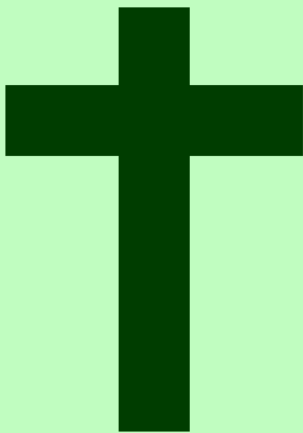

Muq ddes Kalam
(y ngi yezik)

The Holy Bible in the Uyghur language, written in Pinyin
script

Mukeddes Kalam (yəngi yezik)

The Holy Bible in the Uyghur language, written in Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners. Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files dated 31 Aug 2023
b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5

Contents

Yaritilix	1
Misirdin qikix	94
Lawiylar	183
Qel-bayawandiki səpər	239
Kanun xərhi	310
Yəxua	373
Batur Həkimlar	416
Rut	462
Samu'il «1»	470
Samu'il «2»	519
Padixahlar «1»	564
Padixahlar «2»	620
Tarih-təzkirə «1»	673
Tarih-təzkirə «2»	722
Əzra	778
Nəhəmiya	796
Əstər	823
Ayup	836
Zəbur	915
Pənd-nəsihətlər	1079
Həkmət toplıoquqi	1131
Küylərninq küyi	1148
Yəxaya	1167
Yərəmiya	1328
Yərəmiyaning yioqa-zarliri	1443
Əzakiyal	1456
Daniyal	1550
Hoxiya	1582
Yo'el	1607
Amos	1615
Obadiya	1633
Yunus	1636
Mikaḥ	1640
Naḥum	1655
Həbakkuk	1662
Zəfaniya	1670
Həgay	1677
Zəkəriya	1682
Malaki	1704
Matta	1711
Markus	1796
Luka	1848
Yuhanna	1938

Rosullarning paaliyatliri	2007
Rimliklaroʻra	2083
Korintliklaroʻra «1»	2122
Korintliklaroʻra «2»	2154
Galatyaliklaroʻra	2177
Əfəsusluklaroʻra	2192
Filippiliklaroʻra	2206
Kolossiliklarga	2216
Tesalonikaliklaroʻra «1»	2225
Tesalonikaliklaroʻra «2»	2232
Timotiyora «1»	2237
Timotiyora «2»	2248
Tituska	2256
Filemonora	2260
Ibraniylaroʻra	2263
Yakup	2291
Petrus «1»	2302
Petrus «2»	2316
Yuhanna «1»	2324
Yuhanna «2»	2336
Yuhanna «3»	2338
Yəhuda	2341
Wəhiy	2346

Yarutilix

Hudaning alomni yaritixi

¹ Mukəddəmdə Huda asmanlar bilən zeminni yaratti. □ ² U qoşda yər bolsa xəkilsiz wə kəpürük hələttə boldi; kərangəşuluk qoşqur sularning yüzini kəplidi; Hudaning Rohi qoşqur sular üstidə ləzən pərwaz kılatti. □

³ Huda: «Yorukluk bolsun!» dewidi, yorukluk pəyda boldi. ⁴ Huda yoruklukning yahxi ikənlikini kərdi; Huda yorukluk bilən kərangəşulukni ayridi. ⁵ Huda yoruklukni «kündüz», kərangəşulukni «kəq» dəp atidi. Xu tərəkidə kəq bilən səhər ətти, bu tunji kün boldi. □

⁶ Andin Huda: — Sularning arilikida bir boxluk bolsun wə sular *yukiri-təwən* ikkigə ayrilip tursun, dedi. □ ⁷ Xuning bilən Huda bir boxluk hasil kılıp, sularni boxlukning astioğa wə boxlukning üstigə ayriwətti; ix ənə xundak boldi. □ ⁸ Huda bu boxlukni «asman» dəp atidi. Xu tərəkidə kəq bilən səhər ətти, bu ikkinçi kün boldi.

⁹ Andin Huda: «Asmanning astidiki sular bir yərgə yioşilsun, kuruk tuprak kərünsun!» dewidi, dəl xundak boldi. ¹⁰ Huda kuruk tuprakni «yər», yioşiloğan sularni bolsa «dengizlar» dəp atidi. Huda bularning yahxi boləganlikini kərdi.

¹¹ Andin Huda yənə: «Yər hərhil əsümlüklərni, urukluk otyaxlarni, mewə beridioğan dərəhlərni türliroi boyiqə əzidə ündürsun! Mewiləring iqidə urukliri bolsun!» dewidi, dəl xundak boldi; ¹² yərdiki əsümlüklərni, yəni uruk qikidioğan otyaxlarni əz türliroi boyiqə, mewə beridioğan, yəni mewilirining iqidə urukliri boləğan dərəhlərni əz türliroi boyiqə ündürdi. Huda bularning yahxi boləganlikini kərdi. ¹³ Xu tərəkidə kəq bilən səhər ətти, bu üçinçi kün boldi.

¹⁴ Huda yənə: «Kündüz bilən keqini ayrip berix üqün asmanlarda yorukluk jisimlar bolsun. Ular künlər, pəsillar wə yillarni ayrip turuxka bəlgə bolsun; ¹⁵ ular asmanlarda turup nur qikəroşuqi bolup, yər yüzigə yorukluk bərsun!» dewidi, dəl xundak boldi. ¹⁶ Huda ikki qoşqur nur qikəroşuqi jisimni yaratti; qoşqur nur qikəroşuqini kündüzni baxkuridioğan,

□ **1:1 «Huda»** — Ibraniy tilida «Əlohim» deyilidu. Bu toşquruluk «Təbirələr»ni kəring. **«Asmanlar»** — Mukəddəs Kitab boyiqə üq katlam asman bar; birinçi kat asman «atmosfera», ikkinçi kat asman «aləm boxlukı», üçinçi kat asman Hudaning ərxidur. Xunga «asman» kəp yərlərdə «asmanlar» deyilidu. **1:1** Ayup 38:4; Zəb. 33:6; 89:11; 136:5-6; Ros. 14:15; Ibr. 11:3 □ **1:2 «boldi»** — Bəzi tərjimilərdə «idi» yaki «turatti» dəp elinoğan. Alimlarning bu ayət üstidiki üq hil kərix toşquruluk «koşumqə səz»imizni kəring. **«qoşqur sular»** — dengiz-okyanlarni kərsitidu. **«kəplidi»** — yaki «kəplioqanidi». **«ləzən pərwaz kılatti»** — muxu hələtni ibraniy tilida («tuhum bəsiwatқан) kürük tohudək hələttə turidu» dəp qüxünüxkimu bolidu. □ **1:5 «kəq bilən səhər»** — «tunji küni»də «kəq bilən səhər» boləganikən, undakta «tunji kün» adəttiki bir künni, yəni 24 saətlük bir künni kərsətgən boluxi mumkin. Adəttə Mukəddəs Kitabtki barlik hatirilərdə, xundakla bügüngə kədar ibraniylarda «kün»ning bəxi kəq yaki ahxam bilən baxlinidu degən kərax bar. □ **1:6 «bir boxluk»** — ibraniy tilida «yeyiləğan bir nərsə». **1:6** Zəb. 33:6; 104:3; 136:5-6; Pənd. 8:28; Yəx. 42:5; Yər. 10:12; 51:15 □ **1:7 «sularning ayrilixi»** — bu toşquruluk «koşumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. **1:7** Zəb. 33:7; 136:6; Pənd. 8:24; Zəb. 148:4 **1:9** Ayup 26:10; 38:8; Zəb. 24:2; 136:6 **1:14** Zəb. 136:7 **1:15** Qan. 4:19; Yər. 31:35

kiçik nur qikarouqni keqini baxkuridioqan kildi. Həmdə yənə yultuzlarnimu yaratti. ¹⁷⁻¹⁸ Huda bularni yərgə yorukluk berip, kundüz bilən keqini baxkurup, yorukluk bilən qarangoşulukni ayrisun dəp asmanlarning gümbizigə orunlaxturdi. Huda buning yahxi boləjanlikini kərdi. ¹⁹ Xu tərکیدə kəq bilən səhər ətə, bu tətinqi kün boldi.

²⁰ Huda yənə: «Sularda miə-miəq janiwarlar bolsun, uqar-qanatlar yərning üstidə, asman boxlukida uqsun» dedi.

²¹ Xundak kilip Huda sudiki qong-qong məhluklarni, xundakla sularda miə-miəq janiwarlarni öz türliroi boyiqə wə hərhil uqar-qanatlarni öz türliroi boyiqə yaratti. Huda buning yahxi boləjanlikini kərdi. ²² Huda bu janliklarəqə bəht-bərikət ata kilip: «Nəsillinip, kəpiyip, dengiz sulirini toldurunglar, uqar-qanatlar mu yər yüzidə awusun» dedi. ²³ Xu tərکیدə kəq bilən səhər ətə, bu bəxinqi kün boldi.

²⁴ Huda yənə: «Yər janiwarlarni öz türliroi boyiqə qikarsun — mal-qarwilarni, ətəmiligüqi janiwarlarni wə yawayi həywanlarni öz türliroi boyiqə apiridə kilsun» — dewidi, dəl xundak boldi. ²⁵ Xundak kilip Huda yərdiki yawayi həywanlarni öz türliroi boyiqə, mal-qarwilarni öz türliroi boyiqə wə yər yüzidə ətəmiligüqi barlik janiwarlarni öz türliroi boyiqə yaratti. Huda buning yahxi boləjanlikini kərdi. ²⁶ Andin Huda: «Əz sürət-obrazimizda, Bizgə ohxaydioqan kilip insanni yaritayli. Ular dengizdiki beliklarəqə, asmandiki uqar-qanatlarəqə, barlik mal-qarwilarəqə, pütkül yər yüzigə wə yər yüzidiki barlik ətəmiligüqi janiwarlarəqə igidarqilik kilsun» dedi. ²⁷

Xundak kilip, Huda insanni Əz sürət-obrazida yaratti;

Uni Əzining süritidə yaratti;

Ular ni ərəkək-qixi kilip yaratti. ²⁸

Huda ularəqə bəht-bərikət ata kilip: «Silər nəsillinip, kəpiyip, yər yüzini toldurup boysundurunglar; dengizdiki beliklar, asmandiki uqar-qanatlarəqə, xuningdək yər yüzidə yüridioqan hər bir həywanlarəqə igidarqilik kilinglar» dedi. ²⁹ Andin Huda yənə: «Mana, Mən pütkül yər yüzidiki urukluk otyaxlar bilən urukluk mewa beridioqan hər bir dərəhlərni silərgə ozukluk bolsun dəp bərdim; ³⁰ xundakla yərdiki barlik janiwarlar bilən asmandiki barlik uqar-qanatlar wə yər yüzidə barlik ətəmiligüqilərgə, yəni barlik jan-janiwarlarəqə ozukluk bolsun dəp barlik gül-giyahlar ni bərdim» dewidi, dəl xundak boldi. ³¹ Huda yaratkanlirining həmmisigə səpselip karidi, wə mana bularning həmmisi nahayiti yahxi boləjanidi. Xu tərکیدə kəq bilən səhər ətə, bu altinqi kün boldi. ¹

2

¹ Xundak kilip asman bilən zemin, pütkül məwjudatliroi bilən qoxulup yaritilip boldi. ²

¹ **1:21 «qong-qong məhluklar»** — bu səz gahı waqitlarda «əjdihə»ni bildüridu. ² **1:22** Yar. 8:17. ³ **1:26 «Hudaning sürət-obrazida bolux»** — bu toşuruluk wə «Hudaəqə ohxaydioqan kilinix», xundakla Hudaning bu ayəttə «Biz, Bizning» degini toşuruluk «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ⁴ **1:27** Yar. 5:1; 9:6; 1Kor. 11:7; Əf. 4:24; Kol. 3:10. ⁵ **1:28** Yar. 8:17; 9:1, 2, 7.

⁶ **1:29** Yar. 9:3; Zəb. 104:14, 15 ⁷ **1:30** Zəb. 104:13-14 ⁸ **1:31** Kan. 32:4; Mar. 7:37.

⁹ **2:1 «pütkül məwjudatlar»** — ibranıy tilida «barlik qoxunliri». Bu səz, xühşisizki, barlik janiwarlarnila əməs, asmandiki barlik yultuzlar wə kerub-pərixitəlnənimu öz iqiğə alidu.

² Huda yettinqi künigiqə kılıdioqan ixini tamamlidi. U yettinqi küni barlıq yaritix ixini tohtitip aram aldı. ■ ³ Yettinqi küni Huda barlıq yaritix ixliridin aram aloqan kün bolojanlıki üqün, xu künni bəhtlik kün kılıp, uni «mukəddəs kün» dəp bekkiti. □

«Asman-zeminning tarihliri» {2:4-4:26} ••• Erəm baq — Adəm'atini yaritix jeryani

⁴ Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan künidə, asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundaq: — □ ⁵ Zemində tehi heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənididi; qünki Pərwərdigar Huda yər yüzigə həl-yeoqin yaqdurmioqanididi, xundakla yər teriydioqan adəmmu yok idi. □ ⁶ Lekin yərdin bulak süyi qikiq, tamam yər yüzini suqardi. □ ⁷ Andin Pərwərdigar Huda adəmni yorning topisidin yasap, hayatlik nəpəsini uning burnioqa püwldidi; xuning bilən adəm tirik bir jan boldi. □ ■ ⁸ Andin keyin Pərwərdigar Huda məxriq tərəptə Erəm degən jayda bir baq bina kılıp, yasioqan adəmni xu yərgə orunlaxturdi. □ ⁹ Pərwərdigar Huda yərdin kəzni kamlaxturidioqan qıraylıq, *mewiliri* yeyixlik hərhil dərəhni ündürdi; u yənə baqning otturisida «hayatlik dərəhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»ni ündürdi. □ ■ ¹⁰ Baqni suqirixka Erəmdin bir dərya eqip qikti; andin bəlünüp, tət eqin boldi. ¹¹ Birinqi eqinning nami Pixon bolup, altun qikidioqan pütkül Həwilah zeminini aylinip etidu. ¹² Bu yurtning altuni nahayiti esil idi; xu yərdə puraklıq dewirkay bilən aq həkikmu qikiqdu. □ ¹³ İkkinqi dəryaning nami Giqon bolup, pütkül Kux zeminini aylinip etidu. ¹⁴ Üqinqi dəryaning nami Dijlə bolup, Axurning xərkidin eqip etidu, tətinqi dəryaning nami Əfrat idi. □

¹⁵ Pərwərdigar Huda adəmni elip Erəm beqioqa ixləp, pərwix kılsun

□ 2:2 «aram aldı» — Hudaning «aram elix»i toqruluk «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz. ■ 2:2 Mis. 20:11; 31:17; Qan. 5:14; Ibr. 4:4. □ 2:3 «mukəddəs kün» — «Mukəddəs Kitab»ta, «mukəddəs» degən söz «Hudaqqa məhsus ataloqan», «Hudaning ixlitixigə məhsus ayriloqan», «Hudaqqla mənsup» degəndək məniddə ixlitilidu. □ 2:4 «Pərwərdigar» — muxu kitabta elinoqan «Pərwərdigar» bolsa, ibranıy tilidiki «Yahwəh» degənni tərjimisidir. «Yahwəh» Hudaning yənə bir ismi bolup, «Mənggülik Boluquqi», «Əzüm bardurmən», «Əhdisidə mənggü turoquqi Huda» degənni bildüridu. Bu toqruluk yənə munasiwətlük təbirlərni kəring. «Asman-zeminning yaritilix jeryanining tarihliri mundaq» — ibranıy tilida: «asman-zeminlarning dəwr-tarihliri mundaq boldi». «Kırix sez»imizdə eytkinimizdək, «Aləmning Yaritilixi» degən kitabta on bir «tolidot» («tarih») bolup, hər biri «bular palanqi-pokunqi dəwrning tolidoti (tarihi)...» degən səzlər bilən baxlinidu. Bu yərdə bayan kıliniwatqini tarihning birinqisidir (2:4-4:26). «Pərwərdigar Huda zemin bilən asmanni yaratqan küni» degən muxu yərdə bəlkim 24 sətlik bir kün əməs, bəlkı 2:4-4:26də bayan kılınoqan pütkül məzgilni kərsətsə kerək. □ 2:5 «heq gül-giyah, yərdə heq otyax ünmigənididi» — bu jümlidə bəlkim Erəm beqida alahidə bolojan əhwal kezdə tutuloqan boluxi mumkin. □ 2:6 «bulak süyi» — yəki «birhil tuman». □ 2:7 «Adəm» wə «topa» — ibranıy tilida «topa» wə «adəm» degən söznıng tələppuzi yekın; u yənə «kızıl» degən söz bilən munasiwətlük (Ottura Xərkətə topa kızilıqa mayıl bolidu). ■ 2:7 1Kor. 15:45, 47. □ 2:8 «Erəm» — ibranıy tilida «Edən». Mənsi «ləzzət», «huzur». □ 2:9 «Hayatlik dərəhi» wə «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh» — bu dərəhlər toqruluk «qoxumqə sez»imizni kəring. ■ 2:9 Wəh. 2:7. □ 2:12 «dewirkay» — yəki «marwayit». □ 2:14 «Dijlə» — ibranıy tilida «Hıddəkəl». «Axur» — Asuriyoning qədimki nami.

dəp uni xu yərgə koyup koydi. □ 16 Pərwərdigar Huda adəmgə əmr kılıp: baədqiki hər bir dərəh mewiliridin halojiningqə yə; 17 əmma «yahxi bilən yamanni bilgüzgüqi dərəh»ning mewisidin yemigin; qünki uningdin yegən kününgdə jəzmən əlisən, — dedi.

Hawa'aning yaritulixi

18 Andin Pərwərdigar Huda yənə səz kılıp: — Adəmning yaloquz turuxi yahxi əməs; Mən uningqə mas kelidioqan bir yardəmqi həmrahni yasap berəy, — dedi. □

19 Pərwərdigar Huda tupraqtin daladiki barlik janiwarlar bilən asmandiki həmmə uqar-qanatları yasioqanidi; ularqə adəmning nemə dəp at koyidioqanlikini bilix üqün, U ularni adəmning aldioqə kəltürdi. Adəm hər bir janiwarqə nemə dəp at koyoqan bolsa, uning eti xu bolup qaldi.

20 Bu tərəkidə adəm həmmə mal-qarwilarqə, asmandiki uqar-qanatlarqə wə daladiki hər bir janiwarlarqə at koydi; wəhalənki, adəm əzigə mas kelidioqan heqbir yardəmqi həmrah uqratmidi.

21 Xuning bilən Pərwərdigar Huda adəmgə bir kattik uyqu saldi; u uhlap qaldi. U uhlawatqanda, U uning bikinidin bir az elip, andin uning ornini ət-gəx bilən etip koydi. □ 22 Xuning bilən Pərwərdigar Huda adəmning bikinidin aloqan xu kişimdin bir ayalni yasap, uni adəmning kəxiqə əkəldi. ■ 23 Adəm'ata huxal bolup: — Mana bu səngəklirimdiki səngək, etimdiki ət boluqə, «ayal» dəp atalsun; qünki u ərdin elinqandur, — dedi. □ ■

24 Xuning üqün ər kixi ata-anisidin ayrilip, əz ayaloqə baqlinip bir bolup, ikkisi bir tən bolidu. □ ■

25 Adəm'ata bilən ayali hər ikkisi yalingaq bolsimu, heq uyalmaytti. □ ■

3

Adəm'atining Hudaning əmrigə hilaplik kılıxi

1 Yər yüzidə yılan Rəb Pərwərdigar yaratqan daladiki həywanlarning həmmisidin hiyligər idi. U ayaldin: — Huda rasttinla baədqiki

□ 2:15 «pərwix kilsun» — ibranıy tilida «pərwix kılıx» muxu yərdə yənə «koşdax, mudapiə kılıx, qarax» degən mənini əz iqigə alidu. Enikki, insanning əmgək-hizmət kılıxi insanning gunaħkar boluqanlikining nətijisi əməs, bəlki Huda insanlarqə ata kılıqan birhil bəht-bərikəttur. Biraq insanlarning gunaħqa pətip qaloqandin keyinki kılıqan əmgiki bək japalik bolidu. □ 2:18 «uningqə mas kelidioqan» — yaki «əzigə ohxax». «yardəmqi həmrah» — bu səz hərgiz ayal kixining ər kixidin məlum tərəptə təwən turidioqanlikini kərsətməydu. Qünki Muqəddəs Kitabtki bəzi yərlərdə Huda Əzining insanoqə «yardəmqi» bolidioqanlikni kərsitilidu (məsilən, «Zəb.» 10:14, 30:10, 46:1, 54:4də). □ 2:21 «bikinidin bir az elip» — yaki «bir tal qowurojisini elip». ■ 2:22 1Kor. 11:8. □ 2:23 «ayal» — ibranıy tilida: «ixxah», «ər kixi» «ix» degən səz bilən ipadilini. Bu səzlər ərabqə «insan» wə «nisa» degən səzlər bilən munasiwətlilik. ■ 2:23 Mal. 2:14; Əf. 5:30,31. □ 2:24 «baqlinix» — ibranıy tilida: «baqlinix» degən bu səzning mənisi «yilim bilən qaplinix» degəngə yekındur. «bir tən» — yaki: «bir ət». «bir tən bolidu» — yaki: «bir tən boluxioqə toqra kelidu». ■ 2:24 Mat. 19:5; Mar. 10:7; Əf. 5:28, 29, 31; 1Kor. 6:16. □ 2:25 «yalingaq bolsimu, heq uyalmaytti» — bu muħim ayət toqruqluk biz «kozumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 2:25 Yar. 3:7.

dərəhlərlərin heçqaysisining mewisidin yemənglar, dedimu? — dəp soridi.□

² Ayal yılanəja jawab berip: — Baəjdiki dərəhlərlərin mewilirini yesək bolidu. ³ Əmma baəjning otturisdiki dərəhning mewisi toərisida Huda: «Buningdin yemənglar, qolmu təgküzmənglar, bolmisa əlisilər» degən, dedi.□

⁴ Yılan ayaləja: — Undağ əməs! Hərgiz əlməysilər!■ ⁵ Bəlki silər uni yegən kününqlarda, Huda kəzünglərlərin eqilip, Hudaəja ohxax yaxhi bilən yamanni bilidəjan bolup qalidəjanlıqınglərləni bilidu, — dedi.■

⁶ Ayal dərəhning *mewisining* yeməklik üqün yaxhilikini, uning kəzni kəmlaxturidəjanlıkını kərup, həmdə dərəhning adəmnəi əkillik kildidəjan jəlpkarlıkını kərup, mewidin yedi wə uningdin yenida turəjan erigimu bərdi; umu yedi. □ ■ ⁷ Yeyixi bilənla hər ikkisining kəzliri eqilip, əzlrining yalingağ ikənlikini bilip, ənjür yopurmaklırını elip bir-birigə ulap tikip, əzlrigə yapquq kılıp tarttı.

⁸ Kün salkinliəjanda, ular Pərwərdigar Hudaning baəjda mangəjan xəpisini anglap kəlip, adəm ayali bilən Pərwərdigar Hudaning həzir boləjnidin kəqip baəjdiki dərəhlərlərin arisəja yoxurunuwaldi.□ ⁹ Ləkin Pərwərdigar Huda towlap adəmnəi qakirip uningəja: Sən nədə? — dedi.

¹⁰ Adəm'ata jawab berip: — Mən baəjda xəpəngni anglap, yalingağ turəjanim üqün kərkup ketip, yoxurunuwaldim, — dedi.

¹¹ Huda uningəja: — Yalingağ ikənlikingni sanga kim eytti? Mən sanga yemə, dəp əmr kələjan dərəhning mewisidin yedingmu-ya? — dedi.

¹² Adəm jawab berip: — Sən mangua həmrağ boluxka bərgən ayal dərəhning mewisidin mangua bərgənidi, mən yedim, — dedi.

¹³ Pərwərdigar Huda ayaləja: — Bu nemə kiləjining? — dedi. Ayal jawab berip: — Yılan meni aldap azdursa, mən yəp saptimən, — dedi. ■

Hudaning yılan, Adəm'ata wə Həwa'anini jazalixi

¹⁴ Pərwərdigar Huda yılanəja mundak dedi: — «Bu kiləjining üqün, Sən həmmə mal-qarwılgardin, Daladiki barlıq həywanatlgardin bəkrək lənətkə qəlisən;

□ **3:1 «yılan... dəp soridi»** — bizdə guman yokki, yilanni ixlitip səz kiləjuqi Xəytan idi («Wəh.» 12:9, 20:2ni kəring). Oqurmənlər xuni baykayduki, Xəytan «Huda» degini bilən, «Rəb» yaki «Pərwərdigar» degən namları kət'iyi ixlətməydu. U ayaldin soal soridəjanda Hudaning eytkən sezidiki «haləjiningə» degən səzni qikiriwətidu. □ **3:3 «Baəjdiki dərəhlərlərin mewilirini yesək bolidu»** — Həwa'animiz Hudaning tapiləjini eytkənda, birinqidin «haləjiningə» degən səzni deyixni untup kələjan, ikkinqidin Hudaning səzigə: «qol təgküzmənglər» degənni kəxup kəyidu (2:4). Ləkin Həwa'animiz muxu səzlərnəi biwasitə Hudadin angləjan əməs, eri Adəm'atimiz uningəja toəjra yətküzüxi kərak idi; xunga bu hatalıqning məs'uliyiti Adəm'atimizdimu boluxi mumkin. Yəna dikqət kilimizki, gərgə «baəjning otturisdida» ikki dərəh bolsimu, Həwa'animiz pəkət «baəjning otturisdiki dərəh» dəp, birlə dərəhni tiləja alidu. Uning kəngli allıqəjan xu dərəhkə məptun bolup kələjan boluxi mumkin. ■ **3:4** 2Kor. 11:3. ■ **3:5** Yh. 8:44.

□ **3:6 «Ayal ... kərdi»** — Həwa'ana uqriəjan azduruluxni Məsih əysa uqriəjan sinək bilən selixtursək ularda ohxax üq əmil məwjut — «Luğa» 4:1-14 wə «1Yuh.» 2:16ni kəring. İnjl boyiqə Həwa'animiz aldinip kələjuqi, toluk gunah sadir kiləjuqi Adəm'atimizdur; qünki u heq kərxilik kərsətməy, bilip turup xu mewidin yedi («1Tim.» (1) 2:14ni kəring). Adəm'atimiz Həwa'aning yenida boləjini bilən, yənıla uni mewini yeyixtin tosumidi. ■ **3:6** Rim. 5:12, 14-21; 1Tim. 2:14.

□ **3:8 «kün salkinliəjanda»** — yaki «künning salkin xamal waqtida». «Künning salkinlixix waqtı» Ottura Xərkətə kəqkurun baxlinidu. ■ **3:13** Wəh. 12:13.

Korsikning bilən beoqirlap mengip,
 Ömrüngning barlık künliridə topa yəysən.□

15 Wə mən sən bilən ayalning arisioğa,
 Sening nəsling bilən ayalning nəslining arisioğa eqmənlik salimən;
 U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu,
 Sən köpup uning tapinini qeqip zəhimləndürisən».□ ■

16 Andin Huda ayaloğa: — «Sening hamilidarlıqingning japa-
 muxəkkətlirini köpəytimən;
 Sən kattik tolloqak iqidə boxinisən;
 Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu,
 U üstüngdin hojilik kılidu» — dedi.□ ■

17 Andin U Adəm'atioğa: — «Sən ayalingning sözigə kulak selip,
 Mən sanga yemə, dəp ömr kıloğan dərəhtin yegining tüpəylidin,
 Sening tüpəyilingdin yər-tupraq lənitimgə uqraydu;
 Ömrüngning barlık künliridə pəkət jalalıq ixləpla, andin uningdin
 ozuklinisən.□

18 Yər sanga tikən bilən kamoqak ündüridu;
 Xundaqtimu sən yərdiki ziraət-otyaxlarni yəysən.□

19 Taki sən tupraqka qaytquqə yüz-közüng tərgə qümgəndə, andin nan
 yeyələysən;
 Qünki sən əsli tupraqtin elinoqansən;
 Sən əslidə topa bolloqaq,
 Yənə topioğa qaytisən» — dedi.

20 Uning ayali barlık jan igilirining anisi bolidioqini üçün adəm uningğa
 «Hawa» dəp at koydi.□

21 Pərwərdigar Huda Adəm'ata bilən uning ayalioğa həywan teriliridin

□ **3:14 «Pərwərdigar Huda yilanoğa mundak dedi»** — Huda yilandin heqkəndək soal sorimaydu. **«bəkək lənətkə kəlisən»** — baxka birhil tərjimisi: «pəkət sənla xu lənətlərgə kəlisən...». Əmma Adəm'atimizning gunahı üçün barlık jan igiliri lənətkə kəlip əlidu; xunga biz 3:14diki tərjimini toqra dəp qaraymiz. **«Topa yəysən»** — Yilanlarning ozuki topa əməs, əlwəttə, biraq ular hərdəim ozuk yegəndə topa yeməy qalmaydu. Bu ix yilanning pəsəstürülgnəlikini, nomuska kəlduruloqanlikini təkitləydu. □ **3:15 «U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu»** — ayalning nəslı xundak kılidu. **«U sening bexingni dəssəp zəhimləndüridu, sən köpup uning tapinini qeqip zəhimləndürisən»** — muxu bexarəttə kərsitilgən ix xuki, ayal kixining nəslı Xəytanning bexini puti bilən dəssəp yanqioqanda, Xəytanmu uningğa həjüm kəlip tapinini yarilanduridu. Bu bexarətni dunyaoğa kəlidioğan Kutquzoquci toqruluk, dəp ixinimiz. Buning üstidə «koxumqə səz»imiddə azrak tohtilimiz. ■ **3:15** Mat. 4:1; Kol. 2:15. □ **3:16 «Hamilidarlıqingni. ... köpəytimən»** — insan əlidioğan kılinoqaqka, ayal kixi kəprək bala tuoquxi kerək. **«Sən eringdin üstün turuxka həwəs kılsangmu, u üstüngdin hojilik kılidu»** — baxka birhil tərjimisi: «Xundaqtimu, eringgə küqlük ixtiyak baqlaysən wə u seni baxkuridu». Əmma Hudaning muxu həkəmi bilən gunah tüpəylidin ə-ayal arisida ziddiyət wə kürex pəyda boldi, degənliktur, dəp qaraymiz. Ohxax peillarni ixlətkən, ohxax xəkilik bir jümlə 4:7də tepilidu.

■ **3:16** 1Kor. 14:34; 1Tim. 2:11,12; Tit. 2:5; 1Pet. 3:6. □ **3:17 «ayalingning sözigə»** — ibranıy tilida «ayalingning awazioğa». «... dərəhtin yegining tüpəylidin» — əlwəttə, Adəm'atining bu dərəhning mewisini yeyixini kərsitidu. Əsliy tekist ibranıy tilida «dərəhtin» dəp elinidu. □ **3:18 «Sən yərdiki ziraət-otyaxlarni yəysən»** — Nuħ pəyoqəmbərnəng dəwrigiqə insanlarğa pəkət ziraət-otyax (gəxni əməs) yeyixkə ruhsət idi (1:29ni kəring). □ **3:20 «Hawa»** — ibranıy tilidiki «həyatlik» degən səz bilən ahangdax. Adəm'atining bu sölziri bexarətlək idi; qünki Həwa'ana tehiqə bala tuoqioqanidi.

kiyim kılıp kiydürüp qoydi. □ ■

Adəm'ata bilən Həwa'anining Erəm baqdin qoşlinixi

²² Pərwərdigar Huda söz kılıp: — Mana, adəm Bizlərdin birigə ohxap qaldı, yahxi bilən yamanni bildi. Əmdi qolını uzitip həyatlik dərihidin elip yəwelip, ta əbədgiqə yaxawərməsliki üçün *uni tosuximiz kerək*, dedi. □

²³ Xuning bilən Pərwərdigar Huda uni Erəm baqdin qoşlap qikiriwətti; xundak kılıp uni yərgə ixləydiqan, yəni əzi əsli apiridə kılinoqan tupraqqa ixləydiqan kılıp qoydi. ²⁴ Adəmnı qoşliwetip, həyatlik dərihigə baridiqan yolni muhapizət kılıx üçün, u Erəm beqjining məxriq tərıpigə kerublarnı wə tət tərəpkə pirkiraydiqan yalkunluk bir xəmxərnı qoyup qoydi. □

4

Kabil bilən Həbil

¹ Adəm'ata ayali Həwa bilən billə boldi; Həwa həmilidar bolup Qabilni tuşup: «Mən bir adəmgə igə boldum — U Pərwərdigardur!» — dedi. □

² Andin u yənə Qabilning inisi Həbilni tuşdi. Həbil padıqi boldi, Qabil bolsa terikqi boldi. □ ³ Bekitilgən xundak bir waqit-saəttə xundak bir ix boldiki, Qabil tupraqning həsulidın Pərwərdigarğa hədiyə kəltürdi. □

⁴ Həbilnu padisidin qoylirining tunjiliridin, yəni ularning yeşidin hədiyə sundi. Pərwərdigar Həbilni wə uning sunoqan hədiyəsini qəbul kildi. □ ■

⁵ Ləkin Qabil wə uning sunoqinoqə qarimidi. Xu wəjdin Qabilning tolimu aqqıqi kelip, qirayi tutuldi.

⁶ Xuning bilən Pərwərdigar Qabiloqə: Nemixka aqqıqlinisən? Nemə üçün qiraying tutulup ketidu? ⁷ Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən? Ləkin durus ix kılmisang, mana gunah ixik aldida *seni*

□ **3:21 «Həywan teriliri»** — bu terilərnı ixlitix üçün məlum gunahsız həywanatlar əlüxi kerək. Bu bəlkim birinqi qurbanlıqlar boluxı mumkin. Hudaning Adəm'ata wə Həwa'animizoqə eytqan sezliri wə kılqan muamilisi toşruluk «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **3:21** 2Kor. 5:1-5 □ **3:22 «Bizlər»** — toşruluk yənə «qoxumqə söz»imizni (1:26 toşruluk) kəring. «**Uni tosuximiz kerək**» — muxu sezlər əyni tekistə yok. □ **3:24 «Kerublar»** — bəlkim ələmdiki əng küqlük wə əng yukiri dərijilik pərixtilər yaqi məhluklar boluxı mumkin. «Təbirlər»ni kəring.

□ **4:1 «Adəm'ata ayali Həwa bilən billə boldi»** — ibraniy tilidə «Adəm'ata ayali Həwani tonidi» bilən ipadilini. «**Kabil**» — ibraniy tilidə «Qayın» yaqi «Kayın» deyilidi. «Qayın» degən isim ibraniy tilidə «igə boldum» degən söz bilən ahangdax. «**Mən bir adəmgə igə boldum — u Pərwərdigardur!**» — baxka bir hil tərijimisi: «Pərwərdigarning yardimi bilən bir oşulqə igə boldum». Əyni tekist «Mən bir adəmgə igə boldum — Pərwərdigar!» degən məzmundidur. Bizningə Həwa'animiz «Hudaning Qutkuzoşuqi toşruluk wədisi hazır mən tuşqan bala bilən əməlgə axuruldi!» dəp oylap qəloqan bolsa kerək. U nəhayiti tezla Qabilning wədə kılinoqan Qutkuzoşuqi əməslikini bilip yetidi, əlwəttə. □ **4:2 «Həbil»** — ibraniy tilidə «həbəl» bolup, mənis «bir tinik», «hər», «bus» «heqnemə» degəndəktur. Xübhəsizki, bu isim Həwa'animiz yaqi Adəm'atimizning birhil ümidsizlinixini bildüridi. □ **4:3 «Bekitilgən xundak bir waqit-saəttə»** — ibraniy tilidə «künlərnıng ahiridə» degən sezlər bilən ipadilini. Bu sezgə kərioqanda, Huda Həbil wə Qabiloqə Əzining huzurioqə kiridiqan bir künni bekitip bərgən boluxı mumkin. □ **4:4 «ularning yeşii»** — qoylarning əng esil qismi dəp qarilatti. «**Pərwərdigar Həbilni uning sunoqan hədiyəsini qəbul kildi**» — ibraniy tilidə «Pərwərdigar uning əzigə wə uning sunoqan hədiyəsiqə qaridi». ■ **4:4** İbr. 11:4.

paylap beoqirlap yatidu, u seni öz ilkiyə almaqçı bolidu; lekin sən uningdin oqalip kelixing kerək, dedi.□

⁸ Qabil inisi Habiloqa: «Daloqa qikiq kelayli!» dedi. Dalada xu wəqə boldiki, Qabil inisi Habiloqa kol selip, uni oltürdi.□ ■

⁹ Pərwərdigar Qabiloqa: Ining Həbil nədə? — dəp soridi. U jawab berip: Bilməymən, mən ininning bakkuqisimu? — dedi.

¹⁰ Huda uningqoqa: — Sən nemə kilding? Mana, iningning keni yərdin mangu pəryad kətürüwatidu!■ ¹¹ Əmdi iningning kolungda təkülğan kenini qobul qilixka aqzini aqқан yərdin qoqlinip, lənətkə uqraysən.□

¹² Sən yərgə ixlisəngmu u buningdin keyin sanga kuwwitini bərməydu; sən yər yüzidə sərsən bolup, sərgərdan bolisən, — dedi.■

¹³ Buni anglap Qabil Pərwərdigarqoqa jawab kiliq: — Mening bu jazayimni adəm kətürəlmigüdək! ¹⁴ Mana, Sən bugin meni yər yüzidin qoqliding, mən əmdi Sening yüzüngdin yoxurunup yürimən; yər yüzidə sərsən bolup sərgərdanliqta yürimən; xundak boliduki, kimla meni tepiwalsa, oltürüwetidu!, — dedi.□ ■

¹⁵ Lekin Pərwərdigar uningqoqa jawab berip: — Xundak boliduki, kimki Qabilni oltürsə, uningdin yettə həssə intikam elinidu, — dedi. Xularni dəp Pərwərdigar Qabiloqa uqriqan birsu uni oltürüwətmisun dəp uningqoqa bir bəlgə qoyup koydu.

¹⁶ Xuning bilən Qabil Pərwərdigarning huzuridin qikiq, Erəmning məxriq tərpidiki Nod degən yurtta olturaklixip qaldı.□

Qabilning əwladliri — «mədiniyət»ning baxlinixi

¹⁷ Qabil ayali bilən billə bolup, ayali həmilidar bolup Hənohni tuqdi. U waqıtta Qabil bir xəhər bina kiliwatatti; u xəhərnin namini oqlining ismi bilən Hənoh dəp atidi.□ ¹⁸ Hənohtin Irad tərəldi, iradtin Məhuyail tərəldi, Məhuyaildin Mətuxail tərəldi, Mətuxaildin Ləməh tərəldi.

¹⁹ Ləməh əzigə ikki hotun aldi. Birining ismi Adah, yənə birining ismi Zillah idi.□ ²⁰ Adah Yabalni tuqdi. U qedirda olturidoqan kəqmən malqilarning bowisi idi, □ ²¹ uning inisinin ismi Yubal idi. Bu qiltar

□ **4:7 «Əgər durus ix kılsang, sən kətürülməmsən?»** — ibranıy tılıda «Əgər durus ix kılsang, kətürülüş bolmamdu?» deyilidu. Əmdi nemə kətürülüdu? Yaki Qabilning yuzi yaki elip kəlgən qurbanliqi (toora bolsa) kətürülüdu yaki qobul kiliinidu. Yənə bir mumkinliki bar tərjimisi xuki: — «Sən (Kabil) iningdin yukiri (aka süpitigə layik) kətüriləsən» degəndak bolidu. ■ **durus ix kilmisang...** — Nemixka Qabilning hədiyəsi qobul kiliinmidi? «Koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **4:8 «Kabil inisi Habiloqa: «Daloqa qikiq kelayli!» dedi»** — əng kona kəqürmilərdə pəkət «Kabil inisi Habil bilən səzlixip turup, dalada...» deyilidu. ■ **4:8 Mat. 23:35; 1Yuha. 3:12; Yəh. 11.**

■ **4:10** İbr. 12:24. □ **4:11 «aqlzini aqқан yərdin qoqlinip...»** — demək: (1) yər-zemin Həbilning keni qobul qilixka aqlzini aqқан wə (2) Qabil xu zemindin qoqlanoqan. ■ **4:12** Pənd. 28:17. □ **4:14 «kimla meni tepiwalsa, oltürüwetidu!»** — roxənkı, xu waqıtta yər yüzidə adəmlər allıkaqan kəpiyip kətkənidi. «Kimla meni tepiwalsa oltürüwetidu!» — Qabil kəyərgila barsa xu yərdiki tupraq ünməs bolup qalidu. U mengiwatkan bir apəttur, xunga uni kərgənla kixi uni yəkiqitni oylaydu. ■ **4:14** Ayup 15:20, 21.

□ **4:16 «Nod»** — mənisı «sərgərdanliq», «biaramliq». □ **4:17 «Qabilning ayali»** — Qabilning ayali bəlkim uning singlisi yaki nəwrə singlisi bolsa kerək («Yar.» 5:4ni kərüng). Xu waqıtta yekın tuqқанliri bilən nikahlinix mən'i kiliinoqan əməs; yənə bir tərəptin, bundak nikahlinix dəsəlpki dəwrlərdə həqkəndak irkiy (genetikilik) kəmtüklük yaki kəsəl kəltürüp qıkarımaytti. □ **4:19 «Ləməh əzigə ikki hotun aldi»** — bu ərlərnin tunji ketim ikki ayal elixi idi. Gərqə xu qəoqda Huda bu toqruluk biwasita əmr bərmigən bolsimu, roxənkı, U Adəm'atimizqə pəkət bir Həwa'animizni yaritip bərgənidi («Mat.» 19:3-6ni kərüng). □ **4:20 «bowisi»** — yaki «piri», «asasqisi»

bilən nəy qaloquqilarning bowisi idi. ²² Zillah yənə Tubal-qayin degən bir oquqlni tuqudi. U mis-tömür əswablarni soqquqi idi. Tubal-qayinning Naamah isimlik bir singlisi bar idi.

²³ Ləmäh bolsa ayallirioqa söz kilip:

— «Əy Adah bilən Zillah, sözümnü anglanglar!

Əy Ləmähning ayalliri, gəpimgə kulak selinglar!

Meni zəhimpləndürgini uqun mən adəm öltürdüm,

Tenimni zədə kiləjanliki uqun bir yigitni öltürdüm.

²⁴ Əgər Kabil uqun yəttə həssə intiqam elinsa,

Ləmäh uqun yətmix yəttə həssə intiqam elinidu!» — dedi. ■

Xet bilən Enox

²⁵ Adəm'ata yənə ayali bilən billə boldi. Ayali bir oquql tuqup, uningəqa Xet dəp at köyup: Kabil Həbilni öltürüwətkini uqun Huda uning ornioqa manga baxqa bir əwlad tikləp bərdi, dedi. ■

²⁶ Xetinnu bir oquql tuquldi; u uningəqa Enox dəp at köydi. Xu waqıttin tartip adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida kilixqa baxlidi. ■

5

Adəm'atining əwladliri — Nuḥ pəyoqəmbərgiqa

1Tar. 1:1-27

¹ Bu Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisi: —

Huda insanni yaratqan künidə, uni Əzigə ohxax kilip yaratti. ■ ² U ularni ər jinis wə ayal jinis kilip yaritip, ularəqa bəht-bərikət ata kilip, yaritilojan künidə ularning namini «adəm» dəp atidi. ■

³ Adəm'ata bir yüz ottuz yaxqa kirgəndə uningdin əzigə ohxaydiqan, öz sürət-obrazidək bir oquql tərəldi; u uningəqa Xet dəp at köydi. ⁴ Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil ömür körüp, uningdin yənə oquql-kizlar tərəldi. ■ ⁵ Adəm'atimiz jəmiy tokquz yüz ottuz yil kün körüp, aləmdin ötti.

□ **4:21 «Enox»** — yaki «piri», «asasqisi». □ **4:24 «Ləmäh bolsa ayallirioqa söz kilip... dedi»** — Ləmähning bu səzlrining hatirilixidiki məqsət bəlkim insaniyətning omuman nahayiti təkəbburlixip, mənəmənqilikkə petip kətkənlikini kərsitix uqun boluxi mumkin. ■ **4:24 Yar. 4:15.** □ **4:25 «Xet»** — ibranıy tilida «bekitilgən» yaki «tiklənən» degən mənədə boluxi mumkin. □ **4:26 «Enox»** — («ajiz» insan» degən mənədə. Bu səz ərəbqidin uyququr tilioqa kirip «insan» bolup qaloqan. «Adəmlər Pərwərdigarning namioqa nida kilixqa baxlidi» — bu ibarə Hudaəqa ibadət-dua kilixni bildüridu («Yoel» 2:32, «Ros.» 2:21, «Rim.» 10:13, «1Kor.» 1:2ni kəring). □ **5:1 «Bu Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisi»** — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning ikkinqi «tolidot»i («tarihı»), yəni «Adəm'atining tolidoti» («Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisi») (5:1-6:8). baxlinidu («tolidot» toququruluq «kirix söz»ni kəring). □ **bu Adəm'atining əwladlirining nəsəbnamisi»** — muxu jümlə yənə kelip bəlkim Adəm'ata əzi hatiriləp qalduroqan qismining hatimisi boluxi mumkin wə kitabning yengı bir qismining, yəni 3-qismining baxlinixidur (5:1-6:8). ■ **5:1 Yar. 1:26; 9:6; 1Kor. 11:7.** □ **5:2 «Ular ni ər jinis wə ayal jinis kilip yaritip,...»** — 1-ayəttə insan «uni» deyilidu; 2-ayəttə «ularni» deyilidu. Demək, 1-ayəttə ər-ayalning bir gəwədə ikənliki kərsitilidu; xunga insan «u» deyilidu. ■ **5:2 Yar. 1:26; Mat. 19:4; Mar. 10:6.** □ **5:4 Xet tuquloqandin keyin Adəm'ata səkkiz yüz yil ömür körüp...** — ibranıy tilida «Xet tuquloqandin keyin Adəm'atining künliri səkkiz yüz yil boldi». Bu bəbtiki ohxax xəkəllik jümlilərnıng ibranıy tilidiki xəkli xundaq. ■ **5:4 1Tar. 1:1.**

6 Xet bir yuz bax yaxka kirgandə uningdin Enox tərəldi. **7** Enox tuquloqandin keyin Xet səkkiz yuz yəttə yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **8** Xet jəmiy tokkuz yuz on ikki yil kün kərüp, aləmdin ətti. **9** Enox tokşan yaxka kirgandə uningdin Kenan tərəldi. **10** Kenan tuquloqandin keyin, Enox səkkiz yuz on bax yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **11** Enox jəmiy tokkuz yuz bax yil kün kərüp, aləmdin ətti.

12 Kenan yətmix yaxka kirgandə uningdin Maħalalel tərəldi. **13** Maħalalel tuquloqandin keyin Kenan səkkiz yuz kırık yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **14** Kenan jəmiy tokkuz yuz on yil kün kərüp, aləmdin ətti.

15 Maħalalel atmix bax yaxka kirgandə uningdin Yarəd tərəldi. **16** Yarəd tuquloqandin keyin Maħalalel səkkiz yuz ottuz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **17** Maħalalel jəmiy səkkiz yuz tokşan bax yil kün kərüp, aləmdin ətti.

18 Yarəd bir yuz atmix ikki yaxka kirgandə uningdin Ĥanoh tərəldi. **19** Ĥanoh tuquloqandin keyin Yarəd səkkiz yuz yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **20** Yarəd jəmiy tokkuz yuz atmix ikki yil kün kərüp, aləmdin ətti.

21 Ĥanoh atmix bax yaxka kirgandə uningdin Mətuxələħ tərəldi. **22** Mətuxələħ tuquloqandin keyin Ĥanoh üq yuz yiləiqə Huda bilən bir yolda mengip, yənə oqul-qizlarni tapti. **23** Ĥanohning yər yuzidə barlik kərgən künliri üq yuz atmix bax yil boldi; **24** U Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti; u tuyuksiz kəzdin oqayib boldi; qünki Huda uni Öz yenioqə elip kətkənidi. □ ■

25 Mətuxələħ bir yuz səksən yəttə yaxka kirgandə uningdin Ləməħ tərəldi.

26 Ləməħ tuquloqandin keyin Mətuxələħ yəttə yuz səksən ikki yil əmür kərüp, uningdin oqul-qizlar tərəldi. **27** Mətuxələħ jəmiy tokkuz yuz atmix tokkuz yil kün kərüp, aləmdin ətti.

28-29 Ləməħ bir yuz səksən ikki yaxka kirgandə bir oqul tepip, uning ismini Nuh atap: — Pərwərdigar tuprakka lənət kildi; xunga biz yərgə ixliginimizdə həmdə kollirimizning jəpalik əmgikidə bu bala bizgə təsəlli beridu, — dedi. □ ■ **30** Nuh tuquloqandin keyin Ləməħ bax yuz tokşan bax yil əmür kərüp, uningdin yənə oqul-qizlar tərəldi. **31** Ləməħ jəmiy yəttə yuz yətmix yəttə yil kün kərüp, aləmdin ətti.

32 Nuh bax yuz yaxka kirgəndin keyin, uningdin Xəm, Ĥam wə Yafət tərəldi.

6

Hudaning insanlarning rəzillikidin azablinixi

■ **5:6** Yar. 4:26. ■ **5:9** 1Tar. 1:2. ■ **5:18** 1Tar. 1:3. ■ **5:21** Yəħ. 14. ■ **5:22** Ibr. 11:5. □ **5:24** «**Ĥanoh... Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti**» — Ĥanoh bolsa pəyğəmbər idi; u Hudaning qüxüridoqan jazaliri toqıruluq aqahalanduratti («Yəħ.» 14-ayətni kərüng). «Ibr.» 11:5nimu kərüng. Uning oqlini «Mətuxələħ» dəp atixi bəlkim bəxarət boluxi mumkin idi. Qünki «Mətuxələħ»ning mənisi «U əlgəndə, (xu ix) barlikka kelidu!» degən mənidi. Oqurmənlər hesablap kərsə, Mətuxələħ əlgən yili Hudaning jazasi boləqan topan apiti yər yuzigə qüxkənlikini bilidu. ■ **5:24** Ibr. 11:5. □ **5:28-29** «**Nuh**» — bu isimning mənisi «aram» degənlik bolup, ibraniy tilida «təsəlli» degən səzgə yəkin kelidu.

¹ Wə xundak boldiki, insanlar yər yuzidə kəpiyixkə baxliqanda, xundakla qizlarmu kəpləp tuşulqanda, ² Hudaning oşulliri insanlarning qizlirining qirayliklikini kərüp, halioqanqə tallap, əzligigə hotun kilişkə baxlidi. □ ■

³ U wakitta Pərwərdigar söz kiliş: —

— Mening Rohim insanlar bilən mənggü kürəx kiliwərməydu; qünki insan əttur, halas. Kəlgüsidə ularning ömri pəkət bir yüz yigirmə yaxtin axmisun! — dedi. □

⁴ Xu künlərdə (wə xundakla keyinki künlərdimu), Hudaning oşulliri insanlarning qizlirining yenioğa berip, ulardin balilarni tapkinida, gigantlar yər yuzidə pəyda boldi. Bular bolsa kədimki zamanlardiki danglik palwan-baturlar idi. □ ⁵ Pərwərdigar insanning ötküzüwatkan rəzilliki yər yuzidə kəpiyip kətkənlikini, ularning kənglidiki niyətlirining hərəkətaş yaman boluwatkinini kərdi. □ ■ ⁶ Xuning bilən Pərwərdigar yər yuzidə adəmni apiridə kiliqinioğa puxayman kiliş, kənglidə azablandi. ⁷ Buning bilən Pərwərdigar: —

Özüm yaratkan insanni yər yuzidin yokitimən — insandin tartip mal-qarwilaroşiqə, ömiligüqi haywanlardin asmandiki kuşlaroşiqə, həmmisini yok kilişimən; qünki Mən ularni yaratkinimoğa puxaymən kildim, — dedi.

⁸ Ləkin Nuş bolsa Pərwərdigarning nəziridə xəpəkət tapkanidi.

Nuşning kəmə yasixi

⁹ Nuş wə uning ix-izliri təwəndikiqə: —

Nuş həkkanıy, əz dəwridikilər arisida əyibsiz adəm idi; Nuş Huda bilən bir yolda mengip yaxaytti. □ ■ ¹⁰ Nuştin Xəm, Həm, Yafət degən üç oşul

□ **6:2 «Hudaning oşulliri»** — bu toşruluk tət hil qüxənqə bar: — (1) insan əməs, bəlki əxtiki bir hil zatlar, pərixtilər yaki rohlardin ibarəttur. (2) insan əməs, bəlki jinlar yaki yaman rohlardin ibarəttur. (3) hər jəhəttin adəttiki insanlardin yukiri adəmlər, padixah yaki həkümdar. (4) Qabilning hudasis əwladliridək əməs, bəlki Huda yolida mangidioğan xetning ihlasmən əwladliridur. Biz birinqi kəzkaraxta bolimiz; «Ayup» 1:6, 2:1, 38:7ni kəring. Buning səwəbini «koxumqə səz»imizdə berimiz. ■ **6:2** Yəh. 6-7 □ **6:3 «İnsan əttur»** — «ət» degən

ibarə (wə uningə oħxap ketidioğan baxqa ibarilər) insanlarning gunaşliri bilən munasiwətlik həlda tiloğa elinoqanda, daim degüdək insanlarning gunaşkə əsir bolup kəlixini, yəni əz etidiki həwəs-ixtiyaklirioğa əsir bolup kəlixini təkitleydu. «ət» degən səz Muşkəddəs Kitabta muxu yərdə birinqi kətim insanning təbiitini kərsətkən. «Rimliklaroğa»diki kirix səznimu kəring. **«Mening Rohim insanlar bilən mənggü kürəx kiliwərməydu»** — bu jümling baxqa birhəl tərjimisi: «Mening Rohim insanlar bilən mənggü yaxawərməydu». Ləkin bizningqə Huda bu ayattə Öz Rohining adəmning gunaşini qəkləx üqün uning wijdanida kürəx kiliidioğanlikini kərsətkən boluxi kərek; bu tərjimini aldi-kəynidiki bəyanlaroğa əng muwapiş tərjimə dəp karaymiz. Huda adəmning gunaşlirioğa qək koyux üqün uning ömrigə qək (120 yax) koyidu («Təsalonikalişlaroğa (2)»diki «koxumqə səz»imiznimu kəring. Oqurmənlər xuni baykayduki, Nuştin ilgiri adəmlər birnəqə yüz yil yaxaytti. «Kəlgüsidə ularning ömri pəkət bir yüz yigirmə yaxtin axmisun» degəning baxqa birhəl qüxənqisi: «Biraş ularoğa yənila bir yüz yigirmə yil (topan kəlgüqə) ömür berimən». □ **6:4 «gigantlar»** — ibraniy tilida «nəfilim» degən səz bilən ipadilini. «Nəfilim» degəning əslidiki mənisə «yikiloşanlar» boluxi mumkin. **«danglik palwan-baturlar»** — ular gərqə «palwan-baturlar» bolsimu, ular Hudaning nəziridə intayin idə (5-ayətini kəring).

□ **6:5 «hərəkətaş»** — ibraniy tilida «pütkül künidə». ■ **6:5** Yar. 8:21; Ayup 15:16; Pənd. 6:14; Yar. 17:9; Mat. 15:19; Rim. 3:10,11,12; 8:6. □ **6:9 «Nuş wə uning ix-izliri təwəndikiqə: —»** — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritulixi»ning üçinqi «tolidotı» («tarishi»), yəni «Nuşning tarishi» yaki «nuşning tolidotı» (6:9-9:29) baxlinidu («tolidot» toşruluk «kirix səz»ni kəring). ■ **6:9**

Yar. 5:22.

tərəldi.

11 Pütkül jahān Hudaning aldida rəzillixip, həmmə yər zorawanlikka tolup kətkənidi. 12 Huda yər yüzigə nəzər seliwidi, mana, jahān rəzilləxkənidi; qünki barlik ət igilirining yər yüzidə kiliwatqini yuzukqilik idi. □ 13 Xuning bilən Huda Nuhka: —

Mana, aldimoja barlik ət igilirining zawalliki yetip kəldi; qünki pütkül yər-jahanni ularning səwəbidin zorawanlik kaplidi. Mana, Mən ularni yər bilən qoxup həlak kilimən. 14 Əmdi sən özüggə gofər yaqıqidin bir kemə yasap, kemining iqidə bəlmə-hanilarni kılıp, iqt-texini qarimay bilən suwa. □ 15 Sən uni xundak yasioqin: — Uzunluqi üç yüz gəz, kəngliki əllik gəz wə egizliki ottuz gəz bolsun. □ 16 Kemining pexaywini astioja bir oquqçilik yasa, uning egizliki bir gəz bolsun; ixikini kemining yenifa orunlaxtur; kemini asti, ottura wə üsti kılıp üç kəwət yasa. □

17 Qünki mana, Mən Özüm asmanın astidiki həyatlik tiniki barliki hər bir ət igisini həlak kilidojan su topanni yər yüzigə kəltürimən; buning bilən yər yüzidiki barlik məhluklar tinikidin tohtaydu. 18 Ləkin sən bilən əhdəmni tüzimən. Sən özüng, oquulliring, ayaling wə kelinliringni elip birliktə kemigə kiringlar. ■ 19 Özüng bilən təng tirik saklap kəlix üçün, barlik jandarlarin hər kaysisidin bir jüp, yəni ərkikidin birini, qixidid birini kemigə elip kirgin; □ 20 Tirik kəlix üçün kuqlarning hər bir türli ridin, mal-qarwilarning hər bir türli ridin wə yərdə əmiligüqi janivarlarning hər bir türli ridin bir jüpi kəxingoja kiridu. 21 Özüng wə ularning ozukluqi üçün hər hil yeməklıklərdin elip, yeningoja oqəmliğin, — dedi.

22 Nuh xundak kildi; Huda özigə buyruojan həmmə ixni u bəja kəltürdi. ■

7

Topan balasi

1 Pərwərdigar Nuhka mundak dedi: —

«Sən pütün öydikiliring bilən kemigə kirgin; qünki bu dəwərdə aldimda seni həkkəniy dəp kərdüm. ■ 2-3 Həmmə həlal həywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin, haram həywanlarning ərkək-qixisidin bir jüptin elip, xuningdək asmandiki uqar-kanatlarınımı ərkək-qixisidin yəttə jüptin elip, ularning nəslini pütkül yər yüzidə tirik saklax üçün özüng

□ 6:12 «**ət igiliri**» — bu ibarə Mukəddəs Kitabta adətə insanlarni kərsitidu (6:3ning izahətinimu kərunğ). Bəzi waqıtlarda «ət igiliri» (məsilən, 19-ayəttə) həywanlarni öz iqiğə alidu (6:4ni kərunğ). «**Barlik ət igilirining ... kiliwatqini yuzukqilik idi**» — ibranıy tilida «barlik ət igiliri... ez yolini buzoqanıdi». □ 6:14 «**gofər yaqıqi**» — yaki «arqa yaqıqi». «**kemə**» — muxu yərdə «sanduq» degən səz bilən ipadilini. Uzunluqi, kəngliki wə egizliki wə bularning bir-birigə boləjan nisbiti həzirki zamandiki əng qong kemiləringkiğə ohxap ketidu. Ləkin xəki pəkət sanduqtək idi. Səwəbi, xu kemining məqsiti dengizdə mengix əməs, pəkət ləyləp yürəxtin ibarət idi. □ 6:15 «**gəz**» — Mukəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz» adəmning kolning jəynəktin barmakning uqiğiçə boləjan ariliqi (təhminən 45 santimetr) idi. □ 6:16 «**Kemining pexaywini**

astioja bir oquqçilik yasa» — bu jümlining kəp hil tərjimiliri bar, ləkin asasiy mənişi ohxax. ■ 6:18 1Pet. 3:20; 2Pet. 2:5. □ 6:19 «**barlik jandarlar**» — ibranıy tilida «ət igiliridin». Bəzi waqıtlarda «ət igiliri» (məsilən, 7:15də) həywanlarni öz iqiğə alidu. ■ 6:22 Yar. 7:5; İbr. 11:7.

■ 7:1 Yar. 6:9; 2Pet. 2:5.

bilən billə əkir. □ ■ 4 Qünki yəttə kündin keyin uda kırık keqə-kündüz yər yüzigə yamoqur yaqdurimən; Özüm yasioqan həmmə janiwarlarni yər yüzidin yokitimən».

5 Xuning bilən Nuḥ Pərwərdigar uningəja buyruqinining həmmisigə əməl kildi. ■ 6 Yər yüzini topan baskanda Nuḥ altə yüz yaxta idi. 7 Topandin *qutulup kəlix* üqün Nuḥ bilən oqulliri, ayali wə kelinliri billə kemigə kirdi. ■ 8-9 Həlal ḥaywanlar bolsun, ḥaram ḥaywanlar bolsun, kuxlar bilən yərdə əmiligüqi janiwarlar bolsun, *ḥərbir türdin* bir jüp-bir jüptin ərkək-qixi bolup, Huda Nuḥka buyruqandək kemigə, Nuḥning kəxiqəja kirdi. 10 Wə xundaq boldiki, yəttə kündin keyin, yər yüzini topan besixka baxlidi.

11 Nuḥning əmrining altə yüzinqi yili, ikkinqi eyining on yəttinqi künidə qongqur dengizlarning təgliridiki barliq bulaklar yerilip, asmanın pənjiriliri eqilip kətti. □ 12 Yamoqur uda kırık keqə-kündüz yər yüzigə tohtimay yaqdi.

13 Dəl yamoqur baxlanoqan küni, Nuḥ, Nuḥning Xəm, Ḥam, Yafət degən oqulliri, Nuḥning ayali bilən üq kelini kemigə kirdi. 14 Ular bilən billə ḥərhil yawa ḥaywanlar tür-türi boyiqə, ḥərhil mal-qarwilar tür-türi boyiqə, yərdə əmiligüqi ḥərhil janiwarlar tür-türi boyiqə wə ḥərhil uqar-kanatlar, yəni ḥərhil kanatliq janiwarlar tür-türi boyiqə kemigə kirdi. 15 Ət igiliridin, yəni barliq ḥayatliq tiniki boloqan ḥərhil jandarlardin, bir jüp-bir jüp bolup, kemigə nuḥning kəxiqəja kirdi. 16 Kirgənlər Hudaning nuḥka buyruqinidək ət igilirining ḥərtürining ərkək-qixisi idi. Andin Pərwərdigar ixikni etiwətti. □

17 Topan yər yüzini uda kırık kün besip, sular uloqiyip kətti. Kemə yər üstidin kətürülüp ləyləp qaldı. 18 Su uloqiyip, yər üstidə tehimu egizləp kətti; kemə su üstidə dawaloqup turatti. 19 Sular yər yüzidə tolimu uloqiyip, pütkül asmanın astidiki barliq egiz taqlarnimu besip kətti. 20 Sular *taqlardin* yənə on bəx gəz ərlep, taq qoqkqilirimu su astida qaldı.

21 Buning bilən yər yüzidə yürüqi həmmə ət igiliri, uqar-kuxlar, mal-qarwilar, yawayi ḥaywanlar, yərdə əmiligüqi həmmə janiwarlar, jümlidin pütkül adəmlər həmmisi əldi; ■ 22 kuruqlukta yaxioquqi, burnida ḥayatliq tiniki bar boloqanlarning həmmisi əldi. 23 Yər yüzidiki jeni barlarning həmmisi, insan bolsun, mal-qarwilar bolsun, əmiligüqi ḥaywanlar bolsun, asmandiki kuxlar bolsun, həmmisi ḥalak bolup yər yüzidin yok qilindi; pəkət Nuḥ wə kemidə uning bilən billə turoqanlar kutulup qaldı. ■

24 Bir yüz əllik künigəqə yər yüzini su besip turdi. □ ■

□ 7:2-3 «**Həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «həmmə həlal ḥaywanlarning ərkək-qixisidin yəttidin». «**həlal**» wə «**ḥaram**» — Nuḥning dəwrədə «həlal» wə «ḥaram» degən uqum yegili bolidoqan wə yegili bolmaydioqan ḥaywanlarni kərsətkən əməs (9:3-34ni kəruŋ), bəki qurbanliqka nemini sunuxka bolidoqan yaki bolmaydioqanliqini kərsətkənidi (8:20ni kəruŋ). «**uqar-kanatlarningmu ərkək-qixisidin yəttə jüptin**» — yaki «uqar-kanatlarningmu ərkək-qixisidin yəttidin». ■ 7:2-3 Law. 11. ■ 7:5 Yar. 6:22. ■ 7:7 Mat. 24:38; Luqa 17:27; 1Pet. 3:20. □ 7:11 «**qongqur dengizlarning təgliridiki barliq bulaklar**» — yaki «yərning (astidiki) qongqur təgliridiki barliq bulaklar». □ 7:16 «**Pərwərdigar ixikni etiwətti**» — ibranıy tilida «Pərwərdigar uni iqiğə solap koydi». ■ 7:21 Luqa 17:27. ■ 7:23 2Pet. 2:5. □ 7:24 «**yər yüzini su besip turdi**» — yaki «su yər yüzining üstidin oqalib kəldi». ■ 7:24 Zəb. 29:10; 93:1-4; 104:6-9

8

Topanning yenixi

1 Huda Nuhni, xundakla kemidə uning bilən billə boləjan barliq yawayi haywanlar bilən barliq mal-qarwilarni əslidi. Xuning bilən Huda bir xamal qikirip yər yüzini yəlpüttü wə sular yenixka baxlidi. ² Qongqur dengizlarning təgliridiki bulaklar wə asmanın pənjirilirisi etilip, asmandin təkülgən yamoqur tohtidi. ³ Sular barqanseri yər yüzidin yandi; bir yüz əllik kün ötkəndin keyin heli azlidi.

⁴ Yəttinqi ayniq on yəttinqi küni, kemə Ararat taq tizmiliridiki birining üstidə tohtap qaldı. ⁵ Sular oninqi ayoiqə barqanseri aziyip, oninqi ayniq birinqi küni taq qokqiliri kərünüxkə baxlidi.

⁶ Kirik kündin keyin Nuh kemigə əzi ornatқан dərizini eqip, ⁷ bir kuzoqunni sirtka qikardi. U yər yüzidiki sular tartilip boləuqə uyan-buyan uqup yürdi. ⁸ Uningdin keyin Nuh sularning yər yüzidin tartiloqan-tartilmoqanliqini bilix üqün, bir kəptərni qikardi. ⁹ Lekin sular tehiqə pütkül yər yüzini kaplap turoqatka, kəptər putini koyuqədək jay tapalmay, Nuhning kexioqə kemigə yenip kəldi. Xuning bilən Nuh qolini sunup uni tutup, kemigə əkiriwaldi. ¹⁰ U yəttə kün saklap, bu kəptərni kemidin yənə sirtka qikardi. ¹¹ Kəptər kəqtə uning kexioqə yenip kəldi; mana, uning tumxukida yengi üzüwaləjan zəytun yopurmıki bar idi. Buni kərüp Nuh sularning yər yüzidin tartiloqinini bildi. ¹² U yənə yəttə kün saklap, kəptərni yənə sirtka qikardi, əmma bu kətim kəptər uning yenioqə kaytip kəlmidi.

¹³ Nuh altə yüz bir yaxka kirgən yili, birinqi ayniq birinqi künidə su yər yüzidin quruqanidi. Nuh kemining kapkikini eqip qariwidi, yərning quruqinini kərdi. ¹⁴ Ikkinqi ayniq yigirmə yəttinqi küni, yər yüzi pütünləy kurup boldi.

¹⁵⁻¹⁶ U waqıtta Huda Nuhka söz kilip: — Sən özüng, ayaling, oqulliring wə kelinliring kemidin qikinglar. ¹⁷ Özüng bilən billə boləjan barliq ət igiliridin hər bir türdiki janiwarlarni, yəni uqar-qanatlarni həm mal-qarwilarni, yərdə əmiligüqi haywanlarning həmmisini özüng bilən qoxup kemidin elip qikkin; xuning bilən ular yər yüzidə tarilip-tarkilip, nəsilinip zeminda kəpəysun, — dedi. [■]

¹⁸ Xuning bilən Nuh, ayali, oqulliri wə kelinliri bilən billə sirtka qikti.

¹⁹ Janiwarlarning həmmisi, barliq əmiligüqi haywanlar, barliq uqar-qanatlar, yərdə midirlap yüridioqanlarning hər kaysisi öz türliroi boyiqə kemidin qikixti.

Nuhning Hudaqə atap qurbanliq sunuxi

²⁰ Xu qaoqda Nuh Pərwərdigarqə atap bir qurbangahni yasidi; u həlal janiwarlar bilən həlal kuqlarning hər türidin elip kelip, qurbangahning üstidə «kəydürmə qurbanliq» ötküzdi. [■] ²¹ Xundak kilip Pərwərdigar xəngbu purap *məmnun boldi*; Pərwərdigar kənglidə: — «Insanning kəngül-niyiti yaxliqidin tartip rəzil bolsimu, Mən insan tüpəylidin yərgə

□ **8:4 «tohtap qaldı»** — ibraniiy tilida «dəm aldi». «Ararat taqliri» xərkiy Türkiyədə boluxi mumkin. □ **8:8 «kəptərni»** — yaki «pahtək». Ibraniy tilida bu kuq «yona» dəp atilidu. «Yona» ibraniiy tilida həm kəptərni həm pahtəknimu kərsitidu. ■ **8:17** Yar. 1:22, 28; 9:1. □ **8:20 «kəydürmə qurbanliq»** — sunuxta haywanning həmmə qismi Hudaqə atap kəydürüldü.

■ **8:20** Law. 11.

yənə lənət okumaymən wə əmdi bu qetimkidək həmmə jandarlarını urup yökitiwətməymən. □ ■

²² Bundin keyin, yər məwjut künliridə,
Terix bilən orma,
Sooquk bilən issik,
Yaz bilən kix,
Kündüz bilən keqə üzülməy aylinip turidu» — dedi. □ ■

9

Hudaning Nuḥ bilən əhdə tüzüxi

¹ Huda Nuḥ bilən uning oqulliriqə bəht-bərikət ata kılıp, ularqə mundak dedi: —

«Silər jüplixip köpiyip, yər yüzini toldurunglar. ■ ² Yər yüzidiki barlık janıwarlar, asmandiki barlık kuxlar, barlık yər yüzidə midirlap yürgüqilər wə dengizdiki barlık beliklarning həmmisi silərdin qorqup wəhimidə bolsun; bular qolunglarqə tapxuruloqandur. ³ Midirlap yüridiqan hərəkandak janıwarlar silərgə ozuk bolidu; Mən silərgə kek otyaxlarni bərgəndək, bularning həmmisini əmdi silərgə bərdim. ■ ⁴ Lekin silər gəxni iqidiki jeni, yəni keni bilən qoxup yeməslikinglar kerək. ■ ⁵ Keninglar, yəni jeninglardiki qan təkülsə, Mən bərhək uning hesabini alimən; hərəkandak haywanning ilkidə keninglar bar bolsa Mən uningqə tölətküzimən; insanning kolida bar bolsa, yəni birsining kolida öz qerindixining keni bar bolsa, Mən uningqə xu qanni tölətküzimən. ■

⁶ Kimki insanning qenini təkəsə, Uning qenimu insan təripidin təkülidu; Qünki Huda insanni Öz sürət-obrazida yaratqandur. ■

⁷ Əmdi silər, jüplixip köpiyip, yər yüzidə tarilip-tarkilip köpiyinglar». ■

⁸⁻⁹ Andin Huda Nuḥ bilən uning oqulliriqə səz kılıp mundak dedi: — «Mana Əzüm silər bilən wə silərdin keyin kelidiqan əwladliringlar bilən, xundakla silər bilən billə turoqan hər bir jan igisi, uqarqanatlar, mal-qarwilar, silər bilən billə turoqan yər yüzidiki hər bir yawayi haywanlar, kemidin qıqqanlarning həmmisi bilən — yər yüzidiki heqbir haywanni kaldurmay, ular bilən Öz əhdəmini tüzimən. ■ ¹¹ Mən silər bilən xundak əhdə tüzimənki, nə barlık ət igiliri topan bilən yökutilmas, nə yərnı wəyran kılıdidiqan heqbir topan yənə kəlməs». □

¹²⁻¹³ Huda yənə: — «Mən Əzüm silər bilən wə kexinglardiki həmmə jan igiliri bilən mænggülik, yəni pütkül əwladliringlarqəiqə bekitkən muxu əhdəmnıng bəlgisi xuki: — Mana, Mən Əzüm bilən yərning otturisida boləqan əhdining bəlgisi bolsun dəp həsən-hüsinimni bulutlar

□ **8:21 «huxbuy»** — ibranıy tilida «aram bərgüqi purak» degən səzlər bilən ipadiliniidu. Təwratta qurbanlıqlardin qıqqan «huxbuy» deyilgəndə adətə «aram bərgüqi purak» degən səz bilən ipadiliniidu. **«yaxlıkiddin tartıp»** — yaki «kiqikiddin tartıp». **«Mən ... yərgə yənə lənət okumaymən wə əmdi bu qetimkidək həmmə jandarlarını urup yökitiwətməymən»** — ahırkı zamanda Huda pütkül yərnı topan bilən əməs, bəlki ot bilən yökitudu (9:11ni, «2Pet.» 3:6-7, «Wəh.» 21:1ni kərüng). ■ **8:21** Yar. 6:5; Pənd. 22:15; Mat. 15:19. Mar. 7:21-23 □ **8:22 «Terix bilən orma, sooquk bilən issik, yaz bilən kix»** — Ottura Xərktə «yilning altə pəsli» dəp qarilidu. ■ **8:22** Yar. 33:20,25. ■ **9:1** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:3** Yar. 1:29. ■ **9:4** Law. 3:17; 7:26; 17:14; 19:26; Qan. 12:23. ■ **9:5** Mis. 21:12,28. ■ **9:6** Yar. 1:27; Yiq. 4:13; Mat. 26:52; Wəh. 13:10. ■ **9:7** Yar. 1:28; 8:17. ■ **9:8-9** Yəx. 54:9. □ **9:11 «əhdə»** — ibranıy tilida «əhdəm».

iqigə qoyimən; ¹⁴⁻¹⁵ wə xundak boliduki, Mən yərning üstigə bulutlarni qikarəjinimda, xundakla həsən-hüsən bulutlar iqidə ayan boləjinida, Mən silər bilən ət igiliri boləjan barlik janiwarlar bilən tüzgən əhdəmni yad etimən; buningdin keyin sular hərgiz həmmə jandarlarini həlak kiləuqi topan bolmas. ¹⁶ Həsən-hüsən bulutlar arisida pəyda bolidu; Mən uningə qaraymən wə xuning bilən Mənki Huda yər yüzidiki ət igiliri boləjan barlik janiwarlar bilən otturimizda bekitkən əhdəmni yad etimən», — dedi.

¹⁷ Huda Nuhqa yənə: — «Mana bu Mən Özüm bilən yər yüzidiki barlik ət igiliri otturisasi bekitkən əhdəmning nixan-bəlgisidur», — dedi.

Nuh wə uning oşulliri; Nuhning əz oşulliri toşruluk bexariti

¹⁸ Nuhning kemidin qikkan oşulliri Xəm, Həm wə Yafət idi. Həm Kanaanning atisi boldi. □ ■

¹⁹ Bu üçü Nuhning oşulliri bolup, pütkül yər yüzigə taraləjan ahalə xularning nəsil-əwladliridur. ²⁰ Nuh terikqilik kilixka baxlap, bir üzümzarlik bərpə kildi. □ ²¹ U uning xarabidin iqip, məst bolup kelip, əz qədri iqidə kiyim-keqəklirini seliwetip, yalingaq yetip qaldı. ²² Kanaanning atisi Həm kelip, atisining əwritini kərüp, sirtka qikip ikki kərindixioğa eytti. ²³ Xəm bilən Yafət qərup yepinjini elip, mürisigə artip, kəyniqə mənqir kirip, atisining yalingaq bədinini yepip qoydi. Ular yüzini aldi tərəpkə kilip, atisining yalingaq tenigə qərimidi. □ ²⁴ Nuh xarabning kəypidin oyojinip, kənji oşlining əzigə nemə kiləjinini bilip: —

²⁵ Kanaanoğa lənət boləyay!

U kərindaxlirining kulining kuli bolsun,
— dəp qərojdı. □

²⁶ U yənə: —

Xəmning Hudasi boləjan Pərwərdigarə qə təkəkür-mədhiyə kəltürülgəy!
Kanaan Xəmning kuli bolsun.

²⁷ Huda Yafətni awutqay!

U Xəmning qədirlirida turoqay,
Kanaan bolsa uning kuli boləyay! — dedi. □

²⁸ Nuh topandin keyin üç yüz əllik yil əmür kərđi. ²⁹ Bu tərəkədə Nuh jəmiy tokqüz yüz əllik yil kün kərüp, aləmdin ötti.

10

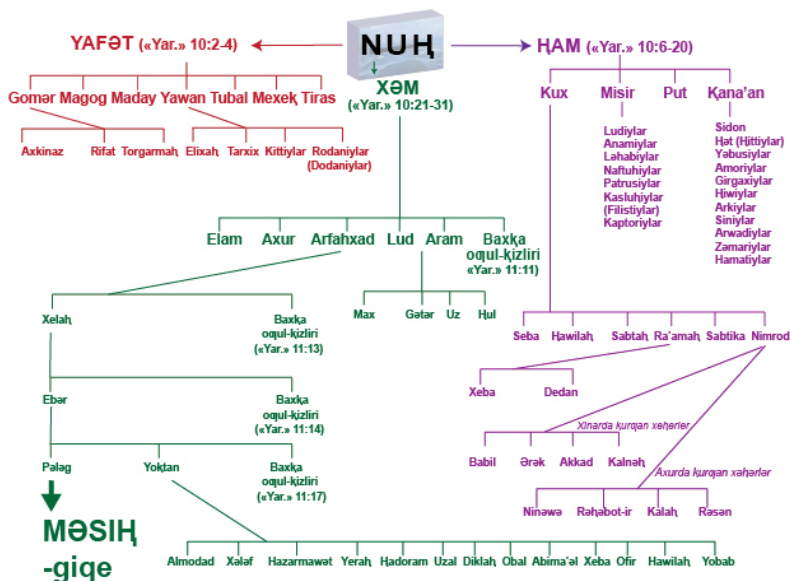
Nuhning üç oşlining əwladliri — «Əlləarning nəsəbnamisi» 1Tar. 1:1-27

□ **9:18 «Kanaan»** — muxu «Kanaan» degən kixi «Kanaaniylar»ning əjdadi idi. ■ **9:18** Yar. 6:10. □ **9:20 «terikqilik kilixka baxlap»** — ibraniy tilida «tupraq əhli idi» degən sözlər bilən ipadilini. □ **9:23 «yepinqi»** — muxu yərdə bəlkim atisining kiyimini kərsitixi mumkin. Bu səzdin qərioqanda, Həm uni dadisining qədridin elip qikkan boluxi mumkin. □ **9:25 «Kanaanoğa lənət boləyay!»** — Yaman ix kiləjini Həm tursa, nemixka oşli Kanaan lənətkə qaldı? Bu məsilə toşruluk, xundakla Nuh pəyoqəmbərnig bu bexaritining baxka kisimliri üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **9:27 «Nuh pəyoqəmbərnig 25-27-ayəttiki bexariti»** — Nuh pəyoqəmbərnig bu bexariti üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

¹ Təvəndikilər Nuhning oʻqullirining əvladlidiridur: — uning oʻqulliri Xəmə, Həmə wə Yafət bolup, toʻpandin keyin ulardin oʻqullar tərəlgən: —

□ ■

«ƏLLƏRNING NƏSƏBNAMISI»

Əllərnin nəsəbnamisi

² Yafətnin oʻqulliri bolsa, Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Məxək wə Tiras idi. ■

³ Gomeraning əvladliri: Akkinaz, Rifat wə Torgamah idi.

⁴ Yawanning əvladliri: Elixah, Tarxix, Kittiylar wə Dodaniylar idi. □

⁵ Bularning əvladliri dengiz boylirida wə aralarda ayrim-ayrim yaxioʻan həkklər bolup, həkqaysisi öz tili, öz ailə-kəbililiri boyiqə öz zeminlirida tarkilip olturaklaxkan.

⁶ Həmnin oʻqulliri Kux, Misir, Put wə Qanaanlar idi. □ ■

⁷ Kuxning oʻqulliri Seba, Hawilah, Sabtah, Raamah wə Sabtika idi. Raamahning oʻqulliri Xeba wə Dedan idi. ⁸ Kuxtin yənə Nimrod tərəlgən; u yər yuzidə nahayiti kütqunggür adəm bolup çiqti. □ ■ ⁹ U

□ **10:1 «izahət»** — muxu babtiki nəsəbnamidiki bəzi təpsilatlar wə nəsəbnamidiki yətmix əlnin hazirki çaysi əl ikənliki toʻqurluq «koxumqə səz»imizni, xundaqla munasiwətlilik həritini kəring.

«Təvəndikilər Nuhning oʻqullirining əvladlidiridur: — — muxu jümlə bilən «Aləmnin Yaritilixi»ning tətinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Nuhning oʻqullirining tolidot» («Nuhning oʻqullirining əvladlirining tarihi») (10:1-11:9) baxlinidu. ■ **10:1** 1Tar. 1:4 ■ **10:2** 1Tar. 1:5.

□ **10:4 «bularning əvladliri»** — Bəzi alimlar «Yafətnin barlik əvladliri»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Yənə bəzilər pəkət Yawanning əvladlirini kərsitidu, dəp qaraydu. Biz ikkinçi pikirgə mayil. □ **10:6 «Misir»** — ibranii tilida «mitsraim». «Put» — «Liwiyə»dikilərnin əjdadi boldi. ■ **10:6** 1Tar. 1:8. □ **10:8 «Nimrod»** — bu isim «asiy» «isyan kətürgüçü» degən mənəidə. Xühşisizki, bu isim uningqə keyinrək qoyulup, uning Hudaqə qarxi çiqkənlikini kərsətkən. ■ **10:8** 1Tar. 1:10.

Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi boldi; xu səwəbtin «palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi ikən» degən gəp tarkaləqan. □ ¹⁰ Uning padixahlıki Xinar zeminidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən xəhərlərdə baxlanəjanidi. □ ¹¹⁻¹² U bu zeminin Axur zeminioğa qıkip Ninəwə, Rəhəbot-İr, Kalah wə Ninəwə bilən Kalahning otturisidiki Rəsən degən xəhərlərnimu bina kildi (bular qoxulup «Katta Xəhər» boldi). □

¹³ Misirning əwladliri Ludiylar, Anamiylar, Ləhəbiylar, Naftuhıylar, ¹⁴ Patrosiylar, Kasluhıylar (Filistiylər Kasluhıylardin qıkkən) wə Kaftoriylar idi.

¹⁵ Qanaandin tunji oşul Zidon təriliş, keyin yənə Hət tərəlgən. ¹⁶ uning əwladliri bolsa Yəbusiylar, Amoriylar, Girgaxiylar, ¹⁷ Hıwiylar, Arkiylar, Siniylar, ¹⁸ Arwadiylar, Zəmariylar wə Həmatıylar idi. Xuningdin keyin, Qanaaniylarning kəbililiri hər tərəpkə tarkilip kətti. ¹⁹ Qanaaniylarning yurt qəgrisi bolsa Zidondin tartip, Gərar tərıpiğə sozulup, Gazaşğa qıkip, andin Sodom, Gomorra, Admah bilən Zəboim tərıpiğə tutixip, Lexaşıqə yetip baratti.

²⁰ Yukirikilar bolsa həmning oşulliri bolup, əz kəbilisi wə tilliri boyıqə kəwm bolup əz zeminlirida olturaqlaxkanidi.

²¹ Xəmmu oşul pərzəntlik boldi; Xəm bolsa Yafətning akisi, Ebərlərnin ata-bowisi boldi.

²² Xəmnin oşulliri Elam, Axur, Arfahxad, Lud, Aram; ■ ²³ Aramning oşulliri Uz, Hıl, Gətər, Max idi. □

²⁴ Arfahxadtin Xelah tərəldi, Xelahtin Ebər tərəldi. □ ■ ²⁵ Ebərdin ikki oşul tərəlgən bolup, birinin ismi Pələg idi, qünki u yaxioğan dəwrdə

□ **10:9 «U Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi boldi»** — bu sözlər bəlkim Nimrodning ismini qüxəndüridu. «Owqi» muxu yərdə bəlkim həywanlarnila əməs, insanlarni owlaydioşanliqini kərsitixi mumkin; bu yərdə «owqi» degən söznin «jahangir» degən mənisimu bar. Kona yəhudi ustazlar («rabbilar»)ning həmmisi: «Pərwərdigər aldida küqtünggür owqi boldi» degən sözlər uning Hudaşğa qarxi turəşanliqini kərsitidu, dəp karaytti. Qünki Nimrod keyin bərpa kıləşən xəhərlər, jümlidin Babil xəhəri Huda wə uning həlkığə qarxi qıkkən, xundakla Hudaşğa qarxi qıkişning simwoli bolup qaləşən. **«palanqi bolsa Nimrodtək, Pərwərdigarning aldida küqtünggür owqi ikən»** — bu söznin mənisini intayin səlbıy boluxi mumkin: «u nəhayiti hətərlək adəm», «nəhayiti təkəbbur bir jahangir», «həttə Pərwərdigəşğa qarxi qıkişğa pətinidu» degəndək mənilərnı kərsitidu. □ **10:10 «Xinar»** — «Babil» yaki «Babilon»ning baxğa bir namidur. **«ayətning baxğa hil tərjimisi»** — «uning padixahlıqining əsasi Xinar zeminidiki Babil, Ərək, Akkad wə Kalnəh degən xəhərlər idi». □ **10:11-12 «Axur»** — yəni «Asuriyə». Mumkinçiliki bərkı, Nimrod Babil xəhəridə Hudaşğa qarxi boləşən hərəkətkə baxlamqı boləşənidi; xunga keyin (insan tilliri qalaymıkanlaxturuləşanda) u Babil xəhəridin qıkip ketixkə məjbur boldi. «U bu zeminidin Axur zeminioğa qıkip» degəşnin baxğa birhil tərjimisi «Axur xu zeminidin qıkip,...». **«bular qoxulup «Katta Xəhər» boldi»** — demək, Ninəwə degən «katta xəhər»ni kərsitidu («Yun.» 1:1, 3:2, 3:3, 4:11ni kəşüring). Qünki keyinrək, bu Ninəwə, Rəhəbot-İr, Kalah wə Rəsən degən tət xəhər birlixip bir qoş katta xəhər, yəni «Ninəwə xəhər»i boldi. Bəzi əlimlər «Katta Xəhər» pəkət Kalah bilən Rəsəşdin ibarət ikki xəhərnı kərsitidu, dəp karaydu; bizningqə «katta xəhər» Ninəwə, Rəhəbot-İr, Kalah wə Rəsəşlərnin həmmisini əz iqigə alidu. ■ **10:22** Yar. 11:10; 1Tar. 1:17. □ **10:23 «Max»** — yaki «Məxək». □ **10:24 «Ebər»** — mənisini bəlkim «dəryadin» ötküqi. «İbraniy» degən söz bəlkim bu sözdin qıkkən. ■ **10:24** 1Tar. 1:18.

yər yuzidə bəlünux boldi; Pələgning inisining ismi Yoktan idi.□

²⁶ Yoktandin Almodad, Xələf, Hazarmawət, Yerah, ²⁷ Hədoram, Uzal, Diklah, ²⁸ Obal, Abimaəl, Xeba, ²⁹ Ofir, Həwilah və Yobab tərəldi. Bularning həmmisi Yoktanning oşulliri idi. ³⁰ Ularning olturoqan jayliri bolsa Mexadin tartip, Səffar degən rayonning xərk tərpidiki taşkiqə sozulatti.

³¹ Yukirikilar bolsa Xəmning oşulliri bolup, öz kəbilisi və tilliri boyiqə qowm bolup öz zeminlirida olturaklxaxkanıdi.

³² Yukiridikilər Nuhning əwladliri bolup, ular öz nəşəbliri və qowmliri boyiqə hatiriləngən. Topandin keyinki yər yuzidiki barlik qowmlar ularning iqidin tarqaloqan.■

Əllərnin yər yuzidə tarqaxlaxturuluxi

11

«Babil munari wəqəsi» — Hudaning insanlarning tilini parqiliwetixi

□ **10:25 «Pələg»** — bu söznin tələppuzi «bəlünux»kə yekindur. «U yaxioqan dəwrdə yər yuzidə bəlünux boldi» — bu söz həktə üç hil imkaniyət bar: (1) bu sözlər Babil munari wəqəsida (11-bab), Hudaning tilni bəlūxi bilən əllərnimu bəlgənlikini, xundakla «yər yuzidikilərnin bəlünup kətkən»likini kərsitidu; (2) yər-zeminning əzining bəlünup kətkənlikini kərsitidu («Yar.» 1:9 boyiqə yər-zemin əslidə birlə kuruqluq idi, çoqum keyinqə məlum waqıtta hazırki Asiya, Yawropa, Afrika, Amerika, Awstraliyə və Antarktika kit'əlerigə bəlungən); (3) yukirida tiləqə elinoqan ikki imkaniyətning tənq yüz bərgənlikini kərsitidu. ■ **10:32** Ros. 17:26

1 U zamanda pütkül yەر yüzidiki til hêm söz birhil idi. □ 2 Lekin xundak boldiki, adamlar mæxriq tæræpkæ sæpær kılıp, Xinar yurtida bir tüzlænglikni uqritip, xu yerdæ olturaxlaxti. ■ 3 Ular bir-birigæ: — Kelinglar, biz hix kuyup, otta pixurayli! — deyixti. Xundak kılıp, ular kurułuxta taxning ornoıxa hix, layning ornoıxa karımay ixlætti. 4 Ular yænæ: — Kelinglar, æmdi özimizgæ bir xæhær bina kılıp, xæhærdæ uqi asmanlaroıxa taqaxkudæk bir munar yasayli! Xundak kılıp özimizgæ bir nam tikliyælæymiz. Bolmisa, pütkül yەر yüzigæ tarilip ketimiz, — deyixti. □ ■

5 U waqıtta Pærwærdigar adæm baliliri bina kiliwatqan xæhær bilæn munarni kergili qüxti. 6 Pærwærdigar: — «Mana, bularning hæmmisi bir qowmdur, ularning hæmmisining tilimu birdur; bu ularning ixining baxlinixidur! Bundin keyin ularning niyæt kılqan hærkandak ixini heq tosuwaloılı bolmaydu. 7 Xunga Biz tæwængæ qüxüp ularning bir-birining gæplirini uqalmasliqi üqün ularning tilini *baxqa-baxqa kılıp* qalaymıqanlaxturuwetayli» — dedi.

8 Xundak kılıp Pærwærdigar ularni u jaydin pütkül yەر yüzigæ tari-tiwætti. Xuning bilæn ular xæhærni yasaxtin tohtap qaldı. ■ 9 Xunga bu xæhærning namı «Babil» dæp ataldı; qünki u yerdæ Pærwærdigar pütkül yەر yüzidikilarning tilini qalaymıqanlaxturuwætti. Xundak kılıp Pærwærdigar ularni u jaydin pütkül yەر yüzigæ taritiwætti. □

Xæmning næsæbnamisi

1Tar. 1:1-27

10 Tæwændikiler Xæmning æwladliridur: — topan ötüp ikki yildin keyin, Xæm yüz yexida, uningdin Arfakxad tærældi. □ ■ 11 Arfakxad tuquloqandin keyin Xæm bæx yüz yil ömür kærüp, uningdin yænæ oqul-qızlar tærældi.

12 Arfakxad ottuz bæx yaxqa kirgændæ uningdin Xelah tærældi. 13 Xelah tuquloqandin keyin Arfakxad töt yüz üq yil ömür kærüp, uningdin yænæ oqul-qızlar tærældi.

□ **11:1 «pütkül yەر yüzidiki til ... birhil idi»** — bu til qaysi til boluxı keræk? Biz uni ibranıy tili, dæp qaraymız. Sæwæbi: (1) «Alæmning Yaritulixi»da uqraydıqan, «Babil munari» wæqæsidin ilgirikı barlıq nam-isimlar ibranıy tilidiki nam-isimlar idi; (2) «Alæmning Yaritulixi» 1-11 bablardiki kæp ayætlærdæ «söz oyuni» ixlitilgænliki bizgæ mælum (mæsilen, 2:32, 11:9 wæ xuningqa munasiwætlik izahatlarını körüng). Əgær xu zamandiki til ibranıy tili bolmıqan bolsa, undakta, «Alæmning Yaritulixi»da xundak «söz oyuni»ning ixlitilixi mumkin bolmaytti. ■ **11:2** Yar. 10:10.

□ **11:4 «uqi asmanlaroıxa taqaxkudæk bir munar yasayli»** — ularning muxu mæqsiti bir hil mæqrurluqni bildürüpla qalmaq, bælki yænæ munar arqılıq asmandiki rohlar (jin-xæytanlar) bilæn alaqæ kılıx («Əf.» 2:2), palqılıq kılıx mæqsitiningmu barlıqını ipadilæydu. Demæk, u munar Hudaning yolioıxa qarımuxarxi bolqan. Uning üstigæ ularning bundak ælzirini tarilip ketixtin saqlax tædbiri Hudaning adæmlærgæ: «silær jüplixip kępiyip, **yær yüzini toldurunglar**» (9:1) dægæn æmrigæ hilap idi. ■ **11:4** Qan. 1:28 ■ **11:8** Qan. 32:8; Ros. 17:26 □ **11:9 «Babil»** — bu sözning ikki mænisi bar: — «Hudaning dærwazisi» wæ «qalaymıqanqılıq»; xübhısizki, xæhærni kuroıjuqılar «muxu xæhær bilæn asmanlaroıxa yetimiz» dægæn mæqsættæ xæhærgæ «Hudaning dærwazisi» dægæn mænilik namni koyqan; lekin keyin «Babil» dægæn sözning «qalaymıqanqılıq» dægæn ikkinqi mænisi xu xæhærgæ dæl munasip kældi. «**Pærwærdigar ularni u jaydin pütkül yær yüzigæ taritiwætti**» — bu wæqæ 10-babtiki yætmiş æl-qowmning qaysi yol bilæn bir-biridin ayrılıp kęktlænlikini, xundakla Nimrodning Babil xæhiridin qıqıp kätkenlikini qüxændüridu. Yænæ bir mumkinqılıki barki, Babildikiler keyinki dæwrlærdæ qoqunqan ilah «Marduk» yaki «Mærodak» æsilde Nimrodning ezi idi. □ **11:10 «Tæwændikiler Xæmning æwladliridur: — »** — muxu jümlæ bilæn «Alæmning Yaritulixi»ning bæxinqi «tolidoti» («tarihi»), yæni «Xæmning tolidoti» («Xæmning æwladlirining tarihi») (11:9-11:26) baxlinidu. ■ **11:10** Yar. 10:22-31; 1Tar. 1:17.

¹⁴ Xelaḥ ottuz yaxka kirgəndə uningdin Ebər tərəldi. ¹⁵ Ebər tuşuloḗandin keyin Xelaḥ tət yüz üq yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

¹⁶ Ebər ottuz tət yaxka kirgəndə uningdin Pələg tərəldi. ¹⁷ Pələg tuşuloḗandin keyin Ebər tət yüz ottuz yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

¹⁸ Pələg ottuz yaxka kirgəndə uningdin Rəu tərəldi. ¹⁹ Rəu tuşuloḗandin keyin Pələg ikki yüz tokkuz yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

²⁰ Rəu ottuz ikki yaxka kirgəndə uningdin Serug tərəldi. ²¹ Serug tuşuloḗandin keyin Rəu ikki yüz yettə yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

²² Serug ottuz yaxka kirgəndə uningdin Nahor tərəldi. ²³ Nahor tuşuloḗandin keyin Serug ikki yüz yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

²⁴ Nahor yigirmə tokkuz yaxka kirgəndə uningdin Tərah tərəldi. ²⁵ Tərah tuşuloḗandin keyin Nahor bir yüz on tokkuz yil ʻmür kərüp, uningdin yənə oşul-kizlar tərəldi.

²⁶ Tərah yetmix yaxka kirgəndə uningdin Abram, Nahor wə Ḥaran tərəldi.

Tərahning nəsəbnamisi

²⁷ Tərahning əwladliri təwəndikiqə: — Tərahṭin Abram, Nahor wə Ḥaran tərəldi; Ḥarandin Lut tərəldi. ²⁸ Ləkin Ḥaran tuşuloḗan yurti boləḗan, kaldiyəlarning Ur xəḫiridə atisi Tərahning aldida, Tərahṭin ilgiri əldi.

²⁹ Abram bilən Nahor ikkisi əyləndi. Abramning ayalining ismi Saray, Nahorning ayalining ismi Milkah idi; Milkah Ḥaranning kizi idi; Ḥaran bolsa Milkah wə Iskahning atisi idi. ³⁰ Ləkin Saray tuşmas boləḗqqa, uning balisi yok idi.

³¹ Tərah bolsa oşli Abramni, nəwrisi Lut (Ḥaranning oşli)ni wə ke-
lini, yəni Abramning ayali Sarayni elip, Qanaan zeminiḗa berix üqün kaldiyəlarning Ur xəḫiridin yoloḗa qikti; biraḗ ular Ḥaran degən jayoḗa yetip kəlgəndə, xu yərdə olturaklixip kaldi. ³² Tərahning kərgən künliri ikki yüz bəx yil bolup, Ḥaranda aləmdin əttili.

12

Hudaning İbrahim, yəni Abramni tallixi — İbrahimning etiḗadi

¹ Pərwərdigar əslidə Abramə mundaḗ degənidi: —

Sən əz yurtungdin, əz uruḗ-tuşkanliringdin wə əz ata jəmətingdin ayrilip, Mən sanga kərsitidiḗan zeminiḗa barəḗin. ² Xundaḗ kilsang Mən seni uluḗ bir həlk kiliḗ, sanga bəht-bərikət ata kiliḗ, namingni uluḗ kiliḗmən; xuning bilən sən əzəng baxkilarəḗa bəht-bərikət bolisən; ³ kimlər sanga bəht-bərikət tilisə Mən ularni bərikətləymən, kimki seni horlisa,

■ **11:18** 1Tar. 1:25 □ **11:27** «Tərahning əwladliri təwəndikiqə: —» — muxu jümlə bilən «Aləmning Yaritilixi»ning altinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Tərahning tolidotu» («Tərahning əwladlirining tarihi») (11:27-25:11) baxlinidu. ■ **11:27** Yə. 24:2; 1Tar. 1:26. □ **11:28**

«Kaldiyələr» — ibraniy tilida «kasdiyələr». ■ **11:29** Yar. 22:20. ■ **11:30** Yar. 16:1, 2; 18:11, 12. □ **11:31** «Qanaan zeminiḗa berix üqün kaldiyəlarning Ur xəḫiridin yoloḗa qikti» — həritə betini kəring. ■ **11:31** Yə. 24:2; Nəḫ. 9:7; Ros. 7:4. □ **11:32** «İbrahimning səpiri» — munasiwətlik həritini kəring. ■ **12:1** Ros. 7:3; İbr. 11:8.

Mən qoqum uni lənətkə kaldurimən; sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə-kəbililərgə bəht-bərikət ata kılınidu! — dedi. □ ■

IBRAHIMNING SƏPİRİ (Yaritulix 12-bab)

Ibrahimning səpiri

⁴ Abram Pərwərdigar uningqə eytkini boyiqə *Harandin* ayrildi; Lutmu uning bilən billə mangdi. Abram Harandin qıkkınida yətmix bəx yaxta idi.

⁵ Abram ayali Saray bilən inisining oşli Lutni elip, ularning yioqan barlik mal-mülükini qoxup, Haranda igidarçılıq kılqan adəmlərni billə ketip, Qanaan zeminiqə berix üqün yoloqə qıkti; xundak kılıp ular Qanaan zeminiqə yetip kəldi. ■ ⁶ Abram zeminni kezip, Xəkəm degən jaydiki «Morəhning dub dərihi»ning yenioqə kəldi (u qəoşda u zeminda Qanaaniylar turatti). ■

⁷ Pərwərdigar Abramqə kərünüp, uningqə: — Mən bu zeminni sening nəslingqə ata kılıman, — dedi.

Xuning bilən u xu yərdə əzigə kərüngən Pərwərdigarqə atap bir qurbangah saldi. □ ■ ⁸ Andin u bu yərdin yətkilip, Bəyt-Əlning xərکیدiki taqka bardı; şərb tərpidə Bəyt-Əl, xərk tərpidə Ayi degən jay bar idi; u xu yərdə qedir tıkti. U xu yərdə Pərwərdigarqə atap bir qurbangah

□ **12:3 «seni horlisa»** — yaki «seni təwən kərsə», «seni pəs kılsa». **«sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə-kəbililərgə bəht-bərikət ata kılınidu!»** — Hudaning bu intayin muhim əhdisi wə xərtiri toşrugulək «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **12:3** Yar. 18:18; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8. ■ **12:5** Ros. 7:4. ■ **12:6** Yar. 10:18,19; 13:7. □ **12:7 «U... Pərwərdigarqə atap bir qurbangah saldi»** — kizik bir yeri xuki, Abram birnəqə qurbangah salidu, ləkin sunoqan qurbanlıqliri toşrisida heqkandak hatirə yoqtur. Bəlkim u kənglidə: — «Pərwərdigar manga xundak xapaət kərsətkən tursa, uningqə ibadət yolida məlum bir qurbanlık sunuxum kerək» dəp oyliqan bolsimu, ləkin nemni qurbanlık süpitidə sunuxning muwapik bolidoqanlıqlini bilməy, yasioqan qurbangahlar qurbanlıqsiz kuruq turup qəloqan boluxi mumkin. ■ **12:7** Yar. 13:15; 15:18; 17:8; 24:7; 26:4; Qan. 34:4.

yasap, Pərwərdigarning namini qakirip ibadət kildi. □ ⁹ Andin keyin Abram tədrijiy kəqüp, jənuhidiki Nəgəw rayoniqə qarap yotkəldi.

Abramning Misiroqə qüxüxi

¹⁰ Zeminda aqarqilik boləjanidi; Abram Misiroqə qüxti; u xu yərdə waqtinqə turmaqçi boləjanidi, qünki zeminda aqarqilik bək eoçir idi. □

¹¹ Əmma xundak boldiki, u Misiroqə yəqinlaxqanda, ayali Sarayqə: — Mana, mən sening həsün-jamalingning güzəllikini bilimən. ¹² Xundak boliduki, misirliklər seni kərsə, «Bu uning ayali ikən» dəp, meni öltürüwetip, seni tirik qalduridu. ¹³ Xuning üqün sening: «Mən uning singlisi» deyixingni ötinimən. Xundak kılsang, mən seningdin yaxxilik tepip, sən arqilik tirik qalimən, — dedi. ■

¹⁴ Abram Misiroqə kirgəndə xundak boldiki, misirliklər dərwəkə ayalning güzəl ikənlikini kərđi. ¹⁵ Pirəwnning əmirlirimu uni kərüp, Pirəwngə uning tərıpini kildi; xuning bilən ayal Pirəwnning ordisiqə elip kirildi. □ ¹⁶ Pirəwn Sarayning səwəbidin Abramqə yaxhi muamilə kildi; xuning bilən u koy, kala, hangga exəklər, qul-dedəklər, mada exəklər wə təgilərgə erixti. ¹⁷ Əmma Pərwərdigar Pirəwn wə eyidikilirini Abramning ayali Sarayning səwəbidin tolimu eoçir wabalarqə muptila kildi. ■ ¹⁸ Xuning üqün Pirəwn Abramni qakirip uningqə: — «Bu zadi sening manga nemə kıloqining? Nemixkə uning əz ayaling ikənlikini manga eytmiding? ¹⁹ Nemixkə uni «singlim» dəp mening uni hotunlukqə eliximoqə səwəbkar bolqılı tas qalısən! Mana bu ayaling! Uni elip kətkin! — dedi.

²⁰ Pirəwn əz adəmlirigə Abram toqrisida əmr kildi; ular uni, ayalini wə uning barlıqini qoxup yoloqə seliwətti.

13

Abram bilən Lutning ayirilip ketixi

¹ Xuning bilən Abram ayali wə uning barlıq nərsilirini həmdə Lutni elip Misirdin qikiq, Qanaanning jənuhidiki Nəgəw yurtiqə mangđi. ² U qaođa Abramning mal-waran wə altun-kümüxliri kəp bolup, helilə bay idi.

³ U kəqüp yürüp, jənuhtiki Nəgəwdin Bəyt-Əlgə, yəni Bəyt-Əl bilən Ayining otturisidiki əslidə qedir tikkən jayqə, ■ ⁴ qurbangah yasioqan jayqə qaytip kəldi. Abram xu yərdə Pərwərdigarning namini qakirip ibadət kildi. ■ ⁵ Abram bilən billə mangoqan Lutningmu koy-kala padiliri wə qedirliri bar idi.

⁶ Əmdi ular billə tursa, zemin ularni kamdiyalmaytti; ■ ⁷ bu səwəbtin Abramning padiqiliri bilən Lutning padiqilirining arisida jedəl qikti (u

□ **12:8 «Pərwərdigarning namini qakirip ibadət kildi»** — yaki «Pərwərdigarning namini qakirip nida kildi». 4:26ni kəring. □ **12:10 «qüxti»** —Ibraniylarqə nisbətən ular Hudaning «muqəddəs zemin»i boləjan Qanaan (Pələstin)din qikiq hərəkaysi jaylarqə (ularning juqrapiyilik ornı egiz bolsun, pəs bolsun) mangsa, «qüxüx» degən peil bilən ipadiliniđu; xuningdək hərəkaysi yərdin Pələstingə qarap mangsa, «qıqıx» degən peil bilən ipadiliniđu. **«Abram Misiroqə qüxti»** — Abram (Ibrahım)ning Misiroqə qüxüxi toqıruluk «koxmıqə səz»imiz («Ibrahımning hayatidin alidoqan sawaqlar wə ibrətlər»)də azrak tohtilimiz. ■ **12:13** Yar. 20:12; 26:7. □ **12:15 «Pirəwn»** — Misirning padixahıning omumiyy unwani idi. ■ **12:17** Zəb. 105:14-15 ■ **13:3** Yar. 12:8. ■ **13:4** Yar. 4:26; 12:8. ■ **13:6** Yar. 36:7.

wakıtta Qanaaniylar bilən Pərizziylər xu zeminda turatti).[□] ■ **8** Xunga Abram Lutka: — «Biz bolsak qerindaxlarmiz, sən bilən mening aramda, mening padiqilirim bilən sening padiqiliring arisida talax-tartix pəyda bolmisun. ⁹ Mana, aldingda pütkül zemin turmamdu? Əmdi sən məndin ayriloqin; əgər sən sol tərəpkə barsang, mən ong tərəpkə baray; əgər sən ong tərəpkə barsang, mən sol tərəpkə baray», — dedi.■

¹⁰ U wakıtta Lut nəzər selip kərdiki, Iordan wadisidiki barlik tüzlənglikning Zoar xəhorigiqə həmmila yərning süyi intayin mol idi; Pərwədigar Sodom bilən Gomorrani wəyran kılıxtin ilgiri bu yər bəyini Pərwədigarning beoqi, Misir zeminidək idi.[□] ■ **11** Xuning bilən Lut özige Iordan wadisidiki pütkül tüzlənglikni talliwaldi; andin Lut məxriq tərəpkə kəqüp bardı. Xundak kılıp ikkiylən ayrıldı. ¹² Abram Qanaan zeminida olturaxlaxtı; Lut bolsa tüzləngliktiki xəhərlərnin arisida turdı; u barabara qədirlirini Sodom xəhiri tərəpkə yətkidi. ¹³ Sodom həlki rəzil adəmlər bolup, Pərwədigarning nəziridə tolimu eoqr gunahkarlar idi.■

Abramning Hebronqa kəqixi

¹⁴ Lut Abramdin ayrılıp kətkəndin keyin, Pərwədigar Abramqa: — Sən əmdi bexingni kətürüp, özüng turoqan jaydin ximal wə jənobqa, məxriq wə məoqrıp tərəpkə qariloqin; ¹⁵ qünki sən hazır kəruwatqan bu barlik zeminni sanga wə nəslinggə mənggülik berimən.[□] ■ **16** Sening nəslingni yərdiki topidək kəp kili mən; xundakki, əgər birsi yərdiki topini sanap qıqalisa, sening nəslingnimu sanap qıqalixi mumkin bolidu.■

¹⁷ Ornungdin tur, bu zeminni uzunluqi wə kəngliki boyiqə aylinip qıqqin; qünki Mən uni sanga ata kili mən, — dedi.

¹⁸ Xunga Abram qədirlirini yətkəp, Hebron xəhorigə yəkin Mamrədiki dubzarlikning yenioqa berip olturaxlaxtı; u xu yərdə Pərwədigarqa atap bir qurbangah yasidi.■

14

Abramning Lutni kutquzuxi

¹ Xinarning padixahi Amrafel, Əllasarning padixahi Ariok, Elamning padixahi Kedorlayomər wə Goyimning padixahi Tidalning künliridə xu

□ **13:7** «U wakıtta Qanaaniylar bilən Pərizziylər xu zeminda turatti» — «Qanaaniylar wə Pərizziylər»ning tiloqa elinixining səwəbi bəlkim (1) İbrahimning ailisidə iqlı jedəl bolsa, ətrapidiki butpərəslər aldidə İbrahimning Huda toqruluk bərgən guwahliqioqa daoı qıxətı; (2) iqlı jedəl ailini ajızlaxturuwətı, xuning bilən ətrapidiki kəbililər pırsəttin paydilinip ularoqa hıjım kılıximu mumkin idi. ■ **13:7** Yar. 12:6. ■ **13:9** Yar. 20:15; 34:10. □ **13:10** «barlik tüzlənglik... süyi intayin mol idi» — bu yərlər hazır «Əlük Dengiz» ətrapidiki kıpqruruk kəojirək jaylardur. «Pərwədigarning beoqi» — demək, Erəm beoqi. «Misir zeminidək» — Misir zemini, bolupmu Nil dəryasi ətrapi tolimu munbət, süyi mol zemindir. ■ **13:13** Yar. 18:20; Əz. 16:49. □ **13:15** «sən hazır kəruwatqan bu barlik zeminni sanga ... berimən» — u kəruwatqan zemin Lut talliwaloqan Iordan wadisini öz iqigə alattı. Bu Hudaning birinqi kətim zeminni İbrahimning nəsligila əməs, bəlki yənə İbrahimqimu berimən, dəp wədə kılıxi idi. Ləkin əməliyətə, İbrahim əmridə Pələstin zeminidin pəkət bir parqə yərlıkla setiwaloqan (23-bab); xunga Hudaning bu wədisi İbrahimning tiriloqanda, zeminoqa mirashor bolidoqanliqini kərsitidoqan bir bexarət bolsa kərək. ■ **13:15** Yar. 12:7; 15:7,18; 17:8; 26:4; Qan. 34:4; Ros. 7:5. ■ **13:16** Yar. 15:5; 17:4; Qan. 10:22; Yar. 33:22; Rim. 4:17,18; İbr. 11:12. ■ **13:18** Yar. 14:13.

wəxə boldiki, ² ular birlixip Sodomning padixahı Bera, Gomorraning padixahı Bırxa, Admahning padixahı Xınab, Zəboimning padixahı Xəm'ebər wə Bela (yəni Zoar)ning padixahıoşa qarxi hujumšoşa atlandi.

³ Bu *bəxining* həmmisi kelixip Siddim wadisioşa, yəni «Xor Dengizi» wadisioşa yiojildi. □ ⁴ Ular on ikki yil Kedorlayomərgə bekindi boldi, on üqinqi yiloşa kəlgəndə, Kedorlayomərgə qarxi isyan kətürdi.

⁵ On tətinqi yili Kedorlayomər wə uningšoşa ittipakdax boləjan padixahlar həmmisi yiojilip, Axtarot-Karnaim degən yərdə Rəfayiyalaroşa, xundakla Həm degən yərdə Zuziyalaroşa, Xawəh-Kiriatayimda Əmiylaroşa hujum kilip ularni yəngdi; ■ ⁶ andin ular Həriylarni ularning Seir teşida məşlup kilip, qəlning yenidiki Əl-Paranoşiqə sürüp-toqay kildi. ⁷ Arkidinla, ular Ən-Mixpatka (yəni Kadəxkə) yenip kelip, Amaləklərnin pütkül yurtini bulang-talang kildi; Həzazon-Tamarda olturuxluk Amoriylarnimu hujum kilip məşlup kildi. ⁸ Xuning bilən Sodomning padixahı, Gomorraning padixahı, Admahning padixahı, Zəboimning padixahı wə Belaning (yəni Zoarning) padixahı qikişip, Siddim wadisida ularoşa qarxi jəng kilixka səp tizdi; ⁹ muxu *bəxəylən* Elamning padixahı Kedorlayomər, Goyimning padixahı Tidal, Xinarning padixahı Amrafəl, Əllasarning padixahı Ariok katarliklar bilən sokuxti; yəni tət padixah bilən bəx padixah əzara sokuxti. ¹⁰ Siddim wadisidiki həmmila yərdə karimay *orəkliri* bar idi. Sodom wə Gomorraning padixahliri keqip, orəklərgə quxüp kətti. Əmma qaloşanlar bolsa taşka keqip kətti.

¹¹ *Qalib kəlgən tət padixah bolsa* Sodom bilən Gomorraning həmma mal-mülkini wə barlik ozuk-tülükini elip kətti. ¹² Ular yənə Abramning jiyəni Lutnimu malliri bilən qoxup elip kətti; qünki u Sodomda olturaklaşkanidi.

¹³ Həlbuki, qutulup qaloşan birsi berip bu ixlarni ibraniy Abramšoşa eytti. Xu qəşda u Amoriy Mamrəning dubzarlikining yenida turatti. Mamrə bolsa Əxkol wə Anərning akisi idi; bu üqəylən Abram bilən ittipakdax idi. □ ■ ¹⁴ Abram qerindixining əsir bolup qaloşanlikini anqlap, öz əyidə tuşuloşan, alahidə tərbiyiləngən üç yüz on səkkiz adəmnı baxlap qikişip, *tət padixahni* qoşlap danəşiqə bardı. □ ¹⁵ Keqisi u adəmlirini guruppilaroşa bəşlup, ular bilən birliktə hujum kilip ularni məşlup kilip, ularni Dəməxkning ximal tərpidiki Həbah degən jayoşiqə qoşlap berip, ¹⁶ pütkül *olja aloşan* mal-mülükni qayturuwaldi; öz qerindixi Lutni, uning mal-mülki wə hotun-qizlirini, xundakla *barlik qaloşan* adəmlərni yandurup kəldi.

Məlkizədəkning Abramoşa bəht tilixi

¹⁷ Abram Kedorlayomər wə uning bilən ittipakdax padixahlarni məşlup kilip, kaytip kəlgəndə, Sodomning padixahı Xawəh wadisı (yəni Han wadisı)šoşa uning aldišoşa qikti. ¹⁸ Salemning padixahı Məlkizədəkmu nan

□ **14:3 «Xor dengizi»** — «Əlük Dengiz» dəpmu atilidu. ■ **14:5** Yar. 15:20; Qan. 2:10,11.

□ **14:13 «ibraniy»** — bu yərdə «ibraniy» degən səz birinçiqə ketim tiləşə elinəjan. «ibraniy» degən səz təwəndikidək ikki hil mənədə boluxi mumkin: — (1) İbrahim Ebərgə degən kixining əwladi (21:10); (2) «ətəküqi». «İbraniy» degənnin bəlkim «abar» («ətmək») degən peil bilən munasiwiti boluxi mumkin. İbrahim Qanaan zeminda turuwatqanlaroşa nisbətən «dəryadin ətkən kixi» — demək, u «uluş dərya» (Əfrat dəryasi)din eştup kəlgən kixi idi. **«bu üqəylən Abram bilən ittipakdax idi»** — səl toşirirak tərijmə kilsək «Abram bu üqəylən bilən ittipakdax idi». ■ **14:13** Yar. 13:18. □ **14:14 «Abram ... tət padixahni qoşlap danəşiqə bardı»** — təhminən 150-200 kilometrəşiqə qoşliqan.

bilən xarab elip aldioğa çiqti. U zat bolsa, Həmmidin Aliy Təngriyəng kahini idi; □ ■ 19 u *Abramni* bəht-bərikətləp: — «Abram asman bilən zeminning Igisi boləğan Həmmidin Aliy Təngri tərpidin bərikətlənsun! □ 20 Xundakla düxmənlirəngni öz qolunəğa tapxurəğan Həmmidin Aliy Təngriyə Həmdusana okuloqay!» — dedi.

Abram bolsa oşəniymət aloğan nərsiləring ondin birini uningə bərdi. 21 Andin Sodomning padixahı Abraməğa: — Adəmlərnə mənə bərgəyła, oşəniymətlərnə əzliirəgə aloqayla, — dedi.

22 Ləkin Abram Sodomning padixahıəğa jawab bərip: — Mən bolsam asman bilən zeminning Igisi boləğan Həmmidin Aliy Təngri Pərwərdigarəğa kol kətürüp kəşəm kiləğanmənki, 23 mən səndin həttə bir tal yip nə bir tal boşkuqinimə nə sening baxkə hərəkəndək nərsəngni almaymən; bolmisa, sən keyin: «mən Abramni bay kilip qoydom» deyixing mumkin.

24 Xunə yigitlirimning yegən-iqkini, xundakla mənə həmrəh boləğanlar, yəni Anər, Əxkol wə Mamrələrgə tegixlik ülüxtin baxkə, mən *oşəniyməttin* həqnərsə almaymən; xulər əzliirəgə tegixlik ülüxinə alsun, — dedi. □

15

Hudaning Abraməğa kərünüp, uning bilən əhdə tüzüxi

1 Bu ixlərdin keyin Pərwərdigarning səz-kalamı Abraməğa əlamət kərünüxtə kelip: «Əy Abram, kərkmioşin; Mən Əzüm qəlkəning wə zor in'amingdurman» — dedi. □ ■ 2 Ləkin Abram: — Əy Rəb Pərwərdigar, mənə nəmə bərisən? Mənə, mən balisiz tursam, əy-bisətlirimə wərislik kiləuqı muxu Dəməxkəlik Əliezərlə bardur; — dedi.

3 Abram yənə: Mənə, Sən mənə həq nəsil bərmiding, mənə əyümdə turuwatqanlərdin biri mənə wəris bolidu, dedi.

4 Xu həman Pərwərdigarning səz-kalamı uningə kelip: «Bu kixi sənə wəris bolmaydu, bəlki öz puxtungdin bolidioğan kixi sənə wəris bolidu», — dedi.

5 Xuning bilən Pərwərdigar uni taxkiriəğa elip çikip: — Əmdi asmanə qərap yultuzlarnə sənə — Kəni, ularnə saniyaləmsənkin?! — dedi. Andin uningəğa: — Sening nəslingmə xundək bolidu, — dedi. ■

6 Abram Pərwərdigarəğa ixəndi; Pərwərdigar uningdiki bu *ixənqni* uning həkkanıyliki dəp həsəblidi. ■ 7 Yənə uningəğa: Mən bu zeminəğə iğə kilixkə sənə Kəldiyədiki Ur xəhəridin elip çikqan Pərwərdigardurmən, — dedi. ■

8 Ləkin Abram: — I Rəb Pərwərdigar, mən uningəğa jəzmən iğə bolidioşinimni qəndək bilimən? — dəp soridi.

□ 14:18 «Məlkizədək» — bu zat toşuruluk «Zəbur» 110-küydeki izahətlarnə, xundakla «Ibraniyləroğə»diki 5-7-bəblərnə wə xulərnəning izahətliri, «qoxumqə səz»inimə kərüng. ■ 14:18 Ibr. 7:1, 2, 3. □ 14:19 «Asman bilən zeminning Igisi» — yaki «asman bilən zeminning Yarətkuqisi».

□ 14:24 «yigitlər» — İbrəhimning öz hizmətkərlirini kərsitidu. İbrəhimning həmrəhliri Anər, Əxkol wə Mamrə bəlkinə Pərwərdigarəğa etikəd kiləuqılər bolmioqəqkə, İbrəhim əziğə qoyəğan kattik tələpni (həq oşəniymət almaymən dēgəndək) ulərnəng üstigə qoymaydu. □ 15:1 «Mən Əzüm qəlkəning wə zor in'amingdurman» — baxkə birhəl tərijimisi: «Mən sənə zor in'am bərgüqidurman».

■ 15:1 Zəb. 16:5; 18:2; 19:11 ■ 15:5 Mis. 32:13; Qən. 10:22; Rim. 4:18; Ibr. 11:12. ■ 15:6 Rim. 4:3,9,18,22; Gal. 3:6; Yəq. 2:23. ■ 15:7 Zəb. 105:9-13

⁹ *Pərwərdigar* uningōja: — Mən ũqün ũq yaxlik bir inək, ũq yaxlik bir qixi  qk , ũq yaxlik bir qo qar bilən bir k pt r w  bir bajka elip k lgin, — dedi.

¹⁰ Xunga u bularning h mmisini elip, ularning h rbirsini yerimdən ikki parq  kilipl, yerimini yənə bir yerimioja udulmu'udul kilipl qoyup qoydi;  mma kuxlarni parqilimidi. ¹¹ Ka ja-quzoqlar taplarning ũstiga qixk nd , Abram ularni ũrk t p həydiwətti.

¹² Lekin k n patay deg nd , Abramni eo ir bir uyku basti w  mana, uning ũstiga d hx tlik bir wəhimə, tom karang juluk q xti. ¹³ Andin Pərwərdigar Abramja: — Jəzmən bilixing ker kki, sening nəsling  zlidirining bolmiojan bir zeminda musapir bolup, xu y rdiki həlkning kullukida bolidu w  xundakla, bu h lk ularja t t yüz yiloiqə j bir-zulum salidu. ¹⁴ Lekin Mən ularni kullukka saloşuqi xu taipiring ũstidin h k m qikirimən. Keyin ular nuroqlan bayliqlarni elip xu yərdin qiki. ■

¹⁵  mma sən bolsang, aman-hatirjəmlik iqida ata-bowiliringoja qoxulis n; uzun  m r k r p andin d pn  kilinisən. ■ ¹⁶ Lekin xu y rd  t t  wlad  t p, *nəsling* bu y rg  yenip kelidu; q nki Amoriylarning k biqlikining zih i tehi toxmidi, dedi. ■

¹⁷ Xundak boldiki, k n petip karang ju bolojanda, mana, g xlarning ot-turisdin  t p ketiwatqan, is-t t k qikip turojan bir otdan bilən yalkunluk bir m x' l k r ndi. ■ ¹⁸⁻¹⁹ D l xu k ni Pərwərdigar Abram bilən əhdə t z p uningōja: — «Mən sening nəslinggə bu zeminni Misirning  kinidin tartip Uluoq dərya, yəni  frat d ryasioiq  berim n; yəni Keniyl r, K nizziylar, Kadmoniyar, ■ ²⁰ Hittiylar, Pərizziylar, R faiylar, ²¹ Amoriylar, Kənaaniylar, Girgaxiylar w  Yəbusiylarning yurtini ularningki kilim n» dedi.

16

Ismailning tuojuluxi

□ **15:10 «q x nm »** — kona zamanlarda ikki t r p bir-biri bilən əhdə tüzməkqi bolsa, awwal kala yaki koyni soyup, ikki parq  kilipl parqilaytti; andin ikki t r p soyup ikki parq  kilojan malning otturisdin t ng  t p bir-birigə k s m kilatti. Bu ixning m nisi, «kaysimiz əhdini buzsak, Huda uni bu soyojan malja ohxax kilsun!» dem klik boluxi mumkin. Xunga ibranij tilida « hd  t z x» ad tt  « hd  kesix» deyilidu. «Y r.» 34:8, 18-20-ay tl rni k r ng. ■ **15:13** Mis. 12:40; Ros. 7:6; Gal. 3:17. ■ **15:14** Mis. 3:22; 11:2; 12:35,36. □ **15:15 «ata-bowiliringoja qoxulis n»** — bu söz eytlojan obyektka qarap m nisini bekitix mumkin. Anglijoqi etikadlik kixi bolsa  lg ndin keyin uning rohi həkkaniylarning rohlirining k xiuja ketidu; etikadsiz bolsa, ularning rohi etikadsizlar bilən bill  bolidu («Luqa» 16:13-19 w  «qoxumq  s z»nimu k r ng). ■ **15:15** Yar. 25:7, 8. □ **15:16 «Amoriylarning k biqliki»** — Amoriylar Kənaan zeminida turuwatqan kəbililər iqda «yetəkqi k bil » h sabinatti. «Amoriylarning k biqlikining zih i tehi toxmiojanidi» — demək, Huda ularja towa kilix pursiti bərsimu, ular towa kilmay, y nila gunahka petip, Huda bekitkən q kk  yətkəndə, Ibrahimning  wladliri bolojan Israilar arkililik ularni jazalaydu; Israilar ularni zeminidin həydəp yojitidu. Bu ixlar «Q l-Bayawandiki Səpər», «Kanun X rhi» w  «Y xua»da t psiliy t swirlinidu. «Misirdin qikix»tiki «qoxumq  s z»imiznimu k r ng. ■ **15:16** Mis. 12:40. □ **15:17 «q x nm »** — bu n rsilarning əhmiyiti, xundakla Huda Ibrahim bilən baolojan xu əhdə toqrisida «qoxumq  s z»imizd  azraq tohtilimiz. ■ **15:18-19** Yar. 12:7; 13:15; 24:7; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 1:8; 34:4.

1 Əmma Abramning ayali Saray uningoa heq bala tuoqub bərmidi; lekin uning Həjər isimlik misirlik bir dediki bar idi; □ 2 Saray Abramoa: — Mana, Pərwərdigar meni tuoxuxtın tosti. Əmđi sən mening dedikimning kexioja kirgin; bəlkim u arqılık ana bolup tiklinixim mumkin, — dedi. Abram bolsa Sarayning sezini qobul kərdi. □

3 Xuning bilən Abramning ayali Saray dediki misirlik Həjərnı öz eri Abramoa tokallıkkə apırıp bərdi (u waqıtta Abram Kanaan zeminida on yıl olturojanıdı). 4 Abram Həjərnıng kexioja kirdi wə u hamilıdar boldı. Əmma u özınıng hamilıdar bolojınını bilginıdə, u ayal hojayınını kəzgə ılmas bolup kaldı. 5 Saray Abramoa kevidar: — Manga qüxkən bu horluk senıng bəxingoa qüxsun! Mən öz dedikimni kuqıkingoa selıp bərdim; əmđi u özınıng hamilıdar bolojınını kərgəndə mən unıng nəzirıdə kəzgə ılınmıdım. Həyr, Pərwərdigar sən bilən mening otturımızda həküm qıqarsun! — dedi.

6 Abram Sarayoa: — Mana, dediking öz kolungdıdur; sanga nemə layik kərünsə uningoa xuni kılojın, — dedi. Buning bilən Saray uningoa kattıkkı kılıxka baxlıdı; buning bilən u unıng aldıdın keqıp kətti.

7 Əmma Pərwərdıgarıng Pərixıtısı uni qəldiki bir bulakıng yenıdı, yəni Xur yolıng boyıdiki bulakıng yenıdın tepıp, uningoa: □ 8 Əy Sarayning dediki Həjər, nədın kəldıng, nəgə barısən? — dəp sorıdı. U jawab berıp: — Mən hojayınım Sarayning aldıdın keqıp qıktım, — dedi.

9 Pərwərdıgarıng Pərixıtısı uningoa: — Ayal hojayınıngning kexioja kaytıp berıp, unıng kol astıda bol, — dedi.

10 Pərwərdıgarıng Pərixıtısı uningoa yənə: — Senıng nəslıngnı xundak awutıməni, kəplükıdın uni sanap bolojılı bolmaydu, — dedi.

11 Andın Pərwərdıgarıng Pərixıtısı uningoa: Mana, sən hamilıdarsən; sən bir oqul tuoqub, uningoa İsmail dəp at koyojın; qünki Pərwərdıgar senıng jəbir-japayıngnı anglıdı. □ 12 U yawa exək kəbi bir adəm bolıdu; unıng kəli hər adəmgə kərxı uzıtılıdu, xuningdək hər adəmnıng kəli uningoa kərxı uzıtılıdu; u kərındaxlırınıng udulıda ayırın turıdu, dedi. □ ■

13 Həjər öz-özıgə: «Mən muxu yərdə meni Kərgüqını arqısıdın kərdüm» dəp, özıgə söz kıləjan Pərwərdıgarıni: «Sən meni kərgüqi Təngrıdursən» dəp atıdı. □ 14 Xuning bilən u kuduk: «Bəər-lahay-roy» dəp ataldı. U Qadəx bilən Bərad xəhırınıng arılıkıdıdur. □ ■

15 Həjər Abramoa bir oqul tuoqub bərdi. Abram Həjər uningoa tuoqub bərgən oqlıoa İsmail dəp at koydı. ■ 16 Həjər Abramoa İsmailni tuoqub bərgəndə Abram səksən altə yaxta idi.

□ 16:1 «Həjər» — bu isim ibranıy tilida «Hagar» dəp elinıdu. Bırək bəzi oqurmənlər İsmailning apısını «Həjər» dəp ataxka adətləngən. □ 16:2 «bəlkim u arqılık kuruluxum mumkin». Əynı waqıtıki ər-p adətlər boyıqə, ayal hojayınning dediki ayal hojayınning erıgə bala tuoqub bərsə, balını ayal hojayınning balısı həsabıaxka bolattı. □ 16:7 «Pərwərdıgarıng Pərixıtısı» — «Təbırlər»ni kərüng. «Pərwərdıgarıng Pərixıtısı» Təwrat dəwrıdə intayın alahıdə bir xəhs idi. Bəzi ıxlarda U Hudanıng ornıda kərünətti (məsilən, yənə 7-14-ayət, 18-babnı kərüng). □ 16:11 «İsmail» — ibranıy tilida «İxmail». Mənisı «Huda anglıdı». □ 16:12 «U kərındaxlırınıng udulıda ayırın turıdu» — yaki «xərk təripıdə turıdu». Məyli kaysı tərjımısı toqra bolsun, bəxarətnıng asasıy mənisı xuki, İsmail (wə unıng əwladlırı) baxqılar bilən, hətta öz uruk-tuqkanlırı bilən arılaxmay ayırın turıdu yaki ularoa eqmənlıktə yaxaydu. ■ 16:12 Yar. 25:18. □ 16:13 «meni Kərgüqını arqısıdın kərdüm» — yaki pəkət «meni Kərgüqını kərdüm». Yənə baxka bırhıl tərjımısı: «Menı kərgüqını kərupmu, yənə tirik qaldım!». □ 16:14 «Bəər-lahay-roy» — mənisı «meni Kərgüqınıng kudukı». ■ 16:14 Yar. 24:62; 25:11. ■ 16:15 Gal. 4:22.

17

Hudaning Öz ahđisini bекitixi; ahđa bəlgisi — hətne

¹ Abram tokšan tokkuz yaxka kirkəndə, Pərwərdigar Abraməğa kərünüp uningəğa: — Mən Qadir Təngridurmən. Sən Mening aldimda mengip, kamil boləjin. □ ² Mən Özüm bilən sening arangda əhdəmni bекitip, seni intayin zor kəpəytimən, — dedi. ■

³ Abram özini taxlap yüzini yərgə yekip yatti; Huda uning bilən yənə səzlixip mundak dedi: —

⁴ Özümgə kəlsəm, mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur: — Sən nurojun əl-millətlərnin atisi bolisən. □ ⁵ Xuning üçün sening isming buningdin keyin Abram atalmaydu, bəki isming İbrahım bolidu; çünki Mən seni nurojun əl-millətlərnin atisi kıldim. □ ⁶ Mən seni intayin zor kəpəytimən; xuning bilən səndin kəp əl-qowmlarni pəyda kəlimən, puxtungdin padixahlar çikidu. ■ ⁷ Mən sən wə səndin keyinki nəslingning Hudasi bolux üçün Özüm sən wə səndin keyinki nəslingning arisida əbədiy əhdə süpitidə bu əhdəmni tikləymən; ■ ⁸ Mən sanga wə səndin keyinki nəslinggə sən hazır musapir bolup turəjan bu zeminni, yəni pütkül Qanaan zemini əbədiy bir mülük süpitidə ata kəlimən; wə Mən ularning Hudasi bolimən, — dedi. ■

⁹ Andin Huda İbrahıməğa yənə: — Sən özüng Mening əhdəmni tutqin, özüng wə səndin keyinki nəslingmu əwladtin-əwladka buni tutuxi kərək.

¹⁰ Mən sən bilən wə səndin keyinki nəsling bilən tüzgən, silərnin tutuxunglar kərək boləjan əhdəm xuki, aranglardiki hər bir ərkək hətne kəlinsun. □ ¹¹ Xuning bilən silər hətniliklarni kesiwetixunglar kərək; bu Mən bilən silərnin aranglardiki əhđining bəlgisi bolidu. ■ ¹² Barlik əwladliringlar, nəsilidin-nəsilgə aranglarda, məyli öydə tuşuləjanlar bolsun, yaki əwladliringlardin bolmay yatladin puləğa setiwelinəjanlar bolsun, həmmə ərkək səkkiz künlük boləanda hətne kəlinsun. ■ ¹³ Öyüngdə tuşuləjanlar bilən pulungəğa setiwəlinəjanlarning həmmisi hətne kəlinixi kərək. Xundak kələanda, Mening əhdəm tənlinglarda ornap, əbədiy bir əhdə bolidu. ¹⁴ Ləkin hətniliki turup, tehi hətne kəlinməjan hər bir ərkək Mening əhdəmni buzəjan hesablinip, üzüp taxlinidu, — dedi.

¹⁵ Huda İbrahıməğa yənə sөz kəlip: — Ayaling Sarayni əmdi Saray dəp atiməjin, bəki ismi Sarah bolsun. □ ¹⁶ Mən uningəğa bəht-bərikət bərip, uningdinmu sanga bir oqul bərimən. Mən dərwəkə uni bərikətləymən;

□ **17:1 «Qadir Təngri»** — ibraniy tilida «Əl-Xadday». «Xadday» degən sөz bəlkim «mürə» degən mənidiki sөzdin çikқан — xuning bilən «xadday» «mən yөлəngən mürəm» degəndək yekimlik mənini bildüridu. **«Mening aldimda mengip»** — Hudaəğa etikad kələuqularəğa Hudaning təyyarlıəjan bir yoli bar, ular uningda mengixi kərək. Demək, etikadçılar «Huda meni kərüp turidu, wijdanim boyiqə mengixim kərək» degən uqumda yaxaydu. ■ **17:1** Yar. 5:22. ■ **17:2** Yar. 12:2; 13:16; 15:5, 18; Mis. 2:24; 6:4; Law. 26:42. □ **17:4 «mana, Mening əhdəm sən bilən tüzülgəndur: —»** — yaki «mana, Mən sən bilən tüzgən əhdəm xudur: -». ■ **17:4** Rim. 4:17. □ **17:5 «İbrahım»** — ibraniy tilida «Awrahəm». Buning mənisi «nurojun əwladliringnin atisi» yaki «kəpləgin həkłərnin atisi». ■ **17:6** Mat. 1:6. ■ **17:7** Yar. 13:15. ■ **17:8** Yar. 15:18; Qan. 1:8. □ **17:10 «Mən sən bilən...»** — ibraniy tilida «Mən silər bilən...». Bu «silər» İbrahım wə barlik öyidiki adəmlərnə kərsitixi kərək. ■ **17:11** Ros. 7:8; Rim. 4:11. ■ **17:12** Law. 12:3; Luқа 2:21. □ **17:15 «Saray»** — mənisi «mening məlikəm». Ləkin «Sarah» bolsa pəkət «məlikə» degən mənidə. Buning əhmiyiti bəlkim xuki, xu qəqdin baxlap Sarah pəkət İbrahım özigə «məlikə» bolupla qəlmay, bəki Huda aldimu etikadi tūpəylidin «məlikə» dəp hesablinidu («İbr.» 11:11ni kəring).

xuning bilən u əl-millətlərnin anisi bolidu; həklərnin padixahlirimu uningdin qıkidu, — dedi.□

17 İbrahim yənə özini yərgə etip düm yetip külüp kətti wə kənglidə: «Yüz yaxka kirgən adəmmu balilik bolalarmu? Toksan yaxka kirgən Sarahmu bala tuəjarmu?!», — dedi.□

18 İbrahim Hudaəja: — Ah, İsmail aldingda yaxisa idi! dedi.□

19 Huda uningəja: — Yaq, ayaling Sarah jəzmən sanga bir oəul tuəjup beridu. Sən uningəja «İshak» dəp at kəyöjün. Mən uning bilən öz əhdəmnü tüzimən; bu uningdin keyin kelidöjan nəslü bilən baəliöjan əbədiy bir əhdə süpitidə bolidu.□ ■ 20 İsmailəja kəlsək, uning toərisidiki duayingni anglidim. Mana, Mən uni bərikətləp, nəslini kəpəytip, intayin zor awutimən. Uning puxtidin on ikki əmir qıkidu; Mən uni uluə bir həlk kəlimən.□ ■ 21 Birək əhdəmnü bolsa Mən kələr yili dəl muxu waqıtta Sarah sanga tuəjup beridöjan oəul — İshak bilən tüzimən, — dedi.■

22 Huda İbrahim bilən səzlixip bolup, uning yənidin yukiröja qıkip kətti.

23 Xuning bilən xu künila İbrahim öz oəli İsmailni, öz əyidə tuəjöləjanlar wə puləja setiwələjanlarning həmmisini, yəni uning əyidiki barlik ərkəklərnü elip, Huda uningəja eytkəndək ularning hətnilikini kesip hətnə kildi.

24 İbrahimning hətniliku kesilip, hətnə kəlinöjanda, toksan tokkuz yaxka kirgənidi. 25 Uning oəli İsmailning hətniliku kesilip, hətnə kəlinöjanda, on üq yaxta idi. 26-27 İbrahim bilən uning oəli İsmail dəl xu künnin özidə hətnə kəlinidi wə xundakla uning əyidiki həmmə ər kixilər, məyli əyidə tuəjöləjan bolsun yaki yattin puləja setiwəlinöjanlar bolsun, həmmisi uning bilən billə hətnə kəlinidi.

18

Ərxin qıxkən üq mehman

1 Pərwərdigar Məmrədiki dubzarlıqning yenida İbrahiməja kəründi; bu kün əng issiöjan waqit bolup, u öz qədiring ixikidə olturatti. 2 U bəxini kətürüp nəzər seliwidi, mana uning udulida üq kixi ərə turatti. Ularni kərüp u qədiring ixikidin kəpup, ularning alidöja yügürüp bərip, yərgə təgküdək təzim kəlip:■ 3 — i Rəbbim, əgər pəkir nəzərlidə iltəp tapkən bolsam, etünimənki, kullirining yənidin etüp kətmigəyla;□ 4 əzöjina su kəltürölsun, silər putliringlarni yuyup dərəhning tegidə aram eliwəlinglar. 5 Silər öz kəlunglarning yənidin ötkənəkənsilər, mən

□ 17:16 «... u əl-millətlərnin anisi bolidu» — Sarahdin bolöjan xu əl-millətlər «Yəhuda», «İsrail» (on kəbilə) wə «Edom» bolidu. On kəbilə sürgün bolöjandin keyin ulardın hazırki birnəqə millət xəkilləngən boluxi mumkin. □ 17:17 «İbrahim ... külüp kətti» — İbrahim yənə özini yərgə etip düm yetip külüp kətti İbrahimning külgənlikü bəlkim yerim ixənəq, yerim ixənəqsizliktin, yerim gumandin, yerim huxallıktın bolsa kərək. Ləkin «Rim.» 4:17-21də deyilənlər boyıq, İbrahim tezla toluq ixənəqə kəldi. Uning bolöjisi oəli «İshak»ning ismining mənisi «külkə»dur. □ 17:18 «İsmail Səning aldingda yaxisa idi!» — Mənisi, bəlkim, «İsmail sən Hudaning bəht-bərikitigə erixsun!» degəndəktur. Həli roxənki, İbrahim muxu waqitkəje İsmailni Huda wədə kəliöjan oəlum, dəp ümid kəlip kəlgənidi. □ 17:19 «İshak» — mənisi «külkə». ■ 17:19 Yar. 18:10; 21:2. □ 17:20 «uluə bir həlk» — bu ərəblərdur. ■ 17:20 Yar. 16:10; 25:12,16. ■ 17:21 Yar. 21:2. ■ 18:2 İbr. 13:2. □ 18:3 «Rəbbim» — İbraniy tilida «Adonay». Bu səzigə kəriöjanda İbrahim bu mehmanınin Pərwərdigar ikənlikini bilip yətkənidi.

bir qixləm nan elip qikay, sil r h rduklunqlarni qikirip, andin  t p k tk ysil r, dedi. Ular jawab berip: — Eyt kiningd k kil jin, dewidi,

⁶ Ibrah m qedirioqa Sarahning kexioqa yügürüp kirip, uningoa: —  q das esil undin tez hemir yuqlurup tokaq  tkin, — dedi.□

⁷ Andin Ibrah m kala padisioqa yügürüp berip, yumran obdan bir mozayni tallap, qakirioqa tapxurdi; u buni tezla təyyar kildi.

⁸⁻⁹ Andin Ibrah m serik may, s t w  t yyarlatkan mozayni elip kelip, ularning aldioqa tutup,  zi d r hning tegidə ularning aldida  r  turdi; ular ulardin yedi. Ular uningdin: ayaling Sarah nədə, d p soriwidi, u jawab berip: — Mana, qedirida, dedi.

¹⁰ Birs: — Mən kel r yili muxu wakitta kexingoa jəzmən kaytip kelimən, w  mana u wakitta ayaling Sarahning bir oqli bolidu, — dedi. Sarah bolsa uning k ynidiki qedirning ixikidə turup, bularni anglawatatti.□ ■

¹¹ Ibrah m bilən Sarah ikkisi yaxinip, kerip kalolanidi; Sarahda ayal kixilərdə bolidioqan adət k r x tohtap kalolanidi.■ ¹² Xunga Sarah  z iqid  k l p: — Mən xunq  kerip kətkən tursam, rasttinla lezz t k r l rm nmu? Erimmu kerip kətkən tursa? — d p hiyal kildi.■

¹³ Pərwərdigar Ibrah moqa: — Sarahning: «Mən kerip kətkən tursam, rasttinla bala tuqlarm nmu?» d p kəlgini nemisi? ¹⁴ Pərwərdigaroa mumkin bolmaydioqan tilsimat ix barmu? Bekitkən wakitta, yəni kel r yili d l bu qoqda kaytip kelimən w  u wakitta Sarahning bir oqli bolidu, — dedi.■

¹⁵  mma Sarah k rkup ketip: — K lmidim, d p inkar kildi. Lekin U: — Yaq, sən k ld ng, — dedi.

Ibrah mning Hudadin jiyəni Lut  q n  t nuxi

¹⁶ Andin bu zatlar u yərdin k p p, Sodom tərəpkə n zirini aqlurdi. Ibrah mmu ularni uzitip, ular bilən bill  mangdi.

¹⁷ Pərwərdigar: — Mən kilidioqan iximni Ibrah mdin yoxursam bolamdu?■ ¹⁸ Q nki Ibrah mdin uluq w  küqlük bir  l qikidu w  xuningd k y r yüzidiki barlik  l-millətlər u arkilik b ht-bərikətkə muyəssər bolidioqan tursa?■ ¹⁹ Q nki Mən uni bilip tallioqanm n; u qoqum  z balilirini w  uning  yidikil rni  zig   g xt r p, ularoa Pərwərdigarning yolini tutup, həkkaniylikni w  adalətni y rg z xn   gitidu. Buning bilən M nki Pərwərdigar Ibrah m toqruluk qilqan w d mni əməlgə axurimən, — dedi.□

²⁰ Andin Pərwərdigar mundak dedi: — «Sodom w  Gomorra toqruluk k t r lg n dad-pəryad nahayiti küqlük, ularning gunahı intayin  jir bolqini  q n.□ ²¹ Mən hazirla qüximən, kilmixliri rasttinla xu dad-p ryadlardin Manga m lum bolqand k xunq  r zilmu, bilip bakay; unq  r zil bolmioqandimu, M n uni bilixim ker k».

□ **18:6 « q das»** — ibranij tilida « q seah».  q seah b lkim 22 litr un boluxi mumkin idi.

□ **18:10 «Birs»** — ibranij tilida «u». ■ **18:10** Yar. 17:19,21; 21:2. ■ **18:11** Yar. 17:17; Rim. 4:19; Ibr. 11:11. ■ **18:12** H k. 19:26; 1Pet. 3:6. ■ **18:14** Mat. 19:26; Luqa 1:37. ■ **18:17** Am. 3:7. ■ **18:18** Yar. 12:3; 22:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8. □ **18:19 «Q nki Mən uni bilip tallioqanm n; u qoqum  z balilirini w  uning  yidikil rni  zig   g xt r p...»** — baxqa birhl tərjimisi: «Q nki Mən... u  z balilirioqa əgətsun d p uni bilip talliwaldim». Lekin bundak t rjim  ay tning ikkinji qismioqa anq  mas k lmaydu. □ **18:20 «Sodom bilən Gomorra toqruluk k t r lg n dad-pəryad»** — bu pəryad x b sizki, Sodom bilən Gomorra t ripidin horlanqan w  zulum yeg nl rdin k t r lg n bolsa ker k (« z.» 16:49ni k r ng).

²² Xuning bilən bu kixilər u yərdin qozqilip, Sodom tərəpkə yol aldi. Lekin İbrahim yənıla Pərwərdigarning aldida ərə turatti. □

²³ İbrahim yekin berip: — Sən rasttinla həkkanıylarni rəzillər bilən qoxup həlak qılamsən? ²⁴ Xəhərdə əllik həkkanıy kixi bar boluxi mumkin; Sən rasttinla xu jayni həlak qılamsən, əllik həkkanıy kixi üqün u jayni kəqürüm qılamsən? ²⁵ Yağ, yağ. Bu ix Səndin neri bolqay! Həkkanıylarni rəzillərgə qoxup öltürüp, həkkanıylarqə rəzillərgə ohxax muamilə qilix Səndin neri bolqay! Pütkül jahanning soraqçisi adalət yürgüzməmdü? — dedi. ■

²⁶ Pərwərdigar jawab berip: — Əgər Mən Sodom xəhəridə əllik həkkanıyni tapsam, ular üqün pütkül jayni ayap qalimən, — dedi.

²⁷ Andin İbrahim jawab berip: — Mana mən pəkət topa bilən küldin ibarət bolsammu, mən İgəm bilən sözləkkili yənə petinalidim. ²⁸ Mubada xu əllik həkkanıydin bəx kixi kəm bolsa, Sən bu bəx kixining kəm bolqini üqün pütkül xəhərnə yökıtamsən? — dedi.

Ü: — Əgər Mən xu yərdə kırık bəxni tapsammu, uni yoqatmaymən, dedi.

²⁹ İbrahim Uningqə səzini dawam kilip: — Xu yərdə kırık kixila tepilixi mumkin, dewidi, *Pərwərdigar*: — Bu kırık üqün uni yoqatmaymən, — dedi.

³⁰ U yənə səz kilip: I İgəm, hapa bolmioqaysən, mən yənə səz qilay. Xu yərdə ottuzi tepilixi mumkin? — dedi.

Ü: — Əgər Mən u yərdə ottuzni tapsammu, yoqatmaymən, — dedi.

³¹ U yənə səz kilip: — Mana əmdi mən İgəm bilən sözləkkili jür'ət qıldim; xu yərdə yigirmisi tepilixi mumkin, — dedi.

Pərwərdigar səz kilip: bu yigirmisi üqün u yərnə yoqatmaymən, — dedi.

³² U sözləp: — I İgəm, hapa bolmioqay, mən pəkət muxu bir qetimla səz qilay! Xu yərdə oni tepilixi mumkin, dewidi, u jawab berip: — Mən oni üqün uni yoqatmaymən, — dedi.

³³ Pərwərdigar İbrahim bilən sözlixip bolqandin keyin kətti; İbrahimmu öz jayıqə kaytıp kətti.

19

Sodom xəhəridikilərnin rəzilliki

¹ İkki pərixətə kəqtə Sodomqə yetip kəldi; xu qaşda Lut Sodomning dərwasisida olturatti. Lut ularni kərupla ərnidin turup, aldioqə qikip yüzi yərgə təgküdək təzim kilip: □ ² — Mana, əy hojilirim, kəminilirining öyigə quxüp putlirinqarni yuyup qonup qalqaysilə; andin ətə səhər qoxup yolqə qıksanglarmu bolidu, dewidi, bular jawabən: — Yağ, biz xəhər məydanida kəqləymiz, — dedi. ■

³ Əmma u ularni qing tutuwidi, ahir ular uning bilən berip öyigə kirdi. U ularqə dastihan selip, petir toқаqlarni pixurup bərdi, ular oızalandi. ■

⁴ Ular tehi yatmioqanidi, xəhərdikilər, yəni Sodomning ərəkəkliri, yax, kəri həmmisi hərəkaysi məhəllilərdin kelip əyni qorxiwaldi; ⁵ ular Lutni

□ **18:22 «bu kixilər»** — keyinki bayanlar boyiqə, Pərwərdigar İbrahim bilən qaldi; qalqan ikki zat Sodomqə mandidu wə xu yərdə (19-bab) Lutni qutquzuwalidu. Xu ikki zat pərixtilər idi (19:1). ■ **18:25** Rim. 3:6. □ **19:1 «dərwasisida olturatti»** — kona zamanlarda pəkət xəhərnin mətiwərliri wə aqsakalliri dərwasida olturuxqə muyəssər idi. Xunga Lut Sodom xəhəridə «mətiwər» həsabinatti. ■ **19:2** Yar. 18:4. ■ **19:3** İbr. 13:2.

qakirip uningoa: — Bugün kaçta seningkiğe kirgən adəmlər keni? Ularni bizgə qikirip bər, biz ular bilən yeğinqilik kılımiz, — dedi.

⁶ Lut dərważining aldioa, ularning kexioa qikiq, ixikni yepiwetip, ⁷ ularoa: — Əy buradərlirim, mundak rəzillikni kilmanglar! ⁸ Mana, tehi heq ər bilən billə bolmioan ikki kizim bər; ularni silərgə qikirip berəy. Ular bilən halioqininglarni kilinglar. Əmma bu adəmlər əgzəmning sayisi astioa kirgənəkən, silər ularni heqnemə kilmanglar! — dedi.

⁹ Lekin ular jawab berip: «Neri tur!» deginiqə, yənə: — Bu yərdə turuxka kəlgən bu musapir həkim bolmaqçimikən? Əmdi sanga ularoa kילוəndinmu bəttər yamanlıq kılımiz! — dəp Lutni kıstap, ixikni qeqixka basturup kəldi.■

¹⁰ Əmma u ikki kixi kollarini uzitip Lutni öygə öz kexioa tartip əkiriwelip, ixikni taqiwaldi ¹¹ wə öyning dərważisining aldidiki adəmlərnə kiqikidin tartip qongioiqə korluqka muptila kildi; xuning bilən ular dərważini izdəp, halidin kətti.

Lutning Sodomdin keqixi

¹² Andin ikkəylən Lutka: — Muxu yərdə yənə birər kiming barmu? Küy'oşul, oşul yaki kizliring wə yaki xəhərdə baxka adəmliring bolsa ularni bu yərdin elip kətkin! ¹³ Qünki biz bu yərnə yokitimiz; qünki ular toşruluk kətürülgən dad-pəryad Pərwərdigarning aldidə intayin küqlük boloaq, Pərwərdigar bizni uni yokitixka əwətti, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Lut taxkiriəoa qikiq, kizlirini alidioan *boləusi* küy'oşullirining kexioa berip: «Əmdi kəpup bu yərdin qikiq ketinglar; qünki Pərwərdigar xəhərnə yokitidu» — dedi. Əmma u *boləusi* küy'oşullirining nəzirigə qakqak kילוəndək kəründi.

¹⁵ Tang atkanda, pərixtilər Lutni aldiritip: — Əmdi kəpup ayaling bilən kəxingdiki ikki kizingni aloqin; bolmisa xəhərnəng kəbihlikigə qetilip kəlip, halak bolisən, — dedi.

¹⁶ Əmma u tehiqə arisaldi bolup turoqanda, Pərwərdigar uningoa rəhim kילוəanlıki üqün, u ikkiylən Lutning kolini, ayaling kolini wə ikki kizining kollarini tutup, ularni xəhərnəng sirtioa əqikiq, orunlaxturup koydi. ¹⁷ Ularni qikarəandin keyin xu ix boldiki, ulardin biri uningoa: — Jeningni elip kaq, halak bolmasliqing üqün kəyninggə qarimay, tüzləngliktiki heq yərdə tohtimay, taşka kaqkin! — dedi.

¹⁸ Lekin Lut ularoa: — Undak bolmioay, əy hojam, ətünüp qalay!□

¹⁹ Mana, kəminəng kəzüngdə iltipət tapti, jenimni kutkuzdung, manga zor mərhemət kərsəttinq; əmma mən taşka qaqalmaymən; undak kilsam, manga birər apət quxüp, əlöp kətərmənməkin. ²⁰ Kara, awu xəhərgə keqip barsa boləudək nahayiti yeğin ikən, xundakla kiqik xəhər ikən! Ətünüp qalay, mening xu yərgə keqiximoəa yol koyəaysən! U kiqik xəhər əməsmu?! Jenim xu yərdə aman kəlidu! — dedi.

²¹ Pərixta uningoa jawab berip: — Həyr, bu ixtimu sanga maqul bolay, sən eytkən xu xəhərnə wəyran kilmay. ²² Əmdi u yərgə tezdin keqip barəqin; qünki sən xu yərgə yetip barmioquə heq ix kılalmasmən, — dedi. Xunga

■ 19:9 Mis. 2:14; Ros. 7:27; 2Pet. 2:7, 8.

□ 19:18 «hojam» — yaki «Rəbbim».

u xəhərning ismi «Zoar» dəp ataloqan. □

Sodom bilan Gomora xəhərlirining wəyran qilinixi

²³ Lut Zoarğa yetip baroqanda kün nuri yər yüzigə qeqiloqanidi. ²⁴ Xu qaoqda Pərwərdigar ərtin, öz yenidin Sodom bilan Gomorraning üstigə günggürt wə ot yoqdurup, ²⁵ xu xəhərləni, pütkül tüzlənglikni həmdə xəhərlərdiki barlik aqalilər wə yərdin üngənləni qoxup bərbat kildi.

²⁶ Ləkin Lutning arqisidin mangoqan ayali kəynigə qariwidi, tuz tüwrükə aylinip qaldı. ■

²⁷ Ətisi tang səhərdə, İbrahım qopup ilgiri Pərwərdigarning aldida turoqan jayoqa qıqıp, ²⁸ Sodom bilan Gomorra tərəpkə, xundaqla tüzlənglikning həmmə yerigə nəzər seliwidi, mana, yər yüzidin humdanning tütünidək tütün ərləwatqinini kərdi. ²⁹ Əmma xundaq boldiki, Huda u tüzləngliktiki xəhərləni wəyran qiloqanda, U İbrahımnı esigə elip, Lut turoqan xəhərləni bərbat qiloqanda uni balayi'apətning iqidin qıqırıp kutquzdi. □

Lut wə uning qizliri

³⁰ Əmma Lut Zoar xəhəridə turuxtin qorqkaqqa, Zoardin ketip, taoqqa qıqıp, ikki qizi bilən xu yərdə makanlaxti. U ikki qizi bilən bir əngkürdə turdi. ³¹ Əmdi qong qız kiqikigə: — Atimiz bolsa qerip kətti; dunyaning kaidə-yosuni boyiqə bu yurttə bizgə yeqinqilik kildioqan heq ər kixi qalmidi. ³² Qeni, atimizni xarab bilən məst qilip qoyup, uning bilən billə yatayli; xundaq qilsaq, biz pərzənt kərüp atimizning uruqini qalduralaymiz, — dedi.

³³ Xuning bilən ular u keqisi atisoğa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, qong qizi kirip atisi bilən yatti. Ləkin Lut uning kirip yatqininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

³⁴ Ətisi xundaq boldiki, qongi kiqikigə: — Mana, mən ahxam atam bilən yattim; bügün kəqtimu uningəyə yənə xarab iqküzəyli; xuning bilən sən kirip uning bilən yatqin; xundaq qilip, hər ikkimiz pərzənt kərüp atimizning nəslini qalduralaymiz, — dedi.

³⁵ Xuning bilən ular u keqisi atisoğa xarab iqküzüp *məst qilip* qoyup, kiqik qizi ornidin turup uning bilən billə yatti. Əmma Lut uning kirip yatqininimu, qopup kətkininimu heq səzmidi.

□ **19:22 «Zoar»** — mənsi «kiqik». Lutning bu iltiması tolimu oqəlitə idi: (1) Zoar əslidə «tüzləngliktiki bəx xəhər»din biri bolup (14:2), Sodom bilən yeqin munasiwəttə idi. Xundaqla Sodomğa ohxax gunahlarğa petip qaloqan boluxi mumkin idi. Xunga pərixtilər əslidə Zoarnı yoqatmaqçı boluqan (22-ayət); (2) Lut Sodom xəhərlirining gunahlırini wə hətərlikini obdan bilip turupmu, yənıla uningəyə ohxaydioqan yənə bir xəhərgə qaçmaqçı boldi; (3) gərqə Huda əjayib yol bilən uni wə ailisidiklirini kutkuzoqan bolsimu, u yənıla «taoqqa qeqix»tin qorqti, u bəlki «birər apət beximoğa quxüxi mumkin» dəp oylioqan boluxi mumkin. Bular uning etikadsizlikli idi. (4) bizninggə, uning xundaq iltimas qilixining səwəbi, u ««sepillik xəhər» iqidə tursam aman-esən bolimən» dəp bildi. İbrahım bolsa Hudaning baxpanahlıqığa ixininip, sepilsiz qedirlarda turup, tolimu hatirjəm yaxidi. (5) ahir bərip Lut Zoarda hatirjəm bolalmay yənıla taoqqa qıqıp xu yərnı mənək kildi (30-ayət). Bu wəqələr toqruluk yənə «qoxumqə səz»imizdimu azraq tohtilimiz. ■ **19:24** Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 20:16; 50:40; Yioj. 4:6; Əz. 16:50; Həx. 11:8; Am. 4:11; Zəf. 2:9; Luqa 17:29; 2Pet. 2:6; Yəh. 7. ■ **19:26** Luqa 17:32. □ **19:29 «U İbrahımnı esigə elip...»** — ibraniy tilidə «Huda İbrahımnı esigə elip...».

³⁶ Xundak qilib, Lutning ikkila qizi öz atisidin hamilidar bolup qaldi.

³⁷ Qo'ngi bolsa o'sul tu'olup, uning etini Moab qoydi; u bug'unki Moabiy-larning atisidir.□

³⁸ Kiqikimu o'sul tu'olup, uning etini Bən-Ammi qoydi. U bug'unki Ammoniylarning atisidir.□

20

Ibrahım bilən Abimələk

¹ Ibrahım u yərdin qikip, jənuv tərəptiki Nəgəwğə kəqūp kelip, Qadəx bilən Xurning arilikida turup qaldi; bir məzgildin keyin Gərada olturaklaxti. ² Xu yərdə Ibrahım ayali Sarah toqrisida: «U mening singlimdur», degənidi. Xuning bilən Gəarning padixahı Abimələk adəm əwətip, Sarahni *əzigə* hotun boluxka eliwaldi.■

³ Lekin *bir küni* keqisi qūxida Huda Abimələkkə kelip uningə: — Mana, sən əzūnggə eliwaləjan ayal səwəbidin əmdi əlgən adəmdursən; qūnki u baxka birsining ayalidur — dedi.

⁴ Əmma Abimələk uningə tehi yeqinqilik kilmiojanidi. U Hudaə: — I Rəb, həkkanıy bir həlkənimu həlak kılamsən?□ ⁵ U əzimu mangan: «U mening singlim» dəp eytmidimu? Yənə kelip, bu ayalmu «U mening akam», dəp eytkanidi. Mən bolsam sap kənglüm wə durus niyitim bilən bu ixni kildim, — dedi.□

⁶ Huda qūxida uningə yənə: — Bu ixni sap kəngül bilən kıləningni bilimən; xu səwəbtin Mən seni aldimda gunah kılıxtin tosup, uningə tegixinggə koymidim. ⁷ Əmdi u kixining ayalini əzigə qayturup bər; qūnki u Pəyoəmbər, u sening həkkingdə dua kılıdu wə sən tirik kəlisən. Əgər uni yandurup bərmisəng xuni bilip kojoqinki, sən wə həmmə adəmliring koxulup jəzmən əlisilər, — dedi.

⁸ Abimələk ətigən tang səhərdə kopup, həmmə hizmətkarlırini qakirip, bu səzləning həmmisini ularning kulaklıriə saldi; bu adəmlər nahayiti kərkuxup kətti. ⁹ Andin Abimələk Ibrahımni qakirip uningə: — Bu bizgə nemə kıləning? Mən sangə zadi nemə gunah kildim, sən mən wə padixahlıkiə ejoir bir gunahni yūkləp kojdung? Manga kilmaydiəjan ixlarni kilding! — dedi.

¹⁰ Abimələk Ibrahımoə yənə: — Sən zadi bizning nemə iximizni kərgining üqūn muxu ixni kilding? — dedi.□

¹¹ Ibrahım jawab bərip: — «Bu yərdə xūbhısizki heqkim Hudadin kərkmaydikən, ular meni ayalim tūpəylidin əltürəwetidu», dəp oyləjanidim. ¹² Əməliyətə, uning mening singlim ikənliki rast, lekin u mening ata bir, ana bələk singlim; keyin u mening ayalim

□ **19:37 «Moab»** — «atining süyi» yaki «atidin boləjan». □ **19:38 «Bən-Ammi»** — mənisi: «həlkimning oşli». ■ **20:2** Yar. 12:13; 26:7. □ **20:4 «həkkanıy həlkənimu həlak kılamsən?»** — Abimələkning əyidikilərgə, bolupmu kiz-ayallarə bir hil waba qūxkənidi (18-ayət). Xuning bilən muxu yərdə u pəkət əzi üqūnla əməs, bəlki öz həlki üqūn rəhim tiliməkqi.

Abimələkning kəp jəhətlərdə heli yaxhi tərəpliri bar. □ **20:5 «sap kənglüm wə durus niyitim bilən...»** — ibranıy tilida «kolumning pakliki bilən...». □ **20:10 «sən zadi bizning nemə iximizni kərgining üqūn muxu ixni kilding?»** — Abimələk bu ikkinqi soalni bəlkim həkikiy kəmtərlik bilən sorioəjan bolsa kərək. U xūbhısizki Hudadin kərkəqka, Hudaning Ibrahım toşruluk «U pəyoəmbər» degən səzini esidin qikərmidi.

boldi. □ ¹³ Lekin Huda meni atamning öyidin qikirip sargerdanlikka yürgüzginidə, mən ayalimoşa: — Biz kəyergila barsaq, sən munga xundak xapaət kərsətkəysənki, mening toqramda: «Bu mening akam bolidu», degin, — dəp eytkanidim — dedi. ■

¹⁴ Andin Abimələk qoy-kalilar, kullar wə dedəklərni elip ularni İbrahimoşa bərdi wə ayali Sarahnimu uningoşa qayturup bərdi.

¹⁵ Abimələk: — Mana mening zemnim bolsa aldingda turuptu; kəzünggə kaysi yər yaqsa xu yərdə turoşin, — dedi.

¹⁶ U Sarahqa: «Mana, mən akangoşa ming kümüx tənggə bərdim; mana bular öz yeningdikilər, xundakla həmmə adəmlərning kəz aldida uyatni yapquci bolidu; xuning bilən sən hərəkəndak daq-əyibtin halas bolisən». □ ¹⁷⁻¹⁸ İbrahim Hudaşa dua kildi, Huda Abimələk, ayali wə kenizəklirini sakaytti; andin ular yəne bala tuşalaydioşan boldi; qünki Pərwərdigar İbrahimning ayali Sarah tüşəylidin Abimələkning öyidiki həmmə hotunlarning baliyatqulirini etip qoyşanidi.

21

Ishaqning dunyoşa kelixi

¹ Əmdi Pərwərdigar wədə kılöşinidək Sarahni yoqlidi; Pərwərdigar Sarahqa deginidək kildi. □ ■ ² Sarah hamilidar bolup, İbrahim kerioşanda Huda uningoşa bekitkən waqıtta bir oşul tuşup bərdi. ■ ³ İbrahim özigə tərəlşən oşli, yəni Sarah uningoşa tuşup bərgən oşlining ismini Ishaq koşdi. □ ⁴ Andin İbrahim Huda uningoşa buyruşinidək öz oşli Ishaq tuşulup səkkizinqi küni hətnə kildi. ■ ⁵ Oşli Ishaq tuşuloşan qəşda, İbrahim yüz yaxta idi. ⁶ Sarah: «Huda meni küldürüwətti; hərkim bu ixni anglisa, mən bilən təng külüşidu», dedi.

⁷ U yəne: — Kimmu İbrahimoşa: «Sarah bala emitidioşan bolidu!» dəp eytalaytti? Qünki u kerioşanda uningoşa bir oşul tuşup bərdim! — dedi.

Həjər bilən İsmailning qoşlinixi

⁸ Bala qong bolup, əmqəktin ayrildi. Ishaq əmqəktin ayriloşan küni İbrahim qong ziyapət ötküzüp bərdi. ⁹ Əmma Sarah misirlik Həjərning İbrahimoşa tuşup bərgən oşulning *Ishaqni* məşirə kiliwatqinini kərup qaldi. ¹⁰ Xuning bilən u İbrahimoşa: — Bu dedək bilən oşlini həydiwət! Qünki bu dedəkning oşli mening oşlum Ishaq bilən təng waris bolsa bolmaydu!, — dedi. ■

□ **20:12** «lekin u mening ata bir, ana bələk singlim» — ibraniiy tilida «lekin u anamning kizi əməs, bəlki atamning kizi idi». ■ **20:13** Yar. 12:13. □ **20:16** «xuning bilən sən hərəkəndak daq-əyibtin halas bolisən» — biz xu zamandiki ərş-adətlərdin toluş həwardar bolmioşaqqa, Abimələkning bu sowoşitining əhmiyitini həzir qūxiniximiz təsrək bolidu; həlbuki, uning məksiti enik kərunidu. □ **21:1** «Pərwərdigar ... Sarahni yoqlidi» — Təwrat-İnjilda, Huda məlum kixini yaki məluk həlqni «yoqlap» uningoşa yaki ularşa yəqinlaxsa, yaki alahidə bəht-bərikət, xapaət kərsitidu, yaki kattik jazalaydu. Muxu yərdə bəht-bərikət yətküzüş üqün, əlwəttə. Bu ixta kizik bir yeri xuki, İbrahim baxqilar üqün «ular balilik bolsun» (20:17-18) dəp dua kıləşandin keyin ezimu pərzənt kəridu. ■ **21:1** Yar. 17:19; 18:10. ■ **21:2** Yar. 18:10,14; Gal. 4:23; İbr. 11:11.

□ **21:3** «Ishaq» — «külkə». ■ **21:4** Yar. 17:10. ■ **21:10** Gal. 4:30.

¹¹ *Sarahning* bu soʻzi Ibrahimoʻgʻa tolimu eoʻqir keldi; qunʻki *Ismailmu* uning oʻqli-da! □ ¹² Lekin Huda Ibrahimoʻgʻa: — Balang wa dediking waʻjidin bu soʻz sanga eoʻqir kalmisun, baʻlki Sarahning sanga deganlirining haʻmmisigʻa kulak saloʻqin; qunʻki Ishaktin boloʻqini sening naʻsling haʻsablidanu. ■

¹³ Lekin dedakning oʻqlidinmu bir haʻlk-millat payda kilimʻen, qunʻki umu sening naʻsling, — dedi. ■

¹⁴ Etisi tang saʻhʻerda Ibrahīm koʻpup, nan bilʻen bir tulum suni elip Haʻjʻergʻe berip, oxnisigʻa yuʻdkuʻzup, balini uningʻoʻga tapxurup, ikkisini yoloʻga selip koydi. Haʻjʻer ketip, Baʻer-Xebaning qʻelida kezip yuʻrdi. □ ¹⁵⁻¹⁶ Emdi tulumdiki su tuʻgʻop kaʻtkʻenidi; Haʻjʻer balini bir qʻatkalning tuʻwigʻe taxlap koyup, oʻz-ozigʻe: «Balining oʻluʻp ketixigʻe karap qʻidimaymaʻn» daʻp, bir oʻk etimʻga yirakʻka berip, udulida oʻlturdi. U udulida oʻlturup, paʻryad koʻtuʻrup yioʻlidi.

¹⁷ Huda oʻqulning yioʻga awazini anglidi; xuning bilʻen Hudaning Paʻrixitisi asmandin Haʻjʻorni qaʻqirip uningʻoʻga: — Oʻy Haʻjʻer, sanga nemʻe boldi? Koʻrkmoʻqin; qunʻki Huda oʻqulning *yioʻga* awazini yatʻkan yeridin anglidi.

¹⁸ Emdi koʻpup, qʻolung bilʻen balini yeloʻp turoʻuz; qunʻki Maʻn uni uluʻq bir aʻl-millat kilimʻen, — dedi. ■

¹⁹ Xuan Huda *Haʻjʻarning* koʻzlrini aʻqti, u bir kuʻdukni koʻrdi. U berip tulumʻoʻga su toldurup, oʻqulʻoʻga iʻqkuʻzdi.

²⁰ Huda u bala bilʻen billʻe boldi; u oʻsuʻp qʻong boldi. U qʻolda yaxap, maʻrgʻen bolup yetixti. ²¹ U Paran qʻelida turdi; xu waʻqitlarda anisi uningʻoʻga Misir zeminiʻdin bir kizni hotunlukʻka elip baʻrdi.

Ibrahīmning Abimʻelʻek padixaʻh bilʻen kelixim tuʻzuxi

²² U waʻqitlarda xundak boldiki, Abimʻelʻek waʻ uning laʻxkaʻrbexi Fikol kelip Ibrahimoʻgʻa: — Kiloʻqan haʻmma iʻxliringda, Huda sening bilʻen billidir.

²³ Emdi saʻn daʻl muxu yʻerda manga, oʻqlumʻoʻga waʻ naʻwraʻmgʻe hiyanʻet kilmaslikʻka Hudaning namida kaʻsaʻm kilip baʻrgʻaysʻen; maʻn sanga koʻrsitip kaʻlgʻen meʻhriʻbanlikimdaʻk, saʻnmu manga waʻ saʻn haʻzir turuwatʻkan yurtʻka meʻhriʻbanlik kilʻoʻaysʻen, — dedi. ■

²⁴ Ibrahīm: Kaʻsaʻm kilip baʻraʻy, dedi.

²⁵ Andin Ibrahīm Abimʻelʻekning qaʻqarliri tartiwalʻoʻqan bir kuʻduk toʻoʻgrisida Abimʻelʻekni aʻyiblidi. ²⁶ Abimʻelʻek: — Bu ixni kilʻoʻqan kixini bilmʻaymaʻn; saʻn bu ixni mangimu eytmaʻpsʻen; maʻn bu ixni paʻkaʻt buʻguʻnla anglixim, — dedi.

²⁷ Ibrahīm koy-kala elip Abimʻelʻekka taʻkdim kilʻdi; andin ular ikkilisi aʻhdʻe kilixti. ²⁸ Ibrahīm yʻonʻa padidin yʻetta qixi koʻzini bir taʻraʻpkʻe ayrip koydi.

²⁹ Abimʻelʻek Ibrahīmdin: — Saʻn bir taʻraʻpkʻe ayrip koyʻoʻqan bu yʻetta qixi koʻzining nemʻe maʻnisi bar? — daʻp soriwidi, ³⁰ u: — Mening bu kuʻdukni kolioʻqinimni etirap kilʻoʻqiningʻoʻga guwaʻhlik suʻpitida bu yʻetta qixi koʻzini kolumdin koʻbul kilʻoʻaysʻen, — daʻp jawab baʻrdi.

³¹ Bu ikkisi xu yʻerda kaʻsaʻm kilixkanlikʻi uʻqun, u xu jayni «Baʻer-Xeba» daʻp atidi. □ ³² Xu taʻriʻkida ular Baʻer-Xebada aʻhdʻe kilixti. Andin Abimʻelʻek waʻ

□ **21:11** «eoʻqir» — yaki «yaman». ■ **21:12** Rim. 9:7; Ibr. 11:18. ■ **21:13** Yar. 16:10; 17:20.

□ **21:14** «bala» — xu waʻqitta Ismail 15-16 yaxʻka kirgʻenidi. ■ **21:18** Yar. 16:10; 17:20.

■ **21:23** Yar. 14:23. □ **21:31** «Baʻer-Xeba» — «kaʻsaʻm kuʻdukʻi» degʻan maʻnida. Ibraniy tilida «kaʻsaʻm» («xeba» yaki «xebua») waʻ «yʻetta» («xeba») degʻanlarning aʻhʻangi ohxax bolʻoʻaqʻka, yʻona «yʻettining kuʻduki» degʻan maʻnisimu bar.

uning laxkərbexi Fikol qozqilip, Filistiylarning zeminioʻga yenip katti.□

³³ Ibrahım Bəər-Xebada bir tıp yuloqunni tikip, u yərdə Əbədiy Təngri bolqan Pərwərdigarning namioʻga nida kılıp ibadət kildi.□ ■ ³⁴ Ibrahım Filistiylarning zeminida uzun waqıtkıqə turup kaldı.□

22

Hudaning Ibrahımni sinixi — Ishakni qurbanlik qilix

¹ Bu ixlardin keyin xundak boldiki, Huda Ibrahımni sinap uningqə: — Əy Ibrahım! dedi. U: mana mən! — dəp jawab bərdi.

² U: — Sən oqlungni, yəni sən səyidioqan yaloquz oqlung Ishakni elip, Moriya yurtioʻga berip, xu yərdə, Mən sanga eytidioqan taqlarning birining üstidə uni keydürmə qurbanlik süpitidə sunoqin, — dedi.□ ■

³ Ətisi Ibrahım səhər qopup, exikini tokup, yigitliridin ikkiylən bilən Ishakni billə elip, keydürmə qurbanlik üqün otun yerip, Huda uningqə eytkan yərgə qarap mangdi. ⁴ Üqinqi küni Ibrahım bexini kətürüp qarap, yiraqtin u yərnı kərdi.

⁵ Ibrahım yigitlirigə: — Silər exək bilən muxu yərdə turup turunglar. Mən balam bilən u yərgə berip, səjdə kılıp, andin qəxinglarqə yenip kelimiz, — dedi.

⁶ Xuning bilən Ibrahım keydürmə qurbanlikqə kerəklik otunni elip, oqli Ishakqə yüdküzüp, əzi qolioʻga piqak bilən otni elip, ikkisi billə yürüp katti.

⁷ Ishak atisi Ibrahımqə: — Əy ata! dewidi, u uningqə jawab berip: — Mana mən, oqlum, dedi. U uningdin: — Mana ot bilən otunqə bar; əmma keydürmə qurbanlik bolidioqan qoza keni? — dəp soriwidi, ⁸ Ibrahım jawab berip: — Əy oqlum, Huda Əzi Əzigə keydürmə qurbanlik qozini təminləydu, — dedi. Andin ikkisi birgə yolini dawamlaxturdi.

⁹ Ahirida ular Huda Ibrahımqə eytkan jayoʻga yetip kəldi. Ibrahım u yərdə qurbangah yasap, üstigə otunni tizip qoydi. Andin u oqli Ishakni baqlap, uni qurbangahdiki otunning üstidə yatquzdi.■ ¹⁰ Andin Ibrahım qolini uzitip, oqlini boquzliqili piqakni aldı.

¹¹ Xuan Pərwərdigarning Pərixtsi asmandin uni qakirip uningqə: — Ibrahım, Ibrahım! — dəp warkiridi.

U: — Mana mən, — dedi.□

¹² U uningqə: — Sən baliqə qolungni təgküzmgigin, uni heqnemə kilmioqin; qünki Mən sening Hudadin qorqqanliqingni bildim; qünki sening oqlungni, yəni yaloquz oqlungni Məndin ayimiding, — dedi.

¹³ Ibrahım bexini kətürüp qariwidi, mana, arqisida munggüzliri qatqaloqə qirmixip qaloqan bir qoqkarnı kərdi. Ibrahım berip qoqkarnı elip, uni oqlining ornida keydürmə qurbanlik kılıp sundi. ¹⁴ Xuning bilən Ibrahım

□ **21:32 «Fikol»** — Gərar padixahning sərdarining omumiy unwani idi (26:26). □ **21:33 «bir tıp yuloqunni tikip»** — yuloqun tikix hurapiy ix əməs, bəlki uning əhmiyiti qoxna əl bilən əhdə tüzganliki üqün, «muxu yərdə uzun waqit turmaqımən» degəndək mənini bildürüxtin ibarət idi.

■ **21:33** Yar. 4:26. □ **21:34 «uzun waqit»** — ibranıy tilida «nuroqun künlər». □ **22:2 «Moriya»** — «2Tar.» 3:1ni kəring. Huda Ibrahımqə kərsətkən xu taq bəlkim keyin Sulayman muqəddəs ibadəthanini saloqan jay, xundakla Əysa Məsih krestlənqən taq (ximal tərapi) boluxi mumkin. ■ **22:2** Ibr. 11:17. ■ **22:9** Yağ. 2:21. □ **22:11 «Pərwərdigarning Pərixtsi»** — 16:7 wə izahatini kəring. «Ibrahım, Ibrahım» — Hudaning adəmnıng ismini ikki kətim qakirixi — uningqə bolqan qongqur mehir-muəbbitini wə Əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu.

xu jayoqa «Yahwəh-Yirəh» dəp at koydi. Xunga kixilər: «Pərwərdigarning teqida təminlinidu» degən bu söz bügüngə kədər eytilip keliwatidu. □

¹⁵ Pərwərdigarning Pərixtsi asmandin İbrahımnı ikkinçi ketim qakirip uningqə: —

¹⁶ Sən öz oqlungni, yəni yaloquz oqlungni ayimay bu ixni kıləning üçün Mən Özüm bilən kəsəm kılımənki, dəydu Pərwərdigar; ■ ¹⁷ — Mən seni zor bərikətləp, nəslingni asmandiki yultuzlardək nuroqun kəpəytip, dengiz sahilidiki kumdək oqolditimən; nəsling bolsa düxmənlirining dərwarziliriqə igə bolidu. □ ■ ¹⁸ Sən Mening awazimoqə kulək saloqining üçün yər yüzidiki barlık əl-yurtlar nəslingning nami bilən əzliri üçün bəht-bərikət tiləydu, — dedi. □ ■

¹⁹ Andin İbrahım yigitlirining kexiqə yenip bardı. Ular həmmisi ornidin turuxup Bəər-Xebaqa yol aldı. İbrahım Bəər-Xebada turup kaldı.

Nahorning əwladliri

²⁰ Bu ixlardin keyin İbrahımoqə: «Mana Milkahmu ining Nahoroqə birkanqə oqul tuqup beriptu», degən həwər yətti. ²¹ Ular bolsa tunji oqli uz, uning inisi Buz wə Aramning atisi boləqan Kəmuəl, ²² andin Kəsəd, Hazo, Pildax, Yidlaf wə Betuəl degən oqullar idi. ²³ (Betuəldin Riwkah tərədi). Bu səkkizini Milkah İbrahımning inisi Nahoroqə tuqup bərdi. ²⁴ Xuningdək uning keniziki Rəumahmu Tebah, Gaham, Tahax wə Maakah degənlərnı tuqup bərdi.

23

İbrahımning Sarahni dəpnə kılıxi

¹ Sarah bir yüz yigirmə yəttə yaxkiqə əmür kərdi. Bu Sarahning əmrining yilliri idi. ² Sarah Kənaan zeminidiki Kiriət-Arba, yəni Həbronda wəpat boldı. İbrahım berip Sarah üçün matəm tutup yiqə-zar kildi. ³ İbrahım öz mərhuməsining yenidin kəpup, Hıttiyarqə söz kılıp:

⁴ — Mən bolsam aranglarda musapir mehman, halas; silər əmdi aranglardan manga bir yərlik beringlar; xuning bilən mən bu mərhuməmni aldimda kərünüp turmisun üçün elip berip dəpnə kıləy, — dedi. □ ■

⁵⁻⁶ Hıttiyar İbrahımoqə jawab berip: —

I hojam, bizgə kulək saloqayla! Sili arimizda Hudaning bir xahzadisi həsəblinila! Arimizdiki əng esil yərlikni talləp, xu yərdə mərhumələrini dəpnə kıləyayla! Mərhumələrini dəpnə kılıxkə həqəqsımız öz yərlikini silidin ayimaydu, — dedi.

⁷ İbrahım ornidin turup, u zemindiki həlkəqə, yəni Hıttiyarqə təzim kılıp, ⁸ ularqə: — Əgər mərhuməmning kəz aldimda turiwərməsliki

□ **22:14** «Yahwəh-Yirəh» — «Yahwəh (Pərwərdigar) təminligüqidur» degən mənide. «Pərwərdigarning teqida təminlinidu» — Bu söz etiqadqılar arisida bir təmsil bolup kəlanidi. «Koxumqə söz»imizni kəring. ■ **22:16** Luqa 1:73; İbr. 6:13. □ **22:17** «dərwarzilarqə igə bolux» — pütkül xəhərnı kəloqə aloqəqə barawər. ■ **22:17** Yar. 24:60.

□ **22:18** «yər yüzidiki barlık əl-yurtlar ... bəht-bərikət tiləydu» — yaki «yər yüzidiki barlık əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapidu». ■ **22:18** Yar. 12:3; 18:18; 26:4; Ros. 3:25; Gal. 3:8. □ **23:4** «beringlar» — İbrahımning «beringlar» degini bilən, bu «setip beringlar» degənnı bildüridiqan silik-sipayə mənidiki gəptur (9-ayətnı kəring). ■ **23:4** Ros.

7:5.

üqün, uni elip berip, dəpnə kılıximni rawa kərsənglar, undakta səzümni anglap mening üqün Zoharning oqli Əfronə səz kılıp, ⁹ uning etizining ayioşida əziningki boləjan Makpələhning oşarini manga berixini iltimas kılınglar. U manga buni silərnəning aranglarda gərıstan boluxka toluk nərhidə bərsun, — dedi.

¹⁰ Xu qaoşda Əfron Hıttiytlar arisida olturatti. Xuning bilən hıttiylik Əfron Hıttiytlarning aldida, yəni xəhırinəning dərwasısidin kirgüqılərnəning həmmisınəning aldida İbrahıməşa jawab berip: — ¹¹ Yoksu, əy hojam, manga kulak saləşayla. Bu etizlikni, xundakla uningdiki oşarni siligə berəy; uni əz həkım boləjan adəmlərnəning aldida siligə bərdim; əz meytılrını dəpnə kıləşayla, — dedi.

¹² Andin İbrahım yənə zemin həkı aldida təzim kılıp, ¹³ Xu zemindiki həkıning kulaklırı aldida Əfronəşa: — İltimasıməşa kulak saləşayla; mən bu etizlikning nərhi boyiqə pul berəy, uni məndin qəbul kıləşayla, andin mən meytimni xu yərdə dəpnə kıləy, — dedi.

¹⁴ Əfron İbrahıməşa jawab berip uningəşa:

¹⁵ Əy hojam, manga kulak saləşayla; tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydıəjan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi? Sili meytılrını dəpnə kıləşayla — dedi. □

¹⁶ İbrahım Əfronning səzıgə kəxuldi; andin Əfron Hıttiytlar aldida eytkən bəhani, yəni xu qaoşdiki soda əlqimi boyiqə tət yüz xəkəl kümüxni tarazida tartıp bərdi. ■ ¹⁷ Xundak kılıp Mamrəning udulidiki Makpələhka jaylaxkən Əfronning etizlikı, yəni etizlikning əzi, uningdiki oşar, xundakla etizlikning iqı wə ətrapıdiki barlık dərəhlərnəning həmmisi ■

¹⁸ Hıttiytlarning kəz aldida İbrahıməşa tapxurulup, yəni Əfronning xəhırinəning dərwasısidin barlık kirgüqılərnəning aldida uning mülki kılıp bəkitildi. ¹⁹ Xuningdin keyin İbrahım ayali Sarahni Kanaan zemindiki Mamrə (yəni, Həbron)ning udulidiki Makpələhning etizlikning oşarında dəpnə kildi. ²⁰ Xu tərıkidə u etizlik wə uningdiki oşar Hıttiytlar tərıpidin İbrahıməşa gərıstan boluxka tayin kılındi.

24

İbrahımning hizmətkarınəning İshak üqün kiz izdixi

¹ İbrahım kərip, yexi bir yərgə berip kələanıdi; Pərwərdigar İbrahıməşa hər tərəptə bəht-bərikət ata kıləanıdi. ² İbrahım əyidiki əng mətıwər hizmətkari, əzınəning pütün mal-mülkını baxkırıdıəjan oşıdarəşa: — Kəlungni yotamning astıəşa kəyöşin; □ ■ ³ Mən seni asmanlarning Hudasi xundakla yərnəning Hudasi boləjan Pərwərdigarınəning nami bilən kəsəm kıldurımənki, sən mən hazır turuwatkən bu Kanaaniylarning arısın oşluməşa kiz elip bərməy, ■ ⁴ Bəlki əz yurtuməşa, xundakla əz uruktuşkanlırimning kəxiəşa berip, oşlum İshakka hotun elip bərgəysən, — dedi.

⁵ Hizmətkari uningəşa: — Mubada u kiz mən bilən bu yurtka kəlgili unımisa, undakta əzliri qıkkən xu yurtka oşullirını yandurup apırdımən? — dedi.

□ **23:15 «tət yüz xəkəl kümüxkə yaraydıəjan bir etizlik, sili bilən mening aramda nemə idi?»** — əməliyəttə bu bəha intayın yukıri bəha idi. İbrahım uning məksitını obdan qıxinətti.

■ **23:16** Yar. 50:13. ■ **23:17** Ros. 7:16. □ **24:2 «əng mətıwər»** — yaki «həmmidin yaxanojan». ■ **24:2** Yar. 47:29. ■ **24:3** Yar. 28:1.

6 Ibrahım uningõja jawab berip: — Hezi bol, oşlumni hærgiz xu yergæ yandurup barmioşin! 7 Meni atamning õyi bilæn tuşuloşan yurtumdin yetæklæp elip kælgüqi, yæni munga söz kilip: — «Sening næsilinggæ bu yurtni berimæn», dæp munga kæsäm kilõşan, asmaning Hudasi bolõşan Pærwærdigar Öz Pærixisini aldinqõja æwætidi; xuning bilæn sæn u yærdin oşlumõja kiz elip kelælæysæn. ■ 8 Xundaktimu, ægær kiz sæn bilæn bu yergæ kælgili unimisa, mæn sanga kilduridoşan kæsæmdin halas bolisæn; æmma oşlumni u yergæ hærgiz yandurup barmioşin, — dedi.

9 Xuning bilæn hizmætkar kolini hojisi Ibrahımning yotising astioşa koyup turup, bu toşrida uningõja kæsäm kildi.

10 Andin hizmætkar bu toşrida hojisining tægiliridin onni, xundakla hojisining hærhil esil næsilirini elip yolõja qikti; u Aram-Naharaim rayoniõja sæpær kilip, Nahorning xæhriřigæ yetip kældi. □ 11 U xæhærninq sirtidiki bir kudukning yenida tægilirini tøkündurdi: bu kæqkurun, kiz-ayallarning su tartkili qikidoşan qeşqi idi. 12 U dua kilip: — Əy hojam Ibrahımning Hudasi bolõşan Pærwærdigar, etünimænki, bügün mening iximni onõja tartkaysæn, hojam Ibrahımõja xapaæt kersætkæysæn. □ 13 Mana mæn bu yærdæ kudukning bexida turuwatimæn wæ xæhær hælkinginq kizliri bu yergæ su tartkili keliwatidu. 14 Əmdi xundak bolsunki, mæn kaysi kizõja: «Komzikingni quxürsæng, mæn su iqiwalşam boptikæn!» desëm, u jawab berip: «Mana iqqin, mæn tægiliringnimu suõirip koyay», desæ, u kiz sæn kұлung Ishakka bekitkingning õzi bolsun. Buningdin sening hojam Ibrahımõja xapaæt kilõşingni bilælæymæn, — dedi.

15 U tehi sözini tügætmeşla, mana Riwkah kozini murisidæ ketürüp qikip kældi; u bolsa Ibrahımning inisi Nahorning ayali Milkahtin tuşuloşan oşli Betuælning kizi idi; ■ 16 Kiz intayin qirayliq bolup, heq ær kixi tægmişæn pak kiz idi. U kudukning boyioşa quxüp, komzikini toldurup andin qikti. 17 Hizmætkar uning aldioşa yügürüp berip: — Etünüp qalay, komzikingtin azõşina su otliwalay, dedi.

18 U jawab berip: — Iqkæyla, æy hojam! dæpla, komzækni dærhal kolioşa elip, uning su iqxı üqün sundi.

19 U süyidin uningõja kanõşuqæ iqküzgændin keyin: — Tægilirimu kanõşuqæ su iqküzüp koyay, — dedi.

20 Xuning bilæn u dærhal komzæktiki suni olakka tøküwetip, yænæ kudukka su tartkili yügürüp bardı; u uning hæmmæ tægilirigæ su tartip bærdi.

21 U kixi uningõja kozini tikkinigæ jimjit turup, Pærwærdigarning yolini ong kilõşan, kilmioşanliqini bilix üqün kütuwatatti. 22 Tægilar su iqip kanõşanda, xundak boldiki, heliki kixi yerim xækællik bir altun burun halkisi bilæn ikki kolioşan æn xækællik altun bilæzükni qikiriş kizõja berip uningõja: 23 Sæn kimning kizi bolisæn? Munga dæp bærsæng! Atangning õyidæ bizgæ konõşudæk jay barmu? — dæp soridi.

24 Kiz uningõja: — Mæn Milkahning Nahorõja tuşup bærgæn oşli Betuælning kizi bolimæn, — dedi, ■ 25 yænæ uningõja: — Bizningkidæ saman bilæn boşuz kængri, *silærgæ* konõşili jaymu bar, — dedi.

■ 24:7 Yar. 12:1, 7; 13:15; 15:18; 26:4; Mis. 32:13; Qan. 34:4; Ros. 7:5. □ 24:10

«Aram-Naharaaim» — yaki «Mesopotamiya», yæni «ikki dæryaning otturisidiki rayon».

□ 24:12 «mening iximni onõja tartkaysæn» — ibranıy tilida «ixni mening aldimda yüz bærgüzgæysæn!». «xapaæt» — muxu yærdæ «xapaæt» ibranıy tilida «hæşad» degæn sez bilæn ipadilidı. Bu sözning mænisi bæk qongkur bolup, kęp yærlærdæ «æzgærmæs muhæbbæt» yaki «æzgærmæs mehrıbanliq» dæp tæřjimæ kilinidı. Kęp yærlærdæ bir hil æhdæ bilæn başliq bolidı; xunga sözning uzunraq birhil tæřjimisi: «mehir-muhæbbæt æhdisidæ haman turidı» degændæk bolidı.

■ 24:15 Yar. 22:23 ■ 24:24 Yar. 22:23.

26 Xuan bu adəm engixip Pərwərdigarning aldida səjdə qilip: 27 Öz xapaiti bilən hojamdin wapadarlikini ayimioqan, hojam Ibrahimning Hudasi boləqan Pərwərdigarə Həmdusana okuloqay! Pərwərdigar bu səpirimdə meni hojamning qerindaxliri turoqan öygə baxlap kəldi! — dedi.

28 Kiz yügürüp berip, bularning həmmisini anisining öydikilərgə eytip bərdi. 29 Əmdi Riwkahning Laban degən bir akisi bar idi. Laban kudukning bexioqə, u adəmning qexioqə yügürüp qikti. 30 Qünki u singlisining burun halkisini wə kolliridiki biləzülkləni kərüp, həmdə singlisining; u adəm munga mundaq-mundaq dedi, deginini anglap, u adəmning qexioqə bardi. Mana, u kixi kudukning yenida təgilərnin qexida turatti. 31 Laban uningə: — Əy Pərwərdigarning bəht-bərikiti ata kilinəuqi, kirgəyla! Nəmə üqün taxkrida turdila? Mən öyni təyyarlap qoydum, təgilərgimu jay raslidim, — dedi.

32 U adəm öygə kirdi; Laban təgilərdin yūknı qūxürüp, təgilərgə saman bilən boşuz berip, u kixining həm uning həmrəhlirining putlirini yuqili su elip kəldi; □ 33 andin u kixining aldioqə taam qoyuldi; ləkin u: — Mən gəpimni deməy turup taam yeməymən, — dedi. Laban jawab berip: — Eytqayla, dedi.

34 U: — Mən bolsam Ibrahimning hizmətkarimən; 35 Pərwərdigar hojamə kəp bəht-bərikət ata kıləqəqə, u uluq bir kixi boldi. U uningə qoy bilən kala, kümüx bilən altun, qul bilən dedəkləni, təgə bilən exəkləni bərdi. 36 Hojamning ayali Sarah qerioqanda hojamə bir oşul tuşup bərgənidi. Hojam oşliə əzining barlikini atidi. 37 Hojam meni kəsəm kıldurup: «Sən mən turuwatqan zemindiki Qanaaniylarning kizliridin oşlumə hotun elip bərmə, 38 bəlki jəzmən atamning öyigə, əz tuşqanlirimning qexioqə berip, oşlumə hotun elip bərgəysən», — dedi. 39 U waqıtta mən hojamə: «U kiz mən bilən kəlgili unimisiq?» — desəm, 40 u munga jawab berip: «Tutqan yollirim uningə oşuk boləqan Pərwərdigarim Əz Pərixtisini sening bilən əwətip, yolungni ong kılıdu. Bu tərکیدə sən mening ailidikilirim arisidin, atamning jəməti iqidin oşlumə hotun elip bərisən. 41 Xundak qilip ailəmdikilərnin qexioqə yetip barəjiningdə, sən mən kılduroqan kəsəmdin halas bolisən; ular sanga kizni bərmisimu ohxaxla kəsəmdin halas bolisən», — degənidi.

42 Xunga mən bügün bu kudukning qexioqə kelip: — Əy, hojam Ibrahimning Hudasi boləqan Pərwərdigar, əgər sən bu səpirimni ong kilsang: — 43 mana mən su kudukning yenida turuwatimən; wə xundak bolsunki, su tartkili kəlgən kizə: «Komzikingdin munga bir otlam su bərgən bolsang», desəm, 44 u munga: «Sən iqlin, təgilərgimu su tartip bəray», dəp jawab bərsə, undakta bu kiz dəl Pərwərdigar Əzi hojamning oşli üqün bekitkən kiz bolsun, dəp dua kıləqidim. 45 Kənglümdə tehi səzüm tügiməyla, mana, Riwkah komzəkni mürisidə kətürüp qikip, kudukning boyioqə qūxüp su tartti; mən uningə: — İltipət qilip, munga su iqlini koysang, dewidim, 46 u dərhal komzəkni mürisidin qūxürüp: «İqkəyla, təgilirnimu suşirip qoyay», dedi. Xuning bilən mən iqtin; u təgilirnimu suşirip qoydi. 47 Andin mən uningdin: — Kimning kizi bolisən, dəp sorisam, u jawab berip: — Mən Nahorning Milkahdin tuşuloqan oşli Betuəlnin kizi bolimən, — dedi. Xu qəşdə mən uning burnioqə halkə, kollirioqə biləzülkləni selip qoydum; 48 andin engixip Pərwərdigarə səjdə kıldim; hojamning qerindaxlinin qizini uning oşli

□ 24:32 «Laban təgilərdin yūknı qūxürüp» — ibranıy tilida «u təgilərdin yūknı qūxürüp».

üqün elip ketixkə mening yolumni ong qiløjini üqün, hojamning Hudasi bolojan Pərwərdigarəja həmdusana eyttim. ⁴⁹ Əmdi silər hojaməja ihlas kilip xapaət kərsitəyli desənglar, buni munga dənglar. Əgər halimisanglar, unimu munga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən, — dedi.□

⁵⁰ Əmdi Laban bilən Betuəl jawab berip: — Bu ix Pərwərdigardin boləjaq, siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz.□ ⁵¹ Mana, Riwkah aldilirida turidu; uni elip kətkəyla. U Pərwərdigarning deginidək öz hojilirining oqləja hotun bolsun, — dedi.

⁵² İbrahimning hizmətkari ularning səzlrini anglap, yərgə engixip, Pərwərdigarəja səjdə kildi. ⁵³ Andin, hizmətkar kümüx buyumlarni, altun buyumlarni wə kiyim-keqəklərnə qikirip, bularni Riwkahka bərdi; u yənə kizning akisi wə anisiəjimu qimmətlik hədiyələrnə sundi.

⁵⁴ Andin u wə həmrəhliri bilən billə yəp-ıqip, xu yərdə kərup qaldi. Ətisi səhərdə kərup, u ularəja: meni hojamning kəxiəja yoləja selip kəyunglar, dewidi, ⁵⁵ Kizning akisi bilən anisi uningəja: — Kiz birkanqə kün yaki on kün yenimizda tursun; andin barsun, — dedi.

⁵⁶ Əmma u ularəja: — Pərwərdigar mening səpirimni ong qiləjanikən, meni tosmanglar; hojamning kəxiəja berixim üqün meni yoləja selip kəyunglar, — dedi.

⁵⁷ Ular uningəja: — Kizni qakirip, uning aəzidin anglap bəqayli, dəp ⁵⁸ Riwkahni qakirip uningdin: — Bu adəm bilən baramsən? dəp soriwidi, u: — Baray, dəp jawab bərdi.

⁵⁹ Xuning bilən ular singlisi Riwkahni, uning inik'anisi, İbrahimning hizmətkari wə adəmliri bilən kərup yoləja selip kəydi.■ ⁶⁰ U waqıtta ular Riwkahka bəht tiləp:

— Əy singlimiz, mingliəjan on mingliəjan adəmlərnəning anisi boləjaysən! Nəsling düxmənlirining dərwasilirioja igə boləjay! — dedi.

⁶¹ Xuning bilən Riwkah bilən uning dedəkliri ornidin turup, təgilərgə minip, u kixigə əgixip mangdi. Xundak kilip hizmətkar Riwkahni elip yoləja qikti.

⁶² İshak Bəər-lahay-roy degən jaydin bayila kaytip kəlgənidi; qünki u jənubtiki Nəgəwdə turatti;■ ⁶³ İshak kəqkurun istikəmatkə dalaəja qikəjanidi; u bəxini kətürüp qarisa, mana təgilər keliwatatti. ⁶⁴⁻⁶⁵ Riwkah bəxini kətürüp, İshakni kərdi; u dərhal təgidin qüxüp, hizmətkardin: — Səhrada bizning aldımizəja qikiwatқан bu kixi kim bolidu? — dəp soridi. Hizmətkar: — Bu hojamdur! dedi. Riwkah dərhal qümbilini tartip yüzini yepiwaldi.

⁶⁶ Hizmətkar əmdi kiləjan həmmə ixlirini İshakka eytip bərdi. ⁶⁷ İshak kizni anisi Sarahning qedirioja baxlap kirdi; u Riwkahni öz əmrigə aldi; u uning hotuni boldi. U uni yəhxi kərup qaldi; bu tərəkidə İshak anisinin wapatidin keyin təsəlli tapti.□

□ 24:49 «Əgər halimisanglar, unimu munga eytinglar, mən ong tərəpkə yaki sol tərəpkə barimən» — roxənki, hizmətkar ixning kəndak boluxidin kət'iyənəzər, İbrahimning ailisidikilərnəning kəxiəja yetip bəroqinida, ular kizni bərmisimu ohxaxla kəsəmdin halas bolidəjanlikə enik tursimu, u kizni izdəxtin yanmaytti. □ 24:50 «siligə ya undaq ya bundaq deyəlməymiz» — İbraniy tilida: «siligə ya yaman ya yaxxi deyəlməymiz». ■ 24:59 Yar. 35:8 ■ 24:62 Yar. 16:14; 25:11. □ 24:67 «İshak anisinin wapatidin keyin təsəlli tapti» — Sarah bu ixtin burun wapat boləjanidi (23-babni kəring).

25

Ibrahımning baxqa ʻavladi

1Tar. 1:28-42

1 Ibrahım Katurah isimlik yənə bir ayalni aloqanidi. ² U Ibrahımoqa Zimran, Yoqxan, Medan, Midiyan, Ixbak wə Xuahni tuqur bərdi. ■

³ Yoqxandin Xeba bilən Dedan tərəldi; Dedanning ʻavladi Axuriylar, Letuxiylar wə Leummiylar idi. □ ⁴ Midiyanning oqulliri Əfah, Efər, Hənoh, Abida wə Əldaah idi. Bular həmmisi Katurahning ʻavladi idi.

⁵ Ibrahım barlıqini Ishakka atiwətkənidi; ■ ⁶ Ibrahım tehi Həyat waqtida kicik hotunliridin boləqan oqulliriqə hədiyələri berip, andin bularni oqli Ishaktin yiraq tursun dəp, kün qikix tərəpkə, xərkiy zeminqə əwətiwətkənidi. □

Ibrahımning ʻölumi wə dəpnə qilinixi

⁷⁻⁸ Ibrahımning ʻomrining künliri bir yüz yətmix yil boldi; u tolimu kerip, künliri toxup, nəpəstin tohtap wapət boldi; u əz qowmining qexiqə berip qoxuldi. □ ■ ⁹ Uning oqulliri Ishak wə Ismail uni Məmrəning uduliqə jaylaxqan, Hıttiy Zoqarning oqli Əfronning etizlikidiki Makpelaqning oqarida dəpnə qildi. ¹⁰ Bu etizlikni Ibrahım Hıttiyıldin setiwəloqanidi; mana bu yərlikkə Ibrahım dəpnə qilindi, ayali Sarahmu muxu yərgə dəpnə qilinəqanidi.

¹¹ Ibrahım wapət boləqandin keyin xundak boldiki, Pərwərdigar uning oqli Ishakni bərikətlidi. Ishak Bəər-Lahay-Royning yenida turatti.

Ismailning ʻavladi

¹² Təwəndikilər Sarahning misirlik dediki Həjərdin tuquloqan, Ibrahımning oqli boləqan Ismailning ʻavladi: — □

¹³ Ismailning oqullirining, ularning nəsəbnamiliri wə qəbililiri boyiqə ismi təwəndikiqə: — Ismailning tunji oqli Nebayot; andin Kedar, Adbəəl, Mıbsam, ■ ¹⁴ Mixma, Dumah, Massa, ¹⁵ Hədad bilən Tema, Yətur bilən Nəfix wə Qədəmah idi. ¹⁶ Bular bolsa Ismailning oqulliri bolup, ularning kənt wə qedirgahliri ularning nami bilən ataloqan bolup, ular on ikki qəbiligə əmir boləqanidi.

¹⁷ Ismailning ʻomrining yilliri bir yüz ottuz yəttə yil boldi; u ahirki nəpsini tartip wapət bolup, əz qowmining qexiqə berip qoxuldi.

■ 25:2 1Tar. 1:32.

□ 25:3 «axuriylar» — muxu «axuriylar» bolsa keyinki «Axurlar» yaki «Asuriylar» əməs. «Axurlar» yaki «asuriylar» bolsa xəmnig ʻavladiridin idi (10:22ni kərüng). ■ 25:5 Yar. 24:36.

□ 25:6 «kicik hotunliri» — Həjər wə Katurahlar idi. Ibrahımning xundak orunlaxturuxi, xühşisizki, keyinki waqıtlarda oqulliri arisida Huda wədə qiloqan miras (Pələstin zemini) üstida qikixi mumkin boləqan jedəlləning aldini elix üqün idi.

□ 25:7-8 «əz qowmining qexiqə berip qoxuldi» — 15:15 wə izahatini kərüng. ■ 25:7-8 Yar. 15:15. □ 25:12 «təwəndikilər ... Ismailning ʻavladi» — muxu jümlə bilən «Aləmnig Yaritulixi»ning yəttinqi «tolidot»i («tarihi»), yəni «Ismailning tolidoti» («Ismailning ʻavladiridinig tarihi») (25:12-18) baxlinidu.

■ 25:13 1Tar. 1:29.

¹⁸ *Uning əwladliri* Həwilah rayonidin tartip xurojiqə olturaxlaxti (Xur bolsa Misirning utturisida bolup, Axurəa baridiqan yolda idi). Ismail özining barliq kerindaxlirining udulida olturaxlaxti. □

Əsaw bilən Yaqubning dunyaoğa kelixi

¹⁹ İbrahimning oqli İshaqning nəslining bayani mundaxtur: — İbrahimdin İshaq tərəldi. □ ²⁰ İshaq Padan-Aramda olturuxluk aramiy Betuəlning kizi, aramiy Labanning singlisi boləqan Riwkahni hotunlukqa aloqanda kirik yaxka kirgənidi. ²¹ Əmma Riwkah bolsa tuqmas boləqəqka, İshaq hotuni üçün Pərwərdigarəa dua-tilawət kildi; Pərwərdigar uning duasini ijabət kildi; xuning bilən ayali Riwkah hamilidar boldi. ■

²² Əmma uning qorsikidiki ikki bala bir-biri bilən sokuxkili turdi. Xuning bilən Riwkah: — Əgər bundakliqini bilsəm, *hamilidar* bolup nemə kilattim? — dəp Pərwərdigardin səwəbini sorioqili bardı.

²³ Pərwərdigar uningəa: — «Sening qorsikingda ikki əl bardur, İqingdin ikki həlk qikiq bir-biridin ayrilidu, Bir həlk yənə bir həlktin əqalib kelidu, Qongı kiqikining hizmitini kilidu» — dedi. ■

²⁴ Uning ay-küni toxkanda, mana uning qorsikida dərwəkə bir jüp qoxkezək bar idi. □ ²⁵ Awwal tuquləqini kizəuq bolup, pütün bədini juwidək tüklük idi. Ular uning ismini Əsaw dəp koydi. □ ²⁶ Andin inisi küli bilən Əsawning tapinini tutqan halda qikti. Bu səwəbtin uning ismi Yaqub dəp koyuldi. Ular tuquləqanda İshaq atmix yaxta idi. ■

Əsawning tunjilik həkuki, yəni tunji oqulluk həkukni setiwetixi

²⁷ Balilar əsüp qong boldi; Əsaw mahir owqi bolup, dala-janggaldə yüridiqan adəm boldi. Yaqub bolsa durus adəm bolup, qedirlarda turatti. □ ²⁸ İshaq Əsawning owləp kəlgən gəxididə daim yəp turoəqka, uningəa amraq idi. Lekin Riwkah Yaqubqa amraq idi.

²⁹ Bir küni Yaqub *purqak* xorpisi kaynitiwatattı; Əsaw daladin herip-eqip kaytip kəldi. ³⁰ Əsaw Yaqubqa: — Mən həlimdin kəttim! Ətünüp qalay, awu kizildin bərsəng! — Awu kizil nərsidin meni ozuklandursangqu!

□ **25:18 «İsmail özining barliq kerindaxlirining udulida olturaxlaxti»** — bu bayan Ismail toqrisidiki ilgiriki bexarət (16:12)ning əməlgə axuruluxini kərsitidu; uningdin bəlkim Ismail wə əwladlirining əz kerindaxliri boləqan yəhudiylar wə baxqilar bilən qarxilixixining baxlanəqanliqini puratqan boluxi mumkin. Muxu ayəttiki «Axur» Asuriyə əməs, bəlkim Sinay qəlidiki bir rayonni kərsitixi mumkin. □ **25:19 «İbrahimning oqli İshaqning nəslining bayani mundaxtur»** — muxu jümlə bilən «Alemning Yaritulixi»ning səkkizinci «tolidot»i («tarihi», yəni «İshaqning tolidoti») («İshaqning nəslining bayani») (25:19-35:26) baxlinidu. ■ **25:21** Rim. 9:10. ■ **25:23** 2Sam. 8:14; Rim. 9:12. □ **25:24 «Əsaw»** — «tüklük». □ **25:25 «Yaqub»** — mənis «tapanəa esiloquci» yəki kəqmə mənidə «orun basar» yəki «muhapizətiq» degənlik idi. Keyin Əsaw Yaqubqa əq bolup kəlip, uning ismini «orun igiliwaləquci» degən səlbəy mənidə ixlitidu (27:36). ■ **25:26** Həox. 12:4. □ **25:27 «qixənmə»** — omumən eytqanda, Təwratta owqiliq kilix səlbəy qarilidu. «Qedirlarda turatti» Yaqubni hürun adəm degənlik əməs, bəlkı ailisidiki ixlar, bolupmu qarwiqlik bilən xuəqulliniwatqinini kərsitidu. Yaqubning təjribilik koyqi ikənliki 29:7din kərunidu. Bəzi təjrimilərdə «Yaqub **jimoqur** adəm» deyilgini bilən ibranıy tilidiki bu söz («tam» yəki «tamam») Təwratta daim «durus», «kamil» degən mənini bildüridu.

Mən həlimdin kəttim, — dedi (xu səwəbtin uning eti «Edom» dəpmu ataldi).□

³¹ Yakup uningōja: — Undaq bolsa, tunjilik hōkukungni manga setip bərgin, — dedi.□

³² Əsaw: — Mən oləy dəwatimən, bu tunjilik hōkukining manga nemə paydisi? — dedi.■

³³ Yakup: — Əmisə hazır manga kəsəm kiləyin, dewidi, u uningōja kəsəm kilip, tunjilik hōkukini Yakupka setip bərdi.

³⁴ Xuning bilən Yakup Əsawōja nan bilən kızil purqak xorpisini bərdi. U yər-iqip ornidin turup kətti. Xundak kilip Əsaw tunjilik hōkukioja xunqə etibarsiz qariojanidi.

26

Ishakning Gərarda musafir bolup turuxi

¹ Kanaan zeminida Ibrahimning waqtidiki aqarqilikdin baxka yənə bir ketimlik aqarqilik yüz bərdi. Xuning bilən Ishak Gərar xəhirigə, Filistiyələring padixahı Abimələkning kəxioja bardi.□ ² Pərwərdigar uningōja kərünup mundak dedi: — Sən Misiroja qüxməy, bəlki Mən sanga kərsitip beridoqan yurttə turəyin.□

³ Moxu zeminidin qıkmay musafir bolup turəyin; xuning bilən Mən sən bilən billə bolup, sanga bəht-bərikət ata kilimən; qünki Mən sən wə nəslinggə bu zeminləring həmmisini berip, atang Ibrahimōja bərgən kəsimmni ada kilimən;■

⁴ nəslingni asmandiki yultuzlardək awutimən wə nəslinggə bu zeminləring həmmisini berimən; yər yüzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning *namı* bilən əzligə bəht-bərikət tiləydu;□ ■ ⁵ Qünki Ibrahim Mening awazimoja kulak selip, tapilioqinim, əmrlirim, bəlgilimilirim wə qanunlirimni bəja kəltürdi, — dedi.

⁶ Xuning bilən Ishak Gərarda turup qaldı. ⁷ Əmma u yərlik kixiləring uning ayali toqrisida sorisa u: — Bu mening singlim bolidu, — dedi; qünki Riwkah intayin qiraylik boləqqa, Ishak öz-özigə: «Bu mening ayalim bolidu», desəm, bu yərlik adəmlər Riwkahning səwəbidin meni eltürəwətməyin, — dəp qorqti.

⁸ Lekin u xu yərdə uzak waqit turəyandin keyin xundak boldiki, Filistiyələring padixahı Abimələk dərizidin qariwidi, mana Ishak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkilixip turatti.□ ⁹ Andin Abimələk Ishakni qaqirip: — Mana, u jəzmən sening ayaling ikən! Sən nemə dəp: «U mening singlim»,

□ **25:30 «Edom»** — «kızil». □ **25:31 «tunjilik hōkukı»** — (yaki «tunji oqulluk hōkuk») — Bu hōkuk tət ixni əz iqiğə aləqan boluxi mumkin: — (1) pütkül ailisidikilər üqün igidarqilik məs'uliyiti; (2) baxka oqullarōja qarioqanda, atisidin mirasni bir həssə kəp elix; (3) atisining bəht-bərikət tiləx həyrlük duasidin alahidə bəhriman bolux; (4) pütkül ailisidikilər üqün kaqinlik (dua kilix) wəzipisini etəx. Biz «tunjilik hōkukı» toqrisida «koxumqə səz»imizdə yənə tohtilimiz. ■ **25:32** Yəx. 22:13; 1Kor. 15:32. □ **26:1 «Abimələk»** — xu waqıtta Gərar padixahning omumiyy unwani idi. Bu «Abimələk» Ibrahimning waqtidiki «Abimələk» (20-bab) əməs. □ **26:2 «Sən Misiroja qüxməy»** — Gərar xəhiri Kanaan zeminining iqiğə bolup, Misir zeminioja baridoqan yol üstidə idi. ■ **26:3** Yar. 13:15; 15:18. □ **26:4 «yər yüzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning namı bilən əzligə bəht-bərikət tiləydu»** — yaki «yər yüzidiki barlik əl-yurtlar nəslingning wasitisi bilən bəht-bərikət tapidu». ■ **26:4** Yar. 12:3; 18:18; 22:18. □ **26:8 «Ishak wə ayali Riwkah bir-birigə ərkilixip turatti»** — yaki «Ishak ayali Riwkahni silap turatti».

deding? — dewidi, Ishaq uningoa: — Qünki män əslidə uning səwəbidin birsi meni öltürüwetərmikin, dəp ənsirigənidim, — dedi.

¹⁰ Abimələk uningoa: Bu bizgə nemə kılöjining? Tas qaptu həlk arisidin birəsi ayaling bilən birgə bolöjili?! Undak boləjan bolsa sən bizni gunaħqa patquzəjan bolatting! — dedi.

¹¹ Andin Abimələk həmmə həlkəə buyrup: — Kimki bu kixigə wə yaki hotunioja kəl təgküzsə jəzmən öltürülməy kəlməydu, — dəp yarlık qüxürdi.

¹² Ishaq u zeminda terikqilik kildi: u xu yili yərdin yüz həssə həsul aldı; Pərwərdigar uni bərikətligənidi. ¹³ Bu kixi bax kətürüp, barəanseri rawaj tepip, tolimu katta kixilərdin bolup qaldı. ¹⁴ Uning koy-kala padiliri wə öyidiki kulliri intayin kəpəydi; Filistiyələr uningoa həsət kılöjili turdi.

¹⁵ Bu səwəbtin uning atisi İbrahimning künliridə atisining kulliri kəliəjan kuduklarıning həmmisini Filistiyələr etip, topa bilən tinduruwətti. □

¹⁶ Abimələk Ishaqqa: — Sən səbzidin ziyadə küqiyip kətting, əmdi arimizdin qikqip kətkin, — dedi.

¹⁷ Ishaq u yərdin ketip, Gərar wadisiə qədir tikip, xu yərdə turup qaldı.

¹⁸ İbrahim həyat waqtida *kulliri* birmunqə kuduklarıni kəzəjanidi; birəq İbrahim ölgəndin keyin, Filistiyələr bularni topa bilən tinduruwətkənidi. Ishaq bu kuduklarıni kəytidin kolitip, ularəja atisi ilgiri kəyoəjan isimlarıni yənə koydi. ¹⁹ Ishaqning kulliri wadida kuduk kolawatqanda suliri urərup qikqip akidiəjan bir kudukni tərpiwaldı. ²⁰ Ləkin Gəradiki padiqılar Ishaqning padiqiliridin uni talixip: — Bu su bizningkidur, — dedi. Ular

Ishaq bilən jedəlləxkəqə, u bu kudukni «Esək» dəp atidi. □ ²¹ Ular yənə baxqa bir kudukni kolidi, ular yənə bu kuduk toqrısında jedəlləxti. Xuning bilən Ishaq buning ismini «Sitnaħ» dəp atidi. □

²² Andin u u yərdin ketip, baxqa yərgə bərip, xu yərdimu yənə bir kuduk kolidi; əmdi Gəradikilər bu kudukni talaxmidi. Bu səwəbtin u uning etini «Rəhəbot» koyup: «Əmdi Pərwərdigar biz üqün jay bərgənəkən, bu zeminda mewilik bolimiz», — dedi. □

²³ Andin u u yərdin qikqip Bəər-Xəbəəja bardi. ²⁴ Pərwərdigar xu kəqisi uningoa kərünüp: — Mən bolsam atang İbrahimning Hudəsıdurmən; kərkmiəjan, qünki Mən sən bilən billimən, seni bəht-bərikətləp, nəslingni kulum İbrahimning səwəbidin awutimən, — dedi.

²⁵ U xu yərdə bir kurbangah yasap, Pərwərdigarning namioja nida kılıp ibadət kildi. U xu yərdə qədirini tikti, Ishaqning kulliri xu yərdə bir kuduk kolidi.

Ishaqning Abimələk bilən padixah kelixim tüzüxi

²⁶ Əmdi Abimələk, aqınisi Ahuzzat bilən ləxkərbexi Fikol birgə Gəradin qikqip, uning kəxiəja bardi. ²⁷ Ishaq ularəja: — Manga əqmənlik kılıp, meni arangların koqlıwətkəndin keyin, nemə üqün mening kəximioja kəldinglar? — dedi.

²⁸⁻²⁹ Ular jawabən: — Biz Pərwərdigarning sən bilən billə boləjini roxən baykıduk, xuning bilən biz sening toqrangda: «Otturimizda bir kelixim bolsun, yəni bizlər bilən sən bir-birimizgə kəsəm bərip əhdə kılıxayli» dedük; xu wəjıdin sən bizgə həqkandəq ziyən-zəhmət yətküzmiğəysən; biz sanga həq təgmiginimizdək, xundakla sanga yaxxiliktin baxqa

□ **26:15** «kuduklarıning həmmisini Filistiyələr etip, topa bilən tinduruwətti» — aqarqilik boləjan waqtida bundəq kılıx yaman ix həsəblinatti həm həmakətlik bolatti. □ **26:20** «Esək» — «majira». □ **26:21** «Sitnaħ» — «kərxilik». □ **26:22** «Rəhəbot» — «azadə yər».

heqbir nemə kilmioqinimizdək (bəlki seni aman-esənlik iqidə yolunqoşa əwətkəniduk) sənmü xundak kılqaysən. Mana hazır sən Pərwərdigar tərpidin bəht-bərikət kərüwatisən! — deyixti.□

³⁰ Xuning bilən u ularoşa bir ziyapət kılıp bərdi. Ular bolsa yəp-iqti.

³¹ Ətisi tang səhərdə ular qopup bir-birigə kəsəm kılıxti; andin Ishak ularni yoloşa selip qoydi; ular uning qexidin aman-esən kətti.

³² U küni xundak boldiki, Ishakning kulliri kelip, uningqoşa əzi kolioqan kuduk toqrisida həwər berip: «Biz su taptuk!» dedi. ³³ U uning namini «Xibah» koydi. Bu səwəbtin bu xəhərning ismi bügüngiqə «Bəər-Xeba» dəp atilip kəlməktə.□

Əsawning yat kəbilidin aloqan ayalliri

³⁴ Əsaw kırık yaxka kirgəndə, Hıttiyıldin bolqan Bəərining kizi Yəhudit bilən Hıttiyıldin bolqan Elonning kizi Basimatni hotunluqqa aldı.

³⁵ Əmma bular Ishak bilən Riwkahning kengligə azab elip kəldi.■

27

Yakupning Ishakni aldixi

¹ Ishak kərip, kəzliri torlixip, kəzi oşuwa kəridioqan bolup qaloqanda xundak boldiki, u qong oşli Əsawni qakirip uningqoşa: — Oşlum! — dedi. U: — Mana mən! — dəp jawab bərdi.

² U uningqoşa: — Mana mən əmdi kərip kəttim, qanqilik kün kəridioqinimni bilməymən. ³ Xunga səndin etünimən, koralliring, yəni sadak wə okyayingni elip janggaloşa qıqip, mən üqün bir ow owlap kəl;

⁴ mən yahxi kəridioqan məzzilik tamaktin birni etip, manga kəltürgin. Mən uni yəp, əlüxtin ilgiri kənglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua kılay, — dedi.

⁵ Ishak oşli Əsawqoşa səz kılqanda Riwkahmu anglidi. Əsaw ow owlap kəlgili janggaloşa qıqip kətkəndə, ⁶⁻⁷ Riwkah oşli Yakupka: — Mana mən atangning akəng Əsawqoşa: «Sən ow owlap kelip, manga məzzilik bir taamni ətkin; mən uni yəp əlüp ketixtin burun Pərwərdigar aldida sanga bəht-bərikət tiləp dua kılay», — dəp eytkinini anglap qaldim.

⁸ Əmdi, i oşlum, səzümgə kulak selip buyruqinimni kılıqin. ⁹ Sən dərhal padioşa berip, əqkilərnin iqidin esil ikki oşlaqni elip kəlgin; mən ulardin atang üqün u yahxi kəridioqan məzzilik bir taam təyyar kılay. ¹⁰ Sən uni atangning aldioşa elip kirgin. Xuning bilən u yəp, əlüp ketixtin burun sanga bəht-bərikət tiləp dua kılıdu, — dedi. ¹¹ Ləkin Yakup anisi Riwkahqoşa: — Mana akam Əsaw bolsa tüklik kixi, mən bolsam tüksiz silik tənlik adəmmən. ¹² Mubada atam meni silap qalsa, undakta mən uning nəziridə uni mazaq kılqoşuqı adəm bolup kelip, beximoşa bərikət əməs, bəlki lənət taparmənmikin, dedi.

¹³ Anisi uningqoşa: — Əy oşlum, sanga quxidioqan lənət manga quxsun; əmma sən pəkət səzümgə kulak selip, berip *oşlaqlarni* elip kəl, — dedi.

□ **26:28-29 «əhdə kılıxix»** — «əhdə kesix» degən səzlər bilən ipadilinidu (15:10ni kəring).

□ **26:33 «Xebah» wə «Xeba»** — bu ikki səz «kəsəm» degənni bildüridu. «Bəər-xeba» degənnin mənisi «kəsəmnin quduki». Bu bəlkim xu yərdiki ikkinqi kuduk boluxi mumkin; İbrahım əslidə ohxap ketidioqan ix tüpəylidin xu yərgə ohxax isim qoyqanidi (31:21nimu kəring). ■ **26:35** Yar. 27:46.

14 U berip ularni elip kelip, anisioʻja bardi. Anisi uning atisi yahxi koridioʻjan mazzilik bir taamni tayyar kildi. 15 Andin Riwkah tunji oqli ʻsawning oyda oz yenida saklaklik ang esil keyimlirini elip kiyik oqli Yakupka kiydurup, 16 oqlaklarning terisini ikki koli bilan boynining tüksiz jayioʻja yogap, 17 andin ozi etkən mazzilik taamlar bilan nanlarni oqli Yakupning kolioʻja tutkuzdi. 18 Yakup atisining kexioʻja kirip: — ʻy ata! — dedi.

U: — Mana mən! Oqlum, sən kim bolisən? — dewidi, 19 Yakup atisioʻja jawab berip: — Mən qong oqulliri ʻsawmən, manga eytkanliridək kildim; əmdi orunliridin turup, olturup kioʻjan owumning gəxigə eojiz tegip, andin kengülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua kioʻjayla, — dedi.

20 Ishak oqlioʻja: — ʻy oqlum, kandaqmu uni xunqə tez tepip kəlding? — dewidi, u jawab berip: — Qunki Pərwərdigar Hudaliri uni dəl yolumoʻja yolukturdi, — dedi.

21 Ishak Yakupka: — ʻy oqlum, yekınrak kəl, sən rast oqlum ʻsawmu, əməsmu, silap bakay, — dedi.

22 Xuning bilən Yakup atisi Ishakning kexioʻja yekın bardı; u uni silap turup: — Awaz Yakupning awazi, lekin kəl bolsa ʻsawning kolidur, — dedi.

23 Uning kolliri bolsa akisi ʻsawning kolliridək tüklik boloini üqün uni toniyalmay, uningə bəht-bərikət tiləp dua kildi. 24 Andin u yənə: — Sən rast oqlum ʻsawmusən? dəp soriwidi, u jawab berip: — Dəl mən, — dedi.

25 Ishak uningəja: — Taamni elip kəlgin, mən oqlumning ow gəxidın yəp, kenglümdin sanga bəht-bərikət tiləp dua kilay, — dedi. Yakup uni uning aldioʻja koydi; u yedi. U xarab kəltürüwidi, unimu iqtı.

26 Andin atisi Ishak uningəja: — ʻy oqlum, əmdi yekın kelip meni səygin, — dedi.

27 U uning kexioʻja berip uni səydi. Atisi uning kiyimining purikini purap uningəja bəht-bərikət tiləp dua kilip: —

«Mana, oqlumning tenidiki purak Pərwərdigar bərikətligən kəkləmzarning hux purikioʻja ohxaydikən!»□

28 Huda sanga asmanning xəbnimi,
Yərnıng munbət küqini ata kilip,
Axlik-tülük bilən xarabnimu kəp bərgəy.■

29 Həklər sening kullukungda boləy,
Əl-millətlər aldingda tizlanəy;
Kerındaxliringəja hoja boləyəsən;
Anangning oqulliri sanga tizlanəy;
Sanga lənət kioʻjanlar lənətkə kaləy;
Sanga bəht tiligənlər bəht tapkay!» — dedi.■

ʻsawning Ishaktin dua tələp kilixi

30 Xundak buldiki, Ishak Yakupka dua kilip bolup, Yakup atisi Ishakning kexidin qikip boluxioʻja, akisi ʻsaw owdin kaytip kəldi. 31 Umu mazzilik taamlarni etip, atisining kexioʻja elip kirip, atisioʻja: — Ata kopkayla, oqullirining ow gəxidın yəp, kengülliridin manga bəht-bərikət tiləp dua kioʻjayla, — dedi.

□ 27:27 «kəkləmzarning hux puriki» — demək, daladiki hərhil gül-giyahning wə ot-qəpning hux puriki singdürülgən. ■ 27:28 Ibr. 11:20. ■ 27:29 Yar. 12:3.

³² Atisi Ishaq uningõja: — Sən kimsən? — dedi. U jawab berip: — Mən oqulliri, qong oqulliri Əsawmən! — dedi.

³³ Buni anglap Ishaq alakzadilikke quxüp, pütün bədini jalaklap titrəp: — Undakta bayatin ow owlap elip kəlgini kim? Sən kelixtin burun uning həmmə nərsisidin yəp, uningõja bəht-bərikət tiləp dua kildim; wə bərhək, u bəht-bərikət kəridu! — dedi.

³⁴ Əsaw atisining sözlirini anglapla intayin eqinarlık həlda ün selip aqqik pəryad kətürüp atisõja: — Menimu, i ata, menimu bəht-bərikətligõyla! — dedi.■

³⁵ U jawab berip: — Sening ining hıylə bilən kirip, sanga tegixlik bəht-bərikətni elip ketiptu, dedi.

³⁶ Əsaw: — Rast uning eti Yakup əməsmu?! Qünki u ikki kətim meni putlap, ornumni tartiwaldi. Awwal tunjilik hoqukumni tartiwaldi wə mana hazır u manga tegidojan bəht-bərikətni elip kətti, — dedi. Andin yənə: — Mening üçün birər bəht-bərikət qaldurmıdılımu? — dedi.□ ■

³⁷ Ishaq Əsawõja jawab berip: — Mana, mən uni üstünggə hoja kildim; həmmə kərindaxlirini uning kullukida bolidojan kildim; axlik wə yengi xarab bilən uni kuwwətlidim; əy oqlum, əmdi sanga yənə nemimu kılıp bərləymən? — dedi.

³⁸ Əsaw atisõja yənə: — Əy ata, silidə pəkət xu birlə bəht-bərikət bar idimu? Manga, əy ata, mangimu bəht-bərikət tiləp dua kılõayla! dedi. Andin u ün selip yioqlap kətti.■

³⁹ Atisi Ishaq uningõja jawab berip: — «Mana, turalõu jəying yərning münbət küqidin neri, Egiz asmannıng xəbnimidin yirək bolur;

⁴⁰ Sən kılıqıngõja tayinip jan bəkisən, Iningning hizmitidə bolisən; Lekin qegridin qikıp kəzginıngdə,

Sən boynungdin uning boyunturukını qikırip sunduruwetisən» — dedi.

⁴¹ Xunga Əsaw atisi uningõja tiləgən bəht-bərikət səwəbidin Yakupka eqmənlik saklap yürdi. Əsaw kənglidə: — Atamning matəm künliri yekınlixip kəldi; xu qaõda inim Yakupni ɵltürüwetimən, dəp hiyal kildi.

⁴² Lekin Riwkah qong oqlı Əsawning bu sözliridin həwər taptı. U kiqik oqlı Yakupni qakırip uningõja: — Mana akang Əsaw seni ɵltürüwetimən dəp əz-əzidin təsəlli tepiwetiptu; ⁴³ əmdi əy oqlum, sözümgə kulaq selip, kəpup Həranõja, akam Labanning kəxioqa kəqip kətkin; ⁴⁴ akangning kəhri yanõquqə, uning kəxida birnəqqə wəkit turõjin. ⁴⁵ Akang aqqikidin yenip, sening uningõja kılõjiningni untup kətküqə xu yərdə turup turõjin; andin mən adəm əwətip, seni u yərdin aldurup kelimən. Nemə üçün bir kündilə hər ikkinglərdin məhrum bolup qalay? — dedi.

Yakupning Labanning yenioqa səpər kılıxi

⁴⁶ Əmma Riwkah Ishakka: — Mən muxu Hıttiy kızılar wəjidin jenimdin jak toydum. Əgər Yakupmu bu yurttiki kızlardın, muxundak Hıttiy kızni hotunlukka əlsa yaxiojinimning manga nemə paydisi? — dedi.■

■ 27:34 İbr. 12:17. □ 27:36 «meni putlap, ornumni tartiwaldi» — bu degənlik ibraniy tilidə birlə söz bilən ipadilidü. Okurmanlarning esidə barkı, «Yakup» degənnıng bir mənisi «orun igiliwalõquci» (25:26ni kərüng). Muxu yərdə «putliõquci» degən yənə bir mənisi boluxı mumkin.

■ 27:36 Yar. 25:33. ■ 27:38 İbr. 12:17. ■ 27:46 Yar. 26:35.

28

¹ Xuning bilən Ishāq Yaqupni qaqirip, uningōja bəht-bərikət tiləp, uningōja jekiləp: — Sən Kanaaniylarning qizliridin hotun alma; ² bəlki kōpup, Padan-Aramōja, anangning atisi Betuəlning öyigə berip, u yərdin anangning akisi Labanning qizliridin hotun alojin. ■ ³ Həmmigə Qadir Təngri seni bəht-bərikətləp, awutup, səndin kəp həklərnə qikirip kəpəytkəy, ⁴ Xundakla İbrahimning bəht-bərikətini sanga wə sening bilən nəslinggə bərgəy; xundak qilip sən hazır Musapir bolup turuwatkan yərnə, yəni əslidə Huda İbrahimōja bərgən zeminni igiləysən! — dedi. ■ ⁵ Xuning bilən Ishāq Yaqupni yoloja saldi. U Padan-Aramōja, aramiy Betuəlning oqlı, Yaqup bilən Əsawning anisi Riwkahning akisi Labanning kəxiōja qarap mangdi. □

Əsawning yəna bir ayal elixi

⁶⁻⁷ Əsaw Ishāqning Yaqupka bəht-bərikət tiləp, uni Padan-Aramōja xu yərdin hotun elixka əwətkənlikini, xundakla uningōja bəht-bərikət tiləp, əyənə jekiləp: Sən Kanaaniylarning qizliridin hotun almiojin, degənlirini uqup, Yaqupningmu əz ata-anisioja itəət qilip, Padan-Aramōja kətkinini kərginidə, ⁸ Əsaw: — kanaaniylarning qizliri atam Ishāqning nəziridə yaman kərunidikən, dəp bilip yətti. ⁹ U İsmailning kəxiōja berip, hazırki hotunlirining üstigə İbrahimning oqlı İsmailning kizi, Nebayotning singlisi Mahalatni hotunluqka aldi.

Yaqupning Bəyt-Əldə qüx kərixi

¹⁰ Yaqup bolsa Bəər-Xebadin qikip, Həran tərəpkə mengip, ¹¹ bir yərgə yetip kəlgəndə, kün olturup kətkəqkə xu yərdə kōnmaqci boldi. U xu yərdiki taxlardin birini elip, bexioja yastuk qilip kōyup, uhliōjili yatti. □ ¹² U bir qüx kərdi: — Mana, uqi asmanlarōja takixidiojan bir pələmpəy yərdə tikləklik turatti; Hudaning pərixtiliri uningda qikip-qüxüp turuxatti. ■ ¹³ Mana, Pərwərdigar uning üstidə turatti. U: — «Mən bolsam atang İbrahimning Hudasi wə Ishāqning Hudasi bolōjan Pərwərdigardurmən; Mən sən yatқан bu zeminni sening bilən nəslinggə bərimən. ■ ¹⁴ Nəsling bolsa yərning topisidək kəp bolup, sən məōzirp bilən məxrikkə, ximal bilən jənubka yeyilisən; sən wə nəslingning wasitisi bilən yər yüzidiki barlik ailə-kəbililər bəht-bərikət tapidu. ■ ¹⁵ Mana, Mən sən bilən billidurmən, kəyərgə barsang seni aman-esən saklap, bu zeminoja seni kayturup kelimən; qünki sanga eytkən sözümni ada qilmay turup, seni taxlimaymən» — dedi.

¹⁶ Andin Yaqup oyojinip: — Bərhək, Pərwərdigar bu yərdidur, ləkin mən uni bilməptimən, — dedi. ¹⁷ U kōrkup ketip: Bu jay alamət dəhxətlik bir jay ikən! Bu Hudaning öyi bilən asmanning dərwazisidin baxka heq jay əməstur, — dedi.

¹⁸ Yaqup ətisi səhər kōpup, bexining astioja kōyojan taxni elip, *hatirə* təwruk süpidə tikləp, üstigə zəytun meyi kuyup koydi. □ ■ ¹⁹ U jayning ismini Bəyt-Əl dəp atidi; əmma ilgiri u jayning eti Luz idi.

■ **28:2** Hōx. 12:13. ■ **28:4** Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 24:7; 26:3; Qan. 34:4; Ros. 7:5.

□ **28:5** «aramiy» — yəni «suriyalik». □ **28:11** «taxlardin birini elip, bexioja yastuk qilip kōyup,...» — yaki «taxlardin birini elip, uning bexioja kōyup...». ■ **28:12** Yh. 1:52. ■ **28:13** Yar. 35:1, 3; 48:3; Qan. 12:20; 19:8. ■ **28:14** Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4. □ **28:18** «Bəyt-Əl» — «Hudaning öyi». ■ **28:18** Yar. 31:13; 35:14.

²⁰ Andin Yakup kəsəm bilən wədə kılip: — Əgər Huda mening bilən billə bolup, bu səpirimdə meni saklap, yegili nan, kiygili kiyim berip, ²¹ Mən atamning öyigə aman-esən yenip barsam, undaқта Pərwərdigar mening Hudayim bolidu; ²² Xuningdək mən hatirə tüwrük süpitidə tikləp qoyqan bu tax Hudaning öyi bolidu; həm xundakla sən manga beridionan barlik nərsilərnin ondin bir ülüxinə sanga təkdin kılmay qalmaymən, — dedi.

29

Yakupning Labanning öyigə berixi

¹ Andin Yakup səpirini dawamlaxturup, məxriktiki qowmlarning zeminiqə yetip kəldi. ² U qariwidi, mana, yaylaқта bir kuduk turatti, uning yenida üç top koy padisi turatti; qünki həlk bu kuduktin padilarni suqiratti. Kudukning aqziqə yojan bir tax koyukluk idi.

³ Qaqaniki padilarning həmmisi u yərgə yiojilsa, padiqilar birlikte kudukning aqzidiki taxni yumilitiwetip, qoylarni suqirip, andin taxni yənə kudukning aqziqə öz ornioqə koyup koyatti. ⁴ Yakup *padiqilardin*: Əy buradərlər, silər kəyərlik? — dəp soridi. Ular: — Biz həranlikmiz, dedi.

⁵ U ulardin: — Silər Nahorning oqli Labanni tonumsilər? — dəp soridi. Ular: — Tonuymiz, dedi.

⁶ U ulardin: — U salamətmu, dəp soriwidi, ular jawab berip: — U salamət turuwatidu. Mana ənə uning kizi Rahilə qoyliri bilən keliwatidu, dedi.

⁷ U: — Mana, kün tehi egiz tursa, həzir tehi malning yiojilidionan waқti bolmidi; nemixқа qoylarni suqirip, andin yənə berip otlatmaysilər? — dedi.

⁸ Ular jawab berip: — Yak, mundaқ kilalmaymiz. Awwal padilarning həmmisi yiojilip, padiqilar taxni kudukning aqzidin yumilitiwətkəndin keyin, andin qoylarni suqirimiz, dedi. □

⁹ U ular bilən gəplixip turqinida, Rahilə atisining qoyliri bilən yetip kəldi; qünki u koy baқquqi idi. ¹⁰ Xundaқ boldiki, Yakup anisining akisi Labanning kizi Rahilə bilən anisining akisi Labanning qoylirini kərgəndə, u kəpup berip, kudukning aqzidin taxni yumilitiwetip, anisining akisi Labanning qoylirini suqardi. ¹¹⁻¹² Andin Yakup Rahiləni səyüp, yukiri awaz bilən yiojlap taxlidi wə Rahiləgə: — Mən sening atangning tuqkini, Riwkahning oqli bolimən, dewidi, u yügürüp berip atisioqə həwər bərdi.

¹³ Xundaқ boldiki, Laban öz singlisining oqli Yakupning həwirini angliqanda, uning aldioqə yügürüp berip, uni kuqaklap səyüp, öyigə baxlap kəldi. Andin Yakup Labanoqə *kəqürmixlirining* həmmisini dəp bərdi. □

¹⁴ Laban unioqə: — Sən dərwəxə mening səngək bilən gəxümdursən! — dedi. Buning bilən u uning kexida bir ayqə turup kəldi.

Yakupning aldinip kəlix

¹⁵ Andin Laban Yakupқа: — Sən mening tuqkinim bolioqə, manga bikaroqə hizmət kılamsən? Eytқina, həkқinggə nemə alisən? — dedi.

□ **29:8 «padiqilar»** — ibranij tilida «ular». Xu padiqilar bir türküм hokukluk padiqilar bolsa kerək. Yaki bolmisa ular eytқан ixlar xu yərdə bir ərp-adət bolup qalqan bolsa kerək.

□ **29:13 «kəqürmixlirining həmmisini»** — ibranij tilida «bu ixlarning həmmisini». Demək, tərijimimizdək «yüz bərgən həmmə ixlarni», yaki u bayatin Rahiləgə eytқан ixlarni (tuqқанlık munasiwətlirini) kərsətsə kerək.

16 Labanning ikki kızı bar idi; qoʻngining eti Leyah, kiyikining eti Rahilə idi. 17 Leyahning koʻzliri yekimlik idi; əmma Rahiləning bolsa tək-turki kelixkən, həsni-jamali qiraylik kız idi. □ 18 Yaqubning kengli Rahiləgə qūxkən bolup Labanoʻa: — Mən sening kiyik qizing Rahilə ūqun sanga yəttə yil hizmət kilay, dedi. ■

19 Laban javab berip: — Uni baxka kixigə bərginimdin sanga bərginim yahxi. Əmdi meningkidə turoqin, dedi.

20 Yaqub Rahiləni elix ūqun yəttə yil hizmət kildi. Əmma u uni intayin yahxi kərgəqkə, bu yillar uningə pəkət birnəqəqə kundəkla bilindi.

21 Waqit toxkanda Yaqub Labanoʻa: — Mana mening künlirim toxti. Əmdi ayalimni munga bərgin, mən uning kəxiə kirəy, dedi. 22 Laban xu yərdiki həmmə kixiləni yioqip, ziyapət kilip bərdi. 23 Ləkin xundək boldiki, kəq kirgəndə, u qoʻng kızı Leyahni Yaqubning yenioʻa elip kəldi; Yaqub uning kəxiə kirip billə boldi. 24 Laban öz dediki Zilpahni kızı Leyahəgə dedək kilip bərdi.

25 Ətisi xundək boldiki, mana aldidə Leyah turatti! U Labanoʻa: — Bu zadi munga nemə kiləqining? Əjəba, mən Rahilə ūqun sanga hizmət kilmidimmi? Meni nemixka xundək aldiding?! — dedi.

26 Laban: Bizning yurtimizda kiyikini qoʻngidin ilgiri yatlik kilidioqan rəsim-kaidə yok. 27 Əmdi sən qoʻngining yəttə künlök toy murasimini otküzüp boləqin; andin yənə ikkinqisimim sanga berəyli; u sening munga yənə yəttə yil kilidioqan hizmitingning həkki bolidu, — dedi.

28 Yaqub maqul bolup, Leyahning yəttə künlök toy murasimini otküzüp boləqanda, Laban kızı Rahilənimu uningə hotunlukka bərdi. 29 Laban dediki Bilhahni kızı Rahiləgə dedək kilip bərdi. 30 Bu tərکیدə Yaqub Rahiləningmu kəxiəgə kirdi; u Rahiləni Leyahdin ziyadə yahxi kərdi. Andin keyin u yənə yəttə yil Labanoʻa hizmət kildi.

Yaqubning pərzəntliri

31 Əmma Pərwərdigar Leyahning ətiwarlanmioqanlikini kərgəndə, uningə tuəqxni nesip kildi. Ləkin Rahilə tuəqmas idi. □ 32 Leyah hamilidar bolup bir oʻqul tuəqup: — «Pərwərdigar harlanəqinimni kərdi; əmdi erim meni yahxi kəridu» dəp uning ismini «Rubən» koydi. □

33 U yənə hamilidar bolup, bir oʻqul tuəqup: — «Pərwərdigar ətiwarlanmioqanlikini anglap, buni həm munga bərdi» dəp, uning ismini Ximeon koydi. □

34 U yənə hamilidar bolup, bir oʻqul tuəqup: — «Əmdi bu kətim erim munga baəqlinidu; qünki mən uningə ūq oʻqul tuəqup bərdim» dəp uning ismini Lawiy koydi. □

35 U yənə hamilidar bolup, bir oʻqul tuəqup: — «Əmdi bu kətim mən Pərwərdigarəgə həmdusana okuy!» dəp uning ismini Yəhuda koydi.

□ 29:17 «**Leyahning koʻzliri yekimlik**» — ibraniy tilida «Leyahning koʻzliri mulayim» (yaki «yumxaq»). Buning baxka hil tərjimiliri bolsa: (1) tinik; (2) ajiz (yahxi kərməydiyəqan); (3) nursiz.

■ 29:18 Hox. 12:13. □ 29:31 «**uningə tuəqxni nesip kildi**» — ibraniy tilida «u uning baliyatqisini aqti». □ 29:32 «**Rubən**» — «kara, bir oʻqul bala!» degən mənədə. □ 29:33 «**Ximeon**» — «anglax» yaki «anglioqan» degən mənədə. □ 29:34 «**Lawiy**» — «baəqlənoqan» yaki «ulanəqan» degən mənədə.

Andin u tuoqtin tohtap qalidi. □

30

¹ Əmma Rahilə özining Yakupqa bala tuoqur berəlmiginini kərgəndə, aqisioğa həsət kəlip Yakupqa: — Manga bala bərgin; bolmisa əlimən, — dedi.

² Xuning bilən Yakupning Rahiləgə oqəzipi kelip: — Mən baliyatquning mewisini səndin ayioqan Hudaning ornidimu?! — dedi.

³ — Mana, dedikim Bilhah bu yərdə turidu; sən uning kəxioğa kirgin, u mening kuqikimoğa tuosun; mən u arkilik balilik bolay, — dedi Rahilə. □

⁴ Xuning bilən u dediki Bilhahni uningğa hotun kəlip bərdi; Yakup uning kəxioğa kirdi. ⁵ Bilhah hamilidar bolup, Yakupqa bir oşul tuoqur bərdi.

⁶ Rahilə: — «Huda mən üqün adalət yürgüzüp pəryadimni anglap, manga bir oşul bərdi», dəp uning ismini Dan koydi. □

⁷ Rahiləning dediki Bilhah yənə hamilidar bolup, Yakupqa ikkinqi oşlini tuoqur bərdi. ⁸ Rahilə: — «Mən aqam bilən bəslixip kattik tutuxup, yəngdim» dəp uning ismini Naftali koydi. □

⁹ Leyah özining tuoqtin tohtap qəloqanini kərup, dediki Zilpahni Yakupqa hotun kəlip bərdi. ¹⁰ Leyahning dediki Zilpah Yakupqa bir oşul tuoqur bərdi. ¹¹ Leyah: — «Nemidegən tələylik-hə!» dəp uning ismini Gad koydi. □

¹² Leyahning dediki Zilpah Yakupqa ikkinqi oşlini tuoqur bərdi. ¹³ Leyah: «Mən bəhtlikurmən! Qünki hotun-qizlar meni bəhtlik deyixidu!» dəp uning ismini Axir koydi. □

¹⁴ Buşday ormisi künliridə Rubən qəkip etizlikqa bardi wə etizdin birqanqə muhəbbətgülini terip, bularni anisi Leyahning kəxioğa əkəldi. Əmdi Rahilə Leyahqa: — Ətünüp qalay, oşlungning muhəbbətgülidin birnəqqini manga bərgin! — dedi. □

¹⁵ Leyah uningğa jawabən: — Erimni tartiwəloqining yətməmdü? Əmdi oşlungning muhəbbətgülinimu tartiwəlməqquimusən? — dedi. Rahilə jawab berip: — Undəq bolsa u oşlungning muhəbbətgülliri üqün bügün keqə sən bilən yatsun, — dedi.

¹⁶ Yakup kəqkurun etizdin kaytip kəlgənidə, Leyah uning aldioğa qəkip: — Mening kəximoğa kirixing kerək; qünki mən oşlungning muhəbbətgülliri bilən seni ijarigə aldim, — dedi. Xundəq dewidi, u bu keqə uning bilən yatti. ¹⁷ Huda Leyahning duasini anglidi; u hamilidar bolup, Yakupqa bəxinqi oşlini tuoqur bərdi. ¹⁸ Xuning bilən Leyah: «Dedikimni erimgə

□ **29:35 «Yəhuda»** — «həmd» yəki «mədhiyə» degən mənədə. Leyahning səzi intayin əhmiyyətlik bolup, bu uning ihlasmənlik wə etikadini ispatlaydu. Yəhuda tuşuluqə uning barlik arzu-tələkliri eri Yakupning muhəbbətitigə erixixtin ibarət idi. Ləkin həzir eriximigən bolsimu aşrinmidi, bəlki Hudaşə mədhiyə oqup, uningdin təsəlli aldi. □ **30:3 «u mening kuqikimoğa tuosun»** — İbraniy tilidə «u mening tizlirim üstigə tuosun» — demək, dedək tuşqan balilar Rahiləning həsəblinidu. İbraniy tilidə «mən u arkilik qurulimən» yəki «uning wasitisi bilən mening öyüm qurulidu». □ **30:6 «Dan»** — «u həküm qikardi» yəki «u adillik kildi!» degən mənədə. □ **30:8 «mən aqam bilən bəslixip kattik tutuxup, ...»** — İbraniy tilidə «Hudaning məditi bilən aqam bilən qəlixip,...». «**Naftali**» — «əlixix» yəki «qəlixix» degən mənədə. □ **30:11 «Gad»** — «tələylik» yəki «onguxluq» degən mənədə. □ **30:13 «Axir»** — «bəhtlik» degən mənədə.

□ **30:14 «muhəbbətgül»** — (yəki «mandrak») — bu əsümlük muhəbbətni qozətur, hamilidar bolux imkaniyitini axuridu, dəp qarilatti.

bərginimgə Huda əmdi manga «ijarə həkkim»ni ata qildi» dəp uning ismini Issakar qoydi.□

¹⁹ Leyah yənə hamilidar bolup, Yakupka altinqi oqlini tuoqub bərdi.
²⁰ Leyah; — «Huda manga yaxhi toyluk ata qildi; əmdi erim mening bilən billə turidioqan boldi; qünki mən uningqa altə oqul tuoqub bərdim» dəp uning ismini Zəbulun qoydi.□

²¹ Xuningdin keyin, u bir qiz tuoqub, uning ismini Dinah qoydi.□

²² Əmma Huda Rahiləni yad kilip, duasini anglap uni tuoqidioqan qildi,□

²³ U hamilidar bolup, bir oqul tuoqdi. U: — «Huda meni nomustin halas qildi», dedi.

²⁴ U: — «Pərwərdigar manga yənə bir bala bərsə» dəp, uning ismini Yüsüp qoydi.□

Yakupning beyixi

²⁵ Rahilə Yüsüpnı tuoqandın keyin Yakup Labanoqa: — Meni öz yurtumoqa, öz wətinimgə kətkili qoyoqin. ²⁶ Mening sanga ixləp erixkən ix həkkim boloqan ayallirim bilən balilirimni manga bərgin; mən ketəy; qünki mening sanga ixligən jəpalik hizmitim özünggə ayan, — dedi.

²⁷ Laban uningqa jawabən: Nəziringdə iltipət tapqan bolsam, etünüp qalay, *yenimdin kətmə*. Qünki mən Pərwərdigarning sening səwəbingdin manga bərikət bərginini tonup yəttim, dewidi, *Yakup* yənə: — ²⁸ Manga alidioqan həkkingni tohtatqin; mən sanga xuni bərey, dedi.

²⁹ *Yakup* uningqa jawab berip: — Mən sanga qandaq hizmət kilip kəlginim, mening qolumda malliringning qandaq bolqini özünggə ayan.

³⁰ Qünki mən kəlməstə meling az idi; əmdi nahayiti zor bir top boldi. Mening kədimim kəyərğə yətsə, Pərwərdigar sanga bərikət ata qildi. Əmdi mən qaçan öz ailəm üqün igilik tikləymən? — dedi.

³¹ Xuning bilən Laban: — Mən sanga nemə bərey, dewidi, Yakup: — Sən manga heqnemə bərmigin; pəqət mening xu iximoqa qoxulsangla, mən yənə padangni beqip, ulardın həwər alimən. ³² Mən bügün pütkül padangni arilap, ala-qıpar qoylarnı, qara-qongur pahlanlarnı, xundakla eqkilərnıng iqidinnı ala-qıparlirini ayrip qikimən. Bular mening ix həkkim bolsun.□

³³ Keyin, mening həkkimni təkxürüp kəlgən waqtında, həkkaniy bolqinim kəz aldingda ispatlinidu; eqkilər arisida ala-qıpar bolmioqlirining həmmisi, pahlanlar arisida qara-qongur bolmioqlirining həmmisi oqırilap kelingən həsablansun, — dedi.

³⁴ u waqıtta Laban: — Maqul, deginingdək bolsun, — dedi.

³⁵ Xu küni *Laban* taqıl wə ala-qıpar tekilərnı, ala-qıpar qixi eqkilərnı, xundakla az-paz aq qikimi boloqan barlıq eqkilərnı, barlıq qara-qongur qozilarnı ayrip, öz oqullirining kəlioqa tapxurup, ³⁶ əzi bilən Yakupning

□ **30:18 «Issakar»** — «ijarə» yaki «inam» degən mənıdə. □ **30:20 «erim mening bilən billə turidioqan boldi»** — yaki «erim meni hərmətləydioqan boldi». **«Zəbulun»** — «makan kilix» yaki «hərmətləx» degən mənıdə. □ **30:21 «Dinah»** — «(adil) həküm» degən mənıdə. □ **30:22 «uni tuoqidioqan qildi»** — ıbranıy tilıdə «baliyatqusini eqıwıdı». □ **30:24 «Yüsüp»** — «u yənə berıdu» yaki «u qoxup berıdu» degən mənıdə. □ **30:32 «qara-qongur pahlanlar»** — Pələstındə qongur yaki qara rənglik qoylar az uqraydu. **«eqkilərnıng iqidinnı ala-qıparlirini»** — Pələstındə eqkilərnıng kəpinqisi pütünləy qara yaki pütünləy qongurdur. **«bular»** — yaki «bulardın tuoquloqanlar».

otturisida üç künlük arilikni qoydi. Yaqub bolsa Labanning padilirining kaləlinini bakti.□

³⁷ Lekin Yaqub terək, badam wə qinar dərəhliridin yumran qiwiklarni elip, qowzikini yolluk kilip xilip, aq siziklarni qikardi. ³⁸⁻³⁹ Andin mal küyliyən waqitlirida su iqliki kəlgəndə, u muxu xiləyan qiwiklarni padilar su iqdioyan yərlərdiki ulaklarəya malning aldioya tikləp koyatti. Mal bu *taoqil* qiwiklarning aldida jüpləxkəndin keyin ular taoqil wə ala-qipar kozilarni tuəydi.

⁴⁰ Andin Yaqub bu kozilarni Labanning padisidin ayrip qikardi; andin u Labanning padisining yuzlirini taoqil wə kongur koylirioya qaritip jüpləxtürdi; xundak kilip, u öz melini Labanning melioya qoxmay belək koyup, əzi üçün ayrim badilarni kildi.□ ⁴¹ Saqlam küqlük mal jüpləxkinidə, Yaqub qiwiklarni padining kəz aldioya ulaklarda koyatti; mallar xu qiwiklarning yenida jüplixətti. ⁴² Lekin jüplixiwatkan mal ajiz bolsa, u qiwiklarni qoymaytti. Bu tərکیدə ajizliri Labanoya, küqlükli Yaqubqa təwə boldi. ⁴³ Xundak kilip, bu kixi nahayiti bay bolup, malliri, dedəkliri, qulliri, təgiliri wə exəkliri heli kəp boldi.

31

Yaqubning Labanning yenidin kəqixi

¹ Əmma Yaqub Labanning oşullirining: — Yaqub atimizning pütün mal-mülkini elip kətti; uning erixkən bu dəliti atimizning təəlluqatidın kəlgən, deginini anglap qaldı.□ ² Yaqub Labanning qirayioya qariwidi, mana, u əzigə burunkidək hux peil bolmıdı. ³ Bu qaşda, Pərwərdigar Yaqubqa: — Sən ata-bowiliringning zeminiəya, öz uruk-tuoşkanliringning kəxioya kaytip kətkin. Mən sening bilən billə bolımən, — dedi.

⁴ Xuning üçün Yaqub adəm əwətip, Rahilə wə Leyahni öz padisi turəyan kəkləmgə qakirip kelip ⁵ ularəya mundak dedi: — Mən atanglarning qirayioya qarısam manga burunkidək hux peil bolmıdı; əmma atamning Hudasi mən bilən billə bolup kəldi. ⁶ Küqümning yetixiqə atanglarəya ixləp bərginim silərgə ayan; ⁷ həlbuki, atanglar meni əhmək kilip, həkəkimni on kətim əzgərtti; lekin Huda uning mənə ziyan yətküzüxigə yol koymıdı. ⁸ Əgər u: «Ala-qipar kozilar həkəking bolıdu», desə, barlık padilar ala-qipar kozilioyli turdi. U: «Taoqil kozilar həkəking bolsun», desə, barlık padilar taoqil kozilioyli turdi. ⁹ Bu tərکیدə Huda atanglarning mallirini tartiwelip, manga bərdi. ¹⁰ Padilar küyliyən waqıtta mən bir kətim qüxümdə bəximni kətürüp xuni kərdumki, mana, mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan koşkar-tekilərninğ həmmisi taoqil yaqi ala-qipar

□ **30:36 «əzi»** — yaqi «ular». **«üç künlük arilikni qoydi»** — demək, Laban dərhal padisidin Yaqubning həkəki boləyan malni, xundakla kəlgüsüdə xundak nəslini qikəralaydioşanlarni ayrip, Yakuptin yirak kildi. □ **30:40 «Labanning padisining yuzlirini taoqil wə kongur koyliri»** — Laban bundak taoqil wə kongur koylarni allıkaqan ayrioşan bolsimu, bu səzlərgə qarioşanda u yənıla bundaklardın bəzilirini Yaqubqa tapxuroşan ohxaydu. Əgər Labanning oşulliri padilarni bəkiqa ixənqlik bolmısa, Laban xu «taoqil wə kongur koylar»dın qoşg koylarni Yaqubqa kaytidin tapxuruxu mumkin. Baxka bir imkanıyət barki, Yaqubning bəzi taoqil yaqi kongur koziliri qoşg boləşanda u ularni Labanning aq rənqlik koyliri arışioya koşkan. Yaqubning Laban bilən boləyan waqitidiki tarix toşruluk «qoxumqə səz»imizni kərug. □ **31:1 «bu dəliti»** — ıbraniy tilida «bu xan-xərpəni».

idi. ¹¹ Andin Hudaning Pərixtsisi qūxūmdə manga: «Əy Yaqub», dewidi, mən jawab berip: «Mana mən», dedim.

¹² U manga: — «Əmdi bexingni kətürüp qarışın; mana mallarning üstigə jüplixixkə etiloqan qoçkar-təkilərninğ həmmisi taqil wə ala-qıpardur; çünki Mən Labanning sanga kılōjining həmmisini kərdüm. ¹³ Mən Bəyt-Əldə *sanga kərūngən* Təngridurmən. Sən xu yərdə tüwrükni məsihləp, Manga kəsəm iqtinğ. Əmdi sən orningdin turup, bu zemindin qıqip, uruq-tuqanliringning zeminiqə yanōjin» dedi. □ ■

¹⁴ Raḥilə wə Leyah uningqə jawab berip: — Atimizning öyidə bizgə tegixlik nesiwə yaqi miras kəlmioqanmu? ¹⁵ Biz dərwəxə uningqə yat adəm hesablinip qəloqanmu?! U bizni setiwətti, toylukimiznimu pütünləy yəp kətti! □ ¹⁶ Xundəq bolōjandin keyin, Huda Atimizdin sanga elip bərgən barlık dələt biz bilən balilirimizningkidur. Əmdi Huda sanga nemə degən bolsa, xuni kılōjin, — dedi.

¹⁷⁻¹⁸ Xuning bilən Yaqub ornidin turup, baliliri wə ayallirini tēgilərgə mindurup, erixkən barlık malliri wə barlık təəllukatini, yəni Padan-Aramda tapqan təəllukatlırini elip, atisi Ishakning yeniqə berixkə Qanaan zeminiqə qarap yol aldı.

¹⁹ Laban bolsa qoylirini kirkioyli kətkənidi; Raḥilə öz atisiqə təwə «öy butliri»ni oşrilap eliwaldi. □ ²⁰ Yaqub aramiy Labanoqə öz kexidin oşrilıqə qeqip ketidioqanlıkini ukturmay uni aldap qoyōjanidi. □ ²¹ U bar-yoqini elip qeqip kətti; u dəryadin ötup Gilead teqı tərəpkə qarap yol aldı. □

Labanning Yaqubni qoşlixi

²² Üqinqi küni, Labanoqə Yaqubning kaçkini toşrisida həwər yətti. ²³ U öz tuqanlırini elip, yəttə künlük yolōiqə kəynidin qoşlap berip, Gilead teqıdā uningqə yetixti. ²⁴ Lekin keqisi Huda aramiy Labanning qūxigə kirip uningqə: «Sən hezi bol, Yaqubqə ya aq ya kək demə!» dedi. □

²⁵ Laban Yaqubqə yetixip barōjanda, Yaqub qedirini taqning üstigə tikgənidi. Labanmu tuqanlıri bilən Gilead teqıning üstidə qedir tıkti.

²⁶ Laban Yaqubqə: — Bu nemə kılōjining? Sən meni aldap, kızlırimni uruxta aloqan oljidək elip kəttinğ? ²⁷ Nemixkə yoxurun kaqisən, manga həwər bərməy məndin oşrilıqə kəttinğ? Manga degən bolsang

□ **31:13 «Məsihləx» wə «Məsih»** — bu ixlar toşrisida «Təbirilər»ni kəring. Bu yərdə Muxəddəs Kitabta «məsihləx» yaqi «məsih kılıx» degən peiling tunji qetim ixtililixidur. ■ **31:13** Yar. 28:13,14,15. □ **31:15 «toyluklirimiz»** — muxu yərdə Yaqubning Leyah wə Raḥiləni elix üqün ixliginininğ kimmitini kərsətsə kerək. □ **31:19 «öy butliri»** — ibranıy tilida «tərafım». Bu butlar qolda kətürgidək kiçik bolup, adəttə kümüxtin yasılatı. Qədimki waqıtlardiki bəzi butpərəs jəmiyətlərdə «tərafım»qə igə bolōqan adəm öyning barlık təəllukatining igisi, hojayini dəp hesablinatti. Xunga bu kiçik «tərafım» kümüx bolōjini üqün əməs, bəlki qanuniy əhmiyiti üqün Labanoqə intayin muḥim idi. □

□ **31:20 «uni aldap qoyōjanidi»** — ibranıy tilida «uning kenglini oşrilidi» bilən ipadilinidu. □ **31:21 «dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu. □ **31:24 «Yaqubqə ya aq ya kək demə!»** — ibranıy tilida «Yaqubqə ya yaxı ya yaman gəpni kılma!». Bu səzlər bəlkim: «uningqə bərikət tilimə yaqi uni qarōjima» degənlik bolsa kerək. Huda nemixkə «Yaqubqə yaxı gəp kılma» degən? Bizningqə Huda Labanning aldamaqi mahiyitini obdan bilətti; u Yaqubqə bərikət tilisə aldamaqi niyiti bilən təlydiojini bilətti. Uning «yaman gəp kılıx»iqə, yəni uni qarōaxkə yol qoymaytti, əlwəttə. Xunga «Yaqubqə ya yaxı ya yaman gəpni kılma!» degini bəlkim «pəqət həçikəttin sözlə!» degənlik boluxi mumkin. Biraq Labanning Yaqub bilən bolōqan səhbitigə qarısak u yənıla yaloqanlıqıktin yirək kətməydu!

mən huxal-huramlık bilən oʻzəl oqur, dap wə qang qelip, seni uzitip qoymamtim? ²⁸ Xundak kılıp sən manga öz oʻqullirim wə kizlirimni səyüp uzitip qoyux pursitini mu bərmiding. Bu ixta əhməklık kılding. ²⁹ Silərgə ziyən-zəhmət yətküzüx qolumdin kelətti; lekin tünügün keqə atangning Hudasi manga səz kılıp: «Həzi bol, Yaqupka ya ak ya kək demə» dedi. ³⁰ Hox, sən atangning əyini tolimu seoinqoşning üçün kətməy qoymaysən; lekin nemixka yənə mening butlirimni oʻqiriliding? — dedi.

³¹ Yaqup Labanoqa jawab berip: — Mən qorqur qaqtim; qünki seni kizlirini məndin məjburiy tartıwalamdikin, dedim. ³² Əmdi butliringoqa kəlsək, ular kimdin qıqsa xu tirik qalmaydu! Kərinaxlirimiz aldida məndin qandaqla neməngni tonuwalsang, uni elip kət, — dedi. Halbuki, Yaqupning Raħiləning butlarni oʻqirilap kəlgininin həwiri yoq idi.

³³ Laban aldi bilən Yaqupning qədiriyoqa kirip, andin Leyahning qədiri həm ikki dedəkning qədirlirioqa kirip ahturup heqnemə tapalmidi. Leyahning qədiridin qıqıp, Raħiləning qədiriyoqa kirdi. ³⁴ Raħilə bolsa əy butlirini elip, bularni təgining qomining iqigə tikıp qoyup, üstidə olturuwaloqanidi. Laban pütkül qədirini ahturup, heqnemə tapalmidi.

³⁵ Raħilə atisiyoqa: — Əy hojam, aldingda turalmişonim üçün hapa bolmişoqin; qünki mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən, — dedi. Xundak kılıp, Laban həmmə yərnı qoymay ahturupmu, əy butlirini tapalmidi. □

³⁶ Xuning bilən Yaqup aqqıqlap Laban bilən jedəllixip kətti. Yaqup Labanoqa: — Sən meni kəynimdin munqə aldirap-tenəp qoqlap kəlgüdək məndə nemə səwənlik, nemə gunah bar? ³⁷ Sən həmmə yük-taklirimni ahturup qıqting, əyüngning nərsiliridin birə nemə tapalidingmu? Birnemə tapkan bolsang, mening kərinaxlirim bilən sening kərinaxliringning aldida uni qoyoqin, ular biz ikkimizning arisida həküm kilsun. ³⁸ Mən muxu yigirmə yil kəxingda turdum; heqqaqan saqliqing wə qixi əqkiliring bala taxliwətmidi; padiliringdin qoqqarlıringni yeginim yoq. ³⁹ Boquwətilənlirini kəxingoqa elip kəlməy, bu ziyanni özüm toldurdum; keqisi oʻqirilanoqan yaqi kündüzi oʻqirilanoqan bolsun sən uni məndin təlitip alding. ⁴⁰ Mening künlirim xundak əttiki, kündüzi issiqtin, keqisi soʻuqtin kiyinilip, uyku kəzüm din qaqatti.

⁴¹ Mening künlirim muxu yigirmə yilda əyüngdə turup xundak boldi; on tət yil ikki kizing üçün sanga hizmət kıldim, altə yil padang üçün hizmət kıldim; uning üstigə sən ix həqkimni on qetim əzgərtting. ⁴² Əgər atamning Hudasi, yəni İbraħimning Hudasi, yəni İshaqning Korkunqisi Boləqanning Əzi mən bilən billə bolmisa idi, sən jəzmən meni quruk qol kılıp qayturuwəttəting. Lekin Huda mening tartkan jəbir-japalirimni, kollirimning muxəkkitini kərup tünügün keqə sanga tənbiħ bərdi, — dedi.

Yaqupning Laban bilən kelixim tüzüxi

⁴³ Laban Yaqupka jawab berip: — Bu kizlar mening kizlirim, bu oʻqullar mening oʻqullirim, bu pada bolsa mening padam bolidu; xundakla kəz aldingdiki həmmə nərsə miningkidur; əmma mən bügün bu kizlirimni wə

□ **31:28 «öz oʻqullirim»** — Labanning «oʻqullirim» degini uning hiyligərlikini ayan kılıdu. Uning Yaquptin tuquloqan nəwrə oʻqulliri bar idi, lekin u ularni «mening oʻqullirim» dəp hesablaytti.

□ **31:35 «mən hazır ayallarning adət məzgilidə turuwatimən»** — ibraniy tilida: «ayallarning aditi hazır manga qüxti».

ularning tuoqan oqullirini nemə qilay?^{□ 44} Keni kəl, sən bilən ikkimiz bir əhdə tüzüxəyli, bu mən bilən sening otturimizda guwah bolsun, — dedi.

⁴⁵ Xuning bilən Yakup bir taxni elip erə tikləp tüwrük kılıp qoydi. ⁴⁶ Andin Yakup kerindaxlirioqa: — Tax yioqinglar, — dewidi, taxlarni elip kelip dewilidi, xu yərdə tax dəwisining yenida oqizalinixti. ⁴⁷ Laban bu dəwini «Yəgar-Sahaduta» dəp atidi, Yakup uningə «Galeəd» dəp at qoydi.□

⁴⁸ Laban: — Bu dəwə bügün sən bilən mening otturamda guwah bolsun, — dedi. Xunga bu səwəbtin dəwining nami «Galeəd» ataldi. ⁴⁹ U jay yənə «Mizpaq», dəpmu ataldi; qünki Laban yənə: — Ikkimiz bir-birimiz bilən kərximigən waqitlarda, Pərwərdigar sən bilən mening otturamda qarawul bolup kəzitiptursun.□ ⁵⁰ Əgər sən qizlirimni bozək kılsang, yaki qizlirimning üstigə baxqa hotunlarni alsang, baxqa heq kixi kəximizda hazır bolmioqan təkdirdimu, mana, Huda mən bilən sening arangda guwahqidur!

⁵¹ Laban Yakupqa yənə: — Mana, bu dəwigə kara, mən bilən sən ikkimizning otturisida mən tikləp qoyoqan bu tüwrükümü kara; ⁵² kəlgüsidə bu dəwə wə bu tüwrükümü mən yaman niyət bilən bu dəwidin sening tərpinggə ötməslirim üçün, seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötup mening tərpinggə kəlməslirig üçün guwahqi bolsun.□ ⁵³ İbrahimning ilahı, Nəhorning ilahı wə bu ikkisinin atasining ilahliri arimizda həküm qikarsun, — dedi. Yakup bolsa atisi İshakning Korkunqisi Boləuqi bilən kəsəm kildi.□

⁵⁴ Andin Yakup taq üstidə bir kurbanlik sunup, kerindaxlirini əzi bilən tamaklinixka təklip kildi. Ular həmdastihan olturdi wə keqisi taqda kəmdi.□ ⁵⁵ Ətisi tang səhərdə Laban ornadin turup, nəwrlilri bilən qizlirini səyüp, ularəqa bəht-bərikət tiləp, əz öyigə rawan boldi.

32

Yakupning Əsaw bilən kərxüxkə təyyarlinixi

¹ Yakup əz yoliəqa ketip baratti; yolda Hudaning pərixtiliri uningəqa uqridi.■ ² Yakup ularni kərup: — Bu jay Hudaning bargahı ikən! — dəp, bu jayning namini «Maħanaim» dəp qoydi.□

□ **31:43 «mening oqullirim»** — 28-ayəttiki izahətni kəring. «**kəz aldinqdiki həmmə nərsə miningkidur**» — muxu səzləz pütünləy hata, əlwəttə. Yakup bularning həmmisigə əz qolining əjri bilən erixkəndi. □ **31:47 «Yəgar-Sahaduta»** — aramiy tilida, «Galeəd» ibraniy tilida «guwahlik dəwisi» degən mənədə. □ **31:49 «Mizpaq»** — «kəzitiq munari» degən mənədə bolup, yənə «u kəzitiptursun» degən səzning aħangioqa yekin. □ **31:52 «seningmu niyitingni yaman kılıp bu dəwə wə bu tüwrüktin ötup mening tərpinggə kəlməslirig üçün guwahqi bolsun»** — əgər yukirida eytkinimizdək «əy butliri»əqa igə bolux «əyning əzigə igə boləqanlik» hesablınsa, undaqa Labanning bu səzilirining məqsiti: — «Yakup yaki uning əwladliri əy butlirimni elip, mening əy-təllukatlirimni tartiwelix niyitidə mən tərəpkə hərgiz kəlmisun» degənliktin ibarət idi. □ **31:53 «İbrahimning ilahı, Nəhorning ilahı wə bu ikkisinin atasining ilahliri»** — Laban, İbrahimning atisi Tərah wə Nəhorlar əsasən butpərəslər idi («Yəx.» 24:2ni kəring). □ **31:54 «tamaklinixka təklip kildi»** — bu taam bəlkim kurbanlikning gəxi boluxi mumkin. Undaqa u «inaxlik kurbanliqi» süpitidə sunuloqan bolsa kərek («Law.» 3-babni kəring). ■ **32:1** Yar. 48:16. □ **32:2 «Maħanaim»** — buning mənisi «ikki bargah». Bu «ikki bargah» Yakupning bargahı wə Hudaning bargahını kərsitidu. Yakupning «bargah» deginidin kərioqanda, xu jayda kərgən pərixtilər dərəkə intayin kəp bolsa kərek.

³ Andin Yaqub Seir zeminidiki «Edom yayliqi»³oʻla, akisi Əsawning qexioʻla aldini hawərgilərnə əwətip, ⁴ ularoʻla jekiləp: — Silər hojamoʻla, yəni Əsawoʻla: «Kəminiliri Yaqub mundak dedi: — Mən Labanning qexida musapir bolup, ta muxu waqitkiqə turdum. ⁵ Əmdi məndə kala, exək wə koylar, kul-dedəklərmu bar; mən əzlining nəziridə iltipət taparmənmikin dəp hojamoʻla hawər yətküzüxnə layik kərdüm», dənglar, — dedi.

⁶ Həwərgilər Yaqubning yenioʻla yenip kelip: — Biz akiliri Əsawning qexioʻla barduk; u tət yüz kixini elip, silining aldirioʻla keliwatidu, — dedi.

⁷ Yaqub nahayiti qorqup, oʻəm-oʻussigə quxüp adəmlirini qoy, kala wə təgilirigə qoxup, ikki topka ayridi. ⁸ U: — «Əgər Əsaw kelip bir topimizoʻla hujum kilsa, yənə bir top qeqip kutulup qalar» — dəp oylidi.

⁹ Andin Yaqub mundak dua kildi: — I atam Ibrahimning Hudasi wə atam Ishakning Hudasi! Manga: «Əz zemining wə uruk-tuqanlirningning qexioʻla yenip kətkin, sanga yaxxilik qilimən» dəp wədə qiloʻan Pərwərdigar! ■ ¹⁰ — Mən Sening Əz kulungoʻla kərsətkən əzgərməs barlik məhrəbanliking wə barlik wapadarliking aldidə heqnemə əməsmən; qünki mən bu Iordan dəryasidin ətkinimdə yalozuz bir qasam bar idi. Əmdi mən ikki top adəm bolup qaytiwatimən. □ ¹¹ Ətünüp qalay, mən akam Əsawning qolidin kutquzoʻlaysən; qünki u kelip mən bilən hotun-balilirimni oltürüwetəmdikin, dəp qorqimən. ¹² Sən: «Mən jəzmən sanga zor yaxxilik qilip, sening nəslingni dengzidiki qumdək həddi-həsabsiz kəp qilimən», degənding, — dedi. ■

¹³⁻¹⁵ U xu keqisi xu yərdə qonup qaldi; andin u qol ilikidiki mallardini elip, akisi Əsawoʻla ikki yüz oʻqkə, yigirmə tekə, ikki yüz saqlik, yigirmə qoʻqkar, ottuz qixi təgini taylakliri bilən, kirik inək, on buqa, yigirmə mada exək, on hangga exəkni sowoʻat qilip təyyarlap, □ ¹⁶ Bularni ayrim-ayrim top qilip hizmətkarlarining qolioʻla tapxurup, ularoʻla jekiləp: — Silər məndin burun mengip, hər topning arisida arilik qoyup həydəp mənqinglar, — dedi.

¹⁷ U əng aldidiki top bilən mangoʻan kixikə əmr qilip: — Akam Əsaw sanga uqrioʻanda, əgər u səndin: «Kimning adimisən? Qəyergə barisən? Aldingdiki janiwarlar kimning?» — dəp sorisa, ¹⁸ Undakta sən jawab berip: «Bular kəminiliri Yaqubning bolup, hojam Əsawoʻla əwətkən sowoʻattur. Mana, u əzimu kəynimizdin keliwatidu» — degin, dedi.

¹⁹⁻²⁰ Xu tərəkidə u ikkinqi, üqinqi wə ulardin keyinki padilarni həydəp mangoʻuqi kixilərgimu ohxax əmr qilip: — Əsaw sizlərgə uqrioʻanda, silərmu uningoʻla xundak dənglar, andin: — Mana, kəminiliri Yaqub əzimu arkimizdin keliwatidu, — dənglar, dedi; qünki u: — Mən aldimdə baroʻan sowoʻat bilən uni meni kəqürüm kildurup, andin yüzini kərsəm, meni qobul qilarmikin, — dəp oylioʻanidi. □

²¹ Xundak qilip sowoʻat aldini əwətildi; u xu keqisi bargahda qonup qaldi.

Yaqubning Huda bilən qelixi

²² U xu keqidə qopup, ikki ayali wə ikki dediki wə on bir oʻqlini elip, Yabbok keqikidin oʻtup kətti. ²³ U ularni eqindin oʻtküzdi, xundakla həmmə təəllukinimu u qarxi tərəpkə oʻtküzdi. ²⁴ Yaqub bolsa bu qatta

■ 32:9 Yar. 31:13. □ 32:10 «heqnemə əməsmən» — ibraniiy tilida «intayin kiqikmən».

■ 32:12 Yar. 28:13. □ 32:13-15 «hangga exək» — yaki «təhəy». □ 32:19-20 «uni meni

kəqürüm kildurup, andin...» — ibraniiy tilida «uning yüzi aldidə kafarət qilalaymən, andin...».

«Kafarət» degən ix toʻpurluk «Mis.» 29:33 wə izahati, xundakla «Təbirələr»nimu kəring.

yalqoz qaldi; bir zat kelip xu yerdə uning bilən tang atquqə qelixti.
²⁵ Lekin bu zat uni yengəlməydiqanlığını kərüp, uning yotisiniñ yirikioğa kolini təgküzüp koydi; xuning bilən ular qelixiwatqanda Yakupning yotisi qazandin qikiş kətti. □

²⁶ U zat: — Meni qoyup bərgin, qünki tang atay dəp qaldi, dedi.
 — Sən meni bərikətlimigüqə, seni qoyup bərməymən, dedi Yakup. ■

²⁷ U uningdin: — Eting nemə? dəp soridi.

U: etim Yakup, — dedi.

²⁸ U uningqə: — Sening eting buningdin keyin Yakup bolmay, bəlki Israil bolidu; qünki sən Huda bilənmu, insan bilənmu elixip oqalib kəlding, — dedi. □ ■

²⁹ Andin Yakup uningdin: — Namingni manga dəp bərgin, dewidi, u: — Nemixka mening namimni soraysən? — dedi wə xu yerdə uningqə bəht-bərikət ata qildi. □

³⁰ Xuning bilən Yakup: — Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim qutulup qaldi, dəp u jayning namini «Pəniəl» dəp atidi. □

³¹ U Pəniəldin etüp mangoşanda, kün uning üstibexini yorutti; əmma u yotisi tūpəylidin əksap mangatti .

³² Bu səwəbtin Israilar bügünqə yotining ügisidiki pəyni yeməydu; qünki xu Zat Yakupning yotisiniñ yirikioğa, yəni uning peyigə kolini təgküzüp qoyqanidi.

33

Yakupning Əsaw bilən uqrixixi

¹ Yakup bexini kətürüp qariwidi, mana Əsaw tət yüz kixi bilən keliwatatti. Xuning bilən u balilirini ayrip, Leyah, Raħilə wə ikki dedəkkə tapxurdi;

² u ikki dedək wə ularning balilirini həmmening aldida mangdurdi, andin Leyah bilən uning balilirini, əng ahirida Raħilə bilən Yüsürni mangdurdi.

³ Əzi bolsa ularning aldioğa etüp mangdi, u akisiniñ aldioğa yetip baroquqə yəttə ketim yərgə bax urup təzim qildi. ⁴ Əsaw uning aldioğa yügürüp kelip, uni kuqaklap, boynioğa girə selip, uni söydi; hər ikkisi yioqlixip kətti.

⁵ Andin Əsaw bexini kətürüp qarap, ayallar wə balilarni kərüp: — Bu sən bilən billə kəlgənlər kimlər? — dəp soridi.

Yakup: — Bular Huda xapaət qilip kəminilrigə bərgən balilardur, — dedi.

⁶ Andin ikki dedək wə ularning baliliri aldioğa berip, uningqə təzim qildi;

⁷ Andin Leyahmu uning baliliri bilən aldioğa berip, təzim qildi, ahirida Yüsüp bilən Raħilə aldioğa berip, təzim qildi.

⁸ Əsaw: — Manga yolda uqrişan axu topliringda nemə məksiting bar? — dewidi, Yakup jawab berip: — Bu hojamning aldida iltipət tepixim üqündur, dedi.

⁹ Lekin Əsaw: — Əy kərindixim, məndə yetip axkudək bar. Sening öz nərsiliring özünggə qalsun, dedi.

¹⁰ Əmma Yakup: — Undak qilmioşin; əgər mən nəzərliridə iltipət tapqan bolsam, sowoşitimni qolumdin qəbul qiloşayla; qünki silining meni

□ 32:25 «yotisiniñ yirikioğa...» — yaki «yotisiniñ ügisigə». ■ 32:26 Hox. 12:4. □ 32:28

«Israil» — mənisi «Huda bilən billə bolqan əmir» wə uning bilən təng «Huda bilən elixquçi».

■ 32:28 Yar. 35:10. □ 32:29 «Pəniəl» — (yaki «Pənuəl») — mənisi «Hudaning jamali».

□ 32:30 «Hudani yüzmu-yüz kərüp, jenim qutulup kaldı» — bu intayin sirlik wəqə üstidə «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

huxallik bilan qobul qilolganlarini k r p, didarlarini k rginimda Hudaning didarini kərgəndək boldum! ¹¹  m di sanga k lt r lg n, *Hudadin kərgən* bu b rik t lirimni qobul qilayla; q nki Huda manga xapa t k rs tti, h mm  n rsilirim bar boldi, — d p uningdin kayta-kayta  t n widi, u qobul kildi.

¹² Andin  saw: —  m di biz ko oqilip səpirimizni dawamlaxturayli, mən sening aldingda mangay, dedi.

¹³ U uningda jawab n: — Hojam kərdilə, balilar kiqik, kəximda emidiolgan ko a w  mozaylar bar; əgər mən bularni bir k nla aldirtip ko olap mangdursam, pütkül pada  l p ketidu. ¹⁴ Xunga  t nim nki, hojam kəminiliridin aldida mangolag tursun; mən aldimdiki mal-qarwilarning mengixiolga, xundakla balilarning mengixiolga qarap asta mengip, hojamning k xiolga Seiroda udul baray, dedi.

¹⁵ U wakitta  saw: — Undak bolsa, mən  z m bilan k lg n kixilərdin birnəqqini kəxingda ko up ket y, dedi. Lekin u jawab berip: — Buning nem  hajiti? P k t hojamning nəziridə iltipat tapsamla xu kupayə, dedi.

¹⁶  saw u k ni yoloq  qikip Seiroda yenip k tti. ¹⁷ Yakup s p r kilip, Sukkot deg n jayoq  k lg nd , u yerg  bir  y selip, mallirioq  lapaslarni yasidi. Xunga bu y r «Sukkot» d p ataldi.□

¹⁸ Xu t riqid  Yakup Padan-Aramdin kaytip, Kanaan zeminidiki X k m x hirig  aman-es n k ldi. U x h rning aldida qedir tikti.■ ¹⁹ Andin u qedir tikkan y rning bir kəsimini Xəkəmning atisi bololgan Hamorning oqulliridin bir yüz k sitig  setiwelip,□ ²⁰ Xu y rd  bir qurbangah selip, namini « l- loh -Israil» d p atidi.□

34

Xəkəmning Dinahning nomusiolga tegixi

¹ Bir k ni, Leyahning Yakupka tuolup b rg n kizi Dinah yurtning kizliri bilan k r xkili qikti.■ ² Xu yurtning əmiri hiwi Hamorning oqli X k m uni k r p kelip, uni tutuwelip, zorlap nomusiolga t gdi. ³  mma uning k ngli Yakupning kizi Dinahka q x p, uni yahxi k r p qaldi w  uningolga muh bbiti bilan k ng l soridi. ⁴ Xuning bilan X k m atisi Hamordin: — Bu kizni manga hotunlukka elip b rgin, d p t l p kildi.

⁵ Yakup *X k mning* kizi Dinahning ippitig  t gk nlikini anglap qaldi. Uning oqulliri malliri bilan dalalarda idi; xunga Yakup ular k lg q  jim turup turdi. ⁶ Xəkəmning atisi Hamor Yakupning aldioq  uning bilan s zl xkili qikti; ⁷ Yakupning oqulliri h w rni anglapla dalalardin kaytip kəlgənidi. Bular *Xəkəmning* qilmaydioq n ixni kilip, Yakupning kizining nomusiolga tegip Israil k bilisid  xərməndilik kiloljini  q n azablinip, intayin kattik o z pl ndi.□ ⁸ Hamor ularolga s z kilip: — Oqlum Xəkəmning k ngli kizinglarolga q x p qartu. Iltipat kilip uni oqlumolga hotunlukka bərsənglar! ⁹ Biz bilan kuda-baja bolup, kizliringlarni bizg  beringlar, bizning kizlirimiznimu sil r elinglar; ¹⁰ Biz bilan bill  turunglar.

□ **33:17** «Sukkot» — m nisi «kəpilər» yaki «lapaslar». ■ **33:18** Y . 24:32; Ros. 7:16.

□ **33:19** «k sit » — pul birliki bolup, k mmiti bizg  naməlum. □ **33:20** « l- loh -Israil» — m nisi « l» Israilning Tangrisidur (ibraniy tilida « l» bolsa «ilah», «Huda» deganni bildüridu).

■ **34:1** Yar. 30:21. □ **34:7** «Israil k bilisid » — ibraniy tilida «Israilda». «Israil» deg n bu söz muxu y rd  «Israil kəbilisi» yaki «Israil h lki»ni kərsətkən. Buning Muqəddəs Kitabta birinqi ketim xu m nid  ixlitilixi bolidu.

Mana, yər aldinglarda turuptu; bu yərni makan qilip, soda qilip, özunglar üqün öy-mülük elinglar, — dedi.

¹¹ Xəkəm kizning atisi bilən aka-ukilirioşa: — Nəziringlarda iltipat tapsam dəymən; silər nemə desənglar, xuni berəy. ¹² Məndin qanqilik toyluk yaki sowəqat tələp qilsənglar, mənə eytkininglarqə berəy; pəkət bu kizni mənə hotunluqqa bərsənglarla bolidu, dedi.

¹³ Yaqupning oqulliri bolsa Xəkəm wə atisi Həmorəşa hiylə-mikir bilən jawab bərđi, qünki u singlisi Dinahning ippitigə təgkənidi; ¹⁴ ularəşa: — Biz bundak qilalməymiz, singlimizni hətnisiz birsigə berixkə maqul dəyəlməymiz; qünki u bizgə nomus bolidu. ■ ¹⁵ Pəkət bir xərtimizgə kənsənglarla silərgə maqul bolimiz; silərnin barlik ərkəkliringlar hətnə qilinip bizdək bolsa, ¹⁶ Kizlirimizni silərgə berip, silərnin qizliringlarni biz elip aranglarda olturup, bir qowm bolup qalimiz. ¹⁷ Əmma bizgə kulak salmay hətnə qilinixkə unimisənglar, undakta biz kizimizni elip ketimiz, — dedi.

¹⁸ Ularning səzliri Həmor wə oqli Xəkəmning nəzirigə yaqti. ¹⁹ Yigit bu ixni kəynigə sozmidi, qünki u Yaqupning kizioşa ejil bolup qaloqanidi; u atisining öyidə həmmidin ətiwarlik idi. ²⁰ Xuning bilən Həmor oqli Xəkəm bilən xəhərnin dərwasioşa berip, xəhərnin adəmlirigə səz qilip: — ²¹ Bu adəmlərnin biz bilən inaq ötküsi bar. Xunga ular muxu yurtta turup soda-setik qilsun; mənə, bu jayning ikki tərpi ularəşa yətküdək kəngridur. Biz ularning qizlirini hotunluqqa elip, öz qizlirimizni ularəşa berimiz. ²² Lekin pəkət arimizdiki həmmə ərkək ular hətnə qilinəndək hətnə qilinsa, u adəmlər arimizda turup biz bilən bir həlkə boluxkə maqul dəydu. ²³ Xu tərکیدə ularning mal-təəllukati, həmmə qarpayliri bizningki bolmamdu? Biz pəkət ularəşa maqul desəkla, ular arimizda turidu, — dedi.

²⁴ Xuning bilən xəhərnin dərwasisidin kirip-qikidioşanlarning həmmisi Həmor bilən oqli Xəkəmning səzigə kulak saldi. Xəhərnin dərwasisidin kirip-qikadioşanlarning həmmisi hətnə qilindi. ²⁵ Əmma üqinqi küni, ular təhiqə aqirik yatkinida xundak boldiki, Yaqupning ikki oqli, yəni Dinahning akiliri Ximeon bilən Lawiy hərqaysisi öz qiliqini elip, xəhər hatirjəmlilik iqidə turoşinida besip kirip, həmmə ərkəkni öltürüwətti; ■

²⁶ Ular Həmor bilən oqli Xəkəmmu qiliqlap, Dinahni Xəkəmning öyidin elip kətti. ²⁷ Andin Yaqupning *barlik* oqulliri: «Ular singlimizning nomusioşa təgdi» dəp, öltürülgənlərnin jayioşa kelip, xəhərni bulap-talang qildi. ■ ²⁸ Ularning qoy-kala, exəklirini, xəhərdiki həmmini, etizliklardiki həmmini elip kətti, ²⁹ Xundakla ularning barlik mal-mülkini bulap-talap, barlik hotun-balilarni əsir qilip, öy iqidiki barlik nərsilərnimə qoxup elip kətti.

³⁰ Yaqup Ximeon wə Lawiyni əyibləp: — Silər meni balaəşa tikip, zemindikilər — Qanaaniylar bilən Pərizziylərnin aldidə sesittinglar. Bizning adimiz az bir həlkturmiz; ular mənə qarxi qikip yioşilip hujum qilidu; xuning bilən mən wə jəmətim wəyran bolimiz, — dedi. ■

³¹ Əmma ular jawab berip: — Əjəba, singlimizəşa bir pəhixə ayaləşa

■ **34:14** Yar. 17:12,13,14. □ **34:25** «Dinahning akiliri» — oqurmənlərnin esidə barki, Ximeon wə Lawiy Dinahning bir tuşqan (Leyahdin tuşuqları) ikkinji wə üqinqi akisi idi. ■ **34:25** Yar. 49:6. □ **34:27** «ular singlimizning nomusioşa təgdi» — bu tolimu axuruwətkənlik bolidu. Qünki pəkət birlə adəm xundak qiloqanidi. □ **34:30** «bizning adimiz az bir həlkturmiz» — ibraniy tilidə «mən sanim az adəmmən».

kiloqandək muamilə qilsa bolamdu? — dedi.□

35

Hudaning Bəyt-Əldə Yakupqa baxpanah boluxi

¹ Andin Huda Yakupqa: — Sən hazır Bəyt-Əlgə çiqip, xu yərnı makan kıl, özüng akang Əsawdin keçip mangojiningda sanga kəringən Mən Təngriyə bir qurbangah yasiojin, — dedi.■

² Xuning bilən Yakup eyidikilər wə əzi bilən billə boləjanlarning həmmisigə mundak dedi: — Aranglardiki yat ilah butlirini taxliwetip, özünlarnı paklap eginlirnlarnı yənggüxlənglar. ³ Andin kəpup Bəyt-Əlgə çikimiz. Mən xu yərdə kıyinqilikta qaləqanda duayimni ijabət kılıp, yürgən yolumda mening bilən billə bolup kəlgən Təngriyə qurbangah salay, — dedi.

⁴ Xuning bilən öz kolliridiki həmmə yat ilah butlirini, xundakla kulakliridiki zirilərnı çikirip Yakupqa bərdi. Yakup bularnı Xəkəmdiki dub dərihining tüwigə kəmpüp koydi. ⁵ Andin ular səpərgə atlandi; əmma ətrapidiki xəhərlərnı Hudadin boləjan bir wəhimə baskaqqa, ular Yakupning oqullirini koşlimidi. ⁶ Bu tərıkidə Yakup wə uning bilən billə boləjanlarning həmmisi Qanaan zeminidiki Luz, yəni Bəyt-Əlgə yetip kəldi. ⁷ U xu yərdə bir qurbangah yasidi; akisidin keçip mangojinida xu yərdə Huda uningə kəringini üqün bu jayning ismini «Əl-Bəyt-Əl» dəp atidi.□ ■

⁸ Riwkahning inik'anisi Dəborah bolsa xu yərdə aləmdin ətti. U Bəyt-Əlning ayioqidiki dub dərihining tüwidə dəpnə kılindi. Bu səwəbtin xu dərəh «Yioqa-Zarning dub dərihi» dəp ataldi.□

Hudaning Yakupqa yənə bir kətim bəht ata kılıp, yengi ismini təkrarlixı

⁹ Yakup xu yol bilən Padan-Aramdin yenip kəlgəndin keyin, Huda uningə yənə bir kətim kərunüp, uningə bəht-bərikət ata kıldı. ■ ¹⁰ Andin Huda uningə: — Sening isming Yakuptur; əmma mundin keyin sən Yakup atalmay, bəlki naming Israil bolidu, dəp uning ismini Israil koyup koydi.■ ¹¹ Andin Huda yənə uningə: — Mən Əzüm Həmmigə Qadir Təngridurmən; sən nəstillinip, kəpəygin; bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarxu sening puxtungdin çikidu.□ ■ ¹² Mən İbrahim wə İshaqqa bərgən zeminni sanga berimən, xundakla səndin keyinki nəslingimxu zeminni berimən, — dedi.

¹³ Andin Huda uning bilən səzləxkən jaydin, uning yenidin yukirioqa kətürüldi. ¹⁴ Yakup Huda əzi bilən səzləxkən jayda bir tax tüwrükni

□ 34:31 «Əjəba, singlimizoğa bir pahixə ayaloğa kiloqandək muamilə qilsa bolamdu?» — bu wəqə toqruqluk «kozumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 35:1 Yar. 27:43; 28:12,13. □ 35:7 «Əl-Bəyt-Əl» — mənsi «Bəyt-Əldiki Huda». ■ 35:7 Yar. 28:19. □ 35:8 «Yioqa-Zarning dub dərihi» — ibraniy tilida «Allon-bakut». ■ 35:9 Həx. 12:5. ■ 35:10 Yar. 32:27; 2Pad. 17:34.

□ 35:11 «bir əl, xundakla bir türküm əllər səndin pəyda bolidu; padixahlarxu sening puxtungdin çikidu» — bu bexarət toqruqluk «kozumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 35:11 Yar. 17:1, 6; 28:3; 48:3

tiqləp, üstigə bir xarab hədiyyəsini təkdi və zəytun meyi quyup qoydi. ■
 15 Yakup Huda əzi bilən sözləxkən xu jayning namini «Bəyt-Əl» dəp atidi. □

Rahiləning tuoqtta əliup ketixi

16 Andin ular Bəyt-Əldin mengip, Əfratka azořina yol qalořanda, Rahiləni tolořaq tutup ketip, kattik tuoqt azabida qaldi. 17 Əmma tolořiqi kattik eořirlaxkanda, tuoqt anisi uningoa: — Qořqmiořin, bu qetim yəne bir eořlung bolidiořan boldi — dedi.

18 Xundak boldiki, Rahilə jeni qikix aldida, ahirki nəpisi bilən eořliořa «Bən-Oni» dəp isim qoydi; əmma uning atisi uni «Bən-Yamin» dəp atidi. □

19 Rahilə wapat boldi və Bəyt-Ləhəm dəp atilidiořan Əfratning yolining boyiořa dəpnə kilindi. ■ 20 Yakup uning kəbrisining üstigə bir hatirə texi tiqləp qoydi. Būgūngə kədər «Rahiləning Kəbrə Texi» xu yərdə turmaqta.

21 Andin Israil səpərnəni dawamlaxturup Migdal-Edirning u təripidə öz qedirini tiktə. □

Yakupning oşulliri

22 Israil u zeminda turořan waqtida, Rubən berip öz atisining keniziki Bilhəh bilən bir orunda yatti; Israil buni anglap qaldi.

Yakupning on ikki oşli bar idi: — ■

23 Leyahdin tuoşulořan oşulliri: — Yakupning tunji oşli Rubən və Ximeon, Lawiy, Yəhuda, Issakar həm Zəbulun idi. ■

24 Rahilədin tuoşulořan oşulliri: — Yūsüp və Binyamin idi.

25 Rahiləning dediki Bilhəhdin tuoşulořan oşulliri: — Dan və Naftali idi.

26 Leyahning dediki Zilpəhdin tuoşulořan oşulliri: — Gad bilən Axir idi. Bular bolsa Yakupka Padan-Aramda tuoşulořan oşulliri idi.

Işaqning ələmdin ətuxi

27 Əmdi Yakup atisi Işaqning kəxiořa, İbrahım və Işaq Musapir bolup turořan Kiriət-Arba, yəni Həbronning yenidiki Mamrəgə kəldi.

28 Işaqning kərgən künliri bir yüz səksən yil boldi. 29 Işaq tolimu kerip, künliri toxup, nəpəstin tohtap wapat boldi və öz qowmining kəxiořa berip qoxuldi. Uning oşulliri Əsaw bilən Yakup uni dəpnə kildi. □ ■

36

Əsawning əwladliri

1Tar: 1:35-54

■ 35:14 Yar: 28:18. □ 35:15 «Bəyt-Əl» — «Hudaning əyi». Bu Yakupning ikkinji qetim bu namni xu yərgə qoyuxi idi. Xühşisizki, u bu namning əhmiyitini bir kədər toluq quxəngini uqun xundak kildi. □ 35:18 «Bən-Oni» — (ərbəqə «İbn-Aniy») — mənisi «kayorořumning oşli».

«Bən-Yamin» (Binyamin) degəning mənisi «oņg qoldiki oşul» yaki «amətlik bala». ■ 35:19 Yar: 48:7. □ 35:21 «Israil» — Yəni Yakup, əlwəttə. «Migdal-Edir» — mənisi «koy padisi munari».

■ 35:22 Yar: 49:4. ■ 35:23 Yar: 46:8; Mis: 1:2. □ 35:29 «künliri toxup,...» — ibraniy tilida «künlər bilən tolořan bolup, ...» degən sözlər bilən ipadiliniidu. «öz qowmining kəxiořa berip qoxuldi» — ibraniy tilida «öz qowmliriōa qoxuldi» — 15:15 wə izahətini kəruņg.

■ 35:29 Yar: 25:8.

1 Təwəndikilər Əsawning əwladliridur (Əsaw yənə Edom dəpmu atilidu): —□ ■

2 Əsaw ayallirini Qanaaniylarning qızliridin aldı, yəni Hittiylardin boləjan Elonning kızı Adah bilən hıwiylardin boləjan Zibeonning nəwrısı, Anahning kızı Oholibamahni aldı; 3 uningdin baxka İsmailning kızı, Nebayotning singlisi Basimatnimu aləjanidi. 4 Adah Əsawəya Elifazni tuərup bərdi; Basimat bolsa Reuəlni tuərdi. 5 Oholibamah Yəux, Yaalam wə Korahni tuərdi; bular Qanaan zeminida Əsawəya tuəquləjan oəqullar idi.

6 Əsaw ayalliri, oəqul-kızliri, əyidiki həmmə kixilirini wə qarpaylirini, bərlək uləqlirini, xundakla Qanaan zeminida tapkan bərlək təəllukətlirini elip, inisi Yəquptin ayrılıp, baxka bir yurtka kəqəp kətti. 7 Qünki hər ikkisinə təəllukətliri intayin kəp boləraqka, bir yərdə billə turalmaytti; musapir bolup turəjan zemin ularning mal-qarwilirining kəplükidən ularni bəkalmaytti. ■ 8 Buning bilən Əsaw (Əsaw Edom dəpmu atilidu) Seir təqəqə bərip, olturəqlixip kəldi. ■

9 Təwəndikilər təqəqlək rayon Seirdiki Edomiylarning ata-bowısı Əsawning əwladliridur: —□

10-13 Əsawning oəqulliri: — Əsawning ayali adahning oəqli Elifaz; Əsawning ayali Basimatning oəqli Reuəl. Elifazning oəqulliri: — Teman, Omar, Zəfo, Gatam wə Kənaz idi. Əsawning oəqli Elifazning kiçik hotuni Timna idi; u Elifazəya Amaləkni tuərup bərdi. Yəqirilar bolsa Əsawning ayali adahning əwladliri idi. Reuəlning oəqulliri: — Nahat, Zərah, Xammah wə Mizzah idi; bular Əsawning ayali Basimatning əwladliri idi.

14 Əsawning ayali, yəni Zibeonning qəng kızı, Anahning kızı boləjan Oholibamahning oəqulliri: u Əsawəya Yəux, Yaalam wə Korahni tuərup bərdi.

15 Əsawning əwladlirining iqidin təwəndiki əmirlər qıçkan: — Əsawning tunji oəqli Elifazning oəqulliridin: — əmir Teman, əmir Omar, əmir Zəfo, əmir Kenaz, □ 16 əmir Korah, əmir Gatam wə əmir Amalək qıçkan. Bular Edom zeminida Elifazning nəslidin qıçkan əmirlər bolup, Adahning əwladliri idi.

17 Əsawning oəqli Reuəlning oəqulliridin əmir Nahat, əmir Zərah, əmir Xammah wə əmir Mizzahlar qıçkan; bular Edom zeminida Reuəlning nəslidin qıçkan əmirlərdur; bularning həmmisi Əsawning ayali Basimatning əwladliri idi.

18 Əsawning ayali Oholibamahning oəqulliridin əmir Yəux, əmir Yaalam

□ **36:1 «Təwəndikilər Əsawning əwladliridur»** — muxu jümlə bilən «Aləmnəng Yaritulixi»ning tokkuzinçı «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsaw (Edom)ning əwladlirining tarihi» («Əsawning əwladlirining tarihi») (36:1-8) baxlinidu. «**Edom**» — buning mənisi «kızıl» bolup, Seir rayonidiki tupraqning rənggini kərsitidu. Əsaw əzimu «kızıl adəm» bolup, «kızıl bir zemin»da olturəqləxkan.

■ **36:1** 1Tar. 1:35. ■ **36:7** Yar. 13:6. ■ **36:8** Yə. 24:4. □ **36:9 «Təwəndikilər**

... **Edomiylarning ata-bowısı Əsawning əwladliridur:** — — muxu jümlə bilən «Aləmnəng Yaritulixi»ning oninçı «tolidot»i («tarihi»), yəni «Əsawning Seirda olturəqləxkan əwladlirining tolidoti» («Əsawning **Seirda olturəqləxkan** əwladlirining tarihi») (36:9-37:1) baxlinidu. Əsaw əwwal Qanaan zeminida turup bərnəqə pərzənt kərdi; bular 1-8-ayəttə hatirilidinu. Andin u «Seir təqəqlək rayoni»da turup u yərdə bərnəqə pərzəntlik boləjan; bu yərdə dəyiliwatqini xularning əwladlirini kərsitidu (36:9-37:1). Məzkur tarih xu təqəqlək rayonluk «Həriylər»ning tarihini əz iğigə alidu. Kəriqənda, Həriylər əwwal Əsawlarəya boysunup, andin ular bilən assimilyatsiyilixip bir millət, yəni «Edomlar» yaki «Edomiylər» bolup kələjan. □ **36:15 «əmirlər»** — muxu yərdə Əsawning nəslidin qıçkan kəbilələrnəng əmirliəri (kəbilə bəxlilikliri)ni kərsətsə kərek.

wə əmir Korahlar qıkkən. Bular Anahning kızı, Əsawning ayalı Oholibamahning nəslidən qıkkən əmirilər idi.

¹⁹ Bular Əsawning, yəni Edomning əwladlırı bolup, *Edomiylar*ning əmiriləri idi.

Seirning əwladlırı — Həriylar

²⁰⁻²¹ Həriyların bolıan Seirning *Edom* zeminida olturoıan əwladlırı: — Lotan, Xobal, Zibeon, Anah, Dixon, Ezər wə Dixan idi. Bular Seirning əwladlırı bolup, Edom zeminida Həriylarning əmiriləri idi. □ ■

²² Lotanning oıullırı Həri bilən Həmam idi; Lotanning singlisi Timna idi.

²³ Xobalning oıullırı: Alwan, Manahət, Ebal, Xefo wə Onam idi.

²⁴ Zibeonning oıullırı: — Ayah wə Anah idi. Bu Anah qəldə atisi Zibeonning exəklirini bekiwetip, arxanglarıni tepiwaloıan Anahning dəlı əzi xu idi.

²⁵ Anahning pərzəntlırı: oıılı Dixon; Anahning kızı Oholibamah idi.

²⁶ Dixonning oıullırı: Həmdən, Əxban, Itran wə Keran idi.

²⁷ Ezərning oıullırı: Bilhan, Zaawan wə Akan idi.

²⁸ Dixanning oıullırı: Uz wə Aran idi.

²⁹⁻³⁰ Həriylarning əzlırining əmiriləri: əmir Lotan, əmir Xobal, əmir Zibeon, əmir Anah, əmir Dixon, əmir Ezər wə əmir Dixan idi. Bular bolsa Həriylarning Seir zeminida əz namlırı boyıqə ataloıan qəbililərnıng əmiriləri idi.

Edomdiki padixahlar

³¹ Israilların üstıgə heq padixah tehi səltənət kılmasta Edom zeminida səltənət kıloıan padixahlar təwəndikidək: —■

³² Beorning oıılı Bela Edomda səltənət kıldı; unıng xəhırlıng ismi Dinhabah idi.

³³ Bela əlgəndin keyin, bozrahlık Zərahning oıılı Yobab unıng ornida səltənət kıldı.

³⁴ Yobab əlgəndin keyin, temaniyların zeminidin kəlgən Huxam unıng ornida səltənət kıldı.

³⁵ Huxam əlgəndin keyin, Bedadning oıılı Hədad unıng ornida səltənət kıldı. U Moabning yaylaklırida midiyaniylarəqa hujum kılip yənggənıdi. Unıng xəhırlıng ismi Awit idi.

³⁶ Hədad əlgəndin keyin, masrakahlık Samlah unıng ornida səltənət kıldı.

³⁷ Samlah əlgəndin keyin, «Dəryanıng boyıdiki Rəhəbot»tin kəlgən Saul unıng ornida səltənət kıldı. □

³⁸ Saul əlgəndin keyin, Akborning oıılı Baal-hanan unıng ornida səltənət kıldı.

³⁹ Akborning oıılı Baal-hanan əlgəndin keyin, Hədar unıng ornida səltənət kıldı. Unıng xəhırlıng ismi Pau idi. Unıng ayalıng ismi Məhetabəl bolup, u Məy-Zahabning kızı bolıan Matrədnıng kızı idi. □

□ **36:20-21 «Həriyların bolıan Seirning Edom zeminida olturoıan əwladlırı»** — Həriylar Əsawlar «Seir zeminı»əqa kirixtin ilgiləla xu yərdə olturaqlaxkanlar idi. Seir ularning əjdadi bolup, zemin unıng ismi bilən ataloıanıdi. ■ **36:20-21** 1Tar: 1:38. ■ **36:31** 1Tar: 1:43.

□ **36:37 «Dərya»** — muxu yərdə «Əfrat dəryası»ni kərsitıdi. □ **36:39 «Akborning oıılı ... əlgəndin keyin, Hədar unıng ornida səltənət kıldı»** — qəriəanda, Həriyların padixahlırı sulalə tüzümi boyıqə əməs, məlum saylam yolu bilən tallınatı.

40-43 Əsawning nəslidin bolqan əmirlər ularning at-isimliri, jəmətliiri, nəşəbnamiliri wə turoqan jayliri boyıqə: əmir Timna, əmir Alwah, əmir Yəhət, əmir Oholibamah, əmir Elah, əmir Pinon, əmir Kenaz, əmir Teman wə əmir Mibzar, əmir Magdiyəl wə əmir Iramlar idi. Bular Edomiylarning əmirliri bolup, əzliri igiləp olturaklaxqan jaylar öz namliri bilən ataloqanidi. Mana xu tərıqıdə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi. □ ■

37

Yüsüp wə uning qerındaxliri

1 Yaqub bolsa atisi musapir bolup turoqan yərdə, yəni Kanaan zeminida olturaklaxtı. ■

2 Təwəndikilər Yaqub əwladlirining ix-izliridur.

Yüsüp yigit bolup on yəttə yaxqə kirgən qaqlirida, akiliri bilən billə koylarni bakatti; u atisining kiqik hotunliri Bilhah wə Zilpahning oqulliri bilən billə ixləytti. Yüsüp atisoqə ularning naqar kiliklirini eytip qoyatti. □

3 Yüsüp Israilning qerıqan waqtida tapqan balisi boləqəqə, uni baxqə oqulliridin bəkrək yahxi kərətti. Xunga u Yüsüpkə uzun yənglik ton tiktürüp bərdi. □ 4 Əmma akiliri atisining uni əzliridin yahxi kəridioqinini kərüp, uningəqə əq bolup qaloqanidi wə uningəqə qıraylık gəp kılmatti.

5 Uning üstigə Yüsüp bir qux kərgən bolup, uni akilirioqə dəp beriwidi, ular uningəqə tehimu əq bolup kətti. 6 Yüsüp ularəqə mundak dedi: — Mening kərgən xu quxümnı anglap bekinglar. 7 Mana, biz həmmimiz etizlarda axlıqlarni baqlawatqədəkmiz. Qarısam mening ənqəm ərə turuptdək; silərninq ənqənglar bolsa mening ənqəmning qərisigə olixip təzim kilip turoqədək! — dedi.

8 Akiliri uningdin: — Əjəba, sən bizgə padixah bolamsən? Üstimizgə həkümranlık kılamsən? — dəp soridi. Uning kərgən quxliri wə gepidin akiliri uni tehimu yaman kərdi.

9 Keyin u yənə bir qux kərdi wə quxini akilirioqə dəp: — Mana, mən yənə bir qux kərdüm. Qarısam, quyax bilən ay wə on bir yultuz mənə təzim kilip turoqədək! — dedi.

10 U bu quxni atisi wə akilirioqə dəp bərdi. Atisi uningəqə tənbiş berip: — Bu kərgining zadi qandak qux? Əjəba, mən, anang wə aka-ukiliring adingəqə berip, sanga yərgə bax urup təzim kılimizmu? — dedi. □

□ 36:40-43 «mana xu tərıqıdə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi» — yaki «bular bolsa Edomdiki əzliri igiləp olturaklaxqan jaylardiki əmirlər idi». «mana xu tərıqıdə Əsaw Edomiylarning ata-bowisi boldi» — kizik bir ix xuki, Israilar tehi musapir bolup yürəwatqənda, Əsawlar allıqəqan mukim zeminlik bolup, padixahlik tüzümi bolqan, xundakla helila tərəkkiy kiləqan bolsa kərək. Biraq keyin Israilar ulardin kəp tərəplərdə exip kətti. ■ 36:40-43 1Tar. 1:51. ■ 37:1 Yar. 36:7; İbr. 11:9. □ 37:2 «Təwəndikilər Yaqub əwladlirining ix-izliridu» — muxu jümlə bilən «Aləmninq Yaritulixi»-ning on birinqi «tolidot»i (ahirkı «tolidot» yaki «tarıh»), yəni «Yaqubning əwladlirining tolidoti» («Yaqubning əwladlirining ix-izliri») (37:2-50:26) baxlınidu. «Yüsüp atisoqə ularning naqar kiliklirini eytip qoyatti» — oqurmənlər Yüsüpninq akilirining keyinki ixliridin u bərgən bu həwərninq rast yaki rast əməslikini kərələydu. □ 37:3 «uzun yənglik ton» — xu dəwrlərdiki əmirlər wə padixahlar əz xahzadiliri yaki esizadilirigə xundak «uzun yənglik ton» kiygüzətti. Baxqə birhil tərijimisi «ala rənglik ton». □ 37:10 «aka-ukiliring» — Yüsüpninq bir ukisi, yəni Binyamin bar idi. Xu waqıtta u bək kiqik idi.

¹¹ Xuning bilən akiliri uningõa hæsæt kilõli turdi. Əmma atisi xu gəpni kəngligə püküp koydi. ■

Yüsüpning Misiroqa, kulluqqa setilixi

¹² Əmdi Yüsüpning qerindaxliri atisining qoylirini baqqili Xəkəmgə kətkənidi. ¹³ Israil Yüsüpke: — Akiliring Xəkəmdə pada bekiwatidiõu? Kəl, mən seni ularning kexioqa əwətəy, dewidi, Yüsüp: — Mana mən, dedi.

¹⁴ U uningõa: — Əmdi berip akiliring aman-esənmu-əməsmu, qoylar aman-esənmu-əməsmu, manga həwirini elip kəlgin, dəp uni Həbron jilõsidin yoloqa saldi; u Xəkəmgə bardı.

¹⁵ Xu yərdə birsi uning dalada tenəp yürginini kərüp uningdin: — Nemə izdəwatisən, dəp soridi.

¹⁶ U: — Mən akilirimni izdəwatimən. Ularning padilirini kəyərde bekiwatkanlikini eytip bərsingiz, dedi.

¹⁷ U adəm jawab berip: — Ular bu yərdin ketip qaldı, qünki mən ularning: «Yürünglar, Dotanoqa barayli» deginini anglidim, dedi.

Xuning bilən Yüsüp akilirining arqisidin berip, ularni Dotandin taptı.

¹⁸ Ular uni yiraxtin kərüp, u tehi ularning kexioqa kəlməyla, uni öltürwətxini məslihətləxti. ¹⁹ Ular bir-birigə: — Mana həliki qux kərgüqi keliwatidu. ²⁰ Kelinglar, uni öltürüp muxu yərdiki orəklərdin birigə taxliwətəyli, andin: — Wəhxiy bir haywan uni yəp ketiptu, dəyli. Xunda, biz uning qüxlirining nemə bolidiõinini kərimiz! — dedi.

²¹ Əmma Rubən buni anglap uni ularning qolliridin qutkuzmaqçi bolup: — Uni öltürməyli, dedi. ■ ²² Rubən ularõa yənə: — Qan təkənglar! Bəlki uni qəldiki muxu orəkkə taxliwətinglar; ləkin uningõa qol təgküzmənglar, dedi (əməliyəttə, u uni ularning qolidin qutkuzup, atisining kexioqa qayturuwətməqçi idi).

²³⁻²⁴ Yüsüp akilirining kexioqa yetip kəlgəndə ular uni tutup, uning alahidə tonini, yəni kiyiklik uzun yənglik tonini salduruwelip, orəkkə taxliwətti. Ləkin orək quruk bolup, iqidə su yok idi.

²⁵ Andin ular tamak yegili olturdi. Ular bexini kətürüp qariwidi, mana Ismaillarning bir karwini Gilead tərəptin keliwatatti. Təgilirigə dorədmək, tutiya wə murməkkiləriləqan bolup, Misir tərəpkə ketiwatatti.

²⁶ Yəhuda qerindaxliriõa: — Bizning bir tuõqan qerindiximizni öltürüp, qenini yoxurõinimizning nemə paydisi bar? ²⁷ Kelinglar, uni Ismaillarõa setiwətəyli; qandakla bolmisun u bizning inimiz, bir tuõqan qerindiximiz; xunga uningõa qol salmayli, dewidi, qerindaxliri buningõa kulak saldi. ■ ²⁸ Midiyanlik Sodigərlər xu yərdin ətüp ketiwatqanda, ular Yüsüpni orəktin tartip qikirip, ularõa yigirmə kümüx tənggigə setiwətti. Bular bolsa Yüsüpni Misiroqa elip kətti. ■

²⁹ Rubən orəkning yenioqa qaytip kelip, Yüsüpning orəktə yoklukini kərüp, kiyimlirini yirtip, ³⁰ inilirining kexioqa berip: — Bala yok turidu! Əmdi mən nəgə baray?! — dedi.

³¹ Əmma ular Yüsüpning tonini elip, bir tekini boõuzlap tonni uning qenioqa miləp, ³² Andin uzun yənglik tonni atisining kexioqa əwətip, uningõa: — Buni biz tepiwalduk; bu oõlungning tonimu-əməsmu, özüng kərüp baqqin, dedi.

■ 37:11 Ros. 7:9. □ 37:21 «kutkuzmaqçi bolup...» — ibraniy tilida «kutkuzup...». ■ 37:21 Yar. 42:22. □ 37:27 «u bir tuõqan qerindiximiz» — ibraniy tilida «u bizning ətlirimiz».

■ 37:28 Hək. 8:24; Zəb. 105:17-18; Ros. 7:9.

³³ U uni tonup: — Bu dər wəxə məning oşlumning toni ikən; bir wəxəy haywan uni yəp kətkən ohxaydu; xūbhəsiszki, Yūsüp titma-titma kiliwetiliptu! — dedi.

³⁴ Xuning bilən Yaqub kiyimlirini yirtip, beligə bəz başlap, nuroşun künlərgigə oşli üqün matəm tutti. ³⁵ Uning həmmə oşul-kizliri yenioşa kelip uningəşa təsəlli bərsimu, u təsəllini qəbul kılmay: «Mən təhtisaraşa qūxūp oşlumning kəxiəşa bəroşuqə xundək matəm tutimən!» dedi. Yūsüpning atisi xu peti uningəşa aħ-zar kətürüp matəm tutti. ■

³⁶ Əmdi midiyaniylar *Yūsüpni* Misiroşa elip berip, Pirəwning bir oşjidari, pasiban bexi Potifarəşa satti. □ ■

38

Yəhuda bilən Tamar

¹ U waqıtlarda xundək boldiki, Yəhuda aka-ukilirining kəxidin ketip, Hırah isimlik Adullamlıq bir kixiningkigə qūxti. ² Xu yərdə Yəhuda Xua isimlik bir Qanaaniyning kızini kərdi; u uni hotunlukka elip kəxiəşa kirip yatti. □ ■ ³ U hamilidar bolup bir oşul tuədi; Yəhuda uningəşa «Ər» dəp at kəydi. ⁴ U yənə hamilidar bolup, bir oşul tuədi wə uningəşa Onan dəp at kəydi. ⁵ Andin yənə hamilidar bolup bir oşul tuədi wə uningəşa Xələh dəp at kəydi. U tuşuləşanda Yəhuda Kezibda idi. ■

⁶ Yəhuda tunji oşli Ərgə Tamar isimlik bir kızni elip bərdi. ⁷ Ləkin Yəhudaning tunji oşli Ər Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləşaqka, Pərwərdigar uni öltürdi.

⁸ Bu qaşda Yəhuda Onaşa: — Akangning ayalining kəxiəşa kirip, uni hotunlukka elip kərindaxlık burqini Ada kılip, akang üqün nəsil kalduroşin, dedi. □

⁹ Əmma Onan bu nəsilning əzigə təwə bolmaydioşanlıkini bilip, akisioşa nəsil kaldurmaslık üqün hər kətim akisining ayali bilən billə boləşanda məniysini yərgə akturuwetətti. ¹⁰ Uning bu kılmixi Pərwərdigarning nəziridə rəzil kəşungəşkə, nimu öltürüwətti.

¹¹ Yəhuda əmdi kelini Tamarəşa: — Oşlum Xələh qəng boləşuqə atangning əyidə tul olturup turoşin, dedi. Qūnki u iqidə: — Bumə akilirioşa ohxax əlūp kətərmikin, dəp kərkti. Xuning bilən Tamar bərip atisining əyidə turup kəldi. ¹² Əmdi kəp künlər ötūp, Xuaning kızi, Yəhudaşa təşkan ayal əldi. Yəhuda təsəlli tapkəndin keyin adullamlıq dosti Hırah bilən billə əzining qoy kırkioşqilirining əşwalini bilixkə Timnahka qıkti.

¹³ Tamarəşa: — Keynatang koşlirini kırkioşqili Timnahka yol aldi, degən həwər yətti. ¹⁴ Xuning bilən Tamar Xələh qəng boləşan bərsimu, mən uningəşa hotunlukka elip bərilmidim, dəp kərap, tulluk kiyimini seliwetip,

■ **37:35** Yar. 42:38; 44:29,31. □ **37:36 «pasiban bexi»** — xu qaşdiki «pasiban bexi» degən mənəşp bəlkim «jallat bexi» degənimu əz iqigə alatti. ■ **37:36** Yar. 39:1; Zəb. 105:17-18

□ **38:2 «bir Qanaaniyning kızi»** — oqurmənləning esidə barki, Qanaaniylar imansiz wə əşləksiz bir həlk idi. ■ **38:2** 1Tar. 2:3. ■ **38:5** Qəl. 26:20. □ **38:8 «kərindaxlık burqi»**

— kədimki zamanlarning ərş-adətliiri boyiqə, birsı əz mal-mülkigə warislik kılidioşan pərzənti bolmay əlūp kətsə, undəkə əlgūqining aka yaki ukisi uningəşa bir waris pərzənt kəldurux üqün ayalini hotunlukka elixi kərək idi. Bu ayaldin pərzənt tuşulsa, undəkə u əziningki əməş, bəlkı əlgən kərindixining həsəblinatti. Keyin bu ixni Musa pəyoşəmbəş yəhudiylarəşa qənan dəp bəkitkən («Qan.» 25:5-10).

qümbəl tartip bədinini orap, Timnah yolining üstidə Ənaimoşa kirix eozioşa berip olturdi.

¹⁵ Əmdi Yəhuda uni yüzi yepiklik həlda kərgəndə: — Bu bir pahixə ayal ohxaydu, dəp oylidi. ¹⁶ U yoldin burulup uning yenioşa berip, öz kelini ikənlikini bilməy: — Kəl, mən sən bilən billə bolay, dedi. U jawab berip: — Mən bilən billə bolsang, manga nemə berisən? dəp soridi.

¹⁷ U uningöşa: — Padamning iqidin bir oşlakni sanga əwətip berəy, dedi. Ayal: — Sən uni əkelip bərgüqə, manga rəniqə birər nərsə berəmsən? dəp soriwidi, ¹⁸ U: — Sanga nemini rəniqə berəy? — dedi.

U: — Əz məhürüng bilən uning xoynisini wə qolungdiki həsangni rəniqə bərgin, dewidi, u bularni berip, uning bilən birgə boldi. Xuning bilən u uningdin həmilidar bolup qaldı.

¹⁹ Andin Tamar ornidin turup mangdi; u pərənjinini seliwetip, tulluk kiyimini kiyiwaldi.

²⁰ Yəhuda: — U hotunning qolidiki rənini yandurup kəlsun dəp adullamlık dostining qoli arqilik oşlakni əwətti, əmma u uni tapalmidi. ²¹ U xu jaydiki adəmlərdin: — Ənaimdiki yolning boyida olturoşan butpərəs pahixə kəni, dəp sorisa, ular: — Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə boləşan əməs, dəp jawab bərdi. □

²² Buning bilən u Yəhudaning kəxioşa yenip berip: — Mən uni tapalmidim; üning üstigə u jaydiki adəmlərmu: «Bu yərdə heqbir butpərəs pahixə ayal boləşan əməs» deyixti, dedi.

²³ Yəhuda: — Boptu, u nərsilərnəni u elip kətsə kətsun; bolmisa, baxkılarning məshirisigə qalimiz. Nemila bolmisun, mən uningöşa oşlak əwəttim, ləkin sən u hotunni tapalmiding, dedi.

²⁴ Üq ayqə ötkəndin keyin birsi Yəhudaşa: — Sening kəlining Tamar buzukqilik kildi, uning üstigə zinadin həmilidar bolup qaldı, degən həwərnəni yətküzdi. Yəhuda jawabən: — Uni elip qıkinglar, kəydürüwetilsun! — dedi.

²⁵ Ləkin u elip qıqiləşanda kəynatisioşa həwər əwətip: — Bu nərsilərnəning igisi boləşan adəmdin həmilidar boldum! Əmdi sən kərup bax, bu məhür, xoynisi wə həsəning kimning ikənlikini etirap qıləşin, dedi.

²⁶ Yəhuda bu nərsilərnəni etirap kiliş: — U manga nisbətən həkliktur; dərwəkə mən uni oşlum Xələhka elip bərmidim, dedi. Bu ixtin keyin Yəhuda uningöşa yənə yeqinqilik kilmidi. □

²⁷ Uning tuşut waqti yeqinlaxti, mana kərsikida kəxkezək bar idi. ²⁸ U tuşuqan waqtda bəlılardin birsi qolını qıqiriwidi, tuşut anisi dərhəl bir kizil yipni elip: «Bu awwal qıkti» dəp uning qolioşa qigip koydi.

²⁹ Ləkin u qolını yənə iqigə tikiwaldi, mana uning inisi qıkti. Xuning bilən tuşut anisi: «Sən kəndək kiliş bəşüp qıkting!» dedi; xuning bilən uningöşa «Pərəz» degən at koyuldi. □ ³⁰ Andin qolioşa kizil yip qigilgən

□ **38:15 «bu bir pahixə ayal ohxaydu»** — xu waqitlarda pahixə ayalar yuzini etiwalatti; toy kıləşan ayallar wə kizlar adətə qümbəlsiz yürətti. Pəxət toy kılıdioşan layiqi aldidila kizlar yuzini yepiwalatti (24:65ni kəruşin). □ **38:21 «butpərəs pahixə»** — Kənaaniylar arisida butpərəslikning pahixiwazlik bilən ziq munasiwiti bar idi. «Kim bundak «butpərəs pahixə» bilən billə bolsa, uningöşa buttin bir bəht-bərikət kelidu» dəp qarilatti. □ **38:26 «U manga nisbətən həkliktur»** — Tamarning bu ixlarda bolux məqsiti kəngül huxi üqün əməs, bəki pərzənt kəruş üqün idi. Yəhuda əslidə «Mən uningdin tehimu gunahkərmən» deyixkə tooşra kəlati, əlwəttə.

■ **38:27** 1Tar. 2:4. □ **38:29 «Sən kəndək kiliş bəşüp qıkting!»** — baxka birhil tərjimisi: «Sən kəndək kiliş bəşüp qıkting? Bundak ix bəxingöşa yənə kelidu!» (əyni səz «bəşüp qıqix» bəxingöşa yənə kelidu!). «**Pərəz**» — «bəşülgən jay» yəki «bəsküqi» degən mənidə. ■ **38:29**

Mat. 1:3.

akisi tuo'uldi. Uning ismi Zərah dəp ataldi.□

39

Yüsüpnig Potifarning o'ydə hizmət qilixi

1 Yüsüp bolsa Misiroğa elip kelindi; uni Pirəwnning o'qoidari, pasiban bexi Potifar xu yərgə elip kəlgən Ismaillarning qolidin setiwaldi.■ 2 Lekin Pərwərdigar Yüsüp bilən billə boləraqqa, uning ixliri ongoğa tartti; u misirlik hojisining o'ydə turup qaldi.■ 3 Uning hojisi Pərwərdigarning uning bilən billə ikənlikini, xundakla u nemə ix qilsa, Pərwərdigarning uning qolida ronak tapkuzəlanlikini baykidi. 4 Xuning bilən Yüsüp uning nəziridə iltipət tepip, uning has hizmətqisi boldi. Hojisi uni o'yni baxkuruxqa koydi wə barlik təəllukatini uning qolioğa tapxurdi.

5 Wə xundak boldiki, u uni o'yi wə barlik təəllukatini baxkuruxqa koyəəndin tartip, Pərwərdigar bu misirlikning o'yni Yüsüpnig səwəbidin bərikətli; Pərwərdigarning bərikiti uning pütün ailisi wə barlik terikqilikioğa kəldi. 6 Xuning bilən Potifar barlik ixlirini Yüsüpnig qolioğa tapxurup, öz tamikini yeyixtin baxqa heqkandak ix bilən kari bolmıdi.

Yüsüp bolsa kəmiti kelixkən, huxqiray yigit idi.

7 Birnəqqə wakıt otkəndin keyin xundak boldiki, uning hojisining ayalinig Yüsüpkə kəzi quxüp kəlip: — Mən bilən yatqin! — dedi.■

8 Əmma u unimay hojisining ayalioğa mundak dedi: — Mana hojam o'ydiki ixlarni, xundakla barlik təəllukatini kolumoğa tapxurdi, manga tolimu ixinip ixlirim bilən kari bolmaydu. 9 Bu o'ydə məndin qong adəm yok. Səndin baxqa u heqbir nərsini məndin ayimidi — qünki sən uning ayalidursən! Xundak turukluk mən kəndakmu bundak rəzillikni kəlip Huda aldida gunahkar bolay? — dedi.

10 Gərgə hər küni Yüsüpkə xundak desimu, xundakla u uning bilən yetip uningə yəqinçilik qilixni yaqi uning bilən birgə turuxni rət qiləən bolsimu, 11 xundak bir wəkə boldiki, bir küni u öz ixi bilən o'yi iqiğə kirgənidi, o'ydikilərdin heqkaysisi o'ynig iqidə əməs idi; 12 bu ayal uning tonini tutuwəlip: — Mən bilən yatqin! dedi. U tonini uning qolioğa taxlap koyup, yügürgən peti keqip taxkiriəğa qikqip kətti.

13 Ayal Yüsüpnig tonini öz qolioğa taxlap keqip qikqip kətkinini kərup, 14 o'ydiki hizmətqilirini qakirip ularəğa: — Karanglar, erim bizgə həkərət kəltürsun dəp bir ibraniy adəmnı elip kəptu! Bu adəm yenimoğa kirip: «Sən bilən yatay» dewidi, kəttik warkiridim! 15 U mening kəttik warkiriəninimni anglap, tonini yenimoğa taxlap, taxkiriəğa keqip kətti, dedi.

16 Xuning bilən hojisi o'yiğə yenip kəlgüçə u Yüsüpnig tonini yenida saklap koydi. 17 Andin u erigimu xu gəpni kəlip: — Sən elip kəlgən həliki ibraniy kul manga həkərət qilixqa kəximəğa kirdi. 18 Lekin mən kəttik warkirap-jarkirdim, u tonini kəximda taxlap, taxkiriəğa keqip kətti, — dedi.

19 Uning hojisi ayalinig: — Sening kulung meni undak-mundak kildi, degən gəplirini anglap o'zəzipi ottək tutaxti. 20 Xuning bilən Yüsüpnig

□ 38:30 «Zərah» — Babil yaqi aramiy tilida «qipkizil» degən mənida. Ibraniy tilida «parkirəq» degən mənida. Bu babning tarihiy əhmiyiti to'quruluk «xoxuməçə səz»imizdə əzrak tohtilimiz.

■ 39:1 Yar. 37:28; Zəb. 105:17 ■ 39:2 Ros. 7:9. ■ 39:7 Pənd. 7:13.

hojisi uni tutup orda munarlik zindanoja qamap qoydi. Xu yergə pəkət padixahning məhbosliri solinatti. Buning bilən u xu yərdə solakta yetip qaldi. □ ■

²¹ Ləkin Pərwərdigar Yüsüp bilən billə bolup, uningəja xapaət kərsitip, uni zindan begining nəziridə iltipat tapturdi. ²² Xuning bilən zindan begi gundihanida yatqan həmmə məhboslarni Yüsüpning kəliəja tapxurdi. Xu yərdə kilinidəjan hərəkəndə ix uning kəli bilən bolatti. ²³ Zindan begi Yüsüpning kəlidiki heçqəndə ix tın oəm kilmatti; çünki Pərwərdigar uning bilən billə bolup, u hərnemə kilsa Pərwərdigar uni onguxluk kiltatti.

40

Yüsüpning zindandaxlirining qüxlrigə təbir berixi

¹ Bu ixlərdin keyin Misir padixahining sakjysi wə bax nawiyi Misir padixahining zitiəja tegip gunahkar bolup qaldi. ² Xuning bilən Pirəwn uning bu ikki mənəpdariəja, yəni bax sakij wə bax nawayəja oəzəplini, ³ ularni pasiban bəxining sariyioəja, Yüsüp solaklik munarlik zindanoja solap qoydi. □ ⁴ Pasiban bəxi Yüsüpni ularning hizmitidə bolup ularni kütüxkə təyinlidi. Ular solakta birnəqə kün yetip qaldi.

⁵ Ular ikkisi — Misir padixahining sakjysi wə nawiyi gundihanida solaklik turəjan bir keqidə qüx kərđi. Hərbirining qüxining əzigə has təbiri bar idi. ⁶ Ətisi ətigəndə, Yüsüp ularning kəxiəja kiriwidi, ularning oəmkin olturəjinini kərđi; ⁷ xunga u əzi bilən billə hojisinin sariyida solaklik yatqan Pirəwnning bu ikki mənəpdaridin: — Nemixka qirayinglar bügün xunqə soləjun? — dəp soridi.

⁸ Ular uningəja jawab berip: — İkkimiz bir qüx kərđük; əmma qüximizning təbirini yexip beridəjan kixi yoq, dedi. Yüsüp ularəja: — Qüxkə təbir berix Hudadin bolidu əməsmu? Qüxünlarni mənə eytip beringlar, — dedi. □

⁹ Buning bilən bax sakij Yüsüpkə qüxini eytip: — Qüxümdə aldimda bir üzüm teli turəjudək; ¹⁰ bu üzüm telining üq xehi bar ikən. U bih urup qəqəkləp, saplrida uzum pixip ketiptudək; ¹¹ Pirəwnning kədəhi kolumda ikən; mən üzümləni elip Pirəwnning kədəhigə sikip, kədəhni uning kəliəja sunuptimən, dedi.

¹² Yüsüp uningəja jawabən: Qüxning təbiri xudurki, bu üq xah üq künni kərsitidu. ¹³ Üq kün iqidə Pirəwn kəddingni ruslitip, seni mənəspingə kəytidin təyinləydu. Buning bilən sən burun uningəja sakij boləjəndək Pirəwnning kədəhini uning kəliəja sunidəjan bolisən. □

¹⁴ Ləkin ixlirining onguxluk boləjənda meni yadingəja yətküzüp, mənə xapaət kərsitip Pirəwnning aldidə mening toqramda gəp kəlip, meni bu əydin qikərtkəysən. ¹⁵ Qünki mən həkikətən ibraniylarning zemindin

□ **39:20** «**Yüsüpni** tutup orda munarlik zindanoja qamap qoydi» — yukiriki izahatta eytkinimizdək, Potifar «jallat bəxi» boluxi mumkin idi. Xunga u Yüsüpni ełüm jazasiəja məhkum kilixka hoqukluk bolatti. Uning xundək kilməlik kənglidə ayalining gəplirigə guman pəyda boləjanlikəja ispat boluxi mumkin. Kəysi ayəj astidə dəssilix hətirigə qələjan ayal əzini bozək kilməqə kixining kiyimini tutuwelixni halaytti? ■ **39:20** Zəb. 105:18 □ **40:3** «**pasibanlarning bəxi**» — Potifar bolsa kərək (39:1ni kəring). □ **40:8** «**qüximizning təbirini yexip beridəjan kixi yoq**» — xu dəwrlərdə Misirdə «qüxni yəxküq» dəydiəjan «aləhidə kəsp» tiki bir hil adəmlər bar idi. □ **40:13** «**Pirəwn kəddingni ruslitip...**» — ibraniy tilidə: — «Pirəwn bəxingni kəturüp...».

nahək tutup elip kelindim; bu yərdimu meni zindanoqa salojudək bir ix kilmidim, — dedi.

¹⁶ Bax naway Yüsüpning xundak yahxi təbir bərginini kərüp uningəa mundak dedi: — Mənmü özümni qüxümdə kərdüm; mana, beximda aq nan bar üq sewət bar ikən. ¹⁷ Əng üstünki sewəttə nawaylar Pirəwngə pixurojan hərhil nazunemətlər bar ikən; lekin kuxlar beximdiki u sewəttiki nərsilərnı yəp ketiptudək, — dedi.

¹⁸ Yüsüp jawabən: — Qüxning təbiri xudurki: — Bu üq sewət üq künni kərsitidu. ¹⁹ Üq kün iqidə Pirəwn sening bexingni kesip, jəsitingni dərəhkə asidikən. Xuning bilən uqarqanatlar kelip gəxüngni yəydikən, — dedi.□

²⁰ Üqinqi künı xundak boldiki, Pirəwning tuqulojan küni boləqəqqa, u həmmə hizmətkarlıri üqün bir ziyapət kilip bərdi, xundakla dərwəqə hizmətkarlırining arisida bax saqiynıng bexini kətürdi wə bax nawayning bexini aldi;□ ²¹ u bax saqiyni qaytidin öz mənəsiqə təyinlidi; xuning bilən u Pirəwning qədəhini uning kəliqə qaytidin sunidojan boldi. ²² Lekin bax nawayni bolsa Yüsüp ularəa təbir bərgəndək esiwətti. ²³ Əmma bax saqi Yüsüpni heq əslimə, əksiqə uni untup qaldı.

41

Yüsüpning padixahning qüxigə təbir berixi

¹ Toptooqra ikki yil etüp, Pirəwn bir qüx kərdi. Qüxidə u Nil dəryasining boyida turəjudək.■ ² Həm qiraylık həm semiz yəttə tuyak inək dəryadin qikiq, qumuxlukta otlapudək. ³ Andin yənə yəttə tuyak inək dəryadin qikiqtu; ular sət həm oruk bolup, aldinki inəklərnıng yenida, dəryaning boyida turuptu. ⁴ Bu sət həm oruk inəklər u yəttə qiraylık həm semiz inəklərnı yəwetiptu. Xu waqıtta Pirəwn oyojinip ketiptu.

⁵ U yənə uhlap, ikkinqi ketim qüx kərdi: — Mana, bir tıp buşday xehidin tok wə qiraylık yəttə baxak qikiqtu. ⁶ Ulardin keyin yənə yəttə baxak qikiqtu; ular həm oruk wə puqək bolup, xərk xamilida solixip qəlojanidi.

⁷ Bu oruk baxaklar u yəttə semiz, tok baxakni yutup ketiptu. Andin Pirəwn oyojinip ketiptu, bu uning qüxi ikən.

⁸ Ətisi uning kəngli nahayiti biaram bolup, Misirdiki həmmə palqi-jadugərlər bilən barlık danixmənlərnı qakirtip kəldi. Pirəwn öz qüxini ularəa eytip bərdi; lekin heqkim Pirəwngə qüxlərnıng təbirini dəp bərləmidı.□

⁹ U qəşda bax saqi Pirəwngə: — Bügün mening ötküzgən hataliklirim esimgə kəldi. ¹⁰ Burun Pirəwn janablıri kullirəqə, yəni pekir wə bax nawayəa aqqiklinip, bizni pasiban bexining sariyida solakqə taxlıqanıdila; ¹¹ Xu qəşlarda hərberimiz bir keqidə birdin qüx kərdük; hər kaysimiz kərgən qüxning təbiri baxka-baxka idi.■ ¹² Xu yərdə biz bilən billə pasiban bexining kuli boləjan bir ibranıy yigit bar idi. Uningəa qüxlırimizni eytiwidük, u bizgə qüxlırimizning təbirini bayan kildi; u hərberimizning kərgən qüxigə qarap təbir bərgənidi. ¹³ Xundak boldiki,

□ 40:19 «Pirəwn sening bexingni kesip,...» — ibranıy tilida: «Pirəwn bexingni üstüngdin kətürüp,...» . Muxu sözlərnı 13-ayət bilən selixuroqili bolıdu. □ 40:20 «bexini aldi» — ibranıy tilida bu ibarə «bexini kətürdi» degən sez bilən ipadilinıdu. Lekin bu «bax kətürük» ornını estürük əməs, bəlki kallısını elixni kərsitidu. ■ 41:1 Zəb. 105:19 □ 41:8 «uning kəngli» — ibranıy tilida: — «uning rohi». ■ 41:11 Dan. 2:2.

ixlar däl uning bərgən təbiridə deyilgəndək yüz bərdi; janabliri pəkirni öz mənəsimgə kaytidin təyinlidilə, bax nawayni darəja astıla, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Pirəwn adəm əwətip, Yüsüpnı qakirdi; ular dərhal uni zindandin qıkardı. Yüsüp burut-sakilini qüxürüp, kiyimlirini yənggüxləp, Pirəwnning aldioja kirdi. ¹⁵ Pirəwn Yüsüpkə: — Mən bir qüx kərdüm, əmma uning təbirini eytip berələydiəjan həqkim qıkmidi. Anglisam, sən qüxkə təbir berələydikənsən, — dedi.

¹⁶ Yüsüp Pirəwngə jawab berip: — Təbir berix özümdin əməs; ləkin Huda Pirəwngə hatirjəmlik beridiəjan bir jawab beridu, — dedi. □

¹⁷ Pirəwn Yüsüpkə: — Qüxümdə mən dəryaning kıroqikida turuptimən. □

¹⁸ Qarısam, dəryadin həm semiz həm qıraylık yəttə tuyak inək qıqip kumuxlukta otlaptu. ¹⁹ Andin ulardin keyin ajiz, tolimu sət həm oruk yəttə tuyak inək qıkıptu. Mən Misir zeminida xundak sət inəklərnı kərgən əməsmən. ²⁰ Bu oruk, əski inəklər bolsa awwalkı yəttə semiz inəkni yəwetiptu. ²¹ Ularnı yəwətkən bolsimu, korsikiəja bir nemining kirgənliki həq ayan bolmaptu, ularning kərünüxi bəlki burunqıdək sət imix. Andin mən oyöqinip kəttim.

²² Andin yənə bir qüx kərdüm, mana bir xahtin yəttə həm tok həm qıraylık baxak qıkıptu. ²³ Andin yənə yəttə puqək, oruk baxak qıkıptu; ular xərək xamili bilən solixip qurup ketiptu. ²⁴ Bu oruk baxaklar yəttə qıraylık baxakni yəp ketiptu. Mən bu ixni palqi-jadugərlərgə dəp bərsəm, manga təbirini eytip beridiəjan həq kixi qıkmidi, dedi.

²⁵ Yüsüp Pirəwngə: — *Janabliri* Pirəwnning qüxliri bir mənədidur. Huda Əzi kılmakqi boləjan ixlirini Pirəwngə aldin bildürdi. ²⁶ Bu yəttə yahxi inək yəttə yilni kərsitidu; yəttə yahxi baxakmu yəttə yilni kərsitidu. Bu qüxlər ohxax bir qüxtur.

²⁷ Ulardin keyin qıkkan yəttə oruk, yaman sət inək yəttə yilni kərsitidu; xərək xamili bilən solixip qaləjan yəttə kuruk baxakmu xundak bolup, aqarqilik bolidiəjan yəttə yildur. ²⁸ Mən Pirəwngə dəydiəjan sözüm xuki, Huda yekında kılmakqi boləjan ixni Pirəwngə ayan kıldi. ²⁹ Mana, pütkül Misir zeminida yəttə yiləiqə məmurqilik bolidu; ³⁰ andin yəttə yiləiqə aqarqilik bolidu; xuning bilən Misir zeminida pütkül məmurqilikni un-utkuzidiəjan aqarqilik zeminni wəyran kilidu. ³¹ Kelidiəjan aqarqilikning səwəbidin zeminda boləjan məmurqilik kixilərnıng esidin kətürülüp ketidu; qünki aqarqilik tolimu eöjir bolidu. ³² Ləkin qüxning yandurulup, Pirəwngə ikki kətim kərünəninə əhmiyiti xuki, bu ix Huda tərripidin bəkitilgən bolup, Huda uni pat arida əməlgə axuridu.

³³ Əmdi Pirəwn əzi üqün pəm-parasətlik həm dana bir kixini tepip, Misir zeminioja koysun. ³⁴ Pirəwn xundak kılsunki, məmurqilik boləjan yəttə yilda Misir zeminidin qıkkan axlıkning bəxtin birini toplanglar dəp zeminoja nəzarətqilərnı təyinlisun. ³⁵ Bular xu kelidiəjan tokqilik yillirida barlık axlıkni toplap, xəhər-xəhərlərdə yeməklik bolsun dəp buəjdəy-konaklarnı Pirəwnning kol astioja jəm kilip saklitip koysun. ³⁶ *Yioqiləjan* xu axlıklar Misir zeminida bolidiəjan yəttə yillik aqarqilikqa təqabil turux üqün saklansun; xu tərıkidə zemin aqarqiliktin həlak bolmaydu, — dedi.

Yüsüpnıng Misirni idarə qilixi

■ **41:14** Zəb. 105:20; Dan. 2:25. □ **41:16** «hatirjəmlik beridiəjan bir jawab» — yaki «aman-esənlikkə elip baridiəjan bir jawab». □ **41:17** «dərya» — Nil dəryasi. Misirliklərdə nisbətən pəkət bir dərya, yəni Nil dəryasıla bardur.

37 Bu soʻz Pirəwn wə uning hizmətkarlarining nəzirigə taza yaqti.■

38 Xuning bilən Pirəwn hizmətkarlorioʻa: — Bu kixidək, iqidə Hudaning rohi bar yənə birsini tapalamduk?! — dedi.■

39 Pirəwn Yūsüpkə: — Huda sanga buning həmmisini ayan qiləjanikən, səndək pəmlik həm dana həqkim qikmaydu. 40 Sən əmdi mening öyümnə baxquruxka bekitilding, barlik həkım sening aqzingə qarap əzlrini tərtpkə tizsun. Pəkət təhttilə mən səndin üstün turimən, — dedi.□ ■

41 Ahirida Pirəwn Yūsüpkə: — Mana, mən seni pütkül Misir zeminining üstigə təyinlidim, — dedi.

42 Buning bilən, Pirəwn əz qolidin məhür üzükini qikirip, Yūsüpnig kəlioʻa saldi; uningə nəpis kanap rəhttin tikilgən libasni kiygüzüp, boynioʻa bir altun zənjir esip koydi. 43 Uni əzining ikkinçi xahənə hərəwisioʻa olturozuzup, uning aldidə: «Tiz pükunglar!» — dəp jar saldurdi. Xundək kilip, Pirəwn uni pütkül Misir zeminioʻa tikləp koydi.

44 Andin Pirəwn Yūsüpkə yənə: — Mən degən Pirəwndurmən; pütkül Misir zeminida sənsiz həqkim qol-putini midirlatmisun! — dedi.□

45-46 Pirəwn Yūsüpkə Zafinat-Paaniyah degən namni bərdi wə on xəhiridiki kahin Potifrahning kizi Asinatni uningə hotunlukka elip bərdi. Xundək kilip Yūsüp pütkül Misir zeminini baxqurux üçün qərgiləxkə qikti. Yūsüp Misir padixahı Pirəwnning hizmitidə boluxka bekitilgəndə ottuz yaxta idi; u Pirəwnning aldidin qikip, Misir zeminining həkaysi jaylrini kəzdin kəqürdi. □

47 Məmurqilik boləqan yəttə yil iqidə zeminning hösuli dəwə-dəwə boldi.□

48 Yəttə yilda u Misir zeminidin qikқан axlikni yiojip, xəhər-xəhərgə toplidi; həkaysi xəhərnig ətrapidiki etizlikning axlikini u xu xəhərnig əzigə juqlap koydi. 49 Xu tərکیدə Yūsüp dengizdiki kumdək nahayiti kəp axlik toplidi; axlik həddi-həsabsiz boləqəqka, ular hesablanxi tohtatti.

50 Aqarqilik yilliri yetip kelixtin burun Yūsüpkə ikki oqul tərəldi. Bularni Ondiki kahin Potifrahning kizi Asinat uningə tuoqub bərdi.■ 51 Yūsüp: «Huda pütün japa-muxəkkitim wə atamning pütün ailisini kənglümdin kəturüwətti» dəp tunji oqlioʻa Manassəh dəp at koydi;□ 52 andin: «Mən azab-oqubət qəkkən yurtta Huda meni mewilik kildi» dəp ikkinçisigə Əfrain dəp at koydi.□

53 Misir zeminida məmurqilik boləqan yəttə yil ayaqlaxti. 54 Andin Yūsüpnig eytkinidək aqarqilikning yəttə yili baxlandi. U qəqlarda baxka barlik yurtlardimə aqarqilik boldi; ləkin Misir zeminidiki hər yərlərdə nan bar idi.■ 55 Aqarqilik pütkül Misir zeminni baskanda, hək axlik sorap Pirəwnə bəryad kildi. Pirəwn misirliklarning həmmisigə: — Yūsüpnig qəxioʻa bərip, u silərgə nəmə desə, xuni kilinglar, — dedi.

56 Aqarqilik pütkül yər yüzini besip kətti. Yūsüp hər yərdiki ambarlarni eqip, misirlikləroʻa axlik satatti; aqarqilik Misir zeminida intayin eqir boləjili turdi. 57 Aqarqilik pütkül yər yüzini baskan boləqəqka, barlik yurtlardiki həkmu axlik əlojili Misiroʻa Yūsüpnig qəxioʻa kelətti.

■ 41:37 Ros. 7:10. ■ 41:38 Zəb. 105:20-22 □ 41:40 «tərtpkə tizsun» — yaki «boysunidu».

■ 41:40 Zəb. 105:21-22 □ 41:44 «Mən degən Pirəwndurmən; pütkül Misir zeminida sənsiz həqkim qol-putini midirlatmisun!» — yaki «Mən Pirəwndurmən; ləkin pütkül Misir zeminida sening ruhsingiz həqkim qol-putini midirlatmisun!». □ 41:45-46 «Zafinat-Paaniyah» — mənisi «Hudaning soʻz kilixi bilən u (Yūsüpnə deməkqi) hayat turidu» degən boluxi mumkin. Baxka birhil tərjimisi «Dunyaning Qutkuzoquçisi». □ 41:47 «dəwə-dəwə» — ibranii tilida «qanggal-qanggal». ■ 41:50 Yar. 46:20; 48:5. □ 41:51 «Manassəh» — mənisi «untulduroʻan». □ 41:52 «Əfrain» — mənisi «ikki həsə mewilik». ■ 41:54 Yar. 45:6; Zəb. 105:16-17

42

Yüsüpning kerindaxlirining Misiroğa axliq aloqili berixi

1 Əmdi Yaqub Misirda axliq barliqini bilginidə oqullirioğa: — Nemixka bir-biringlaroğa qarixip turisilər? — dedi.

2 Andin yonə: — Manga karanglar, angliximqə Misirda axliq bar ikən. U yərgə berip, andin xu yərdin bizgə axliq elip kelinglar; buning bilən olüp kətməy, tirik qalimiz, — dedi.■

3 Buning bilən Yüsüpning on akisi axliq setivaloqli Misiroğa yoloğa qikti.□ 4 Lekin Yaqub Yüsüpning inisi Binyaminning birər yamanliqka uqrap kəlixidin qorqub uni akiliri bilən billə əwətmidi. 5 Xuningdək aqarqilik Qanaan zeminidimu yüz bərgəqkə, Israilning oqulliri axliq aloqili kəlgənlər arisida bar idi.

6 Yüsüp zeminning waliysi bolup, yurtning barliq həlkiqə axliq setip bərgüqi xu idi. Yüsüpning akiliri kelip uning aldidə yüzlirini yərgə təgküzüp təzim kildi.□ ■ 7 Yüsüp akilirini kərüpla ularni tonudi; lekin u tonuxluk bərməy, ularoğa qopəl tələppuzda gəp kilip: — Kəyərdin kəldinglar, dəp soridi. Ular jawabən: — Qanaan zeminidin axliq aloqili kəldük, — dedi.

8 Yüsüp akilirini tonuqan bolsimu, lekin ular uni tonumidi. 9 Yüsüp əmdi ular toqrisida kərgən qüxlirini esigə elip, ularoğa: — Silər jasus, bu əlning mudapiəsiz jaylirini kəzətkili kəldinglar, — dedi.□ ■

10 Əmma ular uningə jawab berip: — Əy hojam, undaq əməs! Bəlki kəminiliri axliq setivaloqli kəldi! 11 Biz həmmimiz bir adəmnig oqulliri, səmimiy adəmlərmiz. Kəminiliri jasus əməs! — dedi.

12 U ularoğa yonə: — Undaq əməs! Bəlki zeminning mudapiəsiz jaylirini kərgili kəldinglar, — dedi.

13 Ular jawab berip: — Kəminiliri əslidə on ikki kərindax idük; biz həmmimiz Qanaan zeminidiki bir adəmnig oqulliridurmiz; lekin kənji inimiz atimizning kəxida kəlip qaldı; yonə bir inimiz yokəp kətti, — dedi.■

14 Əmma Yüsüp ularoğa yonə: — Mana mən dəl silərgə eytkinimdək, jasus ikənsilər!□ 15 Pirəwnning həyati bilən kəsəm kilimənki, kiqik ininglar bu yərgə kəlmigüqə silər bu yərdin qikip ketəlməysilər; silər xuning bilən sinilisilər. 16 Ininglarni elip kəgili biringlarni əwətinglar, qəloqanlinglar bolsə solap koyulisilər. Buning bilən eytkininglarning rast-yaloqanliqi ispatlinidu; bolmisa, Pirəwnning həyati bilən kəsəm kilimənki, silər jəzmən jasus! — dedi.□

17 Xuning bilən u ularni üç küngiqə solap koydi. 18 Üqinqi küni Yüsüp ularoğa mundaq dedi: — Mən Hudadin qorqidioqan adəmmən; tirik kəlixinglar üçün muxu ixni qilinglar: — 19 Əgər səmimiy adəmlər

■ 42:2 Ros. 7:12. □ 42:3 «Yüsüpning on akisi ... Misiroğa yoloğa qikti» — Yaqubning oqullirining əzlirining Misiroğa berixi ailisining aqarqilik tüpəylidin namratlixip kətkənlikini kərsətsə kərək; baridionə hizmətqilərmu qalmioqan boluxi mumkin. □ 42:6 «Yüsüpning akiliri kelip uning aldidə yüzlirini yərgə təgküzüp təzim kildi» — bu ix bilən Yüsüpning kərgən qüxliri tehi toluk əməlgə axurulmıdi; atisi Yaqub, inisi Binyamin wə əgəy anisining Misiroğa kəlixilə bilən kərgən qüxliri toluk əməlgə axurulıdu. ■ 42:6 Yar. 37:7. □ 42:9 «əlning mudapiəsiz jayliri» — ibraniy tilidə «əlning yalingaq jayliri». ■ 42:9 Yar. 37:5. ■ 42:13 Yar. 43:29. □ 42:14 «mana mən dəl silərgə eytkinimdək, jasus ikənsilər!» — Yüsüpning buni deginidiki məntiqə bəlkim «Kim əz oqullirining həmmisini degüdək biraqə Misiroğa baridionə hətərlək yoloğa mangduratti?!» degəndək boluxi mumkin. □ 42:16 «eytkininglarning rast-yaloqanliqi ispatlinidu» — ibraniy tilidə «silərdə həqiqət bar-yoklukı ispatlinidu».

bolsanglar, kerindaxliringlardin biri silər solanoqan gundihanida solaklik turivərsun, qaloqininglar aqarqilikta qaloqan ailənglar üqün axlik elip ketinglar; ²⁰ Andin kiyik ininglarni qeximoqa elip kelinglar. Xuning bilan səzlinglar ispatlansa, ölməysilər!, — dedi. Ular xundak qilidioqan boldi. ■

²¹ Andin ular əzara: — Bərħək, biz inimizəqa kilyoqan iximiz bilan gunahkar bolup qalduk; u bizgə yalwursimu uning azabini kərüp turup uningəqa kulak salmiduk. Xuning üqün bu azab-oqubət beximizəqa qüxti, — deyixti.

²² Rubən ularəqa jawabən: — Mən silərgə: baliəqa zulum qilmanglar, degən əməsmidim? Lekin unimidinglar. Mana əmdi uning qan kərzi bizdin soriliwatidu, — dedi. ■

²³ Əmma Yüsüp ular bilan tərjiman arkilik səzləxkəqkə, ular Yüsüpnig öz gəplirini ukup turuwatqinini bilmidi. ²⁴ U ularin özini qətkə elip, yioqlap kətti. Andin ularning qexioqa yenip kelip, ularəqa yənə səz qilip, ularning arisidin Ximeonni tutup, ularning kəz aldida baqlidi.

Yüsüpnig akilirining Qanaanoqa qaytixi

²⁵ Andin Yüsüp əmr qüxürüp, ularning taəjarlirioqa axlik toldurup, hər birsinig pulini qayturup taəjirioqa selip qoyup, səpər hazirliklirimu berilsun dəp buyruwidi, ularəqa xundak qilindi. ²⁶ Xuning bilan akiliri exəklirigə axliklirini artip, xu yərdin kətti.

²⁷ Əmma ötənggə kəlgəndə ularin biri exikigə yəm bərgili taəjirini eqiwidi, mana, öz puli taəjarning aəzida turatti. ²⁸ U qerindaxlirioqa: — Mening pulumni qayturuwetiptu. Mana u taəjirimda turidu, dedi. Buni anglap ularning yüriki su bolup, titrixip bir-birigə: — Bu Hudaning bizgə zadi nemə qiloqinidu? — deyixti.

²⁹ Ular Qanaan zeminiəqa, atisi Yaqubning qexioqa kelip, bexidin ötkən həmmə wəqələrni uningəqa səzləp bərip: ³⁰ — həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə qopal gəp qildi, bizgə zeminni payliəquqi jasustək muamilə qildi; ³¹ əmdi biz uningəqa: «Biz bolsaq səmimiy adəmlərmiz, jasus əməsmiz. ³² Biz bir atidin boləqan oəqullar bolup, on ikki aka-uka iduk; biri yoqap kətti, kiyik inimiz hazir Qanaan zeminda atimizning yenida qaldi» desək, ³³ Həliki kixi, yəni xu zeminning hojisi bizgə mundak dedi: «Mening silərnig səmimiy ikənlikinglarni bilixim üqün, qerindaxliringlarning birini mening yenimda qaldurup qoyup, aq qaloqan ailənglar üqün axlik elip ketinglar; ³⁴ andin kiyik ininglarni qeximoqa elip kelinglar; xundak qilsanglar, silərnig jasus əməs, bəlki səmimiy adəmlər ikənlikinglarni bilələymən. Andin qerindaxinglarni silərgə qayturup berimən wə silər zeminda soda-setik qilsanglar bolidu» — dedi. □

³⁵ Əmma xundak boldiki, ular taəjarlirini təkəndə, mana hərbirining puldini öz taəjarlirida turatti! Ular wə atisi əzlrining qigiklik pullirini kərgəndə, kərkup kəlixti. ■ ³⁶ Atisi Yaqub ularəqa: — Meni oəqlumdin juda qildinglar! Yüsüp yok boldi, Ximeonmu yok, əmdi Binyaminnimu elip kətməkqi boluwatisilər! Mana bu ixlarning həmmisi mening beximoqila kəldi! — dedi.

³⁷ Rubən atisioqa: — Əgər mən Binyaminni qexingəqa qayturup elip kəlmisəm, mening ikki oəqlumni öltürüwətkin; uni mening qoluməqa tapxuroqin; mən uni qexingəqa yandurup elip kelimən, — dedi.

■ 42:20 Yar. 43:5; 44:23. ■ 42:22 Yar. 37:21,22. □ 42:34 «zemin» — Misir zemini kərsitidu. ■ 42:35 Yar. 42:25; 44:1.

³⁸ Lekin Yakup jawab berip: — Ooqlum silər bilən billə u yərgə qüxməydu; çünki uning akisi elüp ketip, u özi yalojuz kaldi. Mubada yolda ketiwatqanda uningə birər kelixməslük kəlsə, silər məndək bir aq qaqlık adəmni dərd-ələm bilən təhtisaraəqa qüxüriwetisilər, — dedi.

43

Yüsüpning akilirining Binyaminni Misiroğa elip berixi

¹ Aqarqılık zeminni intayin eəir baskanidi. ² Bu səwəbtin ular Misirdin elip kəlgən axlıkni yəp tügətkəndə, atisi ularəqa: — Yənə berip bizgə azoqina axlık elip kelinglar, — dedi.

³ Lekin Yəhuda uningəqa jawabən: — Həlikı kixi bizni kattık aghəlandurup: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal kılmanglar» degən. ⁴ Əgər inimizni biz bilən billə əwətsəng, biz berip sanga axlık elip kelimiz. ⁵ Əmma əwətxkə unimisəng, biz barmaymiz; çünki həlikı kixi bizgə: «Ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni kərimən dəp hiyal kılmanglar» degən, — dedi.■

⁶ Israil ularəqa: — Silər nemixka manga xunqə yamanlık kılip u kixigə: «Yənə bir inimizmu bar» dedinglar, — dedi.

⁷ Ular jawabən: — U kixi bizning wə ailimizning əhwalini sürüxtürüp koqılap: «Atanglar tehi Həyatmu? Yənə bir ininglar barmu?» — dəp soridi. Biz uning xu soaliəqa yarixa jawab bərdük. Uning bizgə: «Ininglarni elip kelinglar» dəydiəqinini nədin biləyli? — dedi.

⁸ Yəhuda atisi Israiləqa: — Balini mən bilən əwətkin; biz dərhal kozoqilip yoləqa qıkayli; xundaqta biz wə sən, bizlər həm balilirimiz əlməy, tirik kəlimiz. ⁹ Mən uningəqa kepil bolimən; sən uning üqün mening meningdin hesab alisən; əgər mən uni sening qəxingəqa aman-esən yandurup kelip, yüzüngning aldida turoquzmisam, pütkül əmrümdə aldində gunahkar bolay. □ ■ ¹⁰ Qünki həyal bolmioqan bolsak, bu qəoqıqə ikki kətim berip keləttük, — dedi.

¹¹ Ularning atisi Israil ularəqa: — Undək bolsa, mundaq kılinglar: — U kixigə qaqa-kuqanglarəqa zemindiki əng esil mewilərdin sowəqət aloqəq beringlar: yənə azoqina tutiya, azrak həsəl, dora-dərmanlar, murməkki, pistə wə badamlarni aloqəq beringlar. ¹² Qolunglarda ikki həssə pul elip, taəqarlırlinglarning aəzidiki əzünglarəqa yanduruləqan pulnimu aloqəq beringlar. Ehtimal, bu ixta səwənlik kərülgən boluxi mumkin.

¹³ Ininglarnimu billə elip, kozoqilip u kixining yenioqə yənə beringlar.

¹⁴ Həmmigə Qadir Təngri Əzi silərnı u kixining aldida rəhimgə erixtürgəy. Buning bilən u silərnıng xu yərdiki kəringdinglarni wə Binyaminni koypup berip, silərgə koypup koyparmikin; əzüm nawada balilirimdin juda bolsam bolay! — dedi.

¹⁵ Xuning bilən bu adəmlər xu sowəqətni elip, kollirioqə ikki həssə pulni tutup, Binyaminni elip kozoqilip, Misiroğa berip Yüsüpning aldida hazır holdi. ¹⁶ Yüsüp Binyaminni ular bilən billə kərginidə, əz əyini baxkuridioqan əojidarioqə buyrup: — Bu adəmlərnı əyümgə baxlap kirip, mal soyup taam təyyar kıləqin; çünki bu kixilər qüxlük oqizani mən bilən yəydu, — dedi.

■ 43:5 Yar. 42:20; 44:23; □ 43:9 «meningdin hesab alisən» — ibraniy tilida «mening kolümdin hesab alisən». ■ 43:9 Yar. 44:32.

17 U xixi Yüsüpning buyruqinidæk qilip, adamlarni Yüsüpning öyigə baxlap kirdi. 18 Ular bolsa Yüsüpning öyigə baxlap kelinginidin qorquxup: — Aldinki ketim taqarlimizğa yandurulğan pulning sawabidin biz uning öyigə elip kelindük; uning məxsiti bizgə hujum qilip, üstimizdin besip qul qilip, exaklirimizni tartiwelix ohxaydu, — deyixti.

19 Ular Yüsüpning öyini baxquridiğan oqojidarning yenioğa kelip, öyning ixikining tüwidə uningğa: —

20 Əy hojam, biz həqiqətən əslidə muxu yergə axliq aloyli kəlgənidük;■

21 Xundak boldiki, biz ötənggə kelip öz taqarlimizni aqsak, mana hərberimizning puli, əyni eqirliki boyiqə taqarlimizning aqzida turuptu; xunga biz buni yanduruq qolimizda aloqaq kəldük.■ 22 Axliq aloyli qolimizda baxka pulmu elip kəldük; əmma taqarlimizğa pulni kimning selip qoyqanlikini bilmidük, — dedi.

23 U ularğa: — Hatirjəm bolunglar, qorkmanglar. Siləning Hudayinglar, atanglarning Hudasi taqarliringlarda silərgə bayliq ata qilğan ohxaydu; siləning pulunglarni allikaqan tapxurup aldim, — dedi. Andin u Ximeonni ularning kexioğa elip qikti. 24 U xixi ularni Yüsüpning öyigə baxlap kirip, ularning putlirini yuyuxioğa su əkirip berip, andin exaklirigə yəm bərdi.■ 25 Ular Yüsüpning qüxtə kelixigə ülgürtüp sowoqatni təyyarlap qoydi; qünki ular ezlirining xu yərdə oqiza yəydiqinini angliqanidi.

26 Yüsüp eygə kəlgəndə ular kolliridiki sowoqatni eygə uning aldiqə elip kirip, bexini yərgə təgküzüp uningğa təzim qildi.■ 27 U ulardin həl sorap, andin: — Silər gepini qilğan qeri atanglar salamətmu? U həyatmu? — dedi.

28 Ular jawab berip: — Silining kulliri bizning atimiz salamət turuwatidu, u tehi həyattur, — dəp uning aldidə egilip təzim qildi.

29 Yüsüp bexini kətürüp, öz inisi Binyaminni kərüp: — Silər manga gepini qilğan kikiq ininglar xumu? — dəp sorap: — Əy oqlum, Huda sanga xapaət kərsətkəy! — dedi.■

30 Yüsüpning öz inisioğa bolğan seqinix oti kattik küqiyip, yioqliwalodək haliy jay izdəp, aldirap iqqiriki eygə kirip taza bir yioqliwaldi.■ 31 Andin yüzini yuyup qiqip, özini besiwelip: — Taamlarni qoyunglar, — dəp buyrudi.

32 Hizmətkarlar Yüsüpkə ayrim, ularğa ayrim wə Yüsüp bilən billə tamakqə kəlgən misirliklarqimu ayrim tamak qoydi; qünki misirliklar ibraniylar bilən bir dastihanda tamak yeyixni yirginqlik dəp qarap, ular bilən billə tamak yeməytti. 33 Yüsüpning qerindaxliri uning udulida, hərberi qong-kikiq tartipi boyiqə olturoquzuldi; qongqi qonglukioğa yarixa, kikiqi kikiqlikigə yarixa olturoquzuldi; ular bir-birigə qarap həyran kəlixti.

34 Yüsüp aldidiki dastihandiki tamaklardin ularğa bəlüp bərdi. Əmma Binyaminqə bərgini baxkilarningkigə qarqoqanda bəx həssə kəp idi. Ular xarab iqip, uning bilən hux kəyp kəlixti.

44

Yüsüpning qerindaxlirini ahirki qetim sinixi

- 43:20 Yar. 42:3. ■ 43:21 Yar. 42:27,35. ■ 43:24 Yar. 18:4. ■ 43:26 Yar. 37:10; 42:6.
 ■ 43:29 Yar. 42:13. ■ 43:30 Yar. 45:2.

¹ Andin u öz öyini baxkuridioqan oqojidarioqta buyrup: — Bu kixilarning taqarlarini elip ketüröligüdäk axlik kaqilar, hərbirining pulini taqirining aqzioqta selip koyojin; ² andin mening jamimni, yəni kümux jamni axlikning puli bilən billə əng kicikining taqirining aqzioqta selip koyojin, — dedi. U adəm Yüsüpning deginidäk kildi.

³ Ətisi tang yorioqanda, ular exəkliri bilən billə yoloqta selip koyuldi.

⁴ Lekin ular xəhərdin qikip anqə uzun mangmayla, Yüsüp oqojidarioqta: — Ornungdin tur, bu adəmlarning kəynidin koqilioqin; ularoqta yetixkingdə ularoqta: «Nemixka yahxilikka yamanlik kayturdunglar? ⁵ Hojam xu jamda xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?!» Mundak kioqininglar rəzillik kioqininglar bolmamdu!» degin, — dedi. □

⁶ Bu adəm ularning kəynidin yetixip berip, ularoqta bu sözləni kildi. ⁷ Ular uningoqta jawabən: — Hojimiz nemixka mundak gəp kilidu? Mundak ixni kilix kəminiliridin neri bolsun! ⁸ Biz əslidə taqarlarimizning aqzoidin tapkan pulnimu Kanaan zeminidin silining kaxlirioqta kayturup berixkə əkəlgəniduk. Xundak turukluk qandakmu hojilirining əyidin altunkümuxni oqirilayli? ⁹ Kəminiliringning arisida kimdin bu jam tepilsa, xu əlümgə məhkum bolsun, bizmu hojimizning kulliri bolayli, — dedi.

¹⁰ Oqojidar jawabən: — Eytkan sözliringlərdək bolsun; jam kimning yenidin tepilsa, xu kixi kulum bolup kelip kalsun, qaloqanliringlar bigunah bolisilar, — dedi.

¹¹ Xuning bilən ular aldirap-tenəp, taqarlarini yərgə quxürüp, hərbiri öz taqirini eqip bərdi. ¹² Oqojidar qoqningkidin baxlap kicikiningkigiqə ahturdi, jam Binyaminning taqiridin tepildi. ¹³ Buni kərüp ular kiyimlirini yirtixip, hərbiri exikigə kaytidin yুকni artip, xəhərgə kaytti.

Yəhudaning Binyamin üqün yelinixi

¹⁴ Xundak kilip Yəhuda wə qerindaxliri Yüsüpning əyigə kəldi; u tehi xu yərdə idi. Ular uning aldioqta kelip əzlrini yərgə etixti. ¹⁵ Yüsüp ularoqta: — Bu silərnin zadi nemə kioqininglar? Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydioqanlikini bilməmtinglar? — dedi. □

¹⁶ Yəhuda jawabən: — Biz hojimizoqta nemimu deyələymiz? Nemə gəp kiləlaymiz, qandak kilip əzimizni aqliyalaymiz? Huda kəminlirining kəbihlikini axkara kildi. Mana, biz wə qolidin jamliri tepiloqan kixi həmmimiz hojimizoqta kul bolidioqan bolduk, — dedi. □

¹⁷ Lekin Yüsüp: — Mundak kilix məndin neri bolsun! Bəli jam kimning qolidin tepiloqan bolsa pəkət xu kixi mening kulum bolidu. Lekin qaloqanliringlar aman-esən atanglarning kexioqta ketinglar, — dedi.

¹⁸ Andin Yəhuda uningoqta yekin berip mundak dedi: — Əy hojam, kəminilirigə kulak selip hojamning kulikioqta bir eqiz gəp kilixkə ijazət bərgəyla. Oqəzəpliri kəminilirigə tutaxmioqay; qunki əzli Riəwngə ohxax ikənla. ¹⁹ Əslidə hojam kəminiliridin: «Atanglar ya ininglar barmu?» dəp soriwidila, ²⁰ biz hojimizoqta jawabən: «Bizning bir qeri

□ **44:5** «Hojam xu jamda xarab iqidu həmdə uningda pal aqidu əməsmu?!» — Yüsüp Hudanin pəyoqəmbiri boləaqqa, «pal eqix» katarlik ixlarni kət'iy kiləmaytti. Uning gepi akilirini sinax məqsitidə eytiloqan, halas. □ **44:15** «Meningdək adəmning qoqum pal aqalaydioqanlikini bilməmtinglar?» — 5-ayəttiki izahatni kəring. □ **44:16** «Huda kəminlirining kəbihlikini axkara kildi» — Yəhudaning muxu gepi muxu yərdə bəlkim Yüsüpning jami taqarlaridin tepiloqanlikini əməs, bəli ular ətkəndə inisi Yüsüpkə ətküzgən yamanlikni kərsətsə kərək. Yəhuda əzlrining aldida turoqinining Yüsüp ikənlikini bilməytti, əlwəttə.

atimiz bar wə u kerioqanda tapqan, yax bir balisimu bar. Bu balining bir anisidin bolqan akisi olup ketip, u ozi yalozuz qaldi; uning atisi uni intayin soyidu» desək, ²¹ Sili kəminilirigə: «Uning özini keximoqa elip kelinglar, mən uni öz közüm bilən kerəy» dedilə. ■ ²² Biz hojimizoxa jawab berip: «Yigit atisidin ayrilamaydu; əgər atisidin ayrilsa, atisi olup ketidu» desək, ²³ Sili yanıla kəminilirigə: «Əgər kiçik ininglar silər bilən billə kəlmisə, yüzümni yənə kərimiz dəp hiyal kilmanglar» degənidilə. ■ ²⁴ Xuning bilən biz kəminiliri atimizning kexioqa baroqanda hojamning səzlidirini uningoxa eyttuk; ²⁵ andin atimiz yənə: «Yənə berip, bizgə azraq axliq elip kelinglar» dewidi, ²⁶ Biz jawabən: «Biz xu yərgə kaytidin quxəlməymiz; əgər kiçik inimiz biz bilən billə bolsa, undakta barimiz; çünki kiçik inimiz biz bilən billə bolmisa, u zatning yüzi aldida turalmaymiz», deduk. □

²⁷ Silining kulliri bizning atimiz bizgə yənə: «silərgə məlumki, ayalim manga ikki oşul tuşup bərgənidi. ²⁸ Biri mening yenimdin çiqip, yok bolup kətti; mən: u jəzmən titma-titma kiliwetiliptu, dəp oylidim, xundakla uni bəgünigə kərmidim. ■ ²⁹ Əmdi silər bunimu mening keximdin elip ketip, uningoxa bir kelixməslək kelip qalsa, silər məndək bir aq qaqlik adəmni dərd-ələm bilən təhtisaraoxa quxüriwetisilər», degənidi. ■

³⁰ Əmdi mən silining kulliri mening atamning kexioqa baroqanda, xu bala biz bilən bolmisa uning jeni balining jenioqa başlanqan boloaqqa, ³¹ xundak boliduki, u balining yoklukini kərsə, jəzmən olup ketidu; xuning bilən silining kulliri bizning atimiz bolqan bu aq qaqni dərd-ələm iqidə təhtisaraoxa quxürüwətkən bolimiz. ³² Çünki mənki kəminiliri atamoqa bu yigit üqün kepil bolup: «Əgər mən uni kexingoxa kayturup kəlmisəm pütkül əmrümdə atamning aldida gunahkar bolay» degənidim. ■ ³³ Xunga hazır etünüp qalay, mənki kəminiliri u yigitning ornda hojamning kexida kul bolup tursam, u yigit kerindaxliri bilən billə kaytip kətsə!

³⁴ Çünki yigit mən bilən bolmisa, mən kandaqmu atamning kexioqa baralaymən? Atamoqa xundak azab-okubətning quxuxini közüm kərgüçi bolmisun! — dedi.

45

Yüsüpning kerindaxlirioqa özini axkarilixi

1-2 Yüsüp öz yenida turoqanlarning aldida özini tutalmay: — Həmmə adəm aldimdin çiqirwetilsun! dəp warkiridi. Xuning bilən Yüsüp özini kerindaxlirioqa axkara kioqanda uning kexida həqkim bolmidi. U kattik yioqlap kətti; misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin tezla həwər tapti. □ ³ Yüsüp kerindaxlirioqa: — Mən Yüsüp bolimən! Atam hazır həyatmu?! — dəp soridi. Əmma kerindaxliri uningoxa qarap həduqup ketip, həq jawab bərləməy qaldi. ⁴ Ləkin Yüsüp ularni: — Keni, manga yəkin kelinglar, dəp qakiridi. Ular yəkin kəldi, u yənə: — Mən silərnin ininglar, yəni silər Misiroqa setiwətkən Yüsüp bolimən. ■ ⁵ Əmdi meni muxu yərgə setiwətkeninglar üqün azablanmanglar, özünqlarni əyibkə buyrumanglar; çünki Huda adəmlərnin həyatini saklap kəlix

■ 44:21 Yar. 42:15. ■ 44:23 Yar. 43:3, 5 □ 44:26 «U zatning yüzi aldida turalmaymiz» — ibranii tilida «xu kixining yüzini kaytidin kərləməymiz». ■ 44:28 Yar. 37:33. ■ 44:29 Yar. 42:38. ■ 44:32 Yar. 43:9. □ 45:1-2 «Misirliklar uni anglidi, Pirəwnning ordisikilərmu buningdin tezla həwər tapti» — yaki «Misirliklar, xundakla Pirəwnning ordisidikilər uni anglidi». ■ 45:4 Yar. 37:28; Zəb. 105:17; Ros. 7:9, 13.

üqün meni silərdin burun bu yərgə əwətti. ■ ⁶ Qünki hazır zemindiki aqarqılıqqa ikki yil boldi; lekin tehi yənə bəx yiləiqə heq teriloqumu bolmaydu, ormimu bolmaydu. ⁷ Xuning üqün silərgə dunyada bir qaldini saqlap kəlix üqün, uluq bir nijatlik kərsitip, silərnin tirik qutuluxunglar üqün Huda meni silərdin burun bu yərgə əwətti. ⁸ Xundak boləjanə, meni muxu yərgə əwətküci silər əməs, bəlki Hudadur. U meni Pirəwngə atining ornida kəlip, uning pütkül öyigə hoja kəlip tikləp, pütkül zeminoja bax wəzir kəlip koydi. □ ⁹ Əmdi tezdin atamning kəxiəja berip, uningəja: — Sening oşlung Yüsüp: «Huda meni pütkül Misiroja hoja kəlip koydi. Sən həyal kilmay, mening kəximəja kəlgin; ¹⁰ sən Goxən yurtida turisan; xuning bilən sən özüng, oşulliring, nəwrliring, koyliring, kaliliring wə həmmə təəllukatliring bilən manga yəqin turisilər. ¹¹ Özüng, ailəng wə həmmə təəllukatəngni namratlik besiwalmisun dəp mən seni xu yərdə bakimən; qünki yənə bəx yil aqarqilik bardur», dedi, — dənglar.

¹² — Mana silərnin kəzlinglar wə inim Binyamning kəzli silərgə gəp kəliwatkan mening öz aozim ikənlikini kəruwatidu. ¹³ Ataməja mening Misirdiki bu barlik xan-xəripim həmdə silərnin barlik kərgininglar toşrisida eytip, atamni tezdin bu yərgə elip kəlinglar, — dedi. ■

¹⁴ Xuning bilən u özini Binyaminoja etip uning boynioja girə selip yioqlap kətti; Binyaminmu uning boynioja yəlinip yioqlidi. ¹⁵ Andin Yüsüp barlik kərinđxalirini səyüp, ularni bir-birləp kuqaklap yioqlidi. Andin kərinđxaliri uning bilən paranglaxti.

¹⁶ Yüsüpnin kərinđxaliri kəldi, degən həwər Pirəwning ordisioja yətküzildi; bu Pirəwn wə hizmətkərlirining nəziridə kutluk ix boldi.

¹⁷ Pirəwn Yüsüpkə: — Kərinđaxliringəja: — «Silər əmdi mundak kəlinglar; ulaşliringlarəja yük artip, Kənaan zeminoja berip, ¹⁸ atanglar wə jəmətinglarni elip mening kəximəja kəlinglar; mən Misir zemini-din əng esil yərləni silərgə berəy; silər bu zemindin qikkan nazunemətlərdin yəysilər» — degin. ¹⁹ Sanga boləjan əmrini xuki, sən ularəja: «Baliliringlar wə ayalliringlarni elix üqün Misir zemini-din hərwilarni elip beringlar. Xuningdək atanglarnimu bu yərgə yətküzüp kəlinglar. ²⁰ Pütkül Misir zemini-din əng esil jaylar silərnin kə boləjaqqa, öz sərəmjanliringlarəja karinglar bolmisun» dəp buyruşin, — dedi. □

²¹ Xuning bilən Israilning oşulliri xundak kildi; Yüsüp Pirəwning buyruki boyiqə ularəja hərwilarni berip, yoli üqünmu ozuk bərdi.

²² Ularning hər birigə bir kur kiyim bərdi; lekin Binyaminoja bolsa u üç yüz kümüx tənggə, bəx kur kiyim bərdi. ²³ U atisiojimu xu hədiyələri, yəni Misirning esil məhsulatlıri artilojan on hanggə exək həmdə axlik, nan wə atisioja yol təyyarlıki artilojan on mada exəkni əwətti. ²⁴ Andin u kərinđxalirini yoloja selip, ularəja: — Yolda jedəlləxmənglar, dəp jekilidi. Ular yoloja rawan boldi. □ ²⁵ Ular Misirdin qikip, Kənaan zeminoja atisi Yakupning kəxiəja berip, ²⁶ uningəja Yüsüp əzliyə eytkən gəpləni yətküzüp: «Yüsüp tehi həyat ikən! U pütkül Misir zeminoja bax wəzir ikən!» dedi. Əmma u ularəja ixənməy, yüriki kətip həxidən kətəy dəp kəldi.

²⁷ Ləkin ular Yüsüpnin əzliyə eytkən barlik səzli-rini uningəja degəndə,

■ 45:5 Yar. 50:19,20,21. □ 45:8 «atining ornida kəlip» — muxu yərdə bəlkim Yüsüpnin Pirəwngə qong məlişəhtəci ikənlikini kərsətsə kerək. ■ 45:13 Ros. 7:14. □ 45:20 «əz sərəmjanliringlarəja karinglar bolmisun» — ibraniy tilida «kəzənglar sərəmjanliringlarəja həsrət qəkmisun». □ 45:24 «yolda jedəlləxmənglar» — bu nəsihətni bəlkim ularning ezini Misiroja setiwətkənliki toşruluk bir-birini yənə əyiblixidin ənsirəp eytkən bolsa kerək.

xundakla Yüsüpnung özini elip kelixkə əwətkən hərwilarnimu kərgəndə, ularning atisi Yakupning rohişoja jan kirdi. ²⁸ Israil xuning bilən: — Əmdi arminim yok! Oşlum Yüsüp tehi hayattur! Mən ölməstə berip uni kəruwalay, — dedi.

46

Yakupning pütün alisini elip Misiroğa mengixi

¹ Xuning bilən Israil barlik təallukatini elip yoloğa çiqip, Bəər-Xebaşoja kəldi. U xu yərdə atisi İshakning Hudasioğa kurbanliklarni sundi. ² Keqisi Huda alamət körünüxlərdə İsrailoğa: — Yakup, Yakup! dewidi, u jawab berip: — Mana mən! — dedi. □

³ U: — Atangning Təngrisi bolojan Huda Məndurmən. Sən Misiroğa berixtin kərkimioşin, çünki Mən seni xu yərdə uluş bir kowm kilimən. ■

⁴ Mən sening bilən Misiroğa billə barimən wə Mən Əzüm jəzmən yənə seni xu yərdin yandurup kelimən. Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu, — dedi. □ ■

⁵ Andin Yakup Bəər-Xebadin yoloğa çikti; Israilning oşulliri atisi Yakup wə ularning bala-qakilirini Pirəwn uni epkelix üçün əwətkən hərwilaroğa olturoşuzup, ■ ⁶⁻⁷ qarpayliri bilən Qanaan zeminida tapkan təallukatlarini elip mandı. Bu tərıkidə Yakup bilən barlik əwladliri Misiroğa kəldi; oşullirini, oşul nəwrilirini, kızlirini, kız nəwrilirini yioşip, nəşillirining həmmisini ezi bilən billə elip Misiroğa kəldi.

⁸ Israilning oşulliri, yəni Yakupning Misiroğa kəlgən əwladliri təwəndikiğə: — Yakupning tunji oşli Rubən; ■ ⁹ Rubənnung oşulliri Hanoh, Pallu, Həzron bilən Karmi.

¹⁰ Ximeonning oşulliri: — Yəmuə, Yamin, Oşad, Yaşin, Zoşar wə Qanaaniy ayaldin bolojan Saul. □ ■

¹¹ Lawiyning oşulliri: — Gərxon, Koşat wə Məşari. ■

¹² Yəhudaning oşulliri: — Ər, Onan, Xəlah, Pəşəz wə Zəşah. Əmma Ər wə Onan Qanaaning zeminida əlişp kətkənidi. Pəşəzning oşulliri Həzron bilən Həmular idi. ■

¹³ İssakarning oşulliri: — Tola, Puah, Yob wə Ximron. □

¹⁴ Zəbulunning oşulliri: — Şərəd, Elon wə Jəşliyə.

¹⁵ Bular Leyahning Yakupğa Padan-Aramda tuşup bəşgən oşul-əwladliri idi; u yənə kizi Dinahni tuşup bəşdi. Buning bu oşul-kiz pəşzəntliri jəmiy bolup ottuz üç jan idi.

¹⁶ Gadning oşulliri: — Zifion, Həggi, Xuni, Əzbon, Eri, Arodi wə Arəli. ■

□ **46:2 «Yakup, Yakup»** — Hudaning adəmnung ismini ikki kətim çakirixi Hudaning uningoja bolojan qongqur meşir-muəşabbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu. ■ **46:3** Yar. 13:16; 16:10; 17:2; 22:17; 26:24; 28:13; 32:9; 35:11; 48:4. □ **46:4 «Yüsüp öz qoli bilən sening kəzüngni yumduridu»** — demək, Yüsüp Yakup səkratka qışup qaloşanda uning yenida bolidu.

«Mən Əzüm jəzmən yənə seni xu yərdin yandurup kelimən» deşon yuşirikiş səşlar xüşhisizki, Yakup Qanaan zeminida dəpnə kilinipla qalmay, bəki Qanaan zeminida ahirki zamanda tirilidu, deşon mənini kərsitidu. ■ **46:4** Qel. 20:15; Kan. 10:22; Yə. 24:4, 5, 6; Zəb. 105:23, 24; Yəş. 52:4; Həş. 11:1. ■ **46:5** Ros. 7:15. ■ **46:8** Mis. 1:2; 6:13; Qel. 26:5; 1Tar. 4-8. □ **46:10 «Saul»** — yaki «Xaul». ■ **46:10** Mis. 6:15; 1Tar. 4:24. ■ **46:11** 1Tar. 5:27. ■ **46:12** Yar. 38:3, 4, 5; 1Tar. 2:5. □ **46:13 «Puah»** — yaki «Puwah». «Qel.» 36:23ni kəşing. «**Yob**» — yaki «Yaxub».

■ **46:16** 1Tar. 5:11.

¹⁷ Axirning oʻqulliri: — Yimnah, Yixwah, Yixwi wə Beriyah. Ularning singlisi Serah idi; Beriyahning oʻqulliri Həbər wə Malkiəl idi.■

¹⁸ Bular bolsa Laban kizi Leyahka dedək boluxka bərgən Zilpahning Yakupka tuʻoʻp bərgən oʻqulliri bolup, jəmiy on altə jan idi.■

¹⁹ Yakupning ayali Rahiləning oʻqulliri Yūsüp wə Binyamin.

²⁰ Yūsüpkə Misir zeminida tərəlgən oʻqulliri Manassəh wə Əfraim; bularni Ondiki kahin Potifrahning kizi Asinat uningʻoʻa tuʻoʻp bərdi.■

²¹ Binyaminning oʻqulliri: — Belah, Bəkər, Axbəl, Gera, Naaman, Ehi, Rox, Muppim, Huppim wə Ard.□ ■

²² Bular Rahiləning Yakupka tuʻoʻp bərgən oʻqul-əwladliri bolup, jəmiy on tət jan idi.

²³ Danning oʻqli: — Huxim.

²⁴ Naftalining oʻqulliri: — Yahziəl, Guni, Yəzər wə Xilləm.■

²⁵ Bular Laban kizi Rahiləgə dedək boluxka bərgən Bilhahning Yakupka tuʻoʻp bərgən oʻqul-əwladliri bolup, jəmiy yettə jan idi.■

²⁶ Yakupning kelinliridin baxka, Yakupning puxtidin boləjan, uning bilən birgə Misiroʻa kəlgənlər jəmiy atmix altə jan idi.

²⁷ Yūsüpnıng Misirda tuʻoʻləjan oʻqulliri ikki idi. Yakupning jəmətidin bolup, Misiroʻa kəlgənlər jəmiy yetmix jan idi.■

Yakup wə uning jəmətining Misiroʻa yetip kelixi

²⁸ Yakup Yūsüptin kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yūsüpnıng kəxiʻoʻa əwətti. Xundak kılıp ular Goxən yurtioʻa kelip qüxti.□ ²⁹ Yūsüp əzining wəzirlik hərwisini kətkuzup, atisi Israilning aldioʻa Goxəngə qıkti. U əzini uning aldioʻa hazir kılıp atioʻa əzini etip boynioʻa girə selip kuçaklap, uzundin uzun yioʻlidi. ³⁰ Israil Yūsüpkə: Mən sening yüzüngni kərup, tirik ikənlikingni bildim; əmdi əlsəmmu arminim yok, — dedi.□

³¹ Andin Yūsüp kərindaxliri wə atisining əydikilirigə mundak dedi: — Mən hazir qıkip Pirəwngə həwər berip: «Kanaan zeminida olturojan kərindaxlirim, xundakla atamning əyidikilər kəximəʻa kəldi; ³² bu adəmlər padıqılar bolup, mal bekix bilən xuʻqullinip kəlgən, qoy-kaliliri, xundakla barlık mal-mülüklirini elip kəldi» dəp eytay. ³³ Xundak boliduki, Pirəwn silərnı qakiridu; xu qəoʻda u silərdin: «Nemə oqitinglar bar?» dəp sorisa, ³⁴ silər jawab berip: — Kəminiliri kiçikimizdin tartip ata-bowilirimizə oħxax pada bekıp kəlgənmiz, — dənglar. Xundak dəsənglar Goxən yurtda olturup qəlisilər; qünki padıqılarning həmmisi misirliklar arisida kəzgə ilinmaydu.□ ■

■ 46:17 1Tar. 7:30. ■ 46:18 Yar. 29:24. ■ 46:20 Yar. 41:50; 48:5. □ 46:21 «Belah» — yaki «Bela». ■ 46:21 1Tar. 7:6; 8:1. ■ 46:24 1Tar. 7:13. ■ 46:25 Yar. 29:29.

■ 46:27 Qan. 10:22; Ros. 7:14. □ 46:28 «Yakup Yūsüptin kərsətmə elip, əzlrini Goxəngə baxlap berixka Yəhudani Yūsüpnıng kəxiʻoʻa əwətti» — yaki «əzlrini Goxəngə berixtin awwal Yəhudani Yūsüpkə ukturux üqün əwətti». □ 46:30 «əlsəmmu arminim yok» — ibranıy tilida «əlsəm bolidu». □ 46:34 «qıxünnmə» — xu gepi bilən Yūsüp: (1) əz əlisidikilərnıng Misir iktisadioʻa yük bolmaydioʻanlikni, əzlrining jəni bəkalaydioʻanlikni kərsətməkqi; (2) ularning Goxən dəgən qət rayonda turuxini bekitməkqi. Xundak boləjanda, Israil həlki Misirliklar bilən anqə assimiliyatsiyə bolmaydu, xundakla Misirdin qəqix kərək bolsa, Goxən yurti Kanaan zeminiʻoʻa birkədər yekınraq idi. ■ 46:34 Yar. 43:32; Mis. 8:22.

47

1 Yüsüp Pirəwnning xəxiəla kelip: — Atam bilən qerindaxlirim qoy-kaliliri, xundakla həmmə mal-mülüklerini billə elip Qanaan zeminidin kəldi. Mana, ular hazır Goxən yurtioja qüxti, dəp həwər berip, ■

2 qerindaxlirining iqidin bəxəylənni elip, Pirəwnning aldioja hazır kildi.

3 Pirəwn uning qerindaxliridin: — Nemə oqitinglar bar, dəp soriwidi, ular Pirəwngə jawab berip: — Kəminiliri ata-bowilirimizəla ohxax mal baqquqilarmiz, — dedi. ■

4 Andin ular Pirəwngə iltimas kilip: — Qanaan zeminida kattik qəhətqilik boləlaqqa, kəminilirining qoylirimizni baqidiəlanəla yaylaqmu yok; xunga bu zeminda musapir bolup turuxka kəlduk; janablriridin tələp kilimizki, kəminilirining Goxən yurtda turuxioja ijazət bərgəyla, — dedi.

5 Pirəwn Yüsüpkə: — Atang wə qerindaxliring qəxingəla kəldi; 6 mana Misir zemini sening aldingda turuptu; atang wə qerindaxlirignu zeminning əng esil yeridə olturuəuzətin; ular Goxən yurtda makan kilsun. Xuningdək, əgər sən ularning iqidiki qabil kixilərnə bilsəng, bularni mening qarpayliriməla nazarətqi kilətin, — dedi.

7 Keyin, Yüsüp atisi Yaqupni elip, Pirəwnning aldioja hazır kildi; Yaqup Pirəwngə bəht-bərikət tilidi.

8 Andin Pirəwn Yaquptin: — Əmrüngning yil-künliri nəqqigə yətti? — dəp soridi. 9 Yaqup Pirəwngə jawab berip: — Musapirlik səpirimning künliri bir yüz ottuz yiləla yətti; əmrümming künliri az həm jəpə-muxəkkətlik bolup, ata-bowilirimning musapirlik əmür səpirining künlirigə tehi yətmidi, — dedi. ■

10 Xuning bilən Yaqup Pirəwngə bəht-bərikət tiləp, aldidin qikiq kətti. 11 Xuning bilən Yüsüp atisi bilən qerindaxlirini Misir zeminida olturaqlaxturup koydi; Pirəwnning buyruəinidək ularəla zeminning əng esil yeridin, yəni Ramsəs dəgən yurttin təwəlik bərdi. 12 Yüsüp atisi, qerindaxliri, xundakla atisining həmmə əydikilirini bala-qakilirining sanlirioja qarap axlik bilən təminləp baqti.

Yüsüpninɡ dana həkümranliki

13 Əmma aqarqilik kattik eəir boləlaqqa, zeminning həq yeridə ozuk-tülük tepilmidi; Misir zemini bilən Qanaan zemini aqarqiliktin haraplixip kətti. 14 Yüsüp axlik setip Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki barlik pulni yioəwaldi. Andin Yüsüp bu pulni Pirəwnning ordisioja yətküzüp bərdi. 15 Əmma Misir zemini bilən Qanaan zeminidiki Pul tügəp kətkəndə misirliklarning həmmisi Yüsüpninɡ aldioja kelip: — Bizgə nan bərgəyla! Pul tügəp kətkini üqün silining aldiririda əlimizmu? — dedi.

16 Yüsüp jawabən: — Pulunglar qəlmioəan bolsa, qarpayliringlarni elip kelip bərsənglar, mən malliringlarioja ozuk-tülük tegixip bərimən, — dedi.

17 Buning bilən ular qarpaylirini Yüsüpninɡ xəxiəla elip kəlgili turdi; Yüsüp ularning atliri, qoy padiliri, kala padiliri wə exəklirining ornioja ozuk-tülük bərdi; xu yili mallirining ornioja ularəla ozuk-tülük berip baqti. 18 U yil ayaəlixip, ular ikkinqi yili uning xəxiəla kelip uningəla: — Biz hojimizdin həqnemini yoxurmaymiz; pulimiz tügidi, qarpay mal padilirimiz bolsa hojimizning ilkidə, hojimizning aldida tənlirimiz bilən yerimizdin baxka həqnersə qəlmidi. 19 Nemixka kəz aldiririda biz həm yerimizmu əlöp kətsun? Əmdi sili əzimiz wə yerimizni ozuk-tülükə

tegixip eliwalojaya; özimiz wə yerimiz Pirəwnning bolup, uningəja kul bolayli. Biz əlup kətməy, tirik turuximiz, yerimizmu wəyran bolmasliki üqün bizgə uruk-tülük bərgəyla, dedi.

²⁰ Bu tərəkədə Yüsüp Misirning pütkül teriloju yerini Pirəwn üqün setiwaldi; qünki aqarqilik kattik boləjaqqa, misirliklarning hər biri öz etizini setip bərdi. Xuning bilən yər-zemin Pirəwnning bolup qaldı. ²¹ Yüsüp həlkni Misirning bu qetidin yənə bir qetigiqə hər kəysi xəhərlərgə kəqürdi. ²² Pəkət kahinlarning yerini u almidi; qünki kahinlarəja Pirəwn tərpidin alahidə təminat berilgəqkə, ular Pirəwn tərpidin təminatəngən üluxini yəp, öz yərlirini satmioqanidi.

²³ Yüsüp həlkqə: — Mana, mən bügün özünglar bilən yərliringlarni Pirəwn üqün setiwaldim. Mana silərgə uruk! Əmdi yər teringlar. ²⁴ Əmdi xundak kilisilərki, qikqan həsuldin bəxtin birini Pirəwngə berip, qalojan tət kismini özünglarəja elip kelinglar; u urukluk həmdə özünglarəja, jümlidin öyüngdikilərgə wə kiqik baliliringlarəja ozuk bolsun, — dedi.

²⁵ Ular jawabən: — Sili jenimizni kutkuzdila. Həjimizning nəziridə iltipət tapqan bolsakla, Pirəwnning kulliri bolup turayli, — dedi.

²⁶ Xuning bilən Yüsüp: — «Həsulning bəxtin biri Pirəwngə berilsun» dəp bu ixni bügüngə kədər Misir zeminini üqün qanun-bəlgilimə kildi. Pəkət kahinlarning yerila buning sirtida bolup, Pirəwngə təwə bolmidi.

Yaqupning ahirki təlipi

²⁷ Israillar Misir zeminida, Goxən əlkisidə olturaqlaxti; ular xu jayda yər-zeminlik bolup, awup, tolimu kəpəydi. ²⁸ Yaqup Misir zeminida on yəttə yil əmür kərdi; buning bilən Yaqupning əmür künliri bir yüz qirik yəttə yiloja yətti. ²⁹ Israilning künliri səkratka yekinlaxkanda, oşli Yüsüpnü qakirtip, uningəja: — Əgər nəziringdə iltipət tapqan bolsam, qolungni yotamning astioja koyup, manga xapaət wə sadakətlikni kərsitip, meni Misirda dəpnə kilma; ■ ³⁰ bəlkı mən ata-bowilirim bilən yatidiojan waqtimda meni Misirdin elip ketip, ularning gəristanioja dəpnə kilətin, dedi. U jawab berip: — Mən eytkiningdək kilay, — dedi.

³¹ Yaqup uningəja: — Manga kəsəm kilip bərgin, — dedi. U uningəja kəsəm kilip bərdi; andin Israil karwatning bax tərpidə səjdə kildi. ■

48

Yaqupning Əfrayim wə Manassəhkə həyrlik dua qilixi

¹ Bu ixlardin keyin birsi Yüsüpkə: — Mana atang kesəl bolup qəptu, dəp həwər bərdi. U ikki oşli Manassəh bilən Əfrayimni billə elip bərdi.

² Birsi Yaqupka: — Mana oşlung Yüsüp kəxingəja keliwatidu, dəp həwər beriwidi, Israil küqəp qərup kariwatta olturdi.

□ **47:21 «qüxənmə»** — həlkəarning yezilardin xəhərlərgə kəqürülüxining səwəbi: (1) tupraqta giya ünmas bolup qəlojaqqa, həlkning xu yərdə turuwerixining paydisi yok idi; (2) həlk xəhərdə tursa ularəja «kutkuzux axliki» tərkitip berixkə qəlaylik bolatti. Bu waqitlik tədbir bolup, keyin Yüsüp ularəja uruk bərgəndə (23-ayət) həlk bəlkim öz yurtlirioja qaytqan boluxi mumkin. Baxka birhil tərjimisi: «Xu tərəkədə Yüsüp həlkni Misirning bu qetidin yənə bir qetigiqə kullukioja kirgüzdi». ■ **47:29** Yar. 24:2. □ **47:31 «Israil karwatning bax tərpidə səjdə kildi»** — kona grekqə tərjimisi (LXX)də «u (Israil) həsisioja yəlinip Hudaəja səjdə kildi» deyilidu. Muxu yərdə ikki mənisi boluxi mumkin («Ibr.» 11:21nimu kəring). ■ **47:31** Ibr. 11:21.

³ Yaqub Yüsüpkə: — Həmmigə Qadir Təngri manga Qanaan zeminidiki Luz degən jayda ayan bolup, meni bərikətləp ■ ⁴ manga: Mana, Mən sening nəslingni kəpəytip, seni intayin zor awutimən, səndin bir türküm həlk çiqirimən; bu zeminni səndin keyinki nəslinggə əbədiy miras kəlip berimən, dəp eytkənidi. ■ ⁵ Əmdi mən Misirəyə kəlixtin ilgiri sanga Misir zeminida tuquləyan ikki oqulung mening həsablinidu; Əfraim bilən Manassəh bolsa, huddi Rubən bilən Ximeonəyə ohxax, hər ikkisi mening oqullirim bolidu. □ ■ ⁶ Ulardın keyin tapқан baliliring özüngning bolidu; ular kəlgüsida mirasқа erixkəndə akilirining nami astida bolidu. □ ⁷ Manga kəlsək, Padandın keliwatқimda Rahilə Qanaan zeminida yol üstidə Əfratқа az қaloқanda meni taxlap olüp kətti. Mən uni xu yərdə, yəni Əfratқа (yəni Bəyt-Ləhəmgə) baridəyan yolda dəpnə қildim, — dedi. □ ■

⁸ Andin Israil Yüsüpnıng oqullirioya қarap: — Bular kimdur, — dəp soridi.

⁹ Yüsüp atisioya jawabən: — Bular bolsa Huda manga bu yərdə bərgən oqullirimdur, — dedi. U: — Ularnı aldimoya yəkin kəltürgin, mən ularəyə bəht-bərikət tiləy, — dedi.

¹⁰ Əmdi Israilning kəzliri kərilikidin oşwalixip *yahxi* kəralməytti. Xunga Yüsüp ularni uning aldioya yəkinraq kəltürdi; u ularni səyüp қuқaklıdi.

¹¹ Andin Israil Yüsüpkə: — Mən sening yüzüngni kəraləymən dəp heq oylimioyanidim; lekin Huda meni sening baliliringnimu kəruхkə nesip қildi, — dedi.

¹² Yüsüp balilarnı *Yaqubning* tizlirining arilikidin elip, yüzini yərgə təgküzüp təzim қildi. □ ¹³ Andin Yüsüp bu ikkiylənni Israilning aldioya yəkin elip kəlip, Əfraimni ong қoli bilən tutup Israilning sol қolioya udullap turəyuzdi; Manassəhni sol қoli bilən tutup Israilning ong қolioya udullap turəyuzdi. ¹⁴ Lekin Israil ong қolini uzitip, kənji balisi Əfraimning bexioya қoydi, sol қolini Manassəhning bexioya қoydi. Manassəh tunjisi bolsimu, u ikki қolini қayqılap tutup xundak қoydi. ¹⁵ U Yüsüpkə bəht-bərikət tiləp: — Atilirim İbrahım bilən İshak Huda dəp bilip yüzü aldida mangəyan, meni pütkül əmrümdə bu kungiqə padiqidək yetəkləp beqip kəlgən Huda, ■ ¹⁶ Manga həmjəmət bolup meni həmmə bala-қazadin қutəyuzəyan Pərixətə bu ikki oşulni bərikətlisun; ular mening ismim wə atilirim boləyan İbrahım wə İshakning isimliri bilən atilip, yər yüzidə kəp awuqay! — dedi. □ ■

¹⁷ Yüsüp atisining ong қolini Əfraimning bexioya қoyəşinini kərup kənglidə hapa boldi; xunga u atisining қolini tutup, Əfraimning bexidin

■ 48:3 Yar. 17:1. ■ 48:4 Yar. 28:3; 35:11. □ 48:5 «hər ikkisi mening oqullirim bolidu» — keyin Manassəh wə Əfraimdin boləyan қəbililər Israilning on ikki қəbilisidin ikkisi həsablandi. ■ 48:5 Yar. 41:50; 46:20. □ 48:6 «ular kəlgüsida mirasқа erixkəndə akilirining nami astida bolidu» — demək, əgər Yüsüpnıng keyin oqulliri bolsa, Manassəhning қəbilisi yaki Əfraimning қəbilisining bir əzasi həsablinip, xu қəbilining bir қismi süpitdə tegixlik miras alalaytti. □ 48:7 «meni taxlap olüp kətti» — yaki «meni həsətkə қaldurup olüp kətti». «mən uni (Rahiləni) xu yərdə, yəni Əfratқа baridəyan yolda dəpnə қildim» — Rahilə Yüsüpnıng əz anisi, əlwəttə. Bəlkim anisining əlumi toşruluk təşislatlar uning esida anqə қalmioyan boluxi mumkin idi. ■ 48:7 Yar. 35:19. □ 48:12 «Yaqubning» — ibranıy tilida «uning». ■ 48:15 İbr. 11:21. □ 48:16 «...həmjəmət bolup ... қutқuzəyan» — ibranıy tilida «goel» degən peil bilən ipadiliniđu. Muxu yərdə «goel» degən peil Təwratta birinqi қetim ixtililidu. «Ayup» 19:25 wə izahatini wə «Təbirlər»nimu kərug. ■ 48:16 Yar. 31:42; 32:1.

elip Manassəhning bexioʻa yetkiməkqi bolup, □ 18 atisioʻa: — Əy ata, bundak kilmioʻin; qünki mana, tunjisi budur; ong qolungni uning bexioʻa koyoʻin! — dedi.

19 Lekin atisi rət kilip: — Bilimən, i oʻqlum, bilimən; uningdinmu bir qowm qiqip, özimu uluʻq bolidu, əmma dərħəkiqət uning inisi uningdin tehimu uluʻq bolidu; uning nəslidin nahəyiti kəp qowmlar pəyda bolidu, — dedi.■

20 Xuning bilən xu küni u bu ikkisini bərikətləp: — Kəlgüsidə Israillar bəht-bərikət tiligəndə: «Huda seni Əfraim bilən Manassəhdək uluʻq kilsun!» dəydiʻoʻan bolidu, dedi. Bu tərikidə u Əfraimni Manassəhtin üstün koydi.■

21 Andin Israil Yüsüpkə yənə: — Mana, mən əlimən; lekin Huda silər bilən billə bolup, silərni ata-bowiliringlarning zeminiʻoʻa kayturup bəridu. 22 Mən sanga qerindaxliringningkidin bir ülüx yərnı artuq bərdim; xu yərnı özüm kiliq wə okyayim bilən Amoriylarning qolidin tartiwaloʻanidim.□ ■

49

Yaqupning wəsiyiti — oʻqullirioʻa tiligən bəht-bərikətliri wə bərgən bexarətliri

1 Andin Yaqup oʻqullirini qakirip ularoʻa mundak dedi: — *Həmminglar jəm bolunglar, mən silərgə keyinki künlərdə silər yolukidioʻan ixlarnı eytip bərey: —*

2 Yioʻqilip kelip anglanglar, i Yaqupning oʻqulliri; Atanglar Israiloʻa kulak selinglar.

3 Əy Rubən, sən mening tunji oʻqlumsən, Küq-kudritimsən,

Küqüm bar waqtimning tunji mewisidursən, Salapət wə kudrəttə aldi iding,■

4 Lekin kaynap texip qüxkən sudək, Əmdi aldi boləlməssən;

Qünki sən atangning kərpisigə qiqting, Xuning bilən sən uni buləiding!

U mening kərpəmnıng üstigə qiqti!□ ■

5 Ximeon bilən Lawiy qerindaxlardur; Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur! □

6 Ah jenim, ularning məslihətigə kirmigin! I izzitim, ularning jamaiti bilən qetilib qəlmioʻay! Qünki ular aqqiqida adəmlərnı oltürüp,

□ 48:17 «Yüsüp atisining ong kolini Əfraimning bexioʻa koyoʻinini kərup kənglidə hapa boldi» — ibranıy tilida «atisining ong kolini Əfraimning bexioʻa koyoʻinini Yüsüpnıng kəzligigə yaman ixtək kəründi». ■ 48:19 Rut 4:11,12. ■ 48:20 Yər. 31:20. □ 48:22 «Mən sanga ... bir ülüx yərnı artuq bərdim» — degən soʻzlərnıng yənə mumkin boləʻan ikki mənisı bar: — (1) «sanga... axu «yaʻoʻliq rayon» (kəp zaytun meynini qiqidioʻan zemin)ni təkdım kildim,...» yaki (2) «sanga... Xəkəm degən yərnı ... təkdım kildim» (34-babni kərug). Əməliyəttə üq mənə ohxaxla toʻqra boluxı mumkin. ■ 48:22 Yə. 13:7; 16:1; 17:1; 24:8. ■ 49:3 Yər. 29:32; Qan. 21:17; Zəb. 78:51. □ 49:4 «U mening kərpəmnıng üstigə qiqti!» — Rubənnıng atisining toʻkili Bilhəh bilən billə yatkinini kərsitidu (35:22). Yaqupning bu uluʻq bexarətliri toʻqru luq «koxumqə soʻz»imızdə təpsiliyrak tohtilimiz. ■ 49:4 Yər. 35:22; 1Tar. 5:1. □ 49:5 «Ularning kiliqliri zorawanlikning qoralliridur!» — 34:25-31ni kərug.

Öz beximqilik qilip bukilarning peyini kästi.■

7 Ularning aqqiqi əxəddiy bololaqqa lənətkə qalsun!

Qəzipimu rəhimsiz bololaqqa lənətkə qalsun!

Mən ularni Yakupning iqidə tarkitivetimən,

Israilning iqidə ularni qeqiwetimən.□ ■

8 Əy Yəhuda! Seni bolsa qerindaxliring təriplər,

Qolung düxmənlingning gəjgisini basar.

Atangning oqulliri sanga bax urar.□

9 Yəhuda yax bir xirdur;

Əy oqlum, sən owni tutupla qikting;

U xirdək *owning yenida* qəküp sozulup yatsa,

Yaxi qixi xirdək yetiwalsa,

Kimmu uni qozoxaxka petinar?□ ■

10 Xaħanə ħasa Yəhudadin ketip qalmaydu,

Yəhudaning puxtidin kanun qikarouqi əksüməydu,

Taki xu ħokuk Igisi kəlgüqə kütidu;

Kəlgəndə, jaħan ħəkliri uningqa itaət qilidu.□ ■

11 U təhiyini üzüm telioqa,

Exək balisini sortluq üzüm telioqa baqlap qoyar.

U libasini xarabta yuyup,

Tonini üzüm xərbitidə yuyar.□

12 Uning kəzliri xarabtin qizirip ketər,

Qixliri süt iqqinidin ap'ak turar.□

13 Zəbulun dengiz boyini makan qilar,

Makani kemilərninğ panahgahi bolar,

Yər-zemini Zidonoiqə yetip barar.■

14 Issakar bəstlik bərdəm bir exəktur,

U ikki qotan arisida yatqandur;

15 U aramgahning yahxi ikənlikigə qarap,

Zeminning esillikini kərup,

Yük kətürüxkə mürisini egip,

■ 49:6 Yar. 34:25. □ 49:7 «**tarkitivetimən,...** **qeqiwetimən**» — Yakup pəyojəmbər bololaqqa uning muxu səzliri Hudaning səzigə barawər bolidu. Bu sözni Huda Əzi Yakupning aozji arkilik eytqan bolsa kerək. ■ 49:7 Yə. 19:1; 21:3-45. □ 49:8 «**Seni bolsa**

qerindaxliring təriplər» — oqurmənlərninğ esidə barki, «Yəhuda» degənninğ mənisi «təripləx»

yaxi «mədhjyə»dur (29:35ni kərünğ). □ 49:9 «**sən ow tutupla qikting**» — bu səz, xühhisizki,

Yəhudaning kəlgüsidə toluq qəlibə qilidioqanlikini kərsitidu. «Xirdək qəküp sozulup yatsa yaxi

qixi xirdək yetiwalsa» degən səzlərgə «owning yenida» degən səzlərnə qoxup kirgüzduq; qünki

bizninggə bu jümlə aldinqi jümlə bilən ziq baqlinixlik. Demək, Yəhuda qəlibə qilipla qalmay,

bəlki qəlibəninğ mewiliridin bimalal ħuzurlinixkə müyəssər bolidu. Yəhuda Məsiħning əjdadi

bololaqqa, muxu səzlər Məsiħning əzi toqrisida tehimu inawətlik boluxi kerək. «U xirdək owninğ

yenida qəküp sozulup yatsa, yaxi qixi xirdək yetiwalsa,...» degənninğ baxka birhil tərijimisi: «U

xirdək yaxi qixi xirdək Maraxka yetiwalsa,...». ■ 49:9 Qəl. 24:9; Mik. 5:7. □ 49:10

«**Yəhudaning puxtidin**» — ibraniy tilida «Yəhudaning putliri arisidin» — demək, uning nəslidin,

puxtidin. «**kanun qikarouqi**» — yaxi «idarə qiloquqinınğ tutqan tayiqi». «**xu ħokuk Igisi**» —

ibraniy tilida «Xiloħ» degən səz bilən ipadiliniidu. Bu uluq bəxarət toqrisida «qoxumqə səz»imizdə

azraq tohtilimiz. ■ 49:10 Mat. 2:6. □ 49:11 «**xarabta**» — ibraniy tilida «üzüm qenida».

«**exək balisini sortluq üzüm telioqa baqlap qoyar, ... libasini xarabta yuyup, Tonini**

üzüm xərbitidə yuyar» — demək, Yəhuda qəbilisi xunqə bay boliduki, təħəyni əng esil üzüm

telioqa baqlaydu, təħəyninğ uni tartip yuluwetixidin yaxi uni yəp ketixidin qorkmaydu wə halisa

keyimini yuoqanda suninğ ornida xarab ixlitidu. □ 49:12 «**kizirip ketər**» — yaxi «nurlinar».

■ 49:13 Yə. 19:10,11.

Alwanoqa ixləydiqan kul bolup qalar.□

¹⁶ Dan Israil kəbiliridindin biri bolar,
Öz həlkiqə həküm qikırar.□

¹⁷ Dan yol üstidiki yılan,
Qioqir yol üstidə turoqan zəhərlik bir yilandur.

U atning tuyiqini qeqip,
At mingüqini arkiqə mollak atkuzar.

¹⁸ I Pərwərdigar, nijatingəqa təlmürüp kütüp kəldim!

¹⁹ Gadqa bolsa, karakqılar qoxuni hujum kılar;
Lekin u tapinini besip zərbə berər.□

²⁰ Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar,
U xahlar üqün nazu-nemətlərnı təminlər.□

²¹ Naftalidindin qiraylık gəplər qikar,
U ərkin qoyuwetilgən maraldur.

²² Yüsüp mewilik dərəhning xehidur,
Bulakning yenidiki kəp mewilik xahtəktur;
Uning xahqiliri tamdin həkıq kətkəndur.□ ■

²³ Ya atquqılar uningəqa azar kılip,
Uningəqa oq atti, uningəqa nəprətləndi.■

²⁴ Həlbuki, uning okyayi məzmut turar,
Qol-biləkliri əplik turoquzular,
Xu küq Yaquptiki kudrət İgisining kolliridindur —
(Israilning Qoram Texi, yəni uning Padiqisi Uningdin qikar!)□

²⁵ Axu küq atangning Təngrisidindur — (U sanga mədət berər!)
Yəni Həmmigə Qadirdindur — U seni bərikətlər!

Yukirida asmanın bərikətliri bilən,
Təwəndə yatqan qongkur sularning bərikətliri bilən,
Əmqək bilən baliyatquning bərikiti bilən seni bərikətlər!□

²⁶ Sening atangning tiligən bərikətliri ata-bowilirimning tiligən
bərikətliridindin ziyadə boldi,
Ular mənggülik taq-edirlarning qətlirigiqə yetər,
Ular Yüsüpning bəxiqə qüxər,
Yəni öz kərindaxliridindin ayrim turoquqining qoqqisioqə tegər.□ ■

²⁷ Binyamin yirtquq bəridəktur;
Ətigəndə u owni yər.
Kəqkurun u oljisini təksim kılar» — dedi.

□ 49:15 «aramgah» — bəlkim Huda əzigə wədə kıloqan miras zeminining yahxi bir kışmini kərsətsə kerək. □ 49:16 «Dan» — bu namning mənisi «həküm» yaqi «həküm qikarəuqi» yaqi «sotqi». □ 49:19 «Gad» — ibraniy tilida «Gad»ning mənisi «qoxun» yaqi «hujum».

□ 49:20 «Axirning tamikida zəytun meyi mol bolar» — yaqi «Axirning yeridindin mol axlık qikar». □ 49:22 «dərəhning xehi» — ibraniy tilida muxu yərdə «mewilik dərəhning balisi» degən səzlər bilən ipadiliduru. Bu ikki jümlə iqidikı «mewilik» degən səz «Əfrayim» degən səz bilən ipadiliduru; oqurmənlərnıng esidə barkı «Əfrayim» degənnıng mənisi «ikki həssə mewilik».

«uning xahqiliri» — ibraniy tilida «uning kızliri». ■ 49:22 1Tar 5:1. ■ 49:23 Yar. 50:20.

□ 49:24 «Israilning qoram texi, yəni uning padiqisi uningdin qikar!» — demək, «Israilning Qoram Texi», «uning həkikiy Padiqisi», yəni Kutkuzəuqi-Məsih Hudaning Əzidindin qikisu. Baxqa birhıl tərijimisi: «(Yəni Israilning Qoram Texidindin, uning Padiqisidindur)». □ 49:25 «Həmmigə Qadir» — Hudaning bir namiduru. □ 49:26 «Ular mənggülik taq-edirlarning qətlirigiqə yetər» — baxqa birhıl tərijimisi: — «Ular mənggülik taqlarning bərikətliridindin ziyadə boldi». «öz kərindaxliridindin ayrim turoquqining...» — yaqi «öz kərindaxliri arisidindin əmir boləuquning...»

■ 49:26 Qan. 33:16

²⁸ Bularning hëmmisi Israilning on ikki kəbilisi bolup, mæzkur səzlər bolsa atisining ularəqə tiligan bəht-bərikət səzlidiridur. U xuning bilən ularning hərbirigə mas kelidəqan bir bərikət bilən ularəqə bəht-bərikət tilidi.

Yaqubning əlümi wə ahirkı wəsiyiti

²⁹ Andin Yaqub ularəqə mundak tapilidi: — «Mən əmdi öz kəwmimning kəxiəqə qəxulimən. Silər meni ata-bowilirimning yenida, Hıttiyıldin boləqan Əfronning etizlikidiki əqarəqə dəpnə kilinglar; ³⁰ u əqar bolsa Kanaan zeminida Mamrəning udulida, Makpelahning etizlikida. Əqarni İbrahim gəristan bolsun dəp xu etizlik bilən qəxup Hıttiy Əfrondin setiwəlanidi. ■ ³¹ Xu yərdə İbrahim ayali Sarah bilən dəpnə kilingəqan; xu yərdə İshak ayali Riwkah bilənmu dəpnə kilingəqan; xu yərdə mənmu Leyahni dəpnə kildim. ■ ³² Bu etizlik həm iqidiki əqar Hətning əwladliridin setiwəlinəqanidi».

³³ Yaqub oqullirioqə bu wəsiyətini tapilap bolup, putlirini kariwatta tüzləp, nəpəs tohtap öz kəwmioqə qəxuldi. ■

50

Yaqubning dəpnə kilingi

¹ Yüsüp atisining yuzigə əzini etip, uning üstidə yioqlap, uni səydi. ² Andin Yüsüp öz hizmitidə boləqan tewipləqəqə atisini mumiya kilingni buyrudi; xuning bilən tewiplar Israilni mumiya kildi. □ ³ Buni kilingkə kirik kün kətti, qünki mumiya kilingkə xunqilik kün ketətti. Misirliklar uningəqə yətmix kün matəm tutti.

⁴⁻⁵ Uningəqə həza tux künliri ətəp boləqanda, Yüsüp Pirəwnning ordisidikilərgə: — Mən nəziringlarda iltipət tapqan bolsam, Pirəwnning kulaklirioqə səz kilinglarki: — Atam manga kəsəm kildurup: «Mana mən əlimən; sən meni mən Kanaan zeminida əzüm üqün kolap qəyoqan gərgə dəpnə kilingni» degənidi. Əmdi Pirəwn manga ijazət bərgəy, mən bərip atamni dəpnə kiling bolup yenip kəlsəm, — dedi. ■

⁶ Pirəwn jawabən: — Sən bərip əzünggə atang kəsəm kilduroqəndək uni dəpnə kilingni, dedi.

⁷ Xuning bilən Yüsüp atisini dəpnə kilingni mangdi. Pirəwnning barlik hizmətkarlıri, ordining aqsakalliri həm Misir zeminidiki aqsakallar uning bilən həmrəh bolup mangdi. ⁸ Yüsüpnung əyidiki həmmisi, kərindaxlıri wə atisining əyidikilərmu billə bardı; ular pəkət kiçik baliliri, kəy-kala padilirini Gəxən yurtida kəyup kətti. ⁹ Uning bilən yənə jəng hərəwiliri wə atliklərmu billə bardı; xuning bilən ular nəhəyiti qəng bir qəxun boldi.

¹⁰ Ular İordan dəryasining u tərpididiki «Atadning hamini»əqə yetip kəlgəndə, xu yərdə kəttik wə həsərətik yioqə-zar kilingni matəm tutup yioqlaxti. Yüsüp atisi üqün yəttə kün matəm tutti. ¹¹ Xu yurtta olturuxluk Kanaanlılar Atadning haminida boləqan bu matəmni kərip: — Bu misirliklərnung intayin kəttik tutqan həzisi boldi, deyixti. Bu səwəbtin

■ 49:30 Yar. 23:9,16. ■ 49:31 Yar. 25:9; 35:29; Ros. 7:16. ■ 49:33 Ros. 7:15. □ 50:2

«mumiya kiling» — adəmning jasitini qirixtin saqlaxtin ibarəttur. Misirda alahidə mumiya kiling kəsipi bilən xuəqullanəqəqə bar idi; ləkin u kixilər mumiya kilingəndə kəp butpərəslək mürasimlirini ətküzətti, xunga Yüsüp ularni ixlətməy, bəlki öz tewiplirini xu ixkə buyrudi.

■ 50:4-5 Yar. 47:29.

u jayning nomi «Abəl-Mizraim» dəp ataldi; u Iordan daryasining u tərpididur.□

¹² Yaqubning oqulliri uning əzlidirigə tapiləşinidək kildi; ¹³ uning oqulliri uni Kanaan zeminiə elip bərip, Mamrəning udulida, Makpələhning etizlikning içidiki qarada dəpnə kildi. Xu oğarni İbrahim kəbristanlik kılay dəp Makpələhning etizliki bilən koxup Hittiy Əfrondin setiwələnanidi.■

¹⁴ Yüsüp atisini dəpnə kıləandin keyin, əzi, kərindaxliri, xundakla atisini dəpnə kılixka uningə həmrəh bolup qıkkən həmmə həlkələr Misirəyə yenip kəldi.

Yüsüpning kərindaxlirini hatirjəm kılıxi

¹⁵ Ləkin Yüsüpning kərindaxliri atisinin əlöp kətkinini kərgəndə: — Əmdi Yüsüp bizgə düxmən bolup bizning uningəyə kıləən barlik yamanlikimizni üstimizgə yandurarmikin, deyixti.

¹⁶ Ular Yüsüpning kəxiəyə adəm əwətip: — Atiliri əlüxtin ilgiri bizgə wəsiyət kılıp tapılar: — ¹⁷ «Silər Yüsüpkə: — Akiliring sanga rəzillik kılənanidi; əmdi ularning asiylikı hēm gunahını kəqürgin! — dənglar» — degənidi. Həzir silidin ətünümizki, atiliring Hudasining bəndiliring asiylikini kəqürgəylə! — dedi. Yüsüp bu gəpləni anglap yiqıldı.

¹⁸ Andin akiliri kəlip uning aldida əzlidirini yərgə etip: — Mana, biz silining kulliridurmiz! — dedi.

¹⁹ Ləkin Yüsüp ularəyə jawabən: — Kərkənglar! Mən Hudaning ornida turuwatəmdim?■ ²⁰ Silər dərwəkə mənə xu ixni yaman niyət bilən kıldinglar; ləkin Huda bügünki kündikidək nuroşunliəən həkning jenini tirik saqlap kəlix üqün xu ixni yaxxilikkə bəkitkənidi. ²¹ Xungə əmdi kərkənglar; mən hēm siləni hēm bala-qakiliringlari bəkimən, — dedi wə ularning kənglini hatirjəm kılıp məhirlik gəp kildi.

Yüsüpning aləmdin ətixi

²² Yüsüp atisinin jəməti bilən billə Misirda turup qaldı. Yüsüp bir yüz on yıl əmür kərdi. ²³ Bu tərکیدə Yüsüp Əfrainning üqinçı əwladini kərdi; Manassəhning oqli Makirning balilirimu uning tizliri üstidə tuquıldı.□■

²⁴ Yüsüp kərindaxliriəyə: — Mən əlöp ketimən; ləkin Huda qokum siləni yoklap siləni bu zemindən qikirip, İbrahim, İshaq wə Yaqubka bərixkə kəsəm kılıp wədə kıləən zeminiəyə yətküzidu, — dedi.□■

²⁵ Andin Yüsüp yənə kərindaxliriəyə kəsəm içküzüp: «Huda siləni qokum yoklaydu; xu qəodə silər mənəning səngəklirimni elip, bu yərdin qikip ketixinglar kərək», — dedi.□■

²⁶ Yüsüp bir yüz on yaxka kirgəndə wəpat tapti. Ular uni mumiya kılıp, Misirda bir meyt sanduqiəyə selip koydı.

□ **50:11 «Abəl-Mizraim»** — mənisi: «misirliklərin matimi» wə «misirliklərin etizlik» degənləri bildürxi mümkin. «Iordan daryasining u tərpidə» bolsa Iordan daryasining xərkiyə tərpidə. ■ **50:13** Yar. 23:16; Ros. 7:15,16. ■ **50:19** Yar. 45:5. □ **50:23 «Makirning balilirimu uning tizliri üstidə tuquıldı»** — degən ibarə bəkim: (1) Yüsüp muxu qəwrilirigə əzining oqulliridək qaraytti; (2) muxu qəwriliri Yüsüpning biwasitə mirəshori kılındı. ■ **50:23**

Qəl. 32:39. □ **50:24 «Hudaning yoklixı»** — ibraniy tilidə «yoklaş» degən bu peil Huda bilən munasiwətliliklətilgən bolsa, Uning oğəmhərlük kılıxi, insanning həlaldin həwər elixini əz içigə alidu. ■ **50:24** İbr. 11:22. □ **50:25 «yoklaş»** — toquruluk 24-əyət wə izahətini kəring.

■ **50:25** Mis. 13:19; Yə. 24:32.

Misirdin qikix

Israillarning Misirda tartqan azabliri

1 Wə təwəndikilər Israil *bilən billə* Misiroğa baroğan oşullirining isimliri (ular hərqaysisi öz bala-qaqilirini elip, Yakup bilən billə Misiroğa baroğanidi): — □ ■ 2 Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda, 3 Issakar, Zəbulun, Binyamin, 4 Dan, Naftali, Gad wə Axir. 5 Əmdi Yakupning puxtidin boləjanlar jəmiy bolup yətmix adəm idi. Bu waqıtta Yüsüp Misirda idi. ■

6 Keyin Yüsüp, uning barlık kərindaxliri həmdə barlık zamandaxliri ölüp tügidi. 7 Xundaqtimu, Israillar kəp tuşulup, tez awup, intayin küqəydi; ular zeminəğa bir kəldi. ■ 8 U waqıtlarda Yüsüpnı bilməydiəğan yengı bir padixah Misirda təhtkə çıktı. □ ■ 9 U həlkigə: Mana, Israillarning həlki bizdin ziyadə awup həmdə bizdinmu küqlinip kətti. 10 Əmdi biz ularəğa nisbətən aqılanə ix tutayli; bolmisa, ular tehimu awup ketidu, mubada urux partlap qalsa, xundaq boliduki, ular düxmənlimiz tərəpkə ötüp, bizgə hujum kilip, yurtin qikip ketixi mumkin, — dedi. ■

11 Xuning bilən ular ularni kəttik əmgəklər bilən harlax üqün ix baxlirini təyinləp nazarətqilikkə koydi. Xuning bilən Israillar Pirəwn üqün Pitom bilən Raamsəs degən maddiy əxya saklaydiəğan xəhərləni yasap bərdi. □

12 Ləkin ularni *kanqə əzgənsəri*, bular xunqə kəpiyip həmmə yərnı kəplidi; buning bilən misirliklər Israillarəğa əq bolup kətti. □ ■ 13 Xuning bilən misirliklər Israillarəğa zulum kilip, ularni tehimu kəttik ixtitip eşiir ixlarəğa saldi. 14 Misirliklər ularni layqilik, hix-kesək kuyux wə etizlarning hərhil əmgəklirigə selip, ixning kəttiklikı bilən ularning turmuxioğa kəttik eşiirqilik saldi; ularni nemə əmgəkkə salmisun, intayin jəpalik idi. 15 Misir padixahı ikki ibranıy tuşut anisioğa səz kilip (ularning birining ismi Xifrah, yənə birining ismi Puah idi): □

16 — silər qaçanliki ibranıy hotunlarnı tuşdursanglar, tuşkanda obdan karanglar; bowak oşul bolsa, öltürüwetinglar; kız bolsa, tirik koyunglar, — dedi. □

17 Ləkin tuşut aniliri Hudadin kərkup, Misirning padixahı ularəğa eytkandək kilmay, bəlki oşul bowaklarnı tirik koydi.

18 Xunga Misirning padixahı tuşut anilirini çakirtip ulardin: — Bu nemə kiləşinglar?! Oşul balılarnı nemixka tirik koydunglar? — dəp soridi.

19 Tuşut aniliri Pirəwngə jawab berip: — Ibranıy ayallar misirlik ayallarəğa ohximaydu. Ular küqlük, saqlam-timən boləşini üqün tuşut aniliri ularning kəxiəğa yetip barıquqə, əzliiri tuşup bolidu, — dedi.

□ 1:1 «Wə» — «wə» degən bu səz «Misirdin qikix» degən kitabning «yaritilix» degən kitab bilən ziq baqlinixlik ikənlikini kərsitidu. «Yar.» 50:26ni kərüng. «Israil» — oqurmənlerning esidə barki, Huda Yakupning ismini «Israil»əğa əzgətkənidi («Yar.» 32:28, 35:10ni kərüng). ■ 1:1 Yar. 46:8; Mis. 6:14. ■ 1:5 Yar. 46:27; Kan. 10:22; Ros. 7:14. ■ 1:7 Kan. 26:5; Ros. 7:17

□ 1:8 «Yüsüpnı bilməydiəğan yengı bir padixah» — bəlkim «Hıksos Pirəwnlər» sulalisini aqıduroğan kixi «Aqməs» (miladiyadin ilgiri 1570-1546-yıllar) boluxi mumkin. ■ 1:8 Ros. 7:18

■ 1:10 Ros. 7:19 □ 1:11 «Raamsəs» — baxka yərlərdə «Ramsəs» dəp atilidu. □ 1:12 «Israillarəğa əq bolup kətti» — yaki «Israillar tüpəylidin azar yedi». ■ 1:12 Zəb. 105:24-25

□ 1:15 «Ibranıylar» — yəhüdiylarnı, yəni Israillarnı kərsitidu. □ 1:16 «tuşkanda obdan karanglar» — Ibranıy tilida «tuşut orundukıda səpsəlip karanglar».

²⁰ Nətijədə, Huda tuqut aniliriqə iltipat kərsətti; Israil həlki dawamlıq kəpiyip, tehimu küqəydi. ²¹ Xundak boldiki, tuqut aniliri Hudadin kərkidiriqan ihlasmən boləanliki üqün Huda ularni aililik boluxka muyəssər kildi.

²² Buning bilən Pirəwn barlik puhraliriqə: — Israillardin yengi tuquləqan oşul balilarning həmmisini dəryaşa taxlanglar, lekin kız balilarning həmmisini tirik qaldurunglar, dəp əmr kildi. □ ■

Misir imperiyəsi

2

Musaning dunyaşa kelixi

¹ Lawiyning jəmətidin boləan bir kixi berip, Lawiyning nəslidin boləan bir kızni hotunlukka aldı. ■ ² Bu ayal hamilidar bolup, bir oşul tuqdi. Ana uning qiraylik ikənlikini kərup, uni üç ay yoxurup saklıdi. ■ ³ Uni yəne yoxuruxka amalsız qaləanda, qomuxtın bir səwət yasap, uningə yaryelım wə mom suwap, balini iqiğə selip, dəryaning kiroşikidiki qomuxluk arisiqə koyup koydi. □ ⁴ Andin balining hədisi uningə

□ **1:22 «dərya»** — məzkur kitabta «dərya» pəkət Nil dəryasını kərsitidu. Misirdə heqkəndak baxka qoşq dərya yox. Bügüngə kədər Misirliklər «dərya» desə, pəkət Nil dəryasınla kərsitidu. Muxu wəqələr yüz bərgən zamanlarda Misirliklər yəne Nil dəryasını «öz ilahırımizdin biri» dəp hesablap uningə qokunatti. ■ **1:22 Ros. 7:19** ■ **2:1 Mis. 6:20; Qəl. 26:59** ■ **2:2 1Tar. 23:13; Ros. 7:20; İbr. 11:23** □ **2:3 «səwət»** — ibraniy tilida «sanduq» — bu səz «Yar.» 6:14də Nuh pəyoğəmbər yasiqan «kəmə»nimu bildüridu. «dəryaning kiroşikidiki qomuxluk arisiqə koyup koydi» — misirliklər Nil dəryasını ilah dəp qariqəqəq, misirlik ayallarning Nil dəryasida daim yuyunux aditi bar idi. Xübhəsiszki, Musaning anisinin xundak kilixi misirlik bir ayalning uni tepiwelip, uningə rəhim kiliş bekiwalsun, degənni məqsət kiliqanıdi.

nemə bolarkin dəp yiraqtin qarap turdi. ⁵ U waqıtta Pirəwnning kızı suoqa qəmülgili dərya tərəpkə kəldi; uning qeriliri dərya boyida aylinip yürdi. Pirəwnning kızı qomuxlukning arisida turoqan sewətni kərüp, has qerisini uni elip qikixka əwətti. □ ■ ⁶ U sewətni eqip qariwidi, mana, bir oşul balini kərdi wə u bala yioqlap kətti. Məlikə uningqa iq aqrıtıp: — Bu xübhisizki ibraniylarning baliliridin biri ikən, dedi.

⁷ U qaşda balining hədisi Pirəwnning kizidin: — Mən berip, sili üqün balini emitip bakıdoqan bir ibranıy inik ana tepip keləymu? — dəp sorıdı.

⁸ Pirəwnning kızı uningqa: — Baroqin, dedi. Kız berip bowaqning anisini qakirip kəldi. ⁹ Pirəwnning kızı uningqa: — Bu balini elip ketip mən üqün emitip beqip bər; həkkingni berimən, dedi. Xuning bilən ayal balini elip ketip, uni emitip bakti.

¹⁰ Bala qong bolqanda uni Pirəwnning kizining qexioqa elip bardı; u uningqa oşul boldı. U: «Mən uni sudin qikiriwalqan» dəp uningqa Musa degən isimni qoydı. □

Musaning Israilni qutkuzmaqçı boluxi wə Midiyan dəlitigə qeqip ketixkə məjbur boluxi

¹¹ Musa qong bolqandın keyinki künlərdə xundak boldiki, u öz qerindaxlirining yenioqa bardı wə ularning eoşir əmgəkkə selini-watqanlikini öz kəzi bilən kərdi. Arıda, bir misirlikning ibranıy qerindaxliridin birini uruwatqanlikini kərdi. ■ ¹² U tət ətrapiqqa qarap, adəm yoklukini kərüp, həliki misirlikni urup oltürüp, qumoqa kəmüp yoxurup koydı. ¹³ Ətisi u yənə qikip qariwidi, mana ikki ibranıy bir-biri bilən soqxuwatattı; u yolsizlik qiliwatqan kixigə: — Öz qerindaxingni nemixka urisən? — dedi.

¹⁴ Həliki kixi jawab berip: — Kim seni bizgə həkim wə soraqçı qilip koydı? Həliki misirlikni oltürginingdək menimu oltürməkqimusən? — dedi. Musa bu gəpni anglap qorkup öz iqidə: «Mən qiloqan ix jəzmən axkara bolup qaptu!» dəp oyıldı. ■

¹⁵ Pirəwn həm bu ixtin həwər tepip, Musanı oltürməkçı boldı; ləkin Musa Pirəwnning aldidin qeqip, Midiyan zeminiqqa berip olturaklaxtı. Bir küni, u kudukning yenioqa kelip olturdi. ■ ¹⁶ Midiyaning kaşinining yəttə kızı bar idi; ular kelip, atising qoylirini suoşirixka su tartip oqurlarqqa kuyup tolduruxka baxlıdı. ¹⁷ U waqıtta *yərlik* padiqilar kelip, ularni həydidi, Musa qopup qizlarqqa yardəm berip, qoylirini suoşirixip bərdi.

¹⁸ Ular atisi Reuəlning qexioqa yenip kəlgəndə, ulardin: — Nemixka bügün xunqə tez yenip kəldinglar? — dəp sorıdı.

¹⁹ Ular jawab berip: — Bir misirlik adəm bizni padiqilarning qolidin qutkuzdı həmdə biz üqün su tartip, qoy padimizni suoşiripmu bərdi! — dedi.

²⁰ U qizliriqqa: — Undaqta u kixi hazır nədə?! Uni nemixka sirtta taxlap kəldinglar? Uni tamakka qakiringlar, — dedi.

²¹ Musa u kixi bilən billə turuxka maqul boldı. U kızı Zipporahni uningqa hotunlukka bərdi.

□ **2:5 «sewətni»** — ibranıy tilida «sandukni». 3-ayəttiki izahatni kəring. ■ **2:5 Ros. 7:21; Ibr. 11:23** □ **2:10 «Musa»** — ibranıy tilida «Musa» degən söz «tartip qikirix» degən söz bilən ahangdaxtur; qədimki Misir tilida «suning balisi» degən mənədi boluxi mumkin. Ahirida Musaning xərəplik burçı Israilni «su (yəni, Qizil Dengiz)din yaki su arkilik qutkuzup qikirixtin ibarət bolıdu. Oqurmənlər diqqət qilsa, Pirəwnlarning isimlirining kəpinqə «mos» yaki «mosis» degən qoxumqə bilən ahirlaxqinini bayqiyalaydu. ■ **2:11 Ros. 7:23; Ibr. 11:24,25** ■ **2:14 Ros. 7:27** ■ **2:15 Ros. 7:29**

22 U ayal uningõja bir oşul tuşup bõrdi; Musa «Mõn yaqa yurtta musapirdurmõn» dõp, uning ismini Gõrxom dõp koydi. □ ■

23 Nuroşun künlõr õtõp, Misirning padixahõ õldi. Israillar õz kulluk hõliti tũpõylidin ah-zar urup, nalõ-põryad kõtõrdi; kulluktin bolõşan põryadi Hudaning hõzuriõja berip yõtti. 24 Huda ularning ah-zarlırını anglap, Õzining İbrahım bilõn, İshõk bilõn wõ Yakup bilõn tũzgõşan õhdisini esigõ aldi. ■ 25 Xuning bilõn Huda Israillarning hõl-õhwalini kõrdi wõ Huda ularõja kengil bõldi.

3

Hudaning Musani qõqirixi

1 Musa bolsa qeynatisi Midiyaning kahini Yõtroning koy padisini bakatti. U koyılarni baxlap qõlning õng qetigõ Hudaning teõşi, yõni Hõrõb teõşining baõrıõja kõldi. □ 2 Xu yõrdõ bir azõşanlıktin õrlõp qıkwatqan ot yalkuni iqidin Põrwõrdigarning Põrixtsisi uningõja kõrõndi. Mana, azõşanlık otta kõyõwatqan bolsimu, lekin azõşan õzi kõyõp kõtmiğõnidi. □ 3 Musa: — Mõn berip, bu ajayip mõnzirini kõrõp bakay; azõşanlık nemixka kõyõp kõtmeydiõşandu? — dõp oylidi.

4 Põrwõrdigar uning buni kõrgili yoldin qõtneş *azõşanlıkka* kõlğini kõrdi; Huda azõşanlık iqidin unı: — Musa! Musa! — dõp qõkirdi. U: Mana mõn! — dõp jawab bõrdi. □

5 U uningõja: — Bu yõrgõ yeşin kõlmõ; putliringdin kõxingni salõşin; gũnki sõn turoşan bu yõr mukõddõs jaydur. □ ■ 6 Mõn atangning Hudasi, İbrahımning Hudasi, İshõkning Hudasi wõ Yakupning Hudasidurmõn, — dedi.

Buni anglap Musa Hudaõja karaxtin kõrkup, yũzini etiwaldi. ■

7 Põrwõrdigar uningõja mundaş dedi: — Bõrhõk, Mõn Misirda turuwatqan kõwmimning tartiwatqan azab-oqubõtlirini kõrdum, nazarõtqilõrning ularni *harlawatqanlıqidin* kılõşan põryadini anglidim; gũnki Mõn ularning dõrdlirini bilimõn. ■ 8 Xunga Mõn ularni misirliklarning kõlidin kũtkuzup, xu zemindin qıkirip, yaxhi hõm kang bir zeminõja, sũt bilõn hõsõl ekip turidõşan bir zeminõja, yõni Kanaanıy, Hıttıy, Amoriy, Põrixziy, Hıwiylar wõ Yõbusıylarning yurtıõja elip berixka qũxtũm. 9 Mana õmdi Israillarning nalõ-põryadi Manga yõtti, misirliklarning ularõja kandaş zulum kılõşanlıqinimu kõrdũm.

□ **2:22 «Gõrxom»** — muxu isim «yaqa yurtluk» degõş sõz bilõn ahõngdax. Musaning tunji balisõja bu isimni koyuxi bõlkim Huda uningõja tapxurmakqı bolõşan hizmet orning xu yõrdõ õmõslikini bildirũş õğũn boluxi mumkin. ■ **2:22** Mis. 18:2, 3 ■ **2:24** Yar. 15:14 □ **3:1**

«**Yõtro**» — Reuõlning yõnõ bir ismi. Bezidõ «Yõter» dõpmu yezilidu. «**U koyılarni baxlap...**» — Ottura Xõrkõtõ padiqilar adõtta koylırını baxlap ularning aldidõ mangidu. «**Hõrõb**» — Sinay teõşining yõnõ bir nami. □ **3:2 «Põrwõrdigarning Põrixtsisi»** — Tõwrat dawridõ intayin alahidõ bir xõş idi. Bõzi ixlarda u Hudaning ornida kõrõnõtti. «Tõbirler» hõm «Kõxumqõ sõz»iminzimu kõrõng. □ **3:4 «Musa, Musa»** — adõmning ismini ikki qetim qõqirix — Hudaning uningõja bolõşan qõngkur meşir-muõşõbbitini wõ õzigõ tolimu õziz ikõnlikini kõrsitidu. □ **3:5**

«**Mukõddõs jay**» — «Mukõddõs Kitab»ta, «mukõddõs» degõş sõz «Hudaõja mõşsus atalõşan», «Hudaning ixlitixigõ mõşsus ayrılõşan», «Hudaõşıla mõşsup» degõşõndõk mõnidõ ixlitilidu. ■ **3:5** Yõ. 5:15 ■ **3:6** Mat. 22:32; Mar. 12:26; Luqa 20:37; Ros. 7:32 ■ **3:7** Ros. 7:34

10 Əmdi sən kəl, Mən seni həlkim Israillarni Misirdin elip qikirix üçün Pirəwning aldioğa əwətimən, — dedi.■

11 Lekin Musa Hudağa: — Mən kim idim, Pirəwning aldioğa berip Israillarni Misirdin qikiralioğudək? — dedi.

12 U jawab berip: — Bərhək, Mən sən bilən billə bolimən; sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudağa ibadət kilisilər; bu ix mana özüggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu, — dedi.□ ■

13 Xuning bilən Musa Hudağa: — Mən Israillarning kexioğa berip ularğa: «Ata-bowiliringlarning Hudasi meni kexinglarğa əwətti» desəm, ular məndin: «Uning nami nemə?» — dəp sorisa, ularğa nemə dəp jawab berimən? — dedi.

14 Huda Musağa: — Mən «Əzəldin bar Boluquçı»durmən — dedi. Andin U: — Berip, Israillarğa: ««Əzəldin bar Boluquçı» meni kexinglarğa əwətti» dəp eytkin, dedi.□

15 Huda Musağa yənə: — Israillarğa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yaqupning Hudasi boləjan «Yahwəh» meni kexinglarğa əwətti; U: *Yahwəh degən* bu nam əbədgiğə Mening namim bolidu, dəwrđin-dəwrgiğə Mən xu nam bilən əskə elinimən, dəydu» — degin.□

16 — Berip, İsrailning aqsakallirini yioçip ularğa: — «Ata-bowiliringlarning Hudasi, yəni İbrahım, İshak wə Yaqupning Hudasi boləjan Pərwərdigar manga kərünüp: — Mən siləni yoklap kəldim, Misirda silərgə kəndək muamilə kiliniwatkanlıqini kərdüm; □

17 xuning üçün səzüm xudurki, Mən siləni Misirning zulumidin qikirip, Kanaaniylar, Hıttiyar, Amoriylar, Pərizziylər, Hıwiylar wə Yəbusiylarning zemini, yəni süt bilən həsəl ekip turidioğan zeminə elip barimən, dedi, — degin, dedi.

18 — Xuning bilən ular sening səzüggə kulak salidioğan bolidu. U waqıtta sən, özüng wə İsrailning aqsakalliri bilən birgə Misir padixahining aldioğa berip, uningğa: «İbraniylarning Hudasi Pərwərdigar biz bilən kəruxti. Əmdi sizdin etünimizki, bizgə üç künlük yolni besip, qəlgə berip, Hudağımız Pərwərdigarğa qurbanlıq kilixkə ijazət bərgəysiz» — dənglar.

19 Lekin Misir padixahining hətta kudrətlik bir kolning astida turupmu, siləni yənila kəyup bərməydiğinini bilimən. 20 Xunga qolumni uzitip, misirliklarni Mən öz zemini iqidə kərsətməkçi boləjan hərhil karamət-məjizilirim bilən urimən; andin *Pirəwn* siləni kəyup beridu.

21 Bu qowmni misirliklarning aldida iltipat tapturimən wə xuning bilən xundək boliduki, silər xu yərdin qikqininglarda, kuruk kol qikmaysilər.

22 Bəlki hər bir ayal kixi öz kəxnisidin wə öz öyidə olturuxluk yat ayaldin

■ 3:10 Zəb. 105:26; Hox. 12:14; Mik. 6:4; Ros. 7:35 □ 3:12 «sən qowmni Misirdin elip qikqandin keyin bu taqda Hudağa ibadət kilisilər; bu ix mana özüggə Mening seni əwətkinimning ispat-bəlgisi bolidu» — kizik ix xuki, Huda Musağa kərsətməkçi boləjan ispat-bəlgə u Hudaning əmrigə itaət kilip, uzun waqit etkəndin keyin andin kərüliidu; demək, Musaning iman-etikadi xuning bilən sinilidu. ■ 3:12 Yə. 1:5 □ 3:14 «Mən «Əzəldin bar Boluquçı»durmən» — yaki «Mən əsli Özümdurmən» yaki «Həmixə barning Əzi Məndurmən». Bu nam (İbraniy tilida «Yahwəh»), xübhəsizki, Hudaning heç özgərməydiğanlığı, uning hərdaim «waqıttin sirt»ta turuwatkanlığı, etmüx, hazır yaki kəlgüsi waqıtlar bilən qəklənməydiğanlığıni kərsitip təktiləydu. Adətə tərijimizdə bu nam «Pərwərdigar» dəp tərijmə kilinidu. □ 3:15 «Yahwəh» — daim tərijimizdə «Pərwərdigar» degən nam bilən tilə elinidu. U toqruluk 3:14tiki izahatni kərüng. □ 3:16 «Yoklax» — bu peil Huda bilən munasiwətlik ixlitilgən bolsa, qəmhörlük kilix, insanning həladin həwər elixni öz iqiğə alidu.

kümüx zinnät buyumliri, altun zinnät buyumliri wə kiyim-keçəklərni tələp kilidu. Bu nərsilərni oşul-qızliringlaroşa taqaysilər, kiydürisilər; xu tərکیدə misirliklardin olja aloşan bolisilər, — dedi.■

4

Hudaning Musaoşa alahidə iktidar ata kixi

¹ Musa jawab berip: — Mana, ular manga ixənməy turup, sözümgə kulak salmaydu, bəlki: «Pərwərdigar sanga kərünmidi», deyixi mumkin, dedi.

² Pərwərdigar uningoşa: — Qolungdiki bu nemə? — dəp soridi.

U: — Bu bir həsa, dəp jawab bərdi.

³ U: — Uni yərgə taxla, dedi. Uni yərgə taxliwidi, u bir yilanoşa aylandı; Musa uning aldidin kaqti. ⁴ Andin Pərwərdigar Musaoşa: — Qolungni uzitip, uni kuyruqidin tut, dewidi, u qolini uzitip, uni tutti. U yənə uning kolida həsioşa aylandı.

⁵ Pərwərdigar yənə: — Buning bilən ular ata-bowilirining Hudasi, yəni İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yaqubning Hudasi boləjan Pərwərdigarning sanga kərüneginigə ixinidu, — dedi.

⁶ Pərwərdigar uningoşa yənə: — Qolungni koynungoşa saləjin, dewidi, u kolini koynioşa selip qikiriwidi, mana, qoli pesə-mahaw kesiligə giriptar bolup qardək akirip kətti.

⁷ Andin uningoşa: — Qolungni yənə koynungoşa saləjin, dewidi, kolini koynioşa saldi. Uni yənə koynidin qikiriwidi, mana, əz əksigə kelip ətlirining baxka yərliridək boldi.

⁸ Pərwərdigar yənə: — Xundak boliduki, əgər ular sanga ixənməy, aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu.

□ ⁹ Həlbuki, ular bu ikki məjizigə yənə ixənmisə wə ya sözünggə kulak salmisə, undakta sən *Nil* dəryasining süyidin elip, kuruk yərgə təkkin. Xuning bilən sən dəryadin aloşan su kuruk yər üstidə kənoşa aylinidu, dedi.■

¹⁰ Andin Musa Pərwərdigaroşa: — Əy İgəm, mən əslidinlə gəpkə usta əməstim, sən kulungoşa səz kiləndin keyinmu yənə xundak; qünki mən aozzim kalwa wə tilim eoşir adəmmən, — dedi.

¹¹ Pərwərdigar uningoşa: — Kim insanoşa eoşiz bərgən? Kim adəmmni gaqa yaki gas, kərgüqi yaki kor kiləjan? Xundak kiləjuqi Mən Pərwərdigar əməsmu? ¹² Əmdi sən barəjin, Mən Əzüm sening aozzing bilən billə bolimən, nemə səzləydiqiningni sanga əgətip turimən, — dedi.■

¹³ Lekin u: — Əy İgəm! Səndin ətünüp qalay, Sən *bu ixka* haliəjan *baxka* birsini əwətip, xuning qoli bilən kiləjin! — dedi.

¹⁴ Buni anglap Pərwərdigarning əzəzi Musaoşa tutixip: — Lawiyıldin boləjan akang Hərun bar əməsmu? Uning gəpni obdan kiləlaydiqinini bilimən. Mana, u əmdi sening aldingoşa qikixka allikaqan yoloşa qikti; u seni kərsə, kəngli tolimu hux bolidu. ¹⁵ Əmdi dəydiəjan gəplərni uningoşa eyt; Mən Əzüm sening aozzing bilən billə wə uning aozzi bilən billə bolimən, nemə kilix kərəklikinglarni silərgə əgətimən. □ ■ ¹⁶ Hərun

■ 3:22 Mis. 11:2; 12:35; Əz. 39:10 □ 4:8 «Aldinki məjizilik alamətkə kəngülximisə, ular ikkinqi məjizilik alamətkə ixinidu» — İbraniy tilidə «aldinki məjizilik alamətnig gepigə kulak salmisə, ular ikkinqi məjizilik alamətnig gepigə ixinidu». ■ 4:9 Mis. 7:19 ■ 4:12 Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luqa 12:12 □ 4:15 «Əmdi dəydiəjan gəplərni uningoşa eyt» — İbraniy tilidə «uningoşa gəp kilip aozziəjan dəydiəjan səzlərni saləjin». ■ 4:15 Mis. 7:2

sening ornungda h  kk   sozlaydu; xundak boliduki, u sanga eoiz bolidu, sən uningoa Hudadək bolisən. ¹⁷ Bu hasini kolungoa elip, uning bilən xu meijizilik alamətlərni kersitis n, — dedi.

Musaning Misiroja kaytixi

¹⁸ Xuning bilən Musa keynatisi Y troning kexioja yenip berip, uningoa: — Manga ijaz t b rg yla, Misirdiki kerindaxlirimning kexioja baray, ular hayatma, əməsmu k r p kel y, dedi. Y tro Musaoja: — Aman-es n berip k lgin, — dedi.

¹⁹ Musa tehi Midiyandiki waqtida, Pərwərdigar uningoa yənə: — Misiroja yenip baroqin! Q nki sening jeningni istigan kixil r el p k tti, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Musa ayali w  o ullirini elip, ularni bir exəkkə mindürüp, Misir zeminioga berixka yoloja qikti. Mangoganda Musa Hudaning hasisini alojaq k tti.

²¹ Pərwərdigar Musaoja: — Misiroja yenip baroqiningda sən agah bol, Mən kolungoa tapxurojan barlik karamətlərni Pirəwnning aldida kers tkin. Lekin Mən uning k nglini h kni koyup b rmig d k kattik kilim n.

²² Sən Pirəwngə: — «Pərwərdigar mundak d ydu: — Israil Mening o lum, Mening tunji o lum bolidu. ²³ Xuning uq n Mən sanga: O lumni  z mg  ibadət kilixka koyup b r, dedim. Uningoa yol koyuxni r t kilidiojan bolsang, sening tunji o lungni öltürimən» — degin, — dedi. □

²⁴  mma Musa s p r kilip bir konalojuoja k lg nd , Pərwərdigar uningoa uqrap, uni  lt r w tm kqi boldi. ²⁵ Xuning bilən Zipporah bir qakmak texini elip, oşqlining hətnilikini kesip, uni erining ayiojioja taxlap: — Sən d rw k  aldimda kan t k r  r ik ns n! — dedi. □

²⁶ Xuning bilən Pərwərdigar uni koyup b rdi (bu qaojda Zipporah uningoa: «Sən d rw k  aldimda kan t k r bir  r ik ns n!» — dedi. Bu sezini u h tn  t p ylidin eytti). □

²⁷ Pərwərdigar Harunoga: — Sən q l-bayawanoga berip, Musa bilən k r xkin, dewidi, u berip Hudaning teojida uning bilən uqrixip, uni soydi.

²⁸ Musa  zini  w tk n Pərwərdigarning h mm  sozli ri bilən kilixka buyruojan barlik meijizilik alamətlərni Harunoga d p b rdi. ²⁹ Andin Musa bilən Harun berip, Israillarning barlik aqsakallirini yiojdi. ³⁰ Harun Pərwərdigarning Musaoja eytkan h mm  sozli ri ni bayan kil di w  h kning k z aldida xu meijizilik alamətlərni kers tti. ³¹ Buni k r p, h k ixəndi; Pərwərdigarning Israillarni yoklap, ular uqriojan harliklarni kərgənlikini angliojan həman, baxli ri ni egip sajd  kilixti.

5

Musa w  Harunning Pirəwn bilən k r x xi

□ 4:23 «O lumni  z mg  ibadət kilixka koyup b r, dedim. Uningoa yol koyuxni r t kilidiojan bolsang, sening tunji o lungni öltürimən» — yaki «O lumni  z mg  ibadət kilixka koyup bərgin deg n bolsammu, sən uni koyup bərmiding. Bu səwəbtin Mən  mdi sening tunji o lungni öltürimən». □ 4:25 «hətnilikini... ayiojioja taxlap» — yaki «hətnilikini... ayiojioja t gk z p». «Sən d rw k  aldimda kan t k r  r ik ns n!» — Zipporahning bu sezi w  bu sirlik w k  toqiruluk «koxumq  sez»imizda azrak tohtilimiz. □ 4:26 «h tn  t p ylidin» — muxu yerd  ibranij tilida «h tn » ko l k x klid  — «h tnil r».

¹ Andin Musa bilən Һarun Pirəwnning aldioja berip, uningoja: — Israilning Hudasi Pərwərdigar sanga: — «Ularning berip qəldə Manga ibadət kilip, Һeyt ötküzüxigə kowmimoja yol koysun» dəydu, — dedi.

² Lekin Pirəwn jawab berip: — Uning səzigə kulək selip, meni Israiloja yol kojozidiojan qandaq Pərwərdigar ikən u? Mən u Pərwərdigarni tonumaymən həm Israilojimu yol koymaymən, dedi.■

³ Ular söz kilip: — Ibraniylarning Hudasi biz bilən kəruxti. Xunga ötünimizki, bizgə Pərwərdigar Hudayimizoja kurbanlik sunux üqün bizgə qəlgə berixka üq künlük yoloja ruhsət bərgəysiz. Bolmisa, U bizni waba yaki kiliq bilən uruxi mumkin, — dedi.■

⁴ Lekin Misirning padixahi ularoja jawab berip: — Əy Musa wə Һarun, nemixka ikkinglar həlkni ixliridin tohtitip koymaqqi bolisilər? Berip öz əpkixinglarni kətürünglar! — dedi.

⁵ Pirəwn yəne: — Mana, həlk yurtta ziyadə awup kətti. Silər bolsanglar, ularni əpkəxliridin halas kilmaqçisilər, dedi.

⁶ Xu küni Pirəwn nazarətqilərgə wə nazarətqilərnin qol astidiki ix baxlirioja buyruk quxürüp: —

⁷ Һazirdin baxlap həlkqə ilgirikidək kesək kuyuxka saman bərmənglar! Ular samanni əzliri yioşun. ⁸ Lekin ilgiri qançilik kesək kuyup kəlgən bolsa, həlihəm kəm kilmay xunçilik kesək kuydurunglar; qünki ular Һurunlixip: «Hudayimizoja kurbanlik ötküzüxkə bizni baroçili koy» dəp oçəlwə kilixiwatidu. ⁹ Əmdi ularni ez ixioja toluq bənd bolup, yalojan-yawidək gəplərgə kulək salmasliki üqün, bu adəmlərnin üstigə tehimu eoçir əmgəklərnı yüklənglar, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən həlkning üstidiki nazarətqilər bilən ix baxliri qikiq həlkqə: Pirəwn xundək dediki, mən əmdi silərgə saman bərməyidiojan boldum. ¹¹ Əzünglar beringlar, əzünglar üqün kəyərdin saman tapal-isanglar, xu yərdin elip kelinglar; lekin kilidiojan ixliringlar bolsa kilçilikmu kəməytilməydu, — dedi.

¹² Buning bilən həlk pütkül Misir zeminioja tarilip, samanning ornioja pahal yioçixka baxlidi.

¹³ Nazarətqilər bolsa ularni kıstap: Silərgə saman berilgən qaoçdikidək Һazirmu hər künlük ixni xu küni kılinglar, dedi.

¹⁴ Israilarning üstigə Pirəwnning nazarətqiliri təripidin koyulojan Israilik ix baxliri tayaq yedi wə: — Tünügün wə bügün nemixka kesək kuyux wəzipsini burunkidək toxkuzup orunlimidinglar?! — dəp til ixitti.

¹⁵ Andin Israilik ix baxliri Pirəwnning aldioja berip: Nemixka öz kullirioja mundaq muamilə kilidila? ¹⁶ Əz kullirioja Һəq saman berilmidi. Lekin *nazarətqilər* yənila «kesək kuydurunglar» dəp bizni buyruydu. Mana, əz kulliri tayaq yəwatidu, əmma əyib bolsa əzlrining adəmliridə, dəp pəryad kilidi.

¹⁷ Lekin u yəne: — Silər Һurun ikənsilər! Һurun ikənsilər! Xunga silər: «Berip Pərwərdigaroja kurbanlik ötküzüximizgə ijazət bər dəwatisilər.

¹⁸ Kaytip berip ixingni kilix! Silərgə saman berilməydu, biraq kesəklərnı bəlgiləngən san boyiqə *awwalkidək* toluq tapxuruxisən, dedi. ¹⁹ Israilik ix baxliri *Pirəwnning*: «Silər hər künlük wəzipənglarni, yəni tələr kiləjan kesəklərnı bəlgiləngən sandin kəməytsənglar kət'iy bolmaydu» deginigə qarap, bəxioja bala-kazaning quxidiojanlikini bilixti. ²⁰ Ular Pirəwnning aldidin qikiq keliwatkinida, ular bilən kəruçüxkə kelip xu yərdə saklap turojan Musa wə Һarun bilən uqrixip qaldi. ²¹ Ular Musa bilən Һarunjoja:

— Bizni Pirəwnning nəziridə wə uning əməldarlırining nəziridə sesitip, bizni ɵltürɵxkə ularning kɵliɵqə kiliq tutkuzɵjininglar ɵqun, Pərwərdigar silərnin ɵstinglarɵqə hɵkɵm kilsun! — dedi.□

Hudaning Israillarni azad qilixkə wədə qilixi

22 Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldiɵqə yenip berip uningɵqə: — Əy İgəm, nemixkə bu hɵlkni balaɵqə tikting? Sən nemə ɵqun meni əwəttin? 23 Qunki mən Pirəwnning aldiɵqə kirip Sening naming bilən sɵz kiliɵjnimdin tartip, u bu hɵlkning ɵstigə tehimu ziyadə azab kiliɵli turdi. Əmma Sən tehiqə kɵwmingni hɵq kɵtkuzmiding, — dedi.

6

1 Lekin Pərwərdigar Musaɵqə: — Əmdi sən Mening Pirəwngə kiliɵqənlirimni kɵrisən; qunki u kɵdrətlik bir kɵldin məjburlinip, ularni kɵyup beridu, kɵdrətlik bir kɵlnin səwəbidin əzining zeminidin ularni kɵɵlap qikiriwetidu, — dedi.

2 Andin Huda Musaɵqə yənə sɵz kiliپ mundak dedi: — Mən Pərwərdigardurmən. 3 Mən İbrahimɵqə, İshakqə wə Yakupqə Kadir-mutlək Təngri sɵpitidə kɵrɵndɵm; lekin «Yahwəh» degən namim bilən ularɵqə axkara tonulmidim. □ 4 Mən ular bilən: — «Silər musapir bolup olturoqan zeminni, yəni Kanaan zeminini silərgə berimən» dəp, ular bilən əhdə baɵlixip wədə kiliɵqanmən. 5 Əmdi Mən misirliklər kɵl kiliپ zulum saloqan Israillarning aq-zarlirini anglap, kiliɵqan xu əhdəmni esimgə aldim.

6 Xunga Israillarɵqə mundak degin: — «Mən Pərwərdigardurmən; Mən Əzüm silərnə misirliklərnin eɵjir yɵkliri astidin qikirip, ularning kulluqidin azad kiliپ, kɵlumnı ɵzitip ularɵqə qong balayı'apətlərnə quxurup, silərgə hɵmjəmət bolup hɵrlɵkkə erixtirimən. □ 7 Silərnə Əz kɵwmim boluxkə kɵbul kiliپ mən wə Əzüm Hudayinglar bolimən; xuning bilən silər əzɵnglərnə misirliklərnin yɵklirinin astidin kɵtkuzup qikarɵuqunin Mən Hudayinglar Pərwərdigar ikənlikini bilisilər. 8 Mən xuning bilən silərnə kɵl kɵtɵrɵp İbrahimɵqə, İshakqə wə Yakupqə berixkə kəsəm kiliɵqan zeminɵqə elip barimən; Mən u yərnə silərgə miras kiliپ zeminlikqə berimən; Mən Pərwərdigardurmən».

9 Bularning həmmisini Musa Israillarɵqə dəp bərdi; lekin ular eɵjir kulluq azabidin piɵqanɵqə quxkən bolup, uningɵqə kulak salmidi.□

10 Andin Pərwərdigar Musaɵqə yənə: — 11 Berip Misirning padixahi Pirəwngə: «Israillarning zemininidin ketixigə yol koy», dəp eytkin, dedi.

□ 5:21 «**Əməldarliri**» — ibrani tilda «hizmətkarliri» yaki «kulliri». Gərgə muxu kixilər Pirəwnning ordısında əməldarlık orunda turoqan bolsimu, lekin ular yenilə Pirəwnning «kulliri» dəp hesablanoqan bolsa kerək. □ 6:3 «**Yahwəh**» — muxu namni adətə «Pərwərdigar» dəp tərjimə kilimiz. «Yahwəh» degən namim bilən ularɵqə axkara tonulmidim» degən səzlər toqruluk «koxumqə səz»imizni kɵrɵng. □ 6:6 «**silərgə hɵmjəmət bolup hɵrlɵkkə erixtirimən**» —ibrani tilda «gaal» degin bir peil bilənla ipadilini. Bu peil toqruluk «Təbirlə» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kɵrɵng. □ 6:9 «**piɵqanɵqə quxkən bolup,...**» — yaki «səwrsizliktin qidimay,...»

¹² Lekin Musa Pərwərdigarning aldida: Mana, Israillar manga kulak salmiyoqan yərdə, Pirəwn kəndakmu məndək kalpuki hətnə kılınmiyoqan bir adəmgə kulak salsun? — dedi.□

¹³ Əmma Pərwərdigar Musa wə Һarunoqə səzləp, ularning Israillaroqə wə Misirning padixahı Pirəwngə Israillar toqruluk: — «Ular Misir zeminidin elip qikırilsun» degən əmr yətküzüxini buyrudi.

Musa bilən Һarunning əjdadlıri, nəsbənamisi

¹⁴ Təwəndikilər jəmət baxlıqlıri: — Israilning tunji oqlı boləqan Rubənnıng oqullıri Һanuk, Pallu, Һəzron wə Karmi. Bular bolsa Rubənnıng nəsilıri idi.■

¹⁵ Ximeonning oqullıri: — Yəmuəl, Yamin, Oqad, Yaqın, Zoqar wə kənaanlık ayaldın boləqan Saullar idi; bular Ximeonning nəsilıri idi.■

¹⁶ Lawiyning oqullirining isimlıri, nəsbənamilıriqə əsasən: Gərxon, Koqat wə Mərarı; Lawiyning əmrining yillıri bir yüz ottuz yəttə yil boldı.■

¹⁷ Gərxonning oqullıri aililıri boyıqə: — Libni wə Ximəy.■

¹⁸ Koqatning oqullıri: — Amram, Yızqar, Һəbron bilən Uzzıəl. Koqat bir yüz ottuz üq yil əmür kərdı.■

¹⁹ Mərarıning oqullıri: — Maqlı wə Muxı. Bular nəsbənamilıri boyıqə Lawiyning nəsilıri idi.■

²⁰ Amram əz Һammisi Yəkəbədni hotunlukqə aldı, Yəkəbəd unınoqə Һarun wə Musanı tuoqup bərdı. Amram bir yüz ottuz yəttə yil əmür kərdı.□ ■

²¹ Yızqarning oqullıri: — Korah, Nəfəg wə Zıkrı idi.

²² Uzzıəlning oqullıri: — Mixəəl, Əlzafan wə Sıtrı idi.

²³ Һarun bolsa Nəxonning singlisini, yəni Amminadabning kızı Elixebanı hotunlukqə aldı. U unınoqə Nadab bilən Abıquni, wə Əliazar bilən Itamarnı tuoqup bərdı.■

²⁴ Korahning oqullıri: — Assır, Əlkanah wə Abı'asaf; bular Korahlarınıng nəsilıri idi.

²⁵ Һarunning oqlı Əliazar Putıəlning kizlırining birini hotunlukqə aldı; u unınoqə Finıqasni tuoqup bərdı; bular bolsa əz nəsbəbi boyıqə Һəmmisi Lawiyalarınıng jəmət baxlıqlıri idi.

²⁶ Pərwərdigarning: — Israillarnı qoxunlardək top-topı bilən Misir zeminidin elip qıkinglar, degən əmrini tapxuriwaləuqılar dəl muxu Һarun bilən Musa idi. ²⁷ Israillar Misirdin qikırilsun, dəp Misirning padixahı Pirəwngə səz qıloqanlar dəl bu kixilər, yəni muxu Musa bilən Һarun idi.

Һarunning Musoqə wakalıtən səzlıxi

□ **6:12** «kalpuki hətnə kılınmiyoqan» — bu səzlər bilən Musa əzining əozi kalwa bolupla kəlməy, yənə (əzining 4:10-17də hatiriləngən Hudaqə boləqan kəqaxlırını əsləp) əzining Hudaning aldida heli nalayıq ixlarnı kıləqanlıqını, gəp-səzdə gənəhi bar adəm ikənlikinimu kərsətməqı. ■ **6:14** Yar. 46:9; Qəl. 26:5; 1Tar. 5:3 ■ **6:15** Yar. 46:10; Qəl. 26:12; 1Tar. 4:24 ■ **6:16** Yar. 46:11; Qəl. 3:17; 26:7; 1Tar. 6:1-30 ■ **6:17** 1Tar. 6:2; 23:7 ■ **6:18** 1Tar. 6:3; 23:12 ■ **6:19** 1Tar. 6:4; 23:21 □ **6:20** «Amram əz Һammisi Yəkəbədni hotunlukqə aldı» — xu qəoqda əz Һammisini hotunlukqə elix mən'i kılinoqan əmr («Law.» 18:12-23) tehi Israiloqə berimlıgənıdi. ■ **6:20** Mis. 2:1; Qəl. 26:59 ■ **6:23** Qəl. 3:2; 26:60; 1Tar. 5:29; 24:1

28 Pərwərdigar Misirning zeminida Musaqqa səz qiloqan waqtida
29 Musaqqa: «Mən Pərwərdigardurmən. Sanga eytkinimning həmmisini Misirning padixahı Pirəwngə degin», dəp əmr qildi.

30 Ləkin Musa Pərwərdigarning aldida: — Məndək kalpuki hətnə kilinmioqan bir kixigə Pirəwn qandaqmu qulak salsun?» — dəp jawap bərgənidi.■

7

1 Xuning bilən Pərwərdigar Musaqqa: — Mana, Mən Pirəwnning aldida seni Hudaning ornida qildim. Akang Hərun bolsa sening pəyoqəmbiring bolidu. 2 Mən sanga buyruqinimning həmmisini *uningqqa* dəysən; andin akang Hərun Pirəwngə uning əz zeminidin Israillarni qoyup berixi kerəkliki toqrisida səz qilidu. □ ■ 3 Ləkin Mən Pirəwnning kənglini kattik qilimən; buning bilən Mən Misir zeminida məjizilik alamətlər wə karamətlirimni kəpləp kərsitimən. 4 Xundaktimu, Pirəwn silərgə qulak salmaydu. Əmma Mən Misirning üstigə həküm qikirip qolumni uzitip, qong balayi'apətlərnə quxürüp, qoxunlirim boləqan Əz qowmim Israillarni Misir zeminidin qikirimən. 5 Əz qolumni Misirning üstigə sozoqinimda, Israillarni ularning arisidin qiqəroqinimda misirliklər Məning Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu, — dedi.

6 Musa bilən Hərun xundək qildi; Pərwərdigar ularqqa qandaq tapiloqan bolsa, ularmu xundək qildi.

7 Ular Pirəwngə səz qiloqan waqıtta Musa səksən yaxqa, Hərun səksən üq yaxqa kirgənidi.

Hərunning həsisi

8 Pərwərdigar Musa bilən Hərunqqa səz kilip: —

9 Əmdi Pirəwn silərgə: — Əzünqlarni təstiklap bir məjizə kərsitinglər, desə, sən Hərunqqa: — Həsangni elip Pirəwnning aldioqqa taxliqin, dəp eytkin. Xundək qilixi bilənla həsa yilanqqa aylinidu, dedi.

10 Xuning bilən, Musa bilən Hərun Pirəwnning aldioqqa bərip, Pərwərdigarning buyruqinidək qildi; Hərun həsisini Pirəwn bilən uning əməldarlırining aldioqqa taxliwidi, u yilanqqa aylandı. □ 11 U waqıtta Pirəwn danixmənlirni wə səhriqərlirini qakirtip kəldi; Misirning jadugərlirimu əz jadusi bilən ohxax ixni qildi. 12 Ularning hərbiəri əz həsisini taxlidi; ularmu yilanqqa aylandı. Ləkin Hərunning həsisi ularning həsilirini yutup kətti. 13 Birək Pərwərdigar eytkəndək Pirəwnning kəngli kattiklik bilən Pərwərdigar eytkəndək ularqqa qulak salmidi.

Birinqi apət — qan apiti

14 Andin Pərwərdigar Musaqqa mundək dedi: — Pirəwnning kəngli kattik; u qowmni qoyup bərixni rət qilidu. 15 Əmdi sən ətə səhərdə Pirəwnning qəxiqqa barəqin (xu waqıtta u su boyioqqa qikidu) — Sən uning bilən

■ 6:30 Mis. 6:12; Mis. 4:10 □ 7:2 «Hərun bolsa sening pəyoqəmbiring bolidu» — demək, Hərun əzi Musaning səzlırini Pirəwngə yaqi həlkqə yətküzidu. ■ 7:2 Mis. 4:14

□ 7:10 «Pirəwnning əməldarlıri» — məzkur kitabta «Pirəwnning əməldarlıri» ibraniy tilida «hizmətkarlıri» degən səz bilən ipadilinidu.

kөрүxүxкә дәryaning boyida saklap turојin; yilanoја aylanoјan hasini қолungоја eliwal. ¹⁶ Sән uningоја mundaq degin: — «Ibraniylarning Hudasi Pәрwәrdigar meni aldingоја: «Qөldә Manga ibadәt kilixi үqün қowmimni қoyup bәр» deyixкә әwәtkәnidi; lekin mana, bu wakitқiqә heq anglimiding. ¹⁷ Xunga Pәрwәrdigar sanga: — «Sән xu *alamәt* bilән Mening Pәрwәrdigar ikәnlikimni bilisән», дәydu — Mana, mән қolumdiki hasa bilән дәryaning süyini ursam, su қanoја aylinidu, ¹⁸ дәryaning belikliri өlүp, дәryaning süyi sesip ketidu; misirliklar sudin sәskinip, iqәlmәydiојan bolup қalidu».

¹⁹ Pәрwәrdigar Musaоја yәнә: — Sән Hәrunоја: — Hәsangni elip misirliklarning suliri қanoја aylansun dәp ularning üstigә, yәni еkinliri, әstәngliri, kölliri wә su ambarliri üstigә қолungni uzatқin. Xuning bilән pүtkül Misir zeminida, hәтта yaоaq wә tax қaqilardiki sularmu қanoја aylinidu, degin, dedi.

²⁰ Musa bilән Hәrun Pәрwәrdigarning buyruојinidәk қildi; Hәrun Pirәwn wә әmәldarlarining көz aldida hasini көtүrүp, дәryaning süyini uruwidi, pүtүн дәryaning süyi қanoја aylinip көtti. ■ ²¹ Dәryadiki beliklar өlүp, дәryaning süyi sesip көtti. Misirliklar дәryaning süyini iqәlmәydiојan bolup қaldi, pүtkül Misir zemini қanoја toldi. ²² Lekin Misirning јadugәrlirimu өз јaduliri bilән hәм xundaq қildi. Bu sәwәbtin Pәрwәrdigar eytkәndәk Pirәwnning көngli қattik bolup, ularоја қulak salmidi; ²³ әksiқә Pirәwn өyigә қaytip ketip, bu ixкә heq pisәnt қilmidi. ²⁴ Dәryaning süyini iqәlmigini үqün barlik misirliklar iqкүdәk su tepix үqün дәryaning әtraplirini kolidi.

²⁵ Pәрwәrdigar дәryani urup, yәнә yәттә күn өtti.

8

Ikkinqi apәt — paқа apiti

¹ Andin Pәрwәrdigar Musaоја: — Pirәwnning aldioја berip uningоја: — Pәрwәrdigar mundaq дәydu: — «Manga ibadәt kilixкә Öz қowmimni қoyup bәр. ² Lekin ularni қoyup berixni rәt қilsang, mana, Mән dәlitingning hәmmә yerini paқilar bilән basturup urimән. ³ Dәryada top-top paқilar pәyda bolup, *dәryadin* қikqip ordangоја, hujrangоја, orun-kөrpәnggә, әmәldarlariningning өylirigә kiriwalidu, xuningdәk hәlқingning uқisioја, tonur wә tәngniliringgә yamixip қiқiwalidu. □ ⁴ Paқilar өзүngning üstibexioја, hәlқingning üstibexioја wә hәmmә әmәldarlariningning üstibexioја yamixip қiқiwalidu» — degin, — dedi. ⁵ Pәрwәrdigar Musaоја: — Sән Hәrunоја: Paқilarning Misir zeminining üstigә қiқixi үqün қолungni uzitip, hasangni еkinlar, әstәnglәр wә köllәrning üstigә xiltioјin, degin — dedi. ⁶ Xuning bilән Hәrun қolini Misirning suliri üstigә uzatti; xundaq қiliwidi, paқilar қikqip Misir zeminini қaplıdi. ⁷ Lekin јadugәrlәrmu өз јaduliri bilән ohxax ixni қilip, Misir zemini üstigә paқilarni pәyda қildi. ⁸ Pirәwn Musa bilән Hәrunni қaqirtip: — Paқilarni mәndin wә hәlқimdin neri қilix үqün Pәрwәrdigardin өtünuglar. Xundaq bolsa, mән hәlқingni Pәрwәrdigaroја қurbanlik қilsun dәp қoyup berimән, dedi.

⁹ Musa Pirəwngə: — Boptu, mən izzitingni qilay, pəkət dəryadiki pakilarla kelip, baxkiliri özüngdin wə öyliringdin ayrilsun dəp, sən, əməldarling wə həlking üçün mening dua kiliديوان waqtimni bekitkin, dedi. □

¹⁰ U jawab berip: — Ətə bolsun, dedi.

Musa uningə: — Hudayimiz Pərwərdigarə oħxax heqbirining yoklukini bilixing üçün sening degingndək bolsun. ¹¹ Pakilar səndin, öyliringdin, əməldarling wə həlkingdin qikip ketidu; pəkət dəryadila kalidu, dedi.

¹² Xuning bilən Musa wə Hərun Pirəwnning aldidin qikip kətti. Andin Musa Pirəwnning üstigə əwətilgən pakilar toqrisida Pərwərdigarə nida kildi.

¹³ Pərwərdigar Musaning tiliginidək kildi. Buning bilən öylərdiki, həylilərdiki wə etizlərdiki pakilar öldi.

¹⁴ Həlk ularni yoiıp dəwə-dəwə kildi, *pütkül* yurt-zemin sesikqilikka toldi.

¹⁵ Ləkin Pirəwn apəttin halas boləjinini kərgəndə, kənglini kattik kilip, Pərwərdigar eytkinidək ularə qulak salmidi. ■

Üqinqi apət — paxa apiti

¹⁶ Andin Pərwərdigar Musaə: — Sən Hərunə: — Həsangni uzitip, yərning topisini urəin. Buning bilən u paxioə aylinip, pütkül Misir zeminini qaplaydu, degin, — dedi. □

¹⁷ Ular xundak kildi; Hərun qolini uzitip həsisi bilən yərning topisini uruwidi, adəmlər wə həywanlarning üstibexini paxa basti; pütkül Misir zeminidiki topa-qanglar paxioə aylandı. ■ ¹⁸ Jadugərlərmu öz jaduliri bilən xundak kilip paxa pəyda kilixka urunoəan bolsimu, pəyda kilalmidi. Paxilar bolsa həm adəmlərnin həm həywanlarning üstibexini qaplap kətti. ¹⁹ Andin jadugərlər Pirəwngə: — Bu ix Hudaning barmikining kiliqini! — deyixti. Ləkin Pirəwn kənglini kattik kilip, Pərwərdigar eytkinidək ularə qulak salmidi.

Tətinqi apət — kəküyünlər apiti

²⁰ Pərwərdigar Musaə: — Ətə səhər qoyup Pirəwnning aldioəa berip turəin — (xu waqıtta u su boyioəa qikidu) uningə: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixi üçün Əz kəwmimni qoyup bər!

²¹ Qünki əgər kəwmimni qoyup bərmisəng, mana Mən sening wə əməldarling, həlking üstigə, öyliringgə kəküyünlərnə əwətimən; xuning bilən misirliklərnin öyliri wə hətta ular turuwatqan tuprakmu kəküyünlər bilən tolidu. □

²² Ləkin xu künidə Əz kəwmim turuwatqan Goxən yurtini baxqioəa kilimən; xundak boliduki, u yərdə kəküyünlər tepilmaydu. Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləqanlikimni bilisən. □

²³ Xundak kilip Mən Əz kəwmimni sening həlkingdin pərkləndürimən; bu məjizilik əlamət ətə yüz beridu», dəp eytkin, dedi.

□ **8:9** «**mən izzitingni qilay**» — ibranıy tilida «məndin izzətkə muyəssər boləin». ■ **8:15** Mis. 7:14 □ **8:16** «**paxioəa**» — baxka hil təjimi: «pitlarəəa». Baxka hil həxarətlərnimu kərsitixi mumkin. ■ **8:17** Zəb. 105:31 □ **8:21** «**kəküyünlər**» — bularning qaysi həxarət ikənliki həzir bizgə naməlum. «Zəb.» 78:45də bu həxarətlər adəmlərnə qəqədioəanliki eytilidu, xunga bu həxarət kəküyün yəki xuningəəa oħxap ketidioəan bir hil qiwın bolsa kərək. □ **8:22** «**...sən Mən Pərwərdigarning bu zeminda boləqanlikimni bilisən**» — Yəki «...sən Mən Pərwərdigarning yər yüzidə məjjut ikənlikimni bilisən».

²⁴ Pərwərdigar deginini kildi. Pirəwnning öylirigə, əməldarlırining öylirigə kəküynlər top-top bolup kirdi; pütkül Misir zeminining həmmə yeri kəküynlər tərpidin harab boluxka baxlıdı. ■ ²⁵ Pirəwn Musa bilən Hərunni qakirtip kelip ularoşa: Berip muxu zeminda Hudayinglaroşa qurbanlık ötküzünqlar, — dedi. ²⁶ Ləkin Musa jawab berip: — Bundak kilix bizgə taza muwapıq bolmaydu; qünki biz Pərwərdigar Hodayimizəşa sunmaqçı boləqan qurbanlık mal misirliklarəşa nisbətən yirginqliktur. Əmdi əgər biz misirliklarning kəz aldida yaman kərüngən nərsini qurbanlık kilsak ular bizni qalma-kesək kiliwətməmdü? □ ■ ²⁷ Biz üq künlük yolni besip, qəldə Pərwərdigar Hodayimiz bizgə buyruoqinidək uningəşa qurbanlık sunuximiz kərək, dedi.

²⁸ Pirəwn: — Silərni Pərwərdigar Hodayinglarəşa qəldə qurbanlık ötküzüxkə barəqili koyımən; pəkət bək yirək ketip qalmanglar, mening üqün dua kilinglar, dedi. ²⁹ Musa jawab berip: — Mana, mən sening aldingdin qıqıp Pərwərdigarəşa iltija kilimən wə kəküynlər sən Pirəwndin, əməldarlıringdin wə həlkingdin ətə qıqıp ketidu; ləkin Pirəwn yənə hiylə ixlitip, həlknı Pərwərdigarəşa qurbanlık kilixka berixtin toskuqı bolmisun, dedi.

³⁰ Musa Pirəwnning aldidin qıqıp, Pərwərdigarəşa xundak iltija kildi.

³¹ Pərwərdigar Musa tiliginidək kildi; u kəküynlərnı Pirəwn, əməldarlırı wə həlkidin qıqiriwətti; hətta bir tal kəküynmu qalmıdı.

³² Ləkin Pirəwn bu qetimmu kənglini qattık kılıp, qəwmni koyup bərmıdı. ■

9

Bəxinqi apət — waba apiti

¹ Andin Pərwərdigar Musəşa: — Pirəwnning aldiəşa berip uningəşa: — «İbraniylarning Hudası Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga ibadət kilixioşa Əz qəwmimni koyup bər. ² Əgər ularni koyup berixni rət kılıp, yənıla tutup turuwalidəqan bolsang, ³ mana, Pərwərdigarning qəli etizliktiki qarpaylıringning üstigə, at-exəklər, tögilər, wə koy-kaliliringning üstigə qüxüp intayin eqır bir waba kəltüridu. ⁴ Ləkin Pərwərdigar İsrailning qarpaylırini misirliklarning qarpaylıridin pərkləndüridu. Nətijidə, İsrailning qarpaylıridin heqbiri ölməydu» — degin, dedi. ⁵ Pərwərdigar wəqitni bəkitip: — Ətə Pərwərdigar zeminda bu ixni kılıdu, dedi. ⁶ Ətisi Pərwərdigar xundak kildi; misirliklarning bərlik qarpaylırı əldi; ləkin İsrailarning qarpaylıridin birimu ölmıdı. ⁷ Pirəwn adəm əwətip təkxürıwıdı, mana, İsrailarning qarpaylıridin birimu ölmıgenıdı. Ləkin Pirəwnning kəngli qattık kılınip, u qəwmni koyup bərmıdı.

Altinqi apət — qaka apiti

■ **8:24** Zəb. 78:45; 105:31 □ **8:26** «Hodayimizəşa sunmaqçı boləqan qurbanlık mal misirliklarəşa nisbətən yirginqliktur» — misirliklarəşa nisbətən «yirginqlik boləqini» koylardin ibarət idi. Ular koyıarnı, xundakla koyqılarnımu yirginqlik dəp qarışqan; ləkin paydını kəzləp Misirdiki bəzi yərlərdə koy bəkilatti («Yar.» 46:34ni kərüng). Muxu ayətning baxka birhil qıxəndürülüxi boyıqə, misirliklər bəzi mallarəşa (məsilən, kalilarning bəzi hillirioşa) qokunatti. Əgər İsrailar ular qokunəqan birhil malni qurbanlık kilsa, ular qəzəplinətti, əlwəttə. ■ **8:26** Yar. 43:32; 46:34 ■ **8:32** Mis. 8:11

8 Andin Pərwərdigar Musa wə Ҳаруноја: — Humdanning külidin qanggilinglarni toxkuzup elinglar, andin Musa uni Pirəwnning көz aldida asmanоја қаритip qaqsun. 9 Xundak қilixi bilən kül pütкүl Misir zeminini қaplaydiоjan qang-tozan bolidu wə Misir zeminidiki һəmmə yərdə adəmlər wə һaywanlarning бədinigə қuxuxi bilən һurrək-һurrək қақа қikiridu, — dedi. 10 Xuning bilən ular humdandin kül elip, Pirəwnning aldiоја берip turdi wə Musa uni asmanоја қаритip qaқti; u adəmlər wə һaywanlarning бədinigə қuxuxi bilən һurrək-һurrək қақа қikardi. 11 Jadugərlər қақilar дəstidin Musaning aldiда турalmay қaldi; қunki jadugərlarning бədininimu, баққа барliқ misirliқlarnimu ohxax қақа бесip кətkənidu. 12 Lekin Pərwərdigar Pirəwnning көnglini kattik қildi; xunga Pərwərdigar дəl Musоја eytkinidək u ularоја қulak salmidi.

Yəttinqi apət — mөldür apiti

13 Andin Pərwərdigar Musоја: — Ətə tang səһər қopup, Pirəwnning aldiда турup uningоја: «Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak дəydu: — Қowminni Manga ibadət қilixқа қoyup бər; 14 қunki Mən bu кətim һəmmə balayi apətlirimni yurikinggə, əməldarling wə puқraliringning üstigə əwətimən. Buning bilən sən pütкүl yər yuzidə Məndək баққа birining yоқ ikənlikini bilisən. 15 Qunki Mən қolumnu uzitip, əzüng wə қowmingni waba bilən urоjan bolsam'idi, bu waқitқиғə sən yər yuzidin yоқilip кəttəting. 16 Һalbuki, Mening seni ornungоја tikliximdiki məqsitim xu idiki, дəl Əz қudritimni sanga kərsitix, xundakla namimning pütкүl yər yuzidə jakarlinixi үqün idi.■

17 Sən yənə қowmimоја қongқilik қilip, ularni қoyup берixni rət қiluyerəmsən? 18 Mana, ətə muxu waқitlarda Misir дəliti bina bolоjandin buyan һəq көrүlүp бақmiojan kattik mөldürni yaоjdurimən. 19 Xuning үqün adəm əwətip, һaywan wə etizda bar-yоқungni yioјip iқkiri solioјin; қunki oygə қayturulmay sirtta қalоjan adəm wə һaywanlarning һəmmisi mөldürning astida кəlip өlүp кətidu! — дegin, dedi.

20 Buni anglar Pirəwnning əməldarlingining arisidin Pərwərdigarning sөzidin қorққан һərbir adəm əz қulliri wə қarpaylirini yүgүrtүp öylirigə elip кəldi. 21 Lekin Pərwərdigarning sөzini etibarоја almiojanlar əz қul wə mallirini taxқirida қaldurup қoydi.

22 Pərwərdigar Musоја: — Misir zeminidiki һər yərdə, adəmlər üstigə, mallarning üstigə, xundakla Misir zeminidiki dalalarning һəmmə ot-qəplirining üstigə mөldür yaоjsun дəp, asmanоја қарap қolungni көtүrgin, dedi. 23 Musa xuning bilən һasisini asmanоја қарitip көtүrүwidi, Pərwərdigar güldürmamini güldürlitip, mөldür yaоjdurdi, yər yuzidə қақmak qəkindiliri qəpip yürətti. Xundak қilip Pərwərdigar Misir zemini üstigə mөldür yaоjdurdi. □ 24 Mөldür yeојip, mөldür bilən ot arilax quxti; mөldür xunqə eoјir boldiki, Misir дəliti bina bolоjandin tartip undak kattik mөldür yeојip бақmiojanididi. 25 Mөldür pütкүl Misir zeminining һər yeridə қuxүp, insan bolsun, һaywan bolsun, һəmmisini urdi; mөldür etizdiki һəmmə ot-qəpni urup, yərdiki һəmmə дəl-dəghlərnimu sunduruwətti. 26 Pəқət Israillar olturuxluқ Goxən zeminidila mөldür yaојmidi.

27 Pirəwn adəm əwətip Musa bilən Ҳарунни қақirtip ularоја: — Mən bu кətim gunah қildim! Pərwərdigar һəққaniydu; Səwənlik bolsa mən wə

■ 9:16 Rim. 9:17 □ 9:23 «yər yuzidə қақmak qəkindiliri qəpip yürətti» — yaki «ot yər yuzigə tohtawisiz quxti».

halkimdin o'tti. □ 28 Yənə berip Pərwərdigardin o'tünüp iltija qilinglar! Hudadin qikқан bu kattik güldürmamilar wə möldür yetip axti! Silərni qoyup berəy; silər əmdi muxu yərdə turuwərsənglar bolmaydu, — dedi.

29 Musa uningəja jawab berip: — Mən xəhərdin qikқanda, Pərwərdigar tərəpkə qarap kollirimni yeyip kətürimən; güldürmamilar xu haman besikip möldür yənə yətməydu. Yər yüzi Pərwərdigarningkidur, dəp bilixing üqün xundak bolidu. 30 Lekin sən wə sening əməldarling, silərning Pərwərdigar Hudadin tehiqə qorқmaywatқininglarni bilimən, dedi.

31 Xu qaşda arpa bax qikirip, zişir oşunqilioşan boləraqқа, zişir wə arpa möldürdin wəyran қilindi. 32 Lekin buşday bilən қara buşday keyinrək bih qikarəraqқа, wəyran қilinmidi.

33 Musa Pirəwnning aldidin ketip, xəhərdin qikip Pərwərdigar tərəpkə qarap kollirini yeyip kətürdi. Xuning bilən güldürmama wə möldür tohtap, yamoşur yərgə yənə təkülmidi. 34 Əmma Pirəwn yamoşur, möldür wə güldürmamilarning tohtioşinini kərgəndə, yənə gunaқ sadir қildi; umu, əməldarlimu kənglini kattik қilixti. 35 Bu tərکیدə Pirəwnning kəngli kattik turuwerip, Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən eytkəndək, Israillarni qoyup berixni rət қildi. ■

10

Səkkizinqi apət — qekətkə apiti

1 Andin Pərwərdigar Musaşə: — Pirəwnning aldioşə barəşin; qünki ularning arisida bu məjizilik alamətlərni kərsitixim üqün Pirəwnning kənglini wə əməldarlingning kənglini kattik қilip qoydum. ■ 2 Bu ix bilən Mening misirliқlarni қандақ rəsəwa қiloşanliқim wə ularning arisida kərsətkən məjizilik alamətlirimni sən oşlungning andin nəwrəngning қulioşə yətküzisən. Buning bilən Mening Pərwərdigar ikənliқimni bilisilər, dedi. □ 3 Xuning bilən Musa bilən Harun Pirəwnning aldioşə berip, uningəja: — Ibraniylarning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Özüngni aldimda təwən tutuxni қaqanoşiqə rət қilisən? Manga ibadət қilix üqün қowmimni qoyup bər.

4 Qünki əgər sən қowmimni qoyup berixni rət қilsang, mana, Mən etə sening yurtungəja qekətkə əwətimən. 5 Ular silər zemin yüzini kərmigüdək қilip yepiwetidu, siləring möldürdin aman қaloşan nərsiliringlarnimu, dalalarda əskən həmmə dəl-dərəhliringlarnimu yəp ketidu. 6 Ular orda-sarayliringəja, əməldarlingning sarayliri, xundakla barliқ misirliқlarning əylirigə tolup ketidu; bundak apətni ata-bowangliring wə ata-bowiliringning ata-bowilirimu yər yüzidə apiridə boləşandin tartip kərüp baқmioşan» — dedi-də, burulup Pirəwnning aldidin qikip kətti.

7 Pirəwnning əməldarliri uningəja: — Bu adəm bizgə қaqanoşiqə tuzak bolar? Öz Hudasi Pərwərdigarəja ibadət қilixқа bu adəmlərni qoyup bərgəyła! Misirning harab boləşinini tehiqə kərməywətamdila? — dedi.

8 Xuning bilən Musa bilən Harun Pirəwnning aldioşə yənə қaqiritip kelindi. U ularəja: — Pərwərdigarəja ibadət қilix üqün beringlar; lekin baridioşanlar zadi kimlər? — dedi.

□ 9:27 «Səwənlіk bolsa mən wə halkimdin o'tti» — yaki «mən özüm wə halkim rəzildur».

■ 9:35 Mis. 4:21; 7:3 ■ 10:1 Mis. 4:21; 9:34 □ 10:2 «қандақ rəsəwa jazalioşanliқim» — yaki «kattik jazalioşanliқim».

⁹ Musa jawab berip: — Yaxlirimiz wə qəri-qürilər bilən, oşullirimiz wə kizlirimiz bilən, koy wə kala padilirimizni elip həmmimiz barimiz; qünki bu Pərwərdigar üqün heyət ötküzüximiz kerək, dedi.

¹⁰ U ularoşa: — Silərni bala-qaqanglar bilən koxup koyup bərginimdə, Pərwərdigar silər bilən billə boloyay! Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu! □ ¹¹ Yoksu, bundak kilixinglaroşa bolmaydu! Pərwərdigar oşa ibadət kilixka pəkət aranglardin ər kixilərlə barsun! Qünki silərning təlipinglar dəl xu əməsmidi! — dedi-də, ular Pirəwnning aldidin koşlap qikirildi.

¹² Andin Pərwərdigar Musaoşa: — Misir zeminining üstigə qolungni uzatqin. Xundak kilsang, qekətakilər Misir zeminini besip, zemindiki hərhil otyaxlarni, yəni möldürdin aman qaloqanning həmmisini yəp ketidu, dedi.

¹³ Musa həsisini Misir zeminining üstigə uzatti; Pərwərdigar xu küni wə keqisi zemin üstigə xərək xamili qikardi. Səhərdə, xərək xamili qekətakilərni uqurup kəlidi. ■ ¹⁴ Qekətakilər Misirning pütkül zeminoşa yeyilip, Misirning pütün qəgrisinimu basti. Apət intayin eoşir boldi; ilgiri bundak qekətkə apiti bolup baqmioqan, mundin keyinmu uningdək bolmaydu.

¹⁵ Ular pütkül zeminning yüzini kaplidi, yər karangoşulixip kətti; ular möldürdin aman qaloqan zemindiki həmmə otyaxlarni wə dəl-dərhərləning barliq mewilirini yəp kətti. Xuning bilən pütkül Misir zeminini təwəsidiği dəl-dərhərlərdə yaki daladiki gül-giyahlarda heq yexillik qalmidi.

¹⁶ Andin Pirəwn aldirap-tenəp Musa bilən Harunni qakirtip ularoşa: — Mən həm Hudayinglar Pərwərdigar aldida həm silərning aldinglarda gunaş kildim. ¹⁷ Əmdi muxu bir ketim gunahimdin eüp Pərwərdigar Hudayinglardin bu ölümni məndin elip ketixini iltija kilixinglarni eötünimən, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Musa Pirəwnning aldidin qikip Pərwərdigar iltija kildi.

¹⁹ Xuning bilən Pərwərdigar xamalni burap oşərb təəptin intayin küqlük boran qikirip, qekətakilərni uqurup, Kizil Dengizoşa oşərk kildi; Misirning pütkül təwəsidiği bir talmu qekətkə qalmidi. ²⁰ Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kilip koyoşini üqün u Israillarni koyup bərmidi.

Tokquzinqi apət — karangoşuluk apiti

²¹ Andin Pərwərdigar Musaoşa: — Qolungni asmanoşa qaritip uzatqin; xuning bilən kattik bir karangoşuluk bolidu, hətta adəm silisa koloşa tuyuloşudək koyuk karangoşuluk Misir zeminini kaplaydu, — dedi.

²² Andin Musa qolini asmanoşa qaritip uzitiwidi, koyuk bir karangoşuluk Misir zeminini üq küngiqə kaplap turdi. ■ ²³ Üq küngiqə biri yənə birini kərəlməs wə ya heqkim öz jayidin kozoşilalmas boldi; lekin

□ **10:10 «Pərwərdigar silər bilən billə boloyay!»** — bu təhdit salidoqan, nahayiti kinayilik, həjwiyy gəp, əlwəttə. Baxka birhil tərjimisi «Pərwərdigarni silər bilən bolsun dəp, silərni bala-qaqanglar bilən koxup koyup berəmdim?». «**Mana, aldinglarda balayi'apət turuptu!**» — ibraniy tilida «yamanlik», «apət» yaki «balayi'apət» «ra» deqən səz bilən ipadilini. Lekin misirliklərnin muhım ilahı — «kuyax ilahı»ning namimu «Ra» boloaqça, Pirəwnning səzi ikki bislik boluximu mumkin; undak boloaqanda ikkinqi mənsi: «Mening ilahım «Ra» silərni jazalaydu!» deqənlik bolidu («aldinglarda «ra» turuptu!). Muxu ibarə baxka tərjimilərdə «Mana, silərdə yaman niyət bar!» dəpmu tərjimə kilini. ■ **10:13** Zəb. 78:46; 105:34,35 ■ **10:22** Zəb. 105:27,28

barlıq Israillar olturoqan jaylarda yorukluk bar idi. ²⁴ Pirəwn Musani qakirtip uningəja: — Berip, Pərwərdigarəja ibadət qilinglar. Pəkət qoy wə kala padiliringlar qalsun; bala-qaqiliringlarnimu elip barsanglar bolidu, dedi. ²⁵ Musa jawabən: — Undakta Hudayimiz Pərwərdigarəja qurbanlıq kılıxka *inaklıq* qurbanlıki wə köydürmə qurbanlıkiəja lazimlik qarpaylarni sən bizgə berəmsən? □

²⁶ Özimizning qarpaylirimiz biz bilən birgə ketixi kerək, bir tuyikimu kəynidə qalsa bolmaydu; qünki Hudayimiz Pərwərdigarəja ibadət kılıxka qurbanlıq kılıdioqinimizni bulardın talliximiz lazim. U yərgə yetip barmioquqə, Pərwərdigarəja qaysi qurbanlıklar bilən ibadət kılıdioqinimizni bilməymiz, — dedi.

²⁷ Lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini qattik qildi; u ularni yənila qoyup bərmidi. ²⁸ Pirəwn Musəja: — Aldimdin yoqal! Həzi bol, ikkinqi manga kərugüqi bolma! Qünki yüzümni yənə kərgən kününg jeningdin ayrilisən, — dedi.

²⁹ Musa uningəja: — Rast eyting! Mən sening yüzüngni ikkinqi kərgüqi bolmaymən, — dedi.■

11

Oninqi apət — pütün Misirdiki tunji balilarning əlüxi. Musaning Pirəwngə eytkən ahirki səzliri

¹ Xuning bilən Pərwərdigar Musəja: — Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən. Andin u silərnə bu yərdin ketixkə yol qoyidu wə u silərnə həmmə nərsiliringlar bilən qoxup qoyup berip, bu yərdin mutlək qoşlap qikiridu. □ ² Əmdi sən həlkkə tapilap: — Hər biringlar, ər kixilərnəning hərbiəri öz qoxnisidin, ayal kixilərnəning hərbiəri öz qoxnisidin kümüx buyumlarni, altun buyumlarni sorap alsun, degin, — dedi □ ■ ³ (Pərwərdigar həlkinə misirliklarning aldidə iltipət tapkuzdi. Xuningdək Musa degən bu adəm Misir zeminidə Pirəwnning əməldarlırining nəziridə bolsun, puqralarning nəziridə bolsun, nahayiti uluq zat boldi).■ ⁴ Andin Musa yənə: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mən yerim keqidə qikip Misirni kezip qikimən. ■ ⁵ Xu waqıtta təhtə olturuwatqan Pirəwnning tunji oşlıdin tartip yəroşunqak tartidioqan dedəkning tunji oşlıqioqə, xundaqla barlıq qarpaylarning tunjiliri, yəni Misirdiki barlıq tunji jan igiliri əlidu. ■ ⁶ Bu səwəbtin pütkül Misir zeminidə qattik bir pəryad kətürülidu; uningdin ilgiri xundaq pəryad bolup bəkmioqanidi, mundin keyinmu bundak pəryad anglanmaydu. ⁷ Lekin Israillarəja, məyli adəmliri, məyli həywanatlırioqə bolsun, hətta bir tal itmu qawap koymaydu. Buningdin Pərwərdigarning misirliklar bilən Israilni pərkləndüridioqanlıkını bilisilər».

⁸ — Xuning bilən bu əməldarlıringning həmmisi aldimoqə kelip, manga təzim kılıp: «Sili əzliri wə siligə əgəxkən barlıq qowmliri qikip

□ **10:25 «bizgə»** — ibranıy tilidə «kolimizəja». «**bizgə berəmsən?**» — yaki «bizgə berixing kerək!». ■ **10:29** İbr. 11:27 □ **11:1 «Yənə bir apətni Pirəwnning üstigə wə Misirning üstigə qüxürimən...»** — bu səzlərnə Musa tehi Pirəwnning aldidin qikmay turup Pərwərdigar uningəja eytkən bolsa kerək (8-ayətni kərugə). □ **11:2 «həlkkə tapilap...»** — ibranıy tilidə «həlkəning kulaklırioqə söz kılıp...». ■ **11:2** Mis. 3:22; 12:35 ■ **11:3** Mis. 12:36 ■ **11:4** Mis. 12:29 ■ **11:5** Mis. 12:12

ketixkayla!» dəp eytidu, andin qikiq ketimən» — dedi-də, kattik oʻzəp bilən Pirəwnning aldidin qikiq kətti. □ ■

⁹ Pərwərdigar Musoʻa: — Misir zeminida Mening karamət məjizilirimning kəpləp kərsitilixi uqun Pirəwn silərgə qulak salmaydu, — degənidi.

¹⁰ Musa bilən Hərun bu karamət məjizilərnin həmmisini Pirəwnning aldidin kərsitip boldi; lekin Pərwərdigar Pirəwnning kənglini kattik kiliq kəy oʻqini uqun u Israillarni uning zeminidin kətkili kəymidi. ■

12

Ətup Ketix həyti

¹ Pərwərdigar Misir yurtida Musa wə Hərunoʻa mundak dedi: —

² Bu ay silərgə aylarning iqida bəxi, yilning tunji eyi bolidu. □ ³ Silər pütin Israil jamaitigə səz kiliq: — Bu ayning oninqi kuni həmminglar atilirlarning ailisi boyiqə bir kəzini elinglar; hər bir ailigə birdin kəza elinglar. □ ⁴ Əgər məlum bir ailə bir kəzini yəp bolalmioʻdək bolsa, undakta əy igisi yenediki kəxnisi bilən birlixip adəm sanioʻa kərap bir kəza elinglar; hər bir kixining ixtihasioʻa kərap həsəbləp muwəpiq bir kəza hāzilənglar. ⁵ Hərbiringlar tallaydioʻan kəzənglar bəjirim, bir yaxliq ərkək bolsun; kəy yaki əqkə pādiliridin tallansimu bolidu. ■

⁶ Kəzini bu ayning on tətinqi künigiqə yeninglarda turəuzunglar, — degin.

— Xu kuni Israilning pütkül jamaiti tallioʻan melini gugumda soysun.

□ ⁷ Andin ular uning kənidin elip gəx yeyilən əyning ixikning bax tərəpigə həp ikki yan kexikigə sürkəp kəysun. ⁸ Ular xu kəqisi gəxini otta kawap kiliq yesun; uni petir nan wə aqqiq-qūqūq kəktat bilən kəxup yesun. ■ ⁹ Kət'iy ham yaki suda pixurup yemənglar, bəlki uni bax, put wə iq-kərinliri bilən otta kawap kiliq yənglar. ¹⁰ Uning həqnemisini ətigə kəldurmənglar. Əgər ətigə exip kəloʻanliri bolsa, uni otka selip kəydürüwətinglar.

¹¹ Silər uni mundak hələttə yənglar: — Uni yegəndə bəlliringlarni qing bəoʻlap, ayaqiliringlaroʻa kəx kiyip, kəlliringlarda həsə tutkən həlde tez yənglar. U bolsa Pərwərdigarning «ətup ketix» kəzidisur. □

□ **11:8 «Xuning bilən bu əməldarlingning həmmisi aldimoʻa kelip, manga təzim kiliq: .. andin qikiq ketimən» — dedi-də, kattik oʻzəp bilən Pirəwnning aldidin qikiq kətti»** — 1-8 ayəttə hatiriləngənlər Musa bilən Pirəwnning otturisida boləqan jedəl (10-babta hatiriləngə)ning dawami bolsa kərək. ■ **11:8** Mis. 12:30 ■ **11:10** Mis. 9:16; Rim. 9:17 □ **12:2 «Bu ay silərgə ... yilning tunji eyi bolidu»** — bu waqitdin ilgiri Hudaning həlki uqun yilning bəxi küzdə (Səntəbrdə) baxlinatti (Mukəddəs Kitabta buningdin ilgiri barliq waqitlar xundak həsəblinatti). Ottura xərktiki əllərnin həmmisining xundak kəndari bar idi. □ **12:3 «kəza»** — Ibraniy tilida «kəza» degən səz oʻqləknimu kərsitidu. ■ **12:5** Law. 1:3; 22:21; Mal. 1:8; 1Pet. 1:19 □ **12:6 «gugum»** — ibraniy tilida «ikki kəq arilikida» degən səz bilən ipadilini — demək, kün petiwatkan qəoʻdin kərangəy qūxkūqə boləqan arilikti waqit. «Birinqi kəq» kəqkərun yaki kün petix, «ikkinqi kəq» kəqini kərsətsə kərək. Israilda ixtililən kəndar boyiqə yengi kün kəq kirixi bilən baxlinidu. Xunga xu kəqə bilən birinqi ayning on bəxinqi kuni baxlinidu. ■ **12:8** Qel. 9:11; 1Kor. 5:8 □ **12:11 «U bolsa Pərwərdigarning «ətup ketix» kəzidisur»** — ibraniy tilida «Bu Pərwərdigarning «pəshə»sidur». Ibraniy tilida «pəshə» yaki «pəshə» «ətup ketix» degən uqumni bildüridu. «Ətup ketix» degənnin muxu yərdə nemini kərsətkini toʻqrisida 13-ayət wə izahatini kəring.

¹² Qünki Mən u keqisi Misir zeminini kezip ötımən; Mən Misir zeminida məyli insan bolsun, məyli həywan bolsun ularning tunji tuquloqan ərkiqining həmmisini öltürımən; xuning bilən Mən Misirning barlık but-ılaqlirining üstidin həküm qıqırımən; Mən Pərwərdigardurmən. □ ¹³ Xu qurbanlıqning keni silər olturoqan ɵylərdə silərgə *nijat* bəlgisi bolıdu; bu qanlarnı kerginimdə silərgə ɵtöp turımən. Xuning bilən Misir zeminini uroqinimda həlakət elip kelidıoqan waba-apət silərgə təgməydu. □

Petir nan həyti

¹⁴ Bu kün silərgə hatirə kün bolsun; uni Pərwərdigarning həyti süpitidə ɵtküzöp təbriklənglar; əbədiy bəlgilimə süpitidə nəsilidin-nəsilgə mənggü ɵtküzünglar. ■ ¹⁵ Yəttə kün petir nan yənglar; birinqi künü ɵyünglardin *barlık* hemirturuqlarnı yok qilinglar; qünki kimki birinqi kündin tartip yəttinqi künqigə bolduruloqan nan yesə, xu kixi Israil qataridin üzöp taxlinidu. ¹⁶ Birinqi künü silər muqəddəs ibadət soruni tüzünglar; yəttinqi künimu həm xundak bir muqəddəs ibadət soruni ɵtküzülsun. Bu ikki kün iqidə həqkandak ix-əmgək qilinmisun; pəkət hər kixining yoydıoqinini təyyarılaxka munasiwətlik ixlarnıla qılsanglar bolıdu. □ ¹⁷ Mən dəl xu künü silərnı qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qıkaroqinim üqün silər petir nan həytini ɵtküzünglar; xu künni nəsilidin-nəsilgə əbədiy bəlgilimə süpitidə həyt künü kılip bekitinglar. ¹⁸ Birinqi aynıng on tötinqi künü, kəqkurunıdin tartip xu aynıng yığirmə birinqi künü kəqkurunıoqigə, petir nan yənglar. ■ ¹⁹ Yəttə kün iqidə ɵyliringlarda həq hemirturuq bolmisun; qünki musapir bolsun, zemında tuquloqan bolsun, kimki bolduruloqan nərsilərnı yesə xu kixi Israil jamaitidin üzöp taxlinidu. □ ²⁰ Silər həqkandak bolduruloqan nərsini yeməy, kəyərdila tursanglar, petir nan yənglar. ■

Tunji «ötöp ketix həyti», yəni «pasha həyti»

²¹ Musa Israilning barlık aqsakallirini qaqirip ularoqə: — Berip hərbingrlarning ailisi boyiqə ɵzünglaroqə bir qozini tartip qıqirip pasha

□ **12:12 «Misirning barlık ilaqlirining üstidin həküm kılimən»** — bu muqlım ix toqruluk «qoxumqə söz»imizni kəring. Misirliklarning 80din kəp ilaqliri bar idi. □ **12:13 «silərgə ɵtöp turımən»** — yaki «silərdin ɵtöp ketimən» degən səzlər toqruluk ikki hil pikir bar: — (1) Pərwərdigarning «ötöp ketix»i uning Israilarnı jazalimay ɵyigə kirməy «ötöp ketixi», (2) Pərwərdigar əwətkən «həlak pərixitisi» (23-ayət wə «Zəb.» 78:49ni kəring) Israilarning ɵylirigə yetip kəlgəndə Pərwərdigar Əzi ularning ɵylirining ixikining aldioqə «ötöp turux»i bilən həlak pərixitising yolini tosup, muhəpizət kılip saq qalduruxini kərsitixi mumkin. Biz ikkinqi pikirgə qayil bolduq («Yəx.» 31:5ni wə izaqlatinimu kəring). ■ **12:14** Mis. 5:1 □ **12:16 «ibadət soruni»** — muxu yərdiki «sorun» degən söz «sorunoqə qaqirilix» degənni bildürıdu. Nəgə qaqirilıdu? Muqəddəs Kitabta adətə təktilnidıoqan ix həlkning jəm boluxi əməs, bəlki «**Hudaning** yenioqə yioqilixka qaqirilix»tin ibarət bolıdu. Lekin muxu yərdə, bolupmu qəl-bayawandin ɵtöp səpər kıloqan waqtıda, pütkül jamaət «muqəddəs qedir»ning aldioqə yioqilixi mumkin, wə keyin Pələstin zeminida turoqanda, ərəkəklər bu əmr boyiqə hər yili «muqəddəs qedir»oqə, andin muqəddəs ibadətəhaniqə yioqilidıoqan bolıdu («Qan.» 16:16). ■ **12:18** Law. 23:5; Qel. 28:16 □ **12:19 «Israil jamaitidin üzöp taxlinidu»** — «öz həlkıidin üzöp taxlinidu» yaki «jamaəttin üzöp taxlinidu» degənnıng mundak birnəqqə quxənqisi boluxi mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni ɵltürıdu; (2) jamaət uni ɵltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin həydiwetixi yaki pütkül jəmiyət uni paliwetixi kerək; (4) unıngdin həq nəsil qaldurulmaydu. Bizningqə baxka ayəttə enik buyruq kərsitilmıgəqkə, birinqi quxənqə (Huda Əzi xu adənni dunyadin kətküzıdu) toqra boluxi mumkin, dəp qaraymız. ■ **12:20** Qan. 16:3

közisini soyunglar. □ ■ 22 Andin bir tutam zupa elip uni qaqidiki qanoqa qılap, qaqidiki qanni ixikning bexi wə ikki kexikigə sürkənglar. Silərdin aʔigəngiqə heqkim öyining ixikidin kəʔ'iy qıqmısun. □ 23 Qünki Pərwərdigar misirliklarni urup halak kılıx üqün, zeminni kezip ötidu; U ixikning bexi wə ikki kexikidiki qanni kərgəndə, Pərwərdigar halak kılıquqining öyliringlaroqa kirip silərnı uruxidin tosux üqün *muħapizət kılıp* ixikning aldioqa ötüp turidu. □ ■

24 Bu rəsim-qaidini özünglar wə baliliringlar üqün əbədiy bir bəlgilimə süpitidə tutunglar. □ 25 Silər Pərwərdigar Öz wədisi boyiqə silərgə beridioğan zeminoqa kirgininglarda bu heytlik ibadətıni tutunglar.

26 Baliliringlar silərdin: «bu ibaditinglarning mənisi nemə?» — dəp sorisa, ■ 27 silər: «Bu misirliklarni urəjinida, Misirda Israillarning öylirining aldioqa ötüp turup, bizning öydikilirimizni kütquzoğan Pərwərdigaroqa boləjan «ötüp ketix» qurbanlıki bolidu» — dənglar. Xuni angliəqanda, həlkəngixip *Hudaəqa* səjdə kildi.

28 Andin Israillar kaytip berip, Pərwərdigar dəl Musa bilən Ħarunoqa əmr kılıəndək ix kərdi. ■

Tunji tuəuloğan ərkəklərnıng öltürülüxi

29 Wə xundək boldiki, yerim keqə boləqanda, Pərwərdigar Pırəwnning təhtidə olturuwatқан tunjisidin tartip zındanda yetiwatқан məħbusning tunjisioqə, Misir zemindiki tunji oşullarning həmmisini urup öltürdi, xundəkla u ħaywanatlarning tunji tuəuloğanliriningmu həmmisini öltürdi. ■ 30 Adəm ölmigən birmu öy qalmioaqqa, xu keqisi Pırəwnning özi, uning barlık əməldarlırı wə barlık misirliklar keqidə ornidin kopti; Misir zeminida intayin kattik pəryad kətürüldi. ■ 31 Pırəwn keqidə Musa bilən Ħarunni qakirtip: — Turunglar, silər wə Israillar bilən billə mening həlkimning arisidin qıqip ketinglar; eytkininglardək berip, Pərwərdigaroqa ibadət kilinglar! 32 Silərnıng degininglar boyiqə koy, əqkə, kala padilirinimu elip ketinglar; mən üqünmu bəht-bərikət tilənglar, — dedi. 33 Misirlik pukralarmu «həmmimiz ölüp kətküdəkmiz» deyixip, həlkni zemindin tez qıqiriwetix üqün ularni ketixkə aldiratti.

34 Həlk tehi bolmioğan hemirlirini elip, uni təngnilərgə selip, kiyim-keqəkliri bilən yəgəp, mürilirigə elip kətürüp mengixti. 35 Israillar Musaning tapilioqini boyiqə kılıp, misirliklardin kümüx buyumlar, altun buyumlar wə kiyim-keqəklərnı sorap elixti. ■ 36 Pərwərdigar həlkni misirliklarning kəz aldidə iltipat tapquzoqini üqün misirliklar ularning özliridin sorioğanlirini bərdi; xundək kılıp Israillar misirliklardin oşanıymətlərnı elip kətti.

Israillarning Misirdin qıqip ketixi

- 12:21 «**pasha**» — yəni «ötüp ketix heyti». ■ 12:21 İbr. 11:28 □ 12:22 «**zupa**» — zupa birhil əsümlük; baxqa bir ismi «lepəkgül». □ 12:23 «**halak kılıquqi**» — bəlkim birhil pərixitini kərsətsə kerək («Zəb.» 78:49ni kərüng). «**ötüp turux**» — «ötüp turux» yaki «ötüp ketix» degənnıng mənisi toşruluk 12:13tiki izahatni kərüng. ■ 12:23 İbr. 11:28 □ 12:24 «**bu rəsim-qaıda**» — Ħudaning keyinki əmlrıri boyiqə, «ötüp ketix heyti»da (1) ħərbir aillıng bir qozını qurbanlık kılıxi; (2) uning gəxini keqidə yeyixi; (3) bu gəxni petir nan wə aqqıq kəktatlar bilən billə yeyixi qatarlıklar tələp kılınıdu («Qəl.» 9:1-14, «Kən.» 16:1-8ni kərüng). ■ 12:26 Yə. 4:6 ■ 12:28 İbr. 11:28 ■ 12:29 Zəb. 78:51; 105:36; 135:8; 136:10 ■ 12:30 Zəb. 105:36,38 ■ 12:35 Mis. 3:21; 11:2; Zəb. 105:37

37 Xuning bilən Israillar balilarni hesabka almioqanda altə yüz mingqə ərkək bolup, Ramsəstin qixip, Sukkot xəhirigiqə piyadə mangdi. 38 Ular bilən billə qong bir top xaloqut həlkmu ularoqa qoxulup mangdi, yəne nuroqun qarwilar, kəpligən kala-qoy padiliri bilən billə qixti. □

39 Misirdin alojaq qixkan hemirdin ular petir nan-tokaqlarni ətti; qünki ular Misirda birdəm-yerim dəm turoquzulmay həydəlgini üqün hemir bolmiojanidi; ular əzliiri üqün yeməklilik təyyarliwelixkimu ülgürəlmigənid.

40 Israillarning Misirda turoqan waqti jəmiy tət yüz ottuz yil boldi.

■ 41 Xundak boldiki, xu tət yüz ottuz yil toxkanda, dəl xu künidə Pərwərdigarning barliq qoxunliri Misir zeminidin qixip kətti. 42 Xu küni keqidə ular Misir zeminidin qixiriləqini üqün, xu keqini ular Pərwərdigarning keqisi dəp tutuxi kerək; xu keqini barliq Israillar əwladtin əwladkixə Pərwərdigaroqa atap tutup, tünixi kerək.

Ətup ketix həytining kaidə-tüzümliri

43 Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa mundak degənidi: — Pasha qozisi toşrisidiki bəlgilimə xu bolsunki: — Həqkandak yat əllik adəm uningdin yemisun. 44 Ləkin hərkimning puloqa setiwaloqan quli bolsa, u hətnə kılinsun, andin uningdin yesun.

45 Əmma öyünglarda waqitlik turuwatqan musapir yaki mədikar buningdin yesə bolmaydu.

46 Gəxni baxka bir öygə elip qixmioqin; birlə öydə yeyilsun; qozining həqbir səngiki sundurulmisun. ■

47 Pütkül İsrail jamaiti bu həytni ötküzsun.

48 Əgər sening bilən birgə turoqan musapir bolsa, Pərwərdigaroqa atap pasha həytini ötküzməqə bolsa, undakta aldi bilən barliq ərkəkliri hətnə kılinsun; andin kelip həyt ötküzsun. U zeminda tuşuloqan kixidək sanalsun. Ləkin həqbir hətnisiz adəm uningdin yemisun. 49 Zeminda tuşuloqan kixi həm aranglarda turoqan musapir üqün ohxax qanun-bəlgilimə bolsun.

50 Xuning bilən Israillarning həmmisi dəl Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa buyruqandək xu ixlarni ada kildi. 51 Xu küning özidə Pərwərdigar Israillarni qoxun-qoxun boyiqə Misir zeminidin qixardi.

13

Tunji tuşuloqanni Hudaşoqa atax

1 Pərwərdigar Musoqa: 2 — Israillar arisida baliyatquning barliq tunji ərkək mewisini, məyli u insanning yaki həywaning bolsun, Manga atap mükəddəs kıləqin; u Manga mənəşuptur, degənidi. ■

3 Musa həlkə mundak dedi: — Silər Misirdin ibarət «kulluq makani»din qixkan bu künni yad etinglar; qünki Pərwərdigar silərnə bu yərdin qudrətlik qəli bilən qixardi. Buning üqün həq bolduruloqan nərsə yeyilmisun.

□ 12:38 «xaloqut həlk» — keyinki wəqələrdin (məsilən, «Qel.» 11:4 qatarliqlar) qarioqanda, Israillardin baxka birnəqə millətlərdin boləqan bir türküm kixilərnə kərsətsə kerək. ■ 12:40 Yar. 15:13; Ros. 7:6; Gal. 3:17 ■ 12:46 Qel. 9:12; Yh. 19:36 ■ 13:2 Mis. 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qel. 3:13; 8:17; Luqa 2:23

4 Abib eyining bügünki küni yoloja qikқан күн. □ ■ 5 Әмди Пәрвәрдигар сanga берixкә ата-bowiliringoja қәсәм қилоан, сүт билән һәсәл еқип туридиоан земинoja, яәни Қанааний, Һиттий, Аморий, Һиwiй wә Yәbusiylarning земинoja seni elip барoқинда мухu *Abib* eyida xу ibadәtni tutқin. 6 Yәттә күнigәqә petir nan yәnglar; yәttinqi күnida Пәрвәрдигарoja алахидә аtiоian һeyt өtküzülsun. 7 Yәттә күн iqidә petir nan yeyilsun; silәрning aranglarda һeққandақ boldurulоian nan tepilmisun wә ya qeғriliring iqidә һeқ һemirturuqmu көrүnmisun. 8 Xu күni sән өз оoғlungoja: «Misirdin qikқinimda Пәрвәрдигарning manga көrsөtkән iltipatini yad қilip тәxәkkur bildürүx үqүн, bu *һeytni* өtküzimән», дәp qүxәndүrgin.

9 Пәрвәрдигарning қанun-tәlimining һәмixә аozingdin qүxmәsliki үqүн, bu бәлgilimini қолungoja бәлгә қilip seliwal, pexanәnggә қaxқidәк әslәtmә қilip орnitival; qunki Пәрвәрдигар seni қudrәtlik қoli билән Misirdin qikardı. 10 Әмди bu бәлgilimini yilmu-yil bekitilgән waқtida tutқin.

11 Пәрвәрдигар сән билән ата-bowiliringoja қилоан қәsimi бойiqә seni Қанаанийlarning земинoja elip берip, uni sanga тәқdim қilоianдин keyin, xundақ қilixing керәк: — 12 барliқ балиyatқuning tunji mewisini Пәрвәрдигарoja аtap sunisән; xundақla қарpay melingning һәmmә tunji әrkәkirimu Пәрвәрдигарoja мәnsup bolsun. □ ■ 13 Әmma exәklәrning һәmmә tunjilirining орnioja бирдин қоza бәrgin. Әgәр uning орnioja бирnärsә бәрmisәng, uning боynini sunduruwәtkin. Ooқulliringlar arisida барliқ tunjilirining орnioja һәrlүk бәdili тәlüxing керәк. □

14 Keyinki күnlәrdә оoғlung sәndin: «buning мәnisi nemidur», дәp sorisa, sән uningоja jawab берip: «Пәрвәрдигар қudrәtlik қoli билән bizni Misirdin qikәrip, «қulluқ makani»din azad қildi. 15 Xundақ бәdiki, Pirәwn боyni қattiklik қilip bizni қoyup берixni рәт қilоianда, Пәрвәрдигар Misir земинidiki барliқ tunji tuoқuloanlarni, insanning болsun, malning болsun, һәmmisini urup өltürdi; buning үqүн мәn malning балиyatқusining tunji mewisini, яәни һәmmә tunji tuoқuloan әrkәklerini Пәрвәрдигарoja аtap қurbanliқ қilip sunimән wә оoқullirimning һәрбир tunjiliri үqүн һәrlүk бәdili тәләp берimән», дәp eyтқin. 16 Bu бәлgilimini қолungoja *әslәtmә*-бәлгә қilip seliwal, pexanәnggә қaxқidәк әslәtmә қilip орnitival, qunki Пәрвәрдигар қudrәtlik қoli билән bizni Misirdin qikardı» — degin. ■

Bulut tüwrüki wә ot tüwrüki

17 Әmma Pirәwn һәlkni ketixкә қоyoқandin keyin, Filistiylәrning земинidiki yol yeқin bolsimu, Huda ularni xu yol билән baxlimidi; qunki u: «һәlkim jәnggә uqrap қalsa, қорқup puxayman қilip, Misiroja yenip

□ 13:4 «**Abib eyi**» — Israilning kalendari бойiqә yilning birinçi eyidur, ibraniylar ixlәtkән kalendar бойiqә, бәzi yillirida Mart eyida, бәzi yillirida Aprilда baxlinidu (12:2ni көrүng). «Abib» degәnning мәnisi: «bih urux», «өsip qikix»tur. ■ 13:4 Mis. 23:15 □ 13:12 «... **Һәmmә tunji әrkәkirimu Пәрвәрдигарoja мәnsup bolsun**» — Пәрвәрдигар Misirda барliқ tunjilarni өlümdin қutқuzоian болup, ularning һәmmisi «өlümdin tirilgәndәк» uningоja мәnsup idi. Әmma (insan болsun, mal болsun) tunji tuoқuloanlar bolsa pүtkүl ailigә wәkillik қilatti. ■ 13:12 Mis. 22:30; 34:19; Law. 27:26; Qәl. 8:17; Әz. 44:30 □ 13:13 «**exәklәrning һәmmә tunjilirining орnioja бирдин қоza бәrgin...**» — omumән eyтқanda, ulaqlarni қurbanliқ қilixқа болmaytti; pәkәt қoy, kala, оoқlaқ wә кәptәр қатарliқlarla болatti. Yәнә kelip, ulaqlarning орnioja қоylarni қurbanliқ қilixқа ruhsәt берilixidә ulaqlarning iқtisadiy қimmitining yuқirilikә nazәrgә elinoan.

■ 13:16 Mis. 13:9; Қан. 6:8; Pәnd. 3:3

ketixi mumkin» döp oyliotanidi. ¹⁸ Xu säwəbtin Huda hälkni aylandurup, Kizil Dengiz tərəptiki qəlning yoli bilən baxlap mangdi. Xundak kilip Israillar Misirdin qikkinida, qorallinip jənggə təyyar bolup tərtip bilən mangdi.

¹⁹ Musa Yüsüpnig səngəklirinimu billə eliwaldi; qünki Yüsüp əslidə Israilning oqulliri boləjan *kerindaxlrini*: «Huda qoqum silərnə yoklap həlinglərdin həwər alidu; xu qaoqda silər mening səngəklirimni muxu yərdin billə elip ketinglar» döp kəsəm kildurojanidi. □ ■

²⁰ Andin ular Sukkottin qikip, qəlning qetidiki Etam degən yərdə qedirlirini tikti. ²¹ Əmdi Pərwərdigar ularoqə yol kərsitixkə kundüzi bir bulut tüwrükidə, keqisi yorukluk berixkə ot tüwrükidə bolup ularning aldida yürətti. Xuning bilən ular keqə-kündüz yol yürələytti. ²² Bulut tüwrüki kundüzi, ot tüwrüki keqisi hälkətin ayrilmay, aldida yürətti.

14

Israillarning Kizil Dengizdin ötüxi

¹ Pərwərdigar Musaoqə: ² — Sən Israillaroqə: «Silər burulup Migdol bilən dengizning arilikidiki Pi-Həhirotning aldioqə berip qedir tikinglar; Baal-Zefonning udulidiki dengizning boyida qedir tikinglar», degin. □ ■

³ Xuning bilən Pirəwn: «Israillar zeminda ezip qaldi, qəlning iqidə kamilip qaldi» döp oylaydu; ⁴ Israillarni koqilisun döp Mən Pirəwnning kənglini kattik kilimən; xundak kilip, Mən Pirəwn wə uning pütkül koqunliri arkilik Öz uluqluqumni ayan kilimən; wə misirliklər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, — dedi.

Israillar Hudaning sözi boyiqə kildi. ■

⁵ «U hälk keqip kətti» döp Misirning padixahioqə həwər beriliwidi, Pirəwn bilən əməldarlıri hälk toqrisidiki qararidin yenip: «Israillarni kulluqtin koquwətkinimiz, bu zadi nemə kilənimiz?!» — deyixti.

⁶ *Pirəwn* dərhal jəng hərwisini koxturup, öz hälkini baxlap yoloqə qikti.

⁷ U yənə altə yüz hillanoqə jəng hərwisi, xundakla Misirdiki barlık jəng hərwilirini yioqdurup, ularning hərbirigə ləxkər baxliklrini olturoquzup elip mangdi. ⁸ Pərwərdigar Misirning padixahı Pirəwnning kənglini kattik kiləini üqün, u Israillarni koqilidi. Bu qaoqda Israillar koqilirini egiz kətürüxkən həlda Misirdin qikip boləjanidi. □

⁹ Misirliklərnig *həmmisi* yəni Pirəwnning barlık atlıri bilən jəng hərwiliri, atlık ləxkərliri bilən pütkül koqunni ularni koqlap, Israillar dengiz boyioqə qedir tikkən jayda, yəni Pi-Həhirotning yenida, Baal-Zefonning udulida ularoqə yetixti. ■ ¹⁰ Pirəwn yəkinlaxkənda, Israillar bəxini kətürüp qariwidi, mana, misirliklər ularning arkisidin yürüx kilip koqlap keliwatatti! Xuni kərgəndə Israillar tolimu koqkuxup, Pərwərdigaroqə nida-pəryad kətürdi. ¹¹ Ular Musaoqə: — Misirdə geristan tepilmasmidi, sən bizni qəldə əlsun döp muxu yərgə elip kəldingəu?! Bizni Misirdin elip qikip, bizgə mundak kiləning nemisi?! ¹² Misirdə turoqə waqtimizda biz sanga: «Bizni misirliklərnig kulluqida boluximizəqə koqoqin, biz bilən kəring bolmisun» döp eytmioqanmiduk?

□ **13:19** «...yoklap həlinglərdin həwər alidu» — bu ibranıy tilida pəkət «yoklap» degən birlə sez bilən ipadilinidu. ■ **13:19** Yar. 50:25; Yə. 24:32 □ **14:2** «dengiz» — «Kizil Dengiz»ni kərsitidu. Həritini kəring. ■ **14:2** Qəl. 33:7 ■ **14:4** Mis. 4:21; 10:20 □ **14:8** «kollirini egiz kətürüxkən həlda» — huxallik, mərdanilik bilən, demək. ■ **14:9** Yə. 24:6

Misirliklarning kullukida bolqinimiz qelgə kelip elginimizdin əwzəl bolatti! — dedi.■

¹³ Buning bilən Musa həlkə: — Qorqmay, tik turunglar, Pərwərdigarning bəgün silərgə yürgüzidioqan nijatini kərisilər; qünki silər bəgün kərgən misirliklarni ikkinqi kərməysilər. ¹⁴ Pərwərdigar silər üqün jəng kılıdu, lekin silər bolsanglar jim tursanglarla boldi, dedi.

¹⁵ Andin Pərwərdigar Musaqa: — Nemixka sən Manga pəryad kətürisən? Israillaroqa: «Aldioq menginglar» dəp buyruoqin. ¹⁶ Lekin sən hasangni kətürüp qolungni dengizoqa uzitip, uni ikkigə bəlgin; xundakta, Israillar dengizning otturisdin kuruk yər bilən eüp ketidu.□

¹⁷ Mana, Mən ularni koqlisun dəp misirliklarning kəngüllirini kattik kilmən, xuning bilən Mən Pirəwn wə uning pütkül koquni, jəng hərwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kilmən. ¹⁸ Xundak kılıp, Mən Pirəwn wə uning jəng hərwiliri wə atlikliri arkilik Öz uluqlukimni ayan kılənimda, misirliklar Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidu, dedi.

¹⁹ Israilning koqunining aldida yürəwatqan Hudaning Pərixtsisi əmdi ularning kəynigə etti; xuningdək ularning aldida mangoqan bulut tüwrükimu ularning kəynigə yətkilip, □ ²⁰ misirliklarning qedirgahi bilən Israilning qedirgahining arilikida tohtidi; bu bulut bir tərəptə karəngöuluk qüxürüp, yənə bir tərəptə keqini yurutti. Buning bilən pütün bir keqə bir koqun yənə bir koqunoqa yəkin keləlmidi.□

²¹ Musa kolini dengizning üstigə uzatti; Pərwərdigar pütün keqə xərktin küqlük bir xamal qikirip, dengizning süyini kəynigə yandurdi; U suni yandurup dengizni kuruk yər kildi, sular ikkigə bəlündi. ■ ²² Xu tərəkədə Israillar dengizning otturisdiki kuruk yərdin mengip, eüp kətti; sular bolsa ularning ong wə sol yenida kətürülüp tamdək turatti. □ ■ ²³ Əmma misirliklar ularni koqlap keliwatatti — Pirəwnning barlik atliri, jəng hərwiliri wə atlik ləxkərliri ularning kəynidin dengizning otturisiqığə kəldi. ²⁴ Tang atqanda xundak boldiki, Pərwərdigar ot bilən bulut tüwrükidə turup misirliklarning koqunoqa qaridi wə misirliklarning koqunoqa parəkəndiqilik qüxürdi. ²⁵ U ularning hərwilirining qaklirini patkuzup, həydəp mengixini müxkül kildi. Misirliklar: — Yürunglar, Israilning aldidin kaqayli, qünki Pərwərdigar ular üqün misirliklaroqa qarxi jəng kiliwatidu, — deyixti.□

²⁶ Pərwərdigar Musaqa: — Sular yenip misirliklarning üstigə, ularning jəng hərwilirining üstigə wə atliklirining üstigə ekip bərip, ularni qəktürəwətsun dəp qolungni dengizning üstigə uzatkin, — dedi.

²⁷ Musa kolini dengizning üstigə uzitiwidi, tang atqanda dengizning süyi yənə əsliyə həlitigə yenip kəldi. Keqiwatqan misirliklar ekinəqa qarxi yügürüxti, Pərwərdigar ularni dengizning otturidida mollak atquzdi. ²⁸ Su əsliyə yenip kelip, jəng hərwiliri bilən atliklarni, yəni Israillarning arkidid koqlap dengizoqa kirgən Pirəwnning pütkül koqunini oqərk kiliwətti; ulardin birimu saq kəlmidi. ■ ²⁹ Lekin Israillar dengizning otturisdiki kuruk yər bilən mengip eüp kətti; sular ularning ong wə sol yenida

■ **14:12** Mis. 6:9 □ **14:16** «**eüp ketidu**» — bu ikkinqi «eüp ketix»tur. «eüp ketix heyti»da aldinkı wə bu «eüp ketix» əslinidu (12:13, 23nimu kəring). □ **14:19** «**Hudaning Pərixtsisi**» — bu zat toqruluk 3:2 wə uning izahətini kəring. □ **14:20** «**bu bulut bir tərəptə karəngöuluk qüxürüp...**» — xu waqit aynig otturisi boləqaqka, adəttə ayding bolatti. ■ **14:21** Yə. 4:23; Zəb. 78:13; 106:9; 114:1-7 □ **14:22** «**eüp kətti**» — Yəhudiylar «eüp ketix» heyтини təbrikligəndə, muxu Kızil Dengizdin «eüp ketix»nimu əsləp təbrikləydu. ■ **14:22** 1Kor. 10:1; Ibr. 11:29 □ **14:25** «**u ularning hərwilirining qaklirini patkuzup...**» — baxka birnəqqə hil tərjimilirimu uqrxixi mumkin. ■ **14:28** Zəb. 78:53; 106:11

kötürülüp tamdæk turatti. ■ ³⁰ Xu tæriqidæ Pærwærdigar u küni Israillarni misirliklarning qolidin qutquzdi; Israillar misirliklarning dengizning boyida ølük yatqinini kærdi. ³¹ Israil hælki Pærwærdigarning misirliklarøa ixlætkæn zor kudritini kærüp, Pærwærdigardin kørqkti; ular Pærwærdigarøa wæ uning küli Musaøa i xændi.

15

Musaning Hudaøa mædhiyæ økuxi

¹ Xu qaoqda Musa bilæn Israillar Pærwærdigarøa mædhiyæ økup munu küyni eytti: —

«Mæn Pærwærdigarni mædhiiylæp küy eytay,

Qünki U karamæt uluølukini kørsætti;

U at wæ mingüqini dengizøa taxliwætti. □ ■

² Mening küqüm høm mening küyüm Yah Özidur;

U mænga nijæt boldi;

U mening Tængrimdur, mæn Uni uluølaymæn;

U mening atamning Hudasidur, mæn Uni aliy dæp mædhiiylæymæn. □ ■

³ Pærwærdigar jængqidur,

Yahwæh Uning namidur. □

⁴ Piræwnning jæng hærwilirini høm koxunlirini dengizøa taxliwætti;

Uning aliy læxkær baxliqliri Kizil Dengizda øærk kılındi.

⁵ Qongkur sular ularni kømüwætti,

Ular huddi taxtæk dengiz tegigæ qøküp kætti. ■

⁶ Sening ong qolung, øy Pærwærdigar,

Kudriti bilæn xan-xæræp tæpti;

Sening ong qolung, øy Pærwærdigar,

Düxmænni kukum-talkan kiliwætti. ■

⁷ Øz uluølukungning hâywisi bilæn øzünggæ kærxi qikqanlarni nabut kılding,

Sæn otluk øæzipingni øwætting,

U samanni køydürgæn ottæk ularni yutuwætti.

⁸ Dimiøingning næpisi bilæn sular dæng bolup ørlidi,

Juxkunliøan dolqunlar dæng kæbi tik turdi,

Dengizning otturisidiki qongkur sular qaturup koyuldi. □ ■

⁹ Düxmæn dedi: «Mæn ularni qoølaymæn, yetiximæn, olja elip ülæxtürimæn,

Ulardin dærdimni qikirimæn,

Kiliqimni suøurup, øz qolum bilæn ularni nabut kilimæn».

¹⁰ Lekin Sæn næpising bilæn püwlıding,

Dengiz ularni kømüwætti;

Ular juxkunluk sularda qoøuxundæk qøküp kætti. ■

■ **14:29** Zæb. 77:19 □ **15:1** «U karamæt uluølukini kørsætti» — yaki «U xanlık øælibæ kuqti». ■ **15:1** Zæb. 106:12 □ **15:2** «Yah» —Muxu tærmidæ biz Hudaning «Yahwæh» yaki «Yæhowah» degæn namini «Pærwærdigar» dæp tærmimæ kılduk. «Yah» bolsa «Yahwæh» degæn bu ismining kıskartıløan xæklidur. ■ **15:2** Zæb. 18:2; Zæb. 118:14; Yæx. 12:2 □ **15:3** «Yahwæh»

—Muxu tærmidæ biz Hudaning «Yahwæh» yaki «jæhowah» degæn namini adættæ «Pærwærdigar» dæp tærmimæ kılduk. Mænisi «Øzældin Boløuqı». 3:13-14 wæ izahatni kærung. ■ **15:5** Næh. 9:11

■ **15:6** Zæb. 118:15,16 □ **15:8** «Dimiøingning næpisi bilæn» — yaki «kæhringning rohi bilæn». ■ **15:8** Yæx. 63:12,13; Hæb. 3:10 ■ **15:10** Zæb. 74:13; 106:11

11 Ilaqlarning arisida, ey Pərwərdigar,
Kim Sening təngdixing bolsun?
Pak-muqəddəslik iqidə Öz həywwitingni kərsitidiqan,
Həmd-mədhīyilər arisida dəhxətlik turidiqan,
Məjizə-karamət yaritidiqan,
Səndək kim bolsun?

12 Sən ong qolungni uzitixing bilən,
Yər-zemin ularni yutuwətti.

13 Lekin Əzünggə həmjəmət kilip kütquzoqan qowmni rəhimdillixing
bilən baxlap qikting;
Sən ularni Öz muqəddəs makaningə qə kudriting bilən hıdayət kilip
yetəkliding. □

14 Yat həlkələr buni anglap, titrixip kətti;
Filistiyədə turuwatqanlarni toloqaktək azab tutti.

15 Andin Edomning əmirliri dəkkə-dükkigə qüxti;
Moabning palwanlirini bolsa, rasa titrək basti;
Kanaan zeminidikilərnig yüriki su bolup aqti; ■

16 Korkunq wə dəhxət ularni basti;
Bilixingning həywiti bilən ular huddi taxtək midirliyalmay qaldi;
Həlxing etüp kətükə, i Pərwərdigar,
Əzüng rənə tələp hər kiləqan həlxing etüp boləuqə. □ ■

17 Ular ni baxlap kirip,
Əz mirasing boləqan taqda kəqəttək tikisən,
Əz makanig kiləqan jayəqə, i Pərwərdigar,
Əz kolliring təyyarlıqan muqəddəs jayəqə, i Rəb, ularni elip barisən.

18 Pərwərdigar əbədil' əbədgiqə padixah bolup həküm süridu!

19 Qünki Pirəwnning atliri,
Jəng hərwiliri atliqliri bilən billə dengizə kirip boldi;
Pərwərdigar dengizning sulirini ularning üstigə yandurdi,
Lekin Israillar bolsa dengizning otturisidin quruk yərdin mengip etüp
kətti. □

20 Andin Hərunning hədisi pəyşəmbər Məryəm kolioqə dapni aldi, barlik
kiz-ayallarmu kolioqə dap elip, ussul oynixip uningə əgəxti. ■

21 Məryəm ularəqə jawabən mundək küyni okudi: —
«Pərwərdigarni mədhīyiləp küy eytinglar,
Qünki U zor uluqlukini kərsətti;
U at wə mingüqini dengizəqə taxliwətti!». □

Huda həlxni sinaydu — Marahtiki aqqiq su

- **15:13 «həmjəmət kilip kütquzoqan»** — muxu ibarə ibraniy tilida «daal» degən bir peil bilənla ipadilini. Bu peil toqruluk «Təbirələr» wə «Ayup» 19:25 wə izahatinimu kəring. **«Əz muqəddəs makaningəqə»** — ibraniy tilida «Əz muqəddəslikning makanioqə». ■ **15:15** Qan. 2:4 □ **15:16 «Əzüng rənə tələp hər kiləqan həlxing»** — bu uqum yuqiriki 13-ayəttiki «Sən həmjəmət kilip kütquzoqan... həlxing» degən uquməqə yekindur. «... **Əzüng rənə tələp hər kiləqan həlxing etüp boləuqə»** — bu ayət bexarət bolup: (1) Kanaandiki həlx wə Moabtiqi ahalilər Hudaning həlxining Misirdin qikkinini anglap ulardin intayin kərkidu («Yə.» 2:8-11ni kəring); (2) keyinki künlərdə Israil Kanaan zeminini igiləxkə İordan dəryasidin «ətidu». Bu ix boləuqə həqəqəndək baxkə əl-millət ularning yolini tosuwalalmaydu (17-ayətni kəring). ■ **15:16** Qan. 2:25; 11:25; Yə. 2:9 □ **15:19 «...kuruq yardin mengip etüp kətti»** — bəzi tərjimilərdə Musaning bu xəiri 18-ayət bilən tohtaydu. ■ **15:20** 1Sam. 18:6 □ **15:21 «U zor uluqlukini kərsətti»** — yaki «U xanlik oqlibə kuqti».

22 Andin Musa Israillarnı Kızıl Dengizdin baxlap, Xur qəligə elip bardı. Ular uda üç kün qəldə yürüp, su tapalmıdı. 23 Andin ular Marahqa yetip kəldi; ləkin u yərning süyi aqqıq bolup, süyini iqqili bolmaytti; xunga u jayning nami «Marah» dəp qoyulğan. □ ■ 24 U waqıtta halayıq: — Biz nemə iqmiz? — dəp Musadin aqrınip qətuldaqxkılı turdı.

25 U Pərwərdigarğa pəryad kətürdi; Pərwərdigar uningğa bir dərəhni kərsətti; u dərəh yaqıqını elip, suğa taxlıwıdı, su tatlık suğa aylandı. U yərdə Pərwərdigar ularğa həküm-bəlgilimə bekitip, ularni sinap, mundaq dedi: — 26 «Əgər silər kəngül qoyup Hudayinglar Pərwərdigarning sözini anqlap, Üning nəziridə durus bolğanı kılıp, əmrlirigə kulak selip, barlık həkümlirini tutsanglar, undakta, Mən misirliklarning üstigə salğan kesəllərdin heqbirini üstünggə salmaymən; çünki Mənki silərgə xıpalıq bərgüqi Pərwərdigardurmən». □

27 Andin ular Elimğa yetip kəldi. Xu yərdə on ikki bulak bilən yətmix horma dərıhi bar idi; ular xu yərdə sularning boyıda qədir tikti.

Isra'illarning «Misirdin qıxix»tiki səpəri — Misirdin Qana'anıqə bolğan səpər

«Misirdin qıxix»tiki səpər

16

Manna bilən bədünə

□ 15:23 «Marah» — «aqqıq» degən mənədə. ■ 15:23 Qel. 33:8 □ 15:26 «Pərwərdigarning sözini» — ıbranıy tilida «Pərwərdigarning awazını».

1 Andin Israillarning pütkül jamaiti Elimdin yoloğa atlandi; Misir zemini-din qikip, ikkinçi eyining on baxinçi künidä Elim bilän Sinayning otturidiki Sin qeligä yetip keldi. ■ 2 Emma Israillarning pütkül jamaiti qeldä Musa bilän Harunning yaman gepini kilip ojetuldaxkili turdi. 3 Israillar ularoğa: — Pärwärdigarning koli bizni Misir yurtidila eltürüwätken bolsa bolmasmidi! Xu yärdä biz gex kaynawatkan qazanlarni qeridöp olturup, toyöüdäk nan yemigänmiduk? Lekin silär bu jamaätning hämmisini aqlik bilän eltürmækqi bolup bizni bu qelgä elip keldinglar! — deyixti. □ ■

4 Buning bilän Pärwärdigar Musaoğa: — Mana, Män asmandin silärgä nan yaqdurimän; xuning bilän hälk hër küni qikip, bir künlük lazimlikini yiojwalsun. Bu tärکیدä Män ularning Mening qanun-ämrlirimdä mangidoğan-mangmaydidoğanlikini sinaymän. ■ 5 Hër häptining altinçi küni xundak bolduki, ular yiojwaloğanlirini tøyayrlisun; u baxqa künlärdä erixidoğanidin bir hässä köp bolidu, — dedi. □ 6 Andin Musa bilän Harun barliq Israillaroğa: — Bügün ahxam silärni Misir zeminidin elip qikkuqining Pärwärdigar ikänlikini bilisilär wə 7 etä silär Pärwärdigarning xan-xäripini kərisilär; qünki U silärning Uning yaman gepini kilip ojetuldaxkinglarni anglidi; bizgə kəlsək, silär yaman gepimizni kilip ojetuldioüdäk biz kim iduk? — dedi.

8 Musa yəne: Pärwärdigar bügün ahxam silärgə yegili gex berip, etä etigəndä toyöüdäk nan bərgəndä *buni bilisilär*; qünki Pärwärdigar silär Uning yaman gepini kilip ojetuldioüninglarni anglidi. Əmdi biz nemä iduk? Silärning ojetuldaxkinglar bizlärgə karitiloğan əməs, bəlki Pärwärdigaroğa karitiləndur, — dedi.

9 Andin Musa Harunoğa: — Sən Israillarning pütkül jamaitigə: «Pärwärdigarning aldioğa kelinglar; qünki U yaman gəp bilän ojetuldaxkinglarni anglidi», dəp eytkin, — dedi. 10 Xundak boldiki, Harun Israillarning pütkül jamaitigə sezləp turoqinida, ular qel tərəpkə qariwidi, mana, Pärwärdigarning julasi bulutta ayan boldi. ■ 11 Xuning bilän Pärwärdigar Musaoğa mundak dedi: —

12 — Män Israillarning yaman gəp kilip ojetuldaxkinini anglidim; əmdi ularoğa: «Gugumda silär gex yəysilär wə etigəndä nandin toyunisilär, xuning bilän silär Mening Pärwärdigar Hudayinglar ikänlikimni bilip yetisilär» — dəp eytkin, dedi. □ ■

13 Kəqkurunda xundak boldiki, bədünilər uqup kelip, qedirgahni kaplap kətti; etisi etigəndä, qedirgahning ətrapidiki yərlərgə xəbnəm qüxkənidi.

■ 14 Ətrapta yatқан xəbnəm kətürülüp kətkəndin keyin, mana, qöllükning yər yüzidə kirawdäk nepiz, kiqik-kiqik yumilak nərsilär turatti. ■ 15 Israillar uni körgəndä, uning nemä ikänlikini bilmigini üqün: — Bu nemidu? — dəp soraxti.

Musa ularoğa jawabən: — Bu Pärwärdigar silärgə ata kiloğan ozuk-

■ 16:1 Qel. 33:5-49 □ 16:3 «Pärwärdigarning koli bizni Misir yurtidila eltürüwätken bolsa bolmasmidi!...» — ularning kaqxaxliri tolimu orunsiz idi, əlwəttä. Qünki birinçidin, Israillarning Misirdin elip kəlgən qarwa malliri az əməs idi (12:38ni köring). Ikkinçidin, ular Misirdä kulluqta boloğan qaqliridimu ular erixidoğan yeməkliklər anqə kəp boloğan əməs idi («Qan.» 3:7, 8:1-3ni köring). ■ 16:3 Qel. 11:4; 1Kor. 10:10 ■ 16:4 Zəb. 78:24; 105:40 □ 16:5 «altinçi kün» — bu jümə künidur. Xu küni Yəhudiyalar yioqan «manna»din ikki künlük tamaqni tøyayrliwelixa kerək idi. Qünki etisi, yəni yəttinçi küni xabat küni («dəm elix küni») idi.

■ 16:10 Mis. 13:21 □ 16:12 «gugum» — ibraniy tilidä «ikki kəq arilikida» degən səz bilän ipadiliniidu. 12:6 wə izahatni köring. ■ 16:12 Yh. 6:49,58 ■ 16:13 Qel. 11:31; Zəb. 105:40 ■ 16:14 Qel. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24; 105:40

tülükür. ■ ¹⁶ Pərwərdigar xu ixni əmr kılıp dediki, «Hərbiringlar yəydiöjininglaroşa qarap uningdin yiojüwelinglar; hərbiringlar ailidiki adəm sanioşa qarap, hər bir adəmgə bir omər miqdarda yiojınglar; hər adəm əz qediridiki kixilər üqün yiojınglar» — dedi. □

¹⁷ Israillar xundak kılıp, bəzisi kəprək, bəzisi azrak yiojiwaldi. ¹⁸ Ular uni omər miqdari bilən olqiwidi, kəp yiojkanlarningkidin exip kətmidi, az yiojkanlarningmu kəmlik kilmidi; hər bir kixi əz yəydiöjiniöşa qarap yiojkanidi. □ ■ ¹⁹ Musa ularoşa: — Heqkandak adəm bulardın heqnemini ətigə qaldurmısun, dedi.

²⁰ Xundak bolsimu, ular Musaning sözigə kulak salmidi; bəzilər uningdin bir qismini ətigə saklap koydi. Əmma saklap koyojini kırtlap sesip kətti. Bu ix üqün Musa ularoşa hapa bolup aqqıqlandi. ²¹ Xu səwəbtin ularning hər biri hər ətigini qıxip əz yəydiöjiniöşa qarap yiojiwalatti; qaloqlanlırsa bolsa aptap qıkkanda erip ketətti.

²² Ləkin altinqi küni xundak boldiki, ular künlük ozukning ikki həssisini yiojdi; demək, hər bir kixi üqün ikki omər miqdarda yiojiwaldi; andın jamaət əmirli ri həmmisi kelip buni Musaoşa eytti.

²³ Musa ularoşa: — Mana Pərwərdigarning degini: — Ətə aram küni, Pərwərdigaroşa ataloqan mukəddəs xabat küni bolidu; pixuridiöjininglarni pixurup, kaynitidiöjininglarni kayinitip, exip qaloqlanning həmmisini ətigə saklap koyunglar, — dedi.

²⁴ Ular Musa buyruoşandək, exip qaloqlanni ətisigə saklap koyuwidi, ular sesip kəlmidi, kurutlapmu kətmidi. ²⁵ Musa ularoşa: — Buni bügün yənglar; qünki bügün Pərwərdigaroşa ataloqan xabat küni bolojini üqün bügün daladin tapalmısilər. ²⁶ Altə kün silər yioşanglar bolidu; ləkin yəttinqi küni xabat bolojini üqün u künidə heqnemə tepilmaydu, — dedi.

²⁷ Həlbuki, yəttinqi küni həlktin birnəqqisi ozuk-tülük yiojkili qıkiwidi, heqnemə tapalmidi. ²⁸ Pərwərdigar Musaoşa: «Silər qaşanoşiqə Mening əmrilirim wə kanun-bəlgilimilirimni tutuxni rət kılısilər? ²⁹ Mana, Pərwərdigar silərgə xabat künini bekitip bərdi; xunga yəttinqi küni hər biringlarni əz ornida turup, sirtlaroşa qıkmısun dəp, altinqi küni ikki künlük ozuk beridu», — dedi. ³⁰ Xuning bilən həlk yəttinqi küni aram aldi.

³¹ Israillar bu ozukni «manna» dəp atidi; uning xəkli yumoşaksüt urukidək, rənggi aq bolup, təmi həsəlgə miləngən qoturmaqşa ohxaytti. □ ■

³² Musa ularoşa: — Pərwərdigarning əmri xuki, — Keyinki əwladliringlaroşa Mən silərnı Misirdın elip qıkkanda, Mən silərgə qəldə

■ **16:15** Yh. 6:31; 1Kor. 10:3 □ **16:16** «bir omər» — «əfah»ning ondin bir qismi, yəni ikki litrəqə idi. □ **16:18** «hər bir kixi əz yəydiöjiniöşa qarap yiojkanidi» —yənə bir təjrimisi: «həmməyləning yiojwalojini əz ehtiyajioşa dəlmudəl idi». Bu ayətni ikki hil qüxinix

mumkin: — (1) Hudaning bəlgilimisi boyiqə bir kixi üqün dəl bir omər miqdarda yeməklək təkdım kılınatti. Xuning bilən həmməylən yiojkəndin keyin, omər miqdari bilən olqiginidə, ozuk-tülük («manna»)ni artuq yiojiwaləqan kixi az yiojkan kixigə kəm boləqanni toldurup bəretti. Ahir həmmə kixigə kerək boləqan yeməklək təng təmin etilətti. Bu məjizə əməs, təbiyi ix idi. (2) həlk məyli kəp manna yiojkan bolsun, yaki azrak yiojkan bolsun, Hudaning karamiti bilən yiojiwaləqani dəl əz ailisining ehtiyajioşa mas boldi. Bu ixning əzi məjizə idi, əlwəttə. «manna»ning hər küni asmandın qüxüxi məjizə bolupla qəlməy, mannaning miqdərimu dəl həmməyləngə kerək boləqanoşa barawər idi. Bizningə, «2Kor.» 8:15 boyiqə, birinqi qüxəngə toşra bolsa kerək; qünki xu ayətə rusul Pawlus «manna yiojix» degən ixni misal kılıp, Hudaning bəndilirini bir-birigə berixkə rıqəbətəndüridu. ■ **16:18** 2Kor. 8:15 □ **16:31** «manna» — «nemə bu?» degən manidə (15-ayətni kəring). ■ **16:31** Qel. 11:7

yeyixkə ata kıləjan nanni kərsitix üqün, uningdin komzəkkə bir omər toxkuzup, ular üqün saklap koyunglar, — dedi.

³³ Musa Hərunə: — Kəlgüsi əwladliringlarə qərsitixkə saklax üqün bir komzəkni elip, uningə bir omər miqdarda manna selip, Pərwərdigarning huzurida koyup koyəyin, — dedi.■

³⁴ *Keyin*, Hərun Pərwərdigar Musəyə buyruəndək komzəkni saklax üqün uni həküm-guwahlik sandukining aldida koyup koydi.□

³⁵ Xu tərəkidə Israillar adəm olturaklaxkan bir zeminoə yetip kəlgüqə kirik yil «manna» yedi; ular Qanaan zeminining qəgralirioə yətküqə manna yedi.■

³⁶ Əyni qəşda bir «omər» «əfah»ning ondin birigə barəwər idi.

17

Qoram taxtin qikixan su

¹ Andin pütkül Israil jamaiti kopup, Sin qəlidin qikip, Pərwərdigarning əmri boyiqə səpər kilip, Rəfidim dəgən yərgə kelip qedirilirini tikti. Əmma u yərdə həlkəqə ičkili su yok idi. ² Xuning bilən həlk Musa bilən jedəllixip: — Bizgə ičkili su bərgin! — dedi. Ləkin Musa ularə: — Nemixkə mening bilən jedəllixisilər? Nemixkə Pərwərdigarni sinaysilər? — dedi.■

³ Ləkin həlk qəngqap, su tələp kilip, Musadin əqrinip qətulduxip: — Sən nemixkə bizni, balilirimizni wə melimizni usuzluk bilən əltürükə Misirdin elip kəlding? — dedi. ⁴ Xuning bilən Musa Pərwərdigarə pəryad kətürüp: — Bu həlkni kəndək kilsam bolar?! Ular həlila mənə qalma-kesək kilixi mumkin! — dedi.

⁵ Pərwərdigar Musəyə jawabən: — Sən Israilning aqsakalliridin birnəqqisini əzüng bilən billə elip qikip, *Nil* dəryasining süyini urəjiningda ixlətkən həsangni qəlungəqə elip həlkning aldioə barəyin; ■ ⁶ Mana, Mən xu yərdə, Hərabə teqidiki qoram taxning üstidə sening aldingda turimən; sən qoram taxni urəyin. Buning bilən uningdin həlkqə ičkili su qikidu, — dedi.

Musa Israilning aqsakallirining kəz aldida xundək kildi. □ ■ ⁷ Musa Israillarning jedəlləxkini wə ularning «Pərwərdigar arimizda zadi barmu-yokmu?» deyixip Pərwərdigarni sinioəni üqün, u yərnə «Massah» wə «Məribah» dəp atidi.□

Amaləklər bilən jəng qilix

⁸ Xu qəşda Amaləklər kelip Rəfidimdə Israilə hujum kildi. ■ ⁹ Musa Yəxuaə: Sən əzimizdin Amalək bilən jəng qilixkə adəm tallioəyin. Mən

■ **16:33** İbr. 9:4 □ **16:34** «**həküm-guwahlik**» — muxu yərdə «həküm-guwahlik» Hudaning Israilə bərməkci boləjan tüp əmrlirini, xundəklə uning Israil bilən bolidoəjan əhdisini kərsitidu (20-babni kəring). Hudaning muqəddəs məhyiti wə Harakteri xu əmrlərdə ayan kilingəqə, «həküm-guwahlik» dəpmu atilidu. Xu əmrlər «əhdə sanduqi» iqidə saklaklik tax tahtaylar üstigə pütülgən (40:20ni kəring). «... **Uni həküm-guwahlik sandukining aldida koyup koydi**» — əhdə sandukining təswirini bilix üqün 25-bab, 10-22-ayətlərgə qaralsun. «İbr.» 9:4tin qarışanda, «manna» komziki keyinki wəqəttə əhdə sanduqi **iqigə**, muqəddəs qanun taxliri aldioə koyuloəjan.

■ **16:35** Yə. 5:12; Nəh. 9:15 ■ **17:2** Qəl. 20:3, 4 ■ **17:5** Mis. 7:20 □ **17:6** «**Hərabə teqi**» — Sinay teqining baxkə bir ismi. ■ **17:6** Qəl. 20:9; Zəb. 78:15-16; 114:8; 1Kor. 10:4 □ **17:7** «**Massah**» — «sinax» dəgən mənida, «Məribah» — «jedəl-majra» dəgən mənida. ■ **17:8** Qan. 25:17,18

ətə Hudaning ھasisini kolumoqa elip dɵngning qoqqisida turup turimən, dedi. ¹⁰ Yəxua Musa buyruoqinidək kiliپ, Amaləklər bilən jɵng kildi. Musa, ھarun wə Hur dɵngning qoqqisioqa qikti. ¹¹ Xundək boldiki, Musa kolini kɵtɵrɵp tursa, Israil ojalib kelətti, lekin u kollirini pəskə qɵxɵrɵp tursa, Amalək ojalib kelətti. ¹² Musaning kolliri eoirlaxip kətti; ular bir taxni elip kelip uning astioqa koydi; u uning ɵstidə olturdi; andin ھarun bilən Hur biri bir tərpidə, biri yənə bir tərpidə uning kollirini yɵləp turdi; bu tərکیدə uning kolliri taki kɵn patkuqə məzmut turdi. ¹³ Xundək kiliپ, Yəxua Amalək wə uning həkini kiliqlap nabut kildi. ¹⁴

¹⁴ Pərwərdigar Musoqa: — Bir əslimə bolsun dəp bu ixlarni bir kitabkə yezip kalduroqin, xundakla xularni Yəxuaning kulaklirioqa oqur bər; qɵnki Mən Amaləkning namini asmanlarning astidin, hətta adəmlərnin esidinmu mutlək eoquruwetimən, dedi. ¹⁵

¹⁵ Andin Musa bir kurbangahni yasap, namini «Pərwərdigar tuoqumdur» dəp atidi ¹⁶ wə Musa: — Yahning təhti aldida bir kɵl kɵtɵrɵlɵp: — «Pərwərdigar əwladtin əwladkiqə Amaləkkə kərxı jɵng kildidu» deyilgənidi, — dedi. ¹⁶

18

Yətroning Musani Ziyarət kilixi wə uningioqa nəsihət kilixi

¹ Musaning keynatisi, yəni Midiyanning kahini Yətro Hudaning Musa ɵqun hɵmdə Өz həkı Israil ɵqun barlık kiləjanliri toquruluk anglidi, yəni Pərwərdigarning Israilni Misirdin qikərojanlikidin həwər tapti. ²⁻³

²⁻³ Xuning bilən Musaning keynatisi Yətro Musaning əslidə əz yenioqa əwətiwətkən ayali Zipporah wə uning ikki oqlini elip yoloqa qikti (birinqi oqlining ismi Gərxom dəp koyuloqanidi; qɵnki Musa: «mən yaqa yurtta musapir bolup turuwatimən» degənidi. ⁴ Yənə birining ismi Əliezər dəp koyuloqanidi; qɵnki Musa: «Atamning Hudasi manga yardəmdə bolup, meni Pirəwnning kiliqidin kutkuzdi», degənidi). ⁵ Xundək kiliپ Musaning keynatisi Yətro Musaning oqulliri bilən ayalini elip, Musaning qəldə, Hudaning teoqining yenida qedir tikgən yerigə yetip kəldi.

⁶ U əslidə Musoqa: — «Mana, mənki keynatang Yətro sening ayalingni wə uning ikki oqlini elip yeningoqa ketiwatimən» dəp həwər əwətkənidi.

⁷ Xuning bilən Musa əz keynatisinin aldioqa qikiپ, təzim kiliپ, uni soydi. Ular bir-biridin hal-əhwal sorixip qedirəqa kirdi; ⁸ Andin Musa kiynatisioqa Israilning wəjidin Pərwərdigarning Pirəwn wə misirliklaroqa

^{17:9} «Sən əzimizdin Amalək bilən jɵng kilixkə adəm tallioqin» — yaki «Sən əzimizgə adəmlərnı tallap, Amalək bilən sokuxkili qikqin». ^{17:13} «kiliqlap,...» — ibranıy tilida «kiliq bisi bilən urup,...». ^{17:14} Qel. 24:20; Kan. 25:17, 18, 19; 1Sam. 15:2, 3 ^{17:15}

«Pərwərdigar tuoqumdur» — ibranıy tilida «Yahwəh-nissi». ^{17:16} «Yah» — «Yahwəh» (Pərwərdigar)ning kışkartilma xəklidir. «Yahning təhti aldida bir kɵl kɵtɵrɵlɵp: ....» — kimning kolining Hudaning təhti aldida kɵtɵrɵlgənliki enik eytilmaydu; bizningqə bu sirlik ix ərxə Hudaning aldida yɵz bərgən bolup, kəsəm kiliپ «kɵtɵrɵlgən kɵl» bolsa «Pərwərdigarning kɵli» («Yəx.» 25:10, 41:20, 53:1, 66:14, «Yuh.» 12:38), yəni «Pərwərdigarning Kuli» boləjan Məshih («Yəx.» 42:1, 19, 49:6, 52:13)ni kərsətsə kerək. ^{17:16} 1Sam. 15:2 ^{18:1} Mis. 2:16; 3:1

^{18:2-3} «Gərxom» — «yaqa yurtluk» degən sɵz bilən ahangdax. ^{18:2-3} Mis. 2:22 ^{18:4} «Əliezər» — «Hudayim yardəmdur» degən mənidi.

kilolan hëmmë emëllirini sözlöp, ularning yol boyi bexioqa qüxkän jəbir-jəpalarni bayan kılıp, Pərwərdigarning qandak kılıp ularni kutquzoqinini eytip bərdi.

⁹ Buni anglap Yətro Pərwərdigarning Israiloqa kərsətkən barlık yahx-ilikdin, ularni misirliklarning qolidin kutquzoqanlıkidin xadlandı.

¹⁰ Yətro *xadlinip*: — Siləрни misirliklarning wə Pirəwnning qolidin kutquzoqan Pərwərdigaroqa təxəkkurlər boləqay! U bu kəwmni misirliklarning qolidin kutquzdı! ¹¹ Mən Pərwərdigarning barlık ilahların üstün turidoqanlıqini əmdi bildim; qünki U dəl ular yooqanqılık kiləqan ixta Əzining uların üstün turidoqanlıqini namayan kıldı — dedi. □ ■

¹² Andin Musaning keynatisi Yətro Hudaqə atap bir kəydürmə qurbanlık wə birnəqqə *təxəkkur* qurbanlıqlirini elip kəldi; Hərun bilən Israilning hər bir əksəqili Musaning keynatisi bilən billə Hudaning huzurida taam yeyixkə kəldi. □

Yətroning aqılana məslihəti

¹³ Ətisi Musa həlkning ix-dəwaliri üstidin həküm qikirixkə olturdi; həlk ətigəndin tartip kəqkiqə Musaning qərisidə turuxti. ¹⁴ Musaning keynatisi uning həlki üqün kiləqan ixlirini kərgəndə uningdin: — Sening həlkqə kiliwatkan bu ixing zadi nemə ix? Nemixkə sən *bu ixta* yaləquz olturisən, barlık həlk nemə üqün ətigəndin kəqkiqə sening qərengdə turidu? — dedi.

¹⁵ Musa keynatisioqa jawab berip: — Həlk Hudadin yol izdəxkə mening kəximəqə kelidu. ¹⁶ Qəqanki ularning bir ix-dəwasi qiksa ular yeniməqə kelidu; xuning bilən mən ularning otturisida həküm qikirimən wə xundakla Hudaning qanun-bəlgilimilirini ularoqa bildürimən, — dedi.

¹⁷ Musaning keynatisi uningəqə: — Bu kiləqining yahxi bolmaptu. ¹⁸ Sən jəzmən əzüngni həmdə qərengdə turəqan həlknimu qərqitip qəyisən; qünki bu ix sanga bək eqir kelidu. Sən uni yaləquz kılıp yetixəlməysən.

¹⁹ Əmdi mening sözümgə qulak saləqin, mən sanga bir məslihət bərey wə *xundak kilsang*, Huda sening bilən billə bolidu: — Sən əzüng Hudaning aldida həlkning wəkili bolup, ularning ixlirini Hudaqə məlum kiləqin;

²⁰ sən həlkqə qanun-bəlgilimilərnəni əgətip, mangidoqan yolni kərsətip, ularning qandak burqi barlıqini ukturoqin. ²¹ Xuning bilən bir wəqəttə sən pütkül həlkning arisidin Hudadin kərkidoqan, nəpsaniyətiqlikni yaman kəridoqan həm kabiliyətləlik həm diyanətlik adəmlərnəni tēpəp, ularni həlkning üstigə bax kılıp, bəzisini mingbexi, bəzisini yūzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kılıp təyinligin. □ ²² Xuning bilən bular hərəkəndə wəqəttə həlkning ix-dəwalirini soraydu. Əgər qəng bir ix-dəwa qikip qəlsa, buni sanga tapxursun; ləkin hëmmə kiqik ix-dəwalarni ular əzliri bəjirisun. Xundak kılıp, ular sening wəzipəngni yeniklitip, yūküngni kətürüxüp beridu. ²³ Əgər xundak kilsang wə Huda sanga xundak buyrusa, əzüng *wəzipəngdə* put tirəp turalaysən wə həlkningmu hatirjəmləlik bilən əz jayıqə qəytip ketidu, dedi.

□ **18:11 «ular yooqanqılık kiləqan ixta»** — muxu yərdə «ular» sahta ilahlar, butlarni kərsətidu (12:12, 15:11ni kəring). Bəzi alimlar bu sēz misirliklarni kərsətidu, dəp qaraydu. ■ **18:11** Mis. 1:10,16,22; 5:7; 14:18 □ **18:12 «təxəkkur qurbanlıqliri»** — ibranıy tilida «zəbak» deyilidu. Hərun wə əksəqəllarning Yətro bilən billə xu qurbanlıqlardin yegənliki ularning təxəkkur qurbanlıqı ikənlikini ispatlaydu. Qünki «təxəkkur qurbanlıqliri»din sunuqı kiximu yēsə bolatti. □ **18:21 «diyanətlik adəmlər»** — ibranıy tilida «həqikətə təwə adəmlər».

²⁴ Musa keynatisining sözigə kulak selip deginining həmmisini qildi.

■ ²⁵ Musa pütkül Israil arisidin kabilyətlik adəmlərni tallap, ularni həlkning üstigə bax kilip, bəzisini mingbexi, bəzisini yüzbexi, bəzisini əllikbexi, bəzisini onbexi kilip koydi. ²⁶ Bular hərəkəndəq wəqıtta həlkning ix-dəwalirini sorap turdi; təsrək ix-dəwalarni bolsa, Musaşa yollaytti, kiçik ix-dəwalarni bolsa əzliri soraytti.

²⁷ Andin Musa keynatisini yoloşa selip koydi, u öz yurtioşa kaytip kətti.

19

Israillar Sinay teoşida

¹ Israillar Misir zeminidin qikip, dəl üqinqi eyining baxlanoşan küni Sinay qeligə yetip kəldi. □ ² Ular Rəfidimdin qikip, Sinay qeligə yetip kelip, qəldə qədər tikti; Israil xu yərdə, taşning udulida tohtap qədər tikti.

³ Musa Hudaning aldioşa qikiwidi, Pərwərdigar taşdin uningşa hitab kilip mundak dedi: — Sən Yəqunping jəmətişə söz kilip, Israillarşa munu həwərnə yətküzgin: — ■ ⁴ «Mening misirliklarşa nemə kiləşinimni, xundakla Mən silərni huddi bürküt balilirini qanatlırioşa mindürüp elip yürgəndək, Öz kəximəşa elip kəlginimni əzünglər kərdünglər. □ ■ ⁵ Əmdi silər dərəkəkət Mening səzümni anglap, əhdəmni tutsanglar, undakta barlık əllərnəng arisida Manga has bir gəhər bolisilər — qünki pütkül yər Meningkidur — ■ ⁶ wə silər Manga kaşinlardin tərkib tapқан has bir padixahlıq wə muqəddəs bir kəwm bolisilər». Mana bu sən Israillarşa deyixing kerək boləşan səzlərdur, — dedi. □ ■

⁷ Xuning bilən Musa yenip kelip, həlkning aqsakallirini qakirtip, Pərwərdigar uningşa buyruşan xu səzlərnəng həmmisini ularşa yətküzdi.

⁸ Həlkning həmmisi bir eşişdin: — Pərwərdigar buyruşanıning həmmisişə qokum əməl kilimiz! — dəp jawab bərdi. Andin Musa həlkning jawab səzlini Pərwərdigarning kəxiəşa berip yətküzdi. ■

⁹ Pərwərdigar Musaşa: — Mana, Mən sanga söz kiləşinimda həlk awazimni anglisun, həmixə sanga ixənsun dəp, yeningşa kara bulutning karangoşulukı iqidə kelimən, dəp eytti. Musamu həlkning degənlirini Pərwərdigarşa anglatti.

¹⁰ Pərwərdigar Musaşa yənə: — Sən həlkning kəxiəşa berip, bügün wə ətə ularni pak-muqəddəs kilip, kiyim-keqəklirini yuduroşin. ¹¹ Ular üqinqi künişə təyyar tursun; qünki üqinqi küni barlık həlkning kəz aldida Pərwərdigar Sinay teoşioşa qüşidu. ¹² Sən həlk üqün taşning ətraşioşa bir pasil kilip, ularşa: «Silər ehtiyat kilinglər, taşka qikmənglər yaki uning etikigə tegip kətmənglər. Kimki taşka təgsə öltürülməy qalmaydu; □ ■

¹³ Uningşa hətta birər qoli tegip kətsimə, qalma-kesək kilip öltürülsun yaki oq etip öltürülsun. Məyli həywan yaki insan bolsun, xundak qilsa,

■ **18:24** Qan. 1:9 □ **19:1** «üqinqi eyining baxlanoşan küni» — baxka birhil təşjimiş boyiqə «üqinqi ay» yilning (kalendarnıng) üqinqi eyini kərsitidu. ■ **19:3** Ros. 7:38 □ **19:4** «huddi bürküt balilirini qanatlırioşa mindürüp elip yürgəndək,...» — bəzidə ana bürküt balilirioşa uquşni eğətkəndə ularni dümbisişə mindürüp uqudu. ■ **19:4** Qan. 29:1; 32:11 ■ **19:5** Qan. 7:6; 10:14,15; 14:2; 26:18; Zəb. 135:4; Yəx. 41:8; Tit. 2:14 □ **19:6** «silər manga kaşinlardin tərkib tapқан has bir padixahlıq ... bolisilər» — baxka birhil təşjimiş: «silər manga padixahlar wə kaşinlar ...bolisilər». ■ **19:6** 1Pet. 2:9 ■ **19:8** Mis. 24:3 □ **19:12** «həlk üqün taşning ətraşioşa» — yaki «həlk ətraşioşa». ■ **19:12** Ibr. 12:18

tirik qaldurulmisun» — döp eytkin. Lekin Kanay uzun qelinsa, ular taolning tüwige qixsun, dedi.□

¹⁴ Musa taolnin quxüp halkning qexioqa berip, halkni Hudaqa atap muqoddas kildi; ular kiyim-keqaklirini yudi. ¹⁵ Andin Musa halkke: — Üqinqi künige tayyar turunglar; heqkim ayali bilän yeqinqilik kilmisun, dedi.■

¹⁶ Üqinqi küni bolojanda, tang yoruxi bilän xundak boldiki, güldürmamlar güldürlep, qakmak qekip, taol üstidä koyuk bir parqa bulut payda boldi, zor kattik qelinojan kanayning awazi anglandi. Buni körüp qedirgahdiki pütkül hälk qorkunqidin titröp kätti. □ ■ ¹⁷ Musa halkni Hudaning aldida hazir boluxqa qedirgahdin elip qikti. Ular kelip taolning tüwidä erä turdi. ■ ¹⁸ Pärwärdigar Sinay teoioqa otta quxüp kalgini üqün is-tütäk pütkül taolni kaplidi; is-tütäk humdandin örligän is-tütäk üstigä örlöp qikti. Pütkül taol kattik tawrinixkä baxlidi.

■ ¹⁹ Kanay awazi baroqanseri küqiyip intayin kattik qikti. Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilän jawab bardi. □ ²⁰ Pärwärdigar Özi Sinay teoioqa, taolning qokkioioqa quxti; andin Pärwärdigar Musani taolning qokkioioqa qakiriwidi, Musa taolqa qikti.

²¹ Pärwärdigar Musoqa: — Sän quxüp halayikni agahlandurup: Ular «Pärwärdigarni körimiz» döp pasildin besüp ötmisun; undak kilsa, ulardin köp adam halak bolidu, döp eytkin. ²² Pärwärdigarqa yeqin keläläydiolan kahinlarmu özlirini manga atap muqoddas kilsun; bolmisa, Pärwärdigar *sepilni* bökändäk ularqa halakät yatküzidu, — dedi.

²³ Musa Pärwärdigarqa: — Halayikning Sinay teoioqa qixixi mumkin emäs; qünki Sän Özüng bizgä kattik agahlandurdung: taolni «muqoddas» döp qarap, üning ötrapiioqa pasillarni bekitinglar, döp ömr kilding, — dedi.

²⁴ Pärwärdigar Musoqa: — Mang, sän quxüp kätkin. Andin sän Harunni elip, billä qikkin; lekin kahinlar wä hälk bolsa Pärwärdigarning qexioqa barayli döp pasildin besüp ötmisun; bolmisa, *Pärwärdigar sepilni* bökändäk ularning üstigä quxidu, — dedi.

²⁵ Xuning bilän Musa halkning qexioqa quxüp, ularqa bu sözni yatküzdi.

20

On pərz

¹ Huda munu barlık sözlərni bayan kilip mundak dedi: —

² Mən seni «kulluq makani» bololan Misir zeminidin qikirip kalgən Pärwärdigar Hudayingdurmən.■

□ **19:13 «Uningoqa... tegip ketsimu»** — demäk, taolqa tegix. Baxqa birhil tərjimisi «uningoqa (taolqa tögkən kixigə) adəmning qoli təgmisun...». **«qalma-kesäk kilinsun yaki oq etip öltürölsun»** — demäk, taolqa tögkən kixini öltürüxi keräk; biraq hilaplık kilolan undak bir kixini taol etikidä (kət'iy qəkləngən jayqa kirgənlikni səwəblik) öltürüx üqün hərəkəndak kixi uningoqa təgsə yaki uningoqa yeqin barsa bolmaytti; xunga uni qalma-kesäk kilix yaki oq bilän öltürüx keräk idi. Baxqa birhil tərjimisi «(Huda tərpidin) öltürölidu». ■ **19:15** 1Sam. 21:4; 1Kor. 7:5 □ **19:16 «güldürmamlar»** — ibraniy tilida «awazlar». **«kanayning awazi»** — yaki «buruqa awazi». ■ **19:16** Ibr. 12:18 ■ **19:17** Qan. 4:10,11 ■ **19:18** Hək. 5:4; Zəb. 68:8; 77:18; 114:4; 144:5; Həb. 3:10 □ **19:19 «Musa söz kiliwidi, Huda anglap ünlük awaz bilän jawab bardi»** — baxqa birhil tərjimisi: «Musa söz kiliwatatti, Huda anglap ünlük awaz bilän jawab beriwatatti». ■ **20:2** Mis. 13:3; Qan. 5:6; Zəb. 81:10

3 Sening Məndin baxça heçkandak ilahing bolmaydu.

4 Sən özüng üçün məyli yukiridiki asmanda bolsun, məyli təwəndiki zeminda bolsun, yaqi yər astidiki sularda bolsun, hərəkəndak nərsining kıyapitidiki heçkandak oyma xəkilni yasima. □ ■

5 Sən bundak nərsilərgə bax urma yaqi ularning kulluqioğa kirmə. Qünki Mənki Pərwərdigar Hudaying wapəsizlikğa həsət kıloquqi Təngridurmən. Məndin nəprətləngənlərninğ kəbihliklerini əzlırigə, oqullirioğa, hətta nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən, □ 6 Əmma Meni səyidiqan wə əmrlirimni tudidiqanlaroğa ming əwladioqiqə əzğərməs mehrıbanlık kərsitimən. □

7 Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymıkan tiloğa alma; qünki kimdəkim namini qalaymıkan tiloğa alsa, Pərwərdigar uni gunahqar həsəblimay qalmaydu. ■

8 Xabat künini muqəddəs dəp bilip tutkili yadingda səklıojin. ■ 9 Altə kün ixləp barlık ixliringni tığətkin; ■ 10 lekin yəttinqi küni Pərwərdigar Hudayingoğa ataloqan xabat künidur; sən xu küni heçkandak ix kılmaysən; məyli sən yaqi oqlunğ bolsun, məyli kızing, məyli kulung, məyli dediking, məyli buqang yaqi sən bilən bir yərdə turuwatqan musapir bolsun, heçkandak ix kılmısun. □ 11 Qünki altə kün iqidə Pərwərdigar asman bilən zeminni, dengiz bilən uning iqidiki barini yaratti andin yəttinqi künidə aram aldi. Buning üçün Pərwərdigar xabat künini bəht-bərikətlik kün kılip, uni muqəddəs kün dəp bekitti. ■

12 Ata-anangni hərmət kıl. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılməqçi bolqan zeminda uzun əmür kərisən. ■

13 Kətillik kılma. ■

14 Zina kılma. ■

15 Oqrilik kılma.

16 Qoxnang toqruluk yaloqan guwahlık bərmə. □

□ 20:4 «Sən özüng üçün ... hərəkəndak nərsining kıyapitidiki heçkandak oyma xəkilni yasima» — 5-ayəttin enik kərudidiki, 4-ayətə hatiriləngən: «özüng üçün ... xəklidə.. yasima» deyan bu əmrning kəzdə tutqini adəmlər qoqunux məksitidə yasioqan hərəkəndak xəkillərdur. Demək, bu yazmılarda sən'ətning əzi yaqi bədiiy ijadiyət, məsilən rəssamlık yaqi həykəltiraxlık mən'i kılinqan əməs. Məsilən, «muqəddəs qedir» wə keyinki «muqəddəs ibadəthana»-da birnəqqə sürətlər (herublar, güllər, horma dərəh katarlıqlarıninğ sürətləri) kərudidu. Bular butlar əməs, pəkət bezəx məksitidə ixləngən. ■ 20:4 Law. 26:1; Zəb. 97:7 □ 20:5 «wapəsizlikğa həsət kıloquqi Təngri» — bu ibarə toqruluk «təbirlər» wə «kanun xərhıdiki «qoxumqə sez»imizni kərunğ. «Məndin nəprətləngənlərninğ kəbihliklerini əzlırigə, oqullirioğa, hətta nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən» — bu muhim sız toqruluk «qoxumqə sez»imizni, xundakla «Əzakıyal»diki «qoxumqə sez»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kərunğ. □ 20:6 «əmrlirimni tudidiqanlaroğa mingliqan əwladioqiqə» — baxça birhil tərijimi: «əmrlirimni tudidiqan mingliqanlirioğa...». Biraq «Kan.» 7:9 tərijimizgə mas kelidu. «əzğərməs mehrıbanlık» — muxu yərdə «əzğərməs mehrıbanlık» ıbraniy tilida «həsəd» deqən sız bilən ipadiliniidu. Bu səzning manisi bək qoqur bolup, kəp yərlərdə «əzğərməs muhəbbət» yaqi «əzğərməs mehrıbanlık» dəp tərijimə kılinidu. Kəp yərlərdə bir hil əhdə bilən baurlıq bolidu; xunga səzning uzunraq birhil tərijimi: «mehir-muhəbbət tıpəylidin əhdidə dair tudidiqanlıkı» degili bolidu. Məsilən, bu sız «Yar.» 21:23, 24:12, 32:10, «Mis.» 15:13, 34:6, 7lərdə ixlitilən. ■ 20:7 Law. 9:12; Mat. 5:33 ■ 20:8 Əz. 20:12 ■ 20:9 Mis. 23:12; 34:21; Luqa 13:14 □ 20:10 «yəttinqi küni....xabat künidur» — ıbraniy tilida «xabat» wə «yəttinqi» deqənlər ahangdax sız. «sən bilən bir yərdə turuwatqan» — ıbraniy tilida «dərwaziliring iqidə turuwatqan» deqən sız bilən ipadiliniidu. ■ 20:11 Yar. 2:2; İbr. 4 ■ 20:12 Mat. 15:4; Əf. 6:2 ■ 20:13 Mat. 5:21 ■ 20:14 Mat. 5:27 □ 20:16 «Qoxnang toqruluk yaloqan guwahlık bərmə» — Təwrat-injil boyiqə «qoxnang» Huda bizning yenimizoğa yekin kıloqan hər bir adəmni kərsitidu, əlwəttə.

17 Sən qoxnangning öy-imaritigə kəz qiringni salma, nə qoxnangning ayali, nə uning kulioğa, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning ixiki yaki qoxnangning hərəkəndə baxqa nərsisigə kəz qiringni salma. □ ■

Həlkəning wəhimisi

18 Pütkül həlk güldürməmamları, qəkin-yalkunları, kanayning awazi wə taqədin ərlep qıkkən is-tütəkləri kərdi wə anglidi; ular buları kərüp, titrixip yirək turuxti 19 wə Musaqə: — Bizgə sənla səz kıləysən, biz anglaymiz; ləkin Huda bizgə Əzi səz kilmisən; qünki undək kıləsa əlöp kətümiz, dedi. ■

20 Musa halayikqə jawabən: — Qorqmanglar; qünki Hudaning bu yərgə kelixi silərni sinax üqün, yəni silərning Uning dəhətlikini kəz aldinglarqə kəltürüp, gunah kılmasliqinglar üqündür, — dedi. □ 21 Xuning bilən halayik nerida turdi; ləkin Musa Huda iqidə turəqən koyuq bulutning qəxiqə yəkin bardı. ■

Qurbangah toqrisidiki nizam

22 Pərwədigar Musaqə: — Sən berip Israilarqə munu səzləri yətküzgin: «Silərgə ərxtin səz kılənimni kərdünglar. 23 Silər Mening ornümde ilah dəp kümüxtin butlar yasimanglar, yaki özünglar üqün altundin butları yasimanglar.

24 — Sən Mən üqün tupraqtin bir qurbangah yasap, xu yərdə köydürmə qurbanlik wə inaklik qurbanlikliringni, koy-əqkə bilən kaliliringni sunəqin. Omumən Mən həlkqə namimni *hərmət bilən* əslitidioqən barlik jaylarda, yeningəqə kelip sanga bəht-bərikət ata kilmən. ■

25 — Əgər Manga atap taxlardin qurbangah yasimaqqi bolsang, yonuloqən taxlardin yasimioqin; qünki taxlarqə əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu. □ ■ 26 Qurbangahiməqə qikidioqən pələmpəy bolmisən; undək boləqəndə, pələmpəydin qıkkuqə əwriting kərünüp kelixi mumkin», — dedi.

21

Qullarqə muamilə kilitiki həküm-bəlgilimilər

1 — Sən ularning aldioqə koyidioqən həküm-bəlgilimilər munulardur: —

2 Əgər sən bir ibranıy kulni setiwəloqən bolsang, u altə yiləqə hizmitingdə bolup, yəttinqi yili tələmsiz hər kılinsun. ■ 3 U kul kılınixkə tənha hələttə elip kelingən bolsa, tənha hələttə kətsun. Ayali bilən birgə elip kelingən bolsa, ayalimu uning bilən billə kətsun.

4 Əgər hojisi uningəqə hotun elip bərgən bolsa, xundəkla ayali uningəqə oşul-qızları tuşup bərgən bolsa, ayal baliliri bilən hojisiqə qelip, ər

□ 20:17 «qoxnang» — bu səz toqruluk yukiriki izahətni kərüng. ■ 20:17 Rim. 7:7 ■ 20:19

Qan. 5:25; İbr. 12:19 □ 20:20 «silərning Uning dəhətlikini kəz aldinglarqə kəltürüp, gunah kılmasliqinglar üqündür» — yaki «Uningdin boləqən qorqunq sening kəz aldida bolup, bu gunah kılmasliqinglar üqündür». ■ 20:21 Mis. 19:17; İbr. 12:18 ■ 20:24 Mis. 27:1; 38:1

□ 20:25 «taxlarqə əswabingni təgküzsəng, ular napak bolup qalidu» — 4-ayəttiki əmr boyiqə, Hudani bildüridioqən heqkəndək sürət yaki xəkil bolmaydu. Bu ayəttiki əmr qurbangah taxlirining üstidə heqkəndək xəkil-sürətləning bolmasliqi («napak» bolmisən dəp), butpərslik gunahning aldinə elix üqün berilən. ■ 20:25 Qan. 27:5; Yə. 8:30, 31 ■ 21:2 Qan. 15:12; Yər. 34:14

yaløuz kətsun. ⁵ Lekin əgər kəl elan kılıp: «Mən hojam, ayalım wə balılırimøa muhəbbitim boløqini üqün hər bolup kətməymən» desə, ■ ⁶ undaқта uning hojisi uni Hudaning *ibadət sorunining* aldioğa elip berip, uni ixikning aldida yaki ixikning kexikining aldida turozusun; andın hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun. Xundak kılıp, u mənggügə hojisining kuli bolup qalidu. □

⁷ Əgər birkim kızini dedəklikkə setiwətkən bolsa, u ər kullar hər kılinoğandək hər kılınmisun. ⁸ Əgər özigə has setiwəloğan kız hojisiøa yəkmisa, undaқта u kız tərərning hək tələp uni hər kılıxiøa yol koyuxi kerək. Lekin hojisining uni yat həlkəkə setix høkükü bolmaydu; qünki hojisi uningøa wapasizlik kılıøandur. □ ⁹ Əgər u kızni oşliøa has bekitkən bolsa, undaқта u bəlgilimilər boyiqə uningøa öz kızidək muamilə kilsun. ¹⁰ Əgər hojisi yənə hotun alsa, əslidə əmrigə aloğan dedikining yeməkiqmikini, kiyim-keqikini wə ər-hotunqilik burqini keməytmisun. ¹¹ Əgər u xu üç ixni ada kılımsa, undaқта u bədəl təliməy hər bolsun.

Urux-talax həkkidə

¹² Kimki bir adəmnı urup öltürüp koysa, umu qoqum öltürölsun. ■

¹³ Lekin əgər u kixi *ølgüqining* jenini paylap turup kəstən öltürmögən, bəlkı mən Huda uning kəli arkılık xu kixining ölüxiğə yol koyøan bolsam, undak əhwəlda Mən uningøa kaqidioğan bir jayni orunlaxturimən.

¹⁴ Lekin əgər birsi öz koxnisini hiylə bilən öltürimən dəp, uningøa kəstən hujum kilsa, u gərçə *panah izdəp* qurbangahimøa keqip kəlsimu, u xu yərdə tutulsun wə ölümgə məhkum kılınsun.

¹⁵ Kimki öz atisi yaki anisioğa kəl təgküzsə, qoqum öltürölsun. ■

¹⁶ Kimki bir adəmnı bulap satқан bolsa yaki uning kəlida bərlıki məlum bolsa, jəzmən öltürölüxi kerək.

¹⁷ Kimki öz atisi yaki anisioğa lənət kılıp qarøioğan bolsa, jəzmən öltürölüxi kerək. ■

Baxkılarnı zəhimləndürüx həkkidə

¹⁸ Əgər ikki kixi uruxup kəlip, biri yənə birini tax ya moxti bilən ursa, uruloğan kixi əlməy, orun tutup yetip qəloğan bolsa, ¹⁹ u kixi kopup hasioğa tayinip taxkiriøa qıkkudək bolsa, undaқта uni urøan kixi jazadin halas kılınsun; pəkət zəhimləngüqining yetip ixtin qəloğan wakti üqün tələm berip, uni dawəlitip səlliməza saqaytsun.

²⁰ Əgər birsi kuli yaki dedikini tayaқта ursa, xundakla kul yaki dedək nək məydanda ölüp kətsə, uning üqün *igisi* qoqum jazaøa tartilsun. □ ²¹ Lekin əgər tayaq yegüqi bir-ikki kün tirik tursa, undaқта kul hojayinining xəhsi mal-mülki boløqini üqün, kulning jazasioğa tartilmisun.

²² Əgər kixilər bir-biri bilən uruxup kəlip, həmilidar bir ayalni urup salsa, həmilidar ayalda balisi baldur tuøuluxidin baxka zəhimlinix bolmisa,

■ **21:5** Kan. 15:16 □ **21:6** «*Hudaning ibadət sorunining aldioğa*» — yaki «Hudaning aldioğa» yaki «həkimlarning aldioğa». «*andın hojisi bigiz bilən uning kulikini təxsun*» — demək, kulning kulikini ixik kənitioğa yaki ixik kexikigə yeqip turup, kulikining yumxikini ixikkə yaki ixikning kexikigə mihlaydu. □ **21:8** «*hojisi uningøa wapasizlik kılıøandur*» — adətə ər kixi dedək setiwəloğan bolsa, uni öz keniziki yaki tokili kılıp əmrigə aloğan həsəblinatti. Xunga dedəkning kəm degəndimu toqallik høkükü bar idi. ■ **21:12** Law. 24:17 ■ **21:15** Mat. 15:4

■ **21:17** Law. 20:9; Pənd. 20:20; Mat. 15:4; Mar. 7:10 □ **21:20** «*uning üqün igisi qoqum jazaøa tartilsun*» — ibraniy tilida «uning intikəmi qoqum elinidu».

ayalning erining töləm təlipi boyiqə hākimlarning tästikidin ötküzülüp jərimanə tölisun. □ ²³ Əgər *ayal yaki bala* ziyan-zəhətkə uqriqan bolsa, undaқта jenioğa jan, □ ²⁴ közigə köz, qixioğa qix, qolioğa qol, putioğa put, ■ ²⁵ köyökkə köyük, zəhimgə zəhim, kökkə kök tölənsun. ²⁶ Əgər birsi öz qul ya dedikining közini urup nakar kılıp qoysa, közi wəjidin uni azad kılsun. ²⁷ Xuningdək birsi öz quli ya dedikining qixini urup qıqiriwətkən bolsa, qixi wəjidin uni azad kılsun».

Mal-ulaqolar toqruluk bəlgilimilər

²⁸ Əgər bir kala bir ər yaki ayal kixini üsüp öltürüp qoysa, xu kala qoqum qalma-kesək kılınıxi kerək, uning gəxi yeyilmisun. Ləkin kalining igisigə gunah kəlmisun. ■ ²⁹ Ləkin bu uyning ilgiridin üsux aditi bolup, igisigə bu həktə agah berilgən bolsa, ləkin yənila uni baqlimioqini üqtün ər-ayal kixilərnı üsüp öltürüp qoyqan bolsa, undaқта kala qalma-kesək kılınsun, igisimu elümgə məhkum kılınsun. ³⁰ Ləkin uningdin hun həkki töləp kılınsa, öz jenining ornida uningə qanqilik töləm qoyuloqan bolsa xuni bərsun. ³¹ Kalidin üsülgüqi oqul yaki qız bala bolsa, kalining igisi ohxaxla yukirikı həkümdikidək bir tərəp kılınsun. ³² Kala kul yaki dedəkni üskən bolsa, kalining igisi üsülgüqining hojioğa ottuz xəkəl kümüx bərsun; andin kala qalma-kesək kılınsun.

³³ Əgər birsi bir orining aozzini oquq qoyup yaki kolawatqan orining aozzini yapmay, kala yaki exək uningə qüxüp kətsə, □ ³⁴ Undaқта orining igisi mal igisining ziyinini toluq töləp bərsun; ölgən mal uningki bolidu.

³⁵ Əgər birsining kalisi yənə birsining kalisini üsüp öltürüp qoyqan bolsa, undaқта ular tirik qaloqan kalini setip, pulni barawər bəlüxsun həm ölük kalinimu xundaq bəlüxsun. ³⁶ Ləkin kalining ilgiridin üsidioqan aditi barliki enik turup, igisi uni baqlimay qoyuwətkən bolsa, undaқта üsküqi kalining igisi kalioğa kala töləp bərsun, ölük kala uning bolsun.

22

Töləm töləx həkqidiki nizam

¹ Əgər birsi bir kala yaki qoyni oqrilap, uni soysa ya setiwətsə, u bir kalining ornioğa bəx kala, bir qoyning ornioğa tət qoy tölisun. □ ■

² Oqri tam təkəndə tutulup qelip, tayak yəp ölüp qalsa, öltürgüqigə hun jazasi kəlmisun. ³ Ləkin xu wəkə bolqan pəyttə kün qıqip qaloqan bolsa, undaқта öltürgüqi hun jazasioğa tartilsun.

Oqri oqriliqinini töləp ziyanni toluqlap bərxı kerək; uningda bir nemə bolmisa, qulluqqa setilip, oqriliqan nərsini töləxi kerək.

□ **21:22 «balisi baldur tuquluxidin baxka»** — yaki «balisi qüxüp ketixtin baxka». Aldi-kəyni səzlərgə qariloqanda, muxu yərdə pəkət «baldur tuqulsa» degən təjmisı toqra bolsa kerək.

□ **21:23 «Əgər ayal yaki bala ziyan-zəhətkə uqriqan bolsa,...»** — ibraniy tilida pəkət «Əgər zərər-zəhmət bolup qıqsa,...» deyilidu. ■ **21:24** Law. 24:20; Qan. 19:21; Mat. 5:38 ■ **21:28** Yar. 9:5 □ **21:33 «bir orining aozzini»** — yaki «bir kudukning aozzini». □ **22:1 «... u bir kalining ornioğa bəx kala, bir qoyning ornioğa tət qoy tölisun»** — nemixka kalini bəx həssə,

qoyni tət həssiləp toluqlax kerək? Kala-qoy hər ikkisi gəx, yung-terə wə süt bəraləydu, kala yənə əmgək kılalaydu; xunga kalining kəmliki kəprək ziyanni kəltüridu. ■ **22:1** 2Sam. 12:6

4 Ooŕri tutuloŕanda ooŕriloŕan nərse, kala bolsun, exək bolsun, koy bolsun uning qolida tirik haləttə tepilsa, u ikki həssə kimməttə tələp bərsun. □

5 Əgər birsi öz mal-qarwilirini etizlikkə ya ki üzümzarlikkə otlaqxə koyuwetip, baxkılarning baŕ-etizlikidə otlaqxə yol koysa, undaqtə u özining əng esil məhsulatlıridin ya ki üzümzarlikning əng esil mewisidin ziyanni tələp bərsun.

6 Əgər ot ketip, tikənlikkə tutixip ketip, andin oŕqilərnı, bax tartip pixkan zirəətnı köydürüp, pütkül etizlikni kül kiliwətsə, undaqtə ot koyoquci bərlıq ziyanni tələp bərsun. □

7 Əgər birsi koxnisioŕa pul ya ki mal-dunyasini amanət kıloŕan bolsa, bular əyidin ooŕrilinip kətsə, xundaqla ooŕri keyin tutulsa, u ooŕriloŕinini ikki həssə kimməttə tələp bərsun. 8 Ləkin ooŕri tepilmisa, əy igisinin koxnisining melioŕa kol təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, həkımlarning aldioŕa kəltürölsun. 9 Hərhil hiyanət, u məyli kala, exək, koy, kiyim-keqək bolsun, yittürüp koyoŕan nərse bolsun, ular toŕruluk bir koxnisi: «əməliyəttə mundaq idi» dəp talaxkan bolsa, hər ikkisinin dəwasi həkımlarning aldioŕa kəltürölsun; həkımlar kaysioŕa gunah bekitse, xu koxnisioŕa ikki həssə kimməttə tələp bərsun. □

10 Əgər birsi koxnisioŕa exək, kala, koy ya ki baxkə bir qarpayni amanət kılsa, bu amanət meli kixi kərməy əlöp kətsə, ya ki zəhimlənsə, ya ki həydəp əkitilsə, □ 11 undaqtə koxnisining melioŕa kol təgküzgən ya təgküzmiğənliki məlum bolsun dəp, Pərwərdigarning aldidə ularning otturisida bir kəsəm iqürölsun. Mal igisi bu kəsəmni kəbul kılsun; koxnisi uningə tələm tələp bərmisin. □ 12 Ləkin mal ooŕrilənoŕan bolsa, u igisigə tələp bərsun. 13 Əgər uni wəhxiy həywan boŕup koyoŕan bolsa, u malning kaldukiŕni guwahlik üqün kərsitip, uni tələp bərmisimu bolidu.

14 Əgər birsi koxnisidin bir ulaŕni ətnə elip, ulaŕ igisi yok yərdə zəhimlənsə ya ki əlöp kılsa, ətnə aloquci toluq tələp bərsun. 15 Ləkin igisi nək məydanda bolsa, ətnə aloquci tələp bərmisin; ulaŕ ijarigə elinoŕan bolsa, aloquci tələm təlimisin; qünki uni ijarə tələp əkəlğən.

Ijtimaıy məs'uliyət

16 Əgər bir adəm tehi yatlik bolmioŕan bir kizni azdurup, uning bilən billə yatsa, undaqtə u uning toylukini bərxı kerək, andin uni hotunlukka alsun. 17 Ləkin kizning atisi uni uningə bərgili unimisa, zina kıləquci pak kizlarning toylukioŕa barawər kelidioŕan kümux pulni tarazida əlqəp bərsun.

□ 22:4 «Ooŕri tutuloŕanda ooŕriloŕan nərse, ... uning kolida tirik haləttə tepilsa, u ikki həssə kimməttə tələp bərsun» — nemixkə bu ayəttə kərsitilğən jaza 1-ayəttiki jazioŕa ohximaydu? Bəzi alimlarning pikriqə: (a) ooŕrilənoŕan mal tehi ooŕrining qolida boləaqkə, igisinin ziyini 1-ayəttikidin az boluxi mumkin; (ə) bu ooŕri tehi 1-ayəttiki ooŕridək yamanlikni eğəngən əməs; (p) 4-ayəttiki ooŕrining kala-koyni ooŕrilax gunahni əzlükidin ikrar kılənoŕan boluximu mumkin. Biz bu üç pikrigə kəyilmiz. □ 22:6 «tikənlık» — etizlar arisidiki qıdar ya ki xaxalar adəttə tikanlərdin kılınidu. □ 22:9 «həkımlarning aldioŕa...» — ya ki «Hudaning aldioŕa...». «həkımlar kaysioŕa...» — ya ki «Huda kaysioŕa...». □ 22:10 «həydəp əkitilsə» — ıbraniy tilida bu söz adəttə «bulinix» degən söz bilən ipadilididu; ləkin muxu yərdə bəlkim tasadipiy bir ixni, məsilən qəqüp ketip, qeqilip ketixini kərsitixi mumkin; ooŕrilinix məsilisi 12-ayəttə kərsitilidu. □ 22:11 «Pərwərdigarning aldidə ularning otturisida bir kəsəm iqürölsun» — bu kəsəmni bəlkim, igisi: «Mən həkikəttən xu nərsini palanqi kixigə tapxurup amanət kıldim» degəndək, amanətnı kəbul kıləquci kixi: «Mən xu amanətnı həkikəttən yittürüp koydum, uni ooŕrilimidim, baxkıləroŕa satmidim» degəndək kılxi mumkin.

18 Jadugər hotunni tirik qoymioqin. ■

19 Haywan bilən jinsiy munasiwət otküzgən hər biri jəzmən ölümgə məhkum qilinsun. ■

20 Kimdəkim birdinbir Pərwərdigardın baxka hər kandaq ilahə qurbanlıq sunsa, haram dəp mutlək həlakətke məhkum qilinsun. □ ■

21 Silərmu Misirdə musapir bolup turəjanikənsilər, musapir boləjan kixini heq harlimanglar wə yaki uningə heq zulum qilmanglar. ■

22 Hər kandaq tul hotun yaki yetim balini horlimanglar. ■ 23 Sən ularni hər kandaq tərəptə horlisang, ular manga pəryad kətürsə, Mən ularning awazini qokum anglaymən; 24 xuning bilən oəzipim tutixip, silərni qiliqlap oltürimən, siləring hotunliringlar tul qilinip, baliliringlar yetim bolup qalidu.

25 Əgər sən Mening həlqimning iqidin sanga qoxna boləjan kəmbəoəlgə kərz bərgən bolsang, uningə jazanihorlardedək muamilə qilmioqin; uningdin osum almanglar. ■

26 Əgər sən qoxnangning qapinini gərugə aləjan bolsang, kün olturmasta uningə yandurup bər. ■ 27 Qünki qapini uning birdinbir yepinqisi bolup, hədinini yapidoəjan kiyim xudur. U bolmisa, u nemini yepinip yatidu? Bu səwəbtin Manga pəryad qilsa, pəryadini anglaymən; qünki Mən xəpəkətliturmən.

28 Hudaəja kupurluk qilma, wə həlqingning əmiririnimu qarəqap tillima. □ ■

29 Haminingning həsulining axkinidin wə xarab-zəytun meyi kəlqikingdin taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal qilmioqin.

Sən oəqulliringning tunjisini Manga atioqin. □ ■

30 Kala bilən qoyliringning tunji balilirinimu həm xundak atioqin; tunji bala yəttə künigə anisi bilən billə tursun; əmma səkkizinci küni uni Manga atap sunoqin. ■

31 Silər Manga ataləjan muqəddəs kixilər bolisilər; xunga dalada yirtkuq haywan tərpidin boəquləjan haywanning gəxini yemənglar, bəlki uni ilarəja taxlap beringlar. ■

23

Həqkanıyət wə adillik

1 Yaləjan gəpni yaymioqin wə ya yaləjan guwahlık berip rəzil adəmgə yan basmioqin.

■ 22:18 Qan. 18:10,11 ■ 22:19 Law. 18:23; 20:15 □ 22:20 «mutlək həlakətke məhkum qilinsun» — ibraniy tilida «haram» qilinsun; «haram» — «mutlək həlak kılınix kerək» degənni bildüridu. ■ 22:20 Qan. 17:2, 3, 4, 5 ■ 22:21 Law. 19:34 ■ 22:22 Zək. 7:10

■ 22:25 Law. 25:36,37; Qan. 23:18,19; Zəb. 15:5; Pənd. 28:8; Əz. 18:8 ■ 22:26 Qan. 24:12,13 □ 22:28 «Huda(əja)» — ibraniy tilida «Əlohım»(əja). Bu səz bəzidə Hudaning wəkilliri boləjan «həkimlar»ni bildüridu («Zəb.» 82-küy wə izaəatlırini kərugə). Xunga bəzi tərjimilərdə «həkimlar» deyilidu. ■ 22:28 Mis. 21:6, 8; Ros. 23:3, 4, 5 □ 22:29 «Haminingning həsulı ...din taxkinidin Manga hədiyə sunuxni həyal qilmioqin» — bu ayəttə kəzdə tutulojini (baxka yərliri bilən selixturuloəanda) tunji həsulni kərsitidu, ləkin bu ayətning əzidə undak biwasitə eytilmaydu. Ayətning ikkinqi kismi «tunji oəqullarning Hudaəja atilixi» toəqruluk həm 30-ayət «qarpayning tunjiliri» toəqruluk boləqəqka, 29-ayətning birinqi kismi bəlkim «tunji həsul» toəqruluk boluxi mumkin. ■ 22:29 Mis. 13:2,12 ■ 22:30 Mis. 23:19; Law. 22:27; Əz. 44:30

■ 22:31 Law. 22:8; Əz. 44:31

² Topqa əgixip rəzil ixta bolma yaki dəwa-dəsturlarda guwahlik bərgəndə topqa əgixip həkikətəni burmilima. ³ Kəmbəəşəl dəwa kilsa, uningəya yan basma.■

⁴ Duxminingning kala ya exiki ezip ketip, sanga uqrap kalsa, uni elip kelip, igisigə qokum tapxurup bər. ■ ⁵ Əgər sanga əq boləjaning exiki yūknı kətürəlməy yūknıng astida yatqınını kərsəng, uni yardəmsiz taxlimay, bəlki uningəya yardəmlixip exikini qopuruxup bərixing zərür.■

⁶ Arangdiki kəmbəəşəlning dəwasida adalətni burmilima.■

⁷ Hərəkəndək sahta ixtin əzūngni neri tart; bigunah adəm bilən həkkanıy adəmni əltürmigın; qūnki Mən rəzil adəmni hərgiz adil dəp aqlımaymən.

⁸ Xuningdək həqkəndək para yemə; qūnki para kəzi oquqlarıni kor kılıp, həkkanıylarınq səzlırını burmilaydı.■

⁹ Musapir kixilərgə zulum kılma; qūnki əzūnglar Misir zeminida musapir bolup turəjan boləqəqka, musapirning rohıy həlını bilisilər.■

«Xabat yili» wə xabat kuni

¹⁰ Altə yil əz yeringni terip, hösullirini al. ¹¹ Lekin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy; həkkingning namratlırı uningdin yioşip yesun, ulardin axkınıni jəngaldiki həywanlar yesun; xundakla üzümzarlıkinq bilən zəytunzarlıkinqnımu xundak kıləjin.□ ■

¹² Altə kün iqidə əz ixingni ada kılıp, yəttinqi kuni aram elixing zərür. Buning bilən kala-exəkliring aram tapıdu, dedikingning oşlı bilən musapir kiximu hərdükini qıxirıdu.■

¹³ Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada kıl; baxka ilahlarınq namını tilingəya alma; bular həttə əşzinqəşımı qıkmısın.□ ■

Üq muşim həyt-bayram

¹⁴ Hər yilda üq kətim mening üqün həyt ötküzgin. ¹⁵ Aldi bilən «petir nan həyti»ni ötküz; sanga əmr kıləjinimdək Abib eyidiki bekitilgən künlərdə yəttə kün petir nan yegin; qūnki xu ayda sən Misirdin qıkkaniding. Xu həytta həqkixi aldiməşə quruk qol kəlmısın.■

¹⁶ Sən əjir kılıp tərıəjan etizdiki ziraitingning tunji hösulini orəjanda «orma həyti»ni ötküz; xundakla sən əjir singdürüp yərdin ahırki hösul-məşsulatliringni yil ahırıda yioşkanda «hösul yioşix həyti»ni ötküz.□

¹⁷ Yilda üq kətim ərkəkliringning həmmisi Rəb Pərwərdigarning hüzuriəya hazır bolsın.

■ **23:3** Law. 19:15 ■ **23:4** Qan. 22:1, 2; Luqa 6:27; Fil. 2:4 ■ **23:5** Qan. 22:4 ■ **23:6** Qan. 27:19 ■ **23:8** Qan. 16:19; 1Sam. 8:3; Pənd. 19:6; Top. 7:7 ■ **23:9** Mis. 22:21; Law. 19:33; Qan. 24:17 □ **23:11** «Lekin yəttinqi yili yərgə aram berip uni box qoy;...» — Huda Əz həkqigə xundak əmr bərgənıkan, əlwəttə ulardin həwər alıdu. Bu əmrgə bəşliq wədilər toərisida «Law.» 25:1-7, 11, 12ni, bolupmu 20-22-ayətlərni kərug. ■ **23:11** Law. 25:4, 5 ■ **23:12** Mis. 20:8; 31:13-17. □ **23:13** «Mən sanga eytkinimning həmmisini kəngül bəlüp ada kıl» — ıbraniy tilida «Mən silərgə eytkinim... ada kilinglar» deyilidu. ■ **23:13** Qəl. 32:38; Yə. 23:7; Zəb. 16:4; Hox. 2:19; Zək. 13:2 ■ **23:15** Mis. 12:14,15; 13:3; 34:20; Qan. 16:16 □ **23:16** «orma həyti» — muxu həyt yənə «həptilər həyti» həm «dəsləpki orma həyti» dəpmu atilidu. «hösul-məşsulatliring» — muxu «hösul-məşsulatliring» axıllarıni həm hərhil məwə-qiwə məşsulatlırını əz iqigə alıdu. «hösul yioşix həyti» — muxu həyt yənə «kəpilər həyti» dəpmu atilidu.

¹⁸ Sən manga ataloqan qurbanlikning kenini hemirturuq selinoqan nan bilən sunmoqin; heyt qurbanlikning yeoqini bolsa keqiqə kondurup etigiqigə saklıma. □

¹⁹ Zeminingdiki desləpki hosulning əng yahxsini Pərwərdigar Hudayingning eyigə elip kəl.

Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma. □ ■

Pərwərdigarning Pərixtisining yollarni təyyarlixı

²⁰ Mana, Mən bir Pərixkini yolda seni qoşdap, Mən sanga təyyarlioqan yərgə elip barsun dəp, aldingda yürüxkə əwətimən. ■ ²¹ Sən uning aldida özünggə agah bol, uning awazioqa kulak sal. Uning zitiqə təgmə; bolmisa, u itaetsizlikliringni kəqürməydu; qünki Mening namim uningdidur. □ ²² Ləkin əgər sən uning awazioqa kulak selip, Mening barlik buyruoqanliriməqa əməl kılsang, Mən düxmənlinggə düxmən, küxəndiliringgə küxəndə bolimən. ■ ²³ Qünki Mening Pərixtam aldingda yürüp, seni Amoriy, Hittiy, Pərizziy, Qanaaniy, Hıwiyy wə Yəbusiylarning zeminoqə baxlap kiridu; Mən ularni yoqitimən.

²⁴ Sən ularning ilahlirioqa bax urup ibadət kılma wə yaki ular kıloqandək kılma; bəlki ularning *butlirini* üzül-kesil qəkiwət, but tüwrüklerini üzül-kesil kukum-taloqan kıliwət; □ ²⁵ Ləkin Hudayinglar Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar. Xundak kılsanglar U nan bilən süyünglarni bərikətləydu; Mən barlik kesəllikni aranglardin qikirip taxlaymən. ■

²⁶ Buning bilən zeminingda boyidin ajrap ketidoqan yaki tuoqmas heqbir ayal yaki qarpay bolmaydu; əmrüngning künlirini toluk kılimən. ■

²⁷ Mən sening aldingda wəhimimni əwətimən, qaysi taipigə yeqinlaxsang xularni parakəndə kılimən; xuning bilən həmmə düxmənlingni kəynigə yandurup qaqurimən. ■ ²⁸ Hıwiylar, Qanaaniylar wə Hıtiylarni aldingdin koşlap qikiriwetixkə serik hərılərnı aldingda yürüxkə əwətimən. □ ■ ²⁹ Əmma zeminning Harabilixip, dalada wəhxiy haywanlar awup sanga həwp bolup qalmasıliki üqün, xu əllərnı aldingdin bir yiloqigə həydiwətməymən, ³⁰ Bəlki sən awup, zeminni *pütünləy* miras kılip boləuqə, az-azdin həydəp turimən.

³¹ Sening zeminingning qəgrilirini Kizil Dengizdin tartip Filistiyələring dengizioqigə, xuningdək qəldin tartip *Əfrat* dəryasioqigə bekitimən; qünki zeminda turuwatqanlarni həydiwetip yerini igilixing üqün, ularni koşungəqa tapxurimən. □ ■ ³² Sən ular bilən wə yaki ilahliri bilən heqkəndək bir əhdə tüzmə. ■ ³³ Ularning seni aldimda gunahqa patkuzmasıliki üqün ularni zeminingda kət'iy turoquzma. Qünki mubada sən ularning ilahlirining ibaditidə bolsang, bu ix sanga tuzak bolidu. ■

□ **23:18 «qurbanlik»** — bu söz adətə «inaklık qurbanliki» yaki «taxəkkur qurbanliki»ni kərsitidu. □ **23:19 «Ooqlakni anisining sütidə kaynitip pixurma»** — bu əmr bəlkim ətraptiki butparəs həlkələring məlum ərp-aditigə əgəxməslik kərəklilikni kərsitixi mumkin. Bu toqruluk yanə «Lawiylar»diki «koşumqə səz»imizni kəring. ■ **23:19** Mis. 34:26 ■ **23:20** Mis. 33:2

□ **23:21 «özünggə agah bol»** — ibranıy tilida «özünggə qara» («xamar») degən peil bilən ipadlinidu. 20-ayəttə Pərixting ularni «koşdaydioqanlıki» (ibranıy tilida «karaydioqanlıki») «hamar» degən ohxax peil bilən ipadlinidu. ■ **23:22** Yar. 12:3 □ **23:24 «ularning butlirini üzül-kesil qəkiwət,...»** — yaki «ularni (Qanaaniylarning) yoqitip,...». ■ **23:25** Mis. 15:26; Kan. 7:15 ■ **23:26** Kan. 7:14 ■ **23:27** Mis. 14:24; Yə. 10:10 □ **23:28 «serik hərə»** — bu isim ibranıy tilida adətliki hərədin qong wə tehimu qakqak birhil hərini kərsətsə kərək. ■ **23:28** Kan. 7:20; Yə. 24:12 □ **23:31 «Filistiyələring dengizi»** — «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. ■ **23:31** Qel. 34:3, 4 ■ **23:32** Mis. 34:12,15; Kan. 7:2 ■ **23:33** Yə. 23:13; Hək. 2:3

24

Hudaning Musaning wasitisi bilən Israil həkı bilən mukəddəs əhdini tüzüxi

¹ U Musaqə yənə: — «Sən berip, özüng bilən billə Hərun, Nadab, Abihuni wə Israillarning aqsakalliri arisidin yətmix adəmni elip, Pərwərdigarning huzuriqə qıqip, yirakta turup səjdə qilinglar. ² Pəqət Musala Pərwərdigarning aldioğa yekin kəlsun; baxkılar yekin kəlmisun, həkı uning bilən billə üstigə qıqmisun, — dedi.

³ Musa kelip Pərwərdigarning barlık səzliri bilən həkümlirini halayiqkə dəp bərdi; pütkül halayik bir awazda: — Pərwərdigarning eytkən səzlrining həmmisigə əməl kilimiz! — dəp jawab berixti. ■

⁴ Andin Musa Pərwərdigarning həmmə səzini hatiriliwelip, ətisi səhər qopup taqning tüwidə bir kurbangahni yasap, xu yərdə Israilning on ikki kəbilisining sani boyiqə on ikki tax tüwrükni tiklidi. ⁵ Yənə Israillarning birnəqqə yigitlirini əwətti, ular berip Pərwərdigarqə keydürmə kurbanliqlar sundi, inaklık kurbanliki süpitidə birnəqqə torpaqnimu soyup sundi. ⁶ Andin Musa qanning yerimini qaqilarqə qaqlidi, yənə yerimini kurbangah üstigə qaqtı. ⁷ Andin u əhdinamini qolioğa elip, həkəkə okup bərdi. Ular jawabən: — Pərwərdigarning eytkinining həmmisigə kulak selip, itaət kilimiz! — deyixti. □

⁸ Xuning bilən Musa qaqilardiki qanni elip, həkəkə sepip: — Mana, bu Pərwərdigar muxu səzləring həmmisigə asasən silər bilən baqliqan əhdining kənidur, dedi. ■

⁹ Andin keyin Musa wə Hərun, Nadab wə Abihu Israillarning aqsakalliridin yətmix adəm bilən billə taq üstigə qıqixti. ¹⁰ Ular xu yərdə Israilning Hudisini kərdi; uning ayioqning astida huddi kək yaquttin yasaloqan nəpis payandazdək, asman gumbizidək süpsüzük bir jisim bar idi. □ ■ ¹¹ Lekin u Israillarning mətiwərlirigə qol təgküzmid; ular Hudani kərup turdi həmdə yəp-iqixti.

Musaning yənə Sinay teoqioğa qıqixi

¹² Pərwərdigar Musaqə: — Taq üstigə, kəximqə qıqip xu yərdə turoqin. Sanga ularqə əgitixkə tax tahtaylarni, yəni Mən yezip qoyoqan kanun-əmrni berimən, dedi.

¹³ Xuning bilən Musa qopup, Yərdəmqisi Yəxuani elip mangdi. Musa Hudaning teoqioğa qıkti. ¹⁴ U awwal aqsakallarqə: Biz yenip kəlgüqə muxu yərdə bizni saklap turunglar. Mana, Hərun bilən hur siləring yeninglarda qalidu; əgər birsining ix-dəwasi qıqsa, ularning aldioğa barsun, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Musa taqning üstigə qıkti wə taqni bulut qaplidi.

¹⁶ Pərwərdigarning julasi Sinay teoqining üstidə tohtidi; bulut uni altə kungiqə kaplap turdi; yəttinqi küni, Pərwərdigar bulut iqidin Musani qaqirdi; ¹⁷ Pərwərdigarning julasining kiyapiti Israillarning kəz aldida taqning qoqqisida həmmi yutquqi ottək kərüdi. ■ ¹⁸ Musa bulutning iqigə kirip, taqning üstigə qıqip kətti. Musa kirik keqə-kündüz taqda turdi.

■ **24:3** Mis. 19:8; 24:7; Qan. 5:27 □ **24:7 «həkəkə okup bərdi»** — ibranıy tilida «həkning kulaklırioğa okup bərdi». ■ **24:8** İbr. 9:20; 1Pet. 1:2 □ **24:10 «ular xu yərdə Israilning Hudisini kərdi»** — yəni, Hudaning Əzini ayan kılolanlıkını kərdi. ■ **24:10** Wəh. 4:6 ■ **24:17** İbr. 12:29

25

Ibadət qediri üqün sunulidioğan hədiyyələr

¹ Pərwərdigar Musağa mundak dedi: —

² Sən Israillaroğa eytkin, ular Manga bir «kötürmə hədiyyə»ni kəltürsun; kimning kəngli hədiyyə sunuxka hux bolsa, uningdin Manga sunulidioğan «kötürmə hədiyyə»ni tapxuruwelinglar. □ ■ ³ Silər ulardin tapxuruwalidioğan kötürmə hədiyyə: — Altun, kümüx, mis, ⁴ kək, səsün wə kizil rənglik yip, kanap rəht, tiwit, ⁵ kizil boyaloğan qoçqarning teriliri, delfinning teriliri, akatsiyə yaşıqı, □ ■ ⁶ qıraoı üqün zəytun meyi, «məsihləx meyi» wə huxbuy üqün huxbuy dora-dərməklər, ⁷ əfod bilən «koxen»ğa ornitilidioğan aq həkik wə baxka esil taxlar bolsun. □ ■ ⁸ Mening əzliri arisida makan kılıxim üqün *xulardin* Manga bir muqəddəs turaloıuni yasisun. ⁹ Uni Mən sanga barlık kərsətməqı bolojinimoğa asasən, yəni ibadət qedirining nushisi wə barlık əswab-saymanlirining nushisioğa op'ohxax kılıp yasanglar.

Əhdə sanduqi

¹⁰ Ular akatsiyə yaşıqıdin bir sanduq yasisun. Uning uzunluqi ikki yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir yerim gəz bolsun. □ ■ ¹¹ Sən uni sap altun bilən kəpliojin; iqi wə sirtini altun bilən kəplap, uning üstünki kismining qerisigə altundin girwək qıkar. ¹² Uningoğa altundin tət hālka kuydurup, tət qetiqioğa bekitkin. Bir təripigə ikki hālka, yənə bir təripigə ikki hālka bolsun. □ ■ ¹³ Sən həm akatsiyə yaşıqıdin ikki baldak yasap, hər ikkisini altun bilən kəpliojin; ¹⁴ andin sanduq ular arkılık kətürölsun dəp, baldaklarni sanduqning ikki yenidiki hālqiliridin etküzüp qoyojin. ¹⁵ Baldaklar həmixə sanduqtiki hālqida tursun; ular uningdin qıqirilmisun. ■

¹⁶ Mən sanga beridioğan həküm-guwahlıqni sanduqka qoyojin. □ ■

¹⁷ Sanduqning *yapquqi süpitidə* sən altundin uzunluqi ikki yerim gəz,

□ **25:2 «kötürmə hədiyyə»** — kahın yaki hədiyyani sunoıuqi Pərwərdigarning aldioğa ikki qollap egiz kətürüp apiridioğan alahidə hədiyyə. Muxu ayəttə deyilgən «kötürmə hədiyyə» kəpligən hək bir elip kelidioğan, qoıg kələmlik hədiyyə bolidu. Xühhisizki, məzkur «kötürmə hədiyyə»ning hər bir kismini sunoıuqi kixi əzi Huda aldidə ikki qollap kətürüp uningoğa ataydu (35:22, 24). ■ **25:2** Mis. 35:5; 1Tar. 29:3,5,9,14; Əzra. 2:68; 3:5; Nəh. 11:2 □ **25:5 «delfinning teriliri»** — yaki «dengiz eyikning teriliri» yaki «borsuqning teriliri». □ **25:7 «əfod wə koxen»** — Bular toıuruluk 6-14-ayətlərgə kəralsun. U jilitkidək birhil alahidə kiyim bolup, iqidə Hudaning kerək bolojan ixlar toıuruluk yolini yaki iradisini kərsitidioğan «Urim» wə «Tummim» degən alahidə ikki tax saqlaklık idi. ■ **25:7** Mis. 28:4-14 □ **25:10 «akatsiyə yaşıqı»** — intayin kattik, uzunoıuqə qirimaydioğan birhil yaşıqıqtur. **«gəz»** — Muqəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz» — adəmning jəynikidin barmıqning uqioıuqə bolojan arılıkioğa (təhmınən 45 santimetr) barawər kelidu. ■ **25:10** Mis. 37:1; İbr. 9:1 □ **25:12 «tət qetiqioğa»** — yaki «tət putioğa». ■ **25:15** 1Pad. 8:8 □ **25:16 «sanga beridioğan həküm-guwahlık»** — Huda Musağa tapxuridioğan «on pərz» yaki «on əmr» pütölidioğan ikki tax tahtayni kərsitidu (31:18ni kəring). Nemixka «guwahlık» deyilidu? Qünki «on pərz» Hudaning həkkanıy təbiitigə guwahlık beridu. ■ **25:16** İbr. 9:4

kəngliki bir yerim gəz boləjan bir «kafarət təhti» yasioiın. □ ■ 18 İkki kerubni altundin soqup yasioiın. Ularni kafarət təhtining ikki tərıpigə ornatqın. □ ■ 19 Bir kerubni bir tərıpigə, yənə bir kerubni yənə bir tərıpigə ornıtix üqün yasioiın. İkki tərıpıdiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kılinglar. □ ■ 20 Kerublar bir-birigə yüzlənsun, qanatlırını kafarət təhtining üstigə kerıp, qanatlırı bilən uni yapsun; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qarıtılsun.■

21 Sən kafarət təhtini sanduqning üstigə qoyup, Mən sanga berıdıoıan həküm-guwaıhlıqni sanduqning ıqıgə qoyoiın. ■ 22 Mən xu yərdə sən bilən kerüximən; kafarət təhti üstıdə, yəni həküm-guwaıhlık sanduqıning üstıdiki ikki kerubning otturısidə turup sanga Israıllarəıa yətküzüxkə tapxurıdıoıan barlık əmrlirim toıqrısidə səz kılımən.■

Xirə

23 Həm akatsiyə yaıoııqıdın uzunluqı ikki gəz, kəngliki bir gəz, egızlıki bir yerim gəz boləjan bir xirə yasioiın. 24 Uni sap altun bilən qaplap, unıng üstünki kısmıning qerısıgə altundın girwək qıkar. 25 Sən xirəning qerısıgə tət ilik egızlıktə bir ləw yasioiın; bu ləwning qerısıgımu altundın bir girwək qıkar. □ ■ 26 Sən u xirəgə altundın tət ıalqə yasap, bu ıalqılarni xirəning tət burjıkidiki qetıqkə ornatqın. 27 Xirəni kətürüxkə baldaqlar ətüzülsun dəp, ıalqılar xirə ləwigə yeqın bekitılsun. 28 Baldaqıarni akatsiyə yaıoııqıdın yasap, altun bilən qaplıoiın; xirə ular arklılik kətürılıdu.

29 Xirəgə yandap legən, qaqa-təhsə, piyalə wə «xarab hədıyalırı»ni qaıqıdıoıan kədəıhlərı yasioiın; ularni sap altundın yasioiın. 30 Menıng ıuzurumda turuxkə sən xirəgə həmıxə «təkdım nan»ni qoyoiın.□

Qıraııdan

31 Sən həm sap altundın bir qıraııdan yasioiın. U qıraııdan soqup yasalsun; qıraııdanning putı, ıolı, kədəıhlırı, ıunqə wə qeqəklırı pütün

□ 25:17 «kafarət» — (ıbranıy tilıdə «kafar» yaqi «kippur») degənnıng tüp mənısi «yepix»tin ıbarət. Gunahlarəıa «kafarət kəltürüx» degənlık «gunahıarni yepix» degənlıktur. Təwrət dəwrıdə Huda gunahıarni waqıtlik «yapattı» wə xuningdək xu gunahıardın towa kılıp qurbanlık kəltürgən bəndılırını kəqürüm kılattı. İnjil dəwri kəlgəndə u Məsiııning qurbanlıqı wasıtısı bilən insanıarnıng gunahılrını «elıp taxıaydu» («Yuıı.» 1:29, 36ni kərüng). Muxu yərdə sanduqning yapquqını «kafarət təhti» dəp tərjimə kılduq, qünki 22-ayəttə: «Mən xu yərdə sən bilən kərüximən; kafarət təhti üstıdə... turup sanga ... səz kılımən» deyılıdu. Demək, bu jay Hudaning oltuıoıan bir təhtigə ohxaxtur. ■ 25:17 Mis. 37:6 □ 25:18 «Kerublar» — bəlkım ələmdiki əng küqlük wə əng yukıri dərijilik pərixıtılər yaqi məıluqlar boluxı mumkıın. «Təbırlər»ni wə munasıwətlik sehmini kərüng. ■ 25:18 İbr. 9:5 □ 25:19 «ıkkı tərıpıdiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kılinglar» — yaqi «ıkkı tərıpıdiki kerublar bilən kafarət təhti bir pütün altundın yasalsun». ■ 25:20 İbr. 9:5 ■ 25:21 İbr. 9:4, 5 ■ 25:22 Qəl. 7:89 □ 25:25 «egızlıktə» — yaqi «kənglıktə». Munasıwətlik sheını kərüng. «ləw» wə «ləwning qerısıgə qıqırılıoıan girwək» — bularıng rolı bəlkım xirəning üstıdiki nanıarnı qüxüp ketıxtın saqlaxtur. □ 25:30 «təkdım nanlar» — ıbranıy tilıdə «ıuzurı nanlar» («Hudaning ıuzurıdiki nanlar»). Adəttə jəmiy ıo ıkkı parqə nan qoyulattı. Bu Israıllarıng ıo ıkkı kəbilisiz wəkillik kılattı. İsrail kəıınlrı nanıarnı tızip qoyux arklılik, əzlırınıng əmgək mewılırını Pərwərdıgarəıa ataxıı halaydıoıanlıqını, bu arklılik əzlırı erıxkən mol ıosulıng Pərwərdıgarını ata kıloıanlıqını ətırap kılıxııı bıldürüx ıdı («Law.» 24:5-6).

bir altundin sokulsun. □ ■ ³² Qiraotdanning otolining ikki yenedin altə xahqə qikirlsun — qiraotdanning bir yenedin uq xahqə, qiraotdanning yənə bir yenedin uq xahqə qikirlsun; ³³ bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə otunqisi wə qeqiki bolotan uq kədəh qikirlsun, yənə bir yenediki hər bir xahqidə badam güli xəklidə otunqisi wə qeqiki bolotan uq kədəh qikirlsun. Qiraotdanota qikirilotan altə xahqining həmmisi xundak yasalsun. ³⁴ Qiraotdanning otolidin badam güli xəklidə otunqisi wə qeqiki bolotan tət kədəh qikirlsun. □ ³⁵ Bulardin baxqa *birinqi* ikki xahqining astida bir otunqə, *ikkinqi* ikki xahqining astida bir otunqə, *uqinqi* ikki xahqining astida bir otunqə bolsun; qiraotdanota qikirilotan altə xahqining asti həmmisi xundak bolsun. ³⁶ Uning xu otunqiliri həm xahqiliri qiraotdan bilən bir gəwdə qilinsun — bir pütin sap altundin sokup yasalsun.

³⁷ Sən qiraotdanning yəttə qiriotini yasiotin; qiraotlar uduloğa yoruk quxürəlixə uqün üsti tərəpkə ornitilsun. ³⁸ Uning pilik kayqiliri bilən küldanliri sap altundin yasalsun. ³⁹ Qiraotdan wə uning barlik əswabliri bir talant sap altundin yasalsun. □ ⁴⁰ Sanga taotda ayan qilinoğan nusha boyiqə bularni ehtiyat bilən yasiotin. ■

□ **25:31 «qiraotdanning... kədəhliri, otunqə wə qeqəkliri»** — bular qiraotdanota qikirilotan xu hil nushilarni kersitidu. 32-40-ayətlər wə munasiwətlilik shemini kərüng. ■ **25:31** Mis. 37:17

□ **25:34 «otolidin»** — yəni otolining üstünki qismidin. 35-ayətini kərüng. □ **25:39 «bir talant altun»** — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxi mumkin. ■ **25:40** Ros. 7:44; Ibr. 8:5

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təkdim nan»
qoyulidiqan xire

huxbuygah

əhdə sanduqı

əhdə sanduqining iqı

26

Ibadat qediri — yopuqliri

¹ Mukəddəs qedirni on parqə yopuqtin yasatqin; yopuqlar nepiz toquloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kizil yiplar arilaxturulup ixlənsun; uningəja kerublarning süritini qewər kollarəja nəpis kılıp kəxtləp qikarəuzəyin. ■ ² Hər bir yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuq ohxax qong-kıqıqlıktə bolsun.

³ Yopuqlarning bəxi bir-birigə ulansun, qaloqan bəx yopuqmu həm bir-birigə ulansun. ⁴ Sən ulap qıqıloqan birinqi qong parqining əng qetidiki kismioja bir tərıpigə rənggi kək izmə qadiojin, xuningdək ulap qıqıloqan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir tərıpigimu həm xundak kıləyin. ⁵ Birinqi qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə qadiojin, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə qadiojin. Izmilər bir-birigə udulmuudul bolsun. ⁶ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üqün altundin əllik iloqu yasap, ikki qong parqə yopuqni xu iloqular bilən bir-birigə tutaxturoqin.

⁷ Mukəddəs qedirni yepix üqün əqkə tiwitidin yopuqlarni yasiojin; yopuqtin on bir parqə yasiojin. ■ ⁸ Yopuqlarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopuqning həmmisi ohxax qong-kıqıqlıktə bolsun. ⁹ Yopuqlarning bəxini ulap bir kılıp, qaloqan altə yopuqnimu ulap bir kılıp, altinqi yopuqni ikki kat kılıp, qedirning aldi tərıpigə sanggilitip qoyəyin. □

¹⁰ Sən birinqi ulap qıqıloqan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə, ikkinqi ulap qıqıloqan qong parqining əng qetidiki kismioja əllik izmə qadiojin. ¹¹ Sən həm mistin əllik iloqu yasap, qedir bir pütün bolsun üqün ularni izmilərgə ötküzüp ikki qong parqini ulap qoyəyin. ¹² Lekin yopuqning qedirning kəynidin exip qaloqan kismi, yəni exip qaloqan yerim parqisi qedirning kəyni tərıpide sanggilap tursun. ¹³ Qedir yopuqlirining qedirning boyidin artuq kismi, yəni u tərıpidin bir gəz, bu tərıpidin bir gəz, qedirning ikki tərıpidin sanggilap, uni *toluk* yapsun. □

¹⁴ Buningdin baxqa, qediroja kizil boyaloqan koqkar terisidin yopuq yasap yapqin, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasaləjan yənə bir yopuqni qaplıəyin.

¹⁵ Mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaəiqidin yasap tikligin.

¹⁶ Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz bolsun.

¹⁷ Hər bir tahtayning ikkidin turumi bolsun, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetilsun; qedirning barlıq tahtaylirini xundak yasiojin.

¹⁸ Qedirning tahtaylirini xundak yasiojin; yigirmisini jənob tərəpkə tikligin; ¹⁹ bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasiojin; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üqün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üqün ikkidin təglik yasiojin. ²⁰ Xuningdək qedirning udul tərıpide, yəni ximal tərıpide yigirmə tahtay bolsun; ²¹ bularning kırık təglik kümüxtin bolsun; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir

■ 26:1 Mis. 36:8 ■ 26:7 Mis. 36:14 □ 26:9 «qedirning aldi tərıpigə sanggilitip qoyəyin» — yaki «qedirning kəynigə kayrip qoyəyin». Munasiwətlik shemini kəring. □ 26:13 «qedirning

ikki tərıpidin sanggilap, uni *toluk* yapsun» — kanap rəhttin (kəndir rəhttin) kılinoqan iqidiki yopuqning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz boləjaqqa, qedirning ikki tərıpigə *toluk* yətməytti; yopuq bilən yərnig arılıqida bir gəz arılıq qalatti. Əqkə tiwitidin kılinoqan yopuqning uzunluqi ottuz gəz boləjaqqa, qedirni *toluk* yapatti. Qedirning shemilirini kəring (wə munasiwətlik shemini kəring).

tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturulsun. ²² Qedirning kəyni tərıpigə, yəni oşərb tərəpkə altə tahtay yasap tikligin. ²³ Qedirning kəyni tərıpıdiki ikki bulungoşa ikki tahtay yasap ornatqin. ²⁴ Bu *bulung tahtayliri* astidin üstigigə ikki kat kılınıp *tahtaylarni* əzara qetixtursun, üsti bir halkioşa bekitilsun. Hər ikkisi xundaq kılınıp, ikki bulungoşa tiklənsun. □

²⁵ Arka tərəptə səkkiz tahtay bolidu, ularning kümüxtin yasaloğan on altə təglik bolidu; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bolidu.

²⁶ Buningdin baxka sən akatsiyə yaşıqıdın baldaq yasioşin; qedirning bu tərıpıdiki tahtaylaroşa bəx baldaqni, ²⁷ qedirning u tərıpıdiki tahtaylaroşa bəx baldaqni, qedirning arka tərıpıdiki tahtaylaroşa, yəni oşərb tərıpıdiki tahtaylaroşa bəx baldaqni yasioşin. ²⁸ Tahtaylarning otturisidiki ottura baldaq bu tərəptin u tərəpkə yetidoğan bolsun.

²⁹ Tahtaylarni altun bilən kəplap, baldaqlar ötküzüldioğan halkılarni altundin yasap, baldaqlarni altun bilən kəplioşin. ³⁰ Qedirni sanga taoda ayan kılinoğan nusha boyiqə yasap tikligin. ■

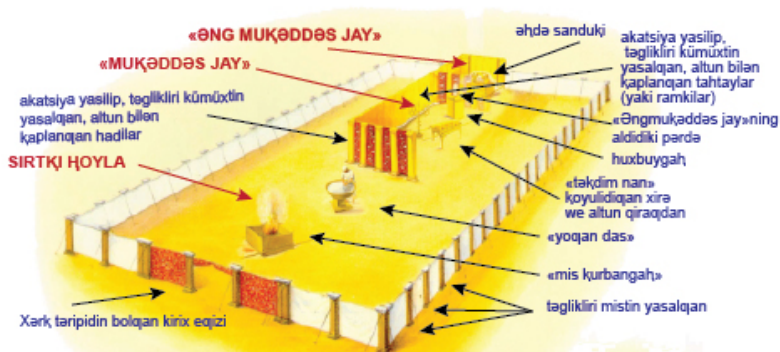
³¹ Sən nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioşin; uni qewər kollar kerublarning süritini nəpis kılıp qüxürüp kəxtiləp qıxşun. ■ ³² Uni akatsiyə yaşıqıdın yasaloğan tət hadioşa esip koyoşin. Bu hadılar altun bilən kəplansun, hər birining altun ilmiki bolsun; hadılar kümüxtin yasaloğan tət təglikkə ornitilsun. ³³ Pərdə qedir yopuqidiki ilməklərgə esilip sangilitip koyulsun; andin həküm-guwahlik sanduqini xu yərgə kəltürüp, pərdining iqiğə elip kirgin. Xuning bilən pərdə silər üqün mukəddəs jay bilən əng mukəddəs jayning otturisidiki bir ayrıma pərdə bolsun. ³⁴ Andin sən «kafarət təhti»ni əng mukəddəs jaydiki həküm-guwahlik sanduqining üstigə koyoşin.

³⁵ Xirə bolsa pərdining texioşa orunlaxturulsun; qiraşodanni xirəning uduloşa, qedirning jənub tərıpigə koyoşin; xirəni ximal tərıpigə koyoşin.

³⁶ Buningdin baxka sən qedirning kirix eşişioşa nepiz tokuloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasioşin; u kəxtiqi tərıpıdini kəxtilənsun. ■ ³⁷ Bu pərdə üqün akatsiyə yaşıqıdın bəx hada yasap, ularni altun bilən kəplioşin; hər birining altun ilmiki bolsun; ularning tegigə bəx danə təglikni mistin quyup təyyaratqin.

□ **26:24** «...tahtayliri ... ikki kat kılınıp tahtaylarni əzara qetixtursun» — bulung tahtaylirining kaysi xəkilidə ikənlikigə birmənə deyix təs. Həq bolmioqanda ular kəynidiki tahtaylar həm yandiki tahtaylarni bir-birigə tutaxturux rolını oynixi kerək; bizningqə bulung tahtayliri yenidiki tahtaylaroşa turumliri bilən qetilixi kerək (17-ayətni kərüng). Bəzi alimlarning pikriqə bulung tahtayliri otturisidin egilip, «üq burjəlik sizəşuq xəkli»də (yəni «L» xəklidə) kılinoğan boluxi mumkin. Munasiwətlik shemini kərüng. ■ **26:30** Mis. 25:9,40; Ros. 7:44; Ibr. 8:5 ■ **26:31** Mis. 36:35 ■ **26:36** Mis. 36:37

MUQƏDDƏS IBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

delfin teriliri (ularqa su yukmaydu)

kizil boyalqan koqkar teriliri

tiwit

Yopuqlar (nepiz tokuloqan ak kanap rəhtike kek, sesən we kizil yiplar arilaxturulup ixlengen; uningqa kerublarning suriti qewar kollarda nepis kilip kaxtiliangən)

Qedirningxark taripidiki kirix eqizi. Ayrma parda bilen bax hadisi

IBADƏT QEDIRI
(MUQƏDDƏS QEDIR)

QURBANLIQLARNI SUNUX

Ibadət qediri wə sirtqi hoylisi

¹ Sən qurbangahni akatsiyə yaoʻiqidin yasioʻin. Qurbangah tət qasa bolsun; uzunlukı bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz kılinsun. ■ ² Uning tət burjıkgə koyulıdıoʻan münggüzlırını yasioʻin; münggüzlırı qurbangah bilən bir gəwdə kılinsun. Qurbangahni mis bilən kəplıoʻin. ³ Qurbangahning yaoʻ wə *külını* elıxka daslarnı yasioʻin; unıngə has boləoʻan gürjəklərnı, korılarnı, lahıxıgırlarnı wə otdanlarnımu yasioʻin; unıng barlık əswablırını yasaxka mis ıxlətın. ⁴ Qurbangah üqün mıstın bır xala yasioʻin; xalanıng tət burjıkgə tət mis hálka yasap bekitıp koyoʻın. ⁵ Xalani qurbangahning kəp belıning astıdıkı gırwəktın təwənrək turıdıoʻan kıləoʻın, xundakta xala qurbangahning dəl otturısıda bolıdu. □ ⁶ Qurbangahka ıkkı baldak yasioʻin; ular akatsiyə yaoʻiqidin bolsun, ularnı mis bilən kəplıoʻin. ⁷ Qurbangahni kətürgəndə, baldaklar unıng ıkkı yenıda boluxı üqün, ularnı hálkıləroʻa ətüzüp koyoʻın. ⁸ Qurbangahni tahtaylardın yasioʻin, ıqı box bolsun; u taəda sanga ayan kılınəoʻan nusha boyıqə *hünərwənlər* təyyar kılınun.

İbadət qedırıning həylısı

⁹ Muqəddəs qedırıning həylısınımu yasioʻin. Həylıning jənubıoʻa, yəni jənubka yüzləngən tərıpıgə nepız tokuloʻan aq kanap rəhttın pərdılərnı tokuəoʻın; xu tərıpıning uzunlukı yüz gəz bolsun. ■ ¹⁰ Pərdılərnı esıxka yıgırmə hada yasalsun; ularnıng tegıgə koyuxka yıgırmə mis təglik yasalsun; hadılarnıng ılmıkı bilən baldaklar bolsa kümüxtın yasalsun. □

¹¹ Xuningə oħxax xımal tərıpıdımu uzunlukı yüz gəz kelıdıoʻan pərdə bolsun. Pərdılərnı esıxka yıgırmə hada yasalsun; ularnıng tegıgə koyuxka yıgırmə mis təglik yasalsun; hadılarnıng ılmıkı bilən baldaklar bolsa kümüxtın yasalsun.

¹² Həylıning oʻərb tərıpıdə uzunlukı əllık gəz kelıdıoʻan pərdə bolsun; unıng on hadısı wə on təglikı bolsun.

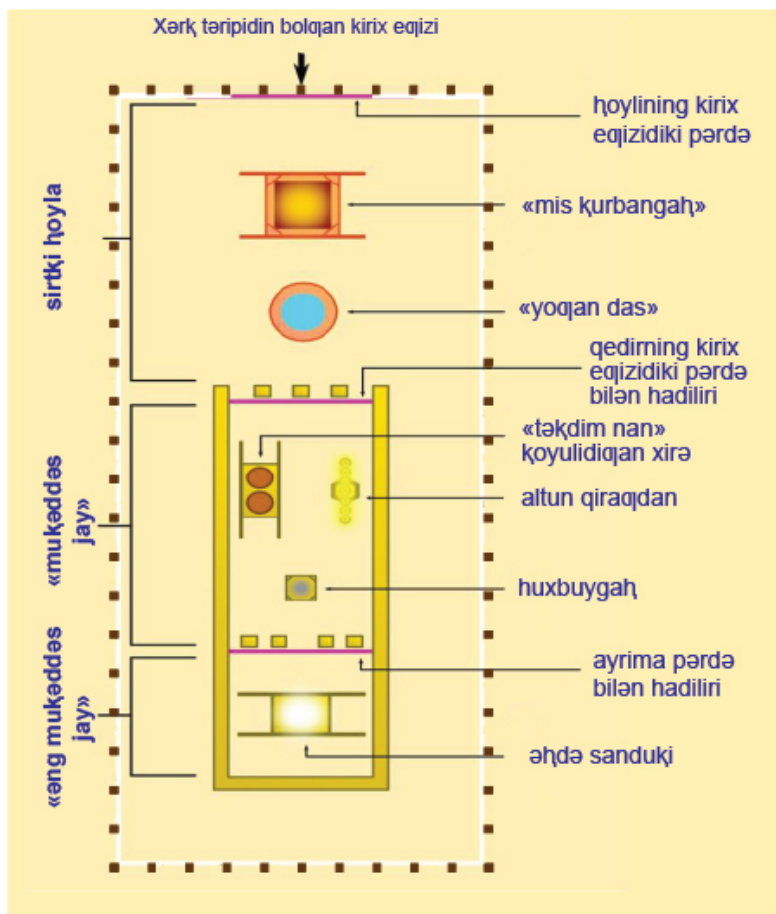
¹³ Həylıning xərk tərıpı, yəni kün qıxıxka yüzləngən tərıpıning kənglikı əllık gəz bolsun. ¹⁴ Bır tərıpıdə on bəx gəz kelıdıoʻan pərdə bolsun; unıng üq hadısı bilən üq təglikı bolsun. ¹⁵ Yənə bır tərıpıdə on bəx gəz kelıdıoʻan pərdə bolsun; unıng üq hadısı bilən üq təglikı bolsun. ¹⁶ Həylıning kırıx eəjızıoʻa yıgırmə gəz kelıdıoʻan bır pərdə koyulsun; pərdə nepız tokuloʻan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıł yıplar arılasturulup, kəxtıqı tərıpıdın kəxtılənsun. Uning tət hadısı bilən tət təglikı bolsun.

¹⁷ Həylıning qərisıdıkı həmmə hadılar kümüxtın yasaloʻan baldaklar bilən bır-bırıgə qetılınun; ularnıng ılməklırı kümüxtın, təgliklırı mıstın yasalsun. ¹⁸ Həylıning uzunlukı yüz gəz, kənglikı hər ıkkı tərıpı əllık gəz bolsun; nepız tokuloʻan aq kanap rəhttın ıxləngən pərdıning egizlikı bəx gəz kılınun; hadılarnıng təgliklırı mıstın yasalsun.

¹⁹ Muqəddəs qedırning ıx-hızıtıdə ıxlıtılıdıoʻan barlık əswab-saymanlırı həmdə barlık mıq-kozuklırı, xundakla həylıning barlık mıq-kozuklırı mıstın bolsun.

■ 27:1 Mis. 38:1 □ 27:5 «xala» — barlık ayətlərdın qarıoʻanda, xalanıng funksiyısı mundak: (1) qurbangahning othanısıdıkı otnı kətürük; (2) xalani kətürgəndə qurbangahmu təng kətürülük; xala qurbangahning astı tərıpıgə, yənə gırwəknıng astıoʻa koyuloʻaqka, xalani kətürgəndə gırwəkkə terılıp qurbangahmu təng kətürülətti. «Koxumqə səz» imız həm qedırning shemılırını kərüng (munasiwətlık shemını kərüng). ■ 27:9 Mis. 38:9 □ 27:10 «baldaklar» — ular hadılarnı əzara qetıp turıdıoʻan tayaqılər bolup, hadılarnı muqımlaxturux wə pərdılərnımu kətürük rolını oynaydu (38:17ni kərüng). «Baldaklar»ning baxka tərjimilırı: «hálkılər» yaki «qəmbərlər».

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki həyylisi

Yeniq turidiqan qiraşə həqkıdiki bəlgilimə

20 — Qiraşəning həmixə yeniq turuxi üqün, qiraşəqka ixlitixkə zəytundin soqup qikiriləqan sap mayni kəxingəqə kəltürüxkə Israillarni buyruşəqin.

■ ²¹ Jamaət qedirining iqidə, həküm-guwahlik sanduqining udu-
lidiki pərdining taxkirida Hərun wə oşulliri hər keqisi ətigəngiqə
Pərwərdigarning aldida qıraoqlarning yenik turəuzux ixida bolsun. Bu
ix dəwrdin-dəwrgiqə Israillaroğa əbədiy bir qanun-bəlgilimə bolsun.□

28

Kahinlarning muqəddəs kiyimliri

¹ Sən Israillarning iqidin akang Hərun wə uning oşullirini öz kəxingoğa
kəltürin; ularni, yəni Hərun wə oşulliri Nadab, Abihu, Əliazar
wə Itamarlarning Mening kahinlik hizmitimdə boluxi üqün yeningoğa
kəltürgin. ■ ² Akang Hərunoğa həm xərəp həm güzəllik üqün
muqəddəs kiyimləni təyyarlıoqin. ³ Hərunning Manga muqəddəs kilinip,
Mening kahinlik hizmitimdə boluxi üqün, Mən əkil-parasətning rohi bilən
kəlbirini təlduroqan qewər kixilərninğ hər birigə səz kilip, ularni alahidə
kiyimləni tikixkə buyruoqin. ⁴ Ular tikidoqan kiyimlər munulardın ibarət:
— bir koxen, bir əfod, bir ton, kəxtiləngən bir halta kənglək, bir səllə
wə bir bəlwəoq. Mening kahinlik hizmitimdə boluxi üqün, ular akang
Hərunoğa wə oşullirioğa muqəddəs kiyimləni tiksun.□

Əfodning layihilinixi

⁵ Uningoğa altun wə kək, səsün, kizil yiplar bilən nepiz tokuloqan aq
kanap rəht ixlitilsun; ⁶ əfodni ular altun wə kək, səsün, kizil yiplar
bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtləni təyyarlap, qewər qollaroğa
nəpis kilip *kəxtilitip* ixlətsun. ■ ⁷ Əfodning ikki bəxini bir-birgə
tutaxturux üqün ikki dolisida mürilik tasma bolsun. □ ⁸ Əfodning
üstidin başlaydoqan, kəxtiləngən bəlwəoq əfod bilən bir pütün kilinsun
wə uningoğa ohxax sipta ixlini, altun wə kək, səsün, kizil yiplar wə
nepiz tokuloqan aq kanap rəhtin yasalsun. □ ⁹ Ikki aq həkikni tepip,
ularning üstigə Israilling oşullirining namlirini oyduroqin; ¹⁰ ularning
namlirining altisi bir yaqutka oyulsun, qaloqan altisi bolsa yənə bir
yaqutka oyulsun, həmmisi tuqulux tərtpi boyiqə pütülsun. ¹¹ Huddi
yaqut nəqixqiliri ixligəndək, məhür oyuloqandək Israilling oşullirining
namlirini ikki yaqutka oyduroqin; ular altundin yasaloqan kəzlükkə
bekitilsun. ¹² Israilling oşullirioğa əslətmə tax bolsun üqün, ikki yaqutni
əfodning ikki mürilik tasmisioğa qadiozuoqin; xundəq boləqanda, Hərun
Pərwərdigarning aldida ularning namlirini əslətmə süpitidə müriliridə
kətürüp yüridu.

¹³⁻¹⁴ Buningdin baxqə, sən altundin yənə ikki kəzlük wə sap altundin
xoynidək exip etilgən ikki zənjir yasatqin; andin exilmə zənjirlər
kəzlüklərgə bekitilsun.□

■ **27:20** Law. 24:2 □ **27:21** «**Jamaət qediri**» — bu ibadət qedirioğa berilgən baxqə bir nam.

■ **28:1** Ibr. 5:4 □ **28:4** «**Əfod wə «koxen»**» — bular wə qatarliqlar toşurluq «Təbirilər»ni wə
munasiwətlik shemiləni kərüng. «Əfod» jilitkigə ohxaydoqan birhil kiyim, «koxen» kahinning
məydisigə təkilidoqan məyde yanqəq bolup, üstigə on ikki kəbiligə wəkilik kilidoqan on ikki
kimmətlik tax bekitilgən. ■ **28:6** Mis. 39:2 □ **28:7** «**...ikkidolisida mürilik tasma bolsun**»
— munasiwətlik shemini kərüng. □ **28:8** «**Əfodning bəlwəoqi**» — 5-ayəttə tiləqə elinoqan
bəlwəoq əməs. «Law.» 8:7ni kərüng. □ **28:13-14** «**yənə ikki kəzlük**» — muxu ikki kəzlük
əfodning ikki mürisigə bekitilgən, 9-12-ayətlərdə tiləqə elinoqan ikki aq həkik orunlaxturuloqan
kəzlüklərdur.

Qoxenning yasilixi

15 «Höküm qoxeni»ni qewar qollaroqa næpis kilip kaxtilitip yasatkin; uni hãm efodni ixligãn usulda yasioqan, altun wã køk, søsün, kizil yiplar bilan nepiz tokuloqan aq kanap raxttin yasioqin. □ ■ 16 U ikki qat, töt qasa kilinsun; uzunluki bir oqeriq, kænglikimu bir oqeriq bolsun. □ 17 Uning üstigã töt qatar kilip gøhørlørni ornatkın: — birinqi qataroqa kizil yaqut, serik gøhør wã zumræt ornitilsun; 18 ikkinqi qataroqa køk qaxtexi, køk yaqut wã almas ornitilsun; 19 üqinqi qataroqa søsün yaqut, piroza wã søsün kwarts ornitilsun; 20 tøtinqi qataroqa beril yaqut, aq høkik wã anartax ornitilsun; bularning hømmissi altun közlük iqigã ornitilsun. 21 Bu gøhørlør Israilning oqullirining namlirioqa wækil kilinip, ularning sanidøk on ikki bolup, møhür oyoqandøk hørbir gøhørgø on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütölsun.

22 Qoxenoqa xoynidøk exilgãn sap altundin *ikki* exilmã zøjir yasioqin.

23 Qoxenoqa altundin ikki halka etip, ikki halkini qoxenning *yukiriki* ikki burjikigã bekitkin; □ 24 andin altundin exilip yasaloqan ikki zøjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjikidiki halkidın ötküzüp, 25 exilgãn xu zøjirlørning ikki uqini ikki közlükkã bekitip, *közlüklørni* efodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioqa ornatkın. 26 Buningdin baxqa sən altundin ikki halka yasap, ularni qoxenning *asti tæripidiki* ikki burjikigã bekitkin; ular efodqa tegixip turidioqan kilinip iqigã qadalsun. □

27 Mundin baxqa sən altundin *yønã* ikki halka yasap, ularni efodning ikki mürilik tasmisining aldi tewænki qismioqa, yøni efodqa ulinidioqan jayoqa yekin kilip, kaxtiløngøn bølwoqdin egizræk kilip bekitkin. 28 Qoxenning efodning kaxtiløngøn bølwoqdin yukiriræk turuxi, qoxenning efodtin ajrap kætmesliki üqün qoxenning halkisini køk xoyna bilan efodning halkisioqa qetip qoyoqin.

29 Xundak qiløjanda, Harun mukøddæs jayoqa kirgøndã, høküm qoxenini takioqaqka, Israilning oqullirining namlirini æslætme süpitidã yürikining üstidã Pærwædigarning aldidã daim këtürüp yürgøn bolidu. □

30 Harun Pærwædigarning aldioqa kirgøndã, urim bilan tummim uning yüriki üstidã boluxi üqün, bularni høküm qoxenining iqigã aloqin; muxundak qiløjanda, Harun Israilarøqa baqlik høkümlørni hømixø Pærwædigarning huzuridã öz yüriki üstidã këtürüp yürgøn bolidu. □

Bax kahin kiyidioqan baxqa kiyimlær; bax kahinning oqullirining kiyimliri

31 Efodning *iqidiki* tonni pütönløy køk rænglik qiløjin. □ ■ 32 Tønning

□ 28:15 «Höküm qoxeni» — iqidiki «urim wã tummim» degøn taxlar arkilik Hudaning mælum ix toqrisidiki iradisini yaqi høkümini sorax üqün ixlitilgãn (30-ayetni køring). ■ 28:15 Mis. 39:8

□ 28:16 «U ikki qat, töt qasa kilinsun» — demæk, yanquq xæklið. □ 28:23 «qoxenning yukiriki ikki burjikigã» — ibranii tilidã «qoxenning ikki bexioqa». □ 28:26 «qoxenning asti tæripidiki ikki burjikigã» — ibranii tilidã «qoxenning ikki bexioqa». □ 28:29 «qoxen» —

qoxen wã uning munasiwætlik tæpsilatirini kørüx üqün munasiwætlik shemini køring. □ 28:30 «urim wã tummim» — alaheidã birhil taxlar. Bu taxlar arkilik Israil hækli Hudadin yol sorisa bolatti. Hømdø ulardin hørhil jawab qilatti; mæsilen, «xundak», «yaq» degøndøk. Bæzi øhwallarda høkqandak jawab bærmæslikimu mumkin (mæsilen, «Hæk.» 20:23, «1Sam.» 14:37, 23:2-4, 28:6,

«2Sam.» 2:1 qatarliklari køring). «Urim»ning mænisi «nurlar», «Tummim»ning mænisi «mukømmølik» yaqi «mukømmøl ixlar» degønlik; lekin ularning tæpsilatiri hãzir bizgã namælum.

□ 28:31 «Efodning iqidiki ton» — ton efodning iqigã kiyilidu (munasiwætlik shemini køring).

■ 28:31 Mis. 39:22

baxka kiyilidioqan t x ki d l otturisida bolsun; uning yirtilip kətməsliki  q n huddi bapkar toq oqand k, sawutning yakisioq  ohxax qərisigə p waz qikirlisun. □ ³³⁻³⁴ Uning etikining qərisigə kek, s s n w  kizil yiptin anarlarni toq p askin h md  altun kongq uraklarni yasap, q risidiki anarlarning arilikioq  birdin esip q yoqin; tonning etikining pütkül qərisigə bir altun kongq urak, bir anar, yənə bir altun kongq urak, bir anar... bekitilsun. □ ³⁵ H run hizmət kilq n waqtida xu tonni kiysun; buning bilən H run Pərwərdigarning aldioq  baroqanda, yəni muk dd s jayq , Pərwərdigarning aldioq  kirip-qikq anda uning awazi anglinip turidu-də, u  l mdin aman kalidu.□

³⁶ Andin keyin sən sap altundin n pis bir otuqatni yasap, uning  stig  m h rg  n kixl ng nd k: «P rw rdigaroq  muk dd s kilindi» d p oyoqin; □ ■ ³⁷ uni kek ranglik yip bilən s llisig  qigkin; u s llining aldi t ripig  takalsun; ³⁸ u H running pexanisid  tursun. Buning bilən H run Israillarning muk dd s kilip k lt rg n barlik muk dd s h diy lirig  qaplxq n gunahlarni  z  stig  elip k turidu; h diy l rning Pərwərdigarning aldid  qobul kilinixi  q n otuqat h mix  uning pexanisigə takaklik tursun.□

³⁹ Buningdin baxka ak kanap rəhttin bir k ngl k toq oqin, xuningd k kanap rəhttin toq loq n bir s ll  t yyarlioqin; kəxtiləngən bir b lwaq  yasioqin.□

□ **28:32 «sawut»** — j ngqining alahid  kiyimi. □ **28:33-34 «anarlar»** — muxu «anarlar» marjandək qongluqta toq loq n boluxi ker k. □ **28:35 «H run ... Pərwərdigarning aldioq  kirip-qikq anda kongq uraklarning**

awazi anglinip turidu-də, u  l mdin aman kalidu» — kongq uraklarning awazliri Hudaq  bax kahinning Israilqə wəkillik kilidioq nlikini əslitidu. □ **28:36 «otuqat»** — bax kiyimigə takilidioq n kiiqik tahta yaki m ns p b lgisidind ibarət. ■ **28:36** Mis. 39:30 □ **28:38 «Israillarning muk dd s kilip k lt rg n**

barlik muk dd s h diy lirig  qaplxq n gunahlar» — buning m nisi: (1) Israillarning muxu h diy -qurbanliklarni kəltürüxtin məqsiti (Hudaning s zig  asasən) gunahini yepixtin ibar ttur, xunga hədiyələr gunah bilən munasiw tkitur; (2) Israillar h diy -qurbanliklirini k lt rg nida k lt r x usulida dikq tsizliktin hədiyələr gunahq  qetilip kelixi mumkin yaki h diy  k lt rg qingin niy tlirig  m lum yaman oq r z qetilixlik boluxi mumkin. Biz ikkinqi q x nqig  mayil. □ **28:39 «kanap r httin bir k ngl k toq oqin»** — yaki «kanap r httin aliqipar bir halta k ngl k tikkin». **«k xtil ng n bir b lwaq  yasioqin»** — bu b lwaq   fodningki  m s. «Law.» 8:7ni körüng.

Bax kahin hizmette kiydigan «guzel hem xeraplik» mukaddas kiyimlar («Misirdin qikix» 28:4-43)

Bax kahinning mukaddas kiyimliri

*

⁴⁰ Harunning oqulliriqa halta kenglaklarni tikkin; ularojimu belwaqlarni tayyarla, ularqa egiz beklarnimu tikkin; bular ularqa hem xerap hem guzellik bolsun. ⁴¹ Bularning hammaisini sen akang

Harun wə uning oqullirioʻa kiydurgin; andin ularning Mening aldimda kahinlik hizmitimda boluxi uqun ularni masihlap, Manga mukaddas kilip ayriolin. □

42 Ularning awratlirining yepik turuxi uqun ularoʻa kanap rəhttin tambal atturgin; u belidin yotisionga yepip tursun. ⁴³ Harun wə oqulliri jamaat qedirioʻa kirgənda yaki mukaddas jayda hizmetta bolux uqun qurbangahka yekinlaxkanda, ular gunahkar bolup elup katmasliki uqun *tambalni* kiyiwalsun. Bu uningoa wə uningdin keyinki nəsilliri uqun əbadiy bir bəlgilimə bolsun. □

29

Harun wə uning oqullirining kahinlikka ayrilixi

¹ Ularning Manga mukaddas kilinip, kahinlik hizmitimda boluxi uqun mundak ixni ada kilixing kerək: — sən bir yax ərkək torpaq bilən ikki qoʻqarni talla (həmmisi bejirim bolsun) ■ ² həmdə petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən petir toʻqaq wə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlarni təyyarla, bularning həmmisini buoʻday unidin kilolin; □ ³ nanlarning həmmisini bir sewətkə selip, sewətni, torpaqni wə ikki qoʻqarni billə hədiyə kilip kəlturgin.

⁴ Sən Harun wə uning oqullirini jamaat qedirining kirix eoʻzioʻa yekin elip kelip, ularni su bilən yuolin; ⁵ andin kiyimlirini elip kelip, Harunoga halta kənglək, əfod toni wə əfodni kiydurgin, qoxenni takolin; andin beligə əfodning kəxtiləngən bəlwəqini baʻqliolin. □ ⁶ Bexioʻa səllini yəgəp, səlligə mukaddas otuolatni takap qoyolin. ⁷ Andin məsihləp meyni elip, bexioʻa quyup uni məsihligin. ■

⁸ Andin sən uning oqullirini elip kelip, ularoʻa halta kəngləklərnini kiydurgin; ⁹ ularoʻa, yəni Harun wə uning oqullirioʻa bəlwəqlarni baʻqlap, egiz bəklərnini kiydurgin. Xuning bilən əbadiy bəlgilimə boyigə, kahinlik hizmiti ularningki bolidu; xundak kilip, sən Harun bilən uning oqullirini Hudaoga mukaddas kilip ayrip təyinligin.

¹⁰ — Sən torpaqni jamaat qedirining aldioʻa elip kəlgin; elip kəlginingdə Harun bilən uning oqulliri qollirini torpaqning bexioʻa qoysun. □ ■

¹¹ Andin sən bu torpaqni Pərwərdigarning aldida, jamaat qedirining kirix eoʻzining yenida boʻozuzliqin; ¹² torpaqning kənidin elip barmikning bilən uni qurbangahning mungguzlirigə sürüp, qaloʻan kanning həmmisini qurbangahning tüwigə təküp quyolin. ¹³ Iq qarnini yəgəp turoʻan barlik mayni, xundakla jigərnig üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning

□ **28:41 «Mening aldimda kahinlik hizmitimda bolux»** — bu ayəttiki «aldimda kahinlik hizmitimda bolux» ibraniy tilida «qoloʻa tutkuzux» yaki «qoloʻa berix» degən səz bilən ipadiliniidu. Kahinlik wəzipisi asasən Hudaning qurbanliklirini əz qolioʻa elix bilən baxlinatti; xunga ular qolioʻa həqkəndak baxka ixlarni elixioʻa bolmaytti. □ **28:43 «jamaat qedirioʻa kirgənda»** — muxu yərdə qedirning həyolisionga kirixni kərsitidu. ■ **29:1** Law. 8:2; 9:2 □ **29:2 «toʻqaq»** — ibraniy tilida bu səz yaki həkhisiman yaki qəkküg bilən texilgən birhil nanlarni kərsitidu.

□ **29:5 «əfod toni»** — tonning əfod bilən ziq munasiweti boloaqqa, bəzi yərlərdə «əfod toni» deyilidu. ■ **29:7** Mis. 30:25 □ **29:10 «kollirini torpaqning bexioʻa qoysun** — Təwrat wə Injil dəwridimu «kollarni baxka qoyux» qol qoyuqilarning qol qoyulocuqi bilən bir tərəptə turidolanliki yaki uning ornida bolidolanliqini bildüridu. Muxu yərdə Harun wə oqullirining «kollirini baxka qoyux»i «biz muxu qurbanlikka ohxax Hudaoga mutlək ataloʻanmiz» degənni bildürməqqi bolidu. ■ **29:10** Law. 1:3

üstidiki mayni ajritip bularni qurbangahta köydürgin. ¹⁴ Torpaqning gəxi, terisi wə tezikini bolsa qedirgahning sirtioqa elip qikip, otta köydürüwətkin; bu gunah qurbanliqi bolidu. ■

¹⁵ Andin sən qoqkarlarning birini elip kəlgin; Һarun bilən uning oqulliri kollirini qoqkarning bexioqa koysun; ¹⁶ andin sən bu qoqkarni boquzlap, uning kenidin qurbangahtning üsti qismining ətrapiqqa səpkin. ■

¹⁷ Qoqkarni parqilap, uning iq karni bilən paqaklirini yuyup, ularni gəx parqiliri wə baxning üstigə koyup, ¹⁸ pütün qoqkarni qurbangahta köydürgin. Bu Pərwərdigarqqa ataloqan köydürmə qurbanliq — ot arqilik sunulidioqan, Pərwərdigarqqa huxbuy yətküzidioqan hədiyə bolidu.

¹⁹ Keyin sən ikkinqi qoqkarni elip kəlgin; Һarun wə uning oqulliri kollirini qoqkarning bexioqa koysun. ²⁰ Andin bu qoqkarni boquzlap kenidin elip, Һarunning ong kulikining yumxikioqa, uning oqullirining ong kulikining yumxikioqa, ularning ong kollirining qong barmiki bilən ong putlirining qong barmikioqa sürkəp koyoqin, qaloqan kanni qurbangahtning üsti qismining ətrapiqqa səpkin. □ ²¹ Andin qurbangaht üstidiki kandin wə məsihləx meydin elip, Һarunning üstigə, uning kiyimlirigə, xuningdək uning oqullirining üstigə wə ularning kiyimlirigimu səpkin. Xundak kilip u wə uning kiyimliri, uning oqulliri wə ularning kiyimlirimu uning bilən təng Hudaqqa atap mukəddəs qilinoqan bolidu.

²² Andin sən qoqkarning meyi, quyruk meyi, iq karnini yəgəp turoqan barliq may, jigərnin üstidiki qawa may, ikki bərək wə ularning üstidiki mayni qikar həmdə ong arka putini aloqin — (qünki bu qoqkar kahtinlikqqa tikləx *qurbanliqioqa ataloqan qoqkardur*) — ²³ — buningdin baxqa sən Pərwərdigarning aldida koyuloqan petir nan sewitidin bir girdini, zəytun meyi iləxtürülgən petir toqactin birni wə petir həmək nandin birni elip, ²⁴ bularning həmmisini Һarunning kollirioqa wə uning oqullirining kollirioqa koyup, ularni «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatkuzoqin. ²⁵ Andin sən bularni ularning kolliridin tapxurup elip, Pərwərdigarning aldida huxbuy qikarsun dəp, qurbangahtiki köydürmə qurbanliqning üstidə koyup köydürgin. Bu ot arqilik Pərwərdigarqqa sunuloqan hədiyə bolidu.

²⁶ Sən Һarunni kahtinlikqqa tikləx qurbanliqioqa ataloqan qoqkarning təxini elip «pulanglatma hədiyə» süpitidə Pərwərdigarning Һuzurida pulanglatkin; bu sening ülüxüng bolidu. □ ²⁷ Xuningdək, sən kahtinlikqqa tikləx qurbanliqioqa ataloqan qoqkarning «pulanglatma hədiyə» süpitidə pulanglitiloqan təxi bilən «kətürmə hədiyə» süpitidə egiz kətürüp pulanglitiloqan arka putini, yəni Һarun wə uning oqullirioqa beqixlanoqan xu ülüxlərnə «mukəddəs» dəp ayrip bekitkin. □ ²⁸ Xuning bilən bu nərsilər əbədiy bəlgilimə boyiqə Israillar tərpidin Һarun wə oqullirioqa beqixlanoqan nesiwə bolidu; qünki u kətürmə hədiyədur. Bular Israillar tərpidin sunulidioqan inaklik qurbanlikliridin ayrip qikilip, ularning Pərwərdigarqqa atap «egiz kətürgən hədiyə»si Һesablinip, «kətürmə hədiyə» bolidu. ■

²⁹ Һarunning mukəddəs kiyimlirigə keyin oqulliri warislik qilidu. Ular məsihlinip, kahtinlikqqa təyinləngəndə xu kiyimlərnə kiysun.

■ 29:14 Law. 4:12; Ibr. 13:11 ■ 29:16 Ibr. 9:12,19 □ 29:20 «kulikining yumxikioqa» — yaki «kulikining uqioqa». □ 29:26 «pulanglatma hədiyə» — Pərwərdigarning aldida egiz kətürüp

alahidə pulanglatma hədiyədur. «Pulanglatma hədiyə» adətə barliq kahtinlarqqa təwə bolidu.

□ 29:27 «kətürmə hədiyə» — kahtin yaki hədiyəni sunoqan kixi Pərwərdigarning aldioqa ikki kollap alahidə egiz kətürüp atioqan hədiyə. «kətürmə hədiyə» adətə qurbanliqqa məs'ul kahtinqqa təwə bolidu. ■ 29:28 Law. 7:31,34; 10:14

³⁰ Ooqullirining kaysisi uning ornini besip kaħin bolsa, jamaət qedirioħa kirip muħeddəs jayning iqidə hizmətkə kirixkəndə, bu kiyimlərni uda yəttə kün kiyip yürsun.

³¹ Sən kaħinlikka tikləx qurbanlikioħa ataloħan qoħqarni elip, uning gəxini muħeddəs jayda pixuroħin; □ ³² andin Ĥarun wə ooqulliri qoħqarning gəxi bilən sewəttiki nanlarni jamaət qedirining kirix eoħizida yesun; ■ ³³ ular əzlrining kaħinlikka təyinlinixidə Ĥudaioħa atap muħeddəs kilinioħanda kafarətkə ixlitilgən nərsilərni yesun, lekin bular muħeddəs boləoħaħqə, yat kixi buningdin heqnemini yemisun. □ ■ ³⁴ Əgər kaħinlikka tikləx qurbanlik gəxididən yaki nandin ətigə azraq exip qalsə, exip qaloħanni otta kəydürüwət; bular muħeddəs boləoħaħqə, heqkim uningdin yesə bolmaydu.

³⁵ Sən xu tərکیدə Ĥarun wə uning ooqulliri tooħrisida buyruoħinimning həmmisini bəja kəltürüp, uda yəttə küngiqə ularni kaħinlikka tikləx wəzipisini ada qiloħin. ³⁶ Ĥər küni kafarət kilinixkə gunəħ qurbanliki süpitidə bir torpaqni sunoħin. Qurbangahning əzini gunəħtin pak kilixkə uning üqünmu kafarət kəltürgin, muħeddəs kilinsun dəp, uni zəytun meyi bilən məsiħligin. ³⁷ Yəttə küngiqə sən qurbangah üqün kafarət kəltürüp, uni muħeddəs qiloħin. Buning bilən u «əng muħeddəs nərsilərnin bir» həsəblinidu; uningə təgkən həmmə nərsə muħeddəs həsəblinidu.□

Kündilik qurbanlik tooħrisida

³⁸ Mana, qurbangahəta həmixə sunidioħanliring munular: — hər küni bir yaxliq ikki koza qurbanlik kilinsun. ■ ³⁹ Birini ətigəndə, yənə birini gugumda qurbanlik kilip sunoħin. □ ⁴⁰ Birinçi koza bilən birgə zəytun meyidin bir ħinning təttin biri iləxtürülgən buoħday unidin əfahning ondin biri wə yənə xarab hədiyəsi süpitidə təttin bir ħin xarab kuxup sunulsun. □ ⁴¹ İkkinçi kəzini gugumda sunoħin; uni ətigənlik qurbanliqningkidək, huxbuy boluxi üqün ot arkilik Pərwərdigarəoħa ataloħan qurbanlik süpitidə axliq hədiyə wə xarab hədiyə bilən qoxup sunoħin. ⁴² Xu tərکیدə bu kəydürmə qurbanlik nəsilin-nəsilgə jamaət qedirining kirix eoħizida Pərwərdigarning ħuzurida ətküzülüp daimlik qurbanlik bolsun; Mən Pərwərdigar xu yərdə silər bilən kərxüp, sən bilən səzliximən. ⁴³ Xuningdək Mən xu yərdə Israillar bilən uqriximən, xuning bilən u jay Mening xan-xəripim bilən muħeddəs kilinidu. ⁴⁴ Mən jamaət qediri bilən qurbangahni Əzümgə atap muħeddəs kilimən; Ĥarun wə uning ooqullirini Əzümgə kaħinlik hizməttə boluxkə ayrip muħeddəs kilimən. ⁴⁵ Xundək kilip Mən Israillarning arisida

□ **29:31 «muħeddəs jay»** — muxu yərdə ibadət qedirning həylisini kərsitidu («Law.» 8:31ni kəring). **«pixuroħin»** — yaki «kaynatqın». ■ **29:32 Law.** 8:31; 24:9 □ **29:33 «yat kixi»** — muxu yərdə kaħin bolmioħan kixini kərsitidu. ■ **29:33 Law.** 10:14; Mat. 12:4 □ **29:37 «Buning bilən u «əng muħeddəs nərsilərnin bir» həsəblinidu; uningə təgkən həmmə nərsə muħeddəs həsəblinidu»** — muħeddəs qedirdiki barliq jabduqlar «əng muħeddəs» wə «muħeddəs» dəp bəlinidu. «Əng muħeddəs» boləoħanlarəoħa təgkənlər xu munasiwət bilən aləħidə «Ĥudaningki» dəp həsəblinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kəring). Adəttə xundək qiloħan kixilər əlümgə məħkum kilinixi kərak idi; lekin panəħ izdigənlər qurbangahning münəgüzürini tutsə bolatti («IPad.» 1:50ni kəring). ■ **29:38 Qəl.** 28:3 □ **29:39 «gugumda»** — ibranıy tilida «ikki kəq arilikdə» degən səz bilən ipadilinidu — demək, kün petiwatqan qəoħdin karəngə qıxkəqə boləoħan ariliktki wəqit. □ **29:40 «bir əfah»** — təħminən 2 kürə yaki 22 litr. Bir ħin təħminən 3.6 litr.

makan kılıp, ularning Hudasi bolimən. ■ ⁴⁶ U waqıtta ular Mening ularning arisida makan kılıxim üqün ularni Misir zeminiidin qikırip kəlgən Hudasi Pərwərdigar ikənlikimni bilidu; Mən ularning Hudasi Pərwərdigardurmən.

30

Huxbuygah

¹ Sən yəñə huxbuy yandurux üqün bir huxbuygahni yasatkin; uni akatsiyə yaqıqıdın təyyarlıqın. □ ■ ² U tət qasa, uzunluqi bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolsun. Uning tət burjikidiki münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasalsun. ³ Sən uni, yəni uning üstini, tət ətrapını həm münggüzlirini sap altun bilən kaplatkin; uning üsti kışmining qərisigə altundin girwək qıkarəqin. ⁴ Uningəja altundin ikki halka yasap, uning girwikining astıqə bekitkin; ularni ikki yenıqə udulmu'udul bekitkin. Huxbuygahni kətürıdıqan ikki baldaqni selix üqün bularni huxbuygahning ikki tərıpıgə orunlaxturəqin. □ ⁵ Baldaqlırını akatsiyə yaqıqıdın yasap, altun bilən kaplıqın.

⁶ Huxbuygahni həküm-guwaqlıq sanduqıning udulıdiki pərdıning sırtıqə, yəni Mən sən bilən kərixıdıqan jay boləjan həküm-guwaqlıq sanduqıning üstıdiki kafarət təhtıning udulıqə koyəqin.

⁷ Hərun xuning üstıdə esil huxbuy ətirni yandursun; hər küni ətıgənliki qıraqlarni pərlıgılı kəlgəndə, huxbuyıarni yandursun. ■ ⁸ Xuningdək Hərun gugumda qıraqlarni tızıp yaqqanda, huxbuy yandursun. Xundak kılıp Pərwərdıgarning aldıda nəsilidin-nəsilgə huxbuy həmıxə əqürülməy yenik bolıdu.□

⁹ Silər uning üstıdə nə heqqandak oşeyriy huxbuy yandurmanglar, nə köydürmə qurbanlık nə axlık hədiyə sunmanglar, xundakla uning üstıgə heqqandak xarab hədiyəni təkmənglar.

¹⁰ Hər yilda Hərun bir kətim *huxbuygahning* münggüzlirıgə kafarət kəltürsun; hər kətim kafarət kəltürıdıqan gunah qurbanlıqıning kəni bilən uning üqün kafarət kəltürsun. Nəsilidin-nəsilgə xundak qilinglar; bu *huxbuygah*, Pərwərdıgarəja «əng muqəddəs» hesablınıdıqan nərsilərnıng katarıdındur.

Sanaktin ətküzülgəndə tapxurulıdıqan kafarət pulı

¹¹ Pərwərdigar Musaqə mundak dedi: —

¹² Sən Israillarning sanını eniklax üqün ularni sanıqıningda, ularning sanılıxı wəjidin arısqə balayı apət kəlməsliki üqün, ularni sanıqıningda

■ 29:45 Mis. 25:8; Law. 26:12; Zəb. 78:60; Zək. 2:14; 2Kor. 6:16; Wəh. 21:3 □ 30:1 «Huxbuygah» — munasiwətlık shemini kərüng. ■ 30:1 Mis. 37:25 □ 30:4 «ikki yenıqə» — yaki «ikki burjikıgə». Munasiwətlık shemini kərüng. ■ 30:7 1Sam. 3:3 □ 30:8 «gugumda» — 12:7diki izahatni kərüng. «qıraqlarni tızıp yaqqanda» — qıraqlar daim yenik turıdu, asasen əqürülməydu (27:20, «Law.» 24:2ni kərüng). Muxu səz bəlkim qıraqdanning üstıdiki yəttə kədəhni bir-birləp qüxürüp, zəytun meyini quyup andin kaytıdin yanduruxni bildürüxi mumkin.

hər bir adəm öz jeni üçün Pərwərdigarğa kafarət puli tapxursun. □ ■
 13 Royhətkə elinip, sanaxtin ötkənlərninğ həmmisi berixi kerək boləjini xuki, hər biri mükəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki boyiqə yerim xəkəl bərsun (bir xəkəl yigirmə gərahqə barawər kelidu). Bu yerim xəkəl Pərwərdigarğa «kətürmə hədiyə» bolidu. □ ■ 14 Royhətkə elinip, sanaxtin ötkənlər, yəni yigirmə yax yaki uningdin qonglarning hər biri Pərwərdigarğa xu «kətürmə hədiyə»ni bərsun. 15 Öz jeninglarğa kafarət kəltürəx üçün Pərwərdigarğa kətürmə hədiyə bərginirlarda bay kixi yerim xəkəldin artuk bərmisun, kəmbəşəşəl kiximu yerim xəkəldin kəm bərmisun. 16 Sən Israillardin xu kafarət pulini tapxurup elip, jamaət qedirining hizmitigə beoşixlap ixlətkin; u pul Israillarğa Pərwərdigarning huzurida əslətmə süpitidə jeninglarğa kafarət kəltüridiolan bolidu. ■

Yuyunux desi, yəni «paklinix desi»

17 Pərwərdigar Musağa mundak dedi: —

18 Sən yuyunuxka ixlitixkə mistin *yooşan* bir das wə uningğa mistin bir təglik yasatkin; uni jamaət qediri bilən qurbangahning otturisiola orunlaxturup, iqigə su toxturup koyojin. 19 Harun bilən uning oşulliri uningdiki su bilən put-kollirini yusun. 20 Ular jamaət qediriola kirgəndə əlməsliki üçün su bilən özini yuyuxi kerək; ular hizmət kilix üçün, qurbangahka yekip Pərwərdigarğa ot arkilik atilidiolan kurbanlik sunmaqçi boləjinidimu, xundak kilsun. 21 Ular əlməsliki üçün put-kollirini yusun; bu ix ularğa, yəni əzi wə uning nəsiliri üçün əwladtin əwladkiqə əbədiy bir bəlgilimə bolidu.

□ **30:12 «ularni sanioiningda hər bir adəm öz jeni üçün Pərwərdigarğa kafarət puli tapxursun»** — Nemixka sanaxtin ötküzülux wəjidin kafarət kəltürüxi kerək? Həlkning sanini eniklaxtin ikki hil gunah pəyda boluxi mumkin: (1) Israil həlki əzlrining kəplükini bilip, təkəbburlixip ketixi mumkin; (2) kiyinqilikka duq kəlgəndə, ular Hudağa tayanmay, bəlki öz küq-kudritigə tayinixi mumkin idi. Israillardin bu pulni elix ularğa əzlrining gunahlik təbiiti toşruluk aqaşlanduruxtin ibrət idi; dərwəşə bu pul mükəddəs qedirda ularğa kafarət kəltürükə kahınlar tərəpidin ötküzülidiolan hizməttə ixlitilətti (16-ayət). Hudaning buyruқи bolmisa həlknı sanaxtin ötküzükə kət'iy bolmaytti (məsilən, «1Tar.» 21:1-5ni kəring). ■ **30:12** Qəl. 1:2

□ **30:13 «mükəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki boyiqə»** — «xəkəl» kümüxning əlqimi bolup, adəttə 11.4 gramğa barawər boluxi mumkin. «Mükəddəs jaydiki xəkəlninğ əlqəm birliki» xühşisizki, pütkül əl üçün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, mükəddəs jayda saklanolan mukim bekitilən birnaqqə hil əlqəm birliki bolsa kerək. ■ **30:13** Law. 27:25; Qəl. 3:47; Əz. 45:12

■ **30:16** Mis. 38:25

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təqdim nan»
qoyulidiqan xirə

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqi

Ibadət qedirining əswabliri

Muqəddəs may təyyarlax yolu

22 Pərwərdigar Musağa mundaq dedi: —

23 Sən həmmidin esil huxbuy dora-dərməklərdin təyyarla, yəni murməkki suyuqlukidın bəx yüz xəkəl, darqındın ikki yüz əllik xəkəl, egirdin ikki yüz əllik xəkəl, □ 24 qowzaqdarqındın bəx yüz xəkəl elip (bu əlqəmlər mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə bolsun) wə zəytun meyidinmu bir hın təyyarla; □ 25 bu dora-dərməklər bilən məsih kılıx üqün bir mukəddəs may — ətirqi qıqarəandək bir huxbuy may qıqarəuzətin. Bu «mukəddəs məsihləx meyi» bolıdu.

26 Sən uning bilən jamaət qedirini, həküm-guwahlik sanduqini, 27 xirə wə uning barlik qaqa-kuqilirini, qıraşdan wə uning əswablrini, huxbuygañni, 28 köydürmə qurbanlik kurbangahı wə uning əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini məsihligin; 29 sən xu tərzdə ularni «əng mukəddəs nərsilər» katarida mukəddəs kılətin. Ularəqə təgkən həkəndək nərsimu «mukəddəs» hesablinidu. □

30 Harun bilən uning oşullirini bolsa Manga kañinlik hizməttə boluxi üqün məsihləp mukəddəs kılətin. 31 Israillərəqə söz kılıp mundaq eytkin: — Bu may əwladtin əwladkığə Manga atalətan mukəddəs məsihləx meyi bolıdu.

32 Uni adəmnıng bədinigə kuysa bolmaydu; xuningdək uningəqə ohxaydiətan yaki tərkihi ohxixidiətan həkəndək maylarni yasimanglar. U mukəddəs bolətinü üqün silərgimu mukəddəs boluxi kerək. □ 33 Kimki tərkihi xuningəqə ohxaydiətan may təngxisə, yaki uni elip yat birsigə sürsə, u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu. □

Huxbuy yasax usuli

34 Pərwərdigar Musağa mundaq dedi: —

Sən huxbuy dora-dərməklər, yəni huxbuy yelim, dengiz kululisi meyi, aq dewirkay wə sap məstiki təyyarlıətin. Bularning həmmisi ohxax mıkdarəə bolsun; □ 35 Huddi ətirqi may qıqarətanəqə ohxax, ularni təngxəp huxbuy yasiətin; u tuzlanətan, sap wə mukəddəs puraklik ətir bolıdu. 36 Sən uningdin azrak elip, talkəndək obdan ezip, jamaət qediridiki həküm-guwahlik sanduqining udulıəqə, yəni Mən silər bilən kəruxidiətan jayning aldıəqə kəyötin. Bu silərgə Pərwərdigarəqə atalətan «əng mukəddəs nərsilər» katarida hesablanısun.

37 Silər yasiətan bu huxbuyning retsepi bilən özünglarəqımı ohxax bir huxbuyni yasiwalsanglar bolmaydu. U sanga nisbətən eytkənda Pərwərdigarəqə has kılınətan mukəddəs bolıdu. 38 Kimki uning

□ 30:23 «500 xəkəl» — təhminən 6 kilogram. □ 30:24 «bir hın» — təhminən 3.6 litr. □ 30:29 «əng mukəddəs nərsilər» wə «mukəddəs» — mukəddəs qediridiki barlik jabduklar «əng mukəddəs» wə «mukəddəs» dəp belinidu. «əng mukəddəs» bolətanlarəqə təgkənlər xu munasiwat bilən alahidə «Hudaningki» dəp hesablinatti (30:29, «Law.» 6:18, 27, «Əz.» 46:20nimu kərüng).

□ 30:32 «adəmnıng bədinigə» — ibraniy tilida «adəmnıng ətlirigə». «mukəddəs məsihləx meyi» adəmnıng bədinigə kuysa bolmaydu — bəzi alimlar buni «kañinlardın baxkılarəqə kuysa bolmaydu» dəp quxinidu. Lekin «Zəbur» 132:2gə kəriətanə, məsihləx meyi kañinlarni məsihləp kuyulətanə ularning bədinigə təgməy, bəlki bax kiyimidin ekıp sakaldın etüp kiyim-keqəklirigə quxatti. □ 30:33 «Kimki... yat birsigə sürsə,...» — demək, kañinlardın baxkılarning üstigə. «u öz həlki arisidin üzüp taxlinidu» — 19:12diki izahatni kərüng. □ 30:34 «dengiz kululisi meyi» — yaki «onıka» yaki naməlum birhil esümlükning yelimi. «aq dewirkay» — yaki «galbanum». Buning puriki aqqıq bolsimu, dorilarəqə iləxtürülgəndə ularning kəyüx waqtini uzartıdu wə ularni tehimu hux puraklik kılıdu.

purikini purap huzurlinix üçün uningöja ohxap ketidioğan hærkandak bir huxbuyni yasisa, u öz hælki arisidin üzüp taxlansun.

31

Ibadät jayini yasiojuqi ustilarning tallinixi

¹ Pærwærdigar Huda Musaoja mundak dedi: —

² Mana, Mæn Özüm Yæhuda kæbilisidin bolöjan Hurning næwrisi, urining ooqli Bæzalæni ismini atap qakirdim; □ ³ uni Hudaning Rohi bilæn toldurup, uningöja danalix, ækil-parasæt, ilim-hækmæt igilitüp, uni hærtürlük ixni kilixka kæbiliyætlik kilip, ⁴ türlük-türlük hünærlærni kilalaydioğan, yæni altun, kümüx wæ mis ixlirini kilalaydioğan, ⁵ yaqutlærni kesip-oyalaydioğan, ularni zinnæt buyumliroja ornitalaydioğan, yaoaqlaröja nækix qikiralaydioğan, hærhil hünær ixlirini kamlaxturalaydioğan kildim.

⁶ Xuningdæk mana, Mæn yænæ Dan kæbilisidin Ahisamakning ooqli Oholyabni uningöja yardæmqilikkæ tæyinlidim, xundakla Mæn sanga buyruöjan hæmmæ nærsilærni yasisun dæp, barlik pæm-parasætlik kixikærning kõngligæ tehimu ækil-parasæt ata kildim; ⁷ xuning bilæn ular jamaæt qedirini, hæköm-guwaqlik sanduqini, uning üstidiki kafaræt tæhtini, qedirining hæmmæ æswablrini, ⁸ xiræ bilæn uning qaqa-kuqilirini, sap altundin yasilidioğan qiraöqdan bilæn uning barlik æswablrini, huxbuygahni, ⁹ köydürmæ qurbanlik qurbangahni bilæn uning barlik æswablrini, yuyux desi bilæn uning tæglikini yasiyalaydioğan, ¹⁰ hizmæt kiyimliri, yæni kahinlik hizmitidæ kiyilidioğan, Harun kahinning mukæddæs kiyimliri wæ uning ooqullirining kahinlik kiyimlirini tokuyalaydioğan, □ ¹¹ mæsihlæx meyi wæ mukæddæs jayoqa tæyyarlinidioğan esil dora-dærmæklærdin huxbuyni yasiyalaydioğan boldi. Mæn sanga æmr kilöqinim boyiqæ ular barlik ixni bæja kæltüridu.

Xabat küni, yæni «dæm elix küni»ni tutux keræk

¹² Pærwærdigar Musaoja æmr kilip mundak dedi: —

¹³ Sæn Israillaröja æmr kilip ularöja: — «Silær Mening xabat künlirimni qoqum tutunglar; qünki bular silærning özünqlærni pak-mukæddæs kilöquqining Mæn Pærwærdigar ikænlikini bilixinglar üçün Mæn bilæn silærning otturanglardiki bir nixanæ-bælgæ bolidu. ¹⁴ Xabat küni silærgæ mukæddæs kilip bekitilgini üçün, uni tutunglar; kimki uni buzsa, ölüm jazasioja tartilmisa bolmaydu; bærhæk, kimki u künidæ hærkandak ixni kilsa, öz hælki arisidin üzüp taxlansun. ■ ¹⁵ Altæ küni iqidæ ix kilinsun; lekin yættinçi küni Pærwærdigaröja ataloğan mukæddæs küni bolup, aram alidioğan xabat küni bolidu; kimki xabat künidæ birær ix kilsa, ölüm jazasioja tartilmisa bolmaydu. ¹⁶ Israillar xabat künini tutuxi keræk; ular æbædiy æhdæ süpitidæ uni æwladtin æwladkiqæ tutsun. ¹⁷ Bu Mæn bilæn Israillarning otturisida æbædiy bir nixanæ-bælgæ bolidu; qünki Pærwærdigar

□ **31:2 «ismini atap qakirdim»** — muxu sözlær Hudaning mælum bir kixini mælum muhim bir ix üçün alahidæ tallap qakiroqanliqini kersitidu. «Yæx.» 45:3, 4ni körüng. «Bæzalæ» — manisi «Hudaning sayisidæ» yaki «Hudaning baxpanahida». ■ **31:2** Mis. 35:30; 1Tar. 2:20 □ **31:10 «hizmæt kiyimliri»** — yaki «kahinlik hizmæt kiyimliri». ■ **31:14** Mis. 20:8; Kan. 5:12; Əz. 20:12

altə kün içidə asman bilən zeminni yaritip, yəttinçi künidə aram elip rahət tapqanıdı», — degin.■

¹⁸ Huda Sinay teşida Musaşa bu sözlərni kilip boləşandin keyin, ikki həküm-guwahlıq tahtiyini uningoşa tapxurdi. Tahtaylar taxtin bolup, sözlər Hudaning barmıki bilən ularoşa pütülgənidi.■

32

Altun Mozayoşa qokunux gunahı

¹ Həlk Musaning taşdin qüxməy həyal bolup qələşinini kərüp, Hərunning kexioşa yioşilip uningoşa: — Sən qopup, bizgə aldimizda yol baxlap mangidoşan bir ilah yasap bərgin! Qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən həliki kixigə nemə bolup kətkənlikini bilməymiz, — deyixti.■

² Hərun ularoşa: — Hotunliringlar bilən oşul-qizliringlarning kulaklıridiki altun zirə həlkilarni qikirip, mening keximoşa elip kelinglar, dedi.

³ Xuning bilən pütkül həlk öz kulaklıridiki altun zirə həlkilarni qikirip Hərunning kexioşa elip kəldi. ⁴ U bularni ularning qolidin elip, iskinə bilən kuyma bir mozayni yasatquzdi. Xuning bilən ular: — Əy İsrail, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar mana budur! — deyixti.

⁵ Hərun uni kərüp uning aldida bir kurbangahni yasitip andin: «Ətə Pərwərdigar üqün bir həyt ötküzüldü», dəp elan kildi.

⁶ Ətisi ular səhər qopup, kəydürmə kurbanlıqlarni sunup, inaklıq kurbanlıklarınımı kəltürdi; andin halayik olturup yəp-iqixti, qopup əyx-ixrət kilixti.□ ■

⁷ Xu qəşda Pərwərdigar Musaşa: — Ornungdin tur, tezdin pəskə qüxkin! Qünki sən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlking buzukqilikkə berilip kətti. ■ ⁸ Mən ularoşa buyruşan yoldin xunqə tezla qətnəp, əzliri üqün bir kuyma mozayni yasap, uningoşa qokunup kurbanlıq kəltürüxti həmdə: «Əy İsrail, seni Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudaying mana xudur!», deyixti, — dedi.■

⁹ Andin Pərwərdigar Musaşa: — Mana, bu həlkni kərüp koydum; mana, ular dərwəkə boyni kattik bir həlktur. ■ ¹⁰ Əmdi Meni toşma, Mən oşəzəp otumnı ularning üstigə qüxürüp, ularni yutuwetimən; andin seni uluş bir əl kilimən, — dedi.□

¹¹ Ləkin Musa Hudasi Pərwərdigardin otünüp iltija kilip mundaq dedi: — Əy Pərwərdigar, nemixkə sən oşəzəp otungni Özüng zor kudrət wə küqlük kəl bilən Misir zeminidin qikirip kəlgən həlkingning üstigə qüxürisən?

■ ¹² Misirliklər mazaq kilip: — Ularning bexioşa bala qüxürüş üqün, ularni taşlarning üstidə əltürüp yər yüzidin yokitix üqün, *ularning Hudasi* ularni elip kətti, — deyixsunmu? Öz otluk oşəzepingdin yenip, Öz həlkinggə balayı apət kəltürüş niyitingdin yanqaysən! ■ ¹³ Öz kulliring İbrahim, İshak wə İsrailni yad kiləşin; Sən ularoşa kəsəm bilən wədə kilip: «Nəşlinglarni asmandiki yultuzlardək awutumən, Özüüm uning toşrisida səzligən muxu zeminning həmmisini nəşlinglaroşa berimən,

■ **31:17** Yar. 1:31; 2:2, 3; Mis. 20:11 ■ **31:18** Mis. 32:16 ■ **32:1** Ros. 7:40 □ **32:6** «kopup əyx-ixrət kilixti» — yaki «kopup ussul oynioşli turdi». ■ **32:6** 1Kor. 10:7 ■ **32:7** Kan. 32:5 ■ **32:8** 1Pad. 12:28 ■ **32:9** Mis. 33:3; Kan. 9:6,13; Yəx. 48:4; Yər. 5:3; Hox. 4:16 □ **32:10** «Meni toşma» — yaki «meni qoyup bər». ■ **32:11** Zəb. 106:19-23 ■ **32:12** Qəl. 14:13-19.

ular uningqa mænggü igidarqilik kılıdioğan bolıdu» degəndingöü, — dedi. □ ■

14 Xuning bilən Pərwərdigar Öz həkning üstigə: «Balayı'apət qüxürimən» degən niyitidin yandı.

15 Musa kəynigə burulup, ikki həküm-guwahlık tahtiyini kılıoqa elip taqdin qüxti. Tahtaylarning ikki tərıpigə sözlər pütülgənidi; u yüzigimu, bu yüzigimu pütüklük idi. 16 Bu tahtaylar bolsa Hudaning Özining yasıoqini, pütülgənliri bolsa Hudaning Özining pütkini idi, u tahtaylarqa oyuloğanidi. ■

17 Yəxua həkning kətürgən quқан-sürənlirini, warkıraxlırini anglap Musaqqa: — Qedirgahdin jəngning hitabi qikiwatıdu, dedi.

18 Lekin u jawab berip: — Angliniwatқан awaz nə nusrət təntənisi əməs, nə məqlubiyətning pəryadi əməs, bəlkı nahxa-küy sadası! — dedi.

19 Musa qedirgahqa yekin kelip, mozayni wə jamaətning ussuloqa qüxüp kətkənlirini kərüp xundaq dəwəzəp boldiki, tahtaylarnı kolidin faxlap taqning tüwidə qekiwətti. ■ 20 Andin ular yasıoğan mozayni otқа selip kəydürüp, uni yanjip kukum-talkan kılıp, su üstigə qeqip Israillarnı iqxkə məjburlıdi. ■

21 Andin Musa Hərunoqa: Sən ularni xunqə eqir gunahқа patқuzoqudək, muxu hək sanga nemə kıldı? — dedi.

22 Hərun jawab berip: — Hojamning oqəzəp-aqqıki tutaxmioqay! Bu həkning қандақ ikənlirini, ularning zəzillikkə mayil ikənlirini obdan bilisən. ■ 23 Ular mangan: — «Bizgə aldımızda yol baxlap mangıdioğan bir ilahni yasap bərgin; qünki bizni Misir zeminidin qikirip kəlgən Musa degən xu adəmgə nemə bolojınini bilməymız», dedi. 24 Mən ularqa: «Kımdə altun bolsa xuni qikirip bərsun» desəm, ular mangan tapxurup bərdi; mən uni otқа taxliwidim, mana, bu mozay qıkti, — dedi. □

25 Musa həkning қандақsigə tizginsiz bolup kətkənlirini kərdi; qünki Hərun ularni düxmənlirining aldida məshirə obyeki boluxқа öz məyligə qoyuwətkənidi. 26 Musa qedirgahning kirix eqizioqa berip, xu yərdə turup: — Kimki Pərwərdigarning tərıpıdə bolsa mening yenimoqa kəlsun! — dedi. Xuni dewıdi, Lawıylarning həmmisi uning kexioqa yioildi.

27 U ularqa: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Hərbir kixi öz kiliqini yanpixioqa esip, qedirgahning iqigə kirip, bu qetidin u qetigiqə kezip yürüp, hərbiri öz kərındixini, öz dost-buradiri, öz kəxnisini oltürsun!» — dedi. □

28 Xuning bilən Lawıylar Musaning buyruojini boyıqə ix kərdi; xu küni həkning iqidin üq ming kixi oltürüldi.

29 Andin Musa: — Hərbiringlar bəgün özünqlarnı Pərwərdigarqa has boluxқа atidinglar; qünki hərbiringlar hətta öz oqlunglar həm kərındixinglarnı ayimidinglar; xuning bilən bəgün bəht-bərikətni üstünqlarqa qüxürdünglar, dedi. □

30 Ətisi Musa həkqə söz kılıp: — Silər dəwəqə nahayiti eqir bir gunah sadir қildinglar. Əmdi mana, mən Pərwərdigarning aldioqa qikimən; gunahinglar üqün kafarət kəltürələymənmikin, — dedi.

□ 32:13 «... İbrahim, İshak wə İsrailni yad kılıojın» — oқurmənlərnıng esidə bolsunki, Yaqupning ikkinji ismi «İsrail» idi. ■ 32:13 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13; Қан. 34:4

■ 32:16 Mis. 31:18; Қан. 9:10 ■ 32:19 Қан. 9:17 ■ 32:20 Қан. 9:21 ■ 32:22 1Yuha. 5:19 □ 32:24 «qikirip bərsun» — ıbranıy tilida «üzüp bərsun». □ 32:27 «bu qetidin u bolıgıqə» — ıbranıy tilida «bu kirix eqizidin u kirix eqizioqa». □ 32:29 «Pərwərdigarqa has boluxқа atidinglar» — ıbranıy tilida «Pərwərdigar üqün қolliringlarnı toldurunglar» — demək, ular əzlırini uning hizmitigə beoxlıdi.

³¹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning aldiqqa yenip berip: — Həy...! Bu həlk dərwəkə eqir bir gunah sadir kilip, özligə altundin ilahlarni yasaptu! ³² Lekin əmdi Sən ularning gunahini əpu kilixkə unioajsən..., unimisang, ismimni Əzüng yazoqan dəptiringdin eqürüwətkin! — dedi.

³³ Pərwərdigar Musaqqa jawab berip: — Kimki Mening aldimda gunah kilqan bolsa, uning etini Əz dəptirimdin eqürüwətimən.

³⁴ Əmdi sən berip, Mən sanga eytkan jayqqa həlkni baxlap barqin. Mana, Mening Pərixətəm aldingda mangidu. Lekin ularqqa jaza beridiqan künüm kəlgəndə, ularqqa gunahı üqün jaza berimən, dedi.□

³⁵ Bu səzdin keyin Pərwərdigar həlkning Hərning qoli bilən mozayni quydurup yasatkini üqün ularni waba bilən jazalidi.

33

Pərwərdigarning Israillarni Sinay teqidin ketixkə buyruxi

¹ Pərwərdigar Musaqqa mundak dedi: — Sən ornungdin turup, özüng Misir zeminidin elip kəlgən həlk bilən billə muxu yərdin ketip: «Mən sening nəslinggə uni berimən» dəp kəsəm kilip İbrahimqqa, İshakqqa wə Yaqupqqa wədə kilqan zeminqqa barqin. ■ ² Xuning bilən sening aldingda bir Pərixətə əwətip, Qanaaniy, Amoriy, Hittiy, Pərizziylərnı, Hıwiy bilən Yəbusiylərnı həydəp qikirip, □ ³ seni süt bilən həsəl eqip turidiqan zeminqqa kəltürimən. Qünki silər boyni kattik bir həlk bolqqaqqa, yolda silərnı həlak kiliwətməslikim üqün, Əzüm silərnıng aranglarda bolup, xu zeminqqa billə qikmaymən, — dedi.□ ■

⁴ Halayik bu kattik səzni anglap, kayoqqa qəmüp həqkaysisi öz zibuzinnətlirini taqimidi. ⁵ Qünki Pərwərdigar Musaqqa səz kilip: — Sən berip Israillarqqa: «Pərwərdigar: — Silər boyni kattik bir həlk ikənsilər; əgər Mən Pərwərdigar aranglarqqa qikip bir dəqiqila tursam, silərnı yokitiwətkən bolattim. Əmdi silər özünglardiki zibu-zinnətlərnı eliwətinglar; xu qaqda Mən silərgə nemə kilidiqinimni bilimən, dedi», dəp eytkin, — degətin.

⁶ Xunga Israillar Hərəb teqidin ayrilipla zibu-zinnətlirini əzlidirid eliwətti.□

«Keruxux qediri»

⁷ Xuning bilən Musa öz qedirini elip, uni qedirgahning sirtida, qedirgahdin nerirəq bir jayqqa tikip, uni «keruxux qediri» dəp atidi. Kimki Pərwərdigarni izdəp, yol sorimaqqi bolsa qedirgahning sirtidiki «keruxux

□ **32:34 «ularqqa jaza beridiqan künüm»** — ibraniy tilida «Mən ularni yokiqan künidə». «Hudaning yoklixı» — U yekin kelip jazasini quxüridu yaqi bolmisa bəht-bərikitini kəltüridu. «Təbirlər»nimu kəring. ■ **33:1** Yar. 12:7; 26:4; 28:13 □ **33:2 «sening aldingda bir Pərixətə əwətip, ...»** — xühisizki, 32:34də tilqqa elinqan pərixətə. □ **33:3 «Əzüm silərnıng aranglarda bolup, xu zeminqqa billə qikmaymən»** — demək, Huda Əzi «mukəddəs qedir»ni makan kilip ularning arisida turmay, ular bilən billə barmaydu, Əz orninq ular bilən billə berixkə «Əz Pərixətəm»ni əwətidu. Əməliyətə «Pərwərdigarning Pərixətisi» Pərwərdigarning Əz huzuriqqa barawər idi; lekin Musa pəyoqəmbər wə həlk bu nuqtini təhi quxənməytti (4-ayətni kəring). 3:2-3, izahət wə «Təbirlər»ni kəring. ■ **33:3** Mis. 32:9; Kan. 9:13 □ **33:6 «Xunga Israillar ... zibu-zinnətlirini əzlidirid eliwətti»** — yaqi «Xuning bilən, Israillar Hərəb (Sinay) teqidin ayriloqandın tartip, zinnət buyumlarni zadi taqimidi».

qediri»oşa baratti. □ ⁸ Xundak bolattiki, hər ketim Musa qediroşa qiksa, pütkül halayık kópup, hər biri öz qedirining ixikidə erə turup, Musa qediroşa kirip boluquşa uning kəynidin qarixip turatti. ⁹ Andin Musa hər ketim qediroşa kirip kətsə xundak bolattiki, bulut tüwrüki qüxüp, qedirning kirix eojizida tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti. □ ¹⁰ Pütkül halayık bulut tüwrükining jamaət qedirining kirix eojizida tohtojinini kərətti; uni kərginidə həlkning həmmisi kópup, hər biri öz qedirining ixikidə turup səjdə kilişətti.

¹¹ Xu qaqlarda Pərwərdigar Musa bilən kixilər öz dost-buradiri bilən sözləxkəndək, yüzmyüz sözlixətti. Andin Musa qedirgahşa yenip kələtti; ləkin uning hizmətkari boluğan nunning oqli Yəxua degən yax yigit qedirning iqidin qikmaytti.

Musaning Pərwərdigarning xan-xəripini kərüxi

¹² Musa Pərwərdigarşa mundak dedi: — Mana, Sən daim masha: «Bu həlkni elip qikkin» dəp kəlding; ləkin Əzüng masha: «Mən seni ismingni bilip tonuyman», wə xuningdək «Nəzirim aldida iltipat tapting» degən bolsangmu, Sən mening bilən birgə kimni əwətidioşingni masha ayan kilmiding. □ ¹³ Əgər mən rastinla nəzirində iltipat tapқан bolsam, əzümnung Seni tonuxum üqün, nəzirində iltipat tepiwərixim üqün masha Əz yolungni ayan kילוaysən; masha, bu həlkning Əz həlkning bolojinini nəzirində tutkaysən! — dedi.

¹⁴ U jawab berip: Mən Əzüm sən billə billə berip, sanga aram ata kilişəmən, — dedi. □

¹⁵ Musa uningşa jawabən: — Əgər Sən Əzüng *biz* bilən billə mangmisang, bizni bu yərdin qikarmioaysən; ¹⁶ qünki, mən wə həlkning nəzirində iltipat tapkinimiz nemidin bilinidu? Əjəba, Əzüngning *biz* bilən billə mangojiningdin bilinməmdü? Xu səwəbtin mən wə həlkning yər yuzidiki hər bir taipilərdin alahidə pərklənməmdük?! — dedi. ■

¹⁷ Pərwərdigar Masha: — Muxu iltijayingnimu ijabət kilişəmən; qünki sən nəzirimdə iltipat tapting wə Mən seni ismingni bilip tonuyman, dedi. □

¹⁸ Xuning bilən Musa: — Əz xan-xərpingni masha kərsətkəysən, — dedi.

¹⁹ *Pərwərdigar*: — Əzümnung pütkül məhrilanlikimni sening kəz aldingdin ətküzimən wə aldingda «Yahwəh» degən namni jakarlaymən. Kingə xapaət kilməqci bolsam xuningşa xapaət kərsitimən, kingə

□ **33:7 «Musa öz qedirini elip, ...»** — yaki «Musa qedirni elip, ...». Bizningqə «mukəddəs qedir» tehi yasalmiojanidi. **«kərxüx qediri»** — qong mukəddəs qedir yasaloşandin keyin umu «kərxüx qediri» yaki «jamaət qediri» dəp atilidu. **«Kimki Pərwərdigarni izdəp, yol sorimaqci bolsa qedirgahning sirtidiki «kərxüx qediri»oşa baratti»** — Hudaning 3- wə 5-ayəttiki səzigə qarışanda, Musa: «Huda əmdi arimizda, yəni qedirgah otturisidiki «mukəddəs qedir»da turmaqci əməs; xunga qedirni yasioşinimiz bikar bolidu, Huda uningda bəribir turmaydu» — dəp oyluğan bolsa kərək. Xunga Huda bilən sözlixix üqün u qedirning ornida qedirgahning sirtida öz qedirini tikkən. □ **33:9 «bulut tüwrüki qüxüp, ... tohtaytti; xuning bilən Pərwərdigar Musa bilən sözlixətti»** — demək, Hudaning huzuri bulut tüwrükidə turatti. □ **33:12 «Mən seni ismingni bilip tonuyman»** — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini (muxu yərdə Musani) alahidə səyidioşinini yaki tallioşanlikni kərsitidu. □ **33:14 «...Mən sanga aram ata kilişəmən»** — yukirida, 32:10də Huda Masha: «Məni tosmə» (ibraniy tilida «Masha aram bərgin!») yaki «Məni koyojin» degənidi; ləkin u həzir Masha «Mən sanga aram ata kilişəmən» dəydu. ■ **33:16 Qan.**

4:7 □ **33:17 «...Mən seni ismingni bilip tonuyman»** — 12-ayət wə izahətini kəring.

rəhim-xəpkət kərsətməkqi bolsam, xuningoqa rəhim-xəpkət kərsitimən, dedi. □ ■

²⁰ Pərwərdigar uningoa: — Sən yüzümni kərləməysən; qünki heç adəmət Meni kərsə tirik qalmaydu, dedi.

²¹ Andin Pərwərdigar: — Mana, yenimda bir jay bardur; sən xu yərdiki qoram taxning üstidə turojin. ²² Mening xan-xəripim etidiojan waqıtta, xundak boliduki, Mən seni xu qoram taxning yerikida turojuzup, Mən etüp boluqaqə seni qolum bilən yepip turimən. ²³ Andin qolumni tartıwalimən; xuning bilən sən Mening arka təripimni kərisən, lekin yüzüm kərünməydu, — dedi. □

34

Höküm-guwahlik tahtaylirining kayta berilixi

¹ Pərwərdigar Musaoqa: — Sən awwalkioqa ohxax özüng üqün taxtin ikki tahtayni yonup kəl; Mən bu tahtaylaroqa sən ilgiri qeqiwətkən tahtaylardiki sözləni yezip qoyimən. ■ ² Sən ətə ətigəngiqə təyyar bolup, səhərdə Sinay teoioqa qikip, xu yərdə taotning qokkisida Mening aldimda hazır bolöjin. ³ Lekin heç kixi sən bilən billə qikmisun wə yaki taotning heç yeridə baxka adəm kərünmisun, qoy-kalilarmu taotning tüwidə otlimisun, — dedi. ■

⁴ Musa awwalkioqa ohxax taxtin ikki tahtayni yonup, ətisi tang səhər qorup, bu ikki tax tahtayni qolida elip, Pərwərdigarning buyruoqini boyiqə Sinay teoioqa qikti.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigar bulutta qüxüp, xu yərdə Musaning kexida turup, «Yahwəh» degən namini jakarlıdi. □ ⁶ Pərwərdigar uning kəz aldidin etüp: — «Pərwərdigar, Pərwərdigar, rəhimdil wə mehır-xəpkətlıktur, asan oqəzərlənməydiojan, xapaət bilən wapasi kəng Təngridur, □ ■

⁷ mingliojan-on mingliojanlaroqa rəhim-xapaət kərsitip, qəbihlik, asiylik wə gunahni kəqürgüqidur; lekin u gunahkarlarıni hərgiz gunahsiz dəp qarımaydiojan, bəlki atılarning qəbihlikining jazasını baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tötinqi əwladioqə yükləydiojan Təngridur» — dəp jakarlıdi. □ ■

⁸ Xuning bilən Musa dərhal yərgə bax qoyup səjdə kilip: —

⁹ — Əy Rəb, əgər mən rasttinla nəziringdə iltipət tapkan bolsam, undakta i Rəb, arimizda biz bilən mangolaysən; qünki bu həlk dərwəxə boyni kattik

□ **33:19 «Yahwəh»** — oqurmənlərnin esidə boluxi mumkinki, «Yahwəh» Hudaning alahidə namidur, mənsi «Mənggü Bar Boluquqı» degəndək. Biz bu namni adəttə «Pərwərdigar» dəp tərijimə kilimiz. ■ **33:19** Rim. 9:15 □ **33:23 «... sən Mening arka təripimni kərisən»** — «... sən Mening kəynimdə qalqan iznalirimni kərisən» degəndək tərijimilirimu uqrixi mumkin.

□ **«lekin yüzüm kərünməydu»** — yaki «lekin yüzümning kərüluxi bolmaydu». ■ **34:1** Kan. 10:1

■ **34:3** Mis. 19:12,13 □ **34:5 «Yahwəh»** — 33:19 wə izahatni kəring. □ **34:6 «Pərwərdigar,**

Pərwərdigar» — ibraniy tilida «Yahwəh, Yahwəh». «**xapaət**» — ibraniy tilida «həsəd» bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). ■ **34:6** Mis. 33:19 □ **34:7 «rəhim-xapaət»** — ibraniy

tilida «həsəd» degən səl bilən ipadiliduru (20:6 wə izahatni kəring). «**atılarning qəbihlikining jazasını baliliri wə nəwrlirigiqə, xundakla üqinqi wə tötinqi əwladioqə yükləydiojan**

— bu muhim səl toqruluk «kozumqə səl»imizni (20:5, 34:7 toqruluk), xundakla «Əzakiyal»diki «kozumqə səl»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kəring. ■ **34:7** Mis. 20:6; Qel. 14:18; Kan. 5:10;

Zəb. 86:14; 103:8; 145:8; Yər. 32:18

bir həlktur; bizning k bihlikimizni w  gunahimizni k p rg ys n, bizni  z mirasing boluxka k bul qiloyays n! — dedi.■

Yengiwxatin  hd  t z x

¹⁰ Xuning bilən u Musaəya: — Mana, Mən bir əhdə tüzimən; sening barlik həlking aldid  pütkül y r yüzining heqbir jayida yaki heqbir  l arisida kilinip b kmi n m jizil rni yaritimən. Xuning bilən sən arisida bol n h lkingning həmmisi Pərwərdigarning *karam t*  m lini kəridu; q nki Mening sil rg  kilidilo n  m lim d rw k  d hx tlik ix bolidu. □ ■ ¹¹ Mən b g n sanga tapilaydi n  mlirimni tutkin; mana, Mən sil rning aldinglardin Amoriy, K naaniy, Hıttiy, P rizziy, H wiy w  Yəbusiylarni həydəp qikirimən. ¹²  mdi hezi boləinki, sən baridilo n zeminda turuwatkanlar bilən heq əhdə ba laxmi n; bolmisa, bu ix sil rg  tuzak bolidu; ■ ¹³ b lki sil r ularning k rbangah lrini q w p, but tüwrüklirini sundurup, «axərah» butlirini kesip taxlanglar.

□ ¹⁴ Q nki sən heqkandək b kka ilahka ibadət kilmasliking ker k — q nki M nki Pərwərdigarning nami «Wapasizlikka H s t Kiloqudi» bolup, h s t kiloqudi bir ilahdurm n. ■ ¹⁵ Bolmisa, xu zeminda turuwatkanlar bilən əhdə t z x ng mumkin; andin ular ilah lrining k ynidin y r p buzukqilik kilip, ilah lirio a k rbanliklar  tk zginid , sil rni q kirs  ularning k rbanlikliridin y p ketixinglar mumkin; ¹⁶ s n xundakla y n  ularning kizlirini o qullirino a hotunlukka elip berixing mumkin; u kizlar  z ilah lrining k ynidin y r p buzukqilik kil ninid , ular o qullirino imu  z ilah lrining arkisidin mang uzup, buzukqilik kilduruxi mumkin.■

¹⁷  z ng  q n heqkand k kuyma butlarni yasatmi n.

¹⁸ Petir nan heytini tutunglar; Mening  mr kilo nimd k Abib eyida, bekitilg n waqitta y tt  k n petir nan y nglar. Q nki sil r Abib eyida Misirdin qikqansil r.■

¹⁹ Baliyatquning tunji mewisi Meningki bolidu; qarpay mallirining iqidin d sl p tuqulo n  rk kl r, kala bolsun, koy bolsun ularning tunjilirining h mmisi Meningki bolsun.■

²⁰ Lekin ex kl rning tunji t h ylirining orni a k za bil n b d l t lixing lazim bolidu.  g r orni a k za b rmisang, t h yning boynini sunduruw tkin. Tunji o qullirino ni bolsa, ularo a b d l t l p kayturuwal. Heqkim Mening huzurmo a kuruk k l k lmisun.□ ■

²¹ S n alt  k n iqid  ix- m lingni kilip, y ttingi k ni aram elixing z r r; y r h yd x waqti bolsun, orma waqti bolsun, aram elixing z r r.■

²² Yengi buo dayning tunji h sulini t brikleydi n «h ptil r heyti»ni  tk z nglar; yilning ahirida «hosul yio ix heyti»ni  tk z nglar.□ ■

■ **34:9** Law. 25:38; Z b. 28:9; 33:12; Z k. 2:16 □ **34:10** «Mening sil rg  kilidilo n  m lim» — ibraniy tilida «Mening sanga kilidilo n  m lim».

■ **34:10** Q n. 5:2; Y . 10:12,13

■ **34:12** Mis. 23:32; Q l. 33:51; Q n. 7:2 □ **34:13** «ax rah butliri» — b lkim butp r slikk  beo xlano n dar hliklardur. Dar hl r b lkim ayal but x klid  oyulo n yaki n kixlang n boluxi mumkin.

■ **34:14** Mis. 20:5 ■ **34:16** 1Pad. 11:2 ■ **34:18** Mis. 12:15; 23:15 ■ **34:19** Mis. 13:2; 22:29;  z. 44:30 □ **34:20** «... tunji t h ylirining orni a k za bil n b d l t lixing lazim bolidu» — dem k, k za t h yning orni a k rbanlik kilinidu.

■ **34:20** Mis. 13:13; 23:15; Q n. 16:16 ■ **34:21** Mis. 20:9 □ **34:22** «yilning ahirida» — ibraniy tilida «yilning  zgirixid » — yani k zda. ■ **hosul yio ix heyti** — muxu h sul bolsa mew -qewil rningkidur. Ibraniylar ixl tk n kalendar boyio , heyt y ttingi ayda, bəzi yillirida Sent brd , bəzi yillarda  kt brd  bolatti. ■ **34:22** Mis. 23:16

²³ Sening hər bir ərək kixiliring yilda üq ketim Israilning Hudasi bolıan Rəb Pərwərdigarning aldoıa hazır bolsun. ■ ²⁴ Qünki Mən taipilərnı aldındın həydiwetip, qeğraliringni kengəyitmən; xuningdək sən yilda üq ketim Pərwərdigar Hudayingning aldoıa hazır boluxka qıqip barsang, heqkim yeringgə kəz kirini salmaydu.

²⁵ Manga sunulidoıan qurbanlıqning kənini bolduruloıan nan bilən billə sunmioıin; yaki etüp ketix heytinging qurbanlıqning gəxini etigə qaldurma. □ ■

²⁶ Zeminingning dəsləpki həsulidin tunji məhsulatlarnı Pərwərdigar Hudayingning öyigə kəltürüp ata. Ooqlakni anisining sütidə kəynitip pixurma. □ ■

²⁷ Pərwərdigar Musaoıa: — Bu sözlərnı özüng üqün yeziwalıin; qünki Mən muxu sözlərnı asas kılıp sən bilən wə Israil bilən əhdə baolıdim, dedi.

²⁸ U waqıtta Musa xu yərdə Pərwərdigarning huzurida kirik keqə-kündüz turdi; u heqnərsə yemidi, heq su iqmidi. U yərdə *Pərwərdigar* tahtaylarıa əhdining sözliri bolıan on əmrni pütıti. □ ■

Musaning yüzining parkırap turuxı

²⁹ Musa Sinay teoıidin qıxkəndə xundak boldiki (u taoıdin qıxkəndə ikki həküm-guwaılık tahtıyi uning qolida idi), özining *Pərwərdigar* bilən sözləxkını üqün yüzining parkırap kətkinini bilməyıtı. ■ ³⁰ Əmdi Hərun wə barlık Israilar Musaı kərđi, mana, uning yüz terisi parkırap turattı; ular uningoıa yekın berixtin qorquxtı.

³¹ Lekin Musa uları qakiriwidi, Hərun wə jamaətning barlık baxlırı yenip, uning kexioıa kəldi; Musa ular bilən sözləxtı.

³² Xuningdin keyin, barlık Israilar uning yenioıa kəldi; u waqıtta Musa Pərwərdigar özigə Sinay teoııda səz kılıjında tapxuroıan barlık əmrlərnı ularıa tapılıdı. ³³ Musa ularıa dəydiıinini dəp tıgətıti. U *səzligəndə* yüzigə bir qümpərdə tartıwalıanıdı; □ ■ ³⁴ Kaqanki Musa Pərwərdigar bilən sözlıxıxkə uning huzurııa kirsə, qümpərdini elıwetətıti, taki u yenip qıkkıuqə xundak bolattı; yenip qıkkında özigə nemə tapılanııan bolsa, xunı Israilarıa eytip berətıti. ³⁵ Israilar Musaning yüz terisining parkırap turoıinini kərətıti; xunga Musa yənə taki Pərwərdigar bilən sözləxkılı uning huzurııa kırıgüqə yüzigə qümpərdə tartıwalattı.

■ **34:23** Mis. 23:17; Qan. 16:16 □ **34:25** «Manga sunulidoıan qurbanlıqning...» — ıbranıy tilida «Mening qurbanlıqimning...». Muxu yərdə bu səz bəlkim yukırıda tilııa elinoıan üq heyttiki kəydürmə qurbanlıqları yaki inaqlıq qurbanlıqlırını kərsətsə kərək. «Mening qurbanlıqimning keni» bolsa məzkur heytlarda qurbangah üstigə təkülıdııan qanlarnı kərsıtıdu. ■ **34:25** Mis. 23:18 □ **34:26** «Ooqlakni anisining sütidə kəynitip pixurma» — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həlkərnıng məlum ərp-adıtıgə əgəxməslik kərəklikini kərsıtıxi mumkin. Bu toııruluq yənə «Lawıylar»dıki «qoxumqə səz»imızı kərüng. ■ **34:26** Mis. 23:19; Law. 22:27; Qan. 14:21 □ **34:28** «u heqnərsə yemidi» — ıbranıy tilida «heq nanni yemidi». «U yərdə *Pərwərdigar* tahtaylarıa əhdining sözliri bolıan on əmrni pütıti» — ıbranıy tilida «U yərdə u tahtaylarıa əhdining sözliri bolıan on əmrni pütıti». Bəzilər: «U» Musanı kərsıtıdu, dəp qaraydu, biraq «Qan.» 10:2-4tin enik kərüınduki, bu sözlərnı pütküqi Huda Özıdu. ■ **34:28** Mis. 24:18; 31:18; 34:1; Qan. 4:13; 9:9,18 ■ **34:29** 2Kor. 3:7 □ **34:33** «U *səzligəndə* yüzigə bir qümpərdə tartıwalıanıdı» — yaki «u (Musa) ularıa səzləp bolııanda yüzigə nıqab tartıwaldı». ■ **34:33** 2Kor. 3:7,13

35

Xabat küni, yəni «aram elix küni»ning bəlgilimiliri

¹ Musa Israillarning pütkül jamaitini yoiqip ularoqa: — Pərwərdigar silərgə kilixkə buyruoqan əmrlər munulardur: — ■

² Altə kün ix-əmgək küni bolsun; lekin yəttinqi küni silərgə nisbətən muqəddəs bir kün bolup, Pərwərdigaroqa ataloqan aram alidioqan xabat küni bolsun. Hərkim xu künidə ix-əmgək kilsa əlümgə məhkum kılınsun.

■ ³ Xabat künidə barlıq turaloquliringlarda hərgiz ot qalimanglar, — dedi.■

Ibadət jayi üçün hədiyə sunux

⁴ Musa Israillarning pütkül jamaitigə söz kılıp mundak dedi: — «Pərwərdigar buyruoqan əmr mana xuki: —

⁵ Əzünqlarning aranglardin Pərwərdigaroqa bir «kətürmə hədiyə» kəltürünglar; kəngli haloqanlarning hərberi Pərwərdigaroqa bir «kətürmə hədiyə»sini kəltürsun: yəni altun, kümüx, mis,■ ⁶ kək, səsün wə kizil yip, aq kanap rəht, eqkə tiwiti,■ ⁷ kizil boyaloqan qoqkar terisi, delfin terisi, akatsiyə yaqiqi,■ ⁸ qiraodan üçün zəytun meyi, «məsihləx meyi» bilən huxbuy üçün ixlitilidioqan esil dora-dərməklər,■ ⁹ əfodkə həm qoxenoqa ornitilidioqan həkik wə baxkə yaqutlarni kəltürünglar.■

Ibadət qedirining materiyal-üskünlirini yasax

¹⁰ — «Aranglardiki barlıq mahir ustilar kelip Pərwərdigar buyruoqanning həmmisini yasap bərsun: □ ¹¹ — *muqəddəs* qedir bilən uning iqqi wə taxki yopuqlirini, iloqlirini, tahtaylirini, baldaklirini, hadilirini wə bularning təgliklirini, ■ ¹² əhdə sanduqi wə uning baldaklirini, «kəfərət təhti»ni, «ayrima pərdə-yopuq»ni, ¹³ xirə wə uning baldaklirini, uning barlıq qaqa-kuqilirini wə «təkdin nanliri»ni, ■ ¹⁴ yorukluk üçün yasaloqan qiraodan wə uning əswablrini, uning qiraqliri wə qiraol meyi, ¹⁵ huxbuygah wə uning baldaklirini, «Məsihləx meyi»ni, dora-dərməklərdin ixlənəgən huxbuy, muqəddəs qedirining kirix eoqizidiki «ixik pərdisi»ni, ■ ¹⁶ kəydürmə qurbanlıq qurbangahi wə uning mis xalasini, baldaklirini wə barlıq əswablrini, yuyunux desi wə uning təglikini, ■ ¹⁷ həylining pərdilirini, uning hadiliri wə ularning təgliklirini, həylining kirix eoqizidiki pərdini, ■ ¹⁸ qedirning mih-kozuqlirini, həylining mih-kozuqlirini, xundakla barlıq tanilirini, ■ ¹⁹ tokulidioqan kiyimlər, yəni muqəddəs jayning hizmitigə kahinlik hizmitidə kiyilidioqan, Hərun kahinning muqəddəs kiyimlirini həm uning oqullirining kiyimlirini təyyar kilsun».□ ■

Həlkəning «kətürmə hədiyə»si

²⁰ Xuning bilən pütkül İsrail jamaiti Musaning yenidin qikip ketixti.

²¹ Andin kəngli tartkanlarning hərberi, rohi əzlrigə türtkə bololanlarning

■ **35:1** Mis.34:32 ■ **35:2** Mis. 20:8; 31:15; Law. 23:3; Qan. 5:12; Luqa 13:14 ■ **35:3** Mis. 16:23

■ **35:5** Mis. 25:2 ■ **35:6** Mis. 25:4 ■ **35:7** Mis. 25:5 ■ **35:8** Mis. 25:6 ■ **35:9** Mis. 25:7;

28:17,20 □ **35:10** «mahir ustilar» — ibraniiy tilida «kəngli danalar». ■ **35:11** Mis. 26:26

■ **35:13** Mis. 25:23, 30 ■ **35:15** Mis. 26:36; 30:1; 31:11 ■ **35:16** Mis. 27:4; 30:18 ■ **35:17**

Mis. 27:9,16 ■ **35:18** Mis. 27:19 □ **35:19** «tokulidioqan kiyimlər» — yaki «kahinlik hizmət

kiyimliri». ■ **35:19** Mis. 28; 31:10

hərbiri kelip, jamaət qedirini yasaxka, xundakla qedirning hizmitidə ixlitilidiyan barlık sərəmjanlarni yasaxka wə mukəddəs kiyimlarni tikixkə Pərwərdigarğa atalojan «pulanglatma hədiyyə»ni kəltürgili turdi. ²² Ular ərlərmu, ayallarmu kelip, sunuxka kəngli hux boləjanlarning hərbiri hədiyyə kəltürüp, bulapka, zirə-halka, üzük, zunnar-biləzük qatarlık hərhil altun buyumlarni elip kəldi; altunni «kətürmə hədiyyə» kəlip berəy degənlərnin hərbiri uni Pərwərdigarğa sundi. □ ²³ Kimdə kək, səsün, kizil yip bilən aq kanap rəht, əqkə tiwiti, kizil boyalojan koqkar terisi wə delfin terisi bolsa, xularni elip kelixti. ²⁴ Kümux ya mistin kətürmə hədiyyə kəltürəy degənlərnin hərbiri xuni Pərwərdigarğa hədiyyə kəlip sundi. Kimdə qedirning hizmitidə ixlitilidiyan hərhil sərəmjanlarğa yariqudək akatsiyə yaqıqi bolsa, uni elip kəldi.

²⁵ Kəli qəwər ayallarning hərbiri öz kəlliri bilən egirip, xu egirgən yip wə rəhtlarni, yəni kək, səsün wə kizil yip bilən aq kanap rəhtlarni kəltürdi, □ ■ ²⁶ Xuningdək kəngli kozoqalojan ayallarning həmmisi hünirini ixlitip əqkə tiwitidin yip egirixti.

²⁷ Əmirlər əfod wə koxenəğa ornitilidiyan həkiklar wə yaqutlarni, ²⁸ dora-dərməklərnə, qıraşka wə məsihləx meyiəğa ixlitilidiyan zəytun meyni, huxbuyoğa ixlitilidiyan esil dora-dərməklərnə kəltürdi. ■ ²⁹ Xu tərکیدə Israillər Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən buyruojan ixlarning hərəkəsiəğa bir nərsə bərixkə kəngli tartқан bolsa, ər bolsun ayal bolsun hərbiri xuni elip kelip, Pərwərdigarğa atap ihtiyariy hədiyyə bərdi.

Ibadət qedirini Yasiojuqi hünərwanlər

³⁰ Andin Musa Israilləroğa mundaq dedi: —

«Mana, Pərwərdigar Yəhuda kəbilisidin hurning nəwrəsi, Urining oəli Bəzaləni ismini atap qakirip, □ ■ ³¹ uni Hudaning Rohi bilən toldurup, uningəğa danalıq, əkil-pərasət, ilim-həkmət igilitip, uni hərtürlük ixni kəlixkə kəbiliyətlük kəlip, ■ ³² uni türük-türük hünərlərnə kəlalaydiəjan — altun, kümux wə mis ixlirini kəlalaydiəjan, ■ ³³ yaqutlarni kəsip-oyalaydiəjan, zinnət buyumliroğa ornitalaydiəjan, yaqəqlarəğa nəkix qikəralaydiəjan, hərhil hünər ixlirini qamlaxturalaydiəjan kəldi. ■

³⁴ U yənə uning kəngligə, xuningdək həm Dan kəbilisidin boləjan Aħisamakning oəli Oħəliyabning kəngligə *baxkilarəğa* hünər əgətitix niyət-istikini selip, ³⁵ ularning kəngüllirini danalıq-həkmət bilən toldurup, ularni hərhil nəkkaxlıq-oymiqilik ixlirəğa məhir kəlip, kək, səsün wə kizil yip bilən aq kanap rəht bilən kəxtiqilik kəlixkə həmdə bəpkarlıqkə iktidarlıq kəldi. Xuning bilən ular hərhil hünər ixlirining wə hərhil layihiləx ixlirining həddisidin qikəlaydiəjan boldi. ■

36

¹ Xuning bilən Bəzalə wə Oħəliyablar, xuningdək Pərwərdigar mukəddəs qədir yasaxning hərhil ixlirəğa kərek boləjan danalıq-həkmət wə əkil-

□ 35:22 «Ular ərlərmu, ayallarmu kelip,...» — yaki «Ər kixilər ayal kixilərgə əgixip,...».

□ 35:25 «kəli qəwər» — ibraniy tilidə «kəngli dana». ■ 35:25 Pend. 31:19 ■ 35:28 Mis.

25:6 □ 35:30 «ismini atap qakirip,...» — bu sözlər Hudaning məlum bir kixini məlum muhim

bir ix üqün əlahidə tallap qakirəjanlıqini kərsitidu. «Yəx.» 45:3, 4ni kərüng. «Bəzalə» — mənsi

«Hudaning sayisidə» yaki «Hudaning baxpanahidə». ■ 35:30 Mis. 31:2 ■ 35:31 Mis. 31:3

■ 35:32 Mis. 31:4 ■ 35:33 Mis. 31:5 ■ 35:35 Mis. 26:1

parasətni ata qiloqan mahir ustilarning hər biri ularoqə qoxulup, xu ixni uning əmr qiloqini boyiqə əməlgə axuridu».

Həlqning hədiyələri

² Xu waqıtta Musa Bəzaləl wə Oholiyabni, xundakla Pərwərdigar danalix-hekmet bilən kəngüllirini tolduroqan, kəngli özini xu ixni kiliqkə katnixixkə dalalət qiloqan barliq hünərwən-kasiplarni qakirip yioqdi.

³ Ular kelip mukəddəs qedirni yasaxkə, xundakla uning ix-hizmətlirigə kerəklik sərəmjanlarni yasaxkə Israillar elip kəltürqən barliq «kətürmə hədiyə»lərni Musadin tapxuruwaldi. Israil həlki yənila öz mayli bilən hər küni ətiginu Musaəqə ihtiyariy hədiyə kəltürp turatti. ⁴ Andin mukəddəs qedirning ixlirini qiliwatkan ustilarning həmmisi qolidiki ixini qoyup qoyup kelip, ⁵ Musaəqə: — Həlqning elip kəlgini Pərwərdigar bizgə kiliqkə buyruqan ixni pütüküzükə ehtiyaj boləninidin kəp exip kətti! — deyixti.

⁶ Andin Musa əmr qilip, pütkül qedirgəh boyiqə: «Mana, ər bolsun, ayal bolsun, həqkim mukəddəs qedirni yasax üçün «kətürmə hədiyə» süpitidə yənə həqkandək nərsə təyyarlap kəlmisun!» dəp jakarlattı. Buning bilən kəp qilik hədiyələr kəltürüxtin tohtitildi. ⁷ Qünki ular təyyarlioqan materiyallar pütkül quruluş ixioqə yetətti, hətta exip qalatti.

Ibadət qedirining yasilixi

⁸ Mukəddəs qedirning quruluş ixini qiliwatkan ustilarning hər biri nepiz tokuloqan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə qizil yiplar arilaxturulup ixləngən on parqə yopuk yasap, kerublarning süritini yopuklaroqə qewərlik bilən layihiləp nəpis qilip kəxtiləp qikti. ⁹ Hər bir yopukning uzunluqi yigirmə səkkiz gəz, kəngliki tət gəz bolup, hər bir yopuk ohxax qong-qiqiklikte qilindi. ■ ¹⁰ Bəzaləl yopuklarning bəxini bir-birigə ulidi, qaloqan bəx yopuknimu həm bir-birigə ulidi. ¹¹ U ulap qikiloqan birinqi qong parqining əng qetidiki qismining bir təripiqə rəngqi kək izmilərni qadidi, xuningdək ulap qikiloqan ikkinqi qong parqining əng qetidikisining bir təripiqimu xundək qildi. ■ ¹² Birinqi qong parqining əng qetidiki qismioqə əllik izmə qadidi, ikkinqi qong parqining əng qetidikisigimu əllik izmə qadidi. Izmilər bir-birigə udulmuudul qilindi.

■ ¹³ Mukəddəs qedir bir pütün bolsun üçün u altundin əllik iləu yasap, ikki parqə yopukni xu iləular bilən bir-birigə tutaxturdi. ■ ¹⁴ U mukəddəs qedirni yepix üçün əqkə tiwitidin yopuklarni yasidi; yopuktin on bir parqə yasidi. ¹⁵ Yopuklarning hər birining uzunluqi ottuz gəz, kəngliki tət gəz bolup, on bir yopukning həmmisi ohxax qong-qiqiklikte qilindi. ¹⁶ Yopuklarning bəxini u ulap bir qilip, qaloqan altə yopuknimu ulap bir qildi. ¹⁷ U birinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki qismioqə əllik izmə, ikkinqi ulap qikiloqan qong parqining əng qetidiki qismioqə əllik izmə qadidi. ¹⁸ U qedir bir pütün bolsun üçün həm mistin əllik iləu yasap, ikki qong parqini ulap qoydi. ■

¹⁹ U buningdin baxkə qediroqə qizil boyaloqan qoqkar terisidin yopuk yasap yapti, andin uning üstidinmu delfin terisidin yasaloqan yənə bir yopukni qaplıdi. ■ ²⁰ U mukəddəs qedirning tik tahtaylirini akatsiyə yaoqiqidin yasap tiklidi. ■ ²¹ Hər bir tahtayning uzunluqi on gəz, kəngliki bir yerim gəz qilindi.

■ ^{36:9} Mis. 26:2 ■ ^{36:11} Mis. 26:4 ■ ^{36:12} Mis. 26:5,10 ■ ^{36:13} Mis. 26:6 ■ ^{36:18}

Mis. 26:11 ■ ^{36:19} Mis. 26:14 ■ ^{36:20} Mis. 26:15

■ 22 Hər bir tahtayning ikkidin turumi bar idi, hər ikki tahtay xular bilən bir-birigə qetildi; u qedirning barlıq tahtaylırını xundaq yasidi.■

23 U qedirning tahtaylırını xundaq yasidi; yigirmisi jənub tərəpkə ornitildi;

■ 24 u bu yigirmə tahtayning tegigə kümüxtin kırık təglik yasidi; bir tahtayning *astidiki* ikki turumi üçün ikkidin təglik, yənə bir tahtayning ikki turumi üçün ikkidin təglikni yasidi.■

25 Xuningdək u qedirning udul tərəpigə, yəni ximal tərəpigə yigirmə tahtay yasidi, ■ 26 xundaqla bularning kırık təglikini kümüxtin yasidi; bir tahtayning tegigə ikkidin təglik, yənə bir tahtayning tegigə ikkidin təglik orunlaxturuldi. ■ 27 Qedirning kəyni tərəpigə, yəni oərb tərəpkə altə tahtayni yasap ornatti. ■ 28 U qedirning kəyni tərəpidiki ikki bulungoşa ikki tahtayni yasap ornatti. ■ 29 Bu bulung tahtaylıri astidin üstigiqə ikki kət kılıp *tahtaylarni* əzara qetixturdi, üsti bir halkioşa bekitildi. U hər ikkisini xundaq yasap, ikki bulungoşa ornatti. ■ 30 Xunglaxkimu u tərəpidə səkkiz tahtay boldi, ularning kümüxtin yasaloğan on altə təglik bar idi; bir tahtayning tegidə ikki təglik, yənə bir tahtayning tegidə ikki təglik bar idi.■

31 Buningdin baxka u akatsiyə yaşıqıdın baldak yasidi; qedirning bu tərəpidiki tahtaylaroşa bəx baldakni, ■ 32 qedirning u tərəpidiki tahtaylaroşa bəx baldakni, qedirning arka tərəpidiki tahtaylaroşa, yəni oərb tərəpidiki tahtaylaroşimu bəx baldakni yasidi. ■ 33 U tahtaylarning otturidiki ottara baldakni bu tərəptin u tərəpkə yatküzüp yasidi. ■ 34 U tahtaylarni altun bilən kəplap, baldaklar ötküzüldioğan halkılarni altundin yasap, baldaklarni altun bilən kəplidi.■

35 U nepiz toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi; uni kerublarning süritini qəwərlik bilən layihiləp nəpis kılıp qüxürüp, kəxtiləp qıqardi. ■ 36 Uni esixka u akatsiyə yaşıqıdın tət hada yasap, altun bilən kəplidi. Ularning ilməkliri altundin yasaldi; hadilaroşa u kümüxtin tət təglikni kuyup yasidi.■

37 U qedirning kirix eşişioşa nəpis toquloğan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızil yiplar arilaxturulup ixləngən bir pərdə yasidi, uni kəxtiqigə kəxtilətti. ■ 38 U yənə bu pərdining bəx hadisini ilməkliri bilən qoxup yasidi; ularning baxlırını wə baldaklırını altun bilən kəplidi; ularning bəx təglikni mistin yasaldi.□ ■

37

Əhdə sanduqini yasax

■ 36:21 Mis. 26:16 ■ 36:22 Mis. 26:17 ■ 36:23 Mis. 26:18 ■ 36:24 Mis. 26:19 ■ 36:25 Mis. 26:20 ■ 36:26 Mis. 26:21 ■ 36:27 Mis. 26:22 ■ 36:28 Mis. 26:23 ■ 36:29 Mis. 26:24 ■ 36:30 Mis. 26:25 ■ 36:31 Mis. 26:26 ■ 36:32 Mis. 26:27 ■ 36:33 Mis. 26:28 ■ 36:34 Mis. 26:29 ■ 36:35 Mis. 26:31 ■ 36:36 Mis. 26:32 ■ 36:37 Mis. 26:36

□ 36:38 « *bəx hadining* baxlırını wə baldaklırını altun bilən kəplidi» — 26:37-ayəttiki muxu hadılarni «altun bilən kəplioşin» deyilidu. Muxu ayəttə kəplinx kəlumi dairisi enik kərunidu — kərişonda, pütün hadılar əməs, bəlki pəkət «baxlıri» wə «qetiq»liri altun bilən kəpliniidu. «Baldaklar» — ular hadılarni əzara qetip turidioğan tayaqılqar bolup, hadılarni muqimlaxturux wə pərdilənmimu kətürux rolini oynaydu (38:17ni kəring). «Baldaklar»ning baxka tərjimiliri: «halkılar» yaki «qəmbərlər». ■ 36:38 Mis. 26:37

1 Andin Bəzaləl əhdə sanduqini akatsiyə yaşıqıdın yasidi; uning uzunluğu ikki yerim göz, egizliki bir yerim göz, kəngliki bir yerim göz idi. ■ 2 U uning içi wə sirtini sap altun bilən qaplıdi, uning üstünki kışmining qerisigə altundın girwək qıqardı. 3 U uning üqün altundın tət halka kuyup, ularni uning tət qetikiqə bekitti; bir tərıpigə ikki halka, yənə bir tərıpigə ikki halka bekitti. □ 4 U həm akatsiyə yaşıqıdın ikki baldaq yasap, hər ikkisini altun bilən qaplıdi; 5 andin sanduq ular arqilik kətürülsun dəp, baldaqlarni sanduqning ikki yenediki hāqkılıridin ötküzüp koyıdi.

6 U sanduqning yapquqi süpitidə altundın uzunluğu ikki yerim göz, kəngliki bir yerim göz boləqan bir «kafarət təhti» yasidi. 7 U ikki kerubni altundın sokup yasidi; ularni kafarət təhtining ikki tərıpigə ornatti; 8 bir kerubni bir tərıpigə, yənə bir kerubni yənə bir tərıpigə ornatti. U ikki tərıpıdiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kıldi. □ ■ 9 Kerublar bir-birigə yüzlinip, qanatlırini kafarət təhtining üstigə kerip, qanatlıri bilən uni yepip turatti; kerublarning yüzi kafarət təhtigə qarıtildi.■

Xirə

10 U həm xirəni akatsiyə yaşıqıdın yasidi; uning uzunluğu ikki göz, kəngliki bir göz, egizliki bir yerim göz idi. ■ 11 U uni sap altun bilən qaplap, uning üstünki kışmining qerisigə altundın girwək qıqardı. ■ 12 U xirəning qerisigə tət ilik egizliktə bir ləw yasidi; bu ləwning qerisigimu altundın bir girwək qıqardı. ■ 13 U xirəgə altundın tət halka yasap, bu hāqkılarni xirəning tət burjıkidiki qetıqqa ornatti. ■ 14 Xirəni kətürüxkə baldaqlar ötküzülsun dəp, hāqkılar xirə lewigə yeqin bekitildi. ■ 15 Xirə üqün u baldaqlarni akatsiyə yaşıqıdın yasap, altun bilən qaplıdi; xirə ular bilən kətürülətti. 16 U xirəning üstigə koyulıdıqan barlık buyumlarını, yəni legənlirini, qaqa-kuqa təhsilirini, «xarab hədiyəliri»ni kuyıdıqan kədəh wə piyalılərninğ həmmisini sap altundın yasidi.■

Qıraoqdanni yasax

17 U həm qıraoqdanni sap altundın yasidi; qıraoqdanni sokup yasidi; qıraoqdanning puti, ooli, kədəhliri, oqunqiliri wə gülliri bir pütün altundın sokuldi. ■ 18 Qıraoqdanning oqolining ikki yenedin altə xahqə qıqırıldı — qıraoqdanning bir yenedin üq xahqə, uning yənə bir yenedin üq xahqə qıqırıldı; ■ 19 bir yenediki hər bir xahqıdə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qıqırıldı, yənə bir yenediki hər bir xahqıdə badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan üq kədəh qıqırıldı. Qıraoqdanoqə qıqırıləqan altə xahqıning həmmisi xundak yasaldi. ■ 20 Qıraoqdanning oqolidin badam güli xəklidə oqunqisi wə qeqiki boləqan tət kədəh qıqırıldı. □ ■ 21 Bulardin baxka *birinqi* ikki xahqıning astida bir oqunqə, *ikkinqi* ikki xahqıning astida bir oqunqə, *üqinqi* ikki xahqıning astida bir oqunqə yasaloqanıdi; qıraoqdanoqə qıqırıləqan altə xahqıning astining həmmisi xundak idi. 22 Uning xu oqunqiliri həm xahqiliri qıraoqdan bilən bir gəwdə

■ 37:1 Mis. 25:10 □ 37:3 «tət qetikiqə» — yaki «tət putiqə». □ 37:8 «U ikki tərıpıdiki kerublarni kafarət təhti bilən bir gəwdə kıldi» — yaki «U kerublar bilən kafarət təhtini bir pütün altundın yasidi». ■ 37:8 Mis. 25:19 ■ 37:9 Mis. 25:20 ■ 37:10 Mis. 25:23 ■ 37:11 Mis. 25:24 ■ 37:12 Mis. 25:25 ■ 37:13 Mis. 25:26 ■ 37:14 Mis. 25:27 ■ 37:16 Mis. 25:29 ■ 37:17 Mis. 25:31 ■ 37:18 Mis. 25:32 ■ 37:19 Mis. 25:33 □ 37:20 «oqolidin» — yəni oqolining üstünki kışmidin. 35-ayətni kərüng. ■ 37:20 Mis. 25:34

kilindi — bir pütün sap altundin soqup yasaldi. ■ ²³ U qıraoqdanning yəttə qirioqini, xundakla uning pilik qayqiliri bilən küldanlirini sap altundin yasidi. ■ ²⁴ U qıraoqdan wə uning barlıq əswablırını bir talant sap altundin yasidi. □ ■

Huxbuygahni yasax

²⁵ U yənə huxbuygahni akatsiyə yaoıiqidin yasidi. Uning uzunluıı bir gəz, kəngliki bir gəz, egizliki ikki gəz bolup, tət qasa kılıp yasaldi; *tət burjikidiki* münggüzlər uning bilən bir pütün kılıp yasaldi. ■ ²⁶ U uni, yəni uning üstini, tət ətrapını həm münggüzlirini sap altun bilən kəplidi; uning üsti kışmining qərisigə altundin girwək qıkardı. ■ ²⁷ Uningoıa altundin ikki halka yasap, uning girwikining astioıa bekitti; ularni ikki yenioıa udulmu'udul bekitti. Huxbuygahni kətüridoıan ikki baldakni selix üqün bularni huxbuygahning ikki təripigə orunlaxturdi. □ ■ ²⁸ U baldaklarni akatsiyə yaoıiqidin yasap, altun bilən kəplidi. ■

²⁹ U həm mukəddəs Məsihləx meyini yasidi, andin ətirqi qıkarəandək dora-dərməklərnı təngxəp sap huxbuyni yasidi. ■

38

Qurbangahni yasax

¹ U köydürmə kurbanlık qurbangahni akatsiyə yaoıiqidin yasidi. Qurbangah tət qasa bolup, uzunluıı bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üq gəz kilindi. ■ ² U uning tət burjikigə koyulidoıan münggüzlirini yasidi; münggüzliri qurbangah bilən bir gəwdə kilindi. Qurbangahni mis bilən kəplidi. ■ ³ U qurbangahning barlıq əswablırını — uningəıa has boləıan daslarni, gürjəklərnı, korılarni, lahxigirlarni wə otdanlarnımu yasidi; uning barlıq əswablırını mistin yasidi. ■ ⁴ Qurbangah üqün mistin bir xala yasidi; xalani qurbangahning kəp belining astidiki girwəktin təwənrək turidoıan kildi; xala qurbangahning dəl otturısında idi. ■ ⁵ U xalaning tət burjikigə baldaklar ətküzülıdoıan tət mis halkını quyup yasidi. ⁶ U baldaklarni akatsiyə yaoıiqidin yasap, ularni mis bilən kəplidi. ⁷ Andin u qurbangahni kətürüx üqün baldaklarnı qurbangahning ikki yenidiki halkılorəıa ətküzüp koydi. U qurbangahni tahtaylardin, iqini box kılıp yasidi. ■

■ 37:22 Mis. 25:36 ■ 37:23 Mis. 25:37,38 □ 37:24 «bir talant altun» — bəlkim 4.4 kilogramqə boluxı mumkin. ■ 37:24 Mis. 25:39 ■ 37:25 Mis. 30:1, 2 ■ 37:26 Mis. 30:3 □ 37:27 «ikki yenioıa...» — yaki «ikki burjikigə...». ■ 37:27 Mis. 30:4 ■ 37:28 Mis. 30:5 ■ 37:29 Mis. 30:22,34 ■ 38:1 Mis. 27:1 ■ 38:2 Mis. 27:2 ■ 38:3 Mis. 27:3 ■ 38:4 Mis. 27:4, 5 ■ 38:7 Mis. 27:8

Ibadət qedirining əswabliri

«mis kurbangah»

«yoqan das»

altun qiraqdan

«təqdim nan»
qoyulidiqan xirə

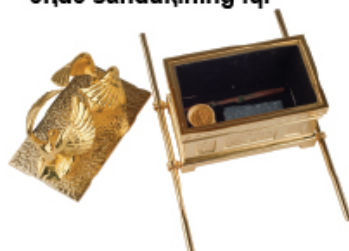

huxbuygah

əhdə sanduqi

əhdə sanduqining iqı

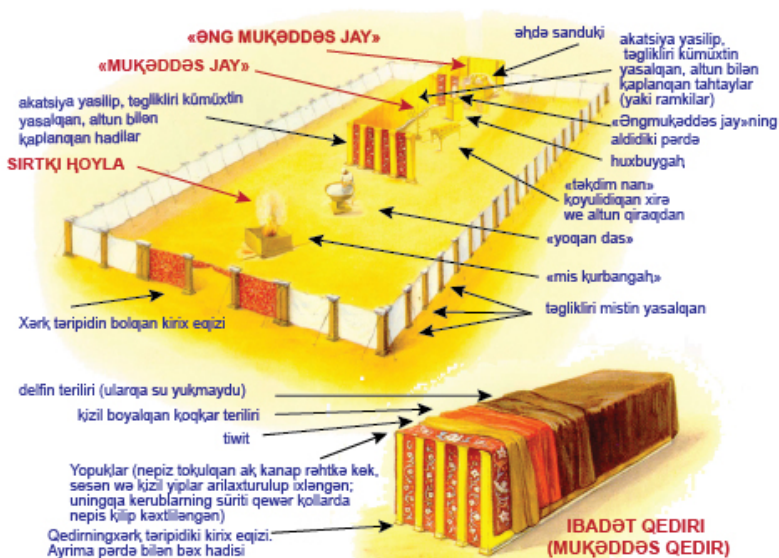
Ibadət qedirining əswabliri

Yuyunux desini yasax

⁸ U yənə yuyunux desini mistin, uning təglikinimu mistin yasidi; u bularni «kərüxüx qediri»ning kirix eqizining aldida hizməttə bolğan ayallarning mis əynəkliridin yasidi.■

MUKƏDDƏS İBADƏT QEDIRI — QEDIRNING ƏZI WƏ SIRTQI HOYLISI

QURBANLIQLARNI SUNUX

İbadət qediri wə sirtqi hoylisi

Ibadət jayining hoylisi

⁹ Andin u qedirning hoylisinimu yasidi. Hoylining jənubioja, yəni jənuvka yūzləngən tərīpigə nepiz toqulojan aq kanap rəhttin pərdilərnı yasidi; uning uzunluqi yūz gəz idi. ■ ¹⁰ Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilərnıng yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilərnıng ilməkliri wə baldəkliri kumuxtın yasalojanıdi.

¹¹ Xuningəja ohxax ximal tərīpidimu uzunluqi yūz gəz kelidiojan pərdə bar idi. Pərdilərnı esixka yigirmə hada wə hadilərnıng yigirmə təglikini u mistin yasidi. Hadilərnıng ilməkliri wə baldəkliri kumuxtın yasalojanıdi.

¹² Xuningəja ohxax oərb tərīpidə uzunluqi əllik gəz kelidiojan pərdə bar idi; pərdilərnı esixka on hada wə hadilərnıng on təglikini u mistin yasidi. Hadilərnıng ilməkliri wə baldəkliri kumuxtın yasaldi.

¹³ Hoylining xərk tərīpi, yəni kün qikixka yūzləngən tərīpining kəngliki əllik gəz idi. ¹⁴ Bir tərīpidə on bəx gəz kelidiojan pərdə bolup, uning uq hadisi bilən uq təglikı bar idi. ¹⁵ Yənə bir tərīpidimu on bəx gəz kelidiojan pərdə bolup, uning uq hadisi bilən uq təglikı bar idi.

¹⁶ Hoylining qərisidiki pərdilərnıng həmmisi nepiz toqulojan aq kanap rəhttin tikilgənıdi.

¹⁷ Hoylining qərisidiki həmmə hadilərnıng təglikı mistin, ularning ilməkliri wə baldəkliri kumuxtın yasaldi; hadilərnıng baxlirimu kumuxtın kaplanojanıdi. Hoylining qərisidiki həmmə hadilar kumuxtın yasalojan baldəklar bilən bir-birigə qetildi.

¹⁸ Hoylining kirix eoizidiki pərdə nepiz toqulojan aq kanap rəhtkə kək, səsün wə kızıl yiplar arilaxturulup, kəxtiqilər tərīpidin kəxtiləndi; uning uzunluqi yigirmə gəz, egizliki hoylidiki pərdilərnıng egizlikigə ohxax bolup bəx gəz idi. ¹⁹ Uning tət hadisi bilən mistin yasalojan tət təglikı bar idi; hadilərnıng ilməkliri kumuxtın yasaldi, ularning baxliri kumux bilən kaplandı wə baldəkliri kumuxtın yasaldi.

²⁰ Mukəddəs qedirning həm qərisidiki hoylining barlık miq-kozukliri mistin yasaldi.

Ibadət qediri uqun atalojan materiyallar

²¹ Mukəddəs qedir, yəni «höküm-guwaqlıqi qediri» uqun atalojan materiyallərnıng sani təwəndə hatiriləngən (ular Musaning buyruqi bilən, kahın Harunning oqli Itamərnıng qol astidiki Lawiylar məs'ul bolup sanəktin otküzülüp, *Hudaəja* atalojanıdi): —

²² Yəhuda kəbilisidin boləjan Hurning nəwrisi, Urining oqli Bəzaləl Pərwərdigar Musəja buyruəjanıng həmmisini ada kildi; ²³ Dan kəbilisidin boləjan Ahisamakning oqli Oholiyab uning yərdəmqisi idi; u bolsa nəkkaxlik-oymiqilik ustisi, layihiligüqi həmdə kək, səsün, kızıl yiptin aq kanap rəhtkə kəxtə tikələydiojan usta idi.

²⁴ Mukəddəs qedirni yasaxka ixlitilgən altun, yəni «pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən altunıng həmmisi mukəddəs jaydiki xəkəlnıng əlqəm birliki boyiqə yigirmə tokkuz talant yəttə yūz ottuz xəkəl idi. □

²⁵ Jamaət arisidin sanəktin otküzülgən adəmlər tərīpidin kəltürülgən kumux bolsa mukəddəs jaydiki xəkəlnıng əlqəm birliki boyiqə bir yūz

■ 38:9 Mis. 27:9 □ 38:24 «yigirmə tokkuz talant yəttə yūz ottuz xəkəl...» — bir «talant» 3000 xəkəl idi. «mukəddəs jaydiki xəkəl»ning birliki (altun) 224 gram boləjan bolsa, undəktə bu altunlərnıng eoirlıqi təhminən 2 tonna boləjan bolıdu.

talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl idi. □ ²⁶ Bu kümüx nopusi royhətkə elinojan kixilərdin elinojanidi — demək, kimki yigirmə yax ya uningdin qoq, sanaxtin ötküzülgənlərninğ hərberi bir bəka, yəni muqəddəs jaydiki xəkəlninğ ölgəm birliki boyiqə yerim xəkəl kümüx bərdi. Sanaxtin ötkən kixi altə yüz üq ming bəx yüz əllik kixi idi.

²⁷ Muqəddəs jayning təgliklrini həm otturisdiki pərdining təgliklrini quyuxka yüz talant kümüx kətti; yüz talant kümüxtin yüz təglik yasilip, hərber təglik üçün bir talant ixlitildi. ²⁸ U qalojan bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl kümüxtin hadilarning ilməklirini yasidi, ularning baxlrini qaplidi, xuningdək ularni bir-birigə qatidiojan baldaqlarni yasidi.

²⁹ «Pulanglatma hədiyə» süpitidə kəltürülgən mis bolsa yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl qikti. □ ³⁰ Buningdin u jamaət qedirining kirix eoqizining təgliklrini, mis qurbangahni, uning mis xalasi wə qurbangahning barliq əswablrini, ³¹ həylining qərisidiki hada təgliklrini, həylining kirix eoqizidiki təglikləni, qedirning barliq qozuqlirini wə həylining qərisidiki qozuqlarning həmmisini yasidi.

39

Kahinlarning muqəddəs kiyimlrining tikilixi

¹ Pərwərdigar Musaəja buyruəjiniyək kək, səsün wə kızil yiplar ixlitilip, muqəddəs qedirning hizmitidə kiyilidiojan *kahinlik* kiyimlər, xundaqla Hərunning muqəddəs kiyimliri təyyar qilindi.■

□ **38:25 «jamaət arisidin sanaxtin ötküzülgən adəmlər...»** — bu «adəmlər» ərkək kixiləni kərsitidu («Qəl.» 1:2-46ni kəring). **«bir yüz talant bir ming yəttə yüz yətmix bəx xəkəl ...»** — kümüxkə nisbətən «talant» wə «xəkəl»ning birliki altuningkiyə ohxax bolsa, bu kümüxlərninğ eoqirliq təhminən 6.7 tonna boləjan bolidu. □ **38:29 «yətmix talant, ikki ming tət yüz xəkəl...»** — bir «talant» mis 1500 xəkəl yaki bəzidə 3000 xəkəl həsablınıdu; bir xəkəl mis 224 gram yaki 540 gram boluxi mumkin. Undaqta bu misning eoqirliq 23-92 tonna otturisdida bolsa kərək. ■ **39:1** Mis. 31:10; 35:19

Bax kaħin hizməttə kiydıqan «güzəl həm xərəplik» muqəddəs kiyimlər («Misirdin qıxıx» 28:4-43)

Bax kaħinning muqəddəs kiyimliri

*
² *Bəzaləl* altun wə kek, səsün, kızil yıplar bilən nepiz tokuloqan aq kanap rəhtlərdin əfodni yasap təyyarlidi. ■ ³ Ular altunni soqup nepiz kılip, uni

kesip yip qildi, andin bularni mahirlik bilən kək yiplar; səsün yiplar wə kızil yiplardin aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokudi. □ ■
 4 Ular əfodning *aldi wə kəyni* kismini bir-birgə tutaxturup turidioan ikki mürilik tasma yasidi; əfodning ikki tərapi bir-birigə tutaxturuldi.
 5 Əfodning üstigə baolaydioan bəlwəo əfod bilən bir pütün kilinoan bolup, uningə ohxax sipta ixlinip, altun wə kək, səsün, kızil yiplar wə nepiz tokuloan aq kanap rəhttin yasaldi; həmmisi Pərwərdigarning Musəoə buyruoşinidək qilindi. ■ 6 Ular ikki aq həkikni ikki altun közlükkə ornitip, ularning üstigə huddi məhür oyoqandək Israilning oşullirining namlirini oyup yasidi. ■ 7 Israilning oşullirioə əslətmə tax bolsun üqün, Pərwərdigar Musəoə buyruoşandək ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmioəə bekitip qoydi. □ ■

Həküm qoxenini yasax

8 U qoxenni qewər kollaroəə nəpis kilip kəxtilitip yasidi; uni əfodni ixligən usulda altun wə kək, səsün, kızil yiplar bilən nepiz tokuloan aq kanap rəhttin yasidi. 9 Ular qoxenni ikki qat, tət qasa kilip yasidi; ikki qat kilinoqanda uzunluqi bir oşeriq, kənglikimu bir oşeriq kelətti. ■ 10 Uning üstigə tət qatar kilip gəhərləni ornatti: — bir qatardikisi kızil yaqut, serik gəhər wə zumrətlər idi; bu birinqi qatar idi. ■ 11 Ikkinqi qataroəə kək qaxtexi, kək yaqut wə almas, ■ 12 üqinqi qataroəə səsün yaqut, piroza wə səsün kwarts, 13 tətinqi qataroəə beril yaqut, aq həkik wə anartax ornitildi; bularning həmmisi altun közlükkə bekitildi. 14 Bu gəhərlər Israilning oşullirining namlirioəə wəkil kilinip, ularning sanidək on ikki bolup, məhür oyoqandək hər bir gəhərgə on ikki kəbilining nami birdin-birdin pütüldi.

15 Ular qoxenoəə xoynidək exilgən sap altundin *ikki* exilmə zənjir yasidi; 16 ular qoxenoəə altundin ikki közlük wə ikki həlkə etip, ikki həlkini qoxenning *yukiriki* ikki burjikigə bekitti; □ 17 andin xu altundin exilip yasaloan ikki zənjirni qoxenning *yukiriki* ikki burjikidiki həlkidin etküzüp, 18 exilgən xu zənjirləning ikki uqini ikki közlükkə bekitip, *közlükləni* əfodning ikki mürilik tasmisining aldi qismioəə ornatti. 19 Buningdin baxqə ular altundin ikki həlkə yasap, ularni qoxenning *asti tərpidiki* ikki burjikigə bekitti; ular əfodqə tegixip turidioan kilinip iqigə qadaldi. □ 20 Mundin baxqə ular altundin *yənə* ikki həlkə yasap, ularni əfodning ikki mürilik tasmisining aldi təwənkə qismioəə, əfodqə ulinidioan jayoəə yəqin, kəxitiəngən bəlwəoşidin egzirək kilip bekitti. 21 Ular qoxenning əfodning bəlwəoşidin yukirirək turuxi, qoxenning əfodtin ajrap kətməsliki üqün kək xoyna bilən qoxenning həlkisini əfodning həlkisioəə qetip qoydi. Bularning həmmisi Pərwərdigarning Musəoəə buyruoşinidək qilindi.

Kaşınlar kiyidioan baxqə kiyimləring tikilixi

□ 39:3 «Ular altunni soqup nepiz kilip, uni kesip yip qildi, ... kək, səsün, kızil yiplardin aq kanap rəhtkə lahayiləngən nushilar üstigə tokudi» — əyni ibraneyi tekstni qūxinix bir qədar tas. Uning birnəqqə hil tərijimisi uqrixi mumkin. ■ 39:3 Mis. 28:6 ■ 39:5 Mis. 28:8 ■ 39:6 Mis. 28:9,10,11 □ 39:7 «... ikki yaqutni əfodning ikki mürilik tasmioəə bekitip qoydi» — əfod toşurluk munasiwətlik səhmni kəring. ■ 39:7 Mis. 28:12 ■ 39:9 Mis. 28:16 ■ 39:10 Mis. 28:17 ■ 39:11 Mis. 28:18 □ 39:16 «*ikki burjikigə*» — ibraneyi tilida «*ikki bexioəə*». □ 39:19 «*ikki burjikigə*» — ibraneyi tilida «*ikki bexioəə*».

²² *Bazaläl* əfodning *iqidiki* tonni pütünləy kök rənglik kildi. ²³ Tonning *baxça kiyilidioğan* təxüki däl otturisida, huddi sawutning yaqisidək ixləngənidi; yirtilip kətməsliki üqün uning qərisigə pəwaz ixləndi.

□ ²⁴ Ular tonning etikining qərisigə kök, səsün wə kizil yiptin anarlarni tokup esip koydi. ²⁵ Ular həmdə altun kongoşuraklarni yasap, kongoşuraklarni tonning etikining qərisigə, anarlarning arilikioğa birdin esip koydi; hər ikki anarning otturisoğa bir kongoşurak esip koyuldi.

²⁶ *Kahinlik* hizmitigə ait *kongoşuraklar* tonning etikining qərisigə bekitildi; bir altun kongoşurak, bir anar, bir altun kongoşurak, bir anar kilip bekitildi; həmmisi Pərwərdigarning Musağa buyruşuinidək kilindi.

²⁷ Ular Hərun bilən uning oşullirioğa nepiz tokuloğan aq kanap rəhttin halta köngləklərnı tıkti; ■ ²⁸ səllini aq kanap rəhttə yasidi, xundakla qıraylık egiz bəklərnı aq kanap rəhttə, tamballarnı nepiz tokuloğan aq kanap rəhttə təyyarlıdi; ²⁹ bununıdin baxça ular bəlwəşuinımu kök, səsün wə kizil yip arilaxturulup kəxtiləngən, nepiz tokuloğan aq kanap rəhttə təyyarlıdi; bularning həmmisi Pərwərdigarning Musağa buyruşuinidək kilindi.

³⁰ Ular yənə nəpisi tahtayni, yəni mukəddəs otuqatni sap altundin yasap, uning üstigə məhür oyoqandək: «Pərwərdigaroğa mukəddəs kilindi» dəp oyup pütüti; ■ ³¹ ular otuqatka kök rənglik yipni başlap, uning bilən otuqatni səlligə taqıdi, bular Pərwərdigarning Musağa buyruşuinidək kilindi.■

Musaning yasaloğan sərəmjanlarni közdin kəqürüxi

³² Xu tərıkidə jamaətning ibadət qedirining həmmə quruluşi pütküzüldi; Israillar Pərwərdigarning Musağa buyruşuinining həmmisini xu boyıqə kildi; xu tərıkidə həmmisini pütürdi. ³³ Ular qedirni Musaning yenioğa elip kəldi — qedir yopuklirini, uning barlık əswablırini, ilməklirini, tahtaylırini, baldaklırini, hadiliri bilən təgliklırini, ■ ³⁴ xuningdək kizil boyaloğan koqkar terisidin yasaloğan yopuk bilən delfin terisidin yasaloğan yopukni, «ayrima pərdə»ni, ³⁵ əhdə sandukı wə uning baldaklırini, «kafarət təhti»ni, ³⁶ xirə wə uning barlık əswablırini, xundakla «təkdim nanlar»ni, ■ ³⁷ sap altundin yasaloğan qıraşqan bilən uning qıraşqılrini, yəni üstigə tiziloğan qıraşqlarnı, uning barlık əswablıri həm qıraşq meyini, ³⁸ altun huxbuygaq, məsihləx meyi, dora-dərməklərdin yasaloğan huxbuyni, qedirning kirix eşizining pərdisini, □ ³⁹ mis qurbangah bilən uning mis xalasini, uning baldaklıri bilən həmmə əswablırini, yuyux desi bilən uning təglikini, ⁴⁰ həylining qərisidiki pərdilərnı, uning hadiliri wə ularning təgliklırini, həylining kirix eşizining pərdisi bilən həylining taniliri wə kozuklırini, mukəddəs qedirning, yəni jamaət qedirioğa ait hizmətkə ixlitilidioğan barlık əswablarnı, ⁴¹ mukəddəs jayoğa ait hizmət üqün tikilgan kahinlik kiyimini, yəni Hərun kahinning mukəddəs kiyimlıri bilən uning oşullirining kahinlik kiyimlırini bolsa, həmmisini elip kəldi.■

⁴² Bu ixlarning həmmisini Israillar Pərwərdigarning Musağa barlık buyruşuinı boyıqə ənə xundak ada kılənanidi. ⁴³ Musa ixlarning həmmisigə təpsiliy qaridi, mana, ular Pərwərdigarning buyruşuinı

□ 39:23 «sawut» — jəngqining alaħidə kiyimi. ■ 39:27 Mis. 28:39 ■ 39:30 Mis. 28:36; 29:6 ■ 39:31 Mis. 28:37 ■ 39:33 Mis. 35:11 ■ 39:36 Mis. 31:8 □ 39:38 «altun huxbuygaq» — ibraniy tilida «altun qurbangah». ■ 39:41 Mis. 31:10

boyiqə bu ixlarni pütüküzgənidi; buyruləndək, dəl xundək kıləjanidi; Musa bularni kərüp, ularəqə bəht-bərikət tiləp dua kildi.

40

Ibadət qedirining tiklinixi

¹ Andin Pərwərdigar Musaqə mundək əmr kildi: —

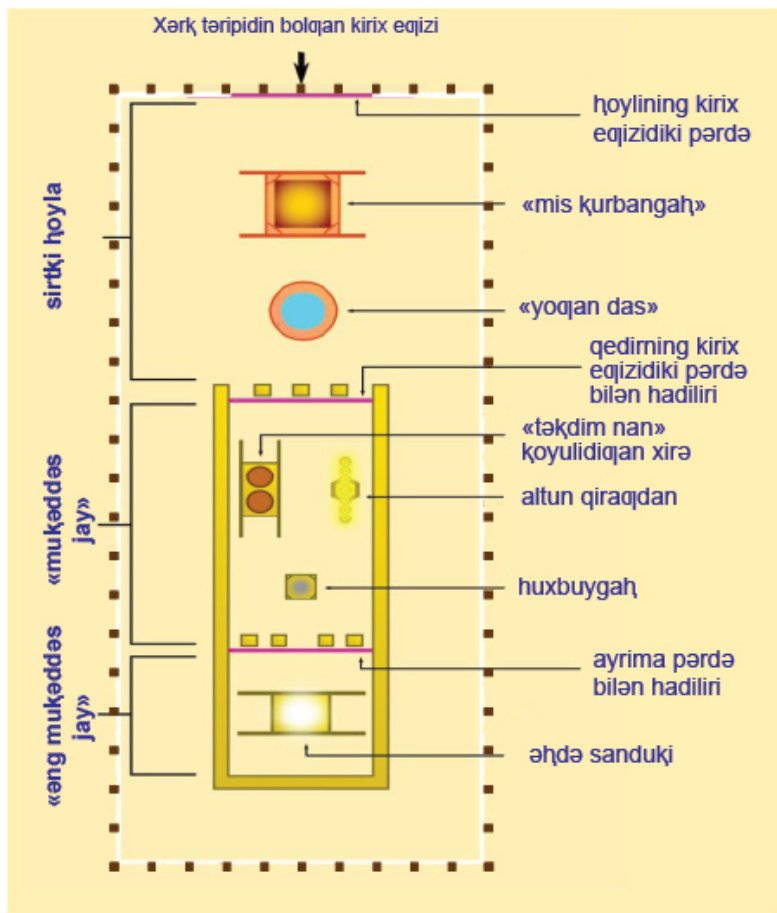
² Birinqi ayning bexi, ayning birinqi küni sən jamaət qedirining mukəddəshanisini tikligin. □ ³ Həküm-guwaḥliq sanduqini uning iqigə koyup, iqki pərdə arkilik əhdə sanduqini tosüp koyəyin; ⁴ xirəni qedirning iqigə əkirip, üstigə tizilidişan nərsilərnı tizəyin; andin qiraşdanni əkirip, üstigə qiraşlarnı orunlaxturoyin. □ ■ ⁵ Altun *bilən kaplanəjan* huxbuy köydürgüqi kurbangahni həküm-guwaḥliq sanduqining uduloqə tikləp koyəyin; qedirning kirix eozizining pərdisini esip koyəyin. □ ■

⁶ Köydürmə kurbanlik kurbangahni mukəddəshanining, yəni jamaət qedirining kirix eozizining aldiqə koyəyin; ⁷ andin yuyux desini jamaət qediri bilən kurbangahning otturisiqə orunlaxturup, su toxturup koyəyin.

□ **40:2 «mukəddəshanisı»** — demək, qedirning əzi, yəni «mukəddəs jay» bilən «əng mukəddəs jay». □ **40:4 «qiraşlarnı orunlaxturoyin»** — yaki «qiraşlarnı yekip koyəyin». ■ **40:4** Mis. 26:35; 27:20 □ **40:5 «huxbuy köydürgüqi kurbangah»** — huxbuyahni kersitidu. ■ **40:5** Mis. 26:36

IBADƏT QEDIRI (MUQƏDDƏS QEDIR) («Misirdin qikix» 25-31, 35-40-bab)

Ibadət qediri wə sirtki həyolisi

⁸ Həyolining qərisigə pərdilərnı bekitip, həyolining kirix eqizining pərdisini askın; ⁹ andin «məsihləx meyi»ni elip, ibadət qediri wə uning içidiki bərlık nərsilərnı məsihləp, unı wə bərlık həmmə əswablırını Hudaqə atəp mukəddəs kıləjin. Xundəq kılip *pütkül qedir* mukəddəs bolıdu. ¹⁰ Sən

køydürmə qurbanlik qurbangahini, xundakla uning barlik øswablirini mæsihløp, uni *Hudaøja atap* mukøddæs kiløjin; buning biløn qurbangah «øng mukøddæs nærsilər» katarida bolidu.■

¹¹ Søn yønø yuyunux desi wø uning tæglikini mæsihløp mukøddæs kiløjin.

¹² Andin Hørun biløn uning oøullirini jamaøt qedirining kirix øøizioøa yekin økilip, ularni su biløn yuøjin; ¹³ Hørunøøa mukøddæs kiyimlørni kiydøürøp, Manga kašinlik hizmøttø boluxi øqün uni mæsihløp, *Manga øyrip* mukøddæs kiløjin.

¹⁴ Andin uning oøullirini elip kirip, ularøøa halta køngløklørni kiydøürøp,

¹⁵ ularning atisini mæsihliginingdøk Manga kašinlik hizmitidø boluxi øqün ularnimu mæsihligin. Xuning biløn ularning bu mæsihlinixi ular øqün øwladtin øwladkiøø øbødiy kašinlikning *bølgisi* bolidu.□

¹⁶ Musa xundak kildi; Pørwørdigar uningøøa nemø buyruøøan bolsa, u xundak bøjø køltørdi.

¹⁷ Xundak boldiki, ikkinøi yilning birinøi eyida, ayingning birinøi künidø ibadøt qediri tiklændi. □ ■

¹⁸ Musa qedirni tikip, tæglikirini ørunlaxturup, tahtaylirini tizip, ularning baldaqirini bekitip, hadilirini tiklidi. ¹⁹ Mukøddæs qedirning østigø *iqki* yopukni yapti, andin uning østigø taxki yopukni yepip koydi; bularning hømmissi Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi.

²⁰ Andin u høküm-guwahlikni elip, uni sanduk iqigø koydi; baldaqlarni øhdø sandukning *halkiliridin* øtküzøp, «kafarøt tæhti»ni sandukning østigø ørunlaxturdi.□

²¹ Øhdø sandukini mukøddæs qedir iqigø elip kirip, otturioøa «ayrima pørdø»ni tartti; xundak kilip u høküm-guwahlik sandukini pørdø arkilik tosup koydi. Hømme ix Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi.■

²² U xirøni jamaøt qedirioøa elip kirip, mukøddæs jayning ximal tøripigø, «øng mukøddæs jay»diki pørdining sirtioøa koydi. ²³ «Tøkdim nanlar»ni xirøning østigø, Pørwørdigarning aldioøa tizip koydi; bularning hømmissi Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi. ■ ²⁴ Andin u qiraøødanni jamaøt qedirioøa elip kirip, uni mukøddæs jayning jønub tøripigø, xirøning udulioøa koydi, ²⁵ qiraøølarni Pørwørdigarning aldioøa ørunlaxturdi; bularning hømmissi Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi.

²⁶ Andin u *huxbuyni køydørgøqi* altun qurbangahni iqidiki pørdining aldioøa tiklidi; □ ²⁷ Uning østidø esil huxbuyni køydørdi; bularning hømmissi Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi.

²⁸ U ibadøt qedirining kirix øøizioøa pørdø tartti. ²⁹ Andin køydørmø qurbanlik qurbangahni jamaøt qediridiki mukøddæs jayning kirix øøizioøa yekin koydi; uning østidø køydørmø qurbanlik wø køxumqø axlik hødiyøisini øtküzdi; bularning hømmissi Pørwørdigarning Musaoøa buyruøøinidøk kilindi.□

■ **40:10** Mis. 29:37 □ **40:15** «Ularning atisini mæsihliginingdøk manga kašinlik hizmitidø boluxi øqün ularnimu mæsihligin» — bu ixning, yøni Hørun wø oøullirini mæsihløp kašinlikkø tøyinlax murasimining tæpsilatliøri «Law.» 8-babta hatiriløngøn. □ **40:17** «ikkinøi yili» — demøk, Misirdin qixkandin keyinki ikkinøi yili. ■ **40:17** Qøl. 7:1 □ **40:20** **høküm-guwahlik**» — Huda Musaoøa tapxuroøan «øn pørz» yaki «øn ømr» pütüløngøn ikki tax tahtayni kersitidu (31:18ni kørøng).

■ **40:21** Mis. 35:12 ■ **40:23** Mis. 25:30 □ **40:26** «huxbuy køydørgøqi altun qurbangah» — huxbuygahni kersitidu. □ **40:29** «køydørmø qurbanlikning køxumqø axlik hødiyøsi» — hørbir køydørmø qurbanlikkø bir axlik hødiyø køxup sunluxi kerøk (mæsiløn, «Qøl.» 28-29-bablarni kørøng).

³⁰ Yuyunux desini jamaät qediri bilän qurbangahning otturisiöta koyup, yuyuxka ixlitilidiötan suni daska toxkuzup quydi.

³¹⁻³² Musa wə Harun bilän uning oqulliri qačanla jamaät qedirioğa kirsə yaki qurbangahka yekin barsa, Pərwərdigarning Musaoğa buyruöjiniidək kollirini xu suda yuyatti. Bular Pərwərdigarning Musaoğa buyruöjiniidək kilindi.

³³ Andin u qedir həm qurbangahning ətrapiöta höyla pərdisini tikləp, höylining kirix eöjizining pərdisini tartti. Xu tərکیدə Musa pütkül ixni tamamlidi.

Pərwərdigarning parlak nurining ibadət qedirini kaplixi

³⁴ Xuning bilän bulut jamaät qedirini kaplap, Pərwərdigarning julasi ibadət qedirini toldurdi. ■ ³⁵ Bulut sayə qüxürüp, Pərwərdigarning julasi qedirni toldurojini üqün, Musa jamaät qedirioğa kirəlmidi.

³⁶ Qaçanki bulut jamaät qediridin kətürülsə, Israillar səpərgə atlinatti. Hər bir kətim səpərdə xundak bolatti. ³⁷ Bulut kətürülmisə ular kəzoqalmay, taki kətürüldiötan küngiqə səpərgə qikmaytti. ³⁸ Qünki kündüzi Pərwərdigarning buluti mukəddəs qedir üstidə turatti, kəqisi uning üstidə ot kərünətti; pütkül Israil jəmätining kəz aldida ularning barlik kilöjan səpərliridə xular kərünətti. ■

Lawiylar

«Kahin-lawiylarning dasturi» •••• *Køydürmə qurbanlik tooqrisidiki bəlgilimilər*

¹ Wə Pərwərdigar Musani qakirip jamaət qediridin uningəya söz kılıp mundak dedi: —□

² Sən Israillərəya söz kılıp ularəya mundak degin: — Əgər silərdin biringlar Pərwərdigarning aldioə bir qurbanlikni sunmaqçı bolsanglar, qurbanliqlinglarni qarpaylardin, yəni kala yaki uxxak mallardin sunuxunglar kerək.

³ Əgər uning sunidioini kalilardin køydürmə qurbanlik bolsa, undakta u bejirim ərkək haywanni kəltürsun; uning Pərwərdigarning aldida qəbul boluxi üqün uni jamaət qedirining kirix aəzining aldida sunsun.

■ ⁴ U kolini køydürmə qurbanlikning bexioə koysun; xuning bilən qurbanlik uning ornioə kafarət boluxka qəbul kəlinidu. □ ⁵ Andin u Pərwərdigarning huzurida bukini boquzlisun; kahinlar boləyan Hərunning oqulliri kəninini kəltürüp, jamaət qedirining kirix aəzidiki qurbangahning üsti kismining ətrəpioə səpsun. ⁶ Andin *qurbanlik kəloquqi* køydürmə qurbanlik kəlinəyan haywanning terisini soyup, tenini parqilisun ⁷ wə Hərun kahinning oqulliri qurbangahəta ot kəlap otning üstigə otunlarni tizsun. ⁸ Andin kahinlar boləyan Hərunning oqulliri gəx parqilirini, bexi wə meyi bilən kəxup, qurbangahdiki otning üstidiki otunning üstigə tərtip bilən tizip koysun. □ ⁹ Lekin uning iq-kərnini bilən paqaklirini *qurbanlik sunəquqi* suda yusun; andin kahin həmmisini elip kəlip qurbangahning üstidə køydürsun. Bu ot arkilik sunulidioəyan qurbanlik həsabida, Pərwərdigarəya huxbuy qikirilidioəyan køydürmə qurbanlik bolidu.

Koy padisidin kəlinəyan qurbanlik

¹⁰ Əgər u køydürmə qurbanlik kəlix üqün uxxak mallardin koy ya əqkə qurbanlik kəlay desə, undakda u bejirim boləyan bir ərkikini kəltürsun.

¹¹ U uni qurbangahning ximal təripidə Pərwərdigarning huzurida boquzlisun. Andin kahinlar boləyan Hərunning oqulliri kəninini elip, qurbangahning üsti kismining ətrəpioə səpsun. ¹² *qurbanlik kəloquqi* bolsa gəxni parqiləp, bexi bilən meyini kesip ayrisun. Andin kahin bularni elip qurbangahətiki otning üstidiki otunning üstidə tərtip boyiqə tizip koysun. ¹³ Lekin uning iq-kərnini bilən paqaklarni *qurbanlik*

□ **1:1 «Wə»** — «Lawiylar» yaki «Kahin-lawiylarning dasturi» degən kitab «wə» degən söz bilən bəxlinidu. Xuning bilən bu söz «Kahin-lawiylarning dasturi»ni «Misirdin qikix» degən kitabning əng ahirki ayiti (40-bab, 38-ayət) bilən ziq baəlaydu. Məzkur kitab uning dawamidur. «Kirix səz»imizni kərüng. **«jamaət qədiri»** — yaki «kərxux qədiri». «jamaət qədiri» degən səzdiki «jamaət» ibranii tilida «Huda bilən uqrixix» yaki «Huda bilən didarlixix» degən uqumni bildüridu.

■ **1:3** Mis. 29:10 □ **1:4 «kafarət bolux»** — (ibranii tilida «kafar» yaki «kippur») tüp mənisii «yepix». Gunəhlarəya «kafarət kəltürux» degənlik «gunəhlarni yepix» degənliktur. Təwrat dəwridə Huda gunəhlarni wəktilik yapatti wə xuningdək xu gunəhlardin towa kəlip qurbanlik kəltürgən bəndilirini kəqürüm kəlattı. Injil dəwri kəlgəndə u Məsihning qurbanliki wasitisi bilən insanlarning gunəhlarini «elip taxlaydu» («Yuh.» 1:29, 36ni kərüng). □ **1:8 «kahinlar boləyan Hərunning oqulliri»** — Hərun bəx kahin, oqulliri kahinlar kəlip bəkitilgənidi («Mis.» 28:1).

sunuquqi suda yusun; andin kahin hëmmisini elip kelip qurbangahning üstidä köydürsun. Bu ot arkilik sunulidiöjan qurbanlik hesabida, Përwërdigaröja huxbuy qikirilidiöjan köydürmë qurbanlik bolidu.

Uqar-qanatlaridin qilinojan köydürmë qurbanlik

14 Əgër *qurbanlik qilöuqi* Përwërdigaröja atap uqar-qanatlaridin köydürmë qurbanlik qilay desë, undaқта u pahtëklërdin yaki köptër baqkileridin qurbanlik kältürsun. 15 Kahin uni qurbangahning yenioja elip kelip, bexini tolöjap üzüp uni qurbangahning üstidä köydürsun; uning qeni sikilip qurbangahning temioja sürtülsun. 16 Lekin taxlikini päyliri bilën köxup qurbangahning xærk tæripidiki küllükkë taxliwätusun; □ 17 u qurbanlikni ikki qanitining otturisidin yarsun, biraқ uni ikki parğë qiliwätmisun. Andin kahin buni elip qurbangahdiki otning üstidiki otunning üstigë köyup köydürsun; bu ot arkilik sunulidiöjan qurbanlik hesabida, Përwërdigaröja huxbuy qikirilidiöjan köydürmë qurbanlik bolidu.

2

Axlik hədiyələr

1 Əgër birkim Përwërdigarning huzuriöja axlik hədiyë sunmaqçi bolsa hədiyësi esil undin boluxi keräk; u uningöja zäytun meyi kuyup andin üstigë mästiki salsun. □ ■ 2 U uni elip kahinlar bolöjan Hërunning oşullirining aldioja kältürsun; andin *kahin hədiyë sunuquqining* yadlinixi üqün zäytun meyi ilæxtürülgän undin bir qanggal elip, hëmmë mästiki bilën köxup, bu hədiyëni qurbangahta köydürsun; bu ot arkilik sunulidiöjan, Përwërdigaröja huxbuy qikirilidiöjan hədiyë bolidu. ■ 3 Əmma axlik hədiyëdin qalöjini bolsa, Hërun bilën uning oşullirioja tawë bolsun. Bu Përwërdigaröja ot arkilik sunulojanlarning iqidä «əng mükəddəslërnin biri» hesablinidu. □ ■

Pixurulojan axlik hədiyələr

4 Əgër sən tonurda pixurulojan nërsilërdin axlik hədiyë sunay desəng, ular zäytun meyi ilæxtürülgän esil undin pixurulojan toқаqlar yaki zäytun meyi sürülüp mäsihləngän petir hëmäk nanlaridin bolsun. □ 5 Əgër sening kältüridiöjan hədiyəng tawida pixurulojan axlik hədiyë bolsa u zäytun meyi ilæxtürülüp esil undin petir halda etilsun. 6 Sən uni oxtup üstigë zäytun meyi kuyöjin; u axlik hədiyë bolidu. 7 Sening kältüridiöjan hədiyəng qazanda pixurulojan axlik hədiyë bolsa undaқта u esil un bilən zäytun meyida etilsun. 8 Xu yollarda tøyvarlanöjan axlik hədiyälërnin Përwërdigarning huzuriöja kältürgin; uni kahinoja

□ 1:16 «**taxlikini päyliri bilën köxup...**» — yaki «kuyruk päyliri bilën üqaylirini köxup...».

□ 2:1 «**esil un**» — ibraniy tilida tækitlängini yaxxi tartilojan, birhil yumxaqliқта, hëqçandak këräk arilaxmiojan un. ■ 2:1 Mis. 6:15; 9:17; Qel. 15:4 ■ 2:2 Law. 6:8 □ 2:3

«**Përwërdigaröja ot arkilik sunulojanlarning iqidä «əng mükəddəslërnin biri»**» — hədiyë-qurbanliklar «əng mükəddəs» wë «mükəddəs» dëp bëlinidu. «əng mükəddəs» bolöjan hədiyë-qurbanliklarni pæşet kahinlar özila yeyixkë, xundakla mükəddəs jaydila yeyixkë bolatti. «mükəddəs» hesablanöjan taamlardin ailidikiliri yeyixkë bolatti. ■ 2:3 Law. 10:12 □ 2:4 «**toқаqlar**» — ibraniy tilida bu söz yaki halkisiman yaki qëkküq bilën texilgän birhil nanlarni kërситidu.

bərgin, u uni qurbangahka elip baridu. ⁹ Kahin bolsa axlik hədiyyədin «yadlinix ülüxi»ni elip qurbangahning üstidə köydürsun. Bu ot arkilik sunulidiöjan, Pərwərdigaröja huxbuy qikirilidiöjan hədiyyə bolidu. ¹⁰ Əmma axlik hədiyyədin qalöjini bolsa, Harun bilən uning oqulliriöja təwə bolsun. Bu Pərwərdigaröja ot arkilik sunulojanlarning iqidə «əng mukəddəslərnin biri» hesablinidu.

¹¹ Silər Pərwərdigarning huzuriöja sunidiöjan hərəkəndə axlik hədiyyələr eqitku bilən təyyarlanmisun. Qünki silərnin Pərwərdigaröja otta sunulidiöjan hədiyyənglarning heçkaysisida eqitku yaki həsəl ni köydürüxkə bolmaydu. ¹² Bularni Pərwərdigarning aldiöja «dəsləpki həsul» süpitidə sunsanglar bolidu, ləkin ular huxbuy süpitidə qurbangahning üstidə köydürülüp sunulmisun. ■

¹³ Səning hər bir axlik hədiyyəng tuz bilən tuzlinixi kerək; axlik hədiyyəngni Hudayingning əhdə tuzidin məhrum qilmay, həmmə axlik hədiyyəlingni tuz bilən tuzliöjin. ■

¹⁴ Əgər sən Pərwərdigaröja «dəsləpki həsul»din axlik hədiyyə sunay desəng, undakta ziraətning yengi pıxkan kək bəxini elip, danlarni otta qorup, ezip talqan süpitidə sunöjin; bu «dəsləpki həsul» hədiyyəsi bolidu; ¹⁵ sən uningöja zəytun meyi quyup üstigə məstiki salöjin; bu axlik hədiyyə bolidu. ¹⁶ Kahin bolsa uningdin, yəni qorup ezilgən danlar bilən zəytun meyidin bir qismini elip həmmə məstiki bilən qoxup, bolarni «yadlinix ülüxi» süpitidə köydürsun. Bu ot arkilik Pərwərdigaröja sunulojan hədiyyə bolidu.

3

Inaklik qurbanlikliri

¹ Birsining sunidiöjini inaklik qurbanlik i bolsa, xundakla kalilardin sunsa, u Pərwərdigarning huzuriöja bejirim bir ərkikini yaki qixisini kəltürsun.

² U sunidiöjan bu haywanning bəxiöja qolini qoyup, andin uni jamaət qedirining kirix eöjizi aldidə boquzlisun. Andin kahinlar bolöjan Harunning oqulliri kəni qurbangahning üsti qismining ətrapiöja səpsun. ³ Sunoquci kixi bu inaklik qurbanlikidin Pərwərdigaröja atə otta sunulidiöjan hədiyyə süpitidə bir qismini elip beöixlisun, yəni iq kərnini yögəp turöjan mayni, xundakla barlik iq meyini elip. ■ ⁴ ikki bərekni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpıxidiki mayni ajritip, jigərnin bərekkiqə bolöjan qawa meyini kesip, elip kəlsun. ⁵ Harunning oqulliri bolsa bularni qurbangahning üstigə kəltürüp ot üstigə koyulojan otuning üstidiki köydürmə qurbanlikkə qoxup köydürsun. Bu ot arkilik sunulidiöjan, Pərwərdigaröja huxbuy qikirilidiöjan qurbanlik bolidu. ■

Koy padisidin bolöjan inaklik qurbanlik i

⁶ Birsining Pərwərdigaröja kilidiöjan inaklik qurbanlik i üqün sunidiöjini uxxaq maldin bolsa, undakta u bejirim bir ərkikini yaki qixisini kəltürsun. ⁷ Əgər uning qurbanlik i koy bolsa uni Pərwərdigarning aldiöja kəltürüp, ⁸ qurbanlik i kilidiöjan bu haywanning bəxiöja qolini qoyup, andin uni jamaət qedirining kirix aözining aldidə boquzlisun. Andin

Harunning oʻqulliri kenini elip qurbangahning üsti qismining eʼtrapiya sapsun. ⁹ Sunoquqi xixi bu inaklik qurbanlikidin Pərwərdigaroya atap otta sunulidiotan hədiyə süpitidə bir kismini, yəni uning meyini elip beoʻixlisun, — pütün maylik quyrukini uning omurtkisiya yekin yərdin ajritip elip, iq qarnini yəgəp turoʻan mayni, xundakla barlik iq meyini elip, ¹⁰ ikki bərakni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpaxidiki mayni ajritip, jigəning bərakkiyə boləan qawa meyini kesip, elip kəlsun. ¹¹ Kahin bularni qurbangahning üstidə köydürsun; bu otta sunulidiotan, Pərwərdigaroya ataloʻan taam hədiyəsi bolidu. ■

¹² Uning sunidiotini oʻqkə bolsa, buni Pərwərdigarning huzuriya kəltürsun. ¹³ U kolini uning bexiya qoyup, andin uni jamaət qedirining aldidə boʻuzlisun. Andin Harunning oʻqulliri kenini elip qurbangahning üsti qismining eʼtrapiya sapsun. ¹⁴ Andin sunoquqi xixi bu qurbanliktin Pərwərdigaroya atap otta sunulidiotan hədiyə süpitidə bir kismini elip beoʻixlisun, yəni iq qarnini yəgəp turoʻan mayni, xundakla barlik iq meyini elip, ¹⁵ ikki bərakni wə ularning üstidiki həmdə ikki yanpaxidiki mayni ajritip, jigəning bərakkiyə boləan qawa meyini kesip, elip kəlsun. ¹⁶ Kahin bularni qurbangahning üstidə köydürsun; bu otta sunulidiotan, huxbuy qikiridiotan taam hədiyəsi bolidu. Mayning həmmisi Pərwərdigaroya təwədur.

¹⁷ Bu hərkanədaq turar jayinglarda silərgə əbədiy bəlgilimə bolidu; silər heqkanədaq may yaki qan yeməslikinglar kerək. □ ■

4

Gunah qurbanliqi, yəni «gunahni tiləx qurbanliqi»

¹ Pərwərdigar Musaoya səz kilip mundəq dedi: —

² Israillaroya səz kilip mundəq degin: — «Birsi bilməy ezip, Pərwərdigar «kilma» dəp buyruoʻan hərkanədaq əmrlərdin birigə hiləplik kilip selip, gunah kilsa, *təwəndikidəq kilsun*: —

³ — əgər məsihləngən kahin həlkni gunahqa putlaxturidiotan bir gunahni kilsa, undakta u bu kiləan gunahni uqün bir bejirim yax torpakni elip kelip, Pərwərdigaroya gunah qurbanliqi süpitidə sunsun. □ ⁴ U torpakni jamaət qedirining kirix aʻozining yenioʻa, Pərwərdigarning aldiya kəltürüp, kolini uning bexiya qoyup, andin torpakni Pərwərdigarning huzurida boʻuzlisun. ⁵ Andin məsihləngən kahin torpakning kenidin azoʻina elip, jamaət qediri iqigə kətürüp aparsun; ■ ⁶ kahin xu yərdə barmikini qanoʻa qilap, qanni muqəddəs jayning pərdisining aldidə, Pərwərdigarning huzurida yəttə mərtiwə sapsun. ⁷ Xundakla kahin kəndin elip, jamaət qediri iqidə Pərwərdigarning aldidə turoʻan huxbuygahning munggüzlirigə sürsun. Torpakning qaloʻan həmmə kenini bolsa, jamaət qedirining kirix aʻozining aldidiki köydürmə qurbanlik qurbangahning tüwigə təküp qoysun; ■ ⁸ andin u gunah qurbanliqi

■ **3:11** Law. 21:6,8,17,21,22; 22:25; Əz. 44:7; Mal. 1:12 □ **3:17** «əbədiy» — Təwrattiki «əbədiy» degən səz ibraniy tilida ikki mənida ixlitilidu: (1) mənggü; (2) xu waqittiki qeki bekitilmigan, qəəlsiz, məhətsiz uzun bir məzgilni kərsitidu. «koʻumqə səz» imiznimu kəring. ■ **3:17** Yar. 9:4; Law. 7:26; 17:10,14 □ **4:3** «məsihləngən kahin» — bəlkim «bax kahin»ni kərsitixi mumkin. «Məsih kilix» yaki «məsihləx» toʻqrisida «Mis.» 28:41ni wə izahatini kəring. ■ **4:5** Law. 16:14; Qel. 19:4 ■ **4:7** Law. 9:9

boloqan torpakning iqidin hëmmë meyini ajritip qikarsun — yëni iq karnini yögöp turoqan may bilën qaloqan iq meyi, ■⁹ ikki bëräkni wë ularning üstidiki hëmdä ikki yanpixidiki mayni ajritip, jigërning bërëkkiqë bolöqan qawa meyini ajratsun¹⁰ (huddi inaklik qurbanliki bolöqan kalining iqidiki may ajritilöqandäk); andin kaqin bularni köydürmë qurbanlik qurbangahining üstidä köydürsun. ■¹¹ Lekin torpakning terisi bilën hëmmë göxi, bax bilën paqakliri, iq karni bilën zinini, ■¹² yëni pütkül torpakning qaloqan kisimlirini qedirgahning sirtioqä elip qikip, pak bir yërgä, yëni küllär tüküliöqan jayoqä elip qikip, otunning üstidä otta köydürsun. Bular küllär tüküliöqan jayda köydürüwetilsun. □ ■

¹³ Əgër pütkül Israil jamaiti özi bilmigën halda ezip gunah kilöqan bolsa, Përwërdigarning «kilma» döp buyruöqan hërkandäk ämrlirigë hilaplik ixlarning birini kilip selip, gunahqa qüxüp kalsa, □ ■¹⁴ xundakla ularning sadir kilöqan gunahı aydinglaxkan bolsa, undakta jamaät gunah qurbanliki süpitidä bir yax torpakni sunup jamaät qedirining aldioqä költürsun. ¹⁵ Jamaätning aksakalliri Përwërdigarning aldida köllirini torpakning bexioqä köyüp, andin torpakni Përwërdigarning aldida boöuzlisun. ¹⁶ Mësihlängön kaqin torpakning qenidin azoqina elip jamaät qediri iqigë elip kirsun; □ ¹⁷ xu yërdä barmikiqni kanoqä qilar, kanni *muqëddäs jayning* përdisining aldida, Përwërdigarning huzurida yëttä märtiwë säpsun. ¹⁸ Xundakla kaqin qandin elip jamaät qediri iqidä Përwërdigarning aldida turoqan huxbuygahning münggüzilirigë sürsun. Torpakning qaloqan hëmmë qenini bolsa, jamaät qedirining kirix aözining aldidiki köydürmë qurbanlik qurbangahining tüwigë tüköp köysun; ¹⁹ kaqin *torpakning* iqidin barlik meyini ajritip elip, qurbangahning üstidä köydürsun. ²⁰ U gunah qurbanliki bolöqan ilgirik torpakni kilöqinioqä ohxax bu torpaknimu xundak kilsun; wë däl xundak kilixi keräk; xu yol bilën kaqin ular üqün kafarät költüridu; xu gunah ularin köqürülüdu. ²¹ Andin u torpakni qedirgahning taxkiriöqä elip qikip, ilgiriki torpakni köydürgëndäk bu torpaknimu köydürsun. Bu jamaät üqün gunah qurbanliki bolidu.

²² Əgër bir ämir bilmöy uning Hudasi Përwërdigarning «kilma» degön hërkandäk ämrlirining birigë hilaplik kilip selip, gunahqa qüxüp kalsa, ²³ wë kilöqan gunahı özigë mälum kilinoqan bolsa, undakta u özi qurbanlik üqün bejirim bir tekini sunsun; □ ²⁴ u kolini tekining bexioqä köyüp, andin uni köydürmë qurbanlik kilinidöqan haywanlarni boöuzlaydöqan jayoqä elip berip Përwërdigarning aldida boöuzlisun. Bu bir gunah qurbanliki bolidu. ²⁵ Kaqin gunah qurbanliqining qenidin barmikiöqä azoqina elip, uni köydürmë qurbanlik qurbangahining münggüzilirigë sürüp köysun; andin qaloqan qenini köydürmë qurbanlik qurbangahining tüwigë tüköp köysun. ²⁶ U inaklik qurbanliki kilinoqan haywanning meyini köydürgëndäk, uning barlik meyini qurbangahäta köydürsun. Bu yol bilën kaqin uni gunahidin paklandurux üqün kafarät költüridu wë xu

■ **4:8** Law. 3:3, 4 ■ **4:10** Law. 3:5 ■ **4:11** Mis. 29:14; Qel. 19:5 □ **4:12** «küllär» — muxu yërdä qurbanliklarning küllirini kersitidu. ■ **4:12** Law. 16:27; Qel. 19:3; Ibr. 13:11 □ **4:13** «jamaät özi bilmigën» — bu ibranij tilida «bu ix jamaätning közigä yëtmigën» degön sözlär bilën ipadiliniödu. ■ **4:13** Law. 9:15; Qel. 15:24-31 □ **4:16** «Mësihlängön kaqin» — yaki «mäsih kilinoqan kaqin» bëlkim «bax kaqin»ni kersitixi mumkin. □ **4:23** «wä» — ibranij tilida «wä» degön söz bilën ipadiliniödu; hëmdä «wä» hëm «yaki» degön ikki hil mänini bildüridu.

gunahı uningdin kəqürüldü.

²⁷ Əgər puqralardan biri bilməy uning Hudasi Pərwərdigarning «kılma» degən hərəkəndək əmrlirining birigə hilaplık kilip selip, gunahka qüxüp qalsa, ■ ²⁸ wə kılğan gunahı özigə məlum kılınğan bolsa, undaқта u özining, yəni u sadir kılğan gunahı üqün qurbanlık kılıxka bejirim bir qıxi ətkini sunsun; □ ²⁹ u qolını gunah qurbanlıqının bexioğa qoyup, andin uni köydürmə qurbanlıqlarını boquzlaydığan jayoğa elip berip boquzlisun. ³⁰ Andin kahin uning kenidin barmıkiğa azoğına elip uni köydürmə qurbanlık qurbangahının münggüzlirigə sürüp qoysun; qaloğan barlık kenini qurbangahning tüwigə təküp qoysun. ³¹ Inaklık qurbanlık kılınğan haywanning meyi iqidin ajritiləndək uningmu həmmə meyini ajritip qıqarsun; kahin uni Pərwərdigarning aldida huxbuy kəltürsun dəp qurbangahning üstidə köydürsun. Xu yol bilən kahin uning üqün kafarət kəltüridu; xu gunah uningdin kəqürüldü. ■

³² Əgər u xixi gunah qurbanlık üqün qoza kəltürüxni halisa, bejirim bir qıxi qozını sunsun. ³³ U qolını gunah qurbanlık qozisining bexioğa qoyup, köydürmə qurbanlıklar boquzlinidığan jayoğa elip berip, uni gunah qurbanlık süpitidə boquzlisun. ³⁴ Andin kahin gunah qurbanlıqının kenidin barmıkiğa azoğına elip uni köydürmə qurbanlık qurbangahning münggüzlirigə sürüp qoysun; uning qaloğan barlık kenini u qurbangahning tüwigə təküp qoysun. ³⁵ Inaklık qurbanlık kılınğan qozining meyi iqidin ajritiləndək, uningmu həmmə meyini ajritip qıqarsun; kahin bularını Pərwərdigaroğa atap otta sunulidığan barlık qurbanlıqlaroğa qoxup, qurbangahning üstidə köydürsun. Xu yol bilən kahin uning sadir kılğan gunahı üqün kafarət kəltüridu; xu gunah uningdin kəqürüldü.

5

Itaətsizlik qurbanlık, yəni «itaətsizlikni tiləx qurbanlık»

¹ Əgər birsi məlum ixka guwahqi bolup, xundaqla uningğa qəsəm buyrulıqında kərgini yaqi bilginidin məlumat bərmisə, undaқта u qəbihlikining jazasioğa tartilidu. ² Əgər birsi əzi bilməy napak bir nərsigə tegip kətsə — məyli u napak bir haywanning jəsitini bolsun, məyli napak bir qarpayning jəsitini bolsun, yaqi napak bir əmiligüqi haywanning jəsitini bolsun, muxundak nərsigə tegip kətsə umu napak sanilip gunahkar hesablinidu; ■ ³ əgər xuningdək birsi əzi tuymay məlum kixining adəmnini napak kildioğan hərəkəndək nijasitigə tegip kətsə, xundaqla u buni bilip yətsə, undaқта u gunahkar hesablinidu. ⁴ Əgər birsi angiz rəwixtə yaman yaqi yahxi bir ixni kılax dəp qəsəm kilip salsa (kixilər hərtürlük ix toqrisida angiz rəwixtə qəsəm kılaxi mumkin), xundaqla u buni tonup yətsə, u bu ixlər tüpəylidin gunahkar hesablinidu.

⁵ Birsi yukiriki hərqaysi ixlarda mən gunahkar boldum dəp bilsə, u əz gunahını «mən mundaq gunah kıldim» dəp ikrar qılsun; ⁶ andin

■ 4:27 Qel. 15:27 □ 4:28 «wə kılğan gunahı özigə məlum kılınğan bolsa...» — ibranıy tilida «wə» «wa» degən söz bilən ipadilidı; həmde «wə» həm «yaqi» degən ikki hil mənini bildüridu. ■ 4:31 Mis. 29:18; Law. 3:3, 4, 14 ■ 5:2 Həg. 2:13; 2Kor. 6:17

əzi sadir kıləjan gunahining kafariti üqün Pərwərdigarning aldiəja «itaətsizlikni tiligüqi kurbanlik» süpitidə uxxak maldin saqlıq wə ya bir qixi əqkini gunah kurbanliqi kılıp kəltürsun; andin kahin uni gunahidin paklanduruxka uning üqün kafarət kəltürsun.

7 Əgər u qoylardin *kurbanlik* kilixka kurbi yətmisə, u kıləjan itaətsizliki üqün ikki pahtək yaqi ikki baqkini elip kelip, birini gunah kurbanliqi üqün, yənə birini köydürmə kurbanlik üqün Pərwərdigarning aldiəja sunsun. ■ 8 U bularni kahinning kexioja kəltürgəndə, *kahin* awwal gunah kurbanliqioja təyyarlanəjanı kurbanlik kılıp boynini üzmə, bexioja yekin jayidin tolojisun, lekin hexini boynidin üzüwətmisun; □ ■ 9 andin gunah kurbanliqining kenidin azoqina elip kurbangahning temioja qaqsun; qalojan keni bolsa kurbangahning tüwigə sikip qikirilsun. Buning əzi gunah kurbanliqi bolidu.

10 Əmma ikkinjisini bolsa bekitilgən bəgilimə boyiqə köydürmə kurbanlik kılıp sunsun. Bu yol bilən kahin uning kıləjan gunahı üqün kafarət kəltüridu wə xu gunah uningdin kəqürülüdu. ■

11 Əgər ikki pahtək yaqi ikki baqkini kəltürüxkə kurbi yətmisə, undakta gunah kıləjan kixi gunah kurbanliqi üqün esil undin bir əfahning ondin birini kəltürsun; bu gunah kurbanliqi boləjaqka u uning üstigə zəytun meyi kuymisun yaqi üstigə həqkəndək məstiki salmisun; günki u gunah kurbanliqi bolidu. □ 12 U uni kahinning kexioja kəltürsun wə kahin buningdin *sunəjuqining* «yadlinix ülüxi» süpitidə bir qanggal elip, xuni Pərwərdigarəja atəp otta sunulojan kurbanliklarəja qoxup, kurbangahning üstidə köydürsun. Buning əzi gunah kurbanliqi bolidu. ■

13 Bu yol bilən u xu gunahların kəsisini kıləjan bolsa, kahin uning üqün kafarət kəltüridu. Axliq hədiyələrdikigə ohxax qalojan kişisi kahinəja təwə bolidu. ■

14 Andin Pərwərdigar Musaəja səz kılıp mundaq dedi: —

15 Birsı bilməy Pərwərdigarəja atalojan mukəddəs nərsilərgə nisbətən itaətsizlik kılıp gunah ətküzsə, undakta u Pərwərdigarning aldiəja uxxak maldin bejirim bir qoqkarni itaətsizlik kurbanliqi kılıp kəltürsun; xu itaətsizlik kurbanliqi boləjan qoqkarning bahəsini sən mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə kümüx xəkəlgə tohtatqin. □ ■

16 Andin xu kixi mukəddəs nərsilərgə nisbətən ətküzgən hatalıqdin boləjan ziyanni toldursun, xundakla ziyanning bəxtin biri boyiqə qoxup kahinəja tələm telisin. Bu yol bilən kahin itaətsizlik kurbanliqi boləjan qoqkarning wasitisi bilən uning üqün kafarət kəltüridu; xu gunah

■ 5:7 Law. 12:8; Luqa 2:24 □ 5:8 «kahin awwal gunah kurbankiəjoja ...» — ibraniy tilidə «u awwak gunah kurbankiəjoja...». ■ 5:8 Law. 1:15 ■ 5:10 Law. 1:15 □ 5:11 «bir əfah» — təhminən 2 kürə yaqi 22 litr. ■ 5:12 Law. 2:2; 4:35 ■ 5:13 Law. 2:3 □ 5:15 «sən... tohtatqin» — bu ayətiki əmr Musa pəyojəmbərgə eytiləjan; xühhisizki, uningdin keyin kəysi kahin məs'ul bolsa xunngəjümü eytilidu. «xəkəl» — kümüxning əlqimi bolup, adətə 11.4 graməja barawər boluxi mumkin. «Mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki» xühhisizki, pütkül əl üqün əzgərməs əlqəm bolsun dəp mukəddəs jayda saklanəjan, mukim bekitilgən birnəqqə hil əlqəm birliki bolsa kerək. «...uxxak maldin bejirim bir qoqkarni itaətsizlik kurbanliqi kılıp kəltürsun; xu itaətsizlik kurbanliqi ... əlqəm birliki boyiqə kümüx xəkəlgə tohtatqin» — yənə birhil təjimisı: — «...uxxak maldin bejirim bir qoqkarni itaətsizlik kurbanliqi kılıp sunsun yaqi itaətsizlik kurbanliqining ornioja sən kahin mukəddəs jaydiki kümüx xəkəlning birliki boyiqə tohtatqan bahə boyiqə kümüx xəkəl kəltürisun». ■ 5:15 Mıs. 30:13; Law. 27:2-27.

uningdin kəqürüldü. □

¹⁷ Əgər birsi bilməy Pərwərdigarning «kılma» degən hərəkəndək əmrlirining birərisigə hilaplık kılıp, gunahkar boləjan bolsa u kəbihlikining jazasığa tartıldı; ¹⁸ xundək bolsa, u uxxaq maldin sən tohtatқан kimməttə bejirim bir qoçqarni itaətsizlik kurbanlıkılı kılıp sunsun. Bu yol bilən kaħin uning bilməy ötküzgən itaətsizlikli ügün kafarət kəltürüdü wə xu itaətsizlik gunahı uningdin kəqürüldü.

¹⁹ Bu itaətsizlik kurbanlıkılı bolıdu; qünki u dərħəkiqət Pərwərdigarning aldıda itaətsizlik kıləjan.

6

¹ Andin Pərwərdigar Musaqə söz kılıp mundək dedi: —

² Əgər birsi gunah kılıp Pərwərdigarning aldıda wapasızlik kılıp, kəxnisi əzigə amanət yaki kapalətkə bərgən bir nərsə yaki kəxnisidin zorawanlık bilən buluwaləjan məlum bir nərsə toqrisida yaləjan gəp kıləjan bolsa yaki kəxnisidin nahəklık bilən məlum nərsini tartıwaləjan bolsa, ³ yaki yitip kətkən bir nərsini tepiwelip uningdin tansa yaki kixilərnin gunah sadir kıləjan hərəkəndək bir İxi toqrisida yaləjan kəsəm iqsə, ⁴ U gunah kıləjan ixta əzini gunahkar dəp tonup yətsə, undəkta u bulıwaləjan yaki nahək tartıwaləjan nərsə yaki uningəja amanətkə berilgən nərsə bolsun, yaki yitip ketip tepıwaləjan nərsə bolsun, □ ⁵ yaki u hərəkəndək nərsə toqrisida yaləjan kəsəm iqkən bolsun, uning həmmisini toluk bahəsi boyiqə təlisun, xundəkla xu bahənin bəxtin bir kismi boyiqə qəxup təlisun; u itaətsizlik kurbanlıkılı kıləjan künidə tələmni igisigə tapxurup bərsun. ⁶ Andin u Pərwərdigarning aldığa itaətsizlik kurbanlıkılı süpitidə uxxaq maldin sən tohtatқан kimmət boyiqə bejirim bir qoçqarni itaətsizlik kurbanlıkılı kılıp kaħinning kəxiəja elip kəlsun. □ ⁷ Kaħin bu yol bilən uning ügün Pərwərdigarning aldıda kafarət kəltürüdü wə u hərkəysi ixta itaətsizlik kıləjan bolsimu u uningdin kəqürüldü.

⁸ Pərwərdigar Musaqə söz kılıp mundək dedi: —

⁹ Sən Ğarun bilən oqulliriəja kəydürmə kurbanlık toqrisida əmr kılıp mundək degin: — Kəydürmə kurbanlık toqrisidiki kaidə-nizəm mundək bolıdu: — Kəydürmə kurbanlık pütün kəqə tang atkuəqə kurbangahıtki oqakning üstidə kəyüp tursun; wə kurbangahning otini eqürməy yenik turəzuznglar. ¹⁰ Kaħin kanap tonini kiyip, yalingaqlıkını yepip, saqrisiəje kanap iq tambal kiyip tursun; kurbangahning üstidiki ot bilən kəydürülgən kəydürmə kurbanlıkning külini elip, kurbangahning bir tərpidə koysun; ¹¹ andin kiyimlirini seliwetip baxka kiyimlərni kiyip, külini qedirgahning sirtıəja elip qıqıp pakiz bir jayda koysun. ¹² Kurbangahning oti bolsa həmixə yenip tursun; uni həq wəkiqət eqürükə

□ 5:16 «... hatalıkidin boləjan ziyanni toldursun, xundəkla ziyanning bəxtin biri boyiqə qəxup kaħinəja tələm təlisun» — muxu ayətlərdiki «ziyan» əslidə kəltürük kerək boləjan bir kurbanlık yaki hədiyənin kimmətini yaki napak hələttə buləp qoyəjan muqəddəs nərsilərnin kimmətini kərsətsə kerək. Undək gunah kıləjan kixi: (1) bejirim bir qoçkar elip kelıdu; (2) kaħin xu qoçqarəja bəha qoyıdu; (3) qoçqarning bahəsi ziyandin kəm bolsa xu kixi toldurıdu; (4) uningdin baxka ziyanoəja bəxtin birini qəxup tələydu. ■ 6:3 Qel. 5:6 □ 6:4 «u gunah kıləjan ixta əzini gunahkar dəp tonup yətsə,...» — yənə birhil təjimiisi: «u gunah kıləjan ixta itaətsizlik kılsa,...». □ 6:6 «sən tohtatқан kimmət boyiqə...» — «sən» bu yərdə Ğarunni kərsitıdu; xübhisizki, uningdin keyin qaysi kaħin məs'ul bolsa xunimu kərsitıdu.

bolmaydu, kaħin ʻezi hʻer kuni ʻetigʻandʻa uningʻoʻa otun selip, ʻustigʻe koʻyduʻrma qurbandlikni tizsun wa uning ʻustigʻe inaklik qurbandlikining meyini koʻyup koʻyduʻrsun. ¹³ ʻUzʻulmas bir ot qurbandahning ʻustida hʻamixʻe koʻyup tursun; u hʻergiz oʻqurʻulmisun.

Addiy puqralarning axlik hʻadiyʻaliri

¹⁴ Axlik hʻadiyʻe toʻʻrisidiki kʻaida-nizam mundak: — Hʻarunning oʻqulliridin biri uni Pʻerwʻardigarning aldioʻa, qurbandahning aldioʻa kaltʻursun. ■ ¹⁵ U axlik hʻadiyʻe bolʻoʻan esil unʻoʻa kolini selip uningdin xundakla uningdiki zʻaytun meyidin bir qanggal elip wa hʻadiyʻaning ʻustidiki barlik mastikini koʻxup, bularni qurbandah ʻustida koʻyduʻrsun; bu hʻadiyʻaning «yadlinix ʻulʻxi» bolup, Pʻerwʻardigarning aldida huxbuy kaltʻurux ʻutʻun qilinʻoʻan bolidu. ■ ¹⁶ Exip kʻaloʻanlirini bolsa Hʻarun bilʻen oʻqulliri yesun; u eqitku selinmay pixurulup mukʻaddʻes bir jayda yeyilsun; ular uni jamaʻat qedirining hʻoylisida yesun. ¹⁷ U mutlak eqitkusiz pixurulsun. Men otta Manga sunulidoʻan qurbandlik-hʻadiyʻelar iqdin xuni ularning ʻoz ʻulʻxi bolsun dʻep ularʻoʻa hʻek kʻilip bʻerdim; u gunah wa itʻatsizlikni tiligʻuʻqi qurbandliklarʻoʻa ohxax «ʻeng mukʻaddʻeslarning biri» hʻesablinidu. ¹⁸ Hʻarunning ʻawlʻadidin bolʻoʻan ʻerkʻaklarning hʻemmisi buningdin yesun; bu dʻawrdin-dʻawrgʻe aranglarda ʻabʻadiy bir bʻelgilimʻe bolidu; Pʻerwʻardigarʻoʻa atap otta sunuloʻanliridin bular ularning ʻulʻxi bolsun. Uningʻoʻa kol tʻegkuzgʻuʻqi jʻazman mukʻaddʻes boluxi kerak. □ ■

¹⁹ Pʻerwʻardigar Musaʻoʻa sʻoz kʻilip mundak dedi: —

²⁰ Hʻarun Masihlinidoʻan kʻunida u wa oʻqullirining Pʻerwʻardigarning aldioʻa sunidoini mundak boluxi kerak: — Ular ʻuzʻulmas axlik hʻadiyʻe sʻupitida esil undin bir ʻafahning ondin birini sunuxi kerak; ʻetigini yerimini, ahximi yʻenʻe yerimini sunsun. □ ²¹ U tawida zʻaytun meyi bilʻen etilsun; u zʻaytun meyoʻa qilap pixurulʻoʻandin keyin sʻen uni elip kir; axlik hʻadiyʻaning pixurulʻoʻan parqilirini huxbuy sʻupitida Pʻerwʻardigarʻoʻa atap sunʻoʻin. □ ²² Hʻarunning oʻqullirining kaysisi uning ornida turuxka Masihlʻangʻan bolsa umu *hʻadiyʻani* xundak tʻayyarlap sunsun; bu ʻabʻadiy mutlak bir bʻelgilimʻe bolidu. Bu hʻadiyʻe Pʻerwʻardigarʻoʻa atap toluk koʻyduʻrʻulsun. ²³ Kahinning hʻerbir axlik hʻadiyʻasi bolsa pʻutʻunlay koʻyduʻrʻulsun; u hʻergiz yeyilmisun.

Gunah qurbandliki toʻʻrisidiki kʻaida-nizam

²⁴ Pʻerwʻardigar Musaʻoʻa sʻoz kʻilip mundak dedi: —

²⁵ Hʻarun bilʻen oʻqullirioʻa mundak degin: — Gunah qurbandliki toʻʻrisidiki kʻaida-nizam mundak: — Gunah qurbandlikimu koʻyduʻrma qurbandlik boʻoʻuzlinidoʻan jayda, Pʻerwʻardigarning aldida boʻoʻuzlansun; bu hil qurbandlik «ʻeng mukʻaddʻeslarning biri» hʻesablinidu. ²⁶ Gunah qurbandlikini ʻetkuzgʻuʻqi kaħin ʻezi uni yesun; qurbandlik mukʻaddʻes bir yʻarda, jamaʻat qedirining hʻoylisida yeyilsun. ■ ²⁷ Uning gʻoxigʻe kol tʻegkuzgʻuʻqi hʻerkin mukʻaddʻes bolmisa bolmaydu, xuningdʻek ʻogʻer

■ **6:14** Qel. 15:4-21. ■ **6:15** Law. 2:9 □ **6:18** «uningʻoʻa kol tʻegkuzgʻuʻqi jʻazman mukʻaddʻes boluxi kerak» — yaki «uningʻoʻa tʻegkuzgʻuʻqi hʻarkandak nʻarsʻe mukʻaddʻes nʻarsʻe boluxi kerak». ■ **6:18** Mis. 29:37 □ **6:20** «bir ʻafah» — tʻahminʻan 2 kʻura yaki 22 litr. □ **6:21** «... keyin sʻen uni elip kir» — «sʻen» bu yʻarda Hʻarunni kʻersitidu; xubhisizki, uningdin keyin kaysi kaħin masʻul bolsa xunimu kʻersitidu. ■ **6:26** Hʻox. 4:8

uning keni birsining kiyimigə qaqrap kətsə, undaқта қan qeqiloqan jay muқəddəs bir yərdə yuyulsun. ²⁸ Қaysi sapal қazanda қurbanliқ kaynitilip pixuruloqan bolsa, u sundurulsun. Əgər u mis қazanda kaynitip pixuruloqan bolsa, u қirip sürülsun һәм su bilən yuyulsun. ²⁹ Қahinlardin bolоqan barliқ әr kixilər uningdin yesə bolidu. Bu «əng muқəddəslərning biri» һesablinidu.

³⁰ Һalbuki, muқəddəs jayda kafarət kəltürүх үqün keni jamaət qedirioq kirküzүlgən һərқandақ gunah қurbanliқi bolsa, һərgiz yeyilmisun, bəlki *pütünləy* köydürүlsun. ■

7

Itaətsizlik қurbanliқi toqrisidiki қaidə-nizam

¹ Itaətsizlik қurbanliқi toqrisidiki қaidə-nizam mana mundaq: — Bu *қurbanliқ* «əng muқəddəslərning biri» һesablinidu. ² Köydürmə қurbanliқ boquzlinidioqan jayda itaətsizlikni tiləх қurbanliқimu boquzlinidu; *қahin* кенini қurbangahning үsti қismining әtrapioqа səpsun. ³ *Қurbanliқ қiloquqi kixi* barliқ meyini sunsun; yəni mayliқ қuyruқi bilən iқ қarnini yөгəp turoqan mayni, □⁴ ikki bərəkni wə ularning üstidiki һəmdə ikki yanpixidiki mayni ajritip, jigərnning bərəkkiqə bolоqan qawa meyini ajritip sunsun. ⁵ Қahin bularni Pərwərdigarоqа atар otta sunulidioqan қurbanliқ süpitidə қurbangahта köydürsun. Bu itaətsizlik қurbanliқi bolidu. ⁶ Қahinlardin bolоqan әr kixilərnning һəmmisi buni yesun; u muқəddəs yərdə yeyilsun; u «əng muқəddəslərning biri» һesablinidu. □

⁷ Gunah қurbanliқi қandақ bolsa itaətsizlik қurbanliқimu xundақ bolidu; ular ikkisi toqrisidiki қaidə-nizam ohxax; bu қurbanliқ kafarət kəltürүkə қurbanliқ өtküzgүqi қahinning өзigə təwə bolsun.

Kөydürmə қurbanliқlar wə axliқ һədiyələrdin қahinlarоqа tegidioqan үlüxi toqruluk bəlgilimə

⁸ Қahin birsining sunоqan köydürmə қurbanliқini өtküzgən bolsa, köydürmə қurbanliқning terisi xu қahinning bolidu. ⁹ Tonurda pixuruloqan һərbir axliқ һədiyə, xundақla қazanda yaki tawida etilgən һərbir axliқ һədiyə bolsa uni өtküzgən қahinning bolidu, yəni қahinning өзigə təwə bolidu. ¹⁰ Һərbir axliқ һədiyə, mayli zəytun meyi arilaxturuloqan bolsun, yaki қuruk kəltürүlgən bolsun, bular Һarunning oqullirining һərbirigə barawər belүp берilidu.

Inaқliқ қurbanliқi toqrisidiki қaidə-nizam

¹¹ Pərwərdigarоqа atар kəltürүlgən inaқliқ қurbanliқi toqrisidiki қaidə-nizam mundaq: —

¹² Sunmaqи bolоqan kixi uni təxəkkür eytix үqün sunsa, undaқта u «təxəkkür қurbanliқi» bilən billə zəytun meyi iləxtürүlgən petir toқaqlar, zəytun meyi sürүlүp məsiһləngən petir һəmək nanlar wə esil

■ 6:30 Law. 4:5; lbr. 13:11 □ 7:3 «Қurbanliқ қiloquqi kixi» — ibraniy tilida «U». □ 7:6 «muқəddəs yərdə» — bu sözlər muқəddəs jayning әtrapidiki һoylini kərsitidu, «muқəddəs gedir» («əng muқəddəs jay» wə «muқəddəs jay»)ni өз iқigə almaydu.

undin zəytun meyoğa qilap pixuruloğan toқаqlarnimu kəltürsun. □ ■

¹³ Xu toқаqlardin baxқа, yənə təxəkkür eytidoğan inaklık qurbanlıkı bilən billə eqitku selinoğan nanlarnimu sunsun; ¹⁴ u xu sunoğanlirining hər bir türidin birni elip Pərwərdigar üçün *koх kollap* sunidioğan «kətürmə hədiyə» kilip kəltürsun; bu inaklık qurbanlıkining kenini *qurbanğaһning üstigə* səpkən kaһinning əzigə təgsun. □ ¹⁵ Təxəkkür bildüridoğan inaklık qurbanlıkining gəxi bolsa qurbanlık kilingoğan xu küni yeyilixi kerək; *qurbanlıkni sunoquqi kixi* tang atkuqə uning heq nemisini kaldurmisun.□

¹⁶ Əgər uning sunoğan qurbanlıkı kəsimigə has qurbanlık yaki ihtiyariy kəltürgən qurbanlık bolsa, undaқта һaywanning gəxi qurbanlık kilingoğan күndə yeyilsun; uningdin exip qaloqinini bolsa, ətisimu yeyixkə bolidu; ■ ¹⁷ lekin qurbanlıkning gəxidən üqinqi күnigiqə exip qalsa, u otta köydürülüxi kerək. ¹⁸ Inaklık qurbanlıkining gəxidən üqinqi күnidə yeyilsə, undaқта qurbanlık qəbul bolmaydu, qurbanlık sunoquqining һesabioqumu һesablanmaydu, bəlkі məkruih bolidu; kimdəkim uningdin yesə əz kəbihlikining jazasioğa tartilidu.

¹⁹ Xundakla napak nərsigə tegip qaloğan gəxmu yeyilməsliki kerək, bəlkі otta köydürülüxi kerək. Hərқандақ pak adəm *napak nərsigə təgmigən* qurbanlıkning gəxini yesə bolidu. ²⁰ Lekin kimki napak һaləttə turup Pərwərdigaroğa ataloğan inaklık qurbanlıkiding yesə, undaқта u əz һəlkidin üzup taxlinidu. □ ■ ²¹ Kimki napak bir nərsigə tegip kətsə (məyli napak һaləttiki adəm bolsun, napak bir һaywan bolsun yaki һərқандақ napak yirginqlik nərsə bolsun) wə xundakla Pərwərdigaroğa has ataloğan inaklık qurbanlıkining gəxidən yesə, undaқта u əz һəlkidin üzup taxlinidu.□

Addiy puqralaroğa qaritiloğan bəlgilimilər

²² Pərwərdigar Musoğa sөz kilip mundak dedi: —

²³ Israillaroğa mundak degin: — Silər kala, koy wə əqkilərninг meyni һərgiz yemənglar. ²⁴ Əzlükidin əlgən yaki yirtkuqlar booq koyoğan һaywanning jəsitining meyni һərқандақ ixkə ixlətkili bolidu, lekin һərgiz uningdin yemənglar. ²⁵ Qünki kimki Pərwərdigaroğa atap otta sunulidioğan һərқандақ һaywanning meyni yesə, xuni yegən kixi əz һəlkiridin üzup taxlinidu.□

²⁶ Silər һərқандақ turar jayinglarda heqқандақ қanni, yəni uқarқanatlarınг bolsun yaki qarpaylarınг bolsun kenini һərgiz estimal

□ **7:12 «petir toқаqlar»** — ibraniy tilida bu sөz yaki һəlkisiman yaki qəkkük bilən texilgən birhil nanlarni kərsitidu. ■ **7:12 Zəb. 116:17** □ **7:14 «kətürmə hədiyə»** — kaһin yaki hədiyəni sunoğan kixi Pərwərdigarninг aldioğa ikki қollap alahidə egiz kətürip atioğan hədiyə. «Kətürmə hədiyə» adəttə qurbanlıkқа məs'ul kaһinoğa təwə bolidu. □ **7:15 «qurbanlıkni sunoquqi kixi»** — ibraniy tilida «u». ■ **7:16 Law. 19:6** □ **7:20 «əz һəlkidin üzup taxlinidu»** — muxu sezlərninг mundak birnəqqə quxənqisi boluxi mumkin: (1) Pərwərdigar Əzi uni əltüridu; (2) jamaət uni əltürüxi kerək; (3) jamaət uni ibadət sorunliridin һəydiwetixi yaki pütkül jəmiyat uni paliwetixi kerək; (4) uningdin heq nəsil kaldurulmaydu. Bizningqə baxқа ayəttə enik buyruқ kərsitilmigəqkə, muxu yərdə birinqi quxənqə (Huda Əzi xu adəmni dunyadin kətküzidu) toqra boluxi mumkin, dəp қaraymiz. ■ **7:20 Law. 15:3** □ **7:21 «əz һəlkidin üzup taxlinidu»** — 20-ayət wə izahatini kəring. □ **7:25 «əz һəlkidin üzup taxlinidu»** — 20-ayət wə izahatini kəring.

kilmanglar. ■ 27 Kimdækim hærkandak kanni estimal kilsa, xu xixi öz hækliqidin üzüp taxlinidu.□

Inaklik qurbanliklirining kahinlaroqa taqdim kilinidoqan kisimliri

28 Pærwærdigar Musaoqa söz kilip mundak dedi: —

29 Israillaroqa mundak degin: — Kimki Pærwærdigaroqa atap bir inaklik qurbanlik sunsa, undakta u Pærwærdigaroqa has bolqan hædiyæni xu inaklik qurbanlikdin ayrip kæltürsun. 30 Öz qoli bilæn Pærwærdigaroqa atioqan, otta sunulidoqan hædiyælærni, yæni may bilæn tæxni qoxup elip kelip, tæxni «pulanglatma hædiyæ» süpitidæ Pærwærdigarning aldida pulanglatson. □ ■ 31 Kahin meyini qurbanqaq üstidæ köydürüwætsun. Tæx bolsa Hærun bilæn uning oqullirioqa has bolsun.

32 Inaklik qurbanlikliringlarning ong arqa putini silær «kætürmæ hædiyæ» süpitidæ kahinoqa beringlar. 33 Hærunning oqulliridin qaysisi inaklik qurbanlikining qeni bilæn meyini sunoqan bolsa öz ülüxi üqün ong arqa putini özi alsun. 34 Qünki mæn Israillarning inaklik qurbanlikliridin «pulanglatma hædiyæ» bolqan tæx bilæn «kætürmæ hædiyæ» bolqan arqa putini æbædiy bir bælgilimæ bilæn Israillardin elip, kahin Hærun wæ uning oqullirining hækki bolsun dæp ularoqa taqdim kildim.□ ■

35 Musa Hærun bilæn oqullirini Pærwærdigarning kulluqida kahin boluxqa uning aldioqa kæltürgæn künidæ, ularoqa Pærwærdigaroqa atap otta sunulidoqan qurbanliklardin taqdim kilinidoqan kahinlik ülüxi mana xudur. □ 36 Musa ularni Mæshligæn künidæ, Pærwærdigar bu ülüxni Israillardin elip ularoqa berilsun dæp æmr kilqan. Bu *Israillaroqa* dæwrudin dæwrgiqæ æbædiy bir bælgilimæ bolidu.□

Hulasæ

37 Köydürmæ qurbanlik bilæn axlik hædiyæsi, gunah qurbanliqi bilæn itætsizlik qurbanliqi, kahinlikqa tiklæx qurbanliqi bilæn inaklik qurbanliqi toqrilidiki kaidæ-nizam mana xudur. □ 38 Pærwærdigar Israillaroqa: «Silær bu Sinay bayawinida Pærwærdigarning aldioqa qurbanlikliringlarni sununglar» dæp buyruoqan künidæ, u bularning hæmmisini Sinay teoqida Musaoqa tapxuroqanidi.

8

Kahinlarning has hizmatlærgæ ayrilixi — «Mis.» 40:17-38nimu körüng

■ 7:26 Yar. 9:4; Law. 3:17; 17:14 □ 7:27 «öz hækqidin üzüp taxlinidu» — 20-ayæt wæ izahatini körüng. □ 7:30 «pulanglatma hædiyæ» — Pærwærdigarning aldida egiz kætürüp alahidæ pulanglitidoqan hædiyædur. «Pulanglatma hædiyæ» adættæ barlik kahinlaroqa tæwa bolidu. ■ 7:30 Mis. 29:24 □ 7:34 «æbædiy bir bælgilimæ» — Tæwrattiki «æbædiy» degæn söz ibranij tilida ikki manidæ ixlitilidu: (1) mænggü; (2) xu waqittiki qeki bekitilmigæn, qærælsiz, mæhlætsiz uzun bir mæzgilni kersitidu. «Qoxumqæ söz»imiznimu körüng. ■ 7:34 Mis. 29:27; Qel. 18:11 □ 7:35 «Musa» — ibranij tilida «u». □ 7:36 «Musa» — ibranij tilida «u». □ 7:37 «kahinlikqa tiklæx qurbanliqi» — bu hil qurbanlik inaklik qurbanliqioqa ohxap ketidu, bu 8-bab, 22-32-ayætlærdæ tæpsiliy tæswirlinidu. Ibranj tilida «kahinlikqa tiklæx qurbanliqi» («kollarni» toldurux qurbanliqi) degæn sæzlær bilæn ipadlinidu — qünki Huda bu murasim arkilik Hærunning æwladliri bolqan kahinlarning kollirini (1) qurbanliklær bilæn wæ (2) kahinlik mas'uliyitini tapxurux bilæn «toldurdi».

¹ Pərwərdigar Musaqqa səz kilip: — ² Ҳарунни оқуллари билən биллə, wə ularning məhsus kiyimlerini, «məsihləx meyi»ni, gunah qurbanliki bolidioqan torpak bilən ikki qoqkarni, petir nan selinoqan sewətni elip kelip, □ ■ ³ *Israilning* pütün jamaitini jamaət qedirining kirix aozzining aldioqə jəm kiləqin, — dedi.

⁴ Musa Pərwərdigar uningqə buyruoqinidək kildi, jamaət jamaət qedirining kirix aozzining aldioqə yioqildi. ⁵ Andin Musa jamaətkə: — Pərwərdigar buyruoqan ix mana mundak, — dedi.■

⁶ Xuning bilən Musa Ҳарун bilən uning oqullirini aldioqə kəltürüp ularni su bilən yuyup, ⁷ *Ҳарунqə* kənglək kiydürüp, bəlwəoq baqolap, tonni kiydürdi wə üstigə əfodni yapti; u əfodning bəlwəoqini baqolap, əfodni uningqə taqap koydi. ■ ⁸ Andin Musa uningqə «koxen»ni taqap, koxenning iqiqə «urim bilən tummim»ni selip, □ ■ ⁹ Bexioqə səllə yөгəp Pərwərdigar uningqə buyruoqinidək səllining aldi təripigə «altun tahtulik mukəddəs otuqat»ni bekitip koydi.■

¹⁰ Andin Musa məsihləx meyi elip ibadət qediri bilən iqidiki barlik nərsilərninğ həmmisini məsihləp mukəddəs kildi. ¹¹ U maydin elip qurbangahqə yəttə mərtiwə qeqip, qurbangah bilən uning barqə qaça-kuqilirini, yuyunux desi wə təglikini Hudaqə atəp mukəddəs kilixqə məsihlidi. ¹² U yənə məsihləx meyidin azraq elip Ҳарунning bexioqə kuyup uni Hudaqə atəp mukəddəs kilixqə məsihlidi. ■

¹³ Andin Musa Ҳарунning oqullirini aldioqə kəltürüp, Pərwərdigar uningqə buyruoqinidək ularqə kənglək kiydürüp, bəllirigə bəlwəoq baqolap, ularqə egiz bəklərnimu taqap koydi.□ ■

Kahinlarni «Hudaqə atəp tikləx» qurbanlikliri

¹⁴ Andin u gunah qurbanliki kilinidioqan torpakni yetiləp kəldi; Ҳарун bilən uning oqulliri gunah qurbanliki kilinidioqan torpakning bexioqə kollirini koydi. ■ ¹⁵ U uni boquzlidi, andin Musa kənidin elip, öz barmiki bilən qurbangahning mungguzlirigə, qərisigə sürüp qurbangahni gunahntin paklidi; qəloqan qənni bolsa u qurbangahning təwigə təkup, mukəddəs boluxqə kafarət kəltürdi. ¹⁶ Andin u iq kərnini yөгəp turoqan mayning həmmisini, jigərninğ üstidiki qawa mayni, ikki bərək wə üstidiki maylirini qoxup aldi; andin Musa bularni qurbangahning üstidə kəydürdi. □ ¹⁷ Biraq *Musa* torpakning terisi bilən gəxi wə teziki bolsa Pərwərdigar əzigə buyruoqinidək qedirgahning taxkirida otta kəydürüwətti.□ ■

¹⁸ Andin u kəydürmə qurbanlik kilinidioqan qoqkarni kəltürdi; Ҳарун bilən uning oqulliri kollirini qoqkarning bexioqə koydi. □ ¹⁹ *Ҳарун qoqkarni* boquzlidi; andin Musa kənini elip qurbangahning üsti

□ **8:2** «məsihləx meyi» — bu toqruluk «Mis.» 30:23-33ni kəring. ■ **8:2** Mis. 28:1, 2; 30:25

■ **8:5** Mis. 29:4 ■ **8:7** Mis. 28:4 □ **8:8** «əfod», «koxen», «urim wə tummim» — kahinlik kiyimlər; «əfod», «koxen» («məydilik») wə «urim wə tummim» toqruluk «Mis.» 28-babni kəring.

■ **8:8** Mis. 28:30 ■ **8:9** Mis. 28:36; 29:6 ■ **8:12** Zəb. 133:2 □ **8:13** «egiz bəklər» — bu

səz Ҳарунning bax kiyimidin baxqə birhil bax kiyimni, bəlkim egizrak birhil bax kiyimni kərsitixi

mumkin. ■ **8:13** Mis. 29:9 ■ **8:14** Mis. 29:1 □ **8:16** «Andin u iq kərnini...» — «u» Ҳарунni kərsitixi mumkin. □ **8:17** «Musa...» — ibraniy tilida «u» — Musani kərsitixi mumkin.

■ **8:17** Mis. 29:14; Law. 4:11 □ **8:18** «...u ... kəltürdi;...» — «u» Musani kərsitixi mumkin.

kismining ʻatrapioʻga sʻpti; □ ²⁰ *Harun* qoʻqkarni parqo-parqo qilib parqilidi; andin Musa bexini, parqilanoʻan goʻxlrini barlik meyi bilo qoxup koʻydurdi. □ ²¹ Uqoʻy-kerinliri bilo paqaklrini suda yudi. Andin Musa qoʻqkarni putun peti qurbangah ustida koʻydurdi. Bu Pərwərdigar Musaʻoʻa buyruʻoʻan, «Pərwərdigarʻoʻa atap otta sunulidoʻan huxbuy qikidoʻan qurbanlik» idi.■

²² Andin u kaʻinlikka tiklax qurbanliki kilinidoʻan qoʻqkarni, ikkinqi qoʻqkarni kalturdi; Harun bilo uning oʻqulliri qollirini qoʻqkarning bexioʻga koydi. ²³ U uni boʻozuldi; wə Musa uning kenidin elip Harunning ong kulikining yumxiki bilo ong qolining bax barmikioʻga surup wə ong putining qong barmikioʻimu suwap koydi. □ ²⁴ Andin Musa Harunning oʻqullirini aldioʻga kalturup, qandin elip ularning ong kulaklrining yumxiki bilo ong qollirining bax barmaklrioʻga surdi, ularning ong putlirining qong barmaklrioʻimu suwap koydi, qaloʻan kanni Musa qurbangahning qerisiga sʻpti. ²⁵ Xundak qilib, u meyi bilo maylik kuyrukini, iq qarnini yogəp turoʻan barlik may bilo jigərnig ustidiki qawa meyini, ikki bərak wə ustidiki maylirini qoxup elip ong arka putinimu kesip elip, ■ ²⁶ Pərwərdigarning aldidiki petir nan selinoʻan sewəttin bir petir toqoq bilo bir zəytun may tokiqi wə bir danə həmək nanni elip bularni may bilo ong arka putning ustida koydi; ²⁷ andin bularning həmmisini Harun bilo uning oʻqullirining qollirioʻga tutkuzup, pulanglatma hədiyə bolsun dəp Pərwərdigarning aldidida pulanglati. ■ ²⁸ Andin Musa bularni ularning qolliridin elip qurbangahtiki koʻydurmə qurbanlikning ustida koyup koʻydurdi. Bu «kaʻinlikka tiklax qurbanliki» bolup, Pərwərdigarʻoʻa atap otta sunulidoʻan, huxbuy qikidoʻan qurbanlik idi. ²⁹ Andin Musa təxni elip pulanglatma hədiyə supitida Pərwərdigarning aldidida pulanglati; Pərwərdigarning uningʻoʻa buyruʻoʻini boyiqə, «kaʻinlikka tiklax qurbanliki» boləan qoʻqkarning bu qismi Musaning uluxi idi.■

Harun wə oʻqullirini Məsih qilib

³⁰ Andin Musa Məsihləx meydin wə qurbangahning ustidiki qandin birʻaz elip, Harun bilo uning kiyimlirigə wə oʻqulliri bilo ularning kiyimlirigə sʻpti. Xundak qilib, u Harun wə kiyimlirini, oʻqulliri bilo ularning kiyimlirini mukəddəs kildi.■

³¹ Musa Harun bilo uning oʻqullirioʻga mundak buyrudi: — «Bu gəxni jamaət qedirining kirix aʻozida kaynitip pixurup xu yərdə olturup «kaʻinlikka tiklax qurbanliki»ʻoʻga təwə boləan sewəttiki nan bilo qoxup yənglar; bularni Harun bilo oʻqulliri yesun, dəp buyruʻoʻinimdək uni yənglar; ■ ³² lekin gəx bilo nandin exip qaloʻanlirining həmmisini otta koʻyduruwetinglar.

³³ Silər yəttə kungiqə jamaət qedirining kirix aʻozidin qikmay, Hudaʻoʻa atap kaʻinlikka tiklax kunliringlar toxquqə xu yərdə turunglar; qunki silərni Hudaʻoʻa atap kaʻinlikka tiklax uqun yəttə kun ketidu.□

□ **8:19** «Harun qoʻqkarni boʻozuldi...» — ibranii tilida «u qoʻqkarni boʻozuldi...». □ **8:20** «Harun qoʻqkarni parqo-parqo qilib parqilidi» — ibranii tilida «u qoʻqkarni parqo-parqo qilib parqilidi;...». ■ **8:21** Mis. 29:18 □ **8:23** «U uni boʻozuldi...» — «u» Harunni kersitixi mumkin. ■ **8:25** Mis. 29:22 ■ **8:27** Mis. 29:24 ■ **8:29** Mis. 29:26; Law. 7:33 ■ **8:30** Mis. 29:21 ■ **8:31** Mis. 29:32; Law. 24:9 □ **8:33** «Hudaʻoʻa atap kaʻinlikka tiklax» — bu ayəttiki «Hudaʻoʻa atap kaʻinlikka tiklax» ibranii tilida «qolni toldurux» degən ibarə bilo ipadiliniidu. 7:37 wə «Mis.» 28:41 wə izahatini koʻrüng. Kaʻinlik wəzipisi asasən Hudaning qurbanliklrini oʻz qolioʻga elix bilo baxlinatti.

³⁴ Bugün qilinoqan ixlar Pərwərdigarning buyruqini boyiqə silər üçün kafarət kəltürilsun dəp kilindi. □ ³⁵ Silər əlməsliginglar üçün Pərwərdigarning əmrini tutup jamaət qedirining kirix aqzining al-dida keqə-kündüz yəttə kün turuxunglar kerək; qünki manga xundak buyruldi».

³⁶ Hərun bilən oqulliri Pərwərdigarning Musaning wasitisi bilən buyruqinining həmmisini bəja kəltürdi.

9

Kahinlarning hizmitining mukəddəs ibadət qedirida baxlinixi

¹ Səkkizinqi küni Musa Hərun bilən uning oqulliri wə Israilning aqsakallirini qakirip, ² Hərunoqa mundak dedi: — «Sən gunah qurbanliqioqa bejirim bir mozayni, köydürmə qurbanliqqa bejirim bir qoqkarni özüng üçün elip, Pərwərdigarning aldioqa kəltürgin, ■ ³ andin Israilarəqa səz kilip: — Silər gunah qurbanliki üçün bir tekə elip kelinglar, köydürmə qurbanliq üçün bir mozay wə bir qoza elip kelinglar, hər ikkisi bejirim, bir yaxka kirgən bolsun; ⁴ Pərwərdigarning al-dida sunuxka inakliq qurbanliki süpitidə bir torpaq bilən bir qoqkarni elip, zəytun meyi iləxtürülgən axliq hədiyə bilən billə kəltürünglar; qünki bugün Pərwərdigar Əzini silərgə ayan kilidu, degin».

⁵ Ular Musa buyruqan nərsilərnə jamaət qedirining aldioqa elip kəldi; pütkül jamaət yekin kelip, Pərwərdigarning al-dida hazır bolup turdi.

⁶ Musa: — Mana, bu Pərwərdigar buyruqan ixtur; buni kilsanglar Pərwərdigarning xan-xəripi silərgə ayan bolidu, dedi.

⁷ Xuning bilən Musa Hərunoqa: — Sən qurbangahqa yekin berip gunah qurbanliqing bilən köydürmə qurbanliqingni sunup özüng wə həlk üçün kafarət kəltürgin; andin həlkning qurbanliqinimu sunup, Pərwərdigar əmr kiləndək ular həkkidə kafarət kəltürgin» — dedi.■

⁸ Xuni dewidi, Hərun qurbangahqa yekin berip əzi üçün gunah qurbanliki bolidioqan mozayni boquzlidi. ⁹ Hərunning oqulliri kanni uningə sunup bərdi; u barmikini kanoqa təgküzüp, qurbangahning munggüzligirigə sürdi, kəloqan kanni qurbangahning tüwigə kuydi.

¹⁰ Gunah qurbanliqining meyi bilən ikki bərək wə jərgəning üstidiki qawa mayni elip, Pərwərdigar Musoqa buyruqinidək ularni qurbangah üstidə köydürdi. ¹¹ Gəx bilən terisini bolsa qedirgahning taxkiriqə elip qikip otta köydürdi.

¹² Andin u köydürmə qurbanliq kilidioqan *koqkarni* boqozlidi; Hərunning oqulliri uningə kanni sunup bərdi; u buni qurbangahning üsti kismining ətrapiqə səpti. ¹³ Andin ular parqə-parqə qilinoqan köydürmə qurbanliqni bexi bilən billə uningə sunup bərdi; u bularni qurbangahta köydürdi. ¹⁴ U iq karni bilən paqaklirini yuyup, bularnimu qurbangahning üstidə, köydürmə qurbanliqning üstigə qoyup köydürdi. ¹⁵ Andin u həlkning qurbanliqini kəltürdi; həlkning gunah qurbanliki boləqan tekini boquzlap, ilgiri həywanni sunəndək unimu gunah

□ **8:34** «Bugün qilinoqan ixlar ... kafarət kəltürilsun dəp kilindi» — yaki «silər üçün kafarət kəltürilsun dəp, bugün qilinoqandək mundin keyinmu həm qilinsun, dəp Pərwərdigar buyrudi». ■ **9:2** Mis. 29:1 ■ **9:7** Law. 16:6; Ibr. 7:27

qurbanliki kılıp sundi. ■ 16 U köydürmə qurbanlik kılıdioğan malni kältürüp bunimu bəlgilimə boyıqə sundi. 17 Andin u axlık hədiyəni kältürüp uningdin bir qanggal elip ətigənlik köydürmə qurbanliqqa koxup qurbangah üstidə köydürdi. □ ■

18 Andin həlkkə bolidioğan inaklık qurbanliki bolidioğan torpaq bilən qoçkarni boşuzlidi. Hərurning oşulliri kənini uningə sunup bərdi; u buni qurbangahning üsti kışmining ətrafıqə səpti. 19 Ular torpaq bilən qoçkarning may kışmini, yəni maylık quyruqi, iq karnini yəgəp turoğan maylırini, ikki bərək wə jigəring qawa meyini elip, 20 Bu may parqılırini ikki təxning üstidə koydi, Hər un bularni qurbangahning üstidə köydürdi. □ 21 Ahirida Hər un ikki təx bilən ong arqa putini pulanglatma hədiyə süpitidə Musaning buyruşınıdək Pərwərdigarning aldidə pulanglati. ■ 22 Andin Hər un kollirini həlkkə karitip kətürüp, ularəqə bəht tilidi; u gunah qurbanliki, köydürmə qurbanlik wə inaklık qurbanlikini sunup, qurbangahın quxti.

23 Musa bilən Hər un jamaət qədrioqə kirip, yənə yenip qikiq həlkkə bəht tilidi; xuning bilən Pərwərdigarning xan-xəripi pütkül həlkkə ayan boldi; 24 Pərwərdigarning aldidin ot qikiq, qurbangah üstidiki köydürmə qurbanlik bilən maylarni yutup kətti. Pütkül həlk buni kərüp, towlixip, düm yikilixti. ■

10

Nadab bilən Abihu wə «qəyriy ot»

1 Hər unning oşulliri Nadab bilən Abihu ikkisi öz huxbuydenini elip uningə ot yekip üstigə huxbuyni selip, Pərwərdigar ularəqə buyrup bəkmioğan qəyriy bir otni Pərwərdigarəqə sundi; □ 2 xuning bilən Pərwərdigarning aldidin ot qikiq ularni yəwətti; xuan ular Pərwərdigarning aldidə əldi. ■

3 Musa Hər unəqə: — Mana, bu Pərwərdigarning: «Mən Manga yekın kəlgən adəmlərdə Özümning muqəddəs ikənlikimni kərsitimən wə bərlək həlkning aldidə uluşlinimən» degən səzining əzidur, dedi. Xuni dewidi, Hər un jim turup kəldi. ■

4 Musa Hər unning taoşisi Uzziəlning oşulliri boləqan Mixael bilən Əlzafanni qakirip ularəqə: — Silər yekın kelip öz qerindaxlırlinglarni muqəddəs jayning aldidin kətürüp, qedirgahning taxkiriəqə elip qikiqlar» — dedi.

5 Xuning bilən ular yekın kelip, ularni kiyiklik kəngləkliri bilən kətürüp Musaning buyruşınıdək qedirgahning taxkiriəqə elip qikti.

■ 9:15 Law. 4:13 □ 9:17 «ətigənlik köydürmə qurbanlik» — hər ətigəndə sunluxi kerək boləqan qoza qurbanliki («Mis.» 29:38-40ni kərüng). ■ 9:17 Mis. 29:38; Law. 2:1

□ 9:20 «Hər un ... köydürdi» — ibraniy tilida «u ... köydürdi». ■ 9:21 Law. 7:32

■ 9:24 1Pad. 18:38; 2Tar. 7:1 □ 10:1 «qəyriy ot» — Nadab wə Abihu bəlkim (1) huxbuy puritixta qoşni bəlkim qurbangahın baxka bir yərdin aləqan; (2) ular sunidioğan huxbuyni toşqə arilaxturmioğan («Mis.» 30:9ni kərüng); (3) ular huxbuy sunoqanda Pərwərdigarning ibadəthanisioqə munasiwətlik əmlərləring birərsigə hiləplik kılıqan bolsa kerək. ■ 10:2 Qəl.

3:4; 26:61; 1Tar. 24:2 ■ 10:3 Law. 8:35

⁶ Musa Harun wə oʻqullari Əliazar bilən Itamaroʻya: — Silər baxliringlarni oʻquk koʻymanglar, kiyimliringlarni yirtmanglar; bolmisa oʻzunglar oʻlup, pʻutkʻul jamaatkə oʻzəzəp kəltürisilər; lekin kəringdaxliringlar boləqan pʻutkʻul Israil jəməti Pərwərdigar yaqqan ot tʻupəylidin matəm tutup yiqʻolisun. ⁷ Əmma silər bolsanglar Pərwərdigarning Məsihləx meyi üstunglaroʻya sürülgən boləoʻaqqa, jamaət qədiringning taxkiriəoʻya qiqʻmanglar; bolmisa oʻlisilər, dedi. Xuni dewidi, ular Musaning buyruəoinidək kildi. ■

Harun wə əwladlirioʻya tapilanoʻyan bəlgilimilər

⁸ Pərwərdigar Harunoʻya səz kilip mundək dedi: — ⁹ «Sən oʻzüng wə oʻqulliring xarab wə ya baxkə küqlük hərəklarni iqip, jamaət qədiriəoʻya hərgiz kirmənglar; bolmisa, oʻlup ketisilər. Bu silər üqün dəwrdindəwrgə əbədiy bir bəlgilimə bolidu. ¹⁰ Xundək kilsanglar, mukəddəs bilən adəttikini, pak bilən narakni pərk etip ajritalaydiəoʻyan bolisilər; ¹¹ xundəkla Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən Israillaroʻya tapxuroʻyan həmmə bəlgilimilərnə ularoʻya oʻgitələysilər».

¹² Musa Harun wə uning tirik kəloʻyan oʻqullari Əliazar bilən Itamaroʻya mundək dedi: — «Silər Pərwərdigarəoʻya atap otta sunulidiəoʻyan kurbanlik-hədiyələrdin exip kəloʻyan axlik hədiyəni elip uni kurbangahning yenida eqitku arilaxturmiəoʻyan halda yənglar; qünki u «əng mukəddəslərnəning biri» hesablinidu. □ ¹³ Bu Pərwərdigarəoʻya atap otta sunulidiəoʻyan nərsilərdin sening nesiwəng wə oʻqulliringning nesiwisi boləoʻaqqa, uni mukəddəs jayda yeyixinglar kerək; qünki manga xundək buyruəoʻlandur.

■ ¹⁴ Uningdin baxkə pulanglatma hədiyə kilinoʻyan təx bilən kətürmə hədiyə kilinoʻyan arka putni sən wə oʻqul-kizliring billə pak bir jayda yənglar; qünki bular sening nesiwəng bilən oʻqulliringning nesiwisi bolsun dəp, Israillarning inaklik kurbanlikliridin silərgə berilgən. ¹⁵ Ular kətürmə hədiyə kilinoʻyan arka put bilən pulanglatma hədiyə kilinoʻyan təxni otta sunulidiəoʻyan mayliri bilən kəxup, Pərwərdigarning aldidə pulanglatma hədiyə süpitidə pulanglitix üqün kəltürsun; Pərwərdigarning buyruəoini boyigə bular sening wə oʻqulliringning nesiwisi bolidu; bu əbədiy bir bəlgilimə bolidu».

Gunah kurbanlikining buzuluxi

¹⁶ Andin Musa gunah kurbanliki kilidiəoʻyan tekini izdiwidi, mana u allikaqan kəydürülup boləoʻyanidi. Bu səwəbtin u Harunning tirik kəloʻyan ikki oʻqli Əliazar bilən Itamaroʻya aqqiklinip: ¹⁷ — Nemixkə silər gunah kurbanlikining gəxini mukəddəs jayda yemidinglar? Qünki u «əng mukəddəslərnəning biri» hesablinatti, Pərwərdigar silərnə jamaətnəning gunahini kətürup ular üqün uning aldidə kafarət kəltürsun dəp, xuni silərgə təkسيم kiləoʻyanidi. ¹⁸ Mana, uning kəni mukəddəs jayning iqigə kəltürülmidi; silər əslidə mən buyruəoʻandək uni mukəddəs jayda yeyixinglar kerək idi, — dedi. □ ■

■ **10:7** Law. 21:12 □ **10:12** «otta sunulidiəoʻyan kurbanlik-hədiyələr» — «otta sunulidiəoʻyan kurbanlik-hədiyələr»din bəzidə bir kismi kəlduruluq, kahinoʻya wə bəzidə sunoʻuqi kixining əzigimu yeyixə berilidu. Kəloʻyan kismi kəydürülidu, əlwəttə. ■ **10:13** Law. 2:3; 6:16 □ **10:18** «uning keni mukəddəs jayning iqigə kəltürülmidi» — kahinlar wə pütün hək jamaətnəning gunah kurbanlikining kəni mukəddəs jayning iqigə elip kirilidu; kahinlar muxu hil kurbanlikning gəxini yeyixə bolmaytti (4:1-21ni kəring). ■ **10:18** Law. 4:5; 6:26; 16:27

¹⁹ Lekin Hārun Musaʼa: — Mana, bular būgūn *toʻlra ix qilip* əzlrining gunah qurbanliki bilən kəydürmə qurbanlikini Pərwərdigarning al-dida sundi; mening beximoʻa xu ixlar kəldi; əgər mən būgūn gunah qurbanlikining *gəxini* yegən bolsam, Pərwərdigarning nəziridə obdan bolattimu? — dedi.

²⁰ Musa buni anglap jawabidin razi boldi.

11

Hālal wə haram janiwarlar

¹ Pərwərdigar Musa bilən Hārunoʻa mundaq dedi: —

² Israillaroʻa mundaq degin: — Yər yūzidiki barliq haywanlarning iqidin silərgə yeyixkə bolidioʻan janiwarlar xuki: — ■

³ Haywanlar iqidə hēm tuyakliri pūtūn aqimak (tuyakliri pūtūnləy yerik) hēm kəxigūqi haywanlarning hərbirini yesənglar bolidu. □

⁴ Lekin kəxigūqi yaki aqimak tuyaklik haywanlardin təwəndikilərnə yeməslikinglar kerək: —

Təgə: qūnki u kəxigini bilən tuyiqi aqimak əməs. Xunga u silərgə haram bolidu.

⁵ Suʻur bolsa kəxigini bilən tuyiqi aqimak əməs — u silərgə haram bolidu. □

⁶ Toxqan bolsa bumu kəxigini bilən tuyiqi aqimak əməs — u silərgə haram bolidu.

⁷ Qoxka bolsa tuyakliri aqimak (tuyakliri pūtūnləy yerik) boləqini bilən kəximigini uqūn silərgə haram bolidu.

⁸ Silər xu haywanlarning gəxidin yeməslikinglar kerək wə ularning əlūkigimu təgmənglar. Ular bolsa silərgə haram bolidu.

⁹ Suda yaxaydioʻan janiwarlardin təwəndikilərnə yeyixkə bolidu: — sudiki, yəni dərya-dengizlardiki janiwarlardin qaniti wə qasiraqliri boləqanlarni yeyixkə bolidu; ¹⁰ lekin dərya-dengizlarda yaxaydioʻan, yəni sularda top-top ũzidioʻan barliq janiwarlardin, qasiraqliri yaki qaniti bolmioʻanlirini yeməslikinglar kerək; ular silərgə yirginqlik sanalsun.

¹¹ Məzkur janiwarlar dərwəqə silərgə yirginqlik sanalsun; silər ularning gəxidin yeməslikinglar kerək; ularning əlūkini yirginqlik dəp qarənglar.

¹² Sudiki janiwarlarning iqidin qaniti bilən qasiriki bolmioʻan janiwarlarning həmmisi silərgə yirginqlik sanalsun.

Hālal wə haram quxlar

¹³ Uqar-qanatlardin təwəndikilər silərgə yirginliktur; ular yeyilməsliki kerək wə silərgə yirginqlik bolsun: — yəni bürkūt, qorultaz-tapquxlar, dengiz bürkūti, □ ¹⁴ qarlioʻaq quyruqluk sar, laqin wə ularning hilliri,

¹⁵ həmmə qəoʻa-qəozonlar wə ularning hilliri, ¹⁶ mūxūkyapilak, təgikux, qayka, sar wə ularning hilliri, ¹⁷ huwqux, qarna, ibis, □ ¹⁸ akku, sakiyqux,

■ **11:2** Qan. 14:4; Ros. 10:14 □ **11:3** «*kəxigūqi*» — muxu yərdə ikki-ūq axkazini bar haywanlarni əməs, bəlki yənə ozukni yumxak qaynaydioʻan barliq haywanlarni kərsitidu.

□ **11:5** «*suʻur*» — yaki «siqkan» — taʻolarda yaxaydioʻan kiqik bir haywan. □ **11:13**

«*qorultaz-tapquxlar*» — ibranii tilida «ustihan qakkuqi qux». Yəni bir tərjimisi «belikʼaloqʻ». □ **11:17**

«*huwqux*» — yaki «kiqik huwqux». «*qarna*» — yaki «suʻa sungūgūqi». Buning kandaq qux ikənlikini bilix təs.

belik'aloquq, □ 19 ləylək, turna və uning hilliri, həpüp və xəpərəng qatarlıklar silərgə haram sanalsun.□

Halal və haram haxarətlər

20 Buningdin baxka tət putlap mangidiojan, uqidiojan uxxak janiwarlarning həmmisi silərgə yirginqlik bolidu. 21 Halbuki, tət putlap mangidiojan, uqidiojan uxxak janiwarlardin təwəndikilərnı yesənglar bolidu: — puti bilən ügilik paqıki bolup, yər yüzidə səkriyələydiojanlarnı yesənglar bolidu; □ 22 bularning iqidin silərgə yeyixkə bolidiojanliri: — qəkətkə və uning hilliri, qara qəkətkə və uning hilliri, tomuzoja və uning hilliri, qakqıqız və uning hilliri. 23 Lekin tət putluk bolojan əmiligüqi həm uqidiojan həmmə baxka janiwarlar silərgə yirginqlik sanalsun.□

Əlüklər toqruluk

24 Bu janiwarlardinmu mundak yol bilən napak bolisilər; birkim ularning əlük tenigə təgsə kəq kirgüqə napak həsəblinidu. 25 Kimdəkim bularning əlükining bir qismini kətürsə öz kiyimlirini yuyuxi kerək, u kixi kəq kirgüqə napak həsəblinidu.

26 Tuyaqliri aqımaq, biraq pütünləy bəlünmigən yaki kəximəydiojan həywanlarning həmmisi silərgə haramdur; həkım ularning əlükigə təgsə napak sanalsun. □ 27 Tət puti bilən mangidiojan həywanlarning iqidin tapini bilən mangidiojanlarning həmmisi silərgə napak bolup, həkım ularning əlük tənirigə təgsə kəq kirgüqə napak sanilidu. 28 Kimki ularning əlükini kətürsə öz kiyimlirini yuyuxi kerək, u kixi kəq kirgüqə napak turidu. Bu həywanlar bolsa silərgə haram bolidu.

29 Yər yüzidə əmiligüqi uxxak janiwarlarning iqidin silərgə haram bolojanlar munular: — qarıoju zokor, qaxқан, kəsənqük və ularning türleri, □ 30 salma, kizil kəsənqük, tam kəsənqüki, tügürük kəsənqük və hameleon qatarlıklar haram bolidu. □ 31 Bularning həmmisi yər yüzidə əmiligüqi həmmə uxxak janiwarlarning iqidə silərgə haram bolidu; ularning əlükigə təgsə, kəq kirgüqə napak sanilidu.

32 Bu janiwarlarning əlüki həkəndak nemigə qüxüp qalsa xu nemə napak həsəblinidu — həkəndak yaqıaq qaqa-kuqa bolsun, kiyim bolsun, ferə bolsun, taqar bolsun, həkəndak ixka ixlitilidiojan əswab bolsun, suqja qilinixi kerək; ular kəq kirgüqə napak sanilip, keyin pak bolidu.■

□ 11:18 «akku» — buning qandak kux ikənlikini bilix təs. «belik'aloquq» — yaki «doqdaq»

□ 11:19 «turna» — yaki «qotan». «..., turna və uning hilliri, həpüp və xəpərəng qatarlıklar...» — bu tizimlikteki kuxlarning kəpinqisining ibranıy tilidiki nami Təwratta pəkət bir-ikki kətim kərugənə bolojaqka, ularning kaysi kuxlar ikənlikini toptoqra bəkitix bəzidə mumkin bolmaydu. Halbuki, ularning omumiıy tipliri, xühşisizki, təjrimimizdək bolidu. □ 11:21 «tət putlap mangidiojan» — ibranıylarning kəzkarixiqə haxarətlər tət puti bilən mangidu, ularning aldınki ikkisi «kol» həsəblinidu. □ 11:23 «silərgə yeyixkə bolidiojanliri: — qəkətkə və uning hilliri, ... qakqıqız və uning hilliri... həmmə baxka janiwarlar silərgə yirginqlik sanalsun» — «qəkətkə»din baxka, ibranıy tilidin bu haxarətlarning namlirini jəzmləxtürük təs. Biz «qoxumqə səz»imizdə halal-haram həywanlar üstidə tohtilimiz. □ 11:26 «həkım ularning əlükigə təgsə...» — ibranıy tilidə «həkım ularoja təgsə...» — xühşisizki, bu ularning əlüklirini kərsitidu (24-ayətni kərugən). Qünki alayli, exəkni minix adənni napak qılmaydu.

□ 11:29 «qaxқан» — yaki «sesik küzən». □ 11:30 «... tügürük kəsənqük və hameleon qatarlıklar» — «hameleon»din baxka janiwarlarning namlirini ibranıy tilidin jəzmləxtürük təs.

■ 11:32 Law. 15:12

³³ Bularning biri sapaldin yasaloqan h rkandak qaqa iqig  quxup qalsa, xu qaqa iqidiki h mm  nars  napak sanalsun w  qaqa  zi sundurulsun.

³⁴  g r qaqidiki sudin ax-taam  stig  qaqrap k ts , ax-taam napak sanalsun w  xundakla qaqidiki h rkandak iqimlikmu napak sanalsun.

³⁵ H rnemig  undak  l kning bir r qismi quxup qalsimu, napak sanalsun.  g r tonur w  oqak bolsa, napak boldi d p qeqiwetilsun; ular silerg  haram bolsun. ³⁶ Lekin xundak  hwalda bulak yaki su yiojilidioqan k lq k y nila pak sanilidu;  mma birkim ularning  l k tenigə t gs  napak bolidu. ³⁷ əgər undak əlükning birər qismi terixka t yyarlanoqan danlaroqa quxup qalsa, bumu y nila pak sanilidu. ³⁸ Lekin  g r danning  stig  su quyuloqandin keyin xundak bir əlükning birər qismi quxup qalsa, undakta bu danlar silerg  napak sanalsun.

³⁹ əgər silerg  yeyixk  bolidioqan haywanlardin biri  l p qalsa, uning əlükigə t gk n kixi k q kirgüqə napak sanalsun. ⁴⁰ Kimki undak əlükning g xid n yesə,  z kiyimlirini yuyuxi ker k w  k q kirgüqə napak sanalsun; xundakla undak bir  l kni k t rg n kiximu kiyimlirini yuyuxi ker k w  u kixi k q kirgüqə napak sanalsun.

⁴¹ Y r yuzidə əmüligüqi h mm  uxxak janiwarlar yirginqlik sanilip, hərgiz yeyilmisun. ⁴² Korsiki bilən beoirlap mangidioqan janiwar bolsun, y r yuzidə y r p t t puti bil n yaki k p putliri bil n mangidioqan  milig qi janiwarlarning h rt rl kini bolsa, ularni h rgiz yem nglar; q nki ular yirginqlikdur.

⁴³ Sil r bolsanglar mundak  milig qi janiwarning s w bidin  z nglarni yirginqlik qilmasliqinglar ker k.  z nglarni ular t p ylidin napak qilmanlar, bolmisa ularning s w bidin buloqinip qalisil r; ⁴⁴ q nki M n Hudayinglardurm n. Sil r  z nglarni * z mg * atap muk dd s qilixinglar ker k; Mən  z m muk dd s boloaq silərnu  z nglarni muk dd s tutuxunglar ker k. Sil r  z nglarni y r yuzidə  milig qi uxxak h rkandak janiwarlarning səwəbidin napak qilmanlar. ■

⁴⁵ Q nki Mən  z Hudayinglar boluxka sil rni Misir zeminidin gikirip k lg n Pərwərdigar durmən; sil r muk dd s bolunglar, q nki Mən muk dd sturm n.

⁴⁶ Xular bolsa qarpay bilən uqar-qanatlar, suda y ridioqan h rbir janiwar bilən y r yuzidə  milig qi h rbir uxxak janiwarlar toqrisidiki qanun-bəlgilimidur. ⁴⁷ Bular bilən haram-halalni uqup, yeyixk  bolidioqan haywan bilən yeyixk  bolmaydioqan haywanlarni p rk et leysil r.

12

Ayal kixining tuoquttin keyinki «paklinixi»

¹ Pərwərdigar Musaqa s z kilip mundak dedi: —

² Israillarqa s z kilip mundak degin: — «Ayal kixi hamilidar bolup oqul tuoqsa, adət k r p aqriq boloaqan künliridikidək y tt  küngiqə

napak sanalsun. □ ³ Səkkizinchi küni oshli bolsa hətne qilinsun. □ ■

⁴ Ayal bolsa xuningdin keyin ottuz üç küngiqə «qan paklinix»ta tursun; paklinix künliri tamam bolmıoıuqə heqbir muqəddəs nərsigə təgmisun, muqəddəs jayojimu kirmisun. □ ⁵ Əgər u kız tuoısa undaqta adət künliridikidək ikki həptigiqə napak turup, andin atmix altə küngiqə «qan paklinix»ta tursun.

⁶ Məyli oşul yaki kız tuoısun, qan paklinix künliri tamam bolıoıandin keyin u ayal keydürmə qurbanlık üqün bir yaxqa kirgən kozini, gunah qurbanlık üqün bir baqqa yaki pahtəkni elip jamaət qedirining kirix aozıoıa, kahinning keıioıa kəltürsun. ⁷ Kahin uni Pərwərdigarning aldida sunup, xu ayal üqün kafarət kəltüridu; xuning bilən u hunidin pak bolidu. Oşul yaki kız tuoıqan ayal toırisidiki qanun-bəlgilimə mana xudur.

⁸ Əgər uning kozıoıa qurbi yətmisə, u ikki pahtək yaki ikki baqqa kəltürsun; ularning biri keydürmə qurbanlık üqün, yənə biri gunah qurbanlık üqün bolidu; xu yol bilən kahin uning üqün kafarət kəltüridu; u ayal pak bolidu.□

13

Hərhil terə kesəlliri toırluluk bəlgilimilər

¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoıa söz qilip mundak dedi: —

² Birsining bədinining terisidə bir qıqan, yaki təmrətkə yaki parkırak taxma qıqıp, uningdin bədinining terisidə pesə-mahaw kesilining jarahiti pəyda bolıoıan bolsa, u kixi Hərun kahinning yaki uning kahin oşulliridin birining keıioıa kəltürölsun. □ ³ Kahin uning bədinining jarahitigə qaraydu; jarahət bolıoıan jayning tüki akirip kətkən həmdə jarahətmu ətrapidikı teridin kenikrak kərünsə, bu pesə-mahaw kesəllikidur. Xunga kahin uni kərgəndin keyin xu kixini «napak» dəp jakarlisun.

⁴ Ləkin əgər uning bədinining terisidiki pəyda bolıoıan axu yaltırak qıqan ak bolup, ətrapidikı teridin kenikrak kərünmisə wə tükimu akirip kətmigən bolsa, kahin bu jarahət bar kixini yəttə küngiqə ayrim solap koısun. ⁵ Yəttinqi küni kahin uningıoıa qarısun wə əgər jarahət ohxax turup, terisidə kengiyip kətmigən bolsa, kahin uni yənə yəttə küngiqə ayrim solap koısun. ⁶ Yəttinqi küni kahin uningıoıa yənə qarısun wə jarahətning rənggi suslaxqan wə kengiyip kətmigən bolsa, undaqta kahin

□ **12:2 «adət kərup aozriq bolıoıan künliri»** — ıbraniy tilida «ayrim turux künliri». Kız-ayallar adət kərgən waqtida «napak» həsablinip, eri bilən billə bolsa erimu kəq kirgüqə «napak» həsablinidu, xundakla muqəddəs ıbadəthanıoıa kirsə yaki qurbanlıqlarning gəxliridin yəsə bolmaydu. Ləkin Təwrat-Injil boyıqə hərəkəndak waqıtlarda Hudaning həlki dua-ıbadət kılsa bolıweridu! □ **12:3 «hətne qilinsun»** — ıbraniy tilida «uning hətnilikı kesilsun» degen səzlar bilən ipadilininidu. ■ **12:3 Yar. 17:12; Luqa 1:59; 2:21; Yh. 7:22** □ **12:4 «xuningdin keyin ottuz üç küngiqə «qan paklinix»ta tursun»** — ayal əz erigə yekinlixix tərəptə «pak» həsablinatti, ləkin muqəddəs qədıroıa kirip qurbanlık kılixqa bolmaytti. □ **12:8 «Əgər uning kozıoıa qurbi yətmisə...»** — ıbraniy tilida: — «Əgər uning koıa elixqa kəli kışkilik kılsa...». «**u ayal pak bolıdu**» — bu bəbtiki «ayallarning paklikı» degen tema toırluluk kəp uıxumaslıqlar bolıoıaqıoıa, biz u toırluluk «koıumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. □ **13:2 «bədinining terisidə»** — demək, sakal yaki qaqlırı ıqidə əməs (29-37nımu kərüng). «**pesə-mahaw**» — bu bablardiki «pesə-mahaw» kesili pəkət mahaw kesili bolupla qalмай, bəlki nəqqə hil terə kesəlliklerini kərsitixi mumkin. «Koıumqə səz»imizni kərüng.

uni «pak» döp jakarlisun; jarahätning pəkät bir qaqa ikänliki bekitilip, kesäl kixi öz kiyimlirini yuyup pak sanalsun.

⁷ Lekin əgər u kahinöja körünüp «pak» döp jakarlanöjandin keyin xu qaqa terisidä kengiyip kətsə, undakta u yənə bir qetim kahinöja körünsun. ⁸ Kahin uningöja yənə qarısun wə əgər qaqa uning terisidä kengiyip kətkən bolsa, kahin uni «napak» döp jakarlisun; u jarahät pesə-mahawdur.

⁹ Əgər birkimdə pesə-mahaw jarahiti pəyda bolup qalsa kahinning kexioja kəltürölsun. ¹⁰ Kahin uning jarahitigə səpselip qarısun; wə əgər terisidə aq bir qıkan pəyda bolöjan, tüki aqirip kətkən bolsa wə qıkan qıqkan jayda ət-gəxi körünüp qalöjan bolsa, ¹¹ bu uning bədinining terisigə qüxkən kona pesə-mahaw jarahitining qaytidin közoqilixi bolup, kahin uni «napak» döp jakarlisun. U napak bolöjini üqün uni solaxning həjiti yok.

¹² Lekin əgər pesə-mahaw közoqilip, jarahiti bar kixining terisigə yeyilip kətkən bolsa, kahin nəgila qarisa xu yərdə xu «pesə-mahaw» bolsa, terisini bexidin putioqıqə kaplap kətkən bolsa, ¹³ undakta kahin uningöja səpselip qarısun; mana, xu pesə-mahaw jarahiti pütün bədinini kaplap kətkən bolsa, u jarahiti bar kixini «pak» döp jakarlisun; qünki uning pütün bəдини aqirip kətkən bolup, u «pak» döp sanalsun.

¹⁴ Lekin qaçaniki uningda ət-gəxi körünüp qalsa, u kixi napak sanalsun.

¹⁵ Kahin mundaq körüngən ət-gəxigə qarap, u kixini «napak» döp jakarlisun; qünki xu ət-gəx napak bolup, u pesə-mahaw kesilidur.

¹⁶ Həlbuki, əgər ət-gəxi kaytidin özgirip, aqarsa u kixi yənə kahinning kexioja kəlsun. ¹⁷ Kahin uningöja səpselip qarısun; jarahət aqaröjan bolsa, kahin jarahiti bar kixini «pak» döp jakarlisun; u pak sanilidu.

¹⁸ Əgər birkimning bədinining terisigə hürək qikip sakiyip, ¹⁹ hürəkning ornida aq qıkan yaki kizöjuq daq pəyda bolöjan bolsa, kahinöja kərsitilsun. ²⁰ Kahin uningöja səpselip qarısun; əgər daq ətrapidiki teridin kenikraq körünsə, xundaqla uningdiki tüklər aqirip qalöjan bolsa, undakta kahin uni «napak» döp jakarlisun; qünki bu hürəkting közoqilip pəyda bolöjan pesə-mahaw kesili jarahitidur.

²¹ Lekin kahin uningöja səpselip qarıöjanda, daq qıqkan jayda aqirip qalöjan tüklər bolmisa, wə daqımu ətrapidiki teridin kenikraq bolmisa, rənggi səl susraq bolöjan bolsa, undakta kahin uni yəttə küngiqə ayrim solap köysun. ²² Əgər daq dərəkə terisigə yeyilip kətkən bolsa, kahin uni «napak» döp jakarlisun; qünki bu *pesə-mahaw* jarahitidur.

²³ Əmma əgər daq öz jayida tohtap yeyilmiojan bolsa, bu pəkät hürəkning zəhmi, halas; kahin uni «pak» döp jakarlisun.

Kəyök yarisi toqruluk

²⁴ Əgər birsining bədinining terisinin məlum jayi köyüp qelip, köygən jay aq-kizöjuq yaki pütünləy aq daq bolup qalsa, ²⁵ kahin uningöja səpselip qarısun; əgər xu daqdiki tüklər aqirip kətkən, daqımu ətrapidiki teridin kenikraq bolup qalöjan bolsa, undakta bu köyök yarısiding pəyda bolöjan pesə-mahaw kesilidur; kahin uni «napak» döp jakarlisun; qünki u pesə-mahaw jarahitidur.

²⁶ Lekin əgər kahin səpselip qarıöjanda, daqning ornida həçkəndə aqirip kətkən tük bolmisa, xundaqla daqımu ətrapidiki teridin kenik bolmisa, bəlki rənggi sus bolsa, undakta kahin uni yəttə küngiqə ayrim solap köysun. ²⁷ Yəttinqi küni kahin uningöja yənə qarısun; daq terisidə

kengiyip kətkən bolsa, kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki u pesə-mahaw jarahitidur.

²⁸ Əmma əgər daş jayida tohtap, yeyilmioğan bolsa, xundakla rənggi sus bolsa, bu pəkət köyüktin boləğan qawartku, halas; kahin uni «pak» dəp jakarlisun; qünki u köyüknin tatukı, halas.

Qaq yaki saqal iqidə pəyda boləğan jarahətlər

²⁹ Əgər bir ər yaki ayal kixining bexida yaki saqilida jarahət pəyda bolsa, ³⁰ kahin jarahətkə səpselip qarısun; əgər jarahət ətrapidiki teridin kənikrak kərünsə, üstidə xalang serik tük bolsa, undakta kahin uni «napak» dəp jakarlisun; qünki bu jarahət kəkaq bolup, bax yaki saqaldiki pesə-mahawning alamitidur.

³¹ Əgər kahin kəkaq jayoğa səpselip qarıoğanda, u ətrapidiki teridin kənik kərünmisə, xundakla uning iqidə həqkandak qara tükmu bolmisa, undakta kahin kəkiqi bar kixini yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ³² Kahin yəttinqi küni kəkaqqa yənə səpselip qarısun; kəkaq kengiyip kətməy, üstidimü həqkandak serik tük bolmisa, xundakla kəkaq ətrapidiki teridin kənik kərünmisə, ³³ jarahiti bar kixi barlıq qaq-saqilini qüxürüwətsun; kəkaqning özini oqırdimisun. Kahin kəkiqi bar kixini yənə yəttə küngiqə ayrim solap qoysun. ³⁴ Yəttinqi küni kahin kəkaqqa səpselip qarısun; əgər kəkaq teridə kengiyip kətmigən bolsa, xundakla ətrapidiki teridin kənik kərünmisə, kahin uni «pak» dəp jakarlisun. Andin u kiyimlirini yusun; xuning bilən u pak sanilidu.

³⁵ Ləkin əgər u «pak» dəp jakarlanəğandin keyin kəkaq teridə kengiyip kətsə, ³⁶ kahin uningə yənə səpselip qarısun; əgər kəkaq teridə kengiyip kətkən bolsa, serik tükning bar-yoklukini təxürüxnin həjiti yok; qünki bu kixi napaktur. ³⁷ Əgər kəkaq jayida xu peti kəlip, üstidin qara tük ünüp qıkkən bolsa, kəkaq saqayoğan bolidu; xu kixi pak boləoqqa, kahin uni «pak» dəp jakarlıxi kerək.

³⁸ Əgər ər yaki ayal kixining bədinining terisidə daş pəyda bolup, bu daşlar parkirək həm aq bolsa ³⁹ kahin səpselip qarısun; əgər bədənning terisidiki xu daşlar suslixip boz rənggə yüzləngən bolsa, bu teridin qıkkən bir taxma, halas; bu kixi pak sanalsun.

Paynəkbax toqıruluq

⁴⁰ Əgər birkimning bexining tükli ri qüxüp kətkən bolsa, u pəkət bir takir bax, halas; u pak sanalsun. ⁴¹ Əgər uning bexining tüki pəxanə tərpidin qüxkən bolsa, u pəkət paynəkbax, halas; u yənıla pak sanalsun.

⁴² Ləkin əgər uning takir bəxi yaki paynək bexida qizoquq aq daş kərünsə, undakta xu jarahət uning takir bəxi yaki paynək bexidiki pesə-mahaw kesilining bir alamitidur. ⁴³ Kahin jarahitigə səpselip qarısun; əgər uning takir bexida yaki paynək bexida ixixik jarahət bolsa həmdə pesə-mahaw kesilining alamitidək qizoquq aq kərünsə, ⁴⁴ undakta u pesə-mahaw kesiligə gıriptar boləğan adəm bolup, napak həsəblinidu. Uning bəxiəğa xundak jarahət qüxkən boləoqqa, kahin uni mütlək «napak» dəp jakarlisun.

⁴⁵ Xundak jarahiti bar pesə-mahaw kesili boləğan kixi kiyimliri yirtik, qaqlıri quwuk, burut-saqılı yepiklik həlda: «Napak, napak!» dəp towlap yürüxi kerək. □ ■ ⁴⁶ Xu jarahiti boləğan barlıq künlərdə u

«napak» sanilidu; u napak bolmoqqa, ayrim turuxi kerak; uning turaloqusi qedirgahning sirtida bolsun.

Kiyim-keqak, rəht yoki terə-hurumlarda pəyda bolqan «pesə-mahaw» kesili

⁴⁷ Əgər bir kiyimdə, məyli yungdin yoki kanaptin tikilgən bolsun uningda pesə-mahaw iz-deoqi pəyda bolsa, □ ⁴⁸ yəni kanap yoki yungdin toquloqan rəhttə, ərux yipida yoki arqak yiplirida bolsun, terə-hurumda yoki teridin etilgən həkəndak nərsilərdə pesə-mahaw iz-deoqi bolsa, □ ⁴⁹ xundaqla kiyim-keqək yoki terə-hurumda, ərux yip yoki arqak yiplirida, ya terə-hurumdin etilgən nərsilərdə pəyda bolqan iz-daoj yexilrak yoki kizozuq bolsa bu iz-daoj «pesə-mahaw iz-deoqi» dəp qarilip kahinoja kərsitilsun. □ ⁵⁰ Kahin *daojka* səpselip qarison, andin iz-daoj pəyda bolqan nərsini yəttə kungiqə ayrim saklisun. ⁵¹ U yəttinqi kuni iz-daojqa qarap baksun; iz-daoj quxkən kiyim-keqək, məyli arqak yipta yoki ərux yipta bolsun, yoki terə-hurumda yoki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, u kengiyip kətkən bolsa, bu iz-daoj qiritkūq pesə-mahaw kesili dəp hesablinip, ular napak sanalsun. ⁵² Xuningdək kahin ərux yip yoki arqak yipida iz-daoj bolsa kiyim-keqək yoki terə-hurumdin etilgən nərsidə xundaqla iz-daoj bolsa ularnimu kəydürüwətsun; qunki bu qiritkūq pesə-mahaw kesilidur. Mundaqla nərsilərnin həmmisini otta kəydürüx kerəktur.

⁵³ Lekin kahin uningda səpselip qaridoqanda, iz-daoj kiyim-keqəktiki ərux yipta bolsun, arqak yipta bolsun, yoki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, iz-daoj kengəymigən bolsa, ⁵⁴ undaqla kahin deoqi bar nərsini yuyulsun dəp buyrup, ikkinqi ketim uni yəttə kungiqə saklisun. ⁵⁵ Bu nərsə yuyuloqandin keyin kahin yənə daojka səpselip qarison; əgər uning rənggi əzgərmigən bolsa (gərqə kengiyip kətmigən bolsimu), u yənila napaktur; sən uni otta kəydürgin. Qunki məyli uning iz-deoqi iq yuzidə bolsun yoki tax yuzidə bolsun u qiritkūq iz-daoj hesablinidu.

⁵⁶ Lekin əgər kahin səpselip qaridoqanda, mana, daojning rənggi yuyuloqandin keyin suslixip kətkən bolsa, u xu qismini kiyim-keqəktin, ərux yiptin yoki arqak yiptin bolsun, yoki terə-hurumdin bolsun uni yirtip elip, taxliwətsun. ⁵⁷ Əgər bu iz-daoj kiyim-keqəktə, məyli arqak yipta yoki ərux yipta bolsun, ya terə-hurumdin etilgən nərsidə kərünsun, bu kengiyidoqan birhil pesə-mahaw iz-deoqi dəp sanalsun; sən u qaplxakan kiyim-keqəkni kəydürüwətkin. ⁵⁸ Lekin əgər iz-daoj kiyim-keqəktə bolsun (ərux yipida yoki arqak yipida bolsun) yoki terə-hurumdin etilgən nərsidə bolsun, yuyulux bilən qikip kətsə, undaqla bu egin ikkinqi ketim yuyulsun, andin pak sanalsun.

⁵⁹ Pesə-mahaw kesiliningkidəklə iz-daoj pəyda bolqan yung yoki kanap rəhttin toquloqan kiyim-keqək (iz-daoj ərux yipta yoki arqak yipta bolsun) yoki terə-hurumdin etilgən nərsilər toqrisidiki kanun-bəlgilimə mana xudur; buning bilən ularni pak yoki napak jakarlxakə bolidu.

□ **13:47 «pesə-mahaw iz-deoqi»** — ibraniiy tilida «pesə-mahaw yarisi». □ **13:48 «ərux yipida»** — yoki «təg yipi» — toqulmilarning boyioja tartiloqan yipi. □ **13:49 «...kiyim-keqək yoki terə-hurumda ... pəyda bolqan iz-daoj yexilrak yoki kizozuq bolsa bu iz-daoj «pesə-mahaw iz-deoqi» dəp qarilip kahinoja kərsitilsun»** — bu ayətlərdə tiloja elinjoan «pesə-mahaw kesili»ning rəht-kiyimgə yoki terə-hurumjoja yuxuxi bəlkim adəmnii həyran kaldurarlik ix boluxi mumkin. Bu toqiruluk «kozumqə səz»imizni kəring.

14

Pesə-mahaw kesalliridin paklinix bəlgilimiliri

¹ Pərwərdigar Musaoğa söz kılıp mundak dedi: —

² Pesə-mahaw boləjan kixi pak kılınıdıoğan künidə bəja kılıx kerək boləjan kanun-bəlgilimə mana təwəndikidəktur: — U kahinning aldiəqa kəltürölsun. ■ ³ Kahin qedirgahning taxkırıoğa qıqıp, pesə-mahaw boləjan kixigə səpselip qarısun; əgər pesə-mahaw boləjan kixi kesilidin sakayoğan bolsa, ⁴ Undakta kahin pak kılınıdıoğan kixigə pak, tirik kuxtin ikkini uningoğa qoxup kedir yaoıqi, kizil rəht wə zofa kəltüröxkə buyrusun. □ ⁵ Andin kahin kuxlarning birini ekın su qaqılanoğan sapal kozining üstidə boquzlanglar dəp buyrusun; □ ⁶ andin tirik kuxni bolsa, kahin uni kedir yaoıqi, kizil rəht wə zofa bilən elip kelip, bu nərsiləarning həmmisini tirik kux bilən birgə ekın suning üstidə boquzlanəjan kuxning kəniəqa qilisun, ⁷ andin pesə-mahawdin pak kılınıdıoğan kixigə yəttə kətim sepixi bilən uni pak dəp jakarlısun; wə tirik kuxni dalaəqa qoyup bərsun.

«Pak kılınıx» tiki yəttə kün

⁸ Pesə-mahawdin pak kılınıdıoğan kixi kiyimlirini yuyup, bədinidiki barlık tükləni qüxürüp, suda yuyunoğandin keyin pak həsəblinidu. Andin uningoğa qedirgahqa kirixkə ijasət bolidu; pəkət u yəttə künigə öz qedirining texida turuxi kerək. ⁹ Yəttinçi künü u bədinidiki həmmə tükləni qüxürsun; baxning qağ-sakalliri wə kəxini, yəni barlık tüklirini qüxürsun; u kiyimlirini yuyup öz bədinini suda yusun, andin pak bolidu.

Səkkizinçi künü

¹⁰ Səkkizinçi künü u ikki bejirim ərkək qoza bilən bir yaxka kirgən bejirim qixi qozidin birni, xuningdək bir əfahning ondin üqigə barawər zəytun meyi iləxtürölgən esil un «axlık hədiyə»ni, bir log zəytun meyini kəltürsun. □ ¹¹ Uni «pak» dəp jakarlaydıoğan bu rəsim-kaidini ötküzidıoğan kahin pak kılınıdıoğan kixini wə u nərsiləni jamaət qedirining kirix aqzida, Pərwərdigarning aldida hazır kılsun. ¹² Andin kahin ərkək qozilarning birini elip itaətsizlik qurbanlıkı kılıp sunup, uning bilən billə xu bir log zəytun meyini kəltürüp, pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatsun. ¹³ Qoza bolsa mükəddəs bir jayning içidə gunağ qurbanlıkı bilən keydürmə qurbanlıqlar boquzlinidıoğan jayda boquzlınsun; qünki itaətsizlik qurbanlıkı bolsa gunağ qurbanlıqıoğa ohxax, kahinoğa təwə bolup «əng mükəddəslərnin biri» sanılidu. □ ■ ¹⁴ Kahin itaətsizlik qurbanlıqining kənidin elip pak kılınıdıoğan kixining ong kulıqining yumxıqıoğa wə ong kolining qong barmıki bilən ong putining qong barmıqıoımu sürüp qoysun. ¹⁵ Andin kahin xu bir log zəytun meyidin elip, əzining sol kolining alıqınıoğa azoına qoysun. ¹⁶ Kahin ong barmıqını sol kolidiki zəytun meyoğa qılap, Pərwərdigarning aldida yəttə kətim barmıki bilən səpsun.

■ **14:2** Mat. 8:4; Mar. 1:44; Luqa 5:14; 17:14 □ **14:4** «kizil rəht» — yaki «kizil yip». «zofa» — birhəl ösümlük; baxqa bir ismi «lepəkgül». □ **14:5** «ekın su qaqılanoğan sapal kozining üstidə...» — yaki «ekın su üstida tutup turuloğan sapal kozining üstidə...». □ **14:10** «bir log» — bəlkim təhminən bir letning yerimi boluxi mumkin. □ **14:13** «mükəddəs bir jay» — muxu yərdə mükəddəs jayning hoylisini kərsitidu. ■ **14:13** Law. 7:7

¹⁷ Andin kaħin qolidiki qalojan maydin elip, pak qilinidojan kixining ong kulikining yumxikioja, ong qolining bax barmikioja wə ong putining bax barmikioja sürülgən itaətsizlik qurbanliqining qenining üstigə sürüp koysun. ¹⁸ Sürüp bolup, kaħin qolidiki exip qalojan mayni pak qilinidojan kixining bexioja kuysun. Bu yol bilən kaħin uning üqün Pərwərdigarning aldida kafarət kəltüridu. ¹⁹ Andin kaħin gunah qurbanlikini sunup, pak qilinidojan kixini napaklikidin pak qilixka kafarət kəltüridu; ahirida u köydürmə qurbanliqni boşuzlisun. ²⁰ Kaħin köydürmə qurbanlik bilən axliq hədiyəni qurbangahta sunsun. Bu yol bilən kaħin uning üqün kafarət kəltürüp, u kixi pak bolidu.

²¹ Lekin u kəmbəşəlliktin xundak qilixka qurbi yətmisə, əzigə kafarət kəltürüx üqün «pulanglatma hədiyə» süpitidə yalojuz bir ərkək qozini itaətsizlik qurbanliqi qilip kəltürsun, xuningdək axliq hədiyə üqün bir əfahning ondin birigə barawər zəytun meyi iləxtürülgən esil un bilən bir log zəytun meyini kəltürsun □ ²² wə əz əhwalioja yarixa ikki pahtək yaki ikki baqqa elip kəlsun; biri gunah qurbanliqi üqün, yənə biri köydürmə qurbanlik üqün bolsun; ²³ səkkizinqi küni bularni özining pak qilinixi üqün jamaət qedirining kirix aqzioja elip kelip, Pərwərdigarning aldida kaħinning qexioja kəltürsun. ²⁴ Kaħin itaətsizlik qurbanliqi bolidojan ərkək qozə bilən xu bir log mayni elip, bularni pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarning aldida pulanglatsun. ²⁵ Itaətsizlik qurbanliqi qilinojan ərkək qozini bolsa əzi boşuzlisun; andin kaħin itaətsizlik qurbanliqining qenidin azoĵina elip, pak qilinidojan kixining ong kulikining yumxikioja, ong qolining bax barmikioja wə ong putining bax barmikioja sürsun. ²⁶ Andin kaħin maydin elip, sol qolining alikinoja azoĵina kuysun. ²⁷ Xundak qilip, kaħin ong barmiki bilən sol qolidiki maydin Pərwərdigarning aldida yəttə qetim səpsun. ²⁸ Andin kaħin əzi qolidiki maydin elip, pak qilinidojan kixining ong kulikining yumxikioja wə ong qolining bax barmiki bilən ong putining bax barmikioja itaətsizlik qurbanliqining qenining üstigə sürsun. ²⁹ Xuning bilən Pərwərdigarning aldida uningə kafarət kəltürüxkə kaħin qolidiki mayning qalojinini pak qilinidojan kixining bexioja kuysun; ³⁰ andin xu kixi əz qurbioja qarap pahtəktin birni yaki baqkidin birni sunsun; ³¹ əz qurbioja qarap, birini gunah qurbanliqi, yənə birini köydürmə qurbanlik qilip axliq hədiyə bilən billə sunsun. Bu yolda kaħin Pərwərdigarning aldida pak qilinidojan kixi üqün kafarət kəltüridu.

³² Əzidə pesə-mahaw boləjan, pak qilinixi üqün wajip bolidojan nərsilərnə kəltürüxkə qurbi yətməydojan kixilər toqrisidiki qanun-bəlgilimə mana xulardur.

Pesə-mahaw kesili başqan öylər toqıruluk

³³ Pərwərdigar Musa bilən Harunoja mundak dedi: — ³⁴ — Silər Mən əzünglarəja miras qilip beridojan Qanaan zeminoja kirqəndin keyin, Mən silər igə bolidojan xu zemindiki bir öygə birhil pesə-mahaw yarisini əwətsəm, ³⁵ öyning igisi kaħinning qexioja berip, uningəja buni məlum

□ **14:21 «kafarət kəltürüx üqün ... yalojuz bir ərkək qozini itaətsizlik qurbanliqi qilip kəltürsun»** — muxu yərdə «itaətsizlik qurbanliqi»ning səwəb-məqsiti enik kərunidu — kesəl boləjan kixi kesili tüpəylidin Hudaəja heqkəndak qurbanlik yaki hədiyə sunalmisa, xu waqititiki sunmiojan qurbanlikliri üqün Hudaəja qərzdar dəp hesablinidu. «Itaətsizlik qurbanliqi» bolsa bu qərzning ornida bolatti. Məsilən məzkur kitab, 5-bab, 14-19-ayətni kəring.

qilip: «Mening öyümgə waba yukqandək körünidu», dəp məlum qilixi kerək. □

³⁶ Kahin bolsa: — Öydiki həmmə nərsilər napak bolmisun üqün mən berip bu wabaşə səpselip qaraxtin burun öyni bikarlanglar, dəp buyrusun. Andin kahin kirip öygə səpselip qarısun. ³⁷ U xu wabaşə səpselip qarışqinida, mana öyning tamlirioşa waba daşqiri yukqan jaylar kawak bolsa, həm yexiloşa mayıl yaki kizışuq bolup, tamning yüzidin qenikrak bolsa, □ ³⁸ kahin öyning ixikining aldioşa qikşip, ixikni yəttə küngiqə taşap qoşsun. ³⁹ Andin kahin yəttinqi küni yenip kelip, səpselip qarışqinida, öyning tamliridiki iz-daşq kengiyip kətkən bolsa, ⁴⁰ kahin: — Waba yukqan taxlarni qikşirip xəhərning sirtidiki napak bir jayoşa taxliwetinglar, dəp buyrusun. ⁴¹ Xuning bilən birgə u öyning iqining tət ətrapini kirdorsun wə ular kiroşan suwakni bolsa xəhərning texidiki napak bir jayoşa təküwətsun. ⁴² Andin ular baxka taxlarni elip, ilgiriki taxlarning ornida qoşsun wə baxka hak lay etip, uning bilən öyni qaytidin suwisun.

⁴³ Əgər u taxlarni qikşirip, öyni kirdurup qaytidin suwatqandin keyin, öydə waba deşiqi yənə pəyda bolsa, ⁴⁴ undaqta kahin yənə kirip buningoşa səpselip qarısun. Səpselip qarışqinida, mana iz-daşq öydə kengiyip kətkən bolsa, bu öygə yukqini qiritküq waba bolidu; öy napak sanilidu. ⁴⁵ Bu wəjiddin ular öyni, yəni yaoşaq-tax wə barlıq suwıki bilən billə quxürüp, həmmisini kətürüp xəhərning sirtidiki napak bir jayoşa taxliwətsun. ⁴⁶ Kimdəkim öy taşaloşan məzgildə uningoşa kirsə, u kəp kirgüqə napak sanilidu. ⁴⁷ Əgər birkim öy iqidə yatqan bolsa, kiyimlirini yusun; wə əgər birsi öydə oşızalanoşan bolsa, umu ez kiyimlirini yusun. ⁴⁸ Lekin kahin kirip, öygə səpselip qarışqinida öy suwaləandin keyin waba uningda kengiyip kətmigən bolsa, undaqta kahin öyni «pak» dəp jakarlısun; qünki uningdiki waba sakəyoşan bolidu.

⁴⁹ Andin u öyning pak qilinixi üqün ikki qux, kedir yaoşiqi, qizil rəht bilən zofa elip kelip, ⁵⁰ quxlarning birini ekın su qaqılanoşan sapal kozining üstidə boşuzlısun; □ ⁵¹ andin u kedir yaoşiqi, zofa, qizil rəht wə tirik quxni billə elip kelip, bu nərsilərnıng həmmisini boşuzlanoşan quxning kenişə, xundakla ekın suşə qilap, öygə yəttə mərtiwə səpsun; ⁵² bu yol bilən u öyni quxning qeni, ekın su, tirik qux, kedir yaoşiqi, zofa wə qizil rəht arkılıq napaklıqtın paklaydu. ⁵³ Andin u tirik quxni xəhərning sirtida, dalada qoyup bərsun. U xundak qilip, öy üqün kafarət kəltüridu; u öy pak sanilidu.

⁵⁴ Bular bolsa hərhil pesə-mahaw jaraşiti, kaşaq, ⁵⁵ kiyim-keqək wə öygə yukqan pesə-mahaw wabası, ⁵⁶ teridiki qikanlar, təmrətkə wə parkirək aq iz-daşqlar toşrisidiki qanun-bəlgilimidur. ⁵⁷ Xu bəlgilimilər bilən bir nərsining qaysi əşwalda napak, qaysi əşwalda pak bolidoşanlıqini pərk etixkə kərsətmə berixkə bolidu; mana bu pesə-mahaw toşrisidiki qanun-bəlgilimidur.

□ 14:35 «mening öyümgə waba yukqandək körünidu» — bu ayətlərdə tiləşə elinoşan «pesə-mahaw Kesili»ning öylərgə yukuxi bəlkim adəmnı həyran qıllarlıq ix boluxi mumkin. Bu toşruluk «qoxumqə sez»imizni kəring. □ 14:37 «... kawak bolsa» — yaki «təmpiyip qikşkan bolsa». İbraniy tilidiki bu sez Muxəddəs Kitabta birlə kətim tepilidu. □ 14:50 «...ekın su qaqılanoşan sapal kozining üstidə» — yaki «... ekın su üstidə tutup turuloşan sapal kozining üstidə».

15

Aqma toojraluk

1 Pərwərdigar Musa bilən Ҳаруноша сөз қилип мундақ dedi: —

2 Israillarоша мундақ дənglar: — Ҳəркəндақ əркəkning əз tenidin aqma qiqsa xu kixi xu aqma səwəbidin napak sanalsun. □ 3 Aqma qiqixtin bolоjan napaklik toojrisidiki həkūm xuki, aqmisi məyli tenidin ekip tursun yaki ekixtin tohtitilojan bolsun, xu kixi yənila napak sanalsun; 4 mundaқ aqma bolоjan kixi yatqan hərbir orun-kərpə napak sanilidu wə u kaysi nərsining üstidə oltursa xu nərsimu napak sanilidu. 5 Kimki u yatqan orun-kərpigə təgsə, əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun, andin kəq kirgüqə napak sanalsun. 6 Xuningdək kimki mundaқ aqma bolоjan kixi olturojan nərsidə oltursa əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. 7 Kimki aqma bolоjan kixining tenigə təgsə, əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun, wə kəq kirgüqə napak sanalsun. 8 Əgər aqma bolоjan kixi pak birsigə tükürsə, xu kixi əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun, kəq kirgüqə napak sanalsun.

9 Kaysibir egər-toqumning üstigə *aqma bolоjan* kixi minsə, xu nərsə napak sanalsun. 10 Kimki uning tegidə qoyulojan nərsilərgə təgsə kəq kirgüqə napak sanilidu; wə kimki xu nərsilərnəni kətürsə, əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun, wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

11 Aqma bolоjan kixi qolini yumastin birkingə təgküzsə, xu kixi əз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

12 Aqma bolоjan kixi sapal qaқini tutup salsa, xu qaqa qeqiwetilsun; yaqaq qaqa bolsa suda yuyulsun.■

«Aqmidin paklinix» toojraluk

13 Qaqaniki aqma bar kixi aqma həlitidin qutulsa, əzining pak qilinixi üqün yəttə künni həsabləp ötküzüp, andin kiyimlerini yuyup, eqin suda yuyunsun; andin pak sanilidu. 14 Səkkizinqi küni ikki pahək yaki ikki baқkini elip, jamaət qedirining kirix aozioja, Pərwərdigarning aldioja kəltürüp, kaқinoja tapxursun. 15 Kaқin ulardin birini gunah qurbanliki üqün, yənə birini kəydürmə qurbanlik üqün sunsun. Bu yol bilən kaқin Pərwərdigarning aldidə uning aqma bolоjanlikiоja kafarət kəltüridu.

16 Əgər bir ərkəkning mənəysi əzlikidin qiqip kətkən bolsa, u pütүн bədinini suda yusun, u kəq kirgüqə napak sanalsun. 17 Xuningdək adəmnning mənəysi kaysi kiyimigə yaki terisigə yukup qalsa, suda yuyulsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

18 Ər wə ayal kixi bir-birigə yekinlixixi bilən mənəiy qiqsa, ikkisi yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

Ayal kixilərdiki aqma kelix toojraluk

19 Əgər ayal kixilər aqma kelix həlitidə tursa wə aqmisi hun bolsa, u yəttə күngiqə «ayrim» tursun; kimki uningоja təgsə kəq kirgüqə napak sanalsun. □ 20 «Ayrim» turux məzgilidə, kaysi nərsining üstidə yatsa,

□ 15:2 «...ərkəkning əз tenidin aqma qiqsa...» — bu ayətlərdiki «ərkəkning teni» degən sөz kəp yərlərdə əwrət, uyat yərlirini kərsitidu. ■ 15:12 Law. 6:21; 11:33 □ 15:19 «aqma kelix haliti» — bu ayətlərdə kərsilitilgən aozriqlarning kəpinqisi əwrət, uyat yərliridiki həltətlətni kərsətsə kerək. «ayrim» — bu ayəttiki «ayrim» — ayrim solap qoyulsun degənni bildürməydu (məsilən, 24-ayətni kəring).

xu nərsə napak sanilidu, xundakla qaysi nərsining üstidə olturoqan bolsa, xu nərsimu napak sanalsun. ²¹ Hərkim uning orun-kərpisigə təgsə öz kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ²² Hərkim u olturoqan nərsigə təgsə, öz kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. ²³ Wə əgər birkim u yatqan yaki olturoqan jayda qoyuloqan birər nərsigə təgsə, kəq kirgüqə napak sanalsun. ²⁴ Əgər bir ər kixi xu hələttiki ayal bilən birgə yatsa, xundakla uning hun napakliki xu ərgə yukup qalsa, u yəttə küngiqə napak sanalsun; u yatqan hər bir orun-kərpimu napak sanalsun. □ ■ ²⁵ Əgər ayal kixining adət waqtining sirtidimu birnəqəqə küngiqə huni kelip tursa, yaki hun aqmisi adət waqtidin exip kətkən bolsa, undaқта bu napak qan ekip turoqan künlirining həmmisidə, u adət künliridə turoqandək sanalsun, yənə napak sanalsun. ■ ²⁶ Qan kəlgən hər bir kündə u qaysi orun-kərpə üstidə yatsa, bular u adət künliridə yatqan orun-kərpilərdək hesablanidu; u qaysi nərsining üstidə olturoqan bolsa, xu nərsə adət künlirining napaklikidək napak sanalsun. ²⁷ Hərkim bu nərsilərgə təgsə napak bolidu; xu kixi kiyimlirini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgüqə napak sanalsun.

Ayal kixilərninğ həyizdin baxqa hun kelixtin paklinixi

²⁸ Ayal kixi qağan hun kelixtin saqaysa, u yəttə künni hesablap, ötküzüp bolqanda pak sanilidu. ²⁹ Səkkizinçi küni u ikki pahtək yaki ikki baqkini elip jamaət qedirining kirix aqziqə, kaqinning kexiqə kəltürsun. ³⁰ Kaqin bularning birini gunah qurbanliki üqün, yənə birini köydürmə qurbanlik üqün ötküzsun; bu yol bilən kaqin uning napak akma qenidin pak boluxiqə uning üqün Pərwərdigarning aldida kafarət kəltüridu.

Hulasə

³¹ Silər muxu yol bilən Israillarni napaklikidin üzünqlar; bolmisa, ular napaklikida turiwerip, ularning arisida turoqan mening turaloju qedirimni buloxixi tüpəylidin napak halitidə olüp ketidu. ³² Akma kelix halitidə bolqan kixi wə məniy ketix bilən napak bolqan kixi toqrisida, ³³ Xuningdək hun kelix künliridiki aqriq ayal kixi toqruluk, akma hələttə bolqan ər wə ayal toqruluk, napak hələttiki ayal billə yatqan ər toqruluk kəlgən qanun-bəlgilimə mana xulardur.

16

«Kafarət küni»

¹ Hərunning ikki oqli Pərwərdigarning aldioqə yeqinlixixi bilən olüp kətti. Ular olüp kətkəndin keyin, Pərwərdigar Musaqə söz qildi. ■ ² Pərwərdigar Musaqə mundaq dedi: — «Sən öz qerindixing Hərunoqə: «Sən olüp kətməsliking üqün pərdining iqidiki muqəddəs

□ **15:24 «hun napakliki»** — ər-ayal billə yatqanda ayalning aditi tuyuqsiz kelip kelip, hun qeni tasadipiyliktin ər kixigə tēgip ketixini kərsitidu. Əgər ər kixi ayalning adət kərginini bilip turup uningə yeqinlaxqan bolsa, undaқта hər ikkisi (ayal kixi məjburlanmioqan bolsa, əlwəttə) Hudaning biwasitə kərsitidioqan jazasioqə uqraydu (20:18ni kərüng). Xübhisizki, Hudaning bu əmrdeki məqsiti, ayal kixilərgə ayninğ əng qiyin waqtida aram berixtin ibarət idi. ■ **15:24** Law. 18:19 ■ **15:25** Mat. 9:20 ■ **16:1** Law. 10:1, 2

jayoqa qoyuloqan əhdə sanduqining üstidiki «kafarət təhti»ning aldioqa hər waqit kəlmə», degin. Qünki Mən «kafarət təhti»ning üstidiki bulutta ayan bolimən. ■ ³ Hərun əng mukəddəs jayoqa munu yol bilən kirsun: — Gunah qurbanliki üçün bir yax torpaq, köydürmə qurbanlik üçün bir qoçqarni kəltürsun; ⁴ əzi mukəddəs kanap halta kəngləkni kiyip, ətlirini yapidioqan kanap ixtannimu kiyip, beligə bir kanap bəlwəoqni başlap, bexioqa kanap səllini yəgəp kəlsun. Bular mukəddəs kiyimlər boləoqqa, kiyixtün ilgiri bədinini suda yusun. □

⁵ U Israillarning jamaitidin gunah qurbanliki üçün ikki tekə, köydürmə qurbanlik üçün bir qoçqarni tapxuruwalsun. ⁶ Xuning bilən Hərun awwal gunah qurbanliki bolidioqan torpaqni sunup, əzi wə öz əyidikilər üçün kafarət kəltürüxi kerək. ■ ⁷ Andin u ikki tekini elip, ularni jamaət qedirining kirix aqzining aldioqa kəltürüp, Pərwərdigarning aldida turəuzsun. ⁸ Andin Hərun bu ikki tekə toqrisida qək taxlisun; qəkning birini «Pərwərdigar üçün», yənə birini «azazəl üçün» taxlisun. □ ⁹ Hərun Pərwərdigarəqa qək qüxkən tekini kəltürüp, gunah qurbanliki süpitida sunsun. ¹⁰ Lekin «azazəl»gə qək qüxkən tekini bolsa, kafarət kəltürüxi üçün qəlgə həydilixkə, xundakla «azazəl»gə əwətəlixkə Pərwərdigarning aldida tirik qaldurulsun. ¹¹ Andin Hərun gunah qurbanliqini, yəni əzi üçün boləqan torpaqni kəltürüp, əzi wə öz əyidikilər üçün kafarət kəltürüxkə əzigə gunah qurbanliki bolidioqan bu torpaqni boozlisun; ¹² Andin u Pərwərdigarning aldidiki qurbangahətin elinoqan qoş bilən toloqan bir huxbuydanni elip, ikki qollap yumxaq ezilgən esil huxbuy ətir bilən toldurup, buni pərdining iqiğə elip barsun; ¹³ andin huxbuy istitiki həküm-guwaş sanduqining üstidiki kafarət təhtini qaplisun dəp, huxbuyini Pərwərdigarning huzuridiki otning üstigə koysun; xuning bilən u olməydu. ¹⁴ U torpaqning kənidin elip öz barmiki bilən kafarət təhtining xərk tərəpigə qeqip, kafarət təhtining aldioqimu öz barmiki bilən kəndin elip, yəttə ketim səpsun. □ ■

¹⁵ Andin u həlk üçün gunah qurbanliki kilinidioqan tekini boozlisun; kəninə pərdining iqiğə kəltürüp, torpaqning kəninə kiləndək qilsun, yəni uning kənidin elip kafarət təhtigə wə kafarət təhtining aldioqa qaqsun. ¹⁶ U bu yol bilən mukəddəs jay üçün kafarət kəltürüp, uni Israillarning napakliqidin, həmmə itaətsizliklərini elip bəridioqan gunahliridin paklaydu wə xuningdək ularning napakliki arisida turuwatqan jamaət qediri üçünmu xundak kafarət qilsun. ¹⁷ U kafarət kəltürüx üçün əng mukəddəs jayoqa kirgəndin tartip uningdin qikkuqə həqbir adəm jamaət qediri iqidə bolmisun; bu yol bilən u əzi, əyidikilər wə Israillarning pütkül jamaiti üçün kafarət kəltüridu.

¹⁸ Andin u Pərwərdigarning aldidiki qurbangahəqa qikip, uning üçünmu kafarət kəltüridu; xuningdək torpaqning kəni bilən tekining kənidin elip

■ **16:2** Mis. 30:10; İbr. 9:7 □ **16:4** «ətliri» — bu ayəttiki «ətliri» degən səz əwrət, uyat yərlirini kərsətidu. ■ **16:6** İbr. 7:27,28 □ **16:8** «Azazəl» — alimlar «azazəl» toqruluk tət pikirdə bolup kəlgən: (1) bu isim «tekə» bilən «həydəlmək» degən səzlərnin birikmisi bolup, «həydiwətgən tekə» degənni bildüridu; (2) «wəyrənə kilix» yaki «əlip taxlinix» degənni bildüridu; (3) tik bir yar; (4) bir hil jin-alwastining ismi. Biz birinçi yaki ikkinçi pikirgə mayilmiz (ikkilisi toqra boluxi mumkin). «qoxumqə səz»imizdə bu toqruluk tohtilimiz. Həq bolmioqanda tətinqi pikirni əng namuwəpiq dəp karaymiz; 23-bab wə «qoxumqə səz»ni kəring. □ **16:14** «xərk(iy) tərəpi» — sanduqning aldi tərəpi. «kafarət təhtining aldioqimu» — bəlkim kafarət təhtining aldidiki yər yüzigə. ■ **16:14** Law. 4:6; İbr. 9:25; 10:4

qurbangahning qerisidiki münggüzlərgə sürsun; □ 19 u barmıki bilən kəndin elip qurbangahning üstigə yəttə ketim səpsun; xuning bilən u uni Israillarning napaklıklaridin paklap *Hudaqa atap* muqəddəs qılıdu.

Gunah qurbanliki bolidiqan tirik tekə toqruluk

20 — Muqəddəs jay, jamaət qediri wə qurbangah üqün kafarət kəltürüp boləqandin keyin, u tirik tekini kəltürsun; 21 andin Hərun ikki qolini tirik tekining bexioqa koyup turup, uning üstidə turup, Israillarning barlık kəbihlikliri wə itaətsizliklirini elip baridiqan gunahlırini ikrar qilip, ularni tekining bexioqa artsun; andin uni yenida təyyar turidiqan bir adəmning qoli bilən qəlgə əwətiwətsun. 22 Bu yol bilən tekə ularning həmmə kəbihliklirini əz üstigə elip, adəmzatsiz qəlgə ketidu. Xunga u tekini qəlgə koyuwətsun. □

Ahırki rəsmiyətlər

23 — Andin Hərun jamaət qediriqə kirip muqəddəs jayqə kirgən waqıtta kiygən kanap kiyimlirini selip xu yərdə ularni koyup qoysun.

24 U muqəddəs yərdə əz bədinini suda yuyup, əz kiyimlirini kiyip taxkiriqə qıqıp, əzining köydürmə qurbanliki bilən həlkning köydürmə qurbanlıqini sunup, xu yol bilən əzi wə həlk üqün kafarət kəltüridu.

25 Xundakla u gunah qurbanlıqining meyini qurbangahqa köydürsun.

26 «Azazəl»gə bekitilgən tekini elip berip koyuwətkən kixi əz kiyimlirini yuyup, bədinini suda yuyup, andin qedirgahqa kirixkə bolidu.

27 Kafarət kəltürüx üqün kəni *əng* muqəddəs jayqə elip kirilip, gunah qurbanliki qilinoqan torpak bilən gunah qurbanliki qilinoqan tekini birsi qedirgahning taxkiriqə elip qıqıp, ularning terisi, gəxi wə tezəklirini otta köydürsun. ■ 28 Ularini köydürgən kixi əz kiyimlirini yuyup, bədinini suda yuyup, andin qedirgahqa kirixkə bolidu.

Omumiy bəlgilimilər

29 — Mana bu silərgə bir əbədiy kanun-bəlgilimə bolsun: — Hər yəttinqi aynıng oninqi künidə silər əz nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutunglar wə heqkandak ix qilmanglar; məyli yərliklər bolsun yaki aranglarda turuwatqan Yaq. yurtluqlar bolsun xundak qilixinglar kerək.

□ ■ 30 Qünki xu künidə silərni paklaxqa silər üqün kafarət kəltürülidu; Pərwərdigarning aldida silər həmmə gunahlıringlardin pak bolisilər.

31 Bu kün silərgə pütünləy aram alidiqan xabat küni bolup, nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutisilər; bu əbədiy bir bəlgilimidur. □

32 Kimki atisining ornida kaşinlık yürgüzüx üqün məsih qilinip, Hudaqa atap tikləngən kaşin bolsa xu yol bilən kafarət kəltüridu. U kanaptin

□ **16:18 «Pərwərdigarning aldidiki qurbangah»** — (1) muqəddəs jaydiki «huxbuygah» yaki (2) həyolidiki qurbangahni kərsitidu. Bizningqə, 20-ayəttiki səzlərdin (ibadət qedirining üq kısmi üqün kafarət kəltürülənlididin) qarışıqanda, muqəddəs jaydiki huxbuygahni kərsitixi mumkin.

□ **16:22 «... Xunga u tekini qəlgə koyuwətsun»** — bu ikki tekə toqrısidiki təpsilatlar toqruluk «koşumqə səz»iminzimu kəring. ■ **16:27** Law. 6:23; İbr. 13:11 □ **16:29 «nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutunglar»** — ibraniy tilida birlə səz bilən ipadiliduru. Yəhudiy ən'əniliri boyıqə bu ixlar roza tutuxni əz iqigə alatti. «məyli yərliklər bolsun...» — «yərliklər»

Qanaan zeminda tuquloqan Israillarni kərsitidu. ■ **16:29** Law. 23:27 □ **16:31 «pütünləy aram alidiqan xabat»** — ibraniy tilida «xabatlarning xabati».

etilgən mukəddəs kiyimni kiyip turup, □ ³³ Əng mukəddəs jay üçün kafarət kəltüridu; jamaət qediri bilən qurbangah üçünmu kafarət kəltüridu; qaloqan kahinlar bilən barliq həkning jamaiti üçün həm kafarət kəltüridu.

³⁴ Bu bolsa silər üçün əbədiy bir bəlgilimə bolidu; xuning bilən Israil larni barliq gunahlıridin paklax üçün yilda bir qetim kafarət kəltürüp berisilər».

Xuning bilən *Harun* Pərwərdigar Musaqə buyruqinidək kildi. ■

17

Butpərəslikning aldini elix — toqra ibadət toqruluk

¹ Pərwərdigar Musaqə səz kilip mundak dedi: —

² *Harun* bilən oqulliri wə barliq Israillaroqə mundak degin: — Pərwərdigar silərgə buyruqan həküm xuki: —

³⁻⁴ Israilning jəmətliridin boləqan həkəndak kixi qurbanlik kilməqə bolup, kala yaki qoy yaki eqkini jamaət qedirining kirix əozida, Pərwərdigarning turaləu qedirining aldiəa, Pərwərdigarəa ataləqan qurbanlik süpitidə yetiləp əpkəlməy, bəlkə qedirgahning iqidə yaki taxkirida boşuzlisa, uningdin aqқан қan xu kixining gədinigə artlidu; bu adəm «қан төккən» dəp, əz həkədin üzüp taxlinidu. □ ⁵ Bu həkümnning məksiti Israillarning həzirkidək dalada mal soyup qurbanlik kilixning ornioqə, qurbanliklərini jamaət qedirining kirix əozida Pərwərdigarning aldiəa kəltürüp, kahinoqə tapxurup Pərwərdigarəa «inəqlik qurbanlikləri» süpitidə sunup boşuzlix i qündur. ⁶ Kahin qanni elip jamaət qedirining kirix əozining yenidiki Pərwərdigarning qurbangahning üstigə sepip, Pərwərdigarəa huxbuy kəltürux üçün mayni köydürsun. ■ ⁷ Xuning bilən ular əmdi burunqidək buzukluk kilip tekə-jinlarning kəynidə yürüp, ularəa əz qurbanliklərini etküzüp yürmisun. Mana bu ular üçün dəwrdin-dəwrgiqə əbədiy bir bəlgilimə bolsun.

⁸ Sən ularəa: — Israilning jəmətidin yaki ularning arisida turuwatқан yaqə yurtluqlardin biri köydürmə qurbanlik yaki *baxqa* qurbanlik etküzməqə bolsa, ⁹ uni Pərwərdigarəa atap sunux üçün jamaət qedirioqə kirix əozining aldiəa kəltürmisə, u kixi əz həkqliridin üzüp taxlansun» — degin.

Qan yeməslük toqruluk

□ **16:32** «Hudaqə atap tikləngən kahin» — bax kahin, demək. ■ **16:34** Mis. 30:10; Ibr. 9:7

□ **17:3-4** «izahət» — bu ayət yanə «Israilning jəmətliridin boləqan həkəndak kixi kala, qoy yaki eqkini qedirgahning iqidə yaki taxkirida boşuzlap, jamaət qedirining kirix əozida, yanə Pərwərdigarning turaləu qedirining aldiəa kəltürüp Pərwərdigarəa atap qurbanlik süpitidə sunioqan bolsa, undaqta, aqқан қan xu kixining gədinigə artlidu» dəp təjrimə qilinidu. Bu təjrimini qollaydioqan pikirlərgə mayil əməsmiz. Qünki altə yüz ming aililik hər küni əzliri üçün (qurbanlik üçün əməs) soyidioqan malni «qedirining kirix əozida» soyuxi hərgiz mumkin əməs. «Qoxumqə səz»imizni kəring. «Əz həkədin üzüp taxlinix» — Hudaning Əzi xu adəmning bəxiəa biwasitə jaza qüxüridioqanlikini kərsətə kerək. Bizningqə bu səzlər (baxqa səzlər qoxulmioqan əhwalda) Israillaroqə: — «silər xu adəmni ölümgə məhkum kilixinglar kerək» degənlik əməs.

■ **17:6** Mis. 29:18; Law. 4:31

¹⁰ Əgər Israilning jəmətidin boləjan hərəkəndək adəm yaki ularning arisida turuwatқан yaқа yurtluqlar қan yesə, Mən yüzümni қanni yegən xu kixigə қarxi қilimən, uni өз həlkəidin üzүp taxlaymən. ■ ¹¹ Qünki hər bir janiwarning jeni bolsa uning қenididur; Mən uni yeninglar үqün қurbangah üstigə kafarət кəltürүккə бəргənmən. Qünki қan əzidiki janning wasitisi bilən kafarət кəltürүdү. □ ¹² Xunga bu səwəbtin Mən Israillərə: — «Siləring һəқbiringlar қan yeməslikinglar керək, aranglarda turuwatқан yaқа yurtluqlarmu қan yeməsliki керək» — degənidim. ¹³ Əgər Israillərdin biri yaki ularning arisida turuwatқан yaқа yurtluqlarning biri yeyүккə bolidiqan bir қarpay һaywan yaki қuxni owlap, қenini төксə, uni topa bilən yepip қоysun. ¹⁴ Qünki hər bir janiwarning jeni bolsa, uning қenidin ibarəttur. Uning jeni қenida boləqәq mən Israillərə: «Silər һəққəndək janiwarning қenini yemənglar, qünki hər bir janiwarning jeni uning қenididur; kimki uni yesə üzүp taxlinidu» — dedim.■

Һaywanlarning əlükliri toqruluk

¹⁵ Kimdəkim əlүp қəлəjan yaki yirtқuqlar бооqur titma-titma қiliwətkən bir һaywannı yesə, məyli u yərlük yaki yaқа yurtluk bolsun өз kiyimlerini yuyup, suda yuyunsun wə kəq kirgүqə napak sanalsun; andın u pak bolidu. ■ ¹⁶ Lekin u yaki kiyimlerini yumisa, yaki suda бədinini yumisa, xu kixi өз қəbihlikining jazasini tartidu.

18

Itətmən һəққ bolux — mən'i қilinoqan jinsiy munasiwətlər

¹ Pərwərdigar Musaqa səz қilip mundəқ dedi: — ² Sən Israillərə mundəқ degin: — «Mən bolsam Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ³ Silər ilgiri turəjan Misir zeminidikidək ixlarnı қilmənglar wə yaki Mən silərnı elip бəridioqan Қанаан zeminidikidək ixlarnı қilmənglar; ularning rəsim-adətliridə yүrmənglar, ⁴ бəлки Mening һəкүmlirimgə əməl қilip, қанun бəlgilimilirimni tutup xu бойiqə mənginglar. Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ⁵ Silər qoқum Mening бəlgilimilirim bilən һəкүmlirimni tutuxunglar керək; insan ularəяə əməl қilidiqan bolsa ularning səwəbidin һayatta bolidu. Mən Pərwərdigardurmən.□ ■ ⁶ — Həқkim əzigə yeqin tuoқan boləjan ayaloqə yeqinlik қilip əwritini aqmısun. Mən Pərwərdigardurmən. ⁷ Anangning əwritigə təgmə, bu atangning əwritigə təgking bolidu; u sening anang boləqəқkə uning əwritigə təgsəng bolmaydu.□ ⁸ Atangning ayalining əwritigimu təgmə, qünki xundəқ қilsang atangning əwritigə təgкəndək bolidu.■

■ **17:10** Yar. 9:4; Law. 3:17; 7:27; 19:26; Қан. 12:16,23; 1Sam. 14:33 □ **17:11** «**hər bir janiwarning...**» — ibraniy tilida «hər bir ət igisining». ■ **17:14** Yar. 9:4 ■ **17:15** Mis. 22:31; Law. 11:40; Əz. 44:31 □ **18:5** «**Һayatta bolidu**» — əһmiyyətlik, һəқikiy rohij һayatta.

■ **18:5** Əz. 20:11,13; Rim. 10:5; Gal. 3:12 □ **18:7** «**əwrətkə tegix**» — jinsiy munasiwat ətkүzmək (ibraniy tilida «əwrətni eqix» degən səz bilən ipadilinidu). Ibraniy tilida «anangning əwritini aqma, bu atangning əwritini aqқining». Huda aldidə ər-hotun bir tən boləqəқkə, ananing əwritini eqix atisining əwritini aqқanoqə barəwərdur. Mundəқ қilmix anisioqimu, atisioqimu qong һərmətsizlik, əlwəttə. ■ **18:8** Law. 20:11; 1Kor. 5:1

9 Sən aqa-singlingning, bir atidin bolōjan yaki bir anidin bolōjan, yaki xu øyde tuoqulojan yaki baxka yerdə tuoqulojan bolsun, uning əwritigə təgmə.

10 Sən öz oolungning kizi wə yaki kizingning kizining əwritigə təgmə; qünki ularning əwriti sən özüngning əwritidur.

11 Sən atangning ayalining kizining əwritigə təgmə; u atangdin tuoqulojan, sening aqa-singling, xunga uning əwritigə təgmə. □ ■

12 Sən atangning aqa-singlisining əwritigimu təgmə, qünki u atangning birtuoqkinidur. ■

13 Sən anangning aqa-singillirining əwritigimu təgmə, qünki u anangning birtuoqkinidur.

14 Atangning aka-inilirining ayalining əwritigə təgmə; ularning ayallirioja yekinlik kılma; qünki ular sening hammangdur. ■

15 Sən kelingning əwritigə təgmə; u sening oolungning ayali bolōaqqa, uning əwritigə təgsəng bolmaydu. ■

16 Sən aka-inilirningning ayalining əwritigə təgmə; qünki bu öz aka-inilirningning əwritigə təgkəndək bolidu. ■

17 Sən bir ayaloja wə xuning bilən birgə uning kizining əwritigə təgmə; xundakla uning oolining kizi wə kizining kizimu *hotunlukqa elip əwritigə təgmə*. Ular bir-birigə yekin tuoqan bolōaqqa, mundaq ix pəsəndiliktur. ■

18 Sən ayaling hayat waqtida, uning aqa-singlisini *hotunlukqa elip əwritigə təgmə*. Undaq kilsang hotunungoja kündəxlik azabini kəltürisən.

19 Sən bir ayaling adət kərüp napak turojan waqtida yekinlik kilip əwritigə təgmə. □ ■

20 Sən öz qoxnangning ayali bilən zina kilip özüngni uning bilən napak kılma. ■

21 Sən öz nəslingdin heqbirini Molək məbudioja atap ottin etküzsəng kət'iy bolmaydu. Əgər xundak kilsang Hudayingning namini napak kılōan bolisən. Mən Özüm Pərwərdigardurmən. □ ■

22 Sən ayallar bilən birgə bolōandək ər kixi bilən birgə bolma. Bu ix yirginqliktur. ■

23 Sən heq haywan bilən munasiwət kilip özüngni napak kılma; xuningdək ayal kiximu munasiwət kıldurux üqün bir haywanning aldioja barmisun. Bu ix nijisliktur. ■

24 Silər bu ixlarni kilip özünglarni napak kilmanglar, qünki mən silərnin aldinglardin qikiriwatқан taipilər bolsa xundak ixlarni kilip özlrini napak kılōan ²⁵ wə zeminimu napak bolōandur. Buning üqün Mən u zeminning kəbihlikini öz hexioja quxürimən, xuningdək u zeminmu özidə turuwatқanlarni kusup qikiriwetidu.

26 Lekin silər bolsanglar Mening bəlgilimilirim bilən həkümlirimni tutunglar; silərdin heqkim, məyli yərlik yaki aranglarda turuwatқан yaqa yurtluk bolsun bu yirginqlik ixlardin heqbirini kilmisun ■ ²⁷ (qünki

□ **18:11 «atangning ayali»** — muxu yerdə egəy anisi yaki atisining toқilini kərsitidu. ■ **18:11** Law. 20:17 ■ **18:12** Law. 20:19 ■ **18:14** Law. 20:20; Əz. 22:11 ■ **18:15** Law. 20:12 ■ **18:16** Law. 20:21 ■ **18:17** Law. 20:14 □ **18:19 «adət kərüp»** — ibraniiy tilida «ayrim hələttə bolup» degən sözlər bilən ipadiliduru. ■ **18:19** Law. 20:18 ■ **18:20** Law. 20:10; Qan. 22:22; Yh. 9:5 □ **18:21 «Sən öz nəslingdin heqbirini ... ottin etküzsəng kət'iy bolmaydu»** — «ottin etküzüx» insaniy qurbanlıqlarni kərsətsə kerək. ■ **18:21** Law. 20:2; Qan. 18:10; 2Pad. 17:17; 23:10 ■ **18:22** Law. 20:13 ■ **18:23** Law. 20:15,16 ■ **18:26** Law. 20:22

bu barliq yirginqlik ixlarni silerdin ilgiri xu zeminda turojan halk kilip kalgəqkə, zeminning əzi napak bolup qaldi). ²⁸ Xundak kilip zeminni napak kilsanglar, zemin əzi silerdin ilgiri əzidə turojan əllərni kusup qikarəandək, silərnimu kusup qikiriwetidu. ²⁹ Qünki bu yirginqlik ixlarning hərəkandikini kiloquqi, — mundak kilmixlarni kilojan hərəkandak kixi öz həlki arisidin üzup taxlinidu. □

³⁰ Silər Mən silərgə tapiləşiməyə əməl kilixinglar zərürdür; — demək, silər əzünglərdin ilgiri ötkənlər tutқан xu yirginqlik rəsim-kaidilərnı tutup, əzünglərnı napak kılmaslıkındıglar kerək. Mən Hudayinglar Pərwərdıgərdurmən.

19

Hərhil bəlgilimilər wə həkümlər

¹ Pərwərdıgər Musəyə söz kilip mundak dedi: —

² Sən Israillarning pütkül jamaitigə söz kilip ularəyə mundak deyin: — «Mən Hudayinglar Pərwərdıgər mukəddəs boləyqəqə, silərnu mukəddəs boluxunglar kerək. ■

³ Silər hərbinglar ananglar bilən atanglarnı izzətlənglar; Mening xabat künlirimni bolsa, ularni tutuxunglar kerək. Mən əzüm Hudayinglar Pərwərdıgərdurmən. ■

⁴ Silər ərziməs butlarəyə tayanmanglar, əzünglar üqün quyma butlarnı yasımganglar. Mən əzüm Hudayinglar Pərwərdıgərdurmən. □ ■

⁵ Silər Pərwərdıgərəyə inaklık qurbanlıkını kəltürüxnı halısanglar, qəbul kilinəyqədək yol bilən unı sununglar. ⁶ Silər unı sunəjan küni wə ətisi u yeyilsun; üqinqi küniqə qələjini bolsa otta keydürülsun. ■ ⁷ Əgər unıngdin bir kismi üqinqi küni yeyilsə qurbanlık haram hesablınıp qəbul kilinmaydu. ⁸ Kimki unıngdin yəsə öz gunahını öz üstigə alidu, qünki u Pərwərdıgərəyə atap mukəddəs kilinəjan nərsini napak kildi; undak kixi öz həlqidin üzup taxlinidu.

⁹ Silər zemınglərdiki həsulni yiqəsanglar, sən etizingning bulung-puxkəklirioyiqə tamam yiqəwalma wə həsulungdin qələjan wasəngni teriwalmiəjin. ■ ¹⁰ Üzüm talliringni pasəngdiwatma wə üzüm tal-liridin qüxkən üzümlərnimu teriwalma, bəlkı bularnı kəmbəəşəllər bilən musapirlərəyə qoyəjin. Mən Əzüm Hudayinglar Pərwərdıgərdurmən.

¹¹ Silər oşirlik kilmanglar, aldamqilik kilmanglar, bir-biringlarəyə yaləjan səzlimənglar. ■

¹² Mening namim bilən yaləjan kəsəm iqmənglar, undak kilsəng Hudayingning namini buləyəsən. Mən Pərwərdıgərdurmən. ■

¹³ Əz qoxnəngəyə zulum kılma, unıngkini əzüngning kiliwalma. Mədikərnıng həkkinı keqıqə yeningda qəndurup qalma. ■

¹⁴ Gas kixini tillima, kor kixining aldidə putlıxəngəyə nərsini qoyma; bəlkı öz Hudayingdin qorqkın. Mən Pərwərdıgərdurmən.

□ **18:29 «öz həlqidin üzup taxlinidu»** — 17-bab, 5-ayət wə unıng izahatını kəring. ■ **19:2**

Law. 11:44; 20:7,26; 1Pet. 1:16 ■ **19:3** Mis. 20:12; 31:13; Law. 26:2 □ **19:4 «ərziməs butlar»**

— ıbraniy tilidə «ərziməs ilahlar» deyənlər bilən ipadiliniidu. ■ **19:4** Mis. 34:17 ■ **19:6**

Law. 7:16 ■ **19:9** Law. 23:22; Qan. 24:19 ■ **19:11** Mis. 20:15 ■ **19:12** Mis. 20:7; Qan. 5:11

■ **19:13** Qan. 24:14; Yağ. 5:4

15 Höküm qilövinglarda heq nahöklik kilmanglar; namratkimu yan basmay, bayöimu yüz-hatirä kilmay, bälki adillik bilän öz köxngang üstidin toötra höküm qilöin.■

16 Öz hëlkingning arisida gëp toxuöuqi bolup yürmä; köxngangning jeniöa heqkandak ziyän-zähmät yëtküzmä. Män Përwërdigardurmän.■

17 Sän könglüngdä öz kerindixingdin näprätlänmigün; köxngangda *gunah bolsa* sän uning säwäbidin bexingöa gunah kelip kälmasliki üqün uningöa tänbih-näsihät bërgin.■

18 Sän intikam almiojin wä öz hëlkingning näsligä heq adawätmu saklimiojin, bälki köxngangni özüngni söygändäk söygin. Män Përwërdigardurmän.■

19 Silër Mening kanun-bëlgilimilirimni tutunglar. Sän öz qarpayliringni baxkä nësillër bilän qëpixturma, etizingöa ikki hil uruk salmiojin, ikki hil yiptin tokolöjan kiyimni kiymä.■

20 Ögër bir är kixi kız-qokan bilän yetip munasiwät ötküzsä, wä u baxkä biri bilän wädilëxkän dedäk bolsa, bu dedäkning hërlük puli tapxurulmiojan bolsa, yaki uningöa hërlük berilmigän bolsa, muwapik jaza berilsun. Lekin kız-qokan hër kilinmioaqqa, hër ikkisi öltürülmisun. □ 21 Är kixi bolsa özining itaëtsizlik kurbanlikini jamaät qëdirining kirix aözining aldioa, Përwërdigarning aldioa kältürsun; itaëtsizlik kurbanliki bir köqkar bolsun. 22 Kahin u itaëtsizlik kurbanliki üqün kältürgän köqkarni elip uning sadir kilöjan gunahï üqün Përwërdigarning aldida kafarät kältüridu; uning kilöjan gunahï uningdin köqürüldü.

23 Silër zeminöa kirip hërhil yöydiojan mewilik dërählerni tikkän bol-sanglar, mewilirini «hätnisiz» dëp karanglar; üq yilöiqä buni «hätnisiz» dëp karap uningdin yemänglar. 24 Tëtinqi yili ularning hëmmä mewiliri Përwërdigaröa mädhiyä süpitidä mukëddäs kilip beöixlansun. 25 Andin bëxinqi yildin tartip silër ularning mewiliridin yeyixkä baxlanglar. Xundak kilsanglar *zemin* mähsulatirini silërgä ziyadä kilidu. Män Hudayinglar Përwërdigardurmän.

26 Silër kan qikmiojan nërsini yemänglar. Nə palqilik nə jadugërlik kilmanglar.□

27 Silër bexinglarning qekä-qërisidiki qaçni qüxürüp dügiläk kiliwalmanglar, sakalning uq-yanlirini buzmanglar.■

28 Silër ölgänlër üqün bëdininglarni zähim yëtküzüp tilmanglar, özünglaröa heqkandak gül-sürät qëkmänglar. Män Përwërdigardurmän.■

29 Sän kizingni buzuqluk-pahixilikkä selip napak kilmiojin. Bolmisa, zemindikilër buzuqluk-pahixilikkä berilip, pütkül zeminni äyx-ixrät kaplap ketidu.

30 Silër Mening xabat künlirimni tutunglar, Mening mukëddäs jayimni hërmätlänglar. Män Përwërdigardurmän.

31 Jinkëxlër bilän sehürgërlërgä tayanmanglar, ularning këynidin

■ 19:15 Kan. 1:17; 16:19; Pënd. 24:23 ■ 19:16 Mis. 23:1 ■ 19:17 Mat. 18:15; Luğa 17:3; 1Yuha. 2:9,11; 3:15 ■ 19:18 Mat. 5:39,43,44; 22:39; Luğa 6:27; Rim. 12:19; 13:9; 1Kor. 6:7; Gal. 5:14; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9; Yak. 2:8 ■ 19:19 Kan. 22:9,11 □ 19:20 «muwapik jaza berilsun» — bälkim är kixi dedäkning igisiga yaki uning bilan wädilëxkän kixigä jërimanä telixi kerak. □ 19:26 «Silër kan qikmiojan nërsini yemänglar» — kan yeyix äpsunqilik-jadugërlikning ayrilmas bir qismi bolatti. ■ 19:27 Law. 21:5 ■ 19:28 Kan. 14:1

yürüp özünqlarni napak qilmanglar. Mən özüm Hudayinglar Pərwərdigardurmən.■

³² Aq bax kixining aldida ornungdin tur, kərilarni hərmət qiləyin; Hudayingdin kərkəyin. Mən Pərwərdigardurmən.

³³ Bir musapir zeminda aranglarda turuwatqan bolsa silər uningəja zulum qilmanglar, ■ ³⁴ bəlki aranglarda turuwatqan musapir silərgə yərlik kixidək bolsun; uni özünqni səygəndək səygin; qünki silərmu Misir zeminda musapir boləqansilər. Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

³⁵ Silərnin həküm qikirixinglarda, uzunluq, eçirlik wə həjim əlqəxtə həkəndək nahəqlik bolmisun; ³⁶ silərdə adil taraza, adil taraza taxliri, adil əfah kəmqini bilən adil hın kəmqini bolsun. Mən silərni Misir zemindin qikirip kəlgən Hudayinglar Pərwərdigardurmən.□ ■

³⁷ Silər Mening barliq kanun-bəlgilimilirim wə barliq həkümlirimni tutup, ularəja əməl qilinglar; mən Pərwərdigardurmən.

20

Əlümgə layiq gunahlar

¹ Pərwərdigar Musaəja səz qilip mundak dedi: —

² Sən Israillərəja səz qilip mundak deyin: — Əgər Israillarning biri wə yaki Israil zeminda turuwatqan musapirlarning biri Molək butiəja nəslining birini beəixlisa, uningəja əlüm jazasi berilixi kerək; zemindikilər uni qalma-kesək qilsun. ■ ³ Wə Mən Əz yüzümni bu kixigə qarxi qilimən, qünki əzi əz əwladlirining birini Molək butiəja beəixlap mukəddəs jayimni paskina qilip, Mening namimni bulətiəjini üqün uni əz həlkidin üzüp taxlaymən. ⁴ Əgər zeminda turuwatqanlar əz nəslidin birini Moləkkə beəixliəqanda xu kixigə kəzlrini yumup, uning bilən kari bolmisa, xundakla uni əltürmisə, ⁵ Mən Əzüm yüzümni u kixi bilən uning ailisigə qarxi qilimən, uni wə uningəja əgixip buzukqilik qiləuqilar, yəni Moləkning kəynidin yürüp buzukqilik qiləuqilarning həmmisini əz həlkidin üzüp taxlaymən.□

⁶ Jinkəxlər bilən sehərgərlərgə tayinip, ularning kəynigə kirip buzukqilik qilip yürüqilə bolsa, Mən yüzümni xu kixilərgə qarxi qilip, uni əz həlkidin üzüp taxlaymən.■

⁷ Xunga özünqlarni pak qilip mukəddəs bolunglar, qünki Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ■ ⁸ Kanun-bəlgilimilirimni tutup, ularəja əməl qilinglar; Mən bolsam silərni mukəddəs qiləuqi Pərwərdigardurmən.

⁹ Əgər birkim əz atisi yaki anisini qarəjisa, ularəja əlüm jazasi berilmisə bolmaydu; qünki u əz ata-anisini qarətiəjini üqün əz kəni əz beətiəja qixkən bolidu.■

¹⁰ Əgər birkim baxkisining ayali bilən zina qilsa, yəni əz kəxnisining ayali bilən zina qilsa, zina qiləqan ər bilən ayal ikkisi əlüm jazasini tartmisa bolmaydu.■

■ **19:31** Law. 20:6 ■ **19:33** Mis. 22:21 □ **19:36** «bir əfah» — təhminən 2 kürə yaki 22 litr. «bir hın» — təhminən 3.6 litr. ■ **19:36** Pənd. 11:1; 16:11; 20:10 ■ **20:2** Law. 18:21 □ **20:5** «əz həlkidin üzüp taxlaymən» — bu ibarə adətə adəmning Hudaning biwasitə jazasi bilən dunyadin juda qilinixini kərsitidu. ■ **20:6** Law. 19:31 ■ **20:7** Law. 11:44; 19:2; 1Pet. 1:16 ■ **20:9** Mis. 21:17; Pənd. 20:20; Mat. 15:4 ■ **20:10** Law. 18:20; Kan. 22:22; Yh. 8:5

11 Əgər birsi atisining ayali bilən yatsa, öz atisining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkisi ölüm jazasını tartmisa bolmaydu; ularning keni öz bexioğa qüxkən bolidu. □ ■

12 Birsi öz kelini bilən yatsa, ikkisi nijislik kılöjini ügün ölüm jazasını tartmisa bolmaydu; ularning keni öz bexioğa qüxkən bolidu. ■

13 Birsi ayal kixi bilən yatqandək ər kixi bilən yatsa ikkisi yirginqlik ix kılöjan bolidu; ularoğa ölüm jazası berilmisə bolmaydu. Öz keni öz bexioğa qüxkən bolidu. ■

14 Əgər birsi kızı bilən anisini qoxup hotunlukğa alsa pəsəndilik kılöjan bolidu. Ər bilən ikki ayal otta köydürülsun. Xuning bilən aranglarda heq pəsəndilik ix bolmaydu. □ ■

15 Birsi bir haywan bilən munasiwət etküzsə, u ölüm jazasını tartsun, haywannimu ɛltürünglar. ■

16 Əgər ayal kixi bir haywanning kexioğa berip munasiwət kıldursa, ayal bilən haywanning ikkisini ɛltürünglar; öz keni öz bexioğa qüxkən bolidu.

17 Birsi aqa-singlisini, yəni atisidin yaki anisidin bolöjan kizni elip, əwritigə təgsə wə bu kizmu uning əwritigə təgsə uyatlık ix bolidu; xuning ügün ər-ayal ikkisi öz həlkning kez aldidin üzüp taxlansun; u öz aqa yaki singlisining əwritigə təgkəqkə, öz kəbihliki öz bexioğa qüxkən bolidu. ■

18 Birsi adət kərgən aqrık waqtida bir ayal bilən birgə yetip, uning əwritigə təgsə, undaqtə u uning kan mənbəsigə təgkən, ayalmu kan mənbəsini eqip bərgən bolup, ikkisi öz həlkidin üzüp taxlinidu. ■

19 Sən öz anangning aqa-singlisi wə atangning aqa-singlisining əwritigə təgmə; qünki kimki xundaq kilsa yekin tuoqinining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisining öz kəbihliki öz bexioğa qüxkən bolidu. ■

20 Birsi taqisining ayali bilən yatsa taqisining əwritigə təgkən bolidu; ikkilisi öz gunahını öz bexioğa alidu; ular pərzəntsiz ɛlidu. ■

21 Birsi aka-inisining ayalini alsa paskina bir ix bolidu. U öz birtuoqan aka-inisining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisi pərzəntsiz qalidu. □ ■

Paklık, muqəddəslik, itaətməlik

22 Silər Mening barlık kanun bəlgilimilirim bilən barlık həkümlirimni tutup, buningoğa muwapik əməl kilinglar; bolmisa, Mən silərni elip berip turoğuzidoqan zemin silərni kusun qikiriwetidu. ■ 23 Silər Mən aldinglardin həydiwetidoqan əllərnin rəsim-kaidiliri boyiqə mangsanglar bolmaydu; qünki ular bu yirginqlik ixlarning həmmisini kılıp kəldi,

□ 20:11 «atisining ayali» — muxu yərdə əgəy anisi yaki atisining toklini kərsitidu. ■ 20:11 Law. 18:8 ■ 20:12 Law. 18:15 ■ 20:13 Law. 18:22 □ 20:14 «birsı kızı bilən anisini koxup hotunlukğa alsa» — yaki «... birsi kızı bilən anisini koxup ular bilən zina kılıp yatsa...». «otta köydürülük» — ular booquzlanoqandin keyin, əlwəttə. Bu jaza bolsa ularni dəpnə kılınix imtiyazidin məhrum kılıdu. ■ 20:14 Law. 18:17 ■ 20:15 Law. 18:23 ■ 20:17 Law. 18:9 ■ 20:18 Law. 18:19 ■ 20:19 Law. 18:12,13 ■ 20:20 Law. 18:14 □ 20:21 «...U ɛz birtuoqan aka-inisining əwritigə təgkən bolidu; ular ikkilisi pərzəntsiz qalidu» — 18-19-bablarda aqah kılöjan gunahlarınin jazalari 20-babta kərsitilgen bolup, bu jazalarning türleri səkkiz hil: — (1) ölüm jazası (naməlum yol bilən); (2) qalma-kesək kılıx (məsilən, 1-ayət); (3) «öz həlkidin üzüp taxlinix» — Hudaning bir kixini biwasitə jazalap uni bu dunyadin juda kılıxi; (4) «uning keni uning bexioğa qüxidu» — naməlum yol bilən Huda tərripidin ölüm jazası berilidu; (5) dəpnə kılınmay otta köydürülük (booquzlanoqandin keyin); (6) «həlkning kez aldidin üzüp taxlinix» — bu həlkning kez aldidə Huda tərripidin naməlum yol bilən ölüm jazasioğa tartlilix; (7) «öz gunahı öz bexioğa qüxkən bolidu» — buningda, bəlkim, Hudaning xu kixigə biwasitə muwapik əmma naməlum bir jazani qüxürüxi; (8) əwladsiz qaldurux. ■ 20:21 Law. 18:16 ■ 20:22 Law. 18:26

wə xuning üqün ular Manga yirginqlik boldi. ■ ²⁴ Xuning üqün Mən silərgə: «Silər ularning zeminini miras kılıp alisilər; Mən xu süt bilən həsəl aqidiojan zeminini silərgə berimən», dəp eytkanidim; silərni baxқа həlkərdin ayrim kılıoan Hudayinglar Pərwərdigarurmən. ■ ²⁵ Xunga silər pak wə napak qarpaylarni pərk etip, pak wə napak uqar-қанatlarni tonup, Mən silər üqün ayrip, napak kılıp bekitip bərgən janiwarlarning iqidin hərқandiki, qarpay yaki uqar-қанat bolsun yaki yərdə əmiligüqi janiwar bolsun, ularning heqbiri bilən özünqlarni napak kılmanglar. ■ ²⁶ Silər Manga has pak-muқəddəs boluxunglar kerək; qünki Mən Pərwərdigar pak-muқəddəsturmən, silərni Manga has bolsun dəp barlık əllərdin ayrim kılıoanmən.

Jinkəx-jadugərlərdin aqaһ bolux toqruluk

²⁷ Jinkəx yaki sehırgər boləoan hərқandaқ ər yaki hotun kixigə əlüm jazasi berilmisə bolmaydu; həlk ularni qalma-kesək kılsun; ularning qeni öz bexioqa qüxkən bolidu.■

21

Kaһinlarni baxқuridiojan bəlgilimilər

¹ Pərwərdigar Musəoа sөz kılıp mundak dedi: —

Sən kaһinlar boləoan Hərunning oқullirioja mundak degin: — bir kaһin öz həlkining arisidiki əlgənlər wəjidin əzini napak kılmisun. ² Pəкəт əzining yekin tuoқanliri üqün — anisi bilən atisi, oқli bilən kızi wə aka-inisining əlüki түpəylidin əzini napak kılsa bolidu; ³ xuningdək əgər aqa-singlisi ərgə təgməy pak kız hələттə əzi bilən billə turuwatқан bolsa, uning əlüki түpəylidin əzini napak kılsa bolidu; ⁴ qünki *kaһin* öz həlkining arisida mətiwər boləoаqқа, əzini napak kılıp buləoımaslıkı kerək.□

⁵ Kaһinlar bexini yerim-yata kılıp qüxürməsliki, saқilining uq-yanlirini həm qüxürməsliki, bədinigimu zəhim yətküzüp tilmaslıkı kerək, ⁶ bəlkı ular öz Hudasioja muқəddəs turup, Hudasing namini buləoımaslıkı kerək; qünki ular Pərwərdigarəoа atəp otta sunulidiojan qurbanlıqlarni, öz Hudasing nenini sunidu; xunga ular muқəddəs boluxı kerək.

⁷ Ular bir ayalni öz əmrigə aloqanda paһixə ayalnimu, buzuk ayalnimu almaslıkı kerək wə eri qoyuwətkən ayalnimu almısun. Qünki kaһin bolsa öz Hudasioja has muқəddəs kılinoan. ⁸ U Hudayingning nenini sunəoini üqün u sanga nisbətən muқəddəs dəp sanilixi kerək; qünki silərni muқəddəs kılıoуqi Pərwərdigar Əzüm muқəddəsturmən.

⁹ Əgər bir kaһinning kızi paһixilik kılıp əzini buləoıoan kılsa, öz atisini buləoıoan bolidu; u otta keydürülsun.

Bax kaһin toqruluk bəlgilimilər

¹⁰ Bexioja məsiһləz zəyturn meyi төkülgən, kaһinlik kiyimlərni kiyixkə tikləngən, əz qerındaxlirining arisida bax kaһin kılinoan kixi

■ 20:23 Law. 18:3,30 ■ 20:24 Mis. 3:8 ■ 20:25 Law. 11:2; Қан. 14:4 ■ 20:27 Қан. 18:10; 1Sam. 28:7 □ 21:4 «qünki kaһin öz həlkining arisida mətiwər boləoаqқа, əzini napak kılıp buləoımaslıkı kerək» — baxқа birhil tərјimisi: «qünki u (kaһin) öz həlkı iqidə ayalning eri süpitidə əzini napak kılıp buləoımaslıkı kerək». Bu tərјimining mənisi: «u ayal tərəpning uruқ-tuoқanlirining əlüklirigə yekin kəlməsliki, uningəoа təgməsliki kerək».

yalangbax bolmisen, kiyimlirini yirtmisen; □ 11 U yənə heç ölükkə yekinlaxmasliki kerək, hətta atisi wə yaki anisining ölüklirining wəjidin özini napak kılmassliki kerək. □ 12 U wəzipisidə turuwatqanda muqəddəs jaydin hərgiz ayrılmisen wə xuningdək Hudasing muqəddəs jayini bulojimassliki kerək; qünki uning Hudasing uni Özigə has kılojan «məsihləx meyi» uning bexida turidu. Mən Pərwərdigar durmən.

13 U hotun alsa pak kızni elixi kerək; 14 tul wə yaki ərdin koyuwetilgan ayal wə yaki buzuk wə yaki pahixə ayal bolsa bularni almasliki, bəlki öz həlkidin bolojan pak kızni hotunlukka elixi kerək. 15 Bolmisa u öz həlkining arisida öz uruqini napak kılidu; qünki uni muqəddəs kılojuqi Pərwərdigar Məndurmən.

Kahinlar toqrisidiki yənə birnəqqə bəlgilimə

16 Pərwərdigar Musaqə söz kilip mundak dedi: — 17 Sən Hərunə mundak degin: — «Əwladtin-əwladkiqə sening nəslingdin bolojan birsi meyip bolsa, Hudaning nenini sunux üqün yekin kəlmisen; 18 meyip bolojan hərəkəndak kixi hərgiz yekin kəlmisen — yaki kor bolsun, tokur bolsun, panak bolsun yaki bir əzasi yənə bir jüpidin uzun bolojan adəm bolsun, 19 puti yaki kəli sunuk bolsun, 20 dok bolsun, parpa bolsun, kəzidə aq bolsun, kıqixkaq bolojan bolsun, təmrətkə basqan bolsun yaki urukdəni ezilgan hərkim bolsun, □

21 Hərun kahinning nəslidin bolojan undak meyip kixiləring həcberi Pərwərdigarə tap otta sunulidijan nərsilərnə kəltürükə yekin barmisen; undak kixi meyiptur; u öz Hudasing nenini sunuxka yekin kəlmisen. 22 Həlbuki, u öz Hudasing nenini, yəni «əng muqəddəs» wə «muqəddəs» həsəblənojan nərsiləring hər ikkisinin yesun. 23 Pəkət u pərdidin etüp iqkirisigə kirməssliki yaki kurbəngahkımu yekin barmassliki kerək; qünki u meyiptur; bolmisa, u Mening muqəddəs jaylirimi bulojan bolidu; qünki ularni muqəddəs kılojuqi Pərwərdigar Özümdurmən».

24 Bu səzləring həmmisini Musa Hərun bilən uning oququlliri wə Israil-larning həmmisigə eytip bərdi.

22

Muqəddəs nərsilərdin kim bəhrimən bolidu?

1 Pərwərdigar Musaqə söz kilip mundak dedi: —

2 Sən Hərun bilən uning oququlliriə mundak degin: — «Silər Israil-larning Manga atiojan muqəddəs hədiyələrnə ehtiyatqanlik bilən bir tərəp kılinglar, bolmisa ular namimni bulojixi mumkin. Mən Pərwərdigar durmən». 3 Ularə mundak degin: — «Silər hər bir dəwrlərdə, barlik nəsinglərdin hər kəyisi Israil-lar Pərwərdigarə

□ 21:10 «yalangbax bolux» wə «kiyimlərnə yirtix» — hər ikki hərəkət matəm tutuxning birhil ipadisi idi. Bax kahinning alahidə həm muqəddəs wəzipisi bolojaqka, hətta matəm ixliridimu hizmat ornə wə burqidin ayrılmassliki kerək idi (11-12-ayətnimə kerəng). □ 21:11 «U yənə heç ölükkə yekinlaxmasliki kerək,... ölüklirining wəjidin özini napak kılmassliki kerək» — birsi ölükkə təgsə «napak» dəp həsəblənojqaqka, kahin bir ölükkə təgən bolsa əz wəzipisini yürgüzəlməyidijan bolup qalidu. □ 21:20 «yarpa bolsun» — yaki «yigləp qalojan bolsun».

atioqan pak narsilergə napak haləttə yekinlaxsa, undak kixi Mening aldımın üzüp taxlinidu. Mən Pərwərdigardurmən.

⁴ Hərning nəsłidin biri pesə-mahaw yaki aqma kesili bolqan bolsa, pak bolmioqə muqəddəs narsılərdin yemisun. Birkim ölüqning səwəbidin napak bolqan birkimgə wə yaki məniysi eqip kətkən kixigə tegip kətsə, ■

⁵ yaki adəmni napak kilidioqan əmiligüqi janiwaroqa təgsə yaki hərəkəndak yukup kalidioqan napakliqi bar bir adəmgə tegip kətsə, (napakliqi nemidin boluxidin kət'iyənəzər) ⁶ mundak narsilərgə təgkən kixi kəp kirgüqə napak bolup, muqəddəs narsılərdin yemisun. U bədinini suda yusun ⁷ andin kün olturoqanda pak sanilip, muqəddəs narsılərdin yeyixkə bolidu; qünki bular uning ozukidur.

⁸ U *əzlükidin* əlgən wə yaki yirtkuqlar boşup qoyqan haywanni yeyix bilən özini napak kilmisun. Mən Pərwərdigardurmən. ■

⁹ Ular Mening bu tapiloqanlirimni tutuxi kerək; bolmisa, buningoqa iklasizlik kilsa, *xu əlük* tūpəylidin gunahkar bolup əlidu; ularni muqəddəs kiləuqi Pərwərdigar Özümdurmən.

¹⁰ Kahinlaroqa yat bolqan heqkəndak kixi muqəddəs narsılərdin yemisun. Kahinning yenidiki musapir-mehman wə yaki mədikari bolsun ularnu muqəddəs narsılərdin yemisun. ¹¹ Həlbuki, kahin əzi pul qikirip setiwəloqan kul uningdin yeyixkə bolidu; xuningdək uning əyide tuquloqan kiximu uningdin yesə bolidu.

¹² Kahinning kizi yat kixigə təgkən bolsa umu «kətürmə hədiyə» süpitidə ataloqan muqəddəs narsılərdin yemisun. □ ¹³ Ləkin əgər kahinning kizi tul bolup kəlip, yaki qoyup berilip pərzəntsiz haləttə atisining əyigə yenip kəlip, yax wəktidikidək olturoqan bolsa, undakta atisining taamidin yeyələydu; ləkin heqbir yat kixi uningdin yeməsliki kerək. ■

¹⁴ Əgər birkim bilməy, muqəddəs narsılərdin yəp salsa, undakta u uningə xuning bəxtin birini koxup, muqəddəs narsining əzi bilən kahinoqa kayturup bərsun.

¹⁵ *Kahinlar* Israillarning Pərwərdigarəqa atioqan narsilərinu buloqimasliqi kerək; □ ¹⁶ bolmisa, həlk muqəddəs hədiyələrdin yeyixi bilən, kahinlar həlkning gədinigə itaətsizlik gunahini yukləp qoyqan bolidu; qünki ularni muqəddəs kiləuqi Pərwərdigar Özümdurmən». □

Kəsəmgə baəliq kurbanlik wə ihtiyariy kurbanliklar

¹⁷ Pərwərdigar Musəoqa səz kilip mundak dedi: — ¹⁸ Sən Hərun bilən uning oşulliri wə Israillarning həmmisigə mundak degin: — Əgər Israil jəmətidin biri wə yaki Israil zeminida turuwatqan musapirlarning biri əz kəsəmlirigə baəliq kurbanlik yaki ihtiyariy kurbanliqni sunup, Pərwərdigarəqa atəp kəydürmə kurbanlik kilmaqqi bolsa, ¹⁹ undakta u qəbul kilinixi üqün bejirim ərkək kala, qoy yaki əqkilərdin kəltüringlar.

²⁰ Əyibi bolmioqan bir janiwarni sunuxunglar kerək; qünki xundak boləqini silər üqün qəbul kilinmas.

²¹ Birsu kalilərdin yaki uxək maldin əz kəsəmlirigə baəliq kurbanlik yaki ihtiyariy kurbanliqni sunup, Pərwərdigarəqa atəp inakliq kurbanliqi

■ 22:4 Law. 15:2 ■ 22:8 Mis. 22:31; Law. 17:15; Əz. 44:31 □ 22:12 «yat kixi» — muxu yərdə kahin bolmioqan kixini kərsitidu. ■ 22:13 Law. 10:14 □ 22:15 «Kahinlar» — ibranuy tilida «Ular». Kahinlar həlkning muqəddəs narsılərdin yeməsliligə məs'ul idi (16-ayətni kəring). Bəzi alimlar «ular»ni «həlk» dəp tərijimə kilidu. □ 22:16 «qünki uning muqəddəs kiləuqi Pərwərdigar Özümdurmən» — muxu yərdə «ularni» bəlkim kahinlarning əzlini kərsitixi mumkin.

kilmaqçı bolsa, sunuloqan haywan qobul qilinixi uqun bejirim boluxi kerak; uning heqqandak ayibi bolmisun. ■ 22 Kor yaki aksak-qolak, qonak yaki yarisi yiringdap katkən, təmrətkə baskan yaki kotur-qaka besip qalqan haywanlar bolsa — bularni Pərwərdigarqa atap sunsanglar yaki bularni Pərwərdigarqa atap qurbanlik süpitidə qurbangahqa otta köydürsənglar bolmaydu.

23 Torpak yaki koyning məlum jüp əzasidin biri uzunrak ya kiska bolsa, mundaklarni ihtiyariy qurbanlik süpitidə ötküzsəng bolidu, lekin kəsəmgə baqlıq bolsa qurbanlik uqun qobul qilinmas.

24 Urukđini zəhimləngən, ezilip katkən, yeriloqan yaki piqiloqan haywanni Pərwərdigarqa atap qurbanlik qilmanglar. Mundak ixni öz zeminlardimu hərgiz qilmanglar.

25 Hudayinglarning neni süpitidə yaqa yurtluq kixining qolidin xundak haywanlardin heqqaysisini elip sunmanglar; qunki ular meyip boloaqqa, silər uqun qobul qilinmaydu.□

Baxqa birnaqqə bəlgilimə

26 Pərwərdigar Musaqqa sez qilip mundak dedi: — 27 Bir mozay, qoza yaki oşlak tuqulsa yəttə kungiqə anisini əmsun; səkkizinçi künidin baxlap Pərwərdigarqa atap otta sunidoqan qurbanlik süpitidə qobul boluxqa yaraydu.□

28 Məyli kala bolsun, koy bolsun, silər anisi bilən balisini bir kündə boşuzlimanglar.

29 Silər Pərwərdigarqa atap bir təxəkkür qurbanliqi sunmaqçı bolsanglar, qobul qilinixqa layiq bolqan yol bilən sununglar. 30 U sunuloqan künidə yeyilixi kerak; uningdin heqnemini ətisigə kaldurmasliqinglar kerak. Mən Pərwərdigardurmən.■

31 Silər Mening əmrlirimni qing tutup, ularqa əməl qilinglar. Mən Pərwərdigardurmən. 32 Mening muqəddəs namimni bulojimanglar, Mən əmdi Israillarning arisida muqəddəs dəp bilinimən. Mən silərni muqəddəs qiloquci Pərwərdigar bolup, 33 Hudayinglar boluxqa silərni Misir zeminidin qikirip kəldim. Mən Pərwərdigardurmən.

23

Huda Israiloqa bekitkən heyət-bayramlar

■ 22:21 Qan. 15:21; 17:1 □ 22:25 «Hudayinglarning neni» — uningqa ataloqan türlük hədiyə-qurbanliqlar. Muxu yərdə kəzdə tutuloqini haywanlardur. Baxqa birhil tərjimisi: «Hudayinglarning neni süpitidə silər yaqa yurtluq kixining qolidin heq qurbanliqni elip sunmanglar wə silər xundak haywanlar (meyip haywanlar)din heqqaysisini sunmanglar; qunki ular meyip boloaqqa, silər uqun qobul qilinmaydu». Ləkin bizningqə bu tərjimə toqra əməs; qunki Musaqqa quxürülgən qanon boyiqə yaqa yurtluqlar hətnə qobul qilsa, qurbanliqlarni sunuxqa bolatti. «silər uqun qobul qilinmaydu» — muxu yərdə «silər» qurbanlik sunoqan yaqa yurtluqni öz iqigə alidu. □ 22:27 «anisini əmsun» — ibranıy tilida «ana astida tursun».

■ 22:30 Law. 7:15

¹ Pərwərdigar Musağa söz qilib mundak dedi: — ² Sən Israillaroğa mundak degin: — Pərwərdigar bekitkən heytlar, silər mukəddəs sorunlar bolsun dəp qakirip jakarlaydiğan heytlirim mana munulardur: —□

³ (altə kün ix-əmgək kilinsun; lekin yəttinçi kün «has xabat küni», mukəddəs sorunlar küni bolidu; u küni heqkandak ix-əmgək qilmanglar. Kəyərdila tursanglar bu kün Pərwərdigarğa ataloğan xabat küni bolidu).□ ■

«Ətüp ketix heyti» wə «petir nan heyti»

⁴ Silər bekitilgən künliri mukəddəs sorunlar bolsun dəp qakirip jakarlaydiğan, Pərwərdigarning heytliri mana munulardur: —□ ⁵ Birinçi ayniq on tətinqi küni gugumda Pərwərdigarğa ataloğan «ətüp ketix heyti» bolidu.□ ■

⁶ Xu ayniq on bəxinçi küni Pərwərdigarğa ataloğan «petir nan» heyti bolidu; silər yəttə küngiqə petir nan yəysilər. ⁷ Birinçi künidə silər mukəddəs yiojilix qilib, heqkandak ix-əmgək qilmanglar. ⁸ Silər yəttə küngiqə Pərwərdigarğa atap otta sunidiğan kurbanliklarni sunup turunglar. Yəttinçi künidə mukəddəs yiojilix bolidu; heqkandak ix-əmgək qilmanglar.

«Dəsləpki həsul» heyti

⁹ Pərwərdigar Musağa söz qilib mundak dedi: —

¹⁰ Sən Israillaroğa mundak degin: — Silər Mən özunglarğa təkdin kilidiğan zeminğa kirip, uningdin həsul yiojkiniglarda, həsulunglarning dəsləpki pixkinidin bir baqlamni kahinning kexioğa elip beringlar. □ ¹¹ Kahin silər üqün qobul boluxka uni Pərwərdigarning aldida pulanglatqan waqit bolsa xabatning ətisi bolidu.

□ **23:2 «Pərwərdigar bekitkən heytlar»** — muxu ibarini toqirirak bayan kilsak «Pərwərdigar bekitkən waqit-pəsillər» degən bolidu. Bu «pəsil-waqitlar»ning kəpinqisi xadlinidiğan, huxal pəytlər bolsimu, lekin «kafarət küni» undak kün əməs. **«sorunlar»** — muxu yərdə «sorun» (yaki «yiojilix») degən söz «sorunğa qakirilix» degən mənini bildüridu. Nəgə qakirilidu? Təkitlinidiğan ix həlkning jəm boluxi əməs, bəlki **«Hudaning yenioğa yiojilixka qakirilix»**tin ibarəttur. Əməliyətə, bəzi heytlar wə xabat künliridə həlkning həmmisi yiojilip əməs, bəlki hər bir ailə «kəyərdə tursa», xu öy-qədirlarda jəm bolup Huda bərgən aramdin bəhrimən bolidu. Xundakla ular xu küni Hudani seoinip, uningğa təxəkkür-mədhijə qayturuxi mumkin, lekin bu ixlar mukəddəs qanunda rəsmiy bekitilgən əməs. □ **23:3 «has xabat küni»** — ibranij tilida «xabatlarning xabati» — məhsus aram alidiğan kün. **«sorunlar»** — muxu «sorunlar» degəning mənisi toqirulux 2-ayəttiki izahatni kəring. **«xabat küni»** — muxu yərdə «xabat küni»ning tiloğa elinixining səwəbi bəlkim xuki, məlum bir heyət xabat küniyə toqira kelip qaloğan bolsa, xu künidə ohxaxla ix qilmaya aram elixi kərek idi. ■ **23:3** Mis. 20:9; 23:12; Qan. 5:13; Luqa 13:14

□ **23:4 «Pərwərdigarning heytliri»** — heytlar toqirulux «Qəl.» 28-bab, «Qan.» 16:1-17nimu kəring. □ **23:5 «gugumda»** — ibranij tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilinidu — Demək, kün petiwatqan qaoqdin qarangoğu quxkūqə boluğan ariliktiki waqit. **«ətüp ketix**

«pasha» heyti — bu heyət toqirulux «Misirdin qixix» 12-bab, bolupmu 13-ayət wə izahatini, xundakla «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **23:5** Mis. 12:18; 23:15; Qəl. 28:16; Qan. 16:1

□ **23:10 «həsulunglarning dəsləpki pixkinidin bir baqlamni kahinning kexioğa elip beringlar»** — bu ayəttiki həsul bolsa arpa həsuli idi. Buqday həsuli keyin bolidu (16-ayət).

□ 12 Silər uni pulanglatқан күндə silər bir yaxça kirgən bejirim bir kəzini Pərwərdigarəta atəp kəydürmə kurbənlük süpitidə sununglar; 13 xuningəta kəxup əxlik hədiyə süpitidə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bir əfəhning ondin birini Pərwərdigarəta huxbuy kəltürsun dəp otta sununglar; buningəta kəxup xarəb hədiyə süpitidə xarəbtin bir hinning tətтин birini sununglar. 14 Silər Hüdəyingerəta has boləjan bu hədiyəni sunidojan күndin ilgiri *yengi həsuldin* həqnəmini, nə nan nə kəmaq nə kək bəx bolsun yemənglar. Bu dəwərdin-dəwərgiqə silər üqün kəyərdə tursənglar əbədiy bir bəlgilimə bolsun.

«Həptilər həyti» — bəzidə «orma həyti», «dəsləpki orma həyti» dəpmu atilidu

15 Andin silər xu xəbat күnning ətisidin, yəni xu bir bəqləmnə pulanglatma hədiyə süpitidə sunəjan күnning ətisidin tartip, yəttə həptə sanənglar (ular toluk həptə boluxi kərək); ■ 16 yəttinqi xəbatning ikkinqi күnigiqə əllik күnni sanənglar; andin Pərwərdigarəta atəp yengi *həsuldin* bir əxlik hədiyə sununglar. 17 Özünglar turuwatқан jaylardin pulanglatma hədiyə süpitidə esil undin bir əfəhning ondin ikkisidə etilgən ikki nanni elip kəltürənglar; ular eqitku selip etilgən bolsun; bular Pərwərdigarəta atəlan dəsləpki həsul hədiyəsi dəp həsəblinidu. □

18 Nandin bəxça yənə bir yaxlik yəttə bejirim kəza, yax bir torpaq wə ikki kəqkərnə kəydürmə kurbənlük süpitidə Pərwərdigarəta atəp sununglar; ularəta has əxlik hədiyəliri wə xarəb hədiyəlirini kəxup, həmmisi Pərwərdigarəta huxbuy kəltürəxkə sunulsun.

19 Buningdin bəxça silər gənəh kurbənlük üqün bir tekini, inəklük kurbənlük üqün bir yaxlik ikki kəzini kəltürənglar; 20 kəhün bulərnə, yəni xu ikki kəzini dəsləpki həsul nənlirota kəxup pulanglatma hədiyə süpitidə Pərwərdigarəta aldida pulanglatsun. Bular bolsa Pərwərdigarəta atəlan muqəddəs sanilip, kəhinoə təgsun. 21 Xu күni silər «bügün bizlərgə muqəddəs yiojilix bolidu» dəp jəkarlanglar; xu күni həqkəndək ix-əmgək kilmənglar. Bu silər üqün kəyərdilə tursənglar əbədiy bir bəlgilimə bolidu.

Həsul orux toqruluk bəlgilimə

22 Etizingning buləng-puqkəkliriojigə tamən yiojəwəlmənglar, wə həsulungdin kələjan wasəgni teriwəlmiojin, bəlkə bulərnə kəmbəoqəllər bilən musəpirlərəta kəyojin. Mən Özüm Hüdəyinger Pərwərdigardurmən. ■

«Kanay qelix həyti»

23 Pərwərdigarəta Musəta mundaq dēdi: — 24 Sən İsrəillərəta mundaq dēgin:

Silər yəttinqi əyning birinqi күni toluk arəm elip, kanaylar qelinix bilən əslətmə yosunda həyt kəlip, muqəddəs sorunlarnə tüzənglar. □ ■

□ 23:11 «uni pulanglatқан wəktə bəla xəbatning ətisi bolidu» — «ətüp ketix» (birinqi əyning on tətinqi күni) həytining ətisidin bəxlap yəttə күnlük «pətir nən həyt» bolidu. Yəhədiyən əniliri boyiqə bu yəttə күn iqidə kəlgən xəbat күnining ikkinqi күni «dəsləpki həsul həyti» bolidu.

■ 23:15 Kən. 16:9,10 □ 23:17 «bular ... dəsləpki həsul hədiyəsi dəp həsəblinidu» — bu həsul bolsa, buqday həsulı idi. «Dəsləpki həsul həyti» diki həsul bolsa arpa həsulı idi. ■ 23:22 Law. 19:9; Kən. 24:19 □ 23:24 «kanaylar» — yəki «burəqlər» (kəqkərnəning mungügüzli).

■ 23:24 Qel. 29:1

²⁵ U kundə heçqandak ix-əmgək kılmanglar; Pərwərdigarəta atəp otta sunulidəjan bir qurbanlık sununglar.

«Kafarət küni»

²⁶ Pərwərdigar Musəta səz kılip mundak dedi: —

²⁷ Yəttinqi ayninq oninqi küni bolsa kafarət küni bolidu; u küni silər üqün muqəddəs yioqilix küni bolidu; xu küni nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutup, Pərwərdigarəta atəp otta sunulidəjan qurbanlıkni sununglar; □ ■ ²⁸ U kundə heçqandak ix-əmgək kılmanglar; qünki u bir kafarət küni bolup, xu küni özünglar üqün Hudayinglar Pərwərdigar aldida kafarət kılinixka bekitilgəndur. ²⁹ Hərkim xu küni nəpsini tartmay əzini təwən tutmisa əz həlkəidin üzüp taxlinidu. ³⁰ Kimdəkim xu kundimu hərəkəndak bir ix kılsa, Mən xu ədəmni əz həlkəidin üzüp taxlaymən. ³¹ Xu küni heçqandak ix kılmanglar; bu dəwərdin-dəwərgiqə silər üqün kəyərdə tursanglar bir əbədiy bəlgilimə bolidu. ³² U küni silər üqün toluk aram alidəjan xabat küni bolidu; nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutunglar. Xu ayninq tokquzinqi küni gugumdin tartip ətisi gugumiqə xabat küniyə riayə kılip aram elinglar.

«Kəpilər həyti»

³³ Pərwərdigar Musəta səz kılip mundak dedi: —

³⁴ Sən Israillərəta mundak degin: — Yəttinqi ayninq on bəxinqi künidin baxlap, yəttə küngiqə Pərwərdigarning «kəpilər həyti» bolidu. □ ■ ³⁵ Birinqi kundə muqəddəs yioqilix bolidu; heçqandak ix-əmgək kılmanglar. ³⁶ Yəttə küngiqə Pərwərdigarəta atəp otta sunulidəjan qurbanlık sununglar; səkkizinqi kundə silərgə muqəddəs yioqilix bolidu; Pərwərdigarəta atəp otta sunulidəjan qurbanlık sununglar. Bu əzi təntənilik yioqilix bolətaq, u küni heçqandak ix-əmgək kılmanglar.■

³⁷ Silər «muqəddəs sorunlar bolsun» dəp jakarlaydəjan, yəni Pərwərdigar bekitkən həytlər mana xulardur. Xu sorunlarda silər hərəkəysi küngə bekitilgini boyiqə, Pərwərdigarəta atəp otta sunulidəjan hədiyə-qurbanlık, yəni kəydürmə qurbanlık, axlık hədiyə, baxka hərhil qurbanliklər wə xarab hədiyələrni sunisilər; ³⁸ bulardın baxka, Pərwərdigarning xabat künlirini tutisilər wə Pərwərdigarəta atəp kaləjan hədiyəlirnglarni bərip, kəsəm qurbanliklirnglarning həmmisini ada kılip, ihtiyariy qurbanliklirnglarning həmmisini sunisilər.

³⁹ Silər əmdi zemindin həsul-məhsulatlrini yioqip bolup, yəttinqi ayninq on bəxinqi künidin baxlap yəttə küni Pərwərdigarning həytini ətküzünglar. Birinqi küni toluk aram elix bolidu, səkkizinqi konidimu toluk aram elix bolidu. □ ⁴⁰ Birinqi küni silər esil dərəhlərdin xah-putaklarni qatəp, yəni horma dərəhliri bilən koyuk yopurməklək dərəhlərdin xahlirini kesip, erik boyidiki səgət qiwiklirini kırkip Hudayinglar Pərwərdigar aldida yəttə künni xundak xad-huram ətküzisilər. □

□ 23:27 «kafarət küni» — ibranıy tilida «kafarətlər küni». «nəpsinglarni tartip özünglarni təwən tutup, ...» — ibranıy tilida birlə səz bilən ipadiliduru. Yəhudıy ən'ənili riayətə bu ixlər roza tutuxni əz iqiğə alattı. 16:29-31nimu kəring. ■ 23:27 Law. 16:29,31; Qel. 29:7 □ 23:34 «yəttinqi ay» — ibranıy tilida «bu yəttinqi ay». ■ 23:34 Mis. 23:16; Qel. 29:12; Kan. 16:15 ■ 23:36 Yh. 7:37 □ 23:39 «hosul-məhsulatlrini» — muxu «hosul-məhsulatlrini» axliqlər həmmi hərhil mewa-qiwə məhsulatlrini əz iqiğə alidu. □ 23:40 «esil dərəhlərdin xah-putaklarni qatəp, ...» — ibranıy tilida «esil dərəhlərdin mewini qatəp, ...».

41 Silər hər yili bu yəttə künni Pərwərdigarğa atioqan bir heyət süpitidə ötküzünglar; dəwrdin-dəwrgiqə bu silər üqün əbədiy bir bəlgilimə bolidu. Silər heytni yəttinçi ayda ötküzünglar. 42 Yəttə küngiqə kəpirlərdə turunglar. Israilda tuşuloqanlarning həmmisi kəpidə tursun. □ 43 Buning bilən Mən Israillarni Misir zeminidin qıqarəşinimda, ularni kəpirlərdə tuşuzəşinimni əwladliringlar bilidu. Özüm Hudayinglar Pərwərdigardurmən. 44 Xundak kılıp Musa Pərwərdigarning bekitkən xu heytlirini Israillarğa bayan kildi.

24

«Qiraşdan» wə «təkdım nan xirəsi toşrisidiki bəlgilimilər

1 Pərwərdigar Musarğa söz kılıp mundak dedi: —

2 Israillarğa qiraş həmixə yenik turuxi üqün zəytundin soqup qıqiriləşan sap mayni sanga elip kelixkə buyruşin. 3 Hərun jamaət qedirining iqidə, həküm-guwaşlık sanduqining udulidiki pərdining sirtida hər keçisi ətigəngiqə Pərwərdigarning aldida qiraşlarni xundak pərləp tursun. Bu dəwrdin-dəwrgiqə silər üqün əbədiy bir bəlgilimə bolidu. □ 4 Hərun həmixə Pərwərdigarning aldida bu qiraşlarni pak qiraşdanning üstigə tizip koysun. □

5 Sən yənə esil buşday unidin on ikki tokaqni ətkin. Hər bir tokaq bir əfahning ondin ikkisigə barawər bolsun. 6 Andin sən Pərwərdigarning aldidiki pak xirəning üstigə altidin ikki qatar kılıp tizəşin. □ 7 Hər bir qatarning üstigə sap məstiki koşəşin; xuning bilən ular Pərwərdigarğa atap otta sunulidəşan hədiyə, əslətmə nan bolidu.

8 Bularni u Israillarğa wakalitən hər bir xabat küni Pərwərdigarning aldida tizsun; bu əbədiy bir əhdidur. 9 Nanlar Hərun bilən uning oşullirəşə təwə bolidu; ular ularni muşəddəs jayda yesun; çünki bu nərsilər Pərwərdigarğa atap otta sunuləşan nərsilər iqidə «əng muşəddəsleşning biri» dəp sanılıp, Hərunəşə təwə bolidu; bu əbədiy bir bəlgilimidur. ■

Hudaning namioğa kupurluk kılıx gunahning jazasi

10 Anisi Israilli, atisi Misirlik bir oşul bar idi. U Israillarning arisəşə bardı; u qedirəşə bir Israilli bilən uruxup kaldı. 11 Ular soxuxkənda Israilli ayalning oşli kupurluk kılıp, *Pərwərdigarning* namini buləşə qarəşdi. Həlk uni Musaning aldışə elip bardı. U kixining anisining ismi Xelomit

□ 23:42 «Yəttə küngiqə kəpirlərdə turunglar, ...» — bu kəpilər yukiridiki xah-qiwiklərdin yasilixi kerək. □ 24:3 «həküm-guwaşlık sanduqi» — muxu yərdə «həküm-guwaşlık» Hudaning Israiləşə boləşan tüp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən boləşan əhdisini kersitidu; Hudaning muşəddəs mahiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kilişəşəşə, «həküm-guwaş» dəpmu atilidu. Okurmənlərgə ayanki, xu əmrlər əhdə sanduqi iqidə saşlaklık tax tahtaylar üstidə pütüklük idi. Xunga bəzidə sanduq «həküm-guwaşlık sanduqi», ibadət qediri bolsa, «həküm-guwaşlık qediri» dəp atilidu. □ 24:4 «pak qiraşdan» — yaki «sap altun qiraşdan». □ 24:6 «pak xirə» — yaki «sap altun xirə». ■ 24:9 Mis. 29:32; Law. 8:31; 1Sam. 21:6; Mat. 12:4

bolup, u Dan kəbilisidin bolqan Dibrining kizi idi. □ ¹² Xuning bilən ular Pərwərdigarning həküm buyruki qikkuqə u kixini solap koydi. □

¹³ Andin Pərwərdigar Musaşa söz kilip mundak dedi: —

¹⁴ Karoioquqini qedirgahning taxkirişa elip qikinglar. Uning eytkinini angliotlanlarning həmmisi kollirini uning bexişa koysun, andin pütkül jamaət bir bolup uni qalma-kesək kilsun.

¹⁵ Həmdə sən Israillarğa mundak degin: — Əgər birkim öz Hudasini həkərətəp karəjisa öz gunahini tartidu. ¹⁶ Pərwərdigarning namioşa kupurluk kiləjan hərқandak kixi əlümgə məhkum kilinsun; pütkül jamaət qoқum bir bolup uni qalma-kesək kilsun; məyli u musapir bolsun yaki yərlik bolsun, *muқəddəs* namoşa kupurluk kilsa əltürilsun. □

¹⁷ Əgər birsi baxқа birsini urup əltürsə, u əlümgə məhkum kilinsun.

¹⁸ Birsi bir qarpayni əltürsə, uning üqün haywannı tələp, janşa-jan tələp bərsun.

¹⁹ Birkim öz qoxnisini meyip kilsa, u əzgigə қandak kiləjan bolsa, uning əzigimu xundak kilinsun. ²⁰ Birər əzasi sunduruwetilən bolsa, uningmu sundurulsun; kəzigə-kəz, qixişa-qix nakar kilinsun; baxқа kixini қandak zəhimləndürgən bolsa umu həm xundak kilinsun. ■

²¹ Kimdəkim bir qarpayni əltürsə, qarpay tələp bərsun; adəmnı urup əltürgən kixi bolsa, əlüm jazasişa məhkum kilinsun.

²² Silərdə birla қanun bolsun. musapir yaki yərlik bolsun, barawər muamilə kilinsun; qünki Mən Hodayinglar Pərwərdigardurmən.

²³ Musa Israillarğa xularnı dedi; xuning bilən ular xu karəioquqini qedirgahning taxkirişa elip qikip, qalma-kesək kildi. Xundak kilip, Israillar Pərwərdigarning Musaşa əmr kiləjindək kildi.

25

Zeminning «xabat yili»

¹ Pərwərdigar Sinay teşida Musaşa söz kilip mundak dedi: — ² Sən Israillarğa mundak degin: — Mən silərgə beridişan zeminşa kirgininglarda u zeminning əzimu Pərwərdigarğa atap bir xabat aramini alsun. ■ ³ Sən altə yil etizingni terip, altə yil tallıq beşingni qatap, ulardin hösullarnı yioşin; ⁴ əmma yəttinqi yili zeminning əzi üqün bir «xabatlık aram» bolsun; u Pərwərdigarğa atalojan bir «xabat» həsablinidu. Xu yili sən etizingni terimaysən wə tallıqingni qatimaysən. ⁵ Əzlükidin ünüp qikқан hösulni ormayşən; wə qatalmişan talliringning üzümlirini üzməysən; qünki xu yil zemin aram alidişan yildur.

⁶ Həlbuki, zemin xabat yilida qikarəjan hösul həmminglarğa ozuk bolidu, yəni əzüng üqün, қul-dediking üqün, mədikaring üqün wə seningkidə turuwatқан musapir üqün, xuningdək mal-waranliring üqün

□ **24:11 «muқəddəs nam»** — muxu yərdə ibranıy tilida «muқəddəs nam» əməs, pəқət «Nam» deyilidu. Demək, Pərwərdigarning nami (16-ayətni kərug). □ **24:12 «...Pərwərdigarning həküm buyruki qikkuqə,...»** — ibranıy tilida «...Pərwərdigarning aqzioşa қarap, u həküm qikarəuqə,...».

□ **24:16 «muқəddəs nam»** — muxu yərdə ibranıy tilida pəқət «Nam» deyilidu.

■ **24:20** Mis. 21:24; Қan. 19:21; Mat. 5:38 ■ **25:2** Mis. 23:10

7 Wə zeminigdiki yawayi haywanlar üqünmu ozuk bolidu; zeminning hëmmë hösuli ozuk bolidu.□

«Kanay-buroja qalidioqan yili», yëni «azadliq yili», «xadliq yili»

8 Xuningdäk sën yättë qetimlik xabat yilini, yëni yättë hëssë yättë yilni sanioqin; yättë xabat yil künliri qirik tokkuz yil bolidu. 9 Xunqilik waqit etüp, yëttinqi ayda, ayning oninqi küni, kafarët künidë buröja qelip sadasini yukiri qikirisilër; kafarët küninging özidë silër pütkül zeminglarda buröjining sadasini anglitisilër.

10 Xu ëllikinqi yilini silër mukëddës döp bilip, pütkül zeminda uningda barliq turuwatqanlarning hëmmisigë azadliqni jakarlixinglar keräk. Xu yil silërgë «azadliq yili» bolidu, hërbiringlar öz yër-mülükliringlaröja kaytsilër, hërbiringlar öz ailë-jëmätiringlaröja kaytip barisilër. □ 11 Bu ëllikinqi yili silërgë bir azadliq yili bolsun; u yili heq nemë terimaysilër, ezlükidin ünüp qikqan hösulnimu ormayzilër wë qatalmioqan talliringlarning üzümlirininimu yioqmaysilër. 12 Qünki bu azadliq yili bolup, silërgë mukëddës hësablsun; uning hösulini bolsa, etiz-dalilardin tepip hëmminglar yaysilër.□

Yër-mülüklëring yanduruluxi

13 Azadliq yili aranglardiki hërbir adëm öz yër-mülkigë kaytsun. 14 Silër qoxnanglaröja birnemë setip bërsanglar, yaki qoxnanglardin birnemë setiwalsanglar, bir-biringlarni bozäk qilmanglar. □ 15 Qoxnangdin yërnü setiwalsang, undaqta «azadliq yili»din keyin ötkän yillarning sanini hëسابlap uningdin setiwelixing keräk; umu qaloqan yillarning sanioja qarap, yërnü keyinki hösullirioja asasen sanga setip bërsun.

16 «Azadliq yili»*oqiqä* bolöqan yillar köpräk bolsa, bahasini xuningöja muwapik yukiri këtürisën; qaloqan yillar azrak bolsa, bahasini xuningöja muwapik kemäytsun. Qünki qaloqan yillarning hösulliri qanqë bolsa, u xu boyiqë sanga setip beridu. 17 Silër bir-biringlarni bozäk qilmanglar, bëlki Hudayinglardin qorkunglar; qünki Mën bolsam Hudayinglar Përwërdigardurmën.

18 Silër Mening bëlqilimilirimni tutup, hëkümlirimdë turup, xularöja ëmël kilinglar; silër xundäk qilsanglar, zeminiglarda tinq-aman turisilër.

19 Xuning bilën zemin silërgë öz mewisini beridu, silër toyöqdäk yëp, uningda tinq-aman turisilër.

20 Əgër silër: — Mana, bizgë terip hösulni yioqixqa ijazët berilmisë, yëttinqi yili nemë yëymiz, döp sorisanglar, 21 *silërgë mälum bolsunki*, altinqi yilida üq yilning hösulini bërsun döp, Mën üstinglaröja bërikitimni

□ 25:7 «... zeminigdiki yawayi haywanlar üqünmu ozuk bolidu; zeminning hëmmë hösuli ozuk bolidu» — demäk, (1) etiz-tallikning igisi ez yeridin ezlükidin ünüp qikqan «täbiy hösul»ni oroq wë piqak bilën hërgiz almasliki keräk; (2) barliq hälk xu «täbiy hösul»din, xundakla hërhil dërähläring mewisini wë zemindiki baxkä täbiy ozuklukni (kimning yeridë boluxidin kët'ynözär) halioqanqë kol bilën üzsë bolatti; (3) hëtta zemindiki yawayi haywanlarmu uningdin bährimën boluxqa bolatti; xuning üqün etiz ëtrapidiki qit-qaxalarni eqip berixi keräk idi. □ 25:10 «Azadliq yili» — əslidë ibranıy tılıda «buröja (qelix) yili» döp atılattı. Keyin, uning qüxənqisi tezlä «azadliq yili», «xadliq yili» degengë özgërdi. □ 25:12 «xabat yili» — bu ix toqrısıdiki bëlqilimilärni, 5-7-ayëtlërdin wë izahätliridin kerüing. □ 25:14 «Silër qoxnanglaröja birnemë setip bërsanglar, yaki qoxnanglardin birnemë setiwalsanglar» — bu ayëttiki «birnemë» xübhısizki yër-zeminlarni yaki igilikni kërşitidu (13-ayëtni kerüing).

«qūx» dāp buyruymān. ²² Wə xundaq boliduki, silər səkkizinchi yili teriysilər, əmma tokkuzinchi yiloiqə exip qaloqan kona hosuldin tehiqə yəysilər; xu tokkuzinchi yiloiqə silər kona axliktin yəysilər.

²³ Yər-zemin setilsa, mənggülik setilmisun, qünki zeminning özi Meningkidur, silər bolsanglar Mening yenimdiki musapir wə mehman, halas. ²⁴ Silər igə bolidioqan pütkül zeminda yər-zeminning igilirigə uni «kayturuwelix hokuki»ni yaritip berixinglar kerək. ²⁵ Əgər qerindaxliringlardin biri kəmbəoəllixip, öz miras yerini setiwətkən bolsa, uning yekin tuokini, yəni «həmjəmət xapaətqi»si kelip öz qerindixi satqan yəni kayturup setiwalsun. □ ²⁶ Əgər uning heq xapaətqi tuokini bolmisa, lekin u yanduruwelixka kerəklik pulni tapalisa, □ ²⁷ Undaqa satkiniqə qanqə yil boləanlikini hesablap, *azadlik yiloiqə* qaloqan yillar üqün setiwəloqan kixigə muwapik pul berip, öz yerigə kaytsun. ²⁸ Lekin əgər u yanduruwelixka kerəklik pulni tapalmisa, əzi setip bərgən yər azadlik yiloiqə aloquqining qolida tursun; azadlik yili kəlgəndə yər yər setiwəloquqining qolidin qiqsun, öz igisi öz yər-mülkigə kaytsun.

Setip bərgən öylər toqruluk

²⁹ Əgər birsi sepillik xəhərnin igidiki bir turaloju əyni satqan bolsa, setip bir yil iqidə uni yanduruwelix hokuki bardur. Toluk bir yil tūgəp boləuqə, yanduruwelix hokuki bardur. ³⁰ Lekin pütün yil iqidə yanduruwelinnmisa, sepillik xəhərnin igidiki bu əy nəsilədin-nəsilgə aloqan kixining qolida bolup, azadlik yili kəlsimu yandurulmas.

³¹ Lekin sepilsiz kəntlərnin əyliri bolsa zeminning etizliridək hesablinidu; ularni yandurup setiwəloqili bolidu; azadlik yili kəlgəndə əsli igisining qoləqa yandurulidu.

³² Lekin Lawiy xəhərliridə bolsa, Lawiyalar öz mirasi boləan xəhərlərdiki əylirini halisa hərkaqan kayturuwelix hokuki bardur. □ ³³ Lawiyalardin əylirini, yəni öz mirasi boləan xəhərdiki bir əyni kayturuwelix hokuki bar bolsimu, *lekin kayturup almioqan bolsa*, undak əhwalda u azadlik yili kəlgəndə yandurulidu; qünki Lawiy xəhərlirining əyliri bolsa Lawiyalarning Israillarning arisidiki mirasi bolidu. □ ³⁴ Xundaq həm bularning xəhərlirining qerisidiki etiz-yərliri bolsa, ularning əbədiy mirasi boləqaqqa, setilsa bolmaydu. □

Qəzələr wə kullar toqruluk bəlgilimilər

□ **25:25 «həmjəmət xapaətqi»** — muxu sez ibraniy tilidiki «goel»ning tərjimisidur. Təwrattiki nuroqun yərlərdə bu sez tepilidu (məsilən, «Ayup» 19:25ni wə izahatni kəring). Bəzidə «həmjəmət kutkuzəuqi» dāp tərijimə kilinidu. Bu sez omumən birsining məlum awariqilikkə uqrioqinida, uningəqa tuəqanqilik (həmjəmətlik) kilip uni kutkuzux üqün bədəl təleydioqan kutkuzəuqi tuokini bilduridu. □ **25:26 «lekin u yanduruwelixka kerəklik pulni tapalisa»** — ibraniy tilida «u» «uning qoli» degən sez bilən ipadilinidu. □ **25:32 «Lawiyalarning xəhərliri»** — İsrail iqidə Lawiyalarəqa əlahidə has boləan 48 xəhər bar idi («Qel.» 35-bab, «Yəxua» 21-babni kəring).

□ **25:33 «Lawiyalardin biri əylirini... kayturuwelix hokuki bar bolsimu, ... u azadlik yili kəlgəndə yandurulidu»** — yaki «Əgər Lawiyalardin biri baxqa birsidin (yəni baxqa bir Lawiy adəmdin) öz mirasi boləan xəhəridə bir əyni setiwalsimu, azadlik yili kəlgəndə yandurulidu». Bu ayətnin yanə bəzi baxqa tərijimiliri yaki xəhərliri uqrixu mumkin. □ **25:34 «... bularning xəhərlirining qerisidiki etiz-yərliri ... setilsa bolmaydu»** — bu etizlar ularning hususiy təəllukəti əməs, bəliki ularning «kollektip» təəllukəti idi.

³⁵ Sanga qoxna bolqan, qerindaxliringlardin biri kəmbəqəllixip, əz jenini baqalmay qalsa, sən uni musapir yaki yaqa yurtluq mehmandək yeningda turquzup, uningdin həwər alojin. ³⁶ Sən uningdin əsüm wə yaki payda almiojin; sən Hudayingdin qorkup, qerindixingni qexingda turuxka qoyojin. ■ ³⁷ Pulungni uningqə əsümgə bərmə, axliqingnimu payda elix məksitidə uningqə ətnə bərmigin.

³⁸ Hudayinglar boluxka, Qanaan zeminini silərgə berixkə siləрни Misir zeminidin qikirip kəlgən Hudayinglar Pərwərdigar Əzümduqmən.

³⁹ Əgər sanga qoxna bolqan qerindixing kəmbəqəllixip, əzini sanga satsa, uni quldək kulluq hizmitigə salmiojin; ■ ⁴⁰ bəlki u qexingda mədikar yaki musapirdək tursun; azadliq yilioiqə sening hizmitingdə bolsun; ⁴¹ andin azad bolup əzi bilən baliliri qexingdin qikip, əz jəmətigə yenip berip, ata-bowilirining yər-mülkigə qaytsun. □ ⁴² Qunki ular Mən Əzüm Misir zeminidin qikirip elip kəlgən qul-bəndilirim bolqəqə, ularni quldək setixkə yol qoymanqlar. ⁴³ Sən ularqə kattik qolluq bilən hojilik kilməysən, bəlki Hudayingdin qorkqin. ■

⁴⁴ Lekin əzünggə qul yaki dedək almaqqi bolsang, ularni ətraptiki yat əllərdin xundək qul ya dedək setiwalsang bolidu. ⁴⁵ Bulardin baxka, aranglarda olturəqləxqan musapirlarning pərzəntlirini wə xularning jəmətidin, yəni silər bilən billə turuwatqan, zeminiglarda taqulqənlardin kullar setiwalsanglar bolidu; xuning bilən ular silərnin mülkünglar bolup qalidu. ⁴⁶ Silər muxularni əzünglardin keyinki baliliringlarqə miras kilip, ularqə mülük boluxka qaldursanglar bolidu; muxularni əbədigqə qul kilsanglar bolidu; lekin əz qerindaxliringlar bolqan Israillar arisida bolsa, bir-biringlarqə kattik qolluq bilən hojilik kilməqliqinglar kerək.

⁴⁷ Əgər aranglarda olturuxluq bir musapir yaki yaqa yurtluq beyiojan wə uningqə qoxna qerindixing kəmbəqəllixip, əzini xu qoxna musapirqə wə yaki xu musapirning məlum bir əwladioja satsa, ⁴⁸ u setilojandin keyin uningda pul tələp hərlükkə qikix həquki qalidu; uning aka-ukilirining hərəkaysisi uni hərlükkə setiwalsa bolidu. ⁴⁹ Xuningdək uning taqisi yaki taqisining oqli wə yaki jəmətidin bolqan hərəkaysi yekin tuqkini uni hərlükkə setiwalsa bolidu; yaki əzining kurbi yətsə, pul berip əz-əzini hərlükkə setiwalsa bolidu. □ ⁵⁰ Uni setiwəlidiojan kixi uning hojisi bilən gəplixip setilojan yildin tartip azadliq yilioiqə qanqilik bolqanlikini hesablap, setiwəlix bahəsini yillarning sənioja qarap hesablisun; *hərlük puli hesablxta qulning hojisoja ixləxkə kerək bolqan qəlojan künlirining həkqi «mədikarning ixligən künliri»dək hesablsun.* □ ⁵¹ Azadliq yilioja yənə heli yillar bolsa, xuni hesablap, setilojan pulning nisbiti boyiqə hərlük pulini hesablap bərsun; ⁵² əgər azadliq yilioja az yillar qəlojan bolsa, uni hesab kilip, qəlojan kulluq yillirioja muwapik pulni yandurup bərsun.

■ **25:36** Mis. 22:25; Qan. 23:18; Pend. 28:8; Əz. 18:8; 22:12 ■ **25:39** Mis. 21:2; Qan. 15:12; Yər. 34:14 □ **25:41** «*andin qul* azad bolup əzi bilən baliliri ... ata-bowilirining yər-mülkigə qaytsun» — «Mis.» 21:2-6-ayətlərdə berilgən bəlgilimilər boyiqə ibranij qul altə yil ixləp bolqəndin keyin azadliqkə qoyup berilixi kerək. Lekin «azadliq yili» uning ixləxkə kerək bolqan altə yil toxmayla kəlsə, xu yili u ailisi bilən azadliqkə qikidu. ■ **25:43** Əf. 6:9; Kol. 4:1 □ **25:49** «*...əzining kurbi yətsə, pul berip əz-əzini hərlükkə setiwalsa bolidu*» — demək, hojayini yat əllik bolsa, «Mis.» 21:2-6-ayətlərdiki «qul altə yil ixləp andin azad bolidu» degən bəlgilimə inawətlik bolmaydu. □ **25:50** «*... qəlojan künlirining həkqi «mədikarning ixligən künliri»dək hesablsun*» — demək, qəlojan yillərə mədikarning ix həkqi əlqimi boyiqə pul hesablap telixi kerək.

⁵³ Bolmisa, kul xu hojisinging yenida yillik mædikardæk turuxi keræk; uning hojisi sening kóz aldingda uningóya kattik kolluk bilæn hojilik kilmisun. □
⁵⁴ Əgər kul yukiriki yollar bilæn hørlükke çikalmisa, azadlik yili kəlgəndə koyup berilsun — u baliliri bilæn koxulup azad bolidu. ⁵⁵ Qünki Israillarning ezi Manga kul-bəndilərdur; ular Mən Özüm Misir zeminidin çikirip kəlgən kul-bəndilirimdur. Hudayinglar Pərwərdigar Özümdurmən.

26

Hudaoya itaətmən boluxning bəht-bərikiti, itaətsizlik kəltüridioyan balayi'apətlər

¹ Silər özünqlar üçün heqkandak but yasimanglar yaki özünqlaróya heq oyma məbud yaki həykəl-tüwrükni turóuzmanglar yaki ularóya bax uruxqa oyulóyan nəxixlik taxlarni zeminiglarda hərgiz tiklimənglar; qünki Özüm Hudayinglar Pərwərdigardurmən. ■ ² Mening xabat künlirimni tutup, mukəddəs jayimóya ihlasmən bolunglar. Mən Pərwərdigardurmən. ■

³ Əgər silər mening bəlgilimilirimdə mengip, əmrlirimni tutup ularóya əməl kilsanglar, ■ ⁴ Mən yeringlarning öz hósulini berip turuxioya, daladiki dərəhlərnin mewisini çikirixioya waktida yamóurliringlarni yaódurup turimən. ⁵ Xuning bilæn haman tepix wakti üzüm yioyx pəsligiqə bolidu, üzüm yioyx wakti teriloju waktioyiqə bolidu; silər neninglarni toyunóuqə yəp, öz zeminiglarda tinq-aman turisilər. ■ ⁶ Mən zeminóya aram-tinqlik ata kilmən, xuning bilæn heqkim silərnə kórkitəlməydu, aramhuda yetip uhlaysilər; wəhxiy haywanlarni zemindin yokitimən, kiliqmu zeminiglardin ötməydu; ■

⁷ silər düxmənliringlarni qoşlaysilər, ular aldinglarda kiliqlinip yikilidu. ⁸ Silərdin bəx kixi yüz kixini qoşlaydu, yüz kixi on mingni qaçuridu; düxmənliringlar bolsa aldinglarda kiliqlinip yikilidu. ■ ⁹ Mən silərgə yüzümni karitip, silərnə pərzənt kərgüzüp kəpəytimən, silər bilæn baqlioyan əhdəmni məzmut turóuzimən. ¹⁰ Silər tehiqə uzun saqlanóyan kona axlikni yəwatkinginlarda, yengi axlik çikidu; yengisi wəjidin konisini çikiriwətisilər. ¹¹ Mən Öz məkanimni aranglarda turóuzimən wə kəlbim silərdin nəprətlənməydu. ■ ¹² Mən aranglarda mengip silərnin Hudayinglar bolimən wə silər Mening həlkim bolisilər.

¹³ Mən silərnə Misirda ularning külliri boluxtin hər kilixka xu zeminidin çikaróyan Hudayinglar Pərwərdigardurmən; Mən boyunturukunglarning asarətlirini sundurup, kəddinglarni tik kilip mangóuzdum.

¹⁴ Həlbuki, əgər silər Manga kulak salmay, bu əmrlərnin həmmisigə əməl kilməy, ■ ¹⁵ bəlgilimilirimni taxlap, kəlbinglardin həkümlirimni yaman kərip, barlik əmrlirimni tutmay, əhdəmni buzsanglar, ¹⁶ Mənmü bəxinglaróya xu ixlarni qüxürimənki, — Mən silərgə wəhime selip, kəzünqlarni kor kilidioyan, jeninglarni zəipləxtüridioyan sil-waba kesili,

□ 25:53 «... uning hojisi sening kóz aldingda uningóya kattik kolluk bilæn hojilik kilmisun» — demək, Yəhudiylərdin biri yaqa yurtluk bir hojayinning kol astida kul bolup ixlisa, koxna bolóyan Yəhüdiy kerindaxliri uning həlioya yetip, uningdin həwər elixi kerək. ■ 26:1 Mis. 20:4; Kan. 5:8; 16:22; Zəb. 97:7 ■ 26:2 Law. 19:30 ■ 26:3 Kan. 28 ■ 26:5 Law. 25:19 ■ 26:6 Ayup 11:18,19 ■ 26:8 Yə. 23:10 ■ 26:11 Əz. 37:26; 2Kor. 6:16 ■ 26:14 Kan. 28:15; Yioj. 2:17; Mal. 2:2

kezik kesilini bexinglaroqā qūxūrimən. Silər urukunglarni bikar qeqip-teriyisilər, qūnki dūxmənliringlar uni yəp ketidu.

17 Mən yūzūmni silərgə qarxi qilimən, xuning bilən silər dūxmənliringlardin urulup qaqidioqan bolisilər; silərni əq kərgūqilər üstinglardin həkūmranlik qilidu; hēqkim silərni qoqlimisimu, qaqisilər. ■

18 Bulardin hēq ibrət almay, bəlki Manga yənə kulak salmisanglar, Mən gunahliringlar tūpəylidin silərgə boləqan jazani yəttə hēssə eqirilitimən, 19 kūq-həywənglardin boləqan həkawurlukinglarni sundurimən; asminglarni tēmürdək qilip, yeringlarni mistək qiliwetimən; □ 20 əjir-japayinglar bikaroqā ketidu, yeringlar hōsul bərməydu, daladiki dərəhlərgə mewə qūxməydu.

21 Əgər yənila Mən bilən qarxi mangsanglar, xundakla Manga kulak salmisanglar, Mən gunahliringlaroqā layik bexinglaroqā qūxidioqan wabakūlpətlərni yənə yəttə hēssə eqirilitimən. 22 Aranglaroqā silərni balliringlardin juda qilidioqan, qarpayliringlarni yokitidioqan, silərni azlitidioqan yawayi haywanlarni əwətimən; yol-koqiliringlar adəmzatsiz qəldək bolup qalidu. 23 Silər bu iqlar arkilik ibrət-tərbiyə almay, bəlki yənila Manga qarxi mangsanglar, 24 Mənmū silərgə qarxi mengip, gunahinglar tūpəylidin boləqan jazani yənə yəttə hēssə eqirilitip, Mən Özüm silərni urimən; ■ 25 üstinglaroqā əhdəmni buzoqanlikning intikamini alidioqan qiliq qūxūrimən; xuning bilən silər xəhərlərgə yiqilivalisilər, Mən aranglaroqā waba qūxūrimən; xuning bilən silər dūxmənlərnin qolioqā qūxisilər. 26 Silərgə yələnqūk boləqan axlikni qurutiwetimən; on ayal bir bolup bir tonurda nan yeqip, nanlarni silərgə tarazida tartip beridu, əmma buni yegininglar bilən toymaysilər. □

27 Əgər bulardin hēq ibrət almay, manga kulak salmisanglar, bəlki manga qarxi mangsanglar, 28 Mənmū kəhr bilən silərgə qarxi mangimən; Mən, yəni Mən Özüm gunahliringlar tūpəylidin jaza-tərbiyini yənə yəttə hēssə eqirilitip qūxūrimən. 29 Xuning bilən silər oqulliringlarning gəxi wə qizliringlarning gəxini yəysilər; ■ 30 xundakla Mən qurbanlik «yukiri jay»liringlani wəyran qilip, «kūn tūwrük»liringlarni sundurup, əlūkliringlarni sunuq butliringlarning üstigə taxliwetimən; Mening kəlbim silərdin nəprətlinidu. □ ■ 31 Mən xəhərliringlarni wəyran qilip, muqəddəs jayliringlarni harab qilip, *qurbanlikliringlarning* huxbuyirini yənə purimaymən; 32 zeminni hālakətkə elip bərimən; uningda olturaklaxqan dūxmənliringlar bu əhwaləqā həyranuhəs qalidu. 33 Silərni əllərnin arisioqā taritip, kəyninglardin qiliqni suqurup qoqlaymən; xuning bilən zemininglar wəyran bolup xəhərliringlar

■ 26:17 Pənd. 28:1 □ 26:19 «... asminglarni tēmürdək qilip, yeringlarni mistək qiliwetimən» — demək, asmandin həl-yeoqin qūxməydu həmdə bəlkim ularning dualiri asmandin yukiroqā ətməydu, yər susiz bolup intayin qattiklixip bolidu. ■ 26:24 2Sam. 22:27; Zəb. 18:26-27 □ 26:26 «silərgə yələnqūk boləqan axlikni qurutiwetimən; ...» — səzmusəz tərjimə qiloqanda «Mən silərnin «nan hasa»nglarni sunduriwətkinimdə, ...». «Yələnqūk» degən səz ibranii tilida adəttə «tayaq» yaki «hasa»ni bildüridu. Mumkinqilki barki, qədimki zamanlarda Yəhudii həlki əz nanlirini bir tayaqta (zihka ətküzgəndək) kətürüp mangatti. Omumən, mənəsi bizning tərjimə qiloqinimizdək bolsa kerək. ■ 26:29 Kan. 28:53; 2Pad. 6:28; Yiq. 4:10 □ 26:30 «yukiri jaylar» — Israil wə Yəhuda uzundin beri taq qoqkiliiri qatarlik jaylarda hərəhil butlarəqā qoqunup, hətta axu jaylarda «insan qurbanlik»larni qilip kəlgən («Əz.» 16:21, 20:28 qatarliklarni kəring). ««kūn tūwrük»liringlarni» — «kūn tūwrük»lər bəlkim kūngə qoqunuxqā munasiwətlük but-həykəllər boluxi mumkin. Baxqā birhil tərjimisi: — «isriqdanliringlarni». ■ 26:30 2Tar. 34:7

harab qilinidu. ³⁴ U waqıtta, silər düxmənlinglarning zeminida turuwatqıninglarda, zemin wəyrənə bolıjan barlık künlərdə, zemin öz xabat künliridin sөyünidu; u zamanda zemin dərwekə aram elip öz xabatlıridin sөyünidu. ■ ³⁵ Özi wəyrənə bolup turıjan barlık künliridə u aram alidu, yəni silər uningda turuwatqan waqıttiki xabat künliringlarda heq almiıjan aramni əmdi alidu.

³⁶ Aranglardin kutulup qalıjanlar bolsa, ular düxmənlərnin zeminlirida turıjında kengüllirigə yürəkzadilik salımən, xuning bilən ular qüxkən bir yopurmakning xəpisini anglisa qiliqtin kaqkandək kaqıdu; heqkim koşlimisimu yikilip qüxidu. ³⁷ Gərqə heqkim ularni koşlimisimu, dərwekə qiliqtin yikilıjandək ular bir-birining üstigə putlixip yikilidu; silərdə düxmənlinglarıja qarxi turıjadək küq qalmaydu.

³⁸ Əllərnin arisida halak bolisilər, düxmənlinglarning zemini silərni yəp ketidu. ³⁹ Aranglardin kutulup qalıjanlıri bolsa öz rəzilliki tərəylidin düxmənlinglarning zeminida zəiplixidu; wə ata-bowilirinin rəzillikidimu yürüp, xular zəipləxkəndək ularmu zəiplixidu. □

Gunahları ikrar kılıp nijat təpiz

⁴⁰ Halbuki, ular əzi qilıjan rəzilliki bilən ata-bowilirinin sadir qilıjan rəzillikini, Manga yüz ərüp asiylik qilıjınıni, xundakla ularning Manga qarxi turup mangojınıni boynıja alidu, □ ⁴¹ xuningdək Mening ularıja qarxi mangojınımoja, xuningdək ularni düxmənlinglarning qilıja tapxurojınımoja ikrar bolidu. Xunga əgər u waqıtta ularning hətnisiz kengli təwan kılınıp, öz kəbihlikining jazasını koşul kılisa, ⁴² undakta Mən Yaqup bilən baqlııjan əhdəmni yad kılıp, Ishak bilən baqlııjan əhdəmni wə İbrahım bilən baqlııjan əhdəmni esimgə kəltürimən, zeminnimu yad kılıimən. ⁴³ Qünki zemin uların taxlınıp, ularsız bolup harabə turıjan waqıtta, xabat künliridin sөyünidu; ular bolsa öz kəbihlikining jazasını koşul kılidu; səwəbi dəl xuki, ular Mening həkümliirimni taxlıdı, bəlgilimilirimni kəlbidin yaman kərgənidi.

⁴⁴ Halbuki, xundak bolsimu, ular öz düxmənlinglarning zeminida turıjında Mən ularni taxlımaymən yaki ularıja əqlük kılmaymən, xuningdək ular bilən baqlııjan əhdəmni buzmaymən, ularni yoqatmaymən; qünki Mən Özüm ularning Hudasi Pərwərdigardurmən. ■ ⁴⁵ Mən bəlki ularni dəp, ularning Hudasi boluxka əllərnin kəzi aldida Misir zeminidin qikirip kəlgən ata-bowiliri bilən baqlaxqan əhdəmni esimdə tutimən. Mən Pərwərdigardurmən.

Hulasə

⁴⁶ Pərwərdigar Musani wasitə kılıp, Sinay tərəjida əzi bilən İsrailarning otturisida bekitkən həkümlər, bəlgilimilər wə qanunlar mana xular idi.

■ 26:34 Law. 25:2 □ 26:39 «ata-bowilirinin rəzillikidimu yürüp, xular zəipləxkəndək ularmu zəiplixidu» — yaki «əzlıridiki, xundakla ata-bowilirinin rəzillikidə yürüp zəiplixidu».

□ 26:40 «... Manga qarxi turup mangojınıni boynıja alidu» — xu ayətnin qizik bir yeri xuki, uningda enik halda halkning birla qong rəzilliki, birla künliridin sөyünidu; ular bolsa «birla gunah» desək, jawab xühşisizki, İnjlida tēpilidu — u bolsimu, öz Kutquzıuqi-Məsihini rət kilixtin ibarət. ■ 26:44 Qan. 4:31; Rim. 11:1,26

27

Қоҳумқә қисим — Қәсәм билән Худаоҗа аталоҗан кихиләр тооҗрулуқ

1 Пәрвәрдигар Мусаоҗа сөз қилип мундақ деди: —

2 Сән Исраиллароҗа мундақ дегин: — Әгәр бирси пәвқул'addә бир қәсәм қилип мәлум кихининг јенини Пәрвәрдигароҗа атиоҗан болса, undaқта ху кихигә сән бекиткән јениниг қиммитининг нәрһи тәвәндикидәк болиду; □ 3 Yexi yigirmә билән аtmixning арилиқидә болоҗан әр кихи болса, сән тоһtitидиоҗан қиммити муқәддәс јaydiki хәкәлning өлқәм бирлики бойиқә болсун; uning қиммити әллик хәкәл күмүхкә тоһtitilsun. □ 4 Ayal kixi болса, aranglarda тоһtitилоҗан қиммити ottuz хәкәл болсун. 5 Әгәр yexi бәх билән yigirmining арилиқидә болса, әркәк үқүн тоһtitилидиоҗан қиммити yigirmә хәкәл болуп, ayal kixi үқүн on хәкәл болсун. 6 Әгәр yexi бир ай билән бәх yaxning арилиқидә болса, тоһtitилдиоҗан қиммити оқул бала үқүн бәх хәкәл, киз бала үқүн үқ хәкәл күмүх болсун. 7 Әгәр аtmix ya uningdin қоғрақ yaxtiki kixi болса, тоһtitилдиоҗан қиммити әр кихи үқүн on бәх хәкәл, hotun kixi үқүн on хәкәл болсун.

8 Әгәр бирси тоһtitилоҗан қиммитини тәләхкә қурби yәtmisә, u өзini kahinning аldida тәк қилсун; kahin uning қиммитини bekitsun. Kahin қәсәм қилоуқининг әһwалиоҗа қарap uning қиммитини тоһtitip бәрсун.

Қоҳумқә қисим — қәсәм үқүн Худаоҗа аталоҗан һайwanлар тооҗрулуқ

9 Әгәр бирси қәсәм қилип Пәрвәрдигароҗа қурбанлиқ болухқа лайиқ болидиоҗан бир һайwanni uningоҗа атиоҗан болса, undaқта xundak һайwanлар Пәрвәрдигароҗа аtap mutләк муқәддәс саналсун; □ 10 һайwan naqar болса uning орниоҗа yahxini yaki yahxining орниоҗа naqirini tegixixкә yaki орниоҗа baxқisini almаxturuxқа һәргиз болmaydu. Mubada аtiоуқи u һaywanning орниоҗа yәнә бир һайwanni yәnggүxlimәkqi болса, Awwalkisi билән орниоҗа әкәлginining һәр ikkisi муқәддәс саналсун. 11 Әгәр һайwan Пәрвәрдигароҗа аtaloҗан қурбанлиққа лайиқ болmayдиоҗан бир «napak» һайwan болса, undaқта u һайwanni kahinning аldиоҗа elip кәлсун; 12 andin kahin өzi uning yahxi-yamanliқиоҗа қарap қиммитини тоһtatsun; kahin қиммитини қанқә тоһtatқan болса xundak болсун.

13 Әгәр igisi pul тәләп һайwanni қayturulmәkqi болса, тоһtitилоҗан қиммитигә yәнә uning бәxtin бирini қoxup бәрсун.

Қәсәм үқүн Худаоҗа аталоҗан өylәр тооҗрулуқ

14 Әгәр бирси Пәрвәрдигароҗа муқәддәс болсун дәп өyini uningоҗа аtap муқәддәс қилса, kahin uning yahxi-yamanliқиоҗа қарap қиммитини тоһtatsun; kahin uning қиммитини қанқә тоһtatқan болса, хu қиммити

□ 27:2 «сән бекиткән јениниг қиммитининг нәрһи тәвәндикидәк болиду» — xүbhисizki, muxu yәrdә «сән» bax kahin yaki bu ixқа мәs'ul болоҗан kahinni кәrsitidu. □ 27:3 «муқәддәс јaydiki хәкәлning өлқәм бирлики» — xүbhисizki, pүtkүl әl үқүн өзgәrmәs өлқәм болсун дәп муқәддәс јayda saқlaklıқ, муқim bekитilgән бирnәqqә hil өлqәmlәrdin biri boluxi керәк. «Хәкәл» күmүxning (yaki altuning) өлqimi болup, адәттә 11.4 gram әtrapida болuxi mumkin. «... Uning қиммити әллик хәкәл күмүхкә тоһtitilsun» — иbraһniy tilida «сән... uning қиммитини тоһtitip бәргin» deyilidu. Biz uni «...uning қиммити ... тоһtitilsun» дәп мәjhүl хәkildә аlduқ. Keyinki аyәtlәrdimu biz хu иbarini «mәjhүl хәkil»dә ipadiliduқ. □ 27:9 «Пәрвәрдигароҗа аtap mutләк муқәддәс саналсун» — demәk, қурбанлиқлароҗа лайиқ болоҗан һайwanлар қәсәм билән Худаоҗа аталоҗан болса, keyin ularnи pul тәләп қaytuwelixқа һеқ болmaydu. U yaki қурбанлиқ болиду yaki Худаоҗа wакalитән туроҗан kahin-lawiylароҗа tegidu.

inawətlik bolidu. ¹⁵ Keyin əgər əyni atıoquçı kixi uni kayturuwalmakçı bolsa, u tohtitılğan kimmitigə uning bəxtin birini qoxup bərsun; andin ey yənə uning bolidu.

Kəsəm üqün Hudaşa ataloğan yər-etizlar toşruluk

¹⁶ Əgər birsi öz mal-mülki bolğan etizlikning bir kismini Pərwərdigarşa atap muqəddəs kilsa, kimmiti uningşa kanqilik uruk terilidioğanlikioşa qarap tohtitilsun; bir homir arpa uruki ketidioğan yər bolsa, kimmiti əllik xəkəl kümüxkə tohtitilsun. □ ¹⁷ Əgər birsi «azadlik yili»din tartip öz etizlikini muqəddəs kilsa, sən kanqə tohtatsang xu bolsun. □ ¹⁸ Lekin əgər birsi «azadlik yili»din keyin öz etizlikini muqəddəs qilğan bolsa, kaşin kelidioğan azadlik yilioşiqə kanqilik yillar qaloğanlikini hesablap kimmitini tohtatsun. Ətup kətkən yillaroşa qarap toluk başadin muwapik pul keməytilsun.

¹⁹ Əgər birsi öz etizlikini muqəddəs qilğanandin keyin pul töləp uni kayturuwalmakçı bolsa, u sən tohtatқан kimmitigə yənə uning bəxtin birini qoxup bərsun; xuning bilən etizlik uning öz qolioşa kaytidu.

²⁰ Əgər u pul berip etizlikni kayturuwalmioğan bolsa yaki baxқа birsigə setip bərgən bolsa, keyin xu etizlikni kayturuwelixқа bolmaydu, □

²¹ Bəli azadlik yili kəlgəndə etizlik «igisigə kayturulidioşanda» u mutlək beoşixlanoğan yərgə ohxax, Pərwərdigarşa atap muqəddəs qilinip, miras hoquki kaşinoşa etidu. □

²² Əgər birsi setiwaloğan əmma öz mirasi bolmioğan bir parqə yər-etizni Pərwərdigarşa atap muqəddəs qilğan bolsa, ²³ kaşin azadlik yilioşiqə qaloğan yilni hesablap, kimmitini tohtatsun. Andin u küni xu kixi tohtitiloğan kimmitini Pərwərdigarşa muqəddəs qilğan nərsə süpitidə kəltürsun. ²⁴ Lekin azadlik yili kəlgəndə, etizlik kimdin elinoğan bolsa, xu kixigə, yəni əslidiki igisigə kayturup berilsun.

²⁵ Sən tohtitidioğan barlik kimmətlər bolsa həmixə muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boşiqə hesablansun; bir xəkəl yigirmə gərahқа barawər bolidu. ■

Tunji tuoşuloşinini Hudaşa bədal töləp kayturuwelix

²⁶ Lekin qarpayning tunji balisi tunji bala bolğanlikni səwəbidin əslidinla Pərwərdigarşa atlidioğan boloaqқа, kala bolsun, qoy-əqқа bolsun

□ **27:16 «Etizlikni Pərwərdigarşa atap muqəddəs kilix»** — bu ix bəlkim etizlikni Hudaning wakilliri, yəni kaşin-lawiyalaroşa tapxurux idi; xundaқ bolsa, ular xu etizlikning paydisini yilmu-yil alalaytti; yaki bolmisa atıoquçı kixi əzi kaşin tərpidin tohtitiloğan pulini biwasitə kaşin-lawiyalaroşa tapxuratti. **«homir»** — «homir»ning əsliy mənisi «exək kəturəligədək yük» bolup, təhminən 220-300 litr. □ **27:17 «... sən kanqə tohtatsang xu bolsun»** — bu ayəttiki «sən» xübhşizki, əyni waqittiki kaşinni kərsitidu. «azadlik yilidin tartip» hesablioğan başa bolsa qoқum yukiriki 16-ayət boyiqə kanqə homir uruk qeqilidioğan bolsa, uning əllik həssisi (toşqirəq, 49 həssisi) bolğan xəkəl bolidu, degən kərsətmə bilən hesablinidu. 18-19-ayətə baxқа əşwallar kərsitilidu.

□ **27:20 «... yaki baxқа birsigə setip bərgən bolsa,...»** — «yaki» degənnin baxқа bir hil təjimis: «birəq». **«baxқа birsigə setip berix»** — bəlkim ixlitix hoquqini baxқа birsigə setix. Bəzi xərhqilər muxu yəni «baxқа birsigə satquçı»ni etizlikқа məs'ul kaşinni kərsitidu, dəp qaraydu. □ **27:21 «mutlək beoşixlanoğan yərgə ohxax»** — «mutlək beoşixlanoğan» ibraniy tilida «həram» degən səz bilən ipadilinidu. Bu səz adətə Hudaşa mutlək ataloğan nərsining heqқandaқ adəmgə təwə bolmaydioğanlikini bildüridu. Gaşi əşwaldə «həram» dəp bekitilgen (Hudaşa mutlək ataloğan) nərsilər pütünləy wayran qilinixi kerək. ■ **27:25** Mis. 30:13; Qel.

3:47; Əz. 45:12

heqkim uni «Hudaqqa atap» muqoddas qilmisun; qünki u əslidə Pərwərdigarning idi. ■ 27 Əgər u napak bir haywandin tuqulqan bolsa, igisi sən tohtatqan qimmətkə yənə uning bəxtin birini qoxup berip, andin özigə kayturuwalsun; lekin əgər igisi uni özigə kayturuwalmaymən desə, bu haywan sən tohtatqan qimmətkə setilsun. □

Pərwərdigarqqa mutlək ataloqan nərsilər toqurulux

28 Əgər birsi Pərwərdigarqqa öz melidin, adəm bolsun, haywan bol-sun yaki miras yeri bolsun, Pərwərdigarqqa mutlək ataloqan bolsa, undak nərsə hərgiz setilmisun yaki bədəl tələx bilənmu kayturulmisun. Pərwərdigarqqa mutlək ataloqan hərnərsə bolsa «əng muqoddəsəlarning biri» hesablinip, uningqqa has bolidu. ■ 29 Əgər bir adəm Hudaqqa mutlək has ataloqan bolsa, undaqta uning üqün bədəl berilip, kayturuwelinixkə hərgiz bolmaydu; u qoqum öltürüluxi kerək. □

«Ondin bir» əxra bolqan nərsilərnə kayturuwelix toqurulux

30 Yər-zemindin qikkən həmmə həsulning ondin biri bolqan əxra bolsa, yərnəng danlik ziraətliri bolsun yaki dərəhlərnəng mewisi bolsun, Pərwərdigarningki bolidu; u Pərwərdigarqqa muqoddəs qilinqandur. □

31 Birsi öz əxrilliridin məlum birnərsini bədəl berip kayturuwalmaqçi bolsa, u xuningqqa yənə uning qimmitining bəxtin birini qoxup berip, kayturuwalsun.

32 Kala yaki qoy-əqkə padisidin elinidoqan əxra bolsa padiqining tayiği astidin ötküzülqən haywanlardin hər oninqisi bolsun; Pərwərdigarqqa atilip muqoddəs qilinqini xu bolsun. 33 Heqkim uning yahxi-yamanliqiqqa qarimisin wə yaki uni almaxturmisin; əgər uni almaxturimən desə, Awwalkisi bilən orniqqa almaxturuqan hər ikkisi muqoddəs sanalsun; u hərgiz bədəl tölüp kayturuwelinmisun.

34 Pərwərdigar Sinay teqida Musaqqa tapiloqan, Israillarqqa tapxurux kerək bolqan əmrlər mana xular idi.

■ 27:26 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Qel. 3:13; 8:17 □ 27:27 «...igisi sən tohtatqan qimmətkə yənə uning bəxtin birini qoxup berip...» — bu ayəttiki «sən» xübhəsiszki, əyni waqittiki kahinni kərsitidu. «... bu haywan sən tohtatqan qimmətkə setilsun» — «Mis.» 34:19-20-ayətnimu kərüng. Birinçi bəlgilimə qel-bayawanda bolqan waqitta inawətlik idi, bu ikkinçi bəlgilimə bolsa zeminqa kirgəndin keyin inawətlik bolatti. ■ 27:28 Yə. 6:18; 7:13-26. □ 27:29 «u öltürüluxi kerək» — Huda Əzi bir nərsini «bu Manga «hərəm» (mutlək ataloqan) bolsun» degən bolsa, adəttə xu nərsə yirginqlik bolup, həlakətkə layik idi. «Hərəm» degən səz «yokitix kerək bolqan» degən məniddə. Birnəqqə misallar təwəndiki ayətlərdə tepilidu: — «Mis.» 22:20, «Qel.» 18:14, 21:2-3, «Qan.» 13:15, «Yəxua» 6:17-18, 21. Bəzidə «hərəm» Hudaqqa ataloqan esil, yahxi nərsinimu kərsitidu. □ 27:30 «... həmmə həsulning ondin biri bolqan əxra» — «əxra» degən səz muxu yərdə Hudaqqa ataloqan, məhsulatlardin ondin birini kərsitidu. «danlik ziraətliri» — ibranıy tilida «danliri».

Qel-bayawandiki səpər

Israil həkining birinçi qetim royhətkə elinixi

¹ Wə Israillar Misirdin qıkkandin keyin ikkinçi yili ikkinçi ayning birinçi küni Pərwərdigar Sinay qəlidə, jamaət qedirida turup Musaşa mundak dedi: —□

² Silər pütkül Israil jamaitini kəbilisi, ata jəməti boyiqə sanini elip qıkinglar; adəmləning ismi esas kilinip, barlık ərkəklər tizimlansun. ■ ³ Israillar iqidə omumən yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqlarni Hərun bilən ikkinglar ularning qoxun-qışmiliri boyiqə sanaktin ötküzüqlar. ⁴ Hər bir kəbilidin silərgə yardəmlixidioqlan birdin kixi bolsun; ularning hər biri ularning ata jəmətinin bexi bolidu. ⁵ Təwəndikilər silərgə yardəmlixidioqlarning isimliki: — Rubən kəbilisidin Xidərnin oqlı Əlizur; ⁶ Ximeon kəbilisidin Zuri-xaddayning oqlı Xelumiyəl; ⁷ Yəhuda kəbilisidin Amminadabning oqlı Nahxon; ⁸ Issakar kəbilisidin Zuarning oqlı Nətanəl; ⁹ Zəbulun kəbilisidin Həlonning oqlı Eliab; ¹⁰ Yüsüp əwladliri iqidə Əfraim kəbilisidin Ammihudning oqlı Əlixama; Manassəh kəbilisidin Pidahzurning oqlı Gamaliyəl; ¹¹ Binyamin kəbilisidin Gideonining oqlı Abidan; ¹² Dan kəbilisidin Ammixaddayning oqlı Ahəzər; ¹³ Axir kəbilisidin Okranning oqlı Pagiyl; ¹⁴ Gad kəbilisidin Deuəlnin oqlı Əliasaf; ¹⁵ Naftali kəbilisidin Enanning oqlı Ahira».

¹⁶ Bular jamaət iqidin qakiriloqlan, yəni ata jəmət-kəbililirinin baxlıqliri, mingloqlan Israillarning bax sərdarliri idi. □ ¹⁷ Xuning bilən Musa bilən Hərun ismi ataloqlan bu kixilərnə baxlap, ¹⁸ ikkinçi ayning birinçi küni pütkül jamaətni yiqdi; ular həkning hər birinin kəbilə-nəsəbi, ata jəməti boyiqə ismini esas kilip, yigirmə yaxtin yukirilarning həmmisini bir-birləp tizimlidi. ¹⁹ Pərwərdigar Musaşa kəndak buyruoqlan bolsa, Musa Sinay qəlidə ularni xundak sanaktin ötküzdi.

²⁰ Israilning tunji oqlı Rubənnin əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi esas kilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqlan ərkəklərnin həmmisi bir-birləp tizimlandi; ²¹ Rubən kəbilisidin sanaktin ötküzüqlənlər jəmiy kirik altə ming bəx yüz kixi boldi. □

²² Ximeonning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi esas kilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqlan ərkəklərnin həmmisi bir-birləp tizimlandi; ²³ Ximeon kəbilisidin sanaktin ötküzüqlənlər jəmiy əlik tokqüz ming üç yüz kixi boldi.

²⁴ Gadning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi esas kilinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

□ **1:1 «Wə Israillar Misirdin qıkkandin keyin»** — «wə» degən bu söz «Qel-bayawndiki səpər» degən kitabning «Kahin-lawiyaların dəsturi» wə «Misirdin qıqix» degən kitablar bilən ziq baqlanoqlanliqini kərsitidu. «Misirdin qıqix» 40-bab, 1- wə 38-ayətni kərüng. Məzkur kitab bu ikki kitabning dawamidur. **«jamaət qediri»** — yəki «kərixüx qediri». «jamaət qediri» degən səzdə «jamaət» degənlik ibraniy tilida «Huda bilən uqrıx» degən uqumni bildüridu. ■ **1:2 Mis. 30:12** □ **1:16 «jamaət iqidin qakiriloqlan»** — demək, Huda tərpidin. Baxqa birhil tərjimisi: «jamaət tərpidin saylanoqlan». □ **1:21 «ming»** — bəzi alimlar ibraniy tilidiki «ming» degən səzni «jəmət» dəp tərjimə qilidu. Ləkin undak tərjimə məzkur kitabning kəp yərlirigə zit kelixi mumkin.

²⁵ Gad kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy kırık bəx ming altə yüz əllik kixi boldi.

²⁶ Yəhüdaning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

²⁷ Yəhüda kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy yətmix tət ming altə yüz kixi boldi.

²⁸ Issakarning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

²⁹ Issakar kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy əllik tət ming tət yüz kixi boldi.

³⁰ Zəbulunning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi; ³¹ Zəbulun kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy əllik yəttə ming tət yüz kixi boldi.

³² Yüsüpnig əwladliri: — uning oqli Əfraimning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi; ³³ Əfraim kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy kırık ming bəx yüz kixi boldi.

³⁴ *Yüsüpnig ikkinqi oqli* Manassəhning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi; ³⁵ Manassəh kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy ottuz ikki ming ikki yüz kixi boldi.

³⁶ Binyaminning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi; ³⁷ Binyamin kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy ottuz bəx ming tət yüz kixi boldi.

³⁸ Danning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

³⁹ Dan kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy atmix ikki ming yəttə yüz kixi boldi.

⁴⁰ Axirning əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

⁴¹ Axir kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy kırık bir ming bəx yüz kixi boldi.

⁴² Naftalining əwladliri ata jəməti, ailisi boyiqə, ismi asas kəlinip, yigirmə yaxtin axqan, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi bir-birləp tizimlandi;

⁴³ Naftali kəbilisidin sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy əllik üç ming tət yüz kixi boldi.

⁴⁴ Yukirikilar bolsa sanəktin ətəküzülgənlər bolup, Musa bilən Harun həm Israillarning on ikki əmiri (hərbiri öz ata jəmətigə wəkil boldi) ularni sanəktin ətəkəzgən. ⁴⁵ Xundəq kəlinip, Israillarning həmmisi, yəni Israilda yigirmə yaxtin axqanlardin, jənggə qıqalaydioqanlarning həmmisi ata jəmətliri boyiqə tizimlandi; ⁴⁶ Sanəktin ətəküzülgənlər jəmiy altə yüz üç ming bəx yüz əllik kixi boldi.■

Lawiylarning həsabqə kirgüzülmigənliki

⁴⁷ Biraq Lawiylar ata jəmət-kəbilisi boyiqə sanəknig iqigə kirgüzülmidi.

48 Qünki Pərwərdigar Musaoğa söz kılıp: — 49 «Sən pəkət Lawiy kəbilisinila xu hesabka kirgüzmgin, ularning omumiy saninimu Israil-larning qatarioğa kirgüzmgin. □ 50 Lekin sən Lawiylarni *Hudaning* həküm-guwaḥliki saqlaklik qedir wə uning iqidiki barlik qaqa-kuqa əswablarni həm uningoa dair barlik nərsiləni baxquruxka təyinligin; ular *ibadət* qedirini wə uning iqidiki barlik qaqa-kuqa əswablarni kətüridu; ibadət qedirining hizmitini kılouqular xular bolsun, ular qedirning tət ətrapida öz qedirlirini tiksun. □ 51 Qedirni kəqürüdiöqan qaoqda uni Lawiylar söksun; qedirni tikidiöqan qaoqda uni Lawiylar tiksun; *Lawiylaröğa* yat bolöqan hərqandaq adəm uningoa yekinlaxsa ölümgə məḥkum kılinsun. 52 Israillar bargah kuroqanda hər adəm öz qismida, özigə has tuöq astioğa qedir tiksun. □ 53 Birak *Hudaning* oşəzipi Israil jamaitining üstigə güxməsliki üqün, Lawiylar Hudaning həküm-guwaḥliki saqlaklik qedirning tət ətrapioğa bargah kursun; Lawiylar Hudaning həküm-guwaḥliki saqlaklik qedirni muḥapizət kılıxka məs'ul bolidu» — degənidi. 54 Israillar ənə xundak kildi; Pərwərdigar Musaoğa qandaq buyruöqan bolsa, ular xundak kildi.

2

Hərkaysi kəbililərnin bargah kurux tərtpi wə orni

1 Pərwərdigar Musa bilən Ḥarunöğa mundak dedi: —

2 Israillar hərbi özlirining tuöqi astioğa, özlirining ata jəmätining bayriki astida qedir tiksun; jamaət qedirining tət ətrapidin səl yiraqraq bargah kursun.

3 Kün qikix tərəpkə, xərək tərəpkə karitip öz tuöqi astida qoxun-qismi boyiqə bargah kuridiöqini Yəḥuda bolsun; Yəḥudalarning əmiri Aminadabning oşli Nahxon bolsun. 4 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy yətmix tət ming altə yüz kixi. 5 Uning yenida bargah kuridiöqini Issakar kəbilisi bolsun; Issakarlarning əmiri Zuarning oşli Nətanəl bolsun. 6 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy əllik tət ming tət yüz kixi. 7 Ularning yenida yəne Zəbulun kəbilisi bolsun; Zəbulunlarning əmiri Ḥelonning oşli Eliab bolsun. 8 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy əllik yəttə ming tət yüz kixi. 9 Omumən Yəḥuda bargahioğa karaydiöqanlarning həmmisi, yəni qoxun-qisimliri boyiqə sanaktin ötküzülgənlər jəmiy bir yüz səksən altə ming tət yüz kixi; ular aldi bilən yoloğa qiksun.

10 — Jənub tərəptə, tuöq tikləp, qoxun tərtpi bilən bargah kuridiöqini Rubən kəbilisi bolsun; Rubənlarning əmiri Xidərning oşli Əlizur bolsun.

11 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy kirik altə ming bəx yüz kixi. 12 Uning yenida bargah kuridiöqini Ximeon kəbilisi bolsun; Ximeonlarning əmiri Zuri-xaddayning oşli Xelumiyəl bolsun. 13 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy əllik tokquz ming üq yüz kixi.

□ 1:49 «Sən pəkət Lawiy kəbilisinila xu hesabka kirgüzmgin» — keyin Musa ularni ayrim sanaktin ötküzüxi kerək idi (26:32). □ 1:50 «Hudaning həküm-guwaḥliki saqlaklik qedir»

— «ibadət qediri»ning baxka bir nami. «Guwaḥliq» yaki «həküm-guwaḥliq» bolsa Hudaning Israilöğa bolöqan tüp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən bolöqan əḥdisini kərsitidu; Hudaning muqəddəs məḥiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kılinoqaqka, «həküm-guwaḥ» dəpmu atilidu.

□ 1:52 «tuöq» — muxu yərdə bəlkim hər kəbilining öz tuöqini kərsitidu (2:2ni kəring).

14 Ularning yenida Gad kəbilisi bolsun; Gadlarning əmiri Deuəlning oqlı Əliasaf bolsun. □ 15 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy kırık bəx ming altə yüz əllik kixi. 16 Rubən bargahıoqa karaydioqanlarning həmmisi, yəni qoxuni boyiqə sanaktin ötküzülgənlər jəmiy bir yüz əllik bir ming tət yüz əllik kixi; ular ikkinqi səp bolup yoloqa qıqsun.

17 Andin jamaət qediri bilən Lawiylarning bargahı baxqa bargahların oturisida mangsun; ular kandaq bargah kuroqan bolsa, xundak yoloqa qıqsun; hər kaysisi öz ornida öz tuoqi astida bolsun.

18 — Kün petix tərəptə, tuoq tikləp, qoxun tərtpi bilən bargah kuridioqini Əfraim kəbilisi bolsun; Əfraimlarning əmiri Ammihudning oqlı Əlixama bolsun. 19 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy kırık ming bəx yüz kixi. 20 Uning yenida bargah kuridioqini Manassəh kəbilisi bolsun; Manassəhlərnin əmiri Pidahzurning oqlı Gamaliyəl bolsun.

21 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy ottuz ikki ming ikki yüz kixi. 22 Ularning yenida Binyamin kəbilisi bolsun; Binyaminlarning əmiri Gideonning oqlı Abidan bolsun. 23 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy ottuz bəx ming tət yüz kixi. 24 Omuman Əfraim bargahıoqa karaydioqanlarning həmmisi, yəni qoxun kismiliri boyiqə sanaktin ötküzülgənlər jəmiy bir yüz səkkiz ming bir yüz kixi; ular uqinqi səp bolup yoloqa qıqsun.

25 — Ximal tərəptə, tuoq tikləp, qoxun tərtpi bilən bargah kuridioqini Dan kəbilisi bolsun. Danlarning əmiri Ammixaddayning oqlı Ahıəzər bolsun. 26 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy atmix ikki ming yəttə yüz kixi. 27 Uning yenida bargah kuridioqini Axir kəbilisi bolsun; Axirlarning əmiri Okranning oqlı Pagiyəl bolsun. 28 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy kırık bir ming bəx yüz kixi. 29 Ularning yenida Naftali kəbilisi bolsun; Naftalilarning əmiri Enanning oqlı ahıra bolsun. 30 Uning qoxuni, yəni sanaktin ötküzülgənlər jəmiy əllik uq ming tət yüz kixi. 31 Dan bargahıoqa karaydioqanlarning həmmisi, yəni qoxun-kismiliri boyiqə sanaktin ötküzülgənlər jəmiy bir yüz əllik yəttə ming altə yüz kixi; ular öz tuoqliri astida həmmining kəynidə yoloqa qıqsun.

32 Yukiridikilər öz ata jəməti boyiqə sanaktin ötküzülgən Israillardur; qoxun-kismiliri boyiqə bargahlarda sanaktin ötküzülgənlər jəmiy altə yüz uq ming bəx yüz əllik kixi boldi. ■ 33 Birak Lawiylarla, Pərwərdigarning Musaoqa kıləqan əmri boyiqə, Israillar katarida sanaktin ötküzülmidi. ■

34 Israillar Pərwərdigarning Musaoqa kıləqan barlık əmri boyiqə ix tutup, əzlrining tuoqi boyiqə bargah kuratti; ular öz kəbilisi wə ata jəməti tərtpi boyiqə yoloqa qıqatti.

3

Harunning əwladliri

1 Pərwərdigar Sinay teoqida Musa bilən səzləxkən künlərdə, Harun bilən Musaning əwladliri təwəndikilərdin ibarət idi. □ 2 Harunning oqullirining ismi mundak; tunji oqlining ismi Nadab idi, uning yənə Abihu, Əliazar, Itamar degən oqulliri bar idi. ■ 3 Harunning oqullirining ismi ənə xundak idi, ular məsihləngən kahinlar idi; Musa ularni kahinlik

□ 2:14 «Deuəl» — yaki «Reuəl». ■ 2:32 Mis. 38:26; Qel. 1:46 ■ 2:33 Qel. 1:48, 49 □ 3:1 «künlərdə» — ibraniy tilida «kündə». ■ 3:2 Mis. 6:23

wəzipisini etəxkə Hudaşa atap ayrişanidi. □ ⁴ Ləkin Nadab bilən Abihū Sinay qəlidə şəyriy bir otni Pərwərdigarning aldişa sunşini tūpəylidin Pərwərdigar aldida əldi wə ularning heq nəsli kəldurulmıdi; Əliazar bilən Itamar əz atisi Hərun aldida kəhşinlik wəzipisini etidi. ■

Lawiylarning wəzipisi

⁵ Pərwərdigar Musaşa səz kəlip: —

⁶ Sən Lawiy kəbilisini aldingəşa kəltürüp, ularni kəhşin Hərunning hizmitidə boluxkə uning aldişa həzir kəil. ■ ⁷ Ular Hərunning həjiti wə pütkül jamaətning həjitudin qəkip jamaət qədirining aldida wəzipə etəp, ibadət qədirining hizmitini bejirsun. ⁸ Ular yənə jamaət qədiridiki bərlək kaqa-kuşa əswablarnı bəxkurux bilən İsrailarning hizmitidə bolup wəzipə etəp, ibadət qədirining ixlirini bejirsun. ⁹ Sən Lawiylarnı Hərun bilən uning oşullirioşa təkşimləp bərgin; ular İsrailar iqidin məhsus uningəşa tallap bərilgən. ¹⁰ Hərun bilən oşullirini bolsa sən əzining kəhşinlik wəzipisini etəxkə bəkitkin; hərkəndəq yat kixi yəqinlaxsa əltürülsun, — dedi.

Lawiylarning tallixi

¹¹ Andin Pərwərdigar Musaşa mundaq dedi: —

¹² — Kəra, Mən İsrailar iqidin Lawiylarnı tallidim, ularni İsrail iqidə bəliyatquning bərlək tunji mewisining ornişa, yəni qəng oşullirining ornişa kəyimən, xunga Lawiylar Mening bolıdu. □ ■ ¹³ Qünki tunji oşullarning həmmisi Meningkidur; Mən Misir zeminida tunji tuşuloşanlarning həmmisini kətl kəloşan künidə İsrailarning iqidiki tunjilarning həmmisini, məyli adəm bolsun yəki həywan bolsun, məkəddəs həsəblap Meningki kəloşanidim. Ular Meningkidur; Mən Pərwərdigardurmən. ■

Lawiylarning nopusining sanəktin ətküzülüxi

¹⁴ Andin Pərwərdigar Sinay qəl-bayawanida Musaşa: —

¹⁵ — Sən Lawiylarnı ata jəməti, ailisi boyiqə sanəktin ətküz; bərlək ərkəklərnı, yəni bir ayliktin axşanlarning həmmisini sanəktin ətküz, — dedi. ¹⁶ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, əzigə deyilgəndək Lawiylarnı sanəktin ətküzdi.

¹⁷ Lawiyning oşullirining ismi mundaq: — Gərxon, Kohət, Mərari. ■

¹⁸ Gərxonning oşullirining ismi aililiri boyiqə Libni wə Ximəy idi.

□ **3:3 «Hudaşa atap ayrix»** — bu ayətiki «Hudaşa atap ayrix» ibraniy tilida «kəloşa selix» yəki «kəlni toldurux» bilən bildürülıdu. «Mis.» 28:41 wə izahətini kərung. Kəhşinlik wəzipisi asən Hudaning kərbənləklirini əz kəloşa elixi bilən bəxlinatti. ■ **3:4** Law. 10:1-7; Qəl. 26:61; 1Tar. 24:2 ■ **3:6** Qəl. 16:9; 18:2 □ **3:12 «tunji balilar Meningkidur»** — Huda əslidə İsrailarnı Misirdin kətkuzux yolida Misirliqlərnıng bərlək tunji oşullirini wə hətta həywanlarning tunji balilirini mə əltürüwətkənidi. Biraq İsrailar «ətüp ketix heytning kəzisi» («pasha kəza»)ning kəneni ixik kəxəklirigə səpixi bilən, ularning tunji oşulliri wə həywanlarning tunji baliliri xu aqiwəttin kətkuzup kəlinəşən. Huda İsrailarning tunjilirini alayitən kətkuzəşən boləşəqə, həzir həlkə: «tunji balilar Meningkidur» dəydu. Demək, ular əslidə Hudaning kəllukida boluxi kərək idi, ləkin Huda «Mən ularning ornişa Lawiylarnı kəyimən» dəp Əz hizmitigə Lawiylarnı ularning ornişa kəbul kildi (13-ayətnimə kərung). ■ **3:12** Mis. 13:2 ■ **3:13** Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qəl. 8:16; Luşa 2:22 ■ **3:17** Mis. 6:16, 17, 18; Qəl. 26:57; 1Tar. 6:1, 16; 23:6

19 Koḥatning oqulliri aililiri boyiqə Amram, Izḥar, Həbron wə Uzziəl idi. 20 Mərarining oqulliri aililiri boyiqə Maḥli wə Muxi idi. Bularning həmmisi ata jəməti boyiqə Lawiylarning jəməti boldi.

21 Gərxonidin Libnilarning jəməti bilən Ximəylarning jəməti wujudka kəldi; bular Gərxonlarning jəmətliri idi. 22 Barlıq ərnlarning sənioə اساسən, bir ayliktin axqanlirining sanaktin ətüzülgənliri jəmiy yəttə ming bəx yüz kixi boldi. 23 Gərxonning jəməti ibadət qedirining arka tərpidə, yəni oərb tərəptə bargah kürdi; 24 Gərxon jəmətinin əmiri Ləlnin oqli Əliasaf idi. 25 Gərxonlarning jamaət qediridiki wəzipsi ibadət qedirining əzidiki astınki ikki yapkuq-pərdə, uning üstidiki yopuk wə jamaət qedirining ixik pərdisiqə, 26 xundakla həyła ətrapidiki pərdilər, həyła dərwasizinin pərdisi (həyła pərdiliri ibadət qediri bilən kurbangahni qəridəp turatti) wə həylyda ixlitidioqan munasiwətlik barlıq tanılaroə qərax idi.

27 Koḥattin Amramlarning jəməti, Izḥarlarning jəməti, Həbronlarning jəməti wə Uzziəllarning jəməti wujudka kəldi; bu Koḥatlarning jəmətliri idi. 28 Barlıq ərəkəklərnin sani boyiqə, bir ayliktin axqanlar jəmiy səkkiz ming altə yüz adəm bolup qıkti; ular muqəddəs jayoə qərax wəzipsini ətəydioqan boldi. 29 Koḥat əwladlirinin jəmətliri jamaət qedirining janub tərpidə bargah tikti. 30 Koḥat jəmətinin əmiri Uzziəlnin oqli Əlizafan idi. 31 Ularning wəzipsi əhdə sanduqi, xirə, qıraoqan, ikki kurbangah, xuningdək muqəddəs jayning iqidə ixlitidioqan qaqa-kuqa, pərdə wə ibadət qedirining iqidə ixlitidioqan barlıq nərsilərgə qərax idi.

32 Lawiylarning əmirilirinin əmiri bolsa kahin Hərurning oqli Əliazar idi; u muqəddəshaniə qərax wəzipsini ətəydioqanlar üstidin nazarət kilidioqan boldi.

33 Məraridin Maḥli jəməti bilən Muxi jəməti wujudka kəldi; bular Mərarining jəmətliri boldi. 34 Barlıq ərəkəklərnin sənioə اساسən, bir ayliktin yukiri boləqanlar sanaktin ətüzülgəndə jəmiy altə ming ikki yüz kixi qıkti. 35 Mərarining jəmətinin əmiri Abihəyilning oqli Zuriyəl boldi; ular ibadət qedirining ximal tərpidə bargah kürdi. 36 Mərarə əwladlirinin wəzipsi ibadət qedirining tahtayliri, baldakliri, hadiliriə, təglikliri barlıq əswab-jabdukliriə qərax, xuningdək bularoə munasiwətlik ixlitidioqan barlıq nərsilərgə, 37 xundakla həylinin tət ətəpidiki hadiləroə wə ularning təglikliri, qozuk wə tanılaroə məs'ul boluxka bəlgilanidi.

38 İbadət qedirining aldioə, xərək tərpidə, yəni jamaət qedirining künqikix tərpidə bargah kuroqanlar Musa, Hərən wə Hərurning oqulliri idi; ular Israillarning hizmitidə bolux wəzipsini ətəp, muqəddəs jayoə qəraydioqan boldi; ularoə yat boləqan hərəkəndə adəm muqəddəs jayoə yəkinlaxsa, ətürülətti. ■

39 Musa bilən Hərən Pərwərdigarning əmri boyiqə, sanaktin ətüzgən barlıq Lawiylar, jəmətliri boyiqə, yəni bir ayliktin yukiri sanaktin ətüzgən ərəkəklər jəmiy yigirmə ikki ming qıkti.

Lawiylarning Israillarning tunjilirinin ornini besip Hudaəə atilixi

40 Pərwərdigar Musaə: — Sən Israillar iqidə bir ayliktin axqan tunji oqullarni sanaktin ətüzüp, isim-familisi boyiqə tizimlap qıq. 41 Sən

□ 3:25 «qedirining əzidiki astınki ikki yapkuq-pərdə» — ibranıy tilida «turaloə ezi wə qedirni» — mənisi qoqum tərijimimizdək boluxi kerək. «Mis.» 25:1-13ni kəring. ■ 3:38 Qel. 3:10; 16:40

Lawiylarni Israillarning barlik tunjilirining ornida Manga has kil (Mən Pərwərdigardurmən); Lawiylarning mal-qarwilirininimu Israillarning barlik tunji mal-qarwilirining ornida Manga has kil, — dedi.

⁴² Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, Israillarning tunjilirini qoymay sanaktin ötküzdi. ⁴³ Bir aylıktin yukiri tunji oqul balilirini isim-familisi bilən sanaktin ötküzgəndə, ular jəmiy yigirmə ikki ming ikki yüz yətmix üq kixi qıkti.

⁴⁴ Pərwərdigar Musaqə mundak dedi: — ⁴⁵ Sən Lawiylarni Israillarning tunjilirining ornida Manga talla, xundakla Lawiylarning mal-qarwilirininimu Israillarning mal-qarwilirining ornida Manga talla; xuning bilən Lawiylar Meningki bolidu; Mən Pərwərdigardurmən. ⁴⁶ Wə Lawiylarning sanidin artuq qıkkan Israillarning tunjiliri, yəni xu ikki yüz yətmix üqi ügün hərlük həkkinini qəbul kilətin; □ ⁴⁷ xularning hər biri ügün bəx xəkəl kümux al, kixi sanioqə qarap bolsun; muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə ulardin alojin (bir xəkəl yigirmə gərahdur). □ ■ ⁴⁸ Artuq qıkkan adəmlərnin, yəni hərlük həkkinini təlaxi kerək boləjanlarning kümuxini Hərun bilən uning oqullirioqə bər.

⁴⁹ Əmdi Lawiylar tərripidin «hərlükə qıkıriloqan» dəp həsablənoqan tunji oqullardin artuq qıkkanlardin bolsa, Musa ulardin xu hərlük həkkinini aldi; ⁵⁰ u Israillarning tunjiliridin xu kümuxni, yəni muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə jəmiy bir ming üq yüz atmix bəx xəkəl aldi. □ ⁵¹ Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə «hərlükə qıkıriloqan»larning kümuxini dəl Pərwərdigar buyruqinidək, Hərun bilən uning oqullirioqə bər.

4

Koqat əwladlirining wəzipisi

¹ Andin Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqə səz kilip mundak dedi: —

² Sən Lawiylar iqidin ata jəməti boyiqə Koqat əwladlirining omumiyy sanini tizimlojin, ³ ottuz yaxtin əllik yaxkiqə boləjan, jəmət qədridə ix-hizmət kilixkə keləydiyəjanlarning həmmisini tizimlap qıq. □ ⁴ Koqat əwladlirining jəmət qədri iqidiki wəzipisi əng muqəddəs buyumlarni baxkurux bolidu. ⁵ Bargah kəqürülidyəjan qəoqə, Hərun bilən uning oqulliri kirip «əng muqəddəs jay»diki «ayrima pərdə-yopuq»ni qüxürüp, uning bilən həküm-guwaqlik sanduqini yəgisun; ⁶ andin uning üstini delfinning terisidin etilgən yopuq bilən orap, üstigə kək bir rəhtni yepip, andin kətüridyəjan baldaklarni ötküzsun. □ ⁷ Təkdin nan *tiziloqan* xirəgə kək bir rəht selinip, üstigə legən, təhsə, piyalə wə xarab hədiyələrini qaqidyəjan kədəhlər tizip qoyulsun; xirədimu «daimiy nan» tizilip

□ **3:46 «ikki yüz yətmix üqi»** — «Israillarning tunji oqulliri»ning sani 22273 (43-ayət) «Lawiylarning» bolsa 22000 idi (39-ayət), əmdi «Lawiylarning sanidin artuq qıkkan Israillarning tunjiliri»ning sani 273 adəm idi. □ **3:47 «bir xəkəl»** — təhminən 11.4 gram boluxi mumkin, bəx xəkəl 57 gram. «**muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki**» — «muqəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki» xübhəsisizki, pütkül əl ügün əzgərməs əlqəm bolsun dəp, muqəddəs jayda saqləqlik, muqim bekitilgən birnəqqə hil əlqəmlərdin biri boluxi kerək idi. ■ **3:47** Mis. 30:31; Law. 27:25; Qel. 18:16; Əz. 45:12 □ **3:50 «bir ming üq yüz atmix bəx xəkəl»** — təhminən 16.4 kilogram.

□ **4:3 «ix-hizmət kilixkə keləydiyəjanlar»** — ibraniy tilidə «ix-hizmət kilixkə keləydiyəjan koxun» degən səzlər bilən ipadilininu. □ **4:6 «delfinning terisi»** — yəni «dengiz eyikning terisi» yəni «borsuqning terisi».

turiwərsun; □ ■ 8 bu nərsilərninğ üsti kızıl rəht bilən, uning üsti yənə delfin terisidə etilgən bir yopuk bilən yepilip, andin kətiridiqan baldaqlar ətüzüp qoyulsun. 9 Ular kək rəht elip, uning bilən qıraşdan bilən üstidiki qıraşlarni, pilik kışkuqlarni, küldanlarni wə qıraşdanəşa ixlitidiqan, barlık may qaşilaydiqan qaşilarni yepip koysun. ■ 10 Ular yənə qıraşdan bilən qıraşdanəşa ixlitidiqan həmmə qaqa-kuqa əswablarni delfin terisidin etilgən yopuk bilən yögəp, andin əpkəxkə selip koysun.

11 Altun huxbuygahqa kək bir rəht selip, yənə delfin terisidə etilgən yopuk bilən yepip, andin kətürgüqkə qox baldaqlarni ətüzüp koysun. □

12 Muqəddəs jayning iqidə ixlitidiqan barlık qaqa-kuqilarni kək bir rəht bilən yögəp, andin üstigə delfin terisidə etilgən yopukni yepip, andin bir əpkəxkə selip koysun.

13 Ular qurbangahni külidin tazilap, üstigə səsün rənglik bir rəhtni yepip koysun. 14 Andin yənə qurbangahta ixlitilidiqan əswablar — küldan, ilmək, bəlgürjək, qinilər, xundaqla barlık əswablarni qurbangah üstigə tizip, andin delfin terisidə etilgən bir yopuk bilən yepip, andin kətiridiqan baldaqlarni ətüzüp koysun.

15 Pütün bargahnikilər yoləşa qıkididiqan qaşda, Hərun bilən uning oşulliri muqəddəs jay wə muqəddəs jaydiki barlık qaqa-kuqa əswablarni yepip boləqandin keyin, Kohatning əwladliri kelip kətürsün; lekin ölüp kətməslik üçün muqəddəs buyumlarəşa kol təgküzmsün. Jamaət qədiri iqidiki nərsilərdin xularni Kohatning əwladliri kətürüxi kerək.

16 Hərunning oşli Əliazarning wəzipisi qıraş meyi, huxbuy ətir, daimiy təkdim kılınıdidiqan axlık hədiyə bilən məsihləx meyiə qaraş, xundaqla pütkül ibadət qədiri bilən uning iqidiki barlık nərsilər, muqəddəs jay həm muqəddəs jaydiki qaqa-kuqa əswablarəşa qaraxtin ibarət. ■

17 Andin Pərwərdigar Musa bilən Hərunəşa söz kılıp mundaq dedi: —

18 Silər Kohat jəmətidikilərnə Lawiylar arisidin kət'iy yokitip koymanglar;

19 bəliki ularning əlməy, həyat kelixi üçün ular «əng muqəddəs» buyumlarəşa yekınlaxqan qaşda, Hərun bilən uning oşulliri kirip ularning hər birigə kılıdidiqan wə kətiridiqan ixlarni kərsitip koysun; 20 ular pəkət muqəddəs jayəşa kirgəndə muqəddəs buyumlarəşa bir dəkikimu qarimisun, undaq kılıp koysa ölüp ketidu. □

Gərxon əwladlirining wəzipisi

21 Pərwərdigar Musəşa söz kılıp mundaq dedi: —

22-23 Gərxon əwladliri iqidə ata jəməti wə aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxşıqə boləqan, jamaət qədiri iqidə hizmət kılıx sepigə kirələydidiqan həmmisini sanaxtin ətüzüp omumiy sanini al. □ 24 Gərxon aililirining

□ 4:7 «**təkdim nan xirəsi**» — yaki «huzuriy nan xirəsi» («Hudaning huzuridiki nan»lar) — Muxu yərdə pəkət «Hudaning huzuridiki xirə» degən söz bilən ipadiliniidu. Nanlar wə altun xirə toşrulux «Mis.» 25:23-30 wə «Law.» 24:5-9ni kəruing. «**daimiy nan**» — «təkdim nan»ning baxşıqə atilixi. ■ 4:7 Mis. 25:30 ■ 4:9 Mis. 25:31,38 □ 4:11 «**altun huxbuygah**» — ibraniy tilida «altun qurbangah». ■ 4:16 Mis. 29:40; 30:23,24,34,35 □ 4:20 «**ular pəkət ... bir dəkikimu qarimisun**» — demək, Hərunning oşulliri kaşınlar muqəddəs buyumlarni yepiwatqan waqıtta muqəddəs qədirəşa kirməsliki kerək, pəkət buyumlar yepiləqandin keyin kirixkə bolidu. □ 4:22-23 «**hizmət kılıx sepigə kirələydidiqanlar**» — ibraniy tilida «jənggə qıkalaydidiqan qoxundikilər» degən səzlar bilən ipadiliniidu. İqki mənsi, xühşiszi, kaşınlarning muqəddəs jayda İsrail üçün qurbanlıqlarni ətüzüp, ularəşa rohiy wəkil boluxi İsrailar üçün jin-xəytanlar bilən rohiy urux hizmiti kılıqanəşa barawər.

kilidioqan hizmiti wə ular kətüridioqan nərsilər təwəndikiqə: ²⁵ — ular jamaət qedirining özini, yəni astidiki iqqi pərdiliri wə sirtki pərdilirini, uning yapkuqini, xundakla üstigə yapqan delfin terisidə etilgən yopukni wə jamaət qedirining kirix ixikining pərdisini, ²⁶ ibadət qediri bilən kurbangahni qəridəp tartiloqan hoylidiki pərdilər bilən kirix dərwasisining pərdisini, xularoqə has tanilirini wə ixlitidioqan barliq kaqə-kuqə əswablarni kətürsun; bu əswab-üskünilərgə munasiwətlik kerək boləqan ixlarni qilsun. ²⁷ Gərxon əwladlirining pütün wəzipisi, yəni ular kətüridioqan wə bejiridioqan barliq ixlər Hərun wə uning oquullirining kərsətmiliri boyiqə bolsun; ularning nemə kətüridioqanliqini silər bəlgiləp beringlar. ²⁸ Gərxon əwladlirining jəmətlirining jamaət qedirining iqidə kilidioqan hizmiti xular; ular kaqin Hərunning oqli Itamarning qol astida turup ixlisun.

Mərari əwladlirining wəzipisi

²⁹ Mərarining əwladlirininimu, ularni ata jəməti, aililiri boyiqə, sanəktin ətküz; ³⁰ ottuz yaxtin əllik yaxkiqə boləqan, jamaət qediri iqidə hizmət kilix sepigə kirələydioqan həmmisini sanəktin ətküzüp omumiy sanini al. ³¹ Ularning jamaət qediri iqidiki barliq hizmiti, yəni kətürux wəzipisi mundak: — Ular jamaət qedirining tahtayliri, baldakliri, hadiliri wə ularning təglikliri, ³² hoylining tət ətrapidiki hadilar, ularning təglikliri, kəzukliri, tanaliri, barliq əswab-üskünə həm xularoqə kerəklik boləqan barliq nərsilərnəni kətürux bolsun; ular kətüridioqan əswab-üskünilərnəni namini atap bir-birləp hər adəmgə kərsitip beringlar. ³³ Mərari jəmət-aillirining jamaət qediri iqidə kilidioqan barliq ixliri ənə xular; ular kaqin Hərunning oqli Itamarning qol astida turup ixlisun.

Lawiyarning nopusining sanəktin ətküzülüxi

³⁴⁻³⁵ Musa bilən Hərun wə jamaətning əmiriliri Kohatning əwladlirining ottuz yaxtin əllik yaxkiqə boləqan, jamaət qedirida hizmət kilix sepigə kirələydioqanlarning həmmisini ata jəməti, aililiri boyiqə sanəktin ətküzdi. ³⁶ Ulardin jəməti boyiqə sanəktin ətküzülgənlər jəmiy ikki ming yəttə yüz əllik kixi bolup qikti. ³⁷ Muxular Kohat jəmətidin sanəktin ətküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix kilidioqan hərberi, yəni Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən qiloqan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanəktin ətküzgənlər idi.

³⁸⁻³⁹ Gərxonlarning ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxkiqə boləqan, jamaət qedirida hizmət kilix sepigə kirələydioqan həmmisi sanəktin ətküzüldi; ⁴⁰ ata jəməti, aililiri boyiqə sanəktin ətküzülgənlər jəmiy ikki ming altə yüz ottuz kixi bolup qikti. ⁴¹ Muxular Gərxon jəmətidin sanəktin ətküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix kilidioqan hərberi, yəni Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən qiloqan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanəktin ətküzgənlər idi.

□ **4:25 «astidiki iqqi pərdiliri wə sirtki pərdiliri»** — ibraniy tilida «turaloquning pərdiliri wə jamaət qediri». Mənisi qəqum tərjimimizdək bolidu. Qedirning tət kəwət yopuki bar idi; (1) iqqi pərdiliri; (2) eqkə teriliri; (3) qizil buyaloqan qoqkar teriliri; (4) delfin teriliri. Bəzi waqitlarda 2-kəwiti, yəni eqkə terisidin etilgən pərdilər «jamaət qedir»ning əzi dəp həsəblinatti. «Misirdin qikix» 25[1-15ni kərüng. □ **4:30 «hizmət kilix sepigə kirələydioqanlar»** — 23-ayətni wə izahətini kərüng. □ **4:34-35 «sepigə kirələydioqanlar»** — 23-ayətni wə izahətini kərüng. 39-, 43-ayəttə ohxax səzlər tepilidu.

42-43 Mərarilarning ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxқиqə boləjan, jamaət qedirida hizmət kilix sepigə kirələydiəjan həmmisi sanaktin ötküzüldi; 44 ata jəməti, aililiri boyiqə sanaktin ötküzülgənlər jəmiy üq ming ikki yüz kixi bolup çiqti. 45 Muxular Mərari jəmətidin sanaktin ötküzülgənlər bolup, jamaət qedirida ix қilidiojan hərbi, yəni Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən қiləjan əmri boyiqə Musa bilən Hərun sanaktin ötküzgənlər idi.

46-47 Sanaktin ötküzülgənlər Lawiylar mana xular idi; Musa bilən Hərun həm Israillarning əmiriliri ulardın ata jəməti, aililiri boyiqə, ottuz yaxtin əllik yaxқиqə boləjan, jamaət qedirida hizmət kilix wə yük kütürix wəzipisigə kirələydiəjanlarni sanaktin ötküzgən. 48 Ularning sani jəmiy səkkiz ming bəx yüz səksən adəm bolup çiqti. 49 Pərwərdigarning əmri boyiqə, ular Musa tərpidin sanaktin ötküzüldi; hərkim əzi қilidiojan Ixi wə kətüridiojan yükigə asasən sanaktin ötküzüldi. Bularning həmmisi Pərwərdigarning Musaqə əmr қiləninidək boldi.

5

Napaklarni bargahın ayrix kerək

1 Pərwərdigar Musaqə sөz қilip: — 2-3 Sən Israillərqə əmr қilip: «Silər pisə-mahaw kesili bilən aқma kesiligə giriptar boləjanlarni, xundaqla əlükkə tegixi bilən napak bolup қaləjan həmmisini ər-ayal deməy bargahın қikiriwetinglar. Bargahlarni buləiwətməsliki üqün ularni bargahın қikiriwetinglar; qünki Mən bargah otturisida makan қildim» — degin, — dedi. □ ■

4 Israillar xundaқ қilip ularni bargahın қikiriwətti; Pərwərdigar Musaqə қandaқ əmr қiləjan bolsa, Israillar xundaқ қildi.

Tələm tələx nizami — «itaətsizlik qurbanliқi» wə қoxumqə tələm

5 Pərwərdigar Musaqə sөz қilip mundaқ dedi: —

6 Sən Israillərqə eytkin: — Məyli ər yaki ayal bolsun, əgər u insanlarning Pərwərdigarqə wapasizliқ қilidiojan hərқandaқ гу-наһliridin birini sadir қilip, xuning bilən гунаһkar dəp bekitilsə, ■

7 undaқta u əzi ötküzgən гунаһiqə iқrar қilip, itaətsizliki kəltürүp қikərqəjan, ziyanlanəuқuning ziyinini toluқ tələp berixi kerək wə uning sirtida u kixigə yənə bəxtin bir ülüxni қoxup tələp bərsun. ■

8 Ziyalanəuқuning mubada itaətsizlik kəltürүp қikərqəjan ziyanqə berilgən tələm pulini aloқudəк tuəқini bolmisa, tələm puli гу-наһkar boləjan kixining kafaritigə sunulidiojan қoxқarqə қoxulup, Pərwərdigarqə atilip, қahinqə bərilsun. ■ 9 Xuningdəк Israillarning Hudaqə atiqəjan barliқ muқəddəs hədiyəliri, yəni қahinqə kəltürgən nərsilərdin barliқ «kətürmə qurbanliқ-hədiyə»lər қahinqə hesab болsun. 10 Hərkim Hudaqə atiqəjan hədiyələr muқəddəs dəp hesablınsun, xundaqla қahinning bolsun; kixilər қahinqə nemə hədiyə қilsa, uning həmmisi қahinning bolsun. ■

□ 5:2-3 «pisə-mahaw kesili bilən aқma kesiligə giriptar boləjanlar» — «Law.» 13-babni, 15-bab 16-, 19-, 25-, 31-ayətni kəring. «ölükkə tegixi bilən napak bolup қaləjan...» — məsilən, uruқ-tuəқinini dəpnə қilixi bilən. «bargahlar» — hərқaysi қəbililərnin öz bargahliri, deməқqi.

■ 5:2-3 Law. 13:3, 46; 15:2; 21:1 ■ 5:6 Law. 5:21, 22 ■ 5:7 Law. 5:24 ■ 5:8 Law. 5:21-26

■ 5:10 Law. 10:12

Zina qildi dəp ərz qilinoqan hotunni sinax usuli wə bir tərəp qilix nizami

¹¹ Pərwərdigar Musoqə səz qilip mundaq dedi: —

¹² Sən Israillaroqə səz qilip mundaq degin: — Əgər birsining hotuni öz eridin yüz ərügən, sadakətsizlik qiloqan bolsa, ¹³ — demək, baxqa birsi bilən yekinlaxkan, xundakla uning buloqanoqliki erining közlidiridin yoxurun boloqan bolsa, heq guwahqi bolmioqan həm gunah qiloqan qeoqida tutulupmu qalmioqan bolsa, ¹⁴ xundak əhwalda, eri öz hotunidin guman qilip künlisə, hotuni rastla zina qilip buloqanoqan bolsa (yaki öz hotunioqə guman qilip künlisimu, hotuni zina qilmioqan wə buloqanmioqan bolsa) ¹⁵ əhwalini ispatlax üqün bu adəm hotunini kahinning yenioqə əkəlsun həm hotuni üqün zərür axlik hədiyəsi, yəni arpa undin ondin bir əfahni aloqəq kəlsun; xu hədiyəning üstigə u heq zəytun meyi kuymisun yaki heq məstiki qoxup koymisun; çünki bu kündaxlik hədiyəsi, əslətmə axlik hədiyəsi bolup, ularning kəbihlikigə boləqan əslətmidir.□

¹⁶ Kahin u hotunni aldioqə kəltürüp, Pərwərdigarning huzurida turəqzusun. ¹⁷ Kahin komzəkkə mukəddəs sudin quyup, ibadət qedirining yər topisidin bir qimdim elip suoqə qeqip koysun.□ ¹⁸ Kahin u hotunni Pərwərdigarning huzurida turəqzup, bexini eqip, əslətmə axlik hədiyəsi, yəni kündaxlik hədiyəsini uning qolioqə tutqzusun, andin kahin qolioqə qarəyx kəltürgüqi ələm süyini alsun. ¹⁹ Kahin u hotunoqə kəsəm iqküzüp, uningə «Dərwəkə sən heqkandəq adəm bilən billə yatmioqan, eringning ornida baxqa birsi bilən billə boluxkə ezip buzukluk qilmioqan bolsang, undakta sən bu qarəyx kəltürgüqi ələm süyidin halas boləqaysən.□ ²⁰ Ləkin sən eringning ornida baxqa birsigə yekinlixip özünəni buloqanoqan bolsang, eringdin baxqa bir ər sən bilən billə yatqan bolsa, —» desun; ²¹⁻²² andin kahin u hotunoqə qarəyx kəsimini iqküzgəndin keyin, yənə uningə: «— Pərwərdigar yotangni yiglitip, qorsikingni ixxitiwətsun, xuningdək Pərwərdigar seni öz həlking iqidə qarəyx wə kəsəm iqix dəstikigə aylandursun; bu qarəyx süyi iq-karningə kirip, qorsikingni ixxitiwətsun, yotangni yigilitiwətsun» degəndə, u hotun: «Amin, amin» desun.

²³ Xuningdək kahin bu qarəyx səzlerini dəptərgə pütüp koysun, xundakla yazoqan səzləni ələm süyigə qilisun, ²⁴ andin u hotunoqə bu qarəyx kəltürgüqi ələm süyini iqküzsun, bu qarəyx kəltürgüqi su uning iqigə kirixi bilənla uningə azab-ələm bolidu. ²⁵ Kahin u hotunning qolidin kündaxlik axlik hədiyəsini elip, uni Pərwərdigarning huzurida pulanglitip boləqandin keyin, qurbangahkə elip kəlsun. ²⁶ Kahin hədiyədin bir sikim un elip, hatirə hesabida qurbangahkə koyup köydürsun; andin u hotunoqə bu suni iqküzsun.

²⁷ Kahin əmdi u hotunoqə suni iqküzgəndin keyin, əgər u həkikiy buloqanoqan bolup, öz erigə sadakətsizlik qiloqan bolsa, qokum xundak boliduki, bu qarəyx süyi uning iqigə kirgəndin keyin uningə azab-ələm kəltüridu; uning qorsiki ixqip, yotisi yigiləp ketidu; xuning bilən u hotun öz həlki iqidə qarəyxkə ketidu. ²⁸ Ləkin əgər u hotun buloqanmioqan pak bolsa, xu ixtin halas bolidu wə əksiqə hamilidar bolup pərzəntlik bolidu.

²⁹ Mana bu kündaxlik toqrisidiki qanundur; hotun öz erining ornida baxqa birsi bilən billə boluxi bilən ezip buloqanoqan bolsa□ ³⁰ wə yaki

□ **5:15 «bir əfah»** — təhminən 2 kürə yaki 22 litr idi. □ **5:17 «mukəddəs su»** — yuyunux desidən elinoqan su bolsa kerək. □ **5:19 «eringning ornida»** — bu degənlikning baxqa birhil tərijimi «eringning əmri astida turup». □ **5:29 «eringning ornida»** — bu degənlikning baxqa birhil tərijimi «eringning əmri astida turup».

birsi hotunidin guman kılıp künlisə, undaқта u hotunini Pərwərdigarning aldida turoşuzsun, kaһin uningоја xu қанun boyiqə һəmmini iјra қilsun. ³¹ Ənə xundak қilојanda, ər gunahтин halas bolup, hotun öz gunahini kōtiridu.□

6

«Nazariylar»ning nizami

¹ Pərwərdigar Musaоја sөz қilip mundak dedi: —

² Sən Israillarоја eytkən: «Məyli ər yaki ayal bolsun, «Өzümni Pərwərdigarоја atap, nazariylardin bolimən» degən alahidə bir қəsəmni iқkən bolsa,□ ³ undaқта u özini һaraq-xarabtin ayrip pərhiz tutsun; һaraq-xarab bilən ixləngən sirkinimu iqmısun yaki һərқandaқ üzüm xərbitinı iqmısun wə һөл-kuruk üzümlərnimu yemisun. ⁴ Өzini Pərwərdigarоја atıоjan barlık künlərdə, üzüm telidin қıққан һərқandaқ nərsini, məyli üzüm uruқı bolsun, posti bolsun, ularni yeyixkə bolmaydu.□

⁵ Өzümni Pərwərdigarоја atidim dəp қəsəm қilоjan künliridə, ularning bexioја ustira təgküzüxkə bolmaydu; özini Pərwərdigarоја atıоjan künlər ötүp bolmioүqə, u muқəddəs boluxi kerək; ular qaqlirini uzun қoyuxi kerək.□ ■ ⁶ U қəsəm iқkən barlık künliridə һeqқandaқ ölüklərgə yekinlixixkə bolmaydu.□ ⁷ Uning öz atisi, anisi, қerindixi yaki һədəsingilliri өlүp қalоjan bolsa, ularni dəp özini napak қilmaslıқı kerək; qünki bexida Pərwərdigarојila has bolimən dəp bərgən wədisining bəlgisi bolidu.□ ⁸ Өzini Hudaоја atiwətkən barlık künlərdə u Pərwərdigar aldida muқəddəs bolup tursun.

⁹ Mubada bir kixi uning yenida tuyuksiz өlүp қelip, özini Pərwərdigarоја atıоjanlıқning bəlgisi bolоjan bexi bulоjanоjan bolsa, u özini paklax küni wə keyinki yəttinqi күnimu qeqini aldursun. ¹⁰ Səkkizinqi күni u ikki pahtəknı yaki ikki baқkini elip jamaət qedirining dərwazisi aldida kaһinoја tapxursun. ¹¹ Kaһin birini gunah қurbanlıқı, yənə birini köydürmə қurbanlıқ süpitidə sunup, ölük səwəbidin napak bolup қalоjan gunahini tiləp kafarət қilsun; nazariy xu күnning özidə öz bexini қaytidin muқəddəs-pak қilsun, ¹² u özini Pərwərdigarоја atıоjan künlirini yengiwaxtin baxlisun, xuning bilən bir yaxlık bir ərkek қozini itaətsizlik қurbanlıқı қilip sunsun; ilgiriki künliri bolsa inawətsiz һesablansun; qünki uning özini *Pərwərdigarоја* atıоjan һaliti bulоjanоjan.

¹³ Nazariylardin biri özini *Pərwərdigarојila* atıоjan күnlər toxқан күnidə u tooqruluk қанun-bəlgilimə mundak: — Kixilər uni jamaət qedirining

□ **5:31 «hotun öz gunahini kōtiridu»** — gunahı bar bolsa, əlwəttə. Bu қanunda ər bilən hotunoја nisbətən birər barawərsizlik barmu? Muxu ix tooqruluk «қoxumqə sөz»imizdə azrak tohtilimiz. □ **6:2 «Nazariy»** — «nazariy» degən sөz («Hudaоја atıоjan» degən mənini bildüridu.

□ **6:4 «Nazariy bolimən»** — «Nazariy bolimən» dəp қəsəm қilоjan kixilər özini məlum bir məһlətta yaki өmürwəyət Hudaоја ataydu (məsilən, «Ҳak.» 13:5, «Luқа» 1:15ni көrүng). □ **6:5 «qaqlirini uzun қoyuxi kerək»** — bu ixta (a) matəm bildürүxtə qaqlirini qүxүrүx mən'i қilnidu; (ə) əzigə birһil nomusluk kəltüridu (qünki u ayaldək көrүnidu). Xuning bilən özini қəsəm iqip Hudaоја atıоjanlıқini һəmmə adəmgə ayan bolidu. ■ **6:5 Ҳak. 13:5; 1Sam. 1:11** □ **6:6 «өлүklər»** — bu sөz һaywanlarning taplrinimu öz iқigə alidu. □ **6:7 «өzini napak қilmaslıқı»** — оқurmənlərgə ayanki, kim bir jəsətkə təgkən bolsa waқitlik «napak» dəp һesablanidu (uning muқəddəs jayoја yekinlixixioја yaki қurbanlıқ kixixioја bolmaytti. «Lawıylarning dəsturi» 5:2-3, 11-babni көrүng). **«bexida... bəlgisi bolidu»** — uzun qaqliri, demək.

dərwezisi aldiqə əkəlsun; ¹⁴ u əzi Pərwərdigarəja sunulidiojan köydürmə qurbanlıq üçün bir yaxlıq bejirim ərkək kəzini, gunah qurbanlıqı üçün bir yaxlıq qixi bejirim bir kəzini, inaklıq qurbanlıqı üçün bejirim bir kəxkəni kəltürsun, ¹⁵ xundakla bir sewət petir nan, zəytun meyi iləxtürülgən esil undin pixurulojan tokaqlar həmdə zəytun meyi sürülüp məsihləngən petir həmək nanlar wə xu qurbanlıqlarning qoxumqə axlıq hədiyəliri wə xarab hədiyəlirini kəltürsun. □ ¹⁶ Kahin bularni Pərwərdigarning huzuriqə kəltürüp, Nazariyning xu gunah qurbanlıqı bilən köydürmə qurbanlıqını sunsun; ¹⁷ u Pərwərdigarəja atalojan inaklıq qurbanlıqı süpitidə kəxkəni sunsun, uningə qəxup bir sewət petir nanni sunsun; kahin xular bilən təng Nazariy qəxup təkdim kəlojan axlıq hədiyə bilən xarab hədiyəni kəltürüp sunsun. ¹⁸ Nazariy jamaət qedirining dərwezisi aldidə əzini Pərwərdigarəja atiojanlıqəja bəlgə kilip qoyuwətkən qeqini quxürüp, qeqini elip inaklıq qurbanlıqı astidiki otka qəysun. ■ ¹⁹ Nazariy xu təriqidə əzini Pərwərdigarəjila atiojanlıq qeqini quxürüp boləandin keyin, kahin kaynap pixiriləjan kəxkəning bir aldi kəlini həm sewəttin bir petir nan bilən bir petir həmək nanni elip kelip Nazariyning kəlioja tutkuzsun. ²⁰ Kahin bularni Pərwərdigarning aldidə pulanglatma qurbanlıq süpitidə örüsün; bular pulanglatma qurbanlıq süpitidə sunəjan təx bilən kətürmə hədiyə kəlinəjan aldi kəl bilən qəxulup, mukəddəs dəp həsəblinip kahinəja berilsun; andin keyin Nazariy xarab iqsə bolidu. ■

²¹ Xular bolsa kəsəm iqkən Nazariy toqrisida, əzini Pərwərdigarəja ataxta sunux zərür boləjan qurbanlıq-hədiyələr toqrisida bəkitilgən kənun-bəlgilimidur; xuningdək uning kəli nemigə yətsə xuni sunsimu bolidu; u iqkən kəsimi boyiqə, yəni əzini Hudaəja atax wədisi toqruluk xu nizam-bəlgilimə boyiqə həmmə ixni ada kəlsun; wədisigə əməl kəlsun.

Kahinlarning bəht-bərikət tiləp kəlojan səzi

²² Pərwərdigar Musaəja səz kilip mundak dēdi: —

²³ Sən Hərun bilən uning oqulliriəja səz kilip mundak dēgin: — Silər Israilləja mundak bəht-bərikət tilənglar: —

²⁴ «Pərwərdigar silərgə bəht-bərikət ata kəlojay, silərnə Öz panahida sakliəjay;

²⁵ Pərwərdigar yüzini silərnəning üstünglərdə yorutup, silərgə xapaət kəlojay;

²⁶ Pərwərdigar yüzini üstüngləroja karitip kətürüp, silərgə hatirjəmlik bərgəy!» — dəp tilənglar.

²⁷ Ular xundak kilip namimni Israillarning üstigə kənduridu wə Mən uləroja bəht-bərikət ata kəlimən.

7

Hərəkəysi kəbilə əmirlirining hədiyəliri

¹⁻² Musa ibadət qedirini tiklīgən kəni, u qedirni məsih kilip maylap mukəddəs kəldi, xundakla uning iqidiki bərlək əswab-jabduklar, kərbəngəh wə uning bərlək kəqa-kəqa əswablrini məsih kilip maylap mukəddəs kəldi; xü kəni xundak bəldiki, Israilləning əmirliri, yəni ularning

□ **6:15 «tokaqlar»** — ibraniy tilida bu səz yaki həkisiman yaki qəkkük bilən təxilgən birhil nanlarni kərsitidu. ■ **6:18** Ros. 21:24 ■ **6:20** Mis. 29:27

ata jəmətining baxlıqliri boləjan, kəbilə əmirliiri kelip hədiyələni sundi; xu kəbililərnin əmirliiri sanaktin ötküzüx ixioğa nazarət kıləuqular idi. **3** Ular əzliirinin hədiyəliirini Pərwərdigarning huzuriəğa hazır kixilti, kəltürülgən bu hədiyələr jəmiy bolup altə hərwa, on ikki öküzdin ibarət idi; hər ikki əmir birlixip birdin sayiwənlik hərwa, hər bir əmir birdin öküz elip kəldi; ular bu hədiyələni qedirining aldioğa əkilixti.

4 Pərwərdigar Musağa səz kılıp: —

5 Jamaət qedirining ixliiriəğa ixlitix üqün sən bu nərsiləni qəbul kılıp, Lawiyalarınğ hər birining bejiridiəjan ixliiri boyiqə ularning ixlitixigə bərgin, — dedi.

6 Xuning bilən Musa hərwa bilən öküzləni qəbul kılıp Lawiyalarəğa tapxurup bərdi. **7** U Gərxon əwladliirining kiliidiəjan ixliiriəğa asasən, ularəğa ikki hərwa bilən tət öküz bərdi. **8** Mərarə əwladliirining kiliidiəjan ixliiriəğa asasən, ularəğa tət hərwa bilən səkkiz öküz bərdi; ularning xəmmisi kaħin Hərurning oqlı Itamarəğa karaytti; **9** lek in u Koħatning əwladliiriəğa həqnemə bərmidi; qünki ular muqəddəs nərsiləni kətürüxkə məs'ul idi; demək, ular məs'ul boləjan nərsiləni öz mürisidə kətürətti. **10**

10 Qurbangah maylinip məsihləngən küni, uni Hudağa beoixlax yolida əmirilər sunidiəjan hədiyəliirini elip kelip, qurbangah aldioğa qoyuxti.

11 Pərwərdigar Musağa: —

Ular qurbangahni beoixlax yolida hədiyəliirini sunsun; hər bir əmir öz künidə sunsun, — dedi.

12 Birinçi küni hədiyə sunoquçi Yəhuda kəbilisidin Amminadabning oqlı Nahxon boldi. **13** U sunoğan hədiyə eoqirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidiəjan bir kümüx legən, eoqirliki yətmix xəkəl kelidiəjan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloğan esil un tolduruloğanidi; **14** on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloğan bir altun piyalə; **15** köydürmə qurbanliq üqün bir ərkək torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; **16** gunah qurbanliki üqün bir tekə; **17** inakliq qurbanliki üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Amminadabning oqlı Nahxon sunoğan hədiyələr idi.

18 İkkinçi küni hədiyə sunoquçi Issakarning əmiri Zuarning oqlı Nətanəl boldi. **19** U sunoğan hədiyə eoqirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidiəjan bir kümüx legən, eoqirliki yətmix xəkəl kelidiəjan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloğan esil un tolduruloğanidi; **20** on xəkəl eoqirliqta, huxbuy tolduruloğan bir altun piyalə; **21** köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; **22** gunah qurbanliki üqün bir tekə; **23** inakliq qurbanliki üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Zuarning oqlı Nətanəl sunoğan hədiyələr idi.

24 Üqinçi küni hədiyə sunoquçi Zəbulun əwladliirining əmiri Həlonning oqlı Eliab boldi. **25** U sunoğan hədiyə eoqirliki bir yüz ottuz xəkəl

□ **7:1-2 «ibadət qediri tikləx»** qatarliq ixlar «Mis.» 40-bab, 17-34-ayətlərdə təswirlinidu. Demək, «xu küni»diki ixlar «Qel.» 1-6-bablardiki ixlardin awwal, xundaqla «Law.» 8:11tiki ixlardin keyin yüz bərgəndi. ■ **7:1-2** Mis. 40:18 □ **7:9 «muqəddəs nərsilər»** — baxqa birhəl tərijimisi «muqəddəs jay». □ **7:13 «xəkəl»** — kümüxning olqimi bolup, adətə 11.4 graməğa barawar boluxi mumkin. Xunga 130 xəkəl 1.5 kilogram, 70 xəkəl 0.8 kilogram boluxi mumkin. **«muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə»** — 3:47-ayəttiki izahatni kəring.

kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloşan esil un tolduruloşanidi; ²⁶ on xəkəl eşirlikta, huxbuy tolduruloşan bir altun piyalə; ²⁷ köydürmə qurbanlik üqün bir torpaq, bir qoşqar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ²⁸ gunah qurbanlik üqün bir tekə; ²⁹ inaklik qurbanlik üqün ikki buqa, bəx qoşqar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Həlonning oqli Eliab sunoşan hədiyələr idi.

³⁰ Tətingi küni hədiyə sunoşuqi Rubən əwladlirining əmiri Xidərnin oqli Əlizur boldi. ³¹ U sunoşan hədiyə eşirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloşan esil un tolduruloşanidi; ³² on xəkəl eşirlikta, huxbuy tolduruloşan bir altun piyalə; ³³ köydürmə qurbanlik üqün bir torpaq, bir qoşqar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ³⁴ gunah qurbanlik üqün bir tekə; ³⁵ inaklik qurbanlik üqün ikki buqa, bəx qoşqar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Xidərnin oqli Əlizur sunoşan hədiyələr idi.

³⁶ Bəxinqi küni hədiyə sunoşuqi Ximeon əwladlirining əmiri Zuri-xaddayning oqli Xelumişəl boldi. ³⁷ U sunoşan hədiyə eşirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloşan esil un tolduruloşanidi; ³⁸ on xəkəl eşirlikta, huxbuy tolduruloşan bir altun piyalə; ³⁹ köydürmə qurbanlik üqün bir torpaq, bir qoşqar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁴⁰ gunah qurbanlik üqün bir tekə; ⁴¹ inaklik qurbanlik üqün ikki buqa, bəx qoşqar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Zuri-xaddayning oqli Xelumişəl sunoşan hədiyələr idi.

⁴² Altinqi küni hədiyə sunoşuqi Gad əwladlirining əmiri Deuəlning oqli Əliasaf boldi. ⁴³ U sunoşan hədiyə eşirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloşan esil un tolduruloşanidi; ⁴⁴ on xəkəl eşirlikta, huxbuy tolduruloşan bir altun piyalə; ⁴⁵ köydürmə qurbanlik üqün bir torpaq, bir qoşqar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁴⁶ gunah qurbanlik üqün bir tekə; ⁴⁷ inaklik qurbanlik üqün ikki buqa, bəx qoşqar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Deuəlning oqli Əliasaf sunoşan hədiyələr idi.

⁴⁸ Yəttinqi küni hədiyə sunoşuqi Əfraim əwladlirining əmiri Am-mihudning oqli Əlixama boldi. ⁴⁹ U sunoşan hədiyə eşirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir kümüx das bolup, bular mukəddəs jaydiki xəkəlning əlqəm birliki boyiqə əlqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloşan esil un tolduruloşanidi; ⁵⁰ on xəkəl eşirlikta, huxbuy tolduruloşan bir altun piyalə; ⁵¹ köydürmə qurbanlik üqün bir torpaq, bir qoşqar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁵² gunah qurbanlik üqün bir tekə; ⁵³ inaklik qurbanlik üqün ikki buqa, bəx qoşqar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Ammihudning oqli Əlixama sunoşan hədiyələr idi.

⁵⁴ Səkkizinqi küni hədiyə sunoşuqi Manassəh əwladlirining əmiri Pidahzurning oqli Gamalişəl boldi. ⁵⁵ U sunoşan hədiyə eşirliki bir yüz ottuz xəkəl kelidişan bir kümüx legən, eşirliki yətmix xəkəl kelidişan bir

kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁵⁶ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁵⁷ köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁵⁸ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁵⁹ inakliq qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Pidəhzurning oqli Gamaliyəl sunoqan hədiyələr idi.

⁶⁰ Tokkuzinqi küni hədiyə sunoquqi Benyamin əwladlirining əmiri Gideonning oqli Abidan boldi. ⁶¹ U sunoqan hədiyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁶² on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁶³ köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁶⁴ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁶⁵ inakliq qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Gideonning oqli Abidan sunoqan hədiyələr idi.

⁶⁶ Oninqi küni hədiyə sunoquqi Dan əwladlirining əmiri Ammixaddayning oqli Ahizər boldi. ⁶⁷ U sunoqan hədiyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁶⁸ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁶⁹ köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁷⁰ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁷¹ inakliq qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Ammixaddayning oqli Ahizər sunoqan hədiyələr idi.

⁷² On birinqi küni hədiyə sunoquqi Axir əwladlirining əmiri Okranning oqli Pagiyəl boldi. ⁷³ U sunoqan hədiyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁷⁴ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁷⁵ köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁷⁶ gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁷⁷ inakliq qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Okranning oqli Pagiyəl sunoqan hədiyələr idi.

⁷⁸ On ikkinqi küni hədiyə sunoquqi Naftali əwladlirining əmiri Enanning oqli Ahira boldi. ⁷⁹ U sunoqan hədiyə eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl kelidioqan bir kümüx legən, eqirliqi yətmix xəkəl kelidioqan bir kümüx das bolup, bular muqəddəs jaydiki xəkəlning olqəm birliki boyiqə olqəndi; axliq hədiyə bolsun dəp ikkisigə zəytun meyi arilaxturuloqan esil un tolduruloqanidi; ⁸⁰ on xəkəl eqirliqta, huxbuy tolduruloqan bir altun piyalə; ⁸¹ köydürmə qurbanliq üqün bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq bir ərkək qoza; ⁸² gunah qurbanliqi üqün bir tekə; ⁸³ inakliq qurbanliqi üqün ikki buqa, bəx qoqkar, bəx tekə, bir yaxliq bəx ərkək qoza; bular Enanning oqli Ahira sunoqan hədiyələr idi.

⁸⁴ Qurbangah maylinip məsihləngən künidə, Israil əmirliqi qurbangahqa sunoqan hədiyələr: — jəmiy on ikki kümüx legən, on ikki kümüx das, on ikki altun piyalə boldi, ⁸⁵ hər bir kümüx legəning eqirliqi bir yüz ottuz xəkəl, hər bir kümüx dasning eqirliqi yətmix xəkəl idi; muxu

қақа-қуқиға кәткән күмүх муқәддәс жайдики хәкәлнинг өлгәм бирлики бойиғә өлгәнгәндә, жәмий икки миңг төт yüz хәкәл қикти; ⁸⁶ хушбуы билән toldurulojan altun piyalə on ikki bolup, муқәддәс жайдики хәкәлнинг өлгәм бирлики бойиғә өлгәнгәндә, һәрбир altun piyalining eojirliki on xəkəl qikti; bu altun piyalilərnin altuni jəmiy bir yüz yigirmə xəkəl qikti; ⁸⁷ köydürmə qurbanliqlar üqün boləjan mallar: — jəmiy on ikki torpak, on ikki qoqkar, on ikki bir yaxliq ərkək qoza idi, һәрбири tegixlik axliq hədiyələr bilən billə sunuldi; on ikki tekə gunah qurbanliki üqün sunuldi; ⁸⁸ inakliq qurbanliqliri üqün sunuləjini jəmiy yigirmə төт buka, atmix qoqkar, atmix tekə, bir yaxliq atmix ərkək qoza idi. Qurbangah maylinip məshlinip, uni Hudaəja beojixlax yolida sunulojan hədiyələr mana muxular.

⁸⁹ Musa *Pərwərdigar* bilən səzləxkili jamaət qediriəja kirgən qeəjida, u «həküm-guwaħliq sanduqi»ning üstidiki «kafarət təhti»ning ikki təripidiki kerubning otturisiđin uning əzigə gəp kulojan awazini anglap turdi; Pərwərdigar xu yolda uningəja səz kılatti. □

8

Altun qiraəjdan

¹ Pərwərdigar Musaəja səz kılıp: —

² Sən Һarunoja: «Sən qiraəjlar yakidiəjan qəəjda yəttə qiraəjning həmmisi qiraəjdanning aldini yorutidiəjan bolsun» dəp eytip koy, — dedi. ■

³ Һарун xundak kildi; u qiraəjdan üstidiki qiraəjlarning həmmisini yandurup, huddi Pərwərdigarning Musaəja eytkinidək, qiraəj nurini qiraəjdanning aldini yorutidiəjan kılıp koydi. ⁴ Qiraəjdanning yasilixi mundak; u altundin bolka bilən sokup yasalojan, putidin güllirigiqə bolka bilən sokup qikirilojan. Pərwərdigar Musaəja kərsətkən nushidək, u qiraəjdanni xundak yasatti. ■

Lawiylarning Hudaning hizmitigə atap paklinip ayrilixi

⁵ Pərwərdigar Musaəja mundak dedi: —

⁶ Sən Israillarning iqidin Lawiylarni tallap qikiq pakliojan. ⁷ Ularni paklax üqün ularəja mundak kil: «kafarət süyi»ni ularning bədinigə qəqkin; andin ular əzliri pütün bədinini ustura bilən quxursun, kiyimlirini yuyup əzini pak kilsun. □ ⁸ Andin keyin ular bir torpak bilən xuningəja qoxup axliq hədiyəsini, yəni zəytun meyi iləxtürülgən esil unni kəltürsun; sən gunah qurbanliki üqün yənə bir torpakni kəltür. ⁹ Sən Lawiylarni jamaət qedirining əldiəja kəltür wə pütün Israil jamaitini yiojip kəl; ¹⁰ Lawiylarni Pərwərdigarning Һuzuriəja Һazir kulojan; andin Israillar kelip kollirini ularning üstigə koysun. ¹¹ Һarun Lawiylarni Israillarning «pulanglatma qurbanliq»i süpitidə Pərwərdigarning hizmitini kilsun dəp, Pərwərdigarəja hədiyə kilsun. □ ¹² Lawiylar kollirini həliki ikki torpakning bexiəja koysun; sən birini gunah qurbanliki bolsun, birini

□ **7:89 «Pərwərdigar bilən»** — ibraniy tilida «uning bilən». «**Pərwərdigar xu yolda...**» — ibraniy tilida «U xu yolda...». ■ **8:2** Mis. 25:37 ■ **8:4** Mis. 25:31 □ **8:7 «kafarət süyi»** — ibraniy tilida «gunah süyi» yaki «gunahdin paklax süyi». Bu su 19-babta təpsiliy təswirlinidu.

□ **8:11 «hədiyə kilsun»** — ibraniy tilida «irojanglatsun».

kəydürmə qurbanlıq bolsun, Lawiylar üçün kafarət kəltürsün dəp Pərwərdigarəğa sunəyin. □ ¹³ Sən andin Lawiylarni Hərun bilən uning oşullirining aldida turəuzup, ularni pulanglatma qurbanlıq süpitidə Pərwərdigarəğa hədiyə kıl.

¹⁴ Lawiylar Meningki bolsun dəp, sən Lawiylarni ənə xu tərکیدə Israillərdin ayrip qık. ■ ¹⁵ Andin Lawiylar kirip jamaət qedirining ixlrini kılsa bolidu; sən ularni paklandur, ularni pulanglatma qurbanlıq süpitidə hədiyə kıl. ¹⁶ Qünki ular Israillar iqidə pütünləy Manga ataloqan; Mening ularni Meningki bolsun dəp tallixim ularni Israillarning arisida baliyatquning tunji mewisi ornida qoyoqanlıkimdur. ¹⁷ Qünki Israillarning tunjisi, məyli u insan yaki haywan bolsun, pütünləy Manga təwədur; Mən Misir zeminida barlıq tunjilarni öltürgən küni ularni Özümgə muqəddəs kılıp eliwaləanidim. ■ ¹⁸ Mening Lawiylarni u yol bilən tallixim ularni Israillarning iqidiki tunjilirining ornida qoyuxum üçündür. ■ ¹⁹ Wə jamaət qedirida Israillarning hizmitidə bolsun wə Israillarning *gunahini tiləp* kafarət kəltürsün, xuningdək Israillar muqəddəs jayəğa yekinlaxqanda ular arisida bala-kaza qıkmisun dəp, Mən Israillar iqidin Lawiylarni Hərun bilən uning oşullirioğa bərdim. ²⁰ Musa, Hərun wə pütkül Israill jamaiti Lawiylarni xundak kıldı; Pərwərdigarəning Lawiylar toşruluk Musəğa buyruşinidək Israillar həmmisini bəja kəltürdi. ²¹ Lawiylar xundak kılıp əzlrini *gunahin* paklap, kiyim-keqəklirini yuyup pakizlidi; Hərun ularni pulanglatma qurbanlıq süpitidə Pərwərdigarəğa hədiyə kıldı; Hərun yənə ularni paklaxka *gunahini tiləp* kafarət kıldı. ²² Andin keyin Lawiylar kirip Hərunning aldida, xundakla uning oşullirining aldida, jamaət qediri iqidiki ixlarni kılıxka kirixti; Pərwərdigar Lawiylar toşruluk Musəğa qandak buyruşan bolsa, Israillar uni xu boyiqə bəja kəltürdi.

²³ Pərwərdigar Musəğa söz kılıp mundak dedi: —

²⁴ Lawiylarning wəzipisi mundak bolsun: — Yigirmə bəx yaxtin yukiriliri kirip jamaət qediri iqidiki ixlarni kılıxka səpkə kirsun; □ ²⁵ əllik yaxka yətkəndin keyin səptin qekinip xu hizmətni kilmisun; ²⁶ lekin ular jamaət qediri iqidə kərindaxlirioğa yardəmlixip, ularning həjətliridin qıqıxka bolidu, əmma qedirdiki rəsmiy wəzipidə bolmisun. Lawiylarning wəzipiliri həkkidə ularəğa ənə xundak kıl.

9

Sinay qel-bayawinida «ətüp ketix heyti»ni ətüküzix

¹ Misir zeminidin qıqqandin keyinki ikkinqi yili birinqi ayda, Pərwərdigar Sinay qelidə Musəğa buyrup: —

² Israillar bekitilgən wəqıtta ətüp ketix heytni ətükəzsun; ■ ³ yəni muxu ayning on tətinqi küni gugumda, bekitilgən wəqıtta, barlıq bəlgilimə wə kaidə-tərtip boyiqə heytni ətüküznglar, — dedi. □ ⁴ Xuning bilən Musa

□ **8:12** «sən ... Pərwərdigarəğa sunəyin» — Təwrat boyiqə, bu Musa pəyoqəmbərnin ezi kaşinning ornida birdinbir qurbanlıq kıləjan wəqıtı idi. ■ **8:14** Qel. 3:45 ■ **8:17** Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qel. 3:13; Luqa 2:23 ■ **8:18** Qel. 3:12 □ **8:24** «səpkə kirsun» — ibraniy tilida «jəng üçün qoxunəğa kirsun» degən səzlər bilən ipadiliniđu. 4:23ni wə izahatini kəruşg. ■ **9:2** Mis. 12:1-28; Law. 23:5; Qel. 28:16; Kan. 16:2 □ **9:3** «gugum» — ibraniy tilida «ikkı kəq arılıqıda» degən səzlər bilən ipadiliniđu — demək xəpək wəqıtı, «kün petix» wə karəngəşulək arılıqıda boləjan wəqıt.

Israillaroğa söz kılıp ötüp ketix heytni ötküzüxni buyrudi. ⁵ Ular birinçiq ayning on tötinçiq küni gugumda, Sinay qelidə ötüp ketix heytni ötküzdi; Pərwərdigar Musaoğa qandak buyruoğan bolsa, Israillar xundak qildi. □

⁶ Bir nəqqəylən bir elükkə tegip ketip napak bolup qaloğanliqi üqün, ular xu küni ötüp ketix heytni ötküzəlmidi-də, ular xu küni Musa bilən Hərunning aldioğa kelip Musaoğa: —

⁷ Biz ölüp qaloğan adəmgə tegip ketip napak bolup qaloğan bolsakmu, lekin nemixka Israillarning qatarida, bekitilgən waqıtta Pərwərdigaroğa sunuxka kerək bolojinini elip kelixtin rət kilinimiz? — deyixti.

⁸ — Tohtap turunglar; mən berip Pərwərdigar silər tohqranglarda nemo buyruydikin, anglap baqay, — dedi Musa ularoğa.

⁹ Pərwərdigar Musaoğa söz kılıp mundak dedi: —

¹⁰ Sən Israillaroğa mundak degin: «Silər wə silərning əwladliringlar iqidə bəzilər elüklərgə tegip ketip napak bolup qaloğan bolsa yaqi uzak səpər üstidə bolsa, ular yənila Pərwərdigar üqün ötüp ketix heytni ötküzüxkə bolidu. □ ¹¹ Undak kixilər ikkinçiq ayning on tötinçiq küni gugumda heytni ötküzsun; *heytni taamini* petir nan wə aqqıq köktatlar bilən billə yesun; □ ¹² ulardin ətigə azrakmu kaldurmisun wə *qozisinin* ustihanliridin birərsinimu sundurojuqi bolmisun; ular heytni ötüp ketix heytni barliq bəlgilimiliri boyiqə ötküzsun. □ ■ ¹³ Halbuki, pak boloğan, səpər üstidimu bolmioğan əmma ötüp ketix heytni ötküzüxkə etibar bərmigən kixi bolsa öz həlkidin üzüp taxlinidu; qünki bekitilgən waqıtta Pərwərdigaroğa sunux kerək bolojinini sunmioğanliqi üqün, u öz gunahini öz üstigə alidu. □ ¹⁴ Əgər aranglarda turuwatqan yat əllik bir musapir Pərwərdigar üqün ötüp ketix heytni ötküzüxni halisa, u ötüp ketix heytni tohqrisidiki bəlgilimə wə kaidə-tərtip boyiqə ötküzsun; yat əllik musapirlar üqün wə zeminda tuquloğanlar üqünmu aranglarda xu birla nizam bolsun. ■

Hudaning Israillarni qel-bayawanda Öz buluti wə oti bilən yetəklixi

¹⁵ Ibadət qediri tiklängən küni, bulut ibadət qedirini, yəni həküm-guwahliq qedirini qaplap turdi; kəqtin taki ətigəngiqə, bulut huddi ottək ibadət qedirining üstidə turdi. □ ■ ¹⁶ Daim xundak bolatti; *kündüzi* bulut ibadət qedirini qaplap turatti, keqisi u otka ohxaytti. ¹⁷ Qaqaniki bulut jamaət qedirining üstidin kətürülsə, Israillar yoloğa qikatti; bulut kəyerdə tohtisa, Israillar xu yərdə bargah tikətti. ¹⁸ Israillar Pərwərdigarning buyruqi boyiqə mangatti, Pərwərdigarning buyruqi boyiqə bargah tikətti; bulut ibadət qedirining üstidə qanqə uzak tohtisa, ular bargahğa xunqə uzak turatti. ■ ¹⁹ Bulut ibadət qedirining üstidə heli künlərgiqə tohtap tursa, Israillarmu Pərwərdigarning kərsitmisini tutup səpərgə qikmaytti; ²⁰ mubada bulut ibadət qedirining üstidə pəkət birnəqqə künlə tohtisa, ular Pərwərdigarning buyruqi boyiqə xu waqıtta bargah qurup yatatti, andin yənə Pərwərdigarning buyruqi boyiqə səpərgə atlinatti. ²¹ Wə

□ 9:5 «gugum» — 3-ayəttiki izahatni kərug. □ 9:10 «ular yənila Pərwərdigar üqün ötüp ketix ötküzüxkə bolidu» — yaqi «u yənila Pərwərdigar üqün ötüp ketix heytni ötküzidu».

□ 9:11 «gugum» — 3-ayəttiki izahatni kərug. □ 9:12 «ötüp ketix heytni» diki qoza» — «Mis.» 12:46, «Yuh.» 19:36ni kərug. ■ 9:12 Mis. 12:46; Yh. 19:33, 36 □ 9:13 «öz həlkidin üzüp taxlinidu» — bu ibarə adəttə ədəmning Hudaning biwasita jazasi bilən dunyadin ketixini kərsitidu. «Mis.» 12:19diki izahatni kərug. ■ 9:14 Mis. 12:49 □ 9:15 «Ibadət qedirini qaploğan bulut» — «Mis.» 40:34-38ni kərug. ■ 9:15 Mis. 40:34 ■ 9:18 1Kor. 10:1

mubada bulut pəkətla kəqtin ətigəngiqə tohtap, əttigəndə bulut yənə kətürülsə, ular yənə yoloğa qıqattı; məyli kündüzi yaki keqisi bulut kətürülsə, ular səpərgə qıqattı. ²² Bulut ibadət qedirining üstidə uzunraq tursa, məyli ikki kün, bir ay, bir yil tursimu, Israillər yoloğa qıqmay bargahğa turuwerətti; ləkin bulut kətürülüp mangsila ular səpirini dawamlaxturattı. ²³ Pərwərdigarning buyruqi bilən ular bargah kurrattı, Pərwərdigarning buyruqi bilən ular səpərni dawamlaxturattı; ular Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən bərgən əmri boyiqə, Pərwərdigarning kərsitmisini tutattı.

10

Kümüx kanay qelinix waqitliri

¹ Pərwərdigar Musaqə söz kılıp mundaq dedi: —

² Sən özüggə ikki kanay yasatkin; ularni kümüxtin soqtur. Ular jamaətni yoiyxka, xundakla jamaətni bargahlirini yoiyxturup yoloğa qıqıxka qakirix üçün ixlitilidu. ³ Ikki kanay qelinoğanda pütkül jamaət sening yeningoğa jamaət qediri dərwazisining aldioğa yoiylidioğan bolsun. ⁴ Əgər yaloğuz biri qelinsa, əmirli, yəni mingliğan Israillarning mingbexiliri sening yeningoğa kelip yoiyilsun. ⁵ Silər kattik yukiri awaz bilən qaloğanda kün qıqıx tərəptiki bargahlar yoloğa qıqsun. ⁶ Andin silər ikkinqi ketim kattik, yukiri awaz bilən qaloğanda jənub tərəptiki bargahlar yoloğa qıqsun; ular yoloğa qıqқан qəoğda kanay kattik, yukiri awaz bilən qelinixi kerəktur.

⁷ Jamaətni yoiylixka qakiridioğan qəoğda, kanay qelinglar, əmma kattik, yukiri awaz bilən qalmanglar; ⁸ Hərurning əwladliri, kahin boləğanlar kanaylarni qalsun; bular silərgə əwladmu-əwlad bir əbədiy bəlgilimə bolsun. ⁹ Əgər silər öz zeminğlarda silərgə zulum saləğan düxminglar bilən jəng kilixka qıqsanglar, kattik, yukiri awaz bilən qelinglar. Xuning bilən əzünğlarning Hudasi boləğan Pərwərdigarning aldida yad etilip, düxminglardin kutulisilər. ¹⁰ Buningdin baxka, huxal künliringlarda, bekitilgən heytliringlarda wə ayning birinqi künliridə, silər köydürmə kurbanlik wə inaklik kurbanliklirini sunəjininglarda, kurbanliklarning aldida turup kanay qelinglar; xuning bilən *kanaylar* silərni Hudayinglaroğa əslətküqi bolidu; Mən Hudayinglar Pərwərdigardurmən.

Sinaydin yoloğa qıqıx tartipi

¹¹ Ikkinqi yili, ikkinqi ayning yigirminqi küni bulut həküm-guwaqlik qedirining üstidin kətürüldi; ¹² xuning bilən Israillər Sinay qelidindin qıqıp, yol elip səpərlirini baxlidi; bulut Paran qelidə tohtidi. ¹³ Bu ularning birinqi ketim Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən kıləğan əmri boyiqə yoloğa qıqıxi boldi. ¹⁴ Yəhuda bargahı əzining tuəqi astida qoxun-qoxun bolup aldi bilən yoloğa qıqti; qoxunning baxliqi Amminadabning

■ 9:22 Mis. 40:36, 37 □ 10:5 «kattik yukiri awaz bilən» — baxka birhil tərjimi: «agah awazi bilən». □ 10:8 «bular» — kanaylar əzliri. □ 10:11 «həküm-guwaqlik» — muxu yərdə «həküm-guwaqlik» Hudaning Israiloğa ata kıləğan tüp əmrlirini, xundakla uning Israil bilən bolidioğan əhdisini kərsitidu («Mis.» 20-babni kəring). Hudaning mukəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kılinoqəqka, uning «həküm-guwaqlik»i dəpmu atilidu. Xu əmrlər «əhdə sanduqi» iqidə saqlaklik tax tahtaylar üstigə pütülgən («Mis.» 40:20ni kəring).

oqli Nahxon idi. ¹⁵ Issakar kəbilisi koxunining baxliki Zuarning oqli Nətanəl idi. ¹⁶ Zəbulun kəbilisi koxunining baxliki Həlonning oqli Eliab idi. ¹⁷ Andin ibadət qediri quwulup, Gərxonning əwladliri bilən Mərarining əwladliri uni kətürüp yoloğa qıkti.

¹⁸ Rubən bargahı əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoloğa qıkti; koxunning baxliki Xidərnin oqli Əlizur idi. ¹⁹ Ximeon kəbilisi koxunining baxliki Zuri-xaddayning oqli Xelumiylə idi. ²⁰ Gad kəbilisi koxunining baxliki Deuəlnin oqli Əliasaf idi. ²¹ Andin Kohatlar mukəddəs buyumlarnı kətürüp yoloğa qıkti; ular yetip kelixtin burun ibadət qedirini *kətürgüqilər* kelip uni tikləp koyuxkanidi. ■

²² Əfraim bargahı əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoloğa qıkti; koxunning baxliki Ammihudning oqli Əlixama idi. ²³ Manassəh kəbilisi koxunining baxliki Pidahzurning oqli Gamaliylə idi. ²⁴ Binyamin kəbilisi koxunining baxliki Gideonining oqli Abidan idi.

²⁵ Dan bargahı həmmə bargahlarınin arqa muhəpizətqisi bolup, əzining tuqi astida koxun-koxun bolup yoloğa qıkti; koxunning baxliki Ammixad-dayning oqli Ahiazər idi. ²⁶ Axir kəbilisi koxunining baxliki Okranning oqli Pagiyəl idi. ²⁷ Naftali kəbilisi koxunining baxliki Enanning oqli Ahıra idi.

²⁸ Bular Israillar yoloğa qıkkanda koxun-koxun bolup mengix tərtpi idi; ular xu tərkiyədə yoloğa qıkti.

Musaning keynakisi Həbabka boləjan təlipi

²⁹ Musa əzining keynatisi, Midiyanlık Reuəlnin oqli Həbabka: — Biz Pərwərdigar wədə kiləjan yərgə karap səpər kiliwatimiz, U: «Mən u yərnı silərgə miras kilip berimən» değan; əzlrininin biz bilən billə mengixlirini etünimən, biz siligə yahxi karaymiz, qünki Pərwərdigar Israil toqruluk bəht-saadət ata kilimən dəp wədə bərgən, — dedi.

³⁰ Ləkin Həbab Musaqə: — Yak, mən öz yurtum, öz uruk-tuqkanlirimə qətimən, — dedi.

³¹ Musa uninqə: Bizdin ayrılıp kətmisilə; qünki sili qəldə kəndək bargah quriximiz kerəklirini bililə, sili bizgə kəz bolup bərsilə. ³² Xundək boliduki, biz bilən billə barsilə, kəlgüsədə Pərwərdigar bizgə kəndək yahxilik kilsə, bizmu siligə xundək kilimiz! — dedi.

³³ Israillar Pərwərdigar teqidin yoloğa qikip üq kün yol mangdi; Pərwərdigarning əhdə sanduki ularə qə aram alidəjan yər izdəp ularning aldidə üq kün yol baxlap mangdi.

³⁴ Ular qədirlirini yiqixturup yoloğa qikidəjan qəqlərdə, Pərwərdigarning buluti haman ularning üstidə bolatti. ³⁵ Əhdə sanduki yoloğa qikidəjan qəqda Musa: «Ornungdin turəqsən, i Pərwərdigar; düxmənlirini tiripirən bolsun; Səngə əqlər yüzügnin aldidin qəqsun!» — dəytti. ■ ³⁶ Əhdə sanduki tohtəjan qəqda u: «Kaytip kəlgəysən, i Pərwərdigar; mingləjan-tümənligən Israil həlki arisə qə kaytip kəlgəysən!» — dəytti.

11

Həlkning yol boyi oqtuldixip Pərwərdigarning aqqiqini kəltürüxi

1 Wə xundak boldiki, həlk oqotuldixatti, ularning oqotuldaxliri Pərwərdigarning kulikiqə yetip intayin rəzil anglandi; U bu sözləni anglidi wə Uning oşəzi pi kozoqaldi; Pərwərdigarning ot-yalkuni ularning arisida tutixip, bargahning qetidiki bəziləni köydürüxkə baxlidi. ■ 2 Həlk bu qaoqda Musaqa yalwuriwidi, Musa Pərwərdigardin tilidi; xuning bilən ot pəsiyip oqti. 3 Pərwərdigarning oti ularning otturisida tutaxkanliki üqun u u yərgə «Tabərah» dəp at koydi. □

Həlkning ozuk toqirulux oqotuldaxliri

4 Ularning arisidiki xaloqut kixilərnin nəpsi taqildap kətti, Israillarmu yənə yioqlaxka baxlidi: «Əmdi bizgə kim gəx beridu? □ ■ 5 Həlimu esimizdiki, biz Misirdiki qaoqlarda pul həjliməy turupmu belik yeyələyttuk, yənə tərhamək, tawuz, piyaz wə küdə piyaz bilən samsakmu bar idi. 6 Mana bu yərdə hazır kəz aldimizda mannadin baxka həqnemə yok, əmdi bizning jenimizmu kurup ketiwatidu» deyixti.

7 Manna goya yumoaqsüt uruqioq, kərünüxi goya kəhriwəqə ohxaytti. ■ 8 Kixilər uyan-buyan qepip uni yioqip, bəzidə yarəqunqaxta ezip, bəzidə həwanqida soqup, ya bəzidə qazanda pixurup nan kilip yoytti; təmi zəytun maylik toqaqlarəqə ohxaytti. □ 9 Keqidə bargahka xəbnəm qüxkəndə, mannamu xuning üstigə qüxətti.

10 Musa həlkning ailimu-ailə hərbiəri öz qədiring ixiki aldidə yioqazər qixiwatqinini anglidi; buningəqə Pərwərdigarning oşəzi pi kattik kozoqaldi, bu ix Musaning nəziridimu yaman kəründi. 11 Musa Pərwərdigarəqə: —

Sən bu barlik həlkning eoqir yükini manga artip qoyup, mən kulungni nemixka bundak kiynaysən; nemixka mən Sening aldingda iltipət tapmaymən? 12 Ya mən bu pütin həlkəqə həmilidar bolup, ularni tuşdummu? Sən tehi manga: «Sən ularni Mən kəsəm iqip ularning ata-bowiliriəqə miras kiləqan xu yərgə yətküzgüqə, huddi baqqan atisi əmqəktiki bowakni baorioqə aloqandək baoringəqə elip kətürüp mang» dəwətisən? 13 Mən bu həlkəqə nədin gəx tepir berələymən? Qünki ular manga yioqlap: «Sən bizgə yegüdək gəp tepir bər!» deyixməktə. 14 Mən bu həlkni kətürüxni yaloquz üstümgə elip ketəlməydikənmən, bu ix manga bək eoqir keliwatidu. 15 Əgər Sən manga muxundak muamilə kilmaqci bolsang, mən ötünüp qalay, bu harab həlitimni manga kərsətməy, iltipət kilip meni öltürüwət! — dedi.

Pərwərdigarning Musəqə yətmix aqsakalni tallap qiqixni buyruxi

16 Pərwərdigar Musəqə mundak dedi: —

Israill aqsakalliri iqidin, sən yeniməqə tonuydioqan həlk aqsakalliri wə bəglərdin yətmixni tallap yioqkin, ularni jamaət qədiring aldioqə əkal. Ular sening bilən billə xu yərdə tursun. 17 Mən xu yərgə qüxüp sening bilən sözlixmən; wə sening üstüngdə turuwatqan Rohni elip ularning üstigimu bəlüp koyimən. Xuning bilən ular sən bilən billə həlkni kətürüx məs'uliyitini üstigə alidu, andin sən uni özünqə yaloquz kətürməydioqan

■ 11:1 Qan. 9:22; Zəb. 78:21; 106:13-18 □ 11:3 «Tabərah» — «köyux» degən mənidə.

□ 11:4 «xaloqut kixilər» — bəzilər «bikar tələplər» dəp tərjimə kilidu. Ləkin keyinki sözlərdin qarioranda, ular bəlkim Israillardin ayrim, baxka birnəqqə millətlərdin boləqan bir türkümlə kixilər boluxi mumkin. ■ 11:4 Mis. 12:38; 16:3; Zəb. 106:14; 1Kor. 10:6 ■ 11:7 Mis. 16:14, 31; Zəb. 78:24-25; Yh. 6:31, 49 □ 11:8 «təmi zəytun maylik toqaqlarəqə ohxaytti» — yaki «təmi tatlik zaytun mayəqə ohxaytti».

bolisən. □ 18 Sən həlkkə mundak degin: «Ətə gəx yiyixkə təyyarlinip özənglərni *Hudağa* atəp paklanglar; qünki silər Pərwərdigarning qulikiñi aqritip yioqlap: «Əmdi kim bizgə gəx beridu? Aħ, Misirdiki həlimiz bək yahxi idi!» degəndinglar əməsmu? Pərwərdigar dərəkə silərgə gəx beridu, silər uningdin yəysilər. 19 Silər bir kün, ikki kün əməs, bəx kün, on kün əməs, yigirmə künmu əməs, 20 bəlki pütün bir ay yəysilər, taki burninglardin etilip qikip hə boləuqə yəysilər; qünki silər aranglarda turuwatkan Pərwərdigarni mənəitməy, uning aldida yioqlap turup: «Biz nemə üqün Misirdin qiktuk?» — dedinglar». ■

21 Musa: — Mən ularning arisida turuwatkan bu həlktin yoğa qikalaydioğan ərkəklər altə yüz ming tursa, Sən tehi: «Mən ularni gəx yəydioğan, hətta pütün bir ay gəx yəydioğan kilmən» dəysən; □ 22 əmisə köy, kala padilirineg həmmisi soyulsa ularəğa yetəmdu? Yaki dengizdiki həmmə belik ularəğa tutup berilsə, ularning yiyixigə yitərmu? — dedi. ■

23 Xuning bilən Pərwərdigar Musəğa: — Pərwərdigarning qoli kişka bolup qəptimu? Əmdi kərüp bəkkinə, Mening sanga degən səzüm əməlgə axurulamdu-yok? — dedi. ■

24 Xuning bilən Musa qikip Pərwərdigarning səzini həlkkə yətküzdi wə həlk iqidiki aqsakallardin yətmix adəmnə tallap yioqip ularni jamaət qedirineg ətrapida turəuzdi. 25 Andin Pərwərdigar bulut iqidin qüxüp, Musa bilən səzlixip, uningdiki Rohın elip yətmix aqsakaləğa köydi; Roh ularning üstigə qonuxi bilən ular bəxarət berixkə kirixti. Ləkin xu wəqittin keyin ular undak qilmidi. 26 Ləkin u qəşda ulardin ikki adəm bargəhta qaldi; birsining ismi Əldad, ikkinqisi Medad idi (ular əslidə aqsakallarning arisida tizimlanəjanidi, ləkin ibadət qedirioğa qikmay qaləjanidi). Roh ularning üstidimu qondi wə ular bargəh iqidə bəxarət berixkə baxlıdi. 27 Yax bir yigit yügürüp kelip Musəğa: —

Əldad bilən Medad bargəhta bəxarət bəriwatidu, — dedi. 28 Musaning hizmətkari, Musa tallioğan sərhil yigitliridin biri, Nunning oqlı Yəxua qərup: —

I hojam Musa, ularni tosuəyayla, — dedi. 29 Ləkin Musa uningəğa: — Sən mening səwəbimdin həsət kiliwatəmsən? Pərwərdigarning pütün həlki pəyoəmbər bolup kətsə idi, Pərwərdigar Əzining Rohini ularning üstigə köysə idi! — dedi.

30 Xuning bilən Musa bilən Israil aqsakallirineg həmmisi bargəhka qəytip ketixti.

Pərwərdigarning bədünə qüxürüxi

31 Əmdi Pərwərdigar aldidin bir xamal qikip, u dengiz tərəptin bədünilərnə uqurtup kelip, bargəhning ətrapioğa yeyiwətti; bədünilər bargəhning u tərpidimu bir künlük yol, bu tərpidimu bir künlük yol kəlgüdək yər yüzini ikki gəz egizliktə kəlgüdək qəplidi. □ ■

32 Həlk ornidin turup pütkül xu küni, xu keqisi wə ətisi pütün kün bədünə tutup yioqdi, əng az degənlirimu aləhəzəl ikki homir yioqdi; ular bularni

□ 11:17 «**sening üstügdə turuwatkan Roh**» — xübhəsisziki, Hudaning Əzining Muqəddəs Rohi. 29-ayətni kərüng. ■ 11:20 Qel. 21:5 □ 11:21 «**yoğa qikalaydioğan ərkəklər**» — yaki «piyadə əskərlər». 1:46ni kərüng. ■ 11:22 Yh. 6:7 ■ 11:23 Yəx. 50:2; 59:1 □ 11:31 «**Yər yüzini ikki gəz egizliktə kəlgüdək qəplidi.**» — baxka birhil tərjimisi: «yər yüzidin aləhəzəl ikki gəz egizliktə uqup kəldi». «**gəz**» — Muqəddəs Kitabta ixltilgən «gəz» adəmnəg qəlining jəynəktin barməknəg uqioqə boləğan ariliki (təhminən 45 santimetr) idi. ■ 11:31 Mis. 16:13; Zəb. 78:26-28

bargahning tət ətrapioğa əzliri üqün yeyixti. ³³ Ular gəxni qaynap ezip bolmay, gəx tehi qixliri arisida turoqanda, Pərwərdigarning oəzipi ularoğa kozojilip, həlkni intayin eqir bir waba bilən urdi. ³⁴ Xunga kixilər xu yərnı «Kibrot-Həttawah» dəp atidi; qünki ular xu yərdə nəpsi takildioğan kixilərnı yərlikkə koyoqanidi. ³⁵ Keyin həlk Kibrot-Həttawahtin yoloğa qikip Həzirotka kelip, Həzirotta tohtidi.

12

Məriyəm bilən Hərunning Musağa kara qaplioğanliqi

¹ Məriyəm bilən Hərun Musaning həbəxlik kizni hotunlukqa aloqini üqün uningğa qarxi söz kildi (qünki u həbəxlik bir kizni aloqanidi). ² Ular: — Pərwərdigar pəkət Musa bilənla səzlixip, biz bilən səzləxməptimu? — deyixti. Bu gəpni Pərwərdigar anglidi. ³ Musa dəğan bu adəm intayin kəmtər-məmin adəm bolup, bu tərəptə yər yüzidikilər arisida uning aldioğa etidioqini yok idi.

⁴ Pərwərdigar Musa, Hərun wə Məriyəmgə tuyuksiz: — Silər üqünglar jamaət qədirioğa kelinglar, — dedi.

Üqilisi qikip kəldi.

⁵ Andin Pərwərdigar *ərxin* bulut tüwrüki iqidə qüxüp, jamaət qədirining aldida tohtap, Hərun bilən Məryəmni kiçkiriwidi, ular aldioğa kəldi.

⁶ U ularoğa: — Əmdi silər gəpimni anglanglar, əgər silərnıng aranglarda pəyoqəmbər bolsa, Mən Pərwərdigar alamət kərunüxtə uningğa Əzümni ayan kilimən, qüxidə uning bilən səzliximən. ⁷ Lekin kulum Musağa nisbətən undak əməs; u barlık ailəm iqidə tolimu sadıqtur; ⁸ Mən uning bilən tepixmak eytip olturmay, yüzmu yüz turup biwasitə səzliximən; u Mən Pərwərdigarning kiyapitini kəralaydu. Əmdi silər nemixka kulum Musa toqruluk yaman gəp kilixtin kərkəmidinglar? — dedi. ⁹ Pərwərdigarning otluq oəzipi ularoğa kozoqaldi wə u ketip kəldi.

Məryəmning mahaw bolup qaloğanliqi

¹⁰ Xuning bilən bulut jamaət qədri üstidin kətti, wə mana, Məryəm huddi ap'ak kərdək pesə-mahaw bolup kətti; Hərun burulup Məryəmgə kəriwidi, mana, u pesə-mahaw bolup qaloqanidi. ¹¹ Hərun Musağa: — Way hojam! Nədanlık kilip gunah ötküzüp koyoqanlikimiz səwəbidin bu gunahni bizning üstimizgə artmioqaysən. ¹² U huddi anisining kərsikidin qikkandila bədini yerim qirik, ölük tuquloğan balidək bolup kəlmioqay! — dedi.

□ **11:32 «homir»** — Bir «homir» təhminən ming litrgə barawər. Bədünilərnıng yeyilixi, xühşisizki, gəxini kaqlax üqün idi. □ **11:33 «Pərwərdigarning oəzipi ularoğa kozojilip, həlkni... urdi»** — Huda nemixka həlk kaqxioğan waqtida əməs, bəlkı dəl bədünilərgə eqiz təgkəndə ularni urdi? Xühşisizki, U ularni xu ixta sinidi. Ular əslidə Uningdin narazi bolup gumanlinip: «Əmdi bizgə kim gəx beridu?» — deyixkənidi (4-ayət). Biraq Huda ularoğa kəz aldida gəx bərgini bilən, ular gumanidin towa kilmidi yaki təxəkkur eytmidi. ■ **11:33 Zəb. 78:29-31**

□ **11:34 «Kibrot-Həttawah»** — mənisi «Nəpsaniyətning kəbriliri». □ **12:1 «Həbəxlik»** — «Efiopiyalik» dəgənnıng baxkiqə atilixi. Tekistdə, Musaning biringi ayalı boloğan Zipporahning həyat yaki həyat əməsliki toqruluk həwər berilməydu. □ **12:8 «yüzmu yüz»** — ibranıy tilida «eqizmu eqiz». ■ **12:8 Mis. 33:11; Qan. 34:10**

¹³ Xuning bilən Musa Pərwərdigarə: — I Təngri, uning kesilini saqaytiwətkən bolsang, — dəp nida kildi.

¹⁴ Pərwərdigar Musaə: — Əgər atisi uning yüzigə tükürgən bolsa, u yəttə kün hijilqilik iqidə turojan bolatti əməsmu? Əmdi u bargahning sirtioja yəttə kün kəmap koyulsun, andin u kaytip kəlsun, — dedi.□

¹⁵ Xuning bilən Məryəm bargah sirtioja yəttə kün kəmap koyuldi, taki Məryəm kaytip kəlgüqə həlk yoloja qıkmay turup turdi. ¹⁶ Andin keyin həlk Həzirottin yoloja qıqip, Paran qelidə bargah qurdi.

13

Musaning Qanaanni qarlap kelixkə on ikki qarlioquqi əwətixi

¹ Pərwərdigar Musaəja səz kilip: —

² Mən Israillərəja miras kilip bərgən Qanaan zeminini qarlap kelixkə adəmlərni əwətkin; hər bir ata jəmətkə təwə kəbilidin birdin adəm qıqirilsun, ular öz kəbilisidiki əmir bolsun, — dedi. ³ Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, ularni Paran qelidin yoloja saldi; ularning həmmisi Israillarning baxliri idi.

⁴ Təwəndikilər ularning isimliri: — Rubən kəbilisidin Zakkurning oqli Xammuya, ⁵ Ximeon kəbilisidin Həroning oqli Xafat, ⁶ Yəhuda kəbilisidin Yəfunnəhning oqli Kaləb, ⁷ Issakar kəbilisidin Yüsürpning oqli Igal, ⁸ Əfrayim kəbilisidin Nunning oqli Həxiya, ⁹ Binyamin kəbilisidin Rafuning oqli Palti, ¹⁰ Zəbulun kəbilisidin Səding oqli Gaddiyəl, ¹¹ Yüsüp kəbilisidin, yəni Manassəh kəbilisidin Susining oqli Gaddi, ¹² Dan kəbilisidin Gimallining oqli Ammiyəl, ¹³ Axir kəbilisidin Mikailning oqli Sətur, ¹⁴ Naftali kəbilisidin Wofsining oqli Nahbi, ¹⁵ Gad kəbilisidin Makining oqli Geuəl. ¹⁶ Mana bular Musa qarlap kelinglar dəp Qanaan zeminiəja əwətkən adəmlərnin ismi. Musa Nunning oqli Həxiyani Yəhoxuya dəp atidi.□

¹⁷ Musa ularni qarlap kelixkə Qanaənəja səpərwər kilip: — Silər muxu yərdin Nəgəw qeli tərəpkə qarap mendinglar, andin taqlik rayonəja qıqinglar.□ ¹⁸ U yərnin qandək ikənlikini, u yərdikilərnin küqlük-ajizlikini, az yaki köplükini kərüp bekinglar; ¹⁹ ular turuwatqan yərnin qandək ikənlikini, yaxxi-yamanlikini kərunglar; ular turuwatqan xəhərlərnin qandək ikənlikini, bargahlik xəhər yaki səpil-kələlik xəhər ikənlikini; ²⁰ u yərnin munbət yaki munbətsiz ikənlikini, dəl-dərəhlirinin bar-yoklukini kərüp kelinglar. Yürəklikrək bolup, mewə-qiwiliridin alojaq kelinglar, — dedi.

Bu qəş dəl üzüm pixip qəlojan waqit idi. ²¹ Ular xu tərəplərgə qıqip, zeminni Zin qelidin tartip taki Həmat eəjizining yenidiki Rəhəbkiqə bərip qarlxati. ²² Ular jənub tərəptə Həbronəja bardi, u yərlərdə Anəkiylarning əwladliridin Ahiman, Xixay, Talmay degənlər olturuxluk idi. Əslidə Həbron xəhiri Misirdiki Zoan xəhiridin yəttə yil ilgiri yasalojanidi.□

□ **12:14** «atisi uning yüzigə tükürgən bolsa, u yəttə kün hijilqilik iqidə turojan bolatti əməsmu?» — bu səzlər ibranilyar arisidiki qədimki bir ərş-adətni kərsətsə kerək. □ **13:16**

«**Həxiya**» — ibranij tilida «u kutquzidu», «Yəhoxua» — «Pərwərdigar (Yəhəwəh) kutquzidu» degən mənida. «Əysa» ibranij tilida dəl xu isimdur. □ **13:17** «**Nəgəw qeli**» — «Nəgəw» degən qel Pələstinning jənubi tərpidə bolup, muxu yərdə wə kəp baxka yərlərdə «jənub»ni bildüridu.

□ **13:22** «**jənub**» — ibranij tilida «Nəgəw».

²³ Ular «Əxkol jilojisi» oja kəldi, u yərdə bir sap üzümü bar bir üzüm xəhini kesip, bir baldakqa esip ikki adamgə kətürgüzüp mangdi; ular azrak anar bilən ən jürmu elip kaytip kəldi. □ ²⁴ Israillar xu yərdə kesiwalqan əxu üzüm səwəbidin u yər «Əxkol jilojisi» («üzüm sapıki jilojisi») dəp ataldi. ²⁵ Ular kırık kündin keyin u yərləni qarlap tūgitip, kaytip kəldi.

Qarlıoquqılarning məlumatı

²⁶ Ular kelip, Paran qəllükidiki Qadəxtə Musa, Hərun wə pütün Israil jamaiti bilən kəruxti. Ular ikkiyləngə həm pütkül Israil jamaitigə məlumat bərdi həm zeminning mewilirini ularoqa kərsətti. ²⁷ Ular Musaoqa məlumat bərip: —

Biz əzliri beringlar degən yərlərgə barduk, rasttinla sūt bilən həsəl ekip turidoğan yər ikən, mana bular xu yərning mewiliri. ■ ²⁸ Bırak u yərdikilər bək küqtünggür ikən, xəhərlər səpillik bolup həm puhta-həywətlik ikən. Uning üstigə, biz u yərdə Anakiylarning əwladirininu kərduq. ²⁹ Amaləklər jənub tərəptə turidikən; Hittiylar, Yəbusiylar, Amoriylar taqlarda turidikən; Kanaaniylar dengiz boylirida wə İordan dəryası boylirida turidikən, — dedi.

³⁰ Kaləb Musaning aldida kəpçilikni tinçitip: —

Biz dərhəl atlinip bərip u yərni igiləyli! Qunki biz qoqum oqalip kelimiz — dedi.

³¹ Ləkin uning bilən billə qıqқан baxqılar bolsa: —

Ular bizdin küqlük ikən, xunga ularoqa hujum kilsək bolmaydu, — deyixti. ³² Andin qarlıoquqılar əzliri qarlap kəlgən zeminning əhwalidin Israillaroqa yaman məlumat bərip:

— Biz kırıp qarlap ətkən zemin bolsa əz əhalisini yəydiqan zemin ikən; biz u yərdə kərgənləning həmmisi yoqan adəmlər ikən. ³³ Biz u yərlərdə «Nəfiliylər» degən *gigant* adəmləni kərduq (dərwəxə Anakiylarning əwladiri Nəfiliylərdin qıqқandır); biz əzimizgə qarısək qəkətkidək turidikənmiz, biz ularoqimu xundək kərinidikənmiz, — dedi. □

14

Israillarning tapa-tənə qılıxi

¹ Xuning bilən barlık jamaət dad-pəryad kətürüp yioqlidi; ular keqıqə yioqə-zar qılıxip qıxti. ² Israillar Musa bilən Hərunoqa tapa-tənə qılıp: — Biz baldurla Misirdə əlöp kətsək boptikən! Muxu qəl-jəziridə əlöp kətsək boptikən! ³ Pərwərdigar nemixқа bizni qılıq astida əlsun, hotun bala-qakılırimiz bulinip, *düxməning* oljisi bolsun dəp bizni bu yərgə baxlap kəlgəndu? Uningdin kərə, Misiroqa kaytip kətkinimiz yahxi əməsmu? — dəp oqotuldaxti. ⁴ Xuning bilən ular bir-birigə: — Baxqidin bir baxlık tikləp Misiroqa kaytip ketəyli, — deyixti.

⁵ Musa bilən Hərun pütün Israil jamaiti aldida yikilip düm yatti. ⁶ Xu yərni qarlap kəlgənlər iqidiki Nunning oqlı Yəxua bilən Yəfunnəhning oqlı

□ **13:23** «Əxkol» — məni «üzümlər». ■ **13:27** Mis. 3:8; 33:3 □ **13:33** «Nəfiliylər» — topandin ilgiri pəyda bolqan gigantlar idi. Həmmisi topanda yoqitiloğan bolqarqқа, qarlıoquqılarning xu gepi pəkət əzlrining toqıqan əpsaniliri, halas. Gərqə «Anakiylar»mu gigantlar bolsimu («Kan.» 9:1-2ni kərüng), ularning «Nəfiliylər» bilən heqқandaq munasiwiti yoq idi. Həlbuki, rohiy jəhəttin bu gigantlarning «Nəfiliylər»ning əslidiki kelip qıqıxi bilən munasiwiti boluxi mumkin («Yar.» 6:1-4).

Kaləb kiyimlirini yirtip, ⁷ pütün Israil jamaətiqiligi: — Biz qarlap kelixkə ötüp baroqan zemin intayin bək yahxi zemin ikən. ⁸ Əgər Pərwərdigar bizdin səyünsə, bizni xu zeminoğa, yəni həsəl bilən süt ekij turidioqan xu zeminoğa baxlap berip, uni bizgə beridu. ⁹ Silər pəkət Pərwərdigarğa asiylik kılmanglar! U zemindikilərdin qorkmanglar, qünki ular bizgə nisbətən bir oızadur; ularning panahdarliri ulardın kətti, Pərwərdigar bolsa biz bilən billə; ulardın qorkmanglar, — dedi.■

¹⁰ Həlbuki, pütkül jamaət tərəp-tərəptin: — U ikkisini qalma-kesək kılıp öltürüwetəyli, deyixti. Ləkin Pərwərdigarning julasi jamaət qedirida Israillarğa ayan boldi.

Hudaning jazasi, Musaning helk üqün nida kıloqanlığı

¹¹ Pərwərdigar Musoğa: — Bu həlk Meni qaqanoıqə mənəsiməydu? Gərqə ularning otturısında xunqə möjizilik alamətləni yaratqan bol-sammu, ləkin ular Manga qaqanoıqə ixinixməydikən? ¹² Mən ularni waba bilən urup yokitimən, xuning bilən seni ulardın tehimu qong wə kudrətlik bir əl kılimən, — dedi.

¹³ Musa bolsa Pərwərdigarğa mundaq dedi: —

«Bundak bolidioqan bolsa bu ixni misirliklar anglap kalidu, qünki Sən uluq kudriting bilən bu həlkni ularning arisidin elip qıkkaniding;■

¹⁴ wə Misirliklar bu ixni xu zemindiki həlklərgimu eytidu. U zemindiki ahalimu Sən Pərwərdigarning bu həlkning arisida ikənlikingni, Sən Pərwərdigarning ularning aldida yüzmuyüz kəringənlikingni, Səning buluting daim ularğa sayə quxürüp kəlgənlikini, xundakla Səning kündüzi bulut tüwrükidə, keqisi ot tüwrükidə ularning aldida mangoqanlikingni angliqanidi.■ ¹⁵ Əmdi Sən bu həlkni huddi bir adəmi öltürgəndək öltürüwətsəng, Səning nam-xəhritingni angliqan əlləning həmmisi: ¹⁶ «Pərwərdigar bu həlkni Əzi ularğa berixkə kəsəm kıloqan zeminoğa baxlap baralmaydioqanlığı üqün, xunga ularni əxu qel-jəziridə öltürüwetiptu» dəp kalidu.■ ¹⁷ Əmdi ötünimənki, Rəbbim kudritingni jari kılduroqaysən, Özünging: ¹⁸ «Pərwərdigar asanliqə aqqıqlanmaydu, Uning mehir-muħəbbiti texip turidu; U gunah wə itaətsizlikni kəqüridu, ləkin gunahkarlarni hərgiz gunahsız dəp qarimaydu, atilarning kəbiħlikini atisidin balisioıqə, hətta nəwrə-qəwriliriqə ularning üstigə yükləydu» deginingdək kıloqaysən.□■ ¹⁹ Mehriy-xəpkitingning kəngriliki boyıqə, Misirdiki qəşdin taki həziroıqə daim kəqürüp kəlginingdək, bu həlkning kəbiħlikini kəqürgəysən!».

²⁰ Pərwərdigar: — «Boptu, sən degəndək ularni kəqürdüm. ²¹ Ləkin Əz həyatim bilən kəsəm kılimənki, pütkül yər yüzi Mən Pərwərdigarning xan-xəripi bilən tolidu.

²² Həlbuki, Məning julayimni, Misirda wə qel-jəziridə kərsətkən möjizilik alamətlirimni kərup turupmu Meni muxundaq on qetimplap sinap yəne awazimoğa kulak salmioqanlar, ²³ Mən kəsəm iqip ularning ata-bəwilirioğa miras kılıp berimən degən u zemini hərgiz kərelməydu; Meni mənəsimigənlərdin birimu u yurti kərelməydu.■ ²⁴ Ləkin əzidə

■ 14:9 Qan. 20:3 ■ 14:13 Mis. 32:12 ■ 14:14 Mis. 13:21; 40:38 ■ 14:16 Qan. 9:28

□ 14:18 «atilarning kəbiħlikini atisidin balisioıqə, hətta nəwrə-qəwriliriqə ularning üstigə yükləydu» — bu muħim səz toqruluk «Əzakıyal»diki «koxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toqruluk) kəring. ■ 14:18 Mis. 20:5; 34:6; Qan. 5:9; Zəb. 86:15; 103:8; 145:8; Yun. 4:2 ■ 14:23 Qan. 1:35, 36

baxқиqə bir rohning bolojini, pütün kəlbil bilən Manga əgəxkini üçün kulum Kaləbni u kirgən yərgə baxlap kirimən; uning əwladlırimu u yərgə mirashor bolidu.■ 25 (xu qaşqda Amaləklər bilən Kanaanıylar *taşliq* jilolılarda turuwatatti) — Ətə silər yolunglardin burulup, Kizil Dengizəqə baridoqan yol bilən mengip qəlgə səpər kılinglar» — dedi.

Pərwərdigarning Israillarni jazalixi

26 Pərwərdigar Musa bilən Harunoşa səz kılip mundaq dedi:

27 — Mən Mening yaman gəpimni kılip oqotuldixidoqan bu rəzil jamətkə qaşanoqıqə qidixim kerək? Israillarning Mening yaman gəpimni kıloqanliri, xu *tohtawsiz* oqotuldaxlirining həmmisini anglidim.■ 28 Sən ularoşa: — Pərwərdigar mundaq dəydu: «Mən hayatim bilən kəsəm kılimənkı, həp, Mən silərgə kıliqiməşa kirgən səzlıringlar boyiqə muamilə kılmaydidoqan bolsam!■ 29 Siləarning əlükünglar muxu qəldə yatıdu; siləarning iqinglarda sanaktin otküzülgənlər, yəni yexi yigirmidin axkan, Mening yaman gəpimni kılip oqotuldidoqanlarning həmmisi pütün sani boyiqə■ 30 Silərgə kol kətürüp *kəsəm kılip*, turaloşunglar kılip berimən degən zeminoşa heq kirəlməydu; pəkət Yəfunnəhning oşli Kaləb bilən Nunning oşli Yəxuala kiridu.■ 31 Siləarning kıqıq baliliringlar, yəni «Bulinip, duxməning oljisi bolup qalidu» deyilgənlərnı Mən baxlap kirimən, ular silər kəmsitkən u zemindin bəhrimən bolidu.■ 32 Biraq silər bolsanglar, silər yikilip, əlükünglar bu qəldə qalidu.■ 33 Siləarning baliliringlar buzukluk-wapasizliqinglarning əlimini tartip, əlükünglar qəldə yokaləşuqə, bu qəldə kirik yil sərgərdan bolup yürıdu.□ 34 Siləarning xu zeminni qarlıoqan künliringlarning sani boyiqə, kirik künning hər bir künini bir yil hesablap, kəbihlikliringlarnı kirik yil əz üstunglarəşa elip yürısilər; xu qaşqda Mening əzünglardin yatlaşkınimning nemə ikənlirini bilip yetısilər» — degin.■ 35 Mən Pərwərdigar xundaq degənıkənmən, yioşilip Manga karxi qıkkən bu rəzil həlk jamaitigə Mən qokum xundaq kılimən; ular muxu qəl-jəziridə yəwətilidu, xu yərdə əlıdu.

36 Musa u zeminni qarlap kelixkə əwətkənlər kaytip kəlgəndə, u zemin toşruluk yaman həwər elip kelix bilən pütün jamətni oqotulditip, Musaning yaman gəpini kıloşuqənlər, 37 yəni u zemin toşruluk yaman həwər əkəlgən bu kixiləarning həmmisi waba kesili tegip Pərwərdigarning əldida əldi.■ 38 Zeminni qarlap kelixkə barəşan adəmlər iqidin pəkət Nunning oşli Yəxua bilən Yəfunnəhning oşli Kaləbla hayat kaldı.

Əz məyliqə hujuməşa oşüp məşlup bolup keqix

39 Musa bu gəplərnı pütkül İsrail jamaitigə eytiwidı, həmmisi bək həsrət qəkti. 40 Ular ətigən tang atkanda turup taşqə qıkip: — Mana biz kəlduk! Pərwərdigar eytkən yurtka qıkip hujum kılaylı; qünki biz gunah kılduk, — deyixti.

41 — Silər yənə nemixkə Pərwərdigarning əmrigə hiləplik kılisilər? — dedi Musa, — Bu ix oşəlibilik bolmaydu!■ 42 Pərwərdigar aranglarda bolmioşaqkə, duxməning kıliqi astida əlöp, məşlup bolmasliqinglar

■ 14:24 Yə. 14:8, 9 ■ 14:27 Zəb. 106:24-26 ■ 14:28 Qel. 26:65; 32:11 ■ 14:29 Kan. 1:35; İbr. 3:17 ■ 14:30 Yə. 14:6 □ 14:33 «buzukluk-wapasizliqinglar» — İbraniy tilida «pahixiwazliqliringlar». Hudadin ezip ketix Təwrat-İnjilda «pahixiwazlik» dəp hesablınidu. ■ 14:34 Zəb. 95:8-11 ■ 14:37 1Kor. 10:10; Yəh. 5 ■ 14:41 Kan. 1:41

üqün hujuməyə qıkmanglar. ⁴³ Qünki Amaləklər bilən Kanaaniylar u yurtta, silərning aldinglarda turidu; silər kiliq astida ölüp ketisilər; qünki silər Pərwərdigardın tenip kətinglar, Pərwərdigar silər bilən billə bolmaydu.

⁴⁴ Lekin, gərgə Pərwərdigarning əhdə sanduqi wə Musa bargahın kəzojalmiəqan bolsimu, ular yənıla öz məyliqə taşka qıqip hujuməyə ötti.

⁴⁵ Xuning bilən Amaləklər bilən xu taşda turuxluk Kanaaniylar qüxüp ularni taki Hormahəyiqə qoşlap, bitqit kilip kişöpin kildi.

15

Türlük qurbanliqlar toşrisidiki kaidə-nizam

¹ Pərwərdigar Musaqə səz kilip mundak dedi: —

² Sən Israillaroğa mundak degin: — Silər makanlixixinglar üqün silərgə təkdım kilip beridiəqan zeminəyə kirgən qeşinglarda, ³ əgər Pərwərdigarəyə atap otta sunulidiəqan, uningəyə huxbuy bolsun dəp birə hədiyə-qurbanliq kilmaqci bolsanglar, qurbanliq kala yaki qoy-əqkə padisidin bolsun. U köydürmə qurbanliq bolsun, kəsəmmi ada kilix qurbanliqi bolsun, ihtiyariy qurbanliq yaki silərgə bəkitilgən həytlardiki zərür qurbanliq bolsun, ⁴⁻⁵ qurbanliq sunoquqi kixi Pərwərdigarəyə atiojiniəyə bir axliq hədiyəsini qoxup kəltürsun. Köydürmə qurbanliq yaki baxka qurbanliq koza bolsa, undakta axliq hədiyəsi zəytun meyidin bir hınning tətın biri iləxtürülgən esil undin əfahning ondin biri bolsun; uningəyə yənə xarab hədiyəsi süpitidə tətın bir hın xarabni quxup sunsun. ■

⁶ Qurbanliqing koçkar bolsa, sən uningəyə axliq hədiyəsi süpitidə üqtin bir hın zəytun meyi iləxtürülgən esil undin əfahning ondin ikkisi bolsun

⁷ wə xarab hədiyəsi süpitidə tətın bir hın xarabni quxup sunsun; bular Pərwərdigarəyə huxbuy qıqarsun dəp sunulsun. ⁸ Əgər sən Pərwərdigarəyə köydürmə qurbanliq, yaki kəsəmmi ada kilix qurbanliqi yaki inakliq qurbanliqi süpitidə torpaq atioqan bolsang, ⁹ undakta torpaqqa axliq hədiyə süpitidə yerim hın zəytun meyi iləxtürülgən esil undin əfahning ondin üqini, ¹⁰ xarab hədiyə süpitidə yerim hın xarabni qoxup sunoşin; bular Pərwərdigarəyə atilip otta sunulup, huxbuy qıqarsun dəp kəltürilsun.

¹¹ Hər bir sunuloqan torpaq, koçkar, koza yaki oşlakka nisbətən muxundak kilinsun. ¹² Silər sunidiəqanlarning sani boyiqə, hər hil qurbanliqning sanioğa qarap xundak kilisilər.

¹³ Xu zeminda tuşuloqanlarning həmmisi Pərwərdigarəyə huxbuy qıqarsun dəp, otta sunulidiəqan qurbanliq kilmaqci bolsa ənə xundak kilsun. ¹⁴ Xuningdək silər bilən billə turuwatқан musapir yaki əwladmu-əwlad silər bilən billə turuwatқанlar bolsa, huxbuy qıqarsun dəp otta sunulidiəqan qurbanliq kilmaqci bolsa, silər qandak kiləqan bolsanglar, ularmu xundak kilsun. ¹⁵ Pütkül jamaətkə, məyli silər bolunglar yaki silər bilən billə turuwatқан musapir bolsun, həmminglar üqün ohxax bir bəlgilimə bolidu; silər üqün dəwr mu-dəwr əbədiy bir bəlgilimə bolidu;

□ **15:3 «birə hədiyə-qurbanliq kilmaqci bolsanglar»** — bu ayəttə kəzdə tutuloqan qurbanliqlarning həmmisi «köydürmə qurbanliq» yaki «inakliq qurbanliq»dur (5-ayətni kəring). □ **15:4-5 «bir əfah»** — təhminən 2 kürə yaki 22 litr idi. Bir hın təhminən 3.6 litr idi.

■ **15:4-5** Law. 2:1; 6:14

Pərwərdigar aldida silər qandak bolsanglar, musapirlarmu xundaqtur.■
 16 Silərgimu, aranglarda turuwatқан musapirlarəjimu ohxax bir qanun-bəlgilimə, ohxax bir həküm bolsun.

17 Pərwərdigar Musaqə səz kəlip mundaq dedi: —

18 Sən Israillarəja səz kəlip ularəja mundaq degin: — «Silər Mən silərni əkiridoqan zeminoja yetip barəjanda, 19 xu yərdin qıqқан axlıkni yəydoqan qeşinglarda, Pərwərdigarəja bir «kətürmə hədiyə» təkdım kilinglar. 20 Silər hər bir yeni hemirdin pixқан nanlardin birini «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar; silər uni təkdım kəloqanda huddi hamanning «kətürmə hədiyə»sigə ohxax bolsun.□ 21 Dəwrđin-dəwrgə silər dəsəpki həsulđin qıqқан hemirdin bir nanni «kətürmə hədiyə» süpitide Pərwərdigarəja sununglar.

Bilməy kəloqan gunahı üqün kafarət kəltürüx

22 Əgər silər özunglar bilməy ezip gunah kəlip, Pərwərdigarning Musaqə buyruqan bu barlıq əmirlerigə əməl kilmioqan bolsanglar,□

23 yəni Pərwərdigar buyruqan kündin etibarən barlıq əwladliringlarəjə Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən silərgə buyruqan barlıq ixlirioja əməl kilmioqan bolsanglar, 24 jamaət xundak birər gunahning bilməy ətküzülgənlikidin həwərsiz bolsa, undaqtə pütkül jamaət Pərwərdigarəja huxbuy qıqarsun dəp yax bir torpaqni kəydürmə qurbanlıq süpitide sunsun həmdə həkidə-nizam boyiqə uningəja munasiwətlik axlık hədiyə bilən xarab hədiyəni kəxup sunsun, wə uning üstigə bir tekini gunah qurbanlıqı süpitide sunsun. 25 Xu yol bilən kahin pütkül Israil jamaiti üqün kafarət kəltürüp, bu gunah ulardin kəqürüm kəlinidu; qünki bu bilməy ətküzüp qəyoqan gunah wə ular əzlırining bilməy ətküzüp qəyoqan gunahı üqün qurbanlıq, yəni Pərwərdigarəja atəp otta sunulidoqan qurbanlıq wə gunah qurbanlıqini birlikdə Pərwərdigarəldioja sunoqan.

26 Bu gunah pütkül Israil jamaiti bilən ularning arisida turuwatқан musapirlarning həmmisidin kəqürüm kəlinidu, qünki bu pütkül həlk bilməy turup ətküzüp qəyoqan gunahıtur.

27 Əgər bir kixi bilməstin gunah kəlip qəyoqan bolsa, u bir yaxlık bir qixi oqlaқni gunah qurbanlıqı süpitide sunsun.■ 28 Kahin xu yol bilən bilməy gunah kəlip qəyoqan adəm üqün kafarət kəltüridu; uning üqün kafarət kəltürsə uning Pərwərdigar aldida bilməy ətküzgən gunahı uningdin kəqürüm kəlinidu. 29 Bilməy birər səwənlik ətküzüp qəyoqan barlık kixilərgə, məyli xu zeminda tuoquloqan Israillər bolsun yəki ularning arisida turuwatқан musapirlarəja bolsun, — silərnig həmminglarəja ohxax bir qanun-bəlgilimə tətbiklinidu.

Bilip turup kəloqan gunahlar toşruluk

■ 15:15 Mis. 12:49; Qel. 9:14 □ 15:20 «Silər hər bir yeni hemirdin pixқан nanalardin birini «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar» — baxқа birhil təjimis: «Silər dəsəpki həsulđin qıqқан hemirdin bir nan pixurup uni «kətürmə hədiyə» kəlip təkdım kilinglar» (birəқ təjirimimiz «Əz.» 44:30din qariqəjanda toşrirəқ boluxi mumkin). «hamanning «kətürmə hədiyə»sigə ohxax bolsun» — oқurmənlərgə məlumki, Israillər yeni pixқан həsulning tunji kışmini hamandin ayrip, Hudaqə atixi kerək («Mis.» 23:19, 34:22 wə 26ni kəring.) □ 15:22 «əməl kilmioqan bolsanglar» — bu ayətlərdə kəzdə tutuloqan gunah Hudaning əmlirigə əməl kilməslıktin ibarət; «Law.» 4-babta tiləja elinoqan qurbanlıqlər Hudaning əmlirigə hiləplik kəloqan ixlarəja kafarət kəltüridoqan qurbanlıqlərdin ibarət. ■ 15:27 Law. 4:27

³⁰ Lekin yürükini qaptək kılıp ix kərgən kixi, məyli u zeminda tuşulğan bolsun yaki musapir bolsun, Pərwərdigarəja həkərət kəltürgən bolıdu; u haman öz həlkidin üzüp taxlinıdu. ³¹ U Pərwərdigarning səzini mənəsitmıgənıkən, Pərwərdigarning əmrıgə hilaplık kılğanıkən; xuning üqün u qoqum üzüp taxlinıdu; gunahı əzining bexıəja qıxıdu.

Xabat künıgə hilaplık kıləjuqılarəja berılıdıəjan jaza

³² Israıllar qel-jəziridiki waqıtlırıda, bir kixining xabat künıdə otun tərgənlikı baykaldı. □ ³³ Otun terıwatkanlıkını baykap qaləjanlar uni Musa, Hərun wə pütkül jamaətning aldıəja elıp kəldi. ³⁴ Uni kəndak bir tərəp kılıx kerəklikı tehi kərsitilmıgəqkə, ular uni kamap koydı. ■ ³⁵ Pərwərdigar Musaəja: — U adəm öltürülmısə bolmaydu; pütün jamaət uni bargahning texıəja əpqıkip qalma-kesək kılıp öltürsun, — dedi. ³⁶ Andin pütün jamaət u adəmni bargah sirtıəja əpqıkip, huddi Pərwərdigar Musaəja buyruəjəndək, qalma-kesək kılıp öltürdi.

Kiyim-keqəklərgə quca tutux nızamı

³⁷ Pərwərdigar Musaəja səz kılıp mundak dedi: —

³⁸ Sən Israıllarəja mundak degin, ular əwladmu-əwlad kiyim-keqəklirining qərsıgə quqılarnı tutsun həm burjikidiki quqılirining hərbirıgə kək xoyna tikip koysun; ■ ³⁹ bu hil quqıllar silərnıng uni tikip turuxunglar üqün bolıdu; uni kərgəndə Pərwərdigarning barlık əmrlirini esinglarda tutup, ularəja əməl kılıxinglar üqün bu silərgə bir əslətmə bolıdu; xuningdək silərnıng həzırkıdək əzınglarning kənglünglar wə kəzınglarning kəynıgə kırıp, katırəp buzukluk kılıp kətməslikinglar, □ ⁴⁰ Mening barlık əmrlirimni əstə tutuxunglar həm unıngəja əməl kılıp, Hudayinglarəja atəp pak-mukəddəs boluxunglar üqün bolsun. ⁴¹ Mən Hudayinglar bolux üqün silərnı Misir zemınidin elıp qıkkən Pərwərdigardurmən; Mən Pərwərdigar Hudayinglardurmən.

16

Korah, Datan wə Abiramning asiylik kılıxi

¹ Lawıynıng əwrısı, Kohatning nəwrısı, Izħarning oşlı Korah wə Rubanning əwladlıridin Eliabning oşullırı Datan bilən Abiram wə Pələtning oşlı On. ■ ² Israıllar ıqıdiki jamaət əmirliri boləjan, jamaət ıqıdin saylap qıqıləjan mətiwərlərdin ikki yüz əllik kixini baxlap kelıp Musaəja kərxı qıkti. ³ Ular yıəjılıp Musaəja kərxı həm Hərunəja kərxı qıqip: — Silər həddinglərdin bək axtinglar, pütkül jamaətning həmmısı pak-mukəddəs, Pərwərdigarmu ularning arısıda, xundak turuəqluk silər nemə dəp əzınglərnı Pərwərdigarning jamatidin üstün koyusılər? — dedi. ⁴⁻⁵ Musa ularning gəpini angləp düm yikılıp, Korah bilən unıng gu-ruhidikilərgə səz kılıp: —

□ **15:32** «bir kixining xabat künıdə otun tərgənlikı baykaldı» — xübşısızki, bu wəqə yuqırıkı 30-31-əyətiki prinsipka misal kəltürülux üqün bayan kılınıdu. ■ **15:34** Law. 24:12 ■ **15:38** Kən. 22:12; Mat. 23:5 □ **15:39** «buzukluk» — Təwrattiki kəp kışimlarda kərsitilən bu «buzukluk»ning həm jismani yəhəti (əyx-ıxrət) həm rohiy yəhəti (butpərəslik kılıp Hudaəja wəpasızlık kılıx) bardur. ■ **16:1** Qel. 26:9; 27:3; Yəh. 11

Ətə ətigəndə Pərwərdigar kimlərninğ Əzigə mənəsup ikənlikini, kimlərninğ pak-mukəddəs ikənlikini ayan kılıdu; xu kixini Əzigə yekınlaxturidu; kimni tallıoğan bolsa, uni Əzigə yekınlaxturidu. ⁶ Silər mundak kilinglar: — Sən Korah wə senin guruhıngdikilər həmmisi huxbuydanlarnı əpkelinglar; ⁷ ətə Pərwərdigarın aldida huxbuydanlaroğa ot yekıp, huxbuyını uning üstigə koyunglar; Pərwərdigar kimni tallisa, xu mukəddəs-pak bolıoğan bolsun! Əy silər Lawiylar, həddinglardin bək axtinglar! — dedi.

⁸ Musa yənə Korahqa:

— I Lawiylar, gepimğə kulak selinglar. ⁹⁻¹⁰ Israilning Hudasi Pərwərdigar silərnı Əzining qedirining ixlirini kilsun dəp həmdə jamaətninğ aldida ularning hizmitidə bolsun dəp Əzigə yekınlaxturux üqün silərnı Israil jamaıtidin ayrip qikқан — yəni Pərwərdigar seni wə senin həmmə kerındaxliring bolıoğan Lawiyning əwladlirini birdək Əzigə yekınlaxturıoğanlıkı silərqə kiçik ixmu? Silər yənə tehi kaħinlik wəzıpisini tama kiliwatamsilər? □ ¹¹ Xu wəjidin sən wə senin guruhıngdikilər həmmisi yiojilip Pərwərdigaroğa karxi qikiwetipsilər-də; Ħarun nemidi, silər uning üstidin xunqilik aqrinip oqotuldixip kətküdək? — dedi.

¹² Musa Eliabning oqlı Datan bilən Abiramni kiçkirip kelixkə adəm əwətiwidi, ular:

— Barmaymiz! ¹³ Senin bizni süt bilən həsəl akıdıoğan zemindin baxlap qikıp bu qel-jəziridə əltərməkqi bolıoğanlıqingning əzi kiçik ixmu? Sən tehi əzünğni padixah hesablap bizning üstimzidin həkümranlık kilməqğimu? □ ¹⁴ Ħalbuki, sən bizni süt bilən həsəl akıdıoğan yurtqa baxlap kəlmiding, etiz wə üzümzarlıqlarnimu bizgə miras kılıp bərmiding. Sən bu həqning kəzinimu oyuwalməqğimu? Biz barmaymiz! — dedi.

¹⁵ Buni anglap Musa kattıq oşəzəplinip Pərwərdigaroğa: —

Ularınğ sowoqat-hədiyəsıgə etibar kilmioqaysən; mən ularning hətta birər exikinimu tartiwalmidim, birər adimigimu həq ziyan-zəhmət yətküzmidim, — dedi. ■

Hudaninğ jazasi

¹⁶ Musa Korahqa: —

Ətə sən wə senin guruhıngdikilər — sən, ular wə Ħarun Pərwərdigarning aldioğa kelinglar. ¹⁷ Ħərbiringlar əzünqlarning huxbuydanliringlarnı əkilip uning üstigə huxbuyını selinglar; Ħərbiringlar əzünqlarning huxbuydanliringlarnı, yəni jəmiy ikki yüz əllik huxbuydannı elip uni Pərwərdigarınğ Ħuzurida tutup turunglar; sənmu, Ħarunmu Ħərbiringlar öz huxbuydanliringlarnı elip kelinglar, — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Ħərbir adəm əzining huxbuydanını elip, otnı yekıp, huxbuy selip, Musa wə Ħarun bilən birliktə jamaət qedirining dərwezisi aldida turuxti. ¹⁹ Korah Musa bilən Ħarunoğa Ħujum kılılı pütın jamaətnı yiojip jamaət qedirining dərwezisi aldioğa keliwidi,

□ **16:9-10 «Pərwərdigar silərnı, yəni Lawiylarnı... Əzigə yekınlaxturux üqün silərnı Israil jamaıtidin ayrip qikқан...»** — oqurmanlərninğ esida boluxı kerəkki, Huda əslidə Lawiy kəbilisi iqidin Ħarun wə uning əwladlirini əzigə kaħin boluxqa tallıoqanıdı, qaloğan Lawiylarnı mukəddəs qediridki hizməttə bolup kaħinlaroğa yərdəmqi rolda boluxqa bəkitkanıdı. □ **16:13 «bizni süt bilən həsəl akıdıoğan zemindin baxlap qikıp...»** — muxu adəmlər Misir zeminini mahtıməkqi bolup, xu yərdiki kulluk Ħayətini pütınləy untıdı. ■ **16:15** 1Sam. 12:3

Pərwərdigarning julasi pütkül jamaətkə ayan boldi. ²⁰ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoşa səz kılıp: —

²¹ Silər bu həlkning arisidin neri turunglar, mən kəz yumup aqkuqə ularni yutuwetimən, — dewidi, ²² Musa bilən Hərun düm yikilip: —

İ Təngrim, barlık ət igilirining rohlirining Hudasi, bir adəm gunah kilsa, oşəzipingni pütün jamaətkə qaçamsən? — dedi.■

²³ Pərwərdigar Musoşa səz kılıp: — ²⁴ Sən jamaətkə: «Silər Korah, Datan wə Abiramning turar jayliridin ayrilip ulardın neri ketinglar» — dəp buyruk bər, — dedi.

²⁵ Xuning bilən Musa ornidin turup Datan bilən Abiram tərəpkə qarap mangdi; Israil akşakallirimu uningəşa əgixip mangdi. ²⁶ Musa jamaətkə: — Silərdin ötünimən, bu rəzil adəmlərnin gədiriridin yirak ketinglar, ularning barlık gunahlıri səwəbidin ular bilən billə wəyran bolmasliqinglar üqün ularning həqnersisigə kol təgküzmənglar, — dedi.

²⁷ Xuning bilən jamaət Korah, Datan, Abiramning gədiririning tət ətrapidin neri kətti; Datan bilən Abiram bolsa əz ayallirini, oşul-kizlirini wə bəwaklırini elip qikip əz gədirining ixiki aldidə turdi.

²⁸ Musa: — Buningdin silər xuni bilisilərki, bu ixlarning həmmisi mening kənglümdin qikkən əməs, bəlki Pərwərdigar meni ularni ada kilişkə əwətkən: ²⁹ — əgər bu adəmlərnin əlümi adəttiki adəmlərnin əlümigə ohxax bolidişan yaki ularning bəxişə quxidişan kismətlər adəttiki adəmlər duqar bolidişan kismətlərgə ohxax bolidişan bolsa, Pərwərdigar meni əwətmigən bolatti. ³⁰ Əgər Pərwərdigar yengi bir ixni kiliş, yər aqşini eqip ularni wə ularning pütün nərsisini yutup ketixi bilən, ular tiriklə təhtisaraşa quxüp kətsə, u qaşda silər bu adəmlərnin Pərwərdigarni mənəsitmigənlikini bilip qalisilər, — dedi.

³¹ Musaning bu gepi ahirlixixi bilənla ularning puti astidiki yər yerildi.

³² Yər aqşini eqip ularni barlık ailisidikilər bilən, xuningdək Korahkə təwə həmmə adəmləni koymay təəllukatlıri bilən koxup yutup kətti.■

³³ Xundak kiliş, ular wə ularning təwəsidikilərnin həmmisi tiriklə təhtisaraşa quxüp kətti, yər ularning üstidə yepildi. Ular xu yol bilən jamaətnin arisidin yoqaldi. ³⁴ Ularning ətrapida turəşan Israillarning həmmisi ularning nalisini anglap: «Yər biznimu yutup ketərmikin!» deyixip kəqixti.

³⁵ Andin Pərwərdigarning aldidin bir ot qikip, huxbuy sunuwatқан həliki ikki yüz əllik adəmnimu yutup kətti.■

Yadnamə kilişkə qalduruloşan huxbuydanlar

³⁶ Pərwərdigar Musoşa mundak dedi: —

³⁷ Sən kahin Hərunning oşli Əliazarəşa buyruşin, u huxbuydanlarni ot arisidin teriwelip, qoşlirini yiraqlarəşa qəqiwətsun, qünki u huxbuydanlar Hudaşa ataloşandur; ³⁸ xunga əzining jenişə əzi zamin boləşan gunahkarlarning huxbuydanlırini teriwaləşin; ular kurbangahni kaplax üqün soqup nepiz tünikə kilinsun, qünki bu huxbuydanlar əslidə Pərwərdigarning huzurişə sunulup uningəşa atalip mukəddəs kilinəşan. Xundak kiliş ular keyin Israillarəşa ibrət bolidişan ixarət-bəlgə bolidu.

³⁹ Xuning bilən kahin Əliazar otta kəydürüwetilgənlər sunəşan mis huxbuydanlarni teriwaldi; ular kurbangahni kaplitixkə nepiz tünikə kiliş soquldi. ⁴⁰ Xuning bilən *kurbangahning bu kaplimisi* Hərunning

■ 16:22 Qel. 27:16; İbr. 12:9

■ 16:32 Qel. 26:10; 27:3; Kan. 11:6; Zəb. 106:17

■ 16:35 Zəb.

əwladlirioğa yat adəmlərnin huddi Korah bilən uning guruhidikilərgə ohxax kismətkə qalməsliki üqün, Pərwərdigarning huzurida huxbuy köydürüxkə yekinlaxmasliqioğa Israillar üqün bir əslətmə boldi. Bu Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən Əliazarğa buyruoqlanliridur.

Jamaətnin Һarunning yalwuxi səwəbidin kutulup kəlix

⁴¹ Ətisi pütkül İsrail jamaiti Musa bilən Һarunning yaman gepini kilip: — Silər Pərwərdigarning həlkini əltürdünglər, — dəp oqotuldaxti.

⁴² Wə xundak boldiki, jamaət Musa bilən Һarunğa hujum kilixkə yioqiliwatqanda, jamaət burulup jamaət qedirioğa kəriwidi, wə mana, bulut qedirni kəpliwaldi həm Pərwərdigarning julasi ayan boldi.

⁴³ Xuning bilən Musa bilən Һarun jamaət qedirining aldioğa berip turdi.

⁴⁴ Pərwərdigar Musoğa söz kilip: —

⁴⁵ Mən kəzni yumup aqquqə ularni yokitip taxlixim üqün ikkinglər bu jamaəttin qikip neri ketinglər, — dəp buyruwidi, ikkiylən yikilip yərdə düm yatti. ⁴⁶ Musa Һarunğa: —

Sən huxbuydanni elip uningğa kurbangahtiki ottin sal, uningğa huxbuy koyup, ular üqün kafarət kəltürüxkə tezliktə jamaətnin arisioğa apar; qünki kəhr-əqəzəp Pərwərdigarning aldidin qikti, wəba bəskili turdi, — dedi. ⁴⁷ Һarun Musaning deginidək kilip, huxbuydanni elip jamaətnin arisioğa yügürüp kirdi; wə mana, wəba kixilərnin arisida baxlanoqanidi; u huxbuyni huxbuydanoğa selip, həlk üqün kafarət kəltürdi. ⁴⁸ U əlüklər bilən tiriklər otturisida turuwidi, wəba tohtidi. ⁴⁹ Korahning wəkəsi munasiwiti bilən əlgənlərdin baxqə, wəba səwəbidin əlgənlər on tət ming yəttə yüz kixi boldi. ⁵⁰ Һarun jamaət qedirining dərwasisi yenida turoqan Musaning yenioğa yenip kəldi; wəba tohtidi.

17

Һarunning Һasisining qeqəklxi

¹ Pərwərdigar Musoğa söz kilip mundak dedi: — ² «Sən Israillaroğa söz kilip, ulardin ata jəməti boyiqə, hər kəbilining əmiridin birdin on ikki Һasa əloqin; sən ularning hərbirining ismini əzining Һasisioğa yezip koyoqin. ³ Lawiy kəbilisining Һasisioğa Һarunning ismini yazoqin, qünki hərbir ata jəmət kəbilə baxliki üqün bir Һasa wəkil bolidu. ⁴ Sən bu Һasilarni jamaət qediridiki həküm-guwahlik sandukining aldioğa, yəni Mən sening bilən kəruxidioqan yərgə koyoqin. ⁵ Wə xundak boliduki, Mən tallioqan kixining bolsa, uning Һasisi bih süridu; xundak kilip Israillarning silərgə oquduraxqan gəplirini tohtitip Manga anglanmaydioqan kiliwetimən».

□ **16:49 «Korah wə ailisidikilər» toqruqluk — izaht** — Korah wə ailisidikilər xundak əxəddiy aqiwətkə uqrioqini bilən, uning keyinki bəzi əwladliri «Zəbur»ning bəzi kismilirini (məsilən, 42-49-küylərni) yazoqan. Korahdikilərnin bəziliri 24-ayəttə kərsitilgən əmrgə itaət kilioqan bolsa kərek. □ **17:4 «həküm-guwahlik»** — muxu yərdə «həküm-guwahlik» Hudaning Israillğa bolioqan tüp əmrlirini, xundakla uning İsrail bilən bolioqan əhdisini kərsitidu; Hudaning muqəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kilinoqaqqa, «həküm-guwah» dəpmu atilidu. Oqurmənlərgə ayanki, xu əmrlər əhdə sandukı iqidə saqlaklik tax tahtaylar üstidə pütüklük idi. Xunga bəzidə sanduk «həküm-guwahlik sandukı», ibadət qediri «həküm-guwahlik qediri» dəp atilidu. ■ **17:4** Mis. 25:22

⁶ Xuning bilən Musa Israillaroğa xundak söz kildi; ularning həmmə əmirliri uningə biridin hasini, jəmiy bolup on ikki hasini bərdi; hər bir ata jəmətkə bir hasa wəkil boldi, Hərunning hasisimu xularning iqidə idi. ⁷ Musa hasilarni həküm-guwahlik qedirioğa əkirip Pərwərdigarning huzuriəğa koydi.

⁸ Wə xundak boldiki, Musa ətisi həküm-guwahlik qedirioğa kiriwidi, mana, Lawiy jəmətiyə wəkil boləjan Hərunning hasisi bih sürüp, ojunqilap, qeqəkləp, badam quxkənidi. ⁹ Musa hasilarning həmmisini Pərwərdigarning aldidin elip qikip, Israil həlkiyə kərsətti; ular kərgəndin keyin hər kim öz hasilirini elip ketixti.

¹⁰ Pərwərdigar Musoğa: — Xu asiylik kילוquci balilaroğa bir agah bəlgisi bolsun dəp Hərunning hasisini həküm-guwahning aldioğa əkirip koyətin. Xundak kilsang sən ularning ojuduraxkan gəplirini tohtitip, Manga anglanmaydioğan kilisən; ularmu xuning bilən olup kətməydu, — dedi. □ ■

¹¹ Musa xundak kildi; Pərwərdigar özizə kəndak buyruəjan bolsa u xundak kildi.

¹² Israillar Musoğa söz kilip: —

Biz nəpəstin qalay dəwatimiz, biz tügəxtuk, biz həmmimiz tügəxtuk!

¹³ Pərwərdigarning ibadət qedirioğa yekinlaxkanlar olməy qalmaydu, xundak ikən, biz həmmimiz mutlək nəpəstin qəliximiz kerəkmü? — deyixti.

18

Kahin wə Lawiylarning wəzipisi

¹ Pərwərdigar Hərunoğa mundaq dedi: —

Sən, oqulliring wə ata jəmətingdikilər sening bilən birliktə mukəddəs jayoğa munasiwətlik boləjan gunahni, xuningdək sən wə oqulliring birliktə kahinlik wəzipisigə munasiwətlik boləjan gunahni üstünlərgə alisilər. □ ² Sən kərinəxliring boləjan Lawiy kəbilisidikilərnə, yəni ata-bowiliringning kəbilisidikilərnə özüng bilən birləxtür həm ularni hizmitingni kilixi üqün baxlap elip kəl; birək sən bilən oqulliring sening bilən birliktə həküm-guwahlik qediri aldidə hizmətlərnə kilsun. □ ³ Ular sening buyruqliringoğa təyyar turup, xundakla qediridiki barlik hizmət-wəzipisini etəydu; pəkət mukəddəs jaydiki qaqa-kuqa əswablaroğa wə qurbangahqa yekinlaxmisun; undak kilsa, ularmu, silərmu olup ketisilər.

⁴ Ular sening bilən birlixip, jamaət qediridiki wəzipini etəp, kilidioğan hər bir ixini kilsun; pəkətlə heq yat kixilər silərgə yekinlaxmisun. ⁵ Qəhr-ojəzəp yənə Israillarning bexioğa quxmisun üqün, silər mukəddəs jaydiki wəzipə bilən qurbangahdiki wəzipini etəxkə məs'ul bolunglar. ⁶ Mana, Mən Özüm silərnə kərinəxliringlar boləjan Lawiylarni Israillar iqidin tallap qixtim; ular jamaət qedirining ixlirini kilixkə Pərwərdigaroğa

□ **17:10 «həküm-guwah»** — 17:4tiki izahəttə kərsitiləndək, muxu yərdə «həküm-guwah» Hudaning Israiloğa boləjan tüp əmrlirini kərsitidu, xundakla ularni saqlaydioğan əhdə sandukini kərsitidu. ■ **17:10** Ibr. 9:4 □ **18:1 «mukəddəs jayoğa munasiwətlik boləjan gunah»** — demək, mukəddəs jay bilən munasiwətlik məlum gunah etküzilsə, xu gunahning məs'uliyitini

birinçi üstigə aloquci kahinlar həm Lawiylar bolidu; gunah kahinlik bilən munasiwətlik ix bolsa məs'uliyətni birinçi üstigə aloquci kahinlar boluxi kerək. Muxu agah, xühşisizki, 17-babtiki wəqə bilən munasiwətlik agahtur. □ **18:2 «birləxtür»** — bu səz muxu yərdə wə 4-ayəttə ibraniy tilidə «Lawiy» degən səz bilən ipadilidü («Yar.» 29:34ni kəring).

təkdım qılinoğan bolup, silərgə sowoğa süpitidə ata qılinoğan.■ ⁷ Ləkin sən wə oşulliring sening bilən birlıktə kahınlıq wəzıpənglərdə turup, qurbangahtıki barlık ıxlarnı həm pərdə ıqıdiki ıxlarnı bejiringlar; silərning wəzıpənglər xundak bolsun. Kahınlıq wəzıpısını, hizmitimlə boluxunglar üqün silərgə sowoğa qılıp bərdim; yat adəmlər yeqınlaxsa, eltürüwetilsun.

Kahınların elixqa tegixlik ülüxi

⁸ Pərwərdigar Hərunoğa mundak dedi: —

Mən Manga sunuloğan kətürmə hədiyələri, yəni Israillar Manga mukəddəs dəp atıoğan barlık nərsilərnı ülüxunglar bolsun dəp, mana mənggülik bəlgilimə bilən sanga wə sening əwladliringoğa təkdım kıldim. ⁹ Israilla otta sunidoğan, «əng mukəddəs» nərsilərdin silərgə munular kəldurup berilidu: — ularning Manga atıp sunoğan barlık nərsiləri, yəni barlık axlık hədiyələrdin, barlık gunah qurbanlıqliridin, barlık itaətsizlik qurbanlıqliridin «əng mukəddəs» həsablanoğanliri, sanga wə əwladliringoğa ata kılınıdu. ¹⁰ Sən xu *ülüxüngni* «əng mukəddəs» süpitidə yegin, silərdin bolıoğan hər bir ər kixi uni yesun; u sanga «əng mukəddəs» dəp bilinsun.□

¹¹ Munularnu sening bolıdu: — Israillarning sowoqatlırı ıqıdin kətürmə hədiyələr, barlık pulanglatma hədiyələr sening; Mən ularnı sanga, xundakla oşulliring bilən qızliringoğa mənggülik bəlgilimə bilən təkdım kıldim; sening öyüngdiki hər bir pak adəm unıngdin yesə bolıdu.■

¹² Zəytun meyidin əng esilini, yengi xarabtın əng esilini, xundakla axlıqtın əng esilini, yəni Israillar Pərwərdigaroğa atıp sunoğan dəslepki pıxkan məhsulatlarıning həmmisini Mən sanga təkdım qılıp bərdim. ¹³ Ular yərdin elip Pərwərdigaroğa atıp əkəlgən dəslepki pıxkan nərsilərnıng həmmisi sening bolsun; öyüngdiki hər bir pak adəm unıngdin yesə bolıdu.

¹⁴ Israilda Hudağa mutlək atılıdoğan hər bir nərsə sening bolıdu.■

¹⁵ Ular Pərwərdigaroğa atıp kəltüridoğan barlık janıwarlarıning tunjiliri, məyli insan yaki ulaoq-qarpay bolsun sening bolıdu; halbuki, insannlarıning tunjilirini bolsa ularnı tələm tələp yanduruwalsun wə napak haywanlarıning tunjilirini tələm tələp yanduruwalsun.□ ■ ¹⁶ Tələm tələx kerək bolıoğanlar üqün yexi bir aylıqtın axkanda tələm puli tələnsun; ularoğa sən tohtatқан baħa boyıqə, yəni mukəddəs jaydiki xəkəlnıng elqəm birliki boyıqə (bir xəkəl yigirmə gərahdur) baħa qoyup, bəx kümüx xəkəl al.■ ¹⁷ Pəkət tunji kala, tunji koy yaki tunji oşlakka tələm alsang bolmaydu; ularning həmmisi mukəddəstur. Sən ularning kəninı qurbangahqa qeqıp, meyini Pərwərdigaroğa atıp otta sunulidoğan, Uningoğa huxbuy kəltüridoğan qurbanlık süpitidə köydürgin. ¹⁸ Ularıning gəxi sening bolıdu; huddi «kətürmə hədiyə» qılinoğan təx wə ong arqa putıoğa ohxax, sanga təwə bolıdu. ¹⁹ Israillar Pərwərdigaroğa atıp sunoğan mukəddəs nərsilər ıqıdiki kətürmə hədiyə-qurbanlıkning həmmisini Mən sanga wə sening bilən billə turuwatқан oşul-qızliringoğa mənggülik

■ 18:6 Qel. 3:45 □ 18:10 «sən xu ülüxüngni «əng mukəddəs» süpitidə yegin» — «əng mukəddəs» həsablanoğan nərsilər «mukəddəs yərdə», yəni mukəddəs jaydiki hoylıda yeyilxi kerək idi. Məsılən, «Law.» 6:16ni kəring. ■ 18:11 Law. 10:14 ■ 18:14 Law. 27:28

□ 18:15 «barlık janıwarlarıning tunjiliri» — ıbranıy tilida «barlık et igisi (bolıoğan janıwar)ning baliyatқusini aqıdoğanlar». «tələm tələp yanduruwalsun» — demək, hək hək ularning ornıda kahınlaroğa pul berixi kerək. ■ 18:15 Mis. 13:2; 22:29; Law. 27:26; Qel. 3:13 ■ 18:16 Mis. 30:13; Law. 27:25; Qel. 3:47; Əz. 45:12

bəlgilimə bilən təkdım kıldım. Bu Pərwərdigar aldida sanga wə sening bilən billə turuwatқан əwladliring üqün mənggülik tuzluk əhdə bolıdu.

Lawıylarning wəzipiliri həm ülüxliri

²⁰ Pərwərdigar Hərunoşa mundak dedi: —

İsrail zeminida sening heqkandak mirasing bolmaydu, ularning arisidimu heqkandak nesiwəng bolmaydu; İsrailar arisida mana Mən Özüm sening nesiwəng, sening mirasingdurmən. ■ ²¹ Lawıylaroşa bolsa, ularning ətəydiənan hizmətliri, yəni jamaət qediridiki hizmiti üqün, mana Mən İsrailda təkdım kılınoğan barlık «ondin bir ülüx»ning həmmisini ularoşa miras kılıp bərgənmən. ²² Buningdin keyin, gunahkar bolup ölüp kətməsliki üqün, İsrailar jamaət qedirioşa yekinlaxmisun. ²³ Jamaət qediridiki hizmətni bolsa, uni ətigüqilər pəket Lawıylarla bolıdu wə xu ixta bolənan gunahini əzliri üstigə alıdu, bu silər üqün əwladmu-əwlad mənggülik bir bəlgilimə bolıdu; ularning İsrailarning iqidə heqkandak mirasi bolmaydu. □ ²⁴ Qünki İsrailarning Pərwərdigarəşa atap kətürmə hədiyə süpitidə sunoğan «ondin bir ülüx»ni Lawıylaroşa miras kılıp təkdım kılidoğan boldum; xunga Mən ular toqruqluk; İsrailar iqidə heqkandak mirasi bolsa bolmaydu, — dedim.

²⁵ Pərwərdigar Musəšoşa mundak dedi: —

²⁶ Sən Lawıylaroşa eytkin: «Silər İsrailarning qolidin Mən silərgə miras bolsun dəp təkdım kılənan «ondin bir ülüx»ni aloğan ikənsilər, silər xu ondin bir ülüxning yənə ondin bir ülüxini ayrip, uni Pərwərdigarəşa atap kətürmə hədiyə süpitidə sununglar. ²⁷ Bu yol bilən silərnin xu «kətürmə hədiyə»nglar silərgə «hamandiki axlıqinglar»din həm «xarab kəlqikidiki toluq taxқан xarabinglar»din ataloğanlar hesablinidu. □ ²⁸ Bundak bolənda, silər İsrailarning qolidin aloğan ondin bir ülüxning həmmisidin Pərwərdigarəşa atap kətürmə hədiyə sunisilər; silər Pərwərdigarəşa atioğan xu «kətürmə hədiyə»ni kahin Hərunoşa beringlar. ²⁹ Silərgə təkdım kılinoğan barlık nərsilərdin əng esilini elip xularni mukəddəs hesablar «Pərwərdigarəşa ataloğan toluq kətürmə hədiyə» süpitidə sununglar».

³⁰ Xunga sən Lawıylaroşa eytkinki, «Silər xulardin əng esilini kətürüp sunsanglar, bu silər Lawıylarning hamandiki axlıqinglar wə xarab kəlqikidiki xarabinglarəşa oxax hesablinidu. ³¹ Xundak kılənan keyin silər wə əydikiliringlar xu «ondin bir ülüx»ləni haliənan yərdə yesənglar bolıdu, qünki bu silərnin jamaət qediridiki hizmitinglarning in'ami bolıdu; □

³² Silər xu *ülüxlərdin* əng esilini kətürüp sunsanglar, muxu ixinglar səwəbidin gunahkar bolmaysilər. Undak kılsanglar silər İsrailar atioğan mukəddəs nərsiləni buləjimaysilər, xuning bilən əlməysilər». □

■ **18:20** Qan. 10:9; 18:2; Əz. 44:28 □ **18:23** «xu ixta bolənan gunahini əzliri üstigə alıdu» — demək, mubada Lawıylar mukəddəs qedirni buləp, gunah sadir kılsa, xundakla ularning bihəstəlikidin həlk mukəddəs qedirni buləp hərəkandak gunah sadir kılənan bolsa, bax məs'uliyətni Lawıylar əz üstigə elixi kerək. □ **18:27** «...silərnin xu «kətürmə hədiyə»nglar... din ataloğanlar hesablinidu» — Lawıylarning heqkandak hamini yaki xarab kəlqəkliri yok idi, əlwəttə. Xunga ular əzliri həlqtnin kəbul kılənan «ondin bir ülüx»lərdin ondin birini elip, Pərwərdigarəşa «kətürmə hədiyə»ləni atixi kerək. Xu yol bilən ularning sunəqini huddi dehqanlarning Pərwərdigarəşa əz həsulidin sunəqinoşa oxax bolıdu. □ **18:31** «silər wə əydikiliringlar» — muxu yərdə Lawıylarni kərsitidu. □ **18:32** «silər İsrailar atioğan mukəddəs nərsiləni buləjimaysilər, xuning bilən əlməysilər» — baxqa bir hil təjimişi: «silər İsrailar atioğan mukəddəs nərsiləni heq buləjimanglar; bolmisa, əlisilər».

19

Qizil siyirning küli

¹ Pərwərdigar Musa bilən Hərunoşa səz kəlip mundak dedi: —

² Mən Pərwərdigar əmr kəloğan kənan-bəlgilimə xuki: — Sən Israillaroşa buyruoqin, ular həjirim, nuqsansiz, boyunturuk selinmioğan kizil yax siyirdin birni sening yeningoşa əkəlsun. ³ Sən siyirni kahin Əliazaroşa tapxur; u uni qedirgahning sirtioşa əpqiqsun, andin birsi siyirni uning aldida booquzlisun.■

⁴ Kahin Əliazar barmikini kənoşa miləp, jamaət qedirining aldioşa karitip yəttə mərtəm qaqsun.■ ⁵ Andin birsi Əliazarning kəz aldida pütkül siyirni kəydürsun, yəni uning terisi, gəxi, kəni wə təzəklirini kəydürsun.■

⁶ Kahin kədir yəoqi, zofa əsümlüki wə kizil rəhtni siyir kəydürüldioğan otkə taxlisun.□ ⁷ Andin kahin əz kiyimini yusun wə bədinini suda yusun, andin keyin bargahka kirixkə bolidu; ləkin kahin kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁸ Siyirni kəydürgən kiximu kiyimlirini su bilən yuyup, əz bədinini suda yusun, andin u kəq kirgüqə napak sanalsun. ⁹ Pak bir adəm siyirning külini yioqip bargahning sirtidiki pak bir yərgə koysun; u Israil jamaiti üqün «napaklikni qikəroquci su»ni yasaxka xu yərdə saklansun, u bir «gunahni paklioquci»dur. ¹⁰ Siyirning külini yioqixturoğan adəm əzining kiyimlirini yusun wə kəq kirgüqə napak sanalsun. Bu Israillaroşa wə ularning arisida turuwatқан musapirlaroşa mənggülik kənan-bəlgilimə bolidu.

Həlkəni napakliktin paklax nizami

¹¹ — Əlükə, yəni hərkəndək əlgən kixining jəsitigə tegip kətkən hər bir kixi yəttə kün napak sanilidu.■ ¹² U adəm üqinqi küni *axu su* bilən əzini paklisun, həmdə yəttinqi künimu paklisun, andin u pak sanilidu; əgər u üqinqi küni həmdə yəttinqi küni əzini paklimisa, pak sanalmaydu.□

¹³ Hərkəndək adəm əlükə, yəni hərkəndək əlgən kixining jəsitigə tegip kətsə, həmdə əzini paklimisa, Pərwərdigarning qedirini buloqan bolidu; xu kixi Israil arisidin üzüp taxlinidu; qünki «napaklikni qikəroquci su» uningəşa sepilmigəqkə, u napak sanilidu; uning napaklikni tēhiqə üstidə turidu.

¹⁴ Əgər birər kixi bir qedir iqidə əlöp kəloğan bolsa, u toqruluk kənan-bəlgilimə mundak bolidu: — xu qediroşa kirgən hər birsi wə qedirdə turup kəloğanlarning hər biri yəttə kün napak sanilidu. ¹⁵ Hər bir oquq turoğan, əozi yepilmioğan kəqa-kuqilarning həmmisi napak sanilidu.

¹⁶ Xuningdək dalada kiliq-xəmxər bilən əltürülgənlərgə, yəki əzi əlöp kəloğanning əlükigə, yəki adəmnin ustininioşa yəki kəbrisigə təgən hər bir kixi yəttə künigəqə napak sanilidu. ¹⁷ Kixilər bu napak kixi üqün «paklanduroquci kərbənlük»ning külidin əzrak əlip komzəkkə selip, ularning üstigə əkin su kuysun. ¹⁸ Andin pak bir kixi zofa əsümlükini əlip xu suoşa təgküzüp uni qediroşa wə iqidiki bərlük kəqa-kuqilaroşa həm xu yərdə turoğan bərlük kixilərnin üstigə sepip koysun, wə yənə uni ustihanəşa, əltürülgüqigə yəki kəbrigə təgən kixining üstigə sepip koysun.■ ¹⁹ Üqinqi küni wə yəttinqi küni həlikə pak adəm *pak bolmioğan*

■ 19:3 İbr. 13:11, 12 ■ 19:4 İbr. 9:13 ■ 19:5 Mıs. 29:14; Law. 4:11, 12 □ 19:6 «kizil rəhtni» — yəki «kizil yipni». ■ 19:11 Qel. 31:19; Həg. 2:13 □ 19:12 «İzahat» — toluq ayətnin bəxka bir hil təjmisisi: «U adəm üqinqi küni ənə xundak (napaklikni qikəroquci) su bilən əzini paklisun, yəttinqi küni u pak sanilidu; əgər u üqinqi küni əzini paklimisa, yəttinqi küni pak sanalmaydu». ■ 19:18 Zəb. 51:7

adamlarning üstigə xu suni sepip qoysun; xundak qilojanda, yəttinçi künigə kəlgəndə u kixi paklanoqan bolidu; andin u kixi kiyimlirini yuyup, bədinini suda yusun, kəq kirgəndə u pak sanilidu.

²⁰ Lekin napak bolup qelip, özini paklimoqan kixi Pərwərdigarning mukəddəs jayini buloqoqini üqün, jamaət arisidin üzüp taxlinidu; «napaklikni qikarouqı su» uning üstigə sepilmigən, xunga u napak sanilidu.

²¹ Bu Israillarqa mənnggülük bəlgilimə bolidu, «napaklikni qikarouqı su»ni səpkən kixi bolsa özining kiyimlirini yusun wə «napaklikni qikarouqı su»qa təgkən kixi kəq kirgüqə napak sanalsun. ²² Napak kixi təgkən hərəkəndak nərsimu napak sanilidu; bu nərsilərgə təgkən kixilərmu kəq kirgüqə napak sanalsun.

20

Məryəmning wapat boluxi

¹ Biringi ayniq iqidə Israillar, yəni pütkül Israil jamaiti Zin qəligə yetip kelip, Qadəxtə turup qaldi; Məryəm xu yərdə wapat boldi wə xu yərgə dəpnə kilindi.

Məribah süyi — həlkning yəna qaxxixi

² Jamaətkə iqidioqnoqa su yok idi, ular yioqilip Musa bilən Hərunoqa hujum kiloqli turdi. ³ Həlk Musa bilən təgixip: — Kəringaxlirimiz Pərwərdigarning aldidə əlgən qaoqda bizmu billə əlsək boptikən!■

⁴ Silər nemə üqün biz wə qarpaylirimizni bu yərdə əlöp kətsun dəp, Pərwərdigarning jamaitini bu qel-jəzirigə baxlap kəldinglar? ⁵ Silər nemə üqün bizni Misirdin elip qikip bundak dəhşətlik yərgə əkəldinglar? Bu yərdə ya terikqilik kiloqli yər bolmisa, ya ənjür, üzüm, anar bolmisa, iqidioqnoqa sumu bolmisa, — deyixti.

⁶ Xuning bilən Musa bilən Hərun jamaəttin ayrilip jamaət qedirining dərwazisi aldioqa kelip düm yikiliwidi, Pərwərdigarning julasi u ikkisigə ayan boldi. ⁷ Pərwərdigar Musoqa səz kilip mundak dedi: —

⁸ Həsini kolungoqa al, andin sən akang Hərun bilən birliktə jamaətni yioqip, ularning kəz aldidila qoram taxka buyruq kil; xundak kilsang qoram tax öz süyini qikiridu; xu yol bilən sən ularoqa su qikirip, jamaət wə qarpayliri iqidioqnoqa su berisən.□ ■

⁹ Xuning bilən Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə Pərwərdigarning huzuridin həsini aldi. ¹⁰ Musa bilən Hərun ikkisi jamaətni qoram taxning aldioqa yioqdi wə Musa ularoqa: — Gepimgə kulak selinglar, i asiylar! Biz silərgə bu qoram taxtin su qikirip berəyilmu?! — dedi.■ ¹¹ Andin Musa həsisi bilən qoram taxni ikki kətim uruwidi, nahayiti kəp su ekip qikti, sudin jamaətmu, qarpaylarmu iqixti.■ ¹² Pərwərdigar Musa bilən Hərunoqa: —

Silər Manga ixənməy, Israillar aldidə Meni mukəddəs dəp hərəmtlimiginiglar üqün, ikkinglarning bu jamaətni Mən ularoqa təkdım kilip bərgən zeminəqa baxlap kirixinglaroqa yol qoymaymən,

■ **20:3** Qel. 16:32, 49 □ **20:8** «hasini kolungoqa al» — Musaning xu həsisi kəp kətim Hudaning yolida ixtililip kelingan. Biringi kətimkisi «Mis.» 4:2də tepilidu. ■ **20:8** Nəh. 9:15; Zəb. 78:15, 16; 105:41; 114:8 ■ **20:10** Kan. 32:51; Zəb. 106:32,33 ■ **20:11** Zəb. 78:15-16; 105:41; Yəx. 43:20; 48:21; 1Kor. 10:4

— dedi. □ ■ 13 Su qikirilən jay «Məribah suliri» dəp atalən; Israillar xu yərdə Pərwərdigar bilən takallaxkanlıqı üqün, U ularning otturisida Özining mukəddəs ikənlikini kərsətti. □

Edomlarning Israillarning qegridin ətuxigə yol qoymaslıqı

14 Musa Qadəxtin Edom padixahı bilən kərəxüxkə əlqi əwətip uningə: «Kerindaxlıri Israil mundak dəydu: — Biz tartıwatkan jəbr-japalarning kandaqlıqı əzlırigə məlum, ■ 15 bizning ata-bowilirimiz Misiroğa qüxkan bolup, biz Misirda uzak zaman turup kəttuk; misirliklər bizgimu, bizning ata-bowilirimizəyimu yaman muamilə kildi; 16 biz Pərwərdigarğa yeliniwəduk, U bizning zarimizə qulak selip, Pərixte əwətip bizni Misirdin elip qıkti. Həzir mana, biz əzlırining qegrisioğa jaylaxkan Qadəx degən bir xəhərdə turuwatimiz. □ ■ 17 Əmdi bizning zeminliridin ətuximizgə ruhsət kılən bolsila, biz etiz-erik wə üzümzarlıqlardin ətəməyiz, kudukliringladin sumu iqməyiz; «Han yoli» bilən mengip qegriliridin ətüp kətküqə ong-soloğa burulmaymız» — dedi.

18 Ləkin Edomlar uningə: «Silərninq bizning zeminimizdin ətuxünlərgə bolmaydu, ətəmən desənglər kılıq kətürüp silərgə jənggə qikimiz» — dedi. □

19 Israillar uningə: «Biz «kətürülən yol» bilən mangimiz, əzimiz wə mallirimiz süyünləri iqsək, nərhı boyiqə həkkinı berimiz; biz pəkət piyadə ətüp ketimiz, baxka həq təlipimiz yok» dewidi, □ 20 Edom padixahı: «Yaq. Ətməysilər!» dedi. Edom *padixahı* nəhayiti kəp adimini baxlap qikip Israillərgə zor həywə kərsətti. □ 21 Xundak qilip Edomlar Israillarning ularning təwəlikidin ətuxigə ənə xu yosunda yol qoymidi; xuning bilən Israillar Edomlarning aldidin burulup kətti. ■

Hərurning wəpat bolənlıqı

22 Ular Qadəxtin yolə qıkti; pütkül Israil həlqi Hər teoioğa kəldi. ■

23 Pərwərdigar Edomning qegrisidiki Hər teoıda Musa bilən Hərunə səz kılıp mundak dedi: —

24 Hərun öz həkklirigə qoxulup ketidu; ikkinglər Məribah suliri degən jayda Mening əmrimgə hiləplik kıləninglər üqün, uning Mən Israillərgə təkdım kılıp bərgən zeminoğa kirixigə bolmaydu. □ 25 Sən Hərun bilən oqli Əliəzarnı elip Hər teoioğa qıkkın; ■ 26 Hərurning kiyimlirini saldurup,

□ 20:12 «Silər Manga ixənməy, Israillar aldidə Meni mukəddəs dəp hərmətlimiginlər üqün» — Musa bilən Hərurning «Israillar aldidə Hudani mukəddəs dəp hərmətliməslik» gunahı toqruluk «qoxumqə səz»imizdə əzrak tohtilimiz. «Qoram tax» toqruluk «1Kor.» 10:4ni wə izahatını kərüng. ■ 20:12 Qel. 27:14; Kan. 1:37 □ 20:13 «Məribah» — «takallixix» degən mənədə. «Pərwərdigar» ularning otturisida əzining mukəddəs ikənlikini kərsətti — Huda Musa wə Hərurning Əzini hərmətlimigini üqün, ularni jazalap, Musaning həlk aldidə kılən bihərmətlik səzlırining Əzigə wəkillik kilmaydioqanlıqını ipadiləp, həlk aldidə Əzining pak-mukəddəslikini kərsətti. ■ 20:14 Kan. 23:6; Ob. 10; Ob. 12 □ 20:16 «Pərixte» — bəzilər «Əlqi» dəp təjımə kılıdu. Ləkin «Mis.» 23:20, 23, 34:32din kərioqanda, mənisi dərwəqə «Pərixte»dur. ■ 20:16 Mis. 2:23; 14:19 □ 20:18 «... bizning zeminimizdin ... silərgə jənggə qikimiz» — ibraniy tilidə «... mening zeminimdin... silərgə jənggə qikimən» deyilidu. □ 20:19 «biz» — ibraniy tilidə «mən». □ 20:20 «Edom padixahı» — ibraniy tilidə «Edom». ■ 20:21 Hak. 11:18 ■ 20:22 Qel. 33:37 □ 20:24 «öz həkklirigə qoxuluk» — muxu ibarə toqruluk «Yar.» 25:8 wə izahatını kərüng. Xühhisizki, bu ibarə adəm əlgəndin keyin, röhining yənəli həyat bolidioqanlıqını kərsətidu. ■ 20:25 Qel. 33:38; Kan. 32:50

oqli Əliazarəya kiydürüp qoy; Ҳарун xu yərdə өлүп, өз хәлқлиригә қохулиду.

²⁷ Musa Pərwərdigarning deginidək kildi, üqəylən pütkül jamaətning көz aldida Ҳор теoија қикти. ²⁸ Musa Ҳарунning кийимлирини салдуруп унинг оқли Əliazarəya кiyдүрүп қойди; Ҳарун таoиning қoққисida өлди. Andin Musa билән Əliazar таoидин қүхүп кәлди. ²⁹ Пүткүл jamaət Ҳарунning өлгәнликini bildi; xuning билән пүтүн Israil jәмәти Ҳарун үқүн ottuz күн matəm tutti.

21

Қанааниylarning мәoқлup қилиниxi

¹ Jәнubta turuxluk Arad мәmlikitining Қанааниylardin болoқan padixaһи Israillarning Atarim yoli билән келиwatқанликini аnлаp, қикип улар билән соқхup, нәqqəylənni tutқun қилиp көtti. ² Andin Israillar Pərwərdigarəya көsəm іqip: «Əgər bu хәлқni bizning қolimizəya пүтүнлөy tapқuridiəyan bolsang, ularning xəһərlirini wəyran қилиp taxlaymiz» — dedi. ³ Pərwərdigar Israillarning pəryadini аnлаp, Қанааниylarnи ularning қoлиəya tapқurdi, xuning билән улар Қанааниylarnи ularning xəһərliri билән қохup wəyran кildi; xu səwəbtin улар xu yərnи «Hormah» дəp atidi. □

Зəһəрlik yilanlar билән mis yilan

⁴ Улар Ҳор теoидин yoloға қикип, Edom zeminini аylinip өтүх үқүн, Қизил dengiz бойидики yolни бойлаp mangdi; хәлқ muxu yol səwəbidin көnglidə tolimu тақətsiz болup, ⁵ Hudaəya wə Musaəya қарxi қикip: — Silər nemə үқүн bizni қel-jəziridə əlsun дəp Misir zeminidin baxlap қикқansilər? Bu yərdə ya axliқ, ya su yok, көnglimiz bu ərziməs nanlardin bizar boldi, deyixti. □ ⁶ Xu səwəbtin Pərwərdigar ularning arisiəya zəһəрlik yilanlarnи əwətti; yilanlar ularni qakti, xu səwəbtin Israillardin нуroқun adəm өлүp көtti. □ ⁷ Həлқ Musaning aldioya кelip uningəya: — Biz əoizmizni buzup, Pərwərdigarəya һəm sanga һujum қилиp, yaman gəp қилиp gunah кilduk; Pərwərdigarəya tilawət қilsang, u bu yilanlarnи arimizdin elip көtkəy, — dewidi, Musa хәлқ үқүн dua кildi.

⁸ Pərwərdigar Musaəya: —

Sən bir zəһəрlik yilanning xəklini yasap hadioya esip қoyəyin; yilan qeqiwaloqan хərbiri uningəya қарisila қayta һayatқa erixidu, — dedi. ■

⁹ Musa mistin bir yilan yasitip hadioya esip қoydi; wə xundaқ boldiki, yilan birkimni qeqiwaloqan bolsa, u bu mis yilanoya қарisila, улар һayat қалди. □ ■

Obottin Pisgahəyiqə mengix

¹⁰ Israillar yənə yoloға қикip Oboтқa кelip qedir tikti. ■ ¹¹ Yənə Obottin

■ **20:28** Қан. 10:6; 32:50 □ **21:1** «Jənubta» — ibraniiy tilida «Nəgəwdə». Nəgəw bolsa Pələstin zeminining jənub təripidiki qoғg qəllük yərdur. □ **21:3** «Hormah» — degənniң mənisi «wəyran».

□ **21:5** «ərziməs nanlar» — bu sөz Huda ularning üstigə һər күni қүхүridioqan «manna»ni kərsitidu. «Mis.» 16:13-36ni көrүng. □ **21:6** «zəһəрlik yilanlar» — ibraniiy tilida «ot yilanlar».

■ **21:6** 1Kor. 10:9 ■ **21:8** Yһ. 3:14 □ **21:9** «mistin bir yilan... yasitip hadioya esip қoyəyin» — bu wəқə тоғruluk yənə «Yuh.» 3:14-15ni көrүng. ■ **21:9** 2Pad. 18:4; Yһ. 3:14 ■ **21:10** Qel. 33:43

yoloğa qikip, Moab zeminining udulida kün qikix tərəptiki Iyə-Ibarimoğa kelip qedir tikti. ¹² Ular yənə u yərdin yoloğa qikip Zərəd jiləsidə qedir tikti. ¹³ Yənə u yərdin mengip Amoriylarning zeminining qetidin qikip qel-bayawandin ötüp, ekip turoğan Arnon dəryasining u ketida qedir tikti (qünki Arnon dəryasi Moabiylarning qegrisi bolup, Moabiylar bilən Amoriylarning otturisida idi. ■ ¹⁴⁻¹⁵ Xunga «Pərwərdigarning jəngnamisi» degən kitabta: —

«Sufahdiki Wahəb wə dərya-wadiliri,
Arnon dəryasi wə jiləilirining yanbaşırliri,
Arning turaləusioğə yetip,
Moabning qegrisioğa quxidu» dəp pütülgənidi).□

¹⁶ *Israillar* yənə u yərdin mengip Bəərgə kəldi; «*Bəər*» kuduk degən mənidə bolup, ilgiri Pərwərdigar Musağa: «Sən həlkni yioğ, Mən ularğa iqidoğan su berəy» degəndə xu kudukni kəzdə tutқан. ¹⁷ Xu qağda Israillar munu nahxini eytixқан: —

«Ağ kuduk, qıksun süyüŋ bulduklap,
Nahxa eytinglar, kudukğa beoixlap:

¹⁸ Bu kudukni əmirlər,
Həlkning kattiliri qazoğan,
Qanun qıkarəuqining sözi bilən,
Həsiliri bilən qazoğan».

Israillar qel-bayawandin yənə Mattanaħқа,□ ¹⁹ Mattanaħtin Nahaliyəlgə, Nahaliyəldin Bamotқа, ²⁰ Bamottin Moab dalasidiki jiləioğa, yənə qel-bayawan tərəpkə qarap turoğan Pisgaħ teoğining qokkisiəğa yetip bardı.

Amoriylarning padixahı bilən Baxan padixahini yənggənliki

²¹ Israillar Amoriylarning padixahı Siħonning aldioğa əqliləni əwətip:□ ■

²² — Bizning öz zeminliridin etüweliximizgə ijazət bərgəylə; biz silining etizliklirioğa wə üzümzarlıklirioğa kirməyiz, kudukliridin sumu iqməymiz; təwəlriridin ötüp kətküqə «Han yoli»din qıkməymiz, — dedi.■

²³ Siħon Israillarnı öz qegrisidin ətkili qoymayla qalməstin, əksiqə u Israillar bilən sokuximən dəp, əzining barlık həlkini yioğip qəlgə qarap atlandı. U Yahəzoğa kelip Israiləğa hujum kildi.■ ²⁴ Israillar uni qiliq bilən qepip əltürüp, uning yurtini Arnon dəryasidin Yəbbok dəryasioğə, yəni Ammoniylarning qegrisioğə igilidi; Ammoniylarning qegrisi bolsa bək mustəhkəm idi.□ ■ ²⁵ Israillar bu yərdiki həmmə xəhərnı igilidi həm Amoriylarning xəhərlirigə, yəni Həxbonəğa wə uningəğa təwə barlık yeza-kixlaklarəimu kirip orunlaxti.■ ²⁶ Qünki Həxbon əslidə Amoriylarning padixahı Siħonning mərkiziy xəhiri idi; Siħon əslidə Moabning ilgiriki

■ **21:13** Hək. 11:18 □ **21:14-15 «tərijimə»** — bu qədimki xeirning birnəqqə hil tərijimiliri bar. Bu yərdə Musa pəyoğəmbərnıng uni nəkil kəltürüxinıng məksiti, xübhisizki, Pərwərdigar qədimdin tartip Moab üqün bekitkən qəgraning Arnon dəryasi bilən Ar xəhiri ikənlikini ispatlax üqündur. □ **21:18 «qanun qıkarəuqining sözi bilən»** — baxқа birhil tərijimisi: — «tayaklıri bilən». «**həlkning kattiliri qazoğan, ... həsiliri bilən qazoğan**» — bu ixning xu aləhidiliki barki, pəkət addiy puhralarla əməs, həlkning kattilirimu əmgək qilip kuduk kolaxti. □ **21:21 «izahət»** — «Qan.» 2:26-3:11nımu kəring. ■ **21:21** Qan. 2:26; Hək. 11:19 ■ **21:22** Qel. 20:17 ■ **21:23** Qan. 2:30; 29:7; Yə. 24:8; Hək. 11:20 □ **21:24 «Ammoniylarning qegrisioğə igilidi»** — baxқа birhil tərijimisi: «Ammoniylarning qegrisi Yaazər idi» (32-ayətnı kəring). ■ **21:24** Qan. 2:33,37; 29:7; Yə. 12:2; 24:8; Hək. 11:2; Zəb. 135:10-12; 136:19-21; Am. 2:9 ■ **21:25** Qan. 2:34, 35

padixahı bilən soquxқан, uning Arnon dəryasiqıqə bolqan həmma zeminini tartıwaloqanıdı. ²⁷ Xu səwəbtin xairlar: — «Həxbonqə kelinglar!

Mana Sihonning xəhiri yengiwaxtin qurulsun, Sihonning xəhiri məhkəm kılınsun.

²⁸ Qünki Həxbonning əzidin qıktı bir ot, Sihonning xəhiridin bir yalkun yalkunlap, Yutuwətti Moabtiki Ar xəhirini, Arnonniki egiz jaylarning əmirilirini. ■

²⁹ Way sanga əy Moab!

Həy Kəmoxtin ümmiti, tügəxtinqlar!

Qünki Kəmoxtin əz oqullirini kaçqunqə ayladurdi,

Kızlırini əsirlikkə berip, Amoriylarning padixahı Sihonqə tutup bərdi! □ ■

³⁰ Biz ularni yikitiwəttük,

Həxbon taki Dibonqıqə halak boldi;

Biz hətta Nofahqıqə (Nofahın Mədəbaqə yetidu) ularning yurtini wəyran kiliwəttük!» — dəp xeir yezixқанıdı. □

³¹ Xuning bilən Israillar ənə xu tərıqıdə Amoriylarning yurtıqə orunlaxti.

³² Musa Yaazərnı qarlap kelıxkə qarlıoquqlarnı əwətti; andin Israillar Yaazərnıng yeza-kıxlaklırını ixqal kılıp, u yərlərdiki Amoriylarnı yeridin qoqlıwətti. ³³ Xuningdin keyin Israillar burulup, Baxanning yolını boylap mangdi; Baxanning padixahı Og wə uning barlık həlki qıqıp Ədrəydə Israillar bilən jəng kılıxkə səp tüzdi. ■ ³⁴ Pərwərdigar Musaqə: — Korkma,

Mən uni, uning barlık həlki həm zeminini qolunqə tapxurimən; sən uni ilgiri Həxbonda turuxluk Amoriylarning padixahı Sihonni qiloqandək kılısən, — dedi. ■ ³⁵ Xuning bilən ular Og bilən uning oqullirini həm barlık həlkining birini qoymay kırıp taxlıdı wə uning zeminini igilidi. ■

22

Moab padixahı Balaxning Balaamni Israilni qaroxaxkə qaqirixi

¹ Israillar yənə yolqə qıqıp Moab tüzlənqlikliridə, yəni İordan dəryasining xərk tərıpidə, Yərihoning udulida qədır tıktı. ² Israillarning Amoriylarqə kılqan ixlırining həmmisini Zipporning oqlı Balax kərüp turıqanıdı. ³ Moablar həlktin intayın korkuxti, qünki ular bək kərıp idi; Moabiylar Israillarning səwəbidin bək alakzadə bolup ketixti. ⁴ Moabiylar Midiyan aqsakallirıqə: «Bu bir top adəm ətrapimizdiki həmmə nərsini, huddi kala etizdiki otı yalmıqandək yalmaq yəp ketidıqan boldi» — deyixti. U qaqda Zipporning oqlı Balax Moabning padixahı idi.

⁵ U əlqılərnı Beorning oqlı Balaamning aldıqə, Balaamning ana yurtidiki uluq dərya boyidiki Petor xəhirigə berip, Balaamni qaqirip kelıxkə əwətip: padixahimiz: — «Qarisıla, bir həlk Misirdin qıqqanıdı; mana, ular pütün zeminqə yamrap kətti, mana ular bizning udulimizqə kelip qüxti. □ ■ ⁶ Ular meningdin küqlük bolıqəqə, əmdi əzliri kelip

■ **21:28** Yəx. 48:45 □ **21:29 «Kəmoxtin»** — Kəmoxtin Moab qoqunqan but idi. Moabiylarning uningqə əz balilirini qurbanlık kılıx aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni kərüng). Bu tarihqə qarıqanda, Kəmoxtin «əz həlkiqə» həq paydisi bolmıqanıdı! ■ **21:29** 1Pad. 11:7, 33 □ **21:30 «biz ularni yikitiwəttük»** — yaki «biz ularqə attük». ■ **21:33** Qan. 3:1; 29:7 ■ **21:34** Zəb. 136:20 ■ **21:35** Zəb. 136:20, 21, 22 □ **22:5 «Balaam»** — Balaamning kim ikənliki toqruluk yənə «qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **22:5** Yə. 24:9

bu həlkni mən üqün bir qarşap bərgən bolsila; bəlkim mən ularni yengip, bu zemindin qoşlap çikirixim mumkin; çünki əzliri kimgə bəht tilisilə xuning bəht kuçidiəanliqini, kimni qarşisila, xuning qarşixka kəlidəanliqini bilimən» dəydu, dənglar, — dedi. ⁷ Moabning aqsakalliri bilən Midiyaning aqsakalliri qollirida pal selix in'amlirini elip mangdi; ular Balaamning aldiəa kelip Balakning gəplirini yətküzdi. ⁸ Balaam ularəa: —

Bügün ahxam muxu yərdə konup kəlinglar, mən Pərwərdigarning manga kiləən səzi boyiqə silərgə jawap yətküzimən, — dedi. Xuning bilən Moabning xu əmiriliri Balaamningkidə konup qaldı. □

⁹ Huda Balaamningkigə kelip: —

Sening bilən billə turoşan bu adəmlər kim? — dewidi, ¹⁰ Balaam Hudaəa: — Moab padixahı Zipporning oşli Balak əlqilərnı əwətip manga:

¹¹ «Kərisila, Misirdin bir həlk çikkanidi, ular pütün zeminoəa yamrap kətti; bu yərgə kelip mening üqün ularni qarşap bərsilə, xundak kilsila bəlkim ularni yengip, bu yərdin qoşliwətəlixim mumkin» — dedi, — dedi.

¹² Huda Balaaməa:

Sən ular bilən billə barsang bolmaydu, u həlkni qarşisangmu bolmaydu, çünki ularəa bəht-bərikət ata kəlinəən, — dedi. ¹³ Balaam ətigən turup Balakning əməldarlırəa: —

Silər öz yurtunglarəa kaytip kətinglar, çünki Pərwərdigar mening silər bilən billə bəriximəa ruhsət kilmidi, — dedi. ¹⁴ Moabning əməldarlıri qopup Balakning yenioəa kelip uningəa: — Balaam biz bilən billə kelixkə unimidi, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Balak tehimu kəp wə tehimu mətiwər əməldarlarnı əwətti,

¹⁶ Ular Balaamning aldiəa kelip uningəa: —

«Zipporning oşli Balak mundaq dəydu: — «Həqnemə silining yeniməa kelixlirini tosumioəy; ¹⁷ çünki mən əzlirini zor xan-xəhrətkə igə kəlimən; nemə desilə maqul dəymən; xunga manga əxu həlkni qarşap bərsilə bolidu», — dedi.

¹⁸ Balaam Balakning hizmətkarlırəa jawabən: —

Balak manga əzining altun-kümüxkə liq toləən öz əyini bərsimu, məyli qong yaki kiçik ix kəlay, Hodayim Pərwərdigarning manga buyruəanlıridin həlkip ketəlməymən. ■ ¹⁹ Silərmu bügün ahxam muxu yərdə konup kəlinglar, Pərwərdigar yənə xu ixlar toşrisida manga nemə dəydikin, xuni biləy, — dedi.

²⁰ Xu keqisi Huda Balaamningkigə kelip uningəa: —

U kixilər seni təklip kəlip kəlgən bolsa, ular bilən billə barəin, ləkin sən Mening sanga eytidəanlırim boyiqə ix kəlixing kərək, — dedi.

Pərwərdigarning Pərixtsi bilən Balaamning exiki

²¹ Balaam ətigən turup exikini tokup Moabning əmiriliri bilən billə mangdi.

²² Huda Balaamning mangoəanlıkidin oşəzəpləndi; Pərwərdigarning Pərixtsi uni toşuxka yolda turatti. U xu qəoşda exikigə minip ikki oşulami bilən billə ketiwatatti. □ ²³ Mada exək Pərwərdigarning Pərixtsining qəlioəa kəliq ələən həlda yolda turoəanlıqini kərup, yoldin qikip etizlik bilən mengiwidi, Balaam exəkni yoloəa qikip mengixka

□ 22:8 «Uluş dərya» — Əfrat dəryasini kərsitixi mumkin. ■ 22:18 Qel. 24:13

□ 22:22 «Pərwərdigarning Pərixtsi» — Təwrat dəwridə intayin əlahidə bir xəhs idi. Bəzi ixlarda U Hudaoning ornida kərunətti (məsilən, Təwratiki «Yar.» 16:4-17-ayət, 18-babni həmdə «Təbirlər»nimu kəring).

dumbalap urdi.■ 24 Pərwərdigarning Pərixtsisi ikki tərīpi tosmā tam bilən tosaloqan üzümzarlıqtiki tar bir yolda turuwaldi. 25 Exək Pərwərdigarning Pərixtsisini kərüp, tamoqā kıstılıp mengip, Balaamning putini tamoqā kıstap yarilandurup qoydi; Balaam exəkni yənə dumbalidi.

26 Pərwərdigarning Pərixtsisi bolsa yənə aldioqirak berip, ong ya soloqā buruluxkā bolmaydioqan tehimu tar bir yərdə kütüp turdi. 27 Exək Pərwərdigarning Pərixtsisini kərüp mangmay, Balaamning astida yetiwaldi; Balaam qattik hapa bolup, exəkni qāsisi bilən qattik dumbalap kətti. 28 Bu qaoqda Pərwərdigar exəkkə zuwan kirgüzüwidi, exək Balaamoqā: —

Meni üq ketim dumbalaydioqanoqā sanga nemə yamanlık kıptimən? — dewidi,■ 29 Balaam exəkkə: —

Sən meni sətəxtürdüng, qolumda kıliq boloqan bolsa idi, seni qepip öltürüwetəttim! — dedi.

30 Exək Balaamoqā: — Mən seningki bolqinimdin tartip minip kəlgən exiking mən əməsmu? Ilgiri mən sanga muxundak kılix aditım bolup bakqanmu? — dewidi, — Yaq, — dedi *Balaam*.

Balaamning əyiblinixi

31 Ənə xu qaoqda Pərwərdigar Balaamning kəzlrini aqti, Balaam Pərwərdigarning Pərixtsisining kıliqini oqilipidin qıqırıp, yolda turoqanlıqini kərdi; u yərgə bexini qoyup səjdə kıldi. 32 Pərwərdigarning Pərixtsisi uningqā: —

Sən exikingni nemə üqün üq ketim dumbalaysən? Qarıoqina, mangoqan yolung Mening nəzirimdə tətür boləoqāqā, seni tosuxkā qıqkuqı Mən Özüm idim.■ 33 Exək Meni kərüp üq ketim Mening aldimdin burulup kətti; əgər exək Mening aldimdin burulup kətmigən bolsa, Mən allıqāqan seni öltürüp exəkni tirik qalduroqan bolattım, — dedi.

34 Balaam Pərwərdigarning Pərixtsisigə: —

Mən gunahkarmən, Əzlrining yolda meni tosup turoqanlıqlirini kərməptimən; mubada əmdi mening berixim nəzərliridə rəzil kərünsə, mən kaytip ketəy, — dedi.

35 Pərwərdigarning Pərixtsisi Balaamoqā yənə: — Boptu, bu kixilər bilən billə baroqin, biraq pəkət Mən sanga degən səznila degin, — dedi. Xuning bilən Balaam Balakning əməldarlıri bilən billə mangdi.

Balakning Balaamni qarxi elixi

36 Balak Balaamni keliwetiptu dəp anglap, qarxi elix üqün Moabning Arnon dəryasining boyidiki, qegrining əng bexidiki xəhirigə kəldi:□ 37 — Mən silini qakirixkā xunqə jiddiy əlqi əwətkənidim, nemə üqün kelixkə unimidila? Mən silini xan-xəhrətkə igə kılamayttimmu? — dedi Balak Balaamoqā.

38 — Qarisila, mana kəldimoqū, əmdi mən öz aldimoqā birnemə deyələyttimmu? — dedi Balaam, — Huda soqzimoqā nemə gəpni salsa, mən xunila dəymən.

39 Balaam Balak bilən billə yoloqā qıqıp Kiriət-Huzotkā kəldi. 40 Balak kala, koqlarni soyup qurbanlık kılip, ularning gəxidid Balaam wə uning

■ 22:23 2Pet. 2:16; Yəh. 11 ■ 22:28 2Pet. 2:16; Yəh. 11 ■ 22:32 2Pet. 2:15 □ 22:36 «əng bexidiki xəhirigə» — padixahning mehmanni qarxi elix üqün, xunqə uzun yoloqā berip aldioqā qıqixi uningqā boləqan qongqur hərmitini bildürüx üqün idi, əlwəttə.

bilən billə boləqan əmirlərgə əwətip bərdi. ⁴¹ Andin Balak ətisi səhərdə Balaamni Baalning egiz jaylirioğa elip qıktı; u xu yərdin Israil həlkining əng qəttiki bir qışmini kərdi.□

23

Balak bilən Balaamning qurbanlıq sunuxi

¹ Balaam Balakqa: —

Sili muxu yərgə manga yəttə qurbangah yasitip bərsilə, muxu yərgə yənə yəttə buka bilən yəttə qoxqarmu hazirlap bərsilə, — dedi. ² Balak Balaamning deginidək kılıp bərdi; Balak bilən Balaam ikkisi hər bir qurbangahqa qurbanlıq kılıxka birdin buka bilən birdin qoxkar sundi.

³ Balaam Balakqa: —

Sili öz köydürmə qurbanlıqlirining yenida tursila, mən aldioğa barimən, Pərwərdigar mening bilən kəruşükə keləmdikin? U manga nemə dəp kərsətmə bərsə, mən əzlrigə xuni dəp berimən, — dedi wə bir dənggə qıktı.

⁴ Huda Balaam bilən kəruxti; Balaam Hudağa: —

Mən yəttə qurbangah hazirlattim, hər bir qurbangahqa qurbanlıq süpitidə birdin buka bilən birdin qoxkar sundum, — dedi. ⁵ Pərwərdigar Balaamning əozioğa bir sözni selip: — Balakning yenioğa qayıtip berip uningə mundak, mundak degin, — dedi. ⁶ Xuning bilən u Balakning yenioğa qayıtip bərdi. Mana, u wə Moabning barlıq əmirlixi uning köydürmə qurbanlıqlirining yenida turatti.

Balaamning birinqi kətim bəxarət berixi

⁷ Balaam kalam sözini əozioğa elip mundak dedi: —

Balak meni Aram degən yurttin, Moab xahı Balak meni mərxik təqliridin elip kelip, Mundak dedi: —

Kəl, mening üçün Yakupni qarəioğın.

Kəl, Israilni rasa bir səküp əyibligin.□

⁸ Təngri Əzi qarəimioğan birawni mən kəndək qarəoy?

Pərwərdigar kəzi səküp əyiblimigən birawni mən kəndək səküp əyibləy?

⁹ Mən qorəm taxların qəkkilirida turup uni kərməktimən,

Dənglərdə turup uningə nəzər salmaqtimən;

Mana, ular yəkkə yaxaydioğan bir qowm,

Ular baxka qowmlarning qatarida sanalmaydu.■

¹⁰ Yakupning topilirini kim hesablap qıkalaydu?

Həttə Israilning tətlin birinimu kim sanap qıkalaydu?

Mening jenim həkkaniyning ölümidək əlsun,

Mening ahirim uningkidək boləy!□

□ **22:41 «Baalning egiz jaylirioğa elip qıktı»** — «Baal» butning ismi. Xu qəqlarda butpərəslər daim əz butlirioğa qurbanlıq kılıp ibadət kılıxka yəkin ətraptiki məlum birnəqqə egiz jaylarəğa qıqatti. Baxka birhıl tərijimi: «Bamot-Baaləğa elip qıktı». □ **23:7 «kalam sözi»** — Huda əgətkən səz (5-ayətni kərug). Gərgə Balaam əski adəm, həttə «sahta pəyoğəmbər» wə palqi boləjini bilən, Huda muxu yərdə uning əozji arkilik Israiləğa boləqan mehİR-xəpkitini enik kərsitidu.

■ **23:9** Qan. 33:28 □ **23:10 «Yakupning topilirini kim hesablap qıkalaydu?»** — mənisi bəlkim «tolilikida topidək boləqan Yakupni kim hesablap qıkalaydu?» — degəndək boluxi kərek.

11 Balak Balaamoğa qarap: —

Sən manga nemə kiliwatisən?! Mən seni düxmənlirimni qaropap berixkə qakiritkən tursam, mana sən əksiqə pütünləy ularoğa amət tilingi! — dedi.

12 — Pərwərdigarning aqzimoğa saloşinini yetküzüxkə kəngül qoymisam bolamti? — dəp jawap bərdi Balaam.

13 Balak Balaamoğa: — Mening bilən billə baxka bir yərgə barsila, ularni xu yərdin kərələyla; biraq ularning həmmisini əməs, ularning qəgridiki bir kışminila kərələyla; sili xu yərdə turup ularni mən üqün qaropap bərsilə, — dedi.

14 Xuning bilən Balak Balaamni «Zofimning dalasi»oğa, Pisgağ teoşining qokkışioğa baxlap berip, xu yərdə yəttə qurbangah saldurup, hər bir qurbangahka qurbanlik süpitidə birdin buka, birdin qoxqar sundi. □

15 Balaam Balakka: —

Sili muxu yərdə əzlrining köydürmə qurbanliklirining yenida turup tursila, mən awu yakka berip kərüxüp keləy, — dedi. □ 16 Pərwərdigar Balaam bilən kərüxüp, uning aqzioğa bir sözni selip: —

Sən Balakning yenioğa kaytip uningoğa mundak degin, — dedi. ■

17 Balaam Balakning yenioğa kaytip kəlgəndə, mana, u wə Moabning barlik əmiriliri uning köydürmə qurbanlikining yenida turatti.

— Pərwərdigar nemə dedi? — dəp soridi Balak.

Balaamning ikkinqi kətim bexarət berixi

18 Balaam kalam sözini aqzioğa elip mundak dedi: —

«Həy Balak, sən kərup anglioşin, Ah, Zipporning oşli, manga kulak saloşin.

19 Təngri insan əməstur, U yaloğan eytmaydu, Yaki adəm balisimu əməstur, U puxayman kilmaydu. U degənikan, ixka axurmay qalamdu? U söz kılğanikan, wujudka qikarmay qalamdu? ■

20 Mana, manga «bərikətlə» dəp tapxuruldi, U bərikətligənikan, buni mən yanduralmaymən.

21 U Yakupta heq gunah kərmigən,

Israilda nahəklıknı uqratmioğan.

Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə,

Padixahning təntənə awazi uning arisididur. □ ■

22 Təngri uni Misirdin elip qıkkən;

Uningda yawa kaliningkidək küq bardur. □ ■

23 Qünki Yakuplaroğa əpsun kəroğa kəlməydu,

Israillaroşimu pal kəroğa kəlməydu.

Wakti-saiti kəlgəndə,

Yakup bilən Israil toşrisida: —

«Təngri nəkədər karamət ix kılıp bərgən-hə!»

Dəp jakarlanmay qalmaydu!

24 Mana, bu qowm qixi xirdək kəpidu,

□ 23:14 «Zofimning dalasi» — yaki «Kəzətkilərnin dalasi». □ 23:15 «kərüxüp

keləy» — Pərwərdigar bilən kərüxüp, əlwəttə. Balaam Balakni hapa kılmaslik üqün, bəlkim Pərwərdigarning namini biwasitə tiloğa almaydu. ■ 23:16 Qel. 22:35 ■ 23:19 1Sam.

15:29; Yak. 1:17 □ 23:21 «nahəklık» — yaki «balayi'apət» yaki «balayi'apətnin səwəbi».

□ padixahning təntənə awazi» — yaki «padixahning (karxi elinix) təntənisi». ■ 23:21 Zəb.

32:1, 2; 51:9-10; Yər. 50:20; Rim. 4:7 □ 23:22 «uningda yawa kaliningkidək küq bardur» —

ibranıy tilida «uning yawa kalining munggüzli bardur». ■ 23:22 Qel. 24:8

Ərkək xirdək kəddini ruslaydu;
 Əzi owlıqan owni yemigüqə,
 Əltürgənlərnıng kənini iqmigüqə,
 Hərgiz yatmaydu!».

²⁵ Balak Balaamşa: — Boldi, sili ularni azraqmu qarəşimisila, ularşa amətmu tilimisilə! — dedi.

²⁶ Balaam Balakqa jawab kılıp: — Mən siligə: — «Pərwərdigarning manga eytkanlirining həmmisigə əməl kılmısam bolmaydu» degən əməsmidim? — dedi.

Balaamning üqinqi kətim bexarət berixi

²⁷ Balak Balaamşa: — Kəlsilə, mən silini baxqa bir yərgə apıray, Hudaning nəziridə sili xu yərdə turup ularni qarəşaxlırı muwapıq tepilarmikin? — dedi. ²⁸ Xuning bilən Balak Balaamni baxlap, qel-bayawanoşa qaraydıoğan Peor teoşining qoqqışioşa kəldi.

²⁹ Balaam Balakqa: — Sili bu yərdə manga yəttə kurbangah saldurup bərsilə, yəttə buqa bilən yəttə qoxqarmu təyyarlap bərsilə, — dedi.

³⁰ Balak Balaamning deşinidək kıldi, hər bir kurbangahqa birdin buqa bilən birdin qoqqar sundi.

24

¹ Balaam Pərwərdigarning Israillərşa bəht-bərikət ata kılixni muwapıq kərgənlikini kərup yetip, aldinqi *ikki* kətimkıdıkidək sehır ixlitixkə barmidi, bəlki yüzini qel-bayawan tərəpkə qaratti. ² Balaam bexini kətürüp Israillarning kəbilə boyıqə qədirlərda olturaklxaxanlıkını kərdi, Hudaning Rohi uning üstigə qüxti. ³ Xuning bilən u aozioşa kalam sözini elip mundak dedi: —

«Beorning ooşli Balaam yətküzidıoğan kalam səzi,
 Kəzi eqilmişoğan adəmnıng eytidıoğan kalam səzi,

⁴ Yəni Təngrining səzlırını anglişuqı,
 Həmmigə Qadırning əlamət kərunüşini kərgüqı,
 Mana əmdi kəzi eqılıp düm yikiloğan kixi yətküzgən kalam səzi: —□

⁵ Ah Yakup, qədirliring nəkədər güzəl,
 Turaloşuliring nəkədər güzəl, ah Israil!

⁶ Goya kengəygən dərya wadiliridək,
 Huddi dərya boyidiki başlardək,
 Goya Pərwərdigar tikip əstürgən ud dərəhliridək,
 Dərya boyidiki kedir dərəhliridək;

⁷ Sular uning soşlırirdin ekıp qıkıdu,
 Əwladlırı süyi mol jaylarda bolıdu;
 Padıxahı Agagdin exip ketıdu,
 Uning padıxahlıki üstün kılinip güllinıdu.□

□ 24:4 «kəzi eqılıp düm yikiloğan kixi yətküzgən kalam səzi» — baxqa birhil təşjımisı: «... kəzlırı eqılşoğan adəm eytidıoğan kalam səzi», yəni «Təngrining səzlırını anglişuqı, Həmmigə Qadırning əlamət kərunüşini kərgüqı, kəzi oşuq turup düm yikiloğan kixi yətküzgən kalam səzi». Mumkınlıki barkı, Balaam 22-babtiki wəşəni əsləydu; xu qoşda «Pərwərdigarning Pərixtısı»ni uning exiki kərgən, əmma u kərmıgən, andın Huda «uning kəzını aqtı» □ 24:7 «Agag» — bəlkim Amalək yaki ularning ətrapıdiki həlkılərnıng padıxahlirining unwani idi. «1Sam.» 15:8ni kərug. Baxqa bir hil təşjımisı «Gog».

8 Təngri uni Misirdin elip çikқан,
 Uningda yawa bukining küqi bardur;
 Duxmən əllərni u yəp ketidu,
 Ustihanlirini ezip taxlaydu,
 Okya etip ularni texip taxlaydu. ■

9 U baqirlap yatsa, ərkək xirdək,
 Yatsa həm çixi xirdək,
 Kim uni kozoitixka petinar?
 Kim sanga bəht-bərikət tilisə, bəht-bərikət tapidu.
 Kim seni qarəjisa, qarəjixka ketidu». ■

10 Balak Balaamoğa aqqıqlinip, qolını qolioğa urup kətti; Balak Balaamoğa:
 — Mən silini duxminimni qarəlap berixkə kıkırtkanidim wə mana, sili
 üq ketim pütünləy ularoğa amət tilidilə! 11 Əmdi tezdin yurtlirioğa keçip
 kətsilə; mən əslidə silining izzət-hərmətlirini katta kılay degənədim, mənə
 Pərwərdigar silini bu katta izzət-hərmətkə nail boluxtin tosup koydi, —
 dedi.

12 Balaam Balakğa: — Mən əslidə əzlırining əlqilirigə: 13 «Balak mənə
 əzining altun-kümüxkə lik toloğan öz eyini bərsimu, Pərwərdigarning
 buyruşınıdin həlkıp, öz məylimqə yahxi-yaman ix kılalmaymən;
 Pərwərdigar mənə nemə desə, mən xuni dəymən» degən əməsmidim? ■

14 Əmdi mən öz həlkimqə kaytimən; kəsilə, mən əzlırigə bu həlkning
 künləring ahiridə silining həlkirigə qandak muamilə kılıdioğanlıqını
 eytip berəy, — dedi.

Balaamning tətinqi ketim bexarət berixi

15 U kalam səzini aozioğa elip mundak dedi: —
 Beorning oşlı Balaam yətküzidioğan kalam səzi,
 Kəzliri eqilmioğan kixi eytkan kalam səzi,

16 Təngrining səzlırini angliouqi,
 Həmmidin Aliyning wəhıylirini bilgüqi,
 Həmmigə Qadiring aləmət kərünuxını kərgüqi,
 Mana əmdi kəzi eqiloğan düm yikilioğan kixi yətküzidioğan kalam səzi: —□

17 Mən Uni kərimən, ləkin hazır əməs;
 Mən Uningoğa qarəymən, ləkin yəkin yərdin əməs;
 Yəkuptin çikar bir yultuz,
 Kətürülər İsraildin bir xahənə hasa;
 Qekiwetər u Moabning qekisini,
 Barlıq Xetləring bexini yanjiydu. □ ■

18 Edom uningoğa təwə bolidu,

■ 24:8 Qel. 23:22 ■ 24:9 Yar. 49:9; Qel. 23:24 ■ 24:13 Qel. 22:18 □ 24:16

«kəzi eqiloğan düm yikilioğan kixi yətküzidioğan kalam səzi» — baxka birhil tərjimisi: «...
 kəzliri eqiloğan adəm eytidioğan kalam səzi». Demək, «Təngrining səzlırini angliouqi, Həmmigə
 Qadiring aləmət kərünuxını kərgüqi, kəzi oquq düm yikilioğan kixi yətküzgən kalam səzi».

□ 24:17 «yəkin yərdin əməs» — yaki «pat arida əməs». «Xetlər» — məlum kəbilini yaki
 təhimu mumkinçılıki barki, Adəm'atining oşlı Xetning əwladlırını, yəni (Nuh pəyoğəmbərnin
 əwladlırı boləğan) barlıq insanlarnı kərsitixi mumkin. Undakta bu bexarət Məsihning barlıq
 insanlar üstidin həkümranlık kılıdioğanlıqını kərsitidu. «Xetlər» degənnin baxka birhil tərjimisi:
 «qowəqə-topilang ketürgüçilər». «bexarətni xərhləx» —bu bexarət (16-19) əwval Dawut
 padixahni, andin Dawutning əwladı boləğan Məsihni kərsitidu. Bu bexarəttə Dawut padixahning
 Moab, Edom wə Seirni (Seir Edom turəğan yurtning baxka bir ismi) ixoqal kılıdioğanlıki eytilidu,
 dərwəqə Dawut u yərlərni ixoqal kılıdu («2Sam.» 8:2, «Zəb.» 60:1-2). Ahırki zamanda Məsih
 İsrailni kütquzux üqün, İsrailarning duxmənlirigə xu ohxax ixlarnı kılıdu. ■ 24:17 Yər. 48:45

Yənə tehi düxmini Seirlar uningəta təwə bolidu;
Israil bolsa baturluk kılıdu.

¹⁹ Yakuptin çikқан biri səltənət süridu,
Xəhərdə qaloqan həmməylənni yökıtidu». □ ■

Balaamning ahırkı bexariti

²⁰ Andin Balaam Amaləknı kərüp, mundak kalam sөzini eytti: —
«Amalək idi əsli əllər arisida bax,
Əmdi həlakəttur təkdir-қismiti». □

²¹ Andin Balaam Keniylərni kərüp mundak kalam sөzini eytti: —
«Sening makaning mustəhkəm bolup,
Qanggang qoram tax iқidə bolsimu,

²² Ləkin silər Keniylər həlak қiliniр turisilər;
Taki Axur silərni tutқun қilip kətküqə». □

²³ Balaam yənə kalam sөzini dawam қilip mundak dedi: —
«Aһ , Təngri bu ixlərni қiloqan qeқida,
Kim tirik қelixқа қadir bolar?

²⁴ Kittim tərəpliridin kemilər kelip,
Zulum-zəhmət salidu Axuroqə,
Zulum-zəhmət salidu Ebergə;
Ləkin *Kittimdin kəlgüqi* özimu həlakətkə yüzlinər. □

²⁵ Xuning bilən Balaam ornidin қopup öz yurtioqə қaytti; Balakmu öz yolioqə mangdi.

25

Israillarning Peorda ezikturulup buzukluk қilixi

□ **24:19 «Xəhər»** — bəlkim Moabning paytəhtini kərsitixi mumkin. «Xəhərdə qaloqan həmməylən» degənnin baxқа birhil təjimişi: «xəhərninг kalduқи» (demək, xəhərninг qaloqan yerliri). ■ **24:19** 2Sam. 8:14 □ **24:20 «Amalək idi əsli əllər arisida bax»** — bəlkim həjwi, kinayilik gəp. Amalək degən əl Israiloqə birinçi bolup һujum қiloqanidi, bəlkim ular əzlrini «əllərninг bexi» dəp qəşlioqan boluxi mumkin — Ləkin ular həlak bolidu. Bu ix awwal Saul padixah («1Sam.» 14-15-bab) andin Dawut padixah арқilik («1Sam.» 27:8, «2Sam.» 12:8), ahirida Ximeonlar арқilik boləqan («2Tar.» 4:34). □ **24:22 «Axur»** — Asuriyəni kərsitidu. Bexarət bəlkim Asuriyə imperiyəsi tərəpidin əməlgə axuruloqan. Asuriyə imperatori Tiglat-Piləsər III miladiyədin ilğiriki 742-yili, Xalmanəzər V miladiyədin ilğiriki 722-yili keniylərni Israillar bilən birgə tutқun қilip, elip kətkən boluxi mumkin. Bəzi alimlar bexarətni baxқа bir «Axur» dəp ataloqan həlkni kərsitidu, dəp қaraydu («Yar.» 25:3, «2Sam.» 2:9). □ **24:24 «Eber»** — Ibraniylarning əjdadini, xundakla muxu yərdə Yəhudiyə həlkni kərsitixi mumkin. «**Kittim**» — Tawratning awwalki dawrliridə «Kittim» Kretlərni kərsitətti. Bexarət awwal miladiyədin ilğiriki 13-əsirdə Filistiyələrninг ottura xərkқə təjawuz қilixini kərsitidu. Keyinki waқitlarda «Kittim» degən bu isim Ottura Dengiz tərəptin yaқи məqrib tərəptin kelip təjawuz қilidiqan hərқaysi əllərni kərsətkən. Xunga bu bexarət yənə Rim imperiyəsininг ottura xərkқə təjawuz қilixini (miladiyədin ilğiriki 190-yili baxlanəqan) kərsitixi mumkin («Dan.» 11:30ni wə izahatlarını kərninг). Ahir berip Rim imperiyəsi həlak boldi; u ahir zamanda yənə bir qetim dəjjalning baxқuruxi astida bolup, yənə bir xəkilədə pəyda boluxi mumkin; ahirda Məsiһ dəjjalning imperiyəsininг mutlək həlak қilidu.

1 Israillar Xittimda turoqan məzgildə, həlk Moab qizliri bilən buzukluk klixka berilip kətti.■ 2 U qizlar Israillarni öz ilahlirioqa ataloqan kurbanliklaroqa katnixixka qakirdi; *Israillarmu* kurbanliklardin yəydioqan, ularning ilahlirioqa birliktə qokunidioqan boldi.■ 3 Israillar Baal-Peor bilən ənə xu tərəkidə baqilinip kətkənliki üqün, Pərwərdigarning Israillaroqa aqqiki qozqaldı.□ ■ 4 Pərwərdigar Musaəqa:

— Pərwərdigarning kattik oəzipi Israillaroqa quxmisun üqün, həlkning əmirlerining həmmisini tutup, ularni Mening aldimda aptapta esip qoyojin, — dedi.■

5 Xuning bilən Musa Israilning soraqqilirioqa: — Silər berip hərbinglar özünqlarning Baal-Peor bilən baqilinip kətkən adəmlirini öltürüwetinglar, — dedi.

6 Wə Musa pütkül Israil jamaiti bilən jamaət qedirining dərwezisi aldida yioqa-zar kilip turuwatkanda, mana Israillardin birəylən kelip ularning kəz aldidila Midiyaniy bir qizni öz kərindaxlirining yenioqa elip mangdi.

7 Kahin Hərunning nəwrisi, Əliazarning oqli Finihəs buni kərüp, jamaət iqidin kopti-də, qolioqa nəyzə elip,■ 8 heliki Israil adəmning arkisidin qedirning iqqirigə kirip, qiz bilən ikkisining qarnioqa nəyzə tikiwətti. Israillar arisida tarkaloqan waba ənə xu qaqdila tohtidi. 9 Xu qaqda waba tēgip əlgənlər jəmiy yigirmə tət ming adəmgə yətkənidi.■ 10 Andin Pərwərdigar Musaəqa mundak dedi: —

11 — «Kahin Hərunning nəwrisi, Əliazarning oqli Finihəs Meni dəp wapasizlikka boləqan həsitimni öz həsiti bilip, Mening Israillaroqa boləqan oəzipimni yandurdi. Xunga gərqə Mən wapasizlikka boləqan həsitimdin oəzəpləngən bolsammu, Israillarni yəkitiwətmidim.■ 12 Xunga sən: — «Mana, Mən uningə öz aman-hatürjəmlilik əhdəməni təkdim kilimən!■

13 Bu əhdə uningə wə uning əwladlirioqa təwə bolidioqan mənəggülük kahinlik əhdisi bolidu, qünki u öz Hudasını dəp wapasizlikka həsət kilip, Israillar üqün kafarət kəltürdi» — dəp jakarlioqin».

14 Öltürülgən yəni heliki Midiyaniy qiz bilən billə öltürülgən Israil adəmning ismi Zimri bolup, Saluning oqli, Ximeon kəbilisidiki bir jəmətning əmiri idi. 15 Öltürülgən Midiyaniy qizning ismi Kozbi bolup, Zurning kizi idi; Zur bolsa Midiyaniy bir kəbilining baxliki idi.

16 Pərwərdigar Musaəqa: —

17 Sən Midiyaniylaroqa aram bərməy zərbə bərgin;■ 18-19 Qünki ular hiylə-mikir ixlitip silərgə aram bərmigən; Peordiki ixta, xundakla ularning singlisi boləqan Midiyaning bir əmirining kizi Kozbining ixidimu hiylə-mikir ixlitip silərnə azduroqan, — dedi. Kozbi waba tarkaloqan künidə Peordiki ix səwəbidin öltürüldi.■

26

Israillarning ikkinqi kətim sanəktin ötküzülüxi

■ 25:1 Qel. 31:16; 33:49 ■ 25:2 Zəb. 106:28; Hox. 9:10 □ 25:3 «Baal» — butning ismi; «Baal-Peor» degən səz Peor degən jayni «alahidə baxquroqan Baal»ni kərsitidu. ■ 25:3 Zəb. 106:29 ■ 25:4 Qan. 4:3; Yə. 22:17 ■ 25:7 Zəb. 106:30 ■ 25:9 1Kor. 10:8 ■ 25:11 2Kor. 11:2 ■ 25:12 Zəb.106:31 ■ 25:17 Qel. 31:2 ■ 25:18-19 Wəh. 18:6

1 Wabadin keyin Pərwərdigar Musa bilən Hərunning oqli Əliazarğa söz kilip: —□

2 Silər pütkül Israillarning jamaiti iqidə yigirmə yaxtin axқан, jənggə qikalaydiqanlarni ata jəməti boyiqə həsabləp sanaktin ötküzünglar, — dedi.■

3 Xuning bilən Musa bilən kahin Əliazar Moab tüzlənglikliridə, yəni Yeri-honing yenidiki İordan dəryasining boyida Israillar bilən səzlixip ularğa:

4 «Pərwərdigarning Musa wə Misirdin qıqқан Israillarğa buyruqini boyiqə, silərdin yigirmə yaxtin axқанlarning həmmisi *tizimlinip* sanaktin ötküzülüxi kerək» dəp ukturdi. *tizimlitloqan sanlar mundaq boldi*: —□ ■

5 İsrailning tunji oqli Rubən idi. Rubənni əwladliri, yəni Hənuqning nəslidin boləqan Hənuq jəməti; Palluning nəslidin boləqan Pallu jəməti;■

6 Həzron nəslidin boləqan Həzron jəməti; Karmi nəslidin boləqan Karmi jəməti. 7 Bular Rubənni jəmətliri bolup, ular din sanaktin ötküzülgini jəmiy kirik üq ming yəttə yüz ottuz kixi boldi.

8 Palluning oqli Eliab; 9 Eliabning oquulliri Nimuəl, Datan, Abiram idi. Datan bilən Abiram əslidə jamaət iqidin qakiriloqan mətivərlər bolsimu, Korah guruhidikilər Pərwərdigar bilən takallaxqanda, ular bilən birlixip Musa wə Hərun bilən takallaxqanidi.□ ■ 10 Yər aqzini eqip ularni Korah bilən birgə yutup kətkən; xu qaqda Korah guruhidikilərnin həmmisi əlgən; baxqilarğa ibrət bolsun dəp, ot uning ikki yüz əllik adimini yutup kətkən. 11 Ləkin Korahning əwladliri ölüp kətmigən.

12 Ximeonning əwladliri, jəmət boyiqə, Nəmuəlning nəslidin boləqan Nəmuəl jəməti; Yamin nəslidin boləqan Yamin jəməti; Yaқin nəslidin boləqan Yaқin jəməti;□ 13 Zərah nəslidin boləqan Zərah jəməti; Saul nəslidin boləqan Saul jəməti. 14 Bular Ximeonning jəmətliri bolup, jəmiy yigirmə ikki ming ikki yüz adəm qıqti.

15 Gad kəbilisidin, jəmət boyiqə, Zəfon nəslidin boləqan Zəfon jəməti; Həggi nəslidin boləqan Həggi jəməti; xuni nəslidin boləqan xuni jəməti;

16 Ozni nəslidin boləqan Ozni jəməti; eri nəslidin boləqan eri jəməti;

17 Arod nəslidin boləqan Arod jəməti; Arəli nəslidin boləqan Arəli jəməti.

18 Bular Gad əwladlirining jəmətliri bolup, ular jəmətliri boyiqə sanaktin ötküzülgəndə jəmiy kirik ming bəx yüz adəm qıqti.

19 Yəhudaning oquulliri Er bilən Onan idi; bu ikkisi Qanaan zeminida ölüp kətkən.■ 20 Yəhudaning əwladliri, jəməti boyiqə, Xiləhning nəslidin boləqan Xiləh jəməti; Pəreznning nəslidin boləqan Pərezn jəməti; Zərahning nəslidin boləqan Zərah jəməti. 21 Pəreznning əwladliri Həzronning nəslidin boləqan Həzron jəməti; Həmulning nəslidin boləqan Həmul jəməti.■ 22 Bular Yəhudaning jəmətliri bolup, ular jəmət boyiqə sanaktin

□ 26:1 wabadin keyin — bu waba bilən əyni qaqda Pərwərdigarğa asiylik kiləqan qonglarning kəldükliəri əltürüldi (64-65-ayətlərnə kərüng). ■ 26:2 Qel. 1:3 □ 26:4 həmmisi tizimlinip

sanaktin ötküzülüxi kerək — bu sanaktin ötküzüxnning məqsətliri xübhisizki: (1) Qanaan zeminiğa kirgəndin keyin ular kəp kətim jənggə qıqixi kerək bolatti. Xuningə təyyarlik kilix üqün Israillarning hər bir jəngqisi səp-səplərdə orunlaxturuluxi kerək; (2) ular Qanaan zeminiğa kirix əldə turidu; pat arida xu zemin hər bir kəbiligə, jəmətkə, əlligə sanliriğa qarap təkşim kilinidu (34:16-29). Xunga həlkning sanliri kəbilə-jəmət boyiqə təpsiliy əniklinixi kerək idi; (3) Hudaning səzining əməlgə axuruluxi bilən əslidə əzigə qarxi qıqқан «qonglar»ning həmmisining yokaqanliқini ispatlax üqün boldi (64-65-ayətnə kərüng). ■ 26:4 Qel. 1:1, 2, 3 ■ 26:5 Yar. 46:9; Mis. 6:14; 1Tar. 5:1 □ 26:9 «qakiriloqan mətivərlər bolsimu» — baxqa birhil tərjimisi: «qakiriloqan bolsimu,...» ■ 26:9 Qel. 16:12 □ 26:12 «Nəmuəl» — «Yar.» 46:10də «Yəmuəl».

■ 26:19 Yar. 38:7, 10; 46:12 ■ 26:21 Yar. 46:12

etküzülgəndə jəmiy yətmix altə ming bəx yüz adəm qıktı.

²³ Issakarning əwladliri, jəmət boyiqə, Tolaning nəslidin boləqan Tola jəməti; Puahning nəslidin boləqan Puah jəməti; ²⁴ Yaxubning nəslidin boləqan Yaxub jəməti; Ximronning nəslidin boləqan Ximron jəməti.

²⁵ Bular Issakarning jəmətliiri bolup, ular jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy atmix tət ming üq yüz adəm qıktı.

²⁶ Zəbulunning əwladliri, jəməti boyiqə, Sərədning nəslidin boləqan Sərəd jəməti; Elon nəslidin boləqan Elon jəməti; Jahliyəlning nəslidin boləqan Jahliyə jəməti. ²⁷ Bular Zəbulunning jəmətliiri bolup, ular jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy atmix ming bəx yüz adəm qıktı.

²⁸ Yüsüpnin oquulliri: — jəmət boyiqə, Manassəh bilən Əfraim idi.

²⁹ Manassəhning əwladliri: — Makirning nəslidin boləqan Makir jəməti (Makirdin Gilead tərəlgən), Gileadning nəslidin boləqan Gilead jəməti idi. ■ ³⁰ Təwəndikilər Gileadning əwladliri: — Yəzərning nəslidin boləqan Yəzər jəməti; Hələkning nəslidin boləqan Hələk jəməti; ³¹ Asriyəlning nəslidin boləqan Asriyə jəməti; Xəkəmnin nəslidin boləqan Xəkəm jəməti; ³² Xəmidaning nəslidin boləqan Xəmida jəməti; Həfərning nəslidin boləqan Həfər jəməti. ³³ Həfərning oqli Zəlofihad oquul pərzənt kərməy kiz pərzənt kərgən; Zəlofihadning kizlirinin ismi Maħlah, Noah, Həglaħ, Mīlkaħ, Tirzaħ idi. ■ ³⁴ Bular Manassəhning jəmətliiri bolup, sanəktin etküzülgəndə jəmiy əllik ikki ming yəttə yüz adəm qıktı.

³⁵ Təwəndikilər Əfraimning əwladliri, jəməti boyiqə: — Xutilahning nəslidin boləqan Xutilah jəməti; Bəkərnin nəslidin boləqan Bəkər jəməti; Tahanning nəslidin boləqan Tahən jəməti. ³⁶ Xutilaning əwladliri Eraning nəslidin boləqan Eran jəməti. ³⁷ Mana bular Əfraim əwladlirinin jəmətliiri bolup, hərkaysi jəmətlər boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy ottuz ikki ming bəx yüz adəm qıktı. Jəmətliiri boyiqə, ularning həmmisi Yüsüpnin əwladliri idi.

³⁸ Binyaminning əwladliri, jəməti boyiqə, Belaning nəslidin boləqan Bela jəməti; Axbəlnin nəslidin boləqan Axbəl jəməti; Ahıramning nəslidin boləqan Ahıram jəməti; ³⁹ Xəfufamning nəslidin boləqan Xufam jəməti; Hufamning nəslidin boləqan Hufam jəməti. □ ⁴⁰ Ard bilən Naaman Belaning oquulliri idi; Ardning nəslidin boləqan Ard jəməti; Naamanning nəslidin boləqan Naaman jəməti. ⁴¹ Bular Binyaminning əwladliri bolup, jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy kırık bəx ming altə yüz adəm qıktı.

⁴² Təwəndikilər Danning əwladliri bolup, jəmət boyiqə, Xuħamning nəslidin boləqan Xuħam jəməti; jəmət boyiqə bular Danning jəmətliiri idi. ⁴³ Xuħamning həmmə jəməti sanəktin etküzülgəndə jəmiy atmix tət ming tət yüz adəm qıktı. ⁴⁴ Axirning əwladliri, jəmət boyiqə, Yimnaħning nəslidin boləqan Yimnaħ jəməti; Yexwining nəslidin boləqan Yexwi jəməti; Beriyahning nəslidin boləqan Beriyah jəməti. ⁴⁵ Beriyahning əwladliri, jəmət boyiqə, Həbərning nəslidin boləqan Həbər jəməti; Malkiəlnin nəslidin boləqan Malkiəl jəməti. ⁴⁶ Axirning kizinin ismi Səraħ idi. □ ⁴⁷ Bular Axir əwladlirinin jəmətliiri bolup, ular jəmət boyiqə sanəktin etküzülgəndə jəmiy əllik üq ming tət yüz adəm qıktı.

⁴⁸ Naftalining əwladliri, jəmət boyiqə, Yahziəlnin nəslidin boləqan Yahziəl jəməti; Gunining nəslidin boləqan Guni jəməti; ⁴⁹ Yəzərning

nəslidin boləjan Yəzər jəməti; Xilləmning nəslidin boləjan Xilləm jəməti.
⁵⁰ Bular Naftalining jəmətliri bolup, jəmət boyiqə sanaktin ötküzülgəndə jəmiy kirik bəx ming tət yüz adəm çiqti.

⁵¹ Yukirikilar Israillardin sanaktin ötküzülgənlər bolup, jəmiy altə yüz bir ming yəttə yüz ottuz adəm çiqti.

⁵² Pərwərdigar Musağa səz kılıp mundaq dedi: —

⁵³ Zemin muxularğa royhətkə elinəjan san boyiqə miras kılıp təksim kılınsun. □ ⁵⁴ Mirasni adəm sani kəp kəbililərgə kəprək, adəm sani az kəbililərgə azraq bəl; miras royhəttin ötküzülgən adəm saniğa qarap hər bir adəmgə bəlüp berilsun. ■ ⁵⁵ Həlbuki, zemin çək taxlinix yoli bilən bəlünsun; ular miraska əzlrining ata jəmət-kəbilisining nami boyiqə warislik kılısun. ■ ⁵⁶ Miras ularğa çək taxlax yoli bilən adəm sanining az-kəplükigə qarap hər bir *ailə-jəmətkə* bəlüp berilsun.

⁵⁷ Təwəndikilər ata jəmət boyiqə sanaktin ötküzülgən Lawiyar: — Gərxonning nəslidin boləjan Gərxon jəməti; Kohatning nəslidin boləjan Kohat jəməti; Mərarining nəslidin boləjan Mərari jəməti. ■ ⁵⁸ Bular Lawiyarning jəmətliri: — Libni jəməti, Həbron jəməti, Mahli jəməti, Muxi jəməti, Korah jəməti. Kohattin Amram tərəlgən. ⁵⁹ Amramning ayalining ismi Yokəbəd bolup, Lawiyning Misirdə tuəjuləjan kizi idi; u Amramğa Harun, Musa wə ularning aqisi Məryəmni tuərup bərgən. ■

⁶⁰ Harundin Nadab, Abihu, Əliazar, Itamar tərəlgən. ⁶¹ Ləkin Nadab bilən Abihu Pərwərdigarning aldiğa oşyriy bir otni sunənda olüp kətkən. □ ■ ⁶² Lawiyar iqidə bir ayliktin axqan barlik ərkəklər sanaktin ötküzülgəndə jəmiy yigirmə üç ming adəm çiqti. Ular Israillar iqidə sanaktin ötküzülmigən, çünki ularğa Israillar iqidə həqkandə miras *zemin* bəlüp berilmigən.

⁶³ Yukirida eytiləjan adəmlər Moab tüzənglikliridə, Yerihoning udulidiki İordan dəryasi boyida Musa bilən kahin Əliazar tərpidin sanaktin ötküzülgən Israillardur. ⁶⁴ Biraq bu adəmlər iqidə Musa bilən kahin Harun ilgiri Sinay qəlidə sanaktin ötküzgəndə sanaktin ötküzülgən bir mu adəm yok idi. ⁶⁵ Çünki Pərwərdigar ular toşrisida: «Ular qəldə elməy qalmaidu» dəp eytkənidi. Xunga, Yəfunnəhning oqli Kaləb bilən Nunning oqli Yəxuadin baxqa birimu qalmiojan. ■

27

Zəlofihadning kizliri — Miras toşrisidiki alahidə bəlgilimilər

¹ Yüsüpnung oqli Manassəhning nəslidin boləjan jəmətlər iqidə Manassəhning qəwrisi, Makirning əwrisi, Gileadning nəwrisi, Həfərnung oqli Zəlofihadning kizliri bolup, ularning ismi Mahlah, Noah, Həglah, Milkah, wə Tirzah idi. ■ ² Ular jamaət qedirining dərwazisi aldiğa kelip, Musa bilən kahin Əliazar wə əmirələr bilən pütkül jamaətnung aldida turup: ³ — Bizning atimiz qəldə olüp kətkən; u u yərdə Pərwərdigarğa hujum kıləqli yioqiləjanlardin əməs, yəni Korah guruhidikilərdin əməs; u

□ **26:53** «royhətkə elinəjan san boyiqə» — ibraniy tilida «adəm ismi bilən elinəjan san boyiqə».

■ **26:54** Qel. 33:54 ■ **26:55** Qel. 33:54; Yə. 11:23; 14:2 ■ **26:57** Mis. 6:17, 18, 19, 20 ■ **26:59** Mis. 2:1, 2; 6:19 □ **26:61** «oşyriy ot» — muxu wəqə «Law.» 10-babta hatirilinidu; «Law.» 10:1diki izahatnimu kəring. ■ **26:61** Law. 10:2; Qel. 3:4; 1Tar. 24:2 ■ **26:65** Qel. 14:28, 29, 34, 35; 1Kor. 10:5, 6 ■ **27:1** Qel. 26:33; 36:2; Yə. 17:3

bəlki öz gunahı iqidə əlgən, wə uning oşul pərzənti yok idi. ■ 4 Nema üqün atimizning oşli yokluğu səwəblik uning nami uning jəmätidin eşürüwetilidu? Özlirining bizgə atimizning kərindaxliri katarida miras bөлüp berixlirini etünimiz, — dedi.

5 Musa ularning bu ixini Pərwərdigarning aldioğa koydi. 6 Pərwərdigar Musağa söz kılıp mundak dedi: —

7 Zəlofihadning kizlirining eytkini durus, sən çoqum ularğa atisining kərindaxliri katarida miras bər; ularning atisining mirasini ularğa etküzüp bərgin. ■ 8 Sən Israillarğa eytkin: «Bir adəm ölüp kətkən qaşda uning oşli bolmisa, undaқта silər uning mirasini kiziğa etküzüp beringlar. 9 Kizi bolmisa, mirasini kərindaxliriğa beringlar.

10 Kərindaxliri bolmisa, mirasini ata jəmət taşiliriğa beringlar. 11 Əgər uning atisining kərindaxliri bolmisa, undaқта uning mirasini uning jəmätidiki əng yeğin bir tuşkiniğa beringlar; u adəm uning mirasiğa igə bolsun. Bu Pərwərdigar Musağa buyruşandək, Israillarğa qūxürülgən həküm, kanun-bəlgilimə bolup kalsun».

Yəxuaning Musaning wəzipisigə warislik kılıxi

12 Pərwərdigar Musağa: —

Sən mawu Abarim teşioğa çikip, Mən Israillarğa təkdım kılıqan zeminoğa kərap baq. □ ■ 13 Kөрüp bolşandin keyin sənmu akang Hərunğa ohxax öz həkliringgə koxulisən. □ ■ 14 Qünki Zin qelidə, jamaət jedəl çikarşan qaşda, ikkinglar Mening buyrukimoğa asiylik kılıp, suning ixida (Zin qelidə, Kadəxtiki «Məribah suliri» degən jayda) Meni jamaətning aldida muşeddəs dəp hərmətlimidinglar, — dedi. ■

15 Musa Pərwərdigarğa söz kılıp: 16-17 — I Pərwərdigar, barlik ət igilirining rohlirining Hudasi, Öz jamaətning padiqisiz padidək bolup kəlixining aldini elix üqün jamaətni idarə kılıdioşan, ularning aldioğa kirip çikalaydioşan, ularni baxlap mangalaydioşan bir adəmni tikləp berixingni tiləymən, — dedi. □ ■

18 Sən Nunning oşli Yəxuanı tallioşin, — dedi Pərwərdigar Musağa, — Uningda Rohim bar, sən kolungni uning bexioğa koy, □ ■ 19 uni kaşin Əliazar wə barlik jamaətning aldida turoşuzup wəzipigə koy.

20 Sən pütkül Israil jamaəti uning gepigə kirixi üqün özüngning izzət-xəhritingdin bir kışmini uningğa bərgin. 21 U kaşin Əliazarning aldida tursun, Əliazar urimning həkümini wasitə kılıp turup, Pərwərdigarning huzurida uning üqün yol sorisun; Israil həlki, yəni pütkül jamaət uning buyruki bilən çikidu, uning buyruki bilən kirixi kerək. □ ■

22 Xuning bilən Musa Pərwərdigarning buyruki boyigə ix kөрüp, Yəxuanı baxlap kelip, kaşin Əliazarning wə barlik jamaətning aldida turoşuzdi;

■ 27:3 Qel. 14:35; 16:1; 26:64 ■ 27:7 Qel. 36:2 □ 27:12 «Izahat» — «Kan.» 31:1-8nimu kөрing. ■ 27:12 Kan. 32:48, 49 □ 27:13 «öz həkliringgə koxulisən» — bu ibarə toşruluk

«Yar.» 25:8 wə izahatini kөрing. ■ 27:13 Qel. 20:24 ■ 27:14 Qel. 20:12 □ 27:16-17 «aldioğa kirip çikalaydioşan» — ibranıy tilida («həlkning») aldida çikip kirələydioşan». Bu ibarə ibranıy tilida həlki sirttiki düxmənlərgə taşabil turuxqa yetəqlik kılalaydioşan wə iqki ixlarnı obdan bir tərəp kılalaydioşan degənni bildüridu. «baxlap mangalaydioşan» — ibranıy tilida «baxlap çikip kirələydioşan». Yukiriki izahatni kөрing. ■ 27:16-17 Qel. 16:22; Ibr. 12:9; 1Pad. 22:17; Mat. 9:36; Mar. 6:34 □ 27:18 «Rohim bar» — ibranıy tilida «Roh bar» — Hudaning Muşeddəs Rohi.

■ 27:18 Kan. 3:21; 34:9 □ 27:21 «urim» — birhil tax idi. Ularning kəndak ikanlikini həzir bir nemə demək təs. Lekin ular arkilik Huda Özining iradisini izdəyioşanlarğa yol kersətətti. «Mis.» 28:30 wə izahatni kөрing. ■ 27:21 Mis. 28:30; Law. 8:8

23 Əliazar qolini uning bexioğa qoyup, uni Pərwərdigarning Musaning wasitisi bilən buyruqinidək wəzipigə qoydi.

28

Daimlik köydürmə qurbanlik, yəni künlük köydürmə qurbanlik sunux tooşrisidiki nizam

1 Pərwərdigar Musağa söz qilip mundak dedi: —□

2 Sən Israillərğa buyrup: — «Manga sunuloğan hədiyə-qurbanliklarni, yəni Manga ozuk bolidiloğan, huxbuy kəltüridioğan otta sunulidiloğan hədiyə-qurbanliklarni bolsa, silər hər birini bekitilgen kərəlidə sunuxka kəngül qoyunglar» — degin.

3 Sən ularğa yənə: «Silərnin Pərwərdigarğa atap otta sunulidiloğan köydürmə qurbanlikinglar mundak bolidu: — hər küni bejirim bir yaxlik ərkək qozidin ikkini daimiy köydürmə qurbanlik qilinglar.■ 4 Ətigini birni, gugumda birni sununglar;□ 5 yənə təttin bir hindin soqup qikiriləğan zəytun meyi iləxtürülgen esil undin ondin bir əfahni axlik hədiyə süpitidə sununglar.□ ■ 6 Sinay teşida bəlgiləngən, Pərwərdigarğa atap huxbuy qikarsun dəp, otta sunulidiloğan daimiy köydürmə qurbanlik mana xudur.

7 Hər bir qoza üçün uningğa qoxulidiloğan xarab hədiyəsi təttin bir hin xarab bolidu; eqitma iqimlik boləğan xarab hədiyəsi muqəddəs jayda Pərwərdigarğa sunup təkulsun.□ 8 Sən ikkinçi bir qozini gugumda sunoqin; uni ətigənkidək axlik hədiyəsi wə xarab hədiyəsi bilən qoxup sunoqin; u huxbuy kəltürux üçün Pərwərdigarğa atap otta sunulidiloğan köydürmə qurbanlik bolidu.

Xabat küni sunulidiloğan qurbanlik

9 — Xabat küni bejirim bir yaxlik ikki ərkək qoza sunulsun; uningğa qoxup zəytun meyi iləxtürülgen esil undin əfahning ondin ikkisi axlik hədiyə süpitidə sunulsun wə xarab hədiyəsi sunulsun; 10 bu hər bir xabat künidə sunulidiloğan xabat künidiki qurbanliktur; uning bilən daimiy köydürmə qurbanlik wə qoxumqə sunulidiloğan xarab hədiyəsi billə sunulsun.

Ayning birinçi küni sunulidiloğan qurbanlik

11 — Hər aynin birinçi küni Pərwərdigarğa atilidiloğan köydürmə qurbanlik sununglar; yəni ikki yax torpaq, bir qoqkar, bir yaxlik bejirim yəttə ərkək qozini sununglar. 12 Hər torpaq bexioğa zəytun meyi iləxtürülgen esil undin əfahning ondin üçü axlik hədiyə süpitidə, qoqkarğa zəytun meyi iləxtürülgen esil undin əfahning ondin ikkisi axlik hədiyə süpitidə, 13 hər bir qoza bexioğa zəytun meyi iləxtürülgen esil undin əfahning ondin biri axlik hədiyə süpitidə sunulsun; bu Pərwərdigarğa otta sunulidiloğan, huxbuy qikirilidiloğan bir köydürmə

□ 28:1 «**Daimlik köydürmə qurbanlik**» — yaki «daimiy köydürmə qurbanlik» yaki «künlük köydürmə qurbanlik». «Mis. » 29:38-46nimu kəring. ■ 28:3 Mis. 29:38 □ 28:4 «**gugum**» — ibranii tilida «ikki kəq arilikida» degən söz bilən ipadilididu — demək, kün petiwatqan waqit bilən karəngəşü qüxux arilikida boləğan waqit. □ 28:5 «**bir əfah**» — təhminən 2 kürə yaki 22 litr idi. Bir hin təhminən 3.6 litr idi. ■ 28:5 Mis. 16:36; 29:40; Law. 2:1 □ 28:7 «**muqəddəs jay**» — muxu yərdə ibadət qedirinin hoylisini kərsətsə kerək.

qurbanliqitur. ¹⁴ Ularning xarab hədiyəliri bolsa: — hər bir torpaq bexioğa xarabtin yerim hın, qoçkar bexioğa hınning üqtin biri, hər bir qoza bexioğa hınning tötin biri sunulsun. Bu hər ayda sunulidioğan aylıq köydürmə qurbanlik bolup, yilning hər eyida xundak kilinsun. ¹⁵ Bularning üstigə Pərwərdigarğa atilidioğan gunah qurbanlik süpitidə bir tekə sunulsun; xularning həmmisi daimiy köydürmə qurbanlik wə qoxumqə xarab hədiyəsi bilən billə sunulsun.

«*Ətöp ketix heyti*» həm «*petir nan heyti*»diki qurbanliqlar

¹⁶ Birinçi aynıng on tötinçi küni Pərwərdigarğa ataloğan «*ətöp ketix*» *qozisi sunulsun*.[□] ■ ¹⁷ Xu aynıng on bəxinçi küni heyət baxlinidu; yəttə kün petir nan yeyilsun. ¹⁸ Birinçi küni mukəddəs yiojilix ötküzülsun, heçkandak ix-əmgək kılmasliqinglar kerək, ■ ¹⁹ xu küni otta sunulidioğan, Pərwərdigarğa ataloğan köydürmə qurbanlik süpitidə yax torpaqtin ikkini, bir qoçkar wə yəttə bir yaxliq ərkək qoza sununglar; ular aldinglarda bejirim kərünsun; ²⁰ xularğa qoxulidioğan axliq hədiyəliri zəytun meyi iləxtürülgən esil un bolup, hər bir torpaq bexioğa əfahning ondin üçi, qoçkar bexioğa əfahning ondin ikkisi, ²¹ xu yəttə qoza bexioğa əfahning ondin biri sunulsun; ²² xuningdək *gunahinglar* üqün kafarət kəltürüxkə gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sunulsun. ²³ Bularning həmmisini ətigənlik köydürmə qurbanlik, yəni daimiy köydürmə qurbanliqtin ayrim sununglar. ²⁴ Silər bu tərکیدə uda yəttə kün Pərwərdigarğa atar otta sunulidioğan, huxbuy kəltüridioğan axundak hədiyə-qurbanliqlarni sununglar; xularning həmmisi daimiy köydürmə qurbanlik wə qoxup sunulidioğan xarab hədiyəsining sirtida sunulidu. ²⁵ Yəttinçi küni mukəddəs yiojilix ötküzünglar, xu küni heçkandak ix-əmgək kılıxka bolmaydu.

«*Həptilər heyti*», yəni «*Dəsləpki orma heyti*»diki qurbanliqlar

²⁶ «*Dəsləpki orma*» küni, yəni «*həptilər heyti*»nglarda silər yengi axliq hədiyəni Pərwərdigarğa sunoğan qaoqda mukəddəs yiojilix ötküzünglar; heçkandak ix-əmgək kılmanqlar.[□] ■ ²⁷ Silər Pərwərdigarğa ataloğan, huxbuy kəltüridioğan köydürmə qurbanlik süpitidə yax torpaqtin ikkini, qoçkardin birni, bir yaxliq ərkək qozidin yəttini sununglar. ²⁸ Xularğa qoxup sunulidioğan axliq hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hər bir torpaq bexioğa əfahning ondin üçi, qoçkar bexioğa əfahning ondin ikkisi, ²⁹ xu yəttə qoza bexioğa əfahning ondin biri sunulsun; ³⁰ xuningdək silərnıng *gunahinglar üqün* kafarət kəltürüxkə *gunah qurbanliqi süpitidə* bir tekə sunulsun. ³¹ Xularning həmmisi daimiy köydürmə qurbanlik wə uning axliq hədiyəsigə qoxup (bularning həmmisi aldinglarda bejirim kərünsun), xarab hədiyəliri bilən billə sunulsun.

□ **28:16** «Pərwərdigarğa ataloğan «*ətöp ketix*» qozisi sunulsun» — İbraniy tilida «Pərwərdigarğa ataloğan «*ətöp ketix*» bolidu». Bu heyət toqruluk «Law.» 23.5-14nimu kəring. ■ **28:16** Mis. 12:18; 23:15; Law. 23:5 ■ **28:18** Law. 23:7 □ **28:26** ««*Dəsləpki orma*» küni, yəni «*həptilər heyti*»nglarda» — yaki «yəni (silər) həptənglarni (demək, yəttə həptə) ötküzgəndin keyin». «Law.» 23:15-22nimu kəring.

29

Kanay qelix heytidiki qurbanliqlar ••• «Law.» 23:23-25nimu kərüŋ

1 Yəttinçi ayning birinçi küni silər mukəddəs yiojilix ötküzüŋlar; u küni heqkandaq ix-əmgək kilmasliqinglar kerək. Bu silər üqün kanaylar qelinidioqan küni bolidu. □ ■ 2 Silər Pərwərdigarəja ataloqan, huxbuy kəltüridioqan köydürmə qurbanliq süpitidə yax bir torpaq, bir qoqkar, yəttə bir yaxliq bejirim ərkək kozini sununglar. 3 Xularəja qoxup sunulidioqan axliq hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hər bir torpaq bexioqə əfahning ondin üqi, qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, 4 xu yəttə qoza bexioqə əfahning ondin biri sunulsun; 5 xuningdək silərninq *gunahinglar üqün* kafarət kəltürüxkə gunah qurbanliqi süpitidə bir teke sunulsun. 6 Xularni ayning birinçi künidiki köydürmə qurbanliq wə uningəja qoxumqə boləjan axliq hədiyəsi, daimiy köydürmə qurbanliq, uningəja qoxumqə boləjan axliq hədiyəsi wə bularəja qoxulidioqan xarab hədiyəlirining sirtida sununglar; bularning həmmisi hər biri bəlgilimə boyiqə Pərwərdigarəja atap otta huxbuy kəltürsun dəp sunulsun.

Kafarət küni sunulidioqan qurbanliqlar ••• «Law.» 23:26-32nimu kərüŋ.

7 Yəttinçi ayning oninçi küni silər mukəddəs yiojilix ötküzüŋlar; nəpsinglarni tartip özüŋlarni təwən tutunglar. U küni heqkandaq ix-əmgək kilixkə bolmaydu. □ ■ 8 Silər Pərwərdigarəja ataloqan, huxbuy kəltüridioqan köydürmə qurbanliq süpitidə yax bir torpaq, bir qoqkar, bir yaxliq ərkək kozidin yəttini sununglar (bularning həmmisi aldinglarda bejirim kərinsun). ■ 9 Xularəja qoxup sunulidioqan axliq hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, hər bir torpaq bexioqə əfahning ondin üqi, qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, 10 xu yəttə qoza bexioqə əfahning ondin birini, 11 xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir teke sununglar; ularning həmmisi kafarət künidiki gunah qurbanliqi, daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə bularning xarab hədiyəliri billə sunulsun.

«Kəpilər heyti»diki qurbanliqlar ••• «Law.» 23:33-44nimu kərüŋ.

12 Yəttinçi ayning on bəxinçi küni mukəddəs yiojilix ötküzüŋlar; u küni heqkandaq ix-əmgək kilixkə bolmaydu. Pərwərdigarəja atap yəttə kün heyti kilinglar; 13 silər Pərwərdigarəja atap, huxbuy kəltürsun dəp otta sunulidioqan köydürmə qurbanliq süpitidə yax torpaqtin on üqni, ikki qoqkar, bir yaxliq ərkək kozidin on tətini sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun). 14 Xularəja qoxup sunulidioqan axliq hədiyə zəytun meyi iləxtürülgən esil undin bolup, on üç torpaq bexioqə əfahning ondin üqi, ikki qoqkar bexioqə əfahning ondin ikkisi, 15 on tət qoza bexioqə əfahning ondin birini, 16 xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir teke sununglar; xularning üstigə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

□ 29:1 «mukəddəs yiojilix» — «mukəddəs yiojilix»lar yaki «mukəddəs sorun»lar toqruluk «Law.» 23:2 wə izahatini kərüŋ. ■ 29:1 Law. 23:24 □ 29:7 «nəpsinglarni tartip özüŋlarni təwən tutup» — İbraniy tilida birlə səz bilən ipadilidinu. Yəhudi yən'əniliri boyiqə bu ixlar roza tutuxni öz iqigə alatti. 16:29-31nimu kərüŋ. ■ 29:7 Law. 16:29, 31; 23:27 ■ 29:8 Qel. 28:19

¹⁷ İkkinçi küni yax torpaqtin on ikkini, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ¹⁸ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar.

¹⁹ Xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xularning xarab hədiyəliri billə sunulsun.

²⁰ Üqinqi küni bir yax torpaqtin on birni, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ²¹ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar;

²² xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²³ Tətinçi küni yax torpaqtin onni, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ²⁴ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar;

²⁵ xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²⁶ Bəxinçi küni yax torpaqtin tokquzni, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ²⁷ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar;

²⁸ xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

²⁹ Altinqi küni yax torpaqtin səkkizni, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ³⁰ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar;

³¹ xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

³² Yəttinqi küni yax torpaqtin yəttini, ikki qoçqar, bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei sununglar (xular həmmisi bejirim bolsun) ³³ wə xundakla torpaklar, qoçqarlar wə ərəkə közilarning saniqə qarap bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar;

³⁴ xuningdək gunah qurbanliqi süpitidə bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

³⁵ Səkkizinqi küni silər muqəddəs yiqilix ötküzünglar; u küni heqkandak ix-əmgək kılanglar. ■ ³⁶ Silər Pərwərdigarəta atap, huxbuy kəltürsun dəp otta sunulidiqan köydürmə qurbanliq süpitidə bir torpak, bir qoçqar wə bir yaxliq ərəkə közidin on tətnei (xular həmmisi bejirim bolsun)

³⁷ həmdə torpak, qoçqar wə ərəkə közilarning saniqə qarap, bəlgilimə boyiqə qoxumqə sunulidiqan axliq hədiyəliri bilən xarab hədiyəlirini sununglar; ³⁸ xuningdək gunah qurbanliqi süpitidimü bir tekə sununglar; xularning üstiqə daimiy köydürmə qurbanliq, uning qoxumqə axliq hədiyəsi wə xarab hədiyəsi billə sunulsun.

³⁹ Bəlgiləngən heytliringlarda Pərwərdigarəta atəp sunulidiəjan kurbənlək-hədiyələr ənə xulardur; silərnəng kəsəmgə baəqlik yəki ihtiyarən sunidiəjanliringlar, kəydürmə kurbənləkiringlar, əxlik hədiyəliringlar, xarəb hədiyəliringlar wə inəqlik kurbənləkiringlar bolsa, ularnəng sirtididur. ⁴⁰ Xundək kəlip, Musa Pərwərdigarnəng əzīgə buyruəjanlirining həmmisini kəldürməy Israillərəta ukturdi.

30

Kəsəm kəlix nizamı

¹ Musa Israillərnəng kəbilə bəxliklirireta səz kəlip mundək dedi: — Pərwərdigarnəng buyruəjanliri mundək: —

² Əgər biraw Pərwərdigarəta kəsəm iəqnə bolsa yəki əz əzini qəkliməkci bolup kəsəm iəqnə bolsa, ləwzidin kəytixkə bolməydu, həman əozidın qıkkən həmmə gəp boyiqə ix tutuxi kərək. ■

³ Kiz bala yax bolup, tehi atisining əyidiki qəoqda, əz-əzini qəkləx toəqrulək Pərwərdigarəta kəsəm bərgən bolsa, ⁴ əmma atisi kizining kəsimini yəki əz-əzini qəkləx toəqrısida bərgən wədisini əngliəjan wə kizining əldida ündiməy xük turəjan bolsa, undəkta uning bərlək kəsəmliri wə əz-əzini qəkləx toəqrısida kəliəjan həmmə wədisi inawətlik bolidu. ⁵ Ləkin kizning atisi əngliəjan qəoqda uni tosqən bolsa, uning kəliəjan kəsəmliri yəki əz-əzini qəkləx toəqrısida kəliəjan wədiliridin həqəbiri inawətlik bolməydu; atisi uni tosqən boləaqkə, Pərwərdigarmu uni kəqüridu.

⁶ — Əgər u kəsəm kəliəjan yəki əz-əzini qəkləxkə əozida təntəklik bilən wədə kəliəjan hələttə ərgə təgkən bolsa, ⁷ eri xuni əngliəjan bolsa, ləkin əngliəjan künü ündiməy xük turəjan bolsa, undəkta uning kəliəjan kəsəmliri yəki əz-əzini qəkləxkə kəliəjan gəpliri inawətlik bolidu. ⁸ Əgər eri əngliəjan künü uni tosqən bolsa, uning kəliəjan kəsimini wə əz-əzini qəkləx toəqrulək əozidin qıkarəjan təntək gəplirini bikar kəlsa, undəkta ular inawətsiz bolidu; Pərwərdigar uni kəqüridu.

⁹ Ləkin tul hotun yəki eridin əjrixip kətkən hotunlar kəliəjan kəsəm, yəni uning əzini qəkləx toəqrulək kəliəjan bərlək wədiliri bolsa inawətlik bolidu.

¹⁰ Əgər u erining əyidə kəsəm kəliəjan yəki əz-əzini qəkləx toəqrulək kəsəm-wədə iəqnə, ¹¹ eri ənglap turuklək xük turuwəlip tosmiəjan bolsa, undəkta uning bərlək kəliəjan kəsəmliri wə əz-əzini qəkləx toəqrulək kəliəjan bərlək wədiliri inawətlik bolidu. ¹² Ləkin uning eri ənglap turəjan qəoqda uning kəsəm-wədilirini enik rət kəliəjan bolsa, əyal əozidin qıkarəjan wədə bərix wə əz-əzini qəkləp turux toəqrulək kəliəjan bərlək wədilirining həqkəyisidi inawətlik bolməydu; uning eri bularni rət kəliəjan boləaqkə, Pərwərdigar uni kəqüridu.

¹³ Əyalning bərgən wədisini wə uning qıdap turup əzümni qəkləymən dəp kəliəjan kəsəm-wədisini uning eri inawətlikmu kəlalaydu, inawətsizmu kəlalaydu. ¹⁴ Əgər uning eri hərəkünü uning əldida xük turuwəlip gəp kəlimisa, undəkta uning bərgən bərlək kəliəjan kəsəmlirini wə əz-əzini qəkləp turux toəqrulək kəliəjan həmmə wədilirini inawətlik kəliəjanlikə həsəblinidu; qünki erining ənglap turəjan künidə gəp kəlməy xük turəjanlikə uning əyalining kəsəm-wədilirini kükqə igə kəliəjanlikədir.

¹⁵ Ləkin eri əyalining kəsəm-wədilirini ənglap nəhayiti uzək wəqitlərdin kəyin əndin uning kəsəm-wədilirini inawətsiz kəlsa, undəkta u əyalining gənəhəni əz üstigə ələjan bolidu.

¹⁶ Yukirikilar Pərwərdigarning Musaoğa buyruoqlari, yəni eri bilən ayali, ata bilən öz eyidə turuwatqan, tehi yaxliqida boloqan kizi otturisdiki nizam-bəlgimilərdur.

31

Midiyanlarğa jəng qilix wəzipisi

¹ Pərwərdigar Musaoğa səz kiliq: —

² Sən Midiyanlardan Israillarning intiqamini al, andin öz həkliringgə koxulisən, — dedi.■

³ Musa həlkə mundak dedi: — Aranglardan jənggə qikixka bir türküm adəmlərni qorallandurunglar; andin ular Midiyanlardan Pərwərdigar üçün intiqam elixka atlansun. ⁴ Silər Israillarning hərbi kəbilisidin jəng qilixka mingdin adəm mangdurunglar.

⁵ Xuning bilən tümənligən Israil həlqining hər kəbilisidin mingdin, jəmiy on ikki ming adəm jəng qilixka qorallandurildi. ⁶ Musa hər kəbilidin mingdin adəmni jəng qilixka mangdurdi həmdə Əliazarning oqlu Finihəsni ular bilən billə mangdurdi, Finihəsning qolida muqəddəs əswablar wə agah kanay bar idi.□

⁷ Ular Pərwərdigarning Musaoğa buyruoqlari boyiqə Midiyanlar bilən soquxkili qikip, ərkəkləning həmmisini oltürüwətti;□ ⁸ muxu oltürülgənlərdin baxka, yənə Midiyanning Əwi, Rəkəm, Zur, Hur wə Rəba degən bəx padixahini oltürdi; yənə Beorning oqlu Balaamni kiliq bilən qepip taxlidi.■ ⁹ Israillar Midiyanlarning hotun-qizliri wə balilirini tutkun kiliq kətti, yənə ularning pütün qarwa malliri, koy padiliri wə mal-mülükiliri olja kildi; ¹⁰ ular turuwatqan yərlərdiki barliq xəhər wə barliq bargahliroğa ot koyuwətti; ¹¹ ular adəm bolsun mal bolsun barliq qəniymət, barliq oljini elip kətti;■ ¹² ular tutqan əsirlərni həm olja-qəniymətni Moab tüzlənqliklirigə, İordan dəryasi boyiqə jaylaxqan Yerihoning udulidiki bargahka əkilip, Musa bilən kahin Əliazarğa, xundakla Israillarning jamaitigə tapxurdi. ¹³ Musa, kahin Əliazar wə jamaətning barliq əmiriliri bargahning sirtiqə qikip ularni qarxi aldi.

¹⁴ Lekin Musa jəngdin kaytqan hərbiy sərdarlarğa, yəni mingbexi, yüzbexilarğa hapa bolup: —

¹⁵ Silər ayallarning həmmisini tirik qaldurdunglarmu? ¹⁶ Qaranglar, dəl xular Balaamning hiylə-məslihetini bilən Peordiki ixta Israillarni Pərwərdigar aldida gunahka patkuzuxi bilən, Pərwərdigarning jamaitigə waba yaqduruloqan əməsmu?□ ■ ¹⁷ Əmdi silər barliq oqlu balilarni oltürüwetinglar, ərlər bilən munasiwət otküzgən ayallarni koymay oltürüwetinglar.■ ¹⁸ Biraq yax qizlar, yəni ərlər bilən munasiwət otküzmiqənlərni bolsa, əzliringlarğa tirik qaldurunglar.□

■ **31:2** Qel. 25:17; 27:13 □ **31:6** «**muqəddəs əswablar**» — nemə ikənliki hazir enik əməs. «urim» wə «tummim» boluxi mumkin. «Agah kanay» bəlkim 10:2də tiloğa elinoqan ikki kanay idi. □

■ **31:7** «**Midiyanlar bilən soquxkili qikip, ərkəkləning həmmisini oltürüwətti**» — Pərwərdigarning Midiyanlar toquruluq bu buyruqi 25:16-18dimu hatiriliduru. «Ərkəkləning həmmisi» — jənggə katnaxqan ərkəklər, əlwəttə. ■ **31:8** Yə. 13:21, 22 ■ **31:11** Qan. 20:14 □

■ **31:16** «**Midiyanliq ayallar** ... Israillarni... gunahka patkuzuxi bilən, Pərwərdigarning jamaitigə waba yaqduruloqan əməsmu?» — bu waba toquruluq 25:1-3ni kərug. ■ **31:16** Qel. 25:1, 2, 18; 2Pet. 2:15; Wəh. 2:14 ■ **31:17** Həq. 21:11 □

■ **31:18** «**yax qizlar**» — yaki «qiz balilar».

¹⁹ Silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar; adəm ɵltürgən wə ɵlökkə təgkən hərkim üqinqi küni wə yəttinqi küni ɵzini paklisun; silər wə silər əsir kıləjan kixilərnəning həmmisi xundak kilsun. □ ²⁰ Barlık kiyim-keqək, terə əswab üskünilər, tüwitta toqulojan barlık nərsilər həm yaqəq əswab-üskünilərnəning həmmisini paklanglar; — dedi.

²¹ Kahin Əliazar jənggə qikip qaytқан ləxkərlərgə:

— Mana Pərwərdigar Musaqə buyruqan qanun-bəlgilimə: ²² altun, kümüx, mis, tɵmür, kələy, qoquxun katarlık ²³ otkə qidamlik nərsilərnəning həmmisini ottin ɵtküzunglar, xundak kilsanglar pak hesablinidu; xundaktimu, yənilə «napaklıkni qikarəquci su» bilən pakizlanglar; otkə qidamsiz nərsilərnəni xu sudin ɵtküzunglar. ■ ²⁴ Yəttinqi küni kiyimlir-inglarnəni yuyunglar, andin silər pak hesablinisilər; andin keyin bargahqa kirsənglar bolidu, — dedi.

Jəng ɵəniymətlirining təksim kılınixi

²⁵ Pərwərdigar Musaqə söz kılıp mundak dedi: —

²⁶ Sən kahin Əliazar wə jamaət iqidiki kəbilə kattiliri bilən birliktə elinəjan olja-ɵənimətning, adəm bolsun, qarpay bolsun, xularning omumiy sanini hesablap qikkın; ²⁷ olja-ɵəniymətni ikkigə bəl, yerimini jənggə qikkənlərə bər, qələjan yerimini barlık jamaətkə bər. ■

²⁸ Sən yənə qikip jənggə katnaxқан ləxkərlər alidəjan adəm, kala, exək yaki qoy padiliridin bəx yüzdin birini Pərwərdigarqə atalojan ülüx bolsun dəp ayriqin; ²⁹ silər xuni ləxkərlərgə təwə boləjan yerimidin elip Pərwərdigarqə atalojan «kɵtürmə hədiyə» süpitidə kahin Əliazarqə tapxurunglar. ³⁰ Israillərə təwə boləjan yerimining adəm, kala, exək, qoy padiliri, xundakla hərhil haywanlardin əlliktin birini Pərwərdigarning jamaət qedirəqə qaraxqa məs'ul boləjan Lawiyərəqə beringlar.

³¹ Xuning bilən Musa bilən kahin Əliazar Pərwərdigarning Musaqə buyruqinidək kildi.

³² Əmdi olja-ɵəniymət, yəni jənggə qikkən ləxkərlər eliwaləjan nərsilərdin qələjini qoy jəmiy altə yüz yətmix bəx ming, ³³ kala yətmix ikki ming, ³⁴ exək atmix bir ming, ³⁵ ərkəklər bilən munasiwət ɵtküzmiqən qizlar ottuz ikki ming qikti. ³⁶ Jənggə qikkənlərnəning ülüxi, yəni ularqə təwə yerimi, qoy jəmiy üq yüz ottuz yəttə ming bəx yüz; ³⁷ bu qoy padiliridin Pərwərdigarqə atalojini altə yüz yətmix bəx boldi; ³⁸ kala ottuz altə ming, buningdin Pərwərdigarqə atalojini yətmix ikki boldi. ³⁹ Exək ottuz ming bəx yüz qikti, buningdin Pərwərdigarqə atalojini atmix bir boldi. ⁴⁰ Adəm on altə ming qikti, buningdin Pərwərdigarqə atalojini ottuz ikki adəm boldi. ⁴¹ Musa Pərwərdigar ɵzigə buyruqini boyiqə Pərwərdigarqə sunulidəjan «kɵtürmə hədiyə» boləjan ülüxnə kahin Əliazarqə tapxurup bərdi. ■

⁴² Israillərəqə təwə boləjan yerimi, yəni Musa jənggə qikip kəlgənlərdin elip bɵlöp bərgini — ⁴³ jamaətkə təwə boləjan xu yerimi — qoy üq yüz ottuz yəttə ming bəx yüz, ⁴⁴ kala ottuz altə ming, ⁴⁵ exək ottuz ming bəx yüz, ⁴⁶ adəm on altə ming idi. ⁴⁷ Musa Pərwərdigar ɵzigə

□ **31:19** «Silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar... üqinqi küni wə yəttinqi küni ɵzini paklisun» — yaki «hərkim adəm ɵltürgən wə ɵlökkə təgkən bolsa, silər bargah sirtida yəttə kün qedir tikip turunglar; hərkim üqinqi küni wə yəttinqi küni ɵzini paklisun». ■ **31:23** Qel. 19:9 ■ **31:27** 1Sam. 30:24 ■ **31:41** Qel. 18:8,19

buyruşını boyıqə, Israillarəğa təwə boləjan xu yerimining, məyli adəm yaki həywan bolsun, əlliktin birini ayrip elip Pərwərdigarning ibadət qədiriəğa qaraxka məs'ul boləjan Lawiyalarəğa tapxurdi.

⁴⁸ Pütkül qoxunning sərdarliri, ming bexi, yüz bexiliri Musa bilən kərüxkili kelip, ⁴⁹ Musaəğa: — Hizmətkarlırining qol astida jəng qiləjan ləxkərlərnin omumiy sanini sanaktin etküzsək birimu kəm çiqmidi.

⁵⁰ Xunga, mana Pərwərdigarning huzurida özimizning gunahining kafariti üqün hərəkaysimiz erixkənlərnin Pərwərdigarəğa ataləjan hədiyə qilimiz — altun buyumlar, put-qol zənjirliri, biləzük, möhür üzük, zirə-halka, marjanlarning həmmisini elip kəldük, — dedi.

⁵¹ Xuning bilən Musa bilən kaşin Əliazar ular əkəlgən altunlarni, yəni altunda yasaləjan hərhil buyumlarni aldi. ⁵² Ularning ming bexi wə yüz bexiliridin aləqini Pərwərdigarəğa ataləjan «kətürmə hədiyə» süpitidə sunuldi; barlik altun jəmiy on altə ming yəttə yüz əllik xəkəl çikti ⁵³ (ləxkərlərnin hərbiəri əlziri üqün mal-mülükni bulang-taləng qilixkanidi). ■ ⁵⁴ Musa bilən kaşin Əliazar ming bexi wə yüz bexilirining kolidin altunni elip, jamaət qədiringin iqigə əkirip, uni Pərwərdigarning huzurida Israillar üqün yadnamə kildi.

32

Ikki kəbilining dəryaning kün qixix tərpidiki zeminni tələp qiləjanliki

¹ Rubənnin əwladlıri bilən Gadning əwladlırining kala padiliri tolimu kəpəygənidi; ularning Yaazərnin zemini bilən Gileadning zeminiəğa kəzi çixti; wə mana, xu zemin qarwa bekixka mas kelidəjan yər idi. □ ² Xunga ular Musa, kaşin Əliazar wə jamaətnin əmirirlirining aldiəğa kelip ularəğa:

³ Atarot, Dibon, Yaazər, Nimrah, Həxbon, Ələaləh, Səbam, Nebo, Bəon degən yərlər, □ ⁴ yəni İsrail jamaiti aldidə Pərwərdigar məşlup kili bərgən yərlər bolup, qarwa bekixka bap yərlər ikən, kulliriningmu qarwa meli bar, — dedi ⁵ wə yənə: — Əgər silining aldilirida iltipatliriəğa erixkən bolsak, bizni İordan dəryasidin öt deməy, bu yərnin bizgə miras kili bərsilə, — dedi.

⁶ Musa Gadning əwladlıri bilən Rubənnin əwladlıriəğa: — Kərinaxlıringlar jənggə çikkan waqtida silər muxu yərdə turamtinglar?

⁷ Silər nemə üqün Israillarning dəryadin ötüp Pərwərdigar ularəğa ata kili bərgən zeminiəğa kirixigə kəngullirini sowutisilər? ⁸ İgiri mən Kadəx-Barneadin ata-bowiliringlarni xu zeminni qarlap kelixkə əwətkinimdə ularnu xundaq kili xkanidi. ■ ⁹ Ular əxkol jiləşisəğa çikip, u zeminni kərüp, Israillarning kənglini Pərwərdigar ata kili bərgən zeminiəğa kirixtin sowutқан.

¹⁰ Xu qasda Pərwərdigarning aqqiki kelip kəsəm kili: ¹¹ «Misirdin çikkan yigirmə yaxtin yukirilər qin kənglidin Manga əgəxmigəqkə, ular Mən İbrahim, İshak, Yakuplarəğa «Silərgə ata kili mən» dəp kəsəm qiləjan zeminni kərsə, Mən Pərwərdigar bolmay ketəy!» ¹² Pəkət kənizziylərdin boləjan Yəfunnəhning oşli Kaləb bilən Nunning oşli Yəxuala Manga qin kənglidin əgəxkən boləqqa, zeminni kərləydu», degənidi. ¹³ Xuning bilən Pərwərdigarning Israillarəğa aqqiki kəzəqəqqa, Pərwərdigarning aldidə rəzil boləqanni qiləjan əxu bir

əwlad əlöp tügigüqə, u ularni qel-bayawanda kırık yıl sərgərdanlikta yürgüzdi. ¹⁴ Əmdi mana, gunahkarlarning əwladliri boləqan silərmu ata-bowanglarning izini besip Pərwərdigarning Israillərğa boləqan kattik əzəzipini tehimu qozəjiməqçi bopsilər-də! ¹⁵ Əgər silər uningəqə əgixixtin burulup kətsənglar, undaqta *U Israillarni* yənə qel-bayawanoqə taxliwetidu, bu halda silər bu barlık həlkni harab kıləqan bolisilər, — dedi.

¹⁶ Ikki kəbilining adəmliri Musaning aldiəqə kelip uningəqə: —

Biz bu yərdə mallirimizəqə kətan, balilirimizəqə kəl'ə-xəhər salayli. ¹⁷ Biz bolsaq kəralinip, Israillarni əzizə təwə jayliriəqə baxlap barəqəqə səpning aldidə mangimiz; bu zemindiki yat həlklər səwəblik, bizning kiçik balilirimiz mustəhkəm xəhərlərdə turuxi kerək. ¹⁸ Israillar öz mirasliriəqə igə bolmıəqəqə biz əyimizgə hərgiz kaytmaymiz. ¹⁹ Qünki biz ular bilən İordan dəryasining kün petix tərpidiki zeminoqə yaki uningdinmu yiraktiki zeminoqə təng igidar bolmaymiz, qünki mirasimiz İordan dəryasining bu tərpidə, yəni kün qikixtidur, — dedi.

²⁰ Musa ularəqə: — Əgər xundak kilsanglar, yəni Pərwərdigarning aldidə kəralinip jənggə qikip, ²¹ silərdin kəralanəqanlarning həmmisi İordan dəryasidin ətöp, Pərwərdigar Əz duxmənlirini ularning zeminidin kəqəlap qikirip boləqanda, ²² xu zemin Pərwərdigar aldidə boysundurulup boləqanda andin kaytsanglar, silər Pərwərdigar wə Israillar aldidə gunahsiz həsablinsilər; bu zeminmu Pərwərdigar aldidə silərgə miras kılıp berilidu. ²³ Ləkin bundak kilmisanglar, mana, Pərwərdigar aldidə gunahkar bolisilər; xuni obdan bilixinglar kerəkki, gunahinglar əzünglarni kəqəlap bəxinglarəqə quxidu. ²⁴ Əmdi silər əozinglardin qikəqan gepinglar boyiqə ix tutunglar, baliliringlar üqün xəhər, kəy padiliringlar üqün kətan selinglar, — dedi.

²⁵ Gadning əwladliri bilən Rubənniing əwladliri Musaqə: —

Kulliri əqəqam eytkinidək kılıdu. ²⁶ Hotun-bala qakilirimiz, kalilar wə barlık qarpaylirimiz Gileadning hərəkəysi xəhərlidə qalidu; ²⁷ Ləkin kulliri, jənggə təyyarlinip kəralanəqanlarning hərberi əqəqam eytkəndək *dəryadin* ətöp Pərwərdigarning aldidə jəng kılıdu, — dedi.

²⁸ Xuning bilən Musa ular toqruluk kahin Əliazar bilən Nunning oqlı Yəxuaəqə wə İsrailning barlık kəbilə baxlikliriəqə tapilap, ²⁹ ularəqə: — Əgər Gadning əwladliri bilən Rubənniing əwladliri kəralinip Pərwərdigarning aldidə jənggə qikixkə silər bilən birliktə İordan dəryasidin ətsə, u zemin silərnəng aldinglarda boy sundurulsa, undaqta silər Gilead zeminini ularəqə miras kılıp beringlar. ³⁰ Əgər ular kəralinip silər bilən bilə ətməymiz desə, undaqta ularning mirasi aranglarda, yəni Kanaan zeminida bolsun, — dedi.

³¹ Gadning əwladliri bilən Rubənniing əwladliri: —

Pərwərdigar kulliriəqə kəndak buyruəqan bolsa, biz xundak kylimiz.

³² Biz kəralinip Pərwərdigarning aldidə dəryadin ətöp Kanaan zeminioqə kirimiz, andin İordan dəryasining bu yekidiki zemin bizgə miras kılıp berilidəqan bolidu, — deyixti.

³³ Xuning bilən Musa Amoriylarning padixahı Sihonning padixahliki bilən Baxanning padixahı Ogning padixahliki, zemin wə təwəsidi ki xəhərlərnə, ətrapidiki xəhərlər bilən kəqəp, həmmisini Gadning əwladliriəqə, Rubənniing əwladliriəqə wə Yüsüpnəng oqlı Manassəhning yerim kəbilisigə bərdi. ³⁴ Gadning əwladliri Dibon, Atarot, Arəər,

³⁵ Atrot-Xofan, Yaazər, Yogbihah, ³⁶ Bəyt-Nimrah, Bəyt-Haran qatarlik mustəhkəm xəhərlərni saldı wə xundakla qotanlarni saldı.

³⁷ Rubənniŋ əwladliri *yengidin* Həxbon, Ələləh, Kiriatayim, ³⁸ Nebo, Baal-Meon (yukiriki isimlar əzgirtilgən) wə Sibmahni saldı; həm ular saloqan xəhərlərgə yengidin nam bərdi.

³⁹ Manassəhning oqli Makirning əwladliri Gileadka yürüx qilip, u yərnı elip, xu yərdə turuxluk Amoriylarni koşliwətti. ⁴⁰ Xuning bilən Musa Gileadni Manassəhning oqli Makiroqa beriwidi, u xu yərdə turup qaldı.

⁴¹ Manassəhning oqli Yair Amoriylarning yeza-qixlaklirini hujum qilip elip, bu yeza-qixlaklarni Həwot-Yair dəp atidi. □

⁴² Nobah Kinat wə uningqa qaraxlik yeza-qixlaklarni hujum qilip elip Kinatni öz ismi bilən Nobah dəp atidi.

33

Misirdin Abəl-Xitimoqiqa boloqan kirik yillik sərgərdanlik səpər

¹ Təwəndikilər öz koşunliri boyiqə, Musa bilən Hərunning yetəkqiliki astida Misir zeminidin qıqqan Israillarning mangoqan yolliridur; ² Musa Pərwərdigarning əmri boyiqə, əzlrining səpər qiloqan yollirini pütüp koqydi, ularning səpər qiloqan yolliri mundaq: —

³ Birinçi ayniŋ on bəxinçi küni *Israillar* Ramsəs xəhiridin səpərgə qıkti; etüp ketix heytingni ətisi ular barlik Misirliklarning kez aldida mərđanilik bilən yoloqa qıkti. □ ⁴ Bu qaqda Misirliklar ularning arisidiki Pərwərdigar tərpidin əltürülgənlərni, yəni barlik tunji oşullirini dəpnə qiliwatqanidi; Pərwərdigar Misirliklarning məbudlirining üstidin həküm qüxürdi. □ ⁵ Israillar Ramsəstin yoloqa qıqip Sukkotqa berip qedir tıkti.

⁶ Ular Sukkottin yoloqa qıqip qel-bayawanning ayioşidiki Etamoqa berip qedir tıkti. ⁷ Etamdin yoloqa qıqip, aylinip Baal-Zefonning udulidiki Pi-Hahirotkə berip Migdolning aldida qedir tıkti. ⁸ Pi-hahirottin yoloqa qıqip, dengizning otturisidin etüp, Etam qelidə üq kün yol yürüp Marahda qedir tıkti. ⁹ Marahdin yoloqa qıqip Elingə kəldi; Elimdə on ikki bulak bilən yətmix horma dərihi bar idi; ular xu yərdə qedir tıkti. ¹⁰ Elimdin yoloqa qıqip Kizil Dengiz boyida qedir tıkti.

¹¹ Kizil Dengizdin yoloqa qıqip Sin qelidə qedir tıkti. ¹² Sin qelidin yoloqa qıqip Dofqahka kelip qedir tıkti. ¹³ Dofqahdin yoloqa qıqip Aluxka berip qedir tıkti. ¹⁴ Andin keyin Aluxtin yoloqa qıqip Rifidimoqa kelip qedir tıkti, u yərdə həlkəqə iqidiqan su tepilməy qaldı. ¹⁵ Rifidimdin yoloqa qıqip, Sinay qeligə berip qedir tıkti. ■

Qeldə sərgərdan bolux

¹⁶ Sinay qelidin yoloqa qıqip Kibrot-Hattawaqka kelip qedir tıkti. ■

¹⁷ Kibrot-hattawaqdin yoloqa qıqip Həzirotta qedir tıkti. ¹⁸ Həzirottin

■ 32:39 Yar. 50:23 □ 32:41 «Həwot-Yair» — «Yairning yeziliri» degən mənide. □ 33:3 «mərdanilik bilən» — ibranıy tilida «kolini yukiroqa ketürgən halda». ■ 33:3 Mis. 12:37

□ 33:4 «Pərwərdigar Misirliklarning məbudlirining üstidin həküm qüxürdi» — «Mis.» 12:12ni wə izahatini kəring. ■ 33:6 Mis. 13:20 ■ 33:7 Mis. 14:2 ■ 33:8 Mis. 15:22, 23

■ 33:9 Mis. 15:27 ■ 33:11 Mis. 16:1 ■ 33:14 Mis. 17:1 ■ 33:15 Mis. 19:1 ■ 33:16 Qel. 11:34, 35

yoloğa qikiş Ritmağda qedir tiktı. ¹⁹ Ritmağdin yoloğa qikiş Rimmon-Pərazdə qedir tiktı. ²⁰ Rimmon-Pərazdin yoloğa qikiş Libnağda qedir tiktı. ²¹ Libnağdin yoloğa qikiş Rissahda qedir tiktı. ²² Rissahdin yoloğa qikiş Kəhələtağda qedir tiktı. ²³ Kəhələtağdin yoloğa qikiş Xafir teşida qedir tiktı. ²⁴ Xafir teşidin yoloğa qikiş Həradağta qedir tiktı. ²⁵ Həradağdin yoloğa qikiş Makhilotta qedir tiktı. ²⁶ Makhilottin yoloğa qikiş Tahatta qedir tiktı. ²⁷ Tahattin yoloğa qikiş Tərağda qedir tiktı. ²⁸ Tərağdin yoloğa qikiş Mitkağda qedir tiktı. ²⁹ Mitkağdin yoloğa qikiş Haxmonağta qedir tiktı. ³⁰ Haxmonağtin yoloğa qikiş Moxərotta qedir tiktı. ■ ³¹ Moxərottin yoloğa qikiş Bəna-Yaakanda qedir tiktı. ³² Bəna-Yaakandin yoloğa qikiş Hor-Hağidgadka berip qedir tiktı. ³³ Hor-Hağidgadtin yoloğa qikiş Yotbatağka kelip qedir tiktı. ³⁴ Yotbatağtin yoloğa qikiş Abronağka kelip qedir tiktı. ³⁵ Abronağtin yoloğa qikiş Əzion-Gəbərgə kelip qedir tiktı. ³⁶ Əzion-Gəbərdin yoloğa qikiş Zin qəlidə, yəni Qadəxtə qedir tiktı. ■ ³⁷ Qadəxtin yoloğa qikiş Edom zeminining qeğrisidiki Hor teşida qedir tiktı. ■ ³⁸ Israillar Misir zeminidin qikqandin keyinki kirikinçi yili bəxinçi aynıng birinçi küni, kağin Hərun Pərwədigarning əmri boyiqə Hor teşioğa qikiş xu yərdə əldi. ■ ³⁹ Hərun Hor teşida əlgən qeşida bir yüz yigirmə üç yaxta idi.

⁴⁰ U qaşda, Qanaan zeminining jənobida turuxluq Qanaaniylarning padixahi Arad Israillar keliwetiptu dəp anglişanidi. ■ ⁴¹ Israillar Hor teşidin yoloğa qikiş Zalmonağda qedir tiktı. ■ ⁴² Zalmonağdin yoloğa qikiş Punonəğa kelip qedir tiktı. ⁴³ Punonədin yoloğa qikiş Obotka kelip qedir tiktı. ■ ⁴⁴ Obottin yoloğa qikiş Moabning qeğrisidiki İyə-Abariməğa kelip qedir tiktı. ⁴⁵ İyimdin yoloğa qikiş Dibon-Gadka kelip qedir tiktı. □ ⁴⁶ Dibon-Gadtin yoloğa qikiş Almon-Diblatayiməğa kelip qedir tiktı. ⁴⁷ Almon-Diblatayimdin yoloğa qikiş Neboning aldidiki Abarim taşliqışğa kelip qedir tiktı. ⁴⁸ Abarim taşliqidin yoloğa qikiş Yerihoning udulida İordan dəryasining boyidiki Moab tüzlənglikliridə qedir tiktı. ⁴⁹ Moab tüzlənglikliridə İordan dəryasini boylap tikkən qedirliři Bəyt-Yəximottin tartip Abəl-Xittiməşiqə bardı. □ ■

⁵⁰ Pərwədigar Moab tüzlənglikliridiki İordan dəryasi boyida Yerihoning udulida Musaşəz səz kiliş mundak dedi: —

⁵¹ Sən Israillaroğa səz kiliş mundak buyruşin: — «Silər İordan dəryasidin ešup Qanaan zeminiəğa kəlgən qeşinglarda, ⁵² zemindiki barliş turuwatqanlarnı aldinglardin həydiwetinglar, ularning barliş oyma, kuyma butlirini qekip taxlanglar həm barliş «yukiri jay»lirini wəyran kiliş taxlanglar. □ ■ ⁵³ Silər xu zeminni igiləş makanlixinglar, qünki Mən u zeminni silərgə miras kiliş bərgənmən. ⁵⁴ Silər jəmət boyiqə qək taxlap, zeminni ešünglərgə miras kiliş elinglar; adimi kəprəklərgə kəprək miras

■ 33:30 Qan. 10:6 ■ 33:36 Qel. 20:1 ■ 33:37 Qel. 20:22 ■ 33:38 Qel. 20:25; Qan. 32:50

■ 33:40 Qel. 21:1 ■ 33:41 Qel. 21:4 ■ 33:43 Qel. 21:10 □ 33:45 «İyim» — «İyə-Abarim» değənniñ kişkartiloğan xəli. □ 33:49 «Abəl-Xittim» — «Akatsiyə qimənzarliki» değə mənəidə. ■ 33:49 Qel. 25:1; Yə. 2:1 □ 33:52 «yukiri jay»lar — əslidə butpərəslər məbudliriəğa qokunidoğan, tawap kilidoğan taş qokkiliři katarliş jaylar idi. Israillar keyinki waqitlarda xu yərlərdə Pərwədigaroğa ibadət kilatti, biraş uzun ešməylə butpərəş həklərgə əgixip xu yərləni butpərəşlik kilidoğan jaylar kiliwaldi. «Law.» 26:30ni wə izahatini kəring.

■ 33:52 Qan. 7:2-26

bөлüp beringlar; adimi azraklarğa azrak miras bөлüp beringlar; qək taxlanoqanda kimlərgə qəyər qıqқан bolsa, xu yər uning mirasi bolsun; silər miraska ata qəbilə-jəmət boyiqə warislik qilinglar. ■ 55 Halbuki, əgər u zeminda turuwatqanlarni aldinglardin həydiwətmisənglar, ulardin qelip qaloqanlar qoqum kəzünglərgə tikən, bikininglarğa yantak bolup sanjilidu, turoqan zeminiglarda silərni parakəndə kilidu; ■ 56 wə xundak boliduki, Mən əslidə ularğa kəndak muamilə qilməqçi boləjan bolsam, silərgə xundak muamilə bolimən».

34

Qanaan zeminining qeğrasi

1 Pərwərdigar Musaqə səz qilip mundak dedi: —

2 Sən Israillarğa səz qilip mundak buyruqin: «Silər Qanaan zeminioğa kirgən qəoqda, silərgə miras boluxqa təksim qilinidioğan zemin Qanaan zemini bolidu; zeminning bekitilgən jay-qeğraliri mundak bolidu: —

3 Silərning jənub tərpinglər Zin qelidin baxlap Edom qeğrisioğa takalsun; andin jənub tərəptiki qeğranglar «Xor dengizi»ning jənub tərpingining əng ayioqioğa yətsun; □ ■ 4 xu yərdin qeğranglar «Serik Exək dawini»ning jənub tərpidin burulup zinoğa ətsun; uning ayioqi toptooqra Qadəx-Barneaning jənubida bolidu; andin u yərdin yənə Həzar-Addarğa berip, Azmonoğa tutixidu; □ 5 andin qeğra Azmondin burulup mengip, Misir ekinioğa baridu wə dengizoiqə tutixidu.

6 Kün petix tərəptə qeğranglar «Uluq dengiz»ning əzi bolidu, yəni uning boyliri bolidu; mana bu silərning kün petix tərəptiki qeğranglar bolidu. □

7 Ximal tərəptiki qeğranglar mundak bolidu: — «Uluq dengiz»din baxlap hōr teqioqə pasil sizilsun; 8 pasil siziki Hōr teqidin baxlap Hamat eoziqioğa sozulup, andin qeğra Zədadoğa tutaxsun; □ 9 qeğra yənə Zifronoğa eūp Həzar-Enanda ahirlaxsun; mana bu silərning ximaliy qeğranglar bolidu.

10 Andin xərkiy qeğrayinglarning pasil siziki Həzar-Enandin Xefamoqə sizilsun. 11 Bu qeğra Xefamdin Ayinning kün qikix tərpidiki Riblahqa qūxidu; andin qeğra xu yərdin qūxūp Kinnərət dengizining dawinidin eūp kün qikix tərəpkə tutixidu. □ 12 Andin qeğra təwənləp Iordan dəryasini boylap qūxūp, Xor Dengizoiqə yətsun. Mana bu qeğralar bilən bekitilgən zeminiglar bolidu».

13 Musa Israillarğa səz qilip mundak dəp buyrudi: — «Mana bu Pərwərdigar toqkuz qəbilə wə yerim qəbiləgə təkdim qilinsun dəp buyruqan, qək taxlinix arqilik əzūnglar warislik qilidioğan zeminiglar bolidu; 14 qūnki Rubən qəbilisidikilər ata jəməti boyiqə wə Gad qəbilisidikilər ata jəməti boyiqə əz mirasioğa allıqəqan warislik qilip uni igiligən, Manassəhning yerim qəbilisimu əz mirasioğa warislik qilip uni igiligən; 15 Bu ikki qəbilə wə yerim qəbilə Yerihoning udulida, Iordan

■ 33:54 Qel. 26:54-65 ■ 33:55 Yə. 23:13; Hək. 2:3 □ 34:3 «Xor dengizi» — yənə «Ölük dengiz» dəpmu atilidu. ■ 34:3 Yə. 15:1 □ 34:4 «Serik Exək dawini» — ibranıy tilida «Akrabbim dawini». □ 34:6 «Uluq dengiz» — həzir «Ottura dengiz» dəp atilidu. □ 34:8

«Hamat eozi» — yaki «Libo-Hamatqa». □ 34:11 «Kinnərət dengizi» — yaki «Kinnərət keli» keyin «Galiliy dengizi», «Tiberius dengizi» dəpmu ataloqan. «Kinnərət»ning mənisi «qiltar» — kəlning xəli qiltarsimandur.

dəryasining xərkiy kıroşikidiki kün qıxix tərəptə öz miraslrini elip bolıan».

Zeminni təksim kılıxka nazarət kıloquqi hadimlar

¹⁶ Pərwərdigar Musaşa söz kılıp mundaq dedi: — ¹⁷ Təwəndikilər zeminni silərgə təksim kılıp bərgüqilərnıng isimlikı: — Kaşın Əliazar wə Nunning oşlı Yəxua. ■ ¹⁸ Silərmu yənə zemın təksim kılıxka yardəmlıxix üqün hər kəbilidin birdin əmir tallap beringlar.

¹⁹ Buların ismi mundaq: — Yəhuda kəbilisidin Yəfunnəhning oşlı Kaləb. □ ²⁰ Ximeon kəbilisidikilərdin Ammihudning oşlı Xəmuəl. □ ²¹ Binyamin kəbilisidin Kislonning oşlı Əlidad. ²² Dan kəbilisidikilərdin Yöglıng oşlı, əmir Bukki idi. ²³ Yüsüpning əwladlrıdın: — Manassəh kəbilisidikilərdin Əfodning oşlı əmir Hənniyəl ²⁴ həm Əfraim kəbilisidikilərdin Xiftanning oşlı əmir Kəmuəl. ²⁵ Zəbulun kəbilisidikilərdin Parnakning oşlı əmir Əlizafan; ²⁶ Issakar kəbilisidikilərdin Azzanning oşlı əmir Paltiyəl; ²⁷ Axir kəbilisidikilərdin Xelomıng oşlı əmir Ahihud; ²⁸ Naftalı kəbilisidikilərdin Ammihudning oşlı əmir Pədəhəl idi.

²⁹ Mana bular Pərwərdigar əmr kılıp Israillərğa Qanaan zemınidiki miraslrini təksim kılıxka bekitkənlər idi.

35

Lawıyların xəhərliri

¹ Pərwərdigar Yerihoıng udulıda, İordan dəryasınıng boyidiki Moab tüzlənglikliridə Musaşa söz kılıp mundaq dedi: —

² Sən Israillərğa mundaq əmr kıl, ular miras kılıp erixkən zemındiki bəzi xəhərlərnı Lawıyların ılturuxıoşa bərsun; u xəhərlərnıng epqərisidiki yaylaqlarınmu Lawıylərğa bərsun. ■ ³ Xundaq kılıp ularnıng turıdıoşan xəhərliri bolıdu wə xu xəhərlərgə təwə yaylaqlərğa ularnıng qarpaylrı, baxka mal-mülükliri həmdə barlık həywanlrı orunlaxturulıdu.

⁴ Silər Lawıylərğa berıdıoşan xəhərlərdiki yaylaqlar sepilidin baxlap həsablıoşanda mıng göz bolsun. □ ⁵ Silər yənə xəhər sırtıdın kün qıxix tərəpkə qarap ikki mıng göz, jənob tərəpkə qarap ikki mıng göz, kün petix tərəpkə qarap ikki mıng göz, ximal tərəpkə qarap ikki mıng göz əlqənglar, xəhər otturıda bolsun; xəhərlər ətrapıdiki muxu yərlər ular üqün yaylaqlar bolsun. □ ⁶ Silər Lawıylərğa bərgən xəhərlər iqıdə altə xəhər «panahlık xəhəri» bolsun; silər xularnı adəm öltürüp koyoşan kixilərnıng xu xəhərlərgə keçip berıwelıxıoşa bikıtinglar; bulardın baxka ularoşa yənə kırık ikki xəhər beringlar. □ ■ ⁷ Silər Lawıylərğa berıdıoşan xəhərlər jəmiy kırık səkkiz bolup, xu xəhərlər bilən ularoşa təwə yaylaqlar ularoşa

■ 34:17 Yə. 14:1 □ 34:19 «Yəhuda Yəhuda kəbilisidin» — yaki «Yəhuda kəbilisi üqün».

□ 34:20 «Xəmuəl» — yaki «Samuil». ■ 35:2 Yə. 21:2 □ 35:4 «göz» — Mükəddəs Kitabta ixlitilgən «göz»ni bəlkim bir «jəynək» deyixkə toşra kelıdu — yəni adəmnıng jəynikidin barmaklrıning uqıoşıqə bolıoşan arilik (təhminən 45 santimetr). □ 35:5 «ayətnıng xərhi»

— muxu ayəttik «ikki mıng göz» bəlkim xu yaylaqların ızunluqı boluxı mumkin. Demək, Lawıyların ular turıdıoşan xəhər ətrapıda ularoşa yaylık kılıp ayrılıoşan tet parqə yeri bar idi; hərbir parqə yər sepiləoşa yandax bolup, ızunluqı ikki mıng göz, kənglikı bir mıng göz kelətti.

□ 35:6 «qüxəngisi» — təwəndiki 10-34-ayətlərdiki qanunni körnüq. ■ 35:6 Yə. 21:21

berilsun. ⁸ Silər ularoşa beridioşan xu xəhərlər Israillər miras kıloşan təwəliklərdin bolsun; adimi kəprək boləşanlardin kəprək, adimi azrak boləşanlardin azrak elinglar; hər bir kəbilə özige təksim kılinoşan mirasqa asasen xəhərlərdin bəzilirini elip Lawiyləroşa təksim kılıp bərsun. □

Panaħlık xəhirliri ••• «Qan» 19:1-13; «Yəxua» 20:1-9ni kərüŋ

⁹ Pərwərdigar Musəoşa səz kılıp mundak dedi: —

¹⁰ Sən Israilləroşa mundak degin: «Silər İordan dəryasidin ətüp Qanaan zeminiə kirgininglarda, ¹¹ tasadipiyliktin adəm öltürüp qoyəşanların panahlinixi üqün keqip beriwelixoşa birnəqqə xəhər tallap bekitinglar.

¹² Xundak kıləşanda bu xəhərlər adəm öltürgüci taki jamaət aldida sorakka tartiloşuə, kisasarning öltürüp qoyuxidin panahlinidioşan xəhərlər bolidu. □ ¹³ Silər bekitkən bu xəhərlər silərgə panahlinidioşan altə xəhər bolidu. ¹⁴ Panaħlık xəhəri üqün İordan dəryasining kün qikix tərpidə üq xəhər; Qanaan zeminidimu üq xəhərni ayrip qoyunglar. ■

¹⁵ Bu altə xəhər Israillər, yat əldikilər wə ularning arisida arilixip olturoşan musapirlər üqün panahlık xəhərliri bolsun; tasadipiyliktin adəm öltürüp qoyəşan hər bir kixi xu yərlərgə keqixka bolidu.

¹⁶ — Əgər biraw təmür əswab bilən urup adəm öltürüp qoyəşan bolsa, u kəştən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəştən adəm öltürgüci jəzmən öltürülüxi kerək. ¹⁷ Əgər biraw qol kətürüp adəm öltürgüdək tax bilən urup adəm öltürüp qoyəşan bolsa, u kəştən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəştən adəm öltürgüci jəzmən öltürülüxi kerək. ¹⁸ Əgər biraw adəm öltürgüdək kaltək bilən urup adəm öltürüp qoyəşan bolsa, u kəştən adəm öltürgən qatıl bolidu; kəştən adəm öltürgüci jəzmən öltürülüxi kerək.

¹⁹ Qan kisas aloşuqi kixi xu qatılını öltürsun; u qatılını uqratqan yeridə öltürsun. ²⁰ Əgər biraw əqmənlik bilən birsini ittirip yikitiwetip yaki məküp turup birər nərsə etip öltürüp qoyəşan bolsa, ²¹ yaki əqəkixip muxt bilən urup öltürüp qoyəşan bolsa, adəm uroşuqi jəzmən öltürülüxi kerək, qünki u qatıl bolidu; qan kisas aloşuqi kixi qatılını uqriəşan yərdə öltürüwətsun.

²² Ləkin u adəmning əqi yok, tasadipiy ittiriwetix yaki məksətsizlə birər nərsə etip, □ ²³ yaki adəm öltürgüdək hərəkəndək bir taxni adəmni kərməy etip səlip, adəm öltürüp qoyəşan bolsa, uning əslidə uningəşə heqkəndək əqi bolmisa, uningəşə ziyankəxlik kılıx niyitimu bolmisa; ²⁴ bundak əşwəlda, jamaət xu qanun-həkümlərgə asasen adəm öltürgüci bilən qan kisas aloşuqi otturisida kesim kilsun. ²⁵ Jamaət tasadipiy adəm öltürüp qoyəşuqini qan kisas aloşuqi kixining kolidin jəzmən kutquzuwəlsun; ular uni keqip beriwəşəşan panahlık xəhərigə *aman-esən* qayturup bərsun; andin mükəddəs may bilən məsihləngən bax kahin

□ **35:8 «panahlık xəhərliri»** — Lawiylər yəşəş bu xəhərlərdə turoşan əməş; biraq bəlkim əzilri xu xəhərlərdin turuxka halioşan əylərni ətraptiki qəbilidkilərdin əwwal tallax həkuki boluxi mümkün. Məsilən, «Hək.» 9:1də «Xəxəm» (Lawiylərdin bir xəhəri)də yənə «Abimələk wə kerindaxliri» turatti. ■ **35:10** Qan. 19:2; Yə. 20:2 □ **35:12 «Kisasark» yaki «kisas aloşuqi»** — (İbraniy tilida «goel») muxu yərdə öltürülgüqining yəşin bir tuəşkinini kərsitidu. Birs baxka birsini (məyli kəştən yaki kəştən bolmisun) öltürgən bolsa, öltürülgüqining ailisidin birs «qan kisası aliman» deşən bir kixi öltürüqünün qenini elix həkuki bar idi. «Panaħlık xəhərlər» deşən nizam-tüzüm öltürüx ixning qatıllıq yaki tasadipiyliktin boləşanlığını enikləşə yitərlik wəqit bolsun deşən məksət bilən bekitilən. «Goel» toşrulux yənə «Ayup» 19:25 wə izahətini kəşün. ■ **35:14** Qan. 4:41; Yə. 20:8 ■ **35:20** Qan. 19:11 □ **35:22 «məksətsizlə»** — İbraniy tilida «məküŋgən həlda əməş bolup...».

өлüp kətküçə u xu xəhərdə tursun. ²⁶ Ləkin tasadipiyliktin adəm öltürüp qoyqan kixi əgər qeqip beriwaloqan panahlik xəhirining təwəsidin qikip kətkən bolsa, ²⁷ xundakla qan kisas aloquçi kixi uni panahlik xəhirining pasillirining sirtida uqritip kelip öltürüwətkən bolsa, undaqta qan kisas aloquçi qan təküx gunahini tartmaydu; ²⁸ qünki tasadipiyliktin adəm öltürüp qoyqan kixi əslidə bax kahin ölüp kətküçə panahlik xəhiridə turuxi kerək idi; bax kahin ölüp kətkəndin keyin öz təwəliki bolqan zeminoqə qaytip barsa bolidu.

²⁹ — Bular silər turuxluk həmmə yərdə əwladmu-əwlad qanun-bəlgilimilər bolsun.

³⁰ Baxka birsini öltürgən qatilni bolsa, birməqqə guwahqining guwahlikidin keyin andin öltürüxkə bolidu; ləkin pəxət birla guwahqining guwahliqi bolsa, u uni öltürüxning səwəbi bolmaydu. ■

³¹ Ölümgə layik gunah ötküzgənlərgə, yəni kəstən adəm öltürgənlər üqün silər heqkandak tələm pulini kət'iy qobul qilmanglar; undak kixi jəzmən öltürülüxi kerək. ³² Xuningdək panahlik xəhərgə qeqip beriwaloqan kixi üqün bax kahin ölüp ketixtin ilgiri öz yerigə qaytip keliwelixioqə heqkandak tələm pulini kət'iy qobul qilmanglar.

³³ Xundak qilsanglar; özünglar turoqan zeminni buloqioqan bolmaysilər; qünki qan zeminni buloqaydu; zeminda təkülgən qanoqə dəl xu qanni təkən kixining öz qenidin baxka heqkandak kafarət kəltürüxkə bolmaydu. ³⁴ Özünglar olturqan zeminni, yəni Mən Özüm makan qilqan zeminni buloqimanglar; qünki Mən Pərwərdigar Israillar arisida makan tutquqidurmən.

36

Ayal mirashorning turmux quruxi toqrisidiki nizam

¹ Yüsüp əwladlirining jəmətliridin Manassəhning nəwrisi, Makirning oqli Gileadning əwladlirining jəmət baxlikliri Musa wə Israillarning kattiliri bolqan əmirlərnin aldiqə kelip mundaq dedi: — ² «Pərwərdigar ilgiri oqojamqə qək taxlap zeminni Israil həlqigə miras qilip təksim qilip berixni buyruqan; oqojammu Pərwərdigarning qerindiximiz Zəlofihadning mirasini uning qizliriqə təksim qilip berix toqrisidiki buyruqinimu aloqan. ■ ³ Ləkin, ular Israillarning baxka qəbilisidikilərgə yatlik bolup kətse, ularning mirasimu ata-bowilirimizning mirasidin qikip ularning ərlirining qəbilisining mirasioqə qoxulup ketidu; undak bolqanda biz qək taxlap erixkən miras tügəydu. ⁴ Israillarning «azadlik yili» kəlgəndə ularning mirasi ularning ərlirining qəbilisining mirasioqə qoxulup ketidu; bundak bolqanda ularning mirasi bizning ata-bowilirimizning mirasidin elip ketilidu». □

⁵ Musa Pərwərdigarning səzi boyiqə Israillaroqə səz qilip mundaq əmr qilip: — Yüsüp qəbilisidikilər toqra eytidu. ⁶ Zəlofihadning qizliri toqrisida Pərwərdigarning buyruqini mundaq: «Ular əzliiri halioqan ərgə yatlik bolsa boluweridu, ləkin öz jəməti, öz ata qəbilisidin bolqan birigə yatlik boluxi kerək. ⁷ Xundak bolqanda Israillarning mirasi bir qəbilidin yənə bir qəbiligə yətkilip kətməydu; Israillarning hər biri

■ 35:30 Qan. 17:6; 19:15 ■ 36:2 Qel. 26:55, 56; 27:7; 33:54; Yə. 17:3, 4 □ 36:4 «azadlik yili» — əslidə ibraniiy tilida «burqə (qelix) yili» dəp atilatti. Keyin, uning qüxənqisi tezla «azadlik yili», «xadlik yili» degəngə əzgərdi. «Law.» 25-bab, bolupmu 25:10 wə izahatini kəring.

öz ata-bowilirining qəbilisining mirasini qing tutup qoyup bərməsliki kerək. ⁸ Israillarning hərbiəri öz ata-bowilirining mirasini igiləx üqün Israil qəbililiridin mirasqə warislik kıləjan hərbiər kız-ayal öz ata-bowilirining qəbilisidin boləjan birsigə yatlik boluxi kerək. ⁹ Muxundak boləjanda, Israillarning mirasi bir qəbilidin yənə bir qəbiligə yətkilip kətməydu; qünki Israil qəbililiri öz mirasini qolidin bərməsliki kerək, — dedi.

¹⁰ Pərwərdigar Musəjə qəndak əmr kıləjan bolsa, Zəlofihadning kızlirimu xundak kildi.

¹¹ Zəlofihadning kızliridin Mahlah, Tirzah, Həglah, Milkah wə Noahlar öz taqilirining oqulliriqə yatlik boldi. ■

¹² Ular Yüsüpning oqli Manassəhning əwladlirining jəmətidikilərgə yatlik boldi; ularning mirasi yənəla atisining qəbilisi iqidə qaldi.

¹³ Bular Pərwərdigar Yerihoning udulida, İordan dəryasining boyidiki Moab tüzlənglikliridə Musaning wasitisi bilən Israillərqə buyruəjan əmrlər wə həkümlərdur.

Kanon xərhi

Pərwərdigarning meħribanlığı — tarihni qayta bayan qilix

¹ Təwəndə hatiriləngini Musaning İordan dəryasının xərkiy tərpidiki Paran bilən Tofəl, Laban, Həzirot, Di-Zahabning otturısında, yəni Sufning udulidiki qəl-tüzləngliktə, pütkül İsrailoğa eytkən sözliridir: —

² Hərəb teədidin qikiş, Seir teədidning yoli bilən Qadəx-barneağa baroşuqə jəmiy on bir künlük yol idi. ³ Həlbuki, Musa bu barlıq sözləni Pərwərdigarning ularni dəp əzigə tapilioşini boyiqə İsrailaroğa eytkən waqti kirikinçi yili, on birinçi ayning birinçi küni boldi; ⁴ bu waqit Musa Həxbonni paytəht kiləşan Amoriylarning padixahı Sihonni wə Axtarot wə Ədrəyni paytəht kiləşan Baxanning padixahı Ognı məəşlup kiləşandin keyinki məzgil idi. ■ ⁵ Xuning bilən İordan dəryasının xərkiy tərpidiki Moab zeminida Musa *pəyoğəmbər* bu kanon-təlimni xərhləxkə baxlap, mundak dedi: —

⁶ «Pərwərdigar Hudayimiz Hərəb teədidə bizgə söz kilip: — «Silərninğ muxu taş atəridə turəşan waqtinglar yetərlik boldi; ⁷ əmdi burulup səpərgə atlinip, Amoriylar turuwatқан egizlikkə wə uningə yəkin boləşan barlıq jaylarəş, jümlidin Arabah tüzlənglikigə, taşliqlarəş, oymanlıqə, jənubkə, dengiz boyliroğa, uluş dərya, yəni Əfrat dəryasiəşiqə Qanaaniylarning zeminioğa həm Liwan zeminioğa beringlar. ⁸ Mana, Mən xu zeminni silərninğ aldinglarəşə koydum; kiringlar; Pərwərdigar atəbowiliringlarəş, yəni İbrahim, İshak, Yakup wə ularning əwladliroğa: «Silərgə berimən» dəp kəsəm kiləşan zeminni igilənglar» — degənidi. ■

⁹ Xunga Mən xu qəşda silərgə: —

«Mən yökünğarni yəloşuz kətürəlməymən. ■ ¹⁰ Pərwərdigar Hudayinğar siləni kəpəytti; mana, büğün silər asmandiki yultuzlardək nuroşunsilər. ¹¹ Ata-bowanglarning Hudasi boləşan Pərwərdigar dərwəkə siləni həzirkidin yənə ming həssə kəpəytkəy, xundakla wədə kiləşidək silərgə bəht-bərikət ata kiləşay! ¹² Ləkin mən özüm yəloşuz kəndəkmə silərninğ japaliringlarni, yökünğarni wə talax-tartixinglarni kətürəlməş? ¹³ Özünğar üqün hərəkəysi kəbililiringlardin danixməş, yorutuləşan mətiwərləni tallanglar, mən ularni üstünğərgə yəlbəxçi kilimən» — dedim.

¹⁴ Silər bolsanglar mənə: — «Səninğ eytkinğ yəhxi gəp boldi», dedinglar. ¹⁵ Xuning bilən mən kəbililiringlardin mənəwəwə adəmləni, yəni danixməş həm mətiwə adəmləni tallap, üstünğərgə yəlbəxçi kilip, mingbexi, yüzbexi, əllikbexi wə onbexi kilip təyinləp, kəbililiringlar üqün hərhil əməlləni tutuxkə tiklidim. ¹⁶ Xu qəşda mən aranglardiki sorəşqilarəş: «Kerindaxliringlar arisidiki ərz-dəwalarni soranglar; kerindax bilən kerindaxning otturısında wə puqrayinğ bilən koxnə olturoşan yəqə yurtluqlar otturısında adil həküm qikiringlar; ■ ¹⁷ həküm qikəroşanda həqkəndək kixininğ yüz-hatirisini kilmanglar; məyli kiçik bolsun, qəşqə bolsun silər həmmisiningla ixlirini soranglar. Silər insənlarning səlitidin kərkəşlikinglar kərkəş, qünki muxu həküm qikirix ixi Hudaəşə təwə ixtur. Silərgə təş qüxidioşan ix bolsa, mənning əldiməşə elip

kelinglar, mən uni anglaymən» — dedim. ■ 18 Əyni qəşda mən kilişkə kerək boləjan barlik ixlər toqruluk tapilojanmən.

Kadəx-Barneadiki Hudaşja boləjan ixənşizlik

19 Biz Pərwərdigar Hudaşimiz bizgə buyruəndək Hərəbtin qikip, Amoriylarning taşlikişja barduk wə silər xu yoldiki bipayan, dəhxətlik qəlni kərdunglar; biz uning həmmisidin ətüp, Kadəx-Barneaşja kəlduk. 20 Wə mən silərgə: — «Silər Pərwərdigar Hudaşimiz bizgə ata kilidişjan, Amoriylarning teşija yetip kəlduk. 21 Mana, Pərwərdigar Hudaşinglar bu zemini aldinglarəja köydi; ata-bowanglarning Hudasi Pərwərdigar silərgə eytkəndək, xu yərgə qikip uni igilənglar; kərkənglar, heq hədukmənglar» — dedim.

22 Xuning bilən silər həmminglar yeniməja kelip manga: — «Biz zeminoja kirixtin ilgiri aldin adəmlərni əwətəyli; ular biz üçün u yərnə kəzitiş, qikiximiz kerək boləjan yol wə biz uqraydişjan xəhərlər toqruluk həwə yətküzsun» — dedinglar.

23 Bu ix nəzirimgə muwəpiş kərinüp, mən aranglardin on ikki adəmnə, yəni hərəkəysi kəbilidin birdin adəmnə tallidim. ■ 24 Ular yoloja atlinip taşka berip, Əxkol jiləşisəja qüxüp u yərnə təxkürüp kərxəti. □ ■ 25 Ular kəllirişja xu zemindiki mewilərdin elip bizgə kəltürdi wə məlumat berip: «Pərwərdigar Hudaşimiz bizgə təkdim kiləjan bu zemin yahxidur» — dedi.

26 Həlbuki, silər zeminoja qikixka unimidinglar, Pərwərdigar Hudaşinglarning əmrigə kərxə qikip Uningəja asiylik kildinglar ■ 27 wə əz qədiringlarda kəxəp: «Pərwərdigar bizgə əq boləjanlikidin bizni Amoriylarning koləja tapxurup həlak kilix üçün Misir zemindin qikəşjan.

28 Əmdi biz nəgə barərimiz? Qünki kərinədxlirimiz: «Xu yərdiki adəmlər bizdin qəng həm egiz bir həlk ikən; ularning xəhərliri intayin qəng, sepilliri əsmənoja təkixidikən; uning üstigə biz xu yərdə Anakiylərnə baykiduk», dəp kənglimizni parəkəndə kiliwətti» — dedinglar. □ ■

29 Xungə mən silərgə: «Kərkənglar, ularning aldidə dəkkə-dükkigə qüxmənglar; 30 silərnəng aldinglarda mənğidişjan Pərwərdigar Hudaşinglar Misir zemində kəz aldinglarda barlik kiləjanliridək silər üçün jəng kilidu; 31 silər yənə qəl-bayawəndimə barlik mənğəjan yolliringlarda muxu yərgə yetip kəlgüqə insan əz oşlini kuqikida kətürginidək Pərwərdigar Hudaşinglarningmə silərnə kətürginini kərdunglar. 32-33 Xuningdək gərgə U yənə kəqidə otta, kündüzdə bulut iqidə silərnəng aldinglarda mənğip, bargəh tikküdək yərlərnə izdəp təpəx üçün yürgən bolsimu, bu ixtə Pərwərdigar Hudaşinglarəja ixənmidinglar.■

34 Pərwərdigar bu səzlərnə kiləjan awəzənglarnə anglap oşəzəplinip: 35 «Bu rəzil dəwrdikilərdin heqbir adəmə hərəkəndək yol bilən Mən ata-bowilirişja təkdim kilixni kəşəm kiləjan bu yahxi zemini kərgüqi bolməydu! ■ 36 Pəkət Yəfənnəhning oşli Kaləb pütün kəlbə bilən Pərwərdigarəja əgəxkəqkə, xula zemini kəridu wə u əz puti bilən kəzip

■ 1:17 Law. 19:15; 1Sam. 16:7; Pənd. 24:23; Yəq. 2:1 ■ 1:23 Qəl. 13:2-38. □ 1:24 «yoloja atlinip» — ibrəniy tilidə «yoloja burulup» ■ 1:24 Qəl. 13:23 ■ 1:26 Qəl. 14:2 □ 1:28 «qəng həm egiz bir həlk» — yəki «kəp həm egiz bir həlk». ■ «Anakiylər» — yoojan boyluk gigant adəmlər idi («Qəl.» 13:33, «Kəş.» 2:10, 21, 9:2ni kəring). ■ 1:28 Qəl. 13:28 ■ 1:32-33 Mis. 13:21 ■ 1:35 Qəl. 14:22, 23; Zəb. 95:10-11

qıkkan barlıq yərni uningə wə uning baliliriə bərimən» — dəp kəsəm kildi.□

³⁷ Xu qaoəda Pərwərdigar silərning səwəbinglərdin məndinmu aqqıqlandı wə: «Sənmu xu yərgə kirgüqi bolmayəsən. □ ■ ³⁸ lekin aldingda hizməttə turuwatkan Nunning oqlı Yəxua kirələydu. Uni küqləndürgin, qünki u Israillarni uningə miras kılduridu. ³⁹ Xuningdə silərning: «Ular *düxmənlərnin* oljisi bolup qalidu» degən kiqik baliliringlar, yəni bügünki kündə yahxi-yamanni pərk etəlməydiə qan baliliringlar bolsa, kiridu; Mən u yərni ularə qata qilimən wə ular uni igiləydu.

⁴⁰ Lekin silər bolsanglar, burulup Kizil Dengizə qaridiə qan yol bilən qəl-bayawənə qaytinglar» — dedi.□

⁴¹ Xu qaoəda silər mənə jawab bərip: «Biz dərwəkə Pərwərdigar aldida qunah sadir kildük. Xuning üqün biz hazır Pərwərdigar Hudayimiz bizgə qilə qan barlıq əmri boyiqə jəng qilə qilə qikimiz» — dedinglar. Xuning bilən silərning hər biringlar öz bəximqilik qilip qoral-yaraqlırlinglarni esip, taə qə qikmaqə boldunglar. ⁴² Lekin Pərwərdigar mənə: Ularə: — «Qikmanglar, jəng kilmanglar, qünki Mən aranglarda əməsmən; silər qoqum düxmənliringlar aldida məqlup bolisilər», degin, dedi.

⁴³ Mən silərgə səz kildim, lekin silər kulak salmidinglar, bəlki Pərwərdigarning səzige qarxi qikip asiylük qilip, öz bəximqilik qilip taə qə qiktinglar. ⁴⁴ Lekin taə qə turə qan Amoriylar silərgə qarxi atlinip, bir top hər ilərdək silərni taki Hormahəqiqə qoqlap, Seirda silərni qiliqlap əltürdi. ⁴⁵ Silər qaytip kelip Pərwərdigar aldida yiqə-zar kətürdünglar, əmma Pərwərdigar pəryadinglarni anglimidi, ya uningə kulak salmidi.

⁴⁶ Xuning bilən silər Qadəxtə nuroqun künlər turup qaldinglar — silər qanqə künlər xu yərdə turdunglar!□

2

Qadəx-barneadin Moabka bolə qan səpər

¹ Andin biz burulup, Pərwərdigar mənə eytkəndək Kizil dengizə qaridiə qan yol bilən səpərgə atlandük; biz nuroqun künlər Seir teə qə ətrapida aylinip yürdüq. ² Pərwərdigar mənə səz qilip: —

³ «Silərning muxu taə qni aylinip turə qan waqtinglar yetərlik boldi; əmdi ximal tərəkə burulunglar. ⁴ Həlkəkə: — Silər Seirda turuwatkan qərindixinglar əsawlərnin qəgrisdin ətidə qan boldunglar; ular silərdin qorqidu, xungə bək əhtiyat qilip, ⁵ ularə jəng qozə qimanglar; qünki mən silərgə ularning zeminidin həttə tapanqilik yərnimu bərməymən; qünki

□ **1:36 «Pəqət Yəfunnəhning oqlı Kaləb pütin kəlbi bilən Pərwərdigarə əgəxkəqə,...»** — muxu wəkə «Qəl.» 13-14-babta hatirilidü. □ **1:37 «Xu qaoəda Pərwərdigar silərning səwəbinglərdin məndinmu aqqıqlandı»** — muxu wəkə «Qəl.» 20:1-13də hatirilidü. ■ **1:37 Qəl. 20:12; 27:14; Qan. 3:26; 4:21; 34:4** □ **1:40 «Kizil Dengiz»** — yaqi «Qomuxluk dengiz». □ **1:46 «...silər Qadəxtə nuroqun künlər turup qaldinglar — silər qanqə künlər xu yərdə turdunglar!»** — bu ayətnin ibraniy tilidiki mənisini qüxinix təs. Baxqə ikki hil tərijimisi: «... silər Qadəxtə allıqə qan turə qan künlərdək (yəni 40 kün) xu yərdə turup qaldinglar» yaqi «...silər baxqə yərlərdə qanqilik turə qan bolsanglar, Qadəxtimu xunqilik turup qaldinglar» (demək, qəl-bayawanda kezip yürə qan 38 yilning yerimi, yəni 19 yil Qadəx-Barneada ətkən).

Seir teoqini Əsawoşa miras kılıp bərdim. ■ ⁶ Silər ularoşa pul tələp ozuk-tülük setiwelinglar, pul tələp su setiwelinglar. □ ⁷ Qünki Pərwərdigar Hudayinglar kolunglardiki barlık əjirni bərikətləp kəlgən; U silərning bu bipayan qəl-bayawandin mengip etüwatqininglarda həmmiini bildi; Pərwərdigar Hudayinglar bu kırık yıl silər bilən billə boldi; heq nərsidin kəm bolmidinglar» — dedi. □

⁸ Xuning bilən biz Seirda turuwatqan kərindaxlirimiz Əsawlarınq zeminidin wə Arabah tüzlənglikidin, xundakla Elat wə Ezion-Gəbərdin etüp, burulup Moabdiki qəl-bayawan yoli bilən mangduq. ⁹ Pərwərdigar manga: «Moabiyarlarni awarə kilmanglar yaki ularoşa jəng kəzoqimanglar; qünki Mən ularning zeminini silərgə miras kılıp bərməymən; qünki Mən Ar xəhər-zeminini Lutning əwladlirioşa miras kılıp bərdim» — dedi □

¹⁰ (Əmiylər əslidə xu yərdə turatti; ular Anakiylarəşa ohxax küqlük, sani kəp, egiz boyluk bir həlk idi. ¹¹ Ular Anakiylardək «gigantlar» dəp hesablinidu; ləkin Moabiyar ularni «Əmiylər» dəp ataydu. □ ¹² Seirda əslidə Horiylar turatti; ləkin Əsawlar Horiylarni zeminidin həydiwetip, ularni yokitip ornioşa olturaklaxti — huddi Israillar Mənki Pərwərdigar ularoşa təkdım kıləjan, ularning təwəlikə boləjan zeminəşa kıləjiniəşa ohxax).

¹³ *Pərwərdigar*: «Əmdi həzir ornunglardın turup Zərəd ekininidin etünglar» dedi. Buni anglap biz Zərəd ekininidin ettuk.

¹⁴ Qadəx-Barneadin ayrılıp Zərəd ekininidin etküqə boləjan künlər ottuz səkkiz yıl boldi; bu dəl huddi Pərwərdigar ularoşa kəsəm kıləjiniədək, u dəwrdiki jəngqilər bargəhtin pütünləy yokitiləuqə boləjan ariliktki wəkit idi. □ ¹⁵ Dərwəqə Pərwərdigarning kəli ularni bargəhtin yokitip tügətküqə ularni həlak kıləxkə kərxi qıkkənidi.

¹⁶ Wə xundak boldiki, xu jəngqilər əlöp həlk arisidin pütünləy tügigəndin keyin, ¹⁷ Pərwərdigar manga səz kılıp: —

¹⁸ «Silər bügün Moabning, yəni Arning qəgrisidin etəsilər. ¹⁹ Xuning bilən silər Ammoniyarləşa yəkin keləsilər; əmma ularni awarə kilmanglar yaki ularoşa jəng kəzoqimanglar; qünki Mən Ammoniyarlarning zeminini silərgə miras kılıp bərməymən; qünki Mən uni Lutning əwladlirioşa miras kılıp bərdim» — dedi. □

²⁰ (bu zeminmu «gigantlarınq zemini» hesablinidu; qünki ilgiri gigantlar xu yərdə turəjanidi; Ammoniyar ularni «Zamzumlar» dəp ataydu.

□ ²¹ Ular Anakiylarəşa ohxax küqlük, sani kəp, egiz boyluk bir həlk idi. Pərwərdigar ularni *Ammoniyarlarning* əldida yokitixi bilən *Ammoniyar* ularni zeminidin məhrum kılıp, ularning ornioşa olturaklaxkənidi.

²² Pərwərdigar Seirda turəjan Əsawlar üqünmu ohxax ix kildi, ularning əldidin Horiylarni yokətti; xuning bilən Əsawlar ularni zeminidin məhrum kılıp, bügüngə kədər ularning ornioşa olturaklaxkənidi.

■ 2:5 Yar. 36:8 □ 2:6 «**Silər ularoşa pul tələp...**» — ibraniy tilida «Silər ularoşa kümüx tələp...».

□ 2:7 «**...U silərning... etüwatqininglarda həmmiini bildi...**» — muxu səz bəlkim «U (Huda) silərdin həwər elip kəldi» dəgən mənini əz iqiğə alidu.

□ 2:9 «**Lutning əwladliri**» — demək, Moabiyar wə Ammoniyar («Yar.» 19:30-38ni kəring).

□ 2:11 «**Ular Anakiylardək «gigantlar» dəp hesablinidu**» — ibraniy tilida «Rəfəyiyar» dəgən səzlər bilən ipadilinidu.

□ 2:14 «**Qadəx-Barneadin ayrılıp Zərəd ekininidin etküqə boləjan künlər ottuz səkkiz yıl boldi...**» — 1:34-39ni wə «Qəl.» 14:26-34ni kəring. Hudaning səziğə ixənmiğən, yigirmə yaxtin axqan barlık «jəngqilər»ning həmmisi («xu dəwr»də 20 yaxtin 60 yaxkiqə boləjanlar) Huda wadə kıləjan zeminni kərməy qəl-bayawanda əlöp tügigənidi.

□ 2:19 «**Lutning əwladliri**» — demək, Moabiyar wə Ammoniyar («Yar.» 19:30-38ni kəring).

□ 2:20 «**gigantlarınq zemini**» — yaki «Rəfəyiyarlarning zemini».

23 Wə Gaza xəhriqigə kənt-kixlaklarda olturaqlaxқан awwiylarni bolsa, Kaftordin qıkkan Kaftoriylar yoqitip, ularning ornioqa olturaqlaxti). □

24 — «Əmdi ornunglardin kəzoqilinglar, səpiringlaroqa qıkinglar; Arnon dəryasidin etunglar; mana, Mən Həxbonning padixahi Amoriy Sihonni wə uning zeminimu kolunglaroqa tapxurdum; ixni baxlanglar, zeminni igiləxkə, uning bilən jəng kixlxka qıkinglar; 25 Mən bügündin baxlap silərnin qorqunqunglar wə wəhxitinglarni pütkül asman astidiki həlklər üstigə quxürimən; ular silərnin həwiringlarni anglap silərnin tūpəyilinglardin titrəp dəkkə-dükkigə quxidu».

Həxbonning padixahi Sihon məşlup bolidu

26 Xu qaşda mən Həxbonning padixahi Sihonqa Kədəmot qelidin əqlilərnə əwətip, tinqlik salimi yollap: — ■

27 «Bizning zemininidin etuximizgə yol koyoyaysən; ongoqa, soloqa burulmay, pəkətlə yoldin qıkmay mangimiz. ■ 28 Sən manga ozuqtülükni puloqa setip berisən, suni puloqa setip berisən; biz pəkətlə piyadə mengip etimiz, halas. 29 Seirda turuwatқан Əsawlar, Arda turuwatқан Moabiylar bizgə muamilə kıləandək sənmu biz İordan dəryasidin etup, Pərwərdigar Hodayimiz bizgə təkdin kılidoğan zeminoqa kirgüqə xundak muamilə kıləoyaysən» — dedim.

30 Ləkin Həxbonning padixahi Sihonning bizning u yərdin etuximizgə yol koyoyasi yoq idi; qünki Pərwərdigar Hodayinglar uni silərnin kolunglaroqa tapxurux üqün uning roq-kəlbini qattik, kənglini jəhil kiliwətkən (bügünki əhwal dərwəkə xundak). 31 Pərwərdigar manga: «Mana, Mən aldinglarda Sihonni wə uning zeminini silərgə tapxuruxkə baxlidim; ixni baxlanglar, uning zeminini igiləx üqün uni ixəqal kixlxka kirixinglar» — dedi.

32 Sihon dərwəkə əzi wə barlik həlki biz bilən qarxilixix üqün jəng kixlxka Yəhəzoqa qıkti. ■ 33 Ləkin Pərwərdigar Hodayimiz uni bizning aldimizda kolimizə tapxurdi; biz uning əzini, oqullirini wə barlik həlqini urup məşlup kılduk. ■ 34 Xu qaşda biz uning barlik xəhərlirini ixəqal kılıp ularni pütünləy həlak kılduk; ulardiki barlik ərkək, qız-ayal wə balilarni birinimu koymay yoqattuk; ulardin həqkaysisini tirik koymiduk. □ 35 Biz pəkət əzlimiz üqün qarwa mallirini wə ixəqal kıləğan xəhərlərdin olja qəniymət alduk.

36 Arnon dəryasi boyidiki Aroərdin wə xu yərdiki jilədidiki xəhərdin tartip Gileadkiqə həqkəndək xəhər bizgə təng kələmididi; Pərwərdigar Hodayimiz bizning aldimizda həmmisini məşlubiyətkə uqratti. □ 37 Həlbuki,

□ 2:23 «Gaza» — muxu yərdə Gaza «Azzaq» deyilidu. «...kənt-kixlaklarda olturaqlaxқан awwiylarni bolsa, Kaftordin qıkkan Kaftoriylar yoqitip, ularning ornioqa olturaqlaxti»

— Musa pəyoqəmbər nemixkə Israilləroqa bu tət yərdiki gigantlar (Əmiylar, Anakiylar, Həriylar wə Awwiylar)ni tiləqə alidu? Xühşisizki, u Israilləroqa: «Karanglar, Huda bu etiqaqsiz həlklər (Ammoniyar, Əsawlar qatarlik) aldidə bu gigantlarni yoqatқан yərdə, silər Kanaanoqa qıqip xu yərdə turuwatқан gigantlar bilən soquxuxtin zadi nemixkə qorqisilər?» dəp riqəbtəndürməqci bolidu. Kaftor — Kret arali. ■ 2:26 Qel. 21:21; Həq. 11:19 ■ 2:27 Qel. 21:21,22 ■ 2:32 Qel. 21:23 ■ 2:33 Kan. 29:6 □ 2:34 «...biz uning barlik xəhərlirini ixəqal kılıp ularni pütünləy həlak kılduk» — «həlak kılduk» dəgən səzər Hudanin buyruxi bilən məlum bir əl, xəhər yaki hərtürlük nərsini təltəküs yoqitixni bildüridu. □ 2:36 «Arnon dəryasi boyidiki Aroərdin wə xu yərdiki jilədidiki xəhərdin tartip...» — baxkə birhil təjimisidi: «Arnon dəryasi boyidiki Aroər, yəni jilədidiki xəhərdin tartip...». «həqkəndək xəhər bizgə təng kələmididi» — yaki «bizgə nisbətən həq xəhər sepili egiz kələmididi».

silər Ammoniylarning zeminioğa, qeğrisi boləjan pütkül Yabbok wadisioğa, taədqiki xəhərlərgə yəki Pərwərdigar Hudayimiz bizgə mən'i kıləjan həkəysi yərgə yəkinlaxmidinglar.

3

Baxanning padixahi Ogning məşlup kılınixi

¹ Andin biz burulup, Baxanoğa baridoğan yol bilən çiqip mangduk; Baxanning padixahi Og wə barlik həlki bizgə kərxi jəng kılixkə Ədrəyge çiqti. ■ ² Pərwərdigar manga: «Uningdin kərkmiətin; çünki Mən uni, uning həlki wə zeminini kəlungəğa tapxurdum; Həxbonda turəjan Amoriylarning padixahi Sihonni nemə kıləjan bolsa, unimu xundak kəlisən» — dedi. ■

³ Pərwərdigar Hudayimiz dərwəkə Baxanning padixahi Ognı wə barlik həlkinı kəlimizəğa tapxurdi; biz uningəğa hujum kılıp ulardin həqkimni kəldurməy kirduk. ⁴ Xu wəqıtta biz uning barlik xəhərlirini ixəjal kılduk; biz uning xəhərliridin igilimigən birsimu kəlmidi. Bular Baxandiki Ogning padixahlıki, yəni pütkül Argob rayoni bolup, jəmiy atmix xəhər idi. ⁵ Bu xəhərləning həmmisi egiz səpillər wə baldaklık kəwuklıri bilən mustəhkəm kılinoğanidi; ularəğa kəraxlık yeza-kəntlər intayin kəp idi. ⁶ Biz ularni Həxbonning padixahi Sihonni kılənimizdək təltəküs yəkəttuk — Barlik xəhərlər, ərlər, ayal-balılarnı kəyməy həmmisini təltəküs yəkəttuk. □ ⁷ Biz pəkət əzlimiz üqün barlik qarwa-mallarnı wə xəhərlərdin olja şəniymət əlduk.

⁸ Xu qəşdə biz İordan dəryasining xərk tərpidə turuxluk Amoriylarning ikki padixahining kəlidin zeminini, yəni Arnon dəryasidin Hərmon təşiqiqə boləjan zeminini tartiwəlduk □ ⁹ (Hərmon təşiqini Zidoniylər «Sirion», Amoriylər «Sənr» dəp ataydu); ¹⁰ Biz yənə təzlənglıktiki barlik xəhərlər, pütkül Gilead wə Baxan padixahi ogning padixahlıkidiki Salikah wə Ədrəy xəhərlirigiqə, Baxanning barlik zeminini igiliduk ¹¹ (xu qəşdə gigantlarning kəldukidın pəkət Baxanning padixahi Og kəloğanidi; uning kəriwiti təmürdin yasaloğanidi; mana, u Ammoniylarning Rabbah xəşiridə sakliniwatmamdu? Uning uzunlukı tokkuz gəz, kənglikı tət gəz. «Gəz» — adətiki adəmnıng jəyniki əlqəm kılinoğan). □

¹² Biz xu qəşdə igiligən zemin mundaq: — Arnon dəryasi yənidiki Aroər xəşiridin tartıp, Gilead təşliqining yerimini wə uningdiki xəhərlərnı Rubən wə Gad kəbilisidikilərgə təkdim kıldim; ■ ¹³ Gileadning kəloğan zemini wə Og padixahning zemini boləjan pütkül Baxanı mən Manassəhning yerim kəbilisigə təkdim kıldim (pütkül Argob rayoni, yəni pütkül Baxan «gigantlarning zemini» deyilidu. □ ¹⁴ Manassəhning

■ **3:1** Qel. 21:33; Kan. 29:6 ■ **3:2** Qel. 21:34 □ **3:6** «**təltəküs yəkəttix**» — muxu səz Hudaning buyruxi bilən məlum bir əl, xəhər yəki hərtürlük nərsini toluq yəkəttixni bildüridu. □ **3:8** «**İordan dəryasining xərk tərpidə**» — ibraniy tilidə «İordan dəryasining bu tərpidə» □ **3:11** «**gigantlarning kəlduklıridin**» — ibraniy tilidə «Rəfayiylarning kəlduklıridin». «**uning kəriwiti**» — yəki «uning meyt sandukı». «**gəz**» — Mükəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz»ni bəlkim bir «jəynək» deyixkə toşra kelidu, yəni adəmnıng jəynikidin barmaklırining uqişiqə boləjan arilik (təhminən 45 santimetr) idi. Muxu yərdə «gəz» «gigantlar»ning jəyniki bilən əməs, «adətiki adəm»ning jəyniki bilən hesablinidu. ■ **3:12** Qel. 32:33 □ **3:13** «**gigantlarning zemini**» — yəki «Rəfayiylarning zemini».

oşli Yair pütkül Argob rayonini, yəni Baxanni Gəxuriylar wə Maakatiylarning qeğrisioıqə igiligən wə uni öz ismi bilən «Hawwot-Yair» dəp atioğan. Bügüngə kədar u xundak atalmaқта). □ ¹⁵ Gileadni bolsə mən Makiroğa təkdım kıldım. ¹⁶ Rubəndikilər wə Gadtikilərgə mən Gileadtin Arnon dəryasioıqə (wadining otturisi qeğra idi), xundakla Ammoniylarning qeğrasi boləğan Yabbok dəryasioıqə boləğan zeminni təkdım kıldım; ¹⁷ yənə Pisgah taoliki astida yatқан Arabah tüzləngliki (taolik tüzlənglikning xərkiy tərpidə) wə İordan dəryasining Kinnərət kəlidin tartip Tuz dengizioıqə boləğan kışmini ularəğa qeğra kilip bərdim. □

İordan dəryasining xərkiy tərpidiki ikki yerim kəbiligə boləğan kərsətmilər

¹⁸ Mən xu qaəda silərgə: —

Pərwərdigar Hudayinglar əzünqlarning təəllukətinglar bolsun dəp igilixinglar üqün bu zeminni silərgə ata kiləğan; aranglardiki jəngqilər jənggə təyyarlinip kəralanəğan həlda kəringəxliringlar boləğan İsrailarning aldidə dəryadin ətünqlar; ■ ¹⁹ Pəxət bala-qəkiliringlar wə mal-qarwiliringlar (mal-qarwiliringlarning kəplikini bilimən) mən silərgə təksim kiləğan xəhərlərdə kəlsun; ²⁰ Pərwərdigar kəringəxliringlarəğa siləringə aram ələjninglərdə kə aram bərgüdə, ular Pərwərdigar Hudayinglar İordan dəryasining u tərpidə ularəğa təkdım kiləğan zeminni igiligüdə ular bilən birgə *jəng kilinglar*; andin silər hərbiringlar mən silərgə təksim kiləğan əz təəllukətinglarəğa kəytisilər» — dəp tapilioğanmən.

²¹ Xu qaədimu mən Yəxuaəğa: «Sən Pərwərdigar Hudayinglarning muxu ikki padixahқа kiləğanlirining həmmisini öz kəzüng bilən kərdüng; Pərwərdigar sən bəridioğan yərdiki padixahliklərimu xuningəğa əhxax kilidu. ■ ²² Silər ularidin kərkəmənglar; çünki Pərwərdigar Hudayinglar əzi silər üqün jəng kilidu» — dəp tapilioğanmən.

²³ Xu qaəda mən Pərwərdigardin ətünüp: —

²⁴ «İ Rəb Pərwərdigar, Sən Əz kulungəğa Əz uluəlukung wə küqlük kolungni ayan kilixқа kirixting; çünki məyli asmanlarda yəki zeminda bolsun Sening kiləğanliringəğa wə küq-kudritinggə təng kəlgüdək xundak ilah barmu? ■ ²⁵ Səndin ətünüməni, mən İordan dəryasidin ətüp, xu yərdiki yaxi zeminni — Xu yaxi taolikni wə Liwanni kərxkə nesip kiləğaysən», — dedim.

²⁶ Ləkin Pərwərdigar siləringə səwəbinglar tüpəylidin mənəğə əzəpliniplə iltijayiməğa kulak salmidi, bəliki mənəğə: «Boldi, bəs! Bu ixni aldimda ikkinqi tiləğa ələuqi bolma. □ ■ ²⁷ Sən Pisgahning qəkkisioğa qikip bəxingni kətürüp, əz kəzüng bilən məətribkə, ximaləğa, jənobқа wə məxrikkə tikilip qara; çünki sən muxu İordan dəryasidin ətməysən.

²⁸ Yəxuaəğa wəzipini tapilioğın, uni riəbətəndürüp yürəkkilik kil; çünki u bu həlkning aldidin ətüp sən kəridioğan xu zeminoğa ularni igə kiləğuzidu» — dedi.

²⁹ Xuning bilən biz Bəyt-Peorning udulidiki wədida turup kəldük.

□ **3:14 «Hawwot-Yair»** — yəni «Yairning yeza-kəntliri». Yair Manassəhning əwladi. □ **3:17 «Kinnərət kəli»** — «Kinnərət kəli» keyin «Galiliyə dengizi», «Tiberius dengizi» dəpmu ataləğan. «Kinnərət»ning mənisi «qiltar» — kəlning xəkli qiltarsimandur. «**Tuz dengizi**» — yəni «Əlük Dengiz». ■ **3:18** Qəl. 32:20 ■ **3:21** Qəl. 27:18 ■ **3:24** 1Sam. 2:2; Zəb. 89:7, 8, 9 □ **3:26 «...Pərwərdigar ... səwəbinglar ... mənəğə əzəpliniplə iltijayiməğa kulak salmidi»** — «Qəl.» 20:1-13ni kərüng. ■ **3:26** Kan. 1:37; 31:2; 34:4

4

Әһдидә көрситилгән имтиязлар — Муса сөзини давам қилиду

1 — Әнди, i Исраил, мән силәргә өғитидиоған муху бәлгилимиләргә һәм һөкүмләргә кулак селинлар; улароға әмәл қилсанлар һаятлик таписиләр вә хундақла ата-бowliringларнинг Hudasi Пәрвәрдигар силәргә тәқсим қилдиоған земиноға кирип уни игиләйсиләр. ■ 2 Мән силәргә таpxurидиоған Пәрвәрдигар Hudayingларнинг муху әмрлиригә әмәл қилинлар үқүн, мән силәргә әмр қилоған сөзгә һеқнемини қохманлар һәмдә унингдин һеқнемини қикiriwәтмәнлар. ■

3 Силәр өз көзлринлар билән Пәрвәрдигарнинг Baal-Peorning түпәйлidin қилоған иxlirini көргәнсиләр; қүнқи Baal-Peorоға әгәхкәнләрниң һәммисини Пәрвәрдигар Hudayingлар аранлардин yoқatti; □ ■ 4 Lekin Пәрвәрдигар Hudayingлароға қинг баоланоландин һәрбиринлар бүгүнгә қәдәр һаят туруwatisиләр.

5 Mana, мән Пәрвәрдигар Hudayim манага әмр қилоғандәк, кирип игиләйдиоған земинда туруғанда улароға әмәл қилсан дәрпәр силәргә бәлгилимә һәм һөкүмләрни өгәтти. 6 Силәр уларни қинг тутуп әмәл қилинлар; қүнқи хундақ қилсанлар бу һөкүмләрнинг һәммисини ангилоған һәлқләрниң көз алдидә силәрнинг дана вә yorutuloған бир һәлқ икәнликинлар испатлинди; улар дәрwәкә: «Бу улсуқ әл дәрһәқикәт дана һәм yorutuloған бир һәлқ икән» — дәйду. 7 Қүнқи Пәрвәрдигар Hudayimizдә бизгә yekin туруғиндәк, өзигә yekin туруған бир Hudasi болоған бизгә оһxax бaxқa бир улсуқ әл барму? ■ 8 Мән алдинлароға қойоған муху пүткүл қанундикидәк адил бәлгилимиләр һәм һөкүмләргә игә болоған силәрдәк бaxқa бир улсуқ әл барму?

Һорәбтиқи әһдә тоғрулуқ әслитip-ағаһландурux

9 Өз көзүнлар билән көргән иxlarnи untumaslikинлар, һәтта әмрүнларнинг барлик күнлiridә қәлbingлардин қикarmaslikинлар үқүн өзүнлароға еһтиyат қилинлар вә иһласлик билән қәлbingларни ezixtin sakланлар; xuningдәк силәр көргининларни балiliringлароға вә балiliringларнинг балilirioға yәtküzünлар; ■ 10 Силәр Һорәб теoғida Пәрвәрдигар Hudayingларнинг алдидә туруған күни Пәрвәрдигар мана: «Һәлқни Mening сөзлirimni англиxi үқүн yenimоға yioқkin; xuning билән улар сөзлirimni өгинip, yәр yüzidiki барлик күнliridә Mәndin әyminidu вә балilirioға өғitidu» — дегәниди. 11 Силәр yekin келиp таoғning түwidә турдунлар; бу таoғning oti аsmanларнинг баoғrioғiqә көyüp yәtti, һәмдә қаранғоsuluk, буlutлар вә сүр таoғни қapлиди; ■ 12 Пәрвәрдигар otning otturисidin силәргә сөз қилди; силәр сөzlәрниң sadasini англиdingлар, lekin һеқ хәkilni көрmidинлар; силәр pәкәт бир awazni англиdingлар. 13 Wә U xu qaoғda силәргә әмр қилоған әһdisini, yәni «on әmr»ni аyan қилди вә уларни икки tax таhtay üstigә pütти. □ 14 Wә xu qaoғda Пәрвәрдигар манага әмр қилиp, силәр дәрyadin еtүp игиләйдиоған земинда уларни улароға әмәл қилинлар үқүн силәргә бәлгилимиләр һәм һөкүмләрни өғitixni тапилди.

15 Өзүнлароға nahayiti еһтиyат қилинларки (қүнқи Пәрвәрдигар Һорәб теoғida ot otturисidin силәргә сөз қилоғанда һеққандәк хәkilni

■ 4:1 Law. 19:37; 20:8; 22:31 ■ 4:2 Қан. 13:1; Pәnd. 30:6; Wәһ. 22:18 □ 4:3 «Baal-Peor» — бир hil but. «Qel.» 25-babni көrüng. «Pәрвәрдигарнинг Baal-Peorning түпәйлidin қилоған иxlirini көргәнсиләр» — «Qel.» 25-babni көrüng. ■ 4:3 Qel. 25:4; Ya. 22:17 ■ 4:7 Қан. 26:19 ■ 4:9 Қан. 6:7; 11:19 ■ 4:11 Mis. 19:18 □ 4:13 «on әmr» — иbraniy tilida «on сөз».

körmigənsilər), ¹⁶⁻¹⁸ özünqlarni buloqap, mayli ərkək yaki ayal süritidə, mayli yar yüzidiki hərəkəndək haywan yaki asmanda uqıdıoqan hərəkəndək kux bolsun, mayli yar yüzidə hərəkəndək əmiligüqi haywan yaki yar astidiki sulardiki hərəkəndək belik bolsun, ularning süritidə heqkəndək xəkil-kiyapəttiki oyma butni özünqlar üqün yasimanglar, ¹⁹ yaki xuningdək, bexinglarni kətürüp asmanlaroqa qarap, kuyax, ay, yultuzlar, yəni pütkül samawi koxunni kərup, kənglünqlar mayil bolup ularoqa bax egip kulluqioqa kirmənglar; qünki Pərwərdigar Hudayinglar bularni pütkül asman astidiki barlik həklər üqün orunlaxturoqan. □

²⁰ Ləkin silərnəni bolsa Pərwərdigar Öz mirasi boləqan bir həlk boluxunglar üqün «təmür tawlox humdani»din, yəni Misirdin elip qıkti. ■ ²¹ Ləkin Pərwərdigar silərnəning wəjənglərdin manga oşəzəplinip, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə miras bolux üqün ata kılıdıoqan yahxi zemin toqrisida: — «Sən xu yərgə kirixkə İordan dəryasidin ətməysən» dəp kəsəm kildi. ■ ²² Xunga mən muxu zeminda əlüxüm mukərrər; İordan dəryasidin ətməymən; birək silər bolsanglar uningdin ətöp xu yahxi zeminni igiləysilər.

²³ Pərwərdigar Hudayinglarning silər bilən tüzgən əhdisini untumaslıqınglar, xundakla özünqlar üqün Pərwərdigar Hudayinglar silərgə mən'i kıləqan oyma butni yaki hərəkəndək nərsining xəkil-kiyapitini yasimaslıqınglar üqün özünqlarəqa həzi bolunglar. ²⁴ Qünki Pərwərdigar Hudayinglar həmmiini yutquqi bir ot, wapasızlıkka həsət kıləquqi bir Hudadır. □ ■

Əhdidin yenixning əkiwiti wə uningəqa itaət kılaxning bərikiti

²⁵ Silər pərzəntlər, pərzəntinglərnəning pərzəntlərini kərup, zeminda uzak wəqit turoqandın keyin, birhıl xəkil-kiyapəttə boləqan oyma butni yasıoqan, xuningdək Pərwərdigar Hudayinglarni rənjitip uning nəziridə rəzil boləqanni kılıp özünqlarni buləqıoqan bolsanglar, ²⁶ mən asman-zeminni üstünqlarəqa guwahqi boluxkə qəkirimən, silər İordan dəryasidin ətöp, igiləyđioqan xu zemindin tezla pütünləy yok kılınisilər; silərnəning uningda yaxıoqan künliringlar uzun bolmaydu, silər bəlki uningdin pütünləy yok kılınisilər. ²⁷ Pərwərdigar silərnəni barlik həklər arisioqa tarkitidu, Pərwərdigarın silərnəni həyđixi bilən silər xu əllər arisida kiqik bir qalduk bolisilər. ■ ²⁸ Silər xu yərlərdə turup yəoqaqtin

□ **4:19 «Pərwərdigar Hudayinglar bularni pütkül asman astidiki barlik həklər üqün orunlaxturoqan»** — «samawi koxun» degən söz (1) kün, ay wə nuroqunlıoqan yultuzlarni; (2) bular bilən munasiwətlık pərixtilər yaki asmandiki rohıy küqlərnəni kərsitidu. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wə bəlkim asmandiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kəring). Bu ayəttiki uquroqa qariəoqan Huda (1) kün, ay wə yultuzlarni pütkül insaniyətnəning mənəpəti (yar yüzidikilərgə nur wə təpt berix, yoluqılar üqün yenilixni kərsitip berix qatarlık)ni kəzləp yarattı; (2) ular bilən munasiwətlık boləqan samawi küqlər Hudaəqa hə bəndilərnəning hizmitidə boluxkə təyyar turidu («Ibr.» 1:14ni kəring); (3) Huda **Özigə hə bəndiləridin** (muxu yərdə İsraildin) həwər əloqanda pəkət pərixtilər arkiqilik yərdəmlixiplə qalmay, bəlki əzi xəhsən həlini soraydu. ■ **4:20** Mis. 19:5 ■ **4:21** Kan. 1:37; 3:26; 31:2; 34:4 □ **4:24 «Pərwərdigar Hudayinglar ... wapasızlıkka həsət kıləquqi bir Hudadır»** — muxu «həsət» İsrailning Hudasiəqa əməs, bəlki türlik yirginqlik butlarəqa ibadət kıləqanlıkəqa qarap Mukəddəs Rohning «ibadət pəkət Hudaəqıla mənəsup bolux kələk» dəp butlarəqa yaki butlarning həsətidə turuwatqan jin-xəytnlarəqa wə ularning wəkilli boləqan sahta pəyoqəmbərlərgə boləqan həsətiini kərsitidu. Bu tema toqıruluk «kirix söz»imiznimə kəring.

■ **4:24** Mis. 20:5; 34:14; Kan. 5:9; 6:15; 9:3; İbr.12:29 ■ **4:27** Kan. 28:62,64

yaki taxtin yasaloqan, nə kərəlməydiqan, nə angliyalmaydiqan, nə yeməydiqan, nə puralmaydiqan, pəkət insanning qolining yasioqini bolqan ilahlarıning kullukida bolisilər. ■ 29 Silər xu yərlərdə Pərwərdigar Hudayinglarni izdəysilər; pütün kəlbinger wə pütün jeninglar bilən uni izdisənglar, uni tapisilər. 30 Silər eşir azab-əqubət tartqininglarda, bu ixlarning həmmisi bəxinglarə qüxkəndə, silər Pərwərdigar Hudayinglarə yenip kelisilər wə uning awaziə qulak salisilər. 31 Qünki Pərwərdigar Hudayinglar rəhimdil bir Hudadır; U silərnı taxliwətməydu, nə həlak kilməydu, nə ata-bowiliringlar bilən kəsəm iqip tüzgən əhdisini həq untumaydu.

32 Əmdi, silərdin ilgiri, Huda insanni yər yüzidə yaratqan künidin tartip ətkən künlər toqruluk sürüxtə kilinglar, xundakla asmanlarning bir qetidin yənə bir qetigiə sürüxtə kilinglarki, muxuningə ohxax uluq bir ix bolup baqqanmu? Uningə ohxax bir ixni anglap baqqanmu?

33 Silərgə ohxax, Hudaning ot iqidin qıqqan awazini anglap tirik qaloqan baxqa bir həlk barmu?

34 Pərwərdigar Hudayinglar kəz aldinglarda silər üqün Misir zeminida qiloqlaniridək, qiyin sinaklar bilən, məjizilik alamətlər bilən, karamətlər bilən, urux bilən, küqlük qol həm uzitiloqan bilək bilən wə dəhxətlik wəhimilər bilən silərdin baxqa bir həlkni yat bir əlning arisidin qıqirip Əzigə has kilix üqün kelip urunup baqqanmu? □ 35 Pərwərdigarla Hudadır, uningdin baxqa birsi yoqtur, dəp bilixinglar üqün silər bu uluq ixlarnı kərxəkə muyəssər qilinoqsilər. ■ 36 Silərgə təlim berix üqün U asmanlardin silərgə Əz awazini anglatti; U yər yüzidə Əzining uluq otini kərsətti; silər xu otning otturisdinmu uning awazini anglinglar.

37 Uning üstigə, ata-bowiliringlarə baqlıqan muhəbbiti tūpəylidin həmdə ularning keyinki əwladlirini tallıqanliki üqün, U silərnı Misirdin xəhsən Əzi zor qudriti bilən kutkuzup qıqardı; □ 38 U xuningdək silərnıng aldinglardin əzünqlardin kəp wə küqlük boləqan əllərnı zemindin həydəp, silərnı uningə kirgüzüp, uni bəgünki kündikidək silərgə miras kilix üqünmu xundak qiloqandır. 39 Xunga bəgün xuni bilip qoyunqlarki wə kənglünqlarnı xuningə bəlünqlarki, Pərwərdigar yukiridiki asmanlarda bolsun, astidiki yər-zeminda bolsun Hudadır; Uningdin baxqa həqbiri yoqtur. 40 Xuningdək silərnıng wə keyinki balılar-əwladliringlarning əhwali yahxi bolux üqün, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə ata qilidiqan zeminda künliringlarnı uzun, hətta mənggüklük kilix üqün mən bəgünki kündə silərgə tapilawatqan Uning bəlgülimiliri wə əmlirini tutunqlar».

Musa pəyoqəmbər «panahlik xəhər»lərnı ayrip bekitidu •••
Təpsilatlıri «Qel.» 35:6-34də kərsitilidu

41 Andin Musa İordan dəryasining xərkiy tərpidə üq xəhərnı ayrip bekitti; ■ 42 məksiti, həqkandək əq-adawiti bolmay, tasadiپی qoxnisini əltürüp qoysa, əltürgən kixi xu yərlərgə, yəni xu xəhərlərdin birigə kəqip berip

■ 4:28 Zəb. 115:4-7; 135:15-17 □ 4:34 «...kelip urunup baqqanmu?» — «kelip» dəgən səz Hudaning həlkni kutkuzux üqün Əzi xəhsən kəlgənlikini kərsitidu. «...dəhxətlik wəhimilər bilən silərdin baxqa bir həlkni ... Əzigə has kilix üqün kelip urunup baqqanmu?» — baxqa birhəl təjimişi: «...dəhxətlik wəhimilər bilən baxqa bir həlkni... əzigə has kilixi üqün kelip urunup baqqan bir ilah barmu?». ■ 4:35 Qan. 32:39; Yəx. 45:5,18,22; Mar.12:29,32 □ 4:37 «ularning keyinki əwladlirini» — ibraniy tilida «uning keyinki nəslini». «xəhsən Əzi» — ibraniy tilida «Əzining yüzi bilən». ■ 4:37 Mis. 13:3,9,14 ■ 4:41 Qel. 35:6,14

aman-esən kelixtin ibarət idi. ⁴³ Bu xəhərlər bolsa: — Rubənlərninğ zeminidin qel-bayawandiki Bəzər, Gadlarning zeminidin Gileadtiki Ramot, Manassəhlərninğ zeminidin Baxandiki Golandin ibarət idi.■

Əhdininğ qayta jakarlinixi

⁴⁴ Musa Israillarning aldiqa koyoğan kanun mana təwəndikidək: —

⁴⁵ (bular bolsa Israillar Misirdin qıkkanda Musa *pəyoğəmbər* ularoqa jakarlioğan agah-guwahlar, bəlgilimilər həm həkümlərdur; ⁴⁶ Musa wə Israillar Misirdin qıkkanda Amoriylarning Həxbon xəhiridə turuxluk padixahı Sihonni oltürgənidi; Musa bu əmrləni Sihonning zeminida, İordan dəryasining xərək tərpidə, Bəyt-Peorning udulidiki wadida Israillaroqa jakarlioğan. □ ■ ⁴⁷ Xu qaotda Israillar *Sihonning* wə Baxanning padixahı Ogning zeminini, yəni İordan dəryasining kün petix tərpidiki Amoriylarning ikki padixahining zeminimu igiligənidi; ■ ⁴⁸ ularning zemini Arnon dəryasining kirokikidiki Aroərdin tartip Sion (yəni Hərmon) teojoiqə, ⁴⁹ xundakla İordan dəryasining xərək tərpidiki pütkül Arabah tüzənglik wə Pisgah teoqining baqrioqa jaylaxқан «Tüzəngliktiki dengiz» oiqə idi).□

5

Əhdigə xərj berix — kirix səz

¹ Xuning bilən Musa pütkül Israilni qakirip ularoqa mundak dedi: — «I Israil, mən bugin kulaklıringlaroqa anglitiwatқан bu bəlgilimilərgə həm həkümlərgə kulak selinglar, ularni əgininglar, ularoqa əməl kilixқа kəngül bəlunglar!

² Pərwərdigar Hudayimiz biz bilən Hərəb teoqida əhdə tüzdi. ■

³ Bu əhdini Pərwərdigar ata-bowilirimiz bilən tüzgən əməs, bəlki biz bilən, yəni buginki kündə tirik qaloğan bizlər bilən tüzdi. ⁴ Taotda ot iqidə turup Pərwərdigar silər bilən yüz turanə səzləxkənidi ⁵ (xu qaotda silərgə Pərwərdigarning səz-kalamini jakarlax üqün mən silər wə Pərwərdigarning otturidə turoqanidim; silər otning aldidə kərkup, taotқа qikixni halimidinglar).■

On əmr

⁶ U mundak dedi: — «Mən seni Misir zeminidin, yəni «kulluk makani»din qikarotğan Pərwərdigaring Hudadurmən.■

⁷ Sening Məndin baxқа heqқandak ilahing bolmaydu.

⁸ Sən əzüng üqün məyli yukiridiki asmanda bolsun, məyli təwəndiki zeminda bolsun, yaki yər astidiki sularda bolsun, hərқandak nərsining kiyapitidiki heqқandak oyma xəkilni yasima; □ ⁹ Sən bundak nərsilərgə bax urma yaki ularning kulluqioqa kirmə. Qünki Mənki Pərwərdigar Hudaying wapasizliққа həsət kuloquqi Hudadurmən. Məndin nəprətləngənlərninğ kəbihlikirini əzlrigə, oqullirioqa, hətta

■ **4:43** Yə. 20:8 □ **4:46 «xərək tərpidə»** — ibraney tilida «bu tərpidə». ■ **4:46** Qel. 21:24; Kan. 1:4 ■ **4:47** Qel. 21:33; Kan. 3:3 □ **4:49 «Tüzəngliktiki dengiz»** — muxu yərdə «Ölük Dengiz»ni kərsitidu. ■ **5:2** Mis. 19:5 ■ **5:5** Mis. 19:16; 20:18 ■ **5:6** Mis. 20:2-21; Zəb. 81:10 □ **5:8 «əzüng üqün ... xəklidə... yasima»** — bu əmrning kəzdə tutқini adəmlər qokunux məksitidə yasioğan hərқandak xəkillərdur. Baxқа məksətlər bilən yasioğan xəkillər toqruluk səz yok.

nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən. □ ■ 10 Əmma Meni səyidiqan wə əmrlirimni tudidiqanlaroqa ming əwladioqiqə əzgərməs meħribanliq kərsitimən. □

11 Pərwərdigar Hudayingning namini qalaymikan tiloqa alma; qünki kimdəkim namini qalaymikan tiloqa alsa, Pərwərdigar uni gunahkar həsablimalay qalmaydu. ■

12 Pərwərdigar Hudaying sanga əmr qiloqandək xabat künini mukəddəs dəp bilip tut, uningoqa əməl qil. ■ 13 Altə kün ixləp barliq ixliringni tügətkin; 14 lekin yəttinqi küni Pərwərdigar Hudayingoqa ataloqan xabat künidur. Sən xu küni heqkandaq ix qilmaysən; məyli sən yaqi oşlung bolsun, məyli qizing, məyli qulung, məyli dediking, məyli buqang, məyli exiking, məyli hərqandaq baxqa ulioqing, yaqi sən bilən bir yərdə turuwatqan musapir bolsun, heqkandaq ix qilmisun; xuning bilən kulung wə dediking səndək aram alalaydu. □ 15 Sən əzüngning əslidə Misir zeminida kul boləjanliqingni, Pərwərdigar Hudaying küqlük qoli wə uzatqan biliki bilən seni xu yərdin qiqarəjanliqini esingdə tut; xu səwəbtin Pərwərdigar Hudaying sanga xabat künini tutuxni əmr qiloqan.

16 Pərwərdigar Hudaying sanga əmr qiloqandək ata-anangni hərmət qil. Xundak qilsang Pərwərdigar Hudaying sanga ata qilməqci boləjan zeminda uzun əmür kərisən, həling yahxi bolidu. ■

17 Katillik qilma. ■

18 Həm zina qilma. ■

19 Həm oşriliq qilma.

20 Həm qoxnang toşruluk yaloqan guwahliq bərmə. □

21 Həm qoxnangning ayalini təmə qilma wə nə uning öyi, uning etizi, uning quli, nə uning dediki, nə uning kalisi, nə uning exikigə yaqi qoxnangning hərqandaq baxqa nərsisigə kəz qiringni salma. ■

22 — bu səzləni Pərwərdigar taşda, ot, bulut wə sürlük qarangoşuluk iqidin küqlük awazi bilən siləning pütkül jamaitinglaroqa eytkan wə ularoqa heq baxqa *səzləni* qoxmioqan; u ularni ikki tax tahtayoqa pütüp manga tapxurdi. ■

23 Wə xundak boldiki, qarangoşuluktin qikqan awazni anglişininglarda wə otluq taş kəyginidə silər, yəni kəbilə baxliqliringlar wə aqsakalliringlar yenimoqa kelip: —

24 «Mana, Pərwərdigar Hudayimiz öz xan-xəripi wə uluşluqini ayan qildi wə biz uning awazini ot otturisidin anglişluk, xuning bilən bir bügünki kündə Huda insanlar bilən səzləxkən bolsimu, ularning tizik qalojanliqini kərduq. 25 Əmdi biz jenimizə təwəkkül qiliximizning nemə həjiti? Qünki muxu dəhşətlik ot bizni yutuwetidu. Əgər biz Pərwərdigar

□ 5:9 «Məndin nəprətləngənlerning kəbihliklerini əzligə, oşullirioqa, hətta nəwrə-qəwrilirigiqə qüxürimən» — bu muħim səz toşruluk «Misirdin qikqix»tiki «qoxumqə səz»imizni (20:5, 34:7 toşruluk), xundakla «Əzakiyal»diki «qoxumqə səz»imizni (18-, 33-bablar toşruluk) kəring. ■ 5:9 Mis. 20:5; 34:7,14; Yər. 32:18 □ 5:10 «ming əwladioqiqə...»

— əslidə «mingliqan əwladioqiqə...». Ayatning baxqa birhil tərjimisi: — «Əmma Meni səyidiqan wə əmrlirimni tudidiqan mingliqanlirioqa əzgərməs meħribanliq kərsitimən». Biraq 7:9ni kəring.

■ 5:11 Law. 19:12; Mat. 5:33 ■ 5:12 Yər. 2:2; Mis. 23:12; 35:2; Law. 23:3; Əz. 20:12; İbr. 4:4

□ 5:14 «xabat küni» — ibraniy tilida «xabat» wə «yəttinqi» degənlər aħangdax səz. «sən bilən bir yərdə turuwatqan» — ibraniy tilida «dərwaziliring iqidə turuwatqan» degən səz bilən ipadilini. ■ 5:16 Law. 19:3; Mat. 15:4; Luqa 18:20; Əf. 6:2, 3 ■ 5:17 Mat. 5:21; Luqa 18:20; Rim. 13:9 ■ 5:18 Luqa 18:20 □ 5:20 «Qoxnang toşruluk yaloqan guwahliq bərmə»

— Təwrat-Injil boyiqə «qoxnang» Huda bizning yenimizə yəkin qiloqan hər bir adəmni kərsitidu.

■ 5:21 Rim. 7:7 ■ 5:22 Qan. 9:10, 11

Hudayimizning awazini anglawərsək ölüp ketimiz. ²⁶ Qünki ət igiliridin həyat igisi Hudaning otning otturisdin səzligən awazini anglap, bizdək tirik turuwatqanlardin kim bar? ■ ²⁷ Sən özüng Pərwərdigar Hudayimizə yəkinlixip, uning səzligənlerining həmmisini angliqin; andin Pərwərdigar Hudayimiz sanga səzligənlerining həmmisini bizgə eytip berisən; xuning bilən biz uni anglap əməl qilimiz» — dedinglar.■

²⁸ Pərwərdigar silərnin bu munga eytkən səzlinglarni anglap munga: «Bu həlkning sanga eytkən səzlerini anglidim; ularning barlık eytkən səzliri durustur. ²⁹ Kaxki ularda Məndin qorkup, əmrlirimni izqil tutidoqan bir qəlb bolsidi, ularning həli wə baliliringning həli mənggügə yahxi bolatti! ³⁰ Sən berip ularəja: «Qediringlarəja qaytinglar» — degin.

³¹ Sən bolsang yenimda turoqin; Mən sening ularəja oğitixing kerək boləjan əmrlər, bəlgilimilər wə həkümlərnin həmmisini sanga eytip berimən; xuning bilən ular Mən ularəja təwəlik kilip beridoqan zeminda turup bularəja əməl kilidoqan bolidu.

³² Əmdi Pərwərdigar Hudayinglar silərgə əmr kiləndək kilixka kəngül bəlunglar; uningdin ong wə soləja taymanqlar! ³³ Pərwərdigar Hudayinglar silərgə əmr kiləjan barlık yollirida məniglar; xundak kilsanglar həyatlik tepip, həlinglar yahxi bolidu wə silər igidarqilik kilidoqan zeminda turup künliringlar uzun bolidu».□

6

Hudaning əhdisininə jəwhəri — Uning əmrlirigə əməl kilixning bəht-bərikiti

¹ «Mana, bular Pərwərdigar munga silər *dəryadin* etüp igiləyidoqan zeminda turoqinlarda ularəja əməl kilixinglar üqün silərgə oğitixni tapidoqan əmrlər, bəlgilimilər həm həkümlərdur: —

² (xuning bilən silər, yəni sən özüng, oqlung wə nəwrəng barlık tirik künliringlarda Pərwərdigar Hudayinglardin qorkup, mən silərgə tapilawatqan uning barlık bəlgilimə wə əmrlirini tutisilər, xundakla uzun künlərnə kərisilər. ³ Sən, i Israil, ularni anglap əməl kilixka kəngül qoyunglar; xuning bilən ata-bowiliringlarning Hudasi Pərwərdigar silərgə deginidək, sət bilən həsəl ekip turidoqan munbət zeminda turup, həlinglar yahxi bolidu wə saninglar intayin kəpiyidu): —

⁴ — Anglanglar, əy Israil: — Pərwərdigar Hudayimiz, Pərwərdigar bir birliktur; □ ■ ⁵ sən Pərwərdigar Hudayingni pütün qəlbning bilən, pütün jening bilən wə pütün küqüng bilən səygin.■

⁶ Mən sanga bügün tapiloqan bu səzlər qəlbningdə bolsun; ⁷ Sən ularni baliliringəja singdürüp oğət, məyli öydə olturoqanda, yolda mangoqanda, ornungda yatqanda wə ornungdin turuwatqanda hər waqit ular toqiruluk səzligin; ■ ⁸ ularni qolungəja *əslətmə*-bəlgə kilip tengiwal, pexanənggə

■ 5:26 Kan. 4:33; Həq. 13:22 ■ 5:27 Mis. 20:19; Ibr. 12:19 □ 5:33 «...həyatlik tepip, həlinglar yahxi bolidu» — Hudaning barlık əmrliri bu məqsəttidur. Bu tema «Kanon Xərhi»diki kəp yərlərdə kərilidoqan bir temidur. □ 6:4 «Pərwərdigar Hudayimiz, Pərwərdigar bir birliktur» — «birlik» degən səz ibraniy tilida «əqad» deyilidu. Bu səz adətə ikki yaqi birməqəqsə nərsining bir gəwədilikini bildüridu («Yar.» 2:24, «Mis.» 24:3 katarlıqlar). Baxka bir hil tərjimisi:

«Pərwərdigar Hudayimizdur, Pərwərdigar birdur». ■ 6:4 Kan. 4:35; Mar. 12:29; Yh. 17:3; 1Kor. 8:4, 6 ■ 6:5 Kan. 10:12; Mat. 22:37; Luqa 10:27 ■ 6:7 Kan. 4:9; 11:19

kaxkədək simwol kılıp ornitiwal; ⁹ Sən ularni öyüngdiki kexəkliringgə wə dərwasiliringoşa pütüküzgin.

¹⁰ Wə Pərwərdigar Hudaying seni kəsəm kılıp ata-bowiliringoşa, yəni İbrahim, İshaq wə Yaqubka wədə kıləjan zeminni sanga ata kılıx üqün seni uningoşa baxlıqanda, — əzüng qurmiəjan uluq wə esil xəhərlərgə, ¹¹ əzüng bisatlik kilmiojan allıkaqan esil bisatlik kılinojan öylərgə, əzüng kolimiojan, allıkaqan kolanəjan kuduklarəşa, əzüng tikmığən üzümzarlar wə zəytunzarlarəşa muyəssər kılınıxig bilən sən yər toyunoqandin keyin, ■ ¹² — əyni qəşda seni Misir zeminidin, yəni «kulluk makani»din qıkarəjan Pərwərdigarni untuxtın hezi bol. ¹³ Sən Pərwərdigar Hudayingdin kərkəkin, ibaditidə boləjin wə kəsəm kılısang uning nami bilənla kəsəm iğkin. ■ ¹⁴ Silər baxka ilahlar, yəni ətrapingdiki əllərnig ilahlirini kət'iy izdimənglar; ¹⁵ Qünki aranglarda turuwatқан Pərwərdigar Hudaying wapasizlikka həsət kıləuqi Təngridur. *Əgər xundak kılısang* Pərwərdigar Hudayingning oşəzi sanga qəzojilip, U seni yər yüzidin yəkatmay qalmaydu.

¹⁶ Silər Pərwərdigar Hudayinglarni Massahta sinoqandək Uni sinimanglar.

□ ■ ¹⁷ Pərwərdigar Hudayinglarning əmlirini, silərgə tapilojan guwah-həkümliri wə bəlgimilirini kəngül qoyup tutunglar.

¹⁸ Pərwərdigar Hudayinglarning nəziridə durus wə yahxi boləjanni kilinglar; xundak kıləşanda həlinglar yahxi bolidu wə Pərwərdigar ata-bowiliringlarəşa berixkə kəsəm kıləjan zeminoşa kirip uni igiləysilər;

¹⁹ xundakla Pərwərdigar wədə kıləşandək barlik düxmənliringlarni aldinglardin həydəp qikiriwətilər.

Keyinki dəwrlərnə əslitix

²⁰ Kəlgüsidə oşlung səndin: — «Pərwərdigar Hudayimiz silərgə tapilojan aqaş-guwaş, bəlgilimə həm həkümlər nemə?» dəp sorisa, ²¹ sən oşlungəşa mundak dəysən: «Biz əslidə Misirdə Pirəwning kulliri ikənmiz; birək Pərwərdigar bizni Misirdin küqlük bir qol bilən qıkarəjan. ²² Pərwərdigar kəz aldımızda uluq həm dəhəxtlik məjizilik əlamətlər wə karamətlərnə kərsitip, Pirəwning üstigə həm uning barlik əlisidikilərnig üstigə qüxürdi; ²³ U ata-bowilirimizəşa kəsəm iğip wədə kıləjan zeminni bizgə ata kılıp, uningoşa bizni baxlap kirixkə xu yərdin yetəkləp qıkarəjan. ²⁴ Pərwərdigar bizgə bu barlik bəlgilimilərnə tutuxni, Pərwərdigar Hudayimizdin kərkuxni tapilojan; U həlimizning daim yahxi boluxi wə bizning bügüncidək tirik saqlənoşandək, Uning panahida boluximiz üqün xundak tapiloşandur; ²⁵ wə Pərwərdigar Hudayimizning aldidə u bizgə tapiloşandək bu barlik əmlərgə əməl kılıxka kəngül bəlsək bu biz üqün həkkəniylik bolidu».

7

Butpərəs əl-millətlərnə zemindən yəkitix

¹ Pərwərdigar Hudaying seni həzir igiləxkə ketiwatқан zeminoşa baxlap kirgüzgəndin keyin, aldingdin kəp yat əl-millətlərnə, yəni Hittiyar,

■ **6:11** Kan. 8:9,10 ■ **6:13** Kan. 10:20; Mat. 4:10; Luğa 4:8 □ **6:16** «**Silər Pərwərdigar Hudayinglarni Massahta sinoqandək Uni sinimanglar**» — «Mis.» 17:2-7ni kərunğ. «Massah» degənnig mənişi «sinax». ■ **6:16** Mis. 17:2; Qəl. 20:3; Mat. 4:7; Luğa 4:12

Girgaxiylar, Amoriylar, Qanaaniylar, Pərizziyalar, Hiyiylar, Yəbusiylarni — səndin küqlük əl-millətlərnə həydiwetidu. ■ ² Əmdi Pərwərdigar Hudaying aldingda ularni kəlungə tapxuruxi bilən sən ularəğa hujum kəlungə, sən ularni təltəküs yökəting kerək; ular bilən heq əhdə təzixingə wə ularəğa heq rəhim kəlungə bolmaydu. □ ■ ³ Sening ular bilən nikahlixingə bolmaydu; sən kizingni ularning oşullirəğa berixingimu wə ularning kizini oşlungə elip berixingimu bolmaydu; ■ ⁴ qünki ular oşlungni Manga əgixixtin ezikturidu wə xuning bilən oşullirəğa baxka ilahlarəğa qokunidu; u qaqda Pərwərdigarning oşəzi silərgə kəzəlip, silərnə tezla yökətidu.

⁵ Sən ularəğa xundak muamilə kəlungə, ularning kurbangahlirini buzuwetinglar, but tüwrüklirini qəkiwetinglar, axərah butlirini kesiwetinglar wə oyma butlirini ot bilən kəydürüwetinglar; □ ■ ⁶ qünki silər Pərwərdigar Hudayinglarəğa pak-mukəddəs bir həlktursilər; Pərwərdigar Hudayinglar silərnə yər yüzidiki barlik baxka həlklərdin üstün kilip, Əzigə has bir həlk boluxka talliwəloğan. ■ ⁷ Pərwərdigarning silərgə mehür quxup silərnə talliwəloğini silərnə baxka həlklərdin kəp boləanlikinglar üqün əməs, əməliyətə silər barlik həlklər arisida əng az idinglar, ⁸ Pərwərdigarning silərnə səyginə səwəbidin wə ata-bowiliringlar aldida bərgən kəsimigə sadik boləanliki üqün Pərwərdigar silərnə küqlük kəp bilən kətkuzup, hərlük bədili tələp «kulluk makani»din, yəni Misir padixahi Pirəwnning kəlidin qikəroğan. □ ■ ⁹ Xunga silər Pərwərdigar Hudayinglarning bərhək Huda, wədisidə turəquqi Təngri ikənlirini bilixinglar kerək; Ü Əzini səyüp, əmlirini tutkanlarəğa ming dəwrgigə əzgərməs mehür kərsitip əhdəsidə turəquqidur; ■ ¹⁰ lekin Əzigə əqmənlərnə ixlirini əz bəxiəğa oşuk-axkarə quxürüp, ularni yökətidu; Əzigə əqmənlərnə hər birigə əzi kəloğan ixlirini ularning bəxiəğa oşuk-axkarə kəyturuxka həyal kilmaydu. ■ ¹¹ Silər Mən bügün silərgə tapiləğan əmr, bəlgilimilər həm həküməlgə əməl kəlix üqün ularni qing tutunglar.

Əhdini tutuxning bəht-bərikətliri

¹² Qokum xundak boliduki, bu bəlgilimilərgə kəlak selip, kəngül kəyup əməl kilisanglar, Pərwərdigar Hudayinglar ata-bowiliringlarəğa kəşəm bilən wədə kəloğan əhdə wə mehürni silərgə kərsitip turidu; ■ ¹³ Seni səyüp bərikətləp, ata-bowiliringəğa kəşəm bilən sanga berixkə wədə kəloğan zeminda turəzup kəpəytidu; xu yərdə pərzəntlirəgni, yərpərikəngdiki məhsulətlərnə, buşdiyəngni, yəngi xarabəngni, zəytn meyingni, kaliliringning nəslini wə kəyliringning kəzilirini bərikətləp kəpəytidu. □ ¹⁴ Sən barlik əllərdin ziyadə bəht-bərikət kərisən;

■ **7:1** Kan. 31:3 □ **7:2** «...ularəğa heq rəhim kəlungə bolmaydu» — bu əmr (wə uningə oşxap ketidəğan baxka barlik əmlər) toşruluk «koxumqə səz»imizni kərug. ■ **7:2** Mis. 23:32; 34:15; Qel. 33:52; Ya. 11:11 ■ **7:3** Mis. 34:16; 1Pad. 11:2 □ **7:5** «axərah» — «ayal butlar», bəkim butpərəslikkə bəşixlanəğan dərəhlilərdur. Dərəhlər bəkim but xəklidə oyuləğan yaki nəkixləngən boluxi mumkin. ■ **7:5** Mis. 23:24; 34:13; Kan. 12:2, 3 ■ **7:6** Mis. 19:5; Kan. 4:20; 14:21; 26:18; 28:9; 1Pet. 2:9 □ **7:8** «hərlük bədili tələp ...qikəroğan» — muxu sirlik səzlər toşruluk «koxumqə səz»imizdə əzrak tohtilimiz. ■ **7:8** Kan. 10:15 ■ **7:9** Mis. 20:5; Kan. 5:9 ■ **7:10** Nah. 1:2 ■ **7:12** Law. 26:3; Kan. 28:1 □ **7:13** «pərzəntlirə» — muxu yərdə ibranii tilidə «baliyatquning mewisi» bilən ipadilidur.

arangda, ar-ayal yaki mal-qarwang arisida heq tuoqmaslik bolmaydu; □ ■
 15 Pərwərdigar səndin barlik kesəllərni neri kilidu wə sən özüng kərgən Misirdiki dəhxtəlik wabalardin heqkaysisini üstünggə salmaydu, bəlki sanga oq boləjanlarəja salidu.

Aranglardiki barlik butpərəslik iz-қalduқlirini yokitix kerək

16 Sən Pərwərdigar sanga tapxurojan barlik həlqlərni yokitixing kerək; sən ularni kərgəndə, ularəja heq rəhim kılmaslıqing kerək, sən ularning ilahlırining kulluqəja kirməsliqing kerək; əgər xundak kılsang, bu ix sanga kiltak bolidu. □ 17 Əgər sən kənglüngdə: «Bu əllər məndin küqlük; mən kəndak kılıp ularni zeminidin koşliwetələymən?» — desəng, 18 ulardin kərkəma; Pərwərdigar Hodayingning Pirəwn həm barlik Misirliklarni kəndak kıləjanlıqini əsligin, 19 — yəni Pərwərdigar Hodaying seni xu yərdin qikirix üqün wasitə kıləjan, öz kəzüng bilən kərgən dəhxtəlik həküm-sinaklar, məjizilik alamətlər wə karamətlər, küqlük kəl wə sozuləjan biləkni məhkəm esingdə tut; Pərwərdigar sən kərkəwatқан barlik həlknimu xundak kilidu. ■ 20 Uning üstigə Pərwərdigar Hodaying taki ularning səndin yoxurunəjan қalduқliri yokitiləuqə ularning arisəja serik hərilərni əwətidu; □ ■ 21 Sən ulardin kərkəmaslıqing kerək; qünki Pərwərdigar Hodaying arangdidur; U uləuq wə dəhxtəlik bir İlahdur. 22 Pərwərdigar Hodaying xu əllərni aldingdin pəydirpəy həydəydu; sən ularni birakla yokitiwetəlməysən; birakla yokitiwətkən təkdirdimu, daladiki həywanlar kəpiyip, üstünggə basturup kelixi mumkin. 23 Ləkin aldingəja ilgiriləp mangəjiningdə Pərwərdigar Hodaying ularni қolungəja tapxuridu wə ularni parakəndə kılıp, yokitiləuqə dəkkə-dükkigə salidu. 24 U ularning padixahlirini қolungəja tapxuridu, sən ularning namlırinimu asman astidin yok kılısən; ularni yokatқuqə heqbir adəm aldingdə turalmaydu. 25 Silər ularning oyma butini ot bilən kəydürüwətinglar; kəz kiringlarni xularning üstidiki altun-kümүxkə salmanglar, ularni almanglar; bolmisa u silərgə kiltak bolidu; qünki u Pərwərdigar Hodaying aldida yirginqlik bir nərsidur. 26 Sən heqkəndak yirginqlik nərsini əyünggə elip kəlmə; bolmisa sən uningəja ohxax lənətlik nərsə bolup қalisən; sən uningdin қattik yirgən, uningəja mutlək nəprətlən; qünki u lənətlik bir nərsidur.

8

Pərwərdigarning təminatlırini əsləx

1 Mən silərgə бүgün tapiləjan bu barlik əmrlərgə əməl kılıxқа kəngül қoyunglar; xundak kıləjanda silər həyat bolisilər, kəpiyisilər wə Pərwərdigar ata-bowiliringlarəja қəsəm kılıp wədə kıləjan zeminəja kirip uni igiləysilər. 2 Pərwərdigar Hodaying seni təwən kılıp, kənglüngdə

□ 7:14 «sən barlik əllərdin ziyadə bəht-bərikət kərisən...» — muxu yərdə «sən» degən sөz Huda pütkül İsrailni bir adəmdək kərip, ularəja bir gəwdə süpitidə sөzləydu. «arangda, ar-ayal yaki mal-qarwang arisida...» — ibraniy tilida «arangda, məyli ərkəklər məyli ayallarda yaki mal-qarwang arisida...». ■ 7:14 Mis. 23:26 □ 7:16 «...ularni kərgəndə, kularəja heq rəhim kılmaslıqing kerək...» — ibraniy tilida «səning kəzüng ularni heq ayimisun...». ■ 7:19 Қan. 4:34; 29:3 □ 7:20 «serik hərə» — adətiki hərədin təhimu қong wə қaqқaq birhıl hərini kərsitixi mumkin. ■ 7:20 Mis. 23:28; Yə. 24:12

nemə barlikini, uning əmrlirini tutidioqan-tutmaydioqanlikingni biləy dəp seni sinax üqün bu kirik yil qəl-bayawanda yetəkligən yolni əsligin.

³ Dər wəxə u seni təwən kılıp, seni aq koyup, sən əslidə bilməydioqan, xundakla ata-bowiliring kərup bəkmioqan «manna» bilən ozuklanduroqan; U sanga insan pəxət yeməklilik bilənla əməs, bəlki Pərwərdigar Hudayingning əozzidin qıkkən barlik səzliri bilənmu yaxaydioqanlikini bildürüx üqün xundak kildi. □ ■ ⁴ Bu kirik yilda kiyim-keqiking konirimidi, putung ixxi p kətmidi. ■ ⁵ Sən xuni bilip koyoyinki, adəm öz oolpini tərbiyiligəndək, Pərwərdigar Hudaying seni tərbiyiləydu; □ ⁶ Xunga sən Uning yollirida mengip wə Uningdin qorqup, Pərwərdigar Hudayingning əmrlirini tutkın. ⁷ Qünki Pərwərdigar Hudaying seni yaxhi bir zeminə — erik-ekinliri, bulakliri wə jiloə-dənglərdə uroqup qıqıdioqan uluq suliri bar bir zeminə — ⁸ buoqday wə arpa, üzüm talliri, ənjür dərəhliri wə anarliri bar bir zeminə, zəytun dərəhliri wə həsəl bar bir zeminə, ⁹ — sən həqnemidən kəmlilik tartmay ozukluk yəydioqan bir zeminə — taxliri tēmür, taqliridin mis kolaydioqan bir zeminə yetəkləp kiridu; ¹⁰ sən xu yərdə yəp toyunisən wə Pərwərdigar Hudaying sanga ata kıləqan xu yaxhi zemin üqün uningə təxəkkür-mədhıy eytisən.■

¹¹ Mən sanga bügün tapilioqan Pərwərdigar Hudayingning əmrliri, bəlgilimiliri həm həkūmlirini tutmaslıktın, Uni untup kəlixtin həzi bol; ¹² holmisa, sən yəp toyunoqandin keyin, esil oyləni kurup ularda olturaklaxkəndin keyin, ¹³ kala-koy padiliring kəpiyip, altun-kūmüxüng, xundakla sening barliking kəpəyğəndin keyin, ¹⁴ kənglüng məqrurlinip seni Misir zeminidin, yəni «küllük makani»din qıkirip kutkuzəqan Pərwərdigar Hudayingni untuysən; ¹⁵ (U seni bipayan wə dəhxətlik qəl-bayawandin, yəni zəhərlik yılanlar wə qayanlar kaplap kətkən, susirap kəşjirap kətkən bir qəl-bayawandin yetəkləp qıkkən, xu yərdə sanga qakmaq texidin su qıkirip bərgən, □ ■ ¹⁶ seni özini təwən tutsun dəp sinap, sanga ahir rahət-bərikət kərsitix üqün qəl-bayawanda ata-bowiliring kərup bəkmioqan «manna» bilən ozuklanduroqan) ■ ¹⁷ — əgər uni untusang, kənglüngdə: «Əz küqüm, öz kolumning kudriti meni muxu dələtkə erixtürgən» deyixing mumkin. ¹⁸ Xunga Pərwərdigar Hudayingning Əzi seni dələtkə erixtürgüqi kudrətni bərgüqi ikənlikini əsləp, Uni esingdə tut; xuning bilən u ata-bowiliringə kəsəm kılıp wədə kıləqan əhdini bügünki kündikidə məhkəm kildu. ¹⁹ Əgər sən Pərwərdigar Hudayingni qaçaniki untusang, baxka ilahlarə əğəxsəng, ularning kullukida bolup ularə bax ursang, mən silərgə bügün xu agahni bəyəki, xundak boliduki, silər təltəküs halak bolisilər. ²⁰ Pərwərdigar kəz aldinglarda yəqitiwatқан əllərdək silərmu yəqitilisilər; qünki silər Pərwərdigar Hudayinglarning awazioq kulak salmioqansilər.

9

□ **8:3 «manna»** — bu ix toqruluk «Mis.» 16-babni kəring. «... Hudayingning əozzidin qıkkən barlik səzliri» — ibranıy tilida «...Hudayingning əozzidin barlik qıkkənliiri». Oqurmənləring esidə barki, Adəm ata əslidə «Hudaning nəpisi» bilən həyatka erixti. ■ **8:3** Mis. 16:14,15; Mat. 4:4; Luqa 4:4 ■ **8:4** Kan. 29:6; Nəh. 9:21 □ **8:5 «Sən xuni bilip koyoyinki...»** — ibranıy tilida «Sən kəlbində xuni bilginki...» ■ **8:10** Kan. 6:11,12 □ **8:15 «zəhərlik yılanlar...»** — ibranıy tilida «otluk yılanlar». ■ **8:15** Mis. 17:6; Qel. 20:11; Zəb. 78:15-16; 114:8 ■ **8:16** Mis. 16:14,15

Hudaning әllәrni Қanaan zeminidin һәydixining sәwәbi

1-2 Angla, i Israil! Sән bügün өзүngdin qong wә küqlük әllәrgә igә bolux üqün, sepilliri asmanğa taқixidiqan qong xәhәrlәrni igilәx üqün, Anakiylarни qoqlap qikirix üqün Jordan dәryasidin әtisән (sән ularни bilisән, ular тоqruluk «kim Anakiylar aldida turalisin!» dәp angliqansән). ■ 3 Sән bügünki күndә xuni bilip koyojinki, sening aldingda mangoquqi Pәrwәrdigar Hudayingning Özidur, U yalmap yutkuqi ottur; u muxu әllәrni һalak қilidu, aldingda ularни tezdin yikitidu; sән ularning tәwәlikini igilәp, Pәrwәrdigar sanga eytkәndәk ularни tezdin yokitisән. ■ 4 Pәrwәrdigar ularни aldingdin һәydigәndә sән kәnglүngdә: «Һәққaniylikim sәwәbidin Pәrwәrdigar meni zeminni igilәx üqün uningğa yetәklәp kirdi» demigin; һәki xu әllәrning rәzilliki түpәylidin Pәrwәrdigar sening aldingda ularни tәәllukatidin mәhrum қilidu. 5 Sән ularning zeminiqә kirip uni igilixing sening һәққaniy bolqanliқingdin yaki kәnglүngning duruslukidin әmәs, һәki bu әllәrning rәzillikidin wә Pәrwәrdigar ata-bowiliring Ibrahim, Ishaq wә Yaqupқа kәsәм қilqan sәzigә әmәl қilix üqünmu Pәrwәrdigar Hudaying ularни sening aldingda tәәllukatidin mәhrum қilidu. ■ 6 Әmdi xuni bilip koyojinki, Pәrwәrdigar Hudaying bu yahxi zeminni sanga miras қilqini sening һәққaniyliқingdin әmәs, qünki sән әsli boyni қattiq bir һәққән.

Israilning jaһilliki

7 Әmdi sening qәl-bayawanda Pәrwәrdigar Hudayingni қandәk qәzәplәndürgәнliқingni esingdә tutқin — Uni untuma. Sән Misir zeminidin qikqan күndin beri taki bu yәrgә kәlgüqә Pәrwәrdigarqә asiyliқ қilip қәlding. ■ 8 Silә Hqәrb teqida Pәrwәrdigarni qәzәplәndürgән wә Pәrwәrdigar silәrgә aqqiқlinip, silәrni һalak қilmaqci boldi. ■ 9 Xu qaqda mән tax tahtaylarnи, yәni Pәrwәrdigar silә bilән tüzqән әhdә tahtaylirini tapxuruwelix üqün taqқа qikqanidim; mән taqda қirik keqә-kүndüz turdum (mән nә tamәk yemidim, nә su iқmidim); ■ 10 Xuning bilән Pәrwәrdigar manga Öz barmiqi bilән pütкән ikki tahtayni tapxurdi; ularda Pәrwәrdigar taqda ot iqidә silәrgә sәzliqән qaqda, jamaәt yiqiloqan күni eytkән barliқ sәzlәр pütülqәnidi. □ ■ 11 Wә xundaқ boldiki, қirik keqә-kүndüz әtүp, Pәrwәrdigar manga ikki tax tahtay, yәni әhdә tahtaylirini bәrdi. 12 Wә Pәrwәrdigar manga: «Ornungdin turqini, muxu yәrdin qүxkin; qünki sән Misirdin қiqarqan һәққing әzlrini bulqidi; ular tezla Mән ularqә tapiloqan yoldin qәtnәp әzlrigә қuyma bir butni yasidi» dedi. 13 Pәrwәrdigar manga sәz қilip: «Mән bu һәққni kәrүp yәttim; mana, u boyni қattiq bir һәққtur. ■ 14 Meni tosmә, Mән ularни yokitimән, ularning namini asmanning tegidin әqürүwetimән wә xundaқ қilip, seni ulardin qong wә uluq bir һәққ қilimән» — dedi. ■ 15 Mән burulup, taqdin qүxtüm; taq bolsa ot bilән yalkunlawatatti; ikki әhdә tahtiyi ikki қolumda idi. 16 Mән kәrdüm, mana silә Pәrwәrdigar Hudayinglar aldida gunәh қilipsilәr; silә sәzliqlar üqün қuyma bir moza-yни yasipsilәr; silә tezla Pәrwәrdigar silәrgә tapiloqan yoldin qәtnәp

■ 9:1-2 Qel. 13:32,33 ■ 9:3 Қан. 4:24; Ibr. 12:29 ■ 9:5 Yar. 12:7; 13:15; 15:7; 17:8; 26:4; 28:13 ■ 9:7 Mis. 14:11; 16:2; 17:2; Qel. 11:4 ■ 9:8 Mis. 32:4; Zәb. 106:19-21 ■ 9:9 Mis. 24:18; 34:28 □ 9:10 «Өz barmiqi bilән pütкән...» — ibranij tilida «Hudaning barmiqi bilән pütкән». ■ 9:10 Mis. 31:18 ■ 9:13 Mis. 32:9; 33:3; 34:9; Қан. 10:16; 31:27; 2Pad. 17:14 ■ 9:14 Mis. 32:10; Zәb. 106:23

ketipsilar. ¹⁷ Mən ikki tahtayni ikki qolumoşa elip, qөрүp taxlap, ularni көz aldinglarda qеқiwәttim. ¹⁸ Silә Pәrwәrdigarni oјәzәplәndürүp barlık өtküzgән gunahınglar, yәni Pәrwәrdigarning nәziridә rәzil bolojanni қilojınglar üqün, yәnә awwalkidәk Pәrwәrdigar aldida yiqilip, қirik qeқә-kündüz düm yattim (mән heq nәrsә yemidim, su iqmidim) □

¹⁹ qünki mән Pәrwәrdigarning silәrni yökıtidiojan қattık oјәzipi hәм kәhridin қorқtum. Pәrwәrdigar xu qәoјdimu mening tilikimni anglidi.

²⁰ Pәrwәrdigar Hәrundin oјәzәplinip, unimu yökәtmәqçi boldi; mән Hәrun üqünmu dua қildim. ²¹ Mән silәrning gunahınglarını, yәni yasiojan mozayni elip uni otta köydürdüm wә uni yanjip kukum-talkan қilip eziwәttim; uning toјisini elip taoјdin qүxıdijojan erik süyigә qeқiwәttim

■ ²² (silәr yәnә Tabәrah, Massah, Kibrot-Hattawahdimu Pәrwәrdigarni oјәzәplәndürdünglar. ■ ²³ Pәrwәrdigar silәrni Qadәx-Barneadin *Qanaanoşa* mangdurmaqçi bolup silәrgә: «Qıqip, Mән silәrgә tәkdım қilojan zeminni igilәnglar» — degәndimu, silә Uning sözigә қarxi қıqip asiylik қildinglar, nә Uningoşa ixәnmidinglar, nә awazioşa heq қulak salmidinglar. □ ■ ²⁴ Mән silәrni tonuojan күndin tartip silә Pәrwәrdigar Hudayinglaroşa asiylik қilip kәdinglar).

²⁵ Xuning bilән mән axu qәoјda Pәrwәrdigar aldida özümni yәrgә etip yәnә қirik qeқә-kündüz düm yattim; dәрwәkә düm yattim; qünki Pәrwәrdigar silәrgә қarap «ularni yökıtimән» degәnidi. ²⁶ Xunga mән Pәrwәrdigaroşa dua қilip: «I Rәb Pәrwәrdigar, Sән Öz uluolukung arқilik Özüng üqün hәrlük bәdili tәlәp setiwalojan, Misirdin күqlük қolung bilән qıqarojan Öz hәlkıng bolojan mirasingni yökәtmioјaysән; □ ■ ²⁷ Öz қulliring İbrahim, Ishәk wә Yakupni esingdә tutқaysән; bu hәlkıng baxbaxtaklıқioşa, ularning rәzilliki yaki gunahioşa қarımioјaysән; ²⁸ bolmisa, sән bizni elip қıққан xu zemindikilәr: «Pәrwәrdigar bu hәlkni ularoşa wәdә қilojan zeminni igilәxkә elip kirәlmәydiojanlıki üqün wә ularoşa nәprәtlәngini tüpәylidin ularni qәl-bayawanda yökıtxқа *Misirdin* қıқardi» — dәydu.■

²⁹ Qandәklә bolmisun, ular zor күqүng wә uzartilojan bilikıng bilән *Misirdin* qıqarojan hәlkıng wә sening mirasingdur» — dedim.

10

Yengi pursәt

¹ Xu qәoјda Pәrwәrdigar manga: «Özüng üqün awwalkidәk ikki tax tahtayni oyup қıqip, taoјқа yenimoşa kәl. Özünggә yәoјaqtin bir sanduқ yasioјın. ■ ² Mән bu tahtaylaroşa sән qeқiwәtkән awwalkı tahtaylardiki sözlәrni yazımән; sән ularni sanduққа қoyisән» — dedi.

³ Xuning bilән mән akatsiyә yәoјıqidin bir sanduқ yasidim, awwalkidәk ikki tax tahtay oyup қıқtim; ikki tahtayni qolumda ketürүp taoјқа қıқtim.

⁴ Pәrwәrdigar әslridә ot iqidin taoјda jamaәt yioјilojan күndә silәrgә eytkән xu on әnnini awwalkı pütüktәk tahtaylaroşa yazdi; Pәrwәrdigar

□ 9:18 «mән heq nәrsә yemidim...» — ibraniy tilida «mән heq nanni yemidim...». ■ 9:21 Mis. 32:20 ■ 9:22 Mis. 17:7; Qәl. 11:1,4,34 □ 9:23 «Uning sözigә қarxi қıqip...» — ibraniy tilida: «Uning awazioşa қarxi қıqip...». ■ 9:23 Qәl. 13:3; 14:1 □ 9:26 «Öz hәlkıng bolojan mirasing» — «Hudaning mirasi» muxu yәrdә Öz hәlkını kәrsitidu. Mәsilән, «Mis.» 34:9ni көrүng. ■ 9:26 Mis. 32:11; Qәl. 14:13 ■ 9:28 Mis. 32:12; Qәl. 14:16 ■ 10:1 Mis. 34:1

ularni manga tapxurdi. □ ⁵ Мән бурулуп таоқдин қүхүп таhtaylarni өзүм yasioян sandukқа қoyдум; Пәрwәrdigar manga tapilioјinidәk ular tehi uningda turmaqta.

Qel-bayawandiki sәpәrning hatimisi

⁶ Xu qaoqda Israillar Bәerot-Bәnә-Yaakandin Mosәrahқа yol elip mangdi; Hәrun xu yәrdә әldi wә xu yәrdә dәpnә қilindi; uning oqlı Әliazar uning ornini besip kaһinlik қildi. ■ ⁷ Israillar xu yәrdin Gudgodaһқа, andin Gudgodahtin Yotbataһқа sәpәr қildi (Yotbataһ erik-ekini mol yәrdur). ■

⁸ Xu qaoqda Pәрwәrdigar әhdә sanduқini ketürүkkә, Pәрwәrdigarning aldida hizmitidә turup uning namida bәht-bәrikәt tilәxkә Lawiy қәbilisini özigә tallap ayridi. Wә бүgүngә қәdәr xundaқ boluwatidu. ⁹ Xunga Lawiy қәbilisining *Israil* kerindaxliri iqidә nesiwisi yaki mirasi yoқtur; Pәрwәrdigar uningоја eytkandәk, Pәрwәrdigar Özi uning mirasidur. □ ■

¹⁰ Mән әmdi awwalkı künlәrdikidәk kirik keqә-kүndüz Pәрwәrdigar aldida taoqda turdum; Pәрwәrdigar xu qaoqdimu tilikimgә қulak saldi; u silәrni yoқatmidi. ■ ¹¹ Pәрwәrdigar manga: «Ornungdin tur, hałkni baxlap aldida yol aloјin; xuning bilән ular Mән ularоја taқdim қilixқа ata-bowilirioја қәsәm қilip wәdә қilојan zeminni igilәx үqün uningоја kirsun» — dedi.

Pәрwәrdigarni sөygin, hałkni sөygin

¹²⁻¹³ Әmdi, i Israil, Pәрwәrdigar Hudaying sәndin nemә tәlәp қilidu? — Hałing yaхhi bolsun dәp mening бүgün silәrgә muxu tapilioјanlirimdin baxқа nәrsini tәlәp қilarmu? — Uning tәlәp қilојini bolsa Pәрwәrdigar Hudayingdin kоrқup, Uning kәrsәtkән barlık yollirida mengip, Üni sөyүp, pүtkül қәlbing wә pүtkül jening bilән Pәрwәrdigar Hudayingning hizmitidә bolup, Pәрwәrdigarning әmrliri wә bәlgilimilirini tutuxtın ibarәt әmәsmu? ■

¹⁴ Mana, asmanlar wә asmanlarning asmini Pәрwәrdigar Hudayingоја мәnsuptur; yәр yüzi wә uningdiki һәmmә nәrsilәrmu Uningоја мәnsuptur. ■ ¹⁵ Hałbuki, Pәрwәrdigar pәkәt ata-bowiliringlardin sөyünүp, ularni sөydi wә xuning bilән бүgүnkidәk barlık әllәr arisidin ata-bowiliringlarning keyinki nәslini, yәni silәrni tallidi. ¹⁶ Xunga kәnglүnglarni haәnilik қilinglar, boynunglarni yәнә қattik қilmanglar. ■

¹⁷ Qünki Pәрwәrdigar Hudayinglar hudalarning Hudasi, räblәrning Rәbbi, uluо Ilaһ, Qudrәtlik wә Dәhxәtlik Boloquқi, insanlarning yüz-hatirisini қilmiоquқi, һeққandaқ parini almiоquқidur; ■ ¹⁸ U yetim-yesir wә tul hotunlarning dәwasini soraydu, musapirni sөyүp uningоја yemәk-iqmәk wә kiyim-keqәkni bәrgүqidur. □ ¹⁹ Xunga silәrmu musapirni sөyүxunglar kerәk; qünki silәrmu Misir zeminida musapir idinglar.

□ **10:4** «on әmr» — ibranıy tilida «on sөzni». ■ **10:6** Qel. 20:28; 33:30,38 ■ **10:7** Qel. 33:32,33 □ **10:9** «Lawiy қәbilisining... nesiwisi yaki mirasi yoқtur» — Qanaan zeminiоја kirgәndin keyin Lawiyлар wә kaһinlarning (baxқа қәbililәrningkidәk) xәhsiy yәр-zemin yaki xәһәrliri bolmaydu. Ulardiki һәрbir aliğa Israillarning xәһәrliri iqidin birәr turar jay berilidu.

■ **10:9** Qel. 18:20-32; Қan. 18:1; Әz. 44:28 ■ **10:10** Қan. 9:18, 19 ■ **10:12-13** Қan. 6:5; Mat. 22:37; Luka 10:27 ■ **10:14** Yar. 14:19; Zәb. 24:1; 115:16 ■ **10:16** Mis. 32:9; 33:3; 34:9; Қan. 9:13; Yәр. 4:4 ■ **10:17** 2Tar. 19:6, 7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Әf. 6:9; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17; Wәһ. 17:14 □ **10:18** «yetim-yesir» — ibranıy tilida «atisizlar».

²⁰ Sən Pərwərdigar Hudayingdin kərkkün; sən Uning ibaditidə boləqin, Uningə baqlanəqin wə *pəkət* Uning namidila kəsəm iğkin. ■ ²¹ U sən üqün öz kəzünq bilən kərgən bu uluq wə dəlxətlik ixlarni kıləqan; U sən mədhıyiləydiəqan, sening Hudayingdur; ²² ata-bowiliring jəmiy yətmix jan Misirəqa qüxkənidi; wə hazır Pərwərdigar Hudaying seni asmandiki yultuzlardək kəp kildi. □ ■

11

Hudaəqa itaətmən boluxning bəht-bərikiti

¹ Əmdi sən Pərwərdigar Hudayingni səygin, Uning tapiliəqini, bəlgilimilirini, həkümlirini həm əmrlirini izqil tutqin. ²⁻³ Xu ixlarni bəgün esinglarda tutunglar; qünki mən Pərwərdigar Hudayingning jaza-tərbiyisi, uluqluqi, küqlük kəli wə uzartiləqan bilikini, Misir zemində Misir padixahı Pirəwngə həm uning pütkül zemini üstigə kərsətkən məjizilik alamətliri wə kıləqanlirini kərmigən baliliringlarəqa səzliməymən □ ⁴ (qünki ular *Pərwərdigarning* Misirning qoxuni, ularning atlıri, ularning jəng hərwiliriəqa kıləqan ixliri, yəni Kizil Dengizning suliri bilən ularni oqərk kılıp, üzül-kesil həlak kıləqanliqi, □ ⁵ Uning silər muxu yərgə kəlgüqə silərgə nemə kıləqanliqi, ⁶ Uning Rubənninq əwladi, Eliabning oqulliri Datan wə Abiraməqa nemə kıləqanliqi, yəni pütün Israillər arisida yər yüzining əqzini qandək eqip ularni ailisidikiliri wə qədirliri bilən qoxup barlık təəllukatlıri bilən yutuətkənlikini kərmigənidi); ■ ⁷ *mən bəlki silərgə səz kılimən*; qünki silərninq kəzlıringlar Pərwərdigar kıləqan barlık uluq ixlarni kərdi.

Wədə kılinoqan zeminning mol baylıqliri

⁸ Əmdi, mən silərgə bəgün tapiliəqan barlık əmrlərnini tutunglar; xundək kılənglar küqlinip, hazır etüp igiliməkqi boləqan zeminoəqa kirip uni igiləysilər ⁹ wə Pərwərdigar ata-bowiliringlarəqa kəsəm kılıp ularəqa həm əwladlıriəqa bərixə wədə kıləqan zemində, yəni süt bilən həsəl eqip turidiəqan mənəbt bir zemində turup uzun əmür kərisilər. ¹⁰ Qünki silər igiləxkə kırıdiəqan xu zemini silər qıkkən Misir zemində dək əməs; u yər bolsa, silər uningəqa uruk qaqkəndin keyin putunglar bilən suəqiridiəqan kəktatlıktək zəmin idi; □ ¹¹ biraq silər igiləxkə etidiəqan xu zemini bolsa taəj-jiləqiliri boləqan bir zemindir; u asmandiki yəmoqurdin su iqidu, ¹² u Pərwərdigar Hudaying Əzi əzizləydiəqan bir zemindir; qünki Pərwərdigar Hudayingning kəzlıri yilning bəxidid yilning ahiriəqəqə üzülksiz uningəqa tikilidu. ¹³ Xundək boliduki, silər Pərwərdigar Hudayinglarni səyüp, pütkül kəlbınglar wə pütkül jeninglar bilən uning ibaditidə bolux üqün mən silərgə bəgün tapiliəqan əmrlərgə kəngül qoyup

■ **10:20** Kan. 6:13; 13:4; Mat. 4:10; Luqa 4:8 □ **10:22** «ata-bowiliring jəmiy yətmix jan Misirəqa qüxkənidi...» — yaqi «ata-bowiliring yətmix jan bilən Misirəqa qüxkənidi...». ■ **10:22** Yar. 15:5; 46:27; Mis. 1:5; Ros. 7:14 □ **11:2-3** «xu ixlarni bəgün esinglarda tutunglar...» — ibraniy tilida «xu ixlarni bəgün bilinglarki,...». □ **11:4** «...Pərwərdigarning Misirning qoxuni,,ni .... üzül-kesil həlak kıləqanliqi» — ibraniy tilida «Pərwərdigarning Misirning qoxuni.ni ...taki bəgüngə kədər həlak kıləqanliqi» — bu ibarə ularning tüptin həlak kıləqanliqini təkitləydu. ■ **11:6** Qəl. 16:31; 27:3; Zəb. 106:16-17 □ **11:10** «putunglar bilən suəqiridiəqan zəmin» — Misirdə etizlər (bəgüngə kədər) insanning puti bilən aylanduridiəqan bir hil addiy nasus bilən suəqirilidu.

kulak salsanglar, ¹⁴ U: «Mən zeminlərlərə öz pəslidə yamoqur, yəni dəslepki wə keyinki yamoqurlarni ata kilmən; xuning bilən axliqliringlar, yengi xarabinglar wə zəytun meyinglarni yioqalaysilər; □ ¹⁵ Mən xundakla mal-waranliring üçün ot-qəp berimən; sən yəp-iqip toyunisən» — dəydu.

Itaət mən bolux wə balilaroşa tərbiyə berixning bəhti

¹⁶ Kəlbingerlar aldinip, baxka ilahlarning kulluqioşa kirip, ularoşa qokunup kətməslikinglar üçün özünqlaroşa həzi bolunglar; ■ ¹⁷ bolmisa, Pərwərdigarning oəzipi silərgə kəzoqilip, yamoqur yəqmasliki üçün asmanlarni etiwetip yamoqur yəqdurmaydu, tupraq məhsulatlırini bərməydu wə Pərwərdigar silərgə ata kiliديوان munbət zemindin yokitilisilər.

¹⁸ Silər mening bu səzlimni kəlbingerlaroşa pükup jeninglarda saklanglar, kolunglaroşa əslətmə-bəlgə kilip tengiwelinglar, pexanənglərgə kaxkədək simwəl kilip ornitiwelinglar; ■ ¹⁹ Silər ularni baliliringlaroşa əgitisilər; əyde olturoqininglarda, yolda mengiwatqininglarda, yatqininglarda wə orundin kopqininglarda ular toquruluk səzlənglar; ■ ²⁰ Ular ni əyünglərdiki kexəklərgə wə dərwaziliringlaroşa pütup koyunglar. ²¹ Xuning bilən silərnin Pərwərdigar ata-bowiliringlaroşa berixkə kəsəm kilip wədə kioşan zeminda turidioşan künliringlar wə baliliringlarning künliri uzun bolidu, yər yüzidiki künliringlar asmanın künliridək bolidu. □ ²² Mən bügünki kündə silərgə tapilioşan bu pütkül əmrni ihlas bilən tutsanglar, yəni Pərwərdigar Hudayinglarni səyüp, uning barliq yollirida mengixinglar bilən uningə bəqlansanglar, ²³ undakta Pərwərdigar silərnin kəz aldinglarda bu barliq əllərnə zemindin məhrum kilip həydeydu wə silər özünqlardın qong wə küqlük əllərnin təəllukatini igiləysilər. ²⁴ Tapininglar dəsşigən hər bir jay silərnin qı bolidu; qədrənglər qəl-bayawandın tartip, Liwanəşiqə wə Əfrat dəryasidin Ottura Dengizəşiqə bolidu. □ ■ ²⁵ Həqkim aldinglarda turalmaydu; Pərwərdigar Hudayinglar silərgə eytkinidək, silərdin boləşan kərkunq wə dəhətni silər dəsşigən barliq jaylar üstigə salidu.■

Musa «bəht-bərikət wə lənət»ni İsrailning aldioşa koyidu

²⁶ Mana, mən bügün aldinglaroşa bəht-bərikət wə lənətni koyimən; ²⁷ Mən silərgə bügün tapilioşan Pərwərdigar Hudayinglarning əmrlirigə itaət kilsanglar, bəht-bərikət bolidu; ²⁸ Pərwərdigar Hudayinglarning əmrlirigə itaət kilmisanglar, bəlkə silər tonumioşan baxka ilahləroşa əgixip, mən bügün tapilioşan yoldın qətnəp kətsənglar, silərgə lənət quxidu.

²⁹ Xundak kixinglar kərkəki, Pərwərdigar Hudayinglar silərnə silər igiləxkə kiridioşan zeminoşa elip kirgəndin keyin, bəht-bərikətni Gərizim

□ **11:14 «dəslepki wə keyinki yamoqurlar»** — «dəslepki yamoqurlar» 10-ayda yəşidu wə tupraq yumxilitixi bilən yər həydeəxkə andin uruq qəqixkə mumkin bolidu. «keyinki yamoqurlar» bolsa Kanaanda 3- yəki -4-ayda yəşip, ətiyazliq ziraətlərnə pixurux rolını oynaydu. Xunga hər bir dəhkan «keyinki yamoqur»ə qəxnadur, ular uni bək kədiriləydu. ■ **11:16** Kan. 8:19 ■ **11:18** Kan. 6:6, 8 ■ **11:19** Kan. 4:9; 6:7 □ **11:21 «yər yüzidiki künliringlar asmanın künliridək bolidu»** — məni bəlkim künlər kəp həm bəhtlik bolidu, dəşndək boluxi mumkin. Baxka birnəqqə hil tərcimiliri uqrixə mumkin. □ **11:24 «Ottura Dengizəşiqə...»** — İbrani tilida «kəyni dengizəşiqə...». ■ **11:24** Yə. 1:3; 14:9 ■ **11:25** Mis. 23:27

teoqi üstidə wə lənətni Əbal teoqi üstidə turup jakarlaysilər. □ ■ ³⁰ Bu *taoqlar* İordan dəryasınının qarxi tərpidə, Gilgalning udulidiki Arabah tüzənglikidə turuwatқан Қанааниylarning zeminida, məşqrib yoluning arқisidə, Morəhtiki dub dərəhlirigə yekin yərdə əməsmu?

³¹ Qünki silər Pərwərdigar Hudayinglar silərgə təqdim қилиwatқан zeminni igiləx üçün uningə kirixkə İordan dəryasidin ötisilər; silər dərwəkhə uni igiləysilər wə uningda olturaklıxisilər. ³² Silər mən ald-inglarə qoyoğan bu barlık həkümlər wə bəlgilimilərgə əməl қilixkə kəngül qoyunglar.

12

Huda tallaydioğan jayda, muқəddəshanida ibadət қilix

¹ Ata-bowiliringlarning Hudasi boloğan Pərwərdigar silərnin igilixinglarə beridioğan zeminda turəanda, yər yüzidiki barlık күnliringlarda kəngül qoyup tutuxunglar kerək boloğan bəlgilimilər həm həkümlər mana munulardur: —

² Silər həydəp qıkaroğan əllərnin egiz taoqlar, dənglər wə hər bir yexil dərəh astidiki öz iləhlirining қulluқida boloğan ibadətgaһlirini təltəküs yoқitixinglar kerək; ■ ³ Ularning қurbangahlirini buzunglar, but түwrüklerini qəqinglar wə axərahlirini ot bilən köydürüwetinglar; iləhlirining oyma məbudlirini kesip taxlanglar; ularning isim-namlirininu xü yərdin yoқitixinglar kerək. ■

⁴ Silər Pərwərdigar Hudayinglarning hizmitidə ulardək қilmanglar,

⁵ bəhki Pərwərdigar Hudayinglar Öz namini tikləx üçün barlık qəbililiringlarning zemini arisidin tallioğan, Öz turaloқusi boloğan jayni izdənglar, xü yərgə kelinglar; ■ ⁶ xü yərgə silər köydürmə wə inaklık қatarlık қurbanlıqinglarni, məhsulatlıringlardin ondin biri boloğan əxrilərnı, қолunglardiki kətürmə hədiyələri, қəsəmgə baoқlık hədiyələri, ihtiyariy hədiyələri wə qoy-kala padiliringlarning tunji balilirini əkilisilər;

⁷ Silər ailəngdikilər bilən qoxulup xü yərdə Pərwərdigar Hudayinglarning aldida ziyapət қilinglar, silər Pərwərdigar Hudayinglar silərnı bərikətligən қол əmgikinglarning mewisidin xadlin-isilər. □ ⁸ Silər biz бүgün қiləjnimizdək, yəni hər biringlar öz bilgininglarqə қiləjninglardək қilmaslıqinglar kerək; ⁹ Qünki Pərwərdigar Hudayinglar silərgə beridioğan aramlık həm mirasqə tehi yetip kəlmidinglar.

¹⁰ Birəк silər İordan dəryasidin ötүp, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə miras қilip beridioğan zeminoға olturaklıxқandin keyin, xundakla u silərnı ətrapinglardiki barlık dүxmənliringlardin қutқuzup aram bərgəndin keyin, silər tinq-aman turəanda, ¹¹ xü qaoqda Pərwərdigar Hudayinglar Öz namini qoyidioğan bir jay bolidu; silər xü yərgə köydürmə wə inaklık қatarlık қurbanlıqinglarni, məhsulatlıringlardin ondin biri boloğan əxrilərnı, қолunglardiki kətürmə hədiyələri wə Pərwərdigarə atəp қəsəm қiləoğan esil hədiyələri əkilisilər; ■ ¹² wə Pərwərdigar Hudayinglar

□ **11:29** «Gərizim teoqi üstidə... wə .. Əbal teoqi üstidə turup jakarlaysilər» — ibranıy tilida «Gərizim teoqi üstigə... wə .. Əbal teoqi üstigə qoyusilər». Bu yərlərdə əhdidiki bəht-barikətlər wə lənətlər jakarlinidu həm tax üstigə pütüldü. Muxu ixning təpsilatlırı 27-28-bablarda wə «Yəxua» 8:30-35də təpildü. ■ **11:29** Қан. 27:12,13; Yə. 8:33 ■ **12:2** Mis. 34:12,13; Қан. 7:5 ■ **12:3** Ҳак. 2:2 ■ **12:5** 2Tar. 7:12 □ **12:7** «қол əmgikinglarning mewisidin...» — ibranıy tilida «қолunglardiki oқəttin...» ■ **12:11** 1Pad. 8:29

aldida xadlinisilär, yəni silär, oşul-kizliringlar, qul-dedäklinglar wə silär bilən bir yərdə turuwatқан Lawiylar (qünki ularning aranglarda heçqandaқ nesiwisi yaki mirasi yoktur) hөmminglar xadlinisilär. □ ■

13 Sən köydürmə qurbanliқliringni udul kəlgən jaylarda қилmaslik üqün kengid köyoқin; 14 Pəқət Pərwərdigar hөmmə kəbililiringning zeminliri arisidin tallioқan jayda köydürmə qurbanliқliringni қил wə xu jayda mening sanga barliқ tapilioқinimoқa əməl қил.

15 Halbuki, sən kənglүng tartқiniqə Pərwərdigar Hudaying seni bərikətligini boyiqə xəhər-yeziliringda halal haywanlarni soyup (huddi jəran yaki keyik gөxidin yegəngə ohxax), gөx yesəng bolidu; məyli pak, məyli napak kixilər bolsun ularning gөxini yesə bolidu. □ 16 Silər pəқət uni kəni bilən qoxup yeməslikinglar kerək; silər kənini su tökkəndək yərgə töküwetixinglar kerək. ■ 17 Sən axliқtin, yengi xarabtin, zəytun meydin ondin biri boləqan əxriliringni yaki kala-qoy padiliringning tunji balilirini, yaki kəsəmgə baqliқ hədiyəliringni, ihtiyariy hədiyəliringni yaki қолungdiki kətürmə hədiyəliringni xəhər-yeziliringda yeməsliking kerək; □ 18 bəlki bularni Pərwərdigar Hudaying aldida, Pərwərdigar Hudaying tallaydioқan jayda yeyixing kerək, yəni sən, oşlung, kizing, қuldədiking wə sən bilən bir yərdə turuwatқан Lawiylar birgə yesəng bolidu; wə sən Pərwərdigar Hudaying aldida əmgikingning barliқ mewisidin xadlinisən. □ 19 Özүnggə hezi boləqinki, sən zeminda turoқan barliқ künliringdə Lawiylardin waz kəqməsliking kerək.

Қanni yeməslik kerək

20 Pərwərdigar Hudaying sanga wədə қилоandək qəraliringni kəngəytкəndə, sən kənglүng tartip: «gөx yəymən» desəng, sən kənglүngning tartқiniqə gөx yesəng bolidu. ■ 21 Əgər Pərwərdigar Hudayinglar Öz namini қoyuxқа tallaydioқan jay səndin bəк yirak bolsa, sən Pərwərdigar sanga təқdim қилоandək kala-qoylardin elip soyisən; mən sanga tapilioқandək ularni soyisən wə xəhər-yeziliring iқidə kənglүng tartқiniqə бооuzlap yəysən. □ 22 Jəran yaki keyik yegəndək ularni yəysən; məyli pak məyli napak kixilər bolsun uning gөxidin yesə bolidu.

23 Pəқət xuningdin hezi boləqinki, ularning kənini yemə; qünki jan dегən қandidur; sən gөxni jan bilən qoxup yeməsliking kerək. 24 Sən қanni yeməsliking kerək; bəlki uni suni yərgə tökkəndək yərgə töküwət.

25 Sən uni yeməsliking kerək; xundəқ қilsang haling wə səndin keyinki baliliringning hali yahxi bolidu; qünki sən Pərwərdigarning nəziridə durus boləqanni қилоandək bolisən.

26 Birəқ səndiki Pərwərdigarоа atioқan wə kəsəmgə baqliқ nərsilərnəni bolsa, sən ularni elip Pərwərdigar tallaydioқan jayoқa apirisən; 27 sən xu yərdə Pərwərdigar Hudayingning qurbangahı üstidə köydürmə qurbanliқliringni, gөx bilən kənini sunoқin; bəxқа qurbanliқliringning

□ 12:12 «silər bilən bir yərdə turuwatқан...» — ibranıy tilida «dərwaziliring iқidə turuwatқан» dегən sөz bilən ipadiliniду. ■ 12:12 Qel. 18:20; Қan. 10:9; 18:1 □ 12:15 «xəhər-yezanglarda...» — İbraniy tilida «dərwaziliringlar iқidə» dегən sөzlər bilən ipadiliniду.

■ 12:16 Yar. 9:4; Law. 7:26; 17:10; Қan. 15:23 □ 12:17 «xəhər-yezanglarda turoқan» — ibranıy tilida «dərwaziliringlar iқidə turoқan» dегən sөzlər bilən ipadiliniду. □ 12:18 «sən bilən bir yərdə turuwatқан» — ibranıy tilida «dərwaziliring iқidə turuwatқан» dегən sөz bilən ipadiliniду.

«əmgikingning barliқ mewisidin...» — ibranıy tilida «қолunglardiki barliқ oқəttin...» ■ 12:20 Yar. 9:4; Law. 7:26; 17:10; Қan. 15:23 □ 12:21 «xəhər-yeziliringlar iқidə» — ibranıy tilida «dərwaziliringlar iқidə» dегən sөzlər bilən ipadiliniду.

□ 12:21 «xəhər-yeziliringlar iқidə» — ibranıy tilida «dərwaziliringlar iқidə» dегən sөzlər bilən ipadiliniду.

kəninimu Pərwərdigar Hudayingning qurbangahı üstidə kuyoyin wə gəxini yegin.

²⁸ Mən sanga tapiloqan bu barlıq sözlərgə kulak selip kəngül bəlgin. Xundak kilsang, Pərwərdigar Hudayinglarning nəziridə yaxı wə durus bolojanni kilojan bolisən wə əz həling wə səndin keyinki əwladliringning həli yaxı bolıdu.

Butlarning yirginqliki

²⁹ Pərwərdigar Hudaying sən baridoqan yərdiki əlləning zeminini igilixing üqün ularni sening aldingda yokitidu. Xu qaşda, sən ularning zeminini igiləp xu yərdə turojiningda, ³⁰ Xu əllər aldingda yokitiloqandin keyin, ularning izidin mengixka ezikturulmaslıqing üqün əzünggə hezi bol wə: — «Bu əllər əz ilahlırining ibaditini kandaq tutkan bolojıydi? Mənmə xundak kilip bakayqu!» dəp ularning ilahlırini heq izdimə. ³¹ Sən Pərwərdigar Hudayingning hizmitidə bolojiningda kət'iy ularning yoli boyıqə ix tutmaslıqing kerək; qünki nemə ix Pərwərdigarə yirginqlik bolsa, nemə ix Uningə nəprətlik bolsa, ular əz ilahlıri üqün xu ixlarni kilojan; ular hətta əz oşullirini wə kızlirininimu ilahlıriə atap otta köydürüp kəlgən.

Butpərəslik wə sahta pəyoəmbərlər

³² Mən silərgə tapiloqanlıki əməllərgə əməl kilixka kəngül bəlunglar; uningə heq nemə qoxmanglar, uningdin heq nərsini qikiriwətmənglar.■

13

¹ Əgər aranglardin pəyoəmbər yaki qux kərgüqi qikip, silərgə məlum bir məjizilik alamət yaki karamətəni kərsitip berəy desə ² wə u silərgə aldin'ala degən məjizilik alamət yaki karamət əməlgə axurulsa, əmma xuning bilən munasiwətlik «baxka ilahlarə (yəni silər tonumioqan ilahlarə) əgixəyli» wə «ularning kullukida bolayli» desə, ³ xu pəyoəmbər yaki qux kərgüqining səzlırigə kulak salmanglar; qünki xu tapta Pərwərdigar Hudayinglar siləning uni, yəni Pərwərdigar Hudayinglarni pütün kəlbınglar wə pütün jeninglar bilən səyidoqan-səyməyidoqaninglarni bilix üqün sinawatkan bolıdu.

⁴ Silər Pərwərdigar Hudayinglarə əgixip mengixinglar kerək; silər Uningdin qorkunglar, əmrlirini tutunglar, Uning awazioqə kulak selinglar; silər Uning hizmitidə bolup Uningə bəqlininglar. ■ ⁵ Xu pəyoəmbər yaki qux kərgüqi bolsa əlümgə məhkum kilinixi kerək; qünki u siləni Misir zeminidin kutkuzup qikəroqan, yəni «kulluk makani»din hərlük bədili tələp kutkuzojan Pərwərdigar Hudayinglarə asiylük kilixni kutratti, xundakla Pərwərdigar Hudayinglar seni mengixka əmr kilojan yoldin ezikturuxka urundi; silər muxundak rəzillikni aranglardin yokitixinglar kerək.■

ailining iqidə pəyda bolojan sahta pəyoəmbərlər

⁶⁻⁷ Kəringding, məyli anangning oşli yaki əz oşlung yaki kızıng, janjiring bolojan ayaling yaki jan dostung astirtin seni azdurmaqqi bolup:

«Barayli, baxka ilahlarning kulluqioja kirayli» desə, yəni özüng yaki ata-bowiliring heq tonumaydiojan, ətrapingdiki əllərnin ilahliri bolsun, yekin bolsun, yirak bolsun, hətta yər yüzining bu qetida yaki u qetida bolsun, xularning kulluqioja kirayli desə, □ ■ 8 undaқта sən uningəja qoxulma yaki uningəja kulak salma; sən uni heq ayima, uningəja rəhim kilma wə uning gunahini heq yoxurma; □ 9 kandaқта bolmisun, uni əltürgin; uni əltürükə tunji kol saloquci sən bol, andin barlik həlkning kolliri əgixip xundaқта kilsun. ■ 10 U seni Misir zeminidin, «kulluq makani»din kutkuzup qıkarəjan Pərwərdigar Hudayingni taxlaxka ezikturmakqi boldi, xunga sən uni əltürüxüng, qalma-kesək kilixing kerək; 11 Xuning bilən pütkül Israil anglaydu, kərkiđu, xuningdin keyin yənə xundaқта rəzil ixni aranglarda kilmaydu. ■

Məlum yurttikilər toplixip kıləjan butpəraslikning jazasi

12-13 Əgər Pərwərdigar Hudaying olturaklixixka sanga təkdım kıləjan məlum bir xəhərdə: «Arimizdin bəzi rəzil adəmlər qıqip: «Barayli, baxka ilahlarning kulluqida bolayli» dəp silər heq tonumaydiojan ilahlarəja əgixixkə öz xəhıridikilərnı ezikturdi» degən həwərnı anglisang, □ 14 xu həman təkxürüp sürüxtə kil; rast bolsa, dərwəkə bu yirginqlik ix aranglarda yüz bərgənliki ispatlanəjan bolsa, 15 undaқта sən xu xəhərdikilərnı kiliq bilən əltürüp, bu xəhərnı wə uning iqidiki barlik nərsilərnı, jümlidin mal-waranlırnı təltəküs həlak kiliwət. 16 Uningdiki barlik oljini otturidiki qong məydanəja yiojip, xu xəhərnı barlik oljisi bilən qoxup Pərwərdigar Hudayingəja ataləjan kəydürmə kurbanliktək ot bilən kəydürwət; u mənggügə harabilik bolidu — qaytidin kurulmasliki kerək. 17 Təltəküs həlakətkə bekitilgən heqbir nəsə kolungəja qaplxmisun; xundaқта kilsang Pərwərdigar oşəzipidin yenip sanga rəhim kərsitidu; U sanga iqini aşritip, ata-bowiliringəja kəsəm kıləjandək seni kəpəytidu. 18 Sən mən bügün tapiləjan Pərwərdigar Hudayingning barlik əmrlirini tutup, uning nəziridə durus boləjanni kilix üqün awazioja kulak salsang, həling xundaқта yahxi bolidu.

14

Pərwərdigar aldidiki həlallik wə həramlik — həlal wə həram janiwarlar

1 Silər Pərwərdigar Hudayinglarning pərzəntlıridursilər; əlgənlər üqün bədinglarnı heq kəsməslikinglər kerək wə yaki manglay qeqinglarnı kirip takir kılmaslikinglər kerək; □ ■ 2 qünki sən Pərwərdigar Hudayingəja ataləjan muqəddəs bir həlktursən; Pərwərdigar yər yüzidiki barlik həlklər arisidin Əzining əlahidə gəhıri boləjan bir həlk boluxi üqün seni talliojandur. ■ 3 Sən heqkandaқта yirginqlik nərsini yeməsliking kerək.

□ 13:6-7 «jan-jigiring boləjan ayaling» — ibraniy tilida «kuqıqingdiki ayaling». ■ 13:6-7 Kan. 17:2 □ 13:8 «sən uni heq ayima...» — ibraniy tilida «kəzuing ularnı heq ayimisun...». ■ 13:9 Kan. 17:7 ■ 13:11 Kan. 17:13 □ 13:12-13 «bəzi rəzil adəmlər...» — ibraniy tilida «belial (İblis)ning bəzi balliri...». □ 14:1 «əlgənlər üqün ... manglay qeqinglarnı kirip takir kılmaslikinglər kerək» — butpəras Qanaaniylər arisida xundaқта ərp-adətlər kəp idi. ■ 14:1 Law. 19:27,28; 21:5 ■ 14:2 Kan. 7:6; 26:18

4 Təwəndikilər silər yeyixkə bolidiqan haywanlar: — kala, koy, oqkə; ■ 5 keyik, jərən, buqa, yawa oqkə, ahu, bəkən, yawa koy, 6 xundakla haywanlar iqidə tuyakliri pütünləy aqimak (tuyakliri pütünləy yerik) həm kəxigüqi haywanlarning hərhilini yesənglar bolidu. □

7 Lekin, kəxigüqi yaki aqimak tuyaklik haywanlardin təwəndikilərnə yeməslikinglar kerək: —

Təgə, toxkan wə suqur (qünki ular kəxigüqi boləjini bilən tuyiqi aqimak əməstur. Xunga ular silərgə haram bolidu). □

8 Qoxka bolsa tuyakliri aqimak boləjini bilən kəximigini üqün silərgə haram bolidu. Xundak haywanlarning gəxini yeməslikinglar kerək wə həm əlüklirigə təgməslikinglar kerək.

9 Suda yaxaydiqan janıwarlardin təwəndikilərnə yeyixkə bolidu: — sudiki janıwarlardin qaniti wə qasiraqliri boləqanlarni yeyixkə bolidu, 10 lekin qaniti wə qasiraqliri bolmiqanlarni yeməslikinglar kerək; ular silərgə nisbətən haram bolidu.

11 Barlik halal kuxlarni yesənglar bolidu; 12 birak təwəndiki uqar-qanatlarni yeməslikinglar kerək: yəni bürküt, tapkux-oqeqirlar, dengiz bürküti, □ 13 qarlıoqaq kuyrukluq sar, laqin, qorultaz-tapkuxlar wə ularning hilliri, 14 həmmə qaqa-kozoqunlar wə ularning hilliri, 15 müxkyapilak, təgikux, qayka, sar wə ularning hilliri, 16 huwkux, ibis, ak ku, □ 17 saqiykux, belik'aloquq, karna, □ 18 ləylək, turna wə uning hilliri, həpüp bilən xəpərang degənlər silərgə haram sanalsun. □

19 Hər bir qanatlik əmüligüqi haxarətlər bolsa silərgə nisbətən haram bolidu; ularni yeməslikinglar kerək. □

20 Silər barlik halal kuxlarni yesənglar bolidu.

21 Silər həqkəndək əlük janwarni yeməslikinglar kerək; silər undak nərsini xəhər-yezanglar iqidə turuwatkan musapirləroqa beringlar; ular uningdin yesə bolidu yaki uni yat əlliklərkə setiwətsimu bolidu; qünki sən Pərwərdigar Hudayingoqa ataloqan mukəddəs bir həlktürsən. Sən oqlakni anisining sütidə qaynitip pixursang bolmaydu. □ ■

Pərwərdigaroqa beoxlax

22 Sən jəzmən hər yili etizdiki həmmə terikqilik məhsulatliringning ondin birini ayrixing kerək; 23 sən xularni, yəni axliqing, yengi xarabing, zəytun

■ 14:4 Law. 11:2 □ 14:6 «**kəxigüqi haywanlar**» — muxu yərdə ikki-üq axkazini bar haywanlarni əməs, bəliki yənə ozukni yumxaq qaynaydiqan barlik haywanlarni əz iqiğə alidu.

□ 14:7 «**suqur**» — yaki «siqkan» — taqlarda yaxaydiqan kiçik bir haywan. □ 14:12

«**tapkux-oqeqirlar**» — ibranıy tilida «ustihan qakkuqi kux». Yəni bir tərijimisi «belik'aloquq».

□ 14:16 «**huwkux**» — yaki «kiçik huwkux». «**ak ku**» — ibranıy tilidin buning kəndək kux ikənlikini bilix təs. □ 14:17 «**sakiykux**» — saqiykux yaki «suqa sünggüqi». İbranıy tilidin buning kəndək kux ikənlikini bilix təs.

«**karna**» — yaki «qotan». □ 14:18 «**turna**» — yaki «kotan». «**ləylək, turna ... degənlər silərgə haram sanalsun**» — bu halal wə haram nərsilər toqruluq «Lawıylar»diki «qoxumqə səz»imizni kərug. □ 14:19 «**Hər bir qanatlik əmüligüqi haxarətlər ... ularni yeməslikinglar kerək**» — bu tizimlikti kuxlarning kəpinqisining ibranıy tilidiki nami Təwratta pəkət bir-ikki kətim kərugən boləqan, ularning qaysi kuxlar ikənlikini toptoqra bəkitix bəzidə mumkin bolmaydu. Həlbuki, ularning omumi tipliri, xübhşiszi, tərijimizdək bolidu. □ 14:21 «**xəhər-yezanglar iqidə**» — ibranıy tilida «dərwaziliringlar iqidə» degən səzlər bilən ipadilini.

«**oqlakni anisining sütidə qaynitip pixursang bolmaydu**» — bu əmr bəlkim ətraptiki butpərəs həlklərnin məlum ərpaditigə əgəxməslik kəraklikini kərsitixi mumkin. Bu toqruluq yənə «Lawıylar»diki «qoxumqə səz»imizni kərug. ■ 14:21 Mis. 23:19; 34:26

meyingning ondin birini Pərwərdigar Hudayingning aldida, yəni U Öz namini kalduruxka tallaydiqan jayda yə, xundakla kala-qoy padiliridin ayriloqan tunji balilirini xu yərdə yə; xundak kılsang Pərwərdigar Hudayingdin daim kərkuşni əginisən. ■

²⁴ Wə Pərwərdigar Hudaying seni bərikətligəndə, U Öz namini kalduruxka tallioqan xu jay səndin intayin yirək bolup, məhsulatliringni xu yərgə apiralmioqudək bolsang, ²⁵ sən xu qaşda uni puloqa setip, pulni qolungoqa tengip, Pərwərdigar Hudaying tallioqan jayoqa barəjin wə ²⁶ wə kənglūng nemə tartsa, məyli kala, qoy, məy-xarab, musəlləs bolsun, yəki xuningdək kənglūng tartqan həkəndək nərsini xu puloqa əlsang bolidu; andin sən wə öyüngdikilər xu yərdə uningdin yəp-iqip, Pərwərdigar Hudaying aldida xad-huram bolisilər. ■

²⁷ Xəhər-yeziliringda turuwatqan Lawiylarni untumasliqning kerək, qünki aranglarda uning heqkəndək nesiwisi yəki mirasi yok. □ ■ ²⁸ Hər üq yilning ahirida sən xu yildiki məhsulatliringdin ondin birini əxrə kılip qıkar; sən uni xəhər-yeziliring iqidə topla; □ ²⁹ xuning bilən Lawiylar (qünki aranglarda uning heqkəndək nesiwisi yəki mirasi yok), musapir, yetim-yesirlər wə tul hotunlar kelip uningdin yəp toyunsun; xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying qolungdiki bərlək mewini bərikətləydu.

15

Kərzlərdin halas kılix

¹ Hər bir yəttə yilning ahirida sən bir «halas kılix»ni jakarlioqin. ■ ² Bu «halas kılix» mundaq bolidu: — bərlək kərz igiliri koxnisioqa bərgən kərzni kəqürüm kılix kerək; uni koxnisidin yəki kərindixidin tələp kılmasliki kerək; qünki Pərwərdigar aldida bir «halas kılix» jakarlandı. □

³ Qətəlliktin bolsa tələp kılixka bolidu; ləkin kərindixingda boləqan kərzni kəqürüm kılixing kerək.

⁴ Həlbuki, aranglarda həjətmənlər bolmaydu; qünki Pərwərdigar Hudaying silərgə miras bolux üqün igilixinglaroqa beridioqan xu zeminda turəjiningda seni ziyadə bərikətləydu; ⁵ Pəkət silər Pərwərdigar Hudayinglarning awazioqa kulak selip, mən silərgə bügün tapilioqan bu pütün əmrgə əməl kılixka kəngül bəlsənglər xundak bolidu. ⁶ Qünki Pərwərdigar Hudaying sanga wədə kıləndək u seni bərikətləydu; sən kəp əllərgə kapalətlək elip kərz berisən, ləkin ulardın kərz əlmayşən; sən kəp əllər üstigə həküm sürisən, ləkin ular üstüngdin həküm sürməydu.

Səhy bolunglar!

⁷ Pərwərdigar Hudaying sanga beridioqan zeminda xəhər-yezanglar iqidə turuwatqan kərindaxliring arisidin kəmbəşəş bir adəm bolsa, sən uningə kənglūngni kattik kılma yəki həjiti qüxkən kərindixingə

■ **14:23** Kan. 12:17,18 ■ **14:26** Mat. 21:12 □ **14:27** «Xəhər-yeziliringda» — ibranıy tilida «Dərwaziliring iqidə» degən səz bilən ipadilini. ■ **14:27** Qel. 18:20, 24; Kan. 10:9; 12:12; 18:1, 2; 26:12 □ **14:28** «xəhər-yeziliring iqidə» — ibranıy tilida «dərwaziliring iqidə» degən səz bilən ipadilini. ■ **15:1** Mis. 21:2; Yər. 34:14 □ **15:2** «... Pərwərdigar aldida bir «halas kılix» jakarlandı» — bəzi alimlar bu «halas kılix» degəning mənisi, kərz igiliri **yəttə yil iqidə** kərzdarlardın kərzni sorimasliki kerək; ləkin yəttinqi yildin keyin kərzləni qaytidin soraxka bolidu, dəp bekitilgən, dəp qaraydu.

қолунғи җумуwalma; □ 8 сән бәлки сеһийлик билән унингәә қолунғи оқуқ қил wә унингда nemә кәм bolsa қоқум һажитидин қиқип унингәә өтнә берип тур. 9 Көңлүңдә namrat кериндixингдин аоринип: Yәттинқи yил, yәни «halas yili» yекinlaxti, дәр рәзил oyda болuxтин, унингәә һеқ нәрсә бәрмәсликтин һези бол; xундақ болуп қалса u сениг тоорангда Pәрwәрдигарәә пәрyад кәтүрүxi билән bu ix sanga gunah һесаблиниду.

□ 10 Сән қоқум унингәә сеһийлик билән бәрғин; унингәә бәрғинингдә көңлүңдә narazi болма; қүнқи bu ix үқүн Pәрwәрдигар Hudaying seni барлиқ ixлирингда wә қолунғиди барлиқ әмгikingдә бәрикәтләyду. ■

11 Qүнқи kәmbәәqәllәr zemindin yoқар kәtmәyду; xunga mән sanga: «Sән seһийlik билән zemindiki кериндixингәә, yәни сениг namratliringәә wә һажәtmәnliringgәә қолунғи аққин» — дәр tapilidim. ■

Қулларни қойуwetix

12 Sениг кериндixинг, мәyli ibraniy әr yaki ibraniy ayal bolsun sanga setilәәn bolsa, u altә yil қуллуқунгда болиду, andin yәттинқи yilida сән uni өзүңдин halas қилип қойуwәт. ■ 13 Uni қойуwәткәндә қуруқ қол қойуwәtsәng болмайду; 14 сән қоқум қойлiringдин, һамингдин wә xarab кәлқikingдин тәқdim қилиxing керәк; Pәрwәрдигар Hudaying seni бәрикәтligini бойиқә сән унингәә бәр. 15 Sениг әслидә Misir земинида қул боләәнлиқинғи, xuningдәк Pәрwәрдигар Hudaying seni һәрлүк бәдили тәләп қутқузәәнлиқини yadingда tut; xunga mән бүгүн bu ixни sanga tapilidim.

16 Halbuki, xu қулунг sanga: «mән сәңдин kәtmәymән» desә (қүнқи u seni wә әйләңdikilәрни сөyиду, сениг билән һали yahxi болиду) 17 — xu qaәдә сән bigizni elip uning қуллиқини ixiktә tәx. Xuning билән u мәңгүгә сениг қулунг болиду. Xuningдәк dedikingimu xундақ муамилә қиләјin. ■

18 *Қулунғи* yениңдин қойуwetix sanga еәјir кәлmisun; қүнқи u қуллуқунгда altә yil боләәqқа, қиммити мәдикарningдин икки һәссә artuқ болиду; *uni қойуwәtsәng* Pәрwәрдигар Hudaying барлиқ ixлирингда seni бәрикәтләyду. □

Hudaәәә әng esilni beәјixlax

19 Kaliliring wә қойлiring arisida tuәәlәәn барлиқ tunji әркәк mozay-qәziliringни Pәрwәрдигар Hudayingәә ата; kaliliringning tunjisini һеққандақ әмгәккә salma, қойлiringning tunjisini қирқима. ■ 20 Сән wә өyүңdikilәr һәр yili xu melingни Pәрwәрдигар Hudaying алдидә, Pәрwәрдигар tallaydioәn jayda yәңglar. 21 Biraқ xu һaywanlarning bir yeri meyip bolsa, мәyli u мәјruh, kor yaki унингда һәрқандақ нуқсан bolsa, uni Pәрwәрдигар Hudayingәә қурбанлиқ қилмаслиқинг керәк. ■

22 Bәлки uni xәһәр-yezanqlar iқidә yesәng болиду; kixilәr мәyli pak yaki

□ 15:7 «xәһәр-yezanqlar iқidә» — ibraniy tilida «dәrwaziliringlar iқidә» degән sәzlәr билән ipadilиниду. □ 15:9 «...namrat кериндixингдин аоринип» — ibraniy tilida «namrat кериндixингәә көзүңни рәзил қилип» degән sәzlәr билән ipadilиниду. ■

15:10 Mat. 5:42; Luқa 6:35 ■ 15:11 Mat. 26:11; Yһ. 12:8 ■ 15:12 Mis. 21:2; Yәr. 34:14 ■ 15:17 Mis. 21:6 □

15:18 «қиммити мәдикарningдин икки һәссә artuқ болиду» — қул һәркүни игisi үқүн ixләydioәn waқit мәдикar ixligng waқitning икки һәссидин көp болuxи mumkin; қүнқи қул кеqә-kүндүз һojayinning buyruқи astida turuxи керәк. ■ 15:19 Mis. 13:2; 22:29; 34:19; Law. 27:26; Qәl. 3:13 ■

15:21 Law. 22:20; Қан. 17:1

napak bolsun, uni jərən yaki keyikni yegəndək yesə bolidu. □ ²³ Pəkət sən uning kənini yemə; kənini suni yərgə təkkəndək təküwət. ■

16

«*Ətüp ketix həyti*» wə «*petir nan həyti*»

¹ Abib eyini alahidə esingdə tut wə ətüp ketix həytini Pərwərdigar Hudayingə atəp təbrikligin; qünki Pərwərdigar Hudaying seni Abib eyida Misirdin keqidə qıkarəşən. □ ■ ² Sən «ətüp ketix həyti»ning melini (məyli koy yaki kala padisidin bolsun) Pərwərdigar Hudaying tallap bekitidiəşən jayda uningə atəp kurbənlük kiləşin; ³ xundakla sən heqkəndək bolduruləşən nanni yeməsliking kerək; sən uning bilən yəttə kün petir nan, yəni «külpət neni»ni yeyixing kerək; qünki sən Misir zeminidin aldiraxlikta qıktıng; xuning bilən sən əmrüngning barlik künliridə Misir zeminidin qıkkan xu künni yadingda tutkaysən. ■ ⁴ Yəttə kün qeğraliring iqidə, əyüngdə heqkəndək eqitku tepilmisun; sən birinqi küni kəqtə kiləşən kurbənlük gəxlərni ətigəngə qaldurmasliking kerək. ■

⁵ Sən ətüp ketix həyti kurbənlükini Pərwərdigar Hudaying sanga təkdım kilidiəşən xəhər-yeziliringning hərəkəndikida kılsang bolmaydu; ⁶ bəlki ətüp ketix həyti kurbənlükini sən Pərwərdigar Hudaying Əz namini turəşux üçün tallaydiəşən jaydila kı; uni kəqkurun, kün petix waqtida, yəni Misirdin qıkkəndiki waqtka ohxax waqtta kılisən. ⁷ Uni Pərwərdigar Hudaying tallaydiəşən jayda pixurup yegin; andin ətigəndə qedirliringə qaytsang bolidu.

⁸ Sən altə kün petir nan yəşən; yəttinqi küni Pərwərdigar Hudaying aldida təntənilik sorun küni bolidu; sən heqkəndək ix-əmgək kılmaysən.

«*Həptilər həyti*»

⁹ Andin yəttə həptini sanaysən; axlikka orəqək saləşəndin baxlap yəttə həptini sanaxka baxlaysən; □ ■ ¹⁰ andin sən «həptilər həyti»ni Pərwərdigar Hudaying aldida qolungdiki ihtiyariy hədiyə bilən ötküzisən; Pərwərdigar Hudaying sanga bərikətliginigə qarap uni ihtiyarən sunisən. ¹¹ Xuning bilən sən Pərwərdigar Hudaying aldida, U Əz namini turəşuxka tallaydiəşən jayda xadlinisən; sən əzüng, oşlung, kızing, kulung, dediking, sən bilən bir yərdə turuwatқан Lawiylar, arənglardiki musapirlar, yetim-yesirlər wə tul hotunlar xadlinisilər. ¹² Sən xuning bilən əslidə Misirdə kul boləşənlikingni esinggə kəltürüp, bu barlik bəlgilimilərni tutup əməl kiləşin.

¹³⁻¹⁴ Sən «kəpilər həyti»ni yəttə kün ötküzisən; sən haman wə xarab kəşingni yiqəşən qeşingdə, oşlung, kızing, kulung, dediking, xəhər dərwasisi iqidə turidiəşən Lawiylar, musapirlar, yetim-yesirlər wə tul hotunlar xu həytta xadlinisilər. ■ ¹⁵ Pərwərdigar tallaydiəşən jayda

□ **15:22** «*xəhər-yezanglar iqidə*» — ibranıy tilida «dərwasiliring iqidə» degən söz bilən ipadilini. ■ **15:23** Kan. 12:16,23 □ **16:1** «*Abib yaki «Nisan» eyi*» — Huda ibranıylarəşə tapxurəşən kalendarning birinqi eyi. «Mis.» 12-babni kəşing. «*ətüp ketix həyti*» — ibranıy tilida «pəşah» yaki «pasha» degən söz bilən bildürüli. ■ **16:1** Mis. 12:2; Law. 23:5; Qel. 9:1; 28:16 ■ **16:3** Mis. 12:19; 34:18 ■ **16:4** Mis. 12:10, 13:7, 23:18, 34:25 □ **16:9** «*axlik*» — muxu yərdə ərpini kərsitidu. ■ **16:9** Mis. 23:16; Law. 23:15; Qel. 28:26 ■ **16:13-14** Mis. 23:16; Law. 23:34

sən yəttə kün Pərwərdigar Hudaying aldida həyt ötküzisən; çünki Pərwərdigar Hudaying barlıq məhsulatliringda, qolung kıləjan ixlarda seni bərikətləydu wə sən dərwəkə pütünləy xadlinisən.

¹⁶ Yilda üq qetim, petir nan həyti, həptilər həyti wə kəpilər həytida sening barlıq ərəkəkliring Pərwərdigar Hudaying aldida, u tallaydıəjan jayda hazır boluxi kerək; ular Pərwərdigar aldida kuruq kol hazır bolsa bolmaydu; ■ ¹⁷ bəlkı Pərwərdigar Hudayingning sanga təkdım kıləjan bərikiti boyıqə hərberi qolidin kelixiqə sunsun.

Adalət yürğüzüx

¹⁸ Həlkning üstidin adalət yürğüzüp adil həküm qıqırax üqün, sən Pərwərdigar Hudaying sanga təkdım kılidiəjan barlıq xəhər-yeziliring iqidə hərberi kəbilidə soraqçı wə əməldarlarnı bəkitixing kerək. □

¹⁹ Adalətnı burmilisang bolmaydu; adəmlərgə yüz-hatirə kılsang bolmaydu; para alsang bolmaydu; para bolsa aqılanilərnıng kəzlrini kor kılıdu həm adillərnıng səzlrini burmilaydu. ■ ²⁰ Sən mutlək adalətnı izdixing kerək; xundak kılsang həyat kərisən həmdə Pərwərdigar Hudaying sanga təkdım kılidiəjan zeminni igiləysən.

Hərəkəndak butpərəsliktin yırağ turux

²¹ Sən özüng üqün yasaydıəjan Pərwərdigar Hudayingning qurbangahining ətrəpioə «axərah» buti kılindiəjan həqkəndak dərah tikməsliking kerək □ ²² wə özüng üqün həqkəndak but tüwrüki tikliməsliking kerək; undak nərsilər Pərwərdigar Hudayingəja yirginqlıktur.

17

¹ Pərwərdigar Hudayingəja hərəkəndak nuksanı yaki baxka kəmqliki boləjan kala yaki qoynı qurbanlıq süpitidə sunmaslıqing kerək; çünki undak kılax Pərwərdigar Hudayingəja yirginqlıktur.■

²⁻³ Pərwərdigar Hudaying sanga təkdım kılidiəjan xəhər-yezang iqidə ər bolsun, ayal bolsun, birsining Pərwərdigar Hudayingning aldida birə rəzil ixni kıləjanlıkı — Uning əhdisiqə hilaplık kıləjanlıkı, baxka ilahlarəja (məsilən, Mən sanga ibadət kılaxka mən i kıləjan kuyax, ay yaki pütkül samawı qoxun boləjan yultuzlarəja), ibadət kılip ularəja bax urəjanlıkı bayqalsa, □ ■ ⁴ — xundak bir ixtin həwər tapkan yaki uni angliəjan bolsang, undakta sən əstayidillik bilən sürüxtürgin; bu ix ispatlinip rast qıqsa, dərwəkə Israilda xundak yirginqlik ix kılinoəjan bolsa, ⁵ sən xu rəzil ixni kıləjan ər yaki ayalni dərwəziliringəja elip qıqıp, xu ər yaki ayalni ölümgə məhkum kılip qalma-kesək kılaxing kerək. ⁶ Birsini ölümgə məhkum kılax üqün ikki-üq guwahqining səzliri boluxi kerək. Birsini

■ **16:16** Mis. 23:15, 17; 34:23 □ **16:18** «xəhər-yezanglar iqidə» — ibraniy tilida «dərwəziliringlar iqidə» deqən səzlr bilən ipadiliniđu. ■ **16:19** Mis. 23:8; Law. 19:15; Qan. 1:17

□ **16:21** «axərah buti» — bəlkim butpərəslikkə beoqıxlənoəjan dərhəliklərdur. Dərhəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyuəjan yaki nəqxıxləngən boluxi mumkin idi. ■ **17:1** Law. 22:20-25; Qan. 15:21

□ **17:2-3** «xəhər-yezanglar iqidə» — ibraniy tilida «dərwəziliringlar iqidə» deqən səzlr bilən ipadiliniđu. «samawı qoxun boləjan yultuzlar» — bular toqruluk 4:19ni wə izahətini kərtüng.

■ **17:2-3** Qan. 13:7

birlə guwahçining sözi bilən öltürüxkə bolmaydu. ■ 7 Öltürüldioğanda awwal guwahçılar kəl salsun, andin barlıq həlk kəl salsun; xundak kilsanglar silər rəzillikni aranglardin həydiwetsilər.■

Aliy sot

8 Xəhər-yezanglarda həküm qikirixkə sanga təs kelidioğan bir ix qıksa, məyli hun dəwasi, hək-tələp dəwasi yaqi zorawanlıq dəwasida, hərəkəndak talax-tartix bolsa ornunglardin turup Pərwərdigar Hudaying tallaydioğan jayəə beringlar. □ ■ 9 Silər Lawiy kaħinlarning wə xu qaoğda bolidioğan soraqçi bəgning yenioə barisilər wə ulardin həküm soraysilər; ular silər üqün həküm qikiridu. □ 10 Silər Pərwərdigar tallaydioğan axu yərdə turəanlarning silərgə tapxuridioğan həküm sözi boyiqə ijra kilisilər; ularning silərgə kərsətkinining həmmisigə əməl kilip kəngül bəlxüinglar kerək. □ 11 Silər ularning silərgə kərsətkən kanun həkümü boyiqə, qikiridioğan qarari boyiqə kilisilər; ular silərgə tapxuridioğan səzdin ong ya soləə qətnəp kətmənglar. 12 Wə bəxbaxtaqlik kilip, Pərwərdigar Hudayingning hizmiti üqün xu yərdə turidioğan kaħinoə yaqi soraqçi bəgkə kulak salmioğan kixi bolsa, xu adəm ölümgə məhkum bolidu; xuning bilən silər rəzillikni Israildin həydep qikirisilər. 13 Xundakla, barlıq həlk bularni anglap qorkidu wə yəne bəxbaxtaqlik kilmaydu.

Padixah kəndak boluxi kerək?

14 Sən Pərwərdigar Hudaying sanga təkdin kilidioğan zeminoə kirip uni igiligəndə, xundakla uningda turəanda: «Mən ətrafimdeki əlləringkidək özümgə bir padixah tikliməqimən» desəng, 15 xu qaoğda sən əzümgə pəkət Pərwərdigar Hudaying tallaydioğini tikləysən; üstünggə kerindax bolmioğan qətəllikni bekitməsliking kerək. 16 Padixah bolsa əzi üqün atlarni kəpəytməslikni yaqi atlarni kəpəytmən dəp həlkni Misiroəə qayturmaslikni kerək; qünki Pərwərdigar silərgə: «Silər xu yol bilən hərgiz qaytmaslikinglar kerək» degənidi.

17 Padixah kəp ayallarni öz əmrigə almaslikni kerək; bolmisa uning kəngli ezip ketixi mumkin. U əzi üqün altun-kümüxni kəpəytməslikni kerək.

18 Padixahlik təhtigə olturoğində u əzi üqün Lawiy kaħinlarning aldida muxu kanunni bir dəptərgə kəqürüp pütüxi kerək. 19 Xu dəptər uning yenida daim boluxi wə uni əmrining barlıq künliridə okuxi kerək; xundak kilsa u Pərwərdigar Hudasingin qorkup, muxu kanuning səzlini wə bəlgilimilirini tutup ularəə əməl kilixni eğinidu. 20 Xundakla uning kəngli kerindaxliri aldida həkəwurlixip kətməydu, bu əmrlərdin ong ya soləə qətnəp kətməydu wə xuningdək Israil arisida uning wə oşullirining padixahlik künliri kəp bolidu.□

■ 17:6 Qəl. 35:30; Kan. 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1; İbr. 10:28 ■ 17:7 Kan. 13:10

□ 17:8 «... məyli hun dəwasi, hək-tələp dəwasi yaqi zorawanlıq dəwasida, hərəkəndak talax-tartix bolsa,... » — ibranıy tilida «kan wə kan arisida, dəwa bilən dəwa arisida, muxt-tayak bilən muxt-tayak arisida bolsun, hərəkəndak talax-tartix bolsa...» degən səzlər bilən ipadiliniidu.

■ 17:8 2Tar. 19:10; Mal. 2:7 □ 17:9 «Lawiy kaħinlar» — kaħinlar Lawiy larning kəbilisidin bəlgiliniidu. □ 17:10 «Pərwərdigar tallaydioğan axu jay» — muxu 8-13-ayətlərdə «(Huda) tallaydioğan jay...» «Pərwərdigar tallaydioğan jay...» bəlkim Lawiy lər wə kaħinlar həmdə «soraqçi bəg» (demək, xu dəwrdiki «batur həkim») turidioğan xəhər-yezilərnı kərsitixi mumkin. «Yəxua» 21:13-19ni kəring. Tawratiki «Batur həkimlar» wə «Samuil»da «dəwa sorap həküm qikirix» ixliri kəp uqraydu. □ 17:20 «bu əmrlərdin...» — ibranıy tilida «bu əmrdin...».

18

Lawiyar wə kahinlarning nesiwisi

¹ Lawiy kahinlar wə xuningdək barlıq Lawiyar kəbilisining Israilda heqkandak nesiwisi yaki mirasi bolmaydu; ular Pərwərdigarəa atap otta sunulidoğan qurbanlıqlardın wə *Pərwərdigarning* mirasidin yeyixkə bolidu, □ ■ ² Biraq ularning kərindaxliri arisida heqkandak mirasi bolmaydu; Pərwərdigar eytkandək, U Őzi ularning mirasidir. ■

³ Kahinlarning qurbanlıq kilididoğan həlktin alididoğan ülxi mundək: — (məyli kala yaki koy bolsun) kol, engək gəxi wə üqəy-kəriini kahinlarəa berilidu. ⁴ Silərning axlıqinglardın, yengi xarabinglardın wə zəytun meyinglardın dəslepki pixxan həsulni wə qoyliringlardın dəslepki kırqidoğan yungni uningəa berisilər; ⁵ qünki Pərwərdigar Hudaying uni wə uning əwladlirini Őz namida hizmitidə daim turuxkə barlıq kəbililiringlar iqidin talliwaloğan.

⁶ Əgər Lawiy boləğan bir adəm pütkül Israildiki hərəkandək xəhər-yezidin, yəni əzi makanlaxkan jaydin qikiq, Pərwərdigar tallayidoğan jayəa kəlsə ⁷ wə xu yərdə Pərwərdigar aldida turoquci barlıq kərindaxliriəa ohxax Pərwərdigar Hudasing namida hizməttə turoğan bolsa, ⁸ undakta (məyli u atisidin kəloğan mirasini setiwətkən yaki setiwətmigən bolsun) uning yəyidoğan ülxi kərindaxliriningkidək boluxi kərək. □

Sehir-jadugərlik kilixkə bolmaydu, həkikiy pəyoəəmbərgə kulak selinglar

⁹ Sən Pərwərdigar Hudaying sanga beridoğan zeminoəa kirgən qəoəda, sən xu yərdiki əlləning yirginqlik adətlirini əgənməsliking kərək.

¹⁰ Aranglarda əz oqli yaki kizini ottin ətküzidoğan, pəlqilik, rəmquilik, əpsaniylik, jadugərlik □ ■ ¹¹ yaki dəmidiqilik kiləuquci yaki jinkəx, sehirgər yaki əlgənlərdin yol sorioquci heqkandək kixi bolmisun; ¹² qünki bundak ixlarni kilididoğan hərəkandək kixi Pərwərdigarəa nəprətlək bolidu; bu yirginqlik ixlar tūpəyilidin Pərwərdigar Hudaying x əlləni aldinglardın həydəp qikiridu.

¹³ Sən Pərwərdigar Hudaying aldida əyibsiz mukəmməl boluxung kərək; ¹⁴ qünki sən zemindin həydəyidoğan bu əllər rəmquilər wə pəlqilarəa kulak salidu; biraq Pərwərdigar Hudaying seni undak kilixkə yol koymaydu.

Kəlgüsidiki uluoə pəyoəəmbər

¹⁵ Pərwərdigar Hudaying silər üqün aranglardın, kərindaxliringlar arisidin manga ohxayidoğan bir pəyoəəmbər turouzidu; silər uningəa kulak selinglar. ■ ¹⁶ Bu silər Hərəb təoəda yiojiloğan kündə Pərwərdigar Hudayinglardın: «Pərwərdigar Hudayingning awazini yənə anglimayli, bu dəlxətlik otni kərməyli, bolmisa əlup ketimiz» dəp tələp kiləoəninglarəa

□ **18:1** «Pərwərdigarning mirasidin yeyix» — demək, Pərwərdigarning mirasi boləğan zemindiki məhsulatlardın yeyix. ■ **18:1** Qel. 18:20; Kan. 10:9; 1Kor. 9:13 ■ **18:2** Qel. 18:20-32; Kan. 10:9; Əz. 44:28 □ **18:8** «məyli u atisidin kəloğan mirasini setiwətkən yaki setiwətmigən bolsun,...» — Lawiyarlarning əz aldioəa qong zemini bolmaytti, bəlki pəkət bəzi xəhərlərdə kəru-jayliri wə ətrapida qəklə yaylaqlirila bolatti. «Qel.» 35:1-8ni kəruəng. Baxkə nəqqə hil tərjimiliri uqrixı mumkin. □ **18:10** «...ballirini ottin ətküzüx» — bəlkim «insan qurbanlıqı»ni kərsitixi mumkin. ■ **18:10** Law. 18:21; 20:27; 1Sam. 28:7; Yəx. 8:19 ■ **18:15**

Yh. 1:46; Ros. 3:22; 7:37

pütünlöy mas kelidu. ■ 17 Xu qaqda Pərwərdigar manga: «Ularning manga degən sözi yahxi boldi. 18 Mən ularoşa qerindaxliri arisidin sanga ohxaydioşan bir pəyoşəmbərni turoşuzimən, Mən Öz səzlimni uning aoxzioşa salimən wə u Mən uningşa barliş tapilioşimni ularoşa səzləydu.

■ 19 Wə xundak boliduki, u Mening namida dəydioşan səzlimgə kulak salmaydioşan həkandak kixi bolsa, Mən uningdin hesab alimən. □

20 Əmma Mening namimda baxbaxtakliş kilip Mən uningşa tapilioşan birər sözni səzlisə yaki baxka ilahlarıning namida söz kilidioşan pəyoşəmbər bolsa, xu pəyoşəmbər öltürölsun. □ ■

21 Əgər sən kenglüngdə: «Pərwərdigar kilmioşan sözni kandaş pərk etimiz» desəng, 22 bir pəyoşəmbər Pərwərdigarning namida söz kilioşan bolsa wə u bexarət kilioşan ix toşra qikmisa yaki əməlgə axurulmisa, undakta bu söz Pərwərdigardın qikmioşan; xu pəyoşəmbər baxbaxtakliş bilən səzlişən dəp, uningdin qorqma.

19

Adəm öltüröş toşrisidiki kanon — panahliş xəşərliri

1 Pərwərdigar Hudayinglar silərgə beridioşan zemindiki taipiləşni siləring aldinglardın üzüp taxlioşan waqtida wə silər xundakla ularning xəşərliri wə öyliridə turoşininglarda, 2 silər xu qaqda Pərwərdigar Hudayinglar silərgə beridioşan zeminda üq xəşəşni ayrim kilixinglar kerək;

■ 3 xundakla, adəm öltürşən hərbir kixi xu yərlərgə, xu xəşərləşning birigə keqip beriwalsun dəp yol hazirlap, Pərwərdigar Hudayinglar miras boluxka silərgə beridioşan zeminni üq rayonşa bəlisilər. 4 Tirik keliş üqün xu yərlərgə keqip beriwaloşan, adəm öltürşən kixi toşruluk bəlgilimə mundak: — u koşnisini tasadişiyliştin urup öltürüp koşyoşan, xundakla əşlidə uningşa əq-adawiti bolmioşan bolsa, xu yərgə keqip beriwalsa bolidu. ■ 5 Məşilən, u koşnisi bilən otun kesixkə ormanşa kirşən bolup, dərəşni kesixkə paltini kəşürgəndə palta beşi sepidin ajrap ketip koşnisişşa tegip ketip uni öltürüp koşya, undakta jawabkar kixi bu xəşərləşrdin birigə keqip beriweliş hayət qalidu; 6 bolmisa, kan kisasi aloşuqi oşəşipi kaynioşanda adəm öltürşən kixini koşşaydu wə yol uzun boloaşka, uningşa yetixiweliş öltüröwetixi mumkin; əməlişəttə, u kixi ölümgə layiş əməş, qünki uning əşlidə koşnisişşa heşqkandak əq-adawiti yəş idi. □ 7 Xungə mən silərgə: «Özünglar xundak üq xəşəşni ayrixinglar kerək» dəp əmr kilimən.

■ 18:16 Mis. 20:19; Kan. 5:25; Ibr. 12:19 ■ 18:18 Yh. 4:25 □ 18:19 « xu pəyoşəmbər

Mening namimda dəydioşan səzlimgə kulak salmaydioşan həkandak kixi bolsa, mən uningdin hesab alimən» — bu uluş pəyoşəmbəşning salaşiyiti toşruluk «koşumqə səz»imizdə tohtilimiz.

□ 18:20 «baxka ilahlarıning namida söz kilidioşan pəyoşəmbər ... öltürölsun» — baxka birhil təşimisi: «baxka ilahlarıning namida söz kilidioşan pəyoşəmbər ... əlidu» — demək, əşlükidin əlidu. Bizninggə muxu yərdə Hudaning kəşəştkini xu pəyoşəmbəşni öltüröş kerəkliki bolsa kerək. ■ 18:20 Kan. 13:6; Yər. 14:14 ■ 19:2 Mis. 21:13; Qəl. 35:9-34; Yə. 20:2 ■ 19:4 Mis. 21:13; Kan. 4:41,42 □ 19:6 «kan kisasi aloşuqi» — kan kisasişşa elixka hoşuqluk kixining roli toşrisidiki kanon-bəlgilimilər «Qəl.» 35:10-35də kəşitilidu. «yol uzun boloaşka» — birlə panahlinidioşan xəşər boləanda, adəm öltürşən kixi turoşan jay u xəşərgə yiraş bolup keliş mumkin; xungə, Pələşində bir-biridin tarkak altə xəşər (andın yənə üq xəşər) tallinip «panahliş xəşər» dəp bekitilşən.

⁸ Pərwərdigar Hudayinglar ata-bowiliringlaroşa kəsəm kıləjinidək qegrayinglarni kengəyixni, ata-bowiliringlaroşa wədə kıləjan barlık zeminni silərgə təkdım kıləixni halaydu; ⁹ silər Pərwərdigar Hudayinglarni səyix wə uning yollirida daim mengix üqün mən silərgə bügün tapiləjan bu əmrni tutsanglarla U xundak kılədu, undakta silərmu əzünqlər üqün bu üq xəhərdin baxka yənə üq xəhərnə koxisilər. □ ¹⁰ Wə xundak kilsanglar Pərwərdigar Hudayinglar silərgə miras kılıp təkdım kılədiəjan zemin arisida nahək kan təkülməydu wə xuningdək gədiqinglaroşa hun gunahı qüxməydu. ¹¹ Ləkin birsi koxnisioşa əq-adawət tutkan bolsa, paylap turup uningəşa hujum kılıp, urup əltürwətsə wə xu xəhərlərdin birigə qeqip bəriwaləjan bolsa, ¹² undakta uning öz xəhəridiki aksakallar adəm əwətip uni xu yərdin yandurup kelixi kerək, andin uni əltürülsun dəp «kan kisası aloşuqi»ning kəlioşa tapxuruxi kerək. ¹³ Sən uni heq ayimioşin, xundak kıləqanda Israildin təkülqən gunahsız kaning deşini taziləjan bolisilər; andin həlinglər yaxhi bolidu.□

Guwahqilar toşruluk şanon

¹⁴ Pərwərdigar Hudaying sanga igiləx üqün təkdım kılədiəjan zeminda burunqılar miras yeringdə bekitkən, koxnangning pasil texini yətkiməsliking kerək.■

¹⁵ Məlum jinayət yaki gunah toşrisida birsigə «U gunah kıləjan» dəp ərz-xikayət kıləixta yaləuz birlə guwahqi bolsa kupayə kıləmaydu, bəlkə həmmə ix ikki yaki üq guwahqining səzi bilən bekitilsun.■

¹⁶ Birsi toşruluk «pəlanqi-pokunqi gunah kıləjan» dəp ərz kılədiəjan kara niyətlək bir guwahqi qıksa, ¹⁷ dəwalixip kələjan ikki adəm Pərwərdigarning əldida, xu künlərdə bolidəjan kahinlər wə sorəqqi bəqlər əldida hazır bolsun; ¹⁸ sorəqqi bəqlər əstayidillik bilən təkxürsun; əgər həliki guwahqi yaləjan guwahqi bolup, öz kərindixi toşruluk yaləjan guwahliq bərgən bolsa, ¹⁹ undakta, silər dəl u kərindixioşa kıləmaqqi boləjinidək uningəşimu xundak kilinglər. Xundak kilsanglar rəzillikni aranglərdin yəkitisilər. ■ ²⁰ Kələjan həlkmu bu ixni anglaydu wə kərkidu wə xundakla, aranglarda undak rəzil ixni yənə kıləmaydu. ²¹ Silər heq rəhim kıləmgılar; janəşa jan, kəzgə kəz, qıxka qix, kələşa kol, putka put elinsun.□ ■

20

Düxmənlər bilən jəng kıləx toşruluk

■ **19:8** Yar. 28:13; Kan. 12:20 □ **19:9** «mən silərgə bügün tapiləjan bu əmr» — bəlkim «Kanon Xərhi» deşən kitabtikə əhdə, yəni barlık əmr-pərmanlarni kərsitixi mumkin. ■ **19:9** Yə. 20:7 ■ **19:11** Yar. 9:6; Mis. 21:12,14; Law. 24:17; Qəl. 35:16 □ **19:13** «sən uni heq ayimioşin» — ibrəniy tilida «kəzüng uni heq ayimisin». ■ **19:14** Pənd. 22:28 ■ **19:15** Qəl. 35:30; Kan. 17:6; Mat. 18:16; Yh. 8:17; 2Kor. 13:1; İbr. 10:2 ■ **19:19** Pənd. 19:5 □ **19:21** «Silər heq rəhim kıləmgılar» — ibrəniy tilida «kəzüng heq ayimisin». «janəşa jan, qıxka qix, putka put ... elinsun» — bu səzlər «kisas elix» prinsipi əməs, bəlkə Hudaning mükəddəs şanonuning ədil təlipidur. Hudaəşa təxəkkür, Uning meşir-xəpki ədillikdin ziyadə həlkəp qikidu! «Mat.» 5:38-48ni kərüng. ■ **19:21** Mis. 21:23; Law. 24:20; Mat. 5:38

¹ Əgər sən düxmənlinggə jəng kıləjili qikiş, at wə jəng hərwilirini, xundakla özündin kəp boləjan bir əlni kərsəng, ulardın heç kərkmə. Qünki seni Misir zeminidin qikişip kəlgən Pərwərdigar Hudaying Əzi sən bilən billidur. ² Silər jənggə qikiş aldida kahin əzi aldioja qikiş həlkə səz kiliş ³ ularəja: Əy Israil, anglanglar! Silər bəgün düxmənlinglar bilən sokuxux aldida turuwatisilər. Kəngülliringlar jür'ətsiz bolmison; kərkmanglar, titrimənglar, ularning səwəbidin dəkkə-dükkigə güxmənglar; ⁴ qünki Pərwərdigar Hudaying Əzi düxmənlinglar üstidin ələlibə kilişinglar üqün silər bilən billə jənggə qikişdu» — dəp eytsun.

⁵ Xu qəşda əməldarlar həlkəə mundak desun: — «Aranglarda bir yəngi əy selip, uni *Hudaəja* atimiojan birsi barmu? Undakta u əz əyigə yenip kətsun, bolmisa u jəngdə əlup ketip, baxka kixi kelip uni *Hudaəja* atixi mumkin.

⁶ Tək selip üzümzar bərpa kiliş, tehi uning mewisini yemigən birkim barmu? Bar bolsa əyigə yenip kətsun, bolmisa u jəngdə əlup kətsə, baxka kixi kelip uning mewisini yeyixi mumkin.■

⁷ Bir kiz bilən wədiləxkən bolup, tehi uni əz əmrigə almiojan birkim bolsa, u əyigə yenip kətsun, bolmisa u jəngdə əlup kətsə, baxka kixi kelip uni əzigə hotunlukka elixi mumkin.■

⁸ Andin mənəpdarlar həlkəə yənə səzləp: «Kərkip kətkən, jür'ətsiz birkim barmu? U əyigə yenip kətsun. Bolmisa kəringdaxlining yurikimu uningkidək jəsərsiz bolup kelixi mumkin» dəp eytsun.■

⁹ Əməldarlar həlkəə xularni eytkəndin keyin ular həlkəning aldida yetəkqilik kilişka kəxunlarəja sərdarlarni tikdisun.

¹⁰ Silər hujum kilişka məlum bir xəhərgə yəkinlaxkininglarda awwal uningəja sülhi toqrisida səz kilinglar. ¹¹ Əgər ular sülhini halaymiz, dəp jawab bərip əz dərwazilirini silərgə aqsa, undakta uningda turuwatqan həmmə həlkə silərgə bəkinip kulluk həxarda bolidu. ¹² Ləkin silər bilən sülhi kilişka unimay, bəlki silər bilən jəng kilməqəi bolsa silər uni kərxanglar. ¹³ Pərwərdigar Hudayinglar uni kəlunglarəja tapxurəjanda uningdiki hərbi ərkəkni kiliqləp əltürənglar; ¹⁴ ləkin ayallar bilən baliliri, kala bilən xəhərdiki həmmə nərsini, yəni barlik qəniymətni əzulinglarəja olja kiliş elinglar; Pərwərdigar Hudayinglar əz düxmənlinglardın silərgə elip bərgən oljidin yəp səyünisilər. ¹⁵ Silərdin yirəktə boləjan, *zəminəja təwə bolmiojan* əlləning xəhərlirigə xundak kilinglar.

Kanaaniylar bilən jəng kilişitiki kanon

¹⁶ Ləkin Pərwərdigar Hudayinglar silərgə miras kiliş beridiojan zemindiki əlləning xəhərlirini bolsa, ularning iqidiki tiniqi bar heç nərsini tirik kəyməy, ■ ¹⁷ bəlki Pərwərdigar Hudayinglar silərgə buyruəqəndək Hittiylar bilən Amoriylar, Kanaaniylar bilən Pərizziylər, Hiwiylar bilən Yəbusiylarning həmmisini təltəküs yəkitixinglar kərək. ¹⁸ Bolmisa, ular əz iləhlirəja qəkunuxtiki həmmə yirginqlik ixilirini silərgə əgətip, Pərwərdigar Hudayinglarəja gunah kilişidiojan bolisilər.

¹⁹ Bir xəhəni igiləx üqün uzun wəkit jəng kiliş kərxəp turuxka toqra kəlsə, uning ətrapidiki dərahləni palta bilən kesip wəyran kilmənglar; qünki ularning mewisini yəşənglar bolidu. Xunga ularni kəsmənglar;

çünki daladiki dərəhlər qorxiwelix kerək boləjan adəmmidi? ²⁰ Ləkin silər mewilik dərəh əməs dəp bilgən dərəhlərnə kesip yökətip, silər bilən soçuxkən xəhərni hujum kəlip oçulitixkə xu dərəhlərdin istihkam-potəylərnə yasisanglar bolidu.

21

Eniklanmiojan katillik delosi toşrisida

¹ Əgər Pərwərdigar Hudayinglar silərgə miras kəlip igiləxkə beridəjan zeminda, dalada ɵltürəlgən bir jəsət tēpilsa, əmma uni ɵltürgən adəm məlum bolmisa, ² aqsakəlliringlar bilən sorakçi bəgliringlar çikçip ɵlük tēpiləjan yər bilən ətrapidiki xəhərlərnə arilikini ɵçisun; ³ ɵltürəlgüçining jəsətiçə əng yekən xəhərning aqsakəlliri bolsa ixkə selinmiojan, boyuntorokmu selinmiojan inək tēpib kəlsun; ⁴ xu xəhərning aqsakəlliri inəkni süyi tohtimay akidəjan, həydidip tērilmiojan bir jiləçijə elip berip, xu jiləçining ɵzidə inəkning boynini sunduruwətsun; ⁵ xu qəçəda Lawiyning əwladliri boləjan kaçinlar ularning kəçijə kəlsun; çünki Pərwərdigar Hudayinglar ularni Əzining aldida hizməttə bolup, Pərwərdigarning namida bəht-bərikət tiləxkə talləçandur. Hər bir dəwa wə hər bir tayak jazasi ularning səzi boyiçə kesilsun. ⁶ ɵltürəlgüçining jəsitiçə əng yekən xəhərdiki aqsakəllarning həmmisi xu jiləçijə kəlip, boyni sundurulojan inəkning üstidə turup, kəllirini yuyup ⁷ guwahlik berip: «Kəllirimiz bolsa bu kənni təkmedi, kəllirimiz bu ixni kərmidi; ⁸ əy Pərwərdigar, Sən Əzünçə hərlik bədili tələp kəçkuzəjan həkçing İsrailni kəçürgəysən wə nahək akçən kənnəning gunahini İsrail həkçingçə artmioçaysən» — desun; xundak kəlip bu kən gunahijə kafarət kəltürəlgən bolidu. ⁹ Silər xundak kəlip Pərwərdigarning nəziridə toşra boləjanni kəlip nahək təkəlgən kənnəning gunahini ɵzünglərdin çikçirəwətkən bolisilər.

Hotunlukçə elinəjan əsir toşruluk çənan

¹⁰ Əgər silər duxmənliringlar bilən jəng kəçijə çikçinçinglərdə Pərwərdigar Hudayinglar ularni çəlungləçijə bərgəç, ulardin əsir aləjan bolsanglar, ¹¹ bu əsirlərnəning arisida çirayilik bir ayalı kəçip, kənglünç uningə çəçip, uni əmrinççə elixni halisang, ¹² undakçə uni ɵyünççə elip barəçin; u qəçini çəçürəp, tirnakçirini yasap, ¹³ əsirlikçə kiygən kiyimçirini selip, ɵyünççə ɵlturup toluç bir ay ata-anisi üçün matəm totsun; andin sən uning çəçijə kəçip uni ɵzüngçə ayal kəçip uningə əç bolsang bolidu. ¹⁴ Keyin, əçerdə kənglünç uningdin səyünmisə, u kəçərni halisa, barəçili çəyuxung kerək; uni puləçə satmioçin wə uningə dedəktək muamilə çilmioçin, çünki sən uningəçə yekənlik kəçip uyat kəçənsən.

Balilar toşruluk çənan

¹⁵ Əgər birsining ikki ayalı bolup ularning birigə amraklik, yənə birigə ɵçlük kəçəjan bolsa wə amrak wə ɵç boləjan hər ikkisidin oçul tuçulojan bolsa, tunjisini ɵç ayalidin tapçən bolsa ¹⁶ undakçə u kixi oçullirijə barini miras üçün ɵləxtürəp bərgən künidə ɵç ayalining oçli, yəni uning tunji oçlining ornijə amrak ayalining oçlini tunji oçullukçə çəyuxkə

болмайду. ¹⁷ U бөлкi оғ аяланинғ оғлини туңҗи оғлум дәр етирап қилсун; қүнки бу унинғ күҗ-қуwwити бар waқтидики дәсләпкi мewisидур; туңҗи оғуллуқ һоқуқи унинғи болоғаққа, аtиси барлиқ мал-мүлүктин унинғоға икки үлүх miras бәрсун. ■

¹⁸ Әгәр бирсиниң бахбaxтак wә itaәtsiz оғли болса, u нә atисиниң сөзигә, нә anисиниң сөзигә қулақ салмай, һәттә таяқ-тәрбиyиму кар қилмай, ularниң гepини yәнिला anғlimisa, ¹⁹ Унинғ ата-anиси уни tutup, xәһәрning дәрwasisiоға elip берip, xәһәрning ақсақallirиниң қехиоға кәлтүрсун; □

²⁰ ular xәһәрning ақсақalliriоға әрз қилир: — «Bu оғlimiz бахбaxтаклиқ wә itaәtsizlik қилир, сөзимizни anғlimay yүриду; u нәpsi yaman, xarabһor болup қалди» дәр eytsun. ²¹ Xuning билән xәһәрning һөmmә һәлki бир болup уни қалма-kesәк қилир өлтүрсун. Silәр bu yol билән өзünғlardin рәzillikni қиқiriwetisilәр; pүtkүl Israil bu ixni anғlap қорқидиоған болиду.

Jinayәtqining jәsiti

²² Әгәр бирси өлүм jazasiоға layиқ gunah sadir қилир, өлтүрүлгән болса wә jәsitini бир дәрәһкә esip қоyоған болsanglar, ²³ өlүki кеқиғә дәрәһтә қалmisun; қандақла болmisun, silәр дәрәһкә esilоquқini xu күндә көmүwetinglar (қүнki kimдәkim *dәрәһкә* esilоған болса, Huda тәripidin ләнәткә қалdurulоған kixi һесаблиниду). Xundақ қилsanglar, Pәrwәrdigar Hudayinglar silәrgә miras қилир бәргән zeminni bulоқimioған болisilәр. ■

22

Yitkән janiwarlar; kiyinix қатарлиқlar тооrрuluk бәglimilәр

¹ Sән қerindixingning kalisi ya қоyi ezip кәtkinini көрсәng, қatиқing болmay yүrmә; қандақла болmisun, уни қerindixingning қехиоға yәtküzүр бол. ■ ² Әгәрдә қerindixing sanga yekin оlturmisa wә yaki игisini tonumisang, xu һaywannи өз өyүnggә elip kelip, қerindixing уни izdәp кәlgүгә өзүng saқlap andin уningоға tapxurup бәrgin. ³ Sән ohxaxla uning yitkән exiki yaki kiyimlirinimu xundақ қil; xundақла қerindixingning һәрқандақ yitkән нәrsisini tepiwalsang, unimu xundақ қilојin; sән өзүngni bu ixtin қақurmioјin.

⁴ Әгәр қerindixingning exiki yaki kalisining yolda yikilip qүxkinini көрсәng, sән bu әһwaldin өзүngni қақurmioјin; қerindixingоға yadәmlixip ulioјini tartip turоquzојin.

⁵ Ayal kixi болса әrlәрning kiyimini kiymisun; xuningоға ohxaxla әr kixi ayal kixining kiyimini kiymisun; қүнki kimki xundақ қilsa, Pәrwәrdigar Hudayingning aldidа yirginqliқ болиду.

⁶ Әгәр sән yolda ketiwetip, бир дәрәһтә yaki yәрдә baliliri yaki tuһumliri болоған қuxning uwisioға uқrisang, anisi tuһum yaki balilirini besip yatқан болса, ana-balilirini birақла almioјin; ⁷ һеқ болmioғanda sән anisini қоyuwetip, balilirinila alsang болиду; xundақ қilsang sanga yahxi болup uzun өmүr көrisән.

■ 21:17 Yar. 49:3; 1Tar. 5:1; Zәb. 78:51 □ 21:19 «... уни tutup, xәһәрning дәрwasisiоға ... xәһәрning ақсақallirиниң қехиоға кәлтүрсун» — kona zamanlarda xәһәрning ақсақalliri sorақ-dәwalar üstidin һөкүm қиқirix үqүн xәһәр дәрwasisida оlturatti. ■ 21:23 Gal. 3:13

■ 22:1 Mis. 23:4

8 Yengi bir öy salsang, ögzənggə bir toasma tam yasioiñ; bolmisa birsi uningdin yikilip qüxsə, özünggə kan təkülüş gunahini kəltürüxüng mumkin.

Saplıq toqrisidiki ixlar

9 Əz üzümzarlıqingoşa ikki hil uruk qaqmioiñ; bolmisa teriojiningning həmmisi wə üzümzarlıqning məhsulatlıri buloqanoqan hesablinidu. □ ■

10 Sən kala bilən exəkni birgə qoxup yər həydimigin.

11 Yung wə kanaptin ibarət ikki hil yiptin toqoloqan kiymimni kiymigin.

12 Sən yepinoqan tonungning tət burjikigə pəpük qoyoqin. ■

Ər-hotunlukta sap dillik bolux kerək

13 Əgər biri hotun elip uningəşa yeqinqilik qiloqandin keyin uningəşa əq bolup, 14 Uning yaman gepini kilip, uningəşa bətnam qaplap, ərz kilip: «Mən bu hotunni aldim, lekin uningəşa yeqinqilik kilsam uning kiz əməslikini bildim» desə, 15 undaқта kizning ata-anisi kizning paklik ispatini elip xəhər dərwasisida olturoqan xəhərning aqsakallirioşa kəltürsun, 16 andin kizning atisi aqsakallarəşa söz kilip: «Mən kizimni bu kixigə hotunlukka bərdim, lekin u uningəşa əq bolup qaldı; 17 wə mana, u uning yaman gepini kilip, bətnam qaplap ərz kilip: «Kizingning kiz əməslikini bildim» dəydu. Birəq mana kizimning paklik ispati!» dəp, ispat rəhtni aqsakallarning aldida yeyip qoysun. 18 U waqıtta xəhərning aqsakalliri erini tutup uningəşa tayak-tərbiyə bərip, 19 Israildiki bir pak kizning yaman gepini kilip, uningəşa bətnam qaplıding dəp, yüz xəkəl künmüx tölətsun; andin ular pulni kizning atisioşa bərsun dəp bekitsun. Əmma kiz bolsa xu kixining hotuni bolup turiwerixi kerək; ər pütün əmridə uni qoyup bərsə bolmaydu.

20 Lekin bu söz rast qikiq, kizning paklik ispati bolmisa, 21 kizni atisining öyining dərwasisi aldioşa aparsun wə atisining öyidə buzukluk kilip Israilning iqidə xərməndilik qiloqanlıki üqün uning xəhərining adəmliri xu yərdə uni qalma-kesək kilip öltürsun. Xundaқ kiloqaninglarda silər özünglardin rəzillikni qikiriwətisilər.

22 Əgər birsi eri bar hotun bilən zina kilip tutulup qalsa, zina kilixқан ər-hotun ikkilisi öltürölsun. Xundaқ kiloqanda Israilning iqidin rəzillikni qikiriwətisilər. ■

23 Əgər birsi xəhərdə biraw bilən wədilixip qoyoqan bir kizni uqritip, uning bilən billə bolsa, 24 ikkilisini xəhərning dərwasisioşa elip qikiq qalma-kesək kilip öltürünglar; kiz bolsa xəhərdə turup warkirimioşini üqün, ər bolsa baxqisining wədiləxkən kizi bilən yatqini üqün öltürölsun. Xundaқ kilip, silər özünglardin rəzillikni qikiriwətisilər.

25 Əgər ər kixi baxqisi bilən wədiləxkən kizni dalada uqritip, uni tutuwelip uning bilən yatsa, pəkət kiz bilən yatқан ər kixi öltürölsun. 26 Qizəşa

□ 22:9 «Əz üzümzarlıqingoşa ikki hil uruk qaqmioiñ» — mənisı (1) üzümzar iqidə ikki hil axlık terixқа bolmaydu; (2) üzümzar iqidə, üzüm uruqliridin baxқа uruqlarnı terixқа bolmaydu. Bizningqə birinçi mənisı toqridur («Law.» 19:19ni kərüñg). «**buloqanoqan hesablinidu**» — baxқа birhil tərjimisi: «mukəddəslikkə musadirə kilinidu» — demək, musadirə kilinip Hudaşə, yəni ibadəthanidiki hizməttə ixlitixkə tapxuruxı kerək. Xühşisizki, bu ayəttiki wə 10-11-ayətlərdiki əmrləringning həm əməliy paydisi bar həm rohij jəhəttin kəp keqmə mənisı bar. Oқurmənlər əzlıri İnjildin xu kəp keqmə mənilirini tapalaydu. ■ 22:9 Law. 19:19 ■ 22:12 Qel. 15:38; Mat. 23:5 ■ 22:22 Law. 20:10

bolsa, heqnemə kilmanglar, qünki qizning özidə ölümgə layiq heq gunah yok. Bu ix bolsa birsi koxnisioqa hujum kilip uni oltürwətkəngə ohxax ixtur. ²⁷ Qünki u baxkisioqa wədiləxkən kizni dalada tutuwaloqanda, kiz towlioqan bolsimu uni kutkuzoqudək kixi tepilmioqan.

²⁸ Əgər birsi birər ər bilən wədiləxmigən kizni tutuwelip, uning bilən yetip hər ikkisi tutulsa, ²⁹ kiz bilən yatqan adəm kizəyə yeqinqilik kilip hər kiləqini üqün kizning atisioqa əllik xəkəl kümüx berixi kerək; andin kizni özigə hotun kilip elixi kerək; u pütkül ömridə uni qoyup bərsə bolmaydu. ■ ³⁰ Heqkim atisining hotunini almasliki kerək, atisining yotqinini aqmasliki kerək. □

23

Jamaətning sapliki

¹ Kimki soqulux yaki kesilix tüpəylidin ahta kiliwetilgən bolsa, Pərwərdigarning jamaətigə kirmisun. □

² Kimki haramdin tuquloqan bolsa Pərwərdigarning jamaətigə kirəlməs; oninqi əwladioqə mundaklardin heqkim Pərwərdigarning jamaətigə kirmisun.

³ Heqbir Ammoniy wə ya heqbir Moabiy Pərwərdigarning jamaətigə kirmisun; oninqi əwladioqə ulardin heqkim Pərwərdigarning jamaətigə hərgiz kirmisun. ■ ⁴ Səwəb xuki, silər Misirdin qikkininglarda ular ald- inglarəyə yeməkklik, su elip qikmidi wə silərgə ziyankəxlik kilixka silərnəni qarəqisun dəp, Aram-Naharaimdiki Petorluk Beorning oqli Balaamni yallidi. □ ■ ⁵ Ləkin Pərwərdigar Hudayinglar bolsa Balaamning səzini anglimay, bəlki silər üqün qarəqixni bərikətkə aylanduruwətti; qünki Pərwərdigar Hudayinglar silərgə muhəbbət baqliəqan. ⁶ Silər həmmə künliringlarda *Ammoniyar wə Moabiylarning aman-esənliki wə bəhtini* hərgiz istimənglar.

⁷ Ləkin Edomiyar kərindixinglar boləq, ularəyə nəprət bilən karimanglar. Misirliklarəqimu nəprət bilən karimanglar, qünki silər ularning zeminida musafir bolup turəqanidinglar. ⁸ Bularning üqinqi əwladidin tuquloqan balilar Pərwərdigarning ibadət jamaətigə kirsə bolidu.

Xəhsiy tazilik

⁹ Düxmənliringgə qarxi jənggə qikip qedir tiksəng, hərhil napaklikdin ehtiyat kiləqin. ¹⁰ Əgər aranglarda keqisi birsi qüxidə Xəytan atlap napak boləqan bolsa, u qedirgəhdin qikip kətsun; qedirgəhka udulla kirmisun;

■ 22:29 Mis. 22:16 □ 22:30 «**atisining hotuni**» — egəy anisi yaki atisining tokli. «**atisining yotqinini aqmasliki kerək**» — demək, atisining tokli yaki egəy anisi bilən munasiwət etküzsə atisining nomusioqa təgən bolup həsablinidu. □ 23:1 «**Pərwərdigarning jamaəti**» — bu ibarə: biringidın muqəddəs jay aldida bolsun yaki baxka yərlərdə bolsun ibadət sorunlirini, xundakla Pərwərdigar Israiləyə tapxuroqan heyət-bayramlarəyə katnixix imtiyazini kərsitidu; ikkinqidin, Israildiki toluk həkukluk pükralar, yəni əməldar, aqsaqallar yaki sorəqki bolalaydioqlarni kərsətsə kerək. «...ahta bolup qəloqan bolsa Pərwərdigarning ibadət jamaətigə kirəlməs» — kədimki zamanlarda butpərəslər öz butlirioqa sadəqətilikini bildürüx üqün bəzidə öz jinsiy əzalirini kesiwetətti. ■ 23:3 Nəh. 13:1 □ 23:4 «**ular aldinglarəyə yeməkklik, su elip qikmidi**» — ibraniy tilida «ular aldinglarəyə nan, su elip qikmidi». ■ 23:4 Qəl. 22-24

□ ¹¹ kəqkurun kirgəndə u suoşa qüxüp, kün patkanda qedirgahəya yenip kirsun.

¹² *Hajittinglar* üqün qedirgahning sirtida bir jayinglar bolsun; tərətə xə yərgə beringlar. ¹³ Saymanliring iqidə bir gürjək bolsun; sən sirta tərətə oltursang, uning bilən ərək kolap tərtingni kəmwəwət. ¹⁴ Qünki Pərwərdigar Hudaying seni kütquzuxka, düxmənliringni aldinglarəya tapxuruxka qedirgahing otturisida yüridu; xunga sening qedirgahing pak bolsun. Bolmisa U seningkidə birər paskinilik kərsə səndin ayrilip ketixi mumkin.

Qullarəya kəndək muamilə kəlix

¹⁵ Əz hojisisin qeqip yeningəya kəlgən kulni əz hojisiəya tutup bərmigin.

¹⁶ U aranglarda silər bilən billə turup, kaysi xəhərnin dərwezisi iqidə kaysi yərnə tallisa, xə yərdə tursun. Silər uningəya zulum kilmanglar.

¹⁷ Israilning kizlirining arisida həqbir pəhixə bolmisun, Israilning oşullirining arisida həqbir pəhixə həzilək bolmisun. ¹⁸ Bir kəsəmnə bəja kəltürmək üqün Pərwərdigar Hudayinglarning əyigə pəhixining pulini yaki həziləkning pulini kəltürmigin; qünki bu ikkisi Pərwərdigar Hudayingning aldida yirginqliktur. □

Əsüm wə kəsəmlər toşruluk

¹⁹ Silər əz kərindixinglardin əsüm almanglar; pulning əsümi bol-sun, axliqning əsümi bolsun yaki həkəndək əsüm aləqədə bəxka nərsining əsümini alsanglar bolmaydu. ■ ²⁰ Əmma qətəlliktin əsüm alsanglar bolidu, ləkin kərindixinglardin həq əsüm almanglar. Xundək kilsanglar Pərwərdigar Hudayinglar silər uni igiləxkə kiridiəyan zeminda, kolliringlarning barliq əmgikidə silərgə bərikət beridu.

²¹ Sən Pərwərdigar Hudaying aldida bir nərsini ataxka kəsəm kiləyan bolsang, uningəya əməl kəlixka həyal kəlima. Bolmisa, Pərwərdigar Hudaying uni səndin tələp kiləyində gunahkar bolisən. ■ ²² Ləkin əgər sən bir nərsini ataxka kəsəm kilmisang, u sanga həq gunah bolmaydu.

²³ Aozingdin qikənanəya əməl kiləyin; Pərwərdigar Hudayingəya kəsəm kilip atəyininəni, yəni aozingning səzi boyiqə ihtiyariy hədiyəngni sunuxung kərək.

²⁴ Sən kəoxnangning talliqəya kirsəng haləyiningdə yəp toyun, əmma kaqa-kuqangəya elip mangləyin.

²⁵ Kəoxnangning pixkan ziraətlikigə kirsəng, qolung bilən ziraətning bəxi-ni üzüp alsang bolidu; əmma kəoxnangning ziraətligigə orəqək saləyüqi bolma. ■

24

Talak hetə berix toşruluk

□ **23:10** «Xəytan atlap» — biz muxu səzni tərjimimizdə ixlətkinimiz Xəytanning bu ixka məs'ul ikənlikini kərsətkinimiz yok. Oqurmənlər bu səzgə tonux boləyanliq üqün ixləttük, halas.

□ **23:18** «həzilək» — ibranəy tilida «it». Ayəttə alahidə kəzdə tutuləyini butpərəslik yolida pəhixə bolup tenini satquqilar. ■ **23:19** Mis. 22:25; Law. 25:36; Nəh. 5:2-13; Luka 6:34, 35 ■ **23:21**

Qel. 30:3 ■ **23:25** Mat. 12:1

¹ Əgər birsi bir ayalni əmrigə aloqandin keyin uningda birər sət ixni bilip, uningdin səyünmisə, undakta u talak hetini pütüp, uning qolioğa berixi kerək; andin uni öz əyidin qikiriwətsə bolidu. □ ■ ² Ayal uning əyidin qikqandın keyin baxka ərgə təgsə bolidu. ³ Bu ikkinçi ərmu uni yaman körüp, talak hetini yezip qolioğa berip uni öz əyidin qikiriwətsə yaqi uni aloqan ikkinçi eri elüp kətsə ⁴ uni qoyup bərgən awwalki eri uni napak hesablap, ikkinçi kətim hotunlukka almisan; qünki undak kilsa, Pərwərdigarning aldida yirginqlik ix bolidu. Sən Pərwərdigar Hundaying sanga miras kilipl beridoqan zeminning üstigə gunah yüklimigin. □

Rəhimdillik, mahaw kesili wə adalət toqruluk

⁵ Əgər birkim yengidin hotun aloqan bolsa uningə nə jənggə qikix, nə baxka birər ixka buyrulmisun; u bəlki aloqan hotunini hux kilix üqün bir yiləiqə ərkin-azad bolup əyidə oltursun. ■

⁶ Heqkim yarəunqak yaqi tügməningg üsti texini kapalətkə almisan; qünki bu ix birsining həyatini kapalətkə aloqandək bolidu.

⁷ Əgər birkim Israillardin boləqan kərindixining birini bulap kelip, uni küldək ixlətsə wə yaqi uni setiwətsə xu bulangqi öltürölsun; silər xundak kilsanglar aranglardin rəzillikni qikiriwətsilər. ■

⁸ Pesə-mahaw wabasi pəyda bolsa, özünqlərə pəhəs bolunglar; Lawiy kahinlarning silərgə barlik kərsətkinini kilinglar; mən ularə qandak əmr kıləqan bolsam xuningə kəngül qoyup əməl kilinglar. ■ ⁹ Misirdin qikqininglarda Pərwərdigar Hundayinglarning yolda Məryəmgə qandak kıləqinini əskə elinglar. □ ■

¹⁰ Əgər sən öz buradər-qoxnangə qərz bərsəng, kapalət elix üqün əyigə kirmigin; ¹¹ bəlki taxkırıda turup tur; sanga kərdzar kixi əzi sanga beridoqan kapalətni taxkırə qəlipl qıqsun. ¹² Xu kixi yəksul bolsa sən uningdin kapalətkə aloqan *kiyimni* yepinip uhlimioqaysən; □

¹³ Heq bolmioqanda sən bəlki kapalətni kün patkanda uningə qayturup bərgin; xundak kilsang u öz tonini yepinip uhlioqanda, sanga bəht-bərikət tiləydu. Xundak kilsang bu ix sanga Pərwərdigar Hundayingning aldida həkkaniylik sanilidu. ■

¹⁴ Ajiz, namrat mədikarə qəhəklik kılma, məyli u kərindaxliringlardin bolsun yaqi yeza-xəhərliringlarda turəqan musapirlardin bolsun. ■

¹⁵ U namratliktin öz həkkigə intizar boləqəqka, u ixligən xu küni kün petixtin burun həkkini qəqum bərgin; bolmisa, u sening toqrangda Pərwərdigarə pəyda kətüridu, bu ix gunah bolup bəxingə qıxidu.

¹⁶ Balilirining jinayiti üqün ata öltürölmisan, balilarmu atining jinayiti üqün öltürölmisan; bəlki jinayiti bar boləqan hər bir kixi öz gunahı üqün ölüm jazasını tartsun. ■

□ **24:1** «*birsi... ayalida* birər sət ixni bilip,...» — bu yərdiki «sət (uyatlik) ix» zinani kərsətməydu; zinahorluk bolsa ölüm jazası berilətti. Xunga «sət ix» bəlkim ayalining baxka ərlərgə qarap naz-kərəxmə kilixi, zina kılmay lekin baxka birsi bilən birhil oyxinini kərsitixi mumkin. ■ **24:1** Mat. 5:31; 19:7; Mar. 10:4 □ **24:4** «*...undak kilsa, Pərwərdigarning aldida yirginqlik ix bolidu*» — nemixka bu ix «Pərwərdigarning aldida yirginqlik ix bolidu»? Bu məsilə toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **24:5** Kan. 20:7 ■ **24:7** Mis. 21:16 ■ **24:8** Law. 13:2 □ **24:9** «*... Pərwərdigar Hundayinglarning yolda Məryəmgə kəndak kıləqinini əskə elinglar*» — «Qel.» 12:1-15ni kəring. ■ **24:9** Qel. 12:10 □ **24:12** «*sən uningdin kapalətkə aloqan kiyimni yepinip uhlimioqaysən*» — yaqi «kəqta uhləqininqda uningdin kapalətkə aloqan kiyimni yeningda qaldurmioqın». ■ **24:13** Mis. 22:26 ■ **24:14** Law. 19:13; Yaq. 5:4 ■ **24:16** 2Pad. 14:6; 2Tar. 25:4; Yər. 31:30; Əz. 18:20

17 Sən musapir yaki yetim toqrisidiki həkümnü burmilima; tul ayalning kiyim-keqəklirini mu kapalətkə alma, ■ 18 bəlki özüngning Misirda kü bolup Pərwərdigar Hudaying seni xu yərdin hər kilip kütkuzup kəlgini yadingə kültürgin. Xunga mən sanga buningə əməl kilətin dəp buyruymən.

19 Sən etizlikning hösulini yiqikningda bir baq oqini untup kaləlan bolsang, uni elip kelix üqün yenip barmioqin; u oqə musapir, yetim-yesir wə tul hotunə təgsun. Xundak kiləlanda Pərwərdigar Hudaying sening kollirning barlik əmgikini bərikətləydu. ■

20 Zəytun dərihingni kakkingdin keyin xahlirida kaləlanirini qayta kakma; kaldukliri musapir, yetim-yesir wə tul hotunə təgsun.

21 Üzümzarlikning üzümlirini yiqip boləandin keyin waxang kilmoqin. Kaldukliri musapir, yetim-yesir wə tul hotunə təgsun.

22 Özüngning Misir zeminida kü boləningni yadingə kültürgin; xunga mən sanga buningə əməl kilətin dəp buyruymən.

25

Hər türlük kanun-bəlgilimilər

1 Əgər ikki kixi birnərsini talixip kelip, həküm berixni tələp kilip sot aldioqə kəlsə, undakta sorakqilar dəwaəqə həküm qikirip həkədni hək, gunahı bar adəmnü gunahkar dəp jakarlisun. 2 Əgər gunahkar adəm dərrigə layik bolsa, sorakqi uni özining aldida yərgə yatquzup, uning kiləlan gunahioqə layik sanap dərrilisin. 3 Lekin pəkət kirik dərrila urulsun; xuningdin ziyadə urulmisun, kəp urulsa xu kəringding kəz aldingda kəmsitilgən bolidu. ■

4 Sən haman tepiwatqan kalining aqizini boqmioqin. ■

5 Əgər bir yərdə turidioqan kəringdax aka-inilarning biri bala yüzi kərməy elüp kətsə, olgən kixining ayali yat bir kixigə təgmisun; bəlki uning erining birtuəqan kəringdixi uning kəxioqə kirip uni hotunlukka elip, birtuəqan kəringdaxlik burqini ada kilsun; ■ 6 olgən kəringdixining ismi Israildin oqürülməsliki üqün ayalning tunji balisioqə uning ismi koyulsun.

7 Lekin əgər bu kixi yənggisini elixni halimisa, yənggisi xəhər dərwazisidiki aksakallarning kəxioqə berip: «Erimning birtuəqan kəringdixi öz kəringdixining ismini Israilda kalduxka unimidi; u mən üqün birtuəqan kəringdaxlik burqini ada kilixka unimidi», dəp eysun. ■

8 Andin uning xəhridiki aksakallar uni qakirtip uningə nəsihət kilsun; əgər u: «Mən uni hotunlukka elixni halimaymən», dəp qing turuwalsa,

9 yənggisi aksakallarning kəz aldida uning kəxioqə berip, uning putidin kəxini saldurup, yüzigə təkürüp: «Bir tuəqan kəringdixi üqün ailə kuruxka unimioqan kixigə xundak kilinsun!» dəp jakarlisun. ■ 10 Xu kixining nami Israilning iqidə: «Kəxi selinoquqining öyi» dəp atalsun.

11 Əgər ikki adəm bir-biri bilən uruxup kalətinida birining ayali öz erigə yərdəmlixip erini uruquqining kolidin ajratmaqqi bolup, kolini uzitip uruquqining jan yerini tutuwalsa, 12 undakta sən uningə hək rəhim kilmay kolini kesiwət. □

■ 24:17 Mis. 22:21,22; Pənd. 22:22; Yəx. 1:23; Yər. 5:28; 22:3; Əz. 22:29; Zək. 7:10 ■ 24:19 Law. 19:9; 23:22 ■ 25:3 2Kor. 11:24 ■ 25:4 1Kor. 9:9; 1Tim. 5:18 ■ 25:5 Mat. 22:24; Mar. 12:19; Luqa 20:28 ■ 25:7 Rut 4:7 ■ 25:9 Rut 4:5 □ 25:12 «sən uningə hək rəhim kilmay...» — ibraniy tilida «kəzüng uni hək ayimay...»

¹³ Sening haltangda qong-kıqıq ikki hil taraza texi bolmisun.

¹⁴ Öyüngdə qong-kıqıq ikki hil əfah saqlıma. □

¹⁵ Taraza texing toptoqra, durus bolsun; əfahıngmu toptoqra, durus bolsun. Xundak kılsang Pərwərdigar Hudaying sanga berıdıoan zemında ömrüng uzun bolıdu. ¹⁶ Qünki kimki xundak ıxlar kılsa, kimki nahək ıx kılsa, Hudaying Pərwərdıgarning aldıda yırgınqlık sanılıdu. ■

Amaləklərdin kelıdıoan hətərnı yökıtıx

¹⁷ Misirdin qıqıp kelıwatqıninglarda Amaləklərnıng silərgə nemə kılojınıni esınglarda tutunglar; ■ ¹⁸ ular Hudadin kərkmay, yolda silərgə uqrap, silər hərıp-qarqap həlinglar qalmoan qaşda, kəyninglarda kəloan ajız kixılərnı urup yokatmidimu? U Hudadin heq kərkmıdı.

¹⁹ Xunga, Pərwərdigar Hudaying mirasing bolsun dəp sanga ıg-ıləxkə berıdıoan zemında, Pərwərdigar Hudaying ətrapingdiki barlık düxmənliringdin amanlık bərginidə, Amaləklərnıng namını asmannıng tegidə əslənmıgüdək dərijidə əqürüwət; bu ıxni unutma.

26

Mewə wə baxqa məhsulatlardın «birinqi həsul»ni Hudaşoşa atax

¹ Sən Pərwərdigar Hudaying sanga miras kılip berıdıoan zemınəşa kirip uni özüngnıng kılip ıgiləp olturaklaxkanda, ² Pərwərdigar Hudaying sanga berıdıoan zemınnıng həsulını aloşanda, sən yərnıng dəslepki pixkan mewisini elip, sewətkə selip Pərwərdigar Hudaying Öz namını koyuxkə tallaydıoan jayəşa elip berixıng kerək; ■ ³ andin xu wakıttiki kahınnıng kəxioşa kəltürüp, unınoşa: «Pərwərdigar Əzi bizgə berıxkə ata-bowilirimizəşa kəsəm kıloşan zemınəşa kirdim, bügün mən Pərwərdigar Hudayingnıng aldıda xundak boləjınınoşa guwahmən», dəp eytisən.

⁴ Kahın sewətnı kolungdin elip uni Pərwərdigar Hudayingnıng kurbangahınıng aldıda koyıdu; ⁵ andin sən Pərwərdigar Hudayingnıng aldıda söz kılip mundak dəysən: — «Mening atam əsli şerib bir aramiy idi; Misiroşa quxüp olturaklaxtı; ular xu yərdə sani az musapir bolsimu, barəşansi kəyiyip uluş, küqlük, qong bir həlk bolıdı. □ ■ ⁶ Ləkin Misirliklər bizgə kattıq kolluk kılip, zulum selip bizni eşir əmgəkkə saldı. ⁷ Əmma biz ata-bowilirimiznıng Hudasi Pərwərdigarəşa pəryad kıliwiduk, Pərwərdigar awazimizni anglap biz tartıwatkan harlık, japa wə zuluməşa nəzirini saldı. ⁸ Xuning bilən Pərwərdigar küqlük kol wə uzartkan bilək, dəhətələr wə məjizlik alamətlər wə karamətlər bilən bizni Misirdin qıkirip ⁹ bizni bu yərgə elip kelip bu zemınəşa, yəni süt bilən həsəl ekıp turıdıoan bir zemınəşa ıgə kıldi!

¹⁰ Əmdi mana, əy Pərwərdigar, sən Manga bərgən bu zemınnıng mewisinıng dəslepki pixkınıni sening kəxingəşa əkəldim», dəysən.

□ **25:14 «əfah»** — axlık-danlarning əlqəm birliki, təhminən 20 yaki 27 litr. ■ **25:16 Pənd. 11:1**

■ **25:17 Mis. 17:8** ■ **26:2 Mis. 23:19; 34:26; Law. 2:14; 23:10; Qel. 15:17** □ **26:5 «Mening**

atam əsli şerib...» — yaki «mening atam əsli sərgərdan» yaki «mening atam əsli yokap ketəy

degan». ■ **26:5 Yar. 46:1**

Xularni dəp, sewətəni Pərwərdigar Hudayingning huzurida qoyup, Pərwərdigar Hudayingning aldida səjdə kəlisən; ¹¹ xundak kəlip sən wə əyüngdikilər Pərwərdigar Hudayingning silərgə ata kəloqan həmmə nemətliridin hux bolunglar; əzüng, Lawiylar wə aranglarda turidiqan musapirlar qoxulup xadlininglar.

Üqinqi yildiki əxrə

¹² Sən hər üqinqi yilida, yəni ondin biri bolqan əxrə yilida həmmə həsulungning ondin birini əxrə ayrip bolqandın keyin, sən Lawiy bilən musapiroqə, yetim-yesir, tul hotunlarqə dərweziliringning iqidə xulardın yəp toyunsun dəp berisən; ■ ¹³ wə sən Pərwərdigar Hudayingning aldida səz kəlip xundak dəysən: «Mən əyümdin *Hudaqə* muqəddəs kəlinqan nərsilərnə ayrip elip qəkip, sən Manga tapiliqan əmr boyiqə bularni Lawiy bilən musapiroqə, yetim-yesir, tul hotunlarqə bərdim; mən Sening əmrliringning həqbirini nə buzmədim, nə həqqaqan unutmədim; ■ ¹⁴ matəm tutqanlirimda xulardın həqnəmini yemədim, napak hələttə turup buningdin birnəmini almədim; əlgən kixiqə atəp buningdin həqnəmə bərmədim, bəlkə Pərwərdigar Hudayingning awazini angləp hər ixtə Sən manga əmr kəloqning boyiqə kəldim. ¹⁵ Əmdə Sən muqəddəs məkəning bolqan asmanlardın nəzər selip Əz həlqin İsrailni, xundaklə atə-bowilirmizqə kəsəm bilən kəloqan wədqə boyiqə, həsəl bilən sūt aqidiqan, bizgə bərgən bu zeminni bərikətligəysən».

Hulasə

¹⁶ Bügün Pərwərdigar Hudaying bu bəlgilimilərgə həm həkümlərgə əməl kəlixkə əmr kəldi; pütün kəlbing, pütün jening bilən ularni tutup ularqə əməl kəil.

¹⁷ Sən бүгүн Pərwərdigarni əzüngning Hudaying boluxkə, xundaklə Uning yollirida mənqixkə, Uning bəlgilimilirigə, Uning əmrlirigə, Uning həkümlirigə əməl kəlip Uning awaziqə kulək selixkə qəbul kəlding; ■

¹⁸ wə Pərwərdigar bolsa бүгүн silərnə Əzining has həlki boluxkə, Uning bərlək əmrlirini tutuxkə (U silərgə wədə kəloqandək) silərnə qəbul kəldi. ■

¹⁹ Xundak bolsa, U silərgə izzət, nam-xəhrət wə xan-xərəp bərip, Əzi yaratqan bərlək əllərdin silərnə üstün kəlidu. Buning bilən silər Uning eytkinidək, Pərwərdigar Hudayinglar üqün muqəddəs bir həlkə bolisilər. ■

27

Xəkəmdə yiqilix — bəht-bərikət wə lənətlik ixlar

¹ Musa wə İsrailning aqsəkəlliri həlkkə buyrup mundak dedi: —

«Mən бүгүн silərgə tapiliqan bu bərlək əmrni tutunglar. ² İordan dəryasidin etüp Pərwərdigar Hudayinglar silərgə bəridiqan zeminqə kərgən kündə, silər qong-qong taxlarni tikləp ularni hək bilən aqartinglar; ■

³ andin atə-bowiliringlarning Hudasi Pərwərdigar silərgə wədə kəloqinidək, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə bəridiqan, sūt bilən həsəl ekəp turidiqan zeminqə kərixinglar üqün dəryadin etkinglərdə, bu kanunning həmmə səzlrini xu taxlarqə pütüp qoyunglar. ⁴ Silər İordan

■ 26:12 Law. 27:30; Qel. 18:24; Kan. 14:28, 29 ■ 26:13 Kan. 14:27 ■ 26:15 Yəx. 63:15

■ 26:17 Yar. 17:7 ■ 26:18 Mis. 19:5; Kan. 7:6; 14:2 ■ 26:19 Kan. 4:7 ■ 27:2 Yə. 4:1

dәryasidin өтүп, mening бүгүнki әmrим бойиқә xu taxlarni Ebal teoјida tiklәp, ularni һak bilән aқartinglar. ⁵ Silәр xu yәrdә Pәrwәrdigar Hudayinglar üqün tәmür әswab tәgmigән taxlardin kurbangah yasanglar; ■ ⁶ Pәrwәrdigar Hudayinglarning bu kurbangahi yonulmioјan, pütün taxlardin yasalsun; uning üstidә keydürmә kurbanliklarni Hudayinglar Pәrwәrdigaroјa atap sununglar, ⁷ wә xu yәrdә inaklık kurbanliklerini sununglar, ulardin yәp Pәrwәrdigar Hudayinglarning һuzurida xadlinglar. ⁸ Silәр xu taxlar üstigә bu қanunning һәmmә sөzlirini enik pütүp қоyunglar».

⁹ Andin Musa bilән Lawiy kahinlar pütkül Israiloјa sөz kilip: «Өy Israil, xük turup anglanglar! Silәр бүgün Pәrwәrdigar Hudayinglarning һәlkі boldunglar. ¹⁰ Әmdi Pәrwәrdigar Hudayinglarning awazioјa kulak selip, mән бүgün silәrgә tapilioјan uning әmrliri wә bәlgilimilirigә әmәl kilinglar» — deyixti.

¹¹ Xu küni Musa һәlkкә әmr kilip mundak dedi: —

¹² Silәр Iordan дәryasidin өtkәndin keyin, bular, yәni Ximeon, Lawiy, Yәһuda, Issakar, Yüsүp bilән Binyaminlar Gәrizim teoјining üstidә turup, һәlkкә bәht-bәrikәt tilisun. ■ ¹³ Bular, yәni Rubән, Gad, Axir, Zәbulun, Dan bilән Naftali Ebal teoјining üstidә lәnәt oқuxқа tursun.

Әһdidә көrsitilgән lәnәtlik ixlar

¹⁴ U waқitta Lawiyлар Israillarning һәmmisigә yukiri awaz bilән: —

¹⁵ «Kimki һүнәrwәnning қоli bilән birә oyma yaki kuyma mәbudni yasap қiқsa (Pәrwәrdigar aldidә yirginlik ixtur!), uni yoxurunqә tiklәp қоysa lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.□

¹⁶ «Kimki ata-anisini көzgә ilmisa lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.

¹⁷ «Kimki қоxnisining pasil texini yөtkisә lәnәtkә қalsun», дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.

¹⁸ «Kimki bir korni yoldin azdursa lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.

¹⁹ «Kimki musapir, yetim-yesir wә tul hotun toqrisidiki һөkümni burmilisa, lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.

²⁰ «Kimki atisining hotuni bilән yatsa, atisining yotқinini aққан bolојаqқа lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: Amin! — desun.□

²¹ «Kimki һaywan bilән munasiwәt қilsa lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: Amin! — desun.

²² «Kimki atisining қizi yaki anisining қizi bolојan өз һәмxirisini bilән yatsa lәnәtkә қalsun» — дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: Amin! — desun.

²³ «Kimki keynanisi bilән yatsa lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: Amin! — desun.

²⁴ «Kimki қоxnisini paylap turup yoxurun өltүrsә lәnәtkә қalsun» дәp jakarlisun. Andin һәlkning һәmmisi jawabән: — Amin! desun.

■ 27:5 Mis. 20:25; Yә. 8:31 ■ 27:12 Қан. 11:29 □ 27:15 «lәnәtkә қalsun» — muxu sөzning muxu yәrdiki asasiy uқumi һәlkning lәnitigә қaloјanliқi әmәs, bәlki «Huda lәnәt қildi», «Hudaning jazasioјa uқraydioјan» degән uқumni bildүridu. □ 27:20 «atisining yotқinini aққан...» — bu sөzlәр toqiruluқ 22:30ni wә izahatini көrүng.

²⁵ «Kimki gunahsız adəmni öltürüp uning keni üqün hək əlsa lənətkə kalsun» dəp jakarlisun. Andin həlkning həmmisi jawabən: — Amin! desun.

²⁶ «Kimki bu kanunning səzligə kəngül bəlməy, uningə əməl kilixta qing turmisa, lənətkə kalsun» dəp jakarlisun. Andin həlkning həmmisi jawabən: — Amin! desun.■

28

Əhdining bəht-bərikətli

¹ Əgər sən Pərwərdigar Hudayingning səzini anglap, Uning mən bügün sanga tapxuridiqan əmrlirigə əməl kilixkə kəngül bəlsəng, Hudaying Pərwərdigar seni yər yüzidiki həmmə əllərnin üstigə qong kildü; ■
² Pərwərdigar Hudayingning səzini anglisang bu həmmə bəht-bərikətlər sanga əgixip üstünggə quxidu: —

³ Sən xəhərdə bəht-bərikətlik bolisən, səhradimu bəht-bərikətlik bolisən.

⁴ Baliyatkungning mewisi bilən yeringning mewisi, qarpayliringning mewisi, yəni kalangning nəsiliri wə koy padiliring tuoqini bolsa, bəht-bərikətlik bolidu.

⁵ Sewiting bəht-bərikətlik bolidu, təngnəngmu bəht-bərikətlik bolidu.

⁶ Sən kirsəngmu bəht-bərikətlik bolisən, qıksəngmu bəht-bərikətlik bolisən.

⁷ Sanga qarxi qıkkən düxmənliringni Pərwərdigar aldingda məqlup kildü; ular bir yol bilən sanga hujuməyə kelip, yəttə yol bilən aldingdin kaqıdu.

⁸ Səning ambarliringda wə kolung bilən kilidiqan barlıq ixliringda Pərwərdigar üstünggə bəht-bərikət buyruydu; Pərwərdigar Hudaying sanga beridiqan zeminda U seni bərikətləydu.

⁹ Əgər sən Pərwərdigar Hudayingning əmrlirini tutup yollirida mangsang, Əzi kəsəm bilən sanga wədə kıləndək Pərwərdigar seni tikləp Əzigə muqəddəs bir həlk kildü. ¹⁰ Xuning bilən yər yüzidiki həmmə həlklər səning Pərwərdigarning nami bilən ataloqiningni kərüp səndin kərkidü.

¹¹ Pərwərdigar seni yaxnitidu; sanga berixkə ata-bowiliringəyə kəsəm bilən wədə kıləqan zeminda seni öz bədiningning mewisi bilən qarpayliringning mewisi wə yeringning mewisini mol wə bərkətlik kildü. ■

¹² Pərwərdigar səning zəminingəyə öz waqtida yamoqur bərip kolliringning həmmə ixlirini bərikətləx üqün öz həzinisi boləqan asmanni sanga aqıdu; özüng heq kimdin kərz almaysən, bəki kəp əllərgə kərz berisən. ¹³ Pərwərdigar seni quyruk əməs, bax kildü; sən pəkət üsti bolup, asti bolmaysən. Əgər mən silərgə bügün tapiloqan Pərwərdigar Hudayingning əmrlirigə kulak selip, ularni tutup əməl kilsang, ¹⁴ xundakla mən bügün silərgə buyruqan həmmə səzlərnin heq biridin ong yaki soləyə qətnəp kətmisəng, baxkə ilahlarəyə əgixip kulluqəyə kirmisəng, xundak bolidu.

Bəht-bərikətnin lənətkə aylinixi

¹⁵ Ləkin xundak boliduki, əgər Pərwərdigar Hudayingning awaziqə kulak salmay, mən bügün silərgə tapiloqan uning barlıq əmrliri

билән бәлгилимилрини тутмисанлар һәм улароҗа әмәл қилмисанлар, бу ләнәтләрнинг һәммиси санга әгixip үстүнггә қүхиду: —■

¹⁶ Сән хәһәрдә ләнәткә қалисән, сәһрадиму ләнәткә қалисән.

¹⁷ Sewiting ләнәткә қалиду, тәнгнәнгму ләнәткә қалиду.

¹⁸ Bалиyatkungning mewisi, yeringning mewisi, kalangning nәsilliri wә koy padiliringning tuoқini ләнәткә қалиду.

¹⁹ Сән kirsәngmu ләнәткә қалисән, qіqsangmu ләнәткә қалисән.

²⁰ Sening Pәrwәrdigarni taxlioqan rәzil kilmixliring üqün u sән yok kilinoқuqә, tezdin һalak kilinoқuqә, kolung kiloqan barliқ ixliringda sening üstүnggә lәнәt, parakәndilik wә dәxnәm qүхүridu. ²¹ Pәrwәrdigar sән igilәxkә kiridioqan zemindin seni yoқatқuqә sanga waba qaplasturidu.

²² Pәrwәrdigar seni sil-waba kesili, kezik kesili, yalluoқluk kesili wә bәzgәk kesiligә giriptar kilip, kuroqәқilik, qawirix apiti wә һal apitigә muptila kilidu. Bu apәtlәr sән yok kilinoқuqә seni koqalaydu. □ ■

²³ Bexingning üstidiki asman mistәk, ayioqingning astidiki yәр tәmүrdәk bolidu. ■ ²⁴ Pәrwәrdigar sening zeminingda yaoidioqan yamoқurni topa-qang wә kum kilidu; ular taki sән һalak boluoқuqә asmandin üstүnggә qүхidu.

²⁵ Pәrwәrdigar Өzi seni düxmәnliringning aldida mәoқup kilidu. Sән ularoqә karxi bir yol билән берip, ularning aldidin yәttә yol билән қақисән; yәр yүzidiki һәммә әлләрни дәkkә-dүkkigә salidioqan obyekt bolup қalisilәr. ²⁶ Өlүkliringlar asmandiki barliқ uqar-қanatlar билән yәр yүzidiki һaywanlaroqә yәм bolidu; ularni һaydiwetidioqan һeqkim qіkmaydu. ²⁷ Pәrwәrdigar seni Misirdiki saқaymas yara-қaqiliri, qіqan-һүrrәklәr, tәmrәtkә, қiқixқak билән uridu. □ ■ ²⁸ Pәrwәrdigar seni saranglik, korluқ wә parakәndilik билән uridu. ²⁹ Sән küpkүndүzdә kor kixi karangoқuda tәmtiligәndәk tәmtilәp yүrisән, barliқ yolliring aқmaydu; sән күndin-kүngә pәkәt zulum билән bulangqilikқа uqrioқuqi bolisән, seni kutқuzidioqan һeqkim qіkmaydu.

³⁰ Sән bir hotun билән wәdilәxsәng baxқа bir adәm uning билән yatidu; eyni salsang uningda olaturalmaysән, tәk tikkән bolsang mewisini yeyәlmәysән. ³¹ Kalang kәzliringning aldida soyulidu, lekin gөxidin yeyәlmәysән; karap turup exiking sәndin bulap ketilidu, sanga yenip kәlmәydu. Koyliring düxmәnliringning қolioqә qүхүp ketidu, ularni yandurup kelixkә yardәmgә һeqkim qіkmaydu.

³² Ooқul билән қizliring baxқа bir әlning қolioqә qүхүp, kәzliring pütүн күn ularoqә tәlmүrүx билән qarқaydu; lekin қolung ularni kutқuzuxқа amalsiz қalidu.

³³ Yeringning mәhsulatliri билән әmgikingning barliқ mewisini sән tonu-maydioqan bir әl yәр ketidu; sән barliқ күnliringdә ezilip zulum tartisән;

³⁴ Kәzliring kәrgән ixlardin sән sarang bolup ketisән.

³⁵ Pәrwәrdigar seni tapiningdin qoққangoқiqә, tizing билән paqәk-putliringoқiqә saқaymas dәһxәtlik yara-қaqilar билән uridu.

³⁶ Pәrwәrdigar seni өз үstүnggә tikligән padixahingоqә қоxup өзүng wә ata-bowiliring tonumioqan bir әlgә tutup beridu. Sән xu yәrdә turup yaоqәq wә taxtin yasaloqan baxқа ilahlaroqә qоқunisән. ³⁷ Sән

■ 28:15 Law. 26:14; Yioq. 2:17; Dan. 9:11,13; Mal. 2:2 □ 28:22 «қuroqәқilik» — yaki «қiliq». «qawirix apiti» — yaki «қuroqәқ xamal». ■ 28:22 Law. 26:16 ■ 28:23 Law. 26:19 □ 28:27 «Misirdiki saқaymas yara-қaqiliri...» — bәlkim Huda Israilni Misirdin kutқuzoқanda Misirliklarоqә qүхүrgән yara-қaqilarni kersitixi mumkin («Mis.» 9:9-11ni kәring). ■ 28:27 Mis. 9:9

Pərwərdigar seni elip bəridioqan həmmə əllər arisida wəhimə, səz-qəqək wə tapə-təning obyektı bolup kəlisən.

Bəht-bərikətning lənətkə aylinixi — dawami

³⁸ Sən etizlikqə berip kəp uruk qəqisən, lekin qəkətکیلər ularni yəp ketip, uningdin az yioqip kəlisən. ■

³⁹ Tallarni tikip pərwix kilsangmu, ularni kurtlar yəp ketip, nə mewisini yioqalmaysən, nə xarab iqəlməysən.

⁴⁰ Zeminingning hər yeridə zəytun baqliring bolsimu, uning meyi bilən bədiningni məsihləp mayliyalmaysən; qünki dərəhlərdiki mewilər pıxmayla qüxüp ketidu.

⁴¹ Ooqul wə kiz pərzənt kərsəngmu, lekin ular yeningda turmaydu; qünki ular sürgün bolup ketidu.

⁴² Səning hər bir dəriling bilən yeringning barlik məhsulatlrini qəkətکیلər özining kılıdu.

⁴³ Aranglarda turuwatqan musapir səndin barəanseri üstün bolup, sən barəanseri təwən bolup kəlisən. ⁴⁴ U sanga kərz bərgüqi bolidu, əmma sən uningə kərz bərləməysən. U bax bolidu, sən quyruk bolisən.

⁴⁵ Sən Pərwərdigar Hudayingning awaziqə kulaq salmay, U sanga tapilioqan əmr wə bəlgilimilərnı tutmioqining üqün bu lənətlərnıng həmmisi sən həlak kılinoquqə seni koqlap yetip, üstünggə qüxidu. ⁴⁶ Bu lənətlər əzüng wə nəslingning üstigə mənggülik qüxidioqan məjizilik alamət wə karamət bolup kəlidu.

⁴⁷ Sən kəngriqiliktə xadlik wə kəngül huxluğu bilən Pərwərdigar Hudayingning kullukida bolmioqəqə, ⁴⁸ buning ornioqə sən aqlıq wə usuzluk, yalınqəqlıq wə hər nərsining kəmqilikidə bolup Pərwərdigar sanga qarxi əwətdioqan düxmənliringning kullukida bolup kəlisən; U seni həlak kılıquqə boynungə təmür boyunturukni salidu. ⁴⁹ Pərwərdigar yirəktin, yəni yər yüzining qetidin sən tilini bilməydioqan, bürküttək xungəqup kəlidioqan bir əlni sanga qarxi əwətidu. ⁵⁰ U əlpəzi əxəddiy, kəriləroqə yüz-hatirə kılmaydioqan wə yaxlarəqə mehır kərsətməydioqan bir əl bolidu. ⁵¹ U sən həlak boləquqə, qarwiliringning nəslı bilən yeringning məhsulatlrini yəp ketidu; qünki u seni yəkitip bolmioquqə sanga nə axlik, nə yəngi xarab, nə zəytun meyi, nə kalangning mozayliri nə koy padiliringning kəziliridin bir nemini koymaydu. ⁵² Sən tayanəqan pütkül zeminingdiki həmmə egiz, məhkəm sepilliring ərülüp qüxküqə, u pütkül zeminingdiki barlik dərweziliring aldioqə kəlip, seni kərxiwəlidu; u Pərwərdigar Hudaying sanga bərgən zeminingning hər yeridiki həmmə dərweziliring aldioqə kəlip, seni kərxiwəlidu. ⁵³ Xu wəqıttə düxmənliringning kıştap kəlixliri bilən boləqan kəmal-kıştangning azab-əqəbətlrini iqidə, Pərwərdigar Hudaying sanga ata kılıqan, əz teningning mewisi boləqan oqulliringning gəxini wə kizliringning gəxini yəysən. ■

⁵⁴ Wə xundəq boliduki, aranglardiki nazuk, intayin silik-sipayə bir adəm kərendixi, kuqıqidiki ayalı, xundəqla tehi tirik baliliridin kizəqinip, ularəqə yaman kəzi bilən kəraydu; ⁵⁵ xunga, düxmənliringning kəmal-iskənjisidə sən əz dərweziliring iqidə kiyinaləqiningdə həqnemə kəlmioqanlıki üqün, u əzi yəwatqan baliliringning gəxidın ularning həqkəyisioqə azrakmu bərməydu.

⁵⁶⁻⁵⁷ Aranglardiki əslidə nazuk wə silik-sipayə boləqan, silik-sipayiliki wə nazuklukidin puti bilən yərgə dəssəxnimu haliməydioqan ayal kuqıqidiki

eri, oqul-kiz pərzəntliridin kizəyinip, ularəya yaman kəzi bilən qaraydu; çünki düxmənliringning kamal-iskənçisi bilən sən öz dərwaziliring iğidə kiynaləyiningda heqərsə kəlmioçaqqa, u öz puti arilikidən çiqқан bala həmrəhi bilən əzi tuəqқан balilirini yoxurunqə yəydu.

Hudaning əhdisidin qikixning aqiwiti

⁵⁸ Sən bu kitabta pütülgən bu kanunning barlik səzligə əməl kilixkə kəngül bəlmisəng, Pərwərdigar Hudayingning uluq wə həywətlik namidin kərkmişəng, ⁵⁹ Pərwərdigar sening üstünggə quxüridioqan wabalərni həm nəslingning üstigə quxüridioqan wabalərni əjayib kildu; U dəhəxtlik, uzakka sozulidioqan wabalərni wə eqir, uzakka sozulidioqan kesəllərni üstünggə wə nəslinggə quxüridu; ⁶⁰ Pərwərdigar sən kərkidioqan, Misirdiki barlik kesəllərni üstünggə quxürüp, sanga qaplxaturidu. ⁶¹ Xuningdək bu kanuniy kitabta pütülmigən həmmə kesəl wə həmmə wabanimu Pərwərdigar taki sən həlak boləyduqə üstünggə quxüridu. ⁶² Xuning bilən əslidə asmandiki yultuzlardək nurəyən bolsanglaru, əmdilikdə az bir türkümlə kixilər bolup qəlisilər; çünki silər Pərwərdigar Hudayinglarning awaziəyə qulək salmidinglar.

⁶³ Wə xundək boliduki, Pərwərdigar ilgiri silərgə yəhxilik kilip, silərni awutkınıdin səyüngəndək, U əmdi silərni yəqitip həlak kildioqinidin səyünidu; xuning bilən silər igiləxkə kiridioqan zemindən yulup taxlin-isilər. ■ ⁶⁴ Pərwərdigar silərni yər yüzining bu qetidin u qetigəyə boləyən həmmə əlləring arisiəyə tarkitidu; silər əzünglər yəki atə-bowiliringlər tonumioqan yəqəyə bilən taxtin yasəyən iləhləring kulluqida bolisilər; ■ ⁶⁵ Silər u əlləring arisida nə aram tapalməysilər, nə tapininglər tirəp turəyduqə heq məzmut jay bolməydu; Pərwərdigar bəki xü yərdə siləring kənglünglərni oquwaləxturup titritip, kəzünglərni kərangəyuləxturup jeninglərni soləxturidu. ⁶⁶ Silər kərap turup jeninglər kildə esikliklək turidu; silər kəqə-kündüz dəkkə-dükkidə bolup jənimdin ayrilip kəlarəmənmu? — dəp kərkisilər; ⁶⁷ kənglüngni bəskən wəhəmə wə parəkəndiqilik wə kəzliring kərgən kərünüxlər tūpəylidin ətigini: «Kəxki kəq bolsidi!», kəqəyə bolsa: «Kəxki ətigən bolsidi!» dəysən. ⁶⁸ Pərwərdigar silərgə wədə kilip: «Silər bu yolni ikkinçi yənə kərməysilər» degən xü yol bilən silərni kəmigə quxürüp Misirəyə yanduridu. Silər xü yərdə düxmənliringlərəyə qul-dədək boluxkə əzünglərni sətisilər, ləkin silərni ələqili adəm qikməydu.

29

Musa pəyğəmbər həlkəyə səz kilidu — əsləx wə jəkiləx

¹ Təwəndikilər Pərwərdigar Israillər bilən əhdə bəqləx üqün Moab zemində Musəyə tapilioqan səzlərdur. Bu əhdə Pərwərdigar ular bilən Hərabədə kiləyən əhdidin bəxkə bir əhdə idi.

² Musa pütkül Israilləni qəkirip ularəyə mundək dedi: «Silər Pərwərdigarning Misir zemində Pirəwngə, uning barlik hizmətkərliri wə zeminning həmmə yeridə kəz əldinglərdə nəmə ix kiləyənini kərdünglər, ■ ³ yəni xü qəng apətlər bilən uluq məjizilik əlamət wə kəramətlərni öz kəzünglər bilən kərdünglər. ■ ⁴ Ləkin Pərwərdigar

silərgə bügünciqə qüxəngüdək kəngül, kərgüdək kəz wə angliqudək kulaq bərmidi. ⁵ Mən kirik yil silərnə bayawanda yetəkləp yürdü; xu wəqitlarda wəstüinglardiki kiyimliringlar konirimidi, putunglardiki kəxinglarmu konirap kətmidi. ⁶ Huda Əzining silərnəng Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikini bilsun dəp, silərgə yeyixkə nan, iqxkə xarab yaki küqlük iqmlik nesip kilmidi. ⁷ Silər bu jayqə yetip kəlgininglarda Həxbonning padixahı Sihon bilən Baxanning padixahı Og biz bilən jəng kilöjili qikti; əmma biz ularni urup məqlup kilduk; ■ ⁸ biz ularning zemindirini elip Rubənlər bilən Gadlar wə Manassəhning yerim kəbilisigə miras kəlip bərdük. ■

⁹ Əmdi silər həmmə ixliringlarda rawaj tepix üqün bu əhdining səzlrini tutup, ularqə əməl kilinglar.

¹⁰ Bügün həmminglar — kəbilə baxlikliringlar, aqşkalliringlar, əməldarlinglar, xuningdək Israilning həmmə ərliri, ¹¹ kiçik baliliringlar, ayalliringlar, qədirqahinglarda turuwatkan musapirlar, xundakla otun kəsküqiliringlar wə su toxuquliringlarmu, həmminglar Pərwərdigarning aldida hazır turuwatisilər; ¹² məksət xuki, Pərwərdigar Hudayinglarning əhdisigə, yəni Pərwərdigar Hudayinglar bügün silərgə bərgən kəsimi bilən baqlıqan əhdigə dahil boluxunglar üqündur, ¹³ Wə xuning bilən təng U silərnə bügün Əzigə has bir həlk kəlip silərgə wədə kilöjnidək, ata-bowiliringlarqə, yəni İbrahim, İshaq wə Yəqubqə kilöqan kəsimi boyiqə əzi silərgə Huda boluxtur. ■ ¹⁴ Ləkin mən bu əhdə wə kəsəmnə yalquz silər bilənla əməs, ¹⁵ bəlki bügün biz bilən bu yərdə Pərwərdigar Hudayimizning aldida turuwatkanlar, xundakla bügün bu yərdə biz bilən birgə bolmioqan kixilərnəng həmmisi bilənmu tüzüximən. □ ¹⁶ (qünki silər bizning Misir zemində kəndək turəqlikimiz wə səpirimizdə əllərnəng otturisdin kəndək etüp kəlginimizni obdan bilisilər; ¹⁷ Silər ularning arisidiki yirginqlik nərsilərnə, ularning arisidiki yaqəq, tax, altun wə kümüxtin yasaloqan butlarnə kərdüinglar). ¹⁸ Əhdining məksiti bolsa, silərnəng aranglardiki hər bir ər, hər bir ayal, hər bir ailə wə hər bir kəbililiringlardin bügün kəngli Pərwərdigar Hudayimizdin yenip, xu əllərnəng ilahlırining kulluqioqə kirip ketidioqan heq kixi bolmisun, xundakla aranglarda et süyi wə əmən qikiridioqan yiltiz pəyda bolup kəlmisun üqündur. ■ ¹⁹ Dərwəkə xundak boliduki, xu lənət səzlrini angliqanda əz kənglidə əz-əzini bəht-bərikətlik sanap: «Mən kəncə bəxbəxtlik bilən mangsammu, tinq-amanlikta turıwerimən», degüqi xundək bir kixi bolidu; nətijidə, nəm yərmu qəngkək yərgə ohxaxla wəyran kəlinidu. □ ²⁰ Pərwərdigar mundək kixini əpu kilmaydu, bəlki Pərwərdigarning oqəzi bilən otluk kəhri tütündək xu kixigə qüxidu; bu kitabta pütölgən həmmə lənətlər uning bexioqə qüxidu; Pərwərdigar uning ismini asmannəng tegidin oqüridu. ²¹ Pərwərdigar bu kanun kitabida pütölgən əhdining həmmə lənətliri boyiqə Israilning bərlək kəbililiridinin uni ayrip qikiq, apətkə muptila kildü.

²² Kəlgüsi dəwrə bolsa, yəni silərdin keyin qikidioqan baliliringlar wə

■ 29:7 Qel. 21:24,33; Kan. 2:32; 3:1 ■ 29:8 Qel. 32:33; Kan. 3:12; Yə. 13:8 ■ 29:13 Yar. 17:7 □ 29:15 «Ləkin mən bu əhdə... kixilərnəng həmmisi bilənmu tüzüximən» — muxu səzlərdə (14-15-ayəttə) «mən» degən səzligüqi Musa pəyoqəmbər bolsa kerək. ■ 29:18 Ros. 8:23; İbr. 12:15 □ 29:19 «nəm yərmu qəngkək yərgə ohxaxla wəyran kəlinidu» — yaki «məst kixi usuz kixigə qoxulup yökətilidu». Baxkə birnəqqə hil tərjimilirimu uqrxı mumkin. Ləkin omumi yənis xübhısizki, həmmə adəm apətkə uqrap yökətilidu.

xundakla yirak yurttin kəlgən musapirlar Pərwərdigar xu zeminning üstigə əwətkən balayı'apətlər bilən kesəllərni kəridu; ²³ Pərwərdigar qəzipi wə kəhri bilən wəyran wəyran kıləjan Sodom, Gomorra, Admah wə Zəboimlarning wəyranqılıkdək zeminning həmmə yeri günggürtlixip, xorlixip, kəyüp kətkinini, terikqilikmu, həsulmu bolmioqini, ot-qəpmu ünmiginini kəridu; ²⁴ buni kərgənlər, hətta həmmə əl-yurt: «Nemixka Pərwərdigar bu zeminə mundak kıləandu? Nemixka Uning qəzipi xunqə kəttik, əxəddiy boləandu?» dəp soraydu; ■ ²⁵ andin ularəja jawab berilip: «Ular ata-bowiliringni Hudasi Pərwərdigarning ularni Misir zeminidin kütquzup qıkarəjində ular bilən bekitkən əhdini taxlap, ²⁶ bərip ularning nesiwisi bolmiojan, əzimu tonumiojan ilahlarıning kulluqioja kirip, ularəja qokunəjini üqün xundak boldi. ²⁷ Mana bu səwəbtin Pərwərdigarning qəzipi bu zeminə tutixip, bu kitabta pütülgən həmmə lənətni uning üstigə kəltürdi. ²⁸ Xuning üqün Pərwərdigar qəzəp, aqqik wə zor kəhr bilən ularni yurtidin yulup, baxka bir yurtka taxlidi» — deyilidu.

²⁹ Hər bir yoxurun sirlar bolsa Pərwərdigar Hudayimizningkidur; ləkin hər kəndə axkarılanəjan wəhiylər bolsa bu kanunning səzligə əməl kılaximiz üqün əbədqiə biz wə balilirimizningkidur.

30

¹ Wə xundak boliduki, bu barlik ixlar, yəni mən sening aldingda qəyəjan bu bərikət bilən lənət bəxingəja quxkinidə, Pərwərdigar Hudaying seni həydiwətkən əlləring arisida turup bularni esinggə elip kəngül bəlüp, ² əzüng wə baliliring Pərwərdigar Hudayingning yenioja yenip Uning awazioja kulak selip, mən bugin sanga əmr kıləjan barlik ixlarəja pütün kəlbəng wə pütün jening bilən itaət kilsang, ³ xu qəjdə Pərwərdigar Hudaying seni sürgünlüktin kəyturup, sanga iqini aqrıtıp, Pərwərdigar Hudaying Əzi həydiwətkən ələrdin yiojip kelidu. ■ ⁴ Gərqə aranglardin hətta asmanlarıning qetigiqimu həydilip kətkənlər bolsimu, Pərwərdigar Hudaying seni xu yərdin yiojip jəm kılıp kelidu. ■ ⁵ Pərwərdigar Hudaying seni ata-bowiliringning təwəliki boləjan zeminəja kəltüridu wə sən uni igiləysən; U sanga yaxxilik kılıp ata-bowiliringning sanidin ziyadə kəp kildu; ⁶ Pərwərdigar Hudayingni pütün kəlbəng, pütün jening bilən səyüxkə Pərwərdigar Hudaying kəlbəngni wə nəsiliringning kəlbini hətnə kildu; xuning bilən silər həyat yaxaysilər. ■ ⁷ Xundakla Pərwərdigar Hudayinglar bu həmmə lənətlərni düxmənilinglarning üstigə, silərgə nəprətlinidəjanlarning üstigə, silərgə ziyankəxlik kıləjanlarning üstigə quxüridu. ⁸ Silər bolsanglar yenip kelip Pərwərdigar Hudayinglarning awazioja kulak selip, mən bugin silərgə tapiləjan həmmə əmrlirigə əməl kılisilər. ⁹ Xundak kilsanglar, Pərwərdigar Hudayinglar kəlliringlarning həmmə ixida, bədinglarning mewisini, qarpay malliringlarning mewisini wə yeringning mewisini awutup silərni zor yaxnitidu. Qunki Pərwərdigar silərnin ata-bowiliringlarəja yaxxilik kılaxtin səyüngəndək, silərgə yaxxilik kılaxtin səyünidu. ■ ¹⁰ Silər Pərwərdigar Hudayinglarning awazioja kulak selip, bu kanon kitabida pütülgən əmrlər bilən bəlgilimilərni tutup,

pütün kəlbınglar, pütün jeninglar bilən Pərwərdigar Hudayinglarning tərıpıgə burulsanglarla, xundak bolıdu.

¹¹ Qünki mən bğün sanga tapılıoan bu əmr sən üqün karamət ix əməs yaki səndin yırakmı əməs. □ ¹² Bu əmr asmanın üstıdə əməs, senıng: «Bizning unıngoə əməl kılmiqimiz üqün kim asmanoə qıkip uni elıp qüxüp bizgə anglıtidu?» deyixingning həjiti bolmaydu. ■ ¹³ Wə xuningdək bu əmr dengizning u tərıpıdimu əməstur, senıng: «Bizning unıngoə əməl kılmiqimiz üqün kim dengizdin etüp, uni elıp kelıp bizgə anglıtidu» deyixingning həjiti bolmaydu. ¹⁴ Qünki bu söz bolsa unıngoə əməl kılmiqıng üqün sanga bək yekın, yəni aozıngda wə kənglüngdə bardur. □

¹⁵ Mana, mən bğün aldinglarda həyat bilən yaxxilik, ölüm bilən yamanlıknı koydum; ¹⁶ qünki özüm sanga həküm berıp: — Silər Pərwərdigar Hudayinglarnı səyüp, Uning yollırıda mengıp, əmrliri, bəlgilimiliri həm həkümılrıgə əməl kilinglar, dəp bğün silərgə tapılıdim; xundak kilsanglar silər yaxap awup, uni igiləxkə kiridıoan zəminoə baroşininglarda Pərwərdigar Hudayinglar silərnı bərikətləydu. ¹⁷ Lekin əgər kənglüngni tətür kılıp, kulak salmay azdurulup, baxka ilahlaroə bax urup qokunıqlı tursang, ¹⁸ mən xuni bğün silərgə aqahlandırur eytip koyayki, silər həlak bolmay qalmaysilər; silər uni igiləxkə İordan dəryasidin etüp baridıoan zəminoə kirgininglarda uzun omür kərelməysilər.

¹⁹ Mən bğün həyat bilən ölümni, bərikət bilən lənətnı aldingda koyoşınıməoə asman bilən zəminı üstüנגgə guwah boluxka qakirimən; əmdi ezüng wə nəsling yaxay desənglar, həyatni tallıwal; ■

²⁰ Pərwərdigar Hudayingni səyüp, Uning awazıoə kulak selıp, Uningoə başlanıoın; qünki U Əzi senıng həyating wə omrüngning uzunlukıdur; qünki xundak kilsang Pərwərdigar ata-bowiliring bolıoan İbrahim, İshak wə Yaqupka: «Mən silərgə uni berimən» dəp kəsəm kılıp wədə kılıoan zəmində turısən». □

31

Yəxua Musaoə orun basar kılıp bəkıtilıdu

¹ Andin Musa berıp həmmə İsrailoə söz kıldı; ² u mundak dedi: «Mən bğün bir yüz yigirmə yaxka kirdim; əmdi silərgə sərdar yaki baxlıoquı bolalmaymən. Pərwərdigar manta: Sən bu İordan dəryasidin etməysən, degənıdi. □ ■

³ Lekin Pərwərdigar Hudayinglar Əzi silərnı yetəkləp dəryadin etüp, bu əllərnı aldinglarda wəyrən kılıdu; xuning bilən ularning mal-mülkını igiləysilər; Pərwərdigarning eytkinidək, Yəxua silərnıng aldinglarda baxlap dəryadin etıdu. ■ ⁴ Pərwərdigar Sihon bilən Og degən ikki Amoriy padıxahı wə ularning zəminını həlak kılıoandək, u bu əllərgımu

□ **30:11** «**bu əmr sən üqün karamət ix əməs**» — bu ayəttiki «karamət» degən söz adətə pəkət Hudala kılıdıoan ixni yaki Hudaning süpitını kərsıtidu. ■ **30:12** Rim. 10:6-8 □ **30:14** «... **bu söz ... sanga bək yekın, yəni aozıngda wə kənglüngdə bardur**» — «Rim.» 10:6-10ni kərüng. ■ **30:19** Kan. 4:26 □ **30:20** «...**qünki U Əzi senıng həyating wə omrüngning uzunlukıdur;**» — muxu yərdə «U Əzi» degənnıng baxka birhil qüxəncısı «bu ix» (yəni, Hudaning əmrlirını tutux). □ **31:2** «**silərgə sərdar yaki baxlıoquı bolalmaymən**» — muxu yərdə ıbraniy tilıda «silərnıng aldinglarda qıkip-kirıp yürəlməymən» degən səzlər bilən ipadilınıdu. ■ **31:2** Qel. 27:12; Kan. 3:26 ■ **31:3** Qel. 27:18

xundak kilidu. ■ ⁵ Əmma Pərwərdigar ularni qolunglaroşa tapxuroşinida, mən silərgə tapilioşan pütkül əmr boyiqə ularoşa muamilə kilisilə. ■ ⁶ Jür'ətlük wə kəysər bolunglar, ularning aldida titrimənglar, ularđin heq kərkənglar; qünki silər bilən birgə baroşuqi Pərwərdigar Hudayinglar Əzidur; U silərđin waz kəqməydu, silərni hərgiz taxliwətməydu!» ■ ⁷ Andin Musa Yəxuani qakirip pütkül Israilning kəz aldida uningəşa səz kilip: «Sən jür'ətlük wə kəysər boləşin; qünki bu həlk Pərwərdigar ularning ata-bowilirişoşa kəsəm kilip berixkə wədə kiləşan zeminoşa kirkəndə sən ular bilən billə berixing kerək; sən ularoşa uni igitip miras kildurisən. ⁸ Mana, sening aldingda mangoşuqi Pərwərdigar Əzidur; U sən bilən billə bolup səndin waz kəqməydu, seni hərgiz taxliwətməydu! Sən kərkəmişin, parakəndə bolma!» — dedi. ■

Musaning əhdinamə yezip tapxuruxi

⁹ Musa bu kanunni yezip bolup, uni Pərwərdigarning əhdə sandukini kətiridoşan Lawiyning əwladi boləşan kaşınlar bilən Israilning barlik aqsaqallirişoşa tapxurup bərdi. ¹⁰ Musa ularoşa mundak buyrudi: — «Hər yəttə yilning ahirkı yilida, yəni azadlık yili dəp bekifilgən waqıtta, «kəpilər heyti» baxlanəşanda, ¹¹ Israilning həmmisi kelip Pərwərdigar Hudayingning huzurida jəm bolux üqün u tallaydişan jayoşa yioşiləşanda, uni anglisun dəp pütkül Israilning aldida bu kanunni oqup berisən. ■ ¹² Xuning üqün *xu qaoşda* barlik həlkni, ər bolsun, ayal bolsun, bala bolsun, kəwukliringning iqidə turuwatқан musapir bolsun, ularning həmmisi anglap, əginip, Pərwərdigar Hudayinglardın kərkup, bu kanunning barlik səzlrini tutup uningəşa əməl kilsun, dəp ularni yioşkin. □ ¹³ Xundak bolsa, ularning bu kanunni tonumioşan ballirimu uni anglap əginip, silər igiləxkə İordan dəryasidin ətup baridoşan zeminda yaxioşan barlik künliridə Pərwərdigar Hudayinglardın kərkidoşan bolidu».

Musa Yəxuoşa əz wəzipisi toşruluk buyruydu

¹⁴ Andin Pərwərdigar Musoşa səz kilip: «Mana sening əlidoşan waqting yekinlixip kəldi. Əmdi Yəxuani qakiroşin, ikkinglar jamaət qedirişoşa berip xu yərdə hazır bolunglar. Mən uningəşa wəzipə tapxurimən» dedi. Xuning bilən Musa bilən Yəxua ikkisi berip, jamaət qedirida hazır boldi. ¹⁵ Pərwərdigar bulut tüwrükining iqidə kəründi; bulut tüwrüki qedirning dərwazisining üstidə tohtidi. ¹⁶ Pərwərdigar Musoşa mundak dedi: «Mana, sən ata-bowiliringning kəxida uhlax aldida turisən; andin bu həlk kəzoşilip, baridoşan zemindiki yat ilaşlaroşa əgixip buzukqilik kilip, Meni taxlap, Mən ular bilən baəşlioşan əhdini buzidu. □ ¹⁷ Xu waqıtta Mening oşəzipim ularoşa tutixip, Mən ularnimu taxlap, ularđin yüzümni yoxurimən. Ular yutuwetilidu, kəp balayi'apət wə külpətlər bəxişoşa qüxidu wə ular xu waqıtta: «Xübhışizki, Hudayimiz arimizda bolmioşini üqün, bu balalar bəximizoşa qüxti» — dəydu. □ ¹⁸ Ləkin Mən ularning bəxkə ilaşlaroşa

■ **31:4** Qəl. 21:24,33 ■ **31:5** Kan. 7:1, 2 ■ **31:6** Yə. 1:5; İbr. 13:5 ■ **31:8** Yə. 1:9

■ **31:11** Əzra 10:8; Nəş. 8:1,2,3,8 □ **31:12** «... **kəwukliringning iqidə turuwatқан musapir**» — demək, «silər bilən billə turuwatқан musapir». «Silər bilən billə turuwatқан» ibraniy tilida adətə «kəwukliringning iqidə turuwatқан» degən səzlər bilən ipadilini. □ **31:16** «**buzukqilik kilix**» — muxu yərdə Hudaşa waspasizlik yaki asiylik kilixni bildiridu. Kanaandiki əllər arisida «buzukqilik» rohiy jəhəttə bolupla qəlməy, jismani yəhəttimü butpərəslikkə munasiwətlük jinsiy buzukqilik məwjut idi. □ **31:17** «**xu waqıtta**» — ibraniy tilida «xu küni».

mayil bolup әgixip, қилоан һәммә рәзилликири үқүн ху күни үзүмни пүтүнләй юхуримән.

¹⁹ Әмди силәр өзүнғлар үқүн бу шәзәлни пүтүп, уни Исраиллароға өғитинғлар; бу шәзәлниң кейин Исраилларның әйибигә Мән үқүн гувахқи болуқи үқүн уни ularning ашзироға салојин. ²⁰ Қүнки Мән ularни Мән ата-бowlilirioға қәсәм билән вәдә қилоан, сүт билән һәсәл еқип туридоған юртқа киргүзимән; андин ular вәр тәйүп, сәмригәндә бәхкә илаһлароға әгixip, ularning қуллуқироға кириду вә Мән кәзгә илмай әһдәмни бузиду.

²¹ Әмма хундақ болидуқи, кәп баләй'әрәтләр билән күлпәтләр ularning бәхироға қүхкнидә, бу шәзәл ularни әйибләр гувах бериду; қүнки бу шәзәл ularning әвләдлirining ашзидә унтулмајду. Қүнки Мән ularни ularоға қәсәм билән вәдә қилоан земиноға теһи киргүзмәйла ularning нәмә һиял қиливатқини обдан билимән».

²² Хularни дәр, Муса ху күни бу шәзәлни везип, Исраиллароға өғәтти. ²³ Андин *Пәрвәрдигар* Nunning ооли Үхуаоға: «Јүр'әтлик вә қәйсәр болојин, қүнки сән Мән Исраиллароға қәсәм билән вәдә қилоан земиноға ularни бәхләп кирисән вә Мән сән билән билә болимән» дәр әмр қилди. ■

²⁴ Муса бу қанунниң сөзлirini бир қитабқа пүтүнләй везип болојандин кейин ²⁵ у Пәрвәрдигарниң әһдә сандүқини кәтүрүп мангоған Lawiy-лароға буырүп мундақ деди: ²⁶ — Бу қанун қитабини силәрning әйибинғләргә гувахқи болуп туруқи үқүн Пәрвәрдигар Hudayingларниң әһдә сандүқиниң вениоға қәйүнғлар. ■ ²⁷ Қүнки мән силәрning асий вә боюнғлар қәттиқ икәнлиқини билимән. Мана, мән теһи аранғлардә тирик турсам Пәрвәрдигароға асийлиқ қилип қәдннғлар; әлүмүмдин кейин силәр теһиму хундақ қилисиләр!

²⁸ Мән ularning қулақлirioға бу сөзләрning һәммисини анғлитixim үқүн, хундақла вәр билән асмани ularning әйибигә гувахқи болуққа қәқирixim үқүн әмди мениң алдимоға қәбилilirинғларниң һәммә ақсақаллири вә әмәлдәрлирини вийоңғлар. ²⁹ Қүнки әлүмүмдин кейин силәрning түптин бузулуп, мән силәргә әмр қилоан юлдин қәтнәр кетидиојинғларни билимән. Хунинг билән күнләрning аһиридә күлпәтләр бәхинғлароға қүхиду; қүнки силәр Пәрвәрдигарниң нәзиридә рәзил болојани қилип, қоллirинғларниң иxliri билән унинг шәзипини қәзәйсиләр». □

³⁰ Андин Муса Исраилларниң пүткүл јамәти алдидә бу шәзәлниң текистини бәхтин-аһироқиғә оқуп бәрди: — □

32

Әһдә хәртлirigә гувахқиларни қәқирix — Musaning шәзили

¹ «Қулақ селинғлар, әй асманлар, мән сөзләй; Ашзимниң сөзлirini анғла, и вәр-земин!

² Тәлимим болса вәмәшүрдәк вәшүди, Сөзлirim хәбнәмдәк тамиду, Үмрән от-қәп үстигә қүхкән сим-сим вәмәшүрдәк, Кәкзарлиқниң үстигә қүхкән һәсийәтлик вәмәшүрдәк болиду.

³ Қүнки мән Пәрвәрдигарниң нәмини бәян қилимән; Әмди Hudayimizни улуш дәр јакарланғлар!

⁴ У қорам тәхтур, Унинг әмәллири мукәммәлдур;

■ 31:23 Үә. 1:6 ■ 31:26 2Pad. 22:8 □ 31:29 «күнләрning аһиридә» — аһирқи замани қәрсәтсә керәк. □ 31:30 «пүткүл јамәти алдидә» — ибраний тилдә «...пүткүл јамәтининг қулақлirini иқиғә...».

Uning bərlik yollari həkkaniydir.

U nahəklikli yok, wapadar bir Huda,
Adil wə diyanətliktur.

⁵ Əmma *Əz həlki* uningəja buzukluk kildi;

Ularınq kılmıxliri Uning Əz baliliriningkidək bolmidi — mana bu ularning əyibidur!

Ular əgri wə iplas bir nəsildur!

⁶ Əy əhmək wə nadan həlk,

Pərwərdigarning yahxilikini xundak yanduramsən?

U seni bədəl tələp hər kiləjan atang əməsmu?

U seni yaritip, seni tikligən əməsmu?

⁷ Ətkən künlərnı esinggə aləjin,

Dəwrdin-dəwrgiqə ətkən yillərnı oyliəjin;

Atangdin sora, u sanga dəp beridu;

Aksakalliringəja soal koy, ular seni həwərləndüridu.

⁸ Həmmidin aliy boləjuqi əllərnıng ülüxini ularəja üləxtürgəndə,

Adəm'atining pərzəntlirini bir-biridin bəlgində,

U həlkərnıng qəgrilirini İsrail balilirining sənəja qarap bekitkən. □

⁹ Qünki Pərwərdigarning nesiwisi bolsa uningəja has boləjan həlkidur;

Yakup huddi qək taxlinip qıkkəndək, Uning mirasidur. □

¹⁰ U uni qəl bir zemində,

Xamal hıwlaydiəjan dəhəxtlik bir bayawanda uni tapti;

Uni orap ətrapida qoşdap turdi,

Uni kəz kariqukidək saklıdi; □

¹¹ Huddi bürküt əz qanggisini təwritip,

Balilirining üstidə pərwəz kəlip,

Qanatlırini yeyip ularni pəylirining üstigə elip kətürginidək,

¹² Pərwərdigarmu uningəja xundak yaləuz yetəkqilik kildi;

Həqkəndək yat ilah uning bilən billə əməs idi.

¹³ U uni yər yüzining egiz jaylıriəja mindürdi,

Wə u etizlikning məhsulatidin yedi,

U uningəja kıya taxtin həsəl xoritip,

Qakmak texidin zəytun meyi xoratti; ■

¹⁴ Sanga kala kaymiki bilən koy sütini iqküzüp,

Qozilərnıng yeəjini,

Baxandiki qoşqarlar wə tekilərnıng gəxini yegüzüp,

Esil buədayning esil danlıridin yegüzdi,

Sən bolsang üzüm kəni boləjan sap xarabni iqting.

¹⁵ Ləkin Yəxurun səmrip təpkək bolup qaldı;

Bərhək, sən səmrip kətting,

Bordilip kətting,

Toyunup kətting!

U əzini yaratkən Təngrini taxlap,

Əz nıjatıning Qoram Texini kəzgə ilmidi. □

¹⁶ Ular bolsa yat ilahləyəja əgixip Uning wapəsizlikkə boləjan həsətini kəzoşıdi,

Yirginqlik ixlər bilən Uning qəzıpini kəltürdi.

□ 32:8 «U həlkərnıng qəgrilirini İsrail balilirining sənəja qarap bekitkən» — bəzi kona kəqürmilərdə: «U həlkərnıng qəgrilirini Hudaning oşullirining sənəja qarap bekitkənidi» deyildi. □ 32:9 «Yakup» — muxu yərdə İsrailərnı kərsitidu. □ 32:10 «uni orap ətrapida qoşdap turdi» — baxkə birhil tərjimisi: «u uni qoşdap yürüp uni tərbıyılıdi». ■ 32:13 Qan. 33:26; Yəx. 58:14 □ 32:15 «Yəxurun» — İsrailning yənə bir ismi — mənisi «tik turidiəjan», «durus» dəgənlık.

17 Ular Igə-Təngrisi əməs jinlarəja,

Əzi bilməydiəjan ilahlarəja,

Ata-bowilirimu qorqmaydiəjan,

Yengi pəyda bolup qələjan ilahlarəja qurbanlik kildi.

18 Sən əzingni təəldürgən Qoram Taxni kənglüngdin qıqarding,

Seni apiridə qələjan Təngrini untudung.

19 Pərwərdigar buni kərüp,

Oqul-kizlirining Uning aqqıqını kəltürginidin, ulardin bizar bolup mundak dedi: —

20 «Mən ulardin yüzümni yoxurimən,

Ularınəg aqiwitini kərüp bakay;

Qünki ular iplas bir nəsil dur,

Kəlbidə wəpadarlıqı yok balılardur.

21 Igə-təngrisi əməslər bilən həsitimni kəltürdi,

Əzimas məbudliri bilən kəhrimni kəzəjidi;

Xunga «heq həlk əməs» boləjan bir həlk arqilik ularning həsitini kəzəjaymən,

Nadan bir əl arqilik ularning aqqıqını kəltürimən. □ ■

22 Qünki Mening əzəzipimdin bir ot tutaxti;

U təhtisaraning tegigiqə keyüp baridu,

U yər bilən uning məhsulatini yəp ketidu,

Wə taqlarning ullirininu tutaxturidu. ■

23 Mən ularning üstigə balayı'apətlərni dəwiləymən;

Ya-oklırimni birni qəymay ularəja atimən.

24 Ular aqarqiliktin yegiləp ketidu,

Tomuz issik wə wəbaning nəxtərliri təripidin yəp ketilidu;

Ularəja qarxi yirtkuq həywanlarınəg qıxlirini,

Topida əmiligüqilərninəg zəhirini əwətimən.

25 Taxkirida kiliq ularni musibətkə salidu,

Iqkiridə wəhimə basidu;

U yigit bilən kizni,

Əmqətkiki bala bilən aq qəqlikni həmmisini yəkitidu.

26 Mən: «Ularınə qəpiwetimən,

Insanlarınəg arisidin ularning namini əqürimən» — dəyttim, □

27 Biraq duxmənninəg məshirə kilixidin qorqtum;

İsrailninəg rəqibliri bu ixni hata qüxinip: —

Bu ix bizninəg qolimizninəg küqlüklükidin boləjan bolsa kerək,

Pərwərdigar buni heq qilmidi» demisun dəp, *bu ixni qilmidim*.

28 İsrail nəsihəttin məhrum boləjan bir əl,

Ularınəg heq əkil-pəmi yəqtur.

29 Aq, ular dana bolsidi!

Xundak bolsa buni qüxinip,

Əz aqiwiti qandak bolidiəqinini oylaytti!

30 Əgər ularning Qoram Texi ularni setiwətmigən bolsa,

Pərwərdigar ularni *düxmənlirigə* taxlap bərmigən bolsa,

Bir kixi qandakmu ming kixini əz aldidin həydiyələytti?,

Ikki kixi qandakmu on ming kixini qəquralaytti?

□ 32:21 «Xunga «heq həlk əməs» boləjan bir həlk arqilik... Nadan bir əl arqilik ularning aqqıqını kəltürimən» — u uluq bexaratninəg əməlgə axuruluxi toqruluk «Hox.» 1:9, 2:32, «Rim.» 10:19ni kərung. ■ 32:21 Rim. 10:19 ■ 32:22 Yər. 15:14 □ 32:26 «Ularınə qəpiwetimən» — yaki «Ularınə tarkitimən», «Ularınə qəqiwetimən».

31 Qünki baxqılarning qoram texi bolsa bizning Qoram Teximizdək əməstur.

Buningəja düxmənlerimiz əzliri guvahlıq bərsun!

32 Qünki ularning üzüm teli Sodomning üzüm telidin, Gomorraning etizlikliridin qıkkandır;

Üzümliri zəhərlik üzümlərdir, Ularning hər bir sapıki aqqıktur,

33 Xarabi bolsa əjdihalarning zəhiridir, Kobralarning əjəllik zəhiridir.

34 *Pərwərdigar*: «Bularning *həmmisi* Meningkidə saklaklik əməsmu? Əz həzinilirimdə mehürləngən əməsmu?»

35 Intikam Meningkidur,

Yamanlikni kayturuxmu xundak,

Bular ular putlixidiojan waqitkiqə saklaklik turidu,

Qünki ularning balayi'apətlik küni yekinlaxmaqta, Ularning bexioja qüxidiojan ixlar bolsa tez keliwatidu. □ ■

36 Qünki Pərwərdigar ularning küqi tügəp kətkənlikini, ularning *azyip*, hətta ajiz yaki meyiplərninomu qalmiojinini kərgəndə,

U Əz həlkining üstigə həküm qıkiridu, Əz bəndiliriqə mehır-xəpkət kərsitidu. □ ■

37 U waqıtta U mundaq dəydu: «Kəni, ularning ilahliri?»

Əzigə tayanq kıloqan qoram texi əmdi kəyərdidur?»

38 Ularning ötküzgən kurbanliklirining yeqini yegən,

Ularning xarab hədiyəliridiki xarabini iqkənlər kəyərgə kətti?

Əmdi ular ornidin turup silərgə yardım bərip, panahinglar bolsun! □

39 Əmdi Mən Əzüm, pəpkət Mənla «Xu»durmən,

Manga həmrah həqkəndə ilahning yoklukini kərup bilinglar.

Mən öltürüp tirildürimən,

Zəhimləndürüp sakaytimən;

Wə həqkim Mening qolumdin kutkuzalmaydu. □ ■

40 Qünki Mən qolumni asmanlarəja kətürüp: —

«Əbədgiqə hayatturmən» dəp eytip,

41 Qaknap turidiojan kiliqimni ittik kılımən,

Mening qolum adalətni qoral kılıp tutidu,

Düxmənlimdin intikam alimən,

Məndin nəprətləngüqilərnin kıləqlirini ularəja yandurimən!

42 Mən ya oklirimni kan iqqüzüp məst kılımən,

□ 32:35 «... **Bular ular putlixidiojan waqitkiqə saklaklik turidu**» — bizningə muxu ayəttiki «ular» Israillarni kərsitidu. Bəzi alimlar «Hudaning düxmənliiri (yat əllər)ni kərsitidu» dəp qaraydu. Ləkin Huda intikamliri bilən ahirida Israilning əng ajiz pəytidə ularni kutkuzidu

(«Yər. 30-babni, uxbu bəbtiki 36-, 42-ayətni kəring). ■ 32:35 Rim. 12:19; İbr. 10:30; 1Pet. 2:23 □ 32:36 «...ularning *azyip*, *hətta ajiz yaki meyiplərninomu qalmiojinini kərgəndə*» — bəxka birhil təjrimisi: «yaki kiqik yaki qəng bolsa, ularning *azyip* həqkimning qalmiojinini kərgəndə,...». «**Əz həlki üstigə həküm qıkiridu**» — əz iqqə ikki tərəpni elixi kərək: (1) Hudaning həlki uning tərbiyə jazalirini kərgəndin keyin gunahlirini ikrar kılıp, uning kəqürümigə muyəssər bolidu; (2) Huda Əz həlkiqə rəzillik kıləqıləroja əzining kıləjan rəzillikini əzigə yanduridu. «**Əz bəndiliriqə mehır-xəpkət kərsitidu**» — bəxka birhil təjrimisi: «Əz bəndiliri toqruluk niyitidin yenidu». ■ 32:36 Kan. 32:36 □ 32:38 «**Əmdi ular ornidin turup silərgə yardım bərip, panahinglar bolsun!**» — Huda muxu yərdə İsrail əslidə tayanəjan butlarni məshirə kılıdu. □ 32:39 «**Manga həmrah həqkəndə ilahning yoklukini kərup bilinglar**» — yaki «Məndin bəxka həqkəndə ilah bolmiojanlikini kərup belinglar». ■ 32:39

Kan. 4:35; 1Sam. 2:6; Yəx. 45:5,18,22

Mening қилиқим гөх җәүду,
 Мән уларни өлтүрүлгәнләр билән әсирләрнинг қенини,
 Дүхмәннинг сәрдарлирининг бахлирини җәп-иқидиған қилимән».[■]
⁴³ Әй әлләр, Унинг һәлқи билән биллә хадлиningar,
 Қүнқи U Өз бәндилирининг қенининг интиқамини алиду,
 Өз дүхмәнлиригә қисас җандуриду,
 Өз земини билән һәлқи үқүн кәқүрүм-кафарәт кәлтүрүп бериду».[■]

Musa оғәзили тоғрисидә буруқ қүхүриду

⁴⁴ Әмди Musa билән Nunning оғли Ҹәхуа келип бу оғәзәлнинг барлиқ сөзлирини һәлқнинг алдидә оқуп бәрди. □ ⁴⁵ Андин Musa бу һәммә сөзләрни барлиқ Исраил алдидә аһирлахтуруп ⁴⁶ улароға сөз қилип: «Мән бүгүн оттуранлардә силәрни агаһландуруп гувахлиқ бәргән бу барлиқ сөзләргә кәнгүл бөлүңлар; силәр буларни бабилиринлароға тапилап: «Бу қануннинг һәммә сөзлиригә әмәл қилиқкә кәнгүл қойуңлар» дәп бурухуңлар керәк. ⁴⁷ Қүнқи бу сөз силәргә мунасиwәтсиз, қуруқ сөз әмәс, бәлки силәрнинг һаятинглардур! Силәр u земинни игиләккә Iordan дәрыасидин өтисиләр; өткәндин кейин u земиндә бу сөз арқилиқ узун өмүр кәрисиләр» — деди.

Musaning өlüми тоғрулуқ буруқлар

⁴⁸ Ҹәнә хu күни Пәрwәрдигар Musаоға сөз қилип мундақ деди: —
⁴⁹ Сән ухбу Абарим теғиоға, җәни Ҹерихонинг уттуридики, Моабнинг земинидики Небо теғиоға қикқин wә хu җөрдә Мән Исраиллароға өз тәwәлики болух үқүн беридиған Қанаан земинини көргин. ■ ⁵⁰ Андин акаңг Һарун Һор теғидә өлүп өз һәлқлиригә қохуләндәк, сәнму қикидиған хu теғидә өлүп һәлқлирингә қохуләң; ■ ⁵¹ қүнқи силәр Зин қәлидидики Мәрибаһ-Қадәхнинг сулирининг җениоға бароғанда, икқинлар Исраилларнинг арисидә Мәңгә wапасизлиқ кәрситип, Исраилларнинг арисидә Мәни «муқәддәс» дәп һәрмәтлимидинлар. ■ ⁵² Хуңгә сән Исраиллароға беридиған хu земинни удулунгдә кәрисән, ләкин унингоға кирәлмәйсән.

33

Musa пәҗоғәмбәр Исраилоға dua қилип бәһт тиләүду

¹ Һуданиң адими болоған Musаниң өлүмидин илгири Исраилларни бәркәтләккә тиләгән бәһт-тиләклири муналар: —
² U мундақ деди: —
 «Пәрwәрдигар Өзи Sinay теғидин келип,
 Сеирдин қикип Исраил үстигә парлиди;
 Паран теғидин пәйда болуп қакниди,
 U түмәнлигән муқәддәсләрнинг оттурисидин қикип кәлди;

■ 32:42 Зәб. 7:12-13; 68:21-23; Ҹәх. 34:6; Әз. 21:9-11 ■ 32:43 Рим. 15:10 □ 32:44 «Nunning оғли Ҹәхуа» — ибраний тилидә: «Nunning оғли ҺоҗиҸа» (ҺоҗиҸа Ҹәхуаниң бәхкә бирһил атилихи).
 ■ 32:49 Қәл. 27:12 ■ 32:50 Қәл. 27:13; 33:38 ■ 32:51 Қәл. 20:12

Ong qoliddin Israiloşa ataloşan otluş bir kanun qikti. □ ■

³ Dərħəkikət, U həlkni səyidu;
Sening bərlik muşəddəs bəndiliring kəlungdidur;
Ularınğ hərbi ayioşing aldida olturup,
Səzliringgə muşəssər bolidu.

⁴ Musa bizgə bir kanun buyrup,
Buni Yəşupning jamaitigə miras kiliş bərdis;

⁵ Həlkning sərdarliri jəm bolup,
Israilning kəbililiri bir yərgə yioşiloşanda,
U Yəşurunning otturisida padixahdək boldi. □

Musaning kəbililər üçün tiligən həyr-dualiri wə bərgən bexarətliri

⁶ «Rubən bolsa, adəmliri əlup kətməy, həyat tursun;
Uning adəmliri az bolmisun».

⁷ Musaning Yəhuda toşrisida tiligən bəhti mundak: —
«Yəhudaning awazini anglioşaysən, i Pərwədigar;
Uni əz həlkişə qəbul kilduroşaysən;
Uning kolliri ular üçün kürəş kilsun;
Əmdi əzini əzgüqilərgə qarxi turuxşə uningəşə mədət boləşaysən». □

⁸ U Lawiy toşrisida mundak dedi: —
«Sening urim wə tummim taxliring Sening bu muşəddəs bəndənggə
tapxuruloşan;

Sən uni Massahda siniding,
Məribahning sulirining yenida uning bilən talaxting. □

⁹ U əz ata-anisi toşrisida: «Ularəşə yüz-hatirə kilməymən», dəp eytti,
Əz kərindaxlirining həq yüzini kilməy,
Əz balilirinimu tonuxni haliməy,
Bəlki Sening səzünggə əməş kiliş, əhdəngni qing tutti. □

¹⁰ Mana, Lawiyar Yəşupşə həkümiliringni uşturidu,
Ular Israiləşə kanunungni əşitidu;
Ular dimioşingəşə huxbuyni sunidu,
Qurbangəşingəşə pütün kəydürmə qurbanliklarni kəltüridu.

¹¹ I Pərwədigar, uning təllukətini bərikətligəşən,

□ **33:2 «Seirdin Israillar qikiş üstigə parlidi»** — «Israillar» ibraniy tilida: «ular». «**muşəddəsələr**» — pərixtilərnə kərsətsə kərək. «... **Israiləşə ataloşan**» — ibraniy tilida: «...ularəşə ataloşan». «... **ularəşə ataloşan otluş bir kanun qikti**» — baxşə ikki hıl tərjimisi: «...ularəşə (Israiləşə) ataloşan ot yalkunliri qikti» yaki «...ularəşə (Israiləşə) yetəkligüqi ot yalkuliri qikti». ■ **33:2** Həb. 2:3, 4 □ **33:5 «U Yəşurunning otturisida padixahdək boldi»** — muxu jümlidiki «U» Musani kərsitidu, dəp qarəymiz. Bəzi alimlar Hudani kərsitidu, dəp qarəydu.

□ **33:7 «Uni əz həlkişə qəbul kilduroşaysən»** — ibraniy tilida səzmusəz «Uni əz həlkning arisoşə kirgüzgəşən» deyilidu. Yəhudaning keyinki tarihiəşə qarışanda, bu bexarət Musa pəşəşəmbərning Yəhudaning nəsləşə boləşan Dawutning padixahlıkiş, əng muşimi Dawutning nəsləşə Məşih toşruluş bexarətlik duasi boluxi kərək. «**U kolliri ular üçün kürəş kilsun**» — buningdə «ular» «əz həlkişəni kərsətsə kərək. «**Uning kolliri ular üçün kürəş kilsun**» — buning baxşə birhil tərjimisi: «Uning kolliri əz həşitidin qikişun». □ **33:8 «urim wə tummim»** — toşruluş «Mis.» 28:30ni kərüng. Huda Lawiyarlarni tallixining bir səwəbi 32:25-29də kərülidu; Huda uni Əz hizmitidə boluxşə tallioşaqşə, muxu yərdə Huda uni «Mening muşəddəs bəndəm» dəp ataydu.

«**Massah**» — «Massah» dəgən jayning mənisə «sinax» («Mis.» 17:7ni kərüng). «**Məribah**» — «Məribah» dəgən jayning mənisə «talax-tartix, kürəş» («Qəl.» 20:13 wə 24ni kərüng). □ **33:9 «Əz kərindaxlirining həq yüzini kilməy, ...bəlki Sening səzünggə əməş kiliş, əhdəngni qing tutti»** — kəzdə tutuloşan wəşələr «Mis.» 32:21-29də hatirilidun.

Uning kollirining əjri Seni hux kıləjudək boləy,
Uningəja qarxi çikқанlar wə uningdin nəprətləngənlər bolsa,
Ularnı kəpalmiojudək həlda bəllirini sundurojaysən!»

12 U Binyamin toqrisida mundak dedi: —

«Pərwərdigarning səygini bolsa,
U Uning yenida bihətər makan kılıdu,
Pərwərdigar sayə bolup pütün kün uni saqlaydu,
U uni mürisi otturida makanlaxturidu»

13 Yüsüp toqrisida u mundak dedi: —

«Uning zemini Pərwərdigar tərripidin bərikətlik boləy!
Asmanlarning esil nemətliri bilən,
Xəbnəm bilən,
Yər tegidiki nemətliri bilən, □ ■

14 Kündin hasil bolidoğan esil məhsulatlıri bilən,

Aydin hasil bolidoğan esil nemətliri bilən,

15 Kədimki taqlarning aliy nemətliri bilən,

Mənggölük dənglərnin esil nemətliri bilən,

16 Yərnin esil nemətliri wə uningəja toloğan həmmə məwjudatlıri bilən,
Azoğanlıqta turoquçi Zatning xapaıti bilən bərikətlənsun!

Bularning həmmisi Yüsüpnin bəxiəja,
Yəni öz kərindaxlıridin ayriloğanın qəkkisioja qüxsun. □ ■

17 Uning həywisı öz bukişininin tunjisidəktur;
Uning münngüzliri yawa kalining münngüzliridəktur,
Ular bilən u əl-yurtlarning həmmisini birakla yər yüzining qətlirigiqə
üşidu.

Mana Əfrayimning tümənliğan adəmliri,
Manassəhning mingliğan adəmliri xundak bolidu. □

18 Zəbulun toqrisida u mundak dedi: —

«Əy Zəbulun, sən çikқiningda xadlanəjin;
Əy sən Issakar, öz qədirlirində hux boləjin!

19 Mana ular həklərnı taqla qəkiridu,
Xu yərdə ular həkkaniylikning kurbənliliklerini sunidu,
Qünki ular dengizdiki mөл dölətlərnı,

Quməja kəməlgən gəhərlərnı sümürüp ularəja muyəssər bolidu.»

20 Gad toqrisida u mundak dedi: —

«Gadning zeminini kəngəytküqigə bəht-bərikət boləy;

Gad bolsa qixi xirdək olturaklaxti;

U bilək həm bax terisini titma-titma kiliwetidu; □

21 Xu yərdə u əng esil nesiwini talliwaldi;

Qünki xu yərdimu u həküm bekitküqining ülüxi boləğan jay saqlaklıktur;
U həlkning sərdarlıri bilən kelip,

□ **33:13 «yər tegi»** — bəlkim yər astidiki sularnı yaki dengiz təglirini kərsitidu. ■ **33:13**

Yar. 49:25 □ **33:16 «Azoğanlıqta turoquçi Zat»** — muxu zat Pərwərdigarning Pərixtisidur

(«Mis.» 3:2-6ni kəring). ■ **33:16** Yar. 49:26 □ **33:17 «Uning həywisı öz bukişininin**

tunjisidəktur» — baxqa birhil təjimişi: «uning bukişininin tunjisi uningəja xərəp kəltürsun.

uning münngüzliri yawa kalining münngüzliridəktur» — yawa kala bolsa nəslı kuruoğan

intayın yooğan birhil kala idi. «...**Manassəhning mingliğan adəmliri xundak bolidu»** —

toluq ayətnin mənişi: (1) bu ikki kəbilə Yüsüpnin münngüzliridur; (2) yukirida eytiləğan

bəht-bərikətlər Yüsüpkə has bolup, bu ikki kəbilənin bəxiəja qüxidu. Biz ikkinçi məniğə

mayılmız. □ **33:20 «Gad bolsa qixi xirdək olturaklaxti»** — yaki «Gad... yetiwaldi». «U

bilək həm bax terisini titma-titma kiliwetidu» — bəlkim Gadning düxminigə kattıq zərbə

beridoğanlıqını kərsitidu.

Исраил билән биргә Пәрвәрдигарнинг адалити билән һөкүмлirini yürгүзди».□

22 Дан тоғрисидә у мундақ деди: —

«Дан болса yax bir xirdur;
У Baxandin тақлап өтиду».□

23 Нафтәли тоғрисидә у мундақ деди: —

«Өй Нафтәли, илтипатқа toyuојansән,
Пәрвәрдигар тәриpidin кәлгән бәһт-бәрикәткә толуп,
Мәоғрир билән јәнубни өзүнггә мүлүк қилip игиләйсән».

24 Axir тоғрисидә у мундақ деди: —

«Axir оғулар билән бәрикәтlinidu;
У кәрindaxliri arisida илтипат кәрсun;
Puti mayоја қilansun.□

25 Dәрwaza baldaқliring төмүр билән mistin bolidu;
Künliring қандақ болса, күқүngmu xuningоја муwapиқ төng bolidu».□

26 «— Әй Yәxurun, Tәngringdәk baxқа һeқkim yоқtur;

У sanga yardәmgә asmanlar üstigә,
Zor һәywisi билән bulutlarning üstigә minip kelidu.□ ■

27 Әzәliy Huda sening baxpanaһingdur,
Astingda әbәdiy биләklәр turidu.

У sening aldingdin дүxmәnni һәydәp: —

«Ularni һalak қilојin!» дәp sanga buyruydu.

28 Xuning билән Исраил axliқ билән yengi xarab mol болоқan bir zeminda turup,

Yaloјuz aman-esән makan tutidu,
Yaqupning buliқi ohxaxla aman-esән bolidu;
Uning asmanlirimu xәbnәм temitip turidu.□ ■

29 Bәһtliқsән, i Исраил!

Sәndәk Pәрvәrdigarning Әzi қutқuzојan һәлқтин yәнә kim бар?

У bolsa sening мәdәtkar қәлқining,

Һәywәtliқ қiliқingdur!

Sening дүxmәnliring sanga zәiplixip boysunidu;

Sән ularning egiz jaylirida dәssәp mangisән».

34

Musa pәyoғәmbәrning әlүmi

1 Andin Musa Moabning түzlänglikliridin қikiр Nebo teoғining üstigә, yәni Yerihoning utturisidiki Pisgah teoғining qоққisioја қikti. Xu yәrdә

□ **33:21 «һөкүм бекитқүqi»** — (1) қанун бәргүqi (Musa pәyoғәmbәrning әzi)ni; (2) Қанаан zeminini бөлүр тәқsim қилоқуqi (Yәxua pәyoғәmbәр)ni кәrsitidu. □ **33:22 «U Baxandin тақлап өтиду»** — бу сөzlәр бәлkim «Һәк.» 18:27-28дә hatirilәngән wәкәni кәrsitidoқan bexarәt boluxi mumkin. □ **33:24 «Axir... puti mayоја қilansun»** — keyin, Axir turoқan jayda көp zәytun meyi ixләp қikәroқan. □ **33:25 «Dәрwaza baldaқliring»** — yaki «Ayioғingning бооққuқiliri».

□ **33:26 «Әy Yәxurun, Tәngringdәk baxқа һeқkim yоқtur»** — yaki «Әy Yәxurun, Tәngridәk baxқа һeқkim yоқtur». ■ **33:26 Қан. 32:13; Yәx. 58:14** □ **33:28 «... Исраил ... mol болоқan бир земinda turup, yaloјuz aman-esән makan tutidu»** — muxu јümlidiki «yaloјuz» Hudadin baxқа һeққандақ panah yaki муһәpizәt керәк болmayду, degәнlikni кәrsitidu. «Yaqupning buliқi»: — (1) Исраилning zeminidiki su мәnbәlirini кәrsitixi mumkin; (2) Huda ulароја bulақtäk rohij һayatliқ мәnbәsi болup, өзgәrmәy мәzmut turidoқanliқini кәrsitixi mumkin. Biz ikkinqi мәnisigә mayilmiz. ■ **33:28 Yәр. 23:6; 33:16; Zәb. 68:26**

Pərwərdigar uningəja pütkül zeminni kərsətti; Gileadtin Danəjiqə, ² pütkül Naftali bilən Əfraim wə Manassəhning zeminini, Yəhudaning pütkül zemini bilən qoxup məəribtiki dengizəjiqə, ³ jənubtiki Nəgəw zeminini, «Horma xəhəri» dəp atalojan Yerihə wadisidiki tüzlänglikni Zoar xəhəriqə kədar, həmmini uningəja kərsətti.

⁴ Andin Pərwərdigar uningəja səz kəlip: «Mən kəsəm kəlip: «Bu zeminni sening nəslinggə bərimən» dəp İbrahim, İshaq wə Yəqubkə wədə kəlojan zemin mana muxudur. Əmdi sanga uni əz kəzüng bilən kərüxkə nesip kəldim, ləkin sən xu yərgə ətöp kərləməysən» dedi.■

⁵ Andin Pərwərdigarning eytkinidək, Pərwərdigarning kəli Musa xu yərdə, yəni Moabning zeminida wəpat boldi. ⁶ U uni Moabning zeminidiki təol jiləjisida, Bəyt-Pəorning utturisida dəpnə kəldi; uning kəbrisining kəyərdə ikənlikini bəgüngəqə həqkim bilməydu.

⁷ Musa wəpat boləjan wəqəttə bir yüz yigirmə yaxkə kərgənidi, ləkin kəzliri həq torlaxmiojan wə məəduridin həq kətmigənidi.

⁸ İsrailar Musa üqün Moabdiki tüzlänglikdə ottuz künəqə matəm tutti. Xuning bilən Musa üqün matəm tutup yiqəlaydiojan künlər tügigənidi.

⁹ Musa kəllirini uning üstigə kəyoqəqkə, Nunning oqli Yəxua danalığ bərgüqi Rəh bilən tolojanidi. Xuning bilən İsrailar uningəja itəət kəlip, Pərwərdigarning Musəja buyruəjində kəldi.■

¹⁰ Musadin keyin uningdək Pərwərdigar bilən yüz turənə səzləxkən ikkinqi bir pəyoəmbər İsrail iqidə qikmidi; ¹¹ Pərwərdigarning uni Misir zeminioja əwətixi bilən u xu yərdə Pirəwngə, uning hizmətkərliri wə pütkül zeminidikilər aldida kərsətkən həmmə məjizilik əlamət wə kəramətlərgə, ¹² ayan kəlinəjan xu barlıq uluə qədrətkə wə Musaning pütkül İsrailning kəz aldida kərsətkən barlıq dəhəxtlik həywisigə təng turəjüdək həqkəndək adəm qikmidi.□

■ 34:1 Kan. 3:27 ■ 34:4 Yar. 12:7; 13:15; 15:18; 26:4; 28:13 ■ 34:9 Qel. 27:18 □ 34:12 «... ayan kəlinəjan xu barlıq uluə qədrətkə...» — ibrəniy tilidə «ayan kəlinəjan xu barlıq uluə qədrətkə kəloja...».

Yəxua

Pərwərdigarning Yəxua pəyojəmbərnə qəqirixi, uningəyə wəzəpə tapx-uruxi

¹ Wə Pərwərdigarning kuli boləjan Musa wapat boləjəndin keyin xundak boldiki, Pərwərdigar Musaning hizmətkari, Nunning oqli Yəxuaəyə səz kəlip mundak dedi: — □ ■

² Mening kulum Musa wapat boldi. Əmdi sən kəzəjəlip, bu həlkning həmmisini baxlap İordan dəryasidin ətəp, Mən ularəyə, yəni İsrailarəyə təkdim kəlidəjan zeminəyə kirgin. □ ³ Mən Musəyə eytkinimdək, putunglarning tapini kəyərgə təgkən bolsa, xu jayni silərgə bərdim; ■

⁴ qəgranglar qəl-bayawəndin tartip Liwanəyiqə, Hittiyəlarning zeminini əz iqiğə elip, Əfrat dəryasidin kün pətixtiki Ottura Dengizəyiqə holidu. □

⁵ Səning barlik həyat künlirində həqkim sangə kərxi turalmaydu. Mən Özüm Musa bilən billə boləjəndək sening bilən billə bolup, seni hərgiz taxliwətməymən. ■ ⁶ Sən jür'ətlik wə kəysər boləjin; qünki sən bu həlkni Mən ata-bowiliriəyə berixkə kəsəm bilən wədə kəljəjan zeminəyə mirashor kəlip iğilitisən. ■ ⁷ Mening kulum Musa sangə buyruəjan barlik kənanəyə əməl kəlixkə kəngül bolup, kət'iy jür'ətlik wə tolimu kəysər boləjin; sən kəyərgilə barsang ixliring qəlibilik boluxi uqün uningdin ya ong ya soləyə qətnəp kətmə; □ ■ ⁸ bu kənan kitabini əz əozingdin neri kəlməy, uning iqidə pütülgənnəning həmmisini tutup, uni kəqə-kündüz zikir kəlip oyla; xundak kəlsang yollirində qəlibilik bolup, əzüng ronak tapisən.

□ ■ ⁹ Mana sangə: — Jür'ətlik wə kəysər bol, dəp buyruəjanidiməy? Xungə həq wəhiməy qəxmə, yürəksiz bolma; qünki kəyərgə barsang Pərwərdigar Hudaying sən bilən birgidur.

Yəxuaning həlkni Kənanəyə kirip jəng kəlixkə təyyarlix

¹⁰ Xuning bilən Yəxua həlkning baxliriəyə buyrup: —

¹¹ Silər qədigahtin ətəp həlkqə: — Əzünglər uqün ozuk-tülük təyyar kəlinglər, qünki uq kün toxkənda silər İordan dəryasidin ətəp Pərwərdigar Hudayinglər silərgə beridəjan zeminni iğiləx uqün kirisilər, — dənglər, dedi.

¹² Yəxua Rubənlər bilən Gadlar wə Manassəhning yerim kəbilisigə səz kəlip: —

□ **1:1 «Wə Pərwərdigarning kuli boləjan Musa wapat boləjəndin keyin...»** — muxu jümlə «wə» dəgən səz bilən baxlinip, «Yəxua» dəgən kitabning «Kənan Xərhi» dəgən kitab bilən ziq baəlanəjanlikini kərsitidu. «Kənan.» 34:12-ayətni kəring. ■ **1:1** Kənan. 1:38; 34:5

□ **1:2 «Mening kulum Musa wapat boldi»** — okurmənlərnəning esidə barki, Musa təyqə qəlip Hudaning huzuridə yaləzəy əlgən wə Huda tərpidin dəpnə kəlijənan. Həqkim bu ixlarəyə kəz guwahəi bolmisiəjanidi («Kənan.» 34:5-6). ■ **1:3** Kənan. 11:24; Yə. 14:9 □ **1:4 «Ottura Dengizəyiqə...»** — ibrəniy tilidə «Uluəy Dengizəyiqə...». ■ **1:5** Kənan. 31:6, 8; İbr. 13:5, 6

■ **1:6** Kənan. 31:23 □ **1:7 «...kət'iy jür'ətlik wə tolimu kəysər boləjin»** — həkəndək kixi Hudaning əmrlirigə əsasən barlik həlkqə yətəkqilik kəlip, həlkning ixlirini idarə kəlix uqün intayin jür'ətlik boluxi kərek. ■ **1:7** Kənan. 5:32; 28:14 □ **1:8 «kitabniki bu kənan kitabı»** — (yaki «mukəddəs bəxəndiki bu kitab» yaki «kitabniki bu kənan») — yaki «Kənan Xərhi» yaki «Musa pəyojəmbərnəning bəx kitabı»ni (yəni «Yaritilix», «Misirdin Qixix», «Lawiyələr» «Qəl-bayawəndiki səpər», xundaklə «Kənan Xərhi»ni) kərsitidu. ■ **1:8** Zəb. 1:2

¹³ Hudaning kuli bolqan Musaning silərgə buyrup: — Pərwərdigar Hudayinglar silərgə aramlıq ata kılıp bu zeminni silərgə bərgən, dəp eytkinini esinglarda tutunglar. □ ¹⁴⁻¹⁵ Hotun bala-qakanglar wə qarpayliringlar Musa əzi silərgə təksim kılqan, İordan dəryasining bu tərpidiki zeminda qalsun, lekin aranglarda qanqilik batur palwan bolsanglar, silər öz kərindaxliringlarning aldidə səptə turup ularqə yardım berip jəng kilinglar; taki Pərwərdigar Hudayinglar kərindaxliringlarqə silərgə ata kılqiniqə ohxax aram ata kılıp, kərindaxliringlarqə u ularqə miras kılıp beridoqan zeminni igilətgüqə xundak kilinglar. Andin silər təwəlikinglar bolqan zeminni, yəni Hudaning kuli bolqan Musa silərgə təksim kılqan, İordan dəryasining kün qıqıx tərpidiki bu zeminni igiləx üqün kəytip beringlar, — dedi. □

¹⁶ Ular Yəxuaqə jawab berip: — Sən bizgə əmr kılqanning həmmisigə əməl kılımisiz, sən bizni kəyərgə əwətsəng, xu yərgə barimisiz. ¹⁷ Biz həmmə ixta Musaning səzigə kulak salqinimizdək sanga kulak salimisiz; birdinbir tilikimiz, Pərwərdigar Hudaying Musa bilən billə bolqandək sening bilənmu billə bolqay! ¹⁸ Kimki sening əmringgə itaətsizlik kılıp, sən bizgə buyruqan hərəkəndək səzliriggə kulak salmisa, öltürüldü! Sən pəkətlə jür'ətlük wə kəysər bolqin, — dedi.

2

Qarlıoquqlarni əwətiş

¹ Andin keyin Nunning oqlı Yəxua ikki qarlıoquqini Xittimdin əwətip ularqə: — Silər berip u zeminni, bolupmu Yeriho xəhırini qarlap kelinglar, dedi. Xuning bilən ular u yərgə berip, Raħab atlık bir paħixining öyigə kirip kəndi. ² Ləkin birsı kelip Yeriho padixahıqə: — Bügün keqə İsrailardin birnəqə qixi bu zeminni qarlıoqili kəptü, dəp həwər yətküzdi.

³ Xuning bilən Yeriho padixahı Raħabning kexioqə adəm əwətip: — Sening kəxingqə kelip, öyünggə kirgən xu kixilərnı bizgə tapxurup bərgin, qünki ular bu zeminning hər yerini paylıoqili kəptü, — dedi.

⁴ Ləkin u ayal u ikki kixini elip qıqıp yoxurup kəyoqanidi; u jawab berip: — Dər wəqə bu kixilər mening kəximioqə kəldi, ləkin mən ularning nədin kəlgənlikini bilmidim; ⁵ kərangqə qüxüp, kəwukni etidoqan wəki kəlgəndə xundak boldiki, bu adəmlər qıqıp kətti. Mən ularning kəyərgə kətkinini bilməymən. Ularnı tezdin kəoqlisanglar, qəqum yetixıwalısilər, — dedi.

⁶ Ləkin u ayal ularni əgzigə elip qıqıp, əgzining üstidə rətləp yeyip kəyoqan zioqır paħallirining astioqə yoxurup kəyoqanidi. ⁷ U wəki tta ularning kəynidin izdəp kəoqlioquqlar İordan dəryasining yoli bilən qıqıp dərya kəqıklirigiqə kəoqlap bardı. Ularnı kəoqlioquqlar xəhərdin qıqıxi bilənla, xəhəring kəwukı takəldi.

⁸ Xu wəki tta, u ikkiylən tehi uhlaxkə yatmıoqanidi, Raħab əgzigə qıqıp ularning kəxioqə berip ⁹ ularqə: — Pərwərdigarning bu zeminni silərgə

□ **1:13 «Pərwərdigar Hudayinglar .... bu zeminni silərgə bərgən, dəp eytkinini esinglarda tutunglar»** — Musa pəyoqəmbərnıng «Huda... silərgə aramlıq ata kılıp bu zeminni silərgə bərgən» degən səzliri muxu ikki yerim kəbilining İordan dəryasining **xərk tərpidin** əzliri üqün baldurla yər-zemin igilənlərnı kərsitidu. Həlk həzir dəryadin etüp qərbıy tərəptiki zeminni igiləxkə kiridu. Musa pəyoqəmbərnıng bu səzliri «Kən.» 3:18-20də tepilidu. □ **1:14-15 «bu tərəp»** — dəryaning xərk tərpi, həzirki Suriyə zemini kərsitidu.

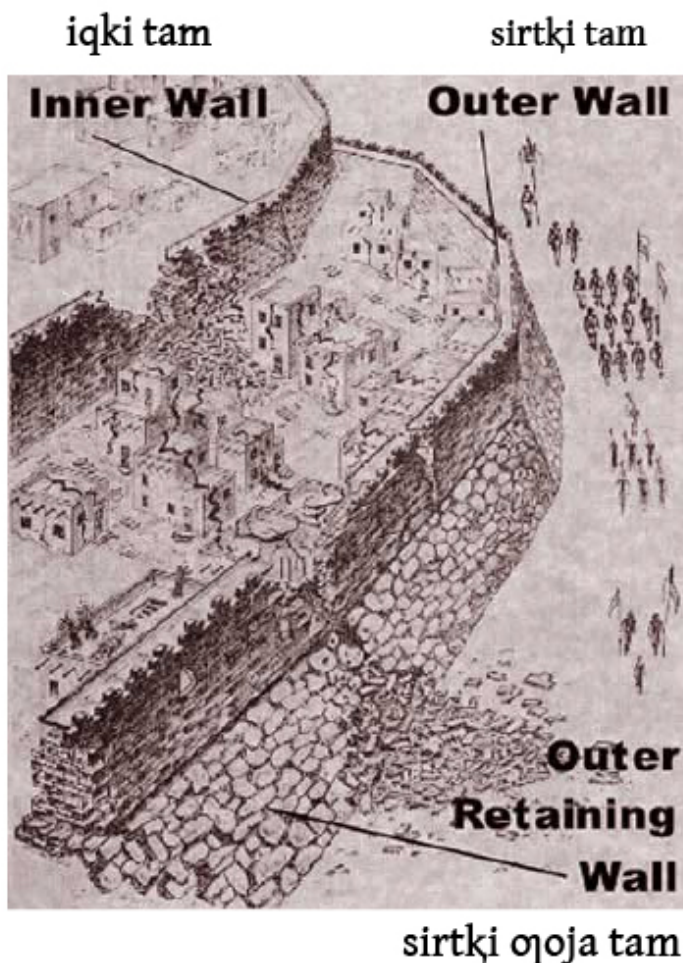
miras qilib bərgənlikini, xundaqla silərdin boləjan wəhimənglar bizlərgə qūxūp, bu zemindikilərninğ həmmisi aldinglarda həlidin ketəy deginini bilimən; ¹⁰ çūnki biz silər Misirdin çikkinginğlarda Pərwərdigarning aldinglarda Kizil Dengizni qorutqanlikini, xundaqla silərninğ Iordan dəryasining u tərupidiki Amoriylarning ikki padixahi Sihon bilən Ognri kəndəq kiləjanlikinğlarni, ularni mutlək yokatqanlikinğlarni angliduk.

■ ¹¹ Buni anglap yürükimiz su bolup, silərninğ səwəbinglardin hərəkəysimizning rohi çikip kətti. Çūnki Pərwərdigar Hudayinglar bolsa yukirida, asmanlarning həmdə təwəndə yərninğ Hudasiđur. ■

¹²⁻¹³ Əmdi silərdin etünimənki, mən silərgə kərsətkən himmitim üçün silərmu mening atamning jəmətigə himmət kilixkə Pərwərdigarning nami bilən mənə qəsəm kilinglar, xundaqla ata-anamni, aka-uka, aqa-singil kərindaxlirimni wə ularə qəwə barlikə qəkilmaslikinğlar, jənimizni tirik kəldurup, ölumdin kətkuzuxunğlar toşrisida mənə bir kapalət bəlgisini beringlar, — dedi.

¹⁴ Ikkiylən uningə: — Əgər sən bu iximizni axkarilap koymisəng, silər jeninglardin ayrilsənglar, bizmu jənimizdin ayriləymiz! Xuningdək xundək boliduki, Pərwərdigar bizgə bu zeminni igə kiləuzəqanda, biz jəzmən silərgə məhribanlarqə wə səmimi y muamilədə bolimiz, dedi.

¹⁵ Xuning bilən ayal ularni pənjiridin bir tana bilən qūxürəp koydi (çūnki uning əyi xəhərninğ sepilida bolup, u sepilning üstidə olturatti).

Yeriho xəhirdiki qox qatlamlik səpillər

¹⁶ Ayal u ikkisigə: — Qoşliuquqılar silərgə uqrap qalmasıliki üqün, taşka qikiş, u yərdə üq kün yoxurunup turunglar; qoşliuquqılar xəhərgə qayıp kəlgəndin keyin, andin silər öz yolunglarə mangsanglar bolidu, — dedi.

¹⁷ İkkisi ayaloğa: — Əgər sən bizning deginimizdək qilmisang, sən bizgə qiləruzoğan kəsəmdin halas bolimiz: — ¹⁸ Mana, biz zeminoğa kirgən qəşdə, sən bizni qixürüxkə ixlətkən bu qizil tanini pənjirigə başlap qoyojin; andin ata-anangni, aka-uka qerindaxliringni, xundakla atangning barlık jəmətidikiləni öyünggə, özünggə yioşip jəm qiloşin.

¹⁹ Xundak boliduki, öyüngning ixikliridin taxqirioğa qışkan hərkimining qeni öz bexida bolidu; biz uningə məs'ul əməsmiz; ləkin biraw öyüngdə

sən bilən billə boləjan birsining üstigə qol salsa, undaқта uning keni bizning beximizə qüxkəy! ■ ²⁰ Əgər sən bu iximizni axkarilap qoysang, sən bizgə kıləyuzəjan bu kəsəmdin halas bolimiz, — dedi.

²¹ Rahab jawab berip: — Silərning degininglərdək bolsun dəp, ularni yoləja selip koydi. Ular kətkəndin keyin, ayal pənjirigə u kizil tanini baqlap koydi.

²² U ikkisi u yərdin ayrilip, taşka qikip, koşliəyüqilar *xəhərgə* kaytip kətküqə u yərdə üq kün turdi. Koşliəyüqilar yol boyidiki həmmə yərnə izdəpmu ularni tapalmidi. ²³ Andin bu ikkisi taşdin qüxüp, kaytip mangdi; ular dəryadin eüp, Nunning oqlı Yəxuaning kəxiəja kelip, bexidin kəqürgənlirining həmmisini uningəja dəp bərdi. ²⁴ Ular Yəxuaəja: — Pərwərdigar dərwəkə barlık zeminni kolimizəja tapxurdi; zeminda turuwatqanlarning həmmisi bizning tüpəylimizdin rohi qikip kətti, — dedi.

3

Israilning Iordan dəryasidin eüxi

¹ Yəxua ətisi tang səhərdə turup, pütkül Israil bilən Xittimdin ayrilip Iordan dəryasiəja kəldi; ular dəryadin etküqə xu yərdə bargah tikip turdi. ² Üq kün toxup, sərdarlar qedirgahtin eüp, ³ həlkkə əmr kılıp: — Silər Pərwərdigar Hudayinglarning əhdə sandukini, yəni Lawiyularning uni kətürüp mangəjini kərgən haman, turojan ornunglardin kozoşilip, əhdə sandukining kəynidin əgixip menginglar. ⁴ Lekin uning bilən silərning arilikinglarda ikki ming gəz arilik qalsun; kaysi yol bilən mangidiəyninglarni bilixinglar üqun, uningəja yekinlaxmanglar; qünki silər ilgiri muxu yol bilən mengip bakmiəqansilər, — dedi.

⁵ Yəxua həlkkə: — Əzünglarni pak-mukəddəs kilinglar, qünki eə Pərwərdigar aranglarda məjizə-karamətlərnə kərsitidu, — dedi. ⁶ Andin Yəxua kahinlarəja: — Əhdə sandukini kətürüp həlkning aldida dəryadin eütinglar, dəp buyruwidi, ular əhdə sandukini elip həlkning aldida mangdi.

⁷ Pərwərdigar Yəxuaəja səz kılıp: — Həmmə Israilning Mening Musa bilən billə boləjinimdək, sening bilənmu billə bolidiəqanlıkimni bilixi üqun bügündin etibarən seni ularning nəziridə qong kilimən. ■ ⁸ Əmdi sən əhdə sandukini kətürgən kahinlarəja: — Silər Iordan dəryasining süyining boyiəja yetip kəlgəndə, Iordan dəryasi iqidə turunglar, — degin, — dedi.

⁹ Yəxua Israilarəja: — Bu yaxka kelinglar, Pərwərdigar Hudayinglarning səzini anglanglar, dedi.

¹⁰⁻¹¹ Andin Yəxua: — Mana, silər xu ix arkilik mənggülük hayat Təngrining aranglarda ikənlikini, xundakla Uning silərning aldinglardin Hittiyar, Girgaxiyar, Amoriyar, Kanaaniyar, Pərizziyar, Hiwiyar, Yəbusiyarlarni həydiwetidiəqanlıkini bilisilər — pütkül yər-zeminning igisining əhdə sanduki silərning aldinglarda Iordan dəryasi iqidin etküzüdidu. ¹² əmdi Israilning kəbililiridin on ikki adəmnə tallanglar, hərkaysi kəbilidin birdin bolsun; ¹³ xundak boliduki, pütkül yər-zeminning Iğisi boləjan Pərwərdigarning əhdə sandukini kətürgən kahinlarning tapini Iordan dəryasining süyigə təgkəndə, Iordan

dəryasining süyi, yəni bax ekinidin ekip kəlgən sular üzüp taxlinip, dərya kətürülüp dəng bolidu, — dedi.■

¹⁴ Əmdı xundak boldiki, həlk qediriliridin çiqip İordan dəryasidin ötməkçi bolqanda, əhdə sandukini kətürgən kaħinlar həlkning aldida mangdi; ■ ¹⁵ əhdə sandukini kətürgüçilər İordan dəryasioqa yetip kelip, putliri suoqa tegixi bilənla (orma waqtida İordan dəryasining süyi dəryaning ikki kiroçikidin texip çikidu), ■ ¹⁶ yukiri ekindiki sular heli yiraqtila, Zarətaning yenediki Adəm xəhirining yenida tohtap, dəng boldi; Arabah tüzlənqliki boyidiki dengizoqa, yəni «Xor Dengizi»oqa ekip çuxuwatkan keyinki ekimi üzülüp qaldi; həlk bolsa Yeriho xəhirining udulidin *dəryadin* ötup mangdi. □ ¹⁷ Pütkül İsrail kuruk yəni dəssəp, barlik həlk İordan dəryasidin pütünləy ötup bolouçilik, Pərwərdigarning əhdə sandukini kətürgən kaħinlar İordan dəryasining otturisida kuruk yərdə məzmut turdi.

4

Dəryadin ötkənliki hatiriləx

¹ Pütkül həlk İordan dəryasidin tamamən ötup bolqanda, Pərwərdigar Yəxuaqa səz kəlip: —■

² Həlkning arisidin on ikki adəmni tallioqin, hər kəbilidin birdin adəm bolsun, ³ ularoqa: — Silər İordan dəryasining otturisdin, kaħinlarning putliri məzmut turoqan jaydin on ikki taxni elip, ularni kətürüp kelip ezünglar bügün keqə bargah tikidioqan yərgə koyunglar, degin, dedi.

⁴ Xuning bilən Yəxua hər kəbilidin birdin adəmni, yəni İsrailar arisidin tallioqan on ikki kixini çakirdi; ⁵ andin Yəxua ularoqa: — Silər İordan dəryasining otturisoqa çuxup Pərwərdigar Hudayinglarning əhdə sandukining aldioqa berip, İsrailning on ikki kəbilisining sanioqa mas həlda birdin taxni elip mürənglərgə koyunglar. ⁶ Qunki bu aranglarda bir əslətmə-bəlgə bolidu; kəlgüsida baliliringlar: — Bu taxlarning silərgə nemə əħmiyiti bar? — dəp sorap qalsa, silər ularoqa: —

⁷ İordan dəryasining suliri Pərwərdigarning əhdə sandukining aldida üzup koyuldi; *əhdə sanduki* İordan dəryasidin ötküzülgəndə İordan dəryasining suliri üzup koyuldi; xunga bu taxlar İsrailarqa mənggüçlük bir əslətmə-bəlgə bolidu, — dəp jawap berisilər.■

⁸ Xuning bilən İsrailar Yəxua ularoqa buyruoqandək qildi. Pərwərdigarning Yəxuaqa kəloqan əmri boyiqə İsrailning kəbililirining sanioqa muwapik İordan dəryasining otturisdin on ikki taxni elip, konidioqan jayqa kətürüp berip, xu yərdə koyup koydi.

⁹ Buningdin baxqa Yəxua İordan dəryasining otturida əhdə sandukini kətürgən kaħinlarning putliri mustəhkəm turoqan jayda on ikki taxni tikləp koydi. Bu taxlar bolsa bügünqiqə xu yərdə turidu.

¹⁰ Pərwərdigar Yəxuaqa həlkqə eytixka tapilioqan barlik ixlar orunlanouçilik, yəni Musa əslidə Yəxuaqa buyruoqanlirining həmmisi bəja kəltürülgüçə, əhdə sandukini kətürgən kaħinlar İordan dəryasining otturida tohtap turdi. Həlk xu yərdin tezdin ötüwatatti. ¹¹ Xundak boldiki, barlik həlk tamamən ötup bolqanda, Pərwərdigarning *əhdə* sanduki bilən kaħinlar həlkning aldidin ötti. ¹² Rubənlər bilən Gadlar wə

■ **3:13** Zəb. 114:3 ■ **3:14** Ros. 7:45 ■ **3:15** 1Tar. 12:16 □ **3:16** «Adəm xəhiri» — «Adəm» xəhəring nami. «Xor dengizi» — həzir «Əlük Dengiz» dəp atilidu. ■ **4:1** Yə. 3:12 ■ **4:7** Yə. 3:13

Manassəhning yerim kəbilisidikilərmu Musaning ularoşa buyruşinidək səptə tüzüp Israillarning aldida dəryadin ötti. □ ■ 13 jəmiy bolup kirik minggə qorallanoşan kixi Pərwərdigarning aldidin ötüp, Yeriho tüzəngliklirigə kelip, jəng kilixkə təyyar turdi.

14 U küni Pərwərdigar Yəxuanı pütkül Israilning nəziridə qoşg kildi; ular uning pütün əmrində Musadin qorqkandək uningdinmu qorqti. ■

15 Pərwərdigar Yəxuaşa söz kəlip: —

16 Həküm-guwahlik sanduqini kətürgən kaşınlaroşa: — İordan dəryasidin qıkinglar, dəp buyruşin, dedi. □

17 Xunga Yəxua kaşınlaroşa: — İordan dəryasidin qıkinglar, dəp buyrudi.

18 Xundak boldiki, Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürgən kaşınlar İordan dəryasining otturisidin qıqip, putlirining tapini kuruklukni dəssixi bilənla, İordan dəryasining süyi yənə öz jayıoşa kaytip kelip, awwalkidək ikki kiroşiqioşiqə texip ekixkə baxlidi.

19 Həlkə bolsa birinçi aynıng oninçi küni İordan dəryasidin ötüp, Yerihtoning xərkining əng qət tərpidiki Gilgaloşa kelip qedirgah tikti.

20 Ular İordan dəryasidin aloşaq kəlgən on ikki taxni bolsa, Yəxua ularni Gilgaldə tikləp qoydi; 21 andin Israillaroşa: — Keyin baliliringlar öz atilirdin: — Bu taxlarning əhmiyiti nemə, dəp sorisa, 22 silər baliliringlaroşa mundak ukturup qoyunglar: — «İsrail ilgiri kuruk yərnə dəssəp İordan dəryasidin ötkənidi; 23 qünki Pərwərdigar Hudayinglar biz Kizil Dengizdin ötküqə aldımizdə uning sulirini kurutup bərgəndək, Pərwərdigar Hudayinglar silər ötküqə aldinglarda İordan dəryasining süyini kurutup bərdi; ■ 24 yər yüzidiki barlik əllər Pərwərdigarning kəlining qançilik küqlüklükini bilsun, xundakla silərnıng Pərwərdigar Hudayinglardin həmixə qorquxunglar üqün U xundak kildi» — dedi.

5

1 Xundak boldiki, İordan dəryasining oşərb tərpidiki Amoriylarning həmmə padixahliri bilən dengizning yenidiki Kanaaniylarning həmmə padixahliri Pərwərdigarning Israillər ötüp kətüküqə ularning aldidin İordan sulirini kəndak kurutup bərginini anglişanda, yürəkliri su bolup, Israillarning səwəbidin ularning roşı qıqay dəp kəldi.

Yengi bir dəwrning sünnət kəlinixi

2 U wəqitdə Pərwərdigar Yəxuaşa söz kəlip: — Sən qakmak taxliridin piqaklarni yasap, Israillarni ikkinçi kətim hətnə kəloşin, dedi. ■

3 Xuning bilən Yəxua qakmak taxliridin piqaklarni yasap, Israillarni «Hətnilik dənglükü»də hətnə kildi. □ 4 Yəxuaning ularni hətnə kəlixining

□ 4:12 «...Musaning ularoşa buyruşinidək səptə tüzüp,...» — yaki «Musaning ularoşa buyruşinidək qoral-yaraqılarni kətürüp,...». ■ 4:12 Qel. 32:20, 29 ■ 4:14 Yə. 3:7 □ 4:16 «Həküm-guwahlik sanduqı» — muxu yərdə «həküm-guwahlik» Hudaning İsrailoşa boləşan tüp əmrlirini, xundakla uning İsrail bilən boləşan əhdisini kərsitidu; Hudaning muşəddəs məhiyiti wə karakteri xu əmrlərdə ayan kəlinəşəqqa, «həküm-guwah» dəpmu atilidu. Oqurmənlərgə ayanki, xu əmrlər əhdə sanduqı iqidə saklaklik tax tahtaylar üstidə pütüklük idi. Xunga bəzidə sanduq «həküm-guwahlik sanduqı», ibadət qədri «həküm-guwahlik qədri» dəp atilidu. ■ 4:23 Mis. 14:21 ■ 5:2 Mis. 4:25 □ 5:3 «Hətnilik dənglükü» — ibraniy tilidə «Gibeah haaralot».

səwəbi xu idiki, Misirdin qıkkən jənggə yarıoşudək həmmə ərkəklər Misirdin qıkkəndin keyin qəllükning yolida əlöp tügigənidi. ⁵ Qünki Misirdin qıkkən barlık həlk hətnə kılinoşan bolsimu, ləkin Misirdin qıkip qəllükning yolida yürgən wəqıtta İsrail arisida tuşuloşanlarning həmmisi hətnisiz qəloşanidi; ⁶ Qünki əslidə Pərwərdigarning awazişə kulək salmioşan, Misirdin qıkkən həlk iqidiki jənggə yarıoşudək barlık ərkəklər əlöp tügigüç İsrailar kirik yıl qəldə yürgənidi; Pərwərdigar ularoşa: — Silərni Mən ata-bowiliringlaroşa berixkə kəsəm bilən wədə kıləşan zeminni, yəni süt bilən həsəl akıdişan yurtni kərgüqilər kılmaymən, dəp kəsəm kıləşanidi. ■ ⁷ Ləkin Pərwərdigar ularning ornini basturoşan əwladlıri bolsa, yolda hətnə kılınmioşaqqa, Yəxua əzi ularni hətnə kildi. ⁸ Barlık həlk hətnə kılınıp, saqəyoşuqilik qədirlirida, əz orunliridin qıkmay turdi.

⁹ U wəqıtta Pərwərdigar Yəxuaşə: — Bügün Mən Misirning ar-nomusini üstünlərdin yumilitiwəttim, dedi. Xuning bilən u jayoşa «Gilgal» dəp nam qoyulup, taki bügüngiçə xundək atalməqta. □

¹⁰ Xuning bilən İsrailar Gilgaldə qədir tikip turdi. Birinçi ayning on tətinqi kuni axımı Yeriho diyarining tüzlənglikliridə «ətüp ketix heyti»ni ətküzdi. ■ ¹¹ «Ətüp ketix heyti»ning ətisi ular xu yərning axlık məhsulatlıridin yedi, jümlidin xu kuni petir nanlarni wə qəmaqlarni yedi. ■ ¹² Ular xu zeminning axlık məhsulatlıridin yegəndin keyin, ətisi «manna»ning qüxüxi tohtidi. Xu wəqıttin tartip İsrailarəşa həq manna bolmıdi; xu yilda ular Kənaan zeminning məhsulatlıridin yedi.

Yeriho xəhiringning üstidin oşəlibə kılıx

¹³ Əmma Yəxua Yerihoşə yekin kəlgəndə, bəxini kətürüp qəriwidi, mana uning əldidə suşuruloşan kılıqni tutup turoşan bir adəm turatti. Yəxua uning kəxişə berip uningdin: — Sən biz tərəptimu, yaki düxmənlimiz tərəptimu? — dəp soridi. ■

¹⁴ U jawab berip: — Yəq, undək əməş, bəlkı Mən Pərwərdigarning qoxunlirining Sərdari bolup kəldim — dedi.

Yəxua yərgə düm yikilip səjdə kılıp uningəşa: — Rəbbimning qulioşa nemə tapxuruklıri barkin? dəp soridi. □ ■

¹⁵ Pərwərdigarning qoxunining Sərdari Yəxuaşə: — Putungdiki kəxişəni saləşin, qünki sən turoşan yər mukəddəs jaydur, dewidi, Yəxua xundək kildi. ■

■ 5:6 Qel. 14:23 □ 5:9 «Misirning ar-nomusi» — bu nemini kərsitidu? Bizningqə u mundək üç jəhətni əz iqiğə alidu: . (1) sünnət kılınıxi bilən ular butpərəs Misirliklarəşa ohximaydişan boldi, Hudaning əhdisiğə başlanəşan kixilərdin boldi («Yar.» 17:10-14ni kərüng); (2) Misirliklar əslidə ularni mazaq kılıp: «ular qəl-bayawanda əlməy qalmaydu» dəgən boluxi mumkin («Mis.» 32:12); ular wədə kılinoşan zeminoşa kirixi bilən bu mazaq səzi yəq bolatti; (3) İsrailar həzir qulluqta kəlix nomuslukidin azad boləşan. «Gilgal» — «yuzmilax» dəgən mənida. ■ 5:10 Mis. 12:6 ■ 5:11 Mis. 12:39; Law. 2:14 ■ 5:13 Mis. 23:23 □ 5:14 «Yəxua yərgə düm yikilip səjdə kılıp...» — həli roxənki, Yəxua bu zatni Hudaning süpitidə dəp bilip səjdə kılıqanda, u zat uni tosumidi. Keyin (6:2) «Pərwərdigarning qoxunining Sərdari» boləşan xu zat Pərwərdigardək sezləydu. Bu «Pərwərdigarning Pərixisi» — Hudaning əzini axkarilixi bolup, yəni Məsişning Əzidin baxqə həqkim əməstur. «Yar.» 16:7ni wə izahətni kərüng. ■ 5:14 Yar.18:1-3; Mis.23:20-22 ■ 5:15 Mis.3:5

6

¹ Yeriho sepilining qowuq-dərwaziliri Israillarning səwəbidin məhkəm etilip, heqkim qıqalmaytti, heqkim kirəlməytti.

² Pərwərdigar Yəxuaşa səz kılıp: — Mana, Mən Yeriho xəhirini, padixahını həmdə batur jəngqilirini qolungoşa tapxurdum.

³ Əmdi silər, yəni barlıq jəngqilər xəhərni bir qətim aylinip menginglar; altə künigə hər küni xundak kilinglar. ⁴ Həmdə yəttə kahin əhdə sanduqining aldida qoqkar munggüzidin etilgən yəttə burəjini kətürüp mangsun; yəttinçi künigə kəlgəndə silər xəhərni yəttə qətim aylinisilər; kahinlar burəjilarni qalsun. ⁵ Xundak boliduki, ular qoqkar burəjiliri bilən sozup bir awaz qıkarəşinida, barlıq kixilər burəjining awazini anglap, kəttik təntənə kılıp towlisun; bunun bilən xəhərnin sepilliri tegidin örülüp qüxidu, hər bir adəm aldioşa qarap etilip kiridu, — dedi.

⁶ Xuning bilən Nunning ooşlı Yəxua kahinlarni qakirip ularoşa: — Silər əhdə sanduqini kətürüp menginglar; yəttə kahin Pərwərdigarning əhdə sanduqining aldida yəttə qoqkar burəjisini kətürüp mangsun, dedi

⁷ U həlkə: — Qıqip xəhərni aylininglar; qorallıq ləxkərlər Pərwərdigarning əhdə sanduqining aldida mangsun, dedi.

⁸ Yəxua buni həlkə buyruoşandin keyin, Pərwərdigarning aldida yəttə qoqkar burəjisini kətürgən yəttə kahin aldioşa mengip burəjilarni qaldi; Pərwərdigarning əhdə sanduqi bolsa ularning kəynidin elip mengildi.

⁹ Qorallıq ləxkərlər burəşa qeliwatқан kahinlarning aldida mangdi; əhdə sanduqining arkidin koşdioşuqi qoxun əgixip mangdi. Kahinlar mangoşaq burəşa qalatti.

¹⁰ Yəxua həlkə buyrup: — Mən silərgə: «Towlanglar» demigüçə nə towlimanglar, nə awazinglarni qıqarmanglar, nə aozinglardin heqbir səzmu qıkmisun; ləkin silərgə «Towlanglar» degən künidə, xu qaoşda towlanglar, — degənidi.

¹¹ Xu tərکیدə ular Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp xəhərni bir aylandi. Halayik qedirgahқа kaytip kelip, qedirgahda kondi.

¹² Ətisi Yəxua tang səhərdə kopti, kahinlarmu Pərwərdigarning əhdə sanduqini yənə kətürdi; ¹³ Pərwərdigarning əhdə sanduqining aldida yəttə qoqkar burəjisini kətürgən yəttə kahin aldioşa mengip tohtimay qelip mangatti; *kahinlar* mangoşaq burəşa qaloşanda, qorallıq ləxkərlər ularning aldida mangdi, arkidin koşdioşuqi qoxun əgixip mangdi. □

¹⁴ İkkinçi künimu ular xəhərnin ətrapini bir qətim aylinip, yənə qedirgahқа yenip kəldi. Ular altə künigə xundak kılıp turdi.

¹⁵ Yəttinçi küni ular tang səhərdə qopup, ohxax hələttə yəttə qətim xəhərnin ətrapini aylandi; pəkət xu künila ular xəhərnin ətrapini yəttə qətim aylandi. ¹⁶ Yəttinçi qətim aylinip bolup, kahinlar burəşa qaloşanda Yəxua həlkə: — Əmdi towlanglar! Qünki Pərwərdigar xəhərni silərgə tapxurup bərdi! ¹⁷ Ləkin xəhər wə uning iqidiki barlıq nərsilər Pərwərdigarəşa mutlək ataloşanliqi üqün *silərgə* «haram»dur; pəkət pahixə ayal Rahab bilən uning pütün öyidikilərlə aman qalsun;

□ 6:13 «kahinlar mangoşaq burəşa qaloşanda, qorallıq ləxkərlər ularning aldida mangdi, arkidin koşdioşuqi qoxun əgixip mangdi» — yaki «qorallıq adəmlər bolsa ularning aldida mangdi, arkidin koşdioşuqi qoxun əgixip burəşa qaloşaq mangdi».

günki u biz əwətkən əlqilirimizni yoxurup qoʻyganidi. □ 18 Lekin silər kandaqla bolmisun «haram» dəp bekitilgan nərsilərdin özünqlarni tartinqlar; bolmisa, «haram» kilinoqan nərsilərdin elixinglar bilən özünqlarni haram kilip, Israilning qedirgahinimu haram kilip uning üstigə apət qüxürisilər. 19 Əmma barlik altun-kümük, mis wə təmürdin boloqan nərsilər bolsa Pərwərdigaroqə mukəddəs kilinsun; ular Pərwərdigarning həzinisigə kirgüzulsun, — dedi.■

20 Xuning bilən həlk towlixip, kahinlar burəqə qaldi. Xundaq boldiki, həlk burəqə awazini angliqinida intayin kattik towliwidi, sepil tegidin erülüp qüxti; həlk uning üstidin etüp, hərbiəri öz aldiqə atlinip kirip, xəhərnə ixtəal kildi. ■ 21 Ular ər-ayal bolsun, qeri-yax bolsun, qoy-kala wə exəklər bolsun xəhər iqidiki həmmiini kiliqlap yokatti.

22 Yəxua u zeminni qarlap kəlgən ikki adəmgə: — Silər u pahixə hotunning öyigə kirip, uningəqə bərgən qəsiminglar boyigə uni wə uningəqə təwə boləqanlarning həmmisini elip qiqinglar, dedi.■

23 Xuning bilən ikki qarliqəuqi yax yigit kirip, Rahəbni ata-anisi bilən qerindaxliroqə qoxup həmmə nərsiləri bilən elip qiqti; ular uning barlik uruq-tuoqanlirini elip kelip, ularni Israilning qedirgahining sirtioqə orunlaxturup qoydi. 24 Halayik xəhərnə wə xəhər iqidiki həmmə nərsilərnə ot yeqip köydürüwətti. Pəkət altun-kümük, mis wə təmürdin boləqan kaqə-kuqə əswablarni yioqip, Pərwərdigarning öyining həzinisigə əkirip köydi.

25 Lekin Yəxua pahixə ayal Rahəbni, ata jəmətidikilərnə wə uningəqə təwə boləqanlirining həmmisini tirik saklap qaldi; u bügüngiqə Israil arisida turuwatidu; qünki u Yəxua Yerihoni qarlxəqə əwətkən əlqilərnə yoxurup qoʻyganidi.

26 U qəoqda Yəxua aqah-bexarət berip: — Bu Yeriho xəhirini kaytidin yasaxka qəpkan kixi Pərwərdigarning aldidə qarəqix astida bolidu; u xəhərnəning ulini saləqanda tunji oqlidin ayrilidu, xəhərnəning qəwuklirini orunlaxturididəqan qəoqda kiqik oqlidinmu ayrilidu, — dedi.□ ■

27 Pərwərdigar Yəxua bilən billə idi; uning nam-xəhriti pütkül zeminqə kəng tarkaldi.

7

Aqanning gunah kilip Israil üstigə apət qüxürüxi

1 Lekin Israil «haram» nərsilər üstidə itaətsizlik kildi; qünki Yəhuda kəbilisidin boləqan Zərahəning əwrisi, Zabdingin nəwrisi, Karmining oqlı Aqan degən kixi haram dəp bekitilgan nərsilərdin aloqanidi. Buning bilən Pərwərdigarning oqəzipi Israiləqə qəzəqaldi.■

□ 6:17 «Pərwərdigarəqə mutlək ataloqanliki üqün silərgə haram bolidu» — «haram» ibraniiy tilida «hərəm». Muxu uqum ibraniiy tilida pəkət «Pərwərdigarəqə «hərəm» dəp atilidu» degən səzlər bilən ipadilididu. Ibraniy tilida «hərəm» dəp bekitilgan hərbiər nərsə adəttə mutlək həlak kilinixi kerək (24-ayətni kəring). Lekin muxu qətim xəhərdin elinqəqan metaldin yasaloqan nərsilər Pərwərdigarning yolida ixlitilixkə saklansun, dəp buyruloqanidi (19-ayətni kəring).

■ 6:19 Qəl. 31:54 ■ 6:20 Ibr. 11:30 ■ 6:22 Yə. 2:14; Ibr. 11:31 □ 6:26 «U qəoqda Yəxua aqah-bexarət berip...» — baxkə birhil tərjimisi: - «U qəoqda Yəxua qəsam iqip...». Lekin bizningqə Yəxuaning səzi qəsam əməs. «...xəhərnəning qəwuklirini orunlaxturididəqan qəoqda kiqik oqlidinmu ayrilidu» — bu bexarətnəning əməlgə axuruluxi «1Pad.» 16:34də hatirilididu.

■ 6:26 1Pad. 16:34 ■ 7:1 Yə. 22:20; 1Tar. 2:7

² Yəxua Yerihodin Bəyt-Əlning xərk tərpidiki Bəyt-Awənniŋ yenida boləqan Ayi xəhriqə birnəqəqə adəm əwətip ularəqə: — U yərgə qikiq u zeminni qarlap kelinglar, dəp buyrudi. Xuning bilən u adəmlər qikiq Ayi zeminni qarlap kəldi. ³ Ular kəytip kelip, Yəxuaəqə: — Həmmə həlkning u yərgə berixining həjiti yəq ikən, ikki-üq mingqə adəm bolsila ayioqə həjüm kilip *uni igiliyələydu*; u yərdə olturuxluk kixilər az boləqəqə, pütkül həlkni awarə kilip u yərgə əwətmigin, — dedi.

⁴ Xuning bilən həlkətin üq mingqə kixi u yərgə qikti; lekin bular Ayining adəmliri aldidin kəqip ketixti. ⁵ Ayining adəmliri ularidin ottuz altiqə kixini urup əltürdi; kəloqanlarni sepil kəwukuning aldidin Xəbarimətiqə kəoqlap bərip, u yərdiki dawanda ularni urup məoqlup kildi. Andin həlkning yüriki su bolup, kəttik sarasimgə qüxti. □ ⁶ Yəxua kiyimlirini yirtip, Israilning aksakalliri Pərwərdigarning əhdə sanduqining aldidə yərgə düm yikilip, baxliriəqə topilarni qəqip, u yərdə kəq kirgüqə yetip kəldi. ⁷ Yəxua: — Aq, Rəb Pərwərdigar, sən bizni Amoriylarning kəlioqə tapxurup həlak kilix üqün, bu həlkni nemixkə İordan dəryasining bu tərpiqə ətküzgənsən? Biz İordan dəryasining u tərpidə turuwərgən bolsak bəptikən! ⁸ Əy Rəbbim! Israil əz düxmənliirining aldidin burulup kəqəqan yərdə mən nemimu deyələymən? ⁹ Kənaaniylar, xundaklə zemində barlik turuwatqanlar buni anglisa bizni kəpsiwelip yər yüzidin namimizni üzüp taxlaydu; xu qəoqə Sən uluqə nam-xəhriting üqün nemilərnə kilisən?! — dedi.

¹⁰ Lekin Pərwərdigar Yəxuaəqə jawab bərip mundak dedi: — «Ornungdin kəp! Nemixkə xundak düm yatısən? ¹¹ Israil gunah kildi! Ular yəne Mən ularəqə tapilioqan əhdəmgə hilaplik kilip, həram dəp bekitilgən nərsilərdin elip, oqrilik kilip, aldamqilik kilip həm həram bekitilgənni əz mallirining arisiəqə tikip kəydi. ¹² Xunga Israilar düxmənliirining aldidə tik turalmaydu; ular əzliirini «həram» kilip bekitip, mutlək yəkitilixkə yüzləngəqəqə, düxmənliirining aldidin burulup arkişioqə kəqidu. Əgər silər «həram» dəp bekitilgənni aranglardin tamamən yəq kilmisanglar, mundin keyin mən silər bilən billə bolmaymən.

¹³ Əmdi sən turup həlkni pak-mukəddəs kilip ularəqə: — «Ətə üqün əzünglarni pak kilinglar; qünki Israilning Hudasi Pərwərdigar xundak dəydu: — Əy Israil, səndə «həram» dəp bekitilgən nərsə bardur; bu həram nərsini aranglardin yəq kilmioquqilik düxmənliiringlearning aldidə tik turalmaysilər. ¹⁴ Ətə səhərdə silər kəbilə boyiqə həzir kilinisilər; xundak boliduki, Pərwərdigar bekitkən kəbilə jəmət-jəməti boyiqə birdin-birdin aldioqə kəlsun; Pərwərdigar bekitkən jəmət ailə-ailə boyiqə birdin-birdin həzir bolup aldioqə kəlsun; andin Pərwərdigar bekitkən ailidiki ərkəklər birdin-birdin aldioqə kelip həzir bolsun. □ ¹⁵ Xundak boliduki, həram dəp bekitilgən nərsini əz yenidə saklioqan kixi tepiloqanda, Pərwərdigarning əhdisiqə hilaplik kəloqanliki üqün həm xundaklə Israil iqidə rəzillik sadir kəloqanliki üqün u wə uningəqə barlik təwə boləqanlar otta kəydürülsun, — dəydu», dəp eytkin».

¹⁶ Yəxua ətisi tang səhərdə turup Israilni aldioqə yioqip, kəbilə-kəbilini həzir kiliwidi, Yəhuda kəbilisi bekitildi; ¹⁷ u Yəhudaning jəmətliirini həzir kiliwidi, Zarhiylar jəməti bekitildi. U Zarhiylar jəmətini ailə-ailə boyiqə

□ 7:5 «...kəloqanlarni sepil kəwukuning aldidin Xəbarimətiqə» — yəki «kəloqanlarni sepil kəwukuning aldidin «dəzlar» deqən jəyöiqə». □ 7:14 «Pərwərdigar bekitkən kəbilə jəmət-jəməti boyiqə birdin-birdin aldioqə kəlsun...» — Huda kəysi yol bilən gunahkar kəbilini kərsətkənliki muxu yərdə ayan kəlinmaydu; xühşisizki, kərsitix yoli qək taxlar yəki bax kəhin kətürgən «urim wə tummim» arkiqilik boləqan bolsa kəreək.

aldioqə kəltürüwidi, Zabdi degən kixi bekitildi. □ 18 Zabdi öz ailisidiki ərkəklərnı birdin-birdin hazır kiliwidi, Yəhuda kəbilisidin Zərəhning əwladi, Zabding nəwrisi, Karmining oşli Aqan bekitildi. □

19 Xuning bilən Yəxua Aqanoqə: — Əy oşlum, Israilning Hudasi Pərwərdigarəqə xan-xəəpni kayturup berip, *Uning hərmiti üqün* kıləanliringni ikrar kıləin; məndin həqnemini yoxurmay, kıləiningning həmmisini manga eytkin, dedi. □

20 Aqan Yəxuaəqə jawab berip: — Mən dərwəkə Israilning Hudasi Pərwərdigar aldida gunah kılıp, mundaq-mundaq kıldim: 21 mən oljining arisidin Xinarda qıqkan qıraylıq bir tonəqə, ikki yüz xəkəl kümüx, əllik xəkəl eoşirliktiki altun tahtioqə kəzüm kizirip ularni eliwaldim. Mana, bu nərsilərnı qedirimning otturisidiki yərgə kəmüp qoydum, kümüx ularning astida, — dedi. □

22 Xularni dewidi, Yəxua əqlilərnı əwətti, ular qediroqə yügürüp bardı wə mana, nərsilər dərwəkə qedirda yoxurukluk bolup, kümüx bularning astida idi. 23 Ular bu nərsilərnı qedirdin elip qıqıp Yəxuaəqə, xundaqla barlıq Israilarning kexioqə kəltürüp, Pərwərdigarning aldioqə koydi.

24 Andin Yəxua bilən pütkül Israil jamaiti qərup Zərəhning oşli Aqanni, kümüx, ton wə altun tahta bilən qəxup, uning oşulliri bilən kizlirini, uyliri bilən exəkliiri, qoyliri, qediri bilən barlıq təwəliklirini elip Aqor jiləisioqə kəltürdi.

25 Yəxua Aqanoqə: — Sən beximizəqə qanqilik apət kəltürdüng! Mana, bəgün Pərwərdigar sening üstünggə apət kəltüridu, — dedi. Andin pütkül Israil jamaiti uni qalma-kesək kılıp əltürdi. Ular ailisidikilərnimu qalma-kesək kılıp əltürgəndin keyin, həmmini otta kəydürüwətti. □

26 Andin halayik bir qəng dəwə taxni uning üstigə dəwiləp koydi. Bəgüngə kədər u u yərdə turmaqta. Buning bilən Pərwərdigarning qəzipli yandi. Xuning bilən xu yərgə «Apət jiləisi» «(Aqor jiləisi)» dəp nam qoyuldi wə bu künqigə xundaq atalməqta. □

8

Israilning Ayi xəhəri üstidin oşlibə kılıxi

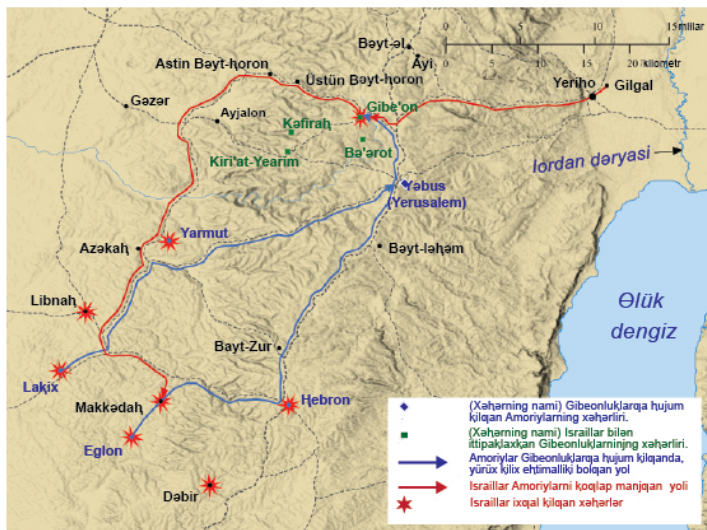
1 Pərwərdigar Yəxuaəqə: — Sən həq qərkəma, həm hədukmioşin. Turup, barlıq jəngqilərnı əzəng bilən elip, Ayi xəhəriqə qıqkın. Mana, Mən Ayining padixahı, həlki, xəhəri wə zeminini qəxup sening qəlungəqə tapxurdum. ■ 2 Sən Yeriho bilən uning padixahioqə qəndəq kıləan bolsəng Ayi xəhəri bilən uning padixahioşimu xundaq kılısən. Pəkət silər bu kətim xəhərdin olja wə qərpaylarnı əlsənglar bolidu. Əmđi sən xəhərnıng kəyni təripigə hujum kılıxkə pistirma qoyəşin, — dedi. ■

□ 7:17 «Zarhiylar jəməti» — yaki «Zarhiylar». «Zarhiylar» degən «Zərəhlar»ning bəxkə bir xəkli (1:7ni kəşing). □ 7:18 «Zərəhning əwladi» — ibraniy tilida «Zərəhning oşli». □ 7:19

«Pərwərdigarəqə xan-xəəpni kayturup berip Uning hərmiti üqün kıləanliringni ikrar kıləin» — Aqanning kıləanlirini ikrar kıləinining əzi Hudaəqə xan-xəəpni kayturuxni bolidu, qünki bu ix Hudaning həmmə ixtin həwərdar boləşinini halayik aldida kərsitidioşan ixtur. □ 7:21 «Xinar» — Babilning bəxkə bir namidur. □ 7:25 «...Israil jamaiti Aqanni qalma-kesək kılıp əltürdi. Ular ailisidikilərnimu qalma-kesək kılıp əltürgən...» — Aqanning ailisidikilə qalma-kesək kılındi; qünki ailisidikilərnı uning gunahini kəşip turup uning toşiruluk jim turəşəqə, uningəqə xerik bolup qəlan. □ 7:26 «Apət jiləisi» — ibraniy tilida «Aqor jiləisi». ■ 8:1 Qan. 1:21;

7:18 ■ 8:2 Qan. 20:14; Yə. 6:21

Yəxua pəyğəmbərnin Kanaanning jənubiy tərpidiki hərbiy yürüxləri

Kanaan jənubiy tərpidə yürgüzülgən hərbiy yürüxlər

³ Xuning bilən, Yəxua bilən həmmə jəngqilər kəzənilip, ayioğa hujum kilixkə çikti. Yəxua ottuz ming batur jəngqini iləp keqidə ularni mangdurdı ⁴ wə ularoğa mundak tapilidi: — «Silər agah bolup, xəhərdin bək neri kətməy xəhərnin kəynidə məkünüp turup, həmminglar bəktürmə hujumoğa təyyar turunglar. ⁵ Mən özüm bilən kəloğan həmmə kixilərnə elip xəhərgə yekin barimən; xundak boliduki, ular baldurkidək aldimizə çikip hujum kiləğanda, biz ularning aldidin kaçimiz; ⁶ ular jəzmən bizning kəynimizdin koşlaydu; ular: «Israililar baldurkidək aldimizdin keçip kətti» dəp oylaydu, biz ularni azdurup xəhərdin yirək elip çikimiz. Xuning üqün biz ularning aldidin kaçimiz. ⁷ U waqıtta silər bəktürmidin kərup çikip, xəhərnə ixqal kilinglar; çünki Pərwərdigar Hudayinglar bu xəhərnə silərnin qəlunglaroğa tapxuridu. ⁸ Xəhərnə ixqal kiləğandin keyin Pərwərdigarning tapiloqini boyiqə u xəhərnə ot yekip kəydüriwetinglar. Mana, mən silərgə əmr bərdim».

⁹ Yəxua ularni yoləə saldi, ular berip Bəyt-Əl bilən Ayining otturidə, Ayining qərb tərpidə bəktürmə selip marap olturdi. Yəxua bolsa u keqisi həlkning arisidə kondi. ¹⁰ Ətisi səhər Yəxua kərup, həlkni yəqip təkürdi; andin u Israilinling aqsakalliri bilən billə həlkning aldidə Ayioğa kərxə mangdi. ¹¹ Uning bilən billə boləğan həmmə jəngqilərmu uning bilən çikip, xəhərnin aldiə yekin berip, Ayining ximal tərpidə qədir tikti. Ular çüxkən jay bilən Ayining otturidə bir jiləə bar idi. ¹² Yəxua bəx mingqə adəmnə tallap elip berip, Bəyt-Əl bilən Ayining otturidə, xəhərnin qərb tərpidə bəktürmə turəzəğandı. ¹³ Xundak kiling, bərlək həlk, yəni xəhərnin ximal tərpidiki bərgəhtiki qəxun bilən qərb tərpidiki pistirma qəxun orunlaxturup bəlundı. Xu keqisi Yəxua əzi jiləğinin otturisoğa çüxti. ¹⁴ Ayining padixahı xu əhwalni

kərdi wə xəhərdikilər aldirap səhər kəpuxti; padixah bilən barliq həlki İsrail bilən soquxux ügün bəlgiləngən waqıtta Arabah tüzlənglikigə çiqti. Ləkin padixahning xəhərnəng kəynidiki pistirma kəxundin həwiri yok idi. □ ¹⁵ Yəxua bilən barliq İsrail bolsa əzlrini ulardin yengiləngə selip, qel tərəpkə kaqti. ¹⁶ Xəhərdə bar həlkning həmmisi ularni qoşlaxka çakirildi; ular kelip Yəxuani qoşliqanda, ular azdurulup xəhərdin yirək kilindi. ¹⁷ Ayi bilən Bəyt-Əlning iqidə İsrailni qoşlaxka çikmiqan heqbir ər kixi qalmidi; ular xəhərnəni oquq koyup, həmmisi İsrailni qoşlap çikip kətti.

¹⁸ U waqıtta Pərwərdigar Yəxuaə: — Qolungdiki nəyzini ayiqə karitip uzatqin; qünki Mən uni sening kolungə tapxurdum, — dewidi, Yəxua kolidiki nəyzini xəhərgə karitip uzatti. ¹⁹ U kolidiki nəyzini uzatqan həman pistirmida yatqanlar jayidin tezla çikip, yügürginiqə xəhərgə etilip kirip, uni ixəqal kilip xuan ot yekip keydürüwətti.

²⁰ Ayining adəmliri burulup qariwidi, mana xəhərdin asman-pələk ərləwatqan tütünni kərdi, ya u yakqa ya bu yakqa kaqayli desə, heq həli qalmiqanidi; qel tərəpkə kaqқан Israillar burulup əzlrini qoşlap keliwatqanlarə qə hujum kildi. ²¹ Yəxua bilən barliq İsrail pistirma kəxunəng xəhərnəni elip boləqanliqini, xundakla xəhərdin tütünnəng ərləp çikqinini kərup, yenip kelip, Ayining adəmlirini əltürgili turdi. ²² Xuning bilən bir waqıtta xəhərnəni aloqanlar mu xəhərdin çikip ularə qə hujum kildi. Xuning bilən ular Israillarning otturisida, bəziliri bu tərəptin, bəziliri u tərəptin kəpsilip qaldi. Israillar ularning heqbirini koymay, həmmisini əltürüwətti. ■

²³ Ular Ayining padixahini tirik tutup, Yəxuaning aldioə elip bardı.

²⁴ İsrail dalada uqriqan barliq ayiliklarni, yəni əzlrini qəlgigə qoşlap kəlgənlərnəni kirip yokatqandin keyin (ularning həmmisi kiliqlinip yokitiləqanidi), barliq İsrail Ayiqə yenip kelip, u yərdikilərnəni kiliqlap əltürdi. ²⁵ Xundak boldiki, xu künidə əltürülqən ər-ayallar, yəni ayiliklarning həmmisi on ikki ming adəm idi. ²⁶ Qünki Yəxua Ayida turuwatqan həmmə adəm yokitilmioquqə kolidiki uzutup turəqan nəyzisini yioqmioqanidi. ²⁷ Həlbuki, Pərwərdigarning Yəxuaə qə buyruəqan səzi boyiqə Israillar xəhərdiki qarpay bilən əljini əzlrini üqün aldi. ■

²⁸ Andin Yəxua Ayi xəhirini keydürüp, uni əbədgiqə Harabilik dəwisigə aylanduruwətti; taki bügüngiqə u xundak turmaqta.

²⁹ Ayining padixahini bolsa, u bir dərəhkə asturup, u yərdə kəqkiqə turəuzdi. Kün patqanda Yəxua əmr kiliwidi, kixilər uning əlükini dərəhtin quxürüp, uni xəhərnəng kowukining aldioə taxlap, üstigə qong bir dəwə taxni dəwiliwətti; bu tax dəwisi bügüngiqə turmaqta. ■

İsrailning əzlrini Pərwərdigarning əhdisigə qaytidin baqlixi

³⁰ Andin Yəxua Ebal teqida İsrailning Hudasi Pərwərdigarə qurbangah yasidi. ³¹ Pərwərdigarning kuli Musaning İsrailə buyruəqini boyiqə, Musaə nazil kilinəqan qənun kitabida pütülgəndək, qurbangah heqbir tēmür əswab təgküzülmigən pütün taxlardin yasaləqanidi. Uning üstidə həlk Pərwərdigarə atəp keydürmə qurbanliklər wə inaklik qurbanlikliri sunup turdi. ■ ³² Xu yərdə Yəxua uning taxlirining üstigə pütkül İsrailning aldidə Musa pütkən qənunni kəqürüp pütüp koydi.

□ **8:14** «bəlgiləngən waqıtta» — bəlkim Bəyt-Əldikilər bilən pütüxkən məlum bir waqit boluxi mumkin (17-ayətni kərüng). Baxka birhil tərjimisi «bəlgiləngən jayda». ■ **8:22** Qan. 7:2

■ **8:27** Qel. 31:22, 26; Yə. 8:2 ■ **8:29** Qan. 21:22, 23 ■ **8:31** Mis. 20:25; Qan. 27:4

■ 33 Andin pütkül Israil həlki, ularning aksakalliri, əməldarliri bilən həkimliri, məyli musapirlar bolsun yaki ularning arisida tuquləlanlar bolsun, həmmisi Pərwərdigarning əhdə sanduqining ikki tərpidə, əhdə sanduqini kətürgən kaħinlar boləlan Lawiylarning aldidə ərə turdi; Pərwərdigarning kuli Musaning dəsəptə buyruqini boyigə, Israillarning bəht-bərikətini tüləkkə həlkning yerimi Gərizim teqi aldidə, yənə bir yerimi Ebal teqi aldidə turdi. □

34 Andin Yəxua qanun kitabida pütülgənni həmmisigə muwəpik qanundiki həmmə sözləni, jümlidin bəht-bərikət sözliri wə lənət sözlirini oqup bərdi. 35 Yəxua bularni pütkül Israil jamaitigə, jümlidin ayallar, balilar wə ularning arisida turuwatqan musapirlarə qəp bərdi; Musaning barlık buyruəlanliridin həcbir sözni qəldurmidi. ■

9

Gibeonluqlarning Israilni aldap qoyuxi

1 Əmdi xundak boldiki, İordən dəryasining oərb tərpidiki, yəni taqlıq rayondiki, Xəfələh oymanlıkidiki, Uluə Dengiz boyidiki, Liwanning udulətiqə sozuləqan barlık yurtlardiki padixahlar wə xuningdək Hittiylar, Amoriylar, Qanaaniylar, Pərizziylar, Hıwiylar, Yəbusiylarning padixahliri bu ixtin həwər tapqanda, □ 2 həmmisi bir bolup Yəxua bilən Israilə qarxi jəng kiləli ittipaklaxti.

3 Əmma Gibeon ahaliliri Yəxuaning Yeriho bilən Ayioə nemə kiləlini angliəanda, 4 ular hiylə-mikr ixlitip, əzlrini *uzun* səpərdə boləqandək kərsitip, exəklərgə kona taəqar-hurjun bilən kona, yirtik-yamak xarab tulumlirini artip, □ 5 putliriə qəp yamak qüxkən kona kəxləni kiyip, kona jul-əginləni üstigə orioəan idi; ular səpərgə aloəan nanlarning həmmisi pahtilixip qurup kətkənidi. □ 6 Ular Gilgal qedirəhiə qərip Yəxuaning kəxiə qirip uning bilən Israillarə: — Biz yirək yurttin kəldük; biz bilən əhdə tüzənglar, dedi.

7 Ləkin Israillar Hıwiylarə qəp jawab berip: — Silər bizning arimizda turuwatqan muxu yərləklər boluxunglar mumkin; undaqta biz silər bilən qəndəkmə əhdə tüzimiz? — dedi.

8 Ular Yəxuaə: — Biz sening kulliringmiz, dedi. Yəxua ulardin: — Silər kim, kəyərdin kəldinglar? — dəp soridi.

9 Ular uningə qəp jawab berip: — Sening kulliring bolsa Pərwərdigar Hudayingning namini angliəanlıki uə qün nahayiti yirək yurttin kəldi. Qünki biz Uning nam-xəritini wə Uning Misirdə kiləlan həmmə ixlirini,

10 xundakla Uning İordanning u tərpidiki Amoriylarning ikki padixahi, yəni Həxbənni padixahi Siħon bilən Axtarotta turukluk Baxanning padixahi Ogka nemə kiləlini angliəduk. ■ 11 Xunga aksakallirimiz bilən yurtta turəu qəp həmmə həlk bizgə səz kilip: — Kolunglarə səpərgə lazimlik ozuk-tülük elip, berip Israillar bilən kəruəup ularə:

■ 8:32 Qan. 27:3 □ 8:33 «Andin pütkül Israil həlki... həmmisi ... kaħinlar boləlan Lawiylarning aldidə ərə turdi; ... həlkning yerimi Gərizim teqi aldidə, yənə bir yerimi Ebal teqi aldidə turdi» — bu ixni Huda ilgiri Israilə bəkitən («Kan.» 11:29 wə 27-28-bablarni kəring). ■ 8:35 Qan. 31:11 □ 9:1 «Uluə dengiz» — həzirki «Ottura Dengiz»dur. □ 9:4 «əzlrini uzun səpərdə boləqandək kərsitip...» — yaki «əzlrini əqlilər kilip kərsətkən,...» yaki «bir munə ozuk-tülük tayyarliəan,...». □ 9:5 «səpərgə aloəan nanlar... qurup kətkənidi» — yaki «səpərgə aloəan nanlar... qurup kətkənidiwəlip kətkənidi». ■ 9:10 Qel. 21:24, 33; Qan. 1:4

«Biz silərning kullukunqlarda bolimiz; xunga biz bilən əhdə tüzünqlar», dənqlar, dəp bizni əwətti. ¹² Silərning kəxinglaroşa karap yoloşa qıqқан künidə biz səpirmiz üçün əyimizdin aloşan nan issik idi, mana hazır u kurup, pahtilixip ketiptu. ¹³ Bu xarab tulumliri bolsa xarab қақılıoşanda yengi idi, mana əmdi yirtilip ketiptu. Biz kiygan bu kiyimlər wə kəxlər səpərning intayin uzunluqidin konirap kətti, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Israillar ularning ozuk-tülükidin azraq aldi, lekin Pərwərdigardin yol sorimidi.□

¹⁵ Xundak kilip, Yəxua ular bilən sülhi tüzüp, ularni tirik koyuxka ular bilən əhd baqlidi; jamaət əmiririmu ularoşa kəsəm kilip bərdi.

¹⁶ Ular əhdə baqlixip üç kündin keyin, bu həlkning əzlırigə qoxna ikənlikini, əzlırining arisida olturuxluk ikənliki ularoşa məlum boldi.

¹⁷ Israillar səpırini dawamlaxturup üçinçi küni ularning xəhərlirigə yetip kəldi; ularning xəhərliri Gibeon, Kəfirah, Bəərot bilən Kiriyaat-yeirim idi.

¹⁸ Jamaətning əmirleri ilgiri Israilning Hudasi Pərwərdigarning nami bilən ularoşa kəsəm kiləşan boləşəqqa, Israillar ularoşa hujum kilmidi. Buning bilən pütkül jamaət əmirələr üstidin oşotuldaxkili turdi.

¹⁹ Ləkin əmirlərninğ həmmisi pütkül jamaətke: — Biz ularoşa Israilning Hudasi Pərwərdigarning nami bilən kəsəm kilip bərgəşəqqa, ularoşa qol təşküləməymiz. ²⁰ Biz ularoşa kiləşan kəsəməmiz tüşpəylidin, üstimizgə oşəşp qüşməsliki üçün ularni tirik qalduruxmiz kərək; ularoşa xundak kilmisak bolmaydu, dedi. ²¹ Andin əmirələr jamaətke yənə: — Ularni tirik koyunqlar; həlbuki, ular pütkül jamaət üçün otun yarəşuqi wə su toxuşuqilar bolidu, dedi. Bu ix əmirələr jamaətke degəndək boldi.

²² U wəqıtta Yəxua ularni qaqirip ularoşa: — Silər arimizdiki yərlıklar turup, nemixka biz yiraktin kəlduk, dəp bizni aldingqlar? ²³ Buning üçün silər əmdi lənətkə kəlip, aranglarda Hudayimning əyi üçün otun yaridəşan wə su toxuydışan kul boluxtin birər adəmmu mustəsna bolmaydu, — dedi.

²⁴ Xuning bilən ular Yəxuoşa jawab berip: — Pərwərdigar Hudayingning Əz kuli boləşan Musəşə əmr kilip, bərlək zeminni silərgə berixkə, xundakla zeminda turuwatқанlarınğ həmmisini aldinglarınğ yəkitixka wədə kiləşanliki kulliring boləşan pəşirələrə enik məlum kilindi; xunga biz silərning tüşpəylinglarınğ jənimizdin jəzmən ayrilip qalimiz dəp wəhimigə qüşüp, bu ixni kilip salduk. ■ ²⁵ Əmdi biz kolungə qüştuk; nəzirinğə nemə yahxi wə durus kərünsə xuni kiləşin, — dedi.

²⁶ Yəxua ənə xundak kilix bilən ularni Israilning kolidin kutquzdi; Israillar ularni öltürmidi. ²⁷ Ləkin xu küni Yəxua Pərwərdigar tallaydışan jayda jamaət üçün wə Pərwərdigarning kurbangahı üçün ularni otun yarəşuqilar wə su toxuşuqilar dəp bekitti. Ular bügünğə kədər xundak kilip kəlməktə.

10

Amoriylarning ittapaqdax qoxunning üstidin oşalib kelixi — əjayib bir məjizə

□ **9:14 «ularning ozuk-tülükidin azraq aldi»** — bəlkim ularning səzliri rast-yələşanlikini bilix üçün ozuk-tülüktdin azraq elip tetip baққан boluxi mumkin. ■ **9:24** Qan. 7:1, 2

¹ Xundak boldiki, Yerusalemning padixahi Adoni-zədək Yəxuaning Ayi xəhirini ixqal kilip, uni mutlək yoxatqanlikini, Yeriho bilən uning padixahioja kiloinidək, Ayi bilən uning padixahiojimu xundak kiloinini, Gibeonda olturuqilarning Israil bilən sülh tüzüp, ularning arisida turawatqanlikini anglap, □ ■ ² u wə həlki kattik qorqti; qünki Gibeon bolsa Ayidin qong xəhər bolup, paytəht xəhərliridək idi; uning həmmə adəmliri tolimu batur palwanlar idi. ³ Xuning bilən Yerusalemning padixahi Adoni-zədək Hebronning padixahi Hoşam, Yarmutning padixahi Piram, Lakixning padixahi Yafiya wə Əglonning padixahi Dəbirgə həwər əwətip: — ⁴ Mening yenimoja kelip Gibeonlaroja hujum kiliximiz üqün manga mədət beringlar; qünki ular bolsa Yəxua wə Israillar bilən sülh tüzüwaldi, — dedi.

⁵ Xundak kilip Amoriylarning bəx padixahi, yəni Yerusalemning padixahi, Hebronning padixahi, Yarmutning padixahi, Lakixning padixahi wə Əglonning padixahi — ular əzliri barlik qoxunliri bilən billə qikip, Gibeonning udulida bargah tikip, uningoja hujum kildi.

⁶ Buning bilən Gibeonliklar Gilgaldiki qedirgahqa, Yəxuaning kexioja adəm əwətip: — Sən öz kulliringni taxliwətməy, dərhal keximioja kelip mədət berip, bizni kütquzojin; qünki taollik rayonda olturuxluk Amoriylarning barlik padixahliri birlixip bizgə hujum kildi, — dedi. □

⁷ Buni anglap Yəxua barlik jəngqilərnı, jümlidin həmmə batur palwanlarnı elip Gilgaldin yoloja qikti. ⁸ Pərwərdigar Yəxuaəja: — Ulardin qorkmiojin; qünki Mən ularni sening qolungoja tapxurdum, ularning heqбири aldingda put tirəp turalmaydu, — dedi.

⁹ Yəxua Gilgaldin qikip pütün keqə mengip ularning üstigə tuyuksiz güxti. ¹⁰ Pərwərdigar ularni Israilning aldida tiripirən kildi, Yəxua ularni Gibeonda kattik məəplup kilip kirip, Bəyt-Horonəja qikidiəjan dawan yolida koşlap, Azikah bilən Makkədəhkiqə sürüp-toqay kildi. ¹¹ Ular Israildin keqip, Bəyt-Horonning dawanidin qixüwatqanda, Pərwərdigar taki ular Azikahqa yətküqə asmandin ularning üstigə qong-qong möldür-taxlarnı yaəqdurdi. Ular əldi; muxu möldürlər bilən öltürülgənlər Israillar kiliqlap öltürgənlərdin kəp idi.

¹² Andin Yəxua Pərwərdigarəja səz kildi, — yəni Pərwərdigar Amoriylarnı Israilning aldioja tapxurojan künidə u Israilning kəz aldida Pərwərdigarəja mundaq dedi: — «Əy kuyax, Gibeon üstidə tohtap tur! Əy ay, Ayjalon jilojisi üstidə tohtap tur!»

¹³ Xuni dewidi, həlk düxmənlərdin intikam elip boluqçilik kuyax mangmay tohtap turdi, aymu tohtap turdi. Bu wəxə Yaxarning kitabida pütülgən əməsmidi? Kuyax təhminən pütün bir kün asmanning ot-turisida tohtap olturuxqa aldimidi. □ ¹⁴ Pərwərdigar bir insanning nidasioja kulak saləjan xundak bir kün ilgiri bolup bəkmiojan wə keyinmu bolup bəkmidi; qünki Pərwərdigar Israil üqün jəng kildi.

¹⁵ Andin Yəxua bilən pütkül Israil Gilgaldiki qedirgahqa yenip kəldi.

¹⁶ Əmma u bəx padixah bolsa keqip Makkədəhtiki əjarəja yoxuruniwaldi.

¹⁷ Xuning bilən birsı Yəxuaəja məlum kilip: — U bəx padixah tepildi; ular Makkədəhtiki əjarəja yoxuruniwaptu, dedi. ¹⁸ Yəxua: — Undak bolsa əjarning əozioja qong-qong taxlarnı yumilitip koyunglar, andin

□ **10:1 «Yerusalemning padixahi Adoni-zədək»** — oqurmənlərgə enikki, xu qəoqda Yerusalem xəhiri tehi Israillarəja təwə əməs. ■ **10:1** Yə. 6:15; 9:15 □ **10:6 «sən öz kulliringni taxliwətməy,...»** — ibraniy tilida «qolungni kulliringdin elip kətmigəy,...».

□ **10:13 «Yaxarning kitabi»** — yaki «Adalətpərwər kixining kitabi». Bu kitab Təwratda tepilmaydu; «2Sam.» 1:18dimu tiləja elinidu.

uning aldida adəmlərnı kəzətkə qoyunglar. ¹⁹ Lekin silər tohtap qalmay düxmənlinglarnı qoşlap kəynidə qaloanlarnı kiringlar; ularnı öz xəhərlirigə kirgüzənglar, qunki Pərwərdigar Hudayinglar ularnı kolunglarə tapxurup bərdi, — dedi.

²⁰ Andin xundak boldiki, Yəxua bilən Israillar bularnı kirip kattik məətlup kilip yokatti; lekin keqip kutuloan bir qalduq mustəhkəm xəhərlirigə kiriwaldi. ²¹ Andin barlik həlk Makkədəhtiki qedirgahqa, Yəxuaning kexioja tinq-salamət yenip kəldi. Heqkim Israillaroja qarxi eoiz eqixka jür'ət kilalmidi. □

²² Yəxua: — Ojarning aozini eqip, u bəx padixahni oqardin qikirip mening keximoja elip kelinglar, — dedi.

²³ Ular xundak kilip bəx padixahni, yəni Yerusalemining padixahi, Hebronning padixahi, Yarmutning padixahi, Lakixning padixahi wə Əglonning padixahini oqardin qikirip uning kexioja elip kəldi. ²⁴ U padixahlar Yəxuaning kexioja kəltürülgəndə, Yəxua Israilning həmmə adəmlirini qakirip, əzi bilən jənggə qikқан ləxkər sərdarlorioja: — Kelip putliringlarnı bu padixahlarning gədinigə qoyunglar, — dedi. Xundak dewidi, ular kelip putlirini ularning gədənlirigə koydi. ²⁵ Andin Yəxua ularəja: — Korkmanglar wə heq hodukmanglar, kəysər wə oşəyrətlik bolunglar; qunki Pərwərdigar silər hujum kiləjan barlik düxmənlinglarəja xundak ixni kilidu, — dedi.

²⁶ Andin Yəxua padixahlarnı kiliqlap əltürüp, jəsətlirini bəx dərəhkə esip koydi; ular dərəhlərnig üstidə kəqkiqə esiklik turdi. ■ ²⁷ Kün patkənda Yəxuaning buyruki bilən kixilər əlüklərnı dərəhlərdin quxürüp, ular ilgiri yoxurunəjan oqarəja taxlap, oqarning aozioja qong-qong taxlarnı koyup koydi. Bu taxlar taki büküngə kədər xu yərdə turmakta.

Zeminning janubiy tərəpidə urux kilix

²⁸ U küni Yəxua Makkədəhni ixəjal kilip, uning padixahi bilən xəhiridiki həmmə həlkning birinimu qoymay kiliqlap mutlək yokatti; u Yerihooning padixahioja kiləjnidək Makkədəhning padixahiojimu xundak kildi.

²⁹ Andin Yəxua bilən barlik Israillar Makkədəhtin qikip, Libnahqa berip Libnah xəhirigə hujum kildi. ³⁰ Pərwərdigar unimu padixahi bilən qoxup Israilning kolioja tapxurup bərdi; Yəxua uni kiliq bilən urup, xəhiridiki həmmə həlkning birinimu qoymay kiliqlap əltürdi; u Yerihooning padixahioja kiləjnidək uning padixahiojimu xundak kildi.

³¹ Andin Yəxua bilən barlik Israil Libnahdin qikip, Lakixka berip, uni kamal kilip uningəja hujum kildi. ³² Pərwərdigar Lakixni Israilning kolioja tapxurdi; ular ikkinqi künilə uni kiliq bilən elip, dəl Libnahqa kiləjnidək, xəhiridiki həlkning birinimu qoymay kiliqlap əltürdi.

³³ U waqıtta Gəzərnig padixahi Həram Lakix xəhirigə mədət berix üqün qikip kəldi; lekin Yəxua uni barlik adəmliri bilən qoxup urup, ulardin heqkimni tirik qoymay əltürdi.

³⁴ Andin Yəxua bilən barlik Israil Lakixtin qikip, Əglonəja berip uni kamal kilip, u xəhərgə hujum kildi. ³⁵ Ular xu küni xəhərnı elip, uningdiki adəmlərnı kiliqlidi; xu küni Yəxua xəhərdiki barlik kixilərnı təltəküs yokatti; u dəl Lakixka kiləjnidək, ularəjimu xundak kildi. ³⁶ Andin Yəxua bilən Israilning həmmisi Əglondin qikip Hebronəja berip, u xəhərgə hujum kildi. ³⁷ Ular uni elip, dəl Əglonda kiləjandək uning padixahini

□ **10:21** «....qarxi eoiz eqixka jür'ət kilalmidi» — yaki «...təhdit selixka jür'ət kilalmidi».

■ **10:26** Kən. 21:23; Yə. 8:29

kiliqlap, uningõja qaraxlik hëmmə yeza-kəntlirini elip, ularning iqidə olturuxluk hëmmə adəmnıng heqbirini qoymay kiliqlap yoqatti. Yəxua xəhərnı wə iqidiki barlik adəmlərnı mutlək yoqatti.

³⁸ Andin Yəxua bilən barlik Israillar Dəbirgə berip, u xəhərgə hujum kildi. ³⁹ U xəhərnı elip wə uningõja qaraxlik hëmmə yeza-kəntlirini kiliq bilən urup, padixahını tutup, bulardiki barlik adəmlərnıng heqbirini qoymay təltəküs yoqatti. Yəxua Həbronõja kilõjınidək, Libnahqa wə uning padixahıõja kilõjınidək, Dəbir bilən uning padixahıõjımu xundak kildi.

⁴⁰ Bu tərıkidə Yəxua xu pütün yurtıni, yəni taõlık rayonnı, jənubiy Nəgəw yurtını, Xəfələh oymanlıkını, dawandiki yurtlarnı hujum kilip elip, hëmmə yurtıni ixõjal kilip barlik padixahliri bilən məõlup kildi. Israilning Hudasi Pərwərdigar buyruõjınidək, u heqkimni qoymay, bəlki nəpəsi barlarnıng hëmmisini mutlək yoqatti. ■ ⁴¹ Yəxua Qadəx-Barneadin tartip Gazaõiqə bolõqan yurtlarnı, xuningdək Goxənnıng pütkül yurtını takı Gibeonõjımu hujum bilən aldi. ⁴² Bu qetimki uruxta Yəxua bu padixahlarnı məõlup kilip, ularning zeminini igilidi. Qünki Israilning Hudasi Pərwərdigar Israil tərəptə turup jəng kildi.

⁴³ Andin Yəxua bilən barlik Israil Gilgaldiki qedirgahqa yenip kəldi.

11

Ximaliy ittipaqdax əllər bilən urux kilix

¹ Əmma Həzorning padixahı Yabin bularnı anglap Madonning padixahı Yobab bilən Ximronning padixahı wə Akşafning padixahıõja adəm əwətti,

² xundakla ximaldiki taõlık rayondiki padixahlarõja, Kinnərotning jənubidiki tüzənglik, oymanlık wə oqərbtiki Dor egizlikidiki hëmmə padixahlarõja əlqi əwətti; □ ³ U yənə xərk bilən oqərb tərəptiki Kanaaniylar, Amoriylar, Hittiylar, Pərizziylər bilən taõlık rayondiki Yəbusiylar wə Hərmon teõjining etikidiki Mizpah yurtida turuwatqan Hıwiylarnı qaķirdi. ⁴ Ular, yəni padixahliri wə barlik qoxunliri qıkti; ularning sanı dengiz sahilidiki qumdək kəp idi, ularning nurõqun at wə jəng hərwiliri bar idi. ⁵ Bu hëmmə padixahlar bir bolup yiojilip, Israil bilən jəng kilix üqün Mərom sulirining boyida qedirlarnı tikti.

Yəxua pəyqəmbərnin Qanaanning ximaliy tər- pidiki hərbi yürürliri

Qanaan ximaliy tərpidə yürüzülgən hərbi yürürlər

6 Ləkin Pərwərdigər Yəxuaşa: — Sən ulardin həq qorkmioşin; çünki Mən ətə muxu wəqitlarda ularning həmmisini Israilning aldidə həlakətə tərxiyəmən. Sən ularning atirining pəylirini kesip, hərwilirini otta köydürüwətişən, — dedi.

7 Buni anglap Yəxua bilən uning həmmə jəngqiliri Mərom sulirining

yenioʻja berip, ularning ustigə tuyuksiz qūxūp hujum kildi. ⁸ Pərwərdigar ularni Israilning kəlioʻja tapxurdi; ularni urup Qong Zidon wə Misrəfot-Mayimoiqə, xundakla xərk tərəptiki Mizpah wadisioʻiqə sürüp berip, ulardin heqbirini koymay kiliqlap oltürdi. ⁹ Yəxua Pərwərdigarning əzige buyruoʻinidək kiliq, ularning atirining pəylirini kesip, hərwilirini otta köydürüwətti.

¹⁰ Xu qaoʻda Yəxua kaytip berip, Həzorni ixoʻal kiliq, uning padixahini kiliqlap oltürdi. Həzor bolsa xu dəwrlərdə axu barlik əlləarning bexi idi.

¹¹ *Israil*lar xəhər iqidə olturuxluk həmmisini kiliqlap oltürüp, heq nəpəs igisini koymay həmmisini üzül-kesil yokatti; Həzorni Yəxua otta köydürüwətti, ¹² Xu padixahlarning barlik paytəht xəhərlirini elip, ularning padixahlirini məoʻlup kildi; Pərwərdigarning quli boləjan Musa buyruoʻinidək, u ularni kiliqlap üzül-kesil yokatti. ■ ¹³ Lekin egizlikkə selinoʻjan xəhərləni bolsa, Israil köydürmide; Yəxua ulardin pəkət Həzornila köydürüwətti. ¹⁴ Israilar bu xəhərlərdiki oʻəniymətləni wə qarpaylarni əzligə olja kiliq aldi, lekin iqidiki həmmə adəmləni kiliqlap yokatti; ular birmu nəpəs igisini tirik koymide.

¹⁵ Pərwərdigar Əz quli boləjan Musaoʻja nemə buyruoʻjan bolsa, Musamu Yəxuaoʻja xuni buyruoʻjanidi wə Yəxuamu xundak kildi. U Pərwərdigarning Musaoʻja buyruoʻinidin heqnemini qaldurmay həmmini xu boyiqə ada kildi. ■

¹⁶ Xu tərəkide Yəxua xu zeminning həmmisini, yəni taʻqlik rayondiki zeminlarni, barlik jənubiy Nəgəw zeminini, barlik Goxən zeminini, oymanliktiki zeminlarni, tüzəngliktiki zeminlarni wə Israilning taʻqlik rayonlirini wə Xəfəlah oymanliqini, □ ¹⁷ Seir dawinioʻiqə sozuləjan Həlak teʻqidin taki Hərmən teʻjining etikidiki Liwan jiləjioʻja jaylaxqan Baal-Gadkiqə boləjan zeminni igilidi; u ularning həmmə padixahlirini tutup ularni əlümgə məhkum kildi. □ ¹⁸ Xu tərəkide Yəxua bu həmmə padixahlar bilən uzun waqit jəng kildi. ¹⁹ Gibeonda olturaklaxqan Hiyiylardin baxqa, heqbir xəhər Israil bilən sulh tüzmidide. Israil ularning həmmisini jəng arkilikla aldi. ²⁰ Qünki ularning kənglining kattik kilinixi, Israil bilən jəng kilix niyitidə boluxi Pərwərdigardın idi; buning məksiti, ularning üzül-kesil yokitilixi; yəni, ularoʻja heq rəhim kilinmay, əksiqə Pərwərdigar Musaoʻja buyruoʻinidək ularning yokitilixi qūqun idi.

²¹ U waqitta Yəxua kelip Anakiylarəja hujum kiliq ularni taʻqlik rayondin, Həbrondin, Dəbirdin, Anabdin, Yəhudaning həmmə taʻqlik rayoni bilən Israilning həmmə taʻqlik rayonidin yokatti; Yəxua ularni xəhərliri bilən koxup üzül-kesil yokatti. □ ²² Xuning bilən Israilarning zeminida Anakiylardin heqbirimu qaldurulmide; pəkət Gaza, Gat wə Axdodta birnəqqisila qaldi.

²³ Xu tərəkide Yəxua Pərwərdigar Musaoʻja wədə kiləqandək pütkül zeminni aldi; Yəxua uni Israiləja ularning koxun-kəbilisi boyiqə miras kiliq təksim kildi. Andin zemin jəngdin aram tapti.

12

IXOʻAL KILINOʻJAN ZEMIN WƏ XƏHƏRLƏR

■ **11:12** Qan. 20:16, 17; Yə. 10:40 ■ **11:15** Mis. 23:32, 33; 34:12; Qel. 33:52; Qan. 7:2; 20:16
 □ **11:16** «**Israil taʻqlik rayonliri**» — xu rayonning keyinki nomi. □ **11:17** «**Həlak teʻqi**» — yaki «Silik Taʻqi». □ **11:21** «**Anakiylar**» — gigantlardin boləjan bir qəbilə.

¹ Israil Iordan dəryasining u tərpidə, yəni kün qikix tərpidə *ikki* padixahni öltürdi. Ular ularning zeminini, yəni Arnon dəryasidin tartip Hərmon taşlıqışa tutaxқан zemin bilən xərқ tərəptiki barlıq Arabah tüzlənglikini igilidi. Xu *ikki* padixahlar bolsa: —□

² *birsi* Həxbonda turuxluq Amoriylarning padixahı Sihon; u Aroər (Aroər Arnon dəryasining boyıda) wə Arnon jiləsidiki xəhərdin tartip, Gileadning yerimini öz iqiğə aloğan Yabbok dəryasioiqə (bu Ammoniylarning qegrisi idi) bolğan yərlərdə səltənət kılatti; ³ u səltənət kılğan zemin yənə xərқ tərəptiki Kinnərot dengizidin tartip Arabah dengizioiqə, yəni Xor dengizioiqə sozulğan Arabah tüzlənglikini, xundakla xərқ tərəptiki Bəyt-Yəximotқа baridoğan yolni wə jənub tərpidə Pisgağ teoqining dawanlirining qetigiğə sozulğan zeminni öz iqiğə alatti.□

⁴ Uningdin baxқа Israil Baxan padixahı Ogning zeminini aldi; u Rəfayiyalar *deyilidoğan gigantlarning* kaldukidin biri idi (ular Axtarot wə Ədrəydə turatti). ■ ⁵ U Hərmon teoqidiki yurtlaroğa, Salkah wə pütkül Baxan zeminoğa, yəni Gəxuriylar bilən Maakatiylarning qegrisioiqə, xuningdək Gileadning yerimoğa, taki Həxbonning padixahı Sihonning qegrisioiqə səltənət kılatti.

⁶ Pərwərdigarning kuli bolğan Musa bilən Israillar bularoğa hujum kilip məoqlup kılğanidi wə Pərwərdigarning kuli Musa xu zeminni Rubənlərgə, Gadlaroğa wə Manassəhning yerim kəbilisigə miras kilip bərgənidi.■

⁷ Təwəndikilər Yəxua bilən Israillar Iordan dəryasining oərb tərpidə hujum kilip məoqlup kılğan padixahlardur; ularning zeminliri Liwan jiləsidiki Baal-Gadtin tartip, Seirning dawanlirining yenidiki Həlak teoqioiqə bolğan zeminlardin ibarət idi. Yəxua bu zeminlarni Israilning koxun-kəbililiri boyiqə ularoğa miras kilip bərdi, ■ ⁸ jümlidin taşlıq yurtni, Xəfələh oymanlıkını, Arabah tüzlənglikini, egizliktiki dawanlarni, qəllükni wə jənubtiki Nəgəw zeminini, Hittiylar, Amoriylar, Kanaaniylar, Pərizziylar, Hiwiylar wə Yəbusiylarning zeminlirini bəlüp bərdi: —

⁹ Ularning padixahlirining biri Yerihoning padixahı, biri Bəyt-Əlning yenidiki Ayining padixahı, ¹⁰ biri Yerusalemnıng padixahı, biri Həbronning padixahı, ¹¹ biri Yarmutning padixahı, biri Laqixning padixahı, ¹² biri Əglonning padixahı, biri Gəzərning padixahı, ¹³ biri Dəbirning padixahı, biri Gədərning padixahı, ¹⁴ biri Hormahning padixahı, biri Aradning padixahı, ¹⁵ biri Libnahning padixahı, biri Adullamning padixahı, ¹⁶ biri Makkədəhning padixahı, biri Bəyt-Əlning padixahı, ¹⁷ biri Tappuahning padixahı, biri Həfərning padixahı, ¹⁸ biri Afəkning padixahı, biri Laxaronning padixahı, ¹⁹ biri Madonning padixahı, biri Həzorning padixahı, ²⁰ biri Ximron-Məronning padixahı, biri Aqsafning padixahı, ²¹ biri Taanakning padixahı, biri Məgiddonning padixahı, ²² biri Kədəxning padixahı, biri Karməlning yenidiki Yokneamning padixahı, ²³ biri Dor egizlikidiki Dorning padixahı, biri Goyimning padixahı, □ ²⁴ biri Tirzahning padixahı bolup, jəmiy ottuz bir padixah idi.

□ **12:1 «Izahat»** — muxu bablardiki məzmunlarni obdanraq qüxinix üqün munasiwətlik həritilarni kərüng. □ **12:3 «Kinnərot dengizi»** — yaki «Galiliyə dengizi». «Xorluq dengiz» — həzir «Əlük Dengiz» dəp atilidu. ■ **12:4** Qan. 1:4 ■ **12:6** Qel. 21:24; 32:33 ■ **12:7** Yə. 10:40

□ **12:23 «Dor egizlikidiki Dorning padixahı»** — yaki «Nafat-Dordiki dorning padixahı».

13

Pərwərdigarning yənə Yəxuaşqa söz kılıxi

¹ Əmma Yəxua yaxınip, yexi heli bir yərgə berip qaloanidi. Pərwərdigar uningəşa mundak dedi: — «Sən əmdi kərip qalding, yexingmu qongiyip qaldi, lekin yənə igilinixi kerək boləjan nuroşun zemin bar. ² Bu zeminlar bolsa munular: — Filistiylərnin wə Gəxuriylərnin barlik yurtliri, ³⁻⁴ yəni Misirning xərk tərpidiki Xihor dəryasidin tartip, ximal tərpidiki Əkron xəhiringin qəralirioşiqə sozuləjan yərlər (xu yurt Qanaaniylərnin zemini hesablinatti), jümlidin Gaza, Axdod, Axkelon, Gat wə Əkrondiki bəx Filistiy əmir baxkuridolan yurtlar bilən Awwiylərnin jənub tərəptiki yurtliri; Zidoniyləşqa təwə boləjan Məarahdin tartip Afək bilən Amoriylərnin qəgrasioşiqə boləjan Qanaaniylərnin barlik zemini; ⁵ Gəbaliylərnin zemini wə barlik Liwan zemini, yəni kün qikix tərəptiki Hərmon teşining etikidiki Baal-gadtin tartip, Hamat rayonişqa kirix eoşizioşiqə boləjan zeminlar; ⁶ Liwandin tartip Misrəpot-Mayiməşiqə sozuləjan taşliqta barlik olturuwatkanlarning, yəni Zidoniylərnin zemini katarliklərdin ibarəttur. Bu zemindiki həlkning həmmisini Mən Israil aldidin qoşliwetimən. Xunga sən qokum Mening sanga buyruşonim boyiqə buni qək taxlap Israillikləşqa miras kilişip təkşim kilişip berixing kerək. ⁷ Sən əmdi bu zeminlarni tokkuz kəbilə bilən Manassəşning yerim kəbilisigə miras kilişip bəlgin».

□ 13:3-4 «Məarahdin» —yaki «Arahdin». — yaki «Libo-Hamatkişqa...».

□ 13:5 «Hamat rayonişqa kirix eoşizioşiqə...»

Kanaan (Pələstin) (Yəxua pəyqəmbər zeminni təksim kılqandın keyin)

Kanaan zeminining təksim kılınixi

Jordan dəryasining xərək tərpidiki miras zeminlar

⁸ Rubənlər bilən Gadlar bolsa, *Manassəhning yerim kəbilisi* bilən birlikdə Jordan dəryasining u qəti, yəni xərək tərpidə Musaning ularoqa bərgən

mirasiya igə boldi; buni Pərwərdigarning quli boləjan Musa ularəja miras kılıp bərgənidi: — ⁹ Ularning zeminliri Arnon jiləjisinin boyidiki Aroərdin tartip, jümlidin jiləjining otturisiidiki xəhər wə Dibonəjiqə sozuləjan Mədəba tüzləngliki, ¹⁰ Həxbonda səltənət kıləjan, Amoriylarning padixahı Sihonning Ammoniylarning qəgrisiəjiqə boləjan həmmə xəhərliri; ¹¹ Gilead bilən Gəxuriylar wə Maakatiylarning qət yurtliri, Hərmon teəjining həmmisi wə Salkahəjiqə sozuləjan barlik Baxan zemini; ¹² *gigantlar boləjan* Rəfayiylarning kalduq nəslidin boləjan Axtarat bilən Ədrəydə səltənət kıləjan Ögning Baxandiki pütkül padixahlıq zeminidin ibarət idi; muxu zemindikiləni Musa məəqlup kılıp, zeminliriəja igə boldi. ¹³ Ləkin Israillər Gəxuriylar bilən Maakatiylar bilən öz yurtliridin koşliwətmidi; xunga Gəxuriylar bilən Maakatiylar bügünciqə Israil arisida turmakta.

¹⁴ Ləkin Musa Lawiy kəbilisigə heq miras zeminni bərmigən; Israilning Hudasi Pərwərdigar ularəja eytkinidək, Pərwərdigarəja atap otta sunuləjan kurbanliklər ularning mirasidir. ¹⁵ Musa Rubənlər kəbilisigə, jəmət-aililiri boyiqə yurtlarni miras kılıp bərdi. ¹⁶ Ularning zemini bolsa Arnon jiləjisinin yenidiki Aroərdin tartip, jiləjining otturisiidiki xəhər wə Mədəbaning yenidiki pütkül tüzlənglik, ¹⁷ Həxbon wə uningəja qaraxlik tüzləngliktiki həmmə xəhərlər, Dibon, Bamot-Baal, Bəyt-Baal-Meon, ¹⁸ Yahəz, Kədəmot, Məfaat, ¹⁹ Kiriatayim, Sibmah, wə «Jiləja teəji»diki Zərət-Xahər, ²⁰ Bəyt-Peor, Pisgah teəjidiki dawanlar, Bəyt-Yəximot, ²¹ tüzləngliktiki barlik xəhərlər wə Həxbonda səltənət kıləjan, Amoriylarning padixahı boləjan Sihonning pütkül səltənətinin zeminini öz igə aldi. Bu padixah wə uning bilən xu yurtta olturuxluk, *Sihonəja* bekinəjan sərdarlar Əwi, Rəkəm, Zur, Hur wə Rəba katarlik Midiyan əmiriliri bolsa Musa tərripidin əltürülgənidi. ²² Xu wakitta Israillər əltürənlər iqidə Beorning oşli palqi Balaammu bar idi; unimu ular kiliqlap əltürəndi. ²³ Rubənlərnin zeminining qəgrasi Iordan dəryasining əzi idi. Rubənlərnin jəmət-aililiri boyiqə ularəja bəlungən mirasi mana bu xəhərlər bilən kənt-kixlaklıri idi. ²⁴ Musa yənə Gad kəbilisigə, yəni Gadlarning jəmət-aililiri boyiqə ularəja miras bəlup bərgənidi. ²⁵ Ularning zeminliri bolsa Yaazər bilən Gileadning barlik xəhərliri, Ammoniylarning zeminining yerimi taki Rabbah aldidiki Aroərgiqə, ²⁶ Həxbondin tartip Ramat-Mizpəh wə Bətoniməjiqə, Maəhanayimdin tartip Dəbirning qəgrisiəjiqə, ²⁷ jiləjəja paylaxkan Bəyt-Həram, Bəyt-Nimrah, Sukkot wə Zafonlar; Həxbonning padixahı Sihonning səltənətinin Iordan dəryasining xərkiy kətidiki kələjan kismi, dəryani yaqılap Kinnərət Dengizining u bexiəjiqə idi. ²⁸ Gadlarning jəmət-aililiri boyiqə ularəja bəlungən mirasi mana bu xəhərlər bilən kənt-kixlaklıri idi.

□ **13:8 «Rubənlər bilən Gadlar bolsa, Manassəhning yerim kəbilisi bilən birliktə...»** — ibraniy tilida «Rubənlər bilən Gadlar bolsa, uning bilən birliktə...». □ **13:12 «Rəfayiylar»** — gigantlar idi. Ular toşruluk «Kən.» 2:10-11, 20, 3:11ni kərug. □ **13:14 «... Musa Lawiy kəbilisigə heq miras zeminni bərmigən»** — ibraniy tilida «... u Lawiy kəbilisigə heq miras zeminni bərmigən». □ **13:18 «Yahəz»** — yaki «Yahəzah». ■ **13:22 Qel. 31:8** □ **13:23 «Rubənlərnin zeminining qəgrasi Iordan dəryasining əzi idi»** — ibraniy tilida «Rubənlərnin zeminining qəgrasi Iordan dəryasining əzi wə uning qəgrisi idi». ■ **13:23 Qel. 34:14, 15**

²⁹ Musa Manassəhning yerim kəbilisigimu miras bərgənidi; Manassəhning yerim kəbilisigə jəmət-aililiri boyiqə bu miras bəlup berilgənidi: — ³⁰ zeminliri Maḥanayimdin tartip, pütkül Baxan zemini, Baxanning padixahi Ogning pütkül səltənatining zemini wə Yairning barliq yeza-kəntliri (bu yeza-kəntlər Baxanning əzizə jaylaxqan bolup, jəmiy atmix idi), ■ ³¹ Gileadning yerimi bilən Baxan padixahi Ogning səltənətidikiki Axtarot wə Ədrəy xəhərliri Manassəhning oqli Makirning əwladioqə təwə kilinoqan bolup, Makirlarning yerim kismioqə jəmət-aililiri boyiqə miras kilip bəlup berilgənidi.

³² Musa Iordan dəryasining xərk qətida, Yerihoning udulida, Moabning tüzlənglikliridə boləqan waqtida bəlup bərgən miraslar mana bu zeminlar idi. □

³³ Ləkin Musa Lawiy kəbilisigə heq miras zeminni təkdim kilmidi; Israilning Hudasi Pərwərdigar ularoqə eytkinidək, U Əzi ularning mirasidir. ■

14

Yəhudaqə təkdim kilinoqan zeminlar

¹ Israilarning Qanaan zeminidin aloqan mirasliri təwəndikidək; Əliazar kaḥin bilən Nunning oqli Yəxua wə Israil kəbililiridiki jəmət-ailə baxlikliri muxu miraslarni ularoqə bəlup bərgən. ■ ² Pərwərdigar Musaning wasitisi bilən tokkuz yerim kəbilə toqrisida buyruoqinidək, ularning hərbirining ülxi qək taxlax bilən bəlup berildi. ■ ³ Qünki qəloqan ikki kəbilə bilən Manassəhning yerim kəbilisining mirasini bolsa Musa Iordan dəryasining u tərpidə ularoqə təksim kiləqanidi; ləkin u Lawiylaroqə ularning arisida heq miras bərmigənidi ⁴ (Yüsüpning əwladliri Manassəh wə Əfraim degən ikki kəbiligə bəlungənidi. Lawiylaroqə bolsa, turuxqə bolidioqan xəhərlər bekitilip, xundaqlə xu xəhərlərgə təwə yaylaxlardin qarpaylirini bakidioqan wə mal-mülüklerini orunlaxturidioqan yərlərdin baxqə ularoqə heq ülxlərnə bərmigənidi).

⁵ Pərwərdigar Musaqə qəndəq buyruoqan bolsa, Israilar xundaq kilip zeminni bəlxüwəldi.

Kaləbkə təkdim kilinoqan zemin

⁶ Yəhūdalar Gilgaloqə, Yəxuaning qəxiqə kəldi, Kənizziy Yəfunnəhning oqli Kaləb Yəxuaqə mundaq dedi: — «Pərwərdigar Əz adimi boləqan Musaqə mən bilən sening toqrangda Qadəx-Barneada nemə degənlikini bilisənq; ■ ⁷ Pərwərdigarning adimi Musa meni Qadəx-Barneadin zeminni qarlap kelixkə əwətkəndə, mən kirik yaxta idim; qin *etiqadlik* kənglüm bilən uningqə həwər yətküzgənidim. □ ⁸ Əmma mən bilən qikqan qerindaxlirim həlkning kənglini su kiliwətkənidi. Ləkin mən bolsam pütün qəlbim bilən Pərwərdigar Hudayimoqə əgəxtim. ■ ⁹ U küni Musa qəsəm kilip: — «Sən pütün qəlbim bilən Pərwərdigar

■ **13:30** Qel. 32:14; Qan. 3:4, 14 □ **13:32** «Musa Iordan dəryasining xərk qətida, Yerihoning udulida, Moabning tüzlənglikliridə boləqan waqtida...» — «Qel.» 22-babni kəring. ■ **13:33** Qel. 18:20; Qan. 10:9; 18:2 ■ **14:1** Qel. 34:17 ■ **14:2** Qel. 26:55 ■ **14:6** Qel. 14:24; Qan. 1:36 □ **14:7** «qin etiqadlik kənglüm bilən» — ibranii tilida «pütün kənglüm bilən» dəp ipadilidü. Qarlioqulardin pəqət Kaləb bilən Yəxuala zemin toqruk adəmining iman-etiqadini riqbətləndüridioqan həwərlərnə yətküzgənidi («Qel.» 13-14-bab). ■ **14:8** Qel. 14:24

Hudayingoşa əgəxking üqün, sening putung dəssigən zemin jəzmən əbədgiqə sening bilən nəslingning mirasi bolidu» — degənidi. ¹⁰ — Mana Israil qəldə sərgərdan bolup yürəndə, Pərwərdigar Musaşa xu sözləni degən künidin keyinki kırık bəx yil iqidə Əzi eytkinidək meni tirik saqlidi. Mana mən bügün səksən bəx yaxka kirdim. ¹¹ Mən muxu kündimu Musa meni qarlxakə əwətkən kündikidək küqlükmən, məyli jəng kilix bolsun yaki bir yərgə berip-kelix bolsun, mening yənila baldurkidək küq-dərmanim bardur. □ ■ ¹² Əmdi Pərwərdigar xu künidə wədə kiləjan bu taqlıq yurtni manga miras kilip bərgin; qünki u küni sənmu u yərdə Anakiylar turidəjanlıqini, xundakla qəng həm mustəhkəm xəhərlər bərlıqini anglidingoşa. Ləkin Pərwərdigar mən bilən billə bolsila, Pərwərdigar eytkinidək mən ularni qəşliwətimən». □

¹³ Buni anglap Yəxua Yəfunnəhning oşli Kaləbkə bəht-bərikət tiləp, Həbronni uningəşa miras kilip bərdi. ¹⁴ Xunga Həbron takı bügüngiçə Kənişziy Yəfunnəhning oşli Kaləbning mirasi bolup turmaqta; qünki u pütün kəlbi bilən Israilning Hudasi Pərwərdigarəşa əgəxkən ¹⁵ (ilgiri Həbron bolsa Kiriat-Arba dəp atilatti. Arba degən adəm Anakiylar arisida əng dangki qıqkan adəm idi). Xundak kilip zemin jəngdin aram tapti. □

15

Yəhudalarəşa təkdım qilinəjan zeminning qəgrasi wə xəhərliri

¹ Yəhudalar kəbilisining mirasi bolsa jəmət-ailliliri boyiqə qək taxlinip erixkən zemin bolup, jənobiy tərəpning uqi Edomning qəgrisiəşa wə Zin qəligə tutaxti; ² jənobiy qəgrisi «Xor dengizi»ning ayioşidin, yəni jənobiy tərəpkə qəşqiyip qıqkan qəltuktin baxlinip, □ ■ ³ «Serik Exək dawini»ning jənob tərpidin ətəp, Zinoşa tutaxti; andin Qadəx-Barneaning jənobini yaqılap Həzronəşa ətəp, Addarəşa berip, Karkaahka burulup, □ ⁴ Azmonəşa ətəp Misir ekini bilən qıqip, uqi dengizəşa təxişatti. Bu ularning jənobiy qəgrisi idi. □

⁵ Xərkiş qəgrisi bolsa Xor dengizidin İordan dəryasining dengizəşa kuyulidəjan əşizioşiqə idi; ximaliy qəgrisi bolsa dengizning İordan dəryasining dengizəşa kuyulidəjan əşizidin baxlinip, ⁶ andin Bəyt-Həglahəşa berip, Bəyt-Arabahning ximalidin ətəp, Rubəhning oşli Boħanning texining kəşioşiqə idi; ⁷ andin qəra Aşor jiloşisidin Dəbirgə qarap ətəp, u yərdin ximal tərpidigə burulup, jiloşining jənob tərpidiki Adummimoşa qıkidəjan dawanning udulidiki Gilgaləşa yetip berip, andin Ən-Xəməş suliridin ətəp, Ən-Roşəl bulikioşa tutixatti; ⁸ u yərdin «Bən-Hinnomning jiloşisi»əşa qıqip, Yəbusiylar egizlikidin, yəni Yerusalemning jənob tərpidiki dawandın ətəp, andin Hinnom jiloşisining aldiəşa, yəni oşərb tərəpkə, Rəfayiylarning jiloşisining ximaliy bexidiki taşning qəkkisiəşa qıkti; □ ⁹ qəgra bu taşning qəkkisidin Nəftəh süyining bulikioşa berip, andin Əfron tərpidiki xəhərlirining yeni bilən qıqip, u

□ **14:11** «...bir yərgə berip-kelix bolsun...» — ibraniy tilida «qıqix-kirix bolsun...» bilən ipadiliduru. ■ **14:11** Qəl. 27:17; Qan. 31:2 □ **14:12** «Anakiylar» — gigantların boləjan bir kəbila. □ **14:15** «Kiriat-Arba» — «Arbaning yeza-kəntliri» degən mənədə. □ **15:2** «Xor dengizi» — yənə «Əlök Dengiz» dəpmu atilidu. ■ **15:2** Qəl. 34:4 □ **15:3** «Serik Exək dawini» — ibraniy tilida «Akrabbim dawini», bəzidə xundak atilidu. □ **15:4** «uqi dengizəşa təxişatti» — bu dengiz «Ottura Dengiz»dur. «ularning jənobiy qəgrisi» — ibraniy tilida «silərnning jənobiy qəqranlar». □ **15:8** «Bən-Hinnom» — «Hinnomning oşli» degən mənədə.

yərdin Baalah (yəni Kiriati-Yearim) ota yetip berip, ¹⁰ andin Baalahtin otip, qarib tərripigə kayrilip Seir teoqota berip, Yearim teqi (yəni Kesalon)ning ximaliy bəoqrudin otip, Bəyt-Xəməxkə qūxup, Timnahtin oti; ¹¹ andin ximalota qarap Əkronning dawini bilən qikiq Xikronota otip, Baalah teoqining yenioqa tutixip, Yabnəəlgə yetip, andin uqi dengizota takaxkanidi. ¹² Oqərb tərripidiki qeğrisi bolsa dengiz boyliri idi. Yəhudalarning jəmət-aililiri boyiqə ularota tohtitiloqan tət tərripidiki qeğra mana xu idi.■

¹³ Yəfunnəhning oqli Kaləbgə bolsa, Pərwərdigarning Yəxuaota bərgən əmri boyiqə, uningota Yəhudalarning arisida bir ülūx, yəni Anakning atisi Arbaning xəhiri boləqan Həbron ata qilindi. ■ ¹⁴ Kaləb xu yərdin Xəxay, Aħiman wə Talmay degən uq Anakiyni koşliwətti; ular uqi Anakning əwladi idi. ■ ¹⁵ Andin xu yərdin qikiq, Dəbirdə turuwatqanlarota hujum kildi (ilgiri Dəbirning nami Kiriati-Səfər idi). ¹⁶ Kaləb: — Kimki Kiriati-Səfərgə hujum kilip uni alsa, uningota kizim Aksahni hotunluqqa berimən, degənidi.

¹⁷ Kaləbning ukisi Kenazning oqli Otniyəl uni ixəqal kildi, Kaləb uningota kizi Aksahni hotunluqqa bərdi. ¹⁸ Xundak boldiki, kiz yatliq bolup uning kəxiota barar qaoqda, erini atisidin bir parqə yər soraxqa ündidi. Aksah exəktin qūxūxiqə Kaləb uningdin: — Sening nemə təliping bar? — dəp soridi.□

¹⁹ U jawab berip: — Meni alahidə bir bərikətligəysən; sən manga Nəgəwdin *qəoqjiraq* yər bərgənəkənsən, manga birnəqqə bulaknimu bərgəysən, — dedi. Xuni dewidi, Kaləb uningota üstün bulaklar bilən astin bulaklarni bərdi.□

²⁰ Təwəndikilər Yəhuda kəbilisigə ularning jəmət-aililiri boyiqə təgkən miras ülūxlərdur: —

²¹ Yəhuda kəbilisining əng jənubiota jaylaxqan, Edom qeğrisi tərəptiki xəhərlər: — Kabzəəl, Edər, Yagur, ²² Kinah, Dimonah, Adadah, ²³ Kədəx, Həzor, Yitnan, ²⁴ Zif, Tələm, Bealot, ²⁵ Həzor-ħadattah, Keriot-Həzron (yəni Həzor), ²⁶ Amam, Sema, Moladah, ²⁷ Həzar-Gaddah, Həxmon, Bəyt-Pələt, ²⁸ Həzar-Xual, Bəer-Xeba, Biziotiya, ²⁹ Baalah, Ijim, Ezəm, ³⁰ Əltolad, Kesil, Hormah, ³¹ Ziklag, Madmannah, Sansannah, ³² Libaot, Xilħim, Ayin wə Rimmon katarliklar jəmiy yigirmə tokkuz xəhər wə ularota qaraxlik kənt-kixlaklar idi.□

³³ Xəfələh oymanlikidiki xəhərlər bolsa Əxtaol, Zoreah, Axnah, ³⁴ Zanoah, Ən-Gannim, Tappuah, Ənam,

³⁵ Yarmut, Adullam, Sokoh, Azikah, ³⁶ Xaarayim, Aditaim, Gədərah wə Gədərotaim bolup, jəmiy on tət xəhər wə ularota qaraxlik kənt-kixlaklar idi. ³⁷ Bulardin baxqa yənə Zinan, Hədashah, Migdal-Gad, ³⁸ Dilean,

■ **15:12** Qəl. 34:6 ■ **15:13** Yə. 14:15; Hək. 1:20 ■ **15:14** Hək. 1:10 □ **15:18** «Aksah exəktin qūxūxiqə Kaləb uningdin ... soridi» — bu ix səl sirlik tuyulidu. Nemixka Otniyəlning əzi bu tələpni koymaydu? 18-ayətkə qarışqanda, pursət kəlkəndə, Aksah əzi dadisioqa 19-ayəttiki tələpni koyidu. □ **15:19** «sən manga Nəgəwdin *qəoqjiraq* yər bərgənəkənsən...» — ibraniy tilida pəkət «sən manga Nəgəwdin yərnə bərgənəkənsən...» deyilidu. Əməliyəttə Dəbir degən xəhər Nəgəwdə əməs (Nəgəw Yəhudaning jənubiy tərripidiki qəllük idi), bəlkə təqlik rayonda idi. Ləkin ətrapida su az boləqəqqa, Aksah xu yərnə «Nəgəwdək (demək, *qəoqjiraq*) bir yər» dəp puritidu. □ **15:32** «... jəmiy yigirmə tokkuz xəhər wə ularota qaraxlik kənt-kixlaklar idi» — tizimlanəqan xəhərlər 29 əməs, bəlkə 36 xəhər; tizimlanəqan xəhərlərnin namilri bəlkim «qaraxlik kənt-kixlaklar»din birnəqqisini əz iqigə alsa kerək (məsilən, 23- wə 25-ayəttiki «Həzor»).

Mizpah, Yoqtəəl, □ 39 Lakix, Bozkat, Əglon, 40 Kabbon, Lahmas, Kitlix, □ 41 Gədərot, Bəyt-Dagon, Naamah və Makkədəh bolup, jəmiy on altə xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar idi.

42 Buningdin baxka yənə Libnah, Etər, Axan, 43 Yəftah, Axnah, Nəzib, 44 Keilah, Akzib və Marəxah bolup, jəmiy tokkuz xəhər və yənə ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklarmu bar idi; 45 yənə Əkron bilən uningə qaraxlik yeza-kəntlər, 46 xundakla Əkronning oərb tərpidin tartip Axdodning yenidiki həmmə xəhərlər bilən ularning kənt-kixlakliri qoxulup, 47 Axdod və uningə qaraxlik yezilar və kənt-kixlaklar, Gaza xəhiri və xundakla Misir ekimioiqə və Uluq Dengizning kirojioiqə, uningə qaraxlik yezilar və kənt-kixlaklar bar idi.

48 Taqlik rayondiki xəhərlər: — Xamir, Yattir, Sokoh, 49 Dannah, Kiriati-Sannah (yəni Dəbir), □ 50 Anab, Əxtəmoḥ, Anim, □ 51 Goxən, Ḥolon və Giloh bolup, jəmiy on bir xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar idi.

52 Buningdin baxka yənə Arab, Dumah, Exan, 53 Yanim, Bəyt-Tappuah, Afikah, 54 Humtah, Kiriati-Arba (yəni Həbron) və Zior bolup, jəmiy tokkuz xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar bar idi.

55 Buningdin baxka yənə Maon, Karməl, Zif, Yuttaḥ, 56 Yizrəəl, Yokdeam, Zanoah, 57 Kayin, Gibeah və Timnah bolup, jəmiy on xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar bar idi.

58 Buningdin baxka yənə Ḥalḥul, Bəyt-Zur, Gədor, 59 Maarat, Bəyt-Anot və Əltəkon bolup, jəmiy altə xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar bar idi.

60 Buningdin baxka yənə Kiriati-Baal (yəni Kiriati-Yearim) və Rabbah degən ikki xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar bar idi.

61 Qəldiki xəhərlər bolsa: — Bəyt-Arabah, Middin, Səkahah, 62 Nibxan, «Xor Xəhiri» və Ən-Gədi, jəmiy altə xəhər və ularoqa qaraxlik kənt-kixlaklar idi. □

63 Ləkin Yerusalemda olturukluq Yəbusiylarni bolsa Yəhudalar qoqliwetəlmigən; xunga ta bəgüngiqə Yəbusiylar Yəhudalar bilən Yerusalemda billə turmaqta.

16

Yüsuf kəbilisining mirasi — yəni Əfraim və Manassəh kəbililirining mirasi

1 Yüsüpning əwladlirioqa qək taxlinip qikқан miras zemin bolsa Yerihoqa tutax boləqan İordan dəryasidin tartip, Yerihoning xərk tərpidiki kəllərgiqə boləqan yurtlar və Yerihodin qikip, qəldin otup Bəyt-Əldin taqlik rayonioqa sozuləqan yurtlar idi. □ 2 Qəgrisi Bəyt-Əldin tartip Luzoqa, andin Arkiylarning qəgrisidiki Atarotqa yetip, 3 andin oərb tərpiqə berip, Yaflətiylarning qəgrisioqa tutixup, Astin Bəyt-Ḥoronning qetigə quxup, Gəzərgə berip dengizda ahirlixatti. 4 Yüsüpning əwladliri, yəni Manassəh bilən Əfraimlar erixkən miras ülüxi mana xu idi.

5 Əfraimlarning jəmət-ailiri boyiqə aloqan zeminining qəgrisi təwəndikidək: — miras zeminning xərk tərəptiki qəgrisi Atarot-Addardin

□ 15:38 «Mizpah» — yaki «Mizpəh». □ 15:40 «Lahmas» — yaki «Lahmam». □ 15:49 «Kiriati-Sannah» — yaki «Kiriati-Səfər». □ 15:50 «Əxtəmoḥ» — yaki «Əxtəmoa». □ 15:62 «Xor Xəhiri» — yaki «İr-Ḥamməlah». □ 16:1 «xərk tərpidiki kəllərgiqə» — yaki «xərk tərpidiki bulaklaroqə».

tartip üstün Bəyt-Horonotiqə yetip, ⁶ andin dengizəya berip ximaləya qarap Mikmitatka çiqti; andin yənə xərək tərpidiki Taanat-Xilohka qayrilip, uningdin ötüp xərək tərəpkə qarap Yanoahka, ⁷ Yanoahdin qüxüp Atarot bilən Naaratka yetip, Yerihooqa tutixip İordan dəryasioya çiqti.

⁸ Qeğra Tappuahdin oərb tərəpkə çikip Kanah ekiniotiqə berip, dengizəya yetip ayaqlaxti. Əfrainning kəbilisigə, yəni ularning jəmət-aillirigə təgkən miras ülüxi xu idi. ⁹ Buningdin baxka Əfrainmlar üqün Manassəhning mirasining otturisida birnəqqə xəhərlər ayriələnidi; bu ayriələn xəhərləning həmmisi qaraxlık kənt-kixlaklıri bilən qoxulənanidi. ¹⁰ Əmma Əfrainmlar Gəzərdə olturuxluk Kanaaniylarni qoşliwətmigənidi; xunga Kanaaniylar ta bügüngiqə Əfrainning arisida turup, məhsus həxarqi mədikarlar bolup turmaqta.

17

Manassəhning mirasi

¹ Manassəh Yüsüpnung tunji oşli boləqaçka, uning kəbilisigimu çək taxlinip miras berilgən. Manassəhning tunji oşli Makirning əwladlıri (Makir Gileadning atisi idi) batur palwan boləqaçka, ularəya Gilead bilən Baxan miras kılıp berildi. □ ■ ² Manassəhning qələyan əwladlırimu, jümlidin Abiezərlər, Hələklər, Asriəllər, Xəkəmlər, Həfərlər bilən Xemidalar öz jəmət-ailliri boyiqə miras ülüxini aldi. Bular bolsa Yüsüpnung oşli Manassəhning ər jəmət ailliri idi.

³ Əmdi Manassəhning çəwrisi, Makirning əwrisi, Gileadning nəwrisi, Həfərnung oşli Zəlofihadning oşul pərzəntliyi yok bolup, pəkət kizlirila bar idi. Uning kizlirining isimliyi Mahlah, Noah, Hoqlah, Milkah wə Tirzah idi. ■ ⁴ Ular kahin Əliazar bilən Nunning oşli Yəxua wə əmirlərnung kexioya berip ularəya: — Pərwərdigar Musaəya biz toşruluk kərindaxlırimiz qatarida miras berixkə əmr kılənanidi, dedi. Xuni dewidi, Yəxua Pərwərdigarning əmri boyiqə ularning atisining kərindaxlıri qatarida ularəya miras bərdi. ■ ⁵ Buning bilən İordan dəryasining u tərpidiki Gilead bilən Baxan zeminliridin baxka, Manassəhkə yənə on ülüx yər berildi. ⁶ Qünki Manassəhning kizliyi uning oşullirining qatarida miraska igə bolənanidi; Gilead zemini Manassəhning qələyan əwladlırioqa təgkənidi. □

⁷ Manassəhning zeminining qəgrisi bolsa Axirdin tartip Xəkəmnung utturidiki Mikmitatka berip, andin jənub tərpiyə qayrilip, Ən-Tappuahda turoşqularning jayioşiqə tutixatti. □ ⁸ Qünki Tappuahning zemini bolsa Manassəhgə təgkənidi; ləkin Manassəhning qəgrisidiki Tappuah xəhiri Əfrainmoqa təwə idi. ⁹ Qəgrisi u yərdin Kanah ekinoşya qüxüp, jiləyining jənub tərpiyi bilən çiqti. U yərdiki xəhərlər bolsa Manassəhning xəhərlirining arisida bolsimu, Əfrainmoqa təgdi. Manassəhning qəgrisi

□ **17:1** «...ularəya Gilead bilən Baxan miras kılıp berildi» — ibraniy tilida «...uningəya Gilead bilən Baxan miras kılıp berildi». Muqəddəs Kitabda pütün bir jəmət bəzidə pəkət atisining ismi bilən atilip bir adəmdək kərsitilidu. ■ **17:1** Yar. 46:20 ■ **17:3** Qel. 26:33; 27:1 ■ **17:4** Qel. 27:7; 36:2 □ **17:6** «Manassəhning kizliyi uning oşullirining qatarida...» — muxu ayəttiki «Manassəhning kizliyi» wə «oşulliri» değən səz uning kiz əwladlıri wə oşul əwladlırini kərsitidu. □ **17:7** «jənub tərpiyi» — muxu yərdə ibraniy tilida «ong tərpiyi» değən səzlər bilən ipadiləngən.

jilojining ximal tərifi bilən berip dengizga yetip ahirlixatti. ¹⁰ Jilojining janub tərifiidiki zemin Əfrayimğa, ximal tərifiidiki zemin Manassəhkə təwə idi; ərəb tərifiining qəgrisi dengiz idi. Ularning zemini ximal tərifiidə Axirning ülüxigiqə yetip, xərk tərifi Issakarning ülüxigə tu-taxkanidi.

¹¹ Manassəhkimu Issakar bilən Axirning ülüxliri iqidin Bəyt-Xean wə uningğa qaraxlık kəntlər, Ibleam bilən uningğa qaraxlık kəntlər, Dor ahalisi bilən Dorğa qaraxlık kəntlər, Ən-Dor ahalisi bilən Ən-Dorğa qaraxlık kəntlər, Taanak ahalisi bilən Taanakğa qaraxlık kəntlər wə Megiddo ahalisi bilən Megiddoğa qaraxlık kəntlər, yəni «Üq Egizlik» degən yurt təgdi. □ ¹² Lekin Manassəh bu xəhərdikilərnı kooqliwitəlmidi; Kanaaniylar xu yurtlarda turuwerixkə niyət baqliqanidi. ■ ¹³ Israillar barqanseri küqəyğəqkə Kanaaniylarnı əzlırigə haxarqi kilip bekindurdi, lekin ularnı əz yərliridin mutlək kooqliwitəlmidi.

¹⁴ Yüsüplər bolsa Yəxuağa: — Bizlər Pərwərdigar haziroiqə xundak bərikətləp kəlgən, qong bir həlk tursak, sən nemixkə qək taxlax bilən bizgə pəkət bir ülüx miras, bir parqə yərlə bərding? — dedi.

¹⁵ Yəxua ularğa jawab berip: — Əgər silər qong bir həlk bolsanglar, Əfrayimning taqlik yurti silərgə tar kəlgən bolsa, ormanğa berip u yərdiki Pərizziylər bilən *gigant* Rəfayiyələr yurtida dərəhlərnı kesip, əzünglər üqün bir jayni qikiriwelinglar, dedi.

¹⁶ Lekin Yüsüplər: — Taqlik yurt bizgə yətməydu; xuning bilən bir waqıtta jilojida turuwatqanlar, məyli Bəyt-Xeanda wə uningğa qaraxlık kəntlərdə bolsun yaqi Yizrəəl jilojisida turuwatqan Kanaaniylar bolsun, həmmisining təmürdin jəng hərwiliri bar ikən, dedi.

¹⁷ Xundak dewidi, Yəxua Yüsüp jəməti bolqan Əfrayim bilən Manassəhgə səz kilip: — Silər dərwəqə qong bir həlkəsilər wə zor küqünglər bardur; xunga silərgə pəkət bir ülüxla miras bərlisə bolmaydu; ¹⁸ axu pütkül taqlik yurtmu silərgə bərlidü; gərqə u ormanlık bolsimu, silər uni kesip boxitisilər wə uning ətraplıriojumu igə bolisilər; Kanaaniylarning təmür jəng hərwiliri bar, xundakla küqlük bolsimu, silər ularnı həydəp qikiriwitəleysilər, — dedi.□

18

Xilohda yiojilix — qalojan yəttə kəbilining mirasi

¹ Pütkül Israillar jamaiti Xilohğa yiojilip, u yərdə ibadət qediri tikti. Gərqə zemin ularning aldida boysundurulojan bolsimu, □ ² lekin Israillar arisida əz miras ülüxi tehi təksim kilinmiqan yəttə kəbilə qalojanidi.

³ Xunga Yəxua Israillərğa mundak dedi: — «Ata-bowiliringlarning Hudası Pərwərdigar silərgə bərgən bu zeminni qolunglarğa elixkə susluk kilip qaqanoiqə kəynigə sürisilər? ⁴ Silər əzünglər üqün hər kəbilidin üq adəmnı tallanglar; mən ularnı qozqilip bu pütkül zeminni aylinip

□ **17:11** «Bəyt-Xean» — bəzigə «Bəyt-Xan» deyilidu. ««Üq Egizlik» degən yurt» — baxkə birnəqqə təjmillirini uqrixi mumkin. ■ **17:12** Hək. 1:27 □ **17:18** «uning ətraplıriojumu igə bolisilər» — demək, pəkət taqlik rayonğa əməs, bəliki ətrapidiki wə otturisidiki jilojılarda turojan Kanaaniylarnı həydiwetip, xu yərlərgimu igə bolisilər. □ **18:1** «Xiloh» — mukəddəs qedir tunji tiklənən xəhər idi.

qikip, uni hər bir qəbilə öz miras ülxiyə muwapik sizip-hatiriləxkə, andin qəximəyə yenip kelixkə əwətimən. ⁵ Ular zeminni yəttə ülxiyə bəlsun; ləkin Yəhuda qəbilisi bolsa jənuvtiki öz ülxiyə zeminida turiwərsun, Yüsüpnəng jəmətimu ximal tərəptiki öz ülxiyə zeminida turiwərsun. ⁶ Silər zeminni yəttə ülxiyə bəlüp, pasilini hatiriləp sizip yeniməyə kelinglar; andin mən Pərwərdigar Hudayimizning aldidə bu yərdə silər üqün qək taxlaymən. ⁷ Əmma Lawiyaların bolsa, aranglarda ülxiyə bolmaydu, qünki Pərwərdigarning kaħinliki ularning mirasidur. Gad bilən Rubən wə Manassəh yerim qəbilisi bolsa İordan dəryasining u qəti, xərk tərpidə Pərwərdigarning kuli boləqan Musa ularəyə miras kılıp bərgən yərləni allıqəqan aləqəndur».

⁸ *Zeminni hatiriləxkə bekitkən* kixilər kəzoqılıp yoləyə qikkənda, Yəxua ularəyə qəttik jekiləp: — Silər bərip zeminni aylinip, uni sizip-hatiriləp mənəng qəximəyə yenip kelinglar; andin mən muxu yərdə, Xilohning əzidə Pərwərdigarning aldidə silər üqün qək taxlaymən, dedi.

⁹ Xundək dewidi, bu adəmlər bərip zeminni aylinip, uni sizip-hatiriləp, xəhərlər boyiqə yəttə ülxiyə bəlüp, hatirigə sizip, Xilohdiki qədirdəgəhə, Yəxuaning qəxiəyə yenip kəldi.

¹⁰ Andin Yəxua Xilohda Pərwərdigarning aldidə ular üqün qək taxlıdi wə xu yərdə qəbilə-jəməti boyiqə zeminni İsrailarəyə təkəsim kılıp bərdi.

Binyaminning mirasi

¹¹ Binyaminlar qəbilisigə jəmət-aililiri boyiqə qək tartildi; ular qək arkiplik erixkən zemin Yəhudalar bilən Yüsüplərnəng zemini otturisidiki yurt boldi. ¹² Ularınəng ximaliy qəgrisi İordan dəryasidin baxlap, Yərihoning ximal tərpidiki dawaniyə yəndəp, qərb tərpidigə qarap taqlıq yurtkə qikip wə Bəyt-Awənnəng qəligə tutixatti; ■ ¹³ andin Luzəyə qikip, luz, yəni Bəyt-Əlnəng jənub tərpidini yəndəp ətəp, astin Bəyt-Əronning jənubidiki taqlıq yekın Atarot-Addarəyə qüxti; ¹⁴ qəgrə xu yərdin ətəp qərbtin jənubkə kayrilip, Bəyt-Əronning jənubining udulidiki taqlıq Yəhudalarınəng xəhərliridin biri boləqan Kiriət-Baal (yəni Kiriət-Yearim)əyə tutaxti. Bu qərb tərəpnəng qəgrisi idi. ¹⁵ Jənub tərəpnəng qəgrisi Kiriət-Yearimning qətidin baxlap qərb tərpidigə mənigip, Nəftəhtiki su mənəbisigə tutaxti; □ ¹⁶ qəgrə andin Rəfayiyalarınəng jiləşining ximal tərpidigə jaylaxkən Bən-Ənnomning jiləşining udulidiki taqlıq bəxiəyə qüxüp, andin Ənnomning jiləşini bilən yənə qüxüp, Yəbusiyalarınəng egizlikining jənub tərpidi bilən mənigip, andin Ən-Rogəl bulikəyə yətti; ■ ¹⁷ andin ximal tərpidigə kayrilip Ən-Xəməx bulikədin ətəp, Adullam dawininəng udulidiki Gəliotkə bərip, Rubənnəng əqlı Bəhənnəng təxiəyə qüxüp, ■ ¹⁸ wə Arabəh tüzlənqlikining ximal tərpidiki egizliktin ətəp, Arabəh tüzlənqlikigə qüxti. ¹⁹ Andin qəgrə ximal tərpidigə qikip Bəyt-Əqlahning dawiniəyə tutixip, İordan dəryasining jənubiy əqlizida, yəni Xərdəngizining ximaliy kəltükidə ahirlaxti. Bu jənub tərəpnəng qəgrisi idi. ²⁰ Xərk qəgrisi bolsa İordan dəryasining əzi idi. Bu Binyaminlarınəng ülxiyə bolup, ularəyə jəmət-ailiri boyiqə tohtitiləqan miras zeminining qəgrisi xu idi.

²¹ Binyaminlar qəbilisigə jəmət-aililiri boyiqə təkəng xəhərlər bolsa təwəndikilərdur: — Yəriho, Bəyt-Əqlah, Emək-Kəziz, ²² Bəyt-Arabəh, Zəmarayim, Bəyt-Əl, ²³ Awwim, Parəh, Ofrah, ²⁴ Kəfar-Əhaomonay, Ofni

■ 18:12 Yə. 7:2 □ 18:15 «Nəftəhtiki su mənəbisigə» — ibraniy tilidə «Nəftəhtiki sularnıng bulikəyə». ■ 18:16 Yə. 15:7, 8 ■ 18:17 Yə. 15:6

wə Geba bolup, jəmiy on ikki xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklar idi; ²⁵ Buningdin baxqa Gibeon, Ramah, Bəərot, ²⁶ Mizpah, Kəfirah, Mozah, ²⁷ Rəkəm, İrpəəl, Taralah, ²⁸ Zəlah, Ha-Ələf, Yəbusi (yəni Yerusalem), Gibeah wə Kiriət bolup, jəmiy on tət xəhər wə uningoşa qaraxlik kənt-kixlaklarmu bar idi. Bu bolsa Binyaminlarning miras ülüxi bolup, jəmət-ailliri boyiqə ularoşa berilgənidə. □

19

Ximeonning mirasi

¹ İkkinqi qək Ximeonşa qıkti, yəni Ximeonlar kəbilisigə jəmət-ailliri boyiqə tartildi; ularning mirasi bolsa Yəhudalarning miras ülüxining arisida idi. ² Ularning erixkən mirasi iqidə Bəər-Xəba, Xəba, Moladah, ³ Həzar-Xual, Balah, Ezəm, ⁴ Əltolad, Bitul, Hormah, ⁵ Ziklag, Bəyt-Markabot, Həzar-Susah, ⁶ Bəyt-Libaot wə Xaruhən bolup, jəmiy on üç xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklar idi.

⁷ Buningdin baxqa yənə Ayin, Rimmon, Etər, Axan bolup, jəmiy tət xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklar ⁸ Həmdə jənub tərəptiki Baalat-Bəər (yəni jənubdiki Ramah)şiqə bolğan bu tət xəhərnin ətrapidiki həmmə kənt-kixlaklarmu bar idi. Bular Ximeonlar kəbilisining ülüxi bolup, jəmət-ailliri boyiqə erixkən mirasi idi.

⁹ Ximeonlarning miras ülüxi Yəhudalarning ülüxining iqidin elip berildi; çunki Yəhudalarning miras ülüxi əzligigə köplük kılğanidi, xunga Ximeonlarning miras ülüxi ularning miras ülüxining iqidin berildi.

Zəbulunning mirasi

¹⁰ Üqinqi qək Zəbulunlar kəbilisigə jəmət-ailliri boyiqə tartildi; ularning miras qəgrisi Saridka baratti, ¹¹ qəgrisi şərb tərəptə Marealahka berip Dabbəətkə yetip Yokneamning udulidiki ekinşa tutixatti; ¹² U Saridtin xərək tərpiğə kayrilip, kün qıxıxka burulup Kislot-Tabor yurtioşa tutixip, Dabiratka etüp, Yafiyəşa bardi; ¹³ andin xu yərdin u xərək tərpiğə kün qıxıxka yənə burulup, Gat-Həfər wə Ət-Kazinoşa kelip Neahka sozulğan Rimmon yurtioşa yetip bardi. ¹⁴ Andin u yərdin ximal tərəpkə kayrilip, Hənnatonşa yetip berip, Yiftah-Əlning jiləşida ahirlaxti. ¹⁵ Ularning ülüxi yənə Kattat, Nahalal, Ximron, Yidalah wə Bəyt-Ləhəmnimu orap, jəmiy on ikki xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklarnimu əz iqigə alatti. ¹⁶ Bu bolsa, yəni bu xəhərlər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklar Zəbulunlarning miras ülüxi bolup, jəmət-ailliri boyiqə ularoşa berilgənidə.

İssakarning mirasi

¹⁷ Tətinqi qək İssakarşa qıkti, yəni İssakarlər kəbilisigə jəmət-ailliri boyiqə tartildi; ¹⁸ ularoşa berilgən yurtlar Yizrəlgigə bolup, Kəsullot, Xunəm, ¹⁹ Həfarayim, Xion, Anaharat, ²⁰ Rabbit, Kixion, Ebəz, ²¹ Rəmət, Ən-Gənim, Ən-Haddah wə Bəyt-Pəzzəzni əz iqigə aldi; ²² andin qəgrisi Tabor, Xahazimah wə Bəyt-Xəməxkə yetip, İordan dəryasida ahirlaxti; ularning ülüxi jəmiy on altə xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaklar idi.

□ 18:28 «Ha-Ələf» — yaki pəkət «Ələf» (menisi «ming»)

²³ Bu bolsa, yəni bu xəhərlər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaqlar Issakarlarning miras ülüxi bolup, jəmət-aililiri boyiqə ularoşa berilgənidi.

Axirning mirasi

²⁴ Bəxinqi qək Axirlar kəbilisigə jəmət-aililiri boyiqə tartildi; ²⁵ ularning zemini Həlkət, Həli, Bətən, Aqsaf, ²⁶ Allammələk, Ameid wə Mixalni öz iqiğə aldi; qəgrisi oşərb tərəptə Karməl bilən Xihor-Libnatka tutixip, ²⁷ andin xərək tərəpkə qayrilip Bəyt-Dagonoşa berip, Zəbulun *zemini* bilən Yiftah-Əl jiləsining ximal tərupidin etüp, Bəyt-Emək bilən Neielgə yetip berip Kabulning ximal tərupidigə qikti; □ ²⁸ Ebron, Rəhəb, Həmmən wə Kanaəni öz iqiğə elip Qong Zidonoşa yetip bardı. ²⁹ andin qəgrisi Ramah tərupidigə qayrilip, Tur degən mustəhkəm xəhərgə berip, Hosahka qayrilip, Akzib bilən Həbəlğə tutax boləjan dengizda ahirlaxti; □ ³⁰ zemini Ummaə, Afək wə Rəhəbnimu öz iqiğə alojan; jəmiy yigirmə ikki xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaqlarni öz iqiğə alojanidi.

³¹ Bu bolsa, yəni bu xəhərlər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaqlar Axirlarning miras ülüxi bolup, jəmət-aililiri boyiqə ularoşa berilgənidi.

Naftalining mirasi

³² Altinqi qək Naftalioşa qikti, yəni Naftalilar kəbilisigə jəmət-aililiri boyiqə tartildi; ³³ ularning qəgrisi bolsa Hələftin qikiş, Zaanannimdiki dub dərihidin etüp, Adami-Nəkəb wə Yəbnəəldin qikiş, Lakkumoşa yetip İordan dəryasioşa berip ahirlaxti. □ ³⁴ Andin oşərb tərəpkə qayrilip Aznot-Taboroşa berip, xu yərdin Hukkokka qikiş, jənubta Zəbulunning ülüx zeminiə tutixip, ximalda Axirning ülüx zeminiə yetip, kün qikiş tərupidə İordan dəryasining yenida, Yəhudaning ülüx zeminiə ulaxti. ³⁵ Naftalining mustəhkəm xəhərliri Ziddim, Zər, Həmmat, Rakkət, Kinnərət, ³⁶ Adamaə, Ramah, Həzor, ³⁷ Kədəx, Ədrəy, Ən-Həzor, ³⁸ Yiron, Migdal-Əl, Hərəm, Bəyt-Anat wə Bəyt-Xəməxlər bolup, jəmiy on tokkuz xəhər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaqlar idi.

³⁹ Bu bolsa, yəni bu xəhərlər wə ularoşa qaraxlik kənt-kixlaqlar Naftalilar kəbilisining miras ülüxi bolup, jəmət-aililiri boyiqə ularoşa berilgənidi.

Danning mirasi

⁴⁰ Yəttinqi qək Danlarning kəbilisigə qikti; u ularning jəmət-aililiri boyiqə tartildi. ⁴¹ Ularning miras zemini bolsa Zoreah, Əxtəol, Ir-Xəməx, ⁴² Xaalabbin, Ajjalon, Yitlah, ⁴³ Elon, Timnatah, Əkron, □ ⁴⁴ Əl-təkəh, Gibbeton, Baalat, ⁴⁵ Yəhud, Bənə-Barak, Gat-Rimmon, ⁴⁶ Mə-Yarkon, Rakkon wə Yafoning udulidiki yurtni öz iqiğə aldi.

⁴⁷ Ləkin Danlarning zemini öz kəlidin kətkən boləraqqa, Danlar qikiş Ləxəmgə hujum kilip uni ixəqal kildi; ahalisini kiliqlap yokitip, u yərnə ezining kilip makanlaxti; andin ular Ləxəmgə atisi Danning ismini koyup, uni Dan dəp atidi. □

□ **19:27 «ximal təripi»** — ibraniy tilida «sol təripi» degən sözlər bilən ipadilididi. □ **19:29 «Akzib bilən Həbəlğə tutax boləjan»** — yaki «Akzib yurtning yenida». □ **19:33 «Adami-Nəkəb»** — yaki «Adami, Nəkəb». □ **19:43 «Timnatah»** — yaki «Timnah». □ **19:47 «Ləkin Danlarning zemini öz kəlidin kətkən boləraqqa, Danlar qikiş...»** — baxka birhil təjmisini: — «Ləkin Danlarning zemini xular (xu xəhərlər) bilən qəkləngən boləraqqa, Danlar qikiş...».

48 Mana bular, yəni bu xəhərlər wə ularoşa qaraxlıq kənt-kixlaklar Danlar kəbilisigə, ularning jəmət-aililiri boyiqə miras kılıp berilgənidı.

Yəxua pəyojəmbərning miras ülüxi

49 Bu tərıkidə *Israillar* zeminni qəgra-qəgra boyiqə bəlüp boldı; andin ular Nunning oşlı Yəxuaşa öz arısidin miras bəlüp bərdı. 50 Pərwərdıgarning buyrukı boyiqə Yəxua tiliginidək uningə Əfrayim taolıq yurtidiki Timnat-Serah degən xəhərni bərdı; buning bilən u xəhərni kırıp qıqıp, uningda turdı.

51 Mana bular Əliazar kahin bilən Nunning oşlı Yəxua wə Israilning kəbilə-jəmətlirining kattabxliri bir bolup Xilohda, jamaət qədiringning dərwazisining aldida turup, Pərwərdıgarning aldida qək taxlap bəlüp təksim kıləjan miraslardur. Bu tərıkidə ular zeminning təksimatini tığətti.

20

Panaħlıq xəhərlər

1 Pərwərdıgar Yəxuaşa söz kılıp mundak dedi: —

2 Sən Israillaroşa mundak degin: — «Əzüm Musaning wasıtisi bilən silərgə buyruşandək, əzünqlar üqün «panaħlıq xəhərlər»ni tallap bekitinqlar;

■ 3 bilməy, tasadipiyliktin adəm urup öltürüp koyəjan hərəkəndək kixi u xəhərlərgə keçip kətsun. Buning bilən bu xəhərlər silərgə kan intıqamini aloşuqidin panaħgah bolıdu. 4 *Adəmni xundak öltürgən* kixi bu xəhərlərnıng birigə keçip bərip, xəhərning kowuşıoşa kelip, xu yərdə xəhərning aqsakallirioşa öz əħwalini eytsun; ular uni əzigə kəbul kılıp xəhərgə kirgüzüp, uning əzliri bilən billə turuxioşa uningəşa jay bərsun. ■

5 Əmdi kan kisasini aloşuqi uni koşlap kəlsə, ular adəm öltürgən kixini kisasıkarning kəlioşa tapxurup bərmisun; qünki xu kixining burundin öz kəxnisioşa heq əq-adawiti bolmiojan, bəlki tasadipiy urup öltürüp koyəjan. 6 *Adəm öltürgən* kixi jamaət aldida sorak kılinoşuqə xu xəhərdə tursun; andin xu wakıttiki bax kahin ölüp kətkəndə, u xu xəhərdin ayrılıp, öz xəhirigə, yəni keçip qıkkən xəhərdiki öyigə yenip kəlsun.

7 Xuning bilən ular Naftali taolıq yurtidiki Kədəxni, Əfrayimning taolıq yurtidiki Xəkənni wə Yəħudaning taolıq yurtidiki Kiriət-Arba, yəni Həbronni, 8 Yerihoning xərk tərıpidiki, İordan dəryasının u kətidiki Rubən kəbilisining zemnidin tüzlənqlikning qəlidiki Bəzərni, Gad kəbilisining zemnidin Gileadtiki Ramotni wə Manassəħ kəbilisining zemnidin Baxandiki Golanni tallap bekitti. ■

9 Mana bu xəhərlər barlık Israillar wə ularning arısidə turuwatқан musarırlar üqün panaħgah boluxkə bekitilgən xəhərlərdur; kimki bilməy, tasadipiliqtin adəm öltürgən bolsa, uning jamaət aldida sorak kılınixidin burun, kan kisasıkarning kəlidə əlməsliki üqün xu xəhərlərgə keçip ketixkə bu xəhərlər bekitilgən.

21

Lawiylarning turuxloqə xəhərlərni bəkitiz

1 U waqıtta Lawiy jəmətlirining kattiwaxliri kaħin Əliazar, Nunning oqlı Yəxua wə Israil kəbilirining kattiwaxlirining kəxiqə berip, ² Kanaan zemnidiki Xilohda ularoqə: — Musaning wasitisi arkilik Pərwədigar biz toqrulıq: «Ularoqə turuxka xəhərlərni, malliri uqun yaylaqlarnı qoxup bərgin», dəp eytkan, dedi.■

3 Xuni dewidi, Israillar Pərwədigarning əmri boyiqə öz miras ülxliridin munu xəhərlər bilən yaylaqlarnı qoxup Lawiyalaroqə bərdi: —

4 birinqi taxlanoqan qək Kohat jəmətlirigə qikti; qək taxlinip, Lawiyalar iqidiki kaħin Ĥarunning əwladlirioqə Yəhuda kəbilisi, Ximeon kəbilisi wə Binyamin kəbilisining zemnliridin on uq xəhər bəkitildi; ⁵ Andin Kohatning kaləqan əwladlirioqə qək taxlinip, Əfraim kəbilə-jəmətlirining zemnidin, Dan kəbilisining zemnidin wə Manassəh yerim kəbilisining zemnliridin on xəhər bəkitildi.

6 Gərxonning əwladlirioqə qək taxlinip, Issakar kəbilə-jəmətlirining zemnidin, Axir kəbilisining zemnidin, Naftali kəbilisining zemnidin wə Manassəhning yənə bir yerim kəbilisining zemnidin on uq xəhər bəkitildi.

7 Mərarining əwladlirioqə, jəmət-aililiri boyiqə qək taxlinip, Rubən kəbilisining zemnidin, Gad kəbilisining zemnidin wə Zəbulun kəbilisining zemnidin on ikki xəhər bəkitildi.

8 Bu tərıkidə Pərwədigar Musaning wasitisi bilən buyruoqinidək Israillar qək taxlap bu xəhərlər bilən yaylaqlirini qoxup, Lawiyalaroqə bərdi.

9 Ular Yəhudaning kəbilisi bilən Ximeonning kəbilisining zemnidin təwəndə tizimlanoqan munu xəhərlərni bərdi: — ¹⁰ (qək taxlanoqanda, Lawiyalarning nəslı boləqan Kohatlar jəmətidiki Ĥarunning əwladlirioqə birinqi qək qıqqaqqa munu xəhərlər berildi): —

11 ularoqə Yəhudaning taqlıq rayonidiki Kiriət-Arba (Arba Anakning atisi idi), yəni Ĥebiron bilən ətrapidiki yaylaqlarnı qoxup bərdi. ¹² Lekin xəhərgə təwə etizlar bilən kənt-kixlaqlarnı Yəfunnəhning oqlı Kaləbkə miras kılıp bərdi. ¹³ Xundak kılıp ular Ĥarun kaħinning əwladlirioqə adəm əltürgən kixilər panaħlinidəqan xəhər Ĥebiron wə yaylaqlirini, yənə ularoqə Libnah bilən yaylaqlirini, ¹⁴ Yattir bilən yaylaqlirini, Əxtəmoa bilən yaylaqlirini, ¹⁵ Ĥolon bilən yaylaqlirini, Dəbir bilən yaylaqlirini,

¹⁶ Ayin bilən yaylaqlirini, Yuttaħ bilən yaylaqlirini, Bəyt-Xəməx bilən yaylaqlirini bərdi; bu ikki kəbilining zemnliridin jəmiy tokkuz xəhərni bərdi. ¹⁷ Mundin baxka ularoqə Binyamin kəbilisining zemnidin Gibeon bilən yaylaqlirini, Geba bilən yaylaqlirini, ¹⁸ Anatot bilən yaylaqlirini, Almon bilən yaylaqlirini qoxup jəmiy tət xəhər bərdi.

¹⁹ Bu tərıkidə kaħinlar, yəni Ĥarunning əwladlirioqə berilgən xəhərlər on uq boldi; bular ətrapidiki yaylaqliri bilən berildi.

20 Ular yənə Lawiyalarning nəslidin boləqan Kohatning kaləqan jəmətlirigimu xəhərlərni bərdi. Qək taxlaq bilən ularoqə bəkitilgən xəhərlər munular: — ularoqə Əfraim kəbilisining zemnidin

²¹ Əfraimning taqlıq rayonidiki adəm əltürgən kixilər panaħlinidəqan xəhər Xəkəm bilən yaylaqlirini, yənə Gəzər bilən yaylaqliri, ²² Kibzaim bilən yaylaqliri wə Bəyt-Ĥoron bilən yaylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərni bərdi; ²³ buningdin baxka Dan kəbilisining zemnidin Əltəkəħ bilən

aylaqliri, Gibbeton bilən aylaqliri, ²⁴ Ayjalon bilən aylaqliri wə Gat-Rimmon bilən aylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərnı bərdi. ²⁵ Buningdin baxqa Manassəhın yerim kəbilisining zeminidin Taanak bilən aylaqliri, Gat-Rimmon bilən aylaqliri bolup, jəmiy ikki xəhərnı bərdi. ²⁶ Bu tərکیدə Kohatlarning qaloan jəmətlirigə berilgən xəhərlər on boldi; bular ətrapidiki aylaqliri bilən berildi.

²⁷ Lawiylarning jəmətliridin boləqan Gərxonlarəqa bolsa ular Manassəhning yerim kəbilisining zeminidin adəm öltürgən kixilər panahlinidiəqan xəhər Baxandiki Golan bilən aylaqlirini, xundakla Bəxterah bilən aylaqlirini, jəmiy ikki xəhərnı bərdi; ²⁸ yənə Issakar kəbilisining zeminidin Kixion bilən aylaqliri, Dabirat bilən aylaqliri, □

²⁹ Yarmut bilən aylaqliri wə Ən-Gannim bilən aylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərnı bərdi; ³⁰ buningdin baxqa Axir kəbilisining zeminidin Mixal bilən aylaqliri, Abdon bilən aylaqliri, ³¹ Həlkət bilən aylaqliri wə Rəhəb bilən aylaqliri bolup, jəmiy bolup tət xəhərnı bərdi; ³² buningdin baxqa Naftali kəbilisining zeminidin adəm öltürgən kixilər panahlinidiəqan xəhər Galiliyədiki Kədəx bilən aylaqlirini, yənə Həmmot-Dor bilən aylaqliri wə Kartan bilən ətrapidiki aylaqliri bolup, jəmiy üç xəhərnı bərdi.

³³ Bu tərکیدə Gərxonlarəqa berilgən xəhərlər on üç boldi; bular ətrapidiki aylaqliri bilən berildi.

³⁴ Qaloan Lawiylarəqa, yəni Mərarilər jəmətlirigə Zəbulun kəbilisining zeminidin Yokneam bilən aylaqliri, Kartah bilən aylaqliri, ³⁵ Dimnah bilən aylaqliri wə Naħalal bilən aylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərnı bərdi. ³⁶ Buningdin baxqa Rubən kəbilisining zeminidin Bəzər bilən aylaqliri, Yahaz bilən aylaqliri, □ ³⁷ Kədəmot bilən aylaqliri wə Məfaat bilən aylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərnı bərdi. ³⁸ Buningdin baxqa Gad kəbilisining zeminidin adəm öltürgən kixilər panahlinidiəqan xəhər Gileadtiki Ramot bilən aylaqlirini, yənə Maħanayim bilən aylaqliri, ³⁹ Həxbon bilən aylaqliri wə Jaazər bilən aylaqliri bolup, jəmiy tət xəhərnı bərdi.

⁴⁰ Bular bolsa qaloan Lawiylarning jəmətlirigə, yəni Mərarilər jəmətlirigə berilgən barlik xəhərlərdir; ularəqa qək taxlinix bilən berilgən ülxı on ikki xəhər idi.

⁴¹ Israillarning zemini iqidin Lawiylarəqa bekitip berilgən xəhərlər jəmiy kirik səkkiz idi; bular ətrapidiki aylaqliri bilən berildi. ⁴² Bu xəhərlərnıng hər birinıng ətrapida aylaqliri bar idi; xəhərlərnıng həmmisi xundak idi.

⁴³ Pərwərdigar xu tərکیدə Israillarning ata-bowiliriəqa berixkə kəsəm bilən wədə qiloan pütkül zeminni ularəqa bərdi; ular kelip uni igiləp, u yərdə olturdi.

⁴⁴ U waqıtta Pərwərdigar ilgiri ularning ata-bowiliriəqa kəsəm bilən wədə qiloanidək, ularəqa hər ətrapida tinq-aramlik bərdi; ularning düxmənliridin heqkandiki ularning aldida kəddini ruslap tik turalmaytti; bəlkı Pərwərdigar həmmə düxmənlirini ularning qolioə tapxurdi. ⁴⁵ Pərwərdigarning Israillning jəmətigə wədə qiloan hımmətliridin heqbiri qaldurulmay əməlgə axuruldi.

□ 21:28 «Dabirat» — yaki «Dabrat». □ 21:36 «Yahaz» — yaki «Jahzah» yaki «Yahazah».

22

Xərək tərəptiki zeminlar təksim kılinoqan kəbibilərninğ öz mirasioqə kaytip bərxixi

¹ U waqıtta Yəxua Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbibilidikilərnixi qakirip ularoqə: —

² Silər bolsanglar Pərwərdigarning kuli Musaning silərgə buyruoqinininğ həmmisigə əməl kıldinglar; mening silərgə əmr kılnoqan barlık səzlimigimu kulak saldinglar; ³ silər bu nuroqun künlərdə taki bügüngə kədər kərindaxliringlarnixi taxliwətməy, bəlki Pərwərdigar Hudayinglar silərgə əmr kılnoqan wəzipini tutup kəldinglar; ⁴ əmdi Pərwərdigar Hudayinglar wədə kılnoqinidək, kərindaxliringlaroqə aramlik bərdi; xunga silər Pərwərdigarning kuli Musa İordan dəryasining u tərpidə silərgə bərgən miras zeminiglaroqə, öz qedirilinglaroqə kaytip beringlar. ⁵ Pəkətlə Pərwərdigarning kuli Musa silərgə buyrup tapxuroqan kanun-əmlərgə əməl kılıxka, yəni Pərwərdigar Hudayinglarnixi səyüp, Uning barlık yolliridə mengip, əmlirini tutup uningə bəqlinip, pütün kəblinglar wə pütün jan-dilinglar bilən Uning hizmitidə boluxka ihlas bilən kəngül bəlunglar, — dedi.■

⁶ Xuning bilən Yəxua ularni bəht-bərikət tiləp, yoloqə saldi; ular öz qediriliroqə kaytip ketixti.

⁷ Manassəh yerim kəbibilisigə bolsa Musa ularoqə Baxanni miras kilip bərgənidi; yənə bir yerim kəbibilisigə Yəxua İordan dəryasining bu kəti, yəni oqərb tərpidə ularning kərindaxliringning arisida miras bərdi. Yəxua ularni öz qediriliroqə kaytip yoloqə saloqan waqtida, u ularoqimu bəht-bərikət tiləp, ⁸ ularoqə: — Intayin kəp bayliklar, intayin kəp qarpaylarnixi, xundaqla kəp miqdarda kümüx, altun, mis, təmür wə kiyim-keqəklərnixi elip, öz qedirilinglaroqə kaytip beringlar; düxmənliringlardin aloqan oljini kərindaxliringlaroqə üləxtürüp beringlar, dedi.□

⁹ U waqıtta Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbibilisixi Kanaan zeminidiki Xilohdin qikip İsrailardin ayrilip, Pərwərdigarning Musaning wasitixi bilən kılnoqan əmri boyiqə ularning təəlluqəti bolnoqan öz miras zemini Gilead yurtioqə qarap kaytip mangdi.

Qong uquxmaslik — iqki uruxning aldini elix

¹⁰ Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbibilisixi Kanaan zeminidiki İordan dəryasining boyidiki Gəliilotka yetip kəlgəndə, u yərdə İordan dəryasining boyida bir kurbangahni yasidi; kurbangah nahayiti qong wə həywətlik yasaloqanidi. □ ■ ¹¹ İsrailarə: «Mana Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbibilisixi Kanaan zeminidiki İordan dəryasining u kətidiki Gəliilotta, yəni İsrailarning udulida bir kurbangahni yasaptu» dəgən həwər anglandi.

¹² İsrailar bu həwərnixi angliqan haman, ularning pütkül jamaiti ular bilən uruxux üqün Xilohka toplandi.

¹³ U waqıtta İsrailar kahin Əliazarning oqli Finihəsni Gilead zeminidiki Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbibilisigə mangdurdixi ¹⁴ wə xundaqla uning bilən on əmirni, İsrailning hər bir kəbibilisidin jəmət baxliki

■ 22:2 Qel. 32:20; Kan. 3:18 ■ 22:4 Qel. 32:33; Kan. 3:13; 29:8; Yə. 13:8 ■ 22:5 Kan. 10:12 □ 22:8 «aləqan oljini kərindaxliringlaroqə üləxtürüp beringlar» — yaki «aləqan oljini kərindaxliring bilən ülixip elinglar». □ 22:10 «...dəryasining boyidiki Gəliilotka» — uning baxka birhil tərximixi: «...dəryasining boyidik dairisi» yaki «...dəryasining boyidik dügilək dəwiliri». ■ 22:10 Yə. 18:7

bolqan birdin əmirni uningqja həmrah kqilip əwətti; hərbir əmir hərqaysi ata jəməttiki mingliqan Israillarning kattiwexi idi.

¹⁵ Bular əmdi Gilead zeminiqja, Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbilisigə kelip ularqja: — ¹⁶ Mana Pərwərdigarning pütkül jamaiti silərgə mundak dəydu: «Silərninq Pərwərdigarqja əgixixtin yenip, əzünglarqja kurbangahni yasap, Israilning Hudasinin yüz ərüp, Pərwərdigarqja asiylik kqilip ətəküzgən bu rəzillikinglar zadi kəndak ix? □ ¹⁷ Peorda burun ətəküzgən kəbihlikimiz bizgə yetip axmasmu? Gərgə Pərwərdigarning jamaitining bexiqja waba quxkən bolsimu, biz tehi bəgüngə kədər bu ixtin özimizni paklandurmıduq. □ ■ ¹⁸ Silər bügün Pərwərdigarqja əgixixtin yandinglar; xundak boliduki, silər bügün Pərwərdigarqja asiylik kqilqan bolqjaqqa, u jəzmən ətə Israilning pütkül jamaitigə qjəzəplinidu. ¹⁹ Həlbuki, mubada silər miras kqilip alqan zemin napak bolup kəloqan bolsa, Pərwərdigarning təwəliki bolqan zeminiqja, Uning qediri tiklənən yurtqja yenip kelip, arimizda miras elinglar. Pəkət Pərwərdigar Hudayimizning kurbangahidin baxqja ərüznglar ərüzün kurbangah yasax bilən Pərwərdigarqja wə bizlərgə asiylik kqilmanglar. ²⁰ Zərahning oqlı Aqan haram bəkitilgən nərsilərdin elip, itaətsizlik kqilqan əməsmu? Xu səwəbtin kəbihliki ərüzün yaloqz ular ətürülüp kəlməy, Pərwərdigarning qjəzipi yənə pütkül Israil jamaitining üstigə quxkən əməsmu?».

²¹ Xuning bilən Rubənlər, Gadlar wə Manassəh yerim kəbilisi mingliqan Israillarning kattiwaxliqja jawab bərip mundak dedi: —

²² «İlahlarning ilahı Pərwərdigardur! İlahlarning ilahı bolqan Pərwərdigar Əzi buni bilidu, Israilmu uni bilgəy! Əgər bu ix asiylik bolsa yaki Pərwərdigarqja itaətsizlik bolsa, əmdi bizlərnı bügün əlumdin ayimanglar! ■ ²³ Əgər bizning özimiz ərüzün kurbangahni yasiximiz Pərwərdigarqja əgixixtin yenix ərüzün bolqan bolsa, xundakla kurbangahning üstidə kəydürmə kurbanlik sunux, axlik hədiyəlirini sunux, inaklik kurbanliklirini sunux ərüzün bolqan bolsa, undakta Pərwərdigar Əzi bu ix toqruluk bizdin hesab alsun; ²⁴ əksiqə bu ixni kqiliximizning səwəbi həkikətən xuki, kəlgüsidə silərninq baliliringlar bizning balilirimizqja: «Silərninq Israilning Hudasi Pərwərdigar bilən kəndak munasiwitinglar bar? ²⁵ Əy Rubənlər wə Gadlar, Pərwərdigar biz bilən silərninq otturimizda İordan dəryasını qəgra kqilip qoyqan əməsmu? Xunga silərninq Pərwərdigardin həqkəndak nesiwənglar yoktur!» deyixidin əndixə kıldıq. ²⁶ Xunga biz: «Körup bir kurbangah yasayli; ləkin bu kəydürmə kurbanliklər ərüzünmu əməs, baxqja hil kurbanliklər ərüzünmu əməs, ²⁷ bəlki kəlgüsidə Pərwərdigarning aldida kəydürmə kurbanliklirimiz bilən baxqja hil kurbanliklirimiz wə inaklik kurbanliklirimiz bilən uning ibaditidə boluximiz ərüzün, silər wə bizning otturimizda, xundakla keyinki dəwrlirimizdə bir əslətmə guwahlik bolsun ərüzün uni yasiduk; baliliringlarning kəlgüsidə balilirimizqja «Pərwərdigardin həqkəndak nesiwənglar yok» deməsliki ərüzün xundak kıldıq. ■ ²⁸ Əgər ular kəlgüsidə biz bilən əwladlirimizqja xundak desə, biz jawab bərip: «Mana, kəydürmə kurbanlik sunux ərüzün yaki baxqja

□ **22:16 «Silərninq Pərwərdigarqja əgixixtin yenip, ərüznglarqja kurbangahni yasap...»**

— Musa pəyqəmbərgə nazil kqilinqan qanun boyiqə, Pərwərdigarning ibaditi ərüzün yaloqz birlə kurbangah bəkitilgən, xundakla kurbangah Pərwərdigar əzi bəkitkən jayda turuxi kərək idi («Mis.» 24:20, «Law.» 17:3-4, «Kan.» 12:5-6ni kərüng). □ **22:17 «Peorda burun ətəküzgən kəbihlikimiz bizgə yetip axmasmu?»** — Peorda ətəküzgən gunahlar wə keyinki wəqə «Qəl.»

25-babta hatiriləngən. ■ **22:17** Qəl. 25:3; Qan. 4:3 ■ **22:22** Zəb. 50:1 ■ **22:27** Yar. 31:48;

Yə. 24:27

hil qurbanliklarni sunux üçün yasaloqan əməs, bəlkı silər bilən bizning otturimizda bir guwahlik bolsun dəp yasaloqan, bu Pərwərdigarning ata-bowilirimiz yasiloqan qurbangahining əndizisidur!» deyələymiz.

²⁹ Pərwərdigarəya asiylik kilip, Pərwərdigarəya əgixixtin yenip, Pərwərdigar Hudayimizning qedirining aldida turoqan qurbangahın baxqa ikkinqi bir qurbangahni yasap, uning üstidə köydürmə qurbanlik, axlik hədiyələr wə baxqa hil qurbanliklarni ötküzüx niyiti bizdin neri boləy!».

³⁰ Kahin Finihəs wə uning bilən billə kəlgən jamaət əmirlixi, yəni minqliqan Israillarning kattiwaxliri Rubənlər, Gadlar wə Manassəhlərnin eytkən sözlirini angliqanda ular xuningdin hux boldi. ³¹ Əliazarning oqli kahin Finihəs Rubənlər, Gadlar wə Manassəhlərgə: — Silər Pərwərdigarəya bu itaətsizlikni kilmioqninglar üçün Pərwərdigarning otturimizda turuwatqanliqini əmdi bildük; silər bu ix bilən Israillarni Pərwərdigarning qolidin kutkuzdunglar, dedi.

³² Andin Əliazar kahinning oqli Finihəs bilən əmirilər Rubənlər wə Gadlarning yenidin, Gilead zeminidin qikiq Kanaan zeminioqan Israillarning yenioqan yenip kelip bu həwərnı ularəya dəp bərdi. ³³ Bu ix Israillarning nəziridə yahxi kəründi; Israillar Hudaəya həmdusana eytip, Rubənlər bilən Gadlarəya hujum kilip, ular bilən uruxup ularning turuwatqan zeminini wəyran kilayli, degən gəpni ikkinqi tiləya almidi.

³⁴ Rubənlər bilən Gadlar bu qurbangahqa «Guwahlik» dəp at koydi; qünki ular: — «U arimizda Pərwərdigarning Huda ikənlikiqə guwahtur» dedi. □

23

Yəxua pəyoqəmbərninqling Israilling əmir-əksəqallirini aqahlandurup, ularəya nəsihət berixi

¹ Pərwərdigar Israiloqan ətrapidiki düxmənliridin aram berip uzun zamanlar ötip, xundəqlə Yəxua kərip, yeximu qongiyip qaloqanda, ² Yəxua pütkül Israilni, ularning əksəqallirini, bəxlıqliri, həkim-soraqçiliri bilən bəg-əməldarlırini qəkirip ularəya mundəqlə dedi: — «Mən kərip qaldim, yeximmu qongiyip qaldi. ³ Pərwərdigar Hudayinglarning silər üçün muxu yərdiki bərlıq taipilərgə qandəqlə ixlarni kiləqinini əzünqlər kərdünqlər; qünki silər tərəptə turup jəng kiləquqi Pərwərdigar Hudayinglar Əzidur. ⁴ Mana, mən özüm yəkatqan həmmə əllərninqling zeminlixi bilən qaloqan bu taipilərninqling zeminlixi qoxup kəbilə-jəmətinglar boyiqə qək taxlap İordan dəryasidin tartip kün petix tərəptiki Uləqlə Dengizəqlə, silərgə miras kilip təksim kilip bərdim. ⁵ Pərwərdigar Hudayinglar Əzi ularni aldinglardin qoqlap qikiq, kəzünqlardin neri kilip, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə eytkinidəqlə silər ularning zeminioqan igə bolisilər. ■ ⁶ Xunga silər tolimu qəysər bolup Musaning qanun kitabida pütülgənninqling həmmisini tutup, ong ya soləqlə qətnəp kətməy, uningəqlə əməl kilixqə kəngül bəlunglar; ■ ⁷ xundəqlə kilip, aranglarda kəlip qaloqan bu taipilər bilən bardi-kəldi qilmanglar; xuningdəqlə ularning ilahlırining namlirini tiləqlə almanglar yaki ularning nami bilən qəsəm qilmanglar; ularəqlə ibadət qilmanglar, ularəqlə bax urmanglar; ■ ⁸ bəlkı bügünqigə kiləqininqlərdəqlə, Pərwərdigar Hudayinglarəqlə bəqlinip turunqlər. ■

□ 22:34 «Guwahlik» — ibraniy tilida «Ed». ■ 23:5 Mis. 14:14; 23:27; Qel. 33:53; Qan. 6:19; Yə. 13:6 ■ 23:6 Qan. 5:32; 28:14 ■ 23:7 Mis. 23:13; Zəb. 16:4; Yər. 5:7; Zəf. 1:5; Əf. 5:3 ■ 23:8 Qan. 11:22

9 Qünki Pərwərdigar aldinglardin qong-qong wə küqlük əllərni qoşlap qikiriwətkəndur; bügüngiqə heçqandak adəm aldinglarda put tirəp turalmidi. 10 Pərwərdigar Hudayinglar silərgə eytkini boyiqə silər tərəptə turup jəng kiləini üqün silərdin bir adiminglar ularning ming adimini tiripirən kilidu. ■

11 Xunga Pərwərdigar Hudayinglarni səyüx üqün öz kənglünqlarəja kattik səgək bolunglar! 12 Qünki əgər silər Uningdin yüz örüp aranglarda qaloqan bu əllər bilən arilixip-baqlinip, ular bilən qoda-baja bolup, ular bilən berix-kelix kilsanglar, 13 undakta silərgə xu ix ayan bolsunki, Pərwərdigar Hudayinglar aldinglardin bu əllərni ikkinqi qoşlap qikarmaydu, bəlki bular silərgə qapqan wə kiltak bolup, biqininglarəja kamqa bolup quxüp, kəzünqlərgə tikən bolup sanjilidu; ahirda Pərwərdigar Hudayinglar silərgə bərgən bu yahxi zemindin məhrum bolup yokilisilər.

14 Mana, mən bügün barliq adəmlər muqərrər besip ətidioqan yolni mangimən; silərning pütün dilinglar wə wujudunglarəja xu roxənki, Pərwərdigar Hudayinglarning silər toqruluk kiləjan mubarək wədilirining heçbiri əməlgə axurulmay qalmidi; həmmisi silər üqün bəja kəltürülüp, heçqaysisi yərdə qalmidi. 15-16 Ləkin silər Pərwərdigar Hudayinglarning silərgə əmr kilip tohtatqan əhdisini buzoqanda, Pərwərdigar Hudayinglar silərgə wədə kiləjan həmmə bərikət üstünqlərgə quxürülgəndək, xundak boliduki, Pərwərdigar Hudayinglar silərni Əzi silərgə bərgən zemindin yokratquqə barliq agah kiləjan ixni quxüridu; silər bərip, *uning əhdisini buzu* baxqə ilahlarəja ibadət kilip bax ursanglar, Pərwərdigarning şəzipi silərgə tutixip, silərni Əzi silərgə bərgən yahxi zemindin tezla yok kilidu».

24

Yəxua pəyoqəmbərning pütkül Israilni agahlandurup, ularəja nəsihət kilixi

1 Andin Yəxua Israilning həmmə kəbililirini Xəkəmgə yiqip, Israilning aqsakalliri, baxlikliri, hakim-sotqiliri bilən bəg-əməldarilirini qaqirdi; ular əzlirini Hudaning huzuriəja həzir kiləqanda 2 Yəxua pütkül həlqkə: Israilning Hudasi Pərwərdigar: — «Kədimki zamanda ata-bowiliringlar, jümlidin İbrahim bilən Nəhorning atisi Tərah dəryaning u tərpidə olturatti; ular baxqə ilahlarning kullukida bolatti. □ ■ 3 Ləkin Mən atanglar İbrahimni dəryaning u tərpidin elip kelip, uni baxlap pütkül Qanaan zemini aylandurup, uning nəslini awutup uningəja İshakni bərdim. □ ■ 4 Andin Mən İshakqə Yakup bilən Əsawni bərdim; Əsawəja Seir taqlik rayonini təwəlik kilip bərdim, Yakup bilən oqulliri bolsa Misirəja quxüp bardi. ■ 5 Keyinrək Mən Musa bilən Hərunni əwətip, Misirliklar arisida əməllirim bilən ularəja dəhxətlik wabalarni quxürdum; andin silərni xu yərdin elip qiktim. ■ 6 Mən bu tərکیدə ata-bowiliringlarni Misirdin elip qikip, ular *Kizil* Dengizəja yetip kəlginidə, misirliklar jəng hərwiliri wə atlik əskərliri bilən ata-bowiliringlarni

■ 23:10 Law. 26:8; Kan. 32:30 □ 24:2 «dəryaning u tərpidə» — muxu yərdə «dərya» «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu. ■ 24:2 Yar. 11:26, 31; Kan. 26:5 □ 24:3 «dəryaning u tərpidin» — muxu yərdə «dərya» «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu. ■ 24:3 Yar. 12:1; 21:2. ■ 24:4 Yar. 25:24; 36:8; 46:1 ■ 24:5 Mis. 3:10-22; 4:1-17; 12:37

koşlap dengizoiqə kəldi. □ ■ 7 Israillar xuan Pərwərdigarə nida kiliwidi, U silər bilən Misirliklərlə arisiə tum karangəulək qūxūrdi; andin dengizni ularning üstigə basturup yapti. Silər Əz közliringlar bilən Mening Misirdə nemə kələqinimni kərdunglar; andin silər uzun waqitkiqə qəldə turduqlar. 8 Keyinrək Mən siləni İordan dəryasining u tərpidə turoqan Amoriylarning zeminiə baxlap kəldim; ular silər bilən soqūxkanda mən ularni kəlunglarə berip, silər ularning zemini igilidinglar. Mən ularni aldinglardin yəkitiwəttim. ■

9 U waqitda Moabning padixahi, Zipporning oqlı Balak kəpup, İsrail bilən jənggə qūxti wə siləni karəqax uqūn Beorning oqlı Balaamni qəkirip kəldi; 10 lekin Mən Balaamning səzigə kulək salmidim; xuning bilən u silərgə kayta-kayta bəht-bərikət tilidi wə Mən siləni *Balakning* kəlidin kətkuzdum.

11 Keyinrək silər İordan dəryasidin ətəp Yerihəə barəanda Yerihoning adəmliri Amoriylar, Pərizziylər, Kanaaniylar, Hittiylar, Girgaxiylar, Hiwiylar wə Yəbusiylar silər bilən uruxkə kəpki bilən Mən ularni kəlunglarə tapxurup bərdim; ■ 12 Mən aldinglarə serik həri ni əwəttim, serik hərə Amoriylarning ikkilə padixahini həydiwətkəndək ularnimu həydiwətti; bu ix siləning kəliqinglar yaki okyayinglar bilən bolmidi. □ ■ 13 Mən silərgə əz kəlunglar bilən əmgək singdūrmigən bir zemini, əzūnglar yasimioqan xəhərləni bərdim, wə silər xularda məkən kəldinglar; əzūnglar tikmigən üzümzarliklər bilən zəytunzarliklərdin mewiliri ni yəwətilər» dəydu, — dedi. ■

14 — Xunga əmdi silər Pərwərdigardin kərkəp ihlasmənlik wə həkikət iqidə uning ibaditidə bolunglar; ata-bowiliringlar dəryaning u tərpidə wə Misirdə qəkuənoqan ilahları taxlap, pəkət Pərwərdigarning kullukida bolunglar. □

15 Lekin əgər Pərwərdigarning ibaditi silərgə yaman kəri nsə, kimgə ibadət kəlidioqiniglarni talliwelinglar — məyli ata-bowiliringlar dəryaning u tərpidə turoqanda qəkuənoqan ilahlar bolsun yaki silər turuwatqan zemindiki Amoriylarning ilahları bolsun, ularni tallanglar; lekin mən bilən əyümdikilər bolsaq Pərwərdigarning ibaditidə bolimiz, — dedi.

16 Həlkə jawab berip: — Pərwərdigarni tək etip baxkə ilahların ibaditidə bolux bizdin neri bolsun! 17 Qūnki biz bilən ata-bowilirimizni «kulluk məkani» boləqan Misir zemini din qəkirip, kəzimizning aldidə bu qəng məjizilik əlamətləni kərsitip, kəysi yolda mangmaylı, kəysi həlkəning arisidin ətməyli, bizni sakliəuqi Pərwərdigar Hudayimiz Əzidur! 18 Pərwərdigar bu zeminda turoqan barlik taipiləni, jümlidin Amoriylarni əldimizdin koşliwətti; xunga biznu Pərwərdigarning ibaditidə bolimiz; qūnki U bizning Təngrimizdur! — dedi.

19 Yəxua həlkə: — Silər Pərwərdigarning ibaditidə bolalməysilər, qūnki U mukəddəs bir Hudadır; U wəpasizlikkə həsət kəluəqi bir Təngri boləqəqkə, itaətsizlikliringlar bilən gunəhliringlarni kəqürəlməydu.

20 Əgər silər Pərwərdigarni taxlap, yat ilahlarə qəkuənoqan bolsanglar Umu silərdin yüz erup, silərgə yəhxilik kəlip kəlgəning ornida silərgə bala kəltürup yəkitidu, — dedi. ■

□ 24:6 «**ular Kizil Dengizə yetip kəlginidə**» — muxu yərdə «ular» ibranıy tilida «silər» eytilidu. ■ 24:6 Mis. 14:1 ■ 24:8 Qəl. 21:21, 33 ■ 24:11 Yə. 3:14; 6:1, 20; 10:8; 11:8

□ 24:12 «**serik hərə**» — ibranıy tilida adətiki həridin tehimu qəng wə qəkkək birhl hərini kərsitixi mumkin. ■ 24:12 Mis. 23:28; Kə. 7:20; Zəb. 44:3 ■ 24:13 Kə. 6:10, 11, 12

□ 24:14 «**dəryaning u tərpidə**» — muxu yərdə «dərya» «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu. ■ 24:20 Yə. 23:15

²¹ Lekin həlk Yəxuaşa jawab berip: — Hərgiz undak bolmaydu! Biz Pərwərdigarning ibaditidə bolimiz, — dedi.

²² Buni anglap Yəxua həlkkə: — Əzünqlarning Pərwərdigarni, Uning ibaditidə boluxni tallioanliqinglarşa əz-əzünqlarşa guwahqi boldunglar, dewidi, ular: — Əzimiz guwah! — dəp jawab berixti.

²³ U: — Undak bolsa əmdi aranglardiki yat ilahlarıni çiqirip taxliwetip, kənglünqlarni Israilning Hudasi Pərwərdigarşa intilidioan qilinglar, dedi.

²⁴ Həlk Yəxuaşa jawab berip: — Biz Pərwərdigar Hundayimizning ibaditidə bolup, uning awazioıla kulak salidioan bolimiz, dedi.

²⁵ Xuning bilən Yəxua u küni həlk bilən əhdə baqlixip, Xəkəmdə ular üqün həküm-bəlgilimilərnə tohtitip bərdi. ■ ²⁶ Andin Yəxua bu həmmə səzlərnə Pərwərdigarning kanun kitabioşa pütüp, yoşan bir taxni elip kelip, uni Pərwərdigarning muqəddəs jayining yenidiki dub dərihining astioşa tikləp koydi. ²⁷ Andin Yəxua həlkkə: — Mana bu tax bolsa bizgə guwah bolup turidu; çünki u Pərwərdigarning bizgə kiləan həmmə səzli rnəni anglap turdi; u Pərwərdigar Hundayinglardin tanmasliqinglar üqün üstünqlarda guwahqi bolup turidu, — dedi.

²⁸ Yəxua xularni dəp həlkni yoloşa selip, hər birini əz miras yerigə yandurdi.

²⁹ Bu ixlardin keyin Nunning oşli, Pərwərdigarning kuli Yəxua bir yüz on yexida wapət boldi. ³⁰ Ular uni elip bərip, Əfraim taqlik rayonida, Gaax teşiqining ximal tərpidiki əz miras ülxi boləan Timnat-Seraş degən jayda dəpnə kildi. ■

³¹ Yəxuaning pütkül həyat künliridə, xundakla Yəxuadin keyin qaləan, Pərwərdigarning Israil üqün kiləan həmmə məjizilik əməllirini obdan bilidioan aksaqallarning pütkül həyat künliridimu Israil Pərwərdigarning ibaditidə bolup turdi.

³² Yüsüpnəng səngəklirini bolsa, Israillar ularni Misirdin elip kəlgənidi. Ular bularni Xəkəmgə elip bərip, Yaşup Xəkəmnəng atisi Həmorning oşulliridin yüz kəsitaş kümüxkə setiwəloşan yərdə dəpnə kildi. Xu yər Yüsüplərnəng miras ülxi bolup kaldi. □ ■

³³ Hərunning oşli Əliazarmu wapət boldi; ular uni oşli Finihəşka miras kiliş berilgən Əfraimning taqlik rayonidiki Gibeah degən jayda dəpnə kildi. □

■ **24:25** Mis. 15:25 ■ **24:30** Yə. 19:50; Hək. 2:9 □ **24:32 «kəsitaş»** — həziroşiqə qimmiti eniqlanmioan birhil kümüx tənggə idi («Yar.» 33:19 wə «Ayup» 42:11). ■ **24:32** Yar. 33:18-20; Yar. 50:25; Mis. 13:19 □ **24:33 «Əfraimning taqlik rayonidiki Gibeah»** — yaki «Əfraimning taqlik rayonidiki dəng».

Batur Ҳакимлар

Israillarning Қанаанилар билән јәнг қилип, земини қисман игилиxi

1 Wə Yəxua wapat bolojandin keyin xundaқ boldiki, Israillar Pərwərdigardin: — Bizdin kim awwal qikiр Қанаанилар билән soқuxsun? — dəp soridi. □ ■

2 Pərwərdigar səz қилир: — Yəhuda qiqsun; mana, Mən zeminni uning kоliоја tapxurdum, — dedi. □

3 U waқitta Yəhuda akisi Ximeonја: — Sən mening билән билə Қанаанилар билən soқuxuxқа, mаngа qək taxlinip miras қilinoқan zeminoја qiqsang, mənmu sаngа qək taxlinip miras қilinoқan zeminoја sən билən билə qikiр *soқuximən*, dewidi, Ximeon uning билən билə qikti. □

4 Yəhuda u yərgə qiqқanda, Pərwərdigar Қанаанилар wə Pərizziylərni ularning kоliоја tapxurdi. Xuning билən ular Bezək degən jayda ularni urup kirip, on ming adimini oltürdi. 5 Ular Bezəktə Adoni-Bezək degən padixah билən uqrixip қелир, uning билən soқuxup Қанаанилар билən Pərizziylərni urup қirdi. □ 6 Adoni-bezək қақti, ular қоолар берip, uni tutuwelip, қollirining қong barmiki билən putlirining қong barmikini kesiwətti. 7 Xuning билən Adoni-Bezək: — Əyni qaојаda қollirining қong barmiki билən putlirining қong barmiki kesiwetilgən yətmix padixah dastihininming tegidiki uwақlarni terip yegənid. Mana əmdi Huda mening қiloқanlirimni özümgə yandurdi, dedi.

Andin ular uni Yerusalemoја elip bard, keyin u xu yərdə əldi. □

8 Yəhudalar Yerusalemoја hujum қilip xəhərnə ixојal қildi; ular u yərdə olturoquқilarni қiliqlap kirip, xəhərgə ot koyuwətti.

9 Andin Yəhudalar quxup, taојliқ rayon, jənubdiki Nəgəw wə Xəfəlah oymаnliқida turuwatқan Қанаанилар билən soқuxti. ■

10 Andin Yəhudalar Həbrondiki Қанааниларја hujum қilip, Xexay, Ahiman wə Talmaylarni urup қirdi (ilgiri Həbron «Kiriya-Arba» dəp atilatti). □ ■ 11 Andin ular u yərdin qikiр, Dəbirdə turuwatқanlarја hujum қildi (ilgiri Dəbir «Kiriya-Səfər» dəp atilatti). ■

12 Kaləb: — Kimki Kiriya-Səfərgə hujum қilip uni als, uningја қizim Aksahni hotunluққа berimən, degənid.

□ 1:1 «Wə Yəxua wapat bolojandin keyin xundaқ boldiki...» — muxu jumlə «Wə» degən səz билən baxlinip, «Batur Ҳакимлар» degən kitabning «Yəxua» degən kitab билən ziq baојlanојanliқini kərsitidu. «Yəxua» 24:33-ayətni kəring. Məzkur kitab «Yəxua» degən kitabning dawamidur.

■ 1:1 Ҳақ. 20:18 □ 1:2 «Yəhuda» — muxu yərdə Yəhuda қəbilisini kərsitidu. □ 1:3 «Ximeon» — muxu yərdə Ximeon қəbilisini kərsitidu. «Sən mening билən билə Қанаанилар билən soқuxuxқа, mаngа qək taxlinip miras қilinoқan zeminoја qiqsang,....» — muxu ayəttiki «sən», «mən», «mаngа», «uning» degənlər қəbilidiki kəp adəmlərni kərsitidu. □ 1:5 «Adoni-Bezək» — bəlkim xu padixahning ismi əməs, bəlkim uning unwanı boluxi mumkin; mənisi «Bezəkning əmiri». □ 1:7 «...Andin ular Adoni-Bezəkni Yerusalemoја elip bard, keyin u xu yərdə əldi» — Yəhuda wə Ximeonlarning Adoni-Bezəkni tirik қalduruxi Musa pəyoғəmbər wə Yəxua pəyoғəmbərninг bu таipilər тоғrisida таpiloқinoја hilap idi (məsilən, «Қан.» 7:16, «Yə.» 10:40, 11:12).

■ 1:9 Yə. 10:36; 11:21; 15:13 □ 1:10 «Xexay, Ahiman wə Talmaylar» — bu uқ adəm gigant idi («Yə.» 15:14). ■ 1:10 Yə. 15:14 ■ 1:11 Yə. 15:15-19.

13 Kaləbning ukisi Kenazning oʻqli Otniyəl uni ixʻolal kildi, Kaləb uningʻora kizi Aksahni hotunlukka bərdi. 14 Wə xundak boldiki, kiz *yatliq bolup* uning kexioʻta barar qaoʻda, erini atisidin bir parqə yər soraxka ʻundidi. Aksah exəktin qūxūxigə Kaləb uningdin: — Sening nemə təliping bar? — dəp soridi. □

15 U jawab berip: — Meni alahidə bir bərikətligəysən; sən munga Nəgəwdin *kaʻojjirak* yər bərgənikənsən, munga birnəqqə bulaknimu bərgəysən, dedi. Xuni dewidi, Kaləb uningʻora ʻstūn bulaklar bilən astin bulaklarni bərdi. □

16 Musaning keynatisining əwladliri boləjan Keniyələr Yəhudaʻora qoxulup «Hormilik Xəhər»din qikip Aradning jənob təripidiki Yəhuda qəligə berip, xu yərdiki hək bilən billə turoʻjanidi. □

17 Yəhuda bolsa akisi Ximeon bilən billə berip, Zəfat xəhiridə turuwatkan Kanaaniylarni urup kirip, xəhərni mutlək wəyran kildi; xuning bilən xəhəning ismi «Hormah» dəp ataləjan. □

18 Andin Yəhudalar Gaza bilən uning ətrapini, Axkelon bilən uning ətrapini, Əkron bilən uning ətrapini igilidi. 19 Pərwərdigar Yəhuda bilən billə boləqə, ular taʻollik yurtni məʻslup kilip aldi; lekin jiləjidikilərnə bolsa, ularning təmür jəng hərəwiliri boləqəqə, ularni zeminidin qoʻqliwetəlmidi. □

20 Ular Musaning buyruʻonidək Həbronni Kaləbkə bərdi. Xuning bilən Kaləb Anakning ʻuq oʻqlini u yərdin qoʻqliwetti. ■

21 Lekin Binyaminlar bolsa Yerusalemda olturuwatkan Yəbusiylarni qoʻqlap qikiriwetəlmidi; xunga ta bəgūngiqə Yəbusiylar Binyaminlar bilən Yerusalemda billə turmakta.

22 Yūsūpning jəməti Bəyt-Əlgə hujum kildi; Pərwərdigar ular bilən billə idi. 23 Yūsūpning jəməti Bəyt-Əlning əhwalini bilip kelixkə qarlioʻquqlarni əwətti (ilgiri xəhəning nami Luz idi). ■ 24 Qarlioʻquqlar xəhərdin bir kixining qikip keliwatkinini baykəp uningʻora: — Xəhərgə kiridioʻjan yolni bizgə kərsitip koysang, sanga xapaət kərsitimiz, — dedi.

25 Xuning bilən xu kixi xəhərgə kiridioʻjan yolni ularʻora kərsitip qoydi. Ular berip xəhərdikilərnə urup kiliqlidi; lekin u adəm bilən ailisidikilərnə

□ **1:14 «Aksah exəktin qūxūxigə Kaləb uningdin ... soridi»** — bu ix səl sirlik tuyulidu. Nemixka otniyəlning əzi bu tələpni koymaydu? Aksah toyoʻra barəjanda uning atisimu uningʻora həmərah bolup barəjan bolsa kerək; xuning bilən Otniyəlningigə barəjanda Aksah əzi aldirap ketip biwasitə atisioʻja xu tələpni kəyoʻjan bolsa kerək. □ **1:15 «sən munga Nəgəwdin kaʻojjirak yər bərgənikənsən»** — ibranij tilidə pəkət «sən munga Nəgəwdin yər bərgənikənsən...» deyilidu. Əməliyəttə Dəbir degən xəhər Nəgəwdə əməs (Nəgəw Yəhudaning jənubij təripidiki qəllük idi); bəki taʻollik rayonda idi. Lekin ətrapida su az boləqəqə, Aksah xu yərnə «Nəgəwdək (dəmək, kaʻojjirak) bir yər» dəp puritidu. □ **1:16 «Hormilik Xəhər»** — Yərihoning baxka bir nami. Yəxua Yəriho xəhərinə harabə kiləjanidi («Yə.» 6:24); xunga «Hormilik Xəhər» muxu yərdə Yərihoning ətraplirini kərsətsə kerək. «**Musaning keynatisining əwladliri boləjan Keniyələr Yəhudaʻora qoxulup ... xu yərdiki hək bilən billə turoʻjanidi**» — bu həwərnə berixning səwəbi Keniyələrnə Yəhuda kəbilisidikilərgə boləjan amraqlikini kərsitixtin ibarət bolsa kerək. □ **1:17 «Hormah»** — buning mənisi «wəyran kilix». □ **1:19 «...jiləjidikilər»** — baxka birhil tərjimisi: «... təwən yurttikilər». ■ **1:20** Qel. 14:24; Yə. 14:13 ■ **1:23** Yar. 28:19

aman қойди. □ 26 U adəm keyin Ҳиттиylarning zeminioḡa berip, xu yərdə bir xəhər bərpа kiliр, namini Luz dəp atidi. Ta бүgүngiqə uning nami xundақ atalmақta.

27 Lekin Manassəhler bolsa Bəyt-Xeanni wə uningoḡa қарaxlik kəntləрни, Таanақni wə uningoḡa қарaxlik kəntləрни ixoḡal қilmidi; ular Dor wə uningoḡa қарaxlik kəntlərdiki həlkni, Ibleam wə uningoḡa қарaxlik kəntlərdiki həlkni, Megiddo wə uningoḡa қарaxlik kəntlərdiki həlkni қoḡliwətmidi, zeminni almidi; Қанааниylar xu zeminda turuwerixkə bəl baḡliḡanidi. □ ■ 28 Israil barḡanseri күqəygəqkə Қанааниylarни өzlirigə һaxarqi қilip beқindurdi, lekin ularни өз yərliridin pütünləy қoḡliwətmidi.

29 Əfraimlarmu Gəzərdə turuwatқan Қанааниylarни қoḡliwətmidi; xuning bilən Қанааниylar Gəzərdə ular bilən billə turiwərdi. □ ■

30 Zəbulun nə Қitronda turuwatқanlarni nə Nahalolda turuwatқanlarni қoḡliwətmidi; xuning bilən Қанааниylar ularning arisida olturақlixip, ularoḡa һaxarqi mədikar boldi. □

31 Axir bolsa nə Akkoda turuwatқanlarni nə Zidonda turuwatқanlarni қoḡliwətmidi, xundақla Ahlab, Akzib, Həlbah, Afək Rəhəoblarda turuwatқanlarnimu қoḡliwətmidi. □ 32 Xuning bilən Axirlar xu zeminda turuwatқanlarning arisida, yəni Қанааниylarning arisida olturақlixip қaldi; ular Қанааниylarни өз yeridin қoḡliwətmidi.

33 Naftalilar nə Bəyt-Xəməxtə turuwatқanlarni nə Bəyt-Anatta turuwatқanlarni қoḡliwətmidi; xuning bilən ular xu zeminda turuwatқanlarning arisida, yəni Қанааниylarning arisida olturақlixip қaldi; Bəyt-Xəməx wə Bəyt-Anattiki həlk ularoḡa һaxarqi mədikar boldi.

34 Amoriylar Danlarni taḡliқ rayonoḡa məjburiy һəydəp қikiriwetip, ularни jiloḡa-tüzlənglikkə qüxüxkə yol қoymidi. 35 Amoriylar Hərəs teḡi, Ayjalon wə Xaalbimda turuwerixkə niyət baḡliḡanidi; lekin Yüsüp jəmətinин қoḡli wə Xaalbimda turuwerixkə niyət baḡliḡanidi; lekin Yüsüp jəmətinин қoḡli kükəygəndə, Қанааниylar ularoḡa һaxarqi mədikar boldi.

36 Amoriylarning qəgrisi bolsa «Serik Exək dawini»din қoram texioḡa ötүp yүkiri təripigə baratti. □

2

Pərwərdigarning Pərixtisining Israiloḡa tənbiḡ berixi

1 Pərwərdigarning Pərixtisi Gilgaldin Bokimoḡa kelip: — Mən siləрни Misirdin қikiriр, ata-bowiliringlaroḡa қəsəm қilip bərgən zeminioḡa elip

□ 1:25 «... xu kixi xəhərgə kiridiḡan yolni ularoḡa kərsitip қoydi» — Yüsüpnин jəmətidikilər xəhəрни allіқaqan қorxiwalḡanidi; bu kixi xəhərgə kiridiḡan məhpiy yolni kərsitip қoḡoḡan ohxaydu. □ 1:27 «**Manassəhler**» — oқurmənlərnин esidə barki, Yüsüp қəbilisi Manassəh қəbilisi wə Əfraim қəbilisi dəp ikkigə bəlünətti. ■ 1:27 Yə. 17:11, 12 □ 1:29 «**Əfraimlarmu...**» — yүkiriqi 27-ayəttiki izahatni kəruḡ. Yüsüp қəbilisi Manassəh қəbilisi wə Əfraim қəbilisi dəp ikkigə bəlünətti. ■ 1:29 Yə. 16:10 □ 1:30 «**Nahalol**» — yaki «Nahalal». □ 1:31 «**Afək**» — yaki «Afik». □ 1:36 «**Serik Exək dawini**» — bəzidə (ibraniy tilioḡa əḡixip) «Akrabbim dawini»dəp atilidu. **қoram texi** — yaki «Sela». «**Amoriylarning qəgrisi ... «Serik Exək dawini»din қoram texioḡa ötүp yүkiri təripigə baratti**» — baxқa birhil tərjimisi: «Amoriylarning qəgrisi bolsa «Serik Exək dawini»diki қoram texidin tartip yүkiri təripigə baratti».

kelip: «Mən silər bilən kıloğan əhdəmnı əbədgiqə bikar kılmaymən; □ ■
 2 Ləkin silər bu zeminning həlki bilən heqkandaq əhdə baqlımanglar, bəlki ularning kurbangahlirini buzup taxlixinglar kerək» — degənidim; ləkin silər Məning awazımğa kulak salmidinglar. Bu silərning nemə kılöjininglar?! ■ 3 Xunga Mən xu qaşda silərgə: «Xundaq kılsanglar ularni silərning aldinglardin koşliwətməymən; ular bikininglarğa yantak bolup sanjilidu, ularning ilahliri silərgə tor-tuzak bolidu» — dəp agahlandırdum, — dedi. □ ■
 4 Pərwərdigarning Pərixtsi barlık Israillarğa bularnı degəndə, ular ün selip yioqlap ketixti. 5 Xuning bilən bu jayning nami «Bokim» dəp koyuldi; ular xu yərdə Pərwərdigarğa atap kurbanlıqlarnı sundi. □

Yəxua pəyoşəmbərning dəwrudin keyin boləjan ixlar

6 Yəxua həlknı tarkitiwetiwi, Israillar hərəkəyisi əzlırigə miras kılınoğan zeminni igiləx üqün kaytip ketixti. ■ 7 Yəxuaning pütkül həyat künlridə, xundaqla Yəxuadin keyin qaloğan, Pərwərdigarning Israil üqün kıloğan həmmə karamət əməllirini obdan bilgən aqsakallarning pütkül həyat künlridimu *Israil* həlki Pərwərdigarning ibaditidə bolup turdi. 8 Əmdi Nunning oqli, Pərwərdigarning kuli Yəxua bir yüz on yexida wapat boldi. 9 Ular uni elip bərip, Əfraim taqlıq rayonida, Gaax teşjining ximal tərpidiki öz miras ülxi boləjan Timnat-Serah degən jayda dəpnə kildi. □ 10 Bu dəwrdikilərnıng həmmisi *əlip* öz ata-bowiliriğa koşulup kətti; ulardin keyin Pərwərdigarnımu tonumaydiəjan, xundaqla uning Israil üqün kıloğan əməllirini bilmigən bir dəwr pəyda boldi.

Israilning gunahni üzüksiz təkrarlıxi

11 Xuningdin tartip Israil Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kılıp Baal-butlarning ibaditigə kirixti. 12 Ular əzlırini Misir zeminidin qikirip elip kəlgən ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarnı taxlap, ətrapidiki tapılərnıng ilahliridin boləjan yat ilahlarğa əgixip, ularğa bax urup, Pərwərdigarning oşəzipini koşojidi. 13 Ular Pərwərdigarnı taxlap, Baal wə Axərahlarıning kulluqığa kirixti. □
 14 Buning bilən Pərwərdigarning oşəzipi Israilğa tutixip, harab kılinsun dəp, u ularni talan-taraj kıləşqılarning kıləşqə taxlap bərdi, yənə ətrapidiki düxmənlirining kıləşqə tapxurup bərdi; xuning bilən ular düxmənlirining aldidə bax kətürəlmidi. ■ 15 Ular kəyərgə barmisun, Pərwərdigarning kılı ularni apət bilən urdi, huddi Pərwərdigarning deginidək, wə Pərwərdigarning ularğa kəşəm kılöjnidək, ular tolimu azablık hələtkə qüxüp kəldi. ■ 16 Andin Pərwərdigar *ularning arisidin*

□ 2:1 «Pərwərdigarning Pərixtsi» — «təbirlər»ni kərüng. ■ 2:1 Yar. 17:7; Mis. 23:20-22; Kan. 29:13, 14 ■ 2:2 Kan. 7:2; 12:3 □ 2:3 «ular bikininglarğa yantak bolup sanjilidu» — yaki «ular silərnı kıltaqlarğa qüxüridu». ■ 2:3 Mis. 23:33; 34:12; Kan. 7:16; Yə. 23:13 □ 2:5 «Bokim» — mənsi «yioşliqılər». «... ular xu yərdə Pərwərdigarğa atap kurbanlıqlarnı sundi» — bu ixka qarışanda, «Pərwərdigarning Pərixtsi» ayan boləjan qaşda, xu yərlərdə kurbanlık kılsa bolatti. Adətə pəşət Huda bəkitkən jaydila kurbanlık sunuxka bolatti («Kan. 12:5-14ni kərüng»). ■ 2:6 Yə. 24:28 □ 2:9 «Timnat-Serah» — yaki «Timnat-Hərəs». □ 2:13 ««Axərahlar» yaki *Axərah butlar*» — bəlkim butpərəsəlikkə beşixlanoğan dərəhlilərdu. Dərəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyuloğan yaki nəkixləngən boluxi mumkin. ■ 2:14 Zəb. 44:12-14; Yəx. 50:1 ■ 2:15 Law. 26; Kan. 28

batur ҳакимlarni turoʻuzdi, ular *Israillarni* talan-taraj qilouqilarning qolidin kutkuzup qikti.

17 Xundaktimu, ular oʻz hʻakimlirioʻa kulak salmidi; aksiqo ular yat ilahlaroʻa eʻgixip buzukluk kilip, ularoʻa bax urup qokundi; ata-bowilirining mangooan yolodin, yoni Pərwərdigarning əmrlirigə itaət kilix yolodin tezla qikip kətti; ular heq itaət kilmidi. 18 Pərwərdigar kaqaniki ular uqun batur hʻakimlarni turoʻuzsa, Pərwərdigar haman xu batur hʻakim bilən billə bolatti, batur hʻakimning hayət kunliridə ularni duxmənlorining qolidin kutkuzup qikatti; qunki ularni harlap əzgənlər tūpəylidin kətürülgən ah-zarlarni angliooan Pərwərdigar ularoʻa iqini aqritatti.

19 Lekin batur hʻakim oʻlup ketixi bilənla, ular arkisioʻa yenip, yat ilahlaroʻa eʻgixip, ularning kullukioʻa kirip, ularoʻa bax uruxup, oʻzlorini ata-bowiliridinmu ziyadə bulooaytti; ular nə xu kilmixliridin tohtimaytti, nə oʻz jahil yolodin heq yanmaytti. ■ 20 Xuning bilən Pərwərdigarning oʻezipi Israiloʻa kattik tutaxti, U: — «Bu həlk Mən ularning ata-bowilirioʻa tapilioʻan əhdəmnı buzup, awazimoʻa kulak salmioʻini uqun, 21 buningdin keyin Mən Yəxua oʻlgəndə bu yurtta qalduroʻan taipilərdin heqbirini ularning aldidin qooqliwətməymən; ■ 22 buningdiki məksət, Mən xular arkilik Israilning ularning ata-bowiliri tutkəndək, Mən Pərwərdigarning yolini tutip mangidioʻan-mangmaydioʻanlikini sinaymən» — dedi.

23 Xuning bilən Pərwərdigar xu taipilərnı qaldurup, ularni nə dərhalda zeminidin məhrum kilip qooqliwətmidi nə Yəxuaning qolioʻimu tapxurup bərmigənidi.□

3

1 Təwəndikilər Pərwərdigar Qanaaniylar bilən bolooan jəngni bexidin otkuzmigən Israilning *əwladlorini* sinax uqun qaldurup koyooan taipilər 2 (U Israillarning əwladlorini, bolupmu jəng-uruxlarni kərüp baqmioʻanlarni pəkət jəngni oʻgünsun dəp qalduroʻanidi): —

3 — ular Filistiyolərnıng bəx əmirliki, barlik Qanaaniylar, Zidonluklar wə Baal-Hərmon teoʻqidin tartip Hamat eoʻzizioʻiqə Liwan taoʻqlikida turuwatqan Hıwiylar idi; □ 4 Ularnı qaldurup koyuxtiki məksiti Israilni sinax, yoni ularning Pərwərdigarning Musaning wasitisi bilən ata-bowilirioʻa buyruooan əmrlirini tutidioʻan-tutmaydioʻanlikini bilix uqun idi. 5 Xuning bilən Israillar Qanaaniylar, yoni Hıtiylar, Amoriylar, Pərizziylər, Hıwiylar wə Yəbusiylar arisida turdi; 6 Israillar ularning kizlirioʻa oʻylinip, oʻz kizlorini ularning oʻoqullirioʻa berip, ularning ilahlorining kullukioʻa kirdi.

■ 2:19 Ҳак. 3:12 ■ 2:21 Ҳə. 23:13 □ 2:23 «Xuning bilən Pərwərdigar xu taipilərnı qaldurup, ularni ... nə Yəxuaning qolioʻimu tapxurup bərmigənidi» — bu ayətlər, yoni 10-23-ayətlər «Batur Ҳакимлар» degən kitabning kışka yəkünidin ibarəttur. □ 3:3 «Hamat eoʻzizioʻiqə...» — yaki «Libo-Hamatkışqə...».

«Batur Həkimlər»ning Dəvri

«Batur həkimlər»ning dəvri

Birinçi «batur həkim» — Otniyal

7 İsraililər Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılıp, öz Hüdasi Pərwərdigarni untup, Baallar wə Axərahların qulluqioğa kirdi.

8 Xuning bilən Pərwərdigarning oʻzəzipi Israiloʻla tutixip, ularni Aram-Naharaimning padixahi Quxan-Rixataimning qoliloʻla tapxurdi. Bu तरीқидə Israilar səkkiz yiloiqə Quxan-Rixataimoʻla beқindi boldi. □

9 Israilar Pərwərdigaroʻla pəryad kətūrgəndə, Pərwərdigar ular ūqūn bir qutkuzoʻquqini turoquzup, u ularni qutkuzdi. U kixi Kaləbning inisi Kenazning oʻqli Otniyəl idi.

10 Pərwərdigarning Rohi uning ūstigə qūxūp, u Israiloʻla Ҳакимlik kildi; u jənggə qikiwidi, Pərwərdigar Aramning padixahi Quxan-Rixataimni uning qoliloʻla tapxurdi; buning bilən u Quxan-Rixataimning ūstidin oʻqalib kəldi. □ 11 Xuningdin keyin zeminda қirik yiloiqə amanlik boldi; Kenazning oʻqli Otniyəl aləmdin oʻtti.

Israilning yənə gunah қilixi wə jazalinixi, «batur Ҳаким Əhud»

12 Andin Israilar yənə Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kildi; ular Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni қiləoʻlaqqa, u Moabning padixahi Əglonni Israil bilən қarixilixixқа kūqləndürdi. 13 U Ammoniyar wə Amaləkiylərnə ezigə tartip, jənggə qikiq Israilni urup қirip, «Ҳormilik Xəhər»ni ixələ kildi. □ 14 Buning bilən Israilar on səkkiz yiloiqə Moabning padixahi Əglonəla beқindi boldi.

15 Xuning bilən Israilar Pərwərdigaroʻla pəryad kətürdi; Pərwərdigar ular ūqūn bir qutkuzoʻquqi, yəni Binyamin қəbilisidin boləjan Gəraning oʻqli Əhudni turoquzdi; u solhay idi. Israil uning қoli bilən Moabning padixahi Əglonəla sowətat əwətti.

16 Əmdə Əhud ezigə bir gəz uzunlukta ikki bislik bir xəmxər yasatқanidi; uni kiyimining iqiğə, ong yotisining ūstigə қisturuwaldi; 17 U xu Ҳaləttə sowətatni Moabning padixahi Əglonning aldioʻla elip kəldi. Əglon tolimu semiz bir adəm idi. 18 Əhud sowətatni təқdim қilip boləjandin keyin, sowətatni kətürp kəlgən kixilərnə kətküzüwətti; 19 andin əzi Gilgalning yenediki tax oymilar bar jaydin yenip, padixahning қexioʻla kelip: — Əy padixah, məndə əzlrigə dəydiəjan bir məhpiyətlіk bar idi, — dewidi, padixah: — Jim tur! — dedi. Xuning bilən ətrapidiki hizmətkarlarning Һəmmisi sirtқа qikiq kətti. □

20 Andin Əhud padixahning aldioʻla kəldi; padixah yaloʻuz salkin balihanida olturatti. Əhud: — Məndə sili ūqūn Hudadin kəlgən bir səz bar, dewidi, padixah orunduktin қorup oʻrə turdi. 21 Xuning bilən Əhud sol қolini uzitip ong yotisidin xəmxərnə suoqurup elip, uning қorsikiəla tikti. 22 Xundak қilip xəmxərnəning dəstisimu tiəqi bilən қoxulup kirip kətti, semiz eti xəmxərnəni қisiwaləoʻlaqqa, Əhud xəmxərnəni қorsқidın tartip қikiriwəlmidi; ūqəy-pəki arқidin қikti. □

23 Andin Əhud dalanoʻla qikiq, balihanining ixiklirini iqidin etip қuluplap қoydi. 24 U qikiq kətkəndə, padixahning hizmətқiliri kelip қarisa,

□ 3:8 «**Hamat eoʻzizoiqə...**» — «Aram-Naharaim» yaki «Mesopotamiya», yəni «Ikki dəryaning otturisidiki rayon». □ 3:10 «**Aram**» — «Suriyə»ning қədimki nomi. □ 3:13 «**Ҳormilik Xəhər**» — Yerihoning baxқа bir nomi. □ 3:19 «**Gilgalning yenediki tax oymilar bar jay...**» —

yaki «Gilgalning yenediki tax oymilar bar jay oyma butlar...» yaki «Gilgalning yenediki taxliқlar...». «**Jim tur!**» — bu buyruқ muхu yərdə «Bu məhpiy Һəwərnə hizmətkarlırim aldidə demə, mən haliy boluxum kerək» degən mənəidə bolsə kerək. Xunga hizmətkarliri qekinidu. □ 3:22 «**...**

ūqəy-pəki arқidin қikti» — ayətnəng bu ahirқи қismining baxқа ikki-ūq tərјimiliri bar: «u (xəmxər) arқidin қikti», «u (xəmxər) ikki puti otturisidin қikti», «u (Əhud) (balihaning) kəynidin қikti».

balihanining ixikliri kuluplaklik idi. Ular: — Padixah salkin oyda qong taratkə olturoqan bolsa kerək, dəp oylidi. □

²⁵ Ular uzun saklap kirmisək sət bolarmu dəp oylaxti; u yanila balihanining ixiklirini aqmoqandın keyin, aqquqni elip ixiklarni eqiwidi, mana, hojisining yərdə əlük yatqinini kərđi. ²⁶ Əmđi ular ikkilinip qarap turoqan waqtida, Əhud keqip qıkkanidi; u tax oymilar bar jaydın etüp, Seirahka keqip kəlgənidi. ²⁷ Xu yərgə yətkəndə, u Əfraim taqlıq rayonida kanay qeliwidi, Israillar uning bilən birgə taqlıq rayondın qıxti, u aldida yol baxlap mangđi. ²⁸ U ularoqa: — Manga əgixip yürünglar, qünki Pərwərdigar dıxmininglar Moabiylarni kolunglaroqa tapxurđi, — dewidi, ular uningoqa əgixip qıxüp, İordan dəryasining keqiklirini tosüp, heqkimni etküzmđi. ²⁹ U waqtta ular Moabiylardın on mingqə əskərnı oltürđi; bularning həmmisi təmbəl palwanlar idi; ulardın heqbir adəm keqip kutulalmđi. □

³⁰ Xu küni Moab Israilning kolida besikturulđi. Zemin səksən yiloiqə aman-tinqliqta turđi.

Xamgar

³¹ Əhuddin keyin Anatning ooqli Xamgar hakim boldi; u altə yüz Filistiyelikni birakla kala sanjiouq bilən oltürđi; umu Israilni kutkuzđi. □

4

Dəborah wə Barak

¹ Əmđi Əhud wapat boləqandın keyin Israillar Pərwərdigarning nəziridə yənə rəzil boləqanni kiləyli turđi. ² Xuning bilən Pərwərdigar ularni Kanaaniylarning padixahi Yabinning kolioqa taxlap bərđi. Yabin Həzor xəhiridə səltənət kilatti; uning koxun sərdarining ismi Sisera bolup, u Həroxət-Goyim degən xəhərdə turatti. □ ³ Israillar Pərwərdigaroqa naləpəryad kəturđi, qünki Yabinning tokkuz yüz təmür jəng hərwisı bolup, Israillaroqa yigirmə yildin buyan tolimu zulum kilip kəlgənidi.

⁴ U waqtta Lapidotning hotuni Dəborah degən ayal pəyoqəmbər Israiloqa hakim idi. ⁵ U Əfraim taqlıqidiki Ramah bilən Bəyt-Əlning otturidiki «Dəborahning horma dərihi»ning tüwidə olturatti; barlik Israillar dəwaliri toqrisida həküm sorioqli uning kexioqa kelatti.

⁶ U adəm əwətip Naftali yurtidiki Kədəxtin Abinoamning ooqli Barakni qakirtip kelip, uningəqa: — Mana, Israilning Hudasi Pərwərdigar *mundak*

□ **3:24 «qong taratkə olturoqan bolsa kerək»** — ibranıy tilida: «putlirini yapkan bolsa kerək» degən səzlər bilən ipadilinidu. □ **3:29 «...ular Moabiylardın on mingqə əskərnı oltürđi...»** — bu on mingqə əskər bəlkim Moabning Israilarni kullukta qıng tutup turux üqün Israil zeminini idarə kilixka qalduroqan koxuni bolsa kerək. Əhudning İordan dəryasining keqiklirini tosuxi ularning Moab zeminioqa keqix yolini tosuxtin ibarət idi. «... **təmbəl palwanlar...**» — yaki «... semiz palwanlar...».

□ **3:31 «Əhuddin keyin Anatning ooqli Xamgar hakim boldi... umu Israilni kutkuzđi»** — Xamgarning Filistiyələr bilən jəng kiləonlikni uning Israilning məşriq bəripidə, dengiz boyidiki tüzlənglikte hakim ikənlikini kersitixi mumkin. 4:1gə qarioqanda, «Dəborah wə Barak» Xamgar bilən zamandax bolsa kerək; ləkin ular zeminning ximal wə xərək bəripidə hakimlik kilatti. □ **4:2 «Kanaaniylarning padixahi Yabin...»** — «Yabin» Həzor padixahning ismi əməs, bəlkı uning unwani boluxi mumkin. «... **Yabinning kolioqa taxlap bərđi»** — ibranıy tilida «Yabinning kolioqa setip bərđi». «**Həroxət-Goyim degən xəhər...**» — yaki «Taipilərnıng ormanlik xəhiri».

■ **4:2** 1Sam. 12:9

əmr қилоан əməsmu?! U: — Sən берip Naftalilar қəbilisi һәм Zəbulun қəbilisidin on ming adəmnı əzüng билən билə elip Tabor teoјioa қикқin;

□ ■⁷ xuning билən Mən Yabinning қoxun sərdari Siserani jəng һarwiliri wə қoxunliri билən қoxup Kixon əқinining boyioa, sening кəxingoја baroјusi niyətkə selip, uni қolungoја tapxurimən degən, — dedi.■

⁸ Barak uningoја: — Əgər sən mən билən билə barsang, mənmu barimən. Sən mən билən barmisang, mənmu barmaymən! — dedi.

⁹ Dəborah jawabən: — Maқul, mən sən билən barsam baray; һalbuki, səpiring sanga һeқ xan-xərəp кəltürməydu; qünki Pərwərdigar Siserani bir ayal kixining қolioја tapxuridu, — dedi. Xuning билən Dəborah қopup Barak билən билə Kədəxkə mangdi.□

¹⁰ Barak Zəbulunlar wə Naftalilarnı Kədəxkə қakirtti; xuning билən on ming adəm uningoја əgəxti; Dəborahmu uning билən қikti ¹¹ (xu qaoја keniyələrdin boloјan Һəbər əzini Musaning keynatisi Һəbabning nəslidin boloјan keniyələrdin ayrip қikip, Kədəxning yenidiki Zaanaimning dub dəriһining yenida qedir tikkənidi).■

Tabor teoјining mənzirisi (Yizra'el түzlənglikidin қaraydioјan)

¹² Əmdi Siserəoја: — Abinoamning ooli Barak Tabor teoјioa қikiptu, degən һəwər yətküzüldi. ¹³ Xuni anglap Sisera barlik jəng һarwilirini, yəni toққuz yüz төmür jəng һarwisini wə barlik əskərlirini yioјip, Һaroxət-Goyimdin қikip, Kixon əқinining yenida toplidi.

□ **4:6 «... Pərwərdigar mundaқ əmr қилоан əməsmu?!»** — yaki «... Pərwərdigar sanga əmr қилоан əməsmu?». ■ **4:6** Ibr. 11:32 ■ **4:7** Zəb. 83:9-10 □ **4:9 «... Pərwərdigar Siserani bir ayal kixining қolioја tapxuridu»** — ibranıy tilida «Pərwərdigar Siserani bir ayal kixining қolioја setip beridu». ■ **4:11** Qəl. 10:29

¹⁴ Dəborah Baraqqa: — Kəpkin; bəgün Pərwərdigar Siserani sening kəlungə tapxuridiəqan kəndür. Mana, Pərwərdigar aldingda yol baxliəyli qikti əməsmu?! — dedi. Xuni dewidi, Baraq wə on ming adəm uningə əgixip Tabor teəjədin qūxti. ¹⁵ Pərwərdigar Siserani, uning həmmə jəng hərwiliri wə barlik kəxunini kəxup Baraqning kiliqi aldida tiripirən kildi; Sisera əzi jəng hərwisidin qūxup, piyədə kəqip kətti.■

¹⁶ Baraq jəng hərwilirini wə kəxunni Həroxət-Goyiməiqə kəqəlap bardı; Siseraning barlik kəxunni kiliq astida yikildi, birimu kəlmidi. ¹⁷ Ləkin Sisera piyədə kəqip, Keniyələrdin boləqan Həbərning ayali Yaəlning qədriəqə bardı; qūnki Həzorning padixahı Yabın bilən Keniyələrdin boləqan Həbərning jəməti otturisida dəstluk əlakisi bar idi.

¹⁸ Yaəl Siserani kərxı elixkə qikip uningə: — Əy həjam, kirginə! Kərkma, meningkigə kirgin, dedi.

Xuning bilən Sisera uning qədriəqə kirdi, u uning üstigə yotqan yepip kəydi.

¹⁹ U uningə: — Mən ussap kəttim, mənə bir otlam su bərginə, dewidi, ayal bərip sūt tulumini eqip, uningə iqküzup, andin yənə uni yepip kəydi.■

²⁰ Andin Sisera uningə: — Sən qədriəqə ixikidə saqlap turəqin. Birkim kəlip səndin: — Bu yərdə birərsi barmu, dəp sorisa, yəq dəp jawab bərgin, — dedi.

²¹ Əmdi Həbərning ayali Yaəl kəpup, bir qədriəqə kəzukini elip, kəlida bolkəni tutkəniqə xəpə qikərməy uning kəxiəqə bardı; u hərıp kətkəqkə, kəttik uhlap kətkənidi. Yaəl uning qəkisigə kəzukni xundak kəktiki, kəzuk qəkisidin ətup yərgə kirip kətti. Buning bilən u əldi.

²² Xu qəşdə, Baraq Siserani kəqəlap kəldi, Yaəl aldiəqə qikip uningə: — Kəlgin, sən izdəp kəlgən adəmmi sənə kərsitəy, — dedi. U uning qədriəqə kirip kəriwidi, mana Sisera əlük yatəti, kəzuk təhiqə qəkisigə kəqiklik turəti.

²³ Xundak kəlip, Huda xu kəni Kənaan padixahı Yabinni Israillarning əldida təwən kildi. ²⁴ Xu wəqəttin tartip Israillar bəqənsəri kəqiyip, Kənaan padixahı Yabindən üstünlükni igilidi; ahirda ular Kənaan padixahı Yabinni yəqətti.

5

Nusrət nəzmisi

1 Xu kəni Dəborah wə Abinoamning oşli Baraq mundak nəzmə oqıdi: —

² Israilda yetəkqilər yol baxliəqini üqün,
Həlk ihtiyarən əzlrini pida kəliqini üqün,
Pərwərdigarə təxəkkür-mədhıyə oqunglar!

³ Əy padixahlar, anglanglar,
Əy əmirilər, kəlak səlinglar!

Mən, mən Pərwərdigarə atəp nəzmə oquymən,
Mən Israillning Hudasi Pərwərdigarə küy eytimən.

⁴ İ Pərwərdigar, sən Seirdin qikqəningdə,
Edomning yayliqədin qikip yürux kəliqəningdə,
Yəp titrəp, asmanlardin sular tamqədi,
Xundak, bulutlar yəməqurlirini yəqətdurdi;■

5 Таолар Пәрвəрдигарнинг алдидə тəwrəнди,
 Əнə Синай тəoјиму тəwrинип кətti,
 Исраилнинг Hudasi Пərвəрдигарнинг алдидə. □ ■
 6 Anatning оoли Xamгарнинг кўнлридə,
 Həm Yaəlning кўнлридə,
 Qong yollar taxlinip кəlip,
 Yoluқilar əgri-toқay qioјir yollar bilən mangatti;

7 Israilda əzimətlər yoқap кətti,
 Taki mənki Dəborah kəzoјilip,
 Israilda bir ana sūpitidə pəyda boləjiniməoiqə. □

8 *Israillar* yengi ilahlarni tallidi;
 Urux dərwasiliriəya yetip kəldi.
 Kiriқ mingqə Israillikning arisida,
 Ya bir қalkan ya bir nəyzə tepilisiqu?! □

9 Kəlbim Israilning əmiriliriə qayildur,
 Ular həlk arisida əzlrini ihtiyarən pida kildi;
 Pərвərdigarəya təxəkkür-mədhiyə okunglar!

10 I aқ exəklərgə mingənlər,
 I nəpis zilqilərninɡ üstidə olturoқanlar,
 I yolda yürgənlər, kəngül bəlunglar! □

11 Su əkilidioқan jaylarda olja bəluxüwatқanlarning juxқun awazilirini anglanglar!

Ular xu yərlərdə Pərвərdigarning həkkaniy əməllirini mədhiyiləp,
 Uning Israildiki əzimətlirining həkkaniy əməllirini təriplixidu.
 Xu waқitta Pərвərdigarning həlki қuxüp dərwasilarəya yetip кəlip: —□

12 «I Dəborah, oyoқan, oyoқan!
 Oyoқan, oyoқan, oқəzəl eytkin!

Ornungdin tur, i Baraқ,
 Əsirliringni yalap mang, i Abinoamning оoли!» — deyxidu. □

13 Mana həlkning az bir қaldisi aliyjanabləroқa əgixix üqün qüxti,
 Pərвərdigarning həlki yeniməya palwan kəbi қuxüp kəldi. □

□ 5:5 «... Əнə Синай тəoјиму тəwrинип кətti, Исраилнинг Hudasi Пərвərdigarning алдидə»

— yaki «yəni Sinay təoјida ayan boləjan Hudaning алдидə, — Israilning Hudasi Пərвərdigarning алдидə». ■ 5:5 Mis. 19:18; Zəb. 68:15, 16, 17; 97:5 □ 5:7 «Israilda əzimətlər yoқap кətti» — yaki «Israilda kənt-қixlaklar yoқap кətti».

□ 5:8 «Urux dərwasiliriəya yetip кəldi» — demək, Israil tirik Hudani taxlap butlarni talliwəloјini üqün Hudaning xu jazasi ularning bexioяa qüxti. □ 5:10 «nəpis zilqilərninɡ üstidə olturoқanlar» — yaki «toқumlarning üstidə olturoқanlar». «I aқ exəklərgə mingənlər, i nəpis zilqilərninɡ üstidə olturoқanlar, i yolda yürgənlər...» — bu ayəttə puritiloқan mənə bəlkim «I, Israilda həzir rahət kўnlərnə kərgüqiləp, silər üqün əz hayatini təwəkkül қiloқanlarnə əslənglar!» degəndək boluxi mumkin.

□ 5:11 «Su əkilidioқan jaylarda olja bəluxüwatқanlar...» — demək, nusrət қazanəlanliқtin hətta su əkəlgili қiққанlarmu oljidin əzara bəluxidu. Baxқа birhil tərjimisi: — «Okyaқilarning oқəwoјasidin қutuloқanlar su alidioқan jaylarda turup, Pərвərdigarning həkkaniy əməllirini mədhiyiləp, uning Israildiki əzimətlirining həkkaniy əməllirini təriplixidu. Xu waқitta...».

□ 5:12 «I Dəborah, oyoқan, oyoқan! ... ornungdin tur, i Baraқ!...» — 12-ayəttiki nəzə həlk кəqir қiқiwəloқan təoјliқtin aman-esən qüxüp, əz xəhirining dərwasiliriəya kəlgəndə huxəllikјidin Dəborah wə Baraққа eytkən səyünüx səzlrə bolsa kerək. □ 5:13 «Mana həlkning az bir қaldisi aliyjanabləroқa əgixix üqün qüxti» — demək, Hudaəya sadіқ boləjan «həlk қaldisi» az bolsimu, Baraқ wə baxқа jasəratlik əzimətlərgə əgəxkən. Baxқа birhil tərjimisi: «Həlkning az bir қaldisi kügüklərninɡ üstidin oқalib kəldi». «Pərвərdigarning həlki yeniməya palwan kəbi қuxüp кəldi» — baxқа birhil tərjimisi: «Pərвərdigarning həlki zalimlarəya қarxi қiқixқа mening yeniməya qüxti». Bu ayətnin yənə birnəqqə hil tərjimiliri uқrixi mumkin.

14 Mana, Əfraimlardin Amaləktə yiltiz tartip қалоқанлар кәлди;
 Mana, Binyaminlarmu қовмлiringоға қохулуп әғixip кәлди;
 Makirdin әmirләр қүхүр кәлди,
 Zәbulundin сәрдәрлик Һасисни тутқанлар yetip кәлди. □

15 Issakarning әmirлири Dәborahоға қохулди;
 Barak nemә қилоқан bolsa Issakarmu xundaq қилир,
 Uning кәynidin jilоjоға tap basturup etilip қүxti!
 Rubәнning ailә-jәмәtliridikilәrning arisida xunqә uluq niyәtlәr
 қәlblirigә pүkүlgәnidi! □

16 Sән nemixқа қотанларning iqidә turup,
 Қоylarоға қелинқан nәyning awazini anglaxni halap қalding?
 Rubәнning ailә-jәмәtliridikilәrning arisida xunqә uluq niyәtlәr
 қәlblirigә pүkүlgәnidi!

17 Gileadlar bolsa Iordan dәryasining u tәripidә turup қaldi;
 Danlarmu nemixқа kemilәrning yenida tohtap қaldi?
 Axirlar bolsa dengiz boyida jim olturuwaldi,
 Dengiz қoltuқlirida turup қaldi.

18 Zәbulunlar janlirini өlümgә tәwәkkül kildi;
 Naftalilarmu jәng mәydanidiki yuқiri jaylarda һәм xundaq kildi!

19 Padixahlar һәmmisi kelip, sоқuxti,
 Қanaaniylarning padixahlirimu uruxқа қiқti;
 Taanaқта, Megiddoning su boylirida uruxti.
 Lekin bir'azmu күmүx olja alalmidi!

20 Asmanlarda yultuzlarmu jәng kildi,
 Orbitiliridin Siseraоға қarxi jәnggә atlandi.

21 Kixon dәryasining еқini dүxmәnni еқitip кәtti;
 Xu қәdimiy dәrya, u Kixon dәryasidur!
 Әy mening jenim, pütүн күqүng bilән aloја baskin! □

22 Ularning atlirining tuwaқliri takirang-takirang қilmaqta,
 Tolparliri қapmaqta, қapmaqta.

23 Mәrozоға lәнәt оқunglar, dәydu Pәrwәrdigarning Pәrixтisi,
 U yәrdә olturoқuқilarоға lәнәt оқunglar,
 Қattiq lәнәt оқunglar;

Qunki ular Pәrwәrdigarоға yardәmgә кәlmidi,
 Zalimlarоға қarxi Pәrwәrdigarоға yardәmgә кәlmidi. □

24 Ayallar iqidә кәniylik Һәbәrning аyalı Yaәl bәht-bәrikәtlәnsun,
 Qedirda turoқан ayallar iqidә u bәht-bәrikәt tapsun!

25 Sisera su soriwidi, u uningоға süt bәrdi,
 Esilzadilәrgә layiq bir қақida қaymaq tutti;

□ 5:14 «**Mana, Əfraimlardin Amaləktə yiltiz tartip қалоқанлар кәлди**» — Əfraim қәbilisi әslidә Amalәklәrning zeminiни igilligән wә ularni һәydiwәtkәnidi. «**Makirdin...**» — «Makir» muxu yәrdә Manassәһ қәbilisigә wәkillik қilidu. □ 5:15 «**Rubәнning ailә-jәмәtliridikilәrning arisida**» — yaki «Rubәнning еқinlirining boyida». «**Rubәнning ailә-jәмәtliridikilәrning arisida xunqә uluq niyәtlәr қәlblirigә pүkүlgәnidi!**» — bu nahayiti һәjwiy, kinayilik gәp. Rubәнlәrdә xunqә yüksәk niyәt bolоқini bilән һeqnemә қilmidi (16-ayәtni kәring). □ 5:21 «**Kixon dәryasining еқini ularni еқitip кәtti**» — muxu sәzlar yuқiriқi «asmanlardiki yultuzlar jәng kildi» degән sәzlәrni yorutidu. Yazda Kixon dәryasi еқinida su yoқ deyarlik bolidu; қixta күqүk ақidu. Xunga, xu hulasisә kelimizki, һawa rayi өзgirip, көр yamoқur yaoққаққа, Kixon dәryasi texip, Siseraning jәng һarwilirini еқitip кәtti yaki ularni patқаққа paturup қoydi (4-ayәttә xu қattiq yamoқur tilоға elinidu). □ 5:23 «**Zalimlarоға қarxi Pәrwәrdigarоға yardәmgә кәlmidi**» — yaki «Baturlirini elip, Pәrwәrdigarоға yardәmgә кәlmidi».

26 U sol қolini қedir қозуқиоа,
Ong қolini тёмурқining болқисиоа узatti;
Siserani urup,
Bax сөнгүкини қеқип,
Qekisidin yanjip өtküzüwätti.□

27 Sisera uning ikki putining arilikioа қиysaydi,
U yikildi, u *өлүктәк* yatti,
U uning ikki putining arilikioа қиysaydi, u yikildi,
Қиysayоan yәrdә u yikilip, jan bәrdi.

28 Siseraning anisi pәnjiridin sirtқа sәp saldi,
U pәnjirining rujikidin towlap: —
«Uning jәng Һarwisi nemixқа xunqә uzаққiqә kәlmәydu?
Jәng Һarwilirining atlirining tuyaq sadasi nemixқа xunqә Һayal bolidu?
— dedi.

29 Uning dedәkliri arisida danalar jawab beridu,
Xundақla, u dәрwәkә өз-өzigә jawab beridu: —

30 «Ular oljilirini yioәip bөлүxüwatқан bolmisun yәнә?!
Һәрbir әrkәkkә *ayaaә asti қilixқа* bir-ikkidin қiz tәgкәndu,
Siseraоа rәngdar қiyimlәр,
Gül kәxtilәngән rәngdar қiyimlәrdin olja tәgкәndu,
Bulangқining boynioа aldi-kәyni kәxtilәngән rәngdar қiyimlәр tәgкән
bolsа kerәk!□

31 I Pәrwәrdigar, Sening barliқ düxmәnliring әnә xundақ yоқutuloјay!
Lekin Seni sөygәnlәр қuyaxning әrlәwatқandiki қudritidәk күqlük
bolојay!».
Xuning bilән zemin қirik yilоiqә tinq-amanliқ tapti.

6

Israilning gunah қilixi, jazalinixi; Hudaning Gideonni Һakimliққа қaqirixi

1 Israillar Pәrwәrdigarning nәziridә rәzil bolоanni қildi; xuning bilән Pәrwәrdigar ularni yәttә yilоiqә Midiyaniylarning қolioа tapxurup bәrdi. 2 U waқitta Midiyaniylar Israilning üstidin оqalib kelip, Israil Midiyaniylarning sәwәbidin әzliri üqün taqlardın, әngkürләrdin wә қoram taxlardin panah jaylarni yasidi.□

3 Һәр қетim Israillar uruқ terioanda xundақ bolattiki, Midiyaniylar, Amalәkiylәр wә mәxriktikilәr kelip ularоа Һujum қilatti. 4 Ularоа Һujum қilixқа bargahlarni tikip, zemindiki Һosulni wәyran қilip, Gazaоiqә Israilоа Һeqқandақ axliқ қaldurmay, ularning қoy, kala, exәklirinimu elip ketәtti. 5 Qünki ular qeqәtkilәrdәk kәp bolup, өз mal-qarwiliri wә qedirilirini elip kelәtti; ularning adәmliri wә tәgiliri san-sanaksiz bolup, zeminni wәyran қilix üqün tajawuz қilatti. 6 Xuning bilән Israil

□ 5:26 « *Yaaә* sol қolini qedir қозуқиоа, ... qekisidin yanjip өtküzüwätti» — bu ayәtlәrgә қariоanda Yaaә Siseraning bexiоа қаққан қозуқni болқа bilән üq қetim urоqan. □ 5:30

«*Bulangқining boynioа aldi-kәyni kәxtilәngән rәngdar қiyimlәр tәgкән bolsа kerәk!*»

— yaki «Mening boynumoа ikki aldi-kәyni kәxtilәngән қiyimlәр olja қilip tәgкән bolsа kerәk!».

□ 6:2 «*қoram taxlardin panah jaylarni yasidi*» — yaki «қoroanlardin panah jaylarni yasidi».

Ibraniy tilida «istihkamliқ jaylardin panah jaylarni yasidi».

Midiyaniylarning aldidida tolimu har ҳаләtkә qüxüp qaldı; andin Israillar Pärwärdigarğa nalә-päryad kәtürdi.

⁷ Midiyaniylarning дәstidın Israil Pärwärdigarğa päryad kәtürginidә xundak boldiki, ⁸ Pärwärdigar Israilğa bir päyolәmbәrni әwәtti. U kelip ularğa: — Israilning Hudasi Pärwärdigar mundak дәydu: «Mән silәrni Misirdin qikirip, «kulluk makani»din elip qikkanidim; ⁹ silәrni misirliklarning kolidin, xundakla silәrgә barlik zulum kiluqularning kolidin kutkuzup, ularni aldinglardin koqliwetip, ularning zeminini silәrgә bәrdim ¹⁰ wә silәrgә: «Mana, Mән Pärwärdigar silәrning Hudayinglardurmән; silәr Amoriylarning zeminida turöjninglar bilән ularning ilahliridin korkmanglar» degәnidim. Lekin silә Mening awazimoğa kulak salmidinglar», — dedi.■

¹¹ Andin Pärwärdigarning Pәrixtsisi kelip Ofrah degән jayda Abiezәr jәmәtidiki Yoaxka tәwә bolōan dub dәrihining tüwidә olturdi. U wakitta Yoaxning oqli Gideon Midiyaniylarning *bulangqilikidin* saklinix üqün xarab kәlqiki iqidә buoqday tepiwatatti.□

¹² Pärwärdigarning Pәrixtsisi uningğa kәrүнүp: — Әy jasarәtlik palwan, Pärwärdigar sән bilән billidur! — dedi.

¹³ Gideon uningğa jawab берip: — I hojam, әgәр Pärwärdigar biz bilән billә bolōan bolsa, bu kәrgülүklәr nemixka üstimizgә kәldi? Atabowilirimiz bizgә sözlәp bәrgән uning barlik möjiziliri kәni? Bular toqrisida ata-bowilirimiz: «Mana, Pärwärdigar bizni Misirdin qikirip kәlmigәnmidi?» — dedi. Lekin бүgünki күндә Pärwärdigar bizni taxlap, Midiyaning koloğa tapxurup bәrdi! — dedi.

¹⁴ Pärwärdigar uningğa karap: — Sән muxu küqunggә tayinip, берip Israilni Midiyaning kolidin kutkuzoјin! Mana, Mән seni әwәtkән әmәsmu? — dedi.■

¹⁵ Gideon Uningğa: — I Rәb, mән Israilni kәndak kutkuzalaymән? Mening ailәm bolsa Manassәh kәbilisi iqidә әng namriti, өзüm atamning jәmәtidә әng kiqikidurmән, — dedi.

¹⁶ Pärwärdigar uningğa: — Mән jәzmән sән bilән billә bolimән; xunga sән Midiyanlarni bir adәmni urōandәk urup kirisән, — dedi.

¹⁷ Gideon Uningğa iltija kilip: — Mән nәziringdә iltipat tapkan bolsam, mән bilән sözlәkküqining hәkikәtән Sән Özüng ikәnlikigә bir alamәt kәrsәtkәysән; ¹⁸ әtünimән, mән yenip kelip өз hәdiyә-kurbanlikimni aldingğa koyoquq bu yәrdin kәtmigәysән, — dedi.

U jawab берip: — Sән yenip kәlgüqә күtimән, dedi.

¹⁹ Gideon берip öygә kirip bir oqlakni täyyarlap, bir әfah esil undin petir nan pixurup, gәxni sәwәtkә selip, xorπισini koroğa usup bularni uning kexioğa elip kelip, uningğa sundi (U tehiqә dub dәrihining tüwidә olturatti).□ ²⁰ Andin Hudaning Pәrixtsisi uningğa: — Bu gәx bilән petir nanlarni elip берip, muxu yәrdiki *koram* taxning üstigә koyup, xorпинi tәkkin, — dewidi, u xundak kildi. ²¹ Pärwärdigarning Pәrixtsisi kolidiki hasini uzitip uqini gәx bilән petir nanlarğa tәkküziwidi, *koram* taxtin ot qikip, gәx bilән petir nanlarni yәp kәtti. Xu haman Pärwärdigarning Pәrixtsisimu uning kәzidin oqayib boldi.

■ **6:10** 2Pad. 17:35, 38 □ **6:11** «... xarab kәlqiki iqidә buoqday tepiwatatti» — xarab kәqlikidә buoqday tepix tolimu kölaysiz, әlwәttә; bu Gideonning Midiyaniylardin kәrkkanlikini kәrsitidu. ■ **6:14** 1Sam. 12:11; Ibr. 11:32 □ **6:19** «bir әfah» — 22 litr. Axliq az bolōan күnlәrdә namrat bir ailә üqün bu nahayiti qong bir hәdiyә-kurbanlik bolatti.

22 Xuning bilən Gideon uning Pərwərdigarning Pərixtsisi ikənlikini bilip: — Apla, i Rəb Pərwərdigar! Qataq boldi, qünki mən Pərwərdigarning Pərixtsisi bilən yüz muyüz kərüxüp qaldim...! — dedi.

23 Lekin Pərwərdigar uningöya: — Hatirjəm bolöjin! Qorkmiojin, elməysən, — dedi.□

24 Xuning bilən Gideon Pərwərdigaröya atap u yərdə bir qurbangah yasap, uning ismini «Yahwəh-xalom» dəp atidi. Bu qurbangah ta bögüngiqə Abiezər jəmätining Ofrah degən jayida bar.□

25 U keqisi Pərwərdigar uningöya: — Sən atangning qong buqisi wə yəttə yaxliq ikkinqi buqisini elip atangöya təwə bolöjan Baal qurbangahini örüp, uning yenediki Axərah butini kesiwətkin. □ 26 Andin muxu qoröjanning üstigə Pərwərdigar Hudayingöya atalojan, bəlgiləngən rəsim boyiqə bir qurbangah yasap, ikkinqi bir buqini elip, özüng kesiwətkən Axərahning parqilirini otun kilip qalap, uni köydürmə qurbanliq kilöjin, — dedi.□

27 Xuning bilən Gideon öz hizmətqiliridin on adəmnı elip berip, Pərwərdigarning özigə eytkinidək kildi; lekin u atisining öyidikilərdin wə xəhər adəmliridin qorqkini üqün, u bu ixni kündüzi kılmay, keqisi kildi. 28 Ətisi səhərdə xəhər həlki qorup karisa, mana, Baal qurbangahı örüwətilgən, uning yenediki Axərah buti kesiwətilgənidi wə yengi yasalojan qurbangahning üstidə ikkinqi buqa qurbanliq kilinöjanidi.

29 Buni kərüp ular bir-birigə: — Bu ixni kim kilöjandı? — deyixti. Ular sürüxtüriwidi, buni Yoaxning oqli Gideonning kilöjanliki məlum boldi.

30 Xuning üqün xəhərning adəmliri Yoaxka: — Oqlungni qikirip bərgin! U Baal qurbangahini örüp, uning yenediki Axərahni kesiwətkini üqün öltürölsun! — dedi.

31 Birəq Yoax özigə qarxilixixka turöjan köpqilikke jawab berip: — Silər Baal üqün dəwalaxmaqimusalər? Silər uni kutquzmaqqumu? Kimki uning toqrisida dəwalaxsa ətigə qalmay ölümgə məhkum kilinsun! Əgər Baal dərwəqə bir huda bolsa, undaqta uning qurbangahini birsi örüwətkini üqün, u xu adəm bilən əzi dəwalaxsun! — dedi.□

32 Bu səwəbtin atisi Gideonni «Yərubbaal» dəp atidi, qünki atisi: «U Baalning qurbangahini örüwətkini üqün, Baal əzi uning bilən dəwalaxsun!»

□ 6:23 «Hatirjəm bolöjin» — ibranıy tilida «Xalom ələykum!» (Salamuələykum). Ibranıy tilida mənisi adətə «sanga aman-salamətlik bolöjay!».

□ 6:24 «Yahwəh-xalom» — buning mənisi: «Pərwərdigar hatirjəmliktur». □ 6:25 «Sən atangning yax buqisini, yəni uning yəttə yaxliq ikkinqi buqisini elip...» — baxqa birhil tərjimisi: «Sən atangning yax buqisini, yəni uning yəttə yaxliq ikkinqi buqisini elip...». «Baal qurbangahini örüp...» — Baaloja atalojan qurbangah bəq qong bolsa kerək. İkki buqa bəlkim qurbangahni tartip örux üqün kerək boluxi mumkin. «...uning yenediki Axərah butini kesiwətkin» — «Axərah»lar toqrluluk 2:13 wə izahətini kərüng.

□ 6:26 «...muxu qoröjanning üstigə...» — yaki «...qoram texining üstigə...» «bəlgiləngən rəsim boyiqə» — «Kən.» 25:6-7ni kərüng. «özüng kesiwətkən Axərahning parqilirini otun kilip qalap, uni köydürmə qurbanliq kilöjin» — 2:5 wə izahətini kərüng. Pərwərdigarning pərixtsisi yaki Pərwərdigar Əzi məmin bəndilirigə kərüngən yərlərdə, u qurbangahlar wə qurbanliqlar toqrisidiki bəkitkən bəlgilimilər bəzidə baxliqə boluxi mumkin. Gərqə xu yər Pərwərdigar Israilləröya qurbanliq kilix üqün rəsmiy bəkitkən jay bolmisimu, xundakla Gideon əzi kaşin bolmisimu, Huda bəribir əzi bəkitkən bəlgilimilirigə əzi igidur; uning Gideonöya kilöjan bu əmliri əzining xundəq pəwku'addə jiddiy əhwallarda gəhi waqitlarda əz bəlgilimilirini əzgərtidöjanliqini ispatlaydu. □ 6:31 «Silər Baal üqün dəwalaxmaqimusalər?» — yaki «Silər Baal üqün jəng kılməqimusalər?». «...ətigə qalmay ölümgə məhkum kilinsun!» — yaki «...muxu ətigəndila qalmay ölümgə məhkum kilinsun!».

degənidi. □

³³ Əmma Midiyan, Amaləklər wə məxriktikilərninğ həmmisi yoiqilip, *Jordan* dəryasidin ötüp Yizrəəl jiləjisida qedirilirini tikixti. ³⁴ U waqıtta Pərwərdigarning Rohi Gideonning üstigə qüxti; u kanay qeliwidi, Abiezər jəmətidikilər yoiqilip uning kəynidin əgixip mangdi. ³⁵ Andin u əlqilərnə Manassəhning zeminiə bərip, u yərnə aylinip kelixkə əwətiwidi, Manassəhlər yoiqilip uningə əgixip kəldi. U Axırlarə, Zəbulunlarə wə Naftalilarə əlqi əwətiwidi, ularmu uning aldiə qikixti.

Gideonning Hudadin ikki qetim alamət sorixi

³⁶ Gideon Hudaə: — Əgər Sən həkikətən eytkiningdək mening qolum bilən Israilni kütquzidiə bəlsang, ³⁷ Undakta mana, mən hamanə bir parqə koy terisi koyup koyimən; əgər pəkət terining üstigilə xəbnəm qüxüp, qərisidiki yərlərninğ həmmisi kuruq tursa, mən Əzüng eytkiningdək mening qolum arkilik Israilni kütquzmaqci boləjiningni bilimən, — dedi.

³⁸ İx dərwəkə xundak boldi. Ətisi səhərdə Gideon kəpup, yungni sikiwidi, lik bir piyalə xəbnəm süyi qikti.

³⁹ Andin Gideon Hudaəyə yənə: Əzəzipingni mənə kəzojimiə əysən, mən pəkət muxu bir qetimlə dəymən! Səndin ötünəy, mən pəkət yənə bu kətim bu terə bilən sinap bəqay; iltija kəlimənki, əmdi bu qetim pəkət terə qerim bolup, qərisidiki yərninğ həmmisigə xəbnəm qüxkəy, — dedi. ■

⁴⁰ Bu kəqisimu Huda xundak kildi; dərwəkə pəkət terilə kuruq bolup, qərisidiki yərninğ həmmisigə xəbnəm qüxkənidi.

7

Hudaning Gideonni ikki qetim sinixi wə hatirjəm kəlix

¹ Yərubbaal (yəni Gideon) wə əzigə kəxuləjan həmmə həlk ətisi səhər kəpup, Һarod degən bulakning yeniə bərip qedir tikti. Midiyaniylarning ləxkərgəhi bolsa uning ximal tərpidə, Morəh egizlikining yenediki jiləjida idi. ² Əmdi Pərwərdigar Gideonə: — Sanga əgəxkən həlkning sani intayin kəp, xunga Mən Midiyaniylarni ularning kəliə tapxuralmaymən. Bolmisa Israil: «Əzimizni əzimizning kəli kütquzdi» dəp mahtinip ketixi mumkin. ³ Xuning üqün sən əmdi həlkə: «Kimlər kərkup titrək bəskən bolsa, ular Gilead təjədin yenip kətsun» dəp jakarliəjin — dedi.

Xuning bilən həlkning arisidin yigirmə ikki ming kixi kaytip ketip, pəkət on mingilə kəlip kəldi. ■

⁴ Pərwərdigar Gideonə yənə: — Həlkning sani yənilə intayin kəp; əmdi sən bularni suning lewigə elip kəlgin. U yərdə Mən ularni sən üqün sinaktin ötküzəy; Mən kimni kərsitip: «U sən bilən barsun desəm», u sən bilən barsun; ləkin Mən kimni kərsitip: «U sən bilən barmisun» desəm, u sən bilən barmisun, — dedi.

⁵ Xuning bilən Gideon həlkni suning lewigə elip kəldi. Pərwərdigar uningə: — Kimki it su iqkəndək tili bilən yalap su iqsə, ularni ayrim

□ 6:32 «Bu səwəbtin atisi...» — ibraniy tilida «Bu səwəbtin u...» yaki «Bu səwəbtin ular...». «Yərubbaal» — bu isimning mənisi: «Baalning əzi uning bilən jəng kilsun!» (yaki «dəwalaxsun!»). ■ 6:39 Yar. 18:32 ■ 7:3 Qan. 20:8

bir tərəptə turoʻuzoʻlin; həm kimki tizlinip turup su iqsə, ularnimu ayrim bir tərəptə turoʻuzoʻlin, — dedi.

⁶ Xundak boldiki, oqumini aozioʻja təgküzüp yalap su iqkənlərdin üq yüzi gikti. Qaloʻanlarning həmmisi tizlinip turup su iqtı. ⁷ Andin Pərwərdigar Gideonʻja: — Mən muxu suni yalap iqkən üq yüz adəmnıng kəli bilən silərnı kutkuzup, Midiyanni sening qolungoʻja tapxurimən; lekin qaloʻan həlk bolsa həmmisi əz jayıoʻja yenip kətsun, — dedi. □

⁸ Xuning bilən bu *üq yüz adəm* ozuk-tülük wə kanaylirini qolioʻja elixti; Gideon Israilning qaloʻan barlık adəmlirini əz qediroʻja qayturuwetip, pəkət xu üq yüz adəmnı elip kaldı. Əmdi Midiyaniylarning ləxkərgahı bolsa ularning təwən tərıpidiki jıloʻıda idi.

⁹ Xu keqisi xundak boldiki, Pərwərdigar uningoʻja: — Sən kəpup ləxkərgahka qüxkin, qünki Mən uni sening qolungoʻja tapxurdum; ¹⁰ əgər sən qüxüxtin qorqsang, əz hizmətkəring Puraḥni billə elip ləxkərgahka qüxkin. ¹¹ Sən ularning nemə deyixiwatkinini anglaysən, andin sən ləxkərgahka *hujum kilip* qüxüxkə jür'ət kilalaysən, dedi.

Buni anglap u hizmətkari Puraḥni elip ləxkərgahning qetidiki əskərlərnıng yenioʻja bardı. □ ¹² Mana Midiyan, Amalək wə barlık məxriktikilər qəkətkilərdək kəp bolup, jıloʻıning boyioʻja yeyiloʻanıdi; ularning təgiliri kəplikidin dengiz saḥlıdidiki kumdək həddi-həsəbsiz idi. ■

¹³ Gideon baroʻanda, mana, u yərdə birsi həmraḥioʻja kərgən qüxini səzləp beriwatatti: — Mana, mən bir qüx kərdum, qüxümdə mana, bir arpa tokiqi Midiyaning ləxkərgahioʻja domulap qüxüptudək; u qediroʻja kelip soqluptidək, xuning bilən qedir ərulüp, düm kəmtürülüp ketiptu — dəwatatti.

¹⁴ Uning həmraḥı jawabən təbir berip: — Buning mənisi xuki, u tokaq Yoaxning oşlı, Israillik adəm Gideonning kiliqidin baxka nərsə əməstur; Huda Midiyan wə uning barlık kəxunini uning qolioʻja tapxuruptu, dedi.

¹⁵ Xundak boldiki, Gideon bu qüxni wə uning berilgən təbirini anglap, səjdə kildi. Andin u Israilning ləxkərgahioʻja yenip kelip: — Qopunglar, Pərwərdigar Midiyaning ləxkərgahını qolunglaroʻja tapxurdi, — dedi.

Gideonning oşlibə kilixi

¹⁶ Xuning bilən u bu üq yüz adəmnı üq guruppioʻja bəlup, həmmisining qolioʻja birdin kanay bilən birdin kuruk komzəkni bərdı; hərбір komzək iqidə birdin məx'əl qoyuldi.

¹⁷ U ularoʻja: — Silər manga qarap, mening kiləjinimdək kilinglar. Mana, mən ləxkərgahning kəxioʻja baroʻanda, nemə kilsam, silərmu xuni kilinglar; ¹⁸ mən wə mən bilən həmraḥ bolup mangoʻan barlık adəmlər kanay qalsak, silərmu ləxkərgahning qərisidə turup kanay qelinglar wə: «Pərwərdigar üqtin həm Gideon üqtin!» dəp towlanglar, — dedi.

¹⁹ Keyinki yerim keqilik kəzətning baxlinixida, kəzətqilər yengidin al-maxkanda, Gideon wə uning bilən billə boləjan yüz adəm ləxkərgahning kəxioʻja kəldi; andin ular kanay qelip kolliridiki komzəklərnı qakti.

²⁰ Xu ḥaman üq guruppidikilərnıng həmmisi kanay qelip, komzəklərnı qəkıp, sol kollirida məx'əllərnı tutup, ong kollirida kanaylarnı elip:

□ 7:7 «Mən muxu suni yalap iqkən üq yüz adəmnıng kəli bilən silərnı kutkuzup, Midiyanı sening qolungoʻja tapxurimən...» — bu sinaxning əḥmiyiti bəlkim kimning jəng tərəpkə oyoʻqak turuwatqanlıqını kərsitxi mumkin. Su iqkəndə tizlinip yüzinı suoʻja tikip iqkənlər hətərgə anqə səgək bolmisa kerək. Bu ixlar toʻqurluk baxka hil qüxənglərmu bar. □ 7:11 «jür'ət kilalaysən» — ıbraniy tilida «qolung küqləndürülıdu». ■ 7:12 Ҳақ. 6:3, 5, 33

— Pərwərdigarə wə Gideonə atalojan kiliq! — dəp towlaxkiniqə, ²¹ ularning hər biri ləxkərgahning ətrapida, öz jayida turuxti; yaw koxuni tərəp-tərəpkə petirap, warkirap-jarkiriəjan peti kaqkili turdi. ²² Bu üq yüz adəm kanay qaloqanda, Pərwərdigar pütkül ləxkərgahṭiki yaw ləxkərlirini bir-birini yiliqlaxka selip koydi, xuning bilən yaw koxuni Zerərahka baridiəjan yoldiki Bəyt-Xittah tərəpkə qaṭti; ular Tabbatning yenidiki Abəl-Məhəlahning qəgrisiəliqə qaṭti.■

²³ Andin Naftali, Axir wə pütkül Manassəhning kəbililiridin Israillar qakirip kelindi wə ular Midiyaniylarni koqlidi.

²⁴ Xuning bilən Gideon Əfraim pütkül taəliqini arilap kelixkə əlqilərnə əwətip Əfraimlarə: — «Silər quxüp Midiyaniylarə hujum kilinglar; Bəyt-Barahkiqə, xundakla İordan dəryasiəliqə barlik əkin keqiklirini igiləp, ularni tosuwelinglar», dedi. Xuning bilən Əfraimning həmmə adəmliri yioqilip, Bəyt-Barahkiqə wə İordan dəryasiəliqə barlik əkin keqiklirini igilidi. ²⁵ Ular Midiyanning Orəb wə Zəəb degən ikki əmirini tutuwaldi; Orəbni ular «Orəb koram texi» üstidə, Zəəbni «Zəəb xarab kəlqiki»də əltürdi, Midiyaniylarni koqlap berip, Orəb wə Zəəbning baxlirini elip, İordan dəryasining u təripigə Gideonning kexioqə kəldi.■

8

¹ (Keyin, Əfraimlar uningə: — Sən nemixka bizgə xundak muamilə kilisən, Midiyaniylar bilən sokuxka qikqanda, bizni qakirmidingə, dəp uning bilən kattik deyixip kətti.■ ² U ularə jawabən: — Mening kiləjanlirimni qandakmu silərnəng kiləjininglarə təngləxtürgili bolsun? Əfraimning üzümlərnə pasangdiəjini, Abieəzərlərnəng üzüm üzginidin artuq əməsmə? ³ Huda Midiyanning əmirliri Orəb bilən Zəəbni kolunglarə tapxurojan yərdə, mening kolumdin kəlginini qandakmu silərnəng kiləjininglarə təngləxtürgili bolsun? — dedi. Xundak dewidi, ularning uningə boləjan aqqiki yandi).□

⁴ Əmdi Gideon İordan dəryasining boyioqə yetip kəldi. U wə əzigə həmrah boləjan üq yüz adəm hər ip kətkən bolsimu, ular yənilə Midiyaniylarni koqlap dəryadin ətti. □ ⁵ Gideon Sukkot xəhəridikilərgə: — Manga həmrah bolup kəlgən kixilərgə nan bərsənglar, qunki ular hər ip qarqap kətti. Biz Midiyanning ikki padixahı Zəbah wə Zalmunnani koqlap ketip barimiz, — dedi.

⁶ Ləkin Sukkotning qongliri jawab berip: — Zəbah wə Zalmunna hazır sening kolungə quxtimu?! Biz sening muxu ləxkərlinggə nan bərəmduk?! — dedi.□

⁷ Gideon: — Həp! Xundak boləjini üqün Pərwərdigar Zəbah wə Zalmunnani mening kolumə tapxuroqanda, ətliringlarni qəldiki yantak wə xoha bilən hamanda tepimən, — dedi.

■ 7:22 Zəb. 83:9-10 ■ 7:25 Zəb. 83:11-12; Yəx. 10:26 ■ 8:1 Hək. 12:1 □ 8:3

«**ularning uningə boləjan aqqiki yandi**» — ibraniy tilida «uningə qarap ularning rohliri tinqlandurildi». □ 8:4 «**Əmdi Gideon İordan dəryasining boyioqə yetip kəldi... dəryadin ətti**» — 1-3-ayətə hatiriləngən wəxəlar (Əfraimlarning Gideonlarə aqqiklinixi) 4-21-ayətlərdə hatiriləngən wəxələrdin keyin boləjan bolsa kerək. □ 8:6 «**Zəbah wə Zalmunna hazır sening kolungə quxtimu?!**» — ibraniy tilida «Zəbah wə Zalmunnaning alqanliri hazır sening kolungə quxtimu?!». «**Biz sening muxu ləxkərlinggə nan bərəmduk?!**» — ularning nan bərməslik səwəbi bəlkim xuki, biz nan bərgəndin keyin Gideon məolup bolsa (uning aran üq yüz adimi bar idi), Midiyaniylar kaytip kelip bizdin əq alidu, dəp korqқан yaki bolmisa ularning Midiyaniylar bilən ittəpakı bolsa kerək.

8 Gideon u yerdin Pənuəlgə berip, u yərdiki adəmlərgimu xundak dewidi, Pənuəldiki kixilərmu uningəja Sukkottilərdək jawab bərdi. ⁹ U Pənuəldikilərgə: — Mən oşlibə bilən yenip kəlginimdə, bu munar-ınglarni erüwetimən, — dedi.□

¹⁰ U qaoşda Zəbah wə Zalmunna Karkor degən jayda idi; ular bilən mangoşan qoxunda on bəx minggə ləxkər bar idi. Bular bolsa məxriklərləning pütkül qoxunidin kəlip qaloşanliri idi, qünki ulardin kiliq tutqanliridin bir yüz yigirmə mingi öltürülgənidi. ¹¹ Gideon bolsa Nobah wə Yogbihahning xərkidiki kəqmənlər yoli bilən qıqip Midiyaning ləxkərgəşioja həjum kəlip, ularni tarmar kildi; qünki ləxkərgəştikilər tolimu əndixsiz turoşanidi. □ ¹² Zəbah wə Zalmunna kəqip kətti; Gideon kəynidin qoşlap berip, Midiyaning bu ikki padixahı Zəbah wə Zalmunnani tutuwaldi; u pütkül ləxkərgəştikilərnı alakzadə kəlip tiripirən kiliwətti.■

¹³ Andin Yoaxning oşli Gideon Hərəs dawinidin ötüp, jəngdin kaytip kəldi. ¹⁴ U Sukkotluk bir yax yigitni tutuwelip, uningdin sürüxtə kiliwidi, yigit uningəja Sukkotning qongliri wə aqsakallirining isimlirini yezip bərdi. Ular jəmiy bolup yətmix yəttə adəm idi. ¹⁵ Andin Gideon Sukkotning adəmlirining kəşioja yetip baroşanda: — Silər meni zanglik kəlip: «Zəbah wə Zalmunna hazır sening qolungəja güxtimu? Biz sening bilən billə mangoşan muxu hərəşin adəmliriggə nan berəmdük?» degəndinglar! Mana, u Zəbah wə Zalmunna degənlər! — dedi.□

¹⁶ Xuni dəp u xəhərning aqsakallirini tutup kəlip, qəldiki yantak bilən xohilarni elip kəlip, ular bilən Sukkotning adəmlirini urup ədipini bərdi.□

¹⁷ Andin u Pənuəşning munarini erüp, xəhərdiki adəmlərnı öltürdi.

¹⁸ Gideon Zəbah wə Zalmunnani sorak kəlip: — Silər ikkinglar Taborda öltürgən adəmlər kəndak adəmlər idi? — dəp soriwidi, ular jawab berip: — Ular sanga intayin ohxaytti; ularning hərbi xahzadidək idi, — dedi.

¹⁹ U buni anglap: — Ular mening bir tuşqanlirimdur, biz bir aning oşullirimiz. Pərwərdigarning həyati bilən kəşəm kilimənki, silər əyni wəqıtta ularni tirik qoyşan bolsanglar, mən silərnı hərgiz öltürməyttim, — dedi;

²⁰ xuning bilən u qong oşli Yətərgə: — Sən kərup bularnı öltürgin, — dedi. Ləkin oşul kiçik boləşqə kərkup, kiliqini suoşurmidi.

²¹ Xuning bilən Zəbah wə Zalmunna: — Sən əzüng kərup bizni öltürgin; qünki adəm kəndak bolsa küqimu xundak bolidu, — dedi. Xundak dewidi, Gideon kərup Zəbah wə Zalmunnani öltürdi. U təgilirining boynidiki hılal ay xəkilkil bezəklərnı eliwaldi.■

Gideonning padixah boluxni rət kilixi wə butpərəşlik yolioja kirixi

²² Andin Israillar Gideonəja: — Sən bizni Midiyaning qolidin kutquzşanikəşən, əzüng bizgə padixah bolşin; oşlung wə oşlungning oşlimu bizning üstimizgə həküm sürşun, — dedi.

□ **8:9** «Mən oşlibə bilən yenip kəlginimdə...» — ıbraniy tilida «Mən aman-tinlik elip yenip kəlginimdə...». □ **8:11** «... xərkidiki kəqmənlər yoli...» — ıbraniy tilida «... xərkidiki qedirlarda turoşuqilar yoli». Xu yər Midiyanıylarning zemini iğıdə idi. ■ **8:12** Zəb. 83:11-12

□ **8:15** «Zəbah wə Zalmunna» — ıbraniy tilida «Zəbah wə Zalmunnaning alqanliri». □ **8:16** «... ular bilən Sukkotning adəmlirini urup ədipini bərdi» — yaki «...ular bilən Sukkotning adəmlirini «hamanda təpti». Ular ni öltürgən boluxi mumkin (17-ayətnimu kəring). ■ **8:21** Zəb. 83:11-12

²³ Эмма Гидеон уларга жавоб берип: — Мән үстүңлөргө сәлтәнәт қилмаймән, ооҗумму үстүңлөргө сәлтәнәт қилмайду; бәлки Пәрвәрдигар Өзи үстүңлөргө сәлтәнәт қилду, деди. □

²⁴ Андин Гидеон уларга үнә: — Силәргә пәкәт бира iltimasim бар: — Һәр бiringлар өз олjangлардин халқа-zerиләрни мана бeringлар, деди (Midiyanlar Ismaillardin болoҗаққа, һәрбири алтун зирә-һалқиларни тақайтти).

²⁵ Улар жавабән: — Берixкә razimiz, дәр үәргә бир yepinqini selip, һәрбири унинг үстигә олјисидин зирә-һалқиларни elip taxlidi. ²⁶ U sorap yioҗan altun zirilәrning eoјirliki bir ming yәttә yüz xәkәl altun idi, buningdin baxқа Midiyan padixahliri özigә asқан һilal ay xәkillik buyumlar, zunnar, uqisioҗa kiygән sēsün eginlәр wә tәgilәrning boynioҗa asқан altun zәnjirlәrmu bar idi. □

²⁷ Gideon bu nәrsilәrdin bir әfod yasitip, өз xәһiri Ofrahta қоyup қоydi. Nәtijidә, pүtkül Israil uni izdәp buzуқqilik қildi. Buning bilән bu nәrsә Gideon wә uning pүtүн ailisigә bir tor-tuzак boldi. □

²⁸ Midiyaniyalar xu tәrikidә Israillarning aldidә boysundurulup, ikkinqi bax kәtүәlmidi; zemin Gideonning күnliridә қirik yiloiҗә tinҗ-aramlik таpti.

²⁹ Yoaxning oqlı Yәrubbaal қaytip berip, өз әyidә olturdi. ³⁰ Gideonning ayalliri kәp bolоҗаққа, uning puxtidin yәtmix oqlу tәrәldi. ³¹ Xәkәmdә uning bir kenizikimu bar idi; u uningоҗa bir oqlу tuoјup bәrdi, Gideon uning ismini «Abimәlәk» dәp қоydi. □

³² Yoaxning oqlı Gideon uzun әmür kәrүp, қerip alәmdin өtti. U Abiezәrlәrgә tәwә bolоҗan Ofrahta, өз atisi Yoaxning kәbrisigә dәpnә қilindi.

³³ Gideon әlgәndin keyin Israillar kәynigә yenip, Baal butliriоҗa әgixip buzуқqilik қildi wә «Baal-Berit»ni әzlrining ilahı қilip bekitti. ³⁴ Xundaқ қilip Israillar әzlrini әtrapidiki barlik dүxmәnlirining қolidin kutқuzоҗan өз Hudasi Pәрвәrdigarni untudi ³⁵ wә xuningdәk Gideonning Israilоҗa қilоҗan һөmmә yаххiliklrini һeқ әslimәy, Yәrubbaal (yәni Gideon)ning jәmәtigә һeқbir mehribanlik kәrsәtmidi.

9

Abimәlәkning aka-ukilirini өltүrүxi wә padixah boluwelixi

□ **8:23 «Mән үstүnglәrgә sәltәnәt қilмайmән»** — Israilning tәlipi (22-әyәt): «Sән Gideon bizgә padixah bolоҗaysән» deganliktur. Gideon uларга һakimlik қilојini bilән ularning tәlipini kәt'iy rәt қilidu («Kirix sөz»imizni, «Samuil (1)» 8- wә 12-bab wә «Samuil (1)»diki «Қoxumqә sөz»imiznimu kәrүng). □ **8:26 «1700 xәkәl»** — altun bolsa bәkim 20 kilogramqә kәlәtti.

□ **8:27 «әfod»** — әslidә Bax kaһin kiyidoҗan alahidә birhil kiyim idi. U toqruluқ «Mis.» 28:6-30 wә izahatlrini kәrүng. Musa pәyoҗәmbәр Israillarоҗa bekitkән қanon boyiqә pүtkül Israil üqүн pәkәt birlә әfod boluxi kәrәk; uning үstigә pәkәt Bax kaһinla uni тақixi kәrәk idi. «...pүtkül Israil әfodni izdәp buzуқqilik қildi» — Musa pәyoҗәmbәр bekitkән қanon boyiqә «әfod» арқilik Israil һalkı Hudadin yol soriyalaytti. Lekin Gideon yasioҗan bu әfod Huda bekitkән әfod әmәs wә kaһinlarning yetәkқiliki astidә ixlitilgән әmәs. Nәtijidә Gideon wә ailisidikilar xu әfod арқilik һoқukini qәktin axurup yүrgүzгән wә Israillar әfodқа but süpitidә qоқunup kәtkән ohxaydu. «Buzуқqilik» — Huda aldidә һәрқандақ butpәrәslik «roһiy buzуқluk» yaki «roһiy paһixiwazliқ» dәp һәsablinidu. □ **8:31 «...u Gideonоҗa bir oqlу tuoјup bәrdi, Gideon uning ismini «Abimәlәk» dәp қоydi»** — қiziq bir yeri xuki, Gideon padixah boluxni rәt қilојini bilән padixahdәk kәp ayallik bolоҗan wә Xәkәmdiki kenizikidin tuoјuloҗan oqlıоҗa «mening atam padixahdur» («Abimәlәk») dәp isim қоyoҗan.

1 Өмди Ҳаруббаалнинг оғли Абимәләк Хәкәмдики анисининг ака-укилирининг кәхиоға берип, улар вә анисининг атисининг пүткүл жәмәтидикиләргә: — ² Силәр Хәкәмдики барлиқ адәмләрнинг қуликюға сөз қилип улароға: «Силәр үзгүн йәтмих кизи, йәни Ҳаруббаалнинг оғуллари үстүңләргә һөкүм сүргини яһхиму яки бира адәмнинг үстүңләрдин һөкүм сүргини яһхиму? Есингларда болсунки, мән силәрнинг қан-қериндизинглармән» — дегән гепимни йәткүзүңлар, — деди.□

³ Хуниг билән унинг анисининг ака-укилири у тоғрулуқ бу гәпләрнинг һәммисини Хәкәмдикиләрнинг қулақлироға ейти. Уларнинг көңли Абимәләккә майил болуп: — У бизнинг қериндизимиз икәнәу, диғизип,

⁴ Баал-Беритнинг бућанисидин йәтмих хәкәл күмүхни елип, унингоға бәрди. Бу пул билән Абимәләк бирмунғә бикар тәләп лүкқәкләрни яллап, улароға бax boldi. ⁵ Андин у Офраһқа, атисининг өйигә берип өзининг ака-укилири, йәни Ҳаруббаалнинг оғуллари болуп жәмий йәтмих адәмни бир тахнинг үстидә өлтүрүвәтти. Лекин Ҳаруббаалнинг қиқик оғли Ҳотам юхуруниваләоғаққа, қутулуп қалди.

⁶ Андин пүткүл Хәкәмдикиләр вә Бәйт-Миллодикиләрнинг һәммиси йиғилихип берип Абимәләкни Хәкәмдики дуб дәриһининг түwidә падиһаһ қилип тиклиди.■

⁷ Бу һәвәр Ҳотамоға йәткүзүлди; у берип Гәризим теғининг қоққисюға қиқип, у йәрдә туруп yukiri awazda көрқилккә towlap: — Әй Хәкәм сонғилри, менинг сөзүмгә қулақ selinglar, андин Hudamu silәrgә қулақ salidu. □ ⁸ Күнләрдин бир күни дәрәһләр өзлрининг үстигә һөкүм сүридюған бир дәрәһни мәсихләп падиһаһ тикләхкә издәп қиқип, зәйтун дәриһигә: — Üstimizgә падиһаһ болуп бәргин, дәптикән. ⁹ Зәйтун дәриһи улароға јаваб берип: — Hudаоға вә insanlarоға болюған һөрмәтни ipadilәydiyаn meymini taxlap, baxқа дәрәһләрning үstidә turup pulanglaxқа ketәmdim? — дәпту.

¹⁰ Buni anglap дәрәһләр әnjür дәриһининг кәхиоға берип: — Sән kelip үstimizgә падиһаһ болюјин, дәп iltija қилипту; ¹¹ Әnjür дәриһи улароға јаваб берип: — Mән өз xirnәm билән yаhxi mewәmni taxlap, baxқа дәрәһләрning үstidә turup pulanglaxқа ketәmdim? — дәпту.

¹² Хуниг билән дәрәһләр үзүм таллиқининг кәхиоға берип: — Sән kelip бизning үstimizgә падиһаһ болюјин, дәпту, ¹³ үзүм тели улароға јаваб берип: — Mән Huda билән адәмләрни hux қилidyаn yengi xarabni taxlap, baxқа дәрәһләрning үstidә turup pulanglaxқа ketәmdim? — дәпту.

¹⁴ Андин дәрәһләрнинг һәммиси азоғаннын гәхиоға берип: — Sән kelip бизning үstimizgә падиһаһ болюјин, дәпту; ¹⁵ азоған улароға јаваб берип: — Әгәр silәр meni sәmimiy niyitinglar билән үstүnglәrgә падиһаһ қилixni halisanglar, kelip менинг sayәmning astida panahlininglar; болmisa, азоғандин бир от қиқиду вә Liwanning кedir дәрәһлирини yәp ketidu! — дәпту.□

□ 9:2 «...мән силәрнинг қан-қериндизинглармән» — ибраний тилида «...мән силәрнинг сәңгәк вә әтиринглардинмән». □ 9:6 «ular... йиғилихип берип Абимәләкни Хәкәмдики дуб дәриһининг түwidә падиһаһ қилип тиклиди» — илгирә Ҳәхуа пәйоғәмбәр ху јайда һәлқ билән «Hуданин yolida mangayli» дәп әһдә түзүп, әһдинәмини ху дуб дәриһининг түwigә көмүп қоғоған («Ҳә.» 24:26). ■ 9:6 Ҳә. 24:26 □ 9:7 «у берип Гәризим теғининг қоққисюға қиқип, у йәрдә туруп yukiri awazda көрқилккә towlap...» — демисәкму, Гәризим теғи Хәкәм хәһирининг удулдиа туриду. □ 9:15

«... болmisa, азоғандин бир от қиқиду вә Liwanning кedir дәрәһлирини yәp ketidu!» — Ҳотамнинг бу тәсмили өз атисини көрситиду, әlwattә; Gideon гәрғә «теги pas» адәм болсиму, Исраилоға yetәқиллик қилixқа өз һаятани бирнәqqә қетим тәwәккүл қилди; хуниг үзгүн Исраилар унингоға вә аилисигә мейһир-хәпкәт көрситxi керәк.

¹⁶ Эғер сйләрning Абимәләкни падишаһ қилоғинлар раст сәмиғий вә дурус ниғәт билән болған болса, Үрүббаал вә унинг айлидидикиләргә яххилик қилоған, унинг қилоған әмәллiri бойиғә унингә қайтурған болсанлар —

□ ¹⁷ (қүнқи атам силәр үқүн јәңг қилип, өз јенини сәләргә тәвәккул қилип сйләни Мидийanning қолидин қутқузди! ¹⁸ Лекin силәр бүгүн атамning јәмәтигә қархи қозқилип, унинг оқуллинiri, јәмиј үетмих адәмни бир тахning үстидә өлтүрүп, унинг дедикining оқли Абимәләкни туоққинлар болқини үқүн Хәкәм һәлқинing үстигә падишаһ қилип тикләсиләр!) ¹⁹ — әмди эғер силәр Үрүббаал вә јәмәтигә сәмиғий вә дурус муамилә қилоған болсанлар; силәр Абимәләктин һуғаллиқ тапқaysиләр, уму силәрдин һуғаллиқ тапқай! ²⁰ Лекin болмиса, Абимәләктин от қикип, Хәкәмдикиләр вә Бәйт-Миллонing һәлқини яғ кәтsun; хундақла, Хәкәмдикиләр вә Бәйт-Миллонing һәлқидин от қикип, Абимәләкни яғ кәтsun! — деди.

²¹ Үотам қериндиҗи Абимәләктин қорқуп, қеқип Бәғ дегән јайға берип, у јәрдә оltурақлихип калди.

²² Абимәләк Исраилоға үқ јил сәлтәнәт қилди. ²³ Һуда Абимәләк билән Хәкәмning адәмлири ottурисоға бир јаман роһ әвәтти; хунing билән Хәкәмдикиләр Абимәләккә асийлиқ қилхқа қозқалди. □ ²⁴ Бунing мәқсiti, Үрүббаалning үетмих оқлиға қилинған зоранлиқ вә қан қәрзни улари өлтүргән қериндиҗи Абимәләкning бойниға қүхүрүх, хундақла өз ака-уқиллинiri өлтүрүхкә уни қоллап-қуwwәтлигән Хәкәмдики кихиләрning бөхиға қүхүрүхтин ибарәт иди.

²⁵ Хәкәмдики кихиләр Абимәләкни тутмаққи болуп, таоқларning қоққилiriға пајлаққиларни бөктүрмә қилип туроқузди; улар у јәрдин өткән јолуқиларning һәммисини буланг-таланг қилди. Бу их Абимәләккә үеткүзүлди.

²⁶ Әбәдning оқли Гаал өз ака-уқилiri билән Хәкәмгә кәқүп келиғиди, Хәкәмдики кихиләр унингә ихәнқ баоқлар уни өз јар-јәлики қилди.

²⁷ Хундақ қилип улар хәһәрдин етизликқа қикип, үзүмзарларning үзүмлirinи үзүп сикип, хараб јасап, хадлиқ қилип өз бутинing ибадәthanisiға кирип, яғ-иқихип Абимәләкning үстидин ләнәт оқуқили турди. □ ²⁸ Әбәдning оқли Гаал: — Абимәләк дегән ким иди? Хәкәм дегән немә иди, биз немә дәп унингә һизмәт қилоудәкмиз?! У Үрүббаалning оқли әмәсму? Зәбул унинг назатәтқи әмәсму? Силәр Хәкәмning атиси Һәморning адәмлинiring һизмитидә болсанлар болиду! Биз немихқа Абимәләкning һизмитидә болидикәнмиз? □ ²⁹ Кaxки бу һәлқ менing қол аstimда болса иди! У қағда мән Абимәләкни һәйдиwtәтtim! Мән Абимәләккә: — Өз қохунingни кәрәйтп, јәңгә қикқин! — дегән болатtim.

³⁰ Әмди хәһәр бaxлиқи Зәбул Әбәдning оқли Гаалning бу сөзлинiri аn-

□ **9:16 «Үрүббаал»** — јәни «Gideon» — 6:32ni кәрүңг. **«унing қилоған әмәллiri бойиғә...»** — ибраниј тилида «унing қоллинiring әмәллiri бойиғә...». □ **9:23 «бир јаман роһ»** — бир јин, демәк. □ **9:27 «хараб јасап,...»** — ибраниј тилида «үзүмләрни дәссәп,...». □ **9:28**

«Абимәләк дегән ким иди? Хәкәм дегән немә иди, биз немә дәп унингә һизмәт қилоудәкмиз?! У Үрүббаалning оқли әмәсму?» — оқурмәнларning есидә barkи, «Үрүббаал» дегәнning мәниси «Baalning өзи келип унинг билән јәңг қилsun!» дегәнлик болуп, Gideon (јәни, Үрүббаал)ningму Baaloға қархи туридиғанлиқини билдүрәтти. Xунга Gaalning сөзинing мәниси Хәкәмдикиләр баалпәрәсләр туруп, немихқа Baaloға қархи турған адәмning оқлинing һизмитидә болиду?» дегәнәк иди. **«силәр Хәкәмning атиси Һәморning адәмлинiring һизмитидә болсанлар болиду»** — оқурмәнларning есидә barkи, Яқуп пәйғәмбәрning дәвридә Хәкәмдикиләр Һәмор дегән бир кихигә бәкнди иди («Үр.» 34-бaбни кәрүңг). Һәмор тунји оқлиға хәһәрning нaмини исим қилип қоғқан. «Хәкәмning атиси» дәл муху Һәморни кәрситиду; Абимәләк хәһәрни сорaxтин бурun «хәһәр бaxлиқи» Һәморning јәмәтидикиләрдин қикқан болса керәк.

gliojinida, aqqiqi kelip, ³¹ əlqiləni Abimələkning kexioə yoxurunqə əwətip: «Mana, Gaalning oqli kerindaxliri bilən Xəkəmgə keliwatidu; mana, xəhəri siligə qarxi qiqixka kutritiwatidu. □ ³² Xunga sili adəmlirini elip bügün keqə xəhər ətrapidiki etizlikkə berip marap olturoyayla; ³³ ətə kün qiqқан һаман қозқилир хəһərgə һужум қилояяла; u wə uning adəmliri siligə qarxi qiqқanda, sili əһwaləqə қарар uningəqə taқabil turoyayla, — dedi.

³⁴ Buni anglap, Abimələk һəmmə adəmlirini elip, keqisi qiqip, tət topқа bəlünüp, yoxurunup Xəkəmgə һужум қилихқа marap olturdi.

³⁵ Əbədning oqli Gaal sirtқа qiqip xəhərnin dərwasisida ərə turoyanda, Abimələk əz adəmliri bilən yoxurunəqan jaydin qiqti. ³⁶ Gaal һəlkni kərip Zəbuləqə: — Mana taql qoққiliridin adəmlər quxūwatidu, dedi. Lekin Zəbul uningəqə jawabən: — Taqlarning kələnggisi sanga adəmlərdək kərunidu, — dedi.

³⁷ Gaal yənə səz қилир: Mana, bir top adəmlər dənglərdin quxūp keliwatidu, yənə bir top adəmlər «Palqilarning dub dərihi»ning yoli bilən keliwatidu, — dedi.

³⁸ Andin Zəbul uningəqə: — Sening: «Abimələk dəgən kim idi, biz uning hizmitidə bolattuқmu?» dəp qoғ gəp қилоqan əozing һəzir kəni? Mana bular sən kəzгə ilmiəqan һəlk əməsmu? Əmdi qiqip ular bilən soқuxup baққin! — dedi.

³⁹ Xuning bilən Gaal Xəkəmdikilər bilən qiqip Abimələk bilən soқuxuxқа baxlidi. ⁴⁰ Lekin Abimələk uni məslup қилир qoқlidi; u uning aldidin қаrti, xundaқla nuroyən yarilənoqan adəmlər xəhərnin dərwasisioqə yetixip kətkənidi. ⁴¹ Andin Abimələk Arumaқda turup қaldi. Zəbul bolsa Gaal wə uning kerindaxlirini qoқlap, ularning Xəkəmdə turuxioqə yol qoymidi. ⁴² Ətisi *Gaaldikilər* dalaqə qiqti; bu һəwər Abimələkkə yətkəndə ⁴³ u һəlkni elip, ularni üq topқа bəlүp, dalada yoxurunup marap turdi; u қарар turuwidi, Xəkəm һəlkni xəhərdin qiqti. U qoyp ularəqə һужум қildi. ⁴⁴ Abimələk wə uning bilən boləqan birinqi top atlinip xəhərnin dərwasisining aldiəqə besip berip, u yərdə turdi; қалоqan ikki top etilip berip dalada turoyən adəmlərgə һужум қилир ularni қiriwətti. ⁴⁵ Xu tərikidə Abimələk pütүн bir kün xəhərgə һужум қилир, uni elip, uningda turuwatқан һəlkni oltürүp, xəhəri haniwəyran қилир üstigə tuzlarni qeqiwətti.

⁴⁶ Xəkəm munaridiki adəmlərnin һəmmisi buni anglap, Berit dəgən butning ibadəthanisidiki қoroqanoqə қiriwaldi. □ ⁴⁷ Xəkəm munaridiki adəmlər bir yərgə yiqiliwaptu, dəgən һəwər Abimələkkə yətti. ⁴⁸ Xuning bilən Abimələk adəmlirini elip Zalmon teoioqə qiqti; u қolioqə paltini elip dərəһning bir xehini kesip elip, ənnisigə qoyp, andin əzi bilən boləqan һəlkqə: — Mening nemə қилоqinimni kərdünqlar, əmdi silərmu tezdin xundaқ қilinglar, — dedi.

⁴⁹ Buni anglap һəlkning һərbiri Abimələktək birdin xahni kesip elip, uningəqə əgixip berip, xahlarni қoroqanning yenioqə dəwiləp, ot qoyp қoroqan wə uningda boləqanlarni kəydürүwətti. Buning bilən Xəkəmnin munaridiki һəmmə adəmlər, jəmiy mingqə ər-ayal əldi.

□ 9:31 «Mana, xəhəri siligə qarxi qiqixka kutritiwatidu» — yaki «Mana, xəhəri siligə qarxi turuxқа mustəhkəmləwatidu». □ 9:46 «Xəkəm munaridiki adəmlər... buni anglap, Berit dəgən butning ibadəthanisidiki қoroqanoqə қiriwaldi» — bu ayətkə қarioqanda «Xəkəm munari» Xəkəm xəhiridin ayrim tursa kerək. Mumkinқiliki barki, u «Bəyt-Millo» dəgən jayqə oxaxtur (9:20-ayəttə hatiriləngən lənətni kərung).

⁵⁰ Andin Abimələk Təbəzgə berip, u yərdə bargah qurup Təbəzkə qorxap, hujum kilip uni ixoal kildi. ⁵¹ Lekin xəhərning otturisida mustəhkəm bir munar bar idi; barlik ər-ayal, jümlidin xəhərning həmmə qongliri u yərgə qeqip berip, dərważini iqidin takap, munarning üstigə qikiwaldi.

⁵² Abimələk munaroja hujum kilip, uningoa ot qoyuxka munarning dərważisioja yekinlaxkanda, ⁵³ bir ayal yaroşunqakning üstünki texini Abimələkning bexioja etip uning bax süngikini sunduriwətti. ■ ⁵⁴ Andin Abimələk dərhal əz yarişini kətürgüci yigitni qakirip uningoa: — Kiliqingni suqurup meni öltürwətkin; bolmisa, həlk mening toşramda: «Bir ayal kixi uni öltürwətiptu» deyixidu, — dedi. Buni anglap yigit uni sanjip öltürwətti.

⁵⁵ Andin Israilning adəmliri Abimələkning olginini körüp, ularning həmmisi əz jaylirişoja kaytip ketixti. ⁵⁶ Xundak kilip Huda Abimələkning əzining yətmix aka-ukisini öltürüp, atisioja kilojan rəzillikini uning əz bexioja yandurdi; ⁵⁷ xuningdək Huda Xəkəmnning adəmliri kilojan barlik yamanliklirininimu ularning bexioja yandurup quxürdi. Buning bilən Yərubbaalning oqli Yotam eytkan lənət ularning üstigə kəldi.

10

Tola wə Yairning «həkim» boluxi

¹ Abimələktin keyin Issakar kəbilisidin bolojan Dodoning nəwrisi, Puahning oqli Tola degən kixi Israilni kütquzuxka turdi; u Əfraimning taqliridiki Xamir degən jayda turatti; ² u Israiloja yigirmə üq yil həkim bolup aləmdin ətəti wə Xamirda dəpnə kilindi.

³ Uningdin keyin Gileadlik Yair turdi; u Israiloja yigirmə ikki yil həkim boldi. ⁴ Uning ottuz oqli bolup, ular ottuz təhəygə minip yürətti. Ular ottuz xəhərgə igidarqilik kilatti; bu xəhərlər Gilead yurtida bolup, ta bügüngiqə «Yairning kəntliri» dəp atalmakta. □ ⁵ Yair wapət bolup, Kamonda dəpnə kilindi.

Israilning yənə gunahka petixi

⁶ Lekin Israillar yənə Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolojanni kilip, Baal bilən Axərah butlirişoja bax urup, xundakla Suriyəning ilahliri, Zidondikilərnning ilahliri, Moabning ilahliri, Ammoniylarning ilahliri wə Filistiylərnning ilahlirining ibaditigə kirip, Pərwərdigarni taxlap, uningoa ibadətə bolmidi. □ ■ ⁷ Xuning bilən Pərwərdigarning oşəzipli Israiloja kozoşilip, ularni Filistiylərnning wə Ammoniylarning kolioja taxlap bərdi.

□ ⁸ Bular bolsa xu yili Israillarni kattik besip əzdi; andin ular Iordan dəryasining məxriş tərpidə Amoriylarning zeminidiki Gileadta olturuxluk barlik Israil həlkişigə on səkkiz yiloşigə zulum kildi. □ ⁹ Ammoniylar yənə Iordan dəryasidin ətüp, Yəhuda, Binyamin wə Əfraim jəmətigə qarxi hujum kildi: xuning bilən pütkül Israil kattik azablandi.

■ 9:53 2Sam. 11:21 □ 10:4 «Yairning kəntliri» — yaki «Hawwot-Yair». □ 10:6 «Suriyə» — ibraniiy tilida «Aram». ■ 10:6 Həq. 2:11; 3:7; 4:1; 6:1 □ 10:7 «... Ammoniylarning kolioja taxlap bərdi» — ibraniiy tilida «...Ammoniylarning kolioja setip bərdi». □ 10:8 «... Iordan dəryasining məxriş tərpidə» — ibraniiy tilida «... Iordan dəryasining u tərpidə».

¹⁰ Xuning bilən Israillar Pərwərdigarəya pəryad қилип: — Biz sanga gunah қилдук, өз Hudayimizni taxlap, Baal butlirining қulluқioяa kirip kəttuқ, dedi.

¹¹ Pərwərdigar Israillarəya: — Mən siləрни misirliklərdin, Amoriylərdin, Ammoniyələrdin wə Filistiylərdin қutқuzoяan əməsmidim?

¹² Zidoniylar, Amaləklər wə Maonlar kelip silərgə zulum қiləninida, Manga pəryad қiləjininglarda siləрни ularning қolidin қutқuzoяan əməsmidim?

¹³ Xundaktimu, silər yənə Meni taxlap, yat ilahlarning қulluқioяa kirdinglar. Mən siləрни əmdi қutқuzmaymən! ■ ¹⁴ Əmdi berip əzünglar tallioяan ilahləroяa pəryad қilinglar, қiyinқilikқа қaloяan qeoqinglarda xular siləрни қutқuzsun, — dedi.

¹⁵ Əmma Israillar Pərwərdigarəya yalwurup: — Biz gunah қилдук! Əmdi nəziringgə nemə yaxhi kəruənsə bizgə xundaq қiləyin, bizni pəқət muxu bir қetimla қutқuzualoяaysən! — dedi.

¹⁶ Xuning bilən Israil yat ilahləрни өз arisidin қikirip taxlap, Pərwərdigarning ibaditigə kirixti; Pərwərdigar Israilning tartiwatқан azab-oқubətlirini kərup, kengli yerim boldi.

Qerip adəmninq sərdar boluxi — Yəftah

¹⁷ Xu waқitta Ammoniyalar toplinip Gileadta qedirgah tikti; Israillarmu yoiqip kelip Mizpahəya quxup qedirgah tikti. ¹⁸ Gileadtiki həkning qongliri əzara: — Kim Ammoniyalar bilən soқuxuxқа baxlamqi bolsa, u barliқ Gileadttikilərgə bax bolidu, dedi.■

11

¹ Xu qəoяda Gileadliқ Yəftah degən kixi batur palwan idi. U bir pahixə ayalning oqli bolup, Gileadtin tərəlgənidi. □ ■ ² Lekin Gileadning öz ayali ningəya birnəqqə oqlul bala tuojup bərgənidi; bu ayaldin tuojuloяan oqlulliri qong boləyanda Yəftahni əydin qojlap: — Sən baxқа hotundin boləyan oqlul boləraqқа, atimizning əyidin mirasқа igə bolmaysən, — dedi.

³ Xuning bilən Yəftah kərindaxliridin qeqip, Tob degən zeminda turup qaldi. Xu yərdə birmunqə bikar tələplər Yəftahning ətrəpioяa bir-birləp yoiqildi. Ular uning bilən kirip-qikip yurətti.□

⁴ Əmma birnəqqə waқit otkəndə Ammoniyalar Israil bilən soқuxuxқа qikti.

⁵ Ammoniyalar Israiləya hujum қiləyanda Gileadning aқsaқalliri Yəftahni Tob zeminidin elip kəlməqqi bolup uning yenioяa bardı. ⁶ Ular berip Yəftahқа iltija қilip: — Bizning Ammoniyalar bilən urux қiliximiz uқun sən kelip bizgə sərdar bolup bərgin, — dedi.

⁷ Yəftah Gileadning aқsaқallirioяa jawabən: — Silər meni oқ kərup atamning jəmətidin həydiwətkəninglaroяu, əmdi bəxinglarəya balayi'apət quxkəndə kəndəksigə mening qəximəya kelip қaldinglar, — dedi.

■ **10:13** Қан. 32:15; Yər. 2:13 ■ **10:18** Ҳақ. 11:6, 9, 10, 11 □ **11:1** «*Yəftah* bir pahixə ayalning oqli bolup, Gileadtin tərəlgənidi» — Yəftahning atisi Gilead Manassəhning nəwrisi Gilead əməs, əlwəttə («Qel.» 26:29). Lekin u Gileadttikilar arisida ularning qonglirining biri bolsa kəraq. «Gilead» (mənis «taxliқ rayon») degən jay heli burunla xu nam bilən tonuloяan (məsilən «Yar.» 31:21). Manassəhning nəwrisi Gileadқа xu yarning namini isim қilip qoyoяan oхaydu; keyin uning əjdadliri dərwəқə xu rayonda olturəqlaxti. ■ **11:1** Ibr. 11:32 □ **11:3** «... **қikip-kirip yurətti**» — ibraniy tilida bu ibarə bəlkim bulangqiliқ қilixқа қikixni kərsitixi mumkin.

⁸ Gileadning aqsakalliri Yeftahqa: — Durus, lekin seni biz bilan billa berip Ammoniyarlarga qarxi jang kilip, Gileadta hamma olturuwatkanlarga bax bolsun dep, kexingoga kelduk, — dedi.

⁹ Yeftah Gileadning aqsakalliridin: — Eger siler meni Ammoniyalar bilan sokuxuxka yandurup barojinglarda, Pervardigar ularni mening kolomoga tapxursa, men silerga bax bolamdimen? — dep soridi.

¹⁰ Gileadning aqsakalliri Yeftahqa jawab berip: — Eytqiningdek kilmisak, Pervardigar Ozi arimizda guwah bolup hukum qiqarsun! — dedi.

¹¹ Buni anglap Yeftah Gileadning aqsakalliri bilan bard; halk uni ozliriga hem bax hem sardar kilip tiklidi. Yeftah Mizpahga barojanda hamma sozlrini Pervardigarning aldida bayan kildi. □

Yeftahning tarihtin dars berixi

¹² Andin Yeftah Ammoniyarning padixahoga elqilarni awatip, uningdin: — Mening zeminimni besip kirip, men bilan sokuxuxka mendə nemə həkking bar idi? — dep soridi.

¹³ Ammoniyarning padixahi Yeftahning elqiliriga jawab berip: — Qunki Israillar Misirdin qikip kalgəndə ular Arnon deryasidin tartip *ximaldiki* Yabbok ekiniotiqə wə *ojarbta* Iordan deryasiotiqə mening zeminimni bulap igiliwalotanidi. Əmdi sən bu yərləni tinqlik bilan manga yandurup bər! — dedi.

¹⁴ Yeftah elqiləni Ammoniyarning padixahining kexioğa yənə awatip

¹⁵ uningoga: — Yeftah söz kilip mundaq dəydu: «Israil nə Moabning zeminini nə Ammonning zeminini igilimidi, ■ ¹⁶ bəlki ular Misirdin qikip kalgəndə qel-bayawanda mengip Kizil dengizdin etup, andin Kadəx degən jayoga yetip kalgənidi; ¹⁷ xu qəşda Israilliklar Edom padixahining kexioğa elqilər awatip: «Zeminliridin kesip etuwelixka ijasət bərgəyla» dep soriwidi, Edom padixahi unimioğanidi. Xuning bilan ular Moab padixahining kexioğa *iltija bilan* elqiləni awətsə, umu qoxulmioğanidi. Xu səwəbtin Israillar Kadəxtə turup kaləjan; ■ ¹⁸ andin ular qel-bayawan bilan mengip Edom zemini bilan Moab zeminini aylinip etup, Moab zeminining xərk təripidin kelip, ahirida Arnon deryasining xu qetida qedir tikti. Ular Moabning qegrisi iqigə kirmidi; qunki Arnon deryasi Moabning qegrasidur. ¹⁹ Andin Israil Amoriylarning padixahi Sihonoga, yəni Həxbonning padixahining kexioğa elqiləni awatip: «Bizning zeminlirining iqidin etup öz jayimizoga beriweliximizoga ijasət bərgəyla» — dedi. ■

²⁰ Lekin Sihon Israiloga ixənq kilalmay, yurtidin etkili koymidi; u bəlki halklirining həmmisini yioqip, Jahzah degən jayoga quxup qedirgah tikip, Israil bilan uruxti. ²¹ Əmma Israilning Hudasi Pervardigar Sihonni barlik halki bilan qoxup Israilning kolioğa tapxurdi, Israillar ularni urup kirdi. Andin Israil xu yərdə olturuxluk Amoriylarning hamma zeminini igilidi.

²² Arnon deryasidin tartip Yabbok ekiniotiqə, qel-bayawandin tartip Iordan deryasiotiqə Amoriylarning putkul zeminini igilidi. ■ ²³ Israilning Hudasi Pervardigar Amoriylarni Öz halki boləjan Israilning aldidin koqlap qikardi, əmdi sən xu yurtka igə bolmaqdimusən? ²⁴ Sening ilahing Kemox sanga igiletken yərgə ezung igə boldungoqu? Xuningoga

□ **11:11** «...həmmə sozlrini Pervardigarning aldida bayan kildi» — baxka birhil tərjimisi: «həmmə ixlarni Pervardigarning aldida yürgüzətti». ■ **11:15** Qel. 21:13; Kan. 2:9, 19 ■ **11:17** Qel. 20:17 ■ **11:19** Qel. 21:22; Kan. 2:26 ■ **11:22** Kan. 2:36

ohxax Pərwərdigar Hudayimiz aldimizdin həydəp qikiriwətkən həlқning yerigə bolsa, bizmu xuningoҗa igə bolimiz.□

²⁵ Əmdi sən dərwəкə Moabning padixahi boloҗan Zipporning oqli Balaktinmu küqlükmu? U қақан Israil bilən tirkəxkən yaki Israil bilən jəng kilixkə jür'ət kiloҗan? ■ ²⁶ Yənə kelip, Israil Həxbon wə uningoҗa қарaxlik yeza-қixlaklarda, Aroər wə uningoҗa қарaxlik yeza-қixlaklarda həmdə Arnon dəryasining boyidiki барlik xəhərlərdə üq yüz yil makan tutup olturoҗan waқitlarda, nemixkə silər xu yerlerni қayturuwalmidinglar?□

²⁷ Xunga mən sanga gunah қildim, bəlki mаngа tajawuz kilip, yamanlik қiloқuқи sən özүngdursən. Birdinbir adalət қikarоjuқи Pərwərdigar Əzi бүgün Israillar bilən Ammoniylarning otturisida həküm қikarsun!» — dedi.

²⁸ Lekin Ammoniylarning padixahi Yəftahning əlqi əwətip eytkən səzlrini tingximidi.

Yəftahning қəсəм қilixi

²⁹ Xu waқitta Pərwərdigarning Rohi Yəftahning üstigə qūxūp, u *қawwətlinip* Gilead bilən Manassəhləarning yurtidin өtүp Gileadtiki Mizpahқа берip, andin Gileadtiki Mizpahdin Ammoniyar tərəpkə mangdi.

³⁰ Xu qaşda Yəftah Pərwərdigarоҗa қəсəм iqip: — Əgər Sən dərwəкə Ammoniylarni қolumoҗa tutup bərsəng, ³¹ undakta mən Ammoniylarning кexidin tinq-aman yenip кəlginimdə, өyümning ixikidin қikip mаngа tunji yolukқini Pərwərdigarоҗa ataloҗan bolidu, mən uni көydürmə қurbanlik қilimən, — dedi.□

³² Xuning bilən Yəftah қikip Ammoniyar bilən soқuxқili ular tərəpkə өtti; Pərwərdigar ularni uning қoliоҗa tapxurdi. ³³ Xuning bilən u Aroərdin tartip Minnitқiqə ularni қattik urup қirip, yigirmə xəhəрни elip, Abəl-Кeramimoқiqimu yetip bardi. Buning bilən Ammoniyar Israiloҗa boysunduruldi.

³⁴ Andin Yəftah Mizpahқа қaytip өyigə кəlgəndə өз қizi dap қelip ussul oynap uning aldioҗa көrүxқili қikti. Bu uning yaloқuz қizi bolup, uningdin baxқа heq oқul-қizi yoқ idi. ³⁵ U uni көrgəndə өз игinlrini yirtip: — Ah, ah, mening қizim! Sən meni intayin yaman ҳaloҗa қүхүrdung, meni dərdkə қүхүrgүqilərdin biri bolup қalding; qünki mən Pərwərdigarоҗa aқzimni eqip, eytkən gepimdin yeniwalalmaymən, — dedi.□

³⁶ Kizi uningоҗa: — Əy ata, Pərwərdigarоҗa aқzingni eqip wəдə қiloҗan bolsang, aқzingdin қikқini boyiqə, mаngа xuni қiloҗin; qünki Pərwərdigar sening dүxmənliring boloҗan Ammoniylardin intikamingni elip bərdi, — dedi.

□ 11:24 «Sening ilahing Кəmox sanga igilətkən yərgə өзүng igə boldungоҗu?» — Yəftahning «ilahing Кəmox» degini hərgizmu Кəmoxni həқikətən «bir huda» dəp etirap қilоini əməs, əlwəttə. U pəқəт ixlarni Ammoniylarning padixahining көzқarixi boyiqə bayan қilidu, halas. 27-ayətni көrүng. ■ 11:25 Qel. 22:2 □ 11:26 «Israil Həxbon ... həmdə Arnon dəryasining boyidiki барlik xəhərlərdə üq yüz yil makan tutup olturoҗan waқitlarda» — bu «300 yil»ning қандақ ҳesablanoҗanliқini «koxumqə səz»imizdin көrүng. □ 11:31 «... өyümning ixikidin қikip mаngа tunji yolukқini...» — Yəftahning muxu yərdə көzdə tutқini əslidə insan əməs, bəlki birər қarpay bolsa керəк. □ 11:35 «Sən meni intayin yaman ҳaloҗa қүхүrdung, meni dərdkə қүхүrgүqilərdin biri bolup қalding» — ibranii tilida: «Sən meni bəк pəskə қүхүrdung, meni parakəndə қiloқuқilarning biri bolup қikting».

³⁷ Andin u atisioʻa yənə: — Mening xu iltimasimni qobul kərginki, manga ikki aylıq məhlət bərsəng; mən kiz dostlirim bilən berip taqlarda yürüp, kizlikim üqün matəm tutuwalay, — dedi.□

³⁸ Atisi jawab berip: — Baroʻin, dedi. Uningoʻa ikki aylıq məhlət berip dalaqoʻa əwətti. U berip, kiz dostlirini elip taqlarqoʻa qikip, ikki ayoiqə özining kiz peti qaloʻiniqoʻa aʻ-zar kətürüp yioqlap yürdi. ³⁹ Xundak boldiki, u ikki aydin keyin atisining kəxiqoʻa yenip kəlgəndə, atisi uning üstigə kילוan kəsimini bəja kəltürdi. Bu kiz bolsa heq ər kixigə yekınlaxmioʻanidi. Xuning bilən Israilda xundak bir ərp-adət pəyda boldiki, □ ⁴⁰ hər yili Israilning kizliri əydin qikip Yəftahning kizini tət kün əsləp hatiriləydiqan boldi.□

12

Israilda həsəthorluk tüpəylidin jedəl pəyda boluxi

¹ Lekin Əfraimiyar bolsa toplixip Zafon tərəpkə ötüp Yəftahqa soal qoyup: — Sən Ammoniyar bilən jəng kילוili baroʻiningda nemixka bizni billə berixka qakirmaysən? Əmdi biz əyüngni əzüng bilən qoxup otta kəydürüwetimiz, — dedi.□ ■

² Yəftah ularqoʻa jawab berip: — Mən bilən həlkim Ammoniyarqoʻa qarxi kattik jəng kילוiatkanda, silərni qakirsam, meni ularning kolidin kutquzmidinglar. ³ Silərnig kelip meni kutquzmaydiqanlikinglarni kərüp, jenimni alkinimoʻa elip qoyup, Ammoniyarqoʻa hujum kilixka atlandim, Pərwərdigar ularni kolumoʻa tapxurdi. Əmdi silər nemixka bügün kelip manga hujum kilməqçisilər? — dedi.□

⁴ Lekin Əfraimlar Gileadlarni *həkarətləp*: — Silər i Gileadlar, Əfraimning arisida wə Manassəhning arisida turuwatqan musapirlar, Əfraimda turuwatqan qəqkunsilər, halas! — dedi. Xuning bilən Yəftah barlik Gileadtikilərnə yioʻip Əfraim bilən soʻxuxti. Ular Əfraimlarni urup kirip məoʻlup kildi. □ ⁵ Andin Gileadtikilər Iordan dəryasining keqiklirini tosüp, Əfraimlarni ətküzmididi. Xundak boldiki, Əfraimlik birər qəqkon keqikkə kelip: — Meni ətkili qoyoʻin, desə Gileadtikilər uningdin: — Sən Əfraimiyumu? — dəp soraytti. U kixi «yak» desə, □ ⁶ ular uningqoʻa: — «Xibolət» degin! — dəytti. Əgər u kixi natoʻsgra tələppuz kilip «sibolət» dəp jawab berip qalsa, ular uni tutup Iordan dəryasining keqikining

□ **11:37** «...kizlikim üqün matəm tutuwalay» — demək, əy-oqəqsiz, pərzəntsiz bolup bu dunyadin ketidiqini üqün. □ **11:39** «...atisi Yəftah» uning üstigə kילוan kəsimini bəja kəltürdi» — Yəftah əz kizini qurbanlik kildimu? Yaki bu sözlərnig baxka mənisi barmu? «Qoxumqə sez»imizdə alimlarning pikirliri toʻqruluk azrak müləhizə yürgüzimiz. □ **11:40** «...Yəftahning kizini tət kün əsləp hatiriləydiqan boldi» — yaki «... Yəftahning kizini tət kün əsləp matəm tutidiqan boldi». □ **12:1** «...Zafon tərəpkə ötüp...» — yaki «ximal tərəpkə ötüp...». ■ **12:1** Ҳək. 8:1 □ **12:3** «...hujum kilixka atlandim» — ibrabiy tilida «...hujum kilixka ottüm». Məlum bir dərya-əstəngdin ətkən bolsa kerək. □ **12:4** «Silər i Gileadlar, Əfraimning arisida wə Manassəhning arisida turuwatqan musapirlar, Əfraimda turuwatqan qəqkunsilər, halas!» — Gileadlar əslida Manassəh kəbilisidin kelip qikqanidi. □ **12:5** «Andin Gileadtikilər Iordan dəryasining keqiklirini tosüp, Əfraimlarni ətküzmididi» — yaki «Andin Gileadtikilər Əfraimning udulidiki Iordan dəryasining keqiklirini tosuwaldi».

yenida eltürüwetatti. Xu tәrikidә xu waқıtta kırık ikki mingqә Әfraimiy eltürüldi. □

⁷ Yәftah altә yil Israiloҗa Һakim boldi. Andin Gileadlik Yәftah alәmdin etüp, Gilead xәһәrlirining biridә dәpnә қilindi.

Ibzanning Һakim boluxi

⁸ Uningdin keyin Bәyt-Lәһәмlik Ibzan Israiloҗa Һakim boldi. ⁹ Uning ottuz oşli, ottuz қizi bolup, ottuz қizini sirtқа әrgә berip, sirttin ottuz қizni oşullirioҗa elip bәrdi. U yәttә yilоiqә Israiloҗa Һakim boldi. □ ¹⁰ Andin Ibzan elüp, Bәyt-Lәһәmdә dәpnә қilindi.

Elon wә Abdonning Һakim boluxi

¹¹ Uningdin keyin Zәbulun қәbilisidin bolоan Elon Israiloҗa Һakim bolup, on yil Israilda Һәküm sürdi. ¹² Andin Zәbulun қәbilisidin bolоan Elon elüp, Zәbulun zeminidiki Ayjalon degән jayda dәpnә қilindi.

¹³ Uningdin keyin Piratonluk Һillәlning oşli Abdon Israiloҗa Һakim boldi.

¹⁴ Uning kırık oşli wә ottuz nәwrisi bar idi. Ular yәtmix exәkkә minip mangatti. U Israiloҗa sәkkiz yil Һakim boldi. ■ ¹⁵ Andin Piratonluk Һillәlning oşli Abdon elüp, Әfraim zeminida, Amalәklәrning taşliқ rayonidiki Piraton degән jayda dәpnә қilindi.

13

Ximxonning tuoşluxi

¹ Lekin Israillar Pәrwәrdigarning nәziridә yәнә rәzil bolоanni kildi; xuning bilән Pәrwәrdigar ularni kırık yilоiqә Filistiylәrning қolioҗa taxlap қoydi. ■

² Xu qaoşda Zoreah degән jayda, Dan jәmәtidin bolоan, Manoah isimlik bir kixi bar idi. Uning ayali tuoşmas bolup, Һәq balisi yoқ idi.

³ Pәrwәrdigarning Pәrixтisi bu ayaloҗa ayan bolup uningоҗa: — Mana, sән tuoşmas bolоjining üqün bala tuoşmiding; lekin әmdi sән Һamilidar bolup bir oşul tuoşsән. ⁴ Әmma sән sәgәk bolup, xarab yaki küqlük Һaraq iqmә, Һәq napak nәrsinimu yemigin. ■ ⁵ Qünki mana, sән Һamilidar bolup bir oşul tuoşsән. Bu bala anisining қorsikidiki qaoşdin tartip Hudaoҗa ataloҗan «nazariy» bolidiоjini üqün, uning bexioҗa Һәrgiz ustira selinmisun. U Israilni Filistiylәrning қolidin қutқuzux ixini baxlaydu, — dedi. □ ■

⁶ Ayal erining қexioҗa berip, uningоҗa: — Mana, Hudaning bir adimi yenimoҗa kәldi; uning turқи Hudaning Pәrixтisidәk, intayin dәхxәtlik

□ **12:6** «Xibolәt» — Bu sөzning mәнisi «eқin» yaki «kәlkün» bolup, muxu waқitlarda pәkәt keқikkә yәtkән adәmlәrning tәlәppuzini sinax üqün ixlitilgән, halas. Roxәnki, Әfraimiylar adәttә «x»ning tәlәppuzini қikaralmaytti. «Sibolәt» — buning mәнisi «buoşday baxiқи». □ **12:9** «Ibzanning ottuz oşli, ottuz қizi bolup...» — roxәnki, Ibzan Yәftahқа ohximaytti, u kәp ayallik bolоjanidi. ■ **12:14** Һak. 10:4 ■ **13:1** Һak. 2:11; 3:7; 4:1; 6:1; 10:6 ■ **13:4** Qel. 6:2, 3 □ **13:5** «Nazariy» — Hudaning yolioҗa alaһidә ataloҗan bir kixi. Ular toşruluk «Qel.» 6-bab wa izahatlarni kәrung. ■ **13:5** Qel. 6:5; 1Sam. 1:11

ikən; lekin mən uningdin: «Nədin kəlding» dəp sorimdidim, umu öz nam-xəripini munga dəp bərmidi. □ 7 U munga: — «Mana, sən hamilidar bolup bir oqul tuoʻisən; u bala anisining qorsikidiki qaoʻldin tartip əlidiolan künigiqə Hudaola ataloan bir nazariy bolidiloan bololaqqa, əmdi sən xarab yaki küqlük harak iqmə wə heq napak nərsinimu yemigin» dedi, — dedi.

8 Buni anglap Manoah Pərwərdigarola dua kilip: — Ah Rəbbim, Sən bu yərgə əwətkən Hudaning adimi bizgə yənə kelip, tuoludiloan balioa nemə kiliximiz kerəklisini ogitip qoysun, dəp iltija kildi.

9 Huda Manoahning duasini anglidi; ayal etizlikta oltuoinida, Hudaning Pərixtsisi yənə uning kexioa kəldi. Əmma uning eri Manoah uning kexida yok idi. 10 Andin ayal dərhal yügürüp berip, erigə həwər berip: — Mana, heliki küni yenimoa kəlgən adəm munga yənə kəründi, dewidi, 11 Manoah dərhal qorup ayalining kəynidin mengip, u adəmning kexioa kelip: — Bu ayaloa kelip soz kilolan adəm sənmu? — dəp soriwidi, u jawabən: — Xundak, məndurmən, dedi.

12 Manoah uningola: — Eytkan səzliring bəja kəltürülgəndə, bala qaysi tərکیدə qong kilinixi kerək, u nemə ixlarni kilidu? — dəp soridi.

13 Pərwərdigarning Pərixtsisi Manoahqa jawab berip: — Mən bu ayaloa eytkan nərsilərnig həmmisidin u həzi bolup özini tartsun; 14 u üzüm telidin qikkən heqkandak nərsidin yemisun, xarab yaki küqlük harak iqmisun, heq napak nərsilərdin yemisun; mən uningola barlik əmr kiloinimni tutsun, dedi.

15 Manoah Pərwərdigarning Pərixtsisigə: — Iltipət kilip, kətməy tursila, əzlrigə bir oqlak təyyarlayli, dewidi, 16 Pərwərdigarning Pərixtsisi Manoahqa jawab berip: — Sən Meni tutup qalsangmu, Mən neningdin yeməymən; əgər sən birər kəydürmə qurbanlik sunmaqçi bolsang, uni Pərwərdigarola atap sunuxung kerək, dedi (uning xundak deyixining səwəbi, Manoah uning Pərwərdigarning Pərixtsisi ikənlikini bilmigəndi).

17 Andin Manoah Pərwərdigarning Pərixtsidin: — Əzlrining nam-xəripini nemidu? Eytip bərgən bolsila, səzliri əməlgə axuruloʻinida, siligə hərmitimizni bildürəttuk, — dedi.

18 Pərwərdigarning Pərixtsisi uningola jawabən: — Namimni sorap kəldingolu? Mening namim karamət tilsimattur, — dedi. □

19 Xuning bilən Manoah oqlak bilən axlik hədiyəsini elip berip uni qoram taxning üstidə Pərwərdigarola atap sundi. Pərwərdigarning Pərixtsisi ularning kəz aldida ajayip karamət bir ixni kilip kərsətti; Manoah wə ayali qarap turdi. 20 Xundak boldiki, ot yalkuni qurbangahtin asmanola kətürülgəndə, Pərwərdigarning Pərixtsisimu qurbangahtin qikkən ot yalkuni iqidə yukiroa qikkip kətti. Manoah bilən ayali buni kərup, əzlrini yərgə taxlap yuzlrini yərgə yekip düm yatti.

21 Xuningdin keyin Pərwərdigarning Pərixtsisi Manoahqa wə uning ayaloa kayta kərünmidi. Manoah xu wakitta uning Pərwərdigarning Pərixtsisi ikənlikini bildi. 22 Andin Manoah ayaloa: — Mana, biz qokum əlimiz, qunki biz Hudani kərdük! — dedi. ■

□ 13:6 «Hudaning Pərixtsisidək» — ayal kərgən muxu Pərixting «Hudaning pərixtsisi» yaki «Pərwərdigarning Pərixtsisi» (demək, Məsilh) degən zatning əzi («Təbirlər»-imizni wə keyinki 16-ayətni kəring). □ 13:18 «Namimni sorap kəldingolu? Mening namim karamət tilsimattur» — Manoah əz duasioa jawabən kəlgən Pərwərdigarning Pərixtsisini insan dəp oylaydu. «Karamət tilsimat» degən muxu süpət ibraniy tilida («pələ») pəkət Hudaning Əzini yaki uning kilolan ixlirini süpətləx üqün ixlitilidu. ■

13:22 Mis. 33:20; Kan. 5:26; Hək. 6:22, 23

²³ Lekin ayali uningõa jawab berip: — Əgər Pərwərdigar bizni oltürükxə layik kərgən bolsa, undakta u köydürmə qurbanlıq bilən axlık hədiyəni kolimizdin qəbul kilmioğan bolatti, bu ixnimu kərsətmigən bolatti wə xundakla bundak səzlərnı bizgə eytmioğan bolatti, — dedi.

²⁴ Xu ixtin keyin ayal bir oşul tuşdi, uning ismini Ximxon qoydi. Bu bala oşup, qong boldi wə Pərwərdigar uni bərikətlidi. □ ■

²⁵ Zoreah bilən Əxtaolning otturisidiki Maḥanəh-Danda Pərwərdigarning Rohi uningõa öz təsirini kərsitixkə baxlıdi. □

14

Ximxonning Filistiy bir qizni əmrigə almaqçi boluxi

¹ Bir waqıtta, Ximxon Timnahğa qūxūp, u yərdə bir qizni kərdi; u Filistiy kizliridin biri idi. □ ² U xu yərdin qikip ata-anisining yenioğa kaytip: — Mən Timnahda Filistiy kizliridin birini kərdüm, uni manga hotunlukğa elip beringlar, — dedi.

³ Biraq ata-anisi uningõa: — Kəringaxlırningning kizlirining iqidə yaqi bizning pütkül koʻwmimizning arisidin sanga bir kiz qikmasmu? Nemixkə hətnisiz boləgan Filistiylərnıng kexioğa berip, ulardın hotun almaqçi bolisən? — dedi; əmma Ximxon atisioğa: — Uni manga elip bərgin, qunki u manga bək yaqti, — dedi. □

⁴ Uning ata-anisi bu ixning Pərwərdigar təripidin boləjini bilmidi. Qunki Filistiylər xu qaşda Israil üstidin həküm sürüp turəgan boləqaqka, U Filistiylergə taqabil turuxka pürsət yaratmaqçi idi. □

⁵ Əmdi Ximxon ata-anisi bilən Timnahğa qūxti; ular Timnahdikı üzümzarlıklarğa yetip kəlgəndə, mana bir yax xir hərkirigən peti uningõa etildi. ⁶ Xuan Pərwərdigarning Rohi uning üstigə qūxūp, u qolida həqnemə bolmioğan hələttə xirni tutup, uni oşlaqni yirtkəndək yirtip titma-titma qiliwətti. Lekin u bu ixni ata-anisioğa demidi. □ ⁷ Andin u *Timnahğa* qūxūp, u kiz bilən paranglaxti, u kiz Ximxonğa bək yarap kətti.

⁸ Birməzgildin keyin u qizni elip kelix üqün kayta barəjanda, xirning əlükini kərup baqay dəp yoldin burulup qariwidi, mana xirning iskilitining iqidə bir top həsəl hərili bilən həsəl turatti. ⁹ U həsəldin oqumioğa elip yəp mangdi; ata-anisining yenioğa kəlgəndə, ularoimu bərdi, ularmu yedi, lekin əzining həsəlni xirning iskilitining iqidin elip kəlginini ularğa demidi. ¹⁰ Uning atisi *uningõa həmrah bolup* qūxūp qizning öyigə kəldi, u yərdə Ximxon bir ziyapət bərdi, qunki burundinla toy qilidioğan yigitlər xundak qilidioğan rəsm-qaidə bar idi. ¹¹ Ular Ximxonni kərup, uningõa

□ **13:24 «Ximxon»** — «qıyaxtək (küqlük)» yaqi «roxən, parlık adəm». ■ **13:24** İbr. 11:32

□ **13:25 «Maḥanəh-Dan»** — yaqi «Danning bargahı». □ **14:1 «Timnah»** — yaqi «Timnatah».

□ **14:3 «bizning pütkül koʻwmimizning arisidin...»** — ibraniy tilida «mening pütkül koʻwmim arisidin...». □ **14:4 «...yaratmaqçi idi»** — ibraniy tilidiki muxu səz adəttə «izdiməkçi idi» degənni bildüridu. Mumkinqiliki barki, Hudaning Rohi Ximxonni tezrək Filistiylergə hujum qilixka qəzoqiojini bilən, lekin u Hudaning Rohining xu türtkisigə tehiqə etiwar qilmaywatatti. □

□ **14:6 «Lekin Ximxon bu ixni ata-anisioğa demidi»** — Ximxon «nazariy» boləqaqka, həqkəndək üzümdin boləgan nərsini yeməsliki kerək idi. Xunga Ximxon üzümzarlık bilən mangmay, ata-anisidin ayrılıp mangəgan bolsa kerək. Lekin ata-anisi «nazariy» bolmioqaqka üzümzarlıqtin udul oşə bolatti. Xu səwəbtin Ximxonning ata-anisi uning xirni oltürginini bilmidi.

ҳәмраҳ болуҗқа ottuz yigitni tepip keldi; ular uningõja hãmrah boldi. □

¹² Ximxon ularõja: — Mãn silerdin bir tepixmaq soray, ægær silær ziyaræt qiliniديوان yettæ kün iqida uning mænisini manga dæp berælisænglar, mæn silergæ ottuz danæ kanap kœynæk bilæn ottuz yürûx egin berimæn; ¹³ ægær uni yexip berælmisænglar, silær manga ottuz danæ kanap kœynæk bilæn ottuz yürûx egin beringlar, — dedi. Ular uningõja: — Maқul, undæk bolsa tepixmiқingni eytkin, keni anglayli, — dedi.

¹⁴ U ularõja: — Yeyilidiovini yegüqingning iqidin qikti; tatliқ küqtüggürning iqidin qikti, *bu nemæ?* — dedi. Ular üq küngiqæ bu tepixmaqni tapalmidi. ¹⁵ Yættingi küni xundæk boldiki, ular Ximxonning ayalining kexioja berip: — Sæn eringni aldap-siylap, tepixmaqning mænisini bizgæ eytip berixkæ maқul qilöin; bolmisa seni atangning öyi bilæn qoxup kœydürüwetimiz. Silær bizni yoksul qilixkæ bu yergæ qakirovanmu?! — dedi.□

¹⁶ Ximxonning ayali uning aldida yioqlap turup: — Sæn manga eq, meni pækæt sœymæsæn; sæn mening kœwmimning baliliridin bir tepixmaqni soriding, æmma manga mænisini eytip bœrmiqing, dæp yioqlioili turdi. Ximxon uningõja jawabæn: — Mana, mæn uni ata-anamovimu dæp bœrmigæn tursam, sanga dæp beræmdim? — dedi.

¹⁷ Ziyaræt ötküzölgæn yettæ künidæ u erining aldida yioqlapla yürdi. Xundæk boldiki, yættingi küni bolovanda ayali uni kistap turuvalovaqkæ, uningõja tepixmaqning mænisini eytip bœrdi. Andin ayal berip öz hælқining adæmlirigæ tepixmaqning mænisini dæp bœrdi. □ ¹⁸ Xuning bilæn yættingi küni kün patmasta, xæhæring adæmliri uningõja jawab berip: — Hæsældinmu tatliқi barmu? Xirdinmu küqtüggüri barmu? — dedi.

U ularõja jawab berip: — Ægær silær mening inikim bilæn yær aqdurmiovan bolsanglar, tepixmikimni hœrgiz tapalmaytinglar! — dedi.

¹⁹ U waқitta Pærwærdigarning Rohi uning üstigæ güxti; u Axkelonõja güxüp, Axkelondikilærdin ottuz kixini öltürüp, ulardin olja elip, oljidin iginlærni elip kelip, tepixmaqning mænisini yexip bœrgænlærgæ bœrdi. Xuningdæk Ximxonning ojevizi kelip, ata-anisining öyigæ yenip kætti.□

²⁰ Andin Ximxonning ayali Ximxonning hãmrahliridin koldax bolovæn yigitkæ tæwæ qilindi.□

15

Ximxonning Filistiyær bilæn qarxilixixkæ baxlixi

¹ Æmma birnæqqæ waқit ötüp buovday orux mæzgili kælgændæ xundæk boldiki, Ximxon bir oqlakni elip öz ayalining öyigæ berip: «Mæn hotunumning kexioja uning hujrisioja kirimæn» dedi. Lekin ayalining atisi uni iқkirigæ kirixigæ yol koymidi. ² Kœynatisi uningõja: — Mæn hækikætæn sizni uningõja mutlak eq bolup kætti, dæp oyliqidim; xunga mæn uni sizning

□ **14:11** «...ottuz yigitni tepip keldi» — ximxunning toyida uningõja hãmrah boluҗқа qakirovan bolsa keræk. □ **14:15** «yættingi küni...» — bæzi kona kœqürmilærdæ «tötinqi küni...» deyilidu.

□ **14:17** «Ziyaræt ötküzölgæn yettæ künidæ u erining aldida yioqlapla yürdi» — yaki «Ziyaræt ötküzölgæn yettæ künlük ziyarætning qalovæn waқtida u uningõja (Ximxonõja) exilwelip yioqlapla turdi». □ **14:19** «Axkelon» — Filistiyærlarning qong bir xæhiri. □ **14:20** «koldax bolovæn yigitkæ...» — yaki «özigæ aqvina qilovæn yigitkæ».

koldixingizga beriwatkənidim. Ҳalbuki, uning kīqīk singlisi uningdin tehimu qirayliḡḡu? Uning orniḡa xuni aloḡan bolsingiz! — dedi. □

³ Əmma Ximxon ularḡa: — Əmdi mən bu ḡetim Filistiylerḡe ziyān yətküzsəm, manga gunah bolmaydu! — dedi.

⁴ Xuni dəp Ximxon berip üḡ yüz qilberini tutup kelip, otḡaxlarni təyyarlap, qilberilərnī jüpləp quyruḡlirini bir-birigə ḡetip, ikki quyriḡining otturisiḡa birdin otḡaxni asti; □ ⁵ otḡaxlarḡa ot yeḡip qilberilərnī elip berip, Filistiylerning etizdiki ormiḡan ziraətlirigə koyup bərdi. Xuning bilən u dəwə-dəwə ənḡilərnī, orulmiḡan ziraətlərnī, xundakla zəytun baḡlirininu köydürüwətti. □ ⁶ Filistiyler buni körüp: Buni kim kildi, — dəp sorisa, həḡk jawab berip: — Timnahḡik adəmnīng küy'ooli Ximxon kildi; ḡeynatisi uning ayalini uning koldixiḡa beriwətkini üḡün xundak kildi, — dedi. Xuning bilən Filistiyler ḡiḡip, u ayal bilən atisini otta köydürüwətti.

⁷ Ximxon ularḡa: — Silər xundak ḡiloḡinglar üḡün, mən silərdin intikām almay boldi ḡilmaymən, — dedi.

⁸ Xuning bilən Ximxon ularni ḡir-ḡap ḡilip ḡətl ḡiliwətti; andin u berip Etam ḡoram texining ənḡiridə turdi. □

⁹ U waḡitta Filistiyler ḡiḡip, Yəhuda yurtida ḡedir tikip, Leḡi dēḡan jayda yeyildi. □ ¹⁰ Yəhudalar bolsa: — Nemixḡa bizḡə ḡujum ḡilmaqḡi bolisilər? — dewidi, ular jawab berip: — Biz Ximxonni tutup baḡlap, u bizḡə ḡandak ḡiloḡan bolsa, bizmu uningḡa xundak ḡilimiz, dəp ḡiḡtuk, — dedi.

¹¹ Xuning bilən Yəhuda yurtidiki üḡ ming kixi Etam ḡoram texining ənḡirigə ḡüxüp, Ximxonḡa: — Sən Filistiylerning üstimizdin ḡəḡüm sürüwatḡinini bilməmsən? Xuni bilip turup, sən nemixḡa bizḡə xundak ḡilding? — dedi. U ularḡa: — Ular manga ḡiloḡandək, mənmu ularḡa ḡildim, dəp jawab bərdi.

¹² Ular uningḡa: — Biz seni baḡlap Filistiylerning ḡoliḡa tapxurup berix üḡün kəlduk, dewidi, Ximxon ularḡa: — «Biz əzimiz sangə ḡujum ḡilip əltürməymiz», dəp manga ḡəsm ḡilinglar, dedi.

¹³ Ular uningḡa: — Seni əltürməymiz; pəḡət seni ḡing baḡlap, ularning ḡoliḡa tapxurup berimiz; ḡərgiz əlümḡə məḡkum ḡilmaymiz, dəp jawab bərdi. Xuni dəp ular ikki yengī aroḡamḡa bilən uni baḡlap, ḡoram taxning üstidin elip mangdi. ¹⁴ U Leḡigə kəḡəndə, Filistiyler warkiraxḡiniḡə uning aldiḡa yügürüxüp kəldi. Əmma Pərwərdigarning Rohi uning üstigə ḡüxüp, ḡollirini baḡliḡan aroḡamḡilar ot tutaxḡan kəndir yiptək üzülüp, tüḡüḡlər ḡolliridin yexilip kətti. ¹⁵ Andin u exəkning yengī bir ənḡək sənḡikini körüp, ḡolini uzitipla elip, uning bilən ming adəmnī urup əltürdi. □

¹⁶ Ximxon: —

«Exəkning bir ənḡək sənḡiki bilən adəmlərnī əltürüp,
Ularni dəwə-dəwə ḡiliwəttim,

□ **15:2** «...uni sizning koldixingizga beriwatkənidim» — yaki «uni sining aḡinənggə beriwatkənidim». □ **15:4** «üḡ yüz qilbərə» — bəzi tərjimilərdə «üḡ yüz tülkə» deyilidu. Ləkin qilberilər top bolup yürḡəḡkə, əzrak ḡəxni yəmqük ḡilix bilən ularni tutiwelix tülkilərnī tutuwelixdin kəp asan bolidu. □ **15:5** «etizdiki ormiḡan ziraətliri» — ibranīy tilida «etizdiki eḡə turoḡan ziraətliri» — demək, pixay dəp ḡaloḡan ziraətlər. □ **15:8** «Ximxon ularni ḡir-ḡap ḡilip ḡətl ḡiliwətti» — ibranīy tilida «Ximxon ularni yota wə paḡaḡliriḡa urup, ularni əltürüwətti». □ **15:9** «Leḡi dēḡan jayda yeyildi» — yaki «Leḡi dēḡan jayda jəngḡə səp түzdi». □ **15:15** «u exəkning yengī bir ənḡək sənḡikini körüp...» — kona sənḡək bolḡan bolsa, ḡürüḡlikidin asanla sunup kətkən bolatti.

Exakning bir engak songiki bilan ming adomni olturdum!» — dedi.□

¹⁷ Bularni dap exakning engak songikini taxliwatti. Xuningdak u xu jayoqa «Ramot-Lehi» dap nam koydi.□

¹⁸ U intayin ussap Pərwərdigarəqa pəryad kilip: — Sən Əz kulungning kəli bilan bunqə qəng nusrətni barliqqa kəltürdüng, əmdi mən hazır ussuzluqtin əlöp, hətnisizlərnin qəliəqa qüxüp qəlarəmənmu? — dedi.■

¹⁹ Xuning bilan Huda lehidiki azgalni yardi, su uningdin urəşup qikti. Ximxon iqip, rohi urəşup jan kirdi. Bu səwəbtin bu *bulakqa* «Ən-Ҳəkkorə» dap nam koyuldi; ta bügüniqə u Lehida bar.□

²⁰ Ximxon Filistiyələrnin dəwrədə yigirmə yiləiqə Israiləqa həkim boldi.□

16

Ximxonning məşlup boluxi

¹ Andin Ximxon Gazaqa bardi, u u yərdə bir pəhixə ayalni kərup, kirip uning bilan yeqinqilik kildi. ² Ləkin Gazalıklar birsinin: — Ximxon bu yərgə kəldi, deginini anglap, *xəhərni* kərxap, keqiqə xəhərning qəwükida ün qıqarmay marap turdi wə: Ətə tang yoruəqanda uni oltürimiz, — deyixti.

³ Ximxon yerim keqiqiqə yatti; andin ornidin turup xəhər qəwükining ikki qənitini tutup, uni ikki kexiki wə baldak-təkiqi bilan qəxup, birakla qəmurup, əxnisigə artip Həbronning udulidiki taəşqa elip qıqip kətti.□

⁴ Keyin u Sorək jiləşida olturuxluk Dililəh isimlik bir ayalni kərup, uningəqa axik bolup qəldi. ⁵ Buni bilip Filistiyələrnin əmirli u ayalning kəxiəqa berip uningəqa: — Sən uni aldap, uning küqtünggürlükünün zadi nədin boləşanliqini kolap sorap, bizning qəndək kilsək uni yəngələydiəşanliqimizni, uni baəşlap boysunduralaydiəşanliqimizni eytip bərsəng, biz hər birimiz sanga bir ming bir yüz kümüx tənggə berimiz, — dedi.

⁶ Xuning bilan Dililəh Ximxondin: — Sən küqtünggürlüküngning zadi nədin boləşanliqini, xundakla qəndək qiləqanda seni baəşlap boysundurəşili bolidiəşanliqini eytip bərgin! — dedi.

⁷ Ximxon uningəqa jawabən: — Adəmlər meni yəttə tal qurutulmiəşan yengi ya kiriqi bilan baəşlisa, mən ajizlap bəşqə adəmlərdək bolup qəlimən, — dedi.□

⁸ Xuning bilan Filistiyələrnin əmirli yəttə tal qurutulmiəşan yengi ya kiriqini elip kelip, bu ayaləqa beriwidi, u bu kiriqlər bilan uni baəşlap koydi

□ **15:16 «Ularni dəwə-dəwə kiliwəttim»** — yəki «Ularni ikki dəwə kiliwəttim». Bu xəirdin kəriəqanda, Ximxon ikki yəki uningdin kəp qətim Filistiyələr bilan soquxqan boluxi mumkin.

□ **15:17 «Ramot-Lehi»** — «Ləhining egizliki». ■ **15:18** 1Sam. 17:26, 36; 2Sam. 1:2

□ **15:19 «Ən-Ҳəkkorə»** — «pəryad kətürgüqining buliği». □ **15:20 «Ximxon ... yigirmə yiləiqə Israiləqa həkim boldi»** — Ximxonning həkim boləşan waqti bəlkim Abimələk wə

Yəftəhning həküm sürgən waqitliri bilan zamandax bolsa kərak; u Pələstinning qərbidə, ular xərk wə ximalida həküm sürətti. □ **16:3 «Həbronning udulidiki taəş»** — bəlkim Gazadin 40 kilometer yiraqlikta idi. □ **16:7 «Adəmlər meni yəttə tal qurutulmiəşan yengi ya kiriqi bilan baəşlisa...»** — Ximxon nazariy boləşaqqa, «yengi ya kiriqliri» əslidə əlük həywaning jəsitidin elinidəşini üqün uningəqa nisbətən «napak» həşablinatti. Uning gepi yaləşan boləşini bilan, həkikətkə yekin idi; uning küqtünggürlüki uning nazariy boləşanliqidin boləşan. Uning «yengi» (bəşqilər ixlətmigən) deyixinin səwəbi «Birsi meni xundək yengi kiriqlər bilan baəşlisa, kiriqlərnin meni napak kilix təsiri azrak bolidu» dap oyliqinidin bolsa kərak.

9 (Dililāh birnəqqə adəmnī hujrida paylap turuxka yoxurup koyoqanidi). U Ximxonə: — Əy Ximxon, Filistiyələr seni tutkili kəldi! — dedi.

U qorup bilən qiriqlərni qigə xoyna otta keyüp üzülüp kətkəndək üzüwətti. Xuning bilən uning küqtünggürlükining siri axkarilanmıdi.

10 Buni körüp Dililāh Ximxonə: — Mana, sən meni aldap, manga yaloqan eytipşən! Əmdi manga seni nemə bilən baqlisa bolidioqanlıqini eytip bərgin, — dedi.□

11 U jawap berip: — Adəmlər meni heq ixlətmigən yengi aroqamqa bilən baqlisa, mən ajizlap baxka adəmlərdək bolup qalimən, — dedi.

12 Xuning bilən Dililāh yengi aroqamqa elip kelip, uni baqlap: — Əy Ximxon, Filistiyələr seni tutkili kəldi! — dedi (əslidə birnəqqə adəm hujrida yoxurunup, uni paylap turuxkanidi). Lekin Ximxon öz qolidiki aroqamqılarni yipni üzgəndək üzüp taxlıdi.

13 Buni körüp Dililāh Ximxonə: — Sən həziroiqə meni aldapsən, manga yaloqan eytipşən; əmdi manga seni nemə bilən baqlisa bolidioqanlıqini eytip bərgin, — dedi. U jawap berip: — Sən mening beximdiki yəttə örüm qaqnı dukandiki örux yip bilən qoxup örüp koysangla bolidu, — dedi.□

14 Xuning bilən Ximxon uhlioqanda u uning bexidiki yəttə tal qaqnı örux yip bilən qoxup örüp, qozukka baqlap koyup uningə: — Əy Ximxon, Filistiyələr seni tutkili kəldi! — dedi. Ximxon uyqudin oyoqinip, örux yip bilən qozukni birakla tartip yuliwətti.□

15 Andin ayal uningə: — Manga kənglüng yok turup, qandaksigə sangə axik boldum, dəysən? Sən meni üq ketim aldap, küqtünggürlüküngning nədin boləqanlıqini manga eytip bərmidingə, — dedi.

16 Uning hərküni səzliri bilən uni kistaxliri wə yalwuruxliri bilən Ximxonning əlgüdək iqi puxti wə xundak boldiki, 17 u kənglidiki sirini koymay uningə axkara kilip: — Mən anamning korsikidiki qaşdin tartip Hudaşə atilip nazariy boləqinim üqün, beximoqə hərgiz ustira selinip bəkmioqan; əgər mening qeqim quxürüwetilsə, küqüm məndin ketip, mən ajizlap baxka adəmlərdək bolup qalimən, — dedi.

18 Dililāh uning əzigə kənglidiki həmmə sirini dəp bərginini körüp, Filistiyələrnin əmirilərini qarqirip kelixkə adəm mangdurup: — «Bu ketim silər yənə bir qikinqlar, qünki Ximxon kənglidiki həmmə sirni manga axkara kildi» dedi. Xuning bilən Filistiyələrnin əmiriliri kollirioqə kümüxlərni elip, uning kexioqə qikti.

19 Andin Dililāh uni öz yotisoqə yatquzup, uhlitip koyup, bir adəmnı qarqirip kirip uning bexidiki yəttə örüm qaqnı quxürüwətti; xundak kilip u Ximxonning bozək kilinixini baxlioquqi boldi. Ximxon küqidin kətkənidi.

20 U: — Əy Ximxon, Filistiyələr seni tutkili kəldi! — dewidi, u uyqudin oyoqinip: — Mən ornumdin turup, ilgiriki birkanqə ketimkidək, boxinip ketimən, dəp oyildi. Lekin u Pərwərdigarning əzidin kətkinini bilməytti.

21 Xuning bilən, Filistiyələr uni tutuwelip, kəzilərini oyup, Gəzaşə elip quxüp, uni mis zənjirlər bilən baqlap, zindanda un tartixka saldi.□

22 Lekin bexidiki quxürüwetilgən qeqi yənə əsüxkə baxlıdi.

□ 16:10 «Mana, sən meni aldap, manga yaloqan eytipşən! ....» — roxənki, «paylap olturoquqlar» baqlax usulining nətijisini kütüp əzliri yoxurunoqan yərdin qikmıdi. Ximxon əyde Dililāh bilən ikkimizlə bar, dəp oylaydu. □ 16:13 «dukandiki örux yip bilən» — yaki

«dukandiki təg yipi bilən», yəni tokulmlarning boyioqə tartiloqan yipi bilən. □ 16:14 «Ximxon uhlioqanda u uning bexidiki yəttə tal qaqnı örux yip bilən qoxup örüp...» — muxu səzlərni kona grek nushisidin alduk. □ 16:21 «uni mis zənjirlər bilən baqlap, zindanda un tartixka

saldi» — un tartix adəttə ayal kixining ixı idi.

Ximxonning xarəplik halda əlüxi wə dəpnə қilinixi

²³ Keyin, Filistiyələarning əmirliyi öz ilahı boləjan Dagon üqün qong bir qurbanlıq ötküzüxkə həm təbrikləp xadlinixkə yioıldı. Qunki ular: — Mana, ilahimiz duxminimiz boləjan Ximxonni qolimizə tapxurup bərdi, — deyixti.

²⁴ Həlk Ximxonni kərgəndə, öz ilahini danglap: — İlahimiz bolsa, yurtimizni wəyran qiloquqini, adəmlirimizni kəp öltürgən duxminimizni qolimizə quxürup bərdi! — deyixti.

²⁵ Ular taza xad-huramliq kəypigə qəmüp: — Ximxon kəltürülsun, u bizgə bir oyun kərsitip bərsun, deyixti; ular Ximxonni zindandin elip qixti. U ularning aldida oyun kərsətti. Əmdi ular uni ikki tüwrükning otturisida tohtitip koyəjanidi. ²⁶ Xuning bilən Ximxon kolini tutup turəjan yigitkə: — Meni koyuwət, əyni kətürüp turəjan tüwrüklərnə silap, ularə yəliniwəloqili koyəjaysən, — dedi.

²⁷ U qəşda əy ə-yallar bilən liq toləjanidi, Filistiyələarning əmirliyrining həmmisimu xu yərdə idi; əgzidimu Ximxonning kərsitiwatқан oyunini kəruwatқан təhminən üq mingə ə-ayal bar idi.

²⁸ Ximxon Pərwərdigarə nida qilip: — Əy Rəb Pərwərdigar, meni yad qilip pəkət muxu bir qetim manga küq ata qilojaysən; i Huda, xuning bilən ikki kəzümning intiqamini Filistiyələrdin bir yolila əloquzəjaysən! — dedi.■

²⁹ Ximxon xularni dəp əyni kətürüp turəjan otturidiki ikki tüwrükni tutuwaldi; birini ong qoli bilən, yənə birini sol qoli bilən tutup, ularə tayinip turdi.

³⁰ Andin: «Filistiyələr bilən birliktə əlüp kətsəm!» dəp bədinini egip küqini yioşip *ittiriwidi*, əy ərülüp, u yərdiki əmirlər bilən barliq həlkning üstigə qixti. Buning bilən öz əlümi bilən öltürgən adəmlər uning tirik waqtida öltürgənliridin kəp boldi. ³¹ Andin keyin uning kərindaxliri wə atisinin barliq jəməti quxüp, uni kətürüp, Zoreah bilən Əxtəolning otturisə əlip bərip, atisi Manoahning kəbrisidə dəpnə qildi. U yigirmə yil Israilə qə hakim boləjanidi.

17

Israillarning butpərəslik yolioja kirixi

¹ Əfrayimning taqlirida Mikah isimlik bir kixi bar idi. ² U anisəja: — Sening həliki bir ming bir yüz kümüx tənggəng oşrilap ketiləjanidi; sən tənggilərnə qarəşiding wə buni manga dəp bərding. Mana, kümüx mənə, uni mən əloqədim, dewidi, anisi: — Əy oşlum, Pərwərdigar seni bərikətligəy!, — dedi.□

³ Mikah bu bir ming bir yüz kümüx tənggini anisəja yandurup bərdi. Anisi: — Mən əslidə bu pulni sən oşlumni dəp Pərwərdigarə bəşixlap, uning bilən oyma but wə quyma but yasaxkə atiwətkənidim; əmdi yənə sanga bəşəy, dedi.

⁴ Ləkin Mikah kümüxnə anisəja qayturup bərdi; anisi uningdin ikki yüz kümüx tənggini elip bir zərgərgə bərip, bir oyma but bilən bir quyma

■ 16:28 İbr. 11:32 □ 17:2 «...tənggilərnə qarəşiding...» — qarəxaxning məzmuni bəlkim «Bu pul bərikətlilik bolmisun, əloquqi kixigə palakət quxürsun» degəndək bolsa kərek. «...wə buni manga dəp bərding» — İbraniy tilida: «...wə mening kulaklırimə səzliding».

but yasatti; ular Mikahning oʻyigə koyup koyuldi. □ ⁵ Mikah degən bu kixi əslidə bir buthana pəyda kiləjan, xuningdək əzigə bir əfod bilan birnəqə «tərafim»ni yasəjanidi; andin əz oʻqulliridin birini kahinlikka məhsus təyinləp, uni əzigə kahin kildi. □

⁶ Xu künlərdə Israilda heq padixah bolmidi; həkrim əz nəziridə yahxi kəringənni kilatti. □ ■

Mikahning bir Lawiyini «kahin bolux»ka yallixi

⁷ Yəhuda jəmətining təwəsədiki Bəyt-Ləhəmdə Lawiy kəbilisidin boləjan bir yigit bar idi; u xu yərdə musapir bolup turup qəlanəni. □ ⁸ Bu yigit bir jay tepip turay dəp, Yəhudalarning yurtidiki Bəyt-Ləhəm xəhiridin qikti. U səpər kilip, Əfraim təqlikiqə, Mikahning oʻyigə kelip quxti. ⁹ Mikah uningdin: — Kəyərdin kəlding, dəp soriwidi, u uningəja jawabən: — Mən Yəhudalarning yurtidiki Bəyt-Ləhəmlik bir Lawiy mən, bir jay tepip turay dəp qiktim, — dedi.

¹⁰ Mikah uningəja: — Undak bolsa mən bilan turup, manga həm ata həm kahin bolup bərgin; mən sanga hər yili on kümux tənggə, bir yürux egin wə kündilik yemək-iqmikingni bəray, — dedi. Buni anglap Lawiy kixi uningigə kirdi.

¹¹ Lawiy u kixi bilan turuxka razi boldi; yigit xu kixigə əz oʻqulliridin biridək bolup qaldi. ¹² Andin Mikah bu Lawiy kixini *kahinlikka* məhsus təyinlidi. Xuning bilan Lawiy yigit uningəja kahin bolup, Mikahning oʻyidə turup qaldi. □

¹³ Andin Mikah: — Bir Lawiy kixi manga kahin boləjini üqün, Pərwərdigarning manga yahxilik kilidəjini bilimən, — dedi. □

18

Dan qəbilisining əzliri üqün bir miras jayni tepixi

□ **17:4** «...anisi uningdin ikki yüz kümux tənggini elip bir zərgərgə berip, bir oyma but bilan bir kuyma but yasatti...» — muxu səzdin qarəjanda, apisi niyitidin yenip, pulning bir qismini əzidə qaldurəjanidi. □ **17:5** «əfod» — «əfod» toqruluk 8:27 wə izahətini kəring. «Əfod» əslidə bax kahin kiyidəjan alahidə birhil kiyim idi. U toqruluk «Mis.» 28:5-30 wə izahətlirini kəring. «**tərafim**» — ibranij tilidiki səz bolup, «oy butliri» degənni bildüridu. Bu butlar qolda kətürgüdək qiqik bolup, adəttə kümuxtin yasilatti. Qədimki waqitlardiki bəzi butpərəs jəmiyətlərdə «tərafim»əja igə boləjan adəm oʻyning barlik təəllukatining igisi, hojayini dəp hesablinatti. «... **əz oʻqulliridin birini kahinlikka məhsus təyinləp, uni əzigə kahin kildi**» — pəkət Hərunning əwladlirila kahin boluxka həkukluk idi. □ **17:6** «**Xu künlərdə Israilda heq padixah bolmidi; həkrim əz nəziridə yahxi kəringənni kilatti**» — muxu səzlər, xühəsisziki, Hudaning waqti kəlgəndə Israiloja Əzi padixah təyinləx məksitidə boləjanlikini kərsitidu. ■ **17:6** Hək. 18:1; 21:25 □ **17:7** «**Yəhuda jəmətining təwəsədiki Bəyt-Ləhəm**» — Bəyt-Ləhəm Lawiy larəja bekitilgən xəhərlərdin əməs idi. Bu kixining xu yərgə nemigə barəjini enik əməs. □ **17:12** «**Mikah bu Lawiy kixini kahinlikka məhsus təyinlidi**» — ibranij tilidə: «Mikah bu Lawiy kixining kolini toldurdi». Bu səz muxu yərdə ikki bisliktur — (1) u Mikahning kolini məhsus kahinlik wəzipsi bilan «toldurdi» wə (2) (həjwi yə həttin) pul bilan toldurdi. «**Xuning bilan Lawiy yigit uningəja kahin bolup, Mikahning oʻyidə turup qaldi**» — pəkət Hərunning əwladlirila kahin boluxka həkukluk idi; baxka Lawiy larning kahin bolux həkukki yoxtur, əlwəttə. □ **17:13** «**Bir Lawiy kixi manga kahin boləjini üqün, Pərwərdigarning manga yahxilik kilidəjini bilimən**» — demisəkmə, bu səzlər pütünləy hurapij bir kəzkarax, əlwəttə. 18-babta səzləring hataliki qiqip turidu.

¹ Xu künlərdə Israilda heç padixah bolmıdı; xundaqla xu künlərdə Danlarning kəbilisi əzlırığ olturaklıxix üqün jay izdəwatkanıdı, qünki xu küngiçə ular İsrail kəbililiri arisida çək taxlinip bekitilgən miras zeminoğa erixmıgənıdı. □ ■ ² Xuning bilən Danlar pütkül jəmätidin Zoreah wə Əxtaolda olturuxluk bəx palwanı zeminni qarlap kelixkə əwätti wə ularoğa tapılap: — Silər berip zeminni qarlap kelinglar, dedi. Ular səpər kılıp Əfraim taqlıq yurtioğa kelip Mikahning öyigə quxüp u yərdə kəndi.

³ Ular Mikahning öyining yenida turojınida Lawiy yigitning awazini tonup, uning kexioğa kirip uningdin: — Seni kim bu jayoğa elip kəldi? Bu yərdə nemə ix kılısən? Bu jayda nemigə erixing? — dəp sorıdı. □

⁴ U ularoğa jawabən: — Mikah manga mundaq-mundaq kılıp, meni yallap özigə kahın kıldı, dedi.

⁵ Buni anglap ular uningoya: — Undaq bolsa bizning mangoğan səpırimızning onguxluk bolıdıoğan-bolmaydıoğanlıkını bilmıkımız üqün, Hudadin sorap bərgin, — dedi.

⁶ Kahın ularoğa: — Hatırjəm beriweringlar. Mangoğan yolunglar Pərwərdıgarning aldidıdur, — dedi. □

⁷ Xuning bilən bu bəx adəm qıkip, Laix degən jayoğa yetip kəldi. Ular u yərdiki həlkniq tinq-aman yaxawatqınıni, turmuxining Zidoniylarning ərp-adətliri boyıqə ikənlikini, hatırjəmlik wə rahət iqidə turuwatqınıni kərđi; xu zeminda ularni har kılöuqi heçkəndək hokukdar yok idi; ular Zidoniylardin yırakta turatti, xundaqla baxqılar bilənmu heçkəndək bardı-kəldi kılıxmaytti. □

⁸ Bəx palwan Zoreah wə Əxtaoloğa öz kərındaxlırining kexioğa kaytip kəldi. Kərındaxlıri ulardin: — Nemə həwər elip kəldinglar? — dəp sorıdı.

⁹ Ular jawabən: — Biz kəpup ularoğa hujum kıləyli! Qünki biz xu zeminni qarlap kəldük, mana, u intayın yahxi bir yurt ikən. Əmdı nemixkə kimir kıləmay jim olturısılar? Əmdı dərhal berip, u yurtni elixkə əzmənglərni əzmənglar, berip hujum kılıp zeminni igilənglar.

¹⁰ U yərgə barəjıninglarda silər tinq-aman turuwatkan bir həlkni, hər ətrəpıoğa sozuləoğan kəng-azadə bir zeminni kərisilər! Huda u yərnı silərnıng kolunglaroğa tapxuroğandır. U yurtta yər yüzidə tepilidıoğan barlık nərsilərđin heçbiri kəm əməs, dedi.

¹¹ Xuning bilən Danlarning jəmätidin altə yüz adəm jənggə kəralıniq, Zoreah wə Əxtaoldın qıkip mangođı. ¹² Ular Yəhuda yurtidiki Kiriati-Yearim degən jayoğa berip, qedir tıkti (xunga bu jay taki bügüniqə «Danning ləxkərgahı» dəp atalmakta; u Kiriati-Yearimning arka tərıpiqə jaylaxkanıdı). □ ■ ¹³ Andın ular u yərdin Əfraim taqlıq rayonıoğa berip, Mikahning öyigə yetip kəldi.

□ **18:1** «Xu künlərdə Danlarning kəbilisi əzlırığ olturaklıxix üqün jay izdəwatkanıdı» — «Yəxua» 19:40-48də bu ixlər bayan kılınıdu. Xu ayətlərdin qarıoqanda: «çək taxlinip bekitilgən miras zeminoğa erixmıgənıdı» degənnıng mənisi «...toluk erixəlmıgənıdı» degəndək bolsa kerək.

■ **18:1** Ҳак. 17:6; 21:25 □ **18:3** «Lawiy yigitning awazini tonup...» — yaki «Lawiy yigitning toləppuzini tonup...».

□ **18:6** «Mangoğan yolunglar Pərwərdıgarning aldidıdur» — demək, yolunglar Hudanın nəzirigə yahxi kərünıdu. □ **18:7** «turmuxining Zidoniylarning ərp-adətliri boyıqə ikənlikini» — muxu xəhər bəlkim Zidoniylarning bir mustəmlıkisi boləoğan boluxı mumkin idi. «xu zeminda ularni har kılöuqi heçkəndək hokukdar yok idi» — əgər Laixtikilərdin paydılınıdıoğan baxka bir yərlik həkimiyyət bar bolsa, Laixni igiləx üqün muxu həkimiyyət bilənmu soxux kerək bolatti, əlwəttə. Xu söznıng baxka birhil tərjimisi: «ularning üstidə nomus ixlarnı əyibləyđioğan heçkəndək hakim yok idi». □ **18:12** «Danning ləxkərgahı» — ıbranıy tilida «Mağanəh-Dan». «arka tərıpi» — bu söznıng baxka birhil tərjimisi «qərb tərıpi».

■ **18:12** Ҳак. 13:25

14 Laix yurtioʻga qarlash üqün baroʻan bəx kixi öz qerindaxlirioʻga: — Biləmsilər? Bu öydə bir əfod toni, birməqəqə tərəfim butliri, bir oyma məbud wə quyma məbud bardur! Əmdi qandak qilixinglar kerəklisini oylixinglar! — dedi. □

15 Ular burulup Lawiy yigitning öyigə (Mikahqa təwə öygə) kirip uningdin həl soridi. 16 Dan kəbilisidin boləan jəng qorallirini kətürgən altə yüz kixi dər waza aldida turup turdi. 17 U zeminni qarlashqa barəan bəx adəm *buthanioʻga* kirip, oyma but, əfod toni, tərəfim butliri wə quyma butni elip qikti. Kahin jəng qorallirini kətürgən altə yüz kixi bilən billə dər wazida turatti. 18 Bu bəx adəm Mikahning öyigə kirip oyma but, əfod tonini, tərəfim butliri wə quyma butni elip qikkanda kahin ulardin: — Bu nemə qiloʻninglar?! — dər soridi.

19 Ular uningə: — Ün qikarmay, aozingni qolung bilən etip, biz bilən mengip, bizgə həm ata həm kahin bolup bərgin. Sening pəkət bir adəmning öyidikilərgə kahin boləning yahximu, yaki Israilning bir jəməti boləan pütün bir kəbiligə kahin boləning yahximu? — dedi.

20 Xundak dewidi, kahinning kəngli hux bolup, əfod, tərəfim butliri wə oyma məbudni elip həlkning arisioʻga kirip turdi. 21 Andin ular burulup, u yərdin kətti; ular baliliri wə qarpaylarni wə yük-taklirining həmmisini aldida mangduruwətkənid.

22 Mikahning öyidin heli yiraklioʻanda Mikahning öyining ətrapidiki həlklər yioʻlilip, Danlarəga qoʻqap yetixti.

23 Ular Danlarni towlap qaqirdi, Danlar burulup Mikahqa: — Sanga nemə boldi, bunqiwila kəp həlknə yioʻlilip kelip nemə qilməqisən?! — dedi.

24 U jawab bərip: — Silər mən yasatqan məbudlarni kahinim bilən qoxup aldinglar, andin kətinglar! Manga yənə nemə qaldi?! Xundak turukluk silər tēhi: «Sanga nemə boldi?» — dəwatisilarəu! — dedi.

25 Danlar uningə: — Üningni qikarma, bolmisa aqqiqi yaman kixilər seni tutuwelip, seni wə ailəngdikilərnə janliridin juda qilmisun, yənə, — dedi.

26 Bularni dər Danlar öz yolioʻga mangdi; Mikah ularning özidin küqlük ikənlikini kərup, yenip öz öyigə kətti.

27 Ular Mikah yasatquzoʻan nərsilər wə uning kahinini elip, Laixqa hujum kildi; u yərdiki həlk tinq-aman wə hatirjəm turuwatqanidi; ular ularni qiliqlap kirip, xəhərnə otta kəydüruwətti. 28 Xəhərnə kutquzoʻudək həq adəm qikimidi; qünki bu xəhər Zidondin yirakta idi, həlki həqkim bilən bardi-kaldi qilixmaytti. Xəhər Bəyt-Rəhəbning yenidiki jiləjida idi. Danlar xəhərnə kaytidin kurup, olturaklaxti. 29 Ular bu xəhərgə Israilning oʻqulliridin boləan, öz atisi Danning ismini qoyup Dan dər atidi. Ilgiri u xəhərnəning nami Laix idi. ■

30 Danlar xu yərdə bu oyma butni əzligə tiklidi; Musaning oʻqli Gərxomning əwladi Yonatan wə uning oʻqulliri bolsa xu zeminning həlki sürgün boluxqa elip ketilgən künqiqə Danlarning kəbilisigə kahin bolup turoʻanidi. □ 31 Hudaning öyi Xilohda turoʻan barlik waqitlarda, Danlar əzliiri üqün tikligən, Mikah yasatquzoʻan oyma məbud *Danda* turoʻzuldi. □

□ 18:14 «tərəfim butliri» — 17:5diki izahatni kəring. ■ 18:29 Yə. 19:47 □ 18:30 «Gərsomning əwladi» — ibraniy tilida «Gərsomning oʻqli». □ 18:31 «Hudaning öyi Xilohda turoʻan barlik waqitlarda» — Xiloh xəhiri muqəddəs qədir tunji tikləngən jay idi («Yə.» 18:10, 19:51, «1Sam.» 3:1ni kəring). Sulayman padixah ibadəthanini Yerusalemə kuruxtin ilgiri (qaysi waqit ikənliki bizkə naməlum) Xiloh ibadət soruni süpitidə ixliltiməy taxliwetilgəndi («Yər.» 7:12ni kəring).

19

Əxəddiy buzıqçılıq

¹ Israilda tehi padixah tiklənmiş xü künlərdə, Əfrayim təvliq rayonining qət tərripidə olturuxluq bir Lawiy kixi bar idi; u Yəhuda yurtidiki Bəyt-Ləhəmlük bir kizni kenizəklikkə aldı. ■ ² Ləkin u kenizək erigə wapasizlik kılıp, uning yenidin qikiş, Yəhuda yurtidiki Bəyt-Ləhəmgə atisining öyigə berip, tət ayqə turdi.□

³ U wakıtta uning eri qopup kenizikigə yahxi gəplərni kılıp, kənglini elip yandurup kelixkə kenizikining yenioşa kəldi. U bir hizmətkarini wə ikki exəkni elip bardı. Kenizək erini atisining öyigə elip kirdi; atisi uni kərüp hux bolup qarxi aldı. ⁴ Uning keynatisi, yəni kizning atisi uni tutup kəldi, u u yərdə üq küngiqə yəp-ıqıp, uning bilən yetip qoptı. ⁵ Tətinçi küni Lawiy kixi səhər qopup mangoşili təyyarliniwidi, kenizikining atisi küy'ooşliqə: — Bir toşram nan yəp yürikingni kuwwətləndürüp andin mangoşin, — dedi.

⁶ Xuning bilən ular ikkisi olturup billə yəp-ıqıp tamaklandı. Kizning atisi u kixigə: — Səndin etünəy, bu keşimu qonoşin, kənglünq eqilsun, dedi.

⁷ Bu kixi mangoşili qopuwidi, ləkin keynatisi uni zorlap, yənə elip kəldi, u yənə bir kün kəndi. ⁸ Bəxinçi küni u səhər qopup mangoşili təyyarlandı, ləkin kizning atisi uningə: — *Awwal* yürikingni kuwwətləndürgin, dedi. Xuning bilən ular ikkisi kün egilgüqə olturup, billə tamaklandı.

⁹ Andin bu kixi keniziki wə hizmətkarini elip mangoşili təyyarliniwidi, keynatisi, yəni kizning dadasi uningə: — Mana, kaq kirəy dəwatidu, səndin etünəy, bu yərdə yənə bir keşini etküzünglar; mana, kün məşriqkə egilıptu, bu yərdə qonoşin, kənglünq eqilsun; andin etə səhərdə yoluqə qikiş, öyünglərgə ketinglar, — dedi.□

¹⁰ Ləkin u kixi əmdi yənə bir keqə qonuxka unimay, qopup yoluqə qikiş Yəbusning, yəni Yerusalemining uduliqə kəldi. Uning bilən billə ikki toqıqlıq exək wə keniziki bar idi. ¹¹ Ular Yəbuska yekün kəlgəndə kün olturay dəp qaloşaqka, hizmətkari oşojisioşa: — Yəbusıylarning bu xəşirigə kirip, xu yərdə qonayli, dedi.

¹² Ləkin oşojisi uningə jawab berip: — Biz Israillar turmaydioşan, yat əllər turidioşan xəşərgə kirməyli, bəki Gibeahka etüp ketəyli, dedi.

¹³ Andin u yənə hizmətkariqə: — Kəlgin, biz yekindiki jaylardin birigə barayli, Gibeahda yaki Ramaşda qonayli, dedi.

¹⁴ Xuning bilən ular mengip, Binyamin yurtidiki Gibeahning yenioşa yetip barşanda kün olturoşanidi. ¹⁵ Ular Gibeahka kirip, u yərdə qonmaqçı boldi; xəhərninq qong məydaniqə kirip olturuxti; ləkin heqkim ularni qonduruxka öyigə təkliş qilmidi.

¹⁶ Həlbuki, u keqisi kəri bir adəm ixini tügıtip, etizliktin yenip keliwatşanidi. U əslidə Əfrayim təvliq rayonilik adəm idi, u Gibeahda musapir bolup, olturaklıxip qaloşanidi; ləkin u yərdiki həlkələr Binyaminlardin idi.

¹⁷ U bexini kətürüp qarap, bu yoluqining xəhərninq məydanida olturoşinini kərüp uningdin: — Kəyərdin kəlding? Kəyərgə barisən? — dəp soridi.

¹⁸ U jawab berip: — Biz Yəhuda yurtidiki Bəyt-Ləhəmdin Əfrayim təvliqining qət yakiliriqə ketip barimiz; mən əsli xu jaydin bolup, Yəhuda yurtidiki Bəyt-Ləhəmgə barşanidim; ixlirim Pərwərdigarning

■ 19:1 Hək. 17:6; 18:1; 21:25 □ 19:2 «Ləkin u kenizək erigə wapasizlik kılıp...» — yaki «ləkin u kenizək eridin yamanlap ketip...». □ 19:9 «andin etə səhərdə ... öyünglərgə ketinglar» — ibraniy tilida «andin etə səhərdə ... qediringlarqə ketinglar».

өйигә munasiwätlik idi; lekin bu yärdә һеқ kim meni өйигә тәклир қилмиди.

□ 19 Bizning exәklirimizgә beridiǵan saman wә boşuzimiz bar; өзüm, dedәkliri, xundaqla kәminiliring bilән bolǵan yigitkimu nan wә xarablar bar; bizgә һеқ nemә kәm әmәs, — dedi.

20 Buni anglap kәri kixi: — Tinq-aman bolǵaysән; silәring mohtajliringlarning һәmmisi mening üstümgә bolsun, әmma koqida yatmanglar! — дәp, 21 uni өз өйигә elip berip, exәklirigә yәм bәrdi. Mehmanlar putlirini yuyup, yәp-iqip oqızalandi. 22 Ular kenglidә hux bolup turojinida, mana, xәһәring әdәmliridin birnәqqәylән, yәni birқанqә lükqәk kelip өyni қorxiwelip, ixikni urup-kәkip, өyning igisi bolǵan kәri kixigә: — Sening өyüggә kәlgән xu kixini bizgә qikirip bәrgin, uning bilән yeqinqilik қilimiz, — dedi.□ ■

23 Buni anglap өy igisi ularning kexioǵa qikip ularǵa: — Bolmaydu, әy buradәrlirim, silәrdin өtünüp қalay, mundaқ rәzillikni қilmanglar; bu kixi mening өyümgә mehman bolup kәlgәnikән, silә bundaқ iplaslıқ қilmanglar. 24 Mana, mening pak bir қizim bar, yәнә u kixining keniziki bar. Mән ularni kәxinglarǵa qikirip bәrәy, silәr ularni ayaq asti қilsanglar мәyli, nәziringlarǵa nemә hux yaқsa ularni xundaқ қilinglar, lekin bu kixigә muxundaқ iplaslıқ ixni қilmanglar, — dedi.□

25 Lekin u әdәmlәr uningǵa kulақ salmidi; yoluqı kenizikini ularning aldioǵa sәрәp qikirip bәrdi. Ular uning bilән billә bolup kәqtin әtigәngiqә ayaq asti қildi; ular tang yoruqanda andin uni қoyup bәrdi.

26 Qokan tang sәһәrdә қaytip kelip, uning oqojisi қonoqan өyning dәрwazisining bosuqisioǵa kәlgәndә yikilip қәlip, tang atқuqә xu yәrdә yetip қaldi. 27 Әtigәndә uning oqojisi қopup өyning ixikini eqip, yoluqә qikmaqı bolup texioǵa qikiwidi, mana, uning keniziki bolǵan qokan өyning dәрwazisi aldida қolliri bosuqining üstigә қoyuқluk һalda yatatti.

28 U uningǵa: — Қopқin, biz mangayli, dedi. Lekin qokan һеқbir jawab bәrmidi. Xuning bilән u qokanni exәkkә artip, қozoқilip өз өyigә yürүp kәtti.□

29 Öz өyigә kәlgәndә, piqақni elip kenizikining јәsitini sәngәkliri boyiqә on ikki parqә қilip, pütkül Israil yurtining qәt-yaqiliriqoǵa әwәtti.

30 Xundaқ boldiki, buni kәrgәnlәring һәmmisi: «Israil Misirdin qikқан күndin tartip бүgүngiqә bundaқ ix bolup baқmioqanidi yaki kәrүlүp baқmioqanidi. Әmdi bu ixni obdan oylixip, қandaқ қilix kerәklikini мәsliһәtlixәyli» — deyixti.

20

Iqki uruxning partlixi

□ 19:18 «Pәrwәdigarning өyi , yәni muқoddәs qedir» — xu qәoǵda Yerusalemda әmәs, Xilohda idi. □ 19:22 «lükqәk» — ibranıy tilida «Belialning (Iblisning) baliliris». Baxқа birhil tәrjimisi «xәһәrdiki әdәmlәr, lükqәklәr...» ■ 19:22 Yar. 19:1-4; Һox. 9:9; 10:9 □ 19:24 «Mana, mening pak bir қizim bar, yәнә u kixining keniziki bar... silәr ularni ayaq asti қilsanglar мәyli...» — xu kәri әdәm mehmandostluқni wә mehmanlarǵa bolǵan мәs'uliyәtqanlıқni xunqә «muқoddәs» дәp қarisimu, uning aqzidin qikқан yuқiriқi gәpliridin xu qәođdiki Israilarning

buzuқqılıq-әһlaқsizliқining қandaқ dәrijigә berip yәtkәnliki eniқ kәrүnidu. Mehmanlarning һayatini қoođax үqün өз һayatini pida қilsa bolatti; lekin өз қizini muxu rәzillәrgә «һәdiya қlix»ka һәrқandaқ wijdan igisigә yirginlıқ bolsa kerәk. □ 19:28 «Lawiy kixi uningǵa: — Қopқin, biz mangayli, dedi» — bu qokanning «oqoǵa»sining tax yürәkliki bilән xu yәrlіk lükqәklәring rәzillikining pәrқi barnu?

¹ Xuning bilən Israillarning həmmisi çiqip, jamaət Dandin tartip Bəər-Xebaşiqa yioçilip Gilead zeminining həlki bilən qoxulup Mizpaħda, Pərwərdigarning aldoğa kelip bir adəmdək boldi. □ ² Pütkül qəwmning qongliri, yəni Israilning həmmə kəbilisining baxlıqlıri Hudaning həlqining jamaiti arisida həzır boldi. Jamaət jəmiy bolup tət yüz ming kiliq tutkan piyadə əskər idi ³ (Binyaminlar Israilning Mizpaħda jəm boləjninidin əmdi həwər tapkanidi).

Israillar sürüxtə kilip: «Bu rəzil ix kəndək yüz bərdi?» — dəp soridi. □

⁴ Öltürülgən qokanning eri Lawiy kixi jawab berip mundək dedi: — «Mən bolsam əz kenizikimni elip, Binyaminning Gibeah xəhırigə qonəçili barəjanidim; ⁵ Gibeahning adəmliri keçidə manga hujum kilməçqi bolup, menı dəp əyni qorxiwaldi. Ular menı öltürüxnı kəstlıdi, kenizikimni bolsa ular ayaq astı kilip öltürüwətti. □ ⁶ Xuning bilən mən kenizikimning jəsitini parqə-parqə kilip, kixilərgə kətürtküzüp Israilning mirasi boləjan zeminning hər bir yurbiəə əwəttim. Qünki ular Israil iqidə pasiklik wə iplaslik kildi. ⁷ Mana, əy barlik Israillar, silər həmminglar oylinip, məslıhət kərsitinglar».

⁸ Xuning bilən həmmə həlk bir adəmdək qəpup: — Arimizdin nə həqkim əz qedirigə barmisun nə həqkim əz əyigə qaytmisun, ⁹ bəlki biz Gibeahqa xundək kilaylıki: — Biz qək taxlap uningəə hujum kilaylı; ¹⁰ biz Israilning həmmə kəbilisidikilərdin yüzning iqidin onni, mingdin yüzni, on mingdin mingni tallap çiqip, ularni həlk üqün ozuk-talkan yətküzüxkə təyinləyli. Xundək kilip həlk Binyamin yurtidiki Gibeah xəhırigə berip, ularning Israil iqidə kiləjan barlik iplaslikini ularning əz bəxiəə yandursun, — deyixti.

¹¹ Xuning bilən Israilning həmmə adəmliri bir adəmdək bolup, u xəhərgə hujum kilixkə toplandı.

¹² Andin Israil kəbililiri Binyaminning barlik jəmətlirigə əlqi əwətip: — Aranglarda yüz bərgən bu rəzillik zadi nemə ix? ¹³ Əmdi Gibeahdiki bu lükqəkləri bizgə tutup beringlar. Xuning bilən biz ularni əlümgə məhkum kilip, Israildin rəzillikni yok kilaylı, — dedi. Ləkin Binyaminlar əz qerındaxlıri boləjan Israillarning səzini tingximidi, □ ■ ¹⁴ bəlki Binyaminlar Israiləə qarxi jəng kilix üqün xəhər-xəhərlərdin kelip Gibeahda yioçildi. ¹⁵ U wəqıtta Binyaminlardin xəhər-xəhərlərdin tizimlanəjanlar yigirmə altı ming kiliq tutkan ərkək idi. Uningdin baxqa Gibeahdin hillanəjan yəttə yüz əskər bar idi. ¹⁶ Bu pütkül qəxun arisida hillanəjan yəttə yüz solhay əskər bolup, saləqəə taxni selip nixanəə atsa, kilqimu qeyip kətməytti. ■

¹⁷ Binyamin kəbilisidin baxqa, Israilning adəmliri sanəqtin ötküzüliwidi, kiliq tutkanlar tət yüz ming ərkək çiqti; bularning həmmisi jəngqilər idi.

□ **20:1 «Dandin tartip Bəər-Xebaşiqa yioçilip, Gilead zeminining həlki bilən qoxulup...»**

— Dan xəhiri (18:29də kərsitilgən) zeminning ximaliy qetide; Bəər-Xeba xəhiri bolsa zeminning jənubiy qetide; «Gilead» bolsa zeminning İordan dəryasining xərk tərpidiki qət kısmi idi. Demək Binyamin həlkidin baxqa, pütkül Israilning adəmliri Mizpaħqa yioçildi. □ **20:3 «... Israillar sürüxtə kilip: «bu rəzil ix kəndək yüz bərdi?» — dəp soridi»** — xu qəəda Binyaminlarning wəkillirining nək məydanda bar-yokluğu enik əməs. Lawiy kixi, xübhisizki, kenizikining jəsitidin bir kısmını ularəçimu əwətkən (11:29). Bu soal Binyamin wəkillirigə qoyuləjan bolsa, «Bu rəzil ixning səwəbini bizgə qüxəndürüp beringlar» degəndək tərijmə kilinixi kerək idi. Ləkin 4-ayəttin qarışənda soal Lawiy kixigə qoyuləjan. □ **20:5 «...meni dəp əyni qorxiwaldi»** — yaki «... mən bar əyni qorxiwaldi». □ **20:13 «lükqəklər»** — İbraniy tilida «Belialning (İblisning) baliliri». ■ **20:13** Hək. 19:22; Həx. 9:9; 10:9 ■ **20:16** Hək. 3:15

18 Israil qopup Bəyt-Əlgə qikip Hudadin: — Bizning arimizdin kim awwal qikip Binyaminlar bilən soquxsun, dəp soriwidi, Pərwərdigar jawab berip: — Yəhuda awwal qiqsun, dedi. □

19 Xuning bilən Israillar ətisi səhər qopup Gibeahning udulida qedirgah tikti. 20 Andin Israilning adəmliri Binyamin bilən uruxuxka qikip, Gibeahning yenida raslinip ularoqa qarxi səp tüzdi. 21 Xu küni Binyaminlar Gibeahdin qikip, Israildin yigirmə ikki ming kixini oltürüp, yərgə yəksan kiliwətti.

22 Lekin Israilning adəmliri jasarətkə kelip, awwalki küni səp tüzgən jayda ikkinqi küni yənə səp tüzdi. 23 səp tüzüxtin awwalki ahximi Israil Pərwərdigarning aldioqa berip, kəq kirgüçə pəryad kilip yioqlap, Pərwərdigardin yol sorap: — Biz öz kərendiximiz boləjan Binyamin nəsilliri bilən yənə uruxuxka qiqsak bolamdu, bolmamdu? — dəp soriwidi, Pərwərdigar jawab berip: — Ularoqa hujum kilinglar, dedi.

24 Xuning bilən Israillar ikkinqi küni Binyaminlaroqa yekin kelip hujum kildi. 25 Binyaminmu ikkinqi küni Gibeahdin qikip Israillar bilən soquxup, ularning on səkkiz ming adimini oltürüp, yərgə yəksan kiliwətti; bularning həmmisi kiliq tutkanlardin idi.

26 Andin Israillarning həmmisi, yəni pütin qoxun qopup Bəyt-Əlgə qikip yioqlap, xu küni Pərwərdigarning aldida kəqkiçə roza tutup, Pərwərdigarning aldida köydürmə qurbanlik bilən inaklik qurbanliqi otküzdi. 27-28 Xu künlərdə Hudaning əhdə sanduki xu yərdə bolup, Harunning əvladi, Əliazarning oşli Finihəs uning aldida hizmət kilatti; xuning bilən Israillar Pərwərdigardin yol sorap: — Biz öz kərendiximiz boləjan Binyaminning nəsilliri bilən yənə uruxuxka qiqamduq yaki tohtap kalamduq? — dəp soridi; Pərwərdigar jawaban: — Qiqinglar, qünki ətə Mən ularni sening qolungoqa tapxurimən, dedi. □

29 Buni anglap Israil həlki Gibeahning ətrapiəqa əskərləрни pistirma koydi;

■ 30 üçinqi küni Israillar ilgiriki ikki kətimkidə Binyaminlaroqa hujum kilixka Gibeahning uduloqa kelip səp tüzdi. 31 Binyamin Israil həlkiçə qarxi jənggə qikiwidi, həlk ularni xəhərdin azdurup qikti. Ular Bəyt-Əlgə qikiçioqan yol wə Gibeahka baridioqan yolning üstidə həm dalada həlknı ilgiriki ikki kətimkidə urup kiroçili turdi. Israilning adəmliridin ottuzçə kixini oltürdi. 32 Binyaminlar: — Ular yənıla awwalkidə məşlup boldi, — deyixti. Əmma Israil: — Bizlər kəqip ularni xəhərdin əgəxtürüp qikip, yollaroqa elip qikayli, dəp məşlihetlixiwəloqanidi.

33 Xuning bilən Israilning həmmə adəmliri öz jayidin qopup Baal-Tamaroqa berip səp tüzdi, pistirmida turoqan Israillarmu öz jayidin, yəni Gəbadiki qiməndin qikip kəldi. □ 34 Israilning arisidin sərhil on ming kixi Gibeahning udulidin uningə hujum kildi, jəng kattik boldi. Lekin

□ 20:18 «Israil qopup Bəyt-Əlgə qikip Hudadin: ... dəp soriwidi» — bu ayəttin qarışanda, Hudaning mükəddəs qediri gərgə xu yillarda Xilohda bolsimu («Yə.» 18:1, «Hək.» 18:31, 21:12, «1Sam.» 1:3ni kəring), məlum səwəbtin (düxmənlərnin tajawuzliri tüpəylidin?) Bəyt-Əldə waqitlik turozuloqan ohxaydu (27-28-ayətni kəring). □ 20:27-28 «Israillar Pərwərdigardin yol sorap: — ... — dəp soridi» — xu qaqda, Israilning Pərwərdigardin «yol sorixi» xühşisizki, bəx sahın Finihəsning kaħnlik kiyimigə taqaloqan əfodtki «urim wə tummin» arħilik idi («Mis.» 28-babni wə izahatlırini kəring). Israilning tartkan talapətliri, xühşisizki, Hudaning pütkül qowmining üstigə koyoqan aqaħ-jazaliri idi. Hudaning yolidin qikқанlar pəqət Binyaminlarla əməs, bəlki pütkül Israil həlki boluxi mumkin idi. ■ 20:29 Yə. 8:4 □ 20:33 «Gəbadiki»

— yaki «Gibeahdiki». «Gibeah» wə «Geba» (a) ohxax bir jay boluxi mumkin, yaki (ə) bir-birigə intayin yekin ikki jay boluxi mumkin. «qiməndin qikip kəldi» — yaki «qərb tərəptin qikip kəldi».

Binyaminlar oʻzlarining ustiga bala yeqinlaxqinini bilmay qaldı.

³⁵ Pərwərdigar Binyaminlarnı Israilning aldıda məşulup qıləraqqa, ular u küni Binyaminlardin yigirmə bəx ming bir yüz qiliq tutqan adəmnı oltürdi. ³⁶ Əmdi Binyaminlar oʻzlarining məşulup boləşinini kərđi.

Israilning adəmliri əslidə Gibeahqa qoyəşan pistirmidiki kixilirigə ixənq qilip, Binyaminlarnı adap, aldıda qekingənidi. ³⁷ U waqıtta pistirmidikilər tezdin atlinip Gibeahqa hujum qilip besip kirip, xəhərdikilərnıng həmmisini qiliqlap kirdi. □ ³⁸ Israillar əslidə pistirmidikilər bilən aldın'ala nıxan üqün bəlgə bekitkənidi, yəni xəhərgə ot quyup, qelin tütün tüwrükining asmanəşə kətürülüşini bəlgə qilixkə kelixiwaloşanıdi.

³⁹ Xunga Israilning adəmliri uruxtin waqıtnə qekingəndə, Binyaminlar Israilning adəmlirini urup soqup, ottuzqə kixini oltürüp: — Mana, Israil awwalkı jəngdikidək aldımizdə xəksiz tarmar bolıdu, — deyixti.

⁴⁰ Lekin xəhərnıng iqidin tütün tüwrük ərləp qıkkanda, Binyaminlar kəynigə burulup qariwidi, mana, pütkül xəhər is-tütək bolup asmanlarəşə kətürülüp ketiwatatti. ⁴¹ Xu həman Israilning adəmliri burulup yenip kəldi, Binyaminning adəmliri bolsa: Bizgə bala yeqinlaxti dəp, wəşimigə qıxti.

⁴² Ular Israillarning aldidin burulup qəllükkə mangidışəşan yol bilən qeqip kətti; lekin jəng ularning kəynidin iz besip mangdi; ətrapidiki hərəkəysi xəhərlərdin adəmlər qıqip ularni arişəşə elip həlak kildi. ⁴³ Xu tərıkidə ular Binyaminlarnı korxiwaldi, ularni kün qıqıx tərıpidiki Gebaning udulışiqə tohtimay qoşlap bərip, qəyləp oltürdi. □ ⁴⁴ Buning bilən Binyaminlardin on səkkiz ming kixi əldi, ularning həmmisi batur palwanlar idi.

⁴⁵ Baxkiliri burulup qəl tərəpkə qeqip, Rimmon koram texişəşə bardı; əmma Israillar yollarda huddi baxak tərşəndək ulardin bəx ming adəmnı oltürdi; andin ularning kəynidin Gidomışiqə qoşlap bərip, yənə ikki ming adəmnı oltürdi.

⁴⁶ U küni Binyaminlardin oltürülşənlər yigirmə bəx ming adəm idi. Bularning həmmisi palwanlar bolup, qiliq tutqanlar idi.

⁴⁷ Həlbuki, ulardin pəkət altə yüz adəm kəloşanıdi, ular burulup qəl tərəpkə qeqip, Rimmondiki tik yarəşəşə bardı. Ular Rimmondiki tik yarıda tət ay turdi. ■

⁴⁸ Israillar yənə Binyaminlarning zeminişəşə yenip kelip, həmmə xəhərlərdiki adəmlərni, qarpaylarnı həm uqrişəşənlarning həmmisini qiliq bilən kiriwətti, xundaklə ot quyup, udul kəlgən xəhərlirining həmmisini kəydürüwətti.

21

Binyamin kəbilisining nəşli qurup ketixtin qutuluxi

¹ Əslidə Israilning adəmliri Mizpahda kəşəm kilixip: — Bizning iqimizdin həqkim əz qizini Binyaminlarəşəşə hotunlukqə bərmisun, — deyixkənidi.

² Xuning üqün həlk Bəyt-Əlgə kelip, u yərdə kəq kirgüqə Hudaning aldıda

□ **20:37 «Gibeahqa hujum qilip...»** — bu sezlərnıng baxkə birhil tərjimisi: «Gibeahşiqə baxlamqilik qilip». □ **20:43 «Geba»** — yaki «Gibeah». Əmma xu zeminning juşrapıyilik ornişəşə karişəşənda u Geba boluxi mumkin. Bu ayətnıng baxkə birnəşəşəşə hil tərjimiliri bar: «...ularni kün qıqıx tərıpidiki Gebaning udulışiqə tohtimay qoşlap bərip, qəyləp oltürdi» — bu sezlərnıng baxkə hil tərjimisi: «ularni Nohəşəşədin qoşlap bərip, Gebahning xərşəşə tərıpidiki bir yərdə qəyləp oltürdi». ■ **20:47** Həq. 21:13

пәрыад кәтүрүп қаттиқ ғиәлихип: — ³ Әй Исраилнинг Hudasi Пәрвәрдигар, Исраилда немixқа хундақ ix yüz бериду, немixқа Исраилнинг қәбилiliridin biri yokap кәтсун? — дейixти.

⁴ Әтиси хәлқ сәһәр қопуп, у yәрдә қурбанғаһ yасap, кәyдүрмә қурбанлиқ wә inaқлиқ қурбанлиқлири сунди. ⁵ Исраиллар өзара: — Исраилнинг хәрқaysи қәбилiliridin jamaәtkә қохулуп Пәрвәрдигарнинг алдидә һазир болухқа кәлмигән кимләр бар? — дәп сорaxти, қүнки улар кимки Mizpahқа Пәрвәрдигарнинг алдидә һазир болмиса, u хәксиз өлүмгә мәһкүм қилинсун, дәп қаттиқ кәсәм қилixқаниди. ⁶ Исраил өз қериндixи болоған Binyamin тоғрuluk пuxayман қилип: — Mana, әмди Исраил арисидин бир қәбилә үзүwetildi. ⁷ Biz Пәрвәрдигарнинг namida бизнинг iqимиздин һеққaysимиз өз қизимizни Binyaminларға хотунlukқа бәрмәyмиз, — дәп кәсәм қилоғанидук; әмди қандақ қилсак улardin қалоғанлирини хотунluk қилalayмиз — дейixти.

⁸ Улар yәнә өзара: — Исраил қәбилiliridin қaysиси Mizpahқа, Пәрвәрдигарнинг алдиға қикмиди? — дәп сорaxти. Mana, Yabәx-Gileadлиқлардин һеққaysиси qedirғаһқа, jamaәtkә қохулuxқа кәлмигәниди.

⁹ Қүнки хәлкни санап көргәндә Yabәx-Gileadning адәмлiridin u yәрдә һеққим yok idi. ¹⁰ Xuning билән jamaәт on ikki ming palwanni u yәргә әwәtip, ularға тапилap: — Yabәx-Gileadта турuwatқанларни, жүмliдин ayallar wә balilarnи urup-kirip қилиqlap өлтүрүwetingлар; ¹¹ хундақ қilingларки, барлиқ әркәкләрни wә әрләр билән билә болоған барлиқ ayallarnи өлтүрүwetingлар, dedi.■

¹² Улар хундақ қилип Yabәx-Gileadтики хәлқining iqidә теһи әрләр билән билә болуп бақmioған төт yüz қизни тепip, ularни тутуп Қанаан земинidiki Xilohқа, qedirғаһға elip кәлди.

¹³ Andin пүткүл jamaәт Rimmondiki tik yardiki Binyaminларға адәм әwәtip, ularға тinqлиқ salimini jakarлиди. ■ ¹⁴ Xuning билән Binyaminлар қaytip кәлди; Исраиллар Yabәx-Gileadтики һayat қалоған қизларни ularға хотунlukқа бәрди, lekin бular ularға yetixmиди. ¹⁵ Wә хәлқ Binyamin тоғрuluk пuxayман қилди; қүнки Пәрвәрдигар Исраилнинг қәбилilirining арисидә кәmtүк payда қилип қoyғаниди.

¹⁶ Bu wakitta jamaәtning ақсақalliri: — Binyaminning қiz-ayalliri yokatiwetildi, әмди биз қандақ қилсак қалоғанлирини хотунluk қилalayмиз, — dedi.

¹⁷ Andin yәнә: — Binyaminдин кеқip қutulоған қaldisioға miras сақlinixи керәкки, Исраилнинг бир қәбилisimu еқүр кәtmәслики керәк. ¹⁸ Pәқәт бизла қizlirimizни ularға хотунlukқа бәrsәк болmayду, қүнки Исраиллар: «Өz қizини Binyaminларға хотунlukқа бәргән kixи ләnәtkә қalsun!» дәп кәсәм қилixқан, — дейixти.

¹⁹ Улар yәнә: — Mana, Bәyt-Әlning ximal тәripidiki, Bәyt-Әldин Xәкәmгә қикidioған yolning xәрк тәripidiki, Libonahning jәнub тәripidiki Xilohда һәр yили Пәрвәрдигарнинг бир һeyти болуп туриду, — dedi. ²⁰ Andin Исраиллар Binyaminларға buyrup: — Silәр берip, *xu yәrdiki* үзүmzarлиқларға yokuruniwelingлар. ²¹ Kөzitip турungлар, қағанiki Xilohdiki қizларнинг ussul oynioғили қикқinini көрсәngлар, үзүmzarлиқлардин қикip һәрбирingлар Xilohning қizliridin бирини өзungларға хотунlukқа elip кеqingлар, andin Binyaminning земинioға кetingлар. ²² Xundақ болiduki, әgәр ularning atiliri ya aka-ukiliri kelip бизгә пәрыад кәтүрсә, биз ularға: «Bizгә yüz-hatirә қилип, ularға yol қoyungлар, қүнки биз jәngдә ularning һәmmisigә хотунlukқа толук бирдин қiz alalmiduk; uning üstigә silәр bu қetim

қизлирингларни өз иштиярлиқинглар билән ularоја бәрмидинглар; иштиярән бәргән болсанглар, гунаһқа тартилаттинглар», дәймиз, — деди.□

²³ Биняминлар хундақ қилип sani бойиқә уссул ойнайдюқан қизлардин өзлиригә хотунлуққа елип қеқип, өз мирас земиниоја қайтип берип, хәһәrlәрни yәнә yasap u yәрдә турди.

²⁴ U вақитта Исраил u yәрдin ayrilip, һәрбири өз қәбилiliri wә јәмәтигә yenip bardı, andin һәрбири өз мирас земиниоја кәтті.

²⁵ Xu күnlәrdә Исраилда һеқ padıxah болмиди; һәрким өз нәziridә yahxi көрүngәnni қилatti.□ ■

□ 21:22 «...јәngдә ularning һәmmisigә хотунлуққа толуқ birdin қiz alalmiduk» — әslidә Биняминлардин altә yüz kixi ayalsız қалојanidi. Исраиллар Yabәx-Gileadlar билән јәng қилип қizdin tәt yüzni tapқanidi, lekin yәnila ikki yüz adәm ayalsız қaldi. Xuning үqün ular «јәngдә ularning һәmmisigә хотунлуққа толуқ birdin қiz alalmiduk» дәydu. «**silәr ... қizliрингларни өз иштиярлиқинглар билән ularоја бәрмидинглар; иштиярән бәргән болсанглар, гунаһқа тартилаттинглар**» — ularning әzlidiki «һеқkim Биняминлароја өз қizini бәрmisun» degән қәsimi билән, «silәr Xilohtikilәr қizliрингларни Биняминлароја иштиярән yatliқ қилојan болсанглар, гунаһқар болаттинглар. Һәzir bolsa, қizliринглар bulap ketildi, Xua silәr гунаһқар һесаblanmaysilәr» degәndәk мәntikidә болојan. □ 21:25 «...һәрким өз нәziridә yahxi көрүngәnni қилatti» — 17:6 wә izahatini көрүng. ■ 21:25 Ҳак. 17:6; 18:1; 19:1

Rut

Əlimələk ailisining Moabka berixi

¹ *Batur* Ҳакимлар ҳөкүм сүргән мөзгилдә xundak boldiki, zeminda aqarqılık yüz bәrdi. Xu waqıtta bir adәм ayalı wә ikki oqlını elip Yәhuda zemindədiki Bәyt-Lәhәmdin qikip, Moabning sәhralirida bir mәzgil turup kelixkә bardı. □ ² U kixining ismi Əlimələk, ayalining ismi Naomi, ikki oqlining ismi Maһlon bilән Kilyon idi. Ular Bәyt-Lәhәmdә olturukluk, Əfrat jәмәtidin idi. Ular Moabning sәhrasioqa kelip xu yәrdә olturaklaxtı. ³ Keyin Naomining eri Əlimələk әldi; ayalı ikki oqlı bilән qaldı. ⁴ Ular Moab kizliridin özligә hotun aldı. Birining eti Orpah, yәнә birining eti Rut idi. Ular xu yәrdә on yildәk turdı. ⁵ Maһlon bilән Kilyon һәр ikkisi әldi; xuning bilән apisi eri һәм oqulliridin ayrılıp yaloquz qaldı.

Naomi bilән Rutning Bәyt-Lәhәmgә kaytip kelixi

⁶ Xuning bilән ayal ikki kelini bilән qopup Moabning sәhrasidin kaytip kәtmәkqi boldi; qünki u Pәrwәrdigarning Öz һәlkini yoklap, axlık bәrgәнliki toqrisidiki һәwәrni Moabning sәhrasida turup angliqanidi. ⁷ Xuning bilән u ikki kelini bilән billә turojan yeridin qikip, Yәhuda zemi- niqә kaytixkә yoloqa qıktı. ⁸ Naomi ikki kelinigә: — һәр ikkinglar kaytip öz ananglarning öyigә beringlar. Silәrning mәрһumlarqә wә manga mehribanlik kәrsәtkiniglәrdәk Pәrwәrdigarmu silәrgә mehribanlik kәrsәtkәy! ⁹ Pәrwәrdigar silәr ikkinglarnı öz eringlarning öyidә aram tapkuzoqay! — dәp, ularni sөyüp koydı. Ular һәrkirәp yioqlixip ¹⁰ uningqә: — Yaқ, biz qoқum sening bilән tәng öz һәlkingning yenioqa kaytimiz, — deyxtı. ¹¹ Lekin Naomi: — Yenip ketinglar, әy kizlirim! Nemixkә mening bilән barmaqsisilәr? Qorsikimda silәrgә әr boluqudәk oqullar barmu? ¹² Yenip ketinglar, әy kizlirim! Qünki mән керip kәtkәqkә, әrgә tegixkә yarımaymән. Dәrhәkikәtән бүgün keqә bir әrlik boluxkә, xundakla oqulluk boluxkә ümid bar degәndimu, ¹³ ular yigit boluqә sәwr kılıp turattinglarmu? Ularnı dәp baxkә әrgә tәgmәy saқlap turattinglarmu? Yaқ, bolmaydu, kizlirim! Qünki Pәrwәrdigarning қoli manga qarxi bolup meni azablaydiorni üqün, mән tartidiqan dәrd-әlәм silәrningkidin tehimu eqir bolidu, — dedi. □ ¹⁴ Ular yәнә һәrkirәp yioqlaxtı. Orpah қeynanisini sөyüp hoқlaxtı, lekin Rut uni qing kuqaklap turuwaldi. ¹⁵ Naomi uningqә: — Mana, kelin singling öz һәlkı bilән ilaһlirining yenioqa yenip kәtti! Sәmmu kelin singlingning kәynidin yenip kәtkin! — dedi.

□ **1:1 «mәzgildә»** — ibraniy tilida «künlәrdә». **«sәhralirida»** — ibraniy tilida «etizliklirida». Moabtiklәр Yәhudiylarqә eq idi. Bu Əlimələk wә ailisidiklәрning Moabning xәһәrlirigә әmәs, bәlki sәhrasioqa berixining bir sәwәbi bolsa kerәk. □ **1:13 «Mән tartidiqan dәrd-әlәм silәrningkidin tehimu eqir bolidu»** — gәrқә Rut bilән Orpah һәр ikkisi eridin ayrılıx azabını tartқан tul hotunlar bolsimu, Naomining azabi tehimu eqir idi; uning eridin һәм ikki oqlidin ayrılıp kelix azabi bar idi. Uning üstigә, u ikki kelinining özidәk yaқa yurtta tul bolup turux dәrdini taritixini halimaytti. Bu sөzning yәнә ikki tәrjimisi bar: «Mән silәr üqün (tul қәlojanlikinglardin) intayın azablinimән» yaki «Mening dәrd-әlimim silәrgә bәk eqir yük bolup қalidu, silәr kәtүrәlmәysilәr»

¹⁶ Lekin Rut javabən: — Mening sening yeningdin ketiximni wə sanga əgixix niyitimdin yenixni ötünmə; qünki sən nəgə barsang mənmu xu yərgə barımən; sən nədə kənsang mənmu xu yərdə kənimən; sening həlking meningmu həlkimdur wə sening Hodaying meningmu Hodayimdur. ¹⁷ Sən nədə əlsəng mənmu xu yərdə əlimən wə xu yərdə yatımən; əlümdin bəxkisi meni səndin ayriwətsə Pərwərdigar meni ursun həm uningdin axurup jazalisun! — dedi. □

¹⁸ Naomi uning əzigə əgixip berixkə kət'iy niyət kəloqinini kərüp, uningəyə yənə eojiz aqmidi.

¹⁹ İkkisi mengip Bəyt-Ləhəmgə yetip kəldi. Xundak boldiki, ular Bəyt-Ləhəmgə yetip kəlginidə pütkül xəhərdikilər ularni kərüp zilziligə kəldi. Ayallar bolsa: — Bu rasttinla Naomimidu? — deyixti.

²⁰ U ularəyə javabən: — Meni Naomi deməy, bəlki «Mara» dənglar; qünki Həmmigə Qadir mənəyə zərdab yutkuzdi. □ ²¹ Tokkuzum təl hələttə bu yərdin qıktim; ləkin Pərwərdigar meni kuruq kaytkuzdi. Pərwərdigar meni əyibləp guwahlik bərdi, Həmmigə Qadir meni harlioqanikən, nemixkə meni Naomi dəysilər? — dedi. □

²² Xundak kəlip Naomi bilən kelini Moab kizi Rut Moabning səhrasidin kaytip kəldi; ular ikkisi Bəyt-Ləhəmgə yetip kelixi bilən təng arpa ormisi baxlanəyanidi.

2

Rutning Boazning etizida baxak terixi

¹ Naomining erigə tuoqkan kelidoqan Boaz isimlik bir adəm bar idi. U Əlimələkning jəmətidin bolup, intayin bay adəm idi. ■ ² Moab kizi Rut Naomioya: — Mən etizlikkə baray, birərkimning nəziridə iltipət tepip, uning kəynidin mengip arpa baxaklırini tərsəm? — dedi.

U uningəyə: — Barəyin, əy kizim, dedi. □

³ Xuning bilən u qıkip etizlikləyə kəlip, u yərdə ormiqilarning kəynidin baxak tərdi. Bəhtigə yarixa, dəl u kəlgən etizlik Əlimələkning jəməti boləqan Boazning etizliklıri idi.

⁴ Mana, u wəqıttə Boaz Bəyt-Ləhəmdin qıkip kəlip, ormiqilər bilən salamlixip: — Pərwərdigar silər bilən billə boləyə! — dedi.

Ular uningəyə javabən: — Pərwərdigar sanga bəht-bərikət ata kəloqay! — dedi.

□ **1:17 «Pərwərdigar meni ursun həm uningdin axurup jazalisun!»** - ibraniy tilida: «... Pərwərdigar mangimu xundak kilsun wə uningdin axurup kilsun!» □ **1:20 «Meni Naomi deməy...»** — «Naomi» degənnin mənisi: «yəkimlik», «kəngüllük», «huruqluq»; «Mara» bolsa «aqqıq», «ələmlik», «zərdablik» degən mənida. □ **1:21 «Pərwərdigar meni əyibləp guwahlik bərdi»** — baxkə birhil tərcimiliri: — «Pərwərdigar mənəyə qarxi qıktı» yəki «meni azablıdi». Bu səzlər toqruluk «koxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **2:1** Mat. 1:5 □ **2:2 «Baxak terix»** - Təwrat kənanı boyiqə namrat kixilər wə yaqə yurtluqlarning ormiqilarning arkisidin qeqilip kətkən baxaklarıni terixigə ruhsət berilixi kərək («Law.» 19:9-10ni kərüng). Gərqə Naomining əzining bir pərqə etizi bar bolsimu (4:3), uningəyə xu pəsildə birnərsə terilmioqanidi. Rut muxu iltimasi bilən Naomini «baxak terix» hijalətilikidin kütquzidu, əlwəttə.

⁵ Boaz ormiqilarning üstigə nazarətkə qoyuləjan hizmətkaridin: — Bu yax qəkan kimning kızı bolidu? — dəp soridi. □

⁶ Ormiqilarning üstigə qoyuləjan hizmətkar jawab berip: — Bu Naomi bilən billə Moabning səhrasidin qayıt kəlgən Moabiy qəkan bolidu. ⁷ U: «Ormiqilarning kəynidin ənqilərnin arisidiki qeqilip kətkən baxaklarni teriwalaymu?» dəp tələp kildi. Andin u kəlip ətigəndin həzirofiqə ixləwatidu; u pəkət kəpidə bir'az dəm aldi, — dedi. □

⁸ Boaz Rutka: — Əy kizim, anglawatamsən?! Sən baxak tərgili baxka bir kimning etizlikioja barmiojin, bu yərdinmu kətmə, mening dedəklirim bilən birgə muxu yərdə turojin. □ ⁹ Dikqət kiləjin, kaysi etizda orma orojan bolsa, *dedəklərgə* əgixip barəjin. Mən yigitlərgə: Uningəja qeqilmanglar, dəp tapilap qoydum! Əgər ussap qalsang berip, idixlardin yigitlirim *quduktin* tartqan sudin iqtin, — dedi.

¹⁰ Rut əzini yərgə etip tizlinip, bexini yərgə təgküzüp təzim kilip, uningəja: — Mən bir biganə tursam, nemixka manga xunqə oqəmhorluk kiləqudək nəziringdə xunqilik iltipat tapqanmən? — dedi.

¹¹ Boaz uningəja jawabən: — Ering əlöp kətkəndin keyin kəynanangəja kiləqlənlərnin həmmisi, xundakla sening ata-anangni wə əz wətinəngdin kəndək ayrilip, sən burun tonumaydiojan bir həlkəning arisioja kəlgining manga pütünləy ayan boldi; ¹² Pərwərdigar kiləjiningəja muwapik sanga yanduroqay, sən kənatlirining tegidə panah izdigən Israilning Hudasi Pərwərdigar təripidin sanga uning toluk in'ami berilgəy, dedi. ¹³ Rut jawabən: — Əy hojam, nəziringdə iltipat tapqaymən; mən sening dediking boluxkimu yarimisammu, sən manga təsəlli berip, dedikinggə məhribanə sözləni kilding, — dedi. □

¹⁴ Tamak waqtida Boaz uningəja: — Kəni, buyakka kəlgin, nandin yə, nanni sirkigə təgürgin! — dedi. Rut ormiqilarning yenioja kəlip olturdi; Boaz kəmaqtin elip uningəja tutti. U uningdin toyəjuqə yedi wə yənə azrak axurup koydi.

¹⁵ U baxak tərgili kəpkanda, Boaz yigitlirigə buyrup: — Uni hətta ənqilərnin arisida baxak tərgili koyunglar, uni həq hijaləttə kaldurmanglar. ¹⁶ Hətta həm uning üqün azrak baxaklarni ənqilərdin ətəy ayrip, uningəja tərgili quxürüp koyunglar, uni həq əyiblimənglar, dedi.

¹⁷ Xundak kilip u kəqkiqə etizlikta baxak tərđi, teriwaləjanlirini sokkanda, təhminən bir əfah arpa qikti. □ ¹⁸ Andin u arpisini elip, xəhərgə kirdi, kəynanisi uning tərgən *arpisini* kərđi; u yənə u yəp toyunojandin keyin saqlap koyojinini qikirip uningəja bərđi.

¹⁹ Kəynanisi uningəja: — Sən bügün nədə baxak tərđing, nədə ixliding? Sanga oqəmhorluk kiləjan xu kixigə bəht-bərikət ata kilinoqay! — dedi. U kəynanisiəja kimningkidə ix kiləjini eytip: — Mən bügün ixligən etizning igisining ismi Boaz ikən, dedi.

□ **2:5 «Hizmətkaridin»** - ibraniy tilida «yigitidin». **«Bu yax qəkan kimning kızı bolidu?»** - Xu qəqəda Rut tehi tul boləqəqka, xuningəja yarixa alahidə kiyimlirini kiywatkan idi. 3:3ni wə izahətini kərüng. □ **2:7 «Kəpidə»** - ibraniy tilida «əydə». Orma məzgildə ormiqilar bəlkim etizlikta dəm elixka waqitlik kəpə saləjan bolsa kerək. □ **2:8 «Dədəklirim bilən birgə muxu yərdə turojin»** - dedəklərnin ixi bəlkim arpa paylirini yiojip ənqə kilix idi. Rut «ularning qəxida» ixlisə kəpək baxaklarni tərəlytti, əlwəttə. □ **2:13 «dediking»** - ibraniy tilida «dədək-ni təswirləydiojan ikki səz bar. Rut bu ayəttə bulardin əng təwan orunni kərsitidiojan səzni ixlitip əzini təswirləydu. □ **2:17 «Bir əfah arpa»** - təhminən 15 kilogramqə idi.

²⁰ Naomi kelinigə: — Tiriklərgimu, ölgənlərgimu mehribanlik qilixtin bax tartmıoğan kixi Pərwərdigardın bəht-bərikət kərgəy! — dedi. Andin Naomi uningəyə yənə: — U adəm bizning yekın tuoşkinimizdur, u bizni kütquzalaydıoğan həmjəmətlərdin biridir, — dedi. □

²¹ Moab kizi Rut yənə: — U mangan yənə: «Mening yigitlirim pütün həsulumni yioşip bolıoşuqə ular bilən birgə bolıoşın» dedi, — dedi.

²² Naomi kelini Rutqa: — Əy kizim, birsining sanga yamanlik kilmasliki üqün baxkisining etizlikişə barmay, uning dedəkliri bilən billə qikşip ixlisəng yahxidur, dedi. □

²³ Xuning bilən arpa wə buşday həsulı yioşilip bolıoşuqə, Rut Boazning dedəkliri bilən yürüp baxaq tərdi. U keynanisi bilən billə turuwərdi.

3

Rutning hamanoşə berip, Boaz bilən kərişüx

¹ Xu künlərdə, keynanisi Naomi uningəyə: — Əy kizim, həl-əhwalingning yahxi boluxi üqün, sening aram-bəhtingni izdiməymənmü? □ ² Sən dedəkliri bilən ixligən Boaz bizgə tuoşkan kelidu əməsmü? Mana, bügün aħxam u hamanda arpa soruydu. ³ Əmdi sən yuyunup-tarinip, özüggə ətirlik may sürüp, *esil* kiyimliringni kiyip, hamanoşə qüşkin; lekin u ər kixi yəp-ıqıp bolmıoşuqə, özügnı uningəyə kərsətmıgın. □ ⁴ U yatqanda uning uhlaydıoğan yerini kərişwal. Andin sən kirip, ayaş tərıpını eqıp, xu yərdə yetiwəloşın. Andin u sanga nemə kilix kerəklikini eytidu, — dedi.

⁵ Rut uningəyə: — Sən nemə desəng mən xuni kilimən, — dedi. ⁶ U hamanoşə qüşüp, keynanisi uningəyə tərıpıoşandək kildi. ⁷ Boaz yəp-ıqıp, kənglini hux kilip qəxning ayıoşıqə berip yattı. Andin Rut xəpə qıqarmay kelip, ayaş tərıpını eqıp, xu yərdə yattı. ⁸ Yerim keqidə Boaz qəqüp, aldıoşə engixkəndə, mana bir ayal ayıoşıqə yatattı! □

⁹ Kim sən?! — dəp sorıdı u.

□ **2:20 «Bizni kütquzalaydıoğan həmjəmətlərdin biri»** - («həmjəmət-nijatkar»imızdin biri» yaki ««həmjəmət-kütquzəşuqı»imızdin biri») — bu ıbranıy tilıda «goel» degən söz bilən ipadılınıdu. Bu sözıning alahıdə mənisı bar. Bırsı namratlıqtın özını kulluqkə setiwətkən bolsa yaki baxqə kiyin əhwaləşə uqrap mal-mülükını satkan bolsa, Musa pəyoşəmbər tapxuruwaləşən kanunəşə asasən, xu kixıning yekın uruq-tuoşkanlırı, həmjəmətlirıning unı hərlükkə qıqırıp kütquzux həkuşı bar idi. Demək, u setiwəloşuqışə adil bir bahədə pul bərsıla, u uning öz kərındixını hər kilip kütquzux həkuşı bar idi. Həkuşını ixlitix həmjəmətınıng öz ihtıyarlıkı bilən bolattı, əlwəttə. U həkuşını ixlətməkşı bolsa, həqkim unı tosalmyattı. Naomi muxu yərdə: «Bizdin həwər elix məş'uliyiti boləşən yekın tuoşkanlırimızdin biri bar» deməkşı bolıdu. □ **2:22 «Bırsıning sanga yamanlik kilmasliki üqün»** - Naomıning bu agəş sözliri bizgə «Batur Həkimlar» dəwridiki omumiy əhwalni ayan kışsa kerək. □ **3:1 «Sening aram-bəhtingni izdiməymənmü?»** - Naomıning muxu «aram-bəht» degini Rutni kaytidin əy-oqaklık kılıxni kərsitidu. □ **3:3 «Özüggə ətirlik may sürüp»** - ıbranıy tilıda «özügnı məsih kilip» yaki «özügnı məsihşəp». □ **3:8 «Qəqüp, ...»** - baxqə birhil tərjımisı «titrəp ketip, ...». Həqbolmıoşanda, Boaz putlırışə soşuq uruləşanda oyoşıp kətkən bolsa kerək. **«Engixkəndə»** - baxqə birhil tərjımisı «ərülgəndə»

Rut javabən: — Mən hizmətkarım Rut bolimən. Sən mening həmjəmət-nijatkarım boləqining üqün hizmətkarımning üstigə tonungning etikini yeyip qoyqaysən, — dedi.[□]

10 U javabən: — Əy kizim, Pərwərdigardin bəht-bərikət tapkaysən! Sening keyin kərsətkən sadakət-məhribanlığın ilğiri kərsətkinindinmu artuktur; qünki *seni izdigən* yigitlər, məyli kəmbəşəşəl bolsun, bay bolsun, ularning kəynidin kətmiding.[□] 11 I kizim, əmdi kərkimioqin! Deginingning həmmisini orundap bərimən; qünki pütkül xəhirimizdiki mətiwərlər seni pəzilətlik ayal dəp bilidu.[□]

12 Durus, sanga həmjəmət-nijatkar boləqinim rast; ləkin sening məndin yəkinraq yənə bir həmjəməting bar. 13 Əmdi keqiqə bu yərdə qaləqin; ətə səhərdə əgər u həmjəmətlik həkukini ixlitip seni elixni halisa, u alsun; ləkin həmjəmətlik həkukü boyiqə seni almisa, Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənki, mən sanga həmjəmətlik qilip seni alay. Tang atkuqə bu yərdə yetip turəqin! — dedi.

14 U uning ayioqida tang atkuqə yetip, kixilər bir-birini tonuqudək boluxtin burun kəpti. Qünki Boaz: — bir ayalning hamanəşə kəlginini həkqim bilmisun, dəp eytkanidi.[□]

15 U yənə *Rutka*: — Sən kiyəg yepinqini eqip turəqin, dedi. U uni eqip turuwidi, Boaz arpidin altə kəmqən kəmləp bərip, uning əxnisigə artip kəydi. Andin u xəhərgə kirdi. [□] 16 Rut kəynanisining yenioqə kəldi. U: — Əy kizim, sən hazır kim?! — dəp soridi. Xuning bilən u kəynanisioqə u kixining qiləqlirining həmmisini dəp bərdi. [□] 17 U: — U bu altə kəmqən arpini mənə bərdi, qünki u: «kəynanangning yenioqə quruk qol kaytip bərmioqin» dedi, — dedi.

18 Naomi: — Əy kizim, bu ixning ahirining qandaq bolidioqinini bilgüqə muxu yərdə təhir qiləqin; qünki u adəm bügün muxu ixni pütküzməy aram almaydu, dedi.

[□] **3:9 «Hizmətkarım»** — oqurmənlərnin esidə barki, ibraniy tilida «dədək»ni təswirləydiğəqan ikki səz bar. Bu ayəttə Rut ornini yuqiraraq kərsətidioqan səzni əzigə ixlətti (2:13ni wə izahətni kəring) «**Həmjəmət-nijatkar**» dəgən uqum toqruluk 2:20ni wə izahətni kəring. «**Toningning etikini hizmətkarımning üstigə yeyip qoyqaysən**» - Rut eytkən «Toningning etikini hizmətkarımning üstigə yeyip qoyqaysən» dəgən ibarə: — «Məni sayəngning astioqə aləqin, məni əmringgə aləqin» dəgənni wə əzining Boazning ayali boluxkə razi ikənlikini bildüridu. Hudamu Israilni əz kənniti astioqə aləqlanliq toqruluk xü səzni qiləqan — «Əz.» 16:8ni kəring.

[□] **3:10 «Seni izdigən yigitlər»** - Boazning səzigə kəriqənda (xübhəsizki, u həm tirixqan həm qirayliq boləqəşə) Rutni birkənqə yigit izdəp kəlgən. Ləkin Rut əz məyliqə əgixip ularni tallimay, bəlki ornioqə kəynanisi Naomioqə yaxxi bolsun dəp rəhmətlik erigə «həmjəmət-nijatkar» boləqan Boazning panəhlikini izdigən. Xuning bilən Boaz Rutning qiləqini toqruluk; «Sening keyin kərsətkən sadakət-məhribanlığın ilğiri kərsətkinindinmu artuktur» dəydu. Rutning «ilğiri kərsətkən (sadaqət-məhribanliq)» bolsa kəynanisioqə boləqan sadakətlikini, uningəşə həmrəşə bolup əz yurtini taxlap Israillərnin arisioqə kəlgənlikini kərsətidu. Boazning «Sən keyin kərsətkən sadakət-məhribanliq» dəgini bolsa əzini izdigənlikini kərsətidu. [□] **3:11 «Pütkül xəhirimizdiki mətiwərlər»** - ibraniy tilida «həlkimning xəhiringin dərwəzisidiki kixilər» — kədimki zamanda «xəhərnin dərwəzisi» aqsakallar wə mətiwərlər olturidioqan jay idi; u yərdə sət eqilətti. Xunga Boazning səzining toluq mənisini «Məning xəhirimdiki bərlək mətiwərlər seni pəzilətlik ayal dəp qaraydu». [□] **3:14 «Eytkanidi»** - ibraniy tilida «eytkanidi» yaki «oyliqanidi» dəgən mənə birlə səz bilən ipadilididu. Biz bu yərdə «eytkanidi» dəp tərijmə kildük. [□] **3:15 «Altə kəmqən»** - bəlkim «altə əfəşə», yəni 27-45 kilogramni kərsətxi mümkin. [□] **3:16 «Sən hazır kim?»** - Naomining bu soali bilən Rutning hazırki saləhiyitini soraydu: u: «Həzir sən Boazning ayali boldungmu-yəq?» dəgən mənini bildüridu.

4

Boazning Rutni nikahioja elixi, hëmjëmät-nijatkarlik burqini ada qilixi

¹ Boaz xähär dërwazisioja qikip, xu yërdë olturdi. Mana, u waqıtta Boaz eytkan heliki hëmjëmätlik hokukioja igë kixi keliwatatti. Boaz uningöja: — Öy buradär, kelip bu yërdë olturojın, dewidi, u kelip olturdi. □

² Andin Boaz xähëruning aqsakalliridin on adëmni qakirip, ularöjimu: — Bu yërdë olturınglar, dedi. Ular olturojanda ³ u hëmjëmätlik hokukioja igë kixigë: — Moabning sähırasidin yenip këlgen Naomi kerındiximiz ölimälëkkë tëwë xu zeminni satmaqçı boluwatidu. ⁴ Xunga män muxu ixni sanga hëwärlëndürmëkçı idim, xundakla muxu yërdë olturojanlarning aldida wë hëlkinning aqsakallirining aldida «Buni setiwalojin» demëkçimän. Sën ägër hëmjëmätlik hokukioja اساسen alay desëng, alojin; hëmjëmätlik kılmay, almaymän desëng, manga eytkin, män buni bilëy; qünki sëndin *awwal* baxkısining hëmjëmätlik hokukı bolmaydu; andin sëndin keyin mening hokukum bar, dedi.

U kixi: — Hëmjëmätlik kılip uni alimän, dedi.

⁵ Boaz uningöja: — Undakta yëрни Naomining qolidin alojan künidë mähümning mirasioja uning nami bilän atalojan birër äwladi qalduruluxi üqün mähümning ayali, Moab kızi Rutnimu elixing keräk, — dedi. □

⁶ Hëmjëmät kixi: — Undak bolsa hëmjëmätlik hokukumni ixlitip *etizni* alsam bolmiojudäk; alsam öz mirasimöja ziyän yatküzgüdëkmän. Hëmjëmätlik hokukını sën özüng ixlitip, yëрни setiwalojin; män ixlitëlmäymän, dedi. □

⁷ Qëdimki waqıtlarda Israilda hëmjëmätlik hokukioja yaki almacturux-tegixix ixioja munasiwätlik mundak bir räsım-kaidë bar idi: — ixni käsmäk üqün bir täröp öz kaxını selip, ikkinçi täröpke berätti. Israilda soda-setikni bekitixtë mana muxundak bir usul bar idi. ■ ⁸ Xunga hëmjëmät hokukioja igë kixi Boazöja: — Sën uni alojin, dëp, öz kaxını seliwätti. □ ⁹ Boaz aqsakallaröja wë köpçilikke: — Silër bügün mening ölimäläk kë tëwë bolöjan hëmmini, xundakla Kilyon bilän Mahlonöja tëwë bolöjan hëmmini Naomining qolidin alojinimöja guwahtursilër.

¹⁰ Uning üstigë mähümning nami kerındaxlıri arisidin wë xähirining dërwazisidin eqürülmäsliki üqün mähümning mirasioja uning nami

□ **4:1 «Öy buradär!»** - ibraniy tilida «Öy, palançı-pokunçı!» deyilidu. Bu adëm bälkim Rut wë Naomiöja qarita hëmjëmätlik burqini öz üstigë elixni rët qilöaqça, u bu bayanda namsız qalojan bolsa keräk. □ **4:5 «Moab kızi Rutnimu elixing keräk»** — «Law.» 25:25-34 wë 47-55gë, wë «Qan.» 25:5-10öja karang. «Rut» 4:6-12-ayëttiki ixlaröja qariojanda, Bëyt-Lähëmdë «përzantsız qalojan kerındixining tul hotunini elix» toqırsidiki bëlğilimë bëja kältürülüwatqanda, qoxumqë maddilar qoxulojan bolsa keräk (äslidiki qanun bëlğilimisi boyıqë, birsı përzantsız ölgen bolsa, uning akisi yaki ukisi uning mirasioja mirashor qaldurux üqün tul hotunini elix keräk idi; Bëyt-Lähëmdikilər muxu bëlğilimigë aka-ukisidin baxka barlık uruq-tuqınlirininimu öz igigë alidu, dëp qoxkan ohxaydu). «Yar.» 38:8-10nimu körüng. □ **4:6 «män xu hokukını** ixlitëlmäymän» - bu kixi bälkim: «Ägër Rutting përzant kersam, ular mening balilirim hesablanmaydu; halbuki, ular baxka ayalimdin bolöjan përzantlırim bilän täng mening mirasimöja waris boluxi mumkin, xuning bilän öz përzantlırim erixidiojan mirasining ülüxi äslidikidin azlap ketidu» dëp oyılısa keräk; xunga u «almaymän» degän qararöja këlgen. ■ **4:7 Qan.** 25:7 □ **4:8 «Öz kexini seliwätti»** - bu kaxni Boaz elip ketidu. U mäzkur soda-setikqa ispat bolidu. Kax bälkim bir parqë yërning tawëlikigë simwol boluxi mumkin idi («Qan.» 11:24 wë 25:7-10ni körüng).

boloqan *birər əvladi* qaldurulsun üqün Mahlonning ayali, Moab kizi Rutni hotunluqqa aldim. Silər bügün buningoqə guwahtursilər, dedi. □

Boaz Rutni öz əmrigə ilixi arqılık yərni qayturup setivalidu

¹¹ Dərwazida turoqan həmmə həlk bilən aqsakallar: — Biz guwahturmiz. Pərwərdigar sening öyünggə kirqən ayalni Israilning jəmətini bərpə qiloqan Raħilə bilən Leyah ikkisiyək qiloqay; sən özünğ Əfratah jəməti içidə bayaxat bolup, Bəyt-Ləhəmdə nam-izziting ziyadə bolqay; □ ■

¹² Pərwərdigar sanga bu yax qokandin tapkuzidioqan nəsling tüpəylidin sening jəməting Tamar Yəhudaqə tuqurp bərgən Pərzning jəmətidək bolqay! — dedi. ■

Padixah Dawut Boaz bilən Rutning əwladidur

¹³ Andin Boaz Rutni əmrigə elip, uningoqə yeqinlik qildi. Pərwərdigar uningoqə xapaət kilip, u həmilidar bolup bir oşul tuşdi. ¹⁴ Kiz-ayallar Naomiqə: — Israilning arisida sanga həmjəmət-nijatkar nəslini üzüp qoymioqan Pərwərdigarqə təxəkkür-mədhiyə qayturulsun! Xu nəslingning nami Israilda izzət-abruyluk bolqay! □ ¹⁵ U sanga jeningni yengilioquqi həm kerioqiningda seni əzizlioquqi bolidu; qünki seni səyidioqan, sanga yəttə oşuldin əwzəl bolqan kelingni uni tuşdi, — dedi. ¹⁶ Naomi balini elip, baqrioqə basti wə uningoqə baqkuqi ana boldi.

□ **4:10 «Xəhərninq dərwazisi»** - oqurmənlərninq esidə barki, «xəhərninq dərwazisi» qədimki zamanlarda aqsakallar wə mətiwərlər olturidioqan jay idi. □ **4:11 «Raħilə wə Leyah»** - Yakupning ikki ayali bolup, kəp pərzənt kərgən. ■ **4:11** Yar. 29:32-35; 30:1-25; 35:17, 18 ■ **4:12** Yar. 38:29; 1Tar. 2:4; Mat. 1:3 □ **4:14 «həmjəmət-nijatkar»** - xu «həmjəmət-nijatkar» bolsa tuquloqan bala əzidur. 15-ayətni kəruq.

□ ¹⁷ Uningoʻja qoxna bolqan ayallar «Naomioʻja bir bala tuʻuldi» dqp, uningqja isim qoydi. Ular uningqja «Obqd» dqp at qoydi. U Yqssaning atisi boldi, Yqssq Dawutning atisi boldi. □

Dawut padixah, yqni Dawut pqrqjambqrning nqsabnamisi

¹⁸ Pqrzning nqsabnamisi tqwqndikidqktur: — Pqrzdin Hqrzon tqrldi, ■
¹⁹ Hqrzondin Ram tqrldi, Ramdin Amminadab tqrldi, ²⁰ Amminadabtin Nahxon tqrldi, Nahxondin Salmon tqrldi, ²¹ Salmondin Boaz tqrldi, Boazdin Obqd tqrldi, ²² Obqdtin Yqssq tqrldi wq Yqssadin Dawut tqrldi.

□ **4:16 «baqquqi ana»** — bqlkim qanun jqhqtin balining ataq anisi bolqanliqini kqrstitixi mumkin. □ **4:17 «Obqd»** — «qul», «hizmqtkar» degqn mqnidq. **«Dawut»** — Dawut padixah, Dawut pqrqjambqr. ■ **4:18** 1Tar. 2:5; Mat. 1:3

Samu'il «1»

Dərd-ələmdin boləjan tilək

¹ Əfraim təşlikidiki Ramataim-Zofimda Əlkanah isimlik bir kixi bar idi. U Əfraimlik bolup, Yəroħamning oşli, Yəroħam Elihuning oşli, Elihu Toħuning oşli, Tohu Zufning oşli idi. ■ ² Uning ikki ayali bar idi. Birsining ismi Hənnah, yənə birsining ismi Pəninnaħ idi. Pəninnaħning baliliri bar idi, ləkin Hənnahning balisi yok idi. ³ Bu adəm hər yili öz xəhiridin samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarəja səjdə kilip qurbanlik sunəyli Xilohəja baratti. U yərdə Əlining Hofniy wə Finiħas degən ikki oşli Pərwərdigarning kaħinliri bolup ixləytti. ■

⁴ Hər ketim Əlkanah qurbanlik kiləjan künidə u *qurbanliktin* ayali Pəninnaħ wə uning hər bir oşul-kizlirəja öz ülüxini berətti. ⁵ Əmma Hənnahəja bolsa u ikki həssilik ülüx berətti; qünki u Hənnahni tolimu səyətəti. Ləkin Pərwərdigar uni tuymas kiləjanidi. □ ⁶ Pərwərdigarning uni tuymas kiləjanlikidin uning kündəx rəkibi *Pəninnaħ Hənnahni* azablax üqün uning bilən kattik kərixətti. ⁷ Wə hər yili, Hənnah hər ketim Pərwərdigarning öyigə qikkənda, *Pəninnaħ* uningəja azar berətti. Pəninnaħ xundak kiləjaqqa, u yioqlap həq nemə yeməytti. □ ⁸ Ahiri uning eri Əlkanah uningəja: — I Hənnah, nemixka yioqlaysən? Nemixka birnərsə yeməysən? Nemixka kənglüng azar yəydu? Mən eüzim sanga on oşuldin əwzəl əməsmu?! — dedi. ■

⁹ Ular Xilohda yəp-iqkəndin keyin (Əli degən kaħin xu qaşda Pərwərdigarning ibadəthanisining ixiki yenidiki orundukta olturətti) Hənnah dastihandin turdi; ¹⁰ u kattik azab iqidə Pərwərdigarəja dua kilip zar-zar yioqlaytti. ¹¹ U kəsəm iqip: — I samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, əgər dedikingning dərdigə yetip, meni yad etip dedikingni untumay, bəlki dedikinggə bir oşul bala ata kilsang, uni pütün əmrining künliridə Sən Pərwərdigarəja beoşixlaymən; uning bexioəja ustira həqqaqan selinmaydu, dedi. □ ■

¹² U Pərwərdigarning aldida duasini dawam kiliwatqənda, Əli uning aşzioəja qarap turdi; ¹³ qünki Hənnah duani iqidə kiləjaqqa ləwliri midirlawatqini bilən awazi anglanmaytti. Xungə Əli uni məst bolup qəptu, dəp oylidi. ¹⁴ Əli uningəja: — Qaqanəqiqə məst yürisən? Xarabingni özüngdin neri kil, dedi.

¹⁵ Ləkin Hənnah jawabən: — Undak əməs, i oşjam! Kəngli sunuk bir məzlummən. Mən xarabmu, həraqmu iqmimidim, bəlki jenim dərdini

■ **1:1** 1Tar. 6:11, 12 ■ **1:3** Mis. 23:14; Qan. 16:16. □ **1:5** «**Ləkin Pərwərdigar uni tuymas kiləjanidi**» — ibranıy tilida: «Ləkin Pərwərdigar uning baliyatkusini etiwtəkənidi». □ **1:7**

«**Wə hər yili, Hənnah hər ketim Pərwərdigarning öyigə qikkənda, Pəninnaħ uningəja azar berətti**» — nemixka ular hər ketim «Pərwərdigarning öyigə qikkənda» xundak bolidu? — bizningqə hər ketim bir ibranıy ailə Hudaning aldiəja xundak kəlgəndə, ular barlik baliliri üqün alahidə təxəkkür eytixi mumkim. Xu qaşlarda Pəninnaħ Hənnahqə «Sən bir tuymas!» dəp əslitətti. Bəzi tərjimilərdə muxu jümlining bexida: «U (Əlkanah) hər yili Pərwərdigarning öyigə qikkənda, Hənnah uningəja həmrah bolup barəqənda...» deyilidu. ■ **1:8** Rut 4:15. □ **1:11**

«**uning bexioəja ustira həqqaqan selinmaydu**» — Təwrat dəwridə bəzi kixilər əzlririni Hudaning ibaditigə beoşixlax məksitidə əzlririni «nazariy» dəp ataytti; «nazariy»lar (nazariy boluxqə kəsəm iqip bekitilgən məhləttə) həraq iqməytti, qaqlirini həq qüxürməytti. «Qəl.» 6:1-22ni kəring.

■ **1:11** Hək. 13:5.

Pərwərdigarning aldida töktüm; ■ 16 dedəklirini yaman hotun dəp bilmigəyla. Qünki mening zor dərdim wə azablırimdin bu künigiqə xundak nida kiliwatimən, dedi.□

17 Əli uningəja jawab berip: — Tinq-aman kaytkin; Israilning Hudasi Əzidin tiligən iltijayingni ijabət kiləyay, dedi.

18 Hənnah: — Dedəkliri kəz aldilirida iltipət tapkay, dedi. U xularni dəp qikip, oqiza yedi wə xuningdin keyin qirayida ilgirikidək oqəmkinlik kərünmidi.

19 Ular ətisi tang səhərdə ornidin turup Pərwərdigarning huzurida səjdə kilip bolup, Ramahdiki öyigə yenip kəldi. Əlkanah ayali Hənnahəja yeqinçilik kildi; Pərwərdigar uni əsligənidi. 20 Hənnah hamilidar bolup, wakti-saiti toxup, bir oqul tuqdi. U: «Mən uni Pərwərdigardin tiləp aldim» dəp, ismini Samuil kəydi.□

Hənnah Samuilni Pərwərdigarəja ataydu

21 Uning eri Əlkanah öyidiki həmmisi bilən Pərwərdigarəja atidiəjan hər yillik qurbanlıqni kiləyli wə kiləjan kəsimini ada kilix üqün Xilohəja qikti. 22 Ləkin Hənnah billə barmay erigə: — Bala əmqəktin ayriloəndila andin mən uning Pərwərdigarning aldida həzir boluxi üqün uni elip bərimən; xuning bilən u yərdə mənggü turidu, dedi. 23 Eri Əlkanah uningəja: — Özünggə nemə yahxi kərünsə, xuni kiləyin. Uni əmqəktin ayriloəqə turup turəyin. Pərwərdigar Əz səz-kalamioəja əməl kiləyay, dedi. Ayali öydə kəlip balisi əmqəktin ayriloəqə emitti. 24 Balisi əmqəktin ayriloəndin keyin u uni elip, xundakla üq buəja, bir əfah un wə bir tulum xarabni elip Pərwərdigarning Xilohdiki öyigə apardi. Bala bolsa tehi kiçik idi. □ ■ 25 Ular bir buəini soyup balini əlining kəxiəja elip kəldi. □ 26 Xuning bilən Hənnah *uningəja*: — I oqəjam, əzlidirə həyat rast boləyinidək, bu yərdə silining kaxlırida turup Pərwərdigarəja nida kiləjan məzlum mən bolimən, dedi. 27 Mən muxu oqul bala üqün dua kildim wə mana, Pərwərdigar mening tiligən iltijayimni ijabət kildi. 28 Əmdi həzir mən uni Pərwərdigarəja tapxurup bərdim. Əmrining həmmə künliridə u Pərwərdigarəja beəixlanəjan bolidu, dedi. Xuning bilən ular u yərdə Pərwərdigarəja səjdə kildi.□

2

Hənnah təntənə bilən Pərwərdigarni mədhijəyldu

1 Hənnah dua kilip mundak dedi: —

■ 1:15 Zəb. 62:8; 142:2 □ 1:16 **«dedəklirini yaman hotun dəp bilmigəyla...»** — ibranij tilida «dedəklirini «Belialning kizi» dəp bilmigəyla» deyilidu. «Belial»ning mənisi «ərziməs» deganlik bolup, bəlkim İblisni kərsitidu. □ 1:20 **«Mən uni Pərwərdigardin tiləp aldim» dəp, ismini Samuil kəydi** — ibranij tilida «Samuil» degəning mənisi «Huda anglidi» yaki «Hudadin tiligən» degəngə yeqin kelidu. □ 1:24 **«bir əfah un»** — «əfah» axliq-danlarning əlqəm birliki idi, təhminən 27 litr. Buəja qurbanlıq kiliəqanda, uningəja kəxup undin «kəxumqə axliq hədiyə» kiliənimuxu kerək idi. ■ 1:24 Luəja 2:41. □ 1:25 **«Ular bir buəini soyup balini əlining kəxiəja elip kəldi»** — kələqəjan ikki buəja bəlkim eliəja Samuilni beəix üqün bərgəjan «beəix həkəki» boluxi mumkin. Baxəja bir əhtimalliq barki, 24-ayətning mənisi: «...üq buəja» əməs, bəlkə «...üq yaxliq bir buəja» boluxi mumkin. Birək bu ayətni xundak qəxəngəjan alimlar az. □ 1:28 **«...ular u yərdə Pərwərdigarəja səjdə kildi»** — **«ular»** bəzi kəna kəqürmilərdə «u u yərdə Pərwərdigarəja səjdə kildi» deyilidu (dəmək, Samuilni kərsitidu).

«Mening qəlbim Pərwərdigar bilən yayraydu,
Mening münggüzüm Pərwərdigar bilən egiz kətürüldi;
Aqzim düxmənlirimning aldida təntəniliktə eqildi;

Qünki Sening nijatingdin xadlinimən. □ ■

² Pərwərdigardek muqəddəs boluquqi yoqtur;

Qünki Səndin baxqa heq kim yoq,
Hudayimizdek heq uyultax yoqtur. ■

³ I insanlar, kibirlik səzliringlarni kəpəytiwərmənglar,

Yooqan gəpləрни aqzinqlardin qıqarmənglar;

Qünki Pərwərdigar bilim-hidayətkə igə Hudadur.

Insanlarning əməlliri Uning tərripidin tarazida tartilidu.

⁴ Palwanlarning oq-yaliri sundurildi;

Lekin putlixip yikiloqanlarning beli bolsa kudrət bilən baqlandi.

⁵ Korsıqi tok boluqanlar nan tepix üqün özini yallanmilikqə bərdi;

Lekin aq qaloqanlar hazir aq qalmidi;

Həтта tuoqmas ayal yəttini tuoqıdu;

Lekin kəp balilik boluqan solixip ketidu. ■

⁶ Pərwərdigar həm öltürıdu, həm hayət berıdu;

U adəmnı təhtısaraoqa qüxürıdu, u yərdin yənə turoquzıdu; □ ■

⁷ Pərwərdigar adəmnı həm namrat kiliwetıdu, həm bay qılıdu;

U kixını həm pəs qılıdu, həm egiz kətürıdu.

⁸ U əzi miskinni topidin qopurıdu,

Kıoqliktin yoqsulni kətürıdu;

Ularnı esilzadılər arisida təng olturoquzıdu;

Ularnı xan-xərpəlik təhtigə miras kıldurıdu;

Qünki yərnıng tüvrükliri Pərwərdigarningkidur;

U Əzi dunyani ularning üstigə saloqanıdı. ■

⁹ Əz muqəddəs bəndiliringning putlirini U məzmut qılıdu;

Əmma həzillər bolsa, qarəngoquda xük kılinıdu;

Qünki heqkim əz kudriti bilən nusrət tapmaydu.

¹⁰ Pərwərdigar bilən qarxılaxqanlar parə-parə kıliwetilıdu;

U Əzi asmanlardin ularoqa qarxi güdürləydu.

Pərwərdigar yər yüzıning qətlirıgıqə həküm qıqırıdu;

U Əzi tikligən padıxahqə kudrət berıdu,

U Əzi məsihliginining münggüzini egiz kətürıdu!». □ ■

¹¹ Əlkanah bolsa Ramahdıki əz öyigə yenip bardı. Bala bolsa əlining qexida Pərwərdigaroqa hizmət kılip qaldı.

□ **2:1 «Mening münggüzüm Pərwərdigar bilən egiz kətürüldi»** — Təwratta, «münggüz»lər kəp hallarda adəmlərnıng abruy-xəhritini yaqi küqini bildürıdu. Muxu yərdə Kıtquzoquqi-məsihni kərsıtixi mumkin. «Zəb.», 132:17ni kərüng. Bu münggüzlər adəmnıng bexida əskən əməs, əlwəttə! ■ **2:1** Luqa 1:46. ■ **2:2** Qan. 3:24; Zəb. 86:8. ■ **2:5** Zəb. 34:9-10; Yıoq. 5:6; Luqa 1:53. □ **2:6 «təhtısara»** — əlgənlərnıng rohi barıdoqan jay. ■ **2:6** Qan. 32:39; Əz. 37:11-14 ■ **2:8** Ayup 36:15; Zəb. 113:7, 8; Luqa 1:52; Zəb. 24:1-2; 102:25; 104:5 □ **2:10 «U Əzi məsihliginining münggüzini egiz kətürıdu!»** — «məsihlimək» yaqi «məsih kılix»: Hudaning yolyorukı bilən İsrailoqa yengi bir padıxah bekitix üqün uning bexioqa zəytun meyi sürülüxi kərak idi. Muxu murasim «məsih kılinix» yaqi «məsihlinix» dəp atılatı wə xundakla xu qaoqdin baxlap xu padıxah «Hudaning məsihligini» dəp atılatı. Kaqlınlar wə bəzi waktıda pəyoqəmbərlərmu «məsih kılinatti». İsrailda xu qaoqda padıxah bolmioqaqqa, Hənnahning bu səzi dərwəxə kəlgüsi ixlarnı aldin'ala kərsətkən bəxarət idi. ■ **2:10** 1Sam. 7:10; Zəb. 2:6; 21:8; 89:24

Əlining oqullirining kaħinlik mənspidini rəzillik bilən pəydilini xiliri

¹² Əmma Əlining oqulliri intayin yaman kixilərdin bolup, Pərwərdigarni tonumaytti. □ ¹³ Kaħinlarning həklərgə mundaq aditi boləan: — Birsı kurbanlıq kılıp, gəx kaɣnap pixiwatqanda kaħinning hizmətkari kelip üq tillik qanggakni kəlidə tutup ¹⁴ dax, kəzan, dangkan yaki korining iqiğə sanıj, qanggakka nemə elinəan bolsa kaħin xuni əziğə alatti. Ularning Xiləhəyə *kurbanlik kıləjili* kəlgən həmmə İsrailarəyə xundaq aditi boləan.

□ ¹⁵ Xundaqla hətta yaəni kəydürməstə kaħinning hizmətkari kelip kurbanlik kılıwatkan adəmgə: — Kaħinəyə kawap üqün gəx bərgin, qünki u əndin kaɣnap pixkan gəx qəbul kılmaydu, bəlki ham gəx lazim, dəytti. ¹⁶ Əgər kurbanlik kıləuqi uningəyə: — Awwal yeəni kəydürülüp bolsun, andin nemini halisang xuni aləin, desə, u: — Bolmaydu, mangan dərhəl bər! Bolmisa məjburiy alimən, dəytti; □ ¹⁷ Xundaq kılıp bu ikki yaxning gunahı Pərwərdigarning aldida tolimu eəjir boləanidi; qünki uning səwəbidin hək Pərwərdigarəyə atəan kurbanliklər kəzğə ilinmaywatatti.

¹⁸ Əmma Samuil narəsidi bala bolup kanaptin tokuloqan bir əfodni kiyip Pərwərdigarning aldida hizmət kılatti. □ ¹⁹ Buningdin baxka uning anisi hər yilda uningəyə bir kiçik ton tikip, hər yillik kurbanlikni kıləjili eri bilən bəroəanda aləaq kələtti. ²⁰ Əli Əlkanah wə ayalıqə bəht tiləp dua kılıp: — «Ayalıngning Pərwərdigarəyə bəoxlıqınıning ornıqə sanga uningdin baxka nəsil bərgəy, dedi. Andin bu ikkisi əz əyigə yandı. ²¹ Xuning bilən Pərwərdigarə Hannahni yoqlap bərikətləp, u həmilidar bolup jəmiy üq oşul wə ikki kiz tuədi. Kiçik Samuil bolsa Pərwərdigarning aldida turup əsəwatatti.□

²² Əli bək kərip kətkənidi. U oqullirining pütkül İsrailəyə həmmə kıləanlirini anglidi həm jamaət qədiring ixikidə hizmət kılidiəan ayallar bilən yatkininimu anglidi. □ ²³ U ularəyə: — Silər nemə üqün xundaq ixlarni kılısilər? Qünki bu həlkning həmmisidin silərnıng yamanlikinglarni anglawatimən, dedi. ²⁴ Bolmaydu, i oşullirim! Mən anglıəan bu həwər yahxi əməs, Pərwərdigarning həlkini azdurupsilər. □ ²⁵ Əgər bir adəm yənə bir adəmgə gunah kılsa, baxka birsi uning üqün Hudadin rəħim sorisa bolidu; ləkin əgər birsi Pərwərdigarəyə gunah kılsa, kim uning gunahini tiliyələydu? — dedi. Ləkin ular atisining

□ **2:12 «...intayin yaman kixilərdin bolup»** — ibraniy tilidə: «Belialning (İblisning) oşulliridin bolup» deyilidu. «Belial»ning mənisi «ərziməs», bəlkim Xəytanni kərsitidu. □ **2:14 «Uların Xiləhəyə kurbanlik kıləjili kəlgən həmmə İsrailarəyə xundaq aditi boləan»** — muxu hil kurbanliklər, xühhisizki, «təxəkkür kurbanlikləri» yaki «inəklik kurbanlikləri» idi. Kaħinlarning muxu aditi Musa pəyoəəmbərgə qüxürəlgən qanunning bəlgilimilirigə asalanəan əməs. Kaħinlarning «həkuq ültixi» bolsa «Law.» 7:11-18, 28-34-ayətlərdə kərsitilidu. Əmma əlining oşulliri aqəzlikidin bu adətni tolimu həddidin axuruwətkənidi. Keyinki ayətlərnı kəring. □ **2:16 «Awwal yeəni kəydürülüp bolsun, andin nemini halisang xuni aləin»** — Musa pəyoəəmbərgə qüxürəlgən qanun boyiqə kurbanliklərdiki barlik yaəqlər Pərwərdigarəyə atəp kəydürələtti. Adəmning uni yeixi mən'i kılınatti. □ **2:18 «Samuil narəsidi bala bolup kanaptin tokuloqan bir əfodni kiyip Pərwərdigarning aldida hizmət kılatti»** — «əfod» degən nemə? Huda Musa pəyoəəmbərgə qüxürəlgən qanun boyiqə, bax kaħin kiyidiəan bir aləhidə kalte qapan bolup, uning iqidiki ikki hil tax arkilik Hudadin yol sorıqılı bolatti. Samuil Lawiy kəbilisidin bolmisimu, bu ayətə kəriəanda «kaħinlik kiyim» kiyip, kaħinlik hizmitini kılıwatatti. □ **2:21 «...yoqlap bərikətləp»** — ibraniy tilidə pəkət «yoqlap» deyilidu. Hudaning «yoqlıxi» toşruluq «təbirələr»nimu kəring. □ **2:22 «jamaət qədiri»** — yəni «ibadət qədiri» yaki «mukəddəs qədir». □ **2:24 «Pərwərdigarning həlkini azdurupsilər»** — baxka birhil tərijimi: «Pərwərdigarning həlki arisida tarkələan həwər yahxi əməs».

sözīgə kulaq salmidi; çünki Pərwərdigar ularni öltürüxni niyət qilojanidi. ²⁶ Əmma Samuil degən bala əsüwatatti, Pərwərdigar həm adəmlərninğ aldida iltipət tapқанidi. ■

²⁷ Hudaning bir adimi Əlining yenioğa kelip mundak dedi: — Pərwərdigar xundak dəydu: «Misirda, Pırəwnningkidə turaloğanda Əzümnı atangning jəmətiğə oquq ayan kilmidimmu? ■ ²⁸ Mən uni kahinim bolux, Əz kurbangahimda kurbanlik kilix, huxbuy yekix wə Mening aldında əfod tonini keyip hizmət kilixkə Israilning həmmə kəbililiridin tallimiojanidimmu? Xuningdək Mən Israilning otta köydüridioğan həmmə kurbanliklerini atangoğa tapxurup təkdım qiloğan əməsmu? □ ■ ²⁹ Nemixkə Mən buyruoğan, turaloğu jayimdiki kurbanlikim bilən axlik hədiyələri dəpsəndə kilisilər? Nemixkə həlkim Israillar kəltürgən həmmə hədiyələrninğ esilidin əzliringlarni səmritip, əz oşulliringlarninğ hərmitini Meningkidin üstün kilisən?» ■ ³⁰ Uning üçün Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən dərhəkikət sening wə atangning jəmətidikilər Mening aldında hizmitimdə mənggü mangıdu, dəp eytkanıdim; ləkin əmdi Mən Pərwərdigar xuni dəymənki, bu ix həzir Məndin neri bolsun! Meni hərmət qiloğanlarni Mən hərmət kilimən, ləkin Meni kəmsitkənlər pəs qarilidu. ■ ³¹ Mana xundak künlər keliduki, sening bilikinı wə atangning jəmətininğ bilikinı tənğ kesiwetimən; xuning bilən jəmətingdə birmu keriğan adəm tepilmaydu! □ ³² Sən turaloğu jayimda dərd-kayoğu kərisən; Israillar hərəkəndak huzurbəhtni kərgini bilən, sening jəmətingdə əbədgiğə birmu keriğan adəm tepilmaydu. □ ³³ Wə Mən kurbangahimning hizmitidin üzüp taxlimioğan adimnğ bar bolsa, u kəzlingning hirəlixixi bilən jəningning azablinixioğa səwəb bolıdu. Jəmətingdə tuquloğanlarninğ həmmisi balaəttin ötməy əlidu. □ ³⁴ Sanga bu ixlarni ispatlaxkə, ikki oşlung Hofniy bilən Finihəsning bəxioğa çuxidioğan mundak bir alamət bəxarət bolıdu: — ularning ikkilisi bir kündə əlidu. ³⁵ Əmma Əzümgə Rohim wə dilimdiki niyitinğ boyiqə ix keriğioğan sadik bir kahinni tikləymən; Mən unioğa məzmut bir jəmət kurimən; u Mening məsih qiloğinininğ aldida mənggü mənğip hizmət kilidu. □ ³⁶ Xundak boliduki, sening jəmətingdikilərdin hər bir tirik qaloğanlar bir sər kümüx wə bir qixləm nan tiləxkə uning aldioğa kelip unioğa təzim kilip: «Kahinlik hizmətliridin mənğa bir оруn bərsilə, yegili bir qixləm nan tapay dəp eytidioğan bolıdu» dəydu.

■ 2:26 Luğa 2:52. ■ 2:27 Ros. 7:25. □ 2:28 «... Mən Israilning otta köydüridioğan həmmə kurbanliklerini atangoğa tapxurup təkdım qiloğan əməsmu?» — Təwratkə asasən, kahinlarning hərəkəndak kurbanliklərdin əziğə has bir ülüxni elix hokuqi bar idi. ■ 2:28 Law. 10:14. ■ 2:29 Qan. 32:15. ■ 2:30 Mis. 28:43; 29:9. □ 2:31 «... sening bilikinı wə atangning jəmətininğ bilikinı tənğ kesiwetimən» — «adəmning biliki» uning küği, qabiliyiti wə hokuqini bildürətti. □ 2:32 «Sən turaloğu jayimda dərd-kayoğu kərisən» — yəki «Sən turaloğu jayimda düxmən kərisən». «Sening jəmətingdə əbədgiğə birmu keriğan adəm tepilmaydu» — bu bəxarət təwəndiki bablarda əqlidu. Əli əzi Pərwərdigarning əhdə sanduqining bulap ketilgənlikini keriđu; biraq keyinki künlərdə, yəni Dawut padixahning künliridiki bəht-bərikətni u kərməydu (Əlining jəmətininğ keyinki tarihi 22-bab, 1-22, «1Pad.» 2:26-27də keriđidu). □ 2:33 «kəzlingning hirəlixixi» — bu ibarə adətta kəz yaxlirininğ kəz təkülgənlikidin yaki zor oşəmkinliktin boloğan hələtni kərsitidu. □ 2:35 «...Mening məsih qiloğinininğ aldida» — Mening padixahimning aldida, deməkiği. Bizningə bu bəxarət awwal Samuilning əzidə andin kahin Zadokning jəmətidə əməlgə axuruldi. «mənggü mənğip hizmət kilidu» — ibranıy tilida «barlik künlərdə mənğip hizmət kilidu».

3

Pärwərdigar Samuilni qakiridu

¹ Samuil degən bala bolsa əlining aldida Pärwərdigarning hizmitidə bolatti. Əmdi Pärwərdigarning səzi u künlərdə kəm idi; wəhəylik körünüxlərmu kəp əməs idi. ² Wə xundak boldiki, bir küni Əli ornida yatqanıdi (uning közliri torlixip kərməs bolup qalay degənidi)

■ ³ Hudaning qiriqoi tehi əqmigən bolup, Samuil Pärwərdigarning ibadəthanisida, Hudaning əhdə sandukioğa yekinla yərdə yatatti.

⁴ Pärwərdigar Samuilni qakirdi. U: — Mana mən bu yərdə, dedi. ⁵ U Əlining kexioğa yügürüp berip: — Mana mən, meni qakirdingöü, dedi. Lekin u jawab berip: — Mən qakirmidim; kaytip berip yatqin, dedi.

Xuning bilən u berip yatti. ⁶ Pärwərdigar yənə: «Samuil!» dəp qakirdi. Samuil kəpüp əlining kexioğa berip: Mana mən, meni qakirdingöü, dedi. Lekin u jawab berip: — Mən qakirmidim i oşlum, yənə berip yatqin, dedi.

⁷ Samuil Pärwərdigarni tehi tonumioğanidi; Pärwərdigarning səzi uningöğa tehi ayan kılınmioğanidi. ⁸ Lekin Pärwərdigar yənə üqinqi ketim: «Samuil!» dəp qakirdi; u kəpüp əlining kexioğa berip: — Mana mən; sən meni qakirding, dedi. U wəqıtta Əli Pärwərdigar balini qakiriptu, dəp bilip yatti.

⁹ Xuning bilən Əli Samuilöğa: — Berip yatqin. U əgər seni qakirsa, sən: — I Pärwərdigar, söz kılöün, qünki kұлung anglaydu, dəp eytkin, dewidi, Samuil berip ornida yatti. ¹⁰ Wə Pärwərdigar kelip yekin turup ilgirikidək: — «Samuil, Samuil!» dəp qakirdi. Samuil: — Söz kılöün, qünki kұлung anglaydu, dəp jawab bərdi. □

¹¹ Pärwərdigar Samuilöğa: — Mana Mən anglioanlarning ikki kulikini zingildatqudək bir ixni Israilning arisida kılmaqimən. ■ ¹² Xu künidə Mən burun Əlining jəmətidikilər toşrisida eytkinimning həmmisini uning üstigə quxürimən; baxtin ahirioğiqə ada kılımən! ■

¹³ Qünki əzigə ayan bolöjan kəbihlik tüpəylidin Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm: qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi. □ ¹⁴ Uning üqün Əlining jəmətidikilərgə kəsəm kılöjanmənki, Əlining jəmətidikilərnin kəbihlikni məyli kurbanlık bilən bolsun, məyli hədiyə bilən bolsun kafarət kılınmay, əbədgiqə kəqürüm kılınmaydu, dedi.

¹⁵ Samuil ətisi tang atkuqə yetip, andin Pärwərdigarning öyining ixiklerini aqti. Əmma Samuil wəhəylik körünüxnə Əligə eytixtin kərkti. ¹⁶ Lekin Əli Samuilni qakirip: — I Samuil oşlum, dedi. U: — Mana mən, dəp jawab bərdi. ¹⁷ U: — U sanga nemə söz kildi? Səndin etünəy, uni məndin yoxurmioğın. Əgər Uning sanga eytkanlirining birini mənə eytmay kəysang, Huda deginini sening bəxingöğa quxürsun wə uningdin artuq quxürsun! — dedi. ¹⁸ Xuning bilən Samuil uningöğa həqnemini kəldürməy həmmini dəp bərdi. Əli: — Mana, U Pärwərdigardur; U nemini layik tapsa, xuni kılusun, dedi.

¹⁹ Samuil əsüp qong boluwatatti wə Pärwərdigar uning bilən billə bolup, uning eytkən bəxarətlik səzliridin həqkəysisini yərdə kəldürmaytti.

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

■ **3:2** 1Sam. 4:15. □ **3:10** «**Samuil, Samuil!**» — Təwrat-injilda Huda bir kixining ismini kaytilap qakirojan bolsa, u adəmnin özigə intayin səyümlük ikənlikini kərsitidu. ■ **3:11** 2Pad. 21:12; Yar. 19:3. ■ **3:12** 1Sam. 2:31. □ **3:13** «**Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkənəm**» — yaki «Mən uningöğa, sening jəmətingdin mənggülük həküm qıkarmaqimən, dəp eytkin». «**qünki u oşullirining iplaslikini bilip turup ularni tosmidi**» — yaki «qünki u oşullirining Hudani qaröjanlikini bilip turup ularni tosmidi».

²⁰ Xuning bilən pütkül Israil Dandin tartip Bəər-Xebaşiqa Samuilning Pərwərdigarning pəyojəmbiri kilip tikləngənlikini bilip yətti. □ ²¹ Xu wakitta Pərwərdigar Xilohda Əzini yənə ayan kildi. Qunki Pərwərdigar Xilohda Əz səz-kalami arkilik Samuiloja Əzini ayan kildi; wə Samuil Uning səzini pütkül Israiloja yətküzdi. □

4

Pərwərdigarning əhdə sanduqi Filistiylərnin gəlişə qəxidə

¹ U wakitta Israil Filistiylər bilən jəng kilijili qikip Əbən-Əzərgə yəkin jayda bargah-qedirlarni tikti. Filistiylər bolsa Afək degən jayda bargah-qedirlarni tikti. ² Filistiylər Israillar bilən soxuxkili səp tizip turdi. Jəng kəngəygəndə Israil Filistiylər aldida tarmar boldi; Filistiylər ularning jəng səpliridin tət mingqə adəmni ɵltürdi. ³ Halayik bargahqa yenip kəlgəndə, Israilning əksəkəlliri: — Nemixka Pərwərdigar bəgün bizni Filistiylər tərpidin tarmar kıldurdi? Biz Xilohdin Pərwərdigarning əhdə sanduqini kəximizəja elip kəlayli; u arimizda bolsa, bizni duxminimizning qolidin kutkuzidu, dedi.

⁴ Xu gəptin keyin halayik Xilohja adəm mangdurup, xu yərdin kerublarning otturisida olturojan samawi qoxunlarning Sərdari Pərwərdigarning əhdə sanduqini elip kɵtürüp kəldi. Xuningdək Əlining ikki oqli Hofniy bilən Finihasmu Hudaning əhdə sanduqi bilən billə kəldi. □ ⁵ Wə xundak boldiki, Pərwərdigarning əhdə sanduqi ləxkərgahqa elip kelingəndə pütkül Israil yərnə təwrəküdək küqlük bir qukan kɵtürxiti.

⁶ Filistiylər küqlük təntənə awazini anglap: — İbraniylarning ləxkərgahidin anglanəjan bu küqlük qukan nemə wəjidin qikkəndu, dəp eytixti. Arkidinla ular Pərwərdigarning əhdə sanduqining ularning ləxkərgahija kəltürölginini bilip yətti. ⁷ Xuning bilən Filistiylər korqup: — İlahlar ularning ləxkərgahija kəptu, həlimizəja way! Mundaq ix bu wakitqija həq boləjan əməs, deyixti. ⁸ Həlimizəja way! Bizni bu kudrətlik ilahlarning qolidin kim kutkuzidu? Mana bayawanda misirliklarni türlük bala-wabalar bilən urəjan ilahlar dəl xulardur!

⁹ İ Filistiylər, əzliringlarni jəsür kərsitip ərkəktək turunglar. Bolmisa, İbraniylar bizgə kul boləjəndək biz ularəja kul bolimiz; ərkəktək bolup jəng kilinglar! — dedi. ■

¹⁰ Xuning bilən Filistiylər Israillar bilən jəng kildi. Israil tarmar kilinip, hərbi tərəp-tərəpkə əz qedirigə bədər kaqti. Jəngdə kattik kirojinqilik bolup, Israildin ottuz ming piyədə əskər ɵltürüldi. ¹¹ Pərwərdigarning əhdə sanduqi olja bolup kətti wə Əlining ikki oqli Hofniy bilən Finihasmu ɵltürüldi. ■

¹² Xu küni bir Binyaminlik jəng məydanidin keqip kiyim-keqəkliri yirtik, üstibexi topa-qang həlda Xilohja yügürüp kəldi. ■ ¹³ U yetip

□ **3:20 «Dandin tartip Bəər-Xebaşiqa»** — «Dan» Israilning ximaliy qetidə, «Bəər-Xeba» uning jənubiy qetidə idi. □ **3:21 «Samuil Uning səzini pütkül Israiloja yətküzdi»** — yaki «Samuil eytkən bu səz pütkül Israilda yüz bərdi». □ **4:4 «...kerublarning otturisida olturojan samawi qoxunlarning Sərdari Pərwərdigar»** — «kerublar» pərixtilərnin xəklidə bolup, əhdə sanduqining ikki tərpidə turatti. «Mis.» 25:17-22ni kəring. Huda «kerublarning otturisida, əhdə sanduqining üstidə huzurumni olturoquzimən, dəp wədə kiləjanidi. ■ **4:4** 2Sam. 6:2; Zəb. 80:1; 99:1 ■ **4:9** Hək. 13:1. ■ **4:11** 1Sam. 2:34; Zəb. 78:59-61 ■ **4:12** Yə. 7:6.

kəlgəndə, mana Əli yolning qetidə öz orundukida olturup taqiti-tak bolup kütüwatatti; uning kəngli Pərwərdigarning əhdə sandukining qemidə pərixan idi. U kixi həwəрни yetküzgili xəhərgə kirgəndə, pütkül xəhər pəryad-quqan kətürdi. ¹⁴ Əli pəryad sadasini anglap: — Bu zadi nemə warang-qurung? dəp soridi. U kixi aldirap kelip əligə həwər bərdi ¹⁵ (Əli toqsan səkkiz yaxça kirgən, kəzliri ketip qalqan bolup, kərməytti). ■

¹⁶ U kixi Əligə: — Mən jəngdin kaytip kəlgən kiximən, bəgün jəng məydanidin qeqip kəldim, dedi. Əli: — I oqlum, nemə ix yüz bərdi? — dəp soridi. ¹⁷ Həwərqi jawab berip: — Israil Filistiyələrnin aldidin bədər qaçti. Həlk arisida kattik kiroqinçilik boldi! Sening ikki oqlung, Hofniy bilən Finihəsmu əldi həmdə Hudaning əhdə sandukimu olja bolup kətti, dedi. ¹⁸ Wə xundak boldiki, həwərqi Hudaning əhdə sandukini tiləja alqanda, Əli dərwezining yenidiki orunduktin kəynigə yikilip quxüp, boyni sunup əldi; qünki u kərip, bədinimu eqirlixip kətkənidi. U kirik yil Israilning həkimi bolqanidi. □

¹⁹ Uning kelini, yəni Finihəsnin ayali həmilidar bolup tuəuxça az qalqanidi. U Hudaning əhdə sandukining olja bolup kətkənliki wə kiyinatisi bilən eriningmu əlgənlik həwirini angliqanda, birdinla kattik toləqak tutup, pükülüp balini tuəydi. ²⁰ U ələy dəp qalqanda, qərisidə turəjan ayallar: — Kərkmiəjin, sən oql bala tuədung, dedi. Ləkin u buningəja jawabmu bərmidi həm kəngül bəlmidi. ²¹ U: «Xan-xərap Israildin kətti» dəp bəliəja «Ihabod» dəp isim qoydi; qünki Hudaning əhdə sanduqi olja bolup kətkən həm kəyninatisi bilən erimu əlgənidi. □

²² U yənə: — Xan-xərap Israildin kətti; qünki Hudaning əhdə sanduqi olja bolup kətti! — dedi.

5

¹ Filistiyələr Hudaning əhdə sandukini olja elip, uni Əbən-Əzərdin elip Axdodқа bərdi. ² U yərdə Filistiyələr Hudaning əhdə sandukini elip Dagon buthanisioja əkirip, Dagon degən butning yenioja qoydi. ³ Axdoddikilər ətisi səhər qərup kəlsə, mana Dagon buti Pərwərdigarning əhdə sandukining aldidə yikiləniqə düm yatatti. Xunga ular Dagon butni elip yənə öz ornida turəuzup qoydi. ⁴ Ləkin ətisi səhər qərup kəlsə, mana, Dagon Pərwərdigarning əhdə sandukining aldidə yikiləniqə düm yatatti; Dagonning bəxi həm kəlliri bosuqida qeqilənanidi; Dagonning pəkət beliksiman teni qalqanidi. □ ⁵ Xunga bəgünqə qədər Axdodta ya Dagonning kəhinliri bolsun ya Dagonning buthanisioja kirgüqilər bolsun, Dagonning bosuqisioja dəssiməydu.

⁶ Andin Pərwərdigarning qəli Axdoddikilərnin üstigə kattik quxüp, ularni wəyrən kilip, Axdod bilən ətrapidikilərnə hürək kesili bilən urdi. □ ■ ⁷ Axdoddikilər bularni kərup: — Israilning Hudasing əhdə sanduqi bəzilərdə turmisun! Qünki uning qəli bizni wə ilahimiz Dagonni kattik bəsiwaldi, deyixti. ⁸ Xuning bilən ular adəm qəndurup Filistiyələrnin

■ **4:15** 1Sam. 3:2 □ **4:18** «U kirik yil Israilning həkimi bolqanidi» — «həkim»larning yetəkqi həm sorəqçi rolini quxinix üqün Təwrattiki «Batur Həkimlər»ni kərunq. □ **4:21** «U: «Xan-xərap Israildin kətti» dəp bəliəja «Ihabod» dəp isim qoydi» — «Ihabod» bəlkim «Xan-xərap qəni?» yəki «Xan-xərap kətti» degənni bildüridu. □ **5:4** «Dagon Pərwərdigarning əhdə sandukining aldidə yikiləniqə düm yatatti» — «Dagon» degən butta adəmning bəxi wə belikning teni bar idi. □ **5:6** «hürək kesili» — yəki «əsmilər» yəki «bowasir kesili». ■ **5:6** Zəb. 78:60-66.

həmmə oqojilirini qakirtip jəm kilip ulardin: — Israilning Hudasing əhdə sanduqini kandaq bir tərəp kilimiz? dəp soridi. Ular: — Israilning Hudasing əhdə sanduqi Gatka qət yol bilən yetkəlsun, dəp jawab berixti. Xuning bilən ular Israilning Hudasing əhdə sanduqini u yərgə qət yol bilən yetkidi. □ ⁹ Wə xundak boldiki, ular uni qət yol bilən yetkigəndin keyin Pərwərdigarning qoli u xəhərgə qüxüp kixiləni kattik sarasimigə qüxürdi. U kiqlərdin tartip qonglaroıqə xəhərdikiləni urdi, ular hürək kesiligə gıriptar boldi. ¹⁰ Xuning bilən ular Hudaning əhdə sanduqini Əkronoqa əwətti. Ləkin Hudaning əhdə sanduqi Əkronoqa yetip kəlgəndə, Əkrondikilər pəryad kilip: — Biz bilən həlkimizni öltürüx üqün ular Israilning Hudasing əhdə sanduqini bizgə yetkidi! — dedi. ¹¹ Ular adəm mangdurup Filistiyələning oqojilirini kiqlartip jəm kilip ularoqa: — Biz bilən həlkimizni öltürməsliki üqün Israilning Hudasing əhdə sanduqini bu yərdin əz jayioqa kətküzünglar, dedi; qünki kattik wəhimə xəhəni baskanidi; Hudaning qoli ularning üstigə tolimu eoır qüxkənidi. ¹² Əlmigən adəmlər bolsa hürək kesili bilən urulup, xəhəning pəryadi asmanoqa kətürüldi.

6

Filistiyələr əhdə sanduqini qayturup əwətidu

¹ Pərwərdigarning əhdə sanduqi Filistiyələning yurtida yəttə ay turdi. ² Filistiyələr kaħınlar bilən palqılarni qakirip ularoqa: — Pərwərdigarning əhdə sanduqini kandaq kilimiz? Uni kandaq kilip əz jayioqa əwətələymiz? Yol kərsitinglar, dedi. ³ Ular: — Əgər Israilning Hudasing əhdə sanduqini qayturup əwətsənglar, kuruk əwətmənglar, heq bolmioqanda uning bilən bir «itaətsizlik qurbanliki»ni birgə əwətxinglar zərürdur, dedi. Xundak kiləqanda xipa tapisilər, xundakla Uning qolining nemə üqün silərdin ayrilmioanliqini bilisilər, dedi. ⁴ Ular: — Biz nemini itaətsizlik qurbanliki kilip əwətimiz? — dəp soridi. Ular: — Filistiyələning oqojilirining sani bəx; xunga bəx altun hürək wə bəx altun qaxqan yasap əwətinglar; qünki silərgə wə oqojanglaroqa ohxaxla bala-qaza qüxti. ⁵ Hürəkliqinglarning xəklini wə zemininglarni wəyran kilidioqan qaxqanlarning xəklini nəxiş kilip yasap, Israilning Hudasioqa xan-xəgər kəltürünglar. Xuning bilən u bəlkim siləning, ilahlırimizning wə zemininglarning üstini baskan qolini yeniklitərmikin: — ⁶ Misirliklər bilən Pirəwn əz kəngüllirini kattik kiləqandək silərmu nemixka əz kənglünglarni kattik kilisilər? U misirliklaroqa zor kattik kolluk kərsətkəndin keyin, ular Israillarni qoyup bərmidimu, ular xuning bilən qaytip kəlmidimu? ■ ⁷ Əmdi yengi bir hərwa yasap, tehi boyunturukka kəndürülmigən mozayilik ikki inəkni hərwoqa qoxunglar; ulardin mozayilirini ayrip, öydə elip kəlinglar; ⁸ andin Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp hərwoqa selinglar; wə uningə əwətidioqan itaətsizlik qurbanliki kilidioqan altun buyumlarni bir kapka selip sanduqka yandap qoyunglar wə sanduqni xu peti mangdurunglar; ⁹ andin qarap turunglar. Əgər hərwa Israil qegrisidiki yol bilən Bəyt-Xəməxkə mangsa, bizgə kəlgən xu qong bala-qazani qüxürgüqingning əzi Pərwərdigar bolidu. Undək bolmisa, bizni urəqan Uning qoli əməs, bəlkı bizgə qüxkən tasadipilik bolidu, halas, deyixti.

□ 5:8 «Gatka qət yol bilən yetkəlsun» — bəlkim baxka xəhər-kəntlərdin ötküzməslık üqün.

■ 6:6 Mis. 12:31.

¹⁰ Xuning bilən Filistiyələr xundak qildi. Ular Mozaylik ikki inəkni hərwiqə qoxup, mozaylirini öydə solap qoyup, ¹¹ Pərwərdigarning əhdə sanduqini hərwiqə selip, altun qaxқан wə quyma hürrekler kaçilanoşan kapni uningə yandap qoydi. ¹² Inəklər Bəyt-Xəməxkə bəridioşan yol bilən udul yürüp kətti. Ular kətürülgən yol bilən mangoşaq mərəytти, ya ong tərəpkə ya sol tərəpkə keyip kətmidi. Filistiyələring oşojiliri ularning arkisidin Bəyt-Xəməxning qəgrisioşiqə bardı. ¹³ Bəyt-Xəməxtikilər juloşida buoşday oruwatatti, ular baxlırini kətürüp əhdə sanduqini kərüp hux boluxti. ¹⁴ Hərwa Bəyt-Xəməxlik Yəxuaning etizlikioşa kelip, u yərdiki bir qong taxning yenida tohtap qaldi. Ular hərwini qeqip, ikki inəkni Pərwərdigarəşa atap kəydürmə qurbanlik qildi. □ ¹⁵ Lawiyalar Pərwərdigarning əhdə sanduqi bilən altun buyumlar bar kapni quxürüp qong taxning üstiqə koydi. Xu küni Bəyt-Xəməxtikilər Pərwərdigarəşa kəydürmə qurbanliklar wə baxқа qurbanliklarni qildi. □ ¹⁶ Filistiyələring bəx oşojisi bularni kərüp xu küni Əkronəşa qaytip kətti. ¹⁷ Filistiyələring Pərwərdigarəşa itaətsizlik qurbanliqi kilip bərgən altun hürriki: — Axdod üqün bir, Gaza üqün bir, Axkelon üqün bir, Gat üqün bir wə Əkron üqün bir idi. ¹⁸ Altun qaxқанlarning sani bolsa Filistiyələring bəx oşojioşa təwə barlik xəhəring sani bilən barawər idi. Bu xəhərlər sepillik xəhərlər wə ularəşa qaraxlik səhra-kəntlərnı, xundakla ular Pərwərdigarning əhdə sanduqini qoyoşan qong qimənzəroşiqə həmmə jayni əz iqigə alatti. Bu qimənzər həzirmu Bəyt-Xəməxlik Yəxuaning etizlikida bar. □ ¹⁹ Əmma Bəyt-Xəməxtikilər əz məyliqə əhdə sanduqining iqigə kərioşini üqün Pərwərdigar ulardin yətmix adəmnı, jümlidin qonglardın əllikni urdi. Pərwərdigar həlkni mundaq kattik uroşanliqi üqün pütün həlk matəm tutti. □ ²⁰ Bəyt-Xəməxtikilər: — Bu muqəddəs Huda Pərwərdigarning aldida kim ərə turalaydu? Əhdə sanduqi bizning bu yərdin kimning qəxioşa apirilixi kərək? — dedi. ²¹ Andin ular Kiriat-Yearimdikilərgə əlqilərnı əwitip: — Filistiyələr Pərwərdigarning əhdə sanduqini kayturup bərdi. Bu yərgə kelip uni özünqləroşa elip ketinglar, dedi.

7

Israillar Filistiyələr bilən yənə soқuxidu

□ **6:14 «Hərwa Bəyt-Xəməxlik Yəxuaning etizlikioşa kelip, u yərdiki bir qong taxning yenida tohtap qaldi»** — demisəkmü, Bəyt-Xəməxtikilər Israillar idi, Bəyt-Xəməx Israil bilən Filistiyə otturisidiki qəgra idi. □ **6:15 «Bəyt-Xəməxtikilər Pərwərdigarəşa kəydürmə qurbanliklar wə baxқа qurbanliklarni qildi»** — «baxқа qurbanliklar» bəlkim «təxəkkür qurbanliklari»ni kərsitidu. Undaq qurbanliklarni yeyixkə bolidu. □ **6:18 «Bu xəhərlər sepillik xəhərlər wə ularəşa qaraxlik səhra-kəntlərnı, xundakla ular Pərwərdigarning əhdə sanduqini qoyoşan qong qimənzəroşiqə həmmə jayni əz iqigə alatti. Bu qimənzər həzirmu Bəyt-Xəməxlik Yəxuaning etizlikida bar»** — baxқа birhil tərjimisi: «(bu xəhərlər sepillik xəhərlərnı wə uningəşa qaraxlik səhra-kəntlərnı, xundakla ular Pərwərdigarning əhdə sanduqini qoyoşan qong taxқиqə həmmını əz iqigə aloşanidi) bu qong tax bügüngiqə Bəyt-Xəməxlik Yəxuaning etizlikida turmaqta». Yənə baxқа tərjimiliri uqrxıi mumkin. □ **6:19 «...yətmix adəmnı, jümlidin qonglardın əllikni urdi»** — buning baxқа birhil tərjimisi: «...bəx tümən yətmix adəmnı urdi». Az bir qisim kona kəqürmilərdimu pəqət «yətmix adəm» dəp hatiriləngən.

1 Xuning bilən Kariat-Yearimdiki adəmlər kelip Pərwərdigarning əhdə sandukini elip qikiş, dəngning üstidiki Abinadabning öyidə koydi wə uning oşli Əliazarni əhdə sanduqioşa qaraxqa Pərwərdigarşa atap bekitti. ■ 2 Əhdə sanduqi Kariat-Yearimda koyuloşandin tartip uzun waqit, yəni yigirmə yil etti. Israilning pütkül jəməti Pərwərdigarni seşindi.

3 Wə Samuil Israilning pütkül jəmətigə: — Əgər pütün kəlbinger bilən Pərwərdigarning yenioşa kaytip, yatlarıning ilahliri bilən Axtarotlarni öz aranglardin yokitip, kənglünqlarni Pərwərdigarşa baqlap, has Uning ibaditidila bolsanglar U siləni Filistiylərninğ kolidin kutkuzidu, dedi. □ ■

4 Xuning bilən Israil Baallar bilən Axtarotlarni taxlap has Pərwərdigarning ibaditidila boldi.

5 Andin Samuil: — Pütkül Israilni Mizpah xəhirigə jəm kilsanglar, mən silər üçün Pərwərdigarning aldida dua kılay, dedi. 6 Əmdi ular Mizpahğa jəm bolup, u yərdə su tartip uni Pərwərdigar aldioşa kuydi wə u küni roza tutup: — Biz Pərwərdigarning aldida gunah sadir kilduk, dedi. Xuning bilən Samuil Mizpahğa Israillarning ərz-dəwaliri üstidin həküm çikardi. □

7 Filistiylər Israillarning Mizpahda jəm bolşinini anglidi; Filistiylərninğ oşjiliri Israil bilən jəng kılşili çikti. Israillar buni anglap Filistiylərdin kørkti. 8 Israillar Samuiloşa: — Biz üçün Pərwərdigar Hudayimiz bizni Filistiylərninğ kolidin kutkuzuxi üçün uningşa nida kılixin tohtimioşin, dedi. 9 Samuil anisini emiwatқан bir kozini elip toluk bir köydürmə kurbanlık kılıp Pərwərdigarşa sundi; Samuil Israilning həkqidə Pərwərdigarşa pəryad kətürdi; Pərwərdigar duasini anglidi.

10 Samuil köydürmə kurbanlık kiliwatқanda Filistiylər Israil bilən sokuxkili yekinlap keldi. Lekin Pərwərdigar xu küni Filistiylərninğ üstigə kattik güldürmama güldürlitip ularni alakzadə kiliwətti; xuning bilən ular Israil aldida tarmar boldi. ■ 11 Israillar Mizpahın qikiş ularni Bəyt-Karning tüwigiqə koşlap kirdi.

12 U waqıtta Samuil bir taxni elip, uni Mizpah bilən xənning otturisida tikləp: — «Pərwərdigar bizgə həziroşiqə yərdəm beriwatidu» — dəp uni Əbən-Əzər dəp atidi. □ ■

13 Xuning bilən Filistiylər besikiş Israilning zeminişə yənə tajawuz kilmidi; Samuil *hakim* bolşan barlık künlərdə Pərwərdigarning kəli Filistiylərninğ üstigə karxi boldi; 14 xundak kılıp Əkrondin tartip Gatkiqə Filistiylər Israildin eliwalşan xəhərlərninğ həmmisi Israiloşa yanduruldi; xəhərlərgə təwə zeminlarnimu Israil Filistiylərninğ kolidin yandurup aldı. Buningdin baxqa Israil bilən Amoriylar otturisida tinqlik boldi.

15 Samuil bolsa pütün ömridə Israilni soridi. 16 Hər yili u Bəyt-Əl, Gilgal wə Mizpahları aylinip, muxu yərlərdə Israil üstidin həküm yürgüzətti.

17 Andin u Ramahğa yenip baratti; çünki uning öyi xu yərdə idi həm u u yərdimu Israil üstidin həküm yürgüzətti. U u yərdimu Pərwərdigarşa bir kurbangah yasioşanidi. ■

■ 7:1 2Sam. 6:4. □ 7:3 «Axtarotlar» — yaki «Axərahlar» — alahidə dərəhlər bilən munasiwətlük ayal butlarni kərsitidu; dərəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyuloşan yaki nəçixləngən boluxi mumkin idi. ■ 7:3 Kən. 6:13; 10:20; Mat. 4:10; Luğa 4:8 □ 7:6 «...Samuil ... Israil həkkininğ ərz-dəwalirininğ üstidin həküm çikardi» — Samuil pəyqəmbər Israil üstigə həküm sürgən «batur hakimler» yaki «kutkuzoşuqi baturlar»ning əng ahirkisi idi. ■ 7:10 Yə. 10:10. □ 7:12 «Samuil bir taxni elip... Pərwərdigar bizgə həziroşiqə yərdəm beriwatidu» — dəp uni Əbən-Əzər dəp atidi» — «Əbən-Əzər» degenning mənisi: «yərdəm texi». ■ 7:12 1Sam. 4:1. ■ 7:17 1Sam. 8:4.

8

1 Xundak boldiki, Samuil kerioqanda oqullirini Israiloqa hakim kilip koydi.

2 Uning tunjisining ismi Yoel bolup, ikkinqisining ismi Abiyah idi. Bular Bær-Xebada hakimlik kildi. 3 Lekin oqulliri uning yollirida yurmeytti, balki manpæetni kezlep ezip, parilarni yep, hæk-nahækni astin-üstün kildi. ■

4 U waqıtta Israilning hëmmæ aqsakalliri Ramahda jëm bolup Samuilning kexioqa kelip 5 uningqa: — Mana sën keriding, oqulliring bolsa sening yolliringda yurmeydu. Barlık ællerdæ bolioqandæk üstimizgæ hëküm süridioqan bir padixah bekitkin, dedi. ■

6 Ularning «Üstimizgæ hëküm süridioqan bir padixah bekitkin» degini Samuilning kongligæ eoır kaldi. Samuil Pærwærdigarqa dua kiliwidi, ■

7 Pærwærdigar Samuilqa jawabæn: — Hæk sanga hærnemæ eytsa ularqa kulak saloın; qünki ular seni æmæs, balki «Üstimizgæ padixah bolmisun» dæp Meni taxlidi. 8 Mæn ularni Misirdin qıkaroqan kündin tartip bügünki küngioq ular xundak ixlarni kilip, Meni taxlap baxqa ilahlarqa ibadæt kilip kalgæn. Æmdi ular sanga hëm xundak kilidu. 9 Xuning üqün ularning sözigæ unioın. Lekin ularni kattik agahlandurup kalgüsida ularning üstida sæltænæt kilidioqan padixahning ularni qandak baxkuridioqanlikini bildürgin, dedi.

10 Samuil özidin bir padixah sorioqan hækqæ, Pærwærdigarning eytkinining hëmmisini dæp bærdi.

11 U: — Üstünglarda sæltænæt kilidioqan padixahning tutidioqan yoli mundaq bolidu: — U oqulliringlarni öz ixioqa koyup, jæng harwilirini hëydæxkæ, atlık æskærliri boluxqa salidu; ular uning harwilirining aldida yügüridu; 12 ularni ezi üqün ming bexi wæ ællik bexi boluxqa, yerini hëydæxkæ, hosulni oruxka, jæng koralliri bilæn harwa æswablrini yasaxqa salidu. 13 Kizliringlarni ætir yasaxqa, tamaq etixkæ wæ nan yekixqa salidu. 14 Äng esil zeminliringlar, üzümzarliringlar bilæn zeytunlukliringlarni tartiwelip öz hizmetkarlirioqa beridu. 15 U urukunglardin, üzümzarliringlarning hosulidin ondin bir ülüxini ezining oqojidarlıri wæ hizmetkarlirioqa belüp beridu. □ 16 U kulliringlar, dedækliringlar, äng kelixkæn yigitliringlarni wæ exækliringlarni öz ixioqa salidu. 17 U koyliringlardin ondin bir ülüxini alidu; siler uning kul-hizmetkarlıri bolisiler. 18 Siler u kündæ özünglarqa tallioqan padixah tüpæylidin paryad ketürisiler; lekin Pærwærdigar u künidæ silergæ kulak salmaydu, dedi.

19 Hæk bolsa Samuilning sözigæ kulak salmay: — Yak, balki üstimizgæ sæltænæt kilidioqan bir padixah bolsun, dedi. 20 — Xundak kilip biz baxqa hær bir ællergæ ohxax bolimiz; bizning padixahimiz üstimizdin hëküm qikirip, bizni baxlaydu wæ biz üqün jæng kilidu, dedi.

21 Samuil hækning hëmmæ sæzlrini anglap, ularni Pærwærdigarqa yatküzdi. □ 22 Pærwærdigar æmdi Samuilqa: — Sæn ularning sözigæ kulak selip, ularqa bir padixah bekitkin, dedi. Samuil Israilarqa: — Hærbiringlar öz xæhiringlarqa kaytinglar, dedi.

■ 8:3 Mis. 18:21; Kan. 16:19. ■ 8:5 Hox. 13:10; Ros. 13:21. ■ 8:6 1Sam. 17:17.

□ 8:15 «urukunglar» — bækim axlıkning özini kersitixi mumkin. «ezining oqojidarlıri wæ hizmetkarlıriqa ...» — yakı «ezining aqwatlıri wæ hizmetkarlıriqa ...». □ 8:21 «Samuil ... sæzlrini anglap, ularni Pærwærdigarqa yatküzdi» — ibranıy tilida «Samuil ... sæzlrini anglap, ularni Pærwærdigarning kulıkiqa kaytilap bærdi».

9

Saul Samuilning qexioqa kelidu

¹ Binyamin kəbilisidın Kix atlık bir kixi bar idi. U Abiəlning oqlı, Abiəl Zerorning oqlı, Zeror Bikoratning oqlı, Bikorat Afıyaning oqlı idi; Afıya bolsa Binyaminlık idi. U əzi batur wə dələtmən kixi idi. ■ ² Kixning Saul isimlik, esil wə huxhuy bir oqlı bar idi. Israillar arisida unıngdin qıraylık adəm yok idi; u xundak egiz boyluk ər idiki, həkning həkəndiki unıng mürisigimu kəlməytti.

³ Saulning atisi kixning exəkliri yitip kətkənidi. Buning bilən Kix oqlı Sauloqa: — Sən hizmətkarlardın birini özüng bilən billə elip, exəklərnı tepip kəlgin, dedi. ⁴ Ular berip Əfraim edirlikidin ötüp, Xalixah zeminini kezip, ularnı izdəp tapalmıdı; ular Xaalim zeminidinmu ötti, exəklər u yərdimu yok idi. Andın Binyamin zeminini kezip ötti, ularnı yənə tapalmıdı. ⁵ Ular Zuf zeminioqa yətkəndə Saul əzi bilən kəlgən hizmətkarioqa: — Bolə, öygə yanaylı; bolmisa atam exəklərdın ənsirməy, əksiqə bizning qemimizni yəp kətərmiki, dedi.

⁶ Lekin u unıngoqa: — Mana, bu xəhərdə Hudaning bir adimi bar. U məhtərəm bir adəm, hər nemə desə əməlgə axmay qalmaydu. Əmdi u yərgə baraylı; u bizgə baridioqan yolimizni kərsitip qoyarmikin, dedi.

⁷ Xunga Saul hizmətkarioqa: — Lekin uning yenioqa barsaq u kixigə nemə berimiz? Qünki hurjunlirimizda nan tügəp qaldı, qolimizda Hudaning adimigə bərgüdək sowqitimiz yok. Yenimizda yənə nemə bar? — dedi.

⁸ Hizmətkar Sauloqa jawab berip: — Mana qolumda qarək xəkəl kümüx bar. Mangidioqan yolimizni dəp bərsun, Hudaning adimigə xuni bərey, dedi □ ⁹ (burun Israilda bir adəm Hudadın yol sorımakçı bolsa: — Kelinglar, aldın kərgüqining qexioqa baraylı, dəytti. Həzir «pəyoqəmbər» degənni ötkən zamanda «aldın kərgüqi» dəytti).■

¹⁰ Saul hizmətkarioqa: — Məslihəting yahxi boldı. Biz mangaylı, dedi. Xuning bilən ular Hudaning adimi turoqan xəhərgə bardı. ¹¹ Ular xəhərgə qikidioqan yolda ketiwatqanda, su tartqılı qıqқан birnəqqə kizoqa uqridi wə ularđın: — Aldın kərgüqi muxu yərdimu? — dəp sorıdı.

¹² Ular jawab berip: — Xundak. Mana u aldinglarda turıdu; tez beringlar, qünki halayık bügün xəhərning yukiri jayida qurbanlık kilmakqi, xunga u bügün xəhərgə kirdi. ¹³ U qurbanlıqtın yeyixkə tehi yukiri jayoqa qıqmay turupla, silər uning bilən xəhərdə uqrixısilər. Həlk u kəlmigüqə taam yeməydu, qünki u awwal qurbanlıkni bərikətləydu; andın qaqiriloqan mehmanlar taamoqa eoqiz tegıdu. Həzir qıqinglar, qünki bu dəl unı tapqılı bolıdıoqan waqit, dedi.□

¹⁴ Ular xəhərgə qıqip xəhər mərkizigə kəlgəndə, mana Samuil yukiri jayoqa qıqıxka ularoqa qarap keliwatattı.

¹⁵ Pərwərdigar Saul kelixtin bir kün ilgiri Samuiloqa:■

¹⁶ — Ətə muxu waqıtlarda Mən yeningoqa Binyamin zeminidin bir adəmni əwətimən. Sən unı Mening həkım İsrailning üstigə əmir boluxka məsih kılqın. U Mening həkımni Filistiylərnıng qolidin kətküzıdu. Qünki Mening həkımning pəyadı Manga yətkini qüün ularoqa iltıpat bilən qarıdim, — dedi.

■ 9:1 1Sam. 14:51. □ 9:8 «Mana qolumda qarək xəkəl kümüx bar» — «xəkəl» eoqirlik miqdari, kümüx bəlkim 11.4 gram idi. ■ 9:9 Yar. 25:22. □ 9:13 «...u awwal qurbanlıkni bərikətləydu» — «qurbanlıkni bərikətləx» muxu yərdə (1) təxəkkür eyttı; (2) qurbanlık qobul kılınioqay dəp tiləxni bildürıdu. ■ 9:15 1Sam. 15:1.

¹⁷ Samuil Saulni kergəndə Pərwərdigar uningə: — Mana, Mən sanga söz kiləjan adəm muxudur. Bu adəm Mening həlkimning üstidə səltənət kılıdu, dəp izhar kildi.

¹⁸ Saul dərwazida turojan Samuilning kexioja berip: Silidin soray, aldin kergüqining eyi nədə, dəp soridi.

¹⁹ Samuil Saulə: — Aldin kergüqi mən özüm xu. Məndin awwal yukiri jayə qıkkın. Bügün silər mən bilən taam yəysilər; ətə seni uzutup qıkkanda, kənglüngdiki hər bir ixlarni sanga dəp berəy, — dəp jawab bərdi. ²⁰ Əmma üq kün burun yitip kətkən exəklərdin bolsa, əndixə kilmiojin; ular tepildi. Əmdi Israilning həmmə arzusi kimgə mayıl? Sanga wə atangning pütkül jəmətigə əməsmu? — dedi.

²¹ Saul jawab berip: — Mən Israil kəbililiri iqidiki əng kiqik kəbilə boləjan Binyamindin, jəmətimmu Binyamin kəbilisi iqidiki əng kiqiki tursə? Nemə üqün bu sözləni manga dəyla? — dedi.

²² Samuil bolsa Saulni wə hizmətkarini baxlap, mehmanhana öyigə kirdi wə ularni qakiriləjanlarning arisida tərdə olturozdu. Ular ottuzqə adəm idi. ²³ Samuil axpəzə: — Mən saklap koyəjin dəp, sanga tapxurojan həliki taamni elip kəlgin, dedi.

²⁴ Xuning bilən axpəz saklap koyəjan qong ajritiləjan kolni elip Saulning aldioja koydi. Samuil: — Mana, sanga saklap koyuləjini xudur! Uni aldingə elip yegin; qünki u mən həlkni qakirojan qeojimda atayin sanga atap elip koyəjandin tartip bu bekitilgən waqitkiqə saklandı, dedi. Xuning bilən u küni Saul bilən Samuil tamaqta billə boldi. ²⁵ Ular yukiri jaydin qüxüp xəhərgə kirdi, Samuil əgzidə Saul bilən sözləxti. ²⁶ Ətisi tang xəhərdə orundin turojanda Samuil Saulni əgzidin qakirip: — Ornungdin tur, mən seni uzutup koyay, dedi. Saul orundin turdi wə ikkisi billə qıkti, — həm u Samuil bilən billə koqioja qıkti. ²⁷ Ular xəhərnin ayiojioja ketiwatqanda, Samuil Saulə: Hizmətkarəja aldimizda mangojaq turojin, dəp buyruəjin, dedi. U xundak kildi. Andin Samuil: — Sən turup tur, Pərwərdigarning söz-kalamini sanga yətküzəy, dedi.

10

Samuil Saulni məsih kılıdu

¹ Samuil bir may komzikini elip uning bexioja təküp uni səyüp mundak dedi: — «Mana bu, Pərwərdigarning seni Əz mirasioja əmir boluxka məsih kılıjini əməsmu?» □ ■

² Sən bügün məndin ayriləjandin keyin Binyamin zeminining qəgrisidiki Zəlzahəja yetip barəjiningda Rahiləning kəbrisining yenida sanga ikki kixi uxraydu; ular sanga: «Sən izdəp barəjan exəklər tepildi, wə mana, atang exəklərdin oşəm kilməy, bəlkə silər üqün: Oşlumni kandaq kilip taparmən, dəp ənsiriməktə» dəp eytidu. ³ Sən u yərdin mengip, Tabordiki düb dərihiyə yətkəndə Pərwərdigarning aldioja berix üqün Bəyt-Əlgə qıqip ketiwatqan üq kixigə uqraysən. Ulardin biri üq oşlak, biri üq nan wə yənə biri bir tulum xarabni kətürüp kelidu.

□ **10:1** «mana bu, Pərwərdigarning seni əz mirasioja əmir boluxka məsih kılıjini əməsmu?» — bəzi kona kəqürmilərdə Samuilning səzliri: «Pərwərdigar seni Əz həlki Israil üstigə həkümran kildi. Sən Pərwərdigarning həlki üstigə səltənət kılısən wə ularni ətrapidiki düxmənlərnin qolidin kütqüzisən. Mana, xu ix Pərwərdigar seni Əz mirasioja bax boləjili məsih kiləjan əməsmu?» buningəja koxup deyilidu. ■ **10:1** Ros. 13:21.

4 — Ular sanga salam qilip ikki nanni sunidu; sən bərginini kolliridin alojin. ■ 5 Andin sən «Hudaşa *ataloşan* Gibeah xəhərigə barisən (u yərdə Filistiylərnin bir ləxkərgəhi bar); sən xu xəhərgə kəlsəng qiltar, təmbur, nəy wə lirilarni kətürüp yukiri jayidin qüxkən bir bələk pəyoşəmbərlər sanga uqraydu. Ular bexarətlik sözləni kilidu. □ ■ 6 Xuning bilən Pərwərdigarning Rohi sening wujudungə qüxidu, sən ular bilən birliktə bexarətlik sözləni kilisən wə yengi bir adəm bolisən. 7 Muxu alamətlər sanga kəlgəndə, kolungdin nemə kəlsə xuni kilöjin. Qünki Huda sən bilən billidur. 8 Andin məndin ilgiri Gilgalə qüxüp barisən. Mana, mən həm yeningə qüxüp köydürmə qurbanliklər sunux wə inak qurbanliklər kilix üqün kelimən. Mən yeningə berip, nemə kilixing kerəklikini ukturmioşuqə, meni yəttə kün saklap turöjin».

9 Wə xundak boldiki, u burulup Samuildin ayriloşanda Huda uningə yengi bir kəlb ata kildi; wə bu alamətlərnin həmmisi axu küni əməldə kərsitildi.

10 Ular Gibeahə yetip kəlgəndə mana, bir bələk pəyoşəmbərlər uningə uqridi; Hudaning Rohi uning wujudioş qüxti, buning bilən u ularning arisida bexarət kilixkə baxlıdi. ■ 11 Uni ilgiri tonuydioşanlarning həmmisi uning pəyoşəmbərlərnin arisida bexarət kilöjini kərgəndə ular bir-birigə: — Kixning oşlioş nemə boştu? Saulmu pəyoşəmbərlərdin biri boldimu nemə? — deyixti. 12 Əmma yərlik bir adəm: — Bularning atiliri kimlər? — dedi. Xuning bilən: «Saulmu pəyoşəmbərlərnin birimidu?» deyioşan gəp pəyda boldi. □ ■

13 Əmdi Saul bexarətlik sözləni kilip bolup, yukiri jayoş qikip kətti.

14 Saulning taşisi uningdin wə uning hizmətkaridin: — Nəgə berip kədinglar? dəp soridi. U: — Exəkləni izdigili qiktuk; lekin ularni tapalmay Samuilning kəxişə barduk, dedi.

15 Saulning taşisi: — Samuilning silərgə nemə deginini manga eytip bərginə, dedi.

16 Saul taşisişə: — U jəzm bilən bizgə exəklər tərildi, dəp həwər bərdi, dedi. Lekin Samuilning padixahlik ixi toşruluk eytkən sözini uningə dəp bərmidi.

Samuil həlknə aqahlandıridu

17 Samuil əmdi həlknə Pərwərdigarning aldışə jəm bolunglar dəp, Mizpahkə qakirdi. 18 U Israilə: — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən silər Israilni Misirdin qikipir misirliklərnin kolidin azad kilip, silərgə zulum kiləşən həmmə padixahliklərnin kolidin kutquşdum. 19 Lekin bügünki kündə siləni bexinglarəşə qüxkən barlik balay'apətlərdin wə barlik muxəkkətlərdin kutquşoşuqi Hudayinglərdin

■ 10:4 Hək. 18:15. □ 10:5 «Hudaşa *ataloşan* Gibeah xəhərigə barisən» — baxkə bir hil təjmisini: «Hudaning dəngigə barisən». İbraniy tilida: «Hudaning Gibeahı» (Gibeah bir xəhər, mənisi «dəng», «ədİR»). «*lirilarni kətürüp yukiri jayidin qüxkən bir bələk pəyoşəmbərlər*» — yaqi «lirilarni kətürüp yukiri jayidin qüxidioşan bir bələk pəyoşəmbərlər». ■ 10:5 1Tar. 16:39; Qəl. 11:25 ■ 10:8 1Sam. 13:8. ■ 10:10 1Sam. 19:19. □ 10:12 «*Bularning , yəni pəyoşəmbərlərnin* atiliri kimlər?» — muxu soal bəlkim pəyoşəmbər bolux üqün aliyjanab yaqi esilzadə ailisidə tuşulux xərt əməş, degənni kərsitidu. «*Saulmu pəyoşəmbərlərnin birimidu?*» — muxu gəp bəlkim (1) məlum birsining uluş bir ix kılalaydioşanlikioşə boləşan gumanni bildüridu; (2) uning əksişə, Saul əslə «uluş ərbab» bolmisimu, addiy adəm nemixkə uluş ixni kılalmaydikən, degən pikirni bildüridu. 12-ayəttiki «yərlik adəm»ning soalişə qarışanda, biz ikkinqi pikirgə mayilmiz. ■ 10:12 Gal. 1:24; 1Sam. 19:25

waz keqir uningoa: «Yak, Üstimizgə bir padixah bekitip bərgəysən» — dedinglar. Əmdi özünqlarni kəbilənglar boyiqə, jəmətinglar boyiqə Pərwərdigarning aldioja həzir qilinglar» — dedi. ■

²⁰ Xuning bilən Samuil Israilning həmmə kəbililirini aldioja jəm kəlip, qək taxliwidi, qək Binyamin kəbilisigə qikti. ■ ²¹ U Binyamin kəbilisini jəmət-jəmətliri boyiqə öz aldioja kəltürüp qək taxliwidi, qək Matrining jəmətigə qikti. Andin keyin yənə qək taxliwidi, Kixning oqli Sauloja qikti. Ular uni izdiwidi, əmma uni tapalmidi.

²² Xunga ular Pərwərdigardin yənə: — U kixi bu yərgə keləmdu? — dəp soridi.

Pərwərdigar jawabən: — Mana, u yük-taklarning arisioja yoxuruniwaldi, dedi. ²³ Xunga ular yügürüp bərip uni xu yərdin elip kaldi. U həlkning otturisida turəjanda halayikning boyi uning mürisigimu kəlmidi. ■

²⁴ Samuil barliq həlkə: — Əmdi Pərwərdigar talliojan kixigə karanglar! Dərwəkə barliq həlkning iqidə uningoa yetidiojan birsi yəktur, dedi. Wə həlkning həmmisi: — Padixah yaxisun! — dəp towlaxti.

²⁵ Samuil həlkə padixahlik həkuk-kanunlirini ukturdi wə uni oram yazma kəlip yezip qikiq, Pərwərdigarning aldioja koydi. Andin Samuil həmmə həlkni, hərkaysisini öz əylirigə kayturdi. ²⁶ Saulmu həm Gibeahdiki əyigə kaytti; kəngülliri Huda tərpidin təsirləndürülgən bir türküm batur kixi uning bilən billə bardı. ■ ²⁷ Ləkin birnəqqə rəzil kixi: — Bu kixi kandaqmu bizni kutkuzalisun? — dəp uni kəmsitip uningoa həq sowəjat bərmidi; əmma u anglimaslikka saldi. □ ■

11

Saul Yabəxtikilərgə yardəmgə baridu

¹ Xu waqitta Ammoniy Nahax qikiq Yabəx-Gileadni muhasirigə aldi. Yabəxning həmmə adəmliri Nahaxka: — Əgər biz bilən əhdə tüzəng, sanga boysunimiz, dedi. □

² Ləkin Ammoniy Nahax ularoja: — Pütkül Israiloja dəxnəm kəlix üqün hər biringlarning ong kəzini oyup andin silər bilən əhdə kəlay, dedi.

³ Yabəxning aqsakalliri uningoa: — Bizgə yəttə kün məhlət bərgin; biz Israilning pütkül yurtioja əlqilərnə mangdurup andin keyin bizni kutkuzidiojan adəm qikmisə, əzimiz qikiq sanga təslim bolimiz, dedi.

⁴ Əmdi əlqilər Saulning xəhiri Gibeahoja kəlip muxu səzlərnə həlkning kulikioja yətküzdi; həmmə həlk pəryad kətürüp yiojildi. ⁵ Wə mana, Saul etizlikidin qikiq kalilərnə həydəp kəliwatəti, u: — Həlk nemə dəp yiojlaydu, dəp soridi. Ular Yabəxtin kəlgən kixilərnə səzli rnə uningoa dəp bərdi. ⁶ Saul bu səzlərnə anglioqanda Hudaning Rohi uning üstigə kəlip, uning oşəzi pi kəttik kəzojaldi. ⁷ U bir jüp uyni qərip parqilap, parqilirini əlqilərnəng kəli arkilik pütkül Israil zemini oja tarkitip: — Hər kim kəlip Saul bilən Samuiloja əgəxmisə, ularning uylirimu muxuningoa ohxax kəlinidu, dedi.

Xuning bilən Pərwərdigarning kərkunqi həlkning üstigə qüxti; xundak boldiki, ular ittəpaklixip bir adəmdək jənggə qikti. ■ ⁸ Saul ularni

■ **10:19** 1Sam. 8:7; 1Sam. 8:19; 12:12. ■ **10:20** Yə. 7:14 ■ **10:23** 1Sam. 9:2 ■ **10:26** 1Sam. 13:2. □ **10:27** «birnəqqə rəzil kixi» — ibraniy tilida: «Belialning (Xəytanning) birnəqqə baliliri». ■ **10:27** 1Sam. 11:12; 2Tar. 17:5. □ **11:1** «Yabəx-Gilead» — demək, Gilead (rayoni)diki Yabəx. ■ **11:7** Hək. 20:1.

Bezək *degən jayda* sanioqanda Israillar üq yüz ming, Yəhudaning adəmliri bolsa ottuz ming çiqti. ⁹ Ular kəlgən əqlilərgə: — Gileadtiki Yabəxning adəmlirigə xundak eytinglarki, ətə kün qux boləqanda nijat silərgə kelidu, dedi.

Əlqilər berip xuni Gileadtiki Yabəxlikləroqə yətküzdi; ular intayin huxal boluxti.

¹⁰ Xuning bilən Yabəxtikilər: — Ətə biz kəxingləroqə çikip *təslim bolimiz*, silər bizni kəndak boldiki, Saul həlkni üq bələk kildi; ular keqə tətinqi jesəktə ləxkərgəroqə kirip Ammoniyələri kün qux boləuqə urup kirdi.

¹¹ Ətisi xundak boldiki, Saul həlkni üq bələk kildi; ular keqə tətinqi jesəktə ləxkərgəroqə kirip Ammoniyələri kün qux boləuqə urup kirdi. Tirik qəloqanlar bolsa xundak parakəndə boldiki, ulardın ikki adəmmu bir yərgə keləlmidi.

Saul padixah kəlinidu

¹² Həlk əmdi Samuiloqə: — Bizning üstimizgə Saul padixah bolmisun dəp eytkənlər kimlər? Bu kixilərnı kəltürüp, ularnı əltürəyli, dedi. ■

¹³ Lekin Saul: — Būgün heqkim əltürülmisun. Qunki būgün Pərwərdigar Israiləqə nusrət bərđi, dedi.

¹⁴ Samuil həlkə: — Kəni, Gileadkə berip u yərdə padixahlıknı yengibaxtin tikləyi, dəp eytti.

¹⁵ Xuni dewidi, həmmə həlk Gileadkə berip Gileadta Pərwərdigarning aldidə Saulni padixah kildi; ular u yərdə Pərwərdigarning aldidə inaklik kurbanliklərini kəltürdi. Saul həm xuningdək barlik Israil xu yərdə zor huxallıqkə qəmdi.

12

¹ Samuil pütkül Israiləqə: — Mana, mən silərnıng barlik eytkən səzliringlərnı anglap üstüngləroqə bir padixah koydum; □ ² Mana əmdi padixah silərnıng aldinglərdə yürməktə, mən bolsam kərip bəxim aqardı; mana, mənıng oqullirimmu aranglərdə turidu. Yaxlikimdin tartip bu kungiqə silərnıng aldinglərdə mengip kəldim. □

³ Mana bu yərdə turuptimən. Pərwərdigarning aldidə wə unıng məsih kəlinərnıng aldidə mənə əzınglər bolsa dəweringlər; kimning yuini tartiwaldim? Kimning exikini tartiwaldim? Kimning həkkini yedim? Kimgə zulum kildim? Yaki mən kəzümni kor kəlix üqün kimdin para aldim? Xundak bolsa dənglər, wə mən uni silərgə tələp bərimən, dedi.

⁴ Ular jawab berip: — Sən bizning həkkimizni yemiding, heqkimgə zulum kilmiding wə heq kixining kəlidin birər nərsinimu əliwalmiding, dedi.

⁵ U ularəqə: — Məndə heq həkkinglər qəlmioqanlıqioqə Pərwərdigar silərgə guwah bolup wə unıng məsih kəloqini həm būgün guwahqi bolsun, dewidi, ular: — U guwahtur, dedi.

⁶ Samuil həlkə mundak dedi: «Musa bilən Hərunni tikləp atəbowiliringlərnı Misir zeminidin qıkarəuqi bolsa Pərwərdigardur. ⁷ Əmdi

■ 11:12 1Sam. 10:27. □ 12:1 «mən silərnıng barlik eytkən səzliringlərnı anglap üstüngləroqə bir padixah koydum» — ibraniy tilidə: «mən silərnıng eytkən səzliringlərnıng həmmisidə awazingləroqə kulək selip bir padixah koydum» deyilidu. □ 12:2 «mana, mənıng oqullirimmu aranglərdə turidu» — Samuilning degininin mənsi, xühşisizki: «Əzüm kəri; mənıng oqullirim əz günahlirioqə əzliri məs'ul — silər ularnı kəndak bir tərəp kışanglar əz ihtiyaringlər. Mən əzüm silərnıng aldinglərdə günahkar əməsmən» degəndək.

ornunglardin turunglar, mən Pərwərdigarning aldida Pərwərdigarning silərgə wə ata-bowiliringlarəya yürgüzgən həkkəniy əməllirini silərninğ aldinglarəya qoyuxka səz kılay.

8 Yaqup Misiroğa kirgəndin keyin ata-bowiliringlar Pərwərdigarəya pəryad kılojanda, Pərwərdigar Musa bilən Hərunni əwətti. Ular ata-bowiliringlarni Misirdin qikirip bu yərdə olturaklaxturdi. □ **9** Əmma ular öz Hudasi Pərwərdigarni untudi; xunga u ularni Həzorning qoxunidiki sədar Siseraning kəlioğa, Filistiylərninğ kəlioğa həm Moabning padixahining kəlioğa tapxurup bərdi; bular ular bilən jəng kılixti.

■ **10** Xuning bilən ular Pərwərdigarəya pəryad kılip: «Biz gunah kılip Pərwərdigarni taxlap Baallar wə Axtarotlarning ibaditidə bolduk; əmma əmdi bizni düxmənlimizning qolidin kutkuzoqin, biz sanga ibadət kılimiz» dedi. □ **11** Wə Pərwərdigar Yərubbaal, Bedan, Yəftah wə Samuilni əwətip, ətrapinglardiki düxmənlinglarning qolidin silərnə kutkuzdi, xuning bilən tinq-aman turuwatkanidinglar. □ ■

12 Ləkin Hudayinglar Pərwərdigar Əzi padixahinglar bolsimu, Ammonning padixahı Nahaxning silərgə qarxi kəpkinini kərgininglarda silər: Yaq! Bir padixah üstimizgə səltənət kılsun dəp mənə eytinglar. ■

13 Əmdi silər halap tallioqan, silər tiligən padixahka karanglar; manə, Pərwərdigar silərninğ üstunglarəya bir padixah qoydi. ■

14 Əgər silər Pərwərdigardin kərkup, uning kullukida bolup, Uning əwazioğa kulaklıringlarni selip, Uning əmrigə asiylık kılmisanglar, silər həm üstunglarda səltənət kıloqan padixah Hudayinglar Pərwərdigarəya əgəxsənglar, əmdi silərgə yaxhi bolidu. ■ **15** Ləkin Pərwərdigarning səzigə kulak salmay, bəlkə Pərwərdigarning əmrigə asiylık kılsanglar, Pərwərdigarning qəli ata-bowiliringlarəya qarxi boləqandək silərgimu qarxi bolidu.

16 Əmdi turunglar, Pərwərdigar kəzliringlarning aldida kilidioqan uluq kəramətni kərunqlar! **17** Bügün buqday oridioqan wəkit əməsmu? Mən Pərwərdigarəya nida kılay, U güldürməmə bilən yəmoqur yəqduridu. Xuning bilən silərninğ bir padixah tiligininglarning Pərwərdigarning nəziridə zor səzillik ikənlikini kərup yetisilər».

18 Andin Samuil Pərwərdigarəya nida kıldi; xuning bilən Pərwərdigar xu küni güldürməmə bilən yəmoqur yəqdurdi. Həlk Pərwərdigardin wə Samuıldin bək kərkəti. **19** Həlkning həmmisi Samuiloğa: — Hudaying Pərwərdigarəya bizni əlmisun dəp kəminiliring üqün dua kıloqin; qünki həmmə gunahlırimizning üstigə yənə yamanlık axurup özimizgə bir padixah tiliduk, dedi.

20 Samuil həlkəkə mundaq dedi: — Kərkəmənglar; silər dərwəkə bu həmmə səzillikni kıloqansilər, ləkin əmdi Pərwərdigarəya əgixixtin qətniməy, pütkül kəngülliringlar bilən Pərwərdigarning ibaditidə bolunglar; **21** adəmgə payda yətküzməydioqan yəki adəmnə kutkuzalmaydioqan bihudə ıxlarni ızdəp, yoldin ezip kətmənglar; qünki ularning tayini yəqdur. **22** Qünki Pərwərdigar Əz uluq nami üqün Əz həlkini taxlimaydu; qünki Pərwərdigar silərnə Əz həlkə kılixni layik kərgəndur.

□ **12:8** «Yaqup Misiroğa kirgəndin keyin...» — «Yaqup» muxu yərdə Yaqupning əwladlıri, yəni İsrailni kərsitidu. ■ **12:8** Yar. 46:5; Mis. 2:23; Mis. 3:10. ■ **12:9** Hək. 4:2; Hək. 10:7; Hək. 3:12. □ **12:10** «Pərwərdigarni taxlap Baallar wə Axtarotlarning ibaditidə bolduk» — «Baallar» wə «Axtarotlar» ikki hil butlarni kərsitidu. □ **12:11** «Pərwərdigar Yərubbaal, Bedan, Yəftah wə Samuilni əwətip...» — «Bedan» bəlkim Barakni kərsitidu («Hək.» 4-babni kəring). ■ **12:11** Hək. 6:14; 10:3; 11:15. ■ **12:12** 1Sam. 8:5, 19. ■ **12:13** 1Sam. 10:19 ■ **12:14** Qan. 1:26.

²³ Manga nisbətən, silər üqün dua qilixtin tohtax bilən Pərwərdigarəşa gunah qilix məndin neri bolsun; bəlkı mən silərgə yahxi wə durus yolni ətımən. ²⁴ Pəkət silər Pərwərdigardin qorkup pütkül kəngülliringlar wə həkikət bilən uning ibaditdə bolunglar; qünki silər üqün qiloğan uluq karamətlərgə qaranglar!

²⁵ Lekin yamanlıq qilsanglar, həm özünglar həm padixahınglar həlak kilinisilər».

13

Saul Pərwərdigarning səzlidirin qikiş ketidu

¹ Saul ottuz yaxta padixah bolup Israilning üstidə ikki yil səltənət qiloqandin keyin □ ² Özigə Israildin üq ming adəmni iləp aldı. İkki mingi Mikmaxta wə Bəyt-əl taqlirida Saulning kexida, bir mingi Binyamin zeminidiki Gibeahda Yonataning kexida idi. Əmma u qaloğan həlkning hər birini öz öylirigə kətküzüwətti.

³ Yonatan bolsa Filistiyələning Gebadiki ləxkərgahıqəşa hujum kildi, Filistiyələr buningdin həwər tapti. Saul bolsa: — Pütkül zemindiki ibraniylar anglap oyoğansun dəp, kanay qaldurdi. ⁴ Pütkül Israil Saulning Filistiyələning ləxkərgahıqəşa hujum qiloğanlıqıdin həmdə Israilning Filistiyələrgə nəprətlinidıoğanlıqıdin həwər tapti. Həlk Saulning kəynidin Gilgalaşa berip yioqildi.

⁵ Filistiyələrdin Israil bilən jəng qiloqili üq ming jəng hər wisi, altə ming atlık ləxkər wə dengiz sahilidiki kumdək kəp piyadə ləxkər yioqildi. Ular kelip Bəyt-Awəning xərk tərpidiki Mikmaxta bargah tıkti. □

⁶ Israilning adəmliri öz lirinining kattik hiyim-hətərdə qaloğanlıqini kərüp qarlarəşa, qatqallıqlarəşa, kiya taxlıqlarəşa, yukiri jaylarəşa wə azgalarəşa yoxuruniwelixti; □ ⁷ bəzi Ibraniylar İordən dəryasidin ətüp, Gad wə Gileadning zeminioşa keçip bardı. Lekin Saul Gilgaldə qaldı, adəmlirining həmmisi uningəşa titrigən həlda əgəxti.

⁸ Əmdi Saul Samuil uningəşa bəkitkən waqitkiqə yəttə kün kütüp turdi; lekin Samuil Gilgalaşa kəlmidi, həlk uningdin tarilip kətkili turdi. ⁹ Saul: — Kəydürmə qurbanlıq bilən inaklık qurbanlıqlirini bu yərgə — yeniməşa elip kelinglar, dedi. Andin u ətzi kəydürmə qurbanlıq ət күzdi. ¹⁰ Wə xundak boldiki, u kəydürmə qurbanlıqni tügıtixi bilənla, mana Samuil kəldi. Saul uningəşa salam qiloqili aldioşa qıkti.

¹¹ Lekin Samuil: — Nemə ixlarni kilding?! — dəp soridi. Saul: — Həlk məndin tarilip kətkənlikini, silining bəkitkən waqıtta kəlmigənliklirini, Filistiyələning Mikmaxta yioqiloğınini kərdum, ¹² mən iqimdə: Əmdi Filistiyələr Gilgalaşa quxüp manga hujum qilməqı, mən bolsam tehi

□ **13:1** «Saul ottuz yaxta padixah bolup Israilning üstidə ikki yil səltənət qiloqandin keyin...» — qədimki kəqürmilərdə bu ayət baxqa xəkillərdə kərülıdu. «Saul ottuz yaxta...» dəgən səz Təwratning grekə tərjimisi (LXX)də kərülıdu. Saul jəmiy kirik yil səltənət kildi («Ros.» 13:21). □ **13:5** «Filistiyələrdin Israil bilən jəng qiloqili üq ming jəng hər wisi, ...yioqildi» — kəp kona kəqürümlərdə: «Filistiyələrdin Israil bilən jəng qiloqili ottuz ming jəng hər wisi... yioqildi» deyılıdu. Lekin bundak kəp boluxi mumkin əməs. Həq bolmioğanda muxu «jəng hər wilir» iqidə yök-taklarni elip mangoğan hər wilarıu bar idi. «Bəyt-Awən» — yəni «Bəyt-əl». □ **13:6** «Israilning adəmliri öz lirinining kattik hiyim-hətərdə qaloğanlıqı» — «öz lirinining kattik hiyim-hətərdə qaloğanlıqı» bəlkim koxununing əhwalini kərsıtixi mumkin.

Pərwərdigarəğa iltija qilmidim, dedim. Xunga keydürmə qurbanlik kilişkə özümni məjburlidim, dedi.

¹³ Samuil Sauləğa: — Sən əhməklik kilding; sən Hudaying Pərwərdigar sanga buyruoğan əmrni tutmiding; xundaq kילוan bolsang Pərwərdigar Israilning üstidiki səltənitingni mənggü mustəhkəm qılatti, dedi. ¹⁴ Ləkin əmdi səltəniting mustəhkəm turmaydu. Pərwərdigar Öz kənglidikidək muwapik bir adəmnı izdəp tapti. Pərwərdigar uni Öz həlqining baxlamqisi kildi, qünki sən Pərwərdigar sanga buyruoğanı tutmiding, dedi.

¹⁵ Andin Samuil ornidin turup Gilgaldin ketip Binyamin zeminidiki Gibeahəğa bardı. Saul bolsa öz yenidiki adəmlərnı sanıdı; ular altə yüzqə qıktı. ¹⁶ Saul bilən oqlı Yonatan wə ularning kəxida qalğan həlk Binyamin zeminidiki Gebada kəlip qaldı, Filistiyələr bolsa Mikmaxta bargah tikkənıdı.

¹⁷ Karəqçılar daim Filistiyələrnıng bargahıdin qıqıp üq bələkkə bəlünətti. Bir bələk Xual zeminidiki Ofrahəğa barıdıoğan yoloğa atlinattı, ¹⁸ bir bələk Bəyt-Horonəğa barıdıoğan yol bilən mangattı, yənə bir bələk qəlning qetıdiki Zəboim jiləşioğa karaydıoğan zemıdiki yoloğa mangattı.

¹⁹ Əmma pütkül İsrail zeminıda həqbir təmürqı tēpilmaytti; qünki Filistiyələr: — İbraniylar əzlırigə kiliq yaki nəyzə yasiyalmişun, dəp oylaytti. ■

²⁰ Bu səwəbtin İsrailar həmmisi sapan qıxlrı, kətmənlirini, paltılrını wə orəqaklırını bislax üqün Filistiyələrnıng kəxioğa barattı. ²¹ Ular sapan qıxlrı wə kətmənlər üqün üqtin ikki xəkəl, jotu, palta wə zihlarnı bislax üqün üqtin bir xəkəlnı təlaytti. ²² Xunga urux boləğanda Saul wə Yonatanıng kəxidiki həlkning həqbirıdə kiliq ya nəyzə yok idi; pəkət Saul bilən oqlı Yonatanıla bar idi.

Yonatan yaloğuz jənggə qıqıdu

²³ U wəqıttta Filistiyələrnıng bir karawullar ətriti Mikmaxtiki dawanəğa qıqқанıdı.

14

¹ Bir küni Saulning oqlı Yonatan yaraş kətürgüqisigə: — Kəlgın, udulımdıdiki Filistiyələrnıng karawullar ətritining yenioğa qıqaylı, dedi. Əmma u atışioğa həqnemə demıdı. □ ² Saul bolsa Gibeahning qetıdiki Migrondiki anar dərihining tegidə qaldı. Uning kəxidiki həlk altə yüzqə idi ■ ³ (u wəqıttta əfodni Ahıtubning oqlı, İhabodning akisi Ahiyah kiyətti; u Xilohda turuwatқан, Pərwərdigarning kahını idi. Ahıtub Fınihasning oqlı, Fınihas Əlıning oqlı idi). Həlk bolsa Yonatanıng kətkinlikini bilmigənıdı. □

⁴ Yonatan Filistiyələrnıng karawullar ətriti tərəpkə ətməkqi boləğan dawanning ikki tərıpidə tüwrüktək tik kıya taxlar bar idi. Birining nami Bozəz, yənə birining nami Sənəh idi. ⁵ Bir kıya tax xımalıy tərıpidə bolup, Mihmax bilən karixıp turattı, yənə biri jəbub tərıpidə Gebanıng

■ **13:19** Hək. 5:8. □ **14:1** «yaraş kətürgüqi» — bu ibarining baxқа birhil tərjimisi «sawut-qalkan kətürgüqi». ■ **14:2** 1Sam. 13:15 □ **14:3** «u wəqıttta əfodni Ahıtubning oqlı, İhabodning akisi Ahiyah kiyətti» — «əfod»ning nemə ikənlikini qüxinix üqün «Mis.» 28-babni wə izahatlırını kərüng. Bəzi wəqıtlarda unıng arklıq Pərwərdigarning iradisini yaki həkümlirini pərk ətkili bolattı. Adəttə pəkət «bax kahın» əfodni kiyətti.

udulida idi. ⁶ Yonatan yaraş ketürgüçisigə: — Kəl, bu hətnisizləarning qarawullar ətritiğə çikayli; Pərwərdigar biz üqün bir ix kilsa əjəb əməs, çünki Pərwərdigarning kutkuzuxi üqün adəmləarning kəp yaki az boluxi həq tosaləu bolmaydu, dedi.

⁷ Uning yaraş ketürgüçisi uningə: — Kənglüngdə hər nemə bolsa xuni kiləin; barəin, mana, kənglüng nemini halisa mən sən bilən billimən, dedi.

⁸ Yonatan: — Mana, biz u adəmlər tərəpkə çikip özimizni ularəa kərsitəyli; ⁹ əgər ular bizgə: — Biz siləarning kəxinglarəa barəuə turup turunglar, desə ularning kəxiəa çikmay öz jəyimizda turup turayli;

¹⁰ lekin ular: — Bizning kəximizəa çikinglar, desə, çikayli. Çünki xundak bolsa Pərwərdigar ularni kolimizəa beriptu, dəp bilimiz; muxundak ix bizgə bir bexarət bolidu, dedi.

¹¹ Ikkiylən özini Filistiyələarning qarawullar ətritiğə kərsətti. Filistiyələr: — Mana, İbraniylar özini yoxuroşan azgallardin çikiwatidu, dedi.

¹² Ətrəttikilər Yonatan bilən yaraş ketürgüçisigə: — Bizgə çikinglar, biz silərgə bir nərsini kərsitip qoyimiz, dedi. Yonatan yaraş ketürgüçisigə: — Məngə əgixip çikkin; çünki Pərwərdigar ularni İsrailning kolioə bərdi, dedi. ¹³ Yonatan kol-putliri bilən əmüləp çikti, yaraş ketürgüçisi kəynidin uningə əgəxti. Filistiyələr Yonatanning aldida yikilixti; yaraş ketürgüçisi kəynidin kelip ularni kətl kildi.

¹⁴ Xu tunji hujumda Yonatan bilən yaraş ketürgüçisi təhminən yerim koxluk yərdə əltürgənlər yigirmidək adəm idi. □ ¹⁵ Andin ləxkərgəhdikikəni, dalada turuwatqanlarni, barlik ətrətlərdikiləni wə bulang-talang kiləuqilarni titrək basti. Ular həm titrəp kərkti, yərmu təwrinip kətti; çünki bu qong kərşunq Huda tərpidin kəlgənidi.

¹⁶ Əmdi Binyamin zeminidiki Gibeahda turuwatqan paylakçılar kərdiki, mana, ləxkə topliri tarmar bolup uyan-buyan yügürüxüp kətti. ¹⁷ Saul kəxidiki həlkə: Adəmlirimizni sanap kimning bu yərdin kətkənlikini eniklanglar, dedi. Ular saniwidi, mana, Yonatan bilən yaraş ketürgüçisi yok çikti. ¹⁸ Saul Ahiahça: — Hudaning əhdə sandukini elip kəlgin, dedi. Çünki u wakitta Hudaning əhdə sanduki İsrailning arisida idi. □

¹⁹ Saul kaşinoə səz kiləwatqanda Filistiyələarning ləxkərgəhəda boləan şəlwə barəanseri küçiyip kətti. Saul kaşinoə: — Kəlungni yioçkin, dedi. □ ²⁰ Andin Saul wə uning bilən boləan həmmə həlk yioçilip jənggə çikti; wə mana, Filistiyələarning hər biri öz səpdixioə qarxi kilə qətürüp zor parakəndilik boldi.

²¹ U wakittin ilgiri Filistiyələarning arisida boləan, ular bilən billə ləxkərgəhəning ətrəpioə çikқан İbraniylar bar idi; ularmu Saul wə Yonatan bilən billə boləan İsrailarəa koxuldi. ²² Xuningdək Əfraim taşlirida özini yoxuroşan İsrailar Filistiyələarning kaçqinini anglioəanda soçuxka çikip ularni kəşlidi. ²³ Xuning bilən Pərwərdigar u küni İsrailəa nusrət bərdi. Soçux Bəyt-Awənnəni u tərpiğə ətti.

²⁴ Ləkin İsrailning adəmliri u küni zor besim astida kaldi. Çünki Saul ularəa kəşəm iqküzüp: — Mən duxmənlirimdin intikəm almiəuə kəq boluxtin ilgiri taam yegən kixigə lənət bolsun, dəp eytkənidi. Xuning üqün həlktin həqkim taam yemidi. ²⁵ Əmma barlik zemindiki koxun

□ **14:14 «yerim koxluk yər»** — «bir koxluk yər» kala bilən bir kün iqidə həydəp boləyli bolidoəan yər. □ **14:18 «Hudaning əhdə sandukini elip kəlgin»** — bəzi kona kəğürmilərdə: «əfodni elip kəlgin» deyilidu. □ **14:19 «Saul kaşinoə: — Kəlungni yioçkin, dedi»** — xühhisizki, Saul kaşindin əfodniki «urim wə tummim» («Mis.» 28:30, «Law.» 8:8, «Qəl.» 27:21) arkilik Hudadin yolyoruk sorimakçi idi.

bir ormanlikka kirgandə yər yüzidə həsəl bar idi. ²⁶ Həlk ormanlikka kirgandə, mana bu həsəl ekip turatti; lekin heçkim qolını aozioğa kətürmidi, çünki həlk kəsəmdin kərkətti.

²⁷ Ləkin Yonatan atisingin həlkə kəsəm ičküzgənlikini anglimiojanidi. Xunga u qolidiki hasini sunup uqını həsəl kənikigə tikip qoli bilən aozioğa saldi. Xundak kılıp kəzliri nurlandi. ²⁸ Əmma həlktin biri: Sening atang həlkə qing kəsəm ičküzüp: — Bügün taam yegən kixigə lənət bolsun! dəp eytkanidi. Xuning üçün həlk həlsizlinip kətti, dedi.

²⁹ Yonatan: — Mening atam zeminə azar bərdi; karanglar, bu həsəldin kiçikkinə tetixim bilənla kəzlirinning xunqə nurlanoşinini kərmidinglarmu? ³⁰ Həlk bügün düxmənlərdin tartiwaloğan oljidin halioşinini yegən bolsa Filistiylərnin arisidiki kiroşinqilik tehimu zor bolmasmidi? — dedi.

³¹ Axu küni ular Mikmaxtin tartip Filistiylərnini qoşlap Ayjalonoşiqə urup kirixti; həlk tola hərıp kətkənidi. ³² Xuning bilən həlk olja üstigə etilip berip, koy, kala wə mozaylarni tutup xu yərdila soydi. Andin həlk gəxni qanni adaliwətməyla yedi. □

³³ Sauloğa həwər kelip: Mana, həlk qanni adaliwətməyla gəxni yəp Pərwərdigaroğa gunah kiliwatidu, dəp eytildi. U: Silər Pərwərdigaroğa asiylik kildinglar! Əmdi bu yərgə yenimoğa qong bir taxni domilitip kelinglar, dedi. ³⁴ Saul yənə: Silər həlkning arisioğa qikip ularoğa: Hərbiri öz kalisini, öz koyini kəximəyə elip kelip bu yərdə soyup yesun; lekin gəxni qanni adaliwətməyə yəp, Pərwərdigaroğa gunah kilmanglar, danglar, dedi. Bu keqə həlkning həmmisi hərbiri öz kalisini elip kelip u yərdə soydi. ³⁵ Saul bolsa Pərwərdigaroğa bir kurbangah yasidi. Bu uning Pərwərdigaroğa yasioğan tunji kurbangahi idi.

³⁶ Saul: — Bu keqidə Filistiylərnin peyigə qüxüp, ətə tang atkuqə ularni talap heç birini tirik koymayli, dedi. Həlk: — Nemə sanga yahxi kərünsə xuni kıləşin, dəp jawab bərdi. Ləkin kahin söz kılıp: — Pərwərdigarning yenioğa kirip *yolyoruk sorap* qikayli, dedi. ³⁷ Saul Hudadin: — Ya Filistiylərnin kəynidin qüxüyümü? Sən ularni Israilning kolioğa tapxuramsən? — dəp soridi. Ləkin u küni U uningə heç jawab bərmidi. ³⁸ Saul: — I həlkning həmmə qongliri, bu yərgə qikinglar. Bügün kim gunah kıləşinlikini eniklap bekinglar. □ ■ ³⁹ Çünki Israiloğa nusrət bərgən Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm kilmənki, bu gunah həttə oşlum Yonatananda tepilsimu u jəzmən əltürülsun, dedi. Ləkin pütkül həlktin heçkim uningə jawab bərmidi.

⁴⁰ Andin u pütkül Israiloğa: — Silər bir tərəptə turunglar, mən oşlum Yonatan yənə bir tərəptə turayli, dedi. Həlk uningə: — Nemə sanga yahxi kərünsə, xuni kıləşin, dedi.

⁴¹ Saul Israilning Hudasi Pərwərdigaroğa: — Bu qək bilən əyni əhwalni axkara kıləşən, dedi. Qək bolsa Saul bilən Yonatanı kərsətti, həlk kutuldi.

⁴² Saul: — Mening bilən oşlum Yonataning otturisiəyə qək taxlanglar, dedi. Xundak kiliwidi, qək Yonatanəyə qikti. ⁴³ Saul Yonatanəyə: — Kıləşiningni manga eytkin, dedi. Yonatan uningə: — Qolumdiki hasa

□ 14:32 «Xuning bilən həlk olja üstigə etilip berip, koy, kala wə mozaylarni tutup xu yərdila soydi. Andin həlk gəxni qanni adaliwətməyla yedi» — Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə, qanni awwal adaliwətməyə gəxni yeyix gunah bolatti. □ 14:38 «Saul: — I həlkning həmmə qongliri, bu yərgə qikinglar. Bügün kim gunah kıləşinlikini eniklap bekinglar» — Huda Əziga jawab bərmigəqkə, Saul arimizda gunah bar, dəp bildi. ■ 14:38 Həq.

bilən kiçikkinə həsəl elip tetip baqtim wə mana, xuning üqün mən ölümgə məhkum boldum! — dəp jawab bərđi.

⁴⁴ Saul: — Sən qoqum ölүxüng kerək, i Yonatan; undaқ kilmisam, Huda manga sening bexingə qüxkəndinmu artuқ qüxürsun! — dedi.

⁴⁵ Ləkin həlk Saulə: — Israilda bu uluş nusrətni qazanəjan Yonatan öltüröləmdü? Bundaқ ix bizdin neri boləjay! Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilimizki, uning bexidin bir tal qaқ yərgə qüxməydu; qünki bügünki ixni u Hudaning yardimi bilən əməlgə axurdi, dedi. Xundaқ kilip həlk Yonatanı ölүmdin halas kildi. ⁴⁶ Andin Saul Filistiyəlni qoşlaxtin tohtidi; Filistiyəlni öz jayıəja qayıtip kətti.

⁴⁷ Xundaқ kilip Saul İsrailning səltənitini özining kildi; andin u qərisidiki düxmənlirigə, yəni Moablar, Ammoniyar, Edomiyar, Zobaqdiki padixahlar wə Filistiyəlgə hujum kildi. U qaysi tərəpkə yüzlənsə əlalip kələtti. □ ⁴⁸ U zor jasarət kərsitip Amaləkləni urup İsrailni bulang-talang kıləuqılardin qutkuzdi.

Saulning jəməti

⁴⁹ Saulning oşulliri Yonatan, Yixwi wə Malki-Xua idi; uning ikki kizining ismi bolsa — qongining Merab, kiçikining Miқal idi. ⁵⁰ Saulning ayalining ismi Ahinoam bolup, u Ahimaazning kizi idi. Saulning qoxunining sədari Abnər idi; u Saulning taşisi Nərning oşli idi. ⁵¹ Saulning atisi Kix wə Abnərning atisi Nər bolsa, ikkisi Abiəlning oşulliri idi. ⁵² Saul pütkül əmridə Filistiyə bilən kattik jəngdə bolup turdi. Saul əzi hərqaqan batur ya palwanlarni kərsə, uni öz hizmitigə salatti.

15

Saulning padixahlik həqükədin məhrum kəlinixi

¹ Əmdi Samu'il Saulə: — Pərwərdigar seni Əz həlki İsrail üstigə padixah bolux üqün məsih kıləyli meni əwətkənidi; əmdi Pərwərdigarning səzini angliəjin. ² Samawi qoxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigar mundaқ dəydu: — Mən Amaləkləning İsrailəja kıləjan muamilisini, yəni İsrail Misirdin qıqqanda ularning yolda ularəja qandaқ qarxilik kərsətkənləni kənglümgə pükkənmən. ■ ³ Əmdi berip Amaləkləni urup ularning həmmisini wəyran kilip ularni həq ayimayla, ər bolsun, ayal bolsun, əsmür bolsun, bowaқ bolsun, kala-qoy, təgə wə ixək həmmisini yoқatkin, dedi. ⁴ Saul həlkni jəm kilip ularni Təlaim xəhiridə saniwidi, ikki yüz ming piyadə əskər, Yəhuda kəbilisidin on ming adəm qıkti. ⁵ Saul Amaləkləning xəhirigə kəlgəndə xu yərdiki wadida bəktürmə koydi. □

⁶ Andin Saul Keniyəlgə: — Qıqip kətinglar, siləni ular bilən qoxup yoқatmaslikim üqün Amaləkləning arisidin qıqip kətinglar; qünki İsrail Misirdin qıqqanda silər ularning həmmisigə məhrəbanlik kərsətkənsilər, dedi. Xuning bilən Keniyə Amaləklərdin qıqip kətti. ■ ⁷ Əmdi Saul Amaləkləni Həwiləhdin tartip Misirning udulidiki Xurəiqə qoşlap urdi.

⁸ U Amaləkləning padixahi Agagni tirik tutti, əmma barlik həlkni kiliq bisi bilən pütünləy yoқattı. ■

□ **14:47** «U qaysi tərəpkə yüzlənsə əlalip kələtti» — yaki «u qaysi tərəpkə yüzlənsə ularni wəyran kilətti». ■ **15:2** Mis. 17:8, 14; Qan. 25:17 □ **15:5** «Amaləkləning xəhirigə» — yaki «Amaləkləning xəhərlirigə». ■ **15:6** Mis. 18:10, 19; Qel. 10:29; Həq. 1:16 ■ **15:8** Qel. 24:7

⁹ Lekin Saul bilən həlk Agagni ayidi wə koy-kala, bordalojan mal wə kózilardın əng esillərninğ həmmisini, jümlidin nemə yahxi bolsa xuni ayap ularni həlak kılıxka kóli barmidi; lekin nemə yarimas wə zəip bolsa xularning həmmisini ular yokatti. □

¹⁰ Xuning bilən Pərwərdigarning sözi Samuiloja kelip mundak deyildi: — ¹¹ «Saulni padixah kılöjnimöja puxayman kıldim, qünki u manga əgixixtin yenip Mening sözümgə əməl kilmidi».

Samuil azar qekip pütkül bir keqə Pərwərdigaröja pəryad kətürdi.

¹² Ətisi Samuil Saulning aldöja qıkix üqün tang səhərdila ornidin turdi. Samuiloja: — Saul Karməlgə bardı wə mana, u əzigə bir abidə turoquzup andin yenip Gilgalöja qüxüptu, degən həwər berildi.

¹³ Samuil Saulning kexioja kəlgəndə Saul uningöja: — Pərwərdigar seni mubarəkligəy! Pərwərdigarning səzlrigə əməl kıldim, dedi.

¹⁴ Lekin Samuil: — Undak bolsa kulikimöja anglojan koyninğ mərixı bilən mən anglawatқан kalining mərixı zadı nədin kəldi? — dedi.

¹⁵ Saul jawab berip: — Ular Amaləklərdin elip kelindi; qünki həlk Hudaying Pərwərdigaröja kurbanlik kılıx üqün koy-kalining esillirini ayap kaldurup koydi; qalöjini bolsa pütünləy yokattuk, dedi.

¹⁶ Samuil Saulöja: — Koy, bu gepingni! Mən Pərwərdigarning bu keqə manga nemə deginini sanga eytip bəray, dedi. U uningöja: — Eytkin, dedi.

¹⁷ Samuil mundak dedi: — Öz nəziringdə kiçik həsablanojan waqingdila Pərwərdigar seni Israilning üstigə padixah bolsun dəp, məsih kılıxi bilən sən Israil kəbililirininğ bexi bolöjan əməsminğ? ¹⁸ Andin Pərwərdigar seni: — Sən berip gunahkar Amaləklərnı həlak kılöjin; ularni yokatquqə ular bilən soquxkin, dəp əwətkənidi. ¹⁹ Əmdi nemixka Pərwərdigarning sözigə kulak salmay, bəlki olja üstigə düm qüxüp, Pərwərdigarning nəziridə yaman bolöjanni kılding?

²⁰ Saul Samuiloja: — Mən həkikətən Pərwərdigarning sözigə kulak saldımöjü! Pərwərdigar meni əwətkən yol bilən mangdim wə Amaləklərninğ padixahi Agagni elip kelip Amaləklərninğ özini pütünləy yokattim. ²¹ Əmma həlk bolsa oljidin koy bilən kala, yəni yokitixka bekitilgən nərsilərdin əng esilini elip Hudaying Pərwərdigaröja Gilgaldə kurbanlik kılıx üqün elip kəldi, dedi.

²² Samuil: — Pərwərdigar köydürmə kurbanliklər bilən təəkkür kurbanliklərini kəltürüxtin söyünəmdü, ya Pərwərdigarning sözigə itaət kılıxtin süyünəmdü? Mana itaət kılmaqlık kurbanlik kılmaqlıktın əwzəl, kəngül koyux koqkar yeöjini sunuxtin əwzəldür. ■

²³ Qünki asiylık bolsa jadugərlik gunahi bilən ohxatur;

Baxpaxtaqlık kəbihlik wə butpərəslikkə barawərdür.

Sən Pərwərdigarning sözini taxlıöjining üqün,

Pərwərdigar seni taxlap padixahlıktın məhrum kıldı, — dedi.

²⁴ Saul Samuiloja: — Mən gunah sadir kıldim, qünki mən Pərwərdigarning əmridin wə sening sözüngdinmu qıktım; qünki mən həlktin korqup ularning sözigə kirdim. ²⁵ Əmdi gunahımni əpu kılöjin; mening Pərwərdigaröja səjdə kılıxim üqün mening bilən kaytip baröjin, dedi.

²⁶ Samuil Saulöja: — Mən sening bilən kaytip barmaymən; qünki sən Pərwərdigarning sözini taxlıöjansən, wə Pərwərdigar seni taxlap padixahlıktın məhrum kıldı, dedi.

□ 15:9 «Saul bilən həlk ... koy-kala, bordalojan mal wə kózilardın əng esillərninğ həmmisini ...həlak kılıxka kóli barmidi» — «bordalojan mal» degənninğ baxka hil tərjimisi: «ikkinçi tuqulojan mal». ■ 15:22 Top. 4:17; Hox. 6:6; Mat. 9:13; 12:7

²⁷ Samuil ketixkə burulojinida Saul uning tonining pexini tutuwaldi, u yirtilib kətti. ²⁸ Samuil uningə: — Pərwərdigar bəgün Israilning padixahlikini səndin yirtip elip səndin əwzəl boləjan bir yekiningə tapxurdi. ²⁹ Israilning Janabiy Aliyisi Boloquqi yaləjan səzliməydu yaki niyitidin yanmaydu; qünki u adəm balisidək niyitidin yanəquqi əməstur, dedi. □ ■

³⁰ Saul: — Mən gunah sadir kildim. Ləkin həlkimning əksəkəllirining wə Israilning aldida munga izzət kilip mening bilən yenip barəjin; xuning bilən Hudaying Pərwərdigarə səjdə kılalaymən, dedi.

³¹ Xuning bilən Samuil Saul bilən yenip bardı wə Saul Pərwərdigarə səjdə kildi.

³² Andin Samuil: — Amaləkləring padixahı Agagni mening aldimoə elip kelinglar, dedi. Agag bolsa huxluk bilən uning kexioə bardı. Agag kənglidə: — Xübhisizki, əlüm dəhxi ti ətup kətti, dedi. □

³³ Əmma Samuil: — Sening kiliqing hotunlarnı balisiz kıləndək sening anangmu hotunlarning arisida balisiz bolidu, dewidi, Samuil Agagni Gilgaldə Pərwərdigarning aldida qanap parə-parə kildi.

³⁴ Andin Samuil Ramahka bardı. Saul bolsa «Saulning yurti Gibeah» degən jaydiki əyigə qikiəp kətti. ³⁵ Samuil əlgən künigiqə Saul bilən kayta kərxumidi. Əmma Samuil Saul üqün kayəurdi. Pərwərdigar Saulni Israilning üstigə padixah kıləjanlikidin əpsuslandı.

16

Samuil Dawutning padixah boluxi üqün uni Məsih kılıdu

¹ Pərwərdigar Samuloə: — Sən kaqanoiqə Saul üqün kayəurup yürisən? Mən uni Israilə səltənət kılıxtin məhrum kilip taxlıəjan əməsmu? Münggüzüngni zəytun meyi bilən toldurup barəjin. Mən seni Bəyt-Ləhəmlık Yəssəning kexioə əwətimən. Uning oşulliridin padixah boluxka əzümə birni bekittim, dedi.

² Samuil bolsa: — Mən kəndək barimən? Saul bu ixni anglisa meni əltürüwetidu! — dedi. Pərwərdigar: — Əzüng bilən bir inəkni aloəq berip Pərwərdigarə qurbanlık kılıx üqün kəldim, degin. ³ Yəssəni qurbanlıkka qakirojin, andin Mən sanga kılıdiojiningni ayan kılımən; wə Mən sanga degən birsini Əzüm üqün məsih kıləjan, dedi.

⁴ Samuil Pərwərdigarning deginini ada kilip Bəyt-Ləhəmgə bardı. Yetip kəlgəndə xəhəring əksəkəlliri titrigən həlda qikiəp: — Bizgə tinq-amanlık elip kəldingmu? — dəp soridi.

⁵ U: — Tinq-amanlık elip kəldim; Pərwərdigarə qurbanlık sunuxka kəldim. Silər əzünglarnı həramdin paklap mən bilən billə qurbanlıkka kelinglar, dedi. Xuning bilən u Yəssə bilən oşullirini həlal kilip qurbanlıkka qakirdi. ⁶ Ular kəlgəndə Samuil Eliabni kərup iqidə: — Pərwərdigarning məsih kılıdiojini xübhisizki Əzuning aldida turidu, dedi.

⁷ Ləkin Pərwərdigar Samuloə: — Uning təki-turkiə yaki boyioə kərimiojin. Mən uni xalliwəttim, qünki Huda insan kərgəndək kərməydu;

□ 15:29 «Israilning Janabiy Aliyisi Boloquqi» — Hudani kərsitidu, əlwəttə. ■ 15:29 Qəl.

23:19; Yək, 1:17 □ 15:32 «... Agag bolsa huxluk bilən uning kexioə bardı. Agag kənglidə:

— Xübhisizki, əlüm dəhxi ti ətup kətti, dedi» — bu ayətni ibraniy tilida qüxinix təs. Baxka bir tərjimisi: «... Agag bolsa titrigən həlda uning kexioə bardı. Agag: — Dərwəkə əlümning aqqiki kərkunqıktur! — dedi».

insan bolsa sirtki qiyapitigə qaraydu, lekin Pərwərdigar kəlbəgə qaraydu, dedi.■

⁸ Andin Yəssə Abinadabni qakirip Samuilning aldidin ötküzdi. Əmma Samuil: — Pərwərdigar buni həm tallimidi, dedi.

⁹ Andin Yəssə Xammahni uning aldidin ötküzdi. Əmma Samuil: — Pərwərdigar buni həm tallimidi, dedi.

¹⁰ Xuningə oħxax Yəssə oqullirining yəttisini Samuilning aldidin ötküzdi. Lekin Samuil Yəssəgə: — Pərwərdigar bularni həm tallimidi, dedi.

¹¹ Samuil Yəssədin: — Barliq yigitlər muxularmu? dəp soridi. U: — Həmmidin kigiki qaldi. Lekin mana, u koy bekiwatidu, dedi. Samuil Yəssəgə: — Uni qakirtip elip kəlgin, qünki u kəlmigüqə dastihanda olturmaymiz, dedi.■

¹² Yəssə adəm mangdurup uni kəltürdi. U qirayida kən yügürüp turidioqan, kəzliri qiraylik wə kelixkən yigit idi. Pərwərdigar: — Kəpup uni məsih kiləin, qünki *Mening talliojinim* xudur! dedi. ¹³ Samuil may münggüzini elip uni kərinaxlirining arisida məsih kildi. U kündin tartip Pərwərdigarning Rohi Dawutning wujudioqə qüxti. Samuil bolsa kəpup Ramahəqə kətti.■

Dawut Saulning aldioqə kelidu

¹⁴ Əmdi Pərwərdigarning Rohi Sauldin kətkənidi, wə Pərwərdigar tərpidin bir yaman roh uni pərixan kildi. ¹⁵ Saulning hizmətkarlıri uningə: — Mana Huda tərpidin bir yaman roh seni pərixan kilidu.

¹⁶ Əmdi oqojimiz əzliri aldiliridiki hizmətkarlıri dərhal buyruqaylıki, ular qiltar qelixkə usta adəmnı tapsun; wə xundak boliduki, Huda tərpidin yaman roh üstlirigə kəlsə u qiltar qalsun, uning bilən həlliri obdan bolidu, dedi.

¹⁷ Saul hizmətkarlırioqə: — Mening üçün qiltar qelixkə usta bir adəmnı tərpi kəximəqə elip kelinglar, dedi.

¹⁸ Oqulamlardin biri uningə: — Mana Bəyt-Ləhəmlik Yəssəning qiltarəqə usta bir oqlini kərdüm. U əzi batur bir jəngqi, gəptə həxyar wə kelixkən adəm ikən, xundakla Pərwərdigar uning bilən billə ikən, dedi.

¹⁹ Xuning bilən Saul Yəssəgə əlqilərnı mangdurup: — Koy bəkidioqan oqlung Dawutni manga əwətkin, dəp eytti.

²⁰ Yəssə bir exəkni təyyarlap uningəqə nan bilən bir tulum xarab wə bir oqlakni artip, bularnı oqli Dawutning kəli bilən Sauləqə əwətti.

²¹ Xuning bilən Dawut Saulning kəxiəqə kelip uning aldidə turdi. Saul uningəqə tolimu amrak idi; u Saulning yaraş kətürgüqisi boldi. ²² Andin Saul Yəssəgə həwər əwətip: — Dawut mening aldimda tursun; qünki u nəzirimgə yaqti, dəp eytti.

²³ Əmdi xundak boliduki, u *yaman* roh Huda tərpidin Saulning üstigə kəlgəndə Dawut qiltarnı elip kəli bilən qaldi. Buning bilən Saul aram tərpi həli obdan bolup yaman roh uningdin qikip kətti.

17

Dawut bilən Goliat

■ 16:7 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 147:10-11; Yər. 11:20; 17:10; 20:12 ■ 16:11 2Sam. 7:8; Zəb. 78:70-71

■ 16:13 Zəb. 89:20-21; Ros. 7:46; 13:22

1 Əmma Filistiyələr jəng kilix üqün qoxunlirini yiqdi. Ular Yəhudaşa təwə Sokohda jəm bolup, Sokoh bilən Azikah otturisdiki Əfəs-Dammimda qedirlarni tikti. ² Saul bilən Israillarmu jəm bolup Elah jilojısında qedirilirini tikip Filistiyələr bilən jəng kilijili səp tüzdi. □ ³ Filistiyələr bir tərəptiki taşda, Israillar yənə bir tərəptiki taşda turatti; otturisdida jiloja bar idi.

⁴ Xu waqıtta Filistiyələrnin ləxkərgahidin Gatliq Goliat isimlik bir qempion palwan qikiş kəldi. Uning egizlik altə gəz bir qeriq idi. □ ⁵ Bexioja mis dubuloja, uqisioja kasiraklik sawut kiygənidi. Uning bu mis sawuti bolsa bəx ming xəkəl kelətti. □ ⁶ Paqaklırioja mistin tizlik baqlioqan, əxnisigə mis atma nəyzə kisturiwalojanidi. ⁷ Uning nəyzisinin səpi bolsa bapkarning hadisidək idi; nəyzisinin bexi altə ming xəkəl kelətti; qalkən kətürgüqisi uning aldida mangatti.

⁸ U ornida turup Israilning qoxunlirioja mundak towlaytti: — «Silər nemixka jəng kilix üqün səp tüzgənsilər? Mən Filistiy əməsmu? Silər bolsanglar Saulning kullirioja? Aranglardin bir adəmni tallap qiqinglar, u mən bilən elixixka qüxsun! ⁹ U mən bilən elixip meni urup öltürəlsə, biz silərnin kulliringlar bolimiz. Ləkin mən uni məşlup kilip öltürsəm, silər bizning kullirimiz bolup bizning hizmitimizdə bolusilər». ¹⁰ Xu Filistiy yənə səz kilip: — Mən bügün Israilning qoxunioja haqarət kildimoju? Silər bir adəmni qiqiringlar, biz elixayli! — dedi.

¹¹ Saul bilən həmmə Israil bu Filistiyning səzlrini anglap, alakzadə bolup bək qorqti.

¹² Dawut Yəhuda yurtidiki Bəyt-Ləhəmdə olturukluk Yəssə degən Əfratlik adəmning oşli idi. Yəssəning səkkiz oşli bar idi. Saulning künliridə u heli yaxiniş qalojanidi. ¹³ Yəssəning üq qong oşli Saul bilən jənggə qikqanidi. Jənggə qikqan üq oşulning tunjisinin ismi Eliab, ikkinqisinin ismi Abinadab wə üqinqisinin Xammah idi. ¹⁴ Dawut həmmidin kiqiki idi. Üq qong oşli Sauloja əgixip qikqanidi. ¹⁵ Bəzidə Dawut Saulning qexidin öz atisinin qoylirini bəkiş üqün kaytip kelətti. ■

¹⁶ Axu Filistiy bolsa kirik künqiyilik hər ətigən wə kəqtə qikiş turdi.

¹⁷ Yəssə oşli Dawutka: — Bu əfah qomaqni wə bu on nanni elip ləxkərgahəja tez bərip akiliringəja bərgin, □ ¹⁸ bu on parqə qurutni ularning mingbexioja bərip akiliringning əhwalini sorap ularning kəpil hetini elip kəlgin, dedi. □

¹⁹ Saul, xu *üq oşul* wə Israilning həmmə adəmliri Elah jilojısında turup Filistiyərgə qarxi jəng kilatti.

²⁰ Dawut bolsa ətisi səhər qopup qoylarni bir baqquqining koloja tapxurup, axliq-tülükni elip Yəssə uningəja tapiliojandək, qoxun istihkamioja yətkəndə, jənggə qikqidojan ləxkərlər sərən kətürüwatqanidi. ■ ²¹ Israil wə Filistiyələr bir-birigə udulmu'udul turup soquxka səp tüzdi. ²² Dawut bolsa elip kəlgən nərsilərnə yük-taklarəja qarioquqining koloja tapxurup səp arisəja yügürüp bərip akiliridin tinqlik soridi. ²³ U ular bilən səzlixip turəjanda, Filistiyələrdin boləjan Goliat degən qempion palwan Filistiyələrnin səpidin qikiş yənə heliki gəpni kildi; Dawut uni anglidi.

□ **17:2 «Elah jilojısında»** — yaki «dublar jilojısında». □ **17:4 «Uning egizlik altə gəz bir qeriq idi»** — Təwrattiki «gəz» bir jəynəkkə barawər bolup, yəni 45 santimetr idi. Demək Goliatning egizlik 2.8 metr idi. □ **17:5 «Uning bu mis sawuti bolsa bəx ming xəkəl kelətti»** — «bəx ming xəkəl» bəlkim 60-100 kilogram boluxi mumkin. ■ **17:15** 1Sam. 16:19 □ **17:17 «bu əfah qomaq»** — bir «əfah» 27-30 litr boluxi mumkin. □ **17:18 «akiliringning əhwalini sorap ularning kəpil hetini elip kəlgin»** — muxu «kəpil het» bəlkim ular Dawut aparəjan nərsilərnə qəbul kiləjanlikning ispatı boluxi mumkin. ■ **17:20** 1Sam. 26:5

²⁴ Israilning hëmmə adəmliri bu adəmnı kərgəndə qeqip ketixti wə bək kərkti.

²⁵ Israilning adəmliri bir-birigə: — Qıkiwatkan bu adəmnı kərdünglarmu? U Israilə həkərat kılıx üqün qıkidu. Xundak boliduki, uni ɵltürgən adəmgə padixah kəp mal-mülük in'am kılıdu, ɵz kizini uningə hətunlukka beridu həm atisining jəmətini Israil təwəsində baj-alwandin halas kılıdu, dedi.

²⁶ Dawut ɵz yenida turojan adəmlərdin: — Bu Filistiynı ɵltürüp Israilə kılinojan xu həkəratni yəkətkan kixigə nemə kılınıdu? Qünki bu hətunisiz Filistiynı zadi kim? U qandaksigə mənggü həyat boluquı Hudaning koxunlirioja həkərat kılıxka petinidu? — dedi.

²⁷ halayik uningə aldinkılarning degən səzi boyıqə jawab berip: — Uni ɵltürgən kixigə mundaq-mundaq kılınıdu, dedi.

²⁸ Ləkin uning qong akisi Eliab uning u adəmlər bilən səzləxkinini anglap kəldi; Eliabning Dawutka aqqıki kelip: — Nemixka bu yərgə kəlding? Qəldiki u azoijnə koyni kimgə taxlap koydung? Mən kibirlikingni wə kənglüngning yamanlikini bilimən. Sən alayitən jəngni kərgili kəlding, dedi.

²⁹ Dawut: — Mən nemə kıldim? Pəkət bir səz kılısam bolmamdikən? — dedi.

³⁰ Dawut burulup bəxkisidin aldinkidək soridi, həkə aldida eytkəndək uningə jawab bərdi.

³¹ Əmma birsi Dawutning eytkən səzlrini anglap kelip Saulə yətküzdi; u Dawutni qəkirtip kəldi. ³² Dawut Saulə: — Bu kixining səwəbidin həkəkimning yüriki su bolmisun. Silining kulliri bu Filistiynı bilən sokuxkili qıkidu, dedi.

³³ Saul Dawutka: — Sən bu Filistiynı bilən sokuxkili barsang bolmaydu! Sən tehi yax, əmma u yaxlikidin tartıpla jəngqi idi, dedi.

³⁴ Dawut Saulə: — Kulliri ɵz atisining koylirini bəkıp kəldim. Bir xir yaki eyik kelip padidin bir kozini elip kətsə, ³⁵ mən uning kəynidin koşlap uni urup kozini aşızidin kütquzup alattim. Əgər koşlap mənə hujum kılısa mən uni yaylidan tutuwelip urup ɵltürəttim. ³⁶ Kulliri həm xir həm eyikni ɵltürgən; bu hətunisiz Filistiynı ularəja ohxax bolidu. Qünki u mənggü hətun boluquı Hudaning koxunioja həkərat kəltürdi — dedi. ³⁷ Dawut səzini dawam kılıp: — Mən xirning qənggilidin wə eyikning qənggilidin kütquzojan Pərwərdigar ohxaxla bu Filistiynıng kolidin kütquzidu, dedi. Saul Dawutka: — Baroijn, Pərwərdigar sening bilən billə boləjay, dedi.

³⁸ Andin Saul Dawutka ɵz jəng kiyimlirini kiygüzüp, bexioja mis dubulojini takap wə uningə bir jəng sawutini kiygüzdi. ³⁹ Dawut bolsa Saulning kiliqini kiyimning üstigə esip, mənə bakti; qünki u bularnı kiyip bəkmiojanidi. Xuning bilən Dawut Saulə: — Mən bularnı kiyip mangalmaydikənmən; qünki burun kiyip bəkmiojan, dəp ularni seliwətti.

⁴⁰ U kəlioja həsisini elip, eriktin bəx silik tax iləp padıqi haltisining yanqukoja saldi; u saləusini kəlioja elip Filistiynə yəkin bardı. ⁴¹ Filistiynı bolsə qıkip Dawutka yəkinlaxti, qalkən kətürgüqisimu uning aldida mangdi.

⁴² Filistiynı Dawutka birkur səpselip qarap məshirə kildi. Qünki u tehi yax, buqday ənglük wə kelixkən yigit idi. ⁴³ Filistiynı Dawutka: — Sən həsə kətürüp aldimoja kəpsən? Sən meni it dəp oylap kəldingmu? — dəp ɵz butlirining namlirini tiləja elip Dawutni kərojidi. ⁴⁴ Filistiynı Dawutka yənə: — Bu yaxka kəl, mən gəxüngni asmandiki uqar-kənatlarəja wə dalalardiki yirtkuqlarəja yəm kılımən, dedi.

⁴⁵ Dawut Filistiykə: — Sən qiliq, nəyzə wə atma nəyzini kətürüp manga hujum kiløjili kəlding; lekin mən sən haqarət kiləjan, Israilning qoxunlirning Hudasi boləjan Pərwərdigarning nami bilən aldingəja hujuməja qiktim — dedi.

⁴⁶ «Dəl bəgün Pərwərdigar seni mening qoluməja tapxuridu. Mən seni ɵltürüp bexingni kesip alimən; mən ləxkərgəhdiki Filistiyələring jəsətlirininu asmandiki uqar-qaanatlarəja wə dalalardiki yirtquqlirioja yəm kilimən. Buning bilən pütkül jaħan Israilda bir Hudaning bər ikənlikini bilidu ⁴⁷ wə bu pütkül jamaət Pərwərdigarning nusrət berixining qiliq, nəyzə bilən əməs ikənlikini bilidu; qünki bu jəng bolsa Pərwərdigarningkidur, U seni qolimizəja tapxuridu».

⁴⁸ Filistiy Dawutka hujum kiløjili qəpup yəkin kəlgəndə Dawut uningəja hujum kiløjili Filistiy qoxunining səpigə qarap yügürdi. ⁴⁹ Dawut qolini haltisioja tikip bir taxni qikrip saləjuəja selip Filistiyə qaritip atti; tax Filistiyning pexanisigə təgdi. Tax uning pexanisigə petip kətti, u düm quxüp yərgə yikildi.

⁵⁰ Xundak kilip Dawut Filistiyini saləju wə tax bilən məəjlup kilip uni urup ɵltürdi; Dawutning qolida heq qiliq yok idi. ⁵¹ Dawut yügürüp bərip, Filistiyning üstidə turup, qiliqini kinidin tartip elip uni ɵltürüp, uning bexini aldi. Filistiyələr əz baturining əlginini kərüpla, bədər qaçti.

⁵² Israillar bilən Yəhudalar bolsa ornidin qəpup sərən selixip Filistiyələri jiləjojqə wə Əkron dərwasiliriojqə kəynidin qəqlap kəldi; ɵltürülgən Filistiyələr Xaaraiməja baridəjan yolda Gat wə Əkroniojqə yetip kətkənidi.

⁵³ Israil Filistiyələri qəqlaxtin yenip kelip ularning ləxkərgəhini bulangtalang kildi. ⁵⁴ Dawut Filistiyning bexini Yerusaleməja elip bardı; uning yariəjini bolsa əz qədrioja qoydi.

⁵⁵ Saul Dawutning Filistiyning aldioja qikkinini kərgəndə qoxunning sərdari Abnərdin: — I Abnər, bu yigit kimning əqli? — dəp soridi. Abnər: — I padixah, həyatıng bilən kəsəm kilimənki, bilməymən, dedi.

⁵⁶ Padixah: — Bu yigit kimning əqli ikən dəp sorap baqkin, dedi.

⁵⁷ Dawut Filistiyini kirip qaytip kəlgəndə Abnər uni padixahning qəxioja elip bardı; Filistiyning bexi tehiqə uning qolida turatti.

⁵⁸ Saul uningdin: — I yigit, kimning əqlisən? dəp soridi. Dawut: — Mən silining kulliri Bəyt-Ləhəmlik Yəssəning əqlimən, dəp jawab bərdi.

18

Saulning Dawuttin həsət kilixi

¹ Dawut bilən Saulning səhəbiti ayaqlaxqanda, Yonatanning kəngli Dawutning kəngligə xundak baqlandiki, uni əz jenidək səydi. ² Saul bolsa u küni uni əz yenida elip kəlip, uni atisining əyigə qaytkili koymidi.

³ Yonatan Dawut bilən əhdə kilixti; qünki u uni əz jenidək səyətti.

⁴ Yonatan əqsidiki tonni selip Dawutka bərdi, yənə jəng kiyimlirini, jümlidin hətta qiliqi, okyasi wə kəmirininu uningəja bərdi. ⁵ Saul Dawutni nəgila əwətsə u xu yərgə baratti, xundakla ixlarni jayida kilatti. Xuning üqün Saul uni ləxkərləring üstigə qoydi. Bu ix barlık həlkə wə həm Saulning hizmətkərliriojimu yaçti.

⁶ Dawut Filistiyini ɵltürüp kəpqlik bilən yanəjanda Israilning həmmə xəhərliridiki kiz-ayallar Saulni nahxa eytip ussul oynap qarxi əlojili qikti; ular huxluk iqidə dap wə üqtar bilən nəəjmə qelixti. ⁷ Kiz-ayallar nəəjmə

qaløjanda: — Saul minglap ɵltürdi, wə Dawut on minglap ɵltürdi, dəp ɵkuxatti.■

8 Buni anglap Saul nahayiti hapa boldi; bu sɵz uning kɵngligə tɵgdi. U: — Dawutka on minglap hɵsablandi, ɵmma manga pəkɵt minglap hɵsablandi; ɵmdi padixahliktin baxka uningɵja heqnərsə kəm ɵməs, dedi. 9 Xu kündin tartip Saul Dawutni kɵzləp yürdi.

10 ɵtisi Huda tɵripidin kabahɵtlik bir roh Saulning ɵstigə qüxti wə u ɵyidə qalaymıkan jɵyligili turdi. ɵmdi Dawut baxka waqittikidək kɵli bilən qiltar qaldi; Saulning kɵlida nəyzə bar idi. □ 11 Saul: — Dawutni tamɵja nəyzə bilən kadiwetimən dəp, nəyzini atti; lekin Dawut ikki kɵtim ɵzini daldıɵja aldi.

12 Pərwərdigarning Dawut bilənla bolup, ɵzidin yiraqlap kɵtkini ɵqün Saul Dawutnin kɵrkatti. 13 Xuning ɵqün Saul Dawutni ɵz yenidin ayrip, uni ləxkərlərgə mingbexi kilip koydi; u ləxkərlərnı elip jənggə qikipturatti.□

14 Dawut bolsa hɵmmə ixlarnı pəm bilən kilatti; qünki Pərwərdigar uning bilən billə idi. 15 Saul uning pəmlik ikənlikini kɵrüp uningdin bək kɵrkatti.

16 ɵmma pütkül Israil bilən Yəhuda həlki Dawutni sɵyetti; qünki u ularni yetəkləp jənggə qikatti. □ 17 Saul Dawutka: — Mana, qong kizim Merab — mən uni sanga hotunlukka bərgüm bar. Sən pəkɵt hizmitimgə jan-pida bolup, Pərwərdigarning jəngliridə kürəx kiləyin, dedi. Qünki Saul iqidə: — U mening qolum bilən ɵməs, bəlki Filistiyələning kɵli bilən yokitilsun, dəp hiyal kiləjanidi.

18 ɵmma Dawut Sauləja: — Mən kim idim, mening atamning jəməti Israil arisida nemə idi, mən qandakmu padixahning kü'ɵqli bolay? — dedi.

19 Lekin Saulning kizi Merab Dawutka berilidıɵjan waqıtta, u Məhəlatlik Adriəlgə hotunlukka berildi. 20 ɵmma Saulning kizi Mikalning kɵngli Dawutka qüxkənidi. Baxkilar buni Sauləja eytti, bu ixtin Saul hux boldi. 21 Saul: — Kizimni Dawutka berəy, u uningɵja bir sirtmaq bolup, Filistiyələning kɵlida yokitilsun, dəp ɵylidi. Xuning bilən Saul Dawutka: — Bügün ikkinqi kɵtim kü'ɵqlum bolısən, dedi.

22 Saul ɵz ɵulamliroiəja: — Dawutka astirtin: — Mana, padixah səndin sɵyünidu, wə hɵmmə ɵulamliroi sanga amraq. Xuning ɵqün padixahning kü'ɵqli boləyin, dəp eytinglar, dəp tapilidi. 23 Saulning ɵulamliroi bu sɵzlərnı Dawutning kulikiɵja yətküzdi. Lekin Dawut: — Nəziringlarda padixahning kü'ɵqli bolux kikiq ixmu? Mən bolsam bir kəmbəɵəl wə ɵtiwarsiz adəmmən — dedi.

24 Saulning ɵulamliroi Sauləja Dawutning degənlirini ɵz əyni yətküzdi.

25 Saul: — Silər Dawutka: — Padixah sanga baxka toyluk aloquzmaydu, pəkɵt padixah düxmənliroidin intıkam elix ɵqün yüz Filistiyning hətnilikinila alidu, dəp eytinglar, dedi (Saulning məqsiti bolsa Dawutni Filistiyələning kɵlida yokitix idi).

26 ɵulamlar bu sɵzlərnı Dawutka yətküzdi; padixahning kü'ɵqli bolux Dawutka yeqip qaldi. ɵmdi bekitilgən məhlət toxmayla, 27 Dawut turup ɵz

■ 18:7 Mıs. 15:21; 1Sam. 21:11; 29:5 □ 18:10 «ɵtisi Huda tɵripidin kabahɵtlik bir roh Saulning ɵstigə qüxti wə u ɵyidə qalaymıkan jɵyligili turdi» — ıbraniy tilida muxu ayəttiki «jɵylüx» «uroqup qikiq» degən sɵz bilən ipadiliniidu. Baxka əhwalda bu sɵz «bexarət berix»ni kɵrsitidu. □ 18:13 «u ləxkərlərnı elip jənggə qikipturatti» — ıbraniy tilida «u ləxkərlar (həlki) aldidə qikiptirətı» degən sɵz bilən ipadiliniidu. □ 18:16 «qünki u ularni yetəkləp jənggə qikatti» — ıbraniy tilida «qünki u ular aldidə qikiptirətı».

adamliri bilən qikiq ikki yüz Filistiyni oltürdi. Dawut ularning hətnilikini kesip elip padixahning küy'ooqli bolux üqün bularning həmmisini padixahqa tapxurdi. Saul kızi Miqalni uningəja hotunlukka bərdi. ■

²⁸ Saul Pərwərdigarning Dawut bilən billə ikənlikini wə öz kızi Miqalning uni səyidojanlıqini kərüp ²⁹ Dawuttin tehimu kərkti. Xuning bilən Saul üzlüksiz Dawutka düxmən boldi.

³⁰ Filistiylərninğ əmirliri daim sokuxka qikatti; əmma hər kətim qiksila Dawutning ixliri Saulning həmmə hizmətkarlıriningkidin muwəppəkiyətlük bolatti; xuning bilən uning nami *halayik* tərripidin tolimu hərəmtəkə sazawər bolatti.

19

Saul Dawutni oltürüxkə intilidu

¹ Saul öz ooqli Yonatan wə həmmə hizmətkarlırigə Dawutni oltürüxkə buyruk kildi. Ləkin Saulning ooqli Yonatan Dawutka bək amrak idi.

² Yonatan Dawutka: — Atam Saul seni oltürməkqi; əmdi ətə ətigən kattik ehtiyat kıləin, bir məhpiy jayni tēpip özünğni yoxuroğın; ³ mən özüm qikiq sən yoxurunəjan etizlikka berip atamning yenida turup atam bilən sening toğrangda səzlixip bakay; əhwalni enik bilgəndin keyin sanga həwər kılay, dedi.

⁴ Yonatan atisi Sauləja Dawutning yahxi gepini kılip: — Padixah öz hizmətkariəja, yəni Dawutka yamanlık kilmioəy! Qünki u sanga gunah kilmioəjan; bəlki uning əməlliri özünğə kəp yaxxilıklarni elip kəlgən: — ⁵ u öz jenini alkinioəja elip kopup həliki Filistiyni oltürdi wə xuning bilən Pərwərdigar pütkül Israil üqün qong nusrət bərdi. Xu qaəda sən əzüng kərüp hux boləjan əməsmu? Əmdilikte nemixka Dawutni səwəbsiz oltürüp nahək qan təküp gunahkar bolmaqqi bolisən? — dedi.

⁶ Saul Yonataning səzigə kirdi. U: — Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kılimənki, u ölümğə məhkum kılinmaydu, dedi. ⁷ Andin Yonatan Dawutni qakirip, Dawutka boləjan ixlarning həmmisini dəp bərdi. Andin keyin Yonatan Dawutni Saulning kexioəja elip kəldi wə u ilgirikidək uning hizmitidə boldi.

⁸ Əmma yənə jəng boldi; Dawut qikiq Filistiylər bilən jəng kılip, ularni kattik kirip məoqlup kildi; ular uning aldidin bədər kəqisti.

⁹ Əmdi Pərwərdigar tərripidin kabahətlik bir roh yənə Saulni basti. U öz əyidə kəlida nəyżisini tutup olturatti; Dawut bolsa kəli bilən saz qelip turatti. ■ ¹⁰ Saul nəyżə bilən Dawutni sanjip taməja kədap kəyməkqi boliwidi, ləkin Dawut əzini kaquruwaldi, nəyżə taməja kədilip qəldi. Dawut xu kəqisi kəqip kətuldi.

¹¹ Saul birnəqə qəpərmənlərnə Dawutning əyigə əwətip uni paylap turup ətisi tang yoruəjanda uni oltürüxkə mangdurdy. Əmma Dawutning ayali Miqal uningəja: — Əğər bu kəqə jeningni elip kaqmisang, ətə oltürülisən, dedi. ¹² Xunga Miqal Dawutni pənјirdin qüxürüp kəydi. Xundək kılip u kəqip kətuldi. ¹³ Andin Miqal bir «tərafim» butni elip kariwatka yatquzup, bexioəja əqkə yungidin kılinəjan bir yastukni kəyup, ədiyal bilən yēpip kəydi. □

■ 18:27 2Sam. 3:14 ■ 19:9 1Sam. 16:14; 18:10 □ 19:13 «tərafim» — birhil but. Miqalning yenida bundək butning boluxi Təwratka hilap, əlwəttə.

14 Saul Dawutni tutux üqün qaparmənlərni əwətkəndə Mikal: — U aqrıp qaldı, dedi. 15 Saul qaparmənlərni *qaytidin* əwətip: — Uni kariwat bilən qoxup elip kelinglar; uni öltürimən, dəp buyruđı.

16 Qaparmənlər kirgəndə, mana kariwatta bu but yatattı, bexioğa əqkə yungidin kiliñojan yastuk qoyulojanıdı. 17 Saul Mikaloğa: — Nemixka meni bundak aldap, düxminimni qaqruwetisən? — dedi. Mikal Sauloğa jawab berip: — U: «Meni qoyuwətkin; bolmisa seni öltürüwetimən» dedi, dedi.□

18 Dawut qeçip kutulup, Ramahka Samuilning qexioğa berip, Saulning uningoğa kiləjanlirining həmmisini dəp bərdi. Andin u Samuil bilən Nayotka berip olturaqlaxtı.

19 Birsı Sauloğa: — Dawut Ramahdiki Nayotta bar ikən, dəp həwər bərdi. 20 Saul Dawutni tutup kelixkə qaparmənlərni mangdurđı. Əmma ular yetip baroğanda pəyoğəmbərlərnin bir jamaiti bexarət beriwatqanlikini wə Samuilningmu ularning arisida turup ularoğa nazarətqilik kiliwatqanlikini kərdi; xundak boldiki, Hudaning Rohi Saulning qaparmənlirining wujudioğimu quxıp, ularmu həm bexarət berixkə baxlıdı.

21 Bu həwər Sauloğa eytildi; u yənə baxka qaparmənlərni əwətti, lekin ularmu bexarət berixkə quxtı. Andin Saul üqinqi qetim yənə qaparmənlərni mangdurđı. Ular mu həm bexarət berixkə quxtı. 22 Andin Saul əzi Ramahka berip, Səqudiki qong kudukka yetip kəlgəndə, «Samuil bilən Dawut nədə?» — dəp sorıdı. Birsı: — Ular Ramahdiki Nayotta bar ikən, dəp jawab bərdi.

23 Xunga u Ramahdiki Nayotka yetip kəldi; Hudaning Rohi uning wujudioğimu quxtı; xuning bilən umu piyadə mengip Ramahdiki Nayotka baroquqə bexarət berip mangđı. 24 U hətta kiyimlirini seliwetip Samuilning aldidə bexarət bərdi; pütin bir keqə wə pütin bir kundüz u yərdə yalingaq yattı. Buning bilən: — «Saulmu pəyoğəmbərlərdinmu?» dəyđioğan gəp pəyda boldi.□

20

Yonatan Dawutni qooğđimakqi

1 Dawut Ramahdiki Nayottin qeçip Yonataning qexioğa berip uningoğa: — Mən nemə kiliptimən? Nemə qəbihlik kiliptimən? Atang aldidə nemə gunah kiliptimən, u mening jenimni almakqi boluwatıdu? — dedi.

2 U uningoğa: — Yoksu, bundak ix neri bolsun! Sən ölməysən. Qong ix bolsun, kiçik ix bolsun atam manga deməy qoymaydu. Nemixka atam bu ixni məndin yoxuridikinə? Hərgiz undak bolmaydu, dedi.

3 Lekin Dawut yənə kəsəm kilip: — Atang sening nəziringdə iltipət tapqinimni jəzmən bilidu. Xunga u kənglidə: — Yonatan buni bilip qalmisun; bolmisa uningoğa azar bolidu, degəndu. Lekin Pərwərdigarning həyati bilən, jening wə hayating bilən aldingdə kəsəm kilimənki, manga ölümnin arılıkı bir kədəmlə qaldı, dedi.

4 Yonatan Dawutka: — Kənglünq nemini halisa xuni qılay, dedi.

□ 19:17 «U: «Meni qoyuwətkin; bolmisa seni öltürüwetimən» dedi» — ibraniy tilidə: «U: «Meni qoyuwətkin; seni öltürüxmning nemə həjiti?» dedi». □ 19:24 «Buning bilən: — «Saulmu pəyoğəmbərlərdinmu?» dəyđioğan gəp pəyda boldi» — 10-bab, 12-ayət wə uningdiki izahatni kəring.

⁵ Dawut Yonatanõja mundak dedi: — Mana etä «yengi ay» bolidu; män adëttikidäk padixah bilën hämdastihan bolmisam bolmaydu. Lekin meni koyup bërgin, män üqinçi küni ahximioiqä dalada mökünüwalay.

⁶ Atang mening sorunda yoklukimni körüp sorisa, sën uningõja: «Dawut mändin ez xähiri Bëyt-Lähëmgä tezraq berip kelixkä jiddiy ruhsät soridi, qünki u yördä pütkül ailisi üqün bir yillik qurbanliq ötküzidikän», degin, dedi. ⁷ Əgär u: — Obdan böptu, desä, kulung tinq-aman bolidu: — Lekin u aqqiklansa, uning manga yamanliq kilixni niyät kilöjanlikidin guman kilmiojin. ⁸ Sën kulungõja iltipat körsätkin; qünki sën özüng bilën Përwërdigarning aldidä kulungni ähdilëxtürgënsän. Lekin ägär mändä bir yamanliq bolsa sën özünglä meni öltürgin; meni elip berip atangõja tapxuruxning nemä häjiti? — dedi.■

⁹ Yonatan: — Undak hiyal sëndin neri bolsun! Əgär atamning sanga yamanliq kilidiojan niyiti barliqini bilip qalsam, sanga dëyttim ämäsnu? — dedi.

¹⁰ Dawut Yonatanõja: — Əgär atang sanga kattik gäp bilën jawab bërsä, kim manga häwër beridu? — dedi.

¹¹ Yonatan Dawutka: — Këlgin, dalaõja qikayli, dedi. Xuning bilën ikkisi dalaõja qikti. ¹² Yonatan Dawutka mundak dedi: — Israilning Hudasi Përwërdigar manga *guwahki*, män etä yaki egünlökkä muxu wakitta atamning niyitini bilip, sanga iltipatliq bolsa, män adäm mangdurup sanga mälum kilmamdim? ¹³ Əgär atam sanga yamanliq kilmäqçi bolsa, män seni tinq-aman yolõja selix üqün sanga adäm äwätip häwër bërmisäm, Përwërdigar manga sening bexingõja qüxkëndinmu artuq qüxürsün; ämdi Përwërdigar atam bilën billä bolõqandäk sening bilën billä bolsun.

¹⁴ Häyatla bolsam meni ölmisün döp Përwërdigarning mehribanliqini manga körsätkäysän. ¹⁵ Män ölüp kätkän təkdirdimu, öydikilirimdin häm heq wakit mehribanliqingni üzmiğäysän; Përwërdigar sën Dawutning hämmä düxmënlirini yër yüzidin yokatqandin keyinmu xundak kilõqaysän».

¹⁶ Xuning bilën Yonatan Dawutning jëmätini bilën ähdä kilixip: — Përwërdigar Dawutning düxmënliridin hesab alsun, dedi. ¹⁷ Andin Yonatan yөнä özining Dawutka bolõjan muhëbbiti bilën uningõja kësäm kildurdi; qünki u uni öz jenidäk söyätti.

¹⁸ Yonatan Dawutka mundak dedi: — Etä yengi ay bolidu. Mana sening ornung box qalidu, kixilär sening yoklukingõja diqqät kilidu. ¹⁹ Üqinçi küni sën qüxüp aldinkä ketim bu ixkä yolukkinginda özüngni yoxurõqan jayoõja berip «Ezäl» degän taxning yenida turup turojin. ²⁰ Nän taxning yenediki bir jayoõja huddi nixanni qaralioqandäk üq pay ya oki atay.

²¹ Andin oqulamni mangdurup: — «Ya oklirini tepip këlgin» — dëymän. Əgär män oqulamõja: — Ənə, oklar arka tärəptä turidu, ularni elip käl, desäm, sën qikip yenimoõja këlgin; xundak bolõqanda, Përwërdigarning häyati bilën kësäm kilimänki, sën üqün tinq-amanliq bolidu, heq ix bolmaydu. ²² Lekin oqulamõja: — Ənə, oklar aldingda turidu, desäm, sën kätkin, qünki undak bolsa, Përwërdigar seni kätküzüwätkän bolidu.

²³ Əmdiliktä män bilën sën sözlëxkän ix toquruluq, Përwërdigar sën bilën mening otturimda guwahqidur.

²⁴ Xuning bilën Dawut dalada mökünüwaldi. Yengi ay këlgändä, padixah taam yegili dastihanda olturdi. ²⁵ Padixah bolsa burunkidëklä ez ornida tamning yenediki tördä olturdi. Yonatan ornidin turdi, Abnër Saulning

yenida olturdi. Lekin Dawutning orni box qaldı. □ 26 Əmma Saul u küni heqnemə demidi. Qünki u: — Dawutka bir ix boldı, u napak bolup qaldı. U jazman napak bolup qaptu, dəp oylıdı. □ 27 Lekin Dawutning orni yengi aynıng ətisimu, yəni aynıng ikkinçi künimu box idi. Saul oqli Yonatandin: — Nemixka Yəssəning oqli yaki tünügün yaki bügün tamakka kəlməydu, dəp sorıdı.

28 Yonatan Sauloşa jawab berip: — Dawut Bəyt-Ləhəmgə baroqli məndin jiddiy ruhsət sorap: — 29 Mening beriximoşa ruhsət kılöjin, ailimizning xəhərdə bir qurbanlıq ixi boləoşaq akam mening beriximni eytıptu; əgər sening nəzirıngdə iltıpat tapkan bolsam kərındaxlırim bilən kərüxüp kelixkə ruhsət bərgin, dedi. Xunga u padıxahning dastihinoşa kəlmıdı, dedi.

30 Saulning Yonatanoşa kattik oşəzıpi kelip: — I buzuk, kaj hotunning oqli, nemixka Yəssəning oqlını əzünggə tallap, əzüngni xərməndə kılıp wə anangni nomuska koşoşınıngni bilməmdimən? 31 Əgər Yəssəning oqli yər yüzidə tirik bolsıla, sən həm sening padıxahlıking mustəhkəm bolmaydu. Xunga əmdı adəm əwətip uni mening kəximəşa elip kəlgin, qünki u əlümgə məhkəmdur! — dedi.

32 Yonatan atısı Sauloşa jawab berip: — U nemixka əlümgə məhkum kılınixı kerək? U nemə kıptu? — dedi.

33 Andin Saul Yonatanəşa sanjix üqün uningoşa nəyzını attı; buning bilən Yonatan atısının Dawutni əltürməkçi boləjanlıkını enik bilip yətti.

34 Yonatan bolsa kattik aqqıqlap dastihandin koşup kətti wə yengi aynıng ikkinçi küni heq taam yemidi. Qünki atısının Dawutni xundak həkərətlixı uningoşa kattik azar boləjanıdı.

35 Ətisi Yonatan dalaşa qıqip Dawut bilən kelixkən jayoşa bardı. Uning bilən bir kiçik oşulam billə bardı.

36 U oşulaməşa: — Sən yügür, mən atқан ya oklırını tepip kəlgin, dedi. Oşulam yügürdi, u bir okni uning aldi tərıpigə attı. 37 Oşulam Yonatan atқан ok qıxkən jayoşa kəlgəndə Yonatan oşulamni qaşırıp: — Ok sening aldi tərıpingdə turmamdu? — dedi. 38 Andin Yonatan oşulamni yənə qaşırıp: — Bol, ittik bol, həyal bolmioşin! — dedi. Yonatanıng oşulami ya okını yioşıp oşoşisoşa elip kəldı. 39 Lekin oşulamning boləjan ixtin həwiri uk idi. Buni yaloşuz Yonatan bilən Dawutla bilətti.

40 Andin Yonatan oşulaməşa yaraqlırını berip uningoşa: — Ularnı xəhərgə elip kətkin, dedi.

41 Oşulam kətkəndin keyin Dawut *taxning* jənub tərıpidin qıqip yərgə yikilip üq kətim təzim kıldı. Ular bir-birini səyüxtı, bir-birigə esilixip yioşlaxtı, bolupmu Dawut kattik yioşlıdı.

42 Yonatan Dawutka: — Səpıring tinq-aman bolsun; qünki biz ikkimiz: — Pərwərdigar mening bilən sening otturungda wə mening nəslim bilən sening nəslıng otturısıda mənggügə guwah bolsun, dəp Pərwərdigarıng nami bilən kəsəm iqıxkən, dedi. Dawut ornıdin koşup mangdı, Yonatanmu xəhərgə kırıp kətti.

□ 20:25 «Padıxah bolsa burunkıdəkla öz ornıda tamning yenıdiki tərdə olturdi. Yonatan ornıdin turdi, Abnər Saulning yenıdiki olturdi» — Yonatanıng «ornıdin turuxı» bəlkim taqısı Abnərning hərmıtı üqün uningoşa Saulning yenıdiki orunni boxıtıx üqün. Baxka hil tərjimisi: «Yonatan uning (Saulning) odulıdı idi» □ 20:26 «Dawutka bir ix boldı, u napak bolup kaldın» — «napak bolux»: Musa pəyoşəmbərgə qıxırılğan kanun boyıqə, bırsı məsilən bir əlükkə təgkən bolsa bir məzgil «napak» bolattı — xundak bolsa uning heq qurbanlıq (məsilən, yengi aydıki qurbanlıqlar)din yeyixigə bolmaytti.

21

Dawut Nob xəhriyə baridu

1 Dawut əmdi Nobka kelip Ahimələk kahinning xəxiyə bardı. ² Ləkin Ahimələk Dawutni kərgəndə titrəp kərkəp uningə: — Nemixka birimu sən bilən kəlməy yaləuz kəlding? — dedi.

³ Dawut Ahimələk kahinə: — Padixah manga məlum bir ixni buyrup: — Mən sanga buyruoqan ix yaki sanga tapiloqan yolyoruk toşrisidin heqkim birnemə bilmisun, dēgənidi. Əz oqlamlirimni bolsa məlum bir jayə bərixka bəkitip koydum. ⁴ Əmdi kəlungda nemə bar? Bəx nan, yaki nemə bolsa, xuni manga bərgin, dedi.

⁵ Kahin Dawutka jawab berip: — Kəlungda adəttiki nan yok, pəkət mukəddəs nan bar. Əgər oqlamlar ayallarə yəkinlaxmioqan bolsa yəsə rawa bolidu, dedi.

⁶ Dawut kahinə jawab berip: — Bərhək, mən bəxka wəqitlarda qıkkinimə ohxax, ayallar bizdin yirək boləqili üq kün boldı. Mən *hərketim* qıkkanda, gərqə adəttiki səpər bolsimu, oqlamlarning qaqliri pak bolidoqan yərdə, bəgün ular wə qaqliri tehimu pak bolmamdu, dedi.

⁷ Xuning bilən kahin uningə mukəddəs nandin bərdi, qünki bu yərdə «təkdin nan»din bəxka heqkandək nan yok idi. Bu nan Pərwərdigarning huzuriə yengi issik nan koyuloqan küni alməxturoqan nanlar idi. ⁸ (ləkin u küni Saulning hizmətkarlıridin məlum birsi u yərdə Pərwərdigarning huzurida kəlduruloqanidi. Uning ismi Doəg bolup Saulning padıqilirining qəngi idi).

⁹ Dawut Ahimələkka: — Kəlungda nəyzə yaki kiliq yokmu? Padixah tapxuroqan ix jiddiy boləq yaki kiliq yaki bəxka yaraqlirimni elip kəlmədim, dedi.

¹⁰ Kahin: — Sən Elah jiloşisida əltürgən Filistiy Goliatning kiliqi bu yərdə bar, u əfədnin kəynidə, bir parqə rəhtkə oraklik həlda turidu. Halisang ələyin, uningdin bəxkisi yok, dedi. Dawut: — Bu təngdixi yok kiliqtur, xuni manga bərgin, dedi.

¹¹ Dawut u küni kəpup Sauldin kəqip Gatning padixahi Aqixning xəxiyə bardı.

¹² Ləkin Aqixning hizmətkarlıri uningə: — Bu zeminning padixahi Dawut əməsmu? Uning toşrisida kiz-ayallar bir-birigə: — Saul minglap əltürdi,

Wə Dawut on minglap əltürdi,

— dəp nahxa-əzəl okuxup ussul oynioqan əməsmu, dedi. ■

¹³ Dawut bu səzləni kəngligə püküp Gatning padixahi Aqixtin bək kərkəti. ¹⁴ Xuning üqün ularning kəz əldida əzining yürük-turuxlırini əzgərtip, ularning kəlıda turoqan wəqitda əzini sarəngdək kərsətti; u dərwezilarning ixiklirigə jijip, tükürükini sakilioqə aqturatti.

¹⁵ Aqix hizmətkarlıriə: — Mana bu adəmnin sarənglikini kərməmsilər? Uni nemixka mening əldimə elip kəldinglar? ¹⁶ Məndə sarənglar kəmqilmidi? Silər bu kixini əldimə sarənglik kəloqili elip kəldinglarmu? Bu adəm mening əyümgə kirixi kərkəmu? — dedi.

□ 21:6 «...gərqə adəttiki səpər bolsimu, oqlamlarning qaqliri pak bolidoqan yərdə, bəgün ular wə qaqliri tehimu pak bolmamdu» — bəxka nəqqə təjimisə uqrixi məkkin.

□ 21:7 «qünki bu yərdə «təkdin nan»din bəxka heqkandək nan yok idi» — «təkdin nan»: — yaki «(Hudanin) huzuri neni», yaki «tiziloqan nan». «Mis.» 25- wə 35-babni kəring. ■ 21:7 Mat. 12:3; Mar. 2:25; Luqa 6:3 ■ 21:12 1Sam. 18:7

22

Dawut Mizpah wə Adullamoja baridu

¹ Dawut u yərdin ketip Adullamdiki oqaroja qaçti. Uning qerindaxliri bilən atisining pütkül jəməti buni anglap uning qexioja bardi. ² Ezilgən, qərzdar boləqan wə dərdmənlarıning həmmisi yioçilip uning yenioja kəldi wə u ularning sərdari boldi. Uningoja qoxuloqan adəmlər bolsa tət yüzqə idi.

³ Dawut u yərdin çiqip Moabdiki Mizpahqa berip Moabning padixahidin: — Hudaning meni nemə qilidioqinini bilgüqə, ata-anamning bu yərgə kelip aranglarda turuxioja yol qoyoyayla, dəp tələp kildi. □ ⁴ Dawut atisi wə anisini Moabning padixahining qexioja elip kəldi. Dawut qoroqanda turoqan pütkül künlərdə ata-anisi uning bilən billə turdi.

⁵ Əmma Gad pəyojəmbər Dawutqa: — Qoroqanda turmay, bu yərdin çiqip, Yəhuda zeminiqə baroqin, dedi. Xuning bilən Dawut u yərdin ayrilip, Hərat ormanliqioja bardi.

Saul Nobdiki kaqinlarni oltüridu

⁶ Saul Dawutning nədə turuwatqanliqidin həwər tapti. Saul bu waqıtta Ramahdiki Gibeahda egiz bir jayda yuloqan dərihining tüwidə olturatti. Uning kolida nəyzisi bar idi, barliq hizmətkarlıri qerisidə turatti. ⁷ Saul qerisidə turoqan hizmətkarlırioja: — I Binyaminliqlar, qulak selinglar! Yəssəning oqli hər biringlarqə etizlar bilən üzümzarlarni təksim qilip berəmdu? Həmminglarni ming bexi wə yüz bexi qilamdu? ⁸ Silər həmminglar manga qəst kildinglar, əz oqlumning Yəssəning oqli bilən əhdə qilixqinini həqkim manga ukturmidi. Həq qaysinglar manga iq aqrıtmidinglar yaki əz oqlumning mening hizmətkarimni manga yoxurun hujum qilixqə qutratqinidin manga həwər bərmidinglar, dedi.

⁹ Andin Saulning hizmətkarlırining iqigə kiriwaləqan Doəg: — «Mən Yəssəning oqlining Nobqa Ahitubning oqli Ahimələkning qexioja kəlgininə kərdüm, ¹⁰ — Ahimələk uning üçün Pərwərdigardin yol soridi wə uningqə ozuk-tülük bilən Filistiy Goliatning qiliqini bərdi» — dedi.

¹¹ Padixah adəm əwətip Ahitubning oqli kaqin Ahimələkni, xundakla uning atisining pütkül jəmətinə, yəni Nobdiki kaqinlarnimu qaqirtip kəldi. Ularning həmmisi padixahning qexioja kəldi.

¹² Saul: — I Ahitubning oqli angliqin, dedi. U: — I oqojam, mana mən, dedi.

¹³ Saul uningqə: — Nemixqə silər, sən bilən Yəssəning oqli, manga qəst qilisilər? Sən uningqə nan wə qiliq berip, uning üçün Hudadin yol soridingoju? Mana əmđi u bəgünkidək manga hujum qilməqçi bolup paylar yürməktə! — dedi.

¹⁴ Ahimələk padixahqa jawab berip: — Silining barliq hizmətkarlırining arisida Dawutdək sadıq kim bar? U padixahning küy'oqli, silining məhpiy məslihetlirigə ixtirak qiləuqçi wə ordiliri iqidə izzətlik əməsmidi? ¹⁵ Mən pəkət uning üçün Hudadin yol soraxni bəgünla baxlidimmu? *Asiylik* qilix məndin neri bolsun! Padixah əz kulini wə atamning pütkül jəmətinə əyibkə buyrumioqayla, qünki qullirining bu ixtin qilqə həwiri yəq, dedi. □

¹⁶ Lekin padixah: — I Ahimələk, sən əlisən, sən wə atangning pütkül jəməti qoqum əlisilər, dedi. ¹⁷ Padixah əz qerisidiki qaparmənliqigə: — Mang, Pərwərdigarning kaqinlirini oltürüqlar! Qünki ular həm

□ 22:3 «Moabdiki Mizpah» — yaki «Moabdiki Mizpəh». □ 22:15 «qünki qullirining bu ixtin qilqə həwiri yəq» — ibraniy tilida «qünki qullirining bu ixtin azmu, jikmu həwiri yəq».

Dawutka həmdəm boldi həm uning ka q nini bilip turup manga h w r bərmidi, dedi. Lekin padixahning qol astidikiliri Pərwərdigarning ka inlirini  lt r xk  qol k t rgili unimidi.

¹⁸  m di padixah Do gk : — Sən berip ka inlarni öltürüwətkin, dedi. Edomluk Do g berip ka inlarni  lt rdi; bu k ni u kanaptin to uloqan  fod kiyg n səksən b x ad mni  lt rdi.

¹⁹ Andin u ka inlarning x hiri Nobda olturo uqilarni kirdi, yəni  r w  ayallar, balilar w  bowaqlar, kala, ex k, qoylar — h mmisini qiliqlidi. ²⁰  mma Ahitubning oqli Ahim lakning Abiyatar deg n bir oqli k tulup Dawutning qexio a keqip k ldi. ²¹ Abiyatar Dawutka Saul Pərwərdigarning ka inlirini  lt rdi, d p h w r b rdi.

²² Dawut Abiyataro a: — U k ni Do gning u y rd  ik nlikini k r p, uning j zmon Saulo a h w r beridio inini bilg nidim. Mən atangning pütkül j m tining  lt r l xig  zamin boldum, dedi. ²³ Mən bilən bill  turoşin, heq k rk mio in. Q nki mening jenimni almakqi bolooanlar sening jeningnimu həm almakqi. Mening qeximda bihətər turis n, dedi.

23

Dawut Keilah x hirini kutkuzidu

¹ Birsi Dawutka h w r berip: — Mana Filistiy r Keilaho a h jum kilip hamanlarni bulap-talimaqta, dedi.

² Dawut Pərwərdigardin: — Mən berip bu Filistiyərgə zərbə berim nmu? — d p soridi. Pərwərdigar Dawutka: — Berip Filistiyərgə zərbə berip Keilahni azad kilooin, dedi.

³ Lekin Dawutning adəmliri uningo a: — Mana biz Yəhuda zeminida turupmu k rkiwatkan y rd , Keilaho a berip Filistiy larning koxunlirio a h jum kilsaq kandaq bolar? — dedi.

⁴ Xunga Dawut yənə bir ketim Pərwərdigardin soriwidi, Pərwərdigar uningo a jawab berip: — Sən ornungdin turup Keilaho a baro in; q nki Mən Filistiy larni kolungo a tapxurimən, dedi. ⁵ Buning bilən Dawut  z adəmliri bilən Keilaho a berip Filistiy r bilən so uxup, mallirini olja kilip, ularni kattik kirdi. Dawut xundaq kilip Keilahda turuwatkanlarni kutkuzdi.

Dawut Saulning qanggildin yənə kutulidu

⁶  m di Ahim lakning oqli Abiyatar Keilaho a keqip kelip Dawutning qexio a k lg nd , uning qolida  fod bar idi.■

⁷ Birsi Saulo a, Dawut Keilaho a k ptu, d p h w r b rdi. Saul: —  m di Huda uni mening kolumo a taxlap tapxurdi. Q nki u d rwaziliri w  takakliri bar x h rg  kirg qk  solunup k ldi, dedi. ⁸  m di Saul Dawut bilən ad mlirini muhasirig  elix  q n h mm  həlkni Keilaho a berip j ng kilixka qaqirdi.

⁹ Dawut Saulning  zini k stl ydio anlikini bilip, Abiyatar ka ino a: —  fodni elip k lgin, dedi. □ ¹⁰ Andin Dawut: — I Israilning Hudasi Pərwərdigar, m nki Sening kulung Saulning bu x h rni mening səwəbimdin harab kilix  q n Keilaho a kelixkə k stl watkanlikini enik

■ 23:6 1Sam. 22:20 □ 23:9 «Dawut Saulning  zini k stl ydio anlikini bilip, Abiyatar ka ino a: —  fodni elip k lgin, dedi» — k r n duki, 10-12-ayəttiki soallarni Dawut  fod wasitisi bilən Pərwərdigardin soraydu.

anglidi. ¹¹ Keilaħdikilər meni uning qolioqa tutup berərnu? Saul öz bəndəng angliqandək bu yərgə kelərnu? I Israilning Hudasi Pərwərdigar, Səndin ətünimənki, öz bəndənggə bildürgəysən, dedi. Pərwərdigar: — U bu yərgə kelidu, dedi. □ ¹² Dawut yənə: — Keilaħtikilər meni wə adəmlirimni Saulning qolioqa tutup berərnu, dedi. Pərwərdigar: — Ular silərni tutup beridu, dedi.

¹³ Əmdi Dawut adəmliri bilən (təhminən altə yüzqə) ornidin turup Keilaħdin qikip, əzliri baralaydıqan tərəpkə qarap kətti. Saulqa, Dawut Keilaħtin kəqiptu dəp həwər berilgəndə u uni qoqlaxka qikmidi.

¹⁴ Dawut bolsa qəldiki kəroqan-kiyalarda həmdə Zif qəlinə təqlirida turdi. Saul uni hər küni izdəytti; ləkin Huda uni uning qolioqa tapxurmidi.

¹⁵ Əmdi Dawut Saulning özini ətürgili qikidiqanliqini bayqap qaldı. Xu qəqda u Zif qəlidiki bir ormanliqta turatti. □ ¹⁶ Saulning oqli Yonatan bolsa ormanliqqa qikip Dawutning kəxiqə berip, uni Huda arkilik riqbətləndürüp uningqa: — □ ¹⁷ Kərkmiqin; qünki atam Saulning qəli seni tapalmaydu. Sən bəlki Israilning üstidə padixah bolisən, mən bolsam sening wəziring bolimən, buni atam Saulmu bilidu, dedi.

¹⁸ Andin ular ikkiylən Pərwərdigarning aldidə əhdə qilixti; Dawut bolsa, ormanliqta turup qaldı, Yonatan öz əyigə yenip kətti.

¹⁹ Xuningdin keyin Ziftikilər Gibeahta turuwatqan Saulning kəxiqə kelip: — Mana, Dawut Haqilahning egizlikidiki Yəximonning jənubi tərəpigə jaylaxqan ormanliqtiki kəroqanlarda yoxuruniwaldı, bilməmdila? ²⁰ Xunga, i padixah, qağan kəngülliri tartsa xu qəqda kəlsilə; bizning burqimiz uni padixahning qolioqa tutup berixtur, dedi.

²¹ Saul: Manga iq aqrıtqininglar üqün Pərwərdigar silərgə bəht ata qiləy. ²² Əmdi silərdin ətünimənki, berip zadi qaysi yərdə turidıqinini jəzmləxtürüqlar; uning iz-derikini eniqlap, wə kimning uni kərgənlikini bilip kelinglar; qünki kixilər eytixiqə u intayin hiyliyər ikən, dedi.

²³ Xunga berip, uning yoxurunıqan bərlək məhpiy jaylirini enik kərüp kelinglar, yeniməqa yenip kelip manga əynini eytinglar. Andin mən silər bilən billə bərimən; wə xundək boliduki, əgər u zemdina bolsila, mən Yəhudiylarning mingliqlarning arisidin uni izdəp tapimən, dedi.

²⁴ Ular qərup Sauldin ilgiri Zifka bardi; ləkin Dawut öz adəmliri bilən Maon qəllükidiki Yəximonning jənub tərəpidiki Arabah tüzlənglikidə turuwatatti. ²⁵ Saul adəmliri bilən Dawutni izdəp bardi. Kixilər bu həwərni Dawutka eytti; xuning bilən u qüxüp, kiyəqa berip Maon qəlidə turdi. Saul buni anglap Dawutning kəynidin qoqlap Maonning qəligə qikti. ²⁶ Saul taqning bu tərəpidə mangdi, əmma Dawut adəmliri bilən taqning u tərəpidə mangdi. Dawut Sauldin kəqix üqün aldiriwatqanidi; ləkin Saul adəmliri bilən Dawut wə uning adəmlirini tutimiz dəp ularni kərxiojili turdi. ²⁷ Əmma bir həwərqi Saulning kəxiqə kelip uningqa: — Filistiylər zemimizning jənub tərəpigə kirip bulang-talang qiliwatidu, tezdin kaytsila, dedi.

²⁸ Xuning bilən Saul yenip Dawutni qoqlaxtin tohtap Filistiylər bilən sokuxkili qikti. Xunga u yər Sela-Əmmahləkot dəp ataldi. □ ²⁹ Dawut bolsa u yərdin qikip Ən-Gədingin taq-kəroqanliqida turdi.

□ **23:11 «...kelərmy?... kelidu»** — ibranıy tilida «...qüxərmy?... qüxidu» deyilidu. □ **23:15 «Zif qəlidiki bir ormanliqta..»** — yaki «Zif qəlidiki horəx xəhrida...». □ **23:16 «Yonatan... Dawutni ... riqbətləndürdi»** — ibranıy tilida: «Yonatan ... uning (Dawutning) qolini küqləndürdi» deyilidu. □ **23:28 «Sela-Əmmahləkot»** — mənisi bəlkim «ayriqəuqi Kəram tax».

24

Dawut Saulni ayaydu

¹ Saul Filistiyxlarni qoqrlap qikirip yanqanda uningqo: — Mana, Dawut ʔn-Gʔdidiki qoldʔ turuwetiptu, degʔn hʔwʔr berildi. ² Saul ʔmdi pʔtkʔl Israildin hillanoqan ʔq ming adʔmni elip Dawut bilʔn adʔmlirini izdigili «Yawa tekilʔ» qoram taxliqioqo qikti. ³ U yolning yenediki koy qotanlirioqo kʔlgʔndʔ, xu yʔrdʔ bir qʔr bar idi. U tʔrʔt kilix ʔqʔn qʔroqo kirdi; Dawut bilʔn adʔmliri ʔjarning iqqirisidʔ olturatti.

⁴ Dawutning adʔmliri uningqo: — Mana Pʔrwʔrdigarning sanga: — ʔz dʔxmningni sening qolungqo berimʔn, nemʔ sanga layiʔ kʔrʔnsʔ xuni qilqʔn, degʔn kʔni dʔl muxu kʔn ikʔn, dedi. Dawut qopup Saulning tonining pexini tuydurmay kesiwaldi. ⁵ Lekin Saulning tonining pexini kʔskini ʔqʔn Dawut konglidʔ qattiq ʔpsuslandi. ⁶ U ʔz adʔmlirigʔ: — Pʔrwʔrdigar meni Pʔrwʔrdigar ʔzi mʔsih kilqʔn ʔojamoqo bundak qolumni uzartixtin saklisun, qʔnki u Pʔrwʔrdigarning mʔsihliginidur, dedi.

⁷ Xu sʔz bilʔn Dawut ʔz adʔmlirini tosup Saulqo qʔkilqʔli koymidi. Saul bolsa qopup ʔjardin qikip ʔz yoliqo kʔtti. ⁸ Andin Dawutmu turup ʔjardin qikip Saulning kʔynidin: — I ʔojam padixah! — dʔp qʔkirdi. Saul kʔynigʔ karawidi, Dawut egilip yʔzini yʔrgʔ yakqʔn halda tʔzim kildi. ⁹ Dawut Saulqo mundak dedi: — «Mana, Dawut seni kʔstlxkʔ pʔrsʔt izdʔwatidu, dʔydiqʔn kixilʔrning sezigʔ nemixqʔ kulak salila?

¹⁰ Mana bʔgʔn ʔz kʔzliri bilʔn kʔrdiliki, Pʔrwʔrdigar bʔgʔn ʔjarda silini ʔz qolumoqo bʔrgʔnidi. Bʔzilʔr manga uni ʔltʔrʔrwʔtkin, dedi; lekin mʔn silini ayap: — ʔjojamoqo qolumni uzartmaymʔn, qʔnki u Pʔrwʔrdigarning mʔsihliginidur, dedim. ¹¹ Qarisila, i ata, qolumdiki tonlirining pexigʔ. Silini ʔltʔrmʔy tonlirining pexini kʔskʔnlikimdin xuni bilsilʔki, konglʔmdʔ siligʔ ya yamanliʔ ya asiyliʔ yok, siligʔ gunah qilqʔnim yok, lekin sili jenimni alqʔli paylimaktila. □ ¹² Pʔrwʔrdigar mʔn bilʔn silining otturimizda hʔkʔm kilsun, mening hʔsabitim silidin Pʔrwʔrdigar alsun; lekin mening qolum siligʔ kʔtʔrʔlmʔydu. ¹³ Konilar: — «Rʔzillik rʔzillʔrdin qikidu» dʔp eytkʔnikʔn, lekin ʔz qolum siligʔ kʔtʔrʔlmʔydu. ¹⁴ Israilning padixahʔ kimni tutqʔli qikti? Kimni qoqrlap yʔridu? Bir ʔlʔk itni, halas! Yaloqʔz bir bʔrgʔini, halas! ¹⁵ Pʔrwʔrdigar sorʔqʔ bolup mʔn bilʔn silining otturimizda hʔkʔm qikʔrsun! U hʔkʔnahʔkʔni ayrip, dʔwayimni sorʔp meni silining qolliridin halas kilip, adalʔt yʔrgʔrgʔy!» — dedi.

¹⁶ Dawut Saulqo bu sʔzlʔrni eytkʔnda Saul: — Bu sening awazingmu, i oqʔlm Dawut? — dedi. Andin Saul yukʔri awaz bilʔn yiqʔlap kʔtti. ¹⁷ U Dawutqʔ: — «Sʔn mʔndin adilsʔn, qʔnki sʔn manga yaxxilik qʔyurdung, lekin mʔn sanga yamanliʔ qʔyurdum. ¹⁸ Sʔn bʔgʔn manga yaxxilik qilqʔnliʔqʔnigʔni obdan kʔrsitip bʔrding; Pʔrwʔrdigar meni qolungqo tapxuroqʔn bolsimu, sʔn meni ʔltʔrmidung. ¹⁹ Birsʔ ʔz dʔxminini tapsa, uni aman-esʔn kʔtkili koqʔamdu? Pʔrwʔrdigar sening manga bʔgʔn qilqʔn yaxxiliʔqʔn ʔqʔn sanga yaxxilik yanduroqʔy. ²⁰ ʔmdi mana, xuni bildimki, sʔn jʔzmʔn padixahʔ bolisʔn, Israilning padixahʔliʔki sening qolungda tiklinidu. ²¹ Lekin hʔzir Pʔrwʔrdigar bilʔn manga kʔsʔm qilqʔnki, mʔndin keyin mening nʔslimni yoqʔtmay, namimni atamning jʔmʔtidin oqʔrmigʔysʔn», dedi.

□ 24:11 «konglʔmdʔ siligʔ ya yamanliʔ ya asiyliʔ yok» — ibranʔy tilida «qolumda siligʔ ya yamanliʔ ya asiyliʔ yok».

²² Xuning bilən Dawut Sauloqa kəsəm kildi. Saul öz öyigə yenip kətti; Dawut adəmliri bilən qoroqan-kiyaqqa qikiq xu yərdə turdi.

25

Samuil əlidi

¹ Samuil əldi. Pütkül Israil yiqilip uning üqün matəm tutti; ular uni uning Ramahdiki əyidə dəpnə kildi. Dawut bolsa qorup Paran qəligə bardı. ■

Dawut, Nabal, Abigail

² Əmđi tirikqiliki Karməldə boləqan, Maonda olturuqluq bir adəm bar idi. Bu kixi bək bay bolup üq ming qoy, bir ming eqkisi bar idi. U öz qoylirini Karməldə kirkıwatatti. ³ U adəmning ismi Nabal bolup, ayalining ismi Abigail idi; ayali həm pəm-pərasətlik həm əpt-turki qıraylıq, lekin eri kəttik qol wə rəzil idi; u Kaləbning əwladidin idi. □

⁴ Dawut qəldə turup Nabalning öz qoylirini kirkıydiqanlığını anglap

⁵ On yax yigitni u yərgə mangdurup ularoqa: — Silər Karməlgə qikiq Nabalning kəxiqə berip, məndin uningə salam eytinglar. ⁶ Uningə: — «Yaxioqaysən; sizgə tinq-amanlıq boləqay, öyingizgə tinq-amanlıq boləqay, həmmə bərlıkingizə tinq-amanlıq boləqay! ⁷ Mən kirkıoquqların sizdə ix baxlıqanlığını anglıdim. Sizning padıqılingiz biz tərəplərdə turoqanda ularoqa heq zəhmə yətküzmiduk; biz Karməldə turoqan waqıtta ularning heq tərsisi yitip kətmidi. ⁸ Öz yigitlingizdin sorisingiz ular sizgə dəp beridu. Xunga biz kutluq bir künidə kəlduk, xunga yigitlirimiz nəziringizdə iltipət tapsun; öz qolingizə nemə qıksa xuni kəminiliringizgə wə oolingiz Dawutka nemə qıksa xuni bərgəysiz», dənglar, — dedi.

⁹ Dawutning yigitliri u yərgə berip bu gəplərnıng həmmisini Dawutning namıda uningə eytip andin jim turup saqlıdi.

¹⁰ Nabal Dawutning hizmətkarlıroqa jawab berip: — Dawut degən kim? Yəssəning ooli degən kim? Bu künlərdə öz oqıjilirini taxlap ketiwatqan hizmətkarlar tola. ¹¹ Mən əzümning yemək-ıqməklirimni wə yung kirkıoquqlirimə soyəqan gəxni kəlgən jayi naməlum boləqan kixilərgə bəməndim? — dedi. □

¹² Dawutning yigitliri kəlgən yolioqa yenip kətti. Yenip kelip ular Dawutka həmmə gəpni dəp bərdi. ¹³ Dawut öz adəmlirigə: — Hər biringlar öz kiliqinglarni esinglar, dedi. Xuning bilən hər biri öz kiliqini *təsmisioqa* asti, Dawutmu öz kiliqini asti. Andin tət yüzqə adəm Dawut bilən qıkti, wə ikki yüz kixi jabduqlar bilən qaldi. ¹⁴ Əmma Nabalning hizmətkarlıridin biri uning ayali Abigailoqa: — Dawut əlqilərnı qəldin oqojimizə salam bərixkə əwətkənıknən; lekin u ularni tillap kayıp kətti. ¹⁵ Bu adəmlər bolsa, bizgə kəp yaxxılıq kıləqan. Biz dalada ularning yenida yürgən waqitlirimizdə bizgə heq yamanlıq kəlmidi, bizning heq nərsimizmu yitip kətmigənidi. ¹⁶ Biz ularəqa yeqin jayda qoy baqqan waqıtta ular keqə-kündüz bizgə sepildək boləqanıdi. ¹⁷ Əmđi bu ixtin həwərdar boldıla, qandaq kılıx kerəklıknı oylıxıp baqqayla. Bolmisa, oqojimizə wə pütkül

■ 25:1 1Sam. 28:3 □ 25:3 «U adəmning ismi Nabal bolup...» — «Nabal»ning mənisi «əhmək, qopal». □ 25:11 «yemək-ıqmikim» — ıbranıy tilıda «nenim wə süyüm».

oydikilirigə bir bala-kaza kəlməy qalmaydu. U xunqə kaj bir adəmki, heqkim uningə səz kilixkə petinalmaydu, dedi.□

¹⁸ Abigail dərhal ikki yüz nan, ikki tulum xarab, bəx pixurulojan koy, bəx seah komaq, bir yüz kixmix poxkili, ikki yüz ənjür poxkili elip exəklərgə artip □ ¹⁹ əz yigitlirigə: — Mening aldimda beringlar; mana, mən kəyninglardin baray, dedi. Ləkin u əz eri Nabaləja bu ixni demidi.

²⁰ U əz exikigə minip taqning etikidin qüxkəndə, mana Dawut adəmliri bilən uning uduloja qüxüp uning bilən uqraxti.

²¹ Dawut əslidə: — Mən bu kixining melini qəldə bikardin bikar qoşdap, uning barlikidin heqnemini yittürgüzmiğəndim; ləkin u yaxhilikning ornida manga yamanlik kildi. ²² Uning adəmliridin ətigigə birər ərkəkni qaldurup qoysam, Huda mən Dawutni uningdinmu artuq jazaliojay, degəndi. □ ²³ Abigail Dawutni kərup, aldirap exəktin qüxüp, Dawutning aldidə yikilip yüzini yərgə yekip təzim kildi; ²⁴ uning putlirioja esilip mundak dedi: — «I oqjam, bu kəbihlik manga hesablanun; əmdi xuni etünimənki, dedəklirining siligə səz kilixioja ijazət kilip, dediklirining səzigə kulak saliojaya: — ²⁵ etünimənki, oqjam bu rəzil adəm Nabaləja pişənt kilmiojaya; qünki uning mijəzi huddi ismioja ohxatur; uning ismi «kaj», dərwekə uningda kajlik tolimu eoşirdur. Ləkin mən dedəkliri bolsa oqjam əwətkən yigitləni kərmidim. □ ²⁶ Əmdi i oqjam, Pərwərdigarning həyati bilən wə sening jening bilən kəsəm iqimənki, Pərwərdigar silini əz kolliri bilən qan təküp intikəm elixtin saklidi. Əmdi düxmənlirimu, sili oqjaməja yamanlik kilmaqçı boləjanlarmu Nabaləja ohxax bolsun. ²⁷ Əmdi dedəkliri oqjaməja elip kəlgən bu sowəjat bolsa oqjaməja əgəxkən yigitlərgə təksim kilinsun.

²⁸ Silidin etünimənki, dedəklirining səwənlikini kəqürgəyja; qünki sili, i oqjam Pərwərdigarning jənglirini kilip kəlgənliri üqün, barlik künlridə silidə yamanlik tepilmiojini üqün Pərwərdigar jəzmən jəmətlirini məzmut kilidu. ²⁹ Birsı qorup silini kəşləp janlirini idzidə, sili oqjamning jeni Pərwərdigar Hudalirining kəxidiki tiriklər haltisi iqidə orilip saklinidu, ləkin düxmənlirining janlirini bolsa, u saləuəja selip qərüp taxlaydu.

³⁰ Əmdi Pərwərdigar sili oqjam toqrisida eytkən barlik yaxhi wədilirigə əməl kilip, silini Israiləja bax kiləjanda xundak boliduki, ³¹ sili oqjamning nahək qan təkmiğənlikliri yəki əz intikəmlirini almiojanlikliri üqün kəngüllirigə putlikaxang yəki dərd bolmaydu. Wə Pərwərdigar oqjaməja nusrət bərginidə sili əz dedəklirini yad kiləjaya».

³² Dawut Abigailəja: — Seni bügün mening bilən uqrixixkə əwətkən Israilning Hudasi Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhiyə qayturulojay! ³³ Əmdi əkil-parasitinggə barikalla, sangimu barikalla! Qünki sən bügün meni əz kolum bilən qan təküp intikəm elixtin tostung.

³⁴ Ləkin meni sanga ziyən-zəhmət yətküzüxtin sakliojan Israilning Hudasi Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilimənki, sən mening aldiməja

□ **25:17 «U xunqə kaj bir adəmki...»** — ibranıy tilidə «U Belialning (Xəytanning) xundak bir oşliki...». □ **25:18 «bəx seah komaq»** — «seah» üqtin bir əfah, yəni axlik-danlarning əlqəm birliki idi, təhminən 9 litr. □ **25:22 «Uning adəmliridin ətigigə birər ərkəkni kaldurup qoysam...»** — muxu yərdə «birər ərkək» ibranıy tilidə «taməja qarap birər siygüqi» bilən ipadilnidu. «Huda mən Dawutni uningdinmu artuq jazaliojay» — yəki «Huda Dawutning düxmənlirigə uningdinmu artuq kiləjay» (bəzi kona kəqürmilərdə xundak yezilidu). □ **25:25 «oqjam bu rəzil adəm Nabal»** — ibranıy tilidə «oqjam belialning (Xəytanning) bu oşli Nabal» deyilidu. «uning ismi «kaj», dərwekə uningda kajlik tolimu eoşirdur» — ibranıy tilidə «Nabal» degənnin mənisı «kaj».

tezlinip kəlmigən bolsang, Nabalning adəmliridin heq ərkək ətigiqə tirik qalmas idi, dedi.□

³⁵ Andin Dawut uning əzigə kəltürgən nərsilirini qolidin tapxurup elip uningə: — Ting-aman öyünggə barəjin, mana səzlinggə kulak selip, kənglünɡni qəbul kildim, dedi.

³⁶ Abigail Nabalning kəxiqə kəldi; mana, u öyidə xahənə ziyarəttək bir ziyarət ötküzüwatatti. Nabal kənglidə huxal idi wə intayin məst bolup kətkənidi. Xunga Abigail ətisi tang atquqə uningə heq nemə demidi. ³⁷ Ləkin ətisi Nabal məstliktin yexilgəndə ayali uningə boləjan wəxələrni dəp beriwidi, uning yüriki əlgəndək bolup, əzi taxtək bolup qaldı. ³⁸ Wə xundək boldiki, təhminən on kündin keyin Nabalni Pərwərdigar urdi wə u öldi.

³⁹ Dawut Nabalning əlginini anglap: — Pərwərdigar mubarəktur. Qünki U mən Nabalnin tartkən həkərat üqün dəwayimni sorap Əz kulini yamanliqtin saklıdi; əksiqə Pərwərdigar Nabalning yamanliqini əz bəxiqə yandurdi, dedi. Andin Abigailni əz əmrimgə alay dəp, uningə səz kiləjili əlqi mangdurdı. ⁴⁰ Dawutning hizmətkarlıri Karməlgə Abigailning kəxiqə kelip uningə: — Seni əmrimgə alay dəp Dawut sanga səz kiləjili bizni əwətti, dedi.

⁴¹ Abigail bolsa qəpup yüzini yərgə təgküdək təzim kilip: — Mana, dediking oqəjamning hizmətkarlırining putlırini yuyuxkə kul bolsun, dedi. □ ⁴² Andin Abigail xu haman əzigə həmərah boləjan bəx qərisi bilən exəkkə minip Dawutning əlqilirining kəynidin berip, uning ayali boldi.

⁴³ Dawut Yizrəəllik Ahinoamni həm hotunlukqə aləqanidi. Xuning bilən bu ikkisi uningə hotun boldi.

⁴⁴ Ləkin Saul Dawutqə hotun kilip bərgən kizi Mikəlni Gallimdiki Laixning oqlı Faltioqə hotunlukqə bərgənidi.■

26

Dawut Saulni yənə rəhım kılıp ayaydu

¹ Əmdi Zifliklər Gibeahqə Saulning kəxiqə kelip: — Dawut Yəximonoqə yekin Həkilah egizlikigə yoxurunuwaptu əməsmu? — dedi.

² Saul qəpup Israildin hillanəjan üq ming adəmni elip, Zif qəlidə Dawutni izdigili u yərgə bardı. ³ Saul bolsa yol boyıda, Yəximonoqə yekin Həkilah egizlikidə qədir tıkti. Dawut qəldə turuwatatti; u Saulning qəlgə əz kəynidin qıqkinidin həwər tapkanda ⁴ Dawut paylaqçılarnı mangdurup Saulning rastla kəlgənlikini bildi. ⁵ Dawut qəpup Saul qədir tikkən jayqə bardı; u Saul bilən qəxun sədari, Nəring oqlı Abnər yatqan yərnı kərdi. Saul bolsa qəxun istihkəmi iqidə uhlap yatqanidi, adəmliri qədirlirini uning ətrapiqə tikkənidi.

⁶ Dawut əmdi Hıttiyıldin boləjan Ahimələk wə Yoabning inisi Zəruiyaning oqlı Abixayqə: — Kim mən bilən ləxkərgahqə qüxüp, Saulning yenioqə baridu? — dəp soridi. Abixay: — Mən sening bilən baray, dedi.

□ 25:34 «Nabalning adəmliridin heq ərkək ətigiqə tirik qalmas idi» — muxu yərdə «ərkək» ibraniy tilidə «taməqə qarap siyüqü» bilən ipadilini. □ 25:41 «Mana, dediking oqəjamning hizmətkarlırining putlırini yuyuxkə kul bolsun» — Israilda wə ottura xərktə xundək adət barkı, öygə mehman kəlsə, səhibhan yaki hizmətkarlıri ularning putlırini yuyidu. ■ 25:44 2Sam. 3:15

⁷ Xuning bilən Dawut wə Abixay keqida qoxun bar yergə beriwidi, mana Saul qoxun istihkami iqida uhlap yatkanidi; uning nəyzisi təkiyisining yenida yergə qadaklik turatti; Abnər bilən adəmliri uning ətrapida yatatti.

⁸ Abixay Dawutka: — Huda bəgün dūxmingni qolungoşa tapxurdi. Səndin etünimənki, manga nəyzə bilən birla sanjip uni yergə qadap qoyuxka ijazət bərgəysən! Ikki kətim sanjiximning lazimi yoktur, dedi.

⁹ Dawut Abixayoşa: — Uni yokatmişin. Kim Pərwərdigarning məsih kəlişinşa qol uzitip gunahşa tartilmişin? — dedi.

¹⁰ Dawut yənə: — Pərwərdigarning həyati bilən *kəsəm kəlimənki*, Pərwərdigar jəzmən uni uridu; ya uning əldişişin kəni kelidu ya u jənggə qūxūp həlak bolidu. ¹¹ Pərwərdigar meni Pərwərdigarning məsihlişinşa qol uzitixidin saklişay! Əmma uning bəxidiki nəyzə bilən su idixini alşin, andin ketəyli, dedi. ¹² Xuning bilən Dawut nəyzə bilən idixni Saulning bəxining yenidin elip, ikkisi qikşip kətti. Əmma həqkim kərmidi, tuyupmu kəlmidi həm oyoşinip kətmidi, bəlki həmmisi uhlawərdi; qünki Pərwərdigar bir kattik uyquni ularning üstigə qūxūrgənidi.

¹³ Dawut uduldiki tərəpkə etūp yirakrak bir dəngning təpisişə turdi; ularning arilişki yirak idi. ¹⁴ Dawut qoxun bilən nərning oşli Abnərgə towlap: — Jawab bərməmsən, i Abnər! — dedi. Abnər: — Padixahka towlişuqi kim sən? — dedi.

¹⁵ Dawut Abnərgə: — Sən batur əməsmu? Israilda sanga kim təng kələydu? Nemixka oşojang padixahni qoşdimiding? Qünki həlktin bir kixi oşojang padixahni həlak kəlişli kiriptu. ¹⁶ Səning bundak kəlişinşing yaxhi əməş! Pərwərdigarning həyati bilən *kəsəm kəlimənki*, Pərwərdigar məsih kəlişin oşojanglarni qoşdimişinlikşinglar uşqun olūmgə layik boldunglar. Əmdi padixahning nəyzisi wə bəxining yenidiki su idixining kəyərđilikigə qarap bəkinglar, dedi.

¹⁷ Saul Dawutning awazini tonup: — Bu səning awazingmu, i oşlum Dawut! — dedi. Dawut: — I oşojam padixah, bu mening awazimdur, dedi.

¹⁸ U yənə: — Nemixka oşojam əz kulini mundak qoşlaydu? Mən nemə kəliştimən? Qolumda nemə yamanlik bar? ¹⁹ Əmdi oşojam padixah əz kulining səzigə kulak salşay. Pərwərdigar silini manga karxi qozojatkan bolsa bir hədiyə-kurbanlik uning kənglini razi kəlişay; ləkin insan baliliri bolsa, ular Pərwərdigarning əldida lənətkə kəlsun, qünki ularning əmdi meni Pərwərdigarning mirasidin bəhrimən boluxtin məhrum kəlip, meni baxka ilahlarşa ibadət kəil, degini bolidu. □ ²⁰ Əmdi mening kənim Pərwərdigarning huzuridin yirak yergə təkūlmisun; qünki taşlarda bir kəkligni oşlişandək Israilning padixahni bir yalşuz bürşini izdişli qikşiptu, dedi. ■

²¹ Saul: — Mən gunah kəldim; yenip kəlgin i oşlum Dawut; mening jənim bəgün kəzlişingdə əziz sanaloşini uşqun mən sanga bundin keyin həq

□ 26:19 «... Pərwərdigar silini manga karxi qozojatkan bolsa bir hədiyə-kurbanlik uning kənglini razi kəlişay...» — mənişi: (1) Dawut məlum yamanlik kəlişin bolsa, Pərwərdigar uni kurbanlik arkilik kəqürüm kəlidu; (2) Pərwərdigar Saulni jazalax uşqun uni Dawutka karxi qikşixka qozojatkan bolsa, xūbhışizki, u kurbanlik arkilik Saulni kəqürüm kəlidu. «qünki ularning əmdi meni Pərwərdigarning mirasidin bəhrimən boluxtin məhrum kəilməkqi...» — muxu yərdə «Pərwərdigarning mirasi»: (1) Huda Israilşa wədə kəlişin Kənaan zeminini; (2) Hudaning ibadət qədiridiki tüzümi arkilik bolşin kəp imtiyazlardin, jümlidin kəhşin-lawiylar arkilik Hudaning təlim-kəlamini anglatşin bəhrimən boluxni əz iqigə alidu. «**ularning** meni baxka ilahlarşa ibadət kəil, degini bolidu» — Dawut əzi Israilning zeminidə turmişin bolşayqak, Hudaning ibadət qədirişə baralmaydu. ■ 26:20 1Sam. 24:15

ziyan-zəhmət yətküzməymən; mana, əhməqlik kildim, bək eziptimən, dedi.

²² Dawut jawab berip: — Mana padixahning nəyzisi, oqlamlardin biri kelip uni yandurup alsun. ²³ Pərwərdigar hər adəmninğ həkkanıylikı bilən sadıqlikioğa qarap yandurıqay. Qünki bğün Pərwərdigar silini mening kolumoğa tapxurdi, lekin mən Pərwərdigarınğ məsihliginıgə kəl uzitixni halimidim. ²⁴ Mana, bğün silining janlıri mening kəzlırimdə əziz bolıqandək mening jenim Pərwərdigarınğ kəzidə əziz bolıqay, u meni həmmə awariqiliktin kutkuzıqay, dedi.

²⁵ Saul Dawutka: — Əy oqlum Dawut, bərikətləngəysən. Sən jəzmən uluq ixlarnı kılısən, ixliring jəzmən rawajlik bolidu, dedi. Andin Dawut əz yolioğa kətti, Saulmu əz jayıoğa yenip bardı.

27

Dawut Filistiylərgə koxulidu

¹ Dawut kənglidə: — Həman bir küni Saulning kolidə həlak bolıdıoğan ohxaymən. Xunga Filistiylərninğ zeminiqə tezdin kəqip ketiximdin baxka amal yok. Xundak kılsam Saul Israil zemini iqidə meni təpıxtin ümidsizlinip, izdəxtin kəl üzidu, wə mən uning kolidin kutulimən, dəp oylidi. ² Xuning bilən Dawut kəpup uningqə əgəxkən altə yüz adəmni elip Gatning padixahı Maokning oqlı Akixning kəxiqə bardı. ³ Əmdi Dawut wə adəmliri, yəni hər biri əz ailisidikilər bilən billə Gatta Akix bilən turdi. Dawut ikki ayalı, yəni Yızrəellik Ahinoam wə Nabalning tul hotuni Karməlik Abigail bilən billə xu yərdə turdi.

⁴ Saul: — Dawut Gatka kəqiptu, dəgən həwərnı angliqanda, uni yənə izdəp yürmidi.

⁵ Dawut Akixka: — Əgər kəzlırining aldida iltipat tapkan bolsam, olturuxum üqün səhradiki bir xəhərdin bizgə bir jay bərgəyla; kulung kəndakmu xəhanə xəhərdə silining kəxlirida tursun, dedi.

⁶ U küni Akix uningqə Ziklag xəhirini bərdi. Xuning üqün Ziklag bğünki künqiqə Yəhuda padixahlirioğa təwə bolup kəlməktə. ⁷ Dawut Filistiylərninğ zemində turoğan waqıt bir yıl tət ay boldı.

⁸ Dawut bolsa əz adəmliri bilən qikip Gəxuriylarqə, Gəzriylərgə wə Amaləklərgə hujum kilip, ularni bulang-talang kilip turatti (qünki ular kədimdin tartip Xurioğa kirix yolidin tartip Misir zeminiqiqə bolıoğan xu yurtta turatti). ⁹ Dawut hərketim zemindikilərnı kirip ər yaki ayal bolsun, birnimu tirik kəldurməytti wə koy, kala, exək, tögə wə kiyim-keqəklərnı elip Akixning yenioğa yenip kələtti.

¹⁰ Akix: — Bğün kaysi jaylarnı bulang-talang kildinglar, dəp soraytti; Dawut: — Yəhuda zeminiğ jənub tərıpini, Yərahməalliklərninğ jənub tərıpini wə Keniylərninğ jənub tərıpini bulang-talang kilduk, dəytti.

¹¹ Dawut ər yaki ayallarninğ birinimu Gatka tirik elip kəlməytti; qünki u: — Ular bizning toqrimizdin, «Dawut undak-mundak kildi» dəp gəp kilixi mumkin, dəytti. Dawut Filistiylərninğ zemində turoğan waqıtida u daim xundak kilatti.

¹² Xunga Akix Dawutka ixəndi: — «Əmdi u həlki Israilni əzidin səskəndürüwətti; mening hizmitimdə mənggü kəl bolidu», dəp oylidi.

28

Ən-Dordiki jadugər ayal

¹ U künlərdə Filistiyələr İsrailoğa qarxi jəng kilix üqün öz qoxunlirini yioqdi. Aqix Dawutqa: — Bilixing kerəkki, adəmliringni elip mening bilən jəzmən jənggə qiqixing lazim, dedi.

² Dawut Aqixqa: — Undaқта sili kullirining nemə kilalaydioqanlikini bilip kalila — dedi. Aqix Dawutqa: — Mana, seni özümgə mənggülik pasiban kilay, dedi.

³ (Samuil əlgənidi wə pütkül İsrail uning üqün matəm tutup uni öz xəhiri boləjan Ramahda dəpnə kiləjanidi. Saul bolsa jinkəxlər bilən palqilarni zemindin qoqlap qikardi). □ ■ ⁴ Filistiyələr toplixip qiqip Xunəmdə qedir tiki. Saulmu həm pütkül İsrailni yioqip, Gilboahda qedir tiki. ⁵ Saul əmdi Filistiyələrnin qoxun bargahini kərgəndə qorqup, yuriki su bolup kətti.

⁶ Saul Pərwərdigardin yol soridi; ləkin Pərwərdigar ya qüx bilən ya «urim» bilən ya pəyoqəmbərlər arqilik uningəja jawab bərmidi. □

⁷ Xuning bilən Saul hizmətkarlırioğa: — Manga palqi jinkəx bir hotunni tepip beringlar, mən berip uningdin yol soray, dedi. Hizmətkarlıri uningəja: — Ən-Dorda jinkəx bir hotun bar ikən, dedi. □ ⁸ Saul niqablinip, baxqa kiyimlərnəni kiyip ikki adəmnəni həmrəh kilip bardı. Ular keqisi berip hotunning kexiəja kəldi. U hotunəja: — Manga jin qaqirip pal eqip, mən degən birsini qeximoğa kəltürgin, dedi.

⁹ Hotun uningəja: — Mana, Saulning qiloqanlirini, yəni zemindin jinkəxlərnəni wə palqilarni yoqatqanlikini özüng bilisən; nemixqa meni eltürüxkə jenimoğa tuzak koyisən, dedi.

¹⁰ Saul uningəja Pərwərdigar bilən kəsəm kilip: — Pərwərdigarning həyatı bilən kəsəm kilimənki, bu ix üqün sanga jaza bolmaydu, dedi.

¹¹ Hotun: — Sanga kimni qikirimən? — dəp soridi. U: — Manga Samuilni qiqaroqin, dedi.

¹² Hotun Samuilni kərgəndə kəttik awaz bilən qirkiridi, andin Sauləja: — Nemixqa meni gollaysən? Sən özüng Sauləju! — dedi.

¹³ Padixah uningəja: — Qorkmioqin! Nemini kərdüq? — dedi. U Sauləja: — Mən bir ilahning yərdin qikqinini kərdüm, dedi.

¹⁴ U: — Uning kiyapiti kəndəq ikən? dedi. Hotun: — Keri bir boway qiqiwatidu; u yepinqə kiygənikən, dedi. Saul: — U Samuil ikən, dəp bilip, yuzini yərgə yekip təzim kildi.

¹⁵ Samuil Sauləja: — Nemixqa meni awarə kilip qikarding? — dedi. Saul: — Mən tolimu pərixan boldum; qünki Filistiyələr manga qarxi jəng kiliwatidu, wə Huda məndin yiraqlap, manga yaki pəyoqəmbərlər arqilik yaki qüxlər arqilik heq jawab bərməywəwatidu. Xunga mening nemə kilixim kerəklikini manga bildürgəysən dəp, seni qaqirdim, dedi.

¹⁶ Samuil: — Pərwərdigar səndin yiraqlap, duxmining boləjandin keyin nemixqa məndin məslihet soraysən? — dedi.

□ **28:3 «Saul bolsa jinkəxlər bilən palqilarni zemindin qoqlap qikardi»** — muxu yərdə «jinkəxlər» əlgənlərnin roqlirini qaqiroquqilarni kərsitidu. Muxundaq hərəkətlər Təwratta kəttik mən'i kilinəjan; əməliyəttə, undaq qiloqan kixilər daim degüdək jinlar təripidin aldinip ketidu.

■ **28:3** 1Sam. 25:1 □ **28:6 «Pərwərdigar ya qüx bilən ya «urim» bilən ... uningəja jawab bərmidi»** — «urim» birhil tax. U kahin kiygən «əfod»ning yanquqida turidu. Bu taxlar arqilik İsrail həlkə Hudadin yol sorisa bolatti. «Mis.» 28:28-30ni kəring. □ **28:7 «Manga palqi jinkəx bir hotunni tepip beringlar»** — «palqi jinkəx hotun» ibrani tilida: «palqi jini bar hotun» yaki «palqi jinni qaqiroquqi hotun» degən səz bilən ipadilinidu. Muxu səzlər uningəja qaplxakan jin heli küqlük ikən, degənni puritidu.

17 —Pərwərdigar Əzi üqün mən arkilik eytkinini kildi; Pərwərdigar padixahlıqni qolungdin yirtip elip, qoxnangoğa, yəni Dawutka bərdi.

□ 18 Sən Pərwərdigarning səzigə kulak salmay, uning Amaləklərgə karatqan kattik oşəzipini yürgüzmişing üqün Pərwərdigar bğün sanga xu ixni kildi. 19 Pərwərdigar əzüng bilən İsrailnimu Filistiylərnig kolioğa tapxuridu; ətə sən wə oşullirig mening bilən billə bolisilər; wə Pərwərdigar İsrailning qoxuninimu Filistiylərnig kolioğa tapxuridu, dedi.

20 Saul xuan yərgə düm yikildi, Samuilning səzlidiridən kattik kərkup kətti; bir keqə-kündüz tamakmu yemigəqkə, maşdurimu qalmidi.

21 Ayal əmdi Saulning kexioğa berip uning tolimu pərixan bolşinini kərüp, uningöğa: — Mana, dedəkliri jenini alkiniöğa elip koyup tapilioanlirioğa binaən kildim. 22 Əmdi silidin ətünimən, dediklirining səzigə kirgəyla; meni silining aldirioğa bir qixləm nan kəltürükə unioğayla; xuning bilən sili yəp kuwwət tepip andin öz yollirioğa ketələyla, dedi.

23 Ləkin u rət kəlip: — Yeməymən, dəp unimidi. Uning hizmətkarlıri həm ayalmu yeyixni uningöğa dəwət kəlixti; u yərdin qərup kariwatta olturdi.

24 Ayalning əyidə bir bordaq mozay bar idi. U dərhal uni soydi; həm hemir yuşurup pətir nan pixürüp bərdi. 25 U uni Saul bilən hizmətkarlırining aldioğa koydi. Ular yəp bolup, xu keqisi kətti.

29

Filistiy əmirlər Dawutni öz səpidin qikiriwetidu

1 Filistiylər həmmə qoxunlirini yioşip Afəktə jəm kildi; İsrailar Yizrəəldiki bulakning yenida qedir tiktı. 2 Filistiylərnig sərdarlıri yüz yaki mingdin əskərnı baxlap, səp tizip kəldi; ularning kəynidin Dawut öz adəmlirini baxlap Akix bilən qikip səp tüzdi.

3 Filistiylərnig əmirliiri: — Bu İbraniylar bu yərdə nemə ix kəlidu? — dedi. Akix Filistiylərnig əmirliirigə: — Bu İsrailning padixahı Saulning hizmətkari Dawut əməsmu? U bu yərdə birnəqqə kün, birnəqqə yillardin beri mən bilən turoğan əməsmu? U mənə kəlgən kündin tartip bu künqigə uningdin heq əyib baykimidim, dedi.

4 Əmma Filistiylərnig əmirliiri uningöğa aqqıqlandı. Filistiylərnig əmirliiri uningöğa: — Uni kayturuwət! Bu kixi sən əzüng uningöğa orunlaxturoğan jayoğa kətsun; biz bilən billə sokuxka quxmisun, bolmisa, u sokuxta bizgə rəqib bolup kəlixı mumkin. Bu adəm öz oşojisi bilən nemisi arkilik yarixidu? Bu adəmlərnig baxlırini elix bilən bolmamdu?

■ 5 Bu kiz-ayallar burun uning toşrisida ussul oynap qoxak ketip: — Saul minglap əltürdi, wə Dawut on minglap əltürdi, degən Dawut əməsmu? — dedi.■

6 Akix Dawutni qakirip uningöğa: — Pərwərdigarning hayati bilən *kəsəm kəlip eytimənkı*, sən durus adəmsən, sening mening bilən ləxkərgahda hizməttə boluxung kəzlimdə yahxi ixtur; qünki mənə kəlgən kündin tartip bu künqigə səndin heq yamanlık baykimidim. Ləkin sən əmirlərgə

□ 28:17 «Pərwərdigar əzi üqün mən arkilik eytkinini kildi; Pərwərdigar padixahlıqni ... koxnangoğa, yəni Dawutka bərdi» — oqurmənlərnig esidə barkı, Samuil əslidə Saulöğa: «Pərwərdigar bğün İsrailning padixahlıqni səndin yirtip elip səndin əwzal bolşan bir yekşingöğa tapxurdi» dəp Hudaning jazasını ukturoqanidi (15:28). ■ 29:4 1Tar. 12:20 ■ 29:5 1Sam. 18:7

yakmaysən. □ ⁷ Xunga tinq-aman yenip kətkin, bolmisa Filistiyələring əmirirlirini narazi kılıp koyisən, dedi.

⁸ Dawut Aqıxka: — Mən nemə kıldim? Silining qaxlırioğa kəlgən kündin tartıp bu küngiqə kılojan qaysi *yamanlıqim* üqün meni oqjam padıxahning düxmənliri bilən soquxkili baroquzmayla? — dedi.

⁹ Aqıx Dawutka jawab berip: — Kəzlırimdə Hudaning bir pərixtsidək manga yahxi ikənlikingni bilimən. Ləkin Filistiyələring əmiriliri seni biz bilən billə jənggə qıqmısun dəwatıdu, dedi.

¹⁰ Xunga ətə səhərdə qopunglar, əzüng wə billə kəlgənlər, yəni mən hojəngning hizmətkarlıri; səhərdə qopunglar, tang yoruxi bilənla qıqıp ketinglar, dedi.

¹¹ Xunga Dawut əz adəmliri bilən səhərdə turup Filistiyələring zeminiə mangdi. Filistiyələr bolsa Yizrəəlgə qıkti.

30

Dawut Amaləklərdin bala-qaqilirini kutquzıdu

¹ Xundaq boldiki, Dawut wə adəmliri üqinqi küni Ziklagka yetip kəldi; mana, Amaləklər jənub tərəpkə wə Ziklagka hujum kılıp, Ziklagni wəyran kılıp ot qoyup köydürgənidi. ² Ular xəhərdiki kız-ayallarni, qong bolsun, kıqık bolsun, ularning həmmisini əsirgə aldı. Ulardın həqkimni əltürməy, həmmisini elip, yolioğa qıkkanıdi.

³ Dawut əz adəmliri bilən xəhərgə kəlgəndə, mana, xəhər allıqəqan köyüp tügigənidi; ularning ayalliri wə oşul-kızlıri əsirgə elinojanıdi.

⁴ Əmdi Dawut wə uning bilən billə boləjan həlkə kattıq yioğa-zar kətürüxti, taki məşduri kəlmioşuqə yioşlaxti. ⁵ Dawutning ikki ayali, Yizrəəllik Ahinoam bilən Kərməllik Nabaldin tul qəlojan Abigailmu əsirgə elinojanıdi. ⁶ Dawut kattıq azablandı; qünki barlıq halayık, hərbi əz oşul-kızlıri üqün qəyoşurup oşəzəplinip uni qalma-kesək kılıp əltürəyli, deyixiwatattı. Əmma Dawut əzini Hudasi Pərwərdigardın küq-kuwətləndürdi.

⁷ Dawut Ahimələkning oşli kahın Abiyatarəğa: — Əfodni yenimoğa elip kəlgin, dedi. □

⁸ Dawut Pərwərdigardın: — Bu qoxunni qoşlaymu? Ularəğa yetixələrmənmu? — dəp sorıdi. U: — Qoşla; sən jəzmən ularəğa yetixiwəlisən həm həmmisini qayturup kələləysən, dedi.

⁹ Dawut wə uning bilən billə boləjan altə yüz adəm berip Besor wadisioğa yetip kəlgəndə, kəynidə sərülüp qəlojanlar xu yərdə qaldı. ¹⁰ Dawut əzi tət yüz adəm bilən dawamlıq qoşlap mangdi; ikki yüz adəm həlsirap kətkəqkə, Besor wadisidin ətəlməy kəynidə qəlojanıdi.

¹¹ Ular dalada Misirlik bir adəmnı uqrattı. Ular uni Dawutning qəxioğa elip kelip, unioğa nan berip yegüzdi, su iqküzdi; ¹² unioğa bir parqə ənjür poxkili bilən ikki kixmix poxkilinimu bərdi. U bularnı yəp, unioğa qaytidin jan kirdi; qünki u üq kəqə-kündüz nan yemigən, sumu iqmigənıdi. ¹³ Dawut uningdin: — Sən kimgə təwə? Sən qəyərliksən? — dəp sorıdi. U: — Mən Misirlik yigit bolup, bir Amaləkning qulimən. Ləkin mən üq kün ilgiri kəsəl bolup qəloqəqkə, oqjam meni taxliwətti. ¹⁴ Biz

□ 29:6 «sening mening bilən ləxkərgahda hizməttə boluxung...» — ibraniy tilida «sening mening bilən ləxkərgahəğa kirip-qıqıxing». □ 30:7 «Əfodni yenimoğa elip kəlgin» — «əfod» toqruqluk 2:18diki izahətni kəring.

əsli Kəratıylərnıng yurtınıng jənub tərıpıgə wə Yəhuda zemınıoıa wə Kaləbning zemınınıng jənub tərıpıgə hıjıum kılıp bulang-talang kıldıı; xundakla Zıklagnı kəydurowətkənıduı, dedi.

¹⁵ Dawut unıngdı: — Bizni u *düxmən* koxuni tərəpkə baxlap baralamsən, dedi. U: — Hudanıng namı bilən mən seni öltürməymən, seni oıojangnıng kılıoıımu tutup bərməymən dəp kəsəm kılısıla, silını u koxunıng kexıoıa baxlap baray, dedi.

¹⁶ Uni u yərgə baxlap baroıanda, mana ular pütkül yərgə yeyılıp, yəp-ıqıp Filıstıylərnıng zemınıdı həm Yəhuda zemınıdı aloıan qong oljılırıdı hux bolup ussul oynıxıwatattı.

¹⁷ Əmma Dawut xu küni gugumdı tartıp ikkıngı küni kəqkıqə ularnı urup kıldı. Təgıg minıp bədər kaıqan tət yüz yıgıtın baxka heıqbır adəm keıqıp kütulmıdı; ¹⁸ wə Dawut Amaləklər buluwaloıan həmmə nərsını yandurup aldı; əzınıng ikkı ayalınımu kütkuzuwaldı. ¹⁹ Amaləklər elıp kətkən oııul-kız, mal-mülüklər wə baxka həmmə nərsını Dawut ulardı kəyturuwaldı. Heıqnemə, qong bolsun kıkık bolsun qıxüp kalmıoıanıdı.

²⁰ *Dawutnıng adəmlıdı* kəyturuwaloıan mallırınıng aldıoıa *olıa aloıan* baxka koy wə kala padılarnı selıp həydəp kətiwatattı. *Unıng adəmlırı* kətiwetıp: — Bular Dawutnıng oljısı, deyıxtı; Dawut ularnıng həmmısını əzıgə aldı.□

²¹ Dawut həlsızlınıp əzi bilən billə baralmıoıan Besor wadısnıng boyıda kəldurup kətkən ikkı yüz adəmnıng kexıoıa yetıp kəldı; ular Dawut wə unıng bilən kəlgən adəmlərnıng aldıoıa qıktı, Dawut həlkning kexıoıa berıp ularoıa salam kıldı.

²² Lekın Dawut bilən baroıanlarnıng arıdıdı rəzil adəmlər wə ərzıməslərnıng həmmısı kopy: — Bular biz bilən barmıoıandı keyın biz yandurup aloıan oljıdı ularoıa heıq nemə bərməyılı. Ular pəkət hərбірı öz hotun-balılırınlı elıp kətsun, dedi. □ ²³ Əmma Dawut: — Yaq, i buradərlırim; Pərwərdıgar bizgə təksım kılıoıanı *ularoıımu təksım* kılımsak bolmaydu. Qünkı U bizni kooıdap biznıngkıgə tajawuz kılıoıanlarnı kılımızoıa tapıxurdı. ²⁴ Bu ıxta kım silərgə makul dəydu? Qünkı sokuxka qıxkənnıng ulıxı kəndak bolsa yük-taklaroıa kərioıuqılarnıngmu ulıxı xundak bolıdu; həmmə adəm təng bəlxısun — dedi. ²⁵ Xu kündın tartıp bu İsrail üqün həküm-bəlgılımə kılıp bəkıtıldı. Bügüngıqə həm xundak. ²⁶ Dawut Zıklagka yetıp kəlgəndə, oljıdı dostlırı boloıan Yəhuda akısaıallırıoıa əwətıp: — Mana, Pərwərdıgarnıng düxmənlırıdı aloıan olıa silərgə bır sowoıat bolsun, dedi.

²⁷ U oljıdı həm Bəyt-Əldıkılərgə, jənubıy Ramottıkılərgə, Yattırdıkılərgə, ²⁸ Aroərdıkılərgə, Sıfmottıkılərgə, Əxtəmoadıkılərgə, ²⁹ Raıaldıkılərgə, Yərahməällıklərnıng xəhərlırdıkılərgə wə Kenıylərnıng xəhərlırdıkılərgə, ³⁰ Hormaıttıkılərgə, Kəraxandıkılərgə, Ataıttıkılərgə, □ ³¹ Heıbrındıkılərgə wə Dawut wə adəmlırı billə yürgən həmmə yərdıkılərgə sowoıat əwətı.

□ **30:20** «Dawutnıng adəmlıdı kəyturuwaloıan mallırınıng aldıoıa ... baxka koy wə kala padılarnı selıp həydəp kətiwatattı» — bəlkım Amaləklər ilğırı Dawut wə adəmlırdın buluwaloıan mal əməs, bəlkı Amaləklərnıng əzlırınıng baxka mallırı bolıxı mumkın. □ **30:22** «rəzil adəmlər wə ərzıməslər...» — ıbranıy tilıda: «rəzil adəmlər wə Belıalning (İblısnıng) oııullırı...». □ **30:30** «Kəraxandıkılərgə...» — yakı «Bəraxandıkılərgə...».

31

Saul qaza qilidu, Israil maojlup bolidu

1Tar. 10:1-12

¹ Əmdi Filistiyələr Israil bilən jəng qildi. Israilning adəmliri Filistiyələarning aldidin keçip, Gilboa teoşida kirip yikıtıldı. ² Filistiyələr Saul wə uning oşullirini tap besip qoşlawatatti. Filistiyələr bolsa Saulning oşullirini Yonatan, Abinadab, Məlkixuani urup oltürdi. ³ Saulning ətrapını urux qaplıdı; okyaqılar Sauloşa yetixti; u ya oki bilən eoşir yarılандuruldu.

⁴ Andin Saul yaraş ketürgüqışigə: — Kiliqingni suşurup meni sanjip oltürüwətkin; bolmisa bu hətnisizlər kelip meni sanjip, meni horlukqa qoyuxi mumkin, dedi. Lekin yaraş ketürgüqışı intayin korşup ketip, unimidi. Xuning bilən Saul kiliqni elip üstigə özini taxlıdı. ⁵ Yaraş ketürgüqışı Saulning oşginini korşup, umu ohxaxla özini kiliqning üstigə taxlap uning bilən təng oşdı. ⁶ Xuning bilən Saul, üq oşli, yaraş ketürgüqışı wə uning həmmə adəmliri xu kündə birakla oşdı.

⁷ Əmdi wadining u təripidiki həmdə İordan dəryasining bu yekidiki Israillar əskərlirining qaşkanlıqını wə Saul bilən oşullirining oşginini kərginidə, xəhərlərnı taxlap qaşti, Filistiyələr kelip u jaylarda orunlaxti. □

⁸ Əmdi xundaş boldiki, ətisi Filistiyələr oltürülgənlərnıng kiyim-keqəklirini salduruwəloşli kəlgəndə Gilboa teoşida Saul bilən oşullirining oşük yatқанlıqını kərđi. ⁹ Ular uning bexini kesip sawut-yaraşlırını saldurup bularnı Filistiyələrnıng zemining həmmə yərlirigə apirip buthanilirida wə həlkning arisida bu hux həwərnı tarkatti. □ ■ ¹⁰ Ular uning sawut-yaraşlırını Axtarot buthanisida qoyup oşükini Bəyt-Xan xəşiridiki sepiloşa esip koydı.

¹¹ Əmdi Yabəx-Gileadta olturoşuqılar Filistiyələrnıng Sauloşa nemə kılöşinini anglioşanda ¹² ularning iqidiki həmmə baturlar atlinip keşigə mengip, Saul bilən oşullirining oşüklirini Bəyt-Xandiki sepildin qüşürüp, ularnı Yabəxkə elip berip u yərdə koydürdi. ¹³ Andin ularning səngəklirini Yabəxtiki yuloşunıng tüwigə dəpnə kılıp yəttə kün roza tutti.

□ **31:7** «İordan dəryasining bu yeki...» — bəlkim İordan dəryasining oşərbıy təripini kərsitidu.

□ **31:9** «Ular ... sawut-yaraşlırını saldurup bularnı Filistiyələrnıng zemining həmmə yərlirigə apirip buthanilirida ...hux həwərnı tarkatti» — yaki «Ular ... sawut-yaraşlırını saldurup, elanqılarnı Filistiyələrnıng zemining həmmə yərlirigə əwətip buthanilirida ...hux həwərnı tarkatti». ■ **31:9** 1Tar. 10:9

Samu'il «2»

Saul wə Yonatan üqün həsrət qekix

¹ Saul ölgəndin keyin, Dawut Amaləklərnı kiroqin qilip yenip kəlgəndə, u Ziklagda ikki kün turdi. ■ ² Üqinqi küni xundak boldiki, mana Saulning ləxkərgahıdın kiyimi yırtık wə bexioğa topa-qang qaçqan bir adəm kəldi. U Dawutning kexioğa kəlgəndə, yərgə yikilip bax urdi.

³ Dawut uningdin: Nədin kəlding? dəp soridi. U jawap berip: Israilning ləxkərgahıdın keqıp kəldim — dedi.

⁴ Dawut uningdin: İx qandak boldi? Manga dəp bərgin, dedi. U: Həlk jəngdin qaçtı, həlktin bək jik kixi soxuxta əldi. Saul bilən oqlı Yonatanmu əldi, — dedi.

⁵ Dawut həwər elip kəlgən yigittin: Saul bilən oqlı Yonataning əlginini qandak bilding? — dəp soridi.

⁶ Uningoğa həwər bərgən yigit: Mən tasadipiy Gilboa teoioğa qıçqanıdim, mana Saul həyzigə yəlinip turuptu; jəng hərwiliri wə atlıklar uningoğa hujum qilip uni koşlawatatti. ⁷ U kəynigə qarap meni kərüp qaçırdi. Mən «Mana mən», dedim.

⁸ U: Əzüng kim bolisən, dəp məndin soriwidi, mən Amaləklərdinmən, dedim.

⁹ U yənə manga: Üstümdə turup meni öltürwətkin; gərqə jenim məndə bolsimu, mən bək azaplinip ketiwatimən — dedi. □

¹⁰ Xunga mən uning üstidə turup, uni öltürdüm, qünki, u xu həlda yikilsila, tirik qalmaydıqanlığını biləttim. Andin bexidiki tajni wə bilikidiki biləzükni elip muxu yərgə oqojamoğa elip kəldim, — dedi. □

¹¹ Xuan Dawut öz kiyimlerini yırtıp, tilma-tilma kiliwətti; uning bilən boləqan barlıq adəmlərmu həm xundak kildi. ■ ¹² Ular Saul bilən oqlı Yonatan üqün, Pərwərdigarning həlki üqün, xundakla Israilning jəməti üqün matəm tutup aħ-zar kətürüp kəqkiqə roza tutti; qünki ular kiliq astida yikilip qaza qiloanıdi.

¹³ Dawut uning əzigə həwər bərgən yigittin: Kəyərdin sən? — dəp soridi. U: Mən bir Amalək musapirning oqlimən — dedi.

¹⁴ Dawut uningoğa: Sən qandakmu Pərwərdigarning məsih kıləlinini həlak kiliqə qolungni sozuxtin qorkmiding? — dedi. □

¹⁵ Andin Dawut öz oqulamiridin birini qaçırıp uningoğa: Buyaqqa kəl, uningoğa etilip berip, uni öltürgin — dəp buyrudi. Xuning bilən u uni uruwidi, *Amalək* əldi.

¹⁶ Dawut uningoğa: Qan kərzing bexingə qüxsun! Qünki öz əozing Pərwərdigarning məsih kıləlinini öltürgininggə guwahlık berip əyiblıdi, — dedi.

¹⁷ Xuning bilən Dawut Saul bilən oqlı Yonatan üqün matəm tutup mundak bir nəzmə okudi ¹⁸ (u «Okya» dəp ataləqan bu nəzmını pütkül Yəhuda

■ 1:1 1Sam. 30:17 □ 1:9 «mən bək azaplinip ketiwatimən» — yaki «mening bexim ayliniwatıdu». □ 1:10 «Xunga mən uning üstidə turup, uni öltürdüm, ... andin ... tajni wə ... biləzükni elip ... oqojamoğa elip kəldim» — «1Sam.» 30-babtki təpsilatlaroğa qarışanda, bu yigitning degənirining həmmisi yaləqan, Dawuttin məlum in'am yaki mərtiwigə erixix məksitidə eytkən bolsa kerək; lekin yaləqanqılıki əzining həyatıoğa zamin bolıdu. ■ 1:11 2Sam. 3:31; 13:31

□ 1:14 «Pərwərdigarning məsih kıləlini» — Huda bekitkan padisəh, deməkqi. «Təbirələr»ni kəring.

halkigə əgitinglar, dəp buyrudi. Dərwəkə u «Yaxar» degən kitabta pütülgənidi): — □ ■

19 — I Israil, sening güzəl əzizing yukiri jayliringda kiroqin bolup yatidu! Palwanlar xundak dəhxətlik yikildiou!? □

20 Gat xəhiridə bu həwərnı bərmənglar, Axkelonning koqilirida uni elan kilmənglar, Filistiyining kizliri xadlanmisun, Hətnisizləarning kizliri təntənə kilmisun! ■

21 I Gilboa taqliri, üstünglaroqa nə xəbnəm bolmisun, nə yamoqur qüxmisun, Nə silərdə kətürülmə hədiyələr üçün həsul beridioqan etizlar yənə kərünmisun!

Qünki u yərdə palwanlarning kəlkini buloqandi; Saulning kəlkini yaq bilən sürülməyidioqan boldi. □

22 Kirilidioqanlarning qenini təkməy, Palwanlarning tenidiki yeqini qarpmay, Yonataning okyasi heqqaqan jəngdin yanoqan əməs, Saulning kiliiq heqqaqan kinqioqa kaytqan əməs.

23 Saul bilən Yonatan həyat waqtida səyümlük həm yeqimlik idi, Ular ölümidimu bir-biridin ayrilmidi; Ular bürkütlərdin qaqqan, xirlərdin küqlük idi.

24 I Israil kizliri, Saul üçün yioqlanglar, U silərnı bezəp kizəuq kiyimlərnı kiydürüp, Kiyimliringlarnı altun zibu-zinnət bilən zinnətligənidi. □

25 Palwanlar kəskin jəngdə xundak dəhxətlik yikildiou!? Yonatan yukiri jayliringda kiroqin bolup yatidu!

26 Sən üçün həsrəttə qaldim, i inim Yonatan! Manga xunqə səyümlük iding!

Manga boləqan muhəbbiting kaltis idi, Hətta kiz-ayallarning muhəbbitidin artuq idi. □

27 Palwanlar xundak dəhxətlik yikildiou! Jəng koralliri xundak dəhxətlik wəyran kilindioq!»

2

□ 1:18 «Dərwəkə u «Yaxar» degən kitabta pütülgənidi» — muxu yərdə «u» «Okya» dəp ataloqan nəzmining əzini yaki Dawutning bu nəzmini əgətkənlikini kərsitidu. «Okya» degən nəzmə bolsa bəlkim təwəndiki 19-27-ayətiki mərsiyəni kərsitixi mumkin. ««Yaxar» degən kitab» — hazır yoqilip kətkən qədimli bir kitab («Yə.» 10:12-13ni kəring). ■ 1:18 Yə. 10:13

□ 1:19 «sening güzəl əzizing» — ibranıy tilida «sening güziling». Bu Israilning pəzilətlik qəhrimanliri boləqan Saul wə Yonatanı kərsitidu. ■ 1:20 Mik. 1:10 □ 1:21 «I Gilboa taqliri, üstünglaroqa nə xəbnəm bolmisun, nə yamoqur qüxmisun,... həsul beridioqan etizlar yənə kərünmisun!» — Saul wə Yonatan Gilboa taqliri üstidə yikilip əlgənidi. «palwanlarning kəlkini buloqandi» — yaki «palwanlarning kəlkini haqarət kilindi» yaki «palwanlarning kəlkini lənətlük nərsidək taxlandı». «Saulning kəlkini yaq bilən sürülməyidioqan» — kona zamanlarda jəngqilər kəlkanning terisi (kəlkanning bir kismiəqa terə ixlitətti) kurup yerilip kətmisun dəp, kəlkənləroqa may sürətti. Muxu yərdə «sürüx» ibranıy tilida «məsih kilix» bilən ipədilini. □ 1:24 «U silərnı bezəp kizəuq kiyimlərnı kiydürüp...» — kizil yaki kizəuq rəht intayin qimmətlik idi. □ 1:26 «Manga boləqan muhəbbiting kaltis idi» — «kaltis» yaki «karamət» degən bu sez ibranıy tilida adətə Hudaəqa has boləqan hususiyətlərnı kərsitidu.

Dawut Məsih qilinip padixah bolidu

¹ Andin keyin Dawut Pərwərdigardin yol sorap: Yəhuda xəhərlirining birigə qıqaymu? dedi; Pərwərdigar uningə: — Qıqkin, dedi. Dawut, nəgə qıqay? — dəp soriwidi, U: Həbronşa qıqkin — dedi.

² Xuning bilən Dawut ikki ayali bilən, yəni Yizrəellik Ahinoam wə əsli Karməllik Nabalning ayali boləjan Abigail bilən u yərgə qıqti.

³ Dawut uning bilən birgə boləjan adəmlərning hər birini həm ularning hər biri öz öyidikilərnı u yərgə elip qıqti; ular Həbronning xəhərliridə olturaklaxti. ⁴ Yəhudaning adəmlirimu u yərgə kelip Dawutni Yəhuda jəmətiğə padixah boluxka məsih kildi. Dawutka Saulni dəpnə qıləjanlar Yabəx-Gileadtikilər, dəp həwər berildi; ⁵ Dawut Yabəx-Gileadtikilərgə əlqilər əwətip ularə: — «Ojoanglar boləjan Saulə xundak yaxxilək kılıp, uni dəpnə qıləjninglar üqün Pərwərdigar silərgə baht-bərikət ata kıləjay. ⁶ Pərwərdigar silərgimu mehribanlık wə əz wapalıknı kərsətkəy; silər bundak qıləjninglar üqün mənmu bu yaxhiləkinglarnı silərgə qayturimən. ⁷ Əmdi hazır oğyrətlik bolunglar; qünki ojoanglar Saul əldi, Yəhuda jəməti meni məsih kılıp, əzligə padixah kildi» — dəp həwər yətküzdi.

Dawutning qoxuni Saulning qoxuni bilən soxuxidu

⁸ Əmma Saulning qoxunining sərdari Nərning oqlı Abnər Saulning uqlı Ixboxətni Mahanaimə elip berip, ⁹ uni Gileadka, Gəxuriylarə, Yizrəəlğə, Əfraimə, Binyaminə wə xundakla pütkül Israilə padixah kildi. □ ¹⁰ Saulning oqlı Ixboxət padixah boləjanda qırık yaxka kirsənidi. U Israilning üstidə ikki yıl səltənət kildi. Həlbuki, Yəhuda jəməti Dawutka əgixətti. ¹¹ Dawutning Həbronda Yəhuda jəməti üstidə səltənət qıləjan waqti yəttə yıl altə ay boldi.■

¹² Bir küni Nərning oqlı Abnər Saulning oqlı Ixboxətning adəmliri bilən Mahanaimdin qıqip Gibeonə bardı. □ ¹³ Xu qaşda Zəruiyaning oqlı Yoab bilən Dawutning adəmliri qıqip ular bilən Gibeondiki kəlning yenida uqrxati. Ulardin bir tərəp kəlning u yekida, yənə bir tərəp kəlning bu yekida olturdi. ¹⁴ Abnər Yoabka: Yigitlər qopup aldimizda elixip oynisun — dedi. Yoab: Qopsun — dedi.□

¹⁵ Ular bekitilgən san boyiqə Binyamin bilən Saulning oqlı Ixboxət tərəptin on ikki kixi wə Dawutning adəmliridin on ikki kixi qıqip otturiə ətti. ¹⁶ Ular bir-birining bəxini qamallap tutup hər biri rəqibining bikiñiə qiliqi bilən sanjixti, həmmisi yikilip əldi. Xuning bilən u yər «Kiliq bislirining etizi» dəp ataldi; u Gibeondidur.□

¹⁷ U kündiki boləjan soxuxux intayin əxəddiy boldi; Abnər bilən Israilning adəmliri Dawutning adəmliri tərpidin məoqlup kılindi.

□ **2:9 «Gəxuriylarə»** — yaki «Axurlar (Asuriyəliklər)». «...pütkül Israilə padixah kildi» — muxu yərdə «pütkül Israil» asasen Israilning ximaliy wə xərkiy tərliri, yəni on bir kəbilini kərsitidu. Dawut bolsa Yəhuda kəbilisigə padixah boldi. ■ **2:11** 2Sam. 5:5; 1Pad. 2:11 □ **2:12 «Ixboxətning adəmliri»** — ibraniy tilida «Ixboxətning hizmətkarlırı» — muxu yərdə xühşisizki, əskərlirini kərsitidu. □ **2:14 «Yigitlər qopup aldimizda elixip oynisun»** — əməliyəttə bolsa bu «oynun» əmas, bəliki musabiqə xarakteridiki soxuxux. Ikki tərəptin bəlgiləngən adəmlər otturiə qıkidu, bir tərəp qarxi tərəpning adimini pütünləy yatquzawətsə, xu tərəp əqəlibə qıləjan bolup «oynun» ahirlixidu. Lekin bu qətim bir tərəp enik əqəlibə kilmioqan boləjaqka, «oynun» ahir berip ikki qoxunning qong soxuxioqə aylandı. □ **2:16 «Kiliq bislirining etizi»** — yaki «qakmak taxliri etizi». Ibraniy tilida: «Həlkut-Həzzurim».

18 Xu yərdə Zəruiyaning oqulliri Yoab, Abixay wə Asahəl degən üqəylən bar idi. Asahəl huddi daladiki jərəndək qaqқан idi. 19 Asahəl Abnərning kəyidin koqqlap yügürdi; Abnərgə əgixip ongəya yaki soləya burulmay tap besip koqqlidi. 20 Abnər kəynigə qarap: Sən Asahəlməsən? — dəp soridi. U: — Xundak, mən xu, dəp jawab bərdi.

21 Abnər uningəya: Ya ongəya ya soləya burulup yigitlərnəng birigə hujum kilip uning yariəlini əzünəgə tartiwaləqin, dedi. Lekin Asahəl uni koqqlaxtin buruluxka unimidi.

22 Abnər Asahəlgə yənə: Meni əmdi koqqlimay burulup kətkin; mən seni nemə dəp urup yikitkudəkmən? Undak kilsam akang Yoabning aldida kəndəkmə yüzümni kətüröləymən? — dedi. □

23 Lekin Asahəl yənila koqqlaxtin tohtimidi; xuning bilən Abnər nəyzisining tutquqini uning kərsikiəya tikiwətti. Nəyzə dümbisini tixip qikti; u xu yərdə yikilip əldi. Xundak boldiki, Asahəl yikilip əlgən yərgə həzir kelidiəlan hərbi kixilər u yərdə tohtap qalidu. □

24 Xuning bilən Yoab bilən Abixay Abnərni koqqlaxti. Kün patkanda ular Gibeonning qəligə mangidiəlan yolning boyiəya, Giah yezisining udulidiki Ammah ədirlikiəya yetip kəldi; 25 Binyaminlar bolsa Abnərning kəynidə kəxundək səp bolup, bir dəng təpisiəya qikipturdi. 26 Abnər Yoabni qakirip: Kiliq daim adəmlərni yəp turuxi kərkəmu? Bu ixlarning aqiwiti pəkət əq-adawəttin ibarət bolidiəlanlikini bilməmsən? Sən kaqanoiqə həklərgə: «Kerindaxliringlarni koqqlaxtin tohtanglar» dəp buyrumay turiwerisən?

27 Yoab: Hudaning həyati bilən kəsəm kilimənki, əgər sən muxu səzni kilmiəlan bolsang, kəpçilikning həqbi kərindaxlirini koqqlaxtin ətigəngiqimu yanmaytti — dedi.

28 Buning bilən Yoab kanay qaldi; həmmə *Yəhudalar* xuan tohtidi wə kayta Israilni koqqlimidi, ular bilən kayta jəng kilixmidi. 29 Abnər bilən adəmliri bolsa keqiqə mengip, Arabah tüzənglikidin qikipturdi, Iordan dəryasidin ətəp Bitron degən pütkül yurtni kezip ətəp, Maħanayimoəya yetip kəldi.

30 Yoab Abnərni koqqlaxtin yenip barlik adəmlərni jəm kildi. Asahəldin baxka Dawutning oqullaridin on tokkuz adəm yok qikti; 31 Lekin Dawutning adəmliri Binyaminlardin wə Abnərning adəmliridin üq yüz atmix kixini urup əltürgənidi.

32 Ular Asahəlni elip Bəyt-Ləhəmdə əz atisining kəbrisidə dəpnə kildi; andin Yoab bilən adəmliri keqiqə mengip, tang atkanda Həbronəya yetip kəldi.

3

1 Həlbuki, Saulning jəməti bilən Dawutning jəməti ottursidiki jəng uzun wakitkiqə dawamlaxti; Dawutning jəməti barəanseri küqəydi, lekin Saulning jəməti barəanseri ajizlaxmaқта idi.

2 Həbronda Dawut bir qanqə oqulluq boldi, uning tunjisi Amnon bolup, Yizrəəllik Ahinoamdin tuəuldi; ■ 3 ikkinqisi Kileab bolup Karməllik Nabalning ayali boləlan Abigaildin tuəuldi. Üqinqisi Abxalom idi. U

□ 2:22 «mən seni nemə dəp urup yikitkudəkmən» — muxu yərdə «urup yikitix» əltürəxni bildüridi. □ 2:23 «Asahəl ... əlgən yərgə həzir kelidiəlan hərbi kixilər u yərdə tohtap kalidu» — demək, Asahəlnəng hərimiti üqün tohtaydu. Baxka birhil tərjimisi: «Asahəl yikilip əlgən yərgə kəlgən hərbi kixilər u yərdə tohtap qaldi». ■ 3:2 1Tar. 3:1-9

Gəxorning padixahi Talmayning kızı Maakahdin tuşulğanidi, ⁴ tötinqisi Adoniya bolup Hağgittin tuşulğan idi. Bəxinqisi Xəfatiya bolup Abitaldin tuşulğan idi. ⁵ Altinqisi Yitriam bolup Dawutning ayali Əğlahdin tuşuldu. Dawutning bu altə oşlining həmmisi Həbronda tuşuldu.

⁶ Saulning jəməti bilən Dawutning jəməti otturisidiki jəng dawamida, Abnər Saulning jəmətidə öz hōkukini kŭqəytti. ⁷ Əmdi Saulning bir kiniziki bar idi; u Ayahning kızı bolup, ismi Rizpah idi. Bir kŭni Ixboxət Abnərgə: Nemixka atamning keniziki bilən billə boldung? — dedi.■

⁸ Abnər Ixboxətning bu səzligə intayin aqqiklinip mundak dedi: — «Mən bŭgŭnki kŭndimu atang Saulning jəmətigə, uning uruk-tuşkanliriŭğa wə dostliriŭğa mehribanlik kərsitip, seni Dawutning kŭliŭğa tapxurmiŭğan tursam, meni Yəhudaŭğa təwə bir itining bexidək kərup, bŭgŭn bu hotun ŭqŭn meni gunahka buyrumakqimusən? □ ⁹ Mən Pərwərdigarning Dawutka kəsəm bilən wədə kŭlŭşinidək kilmisam Huda mənki Abnərni kattik ursun wə uningdin artuk ursun! □ ¹⁰ — yəni, padixahlıknı Saulning jəmətidin yətkəp, Dawutning təhtini Dandin Bəər-Xebaŭiqə pŭtkŭl İsrail bilən Yəhudaning ŭstigə tiklimisəm!» □

¹¹ Ixboxət Abnərdin kŭrkup, uningŭğa jawabən bir eoiz səz kilixkimu jŭr'ət kilalmidi.

¹² Abnər bolsa ezi ŭqŭn əlqilərnı Dawutning kexiŭğa mangdurup uningŭğa: Zemin kimningki? Mən bilən əhdə tŭzgŭn, mening kolum sening tərpingdə bolup, pŭtkŭl İsrailni sanga mayil kilimən — dedi.□

¹³ Dawut jawab berip: — Bolidu, mən sən bilən əhdə kilay. Pəkət birla ixni tələp kilay; mening keximŭğa kəlgəndə Saulning kızı Mikalni elip kəlmisəng, yŭzŭmni kərəlməysən, dedi.

¹⁴ Andin Dawut Ixboxətning kexiŭğa əlqilərnı mangdurup: Mən bir yŭz Filistiyning hətniliki bədili bilən aloğan ayalim Mikalni manga kayturup bərgin — dedi.□ ■

¹⁵ Ixboxət adəm əwətip Mikalni uning eridin, yəni Laixning ooqli Paltiyəldin elip kəldi. □ ■ ¹⁶ Lekin uning eri Bahurimŭiqə uning kəynidin yŭŭlŭğan peti əgixip mangdi. Ahir berip Abnər uningŭğa: — Yenip kətkin, dewidi, u kaytip kətti.

¹⁷ Əmdi Abnər İsrailning aqsakalliriŭğa: Silər burun Dawut ŭstimizgə padixah bolsun, degən arzu-istəktə boldunglar. ¹⁸ Əmdi hazır hərəkət kilinglar; qŭnki Pərwərdigar Dawut toşrisida: — Kŭl-bəndəm Dawutning kŭli bilən İsrail həkimni Filistiylərnıng kŭlidin, xundakla barlik dŭxmənlirining kŭlidin kŭtkuzimən, — degənidi.

¹⁹ Abnər yənə Binyaminlarning kŭlikiŭjimu muxu səzlərnı eytti. Andin İsrail bilən Binyaminning pŭtkŭl jəmətinıng arzu-istəklirini Dawutning

■ **3:7** 2Sam. 21:8, 10, 11 □ **3:8** «Saulning ... uruk-tuşkanliriŭğa...» — ibranıy tilida «Saulning... kərindaxliriŭğa». □ **3:9** «Huda mənki Abnərni kattik ursun wə uningdin artuk ursun!» — ibranıy tilida «Huda Abnərnıng bexiŭğa mundak ix qŭxŭrsun yaki tehimu eoiz ix qŭxŭrsun». □ **3:10** «Dandin Bəər-Xebaŭiqə» — «Dan» İsrailning əng ximaliy yurtı, «Bəər-Xeba» Yəhudaning əng jənobidiki jay idi. □ **3:12** «Abnər bolsa ezi ŭqŭn əlqilərnı Dawutning kexiŭğa mangdurup uningŭğa...» — muxu yərdə «ezi ŭqŭn» degənnıng ibranıy tilida ŭq hil qŭxənqisi bar: — (1) «Abnərnıng ezi ŭqŭn» (Ixboxət bilmigən halda); (2) «uning ŭqŭn» (yəni Ixboxət ŭqŭn); (3) «nək maydanda». Biz birinqi tərjimigə mayilmiz. □ **3:14** «Mən bir yŭz Filistiyning hətniliki bədili bilən aloğan ayalim Mikalni manga kayturup bərgin» — muxu ix toşruluk «1Sam.» 18:20-27ni kərŭng. ■ **3:14** 1Sam. 18:25, 27 □ **3:15** «Laixning ooqli Paltiyəl» — «1Sam.» 25:44də «Laixning ooqli Falti» yaki «Laixning ooqli Palti» dəp atlıdu.

■ **3:15** 1Sam. 25:44

kulikiya eytixka Hebronja bardi. ²⁰ xundak kilip Abnər yigirma adəmning həmrəhlikida Hebronja Dawutning kexiya kəlgəndə Dawut Abnər wə uning adəmlirigə bir ziyarət təyyarlidi. ²¹ Abnər Dawutka: Mən kəzoqilip pütkül Israilni oqjam padixahning aldiya jəm kilay, ular sening bilən əhdə kilixsun, andin sən əz kənglūng haliqjanning barliqi üstidin səltənət kilalaydiyan bolisən, dedi. Xuning bilən Dawut Abnərni yolaqa selip koydi, u aman-esən kaytip kətti.□

Abnər öltürüldü

²² Mana, xu əsnada Dawutning adəmliri bilən Yoab bir yərgə hujum kilip nurojun olja elip kaytip kəldi. Ləkin Abnər xu qəşda Hebronda Dawutning kexida yok idi; qünki Dawutning uzitip koyuxi bilən aman-esən kaytip kətkənidi. ²³ Yoab wə uning bilən bolqan pütkül koxun yetip kəlgəndə, həlk uningə: Nərning oqli Abnər padixahning kexiya kəldi, padixah uni yolaqa selip koyuxi bilən u aman-esən kaytip kətti — dedi.

²⁴ Andin Yoab padixahning kexiya berip: Bu sening nemə kiləjining?! Mana, Abnər kexingə kəptu! Nemixka uni yolaqa selip koydung? U hazır ketiptu! ²⁵ Sən Nərning oqli Abnərni bilisənə! Uning kelixi jəzmən seni aldaş üqün, sening qikip-kiridiyan yolungni, xundakla barliq ix-paaliyitignı biliwelix üqündür, — dedi.

²⁶ Yoab Dawutning kexidin qikixi bilən u həwərqilərnı Abnərning kəynidin mangdurdı. Ular uni Sirah kudukining yenidin yandurup elip kəldi; ləkin Dawut bu ixtin bihəwər idi. ²⁷ Abnər Hebronja yenip kəlgəndə Yoab uni xəhər kəwukida uqritip, «Səngə dəydiyan məhpiy səzüm bar idi» dəp uni bir qətkə əkilip u yərdə inisi Asahəlning kan kisasini elix üqün kərsikiya piqak saldi, xuning bilən u öldi.■

²⁸ Keyin, Dawut bu ixni anglap: Mən wə padixahlikim Pərwərdigarning aldidə Nərning oqli Abnərning aqkan kəni üqün mənggü bigunahdurmiz; ²⁹ uning kəneni akkuzux gunahı Yoabning bəxiya wə atisining jəmətinə bəxiya kəynəm bolup quxsun; Yoabning ailisidin aqma yara kesili, yaki mahaw kesili, yaki həsiya tayanəuqi, kiliqtin əlgüqi yaki ax-tülüksizlər əksümisun! — dedi.□

³⁰ Xundak kilip, Abnər Gibeondiki jəngdə ularning inisi Asahəlni öltürgini üqün, Yoab bilən inisi Abixay uni öltürdi.

³¹ Dawut Yoabka wə uningə əgəxkən barliq həlkə: Kiyimliringlarnı yirtinglar! Bəz kiyim kiyinglar! Abnərning *meyiti* aldidə matəm tutunglar! dedi. Dawut padixah *Abnərning* jinazisining kəynidin mangdi. ³² Ular Abnərni Hebronda dəpnə kildi, padixah Abnərning kəbrisining yenidə awazini kətürüp yiolidi; həlkning həmmisimu yiolaxti. ³³ Padixah Abnər üqün mərsiyə okup:

— «Abnərning əhməktək əlgini toqrimu?

³⁴ Kolliring baqləqlik bolmisimu,

Putlurung ixkəllik bolmisimu,

Ləkin sən kixilərnıng rəzillərnıng qolida yikiləninidək, yikilip əlgənsən!» — dedi.

Xuning bilən həlkning həmmisi uning üqün yənə yiolaxti. ³⁵ Andin barliq həlk Dawutning yeniyə kelip, uningə kün patkuqə tamak yeyixni etündi. Əmma Dawut kəsəm iqip: Mən kün patmasta ya nan ya

□ **3:21** «Mən kəzoqilip pütkül Israilni oqjam padixahning aldiya jəm kilay...» — yaki «Mən hazır qikip pütkül Israilni oqjam padixahning aldiya jəm kilay...» yaki «Mən ornumdin turup oqjam padixahning aldiya jəm kilay...». ■ **3:27** 2Sam. 2:23; 1Pad. 2:5 □ **3:29** «həsiya tayanəuqi» — yaki «qak egirgüqi».

baxqa h rkandak n rsini tetisam, Huda meni ursun yaki uningdin artuq jazalisun, — dedi.□

³⁶ Barlik h lk buni bayqap, bu ixtin razi boldi; əməliyəttə padixah qiloqan h rbir ix barlik həlkni razi qilatti.

³⁷ Xuning bilən barlik h lk, xundakla pütkül Israil xu k ni Nərning oqli Abnərning  lt r lixining padixahning kərsətmisi  məsligini bilip yetti. ³⁸ Padixah  z hizm tkarligi qa: Bil msil r? B g n Israilda bir sərdar, uluq bir zat yikildi! □ ³⁹ G r q mən Məshih kilinip padixah tikl ng n bolsammu, mən ajiz bir b ndim n. Bu adəmlər, yəni Zəruiyaning oqullirining w hxiyilikini mən k t r lmig d km n; Pərwərdigar r zillik qiloq ning r zilligini  z bexi qa kaytursun! — dedi.

4

Ixboxət  lt r lidu

¹ Saulning oqli Abnərning Həbronda  lginini angli anda k li boxixip k tti, barlik Israil d kk -d kkig  q xti.

² Saulning oqlining ko xunining aldin y r r qismida ikki sərdari bolup, birining ismi Baanah, yənə birining ismi R kab idi. Ular Binyamin k bilisid n bolqan B erotluk Rimmonning oqulliri idi (q nki B erot Binyamin kəbilisigə t w  hesablinatti; ■ ³ lekin B erotluklar Gittaimoqa keqip berip u y rd  bu k ngi q  musapirdək yaxawatidu).

⁴ Saulning oqli Yonatanning bir oqli bolup, puti aqsak idi. Saul bilən Yonatanning  lg nliki to ruluk h w r Yizr elg  yətkəndə, u b x yaxqa kirgən idi. Inik anisi uni elip kaqti; lekin xundak boldiki, u aldirap y g rg qk , bala q xup ketip, aqsak bolup qaloqanidi. Uning ismi Məfiboxət idi.■

⁵  mdi bir k ni B erotlok Rimmonning oqulliri R kab bilən Baanah qingki q x waqtida Ixboxətning  yig  bardi. Ixboxət q xl k uyquda uhlawatqanidi. ⁶ Ular buoqday alimiz degənni bahan  k lip,  yining iqkirigə kirip, Ixboxətning korsikioqa *piqak* sanjidi. Andin R kab w  Baanah keqip k tti ⁷ (ular Ixboxət hujrisida kariwatta yatqinida,  yg  kirip, uni  lt rg nidi). Ular uning kallisini kesip, andin kallisini elip keqiqə Arabah t zl nglikid n mengip  tti. ⁸ Ular Ixboxətning kallisini H bronqa, Dawutning kəxiəqa elip berip, padixahqa: Mana, bu janablrining jenini izdig n d xm nliri Saulning oqli Ixboxətning kallisini! B g n Pərwərdigar oqjam padixahni Saul bilən nəslidin intikam elixqa muyəssər kildi — dedi.

⁹ Dawut B erotluk Rimmonning oqulliri R kab bilən inisi Baanahqa: Meni barlik kiyinqiliklardin kutkuzoqan Pərwərdigarning hayati bilən k s m kilim nki, ¹⁰ burun birsi Dawutka hux h w r elip k ldim, d p oylap, manga: — Mana, Saul  ldi, d p k lg nd , mən uni elip Ziklagta  lt r w ttim. B rh k, mana bu uning y tk zdg n həwirining mukapati bolqanidi! ■ ¹¹  mdi mən xundak qiloqan y rd , rəzil adəmlər  z  yid  orunda yatqan bir həkqaniy kixini  lt rg n bolsa, mən nem  qilay?!

□ 3:35 «Huda meni ursun yaki uningdin artuq jazalisun» — ibraniiy tilida «Huda mening bexi qa bundak yaki undak qilsun yaki uningdin tehimu artuq qilsun!». □ 3:38 «Padixah  z hizm tkarligi qa: Bil msil r?...» — ibraniiy tilida «Padixah  z hizm tkarligi qa: Bilməmsilər...?». ■ 4:2 Y . 9:17; 18:25 ■ 4:4 2Sam. 9:3-13 ■ 4:10 2Sam. 1:15

Uning akkan qan kərzini silərnin qolunglardin elip, silərnəni yər yüzidin yoxatmamdim? — dedi.

¹² Dawut oqulamlirioğa buyruk kiliwidi, ular bularni kətl kildi. Ularning qol-putlirini kesip, ularni Həbrondiki kəlnin yenida esip koydi; ləkin ular İxboxətnin bəxini elip Həbronda Abnərnin qəbrisiyə dəpnə kildi. □ ■

5

Dawut İsrailoğa padixah boluxka məsih kəlinidu

1Tar. 11:1-9; 14:1-17

¹ Andin keyin İsrailning barlıq kəbililiri Həbronoğa Dawutning kəxioğa kelip: Kərisila, biz əzlrining ət-səngəkliridurmiz! ² Burun Saul biznin üstimizdə səltənət kəloqandimu İsrail həlkigə jənggə qikip-kirixkə yobaxqi boləqan əzlrini idila; Pərwərdigar siligə: Sən Mening həlkim İsrailning padiqisi bolup, ularni bəkisən, İsrailning əmiri bolisən, degənidi — dedi. □ ■

³ Xuning bilən İsrailning həmmə aqsakalliri Həbronoğa padixahning kəxioğa kəldi; Dawut padixah Həbronda, Pərwərdigarning aldida ular bilən əhdə tüzüxti. Andin ular Dawutni İsrailoğa padixah boluxka məsih kildi.

⁴ Dawut padixah boləqanda ottuz yaxka kirgən bolup, kirik yil səltənət kildi. ⁵ U Həbronda Yəhudaning üstidə yəttə yil altə ay səltənət kilip, Yerusalemda pütkül İsrail bilən Yəhudaning üstidə ottuz üç yil səltənət kildi. ■

⁶ Padixah əz adəmliri bilən Yerusalemoğa qikip, xu zeminda turəqan Yəbusiylar bilən jəng kəloqili bardı. Ular Dawutka: Sən bu yərgə kirəlməysən, bəlkə hətta korlar bilən aqsaklar seni qekindüridu! — dedi. Qünki ular: «Dawut bu yərgə kət'iy kirəlməydu», dəp oylaytti. □ ⁷ Ləkin Dawut Zion qorəqinini aldi (bu yər Dawutning xəhəri dəp atilidu). □

⁸ Dawut u küni: Kimki Yəbusiylarni uray desə sünggüq bilən qixixi kerək, andin u Dawut qin-qinidin əq kəridioqan bu kor, aqsaklar bilən

□ **4:12 «Rəkab bilən Baanağning** qol-putlirini kesip, ularni Həbrondiki kəlnin yenida esip koydi» — «ularni» bəlkim Rəkab bilən Baanağning qol-putlirinila əməs, bəlkə jəsətlirini kərsitixi mumkin. ■ **4:12** 2Sam. 3:32 □ **5:2 «İsrail həlkigə jənggə qikip-kirixkə yobaxqi boləqan əzlrini idila»** — ibraniy tilida «İsrailning qixixida həm kirixidə ularoğa baxlıoquqi idila» degənlik bilən ipadlinidu; muxu ibarə İsrailning barlıq paaliyətlirininimu kərsitixi mumkin. ■ **5:2** 2Sam. 7:7; Zəb. 78:70-72 ■ **5:5** 2Sam. 2:11; 1Pad. 2:11; 1Tar. 3:4 □ **5:6 «bəlkə hətta korlar bilən aqsaklar seni qekindüridu! — dedi. Qünki ular: «Dawut bu yərgə kət'iy kirəlməydu», dəp oylaytti»** — bu ikki jümlinin bəxka birhil tərcimisi: — «bəlkə sən korlar bilən aqsaklarni həydidəwətməsən, bu yərgə kirəlməysən, — dedi, Dawutni hərgiz bu yərgə kirməydu, dəp oylatti». □ **5:7 «Zion qorəqinini»** — «Zion» Yerusalemnin iqidiki egizlik bolup, xu yərgə daim qorəqan selinip turatti. Keyin ibadəthanımı Zionda kuruloqan. Keyin «Zion» degən isim bəzidə pütkül Yerusalemlə xəhərigimu wə bəzidə İsrailning əzigimu wəkillik boləqan.

hesablخالaydu, dedi. Xuning bilən «Korlar ya aqsaklar öygə kirmisun» dəydiqan maqal pəyda boldi. □ ■

⁹ Xundak kilip Dawut qoroqanda turdi wə u yərnı «Dawutning xəhiri» dəp atidi. Dawut xəhərnıng ətrapiqə Millodin tartip iğ tərəpkıqə imarət saldi. □ ¹⁰ Dawut barqanseri küdrət tapti; samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Huda Pərwərdigar unıng bilən billə idi.

¹¹ Turning padixahı Hıram Dawutning kexioqə əlqılərnı əwətti wə ular bilən qoxup, kedir yaqıqliri, yaqıqqılar wə taxqılarnı əwətti; ular Dawut üqün bir orda yasap bərdi. ¹² Dawut Pərwərdigarning özini Israilqə padixahı tikləp, öz həlki Israil üqün özining padixahlıqını gülləndürgənlikini bilip yətti.

¹³ Dawut Həbrondin kəlgəndin keyin Yerusalemdin yənə ayallarnı wə kenizəklərnı aldı; xuning bilən Dawutqə yənə kəp oşul-kızlar tuşuldi. ■

¹⁴ Yerusalemda unıngdin tuşulqanlarning isimliri mana mundak idi: Xammua, Xobab, Natan, Sulayman, ¹⁵ İbhar, Elixua, Nəfəg, Yafiya,

¹⁶ Elixama, Eliada wə Elifələt.

Filistiya bilən jəng kilix

¹⁷ Filistiyələr Dawutning Israilqə padixahı boluxqə məsihlənginini anlıqanda, ular həmmisi Dawutnı tutkili qıktı, Dawut bunı anglapla, qoroqanoqə qıxtı.

¹⁸ Filistiyələr kelip «Rəfayim jiloysi»da yeyilip turdi; □ ¹⁹ Dawut Pərwərdigardın yol sorap: Filistiyərgə qarxi atlinaymu? Ularnı qolumoqə tapxurarsənmu? — dedi. Pərwərdigar Dawutqə: Qıqqın! Qünki, Mən Filistiyələrnı jəzmən qolungoqə tapxurimən — dedi.

²⁰ U waqıtta Dawut Baal-Pərazimoqə bardı. U yərdə Dawut ularnı tarmar kildi. U: — «Pərwərdigar mening aldimda düxmənlirim üstigə huddi kəlkün yarnı elip kətkəndək bəsüp kirdi» — dedi. Xuning bilən u yərnı «Baal-Pərazim» dəp atidi. □ ■ ²¹ Filistiyələr u yərdə öz məbudlirini taxlap kətti; Dawut bilən adəmliri ularnı elip kətti.

²² Əmdi Filistiyələr yənə qıqip «Rəfayim jiloysi»da yeyilip turdi.

²³ Dawut Pərwərdigardın yol soridi. Pərwərdigar: Sən u yərgə qıqmay, bəlkı ularning kəynidin aylinip ətüp üjmə dərəhlirining udulidin hujum kılqın — dedi, □

□ **5:8 «Kimki Yəbusiylarnı uray desə, sünggüq bilən qıxıqı kerək»** — bu sirlik sözning mənisi pəkət yekında arheologlar təxkürüp tapqan tarihiy izlardanı eniklandı. Əslidə Yerusalemlə xəhiringin astida məhpiy bir su yoli bar idi; xəhərdə bu su yolioqə tutixidiqan tik bir kuduq bar idi. Dawutning adəmliri xu kuduqın yamixip qıqqan bolsa kerək. **«Korlar ya aqsaklar öygə kirmisun»** — bu sözning mənisi bəlkim (1) heqqəndək butpərəs adəmlərnıng (məsilən, Yəbusiyların) padixahıng ordisiqə kirixigə ruhsət yok; (2) Dawut Yəbusiylar tayanqan hərəkəndək butlar («kor wə aqsaklar)ni hərgiz öyigə kirixkə ruhsət kilmaytti (demək, butlar «kor», «aqsak»lərdək heqnemə kılalmaydu). Bu səz korlar wə aqsakların gəzlrini kərsətməydu, qünki keyin aqsak bolqan Məfiboxat hərəkünü Dawut bilən həmdastihan ətıuratti. ■ **5:8** 1Tar. 11:6

□ **5:9 «Millodin tartip iğ tərəpkıqə imarət saldi»** — «Millo»: «pələmpaylık yər» degən mənidə boluxı mumkin. ■ **5:13** 1Tar. 3:9; 14:3-7 □ **5:18 «Rəfayim jiloysi»** — Yerusalemoqə yekın, Hınnom jiloysining jənubiy tərəpidə. □ **5:20 «Baal-pərazim»** — «bəsüp qıqqıqların gəzlrini» degən mənidə. ■ **5:20** Yəx. 28:21 □ **5:23 «Üjmə dərəhliri»** — bu bizning kıyasimiz. İbraniy tilidə «yioqliquci dərəhlər». Zadi qaysı dərəh ikənliki bizgə naməlum. Baxkə bir kıyas «hinə dərəhliri».

24 Xundak boliduki, sən üjmə dərəhlikining üstidin ayaoṭ tiwixini an-glixing bilənla dərhal atlan; qünki xu tapta Pərwərdigar Filistiylarning koxunioṭa ḥujumioṭa qikḥkan bolidu, — dedi.

25 Dawut Pərwərdigarning uningioṭa əmr kılöjiniḍək kılıp, Filistiylərni Gibeondin Gəzərgiqə qoşlap kirdi. □

6

Dawut əhdə sanduḳini Yerusalemoṭa əkilidu

1Tar. 13:1-14; 15:25-29;16:1-3

1 Dawut Israilning arisidin barlik sərhil adəmlərni yioṭiwidi, bular ottuz ming qikti. 2 Andin Dawut wə uningioṭa əgəxkənlərninḡ ḥəmmisi Hudaning əhdə sanduḳini yətkəp kelix üḡün Yəḥudadiki Baalaḥioṭa qikti; sanduḳ *muḳəddəs* nam bilən, yəni kerublarning otturisida olturoṭuḡi samawiy koxunlarning Sərdari bolöjan Pərwərdigarning nami bilən ataloṭanidi.

□ 3 Ular Hudaning əhdə sanduḳini dəngdə olturuxluk Abinadabning öyidə yengi bir ḥarwioṭa selip, uni xu yərdin elip qikti. Abinadabning oşulliri Uzzaḥ bilən Aḥiyo u yengi ḥarwini ḥəydidi. ■ 4 Ular ḥarwini Hudaning əhdə sanduḳi bilən dəngdə olturuxluk Abinadabning öyidin elip qikti; Aḥiyo əhdə sanduḳining aldidə mangdi. 5 Dawut bilən pütkül Israil jəmətidikilər Pərwərdigarning aldidə təntənə kılıp küy oḳup qiltar, təmbur, dəp, daḳa-dumbak wə qanḡlar qelip ussul oynidi. □

6 Ləkin ular Nakonning ḥaminioṭa kəlgəndə, kalilar aldioṭa müdürəp kətkənliki üḡün, Uzzaḥ ḳolini sozup Hudaning əhdə sanduḳini tutiwaldi.

7 Pərwərdigarning oşəzipi Uzzaḥka kozoṭaldi; u hata ḳiloṭini üḡün, uni Huda xu yərdə urdi. Xuning bilən Uzzaḥ Hudaning əhdə sanduḳining yenioṭa yikilip öldi.

8 Ləkin Dawut bolsa Pərwərdigarning Uzzaḥning tenini bəskənlikiḡə aḡḡiklandi wə u yərnə «Pərez-Uzzaḥ» dəp atidi; u yər büḡünki küngiqə xundak atilidu. □ 9 U küni Dawut Pərwərdigardin ḳorḳup: Pərwərdigarning əhdə sanduḳini özümningkiḡə ḳəysi yol bilən əkelərmən? — dedi.

10 Xuning üḡün Dawut Pərwərdigarning əhdə sanduḳini «Dawut xəḥiri»ḡə, öziningkiḡə yətkəxni ḥalimidi; Dawut uni elip bərip, Gatlik Obəd-Edomning öyidə ḳaldurdi.

11 Pərwərdigarning əhdə sanduḳi Gatlik Obəd-Edomning öyidə üḡ ay turdi; Pərwərdigar Obəd-Edom wə uning pütkül öyidikilərnə bərikətlidi.

12 Dawut padixahḳa: — «Pərwərdigar Öz əhdə sanduḳi wəjidin Obəd-Edom wə uning barini bərikətlidi» dəp eytildi. Xunga Dawut Hudaning əhdə sanduḳini Obəd-Edomning öyidin elip qikḳip, ḥuxluk bilən Dawutning xəḥiriḡə elip kəldi. □

□ 5:25 «Gibeondin» — yaki «Gebadin». □ 6:2 «Yəḥudadiki Baalaḥ» — (yaki «Baalaḥ-Yəḥudaṭoṭa») — baxḳa ismi «Kiriāt-Yearim» («1Sam.» 7:2, «1Tar.» 13:6ni kəring). ■ 6:3 1Sam. 6:7, 8; 7:1, 2 □ 6:5 «təntənə kılıp küy oḳup...» — yaki «ḥərhil arḡa yaoṭaqliridin yasaləpn sazlarini qelip...». «daḳa-dumbak» — yaki «xaḳıldak(lar)». □ 6:8 «Pərez-Uzzaḥ» — «Uzzaḥioṭa bəşüp kirix» dəḡən mənəidə. □ 6:12 «Pərwərdigar Öz əhdə sanduḳi wəjidin...» — ibranily tilidə «Pərwərdigar Hudaning əhdə sanduḳi wəjidin...».

¹³ Pərwərdigarning sanduqini kətürğənlər altə kədəm mengip, xundak boldiki, u bir buqa bilən bir bordak mozayni qurbanlik kildi. □

¹⁴ Dawut bolsa kanap əfodni kiyip Pərwərdigarning aldida küqining bəriqə ussul oynaytti; □ ¹⁵ Dawut bilən Israilning pütkül jəməti təntənə kilip warkirixip, kanay qelixip Pərwərdigarning əhdə sanduqini elip qikiwatatti.

¹⁶ Pərwərdigarning əhdə sanduqi Dawutning xəhriqə elip kirilginidə, Saulning kizi Miqal derizidin qarap, Dawut padixahning səkrəp Pərwərdigarning aldida ussul oynawatkanlikini kərüp, uni öz kənglidə mənsitmidi.

¹⁷ Ular Pərwərdigarning əhdə sanduqini elip kirip, Dawut uning üqün tiktürgən qedirning ottursida koydi. Andin Dawut Pərwərdigarning aldida kəydürmə qurbanlik bilən inaklik qurbanliklerini sundi.

¹⁸ Dawut kəydürmə qurbanlik bilən inaklik qurbanliklerini kəltürüp bolup, halayiqqa samawiy qoxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigarning namida bəht-bərikət tilidi. ¹⁹ U pütkül Israil jamaitigə, ər bilən ayallarning hərberiqə birdin qoturmaq, birdin horma poxkili wə birdin üzüm poxkilini təksim kilip bərdi. Andin həlkning hərberi öz əyigə yenip kətti. □

²⁰ Dawut öz ailisidikilərnə mubarəkləx üqün yenip kəlgəndə, Saulning kizi Miqal uning aldioğa qikiq: Bügün Israilning padixahi özini xunqə xəxəplik kərsəttimü, qandak? U huddi pəs bir adəmning nomussizlaqə özini yalingaqliqiniqə ohxax, hizmətkarlırining dedəklirining kəz aldida özini yalingaqlidi! □

²¹ Dawut Miqaloğa: Undak *xadlanəjinim* Pərwərdigar aldida idi. U atang wə uning pütkül jəmətini ərüp, menə Pərwərdigarning həlki boləjan Israil üstigə baxlamqi kilip tiklidi. Xunga mən Pərwərdigarning aldida ussul oynaymən! ²² Əməliyəttə mən özümni təhimü ərziməs kilip, öz nəzirimdə özüm təwən boluxqa razimən. Ləkin sən eytqan u dedəklirining nəziridə bolsa, hərmətkə sazawər bolimən — dedi.

²³ Saulning kizi Miqal bolsa, əlidiqan künigiqə bala tuqmidi.

7

Pərwərdigarning Dawutqa qiləjan uluq wədiliri

1Tar. 17:1-5

¹ Padixah öz ordisida turatti, Pərwərdigar uningəyə ətrapidiki barlik düxmənliridin aram bərgəndin keyin, ² padixah Natan pəyoləmbərgə:

□ **6:13 «Pərwərdigarning sanduqini kətürğənlər altə kədəm mengip, xundak boldiki, u bir buqa bilən bir bordak mozayni qurbanlik kildi»** — «altə kədəm» bizningqə bu dəsəlpki altə kədəmni kərsitidu. Baxqa birhil təjrimisi «Ular hər altə kədəm mangoğanda, bir qetim buqa wə bordak mozay qurbanlik kildi». Ləkin undak bolsa, ilgərləx bək asta bolatti! □ **6:14 «Dawut bolsa kanap əfodni kiyip...»** — «əfod» adəttə pəkət kahinlar kiyidigəjan jilitkidək kışka bir kəynək idi. Bizning «təbirlər»imizni kərüng. Dawutning əfodni kiyixi bəlkim ussul oynaxqa azadə bolux üqün idi (14-ayətni kərüng). □ **6:19 «birdin horma poxkili»** — yaki «bir yutum xarab» yaki «bir parqə gəx». □ **6:20 «...öz ailisidikilərnə mubarəkləx üqün...»** — «mubarəkləx» muxu yərdə «bəht-bərikət tiləx»ni əz iqigə alidu. «**Bügün Israilning padixahi ... hizmətkarlırining dedəklirining kəz aldida özini yalingaqlidi!**» — «özini yalingaqlidi» degən gəp ərkinrək ussul oynaxqa Dawutning «əfod»ni kiygənlikini kərsitidu.

Mana kara, mən kedir yaşıqıdın yasaloğan öydə olturımən, lekin Hudaning əhdə sanduqi bir qidırning iqidə turuwatidu — dedi. □

³ Natan padixahka jawap berip: Kənglüngdə nemə oyliqıning bolsa, xuni kilöjın; qünki Pərwərdigar sening bilən billidur — dedi.

⁴ Lekin keqidə xundak boldiki, Pərwərdigarning sözi Natanğa kelip mundak deyildi: ⁵ — Berip kulum Dawutka degin: «Pərwərdigar: — «Sən dərwekə Manga turidıoğanğa öy salmaqımusən?» — dəydu. □

⁶ — «Mən Israillarni Misirdin qıkarıoğandın tartıp, bu küngiqə bir öydə olturmidim, bəlki bir qedirni makan kilip, kezip yürdü. ⁷ Mən Özüüm barlık Israillar bilən yürgən həmmə yərlərdə, həlkim Israilli padıqi bolup bekixka əmr kilıoğanlarğa, yəni Israilling hərəkəndək qəbilisining bir *yetəqısiğə*: Nemixka Manga kedir yaşıqatın bir öy yasımaysılər? — dəp baqqanmu? □ ⁸ Əmdi kulum Dawutka mundak degin: — Samawiy koxunların Sərdari bolıoğan Pərwərdigar: — Seni həlkim Israılğa baxlamqi kilip tikləş üqün seni yaylaqlardı, koy bekixtin elip kəldim, — dəydu, ⁹ — wə məyli kəyergə barmıoğın, Mən həman sening bilən billə boldum wə sening aldingdin barlık düxmənlingni yökıtip kəldim; yər yüzidiki uluqlar nam-xəhrətkə igə bolıoğandək seni uluq nam-xəhrətkə sazawər kildim. ■ ¹⁰⁻¹¹ Mən həlkim bolıoğan Israılğa bir jayni bekıtip, ularni xu yərdə tikip estürimən; xuning bilən ular öz zeminida turidıoğan, parakəndiqilikkə ugrımaydıoğan bolıdu. Rəzillər dəsəptidıkidək, xundakla Mən həlkim Israıl üstigə həkümranlık kilixka həkımlarni təyinliğən künlərdıkidək, ularğa kaytidin zulum salmaydu. Mən hazır sanga həmmə düxmənlingdin aram bərdim. Əmdi Mənki Pərwərdigar sanga xuni eytip koyayki, Mən sening üqün bir öyni kurup berimən!» — dəydu. □

¹² «Künliring toxup, ata-bowiliring bilən *əlümdə* uhlıoğiningda, Mən öz puxtingdin bolıoğan nəslingni sening ornungda turıozup, padixahlıqini məzmut kilimən. □ ■ ¹³ Mening namim üqün bir öyni yasıoquqi u bolıdu, wə Mən uning padixahlık təhtini əbədgiqə mustəhkəm kilimən. ■ ¹⁴ Mən uningğa ata bolımən, u Manga oşul bolıdu. Əgər u kəbihlik kılsa, uningğa insanlarning tayıki bilən wə adəm balilirining sawak-dumbalaxlıri bilən tərbiyə berimən. □ ■ ¹⁵ Əmma Mən sening aldingda erüwətkən Sauldin mehir-xəpkitimni juda kilıoğınimdək, uningdin mehir-xəpkitimni juda kılmaymən. ¹⁶ Xuning bilən sening öyüing wə sening padixahlıqing aldingda həmixə məzmut kilinidu; təhting əbədgiqə məzmut turozulusıdu. □

□ **7:2 «Hudaning əhdə sanduqi bir qidırning iqidə turuwatidu»** — muxu yərdə «qedirning iqidə» ıbraniy tilida «pərdilər iqidə» dегən sөz bilən ipadilınidu. □ **7:5 «kulum Dawut»** — «kul» dегən ukum toqruluk «təbirler»imizni kəring. □ **7:7 «Israilling hərəkəndək qəbilisining bir yetəqısi...»** — «1Tar.» 17:6d «Israilling hərəkəndək yetəqı həkimi» deyilidu. ■ **7:9** 2Sam. 8:6,14 □ **7:10-11 «Mən sening üqün bir öy kurup berimən»** — Dawut əli Huda üqün bir öy kurmaqı bolıoğan, lekin Huda Dawutka: Sanga bir öy (ailə, jəmət, sulalə dегən mənədə) kurup berimən» dəp jawab beridu. □ **7:12 «Mən öz puxtingdin bolıoğan nəslingni sening ornungda turozup, ...»** — muxu yərdə «puxtingdin» — ıbraniy tilida «iq-baoqırgdin». ■ **7:12** 1Pad. 8:20 ■ **7:13** 1Pad. 5:19; 6:12; 1Tar. 22:10 □ **7:14 «uningğa insanlarning tayıki bilən wə adəm balilirining sawak-dumbalaxlıri bilən tərbiyə berimən»** — demək, Dawutning əwladlıridin bolıoğan padixahlar gunah kılsa, Huda ularğa insaniy wasitə (bəlkim düxməning wasitisi) bilən tərbiyə beridu. ■ **7:14** Zəb. 89:26-27, 31; Ibr. 1:5 □ **7:16 «...sening öyüing wə sening padixahlıqing aldingda həmixə məzmut kilinidu»** — yaki «...sening öyüing wə sening padixahlıqing aldimda həmixə məzmut kilinidu».

17 Natan bu barlik sözlər wə barlik wəhiyni heqnemə kaldurmay, Dawutka eytip bərdi.

18 Andin Dawut padixah kirip, Pərwərdigarning aldida olturup mundak dedi: «I, Rəb Pərwərdigar, mən zadi kim idim, mening öyüm nemə idi, Sən meni muxu dərijigə kəturğüdək? 19 Lekin, i Rəb Pərwərdigar, *mening bu mərtiwəm* Sening nəziringdə kiçikkinə bir ix hesabladi; çünki Sən mən kəlungning öyining yirak kəlgüsi toqruluk səzlidin; bu həmmila adəmgə daim holdioqan ixmu, i, Rəb Pərwərdigar? □ 20 Əmdi Dawut Sanga yənə nemə desun? Sən Öz kəlungni tonuysən, i, Rəb Pərwərdigar! 21 Sən səz-wədəng wəjidin, Öz kənglündikigə asasən bu uluq ixning həmmisini kəlung bilsun dəp bekittip kəlojansən. 22 Xunga Sən uluqəsən, i Pərwərdigar; kəlaklirimiz barlik angliqinidək, Sening təngdixing yok, Səndin baxka heqkandak ilah yoktur.■

23 Həlkəng Israildək yənə baxka bir əl barmu, ular jaħanda alahidə turidu? — Çünki Sən Huda ularni Misirdin kətkuzup Özünggə has bir həlk kəlix üqün, xundakla nam-xəhrətkə igə bolux üqün, Özüng barding; Sən Özüng üqün Misirdin, əllərdin wə ularning ilahliridin kətkuzup çikқан həlkəng aldida zemining üqün uluq wə dəhəxtlik ixlarni kəldin. □ ■ 24 Sən həlkəng Israilni Özüng üqün əbədgiqə bir həlk boluxka bekitting; Sən, i Pərwərdigar, ularning Hudasi boldunq.

25 Əmdi həzir, i Pərwərdigar Huda, Öz kəlung wə uning öyi toqrısında eytkən wədənggə əbədgiqə məzmut əməl kəlojin; Sən degənling boyiqə ixni ada kəlojaysən! 26 Sening naming əbədgiqə uluqlinip: — Samawiy kəxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar Israilning üstidə turidioqan Hudadur, dəp eytilsun, xundakla Öz kəlungning öy-sulalisi sening aldingda məzmut turəquzulsun.

27 Çünki Sən, i samawiy kəxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi Öz kəlungoqə: Mən sanga bir öy-sulalə kurup berimən, dəp wəhiy kəldin; xunga kəlung bu duani sening aldingda kəlixka jür'ət kəldi.

28 Əmdi sən, i Rəb Pərwərdigar, birdinbir Hudadursən, Sening səzling həkəkkəttur wə Sən bu bəht-iltipatni Öz kəlungoqə wədə kəldin; ■

29 xunga kəlungning öy-jəmətini Sening aldingda mənggü turuxka nesip kəlip bərikətligəysən; çünki Sən, i Rəb Pərwərdigar, buni wədə kəlojansən; bu bəht-iltipating bilən Öz kəlungning öy-jəməti əbədgiqə bəht-iltipatka nesip holdidu».

8

□ 7:19 «*mening bu mərtiwəm Sening nəziringdə kiçikkinə bir ix hesabladi*» — demək, «Sən (allikaqan) meni muxu (yukiri) dərijigə kəturğənəkənsən...» degən səz (18-ayətni kəring) uning padixah boləqanlikini kərsitidu. Lekin Huda bu imtiyazdin yənə kəp imtiyazlarni kəxup bərməkçi. 9-16-ayətlərnə kəyrtidin kəring. ■ 7:22 Kən. 3:24; 4:35; 32:39; 1Sam. 2:2; Zəb. 86:8; Yəx. 45:5, 18, 22; Mar. 12:29, 32 □ 7:23 «*ularni... kətkuzup Özünggə has bir həlk kəlix üqün, xundakla nam-xəhrətkə igə bolux üqün, özüng barding*» — tekistning enik mənisi xuki, Israilni Misirdin kətkuzux üqün Huda Əzi xəhsən Misiroqə barəqan. «...ularni... əllərdin wə ularning ilahliridin kətkuzup çikқан» — muxu ibarə bəlkim Hudaning Israil aldida Pələstin zemində turuwatқан butpərəs əllərnə kəlojiwətxini kərsitixi mumkin. ■ 7:23 Kən. 4:7, 34; 10:21; 33:29; Zəb. 147:19-20 ■ 7:28 Yəh. 17:17

*Dawut atrapidiki allarni ozigə bekindüridu**1Tar. 18:1-14*

¹ Bu ixlardin keyin xundak boldiki, Dawut Filistiylərgə hujum kilip, ularni boysundurdi. Xundak kilip, Dawut Filistiylərnin qolidin mərkiziy xəhərnin hokuqini aldi. □

² U həm Moabiylarəğa hujum kilip, ularnimu məşlup kildi. U ularni yərgə yatquzup, tana bilən əlqəp, ikki tana kəlgənlərnə ɵltürdi, bir tana kəlgənlərnə tirik qaldurdi. Moabiylar bolsa Dawutka bekinip, uningəğa selik tapxurdi.

³ Andin Zobahning padixahı Rəhəbning oşli Hədad'ezər Əfrat dəryasiəğa qikiş, xu yərdiki həkimiyyətni əzigə kəytidin tartiwalməqçi boləğanda, Dawut uningəğa hujum kilip, məşlup kildi. ⁴ Dawut uning qoxunidin bir ming yəttə yüz atlik əskərnə wə yigirmə ming piyədə əskərnə əsir kildi; Dawut hərwa atlırining piyini kəştürdi, lekin əzigə yüz hərwilik atni kaldurup koydi. □ ■

⁵ Dəməxktiki Suriylər Zobahning padixahı Hədad'ezərgə yərdəm berix qūqun qikti, lekin Dawut Suriylərdin yigirmə ikki ming adəmnə ɵltürdi.

□ ⁶ Andin Dawut birnəqə bargah əskərlərnə Dəməxktiki Suriylərnin zemində turəğuzdi; xuning bilən Suriylər Dawutka bekinip uningəğa selik tapxurdi. Dawut kəyərgə barsa, Pərwərdigar uningəğa nusrət berətti. □

⁷ Dawut Hədad'ezərnin qulamliriəğa təminləngən altun kəlqanni tartiwelip, Yerusaleməğa kəltürdi ⁸ wə Hədad'ezərnin xəhərliri boləğan Bitah bilən Birotay xəhərliridinmu intayin kəp misni kələğa qūxürdi. □

⁹ Hamatning padixahı Toy Dawutning Hədad'ezərnin pütin qoxunini məşlup kiləğini anglap, ¹⁰ əz oşli Yoramni Dawutning həlini soraxka wə Dawutning Hədad'ezər bilən jəng kilip uni məşlup kiləğiniəğa uni təbrikləxkə əwətti. Qunki Hədad'ezər daim Toy bilən jəng kilip keliwatatti. Yoram bolsa kümüx, altun wə mis kaqa-buyumlarni elip kəldi. □ ¹¹⁻¹² Dawut padixah muxularni wə əzi bekindurəğən həmmə əllərdin, jümlidin Suriylərdin, Moabiylardin, Ammoniylardin, Filistiylərdin wə Amaləklərdin olja aləğən altun-kümüxlərnə Pərwərdigarəğa atəp beşixlidi. Bular Zobahning padixahı Rəhəbning oşli Hədad'ezərdin aləğən oljini əz iqigə alidu. □

¹³ Dawut Suriylərnə məşlup kilip, yəni on səkkiz ming adəmnə «Xor wadisi»da ɵltürüp yanəğanda, uning nam-dangki heli qikqanidi. ■ ¹⁴ U Edomda əskər bargahlırini turəğuzdi; pütin Edomda bargahlarni qurdi. Xuning bilən Edomiylarning həmmisi Dawutka bekindi. Dawut kəyərgə barsa, Pərwərdigar uningəğa nusrət berətti.

¹⁵ Dawut pütkül İsrail üstigə səltənət kildi; u pütkül həlkini sorap, adil həkümlər qikişip adalət yürgüzətti.

*Orda əməldarlıri**2Sam. 20:23-26; 1Tar. 18:15-17*

□ **8:1** «...mərkiziy xəhərnin hokuqini aldi» — yaki «Məttəg-Ammağ xəhirini aldi». □ **8:4** «bir ming yəttə yüz atlik əskər» — yaki «bir ming yəttə yüz jəng hərvisi». ■ **8:4** 1Tar. 18:4 □ **8:5** «Dəməxktiki Suriylər» — yəni «Dəməxktiki Suriyəliklər». □ **8:6** «Suriylər» — yaki «Aramiylər». Həzirki Suriyədikilər ulardin, yəni Aramiylərdin qikqan. □ **8:8** «Bitah» — yaki «Təbah» — «1Tar.» 18:8ni kərəng. □ **8:10** «Toy ... əz oşli Yoramni ... təbrikləxkə əwətti» — «1Tar.» 18:10də «Yoram» «Hadoram» değən baxka bir isim bilən atlıdu. □ **8:11-12**

«Suriylərdin» — yaki «Edomlardin» — 14-ayətni wə «1Tar.» 18:11ni kərəng. ■ **8:13** Zəb. 60:1-4

¹⁶ Zəruiyaning oqli Yoab qoxunning sərdari boldi; Ahiludning oqli Yəhoxafat mirza boldi; ¹⁷ Ahitubning oqli Zadok bilən Abiyatarning oqli Ahimələk kahin boldi; Seraya diwan begi boldi. ¹⁸ Yəhoyadaning oqli Binaya Kərətiylər bilən Pələtiylərnin yobxaxqisi boldi; Dawutning oqullirimu kahin boldi. □

9

Məfiboxətka xəpət kərsitix

¹ Dawut: Saulning əyidin tirik qaloan birərsi barmikin, bar bolsa mən Yonatanning hərmitidə uningə xapaət kərsitəy? — dedi.

² Əmdi Saulning ailisidiki Ziba degən bir hizmətkar qaloanidi. Ular uni Dawutning kəxiə qakirdi. Kəlgəndə, padixah uningdin: Sən Zibamu? dəp soridi. U: Pəkir mən xu! — dedi. ■

³ Padixah: Saulning ailisidin birərsi tirik qaldimu? Mən uningə Hudaning xapaitini kərsitəy dəwatimən, — dedi. Ziba padixahqa: Yonatanning bir oqli tirik qaldi; uning ikki puti əksaydu — dedi. □ ■

⁴ Padixah uningdin: U kəyərdə, dəp soridi. Ziba padixahqa: U Lo-Dibarda, Ammiəlning oqli Makirning əyidə turidu — dedi.

⁵ Xunga Dawut padixah kixi əwətip uni Lo-Dibardin, Ammiəlning oqli Makirning əyidin elip kəldi.

⁶ Saulning nəwrisi, Yonatanning oqli Məfiboxət Dawutning aldiə kəlgəndə, yüzini yərgə yikip, təzim kildi. Dawut: Sən Məfiboxətmu? — dəp qakiriwidi, u: Pəkir xu! — dəp jawap kayturdi.

⁷ Dawut uningə: Kərkimiojin, atang Yonatan üqün, sanga xapaət kilməy qalmaymən; bowang Saulning həmmə yər-zeminlirini sanga kayturup bərəy, sən həmixə mening dastihinimdin oqizalinişən — dedi. □

⁸ Məfiboxət təzim kilip: Qulung nemə idi, məndək bir əlük it aliyiri kədirliğüdək nemə idim? — dedi.

⁹ Andin padixah Saulning hizmətkari Zibani qakirip uningə: Saulning wə pütkül ailisining həmmə təəllukatini mana mən oqjangning oqlining kəliə bərdim. ¹⁰ Sən bilən oqulliring wə hizmətkarliring uning üqün xu zeminda terikqilik kilip, qikkan məhsulatlirini oqjangning oqlinə yeyixkə tapxurunglar. Oqjangning oqli Məfiboxət mən bilən həmixə həmdastihan bolup oqizalinişu, — dedi (Zibaning on bəx oqli wə yigirmə hizmətkari bar idi).

¹¹ Ziba padixahqa: Oqjam padixah kulliriə buyruqanning həmmisigə kəminiliri əməl kildi, — dedi. Padixah Dawut yənə: Məfiboxət bolsa padixahning bir oqlidək dastihinimdin taam yesun — dedi.

□ **8:18 «Kərətiylər bilən Pələtiylər»** — bəlkim Dawutka alahidə muhəpizətqilər yaki alahidə zərbindar əskərlər boləan boluxi mumkin idi. «**Dawutning oqullirimu kahin boldi**» — muxu yərdə «kahin» bəlkim (1) ularning Hudaning ibaditidə adəttiki kahinlardin baxqa alahidə wəzipiliri barliqini; (2) həkimiyyətə birhil wəzirlikini kərsitixi mumkin («1Tar.» 18:17nimu kəring). ■ **9:2** 2Sam. 16:1-4; 19:17 □ **9:3 «Yonatanning bir oqli tirik qaldi; uning ikki puti əksaydu»** — Zibaning bu səzni deyixi, bəlkim, Dawutning Saulning jəmətidikilərnə izdəxtiki məksiti əz təhtigə həqəqandək təhdit bolmasliki üqün, ularni yəqitix, dəp oylisa kərək; xunga u Məfiboxətəni əksək dəydu — əksək bir adəm təhtəkə həqəqandək təhdit bolmaydu, əlwəttə. ■ **9:3** 2Sam. 4:4 □ **9:7 «bowang Saul»** — ibranıy tilidə «atang Saul» degən səz bilən ipadilinişu. «Ata» degəning ibranıy tilidə mənisi kəngdur.

12 Məfiboxətning Mika degən kichik bir oqli bar idi. Zibaning öyidə turuwatqanlarning həmmisi Məfiboxətning hizmətkarlırı boldi. 13 Əmdi Məfiboxət Yerusalemda turatti; qünki u həmixə padixahning dastihininin taam yəp turatti. Uning ikki puti aqsak idi.

10

Dawut wə Ammoniyalar

1Tar. 19:1-19

1 Keyin xundaq ix boldiki, Ammoniyalarning padixahı əldi wə uning Hanun degən oqli ornida padixah boldi.

2 Dawut bolsa: Uning atisi manga iltipat kərsətkəndək mən Nahaxning oqli Hanunə iltipat kərsitəy, — dedi. Andin Dawut atisining pətisigə Hanunning kənglini soraxqa öz hizmətkarlıridin birnəqqini mangdurdı. Dawutning hizmətkarlırı Ammoniyalarning zeminiə kəlgəndə,

3 Ammoniyalarning əməldarlırı oqjisi Hanunə: Sili Dawutni rastla atilirining hərmiti üçün qaxlıriə kəngül sorap adəm əwətiptu, dəp qaramla? Dawutning hizmətkarlırini qaxlıriə əwətini xəhərni paylap uningdin məlumat elix, andin bu xəhərni aqdurux üçün əməsmu? — dedi.

4 Xuning bilən Hanun Dawutning hizmətkarlırini tutup, saqallirining yerimini quxürüp, kiyimlirining bəldin təwinini kəstürüp, kətini eqip kətküzüwətti. 5 Bu həwər Dawutka yətküzüldi; u ularni kütüwelixka aldiə adəm mangdurdı; qünki ular intayin nomus həs kıləjanidi. Padixah ularə: Saqal-burutunglar əskiçilik Yeriho xəhridə turup, andin yenip kelinglar, — dedi.

6 Ammoniyalar əzlrining Dawutning nəpritiə uqriəanlığıni bilip, adəm əwətip Bəyt-Rəhəbdiki Suriylər bilən Zohađdiki Suriylərdin yigirmə ming piyədə əskər, Maakahning padixahidin bir ming adəm wə Tobdiki adəmlərdin on ikki ming adəmnı yallap kəldi. 7 Dawut buni anglap, Yoabning pütkül jənggiwar qoxunini *ularning aldiə* mangdurdı. 8 Ammoniyalar qikiç xəhərnin dərwasisining aldida səp tüzidi; Zohađ bilən Rəhəbdiki Suriylər wə Tob bilən Maakahning adəmliri dalada səp tüzidi; □ 9 Yoab jəngning aldi həm kəynidin bolidiəanlığıə kəzi yetip, Israildin bir kisi sərhil adəmlərnı iləp, Suriyələrgə qarxi səp tüzidi; 10 qaləanlarnı Ammoniyalarə qarxi səp tizəqin dəp inisi Abixayning qoləə tapxurp, uningə:

11 — Əgər Suriylər manga küçlük kəlsə, sən manga yadəm bərgəysən; əmma Ammoniyalar sanga küçlük kəlsə, mən berip sanga yadəm bərey.

12 Jür'ətlik boləin! Öz həlkimiz üçün wə Hudayimizning xəhərliri üçün baturluk kıləyli. Pərwərdigar Əzigə layik kəringinini kıləyay! — dedi.

13 Əmdi Yoab wə uning bilən boləan adəmlər Suriyələrgə hujum kıləyli qikti; Suriylər uning aldida qaçti. 14 Ammoniyalar Suriyələrnin qəqkinini kərgəndə, ularnu Abixaydin qəqip, xəhərgə kiriwəldi. Yoab bolsa Ammoniyalar bilən jəng kılıxtin qəkinip, Yerusaleməyə yenip kəldi.

15 Suriylər bolsa əzlrining Israilarning aldida məqlup boləinini kərgəndə, yənə jəm boluxti. 16 Hədad'əzər adəmlərnı əwətip, Əfrat dəryasining neri təripidiki Suriyələrnı *yadəmgə* qakirip, ularni yətkəp

□ 10:8 «xəhərnin dərwasisi» — «xəhər» bəlkim ularning paytəhti Rabbađni kərsitidu (14-ayətini kəring).

kaldi; ular Helam xəhirigə kəlgəndə, Hədad'əzərning qoxunining sərdari Xobak ularoşa baxqilik kildi.

¹⁷ Bu həwər Dawutka yətkəndə, u pütkül Israilni yiqdurup, Iordan dəryasidin ötüp, Helam xəhirigə bardı. Suriylər Dawutka qarxi səp tizip, uningoşa hujum kildi. ¹⁸ Suriylər yənə Israildin qaçti. Dawut bolsa yəttə yüz jəng hərwilikni, kırık ming atlık əskərni kirdi həm qoxunining sərdari Xobakni u yərdə öltürdi. □

¹⁹ Hədad'əzərgə bekinoşan həmmə padixahlar əzlrining Israil aldida yengilginini kərgəndə, Israil bilən sülh kılıxip ularoşa bekindi. Xuningdin keyin Suriylər Ammoniylarəşa yənə yərdəm birixkə jür'ət qılalmidi.

11

Dawutning eoşir gunahı

¹ Xundak boldiki, yəngi yilning bexida, padixahlar jənggə atlanoşan waqıtta Dawut Yoabni adəmliri bilən həmdə həmmə Israilni jənggə mangdurdi; ular Ammoniylarning zeminini wəyran kılıp, Rabbah xəhirini muhasirigə aldi. Ləkin Dawut Yerusalemdə kaldı. □ ■

² Bir küni kaçtə Dawut kariwattin kopup, padixah ordisinin əgizisidə aylinip yürətti; əgzidin u munqida yuyuniwatқан bir ayalni kərđi. Bu ayal bək qıraylık idi. ³ Dawut adəm əwətip, ayalning həwirini soridi; birsi uningoşa: — Bu Eliamning kızı, Hıttiy Uriyaning ayalı Bat-Xeba əməsmu? — dedi.

⁴ Dawut kixi əwətip, uni kexioşa əkəltürdi (u waqıtta u adəttin paklini-watқанidi). U uning kexioşa kəlgəndə, Dawut uning bilən billə boldi; andin u öz əyigə yenip kətti. □ ■

⁵ Xuning bilən u ayal hamilidar boldi, həm Dawutka: Mening boyumda kařtu, dəp həwər əwətti.

⁶ Xuning bilən Dawut Yoabka həwər yətküzüp: Hıttiy Uriyani mening keximoşa əwətinglar, dedi. Yoab Uriyani Dawutning kexioşa mangdurdi.

⁷ Uriya Dawutning kexioşa kəlgəndə, u Yoabning həlini, həlkning həlini wə jəng əhwalini soridi. ⁸ Andin Dawut Uriyoşa: Əz əyüggə berip putliringni yuoşin, dedi. Uriya padixahning ordisinin qıkkanda, padixah kaynidin uningoşa bir sowoşa əwətti. □ ⁹ Ləkin Uriya öz əyigə barmay, padixahning ordisinin dərwazisida, oşojisinin baxka kul-hizmətkarlırining arisida yatti.

□ **10:18 «kırık ming atlık əskər»** — yaki «kırık ming piyadə əskərni» — «1Tar.» 19:18ni kəring. Xu yərdə «yəttə ming jəng hərwisi» deyilidu. Pərķining səwəbi bəlkim: (1) kolimizdiki kəqürmilərdə kəqürgüqününing səwənliki boluxi mumkin; (2) ikki ayəttə hatiriləngən sanlarni həsəblax nuķtisi əhximaydişan boluxi mumkin. □ **11:1 «yəngi yilning bexida»** — Huda Yəhudi y həkigə tapxuroşan kalendar boyiqə «yəngi yil» ətiyazda baxlinatti («Mis.» 12:1). ■ **11:1** 1Tar. 20:1-3 □ **11:4 «u waqıtta u adəttin paklini-watқанidi»** — yaki «u waqıtta u yengila paklanoşanidi». Musoşa qüxürülğən qanun boyiqə («Law.» 15:19-20) ər kixining əz ayalining adət waqıtida (7 kün həsəblinatti) uning bilən billə yetixioşa bolmaytti, bolmisa u ibadətke nisbətən «napak» qilinatti (ayal kixining «adəttin yengila paklanoşan» waqıtida hamilidar boluxi əng mumkin bolşan waqit, əlwəttə). «Pak» bolsun «napak» bolsun baxka birsining ayaloşa tegix intayin eoşir gunahdır, əlwəttə. ■ **11:4** Law. 15:19-24; 18:19 □ **11:8 «Əz əyüggə berip...»** — ibraniy tilida «Əz əyüggə qüxüp» — orda Yerusalemləning bək yukiri bir jayida idi. «putliringni yuoşin...» — demək, «raħətlən».

¹⁰ Ular Dawutka: Uriya ez öyigə barmidi, dəp həwər bərdi. Dawut Uriyadin: Sən yirək səpərdin kəlding əməsmu? Nemixka ez öyüggə kətmiding? — dəp soridi.

¹¹ Uriya Dawutka: Mana, əhdə sanduqi, Israillar wə Yəhudalar bolsa kəpildə turup, oqojam Yoab bilən oqojamning hizmətkarliri oquq dalada qedir tikip yetiwatsa, mən yəp-ıqıp, ayalim bilən yetixka öyümgə baraymu? Sening jening bilən wə həyatıng bilən kəsəm kılımənki, mən undak ixni kılmaymən — dedi.

¹² Dawut Uriyaqa: Bügün bu yərdə kəlojin, ətə seni kətküzwetimən, — dedi. Uriya u küni wə ətisi Yerusalemda qaldı. ¹³ Dawut uni qəkirip həmdastıhan kılıp, yəp-ıqküzüp məst kıldı. Ləkin xu keqisi Uriya ez öyigə barmay, qikip oqojisining kul-hizmətkarlırining arisida ez kariwitida uhlidi.

¹⁴ Ətisi Dawut Yoabka hət yezip, Uriyaning alojaq ketixigə bərdi. ¹⁵ Həttə u: Uriyani soxux əng kəskin bolidıoan aldinki səptə turojuzojin, andin uning öltürülüxi üqün uningdin qekinip turunglar, dəp yazoqanıdi.

¹⁶ Xuning bilən Yoab xəhərni kəzıtıp, Uriyani palwanlar *kəskin soxuxkan* yərgə mangdurdi. ¹⁷ Xəhərdiki adəmlər qikip, Yoab bilən soxuxkəndə həlktin, yəni Dawutning adəmliridin birnəqqisi yikildi; Uriyamı öldi.

¹⁸ Yoab adəm əwətip jəngning həmmə wəkəlıriddin Dawutka həwər bərdi.

¹⁹ U həwərqigə mundaq tapilidi: Padixahka jəngning həmmə wəkəlırini dəp bolojiningda, ²⁰ əgər padixah qəzəplini seningdin: Soxuxkəndə nemixka xəhər sepiloja xundak yəkin bardinglar? Ularning sepilidin ya atidıoanlıkını bilməmtinglar? ²¹ Yərubbəxətning oqlı Abimələkni kim öltürginini bilməmsən? Bir hotun sepildin uningoja bir parqə yərojunqak texini etip, u Təbəz xəhəridə əlmidimu? Nemixka sepiloja undak yəkin bardinglar? — Desə, sən: Silining kulliri Hıttiy Uriyamı öldi, dəp eytkin — dedi. □ ■

²² Həwərqı berip Yoab uningoja tapxurup əwətkən həwəarning həmmisini Dawutka dəp bərdi. ²³ Həwərqı Dawutka: Duxmənələr bizdin küqlük kelip, dalada bizgə hujum kıldı; ləkin biz ularoqa zərbə berip qekindürüp, xəhəarning dərwazisioiqə koşlıduq. ²⁴ Andin ya atkuqılar sepildin kul-hizmətkarlıringoja ya etip, padixahning kul-hizmətkarlıriddin birnəqqini öltürdi. Kulliri Uriyamı öldi — dedi.

²⁵ Dawut həwərqigə: Yoabka mundaq degin: — Bu ix nəziringdə eojır bolmisin, kiliq ya uni ya buni yəydu; xəhərgə bolojan hujumınglarni kattik kılıp, uni oqulitnglar, dəp eytip uni jür'ətləndürgin — dedi.

²⁶ Uriyaning ayali eri Uriyaning əlginini anglap, eri üqün matəm tutti.

²⁷ Matəm künliri ötkəndə Dawut adəm əwətip uni ordisioja kəltürdi. Xuning bilən u Dawutning ayali bolup, uningoja bir oqul tuqdi. Ləkin Dawutning kıləjan ixı Pərwərdigarning nəziridə rəzil idi.

12

Natan pəyojəmbər Dawutka tənbiş beridu

¹ Pərwərdigar Natanni Dawutning kəxioja mangdurdi. U Dawutning kəxioja kelip uningoja mundaq dedi: «Bir xəhərdə ikki adəm bar bolup, birsi bay, yənə birsi kəmbəoəl idi. ² Bayning intayın tola koy wə kala

□ **11:21** «Bir hotun sepildin uningoja bir parqə yərojunqak texini etip, u ... əlmidimu?» — bu wəqə «Hək.» 9:50-57də tepilidu. ■ **11:21** Hək. 9:52, 53

padiliri bar idi. ³ Lekin kəmbəoşəlning əzi setiwelip bakқан kīqīk bir saqlīk kōzidin baxқа bir nārsisi yōk idi. Kōza kəmbəoşəlning ōyidə baliliri bilən tēng ōsūp qōng boldi. Kōza uning yeginidin yəp, uning iқkinidin iқip, uning kuқikida uhlidi; uning nəziridə u ōz kizidək idi.

⁴ Bir kūni bir yoluқi bayningkiğə kəldi. Əmma u ōzigə kəlgən mehman ūqūn ōzining kōy yaki kala padiliridin birini yegūzūxkə təyyarlxқа kēzi kīymay, bəlki kəmbəoşəlning kōzisini tartiwelip soyup, kəlgən mehman ūqūn təyyarlıdi».

⁵ Dawut buni anglap u kixigə kattik ōjəzəpləndi. U Natanōja: Pərwərdigarning hayati bilən *kəsəm kīlimānki*, xuni kīlojan adəm ōlūmgə layiқtur! ⁶ U hēq rəhīmdillik kərsətməy bu ixni kīlojini ūqūn kōziōja tət həsə tələm tēlisun — dedi. □ ■

⁷ Natan Dawutқа: Sən dəl xu kixidursən! Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dēydu: «Mən seni Israilning ūstidə padixah bolōjili mēsih kildim wə Saulning kōlidin kutkuzdum; ■ ⁸ Mən ōjojangning jəmətini sanga berip, ōjojangning ayallirini kuқikingōja yatkuzup, Israilning jəməti bilən Yəhūdaning jəmətini sanga bərdim. Əgər sən buni az kərgən bolsang, Mən sanga yənə həsəsiləp bərəttim; □ ⁹ Nemixқа Pərwərdigarning sēzini kēzgə ilmay, uning nəziridə rəzil bolōjanni kilding? Sən Hittiy Uriyani kīliq bilən ōltürgüzūp, uning ayalini əzūnggə ayal kilding, sən uni Ammoniylarning kīliqi bilən kətl kilding. ¹⁰ Əmdi sən Meni kēzgə ilmay, Hittiy Uriyaning ayalini əzūnggə ayal kīlojining ūqūn, kīliq sening əyūngdin ayrilmaydu».

¹¹ Pərwərdigar mundak dēydu: — «Mana əz ōyūngdin sanga yamanlik kəltürūp, kēzlrining aldidə ayalliringni elip, sanga yekīn birsigə bərimən, u bolsa kūpkündüzdə ayalliring bilən yatidu. ■ ¹² Sən bolsang u ixni məhpiy kilding, lekin Mən bu ixni pūtkül Israilning aldidə kündüzdə kīlimən» — dedi.

¹³ Dawut Natanōja: — Mən Pərwərdigarning aldidə gunah kildim — dedi. Natan Dawutқа: Pərwərdigar hēm gunahingdin ōtti; sən ōlməysən.

¹⁴ Həlbuki, bu ix bilən Pərwərdigarning dūxmənligigə kupurluk kīlixқа pūrsət bərgining ūqūn, seningdin tuōjulojan oōjul bala qōqum ōlidu, — dedi.

¹⁵ Xuning bilən Natan əz ōyigə kaytip kətti. Pərwərdigar Uriyaning ayalidin Dawutқа tuōjulojan balini xundak urdiki, u kattik kesəl boldi.

¹⁶ Dawut bala həkqidə Hudaōja yelindi. U roza tutup, keqilərdə iқkirigə kirip yərdə dūm yatatti. □ ¹⁷ Uning jəmətining aқsaқalliri kōpup uning kəxiōja berip, uni yərdin kōpurmaqqi boldi; lekin u unimidi wə ular bilən tamak yeyixni rət kildi. ¹⁸ Yəttinqi kūni bala ōldi. Dawutning hizmətkarlıri bala ōldi, dēgən həwərnə uningōja bərixtin kōrkup: «Bala tirik wəqitidə padixah bizning sēzlimizgə kulak salmidi, əmdi biz qandaқmu uningōja bala ōldi, dəp həwər bərimiz? U ōzini zəhimləndürūxi mumkin!» — deyixti.

¹⁹ Lekin Dawut hizmətkarlırining piqirlaxқinini kōrūp, balining ōlginini ūkti. Xunga Dawut hizmətkarlıridin: Bala ōldimu? dəp soridi. Ular: Ōldi, — dəp jawab bərdi.

□ 12:6 «bu ixni kīlojini ūqūn kōziōja tət həsə tələm tēlisun» — «Mis.» 22:1ni kēring.

■ 12:6 Mis. 22:1 ■ 12:7 1Sam. 16:13 □ 12:8 «Mən ōjojangning jəmətini sanga berip, ōjojangning ayallirini kuқikingōja yatkuzup...» — «ōjojang» Saul padixahni kərsitidu.

■ 12:11 Қан. 28:30; 2Sam. 16:22 □ 12:16 «U roza tutup, keqidə iқkirigə kirip yərdə dūm yatatti» — yaki «U roza tutup, keqidə iқkirigə kirip yərdə dūm yatti».

²⁰ Xuning bilən Dawut yərdin qorup, yuyunup, *huxbuy* may bilən məsihlinip, kiyimlirini yənggüxləp, Pərwərdigarning öyigə kirip ibadət kildi; andin öz öyigə kaytip özigə tamak əkəltürüp yedi. ²¹ Hizmətkarlıri uningə: Silining bu nemə kıləqlanlıri? Bala tirik qaşda roza tutup yiqıldila, lekin bala əlgəndin keyin qorup tamak yedila, — dedi.

²² U: Mən: «Kim bilsun, Pərwərdigar mənə xapaət kərsitip, balini tirik qaldurarmikin» dəp oylap, bala tirik waqıtta roza tutup yiqıldim.

²³ Lekin əmdi u əlgəndin keyin nemixka roza tutay? Mən uni yandurup alalaymənmu? Mən uning yenioğa barimən, lekin u yenimoğa yenip keləlməydu, — dedi

²⁴ Dawut ayali Bat-Xebaşa təsəlli bərdi. U uning kexioğa kirip uning bilən yatti; u bir oşul tuşiwidi, Dawut uni Sulayman dəp atidi. Pərwərdigar uni səydi, □ ■ ²⁵ wə Natan pəyoğəmbər arkilik wəhiy yətküzüp, uningə Pərwərdigar üçün «Yədidia» dəp isim koydi. □

Dawutning qoxunliri Ammoniylarni məşlup qilidu

1Tar: 20:1-3

²⁶ Yoab Ammoniylarning xağanə paytəhti Rabbahka hujum kilip uni aldi.

■ ²⁷ Andin Yoab həwərqilərnə Dawutning kexioğa mangdurup: Mən Rabbahka hujum kilip, xəhərnə su bar kismini aldim. ²⁸ Həzir sən qaləlan əskərlərnə yioşip, xəhərnə kamal kilip, uni ixəş qiloşin; bolmisa mən xəhərnə alsam, mənə ismim bilən atilixi mumkin — dedi.

²⁹ Xunga Dawut həmmə həlkni jəm kilip, Rabbahka hujum kilip uni aldi.

³⁰ U ularning padixahining tajini uning bexidin aldi. Uning üstidiki altunning eoşirlişiq bir talant idi, wə uning kəzidə bir gəhər bar idi. Kixilər bu tajni Dawutning bexioğa kiygüzdi, Dawut bolsa u xəhərdin nuroşun olja aldi. □ ■

³¹ Əmma u yərdiki həlkni xəhərdin qikirip ularni hərə, haman tepidəşan tirnilər wə tømür paltılar bilən ixlətti yaki humdanda kattik əmgəkkə saldi; Dawut Ammoniylarning həmmə xəhərliridə xundak kildi; andin Dawut barlik həlk bilən Yerusalemoğa yenip kəldi. □ ■

13

Dawutning kizi Tamar ziyankəxlikkə uqraydu

¹ Dawutning oşli Abxalomning Tamar degən qiraylik bir singlisi bar idi. Bu ixlərdin keyin, Dawutning oşli Amnon uningə axik bolup qaldi.

² Amnon singlisi Tamarning ixkida xunqə dərd tarttiki, u kesəl bolup qaldi. Əmma Tamar tehi kiz idi; xuning bilən Amnonoğa uni bir ix kilix mumkin bolmaydişandək kəründi.

□ **12:24** «Dawut uni Sulayman dəp atidi» — «Sulayman» ibraniy tilida «xalom» — aman-tinlik, hatirjəmlilik degən mənədikə səz bilən munasiwətlik. ■ **12:24** 1Tar. 22:9; Mat. 1:6 □ **12:25** «Natan pəyoğəmbər arkilik ... uningə ... «Yədidia» dəp isim koydi» —

«Yədidia»: «Pərwərdigar səyğən», degən mənədikə. ■ **12:26** 1Tar. 20:1-3 □ **12:30** «altunning eoşirlişiq bir talant idi» — «bir talant» bəlkim 34 kilogramdur. «uning kəzidə bir gəhər bar idi» — yaki «uningə birnəşqə gəhər qadaldi». ■ **12:30** 1Tar. 20:2 □ **12:31** «u ... ularni

hərə, haman tepidəşan tirnilər wə tømür paltılar bilən ixlətti yaki humdanda kattik əmgəkkə saldi» — baxka birhil təjimişi: «u ... ularni hərələrnə tegigə besip yaki haman tepidəşan tirnilər astioğa yaki paltining astioğa aldi yaki ularni humdandin otküzdi» (demək, ularni intayin kiyidi). ■ **12:31** 1Tar. 20:3

³ Lekin Amnonning Yonadab isimlik bir dosti bar idi. U Dawutning akisi Ximeahning oʻgʻli idi. Bu Yonadab tolimu hujligar bir kixi idi.

⁴ U Amnonoʻya: Sən padixahning oʻgʻli turup, nemixka kundin kungə bundak jüdəp ketisən? Kəni, manga eytip bər, dedi. Amnon uningə: Mən inim Abxalomning singlisi Tamaroʻya axik boldum, dedi. □

⁵ Yonadab uningə: Sən aʻgʻrip orun tutup, yetip qaloʻan boluwal; atang seni kərgili kəlgəndə uningə: Singlim Tamar kelip manga tamak bərsun; uning tamak ətkinini kərixum uqun, aldimda tamak etip bərsun, mən uning qolidin tamak yəy, dəp eytkin, dedi.

⁶ Xuning bilən Amnon yetiwelip əzini kesəl kərsətti. Padixah uni kərgili kəlgəndə, Amnon padixahka: Ətünimən, singlim Tamar bu yərgə kelip, manga ikki qoturmaq təyyar kilip bərsun, andin mən uning qolidin elip yəy, dedi.

⁷ Xuning bilən Dawut ordisoʻya adəm əwətip Tamaroʻya: Səndin ətünimənki, akang Amnonning əyigə berip, uningəya yegüdək bir nemə təyyarlap bərgin, dəp eytti.

⁸ Tamar Amnonning əyigə bardı; u yatqanidi. U un elip yuʻurup, qoturmaqlarni kəz aldida ətti.

⁹ Andin u qoturmaqni kazandin elip, uning aldioʻya qoydi. Lekin u yigili unimidi; u: — Həmmə adəm mening kəximdin qikip kətsun, dedi. Xuning bilən həmmə kixilər uning kəxidin qikip kətti.

¹⁰ Andin Amnon Tamaroʻya: Taamni iqkiriki hujrioʻya elip kirgin, andin qolungdin elip yəymən, — dedi. Tamar əzi ətkən qoturmaqni iqkiriki hujrioʻya, akisi Amnonning kəxioʻya elip kirdi.

¹¹ Tamar ularni uningəya yegüzüp qoymaqçi boluwidi, u uni tutuwelip: I singlim, kəl! Mən bilən yatqin! dedi.

¹² Lekin u uningəya jawab berip: Yək, i aka, meni nomuska qoymioʻjin! Israilda bundak ix yok! Sən bundak pəskəxlik kilmioʻjin! ¹³ Mən bu xərməndiqilikni kəndakmu kətürüp yürəlyəmən?! Sən bəlsang Israilning arisidiki əhməklərdin bolup kəlisən. Ətünüp qalay, pəkət padixahka desəngla, u meni sanga təwə boluxtin tosimaydu, — dedi.

¹⁴ Lekin u uning səzigə kulak salmidi. U uningdin küqlük kelip, uni zorlap ayaoʻl asti kilip uning bilən yatti.

¹⁵ Andin Amnon uningəya intayin kattik nəprətləndi; uning uningəya boləjan nəpriti uningəya boləjan əslidiki muhəbbitidin ziyadə boldi. Amnon uningəya: Kəpup, yokal! — dedi.

¹⁶ Tamar uningəya: Yək! Meni həydidən gunahing sən heli manga kiləjan xu ixtin bəttərdur, dedi. Lekin Amnon uningəya kulak salmidi, ¹⁷ bəlki hizmitidiki yax yigitni qakirip: Bu *hotunni* manga qaplaxturmay, sirtka qikiriwət, andin ixikni taqap qoy, dedi. □

¹⁸ Tamar tolimu rəngdar bir kənglək kiygəndi; qünki padixahning tehi yatlik bolmioʻjan kizliri xundak kiyim kiyətti. Amnonning hizmətkari uni qoʻllap qikirip, ixikni taqiwaldi. ¹⁹ Tamar bəxioʻya kül qəqip, kiygən rəngdar kənglikini yirtip, qolini bəxioʻya qoyup yioʻliəjan peti ketiwatatti.

²⁰ Akisi Abxalom uningəya: Akang Amnon sən bilən yattimu? Həzirqə jim turəjin, singlim. U sening akang əməsmu? Bu ixni kənglüggə almioʻjin, — dedi. Tamar akisi Abxalomning əyidə kəngli sunuk halda turup qaldi.

²¹ Dawut padixahmu boləjan barlik ixlarni anglap intayin aqqiklandı.

□ **13:4 «kundin kungə ...»** — ibranij tilida «ətigəndin ətigəngə...». □ **13:17 «bu hotunni manga qaplaxturmay...»** — ibranij tilida «buni manga qaplaxturmay...».

²² Abxalom bolsa Amnonoşa ya yahxi, ya yaman heq gəp kılmidi. Qünki Abxalom singlisi Tamarni Amnonning horlıoanlıkıdın uni eq kərətti.

Abxalom Amnonni ɵltüridu

²³ Toluk ikki yil ɵtöp, Əfraimoşa yeqin Baal-Hazorda Abxalomning kırkıoquqliri koylirini kırkıwatatti; u padixahning həmmə oşullirini təkliپ kıldı. □ ²⁴ Abxalom padixahning kexioşa kelip: Mana kulliri koylirini kırkıtiwatidu, padixah wə hizmətkarlırining silining kulliri bilən billə berixini ɵtünimən, — dedi.

²⁵ Padixah Abxalomoşa: Yak, oşlum, biz həmmimiz barmayli, sanga eoşırqılık qüxüp qalmisun, — dedi. Abxalom xunqə desimu, u baroşili unimidi, bəlki uningoşa amət tilidi.

²⁶ Lekin Abxalom: Əgər berixkə unimisila, akam Amnonni biz bilən baroşili koysila, — dedi.

Padixah uningdin: Nemixkə u sening bilən barıdu?» — dəp soridi. □

²⁷ Əmma Abxalom uni kəp zorlıoını üqün u Amnonning, xundakla padixahning həmmə oşullirining uning bilən billə berixioşa koşuldi.

²⁸ Abxalom əz oşulamlırioşa buyrup: Səgək turunglar, Amnon xarab iqip hux kəyp bolooanda, mən silərgə Amnonni urunglar desəm, uni dərhal ɵltürunglar. Korkmanglar! Bularni silərgə buyruoşuqi mən əməsmu? Jür'ətlık bolup baturluk kərsitinglar — dedi.

²⁹ Xuning bilən Abxalomning oşulamlıri Amnonoşa Abxalom əzi buyruoşandək kıldı. Xuan padixahning həmmə oşulliri koşup, hər biri əz keqirioşa minip qaçti. ³⁰ Xundak boldiki, ular tehi yolda keqip ketiwatkanda, «Abxalom padixahning həmmə oşullirini ɵltürdi. Ularning heq biri kalmidi» degən həwər Dawutkə yətküzüldi.

³¹ Padixah koşup kiyimlırini yırtip yərdə düm yatti; uning həmmə kul-hizmətkarlıri bolsa kiyimlıri yırtik həlda yenida turatti. ■ ³² Əmma Dawutning akisi Ximeahning oşli Yonadab uningoşa: — Oşojam, ular padixahning oşulliri boləşan həmmə yigitlėrni ɵltürdi, dəp hiyal kılmisila. Qünki pəkət Amnon ɵldi; u ix Amnonning Abxalomning singlisi Tamarni har kıloşan kündin baxlap Abxalomning aozıdın qıkarmıoşan niyiti idi. ³³ Əmdi oşojam padixah «Padixahning həmmə oşulliri ɵldi» degən oyda bolup kəngüllirini biaram kılmisila. Qünki pəkət Amnonla ɵldi — dedi.

³⁴ Abxalom bolsa keqip kətkənidi. *Yerusalemdeki* kəzətqi oşulam kəriwidi, mana, oşərb təripidin taşning yenidiki yol bilən nuroşun adəmlər keliwatatti. □ ³⁵ Yonadab padixahkə: Mana, padixahning oşulliri kəldi. Dəl kulliri degəndək boldi — dedi.

³⁶ Səzini tügıtip turıwidi, padixahning oşulliri kelip kattık yioşa-zar kıldı. Padixah bilən hizmətkarlırimu kattık yioşlaxti. ³⁷ Lekin Abxalom bolsa Gəxurning padixahı, Ammihudning oşli Talmayning kexioşa bardı. Dawut oşli üqün hər künü həza tutup kayoşurdi. □

□ **13:23 «ikki yil ɵtöp,... Baal-Hazorda Abxalomning kırkıoquqliri koylirini kırkıwatatti»** — ıbrani tlıda: «... ikki yil ɵtöp,... Abxalomning ...Baal-Hazorda (koy) kırkıoquqliri bar idi». □ **13:26 «Əgər berixkə unimisila, akam Amnonni biz bilən baroşili koysila»** — Abxalom atisi Dawutning gumanini koşoşap koymaslık üqün (təkəllup boyıqə) uni awwal təkliپ kıldı. U padixah koşulmasalıki mumkin, dəp bilətti (padixah dərwekə unimidi); xuning bilən u təkəllup bilən padixahning tunji oşli Amnonni təkliپ kılalaytti. ■ **13:31** 2Sam. 1:11 □ **13:34 «oşərb təripidin...»** — yaki «uning kəyni təripidin...». □ **13:37 «Abxalom bolsa Gəxurning padixahı, Ammihudning oşli Talmayning kexioşa bardı»** — Talmay Abxalomning qong atisi (apisingun atisi) idi («1Tar.» 2:3).

38 Abxalom keçip, Gəxuroşa berip u yərdə üq yil turdi. 39 Dawut padixahning kəlbi Abxalomning yenioşa berixka intizar boldi; qünki u Amnonoşa nisbətən təsəlli tapkanidi, qünki u ölgənidi. □

14

Abxalom Yerusalemoşa qayıtip kelidu

1 Əmdi Zəruiyaning oşli Yoab padixah kəlbining Abxalomşa təlmüriwatkanlığını baykıdi. □ 2 Xuning üqün Yoab Təkoaşqa adam əwətip u yərdin danixmən bir hotunni əkəldürüp uningoşa: Səndin ətünəy, əzünğni matəm tutkan kixidək kərsitip qarilıq kıyimi kıyip, əzünğni ətirlik may bilən yaşlimay, bəlki əzünğni ölgüqi üqün uzun waqit həzidar boləjan ayaldək kilip □ 3 Dawut padixahning qəxiəşa berip uningoşa mundək degin, — dedi.

Xundək kilip, Yoab deməkqi boləjanlırini u ayaloşa əgətti. 4 Xuning bilən Təkoalik bu ayal padixahning aldioşa berip, təzim kilip, bax urup: I padixahım, meni kütquziwaloşayla, — dedi.

5 Padixah uningdin: Nemə dərding bar? dəp soridi. U jawap berip: Mən dərwəkə bir tul hotunmən! Erim ölüp kətti; 6 Dedəklirining ikki oşli bar idi. İkkisi etizlikta uruxup kəlip, arioşa qüxidoşan adəm bolmioşaqka, biri yənə birini urup öltürüp koydi. 7 Mana, hazır pütün öydikilər dedəklirigə qarxi kərup, inisini öltürğinini bizgə tutup bərgin; inisinin jenini elip, kətl kiləşini üqün biz janəşa jan alimiz. Xuning bilənmu miras aloşuqını yökıtimiz, dəwatidu. Ular xundək kilip yaloşuz qaloşan qoşumni əştürüp, eringə nə nam nə yər yüzidə əwladmu qalduroşli qoymaydu, — dedi.

8 Padixah ayaloşa: Öyünğgə barəşin, mən əşwaloşa qarap sən toşruluk həküm qikirimən, — dedi.

9 Təkoalik ayal padixahka: I, oşjam padixah, bu ixta gunah bolsa, həmmisi mening bilən atamning jəməti üstidə bolsun, padixah wə uning təhti bilən munasiwətsiz bolsun, — dedi. □

10 Padixah: Birər kim sanga *bu toşruluk* gəp kılsa, uni mening qəximəşa elip kəlgin, u seni yənə awarə kılmaydıəjan bolidu, — dedi.

11 Ayal jawap berip: Undəkta padixah Pərwərdigar Hudalirini yad kiləşayla, kanəşa kan intikəm aloşuqılarning oşlumni yökətməşliki üqün, ularning həlak kilixioşa yol qoymioşayla, — dedi. Padixah:

□ 13:39 «Dawut padixahning kəlbi Abxalomning yenioşa berixka intizar boldi» — bu ayətning birinqi kısmi toşruluk baxka birhil qüxənəqə: «Dawut padixah kəlbidə «mən qikip Abxalomni uray» degən niyyətin yenip qaldı». □ 14:1 «...Yoab padixah kəlbining Abxalomşa təlmüriwatkanlığını baykıdi» — baxka birhil tərjimisi: «...Yoab padixah kəlbining Abxalomşa əq boləjanlığını baykıdi». Birək Yoabning ixlətkən tədbiridin (2-23) qarışqanda, bizning tərjimimizni xu əşwaloşa bəkrək maslixidu, dəp qaraymiz. □ 14:2 «əzünğni ətirlik may bilən yaşlimay,...» — ibraniy tilida «əzünğni ətirlik may bilən məsihliməy,...». Kona zamanlarda ottura xərktiki əllər arisida kixilərdə (ərlər wə ayallardimu) yüzlırini ətirlik may bilən sürux aditi bar idi. Ləkin matəm tutkanlar qayoşuni bildürux üqün xundək kılmaytti. □ 14:9 «*bu ixta gunah bolsa*,...» — Musa pəyoşəmbərgə qüxürülğən kanun boyiqə, birsi baxka birsini bikardin-bikar öltürğən bolsa, öltürülğüqining yekin uruk-tuoşkanlırining uning üqün kısas elix həkuqi bar idi («Qəl.» 35:9-34). Birsi birərsini tasadiپیylıktin öltürüp qoysa, öltürğüqi kixi qətəlgə yaki «panahlık xəhiri»nə qəqsa bolatti. Əmma muxu yərdə padixah xu ayalning tuoşkanlırining «kisas elix»tin ibarət kanunluk həkuqını tosməkqi bolidu. Keyin u xuni biliduki, həmmə səzlər pəkət bir təmsildur, halas.

Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm qilimənki, Sening oqlungning bir tal qeqi yərgə qūxməydu, — dedi. □

12 Ləkin ayal: Dədəkliri oqjam padixahqa yənə bir səzni degili qoyqayla, dewidi, u: Eytqin — dedi. 13 Ayal yənə mundaq dedi: Əmđi sili nemixka Hudaning həkikə xuningqə ohxax ziyanlık bir ixni niyətkildila? Padixah xu gepi bilən özini gunahkar qilip bekitiwatidu, qünki u əzi paliqan kixini qayturup əkəlmidi. 14 Dərwəkə həmmimiz qokum əlup, yərgə təkülgən, qaytidin yiqiwaloqili bolmaydiqan sudək bolimiz. Ləkin Huda adəmning jenini elixka əməs, bəlki Əz palanoqinini Əzigə qayturup əkilixkə ilaj qilidu. □

15 Əməliyəttə, mening oqjam padixahqa xu ix toqrisidin səz qiloqli keliximning səwəbi, həkək meni qorkattı. Ləkin dədəkliri: Bu gəpni padixahqa eytay! Padixah bəlkim əz qərisining iltimasini bəja kəltürər, degən oyda boldı. 16 Qünki padixah anglixı mumkin, qərisini həm oqlumni Hudaning mirasidin təng yəkatmaqçı boləqan kixining qolidin qutkuzup qalar. □ 17 Xunga dədəkliri, oqjam padixahning səzi mənqa aramlıq bərər, dəp oylidim. Qünki oqjam padixah Hudaning bir pərixtisidək yahxi-yamanni pərk ətküqidur. Pərwərdigar Hudaliri sili bilən billə boləqay!

18 Padixah ayaləqə jawab bərip: Səndin ətünimənki, mən səndin sorımaqçı boləqan ixni məndin yoxurmiqaysən, dedi. Ayal: Oqjam padixah səz qilsila, dedi.

19 Padixah: Bu gəplirngning həmmisi Yoabning kərsətmisimu, qandəq? — dedi. Ayal jawab bərip: I, oqjam padixah, silining janlıri bilən kəsəm qilimənki, oqjam padixah eytkanlıri onqoqimu, soləqimu qaymaydiqan həkikəttur. Dərwəkə silining qulliri Yoab mənqa xuni tapılap, bu səzləri dədəklirining əozlıqə saldı. □ 20 Yoabning bundəq qilixi bu ixni həl qilix üqün idi. Oqjamning danalıki Hudaning bir pərixtisiningkidək ikən, zemında yüz bəriwatqan həmmə ixləri bilidikən, — dedi.

21 Xuning bilən padixah Yoabqa: Makul! Mənqa, bu ixkə ijazət bərdim. Bərip u yigıt Abxalomni elip kəlgin, dedi.

22 Yoab yərgə yiqilip bax urup, padixahqa bəht-bərikət tilidi. Andin Yoab: I oqjam padixah, əz qulungning təlipigə ijazət bərginingdin, əz qulungning sening əldingda iltipət tapqinini bügün bildim, — dedi.

23 Andin Yoab qozqilip, Gəxuroqə bərip Abxalomni Yerusələmqə elip kəldi. 24 Əmma padixah: — U mening yüzümni kərməy, əz əyigə barsun, degənidi. Xunga Abxalom padixahning yüzini kərməy, əz əyigə kətti.

25 Əmđi pütkül İsrail təwəsidə Abxalomdək qiraylık dəp mahtaləqan adəm yəq idi. Tapinidin tartip qokkusiqliqə uningda həq əyib yəq idi. 26 Uning qeqini qūxürgəndə (u hər yilning əhirida qeqini qūxürətti; qeqi əqirlixip kətkəqkə, xunga uni qūxürətti), qeqini padixahning «əlgəm taraza»si bilən tartsa ikki yüz xəkəl qıqattı. □ 27 Abxalomdin üq oql wə Tamar

□ 14:11 «padixah Pərwərdigar Hudalirini yad qiloqayla...» — degənnıng mənisi bəlkim «padixah Pərwərdigarning nami bilən kəsəm qiloqayla...». □ 14:14 «Huda... palanoqinini Əzigə qayturup əkilixkə ilaj qilidu» — ibraniy tilida: «Huda... Əzining paliqinini Əzidin palandı qəliwərməslikigə ilaj qilidu» degən səz bilən ipadilini. □ 14:16 «Hudaning mirasi» — xübhəsizki, tul hotun wə oqlıqə (Hudaning birnəqqə dəwr ilgiri İsrail həkining əjdadlıriqə tapxuroqan kərsətmisigə əsasən) («Yə.» 12:7 qatarlıklar) miras qəloqan zemini kərsitidu. □ 14:19 «Yoabning kərsətmisi» — ibraniy tilida: «Yoabning qoli». «oqjam padixah eytkanlıri onqoqimu, soləqimu qaymaydiqan həkikəttur» — ibraniy tilida «Birsi oqjam padixah eytkanlıridin onqoqimu, soləqimu burulsa, u həkikəttə turmaydu». □ 14:26 «ikkı yüz xəkəl» — 1.4 kilogram boluxı mumkin.

isimlik bir qiz tuquldi. Qizi tolimu qiraylik idi.

²⁸ Abxalom padixahning yuzini ko'rmay, Yerusalemda toptotqra ikki yil toxkuqat turdi; ²⁹ Abxalom Yoabka adom mangdurup, ezini padixahning kexioqta ewotixini otundi, amma u kalgili unimidi. Abxalom ikkinqi ketim uning yenioqta adom ewotiti, lekin Yoab kelixni halimidi.

³⁰ Xuning bilan Abxalom oz hizmatkarlirioqta: — Yoabning meningkiga yandax arpa teriklik bir parqat etizliki bar. Berip uningotat ot koyunglar, dap buyrudi. Xundak kilip, Abxalomning hizmatkarliri Yoabning bu bir parqat etizlikiotat ot koydi. ³¹ Andin Yoab kozojilip Abxalomning oyiga kirip uningdin: Nemixka hizmatkarliring etizlikimotat ot koydi! — dap soridi.

³² Abxalom Yoabka jawab berip: Mana, man sanga adom ewotip: Keximotat kalsun, andin padixahning kexioqta manga wakaliten barotuzup uningotat: Man nemixka Gaxurdin yenip kalgandimən? U yerdə kalsam, yaxhi bolattikən, dap eytkuzmaqqi idim. Əmdi padixah bilən didarlassam daymən; mənə də qəbihlik bolsa, u meni eltursun, — dedi.

³³ Xuning bilən Yoab padixahning kexioqta berip, uningotat bu hawəрни yetkuzdi. Padixah Abxalomni qakirdi; u padixahning kexioqta kelip, padixahning aldida təzim kilip bax urdi; padixah Abxalomni soydi.

15

Abxalom padixahqa isyan koturidu

¹ Bu ixlardin keyin Abxalom oziga jang harwisi bilən atlarni tayyarlattı həm öz aldida yuguridiotan əllik əskəрни bekitti. ² Abxalom tang səhərdə kopup, dərwasioqta baridiotan yolning yenida turatti. Kaqan birsi dəwayimni kəssun dəp, padixahqa ərz tutkili kəlsə, Abxalom uni qakirip: Sən kaysi xəhərdin kəlding, — dəp soraytti. U kixi: Kulung Israilning palanqi kəbilisidin kəldi, desə, ³ Abxalom uningotat: Mana, dəwayinglar durus wə hək ikən, lekin padixah tərpidin oziga wakaliten əzingni anglaxqa koyulotan adom yok, dəytti. ⁴ Andin Abxalom yənə: Kaxki, mən zeminda sorakqi kilinsam'idi, hər kimning ərzi yaki dəwayi bolup, mening keximotat kəlsə, uningotat adalət kərsitəttim! — dəytti.

⁵ Birkim uningotat təzim kilojili aldioqta barsa, Abxalom qolini uzutup, uni tutup soyetti. ⁶ Abxalom xundak kilip padixahning həküm qikirixioqta kəlgən Israilning hər bir adamlirining kəngüllirini utuwalatti.

⁷ Tət yil etkəndə, Abxalom padixahqa: Mening Həbronda Pərwərdigarotat iqkən kəsimimni ada kilixim üqün, xu yərgə berixka ijazət bərsəng; □ ⁸ qünki kulung Suriyədiki Gəxurda turotinimda kəsəm iqip: Əgər Pərwərdigar meni Yerusalemotat qaytursa, mən Pərwərdigarotat ibadət kilimən, dəp eytkanidi, — dedi.

⁹ Padixah uningotat: Tinq-aman berip kəlgin, dewidi, u kozojilip Həbronotat kətti.

¹⁰ Lekin Abxalom Israilning həmmə kəbililirigə məhpiy əlqiləрни mangdurup: Burotat awazini angliotaninglarda: «Abxalom Həbronda padixah boldi!» dəp elan kilinglar, dedi.

¹¹ Əmdi ikki yüz adom təklip bilən Abxalom bilən birgə Yerusalemdin barotanidi. Ular həkikiy əhwalidin bihəwər bolotaqqa, saddilik bilən

□ **15:7 «tət yil etkəndə...»** — bəzi kona kəqürmilərdə «kirik yil etkəndə...» deyilidu. Bu bəlkim kəqürmiqining hatalikidin bolotan.

baroqanidi. ¹² Abxalom kurbanlik o'tkuzgandə, u adəm əwətip Dawutning məslihətqisi bolqan Gilohluq Ahitofəlni öz xəhiri Gilohdin elip kəldi. Xuning bilən kəst baroqanseri küqəydi, Abxalomqə əgəxkənlər baroqanseri kəpüyüwatatti.

Dawut Yerusalemdin kaqıdu

¹³ Dawutqa bir həwərqı kelip: Israilning adəmlirining kəngülliri Abxalomqə mayil boldi, — dedi.

¹⁴ Xuning bilən Dawut Yerusalemda uning bilən bolqan həmmə kul-hizmətkarlıriqə: Kəpup kaqayli! Bolmisa, Abxalomdin qutulalmaymiz. İttik ketayli; bolmisa, u tuyuqsız üstimizgə besip kelip, bizgə bala kəltürüp xəhər həlkini kiliq bisi bilən uridu, dedi.

¹⁵ Padixahning kul-hizmətkarlıri padixahqa: Olojam padixah nemə bekitə, xuni kilimiz, dedi.

¹⁶ Xuning bilən padixah pütün ailisidikiləni elip, qikip kətti; əmma padixah kenizəkliridin onni ordiqə qaraxqa koydi. ¹⁷ Padixah qikip kətkəndə həmmə həlk uningqə əgəxti; ular Bəyt-Mərħakta turup qaldi.

□ ¹⁸ Həmmə hizmətkarlıri uning bilən billə *Kidron ekınidin* o'tüwatatti; barlık Kəre'tiyələr, barlık Pələ'tiyələr, barlık Gatliklər, yəni Gat xəhiridin qikip uningqə əgəxkən altə yüz adəm padixahning aldida mangatti. □ ■

¹⁹ Padixah Gatlik İttayqə: Sən nemixka biz bilən barisən? Yenip berip padixahning kexida turoqin; qünki sən öz yurtungdin musapir bolup palanoqansən. □ ²⁰ Sən pəkət tünügünla kəlding, mən bügün kəndəksigə seni özüm bilən billə sərsən kilay? Mən bolsam, nəgə baralisam, xu yərgə barimən. Kəridaxlingrni elip yenip kətkin; Hudaning rəhim-xəpki'ti wə həkiki'ti sanga yar bolqay! — dedi. ²¹ Ləkin İttay padixahqa jawab berip: Pərwərdigarning hayati bilən wə o'qjam padixahning hayati bilən kəsəm kilimənki, məyli hayat yaki mamat bolsun, o'qjam padixah kəyərdə bolsa, kulung xu yərdimu bolidu! — dedi.

²² Dawut İttayqə: Əmdi sənmu berip *ekındin* o'tkin, dedi. Xuning bilən Gatlik İttay həmmə adəmliri wə uning bilən mangoqan barlık bala-qakılıri o'tüp kətti. □ ²³ Həmmə həlk o'tüwatqanda, pütkül xu yurttikilər kattik awaz bilən yioqlidi. Padixah özimu Kidron ekınidin o'tkəndə, barlık həlk qəllük təripigə karap yol aldi. ■

²⁴ Wə mana, Zadok bilən Lawiylarmu Hudaning əhdə sanduqini kətürüp billə kəldi; ular Hudaning əhdə sanduqini yərdə koydi. Barlık həlk xəhərdin qikip o'tküqə Abiyatar bolsa, kurbanlikləni sunup turatti. □

²⁵ Padixah Zadokqa: Hudaning əhdə sanduqini xəhərgə yandurup elip kirgin. Mən əgər Pərwərdigarning kəzlıridə iltipat tapsam, U qoqum meni yandurup kelidu wə U mənə əhdə sanduqini wə Əz makanini yənə kərgüzidu; ²⁶ ləkin U mening toqramda: Səndin hursənlikim yok, desə, mana mən; U meni kəndək kilixni layik kərsə, xundək kilsun, — dedi.

□ **15:17 «Bəyt-Mərħak»** — yaki «yiraqtki orda». □ **15:18 «Kidron dəryasidin»** — bu səzlər ibranıy tekstidə yok, ləkin «o'tüwatatti» degən səz bu mənini kərsitidu (23-ayətni kəring). Kidron ekını Yerusalemnıng xərkıy təripigə yekın bolup, İordan dəryasıqə mangoqanda uningdin o'tüxi kerək. ■ **15:18** 2Sam. 8:18; 1Pad. 1:38; 1Tar. 18:17 □ **15:19 «yenip berip padixahning kexida turoqin...»** — Dawut «padixah» degən səzni ixlitip, Abxalom «yengi padixah»ni kərsitidu.

34-ayətnımu kəring. □ **15:22 «ekındin o'tkin»** — bəlki Kidron dəryasidin (23-ayətni kəring).

■ **15:23** Yh. 18:1 □ **15:24 «Barlık həlk xəhərdin qikip o'tküqə Abiyatar bolsa, kurbanlikləni sunup turatti»** — baxka birhil tərjimisi: «Barlık həlk xəhərdin qikip o'tküqə Abiyatar saqlap turup, andin o'tti».

²⁷ Padixah kahin Zadokka: Sən aldın kərgüçü əməsmu? Sən wə öz oşlung Ahimaaz wə Abiyatarning oşli Yonatan, yəni ikkinglarning ikki oşlunglar sanga həmrəh bolup tinq-aman xəhərgə qaytkin. ²⁸ Mana, mən silərdin həwər kəlgüçə qəldiki ötkəllərdə kütüp turay, — dedi.

²⁹ Xuning bilən Zadok bilən Abiyatar Hudaning əhdə sandukini Yerusalemoğa qayturup berip, u yərdə qaldı.

³⁰ Ləkin Dawut Zəytun teoşioğa qıkkanda, bəxini yepip yalang ayaq bolup yioşlawatatti; uning bilən boləqan həmmə həlkning hərbi bəxini yepip yioşlap qikiwatatti. ³¹ Birsı kelip Dawutka: Ahitofəlmü Abxalomning kəstigiə kətnaxkanlar iqidə ikən, dedi. Xuning bilən Dawut dua kılıp: İ Pərwərdigar, Ahitofəlning məslihətini əhməkənilikkə aylanduroşaysən, dedi.

³² Dawut taşning qəkkisioğa, yəni adəttə u məhsus Hudağa ibadət kılıdioşan jayoğa yətkəndə, Arkilik Huxay toni yirtik, bəxioğa topa-qang qəqiləşan həlda uning aldioğa kəldi. ³³ Dawut uningə: Mening bilən barsang, mənə yük bolup qəlisən; ³⁴ ləkin xəhərgə kaytip berip Abxalomğa: İ padixah, mən bügünə kədər atangning kü-l-hizmətkari boləqandək, əmdi sening kü-l-hizmətkaring bolay, disəng, sən mən üqün Ahitofəlning məslihətini bikar kiliwətəşsən. ³⁵ Mana Zadok wə Abiyatar dəgən kahinlərmü xu yərdə sən bilən billə bolidü əməsmu? Padixahning ordisidin nemə anglisang, Zadok bilən Abiyatar kahinlarəğa eytkin. ³⁶ mana, ularning ikki oşli, yəni Zadokning oşli Ahimaaz bilən Abiyatarning oşli Yonatanmü xu yərdə ularning yenidə turidü. Hərnemə anglisang, ular arkilik mənə həwər yətküzgin — dedi.

³⁷ Xuning bilən Dawutning dosti Huxay xəhərgə bardı; Abxalommu dəl xu qəşdə Yerusalemoğa kirdi.

16

Dawut Zibadin sowəqatlarnı qəbul kılıdü

¹ Dawut taşning qəkkisidin əmdilə ötüxiğə Məfibəxtəning hizmətkari Ziba ikki yüz nəf, bir yüz kixmix pəxkili, yüz yazlık mēwə pəxkili wə bir tulum xarabni ikki exəkkə artip uning aldioğa qıkti. □

² Padixah Zibağa: Bularnı nemə üqün əkəlding? dedi. Ziba: Exəklərnı padixahning ailisidikilər menixi üqün, nanlar bilən yazlık miwilərnı şulamlarning yeyixi üqün, xarabni qəldə hərıp kətkənlərnıng iqixi üqün əkəldim — dedi.

³ Padixah: Şoşangning oşli nədə? — dəp soridi. Ziba padixahka jawab berip: U yənilə Yerusalemda kəldi, qünki u: Bügün İsrail jəmətidikilər atanning padixahlıqini mənə yandırup beridü, dəp olturidü — dedi. ■

⁴ Padixah Zibağa: Mana Məfibəxtəning həmmisi sanga təwə bolsun, dewidi, Ziba: Mən siligə təzim kılımə; silining aldiridə iltıpat tapsam, i şoşam padixah, — dedi.

⁵ Dawut padixah Bahurimoğa kəlgəndə, mana Saulning jəmətidin boləqan, Geraning oşli Ximəy isimlik bir adəm xu yərdin uning aldioğa qıkti; u bu yakka kəlgəq kimdü birini qarəşawatatti. ■ ⁶ U Dawutning əziğə wə Dawut padixahning barlık hizmətkarlırioğa qarap taxlarnı attı; həmmə həlk bilən barlık palwanlar padixahning ong təripidə wə sol təripidə turatti.

□ 16:1 «yüz yazlık mēwə pəxkili» — yaki «yüz ənjür pəxkili». ■ 16:3 2Sam. 19:27 ■ 16:5 1Pad. 2:8

7 Ximəy qarəqap: Yoqal, yoqal, həy sən qanhor, iplas! □ 8 Sən Saulning ornida padixah boldung, lekin Pərwərdigar uning jəmətining kenini sening bexingə qayturdi; əmdi Pərwərdigar padixahlıknı oqlung Abxalomning qolıqə bərdi; mana, əzüngning rəzillikning sening üstünggə qüxti, qünki sən bir qanhorsən! — dedi.

9 Zəruiyaning oqli Abixay padixahqa: Nemixka bu əlük it oqjam padixahni qarəqisun? U yərgə berip uning bexini kəskili manga ijazət bərgəysən! — dedi. ■

10 Lekin padixah: I Zəruiyaning oqulliri, mening bilən nemə karinglar? U qarəqisa qarəqisun! Əgər Pərwərdigar uningə, Dawutni qarəqoqin, dəp eytkən bolsa, undakta kim uningə: Nemixka bundak kilisən? — deyəlisun?

11 Dawut Abixayə qə bərlək hizmətkarlıriqə: Mana əz puxtumdin boləjan oqlum mening jenimni izdigən yərdə, bu Binyamin kixi uningdin artukrak qilmamdu? Uni qarəqoqili qoyəqin, qünki Pərwərdigar uningə xundak buyruptu. 12 Pərwərdigar bəlkim mening dərdlimni nəzirigə elip, bu adəmning bügün meni qarəqoqanlirining ornida manga yahxilək yandurar, dedi.

13 Xuning bilən Dawut əz adəmliri bilən yolda mengiwərdi. Ximəy bolsa Dawutning uduldiki taq baqrıda mangoqəq qarəqaytti həm tax etip topaqəng qəqətti.

14 Padixah wə uning bilən boləjan həlkning həmmisi hərıp, mənzilgə barəqanda u yərdə aram aldı.

Ahitofəlning məslihəti

15 Əmdi Abxalom bərlək Israillar bilən Yerusalemqə kəldi; Ahitofəl uning bilən billə idi. 16 Dawutning dosti arkilik Huxay Abxalomning kəxiqə kəlgəndə, u Abxalomqə: Padixah yaxısun! Padixah yaxısun! — dedi.

17 Abxalom Huxayqə: Bu sening dostungə kərsitidiqəjan himmitingmu? Nemixka dostung bilən bərmiding? — dedi.

18 Huxay Abxalomqə: Yak, undak əməs, bəlkı Pərwərdigar wə bu həlk həmdə Israillarning həmmisi kimni tallisa, mən uningə təwə bolay wə uning yenida turimən. 19 Xuningdin bəxka kimning hizmitidə bolay? Uning oqlining kəxida hizmət qilmamdim? Sening atangning kəxida hizmət kıləandək, əmdi sening kəxingda hizmət kıləy, — dedi.

20 Andin Abxalom Ahitofəlgə: Məslihətlixip yol kərsitinglar; qəndak kilsək bolar? — dedi.

21 Ahitofəl Abxalomqə: Atangning ordisioqə qarəqili qoyəjan kenizəkliri bilən billə yatqin; xuning bilən pütkül Israil sening əzüngni atangə nəprətlik kıləanlikingni anglaydu; xundak kılıp sanga əgəxkənləring kolliri küqləndürüldü, dedi.

22 Xuning bilən ular Abxalom üqün ordining əgzisidə bir qədir tikti; Abxalom həmmə Israilning kəzlıri aldida əz atisining kenizəkliri bilən billə boldi.

23 U künlərdə Ahitofəlning bərgən məslihəti huddi kixi Hudadin sorap erixkən səz-kalamdək hesablinatti. Uning Dawutka wə Abxalomqə bərgən həmmə məslihətimu həm xundak qarilatti.

□ 16:7 «**həy sən qanhor, iplas!**» — «iplas» ibraniy tilida: «Iblis (Beliyal)ning oqli». ■ 16:9 1Sam. 24:15; 2Sam. 9:8

17

Ahitofalning maslihati bikar kilingidu

1 Ahitofal Abxalomtoja: Manga on ikki ming adomni talliwelixa ruhsat borsang, men bugun keq kozopilip, Dawutni qoslay; ² Men uning ustiga quxkinimda u herip, kolliri ajiz bolidu; men uni alakzad kiliwetimen, xundaqla uning bilan bolqan barlik halk kaqidu. Men paxet padixahnila urup olturimen, ³ andin hamma halkni sanga bekundurup kayturimen. Sen izdigän adom yokalsa, hamma halk sening kexingtoja kaytidu; xuning bilan hamma halk aman-esän kalidu, dedi. □

⁴ Bu maslihet Abxalomtoja wa Israilning barlik aksakallirioja yakti, ⁵ lekin Abxalom: Arkilik Huxaynimu qakiringlar; uning sozinimu anglayli, — dedi.

⁶ Huxay Abxalomning kexioja kalganda, Abxalom uningtoja: Ahitofal mundaq-mundaq eytti; u degandak kilaylimu? Bolmisa, sen bir maslihet bergin, — dedi.

⁷ Huxay Abxalomtoja: Ahitofalning bu waqitta bergän maslihati yahxi emäs, — dedi.

⁸ Huxay yana mundaq dedi: «Sen atang bilan adamlirini bilisanoju — ular palwanlardur, hazir daladiki baliliridin juda kilinoqan qixi eyiktak payli yaman. Atang bolsa hekikiy jengqidur, ez adamliri bilan birga konmaydu.

⁹ Mana u hazir bir oqarda ya baxqa bir yerdä mekunüwaloqan bolsa keräk. Mubada u awwal halkimiz ustiga quxsä xuni angliqan herkim: Abxalomtoja oqaxkanlar kiröinqilikka uqraptu, — daydu. □ ¹⁰ U waqitta hetta xir yuräk palwanlarning yuraklirimu su bolup ketidu; qünki putkül Israil atangning batur ikänlikini, xundaqla uningtoja oqaxkanlarningmu palwan ikänlikini bilidu. ¹¹ Xunga maslihetim xuki, putkül Israil Dandin tartip Bär-Xebaotiqä sening kexingtoja tez yiqilsun (ular dengizdiki kumlardak keptur!). Sen özüng ularni baxlap jengge qikkin. ¹² Biz uni keyerdä tapsak, xebnem yergä quxkändak uning ustiga quxayli. Xuning bilan uning ezi wa uning bilan bolqan kixilardin heq kimmu qalmaydu.

¹³ Ogär u bir xahergä kiriwalsimu, putkül Israil xu yergä arqamqilarni elip kelip, xahärni hetta uningdiki kicik xeqil-taxlarnimu qaldurmay serap ekilip, derya jilöisioja taxliwetimiz».

¹⁴ Abxalom bilan Israilning hamma adamliri: Arkilik Huxayning maslihati Ahitofalning maslihetidin yahxi ikän, deyixti. Qünki Pärwardigar Abxalomning bexioja bala kalsun döp, Ahitofalning yahxi maslihetining bikar kilinginini bekitkänidi.

¹⁵ Huxay Zadok bilan Abiyatar kahinlaroja: Ahitofalning Abxalom bilan Israilning aksakallirioja bergän maslihati mundaq-mundaq, amma mening maslihetim bolsa mundaq-mundaq; ¹⁶ hazir siler derhal adom ewatip Dawutka: Bu keqidä qolning keqikliridä konmay, balki tez otup ketinglar, bolmisa padixah wa uning bilan bolqan hamma halk halak boluxi mumkin, döp yetküzunglar — dedi.

¹⁷ U waqitta Yonatan bilan Ahimaaz Ön-Rogäldä kütup turatti; ular baxqilarning kerup qalmasliki üqün xahergä kirmidi; bir dedakning qikip ularoja hawer berixi bekitildi. Ular berip Dawut padixahqa hawärni yetküzdü.

□ 17:3 «Sen izdigän adom yokalsa, hamma halk sening kexingtoja kaytidu» — ibranij tilida: «Barlik adomning kaytip kelixi, sen izdigän adomning jenioja barawördur». □ 17:9 «Mubada u awwal halkimiz ustiga quxsä...» — yaki «Däslapta halk(imiz)din naqqisi yikilip oltürülä,....»

¹⁸ Lekin bir yax yigit ularni körüp kelip, Abxalomo a d p qoydi.  mma bu ikkiyl n ittik berip, Bahurimdiki bir ad mning  yig  kirdi. Bu ad mning hoylisida kuduk bar idi; ular xuningo a g x p yoxurundi. ¹⁹ Uning ayali kudukning aotzi a yapquqini yepip  stig  sokuloqan buoqdayni t k p qoydi; xuning bilən heq ix axkarilanmidi.

²⁰ Abxalomning hizmatkarliri  yg  kirip ayalning kexio a kelip: Ahimaaz bilən Yonatan k yerd ? — d p soridi. Ayal: Ular eriktin  t p k tti, dedi. Kəlgənlər ularni izd p tapalmay, Yerusalemo a kaytip k tti.

²¹ Ular kətkəndin keyin, bu ikkiylən kuduktin qikip, berip Dawut padixah a h w r b rdi. Ular Dawut a: Qo up, sudin  tkin; q nki Ahitofəl seni tutux  q n xundak məslihət beriptu, — dedi.

²² Xuning bilən Dawut w  uning bilən boloqan barlik h lk ko oqilip Iordan dəryasidin  tti; tang atquqə Iordan dəryasidin  tmig n heqkim qalmidi.

²³ Ahitofəl  z məslihətini qobul kilmioqanlikini k r p exikini tokup,  z x hiridiki  yig  berip,  yidikilerg  wəsiyət tapxuroqandin keyin, esilip  liwaldi. U  z atisining kəbrisidə d pn  kilindi.

²⁴ Xu arilikta Dawut Maqanaimo a yetip kəlgənidi, Abxalom w  uning bilən boloqan Israilning h mm  ad mlirimu Iordan dəryasidin  t p bololanidi.

²⁵ Abxalom Yoabning ornida Amasani ko xunning  stig  sərdar kilip qoydi. Amasa bolsa Yitra isimlik bir Israillik kixining oqli idi. U kixi Nahaxning kizi Abigail bilən yeqinqilik kilolanidi. Nahax Yoabning anisi Z ruiya bilən aqa-singil idi.

²⁶ Israil bilən Abxalom Gileadning zeminida bargah tikti.

²⁷ Dawut Maqanaimo a yetip k lg nd , Ammoniylarning Rabbah x hiridin boloqan Nahaxning oqli Xobi bilən Lo-Dibarlik Ammiəlning oqli Makir w  Rogelimdin boloqan Gileadlik Barzillay degənlər ■ ²⁸ yotkan-k rp , das, qaqa-kuqa, buoqday, arpa, un, komaq, purqak, kizil max, kuruoqan purqaklar, ²⁹ h s l, qaymak w  ko ylarni k lt r p, kala sütidə kilinoqan kurut-irimqik katarliklarni Dawut bil n h lk  w  yeyix  q n elip k ldi, q nki ular: X bh sizki, h lk q ld  h rip- qip, ussap k tk ndu, d p oqliolanidi.

18

Abxalomning  l xi

¹ Dawut  zi bil n boloqan h lkni yioqip editlidi w  ularning  stig  mingbexi bil n y zbexi qoydi. ² Andin Dawut h lkni  q b l kk  b l p j ngg  qikardi; birinqi b l kni Yoabning kol astida, ikkinqi b l kni Z ruyaning oqli, Yoabning inisi Abixayning kol astida w  üqinqi bələkni Gatlik Ittayning kol astida qoydi. Padixah h lk : B rh k, m nmu sil r bilən jənggə qikimən, dedi.

³ Lekin h lk: Sili qikmisila, əgər biz kaqsak d xm n bizg  p rwa kilmaydu; hətta yerimimiz  l p k ts knu bizg  p rwa kilmaydu. Q nki  zliri bizning on mingimizg  baraw r bolila. Yahxisi sili x h rd  turup bizg  həmdəm bolux a təyyar turoqayla, dedi.

⁴ Padixah ularo a: Silerg  nem  layik k r ns , xuni kilim n, — dedi. Xuning bilən h lk yüzdin, mingdin bolup xəhərdin qikiwatqanda, padixah dərwazining yenida turdi. ⁵ Padixah Yoab bilən Abxay w  Ittayo a: Mən

üqün Abxalomtoja yahxi muamilidə bolup ayanglar, dedi. Padixahning *həmmə sərdarlirioja* Abxalom toqrisida xundak tapiloiqinida, barlik halk tapiloiqinini anglidi. ⁶ Andin halk Israil bilən soquxkili məydanoja qikti; soqux Əfrainning ormanlikida boldi.

⁷ U yərdə Israil Dawutning adəmliridin məolup boldi. U küni ular kattik qirojin kilindi — yigirmə mingi əldi. ⁸ Sokux xu zeminoja yeyildi; ormanlik yəwətkənlər qiliqta əlgənlərdin kəp boldi.

⁹ Abxalom Dawutning oqlamliri bilən tuyuksiz uqrixip qaldi; Abxalom öz keqirioja minip, qong dub dərihining koyuk xahlirining tegidin ətkəndə, uning bexi dərəh xehioja kəplixip kəlip, u esilip qaldi; u mingən keqir bolsa aldioja ketip qaldi. □ ¹⁰ Birsı buni kərup Yoabka həwər berip: Mana, mən Abxalomning bir dub dərihidə sanggilap turojinini kərdüm, dedi.

¹¹ Yoab həwər bərgən adəmgə: Nemə! Sən uni kərup turup, nemixka uni urup əltürüp yərgə quxürmiding? Xundak kiləjan bolsang, sanga on kümüx tənggə wə bir kəmə berəttim, — dedi.

¹² U adəm Yoabka: Kolumoja ming kümüx tənggə təgsimu, qolumni padixahning oqlioja uzatmayttim! Qünki padixahning həmmimiz al-dida sanga, Abixayoja wə Ittayoja: Mening üqün hər biringlar Abxalomni ayanglar, dəp buyruoiqinini angliduk. ¹³ Əgər mən öz jenimni təwəkkul kilip, xundak kiləjan bolsam (hərəkəndak ix padixahtin yoxurun qalmaydu!) sən meni taxlap, duxmining qatarida kərəttim, — dedi.

¹⁴ Yoab: Sening bilən bundak deyixixkə qolam yok! — dedi-də, qolioja üq nəyzini elip dərəhtə sanggilaklik halda tirik turojan Abxalomning yurikigə sanjidi. □ ¹⁵ Andin Yoabning yaraş kəturəgüqisi boləjan on oqlam Abxalomning qərisigə yiqilip, uni urup əltürdi.

¹⁶ Andin Yoab kanay qaldi; həlk Israilni koqlaxtin yandi; qünki Yoab koşunni qekinixkə qaqirdi. ¹⁷ Ular Abxalomni ormanliktiki qong bir azgaləja taxlap üstigə nurojan taxlarni dəwiləp koydi. Israillar bolsa keqip hər biri öz makaniəja kətti. □

¹⁸ Abxalom tirik waqtida padixah wadisida əzigə bir abidə turozuojanidi. Qünki u: Mening namimni kaldurdiəjanəja oqlum yok dəp, u tax abidini öz nami bilən atiojanidi. Xuning bilən bu tax bügüngə kədər «Abxalomning yadikari» dəp atilidu. □

Dawut Abxalomning əlümidin həwər tapidu

¹⁹ Zadokning oqli Ahimaaz *Yoabka*: Pərwərdigar seni duxmənlingədin kutkuzup sən üqün intikam aldi, dəp padixahka həwər berixkə meni dərhəl mangozuojin, — dedi.

²⁰ Ləkin Yoab uningəja: Sən bügün həwər bərməysən, bəlkı baxka bir küni həwər berisən; padixahning oqli əlgini tüpəylidin, bügün həwər bərməysən, dedi.

□ **18:9 «uning bexi ... kəplixip kəlip, u esilip qaldi»** — İbraniy tilida: «uning bexi ... kəplixip kəlip, u asman-zemin otturısında esilip qaldi». □ **18:14 «dərəhtə sanggilaklik halda tirik turojan Abxalomning yurikigə sanjidi»** — İbraniy tilida «dərəhning yurikidə sanggilaklik tirik turojan Abxalomning yurikigə sanjidi» degən sözlər bilən ipadilinidu. □ **18:17 «Israillar bolsa keqip hər biri öz makaniəja kətti»** — İbraniy tilida: «Israillar bolsa keqip hər biri öz qədiriəja kətti». □ **18:18 «Mening namimni kaldurdiəjanəja oqlum yok...»** — Abxalomning bu səzidin qarışanda, uning üq oqli (14:27) həmmisi baldur əlgəndi.

²¹ Xuning bilən Yoab Kuxiyoja: Berip padixahqa kerginingni döp bərgin, dedi. Kuxiylik Yoabqa təzim kılıp yügürüp kətti. □

²² Lekin Zadokning oqli Ahimaaz Yoabqa yənə: Qandakla bolmisun bu Kuxiyning kəynidin yügürüxkə manga ijazət bərgin, — dedi. Yoab: I oqlum, sanga heçqandak səyünqi bərgüdək həwər bolmisa, nemixka yügürüxni halaysən? — dedi.

²³ U yənə: Qandakla bolmisun, meni yügürgüzgin, dedi. Yoab uningoja: Mang, yügür, dewidi, Ahimaaz Iordan dəryasidiki tüzlənglik bilən yügürüp Kuxiygə yetixip uningdin etüp kətti.

²⁴ Dawut içki-taxkı dərważining otturisida olturatti. Kəzətqi dərważining əgzisidin sepilning üstigə çiqip, bexini kətürüp qariwidi, mana bir adəmning yügürüp keliwatkinini kərđi. □

²⁵ Kəzətqi warkırap padixahqa həwər bərđi. Padixah: Əgər u yaloquz bolsa uningda qoqum həwər bar, dedi. Həwərqi bolsa yeğinlixip keliwatatti. ²⁶ Andin kəzətqi yənə bir adəmning yügürüp kəlgininini kərđi. Kəzətqi dərważiwəngə: Mana yənə bir adəm yaloquz yügürüp keliwatidu, — dedi. Padixah: Bumu həwərqi ikən, dedi.

²⁷ Kəzətqi: Awwalkisining yügürüxi manga Zadokning oqli Ahimaazning yügürxidək kəründi, — dedi. Padixah: U yahxi adəm, hux həwər yətküzidu, — dedi.

²⁸ Ahimaaz padixahqa towlap: Salam! döp padixahqa yüzini yərgə təgküzüp təzim kılıp: Olojam padixahqa ziyan yətkürüxkə kollirini kətürgən adəmlərni məqlubiyətkə muptila kılqan Pərwərdigar Hudaliri mubarəktur! — dedi. □

²⁹ Padixah: Abxalom salamətmu? — döp soridi. Ahimaaz jawab berip: Yoab padixahning quli wə pekiririni mangduroqanda, pekir kixilərnin gong kalaymıqanqılıqini kərdum, lekin nemə ix boləqanlıqini bilmidim, — dedi.

³⁰ Padixah: Boldi, buyaqta turup turojin, dedi. U bir tərəpkə berip turdi.

³¹ Wə mana, Kuxiy yetip kəldi; Kuxiy: Olojam padixah hux həwərnı angliəqayla. Pərwərdigar bügün asiylık kılıp kəzəqəlan həmmisidin silini kətquzup, ulardin intikam aldi, dedi.

³² Padixah Kuxiyoja: Yigit Abxalom salamətmu? döp soridi. Kuxiy: Olojam padixahning düxmənliiri wə silini kəstləxkə kəzəqəlanların gəmmisi u yigitkə ohxax bolsun! — dedi.

³³ Padixah tolimu azablinip, dərważining təpəsidiki balihanioja yioqliəlan peti çiqti; u mangoqaq: I oqlum Abxalom! I oqlum, oqlum Abxalom! Kaxki, mən sening ornungda əlsəm bolmasmidi! I Abxalom, mening oqlum, mening oqlum! dedi.

19

¹ Birsı Yoabqa: Padixah Abxalom üqün yioqlap matəm tutmaqta, döp həwər bərđi. ² Xuning bilən xu kündiki nusrət həlk üqün musibətkə aylandı; qünki həlk xu künidə: Padixah əz oqli üqün kayətu-həsərt tartiwatidu, döp anglidi. ³ U küni həlk soquxtın keqip hijaləttə qəloqan

□ **18:21** «Xuning bilən Yoab Kuxiyoja... dedi» — «Kuxiy»: Həbəx, Efiopiyəlik. Efiopiyəliklərnin bügünga kədər uzunoja yügürüxtə dangki bar. □ **18:24** «Dawut içki-taxkı dərważining otturisida olturatti» — ibraniy tilida «Dawut ikki dərważining otturisida olturatti». Pərzimizqə «bu ikki dərważə» xəhərnin içki wə taxkı qowuqi bolsa kerək. □ **18:28** «Salam!» — (ibraniy tilida «Xalom»)ning mənisi: «Tinqlik! Hatirjəmlik!».

adamlərdək, oşqilikqə xəhərgə kirdi. ⁴ Padixah yüzini yepip: I, oşlum Abxalom, i Abxalom, mening oşlum, mening oşlum! — dəp qattik awaz bilən pəryad kəturdi.

⁵ Lekin Yoab padixahning öyigə kirip, uning kexioğa kelip: Öz jeningni, oşulliring bilən qizliringning jenini, ayalliringning jeni bilən kenizəkliringning jenini kütquzoğan həmmə hizmətkarlarning yüzini sən bügün hijaləttə kaldurdung! ⁶ Sən ezünggə nəprətlinidioğanlarni səyisən, seni səyidioğanlaroğa nəprətlinidioğandək kilisən! Qünki sən bügün sərdarlingni yaki hizmətkarlingni nəziringdə heqnersə əməs degəndək kilding! Qünki bügün Abxalom tirik kelip, biz həmmimiz ölgən bolsak, nəziringdə yahxi bolattikən, dəp bilip yəttim. ⁷ Əmdi qikip hizmətkarlingning kəngligə təsəlli yərgin; qünki mən Pərwərdigar bilən kəsəm kilimənki, əgər qikmisang, bügün keqə heq adəm sening bilən qalmaydu. Bu bala yaxliqingdin tartip bügünki kungiqə üstünggə qüxkən hərqandək baladin eşir bolidu, — dedi.

⁸ Xuning bilən padixah qikip dərwarzida olturdi, həmmə həlkqə: Mana, padixah dərwarzida olturidu, degən həwər yətküzülgəndə, ularning həmmisi padixahning kexioğa kəldi. Əmma Israillar bolsa həmmisi keqip, öz öyigə kaytip kətti. □

⁹ Əmdi Israil kəbilisidiki həmmə həlk oşuloşula kilixip: Padixah bizni düxmənlirimizning kəlidin azad qiləğan, bizni Filistiyləning kəlidin kütquzoğanidi. Əmma, u hazır Abxalom tüpəylidin zemindin özini kaquruwatidu. ¹⁰ Lekin biz üstimizgə padixah boluxka məsih qiləğan Abxalom bolsa jəngdə öldi. Əmdi nemixka padixahni yandurup elip kelixkə gəp kilmaysilər? deyixti. □

¹¹ Dawut padixah Zadək bilən Abiyatar kaşınlaroğa adəm əwətip: Silər Yəhudaning aksakallirioğa: *Padixah mundak dəydu*: — Həmmə Israillarning padixahni ordisioğa kayturup keləyli, deyixkən təlipirining həmmisi padixahning kuliqioğa yətkən yərdə, nemixka silər bu ixta ulardin keyin kəlisilər? ¹² Silər mening kərindaxlirim, mening ət-ustihanlirim turup, nemixka padixahni elip kelixtə həmmisidin keyin kəlisilər?! — dənglar. ¹³ Wə xundakla yənə Amasaşimu: Padixah mundak dəydu: — Sən mening ət-ustihanlirim əməsməsən? Əgər seni Yoabning ornida mening kəximda daim turidioğan qoxunning sərdari kilmisam, Huda meni ursun həm uningdin artuk jazalisun — dənglar, — dedi. ■

¹⁴ Buning bilən u Yəhudadiki adəmləning kəngüllirini bir adəmning kənglidək əzigə mayil kildi. Ular padixahka adəm mangdurup: Sən ezüng bilən həmmə hizmətkarling birgə yenip kelinglar, dəp həwər yətküzdi.

¹⁵ Xuning bilən padixah yenip İordan dəryasioşiqə kəldi. Yəhudadiki adəmlər padixahni İordan dəryasidin ötküzimiz dəp, padixahning aldioğa Gilgaloğa barəşanidi. ¹⁶ Bahurimdin qikқан Binyaminlik Geraning oşli Ximəy aldirap kelip, Yəhudadiki adəmlər bilən qüxüp, padixahning aldioğa qikti. ■

¹⁷ Ximəygə Binyamin kəbilisidin ming adəm əgəxti; ular bilən Saulning jəmətidə hizmətkar boləğan Ziba, uning on bəx oşli wə yigirmə hizmətkarimu uningə qoxulup kəldi; bularning həmmisi İordan dəryasidin etüp padixahning aldioğa qikti.

□ **19:8** «...həmmisi keqip, öz öyigə kaytip kətti» — ibranii tilida «... həmmisi keqip, öz qedirioğa kaytip kətti». Muxu ayəttiki «Israillar» Abxaloməğa əgəxkən Israillarni kərsitidu, əlwəttə (ularning kəpinqisi Yəhuda wə Binyaminidin baxka on kəbilidin idi). □ **19:10** «...nemixka padixahni yandurup elip kelixkə gəp kilmaysilər?» — ibranii tilida «nemixka padixahni yandurup elip kelixkə süktü kilisilər?». ■ **19:13** 2Sam. 17:25 ■ **19:16** 2Sam. 16:5; 1Pad. 2:8

18 Bir kemə padixahning ihtiyariya qoyulup, ailə tawabiatlirini etküzüx üqün uyan-buyan ötüp yürätti. Padixah İordan dəryasidin etkəndə, Geraning oqliri Ximəy kelip uning aldida yikilip turup □ 19 padixahka: O'ojam kullirioya kəbihlik sanimo'ayla; o'ojam padixah Yerusalemdin qikkən kundə kullirining kilojan kəbihlikini əslirigə kaltürmigəyla; u padixahning kengligə kəlmisun. 20 Qünki kulliri özining gunah kilojinimni obdan bilidu; xunga mana, mən Yüsüpning jəmətidin həmmidin awwal bügün o'ojam padixahni qarxi elixka qiktimmən, — dedi.

21 Zəruiyaning oqli Abixay buni anglap: Ximəy Pərwərdigarning məsih kilojinini qarəiojan tursa, ölümgə məhkum kilinix lazim bolmamdu? — dedi.

22 Lekin Dawut: I Zəruiyaning oqulliri, silərnin mening bilən nemə karinglar? Bügün silər manga qarxi qikmakqimusilər? Bügünki kundə Israilda adəmlər ölümgə məhkum kilinixi kerəkmü? Bügün Israilo'ya padixah ikənlikimni bilməymənmu? — dedi. □

23 Andin padixah Ximəygə: Sən əlməysən, — dedi. Padixah uningoya kəsəm kildi.

24 Əmdi Saulning nəwrisi Məfiboxət padixahni qarxi alo'ili kəldi. Padixah kətkən kundin tartip saq-salamət kəytip kəlgən künigə, u ya putlirining tirniqini almi'ojan ya saqilini yasimiojan wə yaki kiyimlirini yumiojanidi.

25 U padixahni qarxi alo'ili Yerusalemdin kəlgəndə, padixah uningdin: I Məfiboxət, nemixka mening bilən barmiding? — dəp soridi. □

26 U: I, o'ojam padixah, kulliri aqsak boloaqka, exikimni tokup, minip padixah bilən billə baray, dedim. Əmma hizmətkarim meni aldap koyuptu; 27 u yənə o'ojam padixahning aldida kullirining o'əywitini kildi. Lekin o'ojam padixah Hudaning bir pərixtisidəktur; xuning üqün siligə nemə layik kərünsə, xuni kiləyla. ■ 28 Qünki atamning jəmətining həmmisi o'ojam padixahning aldida əlgən adəmlərdək idi; ləkin sili öz kullirini əzli'ri bilən həmdastihan boləjanlar arisida koydila; mening padixahning aldida pəryad kiləyli nemə həkkim bar? — dedi. □

29 Padixah uningoya: Nemixka ixliring to'qrisida səzliwerisən? Mening həkümüm, sən bilən Ziba yərlə'ni bəlxiwelinglar, — dedi.

30 Məfiboxət padixahka: O'ojam padixah aman-esən öz əyigə kəlgəndin keyin, Ziba həmmisini alsimu razimən! — dedi.

31 Gileadlik Barzillaymu Rogelimdin qüxüp padixahni İordan dəryasidin etküzüp koyuxka kelip, padixah bilən billə İordan dəryasidin etti. 32 Əmdi Barzillay heli yaxanojan bir adəm bolup, səksən yaxka kirgənidi. Padixah Mahəna'imda turəjan wakitta, uni kəmdiojan dəl muxu adəm idi; qünki u heli katta bir kixi idi. ■ 33 Padixah Barzillayoya: Mening bilən barəqin, mən səndin Yerusalemda əzümningkidə həwər alimən, dedi.

34 Lekin Barzillay padixahka: Mening birnəqə qə künlük əmrüm kəlojanu,

□ 19:18 «Bir kemə padixahning ihtiyariya qoyulup, ailə tawabiatlirini ... ötüp yürätti» — bəzilər: «Ular əzli'ri padixahning ihtiyariya koyup, dərya keqikidə ailə tawabiatlirini ... ötüp yürätti» dəp tə'rijimə kilidu. □ 19:22 «...silər manga qarxi qikmakqimusilər?» — ibraniy tilida «...silər manga xəytan bolmakqimusilər?» □ 19:25 «U ... Yerusalemdin kəlgəndə...» — yaki, «u ... Yerusalemo'ya kəlgəndə...». ■ 19:27 2Sam. 16:3 □ 19:28 «...atamning jəmətining həmmisi o'ojam padixahning aldida əlgən adəmlərdək idi» — mə'nisi bəlkim, «biz həmmimiz əslidə sening aldingda ölümgə məhkum kilinixka layik iduk». ■ 19:32 2Sam. 17:27-29; 1Pad. 2:7

padixah bilən birgə Yerusalemoğa baramdim? □ ³⁵ Kulliri səksən yaxça kirdim. Yahxi-yamanni yənə pərək etələymənmu? Yəp-iqkinimning təmini tetalamdim? Yigit nəoymiqilər bilən kız nəoymiqilərnin awazini angliyalamdim? Nemixka kulliri oqjam padixaoğa yənə yük bolimən?

³⁶ Kulliri pəkət padixahni Iordan dəryasidin ötküzüp andin azraq uzitip qoyay degən; padixah buning üçün nemixka mangu xunqə xapaət kərsitidila? ³⁷ Kullirining ölgəndə öz xəhirimdə, atam bilən anamning kəbrisining yenida yetixim üçün qayıtip ketixigə ijazət bərgəyla. Əmdi mana, bu yərdə öz kulliri Kimham bar əməsmu? U oqjam padixah bilən ötüp barsun, uningə əzlidirigə nemə layik kərünsə xuni qiləyla, — dedi.

³⁸ Padixah: Kimham mening bilən ötüp barsun; sanga nemə layik kərünsə uningə xuni qilay, xundaqla sən məndin hər nemə sorisang, sanga qilimən, — dedi.

³⁹ Andin həlqning həmmisi Iordan dəryasidin ötti, padixahmu ötti. Andin padixah Barzillayni səyüp uningə bəht tilidi; Barzillay öz yurtioğa yenip kətti.

⁴⁰ Padixah Gilgalə qıkti, Kimham uning bilən bardı. Yəhudadiki barlik adəmlər bilən Israilning həlqining yerimi padixahni dəryadin ötküzüp uzitip qoyoanıdı. ⁴¹ Andin mana, Israilning barlik adəmliri padixahning kexioğa kelip: Nemixka kərindaxlirimiz Yəhudaning adəmliri oqrilıqgə padixahni wə padixahning ailə-tawabiatlirini, xundaqla Dawutka əgəxkən həmmə adəmlərni Iordan dəryasidin ötküzükə muyəssər bolidu? — dedi.

⁴² Yəhudaning həmmə adəmliri Israilning adəmlirigə jawap bərip: Qünki padixah bilən bizning tuşqanqilikimiz bar, nemixka bu ix üçün bizdin hapa bolisilər? Biz padixahningkidin bir nemini yidukmu, yaki u bizgə bir in'am bərdimu? — dedi.

⁴³ Israilning adəmliri Yəhudaning adəmlirigə jawap bərip: Kəbilə boyiqə aloqanda, padixahning on ikki ülüxtin oni bizgə təwədur, silərgə nisbətən bizning Dawut bilən tehimu qongraq buradər qilikimiz bar. Nemixka bizni kəzgə ilməysilər? Padixahimizni yandurup elip kelixkə awwal təxəbbus qiləjanlar biz əməsmiduk? — dedi. Əmma Yəhudaning adəmlirining sözliri Israilning adəmlirining sözliridin tehimu qattik idi. □

20

Xebaning kətiürgən isyani

¹ Wə xundaq boldiki, xu yərdə Binyamin kəbilisidin, Bikrining oqli Xeba isimlik bir iplas bar idi. U kanay qelip: — Bizning Dawutta həqkəndək ortək nesiwimiz yok; Yəssəning oqlidin həqkəndək mirasimiz yok! I Israil, hər birliringlelər öz öyünglərgə yenip ketinglelər, — dedi. □

² Xuning bilən Israilning həmmə adəmliri Dawuttin yenip Bikrining oqli Xebağa əgəxti. Ləkin Yəhudaning adəmliri Iordan dəryasidin tartip

□ 19:34 «Mening birnəqqə künlük əmrim qaləandu?» — ibraniy tilida «Mening əmrümdiki yillarning künliri qanqıdu?» degən sözlər bilən ipadiliniidu. □ 19:43 «padixahning on ikki ülüxtin oni bizgə təwədur» — degən ibarə bəlkim Israilning on kəbilə ikənlikini, Yəhudaning Binyaminni qoxqanda pəkət ikki kəbilə ikənlikini kərsitidu. □ 20:1 «Bikrining oqli Xeba isimlik bir iplas» — «bir iplas» ibraniy tilida «Xəytan (Belial)ning bir oqli». «hərbirliringlelər öz öyünglərgə yenip ketinglelər» — ibraniy tilida: «hərbirliringlelər öz qədirioğa yenip ketinglelər».

Yerusalemoqigə öz padixahioqə qing baqlinip, uningqə əgəxti. ³ Dawut Yerusalemqə kelip ordioqə kirdi. Padixah ordioqə qaraxqə koyup kətkən axu on kenizəkni bir eygə qamap koydi. U ularni bakti, lekin ularqə yeqinqilik kilmidi. Xuning bilən ular u yərdə tul ayallardək əlgüqə kamaloqan peti turdi.

⁴ Andin padixah Amasaqə: Üq kün iqidə Yəhudaning adəmlirini qaqirip, yioqip kəlgin; özüngmu bu yərdə hazır bolqin, dedi.

⁵ Xuning bilən Amasa Yəhudaning adəmlirini qaqirip yioqili bardi. Lekin uning undaq kilixi padixah bekitkən wakittin keyin qaldı, ⁶ u wakitta Dawut Abixayqə: Əmdi Bikrining oqli Xeba bizgə quxüridoqan apət Abxaloming quxüriginidin tehimu yaman bolidu. Əmdi oqjangning hizmətkarlırını elip ularni qoqlap baroqin. Bolmisa, u mustəhkəm xəhərlərnı igiliwelip, bizdin özini qaquruxi mumkin, — dedi.

⁷ Xuning bilən Yoabning adəmliri wə Kəətiylər, Pələtiylər, xundakla barlıq palwanlar uningqə əgixip qıkti; ular Yerusalemnin qıqip, Bikrining oqli Xebani qoqliqili bardı. ⁸ Ular Gibeondiki koram taxqə yeqin kəlgəndə Amasa ularning aldioqə qıkti. Yoab üstibexioqə jəng libasını kiyp, beligə oqlaplıq bir kiliqini askan kəmər baqliqanidi. U aldioqə mengiwidi, kiliq oqlaptin quxup kətti.

⁹ Yoab Amasadin: Tinqlikmu, inim? — dəp soridi. Yoab Amasani səyməkqi bolqandək ong qoli bilən uni sakilidin tutti. ¹⁰ Amasa Yoabning yənə bir kolida kiliq barlıqioqə dikqət kilmidi. Yoab uning qorsikioqə xundak tiqtiki, üqəyliri qıqip yərgə quxti. İkkinqi ketim selixning həjiti qalmioqanidi; qünki u öldi. Andin Yoab bilən inisi Abixay Bikrining oqli Xebani qoqliqili kətti. ■

¹¹ Yoabning oqlamliridin biri Amasaning yenida turup: Kim Yoab tərəptə turup Dawutni kollisa, Yoabqə əgəxsun, dəytti.

¹² Əmma Amasa öz kənida yumilinip, yolning ottursida yatatti; uni kərgən həlkning hərbiri tohtaytti. U kixi həmmə həlkning tohtioqinini kərup, Amasaning jəsitini yoldin etizlikqə tartip koydi həm bir kiymni uning üstigə taxlıdi. ¹³ Jəsət yoldin yətkəlgəndin keyin həlkning həmmisi Bikrining oqli Xebani qoqliqili Yoabqə əgəxti.

¹⁴ Xeba bolsa Bəyt-Maakaqdiki Abəlgiqə wə Beryiliklərnıng yurtining həmmə yərlirini kezip İsrailning həmmə kəbiliridin ötti. *Beryiliklərmu* jəm bolup uningqə əgixip bardı. □ ¹⁵ Xuning bilən Yoab wə adəmliri kelip, Bəyt-Maakaqdiki Abəldə uni muhasirigə aldı. Ular xəhərnıng qərisidiki sepilning udulida bir istihkam saldi; Yoabqə əgəxkənlərnıng həmmisi kelip, sepilni örəxkə bazoqlanlawatqanda, ¹⁶ Danixmən bir hotun xəhərdin toqlap: Kulak selinglar! Kulak selinglar! Yoabni bu yərgə qaqirip kelinglar; mening uning bilən səzləxməkqi bolqinimni uningqə eytinglar, — dedi.

¹⁷ U yeqin kəlgəndə hotun uningdin: Sili Yoabmu? — dəp soridi. U: Xundak, mən xu, dedi. Hotun uningqə: Dədəklirining səzini angliqayla, dedi. U: Anglawatimən, dedi.

¹⁸ Hotun: Konilarda Abəldə məsliqət tapqin, andin məsililər həl qilinidu, degən gəp bar; ¹⁹ İsrailning tinq wə məmin bəndiliridin birimən; sili hazır İsraildiki ana kəbi qong bir xəhərnı harap kiliwatidila; nemixqə

Pərwərdigarning mirasini yoqatmaqçi bolila? — dedi.□

²⁰ Yoab jawap berip: Undağ ix məndin neri bolsun! Məndin neri bolsun! Mening heqnemini yutuwaloqum yaki yoqatkum yoktur; ²¹ ix undağ əməs, bəlkı Əfraımdıki edırlıktın Bıkrıning oqlı Xəba degən bir ədəm Dawut padıxağka qarxi kolını kətürüptu. Pəqət uni tapxursanglar, andın xəhərdın ketimən, dedi. Hotun Yoabka: Mana uning bexi sepıldın siligə taxlınidu, — dedi.

²² Andın hotun öz danalıki bilən həmmə həlkə məslıhət saldı; ular Bıkrıning oqlı Xəbaning bəxını kesip, Yoabka taxlar bərdi. Yoab kanay qaldı, uning ədəmliri xuni anglap, xəhərdın ketip, hər biri öz öyigə qayttı. Yoab Yerusalemoğa padıxağning qexioğa bardi.□

²³ Əmdi Yoab pütkül İsrailning qoxunıning sərdari idi; Yəhoyadaning oqlı Binaya bolsa Kərətiylər bilən Pələtiylərnıng üstigə sərdar boldı.

²⁴ Adoniram baj-alwanğa bax boldı, Ahıludning oqlı Yəhoxafat bolsa diwan begi boldı; ²⁵ Xewa katip, Zadok bilən Abiyatar kahın idi; ²⁶ Yairlik İra bolsa Dawutka has kahın boldı.□

21

Gibeonluqlar kısas soraydu

¹ Əmma Dawutning künliridə uda üç yıl aqarqılıq boldı. Dawut uning toşruqluq Pərwərdigardin soridi. Pərwərdigar uningğa: Aqarqılıq Saul wə uning qanhor jəmətidikilər səwəbidin, yəni uning Gibeonluqlarnı kıroqın kıloqınıdin boldı, dedi. □

² Padıxağ Gibeonluqlarnı qaqirip, ular bilən sözləxti (Gibeonluqlar İsrailardin əməs idi, bəlkı Amoriylərnıng bir qaldisi idi. İsrail əslidə ular bilən əhdə kılip kəsəm iğkənidi; ləkin Saul İsrail wə Yəhudalarğa boləjan kızoqınlıki bilən ularnı əltürüxkə intilgənidi).□ ■

³ Dawut Gibeonluqlarğa: Silərgə nemə kılip berəy? Mən kandağ kılip bu gunahni kafarət kılip yapsam, andın silər Pərwərdigarning mirasioğa bəht-bərikət tiliyələysilər? — dedi.□

⁴ Gibeonluqlar uningğa: Bizning Saul wə uning jəmətidikilərdin altun-kümüx sorax həkkimiz yok, wə bizning səwəbimizdin İsraildin bir ədəmnimu əlümgə məhqum kıldurux həkkimiz yok, dedi. Dawut: Silər nemə desənglar, mən xundağ kılay, dedi.

⁵ Ular padıxağka: Burun bizni yoqatmaqçi boləjan, bizni İsrailning barlıq pasilliri iqidə turoqudək yeri qalmisun dəp, bizni halak kılixka kəstligən həliki kixining, ⁶ hazır uning ərkək nəslidin yəttisi bizgə tapxurup berilsun, biz Pərwərdigarning tallioqını boləjan Saulning Gibeah xəhiridə,

□ 20:19 «sili hazır İsraildiki ana kəbi qong bir xəhərnı harap kıliwatidila» — «ana kəbi qong bir xəhər» degənnıng mənisı bəlkim, baxka xəhərlər Abəlgə bekinidu. Baxka birhıl tərijimisi «bir xəhər wə İsraildiki bir ana boləqını harab kıliwatidila». □ 20:22 «xuni anglap... hər biri öz öyigə qayttı» — ibraniy tilida: «xuni anglap... hər biri öz qedirioğa qayttı». □ 20:26 «Yairlik İra bolsa Dawutka has kahın boldı» — yaki «Yairlik İra bolsa Dawutning bax wəziri boldı».

□ 21:1 «Əmma Dawutning künliridə uda üç yıl aqarqılıq boldı...» — 21-24-bablar bəlkim tarihka qoxuloqan qoxumqə səz bolup, «Samuil (2)»diki yıllar arilikıda yüz bərgən baxka muhim ixlarnı təşwirləydu. □ 21:2 «İsrail əslidə ular bilən əhdə kılip kəsəm iğkənidi» —Bu ix «Yəxua» 9-babta hatiriləngən. ■ 21:2 Yə. 9:19 □ 21:3 «... Andın silər Pərwərdigarning mirasioğa bəht-bərikət tiliyələysilər» — demək, ularning İsrailoğa boləjan bu adiwiti tügəydu.

Pərwərdigarning aldida ularni oltürüp, esip qoyayli, dedi. Padixah: — Mən silərgə qoqum tapxurup berimən, dedi.

⁷ Ləkin Dawut bilən Saulning oqli Yonatanning Pərwərdigar aldida iqxkən kəsimi wəjidin padixah Saulning nəwrəsi, Yonatanning oqli Məfiboxətni ayidi.■

⁸ Padixah Ayahning kızı Rizpahning Saulğa tuşup bərgən ikki oqli Armoni wə Məfiboxətni wə Saulning kızı Mikal Məhəlatlık Barzillayning oqli Adriəl üqün bekiwaloğan bəx oşulni tutup, □ ⁹ Gibeonluqlarning kəlioğa tapxurdi. Bular ularni dəngdə Pərwərdigarning aldida esip koydi. Bu yəttəylən bir kündə oltürüldi; ular oltürülgəndə arpa ormisi aldidiki künlər idi.

¹⁰ Andin Ayahning kızı Rizpah bəz rəhtni elip, qoram üstigə yeyip saldi. U orma baxlanoğandin tartip asmandin yamoşur qüxkən waqitkiqə, u yərdə olturup kündüzi kuxlarning jəsətlərnin üstigə konuxioğa, keqisi yirtkuqlarning ularni dəssəp qəyligə yol koymidi.

¹¹ Birsı Saulning keniziki, Ayahning kızı Rizpahning kəlioanlirini Dawutğa eytti.

¹² Xuning bilən Dawut Yabəx-Gileadtikilərnin kəxiöğa berip, u yərdin Saulning wə uning oqli Yonatanning səngəklirini elip kəldi (Filistiylər Gilboada Saulni oltürgən künidə ularning jəsətlirini Bəyt-Xandiki məydanda esip koyoğanidi; Yabəx-Gileadtikilər əslidə bularni xu yərdin oşirlikqə elip kətkənidi). ■ ¹³ Dawut Saul bilən uning oqli Yonatanning səngəklirini xu yərdin elip kəldi; ular esip oltürülgən yəttəylənnin səngəklirinimu yioşip koydi, ¹⁴ andin ularni Saul bilən oqli Yonatanning səngəkliri bilən Binyamin zeminidiki Zelada, atisi kixning kəbrisidə dəpnə kildi. Ular padixah əmr kəloğandək kildi. Andin Huda *həlkning* zemin toşruluk dualirini ijabət kildi.□

Filistiylə bilən qayta jəng kəlix

1Tar: 20:4-8

¹⁵ Filistiylər bilən Israilning ottursida yənə jəng boldi, Dawut öz adəmliri bilən qüxüp, Filistiylər bilən soquxti. Əmma Dawut tolimu qarqap kətti;

¹⁶ Rafahning əwladliridin boləğan Ixbi-Binob Dawutni oltürməqci idi; uning mis nəyzisinin əqirliki üq yüz xəkəl idi; uningöğa yənə yengi sawut başlaklık idi. □ ¹⁷ Ləkin Zəruyaning oqli Abixay uningöğa yərdəmgə kelip Filistiyni kiliqlap oltürdi. Xu küni Dawutning adəmliri uningöğa kəsəm kəlip: Sən yənə biz bilən jənggə qikmioşin! Bolmisa Israilning qirioşi əqüp qalidu, — dedi.■

¹⁸ Bu ixtin keyin xundək boldiki, Gobta Filistiylər bilən yənə jəng boldi; u waqıtta Huxatlık Sibbikay Rafahning əwladidin boləğan Safni oltürdi. ■

■ **21:7** 1Sam. 18:3; 20:15, 42; 23:18 □ **21:8** «Saulning kızı Mikal Məhəlatlık Barzillayning oqli Adriəl üqün bekiwaloğan bəx oşul...» — Mikal bəlkim aqisi Mərabning bu bəx oşlini bekiwaloğan (6:23ni, «1Sam.» 18:19ni kərüng). Bəzi kona keqürmilərdə «Mərabning Məhəlatlık Barzillayning oqli Adriəl üqün tuşup bərgən bəx oşlini» deyilidu. ■ **21:12** 1Sam. 31:10-13

□ **21:14** «Andin Huda həlkning zemin toşruluk dualirini ijabət kildi» — «zemin toşruluk dualiri» — demək, kəhətgilikning tügitilixi üqün. □ **21:16** «Rafahning əwladliridin boləğan Ixbi-Binob» — «Rafahning əwladliri» həmmisi degüdək yoşan adəmlər idi (18, 20, 22ni kərüng).

«uning mis nəyzisinin əqirliki» — yaki «uning nəyzinin mis bəxining əqirliki». **300 xəkəl** — bəlkim 3.5 kilogram idi. «uningöğa yənə yengi sawut başlaklık idi» — yaki, «uningöğa yənə yengi bir koralı bar idi». ■ **21:17** Pənd. 13:9 ■ **21:18** 1Tar. 20:4

¹⁹ Gobta yənə bir kətim Filistiylər bilən jəng boldi; u qaşda Bəyt-Ləhəmlük Yairning oqlı Əl-Hənan Gatlık Goliyatning inisini öltürdi. Uning nəyzisining sepi bəpkarning hadisidək idi.□

²⁰ Yənə bir jəng Gatta boldi; u yərdə egiz boyluk bir adəm bar idi, qollirining altidin barmaklırı, putlirining altidin barmaklırı bolup jəmiy yigirmə tət barmıqı bar idi. U həm Rafahning əvladi idi. ²¹ U Israillarning aldidə turup ularni mazak kildi; lekin Dawutning akisi Ximiyaning oqlı Yonatan uni öltürdi.

²² Bu tət kixi Gatlık Rafahning əvladi bolup, həmmisi Dawutning qolida yaki uning hizmətkarlırining qolida öltürüldi.

22

Dawutning mədhıyə küyi

Zəb. 18

¹ Pərwərdigar uni bərlük düxmənliridin həm Saul padixahning qolidin kütquzoqan küni, u Pərwərdigarə bu küyni eytti: —□

² U mundak dedi: — Pərwərdigar mening hada teoqim, mening qoroqim, mening nijatkarımdur!

³ Huda mening qoram texımdur, mən Uningə tayınimən — U mening qalkınim, mening kütquzoquqı münggüzüm, Mening egiz munarım wə baxpanahım, mening kütquzoquqımdur; Sən meni zorawanlardin kütkuzisən!□ ■

⁴ Mədhıyılərgə layıq Pərwərdigarə mən nida kılımən, Xundak kılıp, mən düxmənlirımdin kütkuzulımən;

⁵ Qünki ölümning asarətliri meni qorxiwaldi, İhləssizlarning yamrap ketixi meni qorqitiwətti;□

⁶ Təhtisarəning taniliri meni qirmiwaldı, Ölüm sirtmaklırı aldiməşə kəldi.

⁷ Kıynaloqimda mən Pərwərdigarə nida kıldim, Hudayıməşə pəryad kətürdüm; U ibadəthanisidin awazimni anglıdı, Mening pəryadım Uning kulikəşə kirdi.

⁸ Andin yər-zemin təwrəp silkinip kətti, Asmanlarning ulliri dəhxətlik təwrəndi, silkinip kətti; Qünki U oşəzəpləndi.

⁹ Uning dimioşidın is ərləp turatti, Aşızidin qıqqan ot həmmisini yutuwətti; Uningdin kəmür qoşlırı qıkti;

¹⁰ U asmanlarnı engixtürüp egip qüxti, Puti astida tum qarəngöşülük idi.

¹¹ U bir kerub üstidə pərwəz kildi, U xamalning qanatlırida kəründi.

□ **21:19 «Bəyt-Ləhəmlük Yair»** — bəzi kona kəqürülmilərdə «Yair» «Yair-Origim» dəp atilidu. «Goliyatning inisi» — bəzi kona kəqürülmilərdə pəkət «Goliyat» deyilidu. □ **22:1 «...u Pərwərdigarə bu küyni eytti»** — Zəbur, 18-küy wə uning izahətliri bilən selixturung. □ **22:3 «...mening kütquzoquqı münggüzüm»** — ibranıy tilida «...nijatimning münggüzi». «**Sən meni zorawanlardin kütkuzisən!**» — ibranıy tilida «Sən meni zorawanlıqın kütkuzisən». ■ **22:3 İbr. 2:13** □ **22:5 «İhləssizlarning yamrap ketixi meni qorqitiwətti»** — ibranıy tilida «İhləssizlarning kıyan-taxkıliri meni qorqitiwətti».

- 12 U karangʻolukni, xundakla yiqilgan sularni,
Asmanlarning qoyuk bulutlirini,
Öz ətrapida qediri qildi.
- 13 Uning aldida turogan yorukluktin,
Otluk qoʻqlar qikqip etti;
- 14 Pərwərdigar asmanda güdürlidi;
Həmmidin aliy Boloquçi awazini yangratti;
- 15 Bərhək, U oklirini etip, *düxmənlirimni* tarkitiwətti;
Qakmaqlarni qakturup, ularni kiyqas-sürəngə saldi;□
- 16 Xuning bilən dengizning təkti körünüp qaldı,
Aləmning ulliri axkarilandi,
Pərwərdigarning tənbihi bilən,
Dimiojining nəpisining zərbisi bilən.
- 17 U yukiridin kolini uzitip, meni tutti;
Meni uluq sulardin tartip aldı.
- 18 U meni küqlük düxminimdin,
Manga eqmənlərdin kutkuzdi;
Qünki ular məndin küqlük idi.
- 19 Külpətkə uqriqan künümdə, ular manga qarxi hujuməyə etti;
Biraq Pərwərdigar mening tayanqim idi.
- 20 U meni kəngri-azadə bir jayəyə elip qikardi;
U meni kutkuzdi, qünki U məndin hürsən boldi.
- 21 Pərwərdigar həkkanıylikiməyə qarap manga iltipat kərsətti;
Kolumning halallikini U manga qayturdi;
- 22 Qünki Pərwərdigarning yollirini tutup kəldim;
Rəzillik kilip Hudayimdin ayrilip kətmidim;
- 23 Qünki uning barlik həkümliri aldimdidur;
Mən Uning bəlgilimiliridin qətnəp kətmidim;
- 24 Mən Uning bilən oqubarsiz yürdüm,
Özümni gunahətin neri kildim.
- 25 Wə Pərwərdigar həkkanıylikiməyə qarap,
Kəz aldida boləyan halallikim boyiqə kiləyanlirimni qayturdi.
- 26 Wapadar-mehribanlarəyə Özüngni wapadar-mehriban kərsitisən;
Oqubarsizlarəyə Özüngni oqubarsiz kərsitisən;
- 27 Sap dilliklarəyə Özüngni sap dillik kərsitisən;
Tətürlərgə Özüngni tətür kərsitisən;
- 28 Qünki Sən ajiz məmin həlkni kutkuzisən;
Biraq kəzliringni təkəbbur üstigə tikip,
Ularni xərməndə kilisən;
- 29 Qünki Sən Pərwərdigar mening qiraqimdirsən;
Pərwərdigar meni başqan karangʻolukni nurlanduridu;■
- 30 Qünki Sən arkilik düxmən qoxuni arisidin yügürüp ottüm;
Sən Hudayim arkilik mən sepildin atlap ottüm.□
- 31 Təngrim — Uning yoli mukəmməldur;
Pərwərdigarning sözi sinap ispatlanəndur;
U Özigə tayanəyanlarning həmmisigə qalkəndur.■
- 32 Qünki Pərwərdigardin baxqəyənə kim ilahtur?

□ 22:15 «bərhək, u ... *düxmənlirimni* tarkitiwətti» — ibraniy tilida «bərhək, U ... ularni tarkitiwətti». 18-ayətni körüng. ■ 22:29 Pənd. 13:9 □ 22:30 «*düxmən qoxuni arisidin yügürüp ottüm*» — «yügürüp ottüm» degən muxu sözlər «bəsup ottüm» degən mənini öz iqiğə alidu. ■ 22:31 Kan. 32:4; Dan. 4:34; Zəb. 12:6; 119:140; Pənd. 30:5; Wəh. 15:3

Bizning Hudayimizdin baxқа kim қoram taxtur?■

33 Təngri mening mustəhkəm qoroqimdur;

U yolumni mukəmməl, tūp-tūz қilidu;

34 U mening putlirimni keyikningkidək қilidu;

U meni yukiri jaylirimoqa turouzidu;

35 Qollirimni urux қilixқа oğitidu,

Xunglaxқа biləklirim mis kamanni kerəlaydu;

36 Sən manga nijatingdiki қalkanni bərding,
Sening mulayim kəmtərliking meni uluq қildi.

37 Sən kədəmlirim astidiki jayni kəng қilding,
Mening putlirim teyilip kətmidi.

38 Mən düxmənlirimni qoşlap yoқattim,
Ular ҳalak bolmioquqə heq yanmidim.

39 Kayta turalmiojudək қilip,

Ularни ҳalak қilip yanjidim,

Ular putlirim astida yiqildi.

40 Sən jəng қilixқа kūq bilən belimni baqliding;

Sən manga hujum қiloqlarni putum astida egildurdung;

41 Düxmənlirimni manga arқini қilip қаққuzdung,

Xuning bilən mən manga oqmənlərni yoқattim.

42 Ular təlmürdi, biraқ kutқuzidioqlan heqkim yoқ idi;

Həтта Pərwərdigarqa қariwidi, Umu ularoqa jawab bərmidi.

43 Mən ularni soқup yərdiki topidək қiliwəttim;

Koқidiki patқақтək mən ularni qəyliwəttim;

Ularning üstidin petiқdiwəttim.

44 Sən meni həlқimning nizaliridin kutқuzoqlansən;

Sən meni əllərning bexi boluxқа saқliding;

Manga yat boloqlan bir həlқ hizmitimdə bolmaқта.

45 Yat əldikilər manga zəiplixip təslim bolidu;

Anglixi bilənla ular manga itaət қilidu;

46 Yat əldikilər qūxkūnlixip ketidu;

Ular əz istihқamliridin titrigən ҳalda қiқip kelidu;

47 Pərwərdigar ҳayattur!

Mening Qoram Texim mubarəklənsun;

Nijatim boloqlan qoram tax Huda aliydur, dəp mədhiyilənsun!

48 U, yəni mən uқun toluқ қisas aloquqi Təngri,

Həlқlərni manga boysunduroquqidur;

49 U meni düxmənlirim arisidin qıqaroqlan;

Bərhəq, Sən meni manga hujum қiloqlarlardin yukiri kəturding;

Zorawan adəmdin Sən meni kutuldurdung.

50 Muxu səwəblik mən əllər arisida sanga təxəkkür eytimən, i
Pərwərdigar;

Namingni uluqlap küylərni eytimən;■

51 U bolsa Əzi tikligən padixahқа zor kutқuzuxlarni beoқixlaydu;

Əzi məsih қiloinioqa,

Yəni Dawutқа həm uning nəsligə mənggügə əzgərməs muhəbbətni
kərsitidu.

23

Dawutning ahirkı sızliri

¹ Təwəndikilər Dawutning ahirkı sızliridir: — Yəssəning oqılı Dawutning bexariti,

Yükiri mərtiwigə kətürülgən,

Yakupning Hudasi tərəpidin məsihləngən,

İsrailning səyümlük küyqisining bexarət sızliri mana: —

² Pərwərdigarning Rohı mən arkilik söz kildi,

Uning sızliri tilimidur.

³ İsrailning Hudasi söz kildi,

İsrailning Koram Texi manga xundak dedi: —

Kimki adəmlərnin arisida adalət bilən səltənət kilsa,

Kimki Hudadin kərkux bilən səltənət kilsa,

⁴ U kuyax qıkkandiki tang nuridək,

Bulutsız səhərdək bolidu,

Yaməurdin keyin asman süzük boluxi bilən,

Yumran maysilar tupraqtin qıkidu, mana u xundak bolidu.□

⁵ Bərhək, mening öyüm Təngri aldida xundak əməsmu?

Qünki U mən bilən mənggümlük əhdə tüzdi,

Bu əhdə həmmə ixlarda mupəssəl həm mustəhkəmdur;

Qünki mening barlik nijatlik ixlirimni,

Həmmə intizarlıkimni,

U bərk urəuzmamdu?□

⁶ Ləkin iplaslarning həmmisi tikənlərdək,

Həqkim kolida tutalmioqəqə, qəriwetilidu.□

⁷ Ularəqə kol uzatkuqi özini təmür qoral wə nəyzə sepi bilən kərallandurmisa bolmaydu;

Ular həman turəqan yeridə otta kəydürüwetilidu!

*Dawutning palwanliri**1Tar. 11:10-47*

⁸ Dawutning palwanlirining ismliri təwəndikidək hatiriləngəndur: — Tahkimonluk Yoxəb-Baxsəbət sərdarlarning bexi idi. U bir kətimlik jəngdə nəyzə oynitip, səkkiz yüz adəmnı ɵltürgənidi.□

⁹ Keyinkisi Ahohey Dodoning oqlı Əliazar idi; Filistiyələr yioqilip jəng kilməkqi boldi; xu wakitta Dawut wə uningəqə həmrah bolup qıkkən uq palwan ularni jənggə qakirdi; Əliazar xu uqtin biri idi. Ləkin İsrailar qəkindi; □ ¹⁰ u kəzoqilip, taki beliki telip, kolı kiliqə qərlipix qəlojuqə Filistiyəlni kirdi. U künü Pərwərdigar İsrailarnı qong nusrətkə erixtirdi. Həlk uning kəxiəqə kaytkanda pəkət olja yioqix ixila qəlojanidi.

¹¹ Wə uningdin keyinkisi Hərarlik Agiyning oqlı Xammah idi. Bir künü Filistiyələr koxun bolup yioqiloqanidi; yəkin ətrapta kəyuk əskən bir kizil

□ 23:4 «U kuyax qıkkandiki tang nuridək,...» — yaki «kuyax qıkkandək, tang nuridək,...».

□ 23:5 «Bərhək, mening öyüm Təngri aldida xundak əməsmu? Qünki U mən bilən... əhdə bərdi» — baxka birhil tərjimisi: «Mening öyüm Təngri aldida xundak bolmisimu, ləkin U mən bilən... əhdə bərdi». □ 23:6 «iplaslarning həmmisi» — ibraniy tilida: «Belial (Xəytan)ning oqullirining həmmisi». □ 23:8 «U bir kətimlik jəngdə nəyzə oynitip, səkkiz yüz adəmnı ɵltürgənidi» — kona kəqürümlərnin kəpinqisidə: «Uning baxka ismi «Əznilik Adino»; qünki u bir kətimdila səkkiz yüz adəmnı ɵltürgənidi» deyilidu. Biz muxu yərdə grek tilidiki («LXX») tərjimisigə əgiximiz («1Tar.» 11:11ni kərung).

□ 23:9 «...Ahohey Dodoning oqlı...» — yaki «...Ahoheynin nəwrisi, Dodoning oqlı,...»

maxlik bar idi. Kixilər Filistilerning aldidin qaçkanidi, □ 12 Xammah bolsa kizil maxlik otturisida məzmut turup, uni qoşqad Filistiyəni kirdi; xuning bilən Pərwərdigar *Israillaroğa* oqayət zor nusrət ata kildi.

13 Orma waqtida ottuz yolbaxçı iqidin yənə üqi Adullamning oqariğa qüxüp, Dawutning yenioğa keldi. Filistiyələrnin qoxuni Rəfayim wadisioğa bargah qaçqanidi; 14 u qaçqada Dawut qoroqanda idi, Filistiyələrnin qarawulgağı bolsa Bəyt-Ləhəmdə idi. 15 Dawut ussap: Ah, birsi manga Bəyt-Ləhəmnin dərwasisining yenidiki kuduktin su əkilip bərgən bolsa yahxi bolatti! — dewidi, 16 bu üq palwan Filistiyələrnin ləxkərgahidin bəsüp ötüp, Bəyt-Ləhəmnin dərwasisining yenidiki kuduktin su tartti wə Dawutka elip keldi; lekin u uningdin iqliki unimidi, bəlki suni Pərwərdigarğa atap təküp: 17 — I Pərwərdigar, bundak ix məndin neri bolsun! Bu üq adəmnin öz hayatiğa təwəkkul kilip bərip əkəlgən bu su ularning qeniğa ohxax əməsmu! — dedi. Xuning üqün u iqxkə unimidi. Bu üq palwan kiləjan ixlər dəl xular idi. 18 Zəruyaning oqli Yoabning inisi Abixay bu üqining bexi idi. U üq yüz adəm bilən qarxilixip nəyzisini pikiritip ularni oltürgən. Xuning bilən u bu «üq palwan» iqidə nami qikqanidi. 19 U bu üqəylənnin iqidə əng hərmətliki idi, xunga ularning bexi idi; lekin u awwalki üqəyləngə yətməytti.

20 Yəhoyadaning oqli Binaya Kabzəəldin bolup, bir batur palwan idi; u kəp kəltis ixlərnin kiləjan. U Moabiy Ariəlnin ikki oqlini oltürgən. Yənə qar yaqқан bir küni azgalğa qüxüp, bir xirni oltürgənidi. □

21 U həm küqtünggür bir misirlikni oltürgənidi. Misirlikning qolida bir nəyzə bar idi, lekin Binayaning qolida bir həsila bar idi. U misirlikning qolidin nəyzisini tartiwelip, öz nəyzisi bilən uni oltürdi. 22 Bu ixlərnin Yəhoyadaning oqli Binaya kiləjan bolup, u üq palwan arisida nam qikəranidi. 23 U ottuz yolbaxçı iqidə hərmətliki idi. Lekin u awwalki üq palwanğa yətməytti. Dawut uni özining pasiban begi kildi.

24 Ottuz yolbaxçı iqidə Yoabning inisi Asahəl, Bəyt-Ləhəmlin Dodoning oqli Əl-Hənan bar idi. 25 *Buningdin baxka*: Hərodluq Xammah, Hərodluq Elika, 26 Patlilik Hələz, Təkoalik Ikkəxnin oqli Ira, 27 Anatotluq Abiezər, Huxatlıq Mibonnay, 28 Ahoqluq Zalmon, Nitofatlıq Maharay, 29 Nitofatlıq Baanahning oqli Hələb, Binyaminlardin Gibeahlıq Ribayning oqli Ittay, □ 30 Piratonluq Binaya, Gaax wadiliridin Hidday, 31 Arbatlıq Abi-Albon, Barhumluq Azmawət, 32-33 Xaalbonluq Əliyahba, Yaxənnin oqulliri, Hərarlıq Xammahning oqli Yonatan, Hərarlıq Xararning oqli Ahijam, □ 34 Maakatiy Ahasbayning oqli Əlifələt, Gilonluq Ahitofəlnin oqli Eliyam, 35 Karməllik Həzray, Arbilik Paaray, 36 Zobağdin boləjan Natanning oqli Igal, Gadlik Banni, 37 Ammoniy Zələk, Bəerotluq Naharay (u Zəruyaning oqli Yoabning yaraş kətürğüqisi idi), 38 Yitriqlik Ira, Yitriqlik Garəb 39 wə Hittiy Uriya katarlıklar bolup, ularning həmmisi ottuz yəttə kixi idi. □

□ 23:11 «Bir küni Filistiyələr qoxun bolup yiqiləjanidi» — baxka birhil təjimi: «Bir küni Filistiyələr Ləhi (yezisi)da yiqiləjanidi». □ 23:20 «U Moabiy Ariəlnin ikki oqlini oltürgən» — yaki «U Moabtiği ikki xirdək kixini oltürgən». □ 23:29 «Baanahning oqli Hələb» — yaki «Baanahning oqli Hələdi». □ 23:32-33 «Hərarlıq Xammahning oqli Yonatan» — ibraniy tilida «oqli» değən səz tepilmaydu. Yonataning Xammah (Xagi) bilən boləjan munasiwiti «1Tar.» 11:34din kəruilidu. □ 23:39 «... wə Hittiy Uriya katarlıklar bolup, ularning həmmisi ottuz yəttə kixi idi» — bu tizimlikte Yəhudiy əməslərdin birnəqqisi bar — məsilən Ammonluq Zələk, Hittiy Uriya wə Moablıq Yitma bar.

24

*Dawutning Israilarni royhatkə elix gunahj**1Tar. 21*

¹ Pərwərdigarning oʻzəzipi Israiloʻya yənə koʻzoʻjaladi. Xuning bilən U ularni jazalax üqün Dawutni koʻzoʻjıwıdı, u adəm qıqırıp, ularoʻya: — Israilar bilən Yəhüdalıqlarning sanını al, dedi. □

² Padıxah öz yenıda turoʻjan koʻxun sərdarı Yoabka: Baroʻın, Dandin tartıp Bəər-Xebaʻoʻıqə Israilning həmmə kəbıllırınıng yurtlırını kezip, həlkni sanap qıqkın, mən həlkning sanını biləy, dedi.

³ Yoab padıxahka: Bu həlk həzir məyli qanqilik bolsun, Pərwərdigar Hudaying ularning sanını yüz həssə axuroʻay. Buni oʻojam padıxah öz kəzi bilən kərgəy! Lekin oʻojam padıxah nemıxka bu ixtin hux bolıdikin? — dedi. □

⁴ Əmma Yoab bilən koʻxunning baxka sərdarlırı unımisımu, padıxahning yarlıkı ularđın küqlük ıdı; xuning bilən Yoab bilən koʻxunning baxka sərdarlırı Israilning həlkni sanıʻılı padıxahning kexıdın qıktı. ⁵ Ular İordan dəryasıdın ətüp Yaazərgə yekin Gad wadisıda Aroərdə, yəni xəhərnıng jənub tərıpıdə bargah tıktı. ⁶ Andın ular Gıleadka wə Tahtım-Hödxıning yurtıoʻya kəldı. Andın Dan-Yaanıoʻya kelıp ayılınıp Zıdonıoʻya bardı. ⁷ Andın ular Tur degən koʻroʻjanlık xəhərgə, xundakla Hıwıylar bilən Kanaaniylarning həmmə xəhərlırıgə kəldı; andın ular Yəhüda yurtınıng jənub tərıpıgə, xu yərdıki Bəər-Xebaʻoʻıqə bardı. ⁸ Xundak kılıp ular pütkül zemını kezip, tokkuz ay yıgırmə kün ətəkəndın keyın, Yerusalemoʻya yenıp kəldı.

⁹ Yoab padıxahka həlkning sanını məlum kılıp: Israilda kılıq kətürələyđıoʻjan baturđın səkkız yüz mıngı, Yəhüdada bəx yüz mıngı bar ıkən, dedi.

¹⁰ Dawut həlkning sanını aloʻandın keyın, wıjdani azablandı wə Pərwərdigarıoʻya: Bu kıləınım eşır gunah boluptu. I Pərwərdigar, kulungning kəbıhlikını kətürüwətkəysən; qünki mən tolımu əhməkənıllık kıptımən, dedi. □

¹¹ Dawut ətıgəndə turoʻjanda Pərwərdigarning səzi Dawutning alđın kərgüqısı bolıoʻjan Gad pəyoʻəmbərgə kelıp:

¹² — «Berıp Dawutka eytkın, Pərwərdigar: —

Mən üq *bala-kazani* alđıngıoʻya koymən, ularning birını tallıwalıoʻın, mən xunı üstünggə qüxürımən, dəydu — degın» — deyıldı.

¹³ Xuning bilən Gad Dawutning kexıoʻya kelıp bunı unıngıoʻya dedi. U unıngıoʻya: «Yəttə yılıqə zemınıngda aqarqılık sanga bolsunmu? Yaki dıxmənlırıng üq ayıqıqə seni koʻqlap, sən ularđın qaqamsən? Wə yaki üq künqıqə zemınıngda waba tarkalsunmu? Əmdı sən obdan oylap, bır nemə degın, mən menı əwətküqıgə nemə dəp jawap berəy?» — dedi.

¹⁴ Dawut Gadka: Mən tolımu tənglıktə kəldım! Səndın ətünəyki, bız Pərwərdigarning kılıoʻya qüxəyılı; qünki Uning rəhımdıllıkı zordur; ınsanning kılıoʻya pəkət qüxüp kəlmıoʻaymən! — dedi.

□ **24:1 «Huda** ularni jazalax üqün Dawutni koʻzoʻjıwıdı, u ...: — Israilar bilən Yəhüdalıqlarning sanını al, dedi» — xübhısızkı, Dawut əslı xu nıyətə ıdı. Məksıti bəlkım öz ulıoʻlukını kərsıtıx yaki xuningıoʻya ohxax təkəbburluk nıyıtı bolsa kərək. Pərwərdigar Israiloʻya oʻzıpını kərsıtıx üqün, Dawutning bu yaman ıxni kılıxıoʻya yol koıyđı. □ **24:3 «Lekin oʻojam padıxah nemıxka bu ixtin hux bolıdikin?»** — oʻqlətə ıx xukı, hətta Hudadıng koʻrkəmayđıoʻjan Yoabək bır kızı bu ıxning Hudaıoʻya yaqməyđıoʻjanlıkını bılıdu. □ **24:10 «Dawut həlkning sanını aloʻandın keyın, wıjdani azablandı... tolımu əhməkənıllık kıptımən, dedi»** — «həlkni sanaktın ətüküzüx» degən gunah toʻqruluk «koʻxumqə səz»ımızdə azrak tohtılımız.

□ **24:10 «Dawut həlkning sanını aloʻandın keyın, wıjdani azablandı... tolımu əhməkənıllık kıptımən, dedi»** — «həlkni sanaktın ətüküzüx» degən gunah toʻqruluk «koʻxumqə səz»ımızdə azrak tohtılımız.

¹⁵ Xuning bilən Pərwərdigar ətigəndin tartip bekitilgən waqitқиғə waba qūxūrđı. Dandın tartip Bəər-Xəbaşıqə yətmix ming adəm əldi.

¹⁶ Əmdi pərixətə qolını Yerusalemə uzutup xəhərni həlak qılay degəndə, Pərwərdigar eojir həkūmidin puxayman kılıp, həlkni həlak qiliwatқан Pərixtigə: Əmdi boldi qilojan; qolungni yiołqın, — dedi. U waqıtta Pərwərdigarning Pərixtisi Yəbusiy Arawnaħning haminiy yenido idi. □

¹⁷ Dawut həlkni yokitiwatқан pərixtinı kərgəndə Pərwərdigarə: Mana, gunah qilojan mən, kəbihlik qiloıuqi məndurmən. Lekin bu qoylar bolsa nemə kildi? Sening qolung mening üstümgə wə atamning jəmätining üstigə qūxsun! — dedi. □

Dawut hamanni setiwelip qurbangah quridu

¹⁸ Xu küni Gad Dawutning qexioıa kelip uningə: Berip Yəbusiy Arawnaħning haminiə Pərwərdigarə atap bir qurbangah yasioın, dedi.

¹⁹ Dawut Gadning səzi boyiqə Pərwərdigar buyruəandək kildi.

²⁰ Arawnaħ qarap padixah bilən hizmətkarlarning öz tərıpigə keliwatқinini kərüp, aldioıa qikiр padixahning aldidə yüzini yərgə təkkuüzüп, təzim kildi. ²¹ Arawnaħ: Oıojam padixah nemə ix bilən kullirining aldioıa kəldilikin? — dəp soridi. Dawut: Həlkning arisida wabani tohtitix üqün, bu hamanni səndin setiwelip, bu yərdə Pərwərdigarə bir qurbangah yasioıili kəldim, — dedi.

²² Arawnaħ Dawutka: Oıojam padixah əzliri nemini halisila xuni elip qurbanlık kilsila. Mana bu yərdə köydürmə qurbanlık üqün kalilar bar, otun qılıxka haman tepidioın tirnilar bilən kalilarning boyunturuqliri bar. ²³ I padixah, buning həmmisini mənki *Arawnaħ* padixahka təkdım qılay, dedi. U yənə padixahka: Pərwərdigar Hudaliri silini qəbul kılıp xəpkət kərsətkəy, dedi.

²⁴ Padixah Arawnaħə: Yaq, qandaqla bolmisun bularnı səndin öz nərhidə setiwalmısam bolmaydu. Mən bədəl təliməy Pərwərdigar Hudayimoıa köydürmə qurbanlıklarnı hərgiz sunmaymən, — dedi. Andin Dawut haman bilən kalilarnı əllik xəkəl kümüxkə setiwaldi. □

²⁵ Andin Dawut u yərdə Pərwərdigarə bir qurbangah yasap, köydürmə qurbanlıqlar bilən inaqlık qurbanlıqliri kildi. Pərwərdigar zemin üqün qilojan dualarnı qəbul kılıp, waba Israilning arisida tohtidi.

□ **24:16 «Pərwərdigarning Pərixtisi»** — bu alahidə xəhs toıruqluқ bizning «Təbirlər»imizni kərüng. □ **24:17 «Lekin bu qoylar bolsa nimə kildi?»** — «bu qoylar» Hudaning həlkini kərsitidu. □ **24:24 «əllik xəkəl»** — bəlkim 600 gram ətrapida idi.

Padixahlar «1»

Dawut padixah oqli Sulaymanni ez ornioja tahtka olturojuzidu

¹ Dawut padixah heli yaxinip qalqanidi; uni yotqan-ədiyal bilən yapsimu, u issimaytti.

² Hizmətkarliri uningqa: — Olojam padixah əzliri üqün, aldirida turidioqan bir pak kız tapkuzayli; u padixahın həwər elip, silining kuqaklirida yatsun; xuning bilən olojam padixah issiyula — dedi.

³ Ular pütkül Israil zeminini kezip güzəl bir kızni izdöp yürüp, ahiri Xunamlik Abixagni tepip padixahning aldioja elip kəldi. □ ⁴ Kız intayin güzəl idi; u padixahın həwər elip uning hizmitidə bolatti, əmma padixah uningqa yeqinqilik kılmaytti. □

⁵ Əmma Həggitning oqli Adoniya mərtiwisini kətürməkqi bolup: «Mən padixah bolimən» dedi. U əzige jəng hərwiliri bilən atlıklarni wə aldida yüridioqan əllik əskərnı təyyar kildi □ ■ ⁶ (uning atisi həqqaqan: «Nemixka bundak kılisən?» döp, uningqa tənbihtərbıyə beripmu bəkmioqanidi həm u nahayıti kelixkən yigit bolup, anisi uni Abxalomdin keyin tuoqanidi). □ ■ ⁷ U Zəruiyaning oqli Yoab wə kahın Abiyatar bilən məslihət kılixip turdi. Ular bolsa Adoniyaqa əgixip uningqa yardəm berətti. ■ ⁸ Ləkin kahın Zadok wə Yəhoyadaning oqli Binaya, Natan pəyoqəmbər, Ximəy, Rəy wə Dawutning əz palwanlıri Adoniyaqa əgəxmidi.

⁹ Adoniya koy, kala wə bərdioqan torpaqlarni Ən-Rogəlning yenidiki Zohələt degən taxta soydurup, həmmə aka-ukilirini, yəni padixahning oqulliri bilən padixahning hizmitidə bolqan həmmə Yəhudalarni qakirdi. □ ■ ¹⁰ Ləkin Natan pəyoqəmbər, Binaya, palwanlar wə əz inisi Sulaymanni u qakirmidi.

¹¹ Natan bolsa Sulaymanning anisi Bat-Xebaqa: — «Anglimidingmu? Həggitning oqli Adoniya padixah boldi, ləkin oqojimiz Dawut uningdin həwərsiz. ¹² Əmđi mana, əz jening wə oqlung Sulaymanning jəni kutkuzuxqa mening sanga bir məslihət bəriximkə ijazət bərgəysən.

¹³ Dawut padixahning aldioja berip uningqa: — Olojam padixah əzliri kəsən kilip əz kəminilirigə wədə kilip: «Sening oqlung Sulayman məndin keyin padixah bolup təhtimdə olturidu» degən əməsmidilə? Xundak turukluk nemixka Adoniya padixah bolidu? — degin. ¹⁴ Mana, padixah bilən səzlixip turoqiningda, mənmu sening kəyningdin kirip səzüngni ispatlaymən, — dedi.

□ **1:3 «Xunamlik Abixag»** — yaki «Xunəmlik Abixag». □ **1:4 «padixah uningqa yeqinqilik kılmaytti»** — ibraniy tilida «padixah uni tonumaytti» degən ibarə bilən ipadilini. □ **1:5 «Həggitning oqli Adoniya»** — Adoniya Dawutning oqulliridin biri. Həggit Dawutning ayalliridin biri idi («2Sam.» 3:4) **«əz aldida yüridioqan... əskərlər»** — demək, ular əzlrining hususi muhəpizətqiliri idi. ■ **1:5 2Sam. 15:1** □ **1:6 «uning atisi ... uningqa , yəni Adoniyaqa»** tənbihtərbıyə beripmu bəkmioqanidi həm u ... kelixkən yigit bolup, anisi uni Abxalomdin keyin tuoqanidi) — Abxalom Dawutning yənə bir ayali Maakağdin tuoqulqan oqli idi. Adoniya Dawutning tətinqi oqli bolup, xu qaşda bəlkim Dawutning oqulliri arisida «qongı» hesablinatti. (2:15ni kəring). Adoniya bəlkim atisi tərpidin ərkə qong kilinoqanlıki həm əzining kelixkənlikidin xundak məşurulinip kətkən ohxaydu. ■ **1:6 1Tar. 3:2** ■ **1:7 1Pad. 2:22, 28** □ **1:9 «Ən-Rogəl»** — buning mənisi bəlkim «Rogəlning bulıki» yaki «Pak kızning bulıki». ■ **1:9** Yə. 15:7; 18:16

¹⁵ Bat-Xeba ičkiri öygə padixahning kexioşa kirdi (padixah tolimu kerip kətkənidi, Xunamlik Abixag padixahning hizmitidə boluwatatti). ¹⁶ Bat-Xeba padixahqa engixip təzim kildi. Padixah: — Nemə təliping bar? — dəp soridi.

¹⁷ U uningə: — I oşojam, sili Pərwərdigar Hudaliri bilən öz dedəklirigə: «Sening oşlung Sulayman məndin keyin padixah bolup təhtimdə olturidu» dəp kəsəm kiləjanidila. ¹⁸ Əmdi mana, Adoniya padixah boldi! Lekin i oşojam padixah, silining uningdin həwərliri yok. ¹⁹ U kəp kalilarni, bordaq torpaqlar bilən koylarni soydurup, padixahning həmmə oşullirini, Abiyatar kahinni wə koşunning sərdari Yoabni qaşirdi. Lekin kulliri Sulaymanni u qaşirmidi. ²⁰ Əmdi, i oşojam padixah, pütkül Israilning kəzliri siligə tikilməktə, ular oşojam padixahning əzlriridin keyin təhtliridə kimning olturidioşanlıki toşrisida ularəşa həwər berixlirini kütixiwatidu; ²¹ bir qararəşa kəlmisilə, oşojam padixah öz ata-bowiliri bilən billə uhlaxqa kətkəndin keyin, mən bilən oşlum Sulayman gunaşkar sanilip qalarmizmikin, — dedi.

²² Mana, u tehi padixah bilən səzlixip turoşinida Natan pəyoşəmbərnu kirip kəldi. ²³ Ular padixahqa: — Natan pəyoşəmbər kəldi, dəp həwər bərdi. U padixahning aldioşa kiripla, yüzini yərgə yekip turup padixahqa təzim kildi.

²⁴ Natan: — I oşojam padixah, sili Adoniya məndin keyin padixah bolup mening təhtimdə olturidu, dəp eytkənidilimu? ²⁵ Qünki u bügün qüxüp, kəp buqa, bordioşan torpaqlar bilən koylarni soydurup, padixahning həmmə oşullirini, koşunning sərdarlarini, Abiyatar kahinni qaşirdi; wə mana, ular uning aldida yəp-iqip: «Yaxisun padixah Adoniya!» — dəp towlaxmaktə. ²⁶ Lekin kulliri boləjan meni, Zadok kahinni, Yəhoşadaning oşli Binayani wə kulliri boləjan Sulaymanni u qaşirmidi.

²⁷ Oşojam padixah kimning əzlriridin keyin oşojam padixahning təhtidə olturidioşanlıkini öz kullirioşa ukturmay u ixni buyrudilimu? — dedi.

²⁸ Dawut padixah: — Bat-Xebani aldimoşa kiçqiringerlar, dedi. U padixahning aldioşa kirip, uning aldida turdi. ²⁹ Padixah bolsa: — Jenimni həmmə kişin qiliktin kutkuzəjan Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm kilimənki, ³⁰ mən əslidə Israilning Hudasi Pərwərdigar bilən sanga kəsəm kilip: «Sening oşlung Sulayman məndin keyin padixah bolup ornumda mening təhtimdə olturidu» dəp eytkinimdək, bügünki kündə mən bu ixni qokum wujudqa qikirimən, — dedi.

³¹ Wə Bat-Xeba yüzini yərgə yekip turup padixahqa təzim kilip: — Oşojam Dawut padixah əbədiy yaxisun! — dedi.

³² Dawut padixah: — Zadok kahinni, Natan pəyoşəmbərni, Yəhoşadaning oşli Binayani aldimoşa qaşiringerlar, dedi. Ular padixahning aldioşa kəldi.

³³ Padixah ularəşa: — Oşojanglarning hizmətkarlarini əzünglarəşa koşup, Sulaymanni öz keqirimgə mindürüp, Gişonəşa elip beringlar; ³⁴ u yərdə Zadok kahin bilən Natan pəyoşəmbər uni Israilning üstigə padixah boluxqa məsih kilsun. Andin kanay qelip: — Sulayman padixah yaxisun! dəp towlanglar. □

□ 1:34 «Zadok kahin bilən Natan pəyoşəmbər uni Israilning üstigə padixah boluxqa məsih kilsun» — «məsih kilix»: — Hudaning yolyoruki bilən Israiləşa yeni bir padixah bekitix üqün uning bexioşa kahin yaqi pəyoşəmbər təripidin zəytun meyi sürüluxi kerək idi. Muxu murasim «məsih kilix» yaqi «məsihləx» deyilən. Xu murasimdin keyin muxu padixah «Hudaning məsih kiləşini» dəp atilip, həküm sürüxə Hudaning hoşkukioşa igə, dəp qarilatti. Kahinlar wə bəzi waqitlarda pəyoşəmbərnimu öz wəzipsisə bekitix üqün «məsih kilinix» murasimi etküzülətti.

³⁵ Andin u tæhtimdæ olturuxka bu yergæ kælgændæ, uningõa ægixip menginglar; u mening ornumda padixah bolidu; qünki mæn uni Israil bilæn Yêhudaning üstigæ padixah boluxka tæyinlidim, — dedi.

³⁶ Yêhoyadaning oqli Binaya padixahka jawab berip: — Amin! Otojam padixahning Hudasi Pærwærdigarmu xundak buyrusun! ³⁷ Pærwærdigar otojam padixah bilæn billæ bolõqandæk, Sulayman bilæn billæ bolup, uning tæhtini otojam Dawut padixahningkidin tehimu uluõ kilõqay! — dedi.

³⁸ Zadok kahin, Natan pæyoqæmbær, Yêhoyadaning oqli Binaya wæ Kæratiyælær bilæn Pælætiyælær qûxüp, Sulaymanni Dawut padixahning keqiriõa mindürüp, Gihõõa elip bardı. □ ³⁹ Zadok kahin ibadæt qediridin may bilæn tolojan bir münggüzni elip, Sulaymanni mæsih kildi. Andin ular kanay qaldı. Hælkning hæmmisi: — Sulayman padixah yaxisun! — dæp towlaxtı. ■

⁴⁰ Hælkning hæmmisi uning kænynidin ægixip, sunay qelip zor xadlik bilæn yær yerilõudæk tæntænæ kilixtı. □ ⁴¹ Əmdi Adoniya wæ uning bilæn jæm bolõjan mehmanlar õjizalınip qıkkanda, xuni anglıdı. Yoab kanay awazini angliõqanda: — Nemixka xæhærdæ xunqæ kiyqas-süræn selinidu? — dæp sorıdı. ⁴² U tehi sözini tügætmeyla, mana Abiyatar kahinning oqli Yonatan kældı. Adoniya uningõa: — Kirgin, kæysær adæmsæn, qoqum bizgæ hux hæwær elip kælding, — dedi.

⁴³ Yonatan Adoniyaõa jawab berip: — Undak æmæs! Otojimiz Dawut padixah Sulaymanni padixah kildi! ⁴⁴ Wæ padixah õzi uningõa Zadok kahinni, Natan pæyoqæmbærni, Yêhoyadaning oqli Binayani wæ Kæratiyælær bilæn Pælætiyælærni hæmrah kilip æwitip, uni padixahning keqiriõa mindürdi; ⁴⁵ andin Zadok kahin bilæn Natan pæyoqæmbær uni padixah boluxka Gihõnda mæsih kildi. Ular u yærdin qıkip xadlik kilip, pütkül xæhærni kiyqas-süræn bilæn lærzigæ saldı. Siz anglawatqan sada dæl xudur. ⁴⁶ Uning üstigæ Sulayman hæzir padixahlik tæhtidæ olturiwatıdu.

⁴⁷ Yænæ kelip padixahning hizmætkarlırı kelip otojimiz Dawut padixahka: «Hudalırı Sulaymannıng namını siliningkidin æwzæl kilip, tæhtini silin- ingkidin uluõ kilõqay!» dæp bæht tilæp mubaræklæxkæ kelixtı. Padixah õzi yatqan orunda sæjdæ kildi ⁴⁸ wæ padixah: — «Bügün mening tæhtimgæ olturoquqi birsini tæyinligæn, öz kæzlırimgæ xuni kergüzgæn Israilning Hudasi Pærwærdigar mubaræklænsun!» — dedi — dedi.

⁴⁹ Xuni anglap Adoniyaning barlik mehmanlırı hõduqup, ornidin kõpup hærbiri öz yoliõa kætti. ⁵⁰ Adoniya bolsa Sulaymandin kõrqup, ornidin kõpup, *ibadæt qediriõa* berip kurbangahning münggüzlırını tuttı. □

⁵¹ Sulaymanõa xundak hæwær berilip: — «Adoniya Sulayman padixahın kõrkıdu; qünki mana, u kurbangahning münggüzlırını tutup turup: — «Sulayman padixah bügün manga xuni kæsæm kilsunki, u öz qulını kiliq bilæn õltürmæslikkæ wædæ kilõqay» dedi», — deyildi.

⁵² Sulayman: — U durus adæm bolsa bexidin bir tal qaq yergæ qüxmæydu. Lekin uningda ræzillik tepılsa, õlıdu, dedi.

□ **1:38 «Kæratiyælær bilæn Pælætiyælær»** — bular bolsa Dawutning hususiy muhæpizætqiliridin idi («2Sam.» 8:18ni kørüng). Kæratiyælær æslidæ Kret arilidin kælgæn boluxı mumkin idi. ■ **1:39 1Sam. 20:24** □ **1:40 «Hælkning hæmmisi ... sunay qelip zor xadlik bilæn yær yerilõudæk tæntænæ kilixtı»** — ıbraniy tilida: «Hælkning hæmmisi ... sunay qelip zor xadlik bilæn tæntænæ kiliqip yærni yeriwætti». Mumkinlikli barkı, yær dærwækæ awazlar bilæn yerilip kætkenidi. Mæsihning kelixidimu qong yær tæwræx bolidu («Zæk.» 14:5, «Wæh.» 6:12, 16:18). □ **1:50 «Adoniya ... Sulaymandin kõrqup, ... ibadæt qediriõa berip kurbangahning münggüzlırını tuttı»** — xu qaoqlarda «kurbangahning münggüzlırını tutux» padixahın himayæ tilæxni bildürxning ipadisi idi.

⁵³ Sulayman padixah adəm əwıtıp uni qurbangahdin elıp kəldi. U kelıp Sulayman padixahning aldidə engixıp təzim kıldı. Sulayman uningə: — Əz öyünggə kətkin, — dedi.

2

Dawut Sulaymanoğa ahırkı nəsihətni kılıdu

¹ Dawutning əlidiəqan waqti yekınlaxkanda, oqlı Sulaymanoğa tapıláp mundak dedi: —

² «Əmdi yər yüzidikilərnıng həmmisi baridiəqan yol bilən ketimən. Yürəklik bolup, ərkəktək boləjn! ³ Sən barlık kiliwatqan ixliringda həmdə barlık niyət kıləqan ixliringda rawaj tepixing üqün Musoğa qüxürülgən qanunda pütülgəndək, Pərwərdigar Hudayingning yollirida mengip, Uning bəlgilimiliri, Uning əmrliri, Uning həkümliri wə agah-quwahliklirida qıng turup, Uning tapxurukini qıng tutkın. □ ⁴ Xundak kıləqanda Pərwərdigar mąnga: «Əgər əwladliring öz yoliəq kəngül bəlüp, Mening aldimda pütün kəlbi wə pütün jeni bilən həkikəttə mangsa, sanga əwladıngdin Israilning təhtidə olturuxqa bir zat kəm bolmaydu» dəp eytkən səziğə əməl kılıdu. ■

⁵ Əmma Zəruiyaning oqlı Yoabning mąnga kıləqınıni, yəni uning əzi kəndak kılıp Israilning koxunidiki ikki sərdarni, yəni Neriyaning oqlı Abnar bilən Yətərnıng oqlı Amasani urup öltürüp, tinq məzgıldə jəngdə təkülgəndək qan təküp, beligə baqlıəqan kəmərgə wə putiəq kiygən kəxiğə jəngdə təkülgəndək qan qeqıp, daql kıləqanlıkini bilisən. ■ ⁶ Sən uni danalıqınoğa muwariq bir tərəp kılıp, uning aq bexining gərgə salamət qüxüxiğə yol koymioəysən. □

⁷ Ləkin Gileadlık Barzillayning oquulliriəqə mährıbanlık kərsitip, dastihingdin nan yegüzgin; qunki mən akang Abxalomdin kaqkınımda, ular yenimoğa kelıp mąnga xundak kıləqan. ■

⁸ Wə mana Bahurimdin kəlgən Binyamin kəbilisidin Geraning oqlı Ximəy yeningda turidu. U mən Maəhanaimoğa baridiəqanda, əxəddiy lənət bilən meni karəjidi. Keyin u İordan dəryasiəqə bərip mening aldimoğa kəlgəndə, mən Pərwərdigarning *namı* bilən uningə: «Səni kiliq bilən öltürməymən» dəp kəsəm kıldim. ■ ⁹ Əmma hazır uni gunahsız dəp sanimoəjn. Əzüng dana kixi boləqandın keyin uningə qəndak kılıxni bilisən; hərəhaldə uning aq bexini kənitip gərgə qüxürgin. □

¹⁰ Dawut öz ata-bowliri bilən bir yərdə uhlidi. U «Dawutning xəhiri» *değən jayda* dəpnə kılındı. □ ■ ¹¹ Dawutning Israiloğa səltənət kıləqan waqti

□ **2:3 «barlık niyət kıləqan ixliringda...»** — ıbraniy tilida: «sən kəyərgə burulsang...» değən səzlər bilən ipadilini. ■ **2:3** Qan. 17:18; 29:9; Yə. 1:7 ■ **2:4** 2Sam. 7:12; Zəb. 132:12 ■ **2:5** 2Sam. 3:27; 20:10 □ **2:6 «uning aq bexining gərgə salamət qüxüxiğə yol koymioəysən»** — muxu yərdə «gər» «təhtisara» değənni bildüridu. ■ **2:7** 2Sam. 17:27; 19:31 ■ **2:8** 2Sam. 16:5; 19:19 □ **2:9 «...hərəhaldə uning aq bexini kənitip gərgə qüxürgin»**

— muxu yərdə «gər» «təhtisara» değənni bildüridu. «Zəruiyaning oqlı Yoab... Binyamin kəbilisidin Geraning oqlı Ximəy» — bu ikki adəmnıng Sulaymanoğa düxmən bolidiəqanlıkəqə Dawut padixahning kəzi yətti. Əslidə u ularni jazalaxqa toəra kelətti; biraq əzi eəjir gunah sadir kıləqanlıkı tüpəylidin («2Sam.» 11-bab) hijaləttə kelıp, qoli bu ixlaroğa heq barmaytti. □ **2:10 «Dawut öz ata-bowliri bilən bir yərdə uhlidi»** — muxundak ıbarilər üstidə «Yaritilix» tiki «koxumqə sez»nimizdə tohtilimiz. ««Dawutning xəhiri» değən jay» — «Dawutning xəhiri»: — Zionni, yəni Yerusalemdeki egiz değgə jaylaxqan, Dawut qurəqan kəl'əni kərsitidu. ■ **2:10** Ros. 2:29; 13:36

□ **2:3 «barlık niyət kıləqan ixliringda...»** — ıbraniy tilida: «sən kəyərgə burulsang...» değən səzlər bilən ipadilini. ■ **2:3** Qan. 17:18; 29:9; Yə. 1:7 ■ **2:4** 2Sam. 7:12; Zəb. 132:12 ■ **2:5** 2Sam. 3:27; 20:10 □ **2:6 «uning aq bexining gərgə salamət qüxüxiğə yol koymioəysən»** — muxu yərdə «gər» «təhtisara» değənni bildüridu. ■ **2:7** 2Sam. 17:27; 19:31 ■ **2:8** 2Sam. 16:5; 19:19 □ **2:9 «...hərəhaldə uning aq bexini kənitip gərgə qüxürgin»** — muxu yərdə «gər» «təhtisara» değənni bildüridu. «Zəruiyaning oqlı Yoab... Binyamin kəbilisidin Geraning oqlı Ximəy» — bu ikki adəmnıng Sulaymanoğa düxmən bolidiəqanlıkəqə Dawut padixahning kəzi yətti. Əslidə u ularni jazalaxqa toəra kelətti; biraq əzi eəjir gunah sadir kıləqanlıkı tüpəylidin («2Sam.» 11-bab) hijaləttə kelıp, qoli bu ixlaroğa heq barmaytti. □ **2:10 «Dawut öz ata-bowliri bilən bir yərdə uhlidi»** — muxundak ıbarilər üstidə «Yaritilix» tiki «koxumqə sez»nimizdə tohtilimiz. ««Dawutning xəhiri» değən jay» — «Dawutning xəhiri»: — Zionni, yəni Yerusalemdeki egiz değgə jaylaxqan, Dawut qurəqan kəl'əni kərsitidu. ■ **2:10** Ros. 2:29; 13:36

kirik yil idi; u Hebronda yettə yil sältənət qilip, Yerusalemda ottuz üq yil sältənət kildi. ■

Sulaymanning orni mustəhkəmlinidu

12 Sulayman atisi Dawutning təhtidə olturdi; uning sältəniti heli mustəhkəmləndi. ■ 13 Əmma Haggitning oqli Adoniya Sulaymanning anisi Bat-Xebaning kexioja bardi. U uningdin: — Tinqlik məksitidə kəldingmu? — dəp soridi. U: — Xundak, tinqlik məksitidə, dedi.

14 U yənə: — Sanga bir sözüm bar idi, dedi. U: — Sözüngni eytkin, dedi.

15 U: — Bilisənki, padixahlik əslidə meningki idi, wə pütün Israil meni padixah bolidu dəp, manga qaraytti. Ləkin padixahlik məndin ketip, inimning ilkiğə ötti; qünki Pərwərdigarning iradisi bilən u uningki boldi.

■ 16 Əmdi sanga bir iltimasim bar. Meni yandurmioqin, dedi. U: — Eytkin, dedi.

17 U: — Səndin ətünimən, Sulayman padixahka mən üqün eytkinki — qünki u sanga yak deməydu! — U Xunamlik Abixagni manga hotunlukka bərsun, dedi.

18 Bat-Xeba: — Makul; sən üqün padixahka söz qilay, dedi.

19 Bat-Xeba Adoniya üqün söz qiləyli Sulayman padixahning aldioja bardi. Padixah qorup aldioja berip, anisioja təzim kildi. Andin təhtigə berip olturup padixahning anisioja bir təhtni kəltürdi. Xuning bilən u uning ong yenida olturup, uningoja: — 20 Sanga kiqikkinə bir iltimasim bar. Meni yandurmioqin, dedi. Padixah uningoja: — I ana, sorawərgin, mən seni yandurmamən, dedi.

21 U: — Akang Adoniyaoja Xunamlik Abixagni hotunlukka bərgüzgin, dedi.

22 Sulayman padixah jawab berip anisioja: — Nemixka Adoniya üqün Xunamlik Abixagni soraysən? U akam boləjanikən, uning üqün, Abiyatar kahin üqün wə Zəruyaning oqli Yoab üqün padixahliknimu sorimamsən! — dedi. □

23 Sulayman padixah Pərwərdigar bilən kəsəm qilip mundak dedi: — Adoniya xu səzni qiləjini üqün əlmisə, Huda meni ursun yaki uningdin artuk jazalisun! 24 Mening ornumni mustəhkəm qiləjan, atamning təhtidə olturojuzojan, Əz wədisi boyiqə manga bir əyni qurojan Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm qilimənki, Adoniya bügün əlümgə məhküm qilinidu, dedi. □ ■

25 Xuning bilən Sulayman padixah Yəhoyadaning oqli Binayani bu ixka əwətti; u uni qepip öltürdi.

26 Padixah Abiyatar kahinjoja: — Mang, Anatottiki əz etizlikingə barəjin. Sən əlümgə layiqsən, ləkin sən Rəb Pərwərdigarning əhdə sandukini atam Dawutning aldida kətürgənliking tūpəylidin, wə atamning tartkan həmmə azab-oqubətlikridə uningə həmdərd boləjining üqün, mən hazır seni əlümgə məhküm qilmamən, dedi. ■

■ 2:11 1Tar. 29:27 ■ 2:12 1Tar. 29:23; 2Tar. 1:1 ■ 2:15 1Tar. 22:9; 28:5 □ 2:22

«Nemixka Adoniya üqün Xunamlik Abixagni soraysən? U akam boləjanikən, uning üqün, ... padixahliknimu sorimamsən!» — mumkinlikli barki, Adoniya atisining kenizlikini əmrigə alsə, həlk uni atisioja barawər ikən, xunga padixah boluxka layiq dəp qaraytti. Sulaymanning kəzliri bu ixka yətti. □ 2:24 «Pərwərdigar... Əz wədisi boyiqə manga bir əyni qurojan...» — «əy» muxu yərdə Sulaymandin bolidəjan xahənə sulalini kərsitidu. ■ 2:24 2Sam. 7:12, 13

■ 2:26 1Sam. 22:20-23; 2Sam. 15:24

27 Andin Sulayman Abiyatarni Pərwərdigarğa kahin boluxtin juda kilip həydidi. Xuning bilən Pərwərdigarning Əlining jəməti toqrluluk Xilohda eytkan sözi əməlgə axuruldi. □ ■

28 Buning həwiri Yoabka yətkəndə (qünki Yoab Abxalomğa əgəxmigən bolsimu, Adoniyaga əgəxkanidi) Yoab Pərwərdigarning qedirioğa keçip kurbangahning münggüzlirini tutti. ■ 29 Sulayman padixahqa: «Mana, Yoab Pərwərdigarning qedirioğa keçip berip, kurbangahning yenida turidu» degən həwər yətküzüldi. Sulayman Yəhoyadaning oqli Binayani xu yərgə əwətip: — Mang, uni öltürüwətkin, dedi.

30 Binaya Pərwərdigarning qedirioğa berip uningğa: — «Padixah seni buyaqqa çiqsun!» dedi, dedi. U: — Yak, muxu yərdə əlimən, dedi. Binaya padixahning yenioğa kaytip uningğa həwər berip: — Yoab mundak-mundak dedi, manga xundak jawab bərdi, dedi.

31 Padixah uningğa: — U əzi degəndək kilip, uni qepip öltürgin wə uni dəpnə kilöjn. Xuning bilən Yoab təkkən nahək kan məndin wə atamning jəmətidin kətürülüp kətkəy. 32 Xundak kilip atam Dawut bihəwər əhwalda u əzidin adil wə esil ikki adəmni, yəni Israilning koxunining sərdari nəring oqli Abnər bilən Yəhudadaning koxunining sərdari Yətərnig oqli Amasani kilikliqini üqün, Pərwərdigar u təkkən kənni öz bexioğa yanduridu. 33 Ularning kəni Yoabning bexi wə nəslining bexioğa mənggü yanəy; lekin Dawut, uning nəsl, jəməti wə təhtigə əbədil'əbədgiqə Pərwərdigardin tinq-hatirjəmlək boləy, dedi.

34 Yəhoyadaning oqli Binaya çiqip uni qepip, əlümgə məhkum kildi. Andin u qəldiki öz əyidə dəpnə kilindi.

35 Padixah Yəhoyadaning oqli Binayani uning ornioğa koxunning sərdari kildi; padixah Abiyatarning ornioğa Zadəkni kahin kilip təyinlidi. ■

36 Andin keyin padixah Ximəyni qəkirip uningğa: — Yerusalemda əzünggə bir əy selip u yərdə olturoljn. Baxka heq yərgə çiqma. 37 Əgər sən çiqip Kidron jiləsidin ətsəng, xuni enik bilip koyki, xu kündə sən xəksiz əlisən. Səning kəning öz bexingğa quxidu, dedi.

38 Ximəy padixahqa: — Olojamning sözi bərhəktur. Olojam padixah eytkəndək kulliri xundak kilidu, dedi. Xuning bilən Ximəy uzun wəkitkiqə Yerusalemda turdi.

39 Üç yildin keyin xundak boldiki, Ximəyning kulliridin ikkisi keçip Maakahning oqli, Gatning padixahi Aqixning kexioğa bardı. Ximəygə: — Mana kulliring Gat xəhiridə turidu, degən həwər yətküzüldi. 40 Ximəy exikini tokup kullirini izdigili Gatka, Aqixning yenioğa bardı. Andin u yenip öz kullirini Gattin elip kəldi.

41 Sulaymanğa: — Ximəy Yerusalemdin Gatka berip kəldi, dəp həwər yətküzüldi. 42 Padixah Ximəyni qəkırtip uningğa: — Mən seni Pərwərdigar bilən kəsəm kildurup: — Xuni enik bilip koyki, sən kaysi küni çiqip birər yərgə barəjan bolsang, sən xu künidə xəksiz əlisən, dəp aqahlandırup eytmiojanmidim? Əzüngmu, mən angliəjan səz bərhək, degəndingöyü? 43 Xundak boləjanikən, nemixka əzüng Pərwərdigar aldidə kiləjan kəsimingni buzup, mən sanga buyruəjan buyrukumnimu tutmiding? — dedi.

44 Padixah Ximəygə yənə: Sən atam Dawutka kiləjan həmmə rəzillikni obdan bilisən, u kənglünggə ayandur. Mana Pərwərdigar rəzillikingni öz bexingğa yanduridu. ■ 45 Lekin Sulayman padixah bolsa

□ 2:27 «Pərwərdigarning Əlining jəməti toqrluluk Xilohda eytkan sözi əməlgə axuruldi» — bu səz «1Sam.» 2:27-36də wə 3:11-14də hatiriləngən. ■ 2:27 1Sam. 2:31-36 ■ 2:28 1Pad. 1:50 ■ 2:35 1Sam. 2:35 ■ 2:44 2Sam. 16:5, 6, 7

bərikətlinip, Dawutning təhti Pərwərdigarning aldida əbədil'əbəd mustəhkəm kılınıdu, dedi.

⁴⁶ Andin padixahning buyruki bilən Yəhoyadaning oqli Binaya çikip uni çepip öltürdi. Padixahlik bolsa Sulaymanning kolida mustəhkəm kılindi. ■

3

Pərwərdigar Sulaymanoşa danalığ beridu

2Tar. 1:1-12

¹ Sulayman Misirning padixahi Pirəwn bilən ittipak tüzüp Pirəwnning kızını hotunluqqa aldı. Öz ordisi, Pərwərdigarning öyi wə Yerusalemining qərisidiki sepilni yasap pütüküzgüçilik u uni «Dawutning xəhəri»gə apirip turəuzdi. ■

² Xu waqıtlarda Pərwərdigarning nami üqün bir ibadəthana yasalmioqini üqün həlk «yukiri jaylar»da qurbanliklerini kılatti. □ ■

³ Sulayman Pərwərdigarni sөyüp, atisi Dawutning bəlgiligənliridə mangatti. Pəket «yukiri jaylar»da qurbanlik kılıp huxbuy yaqatti. □

⁴ Padixah qurbanlik kilöyli Gibeonoşa bardi; qünki u yər «uluş yukiri jay» idi. Sulayman u yərdiki qurbangahda bir ming köydürmə qurbanlik sundi. ■ ⁵ Pərwərdigar Gibeonda Sulaymanoşa keqisi qüxidə köründi. Huda uningəşa: — Mening sanga nemə beriximni layik tapsang, xuni tiligin, dedi. ■

⁶ Sulayman jawabən mundaq dedi: — Kulung atam Dawut Sening aldingda həkikət, həkkanıylik wə kənglining səmimiyligi bilən mangojanliki bilən Sən uningəşa zor mehrıbanlikni kərsətkəniding; wə Sən xu zor mehrıbanlikni dawam kılıp, bügünki kundikidək öz təhtidə olturöyli uningəşa bir oşul bərding. ⁷ Əmdi i Pərwərdigar Hudayim, kulungni atam Dawutning ornida padixah kılding. Əmma mən pəket bir gədək bala halas, çikix-kirixnimu bilməymən. ■ ⁸ Öz kulung Sən talliojan həlking, köplükidin sanap bolmaydıojan həsabsız uluş bir həlk arisida turidu. ■

⁹ Xunga Öz kulungəşa həlkingning üstidə həküm kılıxka yahxi-yamanni pərk etidojan oyoqak bir kəlbni bərgəysən; bolmisa, kim bu uluş həlking üstigə həküm kılalisun? — dedi.

¹⁰ Sulaymanning xuni tilikini Rəbni hux kildi.

■ **2:46** 2Tar. 1:1 ■ **3:1** 1Pad. 7:8 □ **3:2** «həlk «yukiri jaylar»da qurbanliklerini kılatti» — «yukiri jaylar»: — Təwrattiki «Kən.» 12:5-14də wə baxka munasiwətlık yərlərdə, Huda Israilləroşa: — Birsı manga atap qurbanlik kılisa, pəket «Əzüm talliojan jay»da qurbanlik kılsun, dəp tapılaydu. Israilling tarihida Huda muxundaq qurbanlik kılıdion birnəqə jayni bekitkənidi (bir waqıtta pəket birla jayni bekitətti). Biraq Israillər bəlkim öz kolaylikini kəzləp (wə bəlkim butpərsəsləring ix-hərikətlərini dorap) Hudaning əmrini nəziridin saqit kılıp taq qokkiliri qatarlik yukiri jaylarda Hudaəşa ibadət kılıp qurbanlik kılatti. Buning xundaq bir həti bar idiki, ular ətrapidiki butpərsəsləring təsirini qəbul kılıp, xu yərdə hərhil butlarəşimu qokunup, hətta butpərsəslərgə əgixip «insan qurbanlik»larnimu kılıxi mumkin wə dərwəxə kəp waqıtlarda xundaq kılatti (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kəring). ■ **3:2** Kən. 12:5 □ **3:3** «Sulayman Pərwərdigarni sөyüp, atisi Dawutning bəlgiligənliridə mangatti; pəket «yukiri jaylar»da ... huxbuy yaqatti» — «Dawutning bəlgiligənliri»: — xübhisizki, Musa pəyoəmbərgə qüxürilgən barlik bəlgilimiləni öz iqigə alojan. Ularning iqida, qurbanlik kılıx «yukiri jaylar»da əmas, bəlkı Pərwərdigar bekitkən jaydila boluxi kərək, dəp bekitilgən («Kən.» 12:10-14). ■ **3:4** 2Tar. 1:3 ■ **3:5** 1Pad. 9:2 ■ **3:7** 2Tar. 2:7 ■ **3:8** 2Tar. 1:9

¹¹ Huda uningõja: — Sæn xuni tiligining üqün — Ya özüng üqün uzun ömür tilimäy, ya özüng üqün dölät-baylık tilimäy, ya düxmänliringning janlirini tilimäy, bälki toõra hëküm kılõjili oyõtaq boluxka özüng üqün äkil-parasätni tiligining üqün, ■ ¹² mana, sözüng boyiõa xundaq kildim. Mana sanga xundaq dana wə yorutulõan qälbnı bərdimki, sændin ilgiri sanga ohxaydiõini bolmõõan, sændin keyinmu sanga ohxaydiõini bolmaydu. ■ ¹³ Mæn sæn tilimigæn nərsinimu, yəni dölät-baylık wə xan-xəhrətnı sanga bərdim. Xuning bilən barlık künliringdə padixahlarning arisida sanga ohxax bolidiõini qıkmaydu. ■ ¹⁴ Əgər atang Dawut mangõjandək Mening yollirimda mengip, bəlgilimilirim wə əmrlirimni tutsang künliringni uzartimən, dedi.

¹⁵ Sulayman oyõanõjanda, mana bu bir qüx idi. U Yerusalemõa kelip Pərwərdigarning əhdə sanduķining aldiõa kelip, ərə turup köydürmə kurbanlıklarnı kılıp, təxəkkür kurbanlıklarını ötküzüp, həmmə hizmətkarlıriõa ziyapət kılıp bərdi.

Sulaymanning danalıķi ayan bolidu

¹⁶ Xuningdin keyin ikki pahıxə ayal padixahning kexioõa kelip uning aldida turdi.

¹⁷ Birinçi ayal: — I õõõam! Mæn wə bu hotun bir öydə olturimiz; u mæn bilən öydə turoşinida bir balini tuõdum. ¹⁸ Mæn balini tuõup üq kündin keyin u hotunmu bir bala tuõdi. Biz ikkiylən u yərdə olturduq; öydə bizdin baxka heq yat adəm yok idi, yalõuz biz ikkiylən öydə iduq. ¹⁹ Xu keqidə bu hotunning balisi eldi; qünki u balisini besip öltürüp koyõanidi.

²⁰ U yerim keqidə kõrup dedəkliri uhlap qalõjanda, yenimdin oõlumni elip öz kuqıķiõa selip, özining ölgən oõlini mening kuqıķimõa selip koyuptu. ²¹ Ətisi kõrup balamni emitəy desəm mana ölük turidu. Lekin ətigəndə karisam, u mæn tuõqan bala əməs idi, dedi.

²² İkinçi ayal: — Yak, undak əməs. Tirik qalõjini mening oõlum, ölgini sening oõlung, dedi. Lekin birinçi ayal: — Yak, ölgini sening oõlung, tirik qalõjini mening oõlum, dedi. Ular xu hāləttə padixahning aldida talixip turatti.

²³ Padixah: — Biri: «Tirik qalõjini mening oõlum, ölgini sening oõlung» dəydu. Əmma yənə biri: «Yak, ölgini sening oõlung, tirik qalõjini mening oõlum» dəydu, dedi.

²⁴ Padixah: Manga bir kiliq elip kelinglar, dedi. Ular kiliqni padixahka elip kəlgəndə ²⁵ padixah: Tirik balini otturidin kesip ikki parqə kılıp yerimini birigə, yənə bir yerimni ikkinçisigə beringlar, dedi.

²⁶ U waķıtta tirik balining anisi öz balisioõa iqini aõritip padixahka: — Ah õõõam! Tirik balini uningõa bərsilə, hərgiz uni öltürmigəylə! — dəp yalwurdi. Lekin ikkinçisi: — Uni nə meningki nə seningki kilmay, otturidin kesinglar, dedi.

²⁷ Padixah jawabən: — Tirik balini uningõa beringlar, uni heq öltürmənglar; qünki bu balining anisi xudur, dedi.

²⁸ Pütkül İsrail padixahning kılõõan hëkümi toõrisida anglidi wə ular padixahın kõrkti, qünki ular Hudaning adil hëkümlərnı qıķirix danalıķining uningda barlıķini kerdı.

4

Sulaymanning əməldarliri wə hizmətkarliri

¹ Sulayman padixah pütkül İsrailoşa padixah boldi.

² Uning qoşq əməldarliri munolar: — Zadokning oşli Azariya kahin idi; ³ Xixaning oşulliri Elihoroşa wə Ahiyah katiplar idi; Ahiludning oşli Yəhoxafat diwanbegi idi; ⁴ Yəhoyadaning oşli Binaya qoxunning bax sərdari idi. Zadok bilən Abiyatar kahinlar idi; ⁵ Natanning oşli Azariya nazarət begi, Natanning yənə bir oşli Zabud həm kahin wə padixahning məslihətqisi idi. ⁶ Ahixar ordining oşjidari, Abdaning oşli Adoniram baj-alwan begi idi. ■

⁷ Pütkül İsrail zeminida Sulayman padixahning əzi üqün wə ordidikiliri üqün yemək-iqmək təminləydiolan, on ikki nazarətqi təyinlənğanidi; ularning hər biri yilda bir aydin yemək-iqmək təminləxkə məs'ul idi.

⁸ Ularning ismi təwəndə hatirilənğan: Əfraim taşliq rayonişa Bən-Hur; ⁹ Makaz, Xaalbim, Bəyt-Xəməx wə Elon-Bəyt-Hananşa Bən-Dəkər; ¹⁰ Arubotqa Bən-Həsəd; u yənə Sokoh wə Həfər degən barliq yurtkimu məs'ul idi; □ ¹¹ yənə Nafat-Doroşa Bən-Abinadab (u Sulaymanning kizi Tafatni hotunluqqa aloşan); ¹² Taanaq, Məgiddo wə Yizrəəlning təwənkə tərpidiki Zarətaning yenida bololan pütkül Bəyt-Xanoşa, xundakla Bəyt-Xandin tartip Abəl-Məholahəqiqə, Jokneamdin ötküqə bololan zeminlarşa Ahiludning oşli Baana; ¹³ Ramot-Gileadqa Bən-Gəbər; u yənə Gilead yurtişa jaylaxқан, Manassəhning oşli Yairoşa təwə bololan kəntlər wə həm Baxandiki yurt Argob, jümlidin u yərdiki sepili, mis baldakliq kəwükliri bololan atmix qoşq xəhərgimu məs'ul idi.

¹⁴ Maşanaimşa Iddoning oşli Ahinadab; ¹⁵ Naftalişa Ahimaaz (u Sulaymanning kizi Basimatni hotunluqqa aloşanidi). ¹⁶ Axir wə Alotqa Huxayning oşli Baanaq; ¹⁷ Issakarşa Paruahning oşli Yəhoxafat; ¹⁸ Binyamin zeminişa Elaning oşli Ximəy; ¹⁹ Gilead zeminişa (əslidə Amoriylarning padixahı Sihon wə Baxanning padixahı Ogning zemini idi) Urining oşli Gəbər. U xu yurtqa birdinbir nazarətqi idi.

Sulaymanning dəliti wə xəhriti

²⁰ Yəhuda bilən İsrailning adəmliri dengiz sahilidiki kumdək nuroşun idi. Ular yəp-ıqıp, huxalliq kılatti. ²¹ Wə Sulayman bolsa Əfrat dəryasidin tartip Filistiyələrnin zeminişa wə Misirning qəgralirişişa bololan həmmə padixahlıqlarning üstidə səltənət kılatti. Ular ulpan kəltürüp Sulaymanning pütün əmridə uning hizmitidə bolatti. ²² Sulaymanning ordişoşa ketidiolan künlük təminat üqün ottuz kor taskişon aq un, atmix kor qara un, □ ²³ on bordişon uy, yaylaqtin kəltürülgən yigirmə uy, yüz koy ketətti; bununğdin baxqa buşilar, jərənələr, kiyiklər wə bordişon tohular lazim idi. ²⁴ Qünki u Tifsahdin tartip Gazaşiqə, Əfrat dəryasining bu tərpidiki həmmə yurtlarning üstidə, yəni Əfrat dəryasining bu tərpidiki barliq padixahlarınin üstidə həküm sürətti; uning tət ətrafi tinq idi. ²⁵ Sulaymanning pütkül künliridə Dandin tartip Bəər-Xebaşiqə Yəhuda bilən İsrail adəmlirininin hər biri öz üzüm teli wə öz ənjür dərihining tegidə aman-esən olturatti. ■

■ 4:6 1Pad. 12:18 □ 4:10 «Sokoh» — yaki «Soko». □ 4:22 «ottuz kor» — bir kor on litr, 30 kor 300 litr. ■ 4:25 Law. 26:5

²⁶ Sulaymanning jəng hərwilirining atlıri üçün tət ming athanisi, on ikki ming qəwəndizi bar idi. □ ■

²⁷ Məzkur nazarətqilərninğ hərbiəri özigə bekitilgən ayda Sulayman padixahqa wə uning dastihiniəta kəlgənlərninğ həmmisining yeməkiqməklirini keməytməy təminləytti. ²⁸ Həlk bolsa hərbiəri özigə bekitilgən norma boyiqə at-keqirlar üçün arpa bilən samanlarni *nazarətiqilər bar* yərgə elip kelətti.

²⁹ Huda Sulaymanoğa dengiz sahilidiki kumdək danaliki, intayin mol pəmparasət ata kilip, uning kəlbini kəng kilip zor yorutti. □ ³⁰ Xuning bilən Sulaymanning danaliki barliq xərktikilərninğ danalikiyin wə Misirdiki barliq danaliktin axti. ³¹ Qünki u barliq adəmlərdin, jümlidin əzrahliq Etan bilən Maholning oqulliri Həman, Kalkol wə Darda degənlərdin dana idi; wə uning xəhriti ətrapidiki həmmə əllər arisida yeyildi.

³² U eytkən pənd-nəsihət üç ming idi; uning xeir-küyliri bir ming bəx idi. ³³ U Liwandiki kedir dərhihidin tartip tamda əsidiətan ləpəkgülüqə dərəh-giyahlarınğ həmmisini bayan kilip hatiriligənidi; u yənə mal wə haywanlar, kuxlar, həxarət-əmiligüqilər wə beliklar toqrisida bayan kilip hatiriligənidi. ³⁴ Sulaymanning danalikiyi angliətili kixilər barliq əllərdin kelətti, xundakla uning danaliki toqruluk həwər tapқан yər yüzidiki həmmə padixahlardin kixilər kəlməktə idi.

5

İbadəthanini quruxqa materiyallarni toplax

2Tar. 2:1-17

¹ Turning padixahi Hiram Sulaymanni atisining ornioğa padixah boluxqa məsih kilinoğan dəp anglap, öz hizmətkarlırini uning kexioğa əwətti; qünki Hiram Dawutni izqil səyğüci idi. ■ ² Sulayman Hiramğa adəm əwitip mundak uqurni yətküzdi: —

³ «Əzüng bilisenki, atam Dawutning düxmənlirini Pərwərdigar uning puti astioğa koyuquə, u ətrapida hər tərəptə jəng kiləanliki tüpəylidin Pərwərdigar Hudasning namioğa bir ibadəthana yasiyalmidi. ■ ⁴ Əmdi hazır Pərwərdigar Hodayim manga həmmə tərəptin aram bərdi; heqbir düxminim yok, heqbir bala-kaza yok. ⁵ Mana, Pərwərdigarning atam Dawutka: «Mən sening ornungoğa öz təhtinggə olturquzoğan oqlung bolsa, u mening namioğa bir ibadəthana yasaydu» dəp eytkinidək, mən Pərwərdigar Hodayimning namioğa bir ibadəthana yasay dəp niyət kildim; ■ ⁶ əmdi mən üçün *adəmliringgə* Liwandin kedir dərəhlirini kesinglar, dəp yarliq quxürgin; mening hizmətkarlırim sening hizmətkarlıringoğa həmdəmdə bolidu. Sening bekitkining boyiqə hizmətkarlıringoğa berilidiətan ix həkkinini sanga tələymən; qünki əzünggə ayanki, dərəh kesixtə arimizda heqkim Zidondikilərdək usta əməs».

⁷ Hiram Sulaymanning səzini angliəqanda intayin huxal bolup: — Bügün bu uluq həlk üstigə həküm sürüxkə Dawutka xundak dana bir oql

□ **4:26 «tət ming athanisi»** — kəp kona kəqürmilərdə «kirik ming athanisi» deyilidu. Ləkin biz bu sanni kəqürgüqilərninğ hataliki dəp qaraymiz. «2Tar.» 9:25də wə bu tekstning bəzi grek tərjimiliridə «tət ming» deyilidu. «**on ikki ming qəwəndizi**» — yaki «on ikki ming eti». ■ **4:26** 1Pad. 10:26; 2Tar. 1:14; 9:25 □ **4:29 «uning kəlbini kəng kilip zor yorutti»** — yaki «uning kəksi-qarnini bək kəng kildi». ■ **5:1** 2Sam. 5:11; 1Tar. 14:1 ■ **5:3** 1Tar. 28:3 ■ **5:5** 2Sam.

7:13; 1Tar. 22:10; 2Tar. 1:18

bərgən Pərwərdigarə təxəkkür eytilsun! — dedi. ⁸ Hiram Sulaymanə adəm əwitip: — Sən mənə kəyən tələpləringni anglap qəbul kildim. Mən sening kedir yəqəiqi wə arqə yəqəiqi tətərlək arzu kələnləringning həmmisini ada kəlimən; ⁹ Məning hizmətkərlim xuləni Liwəndin dengizə apiridu; mən uləni sal kəlip bəqləp, dengiz bilən sən mənə bəkətkən yərgə yətküzimən, andin xu yərdə uləni yəxküzimən. Xuning bilən sən uləni tapxuruwelip, elip ketisən. Buning həsəbiə sən tələplərim boyiqə ordidəkilərim üqün yemək-iqmək təminligəysən, — dedi.

¹⁰ Xundək kəlip, Hiram Sulaymanə bərlək təlipi boyiqə kedir yəqəqliri wə arqə yəqəqlirini bərdi. ¹¹ Sulayman Hiramə ordidəkiləringning yemək-iqməkiyə yigirmə ming kor buqəday wə yigirmə bat sap zəytun meyi əwətip bərdi. Hər yili Sulayman Hiramə xundək bərdi. □

¹² Pərwərdigar Sulaymanə wədə kələndək uningə danəlik bərgənidi. Hiram bilən Sulaymanning arisida inəklik bəlp, ikkisi əhdə tüzəxti. ■

¹³ Sulayman padixə pütən İsrəildin həxərə ixləmqiləni bəkitti, uləring sani ottuz ming idi. ¹⁴ U buləni nəwət bilən hər ayda on mingdin Liwəndə əwətətti; xundək kəlip, ulər bir ay Liwəndə tursə, ikki ay əyidə turdi. Adoniram həxərqiləning üstidə turətti. ¹⁵ Sulaymanning yətmix ming həmmili, təqlərdə ixləydiə qə səksən ming təxqisi bərdi.

¹⁶ Uningdin bəxkə Sulaymanning mənəpərliridin ix üstigə qəyulə qə ming üq yüz ix bəxi bərdi; ulər ixləmqiləni bəxqurətti.

¹⁷ Padixə yərlək quxürüxi bilən ulər ibədəthəning ulini selixkə yonulə qə wə kəmmətlik təxləni kəlip kəltürdi. ¹⁸ Wə Sulaymanning təmqiliri bilən Hiramning təmqiliri wə Gəballiklər qəxulup təxləni oyp, əyni yəx üqün yəqə qə hən təxləni təyərəp qəydi. □

6

Mukəddəs ibədəthəning quruluxi

2Tar. 3:1-14

¹ İsrəillər Misirdin qəkkəndin keyinki tət yüz səksin qə yili, Sulaymanning İsrəilning üstidəki sələnətinə tətinqi yiləning ikkin qə eyidə, yəni Zif eyidə u Pərwərdigəning əyini yəxə bəxli. ■

□ **5:11** «yigirmə bat» — bir «bat» təhmənən 27 litr, 20 bat 540 litr. ■ **5:12** 1Pad. 3:12 □ **5:18** «Gəballiklər» — yəki «Biblosluklər», yəki «girwəkləni kəsküqilər». ■ **6:1** 2Tar. 3:2; Ros. 7:47

Sulayman kurojan ibadethana — bu surət yan temi qikiriwetilip, iqi enik kersitilgen surət

Sulayman padixah ilatıyadıñ iğirki 500-yıl «Pərwərdigarning aywılı Yerusimda Morteje İleleke kuroju, a basitli» («Padixahlar (1)» 6:1, «Tarih-tazkira (2)» 3:1-2). Yañı yıldıñ keyin u unı pötküzä («Padixahlar (1)» 6:3). Ibadethanening möring usulıñı (qerindit) ög kəwidit hujjətni İbrahımınıyadañ 60 gaz, kəngliki 20 gaz, eğızliki 30 gaz. Ibadethanening hujjəti atropəke rəng pasil tam qerindigen.

Ibadethanidiki «mukəddəs jay»ning usulıñı 40 gaz, kəngliki 20 gaz («Padixahlar (1)» 6:16, 17-18, «Tarih-tazkira (2)» 3:5-7nınu kəringiz). İqida altın «hurubəgə», «aldım naha kuyulıdın altın xira wa on altın orınsan İbrahımınıy bərigə, İbrahımınıy bərigə» kuyıdın («Padixahlar (1)» 7:46-48, «Tarih-tazkira (2)» 4:7).

İkinci tarafidiki kəwidit İbrənik «Yahid» dap, janub tarafidiki kəwidit İbrənik «Bəzə» dap atıldı («Padixahlar (1)» 7:21, «Tarih-tazkira (2)» 3:17).

«Mukəddəs jay»ning aldıdiki aywanıñ usulıñı 20 gaz, kəngliki 10 gaz idi («Padixahlar (1)» 6:3, «Tarih-tazkira (2)» 3:4).

«Dəngiz» dap atılğan yosun dıq, eğızliki 6 gaz, d'əmeti 10 gaz bolup, unıngıqä İki ming bəz (40000 İbr) su sıstıdı. Qas on İki bəz sıstı İbrənik kəwidit; bular İqidın-İqidın bolup, İbr tarapıqä yığılğan («Padixahlar (1)» 7:23-26, «Tarih-tazkira (2)» 4:2-5).

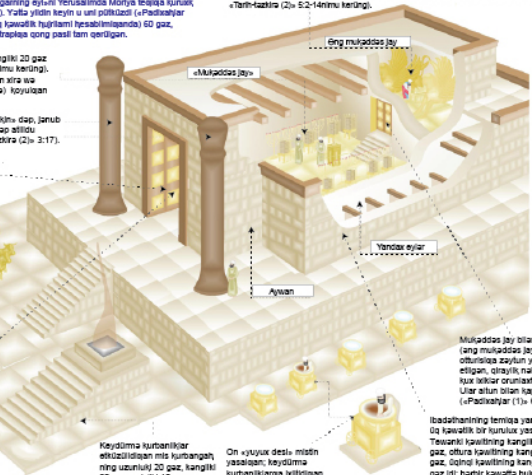
Arqa yığılıdın yasağan, qıyılıq, naxıslığan kux k, anıñlı, İki İki aywan wa «mukəddəs jay»ni ayrtı turıdı. Ular altın bilən k, sıstıqan («Padixahlar (1)» 6:33-35).

Keydime turbanıñlar «İbadethanening möring usulıñı»ning 20 gaz, kəngliki 20 gaz, eğızliki 10 gaz («Tarih-tazkira (2)» 4:1).

On «yuxuk desil» mızın yasağan; keydime turbanıñlarqä İllitilgen hujjətni «İbrənik»ni İbr amirisi ularda yuyalıdı («Padixahlar (1)» 7:27-38, «Tarih-tazkira (2)» 4:6).

Mukəddəs jay bilən kalamhana (oñ mukəddəs jayning oturısqı aywan yasağan etilgen, qıyılıq, naxıslığan kux İkkir ornatılğan. Ular altın bilən kalamhana («Padixahlar (1)» 6:31-32).

Ibadethanening temioqa yandax İq kəwidit İbr turuluq yasağan. Tezənkə kəwidit kəngliki 6 gaz, otıra kəwidit kəngliki 6 gaz, qıdın kəwidit kəngliki 7 gaz idi; bular kəwidit hujjəti yasağan (İbr gaz = 40cm) («Padixahlar (1)» 6:5-6, 8, 10).

Sulayman padixah kurojan ibadethana

2 Sulayman padixah Pərwərdigarəqa yasioğan ibadethanining uzunluqi atnix göz, kəngliki yigirmə göz wə eğızliki ottuz göz idi.

□ 3 Ibadethanidiki «mukəddəs jay»ning aldıdiki aywanıñ uzunluqi ibadethanining kəngliki bilən barawər bolup, yigirmə göz idi. Ibadethanining aldıdiki aywanıñ kəngliki on göz idi. ■

4 U ibadethanıoqa rojeklik derizə-pənjirilərnı ornattı. □ 5 Ibadethana temioqa, yəni mukəddəs jay wə «kalamhana»ning temioqa yandax İq kəwidit bir imarətnı saldı wə uning İqigə hujjirılarnı yasadı. □

6 Taxkiriki imarətnıñ təwənkı kəwiditning kəngliki bəx göz, otıra kəwiditning kəngliki altə göz, İqinqı kəwiditning kəngliki yəttə göz idi. Qünki ibadethanining taxki temida İmlarnı ornatқан təxüklər bolmaslıqi İqün u taməqa təkqə qikiriləjanıdı. □

7 Ibadethana pütünləy təyyar kılıp elip kelingən taxlardin bina

□ 6:2 «**İbadethanining uzunluqi...**» — İbraniy tilida «öyning uzunluqi...». «**Pərwərdigarəqa yasioğan ibadethanining uzunluqi atnix göz...**» — Mukəddəs Kitabta İxtiliflən «göz»ni bəlkim bir «jəynək» deyixkə toqrə kelidu — Yəni adəmning jəynikidin barmaklırining uqioğı boləqn arılıq (tahminən 45 santimetr) idi. ■ 6:3 Yh. 10:23; Ros. 3:11; 5:12 □ 6:4 «**U İbadethanıoqa rojeklik derizə-pənjirilərnı ornattı**» — baxka İbrnəqəqə hil tərjimilər uqrixi mumkin boləqini bilən hərhalda bu sözlər derizilərnı kərsitidu. □ 6:5 «**İbadethana temioqa, yəni mukəddəs jay wə «kalamhana»ning temioqa...**» — muxu yərdə «kalamhana» wəng mukəddəs jayning baxka İbril İsmidur. 6:16ni wə İzahatını kəring. «Kalamhana» deyilixning səwəbi, «əng mukəddəs jay» İqidə «əhdə sanduqi» bar İdi, «əhdə sanduqi» İqidə Hudaning İsrail bilən tüzəqn əhdinamisi saqlaqlıq İdi. □ 6:6 «**...İbadethanining taxki temida İmlarnı ornatқан təxüklər bolmaslıqi İqün u taməqa təkqə qikiriləjanıdı**» — İlmining yanə bir uqi «taxki imarət»ning taxki temioqa bekitilixi İqün xu tarəptə təxük təxilgen bolsa kerək. «İbadethana shemisi»ni kəring.

kilinojanidi. Xundak kilonda, uni yasioqan waqıtta nə bolqa nə palta nə baxqa t m r  swablarıning awazi u y rd  heq anglanmaytti.

⁸ T w nki k w tning hujrilirining kirix ixiki ibadəthanining ong t ripid  idi; bir aylanma pələmpəy ottura k w tk  andin ottura k w tting üqinqi k w tk  qikatti. □

⁹ Xundak kilip *Sulayman* ibadəthanini yasap püttürdi. Ibadəthanining  stig  har-limlarni bekitip, uni kedir tahtaylar bilən kaplıdi. ¹⁰ U ibad thaniq  yandax imar tning k w tlirining egizlikini b x gəzdin kildi. Xu imar tning k w tliri ibad thaniq  kedir limliri arkilik tuxuqluk idi.

¹¹ Pərwərdigarning s zi Sulaymanoqa kelip mundak deyildiki: —

¹² «Sən Manga yasawatqan bu ibad thaniq  kəlsək, əgər sən bəlgilimilirimdə mengip, h k mlirimg  riay  kilip, barlik  mrlirimni tutup ularla mangsang, Mən atang Dawutqa sən toqruluk eytqan s z mg  əməl kilim n; ■ ¹³ Mən Israillarning arisida makan kilip  z h lkim Israilni əsla taxlimaymən».

¹⁴ Sulayman ibadəthanini yasap püttürdi. ¹⁵ Ibadəthanining tamirining iq təripini u kedir tahtayliri bilən yasap, ibadəthanining tegidin tartip torusning limlirioiq  yaoqəq bilən kaplıdi; w  arqa tahtayliri bilən ibad thaniq  pol yatquzdi.

¹⁶ U ibadəthanining arqa temidin yigirmə g z  lq p ara tam yasap, iqkiriki hanini hasil kildi; u tegidin tartip torus limlirioiq  kedir tahtayliri bilən kaplıdi. Bu  ng iqkiriki hana bolup, yəni «kalamhana», « ng muqəddəs jay» idi. □

¹⁷ Uning aldidiki  y, yəni muqəddəs hanining uzunluqi kirik g z idi.

¹⁸ Ibadəthanining iqki tamirioqa kapak w  q q kning nushiliri n kix kilinojanidi. Ibad thana p t nl y kedir tahtaylar bilən kaplanoqanidi. Heq tax k r nm ytti.

¹⁹ Pərwərdigarning  hd  sanduqini u y rd  koyux  q n, u ibadəthanining iqkiridiki kalamhanini yasidi. ²⁰ Kalamhanining uzunluqi yigirmə g z, toqrisi yigirmə g z, egizliki yigirmə g z idi;

u uni sap altundin kaplıdi, xundakla uning aldidiki kedir yaoq qlik qurbangahnimu xundak kaplıdi. □ ²¹ Sulayman ibadəthanining iqini sap altun bilən kaplıdi; u iqki kalamhanining aldini altun z njirler bilən tosidi; kalamhanini altun bilən kaplıdi. ²² Xu tərikidə u pütkül ibadəthanini, yəni pütkül ibadəthanining iqini altun bilən toluq kaplıoqanidi. Kalamhaniq  t lluk bolqan qurbangahnimu p t nl y altun bilən kaplıoqanidi. □

²³ Kalamhaniq  u z ytun yaoqiqidin ikki kerubning x klini yasidi.

□ **6:8 «T w nki k w tning hujrilirining kirix ixiki ibadəthanining ong t ripid  idi»** — biz muxu y rd  («t w nki k w t» deg n səzler bilən) kona grek tilidiki tərjimigə  g xtuk. «ibadəthanining ong təripi» ibadəthanining j nubiy t ripidir. ■ **6:12** 2Sam. 7:13; 1Pad. 2:4; 9:4; 1Tar. 22:10, 19 □ **6:16 «Bu  ng iqkiriki hana bolup, yəni «kalamhana», « ng muqəddəs jay» idi** — « ng muqəddəs jay»ning «kalamhana» d p atilixining s wabi, uningda Huda Musa p yo mb rg  tapxuroqan « hd  tax tahtiliri» (Hudaning kalami) « hd  sanduqi» iqida turatti; w  uning  stig  b kim bəzi waqtida, bax kahin xu « ng muqəddəs jay»qa kirg nd , Hudaning bexarətliri ularoqa kelixi mumkin idi. □ **6:20 «u ... uning aldidiki kedir yaoq qlik qurbangahnimu xundak kaplıdi»** — bu iqidiki qurbangahqa qurbanliklar sunulmaytti; u «huxbuydan» yaki «huxbuygah» idi. □ **6:22 «Kalamhaniq  t lluk bolqan qurbangah»** — bu «qurbangah», yəni «huxbuydan» ad tt  kalamhanining s l aldida, «muqəddəs jay»ning iqida idi.

Hər birining egizliki on göz idi. □ ■ 24 Bir kerubning bir qanitining uzunluğu bəx göz wə yənə bir qanitining uzunluğu həm bəx göz bolup, bir qanitining uqidin yənə bir qanitining uqiojqə on göz idi. 25 İkkinçi kerubning ikki qaniti qoxulup on göz idi. İkki kerubning qong-kıqıqlıki wə xəkli ohxax idi. 26 Bir kerubning egizliki on göz bolup, ikkinçi kerubningkimu həm xundakı idi. 27 U kerublarnı iqqırıki hanıda qoydı. Kerublarning qanatlırı yeyılıp turattı. Birsining bir qaniti bir tamoqa tegip, ikkinçisining qaniti udulidiki tamoqa tegip turattı; ikkisining iqidiki qanatlırı hanıning otturısıda bir-birigə tegixip turattı. ■ 28 U kerublarnı altun bilən qaplıdı.

29 U ibadəthanıng tamlırınıng pütkül iq qərsını, yəni iqqırıki hanıng wə həm taxkırıki hanıng qərsını kerub bilən horma dərəhlırınıng xəkillırı wə qeqək nushılırı bilən nəxix kıldı. 30 İbadəthanıng polını, yəni iqqırıki hanıng həm taxkırıki hanıngkını altun bilən qaplıdı.

31 Kalamhanıng kirix eojızoqa u zəytun yaojqıdın etılğən qox ixıqlərnı yasıdı. İxıqlərnıng kexəklırı wə bexı əynıng toqrısınıng bəxtın bir qısımı idi. □ 32 Bu qox ixıqlər zəytun yaojqıdın etılğənıdı; u ixıqlərnıng üstıgə kerublar, horma dərəhlırı wə qeqək nushılırı nəxix qılınıp zınnətləngənıdı; u ixıqlərnı, jümlıdın kerub bilən horma dərəhlırınıng nəxıxlırını altun bilən qaplıdı.

33 İbadəthanıng taxkı hanısınıng ixıkınıng kexəklırını zəytun yaojqıdın yasıdı; ular əynıng toqrısınıng tətın bir qısımı idi; □ 34 qox qanatlık ixık bolsa arqa yaojqıdın yasaldı. Bir qaniti yeyılıp qatlınattı, ikkinçi qanıtımu yeyılıp qatlınattı. 35 U ularnıng üstıgə kerublar, horma dərəhlırı wə qeqək nushılırını nəxix kıldı; andın ularnıng üstıgə, jümlıdın nəxıxlər üstıgə altun qaplıdı.

36 İqqırıki hoqlınıng temını bolsa u üç kəwət yonuloqan tax bilən bir kəwət kedır yaojqıdın yasıdı.

37 Sulaymannıng səltənıtınıng tətinqı yılınıng Zif eyıda Pərwərdıgarnıng ibadəthanısınıng ulı selındı. □ 38 Wə on bırinqı yılınıng Bul eyıda, yəni səkkızinqı ayda ibadəthanıng heqyerı qaldurılmay, layihə boyıqə pütünləy tamam boldı. Xundakı qılıp unıng əynı yasıxoqa yəttə yıl kəttı. □

7

Ordining quruluşu

□ 6:23 «Kerublar» — kerublar bolsa Hudanın həküm-jazalırını yətküzıdıoqan, intayın küqlük pərixılardur. Məsılən, «Yar.» 3:24 wə «Əz.» 10-babnı kərunğ. ■ 6:23 Mis. 25:18 ■ 6:27 Mis. 25:20 □ 6:31 «İxıqlərnıng kexəklırı wə bexı əynıng toqrısınıng bəxtın bir qısımı idi» — baxqa tərjımısı: «İxıqlərnıng kexəklırı bəx qasılık idi». İbranıy tılıni qūxınıx təs. □ 6:33 «kexəklər əynıng toqrısınıng tətın bir qısımı idi» — baxqa tərjımısı: «ular (kexəklər) tət qasılık idi». İbranıy tekıstnı qūxınıx təs. □ 6:37 «tətinqı yılınıng Zif eyıda...» — «Zif» eyı ikkinçi ay. Bu bəlkım mıladıyədin ilğırıki 966-yılı, Aprel yaki May aylırı boluxı mumkın idi. □ 6:38 «layihə boyıqə pütünləy tamam boldı» — muxu yərdə «layihə» bəlkım Dawut Muqəddəs Rəhning kərsətmısı arqılık aldın kərsətkən shemısını kərsıtıdı «1Tar.» 28:19).

1 Sulayman öz ordisini bolsa, on üq yilda yasap püttürdi. □ ■

2 U yasioğan bu «Liwan ormini sariyi»ning uzunluqini yüz gəz, kənglikini əllik gəz wə egizlikini ottuz gəz kildi. Kedir yaoiqi tüwrükidin tət qatar wə tüwrüklərnin üstigə kedir limliri koyuloğanidi. □ 3 Tüwrüklərnin üstidiki lim kətürüp turoğan əgzisimu kedir yaoiqidin idi. Limlar jəmiy kirik bəx bolup hər qatarda on bəxtin idi. 4 Uning üq kəwət derizisi bar idi, üq kəwəttiki derizilər bir-birigə udulmu'udul idi. □

5 Barlik ixiklər wə kexəklər tət qasilik qilinoğanidi; ixiklər üq kəznəklik bolup, ixiklər bir-birigə udulmu'udul idi. □

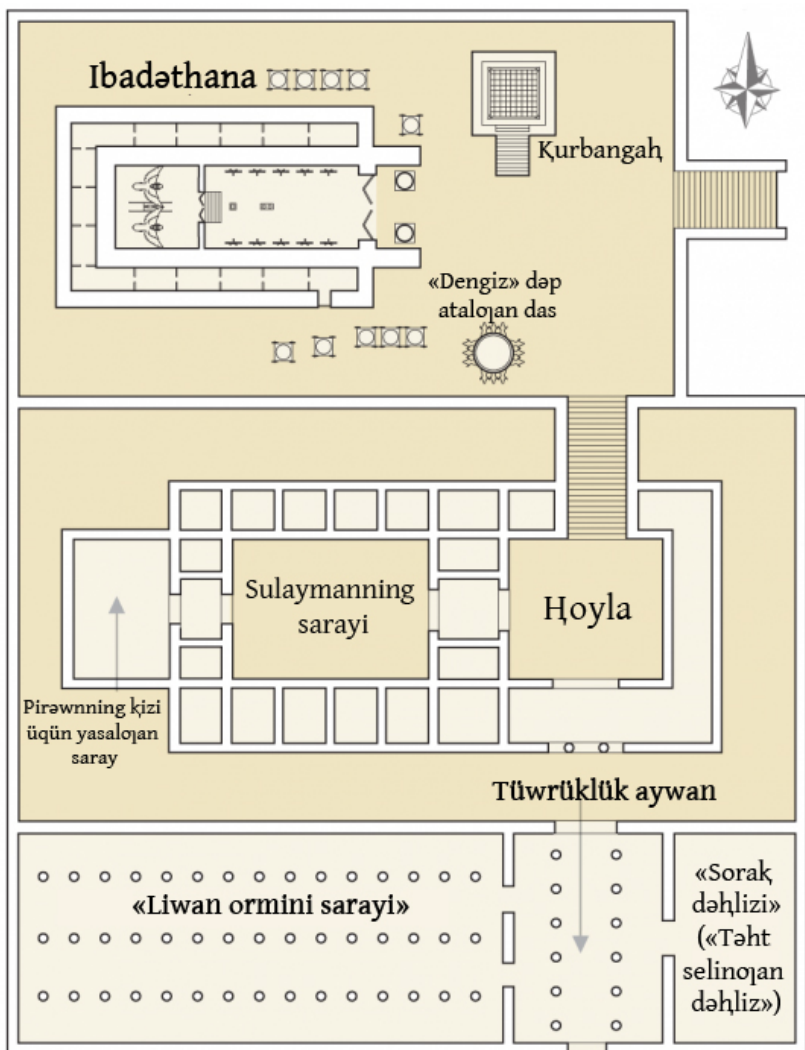
6 U uzunluqini əllik gəz, toqrisini ottuz gəz kilip, tüwrüklük bir dəhliz yasidi; uning aldida yənə bir dəhliz bar idi, wə uning aldida yənə tüwrüklük aywan bar idi. □

7 Andin keyin u sorəq soraydioğan təhti üqün «Sorəq dəhlizi» dəp ataloğan yənə bir dəhlizni yasidi. U dəhlizning tegidin tartip torusning limliriyoqə kedir yaoiqi bilən qaplanoğanidi.

8 *Sulayman* əzi olturidioğan saray, yəni dəhlizning arqə hoylisioqə jaylaxəkan sarayning layihisi «*sorəq öyi*»ningkiqə ohxax idi. Sulayman öz əmrigə aloğan Pirəwning kizi üqün xu dəhlizgə ohxax bir sarayni yasatti. □ ■

□ 7:1 «**Sulayman öz ordisini bolsa, on üq yilda yasap püttürdi**» — Sulayman ibadəthanini quruxqə 7 yil, öz ordisini quruxqə 13 yil waqit sərp kildi. Pütkül Muqəddəs Kitabta «7» degən rəqəm bəzidə Huda wə uning mukəmməllikigə baqliq, «13» bolsa gunah wə asiylik bilən baqlik bolidu. Bizdə heq guman yokki, Sulaymaning öz ordisioqə 13 yil sərp qilixi uning allıqəkan təkəbbur bolup kətkənlikini puritip beridu. Heq bolmıoqanda, u kəprək waqtini öz öyi üstigə sərp qiləoğan. ■ 7:1 1Pad. 9:10 □ 7:2 «**Liwan ormini sariyi**» — Sulaymaning ordisinin «Liwan ormini sariyi» dəp atilixining səwəbi uning quruluşida Liwandin kəltürülgən qiraylik kedir yaoiqilirini kəp ixlətkənliktin boləoğanidi. Orda iqidə «kedir yaoiqi tüwrükidin tət qatar» boləini üqün «ormandək» kərüngən bolsa kerək. □ 7:4 «**üq kəwəttiki derizilər bir-birigə udulmu'udul idi**» — bu ayəttiki bəzi ibranıy səzlər intayin az uqraydioğan boləoqəqə, mənisini pəkət pərəz qiləjili bolidu. Baxqə bir tərjimisi bəlkim: «üq kəwəttiki hərbi derizə kəznəklik idi».

□ 7:5 «**ixiklər üq kəznəklik bolup, ixiklər bir-birigə udulmu'udul idi**» — kəp baxqə hil tərjimiliri uqriximu mumkin. □ 7:6 «**uning aldida yənə bir dəhliz bar idi, wə uning aldida yənə tüwrüklük aywan bar idi**» — bu ayətnin ikkinqi qismidiki ibranıyqə ibarilər intayin az uqraydioğan boləoqəqə, mənisini pəkət pərəz qiləjili bolidu. «...uning aldida yənə tüwrüklük aywan bar idi» degənnin baxqə birhil tərjimisi «...uning aldida yənə tüwrüklər wə pələmpəy bar idi». □ 7:8 «**...yəni dəhlizning arqə hoylisioqə jaylaxəkan sarayning...**» — baxqə birhil tərjimisi «...yəni xu əyidin ayrim boləoğan, bir hoylilik, dəhliz iqigə jaylaxkan əyning...». ■ 7:8 1Pad. 3:1

0 50 100 ft
0 10 20 30 m
maxtab (Inqliz qisi... metr)

Sulayman kurojan ibadəthana wə dərğah-saray

Dawut padixah kaytidin salojan xəhərdin Sulayman yeni kurup salojan yurt-məhəlligə kirix üqün, kona xəhərdiki qowuktin ötöp qik ix kerək. Ximaloja qarap mangojanda, kixilər awwal bir dəhlizoja, yəni «Tüwrüklük aywan»oja kiridikən («1Pad.» 7:6). Sol tərəptə «Liwan ormini sarayi» tepilidi (5-7:2). Bu saray asasen sawut-qorallar saklaklik orun idi (17-10:16); uningdiki qong zal bolsa tet qatar kedir

⁹ Bu imarətlərləning həmmisi iqliriki tamliridin tartip qong hōylining tam-lirioiqə, ulidin tartip əgzining pəwazioiqə kimmət taxlardin, yəni ołqəm boyiqə oyulup andin iql-texi hərə bilən kesilgən taxlardin yasalojanidi. ¹⁰ Ulliri bolsa qong wə kimmət taxlardin, uzunluqi on gəz wə səkkiz gəz boloqan taxlardin kilinojanidi. ¹¹ Ullarning üstigə yənə bek-tilgən ołqəm boyiqə oyuloqan kimmət esil taxlar wə kedir limliri qoyulojanidi. ¹² Qong hōylining qərisidiki tam üq kəwət oyuloqan tax wə bir kəwət yonuloqan kedir limliridin yasalojanidi. Pərwərdigarning ibadəthanisining iqliriki hōylisining temi wə yənə ordidiki dəhlizining temimu xundak yasalojanidi. □

Usta miskər Hiramning ibadəthanidiki ixliri

2Tar: 3:15-17; 2Tar: 4; 2Tar: 5:1

¹³ Sulayman padixah adəm əwətip Hiramni turdin kəltürdi. ■ ¹⁴ U kixi Naftali kəbilisidin boloqan bir tul hotunning oqli bolup, atisi turluq bir miskər idi. Hiram miskərqiliktə türlük ixlarni kiliqxə tolimu usta, pəmparasətlik wə bilimlik idi. U Sulayman padixahning qəxioqə kelip, uning həmmə ixini kildi. ■ ¹⁵ U əzi ikki tüwrükni mistin yasidi. Hər bir tüwrükning egizliki on səkkiz gəz bolup, aylanmisi on ikki gəz idi. ■

¹⁶ Bu tüwrüklərləning üstigə qoyux üqün mistin ikki tajni kuyup yasap, uning üstigə koydi. Bir tajning egizliki bəx gəz, ikkinqi tajning egizlikimu bəx gəz idi. ¹⁷ Tüwrüklərləning təpəsidiki tajlar torlaroqə ohxax zinnətlinip, zənjirlər wə torlanoqan hālkilər bilən tokuqluq idi. Bir tajning xundak yəttə katar tor hālkiliri bar idi, ikkinqi tajningmu həm xundak yəttə qur tor hālkiliri bar idi. ¹⁸ U yənə anarlarni, yəni tüwrüklərləning üstidiki hər bir tajni yəyip turidoqan tor hālkilərləning üstigə ikki katar anarni yasidi. U birinqi wə ikkinqi tajonimu ohxaxla xundak kildi. ¹⁹ Aywandiki tüwrüklərləning üstidiki tajliri nilupər xəkillik bolup, egizliki tət gəzdin idi. ²⁰ Ikki tüwrükning tajliridiki tor hālkiliri oqə yəqin tompiyp qikqan jayning üstidə kəwətmu-kəwət qəridigən ikki yüz anar nushisi bar idi. Ikkinqi tajning qərisimu ohxax idi.

²¹ U tüwrüklərləni ibadəthanining aldidiki aywanoqə tiklidi. Ong tərpiqə birni tikləp namini «Yaqin», sol tərpiqə birni tikləp, namini «Boaz» atidi. □ ²² Tüwrüklərləning üsti nilupər xəklidə yasalojanidi. Buning bilən tüwrüklərləning ixliri pütkenidi.

²³ U mistin «dengiz» dəp ataloqan yooqan das yasidi. Uning bir girwikidin yənə bir girwikigiqə on gəz kelətti. Uning aylamisi ottuz gəz idi. ■

²⁴ Dasning girwiki asti qəridəp kəpak nushiliri bilən zinnətləngənidi. Bular dasning qərisining hər bir gezigə undin, ikki katar qoyuloqan idi. Ular das bilən bir waqitda kuyup qikiriləjanidi. ■ ²⁵ Das on ikki buka xəkli üstidə turozulojanidi. Bularning üqi ximal tərəpkə, üqi ojarb tərəpkə, üqi janub tərəpkə, üqi xərk tərəpkə yüzləngənidi. «dengiz» bularning üstidə idi; ularning arkisi iql tərpidə idi. ²⁶ Dasning kəlinliqi

□ 7:12 «ordidiki dəhlizining temi...» — yaki «ibadəthanidiki aywinining temi...» ■ 7:13 2Tar: 2:12 ■ 7:14 Mis. 31:3 ■ 7:15 2Pad. 25:16, 17; Yər. 52:21 □ 7:21 «Ong tərpiqə birni tikləp namini «Yaqin», sol tərpiqə birni tikləp, namini «Boaz» atidi» — «Yaqin» degənnəning mənisini bəlkim «u mustəhkəmləydu», «Boaz»ning mənisini bəlkim «uningda küq bar». Ongdin soləqə oquqanda «U (Pərwərdigar) küq bilən uni (bu əyni) mustəhkəmləydu». ■ 7:23 2Tar: 4:2; Yər. 52:20 ■ 7:24 2Tar: 4:3

aliquanning kenglikidək bolup, uning girwiki piyalining girwikidək, xəli eqiloqan nilupərdək idi. Uningoqa ikki ming bat su siqatti. □

²⁷ Uningdin baxka u mistin on təglikni yasidi. Hər bir təglikning uzunluqi tət gəz, kəngliki tət gəz bolup, egizliki üq gəz idi. ²⁸ Bu təgliklər xundak yasalqanidiki, ularning *rəsimlik* tahtiliri bar idi; tahtiliri ramkilar iqigə ornitiloqanidi. ²⁹ Ramkilarning otturidiki rəsim tahtaylirida wə ramkilarning əzidimu xirlar, buqilar wə kerublarning sürətlik zinnətliri bar idi; xirlar wə buqilarning asti wə üsti zənjirsiman gül qəmbirək xəklidə zinnətləngənidi. □ ³⁰ Hər bir təglikning mis okliri bilən tət qəki bar idi; təglikning dasni kətürüp turidioqan tət burjikidə jazisi bar idi; das astidiki putlirining hər tərpidə torlanqan quyma gül xahliri ornitiloqanidi. ³¹ Hər təglikning iqidə qongkurluqi bir gəz kelidioqan «kiqik təglik» bolup, aqzi dügilək idi; kiqik təglikning uzunluqi bir yerim gəz idi; aqzining ətrapida nəxixlər bar idi; ularning ramkiliri dügilək əməs, bəliki tət qasilik idi. □

³² Tət qəki rəsimlik tahtayliri astida bolup, ularning okliri təglikkə bekitilgənidi. Hər bir qəkning egizliki bir yerim gəz idi. ³³ Qəqlarning qurulumisi jəng hərwilirining qəqliridək idi. Ularining qazanliri, qəskanliri, qetükliri wə oklirining həmmisi mistin quyuloqanidi. ³⁴ Hər bir təglikning tət burjikidə birdin tət tutquqi bar idi; ular təgliktin qiqip turatti wə ular təglik bilən təng quyuloqan. □ ³⁵ Hər bir təglikning təpəsidə egizliki yerim gəz kelidioqan bir yumilək jaza bar idi. Hər bir təglikning təpəsidə tirək wə rəsimlik tahtaylar bar idi. Ular təglik bilən təng quyuloqan. ³⁶ U muxu tirək wə rəsim tahtayliridiki box orunlaroqa kerub, xir wə horma dərəhlirining nushilirini wə qərisigə torlanqan gül xahlirini nəxix kildi. ³⁷ Xu tərqiədə u muxu on təglikni yasap boldi. Həmmisi bir nushida quyulup, ohxax qongluqta wə xəkildə idi.

³⁸ U mistin on das yasioqan bolup, hər bir daska kirik bat su siqatti; hər bir dasning toqrisi tət gəz idi. On təglikning hər birining təpəsidə birdin das bar idi. ■ ³⁹ U bəx dasni ibadəthanining ong yenida wə bəxni ibadəthanining sol yenida koydi; mis dengizni ibadəthanining ong tərpiqə, yəni xərkiy jənuq tərpiqə koydi.

⁴⁰ Hiram xularoqa təllük das, kürək wə qaqa-kuqilarnimu yasap təyyar kildi. Xundak kilip Hiram Sulayman padixah üqün Pərwərdigarning əyining barliq quruluq hizmitini pütükzdi: —

⁴¹ ikki tüwrük, ikki tüwrükning üstidiki apkursiman ikki bax wə bu ikki baxni yepip turidioqan ikki torni yasitip püttürdi, ⁴² xu ikki tor üstigə qayqilaxturuloqan tət yüz anarni yasatti. Bir torda ikki qatar anar bolup, tüwrük üstidiki; apkursiman ikki baxni yepip turatti. ⁴³ U on das təglikni wə das təglikigə koyulidioqan on «yuyux desi»ni, ⁴⁴ «mis dengiz» wə uning astidiki on ikki mis buqini yasatkuzdi, ⁴⁵ qazanlarni, kürəklərnəni wə qaqa-kuqilarnimu təyyar kildi. Hiram Pərwərdigarning

□ **7:26 «ikki ming bat»** — bir bat 22 litr boluxi mumkin idi; undaqta 2000 bat 44000 litr idi. «Dengiz»ning xəli «dangqan xəklidiki das bolsa kerək. □ **7:29 «gül qəmbirək xəklidə zinnətləngənidi»** — ibranıy tilidiki nushisida qandak mənədə ixlitilgini bizgə tehi enik əməs.

□ **7:31 «Hər təglikning iqidə qongkurluqi bir gəz kelidioqan «kiqik təglik» bolup, ... ularning ramkiliri dügilək əməs, bəliki tət qasilik idi»** — pütkül ayatning mənisini alimlar tehi toluq eniqliqan əməs. Bizning «pərəziy shema»mizni körüq. □ **7:34 «Hər bir təglikning tət burjikidə birdin tət tutquqi bar idi»** — muxu yərdə ibranıy tilida «burjək» («müriliri») deqan bu sөzning muxu yərdə qandak mənədə ixlitilgini tehi enik əməs. «Tutquqi» deqan mənisi ehtimalliqka əng yekün. ■ **7:38** 2Tar. 4:6

öyi üqün Sulayman padixahning əmri bilən yasıoqan bu həmmə nərsilər parkıraydıoqan mistin idi.

⁴⁶ Padixah ularni İordan tüzlənglikidə, Sukkot bilən Zarətanning ottur-isida, *xu yərdiki* seoizlayda kəlip yasap, kuydurup qıkti.

⁴⁷ Bu nərsilər xunqə kəp boloaqqa, Sulayman ularning eoqirlikini oeqimidi. Xuning bilən misning eoqirliki məlum bolmidi.

⁴⁸ Sulayman yənə Pərwərdigarning öyi iqidiki barlık əswablarni yasatti: — yəni altun huxbuygahni, «təkdım nan» qoyulidıoqan altun xirəni,

□ ■ ⁴⁹ Kalamhana aldida turidıoqan sap altun qıraoqdanlarni (bəxni ong yenida, bəxni sol yenida) yasatti; wə xularning gulsıman zınnətlirini, qıraoqlirini, qıraoq kişkuqlirini altundin yasatti; ⁵⁰ das-piyalirini, piqaklırini, qaqlirini, təhsilirini wə küldanlarning həmmısını sap altundin yasatti; u iqririki hanining, yəni əng mukəddəs jayning katlinidıoqan, qox kanatlık ixiklərnin gıralirini wə eydiki mukəddəs jayning *ixiklirinin* gıralirini altundin yasatti.

⁵¹ Sulayman padixah Pərwərdigarning öyi üqün kılduridıoqan həmmə kuruluqlar tamam boləanda, u atisi Dawut *Hudaəja* atioqan nərsilərnı (yəni kümüx, altun wə türlük baxqa buyumlarnı) əkəltürüp Pərwərdigarning öyining həzinilirigə koydurdi. ■

8

Sulayman əhdə sandukini ibadəthanioqə əkilip qoyidu

2Tar. 5:2-14; 2Tar. 6; 2Tar. 7:1-10

¹ Xu qaoqda Sulayman Pərwərdigarning əhdə sandukini «Dawut xəhıri»din, yəni Ziondin yətkəp kelix üqün İsrail əksakallirini, kəbilə bəqlirini wə İsrail jəmətlirininin bəqlirini Yerusalemoqə öz yenioqə yioylixqa qakirdi. □ ■

² Buning üqün İsrailning həmmə adəmliri Etanim eyida, yəni yəttinqi aydiki bekitilgən heyttə Sulayman padixahning kəxioqə yioyildi. □

³ İsrailning həmmə əksakalliri yetip kəlgəndə Lawiylar əhdə sandukini kətürüp *mangdi*. ⁴ Ular Pərwərdigarning əhdə sandukini, jamaət qediri bilən uning iqidiki barlık mukəddəs buyumlarnı kətürüp elip qıkti. Kahınlar bilən Lawiylar muxularnı elip qıkti. □

⁵ Sulayman padixah wə uning aldioqə yioyiloqan barlık İsrail jamaiti əhdə sandukininin aldida mengip, kəplikidin sanini elip bolmaydıoqan san-sanaksız koy bilən kalilarnı qurbanlık kılıxatti. ⁶ Kahınlar Pərwərdigarning əhdə sandukini öz jayioqə, ibadəthanining iqki «kalamhana»sioqə, yəni əng mukəddəs jayoqə elip kirip, kerublarning kanatlırınınin astioqə koydi. □

□ **7:48 «təkdım nanlar»** — baxqa hil tərjimiliri: «huzuriy nan»lar, «Hudaning huzuridiki nan»lar) yaki «tiziloqan nan». Ular wə altun xirə toqruluk «Mis.» 25:23-30 wə «Law.» 24:5-9ni kəruing. ■ **7:48** Mis. 25:23; 30:1 ■ **7:51** 2Sam. 8:7, 11; 2Tar. 5:1 □ **8:1 ««Dawut xəhıri»...**

yəni Zion... — «Zion» Yerusalemining iqidiki egizlik bolup, xu yərgə daim qoroqan selinip turatti. Keyin ibadəthanimu Zionda kuruloqan. ■ **8:1** 2Sam. 5:9; 6:12, 17; 2Tar. 5:2 □ **8:2 «yəttinqi**

aydiki bekitilgən heyət — yəni «kəpilər heyti» yaki «mewə hosul heyti». Bu heyət 7-ayning 15-22 künliridə otküzüldü («Law.» 23:34-43). İsrailning ərliri uningə Yerusalemdə qatnıxı lazim idi. □ **8:4 «jamaət qediri»** — yəni «jamaət yioyilidıoqan qedir» yaki «ibadət qediri». □ **8:6**

«kalamhana» — 6:16 wə izahatını kəruing.

7 Qünki kerublarning yeyilip turoqan kaniti əhdə sanduqining orni üstidə boloaqqa, əhdə sanduqi bilən uni kətürüp turidioqan baldaqlarni yepip turatti. 8 Bu baldaqlar nahayiti uzun boloaqqa, kalamhanining aldidiki mukəddəs jayda turup, əhdə sanduqining yenediki ikki baldakning uqlirini kergili bolatti, biraq öynig sirtida ularni kergili bolmaytti; bu baldaqlar taki bügüngə kədər xu yərdə turmakta. □ 9 Əhdə sanduqining iqidə Musa pəyoqəmbər Hərəb teoqida turoqanda iqidə saloqan ikki tax tahtidin baxka heqnerəse yok idi (Israillar Misir zeminidin qikqandin keyin Pərwərdigar ular bilən hərəbdə əhdə tüzgəni).□ ■

10 Wə xundak boldiki, kaqinlar mukəddəs jaydin qikxioqla, bir bulut Pərwərdigarning ibadəthanisini kaqliwaldi. 11 Kaqinlar bulut tüpəylidin öz wəzikipirini etəxkə erə turalmaytti; qünki Pərwərdigarning julasi Pərwərdigarning öyini tolduroqanidi.■

12 Bu pəyttə Sulayman: — Pərwərdigar tum karangoquluk iqidə turimən, dəp eytkanidi; ■

13 lekin, *i Pərwərdigar*, mən dərwəkə Sening üçün bir həywətlik makan bolsun dəp, Sən mənggü turidioqan bir öyni yasidim, dedi.□ 14 Andin padixah burulup barliq Israil jamaitigə bəht tilidi; Israilning barliq jamaiti uning aldidə turatti. 15 U mundak dedi: — «Israilning Hudasi Pərwərdigarə təxəkkür-mədhiyə boləy! U Öz əozi bilən atam Dawutka wədə kəloqanidi wə Öz kəli bilən uni əməlgə axurdi. U Dawutka yənə: —

16 «Mən Öz həlkim Israilni Misir zeminidin elip qikqan kündin buyan namim üçün bu yərdə bir öy salay dəp Israilning hərəkəysi kəbililirining xəhərliridin heqkaysisini tallimidim; biraq həlkim boləqan Israilə həkümrənlik kilsun dəp Dawutni tallidim» degənidi. ■ 17 Əmdi atam Dawutning Israilning Hudasi Pərwərdigarning namioqə atəp bir öy selix arzu-niyiti bar idi. ■ 18 Biraq Pərwərdigar atam Dawutka: «Kənglündə Mening namioqə bir öy yasaxka kəloqan niyiting yahxidur; 19 əmma xu öyni sən yasımayən, bəliki sening puxtungdin bolidioqan oqlung, u Mening namioqə atəp xu öyni salidu», degənidi.

20 Mana əmdi Pərwərdigar Öz səzigə əməl kildi. Mən Pərwərdigar wədə kəloqanidə, atamning ornini besip, Israilning təhtigə olturdum; Israilning Hudasi Pərwərdigarning namioqə atəp bu öyni saldim. 21 Öydə əhdə sanduqi üçün bir jayni rastlidim; əhdə sanduqi iqidə Pərwərdigarning ata-bowilirimizni Misir zeminidin elip qikqanda, ular bilən tüzgən əhdə tahtiliri bardur.■

Sulayman Israil üçün dua kəlidu

22 Andin Sulayman Israilning barliq jamaitigə yüzlinip, Pərwərdigarning kurbangahining aldidə turup, kəllirini asmanə qəritip kətürüp ■

□ 8:8 «bu baldaqlar taki bügüngə kədər xu yərdə turmakta» — «bügüngə kədər...» degən sözlər ibadəthana tehi öz jayida turoqan waqtida hatiriləngən, əlwətə, wə xunglaxka xuni ispatlayduki, «Padixahlar»ning kəp kəsimliri Yəhudadikəilərnəng sürgün boluxidin ilgiri yeziloqan. «2pad.» 24-25 bablirini bəlkim keyinki bir pütükqi qoxup yazoqan boluxi mumkin. □ 8:9 «Hərəb teoqi» —Sinay teoqining baxka bir ismidur. ■ 8:9 Mis. 34:27 ■ 8:11 Mis. 40:34, 35; 2Tar. 7:2 ■ 8:12 Mis. 20:21; Law. 16:2; Qan. 4:11; 5:22; 2Tar. 6:1 □ 8:13 «sening üçün bir həywətlik makan» — yənə birhil tərjimisi «sening üçün bur turaloq makan». «həywətlik makan» — yənə birhil tərjimisi «turaloq makan». ■ 8:16 2Sam. 7:6; 2Tar. 6:5 ■ 8:17 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; 2Tar. 6:7 ■ 8:22 2Tar. 6:12

²³ mundaq dua kildi: — «I Israilning Hudasi Pərwərdigar! Nə yukiriki asmanda nə təwənkı yərdə səndək Huda yoxtur; aldingda pütün kəlbi bilən mangidiəjan kulliring üqün əhdəngdə turup əzgərməs muhəbbitingni kərsətküqisən. ²⁴ Qünki Sən Öz kulung atam Dawutka bərgən wədide turdung; Sən Öz aozing bilən eytkən səzünggə mana bügünkidək Öz kolung bilən əməl kilding. ²⁵ Əmdi hazır, i Israilning Hudasi Pərwərdigar, Öz kulung atam Dawutka: — «Əgər sening əwladliring öz yollirioja səgək bolup sən Mening aldimda mangojəndək mangidiəjan bolsa, sanga əwladıngdin Israilning təhtidə olturidiəjan bir zat kəm bolmaydu» dəp bərgən wədəngdə turojaysən. ■ ²⁶ Əmdi hazır, i Israilning Hudasi, Sən kulung Dawutka eytkən səzliring əməlgə axurulojay, dəp ətünimən!

²⁷ Ləkin Huda Əzi rastla yər yüzidə makan kilamdu? Mana, asmanlar bilən asmanlarning asmini seni siəqduralmiəjan yərdə, mən yasiojan bu əy kəndəkmə Sening makanıng bolalisun?! ■ ²⁸ Ləkin i Pərwərdigar Hundayim, kulungning duasi bilən iltijasioja kulək selip, kulungning bügün Sanga kətürgən nidasi wə tilikini angliəjaysən; ²⁹ xuning bilən Öz kəzliringni keqə-kündüz bu əygə, yəni Sən: «Mening namim u yərdə ayan bolsun» dəp eytkən jayəja keqə-kündüz tikkəysən; Öz kulungning u jayəja qarap kiləjan duasioja kulək saləjaysən. □ ■ ³⁰ kulung wə həlking Israil bu jayəja qarap dua kiləjan qəojda, ularning iltijasioja kulək selip, Öz makanıng kiləjan asmanlardin turup angliəjaysən, angliəjiningda ularni kəqürgəysən.

³¹ Əgər birsi öz kəoxnisioja gunah kilsa wə xundakla ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqküzülsə, bu kəsəm bu əydiki kurbangahıngning aldiəja kəlsə, □ ³² Sən kəsəmnı asmanda turup anglap, amal kilip öz bəndiliring otturisida həküm qıkarəjaysən; gunahi bar adəmnı gunahka tartip, öz yolini öz bexiəja yəndurup, gunahsız adəmnı aklap, əz adillikəja qarap uningəja həkkini bərgəysən.

³³ Öz həlking Israil Sening aldingda gunah kiləjini üqün düxməndin yəngilsə, Sanga kaytip bu əydə turup, namıngni etirap kilip, Sanga dua bilən iltija kilsa, ³⁴ Sən asmanda anglap, Öz həlking Israilning gunahini kəqürüp, ularni Sən ata-bowilirioja təkdim kiləjan zeminoja kayturup kəlgəysən.

³⁵ Ular Sanga gunah kiləjini üqün asman etilip yəmojur yəojmaydiəjan kiliwetiləjan bolsa, ləkin ular bu jayəja qarap Sanga dua kilip namıngni etirap kilip, Sening ularni kiyinqilikka saləjining tıpəylidin öz gunahidin yəniy towa kilsa, ³⁶ Sən asmanda turup kulək selip, kulliringning wə həlking Israilning gunahini kəqürgəysən; qünki Sən ularəja mēngix kerək boləjan yahxi yolni əgıtisən wə Öz həlkinggə miras kilip bərgən zeminning üstigə yəmojur yəojdurisən!

³⁷ Əgər zeminda aqarqilik ya waba bolsa, ya ziraətlər Dan almisa ya həl qüxsə ya uni qəkətkilər yaqi qəkətkə liqinkiliri besiwalsa, ya düxmənlər ularning zemindiki xəhərlirining kəwuklirioja hujum kilip kərxiwalsa, ya hərəkəndək apət ya kesəllik bolsa, ³⁸ Sening həlking boləjan Israildiki

■ 8:25 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 2:4; Zəb. 132:12 ■ 8:27 2Tar. 2:5; Yəx. 66:1; Yər. 23:24; Ros. 7:49 □ 8:29 «u jayəja qarap kiləjan duasioja...» — yaqi bolmisa: «u jay toqrisidiki duasi...».

■ 8:29 Qan. 12:11 □ 8:31 «Əgər birsi öz kəoxnisioja ... ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqküzülsə, bu kəsəm bu əydiki kurbangahıngning aldiəja kəlsə...» — bundak kəsəm toqruluk «Qel.» 5:11-31ni kəring. «Kəsəm bu əydiki kurbangahıngning aldiəja kəlsə...» — məmkinqiliki barki, Israilda muxundək kəsəmlərni iqix üqün kurbangahıngning aldiəja kelix kerək əməs idi, pəkət: «Hudaning kurbangahı aldidə kəsəm kilimənkı...» degəndək səzlər eytiləjan bolsa «kurbangah əz aldidə turojəndək» həsəblinatti.

hərəkəndəki kixi öz kənglidiki wabani bilip, ulardin hərəkəysi kixi kollarini bu öygə sunup, hərəkəndəki dua yaki iltija kılqan bolsa, ³⁹ əmdi Sən turuwatqan məkaning asmandə turup anglap, kəqürüm kılqaysən; Sən hər bir adəmnin kəlbini bilgəqkə, amal kılıp özining yollarini özigə yandurqaysən (qünki Sənlə, yalquz Sənlə həmmə insan balilirining kəlbilirini bilgüqidursən); ⁴⁰ xundəki kılıp, ular Sən ata-bowilirimizə təkdim kılqan zemində olturup əmrining həmmə künliridə səndin qorqidioqan bolidu.

⁴¹ Öz həlqing İsraildin bolmioqan, Sening uluq naming tüpəylidin yirək-yirəklərdin kəlgən musapir bolsa ⁴² (qünki ular Sening uluq naming, qüdrətlik qolung wə sozoqan biliking toqrisida angliylaydu), — undəki birsi kelip bu öy tərəpkə qarap dua kilsə, ⁴³ Sən turuwatqan məkaning bolqan asmanlarda uningə kulək selip, u musapir Sanga nida kılıp tiligining həmmisigə muwapik kılqaysən; xuning bilən yər yüzidiki barlık əllər namingni tonup yetip, Öz həlqing İsraildək Səndin qorqidioqan bolup, mən yasioqan bu öyning Sening naming bilən ataloqinini bilidu. □

⁴⁴ Əgər Sening həlqing Sening tapxurukung bilən düxmını bilən jəng kılıxkə qıkkanda, Sən tallioqan bu xəhərgə, xundəki mən namingə atəp yasioqan bu öy tərəpkə qarap Sən Pərwərdigarə dua kilsə, ⁴⁵ Sən asmanlarda turup ularning duasi bilən iltijasioqan kulək selip, ularni nusrətə erixtürgəysən.

⁴⁶ Əgər ular sanga gunah sadir kılqan bolsa (qünki gunah kilmaydioqan həqkixi yoktur) Sən ularə oşəzəplinip, ularni düxmənlirining kəlioqan tapxurəqan bolsang, bular ularni yirək-yekinoq, əzlrining zeminoqə sürgün kılıp elip barəqan bolsa, ■ ⁴⁷ lekin ular sürgün kılinoqan yurttə əs-həxini tepip towa kılıp, əzi sürgün boləqan yurttə Sanga: — Biz gunah kılıp, kəbihlikkə berilip Səndin yüz örüp kəttuk, dəp yelinsə, ⁴⁸ — əgər ularni sürgün kıləqan düxmənlirining zeminidə pütün kəlbə wə pütün jenidin Sening tərpinggə yenip, Sən ularning ata-bowilirə təkdim kıləqan zeminoqə, Sən tallioqan xəhər tərəpkə wə mən namingə atəp yasioqan bu öy tərəpkə yüzini kılıp, Sanga qarap dua kilsə, ⁴⁹ Sən turuwatqan məkaning boləqan asmanlarda turup ularning duasi wə iltijasini anglap ular yüzin həküm qikirip, ⁵⁰ Öz həlqingning Sanga sadir kıləqan gunahini, Sanga otküzgən həmmə itaətsizliklerini kəqürüm kıləqaysən wə ularni sürgün kıləqanların aldida ularə rəhim tapkuzəqaysənki, xular ularə rəhim kilsun ⁵¹ (qünki ular Özüng Misirdin, yəni təmür tawlaw peqidin qıkarəqan Öz həlqing wə Öz wə mirasingdur); ⁵² Sening kəzlirig Öz kulungning iltijasioqə wə Öz həlqingning iltijasioqə oşuk boləq, ular hər ixtə sanga nida kılıp tiliginidə ularə kulək saləqaysən; ⁵³ qünki Sən ata-bowilirimizni Misirdin qıkarəqaningdə Öz kulung Musa arkilik eytkiningdək, Sən həlqingni Özünggə has mirasing bolsun dəp, yər yüzidiki həmmə əllər arisidin ularni ayrim elip talliding, i Rəb Pərwərdigar! ■

⁵⁴ Sulayman Pərwərdigarə xu barlık dua wə iltijalirini kılıp boləqanda, kollarini asmanə qarap kətürüp Pərwərdigarning qurbangəhining aldida tizlinip turəqan yərdin qəpup, ⁵⁵ ərə turup İsrailning barlık jamaitigə yukiri awazda bəht tiləp mundəki dedi: — ⁵⁶ «Uning barlık wədə kıləqini boyiqə Öz həlqi İsrailə aram bərgən Pərwərdigar mubarəktur! U Öz kuli

□ **8:43 «bu öy Sening naming bilən atlidu»** — bu ibarə Hudaning ibadəthanisi toqruluk «bu öy Meningkidur» wə «bu öydə Mening kim ikənlikim ayan kılınıdu» degəndək ikki məksitini kərsitidu. ■ **8:46** 2Tar. 6:36; Pənd. 20:9; Top. 7:20; 1Yuha. 1:8, 10 ■ **8:53** Mis. 19:5; Qan. 4:20; 7:6; 9:26, 29; 14:2

Musaning wasitisi bilən qiloqan həmmə mehribanə wədilərninğ heqbirini yərdə qalmidi!■

⁵⁷ Pərwərdigar Hudayimiz ata-bowilirimiz bilən boləqandək biz bilən billə boləqay; U nə bizdin waz kəqmusun nə bizni taxlimusun; ⁵⁸ buning bilən U kəlbimizni Uning yollirida mengixka, Əzi ata-bowilirimizə buyruqan əmrlər, bəlgilimilər wə həkümlərni tutuxka Əzigə mayil qiloqay; ⁵⁹ mening Pərwərdigarning aldida iltija qiloqan bu səzlim keqə-kündüz Pərwərdigar Hudayimizning yenida tursun; xuning bilən Əz kulung üqün toqra həküm kilip, həlking Israil üqün toqra həküm kilip, hər kündiki dərdigə yətkəysən; ⁶⁰ xuning bilən yər yüzidiki həmmə əllər Pərwərdigar Əzi Hudadur, Uningdin baxkisi heqkaysisi yoxtur dəp bilgəy, ■ ⁶¹ xundakla bugin qiloqaninglarə qohx Uning bəlgilimilidə mengixka wə əmrlirini tutuxka kəlbingerlar Pərwərdigar Hudayimizə mukəmməl boləqay!».

Sulayman ibadəthanini Hudaə q ataydu

⁶² Wə padixah pütin Israil bilən billə Pərwərdigarning aldida qurbanliqlərni kildi. ⁶³ Sulayman Pərwərdigarə inakliq qurbanliqi süpitidə yigirmə ikki ming kala wə bir yüz yigirmə ming koy qurbanliq kildi. Padixah bilən barliq Israillar xundak kilip Pərwərdigarning əyini uningə beəşxliidi. ■ ⁶⁴ Xu küni padixah Pərwərdigarning əyining aldidiki həylisining otturisini ayrip mukəddəs kilip, u yərdə kəydürmə qurbanliqlər, axliq hədiyəliri wə inakliq qurbanliqilirining yaqlirini sundi; qünki Pərwərdigarning aldida turəqan mis qurbangah kəydürmə qurbanliqlər, axliq hədiyəliri wə inakliq qurbanliqilirining yaqlirini kəbul kilixka kiqik kəldi. ■ ⁶⁵ Xuning bilən u waqitda Sulayman wə uning bilən boləqan pütin Israil, yəni Hamat rayonə qirix əşizidin tartip Misir əkinətiqə həmmə yərlərdin kəlgən zor bir jamaət Pərwərdigar Hudayimizning aldida yəttə kün wə yənə yəttə kün, jəmiy on tət künqilə heyt ətküzdi. □ ⁶⁶ Səkkizinqi künidə u həlki qayturdi; ular padixahning bəhtini tilidi; andin ular Pərwərdigarning Əz küli Dawutka wə həlki Israilə qiloqan yaxhiliqliri üqün kəlbidə xad-huram bolup əz əy-qədirlirigə qaytəp kətti.□

9

Pərwərdigar Sulaymanə wədə həm aqah beridu 2Tar. 7:11-22

¹ Sulayman Pərwərdigarning əyi, padixah ordisi wə xundakla kuruxni arzu qiloqan baxka quruluqlərni kənglidikidək pütüzüp boləqanda, ■

² Pərwərdigar Sulaymanə Gibeonda kəringəndək əmdi ikkinqi kətim uningə kəründi.■

³ Pərwərdigar uningə mundak dedi: — «Sən Mening aldimda qiloqan dua wə iltijayingni anglidim; Mening namim uningda əbədgiqə ayan

■ 8:56 Yə. 21:45 ■ 8:60 Qan. 4:35, 39 ■ 8:63 2Tar. 7:5-10 ■ 8:64 2Tar. 7:7

□ 8:65 «Hamat rayonə qirix əşizidin tartip...» — yaki «Libo-Hamattin tartip». «...jamaət Pərwərdigar Hudayimizning aldida yəttə kün wə yənə yəttə kün, jəmiy on tət künqilə heyt ətküzdi» — «kəpilər həyti»ning bəkitilgən waqti yəttə kün idi. Israillar muxu waqitka yənə yəttə kün koxti. □ 8:66 «Səkkizinqi künidə» — demək, ikkinqi «yəttə kün»din keyinki kündə.

■ 9:1 2Tar. 7:11 ■ 9:2 1Pad. 3:5

kilinixi üqün, sən yasıoğan bu öyni Özümgə muqəddəs kıldim. Mening közlim wə kənglüm xu yərdə həmixə bolidu. ■ ⁴ Sən bolsang, atang Dawutning aldimda mangoşinidək, sənmu sanga buyruşininimning həmmisigə muwapik əməl kilix üqün, bəlgilimilirim wə həkümilirimni tutup, pak kəngül wə durusluq bilən aldimda mangsang, ■ ⁵ Mən əmdi atang Dawutka: «İsrailning təhtidə sanga əwladıngdin olturuxka bir zat kəm bolmaydu» dəp wədə kilöşinimdək, Mən padixahlıq təhtingni İsrailning üstidə əbədgiqə məhkəm kilimən. ■ ⁶ Ləkin əzüng ya oşullıngning Manga əgixixtin waz keqir Mən aldinglarda qoyoğan əmrlirim bilən bəlgilimilirimni tutmay, bəlkı baxka ilahlarınıng kulluqioğa kirip ularoğa səjdə kilsanglar, ■ ⁷ xu qaoqda Mən İsrailni ularoğa təkdım kilöşən zeminidin üzüp qikirimən; wə Öz namimni kərsitixkə Özümgə muqəddəs kilöşən bu öyni nəzirimdın taxlaymən wə İsrail həmmə həlklər arisida söz-qəqək wə tapa-təning obyekti bolidu; ■ ⁸ Bu öy gərqə həzir kərkəm kərünsimu, xu zamanda unıngdin ötkənlarınıng həmmisi zor həyran kəlixip üxkırtip: «Pərwərdigar bu zeminöğa wə bu öygə nemixka xundak kıldı?» dəp soraydu. □ ■

⁹ Kixilər: — Qünki *zemindeki həlklər* öz ata-bowilirimni Misir zeminidin qikaröşən Pərwərdigar Hudasinı taxlap, əzlimni baxka ilahlaroğa baqlap, ularoğa səjdə kilip kulluqida bolöşənliki üqün, Pərwərdigar bu pütkül külpətni ularning bəxioğa qıxürüptu, dəp jawab beridu.

Taxki ixlar wə baxka quruluşlar

2Tar. 8:1-18

¹⁰ Xundak boldiki, yigirmə yil ötüp, Sulayman u ikki öyni, yəni Pərwərdigarning öyi bilən padixah öyini yasap bolöşəndin keyin, ■ ¹¹ Turning padixahı Hıram Sulaymanoğa barlıq tələpliri boyiqə kedir dərəhliri, arqa dərəhliri wə altun təminligini üqün Sulayman padixah unıngoğa Galiliyə ölkisidin yigirmə xəhərni bərdi. ■ ¹² Hıram Sulayman unıngoğa bərgən xəhərlərni kəruxkə Turdin qikip kəldi; ləkin ular unıngoğa heq yakmidi. ■ ¹³ U: — Həy buradirim, sən muxu manga bərgining zadi kəndak xəhərlər?! — dedi. U ularni «Kabulning yurti» dəp atidi, wə ular bügünki küngiqə xundak atilidu. □ ■ ¹⁴ Hıram bolsa padixahka bir yüz yigirmə talant altun əwətkənidi. □

¹⁵ Sulayman padixah Pərwərdigarning öyini, öz öyini, Milloni, Yerusalemining sepilini, Həzorni, Məgiddoni wə Gəzər xəhərlirini yasax üqün həxaröğa tutkan ixligüqilərnıng ixliri mundak: — □ ■ ¹⁶ (Misirning padixahı Pirəwn qikip Gəzərgə hujum kilip elip, uni otta köydürüp, xəhərdə turuwatқан Қанааниylarnı kirip, xəhərni toy sowoşisi süpitidə Sulaymanning hotuni bolöşən öz kizioğa bərgənidi) ■ ¹⁷ Sulayman Gəzər bilən təwənkı Bəyt-Həronni bina kildi; ■ ¹⁸ u Baalat bilən öz zeminidiki

■ **9:3** Қан. 12:11; 1Pad. 8:29 ■ **9:5** 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 6:12; 2:4; 1Tar. 22:10; Zəb. 89:28-29; 132:12 ■ **9:6** 2Sam. 7:14; Zəb. 89:30-32 ■ **9:7** Қан. 28:37; Yər. 7:15 □ **9:8** «**bu öy gərqə həzir kərkəm kərünsimu,**...» — baxka birhil tərjimisi (bəzi kona tekstlərgə əgixip): «bu öy bir harabə bolidu,...» ■ **9:8** Қан. 29:23; 2Tar. 7:21; Yər. 22:8 ■ **9:10** 2Tar. 8:1 □ **9:13** «**Kabulning yurti**» — «kabul» degənnıng mənisı bəlkim «qəklik» boluxı mumkin. İbraniy tilidə söznıng ahangı «əzıməs»kə yeşin kelidu. □ **9:14** «**bir yüz yigirmə talant altun**» — bir talant (altun) bəlkim 27 kilogram idi. 120 talant 3240 kilogram; həzirki pulda bolsa (2008-yili) 100 milyon dollar bolidu. □ **9:15** «**Millo**» — bəlkim Yerusalemdiki egizlikkə jaylaxқан bir kəl'ə yaki istihkam idi.

qoʻlga jaylaxkan Tadmornimu yengidin yasidi, ■ 19 xundaqla oʻziga has hëmmë ambar xëhërlirini, «jəng hārvisi xëhërliri»ni, «atliqlar xëhërliri»ni wə Yerusalemda, Liwanda wə oʻzi soraydioʻqan barliq zeminda halioqinini bina kildi.

20 Israillardin bolmioʻqan Amoriylar, Hittiylar, Pərizziylər, Hiwiylar wə Yəbusiylardın *Israil* zeminida kəlip qəloqanlarning hëmmisini bolsa,

21 Sulayman bularni, yəni Israillar pütünləy yoqitalmioʻqan əllərnıng qalduk əwladlirini kulluk haxaroqa tutti. Ular bügünki küngiqə xundak bolup kəldi. □

22 Lekin Sulayman Israillardin heqkimni kul kilmay, bəlki ularni ləxkər, hizmətkar, həkümdar-əməldar, hārwa bilən atliqlarning sərdarliri kildi.

■ 23 Bulardin Sulaymanning ixlirini baxquridioʻqan, yəni ixligüqilərnıng üstigə koyuloʻqan qong nazarətqilər bəx yüz əllik idi.

24 Pirəwning kizi Dawutning xəhiridin kəqüp Sulayman uning üqün yasioʻqan eydə olturoqinida, u Millo kəl'əsini yasidi. ■ 25 Sulayman Pərwərdigarəqa yasioʻqan kurbangahda yilda üq kətim kəydürmə kurbanliklar bilən inakliq kurbanliklirini sunatti wə Pərwərdigarning aldidiki *huxbuygahta* huxbuy yaqatti. Xu təriqidə u ibadəthaning ixlirini pütküzdı. □

26 Sulayman padixah Ezion-Gəbərdə bir türkümləy kemilərnı yasidi. U yər bolsa Edom zeminida, Kizil dengiz boyidiki Elatning yenida idi. □ 27 Hiram əz hizmətkarliri, yəni dengizqilikni obdan bilidioʻqan nəqqə kemiqilərnı Sulaymanning hizmətkarliriəqa qoxulup kemilərdə ixləxkə əwətti. 28 Ular Ofiroqa berip, u yərdin tət yüz yigirmə talant altunni elip kəlip, Sulayman padixahqa apardı. □

10

Xebaning ayal padixahi Sulaymani izdəp kelidu

2Tar. 9:1-12

1 Xebaning ayal padixahi bolsa Sulaymanning Pərwərdigarning nami bilən baqolinixlik boləqan dangk-xəhritini anglap, uni kiyin qigix-soallar bilən sinoqili kəldi. 2 U huxbuy buyumlar, intayin tola altun wə yakut-gəhərlər artiloʻqan təgilərnı elip, qong dəbdəbə bilən Yerusalemoqa kəldi. Sulaymanning kəxiəqa kəlgəndə əz kəngligə pütükən hëmmə ix toqruluk uning bilən sezləxti. ■ 3 Sulayman uning hëmmə sorioʻqanliriəqa jawab bərdi. Heqnemə padixahqa karangətu əməs idi, bəlki hëmmisidə uningəqa jawab bərdi.

■ 9:18 2Tar. 8:6 □ 9:21 Israillar pütünləy yoqitalmioʻqan əllərnıng qalduk əwladliri...»

— bu ixlarning tarihi «Yəxua pəyoʻşəmbər» degən kismida pütülgən. Təwrattiki «Yəxua»ni kəruing. Muxu haxarqilar 13:5-16də hatiriləngənlərdin baxqa haxarqilar bolsa kərək idi. «Ular (Kənaaniylar katarliklar) bügünki küngiqə xundak bolup kəldi» — bu səz Israillar tēhi əz wətinidə turoʻqan waqtida hatiriləngən, əlwəttə. ■ 9:22 Law. 25:39 ■ 9:24 2Tar. 8:11 □ 9:25 «Xu təriqidə u ibadəthaning ixlirini pütküzdı» — bu jümlining mənisi bəlkim Sulayman heylərnı muxu ibadəthanida otkəzuxliri bilən hərbir baxqa «ibadət jayliri», bolupmu «yukiri jaylar»ning inawətsizlikini kərsətti. Demək, xu qəoqdin baxlap Pərwərdigar kurbanliklarnı qəbul kiləqan jay pəkət Yerusalemdiki ibadəthanila idi. □ 9:26 «Kizil dengiz boyidiki Elat» — yaki «Kizil dengiz boyidiki Elat» (həzirki nami «Elat»). □ 9:28 «tət yüz yigirmə talant altun» — bir talant (altun) bəlkim 27 kilogram idi. Undakta 420 talant 11340 kilogram. ■ 10:2 2Tar. 9:1;

Mat. 12:42; Luqa 11:31

4 Xebaning ayal padixahi Sulaymanning danaliquja, yasiojan orda-sarayoja, 5 dastihandiki taamlaraja, əməldarların qatar-qatar oltu-ruxlirioja, hizmətkarlırining qatar-qatar turuxlirioja, ularning kiyyən kiyimlirigə, uning sakiylirioja wə uning Pərwərdigarning öyidə atap sunojan köydürmə qurbanlıqlirioja qarap, üni iqigə quxüp kətti. □

6 U padixahqa: — Mən öz yurtumda silining ixliri wə danalıkliri toşrisida angliojan həwər rast ikən; 7 Əmma mən kelip öz közlirim bilən kərmigüqə bu sözlərgə ixənmigənidim; wə mana, mən yeriminimu anglimiojan ikənmən; silining danalıkliri bilən bərikət-bayaxatlıkliri mən angliojan həwərdin ziyadə ikən. 8 Silining adəmliri nemidegən bəhtlik-hə! Həmixə silining aldiririda turup danalıklirini anglyadiojan bu hizmətkarlar nəkədər bəhtliktur! 9 Silidin səyüngən, silini Israilning təhtigə oltuquzujan Pərwərdigar Hudaliri mubarəktur! Pərwərdigar Israiloja mənggülik baqliojan muhəbbiti üqün, U silini toşra həküm wə adalət sürgili padixah kildi, dedi.

10 U padixahqa bir yüz yigirmə talant altun, intayin kəp huxbuy buyumlar wə yaqut-gəhərləni sowoja kildi. Xebaning ayal padixahi Sulayman padixahqa sunojan xunqə zor miqdardiki huxbuy buyumlar uningdin keyin heq kəringən əməs 11 (Hiramning Ofirdin altun əpkelidiojan kemilirimu Ofirdin yənə intayin zor miqdardiki səndəl yaşiqi wə yaqut-gəhərləni elip kəldi. 12 Padixah səndəl yaşiqidin Pərwərdigarning öyi üqün wə padixahning ordisi üqün pələmpəy-salasuñlar yasatti həm nəoşmə-nawaqılar üqün qiltarlar wə sazları xuningdin yasatti. Xu waqittin keyin xundak zor miqdardiki esil səndəl yaşiqi bu waqitkiqə heq kəltürülmidi ya kərülpə bakmidi). ■ 13 Sulayman padixah Xebaning ayal padixahioja öz xahanə sahawitidin bərgəndin baxka, ayal padixahning kəngli tartkan həmmi — nemə sorisa, xuni bərdi; andin u hizmətkarlıri bilən yoloja qikip öz yurtioja qaytip kətti.

Sulaymanning baylıkliri

2Tar:9:13-28

14 Sulaymanoja hər yili kəltürülgən altunning əzi altə yüz atmix altə talant idi. □ 15 Bu kirimdin baxka, tijaətqilərdin, oqətgiləning sodisidin, bərlək Ərəbiyə padixahliridin wə öz zeminidiki əməldarlardin həm altun kəltürüldi.

16 Sulayman padixah ikki yüz qong siparni sokturdi wə hər siparoja altə yüz xəkəl altun kətti; □ ■ 17 xundakla üq yüz qalkanni yapilaklanojan altundin yasidi; hər bir qalkanni yasaxka üq mina altun ixlitildi; padixah ularni «Liwan ormini sariyi»oja esip koydi. □ ■

18 Padixah pil qixliridin qong bir təhtni yasap, uni tawlanojan altun bilən qaplattı. ■ 19 Təhtning altə kəwətlik pələmpiyi bar idi. Təhtning bax yələngüki yumilak bolup, orundukning ikki yenida tayanocuqisi bar idi, hər bir tayanocuqning yenida birdin oə turojan xirning həykili bar idi.

20 Altə kəwətlik pələmpəyning üstidə, ong wə sol təripidə oə turojan on

□ 10:5 «.. uning , yəni Xebaning ayal padixahning... üni iqigə quxüp kətti» — ibranıy tilida «uningda roh qalmidi». Demək, intayin həyran qaldı. ■ 10:12 2Tar. 9:11 □ 10:14 «666 talant» — 22 tonna. □ 10:16 «600 xəkəl» — 600 xəkəl bəlkim 7 kilogramoja yeqin. ■ 10:16 1Pad. 14:26 □ 10:17 «üq mina altun» — «mina» eoqirlik birliki idi, hazırki birliklərdə kanqə ikənliki enik əməs. ■ 10:17 1Pad. 7:2 ■ 10:18 2Tar. 9:17

ikki xirning hōykili bolup, hōr bir baskuqning ong-sol tōripidō birdin bar idi; baxka hōqkandak āldō uningōja ohxax yasaloqini yok idi.

²¹ Sulayman padixahning barlik jam-piyaliliri altundin yasaloqan; «Liwan ormini sariyō»diki barlik qaqa-kuqilar tawlanoqan altundin yasaloqan; ularning hōqkaysisi kōmōxtin yasalmioqan; Sulaymanning kōnlikridō kōmōx hōqnemigō ērzimōytti. ²² Qōnki padixahka qaraxlik dengizda yōridioqan, Hiramning kemilirigō kōxulup «Tarxix kemō» ētritimu bar idi; «Tarxix kemō ētriti» ūq yilda bir qetim kelip altun-kōmōx, pil qixliri, maymunlar wō tozlarni ākelōtti. □

²³ Sulayman padixah yōr yūzidiki barlik padixahlardin baylikta wō danaliktā ūstōn idi. ■ ²⁴ Huda Sulaymanning kōngligō saloqan danaliktōni anglax ūqōn yōr yūzidikilōr hōmmisi uning bilōn didarlixix arzusi bilōn kelōtti. ²⁵ Kōlgōnlōrning hōmmisi ōz sowōjitini elip kelōtti; yōni kōmōx qaqa-kuqilar, altun qaqa-kuqilar, kiyim-kēqōklōr, dubuloq-sawutlar, tetitkular, atlar wō qeqirlarni elip kelōtti. Ular hōr yili bōlgilik miqdarda xundak qilatti. □

²⁶ Wō Sulayman jōng hōrwiliri wō atlik āskōrlōrni yioqdi; uning bir ming tōt yūz jōng hōrwisi, on ikki ming atlik āskiri bar idi; u ularni «jōng hōrwisi xōhōrliri»gō wō ēzi turuwatqan Yerusalemoqā orunlaxturdi. ■

²⁷ Padixah Yerusalemda kōmōxni taxtāk kōp, kedir dōrōhlirini jōnubiy tūzlōngliktiki ūjmō dōrōhlirigō ohxax nuroqun qildi. □ ■

²⁸ Sulayman aloqan atlar Misirdin wō Kuwōdin idi; padixahning tijarētqiliri ularni Kuwōdin bekitilgōn bahāda alatti. □ ■ ²⁹ Misirdin elip kōlgōn bir jōng hōrwisining bahāsi altō yūz kōmōx tōnggō, hōr at bolsa yūz āllik tōnggō idi; wō ular yōnō Hittiy larning padixahliri hōm Suriyō padixahliri ūqōnmō ohxax bahāda elip qikti. □ ■

11

Sulayman kōp ayallarni elip, ularning ezitkulukō bilōn butpōrōslikkō teyilip ketidu

¹ Lekin Sulayman padixahning kōngli Pirōwning kizidin baxka kōp qōtōllik ayallaroqā, jūmlidin Moabiy, Ammoniy, Edomiy, Zidoniy, Hittiy

□ **10:22 «Tarxix kemō»** —Bōlkin Tarxix degōn portka berip kelix sōpirigō qidamlik bolōqan kemini kōrsitōtti. «Tarxix» degōn isim Ispaniyō, ximaliy Afrika yaki Britaniyōni yaki ūqining hōmmisini kōrsitidu. Bōzi ilimlar Somaliyōning (xōrkij Afrikaning) dengiz boyida tōtinq bir Tarxixmō bolōqan, dōp qaraydu. ■ **10:23** 1Pad. 3:12, 13 □ **10:25 «tetitkular»** — yaki «huxbuy buyumlar». «Ular hōr yili bōlgilik miqdarda xundak qilatti» — yaki «yilmuyil ular xundak qilatti». ■ **10:26** 1Pad. 5:20; 2Tar. 1:14; 9:25 □ **10:27 «kedir dōrōhlirini...»** — yaki «kedir yaoqiqini...». Lekin bizningqō Sulayman kedir yaoqiqini ixlitipla qalmay, xu qiraylik dōrōhlardin Yerusalemda ētrapiqō kōp tiktōrdi («Top.» 2:5ni kōrōng). «jōnubiy tūzlōngliktiki...» — ibraniiy tilida «Xōfōlahdiki...». «Xōfōlah» bu yōrning (tūzlōngliktikning) ismi. ■ **10:27** 2Tar. 1:15; 9:27 □ **10:28 «padixahning tijarētqiliri ularni Kuwōdin bekitilgōn bahāda alatti»** —Bu jūmlining baxka birhil tōrjimisi: «padixahning tijarētqiliri ularni karwanōqā kōxup alatti». «Kuwō» bolsa hōzirki Tūrkiyōning jōnubiy tōripidō. ■ **10:28** 2Tar. 1:16; 9:28 □ **10:29 «bir jōng hōrwisining bahāsi altō yūz kōmōx tōnggō...»** — muxu ayōttiki «tōnggō»ning qimmiti hōzirōiqō enik āmōs. ēgōr «xōkōl» bolsa 11.4 gramni kōrsitidu. ■ **10:29** 2Tar. 1:17

ayallirioğa qüxkənidi. □ ■ 2 Pərwərdigar əslidə muxu əllər toqruluk Israillarğa: «Ularınq kızlirini izdəp barmanglar, wə ularni silərningkilərgə kirgüzmənglar; qünki ular kəngülliringlarni qokum öz məbudlirioğa azdiridu» dəp aqahlandıroğan. Biraq Sulaymanınq kəngli dəl xularoğa baqlandı. ■ 3 Uning yəttə yüz ayali, yəni hanixi wə üç yüz keniziki bar idi; ayalliri uning kənglini azdurup buriwətkənidi.

4 Xundak boldiki, Sulayman yaxanoğanda, uning ayalliri uning kənglini baxka ilahlaroğa azdurup buruwətti; xuning üqün uning kəngli atisi Dawutningkidək Pərwərdigar Hudasioğa mutlək sədiq bolmıdı.

5 Xunga Sulayman Zidoniylarning məbudi Axtarotni, Ammoniylarning yirginqlik məbudi Milkomni izdidi; ■ 6 Xuning bilən Sulayman Pərwərdigarning nəziridə rəzillik kildi; u atisi Dawut Pərwərdigaroğa əgəxkəndək üzqillik bilən əgəxmıdı.

7 Andin Sulayman Yerusalem aldidiki edirliqta Moabiylarning yirginqlik məbudi Kemox həm Ammoniylarning yirginqlik məbudi Milkom üqün bir «yukiri jay»ni yasidi; □ ■ 8 xuningdək özining məbudlirioğa huxbuy yakidoğan wə kurbanlıq kilidoğan hər bir yat əllik ayali üqünmu u xundak kildi; 9-10 Xunga Pərwərdigar Sulaymandin rənjidi; gərgə u uningoğa ikki kətim kərunğən bolsimu, xundakla uningoğa dəl muxu ix toqruluk, yəni baxka ilahlarni izdiməslikini tapilioğan bolsimu, uning kəngli Israilling Hudasi Pərwərdigardin aynip kətti; u Pərwərdigarning tapilioğinoğa əməl kilmıdı. ■ 11 Xuning üqün Pərwərdigar Sulaymanoğa mundak dedi: — «Sən xundak kiliwerip, Mening sanga buyruoğan əhdəm bilən bəlgilirimni tutmioğining üqün, Mən jəzmən padixahliqni səndin yirtiwetip hizmətkarinoğa berimən. □ ■ 12 Lekin atang Dawutning wəjidin sening öz künlirində Mən xundak kilməymən, bəlki oqlunğning qolidin uni yirtiwetimən. 13 Lekin pütün padixahliqni uningdin yirtiwətməymən, bəlki kulum Dawutning wəjidin wə Özümlə tallioğan Yerusalem üqün oqlunğoğa bir kəbilini qaldurup qoyimən».

14 Əmma Pərwərdigar Sulaymanoğa bir duxmən, yəni Edomluk Hədadni kəzoqıdı, u kixi Edomning padixahning nəslidin idi. 15-16 Əslidə Dawut Edom bilən *jəng kiləğan* wakıtta, koxunning sərdari Yoab Edomning həmmə ərlirini yəkatkanıdı (qünki Edomdiki həmmə ərlərni yəkatquqə, Yoab bilən barlıq Israillar u yərdə altə ay turəanıdı); u öltürülğənlərni kəmgili qıkkanda □ ■ 17 Hədad atisining birnəqqə Edomiy hizmətqiliri bilən Misiroğa kəqip kətkənıdı. Hədad u qəoğda kiqik bala idi. 18 Ular Midiyan zeminidin qıqip Paranoğa kəldi. Ular Parandin birnəqqə adəmnı elip əzlırığ kəxup Misiroğa, yəni Misirning padixahı Pirəwnning kəxioğa kəldi. Pirəwn uningoğa bir öy təkşim kılıp, ozuk-tülükmu təminlıdı həmdə bir parqə yərnimu uningoğa təkşim kildi.

□ 11:1 «Lekin Sulayman padixahning kəngli Pirəwnning kizidin baxka kəp qətəllik ayallaroğa, jümlidin Moabiy, Ammoniy, Edomiy, Zidoniy, Hittiy ayallirioğa qüxkənıdı» — bu bəbta hatiriləngən həmmə ixlar «Kənun Xərhi»diki əmrlərgə hilap. «Kən.» 17:16-20ni kəring. ■ 11:1 Kən. 17:17 ■ 11:2 Mis. 34:16; Kən. 7:3 ■ 11:5 Hək. 2:13; 2Pad. 23:13 □ 11:7 «yirginqlik məbud Milkom» — «Milkom» ibraniy tilıda muxu yərdə «Molək» dəp ipadilınuı. ■ 11:7 2Pad. 23:13 ■ 11:9-10 1Pad. 3:5; 9:2; 1Pad. 6:12 □ 11:11 «Mən jəzmən padixahliqni səndin yirtiwetip hizmətkarinoğa berimən» — «yirtiwetip ... berimən» — demək, Pərwərdigar padixahliqini Sulaymandin zorəwanlıq bilən tartiwelip uning kəl astidiki birsigə bərməkqi. 28-33-ayətni kəring. ■ 11:11 1Pad. 12:15 □ 11:15-16 «Dawut öltürülğənlərni kəmgili qıkkanda...» — öz adəmlirini kümüx üqün, demək. Bu səzgə qariəğanda Yoabning Edomlarni xundak öltürüxi kışas məkşitidə idi. ■ 11:15-16 2Sam. 8:14; 1Tar. 18:12,

19 Hədad Pirəwnning nəziridə kəp iltipət tapqan bolup, u öz hotunining singlisini, yəni Tahpənəs hanixning singlisini uningəta hotun kılıp bərdi.

20 Tahpənəsning singlisi uningəta bir oşul, Genubatni tuşup bərdi. Tahpənəs Pirəwnning ordisida uni əzi qong kildi. Andin Genubat Pirəwnning ailisi, yəni Pirəwnning oşulliri arisida turdi. □

21 Hədad Misirda: «Dawut ata-bowilirining arisida uhlap qaldı» wə «Koxunning sərdari Yoabmu əldi» dəp anglioşanda Pirəwngə: — Mening öz yurtuməta beriximəta ijazət kıləyayla, dedi.

22 Pirəwn uningəta: — Sening öz yurtuməta baray degining nemə degining, mening keximda sanga nemə kəmlik kılıdu? — dedi. U jawabən: — Heç nərse kəm əməs, əmma nemila bolmisun meni kətkili kəyoşayla, dedi.

23 Huda Sulaymanəta yənə bir duxminini kəzoşidi; u bolsa oşijisi, yəni Zobaħning padixahı Hədad'ezərning yenidin keçip kətkən Eliadaning oşli Rəzon idi. ■ 24 Dawut Zobaħliklarnı kətl kıləanda Rəzon ulardin bir top adəmnı əzīgə toplap ularning sərdari boldi. Andin keyin bular Dəməxkə berip u yərdə turup, Dəməxk üstidin həküm sürdi. □ ■

25 Xuning bilən Hədad Israiləta awariçilik tuşdurəşandin baxka, Rəzon Sulaymanning barlık künliridə Israilning duxmini idi; u Israilni əq kərətti, əzi Suriyə üstidə padixah idi.

26 Sulaymanning Yəroboam degən bir hizmətkari bar idi. U Zərədahdin kəlgən Əfraimiy Nibatning oşli bolup, anisi Zəruah isimlik bir tul ayal idi. Yəroboammu padixahka karxi çikti. □ ■ 27 Uning padixahka karxi çikçitki səwəbi mundak idi: Sulayman Millo kəl'əsini yasəwatatti;

28 Yəroboam kəwul kəysər yigit idi; Sulayman yigitning ixqan wə çakқан ikənlikini kərüp, uni Yüsürning jəmətigə buyruləşan ixning üstigə koydi. 29 Xu künlərdə Yəroboam Yerusalemdin çikiwatqanda, uni izdəwatқан Xiləhlik Ahiyah pəyoşəmbər uni yolda uqratti. Ahiyah yipyengi bir tonni kiywaləşanidi. İkkisi dalada yaləuz çaləşanda 30 Ahiyah üstidiki tonni kəlioə elip, uni yirtip on ikki parçə kılıp 31 Yəroboaməta mundak dedi: — «Əzینگgə on parçını aləşin; çünki Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mana, padixahlikni Sulaymanning kəlidin yirtiwetip on kəbilini sanga berimən. ■ 32 Birək Kulum Dawutning wəjədin wə Yerusalemlə, yəni Israilning həmmə kəbililiridin talləşan xəhər üqün bir kəbilə uningəta çalidu. 33 — Çünki ular Meni taxlap Zidəniylarning ayal məbudı Axtarotqa, Moabiylarning məbudı Kəmoçka wə Ammoniylarning məbudı Milkəmoəta səjdə kılıp, uning atisi Dawutning kılinoşinidək kıləmay, Mening bəlgilimilirim bilən həkümüriməgə əməl kıləmay, nəzirimdə durus boləşanni kıləmidi, Mening yollirimda mangəmidi;

34 ləkin pütkül padixahlikni uning kəlidin tartıwalməyən; çünki Mən talləşan, Əz əmlirim wə bəlgilimilirimni tutқан kulum Dawutni dəp, uning əmrining barlık künliridə uni həküm sürgüçi kılıp çaldurimən.

35 Əmma padixahlikni uning oşlining kəlidin tartip elip, sanga berimən, yəni on kəbilini berimən.

□ 11:20 «Tahpənəs Pirəwnning ordisida uni əzi qong kildi» — yaki «Tahpənəs Pirəwnning ordisida uni əzi əmqəktin ayridi». ■ 11:23 2Sam. 8:3; 10:18 □ 11:24 «Dawut Zobaħliklarnı kətl kıləanda Rəzon ulardin bir top adəmnı əzīgə toplap ularning sərdari boldi. Andin keyin bular Dəməxkə berip...» — baxka birhil tərjimisi: «Rəzon bir top adəmnı əzīgə çoxup ularning sərdari boldi. Dawut ularni əltürməçə boləşanda, ular Dəməxkə berip...». ■ 11:24 2Sam. 8:3 □ 11:26 «Əfraimiy Nibat» — muxu ayəttə «Əfraimiy» ibraniy tilida «Əfratlik» degən səz bilən ipadilini. ■ 11:26 2Tar. 13:6 ■ 11:31 1Sam. 15:28

³⁶ Lekin Mening namimning xu yərdə boluxioḡa Əzüm tallioḡan xəhər Yerusalemda, Mening aldında kulum Dawut üqün həmixə yoruk bir qıraoḡ bolsun dəp, uning oḡlioḡa bir kəbilini berəy. □ ■ ³⁷ Mən seni tallap, seni barlık halioḡan yərlər üstidə həküm sürgüzimən, sən Israiloḡa padixah bolisən. ³⁸ Wə xundak boliduki, əgər sən həmmə buyruoḡanlirimni anḡlap, Mening yollirimda mengip, nəzirimdə durus boloḡanni kiliḡ, kulum Dawut kiləandək Mening bəlgilirim bilən əmrlirimni tutsanḡ, əmdi Mən sən bilən billə bolimən wə Dawutka bir jəmət tikliginimdək, sangimu mustəhkəm bir jəmət tikləymən wə Israilni sanga təkdim kiliḡmən. □ ³⁹ Dawutning nəslini xu ixlər tūpəylidin harlap pəs kiliḡmən, ləkin mənngülük əməs»».

⁴⁰ Xuning üqün Sulayman Yəroboamni ɵltürüxkə pürsət izdəytti. Ləkin Yəroboam kəqip Misirning padixahi Xixakning kəxioḡa bardı; Sulayman əlgüḡə u Misirda turdı.

⁴¹ Sulaymanning bəxka ixliri, uning həmmə kiləoḡan əməlliri wə uning danalıki bolsa «Sulaymanning Əməlliri» deḡən kitabka pütülgən əməsmidi? □ ■ ⁴² Sulaymanning Yerusalemda Israilning üstidə həküm sürgən waḡti kirik yil boldı. ■ ⁴³ Sulayman ata-bowilirining arisida uhlidi wə atisi Dawutning xəhiridə dəpnə kiliḡdi. Andin oḡli Rəhoḡoam ornida padixah boldı.

12

Rəhoḡoam padixahlıkidin məḡrum bolidu

2Tar. 10:1-19; 11:1-4

¹ Rəhoḡoam Xəkəmgə bardı; qünki pütkül Israil uni padixah tikligili Xəkəmgə kəlgənidi. ■ ² Nibatning oḡli Yəroboam xu ixni anḡlioḡanda, xundak boldiki, u tehi Misirda idi (qünki Yəroboam Sulayman padixaḡtin kəqip Misirda turuwatatti). ■ ³ Əmdi ular adəm əwətip uni qəkırtip kəldi. Xuning bilən Yəroboam wə pütkül Israil jamaiti kelip Rəhoḡoamoḡa səz kiliḡ: ⁴ — Silining atiliri boynimizə saləoḡan boyunturukini eoḡir kildi. Sili əmdi atilirining bizgə koḡoḡan kəttik tələpliri bilən eoḡir boyunturukini yeniklitip bərsilə, silining hizmətliridə bolimiz, deyiḡti.■

⁵ U ularəḡa: — Həzirəḡə kəytip üḡ kündin keyin andin kəximəḡa yənə kelinglar, dedi. Xuning bilən həlk tarilip kətti.

⁶ Rəhoḡoam padixah əz atisi Sulayman həyat waḡtida uning hizmitidə turoḡan moysipitlardin məsliḡət sorap: — Bu həlkəḡə beridəoḡan jawabim toḡrisida nemə məsliḡət kərsitisilər? — dedi.

⁷ Ular uningəḡa: — Əḡər sili razilik bilən büḡün bu həlkning hizmitidə bolimən desilə, (wə dərwəḡə ularning hizmitidə bolsila) ularəḡa yaḡxi

□ **11:36** «Mening aldında kulum Dawut üqün yoruk bir qıraoḡ bolsun» — bu kəqmə mənilik səz bolup, Dawutning handanini kərsitidu; handanning məwḡut boləoḡanlıki (1) Dawutning Hudaəḡa sadik boləoḡanlıkiə guwaḡlık beridəoḡan «qıraoḡ» bolidu; (2) Hudaning Dawutka, sən arkilik pütkül dunyani soraydəoḡan Məsliḡ tuoḡulidu, dəp bərgən wədisida turidəoḡanlıkiə guwaḡlık beridəoḡan «qıraoḡ» bolidu. ■ **11:36** 1Pad. 15:4; Zəb. 132:17-18; Pənd. 13:4 □ **11:38** «Dawutka bir jəmət tikliginimdək...» — ibranıy tilida «Dawutka bir əy tikliginimdək...». □ **11:41** ««Sulaymanning Əməlliri» deḡən kitab» — bu kitabtin həzir həwirimiz yok. ■ **11:41** 2Tar. 9:29-31 ■ **11:42** 2Tar. 9:30 ■ **12:1** 2Tar. 10:1 ■ **12:2** 1Pad. 11:40 ■ **12:4** 2Tar. 10:4

sözlər bilən jawab kılsila, ular silining barlık künliridə hizmətliridə bolidu, dedi.

⁸ Lekin u moysipitlarning kersətkən məslihətini kayrip qoyup, özi bilən qong boləjan, aldida hizmitidə boluwatқан yaxlardin məslihət sorap ⁹ ularəja: — Manga «Silining atiliri bizgə saləjan boyunturukni yeniklətkəyla» dəp tiligən bu həlkəə jawab beriximiz toqruqluk kəndək məslihət berisilər? — dedi.

¹⁰ Uning bilən qong boləjan bu yaxlar uningəja: — «Silining atiliri boyunturukimizni eqir kildi, əmdi sili uni bizgə yenik kiləyayla» dəp eytkən bu həlkəə söz kilip: — «Mening qimqilak barmikim atamning belidin tomraktur. ¹¹ Atam silərgə eqir boyunturukni saləjan, lekin mən boyunturukunqlarni tehimu eqir kilimən. Atam silərgə kamqilar bilən tənbih-tərbiyə bərgən bolsa, mən silərgə «qayanlik kamqilar» bilən tənbih-berimən», degəyla, — dedi.□

¹² Rəhoboam padixah ularəja: «Üq kündin keyin andin keximəja yənə kelinglar» degimidək, Yəroboam wə barlık həlkə üqinqi küni uning kexioə kəldi.

¹³ Padixah moysipitlarning uningəja bərgən məslihətini taxlap, həlkəə kattiklik bilən jawab bərdi. ¹⁴ U yaxlarning məslihəti boyiqə ularəja: — Atam silərgə eqir boyunturukni saləjan, lekin mən boyunturukunqlarni tehimu eqir kilimən. Atam silərgə kamqilar bilən tənbih-tərbiyə bərgən bolsa mən silərgə «qayanlik kamqilar» bilən tənbih-tərbiyə berimən, dedi.

¹⁵ Xuning bilən padixah həlkəning səzini anglimidi. Bu ix Pərwərdigar təripidin boləjan; çünki bunun bilən Pərwərdigarning Xiləhlik Ahiyahning wasitəsidə Nibatning oqlı Yəroboaməja eytkən səzi əməlgə axurulidoəjan boldi.■

¹⁶ Pütkül Israil padixahning ularning səzīgə kulak salmioəninini kərgəndə həlkə padixahqə jawab bərip: — Dawuttin bizgə nemə nesiwə bar? Yəssəning oqlida bizning heq mirasimiz yoktur! Əz öy-qedirliringlarəja kaytinglar, i Israil! I Dawut, sən əz jəmətənggila igə bol, — dedi. Xuning bilən Israillar əz öy-qedirlirioəja kaytip ketixti.□ ■

¹⁷ Əmma Yəhuda xəhərliridə olturoəjan Israillarəja bolsa, Yəroboam ularning üstigə həküm sürdi. □ ¹⁸ Rəhoboam padixah baj-alwan begi Adoramni Israillarəja əwətti, lekin pütkül Israil uni qalma-kesək kilip əltürdi. U qəoəda Rəhoboam padixah aldirap, əzining jəng hərwisioə qikip, Yerusaleməja tikiwətti.■

¹⁹ Xu tərikidə Israil Dawutning jəmətidin yüz örüp, bügüngə kədər uningəja karxi qikip kəldi. □ ■ ²⁰ Israilning həmmisi Yəroboamning yenip kəlgənlikini anglioənda, adəm əwətip uni həlkəning jamaitigə qakirdi. Ular uni pütkül Israilning üstigə rəsmiy padixah kildi. Yəhuda kəbilisidin baxqə heqkim Dawutning jəmətigə əgəxmidi.

²¹ Rəhoboam Yerusaleməja kaytip kelip, Israilning jəməti bilən jəng kilip, padixahlikni Sulaymanning oqlı boləjan əzigə kayturup əkilix üqün

□ **12:11 «qayanlik kamqilar»** — yaki bolmisa «qayanlar» degənnin nemə ikənliki hazir məlum əməs, heq bolmioənda padixahning intayin kattik muamilisini kersitidu. ■ **12:15** 1Pad. 11:11, 31 □ **12:16 «...Israillar əz öy-qedirlirioəja kaytip ketixti»** — ibraniy tilida «Israillar əz qedirlirioəja kaytip ketixti». ■ **12:16** 2Sam. 20:1 □ **12:17 «Yəhuda xəhərliridə olturoəjan Israillar»** — bularning kəpinqisi Yəhuda wə Binyamin kəbililiridin boləjan. ■ **12:18** 1Pad. 4:6; 5:14 □ **12:19 «Xu tərikidə Israil Dawutning jəmətidin yüz örüp, ... uningəja karxi qikip kəldi»** — bu tarihta muxu yərdin baxlap «Israil» degən səz adətə «ximaliy padixahlik», yəni «on kəbilə»ni kersitidu. ■ **12:19** 2Pad. 17:21

Yəhudaning pütkül jəmətidin wə Binyamin kəbilisidin bir yüz səksən ming hillanoqan jənggiwar əskərni toplidi.■

²² Ləkin Hudaning səzi Hudaning adimi Xəmayoqə kelip: —■

²³ «Yəhudaning padixahı, Sulaymanning oolı Rəhoboamoqə, pütün Yəhuda bilən Binyamının jəmətiqə wə həlkning kəloqanliriqə səz kılıp: — ²⁴ «Pərwərdigər mundaq dəydu: — Hujumoqə qikmanglar, kərindaxliringlar Israillar bilən jəng kilmanglar; hər biringlar öz öyünglaroqə qaytip ketinglar; qünki bu ix Məndindur», degin» — deyildi.

Ular Pərwərdigarning səziqə kulaq saldi. Pərwərdigarning səzi boyiqə ular öylirigə qaytip kətti.

Kanaan (Pələstin) zemini — «Padixahlar»ning dāvri

«Israil» wə «Yəhuda» degən ikki padixahlik (bir-biridin bəlungən)

Yaroboam altun mozaylarni yasaydu

25 Yaroboam bolsa Əfraim taşliqidiki Xəkəm xəhirini yasap xu yərdə turdi; keyin u yərdin qikiq Pənuəlni yasidi. ■ 26 Rəhoboam kenglidə öz-

özige: — Əmdi padixahlik Dawutning jəmətigə yenixi mumkin. ²⁷ Əgər bu həlk Pərwərdigarning öyidə qurbanlik kilixka Yerusalemoğa qixsa, bu həlkning kəlbi öz oşojisi, yəni Yəhuda padixahı Rəhəboamoğa yənə mayıl bolidu, andin ular meni öltürüp yənə Yəhuda padixahı Rəhəboamning tərpiyə yanarmikin, dedi. ²⁸ Padixah məslihət sorap, altundin ikki mozay həykilini yasitip həlkə: — Yerusalemoğa qixix silərgə eşir kelidu. I Israil, mana silərnı Misir zeminidin qıkarışan ilahlar! — dedi.■

²⁹ Birini u Bəyt-Əldə, yənə birini Danda turoşuzup koydi. ³⁰ Bu ix gunahka səwəb boldi, qünki həlk mozaylirining birining aldida bax uroşili hətta Danəşiqə baratti.

³¹ U həm «egiz jaylar»da *ibadət* öylirini yasidi wə həm Lawiydin bolmioşan adəmlərnı kahın kilip təyinləp koydi.□ ■

³² Yəroboam yənə səkkizinçi ayning on bəxinçi künnini huddi Yəhudaning zeminidiki həytkə ohxax bir həyt kilip bekitti. U əzi qurbangah üstigə qurbanlik kiləşli qixti. Xundak kilip u Bəyt-Əldə əzi ətküzgən mozay məbudlirigə qurbanlik ətküzdi. U yənə Bəyt-Əldə salduşan xu «egiz jaylar» üçün kahınlarnı təyinlidi. □ ³³ U Bəyt-Əldə yasioşan qurbangah üstigə səkkizinçi ayning on bəxinçi küni (bu ay-künni u əz məyliqə tallioşanidi) qurbanliklarnı sunuxka qixti; xu tərkişidə u Israilarğa bir həyt yaratti; u əzi qurbangah üstigə qurbanliklarnı sundi wə huxbuy yakti.□

13

Namsiz bir pəyoşəmbər Bəyt-Əl toşruluk bexarət beridu

¹ Wə mana, Pərwərdigarning buyruki bilən Hudaning bir adimi Yəhudadin qixip Bəyt-Əlgə kəldi; xu pəyttə Yəroboam huxbuy yekixka qurbangahning yenida turatti; ² xu adəm qurbangahğa qarap Pərwərdigarning əmri bilən qakirip: — I qurbangah, i qurbangah! Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana Dawutning jəmətidə Yosiyə isimlik bir oşul tuşulidu. U bolsa sening üstüngdə huxbuy yakkan «yukiri jaylar»diki kahınlarnı soyp qurbanlik kilidu; xundakla sening üstüngdə adəm səngəkliri köydürüldü! — dedi.□ ■

³ U küni u bir bexarətlik alamətni jakarlap: Pərwərdigarning muxu səzini ispatlaydişan alamət xu boliduki: — Mana, qurbangah yerilip, üstidiki küllər təkülüp ketidu, — dedi.

⁴ Wə xundak boldiki, Yəroboam padixah Hudaning adimining Bəyt-Əldiki qurbangahka qarap jakarlioşan səzini anglioşanda, u qurbangahda turup kolini sozup: — Uni tutunglar, dedi. Lekin uningə qaritip sozoşan kolı xuning bilən xu peti qurup kətti, uni özige yənə yioşalmidi. ⁵ Andin Hudaning adimi Pərwərdigarning səzi bilən eytkən məjizilik alamət yüz berip, qurbangah həm yerilip üstidiki küllər təkülüp kətti. ⁶ Padixah Hudaning adimidin: — Pərwərdigar Hudayingdin mening həkkimdə

■ **12:28** Mis. 32:8; 2Pad. 17:16 □ **12:31** «u həm ... *ibadət öylirini yasidi*» — yaki «u həm ibadət öyini yasidi». Əmma 32-ayətni kəşüng. ■ **12:31** Qəl. 3:10; 1Pad. 13:33; 2Pad. 17:32; 2Tar. 11:15 □ **12:32** «*Yəhudaning zeminidiki həyt*» — muxu yərdə «həyt» yəttinçi ayning on bəxinçi künidə ətküzülgən «ormə həyti» yaki «kəpilər həyti» idi. □ **12:33** «*Yəroboam*

əzi qurbangah üstigə qurbanliklarnı sundi wə huxbuy yakti» — muxundak ixlarnı pəkət Lawiy kəbilisi, Hərunning jəmətidin boləşanlar, yəni həkikiy kahınlar kilixka bolatti, əlwəttə. □ **13:2** «*sening üstüngdə adəm səngəkliri köydürüldü*» — muxu hərəkət u qurbangahni «napak» yaki «haram» kiliwətkən bolatti. ■ **13:2** 2Pad. 23:15-20

ötüngəysənki, qolumni əsligə kəltürgəy, dəp yalwurdi. Hudaning adimi pərwərdigarning iltipatini ötüniginidə, padixahning qoli yənə özigə yiqilip əsligə kəltürüldi.■

⁷ Padixah Hudaning adimigə: — Mening bilən öyümgə berip özüngni kutlanduroşin, mən sanga in'am berəy, dedi.

⁸ Ləkin Hudaning adimi padixahqa jawab berip: — Sən manga ordangning yerimini bərsəngmu, sening bilən barmaymən yaki bu yərdə nan yəp su iqməymən. ■ ⁹ Qünki Pərwərdigar Öz sözini yətküzüp manga buyrup: «Sən nə nan yemə nə su iqmə, baroşan yolung bilən qaytip kəlmə» degən, dedi.

¹⁰ Xuning bilən u Bəyt-Əlgə kəlgən yol bilən əməs, bəlki baxka bir yol bilən qaytip kətti.

¹¹ Ləkin Bəyt-Əldə yaxanoşan bir pəyoşəmbər turatti. Uning oşulliri kelip Hudaning adimining u küni Bəyt-Əldə kıloşan barlıq əməllirini uningə dəp bərdi, xundakla uning padixahqa kıləşan səzlirininu atişoşa eytip bərdi.

¹² Atisi ulardin, u qaysi yol bilən kətti, dəp soridi; qünki oşulliri Yəhudadin kəlgən Hudaning adimining qaysi yol bilən kətkinini kərgənidi.□

¹³ U oşullirişoşa: — Manga exəkni tokup beringlar, dəp tapilidi. Ular uningəşa exəkni tokup bərgəndə u uningəşa minip ¹⁴ Hudaning adimining kəynidin koşlap kətti. U uni bir dub dərihining astida olturoşan yeridin tepip uningdin: — Yəhudadin kəlgən Hudaning adimi sənmu? — dəp soridi. U: — Mən xu, dəp jawab bərdi.

¹⁵ U uningəşa: — Mening bilən öyümgə berip nan yegin, dedi.□

¹⁶ U jawabən: — Mən nə sening bilən qaytalmaymən, nə seningigə kirəlməymən; mən nə bu yərdə sening bilən nan yəp su iqməymən;

¹⁷ qünki Pərwərdigar öz səzi bilən manga tapilap: «U yərdə nan yemə, su iqmigin; baroşan yolung bilən qaytip kəlmigin» degən, dedi.

¹⁸ *Qəri pəyoşəmbər* uningəşa: — Mən həm səndək bir pəyoşəmbərdurmən; wə bir pərixətə Pərwərdigarning sözini manga yətküzüp: — «Uningəşa nan yegürüp, su iqməzgilə özüng bilən öyümgə yandurup kəl» dedi, dəp eytti. Ləkin u xuni dəp uningəşa yaloşan eytiwatatti.■

¹⁹ Xuning bilən *Hudaning adimi* uning bilən yenip öydə nan yəp su iqtı. ²⁰ Ləkin ular dastihanda olturoşinida, Pərwərdigarning səzi uni yandurup əkəlgən qəri pəyoşəmbərgə kəldi. ²¹ U Yəhudadin kəlgən Hudaning adimini qakirip: — Pərwərdigar mundək dəydu: — «Sən Pərwərdigarning səziğ itaətsizlik kılıp, Pərwərdigar Hudayingning buyruşan əmrini tutmay, ²² bəlki yenip, U sanga: — Nan yemə, su iqmə, dəp mən'i kıləşan yərdə nan yəp su iqməning tūpəylidin, jəşiting ata-bowiliringning kəbrisidə kəməlməydu», dəp towlidi.

²³ Wə xundək boldiki, Hudaning adimi nan yəp su iqip boləşanda, uningəşa, yəni əzi yandurup əkəlgən pəyoşəmbərgə exəkni tokup bərdi.

²⁴ U yoloşa qıktı. Ketiwatqinida, yolda uningəşa bir xir uqrap, uni oltürüwətti. Xuning bilən uning əlüki yolda taxlinip kəldi, exiki bolsa uning yenida turatti; xirmu jəşətning yenida turatti.■

■ **13:6** Mis. 8:4; 9:28; 10:17; Qel. 21:7; Ros. 8:24 ■ **13:8** Qel. 22:18 □ **13:12** «...qünki oşulliri ... qaysi yol bilən kətkinini kərgənidi» — yaki, «andın oşulliri ... qaysi yol bilən kətkinini uningəşa kərsətti». □ **13:15** «öyümgə berip nan yegin» — «nan yegin» uyşurlarning «qay iqing» deginidək, «tamak yegin» degən mənida. ■ **13:18** Gal. 1:8 ■ **13:24** 1Pad. 20:36

²⁵ Mana birnəqqə adəm o'tup ketiwetip, yolda taxlinip qaloqan jəsət bilən jəsətning yenida turoqan xirni kerdı; ular qeri pəyoqəmbər turoqan xəhərgə kelip u yərdə xu həwərnı yətküzdi. ²⁶ Uni yoldin yanduroqan pəyoqəmbər bunı anglap: — U dəl Pərwərdigarning səzigə itaətsizlik qiloqan Hudaning adimidur. Xunga Pərwərdigar uni xiroqə tapxurdi; Pərwərdigar uningqə qiloqan səzi boyiqə xir uni titma-titma qilip oltürdi, dedi.

²⁷ U oqullirioqə: — Manga exəkni tokup beringlar, dedi; ular uni tokup bərdi.

²⁸ U yolda taxlaklik jəsət bilən jəsətning yenida turoqan exək wə xirni tapti. Xir bolsə nə jəsətնi yemigənidı nə exəkնimu talimioqanidı. ²⁹ Pəyoqəmbər Hudaning adimining jəsətinı elip exəkkə artip yandı. Qeri pəyoqəmbər uning üqün matəm tutup uni dəpnə qiloqili xəhərgə kirdi. ³⁰ U jəsətնi öz kəbristanlikida qoydi. Ular uning üqün matəm tutup: — Ah buradirim! — dəp pəryad kəturdi.

³¹ Uni dəpnə qiloqandin keyin u öz oqullirioqə: — Mən o'lgəndə meni Hudaning adimi dəpnə qilinoqan gərgə dəpnə qilinglar; mening səngəklirimni uning səngəklirining yenida qoyunglar; ³² qünki u Pərwərdigarning buyruqi bilən Bəyt-Əldiki qurbangahqə qarioqan wə Samariyədiki xəhərlərnıng «yukiri jay»liridiki *ibadət* oylirigə qarioqan, uning jar qiloqan səzi əməlgə axurulmay qalmaydu, — dedi. □ ■

³³ Lekin Yəroboam bu wəqədin keyinmu öz rəzil yolidin yanmay, bəlki «yukiri jaylar»qə hərhil həlktin kahinlarnı təyinlidi; kim halisə, u xuni «mukəddəs qilip» *kahinlik mənsipigə* beoixlaytti; xuning bilən ular «yukiri jaylar»da *qurbanlik qilixqə* kahin bolatti. □ ■ ³⁴ Xu ix tüpəylidin Yəroboam jəmətining hesabioqə gunah bolup, ularning yər yüzidin üzüp elinip həlak boluxioqə səwəb boldi.

14

Huda yanə Yəroboamni agahlanduridu

¹ U waqıtta Yəroboamning oqli Abiyah kesəl bolup qaldı. ² Yəroboam ayalioqə: — Ornungdin kopup, heqkim sening Yəroboamning ayali ikənlıngni tonumioqudək qilip öz qiyapitingni əzgərtip, Xilohqə baroqin. Mana manga: «Bu həlqning üstidə padixah bolisən» dəp eytkən Ahiyah pəyoqəmbər u yərdə olturidu. ■ ³ Qolungqə on nan, birnəqqə pəxkal, bir quta həsəlnı elip uning kexioqə baroqin. U yigitimizning nemə bolidioqanlikini sanga dəp beridu, dedi.

⁴ Yəroboamning ayali xundak qilip, Xilohqə berip Ahiyahning oygə kəldi. Ahiyahning kəzliri kəriliktin kor bolup kərəlməytti. ⁵ Lekin Pərwərdigar Ahiyahqə: — Mana, Yəroboamning ayali öz oqli toqrisida səndin sorioqili kelidu, qünki u kesəldur. Uningqə mundaq-mundaq degin; qünki u kəlgəndə baxqə qiyapətkə kiriwəloqan bolidu, dəp eytkənidı.

□ **13:32** «qünki pəyoqəmbər Pərwərdigarning buyruqi bilən ... jar qiloqan səzi əməlgə axurulmay qalmaydu, — dedi» — bu sirlik wəqə üstidə «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **13:32** 2Pad. 23:16 □ **13:33** «...u xuni «mukəddəs qilip» kahinlik mənsipigə beoixlaytti» — muxu yərdə «mukəddəs qilip» (kahinlik mənsipigə beoixlax») intayin kinayilik gəp. Hudaqə kahin bolux üqün «mukəddəs qilip Hudaqə atilixi» kerək idi. Lekin muxu yərdə muxu «kahinlar» butlarqə atilidu. ■ **13:33** 1Pad. 12:31, 32 ■ **14:2** 1Pad. 11:31

6 U ixiktin kirgəndə Ahiyah ayaq tiwixini anglap mundak dedi: — «Həy, Yəroboamning ayali, kirgin; nemixka baxka kiyapətkə kiriwolding? Sanga bir xum həwərnə berix manga buyruldi. □ 7 Berip Yəroboamoşa mundak degin: — «Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən seni həlkning arisidin elip kətürüp, öz həlkim Israiloşa həkümrən kilip ■ 8 Padixahlikni Dawutning jəmətidin yirtiwetip, sanga bərdim; ləkin sən Mening əmlirimni tutup, nəzirimdə pəkət durus boləjannila kilixta pütün kəlbidin manga əgəxkən kulum Dawutka ohxax bolmiding, 9 Bəlki əzüngdin ilgiri kəlgənlərnin həmmisidin artuk rəzillik kilip, mening oşəzipimni kəzoşap, Meni arqangoşa taxlap, berip əzünggə oşəyriy ilahlarni, kuyma məbudlarni yasatting. 10 Xuning üçün Mən Yəroboamning jəmətiyə bala qūxürüp, Yəroboamning Israildiki handanidin həmmə ərkəkni, hətta ajiz yaki meyip bolsimu həmmisini üzüp taxlaymən, adəmlər pək-tezəklərnə süpürgəndək Yəroboamning jəmətidin kəloşinini yok boləjuqə süpürimən. □ ■

11 Yəroboamdin boləjanlardin xəhərdə əlginini itlar yəydu; səhrada əlginini asmandiki kuşlar yəydu. Qünki Pərwərdigar xundak səz kiləqandur. 12 Əmdi sən bolsang, kəpup öz əyünggə barəşin; ayioşing xəhərgə kirgən həman, bala əlidu. 13 Pütün Israil uning üçün matəm tutup uni dəpnə kilidu. Qünki Yəroboamning jəmətidin kəbrigə kəyulidioşan yəloşuz xula bolidu; qünki Yəroboamning jəmətinin arisida Israilning Hudasi Pərwərdigarning aldidə pəkət xuningdə pəzilət tepildi.

14 Əmdi Pərwərdigar Əziyə Yəroboamning jəmətini üzüp taxlaydioşan, Israilning üstigə həküm süridioşan bir padixahni tikləydu. Dərhəkişət, u pat arida bolidu! ■ 15 Pərwərdigar Israilni urup, huddi suda lingxip kəloşan kumuxtək kilip kəyidu, ata-bowilirişə təkdim kiləşan bu yahxi zemindin kəmururup, ularni Əfrat dəryasining u təripigə tarķitidu; qünki ular əziyə «Axərəh butlar»ni yasap Pərwərdigarning oşəzipini kəzişidi. □ ■ 16 Yəroboamning sadir kiləşan gunahliři tūpəylidin, uning Israilni gunah kilduroşini tūpəylidin, Huda Israilni taxlap beridu!»).

17 Xuning bilən Yəroboamning ayali kəpup, yoloşa qikşip Tirzahka kəytip kəldi. U əyining bosuoşisidin altxioşa bala əldi. 18 Ular uni dəpnə kilidi. Pərwərdigarning Əz kuli Ahiyah pəyoşəmbər arķilik eytkən səzidək, pütün Israil uning üçün matəm tutti.

19 Əmdi Yəroboamning baxka ixliri, yəni jəngliři wə kəndak səltənət kiləşanliři toşrisida mana, «Israil padixahliřininin tarih-təzkiřiliri» degən kitabta pütülgəndur. □ 20 Yəroboamning səltənət kiləşan waķti yigirmə ikki yil bolup, u əz ata-bowilirininin arisida uhlidi. Oşli Nadab uning ornida həküm sürdi.

□ 14:6 «Sanga bir xum həwərnə berix manga buyruldi» — «manga buyruldi» degənlik ibranıy tilida: «mən əwətildim» degən bilən ipadilininidu. ■ 14:7 1Pad. 12:15 □ 14:10 «həmmə ərkək» — ibranıy tilida: «taməşə kərap siyidioşan hərbiři» degənlik bilən ipadilininidu. «...hətta ajiz yaki meyip bolsimu həmmisini üzüp taxlaymən» — baxka birhil tərjimisi: «... yaki kişik yaki qəng bolsa, həmmisini taxlaymən». «adəmlər pək-tezəklərnə süpürgəndək ... yok boləjuqə süpürimən» — yaki «adəmlər tezək kəyduşgəndək ... yok boləjuqə kəyduşiwetimən». ■ 14:10 1Sam. 25:22, 34; 1Pad. 15:29; 16:11; 21:21; 2Pad. 9:8 ■ 14:14 1Pad. 15:28, 29 □ 14:15 «Axərəh butlar» — bəlkim butpərəslikkə beoşixlanəşan dərəhliklərdur. Dərəhlər bəlkim ayal bat xəklida oşuloşan yaki nəkişlənən boluxi mumkin idi. ■ 14:15 2Pad. 17:18 □ 14:19 «Israil padixahliřininin tarih-təzkiřiliri» — bu kitab Təwrattiki «Tarih-Təzkiřə» degən kitab əməs, biraş xūbşisizki, Təwrattiki «Tarih-Təzkiřə»ning muəllipliři uningdin kəp uqurlarni əloşanidi.

*Rəhoboamning səltəniti**2Tar. 12:1-16*

²¹ Wə Sulaymanning oqli Rəhoboam bolsa Yəhudaning üstigə həküm sürdi. Rəhoboam padixah bolanda kırık bir yaxka kirgənidi; u Pərvərdigarning Öz namini ayan kılıx üqün, Israilning həmmə kəbililiri arisidin tallıoqan Yerusalemlə xəhridə on yəttə yil həküm sürdi; uning anisining ismi Naamah bolup, Ammoniy idi. ■ ²² Yəhudalar bolsa Pərvərdigarning nəziridə yamanlik kildi; ular öz ata-bowiliri sadir kılıoqanliridin ziyadə gunahlarını kılıp, uning həsətlik oşəzipini kozoşoqanidi. ²³ Qünki ular «yukiri jaylar»ni, «but tüwrük»lərni wə həm hər bir egiz denglar üstidə, hər bir kək dərəhlərnin astida «Axərah» butlarını yasidi. ²⁴ Wə zeminda kəspiy bəqqiwazlarmu bar idi. Ular Pərvərdigar əslidə Israilarning aldidin həydəp qıkaroqan əllərnin barlik yirginlik haram ixlirini kılatti. □

²⁵ Rəhoboam padixahning səltəniti bəxinqi yilida xundak boldiki, Misirning padixahi Xixak Yerusalemlə hujum kildi. ■ ²⁶ U Pərvərdigarning əyidiki gəhər-baylıqlarını həm padixahning ordisidiki gəhər-baylıqlarını elip kətti; u həmmisini, jümlidin Sulayman yasatқан altun siparlarını elip kətti. ■ ²⁷ Ularning ornida Rəhoboam padixah mistin birmunqə sipar-kalkanlar yasitip, ularni padixah ordisinin kirix yolini saklaydıoqan pasiban bəglirinin kolioqə tapxurdi. ²⁸ Xundak kılıp, padixah hər ketim Pərvərdigarning əyigə kiridıoqan qəşda, pasibanlar u sipar-kalkanları kətürüp qıkatti, andin ularni yənə pasibanhanioqə əkirip qoyuxatti. ²⁹ Əmma Rəhoboamning baxka ixliri wə kılıoqanining həmmisi «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? □

³⁰ Rəhoboam bilən Yəroboam barlik künliridə bir-biri bilən jəng kılıxip turoqanidi. ³¹ Rəhoboam öz ata-bowilirinin arisida uhlidi wə «Dawutning xəhri»də dəpnə kılindi. Uning anisining ismi Naamah bolup, bir Ammoniy idi. Rəhoboamning oqli Abiyam atisinin ornida padixah boldi. □

15

*Abiyah Yəhudaşqa həküm süridu**2Tar. 13:1-23*

¹ Nibatning oqli Yəroboam padixahning səltəniti on səkkizinqi yilida Abiyam Yəhudaning üstigə padixah bolup □ ■ ² Yerusalemda üq yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Maakah bolup, Abixalomning kizi idi. □ ■ ³ Abiyamning kəlbə bowisi Dawutning kənglidək Hudasi Pərvərdigarşqa pütünləy beşoqlanıoqan əməs idi, bəlkə atisi Rəhoboamning uningdin ilgiri kılıoqan barlik gunahlırida mangatti.

■ **14:21** 2Tar. 12:13 □ **14:24 «kəspiy bəqqiwazlar»** — bu kixilər butpərəslikkə yaki buthanıləroqə munasiwətlik bolup, pul üqün bəqqiwazlik kılatti. ■ **14:25** 2Tar. 12:2 ■ **14:26** 1Pad. 10:16, 17; 2Tar. 9:15 □ **14:29 «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiriliri»** — bu kitab Təwrattiki «Tarix-Təzkirə» degən kitab əməs, birak xübhışizki, Təwrattiki «Tarix-Təzkirə»ning muəllipliri uningdin kəp uqurlar aloqanidi. □ **14:31 «Rəhoboamning oqli Abiyam»** — muxu yərdə wə 15:1-8də ibraniy tilida «Abiyah»ning imlasi «Abiyam» bolidu. □ **15:1 «Abiyam»** — baxka hil xəkli «Abiyah». ■ **15:1** 2Tar. 13:1 □ **15:2 «Abixalomning kizi»** — yaki «Abixalomning kizi». Bu «Abixalom» Dawutning oqli Abixalom boluxi mumkin. ■ **15:2** 2Tar. 13:2

4 Xundaqtimu Dawutning səwəbidin Hudasi Pərwərdigar Yerusalemda uningəya *yoruk* bir qiraqni qaldurux üqün, Dawutning əwladini uningdin keyinmu tikləp turəuzdi wə Yerusalemmi koşqidi. □ ■ 5 Qünki Dawut Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilip, Hittiy Uriyaəya kiləqlanliridin baxka əmrining həmmə künliridə Pərwərdigar uningəya əmr kiləqlanliridin çikmide. ■

6 Əmdi *Abiyamning* pütün əmrində Rəhəboam bilən Yəroboam bir-biri bilən jəng kilixip turdi. □

7 Abiyamning baxka ixliri wə kiləqlanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? Abiyam bilən Yəroboam bir-biri bilən jəng kilixip turatti.

8 Abiyam öz ata-bowilirining arisida uhlidi; ular uni «Dawutning xəhiri»də dəpnə kildi. Andin oqli Asa ornida padixah boldi. ■

Asa Yəhudaəya həküm süridu

2Tar. 14:1-2; 15:16; 16:6,11-14

9 Israilning padixahi Yəroboam səltəniting yigirminqi yilida Asa Yəhudaning üstigə padixah bolup 10 Yerusalemda kirik bir yil səltənət kildi. Uning qong anisining ismi Maakah bolup, Abixalomning kizi idi. □ 11 Asa atisi Dawut kiləqandək Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kildi. 12 U kəspiy bəqqiwazlarni zemindin həydəp, ata-bowiliri yasatқан həmmə yirginlik məbudlarni yoqitiwətti. □ ■ 13 U yənə qong anisi Maakahni yirginlik bir «Axərah» tüwrükni yasiojini üqün hanixlik mərtiwisidin quxürüwətti. Asa bu yirginlik butni kesip Kidron jiloisida köydürüwətti. □ ■ 14 «Yükiri jaylar» yoqitilmisimu, Asaning kəlbi əmrining barlik künliridə Pərwərdigarəya pütünləy beoqlanəjanidi.

15 Həm atisi həm u əzi *Pərwərdigarəya* atap yasiojan nərsilərnə, jümlidin kümüx bilən altunni wə türlük kaqa-kuqilarni Pərwərdigarning öyigə kəltürdi. ■

16 Əmdi Asa wə Israilning padixahi Baaxa barlik künliridə bir-biri bilən jəng kilixip turdi. 17 Israilning padixahi Baaxa Yəhudaəya qarxi hujum kildi; heqkim Yəhudaning padixahi Asa bilən bardi-kəldi kilmisun dəp, Ramah xəhirini məhkəm kilip yasidi. ■ 18 U waqıtta Asa Pərwərdigarning

□ 15:4 «Dawutning əwladı» — ibranily tilida «Dawutning oqli». «Xundaqtimu Dawutning səwəbidin Hudasi Pərwərdigar Yerusalemda uningəya yoruk bir qiraqni qaldurux üqün, Dawutning əwladini ... turəuzdi wə Yerusalemmi koşqidi» — Hudaning Dawutka bir «qiraq» qaldurəanliki, bəlkim uning keyinki kəp dəwrlərgə: «Dawut Mening sadik kulum idi» dəp ispatlax üqün daim uning handanidikilərdin birini Yerusalemdiki təhtidə olturoquzup keliwatkanlikini kərsitidu. Xuningdək, Huda bu ix arqilik (Dawutning əwladlirining uzunoqie təhtə olturuxi), əslidə Dawutka: Kəlgüsi bir zamanda sening əwladıng (Məşilə) dunyaəya kelip, dunyani Hudaning padixahlığı kilidu» degən wədəmnə qoqum əməlgə axurimən, dəpmu kərsitidu.

■ 15:4 1Pad. 11:36 ■ 15:5 2Sam. 11:4, 15; 12:9 □ 15:6 «Abiyamning pütün əmrində Rəhəboam bilən Yəroboam bir-biri bilən jəng kilixip turdi» — xühhisizki, muxu ayəttə «Rəhəboam» bolsa Rəhəboam jəmətini wə «Yəroboam» bolsa Yəroboam jəmətini kərsitidu.

■ 15:8 2Tar. 13:23 □ 15:10 «uning qong anisining ismi Maakah bolup...» — bu ibaridə ibranily tilida «qong anisi» degən «uning anisi» bilən ipadilinidu. Ibraniy tilida gahi waqıtlarda «ata» yaki «ana» adəmming əjdadını kərsitidu. Məsilan, 11-ayətni kərüng. □ 15:12 «kəspiy bəqqiwazlar» — bu kixiləp butpərəslikkə yaki buthanilarəya munasiwətlık idi. ■ 15:12 1Pad. 22:47 □ 15:13 «u yənə qong anisi Maakahni ... hanixlik mərtiwisidin quxürüwətti» — «hanixlik mərtiwisi»: Bu səzgə qariojanda uning qong anisi Maakah padixahlıqta ikkinqi orunda turatti. ■ 15:13 2Tar. 15:16 ■ 15:15 Law. 5:15 ■ 15:17 2Tar. 16:1

eyidiki həzinilərdə qalqan barlıq altun-kümüş və padixahning ordi-
sidiki həzinilərdə qalqan altun-kümüşni elip hizmətkarlırining qolıqta
tapxurdi; andin Asa padixah ularni Dəməxktə turuxluk Suriyə padixahı
Həzionning nəwrisi, Tabrimmonning oqlı Bən-Hadadka əwətti və xular
bilən bu həwərnı yətküzüp: —■

¹⁹ «Mening atam bilən silining atilirining arisida bolqandək mən bilən
silining arilirida bir əhdə bolsun. Mana, siligə kümüş bilən altundin
hədiyə əwəttim; əmdi İsrailning padixahı Baaxa bilən bolqan əhdiliridin
qollirini üzsilə; xuning bilən u meni kamal qilixtin qol üzsun» — dedi.

²⁰ Bən-Hadad Asa padixahning səzigə kirip, öz qoxunining sərdarlırini
İsrailning xəhərlirigə hujum qilixkə əwətip, İjon, Dan, Bəyt-Maakaqdiki
Abəl, pütkül Kinnərət yurti bilən Naftalining pütkül zeminini bekindurdi.

²¹ Baaxa bu həwərnı anglap, Ramah istihkamini yasaxtin kolini yiqip,
Tirzahka berip turdi.

²² Asa padixah bolsa pütkül Yəhudaning adəmlirini heqbirini qoymay
qakirip yiqdi; ular Baaxa Ramah xəhərnı yasaxkə ixlətkən taxlar bilən
yaqtaqlarnı Ramahtin toxup elip kətti. Asa padixah muxularni ixlitip
Binyamin zeminidiki Gebanı və Mizpahni məhkəm qilip yasidi.

²³ Əmdi Asaning baxkə ixliri, uning zor qudriti, uning qilojining
həmmisi, xundakla yasoqan xəhərlər toqrisida «Yəhuda padixahlırining
tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? Ləkin kəriqanda,
uning putida bir kesəl pəyda boldi. ²⁴ Asa öz ata-bowiliri arisida uhli di və
Dawutning xəhəridə dəpnə qilindi. Andin uning oqlı Yəhoxafat ornida
padixah boldi.■

Nadab İsrail üstigə həküm süridu

²⁵ Yəhudaning padixahı Asaning səltəniting ikkinqi yilida
Yəroboamning oqlı Nadab İsrail üstigə həküm sürüxkə baxlı di; u İsrailoqta
ikki yıl padixah boldi. ²⁶ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni
qilip atisining yolida mengip, atisining İsrailni gunahkə putlaxturoqan
gunahlırida mangdi.

²⁷ Ləkin İssakar jəmətidin bolqan Ahiyahning oqlı Baaxa uningqə kəst
qilip, uni Filistylərnıng təwəsidiki Gibbetonda əltürdi. Xu qaqda Nadab
pütün İsrailar bilən birlikdə Gibbetonqə qorxap hujum qiliwatatti.

²⁸ Yəhuda padixahı Asaning səltəniting üçinqi yilida Baaxa Nadabni
əltürüp, əzi uning ornida padixah boldi. ²⁹ Wə xundak boldiki,
u padixah bolqanda Yəroboamning pütkül jəmətini qepip əltürdi;
Pərwərdigarning quli Xilohluk Ahiyahning wasitisi bilən eytkən səzi
əməlgə axurulup, u Yəroboamning jəmətidin nəpisi barlarnı birinimu
qoymay pütünləy yokatti. ■ ³⁰ Bu ix Yəroboamning sadir qiloqan
gunahlıri həm uning İsrailni gunahkə putlaxturoqan gunahlıri tüpəylidin
boldi; u xular bilən İsrailning Hudasi Pərwərdigarning oqəzipini kattik
kozoqanidi. ³¹ Nadabning baxkə ixliri bilən qiloqanlırining həmmisi «İs-
rail padixahlırining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³² Asa və İsrailning padixahı Baaxa barlıq künliridə bir-biri bilən jəng
qilixip turdi.

Baaxa İsrail üstigə həküm süridu

³³ Yəhudaning padixahi Asaning seltəniting üçinçi yilida Ahiyahning oqli Baaxa pütün Israil üstigə Tirzahta həküm sürüxkə baxlidi; u yigirmə töt yil seltənət kildi. ³⁴ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolojanni kildi; u Yəroboamning yolida yürüp, Israilni gunahka patkuzojan gunahida mangdi.

16

¹ Pərwərdigarning sözi Hananining oqli Yəhuoja kelip Baaxani əyibləp mundak deyildi: — ² «Mana, Mən seni topa-çang içidin çikürüp, həlkim Israiloja həkümran kilip koydum. Ləkin sən Yəroboamning yolida yürüp həlkim Israilni gunahka putlaxturdung, ular gunahliri bilən ojezipimni kozojidi. ■ ³ Mana, Mən Baaxani öz jəməti bilən süpürüp yokitip, jəmətingni Nibatning oqli Yəroboamning jəmətigə ohxax kilimən. ■

⁴ Baaxadin bolojanlardin xəhərdə ölginini itlar yeydu; səhrada ölginini asmandiki kuxlar yeydu». ■

⁵ Baaxaning baxka ixliri wə uning kilojanliri bilən kudriti toqrisida «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁶ Baaxa öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə Tirzahta dəpnə kilindi; andin uning oqli Elah ornida padixah boldi.

⁷ Baaxaning Pərwərdigarning nəziridə kilojan barlıq rəzilliki tüpəylidin, Pərwərdigarning Baaxaning bexioja wə uning jəməting bexioja çuxürgini toqruluk sözi Hananining oqli Yəhu pəyojəmbər arkilik berilgənidi. Qünki u Yəroboamning jəməti kilojinioja ohxax kilip öz kollirining ixliri (jümlidin Yəroboamning jəmətini qepip öltürgənliki) bilən Pərwərdigarning ojezipini kozojidi.

Elah Israil üstigə həküm sürüdu

⁸ Yəhuda padixahi Asaning seltəniting yigirmə altinçi yilida, Baaxaning oqli Elah Tirzahta Israiloja padixah bolup, ikki yil seltənət kildi. ⁹ Ləkin uning jəng hərwilirining yerimioja sərdar bolojan hizmətkari Zimri uningoja kəst kildi; *Elah* Tirzahta Tirzahtiki ordisidiki ojojidar Arzaning eyidə xarab içip məst bolojanda ¹⁰ Zimri kirip uni qepip öltürdi. Bu wəqit Yəhudaning padixahi Asaning seltəniting yigirmə yettinçi yili idi. Zimri Elahning ornida padixah boldi. ■

¹¹ U padixah bolup öz təhtidə olturuxi bilənlə u Baaxaning barlıq jəmətini qepip öltürdi; u uning uruq-tuqjanliri wə dostliridin bir ərkəknimu tirik qaldurmidi. □ ¹² Xundak kilip Zimri Pərwərdigarning Yəhu pəyojəmbər arkilik Baaxani əyibligən sözini əməlgə axurup, Baaxaning pütkül jəmətini yokatti. ¹³ Bu ix Baaxaning barlıq gunahliri bilən uning oqli Elahning gunahliri, jümlidin ularning Israilni gunahka putlaxturojan gunahliri, ərziməs butliri bilən Israilning Hudasi Pərwərdigarning ojezipini kozojap, xundak boldi. □

¹⁴ Elahning baxka ixliri wə kilojanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

■ 16:2 1Pad. 14:7 ■ 16:3 1Pad. 15:29 ■ 16:4 1Pad. 14:11; 15:29; 16:12 ■ 16:10 2Pad. 9:31 □ 16:11 «uning uruq-tuqjanliri wə dostliridin bir ərkəknimu tirik qaldurmidi» — buningda («hərbir» ərkək» ibraniy tilida: «təmoja qarap siyidojan hərbi» degənlik bilən ipadilini. □ 16:13 «ərziməs butliri bilən...» — ibraniy tilida «yok bolojan nərsiliri bilən...»

Zimri Israil üstigə həküm sürüdü

¹⁵ Yəhudaning padixahı Asaning səltəniting yigirmə yəttinçü yilida Zimri Tirzahta yəttə kün səltənət kildi. Həlk Filistiylərgə təwə bolqan Gibbetonni kərxiwelip bargah tikkənidi. ¹⁶ Bargahda turoqan halayik: — «Zimri kəst kilip padixahni ɵltürdi» dəp anglidi. Xuning bilən pütkül Israil xu küni bargahda koxunning sərdari Omri Israiloqa padixah kildi.

¹⁷ Andin Omri Israilning həmmisini yetəkləp, Gibbetondin qikip, Tirzahni kərxidi. ¹⁸ Wə xundak boldiki, Zimri xəhərninç elinqanliqini kərup, padixah ordisidiki kəroqanoqa kirip, ordioqa ot koyuwətti, ɵzi kəyüp ɵldi. ¹⁹ Bu ix ɵzining gunahliri ɵqün, yəni Pərwərdigarning nəziridə rəzillik kilip, Yəroboamning yolida yürüp, Israilni gunahqa putlaxturqan gunahda mangəjini ɵqün xundak boldi. ²⁰ Zimrining baxka ixliri wə kəst kiləjini toqrisida «Israil padixahlrining tarix-təzkiriliri» dəgən kitabta pütülgən əməsmidi?

²¹ Əmma Israil həlki ikkiğə bəlünüp, ularning yerimi Ginatning oqlı Tibnini padixah kilixka uninqoqa əgəxti; baxka yerimi bolsa Omriğə əgəxti. ²² Əmdi Omriğə əgəxkən həlk Ginatning oqlı Tibniğə əgəxkən həlktin küqlük qıkti. Tibni ɵldi; Omri padixah boldi.

²³ Yəhudaning padixahı asaning ottuz birinçü yilida Omri Israiloqa padixah bolup on ikki yil səltənət kildi. U Tirzahta altə yil səltənət kildi. ²⁴ U Xəmərdin Samariyə egizlikni ikki talant kümüxkə setiwelip, xu egizlik üstigə qurulxlarni selip bir xəhər bina kilip, uni egizlikning əsliy igisi Xəmərninç nami bilən «Samariyə» dəp atidi. ²⁵ Omri Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi, ɵzidin ilçiriki padixahlarınç həmmisidin bəttər bolup yamanlik kildi. ²⁶ U Nibatning oqlı Yəroboamning həmmə yollirida, xundakla jümlidin uning Israilni gunahqa putlaxturqan gunahı iqidə mangdi; ular ərziməs butliri bilən Israilning Hudasi Pərwərdigarning ɵzəzipini kəzojidi.

²⁷ Omrining baxka ixliri, uning kiləjanlirining həmmisi, kərsətkən kudriti toqrisida «Israil padixahlrining tarix-təzkiriliri» dəgən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁸ Omri ata-bowiliri arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə kilindi. Andin uning oqlı Ahab ornida padixah boldi.

Ahab həlçni butpərəslikkə tehimu azduridu

²⁹ Yəhuda padixahı Asaning səltəniting ottuz səkkizinçü yilida Omrining oqlı Ahab Israiloqa padixah boldi. Omrining oqlı Ahab Samariyədə yigirmə ikki yil Israilning üstidə səltənət kildi. ³⁰ Əmma Omrining oqlı Ahab Pərwərdigarning nəziridə ɵzidin ilçirikilərninç həmmisidin axurup yamanlik kildi. ³¹ Wə xundak boldiki, u Nibatning oqlı Yəroboamning gunahlrida yürüx ançə ɵjir gunah əməstək, u Zidoniylarning padixahı ɵtbaalning kızı Yizəbəlni hotunlukqa aldi wə xuning bilən u Baal dəgən butning kullukida bolup, uninqoqa səjdə kildi. ³² U Samariyədə yasioqan Baalning buthanisi iqigə Baaloqa bir qurbangah yasidi.

³³ Ahab həm bir «Axərah but»nimu yasatti; Ahab xundak kilip uningdin burun ɵtkən Israilning həmmə padixahlrining Israilning Hudasi Pərwərdigarning ɵzəzipini kəzojioqan ixliridin axurup yamanlik kildi.

³⁴ Uning künliridə Bəyt-Əllik Hial Yeriho xəhirini yasidi; lekin u uning ulini saloqanda tunji oqlı Abiram ɵldi; wə dərwazilirini saloqanda uning

kənji oqli Səgub əldi; xuning bilən Pərwərdigarning nunning oqli Yəxua arķililik *Yerihō toqruluk* eytkan səzi əməlgə axuruldi. □ ■

17

Iliyas pəyoqəmbər məydanoqə qıqıdu

¹ Əmdi Gileadta turuwatqanlardin boləjan Tixbilik Iliyas Aħabka: — Mən hizmitidə turuwatqan Israilning Hudasi Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kılımənki, mening səzümsiz bu yillarda nə xəbnəm nə yamoqur qüxməydu, dedi. □ ■

² Andin Pərwərdigarning səzi uningə kelip: —

³ Bu yərdin ketip, məxriķ tərəpkə berip, İordan dəryasining u tərıpidiki kerit ekıning boyıda əzüngni yoxurəin; ⁴ wə xundak boliduki, sən ekıning süyidin iqısən; mana, sanga u yərdə ozuk yətküzüp berixkə kaqə-kuzoqunlarnı buyrudum, deyildi.

⁵ Xuning bilən u Pərwərdigar buyruqandək kılıp, İordan dəryasining u tərıpidiki kerit ekınoqə berip, u yərdə turdi. ⁶ Kaqə-kuzoqunlar ətigəndə nan bilən gəx, hər kəqtə yənə nan bilən gəx yətküzüp berətti. U əzi ekıning süyidin iqətti. ⁷ Lekin zemında yamoqur yaqımoqını üqün birməzgildin keyin ekın su kırıp kətti. ⁸ U waqıtta Pərwərdigarning səzi uningə kelip: — ⁹ Ornungdin turup Zidondiki Zarəfatka berip, u yərdə turoqin; mana, Mən u yərdiki bir tul hotunni seni bekixka buyrudum, deyildi. ■

¹⁰ U ornidin turup Zarəfatka berip, xəhərning dərwazisioqə kəlgəndə, mana u yərdə bir tul hotun otun terip turatti. U tul hotunni qakırıp: — Ətünimən, kaqıda manga iqkili azrak su elip kəlgəysən, dedi.

¹¹ U su aloqlı mangoqanda, u yənə: — Ətünimən, manga qolungda bir qıxləm nanmu aloq kəlgəysən, dedi.

¹² Əmma u: — Pərwərdigar Hudaıngning həyati bilən, sanga kəsəm kılımənki, məndə heq nan yok, pəkət idixta bir qanggal un, kozıda azoqinə may bar, mana ikki tal otun teriwatimən; andin berip əzüm bilən oqlumoqə nan etip, uni yəp əlimiz, dedi.

¹³ Iliyas uningə: — Korkımoqin; berip eytkıningdək kıləin; lekin awwal bir kıqıq tokaq etip, manga elip kəlgin; andin əzüng bilən oqlungə nan ətkin. ¹⁴ Qünki Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Pərwərdigar yər yüzigə yamoqur yaqıduridoqan kungıqilik idixtiki un tügiməydu wə kozidiki may keməyməydu», dedi.

¹⁵ Xuning bilən u berip, Iliyasning eytkınidək kıldı wə u, Iliyas wə ayalning eyidikilər heli künlərgiqə yedi. ¹⁶ Pərwərdigarning Iliyas arķililik eytkan

□ 16:34 «u uning ulini saloqanda tunji oqli Abiram əldi; wə dərwazilirini saloqanda uning kənji oqli Səgub əldi. Xuning bilən Pərwərdigarning ... Yəxua arķililik eytkan səzi əməlgə axuruldi» — Yəxua pəyoqəmbərnıng Yerihō xəħirigə karita ləniti toqruluk «Yəxua» 6:26ni kərtıng. ■ 16:34 Yə. 6:26 □ 17:1 «Gileadta turuwatqanlardin boləjan Tixbilik Iliyas...» — «Iliyas» ıbranıy tilidiki «Eliyah» degənnıng ərəbqə tələppuzidur. «Eliyah»ning mənisi «Pərwərdigar (Yah) mening Hudaım». «Iliyas» oqırmanlərgə tonux boləqəqka, pəyoqəmbərnıng namıning ərəbqə tələppuzini ıxləttuk. «Mən hizmitidə turuwatqan Israilning Hudasi Pərwərdigar» — ıbranıy tilidə «Mən unıng (Hudanıng) aldidə turuwatqan, Israilning Hudasi Pərwərdigar» degən səz bilən ipadilınidu. Iliyas əzini padixahning ordısida daim oqojisining aldidə turuwatqan hizmətkaroqə ohxitidu. ■ 17:1 Yə. 5:17 ■ 17:9 Luķa 4:25, 26

səzi boyiqə, idixtiki un tūgimidi wə kozidiki maymu keməymidi. ¹⁷ Xu ixlardin keyin xundak boldiki, əyning igisi boləjan bu ayalning oşli kesəl boldi. Uning kesili xundak eşirlixip kəttiki, uningda nəpəs qalmidi.

¹⁸ Ayal Iliyaska: — I Hudaning adimi, mening sən bilən nemə alakəm bar idi? Sən gunahimni yadka kəltürüp, oşlumning jeniəja zamin boluxka kəldingmu? — dedi.

¹⁹ U uningəja: — Oşlungni koluməja bərgin, dəp uni uning kuqikidin elip əzi olturojan balihaniəja elip qikip öz ornioja koyup, ²⁰ Pərwərdigarəja pəryad kilip: — I Hudayim Pərwərdigar, mən mehman boləjan bu tul hotunning oşlini oltürük bilən uning bexiojimu bala qūxürdungmu? — dəp nida kildi.

²¹ U balining üstigə üq kətim əzini qaplap, Pərwərdigarəja pəryad kilip: — I Pərwərdigar Hudayim, bu balining jeni əzigə yənə yenip kirsun! — dəp nida kildi.□

²² Pərwərdigar Iliyasning pəryadini anglidi; balining jeni uningəja yenip kirixi bilən u tirildi. ²³ Iliyas balini balihanidin elip qūxüp, əygə kirip, anisioja tapxurup bərdi. Iliyas: — Mana oşlung tiriktur, dedi.

²⁴ Ayal Iliyaska: — Mən xu ix arkilik əmdi sening Hudaning adimi ikənlikingni, aozingdin qikқан Pərwərdigarning səzi həkikət ikənlikini bildim, dedi.

18

Iliyas pəyoşəmbər Israilni towa kilixka qakiridu

¹ Uzun waqit ešüp, Pərwərdigarning səzi *kuşoqakqilikning* üqinqi yilida Iliyaska kelip: — Sən berip əzüngni Ahabning aldida ayan kilətin, wə Mən yər yüzigə yaməjur yaşdurimən, deyildi.

² Xuning bilən Iliyas əzini Ahabning aldida ayan kilətili qikip kətti. Aqarqilik bolsa Samariyədə kəttik idi. ³ Ahab ordisidiki oşojidar Obadiyani qakirdi (Obadiya tolimu təkwardar kixi bolup Pərwərdigardin intayin kərkətti. ⁴ Yizəbəl Pərwərdigarning pəyoşəmbərlirini oltürüp yokitiwatqanda Obadiya yüz pəyoşəmbərni elip əlliktin-əlliktin ayrim-ayrim ikki oşarəja yoxurup, ularni nan wə su bilən bakқанidi). ⁵ Ahab Obadiyaəja: — Zeminni kezip həmmə bulak wə həmmə jiləjarəja berip bakkin; u yərlərdə at-keqirlarni tirik sakliəudək ot-qəp tepilarmikin? Xundak bolsa bizning ulaşlirimizning bir kışmini soymay turalarmiz, dedi.

⁶ Ular hərbiəri jaylarəja bəlünüp mangdi; Ahab öz aldioja mangdi, Obadiyamı öz aldioja mangdi. ⁷ Obadiya öz yolida ketip barəjanda, mana, uningəja Iliyas uqridi. U uni tonup yərgə yikilip dım yetip: Bu rast sən, oşojam Iliyasmu? — dəp soridi.

⁸ U uningəja: — Bu mən. Berip öz oşojangəja: — Iliyas kaytip kəldi! dəp eytkin, dedi.

⁹ U Iliyaska mundak dedi: — «Sən kəndaksigə kəminəngni oltürgili Ahabning kolioja tapxurmakqi bolisən, mən zadi nemə gunah kildim?»

¹⁰ Əz Hudaying Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilimənki, oşojam adəm əwətip seni izdimigən heq əl wə məmlikət qalmidi. Xu əl, məmlikətlər: «U bu yərdə yok» desə, padixah ularəja seni tapalmiojanəja

□ **17:21 «bu balining jeni əzigə yənə yenip kirsun!»** — «balining jeni»: Ibraniy tilida «jan» wə «nəpəs» bir sözdür.

kəsəm iqküzdi. ¹¹ Lekin sən manga hazır: — «Berip oşoşangşoş: — Iliyas kaytip kəldi! deşin» — dəşşən! ¹² Mən kəşingdin kətkəndin keyin, Pərwərdigarning Rohi seni mən bilmigən yərgə elip baridu; xundakta mən Ahabka həwər yətküzüp, lekin u seni tapalmisa, meni ɵltüridu. Əməliyəttə, kəminəng yaxlıkimdin tartip Pərwərdigardin kərkup kəlgənmən. ¹³ Yizəbəl Pərwərdigarning pəşoşəmbərlirini ɵltürgəndə mening kandaş kiləşinim, yəni mən Pərwərdigarning pəşoşəmbərliridin yüzni əlliktin-əlliktin ayrim-ayrim ikki oşarşoşə yoxurup, ɵlarni nan wə su bilən təminləp bakışanlıkim sən oşoşamşoşə məlum kilinşoşan əməşmu? ¹⁴ Əmdi sən hazır manga: — «Berip oşoşangşoş: — Mana Iliyas kəldi deşin», — deding. Xundak kışsam u meni ɵltüridu!».

¹⁵ Lekin Iliyas: — Mən hizmitidə turuwatkan samawi kəşunlarning Sərdari bolşoşan Pərwərdigarning həşati bilən kəşəm kışimənki, mən jəzmən bğün uning aldidə ayan bolimən, dedi. □

¹⁶ Xuning bilən Obadiya Ahabning kəşoşə berip uningşoşə həwər bərdi. Ahab Iliyas bilən kərişkkili bardi. ¹⁷ Ahab Iliyasni kərgəndə uningşoşə: — Bu sənmu, i Israilşoşə bala kəltürgüşi?! — dedi. ■

¹⁸ U jawab berip: — Israilşoşə bala kəltürgüşi mən əməş, bəli sən bilən atangning jəmətidikilər! Qünki silər Pərwərdigarning əmlirini taxlap Baal deşən butlarşoşə təyiniş əğəkkənsilər. ¹⁹ Əmdi adam əwətip Karməl teşida pütkül Israilni yenimşoşə jəm kil, xundakla Yizəbəlning dastihininidin oşizalinidishoşan Baalning tət yüz əllik pəşoşəmbiri bilən Axərahning tət yüz pəşoşəmbirini yioşdur, — dedi.

²⁰ Xuning bilən Ahab Israilning həmmisigə adəmlərnə əwətip, pəşoşəmbərlərnə Karməl teşoşə yioşdurdi.

²¹ Iliyas bərlək həlkkə yəşin kelip: — Kaşanşoşiqə ikki pikir arisida arisaldi turisilər? Əğər Pərwərdigar Huda bolsa, uningşoşə əşixinglar; Baal Huda bolsa, uningşoşə əşixinglar, dedi. Əmma həlş uningşoşə jawab bərməş, ün-tin qikarmidi. ■

²² Iliyas həlkkə: — Pərwərdigarning pəşoşəmbərliridin pəkət mən yaloşuz kəldim. Əmma Baalning pəşoşəmbərliri tət yüz əllik kixidur.

²³ Əmdi bizgə ikki buka berilsun. Ular əşlirigə bir buşini tallap, soyup parqılap otuning üstigə koşsun, əmma ot yakmişun. Mənmu baxka bir buşini təşşar kışip ot yakmay otuning üstigə koyay. ²⁴ Silər bolsanglar, əş ilahşinglarning namini qakışip nida kilinglar. Mən bolsam, Pərwərdigarning namini qakışip nida kışimən. Kaşsi Huda ot bilən jawab bərsə, xu Huda bolsun, dedi. Həmmə həlş: — Bu obdan gəş, dəş jawab bərdi.

²⁵ Iliyas Baalning pəşoşəmbərlirigə: Silər kəş bolşoşəş awwal əşinglar üqün bir buşini tallap təşşar kilinglar; andin həş ot yakmay əş ilahşinglarning namini kışkışip nida kilinglar, dedi.

²⁶ Ular uning deşini boyiqə əşlirigə bərligən buşini elip uni təşşar kildi. Əşigəndin quxkigə ɵlar Baalning namini kışkışip: — I Baal, bizgə jawab bəşgin! dəş nida kildi. Lekin həş awaz yaki həş jawab bolmidi. Ular raslanşoşan kurbangah qərisidə tohtimay səkrəşitti. ²⁷ Qüş kirgəndə Iliyas ɵlarni zanglık kışip: — Ünşkrək kışkışinglar; qünki u bir ilah əməşmu? Bəlkim u qongkur hiyalşoşə qəmiş kətkəndu, yaki ix bilən qışip kətkəndu,

□ **18:15** «Mən hizmitidə turuwatkan Israilning Hudasi Pərwərdigar» — ibranıy tilida «Mən uning (Hudaning) aldidə turuwatkan, Israilning Hudasi Pərwərdigar» deşən səş bilən ipadilinişu. Iliyas əşini padixahning ordisida daim oşoşisining aldidə turuwatkan hizmətkarşoşə ohşitidu.

■ **18:17** Am. 7:10 ■ **18:21** Yə. 24:15

yaki bir səpərgə qikiş kətkəndü? Yaki bolmisa u uhlawatқан boluxi mumkin, uni oyoğitixinglar kerək?! — dedi.

²⁸ Ular tehimu ünlük qakirip öz kaidisi boyiqə kanəqa milinip kətküqə özlirini kiliq wə nəyzə bilən tilatti. ²⁹ Qüxtin keyin ular «bexarət beriwatқан» halətkə qüxüp kəqlik qurbanlıq waqtioqə xu haləttə turdi. Lekin heq awaz anglanmidi, yaki jawab bərgüqi yaki ijabət kילוquqi məlum bolmıdı. □

³⁰ İiyas həmmə həlkə: — Yenimoqa yekin kelinglar, dedi. Həmmə həlk uningə yekin kəlgəndin keyin u Pərwərdigarning xu yərdiki yikitiłoğan qurbanğaһni kəytidin kurup qikti. ³¹ İiyas on ikki taxni aldı. Bu taxlarning sani Pərwərdigarning «Naming İsrail bolsun» degən səzini tapxuruwaloğan Yaqupning oşulliridin qikқан kəbililərnin sani bilən ohxax idi. ■ ³² Xu taxlardin u Pərwərdigarning nami bilən bir qurbanğaһni yasidi. U qurbanğaһning qərisidə ikki seah dan patқudək azgal kolidi. □ ³³ Andin u otunni rastlap, buқini parqilap otunning təpisiğə koydi.

³⁴ U: — Tət idixni suqa toxқuzup uni kəydürmə qurbanlıq wə otunning üstiğə təkünglar, — dedi. Andin: Yənə bir kətim kilinglar» — dewidi, ular xundak kildi. U yənə: — Üqinqi mərtiwə xundak kilinglar, dedi. Ular üqinqi mərtiwə xundak kילוqanda ³⁵ su qurbanğaһning qərisidin ekip qüxüp, kolanoğan azgalnımu su bilən toldurdi.

³⁶ Kəqlik qurbanlıqning waқti kəlgəndə İiyas pəyoğəmbər qurbanlıqqa yekin kelip mundak dua kildi: — Əy Pərwərdigar, İbrahim bilən İshak wə İsrailning Hudasi, Əzünğning İsrailda Huda boləjiniqni axkara kילוaysən, xundakla mening Sening kulung bolup bularning həmmisini buyrukung bilən kילוanlikimni bügün bildürgəysən. ■ ³⁷ Manga ijabət kילוaysən, əy Pərwərdigar, ijabət kילוaysən; xuning bilən bu həlkə sən Pərwərdigarning Huda ikənlikiniqni həmdə ularning kəlbirini toqra yoləqa yanduroquqi əzünq ikənlikiniqni bildürgəysən, dedi.

³⁸ Xuning bilən Pərwərdigarning oti qüxüp kəydürmə qurbanlıqni, otunni, taxlarni wə topini kəydürüp azgaldiki sunımu yoқitiwətti.

³⁹ Həlkələrnin həmmisi bunı kərüpla, ular düm yikilip: — Pərwərdigar, u Hudadur, Pərwərdigar, u Hudadur, deyixti.

⁴⁰ İiyas həlkə buyrup: — Baalning pəyoğəmbərlirini tutunglar, heqқaysini koyp bərmənglar, — dedi. Ular ularni tutқanda İiyas ularni kixun jiləjisiəqa elip berip, u yərdə kətl kildurdi.

⁴¹ İiyas Ahabқа bolsa: — Qikiş yəp-iqkin. Qünki kəttik yamourning xaldirliəğan awazi anglanmaqta, — dedi.

⁴² Ahab koyp yəp-iqix üqün qikti. Əmma İiyas Karməlnin qokkisioqa qikiş yərgə engixip, bəxini tizining otturisiəqa koyp tizlinip

⁴³ hizmətkariəqa: — Qikiş dengiz tərəpkə qarışin, dedi. U qikiş səpselip qarap: — Heqnərsə kərünməydu, dedi. U jəmiy yəttə kətim: — Berip qarap bakқin, dəp buyruđi.

⁴⁴ Yəttinqi kətim kəlgəndə u: — Mana, dengizdin qikiwatқан, adəm alikiniđək kiqik bir bulutni kərdum — dedi. İiyas uningəqa: — Qikiş

□ **18:29** «Qüxtin keyin ular «bexarət beriwatқан» halətkə qüxüp kəqlik qurbanlıq waqtioqə xu haləttə turdi» — «bexarət beriwatқан» ibranıy tilida «pəyoğəmbərlik kiliwatқан» degən ibarə bilən ipadiliniđu. «kəqlik qurbanlıq» qüxtin keyin saət üqlərdə bolatti.

■ **18:31** Yar. 32:27; Ye. 4:5, 20; 2Pad. 17:34 □ **18:32** «ikki seah» — bir seah bəlkim 13.5 litr idi, 2 seah 27 litr. ■ **18:36** Mis. 3:6; Mat. 22:32; Mar. 12:26; Luқа 20:37; Ros. 7:32

Ahabka: — «Harwini ketip tawəngə qūxkin, bolmisa yamoqur seni tosuwalidu», dəp eytkin, — dedi.

⁴⁵ Angoquqə asman bulut bilən tutulup, boran qikip kattik bir yamoqur yaodi. Ahab harwioqa qikip Yizrəalgə ketti. ⁴⁶ Pərwərdigarning kəli Iliyasing wujudida turoraq, u belini baolap Ahabning aldida Yizrəalning kirix eoizioiqə yügürüp mangdi.

19

Iliyas pəyoqəmbər Yizəbəldin kaqidu

¹ Lekin Ahab Iliyasing həmmə kiləinini, jümlidin həmmə pəyoqəmbərlərnə kiliqlap oltürginini Yizəbəlgə eytip bərdi.

² Yizəbəl bolsa Iliyaska bir həwərqi əwətip: — Əgər ətə muxu waqitkiqə sən xularning janlirioqa kiləiningdək mən sening jeningni oixax kilmisam, ilahlar mangimu xundak kilsun həmdə uningdinmu ziyadə kilsun! — dəp eytkuzdi.

³ U buni bilgəndə, öz jenini kutkuzmak üqün qeqip Yəhuda təwəsidi Bəər-Xebaqa bardı. U u yərdə öz hizmətkarini kaldurup qoyup, ⁴ Əzi qəlning iqigə qarap bir kün yol mangdi. U u yərdiki bir xiwakning qexioqa kelip uning astida olturup, özining olümiqə tilək tiləp: — I Pərwərdigar əmdi boldı, jenimni aləin; nemila degənbilən mən ata-bowilirimdin artuk əməsmən, — dedi.

⁵ U xu xiwak astida yetip uhlap qaldı. Mana bir pərixte uni noqur uningə: — Qorup, nan yegin, dedi.

⁶ U karisa bexida kizik qoqlarda pixiwatkan bir poxkal wə bir koza su turatti. U yəp-iqip yənə uhliqili yatti. ⁷ Andin Pərwərdigarning pərixtsi yənə kelip ikkinqi ketim uni noqur uningə: — Qorup nan yegin. Bolmisa yolungning eoirini kətürəlməysən, dedi.

⁸ U qorup yəp-iqti. Xu taamdin aləan kuwwət bilən u kirik qeqə-kündüz mengip Hudaning teqi Hərabgə yetip bardı. □ ■ ⁹ U u yərdiki oqarə kirip kondi. Wə mana, Pərwərdigarning sözi uningə kelip mundak deyildi: — I Iliyas, bu yərdə nemə kiliwatisən? □

¹⁰ U jawab berip: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləan Huda Pərwərdigar üqün zor otluq muhəbbət bilən həsət kildim. Qünki Israillar Sening əhdəngni taxlap qurbangahlingni yiktip, Sening pəyoqəmbərliringni kiliq bilən oltürdi. Mən, yaloqz mənla qaldim wə ular mening jenimni aləjili kəstləwatidu, dedi. □ ■

¹¹ U uningə: — Qikip, Pərwərdigarning aldida taqda turoqin, dedi. Mana, Pərwərdigar otüp ketiwatatti; *uning aldida* zor küqlük bir xamal

□ **19:8 «Hudaning teqi Hərab»** — «Hərab teqi» dəl Paran qəl-bayawaniəqa jaylaxkan, Musa pəyoqəmbər turup Israil üqün «Təwrat kanuni»ni qəbul kiləan «Sinay teqi»dur. ■ **19:8** Mis. 34:28; Mat. 4:2 □

□ **19:9 «U u yərdiki oqarə kirip kondi»** — ibranıy tilida «U axu oqarə kirip kondi» deyilidu. «Axu oqar» degən sözgə qarışanda oylaymizki, bu oqar tonux bir jay bolsa kerək. Yəhudıy elimilar bu oqarni Huda Musa pəyoqəmbərnə yoxurup qoyəan jay idi dəp qaraytti, biz bu pikirgə qayilmiz («Mis.» 33:21-22ni kəring). □ **19:10 «Pərwərdigar üqün zor otluq muhəbbət bilən həsət kildim»** — demisəkmə, Iliyasing: «otluq muhəbbət bilən həsət kildim» degini özining Israilning Hudaəqa əməs, bəlkı türlük yirginlik butlarəqa ibadət kiləanlikəqa qarap «ibadət pəkət Hudaqıla mənəsup bolux kerək» dəp butlarəqa yaki butlarning kəynidə turuwtkan jin-xəytanlarəqa wə ularning wəkili boləan sahta pəyoqəmbərlərgə boləan həsitini kərsitidu.

■ **19:10** Rim. 11:3

qikip, taolarni sundurup, koram taxlarni parqilap qekiwatti. Lekin Pərwərdigar xamalda əməs idi. Xamaldin keyin bir yər təwrəx boldi. Lekin Pərwərdigar yər təwrəxtə əməs idi. ¹² Yər təwrəxtin keyin bir lawuldioqan ot kətürüldi. Lekin Pərwərdigar otta əməs idi. Ottin keyin boxkına, mulayim bir awaz anglandi. □

¹³ Wə xundak boldiki, İliyas xuni anglap, yüzini yepinqisi bilən orap oqarning aozioqə berip turdi. Mana, bir awaz qikip uningoa: — I İliyas, sən bu yərdə nemə kiliwatisən? — dedi.

¹⁴ U jawab berip: — Samawi koqunlarning Sərdari boləqan Huda Pərwərdigar üqün zor otluq muhəbbət bilən həsət kildim. Qünki Israillar Sening əhdəngni taxlap kurbangahlıringni yikitip, Sening pəyoqəmbərliringni kiliq bilən öltürdi. Mən yaloquz mənla qaldim wə ular mening jenimni aloqili kəstləwatidu, dedi.

¹⁵ Pərwərdigar uningoa mundak dedi: — Barəqin, kəlgən yolung bilən kaytip, andin Dəməxkning qəligə barəqin. U yərgə barəqanda Həzaəlni Suriyə üstigə padixah boluxka məsih kiloqin. □ ¹⁶ Andin Nimxining ooqli Yəhuni İsrailning üstigə padixah boluxka məsih kiloqin; əz ornungoa pəyoqəmbər boluxka Abəl-Məhəlahlik Xafatning ooqli Elixanimu məsih kiloqin. ¹⁷ Wə xundak boliduki, Həzaəlning kiliqidin keqip kutuloqan hər birini Yəhu öltüridu; Yəhuning kiliqidin keqip kutuloqan hər birini Elixə öltüridu. ■ ¹⁸ Lekin İsrailda yəttə ming kixini, yəni Baalning aldida tizlirini pükmiqən wə uningoa aozini səyqüzmiqən hər birini özümge saqlap qaldurdum, — dedi. □ ■

¹⁹ U u yərdin qikip, Xafatning ooqli Elixani tapti. U qəoqda u yər həydəwatatti; uning aldida on ikki jüp uy bar idi, u on ikkinqisi bilən koq həydəwatatti. İliyas kelip uning üstigə əz yepinqisini taxlap artip koqydi. □ ²⁰ U uylarni taxlap İliyasning kəynidin yügürüp kelip: — Məni berip atam bilən anamni səygili koqoqin, andin mən kelip sanga əgixəy, — dedi. U uningoa: — Kaytkin; mən sanga nemə kildim? — dedi. □

²¹ U uningdin ayrilip, əzi ixlətkən bir jüp uyni soyup, ularning jabduqini otun kilip, gəxini pixurup həlqkə beriwidi, ular yedi. Andin u ornidin koqup İliyasning kəynidin əgixip, uning hizmitidə boldi.

20

Huda İsrailni Suriyədin kutquzidu

¹ Suriyəning padixahı Bən-Hədad pütkül koqunini jəm kildi; u ottuz ikki padixahni at wə jəng hərwiliri bilən elip qikip, Samariyəgə koqxap hujum kildi. ² U əlqilərnə xəhərgə kirqüzüp İsrailning padixahı Ahabning kəxioqə

□ **19:12 «boxkına, mulayim bir awaz anglandi»** — yaki «yenik, box bir tinix awaz anglandi».

□ **19:15 «Həzaəlni Suriyə üstigə padixah boluxka məsih kiloqin»** — «məsih kilix» toqrisida 1:34diki izahatni kəring. ■ **19:17** 2Pad. 9:14-37 □ **19:18 «uningoa aozini səyqüzmiqən hər birini özümge saqlap qaldurdum, — dedi»** — Hudaning İliyas pəyoqəmbərgə eytkən sezlirining əhmiyiti, xundakla İliyasning Hərab teoqioqə səpirining məqsiti toqruqluq «koqumqə sez»imizni kəring. ■ **19:18** Rim. 11:4 □ **19:19 «İliyas... Xafatning ooqli Elixani tapti... uning üstigə əz yepinqisini taxlap artip koqydi»** — İliyas muxu hər ikiti bilən «Sən Elixəoqə pəyoqəmbərlik hizmitim tapxuruldi» degəndək idi. □ **19:20 «Kaytkin; mən sanga nemə kildim?»** — İliyasning bu degini bəlkim Elixəoqə: «Pəyoqəmbərlik yoli təs, seningdə Hudaning qəkiriki bolmisə manga hər gəz əgəxmə!» degəndək bir agah boluxi mumkin. «Padixahlar (2)» 2-babta İliyas Elixəoqə yənə buningoa ohxap ketidioqan səzni kilidu.

əwətip uningōja: — ³ «Bən-Hādad mundak dəydu: — Sening kümüx bilən altunung, sening əng qiraylik hotunliring bilən baliliringmu meningkidur» dəp yətküzdi.

⁴ Israilning padixahı uningōja: — I oļojam padixah, sili eytkanliridək mən ezüm wə barlikim siliningkidur, dəp jawab bərđi.

⁵ Əlqilər yənə kelip: — «Bən-Hādad söz kilip mundak dəydu: — Sanga dər wəxə: — Sening kümüx bilən altunungni, sening hotunliring bilən baliliringni manga tapxurup berisən, degən həwərnı əwəttim. ⁶ Lekin etə muxu waqıtlarda hizmətkarlırimni yeningōja əwətimən; ular ordang bilən hizmətkarlıringning öylirini ahturup, sening közliringdə nemə əziz bolsa, ular xuni qoliōja elip kelidu» — dedi.

⁷ U waqıtta Israilning padixahı zemindiki həmmə aqsakallarnı qakirip ularōja: — Bu kixining kandaq awariqilik qıkarmaqçı bolōjanlıkını bilip kelinglar. U manga həwər əwətip məndin hotunlirim bilən balilirim, kümüx bilən altunlirimni təlöp kilōjinida mən uningōja yak demidim, dedi.

⁸ Barlik aqsakallar bilən həlkning həmmisi uningōja: — Kulak salmiōjin, uningōja maqul demigin, dedi.

⁹ Buning bilən u Bən-Hādadning əlqilirigə: — Oļojam padixahka, sili adəm əwətip, öz kəminiliridin dəslep tə soriojanning həmmisini ada kilimən; lekin keyinkisigə maqul deyəlməymən, dəp beringlar, — dedi. Əlqilər yenip berip xu sözni yətküzdi.

¹⁰ Bən-Hādad uningōja yənə həwər əwətip: — «Pütkül Samariyə xəhiridə manga əgəxkənlərnıng kollirioja oqumliōjudək topa kelip kalsa, ilahlar mangimu xundak kilsun wə uningdin axurup kilsun!» — dedi.

¹¹ Lekin Israilning padixahı jawab berip: — «Sawut-qorallar bilən jabdunoquçı sawut-qorallardin yexingüqidək mahtinip kətmisun!» dəp eytinglar, — dedi.□

¹² Bən-Hādad bu sözni angliōjanda hər kaysi padixahlar bilən qedirliřida xarab iqxıwatattı. U hizmətkarlırioja: — Səpkə tizilinglar, dedi. Xuni dewidi, ular xəhərgə hujum kilixka tizilixti.

Pərwərdigar Israilni kütquzidu

¹³ U waqıtta bir pəyojəmbər Israilning padixahı Aħabning kexioja kelip: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Bu zor bir top adəmni kərdungmu? Mana, Mən bu küni ularni sening qolungōja tapxurimən; xuning bilən sən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən», dedi.

¹⁴ Aħab: — Kimning wasitisi bilən bolidu? dəp soridi. U: — Pərwərdigar mundak dəydu: «Waliylarning oqulamliři bilən bolidu», dedi. U yənə: — Kim hujumni baxlaydu? — dəp soridi. U: — Sən özüng, dedi.

¹⁵ U waqıtta waliylarning oqulamliřini saniwidi, ularning sani ikki yüz ottuz ikki nəpər qıktı. Andin keyin u həmmə həlkni, yəni barlik Israilarnı saniwidi, ularning sani yəttə ming nəpər qıktı. ¹⁶ Israilar xəhərdin qıx waqtida qıktı. Bən-Hādad bilən xu padixahlar, yəni yardəmgə kəlgən ottuz ikki padixah bolsa qedirliřida xarab iqip mənə boluxkanidi. ¹⁷ Waliylarning oqulamliři yürüxtə awwal mangdi. Bən-hādad adəm əwətiwidi, ular uningōja həwər berip: — «Samarıyədin adəmlər keliwatidu» — dedi.

□ 20:11 «Sawut-qorallar bilən jabdunoquçı sawut-qorallardin yexingüqidin mahtinip kətmisun!» — degən maqal-təmsilning mənisi bəlkim «Jəng aldida turup özüngni oqəlibiçi sanıma» — «Qüqürini ham sanıma» degəndək.

18 U: — Əgər sülhi tüzüxkə çiqқан bolsa ularni tirik tutunglar; əgər soқuxkili çiqқан bolsimu ularni tirik tutunglar; dedi.

19 Əmdi waliylarning bu oқulamliri wə ularning kəynidiki qoxun xəhərdin çiqip, 20 hər biri özige uqrioqan adəmnı çepir oltürdi. Suriylər qaçti; Israil ularni qoqlidi. Suriyəning padixahı Bən-Əhadad bolsa atқа minip atliqlar bilən keçip kутuldi. 21 Israilning padixahı çiqip həm atliqlarnı həm jəng hərwilirini bitqit kilip Suriylərnı kəttik kir-qap kildi.

22 Pəyoqəmbər yənə Israilning padixahining kəxiqə kelip uningə: — Əzüngni mustəhkəmləp, əzüngni obdan dəngsəp, nemə kilixing kerəklisini oylap bakқin. Qünki kelər yili ətiyazda Suriyəning padixahı sən bilən jəng kiləyli yənə çiqkidu, dedi.

23 Suriyəning padixahining hizmətkarlıri uningə mundak dedi: — «Ularınq ilahı taq ilahı boləqəqqa, ular bizgə küqlük kəldi. Lekin biz tüzləngliktə ular bilən soқuxsak, jəzmən ularəqa küqlük kelimiz.

24 Əmdi xundak kiləyliki, padixahlarınq hər birini öz mənəsidin çüxürüp, ularning ornida waliylarnı tikligəyla. 25 Andin sili məhrum boləqan qoxunlırioqa barawər boləqan yənə bir qoxunni, yəni atning ornioqa at, hərwining ornioqa hərwa təyyar kildurup əzlrigə yioqayla; biz tüzləngliktə ular bilən soқuxayli; xuning bilən ularəqa küqlük kəlməmdük?». U ularning səzigə kulək selip xundak kildi.

26 Keyinki yili ətiyazda Bən-Əhadad Suriylərnı editlap toluk yioqip, Israil bilən jəng kiləyli Afək xəhirigə çiqti. 27 Israillarmu əzlrini editlap, ozuқ-tülük təyyarlap, ular bilən jəng kilixka çiqti. Israillar ularning udulida bargah tikliwidi, Suriylərnıq aldida huddi ikki top kiçik oşlak padisidək kərundi. Lekin Suriylər pütkül zeminni qaplıqanıdi.

28 Əmma Hudaning adimi Israilning padixahining kəxiqə kelip uningə: — Pərwərdigar mundak dəydu: — «Suriylər: Pərwərdigar taq ilahidur; jiləqilarning ilahı əməs, dəp eytkini üqün, Mən bu zor bir top adəmnıq hərəmisini sening qolungəqa tapxurımən; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər», dedi.

29 Ikki tərəp yəttə kün bir-birining udulida bargahlırida turdi. Yəttinçi küni soқux baxlandı. Israillar bir kündə Suriylərdin yüz ming piyadə əskərnı oltürdi. 30 Qaloqanlar Afək xəhirigə keçip kiriwaldi; lekin sepili erülüp ularınq yigirmə yəttə ming adəmnıq üstigə çüxüp besip oltürdi. Bən-Əhadad əzi bədər keçip xəhərgə kirip iқkiridiki bir əygə məkūwaldi.

31 Hizmətkarlıri uningə: — Mana biz Israilning padixahlırini rəhimlik padixahlar dəp angliduk; xuning üqün bəllirimizgə bəz baqılap baxlırimizəqa kula yəgəp Israilning padixahioqa təsliimgə çiqayli. U silining janlırini ayarmikin? — dedi. 32 Xuning bilən ular bəllirigə bəz baqılap baxlırioqa kula yəgəp Israilning padixahining kəxiqə berip uningə: — Kəminiliri Bən-Əhadad: «Jenimni ayioqayla», dəp iltija kildi, dedi. U bolsa: — U tehi həyatmu? U mening buradirim, dedi.

33 Bu adəmlər bu səzni yahxilikning alamiti, dəp oylap, dərhalla uning bu səzini qing tutuwelip: — Bən-Əhadad silining buradərliridur! — dedi. U: — Uni elip kelunglar, dəp buyrudi. Xuning bilən Bən-Əhadad uning kəxiqə çiqti; xuning bilən u uni qolidin tartip jəng hərwisioqa çiqardi.

34 Bən-Əhadad uningə: — Mening atam silining atiliridin aloqan xəhərlərnı siligə qayturup berəy. Atam Samariyədə rəstə-bazarlırini tikligəndək sili əzlrini üqün Dəməxktə rəstə-bazarlarnı tikləyla, — dedi. Ahab: — Bu xərt bilən seni qoyup berəy, dedi. Xuning bilən ikkisi əhdə kilixti wə u uni qoyup bərdi.

35 Pəyoqəmbərlərnıq xagirtlirining biri Pərwərdigarning buyruki bilən

yənə birigə: — Səndin ətünimən, meni urəjin, dedi. Ləkin u adəm uni urəjili unimidi. □ ³⁶ Xuning bilən u uningəja: — Sən Pərwərdigarning səzini anglimiojining üqtün mana bu yərdin kətkiningdə bir xir seni boşup öltüridu, — dedi. U uning yenidin qıkkanda, uningəja bir xir uqrap uni öltürdi.

³⁷ Andin keyin u yənə bir adəmni tepip uningəja: — Səndin ətünimən, meni urəjin, dedi. U adəm uni kattik urup zəhimləndürdi. ³⁸ Andin pəyoəmbər berip öz kıyapitini əzgərtip, kəzlırını tengik bilən tengip yol boyda padixahni kütüp turdi.

³⁹ Padixah xu yərdin ətəkəndə u padixahni qakirip: — Kəminiliri kəskin jəng məydaniəja qıkkanidim, wə mana, bir adəm mangu burulup, bir kixini tapxurup: «Bu kixigə qing kəriəjin, həkəndək səwəbtin u yəkap kətsə, sən öz jeningni uning jəningni ornioja tələysən; bolmisa bir talant kümux tələysən», dedi. ⁴⁰ Ləkin mən kəminiliri u-bu ix bilən bənd bolup ketip, uni yökutip qoydum, dedi. Israilning padixahı uningəja: — Əzüng bektikningdək sanga həküm kılınidu! — dedi.

⁴¹ U dərhal kəzlıridin tengikni eliwətti; Israilning padixahı uni tonup uning pəyoəmbərlərdin biri ikənlikini kərdi. ⁴² Pəyoəmbər uningəja: — Pərwərdigar munda dəydu: — «Mən həkətkə bektiknə adəmni kəlungdin kütölüjili qoyojining üqtün sening jening uning jəningni ornida elinidu; sening həkking uning həkkingni ornida elinidu», dedi. ■

⁴³ Xuning bilən Israilning padixahı hapa bolup, şəxlikkə qəmgən haldə Samariyəgə kaytip ordisioja kirdi.

21

Ahab katillik kılıp Nabotni öltüridu

¹ Bu ixlərdin keyin xundaq boldiki, Yizrəllik Nabotning Yizrəldə, Samariyəning padixahı Ahabning ordisining yenida bir üzümzarlık bar idi. ² Ahab Nabotka səz kılıp: — Əz üzümzarlıkını mangu bərgin, mənəg öyümgə yəkin boləq, uni bir səy-kəktatlık baq kıləy. Uning ornida sanga obdanraq bir üzümzarlık bərey yaki layik kərsəng bahasını nək bərimən, dedi.

³ Əmma Nabot Ahabka: — Pərwərdigar meni ata-bowilirimning mirasını sanga setixni məndin neri kilsun, dedi.

⁴ Ahab Yizrəllik Nabotning: «Ata-bowilirimning mirasını sanga bərməymən» dəp eytkən səzidin hapa bolup şəxlikkə qəmgən haldə ordisioja kaytti; u kariwatta yetip yüzini tam tərəpkə ərüp nanmu yemidi.

⁵ Hotuni Yizəbəl uning kəxioja kelip: Rohiy kəyiyating nemixka xunqə təwən, nemixka nan yeməysən? — dedi.

⁶ U uningəja: — Mən Yizrəllik Nabotka səz kılıp: «Üzümzarlıkını mangu puləja bərsəng, yaki layik kərsəng uning ornioja baxka üzümzarlık bərey» dedim. Ləkin u: «Sanga üzümzarlıkını bərməymən» dedi, — dedi.

⁷ Hotuni Yizəbəl uningəja: — Sən hazır Israilning üstigə səltənət kıləuqi əməsmu? Qərup nan yəp, kənglünəni hux kıləin; mən sanga Yizrəllik Nabotning üzümzarlıkını erixtürimən, dedi.

□ **20:35 «Pəyoəmbərləning xagirtliri»** — bu ibarə səz ibraniy tilida «pəyoəmbərləning oşulliri» degənlik bilən ipadilinu. ■ **20:42** 1Pad. 22:37, 38

⁸ Andin u Ahabning namida bir hət yezip, üstigə uning mөhürini besip, hətni Nabotning xəhiridə uning bilən turuwatқан aqsakallar wə mөtiwərlərgə əwətti. ⁹ Həttə u mundaq yazoanidi: — «Roza tutux kerək dəp buyrup, həkning arisida Nabotni tərde olturozuzoqin; ¹⁰ ikki adəmni, yəni Bəliyalning balisini uning udulida olturozuzup, ularni Nabotning üstidin ərz kilozuzup: «Sən Hudaşa wə padixahқа lənət okudung» dəp guwahlik bərgüzunglar. Andin uni elip qikiq qalma-kesək kilip oltürunglar».

¹¹ Xəhərning adəmliri, yəni uning xəhiridə turuwatқан aqsakalar bilən mөtiwərlər Yizəbəlning ularoşa əwətkən hetidə pütülgəndək kildi; ¹² ular rozini buyrup, həkning arisida Nabotni tərde olturozuzdi. ¹³ Andin u ikki adəm, yəni Bəliyalning baliliri həkning aldida Nabot üstidin ərz kilip: «Nabot Hudaşa wə padixahқа dəxnəm kildi» dəp guwahlik bərdi. Xuning bilən ular Nabotni xəhərning taxkirişa sərəp elip qikiq, taxlar bilən qalma-kesək kilip oltürdi. ¹⁴ Andin ular Yizəbəlgə adəm əwətip: «Nabot qalma-kesək kilip oltürüldi» dəp həwər bərdi.

¹⁵ Yizəbəl Nabotning qalma-kesək kilinip oltürülgənlikini anglişanda Ahabқа: Kərup, Yizrəllik Nabotning sanga puloşa bərgili unimioşan üzümzarlikini tapxurup aloqin; qünki Nabot hayat əməs, bəlki eldi, dedi.

¹⁶ Xundaq boldiki, Ahab Nabotning elgənlikini anglap, Yizrəllik Nabotning üzümzarlikini igiləx üqün xu yərgə bardı. ¹⁷ Ləkin Pərwərdigarning səzi Tixbilik İliyaska kelip mundaq deyildi: — ¹⁸ «Kərup bərip, Samariyədə olturuxluq İsrail padixahi Ahab bilən uqraqşin; mana u Nabotning üzümzarliqida turidu; qünki uni igiliwelix üqün u yərgə bardı. ¹⁹ Uningoşa: — «Adəm oltürdüngmu, yerini igiliwaldingmu?» — degin. Andin uningoşa yənə sez kilip: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Nabotning kəninini itlar yalioşan jayda sening kəningnimu itlar yalaydu» — degin».

²⁰ Ahab İliyaska: — I duxminim, meni taptingmu? — dedi. U jawabən mundaq dedi: — Rast, mən seni taptim; qünki sən Pərwərdigarning nəziridə rəzillik kilix üqün özüngni setiwəttig. ²¹ Pərwərdigar: «Mana, Mən üstünggə bala quxürüp nəslingni yokitip, sən Ahabning İsrailda kəloşan jəmətidikini həmmə ərkəkni, həttə ajiz yaki meyip bolsun, həmmisini üzüp yokitimən; □ ■ ²² wə sən Mening oşəzipimni kəzoşap İsrailni gunahқа azduroşingni üqün sening jəmətingni Nibatning oşli Yəroboamning jəməti wə Ahiyahning oşli Baaxaning jəmətigə ohxax kilimən» — dəydu, — dedi.■

²³ — Yizəbəl toşrisidimu Pərwərdigar sez kilip: «Yizrəlning sepilingni texida itlar Yizəbəlni yəydu. ■ ²⁴ Ahabning jəmətdikilərdin xəhərdə elgənlərnini itlar yəydu; səhrada elgənlərnini bolsa amandiki kuxlar yəydu» dedi ²⁵ (Bərhək, hotuni Yizəbəlning kutritixliri bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzillik kiləşli özini satқан Ahabdək həqkim yok idi. ■ ²⁶ U Pərwərdigar İsrailarning aldidin həydəp kəoşliwətkən Amoriylarning kiləşnidək kilip, yirginlik butlaroşa tayinip əgixip, lənətlik ixlarni

□ **21:10 «Bəliyalning balisi»** — ibranıy tilida «Belial» İblisning (yəni Xəytanning) yənə bir ismi. Demək, bu sez tolimu iplas adəmni kərsitidu. □ **21:21 «Mən ... nəslingni yokitip,...»** — yaki «Mən nəslingni...kəydüriwetip,...». **«Ahabning İsrailda kəloşan jəmətidikini həmmə ərkək»** — ibranıy tilida: «Ahabning İsrailda kəloşan jəmətidə, həmmoşa kərap siyidioşan hərbi» değanlik bilən ipadiliniđu. **«həttə ajiz yaki meyip bolsun, həmmisini...»** — buning başқа birhəl tərjimisi: «yaki kəl yaki hər bolsun, həmmisini...». ■ **21:21** 2Pad. 9:7, 8, 9 ■ **21:22** 1Pad. 15:29; 16:3, 11 ■ **21:23** 2Pad. 9:35-37 ■ **21:25** 1Pad. 16:33

kilatti).

²⁷ Lekin Ahab bu sözlarni angliqanda öz kiyimlarini yirtip bədinigə bəz yөгəp, roza tutti. U bəz rəhttə yatatti, jimjit manggati.

²⁸ U waqıtta Pərwərdigarning sözi Tixbilik İliyaska kelip: —

²⁹ «Ahabning Mening aldimda özini qandak təwən tutuwatqanlığını kərdüngmu? U ezini Mening aldimda təwən tutuwatqanlığı tüpəylidin, bu balani uning künliridə kəltürməymən, bəlki uning oqlining künliridə uning jəmətiğə kəltürimən» — deyildi.

22

Ahab jəngdə əlidu

2Tar. 18:2-34

¹ Üq yiləiqə Suriyə bilən İsrailning otturisida jəng bolmıoqəqka, ular tinqlikta ətti. ² Üqinçı yilda bolsa Yəhudaning padixahı Yəhoxafat İsrailning padixahını yöklap bardı. ³ İsrailning padixahı öz hizmətkarlırioqə: — Gileadtiki Ramot bizningki ikənlikini bilisiləroqə? Xundak ikən, nemixka biz jim olturup, tehiqə Suriyəning padixahining qolidin uni almaymiz? — dedi.

⁴ U Yəhoxafatka: — Jəng kıləyli mening bilən Gileadtiki Ramotka berixka makul bolamdila? — dəp soridi. Yəhoxafat İsrailning padixahıoqə jawab berip: — Biz silining-mening dəp ayrimaymiz; mening həlkim əzlrining həlkidur, mening atlırim silining atlıridur, dedi.□

⁵ Ləkin Yəhoxafat İsrailning padixahıoqə: — Ətünimənki, bügün awwal Pərwərdigarning səzini sorap kərgəyla, dedi.

⁶ Xuning bilən İsrailning padixahı pəyoqəmbərləni, yəni tət yüzqə adəmni yioqdurup ulardin: — Soquxkili Gileadtiki Ramotka qıksam bolamdu, yök? — dəp soriwidi, ular: — Qıkqın, Rəb uni padixahning kəlioqə beridu, deyixti.

⁷ Ləkin Yəhoxafat bolsa: — Bulardin baxka, yol soriqudək Pərwərdigarning birər pəyoqəmbiri yökmu? — dəp soridi.□

⁸ İsrailning padixahı Yəhoxafatka jawab berip: — Pərwərdigardin yol soraydioqən yənə bir adəm bar; ləkin u mening toqramda kutlükni əməs, bəlki balayı apətni kərsitip bexarət bərgəqkə, mən uni əq kərimən. U bolsa İmlahning oqlı Mikayadur, dedi. Yəhoxafat: — I ailyliri, sili undak demigəyla, dedi.

⁹ Andin İsrailning padixahı bir qakirini qakirip uningəoqə: — Qakqan berip, İmlahning oqlı Mikayani qakirtip kəl, dəp buyrudi.

¹⁰ Əmdi İsrailning padixahı bilən Yəhudaning padixahı Yəhoxafat xahənə kiyimlarini kiyixip, Samariyəning dərwasizining aldidiki hamanda hərbi öz təhtidə olturuxti. Ularning aldidə pəyoqəmbərləning həmmisi bexarət bərməktə idi. ■ ¹¹ Kənanahning oqlı Zədəkiya bolsa əzi təmürdin münggüzləni yasap qikip: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Muxu

□ **22:4** «Biz silining-mening dəp ayrimaymiz» — İbraniy tilida «Mən ezüm sanga ohxax bolimən» degən söz bilən ipadilidinu. □ **22:7** «Bulardin baxka, yol soriqudək Pərwərdigarning birər pəyoqəmbiri yökmu?» — Yəhoxafat (5-ayətə): «Bügün awwal Pərwərdigarning səzini sorap kərgəyla» dəydu . Ləkin «pəyoqəmbərlər» «Pərwərdigar» (İbraniy tilida «Yəhwə, Yəhəwah») degən namni (awwal) ixlətməy, bəlki «Huda» (İbraniy tilida «Əlohim») yaki «Rəb» («Adonay») dəp ixlitidu. Xunga Yəhoxafat «pəyoqəmbərlər»ning bexarətliridin qattik guman kıləoqən bolsa kerək. 7-ayət wə keyinki ayətlərnimu kəring. ■ **22:10** 2Tar. 18:9

münggüzlər bilən Suriylərnı yokatkuqə üsüp ursıla», dedi. ¹² Həmmə pəyoəmbərlər xuningoə ohxax bexarət berip: «Gileadtiki Ramotka qikiş sezsiz muwəppəkiyət kəzinıla; qünki Pərwərdigar uni padixahning kəlioə tapxuridikən», deyixti.

¹³ Mikayani kikişirəjili baroəan həwərqi uningə: — Mana, həmmə pəyoəmbərlər birdək padixahka yahxi həwər bərməktə; əmdi ətünimən, sening səzünəmu ularning səzi bilən birdək bolup, yahxi bir həwərni bərgin, dedi.

¹⁴ Əmma Mikaya: — Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilimənki, Pərwərdigar mənə eytsa, mən xuni eytimən, dedi.

¹⁵ U padixahning aldioə kəlgəndə padixah uningdin: I Mikaya, jəng kilişli Gileadtiki Ramotka qikişək bolamdu, yok? — dəp soriwidi, u uningə əjav bərip: — Qikiş muwəppəkiyət kəzinisən; qünki Pərwərdigar xəhərni padixahning kəlioə bəridu, dedi. □

¹⁶ Ləkin padixah uningə: — Mən sanga kəngə kətim Pərwərdigarning namida rast gəptin bəxkisini mənə eytməslikkə kəsəm iquküxüm kərek?! — dedi.

¹⁷ Mikaya: — Mən pütkül İsrailning təolarda padiqisiz koylardək tarilip kətkənlikini kərdüm. Pərwərdigar: «Bularning igisi yok; bularning hərbiri tinq-aman əz əyigə kəytsun», dedi, — dedi.

¹⁸ İsrailning padixahi Yəhoəfatka: — Mana, mən siligə «U mənəg toəqramda kütluəni əməs, bəki həman balayi'apətni kərsitip bəxarət bəridu», demigənmidim? — dedi.

¹⁹ Mikaya yənə: — Xunga Pərwərdigarning səzini anglioəin; mən Pərwərdigarning əz təhtidə olturoəanlikini, əsməning pütkül kəoxunliri uning yenida, əng wə sol təripidə turəanlikini kərdüm. ■ ²⁰ Pərwərdigar: «Kim Aəabni Gileadtiki Ramotka qikiş, xu yərdə həlak boluxkə aldaydu?» — dedi. Birsı undək, birsi mundaək deyixti; ²¹ xu wəkıttə bir rəh qikiş Pərwərdigarning aldidə turup: «Mən bərip alday», dedi. Pərwərdigar uningdin: «Kəndək əsul bilən aldaysən?» — dəp soriwidi, ²² u: — «Mən qikiş uning həmmə pəyoəmbərlirining əqzida yəloəənqi bir rəh bolimən», dedi. Pərwərdigar: — «Uni əldəp ilkinggə əlalaysən; bərip xundaək kil» — dedi. □ ²³ Mana əmdi Pərwərdigar sening bu həmmə pəyoəmbərlirining əqzioə yəloəənqi bir rəhni əldə; Pərwərdigar sening toəqrandə balayi'apət kərsitip səzlidi» — dedi.

²⁴ Xuni əngləp Kənanəhning əqli Zədəkiya kəlip Mikayaning kəqitioə birni səlip: — Pərwərdigarning Rəhi kəysi yol bilən məndin ətəp, sanga səz kilişkə bərdi?! — dedi.

²⁵ Mikaya əjav bərip: — Əzünəni yoxurux üqün iqukiridiki əygə yügürgən künidə xuni kərisən, dedi. □

²⁶ İsrailning padixahi əmdi: — Mikayani əlip kəyturup bərip, xəhər həkimi Amon bilən padixahning əqli Yoəxkə tapxurup, ²⁷ ularəəə tapiləp: «Padixah mundaək dəydu: — Uni zindənoəə soləp mən tinq-aman yenip

□ **22:15 «Pərwərdigar xəhərni padixahning kəlioə bəridu»** — xühhisizki, Mikaya bu səzni kinayilik tələppuz bilən eytidu. Qünki padixah dərhəl uningdin gumanlinip kəlidu (16-əyatni kəring). ■ **22:19** 2Tar. 18:18; Ayup 1:6-12; 2:1 □ **22:22 «U rəh»**: - «Mən qikiş uning həmmə pəyoəmbərlirining əqzida yəloəənqi bir rəh bolimən», dedi. Pərwərdigar: — «uni əldəp ilkinggə əlalaysən; bərip xundaək kil» — dedi» — bu əyətəldin bu rəhning bir yəloəən səzləyioəən jin ikənliki kərünidu. Hudəning Əz Rəhi yəki pərixtiliri həqəqəən yəloəən səz kəiləmaydu. Demək, Huda jin-xəytənləroəə Aəab padixahni əldəxkə yol kəydidu. □ **22:25 «Əzünəni yoxurux üqün iqukiridiki əygə yügürgən künidə...»** — yəki «Əzünəni yoxurux üqün əyidin əygə yügürgən künidə...».

kəlgüçilik qiynap nan bilən suni az-az berip turunglar» — degin, dəp buyrudi.

²⁸ Mikaya: — Əgər sən həkikətən tinq-aman yenip kəlsəng, Pərwərdigar mening wasitəm bilən söz qilmioğan bolidu, dedi. Andin u yənə: — Əy jamaət, hərbinglar anglanglar, dedi.■

²⁹ Israilning padixahı bilən Yəhudaning padixahı Yəhoxafat Gileadtiki Ramotka çiqti. ³⁰ Israilning padixahı Yəhoxafatka: — Mən baxka kiyapətkə kirip jənggə çikay; sili bolsila öz kiyimlirini kiyip çikqayla, dedi. Israilning padixahı baxka kiyapət bilən jənggə çiqti.

³¹ Suriyəning padixahı jəng hərwiliri üstidiki ottuz ikki sərdarə: — Qongliri yaki kiçikli bilən əməs, pəkət Israilning padixahı bilən soçuxunglar, dəp buyrudi.

³² Wə xundak boldiki, jəng hərwilirining sərdarliri Yəhoxafatni kərgəndə: — Uni qoqum Israilning padixahı dəp, uningə hujum kıləçili buruldi. Lekin Yəhoxafat pəryad kətürdi. ³³ jəng hərwilirining sərdarliri uning Israilning padixahı əməslikini kərgəndə uni qoçlimay, burulup ketip kəlixti. ³⁴ Əmma birəylən kərisioçila bir okya etiwidi, oç Israilning padixahining sawutining mürisidin təwənkı ulıqıdin etüp təgdi. U hərwikexigə: Hərwinı yandurup meni səptin çikarəçin; çünki mən yaridar boldum, dedi. ³⁵ U küni jəng barəanseri kəttik boldi. Padixah bolsa Suriyləning udulida öz jəng hərwisioçə yəlinip erə turdi. Zəhmidin keni hərwining tegigiqə ekip, kəq kirgəndə u öldi.

³⁶ Kün patarda qoxun arisida bir kəttik sada anglinip: — Hər adəm öz xəhriçigə yansun! Hərberi öz yurtioçə yenip kətsun! — deyildi.

³⁷ Padixah öldi, kixilər uni Samariyəgə elip kəldi; ular padixahni Samariyədə dəpnə kildi. ³⁸ Birsı padixahning hərwisini Samariyəning kəlidə *yuoçanda* (bu kəl pahixə ayallar yuyunioçan jay idi), Pərwərdigarning eytkən səzi əməlgə axurulup, itlar uning kənini yalidi.

³⁹ Ahabning baxka ixliri, kıləanlirining həmmisi, jümlidin uning yasioçan «pil qix sariyi» wə bina kıləan həmmə xəhərlər toçruluç «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁴⁰ Ahab ata-bowiliri arisida uhlidi. Andin uning oçli Ahaziya ornida padixah boldi.

Yəhoxafat Yəhuda üstidə həküm süridu

2Tar. 20:30-37; 21:1

⁴¹ Asaning oçli Yəhoxafat Israilning padixahı Ahabning səltənitining tətinqi yilida Yəhudaçə padixah boldi. ■ ⁴² Yəhoxafat padixah boləanda ottuz bəx yaxta idi, u Yerusalemda yigirmə bəx yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Azubah bolup, u Xilhining kizi idi. ⁴³⁻⁴⁴ U hər ixta atisi Asaning barlik yollirida yürüp, ulardin çikmay Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kılatti. Pəkət «yukiri jaylar»la yoçitilmioçanidi; halayik yənıla «yukiri jaylar»da kurbanlik kılıp huxbuy yakatti.

⁴⁵ Wə Yəhoxafat bilən Israilning padixahı otturisida tinçlik boldi.

⁴⁶ Yəhoxafatning baxka ixliri, uning kərsətkən qudriti, kəndak jəng kıləanliri toçrisida «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁴⁷ U atisi asaning künliridə zemindin qoqliwetilmigən kəspiy bəqqiwazlarni zeminidin həydəp qıqardı. □

⁴⁸ U waqıtta Edomning padixahı yox idi, bəlki bir waliy həküm sürətti.

⁴⁹ Yəhoxafat Ofirdin altun elip kelix üqün bir «Tarxix kemə» ətritini kurdi. Lekin kemilər heqyergə baralmidi; qünki ular Əzion-Gəbərdə urulup wəyran bolqanidi. □

⁵⁰ U waqıtta Ahabning oqli Ahaziya Yəhoxafatqa: — Mening hizmətkarlırim sening hizmətkarlıring bilən kemilərdə barsun, dedi. Lekin Yəhoxafat unimidi.

⁵¹ Yəhoxafat öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawutning xəhəri»də ata-bowilirining kəbrisidə dəpnə kılındi. Andin oqli Yəhoram ornida padixah boldi.

Ahaziya Israil üstidə həküm süridu

⁵² Ahabning oqli Ahaziya Yəhudaning padixahı Yəhoxafatning səltənitining on yəttinçi yilida Samariyədə Israilning üstidə padixah bolup ikki yil səltənət kildi. ⁵³ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılıp atisining yolida wə anisining yolida yürüp, xundakla Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning yolida mangdi;

⁵⁴ u atisi kılqanning həmmisini kılıp, Baalning kulluqida bolup, uningoqa səjdə kılıp, Israilning Hudasi Pərwərdigarning oqəzipini qozojidi.

□ 22:47 «kəspiy bəqqiwazlar» — bu kixilər butpərəslikkə yaqi buthanilaroqa munasiwətlik idi.

□ 22:49 «Yəhoxafat ... bir «Tarxix kemə» ətritini kurdi» — «Tarxix kemə» bəlkim Tarxix degan portka berip kelixitki uzun səpərgə qıdamlıq bolqan kemini kərsitetti. «Tarxix» degan isim İspaniya, ximaliy Afrika yaqi Britaniyəni yaqi üqining həmmisini kərsitidu.

Padixahlar «2»

Iliyas pəyojəmbər Ahaziyaşa tənbiş beridu

² Ahaziya Samariyədə turqanda ordisidiki balihanining pənjirisidin yikilip qūxūp, kesəl bolup kəldi. U həwərqilərnə əwətip ularqə: — Əkrən xəhəridiki ilah Baal-Zəbubdin mening toqramda, kesilidin saqiyamdu, dəp soranglar, dedi.

³ Lekin Pərwərdigarning Pərixtsisi bolsa Tixbilik Iliyaska: — Ornungdin tur, Samariyə padixahining əlqilirining aldiqə berip, ularqə: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriojili mangdinglarmu?

⁴ Xuning uqun Pərwərdigar hazir mundak dediki: «Sən qikqan kariwattin qūxəlməysən; sən qokum əlisən» degin, — dedi.

Xuning bilən Iliyas yolqə qikti.

⁵ Həwərqilər padixahning yenioqə kaytip kəldi; u ulardin: Nemixka yenip kəldinglar, dəp soridi.

⁶ Ular uningqə: — Bir adəm bizgə uqrap bizgə: — Silərnə əwətkən padixahning yenioqə kaytip berip uningqə: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriojili adəmlərnə əwətingmu? Xuning uqun sən qikqan kariwattin qūxəlməysən!» dənglar, — dedi.

⁷ Padixah ulardin: Silərgə uqrap bu səzlərnə qiləqan adəm kəndak adəm ikən? — dəp soridi.

⁸ Ular uningqə: U tükliqə, beligə tasma baqliqan adəm ikən, dedi. Padixah: U Tixbilik Iliyas ikən, dedi.

⁹ Andin padixah bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən Iliyasning kexioqə mangdardi; bu kixi Iliyasning kexioqə barqanda, mana u bir dəngning üstidə olturatti. U uningqə: I Hudaning adimi, padixah seni qūxūp kəlsun! dəydu, dedi.

¹⁰ Lekin Iliyas əllikbexioqə: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot qūxūp sən bilən əllik adimingni kəydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan asmandin ot qūxūp, uning əzi bilən əllik adimini kəydürüwətti.

¹¹ Xuning bilən padixah yənə bir əllikbexini uning qol astidiki əllik adimi bilən uning kexioqə mangdardi. U uningqə: I Hudaning adimi, padixah eytti: Seni dərhal qūxūp kəlsun! — dedi.

¹² Lekin Iliyas əllikbexioqə: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot qūxūp sən bilən əllik adimingni kəydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan Hudaning oti asmandin qūxūp uning əzi bilən əllik adimini kəydürüwətti.

¹³ Padixah əmdi uqinqi bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən uning kexioqə mangdardi; əllikbexi berip Iliyasning aldiqə qikip, tizlinip uningqə yalwurup: I Hudaning adimi, mening jenim bilən sening bu əllik kulungning janliri nəziringdə əziz bolsun! ¹⁴ Dərwəqə, asmandin ot qūxūp, ilgiriki ikki əllikbexini ularning qol astidiki əllik adimi bilən kəydürüwətti. Lekin hazir mening jenim sening nəziringdə əziz bolsun, dedi.

¹⁵ Pərwərdigarning Pərixtsisi Iliyaska: Sən qūxūp uning bilən barqin; uningdin kərkmiqin, dedi. U ornidin turup uning bilən qūxūp padixahning kexioqə berip ¹⁶ padixahka: Pərwərdigar səz kilip: «Israilda wəhiy soriojili bolidiqan Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriojili əlqilərnə əwətingqə? Xuning uqun sən qikqan kariwattin qūxəlməysən; sən qokum əlisən!» dəydu, — dedi.

¹⁷ Xuning bilən Iliyas degəndək, Pərwərdigarning səzi boyiqə Ahaziya öldi. Uning oqli bolmoiaqqa, Yəhoram uning ornida padixah boldi. Bu Yəhoxafatning oqli, Yəhuda padixahi Yəhoramning ikkinqi yili idi. □

¹⁸ Əmdi Ahaziyaning baxka ixliri, uning kilolan əməlliri bolsa, ular «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?□

2

Iliyas asmanoqa kətürüldü

¹ Pərwərdigar Iliyasni kara kuyunda asmanoqa kətürməkqi bololan waqıtta Iliyas bilən Elix Gilgaldin qikiq ketiwatatti.

² Iliyas Elixoqa: — Səndin ötünimən, bu yərdə qalqin; qünki Pərwərdigar meni Bəyt-əlgə mangozuddi. Elix: Pərwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm kilimənki, seningdin hərgiz ayrilmaymən! dedi. Xuning bilən ular Bəyt-əlgə quxüp kaldi.

³ U waqıtta Bəyt-əldiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pərwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar, dedi.□

⁴ Iliyas Elixoqa: — Səndin ötünimənki, bu yərdə qalqin; qünki Pərwərdigar meni Yerihoqa mangozuddi. Elix: Pərwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm kilimənki, seningdin hərgiz ayrilmaymən, dedi. Xuning bilən ular ikkisi Yerihoqa bardı.

⁵ U waqıtta Yerihodiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pərwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar, dedi.□

⁶ Iliyas Elixoqa: — Səndin ötünimənki, bu yərdə qalqin; qünki Pərwərdigar meni Iordan dəryasioqa mangozuddi, dedi. Elix: Pərwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm kilimənki, seningdin hərgiz ayrilmaymən, dedi, xuning bilən ular ikkisi mengiwərđi.

⁷ Əmdi pəyoqəmbər xagirtliridin əllik kixi berip, ularning udulida yiraqtin qarap turatti. Əmma u ikkiylən Iordan dəryasining boyida tohtap turdi.

⁸ Iliyas yepinqisini katlap, uning bilən suni uriwidi, su ikkigə bəlünüp turdi; ular ikkisi quruk yoldin etti. ⁹ Ətüp bolqandın keyin Iliyas Elixoqa: Mən səndin ayrilmasta, sening özüng üqün məndin nemə tiliking bolsa, dəwərgin, dedi. Elix: Sening üstüngdə turolan Rohning ikki həssisi üstümgə qonsun, — dedi.

□ **1:17 «...Yəhoram uning ornida padixah boldi»** — bu «Yəhoram» bəlkim Ahaziyaning inisi. U Yəhudaning padixahi Yəhoram degən adəm əməs. **«Bu Yəhoxafatning oqli, Yəhuda padixahi Yəhoramning ikkinqi yili...»** — muxu ayəttə ikki Yəhoram bar; birinqisi Israil, yəni ximaliy padixahlıqning padixahi, ikkinqisi Yəhudaning padixahi. □ **1:18 «...ular**

«Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?» — bu kitab Təwrattiki «Tarih-təzkirə» əməs, biraq xühisizki, Təwrattiki «Tarih-təzkirə» bu kitabın kəp uqurlarnı alqan. □ **2:3 «pəyoqəmbər xagirtliri»** — ibranıy tilida «pəyoqəmbərnin oqulliri».

Bular bəlkim öz yurtını taxlap, məlum bir pəyoqəmbərgə əgixip uningdin təlim-tərbiyə alidoqan wə xundakla Hudadin pəyoqəmbərlik iltipət-qabiliyətini tiləydoqan adəmlər idi. **«Pərwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu»** — «səndin» ibranıy tilida «bəxingdin» dəp ipadilınıdu.

Demək, keyin Iliyas Elixaning bexi bolmaydu. □ **2:5 «Pərwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu?»** — «səndin» ibranıy tilida «bəxingdin» dəp ipadilınıdu.

10 U: Bu tilikinggə erixmək kiyindur; mən səndin elip ketilgən waqtimda, meni kərüp tursang, sanga xundak berilidu; bolmisa, berilməydu, — dedi.

11 Wə xundak boldiki, ular səzlixip mangojanda, mana, otluq bir jəng hərwise bilən otluq atlar namayan boldi; ular ikkisini ayriwətti wə Iliyas kəra quyunda asmanoja kətürülüp kətti.

12 Elixə buni kərüp: I atam, i atam, Israilning jəng hərwise wə atlik əskərliri! — dəp warqiridi. Andin u uni yənə kərəlmidi. U öz kiyimini tutup, ularni yirtip ikki parqə kiliwətti. □ ■

13 Andin u Iliyasning uqisidin quxüp qalojan yepinqisini yərdin elip, İordan dəryasining kirojikoja qaytip kəldi. 14 U Iliyasning üstidin quxüp qalojan yepinqisi bilən suni urup: «Iliyasning Hudasi Pərwərdigar nədidur?», dedi. Elixə suni xundak uroqanda su ikkigə bəlündi; Elixə sudin ötüp kətti.

15 Yerihodiki pəyojəmbər Xagirtliri karxi kiroqakta turup uni kərdi wə: «Iliyasning rohi Elixaning üstididur» dəp uning aldioja berip, bax urup təzim kildi. 16 Ular uningoja: Mana sening kəminiliring arisida əllik əzimət bar; ötünimiz, bular oqojangni izdigili barsun. Pərwərdigarning Rohi bəlkim uni kətürüp taqlarning bir yeridə yaki jiloqlarning bir tərpidə taxlap koydimiki, dedi. Ləkin u: Silər heq adəmni əwətmənglar, dedi.

17 Əmma ularning uni kistawerixi bilən u hijalət bolup: Adəm əwətinglar, dedi. Xunga ular əllik kixini əwətti; bular üq kün uni izdidi, ləkin heq tapalmidi. 18 Ular Elixaning yenioja qaytip kəlgəndə (u Yerihoda turuwatatti) u ularoja: Mən dərwəkə silərgə «İzdəp barmanglar!» demidimmu? — dedi.

Elixə pəyojəmbərnin pəyojəmbərlik hoquki namayan bolidu

19 Xəhərdiki adəmlər Elixəoja: Oqojam kərgəndək, xəhər əzi obdan jaydidur, ləkin su naqar wə tupraq tuqmastur, dedi.

20 U: Yengi bir koza elip kelip, iqigə tuz koyup, manga beringlar, dedi. Ular uni elip kelip uningoja bərdi.

21 U bulakning bexioja berip uningoja tuzni təkti wə: Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən bu sularni sakayttim; əmdi ulardin qayta əlüm bolmaydu wə yərning tuqmasliki bolmaydu» — dedi. □

22 Huddi Elixaning eytqan bu səzidək, u su taki bügüngə kədər pak bolup kəldi.

23 Elixə Yerihodin qikqip Bəyt-Əlgə bərdi. U yolda ketip baroqanda, bəzi balilar xəhərdin qikqip uni zanglik kilip: Qikqip kət, i takir bax! Qikqip kət, i takir bax! — dəp warqiraxti.

24 U burulup ularoja karap Pərwərdigarning nami bilən ularoja lənət oqudi; xuning bilən ormanliktni ikki qixi eyik qikqip, balilardin kirik ikkini yirtiwətti. 25 U u yərdin ketip, Karməl teojoja berip, u yərdin Samariyəgə yenip bərdi.

□ 2:12 «**Israilning jəng hərwise wə atlik əskərliri!**» — bəlkim Elixə hazır kərgən jəng hərwise wə atlini kərsitidu. Iliyas pəyojəmbər Israil arisida turoqan waqtda Hudaning samawiy küqliri uning wasitisi bilən Israiloja yərdəmdə bolatti. Xu nuqtidin pəyojəmbərnin əzi Israiloja nisbətən «jəng hərwise wə atlik əskərliri» bolatti. Ləkin u asmanoja kətürülgəndin keyin qandak bolar?

■ 2:12 2Pad. 13:14 □ 2:21 «**Mən bu sularni sakayttim**» — yaki «Mən bu sularni tazilidim».

3

Moab Israil bilan jəng qilidu

¹ Yəhuda padixahi Yəhoxafatning səltənitining on səkkizinçi yili, Aħabning oqli Yəhoram Samariyədə Israiloqa padixah bolup, on ikki yil səltənət kildi. ² U əzi Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti, lekin atisi bilən anisi qiləon dərjide əməs idi. U atisi yasatqan «Baal tūwrūki»ni elip taxlidi. ■ ³ Lekin u Israilni gunahqa putlaxturəlan Nibatning oqli Yəroboamning gunahlırida qing turup, ulardin heq yanmidi.

⁴ Moabning padixahi Mexa nahayiti qong koyqi idi; u Israilning padixahioqa yuz ming koza həm yuz ming koqkarning yungini olpan qilatti. □ ⁵ Əmdi xundak boldiki, Aħab elip kətkəndin keyin Moabning padixahi Israilning padixahioqa yuz erüdi. ■

⁶ U wakitta Yəhoram padixah Samariyədin qikip həmmə Israilni *jəng üqün* editlidi. ⁷ U yənə adəm əwətip Yəhudaning padixahi Yəhoxafatka həwər berip: Moabning padixahi məndin yuz eridi; Moab bilən sokuxkili qikəmsən? — dedi. U: Qikimən; bizdə mening-sening dəydiəlan gəp yoktur, mening həlkim sening həlkingdur, mening atlırim sening atlıringdur, dedi. □ ■

⁸ U yənə: Kaysi yol bilən qikayli, dəp soridi. Yəhoram: Biz Edom qəlining yoli bilən qikayli, dəp jawab bərdi.

⁹ Andin Israilning padixahi bilən Yəhudaning padixahi Edomning padixahioqa koxlup mangdi. Ular yəttə kün aylinip yürux qiləandin keyin, koğun wə ular elip kəlgən at-ulaqlarəqa su qəlmidi. ¹⁰ Israilning padixahi: Apla! Pərwərdigar biz üq padixahni Moabning kolioqa qüxsun dəp, bir yərgə jəm qiləlan ohxaydu, dedi.

¹¹ Lekin Yəhoxafat: Pərwərdigardin yol soriximiz üqün bu yərdə Pərwərdigarning bir pəyoqəmbiri yokmu? — dedi. Israilning padixahining qakarlıridin biri: İliyasning kolioqa su quyup bərgən Xafatning oqli Elixə bu yərdə bar, dedi. ■

¹² Yəhoxafat: Pərwərdigarning səz-kalami uningda bar, dedi. Xuning bilən Israilning padixahi bilən Yəhoxafat wə Edomning padixahi uning kəxioqa qüxüp bardı.

¹³ Elixə Israilning padixahioqa: — Mening sening bilən nemə karim! Əz atangning pəyoqəmbərliri bilən anangning pəyoqəmbərlirining kəxioqa barəqin, dedi.

Israilning padixahi: Undak demigin; qünki Pərwərdigar bu üq padixahni Moabning kolioqa tapxurux üqün jəm qiləlan ohxaydu, — dedi. ■

¹⁴ Elixə: Mən hizmitidə turuwatqan Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilimənki, əgər Yəhudaning padixahi Yəhoxafatning hərmitini kilmioqan bolsam, seni kəzgə ilmioqan yaki sanga karimioqan bolattim. □ ■ ¹⁵ Lekin əmdi berip bir sazqini mənə elip kəlinglar, — dedi.

■ 3:2 1Pad. 16:32 □ 3:4 «yuz ming koza həm yuz ming koqkarning yungini olpan qilatti» — yaki «yuz ming kozinin wə yuz ming koqkarning yungini olpan əwətətti». ■ 3:5 2Pad. 1:1

□ 3:7 «**bizdə mening-sening dəydiəlan gəp yoktur**» — ibraniy tilida «mən ezüm sanga ohxax bolimən» degən səz bilən ipadilini. ■ 3:7 1Pad. 22:4 ■ 3:11 1Pad. 22:7 ■ 3:13 1Pad. 18:19 □ 3:14 «**Mən hizmitidə turuwatqan**» — ibraniy tilida «Mən Uning (Hudaning) aldida turuwatqan» degən səz bilən ipadilini. Elixə əzini padixahning ordısında daim oqjisining aldida turuwatqan hizmətkarəqa ohxitidu. ■ 3:14 1Pad. 17:1

Sazqi saz qalojanda, Pərwərdigarning qoli uning üstigə qüxti. □ 16 U: Pərwərdigar söz kılıp: «Bu wadining həmmə yerigə ora kolanglar» dedi, — dedi andin yənə:

17 — Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: «Silər ya xamal ya yamojur kərmisənglar mu, wu wadi suoqa tolup, özünqlar bilən at-ulaqliringlar həmmisi su iqisilər». 18 Ləkin bu Pərwərdigarning nəziridə kiqik ix bolup, u Moabnimu silərning kolliringlaroqa tapxuridu. 19 Silər barliq mustəhkəm xəhərlərni wə barliq esil xəhərlərni bəsüp ötüp, barliq yahxi dərəhlərni kesip taxlap, həmmə bulaklarni tindurup, həmmə munbət ekinzarliqni taxlar bilən kaplap harab kılısilar» — dedi.

20 Wə ətisi ətigənlik qurbanlik sunulojan waqtida, mana, su Edom zemini tərəptin ekip kelip, həmmə yərni suoqa toxkuzdi. 21 Əmma Moablarning həmmisi: Padixahlar biz bilən jəng kiləjili qikiptu, dəp angliqan bolup, sawut-kalkan kətürəligüdək qong-kiqik həmmisi qegrada tizilip səptə turdi. 22 Ular ətisi səhərdə kopup karisa, kün nuri ularning udulidiki su üstigə qüxkənidi; künning xolisida su ularoqa kəndək kəründi. Ular:

— Bu qan ikən! Padixahlar uruxup bir-birini kiroqan ohxaydu. I Moablar! Dərhal oljining üstigə qüxüp bəlixwalayli! dedi.

24 Ləkin ular Israilning ləxkərgəhioqa yətkəndə, Israillar ornidin kopup Moablaroqa hujum kilixi bilən ular bədər kaqti. Israillar ularni sürüp-toqay kiliwətti. 25 Ular xəhərlərni wəyran kılıp, hər bir adəm tax elip, həmmə munbət ekinzarliqni tolduruwətküqə tax taxlidi. Ular həmmə bulak-kuduklarni tindurup, həmmə yahxi dərəhlərni kesiwətti. Ular Kir-Ĥarəsət xəhridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi. Xu xəhərgə bolsa, saloqa atquqilar uningə qərgiləp hujum kildi. □

26 Moabning padixahi jəngning əzigə ziyadə kattik kəlgini kərüp əzi bilən yəttə yüz kiliqwazni elip Edomning padixahioqa hujum kılıp bəsüp ətükə atlandi; ləkin ular bəsüp ətəlmidi.

27 Xuning bilən təhtigə warislik kiləuqi tunji oqlini elip, sepilning təpisiyə uni kəydürmə qurbanlik kildi. U waqtta Israil Pərwərdigarning kattik kəhriyə uqriqanidi. Xuning bilən bu üç padixah Moab padixahin ayrilip, hərəkəyisi əz yurtioqa ketixti. □

4

□ 3:15 «Sazqi saz qalojanda, Pərwərdigarning qoli uning üstigə qüxti» — yaki «Sazqi qalsa, Pərwərdigarning qoli... qüxətti». □ 3:25 «Ular Kir-Ĥarəsət xəhridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi» — buning mənisi bəlkim «Ular Kir-Ĥarəsət xəhri qəyini özini wəyran kilmidi» degəndək bolsa kərək. □ 3:27 «Pərwərdigarning kattik kəhri...» — ibranii tilida «uning kattik kəhri...». «Pərwərdigarning kattik kəhriyə uqriqanidi» — Israilning xu qəoqda nemixka Pərwərdigarning kəhriyə uqraq səwəbi muxu yərdə eytilmaydu. Birnəqqə alim muxu «kəhri»ni Pərwərdigardin əməs, bəlkim Edom tərpidin kəlgən, dəp karap, təwəndikidək tərjimə bilən xərĥ berip qüxəndüridu: «(26) Moabning padixahi ... Edomning padixahioqa hujum kılıp bəsüxkə atlandi; ləkin ular bəsüp ətəlmidi. (27) Xuning bilən uning (Edomning) təhtigə warislik kiləuqi tunji oqlini elip kelip, sepilning üstidə uni kəydürmə qurbanlik kildi. U waqtta Israil kattik kəhriyə uqriqanidi (Edomlar: «Biz Israillar bilən ittəpəkdax boləoqqa, biz ularning kasapitigə uqriduk» dəp Israiloqa kattik qəzəpləngənidi». Demək, xu alimlar xu «kəhri» Edomlar tərpidin kəldi, dəp karaydu. Biraq bizningqə bundak tərjimədə ikki muħim nuqtini pəraziy tərjimə kəljən boləoqqa, uningə qayil bolmiduk. Xunga biz yənəla ayəttiki «kəhri»ni Huda tərpidin boləjan, dəp karaymiz.

Elixa pəyoʻlambər tul hotun wə uning oʻqullirioʻja yardəm beridu

1 Pəyoʻlambər xagirtliridin birining tul qaloʻan hotuni Elixaʻoʻja pəryad kilip: Sening kulung bolojan mening erim olüptu. Bilisənki, sening kulung Pərwərdigardin qorqқан adəm idi. Əmdi kərz igisi mening ikki oʻqlumni kullukқа aloʻjili kəldi. ■

2 Elixa uningdin: Sening üqün nemə kilay? Deginə, öyüngdə neməng bar? — dəp soridi. U: Dedikingning öyidə kiqik bir koza maydin baxқа һeқnərsə yok, — dedi. □

3 U: Berip һəmmə koxniliringdin qəgün-koza, yəni box qəgün-kozilarni etnə aloʻin, ular az bolmisun. 4 Andin özüng bilən oʻqulliring öygə kirgin, ixikni yerip һəmmə qəgün-koziləroʻja may kaqiloiqin. Toxқanlirini bir qətkə elip koʻyoʻin, — dedi.

5 Xuning bilən u u yərdin ayrilip oʻqulliri bilən öygə kirip ixikni yapti. Oʻqulliri qəgün-kozilarni uning aldioʻja elip kəlgəndə, u may kuydi. 6 Wə xundak boldiki, qəgün-kozilarning һəmmisi toloʻjanda u oʻqlioʻja: Yənə bir koza elip kəl, dedi. Əmma oʻqli: Əmdi koza qəlmidi, dedi. U waқitta may tohtap qəldi.

7 Əmdi u berip Hudaning adimigə һəwər yətküzdi. U: Berip mayni setiwət, kərzingni tügətkin; andin qaloʻan pul bilən özüng wə oʻqulliringning jenini beқinglar, dedi.

Elixa olgən balini tirildüridu

8 Bir küni Elixa Xunəm xəһirigə bardi. U yərdə bir bay ayal bar idi wə u uni öz öyidə tamakқа tutup qəldi. Xuningdin keyin һərkəqan u yərdin otüp mangsa, u uning öyigə kirip oʻjizalinatti. 9 Bir küni u öz eriga: Bu yərdin daim etidioʻjan kixi Hudaning bir muқəddəs adimi ikənlikini bilip yəttim.

10 Biz ögzidə uningəja bir kiqikrək öy salayli. Uningəja eydə kariwat, xirə, orunduk wə qiraʻodan təyyarlap berəyli; wə xundak bolsunki, u kaqanla yenimizəja kəlsə xu eydə tursun, — dedi.

11 Əmdi pəyoʻlambər bir küni u yərgə kəlgəndə, xu balihaniəja kirip yetip qəldi. 12 U öz hizmətkari Gəһaziəja: Sən u Xunəmlik ayalni qəkiroʻin, dedi. U uni qəkiroʻjanda, ayal uning qəxiəja kəldi.

13 Pəyoʻlambər hizmətkariəja: Sən uningəja: «Sili bizning oʻjemimizni yəp muxundak əzlrini kəp awarə kildila; mən sili üqün nemə kilip berəy? Padixahқа yaki koxun sərdariəja birər tələplirini yətküzəymu?» — degin, dedi.

Ayal buningəja jawab berip: — Mən öz һəlkim arisida yaxawatimən, boldi! dedi.

14 Əmdi Elixa Gəһazidin, uningəja nemə kilip berix kerək? — dəp soridi. Gəһazi: Uning oʻqul balisi yok ikən, wə erimu kəri ikən, dedi.

15 U: Uni qəkiroʻin, dedi. Ayalni qəkirowidi, ayal ixikkə kelip turdi.

16 Pəyoʻlambər uningəja: Kələr yili təһminən muxu waқitta kuqaklirida bir oʻqulliri bolidu, dedi. U: Yak, i oʻojam! I Hudaning adimi, dedikinggə yaloʻjan eytmioʻin, dedi. □ ■

17 Əmdi Elixa uningəja degəndək u ayal һəmilidar bolup, ikkinqi yili bekitilgən waқitta oʻqul tuoʻdi.

18 Bala əsüp qong boldi. Bir küni xundak boldiki, u atisi bar yərgə, ormiqilarning kəxiəja qikip kətti. 19 U atisiəja: Way bəxim, way bəxim, dəp waysidi. U hizmətkariəja, uni anisining qəxiəja elip barəin, dedi.

■ 4:1 Law. 25:39 □ 4:2 «kiqik bir koza may» — bu may bəlkim zəytun meyi idi. □ 4:16 «muxu waқitta» — yaki «otiayzda». ■ 4:16 Yar. 18:10, 14

20 U uni k t r p anisining yenio a apirip qoydi. Bala anisining etikid  q xkiq  olturdi, andin  l p qaldı. 21 Andin anisi qikip, uni Hudaning adimining  yidiki kariwatka yatquzup koyup, ixikni yepip qikip k tti. 22 U erini qakirip uningoa: O ulamardin birini mangdur jin, u bir exakni elip k lsun; mən uni qapturup, Hudaning adimining kexio a d r hal berip kel y, dedi.

23 Eri uningoa: Nemixka uning kexio a b g n barisən? B g n ya yengi ay ya xabat k ni bolmisa, dedi. Ayali uningoa, H mm  ix tinqlik — dedi. □

24 U exakni tokutup o ulamio a: Ittik həydəp mang; mən demig q  tohtimio in, dedi. □

25 Xuning bilən u Karməl teo io a berip Hudaning adimi aldio a k ldi. W  xundak boldiki, Hudaning adimi uni yiraqtinla k r p  z hizmətkari G hazi a: Mana Xunəmlik ayal keliwatidu; 26 Sən uning aldio a y g t r p berip uningdin: Sili tinqlikmu?  rliri tinqlikmu? Baliliri tinqlikmu? — d p sorio in, dedi.

— H mm  ix tinqlik, d p eytti ayal.

27  mdi taoşka qikip Hudaning adimining kexio a k lg nd , u uning putlirini kuqaklıdi. G hazi uning yenio a berip uni ittiriw tm kqi boldi; lekin Hudaning adimi: — Uni  z ihtiyario a koyoşin; çunki uning k ngli intayin sunuq w  Pərwərdigar bu ixni manga dem y yoxuruptu, dedi.

28 Ayal: Mən o ojamdin bir o ul tilidimmu? Manga yalo an s z kilmioşin, d p s ndin  t nmidimmu? — dedi. □ ■

29 P yo amb r G hazi a: — Belingni qing ba lap, mening  asamni elip mang jin. Birsigə uqrisang, uningoa salam kilmioşin, birsı sanga salam kilsa, sən uningoa jawab bərmigin. Mening  asamni balining y zigi  koyoşin, dedi. □ ■

30 Balining anisi: Pərwərdigarning  ayati bilən w  sening  ayating bilən k s m kilm nki, s ndin ayrilmaym n, dedi. Elix a ornidin turup uning k ynidin  g xti.

31 G hazi ulardin burun berip  asisini balining y zigi  koyo anidi.  mma  eq awaz yaki tiwix qikmıdi. Xuning bil n u yenip Elixaning aldio a berip uningoa: Bala oyo anmıdi, dedi.

32 Elix a  yg  kelip  arisa, mana, bala uning kariwitida  l k yatatti. 33 U bala bil n  zini ayrim qaldurup, ixikni yepiwetip P rw rdigaroa dua kildi. ■ 34 Andin u kariwatka qikip balining  stigi   zini koyup aozini uning aozio a, k zlirni uning k zligig , k llirini uning k llirio a yekip yatti. Xuning bil n balining b dini issixka baxlıdi. 35 U q x p  yd  u yaq-bu yaqka mengip andin y n  kariwatka qikip y n  balining  stigi  egildi. U waqıtta bala y tt  ketim q xk rdi, andin k zlidirni aqti. ■

36 P yo amb r G hazini qakirip uningoa: Xun mlik ayalni qakiro in, dedi. U uni qakirip koydi. U Elixaning yenio a k lg nd . U uningoa: Ooqullirini k t r p alsila, dedi.

□ 4:23 «nemixka uning kexio a b g n barisən?» — eri bəlkim ayalining berix məksitini q x nmıdi. Erining sezigi   ariso anda «yengi ay» yaki «xabat k ni» p yo amb rl r bilən kərüxüx kolaylik waqit bolatti. «H mm  ix tinqlik» — yaki «hatirjəm bol jin». □ 4:24 «Ittik həydəp mang; mən demig q  tohtimio in» — oşulami bəlkim exakning yenida yügürüp, ayalo a h mra  bolsa ker k. □ 4:28 «mən o ojamdin bir o ul tilidimmu?» — oqurm nlarning esid  barki, bu ayal  slid  Elixadin birar n rs  tilim kqi  mas idi. U o ul pərzənt k r xk  zor intizar bolsimu, yənə o ul til xtin k rkattı. ■ 4:28 2Pad. 4:16 □ 4:29 «birsigə uqrisang, uningoa salam kilmioşin, birsı sanga salam kilsa, sən uningoa jawab bərmigin» — ottura x rk ta yolda ketiwatqanlar bir-biri bilan salamlaxkanda adetta uzun waqit ketatti. ■ 4:29 Lu a 10:4 ■ 4:33 Mat. 6:6 ■ 4:35 1Pad. 17:21; 2Pad. 8:1; Ros. 20:10

³⁷ U öyigə kiripla uning ayioi aldioqa yikilip düm yatti, bexi yergə təgküdək təzim kildi. Andin öz oqlini kətürüp qikip kətti.

Aqarqilikta bolojan məjizilər

³⁸ Elix Gilgaloqa yenip bardı. Xu qaşda yurtta aqarqilik bolojanıdı. Pəyoəmbərlərləning xagirtliri Elixaning yenida olturoqanda u öz hizmətkarioqa: Sən qong qazanni esip pəyoəmbərlərləning xagirtlirioqa xorpa pixurup bərgin, dedi.

³⁹ Ulardin birsi otyax tərgili dalaqa qikip yawa kəpak pelikini tepip, uningdin yawa kəpak üzüp etikini toldurup kelip, totrəp qazanoqa saldı; qünki ular bularning ziyanlik ikənlikini bilməytti. □

⁴⁰ Andin ular yənglar dəp adəmlərgə usup bərdi. Ləkin ular tamakni yegili baxliqanda: I Hudaning adimi, qazanda ölüm bar, dəp warkiraxti. Həqkim uningdin yeyəlmidi.

⁴¹ Elix: Azraqkinə un elip kelinglar, dedi. U xuni qazanoqa taxlap: Həlkqə usup bərgin, yesun, dedi. Wə mana, qazanda həq zəhər qalmidi. ■

⁴² Əmdi Baal-Xalixahdin bir adəm kelip, Hudaning adimigə arpa həsulining tunji mewisidin ax-nan, yəni yigirmə arpa nanni wə bir halta kək baxni elip keliwidi, u: Həlkqə yegili aldioqa koyoqin, dedi.

⁴³ Uning hizmətkari: Xuni bir yüz adəmning aldida qandaq koyalaymən? dedi. Elix: Həlkqə yegili bərgin; qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: Ular yəydu wə uningdin exip qalidu, dedi. ■

⁴⁴ Xuning bilən u xuni ularning aldida koydi; ular yedi wə dəl Pərwərdigarning deginidək, uningdin exip qaldı.

5

Suriyəning qoxunining sərdari Naamanning saqaytilixi

¹ Suriyə padixahining qoxun sərdari Naaman öz oşojisining aldida tolimu qədirləndi wə izzətləndi, qünki Pərwərdigar uning kəli arkiplik Suriyəgə nusrətlər bərgənidi. U bafur jəngqi bolojini bilən, ləkin mahaw kesiligə giriptar bolup qəlojanidi.

² Əmdi Suriylər top-top bolup, bulangqilikqa qikip Israildin bir kiqik kizni tutup kəlgənidi; bu kiz Naamanning ayalining hizmitini qilatti. ³ U hanimoqa: Kaxki, mening oşojam Samariyədiki pəyoəmbərning qexida bolsidi! U uni mahaw kesilidin saqaytatti, dedi.

⁴ Naaman berip hojisiqə: — Israilning yurtidin bolojan kiqik kiz mundaq-mundaq eytti, dedi.

⁵ Suriyə padixahi: Yahxi! Sən baroqin, mən Israilning padixahioqa bir məktup əwətimən, dedi. Naaman on talant kümük bilən altə ming xəkəl altun wə həm on kixilik kiyimni elip Israiloqa bardı. □

⁶ U məktupni Israilning padixahioqa apirip tapxurup bərdi. Məktupta: — «Bu məktup sanga yətkəndə bilgəysənki, mən öz hizmətkarim Naamanni sening qexingə mangurdum. Sən uni mahaw kesilidin saqaytkaysən», dəp pütəlgənidi.

□ **4:39 «yawa kəpak»** — biz pərizimiz boyiqə xundaq təjime kildük. Ləkin bu əsümlük wə mewisining zadi nemə ikənliki bizgə həzir naməlum. ■ **4:41** Mis. 15:25 ■ **4:43** Yh. 6:9, 11

□ **5:5 «on talant kümük»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 306 kilogram kümük idi. «Altə ming xəkəl altun» — 70 kilogramqə boluxi mumkin idi.

7 Israilning padixahi hətnei okup bolup, öz kiyimlerini yirtip-yirtiwəttili wə: — Mən Hudamu? Kixini ɵltürüp həm tirildürələymənmü? Nemixka u kixi: — Bu adəmni mahaw kesilidin saqaytkin, döp hawalə kılıdu? Kəni, oylinip körünglar, u dərəkə mən bilən jəng kılqılı bahənə izdəydu, dedi.■

8 Wə xundak boldiki, Hudaning adimi Elixə Israilning padixahining öz kiyimlerini yirtkinini angliqanda, padixahka adəm əwitip: Nemixka öz kiyimliringni yirtting? U kixi hazır bu yərgə kəlsun, andin u Israilda bir pəyojəmbər bar ikən döp bilidu, dedi.

9 Naaman atliri wə jəng hərwişi bilən kelip, Elixaning öyining ixiki aldida tohtidi. 10 Elixə bir həwərqini mangdurup Naamanə: — Berip İordan dəryasida yəttə kətim yuyunup kəlgin; xundak kilsang ətliring əsligə kelip pakiz bolisən, dedi.

11 Lekin Naaman aqqiklinip yenip kelip: — Mana, u qoqum qikip, mening bilən kərixidu, ɵrə turup Hudasi Pərwərdigarning namiojə nida kılıp, yara jayning üstidə kolini silkip, mahaw kesilini saqaytidu, döp oylap kəlgənidim. 12 Dəməkxning dəryaliri, yəni Abarna bilən Farpar dəryasining suliri Israilning həmmə suliridin yaxi əməsmü? Mən ularda yuyunsam pakiz bolmamdim? — dedi. U kattik oqəzəplinip burulup yolojə qikti.

13 Lekin uning hizmətkarliri uning kəxiəjə berip: — I atam, əgər pəyojəmbər siligə ɵyir bir ixni tapilojan bolsa, kilmasmidila? Undak boləjan yərdə, u siligə suəjə quxüp yuyunup, pakiz bolisila, degən bolsa xundak kilmamla? — deyixti.

14 Xunga u quxüp, Hudaning adimining səzigə binaən İordan dəryasida yəttə kətim qəmüldi. Xuning bilən uning eti paklinip, kiqik balining etidək bolup saqaydi.■

15 Xuning bilən u barlik həmrəhliri bilən Hudaning adimining kəxiəjə kaytip kelip, uning aldida turup: — Mana əmdi pütkül yər yüzidə Israildin baxka yərdə Huda yok ikən, döp bilip yəttim; əmdi hazır, öz kəminəngdin bir sowəjatni qəbul kıləjin, dedi.

16 Lekin Elixə: Mən hizmitidə turuwatkan Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilmənki, heq nemini qəbul kilmasmən, dedi. *Naaman* tola qing turuwalsimu, heq qəbul kilmidi.

17 Andin Naaman mundaq dedi: — Əgər qəbul kilmisang, kəminənggə topidin ikki keqir yük berilsun; qünki kəminəng bundin keyin Pərwərdigardin baxka heqkandak ilahlarəjə kəydürmə qurbanlik yaki inaklik qurbanlikini kəltüməydu. □ 18 Lekin Pərwərdigar kəminəngning xu bir ixini kəqürüm kıləjə: oqəjamning ɵzi Rimmonning buthanisiojə səjdə kilmək üçün kirgəndə, mening qoluməjə yələnsə mən Rimmonning buthanisida tiz püksəm, muxu əmallsiz tiz pükkinim üçün Pərwərdigar mən kəminəngni kəqürgəy, dedi.□

19 Elixə uningə: — Sən aman-hatirjəmlitkə kətkin, dedi. U uningdin ayrilip azəjinə yol mangdi. 20 Lekin Hudaning adimi Elixaning hizmətkari Gəhəzi kənglidə: — Mana, u Suriyəlik Naaman elip kəlgən nərsiliridin oqəjam heqnemini almay, uni bikar kətküzüwetiptu. Lekin Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kilmənki, mən uning kəynidin yügürüp berip, uningdin azrak bir nərsə alay, döp oylidi. 21 Xuni döp

■ 5:7 Qan. 32:39; 1Sam. 2:6 ■ 5:14 Luqa 4:27 □ 5:17 «inaklik qurbanlik» — yaki pəkət «qurbanlik». Adəttə bu söz «inaklik qurbanlik» yaki «təxəkkür qurbanlik»ni bildüridu. Uning topini tələp kılıxi bəlkim Israildiki xu topa (qurbangah süpitidə) üstidə öz qurbanliklirini kilməkəji boləjan boluxi mumkin. □ 5:18 «Rimmon» — Suriyəning «boran qikərojuqi but»i idi.

Gəhəzi Naamanning kəynidin bardı. Naaman bir kimning kəynidin yügürüp keliwatqinini kərüp, hərwisidin qüxüp uning aldioğa berip: Həmmə ix tinqlikmu? — dəp sorıdı.

²² U: — Tinqlik, — dedi, — əmma oşojam meni mangdurup: Mana əmdi Əfraim taşlıkının pəyoşəmbərləning xagirtliridin ikki yigit kəximioğa kəldi. Bularoğa bir talant kümüş bilən ikki kixlik kiyim bərsilə, dəp eytti, — dedi.

²³ Naaman: — Ikki talant kümüşni qəbul kıləyin, dəp uni zorlap ikki talant kümüşni ikki haltioğa qəgip, ikki kixilik kiyimni qikirip bərdi. Bularni Naaman oşulamiridin ikki yigitkə yüdküzdi; ular Gəhəzining aldida bularni kətürüp mangdi.

²⁴ U turoşan dənggə yətkəndə bularni ularning kolliridin elip öyigə tikip kəydi; andin bu adəmləрни kətküzüwətti. ²⁵ Andin u oşojisining aldioğa kirip turdi. Elixə uningdin: — I Gəhəzi, nəgə berip kəlding? — dəp sorıdı. U jawab berip: Qulung heqyergə barmidi, — dedi.

²⁶ Elixə uningə: — Məlum bir kixi hərwisidin qüxüp, kəynigə yenip, sening aldingə kəlgəndə, mening rohim xu qəşda sening bilən birgə bəroşan əməsmu? Bu kixilər kümüş bilən kiyim, zəytun bəşliri bilən üzümzarlar, qoy bilən kala, malaylar bilən kenizəkləрни qəbul kildioğan waqitmu? ²⁷ Ləkin həzir Naamanning mahaw kesili sanga həm nəşlinggə mənggügə qarlıxidu, — dedi. Xuning bilən u Elixəning kəxidin qikqanda kərdək aq bolup qəldi. ■

6

Paltining bəxini su üstidə ləylitixi

¹ Pəyoşəmbərləning xagirtliri Elixəoğa: — Mana bizgə sening aldingda turuwatqan yerimiz tar kəldi. ² İordan dəryasining boyioğa berip, hər birimiz birdin yaşaq elip, xu yərdə turidioğanə bir turaloşu öy yasayli, — dedi.

— Beringlar, dəp jawab bərdi u.

³ Ularning biri yənə: — İltipət kılıp kəminiliring bilən birgə bəroşin, dedi. U: — Billə baray, dedi.

⁴ U ular bilən mangdi. Ular İordan dəryasioğa berip, dərəh kesixkə baxlıdi.

⁵ Ləkin ularning biri dərəh kesiwatqanda paltining bəxi suoğa qüxüp kətti. U warqirap: — Way oşojam, bu etnə aloşan palta idi, dedi.

⁶ Hudaning adimi: Nəgə qüxti, dəp sorıdı. U qüxkən yəрни kərsitip bərdi. U bir xahni kesip, uni suoğa taxlıwidi, Paltining bəxi ləyləp qikti.

⁷ U: Uni qəlungə oşəyin, dewidi, u kixi qəlini uzutup uni tutuwaldi.

Elixə pütün bir qəxunni məşlup kılıdu

⁸ Suriyəning padixahı İsrail bilən jəng kiliwatatti. U öz hizmətkarlıri bilən məşlihetlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bəkitətti. □

⁹ Hudaning adimi İsrailning padixahioğa həwər əwitip: — Sən palanqi-pokunqi yərgə bərixtin ehtiyat kıləyin, qünki Suriylər u yərgə qüxməkdə, dedi.

■ 5:27 Qel. 12:10; 2Tar. 26:19, 20 □ 6:8 «...məşlihetlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bəkitətti» — yaki «... məşlihetlixip, ular uningə: — Palanqi-pokunqi jayda həjum kıləyayla, dedi».

10 U waqıtlarda Israilning padixahi Hudaning adimi özige kersatkən jayoqa adəm əwətip u yərdiki adəmlirigə ehtiyat kılıxni agahlandırdi. Bundaq ix birkanqə ketim boldi. □

11 Buning səwəbidin Suriyəning padixahi kənglidə kattik aqqiklinip, öz hizmətkarlırini çakirip ulardin: — Arimizdin kimning Israilning padixahi tərpidə turidioanlikini manga kersitip bərməmsilər?! — dəp soridi.

12 Lekin hizmətkarlırining biri: — I oqojam padixah undak əməs; bəlki Israilda turidioan Elixə degən pəyojəmbər sən yatқан hujrangda kıləjan səzlırını Israil padixahıqə eytip beridu, — dedi.

13 U: Berip uning nədə ikənlikini paylap kelinglar, mən adəm mangdurup uni tutup keləy, dedi. Ular: — U Dotan xəhiridə ikən, dəp həwər kildi.

14 Xuning bilən u xu yərgə atliklar, jəng hərwiliri wə zor bir qoxunni mangdurdi. Ular keqisi yetip kelip xəhərni qorxiwaldi.

15 Hudaning adimining maliyi səhərdə turup qıksa, mana, bir atliklar wə jəng hərwiliri qoxuni xəhərni qorxiwaləjanidi. Malay uningə: Apla, i oqojam, qandak qılargimiz? — dedi.

16 Lekin u: Qorkiməyin; mana biz bilən birgə boləjanlar ular bilən birgə boləjanlardin kəptur, dedi. 17 Əmdi Elixə dua kılıp: I Pərwərdigar, malayimning kəzlırini kərələydiəjan kılıp aqkaysən, dedi. U waqıtta Pərwərdigar yigitning kəzlırini aqti wə u əyni əhwalni kərdi; mana, pütkül taq Elixəni qəridəp turojan yalkunluk at wə jəng hərwiliri bilən toləjanidi.

18 Suriylər quxup u tərəpkə kəlgəndə, Elixə Pərwərdigarə qə dua kılıp: Bu həlkni korluk bilən urəjin, dedi. Xuning bilən U Elixəning tiliki boyıqə ularni korluk bilən urdi.

19 Elixə ularə qə: Bu *silər izdigən* yol əməs wə *silər izdigən* xəhər əməs; mənning kəynimdin əgixinglar, silərni silər izdigən adəmning qəxiə qə baxlap baray, dəp ularni Samariyəgə baxlap bardı. 20 Wə xundak boldiki, ular Samariyəgə kirgəndə Elixə: I Pərwərdigar, ularning kəzlırini kərələydiəjan kılıp aqkaysən, dedi. Pərwərdigar ularning kəzlırini aqti; wə mana, ular Samariyəning otturisida turatti.

21 Israilning padixahi ularni kərgəndə Elixədin: I atam, ularni əltürüwetəymu? Ular ni əltürüwetəymu? dəp soridi.

22 U: — Sən ularni əltürmə; hətta əzüng kiliq wə okyaying bilən əsir kıləjanlırınıgəni əltürməydiəjan yərdə, bularni əltürüxkə bolamti? Əksi qə, ularning aldiə qə nan, su kəyoqin; xuning bilən ular yəp-ıqıp öz oqojisə qə yenip kətsun, dedi. □

23 Xundak kılıp, u ularə qəng ziyapət bərdi; ular yəp-ıqıp boləjəndin keyin, andin ularni yolə qə saldi. Ular oqojisining yenio qə kaytti. Xuningdin keyin Suriyədin bulangqılar xaykiliri Israilning zeminiə qə kayta besip kirmidi.

Pərwərdigar Samariyəni kutkuzidu

24 Keyin xundak boldiki, Suriyəning padixahi Bən-Hədad pütkül qəxunini yiqəp Samariyəni muhasirigə aldi. 25 Xuning bilən Samariyədə zor aqarqılıq boldi. Ular uni xunəqə uzun qəmal kıldiki, bir exək bəxi səksən xəkəl kümüxkə, wə kəptər mayikining bir qinisining təttin biri bəx xəkəl

□ 6:10 «birkanqə ketim» — ibrani ilida «bir ketim, ikki ketim əməs» degən səzlər bilən ipadilini. □ 6:22 «...bularni əltürüxkə bolamti?» — demək, sən əzüng muxu Suriyləni əsirgə tutқан əməssən; hətta ularni xundak tutқан bolsangmu, u qə qəda (kəna «urux əhləki» boyıqə) ularni əltürüwetməytting.

kümüxkə yaraytti. □ 26 Israilning padixahi sepilning üstidın ötkəndə, bir ayal uningöja: I oşojam padixah, yardəm bərginə! dəp pəryad kətürdi.

27 U: Əgər Pərwərdigar sanga yardəm bərmisə, mən sanga qandak yardəm kılay? Ya hamandin ya üzüm kəlqikidin yardəm tepilamdu?, — dedi.

28 Padixah əmdi uningdin yənə: Nemə dərding bar? dəp soridi. U: Mana bu hotun manga: Ooşlungni bərgin, biz uni bügün yəyli. Ətə bolsa mening ooşlumni yəymiz, dedi. 29 U waqıtta biz mening ooşlumni kaynitip pixurup yedük. Əfisi mən uningöja: Əmdi sən ooşlungni bərgin, uni yəyli desəm, u öz ooşlini yoxurup köydi, — dedi.■

30 Padixah ayalning sözini anglap kiyimlirini yirtip-yirtiwətti. U sepilda ketiwatqanda, həlk uning kiyimining iqiğə, yəni etığə bəz kiygənlikini kərüp kaldi.

31 Padixah: — Əgər Xafatning ooşli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa, Huda mening beximni alsun wə uningdinmu artuk jazalisun! — dedi.□ ■

32 Əmma Elixə öz öyidə olturatti; aqsakallarmu uning bilən billə olturoşanidi. Padixah uning aldioşa bir adəmni mangduroşanidi. Lekin u həwərqı u yərgə yetip barmayla, Elixə aqsakallaröja: — Mana bu jallatning balisining beximini aloşli adəm mangduroşanlikini kərdünglarmu? Əmdi həwərqı kəlgəndə ixikni qing taqap iqidin tiriwelinglar. Mana uning kəynidin kəlgən oşojisinining kədimining awazi angliniwatmamdu? — dedi.

33 U ular bilən sözlixiwatqanda, mana həwərqı uning kəxioşa qüxüp kelip: «Padixah: «Mana bu balayı'apətning özi Pərwərdigar tərıpıdın kaldi; mən zadi nemə dəp Pərwərdigaröja yənə ümid başliyalarmən?» dəydu, dedi.□

7

1 Elixə: Pərwərdigarning sözini anglanglar! Pərwərdigar mundak dəydu: — Ətə muxu waqıtlarda Samariyəning dərwazisida bir halta aq un bir xəkəlgə wə ikki halta arpa bir xəkəlgə setilidu, — dedi.□

2 Əmma padixah belikini tutup mangoşan qoxun əməldari bolsa, Hudaning adimigə: Mana, hətta Pərwərdigar asmanöja tınglök aqşimu, undak ixning boluxı mumkinmu?! dedi. U: — Sən öz kəzüng bilən kərisən, lekin xuningdin yeməysən, dedi.

3 Əmdi dərwazining tüwidə tət mahaw kesili bar adəm olturatti. Ular bir-birigə: Nemə üqün muxu yərdə ölümni kütüp olturimiz? ■ 4 Xəhərgə kirəyli desək, xəhərdə aqarqılık boləraqqa, u yərdə ölümiz; bu yərdə oltursakmu ölümiz. Qopup Suriyləarning ləxkərgəhişə ketəyli. Ular bizni ayisa tirik qalimiz; bizni öltürəyli desə ölümiz, halas, — deyixti.

□ 6:25 «səksən xəkəl» — 900 gram, «bəx xəkəl» 55 gram bolatti. Muxu yərdiki «bir qinining tətın biri»ning həjimi bəlkim 0.25 litrəq idi; «qinə» ibraniy tilida «kab» bilən ipadiliniidu. ■ 6:29

Qan. 28:53 □ 6:31 «Əgər Xafatning ooşli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa...» — Israilning padixahi (Yoram, 8-babni kərüng) nemixka Elixəöja xundak əq? Xübhışizki, u padixahni butpərəsliki (3:3ni kərüng) üqün daim əyibligəqkə, uningöja əq idi; Elixə yənə, bu balayı'apətlər dəl butpərəslikimizdin beximioşa qüxkan, dəp aqaş bərgən bolsa kerək. ■ 6:31 1Pad. 19:2

□ 6:33 «həwərqı uning kəxioşa qüxüp kelip: «Padixah: «Mana bu balayı'apətning özi... yənə ümid başliyalarmən?» dəydu, dedi» — həwərqı, xübhışizki, padixahning əz sezlirini yətküzüwatidu. □ 7:1 «halta» — muxu ayəttə «halta» (ibraniy tilida «seah») təhminən 4 litrəq kelidu. ■ 7:3 Law. 13:46

5 Xuni döp ular kəqkurun Suriylərnin ləxkərgahıqə barəqili qəpti. Ləxkərgahınin qəxiqə yetip kəlgəndə, mana həq kixi yəq idi. 6 Qünki Pərwərdigar Suriylərnin ləxkərgahıqə jəng hərwiliri, atlar wə zor qəng qəxunin sadasini anglatqanıdi. Xuni anglap ular bir-birigə: Mana, İsrailin padixahı bixək Hıttiyaların padixahlırini wə Misirliqlərnin padixahlırini üstimizgə hujum kiləqili yalliwaptu, deyixti; ■ 7 kəqkurun kəzəqilip qədirlirini, at bilən exəklirini taxlap ləxkərgahni xu peti qəyup, əz janlırini kətkuzux üqün bədər kəqkanıdi.

8 Mahaw kesili bar adəmlər ləxkərgahınin yeniqə kelip, bir qədirqə kirip, yəp-iqip uningdin kümux bilən altunni wə kiyimlərni elip yoxurup qəyuxti. Andin ular yenip kelip, yənə bir qədirqə kirip u yərdiki oljinimu elip yoxurup qəyuxti.

9 Andin ular bir-birigə: Bizning bundək kiləqinimiz durus əməs. Bügün kətlük həwər bar kündur, ləkin biz tinmay turuwatimiz. Səhərgiqə kəlsək bu yamanlık bəximizqə qūxidu. Uning üqün əmdi bərip padixahınin ordisidikilərgə bu həwərnə yətküzəyli, dedi. 10 Xuning bilən ular bərip xəhərnin dərwasidisiki pasibanları qəkirip ularqə: Biz Suriylərnin ləxkərgahıqə qıksək, mana həqkim yəq ikən, həttə adəmnin xəpəsimu yəqtur; bəki atlar baqləklək, exəklər baqləklək bolup, qədirlər əyni peti turidu, dedi.

11 Dərwasidiki pasibanlar xu həwərnə towlap elan kilip, padixahınin ordisiqə həwər yətküzidi.

12 Padixah kəqisi qərup hizmətkarlıriqə: — Mən Suriylərnin bizgə nemə kilmaqçı boləqinini silərgə döp bərey. Ular bizning aqarqılıkta qələqinimizni bilip, ləxkərgahınin qıqip dalada məkünuwəlip: — İsrailər xəhərdin qıksə, biz ularni tirik tutup, andin xəhərgə kirələymiz, deyixkən gəp, dedi.

13 Hizmətkarlıridin biri jawab bərip: — Birnəqgə kixini xəhərdə qələqən atların bəxni elip (ularning aqiwiti bu yərdə qələqən İsrailin bərlək kixilirininkidin, həttə həlak boləqanlarıninkidin bəttər bolmaydu!), ularni kərup kelixkə əwətəyli, dedi.

14 Xuning bilən ular ikki jəng hərwisi bilən ularqə kətidiqən atları təyyar kildi. Padixah ularni Suriylərnin qəxunin qəynidin əwətip: — Bərip əhwalni kərup kelinglər, döp buyrudi.

15 Bular ularning izidin İordan dəryasıqıqə qəşləp bardı; wə mana, pütkül yol boyı Suriylər aldirap kəqkənda taxlıwətkən kiyim-kəqək wə hərhil əswab-üşkünilər bilən toləqanıdi. Əqlilər yenip kelip padixahqə xuni həwər kildi.

16 U wakıtta həlk qıqip Suriylərnin ləxkərgahınin oljilərnə talidi; xuning bilən Pərwərdigərnin eytkən səzidək, bir halta aq un bir xəkəlgə, ikki halta arpa bir xəkəlgə setildi. 17 Əmdi padixah bilikini tutup mənəqən həliki əməldərnin dərwasini bəxkuruxqə təyinləp qəyiqanıdi. Əmdi halayik dərwasidin *etilip qıqkənda* uni dəssəp-qəyliwətti wə xuning bilən u əldi. Bu ix padixah Hudaning adimini tutmaqçı bolup, uning aldiqə barəqənda, dəl Elixə eytkəndək boldi. 18 Xuning bilən Hudaning adimi padixahqə eytkən xu səz əməlgə axuruldi: «Ətə muxu wakıtarda Samariyənin dərwasisida ikki halta arpa bir xəkəlgə wə bir halta aq un bir xəkəlgə setilidu».

19 Əmma həliki əməldar Hudaning adimigə: — «Mana, həttə Pərwərdigar asmanqə tünqlük aqsimu, undək bir ixning boluxi mumkinmu?!» degənidi. U: — «Sən əz kəzüng bilən kərisən, ləkin xuningdin yeməysən», degənidi.

²⁰ Uningoʻra ham dal xundak boldi; qunki h lk uni dərwazida dəssəp  lt rg nidi.

8

Elixa yan  bir qetim Xunəmlik ayalo a yordəm beridu

¹ Elixa  zi o lini tirildürgən ayalo a nəsihət kilip: — Sən w   z  ydikiliring bilən berip, kəyərdə olturo ud k jay tapsang, u y rd  tur in; qunki Pərwərdigar: — Aqarqilik bolsun, d p bekitti. Bu aqarqilik zeminda y tt  yilo iq  tügiməydu, dedi.■

² Xuning bilən u ayal Hudaning adimi eytk nd k  z  ydikiliri bilən berip, Filistiy larning yurtida y tt  yilo iq  turdi.

³ W  xundak boldiki, y tt  yil  tk nd , ayal Filistiy larning yurtidin yenip k ldi; u padixahtin  yi bilən zeminini  zig  qayturup berixni iltimas kil jili bard. ⁴ Xu wakitta padixah Hudaning adimining hizmətkari G hazi bilən sezlixip uning a: — Elixa kilojan h mm  ulu   m ll rni manga bayan kilip bərgin, d watatti. ⁵ W  xundak boldiki, u padixahka Elixaning kandaq kilip bir  l kni tirild rg nlikini d p beriwatkanda, Elixa o lini tirildürgən xu ayal padixahtin  z  yi w  zeminini qayturup berixni iltimas kil jili k ldi. G hazi: — I padixah o jam, mana, bular mən eytk n ayal w  Elixa  l mdin tirildürgən o li dal xu, dedi.

⁶ Padixah ayaldin soriwidi, u xu wəkəni uning a d p b rdi. Xuning bilən padixah bir aqwatni bəlgiləp: — Uning h mm  t lluk tirini yandurup bərgin w  xuningd k  z yurtidin kətkən k ndin tartip bu wakitkiq  yeridin qik kan həsulning barlik kirimini uning a bərgin, dedi.

Elixa Haza l bilən k r xidu

⁷  mdi Elixa Suriyoning padixahi Bən-H dad kes l yatk nida Dəməxkə k ldi. Padixahka: Hudaning adimi bu yerg  k ldi, d p h w r berildi.

⁸ Padixah Haza lga: —  z ng bir sowo a elip, Hudaning adimining aldio a berip uning bilən kərüxüp, u arkilik Pərwərdigardin mening to gramda: «U bu kesəldin sakiyamdu, sakaymaydu» d p sorio in, — dedi.■

⁹ Xuning bilən Haza l uning bilən k r x xk  bard. U  zi bilən D m xktiki h rhil esil mallardin kirik t g  sowo a elip, uning aldio a berip: «O jlung Suriyoning padixahi Bən-H dad meni əwətip, bu kesəldin sakiyim nmu, sakaymaym nmu?» d p soraydu, — dedi.

¹⁰ Elixa uning a: — Berip uning a: — Qokum sakiyis n, d p eytkin. Lekin Pərwərdigar manga kandaqla bolmisun u qokum  lidu, d p w hiy kilidi, dedi.

¹¹ Hudaning adimi taki Haza l hijil bolup k tk q  uning a tikilip karap turdi, andin Hudaning adimi yio laxka baxlidi.

¹² Haza l: — O jam nemixka yio layla! d p soridi. U: — Mən sening Israillar a kilidiojan yaman ixlirngni bilim n; qunki sən ularning korojanlirini k yd r p, yigitlirini kilik bilən  lt r p, uxxak balilirini q r p taxlap, hamilidar ayallirining kərnini yeriwetis n, dedi.■

¹³ Haza l: — M nki itt k bir kulung nem  idim, undak ulu  ixlarni kilalamtim? Elixa: — Pərwərdigar manga sening Suriyoning padixahi bolidiojanlikingni məlum kilidi, dedi.

14 U Elixaning kexidin qikip oʻqisining yenioʻa bard. Bən-hadad uningdin: — Elixanga sanga nemə dedi, dəp soridi. U: — U manga silining toʻqirilirida, qoqum saqiʻdu, dəp eytti, dedi.

15 Ətisi Hazaəl bir parqə bəzni elip, suoʻa qilap padixahning yuzini ətti. Xuning bilən u əldi; wə Hazaəl uning ornida padixah boldi.

Yəhoxafatning oʻqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boluxi atisi bilən
2Tar. 21:2-20

16 Israilning padixahi, Ahabning oʻqli Yoramning səltnitining bəxinqi yilida, Yəhoxafat tehi Yəhudaning padixahi waqtida, Yəhoxafatning oʻqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boldi. □ 17 U padixah bolqanda ottuz ikki yaxta bolup, Yerusalemda səkkiz yil səltnət kildi. 18 U Ahabning jəməti kilqandək Israil padixahlirining yolida yürdi (qünki uning ayali Ahabning kizi idi); u Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi.

19 Lekin Pərwərdigar Dawutqa: — Sening bilən oʻqulliringoʻa «mənggü eqməydiqan qiraq» berimən degən wədisi tüpəylidin u Yəhudani harab kilixni halimidi. □ ■

20 Uning künliridə Edom Yəhudaning idarə kilixioʻa isyan kətürüp, azad bolup öz aldiqə bir padixahlik tiklidi. ■ 21 Xuning bilən Yoram həmmə jəng harwiliri bilən yoloʻa qikip Zair xəhirigə ətti. U keqisi ornidin turup, ezini wə jəng harwilirining sərdarlarini qorxiwalqan Edomlaroʻa hujum kilip, ularni məqlup kildi; lekin ahirida Yəhuda ləxkərliri öz oylirigə keqip kətti. □ 22 Xuning bilən Edomlar Yəhudaning həkümranlikidin bügüngiqə azad boldi. U waqtida Libnaħmu isyan kətürüp azad boldi.

23 Əmdi Yoramning baxka ixliri həm kilqanlirining həmmisi bolsa «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülqan əməsmidi? □ 24 Yoram öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining yenida dəpnə kilindi. Oʻqli Aħaziya uning ornida padixah boldi. ■

Aħaziya səltnət kilidu
2Tar. 22:1-6

25 Israilning padixahi, Ahabning oʻqli Yoramning səltnitining on ikkinqi yili, Yəhuda padixahi Yəhoramning oʻqli Aħaziya Yəhudaqə padixah boldi. ■ 26 Aħaziya padixah bolqanda yigirmə ikki yaxta bolup,

□ 8:16 «Yoram» — «Yəhoram»ning baxka birhil xəkli. Muxu ayəttə ikki Yəhoram bar; birinqisi Israil, yəni ximaliy padixahlikning padixahi, ikkinqisi Yəhudaning padixahi. «Yəhoxafat tehi Yəhudaning padixahi waqtida, Yəhoxafatning oʻqli Yəhoram Yəhudaning padixahi boldi» — demək, Yəhoxafat wə oʻqli Yəhoram ikkisi təng səltnət kilidu. ■ 8:16 2Tar. 21:4, 5 □ 8:19 «Dawut ... bir qiraq... berimən» — «1Pad.» 11:36 wə izahatni kəring. «Qiraq» — bu keqmə mənilik sez bolup, Dawutning handanini kərsitidu, əlwəttə; handanning məwjut bolqanliqi (1) Dawutning Hudaqə sadik bolqanliqioʻa guwahlik beridqan «qiraq» holdidu; (2) Hudaning Dawutqa: Sən arkilip pütkül dunyani soraydiqan Məsih tuqulidu, dəp bərgən wədisidə turidqanliqioʻa guwahlik beridqan «qiraq» holdidu. ■ 8:19 2Sam. 7:13; 1Pad. 11:36; 15:4; Zəb. 132:17-18 ■ 8:20 Yar. 27:40; 2Tar. 21:8 □ 8:21 «Yoram həmmə jəng harwiliri bilən...» — «Yoram» yaki «Yəhoram». «Zair xəhirigə ətti» — yəni Iordan dəryasidin ətti. «ahirida Yəhuda ləxkərliri öz oylirigə keqip kətti» — əyni tekistə «Yəhuda» degən sez yok. Lekin muxu yərdə «ləxkərlər» (ibraniy tilida «həlk») Yəhudiy ləxkərləni kərsətsə kerək. □ 8:23 «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» — bu kitab Təwrattiki «Tarih-təzkirə»ning əzi əməs, birək xühhisizki, Təwrattiki «Tarih-təzkirə» bu kitabtn kəp uqurlarni alqan. ■ 8:24 2Tar. 21:19 ■ 8:25 2Tar. 22:1

Yerusalemدا bir yil sältənət kildi. Uning anisining ismi Ataliya idi; u Israil padixahi Omrining kizi idi. ■ ²⁷ *Ahaziya* Ahabning jəmətining yolida yürüp Ahabning jəməti kıləandək, Hudaning nəziridə rəzil boləanni kildi; qünki u Ahabning küy'ooli bolup uningəja həmjəmət idi. ²⁸ Ahabning oqli Yoram Suriyəning padixahi Həzəəl bilən Gileadtiki Ramotta sokuxkanda Ahaziya uningəja həmdəmlixip sokuxka qikkənidi. Suriylər Yoramni zəhimləndürdi. ²⁹ Yoram padixah Ramahta Suriyə padixahi Həzəəl bilən sokuxkanda Suriylərdin yegən zəhmini dawalitix üqün, Yizrəəlgə yenip kəldi. Ahabning oqli Yoram kəsəl boləraqça, Yəhudaning padixahi, Yəhəramning oqli Ahaziya uni yokliqli Yizrəəlgimu bardi.■

9

Yəhu padixah bolidu

¹ Elixə pəyoəmbər pəyoəmbərləning xəgirtliridin birini çakirip, uningəja: — «Belingni baqlap bu may kaçısını kolungəja əlip, Gileadtiki Ramotka barəjin. ■ ² U yərgə barəjanda Nimxining nəwrisi, Yəhəxafatning oqli Yəhuni tepip, əyigə kirip, uni öz buradərliri arisidin ornidin turəquzup, iqliriki əygə baxlap kir. ³ Andin kaçidiki mayni bəxiəja kuyup: Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən seni Israiləja padixah boluxka məsih kildim, degin; xuni dəp bolupla ixikni eqip, keqip qikkən, həyal bolma» — dedi.■

⁴ Xuning bilən xu yax pəyoəmbər yigit Gileadtiki Ramotka bardi. ⁵ U yərgə kəlgəndə, mana, koxunning sərdarlıri u yərdə olturatti. U: — I sərdar, sanga bir səzüm bar, dedi.

Yəhu: — Kaysimizəja? — dəp soridi.

U: — Sanga, i sərdar, dedi.

⁶ U kəpür əygə kirdi. Yigit bəxiəja mayni kuyup uningəja mundak dedi: Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən seni Pərwərdigarning həlkigə, yəni Israiləja padixah boluxka məsih kildim.

⁷ Sən öz oqəjang Ahabning jəmətini yokitisən; qünki öz kullirim pəyoəmbərləning keni üqün wə Pərwərdigarning həmmə kullirining keni üqün Yizəbəldin intikam alay. □ ⁸ Ahabning pütkül jəməti yokilidu; Ahabning jəmətidin Israildiki həmmə ərkəkləni hətta ajiz yaki meyip bolsun həmmisini həlak kəlimən. □ ■ ⁹ Mən Ahabning jəmətini Nibatning oqli Yəroboamning jəmətidək wə Ahiyahning oqli Baaxaning jəmətidək yok kəlimən. ■ ¹⁰ Itlar Yizəbəlni Yizrəəldiki xu parqə yərdə yəydu. Həqkim uni dəpnə kəlmaydu».

Xuni dəp bolupla yigit ixikni eqip keqip kətti. □ ■

¹¹ Yəhu öz oqəjisining hizmətkarlırining kəxiəja yenip qikkanda, ular uningdin: — Həmmə ix tinqlikmu? Bu təlwə seni nemə ix bilən izdəp kəptu? — dəp soridi.

■ 8:26 2Tar. 22:2 ■ 8:29 2Pad. 9:15; 22:6, 7 ■ 9:1 1Pad. 19:16 ■ 9:3 2Tar.

22:7 □ 9:7 «**Yizəbəldin intikam alay**» — ibraniy tilida «Yizəbəlning kolidin intikam alay».

□ 9:8 «**həmmə ərkəklər**» — ibraniy tilida: «taməja qarap siyidiqəng hərbi» dəp ipadiliniidu.

«**ajiz yaki meyip bolsun həmmisini**» — baxka birhül təjimiisi: «yaki kul yaki hər bolsun, həmmisini...».

■ 9:8 1Pad. 21:21 ■ 9:9 1Pad. 14:10; 15:29; 16:3,11 □ 9:10 «**Yizrəəldiki xu parqə yər**» — Ahab padixah Nabottin kəstləp taritivaloqəng yəni kərsitidu. «1Pad.» 21:1-24ni

kəring. ■ 9:10 1Pad. 21:23

U ularoq: Silər xu kixi wə uning səpsətəlini bilisilər, — dedi.□

12 Ular: Yaloqan eytma! Bizgə dəp bərginə! dewidi, u: — U munga mundak-mundak dəp, Pərwərdigar mundak dəydu: — «Seni Israilning üstidə padixah boluxka məsih kıldim» dəp eytti — dedi.

13 Xuning bilən ularning həmmisi tonlirini selip, pələmpəydə yeyip uningə payandaz kildi. Ular kanay qelip: «Yəhu padixah boldi!» dəp jakarlasti.

14 Xuning bilən Nimxining nəwrisi, Yəhoxafatning oqlı Yəhu Yoramni kəstliməktə boldi. U waqıtta Yoram bilən barlık Israillar Gileadtiki Ramotta turup, u jayni Suriyəning padixahı Hazaəlning hujumidin muhapizət kiliwatatti. 15 Əmdi Yoram padixah Suriyəning padixahı Hazaəl bilən sokuxkanda Suriylərdin yegən zəhmidin sakıyix üçün Yizrəəlgə yenip kəlgənidi. Yəhu bolsa *əzigə əgəxkənlərgə*: Silərgə layik körünsə, Yizrəəlgə berip həwər bərgüdək heqkimni xəhərdin kaqurmanglar, degənidi.■

16 Yəhu bir jəng hərwisini həydəp Yizrəəlgə bardı, qünki Yoram u yərdə kəsəl bilən yatqanıdi (Yəhudaning padixahı Ahaziya Yoramni yokliqlili quxüp kəlgənidi). 17 Əmdi kəzətqi Yizrəəlning munarida turup, Yəhu katarlık bir top adəmlərni kərdi. U: «Bir top adəmlərni kərdum» dedi. Yoram: Bir atlık kixini ularning aldiqə əwətinglar, u ularidin: — Həmmə ix tinqlikmu? — dəp sorisun, dedi. 18 Xuning bilən atlık bir kixi ularning aldiqə berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, — dedi. Kəzətqi *padixahka* həwər berip: — Həwərqi ularning kexiqə bardı, lekin kaqtıp kəlmidi» — dedi.

19 Xuning bilən u yənə bir atlık kixini mangdurdı. U ularning aldiqə berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, dedi.

20 Kəzətqi *padixahka* həwər berip: — Həwərqi ularning kexiqə bardı, lekin kaqtıp kəlmidi. Əmdi ularning hərwa həydixi Nimxining oqlı Yəhuning həydixidək ikən, qünki u təwlilərqə həydəydu, dedi.

21 Yoram: — Hərwinə kətinglar, dəp buyruwidi, uning jəng hərwisini kətip təyyarlıdi. Andin Israilning padixahı Yoram bilən Yəhudaning padixahı Ahaziya, hərbi öz jəng hərwisiqə olturup, Yəhuning aldiqə berixka qikti; ular uning bilən Yizrəəllik Nabotning etizlikida uqraxti.□

22 Yoram Yəhuni kərgəndə, «I Yəhu, həmmə ix tinqlikmu? dəp soridi. U: — Anang Yizəbəlning kiliqan buzukqilikliri wə jadugərlikni xunqə jik tursa, kəndakmu tinqlik bolidu?! — dedi. □

23 Xuning bilən Yoram hərwinə yandurup Ahaziyaqə: «I Ahaziya, asiylık!» dəp warkirap bədər kaqti.

24 Yəhu okyasini keliqə elip, ok selip Yoramning *kəyni tərpidin* uning ikki mürisining arılıkudin atti. Ya okı uning yürikidin texip qikti wə u öz hərwisiqə yikilip quxti. 25 Yəhu öz yenidiki əmədari Bidkarqə: Uni elip Yizrəəllik Nabotning etizliqə taxliqin. Yadingda bolsunki, mən bilən sən uning atisi Ahabning kəynidin billə mangoqanda, Pərwərdigar uning toqrisida mundak bir həküm-wəhiyni eytkan: —□

□ 9:11 «səpsətəlini» — yaki pəkət «əqpliri». ■ 9:15 2Pad. 8:29 □ 9:21 «ular uning bilən Yizrəəllik Nabotning etizlikida uqraxti» — «1Pad.» 21:1-24ni kəring. □ 9:22 «buzukqilik» — muxu yərdə həm zinahorluqning əzi həm kəqmə mənida butpərəslikni kərsətsə kerək. □ 9:25 «...mundak bir həküm-wəhiyni eytkan» — ibraniy tilida «...mundak bir yükni saloqan». Adətə «yük» Hudaning həkümü yaki jazasını jakarlaydiqan wəhiyi idi.

26 «Mən tünügün Nabotning qeni bilən uning oqullirining kenini kərdüm, dəydu Pərwərdigar: Mana bu *kan kərzini* dəl bu etizlikta sanga yandırımən, dəydu Pərwərdigar». Əmdi Pərwərdigarning xu səzi boyıqə, uni elip xu yərgə taxlıoın, — dedi.■

27 Yəhudaning padixahi Ahaziya buni kərgəndə «Baodiki rawak yoli» bilən kaqti. Ləkin Yəhu uning kəynidin koşlap: «Uni etinglar!» dəp buyruwidi, ular uni Ibleamning yenida, Gur egizlikigə qıkkən yolda atti. U Məgiddooşiqə keqip u yərdə əldi. □ ■ 28 Xuning bilən uning xizmətkarlıri uning jəsitini jəng hərwisioqa selip, Yerusalemoqa elip bərip, «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining yenioqa əz kəbrisidə dəpnə kildi 29 (Ahabning oşli Yoramning səltənitining on birinçi yilida Ahaziya Yəhudaqa padixah boləqanidi).

30 Yəhu əmdi Yizrəəlgə kəldi, Yizəbəl xuni anglap kəzlırigə sürmə sürüp, qaqlirini tarap, derizidin qarap turatti. 31 Yəhu dərwəzidin kirgəndə u uningə: I Zimri, əz oşjangning katili, həmmə ix tinqlikmü? — dəp soridi.□ ■

32 Yəhu bəxini kətürüp, derizigə qarap turup: — Mən tərəptə turidioqan kim bar? dəp soriwidi, ikki-üq aşwat derizidin uningə qaridi.

33 U: Xu ayalni təwəngə taxlanglar, deyixigila, ular uni təwəngə taxlıdi. Xuning bilən uning qeni həm taməqa həm atlarəqa qeqildi. U uni atlırioqa dəssitip üstidin ətup kətti.

34 Andin u əygə kirip yəp-iqkəndin keyin: Bu ləniti ayalning jəsitini təkxürüp, uni dəpnə kılinglar. Qunki nemila bolmisun u padixahning məlikisidir, dedi. ■ 35 Ləkin ular uni dəpnə kıliwətyəli dəp bəriwidi, uning bax səngiki, ayaqliri wə qəlining alqinidin baxka heq yerini tapalmidi.

36 Ular yenip kelip bu həwərnə uningə degəndə u: — Bu ix Pərwərdigar Əz kuli Tixbilik İliyas arkilik eytkən munu səzining əməlgə axuruluxidir: — «İtlar Yizrəəldiki xu parqə yərdə Yizəbəlning gəxini yəydu. ■

37 Yizəbəlning əlüki sirtta, Yizrəəldiki xu parqə yərdə kıqdək yeyilip ketidu wə xuning bilən heqkim: «U Yizəbəl ikən» deyəlməydu» — dedi.

10

Yəhu Ahabning jəmətidikilərnə yoqitidu

1 Əmdi Samariyədə Ahabning yətmix oşli bar idi. Yəhu hətlərnə yezip Samariyəgə, yəni Yizrəəldiki əməldar-aqsakallarəqa wə Ahabning jəmətidiki pasibanlarəqa əwətti. Hətlərdə mundak deyildi: —

2 «Silər bilən billə oşjanglarning oşulliri, jəng hərwiliri bilən atlar, kəroşanlık xəhər wə sawut-qorallarmu bardur; xundak boləqandin keyin bu hət silərgə təgkəndə, 3 əz oşjanglarning oşulliridin əng yahxisini tallap, əz atisining təhtigə olturoşuzup, oşjanglarning jəməti üqün sokuxka qıqinglar!».

4 Ləkin ular dəkkə-dükkigə qüxüp intayin kərkuxup: Mana ikki padixah uning aldida put tirəp turalmioqan yərdə, biz kəndakmü put tirəp turalaymiz? — deyixti.

■ 9:26 1Pad. 21:19 □ 9:27 «*Baodiki rawak yoli*» bilən — yaki «Bəyt-Həgganoqa baridəqan yol bilən». ■ 9:27 2Tar. 22:7-9 □ 9:31 «*Zimri*» — 44 yıl ilgiri İsrail padixah Ələhdin yüz erüp uni əltürgən. «1Pad.» 16:9-20ni kərug. ■ 9:31 1Pad. 16:18 ■ 9:34 1Pad. 16:31 ■ 9:36 1Pad. 21:23

⁵ Xuning bilən orda bexi, xəhər baxliki, aqsakallar bilən pasibanlar Yəhuoqa həwər yətküzüp: Biz sening kulliringimiz; sən hərnemə buyru-sang xuni qilimiz; heqkimni padixah qilmaymiz. Sanga nemə muwapik kərünsə xuni kiloqin, dəp eytti.

⁶ Yəhu ikkinqi hətni yezip, həttə: — «Əgər mən tərəptə bolup, mening səzliməgə kirixkə razi bolsanglar öz oqoqanqlarning oqullirining baxlirini elip, ətə muxu wakıttə Yizrəəlgə, mening keximoqa ularni kəltürünglar. Əmdi padixahning oqulliri yətmix kixi bolup, əzlrini bakqan xəhərning uluqlirining kexida turatti. □ ⁷ Hət ularoqa təgkəndə ular xahzadilərnı, yətmixəylənnıng həmmisini ɵltürüp, baxlirini sewətlərgə selip, Yizrəəlgə Yəhuoqa əwətti. ⁸ Bir həwərqi kelip Yəhuoqa: Ular xahzadilərnıng baxlirini elip kəldi, dəp həwər bərgəndə, u: Ular ni ikki dəwə kılıp, dərwezining aldidə ətə ətigəngiqə koyunglar, dedi.

⁹ Ətigəndə u qikiq, u yərdə turup pütkül halayikqa: Silər bigu-nahsilər; mana, mən özüm oqoqamə qəst kılıp uni ɵltürdüm; ləkin bularning həmmisini kim qepip ɵltürdi? □ ¹⁰ Əmdi xuni bilinglarki, Pərwərdigarıng heq səzi, yəni Pərwərdigar Ahabning jəməti toqrisida eytkinidin heqbir səz yərdə qalmaydu. Qunki Pərwərdigar Əz quli İliyas arkilik eytkinioqa əməl kildi, — dedi.■

¹¹ Andin keyin Yəhu Yizrəəldə Ahabning jəmətidin qaloqanlarning həmmisi, uning tərəpidiki barlik ərbablar, dost-aqiniliri wə kahinlirini heq kimni qaldurmay ɵltürdi. ¹² Andin u ornidin turup, Samariyəgə bardi. Yolda ketiwetip «padiqilaroqa təwə Bəyt-Əkəd»kə yətkəndə □

¹³ Yəhu Yəhuda padixahi Ahaziyaning kərindaxliri bilən uqraxti. U ulardin: Silər kim? — dəp soridi.

«Ahaziyaning kərindaxliri, padixahning oqulliri wə hanixning oqulliridin hal soriqili barimiz, dedi.□ ■

¹⁴ U: Ular ni tirik tutunglar! dəp buyrudi. Andin adəmliri ularni tirik tutti, andin həmmisini Bəyt-Əkədning kudukining yenidə ɵltürüp, ularning heq birini koymidi. Ular jəmiy kirik ikki adəm idi. ¹⁵ U u yərdin ketip baroqanda uning aldiqə qikqan Rəkabning oqli Yəhonadabka yolukti. U uningə salam kılıp: Mening kənglüm sanga sadik boləndək, sening kənglümə manga sadikmu? — dedi.

Sadik, dedi Yəhonadab.

Yəhu: — Undək bolsa qolungni manga bərgin, dedi. U qolini beriwidi, Yəhu uni jəng hərwisioqa elip qikiq, öz yenidə jay bərip □ ¹⁶ uningə: Mən bilən bərip, Pərwərdigarə boləjan kizənilikimni kərgin, dedi. Xuning bilən u uni jəng hərwisioqa ɵlturoquzup həydəp mangdi.

¹⁷ U Samariyəgə kəlgəndə Ahabning jəmətidin Samariyədə

□ **10:6 «baxlirini elinglar»** — Yəhuning təlipi bəlkim kəstən müjməl deyilganidi. İbraniy tilidə «baxlirini elix» dəgənik «əzlrini elip kelix» yaki «ɵltürüx» dəgən ikki bislik mənədə idi. Aqsakallar wə pasibanlar padixahning oqullirini ɵltürgəndin keyin, Yəhu ularni «Ular mən bilən təng bu ixlarəqa məs'ul» dəp kərsitalaytti. □ **10:9 «Silər bigunahsilər; mana, mən özüm oqoqamə qəst kılıp uni ɵltürdüm; ləkin bularning həmmisini kim qepip ɵltürdi?»** — Yəhu hiyiləgərlik bilən xəhərdiki wə Yizrəəldiki əməldərlərnı mən tərəptə turidu, mən bilən təng muxu ixlarəqa məs'ul, dəp halayikqa kərsətməqci. ■ **10:10** 1Pad. 21:19, 21, 29 □ **10:12 ««padiqilarəqa təwə Bəyt-Əkəd»kə»** — yaki «koy padiqilar yioqilidioqan jay»oqa...» □ **10:13 «hal soriqili barimiz»** — ibraniy tilidə «hal soriqili quximiz». ■ **10:13** 2Tar. 22:8 □ **10:15 «sanga sadik»**

— ibraniy tilidə «kənglümə sadik» dəp ipadiliniidu. «sanga sadik boləndək» — yaki «sanga durus boləndək». «manga sadikmu» — yaki «manga durusmu». Bu ayəttiki «Rəkabning oqli Yəhonadab» «Yər.» 35:1-16də tiləqə elinoqan «Rəkabning oqli Yəhonadab (Yonadab)»ka ohxax adəm boluxi mumkin.

qaloqanlarning hëmmisini kirip tügëtküçä öltürdi. Bu ix Përwërdigarning Iliyaskä eytkän sëzining ämëlçä axuruluxi idi. ■

Yëhuning Baal degän butning kañin-pëyojambërlirini këtli kiliçi

¹⁸ Andin Yëhu hëmmä halayikni yioçdurup, ularoça mundak dedi: — Ahab Baalning hizmitini az kilöjan, lekin Yëhu uning hizmitini köp kilidu. ¹⁹ Buning üçün Baalning barlik pëyojambërlirini, uning qullukida bolöjanlarning hëmmisi bilän barlik kañinlirini manga çäkiringlar; heçkim kalmisun, çünki Baaloça çong kurbanlik sunöjum bar; heçkim hazir bolmisa jenidin mëhrum bolidu, dedi. Lekin Yëhu bu ixni baalpëraslerni yokitix üçün hiyiligärlük bilän kildi.

²⁰ Xuning bilän Yëhu: Baaloça has bir heyät bekinglar, dewidi, ular xundak elan kildi.

²¹ Yëhu pütkül Israiloça tækliç äwëtkändä, barlik baalpëraslär kældi; ularning heçbiri këm qalmay kældi. Ular Baalning buthanisioça kirdi; xuning bilän Baalning buthanisi bu bexidin yänä bir bexioçiqä lik toldi. ²² U *murasi*m kiyimi begiçä: Hëmmä Baalpëraslärçä *ibadät* kiyimlirini äçikçiç bär, dewidi, u kiyimlerni ularoça äçikçiç bärdi.

²³ Yëhu bilän Rëkabning oçli Yëhonadab Baalning buthanisioça kirip baalpëraslärçä: Tëkkürüp bekinglar, bu yerdä Përwërdigarning bëndiliridin heçbiri bolmisun, bëliç pëçät baalpëraslär bolsun, dedi.

²⁴ Ular tækürmë kurbanlikliri bilän köydürmë kurbanliklarni ötküzgili kirdi. Yëhu säksän adimini texida koyup ularoça: Män silërning ilkinglaroça tapxurojan bu adëmlärdin birsi çolunglardin keçip kätsä, jenining ornida jan berisilär, dedi. □

²⁵ Ular köydürmë kurbanlikni ötküzüp boluxioçila, Yëhu orda pasibanliri wä sardarlaroça: Kirip ularni këtli kiliç, heçkimni çikçili koymançlar, döp buyrudi. Xuning bilän orda pasibanliri bilän sardarlar ularni kiliç bisi bilän këtli kiliç, ölüklärni xu yergä taxliwëtti. Andin Baalning buthanisining içkiriçä kirip ²⁶ but tüwrüklärni Baalning buthanisidin elip çikçiç köydürüwëtti. ²⁷ Ular yänä Baalning tüwrük-heykilini çekçiç, Baalning buthanisini yikitip uni bügüngä kädär häjethanioça ayländürdi.

²⁸ Yëhu xu yol bilän Baalni Israil içidin yok kildi.

Yëhuning sältänitining hulasisi

²⁹ Yëhu Nibatning oçli Yëroboamning Israilni gunahça putlaxturojan gunahliridin, yäni Bëyt-äl bilän Dandiki altun mozay butliridin özini yioçmidi. ■ ³⁰ Përwërdigar Yëhuoça: Sän obdan kilding; Mening näzirimçä muwariç körünginini ada kiliç, Ahabning jëmätigä könglümdiki hëmmä niyätni bëja kiliç pütüküzgining üçün, sening oçullirining tötinçi næsliçigä Israilning tähtidä olturidu, dedi. ■

³¹ Lekin Yëhu pütün këlbidin Israilning Hudasi Përwërdigarning mukëddäs kanunida mengixça köngül bëlmidi; u Israilni gunahça putlaxturojan Yëroboamning gunahliridin neri turmidi.

³²⁻³³ Xu künlärdä Përwërdigar Israilning zeminini kesip-kesip azaytixça baxlidi. Çünki Hazaäl Iordan deryasining mëxriç tärripidin baxlap Israilning qeçraliridin bësüp ötüç ularoça hüjum kildi; u barlik Gilead yurtini, Arnon jiloçisining yenidiki Arördin tartip Gileadın ötüç Baxanoçiqä, Gad, Rubän wä Manassëhning barlik yurtlirini ixoçal kildi.

³⁴ Əmdi Yəhuning baxka əməlliri həm kılqanlirining həmmisi, jümlidin səltəniti hənəm qüdriti «İsrail padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³⁵ Yəhu өз ata-bowiliri arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə kılindi. Andin oşli Yəhoəhaz uning ornida padixah boldi. ³⁶ Yəhuning İsrailning üstidə Samariyədə səltənət kılqan waqti yigirmə səkkiz yil idi.

11

Hanix Ataliyaning öltürülüxi

2Tar. 22:10-12; 23:1-21

¹ Əmdi Ahaziyaning anisi Ataliya oşqlining ölginini körgəndə, barlıq xah nəslini öltürüxkə qozqaldı. ■

² Lekin Yoram padixahning kızı, yəni Ahaziyaning singlisi Yəhoəbeba öltürülüx aldida turoşan padixahning oşqullirining arisidin Ahaziyaning oşli Yoaxni oşqiriliqə elip qıqip, uni wə inik anisini yastuq-kirlik ambiriqə yoxurup koydi. Yoax xu yol bilən Ataliyadin yoxurup kelinip öltürülmidi. ³ Andin keyin *inik anisi* bilən Pərwərdigarning öyidə altə yilöiqə yoxurunup turdi. Xu waqitlarda Ataliya zeminda səltənət kildi.

⁴ Yəttinçi yili Yəhojada adəm əwətip Kariylar həm orda pasibanlirining yüzbexilirini Pərwərdigarning öyigə qakirtip kelip, ular bilən əhdə kılıxti. U ularqə Pərwərdigarning öyidə kəsəm iquzup, padixahning oşqlini kərsətti. □ ■ ⁵ Andin ularqə buyrup: Mana silər kılıxinglar kerək bolqan ix xuki: — Xabat künidə pasibanlıq nəwiti kəlgən üqtin biri padixahning ordisida pasibanlıq kəziti kilsun. ⁶ Üqtin biri Sür degən dərwasida tursun wə üqtin biri orda pasibanlar hoylisining kəynidiki dərwasida tursun; xundak kılıp silər orda üqün pasibanlıq kılısilər.

□ ⁷ Xabat künidə pasibanlıq nəwitini kılıp bolqan üqtin ikki kismi Pərwərdigarning öyidə padixahning kexida pasibanlıq kilsun. ⁸ Silər padixahning ətrapida turup, hərbinglar qolunglarqə öz qoralıglarni elip, kimdəkim sepinglardin ötkili urunsa uni öltürünglar; padixah qıqip-kirsə uning bilən billə yürünglar, dedi.

⁹ Yüzbexilar kahin Yəhojada barlıq tapiloşanlirini bəja kəltürüxti; hərbir yüzbexi öz adəmlirini, həm xabat künidə pasibanlıq nəwitigə kəlgənlərnə həm pasibanlıq nəwitidin yanqanlarni qaldurup qaldı; andin Yəhojada kahinning kexiqə kəldi. ■ ¹⁰ Kahin bolsa Dawut padixahning Pərwərdigarning öyidə saklaklıq nəyzə wə qalkanlirini yüzbexilarqə tarkitip bərdi.

¹¹ Orda pasibanliri tizilip, hərbi öz qolida qoralini tutup, ibadəthanining ong tərəpidin tartip sol tərəpigiqə qurbangah bilən ibadəthanini boylap padixahning ətrapida turdi. ¹² Yəhojada xahzadini otturiqə qıqipirip uning bexiqə tajni kiygüzup, uningqə guwahnamilərnə berip, padixah boluxka *huxbuy may bilən* məsih kildi. Həmməylən qawak qelip: — «Padixah yaxisun!» dəp towlaxti.

¹³ Ataliya orda pasibanliri bilən həlkning towlaxlirini angliqanda, Pərwərdigarning öyigə kirip, kəpçilikning arisiqə kəldi. ¹⁴ U qariwidi, mana padixah kaidə-rəsim boyiqə tüwrükning yenida turatti.

■ 11:1 2Tar. 22:10 □ 11:4 «Kariylar» — bəlkim bir türkümlük qətəllik ləxkarlarni kərsitidu. Baxka bərnəqqə hil tərjimiliri uqrixi mumkin. ■ 11:4 2Tar. 23:1 □ 11:6 «Sür degən dərwası» — yaki «Ul dərwası». ■ 11:9 2Tar. 23:8

Padixahning yenida əməldarlar bilən kanayqilar tizilənanidi; barlıq yurt həlki xadlinip, kanay qelixatti. Buni körgən Ataliya kiyimlirini yirtip: — Asiylik, asiylik! — dəp warkirdi.

¹⁵ Əmma Yəhoyada kahin koxunəyə məs'ul boləyan yüzbəxilarəyə: Uni səpliringlar otturisdin sirtkə çikiriwetinglar; kimdəkim uningəyə əgəxsə kiliqlansun, dəp buyrudi. Qunki kahin: — U Pərwərdigarning öyidə öltürülmisun, dəp eytkanidi.

¹⁶ Xuning bilən ular uningəyə yol boxitip bərdi; wə u padixah ordisiəyə kiridiəyan at yoliəyə yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi. □

¹⁷ Yəhoyada: — «Pərwərdigarning həlki bolayli» dəp Pərwərdigarning wə padixah bilən həlkning otturisdə bir əhdə tohtatti; padixah bilən həlkning otturisdə həm bir əhdə baəlandı. ■ ¹⁸ Andin barlıq zemindəki həlk Baalning buthanisiəyə bərip uni buzup taxlidi; uning kurbangahliri bilən məbudlirini çəqip parə-parə kiliq, Baalning kahini Mattanni kurbangahlarınə aldida öltürdi. Andin keyin *Yəhoyada* kahin Pərwərdigarning öyigə pasibanlarni təyinlidi. ¹⁹ Andin u yüzbəxilar, Kariylar, orda pasibanliri wə yurtning həmmə həlkini əzi bilən elip kelip, padixahni Pərwərdigarning öyidin baxlap quxüp, ordidiki «Pasibanlarınə dərwəzisi»din padixahning ordisiəyə kirgüzdi; Yoax padixahlıq təhtigə olturdi.

²⁰ Yurtning barlıq həlki xadlinatti; ular Ataliyani padixahning ordisininə yenida kiliqlap öltürgəndin keyin, xəhər tinq bolup qaldı.

Yəhoax Yəhudaəyə padixah bolidu

2Tar. 24:1-27

²¹ Yəhoax yəttə yaxkə kirgəndə padixah boldi.

12

¹ Yəhuning səltənitiyə yəttinqi yilidə Yəhoax padixah boldi; u kirik yil Yerusalemdə səltənət kildi. Uning anisi Bəər-Xəbalıq Zibiyah idi. □

² Yəhoax Yəhoyada kahin uningəyə nəsihət kiliq turəyan barlıq künlərdə, Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kildi. □ ³ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənila «yukiri jaylar»əyə çikip kurbanlik kiliq huxbuy yakatti. □

□ **11:16 «ular uningəyə yol boxitip ... at yoliəyə yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi»** — yaki «ular uni tutup padixah ordisiəyə kiridiəyan at yoliəyə yetip kəlgəndə, xu yərdə uni öltürdi».

■ **11:17 2Tar. 23:16** □ **12:1 «Yəhoax»** — «Yoax»ning baxkə xəkli. □ **12:2 «Yəhoax Yəhoyada kahin uningəyə nəsihət kiliq turəyan barlıq künlərdə, ... durus boləjanni kildi.»**

— bu səzgə qarışanda Yoax Yəhoyada əlgəndin keyin Pərwərdigarning yolidin çikip kətti; wə dərwəkə xundak boldi («2Tar.» 24:17-27ni kəring). □ **12:3 «yukiri jaylar»** — Təwrattiki «Kan.» 12:5-14də wə baxkə munasiwətlik yərlərdə, Huda Israilləyə: Birsı Manga atəp kurbanlik kilsə, pəkət «Əzüm tallioyan jay»də kurbanlik kilsun, dəp tapilaydu. Israilling tarihida Huda muxundak kurbanlik kilidiəyan bərnəqəyə jayni bekitkənidi (bir waqıtta pəkət birlə jayni bekitətti). Biraq Israillər bəlkim əz qolaylikini kəzləp (wə bəlkim butpərəslərnə ix-hərəkətlirini dorəp) Hudaning əmrini nəziridin saqit kiliq taəf qokkiliri qatarlik yukiri jaylarda Hudaəyə ibadət kiliq kurbanlik kilatti. Buning xundak bir hətiri bar idiki, ular ətrapidiki butpərəslərnə təsirini kobul kiliq, xu yərdə hərhil butlarəjimu qokunup, həttə butpərəslərgə əgixip «insan kurbanlik»larnimu kilixi mumkin wə dərwəkə kəp waqıtlarda xundak kilatti (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kəring).

4 Yəhoax kahinlaroşa: — Pərwərdigarning öyigə Hudaşa ataloşan həmmə pul, jümlidin royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqkənlərnin puli wə hərkim ihtiyari bilən Pərwərdigarning öyigə beoşxlap əkəlgən həmmə pulni □ ■ 5 kahinlar həziniqilərdin tapxuwəlip Pərwərdigarning öyining kaysi yeri buzuloşan bolsa, xu pulni ixlitip xularni ongxusun, dedi.□

6 Ləkin Yəhoax padixahning səltənətinin yigirmə üqinqi yilioiqə, kahinlar ibadəthanining buzuloşan yərlirini tehiqə onglimioşanidi.

7 Andin Yəhoax padixah Yəhoşada kahin wə baxka kahinlarni qəkirip ularoşa: — Nemixka ibadəthanining buzuloşan yərlirini ongximidinglar? Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloşan yərlirini onglatmanglar, dedi.□

8 Xuning bilən kahinlar maqul boluxup: Biz buningdin keyin həlktin pul almaymiz həm özimiz ibadəthanining buzuloşan yərlirini ongximaymiz, dedi.

9 Əmdi Yəhoşada kahin bir sandukni elip qikip, yapkuqidin bir təxük texip uni qurbangahning yenioşa koydi; kixilər Pərwərdigarning öyigə kirgəndə, u onğ tərəptə turatti. Dərwəzioşa qaraydioşan kahinlar Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən barlık pulni uningola salatti. 10 Wə xundak bolattiki, ular sandukta kəp pul qüxkənlikini kərsə, padixahning katipi bilən bax kahin ibadəthanioşa qikip, Pərwərdigarning öyidiki pulni haltioşa qigip, sanap koyatti. 11 Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydioşan ix baxlırioşa əlqəp-hesablap berətti. Ular bolsa uni Pərwərdigarning öyini ongxaydioşan yəqəqçi bilən tamqilar, 12 taxqilar bilən taxtiraşlaroşa berətti. Ular muxu pulni Pərwərdigarning öyining buzuloşan yərlirini ongxaxka lazim boləşan yəqəq bilən oyuloşan taxlarni setiwelixka, xuningdək ibadəthanini ongxaxka wə həmmə baxka qikimioşa ixlitətti. □ 13 Ləkin Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən pul ibadəthanioşa atilidioşan kümüx kaqa-kuqilar, piyalilər, kanaylar, ya altundin yaki kümüxtin yasaloşan baxka hərəkəndək nərsilərnə yasitixka ixlitilməytti. 14 Ular bəlki xu pulni ix bexilirioşa berip, Pərwərdigarning öyini ongxitatti. 15 Ular pulni ix bejirgüqilərnin ixləmqilərgə təksim kilip berixi üqün tapxuratti; ləkin uning həşawatini kilmaytti; qünki bular insap bilən ix kilatti. 16 Ləkin itaətsizlik qurbanliki puli bilən gunah qurbanlikişoşa munasiwətlik pullar Pərwərdigarning öyigə elip kelinməytti; u kahinlaroşa təwə idi.

17 U wakitta Suriyə padixahi Həzaəl Gat xəşirigə hujum kilip, uni ixəşal kildi. Andin Həzaəl Yerusalemoşa hujum kilixka yüzləndi. ■

18 Xuning bilən Yəhudaşon padixahi Yəhoax öz ata-bowiliri boləşan Yəhudaşon padixahliri Yəhoşafat, Yoram wə Ahəziya Pərwərdigarəşa təkdım kiləşan həmmə mukəddəs buyumlarni, wə əzi təkdım kiləşanlirini

□ 12:4 «royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqkənlərnin puli» — «Mis.» 30:11-16, «Law.» 27-babni kərüng. ■ 12:4 2Pad. 22:3-21 □ 12:5 «kahinlar həziniqilərdin...» — yaki «kahinlar öz tonuxliridin...». «Kahinlar» — ibraniiy tilida «Hər bir kahin...» deyilidu — demək, hər bir kahinning bu ixka boləşan ayrim məs'uliyeti barlıki sə təkitlinidu. □ 12:7 «...Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloşan yərlirini onglatmanglar» — bu sözğə qarışanda kahinlar heq bolmishanda ibadəthanini ongxitix hizmitidə məs'uliyətsizlik kiləşan bolsa kerək. Bu sözlərdin ular muxu pullarni hiyanət kiləşanliki natayin. Baxka birhəl tərjimisi: «Muningdin baxlap ibadəthanining buzuloşan yərlirini onglitix məqsitidə baxka həziniqilərdin pul almanglar». 8-ayət bizning tərjimimizgə masraq kelidu. □ 12:12 «taxtiraşlar» — yəni tax nəxışqilər idi. ■ 12:17 2Pad. 8:12; 13:25; 2Tar. 24:23

Pərwərdigarning öyi həm padixahning ordısının həzniliridin izdəp tapқан барлиқ altınğa qoxup, həmmisini Suriyəning padixahı Həzaəlgə əwətti; andin Həzaəl Yerusalemdin qekindi. ■

¹⁹ Yoaxning baxқа əməlliri həm kıloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? □

²⁰ Əmdi *Yəhoaxning* hizmətkarlırı uningğa kəst kılıp Silla dawini tərpidiki Millo kəl'əsida uni ɵltürdi. ■ ²¹ Uning hizmətkarlıridin Ximeatning oqlı Yozaқar wə Xomərning oqlı Yəhozabad uni zəhimləndürdi, xuning bilən u ɵldi. U ɵz ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhiri»də dəpnə kılındi. Oqlı Amaziya uning ornida padixah boldi.

13

Yəhoahaz Israil üstidin həküm süridu

¹ Ahaziyaning oqlı, Yəhudaning padixahı Yoaxning səltənitingin yigirmə üqinqi yili, Yəhuning oqlı Yəhoahaz Samariyədə Israilğa padixah bolup, Samariyədə on yəttə yıl səltənət kıldı. ² U Pərwərdigarning nəziridə rəzil boloqanni kılıp, Israilni gunahқа putlaxturoqan Nibatning oqlı Yəroboamning gunahlırioğa əgixip mangdi; u ulardin heq qıkmidi.

³ Buning üqün Pərwərdigarning oqəziri Israilğa qozoqaldi; u ularni Suriyəning padixahı Həzaəlning wə Həzaəlning oqlı Bən-Hadadning kolioğa tapxurup bərди.

⁴ Yəhoahaz Pərwərdigardin rəhim tilidi; wə Pərwərdigar Israilning kısılip qaloqanlıқini kɵrɵp duasioğa kulak saldi. Qunki Suriyəning padixahı ularoğa zulum kiliwatatti. ⁵ Pərwərdigar Israilğa bir kutkuzoquqi təyinlidi; xuning bilən ular Suriylərning qolidin azad bolup kutuldi.

Keyin Israil yənə burunkidək ɵz ɵy-qedirliridə makanlaxti. ⁶ Lekin ular Israilni gunahқа putlaxturoqan Yəroboam jəmətinin gunahlıridin qıkmidi; ular yənila xu yolda mangatti. Həтта Samariyədə bir «Axərah» butmu qaloqanidi. □

⁷ *Suriyəning padixahı* Yəhoahazğa pəkət əllik atlıq ləxkərnı, on jəng hərwişi bilən on ming piyədə əskirinila qalduroqanidi. Qunki u Yəhoahazning *qoxunini* yoқitip hamandiki topa-qangdək kiliwətkənidi.

⁸ Əmdi Yəhoahazning baxқа ixliri həm kıloqanlirining həmmisi, jümlidin səltənitingin həmmə kudriti «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi? ⁹ Yəhoahaz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə kılındi. Andin oqlı Yoax ornida padixah boldi.

Yoax Samariyə üstidin həküm süridu ••• «Yoax»ning baxқа xəkli «Yəhoax»

¹⁰ Yəhudaning padixahı Yoaxning səltənitingin ottuz yəttinqi yilida Yəhoahazning oqlı Yəhoax Samariyədə Israilğa padixah bolup, on altə yıl səltənət kıldı. □ ¹¹ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil boloqanni

■ **12:18** 2Pad. 18:15 □ **12:19** «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» — bu kitab Təwrattiki «Tarix-təzkirə» əməs, biraқ xübhisizki, Təwrattiki «Tarix-təzkirə» uningdin kɵp uqurlar aloqanidi. □ **12:20** 2Pad. 14:5 □ **13:6** ««Axərah» butlar» — bəlkim butpərəsliklə beoқıxlanoqan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim ayal but xəkliyə oyuloqan yaqi nəқıxləngən boluxi mumkin. □ **13:10** «Yəhoax» — «Yoax»ning baxқа xəkli.

kildi; u Israilni gunahqa putlaxturoqan, Nibatning oqli Yəroboamning gunahlarining heçkaysisini taxlimidi; u xu yolda mangatti.

¹² Əmdi Yoaxning baxka ixliri həm kilolanlirining həmmisi, jümlidin uning Yəhudaning padixahi Amaziya bilən jəng kilip kərsətkən kudriti «Israil padixahlarining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

¹³ Yoax ata-bowilirining arisida uhlidi wə Yəroboam uning təhtigə olturdi. Yoax Samariyədə Israilning padixahliri arisida dəpnə kilindi.

Elixaning ahirki bexariti

¹⁴ Elixə öz əjilini yətküzidiqan kesəl bilən yatti. Israilning padixahi Yoax uning kexioqə kelip uning yüzigə engixip yioqlap: I atam, i atam, Israilning jəng hərwişi həm atlik əskərliri!» dəp pəryad kətürdi. □ ■

¹⁵ Elixə uningqə: Bir ya bilən ya oklirini kəltürgin, dedi. U ya bilən ya oklirini kəltürgəndə ¹⁶ Elixə Israilning padixahioqə: Qolungni yaqə selip tutkin, dedi. U qolini qoyqanda Elixəmu kollirini padixahning kollirining üstigə koyup, uningqə: ¹⁷ — Məxrik tərəptiki derizini aqkin, dedi. U uni aqqanda Elixə: Atkin, dedi. U etiwidi, Elixə uningqə: Mana bu Pərwərdigarning nusrət ya oqi, yəni Suriyəning üstidin nusrət qazinidiqan ya okidur. Sən Suriylərnə yokatquqə Afəktə ular bilən jəng kilisən, dedi. ■

¹⁸ Andin u: — Ya oklirini qolungqə aloqin, dedi. Ular ni aloqanda, Elixə Israilning padixahioqə: Ular bilən yərgə uroqin, dedi. U üq kətim urup tohtidi. ¹⁹ Hudaning adimi uningqə aqqiklinip: Sən bəx-altə kətim uruxungqə toqra kelətti. Xundak kiləqan bolsang, sən Suriylərnə urup yokitip üzül-kesil məoqlup kilatting; ləkin əmdi Suriylərnə urup, pəqət üq kətimlə məoqlup kilalaysən, dedi.

²⁰ Elixə ölüp dəpnə kilindi.

Əmdi hər yili, yil bəxida Moablardin top-top bulangqilar yurtqə parakəndiqilik salatti. ²¹ Bir küni xundak boldiki, həlk bir əlgən adəmnə yərligigə koyuwatqanda, mana, ular bir top bulangqilarnə kərup qaldi, ular jəsətnə Elixəning gərigə taxlidi. Jəsət Elixəning ustihiniqə təgkəndə, u tirilip, qərup tik turdi.

²² Əmma Suriyəning padixahi Həzaəl bolsa Yəhoahəzning həmmə künliridə Israilqə zalimlik kilatti. ²³ Ləkin Pərwərdigar ularqə mehriban bolup iq aqritatti; İbrahim bilən İshak wə Yakupqə baqliqan əhdisi tūpəyldin U ularqə iltipət kilip, ularni bəgüngə kədər həlak kilməy, Öz huzuridin qikiriwətxni halimioqanidi.

²⁴ Suriyəning padixahi Həzaəl əldi wə oqli Bən-Hədad uning ornida padixah boldi. ²⁵ Andin keyin Yəhoahəzning oqli Yəhoax Həzaəlning oqli Bən-Hədadning qolidin Həzaəl öz atisi Yəhoahəzdin jəngdə tartiwəloqan xəhərlərnə yanduruwaldi. Yəhoax uni urup, üq kətim məoqlup kilip, xuning bilən Israilning xəhərlirini yanduruwaldi.

14

□ **13:14** «Israilning jəng hərwişi» — yaki «Israilning jəng hərwiliri». «Israilning jəng hərwişi həm atlik əskərliri!» — degən ibarə bəlkim padixahning Elixə pəyoqəmbərgə boləqan hərmitini bildürətti — Elixə pəyoqəmbər (İliyas pəyoqəmbərdək) Israilqə həm baxpanah həm əzi «bir kixilik qəxun»dək bolup kəlgəni. ■ **13:14** 2Pad. 2:12 ■ **13:17** 1Pad. 20:30

*Amaziyaning Yəhudaşoja bolqan sältəniti**2Tar. 25:1-28*

¹ Israilning padixahi Yəhoahazning oqli Yoaxning sältənitiuning ikkinçi yilida *Yəhudadiki* Yoaxning oqli Amaziya Yəhudaşoja padixah boldi.

² Padixah bolqanda u yigirmə bəx yaxka kirgənidi; u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil sältənət kildi. Uning anisi Yerusalemlik Yəhoaddan idi. ■

³ Amaziya Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kilatti, lekin əjdadi Dawut kilqandək əməs, bəlki atisi Yoaxning barlik kilqanliri boyiqə ix kərətti. □ ⁴ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; hək yənila «yukiri jaylar»oja qikip kurbanlik kilip huxbuy yakatti.

⁵ Wə xundak boldiki, sältəniti uning kolida muqim bolqanda, u padixah atisini olturgən hizmətkarlarini tutup oltürdi. ⁶ Lekin Musaşoja qixürülgən qanun kitabida Pərwərdigarning: «Atilarni oqulliri üqün ołumgə məhkum kilixka bolmaydu, bəlki hər biri öz gunahı üqün ołumgə məhkum kilinsun» dəp pütülgən əmri boyiqə, u oltürgüqilərnin balilirini ołumgə məhkum kilmidi. ■

⁷ U «Xor wadisı»da Edomiylardin on ming əskərni oltürdi wə jəng kilip Selani ixqal kilip uni Yoktəl dəp atidi; bügüngiqə u xundak atilip kəlməktə. ⁸ Andin keyin Amaziya Israilning padixahi Yəhuning nəwrisi, Yəhoahazning oqli Yəhoaxning aldişoja əlqilərnı mangdurup: «Keni, jəng maydanida yüz turanə kəruxəyli» dedi.

⁹ Israilning padixahi Yəhoax Yəhudaning padixahi Amazişoja əlqi əwətip mundak səzlərnı yətküzdi: — «Liwandiki tikən Liwandiki kedir dərihigə səz əwətip: Öz kizingni oqlumşoja hotunlukka bərgin, dedi. Lekin Liwandiki bir yawayi haywan otip ketiwetip, tikənni dəssiwətti.

¹⁰ Sən dərwəqə Edomning üstidin oşəlibə kilding; kənglüngdə öz-özüngdin məşqururlinip kəttin. Əmdi yayrap pəhirlən, birək oydə qəloşin; nemixka bexingəja külpət kəltürüp, özünğni wə özünğ bilən Yəhudani balaşoja yikitisən?» □

¹¹ Əmma Amaziya kulak salmidi. Israilning padixahi Yəhoax jənggə qikti; xuning bilən u Yəhudaning padixahi Amaziya bilən Yəhudadiki Bəyt-Xəməxtə uqrixip soquxti. ¹² Yəhudaning adəmliri Israilning adəmliri tərpidin tiripirən kilinip, hər biri öz oygə qəcip kətti. ¹³ Wə Israilning padixahi Yəhoax Bəyt-Xəməxtə Aħaziyaning nəwrisi, Yəhoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amazişoja əsir kilip, Yerusalemoşoja elip bardı; u Yerusalemninğ sepilininğ Əfrayim dərwəzisininğ tartip burjək dərwəzisişoja bolqan tət yüz gəzlik bir bəlikini erüwətti. □

¹⁴ U Pərwərdigarning oydin həmdə padixahning ordisidiki həzinidin tepiloşan barlik altun-kümüş, həmmə qaqa-kuqilarnı buliwaldi wə kepillik süpitidə birnəqqə tutkunni elip Samarişoja yenip kətti. ¹⁵ Əmma Yəhoaxning baxka ixliri həm kilqanlirininğ həmmisi, jumladin uning Yəhudaning padixahi Amaziya bilən jəng kilip kərsətkən kudriti «Israil padixahlarininğ Tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

■ **14:2** 2Tar. 25:1 □ **14:3** «əjdadi Dawut» — ibraniy tilida «atisi Dawut». ■ **14:6** Qan. 24:16; Əz. 18:20 □ **14:10** «Nemixka bexingəja külpət kəltürüp, özünğni wə özünğ bilən Yəhudani balaşoja yikitisən?» —

Yəhoax eytkən təmsilning omumiyy mənisi: «Sən pəkət bir tikəndürsən, özüm kedirdək uluq adəmmən, özünğgə unqiwala ixinip kətmə. Sening uluq pilaninğ hərtürlük tasadipiyliktin məşqur boluxi mumkin» degəndək. Gərqə Yəhoax padixahni «butpərəş kapir» dəp həsablişili bolsimu, muxu yərdə uning nəşihəti toşra idi. □ **14:13** «tət yüz gəzlik...» — Təwratta «gəz» (yaki «jəynək») kolning jəynəktin barmakning uqioşoja bolqan uzunlukı, yəni 0.454 metr uzunluk idi.

16 Yəhoax öz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə Israilning padixahlrining arisida dəpnə kilindi. Ooqli Yəroboam uning ornioqa padixah boldi. 17 Israilning padixahi Yəhoaxning oqli Yəhoax elgəndin keyin, Yəhoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amaziya on bəx yil əmür kərđi. 18 Əmdi Amaziyaning baxka əməlliri həm kılöanlrining həmmisi «Yəhuda padixahlrining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütölgən əməsmidi? 19 U Yerusalemda bəzilər uni kəstləxkə kirixkənidi, Lakix xəhiringə keçip kətti; ləkin kəstligüqilər kəynidin Lakixka adəm əwətip u yərdə uni öltürdi. ■ 20 Andin ular uni atlaroqa artip Yerusalemoqa elip bardi. U Yerusalemda ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhiri»də dəpnə kilindi. 21 Yəhudaning bərlük həlki uning on altə yaxka kirgən ooqli Azariyani tikləp, uni atisi Amaziyaning ornida padixah kildi ■ 22 (padixah atisi ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin, Elat xəhirinə kəytidin yasap, Yəhudaqa yənə təwə kılöuqi dəl Azariya idi).□

Yəroboam II-ning Israil üstigə padixah boluxi

23 Yəhudaning padixahi Yoaxning ooqli Amaziyaning səltənitining on bəxinqi yilida, Israilning padixahi Yəhoaxning ooqli Yəroboam həküm sürüxkə baxlap, Samariyədə kirik bir yil səltənət kildi. 24 U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolöanni kildi; u Israilni gunahka putlax-turöq Nibatning ooqli Yəroboamning gunahlrining həqbirini taxlimidi. 25 Israilning Hudasi Pərwərdigarning öz küli Gat-Həfərlik Amittayning ooqli Yunus *pəyoəmbər* arkilik eytkən sözi əməlgə axurulup, u *ximalda* Hamat rayoniqa kirix eoqizidin tartip *jənubta* «Arabah dengizi»öqiqə Israilning qəgralirini kengəytip əsligə kəltürdi. □ ■ 26 Qünki Pərwərdigar Israilning tartkən azablrining intayin kattik ikənlikini kərđi; əjizlər həm meyiqlardın baxka həqkim kəlmidi, Israiloqa mədətkar yök idi. □ 27 Pərwərdigar: «Israilning namini asmanning astidin yökətimən» degən əməs idi; xunga U Yəhoaxning ooqli Yəroboamning köli bilən ularni kutkuzdi. 28 Əmdi Yəroboamning baxka ixliri həm kılöanlrining həmmisi, jümlidin uning səltənitining küdriti wə kəndək jəng kılıp, əsli Yəhudaqa təwə bolöqən Dəməxk bilən Hamatni yanduruwalöanliki «Israil padixahlrining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütölgən əməsmidi? 29 Yəroboam ata-bowiliri, yəni Israilning padixahlrining arisida uhlidi wə ooqli Zəkəriya uning ornida padixah boldi.

15

Azariya — yəni Uzziya — Yəhudaqa səltənət kildü 2Tar. 26:1-23

■ 14:19 2Tar. 25:27 ■ 14:21 2Tar. 26:1 □ 14:22 «padixah ...Elat xəhirinə kəytidin yasap, Yəhudaqa yənə təwə kılöuqi dəl Azariya idi» — yaki «padixah atisi öz ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin, Azariya Elat xəhirinə kəytidin yasap uni Yəhudaqa yənə təwə kildi» □ 14:25 «Hamat rayoniqa kirix eoqizidin tartip...» — yaki «Libo-Hamattin tartip...». «Arabah dengizi» — «Ölük dengiz»dur. ■ 14:25 Yun. 1:1; Mat. 12:39, 40 □ 14:26 «əjizlər həm meyiqlardın baxka həqkim kəlmidi, Israiloqa mədətkar yök idi» — baxka birhil tərjimisi: «məyli kü bolson, hər bolson, Israiloqa mədətkar yök idi».

1 Israilning padixahı Yəroboamning səltəniti yigirmə yəttinçi yilida Amaziyaning oqli Azariya Yəhuda ning padixahı boldi. □ ■² On altə yaxka kirgəndə padixah bolup Yerusalemda əllik ikki yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yəkoliya bolup, u Yerusalemlik idi. ■³ U atisi Amaziyaning barlik kılöanliridək Pərwərdigarning nəziridə durus bolöanni kılatti. ⁴ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənıla «yukiri jaylar»qa qikip kurbanlik kilip huxbuy yakatti.

⁵ Əmma Pərwərdigar padixahni urup, uning ölümiqığə uni mahaw kesiligə muptila kılöaq, u ayrim öydə turatti wə padixahning oqli Yotam ordini baxkurup yurning həlkining üstigə həküm sürətti.□

⁶ Azariyaning baxka əməlliri həm kılöanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütölgən əməsmidi?

⁷ Azariya ata-bowilirining arisida uhlidi; kixilər uni «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining arisida dəpnə kildi. Oqli Yotam uning ornida padixah boldi.

Israil üstigə yənə birməqqə padixah kışka wakit səltənət kıldi

⁸ Yəhuda padixahı Azariyaning səltəniti ottuz səkkizinçi yilida, Yəroboamning oqli Zəkəriya Samariyədə Israilöa padixah bolup, altə ay səltənət kildi. ⁹ U ata-bowiliri kılöandək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolöanni kılatti; u Israilni gunahka putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi.

¹⁰ Yabəxning oqli Xallum uningöa kəst kilip, uni həlkning aldida urup öltürdi wə uning ornida padixah boldi. ¹¹ Zəkəriyaning baxka ixliri həm kılöanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütölgən əməsmidi? ¹² *Uning öltürölüxi* Pərwərdigarning Yəhuöa: — Sening oqulliring tətinqi nəsligiqə Israilning təhtidə olturidu, degən sözini əməlgə axurdi. Dərwəkə xundak boldi.■

¹³ Yabəxning oqli Xallum Yəhuda padixahı Azariyaning səltəniti ottuz tokkuzinçi yilida padixah bolup, Samariyədə toluk bir ay səltənət kildi.

¹⁴ Gadinging oqli Mənahəm Tirzahdin qikip, Samariyəgə kelip, Yabəxning oqli Xallumni xu yərdə urup öltürdi wə uning ornida padixah boldi.

¹⁵ Xallumning baxka ixliri, jümlidin uning kəst kılıxliri, mana «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütölgəndür.

¹⁶ Xu qaöda Mənahəm Tıpsah xəhriqə hujum kilip, u yərdə tu-ruwatkanlarning həmmisini öltürdi; u yənə Tirzahdin tartip uningöa təwə barlik zeminlirini wəyran kildi. Ular tən berip dərwazini aqmıöini üqün xəhərgə xundak hujum kildiki, hətta uningdiki jimi hamilidar ayallarning karnini yirtip öltürdi.

Mənahəmming Israil üstigə bolöan səltəni

¹⁷ Yəhuda padixahı Azariya səltəniti ottuz tokkuzinçi yilida, Gadinging oqli Mənahəm Israilöa padixah bolup, Samariyədə on yil səltənət kildi.

¹⁸ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolöanni kılıp, pütün əmridə Israilni gunahka putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi. ¹⁹ Asuriyəning padixahı Pul Israil zeminiöa

□ **15:1 «Azariya»** — «Azariya»ning baxka xəkli «Uzziya». ■ **15:1** 2Pad. 14:21; 2Tar. 26:1

■ **15:2** 2Tar. 26:1, 3; 2Tar. 27:3 □ **15:5 «Pərwərdigar padixahni urup, uning ölümiqığə uni mahaw kesiligə muptila kılöaq, u ayrim öydə turatti»** — bu wəkə toqruluk «2Tar.» 26:16-21ni kərug. ■ **15:12** 2Pad. 10:30

tajawuz kildi; u waqıtta Mənahəm: «Padixahlikimning mustəhkəmligi üqün manga yardım kılqayla» dəp uningəja ming talant kümüx bərdi.

□ ■ ²⁰ Mənahəm Asuriyəning padixahəja beridoqan xu pulni Israilning həmmə bay adəmlirigə baj selix bilən aldi; u hərberidin əllik xəkəl kümüx aldi. Xuning bilən Asuriyəning padixahə kaytip kətti wə bu zeminda turup qalmidi. □

²¹ Mənahəmnıng baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²² Mənahəm ata-bowilirining arisida uhlidi wə oqlı Pəkahiya ornida padixah boldi.

Pəkahiyaning Israil üstigə bolqan səltəniti

²³ Yəhuda padixahə Azariyanıng səltənitiing əllikinçi yilida, Mənahəmnıng oqlı Pəkahiya Samariyədə Israiləja padixah bolup, ikki yil səltənət kildi. ²⁴ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılıp, Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqlı Yəroboamning gunahliridin qıkmidi.

²⁵ Wə unıng sərdari Rəmaliyanıng oqlı Pıkah uningəja kəst kılıp uni Samariyədə, padixah ordısidiki kəl'ədə əltürdi; xu ixta Argob bilən Ariyə wə əllik Gileadlik kixi Pıkah tərəptə turdi; u Pəkahiyani əltürüp unıng ornida padixah boldi. ²⁶ Pəkahiyaning baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi bolsa, mana «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

Pıkahning Israil üstigə bolqan səltəniti

²⁷ Yəhudaning padixahə Azariyanıng səltənitiing əllik ikkinçi yilida, Rəmaliyanıng oqlı Pıkah Samariyədə Israiləja padixah bolup, yigirmə yil səltənət kildi. ²⁸ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılıp Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqlı Yəroboamning gunahliridin qıkmidi.

²⁹ Israilning padixahə Pıkahning künliridə Asuriyəning padixahə Tiglat-Piləsər kelip İyon, Abəl-Bəyt-Maakah, Yanoah, Kədəx, Həzor, Gilead, Galiliyə, jümlidin Naftalining pütkül zeminini ixəjal kılıp, xu yərdiki həlkni tutkun kılıp, Asuriyəgə elip bardı. ■

³⁰ Əlahning oqlı Hoxiya Rəmaliyanıng oqlı Pıkahəja kəst kılıp uni əltürdi. Uzziyanıng oqlı Yotamning səltənitiing yigirmınçi yilida, u Pıkahning ornida padixah boldi. □ ³¹ Pıkahning baxka ixliri həm kılqanlirining həmmisi bolsa, mana «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

Yotamning Yəhuda üstigə bolqan səltəniti

2Tar: 27:1-9

³² Israilning padixahə Rəmaliyanıng oqlı Pıkahning səltənitiing ikkinçi yilida, Uzziyanıng oqlı Yotam Yəhudaəja padixah boldi. ³³ U padixah bolqanda yigirmə bəx yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yəruxa idi; u Zadokning kızı idi. ■

□ **15:19 «ming talant kümüx»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 30.6 tonna kümüx idi. ■ **15:19** 1Tar: 5:26 □ **15:20 «əllik xəkəl»** — bəlkim 570 gram kümüx bolatti. ■ **15:29** Yəx. 8:23 □ **15:30 «Uzziya»** — «Azariya»ning ikkinçi xəklidur. ■ **15:33** 2Tar: 27:1-9

³⁴ Yotam atisi Uzziyaning barlik qilolaniridək Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilatti. ³⁵ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; hək yənila «yukiri jaylar»oqa qikiq kurbanlik kilip huxbuy yakatti.

Pərwərdigarning öyining «Yukiriki dərwaza»sini yasioquqi xu idi.

³⁶ Yotamning baxka ixliri həm qilolanirining həmmisi «Israil padixahlrining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³⁷ Xu qaqlarda Pərwərdigar Suriyəning padixahi Rəzin bilən Rəmaliyaning oqli Pikaḥni Yəhudaəja hujum kilixka kəzojidi. ■

³⁸ Yotam ata-bowiliri arisida uhlidi wə ata-bowilirining arisida atisi Dawutning xəhiridə dəpnə kilindi. Oqli Aḥaz ornida padixah boldi.

16

Aḥazning Yəhuda üstigə boləan sältəni

2Tar. 28:1-27

¹ Rəmaliyaning oqli Pikaḥning on yəttinqi yilida, Yotamning oqli Aḥaz Yəhudaəja padixah boldi. ■ ² Aḥaz padixah boləanda yigirmə yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yıl sältənət kilənididi. U atisi Dawut qiləqandək əməs, əksiqə Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilmididi.

³ U Israilning padixahlrining yolida mangatti, hətta Pərwərdigar Israilning aldidin həydəp qikarəqan əlləning yirginqlik gunahlriloəja əgixip, öz oqlini ottin ötküzüp kəydürdi. ■ ⁴ U «yukiri jaylar»da, dənglərdə wə hərbi kək dərəhləning astida kurbanlik kilip, küjə kəydürətti.

⁵ Xu wakitta Suriyəning padixahi Rəzin bilən Israilning padixahi, Rəmaliyaning oqli Pikaḥ Yerusalemoəja hujum kilip, *padixah*, Aḥazni muḥasirigə elip korxiwaləjini bilən, lekin uni məqlup kilalmidi. ■ ⁶ Axu wakitta Suriyəning padixahi Rəzin Elat xəhirlini Suriyəgə kayturuwaldi wə xu yərdə turuwatqan Yəhudalarni həydidətti. Andin Suriylər kelip u yərdə olturaklaxti; ular bəgüngiqə xu yərdə turmakta.

⁷ Aḥaz Asuriyəning padixahi Tiglat-Piləsərgə əlqilərnə əwətip: Mən silining kulliri, silining oqulliri bolimən; manga hujum kiliwatqan Suriyəning padixahning kolidin wə Israilning padixahning kolidin kutkuzuxka qikkayla, dedi. ⁸ Xuni eytip Aḥaz Pərwərdigarning öyi wə padixahning ordisdiki həzinilərdiki kümüx bilən altunni sowoəja kilip, Asuriyəning padixahloəja əwətti. ■

⁹ Asuriyəning padixahi uning təlipigə koxuldi; xuning bilən Asuriyəning padixahi Dəməxkə hujum kilip uni ixəqal kilidi; uningdiki aḥalini tutqun kilip Kir xəhirigə elip bardi wə Rəzinni öltürdi. ¹⁰ Aḥaz padixah əmdi Asuriyəning padixahi Tiglat-Piləsər bilən kəruəxkili Dəməxkə bardi wə xundakla Dəməxktiki kurbangahni kərdi. Andin Aḥaz padixah xu kurbangahning rəsimini, uning barlik yasilix təpsilatlrining layihisini sizip, uni Uriya kahinoəja yətküzdi. ¹¹ Xuning bilən Uriya kahin Aḥaz padixah Dəməxktin əwətkən barlik təpsilatlar boyiqə bir kurbangah yasidi. Aḥaz padixah Dəməxktin yenip kəlməstə, Uriya kahin uni xundak təyyar qilənididi. ¹² Padixah Dəməxktin yenip kelip, kurbangahni kərup, kurbangahka berip, uning üstigə kurbanlik sundi; ¹³ u kurbangahning

■ 15:37 2Pad. 16:5; Yəx. 7:1 ■ 16:1 2Tar. 28:1 ■ 16:3 Law. 18:21; 20:2, 3; 2Pad. 17:31

■ 16:5 Yəx. 7:1 ■ 16:8 2Tar. 28:21

üstigə köydürmə qurbanlik wə axlik hədiyyəsini köydürüp, «xarab hədiyyə»sini təküp, «inaklik qurbanliki»ning kəninini qaçtı.

¹⁴ Xundak kılıp u Pərwərdigarning huzurining aldidiki mis qurbangahni elip uni Pərwərdigarning öyi bilən özining qurbangahning otturisidin etküzüp, öz qurbangahning ximal təripigə koydurdi. □ ¹⁵ Aħaz padixah Uriya kahinoja buyruk kılıp: Muxu qong qurbangah üstigə ətigənlik köydürmə qurbanlik bilən kəçlik axlik hədiyyəsini, padixahning köydürmə qurbanliki bilən axlik hədiyyəsini, həmmə yurtning pütün həlkining köydürmə qurbanliki, axlik hədiyyə wə xarab hədiyyələrini köydürüp sunisən. Köydürmə qurbanliklarning barlik kanliri wə baxka qurbanliklarning barlik kanlirini uxbu qurbanlikning üstigə təkisən. Mis qurbangah bolsa mening yol sorixim üqün bolsun, dedi. □

¹⁶ Xuning bilən Uriya kahin Aħaz padixah buyruqanning həmmisini ada kildi.

¹⁷ Aħaz padixah das təgliklirigə bekitilgən tahtaylarni kesip ajritip, daslarni təglikliridin eliwətti; u mis «dengiz»ni tegidiki mis uylarning üstidin kətürüp elip, uni tax tahtaylik bir məydanoja koydurdi. ■ ¹⁸ U Asuriyə padixahini razi kılıx üqün Pərwərdigarning öyigə tuxidiojan «Xabat künidiki aywanlik yol» bilən padixah taxkiridin kiridiojan yolni etiwətti.

¹⁹ Aħazning baxka ixliri həm kıləjanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁰ Aħaz öz ata-bowiliri arisida uhlidi; u ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhəri»də dəpnə kılindi; oqlı Həzəkiya ornida padixah boldi.

17

Hoxiya Israil üstigə həküm süridu

¹ Yəhudaning padixahı Aħazning səltənitining on ikkinçi yilida, Elahning oqlı Hoxiya Samariyədə Israiloja padixah bolup, tokkuz yıl səltənət kildi.

² U Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kılatti; lekin uningdin ilgiri etkən Israilning padixahliridək undak rəzillik kılmaytti.

³ Asuriyəning padixahı Xalmanəzər uningəja hujum kıləjli qıkkanda, Hoxiya uningəja bekinip sowəja-salam bərdi. ⁴ Əmma Asuriyəning padixahı Hoxiyaning asiylük kılmaqçı boləjinini baykidi; qünki Hoxiya burunkidək Asuriyəning padixahioja yillik sowəja-salam yollimay, bəlki Misirning padixahı soəja əqlilərnı mangdurojanidi. Uning üqün

Asuriyəning padixahı uni tutup, baqlap zindanoja soliwətti. ⁵ Andin Asuriyəning padixahı qıkip pütkül *Israil* zeminini talan-taraj kılıp, Samariyəni üq yiləiqə kəmal kildi. ■ ⁶ Hoxiyaning səltənitining tokkuzinçi yilida, Asuriyəning padixahı Samariyəni ixəjal kılıp, Israilarnı Asuriyəgə sürgün kılıp, ularni Halah xəhəri, Gozandiki Həbor dəryasining boyliri wə Medialarning xəhərlirigə orunlaxturdi. ■

Israil, yəni ximaliy padixahlıqning gunahliri wə jazalinixi — hulasa

□ **16:14** «Pərwərdigarning öyi» — muxu yərdə ibadəthanidiki «muqəddəs jay»ni kərsitidu.

□ **16:15** «mis qurbangah bolsa mening yol sorixim üqün bolsun» — padixahning səzining mənsisi bəlkim «bu qurbangahning wasitisi bilən Pərwərdigardin yol soraymən». Kızıq yeri xuki, Aħazdək bir insan butpərəslikkə berilip kətkəndin keyin, yənıla Pərwərdigardin yol sorimakçı bolidu. ■ **16:17** 1Pad. 7:23-51 ■ **17:5** 2Pad. 18:9 ■ **17:6** 2Pad. 18:10; Yəx. 8:4

7 Mana, xundak ixlar boldi; qünki Israillar özlirini Misirning padixahi Pirəwnning qolidin qutkuzup, Misir zeminidin qıkaroşan Pərwərdigar Hudasioşa gunah kilip baxxa ilahlardin korkup 8 Pərwərdigar Israillarning aldidin həydiwətkən yat əlliklərninğ kaidə-bəlgilimiliridə, xundakla Israilling padixahliri özliri qıkaroşan kaidə-bəlgilimiliridə mangoşanidi.

■ 9 Wə Israillar öz Pərwərdigar Hudasioşa karxi qıqip, yoxurunlarğa toşra bolmoşan ixlarni kildi; ular barlik xəhərliridə kəzət munaridin mustəhkəm qoroşanoşiqə «yukiri jaylar»ni yasidi. □ 10 Ular həmmə egiz denglərdə wə həmmə kək dərəhlərninğ astida «but tüwrük» wə «Axərah» buti turoşuzdi. □ 11 Pərwərdigar ularning aldidin həydep qıkaroşan yat əlliklər kiləndək, ular həmmə «yukiri jaylar»da huxbuy yakatti wə Pərwərdigarning oşəzipini kəltüridəşan hərhil rəzil ixlarni kilatti.

12 Gərqə Pərwərdigar ularoşa: — «Bu ixni kilmanglar!» degən bolsimu, ular butlarning kulluqioşa berilip kətkənidi. ■

13 Pərwərdigar həmmə pəyoşəmbərlər bilən həmmə aldin kərgüqilərninğ wasitisi bilən həm Israilli həm Yəhudani agahlandurup: Rəzil yol-liringlardin yenip, ata-bowiliringlaroşa tapiləşan wə kullirim boləşan pəyoşəmbərlər arkilik silərgə təstiklioşan pütün kanuşıoşa boysunup, Mening əmrlirim wə Mening bəlgilimilirimni tutunglar, degənidi. □ ■

14 Ləkin ular kulak salmay, Pərwərdigar Hudasioşa ixənmigən ata-bowiliri kiləndək, boyunlirini kattik kildi. ■ 15 Ular Uning bəlgilimilirini, xundakla U ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdini wə ularoşa tapxuroşan agah-guwahlarıni qətkə kətkən; ular ərziməs nərsilərgə əşixip, özliri ərziməs bolup qıkti; Pərwərdigar ularoşa: — Ətraşinglardiki əlliklərninğ kiləşinidək kilmanglar, degən dəl xu əllərgə əşixip, rəzillik kilatti. □ 16 Ular Hudasi boləşan Pərwərdigarning barlik əmrlirini taxlap, özliri üqün kuşma məbudlarıni, yəni ikki moşayni kuşdurdı, bir «Axərah but» kildurdı, asmandiki nuroşunlioşan ay-yultuzlaroşa bax urdi wə Baalning kulluqioşa kirdi. □ ■ 17 Ular öz oşulliri bilən kizlirini ottin otküzdi, palqilik wə jadugərlik ixlətti, xundakla Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləşanni kilix üqün, özlirini setip Uning oşəzipini kəzoşidi.

□ ■ 18 Xuning üqün Pərwərdigar Israilloşa intayin aqqiklinip, ularni Öz nəziridin neri kildi; Yəhudaning kəbilisidin baxxa heqkaysisi öz zeminida kaldurulmıdi. ■

19 Ləkin Yəşudamu öz Hudasi Pərwərdigarning əmrlirini tutmıdi, bəlki Israill qıkaroşan kaidə-bəlgilimilər iqidə mangdi. ■ 20 Uning üqün Pərwərdigar Israilling barlik nəslini qətkə kakti; ularni Öz nəziridin taxlioşan künigiqə zeminida harlikkə kaldurup, bulangqılarning kolioşa

■ 17:8 Law. 18:3 □ 17:9 «kəzət munaridin mustəhkəm qoroşanoşiqə» — mənisi bəlkim sepildiki munardin xəhərninğ əng iqririsidiki qoroşanoşiqə — baxkiqə eytkanda, «sirttin iqririgiqə». □ 17:10 ««Axərah» butlar» — bəlkim butpərəslikkə beoşixlanəşan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuloşan yaki nəşixləngən boluxi mumkin idi. ■ 17:12 Mis. 20:3, 4, 5; Qan. 5:7, 8, 9 □ 17:13 «təstiklioşan» — yaki «əwətkən». ■ 17:13 Yər. 18:11; 25:5; 35:15 ■ 17:14 Kan. 31:27; Mal. 3:7 □ 17:15 «ərziməs nərsilər» — muxu yərdə butlarni kərsitidu. □ 17:16 «asmandiki nuroşunlioşan ay-yultuzlar» — ibranıy tilida «asmandiki koxun» degən səz bilən ipadiliniidu. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wə bəzi əşwaldə asmandiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kərünğ). ■ 17:16 Mis. 32:8; 1Pad. 12:28 □ 17:17 «oşul-kizlirini ottin otküzüx» — bəlkim ularni «insan qurbanliki» kılıxtin ibarət boluxi mumkin idi. ■ 17:17 Law. 20:3, 4; Qan. 18:10; 2Pad. 16:3 ■ 17:18 Hox. 1:6 ■ 17:19 Law. 18:3

tapxurup bardi. □ ²¹ U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaləjanidi. Ular Nibatning oqli Yəroboamni padixah kildi wə Yəroboam bolsa Israilni Pərwərdigarning yolidin yandurup, ularni eqir bir gunahqa patkuzup azurdı. □ ■ ²² Israillar Yəroboamning kıləjan həmmə gunahlırida yürüp, ulardin qikmıdı. ²³ Ahir berip Pərwərdigar Əz kulliri boləjan pəyojəmbərlərnıng wasıtisi bilən eytkəndək, Israilni Əz nəziridin neri kildi; Israillar əz yurtidin Asuriyəgə elip ketilip, u yərdə bğüngə kədər turup kəldi. □

²⁴ Əmma Asuriyəning padixahi Babil, Kuttah, Awwa, Hamat wə Səfarwaimdin həlkni yətkəp Israilning orniəa Samariyəning xəhərlirigə məkənlaxturdı. Ular xuning bilən Samariyəgə igidarqılıq kılıp xəhərlərdə olturdi. ²⁵ Wə xundək boldiki, ular u yərdə dəsəptə olturojinida Pərwərdigardin qorkmıəjanidi; Pərwərdigar ularni kıymajıyma kılıdiəjan birnəqə xirlarnı ularning arisiəa əwətti. ²⁶ Xuning bilən Asuriyəning padixahiəa həwər yətküzülüp: — Sili yətkəp Samariyəning xəhərliridə məkənlaxturojan həlklər xu yurtning ilahining kaidə-yosunlırini bilməydu; xunga U ularning arisiəa xirlarnı əwətti; mana bular ularni əltürməktə, qunki həlk yurtning ilahining kaidə-yosunlırini bilməydu, deyildi.

²⁷ Xuning bilən Asuriyəning padixahi əmr kılıp: — Silər u yərdin elip kəlgən kahınlarınig birini yənə u yərgə apiringlar; u u yərdə turup, ularəa u yurtning ilahining kaidə-yosunlırini əgətsun, — dedi.

²⁸ Uning buyruki bilən ular Samariyədin yətkigən kahınlarınig biri kelip, Bəyt-Əldə turup Pərwərdigarning qorkunqini ularəa əgətti. ²⁹ Ləkin xu həlkələrnıng hər biri əz ilahlırining butlırini yasap, Samariyalıqlər saləjan «yukiri jaylar»diki ibadətəhlar iqigə turoquzdi; hər bir həlk əzi turojan xəhərdə xundək kildi. ³⁰ Babildin kəlgənlər Sukkot-Binot degən məbudni yasidi, Kuttin kəlgənlər Nərgal butni, Hamattin kəlgənlər Axima butni, ³¹ Awwiyar Nibhaz bilən Tartak butlarnı yasidi; Səfarwiylar Səfarwaimdiki butlıri boləjan Adrammələk bilən Anammələkkə əz balilirini atap otta kəydürdi.

³² Ular əmdi muxundək haləttə Pərwərdigardin qorkup, əz arisidiki hər türlük adəmlərnı əzliri üqün «yukiri jaylar»diki buthanılarda qurbanlıqlarnı sunidiəjan kahin kılıp bekitkən. ■ ³³ Ular Pərwərdigardin qorkətti wə xuning bilən təng kaysi əldin kəlgən bolsa, xu əlnig kaidə-yosunlırida əz ilahlırining kullukidimu bolatti. ■

³⁴ Bğüngə kədər ular ilgiriki adətlər boyiqə mēngip kəlməktə; ular Pərwərdigardin qorkmay, Pərwərdigar Israil dəp atıəjan Yəkupning əwladlıriəa tapiliəjan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə

□ **17:20 «Pərwərdigar... ularni Əz nəziridin taxlıəjan küni»** — buningda kəzdə tutuləjini Hudaning Israillarnı Əz zemindin sürgün kıldurux künidin ibarəttur (23-ayətnimu kəring). Israil həlkəning «Hudaning nəziridin taxlınıxi», yəni sürgün boluxi ularəa nisbətən Hudaning əng dəhxtəlik jazasi, əlwəttə. □ **17:21 «U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaləjanidi»** — ibraniy tilida «U Israilni Dawutning jəmətidin yirtiwələjanidi». «1Pad.» 11:11, 11:31, 14:8ni kəring. ■ **17:21** 1Pad. 12:16, 17, 26 □ **17:23 «U yərdə, yəni Asuriyədə** bğüngə kədər turup kəldi — muxu səzlər «Tarih-təzkira»ning Yəhudadikilər Babil imperiyəsindən kaytıp kelix (miladiyədin ilgiriki 539-yili)tin ilgiri hatiriləngənlikini ayan kılıdu. ■ **17:32** 1Pad. 12:31 ■ **17:33** Zəf. 1:5

muwapik ix kormaydu. □ ■ ³⁵ Pərwərdigar ular bilən bir əhdə kilixip ularoşa buyrup: — «Baxka ilahlardin qorkmay, ularoşa səjdə kilmay yaki ularoşa bax urmay wə ularoşa qurbanlik qilmanglar — ■ ³⁶ pəkət zor kudrət wə uzatqan biliki bilən siləni Misir zeminidin qikaroşan Pərwərdigardinla qorkunglar, uningəşa səjdə kilinglar wə uningəşa qurbanlik sununglar. ³⁷ U silər üqün pütüküzgən bəlgilimilər, həkümlər, qanun wə əmrni bolsa, ularni əbədgiqə kəngül bəlüp tutunglar; baxka ilahlardin qorkmanglar. ³⁸ Mən silər bilən kiləjan əhdini untumanglar ya baxka ilahlardin qorkmanglar, ³⁹ bəlkə Hudayinglar Pərwərdigardin qorkunglar; wə U siləni həmmə düxmənliringlarning qolidin kutquzidu» — degənidi.

⁴⁰ Ləkin ular qulaq salmay, ilgiriki kaidə-yosunlarni yürgüzətti.

⁴¹ Muxu əllər xu tərəkidə Pərwərdigardin qorkətti həm oyma məbudlarning kulluqida bolətti; ularning baliliri bilən balilirining balilirimu xundək kilətti; əz ata-bowiliri kəndək kiləjan bolsa, ularmu bügünki künqiğə xundək qilip kəldi.

18

Həzəkəiya Yəhüdaning üstidə həküm süridu

2Tar. 29:1-2; 31:1

¹ Eləhning oşli, İsrailning padixahı Hoxiyaning səltənətinə üqinqi yilida, Yəhüdaning *sabik* padixahı Aħazning oşli Həzəkəiya Yəhüdaoşa padixah boldi. ■ ² U padixah boləanda yigirmə bəx yaxta bolup, Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Abi idi; u Zəkəriyaning kizi idi.

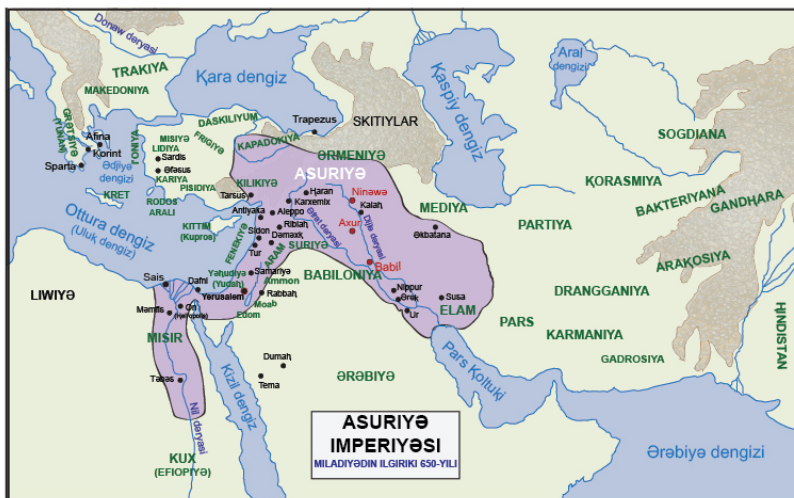
³ Həzəkəiya bolsa atisi Dawutning barlik kiləjinidək, Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kilətti. ⁴ U «yukiri jaylar»ni yokitip, «but tüwrüklər»ni qekip «Axərah»larni kesip taxlap, Musa yasatqan mis yilanni qekip parə-parə qilip (qünki u qəoşkiqə İsrailar uningəşa huxbuy yakətti), uningəşa «Nəhuxtən!» dəp isim koydi. □ ■ ⁵ Həzəkəiya İsrailning Hudası Pərwərdigaroşa tayandı. Bu jəhəttə nə uningdin keyin kəlgən nə uningdin ilgiri otkən Yəhüda padixahlirining arisidiki həqbiri uningəşa yətməytti. □ ⁶ U Pərwərdigaroşa qing başlinip uningəşa əgixixtin qikmay, bəlkə Pərwərdigar Musaoşa buyruşan əmrləni tutətti.

⁷ Pərwərdigar uning bilən billə idi; u kaysıla ixkə qiksa xuningda rawajlik bolətti. U Asuriyə padixahining həkimiyitigə qarxi qikip uningəşa bəkəndi boluxtin yandı. ⁸ U Filistiyəlgə hujum qilip ularni Gaza xəhiri wə uning

□ **17:34** «Ular Pərwərdigardin qorkmay, Pərwərdigar İsrail dəp atioşan Yakupning əwladlirioşa tapilioşan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə muwapik ix kormaydu» — yaki «Ular Pərwərdigardin qorkmay, əzlrining bəlgilimiliri wə həkümlirigə muwapik ix kormaydu wə Pərwərdigar İsrail dəp atioşan Yakupning əwladlirioşa tapilioşan qanun wə əmrlərgə muwapik ix kormaydu». Bu tərijimə toşra bolsa, «əzlrining bəlgilimiliri wə həkümliri» degən bu səz ularning əz ilahlirining bəlgilimiliri wə həkümlirini kərsitidu. □ **17:34** Yar. 32:27; 35:10; 1Pad. 18:31 □ **17:35** Hək. 6:10 □ **18:1** 2Tar. 28:27; 29:1 □ **18:4** «Nəhuxtən!» — «bir parqə mis, halas!» degən mənida. Bu yilan toşruluk «Qəl.» 21:4-9ni kəruşg. □ **18:4** 2Tar. 31:1 □ **18:5** «bu jəhəttə» — demək, Hudaşa tayinix jəhəttə, iman-ixənqni ipadiləx tərəpta.

ətrapidiki zeminliriojiqə, kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanojiqə besip məşlup kildi. □ ■

⁹ Wə xundak boldiki, Həzəkiya padixahning səltənitiyning tətinqi yilida, yəni İsrailning *Sabik* padixahı Elahning oşli Hoxiyaniyning səltənitiyning yəttinqi yilida, Asuriyəniyning padixahı Xalmanəzər Samariyəgə hujum kilişip uni kamal kildi. ■ ¹⁰ Üç yildin keyin ular xəhərni aldi; Həzəkiyaniyning səltənitiyning tokkuzinqi yili, yəni İsrail padixahı Hoxiyaniyning səltənitiyning tokkuzinqi yilida, Samariyə ixəjal kilindi. ■ ¹¹ Andin Asuriyəniyning padixahı İsrailarni Asuriyəgə elip ketip, ularni Halaħda, Gozandiki Həbor dəryasiyning boyilirida wə Medialarning xəhərliridə məkənləxturdi. ¹² Qünki ular əz Hudasi Pərwərdigarning awaziqə itəət kilmidi, bəłki Uning əhdisiqə, yəni Pərwərdigarning kuli Musa buyruqəniyning həmmisiqə hiləplik kildi; ular yəki kulak salmidi, yəki əməl kilmidi.

Asuriyə imperiyası - miladiyadin ilgiri 650-yili

Sənnahərib Yəhudaşə tajawuz kiliidu *2Tar. 32:1-9; Yəx. 36:1-22*

¹³ Həzəkiya padixahning səltənitiyning on tətinqi yili, Asuriyəniyning padixahı Sənnahərib Yəhudaniyning bərlək qoroqanlık xəhərlirigə hujum kilişip çikişip, ularni ixəjal kildi. ■ ¹⁴ U waqıtta Yəhudaniyning padixahı Həzəkiya Lakixka adəm əwətip, Asuriyəniyning padixahioqə: Mən gu-nahkar! Məndin qeqingəyla, üstümgə hərnemə qüxürsilə xuni *tələymən*, — dedi.

□ **18:8** «kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanojiqə» — mənsi bəłkim sepidiki munaridin xəhərnəyng əng iqririsidiki qoroqanojiqə — baxıqə eytkənda, «sirtin iqririgiqə». ■ **18:8** Yəx. 14:29, 30 ■ **18:9** 2Pad. 17:3 ■ **18:10** 2Pad. 17:6 ■ **18:13** 2Tar. 32:1; Yəx. 36:1

Asuriyoning padixahi Həzəkiayoqa üç yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun tohtitip qoydi. □ ¹⁵ Həzəkiaya Pərwərdigarning öyidiki wə padixahning ordinsining həzinişidiki barlıq kümüşni elip bərdi. ¹⁶ Xuning bilən bir waqıtta Yəhudañning padixahi Həzəkiaya Pərwərdigarning öyining ixikliridin wə əzi əslidə qaplatқан ixik kexəkliridin altunni ajritip elip, Asuriyoning padixahyoqa bərdi. □

¹⁷ Xu qaşda Asuriyə padixahi Sənnaherib Tartan, Rab-Saris wə Rab-Xakəhlirini qoş qoxun bilən Lakix xəhiridin Yerusalemoqa, Həzəkiayaning yenioqa əwətti. Ular Yerusalemoqa çiqip kəldi. Qıkkanda, ular kir yuoşuqlarning etizining boyidiki yolda, yukiri kəlqəkning norining bexioqa kelip turdi. □ ¹⁸ Ular padixahni qaqiroşanda, Hilkıyaning oşli, ordini baxkuridioşan Eliakim, ordining diwanbegi Xəbna wə Asafning oşli, orda mirzibegi Yoahlar ularning yenioqa kəldi. ¹⁹ Wə Rab-Xakəh ularoqa mundak dedi: —

«Silər Həzəkiayoqa: — «Uloş padixah, yəni Asuriyə padixahi sanga mundak dedi, dənglar: —

Sening muxu ixəngən tayanqıng zadi nemidi?

²⁰ Sən: «Uruş kilixka tədbir-məşlihetimiz həm küqimiz bar, dəysən — bu pəket bir kuruş gəp, halas! — Sən zadi kimgə tayinip manga karxi əktə kəpisen? □ ²¹ Mana əmdi sən yeriki bar axu qomuş hasa, yəni Misiroqa tayinisen. Birsı uningə yələnsə, uning qolioqa sanjip kiridu; Misir padixahi Pirəwngə tayanqanlarning həmmisi xundak bolidu!■

²² Əgər silər manga: «Biz Hudaşimiz boləşan Pərwərdigarəşə tayinimiz» — desənglar, Həzəkiaya əzi Yəhudaşikərgə wə Yerusalemdikərgə: «Silər pəket Yerusalemdiki muxu ibadətgaş aldida ibadət kilixinglar kerək» dəp, uningə ataloşan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarıni yok kiliwəttioşu? Ular axu Pərwərdigarning yukiri jaylıri əməsmidi? □

²³ Əmdi hazır hoşayinim Asuriyə padixahi bilən bir tohtamoşə kelinglar: — «Əgər silərdə ularəşə minəligüdək əskərlinglar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikarəşə berəy!» □

²⁴ Silərdə undaqlar bolmisa, hoşayinimning əmədarlırining əng kişiki boləşan bir ləxkər bexini qandakmu qekindürəlysilər?! Gərqə silər jəng

□ **18:14 «yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 9.06 tonna kümüş wə 0.906 tonna altun idi. □ **18:16 «Həzəkiaya Pərwərdigarning öyining ixikliridin ... altunni ajritip elip...»** — bu tekstə «altun» degən səzning əzi yok. Ləkin ibadəthana iqidiki barlıq yəşuqlarəşə qaplanəşan metal boluxi kerək idi («1Pad.» 6:32-35ni kəring).

□ **18:17 «Tartan»** — Asuriyə qoxunlırining bax sərdarining, «Rab-Saris» bax aşıwatning, «Rab-Xakəh» padixahning məşlihetqisining unwani boluxi mumkin idi. «**Ular kir yuoşuqlarning etizining boyidiki yolda, yukiri kəlqəkning norining bexioqa kelip turdi**» — muxu yər dəl Yəşaya pəşoşəmbər Aşaz padixah bilən kəruşup, Asuriyoning təşawuzi toşruluk ağışlanduroşan yər («Yəş.» 7-babni kəring). □ **18:20 «uruş kilix tədbir-məşlihetimiz həm küqimiz bar... sən zadi kimgə tayinip manga karxi əktə kəpisen?»** — muxu gəpigə kariəşanda, Asuriyədikilərnəşə Yəşayaning «Pəket Pərwərdigarəşə tayiniximiz kerək» degən bəxarətłiridin həwiri bar ohşaydu. ■ **18:21** Yəş. 36:6; Əz. 29:6, 7 □ **18:22 «... Ular axu Pərwərdigarning yukiri jaylıri əməsmidi?»** — Musa pəşoşəmbərgə wəşəşə kilinoşan qanunoşə asasən, İsrailar pəket Yerusalemdiki ibadəthanıdiki qurbangahlıta qurbanlıq kilixka bolatti. Əslidə Həzəkiaya muxu pərmanəşə asasən butpərəşlik kilidioşan qurbangahlarıni həm hata yol bilən quruloşan, «Pərwərdigarəşə atap» ibadət kilidioşan «yukiri jaylar»ni yokaşқан. Rab-Xakəh ularəşə gəp bilən uni anglioşuq İsrailarni qaymukırturmakçı idi, əlwəttə. □ **18:23 «Əgər silərdə ularəşə minəligüdək əskərlinglar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikarəşə berəy!»** — bu kinayilik, həşwiş gəp, əlwəttə. Adətłiki qəşlarda Yəhudaşə atlar nahəşiti az idi. Uruş waqıtıda təhimu azlap ketətti. Atlıq əskərlər əməş, hətta addiy əskərlərmu nahəşiti az idi.

h arwiliri w  atlarni elix  q n Misiro a tayinisil r! ²⁵ Mən muxu y rni halak kilix  q n P rw rdigarsiz k ldimmu? Q nki Pərwərdigar manga: «Muxu zeminni halak kilixka qik in» — dedi!».

²⁶ Eliakim, X bna w  Yoah Rab-Xak hg : —

Pəkirlirioşa aramiy tilida səzlisilə; biz buni q xinimiz. Bizg  ibraniy tilida s zlimisil , gəpliri sepilda turo anlarning kulikio a kirmisun! — dedi.□

²⁷ Birak Rab-Xak h: —

Hojayinim meni muxu g pni hojayinglaro a w  silergila eytxka  w tk nmu? Muxu g pni sil r bilən birliktə sepilda olturo anlaro a deyixk  əwətkən  m smu? Q nki ular  z pokini yegüqi həm  z s y d kini iqküqi bolidu!» — dedi. □ ²⁸ Andin Rab-Xak h ibraniy tilida yukiri awoz bilən: «Uluo  padixah, yəni Asuriyə padixahning s zlerini anglap koyunglar!» — d p war iridi.

²⁹ — «Padixah mundak d ydu: — Həzəkiya sil rni aldap koymisun! Q nki u sil rni *padixahning* kolidin kutkuzalmaydu. ³⁰ Uning sil rni: — «Pərwərdigar bizni jəzmən kutkuzidu; muxu x h r Asuriyə padixahning kolio a q x p kətməydu» d p P rw rdigaro a tayan-

duruxio a yol koymanglar! ³¹ H z kiyao a kulak salmanglar; q nki Asuriyə padixahi mundak d ydu: — Mən bilən s llhilixip, mən tərəpkə  t nglar; xundak kilsanglar h rbiringlar  z nglarning  z m baringidin həm  z nglarning  nj r d rihidin mew  y ysil r, h rbiringlar öz su k lqikinglardin su iqsil r; ³² ta m n kelip sil rni buo daylik h m xarablik bir zemino a, neni,  z mzarliiri w  z ytun d r hliri bar, h s l qikiridio an bir zemino a, y ni zeminiglaro a ohxax bir zemino a apirip koyo uq  y p-iqiweringlar! Xuning bil n sil r tirik kelip,  lm ysil r! H z kiya sil rg : — «P rw rdigar bizni kutkuzidu» des  uning a kulak salmanglar!□

³³  l-yurtlarning ilah-butlirining biri  z zeminini Asuriyə padixahning kolidin kutkuzo anmu? ³⁴ Hamat w  Arpad degan yurtlarning ilah-butliri keni? Səfarwaim, Hena w  Iwwah xəhərlirining ilah-butliri keni? Ular Samariyəni mening qolumdin kutkuzo anmu?! ³⁵ Muxu  l-yurtlarning ilah-butliridin  z zeminini kutkuzo an zadi kim bar? Xundak ik n, Pərwərdigar Yerusalemoni mening qolumdin kutkuzalamdu?» — dedi.

³⁶  mma h lk s k t kilip uning a jawab n heqkandak bir s z qilmidi; q nki padixahning buyruqi xuki: —

«Uning a jawab b rmanglar».

³⁷ Andin H lkinyanig o li, ordini baxkuridio an Eliakim, orda diwan-begi X bna w  Asafning o li, orda mirzibegi Yoahlar kiyim-keqəklirini yirtixip, Həzəkiyaning yenio a kelip, Rab-Xakəhning g plirini uning a uqturdi.

□ **18:26 «aramiy tili»** — Suriyoning kona ismi «Aram» idi. Kona zamanda «suriyə tili» «aramiy tili» deyilətti. Asuriyəmu aramiy tilini ixl tk n. □ **18:27 «... Ular  z pokini yegüqi həm  z s y d kini iqküqi bolidu!»** — x h r muhasirig  q x p, uningda ax w  su kalmio an haləttə h lk r muxundak kilixka məjbur bolidu. □ **18:32 «...mən kelip sil rni ... zeminiglaro a ohxax bir zemino a apirip koyo uq  y p-iqiweringlar!»** — muxu g pl r qiraylik boloini bilən m nisi enikki: — «Mening  sirilirim, qullirim bolisil r!» deg nlik. Yukirida eytkinimizdək, Asuriyə padixahi uqio a qik an hiyligər aldamqi idi.

19

Həzəkia Hudadin yol soraydu
2Tar. 32:20-21; Yəx. 37:1-38

¹ Xundak boldiki, Həzəkia buni angliqanda, kiyim-keçəklirini yirtip, özini bəz bilən kaplap Pərwərdigarning ibadəthanisioğa kirdi. ² U Hilkianing oqli, ordini baxkuridioğan Eliakim, orda diwanbegi Xəbna wə kahinlarning aqsakallirini bəz kaplanoğan peti Amozning oqli Yəxaya pəyoəmbərgə əwətti. ■

³ Ular uningə: —

Həzəkia mundak dəydu: —

«Balilar tuşulay dəp qaloğanda aning tuşkudək həli qalmioğandək, muxu kün awariqilik, rəswa kulinidioğan, mazak kulinidioğan bir künidur.

⁴ Əz hojayini boləğan Asuriyə padixahı tirik Hudani mazak kilişkə əwətkən Rab-Xakəhning muxu barliq gəplirini Pərwərdigar Hudaying nəzirigə elip tingxisa, bularni anglioğan Pərwərdigar Hudaying xu gəplər üqün uning dəkkisini berərmikin? Xunga kelip qaloğan kəldisi üqün awazingni kətürüp, bir duayingni bərsəng» — dedi.

⁵ Xu gəplər bilən Həzəkianing hizmətkarlıri Yəxayaning aldioğa kəldi.

⁶ Yəxaya ularə: —

«Hojayinglarə: — Pərwərdigar mundak dedi: —

«Asuriyə padixahining qaparmənlirining sən anglioğan axu Manga kupurluk kילוqı gəpliridin qorqma; ⁷ Mana, Mən uningə bir rohnı kirgüzimən; xuning bilən u bir ioşwani anglap, öz yurtioğa kaytidu. Mən uni öz zeminida turoşuzup kiliq bilən öltürgüzimən» — dənglar» — dedi. □

⁸ Rab-Xakəh əzi kəlgən yoli bilən kaytip mangoğanda, Asuriyə padixahining Laqix xəhiridin qekingənlikini anglap, Libnah xəhirigə qarxi jəng kiliwatkan padixahning yenioğa kəldi. ⁹ Qünki padixah: «Mana, Efiopiya padixahı Tirhakah sizgə qarxi jəng kilməqı bolup yoloğa qıkti» degən həwərnı anglioğanidi. Ləkin u yənə Həzəkiaəğa əlqilərnı mundak hət bilən əwətti: — □

¹⁰ «Silər Yəhuda padixahı Həzəkiaəğa mundak dəngarisaldılar: —

«Sən tayinidioğan Hudayingning sanga: «Yerusalem Asuriyə padixahining kوليو tapxurulmaydu» deginigə aldanma; ¹¹ mana, sən Asuriyə padixahirining həmmə əl-yurtlarnı nemə kילוanlirini, ularni öz ilah-butlirioğa atap həlak kילוanlikini anglioğansən; əmdi özüng kutkuzulamsən? □ ¹² Ata-bowilirim həlak kילוan əllərnıng öz ilah-butliri ularni kutkuzoğanmu? Gozan, Həran, Rəzəf xəhiridikilərnıqu, Telassarda

■ 19:2 Yəx. 1:1 □ 19:7 «... Mən uningə bir rohnı kirgüzimən; xuning bilən u bir ioşwani anglap, öz yurtioğa kaytidu. Mən uni öz zeminida turoşuzup kiliq bilən öltürgüzimən»

— Yəxayaning muxu wəhiyini dikqət bilən okusingiz, u Həzəkianing (6-ayətliki) təlipi boyiqə dua kilmay, bəlki biwasitə həwərqilərgə jawab bərdi. Qünki u alliburun Asuriyə toşruluk nuroşun bexarətlərnı kילוan. Huda muxu pəyt-əşwal toşruluk Israiloğa ukturoğan (məsilən, «Yəx.» 10:5-21, 14:24-25ni kəring). Biraq Həzəkia wə ordisidikilər muxularnı wə uningdin baxqə kərgən karamət məjzilərnı («Yəx.» 38-babnimu kəring) pütünləy untup qaloğan ohxaydu.

□ 19:9 «Efiopiya padixahı Tirhakah sizgə qarxi jəng kilməqı bolup yoloğa qıkti» — bu ix əməliyat əməs, həmdə xu qəoşa mumkin bolmioğanidi. Biraq Huda Əzi əwətküzgən «aldamqı rohnıng təsiri bilən uni ixəndürgən. □ 19:11 «öz ilah-butlirioğa atap həlak kiliş» — bu degənlik ibranıy tilida pəkət bir sez bilənla, yəni «həram» kiliş yaki «hərem» kiliş bilənla ipadiliduru.

turojan Edənlərniqu? ¹³ Hamat padixahi, Arpad padixahi, Səfarwaim, Hena həm Iwwah xəhərlirining padixahliri kəni?»».[□]

¹⁴ Xuning bilən Həzəkia hətəni əkəlgüqilərnin kolidin elip oqur çiqti. Andin u Pərwərdigarning öyigə kirip, Pərwərdigarning aldiə hətəni yeyip koydi. ¹⁵ Wə Həzəkia Pərwərdigarə dua kəlip mundak dedi: — «I kerublar otturisida turojan Pərwərdigar, Israilning Hudasi: — Sən Əzüngdursən, jaħandiki barlik əl-yurtlarning üstidiki Huda pəkət Əzüngdursən; asman-zeminni Yarətquəsən. [□] ¹⁶ I Pərwərdigar, kulikingni təwən kəlip angliəysən; kəzünəni aqkaysən, i Pərwərdigar, kərgəysən; Sənnaheribning adəm əwətip mənggü həyat Hudani həkərləp eytən gərlirini angliəysən! ¹⁷ I Pərwərdigar, Asuriyə padixahliri həkəkətən həmmə yurtlarni, xularə bəkəndi boləjan yurtlarnimu harabə kəlip, [□] ¹⁸ ularning ilah-butlirini otka taxliwətkən; qünki ularning ilahliri ilah əməs, bəlki insan kəli bilən yasalənliri, yaəqə wə tax, halas; xunga asuriylar ularni həlak kəldi. ¹⁹ Əmdi, i Pərwərdigar Huda yimiz, jaħandiki barlik əl-yurtlarə Sening, pəkət Seninglə Pərwərdigar ikənlikinigi bildürüx üqün, bizni uning kolidin kütəzəysən!».

²⁰ Xuning bilən Amozning oqli Yəxaya Həzəkiaə səz əwətip mundak dedi: —

— Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Sening Manga Sənnaherib toqruluk kələjan duayingni anglidim.

²¹ Pərwərdigarning uningə karitə degən səzi xudurki: —

«Pak kiz, yəni Zionning kizi seni kəmsitidu,

Seni mazak kəlip kəlidu;

Yerusalemning kizi kəyninggə qarap bəxini qayqaydu;

²² sən kimni mazak kəlip kupurluk kəlding?

Sən kingə qarxi awazingni kətürüp,

Nəziringni üstün kəlding?

Israildiki Mukəddəs Boləquəyə qarxi![□]

²³ Əlqiliring arkilik sən Rəbni mazak kəlip; —

«Mən nurojunliəjan jəng hərwilirim bilən taə qokkəsiə,

Liwan taə baərilirioə yetip kəldimki,

Lining egiz kədir dərəhlirini, esil kərioəylirini kesiwetimən;

Mən uning əng qət turaləsiə,

[□] **19:13 «Hamat, Arpad, Səfarwaim, Hena wə Iwwah»** — muxu xəhərlərnin bəzilirining nədə ikənlikini həritidin kərgili bolidu, bəziliri bizgə bügünə qədər naməlum. [□] **19:15**

«kerublar otturisida turojan» — mukəddəs ibadəthanidiki əng ičkiri öy, yəni «əng mukəddəs jay» degən əyde, Hudaning «rəhim kərsitidəjan orun-təhti» («kafarət təhti») («rəhimqah») bar idi. Muxu orunda Huda Israilning alahidə kurbənlirining kanlirini qəbul kəlattı. Orning ikki təripinigi hər biridən altundin yasaləjan, təhtkə kəritiləjan bərdin «kerub» bar idi. Musaning dəwərdin tartip Hudaning parlak xan-xəripi sirlik həlda xu təhtning üstidə, yəni «kerublar otturisida» turojanidi. Kerublar bolsa intayin küqlük birhil pəritilə bolup, Hudaning qikərojan həkəm-jazalirini bəjiridu. «Kerublar otturisida turojan» degini, sən bizgə yəkinləxən həm bizgə rəhim kərsətməkçi boləjan Hudəsən» degənliktur. [□] **19:17 «xularə bəkəndi boləjan yurtlar»** — muxu ibarini səzməsəz təjrimə kələjanda «bəkəndi» degən səz yəq. Biz xərhləx üqün uni koxtuk. [□] **19:22 «kupurluk»** — kim əzini Hudaning ornida koyup, «həmmə ixni kəlaləymən» desə, kupurluk kələjan bolidu, xundakla həman bir kəni yikətilidu.

Uning əng bük-baraxsan ormanzarlikioja kirip yetimən.□

²⁴ Özüm kuduk kolap yaka yurtning süyini iqtim;
Putumning uqidila mən Misirning barlik dərya-əstənglirini qurutiwəttim
— deding.□

²⁵ — Sən xuni anglap bəkmioqanmiding?
Uzundin buyan Mən xuni bəkitkənəmənki,
Kədimdin tartip xəkilləndürgənəmənki,
Həzir uni əməlgə axurdumki,
Mana, sən kəl'ə-qoroqanlik xəhərləni harabilərgə aylandurdung;

²⁶ Xuning bilən u yərdə turuwatqanlar küqsizlinip,
Yərgə qaritip qoyuldi, xərməndə qilindi;
Ular əsiwatqan ot-qəptək,
Yumran kək qəplərdək,
Əgzidiki ot-qəplər əsməy kurup kətkəndək boldi.□

²⁷ Birək sening olturojiningni, ornungdin turojiningni, qikip-kirginingni
wə Manga qarxi oqaljirlixip kətkiningni bilimən;

²⁸ Sening Manga qarxi oqaljirlixip kətkənlikningning, həkawurlixip
kətkənlikningning kulikimoja yətkənliki tūpəylidin,
Mən qarmikimni burningdin ətküzimən,
Yüginimni əozingəja salimən,
Wə əzüng kəlgən yol bilən seni qayturimən.□

²⁹ I *Həzəkija*, xu ix sanga alamət bexarət boliduki,

Muxu yili əzlükidin əskən,
Ikkinqi yili xulardin qikqanlarmu silərnin rizqinglar bolidu;
Üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm kəqətlirini tikisilər;
Ulardin qikqan mewiləni yəysilər.□

³⁰ Yəhuda jəmətinin qeqip kutuloqan qaldisi bolsa yənə təwəngə qarap
yiltiz tartidu,

□ **19:23 «Uning əng bük-baraxsan ormanzarliki»** — bu ayəttiki «bük-baraxsan» degən səz ibranıy tilida «karməl» degən səz bilən ipadilini. Karməl bolsa İsrailning əng münbət wə qiraylık jayı idi. Xuning bilən padixahning «uning «Karməl» ormanzarlikioja kirimən» degini «uning (Liwaning) əng qiraylık jayıoja (həq tosalosuz) barimən» degəndək po atıdıqan mənini ipadiləytti. Liwanda «Karməl» degən jay yox. □ **19:24 «... Putumning uqidila mən Misirning barlik dərya-əstənglirini qurutiwəttim»** — yukiriki 22-ayəttə padixah əzining təs ixləni qılalaydıqanlığını, məsilən Liwan rayonidiki əng yukiri təqləroja qılalaydıqanlığını (kəqmə mənisi, bəkim alıyanap, küqlük padixahların üstünlukkə erixidıqanlığını kərsitidu), əng esil nərsilərgə erixidıqanlığını təswirləydu. Muxu 24-ayəttiki «putum... qurutiwəttim» degini, dehqanning puti bilənla topini ittirip erikni tosup, suni qurutiwətkinidək, «Mən halisamla nəhayiti asanla hərəkəndək ixni qılalaymən, hətta Nil dəryasinimu qurutiwetələymən» degən mənmənligni bildürməqti. □ **19:26 «əgzidiki ot-qəplər...»** — bu deqənlikning baxka hil tərjimilirini uqritix mumkin. □ **19:28 «Mən qarmikimni burningdin ətküzimən, yüginimni əozingəja salimən...»** — Asuriyə padixahliri muxundaq rəhəmsiz yol bilən əsirləni yalap mangatti. □ **19:29 «Muxu yili əzlükidin əskən, ikkinqi yili xulardin qikqanlarmu silərnin rizqinglar bolidu; üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm kəqətlirini tikisilər; ulardin qikqan mewiləni yəysilər»** — muxu məjizə ixənq-ətiqadni kəqəytix üqün həm həlki qıtkuzux üqün berilən. Urux waqtida teriqlilik qilix mumkin əməz; Asuriyə qoxuni kətkəndin keyinki yilidimu, qoxunidin qelip qaloqanliri parakəndiqilik qilixi mumkin idi. Xunga məjizə üqinqi yiloqəja sozulidu. «Üzüm kəqətlirini tikisilər... mewisini yəysilər» degən wədə, tinqlik məzgilning uzun bolidıqanlığını kərsitidu (üzüm tallirini əstürüxkə uzun waqit ketidu, əlwəttə). Kixilərnin Asuriyə qoxunlirining tuyuksiz qekinixini «tasadipiylıktin» deməsliki üqün, bu ikkinqi məjizə berildi. Xundaqtimu, məzkur «Padixahlar» degən kitabka qariqanda, həlqlər yənəla ikki məjizini tezla untuydu, Hudaəja wapasizlik qiliweridu.

Yukirioja qarap mewə beridu;

³¹ Qünki Yerusalemdin bir qaldisi,

Zion teqidin keqip kutulojanlar qikidu;

Samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigarning otluk muhəbbiti muxuni ada kilidu.

³² Xunga, Pərwərdigar Asuriyə padixahi toqruluk mundak dəydu: —

U nə muxu xəhərgə yetip kəlməydu,

Nə uningəja bir tal okmu atmaydu;

Nə qalkanni kətürüp aldioja kəlməydu,

Nə uningəja karita qaxalarnimu yasimaydu.

³³ U kaysi yol bilən kəlgən bolsa,

U yol bilən kaytidu wə muxu xəhərgə kəlməydu — dəydu Pərwərdigar,

³⁴ — Qünki Özüm üqün wə Mening kulum Dawut üqün uni ətrapidiki sepildək qoşdap kutkuzimən». ■

³⁵ Xu keqə xundak boldiki, Pərwərdigarning Pərixtsisi qikip, Asuriyəliklərnin bargahida bir yüz səksən bəx ming əskərni urdi; mana, kixilər ətigəndə ornidin turqanda, ularning həmmisining əlgənlisini kərdi! □ ■

³⁶ Xunga Asuriyə padixahi Sənnaherib qekinip, yoloja qikip, Ninəwə xəhirigə kaytip turdi. ³⁷ Wə xundak boldiki, u öz buti Nisroqning buthanisida uningəja qokunuwatqanda, oqulliri Adrammələk həm Xarezər uni kiliqlap oltürəwətti; andin ular bolsa Ararat degən yurtqa keqip kətti. Uning oqli Esarhadon uning ornida padixah boldi. □ ■

20

Həzəkiya eoqir kesəl bolidu, dua kilidu

2Tar. 32:24; Yəx. 38:1-22

¹ Xu künlərdə Həzəkiya əjəl kəltürgüqi bir kesəlgə muptila boldi. Amozning oqli Yəxaya pəyoqəmbər uning kəxioja berip, uningəja: —

«Pərwərdigar mundak dəydu: —

— Öyüng toqruluk wəsiyət kiləyin; qünki əjəl kəldi, yaximaysən» — dedi. ■

² Həzəkiya bolsa yüzini tam tərəpkə kilip Pərwərdigarəja dua kilip: —

³ I Pərwərdigar, Sening aldingda mening həkikət wə pak dil bilən mengip yürəgənləkimni, nəziring aldingda durus bolojan ixlarni kəlojanlikimni əsləp koyqaysən, — dedi.

Wə Həzəkiya yioqlap ekip kətti.

⁴ Yəxaya qikip ordidiki ottura həylioja yətməstə, Pərwərdigarning sözi uningəja yetip mundak deyildi: —

⁵ Yenip berip həlkimning baxlamqisi Həzəkiyaəja mundak degin: —

«Pərwərdigar, atang Dawutning Hudasi mundak dəydu: —

«Duayingni anglidim, kəz yaxliringni kərdüm; mana, Mən seni sakaytimən. Üqinqi künidə Pərwərdigarning öyigə qikisən. □

■ 19:34 2Pad. 20:6 □ 19:35 «Pərwərdigarning Pərixtsisi» — Təwrat dəwridə intayin alahida xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərünətti (məsilən, Təwratniki «Yar.» 18-babni kəring). «Təbirələr»nimu kəring. ■ 19:35 Yəx. 37:36 □ 19:37 «U öz buti Nisroqning buthanisida uningəja qokunuwatqanda, oqulliri Adrammələk həm Xarezər uni kiliqlap oltürəwətti»

— muxu wəqə Sənnaherib İsraildin qekinixitin 20 yil keyin (miladiyadin ilgiriği 681-yili) boldi.

■ 19:37 2Tar. 32:21; Yəx. 37:38 ■ 20:1 2Tar. 32:24; Yəx. 38:1 □ 20:5 «atang Dawut» — Həzəkiya Dawut pəyoqəmbərnin on üqinqi əwladi idi.

⁶ Künliringgə Mən yənə on bəx yil qoximən; xuning bilən Mən seni wə bu xəhərni Asuriyə padixahining qolidin kütquzimən; Özüm üqün wə qulum Dawut üqün Mən bu xəhərni ətrapidiki sepildək qoşdaymən.

⁷ (Yəxaya bolsa: — «Ənjür poxkili təyyarlanglar, dedi. Ular uni elip kelip, yarisioğa qarpliwi, u sakaydi. ⁸ Həzəkuya Yəxayadin: Pərwərdigar meni sakaytip, üqinçi küni uning öyigə qikidioqanlikimni ispatlaydioqanoğa kəndək bexarətlik alamət bolidu? — dəp sorioqanidi. ⁹ Yəxaya: — Pərwərdigarning Əzi eytkən ixini jəzmən kilidioqanlikini sanga ispatlax üqün Pərwərdigardin xundək bexarətlik alamət boliduki, sən kuyaxning pələmpəy üstigə qüxkən sayisining on baskuq aldioğa mengixi yaki on baskuq kəynigə yenixini halamsən? — dedi.

¹⁰ Həzəkuya: Kuyax sayisining on baskuq aldioğa mengixi asan; sayə on baxkuq kəynigə yansun, degənidi. ¹¹ Xuning bilən Yəxaya pəyoğəmbər Pərwərdigarğa nida kildi wə U kuyaxning Ahaz padixah qurqan pələmpəy baskuqiliri üstigə qüxkən sayisini yandurup, on baskuq kəynigə mangdurdi).

Babil padixahidin kəlgən əlqilər •••• Qong bir hatalıq

2Tar. 32:31-33; Yəx. 39:1-8

¹² Xu pəyttə Baladanning oqli Babil padixahi Merodaq-Baladan, Həzəkuyani kesəl bolup yetip qəptu, dəp anglap, hətlər hədiyə bilən əwətti. □ ¹³ Həzəkuya bolsa əlqilərnin gəpini tinxap, ularoğa barlık həzinə-ambarlırini, kümüxnı, altunni, dora-dərmanlarnı, səhil maylarnı, sawut-qorallar ambiridiki həmmını wə bayliklirining barlıkını kərsətti; ordisi wə pütkül padixahlıki iqidiki nərsilərdin Həzəkuya ularoğa kərsətmigən birimu qalmidi.

¹⁴ Andin Yəxaya pəyoğəmbər Həzəkuyaning aldioğa berip, uningdin: — «Muxu kixilər nemə dedi? Ular seni yoqlaxka nədin kəlgən?» — dəp soridi.

Həzəkuya: — «Ular yirək bir yurttin, yəni Babildin kəlgən» dedi.

¹⁵ Yəxaya yənə: — «Ular ordangda nemini kərdi?» dəp soridi.

Həzəkuya: — «Ordamda bar nərsiləni ular kərdi; bayliklirinning arisidin mən ularoğa kərsətmigən birimu qalmidi» — dedi.

¹⁶ Yəxaya Həzəkuyaroğa: Pərwərdigarning səzini anglap qoyqin: —

¹⁷ — Mana xundək künlər keliduki, ordangda bar nərsilər wə bügüngə kədər ata-bowiliring toplaş, saklap qoyqan həmmə Babiloğa elip ketilidu; heqnərsə qalmaydu — dəydu Pərwərdigar.

¹⁸ — Həmdə Babilliklər oşulliringni, yəni özüngdin bolqan əwladliringni elip ketidu; xuning bilən ular Babil padixahining ordisida

□ **20:12 «Merodaq-Baladan»** — yaki «Berodaq-Baladan». **«Babil padixahi Merodaq-Baladan... hətlər hədiyə bilən əwətti»** — Merodaq-Baladan Asuriyə padixahi Sənnaherib tərpidin miladiyədin ilgiriki 702-yili oşulitildi. Muxu ixmu xu yilda bolqan boluxi kerək. Demək, bu ix, yəni 20-babta wə «Yəx.» 38-39-babta təswirləngən ixlar «2pad.» 18:17-37 wə 19-babtiki ixlardin **ilgiri** yüz bərgən. Əmdi nemixka ulardin keyin hatiriləngən? Muxu ix toşruluk «Yəx.» 39:1diki izahətni kərug.

aqwat bolidu.□

¹⁹ Həzəkiaya əmdi öz-özige «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həkikət-wapaliki bolmamdu?», dəp Yəxayaşa: — «Siz eytkən Pərwərdigarning muxu səzi yahxi ikən» — dedi.□

²⁰ Həzəkiayaning baxka əməlliri, jümlidin uning səltənätining küdrüti, uning kəndək kılıp xəhərgə su təminləx üqün kəl, xundakla su apiridioğan nör yasioğanliki «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?■

²¹ Həzəkiaya ata-bowilirining arisida uhlidi; oqli Manassəh ornida padixah boldi.

21

Manassəhning Yəhudaning üstidiki səltəniti

2Tar. 33:1-9, 20

¹ Manassəh padixah bolowanda on ikki yaxta bolup, Yerusalemda əllik bəx yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Həfzibah idi. ■ ² U Pərwərdigar Israillarning aldidin həydəp qikiriwətkən yat əlliklərnin yirginqlik adətlirige ohxax ixlər bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolowanni kildi. ³ U atisi Həzəkiaya buzup yokatkan «yukiri jaylar»ni kaytidin yasatti; u Baaloğa atəp qurbangahlarıni saldurup, Israillning padixahi Ahab kilowandək bir Axərah məbud yasidi; u asmandiki nuroşunliowan ay-yultuzlarə bax urdi wə ularning kulluqioğa kirdi. □ ■

⁴ U Pərwərdigarning əyidimu qurbangahlarıni yasatti. Xu ibadəthana toşruluk Pərwərdigar: Mən Yerusalemda Mening namimni qoyimən, degənidi. ■ ⁵ U Pərwərdigarning əyining ikki həyolisida «asmanning qoxuni»ğa qurbangahlarıni atəp yasatti. □ ⁶ Əz oqlini ottin otküzdi;

□ **20:18 «Babilliklər oqullirini, yəni əzüngdin bolowan əwladlırini elip ketidu ... ular Babil padixahning ordisida aqwat bolidu»** — kərünixta addiy kərüngən muxu wəxə üqün nemixka muxu kattik jazalik söz qikidu? Pikrimizqə, üq səwəbi bar: — (1) Həzəkiaya Hudaşa: «Kədəmlirimni sanap mangimən» degən wədini bərgənidi, ləkin bu qətim Hudadin həq sorimay xundək qilowan; (2) Əqlilərnin kəlgənlikidin u bəlkim: «həzir mən «jahanəşa dangki qikəkən adəmmən», «kiqik dəlitimizning jahanəşa ornı bar» dəp təkəbburlixip kətkən boluxi mumkin. (3) Muxulardın sirt, biliximizqə Merodək-Baladan Asuriyə imperiyəsigə qarxi bir ittəpəkni bərpə kilmaqci. U «təkəllup kərsitidioğan» muxu pürsəttin paydilini, Həzəkiayanı ittəpəkka katnixixka təkliq qilowan. Əzini əlümdin qutkuzowanlıkini, quyaxning nurining «kəynigə yanowanlıki»dək intayın karamət məjizini kərgən, Hudaning «Mən silərni Asuriyədin qutkuzimən» degən wədisini angliowan Həzəkiaya kəndəkmu hudasiz bir əl-yurt bilən ittəpəklaxmaqci bolowandu? «Aqwat» — piqiwetilgən adəm, «Yəx.» 56:4-ayəttiki izahətni kərüng. □ **20:19 «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həkikət-wapaliki bolmamdu?»** — Həzəkiaya muxu səzlərni yanə oquq eytixi mumkin. «**Siz eytkən Pərwərdigarning muxu səzi yahxi ikən**» — muxu ayəttə, Həzəkiayaning öz-özige degənli ri baxkılarə, həttə öz jəmətigə bolowan birhil biqəm, kəyümsiz pozitsiyisini bildürüdi. Yəxaya degən bəxarət əməliyəttə yüz yildin keyin əməlgə axuruloğan; wəqitning sozuluxi bolsa bəlkim Yəhudaning keyinki bir padixahi (Yosiya)ning kattik towa kilixi tūpəyildin boldi. ■ **20:20** 2Tar. 32:30 ■ **21:1** 2Tar. 33:1 □ **21:3 «asmandiki nuroşunliowan ay-yultuzlar»** — «asmanning qoxuni» degən səz bilən ipədiliwid. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzların pərixtilər wə bəzi əhwaldə asmandiki yaman küqlər, yəni jin-xəytanlar bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kərüng). ■ **21:3** 2Pad. 18:4 ■ **21:4** Kə. 12:5, 11; 2Sam. 7:13; 1Pad. 8:29; 9:3; 2Tar. 7:12; Zəb. 132:13, 14; Yər. 32:34 □ **21:5 «asmanning qoxuni»** — muxu yərdə quyax, ay wə yultuzlarıni kərsitüdi.

jadugərçilik bilən palçilik ixlətti, özigə jinkəxlər bilən əpsunqilarni bekitti; u Pərwərdigarning nəziridə san-sanaksiz rəzillikni kilip uning oşəzipini kəzoşidi. ⁷ U yasatқан «Axərah» oyma məbudni *Hudaning* öyigə koydi. Xu öy toşuruluk Pərwərdigar Dawutka wə uning oşli Sulaymanoşa: — «Bu öydə, xundakla Israilning həmmə kəbibilirining zemirliri arisidin Mən tallioşan Yerusalemda Öz namimni əbədgiçə qaldurimən; ■ ⁸ əgər Israil pəkət Mən ularoşa tapilioşan barlik əmlərgə, yəni Öz kulum Musa ularoşa buyruoşan barlik kanunoşa muwarip əməl kilixka kəngül koysila, Mən ularning putlirini ata-bowiliroşa təkşim kiləşan bu zemindin kaytidin neri kilmaymən», degənidi. ⁹ Ləkin ular kulak salmaytti; xunglaxkimu, Manassəh ularni xundak azdurdiki, ular Pərwərdigar Israillarning aldidin həlak kiləşan yat əlliklərdin axurup rəzillik kilatti.

¹⁰ Xunga Pərwərdigar Öz kulliri boləşan pəyoşəmbərlərnin wasitisi arkilik mundak dedi: —

¹¹ Yəhudaning padixahi Manassəh bu yirginçlik ixlarni kilip, hətta uningdin ilgiri otkən Amoriylar kiləşan barlik rəzilliktin ziyadə rəzillik kilip, uning butliri bilən Yəhudanimu gunaşka azduruşini uqun ■ ¹² Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Mana, Yerusalem bilən Yəhudaning üstigə xundak balayi'apət kəltürimənki, kimki uni anglisila kulaklıri zingildap ketidu. ¹³ Mən Samariyəni əlçigən tana wə Ahabning jəmətini təkşürgən tik əlçigüç yip bilən Yerusalemnı təkşürtimən; kixi kaçını qaykap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp kəyoşəndək, Yerusalemnı qaykap örüyən. □

¹⁴ Mən mirasimning qəloşanliridinnu waz kəçip, duxmənlirining kəlioşa tapxurimən; ularni həmmə duxmənlirigə bulang-talang obyektı wə olja kilip bərimən; □ ¹⁵ Qünki ular Mening nəzirimdə rəzil boləşanni kilip, ularning ata-bowiliri Misirdin qikқан kundin tartip bəgüngiçə oşəzipimni kəzoşap kəldi».

¹⁶ Manassəh əmdi pütkül Yerusalemnı bir qetidın yənə bir qetigiqə kənoşa toldurup, kəp nahək qan təküzdi wə ohxaxla əzi kiliwatқан gunaşi bilən Yəhudalarnı azdurup, ularning Pərwərdigarning nəziridiki rəzillikni kilixioşa səwəb boldi.

¹⁷ Manassəhning baxka ixliri həm kiləşanlirining həmmisi, jümlidin u sadir kiləşan gunaş «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkirilirı» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

¹⁸ Manassəh ata-bowilirining arisida uhlidi wə öz öyining beşida, yəni Uzzahning beşida dəpnə kilindi. Andin oşli Amon uning ornida padixah boldi.■

Amonning Yəhudaning üstidiki səltənti

2Tar. 33:21-25

¹⁹ Amon padixah boləşanda yigirmə ikki yaxta bolup, Yerusalemda ikki yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Məxulləmət idi; u Yotbahlik

■ **21:7** 2Sam. 7:10; 1Pad. 8:16, 29; 9:3; 2Pad. 23:27 ■ **21:11** Yər. 15:4 □ **21:13** «**Samariyəni əlçigən tana**» — xühşisizki, Hudaning Samariyəning üstigə qūxürgən jaza həkūmini kərsitidu; «Ahabning jəmətini təkşürgən tik əlçigüç yip» — Hudaning Ahabning jəmətining üstigə qūxürgən jaza həkūmini kərsitidu. «Am.» 7:7-8ni kərüng. «**kixi kaçını qaykap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp kəyoşəndək, Yerusalemnı qaykap örüyən**» — bu səz, bəlkim, Hudaning Yerusalemdin barlik ahalisini yirək kilip, uni astin-üstün kiliwetidioşanlıkini kərsitidu. 14-ayətni kərüng. □ **21:14** «**mirasim**» — Israildiki on ikki kəbilə; «mirasimning qəloşanliri» — Israildin yəloşuz qəloşan kəbilə, yəni Yəhudanı kərsitidu. ■ **21:18** 2Tar. 33:20

Haruzning kizi idi. ²⁰ Amon atisi Manassəh qiləndək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləanni kilatti. ²¹ U atisi mangoqan barliq yollarda mangatti; u atisi kulluqida boləqan butlarning kulluqida bolup, ularəqa səjdə kilip, ²² Pərwərdigarning yolida yürməy, əz ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarni tərək kildi. ²³ Əmdi Amonning hizmətkarliri padixahni kəstləp, uni əz ordisida əltürdi. ²⁴ Ləkin yurt həlki Amon padixahni kəstligənlərninğ həmmisini əltürdi; andin yurt həlki uning ornida oqlı Yosiyani padixah kildi.

²⁵ Amonning baxka ixliri həm qiləqanlirininğ həmmisi «Yəhuda padixahlirininğ tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁶ U Uzzahning beqida əz kəbrisidə dəpnə qilindi. Andin oqlı Yosiya uning ornida padixah boldi. ■

22

Yosiyaning Yəhudaning üstidiki səltəni

2Tar. 34:1-28

¹ Yosiya padixah boləqanda səkkiz yaxta bolup, Yerusalemda ottuz bir yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yədidah idi; u Bozkatliq Adayaning kizi idi. ■ ² Yosiya Pərwərdigarning nəziridə durus boləqanni kilip, hər ixta atisi Dawutning barliq yolida yürüp, nə ongəqa nə soləqa qətnəp kətmidi.

³ Padixah Yosiya səltənətininğ on səkkizinçi yilida, padixah Məxullamning nəwrisi, Azaliyaning oqlı katip Xafanni Pərwərdigarning öyigə əwətip: ⁴ «Bax kahin Hilkியaning kəxiəqa qikiq xuni buyruqliniki, u Pərwərdigarning öyigə elip kelingən, dərwəziwənlər həlktin yioqan pulni sanisun. ⁵⁻⁶ Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan ixlarni nəzarət qiləuqi ixqilarəqa tapxurup bərsun. Bular həm Pərwərdigarning öyidiki buzuləqan yərlərnə ongxaxka öydə ixligüqilərgə, yəni yəəəqqlar, tamqilar wə taxtiraxlarəqa bərsun. Ular muxu pul bilən əyni ongxaxka lazim boləqan yəəəq bilən oyuləqan taxlarni setiwalsun, degin» — dedi.

⁷ Ləkin ularning qoləqa tapxuruloqan pulning həsabi kilinmidi. Qünki ular insap bilən ix kilatti.

⁸ Bax kahin Hilkiya katip Xafanoqa: — Mən Pərwərdigarning öyidə bir Təwrat kitabini taptim, dedi. Xuni eytip Hilkiya kitabni Xafanoqa bərdi. U uni oqudi. ⁹ Andin keyin katip Xafan padixahning kəxiəqa bərip padixahqa həwər bərip: — Hizmətkarliri ibadəthanidiki pulni yioyup Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan ix bəxilirininğ kollirioqa tapxurup bərdi, dedi. ¹⁰ Andin katip Xafan padixahqa: Hilkiya mənə bir kitabni bərdi, dedi. Andin Xafan padixahqa uni oqup bərdi. ¹¹ Wə xundaq boldiki, padixah Təwrat kitabininğ səzlrini angliəqanda, əz kiyimlirini yirtti. □

¹² Padixah Hilkiya kahin bilən Xafanning oqlı Ahikamoqa, Mikayaning oqlı Akbor bilən Xafan katipka wə padixahning hizmətkari Asayaqa buyrup: — ¹³ Bərip mən üqün wə həlq üqün, yəni pütkül Yəhudadikilər üqün bu tepiləqan kitabning səzliri toqrisida Pərwərdigardin yol

■ 21:26 Mat. 1:10 ■ 22:1 2Tar. 34:1 □ 22:11 «padixah Təwrat kitabning səzlrini angliəqanda...» — tepiwelinoqan kitab Təwratning kaysi kismi boluxi kerək? Padixahning inkasi, yəni keyinki hərəkətlirigə, bolupmu «yukiri jaylar»ni yəqitixioqa kəriəqanda, «tepiwelinoqan kitab» gəqum bu ixni təkiltəyioqan «Kənun xərhi»ni əz iqigə ələqan.

soranglar. Qünki ata-bowilirimiz bu kitabning sozligiga, uningdiki bizlarga pütülganligiga emal kilixka kulak salmoqanliki tüpäylidin Pärwärdigarning bizga qozojaloqan oqezipi intayin dahxetlik, dedi.

¹⁴ Xuning bilän Hilkäya kahin, Ahikam, Akbor, Xafan wä Asayalar Harhasning näwrisi, Tikwahning oqli kiyim-keqäk begi Xallumning ayali ayal pəyotəmbər Huldahning kexioqə berip, uning bilän sozləxti. U Yerusalemlə xəhirining ikkinqi məhəllisidə olfuratti.

¹⁵ U ularoqə mundak dedi: — Israilning Hudasi Pärwärdigar mundak dəydu: — «Silərni əwətkən kixigə mundak dənglar: —

¹⁶ Pärwärdigar mundak dəydu: — Mana Mən Yəhudaning padixahi oquqan kitabning həmmə sozlerini əməlgə axurup, bu jayqə wə bu yərdə turuqularoqə balay'apət qūxūrimən. ¹⁷ Qünki ular Meni taxlap, baxka ilahlaroqə huxbuy yekip, kollirining həmmə ixliri bilän Mening aqqikimni kəltürdi. Uning üqün Mening kəhrim bu yərgə qarap yandı həm eqürülməydu.

¹⁸ Lekin silərni Pärwärdigardin yol sorioqli əwətkən Yəhudaning padixahioqə bolsa xundak dənglar: Sən anglioqan sozlər toqrisida Israilning Hudasi Pärwärdigar xundak dəydu: — ¹⁹ Qünki kənglūng yumxak bolup, muxu jay wə uningda turuqularning wəyrənə wə lənətkə ayləndurulidioqanliki toqrisida ularni əyibləp eytkən sozlimni anglioqiningda, Pärwärdigarning aldida əzūngni təwən kilip, kiyimlirigni yirtip, Mening aldında yioqioqining üqün, Mənmu duayingni anglidim, dəydu Pärwärdigar. ²⁰ Buning üqün seni ata-bowiliring bilän yioqilixka, əz kəbrənggə aman-hatirəmlik iqidə berixka nesip kilimən; sening kəzliring Mən bu jay üstigə qūxūridioqan barlik külpətlərni kərməydu». Ular yenip berip, bu həwərni padixahqə yətküzdi.

23

Yosiya padixah islahat kilidu

2Tar. 34:29-30; 35:1-27

¹ Padixah adəmlərni əwətip, Yəhuda bilän Yerusalemləning həmmə aqsakallirini əz kexioqə qakirtip kəldi. ■ ² Padixah Pärwärdigarning əyigə qikti; barlik Yəhudadiki ər kixiləp wə Yerusalemdə turuwatqanlarning həmmisi, kahinlar bilän pəyotəmbərlər, yəni barlik həlk, əng kiqikidin tartip qongioqiqə həmmisi uning bilän billə qikti. Andin u Pärwärdigarning əyidə tepiloqan əhdə kitabining həmmə sozlerini ularoqə oqup bərdi. □

³ Padixah tüwrükning yenida turup Pärwärdigarning aldida: — Pärwärdigaroqə əgixip pütün kəlbim wə pütkül jenim bilän Uning əmrlirini, həküm-guwahlikliri wə bəlgilimilirini tutup, uxbu kitabta pütülgən əhdigə emal kilimən dəp əhdigə əzini baqlidi. Xuning bilän həlkning həmmisimu əhdə aldida turup uningə əzini baqlidi. □

⁴ Andin keyin padixah bax kahin Hilkäya bilän orun basar kahinlaroqə wə həm dərwəziwənlərgə: — Baaloqə, Axərah butioqə wə asmanning barlik qoxunioqə atap yasaloqan barlik əswab-üşkünilərni Pärwärdigarning

■ 23:1 2Tar. 34:29 □ 23:2 «Həmmə sozlerini ularoqə oqup bərdi» — ibranıy tilida: «həmmə sozlerini ularning kulakliroqə oqup bərdi». □ 23:3 «tüwrükning yenida» — yaki «pəxtak üstidə». «kitabta pütülgən əhdigə...» — ibranıy tilida «kitabta pütülgən əhdə sozligiga...».

øyidin qikiriwetinglar, döp əmr kildi; u bularni Yerusalemning sirtida, Kidron etizlikida köydürdi wə küllirini Bəyt-Əlgə elip bardı.

⁵ U Yəhuda padixahlırining Yəhuda xəhərliridiki «yukiri jaylar»da həmdə Yerusalemning ətrəpliridiki «yukiri jaylar»da huxbuy yanduruxka tıklıgən but kaħinlırını, xuningdək Baaloğa, kuyaxka, ayoğa, yultuz türkümlirigə həmdə asmanın barlıq qoxunioğa huxbuy yaqquqılarni ixtin həydiwətti. □ ⁶ U Pərwərdigarning öyidin Axərah butni elip qikip Yerusalemning sirtioğa elip bərip, Kidron jiləsisioğa apirip xu yərdə köydürüp kukum-talkan kılıp ezıp, topisini addiy puqralarning kəbriliri üstigə qeqiwətti. ⁷ Andin u Pərwərdigarning öyigə jaylaxkan bəqqiwəzlarning turaloqulirini qeqip oqulatti; bu öylərdə yənə ayallar Axərah butka qedir tokuytti.

⁸ U Yəhuda xəhərliridin barlık kaħinlarni qakirtip, özigə yiođı. Andin u Gəbadin tartıp Bəər-Xebaioğa kaħinlar huxbuy yaqıdıoğan «yukiri jaylar»ni buzup bulođiwətti; u «dərwazilardiki yukiri jaylar»ni qeqip buzdi; bular «Xəhər baxlıki Yəxuaning kuwıki»ning yenida, yəni xəhər kuwıkiyə kirix yolining sol tərəpidə idi □ ⁹ (əmdi «yukiri jaylar»diki kaħinlarning Yerusalemda Pərwərdigarning kurbangahioğa qıxıki qəkləngənidi; lekin ular dawamlıq öz kərindaxlıri bilən birgə pitir nanlardın yeyixigə muyəssər idi).

¹⁰ Yosiya həqkim öz oşlı yaki kizini Moləkkə atap ottin ötküzmisun döp, Hınnomning oşlıning jiləsidiki Tofətnimu buzup bulođiwətti. □

¹¹ Pərwərdigarning öyigə kiridoğan yolning eođızda Yəhuda padixahlıri kuyaxka təkdım kılıp qoyoğan atlarını xu yərdin yətkəp, «kuyax hərwiliri»ni otta köydürdi (ular *ibadəthanining* həyililiriyə jaylaxkan, Natan-Mələk degən əşwatning öyining yenida turatti). □ ¹² Padixah yənə Yəhuda padixahlıri Aħazning balihanisining əgzisidə salduroğan kurbangahlarını wə Manassəh Pərwərdigarning öyining ikki həylisioğa yasatқан kurbangahlarını qeqip kukum-talkan kılıwətti; u ularning topisini u yərdin elip, Kidron jiləsisioğa qeqiwətti. ¹³ İsrailning padixahı Sulayman Yerusalemning məxriq tərəpigə wə «Həlak teođi»ning jənubioğa Zidoniylarning yirginqlik buti Axtarot, Moabiylarning yirginqlik buti Kemoz wə Ammonlarning yirginqlik buti Milkomoğa atap yasatқан «yukiri jaylar»nimu padixah buzup bulođiwətti. □ ¹⁴ U but tüwrüklərnı parqılıp, Axərah butlırını kesip yikıtıp, ular turoğan yərlərnı adəm səngəkliri bilən toldurdi. □ ■

□ **23:5** «...ixtin həydiwətti» — yaki «... həlak kildi». □ **23:8** «Gəbadin Bəər-Xebaioğa» — «Geba» Yəhudanın ximaliy qetidə, «Bəər-Xeba» uning jənubiy qetidə idi. «U ... barlık kaħinlarni qakirtip, ... andin u ... kaħinlar huxbuy yaqıdıoğan «yukiri jaylar»ni buzup bulođiwətti» — Yosiya muxu yərlərnı buloqax bilən butpərəslərnıng keyin u yərnı «buloqanoğan, haram» döp qarap, qaytidin xundak yolda ixlitixini mumkin əməs kılıx üqün idi. «dərwazilardiki yukiri jaylar» — yaki «tawapqahlarını». □ **23:10** «öz oşlı yaki kizini... ottin ötküzüx» — insanıy qurbanlıqlarni kərsitixi mumkin. «Hınnomning oşlıning jiləsi» — bu yər yənə «Hınnomning jiləsi», yəni «Ge-Hınnom» döp atılatı (ərəbqə «jəhənnəm»).

□ **23:11** «kuyaxka təkdım kılıp qoyoğan atlar» — bu atlar tirik atlar yaki at həykili boluxi mumkin idi. «Natan-Mələk degən əşwatning öyi» — bəlkim muqəddəs ibadəthanining birər həylisidə boluxi mumkin idi. □ **23:13** «Həlak teođi» — muxu yərdə «Zəytun teođi»ni kərsitidu. Butpərəslıktin bulođıni qətkinı tüpəylidin uningə xundak həjwiy, kinayilik isim qoyuloğan.

□ **23:14** «U but tüwrüklərnı parqılıp, ... ular turoğan yərlərnı adəm səngəkliri bilən toldurdi» — Yosıyaning muxu yərlərnı «adəmlərnıng səngəkliri» bilən tolduruxi butpərəslərnıng keyin u yərlərnı «buloqanoğan, haram» döp qarap, qaytidin xundak yolda ularni ixlitixini mumkin əməs kılıx üqün idi. ■ **23:14** Mis. 23:24; 34:13; Qel. 33:52; Qan. 7:5, 25; 12:3

¹⁵ U yənə İsrailni gunahğa putlaxturoğan, Nibatning oqlı Yəroboam Bəyt-Əldə salduroğan qurbangah bilən «yukiri jay»ni, ularni buzup qakti, andin keyin «yukiri jay»ni köydürüp kukum-talkan kiliwətti, Axərah butinimu köydürüwətti. ■ ¹⁶ Yosiya burulup qarap, taqdiki kəbrilərnı körüp, adəm əwətip kəbrilərdiki səngəklərnı kolap qıqırıp, qurbangah üstidə köydürdi, xu yol bilən uni buloşiwətti. Bu ixlar Pərwərdigarning kalamini yətküzüp, dəl ularni aldin'ala bexarət kılıp jakarlioğan Hudaning adimining sөzining əməlgə axuruluxı idi. □ ■ ¹⁷ Andin Yosiya: Kəz aldimdiki bu kəbrə texi kimning? — dəp sorıdı.

Xəhərdikilər uningoğa: Bu Yəhudadin kəlgən, silining Bəyt-Əldiki qurbangahni buzğan muxu ixlirini bexarət kılığan Hudaning adimining kəbrisi ikən, dedi.

¹⁸ Yosiya: — Uni koyunglar, heqkim uning səngəklirini midirlatmisun, dəp buyrudi. Xuning bilən ular uning səngəkliri bilən Samariyədin kəlgən pəyoəmbərning səngəklirigə heqkimni təgküzmidı.

¹⁹ Andin Yosiya İsrailning padixahliri Pərwərdigarning oşəzipini kozoşioğan, Samariyəning xəhərliridə yasatqan «yukiri jaylar»diki barlıq öylərnı qakti; u ularni Bəyt-Əldə kılıqandək kılıp, yokakti. ■

²⁰ U u yərlərdiki «yukiri jaylar»ğa has boloğan həmmə kaşinlarnı qurbangahning üstidə oltürüp, qurbanlıq kildi, andin ularning üstigə adəm səngəklirini köydürdi; u ahirda Yerusalemoğa yenip bardı.

Yosiya padixah «ötüp ketix heyti»ni otküzidu

2Tar. 35:1-19

²¹ Padixah barlıq həlkəyə yarlıq quxürüp: — Bu əhdə kitabida pütülgəndək, Hudainglar Pərwərdigarğa «ötüp ketix heyti»ni otküzünglar, dəp buyrudi. ■ ²² «Batur həkimlər» İsrailning üstidin həküm sürgən künlərdin tartıp, nə İsrail padixahlirining waqitlirida nə Yəhuda padixahlirining waqitlirida undağ bir «ötüp ketix heyti» otküzülüp baqmioğanıdı; ²³ Yosiya padixahning səltənitining on səkkizinci yilida, Pərwərdigarğa atap bu «ötüp ketix heyti» Yerusalemda otküzüldı.

²⁴ Xuningdək Yosiya Yəhuda yurtida wə Yerusalemda pəyda bolğan jinkəxlər wə palqılarnı, tərəfım məbudliri, hərəkəndək butlar wə barlıq baxğa lənətlik nərsilərnı zemindin yokakti. Uning xundağ kılıxining məksiti, Hilkıya kaşin Pərwərdigarning eyidin tapqan kitabta hatiriləngən Təwrattiki səzlərgə əməl kılıxtin ibarət idi. □ ■

²⁵ Uningdək Musoğa quxürülgən kanunoğa intilip pütün kəłbi, pütün jeni wə pütün küqi bilən Pərwərdigarğa qaıtip, özini beoşixlioğan bir padixah uningdin ilgiri bolmioğanıdı wə uningdin keyindin xuningmu uningoğa ohxax birsı bolup baqmıdı. □ ²⁶ Ləkin Pərwərdigarning aqqıki Manassəhning Özini rənjitkən barlıq rəzillikliri tıpəylidin Yəhudağa tutaxkəndin keyin,

■ 23:15 1Pad. 12:32, 33 □ 23:16 «Yosiya ... taqdiki kəbrilərnı körüp, adəm əwətip kəbrilərdiki səngəklərnı kolap qıqırıp, qurbangah üstidə köydürdi» — yukiriği izahatni kəruğ. «Pərwərdigarning kalamini yətküzüp, dəl ularni aldin'ala bexarət kılıp jakarlioğan Hudaning adimining sözi» — «1Pad.» 13:30-32ni kəruğ. ■ 23:16 1Pad. 13:2

■ 23:19 2Tar. 34:6 ■ 23:21 Mis. 12:3; Kan. 16:2; 2Tar. 35:1 □ 23:24 «tarafım məbudliri» — kiqik, elip yürgüdək «kolaylıq butlar» idi. ■ 23:24 Law. 19:31; 20:27; Kan. 18:11; Yəx. 8:19

□ 23:25 «uningdək ... kanunoğa intilip pütün kəłbi, pütün jeni wə pütün küqi bilən Pərwərdigarğa qaıtip, özini beoşixlioğan bir padixah ... bolup baqmıdı» — bu səzlər uning Pərwərdigarğa qaıtip kattıq towa kılıxi wə həkkanıylikğa bolğan intilixliri jəhəttə eytilidu.

Özining xiddətlik oʻzəzipidin yanmidi. ²⁷ Pərwərdigar: — Israilni taxliqandək Yəhūdanimu Öz kəzūmdin neri kīlimən wə Özūm talliqan bu xəhər Yerusalemnı wə Mən: — «Mening namim xu yərdə bolidu» degən xu ibadəthanini tərک kīlimən, dedi. □ ■

²⁸ Yosiyaning baxқа əməlliri həm kīloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁹ Uning künliridə Misirning padixahi Pīrəwn-Nəko Asuriyaning padixahiqə hujum kīloqili Əfrat dəryasiqə bardı. U qaşda Yosiya padixah Pīrəwn bilən soқuxuxқа qıkti; ləkin Pīrəwn uni kərüp Məgiddoda uni oltürdi.

³⁰ Hizmətkarliri uning oʻlükini jəng hərwisiqə selip Məgiddodin Yerusalemqə elip kelip, uni əz kəbrisidə dəpnə kildi. Yurt həlki Yosiyaning oʻqli Yəhoahazni məsih kīlip, atisining ornida padixah kildi. ■

Yəhoahazning Yəhudaning üstidiki səltəni

2Tar: 36:1-4

³¹ Yəhoahaz padixah bolqanda yigirmə üq yaxta bolup, üq ay Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Həmutal idi; u Lib-nahlık Yərəmiyaning kizi idi. ³² Yəhoahaz bowiliri barlık kīloqanliridək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi.

³³ Əmdi Pīrəwn-Nəko uning Yerusalemda səltənət kılmaslıki üqün, uni Hamat yurtidiki Riblahda solap koydi wə *Yəhuda* zeminiqə yüz talant kümüx bilən bir talant altun selik qūxürdi. □ ³⁴ Andin Pīrəwn-Nəko Yosiyaning oʻqli Eliakimni atisining ornida padixah kīlip, ismini Yəhoakimqə əzgərtti. U Yəhoahazni əzi bilən Misirqə elip kətti; Yəhoahaz Misirqə kelip xu yərdə əldi. □ ■

³⁵ Yəhoakim kümüx bilən altunni Pīrəwngə bərdi; ləkin Pīrəwnning xu buyrukini ijra kīlip pulni tapxurux üqün yurtқа hər bir adəmnıng qamıqə qarap baj-alwan koyqanidi; altun wə kümüxni u yurtning həlkidin, hər birigə salqan oʻlqəm boyiqə Pīrəwn-Nəkoqə berixkə yiqqanidi. ■

³⁶ Yəhoakim padixah bolqanda yigirmə bəx yaxta bolup, on bir yil Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Zibidah idi; u Ru-mahlık Pədayaning kizi idi. ³⁷ Yəhoakim bowiliri barlık kīloqanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılatti.

24

Yəhoakim Yəhuda üstigə səltənət kildu

¹ Uning künliridə Babilning padixahi Nebokadnəsar *Yəhudaqə* hujum kılıxқа qıkti; Yəhoakim uningqə üq yiloqıqə bekindi boldı, andin uningdin tenip uning həkümranlıkiqə qarxi qıkti. ■ ² Xu waқıtlarda Pərwərdigar uningqə hujum kılıxқа Kaldiylər bulangqılar xaykisi, Suriylər bulangqılar xaykisi, Moabiylər bulangqılar xaykisi, wə Ammoniylər bulangqılar xaykilirini kozoqidi; u ularni Yəhudani həlak kılıx üqün kozoqidi. Bu

□ 23:27 «xu ibadəthanini...» — ibraniy tilida «xu əyni...». ■ 23:27 2Pad. 17:18, 20; 24:3

■ 23:30 2Tar. 36:1 □ 23:33 «yüz talant kümüx» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi.

□ 23:34 «Eliakim» — bu isimning mənsi «Huda (Əlohım) turuqızidu»; «Yəhoakim» degənnıng mənsi «Pərwərdigar (Yəhwəh) turuqızidu». Pīrəwnning undak kilixitiki məksiti bəlkim birhıl həjwiy-kınayilik kılıx yaki Hudaqə bolqan kupurluk bolsa kerək. ■ 23:34 Mat. 1:11 ■ 23:35

2Tar. 36:5-8 ■ 24:1 2Tar. 36:6

ixlar Pərwərdigar Öz kulliri boləjan pəyoələmbərlər arqilik agah kıləjan söz-kalamining əməlgə axuruluxi idi. ■ 3 Dərwəxə Pərwərdigarning eytkinidək, Manassəhning gunahliri tūpəylidin Yəhudani Öz kəzliridin neri kılıx üqün, bu ixlar ularning bexioə qūxti. 4 Qünki *Manassəhning* nahək kən təkūp, Yerusalemini nahək kanlar bilən tolduroqini tūpəylidin, Pərwərdigar *Yəhudalarni* əpu kılıxkə kəngli unimaytti.

5 Yəhoakimning baxkə ixliri həm kıləjanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

6 Yəhoakim ata-bowilirining arisida uhildi; oqlı Yəhoakin uning ornida padixah boldi.

7 Misirning padixahı bolsa öz yurtidin ikkinqi qıkmidi. Qünki Babilning padixahı «Misir ekini»din tartip Əfrat dəryasioqə boləjan Misir padixahioə təwə zeminni tartiwəlanidi.□

Yəhoakin səltənət kılıdu

2Tar. 36:9-10

8 Yəhoakin padixah boləjanda on səkkiz yaxta bolup, üç ay Yerusalemda səltənət kıldı. Uning anisining ismi Nəhuxta idi; u Yerusalemlik Əlnatanning kızı idi. 9 Yəhoakin atisining barlık kıləjanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kıldı.

10 Babilning padixahı Nebokədnəsarning sərdarliri Yerusalemoə jəng kıləjili qıqip, xəhərnı kəmal kıldı. □ ■ 11 Uning sərdarliri xəhərnı kəmal kılıp turojanda Nebokədnəsar əzimu xəhərnıng sirtioə qıqti.

12 Andin Yəhudaning padixahı Yəhoakin bilən anisi, barlık hizmətkarliri, əməldarliri wə aqwatlıri Babil padixahıning aldioə qıqip uningə tən bərdi. Xundək kılıp Babilning padixahı öz səltənətinəng səkkizinqi yilida uni əsir kılıp tutti. □ 13 Nebokədnəsar Pərwərdigarning əyidikı barlık həzinilər bilən padixahıning ordisidiki həzinilərnı elip kətti; Pərwərdigar agah bərginidək, u İsrailning padixahı Sulayman Pərwərdigarning ibadəthanisi üçün yasatqan həmmə altun kaqə-əswablarnı kesip səkti. ■

14 Yerusalemnıng barlık ahalisini, jümlidin həmmə əməldarlar, həmmə batur palwanlar, jəmiy bolup on ming əsirni wə barlık hünərwənlər wə tēmürqilərnımı elip kətti; yurtiki həlktin əng namratlardin baxkə həqkim qəlmidi. 15 U Yəhoakinni Babilə elip kətti wə xuningdək padixahıning anisini, padixahıning ayallirini, uning aqwatlıri wə yurttiki mətiwərlərnı əsir kılıp Yerusalemdin Babilə elip bərdi. ■ 16 U batur-palwanlarning həmmisini (yəttə ming idi), hünərwən wə tēmürqilərnı (jəmiy bir ming idi) — bularning həmmisi jənggiwər adəmlər bolup, Babilning padixahı ularni əsir kılıp, Babilə elip kətti. ■

17 Andin Babilning padixahı Yəhoakinning taqisi Mattaniyani uning ornida padixah kılıp, uning ismini Zədəkiyaə əzgərtti. ■

Zədəkiya Yəhuda üstidə səltənət kılıdu

2Tar. 36:11-21; Yər. 52:1-30

18 Zədəkiya padixah boləjanda yigirmə bir yaxta bolup, on bir yil Yerusalemda səltənət kıldı. Uning anisi Libnahlık Yərəmiyaning kızı

■ 24:2 2Pad. 20:17; 23:27 □ 24:7 «Misir ekini» — Nil dəryasi əməs, bəlki Sinay qəlinəng xərk tərpidiki kiqik dəryadur. □ 24:10 «sərdarliri» — ibraniy tilida «hizmətkarliri». ■ 24:10 Dan. 1:1 □ 24:12 «aqwatlıri» — yaki «ordidiki oqojidarliri». ■ 24:13 2Tar. 20:17; Yəx. 39:6

■ 24:15 2Tar. 36:10; Əst. 2:6 ■ 24:16 Yər. 52:28 ■ 24:17 Yər. 37:1; 52:1

bolup, ismi Hamutal idi. ¹⁹ Zədəkiya Yəhoakimning barlik qiløjinidək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil boløjanni qilatti. ²⁰ Pərwərdigarning Yerusalemoğa həm Yəhudağa qaratkən oşəzipti tūpəylidin, Pərwərdigar ularni Öz hūzuridin həydiwətküçə boløjən arilikta, təwəndiki ixlar yüz bərdi: — awwal, Zədəkiya Babil padixahioğa isyan kətürdi.

25

Nebokədnəsar Yerusalemlə xəhriçə bəşüp kirip, uni ixojal qilidu

¹ Andin xundək boldiki, uning səltəniti təküzinçiqi yili, oninçiqi ayning oninçiqi künidə Babil padixahı Nebokədnəsar pütkül qoxuni oğa yetəkqilik qilip Yerusalemoğa hūjum qilixkə kəldi; həmdə uni qorxiwəlip bargah kurup, uning ətrapida çaxa-potəylərnı kuruxti. □ ■ ² Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinçiqi yilə oğə muhasiridə turdi. ³ Xu yili tətinqi ayning təküzinçiqi künı xəhərdə eolir kəhətqilik həmmını başkən wə zemindikilər üqünmu həç ax-ozuk qalmioqanidi. □ ■ ⁴ Xəhər sepili bəşüldi; barlik jənggıwar ləxkərlər qaqmaqçı bolup, tün keçidə bəder tikiwətxti. Ular padixahning baqçisioğa yekın «ikki sepil» arilikidiki dərwezidin ketixti (kaldiyələr bolsa xəhərnıng həryenida turatti). Ular *Jordan jiləsidiki* «Arabah tüzlənçliki»ni boylap keçixti. ⁵ Ləkin kaldiyələrnıng qoxuni padixahni qooçlap Yeriho tüzlənçlikidə Zədəkiyağa yetixti; uning pütün qoxuni uningdin tarkilip kətkənidi. ⁶ Wə ular padixahni tutup, Riblah xəhriçə, Babil padixahning aldioğa apardi; ular xu yərdə uning üstigə həküm çikardi. ⁷ *Babil padixahı* Zədəkiyaning oçullirini uning kəz aldida kətl kildi; andin Zədəkiyaning kəzlrini oyuwətti; u uni mis kixənlər bilən baqçlap, Babiləğa elip bardi.

Mukəddəs ibadəthanıng harab qilinixi

⁸ Wə bəxinçiqi ayning yəttinçiqi künidə (bu Babil padixahı Nebokədnəsarnıng on təküzinçiqi yili idi) Babil padixahning hizmətkari, pasiban begi Nebozar-Adan Yerusalemoğa yetip kəldi. □ ⁹ U Pərwərdigarning öyini, padixahning ordisini wə xəhərdiki barlik öylərnı keydüriwətti; barlik bəhəywət imarətlərgə u ot koyup keydüriwətti. ¹⁰ Wə pasiban begi yetəkqilikidiki kaldiyələrnıng pütkül qoxuni Yerusalemləninçiqi ətrapidikiki pütkül sepilini örüwətti. ¹¹ Pasiban begi Nebozar-Adan xəhərdə qaloqan baxkə kixilərnı, Babil padixahı tərəpkə keçip təslim boləqlərnı wə qaloqan hünərwənlərnı əsir qilip ularni elip kətti. □ ¹² Ləkin pasiban begi zemindikı əng namratlarning bir qismini üzümzarlıqlərnı pərwix qilixkə wə terikqilik qilixkə qaldurdi.

□ **25:1** « *Nebokədnəsarnıng* səltəniti təküzinçiqi yili, oninçiqi ayning oninçiqi künı » — miladiyədin ilçiri 588-yili, 15-Yanwar idi. ■ **25:1** 2Tar. 36:17 Yər. 32:2; 39:1; 52:4 □ **25:3** «*zemindikilər üqünmu həç ax-ozuk qalmioqanidi*» — baxkə birhıl tərijimisi «ətrapidikiki zemindikilər üqünmu həç ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərijimə toqra bolsa, «ətrapidikiki zemindikilər» xəhər ətrapidikiki zemindin keçip panah izdəp xəhərgə kirçənlərnı kərsitidu. ■ **25:3** Yər. 52:6 □ **25:8** «*bəxinçiqi ayning yəttinçiqi künı... Babil padixahı Nebokədnəsarnıng on təküzinçiqi yili...*» — miladiyədin ilçiri 586-yili, 14-Awqust idi. «Yər.» 52:12nimu kərüng. □ **25:11** «*qaloqan hünərwənlər*» — yaki «top-top adəmlər».

¹³ Kaldiyələr Pərvərdigarning öyidiki mistin yasaloqan ikki tüvrükni, das təgliklirini wə Pərvərdigarning öyidiki mistin yasaloqan «dengiz»ni qekip, barliq mislirini Babiloqa elip kətti. □ ■ ¹⁴ Ular yanə *ibadətta ixlitilidioqan* idixlar, gürjək-bəlgürjəklər, lahxigirlar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaloqan barliq əswablarni elip kətti; ¹⁵ huxbuydanlar wə қақилarni bolsa, altundin yasaloqan bolsimu, kümüxtin yasaloqan bolsimu, ularning həmmisini pasiban begi elip kətti. □ ¹⁶ Wə Sulayman *padixah* Pərvərdigarning öyi üçün mistin yasatqan ikki tüvrük wə «dengiz»ni, xundakla das təgliklirini elip kətti; bu mis saymanlarning eojirlikini olqəx mumkin əməs idi. ¹⁷ Birinqi tüvrükning egizliki on səkkiz gəz, uning üstidiki taji bolsa mis bolup, egizliki üç gəz idi; uning pütün aylanmisi tor xəklidə həm anar nushisida bezəlgənidi, həmmisi mistin idi; ikkinqi tüvrükmu uningəza ohxax bolup, umu anar nushisida bezəlgənidi. □ ■

¹⁸ Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kaqin Seraya, orunbasar kaqin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üç nəpər ixikbaqarnimu əsirgə aldi. ¹⁹ U xəhərdin ləxkərləni baxquridioqan bir aqwat əməldarni, xəhərdin tapqan orda məslihetqiliridin bəxini, yərlik həlkni ləxkərlikkə tizimliqıuqi, yəni koxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmix nəpər yərlik kixini tutti. □ ²⁰ Pasiban begi Nebuzar-Adan bularni Babil padixahining aldioq, Riblahoqa elip bardı. ²¹ Babil padixahi Hamat zeminidiki Riblahda bu kixiləni qiliqlap öltürüwətti. Xu yol bilən Yəhuda öz zeminidin sürgün qilindi.

Yəhuda Babiloqa sürgün qilinidu

²² Yəhuda zeminida qaloqan kixiləni, yəni Babil padixahi Nebokədnəsar qalduroqan kixiləni bolsa, u ularni idarə qilix üçün, ularning üstigə Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalayani təyinlidi. ■

²³ Dalada qaloqan Yəhudaning ləxkər baxliqliri həm ləxkərliri Babil padixahining Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalayani zemin üstigə həkümranlik qilixkə bəlgiligənlikini anglar kaldı; xuning bilən *bu ləxkər baxliqliri adəmliri bilən* Mizpah xəhirigə, Gədalayaning yenioqa kaldı; baxliqlar bolsa Nətanianing oqli Ixmail, Kareahning oqli Yoħanan, Nətofətlik Tanhumətning oqli Seraya wə Maakat jəmətidin birsining oqli Jaazaniya idi. ■ ²⁴ Gədalaya ular wə adəmlirigə: «Kaldiyərgə bekinixtin qorkmanglar; zeminida olturaklixip Babil padixahioqa bekininglar, xundak qilsanglar silərgə yahxi bolidu» dəp kəsəm kildi. ²⁵ Əmdi yəttinqi ayda xundak boldiki, xəhzadə Əlixamaning nəwrisi, Nətanianing oqli Ixmail on adəm elip kelip, Gədalayani həm Mizpahda uning yenida turoqan Yəhudiylar wə Kaldiyərləni urup öltürdi.

□ **25:13 «das təglikliri»** — bular bolsa «dengiz»din kiçik bolqan daslarni kətüridioqan təglikləni kərsitidu. Bu ayətlərdə tiloqa elinoqan jabduq-bisatlarni kəprək qüxinix üçün «1Pad.» 7:8-51-ayətni kəring. ■ **25:13** 2Pad. 20:17; Yər. 20:5; 27:19 □ **25:15 «huxbuydanlar wə qaқилarni bolsa, ... ularning həmmisini pasiban begi elip kətti»** — bu altun-kümüx wə mistin yasaloqan barliq қақа-қуқилar wə barliq əswablar Yəməiya pəyoqəmbərnin ilgiri ki bir bəxariti boyiqə, 54 yildin keyin Pars imperatori Kərəxning pərmani bilən Yerusaleməqa қаyturuldi («Yər.» 27:21-22ni kəring). □ **25:17 «gəz» yaki «jəynək»** — jəynəktin qolning uqioqıqə bolqan ariliktur, təhmənən 40-45 santimetr. «**egizliki üç gəz idi**» — «Yər.» 52:22də «bax gəz» deyilidu. Səwəb, bəlkim üstidiki pərdazlirini əz iqigə alidu. ■ **25:17** 1Pad. 7:15; 2Tar. 3:15; Yər. 52:21 □ **25:19 «bir aqwat əməldar»** — yaki pəkət «bir əməldar». ■ **25:22** Yər. 40:5, 9 ■ **25:23** Yər. 40:7

²⁶ Xuning bilən barlik həlk, kiçik bolsun, çong bolsun, wə ləxkər baxlıqliri ornidin turup Misiroğa kirdi; çünki ular Kaldiylərdin kərçatti.

Yəhoakinning sürgün bolux jəryani

Yər. 52:31-34

²⁷ Wə xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün boləjan ottuz yəttinçi yili on ikkinçi ayning yigirmə yəttinçi küni munu ix yüz bərđi; Əwil-Merodak Babiləja padixah boləjan birinçi yili, Yəhuda padixahı Yəhoakinning kəddini kətürüp, uni zindandin çıqardi; □ ²⁸ U uningəja mulayim səz kilip, uning ornini əzi bilən birgə Babiləda turəjan baxka padixahlarning ornidin yukiri kilđi; ²⁹ Xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, əmrining qaləjan hər bir künidə hər daim padixah bilən billə həmdastihan boluxka muyəssər boldi. ³⁰ Uning nesiwisi bolsa, *Babil* padixahining uningəja beəjixliəjan daimlik iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni uningəja əmrining hər bir küni muyəssər kilinəjan.

□ **25:27 «on ikkinçi ayning yigirmə yəttinçi küni»** — «Yər.» 52:31də «on ikki ayning yigirmə bəxinçi küni» deyilidu. Azad bolux jəryanida nəqqə kün ətsə kerək.

Tarih-təzkirə «1»

Adəm'atidin İbrahimöjiqə boləjan nəsəbnamə

Yar. 5:1-32; 10:1-32; 11:10-26; 25:1-6.

¹ Adəm'ata, Xet, Enox, ² Kenan, Maħalalel, Yarəd, ³ Ğanoh, Mətuxələh, Ləmäh, ⁴ Nuħ, Nuħtin Xəm, Ğam, Yafətlər törəlgən.

Yafətning əwladliri

⁵ Yafətning oqulliri Gomər, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Məxək wə Tiras idi. ⁶ Gomərning oqulliri Axkinaz, Difat wə Togarmah idi. □ ⁷ Yawanning oqulliri Elixah, Tarxix idi, Kittiyalar bilən Rodaniylar uning əwladliri idi.

Ğamning əwladliri

⁸ Ğamning oqulliri kux, Misir, Put wə Kanaan idi. □ ⁹ Kuxning oqulliri Seba, Ğawiləh, Sabtaħ, Raamaħ wə Sabtika idi. Raamaning oqli Xeba wə Dedan idi. ¹⁰ Kuxtin yənə Nimrod törəlgən; u yər yüzidə nahayiti zəbərdəs bir adəm bolup qıktı. ¹¹ Misirning əwladliri Ludiylar, Anamiylar, Ləħabiylar, Naftuħiyalar, ¹² Patrosiylar, Kasluħiyalar (Filistiylər Kasluħiyalardin qıkkan) wə Kaftoriylar idi.

¹³ Kanaandin tunji oquul Zidon tərili, keyin yənə Ğət törəlgən. ¹⁴ Uning əwladliri yənə Yəbusiylar, Amoriylar, Girgaxiylar, ¹⁵ Ğiwiylar, Arkiylar, Siniylar, ¹⁶ Arwadiylar, Zəmariylar wə Ğamatiylar idi.

¹⁷ Xəmning oqulliri Elam, Axur, Arfəhxad, Lud, Aram; *Aramning oqulliri* Uz, Ğul, Ğətər, Məxək idi. □ ¹⁸ Arfəhxadın Xələh tərəldi, Xələhtin Ebər tərəldi. □ ¹⁹ Ebərđin ikki oquul tərəlgən bolup, birining ismi Pələg idi, qünki u yaxıoan dəwərdə yər yüzü bəlünüp kətkənidi; Pələgning inisining ismi Yoxtan idi. □ ²⁰ Yoxtandın Almodad, Xələf, Ğazarmawət, Yerah, ²¹ Ğadoram, Uzal, Diklah, ²² Ebal, Abimaəl, Xeba, □ ²³ Ofir, Ğawiləh, Yobab tərəldi. Bularning Ğəmmisi Yoxtanning oqulliri idi.

İbrahimning əjdadlırining nəsəbnamisi

²⁴ Xəm, Arfəhxat, Xələh, ²⁵ Ebər, Pələg, Rəu, ²⁶ Serug, Naħor, Tərah, ²⁷ andın Abram dunyaəja kəldi (Abram bolsa İbrahimning əzi).

□ **1:6 «Difat»** — yaki «Rifat» («Yar.» 10:3ni kərüng). □ **1:8 «Misir»** — ibraniy tilida «Mizraim». **«Put»** — Put Liwiyləklərnin əjdadi boldi. □ **1:17 «Aramning oqulliri»** — «Aramning oqulliri» değən səzlər bəzi kona kəqürmilərdin yoqap kətkən. «Yar.» 10:3 bilən selixturung. □ **1:18 «Ebər»** — mənisi bəlkim («dəryadin» etküqi). «İbraniy» bəlkim bu səzđin qıkkan. □ **1:19 «Pələg»** — değən səzning tələppuzi «bəlünüx»kə yeğındur. «U yaxıoan dəwərdə yər yüzü bəlünüp kətkənidi» — üç imkaniyət bar: (1) bu səzlər Babil munaridiki wəqədə, Ğudanın tilni bəlüxi bilən əllərnimu bəlgənlikini, xundakla «yər yüzidiki bəlünüp kətkən»likini kərsitidu; (2) yər-zeminning bəlünüp kətkənlikini kərsitidu («Yar.» 1:9 boyıqə yər-zemin əslidə bir kuruqluk idi, andın keyin qoqum məlum wəqıtta Ğazırki Asiya, Yawropa, Afrika, Amerika qit'əlrigə bəlünüp kətkən); (3) yuğırıda tiləja elinoan ikki imkaniyətning tang yüz bərgənlikini kərsitidu. Biz xu ahırkı imkaniyətə mayılız. □ **1:22 «Ebal»** — «Yar.» 28:10də «Obal».

*Ibrahımning əwladliri**Yar. 25:12-18*

28 İbrahımning oqulliri İshaq bilən İsmail idi. □

29 Təwəndikilər ularning əwladliri: İsmailning tunji oqli Nebayot bolup, kəlojanliri Kedar, Adbəəl, Mıbsam, ³⁰ Mixma, Dumah, Massa, Hədad, Tema, ³¹ Yətur, Nafix, Kədəmah; bularning həmmisi İsmailning oqulliri idi.32 İbrahımning tokili Kəturaħdin tərəlgən oqullar Zimran, Yokxan, Medan, Midiyan, İxbak wə Xuah idi. Yokxanning oqulliri Xeba bilən Dedan idi. ■ ³³ Midiyaning oqulliri Əfah, Efər, Hənoh, Abida, Əldəah idi. Bularning həmmisi Kəturaħning əwladliri.

34 İbrahımdin İshaq tərəldi. İshaqning oqulliri Əsaw bilən İsrail idi.

□ ■ ³⁵ Əsawning oqulliri Elifaz, Reuəl, Yəux, Yaalam wə Korah idi.36 Elifazning oqulliri Teman, Omar, Zəfi, Gatam, Kenaz, Timna wə Amalək idi. □ ³⁷ Reuəlning oqulliri Naħat, Zərəh, Xammah bilən Mizzah idi.*Seirning əwladliri**Yar. 36:20-30*38 Seirning oqulliri Lotan, Xobal, Zibion, Anah, Dixon, Ezər wə Dixan idi. ³⁹ Həri bilən Həmam Lotanning oqulliri idi (Timna Lotanning singlisi idi). □ ⁴⁰ Xobalning oqulliri Alyan, Manaħat, Əbal, Xəfi bilən Onam idi.Zibionning oqulliri Ayah bilən Anah idi. □ ⁴¹ Anahning oqli Dixon idi. Dixonning oqulliri Həmrən, Əxban, İtran bilən Keran idi. □ ⁴² Ezərning oqulliri Bilhan, Zaawan, Yaakan idi. Dixanning oqulliri uz bilən Arran idi. □*Edom padixahliri**Yar. 36:31-43*43 İsrailəroğa həkümranlik kilidoğan padixah bolmioğan zamanlarda, Edom zeminiəğa padixah boləjanlar munu kixilər: Beorning oqli Bela; uning paytəhti Dinħabah dəp atilatti. ⁴⁴ Bela əlgəndin keyin Bozraħlik Zərəħning oqli Yobab uning orniəğa padixah boldi. ⁴⁵ Yobab əlgəndin keyin Təmanlarning yurtidin boləjan Huxam uning orniəğa padixah boldi.46 Huxam əlgəndin keyin Bedadning oqli Hədad uning orniəğa padixah boldi; Hədad degən bu adəm Moab dalasida Midiyanlarni tarmar kiləjan, uning paytəhtining ismi Awit idi. ⁴⁷ Hədad əlgəndin keyin Masrəkəħlik Samlah uning orniəğa padixah boldi. ⁴⁸ Samlah əlgəndin keyin dərya boyidiki Rəħəbottin kəlgən Saul uning orniəğa padixah boldi. □ ⁴⁹ Saul əlgəndin keyin Akborning oqli Baal-Hənan uning orniəğa padixah boldi.

50 Baal-Hənan əlgəndin keyin Hədad uning orniəğa padixah boldi. Uning

□ **1:28 «İsmail»** — ibraniy tilida «İxmail». ■ **1:32 Yar. 25:1-6** □ **1:34 «İsrail»** — tunji ismi Yəqub, əlwəttə.■ **1:34 Yar. 25:24-27; 35:27-29** □ **1:36 «Zəfi»** — yaki «Zəfo» — «Yar.» 36:11ni kərug.□ **1:36 «Zəfi»** — baxqa birhil tərjimisi: «Timnadin boləjan Amalək». «Yar.» 36:12ni kərug.□ **1:39 «Timna Lotanning singlisi»** — bu «Timna» bəlkim 36-ayəttiki «Timna». 36-ayəttiki izahatni kərug.□ **1:40 «Alyan»** — yaki «Alwan» — «Yar.» 36:23ni kərug.□ **1:40 «Alyan»** — yaki «Xəfo» — «Yar.» 36:23ni kərug.□ **1:41 «Həmrən»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:41 «Həmrən»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu. □ **1:42 «Yaakan»** — «Yar.» 36:23də baxqa xəklidə «Akan» dəp oqulidu.□ **1:48 «dərya»** — bəlkim Əfrat dəryasini kərsitidu.

paytəhtining ismi Pay idi. Uning ayalining ismi Məhetabəl bolup, Məy-Zahabning nəwrisi, Matrədnıng kızı idi. □ ⁵¹ Andin Hədad öldi.

Edomdiki kəbilə baxlıkliri

⁵² Edomluklarınıng kəbilə baxlıkliri: Kəbilə baxlıkı Timna, kəbilə baxlıkı Aliya, kəbilə baxlıkı Yətət, kəbilə baxlıkı Oholibamah, kəbilə baxlıkı Əlah, kəbilə baxlıkı Pinon, □ ⁵³ Kəbilə baxlıkı Kenaz, kəbilə baxlıkı Teman, kəbilə baxlıkı Mibzar, ⁵⁴ Kəbilə baxlıkı Magdiyəl, kəbilə baxlıkı İram; bularning həmmisi Edomdiki kəbilə baxlıqlıridur.

2

İsrail — yəni Yakup— uning əwladlırı

¹ İsrailning oqullıri Rubən, Ximeon, Lawiy, Yəhuda, İssakar, Zəbulun,

² Dan, Yüsüp, Binyamin, Naftali, Gad wə Axirdin ibarət.

Yəhudaning əwladlırı

³ Yəhudaning oqlı Er, Onan wə Xiləh idi. Bu üçəylən Kanaanlık Xuyaning kizidin boləqan. Yəhudaning tunji oqlı Er Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləqanlıkidin Pərwərdigar uning jenini aloqan. ⁴ Yəhudaqə kelini Tamardin Pəraz bilən Zərah tərəlgən. Yəhudaning jəmiy bəx oqlı boləqan. □

⁵ Pərazning oqullıri Həzron bilən Həmul idi. ⁶ Zərahning oqullıri Zimri, Etan, Həman, Kalkol bilən Dara katarlık bəx idi.

⁷ Karmining oqlı Akar idi. Akar bolsa Huda lənət kıləqan nərsini elip, «İsrailəqə bala-kəza kəltürgüci» bolup çiqti. □ ⁸ Etanning oqlı Azariya idi.

Həzronning əwladlırı

⁹ Həzronnin tərəlgən oqullar Yərahmiyə, Ram wə Kaləb idi. □

¹⁰ Amminadab Ramdin tərəlgən; Nahxon Amminadabtin tərəlgən; Nahxon Yəhuda kəbilisining baxlıkı boləqan. ¹¹ Salmon Nahxonnin tərəlgən; Boaz Salmondin tərəlgən. □ ¹² Obəd Boazdin tərəlgən; Yəssə Obəddin tərəlgən. ¹³ Yəssəning oqullirining tunjisi Eliab, ikkinçisi Abinadab, üçinçisi Ximiya, □ ¹⁴ tətinqisi Nətanəl, bəxinçisi Radday,

¹⁵ altinqisi Ozəm, yəttinqisi Dawut idi. ¹⁶ Zəruiya bilən Abigail ularning singlisi idi. Zəruiyaning Abixay, Yoab wə Asahəl degən üç oqlı bar idi.

□ ¹⁷ Amasa Abigaildin tərəldi; Amasaning atisi İsmailardin boləqan Yətər idi. □

□ **1:50 «Pay»** — yaki «Pau» — «Yar.» 36:39ni kəring. □ **1:52 «Edomluklarınıng kəbilə baxlıkliri»** — buning awwalkı həwərlirini oqurmənlərgə qolaylık yaritix üçün ən'əniwiyy tərtipdiki 1-ayəttin 2-ayətkə kəçürüp kəyduq, «**Aliya**» — yaki «Alwa» — «Yar.» 36:40ni kəring.

□ **2:4 «... kelini Tamardin... tərəlgən»** — muxu kizik wəqə «Yar.» 38-babta hatirilinidu.

□ **2:7 «Akar»** — ibraniy tilidə «awarə, külpət, bala-kəza» degənni bildüridu. «Yəxua» 6:1 wə 7:25ni kəring. Xu yərdə Akar «Akan» dəp atilidu. □ **2:9 «Kaləb»** — «Kaləb» muxu yərdə «Kalubay» xəklidə. 18-ayətni kəring. □ **2:11 «Salmon»** — yaki «Salma». «Rut» 4:21ni kəring.

□ **2:13 «Ximiya»** — «1Sam.» 17:13də «Xammah». □ **2:16 «Abixay»** — yaki «Abxay». □ **2:17 «Amasaning atisi İsmailardin boləqan Yətər»** — «2Sam.» 17:25ni kəring. Yətər (İtra) bəlkim əslidə İsmailar arisida tuquləqan yaki turoqanıdi.

Kaləbning əwladliri

¹⁸ Kaləb Azubah (Yeriot dəpmu atilidu)tin oşul kərđi; *Azubahtin* boləjan oşulliri Yəxər, Xobab wə Ardon idi. □ ¹⁹ Azubah ölgəndin keyin Kaləb yənə Əfratni aldı; Əfrat uningəya Hurni tuşup bərđi. ²⁰ Hurđin Uri tərəlđi; Uridin Bəzaləl tərəlđi.

²¹ Keyin Həzron Gileadning atisi Makirning kızini elip bir yastuqqa bax kəyuwidi (u atmix yaxka kirgəndə uni alojan), uningdin Səğub tərəlđi.

²² Səğubtin Yair tərəlđi; Yairning Gilead zeminida yigirmə üq xəhəri bar idi. ²³ Gəxur bilən Aram xu yurttikilərdin «Yairning yeza-kixlaklıri»ni, Kinatni wə uningəya qaraxlık yezilar bolup jəmiy atmix yeza-xəhərni tartıwalđi.

Yükirikilarning həmmisi Gileadning atisi Makirning əwladliridur.

²⁴ Həzron Kaləb-Əfratahdə ölgəndin keyin, ayali Abiyah uningəya Axhorni tuşdı; Axhor Təkoaning atisi idi.

Yərahmiyəlning əwladliri

²⁵ Həzronning tunji oşli Yərahmiyəlning oşulliri Ram, Bunah, Orən, Ozəm wə Ahiyah idi. ²⁶ Yərahmiyəlning Atarah degən yənə bir ayali bar idi, u Onamning anisi idi. ²⁷ Yərahmiyəlning tunji oşli Ramning oşulliri Maaz, Yamin wə Ekər idi. ²⁸ Onamning oşulliri Xamma bilən Yada idi; Xammauning oşulliri Nadab bilən Abixur idi. ²⁹ Abixurning ayalining ismi Abihəyil bolup, Abihəyildin uningəya Ahban bilən Molid tərəlđi. ³⁰ Nadabning oşulliri Sələd bilən Appayim idi; Sələd ta ölgüqə oşul pərzənt kərmigən. ³¹ Yixi Appayimning oşli; Xexan Yixining oşli; Ahlay Xexanning oşli idi. ³² Xammauning inisi Yadaning oşulliri Yətər bilən Yonatan idi; Yətər taki ölgüqə oşul pərzənt kərmigən. ³³ Pələt bilən Zaza Yonataning oşulliri idi. Yükirikilarning həmmisi Yərahmiyəlning əwladliridur. ³⁴ Xexan kız pərzənt kərüp, oşul pərzənt kərmigənidi; Xexanning Misirlik Yarha dəydiqan bir maliyi bar idi. ³⁵ Xexan kızini maliyi Yarhaşəya hotunluqqa bərgən, uningdin Yarhaşəya Attay tərəlgən. ³⁶ Attaydin Natan; Natandin Zabad tərəlgən. ³⁷ Zabadtin Iflal; Iflaldin Obəd tərəlgən. ³⁸ Obədtin Yəhu; Yəhudin Azariya tərəlgən. ³⁹ Azariyadin Hələz; Hələzdin Əlasah tərəlgən. ⁴⁰ Əlasahdin Sismay; Sismaydin Xallum tərəlgən. ⁴¹ Xallumdin Yəkamiya; Yəkamiyadin Əlixama tərəlgən.

Kaləbning baxka əwladliri

⁴² Yərahmiyəlning inisi Kaləbning oşulliri təwəndikilər: Mixə uning tunji oşli bolup, Zifning atisi idi; Marixahmu uning oşli bolup, Həbronning atisi idi. □ ⁴³ Həbronning oşulliri Korah, Tappuah, Rəkəm wə Xema idi. ⁴⁴ Xemadin Raşam tərəlgən; u Yorkeamning atisi idi; Xamma Rəkəmdin tərəlgən. ⁴⁵ Maon Xammauning oşli; Maon Bəyt-Zurning atisi idi. ⁴⁶ Kaləbning tokili Əfahdin Həran, Moza wə Gazəz tərəlgən. Hərandin Gazəz tərəlgən.

□ **2:18 «Kaləb Azubah (Yeriot dəpmu atilidu)din oşul kərđi»** — yaki «Kaləb Azubahdin oşul tapti, xundakla Yeriotin oşul kərđi». «**Azubahtin boləjan oşulliri Yəxər...**» — ibranıy tilida «Uningdin boləjan oşulliri Yəxər...». □ **2:42 «Marixahmu uning oşli bolup, Həbronning atisi idi»** — bu ayətning ikkinçi kismını qüxinix təs, baxka tərjimiliri uqrixi mumkin.

⁴⁷ Yahdayning oqulliri Rəgəm, Yotam, Gəxan, Pələt, Əfah və Xaaf lar idi.

⁴⁸ Kaləbning tokili Maakaħdin Xebər bilən Tirhanah tərəlgən; ⁴⁹ Uningdin yənə Madmannahning atisi Xaaf, Makbinaning atisi və Gibeahning atisi Xiwa tərəlgən. Aksah Kaləbning kizi idi.

⁵⁰ Yukirikilarning həmmisi Kaləbning əwladliri.

Əfratahning tunji oqli Hurning oqulliri: Kiriati-Yearimning atisi Xobal, □

⁵¹ Bəyt-Ləhəmning atisi Salma, Bəyt-Gadərning atisi Harəf idi.

⁵² Kiriati-Yearimning atisi Xobalning əwladliri: Haroəh həmdə Manahatlarning yerimi idi. □

⁵³ Kiriati-Yearim jəmətliridikilər itriylər, putiylar, xumatiylar, mixraiylar bolup, bu jəmətlərdin yənə zoratiylar bilən əxtayoliylar ayrilip qıkkən.

⁵⁴ Salmanın əwladliri Bəyt-Ləhəm bilən Nitofatlar, Atrot-Bəyt-Yoablar, Manahatlarning yerim kismi, zoriylar, ⁵⁵ Yabəzdə olturaklixip qaləjan Təwrat həttatlıri, yəni tiratiylar, ximiyatiylər bilən sukatiylar idi. Bularning həmmisi keniylər bolup, Rəkab jəmətining bowisi Hamatning əwladliridin idi. □

3

Dawutning oqulliri

¹ Dawutning Həbronda tuquləjan oqulliri: tunji oqli Amnon bolup, Yizrəəllik Ahinoamdin boləjan; ikkinqi oqli Daniyal Karməllik Abigaildin boləjan; ² üçinqi oqli Abxalom Gəxurning padixahı Talmayning kizi Maakaħdin boləjan; tətinqi oqli Adoniya bolup, Həggittin boləjanidi; ³ bəxinqi oqli Xəfatiya bolup, Abitaldin boləjanidi; altinqi oqli Itriyam bolup, uning ayali Əglaħdin boləjanidi. ⁴ Bu altə oqul Dawuttin Həbronda tərəlgən; u Həbronda yəttə yil altə ay, Yerusalemda bolsa ottuz üç yil səltənət kiləjan. ⁵ Yerusalemda uningəja Ammiyəlning kizi Bat-Xuadin bu tətəylən tərəlgən: ular Ximiya, Xobab, Natan və Sulayman idi. □

⁶ Yənə İbhər, Əlixama, Əlifələt, □ ⁷ Nogah, Nəfəg, Yafiya, ⁸ Əlixama, Əliyada, Əlifələt kətarlik tokkuz oqul boləjan. ⁹ Bularning həmmisi Dawutning oqulliri idi; uningdin baxqa tokəlliridin boləjan oqullar bar idi; Tamar ularning singlisi idi.

Sulaymanning əwladliri

¹⁰ Sulaymanning oqli Rəhəboam, Rəhəboamning oqli Abiya, Abiyaning oqli Asa, Asaning oqli Yəhəxafat, ¹¹ Yəhəxafatning oqli Yoram, Yoramning oqli Ahaziya, Ahaziyaning oqli Yoax, □ ¹² Yoaxning oqli Amaziya, Amaziyaning oqli Azariya, Azariyaning oqli Yotam, ¹³ Yotamning oqli Ahaz, Ahazning oqli Həzəkəiya, Həzəkəiyaning oqli Manassəh, ¹⁴ Manassəhning oqli Amon, Amonning oqli Yosiyə idi. ¹⁵ Yosiyəning oqulliri: tunji oqli Yoħanan, ikkinqi oqli Yəhəokim, üçinqi oqli

□ **2:50 «Əfratah»** — ibraniy tilida «Əfrat» uning kışkartıləjan xəklidir. 19-ayətni kərüng.

«Hurning oqulliri» — ibraniy tilida «Hurning oqli» — muxu yərdə birnəqqə oqullirini əz iqiğə alidu. □ **2:52 «Manahatlar»** — yaki «Mənuhiylarning» □ **2:55 «Təwrat həttatlıri»** — bəlkim həlkning hizmitidə bolup Təwrat kəqürmilirini yezip qıkkuqilar idi.

«Rəkab jəmətining...» — yaki «Bəyt-Rəkabning...». □ **3:5 «Bat-Xua»** — yaki «Bat-Xeba» — «1Sam.» 11:3ni kərüng. □ **3:6 «Əlixama»** — yaki «Əlixua» — 14:5ni kərüng. **«Əlifələt»**

— yaki «Əlpələt» — 14:5ni kərüng. □ **3:11 «Yoram»** — bəzi yərlərdə «Yəħoram» deyilidu.

Zədəkiya, tətinqi oşli Xallum idi. ¹⁶ Yəhoakimning oşulliri: oşli Yəkoniyaḥ bilən oşli Zədəkiya. □

Padixah jəmətining nəsəbnamisi — Sürgün boləjandin keyin

¹⁷ Sürgün kiliŋoan Yəkoniyaḥning oşulliri: — Xealtial uning oşli idi; □
¹⁸ yənə Malkiram, Pədayah, Xənazzar, Yəkamiya, Hoşama wə Nəbadiya idi.

¹⁹ Pədayahning oşulliri Zərubbabəl bilən Ximəy idi; Zərubbabəlning pərzəntliri: — Məxullam bilən Hənaniya wə ularning singlisi Xelomit idi;

²⁰ Uning yənə Həxubah, Oşəl, Bərəkiya, Həsadiya, Yuxab-Həsəd katarlik bəx oşli bar idi.

²¹ Hənanianing oşulliri Pilatiya wə Yəxaya idi; uning əwladliri yənə Refayaning oşulliri, Arnanning oşulliri, Obadiyaning oşulliri wə Xekaniyaning oşulliri idi. ²² Xekaniyaning əwladliri munular: uning oşli Xemaya; Xemayaning oşulliri Həttux, Yiğal, Bariya, Neariya, Xafat bolup jəmiy altə idi. □ ²³ Neariyaning oşulliri Əlyoyinay, Həzəkiya, Azrikam bolup jəmiy üç idi. ²⁴ Əlyoyinayning oşulliri Hodawiya, Əliyaxib, Pəlaya, Akkub, Yoḥanan, Delaya, Anani bolup jəmiy yəttə idi.

4

Yəhuda əwladlirining təkrar bəyan kiliŋixi

¹ Yəhudaning oşulliri Pərəz, Həzron, Karmi, Hur wə Xobal idi.

² Xobalning oşli Reayadin Jaḥat tərəlđi; Jaḥattin Ahumay bilən Lahad tərəlđi. Bular Zoratıy jəmətidin idi. ³ Etamning oşulliri Yizrəəl, İxma, İdbax idi; ularning singlisining ismi Hazililponi idi. □ ⁴ Gəđorning atisi Pənuəl; Huxahning atisi Ezər idi; bularning həmmisi Bəyt-Ləhəmnning atisi boləjan Əfrataḥning tunji oşli Hurdin tərəlğən.

⁵ Təkoaning atisi Axhurning Həlah wə Naarah degən ikki ayali bar idi.

⁶ Naarah Axhuroḡa Ahuzzam, Həfər, Təməni, Ahaxtarini tuoşup bərđi; bularning həmmisi Naarahning oşulliri. ⁷ Həlahning oşulliri Zərət, Zoḥar bilən Ətnan wə ⁸ Koz idi; Kozdin Anob, Həzzibiba bilən Harumning oşli Aharḥəlning jəmətliri tərəlđi.

⁹ Yabəz öz kərindaxliri iqidə həmmidin bək hərmətlik idi, anisi: «Tuoḡuti üstidə bək azaplandım» dəp uningə Yabəz degən isimni koḡoşan. □

¹⁰ Yabəz İsrailning Hudasiḡa nida kiliş: «Meni nahayiti kəp bərikətliğən bolsang, zeminiŋni kəngəytsəng, kəlung bilən meni yələp, bala-kəzadin saḡlap, manga azab-oḡubətni kərsətmigəysən!» — dəp tilidi. Huda uning tiligini ijabət əylidi.

□ **3:16 «Yəkoniyaḥ»** — baxḡa xəkli «Yəhoakin». □ **3:17 «Xealtial»** — baxḡa xəkli «Salatial».

□ **3:22 «Yiğal»** — yaki «İğal». □ **4:3 «Etamning oşulliri Yizrəəl,...»** — yaki «Etamning atisidin boləjan: Yizrəəl,...» (kəp kona kəḡürmilərdə «atisi» deyilidu). Muxu yərdə bir kişim kədimki tərijimə nushiliridin paydiliŋip «oşulliri» dəp alduḡ. □ **4:9 «Yabəz öz kərindaxliri iqidə... anisi: «Tuoḡuti üstidə bək azaplandım» dəp uningə Yabəz degən isimni koḡoşan»**

— Yabəzning Yəhuda jəmətining ḡaysi ailisidin ḡiḡkanliḡi toşruluḡ baxḡa həwirimiz yoḡ. Korning ailisidin boluxi mumkin (8-ayətni kəring). İbraniy tilida «azab» wə «Yabəz» degənnin tələppuzi yəḡin.

¹¹ Xuhahning inisi Kelubtin Mehir tərəlgən; Mehir Extonning atisi idi.

¹² Extondin Bəyt-Rafa, Paseah və Ir-Nahaxning atisi Tehinnah tərəldi; bularning həmmisi Rikahliklar idi. □

¹³ Kenazning oqli Otniyəl bilən Seraya idi; Otniyəlning oqli Hatat bilən Meonotay idi. ¹⁴ Meonotaydin Ofrah tərəldi. Serayadin «Hünərwanlər jilösi»dikilərnin əjdadi boləqan Yoab tərəldi (ular əslidə hünərwanlər idi). □ ¹⁵ Yəfunnəhning oqli Kaləbning oqulliri Iru, Elah bilən Naam idi; Elahning oqli Kenaz idi. ¹⁶ Yəhalliləlnin oqulliri Zif bilən Zifah, Tiriya bilən Asariyəl idi. ¹⁷⁻¹⁸ Əzraning oqulliri: — Yətər, Merəd, Efər və Yalonlar; Merəd Pirəwnning kizi Bitiyani aldi; u həmilidar bolup Məriyəm, Xammay bilən Extemoaning atisi İxbahni tuəqdi. Bular Bitiyadin boləqan oqullar. Merədnin Yəhudalərdin boləqan ayali bolsa Gədnorning atisi Yərədni, Sokohning atisi Həbər bilən Zanoahning atisi Yəkutiyəlni tuəqdi.

¹⁹ Nahamning singlisi Hodiyaning ayalidin Garmilik Keilahning atisi bilən Maakat jəmətidin boləqan Extemoaning atisi tərəlgən.

²⁰ Ximonning oqulliri Amnon və Rinnah, Bən-Hanan bilən Tilon idi. Yixining oqulliri Zohət bilən Bin-Zohət idi.

²¹ Xelah Yəhudaning oqli idi; uningdin tərəlgən Lekahning atisi Er, Marəxahning atisi Laadah və Bəyt-Axbiyada olturaklaxqan qəkmən toquşuqlarning jəmətli ²² və yənə Yokim, Kozibaliklar, Yoax bilən Saraf (bular ikkisi Moab yurtioğa həkümranlik kioqan) və Yaxubi-Ləhəmlərmu bar idi (bularning həmmisi kədimki hatirilərdur). ²³ Bular Netayim və Gədərahda olturaklaxqan bolup, kulalqilar idi; ular xu yərdə turup padixahning hizmitidə bolatti.

Ximeonning əwladliri

²⁴ Nəmuəl və Yamin, Yarib, Zərah bilən Saul Ximeonning oqulliri idi. □ ²⁵ Xallom Saulning oqli; Mibsam Xallomning oqli, Mixma Mibsamning oqli idi. ²⁶ Mixmaning əwladliri təwəndikilər: — Mixmaning oqli Hammuəl; Hammuəlning oqli Zakkur; Zakkurning oqli Ximəy idi.

²⁷ Ximəyning on altə oqli, altə kizi bar idi; uning aka-inilirining pərzənti kəp bolmioqaqqa, ularning hərəkəyisining jəmətining pərzəntli ²⁸ Yəhuda jəmətiningkidək undək kəp bolmioqan.

²⁹ Ular Bəər-xeba, Moladah, Həzar-Xual, ³⁰ Bilhah, Ezəm, Tolad, ³¹ Betuəl, Hormah, Ziklag, ³² Bəyt-Markabot, Həzar-Susim, Bəyt-Biri və Xaaraimoğa makanlaxqanidi. Təki Dawut padixahning dəwrigiqə bularning həmmisi ularning xəhərliri idi.

³³ Ular olturaklaxqan jaylar Etam, Ayin, Rimmon, Tokən və Axan kətarlik bəx xəhərnimu əz iqiğə aloqan. ³⁴ Wə bu xəhərlərnin əpğürisidiki bərlək yeza-kəntlər təki Baaloğa kədər xularoğa kəraytti. Bular bolsa ular makanlaxqan jaylar bolup, ularning əz nəsəbnamilirimu bar idi. □

³⁵ *Ularning jəmət baxliri* Mexobab, Yamlək, Amaziyaning oqli Yoxah, ³⁶ Yoel, Yosibyaning oqli Yəhu (Yosibiya Serayaning oqli, Seraya Asiəlnin oqli idi), ³⁷ Əlyoyinay, Yaakobah, Yəxohaya, Asaya, Adiəl, Yəsimiəl, Binaya ³⁸ və Xifning oqli Zizalar idi (Xifi Allonning oqli, Allon Yədayaning oqli, Yədaya Ximrining oqli, Ximri Xəmayaning oqli idi).

³⁹ Yüqirida hatiriləp ətölgən isimlərnin həmmisi hərəkəysi jəmət baxliri

□ **4:12 «Ir-Nahaxning atisi»** — yəki «Nahax xəhəridikilərnin atisi». □ **4:14 «Hünərwanlər jilösi»** — ibrəniy tilidə «Ge-Haraxim». □ **4:24 «Nəmuəl»** — «Yar.» 46:10də «Yəmuəl».

□ **4:33 «Baaloğa kədər...»** — yəki «Baalatqa kədər...».

idi; bularning jəmətlirining həmmisi nahəyiti gülləngənidi. ³⁹ Ular koy padilirioğa otlaq izləp taki Gədor eşizişiqə, yəni jiləning kün qikix tərpişiqə barənanidi. ⁴⁰ Ular xu yərdə yapyexil, nahəyiti munbət bir otlaq tapkan; u yər tolimu kəng, həm taza həm tinq idi. Ilgiri xu yərdə olturaklaşkanlar Həmdikilərdin ikən.

⁴¹ Yukirida tiləyə elip ötülgən kixilər Yəhədaning padixahı Həzəkiyaning zamanida xu *Həmdikilərdin* qedirlişiqə wə u yərlərdə olturuxluk Mionluklarəyə hujum kilip ularni tamamən yoqatkanidi, taki bəgüngə kədər; ular xularning yərlirigə makanlaxti, qünki u yərlərdə padilirini bəkkədək otlaq bar idi.

⁴² Xu qəoqlarda Ximeonlardin yənə bəx yüz kixi Seir teşiqə qarap mangdi, ularning yobaxqiliri Yixining oşulliri Pilatiya, Neariya, Refaya bilən Uzriəl idi; ⁴³ ular keqip tirik qəloğan Amaləklərnimu öltürüp, bəgüngə kədər xu yərdə makanlixip ötuwatidu.

5

Rubənniŋ əwladliri

¹ Israilning tunji oşli Rubənniŋ oşulliri munular: —

(Rubən gərgə tunji oşul boləini bilən, lekin *atisining tokili bilən zina kiləanliki* üqün, uning qong oşulluk həkuki Israilning oşli boləan Yüsüpnig oşullirioğa ötküzüwetilgən. Xunga nəşəbnamə boyiqə u qong oşul hesablanmaydu. □ ² Yəhəda kerindaxliri iqidə üstünlükkə igə boləan bolsimu wə idarə kiləuqi uningdin qikқан bolsimu, lekin qong oşulluk həkuki Yüsüpkə təwə bolup kətkən): —□

³ Israilning tunjisi Rubənniŋ oşulliri munular: — Hənoh wə Pallu, Həzron wə Karmi.

⁴ Yoelning əwladliri munular: — *Yoelning* oşli Xemaya, Xemayaning oşli Gog, Gogning oşli Ximəy, ⁵ Ximəyning oşli Mikah, Mikahning oşli Reaya, Reayaning oşli Baal, ⁶ Baalning oşli Bəərah; Bəərah Asuriyə padixahı Tilgat-Pilnəsər tərpidin tutqun kilip ketilgən. U qəoqda u Rubən kəbilisining baxliki idi.□

⁷ Uning iniliri nəşəbnamisidə hatiriləngəndək, jəmətlirining tarihi boyiqə yobaxqi boləan Jəiyəl, Zəkəriya wə Bela dəp pütülgənidi ⁸ (Bela Azazning oşli, Azaz Xemaning oşli, Xema Yoelning oşli idi). Yoellar Aroərdə, Nebo wə Baal-Meonşiqə sozuləan jaylarda turatti. ⁹ Ular yənə kün qikixkə qarap taki Əfrat dəryasining bu tərpidiki qəlning kirix eşizişiqə kədər olturaklaşti; qünki ularning Gilead yurtidiki qarwa malliri kəpiyip kətkənidi. ¹⁰ Saulning səltənitining künliridə ular Həgariylar bilən urux kilixti; Həgariylar ularning qolida məşlup boləandin keyin ular Gileadning kün qikix tərpidiki pütün zeminda Həgariylarning qedirlişiqə makanlaxti.

Gadning əwladliri

¹¹ Ularning udulida Gadning əwladliri taki Salikahəyə kədər Baxan zeminişiqə makanlaxkanidi. ¹² Baxanda makanlaxkanlardin kəbilə baxliki

□ **5:1 atisining tokili bilən zina kiləanliki üqün...** — ibranıy tilida «atisining yatқан ornini buləşiqəni üqün...» bilən ipadilini. «Yar.» 35:22ni kərug. □ **5:2 «idarə kiləuqi»** — bəlkim Dawut padixah wə uning əwladlirini kərsitidu. □ **5:6 «Asuriyə»** — Asuriyə ibranıy tilida «Axur».

Yoel, muawin kəbilə baxlıqı Xafam bar idi; yənə Yanay bilən Xafatmu bar idi.

¹³ Ularning uruk-tuqkanliri jəmətnamilər boyıqə Mikail, Məxullam, Xeba, Yoray, Yakan, Ziya wə Ebər bolup, jəmiy yəttə idi. ¹⁴ Yukiridikilərninğ həmmisi Abihayilning oşulliri idi. Abihayil Hurining oşli, Huri Yaroyahning oşli, Yaroyah Gileadning oşli, Gilead Mikailning oşli, Mikail Yəxixayning oşli, Yəxixay Yahdoning oşli, Yahdo buzning oşli idi; ¹⁵ Gunining nəwrisi, Abdialning oşli Ahi ularning jəmət bexi idi. ¹⁶ Ular Gileadqa, Baxanoşa wə Baxanoşa təwə yeza-kəntlərgə, xundakla pütkül Xaron yaylıqoşa, taki tət qetigiqə makanlaxkanıdi. ¹⁷ Bularning həmmisi Yəhuda padixahı Yotam wə İsrail padixahı Yəroboamning səltənitiNING künliridə nəsəbnamilərgə pütülgənidi.

¹⁸ Rubən, Gad kəbililirining wə Manassəh yerim kəbilisining batur, kəlkən-kiliq tutalaydioğan, okya atalaydioğan həm jənggə mahir kirik tət ming yəttə yüz atmix jənggiwar adimi bar idi. ¹⁹ Ular Həgariylar, Yəturlar, Nafixlar wə Nodablar bilən jəng kıljoğan. ²⁰ Ular jəng kıljoğanda mədət tepip, Həgariylar wə ular bilən ittipakdaxlarning həmmisi ularning kolioşa tapxuruloğan; qünki ular jəng üstidə Hudaşa nida kıljoğan; ular Uningoşa tayanoraqqa, Huda ularning tiligini ijabət kıljoğan.

²¹ Ular yənə düxmənninğ qarwa-mallirini, jümlidin əllik ming tögə, ikki yüz əllik ming koy, ikki ming exikini olja aloğan wə yüz ming janni əsir aloğan. ²² Bu urux Hudaning niyitidin boloraqqa, düxməndin olğənlər nəhayiti kəp boljoğan; sürgün kilinoşuqə ular xularning yerini ixoşal kilip turoğan.

Manassəhning yerim kəbilisi

²³ Manassəhning yerim kəbilisidikilər Baxandin Baal-hərmon, Senir, Hərmon teoşoşa kədər boljoğan zeminda yeyilip makanlaxti. Ular zor kəpəyğən. ²⁴ Ularning jəmət baxlıqliri Efər, İxi, Əliyəl, Azriəl, Yərimiya, Hodawiya wə Yahdiyəl idi; ularning həmmisi nəhayiti batur jəngqilər, məxhur mətiwərlər, xundakla hərkaşisi əz jəmətiğə jəmət bexi idi. ²⁵ Ular ata-bowilirining Hudasinin yüz örüp, buzukluk kilip Huda əslidə əzliri aldida yokatқан xu yərdiki taipilərninğ ilahliroşa əgixip kətti. □ ²⁶ Xuning bilən İsrailning Hudasi Asuriyə padixahı Pul (yəni Asuriyə padixahı Tilgat-Pilnəsər)ning rohini koşoşixi bilən, u ularni, yəni Rubən kəbilisidikilərnini, Gad kəbilisidikilərnini wə Manassəh yerim kəbilisidikilərnini Halah, Habor wə Haraşa həm Gozan dəryasi boyoşa sürgün kilip elip kətti; ularning əwladliri taki bügüngə kədər tehiqə xu yərdə makanlixip turmaqta.

6

Lawiylarning, jümlidin bax kaşinlarning nəsəbnamisi

¹ Lawiyninğ oşulliri Gərxon, Koşat wə Mərari. ² Koşatning oşli Amram, İzhar, Həbron wə Uzziəl idi. ³ Amramning pərzəntliri Hərun, Musa wə Məryəm idi. Hərunning oşli Nadab, Abihu, Əliazar wə İtamar idi. □

□ **5:25 «buzukluk kilix»** — ibranıy tilida «buzukluk kilix» «paşixiwazlıq kilix» bilən ipadiliniidu. Kəqmə mənisi, Hudaşa wapasızlıq kilip butlarning kəynidin mengixtin ibarət. Uning üstigə bu butpərəslikkə munasiwətlik «butқа ataloğan paşixiwazlıq» degən hərəkətlərmə bar idi. □ **6:3**

«**Məryəm**» — ibranıy tilida «Maryam».

4 Əliazardin Finihəs, Finihəstin Abixua, ⁵ Abixuadin Bukki, Bukkidin Uzzi, ⁶ Uzzidin Zərəhiya, Zərəhiyadin Merayot, ⁷ Merayottin Amariya, Amariyadin Ahitub, ⁸ Ahitubtin Zadok, Zadoktin Ahimaaz, ⁹ Ahimaazdin Azariya, Azariyadin Yohanan, ¹⁰ Yohananandin Azariya (bu Azariya Yerusalemda Sulayman saloquzoqan mukəddəs öydə kahinlik hizmitidə boləqan), ¹¹ Azariyadin Amariya, Amariyadin Ahitub, ¹² Ahitubtin Zadok, Zadoktin Xallum, ¹³ Xallumdin Hilkəiya, Hilkəiyadin Azariya, ¹⁴ Azariyadin Seraya, Serayadin Yəhəzadak tərəldi; ¹⁵ Pərwərdigar Nebokədnəsarning wastisi bilən Yəhudadikilər bilən Yerusalemdikilərnə sürgün qilidiqan qəqdə, bu Yəhəzadakmu sürgün qilinqan.

Lawiyning baxqa əwladliri

¹⁶ Lawiyning oqlliri Gərxom, Koħat wə Mərari. □

¹⁷ Gərxomning oqullirining ismi Libni wə Ximəy idi. ¹⁸ Koħatning oqulliri Amram, Izħar, Həbron wə Uzziəl idi. ¹⁹ Məraring oqulliri Maħli wə Muxi idi. Bular Lawiyaroqə mənəsup hərqaysi jəmətlər iqidiki aililər idi.

²⁰ Gərxomning əwladliri təwəndikiqə: Gərxomning oqlliri Libni, Libnining oqlliri Jaħat, Jaħatning oqlliri Zimmah, ²¹ Zimmahning oqlliri Yoah, Yoahning oqlliri Iddo, Iddoning oqlliri Zərah, Zərahning oqlliri Yiyatiray idi.

²² Goħatning əwladliri təwəndikiqə: Goħatning oqlliri Amminadab, Amminadabning oqlliri Korah, Korahning oqlliri Assir, ²³ Assirning oqlliri Əlkanah, Əlkanahning oqlliri Ebiasaf, Ebiasafning oqlliri Assir, ²⁴ Assirning oqlliri Taħat, Taħatning oqlliri Uriəl, Uriəlning oqlliri Uzziya, Uzziyaning oqlliri Xaul idi.

²⁵ Əlkanahning oqulliri Amasay wə Ahimot, □ ²⁶ Ahimotning oqlliri Əlkanah, Əlkanahning oqlliri Zofay, Zofayning oqlliri Naħat, □ ²⁷ Naħatning oqlliri Eliab, Eliabning oqlliri Yəroħam, Yəroħamning oqlliri Əlkanah idi. □

²⁸ Samuilning oqulliri təwəndikiqə: tunji oqlliri Yoel, ikkinqi oqlliri Abiya idi.

²⁹ Məraring əwladliri təwəndikiqə: Məraring oqlliri Maħli, Maħliling oqlliri Libni, Libnining oqlliri Ximəy, Ximəyning oqlliri Uzza, ³⁰ Uzzaning oqlliri Ximiya, Ximiyaning oqlliri Həggiya, Həggiyaning oqlliri Asaya idi.

Dawut nəqmə-nawa ixlirioqə qoyqan məhsus adəmlər

³¹ Dawut əhdə sanduqi obdan orunlaxturuloqandin keyin Pərwərdigarning öyidə nəqməqilik ixlirioqə məs'ul boluxqə təwəndiki kixilərnə qoydi. □ ³² Ular taki Sulayman Yerusalemda Pərwərdigarning öyini yasatqanoqə qədər, «jamaət qədiri»ning aldidə küy eytiz hizmitini etər kəldi. Ular wəzipisini bəlgiləngən tərtpi bilən etəgəndi. □

³³ Təwəndikilər wəzipə etəgən adəmlər wə ularning əwladliri: — Koħatning əwladliri iqidə: — nəqməqi Həman bar idi. Həman Yoelning

□ **6:16 «Gərxom»** — yaki «Gərxon». □ **6:25 «Əlkanahning oqulliri Amasay wə Ahimot,...»** — təwəndiki izahatni kəruq. □ **6:26 «Əlkanahning oqulliri Amasay wə Ahimot, Ahimotning oqlliri Əlkanah, Əlkanahning oqlliri...»** — (25-26-ayətlərdə) yaki «Əlkanahning oqulliri — uning (yəni Ahimotning) oqlliri Əlkanah, Əlkanahning oqlliri...». Kona kəqürmilərdə nəqqə wariyant bar.

□ **6:27 «Yəroħamning oqlliri Əlkanah idi...»** — grek tilidiki tərjimisi (LXX)də: «Əlkanahning oqlliri Samuil» deqən səzlər muxu yərdə qoxulidu. Dərwəqə, Əlkanahning oqlliri Samuil idi («1 Sam.» 1:1-20ni kəruq. □ **6:31 «əhdə sanduqi obdan orunlaxturuloqan...»** — ibraniy tilidə «əhdə sanduqi aramlikqə qoyuloqan...» deqən səzlər bilən ipadilini. □ **6:32 «jamaət qədiri»** — yaki «ibadət makan-qədiri». «1 Pad.» 8:4ni kəruq.

oqli, Yoel Samuilning oqli idi. ³⁴ Samuil Əlkanahning oqli, Əlkanah Yərohamning oqli, Yəroham Əliyəlning oqli, Əliyəl Toahning oqli, ³⁵ Toah Zufning oqli, Zuf Əlkanahning oqli, Əlkanah Maħatning oqli, Maħat Amasayning oqli, ³⁶ Amasay Əlkanahning oqli, Əlkanah Yoelning oqli, Yoel Azariyaning oqli, Azariya Zəfaniyaning oqli, ³⁷ Zəfaniya Taħatning oqli, Taħat Assirning oqli, Assir Ebiasafning oqli, Ebiasaf Korahning oqli, ³⁸ Korah Izħarning oqli, Izħar Kohatning oqli, Kohat Lawiyning oqli, Lawiy Israilning oqli idi. ³⁹ *Hemanning* ong tərpidə hizməttə turoqan kərindixi Asaf idi. Asaf bolsa Bərəkianing oqli, Bərəkia Ximiyaning oqli, ⁴⁰ Ximiya Mikailning oqli, Mikail Baasiyaning oqli, Baasiya Malkiyaning oqli, □ ⁴¹ Malkiya Etnining oqli, Etni Zərahning oqli, Zərah Adayaning oqli, ⁴² Aday Etanning oqli, Etan Zimmaħning oqli, Zimmaħ Ximəyning oqli, ⁴³ Ximəy Jaħatning oqli, Jaħat Gərxomning oqli, Gərxom Lawiyning oqli idi.

⁴⁴ *Heman bilən Asafning* sol tərpidə hizməttə turoqan kərindaxliri Mərarining əwladliridin Etanlar idi. Etan bolsa Kixining oqli idi, Kixi Abdining oqli, Abdi Malluqning oqli, ⁴⁵ Malluq Həxabiyaning oqli, Həxabiya Amaziyaning oqli, Amaziya Hilkianing oqli, ⁴⁶ Hilkia Amzining oqli, Amzi Banining oqli, Bani Xemərnin oqli, ⁴⁷ Xemər Maħlining oqli, Maħli Muxining oqli, Muxi Mərarining oqli, Mərari Lawiyning oqli idi.

Harun əwladlirininin wəzipiliri

⁴⁸ Ularning qaloqan Lawiy kərindaxliri bolsa həmmisi Hudaning öyi, yəni ibadət qədridiki *baxqa* hizmətlərni bejirixkə ataloqanidi.

⁴⁹ Harun wə uning əwladliri bolsa Hudaning hizmətkari Musaning tapiloqinidək köydürmə kurbanliq sunulidoqan kurbangaħta kurbanliqlar sunup, huxbuygahda huxbuy yekip, muqəddəsgahdiki barliq hizmətlərni ada kilatti, xundakla Israilar üqün kəqürüm-kafarət ixlirini kilatti. □

⁵⁰ Harunning əwladliri təwəndikiqə: Harunning oqli Əliazar, Əliazarning oqli Finiħas, Finiħasning oqli Abixuya, ⁵¹ Abixuyaning oqli Bukki, Bukkinin oqli Uzzi, Uzzining oqli Zərahiya, ⁵² Zərahianing oqli Merayot, Merayotning oqli Amariya, Amariyaning oqli Ahitub, ⁵³ Ahitubning oqli Zadok, Zadokning oqli Ahimaaz idi.

Harun əwladlirininin xəħliri

⁵⁴ Təwəndikilər Harunning əwladlirininin öz zemini iqidə makan tutup olturoqan yərliri: — Kohat jəmətinin yərliri bolsa (muxu yərlər qək taxlax arqilik ularoqə təksim kilinoqan): —□

⁵⁵ Yəhuda zeminidiki Həbron wə Həbronning tət ətrapidiki etizlikliri ularoqə təksim kilinoqan ⁵⁶ (lekin bu xəħərnin ətrapidiki otluqlar wə xəħərgə qaraxliq yeza-kəntlər bolsa Yəfunnəħning oqli Kaləbkə berildi).

⁵⁷ Harunning əwladliriqə «panaħliq xəħiri» Həbron berildi; buningdin baxqa Libnaħ bilən uningqə təwə etizliklər, Yattir, Extemoa wə uningqə

□ **6:40 «Baasiya»** — yaki «Maasiyah». □ **6:49 «Muqəddəsgah»** — yaki «əng muqəddəs jay». «kafarət» — «gunahları yepix» degen gəp. □ **6:54 «qək taxlanoqanda»** — Yəxua pəyoqəmbər bolooqan waqtda, Israilning hərbi kəbilisi igiləydoqan yərlər qək taxlax arqilik bekitilənidi «Yəxua» 21-babni kəring.

təwə etizliklər, ^{□ 58} Hılən wə uningəya təwə etizliklər, Dəbir wə uningəya təwə etizliklər, ^{□ 59} Axan wə uningəya təwə etizliklər, Bəyt-Xəməx wə uningəya təwə etizliklərmu təkşim kilingəyan; ⁶⁰ Yənə Binyamin kəbilisidiki zemindin Geba wə uningəya təwə etizliklər, Alləmət wə uningəya təwə etizliklər, Anatot wə uningəya təwə etizliklər bəlüp berilgən. Ular jəmätliiri boyiqə erixkən xəhər jəmiy on üç boldi.

⁶¹ Kohatning baxka əwladliriya bolsa taxlanəyan qəkkə qikkini boyiqə, Manassəh yerim kəbilisining zemindin on xəhər bəlüp berildi. [□]

⁶² Gərxomning əwladliriya, jəmätigə qarap, Issakar kəbilisi, Axir kəbilisi, Naftali kəbilisi wə Baxan yurtidiki Manassəh yerim kəbilisining zemindin on üç xəhər bəlüp berildi.

⁶³ Mərarining əwladliriya, jəmätigə qarap, taxlanəyan qəkkə qikkini boyiqə, Rubən kəbilisi, Gad kəbilisi wə Zəbulun kəbilisidin on ikki xəhər bəlüp berildi.

⁶⁴ Israillar xundak kilip bu xəhərləni wə ularəya təwə etizlikləring həmmisini Lawiyarəya bəlüp bərdi. ⁶⁵ Ular taxlanəyan qəkkə qikkini boyiqə, yənə yukirida nami ataləyan xəhərləni Yəhuda kəbilisidin, Ximeon kəbilisidin wə Binyamin kəbilisidin elip ularəya bərdi.

⁶⁶ Kohatning əwladliridin boləyan bəzi jəmätlərgə Əfraim kəbilisining zemini təwəsidiki xəhərlərdin bəlüp berilgənlirimu boldi. ⁶⁷ Israillar ularəya *yənə ikki* «panahlik xəhiri», yəni Əfraim taqlikiya jaylaxkan Xəkəm wə uningəya təwə etizlikləni wə Gəzər wə uningəya təwə etizlikləni bərdi; ⁶⁸ Yənə Yokmiyam wə uningəya təwə etizlikləni, Bəyt-Horon wə uningəya təwə etizlikləni, ⁶⁹ Ayjalon wə uningəya təwə etizlikləni, Gat-Rimmon wə uningəya təwə etizlikləni ularəya bərdi.

⁷⁰ *Israillar yənə* Manassəh yerim kəbilisidin Aner wə uningəya təwə etizlikləni, Bileam wə uningəya təwə etizlikləni Kohatning qaləyan jəmätliiriğə bərdi.

⁷¹ Gərxomning əwladliriya Manassəh yerim kəbilisidiki jəmätləring zemindin Baxandiki Golan wə Golanəya təwə etizliklər, Axtarat wə uningəya təwə etizliklər berildi; ⁷² Issakar kəbilisidin Kədəx wə uningəya təwə etizliklər, Dəbirat wə uningəya təwə etizliklər, ^{□ 73} Ramot wə uningəya təwə etizliklər, Anəm wə uningəya təwə etizliklər berildi; ⁷⁴ Axir kəbilisidin ularəya Maxal wə uningəya təwə etizliklər, Abdon wə uningəya təwə etizliklər, ⁷⁵ Hukok wə uningəya təwə etizliklər, Rəhob wə uningəya təwə etizliklər berildi; ⁷⁶ Naftali kəbilisidin Galiliyədiki Kədəx wə uningəya təwə etizliklər, Həmmon wə uningəya təwə etizliklər, Kiriayayim wə uningəya təwə etizliklərmu berildi.

⁷⁷ Mərarining qaləyan əwladliriya bolsa Zəbulun kəbilisidin Rimmono wə uningəya təwə etizliklər, Tabor wə uningəya təwə etizliklər berildi; ^{□ 78} Yənə Rubən kəbilisiningkidin, Iordan dəryasining u tərəpidin, Yerihoning xərkij udulidiki, yəni Iordan dəryasining künqikix boyidiki

^{□ 6:57} «panahlik xəhiri» — «Qel.» 35:6-34ni wə xu ayətlərdiki izahatlarıni kəring. ^{□ 6:58} «Hılən» — yaki «Hiləz» yaki «Holon» («Yə.» 21:15). ^{□ 6:61} «Manassəh yerim kəbilisining zemindin on xəhər bəlüp berildi» — bəzi kona kəqürmilərdə «Manassəh yerim kəbilisining zemindin, Əfraim kəbilisi (zemini)din wə dan kəbilisi (zemini)dinmu on xəhər bəlüp berildi» deyilidu. 66-ayətnimu kəring. ^{□ 6:72} «Dəbirat» — yaki «Dobrat». ^{□ 6:77} «Mərarining qaləyan əwladliriya bolsa Zəbulun kəbilisidin Rimmono...» — bəzi kona kəqürmilərdə (masilan, Təwratning grek tilidiki tərijimisi LXXdə) təxu yərdə «Mərarining qaləyan əwladliriya bolsa Zəbulun kəbilisidin Yokniyam wə uningəya təwə otlaklar, Kartah wə uningəya təwə etizliklər wə Rimmono... » deyilidu.

yərlərdin qəldiki Bəzər wə uningə təwə etizliklər, Yahzəh wə uningə təwə etizliklər, ⁷⁹ Kədəmot wə uningə təwə etizliklər, Mefaət wə uningə təwə etizliklər berildi; ⁸⁰ Gad kəbilisidinnu bolsa ularə Gileadtiki Ramot wə uningə təwə etizliklər, Maħanaim wə uningə təwə etizliklər, ⁸¹ Həxbon wə uningə təwə etizliklər, Yaazər wə uningə təwə etizliklər berildi.

7

Issakarning əwladliri

¹ Issakarning oqulliri: — Tola, Puah, Yaxub wə Ximron degən tətəylən idi. ² Tolaning oqulliri: — Uzzi, Refaya, Yeriya, Yahmay, Yibsam wə Samuıldin ibarət, bularning həmmisi jəmət bexi idi. Dawutning zamanida Tolaning adəm sani nəşəbnamilərdə yigirmə ikki ming altə yüz batur jəngqi dəp hatiriləngən. ³ Uzzining oqli Izraqiya idi, Izraqiyaning oqulliri Mikail, Obadiya, Yoel wə Ixiya idi. Bu bəxəyləning həmmisi jəmət bexi idi. ⁴ Nəşəbnamilər boyiqə ular bilən billə hesablanənlərdin jənggiwar ottuz altə ming adəm bar idi; qünki ularning hotun, bala-qəkiliri nahayiti kəp idi. ⁵ Bularning Issakarning barlıq jəmətliri iqidiki batur jəngqi kərindaxliri bilən qoxulup, nəşəb boyiqə tizimə elinənən jəmiy səksən yəttə ming adimi bar idi.

Binyaminning əwladliri

⁶ Binyaminning Bela, Bəkər wə Yədiyayəl degən üç oqli bar idi. ⁷ Belaning Ezbon, Uzzi, Uzziəl, Yərimot wə Iri degən bəx oqli bolup, həmmisi jəmət bexi idi; ularning nəşəbnamilirigə tizimə elinənən jəmiy yigirmə ikki ming ottuz tət batur jəngqi bar idi. ⁸ Bəkərnin oqulliri Zemirah, Yoax, Əliezər, Əlyoyinay, Omri, Yərəmot, Abiya, Anatot wə Alamət idi. Bularning həmmisi Bəkərnin oqulliri bolup, ⁹ jəmət baxliri idi; ularning nəşəbnamilirigə tizimə elinənən jəmiy yigirmə ming ikki yüz batur jəngqi bar idi. ¹⁰ Yədiyayəlnin oqli Bilhan idi; Bilhanning oqulliri Yəux, Binyamin, Əhud, Kənaanah, Zetan, Tarxix wə Ahixahar idi; ¹¹ Bularning həmmisi Yədiyayəlnin əwladliri, jəmət baxliri wə batur jəngqilər idi. Ularning nəşəbnamilirigə tizimlanənlərnin jənggə qikilaydiənliri jəmiy on yəttə ming ikki yüz idi. ¹² Xuppiylar wə Huppiylar bolsa yənə Irning əwladliri idi; Huxiylar Ahərnin əwladliri idi. □

Naftalining əwladliri

¹³ Naftalining oqulliri: Yahziəl, Guni, Yəzər, Xallom; bularning həmmisi Bilhəhning oqulliri idi.

Manassəhning əwladliri

¹⁴ Manassəhning oqulliri: — Uning Suriyəlik tokilidin Asriəl tərələnən; uningdin yənə Gileadning atisi Makir tuşulən. ¹⁵ Makir Xuppiylar wə Huppiylar arisidinnu ayal alənən (Makirning singlisininin ismi Maakah

□ 7:12 «Ahər» — yaki «Ahiram» («Qəl.» 26:38ni kərün).

idi). Makirning yənə bir əvladining ismi Zəlofihad idi, Zəlofihadning pəkət birnəqə qizila boləjan. □

¹⁶ Makirning ayali Maakah oşul tuşup, uningə Pərex dəp at kəyəjan; Pərexning inisining ismi Xərex idi; Xərexning oşli Ulam wə Rakəm idi.

¹⁷ Ulamning oşli Bedan idi. Bularning həmmisi Gileadning əwladliri; Gilead Makirning oşli, Makir Manassəhning oşli idi.

¹⁸ Gileadning singlisi Həmmoləkəttin İxhod, Abiezər wə Mahalah tuşuləjan. □ ¹⁹ Xemidaning oşulliri Ahiyan, Xəkəm, Likhi wə Aniam idi.

Əfrainning əwladliri

²⁰ Əfrainning əwladliri: Uning oşli Xutilah, Xutilahning oşli Bərəd, Bərədning oşli Taħat, Taħatning oşli Eliadah, Eliadahning oşli Taħat,

²¹ Taħatning oşli Zabad, Zabadning oşli Xutilah idi (Əzər bilən Eliad Gatliqlarning qarwa mallirini bulang-talang kıləli qıxkəndə, xu yərlək Gatliqlar tərpidin öltürəlgən. ²² Ularning atisi Əfrain bu baliliri üqün heli künlərgiə matəm tutqəqə, uning buradərliri uningə təsəlli bərgili kəlgən. ²³ Əfrain ayali bilən billə kəyta bir yastuqqa bax kəyəjan. Ayali həmilidar bolup, bir oşul tuşqan; Əfrain uningə ailəm bala-kəzaşə yolukti dəp, Beriayah dəp isim kəyəjan. □ ²⁴ Uning kizi Üstün Bəyt-Horon bilən Təwən Bəyt-Horonni wə Uzzən-Xərahni bina kıləjan).

²⁵ Beriayahning oşli Refah bilən Rəxəf idi; Rəxəfning oşli Teləh, Teləhning oşli Taħan, □ ²⁶ Taħanning oşli Ladan, Ladaning oşli Ammihud, Ammihudning oşli Əlixama, ²⁷ Əlixamaning oşli Nun, Nunning oşli Yəxua idi. □

Əfrainlarning xəhərliri

²⁸ Əfrainlarning zemini wə makanlaxqan yərliri Bəyt-Əl wə uningə təwə yeza-kəntlər bolup, künqikix tərpidə Naraan, künpetix tərpidə Gəzər bilən uningə təwə yeza-kəntlər; Xəkəm wə uningə təwə yeza-kəntlər, taki Gaza wə uningə təwə yeza-kəntlərgiə sozulatti.

²⁹ Manassəh kəbilisining zeminiə tutaxqan yənə Bəyt-Xəan wə uningə təwə yeza-kəntlər; Taanak wə uningə təwə yeza-kəntlər; Məgiddu wə uningə təwə yeza-kəntlər; Dor wə uningə təwə yeza-kəntlərmu bar idi. İsrailning oşli Yüsüpnig əwladliri mana muxu yərlərgə makanlaxqanidi.

Axirning əwladliri

³⁰ Axirning oşulliri: — Yimnah, Yixwah, Yixwi wə Beriayah; ularning Serah degən singlisimu bar idi. ³¹ Beriayahning oşli Həbər bilən Malkiəl bolup, Malkiəl Birzawitning atisi idi. ³² Həbərdin Yaflet, Xomər, Hotam wə ularning singlisi Xuya tərəlgən.

□ **7:15 «Makirning singlisi»** — ibraniy tilida «uning singlisi». **«Makirning yənə; bir əvladning ismi...»** — ibraniy tilida «İkkinqisining ismi ...» deyilidu. Pərzimizqə «ikkinqisi» muxu yərdə «(uning) yənə bir əvladi» degən mənədə. □ **7:18 «Gileadning singlisi»** — ibraniy tilida «uning singlisi». □ **7:23 «Beriayah»** — Beriayahning mənisi «bala-kəza» bilən baqlıq. □ **7:25 «Beriayahning oşli»** — ibraniy tilida «uning oşli». Bəzi alimlar «uning» degənni yuqiridiki Xutilahni kərsitidu, dəp karaydu. **«Beriayahning oşli Refah bilən Rəxəf idi...»** — yaki «Beriayahning oşli Refah idi, Refahning oşli Rəxəf idi...». □ **7:27 «Yəxua»** — bu «Yəxua» Yəxua pəyətəmbərdur (muxu yərdə «Yəhəxua» deyilidu).

³³ Yafletning oqulliri Pasah, Bimhal wə Axwat; bular Yafletning oqulliri idi. ³⁴ Xəmərnin oqulliri Ahi, Rohgah, Hubbah wə Aram idi. □ ³⁵ Xəmərnin inisi Hələmning oqli Zofah, Yimna, Xələx wə Amal idi; ³⁶ Zofahning oqli Suah, Harnəfər, Xual, Beri, Imrah, ³⁷ Bezər, Hod, Xamma, Xilxah, Itran wə Bəerah idi. □ ³⁸ Yətərnin oqulliri Yəfunnəh, Pispah wə Ara idi. ³⁹ Ullanin oqulliri Arah, Hanniəl wə Riziya idi. ⁴⁰ Bularning həmmisi Axirning əwladliri bolup, hər kaysisi jəmət baxliri, alamət batur jəngqilər, yobaxqılar idi; ularning jəmətliri boyiqə nəsbənamigə tizimlanoqanda, jənggə qikilaydioqlanliri jəmiy yigirmə altə ming idi.

8

Binyaminning əwladliri — dawami

¹ Binyaminning tunji oqli Bela, ikkinqi oqli Axbəl, üçinqi oqli Aharah, □ ² tətinqi oqli Nohah, bəxinqi oqli Rafa idi. ³ Belaning oqulliri Addar, Gera, Abihud, ⁴ Abixua, Naaman, Ahoah, ⁵ Gera, Xefufan wə Hıram idi.

⁶⁻⁷ Təwəndikilər Əhudning əwladliri: —

Naaman, Ahiyah wə Gera (əslidə ular Gebalıklarning jəmət bexi idi. Gebalıklar Manahtka kəqürüwətilgənidi. Bularni kəqürüwətküqi bolsa Gera idi; uningdin Uzza bilən Ahihud tərəlgən).

⁸ Xaharaim Huxim bilən Baara degən ikki ayalini koyuwətkəndin keyin Moab diyarida oqul pərzənt kərgən. ⁹ Uning Hodəx degən ayalidin Yobab, Zibiya, Mexa, Malkam, ¹⁰ Yəuz, Xakiya, Mirmah degən oqullar tərəlgən; uning bu oqullirining həmmisi jəmət bexi boləjanidi. □ ¹¹ Huximdinmu uningə Abitub, Əlpaal degən oqullar tərəlgən.

¹² Əlpaalning oqulliri Ebər, Mixam wə Xəməd (Xəməd Ono bilən Lod degən ikki xəhərnəni wə ularəqa təwə yeza-kəntlərnəni bina kiləjan), □

¹³ Beriyah wə Xema idi. U ikkisi Ayjalondikilər iqidə jəmət baxliri bolup, Gat ahalisini koqliwətkənidi.

¹⁴ Ahiyo, Xaxak, Yərəmot, ¹⁵ Zəbadiya, Arad, Edər, ¹⁶ Mikail, Ixpaq wə Yoha bolsa Beriyahning oqulliri idi.

¹⁷ Zəbadiya, Məxullam, Hizki, Hebər, ¹⁸ Ixmeray, Yezliya wə Yobablarning həmmisi Əlpaalning oqulliri idi.

¹⁹ Yakim, Zikri, Zabdi, ²⁰ Əliyənay, Ziltay, Əliyəl, ²¹ Adaya, Beraya wə Ximratlar Ximəyning oqulliri idi.

²² Ixpan, Ebər, Əliyəl, □ ²³ Abdon, Zikri, Hənan, ²⁴ Hənaniya, Elam, Antotiya, ²⁵ Efdeah wə Pənuəllər Xaxakning oqulliri idi.

²⁶ Xamxiray, Xehariya, Ataliya, ²⁷ Yaarexiya, Əliya wə Zikrilar Yərohamning oqulliri idi.

□ **7:34 «Xəməd»** — bu Xəməd xühisizki 32-ayətiki «Xəməd»ning wariyanti. **«Xəmərnin oqulliri Ahi, Rohgah...»** — baxqa birhəl təjimi: «uning inisi Xəmərnin oqulliri Rohgah...».

□ **7:37 «Itran»** — bəlkim «Yətər»ning baxqa bir xəkli boluxi mumkin (38-ayətni kərüng). □ **8:1**

«Binyaminning tunji oqli Bela, ikkinqi oqli Axbəl, üçinqi oqli Aharah...» — muxu bəbta Binyaminning əwladlirining nəsbənamisi kəp yərlərdə pəkət bəzi yeza-kəntlər bilən baqlanoqan həlda kərünidu. Sawəbi, Binyamin kəbilisidikilər eqir gunaq sadir kilip Hudaning kattik jazasiəqa uqriəqandin keyin, pütkül Israil iqigə tarilib kətkənidi. □ **8:10 «Xakiya»** — yaki «Xobiya».

□ **8:12 «Xəməd»** — yaki «Xəməd». □ **8:22 «Ixpan»** — yaki «Ixpaq».

²⁸ Yukirikilarning həmmisi nəsəbnamilərdə hatiriləngən jəmət bexi idi; bular həmmisi mətiwərlər bolup, Yerusaleməja makanlaxқанidi.

²⁹ Gibeonning atisi Jəiyəl Gibeonja makanlaxқанidi; uning ayalining ismi Maakah idi. □ ³⁰ Uning tunji oşli Abdon, qalojan oşulliri Zur, Kix, Baal, Nadab, ³¹ Gedor, Ahiyo, Zekar wə Miklot idi; □ ³² Miklottin Ximeya tərəlgən. Bularmu qerindaxliri bilən Yerusalemda qoxna olturuxatti.

³³ Nərdin Kix tərəlgən; Kixtin Saul tərəlgən; Sauldin Yonatan, Malkixua, Abinadab wə Ex-Baal tərəlgən. ³⁴ Merib-Baal Yonatanning oşli idi; Mikah Merib-Baaldin tərəlgən. ³⁵ Mikahning oşulliri Piton, Mələk, Tariya wə Ahaz idi. ³⁶ Ahazdin Yəhoaddah tərəlgən; Yəhoaddahdin Aləmət, Azmawət wə Zimri tərəlgən; Zimridin Moza tərəlgən; ³⁷ Mozadin Binea tərəlgən; Bineaning oşli Rafa, Rafaning oşli Eliasaq, Eliasaqning oşli Azəl idi. ³⁸ Azəlning altə oşli bar idi, ularning ismi Azrikam, Bokeru, Ixmail, Xeariya, Obadiya wə Hənan idi; bularning həmmisi Azəlning oşulliri idi. ³⁹ Azəlning inisi Yexəkning tunji oşlining ismi Ulam, ikkinqi oşlining ismi Yeux, üçinqi oşlining ismi Əlifələt idi. ⁴⁰ Ulamning oşullirining həmmisi batur jəngqi, okyaqi idi; ularning oşulliri wə nəwriliri nahayiti kəp bolup, jəmiy bir yüz əllik idi. Yukirikilarning həmmisi Binyamin əwladliridin idi.

9

¹ Pütkül Israillar nəsəb boyiqə tiziməja elinoqanıdi. Mana, ular «Israill padixahlırining hatirisi» degən kitabəja pütülgəndur.

Babiləja sürgün boluxtin qaytip Yerusaleməja makanlaxқан Israillar

² Yəhudalar bolsa asiylik qilojanlıqıdin Babiləja sürgün qilinoqan. Həmmidin awwal qaytip kelip öz zemini wə öz xəhərlirigə makanlaxқанlar bolsa bir qisim Israillar, kaqınlar, Lawiyalar wə ibadəthana hizmətkarlıri idi. □ ³ Yerusaleməja makanlaxқанlar bolsa Yəhuda qəbilisi, Binyamin qəbilisi, Əfraim qəbilisi wə Manassəh qəbilisidin bir qisimlıri idi. ⁴ Ularning iqidə Yəhudaning oşli Pərazning əwladliridin Utay bar idi; Utay Ammihudning oşli, Ammihud Omrining oşli, Omri Imrining oşli, Imri Banining oşli idi. ⁵ Xilohning əwladlıri iqidə uning tunji oşli Asaya wə uning oşulliri bar idi. ⁶ Zərəhning əwladliridin Yəuel wə ularning uruq-tuoşqanlıri bolup jəmiy altə yüz toqsan adəm bar idi. ⁷ Binyaminning əwladlıri iqidə Həssinuahning əwrisi, Hədawiyaning nəwrisi, Məxullanning oşli Sallu bar idi; ⁸ yənə Yəroqamning oşli Yibniya, Mikrining nəwrisi, Uzzining oşli Elah wə Ibiniyaning əwrisi, Reuəlning nəwrisi, Xəfatiyaning oşli Məxullam ⁹ həmdə ularning uruq-tuoşqanlıri bar idi; ular nəsəbnamisi boyiqə tizimlanəjanda jəmiy tokkuz yüz əllik altə adəm idi. Yukirida tiləja elinoqanlar öz jəmətiqə jəmət bexi idi.

□ **8:29 «Jəiyəl»** — Təwratning grek tilidiki tərjimisi (LXX)də «Jiyəl» tepilidu. □ **8:31 «Miklot»** — «Miklot» Təwratning grek tilidiki tərjimisi (LXX)diki bəzi qəqürmilərdə tepilidu. 32-ayətni kəring. □ **9:2 «ibadəthana hizmətkarlıri»** — ibranıy tilidə «Nətinıylar». Mənisı bəlkim «beoşixlanəjanlar». Ularning əjdadlıri bəlkim «Gibeonluqlar» idi. «Yəxua» 9:27ni kəring.

Yerusaleməda turuxluq kaşınlar

¹⁰ Kaşınlar iqidə Yədaya, Yəhoyarib, Yaşın və ¹¹ Azariya bar idi. Azariya Hudaning öyini baxkuroşuqi bolup, Hılkiyaning ooşli, Hılkiya Məxullamning ooşli, Məxullam Zadokning ooşli, Zadok Merayotning ooşli, Merayot Ahitubning ooşli idi. ¹² Yənə Malkiyaning əwrisi, Paxhurning nəwrisi, Yərohamning ooşli Adaya həmdə Adiyəlning ooşli Maasay bar idi; Adiyəl Yahzərahning ooşli, Yahzərah Məxullamning ooşli, Məxullam Məxillemiting ooşli, Məxillemit Immərnin ooşli idi. ¹³ Ularning kərindaxliri həmmisi jəmət baxliri bolup, jəmiy bir ming yəttə yüz atmix adəm idi; ularning həmmisi Hudaning öyidiki hizmətlərnə kılıxkə bekitilgən iktidarlık kixilər idi.

Yerusaleməda turuxluq Lawiylar

¹⁴ Lawiy kəbilisidin Mərarining əwladliri iqidə Haxabiyaning əwrisi, Azrikamning nəwrisi, Haxxubning ooşli Xemaya bar idi; ¹⁵ Yənə Bakbakkar, Hərəx, Galal və Asafning əwrisi, Zikrining nəwrisi, Mikaning ooşli Mattaniya; ¹⁶ yənə Yədutunning əwrisi, Galalning nəwrisi, Xemayaning ooşli Obadiya həmdə Əlkanahning nəwrisi, Asaning ooşli Bərəkiya bar idi; bularning həmmisi Nitofatliklarning yeza-kəntlirigə makanlaxkanıdi.

Lawiylarning wəzipiliri

¹⁷ Dərwaziwənlər Xallum, Akkub, Talmon, Ahiman və ularning kərindaxliri idi; Xallum ularning bexi idi. ¹⁸ Ular taki həziroşiqə xərək tərəptiki «padixahning dərwazisi»da *dərwaziwənlilik* kılıp kəlməktə; ular ilgiri Lawiylarning qedirgahıda dərwaziwənlilik kılıqanıdi.

¹⁹ Korəning əwrisi, Ebiasafning nəwrisi, Korahning ooşli Xallum həmdə uning atising jəmətidiki kərindaxliri bolqan Korahiyalar *Hudaning öyining* hizmitini baxkurattı, qedirning ixiklirini baxattı; ularning atabowiliri əslidə Pərwərdigarning qedirgahını baxkuruxkə qoyuloqan, *ibadət* qedirining ixikini baxkanıdi. □ ²⁰ Ilgiri Əliazarning ooşli Finihas ularning yolbaxqisi bolqan; Pərwərdigar uning bilən billə bolqan. ²¹ Məxələmiyaning ooşli Zəkəriya bolsa jamaət qedirining dərwaziwəni bolqanıdi.

²² Dərwaziwənlikkə tallanoqan bu kixilər jəmiy ikki yüz on ikki kixi idi; ular öz yeza-kəntliridə, nəşəbliri boyiqə tizimlanoqan (əslidə Dawut və aldin kərgüqi Samuil ularni amanət kılınoqan wəzipilirigə bekitkənidi).

²³ Ular və ularning əwladliri Pərwərdigarning öyi, yəni muqəddəs qedirning ixik-dərwazilirini bekişkə bekitilgənidi). □

²⁴ Xərkiy, qərbiy, ximaliy və jənubiy ixik-dərwaziliridə dərwaziwənlər bekitilgənidi. ²⁵ Ularning yeza-kəntlərdə olturuxluq kərindaxliri bolsa hər yəttə kündə nəwət boyiqə kelip ular bilən birgə hizməttə bolattı. ²⁶ Tət dərwaziwən begi Lawiylardin idi; ularoşa tapxuruloşini Pərwərdigarning öyidiki ambar-həzinilərnə bekiş idi. ²⁷ Bekiş məs'uliyiti ularning üstidə

□ 9:19 «qedir» — «qedir» muxu yərdə Hudaning kaytidin quruloqan öyini kərsitixi kərək. «Pərwərdigarning qedirgahı» — muxu yərdə bəlkim muqəddəs ibadət qedirining özini əməs, bəlkı Israillar qəl-bayawanda kezip yürginidə «muqəddəs qedir»ning ətrapidiki Lawiy-kaşınlarning qedirgahını kərsitixi mümkün. □ 9:23 «Pərwərdigarning öyi, yəni muqəddəs qedir» — muxu yərdə Dawut dəwrıdiki «muqəddəs qedir» həmdə xundakla Sulayman quruloqan keyinki muqəddəs öyni kərsitixi kərək.

bolajaqqa, ular keqida Pərwərdigarning öyining ətrapidiki orunlirida turatti həmdə hər kuni ətigəndə ixik-dərwazilarni eqixka məs'ul idi.

²⁸ Ulardin bir kısmi *ibadathana* hizmitidə ixlilitidioğan əswab-üskünilərgə məs'ul idi; ular sanap əpqikip, sanap əpkirip qoyatti. ²⁹ Ularning yənə bir kısmi tapxuruləşini boyiqə qaqa-kuqilar wə muqəddəs jaydiki barliq əswab-üskünilər, xundakla aq un, xarab, zəytun meyi, məstiki wə huxbuy buyumlarəqa məs'ul idi. ³⁰ Kaşinlarning oqulliridin bəzilər huxbuy buyumlardın ətir yasaytti. ³¹ Lawiylardın Mattitiah, yəni Korahıylardın Xallumning tunji oşlining wəzipisi kəzan neni etixkə məs'ul idi. ³² Ularning kərindaxliri, Kohatning əwladliri iqidə «təkdım nan»əqa məs'ul bolup, hər xabat kuni tizidioğanəqa nanlarni təyyarlaytti. ³³ Lawiylarning jəmət baxliri boləğan nəoşmiqilər ibadəthanidiki öylərdə turup, baxka hizmətlərnı kılmay, keqə-kündüz öz ixliri bilənla bolatti. ³⁴ Yükiridiki kixilərnıng həmmisi Lawiylar iqidiki yolbaxqılar bolup, həmmisi öz nəşəbi boyiqə jəmət bexi idi; bularnıng həmmisi Yerusalemda turatti.

Saulning ata-bowiliri, Jəiyəlning əwladliri

³⁵ Gibeonning atisi Jəiyəl Gibeonəqa makanlaxkanıdi. Uning ayalining ismi Maakah idi. ³⁶ Uning tunji oşli Abdon, kaləğan oşulliri Zur, Kix, Baal, Nər, Nadab, ³⁷ Gedor, Ahiyo, Zəkəriya wə Miklot idi. ³⁸ Miklottin Ximeyam tərəlgən. Bularmu əzlrining kərindaxlirining yenida Yerusalemda koxna olturuxatti. □

³⁹ Nərdin Kix tərəlgən, Kixtin Saul tərəlgən, Sauldin Yonatan, Malkixuya, Abinadab wə Ex-Baal tərəlgən. ⁴⁰ Merib-Baal Yonatanning oşli idi; Merib-Baaldin Mikah tərəlgən. □ ⁴¹ Mikahning oşulliri Piton, Mələk, Tahriya wə Ahaz idi. □ ⁴² Ahazdın Yarah tərəldi; Yarahdın Aləmət, Azmawət wə Zimri tərəlgən. Zimridin Moza tərəlgən; □ ⁴³ Mozadın Binea tərəlgən; Bineaning oşli Refaya, Refayaning oşli Eliasaş, Eliasaşning oşli Azəl idi. □

⁴⁴ Azəlning altə oşli bar idi, ularning ismi Azrikam, Bokeru, Ixmail, Xeariya, Obadiya wə Hənan idi; bularnıng həmmisi Azəlning oşulliri.

10

Saul wə uning oşullirining kətl kılınixi *1Sam. 31:1-13*

¹ Filistiyələr Israillarəqa hujum kiliwidi, Israillar Filistiyələrnıng aldidin qaçti, ular Gilboa teqida kirip yökətildi. ² Filistiyələr Saul bilən uning oşullirini tap besip qoşlidi; ular ahiri Saulning oşulliridin Yonatan, Abinadab, malki-xualarni urup öltürdi. ³ Sauləqa qarxi jəng intayin xiddətlik boldi; okyaqılar Sauləqa yetixip okya etip uni yarilandurdi. □ ⁴ Andın Saul yaraq kətürgüqisigə: Kiliqingni suqurup meni sanjip öltürüwətkin; bolmisa bu hətnisizlər kelip meni sanjip, meni horlukka qoyuxi mumkin, dedi. Ləkin yaraq kətürgüqisi intayin qorkup ketip, unimidi. Xuning bilən Saul kiliqni elip üstigə özini taxlıdi.

□ **9:38 «Ximeyam»** — 8:32də «Ximeya». □ **9:40 «Merib-Baal»** — «2Sam.» 4:4də «Məfiboxəl». □ **9:41 «Tahriya»** — 8:35də «Tariya». □ **9:42 «Yarah»** — 8:36də «Yəhoəddah». □ **9:43 «Refaya»** — 8:36də «Rafa». □ **10:3 «Okyaqılar Sauləqa yetixip okya etip uni yarilandurdi»** — yaki «okyaqılar Sauləqa yetixip, u okyaqılardın azablandı».

5 Yaraş ketürgüçisi Saulning ölginini körüp, umu ohxaxla özini qiliqning üstigə taxlap uning bilən təng öldi. 6 Xuning bilən Saul, üq oşli həm pütün ailisidikilər xu kündə birakla öldi. 7 Əmdi wadida turşan İsrailar əskərlirining kaçqanlığını wə Saul bilən oşullirining ölginini kerginidə, ular xəhərlirini taxlap kaçtı, Filistiyələr kelip u jaylarda orunlaxtı.

8 Əmdi xundak boldiki, ətisi Filistiyələr öltürülgənlərnin kiyim-keçəklirini salduruwalqılı kəlgəndə Gilboa teşida Saul bilən oşullirining ölük yatqanlığını kərdi-də, 9 kiyimlirini saldurup, kallisini wə sawut-yaraşlırini elip kətti həmdə bularni Filistiyələrnin zemining həmmə yərlirigə apirip, öz butlirişə wə həlkə hux həwər yətküzdi. □ 10 Ular Saulning sawut-yaraşlırini ularning buthanisida qoyup, kallisini Dagon buthanisışə esip koydi.

11 Əmdi Yabəx-Gileadda olturuşqılar Filistiyələrnin Saulşə barlik kiləşanlirini anglişanda 12 ularning iqidiki həmmə baturlar atlinip, Saul bilən oşullirining jəsətlirini elip, ularni Yabəxə kayturup kelip, Yabəxtiki dub dərihining tüwigə dəpnə kildi wə yəttə kün roza tutti.

13-14 Xuning bilən Saul Pərwərdigəşə kiləşan wapasizlikü üqün öldi; u Pərwərdigərnin səz-kalamışə kirməy wə həttə Pərwərdigərnin yol sorimay, bəlkü palqı jinkəşning yenışə berip uningdin yol sorışanidi. Xungə Pərwərdigə uni öltürüp, padixahlikini Yəssəning oşli Dawutka ətküzüp bərdi.

11

Dawutning Yəşudiyəşə padixah boluxka məsih kilişanliki

2Sam. 5:1-10

1 U qəşda barlik İsrail jamaiti Həbronşə kelip Dawutning kəşışə yəşilixip: «Kərisila, biz əzlrining ət-səngəkliridurmiz! 2 Burun Saul bizning üstimizdə səltənət kiləşandimu İsrail həlkigə jənggə qikiş-kirixkə yolbaşqı boləşan əzleri idila. Əzlrining Hudaliri boləşan Pərwərdigərnü wəzlrigə: — Sən Mening həlkim İsrailning padiqisi bolup ularni bəkişən wə İsrailning əmiri bolisən, dəşənidi» — dedi.□

3 Xuning bilən İsrail aqsakallirining həmmisi Həbronşə kelip padixah Dawutning kəşışə kelixti; Dawut Həbronda Pərwərdigərnin aldida ular bilən bir əhdə tüzuxtı. Andin ular Pərwərdigərnin Samuilning wastisi bilən eytkini boyiqə, Dawutni Məsih kiliş, İsrailni idarə kilişkə padixah kiliş tiklidi.■

Dawutning Yerusalemini ixəşal kiliş

4 Dawut bilən barlik İsrail həlkü Yerusalemişə kəldi (Yerusalem xu qəşda «Yəbus» dəş atilatti, zemindiki aşalə boləşan Yəbusiyələr xu yərdə turatti).

5 Yəbus aşalisi Dawutka: «Sən bu yərgə həşqəşan kirəlməşən!» dedi. Biraş Dawut Zion dəşən qəşşanni aldi (xu yəş «Dawutning xəşiri» dəşmu

□ 10:9 «...kiyimlirini saldurup, kallisini wə sawut-yaraşlırini elip kətti həmdə bularni Filistiyələrnin zemining həmmə yərlirigə apirip...» — yaki «...kiyimlirini saldurup, kallisini wə sawut-yaraşlırini elip kətti həmdə əqliləni Filistiyələrnin zemining həmmə yərlirigə əwətip, ... hux həwər yətküzdi». □ 11:2 «jənggə qikiş-kirixkə yolbaşqı» — İbraniy tilida «İsrailning qikişida həm kirixidə ularşə bəşlişqı idila» dəşənlik bilən ipadiliniş, İsrailning barlik paalişlirini kərsitidu. ■ 11:3 1Sam. 16:1, 13; 2Sam. 5:3

atididu). □ 6 Dawut: «Kim aldi bilən Yəbusiyalarğa hujum kilsa, xu kixi yolbaxçı wə sərdar bolidu» dedi. Zəruiyaning oqli Yoab aldi bilən atlinip qikip, yolbaxçı boldi. 7 Dawut qoroqanda turatti, xunga kixilər u qoroqanni «Dawut xəhəri» dəp ataxti. 8 Dawut xəhərni Millodin baxlap tət ətrapidiki sepiliyoqə yengiwaxtini yasatti; xəhərning qaloqan qismini Yoab yasatti. □ 9 Dawut kündin kungə qudrət tapti, qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar uning bilən billə idi.

Dawutning palwanliri

2Sam. 23:8-39

10 Təwəndikilər Dawutning palwanliri iqidə yolbaxqılar idi; ular Pərwərdigarning Israiloqa eytkən sözi boyiqə pütkül Israil bilən birlixip, Dawutning padixahlikini mustəhkəm kılıp, birliktə uni padixah kılıxka küqidi.

11 Təwəndikilər Dawutning palwanlirining tizimlikı boyiqə hatiriləngəndur: —

Həkmoneylardin bolqan Yaxobiam yolbaxqılar iqidə bexi idi; u nəyisini pikiritip bir qetimdila üq yüz adəmni öltürgən. □ 12 Uningdin qalsa Ahohiy Dodoning oqli Əliazar bolup, u «üq palwan»ning biri idi; 13 Ilgiri Filistiyələr Pas-Dammında jəng kılıxka yioqiloqanda, u Dawut bilən u yərdə idi. U yərdə arpa əsüp kətkən bir etizlik bolup, həlk Filistiyələring aldidin bəder kaqkanidi; 14 ular bolsa etizlikning otturisida turuwelip, həm etizlikni qooqidoqan, həm Filistiyələrni tarmar kילוqan; Pərwərdigar ənə xu yol bilən ularni oqayət zor oqelibigə erixtürgən. □

15 Ottuz yolbaxçı iqidin yənə üqəylən Koram taxliktiki Adullamning oqariqə quxüp Dawutning yenioqə kəldi. Filistiyələring qoxuni bolsa «Rəfayim jiləsi»da bargah quroqanidi. 16 Bu qaoqda Dawut qoroqanda, Filistiyələring qarawulqahı Bəyt-Ləhəmdə idi. 17 Dawut ussap: «Ah, birsi manga Bəyt-Ləhəmnıng dərwazisining yenidiki kuduktin su əkilip bərgən bolsa yahxi bolatti!» dewidi, 18 bu üq palwan Filistiyələring ləxkərgahidin bəşüp ətöp, Bəyt-Ləhəmnıng dərwazisining yenidiki kuduktin su tartti wə Dawutka elip kəldi; lekin u uningdin iqkili unimidi, bəlki suni Pərwərdigarğa atəp təküp: 19 «Hudayim bu ixni məndin neri kilsun! Mən həyatining həwptə kəlixioqə qarimoqan bu kixiləring kəni ni iqsəm qandak bolidu? Qünki buni ular həyatining həwptə kəlixioqə qarimay elip kəlgən!» dedi. Xunga Dawut bu suni iqkili unimidi. Bu üq palwan kילוqan ixlar dəl xular idi.

20 Yoabning inisi Abixay üqining bexi idi; u üq yüz adəm bilən qarxilixip nəyisini pikiritip ularni öltürdi. Xuning bilən u bu «üq palwan» iqidə nami qikkənidi. □ 21 U muxu «üq palwan» iqidə həmmidin bək hərmətkə

□ 11:5 «Zion degən qoroqan» — «Zion» Yerusalemnıng iqidiki egizlik bolup, xu yərgə daim qoroqan selinip turatti. Keyin ibadəthanimu Zionda quruloqan. □ 11:8 «Millo» — «pələmpəylik yər» degən mənide boluxi mumkin. □ 11:11 «yolbaxqılar iqidə» — bu ibarining baxka hil tərjimisi «ottuzi iqidə» □ 11:14 «Ular bolsa etizlikning otturisida turuwelip,...

Pərwərdigar ... Ular ni oqayət zor oqelibigə erixtürgən — muxu ayəttə «ular» bəlkim Dawut wə «üq palwan»ni kərsitidu. «2Sam.» 23:11-12də Əliazarning awwal bu jəngni baxliqanlıki kərsitilidu. □ 11:20 «...Xuning bilən u bu «üq palwan» iqidə nami qikkənidi» — bu ayətnıng yənə bərnəqqə hil tərjimisi bar. 21-ayəttiki izahatni kəring.

sazawər boloqan bolsimu, lekin yənıla awwalkı üqəyləngə yətməytti. □

²² Yəhoyadaning oqli Binaya Kabzəəldin bolup, bir batur palwan idi; u kəp kəltis ixlarni kילוqan. U Moabiy Ariəlning ikki oqlini əltürgən. Yənə kər yaşqan bir kuni azgalə qūxūp, bir xirni əltürgənidi. □

²³ U yənə kəlida bəpkarning oqidək bir nəyzi bar, boyining egizliki bəx gəz kelidoqan bir Misirlikni kətl kildi; u bir həsa bilən uningə hujum kilip, uning nəyzisini kolidin tartiwelip əz nəyzi bilən əltürdi.

□ ²⁴ Yəhoyadaning oqli Binaya mana bu ixlarni kילוqan. Xuning bilən üq palwan iqidə nam qikəroqanidi. □ ²⁵ Mana, u həliki ottuz palwandinmu bəkrək xəhrət kəzənoqan bolsimu, lekin aldinki üq palwanə qə yətməytti. Dawut uni əzining pasiban begi kilip təyinigən.

²⁶ Koxundiki palwanlar bolsa: —

Yoabning inisi Asahəl, Bəyt-Ləhəmlik Dodoning oqli Əlhanan,

²⁷ Hərorluk Xammot, Pilonluk Hələz, ²⁸ Təkoalik İkkəxning oqli Ira,

Anatoluk Abiezər, ²⁹ Huxatlik Sibbəkay, Ahoqluk İlay, □ ³⁰ Nitofatlik

Maħaray, Nitofatlik Baanahning oqli Hələb, ³¹ Binyamin əwladliridin

Gibeahluk Ribayning oqli İttay, Piratonluk Binaya, ³² Gaax wadiliridin

kəlgən Huray, Arbatlik Abiyəl, □ ³³ Baharumluk Azmawət, Xalbonluk

Elyahba, ³⁴ Gizonluk Həxəmning oqulliri, Hərarlik Xaging oqli

Yonatan, □ ³⁵ Hərarlik Sakarning oqli Ahiyam, Urning oqli Elifal,

³⁶ Məkəratlik Həfər, Pilonluk Ahiyah, ³⁷ Kərməlik Həzro, Əzəbayning oqli

Naaray, ³⁸ Natanning inisi Yoel, Həgrining oqli Mibħar, ³⁹ Ammonluk

Zəruyaning oqli Yoabning yaraş kətürgüqisi boləqan Bəerotluk

Naħaray, ⁴⁰ İtrilik Ira, İtrilik Garəb, ⁴¹ Hittiy Uriya, Aħlayning oqli Zabad,

⁴² Rubən kəbilisidin Xizaning oqli, Rubənlər iqidə yəlbəxqi boləqan Adina

wə uningə əgəxkən ottuz adəm, ⁴³ Maakahning oqli Hənan, Mitnilik

Yoxafat, ⁴⁴ Axtaratlik Uzziya, Aroerlik Hotamning oqli Xama bilən Jəiyəl,

⁴⁵ Ximrining oqli Yediyaəl bilən uning inisi tizilik Yoha, ⁴⁶ Maħawilik

Əliyəl, Əlnaamning oqulliri Yəribay bilən Yoxawiya, Moablik Yitma, □

⁴⁷ Əliyəl, Obəd wə Məzobalik Yaasiyəllərdin ibarət idi.

12

Dawutka bəkiənoqan Binyamin palwanliri

¹ Dawut kixning oqli Saulning besimi səwəbidin Ziklagda yoxurunup yatqan qəşda munu kixilər Dawutning yenioqə kelixti (ularning həmmisi

□ **11:21 «Xuning bilən u bu «üq palwan» iqidə nami qikəqanidi. U muxu «üq palwan» iqidə həmmidin bək hərmətkə sazawər boləqan bolsimu, lekin yənıla awwalkı üqəyləngə yətməytti»** — 20-21-ayətning bəxkə birhil təjimis: — «Xuning bilən u «üq palwan» bilən təng xəhrət kəzənoqan. U «üq palwan»din ikki həssiləp hərmətkə igə boləqan wə ularning bəxi boləqan bolsimu, lekin ularin biri bolmidi». Əmma bizningə təjimiziz «2Sam.» 23:18-19gə mas kelidu. □

11:22 «Moabiy Ariəlning ikki oqli» — yənə birhil təjimis: — «Moabtiki ikki xir...» yəki «Moabtiki ikki xirdək kixini...». □ **11:23 «bəx gəz»** — ikki metrdin artuq (2.2 metr).

□ **11:24 «üq palwan iqidə nam qikəroqanidi»** — yəki «üq palwan bilən təng nam qikəroqanidi». □ **11:29 «Sibbəkay»** — yəki «Məbbunay» («2Sam.» 23:27ni kərug). □ **11:32 «Huray»** — «2Sam.» 23:31da «Hidday». □ **11:34 «Həxəmning oqulliri»** — yəki «Yaxəning oqulliri» («2Sam.» 23:33ni kərug). □ **11:46 «...Moablik Yitma»** — bu tizimlikte birnəqə Yəhudiy əməslər — məsilən, Ammonluk Zələk, Hittiy Uriya wə Moablik Timna bar.

Dawutka jəng kilixta yardəm bərgən baturlardin idi; ² oqya bilən qorallanojan bolup, ong kəli bilənmu, sol kəli bilənmu oqya wə saloqa atalaytti; ular Saulning Binyamin kəbilisidin boləjan tuoşkanliri idi): ³ — ularning yolbaxqisi Ahiezər, andin qalsə Yoax bolup, ikkisi Gibeahlük Xemaahning oşli idi; yənə Azmawətning oşli Yəziyə bilən Pələtmu; yənə Bərahah bilən Anatotlük Yəhu, ⁴ Gibeonlük Yixmayamu bar idi. Yixmaya «ottuz palwan» iqidə batur bolup xu ottuzioqa yetəkqilik kiloquqi idi; yənə Yərəmiya, Yəhaziyəl, Yoħanan wə Gədəratlik Yozabad, ⁵ Əluzay, Yərimot, Bialiya, Xəməriya, Haruflük Xəfatiya, ⁶ Korahlükklardin boləjan Əlkanah, Yixiya, Azarəl, Yoezər wə Yaxobiamlar; ⁷ yənə Gədorlük Yəroħamning oşli Yoelah bilən Zəbadiya bar idi.

Dawutka bekiənojan Gad palwanliri

⁸ Gad kəbilisidin bəzilər qəldiki qorojanaqa berip Dawutka bekindi. Ularning həmmisi jənggə mahir, kəlkan wə nəyzə bilən qorallanojan batur jəngqilər idi; ularning turki bəəyni xiroqa, qakқанliki bəəyni taqdiki bəkəngə ohxaytti. ⁹ Ularning birinçisi Ezər, ikkinçisi Obadiya, üçinçisi Eliab, ¹⁰ tətinqisi Mixmannah, bəxinçisi Yərəmiya, ¹¹ altinçisi Attay, yəttinçisi Əliyəl, ¹² səkkizinçisi Yoħanan, tokkuzinçisi Əlzabad, ¹³ oninçisi Yərəmiya, on birinçisi Makbannay idi. ¹⁴ Bularning həmmisi Gad kəbilisidin, qoxun iqidə sərdarlar idi; əng kiçiki yüz ləxkərgə, əng qongı ming ləxkərgə yetəkqi idi. □ ¹⁵ Birinçiq ayda, İordan dəryasi texip kiəraqtin axқан qəşda, dəryadin oşup, xərkkə wə oşərbkə karaydıəjan barlik jiloqlardikilərnə tiripirən kilip qaqurojanlar dəl muxu adəmlər idi. □

Dawutka bekiənojan Binyaminlar wə Yəhudalar

¹⁶ Binyamin kəbilisi bilən Yəhuda kəbilisidinmu kixilər qorojanaqa kelip Dawutka bekiənojan. ¹⁷ Dawut qikiçip ularni qarxi elip: «Əgər silər tinçlik niyitidə mənə yardəm berixkə kəlgən bolsanglar, silər bilən bir jan bir dil bolimən, lekin kollirimda həç nahəqlik bolmiojan menə duxmənlimingə setiwətməkqi bolsanglar, ata-bowilirimning Hudasi buni nəzirigə elip həküm qikəroqay!» — dedi.

¹⁸ Bu qəşda Hudaning Rohi həliki ottuz palwanning yolbaxqisi Amasayoqa quxiwidi, u:

«Aħ Dawut, biz sanga bekindukmiz;
Aħ Yəssəning oşli, biz sən bilən billidurmiz;
Əzənggə aman-tinçlik, aman-tinçlik boləyay!
Sanga yardəm bərgüqilərgimü aman-tinçlik boləyay!
Qünki sening Hudaying sanga mədətkardur»
Xuning bilən Dawut ularni elip kəlip, «zərbidar ətrət baxlikliri» kildi. □

Dawutka bekiənojan Manassəhlər

¹⁹ Dawut ilgiri Filistiylər bilən birliktə Sauloqa qarxi uruxka atlanəqanda, Manassəh kəbilisidiki bəzilər Dawut tərəpkə oşti (lekin ular *Filistiylərgə* yardəm bərmidi, qünki Filistiylərnəning əmiriliri: «Dawut əz oşojisi Saul tərəpkə oşup ketixi mumkin, undaqta bəximiz kətməy qalmaydu!» dəp

□ **12:14** «Əng kiçiki yüz ləxkərgə, əng qongı ming ləxkərgə yetəkqi idi» — baxka birhəl tərjimisi: «əng kiçiki yüz adəmgə, əng qongı ming adəmgə yetiytti». □ **12:15** «birinçiq ay» — Mart yaki Aprel. □ **12:18** «Hudaning Rohi» — muxu yərdə ibranıy tilida pəkət «Roh» deyilidu.

məslihetlixişip ularni qayturup kətməkqi boləjanidi). □ 20 Dawut Ziklagka qaytip barəjanəda, Manassəh kəbilisidiki Adnah, Yozabad, Yədiyayəl, Mikail, Yozabad, Elihu, Ziltaylar kelip uningəqa qoxuldi. Bularning həmmisi Manassəh kəbilisining mingbexiliri idi. 21 Ular Dawut qarəqçilarəqa qarxi jəng qiloqanda uningəqa yardəmləxti; ularning həmmisi batur palwanlar, qoxundiki yobaxqilar idi. □ 22 Qünki xu künlərdə Dawutka yardəm berix üqün hər küni adəmlər kelip qoxulup, huddi Hudaning qoxunidək zor bir qoxun bolup kətkənidi.

Dawutka kelip qoxulojan qoxunlar

23 Pərwərdigarning səz-kalami əməlgə axurulup, Saulning padixahlıqini Dawutka elip bərməkqi boləjan qorallanojan jəngqilər yobaxqiliri bilən Həbronəqa, uning yenioqa kəldi. Ularning sani təwəndikiqə: —

24 Yəhudalardin kəlkan wə nəyzə bilən qorallanojanlar jəmiy altə ming səkkiz yüz kixi bolup, həmmisi jənggə təyyarlanəjanidi. 25 Ximeonlardin jənggə təyyarlanəjan batur jəngqilər jəmiy yəttə ming bir yüz kixi, 26 Lawiylardin jəmiy tət ming altə yüz kixi; 27 Yəhoyada Hərunlarning jəmət bəxi bolup, uningəqa əgəxkənlər jəmiy üq ming yəttə yüz kixi idi. 28 Yənə yax bir batur jəngqi Zadok wə uning jəmətədin yigirmə ikki yobaxqi bar idi. 29 Binyaminlardin, Saulning uruk-tuoqanliridinmu üq ming kixi bar idi; xu qəoqka kədər bularning kəpinqisi Saul jəmətini qollap kəlməktə idi.

30 Əfrainlardin, öz jəmətəliridə yüz-abroy tapqan batur əzimətlər jəmiy yigirmə ming səkkiz yüz kixi idi. 31 Manassəh yerim kəbilisi iqidə nami pütülgən, Dawutni padixah qilip tikləxkə kəlgənlər jəmiy on səkkiz ming kixi idi. 32 Issakarlardin zaman-wəziyətni qüxinidəjan, Israilning kəndəq kixi kerəklikini bildiojan yobaxqilar jəmiy ikki yüz kixi idi; ularning həmmə kerəndaxliri ularning əmrigə boysunatti. 33 Zəbulunlardin jənggə təyyarlanəjan, hərhil qoral-yarəoqlar bilən qorallanojan, ala kəngüllük qilməydiəjan, Dawutning yardimigə kəlgən jəmiy əllik ming kixi idi. 34 Naftalilardin yobaxqi boləjan ming kixi bar idi; ularəqa əgixip qolioqa kəlkan wə nəyzə əlojanlar jəmiy ottuz yəttə ming kixigə yəttətti. 35 Danlardin jənggə təyyarlanəjan jəmiy yigirmə səkkiz ming altə yüz kixi idi. 36 Axirlardin jənggə qikip qoxun sepigə atlinixkə təyyar boləjan jəmiy kirik ming kixi idi. 37 İordan dəryasining xərk təripidiki Rubən kəbilisi, Gad kəbilisi wə Manassəh yerim kəbilisidin qolioqa hərhil qoral-yarəoqlar elip jənggə təyyarlanəjan jəmiy bir yüz yigirmə ming kixi idi.

38 Yukirida tiləqa elinəjan bu əzimətləarning hərbiy yürüxi təxki bolup, Dawutni pütkül Israil üstigə padixah qilip tikləx üqün bir jan bir dil bolup, Həbronəqa kelixkənidi; qalojan Israilarmu bir niyət bir məqsəttə Dawutni padixah qilip tikləməqki boluxkənidi.

39 Ular xu yərdə Dawut bilən üq kün billə yəp-iqip oşizalandi, qünki ularning kerəndaxliri ularəqa təyyarlap qoyuxkənidi. 40 Ularning əpçürisidiki həlkələr, hətta Issakar, Zəbulun wə Naftalilarning zeminidikilər exək, təgə, qəqir wə kalilarəqa artip ularəqa nahəyiti kəp ozukluk elip kəlgən; ular

□ 12:19 «Ular Filistiyərgə yardəm bərmidi, qünki Filistiyələarning əmirliri: «Dawut öz oşojisi Saul tərəpkə otup ketixi mumkin, undəktə bəximiz kətməy qəlməydu!» dəp məslihetlixişip ularni qayturup kətməkqi boləjanidi» — «1Sam.» 29:4ni kərüng. □ 12:21 «Ular Dawut qarəqçilarəqa qarxi jəng qiloqanda uningəqa yardəmləxti» — kəzdə tutqini bəlkim «1Sam.» 30-babta hatiriləngən ixlar; xu qəoqda Dawut Amalək qarəqçiliriəqa hujum qilojan.

zor miqdarda un, ənjür poxkili, üzüm poxkili, xarab, zəytun meyi və nuroqun koy-kalilarni yətküzüp berixkənidi; pütkül Israil xad-huramliqqa qomgənidi.

13

Əhdə sanduqining apirilixida boləjan balayi'kaza 2Sam. 6:1-11

¹ Dawut mingbexi, yüzbexi və barliq yolbaxqilar bilən məsliħətləxti; ² andin pütün Israil ammisiəja: «Əgər silər maqul kərsənglar, xundakla bu ixni Hudayimiz Pərwərdigardin dəp bilsənglar, biz Israilning zeminlirining hərəkaysi jayliriəja xu yərdə kaləjan kərindaxlirimizəja həmdə ular bilən billə xəhərlərdə və etizliklirida turuwatqan kaħin həm Lawiylarəja muxu yərgə yiojilix toqruluk adəm əwətəyli. ³ Biz Hudayimizning əhdə sanduqini məxəgə yətkəp kələyli; qünki Saulning künliridə heqkaysimiz *əhdə sanduqi* aldida Hudadin yol sorap baqmidx» dedi. ⁴ Bu ixni pütün amma toqra tapkaqqa, həmməylən maqul boluxti. ⁵ Xunga Dawut Misirning Xihor dəryasidin tartip Hamat eoizioziqə boləjan pütkül Israil həlkini qakirtip kelip, Hudaning əhdə sanduqini Kiriət-Yearimdin yətkəp kəlməqci boldi. ⁶ Andin Dawut bilən pütkül Israil Hudaning əhdə sanduqini yətkəp kelix üqün Baalahqa, yəni Yəhudaəja təwə boləjan Kiriət-Yeariməja kəldi; ikki kerubning otturisida olturoquci Pərwərdigar bu əhdə sanduqi üstigə Öz namini kəyojanidi. ⁷ Ular Hudaning əhdə sanduqini Abinadabning əyidin elinoqan yengi bir hərwiəja qoydi; Uzzaħ bilən Ahiyo hərwini həydidi. ⁸ Dawut bilən barliq Israil jamaiti Hudaning aldida hə dəp nəoqmə-nawa kəlip, qiltar, təmbur, dap, qanglar və kanay-sunaylar qalatti. ⁹ Ləkin ular Kidon haminiəja kəlgəndə kalilar aldioə müdürəp ketip yikiloənda Uzzaħ əhdə sanduqini yəliwalay dəp kolini uningəja sozdi. ¹⁰ Uzzaħning əhdə sanduqiəja kəli təgkənliki üqün, Huda uningəja oəzəplinip uni urup oltürdi. Xuning bilən Uzzaħ xu yərdə Hudaning aldida oəldi. ¹¹ Ləkin Dawut Pərwərdigarning Uzzaħning tenini bəskənlikiə qəqqiklandi və u yərnə «Pərz-Uzzaħ» dəp atidi; u yər takı həziroziqə xu nam bilən atilip kəlməktə. ¹² Xu küni Dawut Hudadin kərkup: «Mən zadi qandaq kəlip Hudaning əhdə sanduqini bu yərgə yətkəp kələləymən?» dedi. ¹³ Xunga Dawut əhdə sanduqini əzi turuwatqan «Dawut xəhiri»gə yətkəp kəlməy, Gatlik Obəd-Edomning əyigə apirip qoydi. ¹⁴ Hudaning əhdə sanduqi Obəd-Edomning əyidə üq ay turdi; Pərwərdigar Obəd-Edomning ailisini və uning barliq təəllukatlirini bərikətlidi.

□ **13:5 «Misirning Xihor dəryasidin tartip Hamat eoizioziqə»** — jənuhtin ximaloziqə Israilning pütkül zeminini kərsitidu. «Hamat eoizi» degənninq baxka hil tərjimisi: «Libo-Hamat».

□ **13:7 «Ular Hudaning əhdə sanduqini Abinadabning əyidin elinoqan yengi bir hərwiəja qoydi»** — yaki «ular Hudaning əhdə sanduqini yengi bir hərwiəja koyup, uni Abinadabning əyidin elip qıktı». □ **13:10 «Uzzaħning əhdə sanduqiəja kəli təgkənliki üqün, Huda uningəja oəzəplinip uni urup oltürdi»** — muqəddəs kanun boyiqə pəktəp kaħinlar əhdə sanduqiəja kol təgküzüxkə və uni kətürüxkə bolatti. Uni kala hərwisi üstigə koyuxka bolmaytti. Xunga Dawut və pütkül Israillar muxu ixta əyiblik idi. □ **13:11 «Pərz-Uzzaħ»** — mənisi «Uzzaħəja bəsup kərix».

14

Tur padixahı Dawutning orda selixioja yardəmlixidu 1Sam. 5:11-25

¹ Tur padixahı Hıram Dawut bilən kərüxüxkə əqlilərnı, xundakla uning üqün orda selixka kedir yaqıqı, taxqı wə yaqıqılarnı əwəttı. ² Bu qaojda Dawut Pərwərdigarning əzını Israil üstigə həkümranlıq kılıdiojan padixah boluxka jəzmən tikləydiojanlıkını kərüp yətti; qünki Pərwərdigar Əz həlki Israil üqün uning padixahlıkını gülləndürgənıdı.

Dawutning Yerusalemda kərgən ooqullırı

³ Dawut Yerusalemda yənə birmunqə hotun aldi həmdə yənə ooqul-kızılarnı kərdı. ⁴ Təwəndikilər uning Yerusalemda kərgən pərzəntlırining isımlırı: Xammuya, Xobab, Natan, Sulayman, ⁵ İbhər, Əlixuya, Əlpələt, ⁶ Nogah, Nəfəg, Yafıya, ⁷ Əlixama, Bəəliyada wə Əlifələt. □

Dawutning Filistiylərnı ikki kətim yənggənlikı

⁸ Dawutning məsh kılınıp pütkül Israilning üstigə padixah kılinojanlıkını angliojan Filistiylərnıng həmmısı Dawut bilən kərxılıxix pürsıtını izləp kəldi; Dawut bunı anglap ularoja kərxı jənggə atlandı. ⁹ Filistiylər «Rəfayim jıləısı»oja bulang-talang kıləjılı kirdi. ¹⁰ Dawut Hudadin: «Mən Filistiylərgə kərxı jənggə qıksam bolamdu? Uları mening kolumoja tapxuramsən?» dəp sorıwıdı, Pərwərdigar uningə: «Jənggə qıq, Mən uları səzsiz kolungəja tapxurımən» dedi. ¹¹ Filistiylər Baal-Pərazimoja hujum kıləjılı kəlgəndə, Dawut uları xu yərdə məoqlup kildi wə: «Huda mening kolum arkılık düxmənlirim üstigə huddı kəlkün yarı elip kətkəndək bəsüp kirdi» dedi. Xunga u yər «Baal-Pərazim» dəp atalojan. □ ¹² Filistiylər əzlırining butlırını xu yərgə taxlap kaqқанlıktın, Dawut adəmlirigə uları köydürüwetixni taplıdı.

¹³ Filistiylər yənə həlikı jıləioja bulang-talang kıləjılı kırıwıdı, ¹⁴ Dawut yənə Hudadin yol sorıdı. Huda uningə: «Uları arkısidin koqlımay, əgip etüp, ularoja üjmilikning udulidin hujum kıləjın. ¹⁵ Sən üjmə dərhlırining üstidin ayaq tiwixini anglixing bilənla jənggə atan; qünki u qaojda Huda sening aldingda Filistiylərnıng kəxunioja hujuməja qıqқан bolıdı» dedi. □ ¹⁶ Xuning bilən Dawut Hudaning degini boyıqə ix tutup, Filistiylərnıng kəxunioja Gibeondin Gəzərgiqə koqlap zərbə bərdi. ¹⁷ Xu səwəbtin Dawutning xəhriti barlık yurt-zeminlarəja pur kətti, Pərwərdigar uning kərkunqını barlık əllərnıng üstigə saldı.

15

Əhdə sandukını yətkərxning təyyarlıkı

¹ Dawut Dawut xəhıridə əzigə əy-ordılar saldurdi, həm Hudaning əhdə sandukioja jay hazırlıdı wə uningəja qədır tiktürdi. ² U qaojda Dawut: «Hudaning əhdə sandukını Lawıylardın bələk kixilərnıng kətürüxigə

□ **14:7 «Bəəliyada»** — yaki «Əliya». «2Sam.» 5:16ni kəring. □ **14:11 «Baal-Pərazim»** — «İgəm bəsüp kirdi» degən mənıdə. □ **14:15 «üjmə dərhlırı»** — bu bizning kıyasimiz. İbranıy tilıda «yıqlıoquqı dərhlər». Zadı kəysi dərah ikənlikı bizgə naməlum. Baxka bir kıyas «hına dərhlırı».

bolmaydu, çünki Pərwərdigar uni kətürüxkə wə mənggü özining hizmitidə boluxkə xularni talliojanidi» dedi. ³ Andin Dawut Pərwərdigarning əhdə sanduqini hazirlap qoyoqan yərgə yetkəx üqün pütkül Israillarni Yerusalemoğa yioydi. ⁴ Dawut yənə Hərunning əwladlirini wə Lawiylarni yioydi: ⁵ Kohatning əwladliri jəmət bexi boləqan Uriyəl wə uning kerindaxliri bir yüz yigirmə kixi; ⁶ Mərarı əwladliridin jəmət bexi boləqan Asaya wə uning kerindaxliridin ikki yüz yigirmə kixi; ⁷ Gərxomning əwladliridin jəmət bexi boləqan Yoel wə uning kerindaxliri bir yüz ottuz kixi; ⁸ Əlizafanning əwladliridin jəmət bexi boləqan Xemaya wə uning kerindaxliri ikki yüz kixi; ⁹ Həbronning əwladliridin jəmət bexi boləqan Əliyəl wə uning kerindaxliri səksən kixi; ¹⁰ Uzziyəlning əwladliridin jəmət bexi boləqan Amminadab wə uning kerindaxliri bir yüz on ikki kixi idi. ¹¹ Dawut kaşınlardin Zadok bilən Abiyatarni, xuningdək lawiliylardin Uriyəl, Asaya, Yoel, Xemaya, Əliyəl wə Amminadabni qakirtip kelip ularoqə: ¹² «Silər Lawiy jəmətinəg baxlirisilər; özünqlarni wə silərnəg kerindaxlirənglarni Israilning Hudasi Pərwərdigarning əhdə sanduqini mən təyyarlap qoyoqan yərgə kətürüp kelix üqün pak qilinglar. □ ¹³ Qünki ilgiri silər xundək qilmay, bəlgiləngən tərtip boyiqə uningdin yol sorimioşinimizdin Hodayimiz Pərwərdigar bizgə zərbə bərgən» dedi. □ ¹⁴ Xuning bilən kaşınlar bilən Lawiylar Israilning Hudasi Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp mengix üqün əzlrini pak kildi. ¹⁵ Lawiylar əmdi Musaning Pərwərdigarning səz-kalamı bilən tapilioşini boyiqə, Hudaning əhdə sanduqini baldək bilən mürisigə elip kətürdi.

Nəoqmə-nawaqılar hərmət ətriti

¹⁶ Dawut yənə Lawiylarning yolbaxqiliriəqə əzlrining kerindaxliridin nəoşimioşlarni təyinləşni buyrudi; ular jümlidin təmbur, qiltar, janglar qatarlık hərhil sazları qelip awazini yukiri kətürüp xad-huramlik iqidə küy eytixkə təyinləndi. ¹⁷ Xunglaxkə, Lawiylar Yoelning ooşli Həmanni wə uning jəmətidiki Bərəkiyaning ooşli Asafni həm ularning kerindaxliridin boləqan Mərarılardin Kuxayahning ooşli Etanni bəlgilidi. ¹⁸ Ular bilən birliktə yənə kerindaxliridin Zəkəriya, Bin, Yaaziyəl, Xemiramot, Yəhüyəl, Unni, Eliab, Binayah, Maaseyah, Mattitiyah, Əlifələh, Mekniya həm dərwaziwən Obəd-Edom bilən Jəiyəlni ikkinçi dərijilik ətrət kəlip təkillidi. ¹⁹ Nəoşimiqi Həman, Asaf wə Etanlar mis qanglar qelip, yangrak awaz qikirrati; ²⁰ Zəkəriya, Yaaziyəl, Xemiramot, Yəhüyəl, Unni, Eliab, Maaseyah wə Binayalar təmbur qelip «Alamot uslubi»də təngkəz kəlattı; □ ²¹ Mattitiyah, Əlifələh, Mekniya, Obəd-Edom, Jəiyəl wə Azaziylar qiltar qelip baxlamqilik kəlip, «Xəminit uslubi»də təngkəz bolatti. □ ²² Lawiylarning yolbaxqisi Kənanıya muzikiəqə nəhayiti pixxik boləqəqkə, məhsus nəoqmə-nawaqilikqə məs'ul bolup muzika eğıtətti. ²³ Bərəkiya bilən Əlkanah əhdə sanduqiəqə məs'ul ixikbaqarlar

□ **15:12 «özünqlarni... pak qilinglar»** — ibraniy tilidə «özünqlarni... pak-muqəddəs qilinglar». Bu «pak-muqəddəslik» rəsmiy ix bolup, «Mis.» 29-babta wə «Law.» 7-babta kərsitilgəndək: (1) əlük nərsilərgə təgməslik; (2) tənlini yuyux; (3) pakiz kiyim-keqəknı kiyix; (4) əzining gunahını tiləx üqün «gunah qurbanlıki sunux degən tət ixni öz iqigə elixi mumkin idi. □ **15:13 «zərbə bərgən»** — ibraniy tilidə «bəşüp başkan». □ **15:20 «Alamot uslubi»** — buning mənsi bizgə enik əməs; bəlkim «ayalqə» yukiri awaz bilən» degənni bildürəxi mumkin. □ **15:21 «Xəminit uslubi»** — buning mənsi bizgə enik əməs; bəlkim «ərənqə təwən awaz bilən» degənni bildürəxi mumkin.

idi. ²⁴ Xəbaniya, Yəhoxafat, Nətanəl, Amasay, Zəkəriya, Binaya və Əliezər katarlık kahinlər Hudaning əhdə sanduqi aldida kanay qalatti; Obəd-Edom bilən Yəhiyahmu əhdə sanduqişə məs'ul ixikbaqar qilinip koyulojanidi. □

Əhdə sanduqi «Dawut xəhiri»gə yetkəp kelinidu
1Sam. 6:16-23

²⁵ Xuning bilən Dawut Israil aqsakalliri və mingbexi katarlıklar bilən birgə Obəd-Edomning öyidin huxallıqqa qəmgən həlda Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp qıkkılı bardı. ²⁶ Wə xundak boldiki, *Dawutlar* Huda Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp mangojan Lawiylarəşə yardəm bərgənlikini kərüp, yəttə buka və yəttə qoqkar qurbanlıq kildi. ²⁷ Dawut və xundakla əhdə sanduqini kətüridojan Lawiylar həmdə nəşmiqilər həm nəşmə-nawa bexi boləjan Kənaniyalarınq həmmisi kanap libas kiyixkənidi; Dawut uning üstigə yənə kanap əfod kiygənidi. □ ²⁸ Pütkül Israil həlki əmdi xu tərکیدə təntənə kəlip, burəşə, kanay, jangjang, təmbur, qiltar katarlık türlük sazlar bilən yukiri awazda muzika qəlip, Pərwərdigarning əhdə sanduqini kətürüp kəlixti. ²⁹ Pərwərdigarning əhdə sanduqi Dawut xəhiritə yetip kəlgəndə Saulning kizi Mikəl pənjirdin təwəngə qarap turatti; u Dawutning səkrəp oynap-qəlip təntənə kiliwatqinini kərüp iqidə uni zanglik kildi.

16

Mədhiyə okux, bəht tiləx

¹ Ular Hudaning əhdə sanduqini kətürüp kirip Dawut uningəşə həzirlap koyəjan qedirning otturışəşə koyup, andin Hudaning aldida kəydürmə qurbanlıq bilən inaklık qurbanlıki sundı. ² Dawut kəydürmə qurbanlıki bilən inaklık qurbanlıki sunup boləjandin keyin Pərwərdigarning namida həlkkə bəht tilidi. ³ U yənə ər-ayal deməy Israillarning hər birigə birdin nan, birdin horma poxkili, birdin üzüm poxkili üləxtürüp bərdi. □

Lawiylarning əhdə sanduqi aldidiki wəzipiliri

⁴ Dawut bir kəşim Lawiylarəşə Pərwərdigarning əhdə sanduqi aldida hizməttə bolux, yəni dua-tilawət okux, Israilning Hudasi Pərwərdigarəşə təxəkkür-rəhmət eytix və küy-munajat okuxni buyrudi. □ ⁵ Ularning yəlbaxqisi bolsa Asaf, andin Zəkəriya idi; baxkiliri bolsa Jəiyəl, Xəmirəmot, Yəhiyəl, Mattitiyah, Eliab, Binaya, Obəd-Edom və Jəiyəllər idi. Ular təmbur-qiltar qəlixkə koyuldi; Asaf bolsa qanglarni qalatti. ⁶ Binaya bilən Yəhəziyəldin ibarət ikki kahin Hudaning əhdə sanduqi aldida hərdəim kanay qəlixkə koyuldi.

Dawutning Pərwərdigarəşə Həmdusana okuşəjan küyi

□ **15:24 «Yəhiyah»** — «Yəhiyah» və «Jiyəl» dəgən bir isimdur. □ **15:27 «əfod»** — adətə kahinlar əlahidə kiyidojan pınjəkkə ohxax bir kiyim idi («Mis.» 28-bahni kərüng. Undak kiyim kiyiweləx özini Hudaşəşə əlayitən beoqıxlaxni bildürətti. □ **16:3 «birdin horma poxkili»** — yəki «bir parqədin gəş». □ **16:4 «dua-tilawət okux»** — yəki «əsləx», «təntənə kiliş».

7 Xu küni Dawut Asaf wə qerindaxlirini Pərwərdigarəyə təxəkkür-rəhmət eytixkə bəlgiləp ularəyə birinçidin munu küyni tapxurdi: —

8 «Pərwərdigarəyə təxəkkür qilinglar,
Uning namini çakirip nida qilinglar,
Uning qiloqanlirini əllər arisida ayan qilinglar!»■

9 Uningəyə nahxilar eytip, Uni küylənglar,
Uning pütkül karamət məjziliri üstidə seəinip oylininglar.

10 Muqəddəs namidin pəhirlinip danglanglar,
Pərwərdigarni izdigüqilərnin kəngli xadlansun!

11 Pərwərdigarni wə Uning kudritini izdənglar,
Uning yüz-əuzurini tohtimay izdənglar.

12 Uning yaratqan məjzilirini,
Karamət alamətlirini həm aqizidin çiqqan həkümlirini əstə tutunglar,

13 I uning kuli İsrailning nəslı,
Əzi tallioqanliri, Yaqupning oqulliri!

14 U, Pərwərdigar — Hudayimiz,
Uning həkümliri pütkül yər yüzididur.

15 U Əzi tüzgən əhdini əbədiy yadinglarda tutunglar —
— Bu uning ming əwladkiqə wədiləxkən səzidur —

16 İbrahim bilən tüzgən əhdisi,
Yəni İshaqkə iqkən kəsimidur.

17 U buni Yaqupkimu nizam dəp jəzmləxtürdi,
İsrailəyə əbədiy əhdə kəlip berip: —□

18 «Sanga Kanaan zeminini bərimən,
Uni mirasing boləqan nesiwəng kilimən» — dedi.

19 U qaqəda silər əjiz idinglar, adiminglar az həm u yərdə musapir idinglar;

20 Bu əldin u əlgə, bir kəbilidin yənə bir kəbiligə kəqüp yürgən.

21 Pərwərdigar hərəkəndə adəmning ularni bozək kəlixioqə yol koymidi,
Ularni dəp padixahlarəqimu tənbih berip: —

22 «Mən məsih kəloqanlarəyə təgma,
Pəyoqəmbərlirimgə yaman ix kəilma!» — dedi.

23 Pütün jahan, Pərwərdigarni küylənglar,
Nijatini hər küni elan qilinglar!

24 Uning julasini əllərdə bayan qilinglar,
Uning məjzilirini barlik həklələr arisida jakarlanglar.

25 Qünki Pərwərdigarimiz uluqdur,
Zor həmdusanaqə layiqtur;
U barlik ilahlərdin üstün, Uningdin qorqux kerəktur;□

26 Qünki barlik əllərnin ilahliri — butlar halas,
Biraq Pərwərdigar asman-pələkni yaratqandur.

27 Xanuxəwkət wə həywət Uning aldida,
Kudrət wə huxluk Uning jayididur.

28 Pərwərdigarəyə təəllukini bərgəysilər, i əl-kəbililər,
Pərwərdigarəyə xan-xəreəp wə kudrətni bərgəysilər!□

■ 16:8 Zəb. 105:1-15; 96:1-13; 106:1, 47, 48 □ 16:17 «U buni Yaqupkimu nizam dəp jəzmləxtürdi» — muxu yərdə «Yaqup» Yaqupning əzini (İsrail həlki əməs) kərsitidu. □ 16:25 «Uningdin qorqux kerəktur» — yaki «U qorqunqluktur». □ 16:28 «Pərwərdigarəyə... kudrətni bərgəysilər» — muxu səzlər bəlkim xuni bildüriduki, Hudaqə xan-xəreəp kəltürsək, muxu kəloqanimiz Uningəyə biz arkiqik Əzining küq-kudritini kərsitix imkaniyitini yaritidu.

²⁹ Pərwərdigarning namioğa layıq boləjan xan-xəhrətni Uningoğa bərgəysilər;

Sowəja-salam elip Uning aldioğa kiringlar,

Pərwərdigarəğa pak-muqəddəslikning güzəllikidə səjdə qilinglar;□

³⁰ Pütkül yər-yüzi, Uning aldida titrənglar!

Dunya məzmut qilinəjan, u təwrənməs əsla.

³¹ Asmanlar xadlansun, wə yər-jahən hux bolsun,

Əllər arisida elan qilinsun: —

«Pərwərdigar həküm süridu!».

³² Dengiz-okyan wə uningəğa toləjan həmmə quқан selip jux ursun!

Dalılar həm ulardiki həmmə yayrisun!

³³ U qaoğda ormandiki pütkül dərəhlər Pərwərdigar aldida yangritip nahxa eytidu;

Qünki mana, U pütün jahanni soraq qilixқа kelidu!

³⁴ Pərwərdigarəğa təxəkkür eytinglar!

Qünki U meħribandur,

Əbədiydur Uning meħir-muħəbbiti.

³⁵ Wə: Bizni kütquzəjin, i nijatimiz boləjan Huda!

Bizni *yeningəğa* yioğwaləjaysən,

Muqəddəs namingəğa təxəkkür qilixқа,

Yayrap Seni mədħiyələxkə,

Bizni əllərdin kütquzup qikqaysən! — dənglar!

³⁶ Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigarəğa,

Əzəldin ta əbədgigə təxəkkür-mədħiyə kayturulsun!

Pütkül həlk «Amin!» dedi həmdə Pərwərdigarəğa həmdusana oқuxti.

Ibadət qediridiki baxқа wəzipilər

³⁷ Dawut xu yərdə, yəni Pərwərdigarning əhdə sanduqi aldida hər kündiki wəzipigə muwapıq, əhdə sanduqi aldidiki hizməttə dawamlıq boluxқа Asaf bilən uning kərindaxlirini qaldurup qoydi; ³⁸ Ularning iqidə Obəd-Edom bilən uning kərindaxliridin atmıx səkkiz kixi bar idi; xuningdək Yədutunning oqılı Obəd-Edom bilən Hosah dərwezawənlikkə qoyuldi.

³⁹ Kaħin Zadok bilən uning kaħin kərindaxliri Gibeon egi-zlikidiki Pərwərdigarning qədri aldida, ⁴⁰ Pərwərdigarning Israiləğa tapilojan kanun-əhkamlirida barlıq yezilojini boyiqə, hər küni ətisi-ahximi köydürmə qurbanlıq qurbangahi üstidə Pərwərdigarəğa atap köydürmə qurbanlıqlarni sunuxқа qoyuldi. ⁴¹ Ular bilən billə boləjanlar, yəni Həman, Yədutun wə qalojan tallanojanlar, xundakla barlıq ismi tizilojanlar Pərwərdigarəğa təxəkkür-rəhmət eytixқа qoyuldi (qünki Uning əzgərməs muħəbbiti əbədgigidur!). ⁴² Həman wə Yədutun bolsa nəoımiqilikkə, jümlidin kanay, jang-jang wə barlıq mədħiyə sazlırini qelixқа məs'ul qilindi. Yədutunning oqulliri dərwezawəğa qaraxқа qoyuldi. ⁴³ Bu ixlardin keyin barlıq həlk öz öylirigə kaytixti; Dawutmu öz eyidikilərgə bəht tiləxkə qaytti.

□ 16:29 «Pərwərdigarəğa pak-muqəddəslikning güzəllikidə səjdə qilinglar» — yaki «Pərwərdigarəğa pak-muqəddəs eginlər bilən səjdə qilinglar».

17

*Dawutning Pərwərdigarəya əy selix niyiti**2Sam. 7:1-15*

¹ Dawut əz əyidə turuwatқан qeşida, Natan pəyöəmbərgə: «Kara, mən kedir yaşıqıdın yasaloğan əyde turuwatımən, Pərwərdigarning əhdə sanduqi bolsa qedir pərdiliri astida turuwatidu» dedi. ² Natan Dawutқа: «Kənglündə pükkənliringgə əməl kılöjın; qünki Huda sən bilən billidur» — dedi.

³ Xu küni keqidə Hudaning sözi Natanəya kelip yətti: ⁴ «Sən berip kulum Dawutқа mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: Sən Mən üqün turaləy əy salsang bolmaydu. ⁵ Qünki mən Israillarni baxlap qıkkan kündin tartip bügüngə kədər bir əyde turup bəkmioğanmən, pəkət bu qedirdin u qedirəya, bir qedirgəhdin baxқа birigə yətkilip yürdü, halas.

⁶ Mən Israil həlki bilən billə məyli kəyərgə barmay, heçқақан Israilning birər həkimioya, yəni Mening həlkimni bekişni tapiləğan birərsigə: Nemixқа silər Manga kedir yaşıqıdın əy selip bərməysilər? — dedimmu?

⁷ Əmdi sən kulum Dawutқа mundak degin: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləğan Pərwərdigar eytiduki, Mən seni əmdi yaylaqlardin, qoylarning arqışidin elip, həlkim Israilning üstigə əmir bolux üqün qakirtip qıktım. ⁸ Məyli kəyərgə barmioşın, Mən həman sening bilən billə boldum wə sening aldingdin barlık düxmənlirəngni yokitip kəldim; yər yüzidiki uluqlar nam-xəhrətkə igə boləğandək seni nam-xəhrətkə sazawər kıldim.

⁹⁻¹⁰ Mən həlkim boləğan Israiləya bir jayni bekitip, ularni xu yərdə tikip əstürimən; xuning bilən ular əz zeminida turidəğan, parakəndiqilikkə uqrimaydəğan bolidu. Rəzillər dəsləptidikidək wə mən həlkim Israil üstigə həkümranlık kılıxқа həkimlarni təyinligən künlərdikidək, ularəya kaytidin zulum salmaydu. Mən barlık düxmənlirəngni sanga bekindürdimən. Wə mənki Pərwərdigar sanga xuni eytip qoyayki, mən sening üqün bir əyni yasap berimən! ¹¹ Sening künlirəng toxup, ata-bowilirəngning yenioya kaytkan waqtingda sening nəsləngdin, yəni oşullirəngdin birini sening ornungni basidəğan kılımən; Mən uning padixahlıqini mustəhkəm kılımən. ¹² U Manga bir əy yasaydu, Mən uning padixahlıq təhtini mənggü mustəhkəm kılımən. ¹³ Mən uningəya ata bolimən, u Manga oşul bolidu; mehri-xəpkitimni seningdin awwal ətkən *idarə kıləyüqidin* juda kıləşinimdək uningdin hərgiz juda kıləymən; ¹⁴ uni Mening əyümdə wə Mening padixahlıqında mənggü turəşimən; uning təhti mənggü məzmət bolup turəşulidü».

¹⁵ Natan bu barlık sözlər wə barlık wəhiyni heqnemə kaldurmay, Dawutқа eytip bərdi.

*Dawutning duasi wə həmdusanasi**2Sam. 7:18-29*

¹⁶ Xuning bilən Dawut kirip Pərwərdigarning aldida olturup mundak dedi: «İ Huda Pərwərdigar, mən zadı kim idim, mening əyüm nemə idi, Sən meni muxu dərijigə kəturgüdək? ¹⁷ Lekin i Huda Pərwərdigar, *bu mərtiwigə kətürğining* sening nəziringdə kiçikkinə bir ix həsablandı;

çünki Sən mən külungning öyining yirak kəlgüsü toqıruluk səzlıding wə meni uluq mərtiwilik zat dəp qariding, i Huda Pərwərdigar! □

¹⁸ Sən kəminəng üstigə qüxürgən xundak xan-xərəp toqıruluk Dawut Sanga nemə diyəlisun? Çünki Sən dərwəkə Öz külungni Özüng bilisən.

¹⁹ Ah Pərwərdigar, pekir külung üqün həmdə Öz kənglüngdiki niyiting boyiqə bu barlık uluqlukni kərsitip, bu qong ixlarning həmmisini ayan kilding. ²⁰ Ah Pərwərdigar, kulikimiz toluk angliqini boyiqə Sanga təng kəlgüdək heqkim yok; Seningdin belək heqbir ilah yoktur. ²¹ Duniyada kaysi bir əl həlking Israiloşa təng keləlisun? Ularni Özünggə has birdinbir həlk bolux üqün kutulduruxka barding həmdə Misirdin kutulduurup qikқан həlking aldidin yat əllərni koqlap qikqirip, uluqlwar wə bəhəywət ixlar arkilik Öz namingni tikliding! ²² Sən həlking Israilni mənggü Özüngning həlking kilding; ah Pərwərdigar, Sənmü ularning Hudasi boldung.

²³ Ah Pərwərdigar, əmdi pekir külung wə uning öyi toqıruluk kiləjan wədəng mənggügə əməl kilinsun; Sən degənliring boyiqə ixni ada kiləysən! ²⁴ Amin, wədəng əməl kilinsun, xundakla naming mənggü uluqlansun, kixilər: «Samawi koğunning Sərdari Pərwərdigar Israilning Hudasi, həkikətən Israiloşa Hudadır!» desun; wə xundak bolup, pekir külung Dawutning öy-jəməti Sening aldingda məzmut turəzulsun.

²⁵ Ah Hodayim, Sən pekir külungoşa sanga öy yasaymən, degən wəhiy kəltürdüng; xunga külung Sening aldingda muxundak dua kilixka jür'ət kildi. ²⁶ Ah Pərwərdigar, Sən birdinbir Hudadursən, Sən pekir külungoşa muxundak amətni berixni wədə kilding; ²⁷ Əmdi pekir külungning öy-jəmətigə iltipət kilip, uning Sening aldingda mənggü turuxioşa saklıoşaysən. Çünki Sən, ah Pərwərdigar, *pekirning öy-jəmətigə* iltipət kilding wə xuning bilən u mənggügə bəht-iltipətka nesip bolidu».

18

Dawut Filistiy, Moabiy wə Zobaqlarni məqlup kilidu 2Sam. 8:1-15

¹ Xu ixtin keyin xundak boldiki, Dawut Filistiyərgə hujum kilip ularni boysundurup, ularning kolidin Gatni wə uningəşa təwə yeza-kəntlərni tartiwaldi. ² U yənə Moabiyaroşa hujum kildi; Moabiyar uningəşa bekinip, olpan tələyioqan boldi.

³ Zobaqlning padixahı Hədad'ezər öz təwəsini Əfrat dəryasioşiqə kəngəyitxkə atlinip qikқanda, Dawut taki Hamatka kədər uningəşa hujum kildi. ⁴ Dawut uning ming jəng hərwisini olja aldi, yəttə ming atlik ləxkirini, yigirmə ming piyadə ləxkirini əsir aldi. Dawut barlık jəng hərwilirining atlrining peyini kırkitiwetip, pəkət yüz hərwiəşa koşkidək atnila elip kaldı.

Dawut Suriylərni məqlup kilidu

□ **17:17 «bu mərtiwigə kətürğining»** — demək, «Sən meni muxu dərijigə kətürğən» degən səz (18-ayət) uning padixah boləanlıqini kərsitidu. Ləkin Huda bu imtiyazdin yənə kəp imtiyazlarni koşup bərməkqi. 9-16-ayətlərni kaytidin kərüng. **«meni uluq mərtiwilik zat dəp qariding»** — baxka birhil tərjimisi «meni yukiridiki (xu) insanning qatarida qariding». Bu tərjimisi toqra bolsa «yukiridki insan», yəni Məsih toqıruluk bəxarət bolidu.

⁵ Dəmæxktiki Suriylər Zobahning padixahı Hədad'ezərgə yardım berixkə kəldi; Dawut Suriylərdin yigirmə ikki ming əskərni öltürdi. ⁶ Dawut Suriyədiki Dəmæxk rayoniqə qarawul ətrətlirini turoquzuwidi, Suriylər Dawutka bekinip, uningqə olpan tələydiqan boldi. Dawut kəyərgə jənggə qıkmisun, Pərwərdigar uni qoşdaq turdi. □ ⁷ Dawut Hədad'ezərning hizmətkarliri ixlitidiqan altun qalkanlarning həmmisini Yerusalemqə elip qaytti. ⁸ U yənə Hədad'ezərgə təwə Tibhat bilən kundin ibarət ikki xəhərdin nuroqun mis olja aldi; keyinki zamanlarda Sulayman muxu mislarni ixlitip mis kəl, mis tüwrüklər wə baxqə barlik mis əswablarni yasatqan. □

⁹ Hamat padixahı Tow Dawutning Zobah padixahı Hədad'ezərning pütün qoxunini məşlup kişanliqini anglap, □ ¹⁰ Öz oşli Hədoramni Dawutka salam berip, uning Hədad'ezər bilən jəng qilip, uni məşlup kişan qəlibisini təbrikləxkə əwətti. Qünki Tow əslidə Hədad'ezər bilən daim uruxup turatti. Hədoram hərhil altun, kümüx, mis əswab-jabduqlarni sowəqə qilip əkəldi. ¹¹ Dawut padixah bu əswab-jabduqlarni hərkaysi əllərdin, jümlidin Edom, Moab, Ammonlardin, Filistiyələrdin wə Amaləklərdin olja aloqan altun-kümüxlər bilən qoxup həmmisini Pərwərdigarqə beqixlidi.

Dawut Edomlarni məşlup qilidu

¹² Zəruiyaning oşli Abixay «Xor wadisi»da Edomiyərdin on səkkiz ming adəmnə öltürdi. ¹³ Dawut Edomda qarawul ətrətlirini turoquzdi; Edomlarning həmmisi Dawutka bekindi. Dawut kəyərgə jənggə qıkmisun, Pərwərdigar uni qoşdaq turdi. □

Dawutning muhim hizmətkarliri

2Sam. 8:16-18; 20:23-26

¹⁴ Dawut padixah bolup pütün Israil üstigə həkümranlik qilip, barlik həlkiqə adalət wə həkkanıylik bilən muamilə kildi. ¹⁵ Zəruiyaning oşli Yoab qoxunqə sərdar, Ahiludning oşli Yəhoxafat mirza, ¹⁶ Ahitubning oşli Zadok bilən Abiyatarning oşli Abimələk *bax* kahin, Xawxa katip, ¹⁷ Yəhoyadaning oşli Binaya Kərətiylər bilən Pələtiylərdin yolbaxqisi idi; Dawutning oşulliri uning yenidiki əməldarlar boldi. □

19

Dawutning əqliliri həqarətlinidu

2Sam. 10:1-19

¹ Keyinki waqitlarda xundak boldiki, Ammonlarning padixahı Nahax əldi; oşli Hanun orniqə padixah boldi. ² Dawut: «Nahax manga iltipət kərsətini üqün, uning oşli Hanunqə iltipət kərsitimən» dəp, atisining pətisigə uning kənglini soraxqə Hanunning yeniqə əqlilərnə əwətti. Dawutning əqliliri Ammonlarning zeminqə yetip kelip, kənglini soriqili

□ **18:6** «Pərwərdigar uni qoşdaq turdi» — yaki «Pərwərdigar qəlibigə erixtürüp turdi».

□ **18:8** «Tibhat» — yaki «Təbah». □ **18:9** «Tow» — «2Sam.» 9:9də «Toy». □ **18:13**

«Pərwərdigar uni qoşdaq turdi» — yaki «Pərwərdigar qəlibigə erixtürüp turdi». □ **18:17**

«Kərətiylər bilən Pələtiylər» — bəlkim Dawutka alahidə muhəpizətqilər yaki alahidə zərbidar əskərlər boluxi mumkin idi.

Hanun bilən körüxməkçi boldi. ³ Ləkin Ammonlarning əməldarlırı Hanunə: «Dawutni rastla atilirining izzət-hərmitini kilip siligə kəngül soriçili adəm əwətip, dəp qaramla? Uning hizmətkarlırining əzlırining aldirioğa kelixi bu yərni küzitix, aqdurmiçilik kilix, qarlıx üqün əməsmidu?» — dedi. ⁴ Xuning bilən Hanun Dawutning hizmətkarlırini tutup, ularning saqal-burutlırini qüxüğüziwetip həm kiyimlırining baldin təwinini kəstürüwetip andin ularni qoyuwətti. ⁵ Bəzilər kelip Dawutka əlqilərnin əhwalini ukturdi; u ularni kütüwelixka aldioğa adəm əwətti, qünki ular tolimu iza-ahənəttə qaləjanidi. Xunga padixah ularə: «Saqal-burutinglar əskiçilik Yeriho xəhiridə turup andin yenip kelinglar» dedi.

Ammonlar uruxka təyyarlinidu

⁶ Ammonlar əzlırining Dawutning nəpritigə uqriojanlıqini bildi, Hanun wə Ammonlar Aram-Naharaim, Aram-Maakah wə Zəbahdin jəng hərwişi wə atlık ləxkər yallaxka adəm əwətip ming talant kümüx bərdi. □

⁷ Ular ottuz ikki ming jəng hərwişi, xundakla Maakah padixahi bilən uning qoxunini yalliwaldi; ular Mədəbaning aldioğa kelip bargah kurdi. Ammonlarmu jəng kilix üqün hərkəysi xəhərliridin kelip jəm boluxti.

⁸ Dawut buni anglap Yoab bilən barlık əskər qoxunini *ularning aldioğa* çikardi. ⁹ Ammonlar çikiç xəhər dərwəzisining aldidə səp tüzüp turdi; jənggə atlinip çikқан padixahlarmu dalada ayrim səp tüzüp turuxti.

Suriylər bilən Ammonlar məşlup bolup qekinidu

¹⁰ Yoab əzining aldi-kəynidin hujumə uqraydioçanlıqini kərip, pütün İsraildin bir kisi sərhil adəmlərni tallap, Suriylər bilən jəng kilixka ularni səptə turəuzdi; ¹¹ u qaləjan adəmlirini inisi Abixayəğa tapxurdi, xuningdək ular əzlırini Ammonlar bilən jəng kilixka səp kilip təyyarlıdi.

¹² Yoab Abixayə: «Əgər Suriylər mənə küçlük kəlsə, sən mənə yardəm bərgəysən; əmma Ammonlar sənə küçlük kəlsə, mən bərip sənə yardəm bərey. ¹³ Jür'ətlik boləjin! Əz həkimiz üqün wə Hudayimizning xəhərliri üqün baturluk kilayli. Pərwərdigar Əzigə layik kəringinini kiləy! — dedi.

Dawut Suriylər bilən Ammonlarni məşlup kilidu

¹⁴ Əmdi Yoab wə uning bilən boləjan adəmlər Suriylərgə hujum kiləçli çikti; Suriylər uning aldidin kaçti. ¹⁵ Suriylərnin kaçқанlıqini kərgən Ammonlarmu Yoabning inisi Abixayning aldidin keçip, xəhərgə kiriwaldi. Andin Yoab Yerusaleməyə kaytip kəldi.

¹⁶ Suriylər bolsa əzlırining İsrailarning aldidə məşlup boləjinini kərgəndə, əlçi əwətip, Əfrat dəryasining u təripidiki Suriylərni çakirtip kəldi. Hədad'ezərnin qoxunining sərdari boləjan Xofak ularəyə yetəkçi idi.

¹⁷ Buningdin həwər tapқан Dawut pütkül İsrail həkini yəçip İordan dəryasidin etüp, Suriylərnin yenioğa kelip ularəyə qarxi səp tüzüp turdi. Dawutning səp tüzgənlikini kərgən Suriylər jənggə atlandı. ¹⁸ Suriylər İsrailarning aldidin kaçti; Dawut Suriylərdin yəttə ming jəng hərwilikni wə kirik ming piyədə ləxkərni əltürdi wə yənə Suriylərnin sərdari

□ 19:6 «Aram-Naharaim» — yaki «Mesopotamiyə». «Aram» bolsa Suriyəning kona namidur. «ming talant kümüx» — ming talant kümüx 30000 kilogramqə boluxi mumkin.

Xofakni öltürdi. □ ¹⁹ Hədad'ezərning əməldarlırı İsrail aldida yengilginini kərgəndə, Dawut bilən sülh kılıp uningəbə bekindi; xuningdin keyin Suriylər ikkinçi Ammoniyələrə yardım berixni halımaydıoğan boldi.□

20

Yoabning Ammonlarning paytəhti Rabbahni hujum kılıp aloqanlıki 2Sam. 12:26-31

¹ Xundak boldiki, yengi yilning bexida, padixahlar jənggə atlanoğan wəqıttə, Yoab küqlük kısımnı baxlap kelip, Ammonlarning yərlirini wəyran kılıp, andin Rabbahni muhasirigə aldı. U qəşdə Dawut Yerusalemdə turuwatattı. Yoab Rabbahə qəşdə hujum kılıp xəhərnı wəyran kılıp taxlıdı. □ ² Dawut ularning padixahning bexidin tajni eliwidi (altunıning eoqırlıki bir talant qıktı, uningəbə yəqutlar qənduruloğanıdı), kixilər bu tajni Dawutning bexiə qıydürüp qoydı. Dawut xəhərdin yənə nuroqun jəng oqəniymətlirini elip kətti. □ ³ U yənə xəhərdiki həlkni elip qıqıp hərə, jotu wə palta bilən ixləxkə saldı; Dawut Ammonning hərkəysi xəhərliridiki həlkərnimu xundak ixlətti; andin Dawut kəpqulik bilən Yerusalemqə qayttı.

Dawut Filistiyərnı üq qetım məoqlup qilidu. Tət gigantning qətl qilinixi 2Sam. 21:18-22

⁴ Xu wəqədın keyin İsrailar Gəzərdə Filistiyələr bilən soquxtı; u qəşdə Huxatlık Sibbikay Rəfayiyələrdin boləq Sıppay isimlik birini öltürüwətti, Filistiyələr tiz pükti. □ ⁵ Keyinqə İsrailar bilən Filistiyələr yənə soquxtı; Yairning oqlı Əlhanən Gatlık Goliyatning inisi Lahmini öltürdi; bu adəmnıng nəyzişining dəstisi bəpkərnıng oqıdək tom idi. ⁶ Keyinki wəqıtlərdə Gatta yənə soqux boldi; u yərdə nəhayiti bəstlik bir adəm bar idi, uning qəlidimu, putidimu altidin bərmək bolup, jəmiy yigirmə tət bərmiki bar idi; umu Rəfayiyələrdin idi. □ ⁷ Bu adəm İsrailarnı tillioqlı turuwidi, Dawutning akisi Ximiyəning oqlı Yənatən qıqıp uni öltürüwətti. ⁸ Bular Gatlık Rafaning əwladlırı bolup, həmmisi Dawut wə uning hizmətkərlirining qəlidə öldi.

21

Dawutning gənəhi — u ahalini sanəktin ötküzidu 2Sam. 24:1-25

□ **19:18 «kırık ming piyədə ləxkə»** — yəki «kırık ming atlık». «2Sam.» 10:18ni kərüng. Uningdə «yətə yüz jəng hərwiş» deyilidu. Pərkining səwəbi bəlkim: (1) qəlimizdiki qəşqürmilərdə kəqürgüqəning səwənliki boluxı mummkin; (2) ikki ayətə hatiriləngən sanlarnı həsəblax nuktisi oħımaydıoğan boluxı mummkin. □ **19:19 «Hədad'ezərning əməldarlırı»** — yəki «Hədad'ezərgə bekindoğanlar» — «2Sam.» 10:19ni kərüng □ **20:1 «yengi yilning bexida»** — Huda Yəhəduy həlkigə tapxuroğan kəndə boyiqə «yengi yil» ətiyazdə baxlinattı («Mis.» 12:2). □ **20:2 «Dawut ularning padixahning bexidin tajni eliwidi ...»** — yəki «Dawut buti Milkənnıng bexidin tajni eliwidi ...». «eoqırlıki bir talant» — bir talant bəlkim 30 kilogram idi. ■ **20:2** 2Sam. 12:30 □ **20:4 «Rəfayiyələr»** — bəlkim gigantlar idi. «2Sam.» 21:16-22ni kərüng. □ **20:6 «Rəfayiyələr»** — ibraniy tilidə «Rafaning nəslı» dəgən səzlər bilən ipadiliniđu. Dəmək, «Rəfayiyələr» Rafaning əwladlırı.

¹ Xəytan Israillərə zərbə berix üqün, Dawutni Israillarni sanaktin ötküzüxkə ezikturdi. □ ² Xunga Dawut Yoabka wə həlkning yol-baxqiliriqə: «Silər Bəər-Xebadin Danəqiqə arilap Israillarni sanaktin ötküzüp kelip mening bilən körüxünglar, ularning sanini biləy» dedi. □

³ Lekin Yoab jawabən: —«Pərwərdigar Əz həlkini həzir məyli qanqilik bolsun, yüz həssə axuruwətkəy. Lekin i hojam padixahim, ularning həmmisi ezüngning hizmitingdə turuwatqanlar əməsmu? Hojam bu ixni zadi nemə dəp tələp kildidu? Hojam Israilni nemixka gunahka muptila kildila?» — dedi. □

⁴ Lekin padixahning sözi Yoabning sözini besip qüxti; xunga Yoab qıqıp pütün Israil zeminini arilap Yerusalemoğa qayıtıp kəldi. ⁵ Yoab sanaktin ötküzülgən həlkning sanini Dawutka məlum kildi; pütün Israilda qolida kiliq kətürələydiqan adəmlər bir milyon bir yüz ming; Yəhudalardın qolida kiliq kətürələydiqan adəmlər tət yüz yətmix ming bolup qıkti.

⁶ Birak Lawiylar bilən Binyaminlarla sanakka kirmidi; qünki padixahning bu buyruki Yoabning nəziridə yirginqlik idi.

Pərwərdigar jaza qüxüridu

⁷ Huda bu ixni yaman kərgəqkə, Israillərə zərbə bərdi. □ ⁸ Dawut Hudağa: «Mən bu ixni kiliq qong gunah ötküzüptimən; əmdi mənki kulungning bu kəbihlikini kəqürüxingni tiləymən, qünki mən tolimu əhmikanə ix kıptimən» — dedi.

⁹ Pərwərdigar Dawutning aldin kərgüqisi boləqan Gadka: ¹⁰ Sən berip Dawutka eytip: «Pərwərdigar mundak dəyduki, Mən sanga üq bala-kazani aldingda koyimən; xuningdin birini talliwal, Mən xuni bex-inglarə qüxürimən» degin, — dedi.

¹¹ Xuning bilən Gad Dawutning yenioğa kelip: «Pərwərdigar mundak dəydu: ¹² «Kəni tallioqin: Ya üq yil aqarqilikta kəlixitin, ya üq ay düxmənlərnin aldidin kəqip, yawliring tərripidin koşlap kiliqlinixidin wə yaki üq kün Pərwərdigarning kiliqining uruxi — yəni waba kesilining zeminda tarkilixi, Pərwərdigarning Pərixtisining Israilning pütün qəgrisini harab kilixidın birini tallioqin». Əmdi oylinip kər, bir nemə degin; mən meni əwətküqingə nemə dəp jawap bəre?» dedi. ¹³ Dawut Gadka: «Mən bək qattik tənglikə qaldim; əmdi Pərwərdigarning kəlioğa qüxəy dəymən, qünki U tolimu xəpəkətluktur. Pəkət insanlarning kəlioğa qüxməsəm, dəymən» dedi.

¹⁴ Xu səwəblik Pərwərdigar Israiləğa waba tarkatti; Israillardin yətmix ming adəm əldi. ¹⁵ Huda Yerusalemnı wəyran kiliq taxlax üqün bir Pərixтини əwətti; u wəyran kiliwatqanda, Pərwərdigar əhwalni kərüp

□ **21:1 «Xəytan Israillərə zərbə berix üqün, Dawutni Israillarni sanaktin ötküzüxkə ezikturdi»** — «sanaktin ötküzüx» deqən söz Israilning əskiriy küqini kəzdə tutidu. 5-ayətni kərüng. Baxka birhil tərjimisi «Düxmənnin Israillərə zərbə bərməkqi boləqini Dawutni Israillarni sanaktin ötküzüxkə aldiratti» («Xəytan» wə «düxmən» ibranıy tilida bir söz bilənla ipadilididu). Bizningqə «ezikturidu» yaki «aldiratti» deqən söz bir rohiy küqning məwjutluqini kərsitidu, xunga «Xəytan» dəp tərjimə kildük. «2Sam.» 24:1nimu kərüng. □ **21:2 «Bəər-Xebadin Danəqiqə»** — «Bəər-Xeba» Israil zeniminin əng jənubiy qetidə, «Dan» bolsa əng ximaliy qetidə idi. □ **21:3 «Hojam Israilni nemixka gunahka muptila kildila?»** — kizik yeri xuki, Yoab adətə Hudadin anqə kərkəmaydiqan adəm bolup, muxu waqitlarda hojisiqə kariqanda, Hudaning iradisini obdan bilətti. «Həlkni sanaktin ötküzüx» deqən gunah toqruluk «Samuil»diki «qoxumqə söz»imizdə azraq tohtilimiz. □ **21:7 «Huda bu ixni yaman kərgəqkə, Israillərə zərbə bərdi»** — nemixka «həlkni sanaktin ötküzüx» gunah hesablididu?

Bu toqruluk «Samuil»diki «qoxumqə söz»imizni kərüng.

əzi qüxürgən bu bala-kazadin puxayman kılıp qaldı-də, wəyran kılouçı Pərixtiyə: «Bəs! Əmdi qolungni tart!» dedi. U qaşda Pərwərdigarning Pərixtsi Yəbusiy Ornanning haminiyən yenida turatti. □ ¹⁶ Dawut bəxini kətürüp, Pərwərdigarning Pərixtsiniyən asman bilən yərning arilikida, kolidiki oşilaptin suqoroqan kiliqini Yerusalemoğa təngləp turojanlikini kərdi. Dawut bilən aksakallarning həmmisi bəz rəhtkə oraləqan həlda yərgə düm yikildi. ¹⁷ Dawut Hudaşə: «Həlkning sanini elip qikixni buyruoçu mən əməsmu? Gunah kılıp bu rəzillik ötküzgüğü məndürmən; bu bir pada qoylar bolsa, zadi nemə kildi? Ah, Pərwərdigar Hudayim, qolung Öz həlkinggə əməs, bəlki mənə wə mening jəmətimgə qüxkəy, wabani Öz həlkingning üstigə qüxürmığəysən!» dedi.

Dawut qurbangah selip qurbanlik sunidu

¹⁸ Pərwərdigarning Pərixtsi Gadka: Sən berip Dawutka eytkin, u Yəbusiy Ornanning haminiyə qikip Pərwərdigarə bir qurbangah salsun, dewidi. ¹⁹ Dawut Gadning Pərwərdigarning namida eytkini boyiqə xu yərgə qikti. ²⁰ U qaşda Ornan buşday tepiwatatti; Ornan burulup Pərixtni kərüp, əzi tət oşli bilən məküwaləqanidi. ²¹ Dawut Ornanning yeniqə kəlgəndə, u bəxini kətürüp Dawutni kərüp, hamandin qikip kəldi-də, bəxini yərgə təgküdək egip Dawutka təzim kildi.

²² Dawut Ornanə: «Həlk iqidə taraləqan wabani tosup kəlix üqün, muxu hamanni wə ətrapidiki yərni mənə setip bərsəng, bu yərdə Pərwərdigarə atəp bir qurbangah salay dəymən. Sən toluq bahə qoyup bu yeringni mənə setip bərsəng» dedi.

²³ — Alsila, oşojam padixahimning kəndək kılouşu kəlsə xundək kılouş; kərisila, qurbanlik kılaxka kaliləri bəş, haman tepidəqan tirni-ləri otun kılıp kəlisila, buşdayni ax hədiyəsigə ixlətsilə; bularning həmmisini mən əzliyə tuttum, dedi Ornan Dawutka.

²⁴ «Yək», — dedi Dawut Ornanə, — «kəndəklə bolmisun mən toluq bahəsi boyiqə setiwəlimən; qünki mən seningkini eliwəlip Pərwərdigarə atisəm bolmaydu, bədəl təliməy kəydürmə qurbanlikni hərgiz sunmaymən».

²⁵ Xuning bilən Dawut altə yüz xəkəl altunni əlqəp Ornanə berip u yərni setiwəldi. □

²⁶ Dawut u yərgə Pərwərdigarə atəp bir qurbangah saldi wə kəydürmə qurbanlik wə inəqlik qurbanlikni sunup, Pərwərdigarə nida kildi; Pərwərdigar uning tiligini qəbul kərüp, jawabən asmandin kəydürmə qurbanlik qurbangahiqə ot qüxürdi.

²⁷ Pərwərdigar Pərixtsini buyruwidi, U kiliqini kaytidin oşilipiqə saldi.

Muqəddəs ibadəthana selix ornini bekitix

²⁸ U qaşda, Dawut Pərwərdigarning Yəbusiy lərdin boləqan Ornanning haminida uning tilikigə jawab bərgənlikini kərüp, xu yərdə qurbanlik sunuxka bəxlidi. ²⁹ U qaşda, Musa qəldə yasatqan Pərwərdigarning qədiri wə kəydürmə qurbanlik qurbangahı Gibeonning egizlikidə idi; ³⁰ ləkin Dawut Pərwərdigarning Pərixtsiniyən kiliqidin qərkup, u yərning aldiyə berip Hudadin yol soraxka jür'ət kılalmaytti.

□ **21:15 «Ornan»** — yəki «Arawnə». «2Sam.» 24:16ni kərüng. □ **21:25 «altə yüz xəkəl altun»** — 600 xəkəl 7 kilogramqə bolatti. «2Sam.» 24:24 boyiqə u «haman wə kalilər» üqün 50 xəkəl kümüx beridu. Muxu yərdə u xubşisizki Ornanning pütkül «yər»ini setiwəldi.

22

¹ Xunga Dawut: «Mana bu Pərwərdigar Hudaning öyi bolidiqan jay, mana bu Israil üçün köydürmə qurbanlıq sunidiqan qurbangah bolidu» — dedi.

Mukəddəs ibadəthana salidiqan materiyallarni hazirlax

² Dawut Pərwərdigarning öyini saldurux üçün Israil zeminidiki yat əldikilərnı yoiqıxni buyrudi həm taxlarnı oyuxka taxqılarnı təyinlidi.

³ İxik-dərwazılaraşa ixlitixkə miş wə girə-baldak yasax üçün nuroşun tēmür təyyarlıdı; yənə nuroşun mis təyyarlıdiki, uning eşirlikni tarazılax bolmaytti; □ ⁴ u yənə san-sanaksız kedir yaşıqı təyyarlıdı, qünki Zidonluklar bilən Turluklar Dawutka nuroşun kedir yaşıqı yətküzüp bərgənidi. ⁵ Dawut könglidə: «Oşlum Sulayman tehi yax, bir yumran kəşəp halas, Pərwərdigaraşa selinidiqan eş nahayıti bəhəywət wə katta boluxı, xan-xəhriti barlıq yurtlaraşa yeyilixi kerək; xuning bilən bu eşgə ketidiqan materiyallarnı hazirlax qoyuxum kerək» dəp oylidi. Xunga Dawut əlüxtin ilgiri nuroşun materiyal hazirlax qoydı.

Dawut Sulaymanşa mukəddəs eş selixni wəsiyət qilidu

⁶ Dawut oşlı Sulaymannı kiçkirip uningəşa Israilning Hudasi bolıqan Pərwərdigaraşa eş selixni tapilidi. ⁷ Dawut Sulaymanşa mundak dedi: «I oşlum, mən əslidə Pərwərdigar Hudayimning namioşa atax bir eş selixni oşlıqan, ⁸ lekin Pərwərdigarning manga: «Sən nuroşun adəmning kəni təkting, nuroşun qoşq jənglərnı kilding; sening Mening namioşa atax eş selixingəşa bolmaydu, qünki sən Mening aldimda nuroşun adəmning kəni yərgə təkting. ⁹ Kara, seningdin bir oşul tərulidu; u aram-tinqlik adimi bolidu, Mən uni hər tərəptiki düxmənliridin aram tapkuzimən; uning ismi dərwəkə Sulayman atilidu, u təhttiki künliridə Mən Israiləşa aram-tinqlik wə əsayixlik ata qilimən. □ ¹⁰ U Mening namioşa atax eş salidu; u Manga oşul bolidu, Mən uningəşa ata bolimən; Mən uning Israil üstidiki padixahlik təhtini mənggü məzmut qilimən» degən səz-kalami manga yətti.

¹¹ I oşlum, əmdi Pərwərdigar sening bilən billə bolıqay! Xuning bilən yolung rawan bolup, Uning sening toşrulux bərgən wədisi boyıqə Pərwərdigar Hudayingning öyini salisən. ¹² Pərwərdigar sanga pəm wə əkil bərgəy wə Israilni idarə qilixka kərsətmə bərgəy, seni Pərwərdigar Hudayingning mukəddəs qanunioşa əməl qilidiqan qilıqay. ¹³ Xu waqıtta, Pərwərdigar Israilar üçün Musaşa tapxurıqan bəlgilimə-həkümlərgə əməl qilsang, yolung rawan bolidu. Qəysər, batur bol! Qorqma, həduqumpu kətmə. □ ¹⁴ Kara, mən Pərwərdigarning eşı üçün jaramuxəkkətlirim arqilik yüz ming talant altun, ming ming talant kümüx wə intayin kəp, san-sanaksız mis, tēmür təyyarlıdim; yənə yaşıq wə tax təyyarlıdim; buningəşa yənə sən qoxsang bolidu. □ ¹⁵ Buningdin baxka seningdə yənə tax kəsküqi, tamqi, yaşıqıqı həm hərhil hizmətlərnı

□ **22:3 «girə-baldak»** — yaki «ilmək-ilgəklər». □ **22:9 «uning ismi dərwəkə Sulayman atilidu»** — «Sulayman» degən isim ibraniy tilidiki «xalom» (tinqlik, hatirəmlik)kə başlıq (əərb tilida «salam»). □ **22:13 «həduqumpu kətmə»** — yaki «qəyərətsiz bolma». □ **22:14 «yüz ming talant altun»** — az degəndə 3000 tonna altun. «**ming ming talant»** — az degəndə 30000 tonna kümüx.

kilaydioğan nuroğun ustilar bar; ¹⁶ altun-kümük, mis, tømür bolsa san-sanaksız; sən ixka tutuxuxka ornungdin tur, Pərwərdigarim sening bilən billə boləy!» □

Dawut əməldarlarəya Sulaymanın əy selixəyə yadəmlixixni wəsiyət kilidu

¹⁷ Dawut yənə İsraildiki əməldarlarəya oqlı Sulaymanəyə yadəm berixni tapılap: ¹⁸ «Hudayinglar boləyan Pərwərdigar silər bilən billə əməsmu? Hər ətrapinglarda silərgə tinq-aramlik bərgən əməsmu? Qünki U bu zemindiki ahalini qoluməyə tapxurdi; zemin Pərwərdigarning aldida wə həlqining aldida tizginləndi. ¹⁹ Əmdi silər pütün qəlbingerlar, pütün jeninglar bilən kət'iy niyətkə kelip, Hudayinglar boləyan Pərwərdigarni izlənglar; Pərwərdigarning əhdə sandukini wə Hudaning muqəddəshanisidiki kaqa-əswablirini Uning namioyə atap selinoğan əyigə apirip koyux üqün, Pərwərdigar Hudaning muqəddəshanisini selixka ornunglardin qopunglar!» dedi.□

23

Lawiyarning wəzipisi wə guruppilixixi

¹ Dawut kərip künliri toxay dəp qaloqanda, oqlı Sulaymanni Israil üstigə padıxah kilip tiklidi. ² Dawut İsraildiki əməldarlarni, kaqınlarni wə Lawiyarlarni yioqdi. ³ Lawiyarlardin ottuz yaxtin axqanlarning həmmisi sanaktin ötküzüldi; tizimlanəyini boyiqə, ulardin ərlər jəmiy ottuz səkkiz ming kixi idi. ⁴ Dawut: «Bularning iqidə yigirmə tət ming kixi Pərwərdigarning əyini baxxurux hizmitigə, altə ming kixi əməldar wə sotqilikka, ⁵ tət ming kixi dərwəziwənlikkə wə yənə tət ming kixi mən yasioğan sazlar bilən Pərwərdigarəyə həmdusana oqux ixioyə koyulsun» — dedi. ⁶ Dawut ularni Lawiyning oqlı Gərxon, Kohat wə Mərari jəmətliri boyiqə guruppilarəyə bəldi: —

⁷ Gərxoniylardin Ladan bilən Ximəy bar idi; ⁸ Ladanning oqlı: tunji oqlı Yəhəyəl, yənə Zitam bilən Yoeldin ibarət üq kixi idi; ⁹ Ximəyning oqlidin Xelomit, Həziyə wə Hərəndin ibarət üq kixi idi; yukirikilar Ladanning jəmət baxlikliri idi. ¹⁰ Ximəyning oqulliri Jahat, Zina, Yəux wə Beriyah, bu tətəylənni həmmisi Ximəyning oqlı idi. □ ¹¹ Jahat tunji oqlı, Zina ikkinqi oqlı idi; Yəux bilən Beriyahning əwladliri kəp bolmioqaqqa, bir jəmət guruppisi dəp hesablanəyan. ¹² Kohatning oqulliri Amram, Izhar, Həbron wə Uzziyəldin ibarət tət kixi idi.

¹³ Amramning oqlı Hərən bilən Musa idi. Hərən bilən uning əwladliri əng muqəddəs buyumlarni paklax, Pərwərdigarning aldida mənəggügə qurbanliklarni sunux, uning hizmitini kilix, mənəggü uning namidin bəht tiləp dua berixkə ayriloqanidi. □ ¹⁴ Hudaning adimi Musəyə kəlsək, uning əwladliri Lawiy qəbilisidin dəp hesablinip pütülgən. ¹⁵ Musaning

□ 22:16 «altun-kümük, mis, tømür bolsa san-sanaksız» — yaki «zərgər, miskər, tømürqilər bolsa sanaksızdur». □ 22:19 «Əmdi silər pütün qəlbingerlar, pütün jeninglar bilən kət'iy niyətkə kelip, Hudayinglar boləyan Pərwərdigarni izlənglar» — ibraniy tilida «Əmdi Pərwərdigar Hudayinglarni izləkkə jan-dilinglarni qing kilinglar» degən bilən ipadilindu.

□ 23:10 «Zina» — 11-ayəttə «Ziza». □ 23:13 «qurbanliklarni sunux» — yaki «huxbuy yekix».

oşli Gərhom bilən Əliezər idi. ¹⁶ Gərhomning oşulliridin Xəbuyəl qong oşli idi. ¹⁷ Əliezərning oşli Rəhəbiya idi; Əliezərning baxka oşli bolmioqan, ləkin Rəhəbiyaning oşulliri nahayiti kəp idi. □ ¹⁸ Izharning tunji oşli Xelomit idi. ¹⁹ Həbronning oşulliri: tunji oşli Yeriya, ikkinqi oşli Amariya, üçinqi oşli Yahəziyə, tətinqi oşli Jəkamiyam idi. ²⁰ Uzziyəning oşulliri: tunji oşli Mikah, ikkinqi oşli Yixiya idi.

²¹ Mərarining oşli Maşli bilən Muxi idi; Maşlining oşli Əliazar bilən Kix idi. ²² Əliazar əlgəndə oşli yok, kızlirila bar idi; ularning tuşkanliri, yəni Kixning oşulliri u kızlarni əmrigə aldi. ²³ Muxining Maşli, Edər wə Yərəmot degən üqla oşli bar idi.

²⁴ Yukirikilarning həmmisi Lawiyning əwladliri bolup, jəmətliri boyiqə, yəni jəmət baxliri boyiqə yigirmə yaxtin axkan ərkəklər royhətkə elinoqan; ular Pərwərdigarning əyidiki wəzipilərnə ətəxkə ismiliri boyiqə tizimlanoqanidi.

²⁵ Qünki Dawut: «İsrailning Hudasi Pərwərdigar Əz həlkigə aram berip, Əzi mənngü Yerusalemda makan kilidu; ²⁶ xuning bilən Lawiy-larning mukəddəs qedirni wə uning iqidiki hərəkaysi qaqa-əswablarni kətürüp yüruxning həjiti yok» degənidi. ²⁷ Xunga Dawutning jan üzux aldidiki wəsiyiti boyiqə, Lawiy-larning yigirmə yaxtin yukirilirining həmmisi sanaktin ətəküzlgənidi. ²⁸ Ularning wəzipisi bolsa Hərunning əwladlirining yenida turup, Pərwərdigarning əyining ixlirini kilix idi; ular həy-la-aramlarni baxkürux, barlik mukəddəs buyumlarni pakiz tux, kişkisi, Pərwərdigarning əyining hizmət wəzipilirini bejirixkə məs'ul idi; ²⁹ yənə «tiziloqan təkdim nan», ax hədiyə unliri, pətir kəturmaqlar, kəzan nanliri wə maylik nanlarəqa, xundaqla hərhil əlqəx əswablirioqa məs'ul idi; ³⁰ ular yənə hərəküni ətigəndə ərə turup Pərwərdigarəqa təxəkkür eytip həmdusana okuytti, hərəküni kəqlikimu xundak kilatti. ³¹ Yənə xabat küni, hər yengi ayda, xuningdək bekitilgən həyt-bayramlarda sunulidoqan barlik kəyödürmə kurbanliklarəqa məs'ul idi. Əzlrigə karitiloqan bəlgilimə boyiqə, ular daim Pərwərdigarning aldioqa bekitilgən sani wə nəwiti bilən hizməttə turatti. □ ³² Ular jamaət qedirini həm mukəddəs jayni baqatti, xundaqla əzlririning Pərwərdigarning əyidiki hizməttə boluwatқан kərindaxliri, yəni Hərunning əwladlirioqa qaraytti.

24

Dawut kaşnınlarni nəwət-guruppılarəqa bəlıdu

¹ Hərun əwladlirining nəwətqilikkə bəlünüxi təwəndikiqə: Hərunning oşli Nadab, Abiħu, Əliazar wə Itamar. ² Nadab bilən Abiħu atisidin burun əlöp kətkən həm pərzənt kərmigənidi; xunga Əliazar bilən Itamar kaşnınlıknı tutatti. ³ Dawut wə Əliazarning əwladliridin Zadok wə Itamarning əwladliridin Ahimələk ularning kərindaxlirini guruppı-larəqa bəlöp, wəzipisi boyiqə ixka kəydi; ⁴ Əliazarning əwladliridin jəmət bexi boləqanlar Itamarning əwladliridin jəmət bexi boləqanlardin kəp ikənlikini bilip, ularni xuningəqa əsasən ayrip nəwət-guruppılarəqa

□ 23:17 «Əliezərning oşli» — ibraniy tilida «Əliezərning oşulliri». □ 23:31 «Yənə xabat küni, hər yengi ayda, xuningdək bekitilgən həyt-bayramlarda sunulidoqan barlik kəyödürmə kurbanliklarəqa məs'ul idi» — Lawiy-lar əzlriri kurbanliklarni sunmaytti, birak ularni tayyarlxakə məs'ul idi.

bəldi. Əliazarning əwladliridin jəmət bexi boləjanlar on altə kixi idi, Itamarning əwladliridin jəmət bexi boləjanlar səkkiz kixi idi; ⁵ ular qək taxlax yoli bilən tənqəp nəwət-guruppilarəja bəlündi. Xundak kılıp muqəddəshanidiki ixlarəja məs'ul boləjanlar wə Hudaning aldidiki ixlarəja məs'ul boləjanlar həm Əliazarning əwladliridinmu həm Itamarning əwladliridinmu bolđi. □ ⁶ Lawiy Nətanəlning oşli Xemaya katip bolsa padixah, əməldarlar, kaşin Zadok, Abiyatarning oşli Ahimələk, xundakla kaşinlarning wə Lawiyarning jəmət baxlikliri aldida ularning ismini pütüp qoydı. Əliazarning əwladliri iqidin bir jəmət tallandı, andin Itamarning əwladliri iqidinmu bir jəmət tallandı.

⁷ Birinqi qək Yəhoyaribka, ikkinqi qək Yədayaşa, ⁸ üçinqi qək Həriməja, tətinqi qək Seoriməja, ⁹ bəxinqi qək Malkiyaşa, altinqi qək Miyaminəja, ¹⁰ yəttinqi qək Həkkozəja, səkkizinqi qək Abiyaşa, ¹¹ tokkuzinqi qək Yəxuaşa, oninqi qək Xekaniyaşa, ¹² on birinqi qək Əliyaxibka, on ikkinqi qək Yakiməja, ¹³ on üçinqi qək Həppəja, on tətinqi qək Yəxəbiabka, ¹⁴ on bəxinqi qək Bilgahka, on altinqi qək Immərgə, ¹⁵ on yəttinqi qək Həziroja, on səkkizinqi qək Həppizəzə, ¹⁶ on tokkuzinqi qək Pitahyaşa, yigirminqi qək Yəhəzəkəlgə, □ ¹⁷ yigirmə birinqi qək Yəkinəja, yigirmə ikkinqi qək Gamuloja, ¹⁸ yigirmə üçinqi qək Delayaşa, yigirmə tətinqi qək Maaziyaşa qıktı. ¹⁹ Mana bu ularning hizmət tərтіpi; bu İsrailning Hudasi Pərwərdigar ularning atisi Hərunning wastisi bilən buyruəjan nizam boyiqə, Pərwərdigarning əyigə kirix nəwiti idi.

Lawiyning baxka əwladlirining wəzipsi

²⁰ Lawiyning qələjan əwladliri munular: Amramning əwladliridin Xubayəl; Xubayəlning əwladliri iqidə Yəhdeya bar idi. ²¹ Rəhabiyaşa kəlsək, uning oşulliri, jümlidin tunji oşli Yixiya bar idi. ²² İzharning oşulliri iqidə Xelomot; Xelomotning oşulliri iqidə Jahat bar idi. ²³ Həbronning oşulliri: tunji oşli Yəriya, ikkinqisi Amariya, üçinqisi Yəhəziyə, tətinqisi Jəkamiyam idi. □ ²⁴ Uzziyəlning oşulliri: Mikah; Mikahning oşulliridin Xamir bar idi. ²⁵ Mikahning inisi İsxia idi; İsxianing oşulliri iqidə Zəkəriya bar idi. ²⁶ Mərarining oşulliri: Mahli wə Muxi; Yaaziyaning oşli Beno idi. □ ²⁷ Mərarining oşli Yaaziyaadin boləjan əwladliri Beno, Xoşam, Zakkur wə İbri bar idi. ²⁸ Mahling oşli Əliazar idi; Əliazarning oşli yoq idi. ²⁹ Kixkə kəlsək, uning oşulliri iqidə Yərahmiyə bar idi. ³⁰ Muxining oşulliri Mahli, Edər wə Yərimot idi. Yukirikilarning həmmisi Lawiyning əwladliri bolup, jəmətliri boyiqə pütülgənidi. ³¹ Ular mu ularning qerindaxliri Hərunning əwladliriəja ohxax, Dawut padixah, Zadok, Ahimələk wə xuningdək kaşinlar wə Lawiyarning jəmət baxliklirining aldida qək tartti; hərqaysi jəmət baxliri

□ **24:5 «muqəddəshanidiki ixlarəja məs'ul boləjanlar»** — bəlkim ibadəthanidiki ixlarni kərsitidu; «Hudaning aldidiki ixlarəja məs'ul boləjanlar» bolsa bəlkim sot-sorəq ixliriəja məs'ul idi. Əliazar wə Itamar degən ikki jəməttin ikki hil wəzipsini üstigə aləjanlar bar idi. □ **24:16 «Yəhəzəkəlgə»** — Əzakiyal degən ismining baxka bir xəkli. □ **24:23 «Həbronning oşulliri»** — bəzi kəna kəqürmilərdə pəkət «uning oşulliri» deyilidu. Ləkin 23:19ni kərüng. □ **24:26 «Mərarining oşulliri: Mahli wə Muxi; Yaaziyaning oşli Beno idi»** — bu ayətning baxka bərnəqə hil tərjimiliri bar.

wə ularning tuoŋkanliridin əng kiqiklirimu ohxaxla çək tarttı.□

25

Dawut nəoŋmiqilərnı təxkil qılıdu

¹ Dawut bilən qoxunning sərdarliri Asaf, Həman wə Yədutunların oŋqullirioŋımu wəziyə yükləp, ularnı qıltar, təmbur wə jang-janglar qəlip, bexarət berix hizmitigə koydı. Ulardıñ wəziyəgə koyuloŋanların sanı təwəndikiqə: ² Asafning oŋqulliridin Zakkur, Yüsüp, Nitaniya wə Axarilah bar idi; Asafning oŋqullirining həmmisi Asafning kərsətmisigə qarayttı; Asaf padixahning kərsətmisi boyiqə bexarət berip səzləytti.

³ Yədutunə kəlgəndə, uning Gədaliya, Zeri, Yəxaya, Ximəy, Həxabiya wə Mattitiyah degən altə oŋlı bolup, atisi Yədutunning kərsətmisigə qarayttı. Yədutun Pərwərdigarə təxəkkür eytip mədhiyə oŋux üqün qıltar qəlip bexarət berətti.□

⁴ Həmannıng bolsa, uning Bukkiya, Mattaniya, Uzziyə, Xəbuyəl, Yərimot, Hənaniya, Hənani, Əliyata, Giddalti wə Romamti-Ezər, Yoxxbikaxa, Mal-loti, Hətir wə Mahaziot degən oŋqulliri bar idi. ⁵ Bularning həmmisi Həmannıng oŋqulliri bolup, Hudaə bəloŋan mədhiyisini yangritix üqün koyuloŋan (Həman bolsa padixahka Hudaning səz-kalamini yətküzidəoŋan aldın kərgüqi idi); Huda Həmanə on tət oŋul, üq qız ata qıloŋanı. □

⁶ Bularning həmmisi atilirining baxlamqılıkida bolup, Pərwərdigarning əyidə nəoŋmə-nawa qılıx üqün, jang-jang, təmbur wə qıltar qəlip Hudaning əyidiki wəziyisini ətəytti. Asaf, Yədutun wə Həman *bu ixlarda* padixahning kərsətmisigə qarayttı. □ ⁷ Ular wə ularning kərandaxlirining sanı jəmiy ikki yüz səksən səkkiz idi (ular həmmisi Pərwərdigarnı mədhiyiləx nəoŋmə-nawalıkida alahidə tərbiyə kərgən, küy eytixka usta idi). ⁸ Bular qoŋg-kiqikigə, ustaz-xagirtlikə qərimay həmmisi birdək çək tartıp guruppılarə bəlungəndi.

Yigirmə tət mədhiyiləx guruppı

⁹ Birinqi çək Asafning oŋlı Yüsüpkə, ikkinqi çək Gədaliyaə qıktı; u, uning iniliri wə oŋqulliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; □ ¹⁰ üqinqi çək Zakkurə qıktı; u, uning oŋqulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ¹¹ tətinqi çək Izriə qıktı; u, uning oŋqulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki

□ 24:31 «Uların ularning kərandaxliri Hərunning əwladlirioŋa ohxax,... hərəyisi jəmət baxliri wə ularning tuoŋkanliridin əng kiqiklirimu ohxaxla çək tarttı.» — muxu qəloŋan Lawıylarning nemə wəziyiliri barlıkı muxu yərdə enik eytilməydu. □ 25:3 «Gədaliya, Zeri, Yəxaya, Ximəy, Həxabiya wə Mattitiyah» — bəzi kona kəqürmilərdə «Ximəy» degən isim yoŋaq kətkən. □ 25:5 «Hudaə bəloŋan mədhiyisini yangritix» — ibraniy tilidə «müŋgüzni (yaki burəŋini) kətürüx» degən səzlər bilən ipədilini. Müŋgüz bolsa adəmnıng (yaki Hudaning) uluŋluŋını kərsitidu. «Hudaə bəloŋan mədhiyisini yangritix» — Həmannıng qızlirimu bu mədhiyə hizmitidə idi. Toluq ayətnıng baxka birhil tərjimisi: «Bularning həmmisi Həmannıng oŋqulliri bolup, Hudaning Həmanə bəloŋan səz-kalami boyiqə uning izzət-hərmitini kətürüx üqün uningə berilgenidi (Həman bolsa padixahning aldın kərgüqisi idi); Huda Həmanə on tət oŋul, üq qız ata qıloŋanı.» □ 25:6 «Bularning həmmisi atilirining baxlamqılıkida bolup...» —

«atiliri» Asaf, Yədutun wə Həmandın ibarət. Asaf wə Həmanlar hər biri Zəburdiki nəqə küylərnı yazəoŋan (məsilən 50-, 73-82-küy, 88-küy. Yədutun 39-, 62- wə 77-küyə tiləoŋa elinidu). □ 25:9 «uning iniliri» — yaki «uning kərandaxliri». 10-18-ayətlərdiki «iniliri»mu xundək.

kixi idi; □ ¹² bəxinqi qək Nətanıyaşa qıkti; u uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ¹³ altinqi qək Bukkiyaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup on ikki kixi idi; ¹⁴ yəttinqi qək Yəxarilahqa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; □ ¹⁵ səkkizinqi qək Yəxayaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ¹⁶ tokkuzinqi qək Mattaniyaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ¹⁷ oninqi qək Ximəygə qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ¹⁸ on birinqi qək Azarəlgə qıkti; u wə uning oşulliri, iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; □ ¹⁹ on ikkinqi qək Həsabiyaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁰ on üqinqi qək Xubayəlgə qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²¹ on tətinqi qək Mattitiahqa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²² on bəxinqi qək Yərimotqa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²³ on altinqi qək Hənanıyaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁴ on yəttinqi qək Yəxbikaxaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁵ on səkkizinqi qək Hənanıyaşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁶ on tokkuzinqi qək Mallotıya qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁷ yigirminqi qək Əliyataşa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁸ yigirmə birinqi qək Hətirotqa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ²⁹ yigirmə ikkinqi qək Giddaltıya qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ³⁰ yigirmə üqinqi qək Mahaziotqa qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi; ³¹ yigirmə tətinqi qək Romanti-Ezərgə qıkti; u, uning oşulliri wə iniliri bolup jəmiy on ikki kixi idi.

26

Dərwaziwənlərnin guruppinixi

¹ Dərwaziwənlərnin guruppinixi təwəndikidək boldi: Korah jəmətidikilərdin Asafning əwladliri iqidə Korəning oşli Məxələmiya bar idi. ² Məxələmiyaning birnəqə oşli bolup, tunjisi Zəkəriya, ikkinqisi Yədiyayəl, üqinqisi Zəbadiya, tətinqisi Yatniyə, ³ bəxinqisi Elam, altinqisi Yəhəhanan, yəttinqisi Əlyəyinay idi. ⁴ Obəd-Edomning oşulliri: tunji oşli Xəmayu, ikkinqisi Yəhəzabab, üqinqisi Yoah, tətinqisi Sakar, bəxinqisi Nətanəl, ⁵ altinqisi Ammiyə, yəttinqisi Issakar, səkkizinqisi Peultay; dərwəxə Huda Obəd-Edomıya bəht-saadət ata kılənanidi. ⁶ Uning oşli Xəmayu birnəqə oşul pərzənt kərgən bolup, həmmisi ata jəməti iqidə yobaxqi idi, çünki ular batur əzimətlər idi. □ ⁷ Xəmayaning oşulliri: Otni, Refayəl, Obəd wə Əlzabab idi. Əlzababning iniliri Elihu bilən Səməkiyaning ikkisi batur idi. ⁸ Bularning həmmisi Obəd-Edomning əwladliri bolup, ular wə ularning oşulliri, qerindaxlirining həmmisi *Hudaning* hizmitidə qolidin ix kelidolan adəmlər idi. Obəd-Edomning əwladı jəmiy atmix ikki adəm idi. ⁹ Məxələmiyaning oşulliri

□ **25:11 «İzri»** — yaki «Zeri» (25:3ni kəring). □ **25:14 «Yəxarilah»** — yaki «Axarilah» (25:2ni kəring). □ **25:18 «Azarəl»** — yaki «Uzziyə» (25:4ni kəring). □ **26:6 «ular batur əzimətlər idi»** — yaki «ular mətiwərlər idi».

wə kərindaxliri bar idi; həmmisi batur bolup, jəmiy on səkkiz adəm idi.

¹⁰ Mərarining əwladi boləjan Hosahning birnəqə qə oqlı bar idi, qəng oqlı Ximri (Ximri əslidə tunji oqlul bolmısimu, atisi uni qəng oqlul kılıp tikligən), ¹¹ ikkinqi oqlı Hılkiya, üçinqisi Təbaliya, tətinqisi Zəkəriya idi. Hosahning oqulliri wə kərindaxliri jəmiy bolup on üç adəm idi.

¹² Yüqirikılarning həmmisi jəmət baxliri boyiqə dərwaziwənlərnin guruppılarə bəlünüxi idi; ularning həmmisigə kərindaxliri bilən billə Pərwərdigarning öyidiki hizmət wəzipisi tapxurulojanidi. ¹³ Ular, məyli qəng bolsun yaki kiqik bolsun, öz jəməti boyiqə qək tartip hər bir dərwaziə bəlgiləndi. ¹⁴ Xərkiy dərwaziə dərwaziwənlik kılıxka qək qıkkını Xələmiya boldi; andin ular uning oqlı Zəkəriya (akılanə məslihətqi idi) üçün qək tartti; uningə ximaliy dərwazining dərwaziwənlik qeki qıkti. ¹⁵ Jənubiy dərwazining qeki Obəd-Edomə qıkti. Uning oqulliri ambar-həzinilərgə məs'ul boldi. ¹⁶ Xuppim bilən Hosahka qərbiy dərwazining wə xuningdək dawan yolidiki Xalləkət dərwazisining qeki qıkti; dərwaziwənlər yandixip turatti. □

¹⁷ Xərkiy dərwaziə hər küni altə Lawiy dərwaziwən məs'ul idi; ximaliy dərwaziə hər küni tət adəm, jənubiy dərwaziə hər küni tət adəm məs'ul idi; ambar-həzinilərnin hər birigə ikki adəm bir gurupa bolup kəraytti. ¹⁸ Oqərb tərəptiki dəhlizning aldidiki yolda tət kixi, dəhlizning əzidə ikki kixi pasibanlıq kılatti. ¹⁹ Yöquridiki kixilər dərwaziwənlərnin guruppilinixi bolup, Korahning wə Mərarining əwladliridin idi.

Muqəddəs öyning həzinisini baxquridiojan Lawiylar

²⁰ Uların baxka Lawiy kərindaxliridin Hudaning öyidiki həzinilərnə wə muqəddəs dəp beoqlıxlanəjan buyumlar həzinisini baxquruxka Ahiyah qoyuldi. □ ²¹ Gərxon jəmətidikı Ladanning əwladliridin, Gərxoniy Ladan jəmətiqə yolbaxqi boləjini: Jəhiyəli idi; □ ²² Jəhiyəlining oqulliri Zetam bilən uning inisi Yoel idi; ular Pərwərdigarning öyidiki həzinilərgə məs'ul idi.

²³ Amram jəməti, Izhar jəməti, Həbron jəməti wə Uzziyəl jəmətidikilərmu wəzipiqə qoyuldi: ²⁴ Musaning nəwrisi, Gərxomning oqlı Xibuəl bax həzinigə boldi. ²⁵ Uning Əliezərdin boləjan kərindaxliri: Əliezərnin oqlı Rəhəbiya, Rəhəbiyaning oqlı Yəxaya, Yəxayaning oqlı Yoram, Yoramning oqlı Zikri, Zikrining oqlı Xelomit idi. ²⁶ Muxu Xelomit bilən uning kərindaxliri muqəddəs dəp beoqlıxlanəjan buyumlar saqlinidəjan barlıq həzinilərnə baxquratti; bu buyumları əslidə Dawut padixah, jəmət baxlıkliri, mingbexilər, yüzbexilər wə qoxun sərdarlıri beoqlıxlanidı.

²⁷ Ular jənggahlarda bulang-talang kılıp kəlgən mal-mülüklərdin wə oljidin Pərwərdigarning öyini puhta kılıxka beoqlıxlanidı. □ ²⁸ *Bularning iqidimu* aldin kərgüqi Samuil, Kixning oqlı Saul, Nərnin oqlı Abnər wə Zəruyaning oqlı Yoablar muqəddəs dəp ayrıqəjan nərsilər bar idi; barlıq muqəddəs dəp ayrıləjan nərsilərnə Xelomit bilən uning kərindaxliri baxquratti.

Mənsəpkə qoyulojan wə hakim boləjan Lawiylar

- **26:16** «dərwaziwənlər yandixip turatti» — yaki «dərwaziwənlər udulmu'udul turatti».
 □ **26:20** «Lawiy kərindaxliri» — yaki «Lawiylardin boləjan Ahiyah». □ **26:21** «Ladan» — yənə «Libni» deyilidu, «Jəhiyəli» yənə «Jəhiyəl» dəpmu atilidu (6:17, 23:7). □ **26:27** «puhta kılıxka» — yaki «remont kılıxka».

²⁹ Izhar jəmätidin Kenaniya wə uning oqulliri *muqəddəs öyning* sirtida Israilda mənəşəpdar wə sotqılar kilip qoyuldi.

³⁰ Hebron jəmätidin Haxabiya wə uning qerindaxliri, həmmisi batur bolup, Iordan dəryasining oqərbiy tərripidə Israilda mənəşəpdar tutup, Pərwədigarning hizmitigə wə padixahning ixlirioğa məs'ul boluxka koyuloğan. Ular jəmiy birming yəttə yüz kixi idi. ³¹ Hebron jəməti iqidə, jəmätning nəsəbnamisi boyiqə Yəriya jəmət bexi idi. Dawutning səltənätining kirikinqi yili *nəsəbnamilərni* təkxürux arkilik Gileadning Yaazər degən yeridə bu jəmätinmu batur əzimətlər tēpildi. ³² Yəriyaning qerindaxliridin yənə jəmiy bolup ikki ming yəttə yüz kixi bar idi; ularning həmmisi batur bolup, xu jəmət baxliri idi; padixah Dawut ularni Rubən qəbilisi, Gad qəbilisi wə Manassəh yerim qəbilisidiki Hudaqə wə padixahning hizmitigə dair barlik ixlarni baxquruxka koydi.

27

Israilning hərbiy təkilati

¹ Təwəndikilər Israilar iqidə padixahning hizmitidə hərbiy kismilaroğa məs'ul boluğan hərqaysi jəmət baxliri, mingbexi, yüzbexi wə barlik mənəşəpdarlar idi. Ular sanioğa karap kismilaroğa bөлüngənidi. Ular hər yili ay boyiqə nəwətlip turatti, hər kismida yigirmə tət ming adəm bar idi.

² Birinqi aydiki birinqi nəwətqi qoxunoğa Zabdiyəlning oqli Yaxobiam məs'ul boluğan, uning axu kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ³ U Pəraz əwladliridin bolup, birinqi aydiki axu qoxun kismining sərdarlarini baxquratti. ⁴ Ikkinqi aydiki nəwətqi qoxunoğa məs'ul kixi Ahoqluk Doday bolup, uning qoxunining orunbasar sərdari Miklot bar idi; bu kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ⁵ Üqinqi aydiki üqinqi nəwətqi qoxunning sərdari kahin Yəhoəyadaning oqli Binaya idi; u uning axu qoxunioğa bax bolup, uningda yigirmə tət ming adəm bar idi. ⁶ Bu Binaya «ottuz palwan»ning biri bolup, axu ottuz adəmni baxquratti; uning kismida yənə uning oqli Ammizabad bar idi. ⁷ Tətinqi aydiki tətinqi nəwətqi qoxunning sərdari Yoabning inisi Asahəl idi; uningdin keyin oqli Zəbadiya uning ornini basti. Uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ⁸ Bəxinqi aydiki bəxinqi nəwətqi qoxunning sərdari Izrahlik Xamhut idi, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ⁹ Altinqi aydiki altinqi nəwətqi qoxunning sərdari Təkoalik İkkəxning oqli Ira idi, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ¹⁰ Yəttinqi aydiki yəttinqi nəwətqi qoxunning sərdari Əfraim əwladliri iqidiki Pilonluk Hələz bolup, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ¹¹ Səkkizinqi aydiki səkkizinqi nəwətqi qoxunning sərdari Zərah jəmätidiki Huxatlik Sibbikay bolup, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. □ ¹² Tokkuzinqi aydiki tokkuzinqi nəwətqi qoxunning sərdari Binyamin qəbilisidiki Anatotluk Abiəzər bolup, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. ¹³ Oninqi aydiki oninqi nəwətqi qoxunning sərdari Zərah jəmätidiki Nitofatlik Maharay bolup, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar idi. □ ¹⁴ On birinqi aydiki on birinqi nəwətqi qoxunning sərdari Əfraim qəbilisidiki Piratonluk Binaya bolup, uning kismida yigirmə tət ming adəm bar

idi. ¹⁵ On ikkinçi aydiki on ikkinçi nəwətqi qoxunning sərdari Otniyəl jəmətidiki Nitofatlık Həlday bolup, uning qismida yigirmə töt ming adəm bar idi.

Israilning qəbilə baxlıqliri

¹⁶ Israilning hərquysi qəbililirini idarə qilip kəlgənlər təwəndikilər: Rubəniylar üqün Zikrining oqlı Əliezər qəbilə baxlıqi idi; Ximeoniylar üqün qəbilə baxlıqi Maakaqning oqlı Xəfatiya; ¹⁷ Lawiy qəbilisi üqün Kəmuəlning oqlı Həsabiya qəbilə baxlıqi idi; Həruniylar üqün jəmət bexi Zadok; ¹⁸ Yəhuda qəbilisi üqün Dawutning akisi Elihu qəbilə baxlıqi idi; Issakariylar üqün Mikailning oqlı Omri qəbilə baxlıqi idi; ¹⁹ Zəbuluniylar üqün Obadiyaning oqlı Yixmaya qəbilə baxlıqi idi; Naftali qəbilisi üqün Azriyəlning oqlı Yərimot qəbilə baxlıqi idi; ²⁰ Əfraimiylar üqün Azaziyaning oqlı Həxiya qəbilə baxlıqi idi; Manassəh yerim qəbilisi üqün Pidayaning oqlı Yoel qəbilə baxlıqi idi; ²¹ Gileadta makanlaxqan Manassəh yerim qəbilisi üqün Zəkəriyaning oqlı Iddo qəbilə baxlıqi idi; Binyamin qəbilisi üqün Abnərnning oqlı Yaasiyə qəbilə baxlıqi idi; ²² Dan qəbilisi üqün Yəroħəmnning oqlı Azarəl qəbilə baxlıqi idi. Yüqiridikilər Israil qəbililirini üqün qəbilə baxlıqi idi.

²³ Dawut Israillar iqidə yigirmə yaxtin təwənlərnini tizimlimoqan; qünki Pərwərdigar Israillarning sanini asmandiki yultuzdək kəp qilimən degənidi. ²⁴ Zəruyaning oqlı Yoab sanini elixqa kirixkən, lekin tügimigən; qünki muxu ix wəjiddin *Hudaning* oqəzi İsrailarning bəxiqə yaqduruloqan; xu səwəbtin Israillarning sani «Dawut padixahning yilnamiliri» degən hatirigə kirgüzülmigən.

Padixah ordisidiki mal-mülük wə ix-oqətni baxquruqı əməldarlar

²⁵ Padixahning ambar-həzinilirini baxquruqı Adiyəlning oqlı Azmawət idi; dala, xəhər, yeza-kənt wə munarlardiki ambar-həzinilərnini baxquruqı Uzziyaning oqlı Yonatan idi. ²⁶ Etiz-eriklarda terikqilik qiləuqılarni baxquruqı Kelubning oqlı Əzri idi; ²⁷ Üzümzarlıqlarni baxquruqı Ramahlıq Ximəy; üzümzarlıqlardiki xarab ambarlirini baxquruqı Xifmilik Zabdi; ²⁸ Xəfələh tüzlänglikidiki zəytun wə üjmə dərəhlirini baxquruqı Gədərlik Baal-Hənan idi; may ambarlirini baxquruqı Yoax; □ ²⁹ Xaronda beqilidimoqan kala padilirini baxquruqı Xaronluk Sitray; jiləqlardiki kala padilirini baxquruqı Adlayning oqlı Xafat; ³⁰ tēgilərnini baxquruqı İsmailardin Obil; exəklərnini baxquruqı Mironotluk Yəhdiya; ³¹ qoy padilirini baxquruqı Hagarlık Yaziz idi. Bularning həmmisi Dawut padixahning mal-mülkini baxquruqı əməldarlar idi.

Dawutning muħim əməldarliri

³² Dawutning taqisi Yonatan məsliħətqi bolup, danixmən həm Təwrat həttatqisi idi; Həqmonining oqlı Yəhiyə padixahning oqullirining ustazi idi. □ ³³ Aħitofəlmü padixahning məsliħətqisi idi; Arklık Huxay padixahning jan dosti idi. ³⁴ Aħitofəldin keyin Binayaning oqlı Yəhojada

□ 27:28 «Xəfələh tüzlängliki» — ibraniy tilida «Xəfələh» — pəkət birlə tüzlänglikni kərsitidu, Yerusalemnıng jənubiy tərəpigə jaylaxqan. □ 27:32 «Təwrat həttatqisi» — yəki «Təwratxunas» yəki «katip».

bilən Abiyatar uning ornioqa məsliħətqi boldi; Yoab padixahning qoxun sərdari idi.

28

Dawut muqəddəs öy selix arzusini jakarlaydu

¹ Dawut Israildiki barlık əməldarlarni, hərqaysi kəbilə baxlıkliri, nəwətlıxip padixahning hizmitini kilidiöjan qoxun bexi, mingbexi, yüzbexi, padixah wə xahzadilərnıng barlık mal-mülük, qarwa mallirini baxküridiöjan əməldarlarni, xuningdək məhrəm-öqojidarlar, palwanlar wə barlık batur jəngqilərnı Yerusalemoqa qakirtip kəldi. □

² Padixah Dawut ornidin turup mundak dedi:

— I buradərlirim wə həlkim, gepimgə kulak selinglar: Kənglümde Pərwərdigarning əhdə sanduqi üqün bir aramgah, Hudayimizning təhtipərisi bolidiöjan bir öy selix arzuym bar idi həmdə uni selixkə təyyarlıkmu kərüp qoyoganim. ³ Lekin Huda manga: «Sən Mening namimoqa atap öy salsang bolmaydu, qünki Sən jəngqi, adəm öltürüp qan tökkənsən» dedi. ⁴ Israilning Hudasi bolöjan Pərwərdigar atamning pütün jəmətidin meni əbədil'əbəd Israilöja padixah boluxkə tallidi; qünki U Yəhudani yolbaxqi boluxkə talliojan; U Yəhuda jəməti iqidə atamning jəmətini talliojan, atamning oşulliri iqidə məndin razi bolup, meni pütün Israilöja padixah kilip tikligən; ⁵ mening oşullirim iqidin (Pərwərdigar dərwəkə manga kəp oşul ata kilöjan) U yənə oşlum Sulaymannı Pərwərdigarning padixahlıqining təhtigə olturup, Israilöja həkümran boluxkə tallidi.

⁶ U manga: «Sening oşlung Sulayman bolsa Mening öyüm wə həyilirimni saloquqi bolidu; qünki Mən uni Özümgə oşul boluxkə tallidim, Mənmu uningöja ata bolimən. ⁷ U Mening əmr-bəlgilimilirimgə bəgünkidək qing turup riayə kilidiöjan bolsa, uning padixahlıqini mənggü mustəhkəm kilimən» degənidi.

⁸ Xunga bəgün Pərwərdigarning jamaiti pütkül Israil həlkining, xundakla Hudayimizning aldida *xuni eytimən*: — Bu yahxi yurtkə igidarqilik kilix üqün wə kəlgüsidə baliliringlaröja mənggülük miras kilip kaldurux üqün, silər Hudayinglar Pərwərdigarning barlık əmrlirini izdəp tutnglar.

⁹ — I, sən oşlum Sulayman, atangning Hudasi bolöjan Pərwərdigarnı bil, sap dil wə pıdakarlık bilən Uning hizmitidə bolöjin. Qünki Pərwərdigar jimi adəmning kənglini kəzitip turidu, barlık oy-niyətlirini pərk etidu. Sən Uni izdisəng, U Özini sanga tapkuzidu; Uningdin tenip kətsəng, seni mənggü üzüp taxlaydu. ¹⁰ Əmdi sən kəngül qoyöjin, Pərwərdigar muqəddəshana kilix üqün bir öyni selixkə seni tallidi; batur bol, uni ada kill!».

Dawut muqəddəshanining layihisi toşrisida Sulaymanoqa kərsitidu

¹¹ Dawut *muqəddəsgahning* dəhlizi, haniliri, həziniliri, balihaniliri, iłqi öyliri wə kafarət təhtidiki öyining layihisining həmmisini oşlı

Sulaymanoğa tapxurdi; □ ¹² *Hudaning* Rohidin tapxuruwalojini boyiqə u Pərwərdigarning öyining həylliliri, tət ətrapidikiki kiçik öylər, muqəddəshanidiki həzinlər, muqəddəs dəp beoixlanoqan buyumlar kəyulidioqan həzinilarning layihilirini qaldurmay uningə kərsətti. □ ¹³ Yənə kaħinlar bilən Lawiylarning guruppilixi, Pərwərdigarning öyidiki hərhil wəzipilər, xuningdək Pərwərdigarning öyigə eħtiyajlik barlik əswablar toqrisidiki bəlgilimilərnə kərsətti; ¹⁴ wə hərhil ixlarəqə kerəklik altun əswablarni yasitixkə ketidioqan altun, hərhil ixlarəqə kerəklik kümüx əswablarni yasitixkə ketidioqan kümüx, ¹⁵ altun qiraədanlarəqə, ularəqə təwə altun qiraəqlarəqə, yəni hərbir qiraədan wə qiraəqlarəqə ketidioqan altun; kümüx qiraədanlarəqə, yəni hərbir qiraədan wə xuningəqə təwə qiraəqlar üqün ketidioqan kümüxni tapxurup bərdi. U hərbir qiraədanəqə ixlitix ornioqə qarap kerəklikini bərdi; ¹⁶ nan tizidioqan altun xirələrnə yasitixkə, yəni hərbir xirə üqün kerəklik altun bərdi; kümüx xirələrnə yasitixkə kerəklik kümüx bərdi; ¹⁷ wilka-ilməklər, təhsə-piyalə wə qəgünlərnə yasaxkə, altun qinilər, yəni hərhil qinini yasaxkə kerəklik boləqan sap altun bərdi; kümüx qinilərnə yasaxkə, yəni hərbir qinə üqün kerəklik kümüx bərdi; ¹⁸ huxbuygah yasaxkə kerəklik esil altun bərdi. U yənə kənatlirini kerip Pərwərdigarning əhdə sanduqini yepip turidioqan altun kerublar qaraydioqan *kafarət* təhtining nushisini tapxurup bərdi. □ ¹⁹ «Bularning həmmisi, Pərwərdigar Öz kəlini üstümgə koyəqanda manga kərsətkən barlik nusha-əndizilər boləqəqkə, mən yezip koydum» dedi Dawut.

Dawut Sulaymanoğa dawamlıq nəsihət qilidu

²⁰ Dawut yənə oqlı Sulaymanoğa: «Sən batur wə jasarətlik bol, buni ada qil; qorqma, aləqzadimu bolup kətmə; qünki Pərwərdigar Huda, mening Hudayim sening bilən billə bolidu; takı Pərwərdigarning öyidiki keyinki ibadət hizmiti üqün təyyarlik ixliri tügigəngə kədər U səndin heq ayrılmaydu yaki taxlapmu koymaydu. ²¹ Qara, Hudaning öyidiki barlik hizmitini bejiridioqan kaħinlar wə Lawiylarning guruppiliri təyyar turid; sening yeningda hərhil hünərgə usta, hərbir hizmətkə təyyar turəqan hünərwənlərmu razilik bilən turidu; uning üstigə əmədarlar wə barlik həlk sening əmringni kütidu» dedi.

29

Dawut wə halayiqning Hudaning öyi üqün beoixliəqanliri

¹ Dawut pütkül jamaətkə söz qilip mundaq dedi:

□ **28:11 «kafarət təhti»** — yaki «rəħim təhti», «rəħimgah». «Mis.» 25:17-22ni kəring. «**kafarət təhtidikiki öyi**» — ibadəthanining əng iqririkidiki öy bolup, yənə «əng muqəddəs jay» dəp atilidu. □ **28:12 «Hudaning Rohidin tapxuruwalojini boyiqə...»** — ibranıy tilida «Roħtin tapxuruwalojini boyiqə...». Bizningqə «Roh» muxu yərdə qoqum Hudaning Rohini kərsitidu. Demək, muqəddəsgahning barlik nushiliri wə ixliri Hudaning kərsətmiliri bilən boldi. □ **28:18 «...huxbuygah yasaxkə kerəklik esil altun bərdi»** — bu 14-18-ayətlərdiki «bərdi... bərdi.. bərdi» toqıruluk; Dawut padıxah Sulaymanoğa (1) hərbir nərsə üqün qanqilik altun-kümüx kerək boləqanlikini kərsətti; (2) əmalıyətə qanqilik kerək bolsa xuni bərdi, değən mənida. Bizningqə ikkinqi wariyant toqırdu. 29:2ni kəring. «**kafarət təhti**» — baxkə birhil təjimis «ħarwa». Lekin muxu yərdə qoqum əng muqəddəs jaydikı rəħimgah (kafarət təhti)ni kərsitidu.

— Huda Əzi tallıoan oqlum Sulayman tehi yax, bir yumran kəqət, halas, bu kurulux bolsa tolimu qong; qünki bu muqəddəs orda insan üçün əməs, bəli Pərwərdigar Huda üçün yasilidu. ² Mən Hodayimning əyi üçün pütün küçümni qikirip, altun bilən yasilidoanlirioja altun, kümux bilən yasilidoanlirioja kümux, mis bilən yasilidoanlirioja mis, təmür bilən yasilidoanlirioja təmür, yaqjaq bilən yasilidoanlirioja yaqjaq təyyarlap koydum; yənə aq həkik, kəzlük yaqut, rənglik tax wə hərhil esil taxlarni, yənə nahayiti kəp mərməni yiojip koydum. □ ³ Mən Hodayimning əyidin səyünidoanlikim üçün Hodayimning əyini selixqa təyyarliojan barlik nərsilərdin baxqa, özümning təllukatidin altun-kümüxlərnəni Hodayimning əyigə atidim; ⁴ yəni əyning tamlirini kaplax üçün Ofir altunidin üç ming talant, sap kümüxtin yəttə ming talant təkdim kildim; □ ⁵ altundin yasilidoanlirioja altun, kümüxtin yasilidoanlirioja kümux wə hünərwənləning qoli bilən hərhil yasilidoanlirioja kerək boləynini təkdim kildim. Bütün yənə kimlərnəning Pərwərdigarəja birnemə atiojusi bar?». ⁶ Xuning bilən Israil kəbililiridiki hərkaysi jəmət baxliri, kəbilə baxlikliri, mingbexi, yüzbexi wə padixahning ixlirioja məs'ul boləjan oqjidarlarumu beojaxlaxqa kirixti. ⁷ Ular Hudaning əyidiki ibadət hizmətliri üçün bəx ming talant altun wə on ming darik altun, on ming talant kümux, on səkkiz ming talant mis wə bir yüz ming talant təmür təkdim kildi. □ ⁸ Yaquti barlar yaqutni Pərwərdigarning əyining həzinisigə, yəni Gərxoniy Yəhiyəlnəng kəlioja tapxurdi. ⁹ Halayik kixilərnəning mundak öz ihtiyarlik bilən təkdim kəlioanlikliridin huxal bolup ketixti; qünki ular qin kəlbədin Pərwərdigarəja təkdim kəlixkanidi. Dawutmu əlamət hux boldi.

Dawut Pərwərdigarəja həmdusana okuydu

¹⁰ Xunga Dawut pütkül jamaət aldida Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhəyə eytip mundak dedi:

— «Aq Pərwərdigar, bowimiz Israilning Hudasi, Sən əbədil'əbədgiqə həmdusanaəja layiksən. ¹¹ I Pərwərdigar, uluqluk, küq-kudrət, xan-xəpəp, xanu-xəwkət wə həyətəp Sanga mənsuptur; asmandiki wə yərdiki bar-yoki Seningkidur; i Pərwərdigar, padixahlik Seningkidur, həmmidin üstün boləjan idarə kəlioqisən. ¹² Dələt bilən izzət Seningdinla kəlidu, Sən həmmigə həkümdarsən. Küq bilən kudrət Sening qəlungda; hərkimni uluq wə kudrətlik kəlix pəkət qəlungdindur. ¹³ Əmdi, aq Hodayimiz, biz Sanga təxəkkür okuyemiz, xan-xəpəplik nəmingəja mədhəyə okuyemiz!

¹⁴ Mana muxundak əzlükümüzədin təkdim kəlalaydiojan boləjan mən kim idim, həlkim nemə idi? Qünki barlik nərsə Səndin kəlidu, biz pəkət Əz qəlungdin kəlgininədin Əzünggə kayturduq, halas! ¹⁵ Biz Sening əldingda yaqa yurtluklar, barlik ata-bowilirimizəja ohxax musapirmiz, halas; yər yüzidiki künlirimiz goya bir sayə, ümidsiz ətküzüldu. □ ¹⁶ I

□ **29:2 «kəzlük yaqut»** — yaki «sürmə». □ **29:4 «Ofir»** — altun qikədiojan danglik jay. **«talant»** — bir talant 30.6 kilogram boluxi mumkin; xunga 3000 talant altun 101 tonna bolidu, 7000 talant kümux 235 tonna boluxi mumkin. □ **29:7 «talant ... darik...»** — bir talant 30.6 kilogram boluxi mumkin; bir darik bəlkim 8-9 gram idi. Xundak boləjanda, altundin 168 tonna həm 80-90 kilogram, kümüxtin 336 tonna, mistin 606 tonna, tēmürdin 3365 tonna təkdim kildi. □ **29:15 «yər yüzidiki künlirimiz goya bir sayə, ümidsiz ətküzüldu»** — «ümidsiz ətküzüldu» bəlkim bu dunyaəja boləjan ümidsizlikni bildüridu.

Hudayimiz Pərwərdigar, biz Sening namingoşa atop öy selixka təyyarlap yioqkan bu baylik-dunyaning həmmisi Sening kolungdin kəlgən, əsli Seningkidur. ¹⁷ I Hudayim, xuni bilimənki, Sən insanning kəlbini sinap, durusluqtin hursən bolisən; mən bolsam durus kəlbimdin bularni ihtiyarən təkdım kıldim; wə bu yərdə hazır turoşan həlkingningmu Sanga təkdım kilöşinini huxal-huramlik bilən kərdüm. ¹⁸ I Pərwərdigar, ata-bowilirimiz bolöşan İbrahim, İshak wə İsrailning Hudasi, Öz həlkingning kənglidiki bundak oy-niyətni mənggü mustəhkəm kilöşaysən, kənglini Özünggə tartkuzöşaysən! ¹⁹ Oşulum Sulaymanoşa Sening əmrliring, aqah-guwahlikliring wə bəlgilimiliringni tutup, həmmini ada kılıp, mən hazırlap köyoşanlirimni ixlitip ordini yasaxka durus bir kəlb bərgöşaysən».

Jamaət Pərwərdigaröşa ibadət kilidu

²⁰ Dawut pütün jamaətkə: «Silər Hudayinglar bolöşan Pərwərdigaröşa təxəkkür-həmdusana okup mədhıyilənglar!» dewidi, pütün jamaət ata-bowilirining Hudasi bolöşan Pərwərdigaröşa təxəkkür-mədhıyə okup səjdə kildi; ular Pərwərdigar həm padixah aldida bax urdi.

²¹ Ətisi ular Pərwərdigaröşa atop qurbanliklar wə köydürmə qurbanliklarni kəltürdi; xu küni ular ming buka, ming qoçqar, ming közini xarab hədiyəli bilən köxup təkdım kildi, xundakla yənə pütün İsrail üqün nuroşun qurbanliklarni təkdım kildi. □

Həlk Sulaymanni təhtkə olturoşuzup padixah kilidu

²² Ular xu küni Pərwərdigarning aldida alamət huxal bolup oşizalandi. Ular Dawutning oşli Sulaymanni ikkinqi ketim padixah tikləx murasimi ötküzdi; uni Pərwərdigarning aldida xah boluxka, Zadokni kahin boluxka məsih kildi. □

²³ Xuningdin keyin Sulayman Pərwərdigaröşa təwə təhtkə olturup, atisi Dawutning ornioşa padixah boldi wə intayin rawaj tapti; pütkül İsrail həlki uningöşa itaət kildi. ²⁴ Barlik əməldarlar, palwanlar wə xundakla padixah Dawutning oşullirining həmmisi Sulaymanoşa bekinip boysundi. ²⁵ Pərwərdigar Sulaymanni İsrail həlki aldida nahayiti uluş kildi; U uningöşa ata kilöşan xahanə həywət xundak yukiriki, uningdin ilgiri ötkən hərəkandak İsrail padixahlırida həq bolup bakқан əməs.

Dawut aləmdin ötidu

²⁶ Yəssəning oşli Dawut pütün İsrailöşa xundak padixah bolöşanidi. ²⁷ Uning İsrailöşa həkümranlik kilöşan waqti jəmiy kirik yil boldi; u Həbronda yəttə yil, Yerusalemda ottuz üç yil səltənət kildi. ²⁸ U uzun əmür, dölət-baylik wə izzət-hərmət kərup, heli kəp yaxap, aləmdin ötti; ornioşa uning oşli Sulayman padixah boldi. ²⁹ Padixah Dawutning barlik ixliri, baxtin ahirişiqə mana aldin kərgüqi Samuilning hatiriliri, Natan pəyoşəmbərnin hatiriliri wə aldin kərgüqi Gədnin hatiriliridə pütülgəndur. ³⁰ Uning səltəniti, kərsətkən küq-kuwwiti, xundakla uning, İsrail wə hərəkaysi dölət-məmlikətlərnin bexidin ötkən wəkələrmu xu hatirilərdə pütülgəndur.

□ **29:21 «ular Pərwərdigaröşa atop qurbanliklar ... kəltürdi;»** — muxu yərdə «qurbanliklar» bəlkim «inakilik qurbanlikliri»ni kərstidu; həm sunoşuqining əzi, həmrəhliri həm kahinlarmu uningdin bir kişimini yeyəlytti. □ **29:22 «Ular ... oşizalandi»** — ibraniy tilida «yəp-iqti». **«ikkinqi ketim padixah tikləx»** — birinqi ketim 23:1də hatiriliniidu.

Tarih-təzkirə «2»

Sulayman İsrail üstigə həküm sürüdü

1Pađ. 3:1-15

1 Dawutning oqlı Sulaymanning həkümranlıkı mustəhkəmləndi; çünki uning Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə bolup, uni bək büyük kildi.

2 Sulayman pütkül İsrailarnı, mingbexi, yüzbexi, sorakçı wə pütkül İsrailning kəbilə-jəmət baxlıqlırı bolıan əməldarlarnı çakırtıp ularıça söz kildi. 3 Sulayman barlık jamaət bilən birliktə Gibeonning egizlikigə bardı; çünki u yərdə Hudaning «jamaət qediri», yəni Pərwərdigarning kuli Musa bayawanda yasatқан qedir bar idi. □ 4

Hudaning əhdə sandukini bolsa Dawut Kiriət-Yearımdin elip çikip, əzi uningıça təyyarlıoan yərgə əkəlgənidi; çünki u Yerusalemda əhdə sandukı üqün bir qedir tırtırgənidi. 5 Hurning nəwrisi, Urining oqlı Bəzaləl yasıoan mis kurbangah bolsa *Gibeonda*, yəni Pərwərdigarning jamaət qediri aldida idi; Sulayman jamaət bilən birliktə berip, xu yərdə *Pərwərdigardin* tilək tilidi. 6 Sulayman jamaət qedirining aldidiki mis kurbangahning yenioa, Pərwərdigarning aldioa kelip, kurbangahıta ming malni köydürmə kurbanlık kildi.

7 Xu keqisi Huda Sulaymanoa ayan bolup, uningıça: — Sən nemini tilisəng, xuni berimən, dedi. 8 Sulayman Hudaıça: — Sən atam Dawutka zor mehir-muhəbbət ata kılıoan, meni uning ornioa padixah kilding. 9 I Pərwərdigar Huda, əmdi Sən atam Dawutka bərgən wədəngni puhta orunlıoaysən; çünki Sən meni yərdiki topidək nuroşun həlkə həkümranlık kıldıoan padixah kilding. 10 Əmdi Sən manga bu həlkə yetəkqilik kılıudək danalık wə bilim bərgəysən; undək bolmisa Sening munqiwala qong bu həlkınggə kim həküm sürəlisən? — dedi. □

11 Huda Sulaymanoa: — Mən seni həlkımgə padixah kılıp tiklidim. Əmdi sən muxundək niyətkə kelip, nə baylık, mal-mülük, nə izzət-hərmət wə düxmənlırıngning janlırını tiliməy, nə uzun əmür kəruşni tiliməy, bəlki bu həlkımgə həküm sürüxkə danalık wə bilim tiligən ikənsən, 12 Danalık wə bilim sanga təkdım kılindi; wə Mən sanga baylık, mal-mülük wə izzət-hərmətmu berəy; xundək boliduki, senıngdin ilgiri etkən padixahlarning heqbiridə undək bolmıoan, senıngdin keyin bolıusı padixahlardımu undək bolmaydu, dedi.

Sulaymanning beyixka baxlıxi

1Pađ. 10:26-29

13 Bu ixtin keyin Sulayman Gibeon egizlikidiki «jamaət qediri»din Yerusalemoa kaytıp kelip, İsrail üstidə səltənət kildi. 14 Sulayman jəng hərwiliri bilən atlık ləxkərlərnı toplidi: — uning bir ming tət yüz jəng hərwisi, on ikki ming atlık ləxkiri bar idi; u bularnı «jəng hərwisi xəhərliri»gə həm padixahning yenida turux üqün Yerusalemoa orunlaxturdi. 15 Padixah Yerusalemda altun-kümüxlərnı taxlardək kəp, kedir dərəhlirini tüzləngliktiki üjmə dərəhliridək kəp

□ 1:3 «Gibeonning egizliki» — yaki «Gibeondiki «yukiri jay»ıça». «jamaət qediri» — yaki «(Huda bilən) kəruşux qediri». □ 1:10 «bu həlkə yetəkqilik kılıudək» — bu ibarə ibranıy tilida «bu həlkıng aldidə çikip-kirgüdək» degən sözlər bilən ipadiliniidu.

kildi. □ ¹⁶ Sulaymanning atlıri Misirdin həm kuwədin kəltürülətti; padixahning sodigərliri kuwədin tohtitiloqan bahəsi boyiqə setiwalatti. □ ¹⁷ Ular Misirdin setiwaloqan hər bir hərwining bahəsi altə yüz kümüx tənggə, hər bir atning bahəsi bir yüz əllik kümüx tənggə idi; at-hər wilar yənə Hittiylarning padixahliri wə Suriyə padixahliriojimu ənə xu *sodigərləarning wastisi* bilən setiwelinatti. □

2

Sulayman ibadəthanini selix üqün materiyallarni toplaydu

¹ Sulayman Pərwərdigarning namioqə atap bir öy həm padixahlıki üqün bir orda selix niyitigə kəldi. □ ² Xuningdin keyin Sulayman yətmix ming adəmni hammallıqqa, səksən ming adəmni taqda tax kesixkə, üq ming altə yüz kixini nazarətqilikkə təyinliidi. ■

³ Sulayman Tur padixahi Hıramoqə adəm əwətip: «Əzliri atam Dawutning turaloqusi bolsun dəp orda selixioqə kedir yaoiqi yətküzüp bərgən idilioq, mangimu xundak qiloqayla. □ ⁴ Mana, mən əmdi Pərwərdigar Hudayimning namioqə atap bir öy salmaqimən; öy uning aldida huxbuy yekix, «təkdım nanlar»ning üzülməy qoyuluxi, hər küni ətə-ahxamlirida, xabat künliridə, yengi aynıng birinqi künidə wə Pərwərdigar Hudayimiz bek itip bərgən həyt-ayəmlərdə köydürmə qurbanlıqlarning sunuluxi üqün bolidu. Bu ixlər Israil həlqigə mənggülik bir bəlgilimə bolidu. ⁵ Mən salmaqı boləqan öy əjayip həy wətlik bolidu; qünki bizning Hudayimiz həmmə ilahlərdin üstündür. ⁶ Ləkin asmanlar wə asmanlarning üstidiki asmanmu Uni siq duralmaydioqan tursa, kim Uningoqə öy salalisun? Mən kim idim, qandakmu Uningoqə öy salduroqudək küdrətkə igə bolay? Mən pəkət Uning aldida qurbanlıqlarni köydürgüdəklə adəmmən, halas! □

⁷ Əmdi əzliri mənə atam Dawut Yəhudada wə Yerusalemdə təyyarlap qoyoqan ustilar bilən billə ixləx üqün, altun-kümüxtə, mis wə təmərdə ixləxkə pixxiq, səsün, tok qizil wə kək rənglik yip ixləxkə puhta həm nəkkaxlıqni bilidioqan bir ustamni əwətkəyła. ⁸⁻⁹ Həm mənə Liwandin kedir, arqa-qarıoqay wə səndəl dərəhlirini yətküzüp bərgən bolsıla; qünki əzlrining hizmətkarlırining Liwanda yaoqanı kesixkə ustilikini bilimən; mana, mənə köpləp yaoqqlarni təyyarlap berix üqün mənə hizmətkarlırim əzlrining hizmətkarlıri bilən billə ixlisun; qünki mən salidioqan öy intayin həy wətlik wə əjayib karamət bolidu. ¹⁰ Mana, mən əzlrining yaoqaq kesidioqan hizmətkarlırioqə yigirmə ming kor buoqday,

□ **1:15 «kədir dərəhliri»** — yaki «kədir yaoiqi». Ləkin bizningqə Sulayman kedir yaoiqini ixlitiplə qəlmay, xu qıraylık dərəhlərdin Yerusalemdə ətrəpioqə kəp tiktürdi («Top.» 2:5ni kəring).

□ **1:16 «Sulaymanning atlıri Misirdin ... setiwalatti»** — bu ayətning baxqə birhil tərjimisi: «Sulaymanning atlıri Misirdin kəltürülətti; padixahning suda karwanlıri kuwədin tohtitiloqan bahəsi boyiqə türkümlə-türkümlə setiwalatti». □ **1:17 «Ular Misirdin setiwaloqan hər bir hərwining bahəsi ... hər bir atning bahəsi ... at-hər wilar yənə Hittiylarning padixahliri wə Suriyə padixahliriojimu ənə ... setiwelinatti»** — Təwrat, «Qan.» 17:16də Israil padixahlirioqə atları elix üqün Misiroqə berix mən'i qilinoqanidi. □ **2:1 «orda»** — ibranıy tilida «öy». ■ **2:2** 1Pad. 5:15-32 □ **2:3 «Hıram»** — bəzi yərlərdə «Hıram» dəp atilidu. □ **2:6 «Mən pəkət Uning aldida qurbanlıqlarni köydürgüdəklə adəmmən, halas!»** — baxqə birhil tərjimisi: «Öy pəkət Uning aldida qurbanlıqlarni köydürgüdək bir jay bolidioqan tursa, halas!».

yigirmə ming kor arpa, yigirmə ming bat xarab, yigirmə ming bat zəytun meyi berimən» — dedi.□

¹¹ Turning padixahı Hıram Sulaymanşa jawabən məktup yollap: «Pərwərdigar Öz həlkini səyğəqkə U əzlrini ularning üstigə padixah kildi» — dedi. ¹² Hıram yənə: «Asman-pələk bilən yər-zeminni yaratqan İsrailning Hudasi Pərwərdigarşa Həmdusana boləşay! Qünki U padixah Dawutka yorutuləşan, pəm-parasətlik, Pərwərdigar üqün bir əy, uning padixahlığı üqün bir orda salalaydıqan bir danixmən oşul bərdi. □

¹³ Mana mən hazır əzlrigə hünərdə kamalətkə yətkən, əkil-parasət bilən yorutuləşan, Hıram-Abi degən bir adəmni əwətəy. ¹⁴ Uning anisi Dan kəbilisilik bir ayal, atisi Turluk ikən. U altun, kümüş, mis, təmür, taxlar, yaşaqqilik ixlirəşə mahir, səsün, tok kızıl, aq wə kək rənglik yip ixləxkə puhta, hərhil nəkkaxlık ixlirəşimü usta, tapxuruləşan hərəkəndəq layihigə amalini kılalaydu. Bu kixi əzlrining hünərwənliri bilən wə atiliri boləşan hojam Dawutning hünərwənliri bilən billə ixlisun. ¹⁵ Əmđi hojam tiləşə aləşan buşday, arpa, may wə xarab bolsa, bularni öz hizmətkarlırışə yətküzüp bərgəyla. ¹⁶ Biz bolsaq siligə kanqə kerək bolsa Liwanda xunqə yaşaqq kesip, sal kılıp başlap, dengiz arklıq Yoppaşa yətküzüp berimiz; andin sili u yərdin Yerusaleməşə toxup kəsilə bolidu» dedi.

¹⁷ Atisi Dawut İsrail zeminida turuxluk yaqa yurtluqlarni sanəktin ötküzgəndək, Sulaymanmu ularni sanəktin ötküzdi. Ular jəmiy bir yüz əllik üq ming altə yüz adəm qıktı. ¹⁸ U ulardın yətmix ming kixini həmməllikqə, səksən ming kixini taşda tax kesixkə wə ix kiliwatqanlar üstidin nazarət kılıp turuxqə üq ming altə yüz kixini təyinliđi.

3

Ibadəthanini selix

1Pad. 6:1-38; 7:13-51

¹ Sulayman Yerusalemda Pərwərdigar atisi Dawutka ayan boləşan Moriya teşida, yəni Yəbusiy Ornaning həminida, Dawut təyyar kılıp qoyəşan yərdə, Pərwərdigarning əyini selix ixini bəxlidi. ² Sulaymaning səltənətinin tətinqi yili, ikkinqi ayning ikkinqi küni u quruluxni bəxlidi. □

³ Sulayman saləşan Hudaning əyining uli mundəq: — uzunluqi (kədimki zamanda kollaşan əlqəm boyiqə) atmix gəz, kəngliki yigirmə gəz idi.

□ ⁴ Əyning əldidiki aywaning uzunluqi yigirmə gəz bolup, əyning kənglikiqə toşra kelətti; egizliki yigirmə gəz idi; u iqini sap altun bilən kaplattı. □ ⁵ U əyning qong zəlining təmlirini arqa-kərişəy tahtayliri bilən kaplattı, andin keyin sap altun kaplattı wə üstigə horma dərihining xəkli bilən zənşir nəxişlirini oyduđı. ⁶ U əyni əlamət qiraylık kılıp təmlirini yənə esil tax-yəqutlar bilən zinnətlətti. U ixlətkən altunlar

□ **2:10 «yigirmə ming kor»** — bir kor 220 litr, 20000 kor 44 milyon litr, yəni bəlkim 44,000 tonna bolidu. «yigirmə ming bat» — bir bat 22 litr bolup, 20000 bat 440,000 litr bolidu. □ **2:12 «orda»** — ibraniy tilida «əy». □ **3:2 «Sulaymaning səltənətinin tətinqi yili, ikkinqi ay...»** — bu waqit bəlkim miladiyədin ilşiriki 966-yili, 4-5-ayda boluxi mumkin idi. □ **3:3 «uzunluqi ... atmix gəz, kəngliki yigirmə gəz»** — Muxəddəs Kitabta ixlitilən «gəz» adəmning kolining jəynikidin barməklirining uqişəqə boləşan arılıqi (təhminən 45 santimetr) idi. □ **3:4 «əyning ... egizliki yigirmə gəz idi»** — kona kəqürmilərnin kəpinşisi muxu yərdə «bir yüz yigirmə gəz idi» deyilidu. Biz muxu yərdə kona «Suriyak» təşimisi wə grek tilidiki bir kona təşimisiqə əşiximiz.

pütünləy parwayim altuni idi. ⁷ U pütün öyni, öyning limliri, ixik bosuəqa-kexəkliri, barlıq tamliri wə ixiklirini altun bilən kaplıdi; u taməqa kerublarning nəkişlirini oyduirdi. ⁸ Sulayman yənə əng mukəddəs jayni yasatti; uning uzunluğu yigirmə gəz bolup (öyning kəngliki bilən təng idi), kənglikimu yigirmə gəz idi; u uning iqini pütünləy sap altun bilən kaplattı; altun jəmiy bolup altə yüz talalnt idi. □ ⁹ Altun mişning eəjirliki jəmiy əllik xəkəl boldi. Balihanilirining iquimu altun bilən kaplandı. □

¹⁰ Əng mukəddəs jay iqidə u ikki kerubning həykilini yasap, ularni pütünləy altun bilən kaplıdi. ¹¹ Ikki kerubning kənitining uzunluğu jəmiy yigirmə gəz idi; bir kerubning bir kənitining uzunluğu bəx gəz bolup, öyning temioə tegip turatti; ikkinqi tərəptiki kənitining uzunluğu bəx gəz bolup, ikkinqi bir kerubning kənitioə yetətti. ¹² Yənə bir kerubning kənitining uzunluğu bəx gəz bolup, umu öy temioə tegip turatti; ikkinqi bir kənitining uzunluğu bəx gəz bolup, alindiki bir kerubning kənitioə yetətti. ¹³ Bu ikki kerubning kənatlıri yeyiləjan həlda bolup, uzunluğu jəmiy yigirmə gəz kələtti; ikkilə kerub eərə turəzuzuləjan bolup, yüzliri öyning iqiğə karaytti.

¹⁴ Sulayman yənə kək rənglik, səsün rənglik, tok kızıl wə aq rənglik yip tokulmiliridin wə nəpis kanaptin öyning iqidiki pərdisini yasatti, uning üstigə kerublarni kəxtə qilip tokutti.

¹⁵ Öyning aldioə yənə egizliki ottuz bəx gəz kelidioəjan ikki tüwrük yasap koyduirdi; hər tüwrükning bəxining egizliki bəx gəz kələtti. ¹⁶ U yənə (iqki kalamhanidikidək) marjansiman zənjir yasitip, tüwrük baxlıri üstigə ornatti; u yüz danə anar yasitip ularni zənjirlərgə ornatti. □ ¹⁷ U bu ikki tüwrükni öyning aldioə, birisini ong tərpidə, birisini sol tərpidə turəzuzdi; u ong tərəptikisini Yəkin, sol tərəptikisini Boaz dəp atidi. □

4

¹ Uzunluğu yigirmə gəz, kəngliki yigirmə gəz, egizliki on gəz kelidioəjan bir mis kurbangah yasatti. ² U mistin «dengiz» yasatti; uning xəkli dügilək bolup, u girwikidin bu girwikigiqə on gəz kələtti; egizliki bəx gəz, aylanmisi ottuz gəz idi. □ ³ «Dengiz»ning sirtki asta kısmi buqining xəkli bilən qerüldürüp bezəlgən bolup, bukilər hər bir gəz gə oəndin, ikki qatar kəlinip, mis «dengiz» bilən təng quyup qikiləjanidi. ⁴ Mis «dengiz»ni on ikki mis buka kətürüp turatti; uning üçi ximaləqa, üçi qərbəkə, üçi jənobkə, üçi xərkəkə karap turatti. «dengiz» buqining dümbisigə yatquzuləjan bolup, bukilarning quyruki iqi tərəptə idi. ⁵ Mis dengizning kəlinliki bir alkan bolup, qərisi qinining girwikidək nilupər xəkli dək kəlinəjan, uningəqa üç ming bat su patatti. □ ⁶ U yənə on «yuyux

□ **3:8 «altə yüz talalnt»** — 600 talant bəlkim 18.4 tonna idi. □ **3:9 «əllik xəkəl»** — 50 xəkəl bəlkim 600 gram. □ **3:16 «kalamhana»** — «əng mukəddəs jay»ning «kalamhana» dəp atilixining səwəbi, uningda Huda Musa pəyğəmbərgə tapxuroəjan «əhdə tax tahtiliri» (Hudaning kalami) selinəjan «əhdə sanduqi» bar idi; wə uning üstigə bəlkim bəzi waqtda, Bax kahin xu «əng mukəddəs jay»ə kirgəndə, Hudaning bəxarətliri ularəqa kelixi mumkin idi. □ **3:17 «Yəkin» ... «Boaz»** — «Yəkin» degən səz «U mustəhkəmləydu» degən mənida; «Boaz» bəlkim «küq bilən» yaki «kudrəttə» degən mənida boluxi mumkin. Ikki tüwrükning mənisi xu qəoəda «U (Huda) buni (mukəddəs öyni) kudrət bilən mustəhkəmləydu» degənlik bolidu. □ **4:2 «dengiz»** — kahinlar yuyunidəjan qəng bir dastur. □ **4:5 «üq ming bat su»** — üç ming bat muxu yərdə bəlkim təhminən 30000 litr bolsa kerək idi. İbadəthanidiki shemilarni kəring.

desi» yasitıp, bəxini mis dengizning ong tərəpigə, bəxini sol tərəpigə koyuquzdi; köydürmə qurbanlıqlarə qax ilxitidioxan buyum-əswablrining həmmisi xu daslarda yuyulatti; «dengiz» bolsa kaħinlarning yuyunuxi uqun ilxitilatti.

⁷ U yənə bəlgiləngən xəkildə on altun qıraođan yasitıp mukəddəs jayning iqiğə ornatti; uning bəxini ong tərəpkə, bəxini sol tərəpkə koydurdi.

⁸ Yənə on xirə yasitıp mukəddəs jayning iqiğə koyuquzdi; uning bəxini ong tərəpkə, bəxini sol tərəpkə koyuquzdi. U yənə yüz danə altun qinə yasatti.

⁹ U yənə «kaħinlar həylisi», qong həyla wə qong həylining dərwezilirini yasatti wə dərwezilarning həmmisini mis bilən kaplattı. ¹⁰ U mis «dengiz»ni ibadəthanining ong tərəpigə, yəni xərkiy jənub tərəpigə koyuquzdi.

¹¹ Hıram yənə qazan, kürək wə qaqa-kuqılarnı atküzdi. Hıram xu tərəkidə Sulayman padıxah uqun Hudaning öyining barlıq kuruluq hizmitini püttürdi, □ ¹² Yəni ikki tüwrük, ikki tüwrükning üstidiki apkursiman ikki bax wə bu ikki baxni yepip turidioxan ikki tornı yasitıp püttürdi. ¹³ Xu ikki tor üstigə qayqılaxturuloqan tət yüz anarnı yasatti; bir torda ikki qatar anar bolup, tüwrük üstidiki apkursiman ikki baxni yepip turatti. ¹⁴ U on das təglikı wə das təglikigə koyulidioxan on «yuyux desi»ni,

¹⁵ «mis dengiz» wə uning astidiki on ikki mis bukinı yasatküzdi. ¹⁶ Qazan, kürək, wilka-ilməklər, wə munasiwətlik barlıq əswablarnı Hıram-Abi Pərwərdigarning öyini dəp Sulayman padıxahqa parkıraydioxan mista yasitıp bərdi. ¹⁷ Padıxah bularnı İordan tüzlənglikidə, Sukkot bilən Zərədatah otturisida, xu yərdiki seojiz layda kəlip yasap, quydurup qıqti.

□ ¹⁸ Sulayman yasatkuzoqan bu əswablarning sani intayın kəp idi; kətkən misning eoirlirlikini əlqəp bolmaytti.

¹⁹ Sulayman yənə Hudaning öyi iqidiki barlıq əswablarnı yasatti — yəni altun huxbuygahni, «təkdım nan» koyulidioxan xirələrnı ²⁰ wə sap altunda kilinoqan qıraođanlar bilən qıraođlrini yasatküzdi; bu qıraođlar bəlgilimə boyiqə iqki «kalamhana» aldida yandurux uqun boldi. □ ²¹ U yənə qıraođanning gülliri, qıraođ wə pilik qayqılirining həmmisini altundin kıldurdi (ular sap aldundin idi). ²² U yənə peqaklar, tawaklar, piyalə-qaqa wə küldanlarning həmmisini sap altundin kıldurdi. U öyning ixiklrini, yəni iqidiki əng mukəddəs jayoqa kiridioxan iqki qatlıma ixiklər wə öyning «mukəddəs jay»ining taxkırıki ixiklrini altundin kıldurdi. □

5

¹ Xuning bilən Sulayman Pərwərdigarning öyi uqun kilidioxan barlıq kuruluqlar tamam boləqanda, u atisi Dawut *Hudaəja* atap beərixliəqan nərsilərnı (yəni kümüx, altun wə həmmə baxka buyumlarnı) elip kəlip, Pərwərdigarning öyining həzinilirigə koydurdi.

□ **4:11 «Hıram»** — yəni Hıram-abi. 2:13ni kəruq. □ **4:17 «Zərədatah»** — yaki «Zərətan» («1Pad.» 17:46ni kəruq). □ **4:20 «kalamhana»** — «əng mukəddəs jay»ning yənə bir atilixidur. 3:16diki izahatni kəruq.

□ **4:22 «peqaklar»** — yaki «pilik qayqiliri» yaki «lahxigirlər». «U öyning ixiklrini, yəni iqidiki əng mukəddəs jayoqa kiridioxan iqki qatlıma ixiklər ... altundin kıldurdi» — baxka birhil təjımisi «U öyning ixikliri, yəni əng mukəddəs jayning iqiğə kiridioxan qatlıma ixiklər wə öyning «mukəddəs jay»ining taxkırıki ixiklrining turum-ülgüjəklirini altundin kıldurdi».

Sulayman əhdə sanduqini ibadəthanioja elip kiridu

1Pad. 8:1-66

² Xu qəşda Sulayman Pərwərdigarning əhdə sanduqini «Dawut xəhiri»din, yəni Ziondin yətkəp kelix üçün Israil aksakallirini, kəbilə bəglirini wə Israil jəmətlirining bəglirini Yerusalemoja yiojilixka qəkiirdi.

³ Buning üçün Israilning həmmə adəmliri Etanim eyida, yəni yəttinqi ayda, bekitilgən heyttə padixahning kəxioja yiojildi □ ⁴ Israilning həmmə aksakalliri yetip kəlgəndə Lawiylar əhdə sanduqini kətürüp *mangdi*.

⁵ Ular əhdə sanduqini, jamaət qədiri bilən uning iqidiki barlik mukəddəs buyumlarni kətürüp elip qikti. Kahinlar boləjan Lawiylar muxularni elip qikti. □

⁶ Sulayman padixah wə barlik Israil jamaiti əhdə sanduqining aldida mengip, kəplikidin sanini elip bolmaydiəjan san-sanaxsiz koy bilən kalini kurbənlük kilawatatti. ⁷ Kahinlar Pərwərdigarning əhdə sanduqini öz jayioja, ibadəthanining iqki «kalamhana»sioja, yəni əng mukəddəs jayioja elip kirip kerublarning kənatlirining astioja koydi. □ ⁸ Kerublarning yeyilip turojan kənitə əhdə sanduqining orni üstidə boləraqqa, əhdə sanduqi bilən uni kətürüp turidiəjan baldaklarni yepip turatti. ⁹ Bu baldaklar sanduqning tutquqliridin nahəyiti uzun qikiip turoraqqa, kalamhanining aldida turup əhdə sanduqining yenidiki ikki baldakning uqlirini kərgili bolatti, birək öyning sirtida ularni kərgili bolmaytti; bu baldaklar taki bügüngə kədər xu yərdə turmaqta. □ ¹⁰ Əhdə sanduqining iqidə Musa pəyojəmbər Hərəb teojida turoqanda iqigə saləjan ikki tahtaydin baxka həcnersə yok idi (Israililar Misir zeminidin qikkəndin keyin Pərwərdigar ular bilən Hərəbdə əhdə tüzgənidi). □

¹¹ Kahinlar mukəddəs jaydin qikixti (xu yərdə hazır boləjan barlik kahinlar, öz nəwitigə karimay əzlrini Hudaəja atap pakizliəjanidi;

□ ¹² nəojmə-nawaqi barlik Lawiylar, jümlidin Asaf, Həman, Yədutun wə ularning oqulliri həm kərinəxliri qəkmən tonlirini kiyixip, kurbəngahning xərkiyə turup gang, təmbur wə qiltarlar qelixiwatqanidi; ular bilən billə kanay qeliwatqan yənə bir yüz yigirmə kahin bar idi)

¹³ wə xundak bolduki, kanayqilar bilən nəojmə-nawaqilar həmmisi birdək qelip, bir awaz bilən Pərwərdigarəja təxəkkür-həmdusana eytiwatqanda, yəni kanaylar, janglar wə hərhil sazlarini qelip, yukiri awaz bilən «Pərwərdigar meħribəndur, əzgərməs muħəbbiti əbədil'əbədgiqidur» dəp Pərwərdigarni mədhiyələwatqanda — xu haman ibadəthana, yəni Pərwərdigarning öyi bir bulut bilən tolduruldi; ¹⁴ kahinlar əxu bulut tūpəylidin wəzipilirini ətuxkə turalmaytti, qünki Pərwərdigarning julasi Hədaning öyini toldurojanidi.

□ **5:3 «yəttinqi ayda bekitilgən heyttə»** — bu heyttə «kəpilər heyttə» (yənə «qədər heyttə» yəki «məwə həsul heyttə»mu dəp atilatti), 7-ayning 15-22 künliridə ətküzülüdu («Law.» 23:34). Israilning ərliri uningəja Yerusalemdə kətnixixi lazim idi. □ **5:5 «jamaət qədiri»** — yəki «jamaət yiojilidiəjan qədər», yəni «ibadət qədiri». □ **5:7 «kalamhana»** — «əng mukəddəs jay»ning yənə bir atilixidur. 3:16diki izahətni kərüng. □ **5:9 «bügüngə kədər...»** — bu ibarə xuni ispatlayduki, «Tarih-təzkirə»ning hatirilirining kəpinqisi ibadəthana tehi öz jayida turojan waqtida, sürgün boluxtin ilgiri yeziləjan (36-bab, 11-23-ayətlərnə bəlkim keyinki bir hatiriqi qoxup yəzojan). □ **5:10 «Hərəb teoji»** — Sinay teojining baxka bir ismidur. □ **5:11 «Kahinlar... əzlrini Hudaəja atap pakizliəjanidi»** — muxu «pakizlax» Təwrattiki təhərət bəlgilimilərgə əməl kilixtin ibarət idi (məsilən, «Law.» 21-bab, 22:1-9ni kərüng).

6

1 Bu pəyttə Sulayman: — Pərwərdigar tum qarangoşuluk iqidə turimən, dəp eytkanidi; ² Ləkin, *i Pərwərdigar*, mən Səning üçün bir həywətlik məkan bolsun dəp, Sən mənggü turidoğan bir əyni yasidim, dedi. □

³ Andin padixah buruluq barlıq İsrail jamaitigə bəht tilidi; İsrailning barlıq jamaiti uning aldida turatti. ⁴ U mundaq dedi: — İsrailning Hudasi Pərwərdigarğa təxəkkür-mədhiyə boləyay! U Əz aqzi bilən atam Dawutka wadə kıləğanidi wə Əz kəli bilən uni əməlgə axurdi. U əslidə Dawutka: —

⁵ «Mən Əz həlkim İsrailni Misir zeminidin elip qıkkan kündin buyan namim üçün bu yərdə bir əy salay dəp İsrailning hərkaysi kəbililirining xəhərliridin heqkaysisini tallimidim, yaki həlkim İsrailğa həkümran boluxka heqkaysi adəmni tallimidim; ⁶ həlbuki, Mən namim xu yərdə bolsun dəp Yerusalemnı tallidim wə həlkim boləğan İsrailğa həkümranlıq kilsun dəp Dawutni tallidim» degənidi.

⁷ Əmdi atam Dawutning İsrailning Hudasi Pərwərdigarning namioğa atap bir əy selix arzu-niyiti bar idi. ⁸ Biraq Pərwərdigar atam Dawutka: «Kənglüngdə Məning namimoğa bir əy yasaxka kıləğan niyiting yahxidur; ⁹ əmma xu əyni sən yasımaysən, bəlkı puxtungdin bolidoğan oşlung, u Məning namimoğa atap xu əyni salidu», degənidi.

¹⁰ Mana əmdi Pərwərdigar Əz sözigə əməl kildi. Mən Pərwərdigar wadə kıləğidək, atamning ornini besip, İsrailning təhtigə olturdum; İsrailning Hudasi Pərwərdigarning namioğa atap bu əyni saldım. ¹¹ Mən bu öydə əhdə sanduqini qoydum; əhdə sanduqi iqidə Pərwərdigarning İsrailar bilən tüzgən əhdə *tahtiliri* bardur» dedi.

Sulayman İsrail üçün dua kılidu

¹² Andin Sulayman İsrailning barlıq jamaitigə yüzlinip, Pərwərdigarning kurbəngahining aldida turup kəllirini kətürüp: — ¹³ (çünki baya Sulayman mistin uzunluğu bəx gəz, kəngliki bəx gəz, egizliki üç gəz kelidoğan bir pəxtək yasitip, taxkiriki həylining otturisoğa jaylaxturəğanidi. U ənə xu pəxtək üstigə qıqip turup, pütkül İsrail jamaiti aldida yükünüp olturup, asmanoğa qarap oşliqini yayəğanidi) ¹⁴ — u mundaq dua kildi: — I İsrailning Hudasi Pərwərdigar! Nə asmanda nə zeminda Səndək Huda yəktur; Səning aldında pütün kəlbı bilən mangidoğan Əz kulliring üçün əhdəngdə turup əzgərməs muhəbbitingni kərsitisən. ¹⁵ Çünki Sən Əz kəlung atam Dawutka bərgən wədidə turdung; Sən Əz aqzing bilən eytkən sözüngni mana bəgünkidək Əz kəlung bilən wujudka qıqarding. ¹⁶ Əmdi hazır, i İsrailning Hudasi Pərwərdigar, Əz kəlung atam Dawutka: — «Əgər səning əwladliring əz yollirioğa səgək bolup sən Məning aldında mangəjandək, qanunmoğa əməl kılıp mangsıla, sanga əwladıngdin İsrailning təhtidə olturidoğan bir zat kəm bolmaydu» dəp bərgən wədəngdə turəyəsən. ¹⁷ Əmdi hazır, i İsrailning Hudasi, Sən kəlung Dawutka eytkən sölziring əməlgə axuruloğay, dəp etünimən!

¹⁸ Ləkin Huda Əzi rastla yər yüzidə insanlar bilən məkan kıləmdu? Mana, asmanlar bilən asmanlarning asmini Seni sioğuralmaydoğan yərdə, mən yasioğan bu əy kəndəkmə Səning məkaning boləlisun?!

¹⁹ Ləkin i Pərwərdigar Hudayim, kəlungning dua wə iltijasioğa kılək selip, kəlungning Sanga kətürgən nidasi wə tilikini angliəyəsən. ²⁰ Xuning bilən Əz kəzliringni keqə-kündüz bu öygə, yəni Sən: «Məning namimni

u yərdə ayan kəlimən» dəp eytkən jayəyə keqə-kündüz tikkəysən; Əz kəlungning u jayəyə qarap kəlojan duasioğa kulak saləyoysən. □ 21 Kəlung wə həlking İsrail bu jayəyə qarap dua kəlojan qəoqda, ularning iltijalirioğa kulak selip, Əz makaning kəlojan asmanlardin turup angliəyoysən, angliəningda ularni kəqürgəysən.

22 Əgər birsi əz kəoxnisiəyə gunah kəlsa wə xundakla ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqküzülsə, bu kəsəm bu əydiki kurbangahningning aldioğa kəlsə, □ 23 Sən kəsəmni asmanda turup anglap, amal kəlip Əz bəndiliring otturisida həküm qəkarəyoysən; gunahı bar adəmnig gunahini əzīgə kəyturup, əz yolini əz bəxiəyə yandurup, gunahsiz adəmnı aklap əz adillikioğa qarap uningəyə həkkini bərgəysən.

24 Əz həlking İsrail Sening aldingda gunah kəlojini üqün duxməndin yengilsə, yamanlikidin kəytip bu əyde turup, namingni etirap kəlip sanga dua bilən iltija kəlsa, 25 Sən asmanda anglap, Əz həlking İsrailning gunahini kəqürüp, ularni Sən ata-bowilirioğa wə əzligigə təkdım kəlojan zeminoğa kəyturup kəlgəysən.

26 Ular Sanga gunah kəlojini üqün asman etilip yamoqur yəoymaydiojan kəliwetilgən bolsa, lekin ular bu jayəyə qarap Sanga dua kəlip namingni etirap kəlip, Sening ularni kəiyinqilikğa saləjining tūpəylidin əz gunahidin yenip towa kəlsa, 27 Sən asmanda turup kulak selip, kulliringning wə həlking İsrailning gunahini kəqürgəysən; qünki Sən ularəyə mengix kerək boləjan yahxi yolni əgitisən wə Əz həlkinggə miras kəlip bərgən zeminning üstigə yamoqur yəoqdurisən!

28 Əgər zeminda əqarqilik ya waba bolsa, ya ziraətlər dan almisa ya həl quxsə ya uni qəkətkilər yaqi qəkətkə liqin kiliri besiwalsa, ya duxmənlər ularning zemindiki xəhərlirining kəwuklirioğa hujum kəlip kərxiwalsa, ya hərəkəndək apət ya kesəllik bolsa, 29 undakta barlik həlking İsrail bolsun, hərəkəndək kixi bolsun, əzīgə kəlgən apətni wə əz dərdini bilip, kəllirini bu əygə sunup, məyli kəndək dua yaqi iltija kəlsun, 30 əmdi Sən turuwatқан makaning asmanda turup anglap, kəqürüm kəlojəysən, Sən hər bir adəmnig kəlbini bilgəqkə, əzining yollirini əzīgə yandurojəysən (qünki Sənla, pəkət Sənla, həmmə insan baliliringning kəlbirini bilgəquidursən); 31 xundək kəlip, ular Sən ata-bowilirimizəyə təkdım kəlojan zeminda olturup əmrining həmmə kənliridə Səndin kərkəp yolliringda mangidiojan bolidu.

32 Əz həlking İsraildin bolmiojan, Sening uluqə naming, kudrətlik kəlung wə sozojan biliking tūpəylidin yirək-yirəklərdin kəlgən musapir bolsa, u kəlip bu əy tərəpkə qarap dua kəlsa, 33 Sən turuwatқан makaning boləjan asmanlarda uningəyə kulak selip, u musapir Sanga nida kəlip tiliginining həmmisigə muwapik kəlojəysən; xuning bilən yər yüzidiki barlik əllər namingni tonup yetip, Əz həlking İsraildək Səndin kərkədiojan bolup, mən yasiojan bu əyning Sening naming bilən atalojini bilidu. □

34 Əgər Sening həlking Sening tapxurukung bilən duxmini bilən jəng kəlixkə qikkənda, Sən talliojan bu xəhərgə, xundakla mən namingəyə

□ 6:20 «Əz kəlungning u jayəyə qarap kəlojan duasi» — yaqi bolmisa: «əz kəlungning u jay toqrisidiki duasi...» □ 6:22 «Əgər... ixning rast-yalojanlikini bekitix üqün kəsəm iqküzülsə...» — bundək kəsəm toqru luk «Qel.» 11:5-31ni kəring. «Kəsəm bu əydiki kurbangahning aldioğa kəlsə...» mumkinlikli barki, İsrailda muxundək kəsəmləni iqix üqün kurbangahning aldioğa kəlix kerək əməs idi, pəkət: «Hudaning kurbangahi aldidə kəsəm kəliməni...» degəndək səzlər eytiləjan bolsa «nəq kurbangah aldidə turəqəndək» həsablinaatti.

□ 6:33 «bu əyning Sening naming bilən atalojini» — bu ibarə Hudaning ibadəthanisi toqru luk «bu əy Meningkidur» wə «bu əyde Mening kim ikənlikim ayan kəlinidu» degəndək ikki məqsitini kərsitidu.

atap yasioqan bu öy tərəpkə qarap Sən Pərwərdigarğa dua kilsa, ³⁵ Sən asmanlarda turup ularning duasi bilən iltijasioğa kulak selip, ularni nusrətkə erixtürgəysən.

³⁶ Əgər ular Sanga gunah sadir kילוan bolsa (qünki gunah kilmaydioqan heqkixi yoktur) Sən ularoğa oqəzəplinip, ularni düxmənlirining kوليوa tapxuroqan bolsang, bular ularni yirak-yekinoğa, öz zeminoğa sürgün kilip elip baroqan bolsa, ³⁷ lekin ular sürgün kilinoqan yurttə əs-hoxini tepip towa kilip, əzi sürgün boloqan yurttə Sanga: — Biz gunah kilip, kəbihlikkə berilip Səndin yüz örüp kəttuk, dəp yelinsa, ³⁸ — əgər ularni sürgün kילוanlarning zeminida pütün kəlbi wə pütün jenidin Sening tərpinggə yenip, Sən ularning ata-bowilirioğa təkdin kילוan zeminoğa, Sən tallioqan xəhər tərəpkə wə mən namingoğa atap yasioqan bu öy tərəpkə yüzini kilip dua kilsa, ³⁹ Sən turuwatqan makaning boloqan asmanlarda turup ularning duasi wə iltijalirini anglap ular üqün həküm qikirip, Öz həlkingning Sanga sadir kילוan gunahini kəqürüm kילוaysən; ⁴⁰ əmdi i Hodayim, Səndin ötünimən, bu yərdə kילוan dualarğa kəzüng oquq, kuliking ding boloy!

⁴¹ Əmdi ornungdin turöjin, i Pərwərdigar Huda, Sən kudritingning ipadisi boloqan əhdə sandukung bilən, Öz aramgahingoğa kirgəysən!

Kahinliring həkkaniylik bilən kiydürülsun, Məmin bəndiliring yahxilikingdin xadlansun!

⁴² I Pərwərdigar Huda, Özüng məsih kילוaningning yüzini yandur-mioaysən;

Kulung Dawutka kərsətkən özgərməs muhəbbitingni esingdə tutkaysən!».□

7

Sulayman ibadəthanini Hudağa beoixlaydu

¹ Sulayman duasini tügitixigila, asmandin ot qüxüp kəydürmə kurbanlik həmdə baxka kurbanliklarni koymay kəydürüwətti; Pərwərdigarning xan-xəripi öyni toldurdi. ² Pərwərdigarning xan-xəripi öyni tolduruwətkəqkə, kahinlar Pərwərdigarning öyigə kirəlmidi. ³ Ot qüxkənlikini wə Pərwərdigarning xan-xəripi öyning üstidə tohtioanlikini kərup, Israillarning həmmisi tax yatkuzuloqan məydanda yükünüp bax urup: «Pərwərdigar mehribandur, Uning özgərməs muhəbbiti mənnggügiqə turidu!» dəp Pərwərdigarğa ibadət kilip təxəkkür-mədhiyə oquxti.

⁴ Padixah wə pütkül həlk Pərwərdigarning aldida kurbanliklirini sundi.

⁵ Sulayman padixah yigirmə ikki ming kala, bir yüz yigirmə ming koyni kurbanlik kilip sundi. Xundak kilip padixah wə pütkül həlk Hudaning öyini *Hudağa* beoixlidi. ⁶ Kahinlar wə xundakla Pərwərdigarğa atioqan sazlarni tutqan Lawiylar öz orunlirida turatti (padixah Dawut wə sazlarni Pərwərdigarning mədhiyisidə ixlətkili yasioqanidi, *u Pərwərdigarğa*: «Uning özgərməs muhəbbiti əbədgiqidur» dəp mədhiyə oquqinida

□ 6:42 «**Özüng məsih kילוaning**» — bu, bəlkim Dawutning əvladi boloqan Sulayman padixahning əzi üqün kילוan duasi. Hudaning «məsih kילוani» toqruluq «Zəbur» 2-küy wə izahətlarni kəring. «**kulung Dawutka kərsətkən özgərməs muhəbbiting**» — xübhisizki, bu ibarə Hudaning Dawutka kילוan barlik wədilirini öz iqiğə alidu.

ularni ixlitətti); kaħınlar Lawıylarning udulida turup kanay qelixatti; Israillarning həmmisi xu yərdə ərə turuxkanıdi.

7 Sulayman Pərwərdigarning öyining aldidiki həyolisinig otturisini ayrip mükəddəs kılıp, u yərdə köydürmə qurbanlıklar wə inaklık qurbanlıqlirining yaqlirini sundi; qünki Sulayman yasatqan mis qurbangah köydürmə qurbanlıklar, ax hədiyiliri wə qurbanlıqlarning yaqlirini kəbul kılıxka kiçik kəldi. 8 Xuning bilən u wakıtta Sulayman wə uning bilən boləqan pütün Israıl, yəni Hamat rayoniqə kirix eəjizidin tartip Misir ekinioqıq həmmə yərlərdin kəlgən zor bir jamaət həyt ətəküzdı. □ 9 Səkkizinçi küni ular təntənilik bir ibadət yiqılıxi ətəküzdı; ular yəttə kün qurbangahni Hudəqə atap beəjixliqanıdi andin ular yənə yəttə kün həyt ətəküzdı. □ 10 Yəttinçi ayning yigirmə üqinçi küni padixah həlkni öz öy-qədirlirigə kayturdi; ular Pərwərdigarning Dawutka, Sulaymanqə wə Əz həlki Israılqə kıləqan yaxılıqliri üqün kəlbidə xad-huram bolup kaytip kətti.

11 Xundak kılıp Sulayman Pərwərdigarning öyini wə padixahning ordisini yasap püttürdi. Sulaymannig kəngligə Pərwərdigarning öyidə wə özining ordisida nemə kılıx kəlgən bolsa, xu ixlarning həmmisi onguxluk pütü. □

Pərwərdigar Sulaymanqə wədə həm aqah beridu
1Pad. 9:1-9

12 Andin Pərwərdigar keqidə Sulaymanqə ayan bolup uningqə: «Mən sening duayingni anglidim wə Özümğimu bu jayni «qurbanlıq öyi» boluxka tallidim. 13 Əgər Mən asmanni yaməqur yaqmaydiqan kılıp eti wətsəm yaki qekət kilərgə zemindiki məhsulatlarni yəp taxlaxni buyrusam wə yaki həlkim arisiqə waba tarkiti wətsəm, 14 xu qaqda namim bilən ataləqan bu həlkim özini kəmtər tutup, dua kılıp yüzümni izləp, rəzil yolliridin yansa, Mən asmanda turup anglap, ularning gunahini kəqürimən wə zeminini saqaytimən. □ 15 Əmdi bu yərdə kılınqan dualarqə Mening kəzlim oquq wə kulaklırim ding bolidu. 16 Mən əmdi namim mənggü bu yərdə ayan kılinsun dəp bu öyni tallap, uni Özümgə mükəddəs kıldim; kəzümmu, kəlbimmu həmixə xu yərdə bolidu.

17 Sən bolsang, atang Dawutning aldimda mənqənidək sənmu sanga buyruqinimning həmmisigə muwapıq əməl kılıx üqün bəlgilimilirim wə həkümlirimni tutup aldimda mangsang, 18 Mən əmdi atang Dawutka: «Israılning təhtidə sanga əwladıngdin ilturuxka bir zat kəm bolmaydu» dəp əhdə kıləqimdək, Mən sening padixahlıq təhtingni Israılning üstidə məhkəm kılımən. 19 Birak əgər silər Meningdin yüz ərəp, Mən silərnig aldinglarda jakarlıqan bəlgilimilirim wə əmrlirimni taxlap, baxka ilahlarınig kulluqıqə kirip qokunsanglar, 20 xu qaqda Mən Israılni ularqə təkdım kıləqan zeminidin yulup taxlaymən; wə Əz namimni kərsitixkə Özümgə mükəddəs kıləqan bu öyni nəzirimdın taxlaymən wə Israılni həmmə həlklər arisida səz-qəqəq wə tapa-tənining obyektı kılımən; 21 bu öy gərqə hazır uluq bolsım, xu zamanda uningdin

□ 7:8 «Hamat rayoniqə kirix eəjizidin tartip...» — yaki «Libo-Hamattın tartip...». □ 7:9

«... Yənə yəttə kün həyt ətəküzdı» — «kəpilər həyti» bekitilgən waqıt yəttə kün idi. Israıllar muu waqıtka yənə yəttə kün qəxti. □ 7:11 «orda» — bu ayəttə «öy» degən səz bilən ipadilidı.

□ 7:14 **...ularning** zeminini saqaytimən — muxu degənlik Hudaning kəhətqilik, qekət kilər wə wabalar yətküzgən ziyanni əsligə kəltürüxini kərsitidu.

øtkənlərnin ħəmmisi kəttik ħəyran kəlixip: «Pərwərdigar bu zeminoğa wə bu øygə nemixkə xundək kəloğandu?» dəp soraydu. □ 22 Kixilər: — Qünki *zemindiki ħəlkələr* ata-bowilirinin ħudasi, yəni ularni Misir zemininin çikarəşan Pərwərdigarni taxlap, øzlrini baxkə ilarħlaroğa baolap, ularoğa səjdə kəlip kəllükidə boləşanlıki üqün, U bu pütkül külpətni ularning bexioğa quxürüptu, dəp jawab beridu.

8

Ƙuruluxlar wə soda-setiklar

1Pad. 9:10-28

1 Xundək boldiki, yigirmə yil øtöp, Sulayman Pərwərdigarning øyi bilən padixahning øyini yasap boləşandin keyin, 2 u ħiram øzigə sowoğa kəloğan xəħərlərnəni kəytidin Ƙurup çikti; Israillar xu yərdə olturaklaxti. □

3 Sulayman ħamat-Zobaħ xəħirigə berip uni ixəqal kəldi.

4 U yənə qəldiki Tadmorni wə øzining ħamatta Ƙuroğan barlik ħəzinə xəħərlirini yənə onxətitip kurdi. 5 U yənə Üstünki Bəyt-Ĥoron bilən Astınki Bəyt-Ĥoronni sepil, baldaklik ƙowukliri boləşan ƙoroşanlık xəħərlərgə ayləndurdi; 6 Baalatni, xundəkla øzigə ħas ħəmmə ħəzinə xəħərlirini, «jəng ħarwisi xəħərliri»ni, atliklarni orunlaxturoğan xəħərlərnəni wə Yərusalemdə, Liwanda wə øzi soraydioğan barlik zemində ħəlioqinini bina kəldi.

7 Israildin bolmioğan Ĥittiyələr, Amoriylar, Pərizziylər, Ĥiwiylar wə Yəbusiylərdin *İsrail* zemində kəlip ƙəloşanlarning ħəmmisini bolsa,

8 Sulayman bularni, yəni Israillar pütünləy yəkatmioğan əllərnin ƙəloşan əwladlirini kəllük ħaxəoğa tutti. Ular bəgünki künigə xundək bolup kəldi. □ 9 Ləkin Israillərdin Sulayman øz ixliri üqün ħəqkimni ƙul ƙilməy, bəlkə ularni ləxkər, ħəkümədar-əməldar, ħarwa bilən atliklarning sərdərliri kəldi. 10 Bulərdin padixah Sulaymannin ixligüqilərnin üstigə ƙoyəşan qoş nazarətqiliri bolup, ikki yüz əllik idi. □

11 Sulayman Pirəwning ƙizini «Dawutning xəħiri»din øzi uninoğa salduroğan ordioğa əkəltürdi; qünki u: «Ayalimning İsrail padixahi Dawutning ordisida turuxi muwəpiƙ əməs; qünki Pərwərdigarning əhdə sanduƙi barəşanlıki jaylarning ħəmmisi muƙəddəstur», — dedi. □

12 Sulayman bu qəoədə Pərwərdigarning ƙurbəngəħidə, yəni *muƙəddəs jəyning* aywanining əldioğa salduroğan ƙurbəngəħta Pərwərdigaroğa atəp ƙəydürmə ƙurbanlik təƙdim ƙilətti; 13 — yəni Musa pəyoşəmbərnin tapxuruki boyiqə, ħər küni, xəbat künliridə, ayning birinçi künliridə wə ħər yildə üq ƙətim øtküzüldioğan ələħidə ħeyt künliridə — «petir

□ 7:21 «**bu øy gərqə ħəzir uluq bolsimu...**» — bəxkə birħil tərjimisi: «bu øy bir ħarəbə bolidu,...» □ 8:2 «**Ĥiram**» — yəki «Ĥuram», yəni Turnin padixahi. □ 8:8 «**İsrailar pütünləy yəkatmioğan əllər...**» — bu wəƙələr Yəxua pəyoşəmbər zamanida boləşan. Təwrəttiki «Yəxua»ni ƙörünq. Muxu ħəxərqilər 13:5-16də ħətiriləngənlərdin bəxkə ħəxərqilər bolsa ƙerək idi.

□ «**ular bəgünki künigə xundək bolup kəldi**» — bu sez Israillar təhi øz wətinidə turəşan wəħtidə ħətiriləngən, əlwəttə. □ 8:10 «**qoş nazarətqiliri... İkki yüz əllikidi**» — «1Pad.» 9:23də bu san bəx yüz əllik deyilidu. Bəlkə bu sanlar bəxkə-bəxkə wəħtittiki əħwallarni ƙərsətitxi mumkin. □ 8:11 «**Sulayman Pirəwning ƙizini ... øzi uninoğa salduroğan ordioğa əkəltürdi; qünki u: «Ayalimning İsrail padixahi Dawutning ordisida turuxi muwəpiƙ əməs**» — uning xundək orunlaxturuxinin səwəbi, Pirəwning ƙizi Yəħudiy bolmioqəƙa wə bəlkim Pərwərdigərdin ƙərkəmioğanlıki üqün idi.

nan heyti», «həptilər heyti» və «kəpilər heyti»diki künlərdə bekitilgən burqluq qurbanlıqlarıni kılatti. □ ¹⁴ Sulayman yənə atisi Dawutning bəlgiləp bərgini boyiqə kahinlarning hizmətlirining və Lawiylarning burqlirining ada kılınixi üqün nəwət-guruppilarni bekitti; Lawiylarning hər küni mədhiyə oqux və kahinlarning aldida hizmətlərni ada kılix burqi bar idi. Sulayman yənə dərwaziwənlərni nəwiti boyiqə hər dərwazining hizmitini kılixka bekitti; qünki Hudaning adimi Dawutning buyruki xundak idi. ¹⁵ *Kahin-lawiylar* padixahning kahinlaroşa və Lawiylarəşa buyruoşanliridin, məyli qandak ix bolsun yaki həzinilərgə dair ix bolsun heq bax tartmaytti.

¹⁶ Pərwərdigarning öyini selixta, öy uli selinoşan kündin tartip pütküqə Sulaymanning barlıq quruluş ixliri puhta tamamladi. Xundak kılıp Pərwərdigarning öyi pütüti.

¹⁷ Andin Sulayman Edom zeminida *Qizil* dengiz boyidiki Əzion-Gəbərgə və Elatka qarap mangdi. ¹⁸ Hıram *padixah* öz hizmətkarlıri arkilik kemilər və dengiz yollirioşa pixxiq adəmlirini Sulaymanning yenioşa əwətti. Ular Sulaymanning hizmətkarlıri bilən billə Ofiroşa berip, u yərdin tət yüz əllik talant altun elip, uni padixah Sulaymanning qəxiəşa yətküzüp kəldi. □

9

Xebaning ayal padixahı danalıqni izdəp kelidu

1Pad. 10:1-3

¹ Xebaning ayal padixahı bolsa Sulaymanning dangk-xəhritini anglap, uni kiyin qıgix-soallar bilən sinioşili Yerusalemoşa kəldi. U huxbuy buyumlar, intayin tola altun və yaqut-gəhərlər artiloşan təgilərni elip, qong dəbdəbə bilən kəldi. Sulaymanning qəxiəşa kəlgəndə öz kəngligə pükkən həmmə ix toşruluk uning bilən sözləxti. ² Sulayman uning həmmə sorioşanlirioşa jawab bərdi. Həqnemə Sulaymanoşa qarangoşu əməs idi, bəlki həmmisidə uningəşa jawab bərdi.

³ Xebaning ayal padixahı Sulaymanning danalıqioşa, yasioşan orda-sarayəşa, ⁴ dastihandiki taamlarəşa, əməldarlarınq qatar-qatar olturuxlirioşa, hizmətkarlırining qatar-qatar turuxlirioşa, ularning kiygəng kiyimlırigə, uning sakıyliri və ularning kiygəng kiyimlırigə və uning Pərwərdigarning öyidə atap sunoşan köydürmə qurbanlıqlirioşa qarap, üni iqigə qüxüp kətti. □

⁵ U padixahka: — Mən öz yurtumda silining ixliri və danalıqliri toşrisida anglioşan həwər rast ikən; ⁶ əmma mən kelip öz közlirim bilən kərmigüqə bu sözlərgə ixənmişidim; və mana, mən hətta yeriminimu anglimioşan ikənmən; silining danalıqliri bilən bərikət-bayaxatlıqliri mən anglioşan həwərdin ziyadə ikən. ⁷ Silining adəmliri nemidegən

□ **8:13 «petir nan heyti»** — yənə «ötüp ketix heyti» yaki «pasha heyti» dəp atilidu. Əməliyəttə «ötüp ketix heyti» «petir nan heyti»ning birinqi künidila ötküzülüdu. **«kəpilər heyti»** — «həptilər heyti» — yəni «dəsləpki həsul heyti» dəp atilidu. □ **8:18 «tət yüz əllik talant altun»** — 450 talant bəlkim 15 tonna idi. **«Hıram öz hizmətkarlıri arkilik kemilər və dengiz yollirioşa pixxiq adəmlirini Sulaymanning yenioşa əwətti. Ular ... Ofiroşa berip, u yərdin ... altun elip, uni padixah Sulaymanning qəxiəşa yətküzüp kəldi»** — Hıramning kemiliri bəlkim yukirida 17-ayəttə tiləşa elinoşan Əzion-Gəbər və Elat deqan portlarəşa berip-kelətti. □ **9:4 «üni iqigə qüxüp kətti»** — ibranıy tilida «uningda roş qalmidi». Demək, intayin həyran qaldı.

bəhtlik-hə! Həmixə silining aldilirida turup danalıklarini anglaydıoğan bu hizmətkarliri nəkədər bəhtliktur! ⁸ Silidin səyüngən, silini əzi üqün İsrailning təhtigə olturozuoğan Pərwərdigar Hudaliri mubarəktur! Hudaliri İsrailoğa baolıoğan muhəbbiti üqün, ularni mənggü məzmut tursun dəp U silini toqra həküm wə adalət sürgili ular üstigə padixah kildi, dedi.

⁹ U padixahka bir yüz yigirmə talant altun, intayin kəp huxbuy buyumlar wə yaqut-gəhərlərnı sowoğa kildi. Xebaning ayal padixahı Sulayman padixahka sunoğan xunqə zor miqdardiki huxbuy buyumlar xuningdin keyin heq kəringən əməs ¹⁰ (Ofirdin altunlarnı əpkelidoğan Hıramning hizmətkarliri wə Sulaymanning hizmətkarliri yənə intayin zor miqdardiki səndəl yaolıqini wə yaqut-gəhərlərnımu elip kəldi. ¹¹ Padixah səndəl yaolıqidin Pərwərdigarning əyi üqün wə padixahning ordisi üqün pələmpəylər yasap həm nəoqmə-nawaqılar üqün qiltarlar wə sazları xuningdin yasatti. Xundak esil səndəl yaolıqı Yəhuda zeminida bu waqitkiqə heq kərilüp bakmioğanidi). □ ¹² Sulayman padixah Xebaning ayal padixahioğa uning əzigə qiloğan sowoqilirdin axurup sowoğa tutti, ayal padixahning kəngli tartqan həmmını — nemə sorisa, xuni bərdi; andin u hizmətkarliri bilən yolğa qikip əz yurtioğa qayıtp kətti.

Sulaymanning bayliqliri

1Pađ. 10:14-29

¹³ Sulaymanoğa hər yili kəltürülgən altunning əzi altə yüz atmix altə talant idi. □ ¹⁴ Bu kirimdin baxka, oqətqi-tijarətqilər, barlık ərəb padixahlar wə əz zeminidiki əmədarlarmu altun-kümüxlərnı elip Sulaymanoğa tapxuratti.

¹⁵ Sulayman padixah ikki yüz qong siparnı sokturdi wə hər siparoğa altə yüz xəkəl altun kətti. □ ¹⁶ Xundakla üq yüz qalkəni yapılaqlanoğan altundın yasidi; hər bir qalkəni yasaxka üq yüz xəkəl altun ixlitildi; padixah ularni «Liwan ormini sariyi»oğa esip koydi. □

¹⁷ Padixah pil qixliridin qong bir təht yasap, uni sap altun bilən qaplatti.

¹⁸ Təhtning altə kəwətlik pələmpiyi bar idi, uning bir altun putpərisi təht bilən tutixip turatti; orundukning ikki yenida tayanocuqisi bar idi, hər bir tayanocuqning yenida birdin ərə turoğan xirning həykili bar idi. ¹⁹ Altə kəwətlik pələmpəyning üstidə, ong wə sol tərəpidə ərə turoğan on ikki xirning həykili bolup, hər bir baskuqning ong-sol tərəpidə birdin bar idi; baxka heqkəndak əldə uningoğa ohxax yasaloqini yok idi.

²⁰ Sulayman padixahning barlık jam-piyaliliri altundın yasaloğan; «Liwan ormini Sarayi»diki barlık qaqa-kuqılar tawlanoğan altundın yasaloğan; Sulaymanning künliridə kümüx heqnemə hesablinatti. ²¹ Qünki padixahning kemiliri Hıramning hizmətkarliri bilən billə Tarxixka bərip turatti; «Tarxix kemə»lər hər üq yilda bir kətim kelip altun-kümüx, pil qixliri, maymunlar wə tozlarnı əkelətti. □

□ **9:11 «xundak esil səndəl yaolıqı»** — yaki «undak sazlar». □ **9:13 «altə yüz atmix altə talant»** — 666 talant, 22 tonna. □ **9:15 «altə yüz xəkəl»** — 600 xəkəl bəlkim 7 kilogramoğa yeğin. □ **9:16 «üq yüz xəkəl»** — 300 xəkəl bəlkim 3.5 kilogramoğa yeğin. □ **«Liwan ormini sariyi»** — Sulaymanning ordisinin «Liwan ormini sariyi» dəp atilixining səwəbi uning quruluşida Liwandın kəltürülgən qıraylık kedir yaolıqlirini kəp ixlətkənlikdin bolənanidi. Orda iqidə «kədir yaolıqı tüwrükidin tət qatar» boləni üqün «ormandək» kəringən bolsa kerək.

□ **9:21 «Tarxix»** — «Tarxix» degən isim İspaniya, ximaliy Afrika yaki Britanniyyəni yaki üqünün həmmisini kərsitidu. **«Tarxix kemə»** — bəlkim Tarxix degən portka bərip kelix səpirigə qıdamlik bolənan kemini kərsitətti.

²² Sulayman padixah yər yuzidiki barlik padixahlardın baylıqta və danalıqta üstün idi. ²³ Hudaning Sulaymanning kəngligə saloan danalıqini anglax üqün yər yuzidiki barlik padixahlar uning bilən didarlıx arzusi bilən kelətti; ²⁴ kəlgənlərnin həmmisi öz sowojetini elip kelətti; yəni kümux qaqa-kuqilar, altun qaqa-kuqilar, kiyim-keqəklər, dubuloja-sawutlar, tetitkular, atlar və keqirlarni elip kelətti. Hər yili ular bəlgilik miqdarda xundak qilatti. □

²⁵ Wə Sulaymanning jəng hərwisioja katidojan atlıri üqün tət ming eoili bar idi, xuningdək on ikki ming atlik əskiri bar idi; u ularni «jəng hərwisi xəhərliri»gə wə əzi turidojan Yerusalemoja orunlaxturdi.

□ ²⁶ Sulayman Əfrat dəryasidin Filistiyə zeminiyoja taki Misirning qəgrisioja kədər boləjan barlik padixahlıqlar üstidin həkümranlik qildi.

²⁷ Padixah Yerusalemda kümuxni taxtək kəp, kedir dərəhlirini jənubiy tüzlənqliktiki üjmə dərəhlirigə ohxax nurojun qildi. □ ²⁸ Kixilər atlarını Misirdin və hərqaysi yurtlardın Sulaymanoja yətküzüp berip turatti.

²⁹ Sulaymanning baxka əməlliri baxtin ahirioja «Natan pəyojəmbərnin bəyanlıri», «Xilohluk Ahiyahning bixariti», xundakla Nibatning oqli Yəroboam toqruluk «Aldin kərgüji Iddo kərgün alamət kərünüxlər» dəgən kitablarəja pütülgən əməsmidi? □ ■

³⁰ Sulayman Yerusalemda turup pütün İsrailning üstidin kirik yil səltənət qildi. ³¹ Sulayman ata-bowiliri arisida uhlidi; halayik uni atisi Dawutning xəhiridə dəpnə qildi; uning oqli Rəhoboam uning ornioja padixah boldi. □

10

İsrail ikkiyə bəlünüp ketidu — ximaliy kəbililər Rəhoboamoja qarxi qikidu

1Pad. 12:1-24

¹ Rəhoboam Xəkəmgə bardı; qünki pütkül İsrail uni padixah tikligili Xəkəmgə kəlgənidi. ² Nibatning oqli Yəroboam xu ixni anglijoanda xundak boldiki, Misirdin kaytip kəldi (qünki u Sulayman padixahın keqip Misirdə turuwatatti). ³ Əmdi halayik adəm əwətip uni qakirtip kəldi. Xuning bilən Yəroboam wə pütkül İsrail kelip Rəhoboamoja: —

⁴ Silining atiliri boynimizoja saloan boyunturukini eoij qildi. Sili əmdi atilirinin bizgə koyoan kattik tələpliri bilən eoij boyunturukini yeniklitip bərsilə, silining hizmətliridə bolimiz, deyixti.

⁵ U ularəja: — Həzirqə kaytip üq kündin keyin andin qəximəja yənə kelinglar, dedi. Xuning bilən həlk tarilip kətti. ⁶ Rəhoboam padixah öz atisi Sulayman həyat waqtida uning hizmitidə turojan moysipitlardın

□ **9:24 «tetitkular»** — yaki «huxbuy buyumlar». □ **9:25 «jəng hərwisioja katidojan atlıri üqün tət ming eoil»** — yaki «atlar üqün tət ming eoili, jəng hərwiliri wə...». **«on ikki ming atlik əskiri»** — yaki pəkət «on ikki ming atlıri». □ **9:27 «kədir dərəhliri»** — yaki «kədir yaqıqi». Ləkin bizningə Sulayman kedir yaqıqini ixlitiplə kəlməy, xu qıraylik dərəhlərdin Yerusalemə ətrəpioja kəp tiktürdi («Top.» 2:5ni kərüng). **«jənubiy tüzlənqlik»** — ibraniy tilida «Xəfəlah» — bu yər ismi. □ **9:29 «Natan pəyojəmbərnin bəyanlıri», «Xilohluk Ahiyahning bixariti» wə «Aldin kərgüji Iddo kərgün alamət kərünüxlər»** — muxu üq kitabın hazır həwirimiz yok. ■ **9:29** 1Pad. 11:41-43 □ **9:31 «Sulayman... ata-bowiliri arisida uhlidi»** — muxu ibarə wə uningə ohxap ketidojan ibarilər üstidə «Padixahlar»diki «kojumqə səz»imizdə tohtilimiz.

məslihət sorap: — Bu həlkkə beridioğan jawabim toqrisida nemə məslihət kərsitisilər? — dedi.

⁷ Ular uningöja: — Əgər sili razilik bilən bügün bu həlknı hux kılıp ularöja mehriban muamilə kərsitip, ularöja yahxi sözlər bilən jawab kilsila, ular silining barlik künliridə hizmətliridə bolidu, dedi.

⁸ Ləkin u moysipitlarning kərsətkən məslihətini kayrip koyup, əzi bilən qong bolöjan, aldida hizmitidə boluwatқан yaxlardin məslihət sorap ⁹ ularöja: — Manga «Silining atiliri bizgə salöjan boyunturukni yeniklətkəyla» dəp tiligən bu həlkkə jawab beriximiz toqruluk kəndək məslihət berisilər? — dedi. ¹⁰ Uning bilən qong bolöjan bu yaxlar uningöja: — «Silining atiliri boyunturukimizni eoşir kildi, əmdi sili uni bizgə yenik kılöyayla» dəp eytkən bu həlkkə söz kılıp: — «Mening qimqilək barmikim atamning belidin tomraktur. ¹¹ Atam silərgə eoşir boyunturukni salöjan, ləkin mən boyunturukunqlarnı tehimu eoşir kilmən. Atam silərgə kəmçilər bilən tənbiş-tərbiyə bərgən bolsa mən silərgə «qayanlik kəmçilər» bilən tənbiş-tərbiyə berimən», degəyla, — dedi. □

¹² Rəhoboam padixah ularöja: «Üq kündin keyin andin kəximöja yəne kelinglar» deginidək, Yəroboam wə barlik həlk üqinqi küni uning kəxiöja kəldi. ¹³ Rəhoboam padixah moysipitlarning məslihətini taxlap kəpçiliklə kattiklik bilən jawab bərdi. ¹⁴ U yaxlarning məslihəti boyigə ularöja: — Atam silərgə eoşir boyunturukni salöjan, ləkin mən uni tehimu eoşir kilmən. Atam silərgə kəmçilər bilən tənbiş-tərbiyə bərgən bolsa mən silərgə «qayanlik kəmçilər» bilən tənbiş-tərbiyə berimən, dedi.

¹⁵ Xuning bilən padixah həlknıng sözini anglimidi. Bu ix Huda tərripidin bolöjan; qünki buning bilən Pərwərdigarning Xilohluk Ahiyahning wasitisidə Nibatning ooqli Yəroboamöja eytkən sözi əməlgə axurulidioğan boldi.

¹⁶ Pütkül Israil padixahning ularning sözigə kulak salmioqinini kərgəndə həlk padixahka jawab berip: — Dawuttin bizgə nemə nesiwə bar? Yəssəning ooqlida bizning heq mirasimiz yoktur! Hərbiringlar öz öy-qedirliringlaröja kaytinglar, i Israil! I Dawut, sən öz jəmətinggila igə bol — dedi. Xuning bilən Israilar öz öy-qedirlirioğa kaytip ketixti. □

¹⁷ Əmma Yəhuda xəhərliridə olturoğan Israilaröja bolsa, Yəroboam ularning üstigə həküm sürdi. □ ¹⁸ Rəhoboam padixah baj-alwan begi Adoramni Israilaröja əwətti, ləkin pütkül Israil uni qalma-kesək kılıp oltürdi. U qaoqda Rəhoboam padixah aldirap, əzining jəng hərwisioğa qikiş, Yerusalemoğa tikiwətti. ¹⁹ Xu tərkiyə Israil Dawutning jəmətidin yüz erüp, bügüngə kədər uningöja qarxi qikiş kəldi. □

11

Rəhoboamning ixliri

¹ Rəhoboam Yerusalemoğa kelip, Israil bilən jəng kılıp padixahlikni ezigə kayturup əkilix üqün Yəhuda bilən Binyamin jəmətidin bir yüz

□ **10:11 «qayanlik kəmçilər»** — yaki bolmisa «qayanlar» degəning nemə ikənliki hazır məlum əməs, heq bolmioqanda padixahning intayin kattik muamilisini kərsitidu, əlwəttə.

□ **10:16 «öy-qedirlirioğa kaytip ketixti»** — «ibraniy tilida «öz qedirlirioğa kaytip ketixti».

□ **10:17 «Yəhuda xəhərliridə olturoğan Israilar»** — bularning kəpinqisi Yəhuda wə Binyamin kəbililiridin bolöjan, əlwəttə. Baxka kəbilidikilərmı boluxi mumkin. □ **10:19 «Israil»** — bu tarihta muxu yərdin baxlap adəttə «ximaliy padixahlik», yəni «on kəbilə»ni kərsitidu.

səksən ming hillanojan jənggiwar əskərnı toplıdı. ² Ləkin Hudaning səzi Hudaning adımı Xəmayəşə kelip: —

³ «Yəhudaning pərixahı, Sulaymanning oşlı Rəhəboamoşə, Yəhuda bilən Binyamındiki İsrailaroşə söz kılıp: —□

⁴ «Pərwərdigar mundək dəydu: — Hıjumoşə çikmanglar, kərindaxlıringlar bilən jəng kilmanglar; hərbinglar öz öyünglarəşə kəytip ketinglar; çünki bu ix Məndındur», degin» — deyildi. Wə ular Pərwərdigarning səzlırigə kulək saldı, Yəroboamoşə hıjum kılıxtın yandı.

⁵ Rəhəboam Yerusalemda turattı, wə Yəhudada kəroşanlık xəhərlərnı saləuzəjanıdı. ⁶ U Bəyt-Ləhəm, Etam, Təkoə, ⁷ Bəyt-Zur, Sokoh, Adullam, ⁸ Gat, Marəxah, Zif, ⁹ Adorayim, Lakix, Azikah, ¹⁰ Zorah, Ayjalon, Hebronni yasattı; bularning həmmisi kəroşanlık xəhərlər bolup, Yəhuda wə Binyamning zeminıdı idi. □ ¹¹ U barlık kəl'ə-kəroşanlarnı mustəhkəmlıdı wə ularda sərdarlarnı təyinlıdı, zapas axlık, may wə xarablarnı təyyarlıdı. □ ¹² U yənə hərkaysı xəhərlərnı kəpligən kəlkan wə nəyzilər bilən kəroşandurup, alamət mustəhkəmlıwəttı. Yəhuda bilən Binyamin uning tərıpıdə turattı.□

¹³ Pütkül İsrailda turuwatқан kahınlar bilən Lawıylar kaysı yurtta bolmısın uning tərıpıdə turattı. ¹⁴ Çünki Yəroboam bilən uning oşullıri Lawıylarnı çətkə kəkıp, ularning Pərwərdigarning hizmitıdə bolup kahınlık ötküzüxını çəkligənlikı üqün, ular əzlırining otlaklırı wə mal-mülkını taxlap Yəhuda zeminəşə wə Yerusalemoşə kelıxkənıdı

¹⁵ (çünki Yəroboam «yukıri jaylar»diki hizmət üqün «tekə ilahlıri» wə əzi yasioşan mozay məbudlırining kullıkıdə boluxkə əzi üqün kahınlarnı təyinligənıdı). □ ¹⁶ Wə bu Lawıylaroşə əgıxıp, İsrailning həmmə kəbililıridın kənglıdə İsrailning Hudası Pərwərdigarnı seşınip-ızdəxkə ıradə tikligənlər ata-bowılırining Hudası boləjan Pərwərdigarəşə kurbanlık kılıx üqün Yerusalemoşə kelıxtı. ¹⁷ Xundək kılıp ular Yəhuda pərixahlıkınıng küçını axurup, Sulaymanning oşlı Rəhəboamni üq yıl küqləndürdi; çünki *Yəhudadikilər* üq yıl Dawutning wə Sulaymanning yolıdə mangəjanıdı.

¹⁸ Rəhəboam Məhalatni əmrıgə aldı. Məhalat Dawutning oşlı Yərimotning kızı; uning anısı Yəssəning oşlı Eliabning kızı Abıhayıl idi.

¹⁹ Məhalatın Rəhəboamoşə Yəux, Xəmarıya wə Zəham degin oşullar tərəldı. ²⁰ Keyıncı waqıtlarda Rəhəboam yənə Abxalomning *nəwrə* kızı Maakəhni əmrıgə aldı; u uningəşə Abıya, Attay, Ziza wə Xəlomıtlarnı

□ **11:3 «Yəhuda bilən Binyamındiki İsrailar»** — bəlkim Yəhuda kəbilisidikilər, Binyamin kəbilisidikilər (əzlırını «İsrailar» dəp həsablıəjan, əlwəttə) həm Yəhuda wə Binyamin yurtlırıda turuxluk baxkə kəbilılərdın kəlgən İsrailarnı kərsətsə kərək. □ **11:10 «Zorah»** — yaki «Zoreah». □ **11:11 «barlık kəl'ə-kəroşanlar»** — bəlkim yukırida tiləşə elinəjan xəhərlərnı, bolmısa ulardın ayırım turıdıəjan kəl'ə-kəroşanlarnı kərsıtıdu. □ **11:12 «uning tərıpıdə turattı»** — yaki «uningəşə təwə idi». □ **11:15 «yukıri jaylar»** — Təwrattıki «Kən.» 12:5-14də wə baxkə munasiwətlık yərlərdə, Huda İsrailaroşə: Bırsı Manga atap kurbanlık kılısa, pəkət «Əzüm tallıəjan jay»də kurbanlık kılısun, dəp tapılaydu. İsrailning tarıhıdə Huda muxundək kurbanlık kılıdıəjan bırnəqqə jayni bəkitkənıdı (bırn waqıtta pəkət bırla jayni bəkitkənıdı). Bıraq İsrailar bəlkim öz çolaylıkını kəzlep (wə bəlkim butpərəslərnıng ix-hərıkətlırını dorap) Hudaning əmrını nəzıridın səkıt kılıp təşə çokkılırı kətarlık yukıri jaylarda Hudaşə ıbadət kılıp kurbanlık kılıəjan.

Buning xundək bırn hətıri bar ıdiki, ular ətrapıdıki butpərəslərnıng təsırını çobul kılıp, xu yərdə hərhil butlarəşımı çokunup, hətta butpərəslərgə əgıxıp «ınsan kurbanlık»larnımı kılıxi mumkin wə dərwəkə kəp waqıtlarda xundək kılıdı (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kərug).

tuşurp bərdi. ²¹ Rəhoboam Abxalomning nəwrə kızı Maakaḥni əmrigə aləjan barlik ayalliri wə kenizəkliridin bəkrək səyəttili; çünki u jəmiy on səkkiz ayal wə atmix kenizəkni əmrigə aləjan; u jəmiy yigirmə səkkiz oşul, atmix kız pərzənt kərgən. ²² Rəhoboam Maakaḥdin boləjan oşli Abiyani kərindaxliri iqidə həmmidin çong xahzadə kəlip tiklidi, çünki u uni padixahlıqqa waris kəlməçqi idi. ²³ Rəhoboam aqılanilik bilən ix kərüp, oşullirini Yəhüdaning barlik zeminliri wə Binyaminning barlik zeminliridiki barlik qorəjanlik xəhərlərgə orunlaxturup, ularni nahayiti kəp zapas ozuk-tülük bilən təminlidi; u yənə ularəja nuroşun hotun elip bərdi.

12

Rəhoboam Pərwərdigarəja yüz əriydu *1Pad. 14:21-31*

¹ Rəhoboamning padixahlıki mustəhkəm boləjanda, xundakla küçəyğəndə, xundak boldiki, u Pərwərdigarning kanun-əhkamlirini tərək kildi wə pütkül Israillarmu uningəja əgixip kətti. ² Wə ularning Pərwərdigarəja wəpasizlik kəlip tūpəylidin, Rəhoboam səltənətinin bəxinçqi yilida xundak boldiki, Misirning padixahı Xixak Yerusaleməja hujum kəzoşidi. ³ Xixak bir ming ikki yüz jəng hərwişi, atmix ming atlik əskərnə baxlap kəldi; u əzi bilən billə Misirdin elip çikқан ləxkərlər, jümlidin Liwiyləklər, Sukkiylər wə Efiopiylər san-sanaksiz idi. ⁴ U Yəhüdaəja təwə boləjan qorəjanlik xəhərlərnə ixəjal kildi, andin Yerusaleməja hujum kəlixkə kəldi. ⁵ Bu qəşda Xixak səwəbidin Yəhüda əməldarlıri Yerusaleməja yəşilixkənidi; Ximaya pəyşəmbər Rəhoboam wə əməldarlarıning yenəja kəlip ularəja: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Silər meningdin wəz kəçkingənlər üçün, Mənmə silərdin wəz kəçip Xixakning qəliəja tapxurdum» dəydu, dedi.

⁶ Xuni anglap, Israil əməldarlıri bilən padixah əzlrini təwən kəlip: — Pərwərdigar adıldur, deyixti.

⁷ Pərwərdigar ularning əzlrini təwən kəlip qəliəjanlıqini kərüp Pərwərdigarning səzi Ximayaəja yetip kəlip: —«Ular əzlrini təwən kəlip qəliəjanlıq, Mən ularni həlak kəlməy, bəlkə ularəja azəşinə niyat kərsitimən wə Mening qəynap turoşan qəşəzipim Xixakning qəli bilən Yerusaleməja təkülməydu. □ ⁸ Həlbuki, ularning Manga bəkinix bilən dunyadiki padixahlıqləja bəkinixning qəndəq pərki barlıqini bilip yetixi üçün, ular Xixakka bəkindi bolidu» — deyildi.

⁹ Xuning bilən Misir padixahı Xixak Yerusaleməja hujum kəlip, Pərwərdigarning əyidiki həzinə-baylıqlər bilən padixahning ordididiki həzinə-baylıqlərnə elip kətti. U həmmisini, jümlidin Sulayman yasatқан altun sipar-kəlkənlərnə koyməy elip kətti. ¹⁰ Ularıning ornida Rəhoboam padixah mistin bərimunçə sipar-kəlkənlər yasitip, ularni padixah ordididiki kirix yolini sakləydiəjan pasiban bəglirining qəliəja tapxurdi.

¹¹ Padixah hər kətim Pərwərdigarning əyigə kiridiəjan qəşda, pasibanlar u kəlkənlərnə elip tutup turattı, andin ularni yənə pasibanhanəja əkelip koşuxattı.

□ 12:7 «... ularəja azəşinə niyat kərsitimən» — yəki «...ularni bir'əzdin keyin kətküzimən» yəki «...ularni waqtiqə kətküzimən».

¹² Xuning bilən padixah özini təwən kılqandın keyin, Pərwərdigarning oʻzipi uningdin yenip, uni tamamən yokitiwətmidi; Yəhudadikilər iqidimu az-tola yahxi ixlar tepildi. □

¹³ Padixah Rəhoboam Yerusalemda asta-asta kudrət tepip, öz səltənitiini sürətti. Rəhoboam təhtkə qıqqan qeoqida kirik bir yaxta idi; u Yerusalemda, yəni Pərwərdigar Öz namini tikləx üqün pütkül Israil kəbililiri iqidin tallioqan xəhərdə on yəttə yil səltənət kildi; Rəhoboamning anisining ismi Naamah bolup, u Ammoniy idi.

¹⁴ Rəhoboam kenglidə Pərwərdigarni izdəxni niyət kilmioqanliki tüpəylidin rəzillik kildi.

¹⁵ Rəhoboamning barliq kılqan ixliri baxtin-ahiriyoqə nəsəb hatiriliridiki «Ximaya pəyoqəmbarning səzliri» wə «Aldin kərgüqi Iddoning səzliri»də pütülgən əməsmidi? Rəhoboam bilən Yəroboam otturisida uruxlar tohtimay bolup turatti. ¹⁶ Rəhoboam ata-bowiliri arisida uhlidi, «Dawutning xəhiri»gə dəpnə kılindi. Ooqli Abiya uning ornioqə padixah boldi.

13

Abiya Yəhuda üstigə həküm sürüdü

1Pad. 15:1-8

¹ Padixah Yəroboamning səltənitiining on səkkizinçi yili Abiya Yəhudaning üstigə padixah boldi. ² U Yerusalemda üq yil səltənət kildi; uning anisining ismi Mikaya bolup, u Gibeahliq Uriyəning kizi idi. Abiya bilən Yəroboam otturisida urux boldi. ³ Abiya jəng kılıx üqün hillanoqan jəngqılərdin tət yüz mingni baxlap qıkti; Yəroboammu hillanoqan batur jəngqılərdin səkkiz yüz mingni baxlap qıqip, Abiyaqə karxi səp tüzüp turdi.

⁴ Abiya Əfraim taqliq rayonidiki Zəmarayim teyoqə qıqip mundak dedi: — «I Yəroboam wə Israil həlqi, gepimgə kulak selinglar!

⁵ Bilməmsilər, Israilning Hudasi Pərwərdigar «tuzluk əhdə» kılıp, Israilning üstidiki padixahliqni Dawutka wə uning əwladliriqə mənəggügə təkdım kılqanoq?» □ ⁶ Lekin Dawutning ooqli Sulaymanning kuli,

Nibatning ooqli Yəroboam kozoqilip öz oqojsidin yüz əridi. ⁷ Xuning bilən bəzi muttəhəmlər, «Beliyalning baliliri» uning yenioqə yioqilip, Sulaymanning ooqli Rəhoboam bilən karxilixkə əzlirini küqləndürdi; Rəhoboam u qeoqda tehi yax, səbiy balidək boloaqqa, ularqə təng keləlmidi. □ ⁸ Əmdi silər Pərwərdigarning Dawutning əwladlirining koloqə tapxuroqan padixahliqioqə karxi qıqip «əzimizni kərsitimiz» dəysilər; silərnəng adimənglar dərwəkə kəptur; silərdə yənə Yəroboam silərgə yasap bərgən, ilahlar dəp qarilidioqan altun mozaylar bar.

⁹ Silər Pərwərdigarning kahinliri bolqan Hərunning əwladliri bilən Lawiylarni koqliwetip, yər yüzidiki baxka əllər kılqinidək əzliringlarqə *halioqanqə* kahin tekliwalozan əməsmidinglar? Kimdəkim bir torpaq wə yəttə koqini elip kəlip əzümni *kahinliqka* beoqixlaymən desə, u Huda bolmioqan butlarqə kahin bolalaydu! ¹⁰ Lekin biz bolsak, Pərwərdigar bizning

□ **12:12** «Yəhudadikilər iqidimu az-tola yahxi ixlar tepildi» — yaki «Yəhudadikilər azrak yaxhiliqni kərdi». □ **13:5** «tuzluk əhdə» — demək, tuz bilən ipadiləngən. «Law.»

2:13 wə «Qel.» 18:19ni kərüng. Təwrat wə Injilda (uyuqlar arisida bolqandək) tuz bolsa «mənggüllük»ning, «qirimaslik»ning wə «təm»ning simwolidur. □ **13:7** «Beliyal» —

Xəytanning baxka bir ismidur. «Beliyalning baliliri» iplas adəmlərnə bildürüdü.

Hudayimizdur, biz uningdin waz kəqmiduk; Pərwərdigarning hizmitidə boləqan kaħinlar bolsa Ĥarunning əwladliridur, Lawiylar ularning hizmitidə turmaqta. □ ¹¹ Ular hər küni ətisi-ahximi Pərwərdigarə qəydürmə kurbanliqlarni sunup, esil huxbuy yaqıdu. Pakiz xirəgə «təkdım nanlar»mu tizip qoyulıdu, hər küni kəqtə ular altun qıraoqdan üstidiki qıraqlarni yandurulıdu; qünki biz Hudayimiz Pərwərdigarning tapxurukioqə əməl kılıp keliwatimiz. Birak silər bolsanglar uningdin waz kəqtinglar. ¹² Qaranglar, Huda bizni Baxlıoqı bolup biz bilən billidur; kollirioqə kanay aloqan, silərgə ĥujum kılıxka signal qılıxka təyyar turıdoqan uning kaħinlirimu biz bilən billidur. I İsrail baliliri, ata-bowanglarning Hudasi boləqan Pərwərdigar bilən jəng kilmanglar; qünki silər ĥərgiz oqelibə qazinalmaysilər».

¹³ Lekin Yəroboam ularning arķisidin ĥujum kılmaq üqün bəktürmə qoyoqanıdi. Xundakki, İsrailar Yəħudalarning aldi tərıpidə idi wə bəktürmə qoxun ularning arķə tərıpidə saqlap turatti. ¹⁴ Yəħudalar burulup qarisa, mana əzlıri aldi-arķidin ĥujuməqə uqrawatatti; ular Pərwərdigarə pəryad kətürdi, kaħinlarmu kanaylarni qaldı. ¹⁵ Buning bilən Yəħudalar kattik quqan kətürüxti; wə xundak boldiki, Yəħudalar kattik quqan kətürüxüwatqanda, Huda Yəroboam bilən barlık İsrailarni Abiya bilən Yəħudalarning aldidin urup terə-pərəng kıldı. ¹⁶ İsrailar Yəħudalarning aldidin kaqti; Huda ularni Yəħudalarning kolioqə tapxurdi. ¹⁷ Abiya bilən uning adəmliri İsrailarni kattik kıroqin kıldı; İsrailardin hillanoqan bəx yüz ming əskər kətl kılındı. ¹⁸ Bu qaoqda İsrailar təwən kılındı; Yəħudadikilər ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarə tayanəqliki üqün oqelibə qazandı. □ ¹⁹ Abiya Yəroboamning kəynidin koqılap mangdi; u uning ilkidin birqanqə xəħirini, yəni Bəyt-Əl wə uningəqə qaraxlık yeza-bazarlarni, Yexanaħ wə uningəqə qaraxlık yeza-bazarlarni, Əfron wə uningəqə qaraxlık yeza-bazarlarni tartıwaldi. ²⁰ Yəroboam Abiyaning künliridə qaytidin küqlinəlmidi. Pərwərdigarning uni uruxi bilən u əldi.

²¹ Abiya bolsa əzini kudrət tapkuzdi; u on tət hotun elip, yigirmə ikki oqıul, on altə kız pərzənt kərđi. ²² Abiyaning baxka ixliri, uning mangoqan yolliri wə eytkan səzlıri «İddo pəyoqəmbərnıng təħlıli»də pütülgəndur.

14

Asa Yəħuda üstidə ĥəküm sürıdu — uning etıqadı

1Pad. 15:9-12

¹ Abiya ata-bowiliri arisida uhlidi, kixilər uni «Dawut xəħiri»gə dəpnə kıldı. Ooqli Asa uning ornioqə padıxah boldi. Asa padıxah boləqan künlərdə on yil tinq ətti. ² Asa Hudasi Pərwərdigarning nəziridə durus wə toqra boləqanı kıldı. ³ U yat əllərdin kəlgən but kurbangahlırini wə «yukiri jaylar»ni yokitip, «but tüwrük»lərnı örüp qeqip, Axərah butlırini kisip taxlıdi, □ ⁴ Yəħudalarəqə ata-bowilirining Hudasi boləqan Pərwərdigarnı izdəxni, muqəddəs kanun-əmlərnı tutuxni əmr kıldı. ⁵ U

□ **13:10 «Lawiylar ularning hizmitidə turmaqta»** — yaki «Lawiylar uning hizmitidə turmaqta» — yəni Hudaning hizmitidə. □ **13:18 «təwən kılındı»** — yaki «məoşlup kılındı». □ **14:3 «u yat əllərdin kəlgən but kurbangahlırini wə «yukiri jaylar»ni yokitip...»** — 11:15 wə izahatını kərüng. «**Axərah» butlar** — bəlkim butpərəslikkə beoqıxlanəqan dərhəliklərdur. Dərhəlr bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuloqan yaki nəħıxləngən boluxi mumkin idi.

yənə Yəhuda zeminidiki hər bir xəhərlərdin «yukiri jaylar»ni və «kün tüvrükliri»ni yokatti. U qaoşda pütün padixahlıq uning həkümranlıqida tinq-asayixlikta otti. □ ⁶ U yənə Yəhuda zeminida birnəqqə qorqanlik xəhərlərnı saldurdi, qünki yurt-zemin aramlıqta boldi; Pərwərdigar uningoa aramlıq bərgəqkə, xu yıllarda heq urux bolmıdi. ⁷ U Yəhudalaroa: — Zemin aldimızda tinq turoşanda, bu xəhərlərnı sepil bilən korxaloşan, munarlik, baldaklik qowukliri boloşan xəhərlər kilip kurayli; qünki biz Hudayimiz Pərwərdigarnı izdiginimiz üqün U tınlıq bərdi; biz Uni izdöp kalduk wə U bizning tət ətrapimizda bizgə aramlıq bərdi, dedi. Xuning bilən ular kuruluxni baxlıdi wə ixliri onguxluk boldi. ⁸ Asaning qoxuni bar idi; Yəhuda kəbilisidin kalkan wə nəyzə bilən korallanoşan üq yüz ming əskiri, Binyamin kəbilisidin sipar wə okya bilən korallanoşan ikki yüz səksən ming kixilik; ularning həmmisi batur əzimətlər idi.

⁹ U qaoşda Zərah isimlik bir Efiopiyy milyon kixilik qoxuni bilən üq yüz jəng hərwisini baxlap, *Asaşa* hujum qozəşar Marəxəşə kəldi. □ ¹⁰ Asa uning bilən karxilixıka atlandı; ular Marəxəşə yekin Zəfataş jiləşioşə kelip, bir-birigə qarxi səp tüzüp turuxti. ¹¹ Asa Hudasi Pərwərdigaroa nida kilip: — I Pərwərdigar, Əz bəndənggə yardəm bərsəng, u küqlük bolsun, ajiz bolsun Sən üqün heqkanqə ix əməs. I Pərwərdigar Hudayimiz, bizgə yardəm kiləşaysən; qünki biz Sanga tayinimiz wə Sening namingda bu zor qoxunoşə qarxi atlinip qiktuk. I Pərwərdigar, Sən bizning Hudayimizdursən, insanlar Seningdin oşalip kəlmisun! — dedi.□

¹² Xuning bilən Pərwərdigar Asa wə Yəhudalar aldida Efiopiylərnı urup tiripirən kiliwətti, Efiopiylər qaçti. ¹³ Asa əz adəmliri bilən birlikte ularni taki Gərarəşiqə qoşlıdi; Efiopiylər xundaq yikiltidiki, ulardın bir adəmmu tirik kəlmıdi; qünki ular Pərwərdigarning aldida wə uning qoxuni aldida kukum-talkan kılindi. Yəhudalar oşayət zor jəng oşənimətlirini kolioşə elip kətti. ¹⁴ Ular yənə Gərar ətrapidiki barlik xəhərlərgə hujum kilip ixəşal kildi; qünki Pərwərdigardın zor bir qorqunq muxu xəhərlərdikilərnı baskanıdi. Yəhudalar yənə həmmə xəhərnı birnimu qoymay bulang-talang kildi, qünki ularda tolimu kəp mal-mülük bar idi. ¹⁵ Ular yənə mal bakkan qarwiqilarning qedir-qotanlırioşimu zərb kilip, nahayiti kəp qoy wə təgilərnı elip Yerusalemoşə qaçti.

15

Azariya pəyoşəmbər Asaşa aqah wə rioşəbət beridu; Asa uningoa əməl kılıdu

¹ Hudaning Rohi Odədnıng oşli Azariyaning üstigə qüxti. ² Xuning bilən u Asa bilən koruxuxkə qikip uningoa: — I Asa, pütkül Yəhudalar wə Binyaminlar, manga kulak selinglar! Silər Pərwərdigar bilən billə boləşinglarda, Umu silər bilən billə bolıdu. Silər Uni izlisənglar U silərgə tapkuzulıdu; lekin silər Uningdin waz kəqsənglar U silərdin waz keqıdu. ³ Israillar uzun künlərgiqə həkikiy Huda, təlim berıdişan kahın wə kanun-əhkamlardın juda bolup yürdi; ⁴ Lekin ular kıyinqilikta qaloşan wakıtlarda Israilning Hudasi Pərwərdigaroa qaçtip, Uni izdidi

□ **14:5 «kün tüvrükliri»** — yaki «isrikgaşlar» yaki «kuyax məbudliri». □ **14:9 «Efiopiyy»** — yaki «Həbəx» (bir millətnıng nami). İbraniy tilida «Kuxiy». □ **14:11 «Əz bəndənggə yardəm bərsəng, u küqlük bolsun, ajiz bolsun Sən üqün heqkanqə ix əməs»** — yaki «küqlüklər bilən ajizlər otturısidiki jəngdə Seningdin belək yardəmqi yoktur».

wə U ularoşa özini tapkuzdi. ⁵ U waqitlarda qikip-kirip turoşanlaroşa heq aramlıq bolmioşan, qünki hərkaysi əl-yurtlar malımanqılıq iqidə turatti. ⁶ Huda ularni hərhil kıyinqılıq-malımanqılıq iqidə qalduroşaqqa, məmlıkət bilən məmlıkət, xəhər bilən xəhər əzara soxuxup woyran boldi.

⁷ Lekin silər bolsanglar, kəysər bolunglar, məzmut turup kəllirınglarni boxatmanglar, qünki əməllirınglarning əjir-inami bardur, dedi.

⁸ Asa bu gəplərni wə Odəd pəyoşəmbər bərgən bexarətni anglioşanda u dadillixip, pütün Yəhuda wə Binyamin zeminlirida, xundaqla Əfraimning taolıq rayonlirida koloşa quxürgən hərkaysi xəhərlərdiki yirginqlik butlarni yokatti wə yənə Pərwərdigarning öyidiki aywan aldida turoşan Pərwərdigar kurbangahini yengibaxtin yasatti. ⁹ U barlıq Yəhudalar wə Binyaminlarni, xuningdək ularning arisida olturaqlaxkan barlıq Əfraimiy, Manassəhiy, Ximeoniy musapirilirini yioşdi (qünki nuroşun Israillar Asaning Hudasi Pərwərdigarning uning bilən billə ikənlikini kərgən bolup, Israildin qikip Asa tərəpkə ötkənidi).

¹⁰ Asaning səltənitiuning on bəxinqi yili üqinqi ayda ular Yerusalemoşa yioşildi. ¹¹ Xu küni ular elip kəlgən jəng oşənimətliridin yəttə yüz buka wə yəttə ming koyni Pərwərdigaroşa atap kurbanlıq kildi. ¹² Ular yənə ata-bowilirining Hudasi boləşan Pərwərdigarni pütün kəlbi wə bütün jeni bilən izdəxkə bir əhdə tüzüxti;

¹³ əhdidə, Israilling Hudasi boləşan Pərwərdigarni izdimigən kəri-yax, ər-ayal deməy həmmisi öltürülsun, deyildi. ¹⁴ Ular yukiri awaz bilən warkirax wə kanay həm burəşə qelix bilən Pərwərdigarəşə kəsəm berixti.

¹⁵ Pütkül Yəhuda jamaiti iqkən kəsimidin xadlandı; qünki ular pütün kəlbi bilən kəsəm iqkən bolup, Pərwərdigarni tolimu təlmürüp izdidi; wə U ularəşə Əzini tapkuzdi. Pərwərdigar ularəşə tət ətrapida aramlıq ata kildi. ¹⁶ Asa padixah yənə qong anisi Maakahni yirginqlik bir «axerah» tüwrükni yasioşini üqün hanixlik mərtiwisidin quxürüwətti. Asa bu yirginqlik butni kesip, ayaşə astida qəylidi wə Kidron jiloşida kəydürüwətti. ■

¹⁷ «Yukiri jaylar» yokitilmisimu, Asaning kəlbi *Pərwərdigarəşə* pütünləy beoşxlanəşənidi. ■ ¹⁸⁻¹⁹ Həm atisi həm u əzi Pərwərdigarəşə atap yasioşan nərsilərnə, jumlidin kümüx bilən altunni wə türlük qaqa-quqilarni Hudaning öyigə kəltürdi. ■

16

Asaning ixənq kılmaydioşan yərliri

1Pad. 15:16-24

¹ Xu waqittin tartip taki Asaning səltənitiuning ottuz bəxinqi yilioşiqə urux bolup bəkmidi. Asaning səltənitiuning ottuz altinqi yili, Israilling padixahı Baaxə Yəhudaəşə qarxi hujum kildi; heqkim Yəhudaning padixahı Asa

□ **15:8** «Asa bu gəplərni wə Odəd pəyoşəmbər bərgən bexarətni anglioşanda...» — ikki imkanıyat bar: (1) Azariya atisi Odədnıng ismi bilən atılatı; (2) uning atisimu Asaəşə bexarət bərgənidi. Biz ikkinqi pikirgə mayilmiz; qünki tekistdə «bu gəplərni wə... bexarətni anglidi» deyilidu. **«yirginqlik butlar»** — ibranıy tilida «yirginqlik nərsilərnə». □ **15:11** «**xu küni ular elip kəlgən jəng oşənimətliri...**» — 14:14-15ni kəşung. □ **15:13** «**kəri-yax**» — yaki «qong-kiqik». □ **15:15** «**tolimu təlmürüp izdidi**» — ibranıy tilida «barlıq intizarlık bilən izdidi». □ **15:16** «**qong anisi**» — muxu yərdə ibranıy tilida «anisi» bilən ipadilidu. **«hanix mərtiwisi»** — bu səzğə qarışanda uning qong anisi Maakah padixahlıqta ikkinqi orunda turatti. ■ **15:16** 1Pad. 15:13 ■ **15:17** 1Pad. 15:14 ■ **15:18-19** 1Pad. 15:15

bilən bardı-kəldi kilmisun dəp, Ramah xəhərini məhkəm kılıp yasıdı. □

² U vaxıttı Asa Pərwərdigarın օyüdiki həzinilərdin wə padixahning ordısidiki həzinilərdin altun-kümüxnı elıp ularnı Dəməxktə turuxluk Suriyə padixahı Bən-Hadadka əwətip wə bu həwərnı yətküzüp: —

³ «Mening atam bilən silining atilirining arısidə boləndək mən bilən silining arılrıdada bir əhdə bolsun. Mana, siligə kümüş bilən altun əwəttim; əmdi İsrailning padixahı Baaxə bilən boləjan əhdilıridin kollarını üzsilə; xuning bilən u meni kəmal kılıxtın qol üzsun» — dedi.

⁴ Bən-hadad Asa padixahning səzigə kirip, öz qoxuning sərdarlırını İsrailning xəhərligə hujum kılıxka əwətip, İjon, Dan, Abəl-mayim, Naf-talidiki barlık ambar xəhərlirini bekindurdi. ⁵ Baaxə bu həwərnı anglap, Ramah istihkamını yasaxtin qolını yiojip, quruluşlarıning həmmisini tohtatti. ⁶ Asa padixah bolsa pütkül Yəhudaning adamlirini baxlap, Baaxə Ramah xəhərini yasaxka ixlətkən taxlar bilən yəqəqlərni Ramahtın toxup elıp kətti. U muxularnı ixlitip Gebanı wə Mizpahnı məhkəm kılıp yasıdı.

⁷ U qəqəda, aldın kərgüci Hənanı Yəhuda padixahı asaning yeniojə kelip uningə: — Özüng Pərwərdigar Hudayingə əməs, bəlki Suriyə padixahiojə tayanəanlıqning üqün Suriyə padixahning qoxunı öz qolungdin kutuldi. ⁸ Efiopiylər bilən Liwiyəliklər qong bir qoxun əməsmidi? Jəng hərwiliri wə atlık əskərliri intayin kəp əməsmidi? Lekin sən pəkət Pərwərdigarə tayanəanda, u ularnı qolungə tapxurəanıdi.

⁹ Qünki Pərwərdigar kəngli Manga tamamən sadik boləjanlarə yərdəmdə bolup, Özümnı kudrətlik kərsitəy dəp, kəzlırını pütün yəy yüzidə uyan-buyan yügürtidu. Sən bu ixta bək əhməklik kılding. Əmdi buningdin keyin uruxlardin halas bolalmaysən, dedi.

¹⁰ Buni anglapla Asa aldın kərgüciə intayin oğəzəplinip, unı zindanojə solap qoydi; uning bu səzigə kəhri kəynap kətti. U xu vaxıtlarda həlktin bəzilrigə zulum selixkə baxlıəanıdi.

¹¹ Mana, Asaning kıləjan ixliri baxtin ahiriəiqə «Yəhuda wə İsrail padixahlırining tarihnəmsi»də pütülgəndur. □ ¹² Asaning səltəniting ottuz tokkuzinqi yilidə putidə bir kesəl pəyda boldi; wə kesili barəanseri eoirlixip kətti; lekin u aəriəandimu Pərwərdigarı izdimidi, bəlki pəkət tewiplardinla yərdəm izdidi. ¹³ Asa səltəniting kirik birinqi yilidə əldi, ata-bowiliri arısidə uhlidi. ¹⁴ Həklər unı «Dawut xəhəri»də əzigə atəp təyyarlitip kolojan kəbrigə dəpnə kildi. Ular unı əttarlarning usulı bilən təngxəlgən hərtürlük dora-dərmandin boləjan bir arılxəmə pürkəlgən jinəziojə yatkuzdi həmdə uningə atəp nuroqun huxbuy yandurdi. □

17

Yəhəxafat Yəhudaəjə səltənət kılıdu

¹ Oqılı Yəhəxafat Asaning orniojə padixah boldi; u İsrail padixahlıqiojə takabil turux üqün özini küqəytti. ² U hərbiy küqlirini Yəhudaning həmmə korəjanlık xəhərligə orunlaxturdi həmdə Yəhuda zeminiəjə wə atisi Asa ixəjal kıləjan Əfraimdiki hərqəsnı hərqəslərgə mudariə küqlirini turoquzdi. ³ Pərwərdigar Yəhəxafat bilən billə boldi, qünki u

□ **16:1 «16-bab»** — biz 15:19ni 16-bab iqiğə kirgüzduk. □ **16:11 «Yəhuda wə İsrail padixahlırining tarihnəmsi»** — mumkinqiliki barki, bu kitab Təwrattiki «Padixahlar»dur.

□ **16:14 «uningə atəp nuroqun huxbuy yandurdi»** — yaki «uning hərmitidə qong bir gülhan yandurdi».

atisi Dawutning baxta yürgüzgən yollirida mengip Baal butlirini izdimidi, ⁴ bəlkı atisining Hudasinıla izdəp, Uning əmrliridə mengip, Israillarning kilmixlirini dorimidi. ⁵ Xunga, Pərwərdigar uning padixahlıktiki həkümranlıkını mustəhkəmlidi; pütkül Yəhudadikilər uningəsa salamsowqılarnı sunup turdi; xuning bilən uning mal-mülki nahayıti kəp, xan-xəhriti nahayıti yukiri boldi. ⁶ U Pərwərdigarning yollirida mangoaqa, oşayrətlik boldi; uning üstigə u Yəhuda zeminidin «yukiri jaylar»ni wə Axərah butlirini yokatti. ⁷ Uning səltənitiuning üçinçı yili özining əməldarlıridin Bən-Hayı, Obadiya, Zəkəriya, Nətanəl, Mikayalarnı Yəhudaning xəhərliridə həlkə təlim berixkə əwətti. □ ⁸ Ular bilən billə baroşanlardın yənə Xemaya, Nətaniya, Zəbadiya, Asahəl, Xəmiramot, Yonatan, Adoniya, Tobiya, Tob-Adoniya katarlik birқанqə Lawiylar, xundakla yənə Əlixama bilən Yəhəram degən ikki kaşınmu bar idi. ⁹ Ular Pərwərdigarning Təwrat kaşunı kitabını aloşaq berip, Yəhuda zeminidiki barlik xəhərlərnı arilap yürüp həlk arisida təlim bəretti.

¹⁰ Yəhudaning ətrapidiki məmlikətlərnıng həmmisini Pərwərdigarning kərkünçı bastı wə ular Yəhəxafat bilən urux kılıxqa pətinalmaytti.

¹¹ Filistiyələrdin bəziliri Yəhəxafatqa sowqə-salamlar wə kümux olpanlırını tapxurdi; Ərəblərmu padiliridin uningəsa yəttə ming yəttə yüz kəp, yəttə ming yəttə yüz tekə sowqə kildi. ¹² Yəhəxafat baroşanseri karamət kudrət tēp, Yəhudada birnəqqə kəroşan wə ambar xəhəri bina kildi. ¹³ U Yəhudaning hərkəysi xəhərliridə nuroşun maddiy əxya zapisi təyyarlıdi; Yerusalemdimu uning zəbərdəs batur jəngqiliri bar idi.

¹⁴ Jəmətliri boyigə ularning sani təwəndikiqə: —

Yəhuda kəbilisidiki mingbaxlıri iqidə Adnah sərdar bolup, batur jəngqilərdin üç yüz mingəsa baxlamqilik kılatti; ¹⁵ Adnahning kəp astida Yəhəhanan sərdar bolup, ikki yüz səksən ming adəmgə baxlamqilik kılatti; □ ¹⁶ Yəhəhananning kəp astida Zikrining oşlı Amasiya bar idi; u Pərwərdigarəsa özini atiwətkən adəm bolup, ikki yüz ming batur jəngqigə baxlamqilik kılatti. ¹⁷ Binyamin kəbilisi iqidə Eliyada degən batur bir jəngqı bolup, okya wə kalkan bilən kəralanoşan ikki yüz ming batur jəngqigə baxlamqilik kılatti; ¹⁸ Eliyadaning kəp astida Yəhəzabad bolup, jənggə təyyar kəxundin bir yüz səksən ming adəmgə baxlamqilik kılatti.

¹⁹ Bularning həmmisi padixahning hizmitidə həzir turatti; padixahning yənə pütün Yəhuda zeminidiki kəroşanlik xəhərlərgə orunlaxturuloşan adəmliri bolsa, ularning sirtida idi.□

18

Yəhəxafat Aşab bilən ittıpaqdax bolidu

1Pad. 22:2-36

¹ Yəhəxafatning mal-mülki nahayıti kəp, xan-xəhriti nahayıti yukiri boldi; u Aşab bilən kudilixip ittıpaklaxti. ² Birnəqqə yildin keyin u Aşab bilən kəruşuxkə Samariyəgə bardı. Aşab bolsa uningəsa wə uning həmrəhlirioşu atap nuroşun kala, kəp soydi; andin u uni Gileadtiki Ramotqa billə həjum kılıxqa unatti. ³ Israil padixahı Aşab Yəhuda padixahı Yəhəxafattin: — Özliri mening bilən billə Gileadtiki Ramotqa

□ 17:7 «Mikayalar» — yaki «Mikalar». □ 17:15 «Yəhəhanan» — yaki «Yoşanan».

□ 17:19 «bularning həmmisi» — bəlkim 14-18-ayəttiki yolbaxqılar wə 18-ayəttiki «jənggə təyyar turidioşanlar»ni kərsitidu.

berixka maqul bolamdila? — dəp soriwidi, u: — Biz silining-mening dəp ayrimaymiz; mening həlkim əzlinirining həlqidur. Mən əzliiri bilən billə jəng qilixka barmay turmaymən, dəp jawap bərdi. □ 4 Ləkin Yəhoxafat İsrailning padixahı: — Ətünimənki, bügün awwal Pərwərdigarning səzini sorap kərgəyla, dedi.

5 Xuning bilən İsrailning padixahı pəyğəmbərlərni, yəni tət yüz adəmni yığdurup ulardin: — Biz jəng qiləyli Gileadtiki Ramotka çiqsak bolamdu, yok?» dəp soriwidi, ular: «Qikkin, Huda uni padixahning kəliqə beridu, deyixti.□

6 Ləkin Yəhoxafat bolsa: — Bulardin baxka yol sorioqdək, Pərwərdigarning birər pəyğəmbiri yokmidu? — dəp soridi.

7 İsrailning padixahı Yəhoxafatka jawab berip: — Pərwərdigardin yol soraydiqan yənə bir adəm bar; ləkin u mening toşramda kutlukni əməs, bəlki daim balayi' apətni kərsitip bəxarət bərgəqkə, mən uni eq kərimən. U bolsa İmlahning oqli Mikayadur, dedi. Yəhoxafat: — I aliyliri, sili undək demigəyla, dedi.

8 Andin İsrailning padixahı bir qakirini kiqkirip uningə: — Qakkan berip, İmlahning oqli Mikayani qakirtip kəl, dəp buyrudi.

9 Əmdi İsrailning padixahı bilən Yəhudaning padixahı Yəhoxafat xahənə kiyimlirini kiyixip, Samariyəning dərwasisining aldidiki hamanda hərbiəri əz təhtidə olturuxti; ularning aldidə pəyğəmbərlərnin həmmisi bəxarət bərməktə idi. 10 Kənanahning oqli Zədəkiya bolsa əzi təmürdin münnggüzlərni yasap: — Pərwərdigar mundək dəydu: — «Muxu münnggüzlər bilən Suriylərni yokatkuqə üsür ursila», dedi. 11 Həmmə pəyğəmbərlər xuningə ohxax bəxarət berip: «Gileadtiki Ramotka qikip səzsiz muwəppəkiyə qəzinila; qünki Pərwərdigar uni padixahning kəliqə tapxuridikən», deyixti.

12 Mikayani kiqkiroqli bərojan həwərqi uningə: — Mana, həmmə pəyğəmbərlər birdək padixahka yahxi həwər bərməktə; əmdi ətünimən, sening səzüngmu ularningki bilən birdək bolup, yahxi bir həwərni bərgin, dedi.

13 Əmma Mikaya: — Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənki, Hudayim manga nemə eytsa, mən xuni eytimən, dedi.

14 U padixahning aldiqə kəlgəndə padixah uningdin: — I Mikaya, jəng qiləyli Gileadtiki Ramotka çiqsak bolamdu, yok? — dəp soriwidi, u uningə jawab berip: — Qikip muwəppəkiyə qəzinisilər; qünki *dixmininglar* kəllinglarə tapxurulidu, dedi. □

15 Ləkin padixah uningə: — Mən sanga kanqə ketim Pərwərdigarning namida rast gəptin bəxkisini manga eytmasliqka kəsəm iquzuxum kərk?! — dedi.

16 Mikaya: — Mən pütkül İsrailning taqlarda padiqisiz koylardək tarilip kətkənlisini kərdüm. Pərwərdigar: «Bularning igisi yok; bularning hərbiəri tinq-aman əz əyigə qaytsun» dedi, — dedi.

□ 18:3 «Biz silining-mening dəp ayrimaymiz» — ibraniy tilida «Mən əzüm sanga ohxax bolimən» degən səz bilən ipadiliniidu. □ 18:5 «Qikkin, Huda uni padixahning kəliqə beridu» — Yəhoxafat: «Awwal Pərwərdigarning səzini sorap kəlgəyla» dəydu (4-ayət). Ləkin «pəyğəmbərlər» «Pərwərdigar» (ibraniy tilida «Yəhwə, Yəhowah») degən namni ixlətməy, bəlki «Huda» (ibraniy tilida «Əlohim») dəp ixlitidu. Xunga Yəhoxafat «pəyğəmbərlər»ning bəxarətliridin kattik guman qiləloqə bolsa kərk. Keyinki ayətlərni kəring. □ 18:14 «Qikip muwəppəkiyə qəzinisilər; qünki duxmininglar kəllinglarə tapxurulidu» — xühhisizki, Mikaya bu səzni kinayilik, həjwiy tələppuz bilən eytidu. Qünki padixah dərhal uningdin gumanlinip kalidu (15-ayətni kəring).

¹⁷ Israilning padixahı Yəhoxafatka: — Mana, mən siligə «U mening toqramda kutlukni əməs, bəlkı haman balayı'apətnı kərsitip bexarət beridu», demigənmidim? — dedi.

¹⁸ Mikaya yənə: — Xunga Pərwərdigarning səzini angliəjin; mən Pərwərdigarning Əz təhtidə olturojanlıqını, asmanın pütkül qoxunliri uning yenida, ong wə sol tərripidə turojanlıqını kərdüm. ¹⁹ Pərwərdigar: «Kim Ahabni Gileadtiki Ramotka qikip, xu yərdə halak boluxka aldaydu?» — dedi. Birsı undak, birsı mundak deyixti; ²⁰ xu wakıtta bir roh qikip Pərwərdigarning aldida turup: «Mən berip alday» dedi. Pərwərdigar uningdin: «Kandak usul bilən aldaysən?» dəp soriwidi, ²¹ u: «Mən qikip uning həmmə pəyoəmbərlirining əozıda yaloqanqi bir roh bolimən», dedi.

Pərwərdigar: «Uni aldap ilkinggə alalaysən; berip xundak kil» — dedi.

□ ²² Mana əmdi Pərwərdigar sening bu həmmə pəyoəmbərlirining əozıqə bir yaloqanqi rohnı saldı; Pərwərdigar sening toqrangda balayı'apət kərsitip səzlidi» — dedi.

²³ Xuni anglap Kənanahning oəli Zədəkiya kelip Mikayaning kaqıtıqə birni selip: — Pərwərdigarning Rohı qaysı yol bilən məndin etüp sanga səz kilixka bardi?! — dedi.

²⁴ Mikaya jawab berip: Əzüngni yoxurux üqün iqkiridiki öygə yügürgən künidə xuni kərisən, dedi. □

²⁵ Israilning padixahı əmdi: — Mikayani elip kayturup berip, xəhər həkimi Amon bilən padixahning oəli Yoaxka tapxurup, ²⁶ Ularəta tapilar: «Padixah mundak dəydu: — Uni zindanoəta solap mən tinq-aman yenip kəlgüqilik kiynap, nan bilən suni az-az berip turunglar» — dənglar, dəp buyrudi.

²⁷ Mikaya: — Əgər sən həkikətən tinq-aman yenip kəlsəng, Pərwərdigar mening wasitəm bilən səz kilmiəjan bolidu, dedi. Andin u yənə: — Əy jamaət, hərbinglar anglanglar, dedi.

²⁸ Israilning padixahı bilən Yəhudaning padixahı Yəhoxafat Gileadtiki Ramotka qikti.

²⁹ Israilning padixahı Yəhoxafatka: — Mən baxka kiyapətkə kirip jənggə qıqay; sili bolsila əz kiyimlirini kiyip qıksila, dedi. Israilning padixahı baxka kiyapət bilən jənggə qikti.

³⁰ qünki xundak boldiki, Suriyəning padixahı jəng hərwişi sərdarlırioəta: — Qongliri yaki kiqikliri bilən əməs, pəkət Israilning padixahı bilən soəxunglar, dəp buyrudi.

³¹ Wə xundak boldiki, jəng hərwilirining sərdarliri Yəhoxafatni kərgəndə: — Uni qokum Israilning padixahı dəp, uningəta olixip hujum kilmaqci boldi; ləkin Yəhoxafat pəryad kətürdi, Pərwərdigar uningəta yardəm bərdi. Huda ularni uningdin yiraklaxturdi; ³² qünki xundak boldiki, jəng hərwilirining sərdarliri uning Israilning padixahı əməslikini kərgəndə uni qoəlimay, burulup ketip kəlixti.

³³ Əmma birəylən kərisioəla bir okya etiwidi, ok Israilning padixahining sawutining mürisidin təwənkı ulıqidin etüp təgdi. U hərwikexigə: Hərwiני yandurup meni səptin qıkarəjin; qünki mən yaridar boldum, dedi. ³⁴ U küni jəng barəanseri kattik boldi. Padixah kəqkiqə

□ **18:21 «Mən qikip uning həmmə pəyoəmbərlirining əozıda yaloqanqi bir roh bolimən»** — bu ayətlərdin bu rohnıng bir yaloqan səzləydiəjan jin ikənliki kərunidu. Hudaning Əz Rohı yaki pərixtiliri həqqaqan yaloqan səz kilmaydu. Demək, Huda jin-xəytanlarəta Ahab padixahni aldaxka yol koyidu. □ **18:24 «iqkiridiki öygə yügürgən küni»** — yaki «eydin öygə yügürgən küni».

Suriylərninğ udulida öz jəng hərəwisiyəyə yəlinip ərə turdi. Kün petixi bilən u əldi.

19

Yəhoxafat Hudadin agah kəbul kəlidu

¹ Yəhuda padixahı Yəhoxafat aman-esən Yerusalemdiki ordisiyəyə kəytip kəldi. ² Aldin kərgüci Hənanininğ oşli Yəhu padixah Yəhoxafatning aldisiyəyə qikiş: — Səning rəzillərninğ yardimidə bolup, Pərwərdigarəyə əq boləqanlarni səyginə durusmu? Xu səwəbtin Pərwərdigarning oşəziş bəxingəyə qüxidişan boldi. ³ Həlbuki, sən axərah butlirini zemindin yəkitip taxlişininğ wə Hudani izdəxkə niyəş kilişininğ üqün səndimu yahxilik tēpildi, dedi.

⁴ Yəhoxafat Yerusalemda olturatti; keyinki wəqitlarda u həlk arisiyəyə qikiş, Bəər-Xebadin tartip Əfraim təşlirişiqə səpər kilip, həlkni towa kildurup ata-bowilirininğ Hudasi Pərwərdigarəyə yandurdi. □ ⁵ U yənə Yəhuda təwəsidi: barlik kəroşanlik xəhərlərdə sorəqkilarni təyinliş;

⁶ u sorəqkilərninğ: — Öz kilişanlirininğləyə əhtiyəşan bolunğlar; çünki silərninğ həküm qikişirininğlar insan üqün əməş, bəlkə Pərwərdigar üqündur; silər həküm qikəroşininğlarda u çəqum silər bilən billə bolidu. ⁷ Əmdi Pərwərdigarning wəhimisi kəş aldinğlarda bolsun; öz kilişanlirininğləyə əhtiyəşan bolunğlar; çünki Pərwərdigar Hudayimizdə nahəklilik yəq, yüz-hatir kiliş yəq, para yeyixmu yəqtur, dedi.

⁸ Yəhoxafat Lawiylardin, kahinlardin wə Israil jəmətlirininğ bəxliridin bəzilərnə Yerusaleməyə kəyturup kəlip, ularni Yerusalemdimu Pərwərdigarning həkümlişini qikişir wə həlkning ərz-dəwalirini bir tərəp kilişkə təyinliş. □ ⁹ Yəhoxafat ularəyə: — Silər bu ixlarni Pərwərdigarning kərkunqida bolup sadəşətlik bilən çin kənglünğlardin bəjirininğlar.

¹⁰ Hərkəysi xəhərlərdə turidişan kərinəşlirininğlarning aldinğləyə elip kəlgən barlik ərz-dəwəsi, məyli u hun dəwəsi bolsun, kənun-əmr wə həküm-bəlgilimilər təşrisidiki ərz-dəwə bolsun, ularning Pərwərdigar aldidə gunəşkar bolup kəlməsliki üqün, xundəklə Pərwərdigarning oşəziş öz bəxingləyə wə kərinəşlirininğlarning bəxişəyə kəlip kəlməsliki üqün, ularni həman agəşlandurup turunğlar; xundəq kiləşnəğlar, gunəşkar bolmaysilər. ¹¹ Pərwərdigarəyə təəlluk ixlarda silərnə bəş kahin Amariyə bəşkuridu; padixahkə dair ixlarda, silərnə Yəhuda jəmətininğ yəlbəşqisi İsməilninğ oşli Zəbadiyə bəşkuridu; silərninğ hizmitinğlarda turidişan Lawiylər bər. Jəsəşətlik bolup ixlirininğlarni kilinglər wə Pərwərdigar ixni durus kilişuqilər bilən billə bolidu! — dedi.

20

Ajəyib bir nusrət

□ **19:4 «Bəər-Xebadin tartip Əfraim təşlirişiqə»** — Bəər-Xeba Yəhuda zemindiki əng jənubiş qəğra, Əfraim təşliriki bolsa ximaliy qəğra idi. □ **19:8 «Pərwərdigarning həkümlişini qikişir»** — yəki «Pərwərdigar üqün həküm qikişir». Bu təşjimə təşra bolsa, bəlkim ibadəşhanidiki ixlarni (yəni, puşraləyəyə əit bolmioşan ixlarni) kərsitixi mumkin.

1 Keyinki waqıtlarda xundak boldiki, Moabiylar, Ammoniylar wə Maoniylardin bəziliri birlixip kelip Yəhoxafatka hujum kilixka qikti.

2 *Qaparmənlər* kelip Yəhoxafatka: — *Əlük* dengizning u ketidin, yəni Edomdin siligə hujum kiləyli zor bir qoxun qikiplə; mana, ular Həzazon-Tamarda, dedi (Həzazon-Tamar yənə «Ən-Gədi» dəpmu atilidu). 3 Buni angliqan Yəhoxafat kərkup, Pərwərdigarni izdəxkə niyət baqlap, pütün Yəhuda təwəsidi «roza tutuximiz kərək» dəp jakarlıdi. 4 Yəhudalar əmdi Pərwərdigardın yardəm tiligili yioqildi; həlk Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridin qikiplə Pərwərdigardın yardəm tiləxkə kelixti. 5 Yəhoxafat Yəhuda wə Yerusalemdiki jamaət arisiqə qikiplə, Pərwərdigar öyining yengi həylisining aldidə ərə turup 6 mundak dua kilip: —

«I Pərwərdigar, ata-bowilirimizning Hudasi, Sən ərəxtə turuqı Huda, barlık əl-məmləkətlərnin üstidin həküm sürgüci əməsmiding? Sening kolung küq-kudrətkə toləundur, həqkim Seni tosalmaydu. 7 I Hudayimiz, Sən bu zemindiki ahalini Əz həlking Israillar aldidin koqlap, uni Əz dostung İbrahimning nəsligə mənngülük miras kilip bərgən əməsmiding? 8 Ular xu yərdə turdi həm xu yərdə Sening naminqə atəp bir mukəddəshana selip: 9 «Mubada beximizqə birə balayı apət kəlsə, məyli u kiliq, jaza, waba, aqarqilik bolsun, kiyingilikta kəloqan waqtimizda, muxu öy, yəni Sening aldingda turup, Sanga murajət kilsak (qünki Sening naminqə muxu öydidur), Sən anglaysən wə kutkuzisən» degəndi.

10 Əmdi mana, bu yərgə Ammoniylar, Moabiylar wə Seir teqidikilər bəsip keliwatidu! İlgiri Israillar Misir zemindin qikqan qəşda Sən Israillarning ularqə tajawuz kilixiqə yol koymiqaniding; u qəşda Israillar ularni yəkatmay u yərdin aylinip ətəkən. 11 Əmdi kərə, hazır ularning yaxıllıqimizni kəndak yol bilən kayturmaqci boluwatqiniqə! Ular bizni Sən bizgə miras kilip bərgən bu zemindin koqlap qikarmakci boluwatidu. 12 I Hudayimiz, Sən ularning üstidin həküm qikarmamsən? Qünki bizning bizgə hujum kilixka keliwatqan bu zor qoxun bilən kərxiləxkudək küqimiz yəq; nemə kiliximiznimu bilməy qaldük; lekin bizning kəzimiz Sanga tikilip turmaqta» — dedi.

13 Bu qəşda pütün Yəhuda həlki, ularning kuqaktiki baliliri, hotun bala-qakilirining həmmisi Pərwərdigarning aldidə turatti. 14 Wə xu pəyttə Pərwərdigarning Rohi jamaətning otturisiqə turqan Lawiylardin Asafning əwladi bolqan Mattaniyaning qəwrisi, Jəiyəlning əwrisi, Binayaning nəwrisi, Zəkəriyaning oqlı Yahəziyəlgə qüxti; 15 U: — I pütün Yəhuda həlki, silər Yerusalemda turuwatqanlar wə padixah Yəhoxafat, kulək selinglar! Pərwərdigar silərgə mundak dəydu: — «Silər bu zor qoxundin kərkup kətmənglar wə aləkdə bolup kətmənglar; qünki bu jəng silərninqi əməs, bəlki Hudaning Əziningkidur. 16 Ətə ularqə hujum kilixka qikinqlar; mana, ular Ziz dawandın qikiplə kelidu wə silər ularni Yəruəl qəlining aldidiki jilqə əşizida uqritisilər. 17 Silər bu dərəm jəngdə uruxunglarınə həjiti bolmaydu; pəqət səpkə tizilip turunglar, silər bilən billə bolqan Pərwərdigarning niqat-nusritini kəringlar! I Yəhuda, i Yerusalemdikilər, kərkənglar, aləkdənimu bolup kətmənglar; ətə ularqə hujum kilixka qikinqlar, Pərwərdigar qəqum silər bilən billə bolidu!» — dedi.

18 Bu gəpni anglap Yəhoxafat bəxini yərgə təgküzüp tizlandı wə barlık Yəhuda həlki həm Yerusalemdikilər Pərwərdigar aldidə düm yikilip Pərwərdigarqə səjdə kildi. 19 Kohət əwladi wə Korah əwladi iqidiki

Lawiylardin boləjanlar orunliridin turuxup intayin küqlük awaz bilən İsrailning Hudasi Pərwərdigarni mədhıyıləxti.

²⁰ Pütün həlk ətisi kaq səhərdə turup Təkoa qəligə qarap atlandi; ular atlinp ketiwatqanda, Yəhoxafat ornidin turup ularəja: — İ Yəhuda həlki, i Yerusalemdikilər, gepiməz kulak selinglar! Hudayinglar Pərwərdigarəja tayininglar, qoqum məzmət turəuzulisilə; Uning pəyoəmbərlirigə ixininglar, yolunglar qoqum rawan bolidu! — dedi.

²¹ Andin u həlk bilən obdan məslihətlixip, Pərwərdigarning mukəddəs bəhəywətlikini mədhıyıləp, Uningəja atap oşəzəl-küy eytidiojanlarni: «Silər Pərwərdigarəja rəhmət-təxəkkür eytinglar, qünki Uning əzğərməs muhəbbiti mənggölüktur!» dəp oquxka təyinləp, qoxunning aldidə mangdurdi. □ ²² Ular təntənə kilip həmdusana oquxi bilən, Pərwərdigar Yəhuda həlkiyə hujum kilixka qıqkan Ammoniyalar, Moabiyalar wə Seir teoqidikilərgə pistirma qoxunni əwətip, ularni tarmar kıldurdi. □

²³ Xuning bilən Ammoniyalar bilən Moabiyalar Seir teoqidikilərgə hujum kilixka oştı, ularni birini qoymay kiriwətti; ular Seir teoqidikilərnı kirip tügətkəndin keyin yənə əzliri bir-birini kirəqin kilixka qıxkənidi.

²⁴ Yəhudalar qəldiki kəzətgaħka kelip xu zor qoxun tərəpkə qarisa, mana qəqip kutulojan birmu adəm yok bolup, həmmə yərnı əlük qaplap kətkənidi. □ ²⁵ Yəhoxafat əzining adəmliri bilən dıxməndin olja bulang-talang kilixka kəlgəndə, ular əlüklər bilən billə nuroşun mal-mülük wə kəp kimmətlik buyumlarnı tapti. Ular salduruwaləjanlirining tolişikidin elip kitəlməy qaldı; olja xunqə kəp boləraqka, uni yioşiwelıxka uq kün kətti. ²⁶ Ular tətinqi küni Bərakah jiləşioəja yioşilip, Pərwərdigarəja həmdusana okup mubərəklidi; xunga u yər taki bəgüngə qədər «Bərakah jiləşisi» dəp atilip kəlməktə. □ ²⁷ Andin barlık Yəhudadikilər wə Yerusalemdikilər Yəhoxafatning baxlamqilikidə huxal-huram bolup Yerusaleməja qaytti; qünki Pərwərdigar ularni dıxmənli ri üstidin oşalib kilip huxallıkkə qəmdürgənidi. ²⁸ Ular Yerusaleməja təmbur, qiltar wə kanaylar qelip kelip, Pərwərdigarning əyigə kirdi. ²⁹ Barlık əl-məmlikətlər Pərwərdigarning İsrailning dıxmənli rigə qarxi qikip jəng kiləjanlikini anglioqanda, Hudaning wəhimisi ularning üstigə bastı.

³⁰ Xuning bilən Yəhoxafatning padixahlıki tinq-asayixlikta boldi; uning Hudasi uning tət ətrapini tinq kiləjanidi.

³¹ Xundak kilip Yəhoxafat Yəhuda üstigə həküm sürdi. U təhtkə qıqkan qəoqda ottuz bəx yaxta idi; u Yerusalemdə yigirmə bəx yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Azubah bolup, u Xilhining kizi idi. ■ ³² Yəhoxafat qaymay atisi Asaning yolida mēngip, Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kildi. ³³ Pəqət «yukiri jaylar»la yokitilmiojanidi; həlk tehiqə kəngüllirini ata-bowilirining Hudasioəja mayil kilmiojanidi.

³⁴ Yəhoxafatning qəlojan ixliri bolsa, mana baxtin ahirişiqə «Yəhuda wə İsrail padixahlirining tarihnəmisioəja kirqüzülgən «Hənananing oşli

□ **20:21 «mukəddəs bəhəywətlikini mədhıyıləp...»** — yaki «pak-mukəddəslikning güzəllikidə mədhıyıləp...». «Zəb.» 29:2ni kəring. Baxka birhil tərjimisi: — «xahənə kiyimlərnı kiygən...». □ **20:22 «Pərwərdigar ... pistirma qoxunni əwətti,...»** — muxu sirlik səzlər (1) Pərwərdigar Ammoniyalar qatarlikləroəja hujum kilixka pərixtilərnı əwətti; (2) Pərwərdigarning Əzi ularəja uxtumtu hujum kildi, dəp kərsitixi mumkin. □ **20:24 «kəzətgaħ»** — yaki «kəzət munari». □ **20:26 «...Bərakah jiləşioəja yioşilip, Pərwərdigarəja həmdusana okup mubərəklidi..»** — demisəkmə, «Bərakah» degənnin mənisı «mubərəkləx» yaki «bəht-bərikət tiləx» degən mənidə. ■ **20:31** 1Pad. 22:41-51

Yəhuning bayan sözliri»də pütülgəndur.□

³⁵ Bu ixlardin keyin Yəhuda padixahi Yəhoxafat tola rəzil ixlarni kıləan İsrail padixahi Aħaziya bilən ittipak tüzdi. ³⁶ Yəhoxafat Tarxixka baridiəan kemiləni yasaxka uning bilən xirikləxti; xu kemiləni ular Əzion-Gəbərdə yasatti. ³⁷ U qaoqda Marəaxhlik Dodawahuning oşli Əliezər Yəhoxafatni əyibləp uningə bexarət berip: — Aħaziya bilən ittipak tüzgining üçün Pərwədigar sening yasioəanliringni buzuwetidu» dedi. Dərwəkə, keyinki waqitlarda u kemilər buzoəunqilikka uqrap Tarxixka mangalmidi.

21

Yəhoram Yəhuda üstigə həküm sürüdü

2Pad. 8:16-24

¹ Yəhoxafat ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawut xəhəri»də dəpnə kılindi; oşli Yəhoram uning orniəa padixah boldi.

² *Yəhoramning* birnəqə inisi, yəni Yəhoxafatning Azariya, Yəhiyəl, Zəkəriya, Azariya, Mikail wə Xəfatiya degən oşulliri bar idi; ularning həmmisi İsrail padixahi Yəhoxafatning oşulliri idi. □ ³ Ularning atisi ularəa nuroəun altun, kümüş wə kimmətlik buyumlarni, xundakla Yəhuda zeminidiki birkanə qoroəanlik xəhəri sowəa kildi; pəkət padixahlikni bolsa, Yəhoram qong oşli boləaqka, uningə bərdi.

⁴ Yəhoram atisining padixahlik təhtigə qikip həkükini mustəhkəmlidi. Andin u barlik inilirini, xundakla Yəhudadiki birkanə əmədarlarni kiliqlap kət kildi.

⁵ Yəhoram təhtkə olturoinida ottuz ikki yaxta idi; u Yerusalemda səkkiz yil səltənət kildi. ⁶ U Aħab jəmətidikilərgə ohxax, İsrailning padixahliri mangoəan yolda mangdi, qünki u Aħabning kizini əmrigə aləanidi; u Pərwədigarning nəziridə rəzil boləanni kildi. ⁷ Biraq Pərwədigar Dawut bilən tüzgən əhdisi səwəblik, Dawutka wə uning əwladliriəa mənggü əqməydiəan bir qiraə qalduray dəp, wədə kileəni boyiqə Dawutning jəmətini yoq kilip taxlaxni halimidi. ⁸ *Yəhoramning* səltənətidiki künlərdə Edomlar Yəhudadin ayrilip qikip, əz aldioəa əzligə həkümranlik kildiəan bir padixah tiklidi. ⁹ Yəhoram, sərdarlıri wə barlik jəng hərwiliri *Jordan dəryasidin* otüp, keqidə kozoəilip qikip, əzlrini koxiwəəan Edomiylarəa wə jəng hərwisi sərdarlıriəa hujum kilip əqəlib kəldi. ¹⁰ Həlbuki, Edomiylar xuningdin etiwarən Yəhudaəa kaxi qikip, taki bügüngə kədər Yəhudaning həkümranlikidin ayrilip turdi. Yəhoram ata-bowilirining Hudasi Pərwədigarni taxliəini üçün Libnahliklərmu xu qaoqda uningə kaxi qikip uning kolidin ayrilip qikti. ¹¹ Uning üstigə, Yəhoram yənə Yəhudaning taqlirida «yukiri jaylar»ni yasitip, Yerusalemda turuwatkanlarni buzukqilikka putlaxturdi, Yəhudalarnimu xundak əzdurdi.□

□ **20:34 «Yəhuda wə İsrail padixahlirining tarihnami»** — bu kitab Təwrattiki uxbu «Tarih-Təzkirilər» əməs, biraq xübhəsizki, uxbu kitabning muəllipliri uningdin kəp uqurlarni aləanidi. □ **21:2 «Azariya»** — yaki «Azariya». □ **21:11 «buzukqilikka putlaxturdi...»** — muxu ayəttiki «buzukqilik» rohiy jəhəttin eytilidu, demək Pərwədigarəa wapasizlik kilip butlarəa qoəunup kətkanlikni kersitidu. Xundaktimu, xu qaoqdiki butpərəslikning jismani yəhəttinmu buzukqilik wə pahixiwazlik bilən ziq munasiwiti bar idi.

¹² Xu vaxıtlarda İliyas pəyğəmbər tərpidin yeziloğan bir məktup Yəhoramğa təgdi, uningda mundak deyildi: «Sening bowang Dawutning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: «Sən atang Yəhoxafatning yollirida mangmay, xuningdək Yəhuda padixahı Asaningmu yollirini tutmay, □ ¹³ bəlki İsrail padixahlırining yollirida mengip, Yəhudalarni wə Yerusalemda turuwatқанlarni huddi Ahab jəmətidikilər buzukqılıqlar kıljoğandək buzukqılıqlarğa putlaxturoğanlıqing üqün, xundakla atangning jəmətidikilərnı, yəni özüngdin yahxi boloğan iniliringni kətl kıljoğining üqün, ¹⁴ Pərwərdigar sening həlkingni, hotun bala-qakıliringni wə barlık mal-mülkünggə alamət zor zərb bilən uridu. ¹⁵ U senimu eojir wabalar bilən urup, üqəy-başringni eojir kesəlgə muptila kılıduki, kesiling kündin küngə eojirlixip, üqəyliring ekip qikidu»» deyilgənidi.

¹⁶ Keyinki vaxıtlarda Pərwərdigar Filistylərnıng wə Efiopiylərnıng yenediki Ərəblərnıng rohinı Yəhoramğa qarxi kozojatti. ¹⁷ Xuning bilən Yəhuda zeminiğa zərb kılıp besip etti wə padixah ordısidiki barlık mal-mülükni bulang-talang kılıp, oqulliri bilən hotunlırini tutqun kılıp elip kətti; ular kənji oqlı Yəhoahazdin bələk oqulliridin birinimu qaldurmıdi.

¹⁸ Bu wəkədin keyin Pərwərdigar Yəhoramni urup, üqəylirini saqaymas eojir kesəlgə gıriptar kildi. ¹⁹ Wə xundak holdiki, uning kesili kündin-küngə eojirlixip, ikki yıl wəqit ötüxkə az qaloğanda, kesəllik tüpəylidin üqəyliri texilip qüxti, u tolimu azablinip əldi; uning həlki ata-bowilirini izzətləp ularğa huxbuy yaqqandək, uningğa heqqandək huxbuy yekip olturmıdi. ²⁰ Yəhoram təhtkə qıqqan qeşida ottuz ikki yaxta idi; u Yerusalemda səkkiz yıl səltənət kildi wə u dunyadin kətkəndə heqkim uningğa qayoju-həsərət qəkmıdi. Halayık uni «Dawut xəhırı»gə dəpnə kildi, ləkin padixahlar kəbristanlıqığa dəpnə kilmıdi.

22

Ahaziya Yəhuda üstigə həküm sürıdu *2Pad. 8:25-29; 9:27-29*

¹ Yerusalemda turuwatқанlar Yəhoramning kənji oqlı Ahaziya uning orniğa padixah kılıp tiklidi; qünki Ərəblər bilən billə bargahqa besip kirgen qaraxqılar Ahaziyaning akilirini qoymay oltürüwətkənidi. Xuning bilən Yəhuda padixahı Yəhoramning oqlı Ahaziya səltənət kildi. □ ² Ahaziya təhtkə qıqqan qeşida yigirmə ikki yaxta idi; u Yerusalemda bir yıl səltənət kildi. Uning anisining ismi Ataliya bolup, Omringar *nəwrə* kızı idi. □ ³ Ahaziyamu Ahab jəmətining yolliriğa mangdi; qünki uning anisi uni rəzillikkə ündəytti. ⁴ U Ahab jəməti kıljoğindək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil boloğanı kildi; qünki uning atisi əlgəndin keyin Ahab jəmətidikilər uni həlakətkə elip barıdıoğan rəzil nəsihətlərnı berətti. ⁵ U ularning nəsihitigə əgixip, İsrail padixahı Ahabning oqlı Yəhoram bilən birlikdə Gileadtiki Ramotqa berip

□ **21:12** «... İliyas pəyğəmbər tərpidin yeziloğan bir məktup Yəhoramğa təgdi» — bu məktup Yəhoramning kəlioğa yetip kəlgən wəqıttə, İliyas bəlkim asanğa kətürülgən boluxı mumkin. □ **22:1** «Ərəblər bilən billə bargahqa besip kirgen qaraxqılar...» — muxu ayəttiki «bargah» bəlkim Yəhudadikilər Ərəblər bilən qarxilixkə təyyarlinix üqün dalada tikkən hərbiy bargahni kərsitidu. Bəzi təjimanlar «xəhər» dəp təjımə kılıdu. □ **22:2** «Ahaziya təhtkə qıqqan qeşida yigirmə ikki yaxta idi» — kəp kona kəqürmilərdə «...kiriş ikki yaxta idi» deyilidu. Bu kətim bəzi kədimki kəqürmilər wə təjımə nusqisiğa wə «2Pad.» 8:26gə asasən «yigirmə ikki yax» dəp təjımə kılduk.

Suriyə padixahı Həzael bilən soxuxti; xu qaotda Suriylər Yəhəoramni zəhimpləndürdi. ⁶ Andin Yəhəoram Ramaħda Suriyə padixahı bilən soxuxkən qaotdiki jarahətlirini dawalitix üqün Yizrəəlgə kaytti. Andin Yəhəoramning oqli Yəhuda padixahı Azariya Aħabning oqli Yəhəoramning kesəl bolup kəloqanlıki səwəbidin uni yoqlioqli Yizrəəlgə bardi. ⁷ Halbuki, Aħaziyaning Yəhəoramni yoqlioqli baroĭini dəl ezini həlakətkə elip baridoĭan, Huda bekitkən ix idi. Qünki u baroĭandin keyin Yəhəoram bilən birlikdə Nimxining oqli Yəhuoqa karxi soxuxuxka çiqti. Muxu Yəhu əslidə Pərwərdigar tərripidin Aħabning jəmətini yoqıtix üqün məsih kılinoĭanidi. ⁸ Wə xundək boldiki, Yəhu Huda bekitkən həkümni Aħab jəmətinin üstigə yürğüzgən waqtida, u Yəhudadiki əməldarlarni wə Aħaziyaning hizmitidə boloĭan kərindaxlirining oqullirini uqritip, ularni koymay əltürəwətti. ⁹ Yəhu Aħaziyanimu izdidi; kixilər uni tutuwaldi (u Samariyəgə yoxurunuwəloĭanidi). Ular uni Yəhuninğ aldioĭa apirip əltürdi. Ular uni dəpnə kildi, qünki kixilər: «Bu degən Pərwərdigarni qin kənglidin izdigən Yəhəoxafatning nəwrisidur» degənidi. Aħaziyaning jəmətidə padixahlıkni kəloĭa əloĭudək birər adəm kəlmidi.

Hanix Ataliya Yəhuda üstidin həküm süridu

2Pad. 11:1-3

¹⁰ Əmdi Aħaziyaning anisi Ataliya oqlining əlginini kərgəndə, Yəhuda jəmətidiki barlık xah nəslini əltürüxkə kəzoĭaldi. ¹¹ Ləkin padixahning kizi Yəhəoxebiyat əltürülux əldida turoĭan padixahning oqullirining arisidin Aħaziyaning oqli Yoaxni oqrılıqgə elip çikip, uni wə inik anisini yastuq-kirlik əmbirioĭa yoxurup koydi. Xundək kılıp padixah Yəhəoramning kizi, (yəni Aħaziyaning singlisi), *bax* kəhin Yəhuyadaning hotuni Yəhəoxebiyat Yoaxni Ataliya əltürəwətmisun dəp Ataliyadin yoxurup koydi. □ ¹² Andin keyin Yoax ular bilən Pərwərdigarning əyidə əltə yil yoxurunup turdi; u qaotda Ataliya Yəhuda zeminida səltənət kılatti.

23

¹ Yəttinçi yili, Yəhəyoda jasarətkə kelip, Yəroħamning oqli Azariya, Yəhoħananning oqli İsmail, Obədninğ oqli Azariya, Adəyaning oqli Maaseyah wə Zikrining oqli Əlixafat katarlık birkanqə yüzbəxini qəkirip ular bilən əhdə tüzdi. □ ■ ² Ular Yəhuda zeminini arılap, Yəhudadiki hərkəysi xəhərlərdin Lawiylarni wə İsraildiki qonğ yolbaxqılarni yioĭdi; ular Yerusalemə kelixti. ³ Pütkül jamaət Hudaning əyidə padixah bilən əhdiləxti. Yəhəyoda ularə: — Padixahning oqli Pərwərdigarning Dawutning əwladlıri toqruluq wədə kıləjindək qəqum səltənət kıldıdu. ⁴ Mana silər kılıxinglar kərək boləĭan ix xuki: — Xabat künidə pasi-banlık nəwiti kəlgən kəhinlar bilən Lawiylarning üqtin biri hərkəysi dərwezilarni muħapizət kılısun; ⁵ üqtin biri padixah ordisini, üqtin biri «Ul dərwezisi»ni muħapizət kılısun; baxqılarning həmmisi Pərwərdigar əyining həyilirida bolsun. ⁶ Ləkin kəhinlar həm wəziyə ətəydoĭan Lawiylardin bələk həqkimni Pərwərdigarning əyigə kirgüzmisun (kəhin-lawiylar pək-muħəddəs dəp həsəblanoĭaqkə kirixigə bolidu). Baxkə həlkning hərbi Pərwərdigar əzigə bekitkən jaylarni kəzət kılısun.

□ **22:11 «Yəhəoxebiyat»** — yaki «Yəhəoxeba». □ **23:1 «Yəhəyoda jasarətkə kelip...»** — yaki «Yəhəyoda ezini küqləndürüp...» ■ **23:1 2Pad. 11:4-20**

⁷ Lawiyların hərbiri qolıoƣa qorallirini elip padixahni orap tursun; öz məyliqə mükəddəs öygə kirixkə urunoƣan həkım öltürölsun; silər padixah kirip-qikiƣip yürginidə uning yenidin ayrilmanglar, — dedi. ■

⁸ Lawiylar bilən Yəhüdalarning həmmisi kahin Yəhöyadaning barlıq tapılıoƣanlirini bəja költürüxti. Lawiyların hərbiri xabat küni nəwətqiliklə kirgən wə nəwətqiliktin qüxkənlərni öz yenida qaldurup qaldı; qünki kahin Yəhöyada həqkimni nəwətqiliktin qüxüxkə qoymidi.

⁹ Andin Yəhöyada kahin Dawut padixahning Pərwərdigarning öyidə saklaklık nəyzə wə kalkan-siparlırini yüzbexilaroƣa tarkitip bərdi. ¹⁰ U yənə kəpqilikni, hərbiri qolıoƣa öz nəyzisini tutƣan halda, ibadəthaning ong tərıpidin tartip sol tərıpıqıqə, qurbangah bilən ibadəthanini boylap padixahning ətrapida turozuzdi. ¹¹ Andin ular xahzadini elip qikiƣip, uning bexioƣa tajni kiygüzüp, uningoƣa guwahnamilərni berip, uni padixah qildi; Yəhöyada wə uning oqulliri *huxbuy may bilən* uni məsih qildi wə «Padixah yaxisun!» dəp towlaxti.

¹² Ataliya həlkələring qepixip yürgənlikini wə padixahni tərıpləwatƣanlığını anglap, Pərwərdigarning öyigə kirip, kəpqilikning arisioƣa kəldi. ¹³ U qarisa, mana padixah öyning dərwazisida, tüwrükning yenida turatti; padixahning yenida əməldarlar bilən kanayqılar tiziloƣanıdi, barlıq yurtning həlki xadlinip kanay qelixatti, nəoƣmiqilər hərhil sazlarıni qelip, jamaətni baxlap mədhıyə oƣutuwatatti. Buni kərgən Ataliya kiyimlirini yirtip: — Asiylik, asiylik! — dəp warkirdi.

¹⁴ Əmma Yəhöyada kahin qoxunoƣa məs’ul boləjan yüzbexilarni qakirtip ularoƣa: — Uni səpliringlar otturısidin sirtka qikiƣiwetinglar; kimdəkim uningoƣa əgəxsə qiliqlansun, dəp buyrudi. Qünki kahin: — Uni Pərwərdigarning öyi iqidə öltürmənglar, dəp eytkanıdi.

¹⁵ Xuning bilən ular uningoƣa yol boxitip bərdi; u ordining «At dərwazisi» bilən padixahning ordisioƣa kirgəndə *ləxkərlər* uni xu yərdə öltürdi. □

¹⁶ Yəhöyada, pütkül jamaət wə padixah birliktə: «Pərwərdigarning həlki bolaylı» degən bir əhdini tüzüxti. ¹⁷ Andin barlıq həlkə Baalning buthanisioƣa berip uni buzup taxlıdi; uning qurbangahliri bilən məbudlirini qeqip parə-parə qilip, Baalning kahini Mattanni qurbangahlarıning aldidə öltürdi.

¹⁸ Andin keyin Yəhöyada kahin Pərwərdigarning öyidiki barlıq məs’uliyətlərni Lawiy kəbilisining kahinlirining qolıoƣa tapxurdi. Kahinlarni bolsa, əslidə Pərwərdigarning öy ixlirioƣa nəwət bilən qaraxka, Pərwərdigaroƣa atap köydürmə qurbanlıq sunuxka Dawut təyinliqənidi. Ular qurbanlıqlarni Dawutning kərsətmiliri boyıqə, huxal-huramlıq iqidə nəoƣmə-nawə oƣuoƣan halda Musaoƣa tapxuruloƣan Təwrat-kanunida pütülginidək sunuxka məs’ul idi. ¹⁹ *Yəhöyada* yənə Pərwərdigar öyining həkəysi dərwazilirioƣa dərwaziwənlərni təyinlidiki, həkəndəq ixlardin napak qilinoƣan adəmlər kirgüzülməytti.

²⁰ U yənə yüzbexiliri, əksəngəklər, həlkə iqidiki yolbaxqılar wə yurtning həmmə həlkini baxlap kelip, padixahni Pərwərdigar öyidin elip qüxüp, «Yükiriki dərwaza» arqılıq ordioƣa əkirip, padixahlıq təhtigə olturozuzdi.

²¹ Yurtning barlıq həlki xadlinatti; ular Ataliyani qiliqlap öltürgəndin keyin, xəhər tinq bolup qaldı.

■ 23:7 Wəh. 14:1, 4, 5 □ 23:15 «...uningoƣa yol boxitip bərdi» — buning baxka birhil tərjimisi: «uni qoləoƣa aldi».

24

Yoax — yəni Yəhoax — Yəhudaşa səltənət qılıdu
2Pad. 12:1-22

¹ Yoax təhtkə qıkkən qeşida yəttə yaxta idi, u Yerusalemda kırık yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Zibiyah bolup, Bəər-Xebalik idi. □

² Yəhojada kahin hayat künliridə Yoax Pərwərdigarning nəziridə durus bolənni kilatti. □ ³ Yəhojada uningəşa ikki hotun elip bərdi, u birkənqə oşul-kiz pərzənt kərdi.

⁴ Xuningdin keyin Yoax Pərwərdigarning öyini qayta yasitix niyitigə kəldi, ⁵ u kahinlarni wə Lawiylarni yioşip ularəşa: — Hudayinglarning öyini onglitip turux üqün Yəhuda xəhərlirigə berip, barlık Israillardin yillik ianə toplanglar; bu ixni tezdin bejiringlar! — dedi. Ləkin Lawiylar bu ixni bejirixkə anqə aldirap kətmidi. □ ⁶ Buni uşkən padixah bax kahin Yəhojadani qakirtip uningəşa: — Özliri nemixkə Lawiylarəşa Pərwərdigarning quli Musa Israil jamaitigə Hudaning guwahliki saqlaklik qedir üqün bəlgiligən bajni Yəhuda wə Yerusalemdin elip kelixkə buyru-midila? — dedi □ ⁷ (qünki əslidə rəzil hotun Ataliya wə uning oşulliri Hudaning öyigə bəşüp kirip, Pərwərdigarning öyidiki barlık muşəddəs buyumlarni elip Baal butliriəşa atap təkdim kiliwətkənidi).

⁸ Xuning bilən padixah buyruk quxürüp, bir sanduk yasitip Pərwərdigar öyining dərwazisining sirtioşa koşoşuzdi; ⁹ andin: «Hudaning quli Musa qəldə Israillarning üstigə bekitkən bajni yioşip Pərwərdigarəşa tapxurunglar» degən bir ukturux Yəhuda bilən Yerusalem təwəsidə qikirildi. ¹⁰ Barlık əməldarlar wə barlık həlk huxal həlda bajni əkilip sanduk toluşuqə uningəşa taxlidi. ¹¹ Lawiylar pul sandukini padixah bu ixkə məs'ul kileşən kixining aldioşa əkəlgəndə, ular baj pulning kəp quxkənlikini kərsə, andin padixahning katipi bilən Bax kahinining adimi kelip pul sandukini engtürüp kurukdişandin keyin, yənə əsli ornioşa apirip koşoyatti. Hərküni xundak bolup turdi; nahayiti kəp pul yioşildi.

¹² Padixah bilən Yəhojada pulni Pərwərdigar öyidiki ix bejirgüqilərgə tapxurdi; ular *buning bilən* Pərwərdigarning öyini ongxax wə əsligə kəltürux üqün taxqilar bilən yaşaqqilarni, təmürqilər bilən miskərlarni yallidi. ¹³ Ixləmqilər tohtimay ixlidi, ongxax ixi ularning qolida ongxuluk elip berildi; xundak qilip ular Pərwərdigarning öyini əslidiki əlqəm-lahiyəsi boyiqə yasidi, xundakla uni tolimu puhta qilip yasap qikti. ¹⁴ Ular ixni püttürgəndin keyin exip kəloşən pulni padixah bilən Yəhojadaning aldioşa əkilip tapxurdi. Ular buning bilən Pərwərdigarning öyi üqün hərhil əswab-buyumlarni, jümlidin ibadət hizmitidiki hərhil buyumlar, kəydürmə qurbanliklarəşa munasiwətlik qaqa-kuqa, qazan-təhsilər wə hərhil altun-kümux baxkə buyumlarni yasatti. Yəhojadaning barlık künliridə, ular Pərwərdigarning öyidə kəydürmə qurbanliqni daim sunup turdi.

□ 24:1 «Yoax» — «Yəhoax»ning baxkə xəkli. □ 24:2 «Yəhojada ... hayat künliridə Yoax Pərwərdigarning nəziridə durus bolənni kilatti» — bu səzgə qarışanda, Yoax Yəhojada əlgəndin keyin Pərwərdigarning yolidin qikip kətti; wə dərwəşə xundak boldi («2Tar.» 24:17-27ni kəring). □ 24:5 «Hudayinglarning öyini onglitip turux üqün ..., barlık Israillardin yillik ianə toplanglar» — yaki «Hər yili Hudayinglarning öyini onglitix üqün... barlık Israillardin ianə toplanglar». □ 24:6 «Hudaning guwahliki saqlaklik qedir» — yaki «həkülüm-guwahlik qediri» — «ibadət qediri»ning baxkə bir ataloşisi. «Pərwərdigarning kul toşuqə Hudaning guwahliki saqlaklik qedir üqün bəlgiligən baj...» — Musaning bu buyrukı torğuluk «Mis.» 30:11-16ni kəring.

¹⁵ Yəhoyada kərip, yaxaydiojan yexi toxup əldi; u əlgən qaşda bir yüz ottuz yaxta idi. ¹⁶ Ular uni «Dawut xəhiri»də padixahlar katarida dəpnə kildi, çünki u İsrailoşa həm Hudaşoşa wə uning əyigə nisbətən nahayiti qong təhpə kərsətkənidi. ¹⁷ Yəhoyada əlgəndin keyin Yəhudadiki yolbaxqılar padixahning aldioşa kelip uningoşa bax urdi; padixah ular kərsətkən məslihetni maqul kərdi. ¹⁸ Ular ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarning əyidin waz keqip, Axərah wə butlarning kulluqioşa kirixti. Ularning bu gunahı səwəblik Hudaning şəzişi Yəhuda bilən Yerusalemdikilərnin bexioşa kəldi. ¹⁹ Xundak bolsimu, Pərwərdigar ularni Əzigə yandurux üçün yənila ularning arisioşa pəyoşəmbərləni əwətti; bu pəyoşəmbərlər gərçə ularni agahlandırojan bolsimu, ləkin ular yənila kulak salmidi. ²⁰ U qaşda Hudaning Rohi bax kahin Yəhoyadaning oşli Zəkəriyoşa quxti, u həlkning aldidə ərə turup ularoşa: — Huda mundak dəydu: «Silər nemixkə Pərwərdigarning əmirlişigə hilaplik kilişilər? Silər heq rawajlik kərməyşilər, çünki silər Pərwərdigardin waz kəqtinglar wə Umu silərdin waz kəqti», — dedi.

²¹ Halayik Zəkəriyani əltürükə kəstlidi; ahir ular uni padixahning əmri boyiqə Pərwərdigar əyining həylisida qalma-kesək kiliş əltürəwətti.

²² Padixah Yoax Zəkəriyaning atisi Yəhoyadaning əzigə kərsətkən xəpkitini yad ətmək tüşül, əksişə uning oşlini əltürəwətti. Zəkəriya jan üzüş aldidə: — Pərwərdigar bu ixni nəzirigə elip, uning həşabini alsun! — dedi.

²³ Xu yılning ahirida Suriyəning koxuni Yoaxkə hujum kiliş kəldi; ular Yəhudaşoşa wə Yerusalemoşa tajawuz kiliş kirip, həlk iqidiki yolbaxqılarni əltürüp, ulardin aloşan pütün urux şəniymətlirini Dəməxk padixahning aldioşa elip bardı. ²⁴ Dərwəkə Suriyə koxunidin pəkət az bir kişim əskərlər kəlgən bolsimu, ləkin Yəhudalar ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigardin waz kəqkənliki üçün Pərwərdigar qong bir koxunni ularning kəlioşa tapxurdi; ular Yoaxkə jaza ijra kildi. ²⁵ Suriylər Yoaxni taxlap kətkən qaşda (çünki u kəttik aşıp kəloşanidi) uning əz hizmətkərliri bax kahin Yəhoyadaning oşlining kəni üçün intikam elix kərək dəp uni kəstlidi; ular uni kariwitidila əltürəwətti. U xu yol bilən əldi; kixilər uni Dawut xəhiridə dəpnə kilişini bilən, birək padixahlarınin kəbristanlişioşa dəpnə kilmidi. □ ²⁶ Uni kəstligənlər munular: — Ammoniy ayal Ximiyatning oşli Zabad bilən Moabiy ayal Simritning oşli Yəhozabad idi.

²⁷ Yoaxning oşulliri, uningoşa kəritiloşan kəttik wə nuroşun agah bəxərtlər; xundakla uning Hudaning əyini yengibaxtin selixkə dair ixliri «padixahlarınin təzkiriliri» degən kitabning izahlırioşa pütülgəndur. Yoaxning oşli Amaziya uning ornişoşa padixah boldı. □

25

Amaziya Yəhuda üstigə həküm süridu 2Pad. 14:1-22

□ **24:25 «çünki u kəttik aşıp kəloşanidi»** — yaki «çünki əşir kesəlgə quxkənidi». Bəzi təşjimanlar «çünki u əşir yarilandi» dəp təşjimə kilişini bilən, ibraniy tekistdə əşir bir kesə kərsitilidi. **«kahin Yəhoyadaning oşlining kəni»** — yaki «kahin Yəhoyadaning oşullirinin kəni». □ **24:27 «padixahlarınin təzkiriliri»** — Təwrattiki «padixahlar» degən kitab əməş. Çünki tiloşa elinoşan təşjilatlar xu kitabta təşjilmaydu.

1 Amaziya təhtkə çiqқан qeşida yigirmə bəx yaxta idi, u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisining ismi Yəhoaddan bolup, Yerusalemlik idi. 2 Amaziya Pərwərdigarning nəziridə toşra boləqan ixlarni kildi, lekin pütün kengli bilən kilmidi. 3 Wə xundak boldiki, u padixahlığını mustəhkəmlialoqandın keyin padixah atisini öltürəqan hizmətkarlırını tutup öltürdi. 4 Lekin Musaqə qüxürülgən qanun kitabida Pərwərdigarning: «Nə atilarni oşulliri üqün ölümgə məhkum kilişkə bolmaydu nə oşullirini atiliri üqün ölümgə məhkum kilişkə bolmaydu, bəlki hər biri öz gunahı üqün ölümgə məhkum kilinsun» dəp pütülgən əmri boyıqə, u öltürgüqilərninq balilirini ölümgə məhkum kilmidi.

5 Amaziya Yəhudalarni yioşip, jəmətlirigə qarap pütün Yəhudalarni wə Binyaminlarni mingbexi wə yüz bexilar astioqə bekitti; u ulardın yigirmə yaxtin aşqanlarning sanini eliwidi, jənggə çiqalaydioqan, qolioqə nəyze wə kəlqan alalaydioqan hil ləxkərdin üq yüz ming adəm çiqti. 6 U yənə bir yüz talant kümüx sərp kilip Israildin yüz ming batur jəngqi yalliwalidi. □

7 Lekin Hudaning bir adimi uning aldioqə kelip: — I padixahim, Israil qoxunini əzlıri bilən billə baroquzmioqayla; qünki Pərwərdigar Israilar yaki Əfraimiylarning həqkaysisi bilən billə əməs. 8 Həttə sili qokum xundak kilimən, baturanə kürəx kilimən desilimu, Huda əzlırini düxmən aldidə yikitidu, qünki Huda insanoqə yardəm berixkimu qadirdur, insanni yikitixkimu qadirdur, dedi.

9 Amaziya Hudaning adimigə: — Əmisə mən Israilning yallanma qoxunioqə bərgən yüz talant kümüxni qandak qilsam bolidu? — dəp soriwidi, Hudaning adimi uningəqə: — Pərwərdigar əzlırigə buningdinmu ziyadə kəp berixkə qadirdur, dəp jawab bərdi.

10 Xuning bilən Amaziya Əfraimdin əzigə kəltürülgən yallanma qoxunni ayrip çiqip, əylirigə qayturuwətti; xu səwəbtin ular Yəhudalaroqə bək oşəzəplinip, qattik kəhr iqidə əylirigə qaytip ketixti. 11 Amaziya jasaritini uroqutup, əzining həlkini baxlap «Xor wadisi»oqə berip Seirlardin on ming adəmni yokətti. □ 12 Yəhudalar yənə on ming adəmni tirik tutuwelip, tik yarning lewioqə apirip, yardin ittiriwidi, ularning həmmisi parə-parə kilinip taxlandi. 13 Həlbuki, Amaziya əzi bilən billə jəng kilişkə ruhsət kilməy qayturuwətkən yallanma əskərlər Samariyədin Bəyt-Horunoqə boləqan Yəhudaning hər qaysi xəhərlirigə həjum kilip kirip üq ming adəmni kirip taxlıdi həm nuroqun mal-mülükni bulap kətti.

14 Lekin xundak boldiki, Amaziya Edomiylarni məşlup kilip qaytip kəlgən qaoqəda u Seirlarning butlirinimu elip kelip, ularni əzi üqün məbud kilip, ularoqə bax urdi wə ularoqə huxbuy yaqti. □ 15 Xu səwəbtin Pərwərdigarning oşəzipi Amaziyaqə kozoqaldi, U uning aldioqə bir pəyoqəmbərnə əwətti. Pəyoqəmbər uningəqə: — Öz həlkini sening qolungdin qutkuzalmioqan bu həlkning ilahlırini zadi nemə dəp izdəysən? — dedi. 16 Wə xundak boldiki, u padixahqə tehi səz kiliwatqanda, padixah uningəqə: — Biz seni padixahning məslihetqisi kilip tikligənmu? Qoy, bu gepingni! Ölgüng kəldimu nemə? — dedi. Xuning bilən pəyoqəmbər gəptin tohtidi-də, yənə: — Bu ixni qiloqning həm nəsihitimə qulak salmioqning üqün Pərwərdigar seni yokitixni qarar kildi, dəp bilimən, — dedi.

□ 25:6 «bir yüz talant kümüx» — 100 talant kümüx bəlkim 3400 kilogram kümüx boluxi mumkin. □ 25:11 «Amaziya jasaritini uroqutup...» — yaki «Amaziya əzini küqəytip...». «Seir» — Edomning ikkinqi ismi. □ 25:14 «... ularoqə huxbuy yaqti» — yaki «... ularoqə kurbanlıqlarni keydürdi».

¹⁷ Xuningdin keyin Amaziya məslihetlixip, Israilning padixahi Yəhuning nəwrisi, Yəhoahazning oqli Yoaxning aldoğa əlqilərnı mangdurup: «Kəni, jəng məydanida yüz turanə kəruxaylı» dedi.

¹⁸ Israilning padixahi Yoax Yəhudaning padixahi Amaziyağa əlqi əwətip mundak səzlərnı yətküzdi: «Liwandiki tikən Liwandiki kedir dərihigə səz əwətip: «Əz kızingni oqlumoğa hotunlukğa bərgin!» — dedi. Ləkin Liwandiki bir yawayi həywan ətüp ketiwetip, tikənni dəssiwətti.

¹⁹ Sən dərwəkə Edomning üstidin oşlibə kılding; kənglüngdə öz-özüngdin məşururlinip yayrap kətting. Əmđi öyüngdə kəloşning yahxi; nemixğa bəxingoğa külpət kəltürüp, özüngni wə özüng bilən Yəhudani balağa yikitisən?».□

²⁰ Əmma Amaziya kulak salmidi. Bu ix Hudadin kəldi; qünki ular Edomning ilahlrini izdigənidı, Huda ularni Yoaxning kəlioğa qüxsun dəp ənə xundak orunlaxturəjanıdı. ²¹ Xuning bilən Israil padixahi Yoax jənggə atlinip qıkti; ikki tərəp, yəni u Yəhuda padixahi Amaziya bilən Bəyt-Xəməxtə, jəng məydanida yüz turanə uqraxtı. ²² Yəhudaning adəmliri Israilning adəmliri tərıpidin tırıpirən kılinip, hər biri öz öyigə kəqip kətti.

²³ Israil padixahi Yoax Bəyt-Xəməxtə Yəhoahazning nəwrisi, Yoaxning oqli Yəhuda padixahi Amaziyanı əsir kılip Yerusalemoğa elip bardı; wə u Yerusaleming sepilining Əfrim dərwazisidin tartıp burjək dərwazisioşiqə boləjan tət yüz gəzlik bir bəlikini ərüwətti.□

²⁴ U Hudaning öyidə, Obəd-Edom məs'ul bolup saklawatқан wə padixahning ordısidiki həzinidin tēpiləjan barlık altun-kümük, kaça-kıqılarnı bulıwaldı wə kepillik süpitidə bərnəqqə tutkunni elip Samariyağa yenip kətti. ²⁵ Israil padixahi Yəhoahazning oqli Yoax өлgəndin keyin, Yoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amaziya on bəx yil əmür kərdi.□

²⁶ Amaziyaning kəloşan əməlliri bolsa, mana ularning həmmisi baxtin ahirioşiqə «Yəhuda wə Israil padixahlrining tarihnami»da pütülgən əməsmidi?□

²⁷ Amaziya Pərwərdigardın waz kəqkəndin baxlapla Yerusalemda bəzilər uni kəstləxkə kirixkənidı; xuning bilən u Laqıx xəhriyə kəqip kətti; ləkin kəstligüqilər kəynidin Laqıxka adəm əwətip, u yərdə ını öltürdi.

²⁸ Andin ular uni atlarğa artıp Yerusalemoğa elip bardı. U Yerusalemda ata-bowilirining arisida «Yəhudaning xəhiri»də dəpnə kılinđi. □

26

□ 25:19 «Sən dərwəkə ... yayrap kətting. ... nemixğa ... özüngni wə özüng bilən Yəhudani balağa yikitisən?» — Yəhoax eytқан təmsilning omumiy mənisı: «Sən pəkət bir tikəndürsən, ətüm kedirdək uluq adəmmən, özünggə unqıwala ixinip kətmə. Sening uluq pilaning hərtürlik tasadıpiylıktın məşlup boluxı mumkin» degəndək. Gərqə Yəhoax padixahni «butpərəs kapır» dəp həsablıoşili bolsımu, muxu yərdə uning nəsihəti toşra idi.

□ 25:23 «Yəhoahaz» — «Ağaziya»ning baxkıqə ipadilinixi. Bu Yəhoahaz (Ağaziya) Yəhuda padixahi, 25-ayəttiki «Yəhoahaz» əməs. «tət yüz gəzlik bir bəlikı.» — Təwratta «gəz» (yaki «jəynək») qolning jəynəktin barmakning uqıoşiqə boləjan uzunluğı, yəni 0.454 metr uzunluq idi. □ 25:25 «Israil padixahi Yəhoahazning oqli Yoax өлgəndin keyin, ... Amaziya on bəx yil əmür kərdi» — 23-ayəttiki izaəatni kəring. □ 25:26 «Yəhuda wə Israil padixahlrining tarihnami» — mumkinlılı barkı, bu kitab Təwrattiki «Padixahlar»dur.

□ 25:28 «Yəhudaning xəhiri» — bəlkim «Dawutning xəhiri»ni kərsitidu. «2Pad.» 14:20ni kəring.

*Uzziya Yəhuda üstigə həküm sürüdü**2Pad. 15:1-7*

¹ Yəhudaning barlıq həlqi uning on altə yaxça kirkən oqli Uzziyani tikləp, uni atisi Amaziyaning ornida padixah kildi □ ² (padixah atisi ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin, Elat xəhirini qaytidin yasap, Yəhudaəya yənə təwə kילוquqi dəl Uzziya idi).□

³ Uzziya təhtkə qıkkən qeşida on altə yax idi; u Yerusalemda jəmiy əllik ikki yıl padixahlıq kildi. Uning anisinin ismi Yəkoliya bolup, Yerusalemlik idi. ⁴ U atisi Amaziyaning barlıq kילוənliridək Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kildi.

⁵ Huda bərgən alamət kərünüxlər bilən yorutuloqan Zəkəriya Uzziyaəya təlim bərgəqkə, u həyat waqtida Uzziya Hudani izdidi; wə u Pərwərdigarni izdigən künlərdə Huda uning ixlirini rawan kildi. ⁶ U qikip Filistiyəlgə hujum kildi wə Gatning sepilini, Jabnəhning sepilini wə Axdodning sepilini qaqturuwətti. Yənə Axdod ətrapida, xundakla Filistiyər arisida birməqgə xəhər bərpə kildi. ⁷ Huda uning Filistiyər wə Gur-baalda turuwatқан Ərəblər bilən Maonlarəya qarxi uruxioqə yardəm bərdi. ⁸ Ammoniyələr Uzziyaəya olpan təlidi; Uzziya tolimu kudrətlik bolup, nam-xəhriti taki Misirning qeğrisioqə tarqaldı. ⁹ Uzziya Yerusalemdiki «Burjək dərwasisi»da, «Jiloqə dərwasisi»da wə sepilning kayrilidion yəridə munarlar saldı wə ularni əjayip mustəhkəm kildi. ¹⁰ U yənə qəllərdə birmunqə kəzət munarlirini saloquzdi wə kəp kuduklarni kolatti; qünki uning Xəfələh tüzlənglikidə wə egizliktə nuroqun qarwisi bar idi; u yənə terikqilikka amraq boləoqqa, taqlarda wə etiz-baqlarda nuroqun baəqwənlərni wə üzümqiləni yallap ixlətti.□

¹¹ Uzziyaning yənə uruxka məhir koxuni bar idi. Koxun katip Jəiyəl wə əməldar Maaseyah eniklioqan sanəya əsasən kəsim-kəsimlər boyiqə bəlünüp, padixahning sərdarlıridin biri boləoqan Hənanianing yetəkqiliki astida səp bolup jənggə qıqatti. ¹² Bu batur jəngqilər iqidiki hərəkəti jəmət baxlıri jəmiy ikki ming altə yüz kixi idi.

¹³ Ularning yetəkqiliki astidiki koxun jəmiy üç yüz yetmiş yettə ming bəx yüz bolup, həmmisi ixta kəbil, jəngdə məhir idi, ular padixahka yardəmlixip duxməngə hujum kılalaytti. ¹⁴ Uzziya pütkül koxunidiki ləxkərlirini kəlkan, nəyzə, dobuləya, sawut, okya wə saləqilər bilənmü qorallanduroqanidi. ¹⁵ U yənə Yerusalemda ustılar ijad kילוəan oq bexi wə yoəoqan taxlarni atquqi üsküniləni yasitip, ularni sepil munarlırioqə wə burjəklirigə orunlaxturoqanidi. Uning nam-xəhriti yirək-yirəklorəya kətkənidi, qünki u alamət yardəmlərgə erixkəqkə, karamət kudrət tapqanidi.

¹⁶ Ləkin u küqəygəndin keyin, məoqrurlinip kətti wə bu ix uni həlakətkə elip bardi. U Hudasi Pərwərdigarəya itaətsizlik kılıp, huxbuygah üstidə huxbuy yakimən dəp Pərwərdigarning əyigə kirdi. ¹⁷ Kahin Azariya bilən Pərwərdigarning baxka kahinlıridin səksən əzimət uning arqidin kirdi; ¹⁸ Ular padixah Uzziyani tosup: — I Uzziya, Pərwərdigarəya huxbuy yekix sangə təwə ix əməs, bəki huxbuy yekixka mukəddəs hizmətkə ataloqan kahinlar boləoqan, Hərunning əwladlırioqə mənəsupur; mukəddəshanidin qıkkın, qünki itaətsizlik kılıp koydung; sən Huda Pərwərdigardin izzət

□ 26:1 «Uzziya» — baxka xəkli «Aħaziya». «2Pad.» 14:21ni kəring. □ 26:2 «padixah ... Elat xəhirini qaytidin yasap, Yəhudaəya yənə təwə kילוquqi dəl Uzziya idi» — yaki «atisi əz ata-bowilirining arisida uhliqəndin keyin Uzziya Elat xəhirini yasap Yəhudaəya yənə təwə kildi».

□ 26:10 «etiz-baqlarda...» — yaki «Karməldə...». Əmma Karməl ximaliy padixahlıqta.

tapalmaydığın bolup qalisən, dedi.

¹⁹ Uzziya kattiq oşəzəpləndi; u huxbuy yakqili turoşan hələttə, qolida bir huxbuydanni tutup turatti; u Pərwərdigarning öyidiki huxbuygahning yenida turup kahinlaroşa oşəzəpliniwatkan qəşda, kahinlarning aldidila uning pixanisoşa mahaw ərləp çiqti. ²⁰ Bax kahin Azariya bilən baxka kahinlar karisa, mana, birdinla uning pixanisoşa mahaw ərləp çiqkanidi; ular dərhal uni çiqirwetixkə ittərdi; u özimu çiqip ketixkə aldiridi, çünki Pərwərdigar uni uroşanidi. ²¹ Padixah Uzziyani taki əlgüqə mahaw kesili qirmiwaldi; u mahaw kesili boləşaqqa, ayrim bir öydə turdi; xuning bilən u Pərwərdigarning öyigə kirixtin məhrum qilindi. Uning oşli Yotam ordining ixlirini baxkurup, yurt soridi. □ ²² Uzziyaning baxka əməlliri bolsa baxtin ahirişiqə Amozning oşli Yəxaya pəyşəmbər təripidin yezip qalduruləşdur. ²³ Uzziya əzining ata-bowiliri arisida uhlidi; bəzilər: — «U mahaw boləşan adəm» degəşkə, u ata-bowiliri katarida yatquzuləşan bolsimu, padixahlar kəbristanlişiqə təwə *qətrək* bir yərlikkə dəpnə qilindi. Andin oşli Yotam uning ornişiqə padixah boldi.

27

Yotam Yəhuda üstigə həküm süridu

2Pad.15:32-38

¹ Yotam təhtkə çiqkan qəşida yigirmə bəş yaxta idi; u Yerusalemda on altə yil səltənət kildi; uning anisining ismi Yəruşa bolup, Zadokning kizi idi.

² U atisi Uzziyaning barliş qiləşanliridək Pərwərdigarning nəziridə duruş boləşni kildi (ləkin u Pərwərdigarning mukəddəşhanisoşa kirmidi). Ləkin həşk yənilə buzuk ixlarnə kiliwərdi.

³ Pərwərdigar öyining yukiriki dərwasisini yasatkuşi Yotam idi; u yənə Ofəldiki sepildimu nuroşun quruluşlarni kildi. □ ⁴ U Yəhudaning təşliş rayonida xəşərləşni bina kildi, ormanlişklardimu kəl'ə-qoroşanlar wə kəzət munarlirini yasatti. ⁵ U Ammoniylarning padixahı bilən urux kilip ularni yəşşdi; xu yili Ammoniyar uningə üq talant kümüş, ming tonna buşday, ming tonna arpa olşan bərdi; Ammoniyar ikkinşi wə üşinqi yilimu uningəşə ohxax olşan elip kəldi. □ ⁶ Yotam Hudasi Pərwərdigar aldida yollirini toşra kilişini üşün kudrət tapti.

⁷ Yotamning kəşəşan ixliri, jümlidin kilişan jəşşliri wə tutkan yollirining həmmisi manə «Yəhuda wə Israil padixahlırining tarişnamisi»da pütüləşdur. □ ⁸ U təhtkə çiqkan qəşida yigirmə bəş yaxta idi; u Yerusalemda on altə yil səltənət kildi. ⁹ Yotam ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawutning xəşiri»gə dəpnə qilindi; oşli Aşaz uning ornişiqə padixah boldi.

□ **26:21 «xuning bilən u Pərwərdigarning öyigə kirixtin məhrum qilindi»** — mahaw kesiligə giriştar boləşanlar «napak» dəş həşəşlinip, mukəddəş ibadəşhanisoşa kirixkə kət'iy ruhsət kilişmaytti. □ **27:3 «Ofəl»** — kona Yerusalemdiki bir kisiş egiz rayon idi. □ **27:5 «üq talant kümüş»** — bəşkim 3400 kilogram kümüş idi. **«ming tonna buşday»** — ibraniy tilida «on ming kor». Bir «kor» 220 litr boluxi mumkin. **«ming tonna arpa»** — ibraniy tilida «on ming kor». Bir «kor» 220 litr boluxi mumkin. □ **27:7 «Yəhuda wə Israil padixahlırining tarişnamisi»** — mumkinşiliki barki, bu kitab Təwrattiki «Padixahlar»dur.

28

Ahaz Yəhuda üstigə həküm sürüdü
2Pad. 16:1-20

¹ Ahaz təhtkə qıkkən qeşida yigirmə yaxta idi; u Yerusalemda on altə yıl səltənət kildi. U atisi Dawutka ohxax Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilmay, ² Bəlki İsrailning padixahlirining yoliqə kirip mangdi; u hətta Baallarəə atap məbudlarni quydurdi; ³ Pərwərdigar İsrailar zeminidin həydəp qıkarəşən əllərnin yirginqlik gunahlirini dorap, Hinnom jiləşida küjə köydürdi, özining pərzəntlirini ottin ötküzüp köydürdi; □ ⁴ Yənə «yukiri jaylar»da, dənglərdə wə hərəkəysi kəkərgən dərəh astida köydürmə kurbanlıq kildi wə küjə köydürdi. ⁵ Xunga, uning Hudasi Pərwərdigar uni Suriyə padixahining kolioqə tapxurdi; Suriylər uni tarmar kəltürüp, Yəhudadin nuroqun həlkni tutkun kılıp Dəməxkə elip kətti. Huda yənə uni İsrail padixahining kolioqə tapxurdi, İsrail padixahi Yəhudada qəng kiroşinçilik elip bardı. ⁶ Rəmalıyaning oşli Pıkah Yəhudada bir kün iqidə bir yüz yigirmə ming adəmnı öltürdi, ularning həmmisi əzimətlər idi; buning səwəbi, ular ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigardin waz kəqkənidi. ⁷ Zikri isimlik bir Əfraimiy əzimət bar idi; u padixahning oşli Maasiyahani, ordining bax oşjidari Azrikam wə padixahning bax wəziri Əlkanahni kətl kildi. ⁸ İsrailar öz kərinaxliridin ikki yüz ming ayal, oşul-kız balılarni tutkun kılıp elip kətti; ular yənə Yəhudadin nuroqun urux oşəniymətlirini bulang-talang kılıp Samariyəgə əkətti.

⁹ Ləkin u yərdə Pərwərdigarning Odəd isimlik bir pəyoşəmbiri bar idi; u Samariyəgə kaytip kəlgən qoxunning aldioqə qıkip ularəqə: — Qaranglar, ata-bowanglarning Hudasi Pərwərdigar Yəhudalarni aqqıqida silərnin kolunglarəqə tapxurdi wə silər pələkkə yətkən kəhri-şəzəp bilən ularni öltürdünglar. ¹⁰ Əmdi silər yənə Yəhudalar bilən Yerusalemliklarni məjburiy əzünqlərəqə kul-didək kılmaqçı boluwatısilər. Ləkin silər əzünqlarmu Hudayinglar Pərwərdigar aldida gunah-itaətsizliklər ötküzdünglarəqə? ¹¹ Əmdi gepimgə kulək selinglar! Kərinaxliringlardin tutkun kılıp kəlgənlərnı kayturuwetinglar, qünki Pərwərdigarning kəttik oşəzipi bexinglarəqə quxəy dəp kəldi, dedi.

¹² Xuning bilən Əfraimlarning birkanqə yobaxqiliri, yəni Yoəhananning oşli Azariya, Məxillimotning oşli Bərəkiya, Xallumning oşli Həzəkiya wə Hədlayning oşli Amasa kəşəşilip qıkip jəngdin kaytip kəlgən qoxunni tosuwelip ¹³ ularəqə: — Bu tutkunlarni bu yərgə elip kirsənglar bolmaydu; bizning Pərwərdigarning aldida gunahimiz turup, yənə tehimu kəp gunahlar wə itaətsizliklərnı aynitmaqçimusilər? Qünki bizning itaətsizlikimiz həlimu intayin əşjirdur, İsrailning bexioqə otluq kəhri-şəzəp quxəy dəp kəldi, dedi.

¹⁴ Xuning bilən ləxkərlər tutkunlar bilən urux oşəniymətlirini yobaxqılar wə pütkül jamaət aldida kəldurup köydi. ¹⁵ Yukirida ismi tiləqə elinəşən kixilər kəşəşilip, tutkunlarni baxlap qıkti, urux oşəniymətliri iqidin kiyim-keqək wə ayaşlarni ularning arısidiki barlıq yalınəq, yaləng ayaş turəşanlarəqə kiygüzüp, həmmisini yemək-iqmək bilən oşızalandurdi, üstibaxlirini maylıdi, barlıq ajızlarni exəklərgə mindürüp, həmmisini

□ **28:3 «Hinnom jiləşisi»** — ibraniy tilida «Gə-Hinnom», ərəb tilida «jəhənnəm». Bu yirginqlik jay toşuruluq «Yər.» 17:31-32ni wə izahatlırini kəşəş. **«küjə köydürdi»** — yəki «kurbanlıqlarni köydürdi». **«pərzəntlirini ottin ötküzüp köydürdi»** — bəlkim Ahazning pərzəntlirini insan kurbanlıqı kıləşanlıqını kərsitixi mumkin.

«Horma dərəhliri xəhəri» dəp atilidiqan Yerihooqa, öz kərindaxlirining kexioqa apirip qoydi, andin Samariyəgə qaytti.

¹⁶ Bu qəoqda Ahaz padixah Asuriyəning padixahlirioqa yardım tiləp adəm əwətti, ¹⁷ qünki Edomiylar yənə Yəhudaəqa həjüm kilip nuroşun adəmni tutkun kilip kətkənididi. ¹⁸ Filistiylərnu Xəfələh tüzlənglikidiki wə Yəhudaning jənubidiki xəhərlərgə təjawuz kilip kirip, Bəyt-Xəməx, Ay-jalon, Gədərot, Sokoh wə Sokohqa təwə yeza-kixlaklarni, Timnah wə Timnahqa təwə yeza-kixlaklarni, Gimzo wə Gimzoəqa təwə yeza-kixlaklarni ixəjal kilip, xu yərlərgə jaylaxkanıdi. ¹⁹ Pərwərdigar Yəhudaning padixahi Ahaz tūpəylidin Yəhudani horlukqa qaldurdi; qünki Ahaz Yəhudani itaətsilikkə ezikturdi wə əzi Pərwərdigarəqa əojir asiylik kildi.

²⁰ Asuriyəning padixahi Tiglat-Pilnəsər dərwəkə uning yenioqa kəldi, ləkin yardım bərixning ornioqa, uningəqa kəp awariqilikləni kəltürdi.

²¹ Qünki Ahaz Pərwərdigarning əyidin, padixahning ordisidin, xundakla əməldarlarıning əyliridin kəp mal-dunyani qikirip, Asuriyə padixahioqa bərgən bolsimu, ləkin uningəqa həq paydisi bolmıdi. ²² Muxundak intayin müxkül pəyttə bu padixah Ahaz Pərwərdigar aldida təhimu əojir kəbihlikkə qəkup kətti.

²³ U əzini məəşlup kiləjan Dəməxkning ilahlirioqa kurbanlik sundi, qünki u: «Suriyəning padixahlirining ilahliri ularəqa yardım kildi, xunga məmmu ularəqa kurbanlik sunup, ularni mangimu yardım bəridiojan kilimən» dedi. Ləkin əksiqə bu butlar uning əzini, xundakla barlik Israillarni həlakətkə elip bardı. □ ²⁴ Ahaz Pərwərdigarning əyidiki əswab-buyumlarni yioşip elip qikip, ularni kesip-əzip parə-parə kiliwətti; wə Pərwərdigarning əyining dərwezilirini pəqətlıwətti. Həm əzi üqün Yerusalemnıng hərbi dokmuxida kurbangahlarni saləuzdi.

²⁵ U yənə Yəhudaning hərqaysı xəhərliridə bəxka ilahləroqa huxbuy yekix üqün «yukiri jaylar»ni saləuzdi, xundak kilip ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarning əzəzi pəqəşaldı. ²⁶ Mana, uning qələjan ixliri, jümlidin barlik tutqan yollari bəxtin-ahirioşiqə «Yəhuda wə Israil padixahlirining tarihnamsi»da pütülgəndur.

²⁷ Ahaz ata-bowiliri arisida uhlidi; kixilər uni Yerusalemlə xəhərigə dəpnə kildi, ləkin uni Israil padixahlirining kəbristanlikioqa dəpnə kilmıdi. Oşli Həzəkiya uning ornioqa padixah boldı.

29

Həzəkiya həküm sürıdu; u muqəddəshanini tazılaydu

¹ Həzəkiya təhtkə qıqqan qəoqda yigirmə bəx yaxta idi; u Yerusalemda yigirmə tokkuz yıl səltənət kildi. Uning anısının ismi Abiya bolup, Zəkəriyaning kızı idi. □ ² Həzəkiya atisi Dawut barlik kiləjanlıridək, Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kildi. ³ U təhtkə qıqqan birinçi yilining birinçi eyida Pərwərdigar əyining dərwezilirini aqturup, yengibəxtin yasattı. ⁴ U kahınlar bilən Lawıylarni *Hudaning əyigə* qakirip kəlip, *aldinki* həylisining məydanining xərk təripigə yioşip, ⁵ ularəqa: — I Lawıylar, gəpimgə kulak selinglar; əzünqlarni Hudaəqa atap pakizlanglar wə ata-bowanglarıning Hudasi Pərwərdigarning əyini uningəqa muqəddəs kilip pakizlanglar, muqəddəshanidin barlik paskına

□ 28:23 «əzini məəşlup kiləjan Dəməxkning ilahliri» — bu səzlər Ahazning oyliri, əlwəttə; ləkin məlum tərəptin eytqanda, uning butpərəsliki uni həkikətən məəşlubiyətkə uqratkanıdi.

□ 29:1 «Abiya» — yaki «Abi». «2Pad.» 18:ni kəriung.

nərsilərnı qıqırıp taxlanglar. ⁶ Qünki bizning ata-bowilirimiz asiylik kılıp, Hudayimiz Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kılıp, Uningdin waz kəqti, Pərwərdigarning turaləjusidin yuzini ərüp, Uningəja arkinı kıldı. ⁷ Ular aywanning ixiklirni etiwətkən, qıraqlarını əqüriwətkən, huxbuy yakmıəjanidi wə mukəddəshanida Israilning Hudasiəja həq köydürmə kurbanliklarnı sunmaydiəjan bolup kətkənidi; ⁸ Xu səwəbtin Pərwərdigarning əzəziyi Yəhuda bilən Yerusalemdikilərnıg üstigə quxüp, huddi əz kəzünglar bilən kərüp turəjninglardək, ularni dəhxətkə selip, wəhimə boluxkə həm zanglik kılıp ux-ux kılindiəjan obyektə aylandurup koydi. □ ⁹ Xu səwəbtin ata-bowilirimiz kiliq astida kəldi; oəul-kizlirimiz wə hotunlirimizmu tutkən kılindi. ¹⁰ Əmdi mən Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigarning əzəzipping bizdin yanduruluxi üqün, Uning bilən əhdilixix niyitigə kəldim. ¹¹ I balilirim, əjapil bolmanglar; qünki Pərwərdigar silərnı Əz aldida turup hizmitidə boluxkə, Uning hizmətkari bolup huxbuy yekixkə talliəjan, dedi.□

¹² Xuning bilən Lawiyıldin təwəndikilər ornidin turup otturiəja qıkti: — Kohətlərdin boləjan Amasayning oəli Maəat wə Azariyaning oəli Yoel, Mərarilərdin Abdining oəli Kix, Yəhəllələlning oəli Azariya, Gərxonlərdin Zimmahning oəli Yoəh, Yoəhning oəli Edən, ¹³ Əlizafanning əwladliridin Ximri bilən Jəiyəl, Asafning əwladliridin Zəkəriya bilən Mattaniya; ¹⁴ Həmannıg əwladliridin Yəhiyə bilən Ximəy, Yədutunıng əwladliridin Xemaya bilən Uzziyəllər. ¹⁵ Ular kəindaxlirini yoiəp, əzlırini *Hudaəja* atap paklıdi, padixahning tapxuruki, Pərwərdigarning əmri boyiqə Pərwərdigarning əyini pakizləxkə kirdi. ¹⁶ Kahınlar Pərwərdigarning əyining iəqirisigə pakizləxkə kirdi; ular Pərwərdigarning mukəddəs jayidin tapkən barlik napak-nijis nərsilərnı Pərwərdigar əyining həylišiəja toxup qıkti; andin ularni Lawiyılar elip qıqip, *xəhər sirtidiki* Kidron jiləjisiəja apirip təkti.

¹⁷ Ular birinqi ayning birinqi künidin baxlap, əyni kəytidin *Hudaəja* atap pakizləxkə kirixip, səkkizinqi künı Pərwərdigar əyining aywiniəja qıkti; ular *yənə* səkkiz kün wakıt sərp kılıp Pərwərdigar əyini pakizlap, birinqi ayning on altinqi künigə kəlgəndə ixni tügətti.□

¹⁸ Andin ular Həzəkəiya padixahning aldiəja kirip: — Biz Pərwərdigarning pütkül əyini, jümlidin köydürmə kurbanlik kurbangahını wə uningdiki barlik kaqa-kuqa, əswablarnı, «təkdim nan» tizilidiəjan xirəni wə xirə üstidiki barlik kaqa-kuqa, əswablarnı pakizliwəttuk; ¹⁹ Ahaz padixah təhttikı qeəjida asiylik kılıp taxliwətkən barlik kaqa-kuqa, əswablarnı təyyarlap təh kılıp, pakizlap koyduk; mana, ular həzir Pərwərdigarning kurbangahı aldiəja koyuldi.

²⁰ Həzəkəiya padixah ətigəndə tang səhər ornidin turup xəhərdiki əməldərlərnı yoiəp Pərwərdigarning əyigə qıkti. ²¹ Ular padixahlik üqün, mukəddəshana wə pütün Yəhudalar üqün gunah kurbanliki kılıxkə yəttə buka, yəttə qoəkar, yəttə koza wə yəttə tekə elip kəldi; *padixah* Hərun əwladlıri boləjan kahınlarəja bularnı Pərwərdigarning kurbangahıəja sunuxni buyrudi. ²² Ular bukilarnı boəuzlıdi, kahınlar kənini elip, kurbangahkə səpti; andin ular qoəqarlarlimu boəuzlap,

□ 29:8 «ularni dəhxətkə selip, wəhimə boluxkə həm zanglik kılıp ux-ux kılindiəjan obyekt...» — yaki «ularni adəmlərgə dəhxət salidiəjan, kərəkunə basturidiəjan həm zanglik kılıp ux-ux kılindiəjan obyekt». □ 29:11 «...huxbuy yekixkə...» — yaki «...kurbanlik kılıxkə...».

□ 29:17 «ular yənə səkkiz kün wakıt sərp kılıp Pərwərdigar əyini pakizlap...» — yaki «xundak kılıp ular səkkiz kün iqidə Hudaning əyini (mukəddəs jayni) pakizliəjan boldi...».

qenini qurbangahqə səpti; qozilarnimu boşuzlap, ularning qeninimu qurbangahqə səpti. ²³ Ahirida gunah qurbanliki kilinidioqan tekilərnı padixah wə jamaət aldioqə yetiləp keliwidi, *padixah wə jamaət* qollirini tekilər üstigə qoyuxti. □ ²⁴ Kaşınlar tekilərnı boşuzlap, qenini barlik Israillarning gunahı üqün kəqürüm-kafarət süpitidə qurbangahqə səpti; qünki padixah: «Kəydürmə qurbanlik wə gunah qurbanliki barlik Israillar üqün sunulsun» degənidi.

²⁵ Padixah yənə Lawiylarnı Pərwərdigar öyidə Dawutning, *Dawut padixahning* aldın kərgüqisi gadning wə Natan pəyoqəmbərning buyruqinidək jangjang, təmbur wə qiltar qatarlik sazlarını tutup, səp bolup turuxqə təyinlidi (qünki əslidə bu əmr Pərwərdigardin, öz pəyoqəmbərlirining wastisi bilən tapılanqanıdı). ²⁶ Xuning bilən Lawiylar Dawutning sazlarını, kaşınlar kanaylarnı tutqan haldə turuxti.

²⁷ Həzəkıya kəydürmə qurbanlik qurbangah üstigə sunulsun, dəp buyrudi. Kəydürmə qurbanlik sunuloqan hamən, Pərwərdigarqə ataloqan nəqmə-nawa kilinixqə, kanaylar qelinixqə wə Israillning padixahı Dawutning sazlırı təngəx kilinixqə baxlıdı. ²⁸ Pütkül kəydürmə qurbanlik ötküzülüp boluqə, pütkül jamaət səjdigə olturuxti, nəqmə-nawaqılar nəqmə-nawa kılıxtı, kanayqılar kanay qelip turdı.

²⁹ Kəydürmə qurbanlik ötküzülüp bolqanda, padixah wə uning bilən hazır bolqanlarning həmmisi tizlinip səjdə kılıxtı. ³⁰ Həzəkıya padixah wə əməldarlar yənə Lawiylarqə Dawutning wə aldın kərgüqi Asafning xeyrliri bilən Pərwərdigarqə Həmdusana oquxni buyrudi; xuning bilən ular huxal-huramlik bilən Pərwərdigarqə həmdusana oquxup, bax egip səjdə kılıxtı.

³¹ Həzəkıya: — Silər əmdi özünqlarnı Pərwərdigarqə muqəddəs boluxqə beşixliqanikənsilər, aldioqə kelinglar, qurbanliklar, təxəkkür qurbanliklərini Rəbning öyigə kəltürüp sununglar, dewidi, jamaət qurbanliklar wə təxəkkür qurbanliklərini kəltürüxti; halioqanlar kəydürmə qurbanliqini kəltürüxti. □ ³² Jamaət elip kəlgən kəydürmə qurbanliklar təwəndikiqə: — yətmix buqə, yüz qoçqar, ikki yüz qoza; bularning həmmisi Pərwərdigarqə atap kəydürmə qurbanliqə əkilingənidi. ³³ Bulardın baxqə Pərwərdigarqə ataloqan altə yüz buqə, üq ming qoyu mar idi. □ ³⁴ Kaşınlar bək az boluqəqə, kəydürmə qurbanlik mallirining terisini soyuxqə ülgürəlməytti; xunga Lawiy qerindaxlırı taqi mallar soyulup boluqəqə həm baxqə kaşınlar əzlırini *Hudaqə* atap paklap boluqəqə yardəmləxti (qünki Lawiylar əzlırini *Hudaqə* atap paklax ixida kaşınlarqə nisbətən bəkrək ihlasmən idi). ³⁵ Uning üstigə kəydürmə qurbanliklar nahayıti kəp idi, xundakla inaklik qurbanliklərining meyi wə kəydürmə qurbanliklarqə qoxuloqan xarab hədiyilirimu nahayıti kəp idi.

Xundak kilip Pərwərdigar öyidiki ibadət hizmətliri yengibaxtin əsligə kəltürüldi. ³⁶ Huda Öz həlkiqə bu ixlarnı orunlaxturqanliki üqün

□ 29:23 «padixah wə jamaət qollirini tekilər üstigə qoyuxti» — «Law.» 4□13-26ni kəring. □ 29:31 «aldioqə kelinglar, qurbanliklar,...» — muxu yərdə «qurbanliklar» bəlkim «inaklik qurbanlikleri»ni kərsitidu. 32-36-ayətlərgə qariqanda, «kəydürmə qurbanliklar» bu ikki hil qurbanliklar (inaklik qurbanlikleri wə təxəkkür qurbanlikleri)din sirt idi. Oqurmənlərnıng esidə barki, inaklik qurbanlikleri wə təxəkkür qurbanliklərini kaşınlar bilən xu qurbanliklarnı sunuqılar yeyixkə bolatti; «kəydürmə qurbanliklar» pütünləy Hudaqə atap kəydürülətti.

□ 29:33 «Pərwərdigarqə ataloqan altə yüz buqə, üq ming qoyu...» — bu ayəttiki kala-qoylar bəlkim inaklik qurbanlikleri wə təxəkkür qurbanlikleri süpitidə beşixlanqan boluxi mumkin.

Həzəkəiya wə pütkül həlk tolimu huxal boluxti; qünki bu ixlar bək tezla bejirilip boləjanidi.

30

«Ətup ketix həyti» yengibaxtin təbriklidü

¹ Həzəkəiya pütün Israilə wə Yəhudaəya adəm əwətip həmdə Əfraimlar bilən Manassəhlərgə hət yezip, ularni Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigarni seəjinip «ətup ketix həyti»ni ötküzüx üqün Yerusalemoə, Pərwərdigarning öyigə yiojilixni qəkiridi ² (Padixah, əməldarlıri wə Yerusalemdiki barlık jamaət bilən billə məslihətlixip, ikkinçi ayda ətup ketix həyti ötküzəyli dəp qərarəya kelixti. ³ Lekin paklanəjan kahinlar yetixmigəqkə, həlkmu Yerusalemoə yiojilip bolmioəqəqə, həyti wəktida ötküzəlmidi). ⁴ Padixah wə pütkül jamaət bu pilanni nahayiti yahxi boptu, dəp qəridi. ⁵ Xuning bilən ular pütkül Israilning Bəər-Xebadin Danəjiqə barlık həlkini Yerusalemoə kelip, Israilning Hudasi Pərwərdigarni seəjinip ətup ketix həyti ötküzüxə qəkiriknamə əwəyəyli, dəp bekkitti; qünki ular həyti uzun wəqitlərdin buyan pütülgən bəlgilimə boyiqə ötküzülmigənidü. □ ⁶ Qəpərmənlər padixah bilən əməldarlarınəg hətlirini elip, pütün Israil wə Yəhuda yurtini kezip, padixahning yarlıki boyiqə mundak həwərnü jakarlıdi: «I Israilar, İbrahim, İshak wə Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigarəya yenip kelinglar, xundak kilsanglar U Asuriyə padixahlırining qənggilidin kutuləjan qəldinglar xənxə yenioə yenip kelidu. ⁷ Ata-bowanglar wə qerindaxinglarəya ohxax bolmanglar; ular əz ata-bowilirining Hudasi Pərwərdigarəya asiylik kıləqəqə, U huddi silər kərgəndək ularni harabiqilikkə tapxuroəjan. ⁸ Ata-bowanglarəya ohxax boynunglarni kattik kilmanglar; Pərwərdigarning otluq əzəzipining silərdin kətürülüp ketixi üqün, əmdi silər Pərwərdigarəya bəkinglar, U mənggügə Əzigə has dəp atioəjan mukəddəshaniəya kelip, Hudayinglar boləjan Pərwərdigarning hizmitidə bolunglar. ⁹ Əgər silər Pərwərdigarəya qəytsanglar, qerindaxlıringlar wə bala-qəkiliringlar əzlırini tutkün kıləqənlarning aldidə rəhim-iltipatkə erixip, wə yurtka qəytip kelidu; qünki Hudayinglar boləjan Pərwərdigar xapəətlük wə rəhimliktur; silər Uning təripigə ətsənglar, U silərdin yüz ərüməydu».

¹⁰ Qəpərmənlər xəhərmu-xəhər bərip, taki Zəbulunəjiqə Əfraim wə Manassəhning yurtlırini kezip qikti; lekin u yərdikilər ularni zənglik kılıp məshirə kılatti. ¹¹ Həlbuki, Axir, Manassəh wə Zəbulunlərdin bəziliri əzlırini təwən tutup Yerusalemoə kəldi. ¹² Uning üstigə, Hudaning qoli Yəhudalarning üstidə bolup, ularni bir niyəttə padixahning wə əməldarlarınəg Pərwərdigarning səzigə əsasən qikəroəjan əmrini ixkə axuruxkə bir jan bir dil kildi.

¹³ Xuning bilən ikkinçi ayda nuroəjan kixilər petir nan həyti ötküzüx üqün Yerusalemoə yiojiləjanidi; toplanəjan həlk zor bir türküm adəm idi. □ ¹⁴ Ular qəzoəjilip Yerusalemdə xəhəridiki qurbəngəhlarni buzup yokitip, isrikəghlarnimu elip qikiq, Kidron jiləjisiəya apirip taxlıdi. ¹⁵ Ular ikkinçi ayning on tətinqi küni ətup ketix həytiəya ataləjan qozilarni soydi. Kahinlar bilən Lawiyar buningəya qərap hijil bolup,

□ 30:5 «Bəər-Xebadin Danəjiqə pütkül Israil» — Bəər-Xeba Israilning jənubiy qəgrisida, Dan ximaliy qəgrisida idi. □ 30:13 «petir nan həyti» — «ətup ketix həyti» bilən baxlınidü.

özlerini *Hudaşa* müqəddəs boluxğa paklap, köydürmə qurbanlıqlarını Pərvərdigarning öyigə elip kelixti. ¹⁶ Ular Hudaning adimi boləjan Musaşa qüxürülğan Təwrat kanunioşa asasen, bəlgilimə boyiqə öz orunlirioşa kelip turuxti. Kahinlar Lawiyarning qolidin kənni elip *qurbangahğa* səpti. ¹⁷ Jamaət iqidə paklinip bolmioanlar heli boləraqğa, Lawiyar paklanmiojan barlik kixilərnin ornida ötüp ketix heytiöşa beoixlanojan qozilarni Pərvərdigaröşa atax üqün soyuxğa məs'ul idi. ¹⁸⁻¹⁹ Qünki Əfraim wə Manassəh, Issakar wə Zəbulundin kəlgən kəpinqisi, heli kəp bir türküm kixilər paklanmay turupla, Təwrat bəlgilimisigə hilap həlda ötüp ketix heytiöşa atax soyulojan qoza gəxlirini yeyixkə kirixti; birak Həzəkiya ular həkqidə dua kilip: — Kimki öz ata-bowisining Hudasi boləjan Pərvərdigarni qin kənglidin izləx niyitigə kəlgən bolsa, gərqə ular müqəddəshaniöşa ait paklinix bəlgilimisigə muwariq pak kilinmisimu, məhriban Pərvərdigar ularni əpu kiləy, dedi. □

²⁰ Pərvərdigar Həzəkiyaning duasioşa kulak selip həlkni əpu kildi. □

²¹ Yerusalemda turuwatқан Israillar pətir nan heytni yəttə kün xundak huxallik iqidə ötküzdi; Lawiyar bilən kahinlar hər küni Pərvərdigaröşa atalojan mədhiyə sazlıri bilən Pərvərdigaröşa həmdusana okuxti.

²² Həzəkiya Pərvərdigarning wəhiylirini qüxəndürüxkə mahir Lawiyaröşa ilham berip turdi; həlk yəttə kün heyət qurbanlıqlirini yedi; ular inaklik qurbanlıqlirini sunup, ata-bowilirining Hudasi boləjan Pərvərdigarni mədhiyilidi. □

²³ Barlik jamaət yəne yəttə kün heyət ötküzüx toqruluk məslihətlixip, yəne huxal-huramlikğa qəmgən həlda yəttə kün heyət ötküzdi. ²⁴ Qünki Yəhudaning padixahi Həzəkiya jamaətkə ming buka wə yəttə ming koy hədiyə kildi; əməldarlar mu jamaətkə ming buka, on ming koy hədiyə kildi. Nurojun kahinlar özlerini *Hudaşa* atax paklidi. ²⁵ Pütkül Yəhuda jamaiti, kahinlar, Lawiyar, Israildin qıqqan barlik jamaət, jümlidin Israilda turuwatқан musapirlar həmdə Yəhudadada turuwatқан musapirlarning həmmisi alamət huxal boluxti. □ ²⁶ Yerusalemnı oşayət zor huxallik kəypiyat kaplidi; qünki Israilning padixahi Dawutning oşli Sulaymanning zamanidin buyan, Yerusalemda mundak təntənə bolup bəkmiojanidi. ²⁷ Ahirida Lawiyarlardan boləjan kahinlar ornidin qərup, həlkə bəht-bərikət tilidi; ularning sadasi Hudaşa anglandi, duasi asmanlaröşa, Uning müqəddəs turaloşioşa yətti.

31

¹ Bu ixlarning həmmisi tügigəndin keyin, bu yərdə hazır boləjan Israil-larning həmmisi Yəhudaning hərəkəysi xəhərlirigə bərip, u yərlərdiki «but tüwrük»lərnı qəqip, Axərah butlirini kesip taxlıwətti; yəne Yəhuda wə Binyamin zemində, xundakla Əfraim wə Manassəh zeminining hərəkəysi yərliridiki «yükiri jaylar» wə qurbangahlarnı, həmmisini buzup yəkatquqə səküp taxlıdi. Xuningdin keyin Israil həlkining hərəkəyisi öz təwəlikigə, öz xəhərlirigə qəytip ketixti.

□ 30:18-19 «ularni əpu kiləy» — ibraniy tilida «ular üqün kəqürüm-kafarət kiləy».

□ 30:20 «həlkni əpu kildi» — ibraniy tilida «həlkni sakaytti». □ 30:22 «Pərvərdigarning wəhiyliri» — ibraniy tilida «Pərvərdigarning bilimi» — bu bilim wəhiy arkilik kəlgəqə, «wəhiylər» dəp təjimi kildük. □ 30:25 «jümlidin Israilda turuwatқан musapirlar həmdə Yəhudadada turuwatқан musapirlarning həmmisi...» — baxğa birhil təjimi: «jümlidin Israildin qıqqan, Yəhudadada turuwatқан musapirlarning həmmisi...».

Mukəddəshanining ixirining tərtipkə selinixi

² Həzəkəiya kahinlar bilən Lawiylarni nəwət-guruppilaroşa bəlüp, kahinlar bilən Lawiylarning hərəkəyisini əzigə has hizmitigə beki-tip, keydürmə qurbanlıq wə inaklıq qurbanlıqliri sunup, Pərwərdigar əyining həyiləridə, ixik-dərwaziliri iqidə wəzəpə etəp, Pərwərdigaroşa təxəkkür-mədhəyə okuydoğan kildi. ³ Padixah yənə əz məlidin bir ülüxnə elip keydürmə qurbanlıqlar üçün ixlitüxkə buyrudi; bular Pərwərdigarning Təwrat kanunida pütülgini boyiqə ətigənlik wə kəqlik keydürmə qurbanlıqlar, xabat küni, yengi ay wə həyt-bayram künliridiki keydürmə qurbanlıqlar üçün ayrildi. ⁴ Padixah yənə kahinlar bilən Lawiylarning Pərwərdigarning Təwrat kanunini qing işra kilixi üçün, təkdin kilişkə tegixlik ülüxnə ularoşa beringlar; dəp Yerusalemda turuxluk həlkə buyrudi. ⁵ Bu buyruk qikirilixi bilənla, Israillar həsul-məhsulətlirining dəsəpki elinoğan kismi axlık, yengi xarab, *zəytun* meyi wə həsəlləri həmdə etizliktin qikқан hərhil məhsulətlarning həsulliridin əkilixi, yənə hərhil nərsilirining ondin birini əxrigə türkümləp əkilixi. ⁶ Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridə turuwatқан Israillar bilən Yəhudalarnu qoy-kalilirining ondin birini əxrigə wə Pərwərdigar Hudasioşa ataloğan mukəddəs buyumların ondin birini əxrigə əkilip, dəwə-dəwə dəwiliwətti. □ ⁷ Üqinqi aydin baxlap dəwiliyip, yəttinqi ayoşa kəlgəndə tohtidi. ⁸ Həzəkəiya əməldarlar bilən billə kelip, dəwə-dəwə boləğan bu məhsulətləri kərip Pərwərdigaroşa təxəkkür-mədhəyə okudi wə Uning həlki boləğan Israilləroşa bəht-saadət tilidi. □ ⁹ Həzəkəiya kahinlar bilən Lawiylardin bu dəwə-dəwə məhsulətlar totruluk soriwidi, ¹⁰ Zadək jəmətidin boləğan bax kahin Azariya uningə jawap berip: — Həlk Pərwərdigarning əyigə hədiyə kəltürgili baxlıqəndin buyan toyəjudək yedük, yənə nuroşun exip qaldi. Qünki Pərwərdigar Əz həlkini bərikətligən, xunga exip qaloşimu xunqə kəp, dedi.

¹¹ Həzəkəiya Pərwərdigarning əyidə ambarlarni təyyarlxəni buyruwidi, ular xundək kildi. ¹² Ular səmimi-y-sadakətlik bilən hədiyələri, ondin bir əxre wə Hudaşə alahidə ataloğan nərsiləri ambarlaroşa əkirdi. Lawiylardin boləğan Kononiya bax ambarqı, inisi Ximəy muawin bax ambarqı boldi. ¹³ Kononiya wə inisi Ximəyning qol astida Yəhiyə, Azariya, Nahat, Asahəl, Yərimot, Yozabad, Əliyəl, Yisməkiya, Maht wə Binayalar nazəret kiliş hizmitigə məs'ul boldi; bularning həmmisini Həzəkəiya padixah bilən Hudaning əyining baxkuroşuqisi Azariyaning kərsətmisi bilən ixləytti. ¹⁴ Xərkəy dərwazining dərwaziwini Lawiy Yimnahning oşli Korə Hudaşə halis kilişəğan hədiyə-sowəşətləroşa məs'ul idi; u Pərwərdigaroşa sunuloğan wə «əng mukəddəs» boləğan nərsiləri təksim

□ **31:6 «Yəhudaning hərəkəysi xəhərliridə turuwatқан Israillar»** — 30:1-2, «2Pad.» 17:6, 23nimu kəring. Bu ibarigə kərioşanda ximaliy padixahlik («İsrail») Asuriyə imperiyəsi təripidin sürgün kilişəğan məzgildə yəki hətta xuningdin ilgiri, ximaliy padixahliktiki «on kəbilə»dinYəhuda tərəpkə kəcip, Yəhuda xəhərliridə olturaklıxənlar az əməs idi. **«Hudaşə ataloğan mukəddəs buyumlar»** — bu «Hudaşə ataloğan mukəddəs buyumlar» bəlkim bərlək məhsulətlərdin ondin biri idi. «Kan.» 14:28-29 boyiqə, muxu buyumları həlk «əz ixik-dərwaziliri iqidə Lawiylar wə kəmbəşəllər üçün toplx kerək» idi. Bizningqə 6-ayəttiki «ondin biri» «Hudaşə ataloğan mukəddəs buyumlar»din elinoğan ondin birini kərsitidi. Bu «ondin biri» xu qingdi Yerusalemoşa apirilətti. □ **31:8 «dəwə-dəwə boləğan bu məhsulətlar»** — 6-ayət wə uningdiki izahətni kəring.

kilatti. □ ¹⁵ Edən, Minyamin, Yəxua, Xemaya, Amariya və Xekaniyalar uning kəl astida bolup, ular kahinlarning hərəkəysi xəhərliridə, qongkiqiklikigə qaralmaq, nəwət boyiqə öz kərindaxliriqə bularni üləxtürüp berixkə təyinləndi; ¹⁶ Buningdin baxka, ular nəsəbnamigə tizimlanqan üq yaxtin yukiri ərkəklərdin, hər küni nəwiti boyiqə Pərwərdigarning öyigə kirip, yükləngən wəzipisini orunlaydiqanlarning həmmisigimu təksim kilip berətti. □ ¹⁷ Ular nəsəbi tizimlanqan jəmətliri boyiqə kahinlarqimü həmde yigirmə yaxtin axkan Lawiylarqə nəwiti wə wəzipisigə qarap təksim kilip berətti; ¹⁸ nəsəbnamidə «*Lawiy jamaiti*» dəp, pütülginigə qarap bularning barliq kiqik baliliriqə, hotunliri wə oşul-kiz pərzəntlirigimu təksim kilip berətti; qünki ular sadəkətlük bilən əzliirini Hudaqə atap paklinip, mukəddəs boluxkə beoixliqanidi. ¹⁹ Hərəkəysi xəhərlərnig ətrəpliridə olturaklaxkan, Hərunning əwladliri bolqan kahinlarqə bolsa, hər bir xəhərdə məhsus tizimlanqan adam kəyuləqanidi; ular kahinlar iqidiki barliq ərkəklərgə wə xundakla nəsəbnamidə pütülgən barliq Lawiylarqə tegixlik ülüxlirini berətti. ²⁰ Həzəkəiya pütün Yəhuda zeminida xundak kildi; u öz Hudasi bolqan Pərwərdigar aldida yaxsi, durus wə hək bolqanni kildi. ²¹ Məyli Pərwərdigarning əyidiki hizmətlərgə ait ixta bolsun, məyli Təwrat kənunioqə həm əmrlirigə əməl kilix niyitidə Hudasini izdəxtə bolsun, u pütün kəlbi bilən kildi wə ronak tapti.

32

Asuriyə padixahi Sənnaherib Yəhudaqə tajawuz kilidu

2Pad. 18:13-37; 19:1-37; Yəx. 36:1-22; 37:1-38

¹ Bu barliq ixlarni wə sadəkətlük əməllərnə bejirgəndin keyin, Asuriyə padixahi Sənnaherib Yəhudaqə tajawuz kilip, kəroqanlıq xəhərlirigə hujum kilip bəsüp kirip, ularni ixəjal kilix üqün ularni kərxiwaldi. ² Həzəkəiya Sənnaheribning kəlgənlikini kərup, uning Yerusalemqə hujum kilix niyitining barliqini bilgəndə, ³ əməldarliri wə batur əzimətliri bilən xəhər sirtidiki bulak-eriklarni tosuwetix toşruluk məslihetləxti; ular uni kəllidi. ⁴ Xuning bilən nuroşun kixilər yioşlip: «Nemə üqün Asuriyə padixahliriqə mol su mənbəsini tepiwelioxə kəlduridikənmiz?» dəp barliq bulak kəzliirini etiwətti wə u yurt otturisisdin ekip etidiqan erikni tosuwətti. ⁵ Həzəkəiya əzini şəyretləndürüp, buzulup kətkən sepillarni yengibaxtin onqlatti, üstigə qarawulhanilarni saldurdi, yənə bir taxki sepillmu yasatti həmde Dawut xəhəridiki «Millo» kəl'əsini mustəhkəmlidi; u yənə nuroşun kəral-yaraqə wə kəlkanlarni yasatti. ⁶ U həlkəning üstigə sərdarlarni təyinlidi andin ularni xəhər dərwazisidiki məydanqə, əz aldiqə yioşdurup, ularqə ilham-rişəbət berip: ⁷ — İradənlarni qing kilip batur bolunglar, Asuriyə padixahidin wə uningqə əgəxkən zor kəxundin kərkənglar yaki alakzadə bolup kətmənglar; qünki biz bilən birgə boluqçilar ular bilən birgə boluqçilardin kəptur.

□ **31:14** «əng mukəddəs» bolqan nərsilər» — kahinlarqə berixkə əlahidə bekitilgən, bəzi kurbanlıqlərdin ayrip elinqan məlum kisimni kərsitidu. «Law.» 2, 6- wə 7-bablarni kəring.

□ **31:16** «üq yaxtin axkanlar» — bu ayətkə kəriqəndə, kahinlarning kiqik oşul baliliri hizmət nəwiti kəlgən atilirining igidarqilikida ibadəthaniqə kirixkə ruhsət idi.

□ 8 Uning bilən birgə boluqini nahayiti bir insaniy ətlik bilək, halas; lekin biz bilən billə boluquci bolsa bizgə mədətkar bolup, biz üçün jəng kıləuquci Hudayimiz Pərwərdigar bardur! — dedi. Həlk Yəhüdaning padixahı Həzəkianing səzlırigə ixinip tayandı.■

⁹ Xuningdin keyin Asuriyə padixahı Sənnaherib pütkül küç-qoxuni bilən Lakix xəhirini muhasirigə aldı; xu qəoqda u hizmətkarlırını Yerusalemoqa, Yəhüdaning padixahı Həzəkiaqoqa, xundakla Yerusalemda turuwatқан barlık Yəhüdalaroqa əwətip, ularoqa mundak səzlərni yətküzüp: —

¹⁰ «Asuriyə padixahı Sənnaherib: «Yerusalem muhasirə iqidə turukluk, silər zadi nemigə tayinip uningda tehiqə turuwatisilər? ¹¹ Həzəkia silərgə: «Pərwərdigar Hudayimiz bizni Asuriyə padixahining qang-gilidin kutulduridu», dəp ixəndürüp, silərni aqlıq wə usuzluktin əlümgə tapxurmakçı boluwatmamdu? ¹² Xu Həzəkia Pərwərdigaroqa ataloqan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarni yok kiliwəttioqu? Andin Yəhüdadiki wə Yerusalemdikilərgə: — «Silər birlə qurbangah aldida səjdə kilisilər wə xuning üstigila huxbuy yakisilər» dəp əmr kıləqan əməsmidi? □ ¹³ Mening wə mening ata-bowilirimning barlık əl həklirigə nemə kıləqanlikini bilməmsilər? Əl-yurtlarning ilah-butliri öz zeminini mening qolumdin kutkuzuxka birər amal kıləlioqanmu? ¹⁴ Mening ata-bowilirim üzül-kesil yəkatқан əxu əl-yurtlarning but-ilahlirining kaysibiri öz həlkini mening qolumdin kutkuzalioqan? Undakta silərnin Hudayinglar silərni mening qolumdin kutkuzalamti? ¹⁵ Silər əmdi Həzəkiaqoqa aldanmanglar, silərni xundak kayil kilixioqa yol koymanglar yaki uningə ixinipmu olturmanglar; qünki məyli kaysi əlning, kaysi padixahlikning ilahı bolsun, heqkaysisi öz həlkini mening qolumdin yaki mening ata-bowilirimning kolidin heq kutkuzup qikalimidi; silərnin Hudayinglar silərni mening qanggilimdin tehimu kutulduruwalalmaydu əməsmu? — dəydu» — dedi.

¹⁶ Sənnaheribning hizmətkarlıri dawamlıq yənə Pərwərdigar Hudani wə Uning hizmətkari Həzəkiani həkarətləydiyəqan gəplərnimu kildi. ¹⁷ Andin Sənnaherib tehi hət yezip, Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigarni həkarətləp, zanglik kilip: «Huddi hərkaysi əl-yurtlarning ilahliri öz həlkini mening qanggilimdin kutkuzalmioqandək, Həzəkianing Hudasi Uning həlkini mening qanggilimdin kutkuzalmaydu» dedi. ¹⁸ Ular xəhərni elix qərizidə Yerusalem sepilidə turuwatқан həlkni qorkutup, patiparaqilikka qəmdürux üçün Yəhüdiy tilida ünlük towap turdi. ¹⁹ Ular Yerusalemnin Hudasi huddi yər yüzidiki yat həklərnin insanning kolida yasaloqan ilahlirioqa ohxitip səzlıdi.

²⁰ Xuning tüpəylidin Həzəkia padixah wə Amozning oqlı Yəxaya pəyojəmbər dua kilip asmanoqa qarap nida kiliwidi, ²¹ Pərwərdigar bir Pərixətə əwətti, u Asuriyə padixahı qoxunining ləxkərgahioqa kirip, pütkül batur jəngqilərnə, əməldalar wə sərdarlarni koymay kiriwətti. Xuning bilən Asuriyə padixahı xərməndə bolup öz yurtioqa kaytip kətti. Özining buthanisioqa kirgən qəoqda öz puxtidin boləqan oqullari uni

□ 32:7 «biz bilən birgə boluquqilar ular bilən birgə boluquqilardin kəptur» — yaki «biz bilən Boluquci uning bilən boluquqidin uluqdur». «2Pad.» 6:16ni kərug. ■ 32:8 Yər. 17:5; 1Yuhə. 4:4 □ 32:12 «Xu Həzəkia Pərwərdigaroqa ataloqan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarni yok kiliwəttioqu? ... Yerusalemdikilərgə: — «Silər birlə qurbangah aldida səjdə kilisilər ...» dəp əmr kıləqan əməsmidi?» — Sənnaheribning əlqisi intayin hiyigərlilik bilən kılinoqan bu gəp bilən həlkə: — «Həzəkia Pərwərdigaroqa həkikətən ixənməydu. U pəkət həmminglar Yerusalemda qurbanliklirnglarni kilixinglar kerək dəp silərdin paydilanmakçı» dəp gumanlandurmakçı.

kiliq bilən qepip öltürdi. ²² Ənə xu tərkiyədə, Pərwərdigar Həzəkியani wə Yerusalem əhalisini Asuriyə padixahı Sənnaheribning wə baxka barlıq düxmənlərnin qanggilidin kütquzup qaldi wə ularni hər tərəptə qoşdidi. □ ²³ Nuroşun kixilər hədiyələrni Pərwərdigarəta atax üqün Yerusaleməta əkəldi, xundakla nuroşun esil nərsilərni əkilip Yəhuda padixahı Həzəkியəta sundi; xuningdin etiwarən Həzəkியə barlıq əl-yurtlarning izzət-hərmitigə sazawər boldi.

Həzəkியə eşiir kesəl bolidu, dua kilidu

2Pad. 20:1-21; Yəx. 38:1-22; 39:1-8

²⁴ Xu künlərdə Həzəkியə kesəl bolup sakratka qüxüp qaldi; u Pərwərdigarəta tilawət kildi wə Pərwərdigar söz kilip, uningəta bir məjizilik alamət kərsətti. □ ²⁵ Lekin Həzəkியə əzigə kərsitilgən iltipatka muwapıq təxəkkür eytmidi; u kənglidə təkəbburlixip kətti. Xunga Hudaning oşəzipi uningəta wə xuningdək Yəhuda wə Yerusalemdikilərgə kəzoşaldı. ²⁶ Lekin Həzəkியə wə Yerusalemdikilər təkəbburlikidin yenip əzlırini təwən tutup yürgəqkə, Pərwərdigarning oşəzipi Həzəkியaning künliridə ularəta qüxmidi.

²⁷ Həzəkியaning dunyasi tolimu kəp, izzət-hərmiti kəwətlə yukiri idi; u əzigə altun, kümüx, gəhər-yaqut, huxbuy dora-dərmək, qalkan wə hərhil kimmətlik buyumlarni saqlaydioşan həzinilərni saldurdi; ²⁸ u yənə axlık, yengi xarab wə zəytun meyi saqlaydioşan ambarlarni, yənə hər türlik mallar wə padiliri üqün eşiil-kətanlarni saldurdi. ²⁹ U əzigə xəhərlər bina kıldurdi wə nuroşun koy-kalılarəta igə boldi, qünki Huda uningəta oşəyət kəp dəpinə-dunya ata kıləyanidi. ³⁰ Həzəkiyadin ibarət bu kixi Gişon ekşinining yukiri ekşimidiki suni tosüp, suni toptošra Dawut xəhirining künpetix tərıpigə ekşip kelidioşan kıləyanidi. Həzəkியə barlık kıləyan əməlliridə ronak tapti. ³¹ Həlbuki, Babil əmiriririning əlqiliri kelip Həzəkியə bilən kərxüp, Yəhuda zeminida yüz bərgən bu məjizilik alamət toşuruluk gəp sorioşan qəşda, uning kənglidə nemə barlikini məlum kılıxka sinimakqi, Huda uni yaloşuz qaldurup, uningdin kətti.

□ ³² Həzəkியaning qəşəyan ixliri wə yahxi əməlliri bolsa, mana ular «Yəhuda wə İsrail padixahlirining tarihnəmisidə»da, Amozning oşli Yəxaya pəyoşəmbərning kərgən wəşiylik hatirisidə pütülgəndur.

³³ Həzəkியə ata-bowiliri arisida uhlidi; ular uni Dawut əwladliri kəbristanlıki egizlikidə dəpnə kildi; u əlgən qəşda barlık Yəhuda həlqi bilən Yerusalemdikilər uningəta hərmət bildürdi. Uning orniəta oşli Manassəh padixah boldi.

33

Manassəh səltənət kıldu; uning rəzil ixliri

2Pad. 21:1-18

¹ Manassəh padixah boləşanda on ikki yaxta bolup, Yerusalemdə əllik bəx yil səltənət kildi. ² U Pərwərdigar İsrailarning aldidin həydəp

□ 32:22 «hər tərəptə qoşdidi» — yaki «hər tərəptə əminlikkə erixtürdi» yaki «hər tərəptə yetəqkilik kildi». □ 32:24 «Həzəkியə ... Pərwərdigarəta tilawət kildi wə Pərwərdigar söz kilip, uningəta bir məjizilik alamət kərsətti» — «Yəx.» 38-babni kəring. □ 32:31 «...uning kənglidə nemə barlikini məlum kılıxka sinimakqi, Huda uni yaloşuz qaldurup, uningdin kətti» — «Yəx.» 39-babni kəring.

qikiriwətkən yat əlliklərnin yirginqlik adətlirigə ohxax ixlar bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kildi. ³ U atisi Həzəkiya qeqip taxlioqan «yukiri jaylar»ni kaytidin yasatti; u Baallarəqa atap kurbangahlarni saldurup, axərah məbudlarni yasidi; u asmandiki nuroqunlioqan ay-yultuzlarəqa bax urdi wə ularning kulluqioqa kirdi. □

⁴ U Pərwərdigarning əyidimu kurbangahlarni yasatti. Xu ibadəthana toqruluk Pərwərdigar: «Yerusaleməda Mening namim mənggü qalidu» degənidi. ⁵ U Pərwərdigarning əyining ikki hoylisida «asmanning qoxuni»əqa kurbangahlarni atap yasatti. □

⁶ U Bən-Hinnomning jilojisida əz balilirini ottin ətküzdi; jadugərqlik, pəlqlik wə dəmididilik ixlətti, əzigə jinkəxlər bilən əpsunqilarni bekitti; u Pərwərdigarning nəziridə san-sanaksiz rəzillikni kilip Uning əjəzipini kəzojədi. □ ⁷ U yasatqan oyma məbudni Hudaning əyigə tiklidi. Xu əy toqruluk Pərwərdigar Dawutka wə uning oqlı Sulaymanəqa: — «Bu əyəd, xundakla İsrailning həmmə kəbililirining zeminliri arisidin Mən tallioqan Yerusaleməda Əz namimni əbədgiqə kaldurimən; ⁸ Əgər İsrail pəkət Mən Musaning wasitisi bilən ularəqa tapilioqan barlik əmrlərgə, yəni barlik qanun, bəlgilimilər wə həkūmlərgə muwarip əməl kilixka kəngül koysila, Mən ularning putlirini ata-bowiliriəqa bekitkən bu zemindin kaytidin neri qilməymən» — degənidi.

⁹ Ləkin Manassəh Yəhudalarni wə Yerusalemədikilərnə xundak əzdurdiki, ular Pərwərdigar İsrailning əldidin həlak kiləqan yat əlliklərnin qilojindinmu axurup rəzillik kilətti. ¹⁰ Pərwərdigar Manassəh wə uning həlkiqə əgahləndurup səzligən bolsimu, ləkin ular kulək salmidi.

¹¹ Xu səwəbtin Pərwərdigar Asuriyə padixahining qoxunidiki sərdarlarni ularning üstigə hujuməqa saldurdi. Ular Manassəhni ilmək bilən elip, mis zənjir bilən baqlap Babiləqa əkəldi. □ ¹² Manassəh muxundak əzabka qūxkəndə Hudasi Pərwərdigarəqa yalwurup, ata-bowilirining Hudasi əldida əzini bək təwən tutti. ¹³ U dua kiliwidi, *Pərwərdigar* uning duasioqa kulək selip, tilikini kəbul kilip, uni Yerusaleməqa kayturup, padixahlilikəqa kaytidin igə kildi. Manassəh xu qəoqdila Pərwərdigarningla Huda ikənlikini bilip yətti.

¹⁴ Bu ixlardin keyin Manassəh «Dawut xəhiri»ning sirtioqa, jiloqa otturisidiki Giqonning künpetix tərpidin taki Belik dərwəzisi əozioqigə, Ofəlni qeridəp sepil yasatti wə uni nahayiti egiz kildi; Yəhudaning hərəkəysi qəroqanlik xəhərliridə qəxun sərdarlrini təyinlidi. ¹⁵ U yənə Pərwərdigar əyidin yat əlliklərnin məbudliri bilən *əzi kəyoqan* butni, əzi Pərwərdigar əyining təqi bilən Yerusaleməda yasatkuzəqan barlik kurbangahlarni eliwetip, xəhər sirtioqa taxlatkuziwətti. ¹⁶ *Manassəh* Pərwərdigar kurbangahini yengibəxtin tiklitip, kurbangahka inaklik kurbanliki bilən təxəkkür kurbanliklrini sundi wə Yəhudalarəqa İsrailning Hudasi Pərwərdigarning hizmitigə kirixni buyrudi. ¹⁷ Xundaktimu, həlq kurbanlikni yənəla «yukiri jaylar»da ətküzətti;

□ **33:3 «asməndiki nuroqunlioqan ay-yultuzlar»** — yaki «asmanning qoxuni», yəni asməndiki nuroqunlioqan ay-yultuzlarni kərsitidu. Təwrəttin bilimizki, asməndiki yultuzlarning pərixtilər wə bəlkim asməndiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kəruq). □ **33:5 «asmanning qoxuni»** — muxu yərdə quyax, ay wə yultuzlarni kərsitidu. □ **33:6 «Bən-Hinnomning jilojisi»** — yəni «Hinnomning oqlining jilojisi». «Yəxua» 8:29ni kəruq. Bu jiloqa əsl «Ge-Hinnom» dəp atilətti (ərəbqə «jəhənnəm»). «...**balilirini ottin ətküzüx**» — bəlkim «insani kurbanlik»ni kərsitixi mumkin. □ **33:11 «ular Manassəhni ilmək bilən elip...»** — Asuriyə padixahliri tutqunlarni harləx üqün ilməklərnə burnidin ətküzəp yətiləytti. «Yəx.» 37:29 wə «Həb.» 1:15 bilən selixturəng.

lekin ularning qurbanlikliri əzlrining Hudasi Pərwərdigarəjila sunulatti. ¹⁸ Manassəhning qaləjan ixliri, jümlidin uning Hudasiəja qiləjan duasi wə aldin kərgüqilərninğ Israilning Hudasi Pərwərdigarning namida uningəja eytkən gəpliri bolsa, mana ular «Israilning padixahlirining hatiriliri» dəgən kitabta pütülgəndur. ¹⁹ Uning duasi, Hudaning uning tiləklirini kəndək ijabət qiləjanliki, uning əzini təwən kilixidin ilgiri qiləjan barliq gunahı wə wəpasizliki, xundakla uning kəyərdə «yukiri jaylar» saldurojanliki, Axərah məbudliri həm oyma məbudlarni tikligənliki bolsa, mana həmmisi «Aldin kərgüqilərninğ hatiriliridə» pütülgəndur. □ ²⁰ Manassəh ata-bowiliri arisida uhlidi; kixilər uni əz ordisiəja dəpnə kildi; oqlı Amon ornioja padixah boldi.

Amon səltənət qilidu

2Pad. 21:19-26

²¹ Amon təhtkə qıkkən qeəjida yigirmə ikki yaxta idi; u Yerusalemda ikki yil səltənət kildi. ²² U atisi Manassəh qiləjanidək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləjanni kildi. U atisi Manassəh yasatқан barliq oyma məbudlarəja qurbanliq sundi wə ularning kulluqioja kirdi. ²³ U əzini Pərwərdigar aldida atisi Manassəh əzini təwən tutqandək təwən tutmidi; bu Amonning bolsa gunah-qəbihlikliri barəqanseri exip hardi. ²⁴ Keyin uning hizmətkarlıri uni kəstləp əz ordisida əltürüwətti. ²⁵ Lekin Yəhuda zeminidikilər Amon padixahni kəstligənərninğ həmmisini əltürdi; andin yurt həlki uning ornida oqlı Yosiyani padixah kildi.

34

Həkkəniy padixah, Yosiyə səltənət qilidu

2Pad. 22:1-20

¹ Yosiyə padixah boləjanda səkkiz yaxta bolup, Yerusalemda ottuz bir yil səltənət kildi. ² U Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni qilip, hər ixta atisi Dawutning yollirida yürüp, nə ongoja nə soləja qətnəp kətmidi. ³ Uning səltənətininğ səkkizinçi yili, u tehi güdək qeəjidila, atisi Dawutning Hudasini izləxkə baxlıdi; səltənətininğ on ikkinçi yilioja kəlgəndə Yəhuda bilən Yerusalemdiki «yukiri jaylar», axərah məbudliri, oyma butlar wə quyma butlarni yokitip, zeminni paki-zlaxka kirixti. ⁴ Həlk uning kəz aldidila «Baallar»ning qurbangahlırini qeqip taxlıdi; u qurbangahlarınğ üstigə egiz qilip orunlaxturulojan «kün tüwrükliri»larni kesip taxlıdi; u yənə Axərah məbudliri, oyma-quyma butlarni qeqip, uning topisini bu məbudlarəja qurbanliq sunəjanlarınğ kəbrilirigə qeqiwətti. □ ⁵ *But* kahinlirininğ ustihanlirini qurbangahlırininğ üstidə keydürüwətti; xundək qilip, u Yəhuda bilən Yerusalemnı pakizlıdi. ⁶ U Manassəh, Əfrayim, Ximeon hətta Naftaliəjoje ularning hərkəysi xəhərliridə wə ətrapidiki harabilərdə xundək kildi; ⁷ U qurbangahlarınğ qeqip, axərah məbudliri wə oyma butlarni kokum-talkan kiliwətti, pütün Israildiki «kün tüwrükliri»ning həmmisini kesip taxlap, Yerusalemoja qaytti. □

□ 33:19 «Aldin kərgüqilərninğ hatiriliridə» — yaki «Hozayning hatiriliridə». □ 34:4 «kün tüwrükliri» — baxka bir tərijimi «kuyax buti» yaki kün «isriqgaqlar». □ 34:7 «kün tüwrükliri» — baxka bir tərijimi «kuyax buti» yaki kün «isriqgaqlar».

8 Uning səltəniti on səkkizinçi yili Yəhuda zeminini və muqəddəşanini pakizlap bolqandin keyin, Azaliyaning oqli Xafan, xəhər baxliki Maaseyah və Yoahazning oqli təzkirici Yoahni Hudasi bolqan Pərwərdigarning öyini onglaxka əwətti. ⁹ Xuning bilən ular bax kahin Hilkıyaning aldiqə kelip, uningə Pərwərdigarning öyigə beoixlap əkəlgən pulni tapxurdi. Bu pulni əslidə dərwaziwən Lawiyar Manassəh, Əfraim və İsrailning kəldisidin, xuningdək Yəhuda və Binyamin zeminidikilər və Yerusalemdikilərdin yiqqanidi. □ ¹⁰ Ular Pərwərdigarning öyini onxaydiqan ixlarni nazarət qilouqi ixqilarə tapxurup bərdi. Bular həm pulni Pərwərdigarning öyini onxax və mustəhkəmləxkə ixligüqilərgə bərdi; ¹¹ ular bolsa pulni Yəhuda padixahliri harabiləxtürgən əy-imarətlərgə lazimlik kesip-oyuloqan taxlarni və tüwrük-limlarəqə yəqəq setiwalixka yəqəqqlar bilən tamqilarəqə tapxurup bərdi. ¹² Bu adəmlər sadəkətlik bilən ixlidi. Ularni baxquridiqan, nazarətkə məs'ul Lawiy Mərarining əwladliridin Jəhat bilən Obadiya, Kohətning əwladliridin Zəkəriya bilən Məxullam bər idi; bu Lawiyarning həmmisi hərhil sazlarqimu mahir idi; ¹³ ular yənə həmmallar və hərhil ixlar üstidiki nazarətkilərnə baxquratti; Lawiyardın pütüqilərmu, əməldarlaru, dərwaziwənlərmu bər idi.

¹⁴ Ular Pərwərdigar öyigə beoixlap əkəlgən pullarni elip qikidiqan qəqəda, Hilkıya kahin Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən bərgən Təwrat qanuni kitabini tepiwaldi. ¹⁵ Hilkıya katip Xafanoqə: — Mən Pərwərdigarning öyidə Təwrat-qanuni kitabini tepiwaldim, dedi. Xuni eytip, Hilkıya kitabni Xafanoqə bərdi. ¹⁶ Xafan uni padixahning yenioqə apardi və uningə: «Hizmətkarlıri tapxuruloqan ixlarni bolsa, həmmisini ada qiliwatidu. ¹⁷ Ular Pərwərdigar öyigə *beoixlanoqan* pullarni təküp, uni nazarətkilər və ixqilarning qolioqə tapxurup bərdi» dəp məlumat bərdi. □ ¹⁸ Xafan katip yənə padixahka: — Hilkıya kahin yənə manga bir oram kitab bərdi dəp uni padixah aldidə oqudi.

¹⁹ Wə xundək boldiki, padixah Təwrat qanunidiki sözlərnə anglap, öz kiyimlirini yirtti. ²⁰ Padixah Hilkıya bilən Xafanning oqli Ahikamoqə, Mikahning oqli Abdon bilən Xafan katipka və padixahning hizmətkari Asayaqə buyrup: — ²¹ Berip mən üqün və İsrailda həm Yəhudada qalduruloqan həlk üqün bu tepiloqan kitabning sözliri toqrisida Pərwərdigardın yol soranglar. Qünki ata-bowilirimiz bu kitabta bərlək pütülgənlərgə əməl qilmay, Pərwərdigarning sözini tutmioqanlıki tūpəylidin, Pərwərdigarning bizgə təküliidiqan oqəziqi intayin dəhxətlik boldi, dedi. □ ²² Xuning bilən Hilkıya və padixah təyinligən kixilər ayal pəyoqəmbər Huldahning kexioqə bardi; Huldah Hasrahning nəwrisi, Tokihətning oqli kiyim-keqək begi Xallumning ayali idi; u əzi Yerusalem xəhirining ikkinçi məhəllisidə olturatti. Ular uning bilən bu ixlar toqruluk sözləxti. ²³ U ularəqə mundək dedi: — İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundək dəydu: — «Silərnə əwətkən kixigə mundək dənglar: — ²⁴ Pərwərdigar mundək dəydu: — Mana Mən Yəhudaning padixahı aldidə oquloqan bu kitabiki bərlək lənətlərnə əməlgə axurup, bu jayəqə və

□ **34:9** «Əfraim və İsrailning kəldisi» — Asuriyə imperiyəsi ximaliy padixahlik («İsrail»)tin ahəlining kəp qismini tutqun qilip elip kətkənidi; ayatə tuloqə elinoqan muxu həlk yurtta qalduruloqan İsrailar idi. □ **34:17** «pullarni təküp...» — yaki «kümüxni eritip,...» □ **34:21** «tepiwelinəqan kitab» — Təwratning kəysi qismi boluxi kerək? Padixahning inkasi, yəni keyinki hərəkətlirigə, bolupmu «yukiri jaylar»ni yökətiqə qariqənda, «tepiwelinəqan kitab» qoqum bu ixni təkətləydiqan «Kənun xərhi»ni əz iqiğə aloqan.

bu yərdə turoquqilaroşa balayi'apət qūxürimən. ²⁵ Qünki ular Meni taxlap, baxka ilahlaroşa huxbuy yekip, kollirining həmmə ixliri bilən Mening aqqikimni kəltürdi. Uning üqün Mening kəhrim bu yərgə təkülidu, eşürülməydu.

²⁶ Ləkin silərni Pərwərdigardin yol sorioyli əwətkən Yəhüdaning padixahioşa bolsa, mundak dənglar: — Sən anglioşan səzlər toşrisida Israillning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — ²⁷ Qünki kənglüng yumxak bolup, Hudaning muxu jay wə uningda turoquqilarni əyibləp eytkən səzlrini anglioşiningda, Uning aldida özünəni təwən kilding, xuningdək özünəni xundak təwən kילוşiningda, kiyimliringni yirtip, Mening aldında yioşioşining üqün, Mənmü duayingni anglidim, dəydu Pərwərdigar. ²⁸ Mana, seni ata-bowiliring bilən yioşilixka, öz kəbrənggə aman-hatürjmlik iqidə berixka nesip kilmən; sening kəzliring Mən bu jay üstigə qūxüridoşan barlik külpəflərni kərməydu». Ular yenip berip, bu həwərnə padixahka yətküzdi.

²⁹ Padixah adəm əwətip, Yəhüda bilən Yerusalemning həmmə akşakallirini qakirtip kəldi. ³⁰ Padixah Pərwərdigarning əyigə qikti; barlik Yəhüdadiki ər kixilər wə Yerusalemda turuwatqanlarning həmmisi, kahinlar bilən Lawiyalar, xundakla barlik həlk, əng kioşkidin tartip qoşgioşiqə həmmisi uning bilən billə qikti. Andin Pərwərdigarning əyidə tēpiloşan əhdə kitabining həmmə səzlrini ularoşa oqup bərdi. □

³¹ Padixah öz ornida turup Pərwərdigarning aldida: — Pərwərdigaroşa əgixip pütün kəlbim wə pütkül jenim bilən Uning əmrlirini, həküm-guwahlikliri wə bəlgilimilirini tutup, uxbu kitabta pütülgən əhdigə əməl kilmən dəp özini əhdigə baqlidi. □ ³² Xuning bilən həlkning həmmisimu əhdə aldida turup uningəşa özini baqlidi.

U yənə Yerusalemda turuwatqanlarning həmmisini wə Binyamindiki həlknimu bu əhdə aldida turoşuzup uningəşa özini baqlatti. Xuning bilən Yerusalemda turuwatqanlar Hudaning, yəni ata-bowiliringning Hudasing əhdisi boyiqə ix kildioşan boldi. ³³ Yosiya Israillaroşa qaraxlik yurtlardin barlik yirginqlik nərsilərni qikirip taxlap, Israilda turuwatqanlarning həmmisini Pərwərdigar Hudasing hizmitigə kiridoşan kildi. *Yosiyaning* barlik künliridə həlk ata-bowiliringning Hudasi boləşan Pərwərdigarəşa əgixixtin həq yanmidi.

35

Yosiya «ətüp ketix həyti»ni ətüküzidu *2Pad. 23:21-23*

¹ Yosiya Pərwərdigarni seşinip ətüp ketix həyti Yerusalemda ətükzəmkəqi boldi; birinçi ayning on tətinqi küni ular ətüp ketix həytiəşa ataloşan qozilarni soydi. ² Padixah kahinlarning wəzipilirini bəlgilidi, ularni Pərwərdigarning əyidiki hizmətni kixiləşə rişəbətəndürdi. ³ U yənə pütkül Israil həlkigə əzlrini Pərwərdigarəşa atəp pak-mukəddəs boluxka təlim bərgüqi Lawiyalarəşa: — Silər mukəddəs əhdə sanduqini Israil padixahi Dawutning oşli Sulayman salduroşan əygə əkirip orunlasturunglar; əmdi uni mürənglərdə kətürüp yürüş wəzipisi kəlmidi. Əmdi silər Hudayinglar Pərwərdigarning hizmitidə, xundakla

□ 34:30 «... ularoşa oqup bərdi» — ibraniy tilida: «... ularning kuşaklirioşa oqup bərdi».

□ 34:31 «uxbu kitabta pütülgən əhdigə...» — ibraniy tilida «uxbu kitabta pütülgən əhdə səzlrigə...».

Uning həlki İsrailning hizmitidə bolunglar. ⁴ Xuning üçün jəmitinglar wə nəwət-guruppanglar boyiqə, İsrailning padixahı Dawutning yazoqini wə uning oqlı Sulaymanning yazoqiniqə asasen, özunglarni obdan təyyarlanglar. ⁵ Silər öz ata jəmətliringlarning nəwət-guruppa tərtipi boyiqə kərindaxliringlardin ibarət xu addiy həlk-pukralar jəmət-jəmətlirigə wəkil bolup, muqəddəsgahta turisilər; hər bir guruppida Lawiy jəmətidin birnəqqə adəm bolsun. ⁶ Silər ötüp ketix heytiqə ataloqan kəzilarni soyusilər, özunglarni paklanglar, *İsraildiki* kərindaxliringlar üçün, yəni ularning Pərwərdigar Musaning wastisi bilən tapilioqan səz-kalamioqə bekinixi üçün, həmmə ixni təyyar qilinglar, dedi.

⁷ Yosiya xu yərdə hazır boləqan bərlək həlk-pukralarning ötüp ketix heytiqə atioqan kurbanliki bolsun dəp, jəmiy ottuz ming qəza wə oqlak, wə yənə üç ming buka hədiyə kildi; bu mallarning həmmisi padixahning melidin qikirilənanidi. ⁸ Uning əməldarlırimu əz ihtiyarlıki bilən həlkkə wə kahinlar bilən Lawiyaroqə kurbanliki meli «kətürmə hədiyə» kildi; Pərwərdigarning əyini bəxkuroquqilardın Hilkəiya, Zəkəriya wə Yəhəyəlmu ikki ming altə yüz qəza-əqkə bilən üç yüz bukini kahinlaroqə ötüp ketix heytiqə atəp kurbanliki kiliş üçün hədiyə kiliş tapxurdi. ⁹ Lawiyarning yolbaxqiliri boləqan Konaniya wə uning kərindaxliridin Xəmaya bilən Nətanəl, xundakla Həxəbiya, Jəiyəl wə Yəzəbadmu bəx ming qəza bilən bəx yüz bukini Lawiyarning heytkə atəp kurbanliki kilişioqə «kətürmə hədiyə» kildi.

¹⁰ Xundak kiliş, ətilidəqan wəzipilər orunlaxturup bolunəqandın keyin, padixahning tapilioqini boyiqə, kahinlar öz ornida turdi, Lawiyarmu əzlrining nəwət-guruppa tərtipi boyiqə turuxti. ¹¹ Lawiyar ötüp ketix heytiqə ataloqan kəzilarni boquzlıdi; kahinlar ularning kolidin qanni elip kurbəngahqə səpti wə xuning bilən bir waqıtta Lawiyar kurbanliki malning terisini soydi. ¹² Kəydürmə kurbanliqkə sunulidəqan mallarni bolsa, ular həlk-pukralaroqə wəkil boləqan jəmətlər boyiqə həlkkə bəlüp bərip, ularni Musaning kitabida yeziləqiniqə muwəpiq, Pərwərdigaroqə sunuxqə təyyarlıdi. Sunulidəqan buqilərnimu xundak kildi. ¹³ Andın bəqlimə boyiqə ular ötüp ketix heytiqə ataloqan qəza-əqkilərnə otka kəqlap kawap kildi; bəxqə kurbanliklardin qəloqan, yəni Hudaqə ataloqan kisimlərnə qəzənda, dangqənda yəki dasta pixurup tezdin həlk-pukralaroqə üləxtürüp bərdi; ¹⁴ xuningdın keyin əzlrigə wə kahinlaroqə kurbanliklardin təyyarlıdi, qünki kahinlar, yəni Hərunning əwladlıri kəq kirqüqə kəydürmə kurbanliki kiliş wə maylarni kəydürüx bilən aldıraş bolup kətkənidi; xungə Lawiyar əzlrigə wə kahinlar boləqan Hərunning

□ 35:3 «U yənə pütkül İsrail həlkiqə əzlrini Pərwərdigarə atəp pak-muqəddəs boluxqə təlim bərgüqi Lawiyaroqə: — — bəxqə ikki hil təjimişi: (1) «U yənə pütkül İsrailə təlim bəridəqan, əzlrini Pərwərdigarə atəp beqixliqan Lawiyaroqə...»; (2) «U yənə pütkül İsrailə Pərwərdigarə has muqəddəs ixlar toqluluk təlim bəridəqan Lawiyaroqə...». «... Əmdi silər Hudəyinglar Pərwərdigarning hizmitidə, xundakla uning həlki İsrailning hizmitidə bolunglar» — bu pütkül ayətiki həwərgə kəriqənda: (1) məlum səwəbtin əhdə sanduqi əng muqəddəs jəydn yətkiwətilənanidi. Mumkinqiliki boləqan səwəbliri bolsa (a) Yosiyə ibadəthanini paklaş üçün uni waqitlik yətkəp turəqan; (ə) məlum bir rəzil padixah butpərəslək məqsiti bilən uni u yərdin yətkiwətkənidi; (b) kahinlar butpərəslərnə rəzil niyətliridin koşdaq üçün uni yətkəp yoxurup koşqənanidi; (p) kahinlar Yərusəlemnə buləng-taləng qilidəqan tajawuzqilarning qəngilidin kutuldurux üçün uni yətkəp yoxurup koşqənanidi (məsilən, 12:9 wə 25:4). (2) bu ayətə kəriqənda Lawiyarning (xundakla kahinlarning) əng muhim wə qəng rəli hazır (ibadəthanida Pərwərdigarning mədhiyə ixliridin bəxqə) İsrailə təlim bərix kərek idi (30:22ni kərüng). İsrail sürgün boləqandın keyin Əzra bulərnəng yaxhi bir ülqisi boləqanidi.

əwladlırişoimu qurbanlıqlardın gəx təyyarlap qoyuxti. ¹⁵ Nawa-nəşmiqilər, yəni Asafning əwladlıri Dawut, Asaf, Həman wə Dawut padixahning aldin kərgüqisi Yədutunning tapxuruqi boyiqə öz orunlırida turuxti; dərwasiwənlər hərəkaysisi öz dərwasisi aldida turdi; ularning ix ornidin ajrixining həjiti bolmıdi, qünki ularning kərındaxlıri boləlan Lawiylar qurbanlıqlardın təyyarlap qoyatti. ¹⁶ Xundak kılıp, xu bir kün iqidə Yosiya padixahning tapxuruqi boyiqə, ətüp ketix həyti ətüküzülüp, Pərwərdigarning qurbangahıoşa kəydürmə qurbanlıqlar sunuluxi bilən Pərwərdigarəşa beşixlap ətüküzülgən ibadət toluq orunlandı. ¹⁷ Xu qəşda hazır boləlan Israillər ətüp ketix həytini ətüküzüp boləlandın keyin, yəttə kün petir nan həytini ətüküzdı. ¹⁸ Samuil pəyoşəmbərning zamanidin buyan Israilda ətüp ketix həyti mundak ətüküzülüp bəkmioşanıdi; Israil padixahlırining həqkaysisimu Yosiya, kahınlar, Lawiylar wə xu yərdə hazır boləlan Yəhudalar bilən Israillər wə Yerusalemda turuwatqanlar ətüküzgəndək mundak ətüp ketix həyti ətüküzüp bəkmioşanıdi. ¹⁹ Bu kətimki ətüp ketix həyti Yosiyaning səltənatining on səkkizinqi yili ətüküzüldi.

Yosiyaning səltəniti ahirlixidu

²⁰ Yosiya *mukəddəs* öyning həmmə ixini muxundak tərtpkə selip boləqandın keyin, Misir padixahı Nəko Əfrat dəryasining boyidiki Kərkemix xəhiridə uruxka çıkti, Yosiya uning aldini toskili çıkti. ²¹ Nəko Yosiyaning aldışa əlqilərnı əwətip uningəşa: «I Yəhuda padixahı, əzlırining mening bilən nemə karlıri bar? Būgün mən sili bilən uruxkili əməs, bəlki mening bilən urux kiliwatqan jəmət bilən uruxkili çıkkanmən; yənə kelip, Huda meni tez hujum kıl, dedi; Hudaning silini həlak kiliwətməsliki üqün, Uning ixioşa kaxila kilmisila, qünki U mening bilən billidur» dedi. ²² Ləkin Yosiya uning bilən kərxilixixtin yanmıdi, əksiqə əzini niqəblap uningəşa jəng kıləjili çıkti; u Hudaning Nəkonıng wəstisi bilən eytkən gəpigə kulak salmay, Məgiddo tüzlənglikigə kelip Nəko bilən tutuxti. ²³ Okyaqılar Yosiya padixahka oq etip uningəşa *təgküzdı*; padixah hizmətkarlıriəşa: — Mən eşir yarilandım, meni elip ketinglar, dedi. ²⁴ Uning hizmətkarlıri uni jəng hərwisidin yələp quxürüp, uning ikkinqi jəng hərwisioşa yatquzup Yerusalemoşa elip mengiwıdi, u xu yərdə öldi. U ata-bowılırining kəbristanlıqioşa dəpnə kılindi; barlık Yəhuda wə Yerusalemdikilər Yosiyəşa təziyə tutuxti. ²⁵ Yərimiya *pəyoşəmbər* Yosiya üqün mərsiyə okıdi; nəşmə-nawaqi ərayallarning həmmisi taki bğüngigə Yosiyani tərıpləp mərsiyə okup kəlməktə; u ix Israilda bəgilimigə aylandı. Mana bular «mərsiyələr» degən kitabka pütülgəndur. □ ²⁶ Yosiyaning qəloşan ixlıri, uning Pərwərdigarning Təwrat kitabıda yeziləşanlıriəşa əgəxkən yaxı əməlliri, ²⁷ kıləşanlıri baxtin-ahirişiqə həmmisi «Yəhuda wə Israil padixahlırining Tarih-Təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

36

Yəhoahaz səltənət kılıdu
2Pad. 23:31-35

□ 35:25 «Yəramiya ... mərsiyə okıdi» — yaki «Yəramiya... mərsiyə yazdı».

¹ *Yəhuda* zeminidiki həlkə Yosiyaning oğlu *Yəhoahazni* tallap, *Yerusalem*da atasining orniqə padixah kılıp tiklidi. ² *Yəhoahaz* təhtkə qıkkən qeşida yigirmə üç yaxta idi; u *Yerusalem*da üç ay səltənət kildi. ³ *Misir* padixahı uni *Yerusalem*da padixahlıktın bikar kildi wə *Yəhuda* zeminiqə bir yüz talant kümüx, bir talant altun jərimanə koydı. □ ⁴ *Andin Misir* padixahı *Yəhoahazning* orniqə uning inisi *Eliakimni* *Yəhuda* bilən *Yerusalem* üstigə padixah kılıp, uning ismini *Yəhoakim*qə özgərtti; andin *Nəko* inisi *Yəhoahazni* *Misiroqə* elip kətti.

Yəhoakim səltənət kılıdu

2Pad. 23:36-37; 24:1-7

⁵ *Yəhoakim* təhtkə qıkkən qeşida yigirmə bəx yaxta bolup, u *Yerusalem*da on bir yıl səltənət kildi; u *Pərwərdigar* *Hudasining* nəziridə rəzil bolqanni kildi. ⁶ *Babil* padixahı *Nebokadnəsar* uningqə hujum kılqılı qikip, uni mis zənjir bilən başlap *Babil*qə elip kətti. ⁷ *Nebokadnəsar* yənə *Pərwərdigar* əyidiki bir kışim əswab-buyumlarni *Babil*qə apirip, əzining *Babildiki* buthanisioqə koydı. ⁸ *Yəhoakimning* qəlqan ixliri, uning yirginqlik ixliri, uningdiki əyiblər bolsa mana, «*İsrail* wə *Yəhuda* padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur. Uning oşlı *Yəhoakin* uning orniqə padixah boldi.

Yəhoakin səltənət kılıdu

2Pad. 24:8-17

⁹ *Yəhoakin* təhtkə qıkkən qeşida on səkkiz yaxta bolup, u *Yerusalem*da üç ay on kün səltənət kildi; u *Pərwərdigarning* nəziridə rəzil bolqanni kildi. □ ¹⁰ *Yengi* yıl ötkəndə, *Nebokadnəsar* adəm əwətip *Yəhoakinni* *Pərwərdigar* əyidiki esil buyumlar bilən birliktə *Babil*qə əkəldürüp, *Yəhoakinning* taqisi *Zədəkiyani* *Yəhuda* wə *Yerusalem* üstigə padixah kılıp tiklidi. □

Zədəkiya səltənət kılıdu

2Pad. 24:18-20; 25:1-12; Yər. 52:1-30

¹¹ *Zədəkiya* təhtkə qıkkən qeşida yigirmə bir yaxta bolup, *Yerusalem*da on bir yıl səltənət kildi; ¹² u *Pərwərdigarning* nəziridə rəzil bolqanni kildi; *Yərəmiya* pəyoqəmbər uningqə *Pərwərdigarning* səzlrini yətküzgən bolsimu, u *Yərəmiyaning* aldidə əzini təwən kilmidi; ¹³ u əzini *Hudaning* namida *beğinix* kəsimini iğküzgən *Nebokadnəsar*adin yüz eridi; boynini kəttik kılıp, *İsrailning* *Hudasi* *Pərwərdigar*qə towa kılıp yenixkə kənglini jañil kildi. ¹⁴ Uning üstigə, kañinlarning barliq baxliri bilən həlkəning həmmisi yat əlliklərninğ həmmə yirginqlik ixlirini dorap, asiylıklarini axurdi; ular *Pərwərdigar* *Yerusalem*da *Əzigə* atap muqəddəs kılqan əyni bulqiwətti.

¹⁵ Ularning ata-bowilirining *Hudasi* bolqan *Pərwərdigar* *Əz* həlkigə wə turaluşioqə iqini aqrıtkaqka, tang səhərdə ornidin turup əlqilirini əwətip ularni izqil aqañlandurup turdi. □ ¹⁶ *Biraq* ular *Hudaning* əlqilirini mazak kılıp, səz-kalamlrini mənəitməytti, pəyoqəmbərlirini

□ **36:3 «bir yüz talant kümüx»** — 100 talant kümüx bəlkim 3400 kilogram, bir talant altun 34 kilogram boluxi mumkin. □ **36:9 «on səkkiz yaxta»** — bəzi kona keqürmilərdə «səkkiz yaxta» deyilidu. □ **36:10 «Yəhoakinning taqisi»** — ibraniy tilida «Yəhoakinning kərinixi».

□ **36:15 «Pərwərdigar ... tang səhərdə ornidin turup... əwətip...»** — *Hudaning* ularni baldur wə kəp kətim aqañlanduroqanliqini bildüridu.

zanglik qilatti; ahir berip Pərwərdigarning kəhri ərlep, qutkuzqılı bolmaydıoan dərijidə həlkining üstigə qüxti.□

Babillar Yerusaleمنى wəyran kilidu

¹⁷ Pərwərdigar xuning bilən kaldiyələring padixahini ularoşa hujuməşa seliwidi, padixah ularning mukəddəs öyidə yaxlirini kiliqlidi; kiz-yigitlər, kərilar, bexi akaroşanlarəşa heq iq aşritip olturmay, həmmiini ɵltürüwətti; *Huda* bularning həmmisini *Kaldiyə* padixahining kolioşa tapxurdi. ¹⁸ Kaldiyə padixahı Hudaning öyidiki qong-kıqik deməy, barlık qaqa-buyumlarni, xundakla Pərwərdigar öyidiki həzinilərnı, xuningdək padixahning wə əməldərlirining həzinilirini koymay, Babiləşa elip kətti. ¹⁹ Kaldiyələr Hudaning öyini köydürüwətti, Yerusaleمنىng sepilini qekiwətti, xəhərdiki həmmə orda-koroşanlarəşa ot koyup köydürüp, Yerusalemdiki barlık kımmətlik qaqa-buyumlarni qekip kukum-talkan kildi. ²⁰ Kiliqtin aman kaləşanlarning həmmisini *Kaldiyə padixahı* Babiləşa tutkun kilip əkətti; ular taki Pars padixahlikining səltənitikiqə Babil padixahı wə əwladlirining kullukida bolup turdi. ²¹ Bularning həmmisi Pərwərdigarning Yərəmiyaning wastisi bilən *aldin* eytkan *agah* səzi ixka axurulux üqün boldi. Xuning bilən zemin özigə tegixlik xabat künlirigə muyəssər boldi; qünki zemin yətmix yil toxquqə harabiliktə turup «xabat tutup» dəm elip rahətləndi.□ ■

Əzra 1:1-3; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2 ²² Pars padixahı Qurəxning birinqi yili, Pərwərdigarning Yərəmiyaning aşzi arkilik eytkan səzi əməlgə axurulup, Pərwərdigarning Pars padixahı Qurəxning rohinı qozoxıxi bilən pütün padixahlik təwəsidə u mundak bir jakarnamə qikardi, xundakla uni yazma kilip püküp: — ²³ «Pars padixahı Qurəx mundak dəydu: — Asmanlarning Hudasi boləşan Pərwərdigar yər yüzidiki barlık padixahliklarning igidarqılıkini manga bərdi; U xundakla meni Yəhuda zeminioşa jaylaxkan Yerusalemdə Əzigə bir öy selixka buyrudi. Xuning üqün aranglarda Hudaning həlki boləşan hərəkaysinglarəşa bolsa, uning Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə boləşay, u xu yərgə qıksun!» dedi.

□ **36:16** «qutkuzqılı bolmaydıoan dərijidə» — ibraniy tilida «dawaliqusiz dərijidə».

□ **36:21** «Pərwərdigarning Yərəmiyaning wastisi bilən eytkan səzi.» — kərsitilgən bu səz «Yər.» 25:11, 29:10 katarlık ayətlərdə tepilidu. «zemin «xabat tutup» dəm aldi» — intayin həjwiw gəptur. Əslidə Musa pəyoşambərgə tapxuruloşan Təwrat kanuni boyiqə («Law.» 25:4) zemin hər yəttinqi yilida bir yil («xabat yili»da) dəm elixi kerək idi — demək, uningda heq terikqilik qilixka bolmaytti. Əməliyəttə Israillər zeminni igiligəndin tartip Yərəmiya pəyoşambərnıng dəwrigiqə boləşan 490 yilda zemin heq «dəm aləşan» əməs idi. Xunga zeminning həlktin alidoşan 70 yillik aramlıq kəerzi bar idi; həlk Babilda 70 yil sürgün boləşanda zemin ularidin, xundakla ularning rəzilikkidin «dəm aldi». Bu temida yənə «Yərəmiya»diki «qoxumqə səz»imizni kəerung. ■ **36:21** *Əzra 1:1-3; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2*

Əzra

Padixah Qorəxning Pərwərdigar üçün ibadəthana selixka yarlık qüxürüxi

2Tar. 36:22,23; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2

1 Pars padixahi Qorəxning birinji yili, Pərwərdigarning Yərəmiyaning aozji arkilik eytkən sözi əməlgə axurulup, Pərwərdigarning Pars padixahi Qorəxning rohini qozoxi bilən pütün padixahlıki təwəsidə u mundaq bir jakarnamə qıqardi, xundaqla uni yazma kilip püküp: —

2 «Pars padixahi Qorəx mundaq dəydu: — Asmanlarning Hudasi Pərwərdigar yər yuzidiki barlık padixahlıqlarning igidarqılıkini manga bərdi; u xundaqla meni Yəhuda zeminiə qajlaxqan Yerusalemda Özigə bir öy selixka buyrudi. □ 3 Xuning üçün aranglarda Hudaning həlki boləjanlardin hərəkay singlarə qə bolsa, uning Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə boləqay, u Yəhuda zemindiki Yerusalemə qıqsun, Israilning Hudasi Pərwərdigarning öyini salsun! U bolsa Hudadur, makani Yerusalemdidur! 4 Sürğünlüktə qəloqan həlk kəyərərdə makan-laxqan bolsa, u Yerusalemə qıqsun; xu yərdiki adəmlər ularə qə altun, kümüş, mal-mülük, qarpaylarni təminləp yərdəm bərsun wə xuningdək Yerusalemda qajlaxqan Hudaning xu öyi üçün halis hədiyələrnə təkdim kilsun» — dedi.□

Qaytixka təyyarlinix

5 Xuning bilən Yəhuda wə Binyamindiki kəbilə baxlıqliri, kahınlar, Lawiylar, xundaqla Huda tərpidin rohi qozqitiləqan barlık həlk orun-liridin kəpup Yerusalemdiki Pərwərdigarning öyini yengiwaxtin selixka berixka təyyarlandi. 6 Ətraptiki kixilərnəng həmmisi kümüş qəqa-kuqa, altun, mal-mülük, qarpaylar wə kimmət bahalıq buyumlar bilən ularni kəllap kuwwətli, buningdin baxka sunulidiləqan hərhil ihtiyariy hədiyə-kurbanlık süpitidə hərhil sowəqatlarni təkdim kildi. 7 Padixah Qorəx Pərwərdigarning öyidiki qəqa-kuqilirinimu, yəni ilgiri Nebokədnəsar Yerusalemdin əkilip öz ilahining buthanisiə qəyup kəyoqan qəqa-kuqilarnimu elip qikti. □ 8 Pars padixahi Qorəx həzinə begi Mitrədatni buyrup bu qəqa-kuqilarni aldurup qikti; Mitrədat xularni Yəhudaning əmiri Xəxbazarə qə sani boyiqə sanap tapxurup bərdi. 9 Qəqa-kuqilərnəng sani mundaq: — altun das ottuz, kümüş das ming, piqəq yigirmə tokkuz, □ 10 altun piyalə ottuz, bir-birigə ohxax boləqan kümüş piyalə tət yüz on; baxka qəqa-kuqilar bir ming. □ 11 Barlık altun-kümüş qəqa-kuqa, bəx ming tət yüz. Sürğün qiliniləqan həlk Babilin Yerusalemə elip kelingən qəşda, Xəxbazar bu qəqa-kuqilərnəng həmmisini elip kəlgənidi.

□ 1:2 «Yəhuda zemini» — keyinki waqitlarda «Yəhudiya» deyilidu. □ 1:4 «kaləqan həlk» — imperiyədə tirik qəloqan Yəhudiylar həlki. □ 1:7 «ilgiri Nebokədnəsar Yerusalemdin əkilip öz ilahining buthanisiə qəyup kəyoqan qəqa-kuqilar» — bu wəqə «2Tar.» 36:7də təswirlinidu.

□ 1:7 2Pad. 24:13; 2Tar. 36:7 □ 1:8 Əzra 5:14 □ 1:9 «altun das» — yaqi «altun pətnus». □ 1:10 «bir-birigə ohxax boləqan kümüş piyalə tət yüz on» — yaqi «süpti təwənək kümüş piyalə tət yüz on» yaqi «ikkinji birhil kümüş iyalə tət yüz on» yaqi «kümüş piyalə ikki ming tət yüz on». Baxqıqə təjmilərmu uqrixi mumkin.

2

Birinçi qetim qaytқан Yəhudalar •••• «Nəh.» 7:6-73ni kərüng

¹ Təwəndikilər Nebokədnəsar tərpidin Babilə qayıdışın qılıncaqan Yəhudiya əlksidiklərdin, ularning əwladliri qayıt kelip, Yerusalemlə wə Yəhudiyağa qıqıp, hər biri öz xəhirlirigə kətkənlər: —

² — ular Zərubbabəl, Yəxua, Nəhəmiya, Seraya, Rəilaya, Mordikay, Bilxan, Mispar, Bigway, Rəhum wə Baanaqlar bilən billə qayıt kəldi. Əmdi İsrail həlqining iqidiki ərkəklərnin sani təwəndikiqə: —□

³ Paroxning əwladliri ikki ming bir yüz yətmix ikki kixi; ⁴ Xəfatıyaning əwladliri üç yüz yətmix ikki kixi; ⁵ Arahning əwladliri yəttə yüz yətmix bəx kixi; ⁶ Paqlat-Moabning əwladliri, yəni Yəxua bilən Yoabning əwladliri ikki ming səkkiz yüz on ikki kixi; ⁷ Elamning əwladliri bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ⁸ Zattuning əwladliri tokkuz yüz kırık bəx kixi; ⁹ Zakkayning əwladliri yəttə yüz atmix kixi; ¹⁰ Banining əwladliri altə yüz kırık ikki kixi; ¹¹ Bibayning əwladliri altə yüz yigirmə üç kixi; ¹² Azgadning əwladliri bir ming ikki yüz yigirmə ikki kixi; ¹³ Adonikamning əwladliri altə yüz atmix altə kixi; ¹⁴ Bigwayning əwladliri ikki ming əllik altə kixi; ¹⁵ Adinning əwladliri tət yüz əllik tət kixi; ¹⁶ Həzəkiyaning jəmətidin boləqan Aterning əwladliri tokşan səkkiz kixi; ¹⁷ Bizayning əwladliri üç yüz yigirmə üç kixi; ¹⁸ Yoraqlning əwladliri bir yüz on ikki kixi; ¹⁹ Haxumning əwladliri ikki yüz yigirmə üç kixi; ²⁰ Gibbarning əwladliri tokşan bəx kixi; ²¹ Bəyt-Ləhəmliklər bir yüz yigirmə üç kixi; ²² Nitofalıklar əllik altə kixi; ²³ Anatotluqlar bir yüz yigirmə səkkiz kixi; ²⁴ Azməwətlilər kırık ikki kixi; ²⁵ Kiriət-Arimliklər, Kəfirahliklər wə Bəərotluqlar bolup jəmiy yəttə yüz kırık üç kixi; □ ²⁶ Ramaqlıklar bilən Gebalıklar jəmiy altə yüz yigirmə bir kixi; ²⁷ Mikmaxliklər bir yüz yigirmə ikki kixi; ²⁸ Bəyt-Əlliklər bilən ayiliklər jəmiy ikki yüz yigirmə üç kixi; ²⁹ Nebolıklar əllik ikki kixi; ³⁰ Magbixning əwladliri bir yüz əllik altə kixi; ³¹ İkinqı bir Elamning əwladliri bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ³² Hərimning əwladliri üç yüz yigirmə kixi; ³³ Lod, Hədid wə Ononing əwladliri jəmiy yəttə yüz yigirmə bəx kixi; □ ³⁴ Yeriholuklər üç yüz kırık bəx kixi; ³⁵ Sinaqlning əwladliri üç ming altə yüz ottuz kixi.

Qayıt kəlgən kaqlınlar wə Lawıylar

³⁶ Kaqlınların sani təwəndikiqə: — Yəxua jəmətidiki Yədayaning əwladliri tokkuz yüz yətmix üç kixi; ³⁷ İmmərnin əwladliri bir ming əllik ikki kixi; ³⁸ Paqlurnin əwladliri bir ming ikki yüz kırık yəttə kixi; ³⁹ Hərimning əwladliri bir ming on yəttə kixi.

⁴⁰ Lawıyların sani təwəndikiqə: — Hodawıyaning əwladliridin, yəni Yəxua bilən Kadmiyalning əwladliri yətmix tət kixi; ⁴¹ Oqləzəlkəxlərdin: — Asafning əwladliri bir yüz yigirmə səkkiz kixi.

⁴² Dərwəziwənlərnin nəslidin: — Xallumning əwladliri, Aterning əwladliri, Talmonning əwladliri, Akkubning əwladliri, Hatitaning əwladliri bilən Xobayning əwladliri jəmiy bir yüz ottuz tokkuz kixi.

□ 2:2 «Seraya» — yaki «Saraya». □ 2:25 «Kiriət-Arimliklər» — yaki «Kiriət-Yearimliklər».

□ 2:33 «Lod, Hədid wə Ononing əwladliri...» — yaki «Lodliklər, Hədidliklər wə Onoluklər...».

Qaytip kəlgən muqəddəs jay wə xah jəmətidiki hizmətkarlar

⁴³ İbadəthana hizmətkarliri təwəndikiqə: — Zihaning əwladliri, Hafufaning əwladliri, Tabbəotning əwladliri, □ ⁴⁴ Kirosoning əwladliri, Siyahaning əwladliri, Padonning əwladliri, ⁴⁵ Libanaḥning əwladliri, Haḡabahning əwladliri, Akkubning əwladliri, ⁴⁶ Haḡabning əwladliri, Xamlayning əwladliri, Ḥananning əwladliri, □ ⁴⁷ Giddəlning əwladliri, Ḡaharning əwladliri, Reayahning əwladliri, ⁴⁸ Rəzinning əwladliri, Nikodaning əwladliri, Gazzamning əwladliri, ⁴⁹ Uzzaning əwladliri, Pasiyaning əwladliri, Bisayning əwladliri, ⁵⁰ Asnaḥning əwladliri, Məunimning əwladliri, Nəfussimning əwladliri, ⁵¹ Bəkbukning əwladliri, Hakufaning əwladliri, Harhurning əwladliri, ⁵² Bazlutning əwladliri, Məḥidaning əwladliri, Harxaning əwladliri, ⁵³ Barkosning əwladliri, Siseraning əwladliri, Temahning əwladliri, ⁵⁴ Nəziyaning əwladliri bilən Hatifaning əwladliri.

⁵⁵ Sulaymanning hizmətkarlarining əwladlarining sani təwəndikiqə: — Sotayning əwladliri, Sofərətning əwladliri, Pirudaning əwladliri, ⁵⁶ Yaalaḥning əwladliri, Darkonning əwladliri, Giddəlning əwladliri, ⁵⁷ Xəfətiyaning əwladliri, Hattilning əwladliri, Pəkərət-Ḥəzzibaimning əwladliri bilən amining əwladliri.

⁵⁸ İbadəthana hizmətkarliri wə Sulaymanning hizmətkari boləjanlarning əwladliri jəmiy üq yüz tokşan ikki kixi.

Kelip qixixi naenik kixilər ••• «Nəḥ.» 7:61-65ni kərüŋ

⁵⁹ Təwəndiki kixilər Təl-Melaḥ, Təl-Harxa, Kerub, Addan wə Immərdin kəlgən bolsimu, lekin ular əzlrining ata jəmətining yaki nəşəbining İsrail adimi ikanlikini ispatlap bərləmidi. ⁶⁰ Bular Delayaning əwladliri, Tobiyaning əwladliri wə Nikodaning əwladliri bolup, jəmiy altə yüz əllik ikki kixi; ⁶¹ kaḥinlarning əwladliri iqidə Habayaning əwladliri, Kozning əwladliri bilən Barzillayning əwladliri bar idi; Barzillay Gileadlik Barzillayning bir kızini aləqaqqa ularning eti bilən ataləjanidi. □

⁶² Bular jəmətining nəşəbnamisini izdəp tapalmidi; xunga ular «napak» hesablinip kaḥinliktin qalduruldi. ⁶³ Waliy ularəqə: — Urim wə tummimni kətürgüqi kaḥin arimizda hizməttə boləuqə «əng muqəddəs yiməklilər»gə eoiz təgküzməysilər, dedi. □

Qaytip kəlgüqiləarning omumiy sani ••• «Nəḥ.» 7:66-69ni kərüŋ

⁶⁴ Pütün jəmət jəmiy kirik ikki ming üq yüz atmx kixi; ⁶⁵ buningdin baxqa ularning yənə yəttə ming üq yüz ottuz yəttə kül-dədiki bar idi; yənə ikki yüz ər-ayal oşəzəlqisi bar idi. ⁶⁶ Ularning yəttə yüz ottuz altə eti,

□ **2:43 «İbadəthana hizmətkarliri»** — ibranıy tilida «Nətinıylar». Mənisı bəlkim «bəşixlanəjanlar». Ularning əjdadlırı bəlkim «Gibeonluqlar» idi. «Yəxua» 9:27ni wə «1Tar.» 9:2ni kərüŋ. □ **2:46 «Xamlay»** — yaki «Xalmay». □ **2:61 «Kozning əwladlırı»** — yaki «Ḥakkozning əwladlırı». □ **2:63 «Waliy»** — ibranıy tilidiki «Tırxata» əslidə Pars tili bolup, mənisı bəlkim «janablırı». «urim wə tummim» — alahidə birhil taxlar. U kaḥin kiyyən «əfod»ning yanqukıda (koxenda) turidu. Bu taxlar arkiplik İsrail həlki Hudadin yol sorisa bolatti. «Mis.» 28:28-30ni kərüŋ. «Urim wə tummimni kətürgüqi kaḥin arimizda hizməttə boləuqə» — mənisı bəlkim: (1) urim wə tummim Babiləda sürgün boləjan waqtida yoqar kətkən boluxi mumkin; (2) tepiləjini bilən ularəqə təbir bərip mənisini qüxəndüridəjan kaḥin təhi qıqmidi.

ikki yüz kırık bəx keçiri, ⁶⁷ töt yüz ottuz bəx tögisi wə altə ming yəttə yüz yigirmə exiki bar idi.

Muqəddəs əy üçün təqdim qılinoqan mal-mülüklər ••• «Nəh.» 73-70:7nimu körüŋ

⁶⁸ Jəmət kattıwaxlıridin bəziliri Yerusalemoğa wə Pərwərdigarning əyigə kəlgən qaoqda, Hudaning xu əyi əsli orniqə yengiwaxtin selinixi üçün qın kənglidin sowoqatlarıni təqdim kildi. ⁶⁹ Ular əzlırining qurbioğa qarap quruluş həzinisigə atmix bir ming darik altun, bəx ming mina kümüx wə yüz qur kaħın toni təqdim kildi. □ ⁷⁰ Xuningdin keyin kaħınlar, Lawiylar wə bir qisim həlk qoxulup, oşəzəlkəxlər, dərwezıwənlər, ibadəthana hizmətkarlıri əz xəhərlirigə imkanlaxti; qaloqan İsrail həlkining həmmisi əz xəhərlirigə imkanlaxti.□

3

Kurbangahning yengiwaxtin selinixi

¹ İsrail həlki hərqaysisi əz xəhərliridə imkanlaxkanıdi; yəttinqi ayoğa kəlgəndə, həlk bir adəmdək bolup Yerusalemoğa yioqildi. ² Yozadakning oqlı Yəxua bilən uning kaħın kərindaxlıri, Xəaltılning oqlı Zərubbəbəl wə uning kərindaxlırining həmmisi orunlıridin qoqup, Hudaning adimi Musa pütəkən qanun kitabida pütülginidək Pərwərdigarğa köydürmə qurbanlıq sunux üçün İsrailning Hudasing qurbangahıni selixka kirixti.

■ ³ Gərqə ular xu yərlik həlklərdin qorqsımu, lekin kurbangahni əslidiki ulı üstigə selip, uningda Pərwərdigarğa atap ətigənlik wə kəqlik köydürmə qurbanlıq ötküzüxkə kirixti. ■ ⁴ Ular yənə *muqəddəs qanunda* pütülgini boyiqə «kəpilər həyti»ni ötküzüp, hər küni bəlgiləngən tələpkə muwapıq san boyiqə künlük köydürmə qurbanlıqni sunuxatti. ■

⁵ Xuningdin keyin ular yənə hər künlük köydürmə qurbanlıqlar, yengi ay qurbanlıqı wə Pərwərdigarning barlıq muqəddəs dəp bəkitilgən həytiliri üçün təqdim qılinoqan köydürmə qurbanlıqlarıni, xuningdək hər bir kixining kənglidin Pərwərdigarğa atap sunidoqan ihtiyariy qurbanlıqlirini sunup turatti. ■ ⁶ Xundak kilip ular yəttinqi ayning birinqi künidin baxlap, köydürmə qurbanlıqlarıni Pərwərdigarğa atap sunuxka baxlıdi; lekin Pərwərdigarning əyining ulı tehi selinmidi. ⁷ Ular taxıqlar bilən yaqoqqılaraqə pul tapxurdi wə xundakla Pars padıxaħı Qorəxning ijaziti bilən Zidonluqlar bilən Turluqlaraqə kedir yaqıqini

□ **2:69 «darik»** — (yaki «drahma») — muxu yərdə u Pars imperiyəsidediki birhil altun tənggə; muxu yərdə bularning jəmiy qımmiti bəlkim 400-500 gram altun idi; «mina» birhil kümüx tənggə, 60 xəkəlgə yaki «talant»tin atmixtin birigə barawər idi. Muxu yərdə kümüxning jəmiy eoqırlıqı bəlkim 1800-2700 kilogramqə idi. □ **2:70 «Xuningdin keyin kaħınlar, Lawiylar... İbadəthana hizmətkarlıri əz xəhərlirigə imkanlaxti; qaloqan İsrail ... əz xəhərlirigə imkanlaxti»** — bu ayətning mənisı bəlkim: (1) Kaħınlar, Lawiylar qatarlıqlar əzigə yengiwaxtin təksim qılinoqan xəhərliridə imkan tutti, yaki Yerusalemdiki hizməttə bolux üçün yerusalemə yekın boləqan, xundakla ularoğa təksim qılinoqan xəhərlərdə imkanlaxti; (2) Lawiylardin baxka İsrailar, yəni on ikki qəbilidin kaytip kəlgənlər **əslidə** əzigə has xəhərlirigə imkanlaxti yaki yengiwaxtin ularoğa təksim qılinoqan xəhərlərdə imkanlaxti. Kəp xəhər-yezilar wəyran boləqəqka, yaki yat əllərnin igidarlıqı astıda boləqəqka, bəlkim hərhil imkanıyət təng boluxı mumkin idi. ■ **3:2** Qan. 12:5, 6 ■ **3:3** Qəl. 28:3 ■ **3:4** Law. 23:34; Qəl. 29:12

■ **3:5** Qəl. 28:11-15; Nəh. 10:34

Liwandin *Ottura* dengiz arkilik Yoppaşa əkəldürüx üqün ularşa yimək-ıqmək wə zəytun meyini təminlidi.

Mukəddəs ibadəthanining yengiwaxtin selinixi

8 Jamaət Yerusalemdiki Hudaning öyigə kəlgəndin keyin ikkinqi yili ikkinqi ayda Xealtiyəlning oqli Zərubbabəl, Yozadakning oqli Yəxua wə ularning kahin wə Lawiy kerindaxlirining kəldisi, xuningdək sürgünlüktin kaytip Yerusaleməşə kəlgənlərnin həmmisi kuruluxta ix baxlidi; ular yənə yigirmə yaxtin axқан Lawiylarni Pərwərdigarning öyini selix kuruluxışə nazarətqilikkə köydi. 9 Yəxua wə uning oqulliri hən kerindaxliri, Kadmiyə bilən uning oqulliri, yəni Yəhədaning əwladliri Hudaning öyidə ixləydişən ixqilarni nazarət qilixkə bir niyəttə atlandi; Hənədadning oqulliri, ularning oqullirimu wə kerindax Lawiylar ularşa yərdəmləxti. □

10 Tamqilar Pərwərdigarning öyigə ul salidişən qəşdə kahinlar has kiyimlirini kiyip, kanaylirini qelip, Asafning əwladliri bolşən Lawiylar jəngjang qelip, həmmisi qatar-qatar səp bolup turəşuldi; ular Dawut bəlgiligən kərsətmilər boyiqə Pərwərdigarşa Həmdusana oquxti. 11 Ular Pərwərdigarşa atap əzara: — «Pərwərdigar məhribandur, uning Israilşa bolşən məhr-mühəbbiti mənəgğülükturn» dəp həmdusana wə rəhmət-təxəkkür eytixti. Bu qəşdə Pərwərdigarning öyining uli selinip boləşəqkə, halayik Pərwərdigarni mədhiyələp towlap təntənə qilixti. ■

12 Ləkin kahinlardin, Lawiylardin wə jəmət baxlikliridin nuroşunliri, yəni əslidə ilğiriki öyni kərgən nuroşun kəri adəmlər kəz aldida selinşən bu öyning ulişə qarap, ün selip yioşlap ketixti; nuroşun baxkə kixilər huxal bolup təntənə qilip towlaxti; □ 13 wə həlk həttə kimlərnin təntənə qilixiwatқанliki bilən kimlərnin yioşlawatқанlikini ayriwalalmay qaldi; qünki jamaət təntənə qilip qattik towlixatti; wə bu awaz yirək-yirəklaşəşə anğlinatti.

4

Öyni yengiwaxtin selixning toşkunluqkə uqrixı

1 Yəhuda wə Binyamindiki rəqiblər sürgünlüktin kaytip kəlgənlər Israilning Hudasi Pərwərdigarşa atap öyni yengiwaxtin salmaqçikən, degən gəpni anğlap, 2 Zərubbabəl wə jəmət baxlikliri bilən kərişüp: — Biz silər bilən billə salayli; qünki biznu silərgə ohxaxla silərninğ Hudayinğlarni izləp, bizni bu yərgə əkəlgən Asuriyə padixahı Esar-Həddonning künliridin tartip uningə qurbanlik sunup keliwatimiz, deyixti. ■

3 Ləkin Zərubbabəl, Yəxua bilən Israilning baxkə jəmət baxlikliri ularşa: — Hudayimışəşə öy selixta silərninğ biz bilən heqқandəq alakənglər yok; bəlki Pars padixahı Korəx bizgə buyruşəndəq, pəkət biz özimizlə Israilning Hudasi bolşən Pərwərdigarşa öy salimiz, deyixti. ■

□ 3:9 «Yəhədaning əwladliri» — «Yəhuda» muxu yərdə bəlkim «Hodawiya» degən isimning warianti boluxi mumkin (2:40ni kərişən). «bir niyəttə atlandi» — ibraniy tilida: «bir adəmdək bolup ornidin turdi». ■ 3:11 Zəb. 136 □ 3:12 «öyni kərgən nuroşun kəri adəmlər ... ün selip yioşlap ketixti» — bəzilərnin yioşlixi huxallıktin boldi; bəzilərnin «Bu öy əslidiki oydək həywətlik bolmaydişən boldi» dəp oylap həsrət-qayışudin boldi («Həg.» 2:3ni kərişən). ■ 4:2 2Pad. 17:29-41 ■ 4:3 Əzra 1:1, 2, 3

4 Xuningdin keyin xu yərdiki ahalə Yəhüdalarning qolını ajiz kılıp, ularning quruluş kılıxioğa kaxıla tuoqdurup turdi. 5 Ular yənə Pars padixahı Qorəxning barlık künliridin taki Pars padixahı Darius təhtkə olturoqan waqitkiqə, daim məslihətqilərnı setiwelip, Yəhüdalar bilən kərixip, quruluş nixanını buzuxqa urunup turdi. □

Rəqiblərnıng Yəhüdalar üstidin ərz kılıxi

6 Aħaxwerox təhtkə qıqқан dəslepki waqıtlarda ular uningoga Yəhüdiyə wə Yerusalem ahalisi üstidin bir ərznamə yazdı. □ 7 Xuningdək Artahxaxta künlridə Bixlam, Mitridat, Tabəəl wə ularning qaloqan xeriklirimu Pars padixahı Artahxaxtağa aramiy tilida bir ərz hetini yazdı; hət aramiy tilidin tərjimə kılındı. □

8 Waliy Rəhum bilən diwan begi Ximxay padixah Artahxaxtağa Yerusalem üstidin təwəndikidək ərznamə yazdı: — □

9 «Məzkur məktupni yazoqanlardın, waliy Rəhum, katip begi Ximxay wə ularning baxqa həmrəhliri boloqan soraqqılar, mupəttixlər, mənsəpdarlar, katiplar, arkiwiliklər, Babilliklər, Xuxanliklər, yəni Elamiylar □ 10 wə uluq janabiy Osnappar Samariyə xəhirigə wə Əfrat dəryaning muxu təripidiki baxqa yərlərgə orunlaxturoqan ahalimu bar □ 11 (mana bu ularning padixahqa yazoqan hetining köçürülmisi) — əzlrining dəryaning muxu təripidiki hizmətkarlıridin padixah aliliri Artahxaxtağa salam! 12 Padixah aliyirigə məlum bolsunki, əzlrı tərəptin biz tərəpkə kəlgən Yəhüdiyler Yerusalemoğa kelixti; ular axu asi yə sesik xəhərnı quruwatidu, ulını yasap püttürdi, sepilni yasap qıkti wə sepilning ullirini bir-birigə ulap yasawatidu. □ 13 Əmdi uluq padixah aliyirigə

□ 4:5 «**Pars padixahı Darius**» — miladiyədin ilgiriki 522-486-yıllarda Pars təhtigə olturoqan.

□ 4:6 «**Aħaxwerox**» — bəzi alimlar Pars imperatori boloqan muxu «Aħaxwerox»ni «Ksərkxis I» ning əzi xu (miladiyədin ilgiriki 486-464-yıllar), dəp qaraydu. Biraq ispat barkı, «Aħaxwerox» yaki «Ksərkxis» degən səz əslidə isim əməs, bəlkı Pars imperatorning omumi y bir unwani idi. Xunga biz «Aħaxwerox» dəp ataloqan padixahni Kambisis (miladiyədin ilgiriki 529-521-yıllar), dəp qaraymız. □ 4:7 «**Artahxaxta**» — «Artahxaxta» bilən «Artaksərkxis» bir adəmnıng nami bolup, tarihta u «Artaksərkxis» degən (grekqə) ismi bilən tonuloqan. Bu padixah Kambisis wə Darius Histaspis (miladiyədin ilgiriki 522-486-yıllar) arilikidə ötkən bolsa kerək. Xunga u: (1) Kambisisni əltürüp təhtini tartıwaloqan «Smərdis» degən jədugərnı (yəttə ay təhtkə olturoqan) yaki bolmisa: (2) Kambisis imperator bilən birlikdə həkümranlik qıloqan bizgə hazır naməlum «Artahxaxta» (Artaksərkxis) isimlik baxqa birsini kərsitixi mumkin. U keyinki aləmxumul imperator «Artaksərkxis» (miladiyədin ilgiriki 486-425-yıllar) boluxi mumkin əməs; qünki xu kixi 24-ayəttə tiloğa elinoqan Darius imperatorın keyin həkümranlik kıldı. □ 4:8 «**...Yerusalem üstidin təwəndikidək ərznamə yazdı**» — bu ayattın baxlap 6:18giqə «Əzra»ning tekisti aramiy tilida yeziloqan. □ 4:9 «**...soraqqılar, mupəttixlər, mənsəpdarlar, katiplar...**» — yaki «...Dinayliklər, Afarsatqiliklər, Tarpəlliklər, Arfasliklər,...». «**Xuxanliklər, yəni...**» — yaki «Susa (xəhri)dikilər, yəni...». □ 4:10 «**Uluq janabiy Osnappar**» — Osnappar bolsa Asuriyə imperatori «Axurbənipal»ning aramiy tilidiki nami. U miladiyədin ilgiriki 669-yılı atisi Esarhaddonning təhtigə warislik kıldı; miladiyədin ilgiriki 645-yıllıri ətrapida u Elamning paytəhti Xuxanni ixəqal kılıp, uningdiki puqralardın bəzilərnı Samariyəgə, xundakla ottura xərktki baxqa yərlərgə sürgün kıldı. «**dərya**» — məzkur kitabta muxu yərdin baxlap «dərya» «Əfrat dəryası»ni kərsitidu; «muxu təripi» — oşərbıy təripi, əlwəttə. □ 4:12 «**sepilni yasap qıkti wə sepilning ullirini bir-birigə ulap yasawatidu**» — muxu gəp birinqidin əz-əzigə zit kelidu. Qandəsigə sepil ulliri təhi «bir-birigə ulanmay» turup sepil yasılıp bolidu? 13-ayəttə hatiriləngən əz bayanlirimu ularning xu səzigə rəddiyə bolidu. İkkinqidin, bu səzlər pütünləy yaloqan. Yəhüdiy həlkı pəkət ibadəthana (Qorəx padixahning əslidiki yarlıki boyiqə) quruwatattı. Sepilning əzi bolsa, harabilik əhwalda idi. Məsilən «Nəh.» 1:3ni körüng.

xu məlum boləyərki, mubada bu xəhər onglansa, sepil pütüzülsə, ular baj tapxurmaydıoğan, olpan təliməydiəğan wə parək tapxurmaydıoğan boluwalidu, bundək ketiwərsə padixahlarning həzinişigə səzsiz ziyən bolidu. ¹⁴ Biz ordining tuzini yəp turup, padixahimizning bundək bihərmət kilinixioğa qarap turuximizioğa kət'iy toqra kəlməydu, xu səwəbtin padixahimizioğa məlum kilixka jür'ət kilduq. □ ¹⁵ Xuning üqün *aliylirining* ata-bowilirining tarihnamisini sürüxtə kilixlirini təxəbbus kilimiz; sili tarihnamidin bu xəhərnin əhwalini bilip, uning padixahlaroğimu, hərəkəysi əlkilərgimu ziyən yətküzüp kəlgən asi y bir xəhər ikənlikini, kədimdin tartip bu xəhərdikilər aqdurmiqilik terioğanlikini bilgəyla; dəl xu səwəbtin bu xəhər wəyran kilinoğanidi. ¹⁶ Xunga biz aliylirioğa xuni ukturmaqçimizki, əgər bu xəhər qurulsə, sepilliri pütüzülsə, undakta silining dəryanin muxu tərpidiki yərlərgə heqkandək igidarqilikli ri bolmay qalidu».

Padixahning ix tohtitilsun dəp yarlık qüxürüxi

¹⁷ Padixah mundək jawab yollidi: —

«Waliy Rəhum, diwan begi Ximxayoğa wə Samariyə həm Dəryaning xu tərpidiki baxka yərlərdə turuxluk həmrahliringlaroğa salam! □

¹⁸ Silərnin bizgə yazoğan ərz hetinglar mening aldimda enik kilip oqup berildi. □ ¹⁹ Təxürüp kəruxni buyruwidim, bu xəhərnin dərwekə kədimdin tartip padixahlaroğa qarxi qikip isyan kozoqioğan, xəhərdə daim asiqlik-kozoqilang kətürüxtək ixlarning bolup kəlgənliki məlum boldi. ²⁰ Ilgiriki waqitlarda kudrətlik padixahlar Yerusalemoğa həkümranlik kilip, Dəryaning xu tərpidiki pütün yərləni idarə kilip kəlgən, ular xularoğa bekinip baj, olpan wə parikini tapxurup kəlgənlikən.

²¹ Əmdi silər buyruk qüxürüp u həlknə ixtin tohtitinglar, məndin baxka yarlık qüxürülmigüqə, bu xəhərnə yengiwaxtin kurup qikixka bolmaydıoğanliki ukturunglar. ²² Bu ixni ada kilmay kəlixtin pəhəs bolunglar; padixahlaroğa ziyən kəltüridiəğan apət nemixka küqiyweridikən?».

²³ Padixah Artahxaxtaning yarlıkining kəqürülmisi Rəhuməğa, diwan begi Ximxay həm ularning həmrahlirioğa oqup berilixi bilənla, ular alman-talman Yerusalemdiki Yəhudalarning kəxioğa qikip, hərbiy küq ixlitip, ularni ixni tohtitixka məjbur kilidi. ²⁴ Xuning bilən Yerusalemdiki Hudaning öyidiki ixlar tohtidi; ix taki Pars padixahı Darius təhtkə qikip ikkinqi yiliqə tohtaqlik qaldı.

5

Mukəddəs öyni yənə bir kətim yengiwaxtin selix

¹ Bu qəşda pəyoqəmbərlər, yəni Həgəy pəyoqəmbər bilən Iddoning oşli Zəkəriyə pəyoqəmbər Yəhudiyə wə Yerusalemdiki Yəhudiylarəğa bexarət berixkə baxlıdi; ular Israilning Hudasing namida ularəğa bexarət berixti.

■ ² Xuning bilən Xəltiyəlnin oşli Zərubbabəl wə Yozadakning oşli Yəxua qopup Yerusalemdiki Hudaning öyni yengiwaxtin selixka baxlıdi; Hudaning pəyoqəmbərliri ular bilən billə bolup ularəğa yardəm bərdi.

□ 4:14 «bundək bihərmət kilinixioğa...» — yaki «bundək ziyən tartixioğa...». □ 4:17 «Dəryaning xu tərpi» — Əfrat dəryanining qərbiy tərpi. □ 4:18 «aldimda enik kilip oqup...» — yaki «aldimda təjrimə kilinip oqup...». ■ 5:1 Həg. 1:1; Zək. 1:1

³ Xu qaşda Dəryaning oərb tərripining bax waliysi Tattinay bilən Xetar-Boznay həm ularning həmrahliri ularning yenioşa kelip: «Kim silərgə bu əyni yengiwaxtin selixka, bu kuruluxni püttürüxkə buyruk bərdi?» dəp soridi. ⁴ Ular yənə: «Bu kuruluxka məs'ul boləuqilarning ismi nemə?» dəp soridi. ⁵ Ləkin Hudaning nəziri Yəhuda aqşakallirining üstidə idi, xunga bax waliy katarliklar padixah Dariuska məlum kəloşuqə, xundakla uningdin bu həktə birər jawab yarlık kəlgüqə ularning kurulux ixini tosmidi.

Padixah Dariuska yənə bir ərz məlum kəlinixi

⁶ Dəryaning oərb tərripining waliysi Tattinay bilən Xetar-Boznay həm ularning həmrahliri, yəni Dəryaning oərb tərripidiki afarsakliklar padixah Dariuska hət əwətti; hətning kəqürülmisi mana təwəndikidək:

⁷ Ular padixahka əwətkən məlumatta mundaq deyilgən: «Darius aliylirioşa qongkur aman-esənlik boləjay! ⁸ Padixahimizəşa xu ix yetip məlum bolsunki, biz Yəhudiyəgə, uluş Hudaning öyigə berip kərduqki, xu ey yooşan taxlar bilən yasiliwatidu, tamliroşa limlar ötküzülüp selinmaқта; bu kurulux tez sürəttə onguxluk elip beriliwetiptu. □

⁹ Andin biz u yərdiki aqşakallardin: — Kim silərgə bu əyni selixka, bu kuruluxni püttürüxkə buyruk bərdi? — dəp soriduk. ¹⁰ Wə aliylirioşa məlum bolsun uqün ularning isimlirini soriduk, xuningdək ularning baxliklirining isimlirini pütüp hatirilməqçi iduk. ¹¹ Ular bizgə: «Biz asman-zeminning Hudasing kulliri, biz hazır buningdin uzun yillar ilgiri selinoşan əyni yengiwaxtin seliwatimiz. Muxu əyni əslidə Israilning uluş bir padixahı salduruşanidi. ¹² Ləkin ata-bowilirimiz asmandiki Hudaning oəzripini kəltürüp kəyoşaqka, Huda ularni Kaldiyəlik Babil padixahı Nebokadnəsarning kəlioşa tapxuruşan; u bu əyni qakturuwetip, həlkni Babiləşa tutkun kəlip əkətkən. ■ ¹³ Ləkin Babil padixahı Kərəxning birinçi yili padixah Kərəx Hudaning bu əyni yengiwaxtin selixka yarlık quxürgən. ■ ¹⁴ Wə Nebokadnəsar Yerusalemdiki bu ibadəthanidin elip Babil buthanisioşa apirip kəyoşan Hudaning öyidiki altun-kümüş kaqa-kuşqilarnimu padixah Kərəx ularni Babil buthanisidin əpçikturup, Xəxbazar isimlik bir kixigə tapxuruşan; u uni bax waliy kəlip təyinligənidi ■ ¹⁵ həm uningəşa: — Bu kaqa-kuşqilarni elip ularni Yerusalemdiki ibadəthanisioşa apirip kəyoşin; Hudaning öyi əsli jayıoşa yengiwaxtin selinsun, dəp buyruşan. ¹⁶ Andin xu Xəxbazar degən kixi kelip, Yerusalemdiki Hudaning öyigə ul saləşan; ənə xu waqittin baxlap hazırəşigə yasiliwatidu, tehi pütmididi» dəp jawap bərdi.

¹⁷ Əmdi aliylirioşa layik kərünsə, padixahimizning xu yərdə, yəni Babiliki həzinini ahturup bəxixini, u yərdə padixah Kərəxning Yerusalemdiki Hudaning öyini yengiwaxtin selix toşrisida quxürgən yarlıkning bar-yoklukini təkxürüp bəxixini soraymiz həm padixahimizning bu ix toşrisida əz iradisini bizgə bildürüp kəyoşini etünimiz».

6

□ 5:3 «**bu kuruluxni...**» — yaki «**bu tamni...**». □ 5:8 «**...tez sürəttə onguxluk elip beriliwetiptu**» — yaki «**...əstayidillik bilən onguxluk elip beriliwetiptu**». ■ 5:12 2Tar. 36:16-21

■ 5:13 2Tar. 36:22,23; Əzra 1 ■ 5:14 Əzra 1:8

Padixah Dariusning ilgiriki padixahning yarliqini tepixi

1 Andin padixah Darius Babildiki dölət-bayliqlar saqlanoqan «Arhiplar öyi»ni təkxürüp qixixka yarliqlarni quxürdi. □ 2 Media ölkisidiki Ahmeta kəl'əsidin bir oram kəqəz tepildi, uningda mundak bir hatirə pütülgən: □ 3 «Padixah Korəxning birinçi yili, padixah Korəx Yerusalemdiki Hudaning öyigə dair mundak bir yarliq quxüridu: — «Kurbanliq sunulidioqan orun bolux üqün bu öy yengiwaxtin selinsun; uli puhta selinsun, öyning igizliki atmix gəz, kəngliki atmix gəz bolsun. □ 4 Üq kəwət yoqan tax, bir kəwət yengi yaqəq bilən selinsun, barliq hirajət padixahliq həzinisidin qikim kılinsun. 5 Əslidə Nebokədnəsar Yerusalemdiki ibadəthanidin elip Babiloqə apirip qoqoqan, Hudaning öyidiki altun-kümük qaqa-kuqilarning həmmisi kayturup kelinip, Yerusalemdiki ibadəthaniqə kaytidin yətküzülüp, hər biri öz jayiqə qoyulsun; ular Hudaning öyigə kuyulsun!».

Padixahning mukəddəs öyni dawamliq yengiwaxtin selixka buyruk quxürüxi

6 *Dariustin yarliq quxürülüp:* «— Xunga, i dəryaning xu tərripining bax waliysi Tattinay wə Xetar-Boznay həm silərninğ həmrahlırlinglar, yəni Dəryaning xu tərripidiki afarsaklıqlar, əmdi silər u yərdin neri ketinglar! □ 7 Hudaning öyining quruluxi bilən karinglar bolmisun; Yəhudiylarning bax waliysi bilən Yəhudiylarning aqsakallirining Hudaning bu öyni əslidiki ornioqə selixioqə yol qoyunglar.

8 Xuningdək mən Hudaning bu öyining selinixi üqün Yəhudalarning aqsakalliri toqruluk silərgə buyruk quxürdumki: — Dəryaning oqərb tərripidin, padixahliq həzinisigə tapxuruloqan baj kirimidin silər keqiktürməy xu adəmlərgə toluq hirajət ajritip beringlar, quruluq heq tohtap kalmisun. □ 9 Ularoqə nemə kerək bolsa, jümlidin asmandiki Hudaqə köydürmə kurbanliq sunuxka, məyli ərkək torpaq bolsun, qoqkar yaki koziar bolsimu, xular berilsun; yənə Yerusalemdiki kaqinlarning bəlgiligini boyiqə buqday, tuz, xarab yaki zəytun maylar bolsun xularning birimu kəm kılınmay, hər küni təmin etip turulsun.

10 Xuning bilən ular asmandiki Hudaqə huxbuy kurbanliqlarni kəltürüp, padixahka wə padixahning əwladlırioqə uzun ömür tilisun. □ 11 Mən yənə buyruymənkı, kimki bu yarliqni əzgərtə, xu kixining öyining bir tal limi suquruwəlinip tikləngəndin keyin, xu kixi uningqə esip miqlap qoyulsun, öyi əhləthaniqə aylanduruwətilsun! □ 12 Wə Əzining namini xu yərdə qalduroqan Huda muxu Yerusalemdiki öyni əzgərtixkə yaki buzuxka qol uzartkan hərqəndak padixah yaki həlkni həlak kilsun! Mən Darius muxu yarliqni quxürdum, əstayidillik bilən bəja kəltürülsun!» deyildi.

Ibadəthanining pütüzülüxi

□ 6:1 «Arhiplar öyi» — aramiy tilidə «Oram arhiplar öyi». □ 6:2 «Ahmeta» — tarihta bu kəl'ə adətə «Əkbatana» degən nami bilən tonuloqan. □ 6:3 «Öyning igizliki atmix gəz, kəngliki atmix gəz...» — Mukəddəs Kitabta ixliltilgən «gəz» kolning jəynəktin barmakning uqioqə boləqan arillik (təhminən 45 santimetr) idi. □ 6:6 «Dəryaning xu tərripi» — Əfrat dəryasining oqərb tərripini kərsitidu. □ 6:8 «keqiktürməy...» — yaki «əstayidillik bilən...». □ 6:10 «padixahning əwladlırioqə uzun ömür tilisun» — aramiy tilidə «padixah wə uning oqullirining həyatini tilisun». □ 6:11 «əhləthaniqə aylanduruwətilsun!» — yaki «həjəthaniqə aylanduruwətilsun!».

¹³ Andin Dəryaning oqərb tərripining bax waliysi Tattinay, Xetar-Boznay wə ularning həmrahliri padixah Dariusning əwətkən yolyoruki boyiqə əstayidillik bilən xu ixni bəja kəltürdi. ¹⁴ Yəhudiylarning aksakalliri quruluXuni dawamlaxturup, Həgay pəyoqəmbər wə İddoning oqli Zəkəriyaning bexarət berixliri bilən xu ixta ronək tapti. Ular İsrailning Hudasining əmri boyiqə, xundakla Kərəx, Darius wə Artahxaxta kətarlik Pars padixahlirining əmri boyiqə ixləp, əyni yengiwaxtin kurup qikix ixini püttürdi. ¹⁵ Bu əy Darius padixahi səltəniting altinqi yili, Adar eyining uqinqi küni puçküzüldi.

Əyning Hudaqə atilixi

¹⁶ İsrailar — kahinlar, Lawiyalar wə qəloqan sürgünlükün kaytip kəlgən həlkərləning həmmisi Hudaning bu əyini uningə atax murasimini huxal-huramlik bilən ötküzdi. ¹⁷ Əyni Hudaning Əzigə atax murasimida ular yüz torpaq, ikki yüz qoqkar wə tət yüz qəza sundi həm İsrail qəbililirining sani boyiqə barlik İsrail uqün gunah kurbanliki süpitidə on ikki tekini sundi. ¹⁸ Ular yənə Yerusalemdiki Hudaning ibadət-hizmitini ətəxkə, Musaning kitabida yeziloqini boyiqə, kahinlarni əz nəwiti boyiqə, Lawiyalarni guruppiliri boyiqə turəquzdi. □ ■

Ətup ketix həyting ötküzülüxi

¹⁹ Biringi ayning on tətinqi küni sürgünlükün kaytip kəlgənlər «ətup ketix həyti»ni ötküzdi. ■ ²⁰ Qünki kahinlar wə Lawiyalar bir niyət bilən birliktə paklinix rəsimplirini ötküzüp, həmmisi paklandı; andin ular barlik sürgünlükün kaytip kəlgənlər wə ularning qerindixi boləqan kahinlar wə həm əzliri uqün ətup ketix həytiqə atiqə qozilirini soydi. ²¹ Sürgünlükün yengila kaytip kəlgən İsrailar wə xuningdək İsrailning Hudasi Pərwədigarni izdəp, əzlirini zemindiki yat əllikləning buləqaxliridin ayrip qikqan barlik kixilər qəza gəxlirini birliktə yeyixti. ²² Ular pətir nan həytini huxal-huramlik iqidə yəttə kün ötküzdi; qünki Pərwədigar ularni huxallikqə qəmdürdi həm Asuriyə padixahining kənglini ularəqə mayil qilip, Əzining əyini — İsrailning Hudasining əyini kuruxqə ularning qolini müstəhkəmlidi. □

7

Kahin Əzraning Babildin kaytip kelixi

¹ Xu ixlərdin keyin Pars padixahi Artahxaxta səltənət sürgən məzgildə Əzra degən kixi *Babildin Yerusalemqə qikti*. U Serayaning oqli, Seraya Azariyaning oqli, Azariya Hilkianing oqli, ² Hilkia Xallumning oqli, Xallum Zadokning oqli, Zadok Ahitubning oqli, ³ Ahitub Amariyaning oqli, Amariya Azariyaning oqli, Azariya Merayotning oqli, ⁴ Merayot Zərəhiyahning oqli, Zərəhiyah Uzzining oqli, Uzzi Bukking oqli, ⁵ Bukki Abixuaning oqli, Abixua Finihasing oqli, Finihəs Əliazarning

□ **6:18** «Musaning kitabı» — bəlkim Təwratning 1-, 2-, 3-, 4- wə 5-kisimlirini kərsitidu. ■ **6:18** Qəl. 3:6, 32; 8:11; 1Tar. 24:1 ■ **6:19** Mis. 12:1-28; Law. 23:5; Qəl. 28:16; Qan. 16:2 □ **6:22** «Asuriyə padixahining kəngli» — Pars imperatorini «Asuriyə padixahi» dəp atax qizix ix. Xühşisizki, Pars imperatori «Babil padixahi», xundakla «Asuriyə padixahi» degən unwanlarəqə warislik qiləqan.

oşli, Əliazar bolsa bax kahin Hərurning oşli idi; ⁶ — Əzra degən bu xixi Babilin kaytip qikti. U Israilning Hudasi Pərwərdigar Musaşa nazil kılğan Təwrat qanunioşa pixkan təwratxunas idi; uning Hudasi bolğan Pərwərdigarning kōli uningda bolōaqqa, u nemini tēlöp kılsa padixah xuni bərgənidi. □ ⁷ Padixah Artahxaxtaning yəttinqi yili bir kışim Israilar, kahinlar, Lawiyar, oşəzəlkəxlər, dərwaziwənlər wə ibadəthana hizmətkarlıri uning bilən birliktə Yerusalemoşa kaytip qikti. □ ⁸ Əzra əmdi padixahning sələnitiuning yəttinqi yili bəxinqi ayda Yerusalemoşa yetip kəldi. ⁹ Birinqi ayning birinqi kuni u Babilin qixixka təyyarlandı; Hudaning xəpəktlik kōli uningda bolōaqqa, u bəxinqi ayning birinqi kuni Yerusalemoşa yetip kəldi. ¹⁰ Qünki Əzra kəngül koyup Pərwərdigarning Təwrat-qanunini qūxinip təhsil kılıxka həm uningōşa əməl kılıxka wə xuningdək Israil iqidə uningdiki həküm-bəlgilimilərnı gətitixkə niyət kılōanidi.

Padixah Artahxaxtaning Əzraşa tapxuroşan yarlık hetı

¹¹ Mana bu padixah Artahxaxta kahin həm Təwratxunas Əzraşa tapxuroşan yarlık hetining kəqürülmisi: — (Əzra Pərwərdigarning əmrlirigə ait ixlarōşa həm Uning Israilarōşa tapxuroşan bəlgilimilirigə pixkan təwratxunas idi): — ¹² «Mənki padixahlarning padixahi Artahxaxtadin asmanlardiki Hudaning mukəmməl Təwrat-qanunioşa pixkan təwratxunas kahin Əzraşa salam! □ ¹³ Əmdi mən xundak yarlık qūxürimənki, padixahlıkimda turuwatқан Israilardin, xundakla ularning kahin wə Lawiyiliridin kimlər Yerusalemoşa berixni halisa, həmmisi sening bilən billə barsa bolidu. ¹⁴ Qünki sən padixah wə uning yəttə məslihetqisi tərripidin təyinlənən ikənsən, kōlungdiki Hudaning qanun kitabida eytōlanlıri boyiqə, Yəhudiya wə Yerusalemoşa təxürux-hal soraxka əwətılğənsən. ¹⁵ Sən padixah wə uning məslihetqiliri öz ihtiyari bilən Israilning Hudasiōşa sunōan altun-kümüxlərnı kətürüp berip uningōşa təkdım kıl (uning makani Yerusalemdidur); ■ ¹⁶ Xuningdək kōlung pütkül Babil əlkisidə kəncilik altun-kümüxlərnı tapalisa, xuni həlk wə kahinlar Yerusalemdiki Hudaning öyigə təkdım kılıxka öz ihtiyari bilən bərgən sowōatlarōşa koxup aparōjin. ¹⁷ Sən bu pullarōşa ehtiyatqanlık bilən kurbanlıklar qūn torpaq, kōqkar, kōza wə koxumqə axlık hədiyəliri həm xarab hədiyəliri setiwelip, bularnı Yerusalemdiki Hudayinglarning öyidiki kurbangahqə sunōjin. ¹⁸ Qalōan altun-kümüxlərnı sən wə jəmətingdikilərgə kəndak kılıx muwapiq kərünsə, Hudayinglarning iradisi boyiqə xundak kilinglar. ¹⁹ Sening Hudayingning öyidiki ixlarōşa ixlitixkə sanga bərgən kaqakuqilarnı Yerusalemdiki Hudaning aldioşa koy. ²⁰ Əgər xuningdək sanga Hudayingning öyidiki qalōan ixlarōşa qikim kılıdioşanōşa nemə hirajət kerək bolsa, sən padixah həzinsidin elip ixlətkin.

□ **7:6 «kaytip qikti»** — Mukəddəs Kitabta «Yerusalemoşa berix», yaki «Yerusalemoşa kelix» degən söz daim degüdək «Yerusalemoşa qixix» degən ibarə bilən ipadiliniidu (məsilən, «Yər.» 31:6). «Pərwərdigarning kōli uningda bolōaqqa...» — Təwratda «Pərwərdigarning kōli uningda bolōaqqa» degən sözlər kəp yərlərdə uqraydu, u: «Pərwərdigar uningōşa mədət bərgəqək» degən mənini bildüridu. □ **7:7 «ibadəthana hizmətkarlıri»** — ibraniy tilida «Nətiniyarlar». 2:43ni kərüing. □ **7:12 «Hudaning mukəmməl Təwrat-qanunı»** — bu yəttiki «mukəmməl» degən səzning baxka tərijimlərdiki ornı bizning tərijimimizdikigə ohxax bolmaslıkım mumkin: — Məsilən «Artahxaxtadin... Hudaning qanunioşa mukəmməl Təwratxunas bolōan kahin əzraşa...» yaki «Artahxaxtadin... Əzraşa mukəmməl salam (hatirjəmlik) bolōay» ■ **7:15** Əzra 8:25

²¹ Xuning bilən mənki padixah Artahxatdin dəryaning xu oərb tərpidiki barlıq həzinə bəglirigə xundak buyruk qüxürimənki, asmandiki Hudaning Təwrat-kanunining alimi boləjan kaħin Əzra silərdin nemini tələp kilsa, silər əstayidillik bilən uning deginidək bejiringlar.

²² Uning alidiəjini kümüx yüz talantkiqə, buəday yüz koroqiğə, xarab yüz batkiqə, zəytun meyi yüz batkiqə bolsun, tuzəja qək koyulmisun.

□ ²³ Asmanlardiki Huda nemini əmr kilsa, xu asmanlardiki Hudaning öyi üqün əstayidillik bilən bejirilsun; nemixka *Hudaning* oəzəpini padixah wə oəjullirining padixahlikiəja qüxürgüdəkmiz? ²⁴ Biz xunimu silərgə məlum kilimizki, omumən kaħinlar, Lawiylar, oəzəlxəxlər, dərwaziwənlər, ibadəthana hizmətkarliri wə Hudaning bu öyidə hizmət kilidiəjanlarning heqkaysisidin baj, olpan wə parak elixka bolmaydu.

²⁵ Əmdi sən əy Əzra, Hudayingning səndə boləjan həkmitigə asasən, Dəryaning xu oərb tərpidə Hudayingning Təwrat-kanunini bilgən, barlıq həlkning dəwasini soraydiəjan, ularni idarə kilidiəjan sorakqi wə həkimlarni təyinligin; wə Təwrat-kanunini bilməydiəjanlarəja bolsa, ularəja bularni əgitinglar. □ ²⁶ Hudayingning kanuniəja wə padixahlikning kanuniəja riayə kilmaydiəjanlar bolsa, uning üstidin adalətlik bilən həküm qikirilsun; u elümgə, yaki sürgümgə yaki mal-mülkini musadirə kilixka wə yaki zindanəja taxlaxka həküm kilinsun.

Əzraning Hudaəja Həmdusana oqıxliri

²⁷ *Əzra mundak dedi* — Ata-bowilirimizning Hudasi boləjan Pərwərdigarəja Həmdusana boləjay! Qünki U padixahning kəngligə, Yerusalemdiki Pərwərdigarning öyini xundak kərkəm bezəx niyitini saldi, ²⁸ yənə meni padixah wə məslihətqiliri aldida həm padixahning məhtərəm əmirliri aldida iltipatka erixtürdi. Pərwərdigar Hudayimning kəli məndə bolup, U meni oəyrətləndürgəqkə, əzüm bilən billə *Yerusalemoəja* qikixka Israillar iqidin birnəqə mətivərləni yioqdim.

8

Əzra bilən billə kaytqanlarning sani

¹ Padixah Artahxaxta səltənət sürüp turəjan waqıtta, Babildin mening bilən billə kaytqanlarning ata jəmət baxlikliri wə ularning nəsəbnamiliri təwəndikiqə: —

² Finihəsning əwladliridin Gərxon, Itamarning əwladliridin Daniyal, Dawutning əwladliridin Hattux, ³ Xekaniyaning əwladliridin, yəni Paroxning əwladliridin Zəkəriya wə uning bilən nəsəbnamidə tizimlanəjan ərkəklər jəmiy bir yüz əllik kixi; □ ⁴ Paħat-Moabning əwladliridin Zərahıyahning oəqli Əlyoyinay wə uning bilən billə kaytqan ərkəklər ikki yüz kixi; ⁵ Xekaniyaning əwladliridin boləjan Yahəziyəning oəqli

□ 7:22 «kümüx yüz talantkiqə, buəday yüz koroqiğə, xarab yüz batkiqə,...» — bir «talant»ning toptəjə qanqilik ikənliki hazır bizgə naməlum, bəlkim 45 kilogram boluxi mumkin; xunga 100 talant kümüx bəlkim 4 tonniqə bolatti; bir «kor» 220 litr, 100 kor buəday 30 tonna, bir «bat» 22 litr, 100 bat 2200 litr bolatti. □ 7:25 «Əmdi sən əy Əzra, Hudayingning səndə boləjan həkmitigə asasən...» — ibranıy tilida «Əmdi sən qəlungda tutkan Hudayingning həkmitigə asasən...».

□ 8:3 «**Xekaniyaning əwladliridin**» — baxka birhıl təjrimisi (2-ayət bilən birləxtürülüp): «Dawutning əwladliridin, Hattux, yəni Xekaniyaning oəqli, Paroxning əwladliridin... ».

wə uning bilən billə qaytқан әrkәklәр üq yüz kixi; ⁶ Adinning әwladliridin Yonatanning oqlı Əbәd wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр әllik kixi; ⁷ Elamning әwladliridin Ataliyaning oqlı Yәxaya wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр yәtmix kixi; ⁸ Xәfatiyaning әwladliridin Mikailning oqlı Zәbadiya wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр әksән kixi; ⁹ Yoabning әwladliridin Yәһiyәlning oqlı Obadiya wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр ikki yüz on sәkkiz kixi; ¹⁰ Xelomitning әwladliridin Yosifiyaning oqlı wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр bir yüz atmix kixi; ¹¹ Bibayning әwladliridin Bibayning oqlı Zәkәriya wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр yigirmә sәkkiz kixi; ¹² Azgadning әwladliridin Hәkkatanning oqlı Yoһanan wə uning bilән billә qaytқан әrkәklәр bir yüz on kixi; ¹³ Adonikamning әwladliridin әng ahirida qaytқанlarning isimliri Әlifәlәt, Jәiyәl wə Xemaya bolup, ular bilән billә qaytқан әrkәklәр atmix kixi; ¹⁴ Bigwayning әwladliridin Utay bilән Zabbud wə ular bilән billә qaytқан әrkәklәр yәtmix kixi.

Lawiyalar bilән ibadәthana hizmatkarliri — yәni «nәtiniylar» — ularning qaqirtilixi

¹⁵ — Mән ularni Ahawarqa aқidioqan Dәryaning boyiqqa yiqdim; biz u yәrdә qedir tikip üq күn turduq. Hәlkni wə kaһinlarni arilap қarisam u yәrdә Lawiyalar yoқ ikән. ¹⁶ Xunga mән baxliqlardin Әliezәr, Ariyәl, Xemaya, Әlnatan, Yarib, Әlnatan, Natan, Zәkәriya bilән Mәxullamlarni wә ularoqa қoxup oқumuxluk alimlardin Yoarib bilән Әlnatanni qaqirtip kelip, ¹⁷ ularoqa һawalә kilip Kasifiya degән yәrgә, Iddo degән Ataman bilән kәruxuxkә әwәttim. Mән Kasifiya degән yәrdә Iddoqa wә uning ibadәthana hizmatkarliri boloqan қerindaxlirioqa dәydioqan gәplәrni aqlioqa selip, ularning bu yәrgә Hudayimizning әyi üqün hizmat қilidioqan hizmatқilәrni bizgә әkelixni әtүdüm. ¹⁸ Hudayimizning xapaәtlik қoli bizdә boloqaqqa, ular bizgә Israilning әwrisi, Lawiyning nәwrisi Mahlning әwladliri iqidin oқumuxluk bir adәmni, yәni Xәrәbiyani wә uning oқulliri һәм қerindaxliri bolup jәmiy on sәkkiz kixini baxlap kәldi. ¹⁹ Ular yәnә Haxabiya wә uning bilән billә Mәraring әwladliridin Yәxaya һәм uning қerindaxliri һәм ularning oқulliri bolup, jәmiy yigirmә kixini, ²⁰ Yәnә ilgiri Dawut wә uning әmirliri Lawiylarning hizmitidә boluxqa tәyinligән «Nәtiniylar»din ikki yüz yigirmә kixini baxlap kәldi, bularning һәmmisi isimliri bilән tizimlandi.□

Қaytip kelixkә tәyyarlinix

²¹ Xu qaqda Ahawa dәryasi boyida mән Hudayimizning aldida әzүmizni tәwән kilip, әzimiz wә kiқik balilirimiz һәм barliқ mal-mүlkimiz üqün Hudayimizdin aқ yol tilәkkә roza tutayli, dәp jakarlidim. ²² Qünki

□ **8:5 «Xekaniyaning әwladliridin boloqan Yәhaziyәlning oqlı»** — kona grekqә tәrjimisi (LXX)dә «Zattuning әwladliridin Yәhaziyәlning oqlı Xekaniya» deyilgән. Bu kona tәrjimә toqra boluxi mumkin. □ **8:10 «Xelomitning әwladliridin Yosifiyaning oqlı»** — kona grekqә tәrjimisi (LXX)dә «Banining әwladliridin Yosifiyaning oqlı Xelomit» deyilgән. Bu kona tәrjimә toqra boluxi mumkin.

□ **8:13 «Adonikamning әwladliridin әng ahirida qaytқанlar...»** — yaқi «Adonikamning әwladliridin, yәni әng ahirida qaytқанlar...» □ **8:15 «Lawiyalar yoқ ikән»** — kaһinlar әzliri Lawiyalar, әlwәttә (pәқәt Hәrunning әwladliri kaһin bolidu); muxu yәrdә deyiliwatқini kaһinliқtin baxqa rohiy hizmat қilalaydioqan Lawiylarni kәrsitidu. □ **8:20 «Nәtiniylar»** — ibadәthana hizmatkarliri.

biz əslidə padixahqa: «Hudayimizning qoli Uni barlik izdigənlərnin üstigə iltipət kərsitixkə qoyulidu; ləkin Uning qudriti bilən ətəzipi Əzini taxliqənləroğa zərbə berixkə təyyardur» degəniduk, əmđi yənə uningdin yoldiki dūxmənəlgə təkabıl turuxkə piyadə wə atlık ləxkərlər təyinləp berixni tələp qılənlərimdin hijil bolup qaldim. ²³ Xuning bilən biz roza tutup Hudayimizdin xu ix toqruluk ətündük, u duayimizni ijabət kildi.

Mukəddəs ey üqün hədiyə qılinoğan sowoqatlar

²⁴ Mən kahin baxliri iqidin on ikki adəmnı wə Xərəbiya, Haxabiya wə ular bilən billə boləğan aka-ukiliridin on adəmnı tallap, ²⁵ ularoğa altun, kümüx wə qaqa-kuqılarnı, yəni padixah, uning məslihətqiliri, əmirliři wə xuningdək xu yərdə turuwatqan barlık Israillar «kəydürmə hədiyə» süpitidə Hudayimizning əyigə hədiyə qıləğan sowoqatların tapxurdum. ■ ²⁶ Mən kümüxtin altə yüz əllik talant, yüz talant əqirliktiki kümüx qaqa-kuqa, yüz talant altunni ularning qolioğa əlqəp tapxurdum. □ ²⁷ Ularoğa tapxuroqanlirimdin yənə altun das yigirmə bolup, kimmiti ming darik, süpətlık wə walıdarp parkıraydıoğan mis qoq das ikki bolup, altundək kimmətlik idi. □ ²⁸ Mən ularoğa: — Silər Pərwərdigarəğa mukəddəstursilər, qaqa-kuqılarmu mukəddəstur, altun-kümüxlər ata-bowanglarıning Hudasi Pərwərdigarəğa ihtiyariy hədiyə qılinoğan sowoqattur. ²⁹ Taki Yerusalemdiki Pərwərdigarning əyidiki ambar-həziniəlgə yətküzüp, kahinlar wə Lawiylarning baxliri wə İsrail-larning kəbilə-jəmət baxlıqlirining aldida tarazidin ətüzgüqə bularnı obdan qarap qoşdanglar, dedim. ³⁰ Xuning bilən kahinlar bilən Lawiylar Yerusalemdiki Hudayimizning əyigə apiridəoğan, tarazidin ətüzülgən xu altun-kümüx wə qaqa-kuqılarnı tapxuruwaldı.

Yerusalemoğa yetip kelix

³¹ Xuning bilən birinqi ayning on ikkinqi küni biz Ahawa dəryasining boyidin qozojilip Yerusalemoğa qikixkə mangduk. Hudayimizning qoli üstimizdə boləoqqa, u bizni dūxmənlirimizdin wə yolda paylap turoqan qarəqılardinmu qutkuzdi. ³² Biz Yerusalemoğa kelip u yərdə üç kün turduk; ³³ tətinqi küni Hudayimizning əyidə altun-kümüx wə qaqa-kuqılar tarazida əlqinip kahin Uriyaning oşlı Mərəmotning qolioğa tapxuruldi; uning yenida Finihəsnin oşlı Əliazar, yənə Lawiylardin Yəxuaning oşlı Yozabad bilən Binnuiyning oşlı Noadiyahlar bar idi. ³⁴ Həmmə nərsə sani boyiqə wə əqirliki boyiqə əlqəndi wə xuning bilən billə hər birining əqirliki pütüp qoyuldi. ³⁵ Xu qəoşda əsli elip ketilgənlərnin əwladliri, yəni sürgünlüktrin qaytqanlar Israillarning Hudasioğa «kəydürmə qurbanlık» süpitidə pütkül İsrail üqün on ikki torpaq, toqsan altə qoqkar, yətmix yəttə qoza sundi, yənə gunaq qurbanlıki süpitidə on ikki tekə sundi; bularning həmmisi Pərwərdigarəğa ataləğan kəydürmə qurbanlık idi. ³⁶ Ular padixahning yarlık hətlirini padixahning waliylirioğa wə Dəryaning bu

■ **8:25** Əzra 7:14, 15 □ **8:26** «kümüxtin altə yüz əllik talant... yüz talant altun...» — xu dəwrdiki Israillar arisida bir «talant»ning toptoqra qanqilik ikənliki bizgə enik əməs; «kümüxning talanti» bolsa bəlkim 45 kilogram, «altuning talanti» bəlkim 90 kilogram boluxı mümkün; xunga 650 talant kümüx bəlkim 29 tonniqə bolatti, 100 talant kümüx 6.5 tonniqə, 100 talant altun 9 tonniqə bolatti. □ **8:27** «darik» — (yaki «drahma») — Pars imperyəsidiiki birhil altun tənggə; muxu yərdə bu daslarıning kimmiti 400-500 kilogram altunoğa barawər idi.

oqərb tərpidiki həkəmdarlaroqə tapxuruwidi, ular həlqkə wə Hudaning eyining ixlirioqə izqil yardəm bərdi.

9

Həlqning yat əllərgə əgixip sadəqətsizlik kiliği — Əzraning Israilning gunəhlirini tonup dua kiliği

¹ Bu ixlər pütəkəndin keyin əmirələr mening bilən kəruəkili yenimoqə kelip: — Israilar, kaqınlar wə Lawiylar əzlrini muxu zeminlardiki taipilərdin, yəni ularning yirginqlik adətliridin ayrip turmıdı, — demək, ular Kanaanıylar, Hittiyar, Pərizziylər, Yəbusiylar, Ammoniylar, Moabiylar, Misirliklər wə Amoriylarəqə əgixip mangdı. ² Qünki ular bu yat taipilərdin əzlrigə wə oqullirioqə hotun elip berip, *Hudaşoqə* has mukəddəs nəsilni muxu zeminlardiki taipilər bilən arilaxturuwətti; uning üstigə, əmirələr bilən əməldarlar bu sadəqətsizlikning baxlamqiliridur; — deyixti.

³ Mən bu ixni anglapla kənglək bilən tonumni yirtip, qaç-saqallirimni yulup oqəm-qaşoşoqə quxüp olturup kəttim. ⁴ Wə Israilning Hudasing səzlriridin qorkup tıtrigənlərninğ hərberi sürgünlükün kəytip kəlgənlərninğ sadəqətsizlikni tıpəylidin yenimoqə kəldi. Mən takı kəqlik kurbənlilik sunuloşuqə oqəm-qaşoşoqə qəmüp olturdum.

⁵ Kəqlik kurbənlilik waqtida mən əzümni təwən kiləşən hələttin turup, kənglək wə tonum yirtik həlda Hudayim Pərwərdigarəqə yüzlinip tizlinip olturup, qollirimni yeyip, ⁶ dua kilip: — «Ağ Hudayim, xərməndilikə yüzümni sanga karitixtin iza tartmaqtimən, i Hudayim; qünki kəbihlilikrimiz tollilikidin baxlirimizdin axti, asiylilik-itaətsizlikimiz asmanlarəqə taqaxti. ■ ⁷ Ata-bowilirimizning künliridin tartip bögüngə kədər zor itaətsizlikte yürüp kəldük, xunga kəbihlilikrimiz tıpəylidin biz, bizning padixahlirimiz wə kaqınlirimiz huddi bögünki kündikidək hərqaşı yurtlardiki padixahlarning kəlioqə quxüp, kiliqka, sürgünlükke, bulang-talangəqə, nomuşka tapxurulduq. □

⁸ Əmdi hazır əzoşinə waqit Hudayimiz kəzlimizni nurlandurup, kullukimizda bizgə əzoşinə aram bərlisun dəp, kəçip kutuloşən bir qaldini saklap kəlip, bizgə əzining mukəddəs jayidin huddi kəqқан kəzuktək mukim orun bərip, bizgə Hudayimiz Pərwərdigardin iltipət kərsitildi. □

⁹ Qünki biz hazır kullarmiz; həlbuki, Hudayimiz muxu kullukimizda yənila bizni taxliwətməy, bəlki Pars padixahlirining aldidə rəhiməgə erixtürüp, Hudayimizning əyini selip, harabiləxkən jaylirini yengiwaxtin onglaxka bizni rohdandurdi, xundakla bizni Yəhudiyə wə Yerusalemdə sepillik kildi. □ ¹⁰⁻¹¹ I Huda, biz bu *iltipatlar* aldidə yənə nemə deyələymiz? Qünki biz yənila Sening məmin bəndiliring boləşən pəyoşəmbərlər arqililik tapiloşən əmrliringni taxliwəttük; Sən *ular arqililik*: «Silər kirip miras kilip igiləydişən zemin bolsa, xu zemindiki taipilərninğ nişislik bilən buləşən bir zemin; qünki ular turlük napakliklarni kilip, yirginqlik adətliri bilən bu zeminni bu qəttin u qətişiqə tolduruwətti. ■ ¹² Xunga silər qizliringlarni ularning oqullirioqə bərmənglar, oqulliringlarəqə

■ 9:6 Zəb. 38:4 □ 9:7 «nomuşka tapxurulduq» — ibrəniy tilidə «yüzi quxkənlikigə tapxurulduq». □ 9:8 «bizgə əzining mukəddəs jayidin huddi kəqқан kəzuktək mukim orun bərip,...» — «Yəx.» 22:20-24ni kəruşing. □ 9:9 «...bizni Yəhudiyə wə Yerusalemdə sepillik kildi» — «sepillik» muxu yərdə əsasən kəqmə mənidə ixlitilgən bolsa kərək. Qünki Yerusalemdiki sepil muxu waqıtta tehi qurulmioşanıdi («Nəş.» 1-babni kəruşing). ■ 9:10-11 Law. 18:25, 27; Kan. 7:3

ularning qizlirini elip bərmənglar; silər küqiyip, zeminning nazunemətliridin yeyixkə, zeminni əbədil'əbəd əwladliringlarəja miras kilip qaldurux üqün mənggü ularning aman-tinqlikı yaqi mənəpəitini hərgiz izdimənglar» — degənding. ¹³ Bizning rəzil kilmixlirimiz wə nahayiti eəjir itaətsizlikimiz tūpəylidin bu taipilər bilən nikahlıniwerimiz? Mubada xundək kilidiojan bolsak, Sən bizgə oəzəplinip, bizgə bir qaldi yaqi kutuləjudək birsinimu qaldurmay yokatmay kalamsən? ¹⁵ I Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigar, Sən həkəkaniydursən! Xu səwəbtin biz bəgünkidək kutulup qalojan bir qaldimiz. Kara, biz Sening aldingda itaətsizliklirimizdə turuwatimiz, xunga Sening aldingda həqkaysimiz tik turalmay qalduk» — dedim.

10

Gunahini tonup, qilojan duaning nətijisi

¹ Əzra dua kilip, gunahini tonup yioəlap Hudaning əyi aldida yikilip düm yatқан qəoəda, Israillardin nahayiti qong bir jamaət, ər-ayallar wə balılar uning yenioəja kelip yioəildi; kəpəqilikmu kattik yioəlap ketixti. ² Elamning əwladliridin, Yəhüyəlning oəqli Xəkaniya əzraəja: — Biz Hudayimizəja sadəkətsizlik kilip bu zemindiki yat taipilərdin hotun aptuk. Həlbuki, Israil üqün yənilə ümid bar; ³ biz əmdi Hudayimiz bilən əhdilixəyli, hojamning wə Hudayimizning əmrliridin kərkəp titrigənlərnin nəsihətigə əsasən bu hotunlarni wə ulardin tərəlgən pərzəntlərnəni yoloəja selip koyayli. Həmmə ix Təwrat kanuni boyiqə kilinsun. ⁴ Tur! Bu ix sanga baəqliktur, biz seni kollaymiz; jür'ətlük bolup ixni ada qiloəin, — dedi.

⁵ Xuning bilən Əzra ornidin qərup, kaəinlarning Lawiylarning wə pütkül Israil jamaitining baxliqlirini xu səz boyiqə ix kilimiz, dəp kəsəm iqixkə ündidi, ular kəsəm iəti.

⁶ Andin Əzra Hudaning əyi aldidin qərup Əliyaxibning oəqli Yəhoəhananning əyigə kirdi; u u yərgə kəlgəndə oəjamu yemidi, sumu iqmidi, qünki u sürgünlükün qaytip kəlgənlərnin sadəkətsizliki üqün eqinatti. ⁷ Xuning bilən Yəhudiə wə Yerusalemda sürgünlükün qaytip kəlgənlərnin həmmisigə jakarlinip, Yerusalemoəja yioəilinglar, ⁸ əmirlər wə aksakallarning nəsihəti boyiqə, kimki üq kün iqidə yetip kəlmisə, uning pütün mal-mülki musadirə kilinidu, sürgündin qaytip kəlgənlərnin jamaitidinnu ayrilidu, dəp, jakarnamə qikirildi. ⁹ Xuning bilən Yəhuda wə Binyamindiki barlik ərlər üq künigiqə Yerusalemoəja yioəilip boldi. U tokkuzinqi ayning yigirminqi künəni idi; barlik həlk Hudaning əyining həyisidiki məydanoəja kelip olturdi, kəpəqilik bu ixtin kərkəqəka, xuningdək kattik yaoəqan yamoəur tūpəylidin, titrəp ketixti. ¹⁰ Kaəin Əzra ornidin qərup ularəja: — Silər Hudaəja sadəkətsizlik kilip yat taipilərnin qizlirini hotunlukqəja elip Israillarning itaətsizlikini axurdunglar. ¹¹ Əmdi silər ata-bowanglarning Hudasi boləjan Pərwərdigar aldida gunahinglarni tonup, uning nəziridə durus

□ 9:13 «**bizgə bəgünkidək nijat iltipatinə kərsətkən**» — bu ibarining baxqə birhil tərjimisi: «bizgə bəgünkidək kutuldurulojan qaldi qalduroəjan».

bolojanni kilip, özünqlarni bu zemindiki taipilərdin wə bu yat əllik hotunliringlardin arini oquq kilinglar, dedi.

¹² Pütün jamaət yukiri awazda jawap berip: — Maqul, biz əzlrining xu gəpliri boyiqə ix kerimiz. ¹³ Biraq adəmlər bək kəp, yənə kelip yamojur pəslı boloaqqa talada turalmaymiz; uning üstigə bu degan bir-ikki kündə pütidojan ix əməs, qünki bizdə bu ixta itaətsizlik kiləjanlar nahayiti kəptur! □ ¹⁴ Hudaning muxu ix tüpəyli kəlgən kəttik oəzipining bizdin kətküqə, baxliklirimiz pütkül jamaətkə wəkil bolup Pərwərdigarning aldida tursun; bizning hərəkəysi xəhərlirimizdə yat əllərdin hotun alojanlarmu bəlgiləngən wəqıttə xu xəhərninğ aksaqal wə həkımliri bilən birlıktə kelip bu ixni bir tərəp kilsun, — dedi.

¹⁵ Bu ixkə pəkət Asahəlninğ oqlı Yonatan bilən Tikwahning oqlı Yahziya qarxi qıktı, Məxullam bilən Lawiy Xabbitay ularni kollidi. ¹⁶ Xuning bilən sürgündin kaytip kəlgənlər ənə xundəq kildi. Kahin Əzra wə ata jəmətlirininğ baxlikliri boləjanlar jəməti boyiqə bu ixkə ayrildi; ularning həmmisi ismiliri boyiqə tizimlandı. Ular oninğı ayning birinğı küni bu ixni təkxürüp bir tərəp kilixkə kirixti. ¹⁷ Ular yat əllik hotunlarni alojan ərlərninğ sorikini birinğı ayning birinğı küni tügətti.

Yat əllərdin hotun alojanlarning tizimlikı

¹⁸ Kahinlarning əwladliri iqidə yat əllik hotunlarni alojanlardin mux-ular qıktı: — Yozadakning oqlı Yəxuaning wə uning kərinədxlirininğ əwladliridin: — Maaseyah, Əliezər, Yarib, Gədaliya. ¹⁹ Ular hotunlirimizni yoloğa selip koyimiz dəp kəsəm kilip kəl berixti wə gurnağı üqün itaətsizlik qurbanlikı süpitidə koy padisidin bir koqqarni sundi. ²⁰ Immərninğ əwladliridin Hənanı bilən Zəbadiya; ²¹ Hərimning əwladliri iqidə Maaseyah, Eliyah, Xemaya, Yəhijəl wə Uzziya; □ ²² Paxhurning əwladliridin Əlyoyinay, Maaseyah, İsmail, Nətanəl, Yozabad wə Əlasah.

²³ Lawiyalar iqidə Yozabad, Ximəy, Kelaya (Kelita)mu deyilidu), Pitağıya, Yəhuda bilən Əliezər; ²⁴ oqəzəlkəxlər iqidə Əliyaxib; dərwəziwənlər iqidə Xallum, Tələm, Uri.

²⁵ İsrailərdin: — Paroxning əwladliridin Ramiya, Yizziya, Malkiya, Miyamin, Əliazar, Malkiya, Binaya; ²⁶ Elamning əwladliridin Mattaniya, Zəkəriya, Yəhijəl, Abdi, Yərimot bilən Eliyah; ²⁷ Zattuning əwladliridin Əlyoyinay, Əliyaxib, Mattaniya, Yərimot, Zabad bilən Aziza; ²⁸ Bibayning əwladliridin Yoəəəhanan, Hənanıya, Zabbay bilən Atlay; ²⁹ Banining əwladliridin Məxullam, Malluq, Adaya, Yaxub, Xəal bilən Ramot; □

³⁰ Paəat-Moabning əwladliridin Adna, Jilal, Binaya, Maaseyah, Mattaniya, Bəzaləl, Binnuiy bilən Manassəh; ³¹ Hərimning əwladliridin Əliezər, Yixiya, Malkiya, Xemaya, Ximeon, ³² Binyamin, Malluq wə Xəməriya; ³³ Haxumning əwladliridin Mattinay, Mattatah, Zabad, Əlifələt, Yəməy, Manassəh wə Ximəy; ³⁴ Banining əwladliridin Maday, Amram, Uəl, ³⁵ Binaya, Bədiya, Keluəay, ³⁶ Waniya, Məməmot, Əliyaxib, ³⁷ Mattaniyah, Mattinay, Yaasu, ³⁸ Bani, Binnuiy, Ximəy, ³⁹ Xələmiya, Natan, Adaya, ⁴⁰ Maknadıbay, Xaxay, Xaray, ⁴¹ Azarəl, Xələmiya, Xəməriya, ⁴² Xallum,

□ **10:13 «qünki bizdə bu ixta itaətsizlik kiləjanlar nahayiti kəptur!»** — baxkə bir hil tərjimisi: «qünki biz bu ixta bək əqir itaətsizlik kiləjanmiz». □ **10:21 «Eliyah»** — bu isim ərəb tilida, xundəklə uyojur tilida «Iliyas» deyilidu. □ **10:29 «Ramot»** — yaki «Yəməmot».

Amariya, Yüsüp; ⁴³ Neboning əwladliridin Jəiyəl, Mattitiyah, Zabad, Zebina, Yadday, Yoel wə Binaya. ⁴⁴ Bularning həmmisi yat əllik hotunlarni aloqanlar idi, wə xuningdək ulardın bəzilərnin hotunliri pərzəntmu kərgənidi. □

TƏWRAT DƏWRİNİN TARİHİNİ KƏRSİTİDİQAN HƏRİTƏ

□ 10:44 «wə xuningdək ulardın bəzilərnin hotunliri pərzəntmu kərgənidi» — baxqa bir hil tərjimi: — «... wə xuning bilən ular hotunlirini wə pərzəntlirini yoloğa seliwətti». Bu ayətnin tekstə kəmtüklük boluxı mumkin. Xunga mənisı eniğ əməs.

Nəhəmiya

Yerusalemning eqinixlik, harablik həliti

¹ Həqaliyaning oqli Nəhəmiya xundaq bayan kildiki: — Yigirminqi yili Kisləw eyida, mən Xuxan kəl'əsida turattim, □ ² Əz kərindaxlirimdin biri boləjan Hənanı bilən birnəqqə kixi Yəhədiyədin çikip kəldi; mən ulardin sürgünlüktin kütulup qələjan Yəhudalar wə Yerusalem toşrisida soridim. ³ Ular manga: — Sürgünlüktin kütuləjan həlkəning kəldisi *Yəhədiyə* əlkisidə kəttik japa-muxəkkət astida wə ahanət iqidə qəldi. Yerusalemning sepili bolsa ərüwetildi, kowuklirimu kəydürüwetildi, dəp eytp bərdi.

Nəhəmiyaning Yerusalem üçün roza tutup dua kixixi

⁴ Mən bu gəplərnı anglap olturup yioqlap kəttim, birnəqqə künqığə nalə-pəryad kətürüp, asmanlardiki Huda aldida roza tutup, dua kılıp ⁵ mundaq dedim: — «I asmandiki Huda Pərwərdigar, Əzini səyüp, əmlrini tutqanlarəqa əzgərməs mehır kərsitip əhdəsidə turəuqi uluə wə dəhxətlik Təngri, ■ ⁶ əmdi Sening aldingda muxu pəyttə kulliring Israillar üçün pəkir kulungning keqə-kündüz kiliwatqan bu duasioqa kuliking selinoqay, kəzüng oquk boləqay! Mən biz Israillarning Sening aldingda sadır kələjan gunəhlirimizni eturap kelimən; mənmu, atamning jəmətimu gunəh kilduk! ⁷ Biz Sening yolunəqa tətür ix kılıp, Sən kulung Musaəqa tapiloqan əmlrliring, bəglimiliring wə həkümrliringni heq tutmiduk. ⁸⁻⁹ Sening Əz kulung Musaəqa tapilar: «Əgər silər wəpəsizlik kilsanglar, silərni pütün taipilərnıng arisioqa tarkitiwetimən; lekin Manga yenip kelip, Mening əmlrimni tutup əməl kilsanglar, gərqə aranglardın həttə asmanlarning əng qetigə koşliwetilgənlər bolsimu, Mən ularnı xu yərdin yioqıp, Mening namimni tikləxkə tallioqan jayəqa elip kelimən» degən səzüngni yad kələqaysən, dəp ətünimən. ■ ¹⁰ Bularning həmmisi Sening kulliring wə Sening həlkəning, Əzüngning zor kudriting wə küqlük qolung bilən hərlükkə kutkuzdung. ¹¹ I Rəbbim, kulungning duasioqa həm Sening namingdin əyminixtin səyüngən kulliringningmu duasini kuliking tingxioqay; bügün kulungning ixlirini onquxluk kələqaysən, uni xu kixining aldida iltipatqə erixtürgəysən». Xu wakıttə mən padixahning sakıysi idim.

2

Padixahning Nəhəmiyaning Yerusalemni, jümlidin sepilini qayta onxap qikixioqa ruhsət kixixi

¹ Wə xundaq boldiki, padixah Artahxaxtaning yigirminqi yili Nisan eyi, padixahning aldioqa xarab kəltürülgənidi; mən xarabni elip padixahqə sundum. Buningdin ilgiri mən padixahning aldida heqqaqan oqəmkin kəringən əməs idim.

□ **1:1** «yigirminqi yili» — Pars padixahi Artahxaxtaning yigirminqi yilini kərsitidu (2:1ni kəring). ■ **1:5** Mis. 20:6; 34:7; Qel. 14:18; Kan. 5:10; Zəb. 86:15; 103:8; 145:8-9; Dan. 9:4

■ **1:8-9** Kan. 4:25, 26, 27; 30:2, 3, 4

² Xuning bilən padixah meningdin: — Birər kesiling bolmisa, qiraying nemixka xunqə oʻtamkin kərunidu? Kənglūngdə qoqum bir dərd bar, dewidi, mən intayin qorkup kəttim. ³ Mən padixahka: — Padixahim mənggü yaxioqayla! Ata-bowilirimning kəbriliri jaylaxkan xəhər harabilikkə aylanoqan, dərwaza-qowukliri kəydürüwetilgən tursa, mən kəndakmu oʻtamkin kərunməy? — dedim.

⁴ Padixah meningdin: — Sening nemə təliping bar? — dəp soriwidi, mən asmandiki Hudaşa dua kilip, ⁵ andin padixahka: — Əgər padixahimning kəngligə muwapik kərünsə, kulliri əzlrining aldida iltipatka erixkən bolsa, meni Yəhədiyəgə əwətkən bolsila, ata-bowilirimning kəbriliri jaylaxkan xəhərgə berip, uni yengiwaxtin kurup qiqsam, dedim.

⁶ Padixah (xu qəoʻda hanix padixahning yenida olturatti) məndin: — Səpiringgə qanqilik wakit ketidu? Qaqa qaytip kelisən? — dəp soridi. Xuning bilən padixah meni əwətixni muwapik kərdi; mənmu uningə qaytip kəlidioqan bir wakitni bekittim. ⁷ Mən yənə padixahnin: — Aliylirioqə muwapik kərünsə, manga Əfrat dəryasining u ketidiki waliylarəqə meni taki Yəhədiyəgə barəoqə otkili koyux toʻqruqluk yarlik hətlirini pütüp bərgən bolsila; □ ⁸ Wə yənə padixahlik ormanlikioqə karaydioqan Asafka muqəddəs eygə təwə boləqan kəl'əning dərwaziliri, xuningdək xəhəring sepili wə əzüm turidioqan eygə ketidioqan limlarni yasaxka kerəklik yəoʻaqlarni manga berix toʻqruqlukmu bir yarlikni pütüp bərgən bolsila, dedim. Hudayimning xəpəkətlik qəli üstümdə boləoqəqə, padixah iltipat kilip bularning həmmisini manga bərdi. ■

⁹ Xuning bilən mən dəryaning u ketidiki waliylarning yenioqə berip padixahning yarliklirini tapxurdum. Padixah yənə birnəqqə qoxun sərdariliri bilən atlik ləxkərlərnimu manga həmrah boluxka orunlaxturəqanidi. ¹⁰ Həronluk Sanballat bilən Ammoniy Tobiya degən əməldar Israillarning mənprəətini izdəp adəm kəptu, degən həwərnə anglap intayin narazi boldi.□

Nəhəmiyaning keqisi sepilni qarlxax qiqixi

¹¹ Mən Yerusalemoqə kelip üç kün turdum. ¹² Andin keqisi mən wə manga həmrah boləqan birnəqqə adəm ornimizdin turduq (mən Hudayimning kənglüməgə Yerusalemləgə nəmə ixlarni kilixni saləqanlik toʻqrisida heqkimgə birər nemə demigənidim). Əzüm mingən ulaoqdin baxka heqkəndəq ulaoqmu almay, ¹³ keqisi «Jiloqə qowuki»din qiqip «Əjdihə buliki»oqə qarap mengip, «Tezək qowuki»oqə kelip, Yerusalemləgə buzuwetilgən sepilirini wə kəydürüwetilgən qowuk-dərwazilirini kəzdin kəqürdum. ¹⁴ Yənə aldioqə mengip «Bulək qowuki» bilən «Xahənə kəl»gə kəldim; lekin xu yərdə mən mingən ulaoqning oʻtuxikə yol bək tar kəlgəqkə, ¹⁵ keqidə mən jiloqə bilən qiqip sepilni kəzdin kəqürüp qiqitim. Andin yenip «Jiloqə qowuki»din xəhərgə kirip, eygə qayttim.

¹⁶ Əməldarlarning heqkaysisi mening nəgə barəqanlikimni wə nemə kiləqanlikimni bilməy kəlixti, qunki mən ya Yəhədiylarəqə, kahinlarəqə, ya əmir-həkimlarəqə wə yaki baxka hizmət kilidioqanlarəqə heqnemə eytmioqanidim.

□ 2:7 «Əfrat dəryasining u keti...» — məzkur kitabda muxu yədin baxlap «dərya» «Əfrat dəryasi»ni kərsitidu. «U keti...» — dəryaning oʻrəbiy tərifi. «...meni taki Yəhədiyəgə barəoqə otkili koyux» — yaki «...səpirmədə meni aloqə sürüx». ■ 2:8 Dan. 9:25 □ 2:10 «Tobiya degən əməldar» — ibraniiy tilida «Tobiya degən kul».

Nəhəmiyaning həkni sepilni qayta selixka ilhamlanduruxi

17 Keyin mən ularoşa: — Silər beximizoga kəlgən balayi'apətni, Yerusalemlning harabigə aylanəanlikini, sepil qowuklirining kəydürüwetilgənlikini kərdüngle; kelinglar, həmmimiz həkəətəkə kəliwərməslirikimiz üqün Yerusalemlning sepilini qaytidin yasap qıqayli, — dedim. 18 Mən yənə ularoşa Huda yimning xəpkətlik qolining mening üstümdə boləanlikini wə padixahning manga kıləjan gəplirini eytiwidim, ular: — Ornumizdin turup uni yasayli! — deyixip, bu yahxi ixni kılixkə əz kollirini kuwwətləndürdi.

19 Lekin Həronluk Sanballat, hizmətkar Ammoniy Tobiya həm ərəb boləjan Gəxəm bu ixni anglap bizni zanglik kılıp mənəsitməy: — Silərnin bu kıləjninglar nemə ix? Silər padixahkə asiylük kılmaqimusalər? — deyixti.

20 Mən ularoşa jawab bərip: — Asmanlardiki Huda bolsa bizni oələbigə erixtiridu wə Uning kulliri boləjan bizlər kəpup kurimiz. Lekin silərnin Yerusalemdə həkqandək nəsivənglar, həkukunglar yaki yadnamənglar yok, — dedim.

3

Sepilni bələklərgə bəliup ongaxkə buyruluxi ••• Kona xəhərnin gəritisini kərüng

1 Xu qəşdə bax kahin Əliyaxib wə uning kahin kərinəxliri kəpup «Koy qowukı»ni yengiwaxtin yasap qıktı; ular qowukning qanatlirini ornitip, uni *Hudaşa* atap muqəddəs dəp bəkitti; ular «Yüzning munari» bilən «Hananiyəlnin munari»qiçə boləjan arilikitiki sepilni ongaxp, uni muqəddəs dəp bəkitti; □ 2 Uningoşa tutax kışmini Yeriholuklar yasidi; yənə uningoşa tutax kışmini Imrining oqli Zakkur yasidi. 3 «Belik qowukı»ni Sənaahning oqulliri yasidi; ular uning lim-kexəklirini selip, qanatlıri, taqaklıri wə baldaklırini ornatti. 4 Uningoşa tutax kışmini Həkəznin nəwrisi, Uriyaning oqli Məgəmot yasidi; uningoşa tutax kışmini Məxəzabəlnin nəwrisi, Bərekiyaning oqli Məxullam yasidi. Uningoşa tutax kışmini Baanaħning oqli Zadok yasidi. □ 5 Uningoşa tutax kışmini Təkoalıklar yasidi; ləkın ularning qonglıri əz hojisinin ixini zimmisigə ilixkə unimidi.

6 «Kona qowukı»ni Pasiyaning oqli Yəhəda bilən Besodiyanning oqli Məxullam yasidi; ular uning lim-kexəklirini selip, qanatlıri, taqaklıri wə baldaklırini ornatti. □ 7 Ularning yenidiki tutax kışmini Gibeonluk Məlatiya, Məronotluk Yadon həmdə Dəryaning bu oərbiy tərpidiki waliylarning baxkuruxi astidiki Gibeonluklar bilən Mizpahlıklar yasidi.

□ 3:1 «Yüzning munari» — baxkə hil tərjimilər: — «Həmeahning munari» yaki «Meahning munari». «muqəddəs dəp bəkitti» — nemixkə xundək bəkittidu? Uning «Koy qowukı» dəp atilixning səwəbi bəlkim ibadathanida sunulidiojan qurbanlıklar (kəpinqisi koylar, əlwəttə) xu dərwəzidin xəhərgə elip kirilətti. Xunga qurbanlıklarning kirix yolini «muqəddəs» dəp bəkittix tolimu muwapik idi — demək, xu dərwəzidin qurbanlıklardin baxkə həkqandək nərsiləri elip kirixkə bolmaytti. □ 3:4 «Həkəznin...» — yaki «Kozning...». □ 3:6 «Pasiyaning oqli Yəhəda» — yaki «Pasiyaning oqli Yoyada».

□ 8 Ularning yenidiki tutax qismini zərgərlərdin boləqan Harhəyanning oəli Uzziyəl yasidi. Uningəqa tutax qismini huxbuy buyum yasaydiəqan ətirqilərdin Hananiya yasidi. Ular Yerusalem *sepilini* taki «Kəlin tam»əqiqə onxəp yasidi. □ 9 Ularning yenidiki tutax qismini Yerusalemning yerimining həkimi boləqan Hurning oəli Refaya yasidi. 10 Ularning yenida, Harumafning oəli Yədaya əzining əyining udulidiki qismini yasidi. Ularning yenidiki qismini Haxabniyaning oəli Həttux yasidi. 11 Hərimning oəli Malkiya bilən Paħat-Moabning oəli Həxxub sepilning baxka bir bəliki bilən «Humdanlar munari»ni yasidi. 12 Ularning yenidiki tutax qismini Yerusalemning yerimining həkimi Hallohəxning oəli Xallom əzi wə uning kizliri yasidi. 13 «Jiləqa kəwuki»ni Hanun bilən Zanoah xəhiringining aħalisi yasidi. Ular uni yasap, uning kənatliri, taqakliri wə baldaklirini ornatti wə yənə «Tezək kəwuki»əqiqə ming gəz sepilnimu yasidi. 14 «Tezək kəwuki»ni Bəyt-Həkkərəm yurtining baxliqi Rəkabning oəli Malkiya yasidi; ular uni yasap, uning kənatliri, taqakliri wə baldaklirini ornatti. 15 «Bulak kəwuki»ni Mizpah yurtining baxliqi Kol-Həzəhning oəli Xallum yasidi. U uni yasap, əgzisini yepip, uning kənatliri, taqakliri wə baldaklirini ornatti wə yənə xahənə baəning yenidiki Siloam kəlining sepilini «Dawutning xəhiri»din quxidiəqan pələmpəygiqə yengiwaxtin yasidi.□ 16 Uningdin keyinki tutax qismini Dawutning kəbriliringining udulidiki wə uningdin keyinki sün'iy kəlgə həm uning kəynidiki «Palwanlarning əyi»gə kədər Bəyt-Zur yurtining yerimining həkimi, Azbukning oəli Nəhəmiya yasidi. 17 Uningdin keyinki tutax qismini Lawiyar — Yəni Banining oəli Rəhum yasidi, uning yenidiki tutax qismini Keilahning yerim yurtining həkimi Həxabiya əz yurtiəqa wakalitən yasap qikti. 18 Uning yenidiki tutax qismini ularning kərindaxliri — Keilahning ikkinqi yerimining həkimi, Hənadadning oəli Baway yasidi. □ 19 Uning yenida, Mizpahning həkimi Yəxuyanning oəli Ezər qoral-yaraq ambiriəqa qikix yolining udulida, sepilning dokmuxidiki yənə bir bəlikini yasidi. 20 Zabbayning oəli Baruk uningdin keyinki yənə bir bəlikini, yəni sepilning dokmuxidin taki bax kahin Əliyaxibning əyining dərwasisiəqiqə boləqan bəlikini kəngül qoyup yasidi. 21 Uning yenida Həkozning nəwrisi, Uriyaning oəli Mərəmot sepilning Əliyaxibning əyining dərwasisidin taki Əliyaxibning həylisining ahiriəqiqə boləqan yənə bir bəlikini yasidi. □ 22 Bulardin keyinki bir qismini İordan tüzlənglikidikilər, kahinlar yasidi. 23 Bularning yenida, Binyamin bilən Həxxub əz əyining udulidiki bəlikini yasidi. Ulardin keyin Ananiyaning nəwrisi, Maaseyahning oəli Azariya əz əyining yenidiki qismini yasidi. 24 Uning yenida, Azariyaning əyidin taki sepilning dokmuxiəqiqə boləqan yənə bir bəlikini Hənadadning oəli Binnuiy yasidi. 25 *Uning yenida*, Uzayning oəli Palal padixah ordisinin dokmuxi, xuningdək ordidiki qəkəyiy turəqan, zindan həylisining yenidiki egiz munarning udulidiki bəlikini yasidi. Uningdin keyinki

□ 3:7 «Dərya» — Əfrat dəryasi. «Məlatiya, Meronotluk Yadon həmdə Dəryaning bu qərbiy tərpidiki waliylarning baxkuruxi astidiki Gibeonluklar bilən Mizpahliklar yasidi» — baxka birhil tərjimisi: «Məlatiya... wə Yadon yasidi; bular Dəryaning qərbiy tərpidiki waliylar idarə kilidiəqan Gibeonluklar wə Mizpahliklar idi». □ 3:8 «... onxəp yasidi» — yaki «...suwap qikti». □ 3:15 «xahənə baəning yenidiki Siloam kəli» — muxu yərdə ibranii tilida «xahənə baəning yenidiki Xelaħ kəli» deyilidu. □ 3:18 «Baway» — yaki «Binnuiy». □ 3:21 «Həkozning nəwrisi» — yaki «Kozning nəwrisi».

bir bəlikini Paroxning oqqli Pidaya yasidi. ²⁶ Əmdi Ofəldə turidioğan ibadəthana hizmətkarliri künqikix tərəptiki «Su kowukı»ning udulidiki wə qoqçiyip turəğan munarning udulidiki sepilni yasidi. □ ²⁷ Qoqçiyip turəğan qong munarning udulida Təkoalıklar taki Ofəl sepilioqə boləğan ikoğan bir bəlikini yasidi. ²⁸ «At kowukı»ning yukiri bir bəlikini kaħinlar hər biri öz əyining udulidiki kismini yasidi. ²⁹ Imməning oqqli Zadok ularning yenida, keyinki kismini, öz əyining udulidiki bir bəlikini yasidi. Uning yenidiki tutax kismini «xərkiy dər waza»ning dər waziwəni Xekaniyaning oqqli Xemaya yasidi. ³⁰ Uning yenida, Xələmiyaning oqqli Hənanıya bilən Zalaftning altinqi oqqli Hənanun ikkinqi bir bəlikini yasidi; ularning yenida, Bərəkiyaning oqqli Məxullam öz qorusining udulidiki bir bələkni yasidi. ³¹ Uning yenida, xu yərdin tartip ibadəthana hizmətkarliri bilən sodigərlərnin qoruliridin ətüp, «Təxürüx kowukı»ning udulidiki sepil dokmuxining balihanisioqə boləğan bəlikini zərgərlərdin boləğan Malkıya yasidi. □ ³² Dokmuxning balihanisi bilən «Koy kowukı»ning arilıqıdiki bələkni zərgərlər bilən sodigərlər yasidi.

4

Sanballatning hapa boluxı wə məshirə kılıxi

¹ Xundak boldiki, Sanballat bizning sepilni yengiwaxtin ongxawatқанlikimizni anglap oqəzəplinip, kəħri bilən Yəhudalarnı məshirə kildi. ² U öz kərindaxlırı wə Samariyə koħuni aldida: — Bu zəip Yəhudalar nemə kiliwatidu? Ular əzlırini xundak mustəhkəmliməkqimu? Ular kurbanlıqlarnı sunmaqımu? Ular bir kün iqidə püttürüxməkqimu? Topa dəwiliri iqidin köyüp kətkən taxlarnı kolap qikirip ularəğa jan kirgüzəmdikən? — dedi. □ ³ Uning yenida turuwatқан Ammoniy Tobiya: — Ular hərқанqə yasisimu, bir tülkə sepilning üstigə yamixip qıqsa, ularning tax temini örüwetidu! — dedi.

Nəhəmiyaning duasi

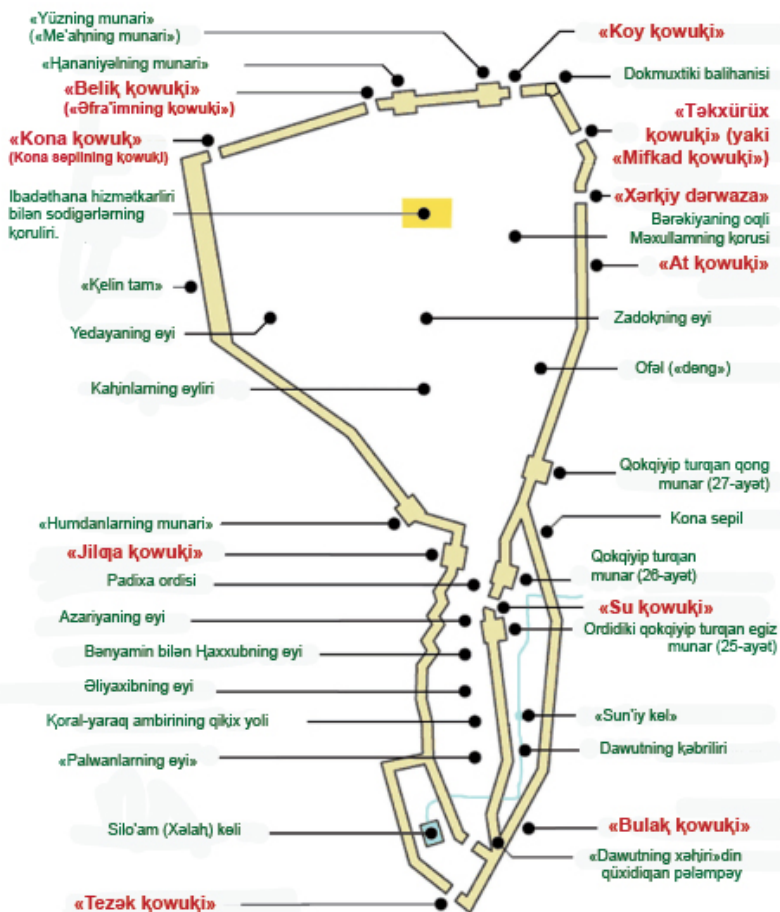
⁴ — I Hudayimiz, kulaq selip anglioqaysən, kəmsitilməktimiz, ularning kıləğan haqarətlirini öz bexioqə yanduroqaysun; ularni tutkun kılıp elip beriləğan yaqə yurtta həkning oljisiəğa aylanduroqaysun! ⁵ Ularınin kəbiħlikini yarmioqaysən, gunahlırı aldinginmu əqürüwetilmisin; qünki ular sepilni ongxawatқанlarınin kəngligə azar bərdi!

⁶ Xundaktımu sepilni yengiwaxtin ongxawərduq; uni ulap, egizlikini yerimioqə yətküzduq; qünki kəpçilik kəngül koyp ixlıdi.

□ **3:26 «ibadəthana hizmətkarliri»** — ibraniy tilida «Nətaniylar». □ **3:31 «udulidiki sepil dokmuxining balihanisioqə»** — yaqi «udulidiki sepil dokmuxioqə qikix yolioqə» yaqi «udulidiki sepil dokmuxidiki pələmpəyigə». □ **4:2 «Ular əzlırini xundak mustəhkəmliməkqimu?»** — yaqi «ular öz məyliqə xundak ketiwərsə bolamdu?» yaqi «əzlırigə tayinip bu ixni kılalamdu?». Tekistning ibraniy tilini qüxinix səl tas. «**Topa dəwiliri iqidin köyüp kətkən taxlarnı kolap qikirip ularəğa jan kirgüzəmdikən?»** — bu məshirə səzlıri iqidə bir-birigə zit kəldioğan ixlar bar. Kərioqanda, gərçə Sanballat mazaq kıləjini bilən, uning quruluqə boləğan oqəzipi uningda bu ix püttürülüxi mumkin, dəgəndək birħil qorğunqing barlıqəğa ispat bolıdu.

Yerusalemning qowuq-dərwaziliri

(Nəhəmiya dəwri - «Nəhəmiya» 3-babni kəring)

Yerusalemning qowuqliri (Nəhəmiya qayta qurqan)

Düxmanlarning tosqunluq wə buzoqunqilik qilixqa kəstlixi

7 Xundak boldiki, Sanballat, Tobiya, Ərəblər, Ammoniyar, Axdodluqlar Yerusalem sepillirini yengiwaxtin ongxax quruluşining yənila elip beriliwatqanlığını, sepil bəsüklirining etiwetilgənlikini anglar kattıq oşəzəpkə

kelixti-də, ⁸ birliktə Yerusalemoğa hujum kilip uningda qalaymikanqilik tuqduruxni kəstləxti. ⁹ Xunga biz Hudayimizoga iltija kilduk həm ularning səwəbidin keqə-kündüz kəzətqi koyup, əzlimiz ularin mudapiələndük.

¹⁰ Bu qaotda Yəhudiyaedikilər: — İxqi-həmmallar həlidin kətti, xuningdək qalma-kesək əhlətlər yənıla nahayiti kəp, biz sepilni ongxaxka hətta sepilənimu yəkinlixalmidük! — deyixti. ¹¹ Xuning bilən bir waqıttə düxmənlimiz: — Ular səzməstə, ular kərməstə, ularning arisoğa kiriwelip ularni öltürüp, kuruluxni tohtitwetimiz! — deyixti.

¹² Wə xundak boldiki, ularning ətrapida turuwatkan Yəhudalarmu yenimizoga on kətim kelip: — Kaysi tərəpkə kərisanglar, ular xu tərəptin kelip silərgə hujum kilmaqçi! — dəp həwər yətküzüxti. □ ¹³ Xunga mən həlkni jəmət-jəmət boyiqə, kəlioğa kiliq, nəyzə wə okyalirini elip, sepili pəss boləjan yaki hujumoga oquq turojan yərlərdə sepilning arkisida karawulluktə turuxka koydum. ¹⁴ Kəzdin kəqürüp qikəndin keyin ornumdin kopup mətiwərlər bilən əməldarlar wə baxka həlkə: — Ulardin kərkənglər; uluq wə dəhxətlik Rəbni esinglarda tutunglar, əz kəringdaxliringlar, oquq-kizliringlar, ayalliringlar wə əy-makaninglar üqün jəng kilinglar, dedim.

Bir tərəptin ixləx, bir tərəptin mudapiəlinix

¹⁵ Xundak boldiki, əzlimizning suyikəstini bilip qəloqanliqimiz düxmənləring kulikiqə yetip barəqə, xuningdək Huda ularning suyikəstini bitqit kəlioqə, biz həmmimiz sepilə qəytip, hər birimiz əsli ix ornimizda ixni dawamlaxturiwərdük.

¹⁶⁻¹⁷ Ənə xu qaodin baxlap hizmətkarlimizning yerimi ix bilən boldi, yerimi kəlioğa nəyzə, kəkan, okya tutkan, dobuloğa-sawut kiygən həlda yürüxti. Sərdar-əməldarlar sepilni ongxawatkan barliq Yəhuda jəmətidikiləring arkisida turdi. Həm yūklərnə toxuwatkanlar həm ularoga yūq artiwatkanlarmu bir qolida ixləp, bir qolida yəroqlirini qing tutuxkanidi. ¹⁸ Tamqilarning hər biri bəllirigə kiliq-hənjerlirini askən həlda *sepilni* yasawatatti; kanayqi bolsa yenimda turatti. ¹⁹ Mən mətiwərlər, əməldarlar wə baxka həlkə: — Bu kurulux nahayiti qəng, dairisi kəng; biz həmmimiz sepilə bələk-bələklər boyiqə tarkilip ixləp, bir-birimizdin yirək turuwatimiz. ²⁰ Xunga məyli qəyərdə bolunglar, kanay awazini anglisanglarla, biz bar xu yərgə kelip yəqilinglar; Hudayimiz biz üqün jəng kilidu, — dedim.■

²¹ Biz ənə xu tərəkədə ixlidük; həlkning yerimi tang atkəndin tartip yultuz qikkuqə nəyzilirini qing tutup turuxti. ²² U qaotda mən yənə həlkə: — Həmməylən əz hizmətkari bilən keqini Yerusalemoğa kirip ötküzsun, xundak bolsa ular keqisi bizning muhəpizətqilikimizni kilidu, kündüzi ixləydu, dedim. ²³ Xundak kilip ya mən, nə kəringdaxlim, ya hizmətkarlim yaki mənə əgəxkən muhəpizətqiləring heqəqaysisi kiyimlirini selixmidi; hər biri hətta suoğa barəqəndimu əzining yəroqlirini eliwalatti.□

□ 4:12 «**kaysi tərəpkə kərisanglar, ular xu tərəptin kelip silərgə hujum kilmaqçi!**» — əsli ayəning kəqürülmisi kəmtük boləqəqə, mənisini jayida qikirix təs bolup qaldi; xunga muxu Yəhudiylarning eytkən səzilirining birnəqəqə hil tərjimiliri bar. Ləkin əsasiy mənilirining həmmisi düxmənləring hərtərəplimə kəstləxlirini kərsitidu. ■ 4:20 Mis. 14:25; Kan. 1:30; 28:7. □ 4:23 «**hərbiri hətta suoğa barəqəndimu əzining yəroqlirini eliwalatti**» — yaki «hərbiri ong qolidin yəroqlirini qixürüxmidi» yaki «hərbirəylən pəkət yuyunəndila kiyimlirini salatti». Əyni tekist kəmtüktək kərunidu.

5

Namratlarning nalisi

¹ U qashda halayiq wə ularning hotunliri öz kərindaxliri boləjan Yəhudalar üstidin xikayət kilip kattik dad-pəryad kətürüxti. ² Bəzilər: — Biz wə oşul-kizlirimizning jan sanimiz kəp, kün kəqüriximiz üqün toyojudək axlik almisaq bolmaydu, deyixti. ³ Yənə bəzilər: — Biz aqargilikta qaloqan waqtimizda axlik elip yəymiz dəp etizlirimiz, üzümzarliklirimizni wə öylirimizni rənigə berixkə məjbur bolduq, deyixti. ⁴ Wə yənə bəzilər: — Padixahning etizlirimiz wə üzümzarliklirimiz üstigə saləjan baj-selikni tapxuruxka pul kərz alduq. □ ⁵ Gərqə bədənlimiz kərindaxlirimizning bədənligə, pərzəntlirimiz ularning pərzəntligə ohxax bolsimu, lekin oşul-kizlirimizni kul-dedək boluxka tapxurmay amalimiz bolmidi; əməliyəttə kizlirimizdin bəziliri allikaqan dedək bolupmu kətti; ularni bədəl tələp hərlükkə çikirixka qurbimiz yətmidi, qünki bizning etizlar wə üzümzarliklirimiz hazır baxkilarning kolididur, — deyixti.

Nəhəmiyaning mətiwərlər bilən mənsəpdarlarni oşəzəp bilən əyiblixi

⁶ Mən ularning dad-pəryadlirini wə eytkan bu gəplirini angliqandin keyin kattik oşəzəpləndim. ⁷ Kənglümdə birər kur oyliniwaloqandin keyin, mətiwərlər bilən əməldarlarni əyibləp: — Silər öz kərindaxliringlarəja kərz berip ulardin əsüm alidikənsilər-hə! — dəp tənbih bərdim. Andin ularning səwəbidin qong bir yəyin ekip ■ ⁸ ularni: — Biz küqimizning yetixiqə yat taipilərgə setiwətilgən kərindiximiz Yəhudalarni kayturup setiwalduq, lekin silər bizni ularni kayturup setiwalsun dəp kərindaxliringlarni yənə setiwətməkçi boluwatamsilər? — dəp əyibliwidim, ular dəydiqan gəp tapalmay, xük turup kaldi. ⁹ Andin mən ularəja yənə: — Silərnig bu kiləjininglar kəmlaxmaptu. Silər düxmənlirimiz boləjan taipilər aldida bizni ahanətkə kaldurmay, Hudayimizning kərkunqida mangsanglar bolmasmidi? ¹⁰ Mənmu, kərindaxlirim wə hizmətkarlim ularəja pul wə axlik ətnə berip turup əsüm alsak alattuq! Silərdin ətünimən, mundaq əsüm elixtin waz keqəyli! □ ¹¹ Ətünüp qalay, silər dəl bəgün ularning etizlirini, üzümzarlik, zəytunzarlik wə öylirini kayturup beringlar, wə xuningdək silər ulardin

□ 5:4 «Padixahning etizlirimiz wə üzümzarliklirimiz üstigə saləjan baj-selikni tapxuruxka pul kərz alduq» — yaki «padixahning baj-selikni tələxkə etizlirimiz wə üzümzarliklirimizni rənigə berip pul kərz alduq». ■ 5:7 Mis. 22:24 □ 5:10 «Mənmu, kərindaxlirim wə hizmətkarlim ularəja pul wə axlik ətnə berip turup əsüm alsak alattuq» — baxka birhil tərijimi: — (1) «mənmu, kərindaxlirim, hizmətkarlimmu ularəja pul wə axlik ətnə berip turuwatimiz» yaki: — (2) «mənmu, kərindaxlirim, hizmətkarlimmu ularəja pul wə axlik ətnə berip turayli». Nəhəmiyaning karakteri bək sehiy boləjaqqa, bəlkim əsümsiz ətnə-kərzni kəp bərgən boluxi mumkin idi. Uning üstigə, kərindaxlarəja ətnə berip əsüm elix Musa pəyoğmbərgə nazil kilinoqiniəja hiləplik («Mis.» 22:25, «Pənd.» 15:5). Xunga bu ikkinçi hil tərijimini toqra əməs, dəp qaraymiz. «mundaq əsüm elixtin waz keqəyli!» — yaki «muxundak kərzgə rəni elixtin waz keqəyli!».

ündürüwaloqan pul, axlik, yengi məy-xarab və yengi zəytun maylirining əsümini ularoqə qayturup beringlar, dedim.□

¹² Ular: — Qayturup berimiz, əmdi ulardin heq əsüm almaymiz; sili nemə desilə, biz xundak kilimiz, deyixti. Mən kaħinlarni qakirtip kelip, ularni bu wədə boyiqə xundak ijra kilixka kəsəm iqukdüm. □

¹³ Mən tonumning pexini qekip turup: — Kim muxu wədini ada qilmisa, Huda xu yol bilən uning özini öz əyidin və mal-mülkidin məħrum kilip qekiwətsun! Xu yol bilən uning həmmə nemisi kurukdilib qalojuqə qekiwetilsun! — dedim. Pütkül jamaət birdək: «Amin!» deyixti həm Pərwərdigaroqə Həmdusana oquxti. Andin kəpçilik xu wədisi boyiqə deginidək qilixti.

Pak-diyənətlik və addiy-sadda Nəhəmiya

¹⁴ Xuningdək, Yəhudiyə zeminida ularoqə waliy boluxka tikləngən kündin buyan, yəni padixah Artaxxatening yigirminqi yilidin ottuz ikkinqi yiliqə boloqan on ikki yil iqidə nə mən, nə mening uruk-tuqkanlirim waliylik nenini heq yemiduk. ¹⁵ Məndin ilgiri waliy boləqanlar həlkəqə eojirçilik selip, ulardin *kündilik* axlik, məy-xarab və xuningdək kirik xəkəl kümüx elip kəlgənəkən; hətta ularning hizmətkarlarimu həlkəqə üstidin hoqukwazlik kilip kəlgənəkən. Ləkin mən Hudadin qorkidioqinim üqün undak qilmidim. □ ¹⁶ Mən dərwəkə sepilning quruluşioqıla berilgəqkə, biz hətta birər etiznimu setiwalmiduk; mening barlik hizmətkarlarimmu quruluşta ixləkkə xu yərgə yioqilatti. ¹⁷ Ətrapimizdiki yat əllərdin bizning yenimizoqə kəlgənlərdin bələk, mening bilən bir dastihanda oqiza yəydiəqanlar Yəhudiylar və əməldarlardin bir yüz əllik kixi idi. ¹⁸ Hərküni bir kala, hillanoqan altə koy təyyarlinatti, yənə mənə bəzi uqar kuxlar təyyarlinatti; hər on kündə bir qetim hərhil mol məy-xarab bilən təminlinətti. Xundak bolsimu mən yənila «waliy neni»ni tələp qilmidim; qünki quruluş Ixi həlkəqə üstidiki eojir yük idi.

¹⁹ — Aħ Hudayim, mən muxu həlk üqün qiloqan barlik iximni yad ətkəysən, mənə xapaət kərsətkəysən! ■

6

Sanballatning quruluşka toşkunluq qilix suyiqəsti

¹ Xundak boldiki, Sanballat, Tobiya, ərəb boləqan Gəxəm və duxmənlirimizning qaloqan kismi mening sepilni yengiwaxtin onqxp qikqanlikimni, sepilning əmdi bəsüklirining qalmioqanlikini anglar (ləkin

□ **5:11 «...bügün ularning etizlirini, üzümzarlik, zəytunzarlik və əylirini qayturup beringlar...»** — muxu etiz qatarlik mülüklər əslidə kərz-ətnilərgə «rənə» süpitidə koyuloqan bolup, kərz igiliri ularni tartiwaloqan bolsa kerək. **«pul, axlik...wə yengi zəytun maylirining əsümini»** — ibraniy tilida «pul, axlik, ...wə yengi zəytun maylirining yuzdin biri» yaki «əsümi bir pirsənt» — qandak təjima qilinixtin qət'iyənəzər, muxu səzlər qoqum əsümming ezini kərsitixi kerək. □ **5:12 «Mən kaħinlarni qakirtip kelip, ularni ... xundak ijra kilixka kəsəm iqukdüm»** — kaħinlar əslidə kərz igiliri əməs; ularning məs'uliyiti baxqilarning xu wədisini ada qilixioqə nazarətçilik qilixtin ibarət idi. Əslidə kaħinlar əsüm berix toquruluq muqəddəs qanun-bəlgilimilərnə bilixi kerək idi, xundakla bundak wəziyətkə yol qoymasliq kerək idi.

□ **5:15 «kirik xəkəl kümüx»** — «xəkəl» eojirlik miqdari, bir xəkəl kümüx bolsa bəlkim 11.4 gram idi. Muxu yərdə «kirik xəkəl» bəlkim hərküni həlkəqə aloqan pulni kərsitixi mumkin. ■ **5:19** Nəh. 13:22

u qashda mən tehi sepil qowuklirining qanatlirini ornatmioqanidim),
 2 Sanballat bilən Gəxəm manga: — Kəlsila, biz Ono tüzlänglikidiki Kəfirim kəntidə kəruxəyli! — dəp adəm əwətiptu. Əməliyətə ular manga kəst kilməqçi ikən. □ 3 Xunglaxka mən əqlilərnə əwətip: — Mən uluq bir ix bilən xuoqulliniwatkanlıqimdin silər tərəkə qüxməymən. Mən kəndəkmə silərning qəxinglarəqə barimən dəp, ixni taxlap uni tohtitip koyay? — dedim.

4 Ular uda tət qətim muxu təriqidə adəm əwətti, mən hər qətim xundək jawap bərdim. 5 Andin Sanballat bəxinqi qətim xu təriqidə öz hizmətkariyə pəqətlənmigən hətni kəliyə tutkuzup əwətiptu. 6 Həttə: «Hərkaysi əllər arisida mundək bir gəp tarkilip yüridu, wə Gəxəmmu xundək dəydu: — Sən wə Yəhudalar birgə isyan kətürməqçi ikənsilər; xunga sən sepilnimə yengiwaxtin ongxaxka kirixipsən; eytxlarəqə kəriyəndə sən əzüngni ularəqə padixah kilməqçikənsən. □ 7 Sən yənə Yerusalemdə əzüng toqruluk: «Mana, Yəhudiyədə əzimizning bir padixahimiz bar!» dəp jar selip təxwiq kilixka birnəqqə pəyoqəmbər koyupsən. Əmdi bu gəplər səzsiz padixahning kulikəqə yetip bayan kilinidu. Xunga, kəlgin, biz birliktə məsliħətlixiwəlayli» deyilgənəkən.

8 Mən uningə: «Sən eytkən ixlar həqəqəqən kilinəqən əməs; bular bəlki öz kənglüngdin oydurop qikəriqəning, halas» dəp jawap qəyturdum. 9 Əməliyətə, ular: «Muxundək kilsək ularning qəli məqduresizlinip, quruluh ixi ada kilinməy qalidu!» dəp oylap bizni qərkətməqçi idi. — «Əmdi mening kolumni ixtə tehimu küqləndürgəysən!».

Yalozan pəyoqəmbər Xəmayaning təħdit selixi

10 Məhətabəlning nəwrisi, Deləyaning oqlı Xəmayə əzini öz əyigə qəmiwəloqanidi; mən uning əyigə kəlsəm u: — Biz Hudaning əyidə, ibadəthanining iqidə kəruxəyli wə ibadəthanining dərwəzə qənatlirini etip koyayli; qünki ular sən əltürgili kelidu; xubħisizki, qəqisi kelip sənə əltürməqçi bəldi! — dedi.□

11 Mən: — Manga ohxax bir adəm kəndəkmə qəqip kətsun? Məndək bir adəm jenimni kutkuzimən dəp kəndəkmə ibadəthaniyə kiriwəloqudəkmən? Mən hərgiz u yərgə kiriwəlməymən! — dəp jawap bərdim. 12 Qünki mən qərisam, uning Huda təripidin əwətləyən əməs, bəlki Tobiya bilən Sanballat təripidin setiwəlinip, manga zəqən yətküzməqçi bolup bu bəxarət bərgənlikigə kəzüm yətti. 13 Uni setiwəlixidiki məqsət, mənə qərkəqutup, xularning deqinidək qiləquzup gunah qildüruxtin ibarət idi. Xundək qiləqən bolsam, namimni buləqəp mənə qəriləxka xikəyət qiləlaydiəqən bolatti.□

14 — «Ah Huda, Tobiya bilən Sanballatni esingdə tutup, ularning qiləqənliriyəqə yarixə öz bəxiyəqə yəndürəqəysən, xundəqlə mənə qərkətməqçi boləqən əyal pəyoqəmbər Noadiya bilən bəxkə pəyoqəmbərlərnəningmu qiləqənlirini öz bəxiyəqə yəndürəqəysən!».

□ 6:2 «Kəfirim kəntidə» — yəki «kəntlərnəning biridə». □ 6:6 «Gəxəm» — ibrəniy tilidə muxu yərdə «Gəxmu» — Gəxəmməning yənə bir xəkli. □ 6:10 «Xəmayə əzini öz əyigə qəmiwəloqanidi» — əzini qəmiwəlixning səwəbi enik əməs; «qəsimiy nəpək» boləqənliqə yəki qəşəm iqənləki səwəb boləqən boluxi mumkin. □ 6:13 «Xundək qiləqən bolsam, namimni buləqəp mənə qəriləxka xikəyət qiləlaydiəqən bolatti» — Sanballat wə Tobiyəning bu əqli heli hiylə-mikirlik idi. Nəhəmiya kəħin əməs; xunga (1) u ibadəthaniyəqə nəpək həldə yəki əħtiyatsızlıq bilən kirsə gunah ətküzüxi mumkin idi; (2) «mukəddəs jay»ning əzigə kirgən bolsa gunahı tehimu əqər bolatti; qəysilə əħwəldə bolsun öz həlqi əldidiki nəm-əbruyi qüxkən bolatti wə xuning tūpəydidin quruluh ixi tohtitiləqən bolatti.

Қayta ongxaxning tamamlinixi

15 Elul eyining yigirmə bəxinqi kuni sepil pütüti, pütün quruluşqa əllik ikki kün waqit kətti. 16 Xundak boldiki, düxmənlirimiz buningdin həwərtapti wə ətrapimizdikə barlıq əllər kərkup ketixti; əz nəziridə həywiti bək quxüp kətti wə bu *quruluşni* Hudaylimizning Əzi elip baroqan ix ikanlikini bilip yətti. 17 Xu künlərdə Yəhudiyaədikə mətiwərlər Tobiyaəqa nuroqun hət yazdı, Tobiyamu ularəqa jawabən daim hət yezip turdı. 18 Qünki Yəhudiyaədə Tobiyaəqa baəqlinip kəlip, kəsəm iəqən nuroqun kixilər bar idi; qünki u Arahning oəqli, Xekaniyaning küy'oəqli idi, həmdə uning oəqli Yoəhanan Bərekiyaning oəqli Məxullamning kizini hotunluəqqa aloqanidi. 19 Xuningdək ular yənə mening aldimda pat-pat Tobiyaning yahxi ixlirini tiləqa elip qoyuxatti həm mening gəplirimnimu uningəqa yətküzüp turuxatti; Tobiya bolsa mənə pat-pat təhdit selip hət yezip turatti.

7

Əhanani bilən Əhananiyaning birliktə baxquruxqa qoyuluxi

1 Sepil ongxilip bolup, mən dərwazilərnə ornitip, dərwaziwənlərnə, qəzəlkəxlərnə wə Lawiylərnə bekitip təyinligəndin keyin xundak boldiki, 2 Mən inim Əhanani bilən kə'l'ə sərdari Əhananiyani Yerusalemnə baxquruxqa qoydum; qünki Əhananiya ixənqlik adəm bolup, Hudadin kərkuxta kəp adəmlərdin exip ketətti. □ 3 Mən ularəqa: — Kün issioəquə Yerusalemnə qowuqliri eqilmisun; qowuqlərnə qanətliri etilgəndə, baldəqlər təkaləqan waqitliridimə dərwaziwənlər yenidə turup kəzət nəwətlirigə qoyulup bekitilsun; hər bir adəm əzining bir kəzəti gə məs'ul bolsun, xundakla hər birining kəziti əz əyining udulidə bolsun, dəp tapilidim. □ 4 Xəhər qong həm kəngri boləqini bilən əhələ az, əylər təhi selinmioqanidi.

Birinqi qətim qaytip kəlgən Yəhudiylar •••• «Əzra» 2:1-35ni kərüng

5 Hudaylim kənglüm gə mətiwərlər, əməldarlar wə həlkning hər birini nəsəbnamisi boyiqə royhətkə elixqa ularni yioəix niyitini saldı. Mən awwal birinqi qətim qaytip kəlgən adəmlərnə nəsəbnamisini taptim, uningdə mundaq pütülgənidi: —

□ 7:2 «inim Əhanan» — Nəhəmiyaning inisi 1:2, 3də tiləqa elinidu. «Mən inim Əhanani bilən ... Əhananiyani Yerusalemnə baxquruxqa qoydum» — Yerusalemnə baxquruxqa adəmlərnə qoyux, Nəhəmiyaning Artəhxaxtanəning yenioəqa qaytməqə iəkanlikini kərsitixi mumkin (2:6ni kərüng). «Əhananiya ixənqlik adəm bolup...» — ibrəniy tilidə «u ixənqlik adəm bolup...». Bəzi alimlər «u» Əhanani kərsitidu, dəp qəraydu. □ 7:3 «dərwaziwənlər yenidə turup kəzət qilisun» — ibrəniy tilidə «ular yenidə turup kəzət qilisun». «xuningdək Yerusalemdə turuwatqanlardin qərawullər kəzət nəwətlirigə qoyulup bekitilsun; hər bir adəm əzining bir kəzəti gə məs'ul bolsun, xundakla hər birining kəziti əz əyining udulidə bolsun, dəp tapilidim» — bəxqə birhil tərjimisi: «xuningdək Yerusalemnə qowuqliri qux waqtidə oquq turmisun; qowuqlər etilgəndə, baldəqliri təkaləqinidə dərwaziwənlər yenidə turup kəzət qilisun; Yerusalemdə turuwatqanlardin qərawullər elinip, kəzət nəwətlirigə qoyup bekitilsun; bəzilər ələhədə nəwəttiki kəzəttə tursun, bəzilər əz əyining udulidə kəzəttə tursun». Yənə bəxqə birnəqqə hil tərjimiliri uqrixi mumkin.

⁶ Təwəndikilər Yəhudiyə ölkisidikilərdin, əslü Babil padixahı Nebokadnəsar tərripidin sürgün qılınqanlardin, Yerusalemlə wə Yəhudiyəgə qıqıp, hərbi öz xəhirlirigə kətti: — □ ■

⁷ Ular Zərubbabəl, Yəxua, Nəhəmiya, Azariya, Raamiya, Naħamani, Mordikay, Bilxan, Mispərət, Bigway, Nəhum wə Baanahlar billə qaytip kəldi. Əmdi İsrail həlqining iqidiki ərkəklərnin sani təwəndikiqə: —

⁸ Paroxning əwladliri ikki ming bir yüz yətmix ikki kixi; ⁹ Xəfatiyaning əwladliri üç yüz yətmix ikki kixi; ¹⁰ Arahning əwladliri altə yüz yətmix bəx kixi; ¹¹ Paħat-Moabning əwladliri, yəni Yəxua bilən Yoabning əwladliri ikki ming səkkiz yüz on səkkiz kixi; ¹² Elamning əwladliri bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ¹³ Zattuning əwladliri səkkiz yüz qirik bəx kixi; ¹⁴ Zakkayning əwladliri yəttə yüz atmix kixi; ¹⁵ Binnuiyning əwladliri altə yüz qirik səkkiz kixi; ¹⁶ Bibayning əwladliri altə yüz yigirmə səkkiz kixi; ¹⁷ Azgadning əwladliri ikki ming üç yüz yigirmə ikki kixi; ¹⁸ Adonikamning əwladliri altə yüz atmix yəttə kixi; ¹⁹ Bigwayning əwladliri ikki ming atmix yəttə kixi; ²⁰ Adinning əwladliri altə yüz əllik bəx kixi; ²¹ Həzəkiyaning jəmətidin boləan Aternin əwladliri toqsan səkkiz kixi; ²² Həxumning əwladliri üç yüz yigirmə səkkiz kixi; ²³ Bizayning əwladliri üç yüz yigirmə tət kixi; ²⁴ Hərifning əwladliri bir yüz on ikki kixi; □ ²⁵ Gibeonning əwladliri toqsan bəx kixi; □ ²⁶ Bəyt-Ləhəmlilər bilən Nitofalıklar jəmiy bir yüz səksən səkkiz kixi; ²⁷ Anatoluklar bir yüz yigirmə səkkiz kixi; ²⁸ Bəyt-Azmawətlilər qirik ikki kixi. ²⁹ Kiriat-yearimliklər, Kəfirahliklər wə Bəərotluklar bolup jəmiy yəttə yüz qirik üç kixi; ³⁰ Ramaħliklər bilən Gebaliklər jəmiy altə yüz yigirmə bir kixi; ³¹ Mikmaxliklər bir yüz yigirmə ikki kixi; ³² Bəyt-Əlliklər bilən ayiliklər jəmiy bir yüz yigirmə üç kixi; ³³ İkkinqi bir Nəbodikilər əllik ikki kixi; ³⁴ İkkinqi bir Elamning əwladliri bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ³⁵ Hərimning əwladliri üç yüz yigirmə kixi; ³⁶ Yeriholuklar üç yüz qirik bəx kixi; ³⁷ Lod, Hədid wə Ononing əwladliri jəmiy yəttə yüz yigirmə bir kixi; □ ³⁸ Sinaahning əwladliri üç ming toqquz yüz ottuz kixi.

Qaytip kəlqən kahinlar wə Lawiyar •••• «Əzra» 2:36-42ni kəring

³⁹ Kahinlarning sani təwəndikiqə: — Yəxua jəmətidiki Yədayaning əwladliri toqquz yüz yətmix üç kixi; ⁴⁰ İmmərnin əwladliri bir ming əllik ikki kixi; ⁴¹ Paxhurning əwladliri bir ming ikki yüz qirik yəttə kixi; ⁴² Hərimning əwladliri bir ming on yəttə kixi.

□ 7:6 «Təwəndikilər... əslü Babil padixahı Nebokadnəsar tərripidin sürgün qılınqanlardin...» — bu tizimlik bilən «Əzra» 2-babtiki tizimlik otturısında adəmlərnin isimliri, sani wə tizimlik tərripidə bəzidə azraq pərqlər bar. Bu pərqlər ikki tizimlikning həqiqət ikənlikigə tehimu ispat beridu. İkkinqi tizimlikni Yerusalemda, birinqi tizimlikni Babilda qıləqan boluxi mumkin. İkkinqi tizimlik ahirida Yerusalemoğa yetip kelip olturaxlanlarni kərsitidu; birinqi tizimlikdə hatiriləngən bəziliri xühhisizki, keyin niyitidin eynip, Yerusalemoğa barmay qaləqan yaki barəqandin keyin, yənə Babilə qaytip kətkənidi; xundakla Yerusalemoğa qaytix yolida əlgənlər boluximu mumkin. Əslidiki tizimlikdə hatirilənmigən bolsimu, lekin keyin Yerusalemoğa barimən dəp «qaytix»ka qatnaxqanlarnu bar bolsa kərak; ular ikkinqi tizimlikdə hatiriləngən. ■ 7:6 Əzra 2 □ 7:24 «Hərif» — «Əzra» 2:18də «Yorah». □ 7:25 «Gibeon» — «Əzra» 2:20də «Gibbar». □ 7:37 «Lod, Hədid wə Ononing əwladliri...» — yaki «Lodluklar, Hədidliklər wə Onoluklar...».

43 Lawiyarning sani tōwəndikiqə: — Hodwahning əwladliridin, yəni Yəxua bilən Kadmiyəning əwladliri yətmix tət kixi. □

44 Ojəzəlkəxlərdin: — Asafning əwladliri bir yüz kırık səkkiz kixi.

45 Dərwaziwənlərnin nəsəlidin: — Xallumning əwladliri, Aterning əwladliri, Talmōnning əwladliri, Akkubning əwladliri, Hatitaning əwladliri bilən Xobayning əwladliri jəmiy bir yüz ottuz səkkiz kixi.

Qaytip kəlgən muqəddəs jay wə xah jəmətidiki hizmətkarlar ••••
«Əzra» 2:43-58ni kōrüng

46 İbadəthana hizmətkarliri tōwəndikiqə: — Zihaning əwladliri, Hasufaning əwladliri, Tabbəotning əwladliri. □ 47 Kirosoning əwladliri, Siyaning əwladliri, Padonning əwladliri, □ 48 Libanahning əwladliri, Həgabəhning əwladliri, Xalmayning əwladliri, 49 Hənaning əwladliri, Giddəlning əwladliri, Gəhərnin əwladliri, 50 Reayahning əwladliri, Rəzinning əwladliri, Nikodaning əwladliri, 51 Gazzamning əwladliri, Uzzaning əwladliri, Pasiyaning əwladliri, 52 Bisayning əwladliri, Məunimning əwladliri, Nəfussəsimning əwladliri, □ 53 Bəkbukning əwladliri, Həkufaning əwladliri, Hərhurning əwladliri, 54 Bəzlitning əwladliri, Məhədaning əwladliri, Hərxaning əwladliri, □ 55 Bərkosning əwladliri, Siseraning əwladliri, Teməhning əwladliri, 56 Nəziyaning əwladliri bilən Hatifaning əwladliridin ibarət.

57 Sulaymanning hizmətkarlarining əwladlarining sani tōwəndikiqə: — Sotayning əwladliri, Sofərətning əwladliri, Peridaning əwladliri, □

58 Yaalaning əwladliri, Darkonning əwladliri, Giddəlning əwladliri,

59 Xəfətiyaning əwladliri, Hətilning əwladliri, Pəkərət-Həzzibaimning əwladliri bilən Amonning əwladliridin ibarət. □ 60 İbadəthana hizmətkarliri wə Sulaymanning hizmətkari boləqanlarning əwladliri jəmiy üq yüz tokşan ikki kixi.

Kelip qikixi nəniq kixilər •••• «Əzra» 2:59-63

61 Tōwəndiki kixilər Təl-Meləh, Təl-Hərxə, Kerub, Addon, İmmərdin kəlgən bolsimu, ləkin ular əzhrining ata jəmətining yəki nəsəbinin İsrail ədimi ikənlikini ispatlap bərləmidi. 62 Bular Dəlayaning əwladliri, Tobiyaning əwladliri wə Nikodaning əwladliri bolup, jəmiy altə yüz kırık ikki kixi; 63 Kəhnlərdin Həbəyaning əwladliri, kōznin əwladliri bilən Bərzillayning əwladliri bər idi; Bərzillay Gileadlik Bərzillayning bir kizini aləqəqə ularning eti bilən ataləqanidi. □

64 Bular jəmətining nəsəbnəmisini izdəp tapalmidi; xunga ular «napak» həsəblinip kəhnilikdən kəlduruldi. 65 Waliy ularəqə: — Urim wə

□ 7:43 «Hodwah» — «Əzra» 2:40də «Hodawiya». □ 7:46 «İbadəthana hizmətkarliri» — İbraniy tilidə «Nətinylar». Mənsi bəlkim «bəqixlanəqanlar». Ularin əjdədliri bəlkim «Gibəonluqlar» idi. «Yəxua» 9:27ni wə «1Tar.» 9:2ni kōrüng. □ 7:47 «Siya» — «Əzra» 2:47də «Siyəhə». □ 7:52 «Nəfussəsim» — «Əzra» 2:50də «Nəfussim». □ 7:54 «Bəzlit» — yəki «Bəzlit» «Əzra» 2:52. □ 7:57 «Pərida» — yəki «Pərida» «Əzra» 2:55. □ 7:59 «Amon» — yəki «Ami» «Əzra» 2:57. □ 7:63 «Kōzning əwladliri» — yəki «Həkkōzning əwladliri».

tummimni kətürgüçi kahin arimizda hizməttə boluquə «əng muqəddəs yiməklilər»gə eşiz təgküzməysilər, dedi.□

Kaytip kəlgüqilərnin omumiy sani •••• «Əzra» 2:64-67nimu kərüŋ

66 Pütün jamaət jəmiy kirik ikki ming üç yüz atmix kixi; □ 67-68 Buningdin baxqa ularning yənə yəttə ming üç yüz ottuz yəttə qul-dediki bar idi; yənə ikki yüz kirik bəx ər-ayal oşəzəlqisi bar idi. Ularning yəttə yüz ottuz altə eti, ikki yüz kirik bəx kəqiri, 69 tət yüz ottuz bəx təgisi wə altə ming yəttə yüz yigirmə exiki bar idi.

Ibadəthana üçün təkdin qilinoqan sowoqatlar •••• «Əzra» 70-68:2nimu kərüŋ

70 Jəmət kattiwaxliridin bəziliri *ibadəthana* kurluxi üçün hədiyəlirini təkdin kildi; waliy həzinigə ming darik altun, əllik das wə bəx yüz ottuz qur kahin toni təkdin kildi; □ 71 jəmət kattiwaxliridin bəziliri kurlux həzinisigə yigirmə ming darik altun, ikki ming ikki yüz mina kümüx; □ 72 həlkning qaloqini yigirmə ming darik altun, ikki ming ikki yüz mina kümüx, atmix yəttə qur kahin tonini təkdin kildi. 73 Xuningdin keyin kahinlar, Lawiylar, dərwaziwənlər, oşəzəlkəxlər wə bir kəsim həlk qoxulup, ibadəthana hizmətkarlıri, xundakla qaloqan Israil həlkning həmmisi öz xəhərlirigə makanlaxti.□

8

Təwratxunas Əzraning Təwrat-kanun kitabini oşup berixi

1 Yəttinçi ayəə kəlgəndə, Israillarning həmmisi öz xəhərlirigə kəlip orunlixip boldi. Bu qəşdə pütün halayik huddi bir adəmdək bolup «Su qowuqi» aldidiki məydənoşə yioqilip, təwratxunas Əzradin

□ 7:65 «Waliy» — ibranıy tilidiki «Tırxata», əslidə Pars tili bolup, mənisi bəlkim «janabliri». «urim wə tummim» — alahidə birhil taxlar. U kahin kiyyən «əfod»ning yanquqida (qoxənda) turidu. Bu taxlar arkilik Israil həlki Hudadin yol sorisa bolatti. «Mis.» 28:28-30ni kərüŋ. «urim wə tummimni kətürgüçi kahin arimizda hizməttə boluquə» — mənisi bəlkim: (1) urim wə tummim Babilda sürgün boləqan waqtida yoqap kətkən boluxi mumkin; (2) təpiləqini bilən ularəə təbir bərip mənisini qüxəndüridiəqan kahin tēhi qikmidi. □ 7:66 «kirik ikki ming üç yüz atmix kixi» — bu «Əzra» 2:64diki sanəə ohxax; xübhəsiszki, bu Yerusaleməə yetip kəlip, Babiləəə qaytmay, Yəhüdiyədə həkikiy olturaklaxkanlarning sanidur. □ 7:70 «darik» — (yaki «drahma») — muxu yərdə Pars imperiyəsidiiki birhil altun tənggə, bir darikning eşirliki 0.4-0.5 gram boluxi mumkin; muxu yərdə bu daslarning kımmiti 0.4-0.5 kilogram altunəə barawər idi. □ 7:71 «mina» — birhil kümüx tənggə, 60 xəkəlgə yaki «talant»tin atmixitin birigə barawər idi. Muxu yərdə kümüxning jəmiy eşirliki bəlkim 800-1200 kilogramqə idi. □ 7:73 «Xuningdin keyin kahinlar, Lawiylar, dərwaziwənlər, oşəzəlkəxlər... xundakla qaloqan Israil həlkning həmmisi öz xəhərlirigə makanlaxti» — bu ayətning mənisi bəlkim: (1) kahinlar, Lawiylar qatarlıklar özigə yəngiwaxtin təksim qilinoqan xəhərliridə makan tutti, yaki Yerusalemdiki hizməttə bolux üçün Yerusaleməə yeqin boləqan, xundakla ularəə təksim qilinoqan xəhərlərdə makanlaxti; (2) Lawiylardin baxqa Israillar, yəni on ikki qəbilidin kaytip kəlgənlər əslidə özigə has xəhərlirigə makanlaxti yaki yəngiwaxtin ularəə təksim qilinoqan xəhərlərdə makanlaxti. Kəp xəhər-yəzilar wəyran boləqaqə, yaki yat əllərnig igidarqiliki astida boləqaqə, bəlkim hərhil imkanıyət təng boluxi mumkin idi.

Pərwərdigarning Musaning wastisi bilən Israiloşa tapiloşan Təwrat-kanun kitabini kəltürüxni tələp kildi. ² Yəttinçi ayniq birinçi küni kaşin Əzra Təwrat-kanun kitabini jamaətkə, yəni ər-ayallar, xundakla anglap qüxinələydişan barliq kixilərninq aldişo elip qikti; □ ³ «Su kowuqi»ning aldidiki məydanda, ətigəndin qüxkiqə, ər-ayallaroşa, xundakla anglap qüxinələydişan kixilərgə okup bərdi. Pütkül jamaətninq kulakliri Təwrat-kanun kitabidiki sözlərdə idi. ⁴ Təwratxunas Əzra məhsus muxu ixka hazirlanoşan yaşoq munbərgə qikip turdi; uninq ong tərripədə turoşini Mattitiya, Xema, Anayah, Uriya, Hilkıya bilən Maaseyahlar idi; sol tərripədə turoşini Pidaya, Mixael, Malkiya, Haxom, Haxbaddana, Zəkəriya bilən Məxullam idi. ⁵ Əzra pütkül halayikning kəz aldida kitabni aqti, qünki u pütün halayiktniq egizdə turatti; u kitabni aqkanda, barliq halayik ornidin kopti. ⁶ Əzra uluş Huda boləşan Pərwərdigarəşo mədhiyələr okuwidi, barliq halayik qollirini kətürüp jawabən: «Amin! Amin!» deyixti; andin tizlinip, pixanisini yərgə yekip, Pərwərdigarəşo səjdə kildi. ⁷ Andin keyin Lawiylardin Yəxuya, Bani, Xərabıya, Yamin, Akkub, Xabbitay, Hodiya, Maaseyah, Kelita, Azariya, Yozabad, Hənan wə Pelayalar halayikqa Təwrat kanunini qüxəndürdi; jamaət ərə turatti. ⁸ Ular jamaətkə kitabtni Hudaning Təwrat-kanunini jarangliq okup bərdi wə okuloşanni qüxiniwelixi üqün uninq mənisi wə əhmıyiti toşrisida enik təbir bərdi. □

⁹ Waliy Nəhəmiya bilən təwratxunas kaşin Əzra wə həlkəkə kanuninq mənisini əgitişoşan Lawiylar pütkül jamaətkə: — Bügün Hudayinglar boləşan Pərwərdigarəşo ataloşan muqəddəs kündür, yioşa-zar kilmanglar! — dedi. Qünki halayikning həmmisi Təwrat kanunidiki sözlərnı anglap yioşa-zar kilip ketixkənidi. ¹⁰ Andin Nəhəmiya ularəşo: — Silər berip nazu-nemətlərnı yəp, xərbətlərnı iqinglar, əzigə *yimək-ıqmək* təyyarlıyalmişoşanlarəşo yemək-ıqmək bəlüp beringlar; qünki bügün Rəbbimizgə ataloşan muqəddəs bir kündür. Oşəmkin bolmanglar; qünki Pərwərdigarning xadliki silərninq küqünqlardür, dedi. ¹¹ Lawiylarmu: — Bügün muqəddəs kün boləşoşka, tinqlininglar, oşəmkin bolmanglar! — dəp jamaətnı tinqlandürdi. ¹² Jamaət kaytip berip, yəp-ıqixti, baxkilarəşimu yimək-ıqmək üləxtürüp bərdi, xad-huramliqqa qəmdi; qünki ular berilgən təlim sözlirini qüxəngənidi.

«Kəpilər həyti» ətküzüx

¹³ Ətisi halayik iqidiki kəbilə kattıwaxlırı, kaşinlar wə Lawiylar təwratxunas Əzranıng yenioşa yioşilip, Təwrat kanunidiki sözlərnı tehımu qüxinip pəm-parasətkə erixməkci boldi. ¹⁴ Ular Təwrat kanunida Pərwərdigar Musaning wastisi bilən Israilaroşa yəttinçi aydiki həytta kəpılərdə turuxi kerəkliki pütülgənlikini ukti, ■ ¹⁵ xundakla əzliri turuwatқан barliq xəhərlərdə wə Yerusalemda: «Silər təşoşa qikip, zəytun xəhi bilən yawa zəytun xahlirini, hadas əjmə xahlirini, horma dərəhlirining xahlirini wə yopurmaklırı baraksan dərəh xahlirini

□ **8:2** «yəttinçi ayniq birinçi küni» — bu kün «kanaylar qelix həyti» idi. Adəttə xü həyt üqün barliq həlkəning Yerusalemoşa yioşilixining zərürıyiti bolmaytti; ləkin yəttinçi ayniq oninq künidiki «kafarət küni» wə keyinki «kəpilər həyti»da (14-21-küni) yioşilixi muqəddəs kanunda tələp kilinoşanıdi. □ **8:8** «Ular ... kitabtni Hudaning Təwrat-kanunini jarangliq okup ... qüxinıwəlixı üqün uninq mənisi wə əhmıyiti toşrisida enik təbir bərdi» — bu qüxəndürüx jəryanı, xübhışizki, aramıy tilişoşa wə bəlkim baxka bırnəqqə tillaroşa tərjimə kilixnimu əz iqigə aloşan.

■ **8:14** Mis. 23:16; Law. 23:34; Qəl. 29:12-39; Kan. 16:13, 14, 15

əkilib, Təwratta yezilərinidək kəpirləri yasanglar» degənlikini tarkitip jarkalaxni buyruoqanliqini ukti. □ 16 Xuning bilən halayik qikip xah əkilip əzlri üqün, hər biri əylirining əgziliridə, həyliliridə, Hudaning əyidiki həylilarda, «Su kowuki»ning qong məydanida wə «Əfrain dərwezisi»ning qong məydanida kəpirləri yasap tiktı. 17 Sürgünlüktin kəytip kəlgən pütkül jamaət kəpirləri yasap tiktı wə xundakla kəpirlərgə jaylaxtı; Nunning oqlı Yəxuaning künliridin tartip xu küngiqə İsrailar undak kəlip bəkmioqanidi. Həmməylən kattik huxal boluxtı. 18 Birinçi kündin ahırki küngiqə Əzra hər küni Hudaning Təwrat-kanun kitabini okudi. Ular yəttə kün həyt ətküzdi; səkkizinçi küni bəlgilimə boyiqə təntənilik ibadət yiqilixi ətküzüldi.

9

Həlkning roza tutup gunahini tonuxi

1 Xu aynıng yigirmə tətinqi küni İsrailar roza tutup, boz kiyip, üsti-bexioqə topa qaçqan halda yiqüldi; 2 İsrail nəslı əzlirini barlıq yat taipilərdin ayrip qikti, andin ərə turup əzlirining gunahlırını wə ata-bowilirining ətküzgən kəbihliklırını etirap kildi. 3 Ular xu künnıng tətın biridə əz yeridə turup əzlirining Hudasi boləqan Pərwərdigarning Təwrat-kanun kitabini okudi; künnıng yənə tətın biridə əzlirining gunahlırını tonudi wə Hudasi boləqan Pərwərdigarə səjdə kildi. 4 Lawıylardın Yəxua, Bani, Kadmiyə, Xəbaniya, Buni, Xərəbiya, Bani wə Kenanılar pələmpəylərdə turup əzlirining Hudasi boləqan Pərwərdigarə ünlük awaz bilən nida kildi. □

Həmdusana wə dua

5 Lawiy Yəxua, Kadmiyə, Bani, Həxabaniya, Xərəbiya, Hodiya, Xəbaniya wə Pitahiyalar: «Ornunglardın kəpup Hudayınglar boləqan Pərwərdigarə əbədil'əbədgiqə təkəkür-mədhıyə kəyturunglar» — dedi wə mundaq *dua-həmdusana ukudi*: —
«İ Huda, insanlar Sening xanu-xəwkətlik namıngni uluqlisun! Bərhək, barlıq təkəkür-mədhıyilər namıngəyə yetixməydu! 6 Sən, pəkət Sənlə Pərwərdigardursən; asmanları, asmanların əsmını wə ularning barlıq kəxunlırını, yər wə yər üstidiki həmmını, dengizlər wə ular iqidiki həmmını yaratkuquidursən; Sən bularning həmmisigə həyatlık bərgüqisən, asmanların barlıq kəxunlırını Səngə səjdə kəloququidur. □ ■
7 Sən bərhək Pərwərdigar Hudadursən, Sən Abramni talliding, uni Kəldiyəning Ur xəhiridin elip qikting, unıngəyə İbrahim degən namni ata kilding. □ ■ 8 Sən unıng kəlbining Əzünggə sadıq-ixənqilik ikənlikini

□ 8:15 «...Təwratta yezilərinidək kəpirləri yasanglar» degənlikini tarkitip jarkalaxni buyruoqanliqini ukti — bəlgilimə «Law.» 23:34-44, «Kan.» 16:13-17ni kəring. □ 9:4 «Lawıylardın Yəxua, Bani, Kadmiyə, Xəbaniya, Buni, Xərəbiya, Bani wə Kenanılar pələmpəylərdə turup,...» — yaki «Yəxua, Bani, ... wə Kenanılar Lawıyların pələmpiyidə turup,...». □ 9:6 «Sən, pəkət sənlə Pərwərdigardursən» — ibraniy tilidə: «Sən, pəkət Sənlə i Pərwərdigar, «U»dursən» degən sözlər bilən ipadilini. Muxu etiqaqlarə nisbətən pəkət bir «U» bardur. ■ 9:6 Yar. 1; Zəb. 146:6; Ros. 14:15; 17:24; Wəh. 14:7 □ 9:7 «Sən bərhək Pərwərdigar Hudadursən» — ibraniy tilidə: «Bərhək, i Pərwərdigarhuda, Sən «U»dursən» degən sözlər bilən ipadilini. 6-ayətnimu kəring. «unıngəyə İbrahim degən namni ata kilding» — «Yar.» 17:1ni kəring. ■ 9:7 Yar. 11:31, 32; 12:1

kөрүp, uning bilən əhdə түzүp Қанааниylarning, Һиттиylarning, Amor-
iylarning, Pərizziylarning, Yəbusiylarning wə Girgaxiylarning zeminini
uning əwladliriqə təkdim қилиp berixni wadə қilding; Sən һəққаниy
boləjanliқingdin, səzliрnigni ixқa axurdung. ■

⁹ Sən ata-bowilirimizning Misirda jəbir-zulum qəkiwatқanliқini көrүp,
ularning Kizil dengiz boyidiki nalisəqə қulақ salding. ■ ¹⁰ Sən Misir-
liқlarning ularəqə қandақ yoəjanliқ bilən muamilə қiləjanliқini bilgin-
ingdin keyin Pirəwn, uning barliқ hizmətқiliri wə uning zeminidiki barliқ
һəлққə məjizilik alamət wə karamətlərnı көrsitip, Özüng үqün бүgүngə
қədər saқlinip keliwatқan uluқ bir nam-xəhrətnı tikliding. ■ ¹¹ Sən
yənə *ata-bowilirimiz* aldida dengizni bəlүp, ular dengizning otturisi-
din kuruқ yər üstidin mengip өtti; ularni қоşlap kəlgənlərnı qongқur dengiz
tegiə taxlap oяərk қiliwatting, huddi juxқunluқ dengizəqə taxlanəjan
taxtəк oяərk қilding. ■ ¹² Sən ularni күndүzi bulut түwрүki bilən,
keқisi ot түwрүki bilən yetəkliding, bular arқiliқ ularning mangidiəjan
yolini yorutup bərding. ■ ¹³ Sən Sinay teqəqə qүxүp, asmanda turup
ular bilən səzlixip, ularəqə toqra һəқüm, һəқiқiy ixənқliқ қanunlar,
yahxi bəlgilimilər wə əmrlərnı ata қilding. ■ ¹⁴ Sən ularəqə Özüngning
muқəddəs xabat күnүngni tonuttung, қulung Musaning wastisi bilən
ularəqə əmrlər, bəlgilimilər wə Təwrat қanunini tapiliding. ¹⁵ Sən ularəqə
aқ қaləqanda yesun dəp asmandin nan, ussiqəanda iqsun dəp қoram
taxtin su қiқirip bərding; Sən ularəqə berixкə қolungni көтүрүp қəsəm
қiləjan əxu zeminni kirip игilənglar, deding. ■ ¹⁶ Lekin ular, yəni ata-
bowilirimiz məoқrulinip, boyni қattikliқ қilip əmrliringgə қulақ salmidi.
¹⁷ Ular itaət қilixni rət қildi, Səning ularning otturisi-
da yaratқan karamət məjiziliringni yad ətmidi, bəliki boyni қattikliқ қildi,
asiyiliқ қilip, қul қilinqəjan jayəqə kətməқci bolup, өз aldiəqə yolbaxқi tiklidi.
Lekin Sən əpuəjan, meһir-xəpəktəlik һəm rəhimdil, asan oяəzəplənməydiəjan,
zor meһir-muһəbbətlik Təngridursən; xunga Sən ularni taxliwatmiding.
■ ¹⁸ Ular һətta tehi əzliрigə bir қuyma mozayni yasap: «Mana bu
silərnı Misirdin elip қiққан ilah!» degən waқtida һəm қattik kupurluқ
қiləqinida, ■ ¹⁹ Sən tolimu rəhimdil boləjanliқing үqün ularni yənilə
bayawanda taxlap қоymiding; күndүzi bulut түwрүki ularning üstidin
neri kətməy, ularəqə yol baxlidi; keқisi ot түwрүkimu ulardin neri
kətməy, ularəqə nur берip, mangidiəjan yolini көrsətti. ■ ²⁰ Sən
Özüngning meһribanə Rohingni qүxүрүp ularəqə təlim bərding; Sən
ularning yeyixi үqün «manna»ni ayimiding, ussuzluқini қандurux үqün
sunı bərding. ■ ²¹ Sən ularni bayawanda қiriқ yil қamdap kəlding;
heқnemisi kəm bolmidi, қiyimliri konirimidi, putlirimu ixximidi. ■ ²² Sən
padixahlıқlar wə таipilərnı ularning қoləqə bərding, bularni ularning
zeminəqə qəgralar қilip bərding. Xuning bilən ular Siһon padixahning
zeminini, Һəxbonning padixahning zeminini wə Baxan padixahni Ogning
zeminini igilidi. □ ■ ²³ Sən ularning pərzənt-əwladlirini asmandiki
yultuzlardəк awuttung; Sən ularni ata-bowiliriəqə: «Silər bu zeminni
игiləxкə uningəqə қiringlar» dəp təkdim қiləjan zeminəqə baxlap kirding.

■ 9:8 Yar. 12:7; 13:15; 15:6,18; 17:8; 26:4 ■ 9:9 Mis. 3:7; 14:10 ■ 9:10 Mis. 7; 8; 9; 10; 11;
12; 14 ■ 9:11 Mis. 14:22-31 ■ 9:12 Mis. 13:21; 14:19; 40:38; Zəb. 105:39 ■ 9:13 Mis.
19:20; 20:1-21 ■ 9:15 Mis. 16:14; 17:6; Qel. 20:9 ■ 9:17 Mis. 34:7; Qel. 14:4,18; Zəb. 86:5
■ 9:18 Mis. 32 ■ 9:19 Mis. 13:22; 40:38 ■ 9:20 Qel. 11:17; Ya. 5:12 ■ 9:21 Қан. 2:7;
8:4; 29:5 □ ■ 9:22 «Siһon padixahning zeminini, yəni Һəxbonning padixahning zeminini...»
— yaқi «Siһon padixahning zeminini, yəni Һəxbonning padixahning zeminini...» ■ 9:22 Qel.
21:21, 33

■ **24** Ularning əwladliri kirip u zeminni igilidi; Sən u zeminda turuwatқан Қанаан аhalisini ularға бекіндурдунг һәм земиндики падихаһларни wə ularning қәбилә-қowmlirini: «Silər ularға halioғанqə muamilə қilingлар» дəp ularning қoliqə tapxurdung. ■ **25** Ular mustəhкәм хəһərləрни, munbət yərləрни ixoјal қilip, һərhil esil buyumларға toлоqan əylərgə, kolap қoyuloqan қudukларға, üzümzarlikлар, zəytunlukлар wə intayin кəp mewilik дərəһlərgə igə boldi; yəp-iqip səmrip, Sening zor mehribanlikingdin səyünüxti!

26 Lekin ular gədənкəхlik қilip Seningdin yüz ərүp, Təwrat қanununғni arkisioға taxlidi, ularni yeningoға yandurmak үqün agah-guwahlik yətküzgən pəyoғəmbərliringni өltürүp əхəddiy kupurluk қildi. ■ **27** Xunga Sən ularni jəbir-zulum saloқuқilarning қoliqə tapxurdung, дərwəкə ular ularni қiyниdi; ular қiyнаloqan waқitlirida Sanga yalwuruxқanidi, Sən asmanlarda turup ularoға қulak salding, zor rəhimdilliking boyiqə ularoға қutқuzoқuқilarni əwətəttung, ular bularni əzgүqilərnning қolidin қutқuzatti. ■ **28** Lekin ular aramlikқа erixқəndin keyin yənə Sening aldingda rəzillik қilixқа baxliwidi, Sən ularni yənə dүxmənlirining қoliqə tapxurdung, ular ularning üstidin һөкүmranlik қildi; ular yənə Sening aldingda nalə-pəryat қilixiwidi, Sən asmanlarda turup қulak selip, rəhimdillikliring boyiqə ularni yenix-yenixlap қutқuzdung. **29** Sən ularni Əzüngning Təwrat-қanununғoға қaytixқа agahlandurdung; lekin ular məoјrurlinip, əmrliringgə қulak salmidi, һөкүmliring aldidə гуnah қildi (insan һөкүmliringgə əməl қilsa, ular xu səwəbtin һayatta bolidu). Ular jahillik bilən boynini toлоqap, gədənкəхlik қilip sanga қulak selixni rət қildi. □ ■ **30** Ularoға uzun yil səwr-taqət қilding, Rohing pəyoғəmbərliringning wastisi bilən agah-guwahlik бərgən bolsimu, ular yənilə қulak salmidi; xunga Sən ularni һərkaysi əl-yurtlardiki таip-илarning қoliqə tapxurdung. ■ **31** Ҳəlbuki, Sən zor rəhimdillikliring түpəylidin ularning nəslini pütünləy қurutuwətmiding һәм ularni taxliwətmiding; qünki Sən mehір-xəpқətik һәм rəhimdil Təngridursən.

32 Əmdi aһ Hудayimiz, əhdəngdə turup əzgməs muһəbbitingni kərsitidoqan uluq, kudrətik wə dəхxətik Təngri, əmdi Seningdin bizning, padixahlimizning wə əmirlimizning, kahinlimizning, pəyoғəmbərlirimizning, ata-bowilirimizning xundakla Əzüngning барlik һəқkingning Asuriyə padixahining zamanidin buyan бүgүngiqə beximizoға qүxкən барlik azab-oқubətləрни kidik ix dəp қarimaslikingni өtүnimiz. **33** Beximizoға кəlgən барlik ixta Sən adilsən; qünki Sening қilqəning һəқikət boyiqə boldi, bizning қilqənimiz rəzilliktur. ■ **34** Padixahlimiz, əmirlimiz, kahinlimiz bilən ata-bowilirimizning һəmmisi Sening Təwrat қanununғoға əməl қilmay, əmrliringgə wə Sening ularoға ispatlap бərgən agah-guwahlikliringoға һəq қulak salmidi. **35** Ular Sən ularoға muyəssər қiloqan padixahlikta turuxtin, ularoға ata қiloqan zor məmurқilikтин wə xuningdək ularning aldioға yayoqan bu кəng munbət zemindiki turmuxtin бəһrimən boluwatқан bolsimu, lekin ular Sening ibadət-hizmitingdə болmidi yaki əzlrining rəzil қilmixliridin yandı. **36** Mana, biz бүgün куllarmiz! Sən mewisi bilən nazu-nemətliridin yeyixкə ata-bowilirimizoға təқdim қilip бərgən zeminda tursaqmu, biz

■ **9:23** Yar. 22:17 ■ **9:24** Yə. 1-13 ■ **9:26** 1Pad. 18:4; 19:10; 2Tar. 24:20, 21 ■ **9:27** Ҳəк. 2:14-23 □ **9:29** «insan һөкүmliringgə əməl қilsa, ular xu səwəbtin һayatta bolidu» — bu ayəttə kərsitilgən «һayət» pəқət jismaniй һayatni əməs, bəlki һəқikiy, rohiy һayatni kərsitidu, əlwəttə. «Ular jahillik bilən boynini toлоqap...» — ibraniy tilida «ular мүrisini jahil қilip...».

■ **9:29** Law. 18:5; Əz. 20:11; Rim. 10:5; Gal. 3:12 ■ **9:30** 2Pad. 17:13; 2Tar. 36:15 ■ **9:33** Қан. 32:4; Dan. 9:14

mana uningda kul bolup qalduk! ³⁷ *Zemin* Sən bizning gunahlimiz üqün bizni idarə kilixka bekitkən padixahlarğa mol məhsulatlirini berip turidu; ular bədənlimizni həm qarwa mallirimizni öz məyliqə baxkürup keliwatidu; biz zor dərđ-ələmdə bolduk».

³⁸ «— Biz mana muxu barlık ixlar tüpəyli muqim bir əhdini tüzüp yezip çiktuk; əmirlimiz, Lawiylirimiz bilən kaħinlimiz buningğa öz məhürilirini bastı».

10

Məhür baskanlar

¹ Buningğa birinçi bolup məhür baskanlar Həqəliyaning oqli, waliy Nəhəmiya bilən Zədəkiya idi; □ ² Andin *kaħinlardan* Seraya, Azariya, Yərəmiya, ³ Paxhur, Amariya, Malkiya, ⁴ Hattux, Xəbaniya, Malluk, ⁵ Hərim, Mərəmot, Obadiya, ⁶ Daniyal, Ginniton, Baruk, ⁷ Məxullam, Abiya, Miyamin, ⁸ Maaziyah, Bilgay, Xemayalar; ular kaħinlar idi.

⁹ Lawiylardin: — Azaniyaning oqli Yəxua, Hənədədnin əwladliridin Binnui bilən Kadmiyə ¹⁰ wə ularning kərindaxliridin Xəbaniya, Hodiya, Kelita, Pelaya, Hənan, ¹¹ Mika, Rəhob, Həxabiya, ¹² Zakkor, Xərəbiya, Xəbaniya, ¹³ Hodiya, Bani, Beninu idi.

¹⁴ Jamaət baxlıqliridin: Parox, Paħat-Moab, Elam, Zattu, Bani, ¹⁵ Bunni, Azgad, Bibay, ¹⁶ Adoniya, Bigway, Adin, ¹⁷ Ater, Həzəkiya, Azzur, ¹⁸ Hodiya, Həxum, Bizay, ¹⁹ Hərif, Anatot, Nebay, ²⁰ Magpiyax, Məxullam, Həzir, ²¹ Məxəzabəl, Zadok, Yaddua, ²² Pilatiya, Hənan, Anaya, ²³ Həxiya, Hənaniya, Həxhub, ²⁴ Həllöhəx, Pilha, Xobək, ²⁵ Rəhum, Həxabnah, Maaseyah, ²⁶ Ahiyah, Hənan, Anan, ²⁷ Malluk, Hərim, Baanahlar idi.

Əhdining məzmunı: — Təwrat qanunıya əməl kilix

²⁸ Kələn həlk: — Kaħinlar, Lawiylar, dərəwaziwənlər, oşəzəlkəxlər, ibadəthaningə hizmətkarlırı wə xuningdək əzlırini zeminlardiki taip-ılərdin ayırıp çiqip, Hudaning Təwrat qanunıya kaytkanlarınin hərbiiri wə ularning ayalliri wə oşul-kiz pərzəntlırı qatarlık hıdayət tepip yorutulənlərnin həmmisi ²⁹ öz kərindaxlırı boləən mətiwərlər bilən koxulup: «Əzimizni qarəix kəsimi bilən əhdigə baqlap, Hudaning kuli Musa arkilik jakarlıəən Təwrat qanunida mengip, Rəbbimiz Pərwərdigərnin barlık əmirliiri, həküm-bəlgilimilirini tutup əməl kilimiz; ³⁰ kizlırimizni bu yurttiki yat əlliklərgə yatlık kilmaymiz həm oşullirimizəyimu ularning kizlırini elip bərməymiz; ■ ³¹ bu yurttiki yat əlliklər xabat künidə məl-tawar wə axlıqlirini əkilip satmaqçı bolsa, xabat künliri yaki hərəkəysi baxka muqəddəs künlərdimu ularđın kət'iy həqnemə setiwalmaymiz; hər yəttinçi yili yərnı teriksiz aq qaldurimiz həm barlık kərzlərnı kəqürüm kilimiz» — deyixti.■

Muqəddəs əygə təkdım berix toqrisidiki bəlgilimilər

□ **10:1** «Buningğa birinçi bolup məhür baskanlar ... waliy Nəhəmiya bilən Zədəkiya idi» — Zədəkiyamı kaħin boluxı mumkin idi. 8-ayətnı kərüng (Nəhəmiyadin baxka bu tizimlikti adəmlər həmmisi kaħinlar idi). ■ **10:30** Mis. 34:16; Qan. 7:3 ■ **10:31** Mis. 20:10; 23:10; 34:21; Law. 23:2; 25:2; Qan. 5:1-15

³² Biz yənə özimizgə hər bir adəm hər yili Hodayimizning öyining hizmət hirajiti üçün üqtin bir xəkəl kümüx berixkə bəlgilimilərnə bekittuk; ³³ bu pul «tizilidiqan təkdim nan»lar, daimiy axlık hədiyələr, daimiy köydürmə qurbanlıqlar, xabat küni bilən yeni aylardiki köydürmə qurbanlıqlar, kərəli bekitilgən heytlarda kəlinidiqan köydürmə qurbanlıqlar üçün, hərhil mukəddəs buyumlar üçün, İsrailoşa kafarət kəltüridiqan gūnah qurbanlıqliri üçün, xuningdək Hodayimizning öyidiki barlık hizmətlərnin hirajiti üçün ixlitilsun dəp bəlgiləndi. ■ ³⁴ Biz yənə ata jəmətlirimiz boyiqə kahinlar, Lawiylar wə hək arisida qək taxlap, hər yili bəlgiləngən kərəldə Hodayimizning öyigə Təwrat qanunida pütülginidək Pərwədigar Hodayimizning qurbangahida qalax üçün otun yətküzüp berix nəwətlirini bekittuk; ³⁵ yənə hər yili etizimizdiki tunji pixkan həsulni, həmmə mewilik dərəhlərnin tunji pixkan mewiliri Pərwədigarın öyigə yətküzüp berixni, ■ ³⁶ xundakla Təwrat qanunida pütülginidək, tunji oqlimizni wə kala, qoy-oqlak padiliridin tunji qarpiyimizni Hudaning öyigə apirip, u öydə wəzipə ətəwatқан kahinlaroşa əpkelixni, ■ ³⁷ hər bir yeni hemirning dəslep pixkan nanliridin birni, xundakla barlık «kətürmə hədiyə»lirimizni təkdim kilixni, hərhil dərəhlərdin dəslepki pixkan mewilərnə, yeni xarab, yeni zəytun meyini Hodayimizning öyining həzinə-ambarlırioşa apirip berixni, yəni kahinlaroşa yətküzüp berixni, xuningdək etizlirimizdin qıkkan həsulning ondin biri boləjan əxrini Lawiylarəşa berixni bekittuk; Lawiylar bizning terikqilikqə tayinidiqan xəhərlirimizdin qıkkan həsulning ondin biri boləjan əxrini tapxuruwalsun dəp bekittuk; □ ■ ³⁸ xuningdək, Lawiylar qıkkan həsulning ondin birini tapxuruwaləjan qəoşda Hərunning əwladliridin kahin boləjan birsi ular bilən billə bolsun, Lawiylar əxu ondin bir ülüxnin yənə ondin bir ülüxini ayrip Hudaning öyigə, uning həzinə-ambarlırioşa saqlaxqə tapxursun dəp bəlgiliduk. ■ ³⁹ İsrailar bilən Lawiylar axlıqtin, yeni xarabtin, yeni zəytun meyidin «kətürmə hədiyə» kilip mukəddəs jaydiki əswab-üşkünilər saqlinidiqan həzinə-ambarlarəşa, yəni wəzipə ətəydiqan kahin, dərwaziwən wə oşəzəlkəxlər turidiqan jayoşa tapxuruxi kerək. Biz Hodayimizning öyining həjətliridin hərgiz özimizni tartmaymiz!□

11

Mənsəpdarlar bilən puqralarning jaylixixi

¹ U qəoşda hək iqidiki əmirilər Yerusalemda turatti; qəoşan puqralar qək faxlinix bilən ondin biri mukəddəs xəhər Yerusalemda olturaqlixip, qəoşan ondin tokkuzi baxqə xəhərlərdə olturaqlaxti. ² Əz ihtiyari bilən Yerusalemda olturaqlixixqə otturioşa qıkkanlarəşa bolsa, jamaət ularəşa bəht-bərikət tilidi. ³⁻⁴ Yəhədiyə əlksidin, Yerusalemoşa makanlixip qəoşan bəg-əmirilər təwəndikidək (İsrailar, kahinlar, Lawiylar, ibadəthana hizmətkarlıri wə Sulaymanning hizmətkarlırinin əwladlıri

■ **10:33** Qel. 28:29 ■ **10:35** Mis. 23:19; Law. 19:23 ■ **10:36** Mis. 13:2; Qel. 3:13; 8:17

□ **10:37** «hər bir yeni hemirning dəslep pixkan nanliridin birni» — buning baxqə birhil tərijimi: — «silər dəslepki həsuldin qıkkan undin,... (təkdim kilixni bekittuk)». Biraq «Əz.» 44:30diki mənsidin qarışqanda tərijimiz toşra boluxi mumkin. ■ **10:37** Law. 23:17; Qel. 15:19; 18:12, 24, 25; Qan. 18:4 ■ **10:38** Qel. 18:26 □ **10:39** «İsrailar bilən Lawiylar axlıqtin, yeni xarabtin,...» — ibraniy tilida muxu jümlininq bexida «qünki» bardur.

Yəhudiya xəhərliridə, hər biri öz təvəlikidə makanlaxқан bolsimu, Yəhudalardin wə Binyaminlardin bəziliri Yerusalemda makanlaxti): — Bularning iqidə, Yəhudalardin: — Pərazning əwladidin boləqan Uzziyaning oqli Ataya; Uzziya Zəkəriyaning oqli, Zəkəriya Amariyaning oqli, Amariya Xəfatiyaning oqli, Xəfatiya Maħalaləlning oqli idi. ⁵ Yənə Barukning oqli Maaseyah; Baruk Kol-Hözəhning oqli, Kol-Hözəh Həzayaning oqli, Həzaya Adayaning oqli, Adaya Yoaribning oqli, Yoarib Zəkəriyaning oqli, Zəkəriya Xilonining oqli. □ ⁶ Yerusalemqə makanlaxқан barlıq Pəraz jəmətidikilər jəmiy tət yüz atmix səkkiz kixi bolup, həmmisi əzimətlər idi.

⁷ Binyaminning əwladliridin: — Məxullamning oqli Sallu; Məxullam Yoədnig oqli, Yoəd Pidayaning oqli, Pidaya Kolayaning oqli, Kolaya Maaseyahning oqli, Maaseyah İtiyəlnig oqli, İtiyə Yəxayaning oqli. ⁸ Uningqə əgəxənlər, Gabbay wə Sallay idi; xularqə munasiwətlik jəmiy tokkuz yüz yigirmə səkkiz kixi idi. □ ⁹ Zikrinqə oqli Yoel ularni baxquridiqan əməldar idi; Sinuahning oqli Yəhuda xəhərnig muawin həkimi idi. □

¹⁰ Kəhinlardin: — Yoaribning oqli Yədaya bilən Yəqin, ¹¹ xundaklə Hudaning əyining bax oqjidarı Seraya; Seraya Hilkəyaning oqli, Hilkəya Məxullamning oqli, Məxullam Zadokning oqli, Zadok Merayotning oqli, Merayot Ahitubning oqli idi; ¹² yənə uning kərincliridin ibadəthanidiki hizməttə boləqanlardin jəmiy səkkiz yüz yigirmə ikki kixi bar idi; yənə Yəroħamning oqli Adaya bar idi; Yəroħam Pelaliyaning oqli, Pelaliya Amzining oqli, Amzi Zəkəriyaning oqli, Zəkəriya Paxhurning oqli, Paxhur Malkiyaning oqli idi; ¹³ uning kərinclirining həmmisi jəmət baxlık bolup, jəmiy ikki yüz kırık ikki kixi idi; yənə Azarəlnig oqli Aməxsay bar idi; Azarəl Ahzayning oqli, Ahzay Məxillimotning oqli, Məxillimot İmmərnig oqli idi; ¹⁴ yənə ularning kərincliridin, palwan-əzimətlərdin, jəmiy bir yüz yigirmə səkkiz kixi bar idi; Gedolimning oqli Zabdiyə ularni baxquridiqan əməldar idi.

¹⁵ Lawiylardin: — Həxhubning oqli Xəmaya bar idi; Həxhub Azrikamning oqli, Azrikam Həxabiyaning oqli, Həxabiya Bunnig oqli idi; ¹⁶ yənə Lawiylarning kəbilə baxlıkları boləqan Xəbbitay bilən Yoəzab bolup, Hudaning əyining tēxidikı ixlərqə məs'ul idi. ¹⁷ Yənə Mikaning oqli Mattaniya dua wəqitliridə təxəkkür-rəhmətlər eytixqə yetəkçilik kılatti; Mika Zabdnig oqli, Zabdi Asafning oqli idi; Bəkbukiya kərincliridə muawinlik wəzipsini etəytti; yənə Xəmmuaning oqli Abda bar idi; Xəmmua Galəlnig oqli, Galal Yədutunig oqli idi. ¹⁸ Məqəddəs xəhərdə turuwatқан Lawiylarning həmmisi ikki yüz səksən tət kixi idi.

¹⁹ Dərwəziwənlərdin: — dərwəzilərdə kəzəttə turidiqan Akkub bilən Talmon wə ularning kərincliridə bar idi; ular jəmiy bir yüz yətmix ikki kixi idi.

²⁰ Qəloqan İsrailar, kəhinlar, Lawiylar Yəhudiya xəhərliridə, hər biri öz mirasidə makanlaxti.

²¹ İbadəthanining hizmətkərliri bolsa Ofəl dēngigə makanlaxti; ibadəthanining hizmətkərlirini Ziha bilən Gixpa baxqurdi. □

²² Yerusalemda Lawiylar ni baxquruqı Banig oqli Uzzi idi; Bani

□ **11:5 «Zəkəriya Xilonining oqli»** — bəzi tərcimələrdə «Zəkəriya Xələhning əwladliridin idi» dəp tərcimə kılınıdu (Yar.) 46:12, «Qəl.» 26:20ni kəruŋ). □ **11:8 «xularqə munasiwətlik jəmiy tokkuz yüz yigirmə səkkiz kixi idi»** — baxqə birnəqə hıl tərcimiliri uqrixı munkin.

□ **11:9 «Sinuah»** — yəki «Həsinoah». □ **11:21 «Ofəl»** — («dəng» dēqən mənədə) Yerusalemdiki egiz rayon idi.

Haxabiyaniyning oqli, Haxabiya Mattaniyaning oqli, Mattaniya Mikaniyning oqli idi — demək, Uzza Asafning əvladliridin, yəni Hudaning öyidiki hizmətkə məs'ul boləjan oşəzəlkəxlərdin idi. ²³ Qünki padixah ular toşruguluk yarlik qüxürgən bolup, oşəzəlkəxlərninğ hər künlük ozuk-tülükini, xundakla oşəydiəjan wəzipisini bekitkənidi. □

²⁴ Yəhudaning oqli Zərəhning əvladliridin Məxəzabəlninğ oqli Pitahiya pukralarning barlik ixlirida padixahning məslihətqisi idi. □

²⁵ Yeza-kixlarklar wə ularəja təwə ətrapidiki jaylarda Yəhudalardin bəziliri turatti; Kiriət-Arba wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, Dibon wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, Yəkabziyal wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, ²⁶ xundakla Yəxua, Moladah, Bəyt-Pələt, ²⁷ Həzar-Xual, Bəər-Xeba wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, ²⁸ Ziklag, Mikona wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, ²⁹ Ən-Rimmon, Zorah, Yarmut, □ ³⁰ Zanoah, Adullam wə bu ikki yərgə təwə kixlaklarda, Lakix wə uningəja təwə yərlərdə, Azikah wə uningəja təwə yeza-kəntlərdə makanlaxti; ular makanlaxқан yərlər Bəər-Xebadin taki Hinnom jiləşioja kədər sozuldi.

³¹ Binyaminlar bolsa Geba, Mikmax, Ayja, Bəyt-Əl wə uning təwəsidiki yeza-kəntlərdə, □ ³² bəziliri Anatot, Nob, Ananiya, ³³ Həzor, Ramah, Gittaim, ³⁴ Hədid, Zəboim, Niballat, ³⁵ Lod, Ono, xundakla Hünərwənlər jiləşisida makanlaxқанidi.

³⁶ Əslidə Yəhudiyəgə təyinləngən Lawiyar kişimliridin bəziliri Binyamin kəbilisining zeminiəja makanlaxti.

12

Birinji «qaytix»ta kaytip kəlgən kahinlar wə Lawiyar

¹ Xealtiyəlninğ oqli Zərubbabəl wə Yəxua bilən birlikte *sürgünlük*tin qikқан kahin wə Lawiyar təwəndikilər: — *kahinlar* Seraya, Yərəmiya, Əzra, □ ² Amariya, Malluk, Həttux, ³ Xekaniya, Rəhum, Mərəmot, ⁴ Iddo, Ginnitoy, Abiya, □ ⁵ Miyamin, Maadiya, Bilgah, ⁶ Xemaya, Yoarib, Yədaya, ⁷ Sallo, Amok, Hilkəja wə Yədaya. Bular bolsa Yəxuaning künliridə kahin boləqanlar wə ularning kərindaxlirining jəmət baxlikliri idi.

⁸ Lawiyalardin bolsa Yəxua, Binnuiy, Kadmiyəl, Xərəbiya, Yəhuda, Mattaniyalər; Mattaniya wə uning kərindaxliri təxəkkür-rəhmətlər eytixka məs'ul boldi. ⁹ Ularning kərindaxliri Bəkbukiya bilən Unni nəwiti boyiqə ular bilən udulmu'udul hizməttə turatti.

¹⁰ Yəxuadin Yoyakim tərəldi, Yoyakimdin Əliyaxib tərəldi, Əliyaxibtin Yoyada tərəldi, □ ¹¹ Yoyadadin Yonatan tərəldi, Yonatandin Yaddua tərəldi. ¹² Yoyakimning künliridə kahinlardin jəmət baxlikə boləqanlar munular: — Seraya jəmətiğə Məraya; Yərəmiya jəmətiğə Hənananiya; ¹³ Əzra jəmətiğə Məxullam; Amariya jəmətiğə Yəhoəhanan; ¹⁴ Meliku

□ **11:23 «hər künlük ozuk-tülükini, xundakla...»** — buning baxka birhil tərjimisi «hər künlük məs'uliyiti, yəni...». □ **11:24 «padixahning məslihətqisi»** — ibraniiy tilida «padixahning yenida turoquqi» degən sözlər bilən ipadiliniidu. «Padixah» muxu yərdə Pars padixahini kərsitidu, əlwəttə. □ **11:29 «Zorah»** — yəki «Zoreah». □ **11:31 «Ayja»** — «Ayja»ning yənə bir ismi «Ayi». □ **12:1 «...kahinlar Seraya, Yərəmiya, Əzra,...»** — bu Əzra «Əzra» degən kitabiki «Əzra» əməs. «Təwratxunas Əzra» bolsa, Zərubbabəldin 90 yildin keyin Yerusalemonə kəlgən. □ **12:4 «Ginnitoy»** — yəki «Ginniton». □ **12:10 «Yoyada»** — yəki «Yəhoəyada».

jəmətigə Yonatan; Xəbaniya jəmətigə Yüsüp; □ ¹⁵ Hərim jəmətigə Adna; Mərayot jəmətigə Həlkay; ¹⁶ Iddo jəmətigə Zəkəriya; Ginniton jəmətigə Məxullam; ¹⁷ Abiya jəmətigə Zikri; Minyamin bilən Moadiyalarning jəmətigə Piltay; ¹⁸ Bilgah jəmətigə Xammua; Xemaya jəmətigə Yəhəonatan; ¹⁹ Yoarib jəmətigə Mattinay; Yədaya jəmətigə Uzzi; ²⁰ Sallay jəmətigə Kallay; Amok jəmətigə Ebər; □ ²¹ Hülkiya jəmətigə Həsabiya; Yədaya jəmətigə Nətanəl.

²² Əliyaxib, Yoyada, Yohanan və Yadduaning künliridə Lawiylarning jəmət baxlikliri tizimlanəjan wə ohxaxla, Pars padixahi Darius təhttiki qaoqlarəjigə kahinlarmu tizimlinip kəlgən. ²³ Jəmət baxliki boləjan Lawiylər taki Əliyaxibning nəwrisi Yohananing waqtiojigə təzkirinamidə tizimlinip kəlgən. □ ■ ²⁴ Lawiylarning jəmət baxliki boləjan Həsabiya, Xərəbiya, Kadmiyəlning oqli Yəxualar kərindaxliri bilən udulmu'udul turup, Hudaning adimi Dawutning əmri boyiqə nəwətləxip mədhiyəmunajət, təxəkkür-rəhmətlər eytip turatti. ²⁵ Mattaniya, Bakbukiya, Obadiya, Məxullam, Talmon bilən Akkublar dərwaziwənlər bolup, sepil kowuklirining ambarlirioğa qaraytti.

²⁶ Bu kixilər Yozadakning nəwrisi, Yəxuaning oqli Yoyakimning künliridə, xuningdək wəliy Nəhəmiya bilən təwratxunas kahin Əzraning künliridə wəzipigə təyinləngən.□

Yengi sepilning Hudaəja atap tapxuruluxi

²⁷ Yerusalem sepilini *Hudaəja* atap tapxurux murasimi ötküzüldioəjan qaoəda, jamaət Lawiylarni turoəjan hərəkəysi jaylardin izdəp tepip, ularni təxəkkür-rəhmətlər eytix, oəzəl okux, qang, təmbur wə qiltarlarni qelixkə, huxal-huramlik bilən atap tapxurulux murasimi ötküzüxkə Yerusalemoəja elip kəldi. ²⁸ Oəzəlkəxlar Yerusalemnig ətrapidiki tüzəngliktin, Nitofatliklarning yeza-kəntliridin, ²⁹ Bəyt-Gilgaldin, Gəba bilən Azmawət etizlikliridin yioəloəjanidi; qünki oəzəlkəxlar Yerusalemnig tət ətrəpioəja əzlirogə məhəllə-kixlaklar kuruwaləjanidi. ³⁰ Kahinlar bilən Lawiylar əzliroini paklidi, andin həlkni wə sepil dərwazilirini həm sepilning əzinimu paklidi.

³¹ Mən *Nəhəmiya* Yəhədaning əmirilirini baxlap sepiloəja qikiəp, təxəkkür-həmdusana okuydioəjan ikki qong ətrət adəmmi uyuxturdum, bir ətrət sepilning ong təripidə «Təzək kowuki»əja qarap mangdi, ³² ularning arkisidin Həoxaya bilən Yəhədaning əmirilirining yerimi mangdi; ³³ yənə Azariya, Əzra, Məxullam, ³⁴ Yəhuda, Binyamin, Xemaya, Yərəmiyamu mangdi; ³⁵ xuningdək kahinlarning oəqulliridin bəziliri kollirioəja kanay aloəjan həlda mangdi: — Ulardin Yonataning oqli Zəkəriya bar idi (Yonatan Xəmayaning oqli, Xəmayə Mattaniyaning oqli, Mattaniya Mikayaning oqli, Mikaya Zakkurning oqli, Zakkur Asafning oqli idi).

³⁶ Uning kərindaxliridin Xəmayə, Azarəl, Milalay, Jilalay, Maayi, Nətanəl,

□ **12:14 «Meliku»** — yaki «Malluq». **«Xəbaniya»** — bəzi kədimiy kəqürmilərdə «Xekaniya» deyilidu. □ **12:20 «Sallay»** — yaki «Sallu». □ **12:23 «Əliyaxibning nəwrisi»** — ibraniy tilidə «Əliyaxibning oqli». **«təzkirinamə»** — bu kitab Təwratniki «Tarih-təzkirə» dəgən kəsim əməs; «Tarih-təzkirə»də undəq tizimlik yox. ■ **12:23 1Tar.** 9:10-34 □ **12:26 «bu kixilər ... wəliy Nəhəmiya bilən təwratxunas kahin Əzraning künliridə wəzipigə təyinləngən»** — Lawiylar wə kahinlarning nəsəbnamiliri nemixkə xunqə muhəm? Əzraning kəlip qikiəsi ispatlanmioəjanlar kahinlik hizməttə yaki ibadəthanidiki Lawiylarəja ait hizməttə boluxkə muyəssər bolalmaytti. Bügüngə kədər Yəhədiylar arisida kimlər Lawiylardin, kimlər kahinlar jəmətidin ikənlikli hatiriliniəp kəlməktə.

Yəhuda, Hənaniyalar bar idi; ular qollirioğa Hudaning adimi Dawutning sazlrini elixqanidi; təvratxunas Əzra ularning bexida mangojanidi.

³⁷ Ular «Bulak qowuqi»ğa kelip «Dawutning xəhiri»ning pələmpiyigə qikiq, «Dawutning ordisi»din ötüp, künqikix tərəptiki «Su qowuqi»ğa kəldi.

³⁸ Təxəkkür-həmdusana okuydioğan ikkinqi ətrət sol tərəp bilən mangdi, mən wə jaməatning yerimi ularning arkidin mengip, sepil üstidə «Humdanlar munari»din ötüp, udul «Kəng sepil»oqiğə mengip, ³⁹ «Əfraim qowuqi», «Kona qowuk», «Belik qowuqi» üstidin ötüp, «Hənaniyal munari» wə «Yüzning munari»din ötüp, udul «Koy qowuqi»ğa kelip, andin «Kərawullar qowuqi»da tohtiduk. ⁴⁰ Andin təxəkkür-həmdusana okuydioğan ikki ətrət adəm Hudaning öyidə öz orunlirida turdi; mən bilən əməldarlarning yerimim xu yərdə turduk; ⁴¹ kaħinlardin Eliakim, Maaseyah, Minyamin, Migaya, Əlyoyinay, Zəkəriya bilən Hənaniyalar karnaylirini elip turuxti; ⁴² yənə Maaseyah, Xəmaya, Əliazar, Uzzi, Yəhoħanan, Malkiya, Elam bilən Ezərnu turuxti; qəzəlkəxlər Yizraqiyaning yetəkqilikidə jarangliq qəzəl okuxti. ⁴³ Xu küni jaməət nəhayiti qoq kələmlik qurbanliqlarni sundi həm bək huxal bolup ketixti, qünki Huda ularni zor xadlik bilən xadlanduroqjanidi; ayallar bilən balilarmu xundak xadlandi; Yerusalemdiki bu huxallik sadaliri yirak-yiraklaroğa anglandi.

Lawiylar bilən kaħinlaroğa kerəlik nərsilərnin hazirlinixi

⁴⁴ U qaoğa bir kisi kixilər kətürmə qurbanliqlar, dəsləpki piqkan həsullar wə əxrilərnə saklaydioğan həzinə-ambarlaroğa məs'ul boluxka təyinləndi; hərqaysi xəhərlərdiki etizliklərdin, Təvrat qanunida kaħinlaroğa wə Lawiylarğa berixkə bəlgiləngən ülüxlər xu yərdə saklinatti. Qünki Yəhuda həlki öz hizmitidə turuwatqan kaħinlar bilən Lawiylardin huxal idi. ⁴⁵ *Kaħinlar bilən Lawiylar*, qəzəlkəxlər bilən dərwaziwənlərnu, öz Hudasing tapiloğan wəzipisini wə xuningdək paklax wəzipisininin həmmisini Dawutning wə uning oqli Sulaymanning əmri boyiqə etəytti. ⁴⁶ Qünki kədimdə, Dawutning wə Asafning künliridə, qəzəlkəxlərgə yetəkqilik kiliqka həm Hudağa təxəkkür-həmdusana küylirini oquqka yetəkqilər bolqjanidi. ⁴⁷ Zərubbabəlning künliridə wə Nəhəmiyaning künliridə qəzəlkəxlərnin wə dərwaziwənlərnin ülüxlirini, hər künlük təminatini pütkül İsrail həlki berətti; ular yənə Lawiylar üqün muqəddəs həsablanoğan nərsilərnə uləxtürüp berətti; Lawiylarmu muqəddəs həsablanoğan nərsilərdin Hərunning əwladlirioğa berip turatti.

13

Ammoniyalar bilən Moabiylarning muqəddəs eygə kirixigə ruhsət qilinmasliqi

¹ Xu kündə Musaning kitabı jamaət aldida okup berildi, kitabta: Ammoniyalar bilən Moabiylar mənggü Hudaning jamaitigə kirmisun, ² Qünki ular İsrailarni ozuqluq wə su əkilip qarxi almay, əksiqə ularni qarqaxka

□ **12:38** «sol tərəp» — ibraniy tilida «tətur tərəp». □ **12:39** «Yüzning munari» — yaki «Meaħning munari». «Kərawullar qowuqi» — yaki «Zindan dərwazisi». ■ **12:45** 1Tar. 25

■ **13:1** Qan. 23:2, 4, 5

Balaamni yalliwaloqan; ھalbuki, Hudayimiz u qaroxaxlarni bəht-bərikətkə aylanduriwətkən, dəp yeziloqan sözlər qıktı. □ ■³ Xundak boldiki, jamaət bu qanun sözlirini anglap barlıq xaloqat kixilərnı iləqap qıqiriwətti.

Tobiyaning öy saymanlırining qıqirip taxlinixi

⁴ Bu ixtin awwal, Hudayimizning öyining həzinisini baxkuruxka məs'ul kaħin Əliyaxib Tobiyaning tuşqini bolup, □ ⁵ uningə kəngri bir öyni təyyarlap bərgənidi. Xu öydə ilgiri axlık hədiyələr, məstiki, qaqa-kuqa, xuningdək Lawiylar, oşəzəlkəxlər wə dərwaziwənlərgə berixkə buyruloqan axlık əxrilər, yengi xarab wə yengi zəytun meyi, xundakla kaħinlarəqə ataloqan «kətürmə qurbanlıq»lar saqlinatti. ⁶ Bu waqitlarda mən Yerusalemdə əməs idim; qünki Babil padixaħı Artaxaxtaning ottuz ikkinqi yili mən padixaħning yenioqə kaytip kətkənidim; bir məzgildin keyin mən yənə padixaħtin ruhsət elip ⁷ Yerusalemoqə kaytip barsam, Əliyaxibning Hudaning öyidiki hoylılarda Tobiyaəqə öy hazirlap bərgənlikidək rəzil ixni uqtum. ⁸ Bu ix meni kəttik azablidi, mən Tobiyaning öyidiki barlıq öy jaħazlırini qoymay talaəqə taxlatkuziwəttim. ⁹ Mən yənə əmr qilip, u öylərnı paklatkuzup, andin Hudaning öyidiki qaqa-kuqa, axlık hədiyələr bilən məstikni u yərgə əkirgüzüp qoydum.

Lawiylarəqə hədiyə qilinidioqan əxrilərnıng yengiwaxtin bekitilixi

¹⁰ Mən yənə həklərnıng Lawiylarning elixka tegixlik ülüxlirini bərmigənlikini, hətta wəzipigə koyuloqan Lawiylar bilən oşəzəlkəxlərnıng hərbirining öz yər-etizlikioqə keqip kətkənlikini bayqidim; ¹¹ xunga mən əməldarlar bilən soxuxup, ularni əyibləp: — Nemixka Hudaning öyi xundak taxliwetildi?! — dəp, *Lawiylarnı* yioqip ularni ilgiriki ornioqə yengiwaxtin turəquzdum. □ ¹² Andin barlıq Yəhudiyə həlki axlık əxrisini, yengi xarab wə yengi zəytun meyini həzinə-ambarlırioqə elip kelip tapxurdi. ¹³ Mən həzinə-ambarlarəqə məs'ul boluxka həziniqi-ambarqılarnı təyinlidim; ular kaħin Xələmiya, təwratxunas Zadok bilən Lawiylardin boləqan Pidaya idi; ularning kol astida Mattaniyaning nəwrisi, Zakkurning oşlı Һanan bar idi; qünki bularning həmmisi sadıq, ixənqlik dəp hesablinatti; ularning wəzipisi kərindaxlırioqə tegixlik ülüxlərnı uləxtürüp berix idi.

¹⁴ — «Aħ Hudayim, muxu ix yüzisidin meni yad əyliyəsən, Hudayimning öyi wə uningəqə ait hizmətlər üqün kərsətkən məħrimni əqürwətmigəysən!» □

Həlkəqə xabat künni hərmətləxni jekiləx

¹⁵ Xu künlərdimu mən Yəhudiyədə bəzilərnıng xabat künliridə xarab kəlkəklirini qəyləwətkinini, ənqilərnı baəqlap, bularnı wə xuningdək xarab, üzüm, ənjür wə hərhil yüklərnı exəklərgə artip, toxup yürgənlikini kərdüm; ular bularnı Yerusalemoqə xabat künidə elip kirdi; ularning muxu ax-tülüklərnı setip yürgən küni mən ularni guwahlıq berip agahlandurup qoydum.

□ **13:2** «Hudayimiz u qaroxaxlarni bəht-bərikətkə aylanduriwətkən» — «Қан.» 23:5ni kəruŋ. «Rut»diki «qoxumqə səz»imizdə xu ix toşruluk tohtilimiz. ■ **13:2** Qel. 22:5; Yə. 24:9

□ **13:4** «kaħin Əliyaxib Tobiyaning tuşqini bolup...» — yaki «kaħin Əliyaxib Tobiya bilən koyuq munasiwəttə bolup...». □ **13:11** «Lawiylarnı yioqip» — ibranıy tilida «ularni yioqip».

□ **13:14** «uningəqə ait hizmətlər» — yaki «uning (yəni, ibadəthaning) hizmətqiliri».

16 Yənə Yəhədiyədə turuwatқан бəзи Turluqlar belik wə hərhil mal-tawarlarni toxup kelip xabat күni Yəhədiyəliklərgə satidikən, yənə kelip bularni Yerusalemda satidikən! □ 17 Xu səwəbtin mən Yəhədiyə əmiriliri bilən soқuxup, ularni əyibləp: — Silərning xabat күnini buloјap, rəzil ix қilојininglar nemisi? ■ 18 Ilgiri ata-bowanglar ohxax ixni қilојan əməsmə, xuning bilən Hudayimiz bizning beximizoјa wə bu xəhərgə hazırki bu balayi apətni yaојdurојan əməsmu? Əmdi silər xabat күnini buloјap, Israilning bexioјa Hudaning oјəzipini tehimu yaојduridioјan boldunglar, dedim.

19 Xunga, xundak boldiki, xabat күnidin ilgiri, gugum sayisi Yerusalem қowuklirioјa қuxkən waқtida, mən xəhər қowuklirini etixni buyrudum wə xuningdək xabat күni etүp kətkүqə қowuklarni aқmasliқ toşrisida buyruқ қuxurdum. Mən yənə heқkandak yүkning toxulup қowuklardin kirgüzülməsliki үqün hizmətkarlırimning bəzilirini xəhər қowuklirioјa kəzətqi қilip turoјuzup koјdum. □ 20 Xundak bolsimu sodigərlər wə hərhil mal-tawar satidioјanlar bir-ikki қetim Yerusalemning sirtida tünidi. 21 Mən ularni aғahlandurup: — Silər nemixka sepilning aldida tünəysilər? Yənə xundak қilidioјan bolsanglar, mən üstunglaroјa қol salimən, dewidim, ular xuningdin baxlap xabat күnidə kəlmidi. □

22 Andin xabat күnining muқəddəslikini saklax үqün, mən Lawiylaroјa: — Özünglarni paklanglar; andin kelip sepil dərwezilirini beқinglar, dedim.

— «I Hudayim, muxu ix yүzsidinmu meni yad əyligəysən, Özüngning zor əzgərməs muhəbbiting bilən meni ayioјaysən!»

Yat əlliklər bilən nikahlinixning mən'i қiliniх

23 Xu күnlərdə mən yənə Axdod, Ammon wə Moab қizlirini hotunluқka aloјan bəzi Yəhudalarni bayқidim. 24 Ularning pərzəntlirining yerimi Axdodqə səzləydikən (wə yaki yukiriki əllərnning birining tilida səzləydidioјan) wə Yəhədiyə tilida xəzliyəlməydidikən. 25 Mən ularni soқuxup əyiblidim, ularni қarојidim, bir nəқqisini urup қағ-sakallirini yuldum, Hudaning nami bilən қəsmə iқküzүp: — Silərning қizliringlarni ularning oқullirioјa bərməysilər, oқulliringlaroјimu, əzünglaroјimu ulardin қiz almaysilər! 26 Israil padixahi Sulayman muxundak ixlarda gunah sadir қilојan əməsmu? Nuroјun əllər arisida uningoјa ohxax heқkandak padixah yoқ idi; u öz Hudasi təripidin sөyүlgən, Huda uni pүtkül Israil üstigə padixah қilip tikligən bolsimu, ləkin həтта unimu yat əllik ayallar azdurup gunahқа patқuzојan. ■ 27 Əmdi silərning gepinglaroјa kirip bundak qоng rəzilik қilip, yat əllik қizlarni elip Hudayimizoјa wapasizlik қilimizmu? — dedim.

28 Bax kaһin Əliyaxibning nəwrisi, Yoyadaning oқulliridin biri Həronluқ Sanballatning kүй'оqli idi; mən uni yenimdin қooјliwəttim.

29 — «I Hudayim, Sən ularni yadingda tutқaysən, qünki ular kaһinliқka daој təgkүgүqilər, kaһinliқ həm Lawiylaroјa təwə əhdinimu buloјoјuқilardur!».

□ 13:16 «Yəhədiyədə turuwatқан..» — yaki «Yerusalemda turuwatқан..». Ibraniy tilida «xu yardə turuwatқан..». ■ 13:17 Mis. 20:8; Law. 19:30 □ 13:19 «xabat күnidin ilgiri» — oқurmənlərnning esidə barki, ottura xərktə yengi күn kəpta, күn petixi bilən baxlinidu (məsilən, «Yar.» 1:5ni kərüng). □ 13:21 «mən üstinglaroјa қol salimən» — ibraniy tilida «üstunglaroјa bir қol əwətimən» — Bu ibraniy tilida (yenik bir ipədə bolојақka) yumurluқ gəp idi. ■ 13:26 1Pad. 11:4; 1Pad. 3:13; 2Tar. 1:12

³⁰ Xuning bilən mən ularni yat əlliklərnin buloqaxliridin neri kilip paklandurdum wə kaşinlar bilən Lawiylarning wəzipilirinimu *yengiwxatin* bəlgiləp, hərkimni özining ixioğa igə kildim. ³¹ Mən yənə öz waktida otun-yaqraq elip kelinixi wə dəslepki həsulni yətküzüp turuxkimu adəm orunlaxturdum.

«Ah Hundayim, meni yadingda tutup, manga xapaət kərsətkəysən!».

Əstər

Padixah Aħaxweroxning wəzir-wuzralaroja katta ziyapət berixi

¹ Aħaxwerox (Hindistandin Həbəxistanəyiqə bir yüz yigirmə yəttə əlkigə həkümranlik kıləjan Aħaxwerox)ning təhttiki künliridə xundaq bir wəxə boldi: —□

² Xu künlərdə, u padixah Aħaxwerox Xuxan kəl'əsidiki xahənə təhtidə olturojınida, □ ³ u səltənət sürüp üqinqi yili barlıq əmirliyi wə bəğ-ħakimlirioja ziyapət bərdi; Pars wə Medianing qoxuni, xuningdək hərqaysi əlkilərninğ esilzadiliri wə bəglirininğ həmmisi uning ħuzurioja ħazir boldi. □ ⁴ U səltənətininğ baylıqininğ xanu-xəwkiti wə həywitininğ katta julasini kəp künlər, yəni bir yüz səksən kün kərgəzmə kildi.

□ ⁵ Bu künlər ötüp kətkəndin keyin padixah yənə Xuxan kəl'əsidiki barlıq həlkkə qong-kiqik deməy, ordininğ qarbəyidiki ħoylida yəttə kün ziyapət bərdi. ⁶ U yər aq wə kək kəndir yiptin tokulojan pərdilər bilən bezəlgən bolup, bu pərdilər mərmər tax tüwrüklərgə bəkitilgən kümüx ħalkılarəja aq rənglik kəndir yip wə səsün yungluq xoynılar bilən esiləjanidi; aq qaxtax wə aq mərmər taxlar, sədəp wə qara mərmər taxlar yatquzulojan məydan üstigə altun-kümüxtin yasalojan diwanlar kəyulojanidi. □ ⁷ İqimliklər altun jamlarda tutup iqilətti; jamlar bir-birigə ohximaytti; xahənə məy-xarablar padixahning səltənətiğə yarixa mol idi.

⁸ Xarab iqix kəidisə boyiqə, zorlaxqa ruhsət kılınmaytti; qünki padixah ordidiki barlıq oqojdarlarəja, hərkinning iqixi əz ħəħixi boyiqə bolsun, dəp bəkitip bərgənidi.

⁹ Hanix Waxtimu padixah Aħaxweroxning ordisida ayallar üqün ziyapət bərdi.

Hanix Waxtining yarlıqqa qarxilik kərsitixi

¹⁰ Yəttinqi küni Aħaxwerox padixah xarabtin kəyppi qaş boləjında, aldida ħizmitidə turojan Məħuman, Bizta, ħarbona, Bigta, Abagta, Zetar, Karkas degən yəttə ħərəm'əşisini □ ¹¹ hanix Waxtining puqralar wə əmirlərninğ aldida güzəllikini kərsətsun dəp, uni hanixlik təjini kiyip kelixkə qarqirojili əwətti; qünki u tolimu qıraylıq idi. ¹² Ləkin ħərəm'əşiliri hanix Waxtioja padixahning əmrini yətküzgəndə, u kelixni rət kildi; xuning bilən padixah intayin oşəzəplinip, uning kəħri ərlidi.

□ **1:1 «Aħaxwerox»** — Pars imperatori boləjan muxu «Aħaxwerox» «Ksərkis I»ning əzi xu (miladiyədin ilgiri 486-464-yillar). İspat barki, «Aħaxwerox» (pars tilida «Aħaxwerox», grek tilida «Ksərkis» deyilidu) degən səz kixininğ ismi bolmastin, bəlki Pars imperatorininğ omumi bir unwani idi. **«Həbəxstan»** — ħazirki Əfiyoyə. □ **1:2 «Xuxan»** — gaħi waqitlarda «Suza» dəp atilidu. □ **1:3 «Medianing qoxuni»** — bəzi alimlar bu səzni «Medianing qoxun sərdarlıri» dəp qūxinidu. □ **1:4 «U ... ziyapət bərdi... ...səltənətininğ baylıqininğ xanu-xəwkiti wə həywitininğ katta julasini... kərgəzmə kildi»** — bəzi tarixxunaslar xu katta ziyapətninğ məksiti Pars imperiyəsininğ Jawan (Gretsiyə)gə tajawuz kılixini pılanlax wə təyyarlıq kərix üqün idi, dəp qaraydu. □ **1:6 «aq qaxtax»** — yaki «kizil mərmər». □ **1:10 «yəttə ħərəm'əşisi»** — ħərəm'əşiliri ordidiki nuroqun ixlarda muħim orunda turidəjan ħizmətqilər bolup, kəp ħallarda ular orda tokallirini baxqurux ixioja məs'ul bolatti. Ular piqiwetilgən ərlər bolup, qızlarəja qəkilmaytti wə pərzəntmu kəlduralmaytti.

Waxtining hanixlikdən qalduruluxi

13 Xu vaxtlarda padixahning ixliri toʻqurluk qanun-əhkamlarni pixxik bilgənlərdin məsləhət sorax aditi bar idi; xunga padixah vəziyətini pixxik qūxinidioxan danixmənlərdin soridi ¹⁴ (u qaojda danixmənlərdin uning yenido Karxina, Xetar, Admata, Tarxix, Mərəs, Marsena, Məmkukan katarlik yəttə Pars bilən Medianing əmirliri bar idi; ular daim padixah bilən kəruşüp turatti, padixahlikta ular aldinki katarda turatti). □

15 Padixah ularidin: — Hanix Waxti mənki padixah Aħaxweroxning hərəm'əoşlar arkilik yətküzgən əmrin boyiqə ix kilmiyoşini uqūn uni qanun boyiqə qandak bir tərəp kəlix kerək? — dəp soridi.

16 Məmkukan padixah wə əmirlərdin aldida jawap berip: — Hanix Waxti aliylirining zitiyoə tegipla qalmay, bəli padixahimiz Aħaxweroxning həkəysi əlkiliridiki barlik əmirlər wə barlik puqralarningmu zitiyoə təgdi. ¹⁷ Qūnki hanixning xu kiloyini barlik ayallarning kulikioə yətsə, ular «Padixah Aħaxwerox: «Hanixi Waxtini yenimoə elip kelinglar» dəp əmr kəilsa, u kəlməptu!» dəp əz ərlirini mənəitməydoəlan kəlip koyidu.

18 Pars wə Medialiki məlikə-hanimlar hanixning bu ixini anglap, bəgūnla padixahning barlik bəg-əmirlirogə xuningoə ohxax dəydoəlan bolidu, xuning bilən mənəitməslək wə hapilik üzūlməydu. □ ¹⁹ Padixahimoə muwapik kəruşə, aliyliridin mundak bir yarlik qūxūruşun, xuningdək u Parslar wə Medialarning mənggū əzgərtilməydoəlan qanun-bəlgilimiliri iqigə pūtūlgəyki, Waxti ikkinji padixah Aħaxweroxning huzuriyoə kəlmigəy; uning hanixlik mərtiwisi uningdin yahxi birsigə berilgəy.

□ ²⁰ Aliylirining jakarlioəlan yarlik pūtūn səltənitiogə yetip anglənoəlan haman (uning səltənitiuning zemini bipayan bolsimu), ayallarning hərbiri əz erigə, məyli qong bolsun kiqik bolsun ularoə hərəmət kilidoəlan bolidu, — dedi.

21 Məmkukanning bu gepi padixah bilən əmirlirini hux kildi; padixah uning gepi boyiqə ix kərdi. ²² U padixahning barlik əlkilirigə, hərbir əlgigə əz yeziki bilən, həkəysi əl-millətkə əz tili bilən hətləni əwətip: «Hərbir ər kixi əz ailis iqidə hojayin bolsun, xundaqla əz ana tili bilən səzlisun» degən əmrni qūxūrdi. □

2

Yengi hanix tallax

1 Bu ixlər etūp, padixah Aħaxweroxning oəzipi besiloənda, u Waxtini səqinip, uning kiloyinini həm uning ūstidin qikiriləlan yarlik həkəkidə əsləp oylinip kaldi. □ ² Xu səwəbtin padixahning hizmitidə turoəlan oəjidarlar uningə: — Aliyliri uqūn sahəbjamal yax kizlarni izdəp tepip kəltūrgəyła; ³ aliyliri padixahlikidiki həkəysi əlkilərdə barlik gūzəl kizlarni yioqip, Xuxan kəl'əsidiki hərəmsarayoə kəltūruşkə

□ **1:14 «daim padixah bilən kəruşüp turatti»** — ibranii tilida «daim padixahning yūzini kəruşüp turatti». □ **1:18 «...hapilik üzūlməydu»** — ibranii tilida «...hapalik kupayə bolidu» yaki «...hapalik yetərlək bolidu!».

□ **1:19 «Parslar wə Medialarning mənggū əzgərtilməydoəlan qanun-bəlgilimiliri iqigə pūtūlgəyki...»** — oqurmanlərgə ayanki, Pars-Media imperiyəsining barlik qanunliri qikiriləlandin keyin kət'iy əzgərtixkə, bikar kəlixkə bolmaydu, dəp bəkitilgən.

□ **1:22 «əz ana tili bilən səzlisun»** — bu səzning məksiti bəlkim ər kixining əz əyida kəysi tilning ixlitilixigə həkəki bar dəp təkətləx uqūn bolsa kerək. □ **2:1 «əsləp oylinip kaldi»** — ibranii tilida bu səzlərdin birhil puxaymanning puriki qikidi.

əməldarlarni təyingəyla; qızlar ordidiki qız-ayallaroğa məs'ul boləjan hərəm'aqışı Həgayning qolioğa tapxuruloğay; ularoğa kerəklik upa-əngliklər təminləngəy. ⁴ Aliylirini səyündürgən qız Waxtining ornini besip hanix bolsun, dedi.

Bu gəp padixahni hux qildi wə u xundak qildi.

Əstərning ordioğa kirgüzülüxi

⁵ Xuxan qəl'əsida Binyamin qəbilisidin, Kixning əwrisi, Ximəyning nəwrisi, Yairning oqılı Mordikay isimlik bir Yəhudi y bar idi ⁶ (Kix bolsa Babil padixahı Nebokadnəsar Yəhuda padixahı Yəkoniyah bilən bir top kixilərnı tutkun qılıp Yerusalemdin əkətkəndə, ular bilən billə əsir qilinip ketilgənidi). ■ ⁷ Mordikay əzining təqisining qızı Hədasahni (yəni Əstər) beqip qong qiloğanidi, qünki uning ata-anisi yox idi. Bu qız güzəl, təkı-turkı kelixkən idi; ata-anisi ölup kətkən boləraqqa Mordikay uni öz qızı qatarıda beqip qong qiloğanidi. ⁸ Padixahning əmri wə yarlıqı jakarlanəjandin keyin nuroqun qızlar Xuxan qəl'əsige kəltürölup Həgayning qolioğa tapxuruldi; xundak boldiki, Əstərnu ordioğa kəltürölup ordidiki qız-ayallaroğa məs'ul boləjan Həgayning qolioğa tapxuruldi. ⁹ Əstər Həgayoğa yakқан bolup, u uningə iltipət kərsətti; u tezla uningə upa-ənglik wə tegixlik yeməklilərnı təminlidi həm ordidin uningə tallanəjan yəttə kenizəkni bərdi; andin uni kenizəkliři bilən hərəmsarayning əng esil jayidin orun bərdi. ¹⁰ Əstər əzining milliti wə tegi-təktini heqkimgə eytmidi, qünki Mordikay uningə buni axkarilimaslikni tapilioğanidi. ¹¹ Mordikay Əstərning hal-əhwalidin həwər tepix wə uningə qandak muamilə qilinidioğanlikini bilix üqün, həküni hərəmsarayning həylisi aldida aylinip yürətti. ¹² Qızlaroğa ait rəsmiyət boyiqə, hər bir qızning ordioğa kirip padixah Ahaxwərox bilən billə bolux nəwritidin əwwal, on ikki ay bədinini tazilixi kerək idi, qünki qızların q «tazilix künliři» mundaq yol bilən ada qilinatti: — altə ay murməkki meyi bilən, altə ay ətir-ənglik wə xundakla qızların bədinini pakizlaydioğan baxqa buyumlar bilən pərdaz qilinixi kerək idi. ¹³ Qız padixahning huzuriəğa kiridioğan qəşda mundaq kaidə bar idi: — Ordioğa kirgəndə uning nemə təlipi bolsa, xular hərəmsaraydin uningə bərilətti. ¹⁴ Qız ahximi kirip ketip, ətisi ətigəndə qaytip qıkkanda hərəmsarayning «ikkinqi bəlum»igə qayturulup, toqal-kenizəklərgə məs'ul boləjan padixahning hərəm'aqışı Xaaxəqazning qolioğa tapxurulatti; padixah u qızoğa amrak bolup qelip, ismini atəp qaqırmioqə, u ikkinqi ordioğa kirip padixah bilən billə bolmaytti. ¹⁵ Mordikayning təqisi Abihailning qızı Əstər, yəni Mordikay öz qızı qilip bekiwaləjan qızning padixah bilən billə boluxqa kirix nəwiti kəlgəndə, u qızlaroğa məs'ul boləjan padixahning hərəm'aqışı Həgay əzigə təyyarlap bərgən nərsilərdin baxqa heqnərsini tələp qilmidi. Əstərni kərgənlərnıng həmmisi uni yakturup qalatti.

Əstərning hanix qilip tiklinixi

¹⁶ Padixah Ahaxwərox səltənət sürup yəttinqi yilining oninq eyioğa, yəni Təbət eyioğa kəlgəndə, Əstər uning bilən billə boluxqa xahənə ordioğa

baxlap kirildi . □ ¹⁷ Padixah Əstərni baxka barlik qizlardin yaxhi kerup kaloqaqka, xundakla Əstər uning iltipati həm amrakliqioə erixkən boloaqqa, padixah hanix tajini uning bexioə kiydürüp, uni Waxtining ornioə hanix kilip tiklidi. ¹⁸ Andin padixah özining barlik əmirleri wə bəg-hakimlirioə Əstərning izzət-hərmiti üqün katta ziyapət bərdi; u yənə hərkaysi ölkilərgə baj-alwandin azad məzgil bolsun dəp elan qıqardi həmdə xahənə bayliqliridin sehilylik bilən in'amlarni bərdi.□

Mordikayning suyikəstni pax kilixi

¹⁹ İkkinqi kətim qızlar xundak yioşiləjan waqıtta Mordikayning orda dərwasısında olturidəjan orni bar boləjanidi □ ²⁰ (Əstər Mordikayning tapılığını boyiqə, özining milliti wə tegi-təktini yənə baxqılarəə eytməjanidi; qünki Əstər Mordikayning gepini ilgiri bakқан waqtida angliəandək anglaytti). ²¹ U künlərdə, Mordikay orda dərwasisidiki ornda olturəjan waqtida, padixahning Bigtan wə Tərxə degən ikki dərwasiwən hərəm'əqisi padixah Aħaxwerəxə qəzəplini, unioəə qol selixni kəstləwatqanidi. ²² Bu suyikəstni Mordikay sezip kəlip, uni hanix Əstərgə eytti; Əstər bu ixni Mordikayning namida padixahka səzləp bərdi. ²³ Bu ix sürüxtə kiliniwidi, rast bolup qıkti wə u ikkisi darəə esildi. Bu wəqə padixahning kəz aldida tarix-təzkirə kitabida pütüldi.

3

Hamanning Yəhudiylarning nəsini yokitix suyikəsti

¹ Bu ixlardin keyin padixah Aħaxwerəx Agagiylardin boləjan Hammidatəning əşli Hamanning mənəsinəni əstürdi; padixah uning ornini əstürüp, əzi bilən billə ixləydiəjan barlik əmirlərninğkidin yukiri kildi. ² Padixah uning həkkidə əmr kiləqəqka, orda dərwasisida turəjan padixahning barlik əməldarlıri Hamanning aldida təzim kilip bax uratti; ləkin Mordikay bolsa Hamanoəə nə təzim kilmidi, nə bax urmidi. □ ³ Orda dərwasisida turəjan padixahning hizmətkarlıri Mordikaydin:

□ **2:16 «yəttinqi yilining oninqi eyi»** — «Əstər» degən kitabta aylar əgər san boyiqə elinəjan bolsa, ibrəniy kalendaridiki waqitni kərsitidu. Əgər aylar ismi bilən elinəjan bolsa, Pars kəndaridiki waqitni kərsitidu. Uxbu əyəttili waqit təhminən miladiyədin ilğiriki 478-yilning on ikkinqi eyioə toəra kəlidu. □ **2:18 «baj-alwandin azad məzgil bolsun dəp elan qıqardi»** — yəki «dəm elix bolsun dəp elan qıqardi». İbrəniy tilida «bir «azad» jakarlıdi». □ **2:19 «İkkinqi kətim qızlar xundak yioşiləjan waqit»** — bu «yioşilix» degənninğ nemə ikənliki həzir enik əməs. Bəzi alimlar padixah Əstərni hanix dəp tikligəndin keyin, ikkinqi bir tokalni almaqci idi, dəp qaraydu. «Mordikayning orda dərwasisida olturidəjan orni bar idi» degən səzlər Mordikayning mənəşəpdar bolup tikləngənlikini kərsitidu. Qünki xu künlərdə məlum jayning əməldarlıri yəki aqsakalliri, xundakla sorəqılar ix bejirix üqün xəhər dərwasisida yəki orda dərwasisida olturatti. □ **3:2 «...Mordikay bolsa Hamanoəə nə təzim kilmidi, nə bax urmidi»** — Mordikayning təzim kilməsliki yəki bax urmasliqinəng səwəbi bəlkim Təwrattiki «Kən.» 25:17-19diki hatirə tüşpəylidin bolsa kərək. Həman Amalək idi, Amaləklər bolsa İsrailning kona rəkibi idi. Həman əslidə Samuil pəyoəəmbər əltürgən Amalək boləjan Agag padixahning əwladi boləqəqka, bəlkim Yəhudi yəki həlğigə təhimu əq boluxi mumkin («Mis.» 17:8-16, «1Sam.» 15:17-23, «Kən.» 25:17-19ni kəring). Məlum bir kixigə təzim kilix Təwratka hiləp ix əməs. Təwrat dəwridə İsrailər öz padixahlirioəə xundak təzim kilatti yəki gəhi waqitlarda bir-birigə təzim kilatti. «Yar.» 23:7, «1Sam.» 24:8, «2Sam.» 14:4, «1Pad.» 1:16ni kəring. U «butpərəslik» hesablanmaytti.

— Sili nemixka padixahning əmrigə hilaplik qilidila? — dəp soraytti. 4 Xundak boldiki, ular hər küni nəsihət kilixkan bolsimu, u kulak salmioqandin keyin, ular: — Qeni, Mordikayning kiloqan bu ixioqa yol qoyulamdu-yok, bir kərəyliq, dəp buni Həmanoqa eytti; qünki u ularoqa özining Yəhudiy ikənlikini eytkanidi. □ 5 Həman Mordikayning əzigə bax urup təzim qilmioqanlikini kərüp kattik qəzəpləndi. 6 Lekin u «Mordikayning üstigə kol selixni kiqikkinə bir ix» dəp həsablidi; qünki ular Mordikayning millitini uningə dəp qoyqanidi; xunga Həman Ahaxweroxning pütkül padixahlikidiki Yəhudiylarni, yəni Mordikayning həlkini biraqla yökətitx yolini izdəp yürdi.

Hamanning Yəhudiylarning nəsini qurutuwetixni kəstlix

7 Padixah Ahaxweroxning on ikkinqi yili birinqi ayda, yəni Nisan eyida, birsı Hamanning aldida *qutluq* ay-künni bekətitx üqün hər kün, hər ay boyiqə «pur», yəni qək taxliwidi, on ikkinqi ayqa, yəni «Adar eyi»qa qikti. □ 8 Həman padixah Ahaxweroxqa: — Padixahliklirining hərkaysi əlkiliridiki əl-millətlər arisida qeqilip yaxawatkan bir həlk bar; ularning qanun-bəlgilimiliri baxka həlkələringkigə ohximaydu, ular aliylirining qanun-bəlgilimilirigimu boysunmaydu; xunga ularning yaxixioqa yol qoyux aliylirioqa həq payda yətküzməydu. 9 Əgər padixahioqa layik kərünsə, ularni yökətitx toqruluk yarlik pütüp qəxürgəyła; mana mən öz yenimdin on ming talant kümüxni aliylirining həzinilirigə selix üqün padixahlikning ixlirini baxkuridioqan hadimlarning qolioqa tapxurimən, dedi. □

10 Xuning bilən padixah özining barmiqidin üzükni siyrip qikirip, Yəhudiylarning rəkibi, Agagiy Həmmidataning oqli Həmanoqa bərip: 11 — Xu kümüxləni özüggə in'am kildim, u həlknimu sanga tapxurdum, ularni kəndak kilixni halisang, xundak kil! — dedi. □

Padixahning Hamanning Yəhudiylarning nəsini qurutuxioqa ruhsət qilixi

12 Andin birinqi ayning on üqinqi küni padixahning mirziliri qakirilip, yarlik Həmanning barlik tapilqini boyiqə pütüldi; u hərkaysi əlkilərgə öz yezikida, hərkaysi əl-millətkə öz tilida yazdurulup, hər bir əlkiləning waliylirioqa, hər bir əl-millətning əmirilirigə əwətildi; yarlik padixah Ahaxweroxning namida pütülgən bolup, uning üzük məhürü bilən pəqətləndi. 13 Yarlik məktupliri qəpərmənləring qoli bilən padixahlikning hərkaysi əlkilirigə yətküzüldi; uningda bir kün iqidə —

□ 3:4 «Mordikayning kiloqan bu ixioqa yol qoyulamdu-yok, bir kərəyliq?» — ibranıy tilida «Mordikayning ixliri turalamdu-yok, bir kərəyliq?» deyilidu. Baxka birhil tərijimisi: — «Qeni Mordikay gepidə ahiriyoqə qing turalamdikin, bir kərəyliq?». □ 3:7 «**pur**», yəni qək ... on ikkinqi ayqa, yəni «Adar eyi»qa qikti — qəkning on ikkinqi ayqa qikixi intayin əjayib ix idi. Biz xu ix toqruluk «qoxumqə sız»imzədə azraq tohtilimiz. □ 3:9 «on ming talant» — bir «talant»ning toptuqra qanqilik ikənlikı hazır bizgə namalun, Pars imperiyəsi boyiqə bəlkim 34-45 kilogram boluxı mumkin; xunga 10000 talant kümüx bəlkim az degədə 340 tonniqə bolatti; bu pəwku'addə kəp pul padixahning yillik kiriminin üqtin ikki qismioqa barawər bolup, para həsəblinatti; xühşisizki, muxu para bəlkim Yəhudiy həlqi yökətilsa, ular tapxuridioqan bəjlarning ornioqa bolsun dəp bərilgən; ləkin u Yəhudiylar tapxuruxka tegixlik bəjdin həlila kəp idi. Həman «həlk»ning Yəhudiy həlqi ikənlikini tiləqa elixka pətinalmidi; qünki burunqi Pars imperatorliri Yəhudiy həlqigə qong hərmət bildürüp kəlgənidi. □ 3:11 «**Xu kümüxləni özüggə in'am kildim**» — baxka birhil tərijimisi: «Əmdi bu sening pulung boləqandin keyin, qəbul qilay».

On ikkinçi ayning, yəni Adar eyining on üqinçi küni qeri-yax, balilar wə ayallar deməy, barlik Yəhudiylarni qoymay kirip, öltürüp, nəslilə kurutuwetilsun, ularning mal-mülki olja qilinsun, deyilgənidi. ¹⁴ Xu yarlik hər bir ölkidə jakarlinix üqün, xundaqla xu küni hər bir həlk xundaqlıxkə təyyar bolup turuxi üqün, məktupning qəqürmə nushiliri hər bir əl-millətkə elan qilinmaqçı boldi. ¹⁵ Qaparmənlər padixahning əmri boyiqə dərhal yoloja qikti; yarlik Xuxan kəl'əsining özidimu elan qilindi. Bu qaqəda padixah Həman bilən xarab iqixkə olturoqanidi. Ləkin Xuxan xəhirdikilər dəkkə-dükkigə qəmüp ketixti.

4

Yəhudiylarning yarlik tüpəylidin qayoşoqa qəmüxi wə roza tutuxi

¹ Mordikay boluwatқан ixlardin həwər tapkandin keyin eginlirini yirtip, üstigə bəz artip, wə usti-bexioqa kül qeqip, xəhərning otturisiqə qikip nahayiti kattik wə ələmlik pəryad kətürdi. ² U orda dərwasisi aldioqa dərwasisidin kirixigə ruhsət yok idi. ³ Padixahning əmri wə yarliqi yətküzülgən hər qaysi ölkilərdə Yəhudiylar arisida kattik nalə-pəryad kətürüldi; ular roza tutup, kəz yexi qilip, yioqa-zar qildi; nuroqun kixilər boz yepinip küldə eqinap yetixti.

Mordikayning Əstərdin padixahın rəhim tilixini tələp qilixi

⁴ Əstərdin hizmitidə boləjan dedəkliri wə hərəm'aqiliri bu ixni uningə eytiwidi, hanixning kəngli intayin eqir boldi; Mordikayning bozni taxlap, kiyiwelixioqa kiyim-keqək qikartip bərdi, ləkin Mordikay qəbul qilmidi. ⁵ Xuning bilən Əstər özining hizmitidə boluxkə padixah təyinləp əwətkən hərəm'aqiliridin Hətak isimlik birini qakirip, uni Mordikayning kəxioqa bərip, bu ixning zadi qandaqlıx ikənlikini, nemə səwəbtin boluwatқанlikini ting-tinglap kelixkə əwətti. ⁶ Xuning bilən Hətak orda dərwasisi aldidiki məydanə qəlip Mordikay bilən kəruxti. ⁷ Mordikay bəxioqa kəlgən həmmə ixni, Həman Yəhudiylarning nəslini kurutuwetix üqün padixahning həzinilirigə tapxuruxkə wədə qiləjan kümüxning sanini qaldurmə eytip bərdi. ⁸ Mordikay yənə Hətakqa Xuxanda jakarlanəjan, Yəhudiylarni yəkitix təqrisidiki yarliqning qəqürmisini Əstərdin kərüp bəqixioqa yətküzüp bərixkə tapxurdi həmdə uningə Əstərgə əhwalni qüxəndürüp, ordioqa kirip padixah bilən kəruxüp öz həlki üqün padixahın etünüp iltija qilip bəqixkə ündəxni tapilidi. ⁹ Hətak qaytip kəlip Mordikayning gəplirini Əstərgə yətküzdi. ¹⁰ Əstər Hətakqa Mordikayə qəytidiəjan gəplərnə tapxurup, uni Mordikayning yenioqa yənə əwətti: —

¹¹ «Padixahning barlik hizmətkarlıri wə hər qaysi ölkə həlkliri, məyli hər bolsun ayal bolsun, qakirtilməy turup iqli həyliqə, padixahning huzuriqə öz məyliqə kirsə, padixah uningə iltipət kərsitip altun həsisini təngləp ələmdim kəqürüm qilmisa, undaqla u kixigə nisbətən bəxioqa qüxidiəjan birlə qanun-bəlgilimə bardur: — u ələm jazasını tartidu. Həzir mening padixah bilən kəruxükə qakirtilmioqinimə ottuz kün boldi».

¹² Əstərdin səzliri Mordikayə yətküzülüwidi, ¹³ Mordikay munu gəplərnə Əstərgə yətküzüxni həwalə qildi: —

«Sən kenglüngdə mən ordida yaxawatimən, xunga barlıq baxqa Yəhudiylardin bihətər bolup kutulimən, dəp hiyal əylimə. ¹⁴ Əgər bu qaoqda sən jim turuwalsang, Yəhudiylaroğa baxqa tərəptin mədət wə nijat qıxixi mumkin; lekin u qaoqda sən öz ata jəməting bilən qoxulup yökıtılisən. Kim bilsun, sening hanixlik mərtiwisigə erixkingin dəl bügünki muxundaq pəyt üqün boləjanmu?».[□]

¹⁵ Əstər Mordikayoğa mundaq dəp jawab kəyturdi: — ¹⁶ «Sən berip, Xuxandiki barlıq Yəhudiylarni yioqkin; mening üqün roza tutup, üq keqə-kündüz heq yemənglar, heq iqmənglar; mən həm dedəklirimmu xundaq roza tutimiz. Andin keyin mən kanunoğa hilaplik kılıp padixahning huzuriğa kirimən, manga əlüm kəlsə, ələy!».

¹⁷ Xuning bilən Mordikay u yərdin ketip, Əstərning tapılıoqinidək kildi.

5

Əstərning ziyapət ötküzüp padixah bilən Həmanni mehman kılıxi

¹ Üqinqi küni Əstər xahənə kiyimlirini kiyip, ordining iqkiriki həylisioğa kirip, padixahning əylirining udulida turdi; padixah bolsa öz xahənə əyidiki təhtidə, əydin dərwasioğa qarap olturatti. ² Padixah hanix Əstərning həylida turəqinini kərdi; hanix uning nəziridə iltipət tapqaq, u qolidiki altun həsisini uningə tənglidi. Əstər aldioğa kelip xahənə həsining uqioğa qolını təgküzdü. ³ Padixah uningdin: — I hanixim Əstər, birər ixing barmidi? Nemə təliping bar? Hətta padixahlikimning yerimini tələp kilsangmu xu sanga berilidu, dedi.

⁴ — Əgər aliylirioğa layiq kərünsə, padixahimning Həmanni elip əzlrigə təyyarlıoğan ziyapitimə dahil bolup kədəm təxrip kılıxlirini ətünimən, — dedi Əstər.

⁵ Padixah: — Tez berip Həmanni kiqkırıp kelinglar, Əstərning deginidək kılınsun, — dedi. Xuning bilən padixah Həmanni elip Əstər təyyarlıoğan ziyapətkə bardı. ⁶ Dastihan üstidə xarab iqliwatqanda padixah Əstərgə: — Nemə təliping bar? U sanga berilidu; nemə iltijaying bar? Hətta padixahlikimning yerimini tələp kilsangmu xundaq kılınıdu, dedi. ⁷ Əstər uningə jawab berip: — Mening təlipim wə iltijayim bolsa, — ⁸ Mubada mən aliylirining nəziridə iltipatka erixkən bolsam, xundaqla padixahioğa mening təlimni ijabət kılıx həm iltijayimni orundax muwapıq kərünsə, aliylirining Həmanni birgə elip ətə silərgə təyyarlaydıoğan ziyapitimə yənə bir kətim dahil boluxlirini ətünimən; ətə mən qoqum padixahimning əmrı boyiqə ix kılımən, — dedi.

Həmanning dar təyyarlıxi

⁹ Xu küni Həman kenglidə yayrap, huxal-huram kaytip qıkti; lekin Mordikayning orda dərwasisida uning aldida nə ornidin kəpmay nə midirlimay olturoqanlıqini kərgəndə, kəngli uningə kattik kəhr-şəzəpkə toldı. ¹⁰ Lekin Həman şəzipini besiwelip, əyigə kəldi-də, dost-aqinlirini wə hotuni Zərxəni qakirtip, ¹¹ əzining baylıqlirining xan-xəripi, pərzəntlirining kəplüki, xundaqla padixahning əzini qandaq

□ 4:14 «...sən öz ata jəməting bilən qoxulup yökıtılisən» — əgər Huda Yəhudiylarni baxqa yol bilən kutquzsa, Əstərning əhwalı bəribir nəhayiti hətərlik bolatti. Qünki xu qaoqığə ordidikilərdin heli kəp adəmlər uning Mordikayoğa tuşqan wə xundaqla Yəhudi millitidin ikənlikini bilgən boluxi mumkin idi.

əstürüp barlıq hərmət-izzətə sazawər kılğanlıki, özini qandak kılıp padixahning həmmə əmirliiri wə əməldarlıridin üstün mərtiwigə igə kılğanlıki toqrisida bir-birləp səzləp kətti.

¹² Həman yənə: — Silərgə desəm, hanix Əstər meningdin baxka mehman qillimay, pəkət padixah bilən ikkimiznila əzi təyyarlıoğan ziyapətkə qillioğanidi, ətimu meni padixah bilən billə əzi *təyyarləydioğan ziyapətkə* qillidi. ¹³ Xuqinisi, orda dərwasisida olturoğan həlikı Mordikay degən Yəhudiyni kərginimdə, bularning həmmisi manga tolimu mənəsisiz tuyulidu, dedi.

¹⁴ Andin ayali Zərəx wə barlıq dost-aqiniliri uningə jawab berip: — Əllik gəz egizliktiki dardin birni təyyarlap, ətə ətigəndə padixahtin Mordikayni darəja esixni tələp kilsila bolmidimu, xuningdin keyin huxal yayrioğan həlda padixah bilən billə ziyapətkə baridila, deyixti. Bu gəp Həmanni hux kiliwətti, xuning bilən u dar yasitip qoydi.

6

Padixahning Mordikayning hizmət kərsətkənlikini, lekin uningəja hək bərmigənlikini bilixi

¹ Xu küni keqisi padixahning uykusi keqip, tarix-təzkirinamini əkəldürdi wə bular uning aldida oqup berildi. ² Bir yərdə: «Padixahning Bigtana, Tərəx dəydioğan orda dərwasisini baqidioğan ikki hərəm'aqisi bar idi, ular padixah Aħaweroxka qol selixka kəstligəndə, Mordikay bu ixni pax kılıp həwəh yətküzgən, dəp pütülgənidi.

³ Padixah: — Bu ix üçün Mordikayəja qandak nam-xəhrət wə izzət-ikram nail kilindi? — dəp soridi.

— U heq nemigə erixmidi, — dəp jawab berixti padixahning yenidiki hizməttə boləjan oqulamliiri.

⁴ — Orda həylisida kim bar? — dəp soridi padixah. Bu qəşda Həman padixahtin Mordikayni əzi təyyarlap qoyəjan darəja esixni tələp kılilili kelip, ordining taxkiriği həylisioğa kirgənidi. □

⁵ — Mana, Həman həylida turidu, — deyixti padixahning oqulamliiri uningəja.

— Kirsun, — dedi padixah. ⁶ Həman kiriwidi, padixah uningdin: — Padixah izzət-hərmitini kiliixni yahxi kərgən kixigə nemə ixlarni kiliixi kerək? — dəp soriwidi, Həman kənglidə: «Padixah izzət-hərmitini kiliixni yahxi kərgən kixi meningdin baxka yənə kim bolatti?» — dəp oylidi-də

⁷ padixahqa:

— Padixah izzət-hərmitini kiliixni yahxi kərgən kixigə ⁸ padixahim daim kiyidioğan xahanə kiyim-keqək wə daim minidioğan arojimak, yəni bexioğa xahanə taj-bəlgə takəloğan arojimak elip kelinip, ⁹ xahanə kiyim bilən arojimakni padixahning əng muhtərəm əmirliiridin birigə tutkuzsun, u kiyimni padixahim izzət-hərmitini kiliixni yahxi kərgən kixigə kiygüzüp wə uni arojimakqa mindürüp xəhər məydan-koqilirini aylandursun wə uning aldida: «Kəranglar! Padixah izzət-hərmitini kiliixni yahxi kərgən kixigə muxundaq muamilə kiliididu!» dəp jakarlap mangsun, — dedi.

¹⁰ Xuning bilən padixah Həmanəja: — Tez berip deginingdək xahanə kiyim bilən arojimakni əpkəl, orda dərwasisining aldida olturoğan awu

□ 6:4 «Orda həylisida kim bar?» — yaki «orda həylisioğa kirgən axu kixi kim?».

Yəhudiy Mordikayoğa dəl sözüngdək qiloşin; sening degənlingning birərsimu kəm bolup qalmisun! — dedi.

¹¹ Xundaq kılıp Həman xahanə kiyim bilən aroşiməkni əkelip, aldi bilən Mordikayoğa xahanə kiyimni kiygüzdi, andin uni aroşiməkka mindürüp, xəhər məydan-koqilirini aylandurdi wə uning aldida: — «Mana, padixah izzət-hərmitini kilişni yahxi kərgən kixigə muxundaq muamilə kilişidu!» dəp jakarlap mangdi. ¹² Mordikay yənila orda dərwasisining aldişə qayıp bardı; Həman bolsa oşəm-kayoşəyə pətip, bəxini qümkigən həlda aldirap-tenəp öz öyigə qayıp kətti. □ ¹³ Həman hotuni Zərəxkə wə barlıq dost-aşinilirigə bəxişə kəlgənirining həmmisini eytip bərdi. Andin uning danixmənliri bilən hotuni Zərəx buni anglap uningəyə: — Mordikayning aldida yengilixkə baxlaptila; u əgər Yəhudiylarning nəslidin bolsa, uni yengəlməyła, əksişə səzsiz uning aldida məşlup bolidila, deyixti. ¹⁴ Ular tehi Həman bilən səzlixwatqan qeşida, padixahning hərəm'aşiliri kelip Həmanni Əstər təyyarlışan ziyapətke berixkə aldiratti.

7

Əstərning padixahğa Həmanning yaman oşərizini eytixi

¹ Xuning bilən padixah bilən Həman hanix Əstərning ziyapitigə dahil boluxkə kəldi. □ ² Padixah ikkinçi kətimlik ziyapət üstidə xarab işliwatqanda Əstərdin: — I hanix Əstər, nemə təliping bar? U sanga ijabət kilişidu. Nemə iltimasing bar? Hətta padixahlikimning yerimini iltimas kışangmu xundaq kilişidu, — dedi.

³ — Əgər nəzərliridə iltipatka erixkən bolsam, i aliyliri, wə padixahiməyə muwapıq kərünsə, mening iltimasim öz jenimni ayioşayla, xuningdək mening təlipim öz həlkimni saklıoşayla; ⁴ çünki biz, yəni mən wə mening həlkim birgə yökətilip, kirilip, nəslimizdin kurutuluxkə setiwetildük. Əgər biz kü wə dedəklikkə setiwetilgən bolsaq, süküt kışolan bolattim; ləkin padixahimning tartidişan ziyininimu düxmən tələp bərləməytti, — dəp jawap bərdi Əstər.□

⁵ Padixah Aħaxwərox hanix Əstərdin: — Bundaq kilişkə pətişolan kixi kim ikən? U kəyərdə?! — dəp soridi. Əstər jawabən: —

⁶ Bu düxmən wə zəhərhendə mana muxu rəzil Həman! — dewidi, Həman padixah bilən hanix aldida xu zamatla dəkkə-dükkigə qüxti.

Həmanning əzi təyyarlışan darəyə esilixi

□ **6:12 «orda dərwasisining aldişə qayıp bardı»** — bu səz bəlkim əməldarlıq wəzəpisini kaytidin baxlışanlikini kərsitixi mumkin. □ **7:1 «...Əstərning ziyapitigə dahil boluxkə kəldi»** — ibraniy tilida «... Əstərning ziyapitigə ixişkə kəldi». □ **7:4 «Əgər biz kü wə dedəklikkə setiwetilgən bolsaq, süküt kışolan bolattim; ləkin padixahimning tartidişan ziyininimu düxmən tələp bərləməytti»** — baxkə birhəl təjmisini: — «Əgər biz kü wə dedəklikkə setiwetilgən bolsaq, mən süküt qalattim; çünki biz tartidişan külpətning padixahni awarə kışoşuliki yök idi». «Düxmən padixahimning tartidişan ziyininimu tələp bərləməytti» degəning mənsi bəlkim birinçidin, Yəhudiylar kül-dədək kışinsa bəj təliməytti; ikkinçidin, Huda İbrahıməyə: «Kim sən wə əwladlıringni qarəşolan bolsa mən uni qarəşaymən, sən wə əwladlıringni kim bərikətligən bolsa mən uni bərikətləymən» dəp wədə kışolanidi («Yar.» 12:2-3). Kim Yəhudiy həlkigə ziyankəxlik kışla, Hudaning jazasını tartidi. «Koxumqə səz»imzinimu kəşing.

⁷ Xuning bilən padixah kəhri-şəzəpkə kelip ziyapət-xarab üstidin turdida, qaribaşqə çiqip kətti; Həman bolsa hanix Əstərdin jenini tiləxkə kəldi; çünki u padixahning əzigə jaza bərməy qoymaydıoğan niyətkə kəlgənlikini kərip yətkənidi. ⁸ Padixah qaribaşqədin ziyapət-xarab dastihinişə qayıtip kəlgənida Həmannin özini Əstər yələngən diwanışə taxlışinişə turşinişini kərdi-də: — Kara, uning ordida mening aldimdila hanixkə zorluq kılqılıwatqinini?! — dewidi, bu səz padixahning əşzidin çiqixi bilənla adəmlər Həmannin bax-kəzini çümkəp koydi. □ ⁹ Padixahning aldidə turuwatqan hərəm'əşiliridin Hərbona isimlik birsi: — Yənə bir ix bar, mana, Həman aliylirining həyati üqün gəp kılşə Mordikayni esix üqün, əllik gəz igizlikdə yasatqan dar təyyar turidu, u dar həzir muxu Həmannin həylikdə dewidi, padixah: — Həmanni uningəşə esinglar! — dedi. ¹⁰ Xuning bilən ular Həmanni u Mordikayışə təyyarlap qoyşə darışə asti; xuning bilən padixahning şəzəzi besildi.

8

Mordikayning yukiri mərtiwigə əstürülüşü

¹ Padixah Aħaxwerox xu küni Yəhudiylarning duxmini Həmannin öy-zeminini iltipət kılıp hanix Əstərgə bərdi; Mordikaymu padixahning huzurişə kəltürüldi, çünki Əstər əzining Mordikay bilən tuşqan ikənlikini padixahkə dəp bərgənidi. ² Padixah əzining Həmandin qayıtuwalışəni üzükini çiqirip Mordikayışə bərdi, Əstərmu Mordikayni Həmannin öy-jayini baxkıruxkə koydi.

Əstərnin padixahın Həmannin suyikəstini bikar kılıxni tilixi

³ Əstər yənə padixahning aldişə kelip ayışişə yikilip, kəzigə yax alşə haldə padixahın Agagiylardin bolşə Həman kəltürüp çikşə balayışəpətni həm uning Yəhudiylarını yökıtix suyikəstini bikar kılıxni yelinip ətündi. ⁴ Padixah altun həsisini Əstərgə tənqliwidi, Əstər ornidin kəpup padixahning aldidə turdi.

⁵ — Əgər aliyliri məkul kərsə, əgər mən padixahning aldidə iltipətə erixkən bolsam, əgər padixahım bu ixni toşra dəp kərisə, xuningdək məndin məmnun bolsa, yarlık çüxürüp Agagiylardin Həmmidatəning oşli Həman yazşə məkuplarını, yəni padixahımning hərkəysi əlkisidiki Yəhudiylarını yökıtix toşrisidiki məkuplarını bikar kılıdıoğan bir yarlık yezilixini tiləymən. □ ⁶ Çünki mən öz həlkimşə çüxidişə bu balayışəpətkə kəndəkmü qıdap kərap turalaymən? Öz tuşqanlirimning yökıtılışə kəndəkmü qıdap kərap turalaymən? — dedi Əstər padixahkə.

⁷ Padixah Aħaxwerox hanix Əstər bilən Yəhudi Mordikayışə: — Mana, Həman Yəhudiylarışə ziyankəxlik kılmaqçı bolşəqə, mən uning öy-zeminini Əstərgə bərdim wə uning əzini ular darışə asti. □ ⁸ Əmdi silər əziminin toşra tapqini boyiqə mening namimda Yəhudiylar üqün

□ **7:8 «bax-kəzini çümkəp koydi»** — bəlkim əlüm jazışə məhkum kılınışə padixahning yüzini kərmisün dəp xundək kılşə bolsa kərek. □ **8:5 «xuningdək məndin məmnun bolsam...»** — ibranişə tilidə «uning kəz aldidə uni məmnun kılşəqə bolsam...».

□ **8:7 «Yəhudiylarışə ziyankəxlik kılmaqçı bolşəqə,...»** — ibranişə tilidə «Yəhudiylarışə kolini uzartmaqçı bolşəqə,...».

bir yarlık yezip, mening üzük möhürümni besinglar; çünki padixahning namida yeziloğan, padixahning üzük möhürü besiloğan yarlıqni heqkim bikar kılalmaydu, dedi.⁹

⁹ Xu qaoşda, üqinqi ayda, yəni Siwan eyining yigirmə üqinqi küni, padixahning mirzilirining həmmisi çaqırıp kelindi. Ular Mordikayning barlık buyruşını boyiqə yarlık yazdı; yarlık Yəhudaların xı toşruluk Hindistandin Həbəxstanışiqə bir yüz yigirmə yettə ölkining waliylirioğa, ölkə baxlıkə wə bəglirigə yeziloğan bolup, məktuplar hərəkaysi ölkigə öz yezikə bilən, hərəkaysi əl-millətlərgə öz tili bilən, xundakla Yəhudiylarğa öz yezikə bilən, öz tilida pütülgənidi. ¹⁰ Mordikay yarlıqni padixah Aħaxweroxning namida yezip, uningğa padixahning üzük möhürini basti; yarlık məktuplirini padixahlıqning atlikliri bilən, yəni toşparlarğa, at keqirlarğa wə təgilərgə mingən qəwəndazlar arklıq hərəkaysi jaylarğa yollidi. ¹¹ Yarlıqta: «Padixah hərəkaysi xəhərlərdiki Yəhudiylarning uyuxup, öz həyatini koşdixioğa, xundakla özligə düxmənlik kılidoğan hər millət wə hər kaysi ölkilərdiki küqləni, jümlidin ularning bala-qaqilirini koymay yökıtixioğa, kirixioğa, nəslini kurutuxioğa, xundakla mal-mülkini olja kılixioğa ijjazət berildi; ¹² bu ix bir kündə, yəni on ikkinçi ayning, yəni Adar eyining on üqinqi küni padixah Aħaxweroxning hərəkaysi ölkiliridə ijjra kılinsun» dəp pütülgənidi.

¹³ Yarlık hərəkaysi ölkigə əwətilip, pərman süpitidə elan kılinsun, Yəhudiylarning əxu küni düxmənlikidin intikam elixkə təyyarlinip koyxu üqün yarlıqning keqürülmisi hərəkaysi əl-millətlərgə ukturulsun, dəp bekitildi. ¹⁴ Xuning bilən qəwəndazlar toşparlarğa wə keqirlarğa minip padixahning buyruki boyiqə jiddiy yolğa atlandı; yarlık Xuxan kəl'əsidimu jakarlandı.

¹⁵ Mordikay kək wə ak rənglik xahanə kiyim kiyip, bexioğa katta altun tajni taqap, səsün rəng kəndir yepinqini yepinip, padixahning huzuridin çıktı; Xuxan xəhərdiki həlk huxallıqkə qəmüp təntənə kılıxti. ¹⁶ Yəhudiylar yorukluk, xad-huramlıq wə izzət-ikramğa muyəssər boldi. ¹⁷ Hərəkaysi ölkə, hərəkaysi xəhərlərdə, padixahning əmr-yarlıkə yetip barəjanlıkə yərlərdə, Yəhudiylar xad-huramlıqkə qəmüp, ziyarət kılıp mubarək bir künni ötküzüxti; nuroşun yarlık aħalilər əzliniri Yəhudi yezixiwaldı; çünki Yəhudiylardin kərkux wəhimisi ularni besiwaloğanidi.¹⁸

9

Yəhudiylarning öz düxmənlikini məşğulp kılıxi

¹ On ikkinçi ay, yəni Adar eyining on üqinqi küni, padixahning əmri bilən yarlık ijjra kılınixkə az qaloğan qaoşda, yəni Yəhudiylarning düxmənlikiri ularning üstidin oqalib kelixkə ümid kılıp kütəkən küni, əksiqə Yəhudiylarning öz düxmənlikirining üstidin oqalib kelidoğan küniqə aylinip kətti. ² Yəhudiylar padixah Aħaxweroxning hərəkaysi ölkiliridiki

^{8:8} «...çünki padixahning namida yeziloğan, padixahning üzük möhürü besiloğan yarlıqni heqkim bikar kılalmaydu» — bu Pars imperiyəsidiکی اساس qanun idi. Dəl xu səwəbtin əslidiki yarlıqning əzini biwasitə bikar kılıxkə bolmaytti. Buning ornida uning aqiwitining əldini elix tədbiri kərsitilən ikkinçi bir yarlık yezilixi kərək bolatti. ^{8:9} «Həbəxstan» — həzirkı Efiopiya. ^{8:10} «at keqirlarğa wə təgilərgə...» — yaki «aləhidə bekip keliniwatқан atlarğa...». Bu ayəttili uləqlarning hillirining birnəqqə hil təjrimiliri uqrxı mumkin. ^{8:17} «əzliniri Yəhudi yezixiwaldı» — yaki «əzlini Yəhudi boluxti».

əzliri turuxluk xəhərlərdə ularoşa kəst kılmakçı boləjanlaroşa hujum kilix üçün yiojilixka baxlidi; heqkim ularning aldidə turalmaytti; ulardin boləjan kərkunq hər bir əl-millətni baskanidi. ³ Hər kaysi əlkilərdiki bəglər, waliylar, əlkə baxlıkliri, xundakla padixahning ixlini ijrə kiləuqılarnıng həmmisi Yəhudiylarni kollidi; qünki Mordikaydin boləjan kərkunq ularni baskanidi. ⁴ Qünki Mordikay degən kixi ordida intayin nopuzluk bolup, nam-xəhriti həmmə əlkilərgə tarqaləjanidi; uning həkuki barəjanseri qəngiyip ketiwatatti. ⁵ Xuning bilən Yəhudiylar əzlinigə həmmə düxmənlinini kiliclap, kirojin kilip yokatti; əzlinigə əq boləjanlaroşa kəndak kilixni halisa xundak kildi. ⁶ Xuxan kəl'əsidiə Yəhudiylar bəx yüz adəmni kətl kilip yokatti. ⁷ Ular yənə Parxandata, Dalfon, Aspata, ⁸ Porata, Adaliya, Aridata, ⁹ Parmaxta, Arisay, Ariday wə Wayizatani kətl kildi; ¹⁰ bu on adəm Həmmidataning nəwrisi, Yəhudiylarning düxməni boləjan Həmanning oşli idi; lekin ular ularning mal-mülkini olja kilixka kəl salmidi. ¹¹ Xu küni Xuxan kəl'əsidiə kətl kilinəjan adəm sani padixahka məlum kilindi. ¹² Padixah hanix Əstərgə: — Yəhudiylar Xuxan kəl'əsidiə bəx yüz adəmni kətl kilip yokitiptu, yənə Həmanning on oşlini kətl kiptu; ular padixahning baxka əlkiliridə nemə kildikin? Əmdi nemə iltimasig bar? U sanga berilidu. Yənə nemə təliping bar? Umu bəja əylinidu, — dedi.

¹³ — Aliylirioşa muwaripik kəruñsə, Xuxandiki Yəhudiylarning ətimu bəgünki yarlıkta deyilgəndək ix kilixioşa həmdə Həmanning on oşlining *jasətlirini* darəşa esip koyuxka ijasət bərgəyla, dedi Əstər.

¹⁴ Padixah xundak kilixka buyruk quxürdi; yarlık Xuxan kəl'əsidiə qikiriləanda, kixilər Həmanning on oşlini darəşa esip koyuxti. ¹⁵ Adar eyining on tətinqi küni Xuxandiki Yəhudiylar yənə yiojilip üç yüz adəmni əltürdi; lekin ularning mal-mülkini olja kilixka kəl salmidi.

¹⁶ Padixahning hər kaysi baxka əlkiliridiki qaləjan Yəhudiylar yiojilip öz janlırini saqlaxka səptə turup əzlinigə əq boləjanlardin jəmiy yətmix bəx ming adəmni əltürdi, əmma ularning mal-mülkini olja kilixka kəl salmidi. Xuning bilən ular düxmənlinidin kutulup aramlikka muyəssər boldi. ¹⁷ Bu Adar eyining on üçinqi künidiki ix idi; on tətinqi küni ular aram aldı, xu künni ziyapət berip xadlinidiojan kün kilip bekitti.

¹⁸ Ləkin Xuxandiki Yəhudiylar bolsa on üçinqi, on tətinqi künliri toplixip jəng kildi; on bəxinqi küni ular aram aldı, xu künni ziyapət berip xadlinidiojan kün kilip bekitti. ¹⁹ Xu səwəbtin səhradiki Yəhudiylar, yəni yeza-kixlaklarda turuwatqan Yəhudiylar Adar eyining on tətinqi künni ziyapət berip xadlinidiojan mubarək kün bekutip, bir-birigə sowəja-salam berixidiojan boldi.

²⁰ Mordikay bu wəkələri hatiriləp həmdə Ahaxwəroxning hər kaysi əlkilirining yirək-yəkin jaylırida turuwatqan barlık Yəhudiylarəşa məktuplarni yollidi. ²¹ Xundak kilip u ularning arisida hər yili Adar eyining on tət, on bəxinqi künni bayram kilip ətküzulsun dəp bekitti; ²² u bu ikki künni Yəhudiylarning düxməndin kutulup aramlikka erixkən küni süpitidə, xu ayni ularning kəyoşu-həsriti xadlikka, yiojə-zarliri mubarək künigə aylənəjan ay süpitidə əsləp, bu ikki künni ziyapət kilip xadlinidiojan, kəpçilik bir-birigə salam-sowəja beridiojan, kəmbəoşəllərgə həyr-əhsan kilidiojan kün kilixka buyrudi. ²³ Xu səwəbtin Yəhudiylar dəsəp baxlıəjan xu *heytni* dawamlaxturuxka wə xuningdək Mordikayning ularəşa yazəjanlırınımu orunlaydiojanəşa wədə berixti. ²⁴ Qünki əslidə barlık Yəhudiylarning küxəndisi boləjan Agagiy Həmmidataning oşli Həman Yəhudiylarni həlak kilixni kəstligən,

xundaqla ularni nəslidin qurutup yoqatmaqçi bolup «pur», yəni qək taxliqanidi. ²⁵ Lekin bu ix padixahning kulikioqa yetkəndə, padixah məktuplarni yezip, Həman kəstligən rəzil ix, yəni uning Yəhudiylarni kəst kılqan ixi uning öz bexioqa yansun, dəp yarlık qüxürdi; həm kixilər uni wə uning oqullirini daroqa asti. □ ■

«Purim» bayrimining kelip qıqix tarihi

²⁶ Xunglaxqa, kixilər «pur» (qək) degən isim boyiqə bu ikki künni «Purim bayrimi» dəp atidi; xunga Yəhudiylar əxu həttə pütülgənliri boyiqə, həm kərgən, həm baxtin ötküzgənlirigə asasen, □ ²⁷ əzliri, əwladliri həmdə əzliri bilən birləxkən barlık kixilərnin pütülgən əhkamni tutup, bəlgiləngən waqıtta əxu ikki künni hər yili mənngü üzüldürməy bayram kılıxini qarar kildi, ²⁸ xundaqla bu ikki kün hər bir dəwrədə, hər bir jəmət-ailidə, hər kaysi ölkə, hər kaysi xəhərdə hatirilini təbriklini tursun wə «Purim bayrimi» bolidiqan muxu künlərnin təbriklini Yəhudiylar həlki iqidə mənngü üzülüp qalmisun, hatiriləx paaliyətliri ularning uruq-nəslı arisidinmu yoqap kətmisun, dəp qarar kildi.

²⁹ Andin Abihailning kızı, hanix Əstər wə Yəhudiylar Mordikay Yəhudiylarəqa yazoqan «Purim bayrimi» toqrisidiki xu ikkinçi hətni toluq həkuki bilən təkitləp, yənə bir hətni yollidi. ³⁰ Mordikay hatirjəmlik wə həkikətnin səzlrini yetküzidiqan məktuplarni Ahaxweroxning padixahlıkdiki bir yüz yigirmə yettə ölkidiki barlık Yəhudiylarəqa əwətip, ³¹ Xu «Purim» künliri bəlgiləngən waqitlirida ötküzülsun, xuningdək Yəhudiylar Mordikay wə hanix Əstərnin tapiliqanliri boyiqə, xundaqla ularning öz-özigə wə nəsligə bəkitkənliri boyiqə əyni waqittiki tutuloqan rozilar wə kətürülgən nida-pəryadlar əsləp hatirilənsun, dəp təkitlidi. □

³² Əstərnin yarlıki «Purim bayrimi»diki xu ixlarni bəkitip bərdi; bu ix tarihnamiqimu pütüldi.

10

Mordikayning xəhriti wə utuqi

¹ Padixah Ahaxwerox qurukluk wə dengiz aralliridiki ahalilərnin həmmisigə alwan təligüzətti. ² Uning nopuz-həywi wə kudritini ayan kılqan barlık kılqan-ətkənliri, xundaqla Mordikayning padixahning əstürüxi bilən erixkən katta xəhriti toqrisidiki təpsilatlar Media wə Pars padixahlirinin tarix-təzkiriliridə pütülgən əməsmu? ³ Qünki Yəhudiylar Mordikayning mərtiwisi padixah Ahaxweroxin keyinla ikkinçi orunda turatti; u daim öz hək-millitinin bəhtini közləp, barlık nəslidikilərgə aman-esənlik tilək səzlrini kılatti, Yəhudiylarning arisida zor izzət-hərmət tepip, qerindaxlirinin qədirlixigə erixkənidi.

□ 9:25 «Lekin bu ix padixahning kulikioqa yetkəndə...» — ibranıy tilida: «Lekin u padixahning aldiqə kəlgəndə» deyilidu. Xunga bəzi tərcimilərdə: «Lekin u (Əstər) padixahning aldiqə kirkəndə,...» deyilidu. ■ 9:25 Əst. 8:8 □ 9:26 «Purim» — «qək taxlax» degən mənisı. □ 9:31 «...əyni watittiki tutuloqan rozilar wə kətürülgən nida-pəryadlar əsləp hatirilənsun» — bu jümlinin baxqa birhil tərcimisi: «...həklər huddi əzliri wə əwladliri üqün roza tutux wə qarilik tutux waqtini bəlgiləxni qarar kılqandək». Lekin bizningqə bu səzər qoqum Əstər wə Xuxandiki Yəhudiylarning roza tutup pütkül həkki üqün kətürgən nida-pəryadlirini əsləxni kərsitidu.

Ayup

Ihlasmənlik həm awatlık

¹ «Uz» degən yurtta, Ayup isimlik bir adəm yaxıoqanıdı. Bu adəm bolsa kūsursız, durus, Hudadin kōrkıdıoqan, yamanlıqtın özını yırak tutıdıoqan adəm ıdı. ■

² Uningdin yəttə oqul wə üq kız tuoquldı. ³ Uning yəttə ming kōy, üq ming tögə, bəx yüz jüp kala, bəx yüz mada exək katarlık mal-mülki bar ıdı. Uning malaylırı bək kəp ıdı; u xərklıqlər ıqıdə həmmıdın uluoı ıdı.

⁴ Uning oqullırı nəwət boyıqə bekitkən kündə öz öyidə baxkılar üqün dastıhan selip ziyapət kılattı. Bu künlərdə ular adəm əwətip üq singlisını ular bilən billə tamaklinixka qakiritattı. ⁵ Ularıning xu ziyapət künlırı ayaqlıxı bilən Ayup adəm əwətip ularnı Huda aldıda paklinixka orunlaxturattı. U tang səhərdə ornıdın turup ularning sanıoıa asasən kəydürmə kurbanlıqlarını kılattı. Qünki Ayup: «Balıırım gunah kılıp kōyup, kənglıdə Hudaoıa bihərmətlik kılıp kōyamdıkn» dəp oylayttı. Ayup hərdaım ənə xundak kılıp turattı. □

Ərxıtkı bırıncı kətimlik kəngəx; Xəytan soqunup kırıdu

⁶ Bır küni, Hudaning oqullırı Pərwərdıgarnıng huzurıoıa hazır boldı. Xəytanmu ularning arısoıa kırıwaldı. □ ⁷ Pərwərdıgar Xəytandı: — Nədı kəldıng? — dəp sorıdı.

Xəytan Pərwərdıgaroıa jawabən: — Yər yüzını kezıp paylap, uyak-buyakları ayılıp qərgıləp kəldım, dedı. ■

⁸ Pərwərdıgar unıngə: — Məning kulum Ayupka dıkkət kılənsən? Yər yüzıdə unıngdək mukəmməl, durus, Hudadin kōrkıdıoqan həm yamanlıqtın yırak turıdıoqan adəm yok, — dedı.

⁹ Xəytan Pərwərdıgaroıa jawabən: — Ayup Hudadin bıkarđın bıkar kōrkıdıoıandı? ¹⁰ Əzüng unıng əzi, aılısıdıkilırı həm unıng həmmə nərsısınıng ətrarıoıa kaxa kōyoıan əməsmu? Sən unıng kılıoıa bərikət

■ **1:1** Ayup 2:3 □ **1:5** «Ayup adəm əwətip ularnı Huda aldıda paklinixka orunlaxturattı»

— baxka bırıhıl tərjımısı: «Ayup ularnı qakırıxka adəm əwətip, ularnı Huda aldıda paklandurattı».

«**paklinix**» — əynı qaođdıki kurbanlık kılıx üqün «adəmni paklandurrıx»ning kəndək elıp berılıdıoıanlıkı bızgə nəməlum. Bəlkım yuyundurulup, pakız kıyımlərnı kıydürüx degəndək ıx boluxı mumkın. «**kəydürmə kurbanlık**» — qəđımkı zamanlarda məlum bır haywan (koy, kala, katarlık)ni soyup, unıng kənını yərgə ekıtıwetıp, andın unıng pütün tenını Hudaoıa atıp kəydürüxtın ıbarəttur. Bu hıl kurbanlık gunahını tıləx yaki Hudaoıa ıbadət kılıx məksıtıdə kılınıdu. «**Hudaoıa bihərmətlik kılıx**» — muxu səz ıbranıy tılıdä «baruk» dəp elınıdu. «Baruk» adəttə «bərikət, bəht» degən mənını bıldıřıdu. Xu dəwrdə adəmlər bır-bırı bilən hoxlaxkəndə «bərikətlik bolsun» dəp bəht tıləyttı. Xu səwəbtın «bəht tıləx» («baruk») «hoxlıxıx»ni bıldıřürpmu kəlıxı mumkın ıdı. Demək, muxu yərdə bu ıbarə «Balıırım Hudadin hoxlıxıp («huddı wıdalaxkəndək») ayırılıp ketəmdıkn» degən mənıdə boluxı mumkın. □ **1:6** «**Hudanın oqullırı**» — muxu yərdə əhtımal mukəddəs pərixılərnı kərsıtıdu. 38:7ni kəřüng. «**Xəytanmu ularnıng arısoıa kırıwaldı**» — Huda nemə üqün Xəytannıng əzınıng huzurıoıa kırıp, özını ərknık bilən həkərtlıxıgə yol kōyıdu? Bu muhım məsılə toquruluk «koxumqə səz»ımızını kəřüng.

■ **1:7** 1Pet. 5:8

ata qilding, xuning bilən uning təllukati tərəp-tərəptin güllinip awu-
makta. □ ¹¹ Əgər Sən qolungni sozup, uning həmmə nərsilirigə tegip
qoysang, u Səndin yüz örüp, Seni tillimisa *Xəytan bolmay ketay!* — dedi.
¹² Pərwərdigar Xəytanoğa: — Mana, uning həmmə nərsisini sening
qolungoğa tutquzdum! Biraq uning özigə tagküqi bolma! — dedi.
Xundak qilip Xəytan Pərwərdigarning huzuridin qikqip kətti.

Birinqi sinak

¹³ Bir küni, Ayupning oşul-qizliri qong akisining öyidə tamak yəp, xarab
iqip olturatti. ¹⁴ Bir həwərqi Ayupning yenioğa kelip uningoğa: — Kalilar
bilən yər həydəwatattuk, exəklər ətrapta otlawatatti; ¹⁵ Xebaliklar hujum
kilip kala-exəkləni bulap kətti. Ixləwatқан yaxlarni kiliqlap öltüriwətti.
Yaloquz mənla qutulup kelip, siligə həwər yətküzüxkə nesip boldi, — dedi.
¹⁶ Bu adəmning gepi tehi tügiməy turupla, yənə birsi yügürüp kelip
Ayupka: — Asmandin Hudaning oti qüxüp koylar wə ixləwatқан yaxlarni
köydüriwətti; yaloquz mənla qutulup qaldim, siligə həwər yətküzüxkə
nesip boldum, — dedi.

¹⁷ Bu adəmning gepi tehi tügiməy turupla, yənə birsi yügürüp kelip
Ayupka: — Kaldiylər üq tərəptin hujum kilip tögiləni bulap elip kətti,
ixləwatқан yaxlarni kiliqlap öltüriwətti; yaloquz mənla qutulup qaldim,
siligə həwər yətküzüxkə nesip boldum, — dedi.

¹⁸ Bu adəmning gepi tehi tügiməy turupla, yənə birsi yügürüp kelip
Ayupka: — Oşulliri wə kizliri qong akisining öyidə tamak yəp, xarab
iqip olturoşinida, ¹⁹ tuyuksiz, qəldin kattik bir boran qikqip öyning tət
bulungini kattik soqup, öy oşulap qüxüp yaxlarni öltüriwətti; yaloquz
mənla qutulup qaldim, siligə həwər yətküzüxkə nesip boldum, — dedi.

²⁰ Ayup bolsa buni anglap ornidin dəs turup, tonini yirtip, qeqini
qüxüriwetip, özini yərgə taxlap Hudağa ibadət kildi: —

²¹ Mən apamning qorsikidin yalingaq qüxkən, u yərgimu yalingaq
qaytimən; həmmini Pərwərdigar *manga* bərgən, əmdi Pərwərdigar
məndin elip kətti; Pərwərdigarning namioğa təxəkkür-mədhiyə
qayturulsun! — dedi. ■

²² Bularning həmmisidə Ayup gunah qilmidi wə yaki Hudani heçqandak
nalayiklik bilən əyiblimidi.

2

Ərxiki ikkinqi qetimlik kengəx; Xəytan yənə soqunup kiridu; ikkinqi sinak

¹ Yənə bir küni, Hudaning oşulliri Pərwərdigarning huzuriğa hazır
boluxka kəldi. Xəytanmu ularning arisioğa kiriwaldi. □

² Pərwərdigar Xəytandin: — Nədin kəlding? — dəp soridi. Xəytan
Pərwərdigaroğa jawabən: — Yər yüzini kezip paylap, uyak-buyaklarni
aylinip qərgiləp kəldim, — dedi.

³ Pərwərdigar uningoğa: — Mening kulum Ayupka dikqət kilənsən?
Yər yüzidə uningdək mukəmməl, durus, Hudadin qorkidioğan həm

□ **1:10 «ətrapioğa xaxa qoyoğan»** — yaki «ətrapioğa tosaq qoyoğan». ■ **1:21 Top. 5:14; 1Tim. 6:7** □ **2:1 «Hudaning oşulliri»** — 1:6, 38:7 wə izahatlarni yənə kəring.

yamanlikning yirak turidigan adəm yok. Məyli sən Meni uni bikardin-bikar yutuwetixkə dəwət kılğan bolsangmu, u yənıla sadəkətlidikə qing turuwatidu, — dedi.

⁴ Xəytan Pərwərdigarğa jawabən: — Hər adəm öz jenini dəp terisini berixkimu razi bolıdu, hətta həmmə nemisinimu berixkə təyyardur; □

⁵ Biraq Sən hazır qolungni sozup uning səngək-ətlirigə təgsəng, u Səndin yüz ərüp tillimisa *Xəytan bolmay ketəy!* — dedi.

⁶ Pərwərdigar Xəytanoğa: — Mana, u hazır sening qolungda turuwatidu! Biraq uning jenioğa təgmə! — dedi.

⁷ Xundak kılıp Xəytan Pərwərdigarning huzuridin qikip, Ayupning bədinini tapinidin bexioiqə intayin azablık hürrek-hürrek yarılar bilən toxkuziwətti. □

⁸ Ayup bolsa bədinini tatilax-əirdax üçün bir sapal parqisini qolioğa elip, küllükkə kirip olturdi. □ ⁹ Ayali uningğa: — Əjəba sən tehiqə öz sadəkətlikingdə qing turuwatamsən? Hudani qarğa, əlüpla tügəx! — dedi. □

¹⁰ Lekin Ayup uningğa: — Sən hamakət ayallardək gəp kiliwatisən. Biz Hudaning yaxıllığını qobul kılğanikənmiz, əjəba uningdin kəlgən külpətnimu qobul kılıximiz kerək əməsmu? — dedi. İxlarda Ayup eqlizda heqkandak gunah ötküzmidı.

Ayupning üq dostining uni yoqlap kelixi

¹¹ Ayupning dostliridin üqəylən uningğa qüxkən külpəttin həwərdar boldı. Ular, yəni Temanlık Elifaz, Xuhalik Bildad wə Naamatlık Zofar degən kixilər bolup, öz yurtliridin qikip, Ayupka həsdaxlık bildürüx həm təsəlli berix üçün uning yenioğa berixkə billə kelixkənidi.

¹² Ular kelip yiraktinla uningğa kariwidi, uni toniyalmay kaldi-də, awazlirini kətürüp yioqlap taxlıdi. Hərbiri öz tonlirini yirtiwetip, topa-qanglarnı asmanoğa etip öz baxlırioğa qeqixti. ¹³ Ular uning bilən billə dak yərdə yattə keqə-kündüz olturdi, uningğa heqkim gəp kilmidi; qünki ular uning dərd-əlimining intayin azablık ikənlikini kərüp yətkənidi.

3

Ayupning səzlixı — uning həyatka lənət oqup, əlümgə intizar boluxı

¹⁻² *Yəttə kündin* keyin, Ayup eqliz eqip *əhwəlioğa qarita* özining kərüwatқан künigə lənət oqup mundak dedi: —■

³ «Mən tuquloğan axu kün bolmioğan bolsa boptikən!

□ **2:4** «**Hər adəm öz həyatını saqlap kelix üçün terisini berixkimu razi bolıdu**» — ibraniy tilida: «Hər adəm öz həyatını saqlap kelix üçün terining ornioğa terə berixkimu razi bolıdu» degən ibarə ixlitilgən — mənsi bəlkim biz tərijmə kılqinimizdək boluxı kerək. □ **2:7** «**intayin azablık hürrek-hürrek yarılar**» — bu kəsəlning qaysi kəsəl ikənlikini enik dəp berix kıyin. Bəzi dohturlar uni «yawa qeqək kesili» dəp qaraydu. □ **2:8** «**küllükkə kirip olturux**» — qədımkı zamanlarda matəm tutux yaki qəttik qayoşuni bildürüx üçün adəmlər kül dəwisidə olturatti. Qədımkı xəhərlərnıng sirtida adətə qong bir «kül dəwisi» bolıdu, Ayup xu kül dəwisi üstigə olturoğan boluxı mumkin. □ **2:9** «**Hudani qarğa!**» — Ayupning ayalining uningğa Hudani qarğa dəp bu nəsihət kılıxi, muxu arkilik Huda təripidin jening elinsun degən mənıdə. «Hudani qarğa!» — İbraniy tilida «baruq» degən söz bilən ipadilini, «Huda bilən hoxlıxix», «Hudadin waz keqix» degəndək mənılerde. 1:5diki ızahatni kəring. «**əlüpla tügəx!**» — ibraniy tilida «əlüwərgin!». ■ **3:1-2** Yər. 15:10; 20:14

«Oqul bala apiridə boldi!» deyilgən xu keqə bolmioqan bolsa boptikən! □

4 Xu künni zulmət qarlioqan bolsa boptikən!

Ərxətə turoqan Təngri kəz aldidin xu künni yokitiwətkən bolsa boptikən,
 Quyax nuri uning üstigə qüxürülmisə boptikən!

5 Xu künni qarangoqululuk həm ölümnin kəlonggisi öz koynioqə alsa boptikən!

Bulutlar uni yutup kətsə boptikən,

Xu künni kün qarangoqulatkuqilar qorkitip kətküziwətkən bolsa boptikən! □

6 Xu kəqni — Zulmət tutup kətsə boptikən;

Xu kün yil iqidiki *baxqa* künlər bilən billə xatlanmisa boptikən!

Xu kün ayning bir küni bolup sanalmisa boptikən!

7 Mana, xu keqidə tuotut bolmisa boptikən!

U keqidə heqkandaq xad-huramlıq awaz yangrimisa boptikən!

8 Künlərgə lənət kiləuqilar xu küngə lənət kilsa boptikən!

Lewiatanni qozəxaxkə petinalaydioqanlar xu küngə lənət kilsa boptikən! □

9 Xu kün tang səhərdiki yultuzlar qarangoqulaxsa boptikən!

U kün quyax nurini bihudə kütsə boptikən!

Xu kün sübhning qapaqlirining eqilixini bihudə kütsə boptikən!

10 Qünki xu kün meni kətürgən baliyatquning ixiklirini ətmigən,

Mening kəzlimni dərd-ələmni kərəlməs kilmioqan.

11 Ah, nemixkə anamning qorsikidin qüxüplə ölüp kətmigəndimən?!

Nemixkə qorsaktin qikkandila nəpəstin kəlmioqandimən?

12 Nemixkə meni qobul kilidioqan etəklər boləqandu?

Nemixkə meni emitidioqan əmqəklər boləqandu?

13 Muxular bolmioqan bolsa, undaqta mən mənggü tinq yetip qalattim,

Mənggülük uyquqə kətkən bolattim, xu qəqda aram tapqan bolattim.

14 Xu qəqda əzliri üqünla hilwət jaylarəqə mazar saləqan yər yüzidiki padixahlar həm məslihətqilər bilən, □

15 Yaki altun yioqan,

Öyliri kümüxkə toloqan bəg-xahzadilər bilən bolattim;

16 Qorsaktin məzgisiz qüxüp kətkən yoxurun balidək,

Nurni kərməy qaqrap kətkən balidək həyat kəqürmīgən bolattim.

17 Axu yərdə rəzillər awariqiliktin haliy bolidu,

Axu yərdə həlidin kətkənlər aram tapidu; □

18 Axu yərdə əsirlər rahəttə jəm bolidu,

□ 3:3 «Oqul bala apiridə boldi!» — bu gəpni pərixtilər kiləqan boluxi mumkin. □ 3:5

«kün qarangoqulatkuqilar» — buning nemə ikənlikigə hazır birnemə deyix təs. Bəlkim jadugərlərinin bir hil jadugərligni ixlitip künni qarangoqulitixkə intilidioqanlıqini kərisitixi mumkin. □ 3:8 «Lewiatan» — qongqur dengiz astida yaxaydioqan qorkunqluk əjdihəqə ohxap ketidioqan həywan. «Lewiatanni qozəxax» bolsa, bəzi kona mədəniyətlərdə: «bu yooqan həywanı qozəp ornidin turəquzup pütin quyaxni tosup yepip, qarangoquluk qüxürələymiz» degən kəzkaraxtur. Ayupning əzi mundaq «qarangoqulaxturux usuli»qə ixənməsliki mumkin, biraq xeilik təkitləx üqün bu selixturmini ixlitidu. Demək, Ayup muxu yərdə əzi tuquloqan künnin muxu əjdihəqə ohxap qorkunqluklignini wə taqabil turuxning intayin təslikini bildürməqki boləqan boluxi mumkin. □ 3:14 «əzliri üqünla hilwət jaylarəqə mazar saləqan yər yüzidiki padixahlar həm məslihətqilər» — bu ayattiki «mazar» bəlkim Misirdiki qong əhramlarni kərsitixi mumkin. Məyli qong, həywətlik bolsimu, bəribir adəmni ölümdin qoşdiyalmaydu. Bu jümlini yənə «əzi üqünla hazır harablixip kətkən jaylarni qurəqan padixahlar...» dəp tərximə kiləqili bolidu. □ 3:17 «Axu yərdə rəzillər» həlidin kətkənlər aram tapidu» — muxu yərdə Ayupning səzi Hudaning adalitidin gumanlinixioqə yeqin kelidu. U, rəzillər baxkə adəmlərgə ohxap gərdə təng bolup ohxax dəm alalaydu, dəwatqandək mənədə səzloydu.

Ular əzgüqilərnin awazini anglimaydu;

¹⁹ Oşeriblar mu həm uluşlarmu axu yərdə turidu,
Kul bolsa hojayinidin azad bolidu.

²⁰ Japa tartquşoşa nemə dəp nur berilidu?
Nemixka dərd-ələmgə qəmgənlərgə həyat berilidu?

²¹ Ular təxnalik bilən ölümni kütidu,
Biraq u kəlməydu;

Ular ölümni yoxurun gəhərnə kezip izdigəndin mu əwzəl bilidu,

²² Ular gərnə tapqanda zor huxal bolup,
Xad-huramliqqa qəmidu.

²³ Əz yoli eniksiz adəmgə,

Yəni Təngri ninqə selinşən adəmgə nemixka *nur wə həyat* berilidu?

²⁴ Xunga tamikim ninqə ornişə nalilirim kelidu;
Mənin qattik pəryadlirim xarkiratmidək xarkiraydu.

²⁵ Qünki mən dəl qorqqan wəhət əz beximşə qüxti;
Mən dəl qorqidışən ix manga kəldi.

²⁶ Məndə heq aramliq yoxtur!

Həm heq hatirjəm əməsmən!

Heq tinq-amanlikim yoxtur!

Biraq parakəndiqilik həman üstümgə qüxməktə!».

4

*Elifazning səz qilixi ••• «Adəm Hudaning aldida həkqəniy bolal-
maydu»*

¹ Temanliq Elifaz jawabən mundak dedi: —

² «Birsi sən bilən səzləxməkci bolsa, eşir əlamsən?
Biraq kim əşzişə kəlgən gəpnə yutuwatəlaydu?

³ Kara, sən kəp adəmlərgə təlim-tərbiyə bərgən adəmsən,
Sən jansiz qollarşə küq bərgənsən,

⁴ Səzlərin dəldəngşip aran mangidışənlərnə rişbətəldərgən,
Tizliri pükülgənlərnə yəligənsən.

⁵ Biraq hazır nəwət sanga kəldi,
Xuninglik bilən həlingdin kəttinq,

Balay'apət sanga tegixi bilən,
Sən əlakzadə bolup kəttinq.□

⁶ İhləsmənlikinq tayanşinq bolup kəlmigənmü?

Yöllərinğdiki durusluq ümidinqning əsəsi əməsmidi?

⁷ Esinggə əl, kim bigunəş turup wəyran bolup bəkqan?
Duruslarning həyati nədə üzülup qəloşan?□

□ 4:5 «Balay'apət sanga tegixi bilən, sən əlakzadə bolup kəttinq!» — deməy tural-maymizki, Elifazning «Balay'apət sanga tegixi bilən» degini Ayupning eqinixlik əşwalini nəhayiti yenik qəlişən bir səzdur. □ 4:7 «Esinggə əl, kim bigunəş turup wəyran bolup bəkqan? Duruslarning həyati nədə üzülup qəloşan?» — Elifazning bayani, xübhəsizki, qiyamət künidə əməlgə axurulidu. Biraq bundak səzlərninq bu dünyada hərdaim əməlgə axuruluxi natayin. Ayupning dostlirinqning həmmisi: «Bu dünyada gunəş sadir qilşən hərşəndək adəmgə külpət kəltürüldü; Ayupka külpət kəldi; xunga u qəqum məlum bir eşir gunəşni qilşən» dəp pərəz kəldi. Bu kəzqaraxni Ayup qəbul qilmisimu, ləkin bundak gəplər uni intayin əzəblaydu həm uni Hudaning ədalitidin gumanlixə turtkə bolidu. Ularning səzliridin qarışanda, Ayup wə uning dəwridikilərninq qiyamət küni toşrisida əsasən həwiri yəki idi.

8 Mən kərginimdək, gunah bilən yər aqdurup awariqilik terioqanlar, Ohxaxla hösul alidu.■

9 Təngrining bir nəpisi bilənla ular gumran bolidu, Uning oʻzipping partlixi bilən ular yoqilip ketidu.□ ■

10 Xirning həkirkəxliri,

Həm əxəddiy xirning awazi *bar bolsimu*,
Xir arslanlirining qixliri sundurulidu;□

11 Batur xir bolsa ow tapalmay yoqilixkə yüzlinidu,
Qixi xirning kükükliri qeqilip ketidu.

12 — Mana, manga bir söz oʻqayibanə kəldi,
Kulikimoʻja bir xiwirliqan awaz kirdi,

13 Tün keqidiki oʻqayibanə kərunüxlərdin qiqқан oylarda,
Adəmlərnı qongkur uyqu baskanda,

14 Korkunq wə titrəkmı meni basti,
Səngək-səngəklirimni titritiwətti;

15 Kəz aldımın bir roh oʻtup kətti;
Bədinimdiki tükürim hürpiyip kətti.□

16 U roh ərında midirlimay turdi, birak turkını kərəlmidim;
Kəz aldımında bir gəwdə turuptu;
Xiwirliqan bir awaz anglandi: —□

17 «Insan balisi Təngridin həkkanıy bolalamdu?
Adəm öz Yaratquqisidin pak bolalamdu?□

18 Mana, U Öz kulliriqə ixənmişən,
Həttə pərixtilirininimə «Nadanlik kılqan!» dəp əyibligən yərdə,■

19 Uli topılardın bolqan insanlar,
Laydin yasaloqan oylərdə turoquqilar kəndak bolar!?
Ular pərwanidinimə asanla yanjilidu!□

20 Ular tang bilən kəq arilikida kukum-talkan bolidu;
Ular heqkim nəzirigə almiqan haldə mənggügə yoqilidu.□

■ **4:8** Ayup 15:35; Zəb. 7:14-16; Pənd. 22:8; Yəx. 59:4; Hox. 10:13; Gal. 6:7, 8 □ **4:9** «nəpisi» — «nəpsi» əməs. ■ **4:9** Yəx. 11:4 □ **4:10** «Xirning həkirkəxliri, həm əxəddiy xirning awazi bar bolsimu,...» — baxkə bir hil tərjimisi: «Xirning həkirkəxliri həm əxəddiy xirning awazi jim bolidu...». □ **4:15** «bir roh oʻtup kətti» — andin bu roh Elifozəgə gəp kildu. «Ayup» 1-2-babtiki həwərdin kəriqanda, rohning gepi yaloqan boləqəqkə, bu roh Xəytandin kəlgən yaman bir roh ikənlikigə bizdə kılqə guman yoq. Təwəndiki izahatlarnimə kərüng. □ **4:16** «Xiwirliqan bir awaz anglandi» — baxkə bir hil tərjimisi: «süküt iqidə bir awaz anglandi». □ **4:17** «Insan balisi Təngridin həkkanıy bolalamdu?» — baxkə bir hil tərjimisi: «Insan balisi Təngri aldidə həkkanıy bolalamdu?». ■ **4:18** Ayup 15:15; 2Pet. 2:4 □ **4:19** «Laydin yasaloqan oylərdə turoquqilar kəndak bolar!?» — roh eytkən bu sözlər (17-21-ayətlər) pütünləy yaloqan xikayət səzliridur; qünki biz kitabning bexidə Hudaning Ayupni «Mening kulum Ayup» dəp atap uningəja boləqan ixənqisi toqrisidiki hatirilərnı kərələymiz. Həmmə rohlarınəg səzining toqra boluxı natayin! Xuning qün təkitləymizki, barlik «rohlarınəg səziri»ni, xundakla insanlarınəg səzirlirininimə mukəddəs yazmilar (Təwrat, Zəbur, Injil)diki toluq həkikətlərgə asəsən təxkürüp ispatlax tolimu zərürdur. «Ular pərwanidinimə asanla yanjilidu!» — rohning muxu səzining kəqmə mənisı: Insan balisi Hudaning aldidə heqnemə həsablanmaydu, xungə Hudaning həkkanıylikigə adəmnıng əkli kılqə yətməydu, dəgənlıktur. Demək, insanlar Hudaning həkkanıylikini kət'iy qüxinəlməydu. Bırak Ayupning kərixı undək əməstur. Ayup: — Gərq adəm wə Hudaning arisidə insanlarınəg gunahı səwəbidin zor häng pəyda boləqan bolsimu, insanlarınəg bəribir öz wıjdanidə həkkanıylik toqrisidiki birhil oqıl-pal kərunidəqan qüxənqisi bolidu, dəp kəraydu. □ **4:20** «Ular heqkim nəzirigə almiqan haldə mənggügə yoqilidu» — rohning bu səzi yənıla bir aldəmliktur; Injiləgə asəsən, Huda həttə kuqkaqning yərgə yikiləqinimə nəzirigə alidu.

21 Ularning qedir tanisi yulup taxlanoqanoq?
Ular heq danalikka tehi erixmayla olup ketidu!» □

5

Elifazning sozini dawamlaxturuxi

1 Keni, iltija kilip bak, sanga jawab kילוquqi barmikin?
Mukoddaslarning kaysisidin panah tilaysen? □

2 Qunki ahmakning aqqiqi ezini olturidu,
Kahri nadanning jenioqa zamin bolidu. □

3 Men oz kezum bilan ahmakning yiltiz tartkanlikini korganmen;
Lekin xu haman uning makanini «Lenetka uqraydu!» dep bildim, □

4 Uning baliliri amanliktin yiraktur;
Ular xaher derwazisida sot kilinoqanda basturuldi;
Ularoqa heqkim himayiqi bolmaydu.

5 Uning hosulini aqlar yap tugitidu;
Ular hetta tikən arisida qaloqanlirininimu elip tugitidu;
Kiltaxqimu uning mal-muluklirini yutuvelixka tayyar turidu.

6 Qunki awariqilik ezaldin topidin unup qikmaydu,
Kulpatmu yerdin esup qikqanmu emes.

7 Biraq uqkun yukiroqa uqdiqandak,
Insan kulpat tartixka tuquloqandur. □

8 Ornungda men bolsam, Tangriqla murajiet qilattim,
Men iximni Hudayimoqla tapxuriwetattim.

9 U hesabsiz karamatlarni,
San-sanaksiz mojizilarni yaritidu. ■

10 U yergə yamoqur takdim kilidu;
U dala ustige su ewatip beridu. ■

11 U pes orunda turidiqanlarning mertiwisini ustun kilidu;
Matem tutkanlar amanlikka koturulidu. ■

12 U hyligarlarning niyatlirini bikar kiliwetidu,
Netijide ular ixini putturalmaydu. □ ■

13 U makkarlarni oz hyligərlikidin tuzakqa alidu;

□ 4:21 «Ular... heq danalikka tehi erixmayla olup ketidu!» — Elifaz adəmnin hayatini qediroqa ohxitidu; qedirning taniliri yulunoqada qedir derhal oqulap ketidu. Elifazning bu sozige qariganda, hayatning bir maksiti danalikka erixixtur. Məlum nuqtidin eytkanda bu sozning asasi bar. □ 5:1 «Mukoddaslər» — muxu yerdə bəlkim mukoddas pərixitlarni kersitidu.

□ 5:2 «Kahri nadanning jenioqa zamin bolidu» — yaki «Kərməsliki nadanning jenioqa zamin bolidu». Elifazning bu sozining mənisi: Ayupning aqqiklinip, Hudaqa kaqxixi hətərlik ix; Huda uningqa jawab kəlmigən yerdə, Huda wə insanning arilikida turidiqan bir «kelixturguqi»dinmu yardəm tiləx pütünləy bilhudə ix, degenlik boluxi mumkin. □ 5:3 «Lekin xu haman uning makanini «lenetka uqraydu!» dep bildim» — baxqa birhil təjmisisi: «Lekin mən derhal uning makanioqa lenet oqulandur».

□ 5:7 «Insan kulpat tartixka tuquloqandur» — yaki «Insan japa tartixqimu tuquloqandur». Kirix sozimizdə eytkinimizdək, oqurmənlərnin esidə bolsunki, Ayupning uq dostining bərgən pikirliridə heli kəp hatalik yərliri bar. Keyin Huda xu hata gəpliri uqin ularni əyibləydu. 42:7-9ni kəring. ■ 5:9 Ayup 9:10; Zəb. 72:18; Rim. 11:33 ■ 5:10 Zəb. 104:10 ■ 5:11 1Sam. 2:7; Zəb. 113:7, 8 □ 5:12 «U hyligərlərnin niyatlirini bikar kiliwetidu, netijide ular ixini putturalmaydu» — bu ayət Injilda («1Kor.» 1:19) rosul Pawlus tərpidin nəkil kəltürəlgən, xunga xühşisizki uni toqra dep bilimiz. ■ 5:12 Nəh. 4:9; Zəb. 33:10; Yəx. 8:10

Əgrilarning nəyrəngliri ekitip ketilidu. □ ■

¹⁴ Kündüzdə ular qarangʻolukka ugraydu;
Qüxtə tün keqidək silaxturup mangidu. ■

¹⁵ Biraq U miskinlarni məkkarlarning kiliqi wə aozzidin kutkuzidu,
Ularni küqlüklarning qanggilidin kudrətlik qöli bilən kutkuzidu.

¹⁶ Xunga, ajizlar üqün ümid tuqulidu,
Qəbihlik aozzini yumidu. ■

¹⁷ Kara, Təngri ibrət bərgən adəm bəhtliktur,
Xunga, Həmmigə Qadirning tərbiyisigə səl qarima jumu! ■

¹⁸ Qünki U adəmni yarilanduridu, andin yarini tangidu;
U sanjiydu, biraq Uning qolliri yənə sakaytidu. ■

¹⁹ U seni altə kıyinqiliktin kutkuzidu;
Həttə yəttə külpəttə heqkandək yamanlık sanga təgməydu. □ ■

²⁰ Aqarqılıkta U sening ülüminggə,
Uruxta U sanga urulojan kiliq zərbisigə nijatkar bolidu.

²¹ Sən zəhərlik tillarning zərbisidimu baxpanahlik iqiğə yoxurunisən,
Wəyranqilik kəlgəndə uningdin heq qorqmaydıoan bolisən.

²² Wəyranqilik wə kəhətqilik aldida külüpla köyisən;
Yər yüzidiki haywanlardinmu heq qorqmaysən.

²³ Sən daladiki taxlar bilən əhdidax bolisən;
Yawayı haywanlarmu sən bilən inaq etidu. ■

²⁴ Sən qediringning tinq-amanlikta bolidiojanlikini bilip yetisən;
Mal-mülküngni editlisəng, həmmə neməngning təl ikənlikini bayqaysən.

²⁵ Nəsling kəp bolidiojanlikini,
Pərzəntliringning ot-qəptək kəp ikənlikini bilisən. □

²⁶ Sən əz waqtidila yetilip yioqulojan bir baqı buoqdaydək,
Pəkət waqıt-saiting pixip yetilgəndila yərlikinggə kirisən.

²⁷ Biz özimiz buni təxkürüp kərgənmiz — ular həkikətən xundaktur.
Xunga əzüng anglap bil, bularni əzünggə tətbiqlap oylap bak».

6

Ayup yənə sözləydu — «Mening dadlixim hək»

¹ Ayup jawabən mundək dedi: —

² «Ah, mening dərdlik zarlırim tarazida əlqənsə!

Ah, bəximəğa qüxkən barlık bala-qaza bular bilən billə tarazilansa! □

³ Xundək qılinsa u həzir dengizdiki qumdin eoqır bolup qıqıdu;
Xuning üqün sözlirim təlwilərqə boluwatidu. ■

□ **5:13** «U məkkarlarni əz hıyligərlikidin tuzakka alidu» — Elifazning bu jümlisimu İnjlida («1Kor.» 3:19) rosul Pawlus tərpidin nəqil kəltürülgən, xunga xübhısizki unimu toqra dəp bilimiz. ■ **5:13** 1Kor. 3:19 ■ **5:14** Qan. 28:29 ■ **5:16** Zəb. 107:42 ■ **5:17** Pənd. 3:11, 12; İbr. 12:5; Yak. 1:12; Wəh. 3:19 ■ **5:18** Qan. 32:39; 1Sam. 2:6; Hox. 6:1 □ **5:19** «... altə kıyinqilik... yəttə külpəttə ... » — bu «altə... yəttə...» degən ibarə «hərhil..., həkəndək...» degənni bildüridu. ■ **5:19** Zəb. 91 ■ **5:23** Hox. 2:20 □ **5:25** «Nəsling kəp bolidiojanlikini, pərzəntliringning ot-qəptək kəp ikənlikini bilisən» — Elifaz Ayupning on balisidin həm barlık mal-mülkidin ayrılıp qalojanlikini pütünləy esidin qıqırıp qoyoqandək qılatti.

□ **6:2** «... Ah, bəximəğa qüxkən barlık bala-qaza bular , yəni dərdlik zarlırim bilən billə tarazilansa!» — Ayupning bu sözi: «dərdlik zarlırim» wə bəximəğa qüxkən bala-qazalar tarazada selixturulsa, əməliyəttə mening zarlırimning az ikənliki kərunidu, degən mənəni əz iqiğə elixi mumkin. ■ **6:3** Pənd. 27:3

- 4 Qünki Həmmigə Qadiring okliri manga sanjilip iqidmə turuwatidu, Ularning zəhirini rohım iqməktə, Təngrining wəhimiliri manga qarxi səp tüzüp hujum kıliwatidu. □ ■
- 5 Yawa exək ot-qəp tapqanda hangramdu? Kala bolsa yəm-həxək üstidə mərəmdü?
- 6 Tuz bolmisa təmsiz nərsini yegili bolamdu? Ham tuhumning ekining təmi barmu?
- 7 Jenim ularoşa təgsimu səskinip ketidu, Ular manga yirginqlik tamaq bolup tuyulidu.
- 8 Ah, mening təxna boləjnim kəlsidi! Təngri intizarimni ijabət kılsidi!
- 9 Ah, Təngri meni yanjip taxlisun! U kolini koyuwetip jenimni üzüp taxlaxqa muwapıq kərsidi!
- 10 Xundak bolsa, manga təsəlli bolatti, Həttə rəhimsiz aqrıqlarda kıynalsammu, xadlinattim; Qünki Mukəddəs Boləquqining səzlidiridən tanmioşan bolattim! □
- 11 Məndə ölümni kütküdək yənə qanqilik maşdur qaldı? Mening səwr-təkətlik bolup həyatimni uzartiximning nemə nətijisi bolar?
- 12 Mening küqüm taxtək qingmu? Mening ətlirim mistin yasaloşanmidi?
- 13 Əzümgə yardım bərgüdək maşdurum qalmidi əməsmü? Hərəkəndək əkil-tədbir məndin koşliwetilgən əməsmü?

Buradərlirining Ayupni daşda koyuxi

- 14 Ümidsizlinip ketiwatqan kixigə dosti mehrıbanlıq kərsətmiki zərürdür; Bolmisa u Həmmigə qadirdin qorquxtin waz keqixi mumkin. □
- 15 Biraq buradərlirim waqitlik «aldamqi erik» süyüdək, Manga həliqərlik bilən muamilə kılmakta; Ular suliri ekıp tügigən erikqə ohxaydu. □
- 16 Erigən muz suliri erikqə kirgəndə ular qarıdap ketidu, Karlar ularning iqidə yokilip ketidu,
- 17 Ular pəsilning illixi bilən kurup ketidu; Həwa issip kətkəndə, izidin yokilip ketidu. □
- 18 Səpərdaxlar mangoşan yolidin qıqıp, erikqə burulidu; Ular erikni boylap mengip, qəldə ezip əlidu.
- 19 Temalik karwanlarmu erik izdəp mangdi; Xebalik sodigərlərmu ularoşa ümid bilən qaridi; □

□ 6:4 «Ularning zəhirini rohım iqməktə» — yaki, «Ularning zəhəri rohımni yəp ketidu».

■ 6:4 Zəb. 38:1-3 □ 6:10 «Həttə ... xadlinattim; qünki Mukəddəs Boləquqining səzlidiridən tanmioşan bolattim!» — Ayupning bundak oylixi: «Əgər hazır Huda mening jenimni alsə, mən Uningdin yüz erümigən mana muxu qaşqıdila alsə boptikən; biraq bu azab-okubətlər dawamlaxturulsa, məndə nemə əzgirixlər bolar, mən Hudadin tanimənmu kəndək? Xunga yaxisi U hazır meni əpkətsə, qattik bir zərbə bilən əpkətsə məyli» degəndək mənini beridu. □ 6:14

«Ümidsizlinip ketiwatqan kixigə dosti mehrıbanlıq kərsətmiki zərürdür; bolmisa ...» — ayətning başqa birməqə tərijimiliri bar. Bularning biri: «Həttə u Həmmigə Qadirdin qorquxtin ayriloşan bolsimu, ümidsizlinip ketiwatqan kixigə dosti mehrıbanlıq kərsətmiki zərürdür».

□ 6:15 «aldamqi erik» — qəl bayawanda tuyuksiz ekixtin tohtaydıoşan erik. Yoluqılarning muxundək erikqə ixinixi intayın hatərlik, əlwəttə. 20-21-ayətlərnı kərüng. □ 6:17 «Həwa issip kətkəndə, izidin yokilip ketidu» — demək, əng kerək boləşan waqıtta bu eriklər oşayib bolidu.

□ 6:19 «Xebalik sodigərlərmu ularoşa ümid bilən qaridi» — yaki «Xebalik sodigərlərmu ularoşa uqrxaxni ümid kılattı».

20 Birak ular ixanginidin ümidsizlinip nomusta kaldi;
Ular axu yergə kelixi bilən parakəndiqilikke uqrıdı.

21 Mana silər ularoşa ohxax *manga tayini* yok bolup kaldinglar;
Silər korkunqluk bir wəhimini kərüpla korkup ketiwatisilər.

22 Mən silərgə: «Manga beringlar»,

Yaki: «Manga mal-mülükliringlardın hədiyə qilinglar?» — degənni kaçan dəp bakқан?□

23 Yaki: «Meni ezitquqining qolidin kutkuzunglar!»

Yaki «Zorawanlarning qolidin gөрügə pul bərsənglar!» dəp bakқанmu?

24 Manga ögитip қоyunglar, süкüt қilimən;

Nədə yoldın qıkkanlıqimni manga kərsitip beringlar.

25 Тооғра сөzlər nemidegən ötkür-hə!

Birak əyibliringlar zadi nemini ispatliyalaydu?□

26 Ümidsizləngən kixining gəpliri ötүp ketidoğan xamaldək tursa,

Pəкəт сөzlərnilə əyibliməкqimusilər?□

27 Silər yetim-yesirlarning üstidə qəк taxlxisilər!

Dost-buradiringlar üstidə sodilixisilər!□

28 Əmdi manga yüz turanə qarap beқinglar;

Aldinglardila yaloğan sөz қilalamdim?

29 Ötünimən, boldi қilinglar, gunah болmisun;

Rast, қaytidin oylap beқinglar,

Qünki özümning тооғrilіқim tarazida turidu.□

30 Tilimda hatalıқ barmu?

Tilim yamanlıқni zadi tetiyalmasmu?

7

Insanlarning turmux azabliri

1 Insanoşa zeminda jəwrə-jəpa qekidioğan turmux bekitilgən əməsmu?
Uning künliri bir mədikarningkiğə ohxax əməsmu?

2 Qul kaçqurunning sayisigə təxnə boləjandək,
Mədikar öz əmgikining həkқini күtkəndək,

3 Mana bihüdə aylar manga bekitilgən,
Oғxlikkə toloğan keqilər manga nesip қilinoğan.□

□ 6:22 «Manga mal-mülükliringlardın hədiyə qilinglar?» — degənni kaçan dəp bakқан?» — Ayup u dostlirioşa heqқақан kərzdar bolup bakmioğan. U: «Silərdin pul yaki mal-mülük күtkinim yok, silərdin күtkinim pəкəт azrak həsdaxlıқ yaki mehribanlıқ, halas» deməқki. □ 6:25 «Birak əyibliringlar zadi nemini ispatliyalaydu?» — xu waқitқiğə

Ayupning üç dosti arisidin pəкəт Elifaz sөz қiloğan. Ayup «əyibliringlar» (keplük xəkli) degən sөzi bilən ularoşa: «Silər yenimoşa kelixtin awwal əhwalim тооғruluk til biriktürüwaloğan ohxaysilər» dəp puritiwatidu. □ 6:26 «Ümidsizləngən kixining gəpliri ötүp ketidoğan xamaldək tursa,...» — Ayup bu gəpliri bilən özümning bəzi sөzlimning həddidin exip

kətkənlirini bilimən, dəp etirap қiloğan bolsa kerək. Baxқа birhil tərјimisi: «Silər pəкəт sөzlərnilə əyibliməкqimusilər, ümidsizləngən kixining gəpliri nahayiti ötүp ketidoğan bir xamaldəkla dəp qarimakqisilər?». □ 6:27 «Dost-buradiringlar üstidə sodilixisilər!» — baxқа birhil mənisi: «Silər dost-buradərlər üçün ora kolixisilər». □ 6:29 «Qünki özümning тооғrilіқim tarazida

turidu» — yaki: «Qünki bu ixta hək man tərəptidur». □ 7:3 «Mana bihüdə aylar manga bekitilgən,...» — bu jümlə Ayupning azabi axu күngiğə bəlkim birnəqqə ay uzartiloğanlıқini kərsitidu. Uning dostlirining Ayupning kəxiоға kəlgüqə қiloğan səpiri uzun boloğan bolsa kerək.

⁴ Mən yatqinimda: «Kaçan kəpərmən?» dəp oylaymən,
Biraç kəç uzundin uzun bolidu,
Tang atkuçə pütün bir keçə mən tolojinip yatimən.

⁵ Ətlirim kurtlar həm topa-qanglar bilən kəplandi,
Terilirim yerilip, yiringlap kətti.□

⁶ Künlirim bəpkarning mokisidinmu ittik ətidu,
Ular ümidsizlik bilən ayaqlıxay dəp qaldı.□

⁷ *Ah Huda*, mening jenim bir nəpəsəla halas.
Kəzüm yaxilikni kaytidin kərməydiqanlıqı esingdə bolsun,■

⁸ Meni Kərgüçining kəzi ikkinçi kətim manga kərimaydu,
Sən nəziringni üstümgə qüxürginingdə, mən yokalojan bolimən.□

⁹ Bulut oçayib bolup, kayta kərünmigəndək,
Ohxaxla təhtisaraça qüxkən adəm kaytidin qıçmaydu.□

¹⁰ U yənə öz öyigə kaytmaydu,
Əz yurti uni kayta tonumaydu.

¹¹ Xunga mən aqzimmı yummay,
Rəhimning dərd-əlimi bilən söz kılray,
Jenimning azabidin zarlaymən.

¹² Nemixka Sən üstümdin kəzət kılisən?
Mən *hətərlik* bir dengizmu-ya?
Yaki dengizdiki bir əjdihamumən?□

¹³ Mən: «Ah, yatқан ornum manga rahət beridu,
Kərpəm nalə-pəryadimoça dərman bolidu» — desəm,

¹⁴ Əmdi Sən qüxlər bilən meni kərkutiwatisən,
Oçayibanə aləmətlər bilən manga wəhimə salisən.

¹⁵ Xuning üçün boquluxumni, ölümni,
Bu səngəklirimgə kərap olturuxtın artuq bilimən.□

¹⁶ Mən öz jenimdin toydum;
Mening mənggügə yaxioqum yok,
Meni məylimgə koyiwətkin,
Mening künlirim bihudidur.□ ■

¹⁷ İnsan balisi nemidi?
Sən nemixka uni qong bilisən,
Nemə dəp uningə kəngül berisən?■

□ 7:5 «**Ətlirim kurtlar həm topa-qanglar bilən...**» — yaki «Ətlirim kurtlar həm kaçaq-qaçalar bilən...». □ 7:6 «**Künlirim bəpkarning mokisidinmu ittik ətidu**» — bəpkarning mokisi intayın tez, tohtimay hərəkət kılıdu. «**Ular ümidsizlik bilən...**» — ibraniy tilida «ümidsizlik» wə «yip» ahangdax səz. Ayup muxu ayəttə öz həyatını toqulidiojan giləmgə ohxitip, «yip tohtap qalojudək» deməçki. ■ 7:7 Ayup 8:9; 10:9; 14:1, 2, 3; 16:22; Zəb. 90:5, 6, 9; 102:11; 103:15; 144:4; Yəx. 40:6; Yaç. 4:14; 1Pet. 1:24 □ 7:8 «**Sən nəziringni üstümgə qüxürginingdə, mən yokalojan bolimən**» — bu 7-8-ayəttə, 21-ayətkə ohxax, Ayup «I Huda, Sən baldur manga rəhim kılmişang, keçikip kılmiş!» deyəndək kılattı. □ 7:9 «**Təhtisara**» — muxu yərdə «təhtisara» (ibraniy tilida «xeol») deyə yər «yəər astidiki saray» (yəni, «təkt saray»), əlgənlərnin rohliri baroçan jayni kərsitidu. Əniç turuptiki, Ayupning bu səzləni eytkənda gərdin tirildürülüş toqrisida həwəri kəp əməs idi. □ 7:12 «**Nemixka Sən üstümdin kəzət kılisən?**» — Ayup: «Mən aləmnin amənlikioja birhil həwp yətküzəmdim-ya?» dəp Hudadin soriməçki ohxaydu. □ 7:15 «... **boquluxumni, ölümni, bu səngəklirimgə kərap olturuxtın artuq bilimən**» — Ayupning kesili, bəlkim, boqnuqux kesili (dəm sikiş kesili) boluxi mumkin. Bu ayət yənə mundəqmu tərijmə kılınıdu, yəni: «Gelimni sikiçki bolsa boynumni, ölüm bolsa səngəklirimni tallidi». □ 7:16 «**Mening künlirim bihudidur**» — yaki «Mening künlirim bir nəpəs, halas!». ■ 7:16 Zəb. 62:9; 144:4 ■ 7:17 Zəb. 8:4; 144:3; İbr. 2:6

18 Hər ətigəndə uni sürüxtürüp kelisən,
Hər nəpəs uni sinaysən!

19 Kaqanoziqə meningdin nəziringni almaysən,
Manga kaqanoziqə aozimdeki serik suni yutuwalodək aram bərməysən?

20 Mən gunah kılqan bolsammu,
i insaniyətni Kəzətküqi, Sanga nemə kılıptimən?!

Mən Sanga yük bolup qaldimmu?

Buning bilən meni Əzüggə zərbə nixani kılqansənmu?

21 Sən nemixka mening itaətsizlikimni kəqürüm kılıp,
Gunahimni sakit kılmaysən?

Qünki mən pat arida topning iqidə uhlaymən;

Sən meni izdəp kelisən, ləkin mən məwjut bolmaymən».□

8

Xuhalik Bildad səzləydu — Ilgiriki dəwrlərdiki azab-oqubatlar toqruluk guwahlik

1 Andin Xuhalik Bildad jawabən mundak dedi: —

2 «Sən kaqanoziqə muxularni səzləysən?

Aozimdeki səzlər küqlük xamaldək kaqanoziqə qıkidu?

3 Təngri adalətni burmilioşuqumu?

Həmmigə Qadir adillikni burmilamdu?■

4 Sening baliliring Uning aldida gunah kılqan bolsa,

U ularnimu itaətsizlikining jazasioğa tapxuroqan, halas.□

5 Birək əgər əzüng həzir qın kənglündin Təngri ni izdisəngla,

Həmmigə Qadiroğa iltija kılsangla,■

6 Əgər sən sap dil həm durus bolqan bolsang,

Xübhisizki, U sən üqün oyqinidu,

Qoqum sening həkkanıylikingə toloqan turaloşungni gülləndüridu.

7 Sən dəsləptə etibarsiz qaraloqan bolsangmu,

Birək sən ahirida qoqum tehimu güllinisən.

8 Xunga səndin ətünəyki, ətkənki dəwrlərdin sorap baqqin,

Ularınq ata-bowiliring izdinixlirigimu kəngül qoyqin■

9 (Qünki biz bolsak tünügünla tuquloqanmiz;

Künlirimiz pəkət bir sayə boloaqqa, heqnemini bilməymiz).□ ■

□ 7:21 «...sən meni izdəp kelisən, ləkin mən məwjut bolmaymən» — 7-bab, 7-8-ayət üqün berilgən izahatnımu kəring. Muxu yərdə, Ayupning iqidiki etikađ həm gumanning bir-birigə bolqan kürixi kərunidu. Ayup bir tərəptin Hudani duxminimdək ix kildi, ləkin yənə bir tərəptin U kəlgüsida Əz dostini izdigəndək meni izdəp kelidu, Birək tapalmaydu, dəydu.

■ 8:3 Qan. 32:4; 2Tar. 19:7; Dan. 9:14 □ 8:4 «Sening baliliring Uning aldida gunah kılqan bolsa, U ularnimu itaətsizlikining jazasioğa tapxuroqan, halas» — Bildadning bu bayani rəhimsizlik bilən kılinoqan səzlərdur; bu səzlər Ayupning yarisioğa tuz sepip uni tehimu azabka salidu. Qünki Ayupning həsriti dəl muxu ix tüpəylidin boluwatatti; birək Bildadning Ayupning baliliring ətküzgən birək gunahı toqrısında heqkandaq ispati yoxtur. Biz bolsaq, uning baliliring əməliyəttə əz gunahı səwəbidin əlmigənlikini bilimiz. ■ 8:5 Ayup 22:23 ■ 8:8 Qan. 4:32 □ 8:9 «Künlirimiz pəkət bir sayə...» — Bildadning bu degini, uning u dəwridiki ata-bowiliring (əzining zamani bilən selixturoqanda) intayin uzun əmürlük bolqanlıqini kərsitixi mumkin. (Təwratiki «Yaritilix» qışmioğa asasan, Adəm'atimidin baxlar Nuh pəyoşəbərning dəwrigiqə nuroqun adəmlər birnaqqə yüz yil yaxioqanidi). ■ 8:9 Yar. 47:9; 1Tar. 29:15; Ayup 7:5, 6, 7; Zəb. 39:5, 13; 102:11; 144:4

- 10 Sanga kersətmə berip əgətələydiqan ular əməsmu?
 Ular öz kənglidikini sanga sözləməmdü?
- 11 Latka bolmisa yekənlər egiz əsələmdü?
 Kəmxlukətiki ot-qəplər susiz əsələmdü?
- 12 Ular yexil peti bolup, tehiqə orulmiqan bolsimu,
 Hərəkəndə ot-qəptin tez tozup ketidu.■
- 13 Təngri ni untuqan kixilərninğ həmmisining aqiwətliri mana xundaktur;
 Iplaslarning ümidi mana xundak yokqa ketər.■
- 14 Qünki uning tayanqini qürük bir nərsə, halas;
 Uning ixəngini bolsa əmüqükning toridur, halas.
- 15 U öz uwisioğa yəlinidu, birək u məzmut turmaydu;
 U uni qing tutuwalqan bolsimu, birək u bərdaxlik bərləməydu.
- 16 U kuyax astida kəkligən bolsimu,
 Uning piləkliri öz beqini qapliqan bolsimu,
- 17 Uning yiltizliri tax dəwisigə qirmixip kətkən bolsimu,
 U taxlar arisida orun izdigən bolsimu,
- 18 Ləkin *Huda* uni ornidin yuliwətsə,
 Axu yər uningdin tenip: «Mən seni kərmigən!» — dəydu.□
- 19 Mana uning yolining xadliqi!
 Uningdin keyin ornioğa baxqiliri tupraqtin ünidu.
- 20 Qara, *Huda* durus adəmnı taxlimaydu,
 Yaki yamanlik qiloquqilarning qolini tutup ularni yəliməydu.□
- 21 U yənə sening aqzingni külkə bilən,
 Ləwlingni xadlik awazliri bilən tolduridu,
- 22 Sanga nəprətləngənlərgə xərməndilik qaplinidu,
 Əskilərninğ qədiri yoktilidu».

9

Ayup bərgən jawabi — «İnsan balisi kəndək qilip Huda aldida adil bolalaydu?»

1 Ayup jawabən mundaq dedi: —

2 Way, seningla toqra, *dunyani* həqiqətən sən degəndək dəp bilimən!
 Birək insan balisi kəndək qilip Təngri aldida həqkanıy bolalisun?■

3 Hətta əgər birsi uning bilən dəwalixixka pətinalisa,

■ **8:12** Zəb. 129:5-6; Yər. 17:6 ■ **8:13** Ayup 11:20; 18:14; Zəb. 112:10; Pənd. 10:28 □ **8:18** «... **Ləkin Huda uni ornidin yuliwətsə, axu yər uningdin tenip: «Mən seni kərmigən!» — dəydu**» — muxu yərlərdə Bildad Ayup uqriqan balayi'apətni xu birnəqqə ixka ohxatqan boluxi mumkin: — awwal -15-ayəttə, u «yamanlarning əyining oqulap ketixi» toqrulux səzləydu; ikkinqi, 16-ayəttiki «piləklər» degən söz, ibraniy tilida «pərzəntlər»nımu kərsitidu. Üqinqi, muxu ayəttə bəlkim «axu yər» degən söz Ayupning yurtdaxlirini kərsitidu; ular uni qətkə kəqip: «Səndək Huda lənət qiloqan adəmnı tonumaymız» degən mənildərimu eytilqan boluxi mumkin. □ **8:20** «... **yamanlik qiloquqilarning qolini tutup ularni yəliməydu**» — yaki «...yamanlik qiloquqilarni kolioğa küq bərməydu». ■ **9:2** Ayup 14:4; 25:4; Zəb. 143:2

Xu *kixi* mäsiliblärning mingdin birigimu jawab berälmäydu. □

4 Uning kälbidä qongkur danalix bardur,
U zor küq-қudrätkä igidur;
Kimmu Uningoşa qarxi қикip, yürikini tom қилиp,
Keyin tinq-aman қалoşan?

5 U taolarni oşezipidä oşulatқanda,
Ularoşa heq bildürmäyla ularni yulup taxlaydu.

6 U yär-zeminni täwritip öz ornidin koşoşitidu,
Xuning bilän uning tüwrükliri titröp ketidu.

7 U қuyaxқа көтүрүlmä дәp sөz қilsila, u қopmaydu;
U *halisa* yultuzlarningmu nurini peқätläp қoyalaydu.

8 Asmanlarni көng yayoşuқi pәқät udur,
U dengiz dolқunliri üstigä дәssöp yüridu. ■

9 U yәttä қaraqçi yultuz, Orion yultuz түrkümi wә көlb yultuz topini,
Jөнubiy yultuz түrkümlirininimu yaratқan. □

10 U һesablioşusiz uluq ixlarni,
Sanap tügitälmäydioşan karamät ixlarni қilidu. ■

11 Қара, U yeningdin oşidu, biraq mән Uni көrmәymән;
U oşüp ketidu, biraq Uni bayқiyalmaymән. □

12 Mana, U elip ketidu, kim Uni Öz yolidin yanduralisun?
Kim Uningdin: «Nemә қiliwatisән» дәp soraxқа petinalisun? □

13 Tängri oşezipini қayturuwalmaydu;
Raһabning yarıdәмқiliri Uning ayioşoşa bax egidu. □

14 Xundaq turuқluk, mән қandaқmu uningoşa jawab berälәyttim.
Mән munazirә қilоjudäk қandaқ sөzlärni talliyalayttim?

15 Mubada mән һәққaniy bolsammu,
Mән yәнila Uningoşa jawab berälmәyttim;
Mән pәқät sotқimoşa iltijala қilalayttim.

16 Mән Uningoşa iltija қilоşan wә U manga jawab bәrgән bolsimu,
Mән tehi Uning sadayimni anglioşanliқioşa ixәнq қilalmioşan bolattim;

17 U boran-қapқunlar bilән meni ezidu,
U yarilirimni sәwәbsiz awutmaqta.

18 U manga һәttä nәpәs elixқimu ruhsät bәrmәydu,
Әksiqә U manga дәrd-әlämni yүkliwәtti.

19 Küq-қudrät toşrisida gәp қilsaq, mana, Uningdin küqlük yәнә *baxқа kim bar?*

□ 9:3 «**Hәttä әgәр birsi uning bilән дәwalixixқа petinalisa, xu kixi mäsiliblärning mingdin birigimu jawab berälmäydu**» — buning yәнә baxқа ikki hil tәrјimisi boluxi mumkin: (1) «Әgәр Huda birsi bilән дәwalixixni layiq көrsә, u kixi mingdin bir mäsiligimu jawab berälmäydu»; (2) «Әgәр Huda birsi bilән дәwalixixni layiq көrsә, Huda u kixining mingdin bir mäsiliblärningmu jawab bәrmәydu». ■ 9:8 Yar. 1:6 □ 9:9 «**Jөнubiy yultuz түrkümlirininimu yaratқan**» — yaki: «Jөнubiy asmandiki һәzinilärni yaratқan». ■ 9:10 Ayup 5:9; Zәb. 72:18; 77:14; 86:10; Rim. 11:33 □ 9:11 «**U yeningdin oşidu**» — yaki: «U yeningdin oşsә». «**U oşüp ketidu**» — yaki: «U oşüp көtsә». □ 9:12 «**U elip ketidu**» — yaki: «U elip көtsә» yaki «U bulap көtsә». □ 9:13 «**Raһab**» — «Raһab»ning mundaq üq hil mәнә mumkinқilili bar: — (1) һakawurluқ; (2) Misir imperiyasining yәнә bir ismi (қәdimki dunyada һakawwurluқta dangқи қикқан); (3) әng қong mumkinқilili bar mәнisi xuki, dengizdiki zor, қorқunluқ bir һaywanning ismi. Bu yooşan һaywanning yәнә bir ismi «lewiatan» boluxi mumkin (yүқiriqi 3-bab, 8-ayәttiki izahatni көrüng). U Mukәddәs Kitabtiki baxқа birnәqqә yәrlәrdә Xәytanning bir simwolidur. Xunga muxu yәrdә «Raһabning yarıdәмқiliri» bәlkim Xәytanning yarıdәмқilirini көrsәtgән boluxi mumkin.

Adalətkə kəlsək, kim Uni sotqa qaқıralisun?!□

20 Mən özümni aқlımaqçı bolsam, öz aozım özümni gunahқа paturar, Kösursiz boloqan bolsam, U yənıla meni əgri dəp bekitər.□

21 Biraқ mən əslidə eyibsiz idim.

Məyli, özümning қандақ bolıdıoqanlıқım bilən pərwayım pələk!
Əz jenimdin toydum!

22 Həmmə ix ohxax ikən; xunga mən dəymənki,
U duruslarnimu, yamanlarnimu ohxaxla yoқıtıdu.□ ■

23 Tuyuqsız bexioqa қаза kelip əlsə,
U bigunahlaroqa қilinoqan bu sinaqқа qarap күlidu.□

24 Yər yüzi yamanlarning қolioqa tapxuruldi;

Biraқ U sotqılarning көzlrini bu adalətsizlikni көrəlməydoqan қilip қoyıdu;

Muxundaq қiloуçı U bolmay, yənə kim bolsun?

25 Mening күnlirim yəltaranning yügürüxidinmu tez өtidu;

Ular məndin keçip ketidu,

Ularıning heqқandaq yahxilıki yoқtur.■

26 Ular қomux kemilərdəк qapsan өtүp ketidu;

Aloқur бүrküt ownı tutқılı xungoуoqandəк tez mangıdu.□

27 Əgər: «Nalə-pəryadtin tohtap,

Qırayımnı tutuldurmay hux qıray bolay» desəmmu,

28 Mən yənıla azablırimning həmmisidin қorқup yürimən;

Qünki Seni meni bigunah hesablımaydu dəp bilimən.□

29 Mən һaman əyiblik adəm bolsam,

Mən biһudə japa tartıp nemə қilay?

30 Həтта qar süyi bilən yuyunup,

Қolumni xunqə pakizlıoqan bolsammu,■

31 Sən yənıla meni əwrəzгə qəmuldürisənki,

Əz kiyimimmu məndin nəprətlinıdıoqan bolıdu!

32 Qünki U mən Uningoqa jawab berəligüdəк, manga ohxax adəm əməs.

□ 9:19 «Adalətkə kəlsək, kim uni sotqa qaқıralisun?!» — əsli tekıstni qüxinix səl təx. Baxқа hil tərijimliri boluxı mumkin. □ 9:20 «... Kösursiz boloqan bolsam, u yənıla meni əgri dəp bekitər» — Ayupқа mubada Hudaning alıdıda özini aқlaş pursiti kəlsimu, u Hudaning zor күq-қudriti bilən aozızining eqılmas қilınixidin, yaqi һəтта «maxına adəmdəк» əz aozı bilən özini əyibləp ketixidin қorқıdu. «Huda һəmmidin күqlük, xunga U adil» degən көzқarax dunyadıki һərbir zalımning: «Kүq-һoқuқ degən һəқtur» degən көzқarixioqa yeқin kelidu. Ayup muxu yərdə «Huda manga undaq muamilə қilsa, adil bolmaydu» deməқki bolıdu.

Kitabning keyinki қisimlirida, Hudaning һəm һəmmidin күqlük һəm xuning bilən birgə pütünləy adil ikənlikı aydınglıxıdu. □ 9:22 «... mən dəymənki, u duruslarnimu, yamanlarnimu ohxaxla yoқıtıdu» — naһayiti enıқki, bu bəbtiki 14-ayəttin 34-ayətkıqə Ayup Hudaning namini bir қetimmu tiloqa almay, pəқət Uni: «U... Uning... Uni... Sən...» dəp ataydu. Bəlkim u Hudaning zor күq-қudiritigə һəm əzining һazırkı қorқunуluқ əһwalini qongқur oylap, bəк қorқup көtkən bolsa kerəк. ■ 9:22 Top. 9:2, 3; Mal. 3:14 □ 9:23 «... U bigunahlaroqa қilinoqan bu sinaqқа qarap күlidu» — bu ayət Ayupning jan aқqıқıdın, xundaqла Hudaoqa boloqan gumanidin eytқан bayanlırining iqidə əng қattıki boluxı mumkin. ■ 9:25 Ayup 7:6, 7 □ 9:26 «қomux kemilər» — қədimki Misirda көp ixlitilgən, Nil dəryasıda naһayiti tez mangıdoqan birhil kemə. □ 9:28 «... Seni meni bigunah hesablımaydu dəp bilimən» — Ayup yənıla Hudaning adalıtıdın gumanlınıdu. 31-ayəttə bolsa uning ümidi bəlkim əng təwən dərijigə qүxкən boluxı mumkin.

■ 9:30 Yər. 2:22

Mening Uning bilən sotta dəwalaxquçilikim yoktur. □ ■

³³ Otturimizda hər ikkimizni öz qoli bilən tæng tutidioğan kelixtürgüçi bolsidi! □

³⁴ U Özining tayikini məndin yırağ kilsun, Uning wəhimisi meni kərkatmisun; ■

³⁵ Xundila mən Uningdin kərkmay səzliyələyttim; Birağ əhwalim undağ əməstur!

10

Seoiz lay kuralqi bilən səzlixidu

¹ Mən öz jenimdin nəprətlinimən; Öz dərdimni təküwalay; Kəlbimdiki ağ-zarimni səzliwalay.

² Mən Təngriyə: «Mening gunahimni bekitmə; manga kərsətkindi, Sən zadi nemə üçün mən bilən dəwalixisən?»

³ Adəmni əzqining, Öz qolung bilən yaratqiningni qətkə kəkkining Sanga paydilikmu? Yamanlarning suyikəstigə nur qəqkining yaximu? □

⁴ Sening kəzüng insanningkidəğ ajizmu? Sən adəmlər kərgəndəğ hirə kərəmsən? □

⁵ Sening künliring əlidiğan insanning künliridəğ qəklikmu? Sening yilliring insanning yilliridəğ kışkimu? □

⁶⁻⁷ Sən mening rəzil adəm əməslikimni bilip turup, Sening qolungdin kütuldurəğdəğ heqkimning yoklukini bilip turup, Nemixka mening hatalikimni sorap yürisən? Nemixka mening gunahimni sürüxtürisən?» — dəymən.

⁸ — Sən Öz kolliring bilən meni xəkilləndürüp, bir gəwdə kilip yaratqansən; Birağ Sən meni yokatmaqisən!

⁹ Sən layni yasioğandəğ meni yasioğiningni esingdə tutkaysən, dəp yelinimən;

Sən meni yənə tupraqka qaytursən? ■

¹⁰ Sən *ustilik bilən* meni süttək quyup qayqap,

□ **9:32 «Qünki U ... manga ohxax adəm əməs. Mening Uning bilən sotta dəwalaxquçilikim yoktur»** — bu bayan bəlkim kitabiki soraloğan əng qoğqur soal boluxi mumkin; demək, adəm Huda bilən qandaqmu kelixəlisun? ■ **9:32** Top. 6:10; Yər. 49:19 □ **9:33 «Otturimizda ... kelixtürgüçi bolsidi!»** — Ayup: Adəm bilən Hudaning otturisida turidioğan, bir qoli bilən Hudani tutidioğan, bir qoli bilən insanni tutidioğan kelixtürgüçi bolsidi! dəp eytqan bu kelixtürgüçi İnçilda dəl Əysa Məsihning əzi ikənliki ayan qilinidu («1Tim.» 2:5) ■ **9:34** Ayup 13:20; 33:7

□ **10:3 «Öz qolung bilən yaratqiningni qətkə kəkkining Sanga paydilikmu?»** — Ayup bəlkim: — «Sən manga həm yütün insanəğa xunqə yaxi əjringni singdurganikənsən, nemixka bu yaxi nərsənggə xundəğ ziyən yətküzisən?» deməqçi. U təwəndiki 8-12-ayətlərdə bu səzining mənisini kəngəytidu. □ **10:4 «Sening kəzüng insanningkidəğ ajizmu?»** — ibranıy tilida: «Sening kəziliri ətlək kəzlərmu?». □ **10:5 «sening künliring ... qəklikmu? Sening yilliring insanning yilliridəğ kışkimu?»** — Ayup bu jümliliridəğ həmmə imkanıyətəni ottura qoyidu; andin u həmmisini degədəğ qətkə kəqidu — Huda adəmni əzginəğə huxalmu-ya? U adəmdəğ kalte pəmlikmu-ya, yəki uning əmri kışka bolup əzini jazalaxka ülgürəlməmdə-ya? (undağ bolmisa, mən zadi nemixka xundəğ azabka qaldurulimən?) dəp oylaydu Ayup. ■ **10:9** Yər. 2:7; 3:19

Meni irimqıktək uyutqan əməsmu? □ ■

11 Sən tərə həm ət bilən meni kiyindürgənsən,
Ustıhan həm pəy bilən birləxtürüp meni tokuqansən.

12 Sən munga həyat həm mehır-xəpkət təkdım kılqansən,
Sən səyğüng bilən rohimdin həwər alding. □

13 Bırak bu ixlar Sening kəlbıngdə yoxurukluk idi;
Bularning əslidə kəlbıngdə püküklikini bilimən.

14 Gunah kılqan bolsam, Sən meni kəzıtıp yürgən bolatting;
Sən mening kəbihlikimni jazalimay koymaytting.

15 Rəzil hesablanqan bolsam, munga bala kələtti!

Həm yaki həkkanıy hesablınsammu, kəttik nomuska qəmüp, azabka qəmgınimdə,

Beximni yənıla kətürüxkə jür'ət kılalmayttım;

16 Həttə *beximni* kətürüxkə jür'ət kılısammu,
Sən əxəddiy xirdək mening peyimgə quxəttıng;

Sən munga karamət küqüngni arka-arkıdin kərsıtəttıng. ■

17 Sən meni əyibləydiqan guwaqıliringni kaytidin aldimoqa kəltürisən;
Munga karıtılqan şəzıpıngni zor kılısən;

Küqliring munga qarxi dolqunlap kəlməktə. □

18 Sən əslidə nemixka meni baliyatqudin qıkarəşənsən?

Kaxki, mən qaqrəp kətkən bolsam, heq adəm meni kərməs idi! ■

19 Mən heqqaqan bolmiqan bolattım!

Baliyatqudin biwasitə gərgə apirilqan bolattım!

20-22 Mening azoqınə künlirim tügəy degən əməsmu?

Xunga mən barsa kəlməs yərgə barəuqə,

— Karəngəşulək, ölüm sayə bolqan zeminoqa,

— Zulmət bir zeminoqa, yəni karəngəşuləkning əzining zeminoqa,

Ölüm sayisining zeminoqa,

Tərtipsiz, həttə ez nuri qarqarəngəşu kılinoqan xu zeminoqa barəuqə,

Munga azrak jan kirix üqün,

Ixingni bir dəkikə tohtat, məndin neri bol! ».

11

Zofarning birinqi sözi — «sahta adəmlərnıng aqiwiti»

□ **10:10** «Sən ... meni irimqıktək uyutqan əməsmu?» — Ayupning «meni süttək quyup qayqap, ... irimqıktək uyutqan» degən sözliri Hudaning ez tenini xunqə əjayıblık bilən murəkkəp yaratqanlıkini bildürıdu. ■ **10:10** Zəb. 139:15,16 □ **10:12** «Sən səyğüng bilən...» —

ıbraniy tilida: «sən yoxlıxing bilən...». «... **Sən səyğüng bilən rohimdin həwər alding**» — 8-12-ayətə, Ayup Hudaning insanning tenini xunqə karamət ustilik bilən birləxtürüp yasap, xəpkət-səyğü kərsətkəndin keyin, Hudaning hərbir adəmgə nisbətən uluq, karamət bir pilani boluxi kerək, dəp qaraydu. Bırak Ayup əzining ixida mundaq əjayib pilanni kəşəlməy, əksiqə Hudaning uning barlıqini astin-üstün kılıwətkənlıknı kərup kərkup ketip: «Bırak bu ixlar sening kəlbıngdə yoxurukluk idi» (13-ayət) dəp, Huda mening dostum əməs, duxminim bolup qıkqan dəp gumanlınidu. Ayupning Hudaning dostlukıdin məhrum boləjanmən degən həssiyati wə uningda Hudaning uning bilən billə boləjanlık sezimining yoxlukı, xübhısizki uning üqün həmmidin azablık ix idi. ■ **10:16** Yəx. 38:13; Yıq. 3:10 □ **10:17** «**Meni əyibləydiqan guwaqıliring**» — Ayupning bu degini, bəlkim, Hudaning uni «Sən gunah kılding, xunga jazalandıng» dəp əyibləydiqan bırnəqqə guwaqılını orunlaxtıroqan, dəp kərsətməkqi; guwaqılilar bolsa, uning üq dostini, ez bexioqa qıxkən külpətlərnı həmdə kesəlnıng azablırnı ez iqigə alsa kerək. ■ **10:18**

Ayup 3:11

1 Andin Naamatlik Zofar jawabən mundak dedi: —□

2 «Gəp mundak kəp tursa, uni jawabsiz qalduroqili bolmas?
Səzmən kixi əzini aqlisa bolamdu?

3 Sening səpsətəling kəpçilikning aozini tuwaklisa bolamdu?
Sən mazak kılıp səzligəndin keyin, həqkim bu ixni yüzünggə
salmisunmu?

4 Qünki sən: «Mening əkidilirim saptur,
Mən sən *Hudaning* aldidə pakmən» — deding.□

5 Ah, Təngri gəp kılsidi!
Aozini eqip seni əyiblisidi!

6 Xundak kılıp U danalığning sirlirini sanga eqip bərsidi!

Qünki danalığ ikki tərəpliktur!

Təngrining gunahıngning heli bir qismini kətürivetip, ulardin
ətidoanlığını obdan bilip qoy!□

7 Sən Təngri izdigəng təkdiridim Uni tüptin tonuyalamsən?!

Həmmigə Qadırning qəksizlikini qūxinip yetələmsən?

8 *Bundak danalığ* asmandin egizdur, *uningoqa erixixkə* nemə amaling bar?
U təhtisaradin qongkurdur, sən nemini bilələysən?

9 Uning uzunluğu yər-zemindin uzundur,
Kəngliki dengiz-okyanlardin kəngdur.

10 U ötüp ketiwetip, adəmnı kəmisə, uni sorəqkə qəqirsə, kimmu Uni
tosalisun?

11 Qünki U sahta adəmlərnı obdan bilidu,

U təxkürməy turupla aldamqılıqni allıqəqən kərüp boləqən.□ ■

12 «İnsan tuqulup bir yawa exəkning təhiyigə aylanoquqə,
Nadan adəm dana bolur!» □ ■

13 Birək sən bolsang, əgər kəlbıngni toqırılısang,
Kəlungni Hudaqə qarap sozsang,

14 Kəlungdiki kəbihlikni özüngdin neri kılsang,
Qedirilingda həq yamanlıqni turoqzmisangla,

15 Sən u qəqda yüzüngni kūsursiz kətürüp yürisən,
Təwrənməs, kərkunqsiz bolisən;

16 Japayingni untuysən,

□ **11:1 «Naamatlik Zofar»** — Ayupka səz kılıdioqan uning üçinqi dostidur. Biz Ayupning bu üç dostini selixturidioqan bolsəq, Elifaz ədəblikrək, bəxqılardin səl məhrıbandək kərünüdu; səz kılıx tərtıpidin qarıqənda, uning yexi bəlkim əng qəng, ahırdə səzləydioqan Zofar əng kılıq boluxı mümkün. Elifaz əz təjribisini, yəni özining kərgən qəyibənə aləmitini bəkrək təkitləydu; Bildad bolsa ən'əniqi bolup, ilğiriki dəwrdikilər məyli nemə degən bolmisun, xu toqra dəp qaraydu; Zofar bolsa həssiyatqan, kəpəl, əmmıbab məqəl-təmsillərgə əmrək, «Jamaətnıng pikri bəribir toqırıdu» dəp qaraydu (3-ayəttimü «kəpçilik» degən səz təkitlinidu). Bəzidə uning gəp-səzlrindin yamanlarning jazalınixidın uning nəhayiti huzur alıdioqanlıqı qılıp turıdu. □ **11:4 «Mening əkidilirim saptur»** — əməliyəttə Ayup bundək səz kılmıdı. □ **11:6 «Təngrining gunahıngning heli bir qismini kətürivetip, ulardin ətidoanlığını obdan bilip qoy!»**

— Zofarning bu səzlrı: «Huda gunahlıringning bırnəqçısını esidın qılıqırıp, pəkət ularning bir qısmıning tıgıxlık jazasını sanga qūxürüwatıdu», degən məninı bildürıdu. □ **11:11 «U təxkürməy turupla aldamqılıqni allıqəqən kərüp boləqən»** — yənə bir hil təjrimisi: «Wə adəmlər bəyqıyalımaydıqan gunahınımu kərələydu». ■ **11:11 Zəb. 10:11, 14; 35:21-23; 94:11**

□ **11:12 «İnsan tuqulup bir yawa exəkning təhiyigə aylanoquqə, nadan adəm dana bolur!»** — bu ayətnıng yənə ikki hil təjrimisi: «Nadan kixi danalığkə erixməs, insan tuqulqənda yawa exəkning təhiyigə ohxəxtur, haləs» yəki «Yawa exəkning təhiyi tuqulup insanoqə aylanoquqə, nadan bir adəm dana bolur». Bu səz bəlkim əxu dəwrdiki bir məqəl bolsa kərək. ■ **11:12 Ayup 5:8; 22:21; Top. 3:18**

Hætta ekib etüp kətkən suni oyliqandək ularni əsləysən;

¹⁷ Künliring qüxtiki nurdin yoruk bolidu,

Seni hazır qarangoşuluk baskini bilən, tangdək parlaq bolisən. ■

¹⁸ Ümidin bar boləraqqa, sən himayigə igə bolisən,

Sən ətrəpingə hatirjəm qarap aram elip olturisən. ■

¹⁹ Rast, sən yatqinında, heqkimning wəswəsi bolmaydu,

Əksiqə nuroşunliqan kixilər sening himmitingni izdəp kelidu. □ ■

²⁰ Birəq rəzillərnin közliri nuridin ketidu,

Ularə qəqixqə heq yol qalmaydu,

Ularınin ümidi nəpisi tohtaxtin ibarət bolidu, halas». □ ■

12

Ayup yənə söz qilidu ••• «Hudaning küq-kudriti, Uning adilliqi wə kərünüxtə boləqan adilsizliqi»

¹ Ayup jawabən mundək dedi: —

² Silər bərhək əl-əhlisilər!

Əlsənglər hekmətmu silər bilən billə ketidu!

³ Meningmu silərdək öz əqlim bar,

Əkildə silərdin qalmaymən;

Bunqilik ixlarni kim bilməydu?!

⁴ Mən öz dostlirimə məzak obyektı boldum;

Məndək Təngriyə iltija qilip, duasi ijabat boləqan kixi,

Həkkəni, durus bir adəm məzak qilindi! ■

⁵ Rəhətə olturəqan kixilər kənglidə hərəkəndək külpətni nəzirigə almaydu;

Ular: «Külpətlər putliri teyilix aldida turəqan kixigilə təyyar turidu» dəp oylaydu. □

⁶ Karəqçilərnin qədirliri awatlixidu;

Təngriyə həkərət kəltüridiqanlar aman turidu;

Ular özining ilahini öz əlkinida kətüridu. □ ■

⁷ Əmdi həywanlardinmu sorap bəq,

Ular sənə öğitidu,

Asmandiki uqar-qənatlarmu sənə dəydu;

⁸ Wə yəki yər-zeminə qəp qilsəngqu,

Umu sənə öğitidu;

Dəngizdiki beliklər sənə söz qilidu.

⁹ Bulərnin həmmisini Pərwədigərnin qəli qiloqanliqini kim bilməydu?

■ **11:17** Zəb. 37:6; 92:14; 112:4; Pənd. 4:18 ■ **11:18** Law. 26:5 □ **11:19** «... Əksiqə nuroşunliqan kixilər sening himmitingni izdəp kelidu» — muxu gəpning əjayib yeri xuki, ahirdə Zofərnin əzi Ayupning himmitigə həjətmən bolidu (42-bab). ■ **11:19** Law. 26:6; Zəb. 3:5-6; 4:8; Pənd. 3:24 □ **11:20** «Ularınin ümidi nəpisi tohtaxtin ibarət bolidu, halas» —

Zofərnin bu səzi Ayupqə kəritiləqan heqəkəndək həsdəxlik bolmiqan bir əgəhləndurux bolup: «Mundək ketiwərsəng, səndə pəqət nəpisingni tohtitixtin bəxqə ümid qalmaydu» dəgənlək. ■ **11:20** Ayup 8:13,14; 18:14 ■ **12:4** Ayup 16:10; 17:2; 21:3; 30:1; Pənd. 14:2 □ **12:5** «Rəhətə olturəqan kixilər... : «külpətlər putliri teyilix aldida turəqan kixigilə təyyar turidu» dəp oylaydu» — əsləi tekistni qüxinix səl təs. Bəxqə hil tərjimilirimu uqrixi mumkin. □ **12:6** «Ular özining ilahini öz əlkinida kətüridu» — demək, ular butpərəslər. Bəxqə bir hil tərjimisi: «Təngri həttə ularning qəlioqə molqilik beridu». ■ **12:6** Ayup 21:7; Zəb. 73:11, 12; Yər. 12:1; Həb. 1:3, 4

¹⁰ Barlik jan igiliri, barlik ət igiliri,
Jümlidin barlik insanning nəpisi uning kolididur.

¹¹ Eoʻizda taamni tetioʻandək,
Kulakmu soʻzining toʻtirilikini sinap bakidu əməsmu?■

¹² Yaxanoʻanlarda danalik rast tepilamdu?
Künlirining kəp boluxi bilən yorutulux keləmdu?

¹³ Uningdila danalik həm kudrət bar;
Uningdila yolyoruk həm yorutux bardur.□

¹⁴ Mana, U harab kilsa, heqkim kaytidin kurup qikalmaydu;
U kamap qoyoʻan adəmnı heqkim qoyuwetəlməydu.■

¹⁵ Mana, U sularni tohtitiwalsa, sular kurup ketidu,
U ularni qoyup bərsə, ular yər-zeminni besip wəyran kılıdu.

¹⁶ Uningda küq-kudrət, qin hekmətmu bar;
Aldioʻuqi, aldanoʻuqimu uningə təwədur.

¹⁷ U məslihetqilərnı yalingaq kildurup, yalap elip ketidu,
Sorəqkilərnı rəswa kılıdu.■

¹⁸ U padixahlar *əl-əhligə* saloʻan kixənlərnı yexidu,
Andin xu padixahlərnı yalingaqlap, qatraqlırını lata bilənla qaldurup
xərməndə kılıdu.□

¹⁹ U kahinlərnı yalingayaq mangdurup elip ketidu;
U küq-hokukdarlərnı aqduridu.□

²⁰ U ixənqlik qaraloʻan zatlarınə aozzini etidu;
Aksakallarning əklini elip ketidu.■

²¹ U aksəngəklərnıng üstigə haqarət təkıdu,
U palwanlarning bəlweoʻını yexip *ularni küqsız kılıdu*.□ ■

²² U qarəngəşuluktiki qongkur sirlərnı axkarılaydu;
U olümnıng sayisini yorutidu.■

²³ U əl-yurtlarnı uluqlaxturidu həm andin ularni gumran kılıdu;
Əl-yurtlarnı kengəytidu, ularni tarkitidu.■

²⁴ U zemindiki əl-jamaətning kattıwaxlırınıng əklini elip ketidu;
Ularnı yolsız dəxt-bayawanda sərsan kılıp azduridu.■

²⁵ Ular nursızlandurulup qarəngəşuluktə yolni silaxturidu,
U ularni məst bolup qaloʻan kixidək galdı-guldung mangduridu.

■ **12:11** Ayup 6:30; 34:3 □ **12:13** «Uningdila» — Hudadila, deməqki. ■ **12:14** Ayup 9:12;

11:10; Wəh. 3:7 ■ **12:17** 2Sam. 15:31; 17:14,23; Yəx. 19:12; 29:14; 1Kor. 1:19 □ **12:18**

«U padixahlar əl-əhligə saloʻan kixənlərnı yexidu, andin xu padixahlərnı yalingaqlap,

... *xərməndə kılıdu*» — muxu padixahlar mustəbit boluxi natayin; ular puqrilaroʻa saloʻan

kixənlərnı bəlkim adillik bilən saloʻan boluxi mumkin. Baxqa birnəqqə hil tərjimilirimu uqrixi

mumkin. □ **12:19** «kahinlar» — həlkqə wakałiten qurbanlık qıləuqılar, ular uqün dua

kıləuqılar. ■ **12:20** Ayup 32:9; Yəx. 3:2, 3 □ **12:21** «U aksəngəklərnıng üstigə

haqarət təkıdu, U palwanlarning bəlweoʻını yexip ularni küqsız kılıdu» — muxu aksəngək,

palwanlar əslidə məlum bir gunah yaki zalimlikni qıləanlıkı natayin. Ayup bu yərdə: Huda

taxki kərünüxtə səwəbsiz həlda bu esilzadə kixilərgə hərhil külpət qəxürıdu həm xuning

bilən bir waqıtta, baxqa nuroʻqan kixilərnı kiyinqilikka duqar kılıdu, deməqki boləun boluxi

mumkin. Qünki «aksakallarning əkli elip ketilgən» deyix arkilik ularning məslihet beridoʻan

adəmlirınıngmu əhwalınıng hətərlık ikənlikidin bəxarət berıdu. Bu palakətlər məlum bir

gناهdin qıqkan boluximu yaki undak bolmaslıqımu mumkin. Ayupning yukırıki səzlırige

karıoʻanda 23-25-ayatlərdə deyilgən awatqılık həm külpətlər ohxaxla yüz bərgəndək kərinıdu.

■ **12:21** Zəb. 107:40 ■ **12:22** Mat. 10:26; 1Kor. 4:5 ■ **12:23** Zəb. 107:38 ■ **12:24** Zəb.

107:4-5, 40

13

Ayupning dostlirioqa sozlxetin tohtap, yəna Hudaəja qarap sozlixli

1 Mana, mening kəzüm bularning həmmisini kərüp qıkkən;
Mening kulikim bularni anglap qüxəngən.

2 Silərninq bilgənlirinqlarni mənmu bilimən;
Mening silərdin kəlixküqilikim yök.

3 Birək mening arzuyum Həmmigə kədir bilən sozlixixtur,
Mening Huda bilən munazirə kıləqum kelidu.□

4 Silər bolsanglar təhmət qarlıoquqılar,
Həmminqlar yaramsiz tewipsilər. ■

5 Silər pəkətla süküttə turoqan bolsanglar'idi!
Bu silər üqün danalilik bolatti!■

6 Mening munazirəmgə kulək selinglar,
Ləwlirimdiki muhakimilərnə anglap bekinglar.

7 Silər Hudaning wakalətqisi süpitidə boluwelip biadil söz kılamsilər?
Uning üqün hiylə-mikirlik gəp kılmaqçimusilər?■

8 Uningəja yüz-hatirə kılıp *huxamət* kılmaqçimusilər?!
Uningəja wakalitən dəwa sorimaqçimusilər?

9 U iq-baəringlarni ahturup qıksa, silər üqün yahxi bolattimu?
Insan balisini aldiəqandək uni aldimaqçimusilər?

10 Silər yüz-hatirə kılıp yoxurunqə huxamət kılsanglar,
U qokum silərnə əyibləydu.□

11 Buningdin kərə Uning həywisining silərnə kərəkətqini,
Uning wəhimisining silərgə qüxkini tüzük əməsmu?

12 Pənd-nəsihətinglar pəkət külgə ohxax sozlər, halas;
Silər *ixənq baəliəqan* istihkaminglar pəkət lay istihkamlar, halas.□

13 Meni ihtiyarimoqə koyuwetip zuwan sürmənglar, meni gəp kıləjili
koyunglar.

Beximoqə hərnemə kəlsə kəlsun!

14 Qandakla bolmisun, jenim bilən təwəkkul kılimən,
Mən jenimni alqinimoqə elip koyimən!□

□ 13:3 «...mening Huda bilən munazirə kıləqum kelidu» — yaki «...mening Huda bilən dəwalaxqum kelidu». ■ 13:4 Ayup 16:2 ■ 13:5 Pənd. 17:28 ■ 13:7 Ayup 17:5; 32:21; 36:4 □ 13:10 «... Silər yüz-hatirə kılıp yoxurunqə huxamət kılsanglar, u qokum silərnə əyibləydu» — Ayupning sozliiri iqidə adəmnə həyran kəlduridiəqan nuroqun mənilar ipadiliniidu.

Ayupning bu bayani ulardin intayin gəwdilik boləqan bir misal həsəbliniidu. U üq dostioqə nəhayiti kəskin halda Hudaəja huxamətqilik kılaxkə bolmaydiəqanlikini bildüridu. 12-babta u Hudaning adalitiidin gumanlinip turup sozligən bolsimu, birək u muxu yardə Huda həkikətnə intayin ətiwarlaydu. Huda durus, lilla gəpni bək soyidu, kixilərninq Hudaəja wakalətqi boluwelip, əzining yaki baxkılərninq qıraylık pikrini ipadilixigə kət'iy bolmaydu, degən kəzkarəxni ipadiləydu. Hudaning hərmigitə layik sozlərnə kılax üqün, Uning insanəja bərgən wəhiysini əsas kılax həm xuning bilən bir wakıtta realliktin kət'iy ayrilməy turup, bu dunyadiki kərünərlik pakitlarəja yüzlinix zərürdur. Məyli Hudaəja, məyli baxkılərləja huxamətlik yaki yaləqan gəp kılaxkə kət'iy bolmaydu. U üq dostioqə agahlandıriduki, Hudaəja huxamətqilik kılisa, Huda ularni jazalaydu. Bu gəp Ayupning Hudaning adalitiğə kət'iy ixəngənlikini kərsitidu həm uning həzirki etiğadi həm gumani arisidiki iqidə boləqan kürəxni bizgə ayan kılıdu. □ 13:12 «Silər ixənq baəliəqan istihkaminglar pəkət lay istihkamlar...» — yaki «Silər ixənq baəliəqan jawablar pəkət lay istihkamlar...». □ 13:14 «Qandakla bolmisun, jenim bilən təwəkkul kılimən» — səzmuzə bolsə: «Qandakla bolmisun (yani «nemixkə») ətlirimni qiximda elip kürəx kılimən?» — u ezini kəskin kürəx kılmaqçi boləqan bir həywanəja ohxitidu. «Mən jenimni alqinimoqə elip koyimən!» — yaki: «Nemixkə jenimni alqinimoqə elip koyudum?».

□ 13:3 «...mening Huda bilən munazirə kıləqum kelidu» — yaki «...mening Huda bilən dəwalaxqum kelidu». ■ 13:4 Ayup 16:2 ■ 13:5 Pənd. 17:28 ■ 13:7 Ayup 17:5; 32:21; 36:4 □ 13:10 «... Silər yüz-hatirə kılıp yoxurunqə huxamət kılsanglar, u qokum silərnə əyibləydu» — Ayupning sozliiri iqidə adəmnə həyran kəlduridiəqan nuroqun mənilar ipadiliniidu. Ayupning bu bayani ulardin intayin gəwdilik boləqan bir misal həsəbliniidu. U üq dostioqə nəhayiti kəskin halda Hudaəja huxamətqilik kılaxkə bolmaydiəqanlikini bildüridu. 12-babta u Hudaning adalitiidin gumanlinip turup sozligən bolsimu, birək u muxu yardə Huda həkikətnə intayin ətiwarlaydu. Huda durus, lilla gəpni bək soyidu, kixilərninq Hudaəja wakalətqi boluwelip, əzining yaki baxkılərninq qıraylık pikrini ipadilixigə kət'iy bolmaydu, degən kəzkarəxni ipadiləydu. Hudaning hərmigitə layik sozlərnə kılax üqün, Uning insanəja bərgən wəhiysini əsas kılax həm xuning bilən bir wakıtta realliktin kət'iy ayrilməy turup, bu dunyadiki kərünərlik pakitlarəja yüzlinix zərürdur. Məyli Hudaəja, məyli baxkılərləja huxamətlik yaki yaləqan gəp kılaxkə kət'iy bolmaydu. U üq dostioqə agahlandıriduki, Hudaəja huxamətqilik kılisa, Huda ularni jazalaydu. Bu gəp Ayupning Hudaning adalitiğə kət'iy ixəngənlikini kərsitidu həm uning həzirki etiğadi həm gumani arisidiki iqidə boləqan kürəxni bizgə ayan kılıdu. □ 13:12 «Silər ixənq baəliəqan istihkaminglar pəkət lay istihkamlar...» — yaki «Silər ixənq baəliəqan jawablar pəkət lay istihkamlar...». □ 13:14 «Qandakla bolmisun, jenim bilən təwəkkul kılimən» — səzmuzə bolsə: «Qandakla bolmisun (yani «nemixkə») ətlirimni qiximda elip kürəx kılimən?» — u ezini kəskin kürəx kılmaqçi boləqan bir həywanəja ohxitidu. «Mən jenimni alqinimoqə elip koyimən!» — yaki: «Nemixkə jenimni alqinimoqə elip koyudum?».

15 U jenimni alsimu mən yənıla Uni kütimən, Uningoşa tayinimən; Birak qandaqla bolmisun mən tutqan yollirimni Uning aldida aqlimaqçimən; □ ■

16 Bundaq kılıxim manga nijatlık bolıdu; Qünki ıplıs bir adəm uning aldiöşa baralmaydu.

17 Sözlirimni dikqət bilən anglanglar; Bayanlirimöşa obdan kulak selinglar.

18 Mana, mən öz dəwayimni tərtilik kılıp təyyar kıldim; Mən özümning həkikətən aqlinidiöşanlıkimni bilimən.

19 Mən bilən bəs-munazirə kılıdiöşan keni kim barkin? Həzir süküt kılıöşan bolsam, tiniktin tohtioşan bolattim! □

20 *Ah Huda!* Manga pəkət ikki ixnıla kılıp bərgin; Xundaq bolöşandıla, mən özümni Səndin qaçurmaymən. ■

21 — Kolumni məndin yırak kılıöşin; — Wəhiməng meni kərkatmisun. □

22 Andin meni sot kılıxka qakır, mən sanga jawab berimən; Yaki mən Sanga *dəwayimdin* söz kılsam, Sənmü manga jawab berisən.

Ayunp dəwasini dawamlaxturıdu

23 Mening kəbihlikirim həm gunahlırim zadı kanqilik? Itaatsizlikim həm gunahımni manga kərsitip bər!

24 Nemixka didaringni məndin yoxurisən? Nemixka meni Öz düxmining dəp bilding? ■

25 Uyak-buyakka uquruwetilidiöşan anqiki bir yopurmakni wəhimigə salmaqçimusən?

Kurup kətkən pahalni koşlimaqçimusən?

26 Qünki Sən mening üstümdin zəhərdək əzrləni yazısən, Sən yaxlıkımdiki kəbihlikirimni manga kayturuwatisən. ■

27-28 Mən qırıp kətkən bir nərsə, Mən pəkət küyə yegən bir kiyimla bolöşinim bilən,

Ləkin Sən mening putlirimni kixənləysən, Həmmə yollirimni kəzitip yürisən;

Tapanlirimöşa mangmaslık üqün qək sizip koşoşansən. ■

□ **13:15** «U jenimni alsimu mən yənıla Uni kütimən, Uningoşa tayinimən...» — bu ayət Ayunping etikadka əng toloşan bayanlıridin biri. İbraniy tilida «kütüx» wə «tayinix» bir peil bilənla ipadilinidu. ■ **13:15** Zəb. 23:4; Pənd. 14:32 □ **13:19** «Mən bilən bəs-munazirə kılıdiöşan keni kim barkin? Həzir süküt kılıöşan bolsam, tiniktin tohtioşan bolattim!» — bu tekisning tət hil tərjimisi yaki qüxanqisi bar: — (1) Ayup birərsining əzi bilən bəs-munazirə kılalaydiöşanlıkioşa ixənmaydu; hətta birsi bəs-munazirigə qıksıla: «Mən Uning soalıöşa pisənt kılmay, bu dunyadin ketimən» degəndək; (2) ...undaq adəm qıksa, mən gəp kılmay sükütə elüp ketixkə razimən!; (3) U kimning əzini əyiblixidin kət'iyənəzər, süküt kılıxka kət'iy unımaydu; (4) Birsining əzi bilən yənə bəs-munazirə kılıöşusi bolsa, tez boluxi kerək, qünki u pat arida dunyadin ketidu. Biz üqinqisini ıxləttük. ■ **13:20** Ayup 9:34; 33:7 □ **13:21** «Manga pəkət ikki ixnıla kılıp bərgin... kolumni məndin yırak kılıöşin; — wəhiməng meni kərkatmisun» — birinçi ix bolsa, Hudaning Öz qolini uningdin yırak kılıxi bilən u azrak dəm alalaydu; ikkinçi ix, Hudaning wəhimisi bolmısa u jür'ətlik bolup sez kılıdu, degənlik. ■ **13:24** Ayup 16:9; 19:11; 33:10; Yiq. 2:5 ■ **13:26** Zəb. 25:7 ■ **13:27-28** Ayup 33:11

14

Ölümdin keyin qandak bolidu?

1 Anidin tuqulqanlarning künliri azdur,
Palakət uningqo yardur.■

2 U güldək dunyaoq kelip andin tozu ydu,
U *quyax aldidin* sayigə ohxax keqip ketidu.■

3 Biraq Sən tehi xundak bir ajiz boluqoqo kezüngni tikip,
Meni Öz aldingoqa sorakka tartiwatamsən?□ ■

4 Kim napak narsilərdin pak narsini qikiralaydu? — heqkim!□ ■

5 *Insanning* künliri bekitilgəndikin,
Uning aylirining sani Sening ilkingdə bolqandikin,
Sən uning ətə bolmaydiqan qəklirini bekitkəndikin,■

6 Uning bir'az dəm elixi üqün uningdin kezüngni elip kaqkqin,
Xuning bilən mədikardək uningqo öz künliridin söyünx nesip bol-
sun!□ ■

7 Qünki dərəh kesiwetilgəndin keyin, qayta əsüxtin ümid bar;
Buninglik bilən uning yumran bihliri tügəp kətməydu;

8 Uning yiltizi yərdə qurup kətkən bolsimu,

Uning kətiki topida ölüp kətkən bolsimu,

9 Biraq suning puriği bilənla u yənə kəkiridu,
Yumran ot-qəptək yengi bihlarni qikiridu.

10 Biraq adəm bolsa ölidu, ilajsiz ongda yatidu, bərhək,
Insan nəpəstin qalidu, andin nədə bolidu?

11 Dengizdiki sular parqo aylinip tügəp kətkəndək,
Dəryalar qəojirap qurup kətkəndək,

12 Ohxaxla adəm yetip qalsila qaytidin turmaydu;
Asmanlar yokimioquqə, ular oyoqanmaydu, uyqudin turmaydu.

13 Ah, təhtisaraqo meni yoxurup qoysang idi,
Ojəziping etüp kətküqə meni məhpiy saklap qoysang idi,
Meni esinggə alidiqan bir waqit-saətni manga bekitip bərsəng idi!□

14 Adəm əlsə, qayta yaxamdu?

Xundak bolsa manga xundak əzgirix waqti kəlgüqə,
Muxu japaqo toloqan künlirim ötküqə, səwr-taqət bilən kütəttim!□

15 Xundak bolsa Sən meni qaqirsang, jawab berəttim;

■ 14:1 Zəb. 90:5-6, 9-10; 102:11; 103:15; 144:4; Yağ. 4:14 ■ 14:2 Ayup 8:9; Zəb. 90:5-6, 9-10; 102:11; 103:15; 144:4; Yəx. 40:6; 1Pet. 1:24 □ 14:3 «Meni Öz aldingoqa sorakka tartiwatamsən?» — yaki «Uni Öz aldingoqa sorakka tartiwatamsən?».

■ 14:3 Ayup 7:17,18; 10:20 □ 14:4 «Kim napak narsilərdin pak narsini qikiralaydu? — heqkim!» — demək, insan balisi Hudaning aldidə qandak kiliq pak bolalaydu həm qobul qilinalaydu? Ayupning ezi 19-babta bexarət kiliq bu soalqo jawab beridu. ■ 14:4 Yar. 5:3; Zəb. 51:5-7; Yh. 3:6; Rim. 5:12; Əf. 2:3 ■ 14:5 Ayup 7:1 □ 14:6 «Uning bir'az dəm elixi üqün ... mədikardək uningqo öz künliridin söyünx nesip bolsun!» — Ayupning degini boyiqə insanlarqo adəttiki turmuxning (mədikarningkidək) japası kupayə, xunga u bu japalix hayat künliridin azraqkine huzur alsun, «bu adəttiki japaqo tehimu kəp japa artmioqaysən» degən mənədə. ■ 14:6 Ayup 7:1, 2, 16, 19; 10:20 □ 14:13 «təhtisara» — əlgənlərnin rohliri baridiqan jayni kərsitidu. Yənila 7-bab, 9-ayəttiki izahatni kərüng. □ 14:14 «Adəm əlsə, qayta yaxamdu? Xundak bolsa ... səwr-taqət bilən kütəttim!» — Ayupning insanning ölümdin (yəni təhtisaradin) tirilixi toqrısida həwiri yok. Biraq u bundak ix bolsila, nəqədar yaxhi bolatti, undak ümid wa səwr-taqət bilən Hudaning orunlaxturuxini («xundak əzgirix»ni) kütəttim, dəydu. Keyin u özining tirilixi toqruluk bexarət beridu (19-babta).

Sən Əz qolung bilən yaratqiningoşa ümid-arzuyung bolatti.□

¹⁶ Birak Sən hazır hər bir dässigən kədəmlirimni sanap, Gunahimni kezitwatisənou!□ ■

¹⁷ Itaetsizlikim haltioşa selinip peqətləndi, Gunahirimni dəwə-dəwə kılıp saklap koydung.□

¹⁸ Dərwəqə taoşmu yimirilip yokaləandək, Tax əz ornidin təwrinip kətkəndək,

¹⁹ Sular tax-xeşillarni upritip yokatqandək, Topanlar zemindiki topini süpürüp kətkəndək, Sən adəmning ümidini yök kılısən.

²⁰ Sən mənggügə uning üstidin oşalib kelisən, Xunga u dünyadin ketidu; uning qırayini tutuldurisən, Uni Əz yeningdin yirak kılısən.

²¹ Uning oşulliri hərmətkə erixidu, birak u buni bilməydu; Ular pəs kılınsimu,

Birak uning bulardinmu həwiri bolmaydu.

²² U *pəkət* əz tenidiki aşriqidinla azablinidu, U kənglidə əzi üqünla həsrət-nadamət qekidu. □

15

Elifaz yənə sözləydu — Yamanlarning aqiwiti

¹ Temanlık Elifaz bununəşa jawabən mundaq dedi: —

² Danixmən kixining kuruş xamaldək səpsətə bilən jawab berixi toşqırmu? *Danixmən* korsikini issik məxriş xamili bilən toyəuzsa bolamdu?

³ Paydisiz sözlər bilən,

Tayini yök gəplər bilən munazirilixixi muwapıqmu?

⁴ Bərək, sən iman-ihlasni yök kiliwətməqisən, Hudaning aldida dua-istikamətkə tosaləu bolisən.

⁵ Qünki kəbihliking aşzingəşa söz salidu, Sən məkkarlarıning tilini tallap köllinisən.

⁶ Mən əməs, bəki əz aşzing əzüngning gunahingni bekitidu, Əz ləwliring sanga qarxi guwahlik beridu.□

⁷ Sən insanlar iqidə tunji bolup tuşuləşanmu?

Sən taş-dawanlardin awwal apiridə boləşanmu?

⁸ Təngrining məhpiy kengixini anglap kəlgən musən?

□ **14:15 «Xundak bolsa ... Sən Əz qolung bilən yaratqiningoşa ümid-arzuyung bolatti»**

— Ayup yənə Hudaning Əzi tüşüpiləp yaratqan həmmə insanəşa boləşan əjayib ümid-arzuşioşa etişad kıləşanlikini bildüridu. □ **14:16 «Birak Sən hazır hər bir dässigən kədəmlirimni sanap...»** — yaki «Qünki Sən hazır hər bir dässigən kədəmlirimni sanap...». ■ **14:16** Ayup 31:4; 34:21; Zəb. 56:8; 139:1-5; Pənd. 5:21; Yər. 32:19 □ **14:17 «Itaetsizlikim haltioşa selinip peqətləndi...»** — bəzi təşjimanlar Ayupning muxu sözlirining mənisini, Huda Ayupning gunahirini yapkanikən, dəp qaraydu. Biz əksişə, Ayupning muxu səzining mənisini Huda uni təhimə əyibləş üqün gunahirini dəwə-dəwə kılıp peqətləp saklap koyəşan, dəp qüxinimiz.

□ **14:22 «U pəkət əz tenidiki aşriqidinla azablinidu, ... həsrət-nadamət qekidu»** — Ayup muxu yərdə insan gərgə qüxkəndin keyin əz tenining qırıp kətkənlikini həş kılıp kıynilidu, dəp oyləşan boluxi mumkin. □ **15:6 «Əz ləwliring sanga qarxi guwahlik beridu»** — Elifaz muxu yərdə Ayupning Huda aldida jazaləşan gunahı həm həkawurluşı uning əz aşzi bilən kıləşan aqqıq həm ötkür sözliridə kərünüdu, deməqki. Birak Elifaz bilən ikki dostining Ayupning aşzidin qıkkən xu aqqıq ötkür sözlərgə məs'uliyiti bar.

Danalik sən bilənla qəclinəmdu?■

9 Sən bilgənlərni bizning bilməydiqlanirimiz barmu?

Sən qūxəngənni bizning qūxənməydiqlanirimiz barmu?

10 Aqsakallar həm qerilar bizning tərīpimizdə turidu,
Ular sening atangdinmu yaxta qongdur.□ ■

11 Təngrining təsəlliliri,

Yəni sanga mulayimlik bilən eytkən muxu sən üçün azlik qilamdu?

12 Nemixka kəngülning kəynigə kirip ketisən?

Közüngni nemigə parkiritisən?

13 Xundak qilip sən rohingni Təngrigə qarxi turəuzdung,
Eoizingdin xundak sözlərnig qikixioqa yol koyuwatisən!

14 İnsan nemə idi? Əz-əzini pakliyaliojudək?

Anidin tuquloqan adəm balisi nemə idi? Həkkəniy bolaliojudək?■

15 Kara, Huda Əz mukəddəslirigimu ixənmigən yərdə,

Asmanlarmu uning nəziridə pak bolmioqan yərdə,□ ■

16 Yirginqlik bolqan, sesip kətkən,

Qəbihlikni su iqkəndək iqidiqan insan balisi zadi qandak bolar?□

17 Mən sanga kərsitəy, manga kulak sal;

Közüm kərgənni bayan qilmaqçimən.

18 Danixmənlər ata-bowiliridin bularni angliqan,

Yoxurmay bularni bayan qiloqan: —

19 (Pəqət xularoqila, yəni ata-bowiliriqla yər-zemin tapxuruloqanidi,
Ularning arisidin yat adəm ötūxkə petinalmaytti)□

20 — Rəzil adəm barlik künliridə azablinidu,
Zalim kixigə yillar sanaklikla bekitilgəndur.□

21 Uning kulikiqqa wəhimilərnig awazi kiridu,
Bayaxatlikida bulangqi uning ustigə besip qūxidu.■

22 Qarangoçuluktin kutuluxka uning kəzi yətməydu,
U qiliq bilən qepilixka saklanqandur.

23 U ax izdəp: «Zadi nədin tepilar?» dəp yolda tenəp yürüdu,

U zultmət küning uningqqa yekınlaxkanlikini bilidu.□ ■

24 Dərd-ələm həm azab uningqqa wəhimə qilidu,

Hujumqqa təyyar bolqan padixahtək uning üstidin oqəlibə qilidu.

25 Qünki u Təngrigə qarxi qolini kətürgən,

■ 15:8 Rim. 11:34 □ 15:10 «Aqsakallar həm qerilar bizning tərīpimizdə turidu...»

» — Elifaz ilgriki dəwrlərdiki ata-bowilirining kəzqarixini əziningkigə ohxax dəp qarawatidu.

■ 15:10 Ayup 32:7 ■ 15:14 1Pad. 8:46; 2Tar. 6:36; Ayup 14:4; Zəb. 14:2-3; 51:5; Pənd. 20:9; Top. 7:20; 1Yuha. 1:8,10 □ 15:15 «Kara, Huda Əz mukəddəslirigimu ixənmigən yərdə...» — muxu yərdiki «mukəddəslər» Hudaning pərixitilirini kərsətsə kerək. Elifaz həliki yaman rohing əslidə uningqqa deqan gəpilirigə (4:15-21) ixinip, qaytilaydu. ■ 15:15 Ayup 4:18; 25:5 □ 15:16

«Qəbihlikni su iqkəndək iqkən bir adəm» — muxu gəp, xūbhşisizki, Ayupning əzini kərsitidu. □ 15:19 «Pəqət xularoqila, yəni ata-bowiliriqla yər-zemin tapxuruloqanidi, ularning arisidin yat adəm ötūxkə petinalmaytti» — Elifaz bu söz bilən bu ata-bowilərnig Huda aldida həkkəniy bolqanlikini, xunga Huda ularning yər-zeminini yat adəmlərnig basturup kirixidin qoçdiqlanlikini kərsətməqçi; xuning bilən ularning mədiniiyeti urux-jədəlning dəhligə uqrimay, tədrji tərəkkiy qilip, bilimi pəlligə yətkənidi, deməqçi boluxi mumkin. □ 15:20 «Rəzil adəm barlik künliridə azablinidu, zalim kixigə yillar sanaklikla bekitilgəndur» — bu söz həm

təwəndiki 35-ayətiqə bolqan sözlərnig həmmisi Ayupka biwasitə qaritilip deyilgən boluxi mumkin. ■ 15:21 1Tes. 5:3 □ 15:23 «U ax izdəp: «Zadi nədin tepilar?» dəp yolda tenəp yürüdu» — baxqa birhəl təjmisimi: «U yoldin tenip ketip, qorultazlar üçün yəm bolidu».

■ 15:23 Ayup 18:12; Zəb. 109:10

Həmmigə qadiroğa küç kərsətməkçi boləjan,
²⁶ Xunga u boynini qattıq kılıp,
 Kəp kəwətlük qalqanni kətürüp uningəja qarap etilidu.
²⁷ Yüzini yaş başqan bolsimu,
 Bekinliri səmrəp kətkən bolsimu,
²⁸ U harabə xəhərlərdə,
 Adəm qonqusi kəlməydiqan,
 Kesək düwiliri boluxka bekitilgən öylərdə yaxaydu;□
²⁹ U heq beyimaydu,
 Uning mal-mülki bolsa üzülüp qalidu,
 Uning təəllukatlıri zemin üstidə kengəyməydu.
³⁰ U karangoşuluktin qeqip qutulalmaydu,
 Yalqun uning xahlirini köydürüp qurutidu,
Hudaning bir nəpisi bilən u *dunyadin* ketidu.□
³¹ U sahtilikka tayanmisun!
 U aldini p kətkən, xunga sahtilikning əzi uning in'ami bolidu;
³² Uning küni tehi toxmay turupla,
 Uning xehi tehi kəkiri p bolmayla, bu ixlar əməlgə axurulidu.■
³³ Üzüm teli silkinip, tong üzümlər qüxürüwetilgəndək,
 Zəytun dərihining qeqiki eqilip təkülüp kətkəndək bolidu.□
³⁴ Qünki iplaslarning jəməti tuqmas bolidu,
 Ot para yegənlərnin qedirilirini köydürüwetidu.
³⁵ *Birak* ular *hərdaim* yamanlıqni oylap, qəbihlik tuqduridu,
 Kənglidə həman hiylə-mikir təyyarlaydu. ■

16

Ayun yənə jawab beridu — Əxtə turidiqan Guwahqi

¹ Andin Ayup jawabən mundak dedi: —
² Mən muxundak gəplərni kəp angliqanmən;
 Silər həmminglar azab yətküzidiqan əjayib təsəlli bərgüçi ikənsilər-hə!■
³ Mundak watildap qiləjan gəpliringlarning qeki barmu?
 Silərgə mundak jawab bərixkə zadi nemə kutratkuluk qildi?
⁴ Halisamla özüm silərgə ohxax söz qilalayttim;
 Silər mening ornumda bolidiqan bolsanglar,
 Mənmü sözlərni baqlaxturup eytip, silərgə zərbə qilalaytim,
 Bəximnimu silərgə qaritip qayqiyalayttim!
⁵ Həlbuki, mən əksi qə aqzım bilən silərni riqbətləndürəttim,
 Ləwlimning təsəllisi silərgə dərə-dərman bolatti.
⁶ Ləkin mening sözlixim bilən azabım azaymaydu;

□ **15:28** «U harabə xəhərlərdə..., kesək düwiliri boluxka bekitilgən öylərdə yaxaydu» — qədimdə bəzi xəhərlər Hudaning ləniti bilən wəyran boləjan bolup, Hudaning ləniti gə uqriqan bu jaylarda adətiki kixilər ularni qaytidin qurup u yərdə olturaklixixka pətinalmaytti. Birak (Elifazning deyixiqə) bu rəzil kixilər (jümlidin Ayupning əzi?) Hudadin qorqmay undak yərlərdə turuxtin bax tartmaytti. □ **15:30** «Hudaning bir nəpisi bilən u dunyadin ketidu» — ibranıy tilida «Uning bir nəpisi bilən u dunyadin ketidu». ■ **15:32** Ayup 22:16; Zəb. 55:23

□ **15:33** «Üzüm teli silkinip, tong üzümlər qüxürüwetilgəndək...» — adətə üzüm teli pixmiqan üzümilirini taxlimaydu. Birak Elifaz xu ohxitixi bilən, mundak adəmlərnin ixliri tehi heq pixmiqan bolup bikarəja ketidu, deməkçi. ■ **15:35** Zəb. 7:14; Yəx. 59:4; Həx. 10:13

■ **16:2** Ayup 13:4

Yaki gepimni iqimgə yutuwalisammu, manga nemə aramqılıq bolsun?

⁷ Birək U meni həlsizlandürüwətti;

Xundak, Sən pütkül ailəmni wəyran kiliwəttinq! □

⁸ Sən meni kamalliding!

Xuning bilən əhwalim manga guwahlıq kilmakta;

Mening oruq-kaxçal bədinim ornidin turup özümni əyibləp guwahlıq kilidu! □

⁹ Uning oşəzipi meni titma kilip,

Meni ow oljisi kilidu;

U manga qarap qixini oşuqurlitidu;

Mening düxminimdək kəzini alayitip manga tikidu. □ ■

¹⁰ Adəmlər manga qarap mazaq kilixip aşizini aqidu;

Ular nəprət bilən mənəzimgə qağatlaydu;

Manga hujum kilay dəp səp tüzidu.

¹¹ Huda meni əskilərgə tapxuroşan;

Meni rəzillərninq kolioşa taxliwətkənikən.

¹² Əslidə mən tinq-amanlıqta turattim, birək u meni paqaklıdi;

U boynumdin silkip bitqit kiliwətti,

Meni Əz nixani kiləşanikən. ■

¹³ Uning okyaqiliri meni qəpsiwaldi;

Həq ayımay U üqəy-başrimni yirtip,

Ətümni yərgə təküwətti.

¹⁴ U u yər-bu yeringə üsti-üstiləp zəhim kilip bəşüp kiridu;

U palwandək manga qarap etilidu.

¹⁵ Tərəmning üstigə bəz rəht tikip qoydum;

Əz izzət-hərmitimni topa-qanqoşa selip qoydum. □ ■

¹⁶⁻¹⁷ Gərgə qolumda həqkəndək zorawanlıq bolmisimu,

Duayim qin dilimdin boləşan bolsimu,

Yüzüm yioşa-zaridin kizirip kətti;

Kapaklırimni əlüm sayisi basti. □

¹⁸ Ah, yər-zemin, qənimni yapmişin!

Nalə-pəryadim tohtaydioşanoşa jay bolmişay! □

¹⁹ Birək mana, asmanlarda həzirmu manga xahit Boləşuqi bar!

Ərxlərdə manga kapalət Boləşuqi bar!

²⁰ Əz dostlirim meni mazaq kiləşini bilən,

□ **16:7** «Birək U meni həlsizlandürüwətti; xundak, Sən pütkül ailəmni wəyran kiliwəttinq! — 8 wə 9-ayəttiki «U» wə «Sən» Hudani kərsitidu. □ **16:8** «Sən meni kamalliding!» — yaki: «Sən meni kurutuwəttinq!». «Xuning bilən əhwalim manga guwahlıq kilmakta!» — Ayupning xu biqarə əhwalı: «Sən qoşum eşir bir gunah kiləşansən, bolmişa bu külpət bəxingəşə qüxmigən bolatti» dəp əzizə guwahlıq kiləşandək kilidu. □ **16:9**

«Uning oşəzipi meni titma kilip,...» — yaki «U tumxuqi bilən meni titma kilip,...». Muxu yərdə Ayup Hudani əzizə yirtkuq həywandək zərbə kiliwatidu, dəp eytməqçi. ■ **16:9** Ayup 10:16,17;

13:24 □ **16:12** Ayup 7:20; Yioq. 3:12 □ **16:15** «Tərəmning üstigə bəz rəht tikip qoydum; əz izzət-hərmitimni topa-qanqoşa selip qoydum» — bu ayəttiki «bəz rəht» qədımiki zamanlarda adəmning kəttik matəm tutux, puxayman kilix yaki towa kilixinimu ipadiləytti. Muxu yərdə,

xübhəşizki, «matəm tutux»ni bildürməqçi. «Əz izzət-hərmitimni topa-qanqoşa selip qoydum» deşini ibraniy tilida «Müנגgüzümüni topa-qanqoşa selip qoydum» deşənliktur. Kalining yaki buşining müנגgüzi adəmning küq-kudriti həm abruyining simwoli bolidu. ■ **16:15** Ayup 30:19

□ **16:16-17** «Kapaklırimni əlüm sayisi basti» — yaki «Zulmətlilik karəngəşuqluq sayisi basti».

□ **16:18** «Nalə-pəryadim tohtaydioşanoşa jay bolmişay!» — demək, «İjabət bolmişuqəşə pəryadim hərdəim həm Hudaşəşə həm adəmlərgə awarişuqluq bolsun».

Birak közümlə tehiqə Təngriyə yax təkməktə.□

²¹ Ah, insan balisi dosti üçün kelixtürgüci bolóqandək, Təngri bilən adəm otturisidimu kelixtürgüci bolsidi!■

²² Qünki yənə birnəqəqə yil etüxi bilənla, Mən barsa qaytmas yolda mengip qalimən.□

17

¹ Mening rohim sunuq,
Künlirim tügəy dəydu,
Görlər meni kütməktə.□

² Ətrəpimda aldımçı mazaq kılóuqılar bar əməsmu?
Közümning ularning eqitkuluqioğa tikiлип turuxtin baxqa amali yoktur.

³ Ah, jenim üçün Özüng halioqan kapalətni elip Özüngning aldida manga borun bolóqaysən;

Səndin baxqa kim meni kollap borun bolsun?□ ■

⁴ Qünki Sən *dostlirimning* könglini yorukluqtin qalduróqansən;
Xunga Sən ularni óəlibidinmu məhrum kilisən!

⁵ Óəniymət alay dəp dostlirioğa pəxwa atқан kixining bolsa,
Həttə balilirining közlirimu kor bolidu.

⁶ U meni əl-yurtlarning aldida səz-qəqəkkə koydi;
Mən kixilər yüzümgə tüküridioqan adəm bolup qaldim.■

⁷ Dərd-ələmdin közümlə torlixip kətti,
Barlıq əzalirim kələnggidək bolup qaldı.

⁸ Bu ixlarni kərüp duruslar həyranuhəs bolidu;
Bigunahlar iplasləroğa qarxi turuxqa kəzojilidu.

⁹ Birak həkkəniy adəm öz yolida qing turidu,

□ **16:20 «Öz dostlirim meni mazaq kılóqini bilən...»** — ayətning birinçi qismining yənə birhil tərjimisi, «Manga wakalet bolóuqı mening dostum ikən». ■ **16:21** Ayup 31:35; Top. 6:10; Yəx.

45:9; Rim. 9:20 □ **16:22 «Yənə birnəqəqə yil etüxi bilənla, mən barsa qaytmas yolda mengip kalimən»** — Ayup bəzidə «bu dunyadin pr arida ketimən» dəp, bəzidə «birnəqəqə yil azablar meni kütidu» dəp oylaydu. U birinçi imkanıyətəni nisbətən yahxi dəp qaraydu, əlwəttə.

□ **17:1 «mening rohim sunuq»** — yaki «Nəpəsim siqilip kətti». □ **17:3 «Ah, jenim üçün Özüng halioqan kapalətni elip Özüngning aldida manga borun bolóqaysən»** — bu sözlər Hudağa eytiloqan, əlwəttə. «Borun» (kepil bolóuqı) — qədimki zamanlarda, birsi məlum bir ixtə əyibləngüci bolsa, sotqi həküm kılóuqə əyibləngüci wəqitlik ərkin bolalmaydu, bəlki qəmap koyulidu. Birak uning məlum bir dosti uningóğa kapalət berixkə razi bolsa, əyibləngüci ərkin yürüwərsə bolidu. Kapalət bərgüci uning qəqip kətməslilikigə toluk kapalət bərgən boluxi kərək idi. Əgər qəqip kətsə uning ornida ərkinliktin məhrum bolidu; andin həküm kilinóqandin keyin (öz dosti gunahkar dəp hesablanóan bolsa) dostining ornida tegixlik jazani öz üstigə alóqan bolidu. Kapalət bərgüci bolsa hərmətkə sazawər, jamaətning ixəncisigə igə bolóqan boluxi kərək, əlwəttə. Xunga Ayup muxu yərdə özining həm dostliri tərripidin həm Huda tərripidin əyibləngüci ikənlikini həs kılıp: «Huda, Sən meni bu ixlarda əyibligüdək yeri yok dəp bilisən, xunga mən üçün kapaləp bolalmamsən?» — degəndək jasərtlik dua kılıdu. (Bəzi alimlar bu sözning baxqa bir qüxəncisi bar dəp qaraydu. Ularning pikriqə, Ayup 2-ayəttə: — «Ətrəpimdikilər aldımçı, mazaq kılóuqılar bolmisa Ayup bolmay ketəy! Kəzümming... amali yoktur» degən kəşəmni iqidu; 3-ayəttə u Hudadin bu kəşəmni ada kılıxqa (kimning toqra bolsa uni aqlax, kimning hata bolsa uni jazalaxqa) kapalətqi həm guwahqi boluxni etünidu, andin 4-ayəttə (xu alimlarning pikriqə) uİltijasining Huda tərripidin bejirlixini etünidu: «Qünki Sən dostlirimning könglini yorukluqtin qalduróqansən; xunga Sən ularni óəlibidinmu məhrum kilmisəng bolmaydu!» — degəndək).

■ **17:3** 2Kor. 5:19 ■ **17:6** Ayup 30:9

Koli pak yüridiöan adəmning küqi tohtawsiz ulöyiyidu.□

¹⁰ Əmdi keni, hëmminglar, yənə kelinglar;
Aranglardin birmu dana adəm tapalmaymən.■

¹¹ Künlirim ahirlixay döp qaptu,
Muddialirim, kënglümdiki intizarlar üzüldi.■

¹² Bu adəmlər keqini kündüzgə aylandurmaqçı;
Ular qarangoşulukğa qarap: «Nur yekinxiwatidu» deyixiwatidu.□

¹³ Əgər kütsəm, öyüm təhtisara bolidu;
Mən qarangoşulukğa ornumni raslaymən.□

¹⁴ «Qirip ketixni: «Sən mening atam!»,
Kurtlarni: «Apa! Aqa!» döp qakirimən!□

¹⁵ Undaқта ümidim nədə?
Xundaқ, ümidimni kim kərəlisun?

¹⁶ Ümidim təhtisaraning tēmür pənjiriliri iqiğə qüxüp ketidu!
Biz birliktə topioğa kirip ketimiz! □ ■

18

Bildadmu «Yamanlarning yaman aқiwiti» toşrulux söz qilidu

¹ Xuhalix Bildad jawabən mundaқ dedi: —

² Səndək adəmlər qaşanoşiqə mundaқ sözləni tohtatmaysilər?
Silər obdan oylap bekinglar, andin biz söz qilimiz.

³ Biz nemixқа silərnin aldinglarda haywanlar həsablınımız?
Nemixқа aldinglarda əhmək tonulımız?□

⁴ Həy özünqning oşəzipidə özünqni yirtquqi, seni dəpla yər-zemin taxliwetiləmdu?!
□

□ **17:9** «... **Koli pak yüridiöan adəmning küqi tohtawsiz ulöyiyidu**» — Ayupning etiқadi yənla uroşup texip turidu. Muxu yərdə u Hudaning öz düxmını bolup qıkkanlıqını həs qilöjini bilən, kandaқla bolmisun özining həkkanıy yolda qing turidiöanlıqını eytip, Huda ahirda hëmma ixlirimni onğxaydu, döp bezarət beridu. ■ **17:10** Ayup 6:29 ■ **17:11** Ayup 7:6; 9:25

□ **17:12** «**Bu adəmlər keqini kündüzgə aylandurmaqçı; ular qarangoşulukğa qarap: «Nur yekinxiwatidu» deyixiwatidu**» — Ayup dostlirimni həkikətəni yormilap, aқni qara, qarini aқ dawatidu, xundaқla manga quruқ ümidləni («Nur yekinxixidu!» döp) yətküzməkçi, dəydu.

□ **17:13** «**Təhtisara**» — 7-bab, -9-ayət wə xu ayəttiki izahatni kërüng. □ **17:14** «**Mening atam!**» — bu ibarining qədimdə «Begim!» «Təksir!» değan mənisi mu bar idi. □ **17:16**

«**təhtisara**» — 7-bab, -9-ayət wə xu ayətnin izahatini kërüng. «**Ümidim təhtisaraning tēmür pənjiriliri iqiğə qüxüp ketidu! Biz birliktə topioğa kirip ketimiz!**» — bu jümlining soal jümlə xəklidə qilinoşan tərjimisi mu uqraydu: «Ümidim təhtisaraning tēmür pənjiriliri iqiğə qüxüp qalarmu? Biz birliktə topioğa kirip ketərmizmu?». ■ **17:16** Ayup 3:17,18,19; 30:23,24 □ **18:3**

«**Biz nemixқа silərnin aldinglarda haywanlar həsablınımız?**» — «silər» değan sözğə qarışanda, Bildadning bu sözining pəқət Ayupqıla qilinoşan əməslikini bildüridu. Ularning yenida gəp anglişuqılardin bəzilər Ayupning jasarətlik sözlirini anglap uningöğa kol qoydimu-ya?

Taq-taxlar öz ornidin k t r l p ket mdu?! □ ■

⁵ Kəndakla bolmisun, yaman ad mning qirioji  q r lidu,
Uning ot-uqkunliri yalkunlimaydu.

⁶ Qediridiki nur karangojulukka aylinidu,
Uning  stige askan qirioji  q r lidu.

⁷ Uning m zmut k d mliri kisilidu,
 zining n sih tliri  zini mollak atkuzidu.

⁸ Q nki  z putliri  zini torqa  w tidu,
U d l torning  stige d ss ydioqan bolidu.

⁹ Kiltak uni tapinidin iliwalidu,
Tuzak uni tutuwalidu. ■

¹⁰ Y rd  uni kütidioqan yoxurun arqamqa bar,
Yolida uni tutmaqci bolqan bir qarqan bar.

¹¹ Uni h r t r ptin w himil r besip korqitiwatidu,
H m ular uni iz koqlap koqlawatidu. ■

¹² Maoqdurini aqarqilik y p t g tti;
Palak t uning yenida paylap y ridu. □ ■

¹³  l mning qong balisi uning terisini y watidu;
Uning  zalirini xoraydu. □

¹⁴ U  z qediridiki amanliktin yulup taxlinidu,
 l mning tunjisi uni «w himil rning padixahı»ning aldioqa yalap apiridu. ■

¹⁵  yidikil r  m s, b lki baxkilar uning qedirida turidu;
Turaloqusining  stige günggürt yaqdurulidu. □

¹⁶ Uning yiltizi tegidin qurutulidu;

 stidiki xahliri kesilidu.

¹⁷ Uning  slimisimu y r y zidikil rning esidin k t r l p ketidu,
Sirtlarda uning nam-abruyi qalmaydu. □ ■

¹⁸ U yorukluktin karangojulukka koqliwetilg n bolup,
Bu dunyadin həydiwetilidu.

¹⁹  l-yurtta h qkandak pərzəntliri yaki əwladliri qalmaydu,
U musapir bolup turoqan y rl rdimu n sli qalmaydu. ■

²⁰ Uningdin keyinkilər uning k nig  qarap alakzadə bolidu,

□ **18:4** «H y  z ngning  z zipid   z ngni yirtkuqi, seni d pla ... taq-taxlar  z ornidin k t r l p ket mdu?!» — Ayup 16-bab, 9-ayatta, «U (Huda)ning  z zipi meni titma kildi» deg n. Bildad, x bh sizki, bu g pni mazaq kilip: «Sening yirtlixing Hudaning  z zipi bilən  m s, b lki  z- z ngning  z zipi biləndur» deməkci. Bildad yənə Huda insandin uluq həm aliy boluqaqqa, Ayup uning bilən didarlixay, h zuriqqa kirip uning bilən s zlixay d p  z  klidin adaxqan, d p mazaq kilidu — deməkci. Bildad «Insanning Huda bilən biwasitə s zlixixi, k r x xi zadi mumkin  m s» deg n k zkaraxta bolidu. Biraq Ayup ahirida h k k t n Huda bilən k r xidu; uning  stige biz Ayupni Hudani  zining  ng yekin h mrahi d p bilgən kixi, d p kərələymiz (29:4). ■ **18:4** Ayup 13:14; Z b. 113:6; Y x. 54:10; Mat. 10:29-31; Rim. 8:32 ■ **18:9** Ayup 5:5 ■ **18:11** Ayup 15:21; Y r. 6:25; 46:5; 49:29 □ **18:12** «Maoqdurini aqarqilik y p tügətti» — baxqa bir hil tərjimisi «Balayi'apat uni yutuwetixkə aqkezl k bilən k tiwatidu...» ■ **18:12** Ayup 15:23 □ **18:13** « l mning qong balisi» — bəlkim birhil kes lni (Ayupning kesilini?) kərsitidu. ■ **18:14** Ayup 8:13, 14; 11:20; P nd. 10:28 □ **18:15** «...baxkilar uning qedirida turidu» — yaki «...ot uning qedirida turidu». □ **18:17** «Sirtlarda...» — yaki: «Yaylaklarda...» yaki «Dalada...». ■ **18:17** Z b. 109:13; P nd. 10:7 ■ **18:19** Y x. 14:22; Y r. 22:30

Huddi aldinkilarmu qoqüp kətkəndək. □

²¹ Mana, kəbiḥ adəmning makanliri xübhısiz xundak, Təngrini tonumaydıoan kixiningmu orni qoqum xundaktur. □

19

Ayup yənə səz kılıdu: — «Mən Hudani kərimən!»

¹ Ayup jawabən mundak dedi: —

² «Silər qağanıqə jenimni azablimakqısilər, Qağanıqə meni səz bilən əzməkqısilər?»

³ Silər meni on kətim harlidinglar; Manga uwal kılıxka nomus kılmaysilər. □

⁴ Əgər mening səwənlikim bolsa, Mən əmdi uning *dərdini* tartimən.

⁵ Əgər silər meningdin üstünlük talaxmaqı bolsanglar, Yüzüm aldida xərm-ḥayani kərsitip meni əyibliməkqi bolsanglar,

⁶ Əmdi bilip qoyunglarki, manga uwal kıloan Təngri ikən, U tori bilən meni qırmaxturup tarttı;

⁷ Kara, mən nalə-pəryad kətürüp «Zorawanlık!» dəp warqıraymən, Biraq həqkim anglımaydu; Mən warqıraymən, biraq manga adalət kəlməydu.

⁸ U yolumni meni ətüwalmisun dəp qıt bilən tosup koydi, Kədəmlirimgə qarangoşuluk saldı.

⁹ U məndin xan-xəripimni məhrum kıldı, Beximdin tajni tartıwaldı.

¹⁰ U manga hər tərəptin buzoşunqılık kıliwatıdu, mən tügəxtim; Ümidimni U dərəhni yuloşandək yuluwaldı.

¹¹ Oşəzipini manga karitip koşoşıdı, Meni Öz düxmənliridin həsablıdı. ■

¹² Uning koşunliri səp tüzüp atlandı, Pələmpəylirini yasap manga hujum kıldı, Ular qədirimni koşxawoşa elip bargah tikiwaldı.

¹³ U kərindaxlirimni məndin neri kıldı, Tonuxlirimning məhrini məndin üzdi. ■

¹⁴ Tuşkanlirim məndin yatlıxıp kətti, Dost-buradərlirim meni unuttı.

¹⁵ Öyümdə turoşan musapirlar, hətta dedəklirimmu meni yat adəm dəp həsablaydu;

□ **18:20 «Huddi aldinkılar qoqüp kətkəndək»** — Bildad eytəkan «aldinkılar»ning öz dəwridiki rəzil adəmlərnin əḥwalıoşa qarap qoqüp kətkənlikini kərsitixi mumkin. Baxka birhil tərjimisi: «Məxriktikilər uning künigə qarap alaşzadə bolidu, məşriktikilər uning künigə qarap alaşzadə bolidu, məxriktikilərmu qoqüp ketıdu». □ **18:21 «Mana, kəbiḥ adəmning makanliri xübhısiz xundak, Təngrini tonumaydıoan kixiningmu orni qoqum xundaktur»** — Bildadning bu səzlidir: «kəbiḥ adəm», «Təngrini tonumaydıoan kixi» degini, «sən Ayuptin baxka kixi əməş» deməkqi. □ **19:3 «Silər meni on kətim harlidinglar»** — muxu yərdiki «on kətim» degini «nuroşun kətim»ning birhil ipadısi. ■ **19:11** Ayup 13:24; 16:9; 33:10; Yıoı. 2:5 ■ **19:13** Zəb. 31:11-12; 38:11-12; 69:8; 88:8, 18

Ularining nəziridə mən musapir bolup qaldim.□

¹⁶ Mən qakirimni qakirsam, u manga jawab bərməydu;
Xunga mən uningə aqzım bilən yelinixim kerək.□

¹⁷ Tinikimdin ayalımning kuskusi kelidu,
Aka-ukilirim sesiklikimdin bizar.□

¹⁸ Həttə kiçik balılar meni kəmsitidu;
Ornumdin turmaqçı bolsam, ular meni həkərətləydu.■

¹⁹ Mening sirdax dostlirimning həmmisi məndin nəprətlinidu,
Mən səygənlər məndin yüz əridi.■

²⁰ Ət-terilirim ustihanlirimə qaplixip turidu,
Jenim kıl üstidə qaldı.□ ■

²¹ Ah, dostlirim, manga iqinglar aqrisun, iqinglar aqrisun!
Qünki Təngrining qoli manga kelip təgdi.

²² Silər nemixka Təngridək manga ziyankəxlik kılisilər?
Silər nemixka ətlirimgə xunqə toymaysilər!□

Qutquzoquci toşruluk bexarət

²³ Ah, mening səzlim yezilsidi!
Ular bir yazmıqə pütüklük bolqan bolatti!

²⁴ Ular təmür kələm bilən qoşuxun iqigə yezilsidi!
Əbədil'əbəd tax üstigə oyup pütülgən bolatti!□

²⁵ Birəq mən xuni bilimənki, özümning Həmjəmət-Qutquzoquqim
hayattur,

□ **19:15 «öyümdə turojan musapirlar»** — yaki «öyümdiki mehmanlar». **«həttə dedəklirimni meni yat adəm dəp həsəblaydu»** — Ayupning öyidə turojan musapirlar (bəlkim əslidə uning himayisigə erixip uning hizmətqiliri bolqanlar) hazır uni yat adəm, musapir dəp karaydu. □ **19:16 «Mən qakirimni qakirsam, u manga jawab bərməydu; xunga mən uningə aqzım bilən yelinixim kerək»** — Ayupning əslidə qakiriqə buyruq berix üqün səz kılıxi bəlkim həjətsiz idi, uning bir imasi yaki qarap koyuxi kupayə idi. □ **19:17 «Aka-ukilirim»** — ibranıy tilidə «Anamning baliyatqusidiki oşullar». **«Aka-ukilirim sesiklikimdin bizar»** — yaki «Aka-ukilirim yelinixlirimdin bizar». ■ **19:18** Ayup 30:1 ■ **19:19** Zəb. 41:9; 55:12-14 □ **19:20 «Jenim kıl üstidə qaldı»** — ibranıy tilini səzmusez tərijimə kılsaq: «Jenim qixlirimning terisining üstidila qaldı». ■ **19:20** Ayup 30:30; Zəb. 102:5; Yıq. 4:8 □ **19:22 «Silər nemixka ətlirimgə xunqə toymaysilər!»** — ərəblər (wə bəlkim ibranıylar) bəzidə «adəmning etini yeyix» degənni «adəmgə təhmət qaplaş» degən mənədə ixlitidu. Ayupning dostliri uning azablırını az dəp, uning azablıriqə yənə «Huda seni taxlıwətti» degən wəhimini artıp koyoqan. □ **19:24 «Ah, mening səzlim yezilsidi! ... .. Əbədil'əbəd tax üstigə oyup pütülgən bolatti!»** — uning bu arzusi (23-24-ayət) əməlgə axuruldi. Biz hazır uning Mukəddəs Kitabqə pütüklük səzlırını oquwatimiz (baxqə hil tərijimisi uqrixı mumkin).

U ahirət künidə yər yüzidə turup turidu! □ ■

²⁶ Həm mening bu terə-ətlirim buzuloqandin keyin, Mən yənıla tenimdə turup Təngrini kərimən! □

²⁷ Uni özümle əyni həlda kərimən, Baxka adəmning əməs, bəlkı özümning kəzi bilən qaraymən; Ah, qəlbim buningəya xunqə intizardur! □

²⁸ Əgər silər: «İxning yiltizi uningdidur, Uni kandaq kılıp kıstap qoqlıwetələymiz?!» — desənglar, □

²⁹ Əmdi özünglar kıliqtin qorqkininglar tüzük! Qünki *Hudaning* oəzıpi kıliq jazasını elip kelidu, Xuning bilən silər *Hudaning* sotining quruk gəp əməslikini bilisilər».

20

Zofarmu yamanlarning aqiwiti üstidə söz kılidu

¹ Andin Naamatlık Zofar jawabən mundaq dedi: —

² «Məni biaram kıloqan hiyallar jawab berixkə ündəwatidu, Qünki qəlbim biaramlıkta ertənməktə. □

³ Mən manga həkərət kəltürüp, məni əyibləydiqan səzlərni anglidim, Xunga mening roh-zəhnim məni jawab berixkə kıstidi.

⁴ Sən xuni bilməmsənki, Yər yüzidə Adəm'atimiz apiridə boləqandin beri,

⁵ Rəzillərning oqalibə təntənisi kıskıdır, İplaslarning huxallıqı bırdəmliktur. ■

□ **19:25 «...özümning Həmjamət-Kutkuzəyümün həyattur»** — Ayup əslidə 9-babta Huda həm özümning otturısında kelixtürgüqi bir «əlqi» yaki «ariqi» bolsa idi, degən intizarını bildürdi. U hazır bu yərdə özining mundaq bir «kelixtürgüqi»sining həkikətən barlıqını jakarlaydu; İbrani tilidə «goel» («həmjamət-kutkuzəyüqi») degən bu söz, adətə birsi məlum awariqlikkə uqriqanda, uningəya tuəqanqılık (həmjamətlik) kılıp uni kutkuzux üqün «bədəl təlaydiqan kutkuzəyüqi tuəqını»ni bilduridu. Bu Kutkuzəyüqi-Nijatkarining boləqanlığıning nətijisi bolsa: — U kəlgüsüdə əz kəzi bilən Hudasını kərələydu həmdə xu qaşda Huda uning bexiqə qüxkənliri toşrisidə uningəya jawab beridiqanlığıdin ibarəttur. Bu bayan intayın həyran qalarlık, həm bəzi jəhətlərdin Ayupning bayanlırining iqidə uning etiqađining əng yukiri pəllisi süpitidə julalinip turidu. «Goel» toşruluk yənə «Rut»tikı «kirix söz» wə «qoxumqə söz»imizni kəring. **«U ahirət künidə yər yüzidə turup turidu!»** — yaki: «U ahırkı boləyüqi bolup yər yüzidə turidu».

■ **19:25** Mıs. 6:6; Law. 25:47-49; Ayup 33:23-24; Yuh. 11:25; 1Kor. 15:20-22 □ **19:26 «Mən yənıla tenimdə turup Təngrini kərimən!»** — muxu yərdə əsli tekistni qüxinix səl təs. «Mən tenimdin sirt (demək, roh təndin kətkəndin keyin) Hudanı kərimən!» degən baxka bir hil tərjimisi bar. Bu hil tərjimə toşra bolsa, undaқта uning mənisı «Həzırkı tenimdin sirt...» degənlik bolsa kərək. Məyli kaysı hil mənidə eytiləqan bolsun, Ayupning kəzi özining Hudasını kəruixigə yətkən.

□ **19:27 «Ah, qəlbim buningəya xunqə intizardur!»** — muxu yərdə səzmusəz tərjimə kılsaq: «Mening bəreklirim (yürəklirim, demək) iqimdə tügəy dəp qaldı!». İbraniylar üqün, «bəreklər» adəmning həssiyatlırining, wıđdaniningmu qongqur yiltizidur. Xuning bilən bu jümlə, Ayupning Hudanı kəruixtin ibarət zor intizarıqə özining bərdaxlık bəralməywatqanlığını bildürgən boluxı mumkin. □ **19:28 «Əgər silər: «İxning yiltizi uningdidur, uni kandaq kılıp kıstap qoqlıwetələymiz?!» — desənglar,...»** — Ayup əz dostlırining «Ayupning yoxurun gunahlirini pax kılmıqə qərgiz boldı kılmaylı» degən pozitsiyidə turuwatqanlığını bildürməqki. □ **20:2**

«Məni biaram kıloqan hiyallar jawab berixkə ündəwatidu, qünki qəlbim biaramlıkta ertənməktə» — Zofarning bir ıxlarəya bəkmü jıddıylıxip kətidıqan karakteri bu səzlırindin qıqıp turidu. ■ **20:5** Zəb. 37:35,36

- 6 Undak kixining xan-xəripri asmanoşa yətkən bolsimu,
 Bexi bulutlaroşa taqaxsimu,
 7 Yənila əzining pokidək yoqap ketidu;
 Uni kərgənlər: «U nədidur?» dəydu.
 8 U qüxtək uqup ketidu,
 Qayta tapkili bolmaydu;
 Keqidiki oşayibanə alaməttək u həydiwetilidu.
 9 Uni kərgən kəz ikkinqi uni kərməydu,
 Uning turoşan jayi uni qayta uqratmaydu.
 10 Uning oşulliri miskinlərgə xərkət kilixka məjburlinidu;
 Xuningdək u hətta öz qoli bilən bayliklirini qayturup beridu.
 11 Uning ustihanliri yaxliq maşdurioşa toloşan bolsimu,
 Birak *uning maşduri* uning bilən billə topa-qangda yetip qalidu.
 12 Gərqə rəzillik uning aşzida tatliq tetioşan bolsimu,
 U uni til astioşa yoxuroşan bolsimu,
 13 U uni yutkusi kəlməy mehrini üzəlmisimu,
 U uni aşzida qaldursimu.□
 14 Birak uning kərnidiki tamiki əzgirip,
 Kobra yilanning zəhərigə aylinidu.
 15 U bayliklarni yutuwetidu, birak ularni yanduridu;
 Huda ularni axkazinidin qikiriwetidu.
 16 U kobra yilanning zəhərinə xoraydu,
 Qar yilanning nəxtiri uni eltüridu.
 17 U kaytidin erik-əstənglərgə həwəs bilən kəriyalmaydu,
 Bal wə serik may bilən akidioşan dəryalardin huzurlinalmaydu.
 18 U erixənni yutalmay qayturidu,
 Tjarət kuloşan paydisidin u heq huzurlinalmaydu.
 19 Qünki u miskinlərnə ezip, ularni taxliwətkən;
 U əzi salmioşan əyni igiliwəloşan.
 20 U aqkəzlüktin əsla zerikməydu,
 U arzuloşan nərsiliridin heqkaysisini saklap qalalmaydu.□
 21 Uningoşa yutuwaləşudək heqnərsə qalmaydu,
 Xunga uning bayaxatliki mənggülük bolmaydu.
 22 Uning tokkuzi təl boləşanda, tuyuksiz kişilqilikka uqraydu;
 Hər bir ezilgüqining qoli uningəşa kərxə qikidu.
 23 U korsikini toyəquziwatkinida,
 Huda dəhəxtlik oşəzipini uningəşa qüxüridu;
 U oşəzaliniwatkanəda *oşəzipini* uning üstigə yaşduridu.
 24 U təmür kəraldin keçip kütulsimu,
 Birak mis okya uni sanjiydu.
 25 Təgkən ok kəynidin tartip qikiriwelginidə,
 Yaltirək ok uqi əttin qikiriwelginidə,

□ 20:13 «U uni yutkusi kəlməy mehrini üzəlmisimu,...» — ibraney tilida «uni ayap mehrini üzəlmisimu». Demək, aşzida qalduriwərməkqi bolidu. «U uni , yəni rəzillikni aşzida qaldursimu...» — Zofarning bu bayani intayin zəhərhendilikə toloşan bolup, bu səzlər xübhəsiszki, Ayupni biwasitə əyibləx üqün qaritilidu; u: «rəzillik aşzida tatliq tetioşan wə «uni til astioşa yoxuroşan», həm 20-ayəttiki «Miskinlərnə ezip, ularni taxliwətkən», «əzi salmioşan bir əyni əzi igiliwəloşan» dəp təswirliğan kixi dəl Ayuptin baxka kixi əməs idi. □ 20:20 «U aqkəzlüktin əsla zerikməydu» — ibraney tilida: «Uning axkazinə heq hatirəmlikni bilməydu». Oqurmənlər 22-24-ayətlərnə baxka hil təjmillirini uqritixi mumkin.

Wəhımilər uni basidu.□

²⁶ Zulmət qarangoquluk uning bayliklerini yutuwetixkə təyyar turidu, İnsan püwlimigən ot uni yutuwalidu, Uning qedirida kəlip qaloqanlirininimu yutuwetidu.□

²⁷ Asmanlar uning kəbihlikini axkarilaydu; Yər-zeminmu uningqə qarxi qozoqilidu.

²⁸ Uning mal-dunyasi elip ketilidu,

Hudaning qəzəplik künidə kəlkün uloqiyip öy-bisatini oqulitidu.□

²⁹ Hudaning rəzil adəmgə bəlgiligən nesiwisi mana xundəktur, Bu Huda uningqə bekitkən mirastur». □

21

Ayup yənə səz qilidu — Hudaning jahanni idarə qilixi

¹ Ayup jawabən mundaq dedi: —

² «Gəplirimgə kulak selinglar,

Bu silərnin mənə bərgən «təsəlliliringlar»ning ornida bolsun!

³ Səz qiliximoqə yol qoysanglar;

Səz qiloqinimdin keyin, yənə mazaq kiliweringlar!

⁴ Məning xikayitim bolsa, insanqə qaritiliwatamdu?

Rohim qandaqmu bitaqət bolmisun?

⁵ Məngə obdan qaranglarqu? Silər qoqum həyran qalisilər, Qolunglar bilən aqzinglarni etiwalisilər.

⁶ Mən bu ixlar üstidə oylansamla, wəhımigə qəmimən,

Pütün ətlirimni titrək basidu.□

⁷ Nemixqə yamanlar yaxiweridu,

Uzun ömür kəridu,

Həttə zor küq-hoqukluk bolidu?■

⁸ Ularning nəslı öz aldida,

Pərzəntliri kez aldida məzmut əsidu.□

⁹ Ularning öyliri wəhımidin aman turidu,

Təngrining tayıki ularning üstigə təgməydu.

¹⁰ Ularning kaliliri jüplənsə uruqlımay qalmaydu,

□ 20:25 «Yaltırağ oğ uqi öttin qikiriwelginidə, wəhımilər uni basidu» — Zofar yaman adəmlərnin kəlgüsidiki azablıridin bək huzurlinidioqandək qilatti. □ 20:26 «İnsan püwlimigən ot» — Hudaning Özining otini kərsətsə kərək. □ 20:28 «Uning mal-dunyasi elip ketilidu» — yaki «Kəlkün öyini eqitip ketidu». □ 20:29 «Hudaning rəzil adəmgə bəlgiligən nesiwisi mana xundəktur, bu Huda uningqə bekitkən mirastur» — Zofarning bayanliri jəmləxtürülginidə, u degən «rəzil adəm» əməliyəttə tət-bəx pütünləy baxqə-baxqə yol bilən əlgən!

□ 21:6 «Mən bu ixlar üstidə oylansamla, wəhımigə qəmimən, pütün ətlirimni titrək basidu» — Ayupning bundaq qorqup ketixi uning təwəndiki səzliri bilən qüxəndürüldü. Ayup taki özini paləkət baskanqə qədər Hudani Həmmigə Qadir, pütünləy adil həm pütünləy məhriban dəp ixinip kəlgənidi. Biraq u əmdiliklə baxqə bir qorqunluq ehtimalıqqa yüzlinixkə məjbur boluwatatti. Huda rastınla adalətlik, rastınla yaxımu? Jahandiki bəzi əhwallar buningqə tətür guwahlık beriwatqandək qilatti. Yaman adəmlər beyip kitiwatidu, durus adəmlər eziliwatidu. Huda bu ixlarqə pısənt qilmamdu? U əslidə təsəwwur qilmioqan bu ehtimalıqlar uni hazır intayın qorqitiwatatti. ■ 21:7 Zəb. 17:9-12; 73:12; Yər. 12:1; Həb. 1:16 □ 21:8 «Ularning, yəni yamanlarning» nəslı öz aldida, pərzəntliri kez aldida məzmut əsidu» — Ayup Zofarning baya qiloqan səzlrini huləsə qilip, ularqə rəddiyə beridu; yamanlar yoqalmaydu, ularning pərzəntliri «Öz baylıqlirini miskinlərgə qayturidu» əməs, bəlki ular öz aldioqə rawaj tapidu.

Iniki mozaylaydu,
Moziyinimu taxlimaydu.

¹¹ *Razillar* kichik balilirini qoy padisidæk talaqqa qikiriweridu,
Ularining pærzantliri taqlap-sækræp ussul oynap yürüdü.

¹² Ular dap hém qiltarqqa tængkæx kılıdu,
Ular nøyning awazidin xadlinidu.

¹³ Ular künlirini awatqılık iqidæ ötküzüdü,
Andin közni yumup aqquqıla tæhtisaraqqa qüxüp ketüdü. □

¹⁴ Hém ular Tængrigæ: «Bizdin neri bol,
Bizning yollirig bilæn tonuxkimiz yoqtur!» — dæydu, ■

¹⁵ — «Hëmmigæ Qadirning hizmitidæ boluxning ærzigüdæk neri bardu?
Uningqqa dua kilsaq bizgæ nemæ payda bolsun?!». ■

¹⁶ Karanglar, ularning bæhti öz kolidæ æmæsmu?
Biraq yamanlarning nəsihiti mëndin neri bolsun! □ ■

¹⁷ Yamanlarning qiriqçi kanqæ ketim öqüdü?
Ular ni özlirigæ layıq külpæt basamdu?

Huda qezipidin ularqqa dærdlerni bөлüp beræmdu? ■

¹⁸ Ular xamal aldidiki engizqqa ohxax,
Qara quyun uqurup ketüdiqan pahalqqa ohxaxla yoqamdu?

¹⁹ Tængri uning kəbihlikini baliliriqqa qüxürüxkæ kalduramdu?
Huda bu jazani uning özigæ bərsun, uning özi buni tetisun!

²⁰ Özining halakitini öz közi bilæn kərsun;
Özi Hëmmigæ Qadirning kəhrini tetisun! □

²¹ Qünki uning bekitilgæn yıl-ayliri tügigændin keyin,
U qandakmu yænæ öz öydikiliridin huzur-halawæt alalisun?

²² Tængri kattalarning üstidinmu həküm qilqandın keyin,
Uningqqa bilim ögitælæydiqan adəm barmidur?! □ ■

²³ Birsı saq-salamæt, pütünløy qəm-ændixsiz, azadilikte yilliri toxqanda
ölüdü;

²⁴ Bekinliri süt bilæn semiz bolıdu,
Ustihanlirining yiliki heli nəm turıdu.

²⁵ Yænæ birsi bolsa aqqıq armında tügəp ketıdu;
U heqkandak rahæt-paraqæt kərmigæn.

²⁶ Ular bilæn billæ topa-qangda tæng yatıdu,
Qurutlar ularqqa qaplıxıdu. ■

²⁷ — Mana, silərnig nemini oylawatqanliqınglarni,

□ **21:13** «Ular künlirini awatqılık iqidæ ötküzüdü, andin közni yumup aqquqıla tæhtisaraqqa qüxüp ketüdü» — Ayup bundak yamanlar ömürwayæt azadilikte yaxıqandın keyin heq azablanmay, heq jazalanmay dunyadın ketüdü, dæwatıdu. «Andin közni yumup aqquqıla tæhtisaraqqa qüxüp ketüdü» degənnig baxqa birhil tæjimisı: «Ular hatırjemlikte tæhtisaraqqa qüxıdu». ■ **21:14** Ayup 22:17 ■ **21:15** Mis. 5:2; Mal. 3:14 □ **21:16** «Karanglar, ularning bæhti öz kolidæ æmæsmu?» — baxqa bir hil tæjimisı: «Karanglar, ularning awatlık özi köli bilæn kəlmæs» (awatlık Hudadın kəlgæn, demæqıdu). ■ **21:16** Ayup 22:18 ■ **21:17** Ayup 20:29; Zəb. 11:5-6 □ **21:20** «Hëmmigæ Qadirning kəhrini tetisun!» — ıbraniy tilidæ «Hëmmigæ Qadirning kəhrini iqsun!». □ **21:22** «kattılar» — ıbraniy tilidæ «alıylar». Bəlkim muXu yərdæ pərixitlerni kərsitixi mumkin. «Uningqqa bilim ögitælæydiqan adəm barmidur?!» — Ayup ularning «Yamanlar tezla jazalınıdu» degənlirining natoqrılıqini ispatlıqanıdı. Biraq u hazır: «Silərnig bu səzliriglarda qıng turıwelixinglar «Huda bizning pikrimizni anglap andın bu ıxlarni xundak orunlaxturuxi keræk» degənlikkæ barawær» demæqı. ■ **21:22** Yəx. 40:13; Rim. 11:34; 1Kor. 2:16 ■ **21:26** Ayup 17:14

Meni qarilax niyatliringlarni bilimən. □

²⁸ Qünki silər məndin: «Esilzadining öyi nəgə kətkən? Rəzillərnin turəjan qədirliri nədidur?» dəp sorawatisilər. □

²⁹ Silər yoluqıldardin xuni sorimidinglarmu?

Ularning xu bayanlirioja kəngül qoymidinglarmu? □

³⁰ Demək, «Yaman adəm palakət künidin saqlinip qalidu, Ular oşəzəp künidin qutulup qalidu!» — dəydu. ■

³¹ Kim rəzilning tutkan yolini yüz turanə əyibləydu?

Kim uningəja öz kilmixi üçün tegixlik jazasini yegüzidu?

³² Əksiqə, u həywət bilən yərlikigə kətürüp mengilidu, Uning kəbrisi kəzət astida turidu.

³³ Jiləning qalmiliri uningəja tatlık bilinidu;

Uning aldidimu sansiz adəmlər kətkəndək,

Uning kəynidinmu barlık adəmlər əgixip baridu.

³⁴ Silər nemixka manga kuruk gəp bilən təsəlli bərməkqi? Silərnin jawabliringlarda pəkət sahtilikla tepilidu! □

22

Elifaz yənə söz qilidu: — •••• Hata pərəzlər — Ayupka qaritilojan hujumlar

¹ Andin Temanlık Elifaz mundaq dedi: —

² Adəm Hudaəja kəndakmu payda kəltürəlisun?

Dana adəmlərmu Uningəja nemə payda kəltürəlisun?

³ Sən həkəkəniy bolsangmu, Həmmigə Qadıroja nemə bəhrə berələytting?

Yolliring əyibsiz boləjan təkdiirdimu, sən Uningəja nemə oşəniymətlərnə elip kelələysən? □

⁴ Uning seni əyibləydiəjanlıki,

Wə Uning sanga xikayətlər yətküzidiəjini sening ihlasmən boləjining üqünmu-ya?

⁵ Sening rəzilliking zor əməsmu?

Sening gunahlıring həsabsiz əməsmu?

□ 21:27 «... silərnin nemini oylawatkanlıkinglarni, meni qarilax niyatliringlarni bilimən» — dostlirining sezlirining kəpinqisi daritma gəp; birək, heli roxənki, bu yərdə Ayupka qaritip hujum qilinidu. □ 21:28 «Silər məndin: «Esilzadining öyi nəgə kətkən?» dəp sorawatisilər» — ularning muxu «esilzadə» degini, xübhşiszi, Ayupni kərsitidu. «Silər məndin: «... Rəzillərnin turəjan qədirliri nədidur?» dəp sorawatisilər» — Ayup yənə muxu yərdə: Silərnin bu soalliringlar meni daritip kərsitidiəjanlıkini bilimən, dəwatidu.

□ 21:29 «Silər yoluqıldardin xuni sorimidinglarmu?» — Zofar: «Iplaslarning huxalliki birdəmliktur», xundakla bu ix «yər yüzidə Adəm'atimiz apiridə boləjandin beri» həmmə adəmgə ayan — degən. Birək Ayup yirək yurtlarəja berip kəlgənlərnin bayanlıri baxkığə, dəydu. ■ 21:30 Pənd. 16:4 □ 21:34 «Silər nemixka manga kuruk gəp bilən təsəlli bərməkqi? Silər yoluqıldardin xuni sorimidinglarmu?» — oqurmənlər baykışunki, Ayupning üç dosti awwal səl eqir-besikraq söz qilidu, andin gəp qilənsəri aqqıq həm təlwəlik bilən sezləydu; Ayup bolsa awwal intayin təlwilərqə wə jiddiylikta söz qiləjan bolsimu, lekin uning sezliri barəjanseri təmkin bolidu. □ 22:3 «... Yolliring əyibsiz boləjan təkdiirdimu, sən uningəja nemə oşəniymətlərnə elip kelələysən?» — 1-bab, 8-ayəttə, Hudaning Ayuptin aləjan razilikli, hursənliki nahayıti roxən bayan qilinidu. Yənə kelip, Təwratning «Yarılilix» degən qismida biz Hudaning insanlarning gunahlıri tūpəylidin boləjan intayin azablinidiəjanlıki toşqrisida həwərdar bolimiz. Xunga Elifazning 2-ayət wə 3-ayəttiki bu sezlirining tolimu hata ikənlikini biliximiz lazim.

- 6 Sən kərindaxliringdin səwəbsiz kepillik aloqansən;
Sən yalangtülxənləri kiyim-keqəkliridin məhrum kiliwətkənsən. ■
- 7 Həlsizlanqanlarqə su bərmiding,
Aq qalqanlarqə axnimu ayap bərmiding,
- 8 Gərqə sən yur-zeminlik bolqan qoli uzun adəm bolsangmu,
Yər-zemin tutup hərmətlinir kəlgən adəm bolsangmu,
- 9 Sən tul hotunlarnimu quruk qol yanduroqansən,
Yetim-yesirlarning kolinimu yanjitiwətkənsən. □
- 10 Mana xu səwəbtin ətrapingda tuzaqclar yatidu,
Uxtumtut pəyda bolqan wəhimimu seni basidu.
- 11 Xu səwəbtinmu seni qarangoçuluk besip kərəlməs kildi,
Bir kəlkün kelip seni oçərk kildi.
- 12 Təngri ərxaləning qoçkəisida turidu əməsmu?
Əng egiz yultuzlarning nəkədər aliy ikənlikigə qarap baq!
- 13 Biraq sən: «Təngri nemini bilidu?
U rast xunqə zulmət qarangoçulukta birnemini pərk etələmdu?!»
dəwətisən.
- 14 Yənə: «Qoyuq bulutlar uni tosiwalidu,
Xunga U pələk üstidə aylinip mangoçinida bizni kərməydu!» — dəysən.
- 15 Yaman adəmlər mangoçan kona yolni sənmu tutiwerəmsən?
- 16 Ular waqti toxmay turupla elip ketilgən,
Ularəning ulliri kəlkün tərripidin ekətilip ketilgən. □
- 17 Ular Təngrigə: «Bizdin neri bol!»
Həmmigə Qadir bizni nemə kilalisun?» — dəytti. ■
- 18 Biraq ularəning əylirini esil nərsilər bilən tolduroçan dəl Uning Əzidur,
Mən bolsam yamanlarning nəsihətidin yiraqlaxқанmən! □ ■
- 19 Həqқанiylar ularəning bərbaç bolqanlikini kərup xadlinidu;
Bigunahlar ularni mazaq kilip: — ■
- 20 «Bizgə qarxi qikkuçilar xubhisiz wəyran bolidu,
Ot ularəning bayliklerini yutuwətməmdu?» — dəydu.
- 21 Xunga Hudaçə boysunup Uni tonusang,
Xu qəçdila sən aman bolisən;
Xuning bilən sanga amət kelidu.
- 22 Uning aqçidinin kəlgən nəsihətnimu qəbul kil,
Uning səzlinirni kənglūnggə pükup qoy. □
- 23 Sən Həmmigə Qadirning yenioçə qaçtip kəlsəng, muqərrərki,
Qaçtidin kurulup qıqalaysən;
Əgər sən kəbihlikni qədirliringdin yiraqlaxçursang, ■
- 24 Əgər sən altunungni topa-qang üstigə taxliyalisang,

■ 22:6 Mis. 22:26, 27; Qan. 24:6, 10-13 □ 22:9 «Sən ... yetim-yesirlarning kolinimu yanjitiwətkənsən» — xuni qongqur qūxiniximiz kerəkki, Elifazning bu xikayətliiri pütünləy asassizdur. □ 22:16 «Ular waqti toxmay turupla ..., ularəning ulliri kəlkün tərripidin ekətilip ketilgən» — bu yərdə Nuh pəyoçəmbərnəning dəwridə topan ekətip kətkən rəzil adəmlər kərstilgən boluxi mumkin. ■ 22:17 Ayup 21:14 □ 22:18 «Ularəning əylirini esil nərsilər bilən tolduroçan dəl uning əzidur» — Elifaz muxu yərdə Ayupning «Yamanlar bəzidə beyip awatlixidu» dəgən pikrining toqrilikini azraq qəbul qiləndəq kiləqini bilən yənila: «Yamanlar tez bərbaç bolidu» dəydu. ■ 22:18 Ayup 21:16 ■ 22:19 Zab. 107:42 □ 22:22 «Hudaning aqçidinin kəlgən nəsihətnimu qəbul kil,...» — Elifaz əzining baya dəgən gəplirini «Hudaning aqçidinin kəlgən nəsihət» dəp qarisa kerək. ■ 22:23 Ayup 8:5, 6

Ofirdiki altunungni xiddətlik ekinning taxlirioḡa koḡuwətsəng,□

²⁵ Undaḡta Həmmigə Qadirning Őzi sanga altun bolidu.
Sening ũqun sərhil kŭmŭxmu bolidu.

²⁶ U qaḡda sən Həmmigə Qadirin səyŭnisən,
Yŭzŭngni Təngrigə qarap kətŭrələysən.

²⁷ Sən Uningoḡa dua kilsang, U kulak salidu,
Xundaḡla sənmu iḡkən kəsəmliringgə əməl kilisən.

²⁸ Sən qarar kiləḡan ix əməlgə axidu,
Yolliring ũstigə nur qŭxidu.

²⁹ Adəmlər pəs kiliḡanda, sən ularoḡa: «Ornunglardin turunglar!»
dəysən,

Xuning bilən *Huda* qirayi sunoḡanlarni kutquzidu.■

³⁰ U hətta gunahı bar adəmnimu kutquzidu,
U kolungdiki ḡalallıḡtin kutquzulidu. □

23

Ayup jawab beridu — Ixəḡ-etikaḡning guman bilən boləḡan kŭrixi

¹ Ayup jawabən mundaḡ dedi: —

² «Bŭgŭnmu xikayitim aḡḡıḡtur;
Uning meni baskan kŭli aḡ-zarlırimdinmu eoḡirdur!□

³ Aḡ, Uni nədin tapalaydioḡanlikimni bilgən bolsam'idi,
Undaḡta Uning olturidioḡan jayoḡa barar idim!

⁴ Xunda mən Uning aldida dəwayimni bayan kılattim,
Aḡzimni munazirilər bilən tolduratim,

⁵ Mən Uning manga bərməḡḡi boləḡan jawabini bilələyttim,
Uning manga nemini deməḡḡi boləḡanlikini qŭxinələyttim.

⁶ U manga qarxi turup zor kŭḡi bilən mening bilən talixamti?
Yak! U qoḡum manga kulak salatti.

⁷ Uning ḡuzurida ḡəḡḡaniy bir adəm uning bilən dəwalixalaytti;
Xundaḡ bolsa, mən əz Sotqim aldida mənggŭḡiḡə aḡlanəḡan bolattim.

⁸ Əpsus, mən aloḡa qarap mangsammu, lekin U u yərdə yok;
Kəynimgə yansammu, Uning sayisinimu kərəlməymən.□

⁹ U sol tərəptə ix kiliwatḡanda, mən Uni bayḡiyalməymən;

□ 22:24 «Əḡər sən ... Ofirdiki altunungni xiddətlik ekinning taxlirioḡa koḡuwətsəng» — Elifaz bəlkim Ayupni altunlaroḡa intayin aḡ kez adəm dəp qaraydu. Uning bu səzlidirining nuroḡun adəmlərgə payda yətkŭzələydiyini bilən, Ayup aḡ kez adəm bolmioḡaḡḡa, uningəḡa ḡeḡ yardəm bərməydu. Bu ayəttə deyilgən «Ofirdiki altun» naḡayiti esil bir hil altunni kərsitidu. ■ 22:29 Pənd. 29:23 □ 22:30 «U hətta gunahı bar adəmnimu kutquzidu, u kolungdiki ḡalallıḡtin kutquzulidu» — kizik ix xuki, Elifazning əzi ahirda Ayupning duasi arkilıḡ kutquzulidu (42-bab).

□ 23:2 «Bŭgŭnmu xikayitim aḡḡıḡtur» — bu ayəttiki «bŭgŭn» deḡən səz Ayupning dostliri bilən boləḡan munazirilirining birnəḡḡə kŭn dawamlaxḡanliḡoḡa ispat bolidu. Elifaz 22-bab, 29-ayəttə «Huda qirayi sunoḡanlarni kutquzidu» deḡənidi. Ayup yənə bu yərdə Elifaz eytḡan «Xikayət (ərz) deḡən səzini kəstən ixlitip əzini «qirayi sunoḡanlardin» əməslirini kərsətməḡḡi boləḡan boluxi mumkin. □ 23:8 «Əpsus, mən aloḡa qarap mangsammu, lekin U u yərdə yok; kəynimgə yansammu, Uning sayisinimu kərəlməymən» — yənə birhil tərjimisi: «Biraḡ mən xərkḡə mangimən, lekin U u yərdə yok; oḡərbkə yansammu, Uning sayisinimu kərəlməymən».

U ong tərəptə yoxurunəanda, mən Uni kərəlməymən;□

¹⁰ Birəq U mening mangidioqan yolumni bilip turidu;

U meni tawlioqandin keyin, altundək sap bolimən.□

¹¹ Mening putlirim uning kədəmlirigə qing əgəxkən;

Uning yolini qing tutup, heq qətnimidim.■

¹² Mən yənə Uning ləwlrining buyrukidin bax tartmidim;

Mən Uning aozidiki səzləni öz kəngüldikilirimdin kimmətlik bilip kədirləp kəldim.□

¹³ Birəq Uning bolsa birla muddiasi bardur, kimmu Uni yolidin buruyal-isun?

U kənglidə nemini arzu qiloqan bolsa, xuni qilidu.■

¹⁴ Qünki U manga nemini iradə qiloqan bolsa, xuni bərħək wujudka qikiridu;

Mana muxu hildiki ixlar Uningda yənə nuroqundur.

¹⁵ Xunga mən Uning aldida dəkkə-dükkigə qüximən;

Bularni oylisamla, mən Uningdin qorqup ketimən.□

¹⁶ Qünki Təngri kənglümni ajiz qiloqan,

Əmmigə Qadir meni sarasimigə salidu.

¹⁷ Həlbuki, mən karangoşuluq iqidə ujuqturulmidim,

Wə yaki yüzümni oriwaləqan zulmət-karangoşuluqkimu heq süküt qilmidim. □

24

Miskinlik wə jinayət

1 — Nemixka Əmmigə Qadir *soraq* künlirini bəkitməydu?

Nemixka Uni tonuəanlar Uning xu künlirini bikardin-bikar kütidu?

2 Mana, adəmlər pasil qilinoqan taxlarni yətkiwetidu;

□ **23:9** «U sol tərəptə ... U ong tərəptə yoxurunəanda, mən Uni kərəlməymən» — Ayup əz əhwalidin Hudaning yaxxilikliridin heqkəndək ispat kərəlməydu wə Hudaning hazır uningəə nisbətən nemini qiliwatkanlikini heq bilməydu. □ **23:10** «Birəq U mening mangidioqan yolumni bilip turidu» — bu ayəting birinqi qismining yənə bir hil tərjimisi: «U (Huda) Özining manga boləqan yolini bilidu». Xübhəsizki, Ayupning bundək degini yənə uning etiəadining əng parlak bayanliridin biri hesablinidu. Biz yənə uningəə qayil bolmay turalmaymiz. ■ **23:11** Ayup 31:4-8 □ **23:12** «...Uning aozidiki səzləni öz kəngüldikilirimdin kimmətlik bilip...» — yaki «...Uning aozidiki səzləni öz nəpsimdin kimmətlik bilip...». ■ **23:13** Zəb. 33:9; 115:3; 135:6 □ **23:15** «Bularni, yəni 14-ayəttiki «muxu hildiki ixlar»ni oylisamla, mən Uningdin qorqup ketimən» — Ayup əmdi nemixka Huda aldida biaram bolup, əz ixlirini oylisa qorqup ketidu? 14-ayəttə u Huda uning üqün bekitiləqan ixlar (yəni uning hazır tartiawatqan azab-oqubətlər) toərisida səz qiləqandin keyin, u: «Uningda nuroqunlioqan muxundək ixlar bardur» dəydu — demək, u: «Mening hazırəiqə tartqan azablimindin yənə nuroqun «muxundək ixlar» aldında bərmikin?» dəp intayin qiynilidu. □ **23:17** «Həlbuki, mən karangoşuluq iqidə ujuqturulmidim, wə yaki yüzümni oriwaləqan zulmət-karangoşuluqkimu heq süküt qilmidim» — bu ayəting əsli təkistinə qüxinix səl təstə. Yənə bir hil tərjimisi: «Qünki mən karangoşuluq qüxkəndə jandin üzülmiginim bilən, U mening yüzümni zulmət-karangoşuluqktin koşədap kutquzmioqan».

Ular zorawanlik bilən baxqılarning padilirini bulap-talap əzliri *oquq-axkara* bakıdu; □ ■

³ Ular yetim-yesirlarning exikini bulap həydəp ketidu; Ular tul hotunning kalisini kepillik üçün eliwalidu. □

⁴ Ular miskinləni yoldin neri ittiriwetu; Xuning bilən zemindiki ezilgənlərnin həmmisi məküxüwalidu. ■

⁵ Mana, ular dəxt-bayawanlardiki yawayı exəklərdək, Tang səhərdə olja izdəx «hizmiti»gə qıkidu; Janggal ular wə ularning baliliri üçün yeməklik təminləydu. □

⁶ Ular yamaning *kaliliri* üçün dalada ot-qəp oridu, Uning üçün axқан-taxқан üzümlirini teriydu; □

⁷ Ular keqini kiyimsiz yalang ötküzidu, Sooqıtka bolsa yepinoğudək kiyimi yoxtur.

⁸ Ular taşқа yaşқан yamoğurlar bilən süzmə bolup ketidu, Panaşsizlikidin taxni kuqaklıxidu.

⁹ Adəmlər atisiz baliləni əmqəktin bulap ketidu, Ular miskinlərdin *bowaqılarni* kepillikkə alidu. □

¹⁰ *Miskinlər bolsa* kiyimsiz, yeling ötidu, Baxqılar üçün buoğday baqlirini kətürsimu, yənıla aq qalidu; ■

¹¹ Ular baxqılarning əyidə zaytunlari qəyləp yaol qıqarğan bolsimu, Hoylilirida xarab kəlqikini qəyligən bolsimu, Yənıla usuzlukta qalidu. ■

¹² Xəhərdin adəmlərnin aq-zarlıri qıqıp turidu, Kılıq yegənlərnin janlıri nalə-pəryad kətüridu; Biraq Təngri heqkimning iplaslıkını əyibliməydu. □

¹³ — Nuroğa qarxi isyan kətüridoğanlarmu bar; Ular nurning yollirini bilməydu, Uning tərkiiliridə turmaydu.

¹⁴ Kətil tang nuri kelixi bilən ornidin turup, Kəmbəşəllər wə miskinləni öltüridu; Keqidə u oşridək yüridu. □ ■

¹⁵ Zinahormu «Meni heq kəz kərməydu» dəp zawal waktini kütidu, Baxqılar meni tonumisun dəp ayalning qümbilini yüzigə tartıwalidu. ■

□ **24:2** «*Mana, adəmlər pasil kılinoğan taxlarni yetkiwetu*» — muxu bab 1-12-ayəttiki «adəmlər» bəlkim qəl-bayawanda turuwatқан miskin jinayətgıləni kərsitidu (bolupmu 5-12-ayətləni kəring). «...*taxlarni yetkiwetu*» — yaki «taxlarni yetkəp ketidu». ■ **24:2** Qan. 19:14; 27:17; Pənd. 22:28; 23:10 □ **24:3** «*Ular tul hotunning kalisini kepillik üçün eliwalidu*» — bu kalisi bəlkim həm süt üçün həm yər həydəx üçünmu ixlilitidu. ■ **24:4** Pənd. 28:28 □ **24:5** «...*ular dəxt-bayawanlardiki yawayı exəklərdək,*...» — bu yaman adəmlər xəhər-yezilərdin həydiwətilgən bolup, dəxt-bayawanda jan bekixtin baxқа amali yox idi. □ **24:6** «*Ular yamaning kaliliri üçün dalada ot-qəp oridu, uning üçün axқан-taxқан üzümlirini teriydu*» — roxənki, yər igisi bolğan muxu rəzil adəm bu «qürpəndilər»gə əz axlıq həsulini elixta yaki üzüm həsulini üzuxtə heq ixənməydu. □ **24:9** «*Ular miskinlərdin bowaqılarni kepillikkə alidu*» — yaki «Ular miskinlərdin kepillik alidu». ■ **24:10** Law. 19:13 ■ **24:11** Qan. 25:4; Yaş. 5:4 □ **24:12** «... *Biraq Təngri heqkimning iplaslıkını əyibliməydu*» — keyin ayup bu səzidin həm muxuningğa ohxax baxқа səziliridin towa kılıp: «Nəsihətni tuturuksiz səzlər bilən hirələxtürgən kim?» dəp səzidin yanidu (42-bab). Biraq bu bəbtiki 1-12-ayətlərdin roxən qüxinimizki, u mundəq kixilərnin, hətta uningdin yirək turoğan ezilgüqilərnin əhwalıoğa iğini aşritip kəngül bələtti. □ **24:14** «*Kətil tang nuri kelixi bilən ornidin turup, kəmbəşəllər wə miskinləni öltüridu*» — bəlkim tang səhərdiki oquwalıqtin həm kixining bihəstəlikidin paydılınıp yoxurun zərbə kılıp bulap-talaydu. ■ **24:14** Zəb. 10:8, 9 ■ **24:15** Zəb. 10:10-11; Pənd. 7:8, 9

16 Karangqulukta *oqirilar* o'ying tamlirini kolap texidu;
Kündüzdä ular özlrini öz öyigä qamap qoyidu;
Ular nurni tonumaydu.■

17 Ular üqün tang səhər ölüm sayisidäk tuyulidu;
Ular qap-qarangqulukning wəhünilirini dost tutidu.□

18 Ular sularning yüzidiki köpüklərdäk yoqap kətsun!
Ularning yər-zemindiki nesiwisi lənət qilinöqanki,
Xunga ulardin heqkim üzümzarliqqa yənə mangmisun!□

19 Quröaqılık həm tomuz issik qar sulirini yöp tügitidu;
Təhtisaramu ohxaxla gunah qılöqanlarni yöp tügətsun!

20 Uni, tuşqan anisimu untusun!
Kurt xəlgəylirini ekitip uni yesun!

Əskə heq elinmisun!
Xuning bilən həqqaniysizlik dərəhtək kesilsun!□

21 U balisi yoq tuşmaslardin olja alidu,
U tul hotunlaröjimu heq xəpkət kərsətməydu.

22 Birək *Huda* Öz kudriti bilən mundak küq-höqükü barlarning *künini*
uzartidu;

Ular hətta hayatidin ümidsizlənsimu kaytidin ornidin turidu.□

23 *Huda* yənila ularni amanliqta muqimlaxturidu,
Xunga ular hatirjəm bolidu;

U ularning yollirini közdə tutqan əməsmu?□

24 Ularning mərtiwisi birdəmlik östürülidu,
Andin ular yoq bolidu;

Ular ongda qaldurulidu, andin baxqa adəmlərgə ohxaxla yioşip elip
ketilidu;

Ular pəqətlə pixқан sərhil buşday baxaklıridək kesilip ketidu.□
25 Bu ixlar mundak bolmisa, qeni kim meni yaloşanqi döp ispatliyalaydu.
Mening gəplirimni kim quruk gəp deyələydu?».

25

Bildad yənə səzləydu — Hudaning uluşluğu

1 Xuhalik Bildad jawabən mundak dedi: —

2 «Uningda həkümranlik həm həywət bardur;

■ **24:16** Ayup 38:15; Yh. 3:20 □ **24:17** «Ular üqün tang səhər ölüm sayisidäk tuyulidu»
— yaki «Tang səhər ular üqün qap-qarangquluk bolidu». □ **24:18** «Ular sularning yüzidiki

köpüklərdäk yoqap kətsun!» — 18-20-ayətlərdiki peillarni buyruk xəklidə yaki kəlgüsi zaman
xəklidə tərijimə qılıxqa bolidu. Xunga -18-20-ayətlərnin baxqa birhil tərijimisi: «Ular sularning
yüzidiki köpüklərdäk yoqap ketidu; ularning yər-zemindiki nesiwisi lənət qilinöqan, xuning bilən
ulardin heqkim üzümzarliqqa yənə mangmaydu... qatarlik» bolidu. Birək biz tərijimizni
aldi-kəynidiki ayətlərgə maslaxturup aldük. □ **24:20** «**Kurt xəlgəylirini ekitip uni yesun!**»

— yaki: «Kurt uning jorisi bolsun». □ **24:22** «...Ular hətta hayatidin ümidsizlənsimu
kaytidin ornidin turidu» — bu ayəttiki əsli tekistni qūxinix səl təs. Baxqa hil tərijimiliri uşrix
mumkin. □ **24:23** «U ularning yollirini közdə tutqan əməsmu?» — Ayup muxu yərdə
Hudaning yamanlarning yollirini közdə tutqini bilən ularni alahidə jazalimaydioşanlıqini, bəlkı
ularni adəttikidək ölüm küniğə saqlaydioşanlıqini kərsətməkqi boluxi mumkin. □ **24:24** «Ular

, *yəni yamanlar* pəqətlə pixқан sərhil buşday baxaklıridək kesilip ketidu» — Ayup yənila,
yamanlarning heq jazalanmay hayatning pəyzini sürüp andin pixқан sərhil buşdaydək heq
azablanmay bu dunyadin ketidioşanlıqini kərsətsə kerək.

U asmanlarning kəridiki ixlarnimu tərtpkə salidu.□

³ Uning qoxunlirini sanap tūgətkili bolamdu?

Uning nuri kimning üstigə qūxməy qalar?

⁴ Əmdi insan balisi qandaqmu Təngrining aldida həkkanıy bolalisun?

Ayal zatidin tuquloqanlar qandaqmu pak bolalisun?■

⁵ Mana, Uning nəziridə hətta ayu yoruk bolmioqan yərdə, Yultuzlarmu pak bolmioqan yərdə,■

⁶ Kurt bolqan insan,

Sazang bolqan adəm balisi *uning aldida* qandaq bolar?». □ ■

26

Ayupning ahirki sezliri — Bildadni əyibləx

¹ Ayup *Bildad*қа jawabən mundaq dedi: —

² «Maqdursiz kixigə qaltis yardəmlərnə beriwəttinq!

Biləkləri küqsiz adəmnə karamət kutquzuwəttinq!

³ Əkli yok kixigə qaltis nəsihətlərnə kiliwəttinq!

Wə uningəqə alamət bilimlərnə namayan kiliwəttinq!

⁴ Sən zadi kimning məditi bilən bu sözlərnə qilding?

Səndin qıkiwatqını kimning rohi?

Hudaning uluqluqi — Ayupning bayani

⁵ — «Ərwahlar, yəni su astidikilər,

Xundakla u yərdə bərlək turuwatqanlar toloqinip ketidu;

Bərhək, *Hudaning* aldida təhtisaramu yepinqsiz kərünidu,

Halakətningmu yapquqi yoxtur.■

⁷ U *yərning* ximaliy *qutupini* aləm boxlıqıqə sozoqan,

U yər *xarini* boxluk iqidə muəllək qilqan;□ ■

⁸ U sularnı koyuk bulutliri iqigə yiqidu,

Bulut ularning eoqirliki bilənmu yirtilip kətməydu.

⁹ U aynıng yüzini yapidu,

U bulutliri bilən uni tosidu.□ ■

¹⁰ U sularning üstigə qəmbər sizip koyoqan,

□ **25:2** «U asmanlarning kəridiki ixlarnimu tərtpkə salidu» — Bildadning bu sezliri bəlkim Xəytanning əslidə Hudaqə qarxilik kılıp ərxte isyan kətürgənlikini, andin Hudaning Xəytanni ərxtin həydiwetip, ərxteki ixlarnı kaytidin tərtpkə kəltürgənlikini kərsitidu. ■ **25:4** Ayup 4:17, 18, 19; 15:14, 15, 16 ■ **25:5** Ayup 15:15 □ **25:6** «Sazang bolqan adəm balisi uning aldida qandaq bolar?» — dostlirining Ayupқа əng ahiri bərgən jawabi Bildadning bu sezliridur. Uning bayani bək kışka bolup, «yamanlarning aqiwiti» toqrisida gəp qilmaydu, pəkətlə Hudaning uluqluqını sezləydu. Qəriqəndə ular yənıla Ayupning reallıqқа yüzlındıqan sezlirigə jawab tapalmaydu. ■ **25:6** Ayup 4:19; Zəb. 22:6 ■ **26:6** Zəb. 139:8, 11, 12; Pənd. 15:11; İbr. 4:13 □ **26:7** «U *yərning* ximaliy *qutupini* aləm boxlıqıqə sozoqan» — ıbranıy tilidə: — «U ximaliy tərəplər aləm boxlıqıdə sozoqan». Bu ıbarıning yərning ximalını əməs, bəlkı asmanın ximalıdiki tərəplərnə kərsıtıxi mümkinqılıkimu bə: «**yər xarı**» — əynı tekıstə «yər». Bırək hēdi roxənkı, Ayup yər-zemınnıng mutlək ayrım turıdıqan bır jısım ıkənlıkdın toluq həwərdə ıdı. ■ **26:7** Zəb. 104:2 □ **26:9** «U aynıng yüzını yapıdu» — yəki «U təhtı bolqan ərxnıng yüzını yapıdu». ■ **26:9** Ayup 9:8; Zəb. 104:2, 3

Buning bilən U yorukluk həm qarangoʻulukning qe grasini bekitkən. □ ■

¹¹ Asmanlarning tüwrükliri təwrəp ketidu,
Uning əyibini anglapla alakzadə bolup ketidu.

¹² U dengizni kudriti bilən tinqlanduridu;
Əz həkmiti bilən Rahabni parə-parə kilip yanjiwetidu. □ ■

¹³ Uning Rohi bilən asmanlar bezəlgən,
Uning qoli tez qaçqan əjdihani sanjiydu. □ ■

¹⁴ Mana, bu ixlar pəkət uning kילוanlirining kiqukkinə bir qismidur, halas;
Uning söz-kalamidin anglawatkinimiz nahayiti pəs bir xiwirlax, halas!
Uning pütkül zor kudritining güldürmamisini bolsa kimmu
qüxinəlisun?!». □

27

Ayupning qaytidin əz həq-səmimiylirini bayan qilixi

¹ Ayup bayanini dawamlaxturup mundaq dedi: —

² «Mening həqkimni tartiwaloqan Təngrining hayati bilən,
Jenimni aqririkən Həmmigə Qadirning həqki bilən qəsəm kilimənki, □

³ Tenimdə nəpəs bolsila,

Təngrining bərgən Rohi dimioqimda tursila,

⁴ Ləwlimdin həqkanıysiz sözlər qıkmaydu,

□ **26:10 «Buning bilən u yorukluk həm qarangoʻulukning qe grasini bekitkən»** — ilim-pən jəhəttinmu, bu sözlarning top-toqra ikənliki ispatlanoqan. ■ **26:10** Yar. 1:9; Ayup 38:8; Zəb. 33:7; 104:5-9; Pənd. 8:29; Yər. 5:22 □ **26:12 «U dengizni kudriti bilən tinqlanduridu»** — «tinqlanduridu» degənninng ikki hil tərjimisi bar: — «tinqlanduridu» yaki «dolqunlitidu». Biraq «dolqunlitidu» bolsa keyinki ayət bilən maslaxmaydu. «**Rahab**» — «Rahab»ning üç hil mənisi bar. 9-bab, 13-ayəttiki izahatni kəring. Muxu yərdə, xübhəsiszki, dengizdiki axu zor, qorqunluq haywanni kərsitidu, həm xuning bilən bir waqıtta u Xəytanning bir kərünüxidur. Bu ayət bəlkim Xəytanning dəsəptə Hudaəqa qarxilik kilip isyan kətürgənlikini, andin Hudaning uni ərxin həydəp dengizəqa taxliəqanlikini kərsitidu, xundaqla əng ahirida uni bitqit kiliwetidioqanlikidin bexarət kilidu. 13-ayətəni həm izahatinimu kəring. ■ **26:12** Yəx. 51:15 □ **26:13 «tez qaçqan əjdihə** — yaki «yorəqilima əjdihə». «**tez qaçqan əjdihə**» — bəlkim yukirikə «ləwiatan»ni (9-izahatni kəring) yaki Xəytanning ezini kərsitidu. Əgər ikkinqi mənisi toqra bolsa, bu Təwrattiki «Yaritilix» 3-babtiki bexarət bilən ohxaydu. Demək, ahirida Huda Əz Məshiq arqlik Xəytanni pütünləy məəqlub kilidu. Bəzi alimlar: «U Əz qoli bilən «əjdihə yultuz türkümi»ni yasioqan» dəpmu tərjimə kilidu. ■ **26:13** Zəb. 33:6 □ **26:14 «Bu ixlar pəkət uning kילוanlirining kiqukkinə bir qismidur, halas»** — ibraniy tilida «Bu ixlar pəkət uning yollirining əng qetidiki burjiki, halas». «**Uning pütkül zor kudritining güldürmamisini bolsa kimmu qüxinəlisun?!**» — Ayupning bu üç dosti Huda həmmidin uluə wə alyi boləqanliqi üçün Uningəqa yekinlixix mumkin əməs, dəp qaraydu. Biraq Ayup üçün (gumanlik nuqti) inəzərdin əməs, etiəkadning nuqti inəzəridin sözligən waqıtlarda) Hudaning uluəluəluə Uning insanni paklap Əzigə yekinlaxturux imkaniyitini yaritip beridu. Xunga u Hudaning uluəluəluəkdin xadlinidu. □ **27:2 «Mening həqkimni tartiwaloqan Təngrining hayati bilən...»** — Ayupning muxu yərdə «(Huda) mening həqkimni tartiwaləqan» degini bəlkim Hudaning heq səwəbni kərsətməy uni jazalap, uningdin «adələtkə boləqan həqki»ni yaki uning bu ixlar toqrukluk «dəwalixix» pursitini «tartiwaləqan»likini kərsitidu.

Tilim aldamqilik bilən heq xiwirlimaydu!□

⁵ Silərningkini toqra deyix məndin yiraq tursun!

Jenim qıqқанoqa kədər durusluqumni özümdin ayrimaymən!

⁶ Adillikimni qing tutuwerimən, uni koyup bərməymən,
Wijdanim yaxioğan heqbir künümdə meni əyiblimisun!□

⁷ Mening düxminim rəzillərgə ohxax bolsun,
Manga qarxi qıqқанlar həkkanıysiz dəp qaralsun.□

⁸ Qünki Təngri iplas adəmni üzüp taxlıoqanda,
Uning jenini aloqanda,
Uning yənə nemə ümidi qalar?■

⁹ Balayi'apət uni besip qüxkəndə,
Təngri uning nalə-pəryadini anglamdu?■

¹⁰ U Həmmigə Qadirdin səyünəmdü?
U hərdaim Təngrigə iltija kılalamdu?□

¹¹ Mən Təngrining qolining kıloğanliri toqrisida silərgə məlumat bəre;
Həmmigə Qadirda nemə barlıqini yoxurup yürməymən.

¹² Mana silər alliburun bularni kərüp qıqtinglar;
Silər nemixka axundaq pütünləy quruq hiyallik bolup qaldinglar?

¹³ Rəzil adəmlərnin Təngri bekitkən aqiwiti xundaqki,
Zorawanlarning Həmmigə Qadirdin alidoğan nesiwisi xundaqki: —■

¹⁴ Uning baliliri kəpəysə, kılıqlinix üçünla kəpiyidu;

□ 27:4 «Mening həkkanımsı tartıwaloğan Təngrining hayati bilən, jenimni aqrıtқан Həmmigə Qadirdin həkkanımsı bilən kəsəm kılıməni, ... ləwirim... tilim aldamqilik bilən heq xiwirlimaydu!» — bu kəsəm (2-4-ayət) bəlkim pütkül Mukəddəs Kitab iqidə əng əjayib, əng oqləitə kəsəm hesablinixi mumkin. U Huda həkkanımsı tartıwaloğan həm jenimni aqrıtқан degini bilən, yənə HudaNING həkkanımsı kəsəm iqudu. Kərunüxtə qong ziddiyət bardak kılısimu, biraq uning hər bir səzining tegidə uning qongkur etikadi ipadilini turidu. □ 27:6 «... Wijdanim yaxioğan heqbir künümdə meni əyiblimisun!» — 5- həm 6-ayəttiki bayanlarning ikki mənisı bar: — birinqidin, məyli yamanlarning yolliri awatlıxқан bolsimu, Ayup durus, diyanətlik boluxka intilixini hərgiz taxlımaydu; ikkinqidin, uning qarixiqə «Həmmə gunahını Hudaqa etirap kılıp towa kılıx bilən öz wijdanimoqa hiləplik heq ix kalmidi; əgər xundaq kılımioğan bolsam, yaloğan eytatım» degən idiyisini ipadiləydu. □ 27:7 «Manga qarxi qıqқанlar həkkanıysiz dəp qaralsun» — Ayup «Meni həkkanıysiz degüqilər (Huda adil bolsa) əzlıri həkkanıysiz dəp qarılıxi kerək» dəp tiləydu. Kona qanunlaroqa əsasən, birsi baxka birawoqa yaloqandin jinayət qaplısa, yaloğanlık ispatlinixi bilən u dəl xu jinayətkə tegixlik jaza bilən jazalinixi kerək idi. Huda Ayupni həkkanıysiz dəp ispatlısa, üq dostining gunahı bar degənlik. Xuning üqün bu səz həm uning bir tiliki həm dostlırioqa boloğan səmimi agahlandıruxi bolup qalıdu. ■ 27:8 Mat. 16:26; Luqa 12:20 ■ 27:9 Ayup 35:12; Zəb. 18:41; 66:18; 109:7; Pənd. 1:28; 28:9; Yəx. 1:15; 16:12; Yər. 14:12; Əz. 8:18; Mik. 3:4; Yh. 9:31; Yaq. 4:3 □ 27:10 Rəzil adəmni Həmmigə Qadirdin səyünəmdü? U hərdaim Təngrigə iltija kılalamdu? — Ayupka nisbətən HudaNING uning kəxida hazır boloğanlık, uning Huda bilən əlakədə boluxi uning hayatidiki əng bəhtlik ixtur. Bu bayanida u yamanlarda undaq huxallıqning yoqluqini, mundaklarınin Hudaqa iltija kılalmaydioğanlıkını baykıoğanlıkını ayan kılıdu. Dikkət kılıximizoqa ərzıyduki, Ayup nuroqun kətim Hudaqa iltija kılıp səzləydu, baxkıləroqa səz kılıxtin tohtap turup Hudaqa biwasitə gəp kılıdu. Biraq uning üq dosti (həm ahirida səzlıgən Elihu) bir kətimmu Hudaqa biwasitə səzlımaydu. ■ 27:13 Ayup 20:29

Uning pərzentlirining neni yetixməydu. □ ■

¹⁵ Uning əzidin keyin qalqan adəmliri əlüm bilən biwasitə dəpnə kılınidu, Buning bilən qalqan tul hotunliri matəm tutmaydu. □ ■

¹⁶ U kümüxləni topa-qangdək yiojip dəwilisimu, Kiyim-keqəkləni laydək kəp yiojsimu,

¹⁷ Bularning həmmisini təyyarlisimu, Biraq kiyimləni həkkaniylar kiyidu; Bigunahlar mu kümüxləni bəlüxidü. ■

¹⁸ Uning yasioqan əyi pərwanining oqozisidək, Üzümzarning kəzətqisi əzigə saloqan kəpidək box bolidu.

¹⁹ U bay bolup yetip dəm aləjini bilən, Biraq əng ahırki kətim keliduki, Kəzini aqkanda, əmdi tügəxtim dəydu. ■

²⁰ Wəhimilər kəlkündək bexioqə kelidu; Kəqtə qara kuyun uni qanggilioqə alidu. □ ■

²¹ Xərk xamili uni uqurup ketidu; Xiddət bilən uni ornidin elip yirəkkə etip taxlaydu. □

²² Boran uni həq ayimay, bexioqə urulidu; U uning qanggilidin kutulux üqün hə dəp urunidu;

²³ Biraq *xamal* uningə qarap qawak qalidu, Uni ornidin «ux-ux» kılıp qoqliwetidu». □

28

Danalikni izdəx

□ **27:14 «Rəzil adəmnin** baliliri kəpəysə, kılıqlinix üqünla kəpiyidu; uning pərzentlirining neni yetixməydu» — Ayupning yamanlarning aqiwitini təswirligən həm xundakla dostlirining səzigə səl qoxuloqandək pozitsiyisini bildürgən bu bayani uning bayanliri iqidə qūxinixkə əng təs bolqan bayanlardur. Qūnki bu səzlərnin mənisi enik boləjini bilən, uning ilgirikə dəgnlirigə qarimukarxi bolup qikidu. Ilgiri u: «Yamanlar jazalanmasliqining səwəbi nemə? Nemixkə xunqə kəp rəzillər həq jazalanmay miskinləni halioqanqə ezidu? Bəzidə yamanlar pexkəlikkə uqraydu, biraq gunahsizlarmu ohxaxla uqraydu; həqkandək tərtpni baykiojili bolmaydu» — degəndək səzləni kıləjanidi. Mana bu bayanlarda «Uning baliliri kəpəysə, kılıqlinix üqünla kəpiyidu; uning pərzəntlirining neni yetixməydu...» degən səzlər eytilidu. Bu zadi kəndək gəp? Biz bu məsiligə nisbətən xundək qaraymizki, Ayupning reallikqə yüzlinixtikə jüriti muxu yərdə əz-əzigə təsəlli berix üqün səl ajizlik kıləqan boluxi mumkin. Biz «qoxumqə səz»imizdə bu ix toqruluk yənə azraq tohtilimiz. ■ **27:14** Qan. 28:41; Həx. 9:13 □ **27:15 «Qalqan adəmliri əlüm bilən biwasitə dəpnə kılınidu»** — «əlüm» muxu yərdə bəlkim birhil waba yaki birhil eqir kesəlni kərsitidu. «**biwasitə dəpnə kılınidu**» — demək, həqkandək daəduqisiz tezdin dəpnə kılınidu. Bəlkim yuqumluk kesal yaki waba bilən əlgən bolsa kerək. «**...qalqan tul hotunliri matəm tutmaydu**» — bəlkim balay'apət ularəqə yəkinlixixi bilən yaki ohxax səwəb bilən rəsmiy matəm tutuxkə ülgürəlməydu. Buningdin kəruwelixkə boliduki, Ayupning pəkət bir ayali bar idi həm «bir ər, bir hotunluk» boluxni kuwəwtligən (29-babnimu kəring). Uning deyixiqə, yamanlar kəp hotunluk boluxi mumkin. ■ **27:15** Zəb. 78:64 ■ **27:17** Pənd. 28:8; Top. 2:26 ■ **27:19** Zəb. 49:16-20 □ **27:20 «Kəqtə qara kuyun uni qanggilioqə alidu»** — Ayupning «qara kuyun»ni tiləqə elixi xundək bir qara kuyunning yirəktin keliwatkanliqini puritidu. 38-babta bu qara kuyun ularning üstigə qūxidü. ■ **27:20** Ayup 15:21; 18:11 □ **27:21 «Xərk xamili uni uqurup ketidu»** — Pələstində «xərk xamili» əwjiqə qikqan waqtida intayin kərkunqluk, əxəddiy bolup pütün dəəhlərimu yulup yirəkləroqə taxliwetələydu. □ **27:23 «Biraq xamal ... uni ornidin «ux-ux» kılıp qoqliwetidu»** — «ux-ux kılıx» məshirə kılıxni bildüridu.

- 1 — «Xübhısizki, kümüx tepilidiöan kanlar bar, Altunning tawlinidiöan öz orni bardur;□
- 2 Tömür bolsa yər astidin keziwelinidu, Mis bolsa taxtin eritilip elinidu.
- 3 İnsanlar *yər astidiki* karangöulükkä qäk koyidu; U yər kəriğıqə qarlap yürüp, Karangöulükkä təwə, ölümnıng sayısıdə turojan taxlarnı izdäydu.□
- 4 U yər yüzidikilərdin yırak jayda tik bolöan küdukkıni kolaydu; Mana xundaq adəm ayaq basmaydıöan, untulöan yərlərdə ular arojamqını tutup boxlukta pulanglap yürüdu, Kixilərdin yırakta esilip turıdu.
- 5 Axlık qıkıdıöan yər, Təkti kolanojanda bolsayalkundək körünıdu;
- 6 Yərdiki taxlar arısıdın kök yakutlar qıkıdu, Uningda altun rudısımu bardur.
- 7 U yolni heqkandaq aloqur kux bilməydu, Hətta sarning közımu unıngöa yətmıgən.
- 8 Həkawur yırtkuqlarmu u yərni heq dəssəp bəkmıöan, Əxəddıy xırmu u jaydın heqkaqan ötüp bəkmıöan.
- 9 İnsan balısı kolını qakmaq texıng üstıgə təgküzıdu, U taqlarnı yiltızıdın komurıwetıdu.
- 10 Taxlar arısıdın u kanallarnı qapıdu; Xundaq kılıp unıng közi hərhil kımmətlik nərsılərnı kərıdu;□
- 11 Yər astidiki ekınlarnı texıp kətmısın dəp ularnı tosuwalıdu; Yoxurun nərsılərnı u axkarılaydu.□
- 12 Bırak danalıq nədın tepılar? Yorutuluxning makani nədıdu?
- 13 İnsan balılıri unıng kımmətliklikini heq bilməs, U tırıklərnıng zemınıdın tepılmas.
- 14 *Yər* tegi: «Məndə əməs» dəydu, Dengiz bolsa: «Mən bilənmü billə əməstur» dəydu.■
- 15 Danalıknı sap altun bilən setıwalölili bolmaydu, Kümüxnımu unıng bilən bir tarazıda tartkili bolmas.■

□ **28:1 «Altunning tawlinidiöan öz orni bardur»** — yaki «altunning qaykılıdıöan öz orni bardur». Danalıq təwsiyə kılınojan 28-babtiki bu güzəl xeirni bəzi alimlar Ayupning öz sezi əməs, bəliki kitabning yazıquçısı tektıskə kıstıurup koxkan bir xeir, dəp karaydu. Buning məksiti, okırmənlərnıng həkıkıy danalıknı təhlil kılıxıöa yardəm bolsun degen süpəttə xeirni ottıruöa koyöjan. Biz bu pikırgə kəyıl bolduk. Bu pikırgə bir ispat, 29-bab: — «Ayup bayanıni dawamlaxturup mundaq dedi: —» degen sözlər bilən baxlınıdu, kəriöjanda 27:23-ayət bilən baqlıq. Baxka alimlar bu bayanlar Ayupning öz aozıdın qıkkən bayanlardur, «1-ayətnıng «xübhısizki» (yaki «qünki») degen baqlıöıquçı bilən baxlınıxi buningöa ispat bolalaydu», dep karaydu. Kaysı pikir toşra boluxıdın kət'ıynəzər, bu babtiki həkıkətlər xübhısizki Ayupning etıkadıning həm u muyəsər bolöan wəhiylirıning tegi həm ulı bolöanıdi. Keyin biz məzur kitabni yazıquçıning kim ikənliki toşrulıq qüxəngə berımiz. □ **28:3 «İnsanlar yər astidiki karangöulükkä qäk koyıdu»** — demək, insanlar yakutlarnı izdəxtə yər astidiki karangöulüknı qıraqlar bilən yorıtuıdu; 4-5-ayətlərdə ularning arojamqılaraq esilip yər astıöa qıxüp hətərgə təwəkkül kılıöanlıkı təswırlınıdu. □ **28:10 «Taxlar arısın u kanallarnı qapıdu»** — bu kanallar bəlim yər astıdiki suni tonıllardın qıkırix üqün kolanojan. □ **28:11 «Yər astidiki ekınlarnı texıp kətmısın dəp ularnı tosuwalıdu»** — baxka bırhil tərjimisi: «U ekınlarnıng mənbilırını izdəp tapıdu». ■ **28:14** Ayup 28:22 ■ **28:15** Pənd. 3:14; 8:11, 19; 16:16

16 Hætta Ofirda qikidioqan altun, aq heqik yaki kek yaqut bilanmu bir tarazida tartkili bolmaydu. □

17 Altun wə hrustalnimu uning bilən selixturqili bolmaydu, Esil altun qaqa-kuqilar uning bilən heq almaxturulmas.

18 U ünqə-marjan, hrustalni adəmning esidin qikiridu; Danalikni elix kizil yaqutlarni elixtin əwzəldur.

19 Efiopiyədiki serik yaqut uningəya yətməs, Serik altunmu uning bilən bəsilixəlməydu.

20 Undaқта, danalix nədin tepilidu? Yurutuluxning makani nədidu? ■

21 Qünki u barlik hayət igilirining kəzidin yoxuruloqan, Asmandiki uqar-kanatlardindim yoxurun turidu.

22 Həlakət wə ölüm pəqətla: «Uning xəhritidin həwər aldük» dəydu. ■

23 Uning mangoqan yolini qüxinidioqan, Turidioqan yerini bilidioqan pəqətla bir Hudadur.

24 Qünki Uning kəzi yərning kərigiqə yetidu, U asmanning astidiki barlik nərsilərnəni kəridu.

25 U xamallarning küqini tarazioqə saloqanda, *Dunyaning* sulirini əlqigəndə, ■

26 Yamoqurlarəya qanuniyət qüxürginidə, Güldürməmining qəqmikioqə yolini bekitkinidə,

27 U qəoqda U danalixqə qarap uni bayan kילוqan; Uni nəmunə kilip bəlgiligən;

Xundak, U uning bax-ayioqə qarap qikip, □

28 Insanəya: «Mana, Rəbdin qorqux danalixtur; Yamanliqtin yirəqlixix yurutuluxtur» — degən». □ ■

29

Ilgiriki bəhtlik künlərnəni əsləx

1 Ayup bayanini dawamlaxturup mundak dedi: —

2 «Ah, əhwalim ilgiriki aylardikidək bolsidi, Təngri məndin həwər aloqan künlərdikidək bolsidi! □

3 U qəoqda Uning qirioqi bəximəya nur qəqқан, Uning yorukluğu bilən qarangoquluxqtin ətup kətkən bolattim!

4 Bu ixlar mən kiran waqtimda,

□ **28:16 «Ofirda qikidioqan altun»** — Ofir degən yərdiki altun nəhayiti sap idi. ■ **28:20**

Ayup 28:12 ■ **28:22** Ayup 28:14 ■ **28:25** Pənd. 8:29 □ **28:27 «U qəoqda Huda danalixqə qarap uni bayan kילוqan»** — buning mənsi bəlkim Hudaning dunyaning yaritilixi arqilik danalixni bayan kילוqanlikini əz iqigə alidu. □ **28:28 «Mana, Rəbdin qorqux danalixtur; yamanliqtin yirəqlixix yurutuluxtur»** — bu bəbtiki səzlər insan balilirining yər astida esil taxlarni izdixini tənqid kילוqan əməs, bəlkə ularning u ixta ixlətkən parasitigə həm jürutigə qayil boləqan. Biraq məyli adəmning qanqə parasiti, qanqə jüriti bolsun, əzining bu hususiyətlirigila tayansa danalixqə erixməydu; pəqətla Rəb Pərwardigardin əyminixkə baxlisila, danalixqə erixxkimu baxlaydu; yamanliqtin towa kilip yirəqlaxsila, yurutuluxqə baxlaydu. Bu xübhəisizki, Ayupning etiqadining həm u muyəssar boləqan wəhiylirining tegi həm uli boləqanidi. ■ **28:28** Zəb. 111:10; Pənd. 1:7; 9:10 □ **29:2 «Ah, əhwalim ilgiriki aylardikidək bolsidi!»** — bu bayanoqə qarioqanda, Ayupni balayi'apət bəskənlikəya birnəqqə ay boləqanidi.

Yəni Təngri qedirimda manga sirdax *dost* boləqan waqıtta boləqanidi!□

⁵ Həmmigə Qadir mən bilən billə boləqan,
Mening yax balilirim ətrapimda boləqan;

⁶ Mening baskan kədəmlirim serik mayəya qəmülgən;
Yenimdiki tax mən üçün zəytun may dəryasi bolup aqqan;□

⁷ Xəhər dərwazisiə qıqqan waqıtında,
Kəng məydanda ornum təyyarlanəqanda,□

⁸ Yaxlar meni kərüpla əyminip əzlrini qətkə alatti,
Kerilar bolsa ornidin turatti,

⁹ Xahzadilərmu gəptin tohtap,
Koli bilən aozini etivalatti.

¹⁰ Axsəngəklərmu tinqlinip,
Tilini tangliyiqə qaplıwalatti.

¹¹ Kulak səzümni anglisila, manga bəht tiləytti,
Köz meni kərsila manga yaxhi guwahlik berətti.

¹² Qünki mən manga himayə bol dəp yelinoqan ezilgüqilərnı,
Panahsiz qaloqan yetim-yesirlərnımu kutkuzup turattım.■

¹³ Həlak bolay degən kixi manga bəht tiləytti;
Mən tul hotunning kənglini xadlandurup nahxa yangratkuzattım.

¹⁴ Mən həqqaniylikni ton kiliq kiyiwaldım,
U meni öz gəwdisi kildi.
Adalətlilik manga yepinqə həm səllə boləqan.■

¹⁵ Mən korəqə kəz bolattım,
Tokuroqə put bolattım.

¹⁶ Yoksullarəqə ata bolattım,
Manga natonux kixining dəwasinimu təxkürüp qıqattım.□

¹⁷ Mən adalətsizning hingəgəyoqan qixlirini qeqip taxlayttım,
Oljisini qixliridin elip ketəttım.□

¹⁸ Həm: «Mening künlirim kumdək kəp bolup,
Əz uwamda rahət iqidə əlimən» dəyttım;

¹⁹ Həm: «Yiltizim sularəqiqə tartilip bəridu,
Xəbnəm pütün keqiqə xəhimoqə qaplixip yatidu;

²⁰ Xəhritim hərdəim məndə yengilinip turidu,
Kolumdiki okyayim hərdəim yengi bolup turidu» dəyttım.□

²¹ Adəmlər manga kulak salatti, kütüp turatti;
Nəsihətlirini anglay dəp süküt iqidə turatti.

□ 29:4 «... **kıran waqıtında, yəni Təngri qedirimda manga sirdax dost boləqan waqıtta boləqanidi!**» — enik turuptuki, Ayup əsli Huda bilən yeqin dostlukta ətkənidi. Həqqəndək gumanimiz yokki, bu dostlukning sezimidin məhrum bolux uninoqə nisbətən əng əzablik ix bəldi. □ 29:6 «... **Yenimdiki tax mən üçün zəytun may dəryasi bolup aqqan**» — bu ayəttə kərsitilginı Ayupning ilgiri intayin bay həlini təswirləydu. □ 29:7 «**Kəng məydanda ornum təyyarlanəqanda**» — xəhərnıng (qong) dərwazisi yaki uning aldidiki məydən bolsa xəhərnıng aqsəqalliri həm kəziliri yiojilidioqan, dəwalarnı anglaydioqan jay idi. ■ 29:12 Zəb. 72:12-14; Pənd. 21:13 ■ 29:14 Yəx. 59:17; Əf. 6:10-17; 1Tes. 5:8 □ 29:16 «**Manga natonux kixining dəwasinimu təxkürüp qıqattım**» — Ayupning bu aditi nahayiti az uqraydioqan pəzilət bolup, Ayupning intayin aliyjanab ikənlikini ispatlaydu. Uning mana muxundək ixliri tüpəylidinmu nuroqun düxmənliiri pəyda boləqan boluxı mummkin. □ 29:17 «**Mən adalətsizning hingəgəyoqan qixlirini qeqip taxlayttım, oljisini qixliridin elip ketəttım**» — Ayupning pəziliti hərgiz hiyalpərsəslərnıng qıraylik nəzəriyiliri əməs. □ 29:20 «**Kolumdiki okyayim hərdəim yengi bolup turidu**» dəyttım — «okya» muxu yərdə bəlkim adillik üçün kürəx kilidioqan əz baturlikning, jüritining simwoli boluxı mummkin.

22 Mən gəp kıləndin keyin ular qayta gəp kılmaytti, Səzlim ularning üstigə xəbnəm bolup quxətti.

23 Ular yamoqurlarni kütəkəndək meni kütətti, Kixilər *waktida yaoşkan* «keyinki yamoqur»ni qarxi aloqandək səzlimni aozini eqip iqətti!□

24 Ümidsizlənginidə mən ularəja qarap külümsirəyttim, Yüzümdiki nurni ular yərgə quxurməytti.□

25 Mən ularəja yolini tallap kərsitip berəttim, Ularning arisida kattiwax bolup olturattim, Qoxunliri arisida turəjan padixahdək yaxayttim, Biraq buning bilən matəm tutidoqanlarəja təsəlli yətküzgüqimu bolatim». □

30

Həzirki bəhtsiz künlər

1 — «Biraq hazır bolsa, yaxlar meni mazaq kılıdu, Ularning dadilirini hətta padamni bəkidioqan itlar bilən billə ixləxkə yol qoyuxnimu yaman kərəttim.

2 Ularning məqduri kətkəndin keyin, Qolidiki küq manga nemə payda yətküzəlisun?

3 Yöksuzluk həm aqlıqtin yigləp kətkən, Ular uzundin buyan qəldərəp kətkən dəxt-bayawanda kuruk yərnə oşajaydu.

4 Ular əmən-xiwakni qatqallar arisidin yulidu, Xumbuyining yiltizlirininimə terip əzligə nan kılıdu.

5 Ular əl-yurtlardin həydiwetilgən bolidu, Kixilər ularni kərüpla oşqrini kərgəndək warkirap tillaydu.

6 Xuning bilən ular sürlük jiləjilarda qonup, Taxlar arisida, oşarlar içidə yaxaxka məjbur bolidu.

7 Qatqallıq arisida ular həngrap ketidu, Tikənlər astida ular dügdiyip olturixidu;

8 Nadanlarning, nam-abruyisizlarning baliliri, Ular zemindin sürtoqay həydiwetilgən.

9 Mən hazır bolsam bularning həjwiwə nahxisi, Hətta səz-qəqikining dəstiki bolup qaldim!■

10 Ular məndin nəprətlinip,

□ **29:23 «keyinki yamoqur»** — Pələstində 3-ayda yaoşidu. U ətiyazlıq ziraətlərnə pixurux rolını oynaydu. Xunga hər bir dehqan «keyinki yamoqur»əja təxnadur, ular uni bək kədirləydu.

□ **29:24 «Ümidsizlənginidə mən ularəja qarap külümsirəyttim, yüzümdiki nurni ular yərgə quxurməytti»** — əsli tekistni quxinix səl təs. Bəlkim uning mənisə: «Məning ularəja ümid yətküzidioqan yüzümning nuri məşqlup boləjan əməs» — demək, mən ularəja bərgən ümid yokka qıqқан əməs, deməkqi. Baxka bir hil tərijimisi: «Məning yüz nurum ularəja qeqilixi bilənla ular qayta ümidsizlənmidi». İkki hil tərijiminin mənisə bir-birigə yeqin. Baxka hil tərijimilirimə uqrixə mumkin. □ **29:25 «Mən ularəja yolini tallap kərsitip berəttim...»** — baxka birhil tərijimisi: «Mən ularəja həkim boluxka tallanoqanidim; ...». «...Ularning arisida ... qoxunliri arisida turəjan padixahdək yaxayttim, biraq buning bilən matəm tutidoqanlarəja təsəlli yətküzgüqimu bolattim» — gərgə uning mərtiwisi bək yukiri bolsimu, u həqqaqan həkawurluk kilməqanidi, əksiqə pexkəllikkə uqrişiqilarəja təsəlli həm yərdəmlərnə berip turatti. ■ **30:9**

Ayup 17:6; Zəb. 69:11-12; Yiş. 3:14, 63

Məndin yıraқ turup,

Yüzümgə tükürüxtinmu yanmaydu.■

11 Qünki *Huda* mening hayat rixtimni üzüp, meni japaşqa qəmdürgən,
Xuning bilən xu adəmlər aldımda tizginlirini eliwətkən.

12 Ong yenimda bir top qüprəndə yaxlar ornidin turup,
Ular pütumni turoqan yeridin ittiriwətməqi,
Ular sepilimoqa hujum pələmpəylirini kətürüp turidu;□

13 Ular yolumni buzuwetidu,
Ularning heq yələnqüki bolmisimu,
Halakitimni ilgiri sürməktə.

14 Ular sepilning kəng bəsük jayidin bəsüp kirgəndək kirixidu;
Wəyranilikimdin paydilinip qong taxlardək domilap kirixidu.□

15 Wəhımilər burulup meni ez nixani kıloqan;
Xuning bilən hərmitim xamal ötüp yok boloqandək həydiwetildi,
Awatqilikimmu bulut ötüp kətkəndək ötüp kətti.

16 Həzir bolsa jenim qaqidin təkülüp kətkəndək;
Azablık künlər meni tutuwaldi.

17 Keqilər bolsa, manga səngəklirimgiqə sanjimakta;
Aşriqlirim meni qixləp dəm almaydu.

18 *Aşriqlar zor küqi bilən manga kiyim-keqikimdək boldi;*
Ular kənglikimning yaqisidək manga qaplixiwaldi.□

19 Huda meni sazlıkqa taxliwətkən,
Mən topa-qangoqa wə külgə ohxax bolup qaldım.

20 Mən Sanga nalə-pəryad kətürməktimən,
Biraқ Sən manga jawab bərməysən;
Mən ornumdin tursam, Sən pəkətla manga qarapla qoyisən.

21 Sən əzgirip manga bir zalim boldung;
Qolungning küqi bilən manga zərbə kiliwatisən;

22 Sən meni kətürüp Xamaloqa mindürgənsən;
Boran-qapqunda təəllukatimni yok kiliwətkənsən.□

23 Qünki Sən meni ahirida əlümgə,
Yəni barlıq hayat igilirining «yioqilix öyi»gə kəltürüwatisən.■

24 U həlak kıloqan waқtıda kixilər nalə-pəryad kətürsimu,

■ 30:10 Ayup 19:19 □ 30:12 «Ong yenimda bir top qüprəndə yaxlar ornidin turup...» — bu yaxlar bəlkim yukirida deyilgən miskinlərdin baxqa bir top kixilər boluxi mumkin. □ 30:14 «Ular , yəni *axu yaxlar* sepilning kəng bəsük jayidin bəsüp kirgəndək kirixidu... qong taxlardək domilap kirixidu» — əgər (biz 2-babta izahat kılqinimizdək) Ayup xəhər sirtidiki qong kül dəwisidə oltuoroqan bolsa, u mundaқ yaxlarning mazaқ kılıxidın heq qoşdiuqisiz qalidu. Buningdin baxqa yaxlar bəlkim uning həzirki əjizlikidin paydilinip, u əslidə bir tərəp kılqan ixlarnı həzir əz mənəpəitigə buraydu. □ 30:18 «*Aşriqlar zor küqi bilən manga kiyim-keqikimdək boldi; ular kənglikimning yaqisidək manga qaplixiwaldi*» — baxqa bir hil tərjimisi: — «Zor küq bilən kiyim-keqikim maқqiyp kətti; manga kəngləkning yaqisi qaplixip kətti», əsli tekistni qüxinix səl təs. Yənə baxqa birhil tərjimisi: «U (Huda) zor küq bilən kiyim-keqikimni tutuwaldi; u manga kənglikimning yaqisi qaplxakəndək meni baqlap qoydi». □ 30:22 «*Sən meni kətürüp Xamaloqa mindürgənsən; boran-qapqunda təəllukatimni yok kiliwətkənsən*» — oylaymizki, kara kuyun asta-asta ularoqa yeqinlixiwatidu. ■ 30:23 Ibr. 9:27

U qolini uzatqanda, duaning dərwalkə heçkandak nətijisi yok;□

²⁵ Mən künliri təs kixi üçün yioqlap *dua qilojan* əməsmu?

Namratlar üçün jenim azablanmidimu?□ ■

²⁶ Mən özüm yaxilik kütüp yürginim bilən, yamanlik kelip qaldi; Nur kütkinim bilən, qarangoçuluk keldi.

²⁷ Iqim kazandək kaynap, aramlık tapmaywatidu;

Azablik künlər manga yüzləndi.□

²⁸ Mən quyax nurini kərməymu qaridap yürməktimən;

Halayık arisida mən ornumdin turup, nalə-pəryad kətürimən.□

²⁹ Mən qılberilərgə kərindax bolup kaldim,

Huwxuxlarning həmrahi boldum.□ ■

³⁰ Terəm qariyip məndin ajrap ketiwatidu,

Səngəklirim kiziktin köyüp ketiwatidu. ■

³¹ Qiltarimdin matəm mərsiyəsi qikidu,

Neyimning awazi həza tutquqilarning yioçisiqə aylinip qaldi». □

31

Əzini aqlax üçün kəsəm iqix

¹ «Mən közüm bilən əhdiləxkən;

Xuning üçün mən kandaqmu kızlarqə həwəs kilip köz taxlap yürəy?□

² Undak kılsam üstümdiki Təngridin alidoqan nesiwəm nemə bolar?

Həmmigə qadirdin alidoqan mirasim nemə bolar?

³ Bu gunahning nətijisi həçkaniysizlarqə bala-qaza əməsmu?

Kəbihlik qilojanlarqə külpət əməsmu?

⁴ U mening yollirimni kərüp turidu əməsmu?

Hər bir kədəmlirimni sanap turidu əməsmu?■

□ **30:24** «U həlak qilojan waqtida kixilər nalə-pəryad kətürsimu, U qolini uzatqanda, duaning dərwalkə heçkandak nətijisi yok» — bu jümlini üç hil tərjimə qilixkə bolidu. Biringisi, yukirikli tərjimə. İkkinçisi bolsa, «Xübhısizki adəm dərd-ələmdin nalə-pəryad kətürginide, wəyran kilinoqan kixigə kim kol təgküzüp ziyankəxlik kilidu?». Üçinçilə tərjimisi «Adəm yikilip ketiwatqinida qolini midirliitip qoymamdu? U həlak bolay deginidə nalə-pəryad kətürxkə bolmamdu?». Əsli ibraniyqə tekistni qüxinix səl təs. □ **30:25** «Mən künliri təs kixi üçün yioqlap dua qilojan əməsmu? Namratlar üçün jenim azablanmidimu?» — əmdi kim Ayup üçün yioqlaydu? Nemə terisang xuni orisən, degən gəp toqirimu? ■ **30:25** Zəb. 35:13,14; Rim. 12:15 □ **30:27** «Iqim kazandək kaynap, aramlık tapmaywatidu; azablik künlər manga yüzləndi» — uning aldidə heç ümid qalmioqandək kilatti. □ **30:28** «Mən quyax nurini kərməymu qaridap yürməktimən» — buning ikki mənisilə bar: (1) Ayupning teni kəsəldin qaridap kəttil; (2) u ezi aillisidikilər üçün matəm tutup qara kiyim kiygən. Bu ikki əhwal tənq boluxi mumkin. □ **30:29** «Huwxuxlarning...» — yaki «təgikuxlarning...».

«Mən qılberilərgə kərindax bolup kaldim, huwxuxlarning həmrahi boldum» — qılberilər həm huwxuxlar qə-bəyawanlarda Ayuptək yigənə yaxaydu; ikkilisi Ayuptək nahayiti mungluq nalə-pəryad kətüridu. ■ **30:29** Ayup 17:14; Zəb. 102:6; Mik. 1:8 ■ **30:30** Zəb. 119:83; Yioq. 4:8; 5:10 □ **30:31** «Neyimning...» — yani, «Mening «nəy»imning...» □ **31:1** «Mən közüm bilən əhdiləxkən; xuning üçün mən kandaqmu kızlarqə həwəs kilip köz taxlap yürəy?»

— mana biz bu yərdin Ayupning əzining birdin bir həmriyi bolqan ayaloqə sadik bolup etkanlikini kərwalalaymiz. U əz ayaloqə pəkət sirtin qarioqandilə əməs, bəli qin yürükidin sadəkətmən idi. U bu bəbta nixan qilqan pəzilət, Məsih Əysə İnçildə tələp qilqan pəzilətkə nahayiti yəkin kelidu (yani, adəmnin qəlb-oylirini baxquridiloqan həçkaniylik həm mehir-muħəbbət). İnçil, «Matta» 5-7-bəbni kərüng. ■ **31:4** 2Tar. 16:9; Ayup 34:21; Pənd. 5:21; 15:3; Yər. 32:19

- 5 Əgər sahtilikka həmrəh bolup mangojan bolsam'idi!
 Əgər putum aldamaçilik bilən billə boluxka aldiriojan bolsa,
 6 (Mən adillik mizaniya koyulojan bolsam'idi!
 Undakta Təngri əyibsizlikimdin həwər alalaytti!)
 7 Əgər kədimim yoldin qıkkən bolsa, kənglüm kəzümgə əgixip mangojan
 bolsa,
 Əgər kolumoça hərəkəndək daq qaplaşkan bolsa,
 8 Undakta mən teriojanni baxka birsi yesun!
 Bihlirim yulunup taxliwetilsun!□
 9 Əgər kəlbim məlum bir ayaldin azdurulojan bolsa,
 Xu niyəttə koçnamning ixik aldida paylap turojan bolsam,■
 10 Əz ayalim baxqılarning tügminini tartidiojan küngə kalsun,
 Baxqılar uni ayak asti kilsun.□
 11 Qünki bu əxəddiy nomusluq gunahdur;
 U soraqçılar tərripidin jazalinixi kerəktur.
 12 *Bu gunah* bolsa adəmni həlak kılouçı ottur;
 U mening barlıq tapқанlirimni yulup alojan bolatti.
 13 Əgər kulurning yaki dedikimning manga karita ərzi bolojan bolsa,
 Ularning dəwasini kəzümgə ilmiojan bolsam,
 14 Undakta Təngri meni sorakka tartixka ornidin turojanda kəndək
 kilmən?
 Əgər U məndin soal-sorak alimən dəp kəlsə,
 Mən Uningoça kəndək jawab berimən?■
 15 Məni baliyatkada apiridə kılouçı ularnimu apiridə kıloujan əməsmu.
 Mən bilən u ikkimizni anilirimizning baliyatkusida tərəldürgüçi bir
 əməsmu?■
 16 Əgər miskinlərnəni əz arzu-ümidliridin toskən bolsam,
 Əgər tul hotunning kəz nurini karangotulaxturojan bolsam,
 17 Yaki əzümning bir qixləm nenimni yalozuz yegən bolsam,
 Uni yetim-yesir bilən billə yemigən bolsam
 18 (Əməliyəttə yax waçtimdin tartip oqli ata bilən billə bolojandək umu
 mən bilən billə turojanidi,
 Apamning korsiçidən qıkkəndin tartipla tul hotunning yələnqüki bolup
 kəldim),
 19 Əgər kiyim-keqək kəmlikidin həlak bolay degən birigə,
 Yaki qapansız bir yoxsuloça karap olturojan bolsam,
 20 Əgər uning bəlliri *kiyimsiz kelip* manga bəht tilimigən bolsa,
 Əgər u kəzilirimning yungida issinmiojan bolsa,
 21 Əgər xəhər dərwazisi aldida «*Həküm qıqarəjanlar arisida* mening
 yələnqüküm bar» dəp,
 Yetim-yesirləroça ziyankəxlik kılixka qol kətürgən bolsam,
 22 Undakta mürəm taqıçidən ajrılıp qüxsun!
 Bilikim ügisidən sunup kətsun!
 23 Qünki Təngri qüxürgən balayi'apət meni kərkunqka salmaqta idi,
 Uning həywididin undək ixlərnəni kət'iy kılalmayttim.
 24 Əgər altunoça ixinip uni əz tayanqim kıloujan bolsam,
 Yaki sap altunoça: «Yələnqükümsən!» degən bolsam,■

□ 31:8 «**Bihlirim yulunup taxliwetilsun!**» — «bihlirim» degən sözning «balilirim» degən keqmə mənisimu bar. ■ 31:9 Ayup 24:15; Pənd. 7:25 □ 31:10 «**Əz ayalim baxqılarning tügminini tartidiojan küngə kalsun**» — baxka bir hil tərcimisi: «Ayalim baxka birsi bilən billə bolsun». ■ 31:14 Zəb. 44:20-21 ■ 31:15 Ayup 34:19; Pənd. 14:31; 17:5 ■ 31:24 Mar. 10:24; 1Tim. 6:17

25 Əgər baylıqlirim zor boləjanlıkəidin,
 Yaki qolum aləjan ətəniyməttin xadlinip kətkən bolsam, ■
 26 Əgər mən kuyaxning julasini qaçkanlıkəini kərüp,
 Yaki aynıng aydingda mangoəjanlıkəini kərüp, ■
 27 Kənglüm astirtin azduruləjan bolsa,
 Xundakla *bularəja qoқunup* aqzım qolumni səygən bolsa,
 28 Bumu soraqçı aldida gunah dəp həsablinatti,
 Qünki xundak kələjan bolsam mən yukirida turoquçı Təngrigə wapasizlik
 kələjan bolattim.
 29 Əgər mənə nəprətləngən kixining həlakitigə kəriətinimda xadlinip
 kətkən bolsam,
 Bexiəja külpət qüxkənlikəidin huxal boləjan bolsam — ■
 30 (Əməliyəttə u tügəxsun dəp qarəjar, uning əlümini tiləp aqzımni
 gunah ətküzüxkə yol koymioənmən) ■
 31 Əgər qədirdikilər mən toətruluk: «Həjayinimizning dastihininidən yəp
 toyunmioəjan kəni kim bar?» demigən bolsa, □
 32 (Musapirlardin koqida kələjini əzəldin yoktur;
 Qünki ixikimni hərdəim yoluqilarəja eqip kəlgənmən) ■
 33 Əgər Adəm'atimizdək itaətsizliklərimni yapkan,
 Kəbiəhlikimni kənglüməgə yoxurəjan bolsam,
 34 Həmdə xuning üçün pütkül halayık aldida uning axkarilinoxidin kərkəp
 yürgən bolsam,
 jəmiyətning kəmsitixliri mənə wəhimə kələjan bolsa,
 Xuning bilən mən talaəja qıkmay yürgən bolsam,... □
 35 — Ah, mənə kulaq saləjuçı birsi bolsidi!
 Mana, imzayımni koəyup bəreə;
 Həmmigə Kadir mənə jawab bərsun!
 Rəkiəim mənəg üstümdin ərz yazsun! □
 36 Xu ərzni zimməmgə artattim əməsmu?
 Qoқum təjardək bexiəja kiyiwalattim.
 37 Mən Uningəja kədəmlirimning pütün sanini həسابlap bəreəttim;
 Xahzadidək mən Uning aldiəja barattim. □
 38 Əgər əz etizlirim mənə qarxi guwah bolup qukan kətürsə,
 Uning qünəkliri bilən birgə yioəlaxsa,

■ 31:25 Zəb. 62:10 ■ 31:26 Kəan. 4:19 ■ 31:29 Pənd. 17:5 ■ 31:30 Mat.
 5:44; Rim. 12:14 □ 31:31 «Əgər qədirdikilər mən toətruluk: «həjayinimizning
 dastihininidən yəp toyunmioəjan kəni kim bar?» demigən bolsa...» — dərwəqə, Ayupning
 bu gəpi həm xuningəja oħxax nuroəjun səzliri həkəqət bolmioəjan bolsa, əmdi əz yurtidikilər,
 qədirdikilər uni anglapla guwahlik kəlip dərhəl inkar kəlattı. ■ 31:32 İbr. 13:2; 1Pət.
 4:9 □ 31:34 «Əgər Adəm'atimizdək itaətsizliklərimni yapkan... ... jəmiyətning
 kəmsitixliri mənə wəhimə kələjan bolsa, xuning bilən mən talaəja qıkmay yürgən
 bolsam,...» — (33-34-əyət) əslidə Adəm'atimiz gunahjini Hudadin yoxurməqçı bolup dəreəhler
 iqigə məküwələjanidi. Əməliyəttə adəm əz gunahlırini Hudaning aldida oquq-axkara etirəp
 kilsila dərhəl uning yardimigə erixələydu. Xundak qaraymizki, Ayup muxu yərdə «Əgər gunah
 kələjan bolsam, Hudaning aldida etirəp kəlattim; undaqta halayıqtin həq kərkəmayttim» deməkçi.
 Bəzi adəmlərnəng gunah kılmaslıkəining birdinbir səwəbi bəxkəlarning kərüp kəlmaslıkəi üçün
 bolidu — yəni halayıkning pikridin boləjan kərkəunqisidinla, halas. Ayup hərgiz bundək hildiki
 adəmlərdin əməs, hərdəim Hudani əz aldida əng aliy orunəja koəyidu. □ 31:35 «Həmmigə
 Kadir mənə jawab bərsun! Rəkiəim mənəg üstümdin ərz yazsun!» — biz «məning
 rəkiəim» dəgən bu səzni yənıla Hudani kərsitidu, dəp təhlil kəlimiz. Yəne bəzi xərhqilər uni
 Ayupning üç dostlini kərsitidu, dəp qaraydu. □ 31:37 «Mən uningəja kədəmlirimning pütün
 sanini həسابlap bəreəttim» — «Uningəja» yəni Hudaəja, deməkçi.

³⁹ Qünki çikaröjan mewisini hək tölüməy yegən bolsam,
Həddigərlərnı həsizləndürüp nəpisini tohtatқан bolsam,
⁴⁰ Undaқта buödayning ornıda xumbuya əssun!
Arpıning ornıda məstək əssun.

Mana xuning bilən *mən* Ayupning sözliri tamam wəssalam!» □

32

Yax yigit Elihu söz qılıdu •••• U Hudaning Rohıdin kəlgən təlim toqrisida səzləydu •••• «Həmmigə qadırning Rohı adəmgə təlim beridu»

¹ Xuning bilən bu üç kixi Ayupқа jawab berixtin tohtıdı; qünki ular Ayupning qarixida əzini həkkanıy dəp tonuydıoanlıqını bildi.

² Andin Buzilik Ramning ailisidin bolöjan Barahəlning oşlı Elihu isimlik yigitning öşəzipi közoşaldı; uning öşəzipi Ayupқа karita közoşaldı, qünki u Hudani əməs, bəlki əzini toqra həsablıoanıdı; □ ³ Uning öşəzipi Ayupning üç dostlırioşımu karitıldı, qünki ular Ayupқа rəddiyə bərgüdək söz tapalmay turup, yənıla uni gunahkar dəp bekitkənıdı. ⁴ Bıraқ Elihu bolsa Ayupқа jawab berixni kütkenıdı, qünki bu tətəylənnıng kərgən künliri əzidin kəp idi. ⁵ Elihu bu üç dostning əşzida həcқandəқ jawabi yoқlukını kərgəndin keyin, uning öşəzipi közoşaldı.

⁶ Xuning bilən Buzilik Barahəlning oşlı Elihu əşöz eqip jawabən mundəқ dedi: —

«Mən bolsam yax, silər bolsanglar yaxanoşansilər;
Xundəқ boləşəққа mən tartinip, bilgənlirimni silərgə ayan qilixtin qorқup kəldim.■

⁷ Mən: «Yexi qong boləşanlar *awwal* səzlixı kerək;
Yıllar kəpəysə, adəmgə danalıqni əğitidu», dəp qarayttim;□

⁸ Bıraқ hər bir insanda roh bər;
Həmmigə Qadırning nəpisi uni əkil-idraklıқ qilip yorutidu.□ ■

⁹ Lekin qonglarınıng dana boluxı natayın;
Kerilarning toqra həküm çikaraliximu natayın.■

¹⁰ Xunga mən: «Mənğa quləқ selinglar» dəymən,
Mənmə öz bilginimni bayan əyləy.

¹¹ Mana, silər toqra səzlərnı izdəp yürgininglarda,
Mən səzliringlarnı kütkenmən;

□ **31:40 «Arpıning ornıda məstək əssun!»** — «məstək» buödayoşa ziyan yətküzıdıoşan birhil əşümlük; yənə «kürmək» dəpmu atilidu. □ **32:2 «Buzilik... Elihu»** — toqırluқ; «Buz» dəp atilıdıoşan bu jəmətning Edom milliti bilən, yəni «Əlük Dengiz»ning xərқ tərıpıdə turıdıoşan bir millət bilən munasiwiti bər idi. Elihu bəlkim bu jəməttilikərdin boləşan boluxı mumkin. Bu adəm dəslepə bizgə tonuxturluıoşan; bıraқ u qoқum bu tətəylənnıng yenıda ularning gəplirini anglap olturoşanlardın biri idi. ■ **32:6** Ayup 32:4, 7; 15:10 □ **32:7 «Yexi qong boləşanlar»** — ıbranıy tilıda «künliri kəp boləşanlar». «Yıllar kəpəysə, adəmgə danalıqni əğitidu» — yaqi «Yaxanoşan adəm kixilərgə danalıqni əğitidu». □ **32:8 «Bıraқ hər bir insanda roh bər; Həmmigə Qadırning nəpisi uni əkil-idraklıқ qilip yorutidu»** — xübhısiszki, Elihuning bu səzi u qüxinip yətkən qong həkıqətlərnıng birıdır. Tətəylən jümlidin Ayupning əzimu bunı tiləşə kəp almıoşan. Elihu Hudaning Rohı (Mukəddəs Roh) hər bir insanəşə əzining rohi həm wıjdani arқılıқ wəşiy berip, söz qilip sawəқ əğitidu degən təlimni beridu. İnənnıng Hudaning Rohıning təlimini anglimaydıoanlıqınıng səwəbliri toqrisida u keyin əzraq səzləydu. ■ **32:8** Ayup 12:13; 38:36; Pənd. 2:6; Top. 2:26; Dan. 1:17; 2:21 ■ **32:9** Ayup 12:12

Silarning munaziranglaroq kulak salattim;

¹² Xundak, silerga qin konglumdin kulak saldim;

Birak silardin heqkaysinglar Ayupka raddiyə bərmidinglar,
Heqkaysinglar uning sezlirigə jawab berəlmidinglarki,

¹³ Silər: «Həkiqətən danalığ taptuq!» deyəlməysilər;

Insan əməs, bəlkı Təngri uningə raddiyə kılıdu. □

¹⁴ Uning jənggə tiziloqan hujum sezliri munga karitiloqan əməs;

Həm mən bolsam silarning gəpliringlar boyiqə uningə jawab bərməymən

¹⁵ (Bu üqəylən həyranuhəs bolup, qayta jawab bərixmidi;

Həmmə səz ulardın uqup kətti.

¹⁶ Mən kütüp turattım, qünki ular gəp kilmidi, bəlkı jimjit erə turup qayta jawab bərmidi); □

¹⁷ Əmdi özümning nəwıtidə mən jawab bəre, mənmu bilginimni kərsıtıp bəre.

¹⁸ Qünki dəydiqan sezlirim liq toldi;

Iqımdiki Roh munga türtkə boldi; □

¹⁹ Mana, qərsikim eqilmioqan xarab tulumiqə ohxaydu;

Yengi xarab tulumliri partlap ketidioqandək partlaydioqan boldi.

²⁰ Xunga mən səz kılıp iqımnı boxıtay;

Mən ləwlimimni eqıp jawab bəre.

²¹ Mən heqkimgə yüz-hatirə kılmaymən;

Wə yaki heq adəmgə huxamət kılmaymən.

²² Mən huxamət kılıxni əgənmigənmən; undək bolidioqan bolsa,

Yaratququm qəqum tezla meni elip ketidu». □

33

Elihuning birinqi bayani — Huda adəmlərgə bərgən tərbiyələr

¹ «Əmdilikdə, i Ayup, bayanlırimə qulək saləqaysən,

Sezlırimning həmmisini anglap qıqkaysən.

² Mana hazır ləwlimimni aqıtım,

□ **32:12 «Silər: «həkiqətən danalığ taptuq!» deyəlməysilər; insan əməs, bəlkı Təngri uningə raddiyə kılıdu»** — Elihu: Üq dostning Ayupning sezigə raddiyə bərgüdək jawabni tapalmioqanlıqning bir səwəbi ularning öz pikri-təjribisigə tayanəqlıqı, Hudaning əzıdınla biwasitə danalığ izdimigənlıkidin boldi, dəp qaraydu. Uning kəzkarıxi bu jəhəttin toşra boluxi mumkin. □ **32:16 «Bu üqəylən həyranuhəs bolup, ... Mən kütüp turattım, qünki ular ... jimjit erə turup qayta jawab bərmidi»** — bu sezlər (15-16-ayət) bizgə kitabning yazəuqısınıning, yəni bu ixlarnı hatiriligüqınıning kim ikənlıqigə nisbətən yıp uqi taminləydu. Kitabıky nəsriy (xeiriyət xəklidə bolmioqan) kısımlarda pəkət bu yərdilə «mən» degən almaxni uqritimiz. Xunga biz xundək qaraymızki, məzkur kitabni yazəuqi Elihu boluxi kerək. Biz uning ərtə boləqan kəngəxlərdin qandək həwərdar boləqanlıqını bilməymiz. Xunisi enıqki, u əzi bayan kılıqandək «hərbir adəmgə təlim bərgüqi boləqan Hudaning Rohı»ning wəhiysi arklıliq xu ixlarnı bilgən; xuning bilən u bu ixlarnı hatirə qalduroqan bolsa kerək. □ **32:18 «Iqımdiki Roh munga türtkə boldi»** — Elihu ikkinqi qətim Mukəddəs Rohning təsirini tiləqə alıdu. U Ayupka bərməqqi boləqan təlimini dəl muxu Rohın kəlgən, deməqqi. □ **32:22 «Mən huxamət kılıxni əgənmigənmən; undək bolidioqan bolsa, yaratququm qəqum tezla meni elip ketidu»** — xübhisizki, heqkimgə yüz-hatirə kılmaslıliq toşridur; bu lilla gəp kılıxtiki aldınkı bir xərt. Birək Elihu Ayupning «Hudaqə huxamət kılıx» gunahtur, degən seziini (7:11-13ni kəruq) qüxənmigəndək kılıtti; xunga Elihu pəkətlə «adəmgə huxamət kılıx» toşrisida sezləydu.

Alozimda tilim gəp kılıdu.

³ Səzlim kənglümdək durus bolıdu,
Ləwlim sap boləqan təlimni bayan kılıdu.□

⁴ Təngrining Rohi meni yaratqan;
Həmmigə Qadirning nəpisi meni janlanduridu.□

⁵ Jawabing bolsa, manga rəddiyə bərgin;
Səzlingni aldimoğa səpkə qoyup jənggə təyyar turəqin!

⁶ Mana, Təngri aldida mən sanga ohxax bəndimən;
Mənmə laydin xəkilləndürülüp yasaləqanmən.■

⁷ Bərhək, mən sanga heq wəhimə salmaqçı əməsmən,
Wə yaki mən saləqan yük sanga besim bolmaydu.□

⁸ Sən dərwəxə kəlikimə gəp kildingki,
Əz awazing bilən: —■

⁹ «Mən heq itaətsiz bolmay pak bolimən;
Mən sap, məndə heq gunah yok...

¹⁰ Mana, Huda məndin səwəb tepip hujum kılıdu,
U meni Əz duxmini dəp qaraydu;■

¹¹ U putlimni kixənlərgə salıdu,
Həmmə yollirimni kəzitip yürüdü» — deqənlidingni anglidim.□ ■

¹² Mana, mən sanga jawab bəreyki,
Bu ixta geping toəqra əməs;

Qunki Təngri insandin uluəqdur.

¹³ Sən nemixkə uning bilən dəwalixip: —

□ **33:3 «Səzlim kənglümdək durus bolıdu, ləwlim sap boləqan təlimni bayan kılıdu»** — biz Elihuning səzlining bəzilirini nəhayiti durus, xundakla Hudaning Rohining təlimi bilən kəlgən, dəp qarısakmı, bəzi jaylarda u yənilə öz nətikliki bilən səz kılıdu. Əgər bizning Elihu məzkur kitabning yazəqçisi deqən pikrimiz toəqra bolıdiquan bolsa, u jəzman bu jəhəttə öz kəmqilikini səzməy qalmaydu. Xundakımı u biz üqün bu əməliy səhbətni təswirləp kaldurəqan; əzining nemə deqənlidinimə (səzman bolsimu)biz üqün səmimiylilik bilən hatiriləydu. Bəzida biz hətta uning səzlidiridən uni bir həkawur adəm ohxaydu dəp pərəz kəlip qalimiz. Həlbuki, bizmı bilip yetiximiz kerəkki, məlum kixining səzman bolup kətkənliki bilən gəplirining həmmisi quruk boluxi natayin. Biz həmmə adəmning səzini səwr-təqət həm dikqət bilən angliximizəqra toəqra kelidu. Buningdin sirt, Elihuning xeir xəkildə boləqan bayanliri baxkə səzligüqlərnəng xeiriy səwiysisə yətməydu. Bu yənə uning bizgə bu əməliy ixlarni, əməliy bayanlarni əyni-əyni kəyt kəloqanlikini ispatlaydu. □ **33:4 «Həmmigə Qadirning nəpisi meni janlanduridu»** — yaki «Həmmigə Qadirning nəpisi manga jan bərgən». ■ **33:6** Ayup 9:35; 23:10 □ **33:7 «Bərhək, mən sanga heq wəhimə salmaqçı əməsmən»** — Elihu muxu yərdə Ayupkə baxqilərnəng səzlining əqir kəlgənlikini, xundakla uning əzining bəzi hiyaliridin qorqup kətkənlikini azrak səzip, uni hatirjəm kəilmaqçı boləqan boluxi mumkin. ■ **33:8** Ayup 10:7; 16:17; 23:10,11; 27:5 ■ **33:10** Ayup 13:24; 16:9; 19:11 □ **33:11 «Ayupning «Mən heq itaətsiz bolmay pak bolimən; mən sap, məndə heq gunah yok... Mana, Huda məndin səwəb tepip ... Həmmə yollirimni kəzitip yürüdü»** — deqənlidingni anglidim» — (9-11-ayətlər) Elihu Ayupkə: «Kəlikiməqra mundak gəp kilding» dəp uning kəloqan üq gəpini əyibləydu. Birinqisi səz: «Mən heq itaətsiz bolmay pak bolimən; mən sap, məndə heq gunah yok...». Əməliyəttə, Ayup bu səzlərnı kəiliməqan; u pəkət Hudaəq: «Hər bir gunahimni etirap kəlip kəqürüm kəilindim, hazır wijdaniməqra hilap heq gunahimning barlıqini bilməymən» deqəndək səzlərnı kəloqan. Bu səz əzini pütünləy sap, pütünləy bigunah, deqənlik əməs, əlwəttə. Elihu muxu yərdə hatalik ötküzidu. İkkinqisi səz: «Mana, Huda səwəb tepip manga hujum kılıdu, U meni Əz duxmini dəp qaraydu» — Bu səz rastla 13:24də wə yənə 14:7də tepilidu. Üqinqisi səz: «U mening putlimni kixənlərgə salıdu, həmmə yollirimni kəzitip yürüdü» — bu səz 13:27də tepilidu. ■ **33:11** Ayup 13:27; 14:16

U ʻŌzi qiloqan ixliri toʻqiruluk heq qūxənqə bərməydu» dəp yūrisən?□

14 Qūnki Təngri həkikətən gəp qilidu;

Bir kətim, ikki kətim,

Lekin insan buni səzməydu;□

15 Qūx kərgəndə, keqidiki oʻqayibanə alaməttə,

— (Kattik uyqu insanlarni baskanda,

Yaki orun-kərpiliridə ūgdək baskanda) —

16 — Xu qaoʻlarda U insanlarning kulikini aqidu,

U ularoʻa bərgən nəsihətini *ularning yūrikigə* mēhūrləydu.□

17 Uning məksiti adəmlərnə *yaman* yolidin yanduruxtur,

Insanni təkəbburluktin saqlaxtur;□

18 Buning bilən *Huda* adəmnəng jənini kəz yətməs hangdin yandurup, saqlaydu,

uning hayatini qiliqlinixtin koʻqdaydu.

19 Yaki bolmisa, u orun tutup yetip qaloʻinida aʻoʻriq bilən,

Səngəklirini əz-ara sokuxturup biaram kilix bilən,

Tərbiyə qilinidu.

20 Xuning bilən uning pūtūn wujudi taamdin nəprətlinidu,

Uning jeni hərəhil nazu-nemətlərdin qaqidu.■

21 Uning eti kəzdin yokilip ketidu,

Əslidə kərunməydiqan səngəkliri bərtūp qikidu.

22 Buning bilən jeni kəz yətməs hangoʻa yekin kelidu,

Hayati halak qiləuqi pərixtilərgə yekinlixidu;

23 Birak, əgər uning bilən bir tərəptə turidiqan kelixtūrgūqi bir pərixte bolsa,

Yəni mingining iqidə birsi bolsa,

□ **33:13 «Sən nemixka ... — «U ʻŌzi qiloqan ixliri toʻqiruluk heq qūxənqə bərməydu» dəp yūrisən?»** — Ayup əslidə «U ʻŌzi qiloqan ixliri toʻqiruluk heq qūxənqə bərməydu» demigən; bəlki u Hudaning **bəzi** qiloqan ixlirini, bolupmu əz bexioʻa qūxūrgənlirini qūxəndūrməydiqanlikini eytkanidi. Elihuningmu muxu yeridə hataliqi bar. Baxka bir hil tərjimisi: «Sən nemixka uning bilən dəwalixip: — «U insanning həmmə səzligə heq javab bərməydu» dəp yūrisən?». □ **33:14**

«Bir kətim, ikki kətim» — bəlkim «birnəqə kətim» wə xuningdək «hərəhil yol bilən» degənni kərsitidiqan bir ibarə boluxi mumkin. □ **33:16 «... U insanlarning kulikini aqidu, U ularoʻa bərgən nəsihətini ularning yūrikigə mēhūrləydu»** — biz Elihuning bu səzini nahayiti əhmiyiti bar dəp karaymiz. U Huda ʻŌz Rohi arkilik insanoʻa səzlrini yətkūzūp nəsihət qilidu, dəydu; əgər insan bu səzərgə kulək salmisa, Huda yənila xəpkiti bilən qūxlər arkilik insan kulikini eqip bu aqahlanduruxlirini həmm nəsihətini bekitip mēhūrləydu. Ikkinqi kurning baxka bir hil tərjimisi: «U ularni aqahlar bilən kərkətidu». □ **33:17 «Uning məksiti adəmlərnə yaman yolidin yanduruxtur, insanni təkəbburluktin saqlaxtur»** — Elihuning qūxəndūrxūxi boyiqə eytkanda, insanəng əng qong məsilisi təkəbburluktin ibarət. Huda ʻŌz iltipati arkilik awwal insanoʻa Rohi arkilik nəsihət qilidu; anglimisa u qūxlər arkilik nəsihətini bekitidu; yanə anglimisa kesəllik yaki baxka mūxkūllūklər bilən adəmnə aqahlandurup, uni halakəttin yanduridu (18-22-ayətlər). Bu jazalax əməs, bəlki Hudaning muhəbbitidin qikқан tərbiyidur; U mana muxular arkilik insanni əz təkəbburlukinəng aqiwitidin koʻqdap qalidu. Elihuning bu təlimi insan ūqūn zor əhmiyətəkə igə; Elihuning təlimi Ayupning əhwalı toʻqrisida qūxənqə bərmigən bilən, uning səzlrinəng Ayupka azrak paydisi təgkən bolsa kərak; azab-okubətlər bolsa, dərwekə kəlbidiki təkəbburlukni axkarilaydu. Ayupning ahirida qiloqan towiliri asasen əz təkəbburluqoʻa nisbətən boləqan (42-bab). ■ **33:20** Zəb. 107:18

— Insan balisioğa toqra yolni kersitip beridoğan kelixtürgüqi bolsa,□

24 Undaқта *Huda* uningğa xəpkət kersitip: «Üni hangdin qüxüp ketixtin kutkuzup koyojin, Qünki Mən nijat-kutuluxğa kapalət aldım» — dəydu.□

25 Buning bilən uning ətliri balilik waqtidikidin yumran bolidu; U yaxlikiğa kaytidu.

26 U Təngriğə dua kilidu, U xəpkət kilip uni qobul kilidu, U huxal-huram təntənə kilip Uning didarini kəridu, Həmdə *Huda* uning həkkaniylikini əzigə kayturidu.■

27 U adəmlər aldida küy eytip: —

«Mən gunah kildim, Toqra yolni burmilioğanmən, Birəq tegixlik jaza manga berilmidi!□

28 U rohimni hangğa qüxüxtin kutkuzdi, Jenim nurri huzurlinip kəridu» — dəydu.

29 Mana, bu əməllərninğ həmmisini Təngri adəmni dəp, İkki hətta üq mərtəm ayan kilidu,□

30 Məksiti uning jenini hangdin yandurup kutkuzuxtur, Uni hayatlık nuri bilən yorutux üqündur.■

31 I Ayup, manga kulak saloaysən;

Ününgni qikarma, mən yənə söz kilay.

32 Əgər sözliring bolsa, manga jawab kiliwərgin; Sözligin! Qünki imkaniyət bolsila mening seni aqlioqum bar.

33 Bolmisa, meningkini anglap oltur;

Süküt kilöjin, mən sanga danalığın ögitip koyay».

34

Elihuning ikkinqi bayani — Ayupni yənə əyibləx, Yaratkuqining harakterini təswirləx

1 Elihu yənə jawabən mundak dedi: —

2 «I danixmənlər, sözlirimni anglanglar,

□ 33:23 «**Əgər uning bilən bir tərəptə turidoğan kelixtürgüqi bir pərixta bolsa...**» — «pərixta» degən söz əməliyəttə «həwər yətküzguqi» degən mənədə. Təwrat birinqi kişim («Yaritilix») «Pərwərdigarning Pərixtsi»-ni bizgə tonuxturidu; bu Pərixta birdinbir, nahayiti sirlilik zat. Uni kərgənlərmu: «Biz Hudaning Özini kərgən» deyixidu. Bu Pərixta «Uz yeri»də turoğan İsmail həm anisi Həjərgə kərunüp ularni ussuzluqtnin kutkuzoğan. Heq bolmioqanda, Elihu muxu yərdə adəmni gunahınin kutkuzux hizmiti pəqət insan həm Huda otturida turidoğan, xundakla insandin üstün turidoğan mundak bir zat tərəpidin bolidu, dəydu. Bu «Hudaning Pərixtsisi» Elihu «mingdin bir» degən bu Pərixta Ayup ilgiri bexarət kילוğan «Kelixtürgüqi» həm «Kutkuzoququm» degən zattin baxğa birsi əməs. Elihu bu yərdə bizgə yənəla nahayiti əhmiyyətlik təlim həm karamət bir bexarətni beriwatidu. «**İnsan balisioğa toqra yolni kersitip beridoğan ...**» — yaki «İnsan balisioğa uning (demək, Hudaning) həkkaniylikini kersitip beridoğan...». □ 33:24 «**... Mən nijat-kutuluxğa kapalət aldım**» — ibraniy tilida «... Mən nijat-kutuluxğa kapalət taptım».

■ 33:26 Zəb. 50:15; Yəx. 58:9 □ 33:27 «**U adəmlər aldida küy eytip: ...**» — yaki «U adəmlərgə qarap:...» yaki «U adəmlər aldida etirap kilip:...». □ 33:29 «**İkki, hətta üq mərtəm ayan kilidu**» — «ikki, üq mərtəm» degən söz adəttə «birnəqqə mərtəm»-ni kersitidu. Demək, üq kətim bilən tohtimaydu; bu bayan Hudaning bizgə boloğan qongkur mehri-xəpkitini ayan kilidu; birək heqkim bu pakittin paydilinay dəp Hudaning səwr-taqtitini Sinimisun, bu intayin hətərlək ix, əlwəttə! ■ 33:30 Zəb. 56:13

I tøjribə-sawaklik adəmlər, manga kulaq selinglar.

³ Eøjiz taam tetip baqqandək,
Kulaq səzning təmini sinap baqıdu.■

⁴ Əzimiz üqün nemining toøjra bolıdıojanlıkını baykəp tallaylı;
Arımızda nemining yaxşı bolıdıojanlıkını biləyli!

⁵ Qünki Ayup: «Mən həkkaniydurmən»,
Wə: «Təngri mening həkkimni bulap kətkən» — dəydu.□ ■

⁶ Yənə u: «Həkkimgə ziyan yətküzıdıojan, yalojan gəpni kilixim toøjrimu?
Həq asiylıkm bolmıojını bilən, manga sanjılojan oq zəhmigə dawa yok»
— dəydu.□ ■

⁷ Kəni, Ayupka ohxaydıojan kim bar?!
Uningoə nisbətən baxkılarnı həqarətləx su iqkəndək addiy ixtur.□

⁸ U kəbihlik kılıoquılaroə həmrah bolup yürıdu,
U rəzıllər bilən billə mangıdu.□

⁹ Qünki u: «Adəm Hudadin səyünsə,
Bu uningəə həqkəndək paydısı yok» dedi.□

¹⁰ Xunga, i danıxmənlər, manga kulaq selinglar;
Rəzıllik Təngridin yırakta tursun! Yamanlık Həmmigə Qadırdin neri
bolsun!■

¹¹ Qünki U adəmning kılıojanlırını özıgə qayturıdu,
Hər bir adəmgə öz yoli boyıqə tegıxlik nesiwə tapkuzıdu.■

¹² Dərəkəkət, Təngri həq əskilik kilmaydu,
Həmmigə Qadır həkümni hərgiz burmilimaydu.

¹³ Kim Uningəə yər-zeminni amanət kılıojan?
Kim Uni pütkül jəhanni baxkıruxka təyinlıdı?□

■ **34:3** Ayup 12:11 □ **34:5** «... Ayup: «Mən həkkaniydurmən», wə: «Təngri mening həkkimni bulap kətkən» — dəydu» — Ayup «Mən həkkaniy» değən səzni biwasıtə eytmıojan bolsımu, dərwəğə uning gəp-səzlıridin xu mənə qıkip turıdu. «Huda mening həkkimni tartıwalıojan» değən səzni u 27:2də eytkən. «Mening həkkim» değən söz toøjruluk xu ayəttiki ızahatni kərüng. ■ **34:5** Ayup 27:2 □ **34:6** «Yənə u (Ayup): «... Həq asiylıkm bolmıojını bilən, manga sanjılojan oq zəhmigə dawa yok» — dəydu» — dərwəğə, Ayup 6:4də Huda meni oq etip yarılardı, değən. Bırək bizningə u Elihuning əzini muxu yərdə əyiblıgını boyıqə: «Huda meni yalojan gəp kılıxka məjburlaydu» dəp eytkən əməs. Oqurmənlər əzi bu səzning toøjra yaki natoøjra ikənlikini oyliyalaydu. ■ **34:6** Ayup 6:4 □ **34:7** «Uningəə (Ayupka) nisbətən baxkılarnı həqarətləx su iqkəndək addiy ixtur» — Ayupning (qattik əzabtin değən) bəzi səzlıri intayın aqqıqlanojanlıkıdin eytilojını bilən, bizningəə «Baxkılarnı həqarətləx uningəə nisbətən su iqkəndək addiy ixtur» değən bu söz həddidin exip kətkən. □ **34:8** «U (Ayup) kəbihlik kılıoquılaroə həmrah bolup ... rəzıllər bilən billə mangıdu» — Elihuning bu gəpıgə ispat barmu? Bizningəə yok. Bırək bu söz kəqmə mənıdə eytilıojan bolsa «Ayup eoızda yamanlarning yolıda mangıdu» değən mənıdimu boluxı mumkin. □ **34:9** «Qünki u: «Adəm Hudadin səyünsə, bu uningəə həqkəndək paydısı yok» dedi» — bizningəə, Ayup bu səzni deməğın; u əzining rəzıllər həq jazalanmay, yamanlıkını kılıwerıdıojanlıkını kərgənlikini eytkən; bırək u yənə əzining ularning yaman yolıda hərgiz mangmaydıojanlıkını enık eytkən; xunga Elihuning bu gəpi səl adil bolmıdı, dəp karaymız. ■ **34:10** Qan. 32:4; 2Tar. 19:7; Ayup 8:3; 36:23; Zəb. 92:15; Rim. 9:14 ■ **34:11** Zəb. 62:12; Pənd. 24:12; Yər. 17:10; 32:19; 2T. 7:27; 33:20; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Əf. 6:8; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17; Wəh. 22:12 □ **34:13** «Kim Uningəə yər-zeminni amanət kılıojan? Kim Uni pütkül jəhanni baxkıruxka təyinlıdı?» — Elihuning bu munazırısı (10-13), bəlkim, Huda xunqə yukıri orunda turoəandin keyin, Uningəə həq adəm para yegüzəlməydu. Uning həkümıgə həqkəndək təsir yətküzəlməydu, değənlik. Bırək u əğər: «Huda bizdin intayın yukıri turoəaqka, Uning adıllıki biz tonuıojan həm qıxinıdıojan adıllıktın pütünləy baxkıqə, pütünləy baxka harakterıda» deməkci bolsa, biz uning bu pikrigə koxulmaymız.

14 U pəkət konglidə xu niyətni kilsila,
 Özining Rohini həm nəpisini Özigə kayturuwalsila, □ ■

15 Xuan barlıq ət igiliri birgə nəpəstin qalidu,
 Adəmlər topa-qangoğa kaytidu. □ ■

16 Sən danixmən bolsang, buni angla!
 Səzlirimning sadasioğa kulak sal!

17 Adalətkə eǵ boluquçı həküm sürələmdu?
 Sən «Həmmidin Adil Boluquçı»ni gunahkar bekitəmsən?! □ ■

18 U bolsa padixahni: «Yarimas!»,
 Mətiwərlərni: «Rəzillər» degüqidur. □

19 U nə əmirlərgə heq yüz-hatirə kılmaydu,
 Nə baylarni kəmbəoǵəllərdin yukiri kərməydu;
 Qünki ularning həmmisini U Öz kəli bilən yaratqandur. □ ■

20 Kəzni yumup aqquqə ular ətüp ketidu,
 Tün yerimida həlkərmu təwrinip dunyadin ketidu;
 Adəmning kəlisiz uluqlar elip ketilidu.

21 Qünki Uning nəzəri adəmning yollirining üstidə turidu;
 U insanning bar kədəmlirini kərup yüridu. ■

22 Xunga kəbihlik kılouqilaroğa yoxurunouduək heq karangoşuluk yoktur,
 Həttə olümnıng sayisidimu ular yoxurunalmaydu. □ ■

23 Qünki Təngri adəmlərni aldioğa həküm kılıxka kəltürüx üqün,
 Ularni uzunoıqə kəzitip yürüxining həjiti yoktur. □

24 U küqlüklərni təkxürüp olturmayla parə-parə kıliwetidu,
 Həm baxkılarni ularning ornioğa koyidu;

25 Qünki ularning kılouanliri uningoğa enik turidu;

□ 34:14 «**Özining Rohini həm nəpisini Özigə kayturuwalsila,...**» — yaki «Özi (Huda) uning rohini həm nəpisi Özigə kayturuwalsila...» ■ 34:14 Zəb. 104:28-29; Top. 12:7 □ 34:15

«**U pəkət konglidə xu niyətni kilsila, özining Rohini həm nəpisini özigə kayturuwalsila, xuan barlıq ət igiliri birgə nəpəstin qalidu, adəmlər topa-qangoğa kaytidu (14-15)**» — demək, Huda insanni yaratqandin keyin, həmmə ix «aptomatik həlda» dawamlaxmaydu. Huda hərdaim, hər nəpəsində insandın həwər alidu — bolmisa u həyat qalmaydu. ■ 34:15 Yar. 3:19; Top. 12:7 □ 34:17 «**Adalətkə eǵ boluquçı həküm sürələmdu?**» — degən bu məsilə «Ayup» degən bu kitabning tıp məsilisi həsablinidu. Bu yərdə Elihu bu retorik soalğa heqçkandək jawab yaki ispat bərməydu. Kūq-hoqukluk boluxning, adalətlık boluxka barawər boluxi natayin. Huda Özining yaxhilikini, mehir-muhəbbitini, həmmə səzigə boluqan wapadarlikini, toluk adalitinı bolsa kılouan ixliri arkilik ispatlaydu. Bolupmu Zəbur həm Injiloga asasan, Huda ahirda Özi barlik kılouan həkümlirini hər bir insanoğa enik namayan kılıdu; xu küni Hudaning adil həkümlirigə heqkim rəddiyə bərləməydu; u qaoǵda Uning mutlək adilliki həmmə insanoğa ispatlinip toluk ayan bolidu. ■ 34:17 Yar. 18:25; Ayup 5:18; 8:3; 21:22; Rim. 3:5 □ 34:18 «**U bolsa padixahni: «Yarimas!», mətiwərlərni: «Rəzillər» degüqidur**» — buning baxka birhil tərjimisi: «Padixahlaroğa: «Yarimas!», mətiwərlərgə: «Rəzillər!» degili bolamdu?» □ 34:19 «**U nə əmirlərgə heq yüz-hatirə kılmaydu, nə baylarni kəmbəoǵəllərdin yukiri kərməydu; qünki ularning həmmisini U Öz kəli bilən yaratqandur**» — Ayup bu gəpni angloqanda gəp kılouan bolsa: «Mən Hudaning mening ixlirimni dəl axundək bitərəplik bir tərəp kılıxini kütməktimən!» deyixi mumkin idi. Elihuning bu gəpi uningoga anqə təsəlli bərləməydu. ■ 34:19

Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 37:24; Ros. 10:34; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Əf. 6:9; Kol. 1:25; 1Pet. 1:17 ■ 34:21 2Tar. 16:9; Ayup 31:4; Zəb. 34:15-17; Pənd. 5:21; 15:3; Yər. 16:17; 32:19 □ 34:22 «**Xunga kəbihlik kılouqilaroğa yoxurunouduək heq karangoşuluk yoktur... ular yoxurunalmaydu**» — demək, Huda barlik ixlarni biraqla kəreligəqə, uning sotqi boluxka toluk salaħiyiti bar. ■ 34:22 Zəb. 139:11-12; Am. 9:2, 3; İbr. 4:13 □ 34:23 «**Qünki Təngri adəmlərni aldioğa həküm kılıxka ... uzunoıqə kəzitip yürüxining həjiti yoktur**» — bu ayətning baxka hil tərjimiliri uqrixi mumkin.

□ 34:14 «**Özining Rohini həm nəpisini Özigə kayturuwalsila,...**» — yaki «Özi (Huda) uning rohini həm nəpisi Özigə kayturuwalsila...» ■ 34:14 Zəb. 104:28-29; Top. 12:7 □ 34:15 «**U pəkət konglidə xu niyətni kilsila, özining Rohini həm nəpisini özigə kayturuwalsila, xuan barlıq ət igiliri birgə nəpəstin qalidu, adəmlər topa-qangoğa kaytidu (14-15)**» — demək, Huda insanni yaratqandin keyin, həmmə ix «aptomatik həlda» dawamlaxmaydu. Huda hərdaim, hər nəpəsində insandın həwər alidu — bolmisa u həyat qalmaydu. ■ 34:15 Yar. 3:19; Top. 12:7 □ 34:17 «**Adalətkə eǵ boluquçı həküm sürələmdu?**» — degən bu məsilə «Ayup» degən bu kitabning tıp məsilisi həsablinidu. Bu yərdə Elihu bu retorik soalğa heqçkandək jawab yaki ispat bərməydu. Kūq-hoqukluk boluxning, adalətlık boluxka barawər boluxi natayin. Huda Özining yaxhilikini, mehir-muhəbbitini, həmmə səzigə boluqan wapadarlikini, toluk adalitinı bolsa kılouan ixliri arkilik ispatlaydu. Bolupmu Zəbur həm Injiloga asasan, Huda ahirda Özi barlik kılouan həkümlirini hər bir insanoğa enik namayan kılıdu; xu küni Hudaning adil həkümlirigə heqkim rəddiyə bərləməydu; u qaoǵda Uning mutlək adilliki həmmə insanoğa ispatlinip toluk ayan bolidu. ■ 34:17 Yar. 18:25; Ayup 5:18; 8:3; 21:22; Rim. 3:5 □ 34:18 «**U bolsa padixahni: «Yarimas!», mətiwərlərni: «Rəzillər» degüqidur**» — buning baxka birhil tərjimisi: «Padixahlaroğa: «Yarimas!», mətiwərlərgə: «Rəzillər!» degili bolamdu?» □ 34:19 «**U nə əmirlərgə heq yüz-hatirə kılmaydu, nə baylarni kəmbəoǵəllərdin yukiri kərməydu; qünki ularning həmmisini U Öz kəli bilən yaratqandur**» — Ayup bu gəpni angloqanda gəp kılouan bolsa: «Mən Hudaning mening ixlirimni dəl axundək bitərəplik bir tərəp kılıxini kütməktimən!» deyixi mumkin idi. Elihuning bu gəpi uningoga anqə təsəlli bərləməydu. ■ 34:19

Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 37:24; Ros. 10:34; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Əf. 6:9; Kol. 1:25; 1Pet. 1:17 ■ 34:21 2Tar. 16:9; Ayup 31:4; Zəb. 34:15-17; Pənd. 5:21; 15:3; Yər. 16:17; 32:19 □ 34:22 «**Xunga kəbihlik kılouqilaroğa yoxurunouduək heq karangoşuluk yoktur... ular yoxurunalmaydu**» — demək, Huda barlik ixlarni biraqla kəreligəqə, uning sotqi boluxka toluk salaħiyiti bar. ■ 34:22 Zəb. 139:11-12; Am. 9:2, 3; İbr. 4:13 □ 34:23 «**Qünki Təngri adəmlərni aldioğa həküm kılıxka ... uzunoıqə kəzitip yürüxining həjiti yoktur**» — bu ayətning baxka hil tərjimiliri uqrixi mumkin.

□ 34:22 «**Xunga kəbihlik kılouqilaroğa yoxurunouduək heq karangoşuluk yoktur... ular yoxurunalmaydu**» — demək, Huda barlik ixlarni biraqla kəreligəqə, uning sotqi boluxka toluk salaħiyiti bar. ■ 34:22 Zəb. 139:11-12; Am. 9:2, 3; İbr. 4:13 □ 34:23 «**Qünki Təngri adəmlərni aldioğa həküm kılıxka ... uzunoıqə kəzitip yürüxining həjiti yoktur**» — bu ayətning baxka hil tərjimiliri uqrixi mumkin.

□ 34:22 «**Xunga kəbihlik kılouqilaroğa yoxurunouduək heq karangoşuluk yoktur... ular yoxurunalmaydu**» — demək, Huda barlik ixlarni biraqla kəreligəqə, uning sotqi boluxka toluk salaħiyiti bar. ■ 34:22 Zəb. 139:11-12; Am. 9:2, 3; İbr. 4:13 □ 34:23 «**Qünki Təngri adəmlərni aldioğa həküm kılıxka ... uzunoıqə kəzitip yürüxining həjiti yoktur**» — bu ayətning baxka hil tərjimiliri uqrixi mumkin.

U ularni keqida ʻeriwetidu, xuning bilən ular yanjilidu.

²⁶ U yamanlarni halayik aldida kaqatliqandək ularni uridu,

²⁷ Qünki ular uningqə ʻegixixtin bax tartqan, Uning yolliridin heqbirini heq ʻatiwarlimioqan.■

²⁸ Ular xundak qilip miskinlarning nalə-pəryadini Uning aldioq kirgüzidu,

Xuning bilən U ezilgüqilarning yalwuruxini anglaydu.□

²⁹ U sükütta tursa, kim aqrinip kaqxisun.

Məyli əldin, məyli xəhstin bolsun,

Əgər U xəpkitini kərsətməy yüzini yoxuruwalsa, kim Uni kərəlisun?□

³⁰ Uning məqsiti iplasar həkümranlik qilmisun,

Ular əl-əhlini damioqə qüxürmisun degənliktur.

³¹ Qünki buning bilən ulardin birsi Təngriqə: «Mən təkəbburluk qiloqanmən;

Mən toqrini yənə burmilimaymən;

³² Əzüm bilmiginimni manga ʻegitip qoyqaysən;

Mən yamanlik qiloqan bolsam, mən kayta qilmaymən» — desə,□

³³ Sən Uning bəkitkinini rət qiloqanliqning üqün,

U pəkət sening pikring boyiqila insanning qiloqanlirini Əzigə kayturuxi kərəkmü.

Mən əməs, sən qarar qilixing kərəktur;

Əmdi bilgənliringni bayan qilsangqu!

³⁴ Əqli bar adəmlər bolsa,

Gepimni angliqan dana kixi bolsa: —

³⁵ «Ayup sawatsizdək gəp qildi;

Uning səzlidirə əkil-parasəttin əsər yok» — dəydu.

³⁶ Ayup rəzil adəmlərdək jawab bərgənlikidin,

Ahriqoqə sinalsun!□

³⁷ Qünki u ʻəz gunahining üstigə yənə asiylikni qoxidu;

U arimizda ahanət bilən qawak qelip, Təngriqə qarxi səzləрни kəpəytməktə».

35

Elihuning üqinqi bayani — «Huda keqida at qiloqan nahxilar»

■ **34:27** Zəb. 28:4-5; Yəx. 5:12 □ **34:28** «Ular (rəzillər) xundak qilip miskinlarning nalə-pəryadini uning aldioqə kirgüzidu, ... U (Huda) ezilgüqilarning yalwuruxini anglaydu» — Elihu bəlkim bu səzlerini Ayupqa daritip eytidu: «Sən mundak rəzil ixlarni qiloqanmu?».

□ **34:29** «U sükütta tursa, kim aqrinip kaqxisun?» — ayətning birinçi kismining baxqa birhil tərijimisi «U ixlarni tinqlandursa, kim aqrinip kaqxisun?». Ayətning ikkinçi kismida, «Hudaning Əz yüzini yoxuroqanliqi», xübhisizki, uning kixilərgə məlum birhil jaza-sawak berixini bildüridu.

□ **34:32** «...Əzüm bilmiginimni manga ʻegitip qoyqaysən; mən yamanlik qiloqan bolsam, mən kayta qilmaymən» — Elihu xübhisizki, Ayupni xundak bir iqrarni (31-32-ayəttiki səzlər bilən) qilixqə dəwət qiliwatidu. Biraq Ayupta təkəbburluk bolqini bilən, u hərgizmu «iplas» yaki «munapik»lardin əməs.

□ **34:36** «Ayup rəzil admlərdək jawab bərgən...» — Elihuning bu səzi bolsa nahayiti eoqr xikayət həsəblinidu. Təwanda Elihu Ayupni «asiylik qiloqan» dəpmu əyibləydu. Biraq dərd-ələmdin, ümidisizliktin, kattik aqrıqlardin qıqqan aqqik həm gumanlik gəpni «asiylik» degili hərgiz bolmaydu. Bu jəhəttə Elihu səl həddidin ixipraq səzligən. «U ahriqoqə sinalsun!» deyixmu «bir yanda azadə olturqan» kixilər üqün deməkkə xlan gəptur!

1 Elihu yənıla jawab berip mundak dedi: —

2 «Sən muxu gepingni, yəni «Həkkaniylikim Təngriningkidin üstündür» deginingni toşra dəp qaramsən?»[□]

3 Xundak boləlanlıki üçün sən: «Həkkaniylikning manga nemə paydisi bolsun?

Gunah kilmioşinimning gunah kıləninimə qariəanda artuqçilıki nədə?» dəp soriding. [□] ■

4 Özüm sözlər bilən sanga *jawab berəy*,
Sanga həm sən bilən billə boləlan ülpətlinggə jawab berəy;[□]

5 Asmanlarə qarap baqqın;
Pələktiki bulutlarə səpsaləyin;

Ular səndin yukiridur.

6 Əgər gunah kıləlan bolsang, undakta Təngrigə qaysi ziyankəxlıki kılaləyting?

Jınayətliring kəpəysimu, undakta uningə qandak ziyənləni salalar iding?

7 Sən həkkaniy boləlan təkdirdimu, Uningə nemə berələyting?
U sening qolungdin nemimu alar-hə?[□] ■

8 Sening əskilikliring pəkət səndək bir insanəıla,
Həkkaniyliking bolsa pəkət insan balılrıəıla təsir kılidu, halas.

9 Adəmlər zulum kəpiyip kətkənlikidin yalwuridu;
Küqlükləning besimi tüpəylidin ular nalə-pəryad kətüridu.[□]

10 Biraq həqkim: «Kəqilərdə insanlarə nahxa ata kıləuqi yaratququm Təngrini nədin izdixim kerək?» deməydu.

11 Uning bizgə əgıtıdıəini yər-zemındiki haywanlarə əgıtıdıəinidin kəp,
Həm asmandiki uqar-qanatlarə əgıtıdıəinidin artuq əməsmu?

12 Ular nalə-pəryad kətüridu, biraq rəzil adəmləning həkawurlukıning təsiri tüpəylidin,

□ 35:2 «Sən (Ayup) muxu gepingni, yəni «Həkkaniylikim Təngriningkidin üstündür» deginingni toşra dəp qaramsən?» — bu sözmu bək kattik etyıləlan. Ayup əslidə «Mən həkkaniy» degini həm Hudaning adalıtıdin bəzi gumanlık gərləni kıləini bilən, əməliyəttə qap yürəklik kılıp «Həkkaniylikim Təngriningkidin üstün» degən gəpni kılıp baqqıəlan. Okürmənlər əziliri birmə desun. □ 35:3 «...sən (Ayup): «Həkkaniylikning manga nemə paydisi bolsun? Gunah kilmioşinimning gunah kıləninimə qariəanda artuqçilıki nədə?» dəp soriding» — Elihu yukirıda Ayupni əyibləp: «Sən «Adəm Hudadin səyünsə, buning uningə həqkandak paydisi bolmaydu» degənsən» (9:34) deginini hazır təkrarlaydu. ■ 35:3 Ayup 34:9

□ 35:4 «Sanga həm sən bilən billə boləlan ülpətlinggə jawab berəy» — «ülpətling» degən söz bəlkim Ayupning üç dostıni əməs, bəlkı uning bilən ohxax kəzqaraxta boləlanlarıni (hazırmu Ayupning yenıda olturoəlanlarıni?) kərisıtıxi mumkin. □ 35:7 «Sən həkkaniy boləlan təkdirdimu, Uningə nemə berələyting? U sening qolungdin nemimu alar-hə?»

— Elihuning bu kəzqarixi Elifazningkige (22:3-ayəttiki) ohxaydu. Biz yənıla awwalkı ayəttiki izahətnı təkrarlaymız: — «1:8-ayəttə, Hudaning Əzıdə Ayuptın ələlan rəzilıki, hursənlikı nəhayıti gəwdılınip turıdu. Xuning bilən bir wəqıtta biz Təwrəttiki «Yarıtılıx» degən kışımda Hudaning insanning tüpəylidin boləlan əzablırdın həwərdar bolımız. Huda gərqə uluqluk ıgısı bolsımu, U yənıla bızdın hursənlik izdəydu yaki bızdın rənıydu həm əzablınidu. Xuning üçün Elihuning 5-8-ayəttiki bu səzliri itayın hata etyıləlan sözlərdur». ■ 35:7 Ayup 22:2; Zəb. 16:2; Rim. 11:35 □ 35:9 «Küqlükləning besimi tüpəylidin...» — ıbranıy tilıda «Küqlükləning biliki tüpəylidin...».

Uni Huda ijabət kılmaydu. □ ■

¹³ Bərħək, Təngri kuruq duaşa kulak salmioğan yərdə,

Həmmigə Qadir muxularoşa əhmiyyət bərmigən yərdə,

¹⁴ Sən: «Mən Uni kərəlməymən» desəng, *U kandaq kulak salsun?*

Dəwaying tehi Uning aldida turidu,

Xunga Uni kütüp turojin. □

¹⁵ Birək U hazır *towa kılıx pursiti berip*, Öz oqəzipini tehi təkmigən əhwalda,

Ayup özining təkəbburlukini bilməmdioqandu? □ ■

¹⁶ Qünki Ayup kuruq gəp üqün aqlzini aqlan,

U tuturuksiz sözlərni kəpəytkən».

36

Elihuning tətinqi bayani: — Azablardin aloğan tərbiyə

¹ Elihu sözini dawamlaxturup mundaq dedi: —

² «Meni birdəm səzligili koysang,

Mən yənə Təngrigə wakalitən kılıdioğan sözümning barlıqini sanga ayan kılımən.

³ Bilimni yiraqlardin elip kəltürimən,

Adəmlərni Yaratquçimni həkkanıy dəp hesablaydioğan kılımən. □

⁴ Mening gəpim həkikətən yaloğan əməstur;

Bilimi mukəmməl birsi sən bilən billə bolidu. □

⁵ Mana, Təngri degən uluqdur,

Birək U heqkimni kəmsitməydu;

Uning qüxinixi qongkurdur, məksitidə qing turidu. □ ■

□ **35:12 «Ular (ezilgənlər) nalə-pəryad kətüridu, birək rəzil adəmlərninğ hakawurlukining təsiri tüpəylidin, uni Huda ijabət kılmaydu»** — Elihu bəlkim jəmiyyət arisidiki yamanlarning hakawurluqi məlum bir dərjiddin exip kətkən bolsa, jəmiyyətninğ ularni qəklimgən səwənlikmu bar boluxi mumkin, deməkqi. Undaqta pütkül jəmiyyət, jümlidin bəzi bigunah kixilərmu ularning wəjidin Hudaning tərbiyə-jazalixioğa uqrimay kəlməydu, deməkqi. Uning gəpining orunluq yeri boluxi mumkin. Birək Ayup (məyli uning hakawur yeri bolsun) bu «rəzillər»ning katarioğa kirməydu. ■ **35:12** Ayup 27:9; Pənd. 1:28; 15:29; Yəx. 1:15; Yər. 11:11; Yh. 9:31 □ **35:14 «Dəwaying tehi Uning aldida turidu, xunga Uni kütüp turojin»** — 23:8-10ni kərüng. Elihu aldida eytkən sözliri bilən Ayupni asassiz əyibligən bolsimu, «Dəwaying tehi Uning aldida turidu, xunga Uni kütüp turojin» degən bu söz, xübhışizki, Ayupqa dəl jayida kılınoğan səzdu. Elihu heq bolmioqanda, Ayupning həkikətən bir «dəwasi» barlıqini etirap kılıdu. Ayətning baxqa birhil tərijimisi: «Həmmigə Qadir muxularoşa əhmiyyət bərmigən yərdə (13-ayət), sening: «Mən Uni kərəlməymən; dəwayim Uning aldida turidu, mən Uni kütüwatimən» deginingdin keyin kandaq bolar?». □ **35:15 «Birək U ... Öz oqəzipini tehi təkmigən əhwalda, Ayup özining təkəbburlukini bilməmdioqandu?»** — bu səzmu bək kəttik eytloğan səz bolup, Ayupni intayin təkəbbur adəm dəp jəzmləxtüridu. Birək Ayup gərqə Hudaşa qarita bəzi aqqıq, azablıq gəplərni kılıoğan bolsimu, u yənıla Hudadin əyminidioğan kixi idi. Baxqa birhil tərijimisi: «Yənə kəlip, sən tehi: «Uning oqəzipi heq jaza bərməydu, U asiylikni heq nəzərigə almaydu» dəysən!» ■ **35:15** Ayup 11:6 □ **36:3 «Bilimni yiraqlardin elip kəltürimən...»** — Elihu beridioğan misallarni «yiraqlardin» almaqqi — demək, uzun tarix həm təbiəttinğ almaqqi.

□ **36:4 «Bilimi mukəmməl birsi»** — Elihu özini bək yukiri qaoqlisa kerək; qünki u 37-babta dəl bu səzlar bilən Hudaning Özini təswirləydu. □ **36:5 «Birək U heqkimni kəmsitməydu»** — Elihuning ayəttiki bu birinqi jümlisini alaħidə əhmiyyətlik dəp qarışnimiz bilən u yənıla uning 35-bab -7-ayəttiki bayanoğa səl zit kelidu. ■ **36:5** Ayup 9:4; 12:13, 16; 37:23; 38:23

- 6 U yamanlarni hayät saqlimaydu;
Biraq ezilgänler üqün adalät yürgüzidu. □
- 7 U həkkanıylardin közini elip kətməydu,
Bəlki ularni mənggügə padixahlar bilən təhtə olturoquzidu,
Xundak kılıp ularning mərtiwisi üstün bolidu. ■
- 8 Wə əgər ular kixənləngən bolsa,
Jəpaning asaritigə tutuloğan bolsa,
- 9 Undakta U ularoğa kılolanlirini,
Ularıning itaətsizliklirini,
Yəni ularning kərəngləp kətkənlirini özlirigə kərsətkən bolidu.
- 10 Xuning bilən U kılaklirini tərbiyigə eqip koyidu,
Ularni yamanlıqtin kəytixkə buyruydu.
- 11 Ular kılak selip Uningoğa boysunsila
Ular *kalolan* künlirini awatqılıqta,
Yillirini huxlukta ötküzidu.
- 12 Biraq ular kılak salmisa, kılıqlinip dunyadin ketidu,
Bilimsiz həlda nəpəstin tohtap qalidu.
- 13 Biraq kəngligə ıpləsliqni pükənlər yənıla adawət saqlaydu;
U ularoğa asarət quxürgəndimu ular yənıla tilawət kılmaydu.
- 14 Ular yax turupla jan üzidu,
Ularıning hayati bəqqiwazlar arisida tügəydu. □ ■
- 15 Biraq U azab tartquqılarni azablardin boləjan tərbiyə arkilik kutkuzidu,
U ular har boləjan waqtida ularning kılıqini aqıdu.
- 16 U xundak kılıp senimu azarning aozidın kıstangqılıqı yok kəng bir
yərgə jəlp kılolan bolatti;
Undakta dastihining mayoğa tolduruloğan bolatti. □ ■
- 17 Biraq sən hazır yamanlaroğa karitiloğan tegixlik jazalaroğa toldu-
ruloğansən;
Xunga *Hudaning* həkümi həm adaliti seni tutuwaldi. □
- 18 Ojəzipingning kaynap ketixining seni mazaqkə baxlap koyuxidin
huxyar bol;
Undakta hətta zor kapalətmu seni kutkuzalmaydu.
- 19 Yaki baylıqliring,
Yaki küqungning zor tirixixliri,
Özüngni azab-okubəttin neri kılalamdu?
- 20 Keqigə ümid baqlima,
Qünki u qaoqda həlk öz ornidin yokilip ketidu. □

□ 36:6 «U yamanlarni hayät saqlimaydu; biraq ezilgänler üqün adalät yürgüzidu» — Elihu əslidə «Mən silərnin (üq dostning) gəpliringlar boyiqə uningə jawab bərməymən» degini bilən, u yənıla bu ayəttə ularning addiy hulasilirigə kəytip kəldi. ■ 36:7 Zəb. 33:18; 34:15-16; 113:8 □ 36:14 «bəqqiwazlar» — ıbraniy tilida bu səz «həzilək ər pahixə»ni kərsitidu. ■ 36:14 Ayup 22:16 □ 36:16 «U (Huda) xundak kılıp senimu azarning aozidın kıstangqılıqı yok kəng bir yərgə jəlp kılolan bolatti; undakta dastihining mayoğa tolduruloğan bolatti» — Elihuning 8-15-ayəttiki bərgən təlimi xuki, nuroqun azab-okubətlər əmiliyəttə jazalax əməs, bəlki Hudaning tərbiyisi bolidu. Xühhisizki, bu təlimning əhmiyiti bar. Biraq u yənıla Ayupning asasiy əhwalini quxənməydu. U təwəndə (17-ayəttə) yənıla Ayupni hata əyibləydu. ■ 36:16 Zəb. 23:5 □ 36:17 «Biraq sən hazır yamanlaroğa karitiloğan tegixlik jazalaroğa tolduruloğansən; xunga Hudaning həkümi həm adaliti seni tutuwaldi» — 17-21-ayətlərnin baxkə hil tərjimiliri uqunxi mumkin. Əsli tekstini quxinix səl təs. □ 36:20 «Keqigə ümid baqlima» — bu tolimu səlbəy mənəidə ıxtililgən. Bəlkim Elihu: Ayup baxkılar özini kərməydiəjan, əzi yaman ıxlarni kılalaydiəjan waqitni ümid bilən kütməktə, deməqci boluxi mumkin.

21 Huxyar bol, əskilikkə burulup kətmə;
 Qünki sən *kəbihlikni* dərdkə *səwr boluxning* ornida tallioansən.
 22 Mana, Təngri küq-kudriti tüpəylidin üstündür;
 Uningdək əgətküqi barmu? □
 23 Kim Uningoşa mangidioşan yolni bekitip bərgənidi?
 Wə yaki Uningoşa: «Yaman kilding?» deyixkə petinalaydu? ■
 24 İnsanlar təbrikləyidioşan Hudaning əməllirini uluşlaşxni untuma!
 25 Həmmə adəm ularni kərgəndur;
 İnsan baliliri yirəktin ularoşa qarap turidu.

Hudaning karamət əməlliri — •••• Uning zor həywisi dəhxətlik qara kuyunda ayan bolidu

26 « — Bərək, Təngri uluşdur, biz Uni qüxinəlməymiz,
 Uning yillirining sanini təxürüp eniklişli bolmaydu. ■
 27 Qünki U suni tamqılardin xümürüp qikiridu;
 Ular parəşa aylinip andin yamoşur bolup yaşidu.
 28 Xundak kılıp asmanlar *yamoşurlarni* kuyup bərip,
 İnsan baliliri üstigə molqilik yaşduridu.
 29 Birək kim bulutlarning toquluxini,
 Uning *samawi* qedirining gümbür-gümbür kılıdioşanlığını qüxinəlisun?
 30 Mana, U qakmiqi bilən ətrapini yoruk kılıdu,
 Həтта dengiz təktinimu yoruk kılıdu. □
 31 U bular arqilik həklər üstidin həküm qikiridu;
 Həm ular *arqilikmu* mol axlik beridu. ■
 32 U kollirini qakmaq bilən tolduridu,
 Uningoşa uridioşan nixanni buyruydu.
 33 *Hudaning* güldürməmisi uning kelidioşanlığını elan kılıdu;
 Həтта kalilarmu sezip, uni elan kılıdu. □

37

Elihuning tətinqi bayanining dawami — Hudaning karamət əməllirini kərsətkənirini ayan kılıx •••• Qara kuyunning yəqinlixixi

1 Xundak, yürikimmu buni anglap təwrinip ketiwatidu,
 Yürikim kəpidin qikip ketəy, dedi.
 2 Mana anglişina! Uning hərkirigən awazini,

□ 36:22 «**Mana, Təngri küq-kudriti tüpəylidin üstündür; Uningdək əgətküqi barmu?**» — Elihuning təlimidiki intayin yaxhi nuqta xuki, Hudaning «əgətküqi»dur, U dəl Əzining Rohi arqilik insanoşa yolyoruk beridu. ■ 36:23 Qan. 32:4; 2Tar. 19:7; Ayup 8:3; 34:10; Rim. 9:14 ■ 36:26 Zəb. 90:2; 92:8; 93:2; 102:12; Yəx. 63:16; Yioq. 5:19; Dan. 6:27; İbr. 1:12 □ 36:30 «**Mana, U qakmiqi bilən ətrapini yoruk kılıdu, həтта dengiz təktinimu yoruk kılıdu**» — qakmaq dengizning qongqur yərlirigə texip yetidu. ■ 36:31 Ayup 37:13 □ 36:33 «**Hudaning güldürməmisi uning kelidioşanlığını elan kılıdu; həтта kalilarmu sezip, uni elan kılıdu**» — Ayup 28-babta boran-qapqun degən sözni tiləşa aləşan. Buning bir səwəbi bir boran-qapqunning həkikətan ularoşa yəqinlixiwatqanlığını anglişini boluxi mumkin. Əmdi Elihuning boran-qapqunni təpsilyi təswirlixining səwəbi həzirning əzidə boran (əməliyəttə qara kuyun)ning ularning bəxişə qüxuwatqinini kərsətkən boluxi mumkin. 38:1ni kərişg.

Uning aqzidid qiqiwatqan güldürmama awazini angla! □ ■

³ U awazini asman astidiki pütkül yərgə, Qaqmikini yərning kərigiqə yətküzidu.

⁴ Qaqmaqtin keyin bir awaz həkirkəydu; Öz həywitining awazi bilən u güldürləydu, Awazi anglinixi bilənla heq ayanmay qaqmaqlirininimu qoyuwetidu.

⁵ Təngri awazi bilən karamət güldürləydu, Biz qüxinəlməydiqan nuroqun qaltis ixlarni qilidu. ■

⁶ Qünki u qarəa: «Yərgə yaq!»; Həm həl-yeoqinoq: «Küqlük yamoqur bol!» dəydu. ■

⁷ U barlıq insanni özining yaratqanlıqini bilsun dəp, Həmmə adəmning qolini bular bilən tosup qoyidu; □

⁸ Yawayi həywanlar öz uwisioqə kirip ketidu, Öz qonaləjusida turoquzulidu.

⁹ Boran-qapqun kohiqaptin kelidu, Həm soqulq-zimistan taratquqi xamallardin kelidu. □

¹⁰ Təngrining nəpisi bilən muz hasil bolidu; Bipayan sular ketip qalidu. ■

¹¹ U yənə qoyuq bulutlarəa mol nəmlik yükləydu, U qaqmaq kətüridiqan bulutni kəng yeyip qoyidu.

¹² Ülər pütkül yər-zemin yüzidə U buyruqan ixnı ijra qilix üqün, Uning yolyorukliri bilən həryaqqa burulidu.

¹³ Yaki tərbiyə tayiqi boluxi üqün, Yaki Öz dunyasi üqün,

Yaki Öz rəhımdillikini kərsitix üqün U *bulutlirini* kəltüridu. □ ■

¹⁴ I Ayup, buni anglap qoy, Təngrining karamət əməllirini tonup yetip xük tur. □

¹⁵ Təngrining bulutlarni kandaq səptə turoquzəanlıqini biləmsən? Uning bulutining qaqmikini kandaq qakturidiqanlıqinimu biləmsən?

¹⁶ Bulutlarning kandaq qilip boxlukta muəllək turidiqanlıqini, Bilimi mukəmməl Boloquqining karamətlirini biləmsən?

□ 37:2 «Uning aqzidid qiqiwatqan güldürmama awazi» — ibraniy tilida «Uning aqzidid qiqiwatqan qurqiraxliri» yaki «Uning aqzidid qiqiwatqan gürqirəxliri». ■ 37:2 Zəb. 29:3-4

■ 37:5 Ayup 5:9; 9:10; 36:26 ■ 37:6 Zəb. 147:16 □ 37:7 «U həmmə adəmning qolini bular bilən tosup qoyidu» — qar yaki kattiq yamoqur yaqsa, adəmlər hizmət qilixka sirtka qiqalmaydu, yawayi həywanlarmu qiqalmaydu. Biz bu addiy ixtin sawaq eliximiz kerək. Biz «Həmmigə Qadir» əməsmiz, qolimiz həm bilimimiz qəklık, Hudaning zor küq-qudriti aldidə kəmtərləxkinimiz tüzük. □ 37:9 «taratquqi xamallar...» — bu səz bəlkim məlum bir xamalning məhsus ataluxi boluxi kerək. Baxka bir hil təjrimisi «Soqulq-zimistan ximaldin kelidu».

■ 37:10 Ayup 38:29, 30; Zəb. 147:17, 18 □ 37:13 «Yaki tərbiyə tayiqi boluxi üqün, yaki Öz dunyasi üqün, yaki Öz rəhımdillikini kərsitix üqün u bulutlirini kəltüridu» — Elihuning «yaki Öz dunyasi üqün» degən bu ibarisi səl sirlık. Yaqdiqan yamoqurning «tərbiyə tayiqi boluxi üqün» yaki «Öz rəhımdillikini kərsitix üqün» degənnıng məniliri enik, biraq «Öz dunyasi üqün» nemini kərsitidu? Hudaning məqsətliri awwalki birinqisi həm ikkinqisidə insanlarəa mərkəzləxkən bolup, Hudaning «Öz dunyasi üqün» degən məqsitini uning Öz dunyasidin huzur elixi üqün desək bolamdu-bolmamdu? Hudaning hərber qilidiqan Ixi insanlar üqünla boluxi kerəkmu? — keyinki bablarda Hudaning insanlar bilən **biwasita munasiwiti yok** birkanqə ixliri tiloqə elinidu. Mundaq ixlarning alaıhidiliki toqruluk «qoxumqə sez-imizdə azraq səzləymiz. ■ 37:13 Mis. 9:18,23; 1Sam. 12:18,19; Əzra 10:9; Ayup 36:31 □ 37:14 «I Ayup, buni anglap qoy, Təngrining karamət əməllirini tonup yetip xük tur» — bəlkim u Ayupni ularning üstidiki boran-qapqunıng karamətlirini bayqaxka ündəydu.

17 Həy, Uning kandaq kilip yər-zeminni jənubdiki xamal bilən tinqlandıdurup,

Seni kiyim-keçiqingning ottək issitkinini biləmsən?

18 Sən Uningoşa həmraş bolup asmanni huddi quyup qıkaroşan əynəktək, Mustəhkəm kilip yayoşanmiding?! ■

19 Uningoşa nemini deyiximiz kerəklisini bizgə öğitip koyoşin!

Qarangoşulukimiz tüpəylidin biz dəwayimizni jayida səpkə koyalmaymiz.

20 Uningoşa «Mening Sanga gepim bar» deyix yaximu?

Undak degüqi adəm yutulmay qalmaydu!

21-23 Əmdi xamallar kelip bulutlarni tarkitiwetidu,

Birak bulutlar arisidiki quyax nurişoşa adəmlər biwasitə qarap turalmaydu.

Quyaxning altun rənggi ximal tərəptinmu pəyda bolidu;

Təngrining huzurida dəhxətlik həywət bardur.

Həmmigə Qadirni bolsa, biz Uni mөлqərliyəlməymiz;

Qudriti kaltistur, Uning adaliti uluş, həkkaniylikı qongkur,

Xunga U adəmlərgə zulum kılmaydu. □ ■

24 Xunga adəmlər Uningdin qorkıdu;

Kənglidə özini dana qaoşlaydıoşanlaroşa U heq etibar kılmaydu. □

38

Pərwərdigarning Əzi Ayupqa jawab beridu — Ayupning soallirining yaxmisi

1 Andin Pərwərdigar kara quyun iqidin Ayupqa jawab berip mundak dedi:

2 «Nəsihətne tuturuksiz sözlər bilən hirələxtürgən zadi kim? □ ■

3 Ərkəktək belingni qing baqla;

Xunda Mən səndin soray,

■ 37:18 Yar. 1:6 □ 37:21-23 «Əmdi xamallar kelip bulutlarni tarkitiwetidu, birak bulutlar arisidiki quyax nurişoşa adəmlər biwasitə qarap turalmaydu» — Elihuning bu sezimu sirlük. Tərijmə kilix təs bolqini bilən, xərhimizgə u Ayupning əşwalini hazırkı bu bulutluk, tutuk (boran-qapkunluk) küngə ohxatmaqı bolsa kerək. Huda bulutlarni tarkitip tuyuksiz kərünsə, Ayup quyaxqa biwasitə qariyalmioşanşa ohxax uningojimu qariyalmaytti, deməqı. Birak Hudaning həywiti, kerkəmliki həmmə tərəptin, hətta ximal tərpidin pəyda bolidu, dəydu. Elihuning bayanining baxqa hil mənilirimu bar boluxi mumkin. ■ 37:21-23 Ayup 9:4; 12:13, 16; 36:5; Zəb. 93:1; 99:4 □ 37:24 «Xunga adəmlər Uningdin qorkıdu; kənglidə özini dana qaoşlaydıoşanlaroşa U heq etibar kılmaydu» — baxqa ikki hil tərijimisimu bar: — «Xunga adəmlər Uningdin qorkıdu; U kənglidə danalük barlaroşa etivar kılamdu?» wə yaki «Xunga, adəmlər, Uningdin qorkunglar! Xübhisizki, kənglidə danalük barlar Uningdin əyminidu!». □ 38:2 «Nəsihətne tuturuksiz sözlər bilən hirələxtürgən zadi kim?» — Pərwərdigarning bu soali kimni kərsitidu? Keyinki 42-babta Ayupmu soaloşa jawabən: «Nəsihətne tuturuksiz sözlər bilən hirələxtürgən kim? Xuning bilən mən qüxənmigənlirimni dəp saldim, adəmnin əqli yatmaydıoşan tilsimat ixlarni eytp taxlidim» dəp jawabkarlıqni özige alidu. Ayup əzi xundak degini bilən, Huda bu sözni kıloşanda ahırkı kətimki sözlügüqi Elihu idi. Kərginimizdək uning bəzi gəpliri dəl jayida eytiloşan, hətta bəxarət bolqini bilən, uningmu sezidə hatalük az aməs. Dostlarning səzlriridimu hatalük kəp idi. Xunga biz Hudaning bu sözi Ayup, Elihu wə Ayupning üç dostidin ibarət bəxəylənni öz iqigə alidu, dəp qaraymiz. ■ 38:2 Ayup 42:3

Andin sən Meni həwərdar qil![□]

⁴ Mən yər-zeminni apiridə qilənimda, sən zadi nədə iding?
Bularni qūxəngən bolsang, bayan kiliwər.■

⁵ Kim yər-zeminning əlqimini bekitkən?
— Sən buni bilməmsən?

Kim uning üstigə tana tartip əlqigən?

⁶⁻⁷ Tang səhərdiki yultuzlar billə küy eytixkan waqtida,
Hudaning oşulliri huxallıqtin təntənə kilixkan waqtida,
Yər-zeminning ulliri nəgə paturuloqan?

Kim uning burjək texini saloqan?[□]

⁸ Baliyatqudin qıkkəndək, dengiz süyi bəsüp qıkkənda,
Kim uni dərwezilar iqiğə bənd qiləqan?■

⁹ Mən bulutni dengizning kiyimi qiləqanda,
Wə qap-qarangəşuni uning zakisi qiləqanda,

¹⁰ Mən uning üqün pasil kəskən waqtta,
Uni qəkləp baldaqlarni həm dərwezilarni saləqanda,

¹¹ Yəni uningə: «Muxu yərgiqə barisən, pasildin ötmə,
Sening təkəbbur dolqunliring muxu yərdə tohtisun» degəndə, sən nədə iding?[□]

¹² Sən tuşuloqandin beri səhəрни «Qıq» dəp buyrup bakkanmusən?
Sən tang səhərgə əzi qıkkidəqan jayini kərsətkənmusən?

¹³ Sən xundaq kilip səhərgə yər yüzining kərinimu yorutkuzup həküm sürgüzüp,
Xundaqla rəzilləрни titritip yər-zemindən koşlatkuzəqanmusən?[□]

¹⁴ Xuning bilən yər-zemin seşiz layəqə besiləqan məhür izliridək
əzgərtildü;

Kiygən kiyimdək həmmə enik bolidü;[□]

¹⁵ Həm xuning bilən rəzillərnin «nur»i ulardın elip ketildü;

[□] **38:3 «Ərkəktək belingni qing baqla»** — «həkkikiy ərkək» yaki «həkkikiy oşul bala» degənninğ nemə ikənliki Huda aldida turəqandıla andin bilinidü. Hudaning aldida turup Uningə jawab berəlməydiqan, əzining mas'uliyitini öz zimmisigə elixtin bax tartkani kixi ərkək əməstur.

■ **38:4** Pənd. 8:29 [□] **38:6-7 «Hudaning oşulliri»** — 1-babtiki izahatimizdək, bəlkim mukəddəs pərixtiləрни kərsitidü. «Tang səhərdiki yultuzlar» bolsa bizningqə ohxaxla pərixtiləрни kərsitidü. Pərixtilərninğ yultuzlar bilən ziq munasiwiti bardur. ■ **38:8** Yar. 1:9; Ayup 26:10; Zəb. 33:7; 104:6-9; Pənd. 8:29; Yər. 5:22 [□] **38:11 «Sening təkəbbur dolqunliring muxu yərdə tohtisun»** — dengiz-okyanlar həm yər-zeminning arilikidiki təngpungluq əməliyətə nəhayiti nazuk bir ix. Yər yüzining uşqin ikkisi dengiz. Geologiyə ilmi dunyayimizning ilgiri pütünləy dengiz astida yatkanlıkını ispatlaydu. Təwrattiki «Yaritilix» degən qisimda Hudaning yər-zeminni dengizdin egizlitixi həm dengizdin ayriwetixi hatiriləngən. Nuh pəyoşəmbər dəwridiki kəlkündin keyin Huda dunyani ahirətikiqə ikkinqi kətim axundaq dunyawiy kəlkün bilən qəmüldürməymən, dəp insaniyətkə wədə bərgən. [□] **38:13 «Sən xundaq kilip səhərgə yər yüzining kərinimu yorutkuzup həküm sürgüzüp...»** — ibraniy tilida «sən xundaq kilip səhərgə yər yüzining kərinimu tutkuzup». «Sən ... səhərgə yər yüzining kərinimu yorutkuzup həküm sürgüzüp, xundaqla rəzilləрни titritip yər-zemindən koşlatkuzəqanmusən?» — toluq ayətninğ baxka birhil tərjimisi: «... Sən xundaq kilip, səhər nuriqə yər yüzining burjəklarini tutkuzup, rəzilləрни zemindən silkip taxlatkuziwətkənmusən?» (bu hil tərjimə toşqra bolsa, yər-zemin yotkanloqə ohxitildü; nurning kelixi huddi yotkanni silkipgəndək, rəzilləрни koşdaydiqan kərangəşuləknı yokitidü). [□] **38:14 «Xuning bilən yər-zemin seşiz layəqə besiləqan məhür izliridək əzgərtildü»** — keqidə hər bir nərsining xəkli enik kərunməydu, əlwəttə. Quyax nuri astida hər yərninğ xəkli oşuk kərunidü.

Kötürülgən biləklər sundurulidu.□

¹⁶ Dengizdiki bulaklaroşa səpər kilip yətkənmusən?
Okyanlarning kəridə mengip baqqanmusən?

¹⁷ Ölümnüning dərwasiliri sanga axkarılanoşanmu?
Ölüm sayisinin dərwasilirini körgənmusən?

¹⁸ Əqling yər-zeminning qongluqioşa yətkənmu?
Həmmisini bilgən bolsang enik bayan kil!

¹⁹ Nur turuxluq jayoşa bəridioşan yol nədə?
Qarangolulukning bolsa, əsliy ornı nədə?

²⁰ Sən *buni bilip* ularni öz qeğrasioşa apıralamsən?
Ularıning öyigə mangidioşan yollarnı bilip yetələmsən?

²¹ Həə, rast, sən bilisən, qünki sən ularning qaqliridin ilgiri tuquluoşansən,
Künlirüning sani dərhəkiqət köptin köptür!

²² Qar qaçılanoşan həzinilərgə kirip kördüngmu.
Məldür ambiririnimu körüp baqtingmu?

²³ Bularnı azab-ökubətlik zamanəşa qaldurdum,
Jəng wə urux küni üqün təyyarlap qoydum.□

²⁴ Qaqqmaq degən qandaq yol bilən yerilidu?
Xərk xamili yər yüzidə qandaq yol bilən tarqitilidu?

²⁵ Yamoşur kəlkünününg qüxidioşan qanilini qepip təyyarlioşan kimdu?
Güldürmaminüng qaqqmıki üqün yol təyyarlioşan kimdu?□

²⁶ Xundak kilip yamoşur heq adəm yoq boləşan yər yüzigə,
Heq adəmsiz dəxt-bayawanoşa yaqdurulmamdu?

²⁷ Xuning bilən qəlləxkən, quroşaq tupraqlar qandurulidu,
Ot-qəp bih urup kəkləp qıqqmamdu?□ ■

²⁸ Yamoşurning atisi barmu?
Xəbnəmmi kim tuşqandu?

²⁹ Muz bolsa kimning baliyatqusidin qıkidu?
Asmandiki aq qırawni bolsa kim dunyaoşa kəltüridu?

□ **38:15 «Həm xuning bilən rəzillərnüng «nur»i ulardin elip ketilidu; kötürülgən biləklər sundurulidu»** — demək, rəzillər üqün qarangoluluk ularning «nur»i, «kündüz»i, yəni «hizmət kilix» waqti bolidu. Tang səhər kelixi bilən ularning «nuri» elip ketilidu, xunglaxka ular yaman ixlarnı kiliwərməydu, bəlki jazalaxka uqraydu. Bu söz yənə qiyamət künnüng nurining kelixi bilən, həzirki gunahlıq dunyaning qarangolulukını buzup taxlaydioşanlikinimu kərsətkən bir bexarət bolsa kerək. □ **38:23 «Bularnı azab-ökubətlik zamanəşa qaldurdum, jəng wə urux küni üqün təyyarlap qoydum»** — 22- həm 23-ayəttə Hudaning qar wə məldürni adəmlərnüng rəzillikini qəkləxkə wə yaqi insanoşa tərbiyə berixkə qoral süpitidə ixlitidioşanliq kərsitilidu. □ **38:25 «Yamoşur kəlkünününg qüxidioşan qanilini qepip təyyarlioşan kimdu?»** — yamoşurning yər yüzining məlum bir yerigə qüxidioşanliqini, baxka bir yerigə qüxməydioşanliqini Huda awwal alahidə bəkitkənlikini kərsitidu. □ **38:27 «Yamoşur ... heq adəmsiz dəxt-bayawanoşa yaqdurulidu... Ot-qəp bih urup kəkləp qıqqmamdu? (26-27-ayət)»** — Hudaning kilidioşan nuroşun ixlirining kərunüxtə adəmlər bilən munasiwiti yoqtək kilidu həm adəmnüng kezigə kərunməydu. Həzirki təbiy pənlərgə asasen bilimziki, əslidə kerəksiz dəp qaraləşan həywanlar həm əsümlüklər təbiətnüng təngpungluqını asraxka tolimu kerək. Dunyadiki bəzi kiçikkinə ixlər təbiy muhit təngpungluqioşa qong təsir yətküzidu. Buningdin sirt, Huda Ayupka: «Mən adəmsiz dəxt-bayawanda əskən gül-giyahlarınug güzəllikidin (məyli sanga heq əhmiyətsiz bolsimu) huzur aloşum bolsa, sening nemə karing? Wə Mən əgər sən kərəlməydioşan həm məqsitimni qüxənəydioşan xunqə kəp ixlarnı qılsam, ezüngning ixlirida qiloşanlirimni qüxənmigən bolsangmu, sening baxka ixlirində kərsətkən muhəbbitimgə qarap Manga tayinip ixənsəng bolmamdu? Əgər bu ixlər pəqət Özümnüinglə rəzilikim üqün bolsa sənmu razi bolamsən?» — degəndək bolsa kerək. Biz ahirdə bu temida yənə tohtilip etimiz. ■ **38:27 Zəb. 107:35**

³⁰ Xu qashda su ketip taxtək bolidu,

Qongkur dengizlarning yūzi ketip tutaxturulidu.

³¹ «Kəlb yultuzlar topi»ning baqlimini baqliyalamsən?

Orionning rixtilirini boxitalamsən? □ ■

³² «On ikki Zodiak yultuz türkümliri»ni öz pəslidə elip qikiralamsən?

«Qong Eyik türkümi»ni Küqükliri bilən yetəklüyəlməsən? □

³³ Asmanning kanuniyətlerini bilip yetkənmusən?

Asmanning yər üstigə süridioqan həkümlirini sən bəlgiləp qoyqanmu? ■

³⁴ Sən awazingni kətürüp bulutlaroıqə yetküzüp,

Yamoqur yaqdurup özüngni kıyan-taxkınlaroıa basturalamsən?

³⁵ Sən qakmaqlarni buyrup öz yolioıa mangduralamsən?

Uning bilən ular: «Maıa biz!» dəp sanga jawab bəramdu?

³⁶ Adəmning iq-baqrıoıa danalİK beoıxlap kirgüzgən kimdu?

Əkilgə qüxinix qabilıyıtını bərgən kimdu? ■

³⁷ Bulutlarni danalİK bilən sanıoıan kim?

Asmanlardiki su tulumlirini təkıdıoıan kim?

³⁸ Buning bilən topa-qanglarni qaturup uyul kılduroıan,

Qalmıllarni bir-birigə qaplxaturoıuzoıan zadi kim?

Haywanatlarning hayatlık sirliri

³⁹ «Qixi xir üqün ow owlap yürəmsən,

Xir küqüklirining ixtıhasını qanduramsən? ■

⁴⁰ Ular uwıllırıda zongziyip yürgən waqtıda,

QatqallİK iqidə turup tuzak qoyup, sən ularoıa olıa bəraləmsən?

⁴¹ Yemi kəmqıl bolup, ezıp ketıp yırakka ketıp qaloıanda,

Baliliri Təngriğə iltıja kılip nalə-pəryad kətürgəndə,

Taoı qaoıiliri həm baliliri üqün yəmni təminligən kimdu? ■

39

Haywanatlarning hayatlık sirliri — dawami

¹ Sən taoıdiki yawa əqkilərnıng qaıan tuşıdıoıanlıkıını biləmsən?

Jərnəlnərnıng balılıoıanlıkıını kəzitıp baıqanmusən? ■

² Ularnıng boşaz boləjili nəqqə ay boləoıanlıkıını sanıyalamsən?

Ularnıng balılaydıoıan waıtıdın həwırnıng barmu?

³ Ular kəddını püküp, yetıp balılrını tuşıdu,

Ular əzıdiki toloıaqni qıkırip taxlaydu;

⁴ Ularnıng baliliri küqlinıp yetilidu,

Ular dalada əsüp, *anisining* yenidin qıkıp kaytıp kəlməydu. □

⁵ Yawa exəkni dalaıa qoyuwetip ərkinlıkkə qıkarəoıan kim?

□ **38:31 «Kəlb yultuzlar topi»** — bu türkümnıng yultuzlırnıng dərwaıə bir-birigə baqlınıp turuxıda sırlıq bir küq bar. Orion yultuz türkümidiki bəzi yultuzlarnıng bir-birigə baqlınıdıoıan sırlıq küqımu bar. ■ **38:31** Ayup 9:9; Am. 5:8 □ **38:32 «Qong Eyik türkümi»** — bu yultuz

türkümi «Yəttə Karakçı» yaıı «Yəttə Kozuk» dəpmu atılıdu. ■ **38:33** Yər. 31:35 ■ **38:36** Ayup 32:8; Top. 2:26; Dan. 1:17 ■ **38:39** Zəb. 104:21 ■ **38:41** Zəb. 147:9; Mat. 6:26 ■ **39:1** Zəb. 29:9 □ **39:4 «Ular (yawa əqkilər) dalada əsüp, anisining yenidin qıkıp kaytıp kəlməydu»**

— keyinki «koıumqə səz»imızdiki səhıbitimizni kərnıng.

Xax exəkning nohtilirini yexiwətkən kim?□

⁶ Qol-bayawanni uning öyi kıləjanmən,
Xorluknımu uning turaləusi kıləjanmən.■

⁷ U xəhərning kıyqas-sürənliridin yirək turup uni mazək kılıdu;
U exəqning warkirixinımu anglımaydu.

⁸ U təqlarnı öz yaylıkım dəp kezıdu,
Xu yərdiki həmmə gül-giyahni ızdəp yürıdu.

⁹ Yawa kala bolsa hizmitınggə kirıxkə razi bolamdu?
Sening oqurungning yenıda turuxkə unamdu?□

¹⁰ Yawa kalını tana bilən baqlap, tapkə qüxürələmsən?!
U sanga əgıxıp jıləqlarda mengıp tırna tartamdu?

¹¹ Uning küqi zor boləjanlıkı üqün unıngəya tayınamsən?
Əmgıkingni unıngəya amanət kılamsən?

¹² Danlıringni öygə kətürüp əkilixni unıngəya tapxuramsən?
«Danlırimni hamınıngəya yiqıxturıdu» dəp unıngəya ıxənəmsən?

Təgıkux

¹³ Təgıkux kənatlırını xadlık bilən kəkıdu,
Bırək bular ləyləkning kənat uqlırı həm pəylirıgə yetəmdu? □

¹⁴ U tuhumlırını yərgə taxlap qoyıdu,
Tuhumlırim topıda ıssıtılusun, dəydu.

¹⁵ Ularning tasadıpiy dəssılıp yanjılıdıəjanlıkını,
Dalıdiki birər həywanıng asanla ularni dəssəp-qəyləydiəjanlıkını un-
tuıdu.

¹⁶ Balılırını əzıning əməstək baqlrını kəttik kılıdu;
Uning tuəutıning əjri bıkarəya ketıdu,
Bırək u pisənt kılmiəandək turıdu.□

¹⁷ Qünki Təngrı uni kəm əkil kıləjan,
Uningəya danalıknı bərmıgən.

¹⁸ Həlbuki, u yügürüx aldıda məydisini yukırıəya kətürğınıdə,
At həm atlıqlarnı kəmsitıp mazək kılıdu. □

□ **39:5 «Xax exək»** — bu bəlkim «yawa exək»ning yənə birhil atılıxi boluxı mumkin. Ərəblər uni yawayı həywanlar arısında qoqlap tutux əng kıyin dəp karaydu. «nohtiliri» — yaki «asarətliri».

■ **39:6** Ayup 24:5; Yər. 2:24 □ **39:9 «Yawa kala» yaki «awraq»** — əpsus, biz hazır bu həyvatlık həywanlarnı kərəlməymiz. 1627-yılı ularning nəslı qırıəjan. Bu həywan nahayiti yooşan bolup, intayın küqlük idi. Uningdin boləjan həywanlardın pəkət pil wə su etıla bar idi. Uni boyunturukqə qetıp ıxkə selix hərgiz mumkin əməs, əlwəttə! □ **39:13 «Təgıkux kənatlırını xadlık bilən kəkıdu, bırək bular ləyləkning kənat uqlırı həm pəylirıgə yetəmdu?»** — bizning tərjimimiz toəra bolsa u «Təgıkuxning qıraylık kənatlırı boləjını bilən, u həq uqalmaydu, ləylək qıraylık uqıdu» dəgən mənıdə (ləylək bolsa qong, aliqıpar, küqlük bir qıx).

Yənə bir hil tərjimisi: «Kənat uqlırı həm pəyliri meqrıbanlıknı bildürəmdu?», yəni «Təgıkuxning kənatlırı meqrıbanlıknı kərsətməydu, qünki u öz tuhumlırını yərgə saləqandin keyin ular bilən bəzıdə kari bolmaydu» dəgən mənıdə bolıdu. Təgıkux toərluluk keyinki səhbitimizni kəring.

□ **39:16 «Balılırını əzıning əməstək baqlrını kəttik kılıdu; uning tuəutıning əjri bıkarəya ketıdu, bırək u pisənt kılmiəandək turıdu»** — əgər baxkə həywanlar təgıkuxning uwsını bıyək qaləjan bolsa, təgıkux ular tuhumlırimni yemisun dəp, bəzıdə əzi tuhumlırını dəssəp qəkıwetıdu. Keyinki səhbitimizni kəring. □ **39:18 «U yügürüx aldıda məydisini yukırıəya kətürğınıdə, at həm atlıqlarnı kəmsitıp mazək kılıdu»** — təgıkux intayın tez yügürələydu, qəldə yaki kumlukta bolsa attin ittik mangalaydu. Uni owlaw intayın təs.

At

- 19 Sən atka küç beoixliqanmiding?
Sən uning boynioğa yəlpünüp turidioğan yaylini kiygüzgənmiding?
20 Sən uni həywətlik purquxliri bilən adəmni qorqutidioğan,
Qekətkidək səkrəyidioğan qılalamsən?
21 U əxəddiylik bilən yər tatılap-zohqur,
Əz küqidin xadlinip ketidu,
Korallıq qoxun bilən jəng qılixqa atlinidu.
22 U qorkunqqa nisbətən külüpla qoyidu,
Həqnemidin qorkmaydu;
Qiliqning bisidin u yanmaydu.
23 Oqdan, julalik nəyzə,
Gərzimu uning yenida xaraqxiydu,
24 U yərni aqqıq həm oğzəp bilən yutuwetidu,
Jəng kanayini bir anglapla həyajanlinip qin-qinioğa patmay ketidu.
25 Kanaylarning awazi bilənla u: «Ayhəy!» dəydu,
U jəngni yiraktin pırap bolidu.
U sərkərdilərnıng tovlaxlirini, jəngqilərnıng warkıraxlirini huxallıq bilən anglaydu.

Sar wə bürküt

- 26 Sar sening əkling bilən uqamdu,
Kanatlırini jənubqa qarap kerəmdü? □
27 Bürküt buyrukung bilən yuqiriöğa pərwaz qilip kətürüləmdü,
Uwisini yuqiriöğa salamdu? ■
28 U qoram taxning üstidə makanlixidu,
U taşning qoqqisiöğa qonidu,
Tik kıyanimu turaloşusi qilidu.
29 Xu yərdin u owni paylap baykıwalidu,
Kəzliri yirak-yiraklarıni kəzitudu.
30 Uning baliliri qan xoraydu;
Əltürülgənlər nədə bolsa, u xu yərdə bolidu». □ ■

40**Pərwərdigar Ayupqa yənə söz qilidu**

- 1 Pərwərdigar Ayupqa yənə jawabən: —
2 «Həmmigə Qadir bilən dəwalaxidioğan kixi uningöğa tərbiyə qilməqşimu?
Təngrini əyibligüqi kixi jawab bərsun!» — dedi. □
3 Ayup bolsa Pərwərdigaröğa jawabən: —
4 «Mana, mən həqnemigə yarıməymən;
Sanga qandəq jawab bəreləymən?

□ 39:26 «Sar sening əkling bilən uqamdu, kanatlırini jənubqa qarap kerəmdü?» — bu ayət, bəlkim, sarning pəsillik kəqūxini kərsitudu. ■ 39:27 Yər. 49:16; Ob. 4 □ 39:30 «Əltürülgənlər nədə bolsa, u xu yərdə bolidu» — bürküt həm sar toşruluk «qoxumqə səz»imizni kərüng. «Mat.» 24:28nimu kərüng. ■ 39:30 Mat. 24:28; Luqa 17:37 □ 40:2 «Təngrini əyibligüqi kixi jawab bərsun!» — Ayup Hudani həkikətən (Uning muhəbbitidin gumanlinip) əyibligən. Bıraq Huda uning səmimiylirini üq dostning qıraylıq gepidin yaxhi kəridioqandək qılattı.

Kolum bilən aqzimni etip gəptin qalay;■

⁵ Bir qetim dedim, mən yənə jawab bərməymən;

Xundak, ikki qetim desəm mən qayta səzliməymən» — dedi. □

Pərwərdigar kinayilik söz qilidu

⁶ Andin Pərwərdigar qara quyun iqidin Ayupqa jawab berip mundak dedi:

⁷ «Ərkəktək belingni qing baqla,

Andin Mən səndin soray;

Sən Meni həwərdar qiləyin.

⁸ Sən dərwəkə Mening həkümimni pütünləy bikarəja kətküzməkqimusən?

Sən özüngni həkkanıy qilimən dəp, Meni natoqra dəp əyibliməkqimusən?■

⁹ Sening Təngrining bilikidək *küqlük* bir biliking barmu?

Sən Hudaning küq-qüdriti həm özəzipi pəkətlə həkkanıy məqsəttə bolidu, hərgiz haliojanqə pəkət

¹⁰ Keni, hazır özüngni xan-xərəp həm salapət bilən beziwal!

Həywət həm kerkəmlik bilən özüngni kiyindürüp,

¹¹ Ojəzipingning kəhrini qeqip taxliəyin,

Xuning bilən hər bir təkəbburning kəzigə tikilip qarap,

Andin uni pəsləxtürgin.□

¹² Rast, hər bir təkəbburning kəzigə tikilip qarap,

Andin uni boysunduroyin,

Rəzilləрни өз ornida dəssəp yər bilən yəksan qil!□

¹³ Ular ni birgə topioja kəmüp qoy,

Yoxurun jayda ularning yüzlirini kəpən bilən etip qoyoyin;

¹⁴ Xundak qilalisang, Mən seni etirap qilip mahtaymənki,

«Ong qolung özüngni qutquzidu!».

Begəmtin aloqan sawaq

■ **40:4** Zəb. 39:9-10 □ **40:5** «**Bir qetim dedim.... ikki qetim desəm...**» — Ayupning bu kəmtərlik səzi bəlkim «Mening səzirim kəplikidin alliburun qəktin exip kətti» degənlik boluxi mumkin. ■ **40:8** Zəb. 51:4, 6; Rim. 3:4 □ **40:11** «**Ojəzipingning kəhrini qeqip taxliəyin, xuning bilən hər bir təkəbburning kəzigə tikilip qarap, andin uni pəsləxtürgin**»

— Hudaning küq-qüdriti həm oşəzipi pəkətlə həkkanıy məqsəttə bolidu, hərgiz haliojanqə pəkət insanlarning məjburiy «ibadət»ioja erixix üqün əməs. Məsilən, muxu yərdə təkəbburlar ni dərhal halak qilix əməs, ularəja sawr-təkitini kərsitip, rəhim-xəpəkətkə erixix pürsitini yaritip awwal: «Təkəbburlar ni pəsləxtürüx»tə ixlitilidu. □ **40:12** «**Rast, hər bir təkəbburning kəzigə tikilip qarap, andin uni boysunduroyin, rəzilləрни өз ornida dəssəp yər bilən yəksan qil!**»

— Huda Ayupni Öz alimining təhtigə olturuxqa təklip qilidu. Ayup bu orunda olturoyinida toqra həküm qikiralamdu, qikiralamamdu? Bu ix pəkətlə küq-qüdrət məsilisi əməs. Adəmdə «təkəbburlar»ni pəsləxtürüp, «rəzilləрни өз ornida dəssəp yər bilən yəksan qilip» jazaliəqudək danalixmu bolmisa, həmmə ixni bilgən bolmisa wə pütünləy adil bolmisa bolmaydu. Hudaning rəzillərnin yər yüzigə həküm sürüxidə Öz məksiti həm pilani bar. Əmdə uning bu pilanini qüxənmişə, hər bir adamning əhwalini ətraplik bilmisə, hata həküm qıqarmay qalmaydu. Huda toqruqluk İnjlida deyilgəndək: «Rəbbimiz Öz wədisini (yəni rəzillikni jazalax, Özining həkkanıy qiləyin kixilirini Öz yenioja elixqa boləyin wədisini) orundaxni (bəzilərnin «keqiktürdi» dəp oyliəyinidək) keqiktürgini yok, bəlkə heqkimning halak boluxini halimay, həmmə insanning towa qilixioja kixirini arzulap, silərgə kəngqilik qilip wəkitni sozmakta» («2Pet.» 3:9). Yamanlarning keyinrək towa qilixini kim biləydu? Buni bilidioyan pəkət Hudadır. Ayupning qiyamət künidin asəsən həwiri yok, həm Huda muxu yərdə uningə u toqrisida heqnersə demigən.

15 Mən sening bilən təng yaratqan begemotni körüp qoy;
U kalidək ot-qəp yəydu. □

16 Mana, uning belidiki küqini,
Korsak muskulliridiki kudritini hazır körüp qoy!

17 U quyrukini kedir dərihidək egidu,
Uning yotiliridiki singirliri bir-birigə qing toqup qoyuloqan.

18 Uning səngəkliri mis turubidəktur,
Put-kolliri təmür qoqmaqqlarqə ohxaydu.

19 U Təngri yaratqan janiwarlarning bexidur,
Pəkət uning Yaratquqisila uningqə Öz kıliqini yekinlaxturalaydu. □

20 Taqlar uningqə yeməklik təminləydu;
U yərdə uning yenida daladiki hərbi hər haywanlar oynaydu.

21 U sədəpgül dərəhlikining astida yatidu,
Qomuxluk həm sazliqning salkinida yatidu.

22 Sədəpgüllüklər öz sayisi bilən uni yapidu;
Əstəngdiki tallar uni orap turidu.

23 Qara, dərya texip ketidu, biraq u heq hoduqmaydu;
Həttə İordandək bir dəryamu uning aqziqə ərəkəxləp urulsimu, yənila hatirjəm turiweridu.

24 Uning aldioqə berip uni tutkili bolamdu?
Uni tutup, andin burnini texip qülük ötküzgili bolamdu? □

41

Lewiatandin aloqan sawak

1 Lewiatanni qarmak bilən tartalamsən?
Uning tilini aroqamqə bilən *baqlap* basalamsən? □

2 Uning burnioqə qomux qülükni kirgüzələmsən?
Uning engikini təmür nəyzə bilən texələmsən?

3 U sanga arqa-arkidin iltija qilamdu?
Yaki sanga yawaxlik bilən söz qilamdu?

4 U sən bilən əhdə tüzüp,
Xuning bilən sən uni mənggü malay süpitidə qəbul qilalamsən?

5 Sən uni quxqaqni oynatqandək oynitamsən?
Dədəkliringning huzuri üqün uni baqlap qoyamsən?

6 Tijaratqilər uning üstidə sodilixamdu?

□ **40:15 «Begemot»** — ibranıy tilidiki bir söz. Uyququr tilioqə bu söz ərəbqidin qəbul kilinoqan bolup, «su eti» deqən haywanni kərsitidu. Biraq muxu ayətlər təswir qiloqan haywan «su eti» əməs. Məsilən, 16-ayəttə uning quyruqining kedir dərihidək qəng həm uzun bolidioqanlıki kərsitilidu. 19-ayəttə uning haywanlar iqidə əng qəngi ikənliki kərsitilidu — demək, u birhil intayin qəng othor haywan. Uning toqrısidiki ayətlərnı yoıqıp, yəkün qıqarsak, hazır nəslı kuzıroqan «brontosawr»nı (dinozawrnıng bir türı) kərsitixı mumkın. Bu zor qəng haywannıng uzunluqı 20 metr, eoırlıqı 100 tonna qıqattı. Hızırkı zamandiki alımlarınq bolsa bəlkım bu hulasıgə qarxi qıqıx mumkınqılıki boləqını bilən, bu təswır əzi Ayupnıng dəwrıdə bu atalmıx «tarıhning ilgırı»diki haywannıng unıng bilən zamandax boləqanlıqıqə qaltıs ispat kərsitidu.

□ **40:19 «Pəkət uning Yaratquqisila uningqə Öz kıliqini yekinlaxturalaydu»** — bu ayətnıng ikkıncı kısmını qünıxix təs. Baxqa hil tərjımısımu uqrıxi mumkın. □ **40:24 «...Uni tutup, andin burnini texip qülük ötküzgili bolamdu?»** — begemotnıng əhmiyiti toqruluq «qoxumqə söz»imızni kəruıng. □ **41:1 «Lewiatan»** — yukırıkı 3-bab, 8-ayəttiki ızahatnı kəruıng.

Uni sodigərlərgə bəlxütürüp bəramdu?

7 Sən uning pütkül terisigə atarnəyzini sanjiyalamsən?
Uning bexioğa qanggak bilən sanjiyalamsən?!

8 Qolungni uningöğa birlə təgküzgəndin keyin,
Bu jəngni əsləp ikkinçi undak qiloğuqi bolmaysən!

9 Mana, «uni boysundurimən» degən hərəkəndak ümid bihudiliktur;
Həttə uni bir kərüpla, ümidsizlinip yərgə qarap qalidu əməsmu?

10 Uning jeniöğa tegixkə petinalaydiöğan heqkim yoktur;
Undakta Mening aldimda turmaqçi bolöğan kimdur?□

11 Asman astidiki həmmə nərsə Mening tursa,
Mening aldimoğa kim kelip «mangə tegixlikini bərginə» dəp baqqan ikən,
Mən uningöğa qayturuxkə tegixlikmu?□ ■

12 Lewiatanning əzaliri,
Uning zor küqi,
Uning tüzülünin güzəlliki toqruluk,
Mən süküt qilip turalmaymən.

13 Kim uning sawutluk tonini salduruwetəlisun?
Kim uning qox engiki iqigə kiriwaləlisun?□

14 Kim uning yüz dərwazilirini aqaləlisun?
Uning qixliri ətrapida wəhimə yatidu.

15 Qasiraqlirining səpliri uning pəhridur,
Ular bir-birigə qing qaplasturulojanki,□

16 Bir-birigə xamal kirməs yəkin turidu.

17 Ularning hər biri öz həmrəhlirioğa qaplasturur;
Bir-birigə ziq yepixturuloğan, heq ayrilmastur.

18 Uning qüxkürüxliridin nur qəqnaydu,
Uning közliri səhərdiki qapaktəktur.

19 Uning aqzidin otlar qikqip turidu;
Ot uqkunliri səkrəp qikqidu.

20 Qomux gülhənoğa qoyöğan qaynawatқан қазандин қикқан һördək,
Uning burun təxükidin tütin qikqip turidu;

21 Uning nəpisi kəmərləni tutaxturidu,
Uning aqzidin bir yalkun qikqidu.

22 Boynida zor küq yatidu,
Wəhimə uning aldimda səkrixip oynaydu.

23 Uning ətliri qat-qat birləxtürülüp qing turidu;
Üstidiki qasiraqliri yepixturulup, midirlimay turidu.

24 Uning yürüki bəəyni taxtək mustəhkəm turidu,
Həttə tüğməning asti tēxidək məzmut turidu.

□ **41:10** «Uning jeniöğa tegixkə petinalaydiöğan heqkim yoktur; undakta Mening aldimda turmaqçi bolöğan kimdur?» — lewiatan insanöğa əgitiödiöğan əng uluq ix Hudaning Öz həywisini gəwdiləndürüxtur; insanlar lewiatanning uluqluqini həm tilsim kərkəmligigə qarap Hudadin əymini kerəktur. Ökürmənlərnin «qoxumqə səz»imizni kərxini ümid qilimiz. □ **41:11** «Mening aldimoğa kim kelip «mangə tegixlikini bərginə» dəp baqqan ikən» — baxkə birhil təjrimisi: «mangə kim awwal bir nərsə bərgənəkən, andin «mangə tegixlikini bərginə» dəp baqqan ikən?». ■ **41:11** Mis. 19:5; Qan. 10:14; Zəb. 24:1; 50:12; Rim. 11:35; 1Kor. 10:26, 28 □ **41:13** «...Kim uning qox engiki iqigə kiriwaləlisun?» — baxkə nəqqə hil təjrimiliri bə, məsilən: — «...Kim uning ikki qur qixliri iqigə kiriwaləlisun?» yaki «...Kim uningöğa yügənni yəqinlaxturalisun?». □ **41:15** «Qasiraqlirining səpliri uning pəhridur, ular bir-birigə qing qaplasturulojanki...» — baxkə birhil təjrimisi: «Uning pütin dümbisi qasiraqlardur, ular bir-birigə qing qaplasturulojanki...»

- 25 U ornidin qozajalsa, palwanlarmu qorqup qalidu;
Uning tolojinip xawkunlixidin alakzadə bolup ketidu. □
- 26 Birsı kılıqni uningoga təgküzsimu, heq ünümi yok;
Nəyzə, atarnəyzə wə yaki qanggak bolsimu bəribir ünümsizdur.
- 27 U təmürni samandək,
Misni por yaqtaqtək qaqılaydu.
- 28 Okya bolsa uni qorkitip kaqkuzalmaydu;
Saloja taxliri uning aldida pahaloja aylinidu.
- 29 Tokmaqlarmu pahaldək heqnemə hesablanmaydu;
U nəyzə-xəxbərnıng tənglinixigə qarap külüp qoyidu. □
- 30 Uning asti kışmi bolsa ötkür sapal parqiliridur;
U lay üstigə qong tirna bilən tatiloqandək iz qalduridu. □
- 31 U dengiz-okyanlarnı kazandək kaynitıwetidu;
U dengizni kazandiki məlhəmdək waraxıtıdu;
- 32 U mangsa mangojan yoli parqıraydu;
Adəm *buzoıunlarnı kərüp* qongkür dengizni ap'ak qaqlık boway dəp oylap qalidu.
- 33 Yər yüzidə uning təngdixi yoktur,
U heq qorkmas yarıtılojan.
- 34 U büyüklərnıng hərkanıdıqoja *jür'at bilən nəzər* selip, qorkmaydu;
U barlık məorur haywanlarnıng padıxahıdur». □

42

Pərwərdigaroga sirdax dost bolux

1 Ayup Pərwərdigaroga jawab berip mundak dedi: —

2 «Həmmə ixni kılalaydıoıınıngni,
Hərkanıdak muddıayıngni tosiwalıjılı bolmaydıoıınıni bildim!

3 «Nəsihətıni tuturuksız sözlər bilən hirələxtürgən kim?»

Bərək, mən özüm qüxənmıgən ixlarnı dedim,
Mən əklım yətməydıoıın tilsimat ixlarnı eyttim. □ ■

4 Anglap baqqaysən, sözləp berəy;
Mən Səndin soray, Sən meni həwərdar kıləysən.

5 Mən kılıkım arkılık həwıringni anglıoıınmən,
Bırağ hazır közüm Seni kəriwatıdu. □

□ 41:25 «Uning tolojinip xawkunlixidin alakzadə bolup ketidu» — baxka birməqqə hil tərjimiliri uqrxı mumkin. □ 41:29 «xəxbər» — bexi tıkəndək boləjan uzun birhil nəyzə.

□ 41:30 «Uning asti kışmi bolsa ötkür sapal parqiliridur» — yaki «Uning asti kışmi bolsa, bəayni kiyik taxlardur». □ 41:34 «U barlık məorur haywanlarnıng padıxahıdur» — baxka birhil tərjimisi: «U barlık məorur boləuqılarnıng padıxahıdur». Oqurmənlərnıng lewiatandin aləjan sawaqlar toıırluk «koxumqə səz»diki səhbitimizni kəruxını ümid kılımız. □ 42:3

«Nəsihətıni tuturuksız sözlər bilən hirələxtürgən kim?» Bərək, mən özüm qüxənmıgən ixlarnı dedim...» — Ayup Hudanıng (38:2) sorıoıın soalıqına jawab bərginidə, Hudanıng Özigə əsli tənbiğ bərgən səzlırını qobul kılıp hatalıkını ikrar kılıp, jawab berip: — «Mən!» degəndək, əzigə bu jawabkarlıkını alıdu. Bırağ yukırıda deginimizdək, uning üç dostı həm Elihumu ohxaxla «nəsihətıni tuturuksız sözlər bilən hirələxtürgən» idi, dəp qaraymız. ■ 42:3 Ayup 38:2; Zəb. 40:5; 131:1; 138:6; 139:6 □ 42:5 «Anglap baqqaysən, sözləp berəy; mən Səndin soray, Sən meni həwərdar kıləysən» — bəzi xərhqilər bu səzlərnı Hudanıngki (38:3, 40:7), Ayup pəkət ularnı nəkil kəltürüp əslitıdu, dəp qaraydu. Ləkin bizningqə Ayup ularnı əzıning qın kənglıdiki gəpi kılıp ilxıtıdu.

6 Xuning üqün mən öz-özüm din nəprətlinimən, Xuning bilən topa-qanglar wə küllər arisida towa qıldim». □

Əsligə kəltürülük

7 Pərwərdigar Ayupka bu sözlərni kılqəndin keyin xundak boldiki, Pərwərdigar Temanlık Elifazğa mundak dedi: —

«Mening oqəzipim sanga həm ikki dostungğa qarap kəzoqaldi; qünki silər Mening toqramda Öz kulum Ayup toqra səzligəndək səzlimidinglar. □

8 Birak həzir əzünglar üqün yəttə torpak həm yəttə kəqkarni elip, kulum Ayupning yenioğa berip, öz-əzünglar üqün kəydürmə kurbanlık sununglar; kulum Ayup silər üqün dua kılıdu; qünki Mən uni kəbul kılman; bolmisa, Mən öz nadanlıkiringlarni əzünglarğa kayturup berəy; qünki silər Mening toqramda kulum Ayup toqra səzligəndək toqra səzlimidinglar». □

9 Xuning bilən Temanlık Elifaz, Xuhalik Bildad wə Naamatlık Zofar üqəylən berip Pərwərdigar ularğa deginidək kıldı; həmdə Pərwərdigar Ayupning duasini kəbul kıldı.

10 Xuning bilən Ayup dostliri üqün dua kılıwidi, Pərwərdigar uni azab-kiyinçilikliridin kayturup, əsligə kəltürdi; Pərwərdigar Ayupka burunkidin ikki həssə kəp bərdi. □ 11 Xuning bilən uning barlık aka-uka, aqa-singil wə uningğa ilgiri dost-aqinə boləqanlarning həmmisi uning yenioğa kəldi. Ular uning əyidə olturup uning bilən billə tamaklandı; uningğa həsdaxlık kılıxip, Pərwərdigar uningğa kəltürgən barlık azab-oqubətlər toqrisida təsəlli berixti; həmdə hər bir adəm uningğa bir tənggidin kümüx, birdin altun halka berixti. □ 12 Pərwərdigar Ayupka keyinki künliridə burunkidin kəprək bəht-bərikət ata kıldı; uning on tət ming kəyi, altə ming təgisi, bir ming kəoxluk kalisi, bir ming mada exiki bar boldi. 13 Uningdin yənə yəttə oqul, üq kız tuquldi. □

□ **42:6 «Topa-qanglar wə küllər arisida towa qıldim»** — kədimdə kattik towa kılıx, puxayman kılıx, matəm tutuxlar «topa-qanglar wə küllər arisida» olturux arçılık bildürülətti.

□ **42:7 «Mening oqəzipim ... kəzoqaldi; qünki silər Mening toqramda Öz kulum Ayup toqra səzligəndək səzlimidinglar»** — Hudaning bu səzi, bolupmu «Mening kulum Ayup Mening toqramda toqra səzligən» degini, bizgə aqkuq bolup, üq dostning wə Ayupning bayanliridin toqra wə natoqra yərlirini pərk etix üqün halkilik rol oynioqusi. □ **42:8 «Kulum Ayup silər üqün dua kılıdu»** — roxənkı, Huda Ayupka ixinidu, kəzi Ayupning dosti üqün dua kılıxka rəzi bolidioqanlıqğa yetidu. □ **42:10 «Pərwərdigar uni azab-kiyinçilikliridin kayturup, əsligə kəltürdi»** — ibraniy tilida: «Pərwərdigar Ayupni əsirlikidin əsligə kəltürdi».

□ **42:11 «hər bir adəm uningğa bir tənggidin kümüx, birdin altun halka berixti»** — axu wəqıttə bəlkim tənggə-tilladək pul yok, pəkət altun-kümüx pərqiliri boluxi mumkin. □ **42:13 «Uningdin yənə yəttə oqul, üq kız tuquldi»** — Pərwərdigar Ayupka «tirilix» toqruluk biwasətə həqkəndək gəp kılımdi. Birak tekistə (10-ayət) mundak deyilidu: — «Pərwərdigar uningğa burunkidin ikki həssə kəp bərdi».

Həywanlarning sani bolsa ikki həssə dərjidedə kəpəytildi. Məsilən, əslidə uning yəttə ming kəyi bar idi; həzir uning on tət ming kəyi bar boldi, katarlıqlar. Birak əslidə uning «on balisi, yəni yəttə oqul, üq kızı» bar idi; həzir bolsa uning on tət oqul, altə kızı bar bolux kərəkku? Əməliyətə u kiyamət künidə kaytidin əslidiki yəttə oqul, üq kızı bilən jəm bolidu. Xu qəqda u həqikətən on baliliklə əməs, bəlkı yigirmə balilik bolidu. Ayup yeni balilirining oninqisi bilən tohtap kəlix bilən, bəlkim bu «ikki həssə» degən ix kəlgüsidedə qəqum bir tirilixni kərsitidu, mən əslidiki on səyümlük balamdin pəkət wəqıtlık ayrıldim, dəp oylaxka baxlıqan bolsa kərək. Xunga bizningqə tirilix toqruluk bu ixlardin bəxarət aldı. Demək, «Pərwərdigar uningğa burunkidin ikki həssə kəp bərdi» — kiyamət küni Ayup ularning tirildürüluxi bilənla yənıla huxallık bilən ular bilən jəm bolup, on tət oqul, altə kızı bilən didarlıxip, «yengi asman, yengi zemin»da billə olturup oqızalinidu.

¹⁴ U qizlirining birinçisining ismini «Yemimah», ikkinçisining ismini «Kəziyə», üçinçisining ismini «Kərən-hapuk» dəp qoydi. □ ¹⁵ Pütkül zeminda Ayupning qizliridək xunçə güzəl qizlarni tapçili bolmaytti; atisi ularni aka-ukiliri bilən ohxax mirashor qildi. □

¹⁶ Bu ixlardin keyin Ayup bir yüz kırık yıl yaxap, öz oşullirini, oşullirining oşullirini, hətta tətinqi əwladқиçə, yəni əwrilirininimu kərgən. ¹⁷ Xuning bilən Ayup yaxinip, künliridin kənaət tərıp aləmdin etti.

□ **42:14 «Yemimah»** — «pahtək» degən mənida. «Kəziyə» — «darqin» (huxpuraklık bir hil ətir) degən mənida. «Kərən-hapuk» — «sürmə münggüz» (sürmigə toloqan bir münggüz) degən mənida. □ **42:15 «atisi ularni aka-ukiliri bilən ohxax mirashor qildi»** — bəlkim yeni illisi üçün minnətdarlıqini bildürüş, yaki uning hazırkı baylıqlirining molluқini bildürüş üçün xundak qiləqan.

Zəbur

1

Birinçi Bəlüm •••• 1-küy •••• Itətmən adəmning bəhti

1 Rəzillərning gepi boyiqə mangmaydioğan,

Gunahkarlarning yolida turmaydioğan,

Məshirə kילוquçining ornida olturmaydioğan adəm bəht tapur!■

2 Uning hursənliki pəkət Pərwərdigarning təwrat-kanunidilidur;

U Pərwərdigarning kanunini keqə-kündüz seqinip oylaydu.■

3 U huddi erik boyioğa tikilgən,

Əz pəslidə mewisini beridioğan,

Yopurmaqliri solaxmaydioğan dərəhtəktur;

U nemila kilsa ronak tapidu.□ ■

4 Rəzil adəmlər bolsa undak bəlmas;

Ular huddi xamal uquriwətkən tozandəktur.■

5 Xuning üçün rəzillər sorak künidə tik turalmaydu,

Gunahkarlar həkqaniylarning jamaitidə heq bexini kətürüp turalmaydu.

6 Qünki Pərwərdigar həkqaniylarning yolini kəngligə pükkən;

Rəzillərning yoli bolsa yoqilidu.

2

2-küy •••• Hudaning Məsihi barliq əllərni idarə qilidu

1 Əllər nemixka çuqan salidu?

Nemə üçün həklər bikardin-bikar suyikəst oylaydu?□ ■

2 Dunyadiki padixahlar səpkə tizilip,

Əməldarlar qara niyə əyləxip,

Pərwərdigar wə Uning Məsihi bilən qarxilixip: — □

3 «Ularning qəklmilirini qəruwətəyli,

Ularning asarətlirini buzup taxlayli!» — deyixidu.□

4 Asmanda olturoquçi külidu,

Rəb ularni mazak qilidu;

5 Həm aqqıqida ularoğa səzləp,

Kəhri bilən ularni wəhimigə selip: —

6 «Əzüm bolsam Zionda, yəni muqəddəs teqimda,

■ **1:1** Zəb. 26:4-5; Pənd. 1:10, 15; 4:14, 15; 1Kor. 15:33; Əf. 5:11 ■ **1:2** Qan. 6:6-9;

17:19; Yə. 1:8; Zəb. 112:1; 119:1 □ **1:3** «**U nemila kilsa ronak tapidu**» — bu yərdiki

«u», Hudaning yolida mangidioğan adəmlərni kərsitidu. ■ **1:3** Yər. 17:8 ■ **1:4** Ayup

21:18; Zəb. 35:5; Yəx. 17:13; 29:5; Hox. 13:3 □ **2:1** «**Əllər nemixka çuqan salidu?**»

— Zəburdiki küylərdə, «əllər» yaki «yat əllər» bolsa, İsrail həklidin baxka hər bir həkq-millətəni

kərsitidu. ■ **2:1** Ros. 4:25 □ **2:2** «**Pərwərdigar wə Uning Məsihi**» — «Məsih» muxu

yərdə, kona bir ər-p-adətkə qaritiloğan. Təwratiki bəlgilimidə, yengi padixah tiklinix murasimida

bexioğa purakliq zaytun meyi kuyulatti. Bu «məsih kilix» («məsihləx») dəp ataloğan. «Yəxaya»

kitab, 61-babta «məsih kilix» degən səz bolsa, kelidioğan Qutkuzoquçining wujudioğa may əməs,

bəli Muqəddəs Roh kuyulidioğanliqini kərsitidu. Muxu ayattimu ohaxla, «Məsih» Muqəddəs

Roh bilən «məsih kilinoğan adəm»ni kərsitidu. □ **2:3** «**Ularning qəklmilirini qəruwətəyli,**

Ularning asarətlirini buzup taxlayli!» — «Ular» «Huda wə Uning Məsihi»ni kərsitidu.

Əzüm məsih kıləjan padixahni tiklidim».□

Huda təyinligən Məsih-Padixah söz kılıdu

⁷ «Mən *ərxiki* pərmanni jakarlaymənki,

Pərwərdigar manga: —

«Sən Mening oşlum;

Əzüm seni bögünki kündə tuşuldurdum;■

⁸ Məndin sora, Mən sanga miras boluxka əlləni,

Təəllukəng boluxka yər yüzini qət-qətlirigəqə berimən;■

⁹ Sən təmür tayak bilən ularni bitqit kiliwetisən;

Sapal qinini kukum-talkan kıləqandək, sən ularni parə-parə kiliwetisən» — dedi».□ ■

¹⁰ Əmdi, həy padixahlar, əkildar bolunglar!

Jahəndiki sorəqçılar sawəq elinglar;

¹¹ Pərwərdigardin kərkux bilən uning hizmitidə bolunglar;

Titrək iqidə huxallininglar!□

¹² Oşulning oşəzipining qozəqalmasliki üqün,

Uni söyünglar;

Qünki uning oşəzipi səlla kaynisa,

Yolunglardıla həlak bolisilər;

Uningə tayanəqanlar nəqədər bəhtliktur!□ ■

3

3-küy •••• Səhərdiki dua

¹ Dawut ez oşli Abxalomdin keqip yürgən künlərdə yazəjan küy: —

I Pərwərdigar, meni kistawatқанlar nəqədər kəpiyip kətkən,

Mən bilən kərxilixiwatқанlar nemidegən kəp!□ ■

² Nuroşunlar mən toşruluk: —

«Hudadin uningə həq nijat yoktur!» deyixiwatidu.

Selah!□

³ Biraq Sən, i Pərwərdigar, ətrapimdiki qalkandursən;

□ **2:6** «Zion.., yəni muqəddəs teojim..» — «Zion teoji» Yerusalem wə muqəddəs ibadəthana bu taəj üstigə qurulojan. «Zion» (yaki «Sion») əslidə «kərunərlik» degən mənide. U Hudaning Əz həlkigə himayə boləjanlikəja simwol kılınıdu. «Əzüm məsih kıləjan padixahni tiklidim» — yukiridiki 2-ayəttiki, «Məsih» toşrisidiki izahatni kəring. ■ **2:7** Ros. 13:33; İbr. 1:5; 5:5

■ **2:8** Zəb. 22:27; 72:8 □ **2:9** «Sən təmür tayak bilən ularni bitqit kiliwetisən» — yaki: «Sən təmür tayak bilən ularni bəxqurisən». ■ **2:9** Wəh. 2:27; 19:15 □ **2:11** «Titrək iqidə huxallininglar!» — bəxka birhil tərjimisi: «titrək iqidə yaxanglar!». □ **2:12** «Uni (Oşulni) söyünglar» — buning mənişi bəlkim «Hudaning oşli bilən əplixiwelinglar». «Qünki uning oşəzipi səlla kaynisa...» — yənə birhil tərjimisi «Qünki uning oşəzipi tezla qozəjilidu...».

■ **2:12** Zəb. 34:8; Pənd. 16:20; Yəx. 30:18; Yər. 17:7; Rim. 9:33; 10:11; 1Pet. 2:6 □ **3:1** «Dawut ez oşli Abxalomdin keqip yürgən künlərdə...» — muxu wəqə, «2Sam.» 15-18-babta hatiriləngən. ■ **3:1** 2Sam. 15,16,17,18 □ **3:2** «Hudadin uningə həq nijat yoktur!» — demisəkmə, «nijat» («Hudadin kəlgən») kətquzux» degənni bildüridu. «Selah» — muxu səz bəlkim küy qəlojan waqtda muzikidiki bir «pauza»ni kərsitixi mumkin; xuning bilən uning: —

«Tohta, oylan!» degən imasi boluxi mumkin.

Xan-xəripim həm beximni yəligüqidursən!□

⁴ Awazim bilən mən Pərwərdigarğa nida qilimən,
U müqəddəs teədidin ijabət beridu.
Selah.

⁵ Mən bolsam yattim, uhlidim;
Oyqandim, qünki Pərwərdigar manga yar-yələk bolidu.■

⁶ Meni qorxap səp tüzgən tūmənligən adəmlər bolsimu,
Mən ulardin qorkmaymən!■

⁷ I Pərwərdigar, ornungdin tur!

Meni qutkuz, i Hudayim!

Mening barlıq düxmənlimrimning təstikigə saloaysən;
Rəzillərning qixlirini qeqiwətkəysən!

⁸ Nijatlık bolsa Pərwərdigardindur;

Bərikiting Öz həlkingdə bolsun!

Selah!■

4

4-küy •••• Keqidiki dua

¹ Nəşmiqilərnin bexioğa tapxurulup, tarlıq sazlar bilən oqulsun dəp,
Dawut yazoğan küy. —

Mən nida qiloqimda, manga jawab bərgəysən,

I manga həkkanıylikim ata qiloquqi Huda!

Besim astida qaloqanda Sən meni kəngriqilikke qikarding;

Manga mehır-xəpkət kərsitip, duayimni angla!□

² I insan baliliri, silər mening xan-xəripimni qağanotiqə ahanətkə
kaldurisirələr?

Qağanotiqə bihudilikni səyüp,

Yaloqanni izdəp yürisirələr?

Selah.□

³ Birəq xuni bilip koyunqlarki,

Pərwərdigar ihlasmənlərni Əzigə has qiloqan;

Mən Uningoğa nida qiloqimda, Pərwərdigar anglaydu.

⁴ Aqqıqlarğa berilip, gunah qilmanglar;

Əz ornunglarda yetip, qəlbınglarda qongqur oylinip,

Süküt qilinglar.

Selah.■

□ **3:3** «Xan-xəripim həm beximni yəligüqidursən!» — «mening xan-xəripim» degən ibarə
ikki bislik səz bolup, bəlkim: (1) Dawutning mədhıyisining temisi Huda Əzidur; (2) Hudaning
Dawutning əz Hudasi boləqlıqı, bu nəhəyiti pəhirlik, xərəplik ixtur, degən ikki mənini bildürüxi
mumkin. ■ **3:5** Zəb. 4:8 ■ **3:6** Zəb. 27:3 ■ **3:8** Pənd. 21:31; Yəx. 43:11; Yər. 3:23;
Hox. 13:4; Wəh. 7:10; 19:1 □ **4:1** «Nəşmiqilərnin bexi» — yaki «Bax sazqi». Dawut
ibadəthanida əzining həm baxqılarnıng küylirini oqux üqün məhsus horqılar həm sazqılarnı
oronlaxturəqan. Muxu yərdiki «bax sazqi» xühşisizki xularnı baxqurıdıəqan adəmnı kərsitidu.
Dawut bax sazqıning muxu küyni əz muzikisi bilən ibadəthanida oquxını oronlaxturəqan bolsa
kerək. «I manga həkkanıylik ata qiloquqi Huda!» — ibraniy tilida: «I həkkanıylikimning
Hudasi!». Baxqə birhıl tərjımisı: «I mən üqün adalətnı sorıoquqi Huda!» □ **4:2** «Qağanotiqə
bihudilikni səyüp, yaloqanni izdəp yürisirələr?» — bu ayət bəlkim «yaloqan ilah»lar, yəni butlar
toqruluq eytloqan. Səzligüqıning «mening xan-xəripim» degını bolsa, Hudadur. Muxu adəmlər
uni səyüp, uni izdəxning ornıdaButlarnı izdəydu. ■ **4:4** Əf. 4:26

⁵ Həkkaniylik bilən qurbanlıqlarni qilinglar,
Wə Pərwərdigarəta tayininglar.■

⁶ Kəp həlk; — «Kim bizgə yahxilik kərsitəlisun?» — dəp sorimakta;
Jamalingning nuri üstimizgə qüxsun, i Pərwərdigar!

⁷ Axlik wə yengi xarabliri molqilik boləqanlarning huxallikidinmu,
Mening kəlbimni bəkrək huxallikqa toldurdung.

⁸ Mən yatay, həm hatirjəmliktə uhliwalay;
Qünki meni bihətərliktə yaxatquqi pəkətlə Sən, i Pərwərdigar!■

5

5-küy •••• Səhərdiki ümid

¹ Nəoqmüqilərnin bexioqa tapxurulup, nəylər bilən oqulsun dəp, Dawut yazoqan küy: —

Mening sözlirimgə kulak saləqaysən, i Pərwərdigar,
Mening ahliriməta kəngül bəlgəysən.

² Kətürgən pəryadlirimni angla, mening Padixahim, mening Hudayim,
Qünki sangıla dua qilimən.

³ I Pərwərdigar, səhərdə Sən awazimni anglaysən;
Mən səhərdə özümni Sanga qaritimən,
Yükiriəta kəz tikimən.□

⁴ Qünki Sən rəzilliktin huzur aləquqi ilah əməsdursən;
Yamanlik hərgiz Sən bilən billə turmaydu.

⁵ Poqi-təkəbburlar kəzüng aldida turalmaydu;
Kəbihlik kəloquqilarning həmmisi Sanga yirginqlitur.

⁶ Yaləqan səzligüqilərnin həmmisini həlak kilisən;
Pərwərdigar kənhər, aldamqi kixilərgə nəprət kilər.

⁷ Birək mən bolsam, mēhri-xəpkitingning kəngriqilikidin öyünggə kir-
imən;

Sanga boləqan əyminixtin mukəddəs ibadəthanəqəta qarap səjdə
qilimən;

⁸ Məni əq kərgənlər tūpəylidin Öz həkkaniyliking bilən məni
yətəkligəysən, i Pərwərdigar;
Yolungni aldında tüz kəloqin.

⁹ Qünki ularning əozzida həqkandək səmimiylik yoktur;
Ularınin iqqi dnyasi bolsa pasikliktur,
Ularınin galliri eqiləqan kəbridək sesiktur,
Ular tili bilən huxamət kiliwatidu.■

¹⁰ Ularınin gunahini bekitəysən, i Huda;
Ular öz pılanliri bilən əzliri mollək atsun;
Ularınin əzlinin nuroşunliəqan itaətsizlikliri bilən həydəp qikəroqaysən;
Qünki ular Sanga asiylək kildi.■

¹¹ Xundək kəloqanda Sanga tayanəqanlarning həmmisi xadlinidu;
Ular mēnggü xadlik bilən təntənə kildidu;

■ 4:5 Kən. 33:19; Zəb. 51:16-19 ■ 4:8 Law. 26:5; Kən. 12:10; 33:28; Zəb. 3:6 □ 5:3
«I Pərwərdigar, səhərdə Sən awazimni anglaysən;...» — «səhərdə» degən sözgə qarap bəzi
alimlar 3-, 4- həm 5-küyələr, Dawutning Abxaləmdin kəqix jəryanıdiki üç kün iqqidiki dualiri, dəp
qaraydu (3-küyədə «kəq» həm «səhər» bar, 4-də bolsa «kəq», 5-də «səhər» bar). ■ 5:9 Zəb. 12:2-3;
36:1-3; 52:2; 62:4; Rim. 3:13 ■ 5:10 Zəb. 7:14-15; 9:15-16; 35:7-8; 59:12

Sən ularni qoşdaysən;

Sening namingni səyğənlər seningdin yayraydu.

¹² Qünki Sən, i Pərwərdigar, həkəkaniy adəmgə bəht ata qilisən;
Uni xapaiting bilən qalkən kəbi oraysən.

6

6-küy •••• Qayotu iqidiki dua

¹ Nəoimqilərninq bexioja tapxurulup, tarliq sazlar həm səkkiz tarliq arfa bilən okulsun dəp, Dawut yazoan küy: —

Pərwərdigar, oəzipling tutkanda meni əyiblimə;

Kəhring kəlgəndə meni ədəplimə. □

² Manga xapaət kələyin, i Pərwərdigar, qünki mən zəiplixip kəttim;

I Pərwərdigar, meni sakaytkin, qünki mening ustihanlirim wəhimigə qüxti. ■

³ Mening jenim dəhxətlik dəkkə-dükkigə qüxti;

I Pərwərdigar, qaçanoqığə xundak bolidu?

⁴ Yenimoja kayt, i Pərwərdigar, jenimni azad qiloaysən,

Əzgərməs muhəbbiting üqün meni qutkuzoqin.

⁵ Qünki əlümdə bolsa Sanga seşinixlar yok;

Təhtisarada kim Sanga təxəkkürlərnə eytsun? □

⁶ Mening uş tartixlirimdin maodurum qalmidi;

Tün boyi orun-kərpəmnə kələqək qilimən;

Yaxlirim bilən kariwitimni qəktürimən.

⁷ Dərdlərdin kəzüm hirələxip kətti;

Barliq küxəndilirim tüpəylidin kəzüm kardin qikiwatidu.

⁸ I kəbişlik qiloquqilar, həmminglar məndin neri bolunglar;

Qünki Pərwərdigar yioja awazimni anglidi. ■

⁹ Pərwərdigar tilawitimni anglidi;

Pərwərdigar duayimni ijabət qilidu;

¹⁰ Düxmənlirimning həmmisi yərgə qarap qalidu, ular zor parakəndiqilikkə duqar bolidu;

Tuyuksiz kəynigə yenip hijaləttə qalidu.

7

7-küy •••• Huda Əz həkəkaniylikini kərsətkəy!

¹⁻² Dawutning «Xiggaon»i: — Kux isimlik bir Binyaminlikning səzliri toqruluk eytkən küy: —

I Pərwərdigar, mening Hudayim, mən Sanga tayandim;

Ulardin biri xirdək meni titma-titma qiliwətmisun,

Qutkuzoquqi yoklukidin paydilinip meni eziwətmisun,

Meni barliq qoşliouqilardın qutkuzoqin,

□ **6:1 «səkkiz tarliq arfa»** — baxqa bir tərcimisi «səkkiz ənik küy». ■ **6:2** Zəb. 38:3 □ **6:5 «Təhtisarada kim sanga təxəkkürlərnə eytsun?»** — «təhtisara» əlgüqilərninq rohliri qiyamət künini kütidoqan jay (İbraniy tilida «xeol» deyilidu). ■ **6:8** Mat. 7:23; 25:41; Luqa 13:27

Ulardin halas kıləyin;□

³ I Pərwərdigar Hudayim, əgər qolumda kəbihlik kıləyan bolsam, Əgər xundak kıləyan bolsam: —

⁴ Əgər mən bilən inak ötküçigə yamanlik qayturoyan bolsam, — (Əksiqə mən bilən bikardin-bikar düxmənəlxəknimmu kutkuzdum) —□

⁵ — Undakta, düxmən meni qoqlap tutuwalsun, U jenimni qəyləp yər bilən yəksan kilsun, Xəhritimni tuprakka kəmsun!

⁶ I Pərwərdigar, oəziping bilən ornungdin turoyin, Mən əzgənlərnin kəhriqə taqabil turuxka kəddingni rusliqin, Wə mening üqün oyoqanoqin; Sən sot wə həkümni bekitkənidingə!

⁷ Həklərdin boləyan jamaət ətirəpingəyə olixidu; Sən ular üqün pələktiki ornungəyə qaytip barəşaysən.□

⁸ Pərwərdigar həklərnin üstidin həküm qikiridu; I Pərwərdigar, öz həkqaniylikim boyiqə, Wə özümdə boləyan duruslikim boyiqə, Manga həküm qıkarəşaysən.

⁹ Ah, rəzillərnin yamanliki ahirlaxsun! Həkqaniy adəmnı qing turoşuzəşaysən; I, adəm kəblirini həm iqlirini sınıoquqi həkqaniy Huda! □ ■

¹⁰ Mening qalkinim bolsa, Durus niyətləklərni kutkuzəşuqi Hudadidur;

¹¹ Huda adil sotqidur, U kün boyi gunahtin rənjiydiəyan İlahtur;

¹² Birsı *yaman* yolidin yanmisa, U kiliqini biləydu, Ya okini tartip bətləp qoyidu.

¹³ Xundak adəmlər üqün U ölüm korallirini təyyarlidi; U oklirini kəydürgüqi ok kildi.

¹⁴ Mana, muxundak kixilər toloqakta kəbihlik tuşmaqqi, Uning boyida kələşini yamanliktur; Uning tuşkını bolsa sahtiliktur.■

¹⁵ U bir orini kolap, uni qongkur kildi; U əzi koləyan orioqə yikilip qüxti.■

¹⁶ Əzining yamanliki bəxiqə qaytip kelidu, Əz zorawanliki bolsa öz üstigə qaytip qüxidu.

¹⁷ Mən Pərwərdigarni həkqaniylik bilən mədhıyələymən, Həmmidin yukiri turoşuqi Pərwərdigarning namini yangritip, küy kilip eytimən.

□ **7:1-2 «Dawutning «Xiggaon»i** — «Xiggaon» bəkim «dolqunluk», «otluq», «axikliq bilən» degən mənədə bolup, bu söz küynin eytilidiəyan ahangini bildüridu. **«Kux isimlik bir Binyaminlikning səzliri** — «Kux» degən kixi toşruluk baxka həwirimiz yok. Həq bolmioqanda u Dawutka ziyankəxlik kilməqqi boləyan. □ **7:4 «... (Əksiqə mən bilən bikardin-bikar düxmənəlxəknimmu kutkuzdum) —...»** — «baxka birhil təjimi: «...Yaki manga azar kıləşuqini bikardin-bikar buləşyan bolsam, ...». □ **7:7 «Sən ular üqün pələktiki ornungəyə qaytip barəşaysən»** — baxka birhil təjimi: «Ularning üstidin həküm sürgin». □ **7:9 «adəm kəblirini həm iqlirini sınıoquqi»** — «iqliri» degən sez ibrani tilida «bərakliri» deyilidu. ■ **7:9** 1Tar. 28:9; Yər. 11:20; 17:10; 20:12; Wəh. 2:23 ■ **7:14** Ayup 15:35; Yəx. 59:4 ■ **7:15** Ayup 4:8; Zəb. 9:15; 10:2; 35:7-8; 94:13; 119:85; Pənd. 5:22; 26:27; Top. 10:8

8

8-küy •••• Hudaning insan balisioğa bolojan uluoğ pilani

1 Nəoqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup, «Gittif»ta orunlansun dəp, Dawut yazoğan küy: —

I, Öz həyvwəngni asmanlardınmu yukiri tiklīgən Pərwərdigar Rəbbimiz, Pütkül yər yüzidə naming xunqə xərəpliktur!□

2 Öz rəqıblırıng tüpəylidin, Duxmən wə kisasqılərnıng aozını etixkə, Bowaklar wə əmgüqılərnıng aozıdın küq tiklidingsən.■

3 Mən barmaklırıngning yasioğını bolojan asmanlırıngoğa, Sən məzmut bekitkən ay-yultuzlaroğa qarışınimda,

4 Sən insanni seşinidikənsən, Əmdi adəm degən nemə idi? Sən unıng yenioğa kelip yoklaydikənsən, İnsan balisi kaçıqilik nemə idi?■

5 Qünki Sən unıng ornını pərixtilərnıngkidin azoğınə təwən bekittingsən, Sən unıngoğa xan-xərəp wə xəhrətlərnı taj kılıp bərdıng.□

6 Uni qolungning yasioğanlırını idarə kılıxka tiklidıng; Sən barlıq nərsilərnı unıng puti astioğa koyoğansən,■

7 Jümlidin barlıq qoy-kalılar, Daladiki barlıq janiwarlar,

8 Asmandiki uqar-kanatlar, Dengizdiki beliklar, Dengizlarning yollırıdın ötküqılərnıng barlıqını puti astioğa koydung.

9 I Pərwərdigar Rəbbimiz, pütkül yər yüzidə naming nemidegən xərəplik-hə!

9

9-küy •••• Huda Öz xəripi həm adalitini kərsətkəy!

1 Nəoqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup, «Mut-Labbən» degən ahangda okulsun dəp, Dawut yazoğan küy: —

Mən Sən Pərwərdigarnı pütün kəlbim bilən mədhıyələymən;

Mən Sening qıləqan barlıq karamətlırıngni bayan kılay;□

2 Mən Səndin huxal bolup xadlinimən; Sening namingni nahxa kılıp eytimən, i Həmmidin Aliy!

3 Mening duxmənlırımning kəynıgə yenıxlırı bolsa, Dəl ularning senıng didarıng aldıda yıqılıp, yokılıxıdın ibarət bolıdu.

4 Qünki Sən mening həkkim həm dəwayımni sorıdıng; Sən təhtkə olturup, həkkaniylarqə sotlıdıng.

5 Sən əllərgə tənbiğ berip, rəzillərnı həlak kıldıng;

□ **8:1** ««Gittif»ta orunlansun dəp...» — «Gittif» alimlarning pərzyqə «Gat» xəhırıdın qıkkən birhil saz. ■ **8:2** Mat. 21:16 ■ **8:4** Ayup 7:17; Zəb. 144:3; İbr. 2:6 □ **8:5** «Sən unıng ornını pərixtilərnıngkidin azoğınə təwən bekittingsən...» — baxka ikki hil tərjımisi bar: (1) «Sən unıng ornını Hudaningkidin azoğınə təwən bekitkənsən»; (2) «Sən unıng ornını pərixtilərnıngkidin bir məzğillıka təwən kıloğansən». ■ **8:6** 1Kor. 15:27 □ **9:1** ««Mut-Labbən» degən ahangda okulsun dəp» — «Mut-Labbən» bəlkim «oqulning əlümi» degən mənıdə.

Sən ularning namini mənnggügə əqürüwətkənsən.

⁶ I düxminim! Həlakətliring mənnggülük boldi!

Sən xəhərlirini yulup taxliwəttinq,
Hətta ularning namlirimu yokaş kətti;

⁷ Birak Pərwərdigar mənnggügə olturup *həküm süridu*;
U Əz təhtini sot kilişkə təyyarlap bekitkən;

⁸ Aləmni həkkanıylik bilən sot kילוquci Udur;
Həlkələring üstidin U adillik bilən həküm qikiridu;■

⁹ Həm U Pərwərdigar ezilgüqilərgə egiz panah,
Xundakla azablik künlərdə egiz panahdur.■

¹⁰ Namingni bilgənlər bolsa Sanga təyinidu;
Qünki Sən, i Pərwərdigar, Əzüngni izdigənlərnə hərgiz taxliqan əməssən.

¹¹ Zionda turuquci Pərwərdigarə küylərnə yangritinglar!

Uning kילוqanlirini həlkələr arisida bayan kilinglar;

¹² Qünki *təkülqan* kanning sorikini kילוquci udur,
U dəl xundak kixilərnə əsləydu,

Har kילוqanlarning nalə-pəryadlirini U untuqan əməs.

¹³ Manga xəpkət kərsətkin, i Pərwərdigar,
Məning əqmənlərdin kərgən hərəluklirimə nəzər saloşinki,
Məni əlüm dərwaziliri aldidin kətürgəysən;

¹⁴ Xundak kילוqanda mən Zion kizining dərwazilirida turup,
Sanga təəlluk barlik mədhıyilərnə jakarlaymən;
Mən nijatlik-kutkuzuxungda xadlinimən.□

¹⁵ Əllər bolsa əzliri kילוqan orioşa əzliri qüxüp kətti,
Əzliri yoxurup qoyuqan torəşa puti kapsilip kaldı.■

¹⁶ Pərwərdigar qıkarəşan həkümi bilən tonular;
Rəzil adəmlər öz kolida yasıqini bilən ilinip kaldı.
Higgaon — Selah.□

¹⁷ Rəzillər,
Yəni Hudani untuqan barlik əllər,
Yandurulup, təhtisaraəşa taxlinidu.□

¹⁸ Qünki namratlar mənnggügə əstin qikirilmaydu;
Məminlərninğ ümidi mənnggü əqməy, turiweridu.

¹⁹ I Pərwərdigar, ornungdin turəşin;
Adəm balilirining ələlibə kילוqəşa yol qoymioşin;
Huzurung aldida barlik əllər sotlansun.

²⁰ Ularni dəkkə-dükkigə qüxür, i Pərwərdigar;
Əllər əzlirini biz pəkət adəm baliliri halas, dəp bilsun!
Selah!

10

10-küy •••• — 10-küy 9-küy dawami •••• 1-ayəttiki izahatni kəruing

1 Nemixka, i Pərwərdigar, yirakta turisən?

■ 9:8 Zəb. 96:13; 98:9 ■ 9:9 Zəb. 37:39; 46:1-3; 91:1-2 □ 9:14 «...mən Zion kizining dərwazilirida turup,... » — «Zion kizi» Yerusalemnə kərsitidu. ■ 9:15 Zəb. 7:16; Pənd. 5:22 □ 9:16 «Higgaon — Selah» — «Higgaon» bəlkim «seşinip oylinix» degənni bildüridu; xundakla yəne bəlkim: — «muzika pəs awazlik boluxi kerək» degənni bildürüxi mumkin. □ 9:17 «...yandurulup, təhtisaraəşa taxlinidu» — «təhtisara» toqruluk 6-küy, 5-ayəttiki izahatni, xundakla «Təbirlər»ni kəruing.

Nemixka azablıq künlərdə özünəni yoxurisən?□

2 Rəzil adəmlər təkəbburluqi bilən ajiz məminlərnəni tap basturup qoqlap yürüdü;

Ular əzliri tapqan hiylilər bilən ilinip, bablinidu.□ ■

3 Qünki rəzillər öz arzu-həwəsliri bilən mahtinidu;

Aq közlər üçün bəht tiləydu;
Pərwərdigarni bolsa közigə ilmaydu.□

4 Ular qırayidin həkawurluk yaqdurup,
Hudani izdiməydu;

Ular barlıq hiyallirida: «Həqbir Huda yoxtur!» dəydu.■

5 Ularınəni yolliri həmixə rawan bolidu;

Səninəni həkümlirəni ularınəni nəziridin yirək wə üstün turidu;
Ularınəni rəqibləri bolsa, ularəni qarap «tüfi!» dəp mazək kilidu.

6 Rəzil adəm kənglidə: «Mən həq təwrənməy turirəmən!
Dəwrin-dəwrgə həq muxəkkətkə uqrimaymən» — dəydu.

7 Uning əozzi qarəjax, əldəngilik həm zuluməni toləjan;
Tili əstida əskilik wə kəbiqlik yatidu.■

8 U məhəllilərdə yoxurunəni marap olturidu;
U pinhan jaylarda gunəhsizlərnəni öltürüwetidu;
Kəzliri yoxsullarınəni kəzləydu;

9 U qatqallikida yatqan xirdək yoxurunəni paylap yatidu;
U məminlərnəni tutuwelix üçün yoxurunəni marap yatidu;
Məminlərnəni tutuwelip, ularınəni öz toriqə quxüridu.

10 Yoxsullar əzilidu, pükülidu;
Dərdmənlər uning yawuzlukliri bilən yikilidu.□

11 U kənglidə: «Təngri bunı untup qəldi,
U yüzini yepiwelip, qarimaydu;
Bunı hərgiz kərməydu» — dəydu.□ ■

12 Ornungdin turəqin, i Pərwərdigar;
I Təngrim, qolungni kətürgin;
Əzilgən məminlərnəni untuma!

13 Rəzil adəm nemixka Sən Hudani közigə ilmaydu?
U kənglidə: «Huda bunı sürüxtürməydu!» — dəydu.

14 Sən bunı kərgənsən;
Sən Əz qolung bilən yamanlıq həm zulumni əzlidirəni qəyturux üçün,
Əzünəni bularınəni kəzləp yürisən;
Dərdmənlər əzlidirini Səngə əmanət kilidu;
Qünki Sən yetim-yəsirlərgə yar-yələk bolup kəlgənsən;

□ 10:1 «Nemixka, i Pərwərdigar, yirəktə turisən? Nemixka azablıq künlərdə özünəni yoxurisən?» — 10-künying 9-küy bilən sirlək əlakəsi bar; 9-küy həm 10-küydeki ayətlər ibranıy tılıda əlahidə xəkilgə igə. İbranıy yezikida 22 hərəp bar. Bu ikki küydəki taq ayətlərnəni hərəbiri ibranıy əlipbə tərtipigə əsasən yəngi hərəp bilən bəxlinidu (məsilən, uyoqur tili bolsa, a-, ə-, b- kətarlik hərəplər bilən bəxlanəni əhəxəx). 9-küy həm 10-küyni bir-birigə bəqliqəndə, toluq «əlipbəlik nushə» pəyda bolidu. Keyin muxundək küyni «əlipbə tərtipilik» küy dəp ataymiz.

□ 10:2 «Ular əzliri tapqan hiylilər bilən ilinip, bablinidu» — yəki «Ajzlar ularınəni hiyliliri bilən ilinip qəlidu». ■ 10:2 Zəb. 7:16; 9:15-16; Pənd. 5:22 □ 10:3 «Aq közlər üçün bəht tiləydu; Pərwərdigarni bolsa közigə ilmaydu» — yəki «Aq közlər adəmnəni tillap, Pərwərdigarni qətkə kəqidu». ■ 10:4 Zəb. 14:1-3; 53:1-3 ■ 10:7 Rim. 3:14 □ 10:10 «Dərdmənlər uning yawuzlukliri bilən yikilidu» — «yawuzlukliri» bəlkim kəqmə mənidə bolup, xirning küqlük putlirini yəki qixlirini wə yəki oqılarnıng torlirini (9-ayət) kərsitixi mumkin. □ 10:11 «U yüzini yepiwelip, qarimaydu» — yəki «U yüzini yepip qarimaydu» yəki «U yüzini yoxurup qarimaydu» ■ 10:11 Zəb. 64:5; 73:11; 94:7

15 Rəzil, yaman adəmnin bilikini sunduruwətkəysən;
 Uning rəzillikini birmubir sürüxtürüp, üzül-kesil yoxatqaysən.
 16 Pərwərdigar əbədil'əbədgiqə pədixahdur;
Imansiz əllər bolsa *Pərwərdigarning* zeminidin yokılar. □ ■
 17-18 Pərwərdigar, Sən ajiz məminlərnin armanlirini anglaysən;
 Ularning dilini tok kilisən;
 Yetim-yesirlar wə ezilgüqilər üqün adalətni yaqlap,
 Yər yüzidiki insanlarning *ajiz-məminlərgə* qaytidin wəhimə saloquqi
 bolmasliqi üqün,
 Kulikingni ding tutisən. ■

11

11-küy •••• «Kəni, qaqmamsən?»

1 Nəoqmıqılərnin bexioqa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoqan küy:
 —

Pərwərdigarni baxpanahim kildim;
 Əmdi silər qandaqmu manga: «Kuxtək öz teoingəqa uqup qaq!
 2 Qünki mana, rəzillər kamanni tartip,
 Qarangojuluktin kəngli duruslarəqa qaritip atmaqci bolup,
 Ular okni kiriqqa selip qoydi;
 3 «Ullar halak kilinsa,
 Əmdi həkkanıylar nemimu kilar?» — dəwatisilər? □
 4 Pərwərdigar Özining mukəddəs ibadəthanisididur,
 Pərwərdigarning təhti asmanlardidur;
 U nəzər salidu,
 Uning səzgür közliri insan balilirini kəzitip, sinaydu. □
 5 Pərwərdigar həkkanıy adəmnı sinaydu;
 Rəzillərgə wə zorawanlıqqa huxtarlarəqa u iq-iqidin nəprətlinidu.
 6 U rəzillərgə kapkanlar, ot wə günggürtni yoqduridu;
 Pizəqirim kizik xamal ularning kədəhdiki nesiwisi bolidu. □
 7 Qünki Pərwərdigar həkkanıydur;
 Həkkanıylik Uning amriqidur;
 Kəngli duruslar Uning didarini kəridu.

12

12-küy •••• Rəzil dunyadin saqlax

□ **10:16 «Imansiz əllər bolsa Pərwərdigarning zeminidin yokılar»** — ibraniy tilida «əllər» muxu yərdə Hudaning yolini rət kildioqan yat əllərnı kərsitidu. «**Pərwərdigarning zemini**» — ibraniy tilida «uning zemini». Hudaning bu zemini bolsa, Israiləqa miras kiləqan Kanaan zemini (Pələstin)dur. ■ **10:16** Zəb. 29:10; 93:1; 145:13; 146:10; Yər. 10:10; Yioq. 5:19; Dan. 3:33; 6:27; 1Tim. 1:17 ■ **10:17-18** Yəx. 57:1 □ **11:3 «Ullar halak kilinsa,..»** — «Ullar» jamaatning yaki jəmiyətnin ullirini kərsitidu. □ **11:4 «Uning səzgür közliri insan balilirini kəzitip, sinaydu»** — «Uning səzgür közliri» ibraniy tilida «uning kəz kapakliri». □ **11:6 «Pizəqirim kizik Xamal ularning kədəhdiki nesiwisi bolidu»** — «ularning kədəhdiki nesiwisi» kinayilik, həjwiyy gəp.

1 Nəomiqilərnin bexioğa tapxurulup, xeminit bilən oqulsun dəp, Dawut yazoğan küy: —

Kutkuzoqaysən, Pərwərdigar, qünki ihlasmən adəm tügəp kətti;
Adəmlər arisidin sadik məminlər oqayip boldi.□

2 Hərbirsi öz yəqinlirioğa yaloğan eytidu;
Huxamətqi ləwərdə, alikəngüllük bilən səzlixidu.

3 Pərwərdigar barlik huxamətqi ləwlərnı,
Həkawurlarqə səzləydiyoğan tilni kesiwətkəy!

4 Ular: «Tilimiz bilən oqəlibə kəlimiz;
Ləwlimiz bolsa özimizningkidur;
Kim bizgə Rəb bolalisun?» — dəydu.

5 «Ezilgüqi ajizlarnı başkan zulum wəjidin,
Miskinlərnin aqızarliri wəjidin,
Həzirlə ornumdin turay» — dəydu Pərwərdigar,
«Mən ularoğa, ular zarıqıp kütəkən azadlikni yətküzimən».□

6 Pərwərdigarning səzliri bolsa sap səzlərdur;
Ular yəttə kətim saplaxturuloğan,
Sapal qazanda tawlanoğan kümüxtəktur.■

7 Sən Pərwərdigar, ularni saqlaysən;
Sən məminlərnı muxu dəwərdin mənəggügə koşdaysən;□

8 Qünki rəzil adəmlər həryanda oqadiyip yürüxidu,
Pəskəxlik insan baliliri arisida aliyjanablik dəp mahtalmaqta!

13

13-küy •••• Qaqanoqıqə, i Pərwərdigar?

1 Nəomiqilərnin bexioğa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoğan küy:

I Pərwərdigar, qaqanoqıqə?
Sən meni mənəggügə untumsən?

Qaqanoqıqə didaringni məndin yoxurisən?

2 Qaqanoqıqə hərküni qayoqurup, kəlbimdə?
Qaqanoqıqə duxminim məndin xadlinip oqalib yüridu?

3 Manga qara, manga jawab bərgin, i Pərwərdigar Hudayim!
Ölüm uyqusi meni besip kəlgüqə,
Kəzümni yorutqaysən,

4 Duxminimning: «Mən küqiyip uning üstidin oqəlibə kıldim» deməsliki
üqün,
Rəqiblim səntürülgənlikimni kərup xadlanmasliki üqün,
kəzümni yorutqaysən!

5 Biraq mən bolsam Sening əzgərməs muhəbbitinggə özümni tapxurdum;
Yürikim Sening nijatlikingdin xadlinidu;

6 Mən Pərwərdigaroğa nahxa eytimən;

□ 12:1 «xeminit bilən oqulsun dəp...» — «xeminitx» bəlkim, «səkkiz tarlik saz» yaki «səkkiz notilik küy» degən mənədə. □ 12:5 «Mən ularoğa, ular zarıqıp kütəkən azadlikni yətküzimən» — baxqə birhil təjimisı: «Ular ni «tüfi!» dəp mazaq kıləuqılardin azad kılimən»

■ 12:6 2Sam. 22:31; Zəb. 18:30; 19:8; 119:140; Pənd. 30:5 □ 12:7 «Sən Pərwərdigar, ularni saqlaysən» — «ular» 5-ayəttə tiləqə elinoğan «ezilgənlər» wə «miskinlər»ni kərsitidu.

Qünki U manga zor mehribanlikni kərsətti.

14

14-küy •••• *Qarangöyü dünyə*

¹ Nəqlimiqilərnin bexioqə tapxurulup okulsun dəp, Dawut yazoqan küy:

Əhmək kixi kənglidə: «Həqbir Huda yok» — dəydu.

Ular qiriklixip,

Yirginqlik kəbihlikni kilixti;

Ularınin iqidə mehribanlik kilöuqi yoktur;■

² Pərwərdigar əxtə turup, adəm balilirini kəzitip:

«Bu insanlarning arisida insapni qüxinidioqan birərsi barmidu?

Hudani izdəydiqanlar barmidu?

³ Həmmə adəm yoldin qikti,

Həmmə adəm qiriklixip kətti,

Mehribanlik kilöuqi yok, hətta birimu yoktur.

⁴ Nanni yegəndək Mening həlkimni yutuwalöqan bu kəbihlik kilöuqilar həqnemini bilmədu?» — dəydu.

Ular Pərwərdigaröqə həqbir iltija kilmaydu.

⁵ Mana ularni öyət zor kərkunq basti;

Qünki Huda həkqaniylarning dəwrididur.

⁶ «Silər ezilgənlərnin kəngligə pükkən ümidini yok kilməkqi bolisilər;

Birəq Pərwərdigar uning baxpanahidur!»□

⁷ Ah, Israilning nijatliki Ziondin qikiq kəlgən bolsa idi!

Pərwərdigar Əz həlkini asarəttin qikiqirip,

Azadlikqə erixtərgən qəqda,

Yəqub xadlinidu,

Israil huxallinidu!□

15

15-küy •••• *Kim Huda aldida turalaydu?*

¹ Dawut yazoqan küy: —

Pərwərdigar, kim qediringda turalaydu?

Kim pak-mukəddəs teoqingda makanlixidu?

² Kimki tamamən duruslukta mangsa,

Həkqaniylikni yürgüzsə,

■ **14:1** Zəb. 10:4; 53:1-3; Rim. 3:10 □ **14:6** «**Birəq Pərwərdigar uning baxpanahidur!**» — yaqi «Qünki Pərwərdigar uning baxpanahidur!». Bizningqə «birəq» toqra kelidu — demək, Huda Əz həlkining bozək kilinoqinioqə qarap, ularni koqlaxqə hərəkət kilidu. Baxqə birhil tərijimi: «Gərqə Pərwərdigar uning baxpanahə bolsa!» □ **14:7** «**Israil huxallinidu!**» — «Israil» toqrluluk — okurmanlər Təwrattiki «Yaritilix» dəgən kisimni okuqan bolsa, esidə boliduki, Huda həzriti Yəqubning ismini «Israil»öqə əzgətkən. Yəhüdiy həlqi (Israilar) Yəqubning əwladliridin ibarət. Xunga Təwrattiki baxqə yərlərdə yaqi Zəburda «Yəqub» yaqi «Israil» adətə Yəhüdiylar, yəni Israil həlkini kərsitidu. Əgər tekist həzriti Yəqub (Israil)ning özini kərsətkən bolsa, izahət berimiz.

Kənglidə həkikətəni sözlisə;■

³ Tili bilən gəp toxumisa,
Əz yekiniyə yamanlıq kilmisa,
Qoxnisining əyibini kolap aqmisa,

⁴ Pəs adəməni kəzgə ilmisa,
Pərwərdigardin əyminidöyanlarni hərmətlisə,
Əzizə ziyənlik boləjan təkdirdimu iqkən kəsimini əzğərtmisə,

⁵ Pulni həklərgə əsümgə bərmisə,
Bigunahların g ziyiniyə para almisa;
Kimki muxularni kilsa,
Mənggügə təwrənməs.

16

16-küy •••• Ahirətkiyə Hudaşə baqlıoğan qəksiz ümid

¹ Dawut yazoğan «Mihtam» küyi:

Meni saqlıoğın, i Təngri,
Qünki mən Sanga tayinimən.□

² Mening jenim Pərwərdigarə: «Sən mening Rəbbimdursən;
Səndin baxka mening bəht-saaditim yoxtur» — dedi.□ ■

³ Yər yüzidiki mükəddəs bəndiliring bolsa,
Ular aliyjanablardur,
Ular mening həmmə huxallıqımdur.

⁴ Kim baxka ilahni izdəxkə aldirisa,
Uların dərdirli köpiyip ketidu.
Oğayriy ilahlərə atəp hədiyə qanlirini təkməymən,
Uların namlirini tiliməjimu almaymən.

⁵ Pərwərdigar bolsa mening mirasim həm kədəhimdiki nesiwəmdur;
Qək taxlinip erixkən nesiwəməni əzüng saqlaysən;□ ■

⁶ *Nesiwəməni bəlgiligən* siziklər mənə güzəl yərləni bekitkəndur;
Bərhək, mening güzəl mirasim bardur!□

⁷ Mənə nəsihət bərgən Pərwərdigarə təxəkkür-mədhiyə qayturimən;
Hətta keqilərdimu wijdanim mənə ögididu.□

⁸ Mən Pərwərdigarni hərdəim kəz əldimdin kətküzməymən;
U ong yenimdə boləjaqka,

■ **15:2** Zəb. 24:4; Yəx. 33:15 □ **16:1** «Dawut yazoğan «Mihtam» küyi» — «Mihtam» bəzi alimlərin pəzicə «ünsiz dua» yəki «yoxurun gəhər» dəgən mənədə. □ **16:2** «Səndin baxka mening bəht-saaditim yoxtur» — baxka birhəl tərcimisi — «Mening yaxxilikim (hərgiz) seningkigə yətməydu». ■ **16:2** Ayup 22:2; 35:7; Rim. 11:35 □ **16:5** «Pərwərdigar bolsa mening mirasim həm kədəhimdiki nesiwəmdur» — Hudanın «Əz həlqəning mirası boləjanlıki toqruluq «Yar.» 15:1, «Qəl.» 18:20, «Zəb.» 73:26ni wə izahətlirini kəring. «**Qək taxlinip erixkən nesiwəməni əzüng saqlaysən**» — İsrailar Yəxua pəyoğəmbərnin yetəkqiliki bilən Qanaan (Pələstin) zeminini igiligən waqtida, hər kəbilining, hər ailining təəllükə qək taxlax bilən bekitilgən («Yə.» 18-19-bab). Musa pəyoğəmbərgə tapxuruloğan qanun boyiqə, bu təəllukat bolsa mənənggügə muxu ailə əwladliriyə miras kəldurulidu. ■ **16:5** Yioq. 3:24 □ **16:6** «Nesiwəməni bəlgiligən siziklər mənə güzəl yərləni bekitkəndur» — yuqirikə 5-ayəttiki qək bəlgiligən jay siziklər bilən bekitilgən. Dawut bəlkim muxu sözləni kəqmə mənədə ixlitip: «Hayatim wə turmuxumni hər jəhəttin Huda yaxxi bekitkən» — deməkqi bolsa kerək. □ **16:7** «Hətta keqilərdimu wijdanim mənə ögididu» — «wijdanim» ibraniy tilida «bərəklirim» dəgən səz bilən bildürülüdu.

Mən hərgiz təwrənməymən. ■

⁹ Xunga mening qəlbim xadlandi,
Mening rohim tehimu kətürülidu,
Mening tenim aman-esənliktə turidu; □

¹⁰ Qünki jenimni təhtisarada qaldurmaysən,
Xundakla Sening Mukəddəs Boləuqingni qirixtin sakləysən. □ ■

¹¹ Sən manga həyat yolini kərsitisən;
Huzurungda tolup taxқан xad-huramliқ bardur;
Ong қolungda mənggүlүk bəhrə-ləzzətlərmu bardur.

17

17-küy •••• Təkəbburlarning besimidin qutқuzoқaysən!

¹ Dawutning duasi: —

Həққaniy tələpni angla, i Pərwərdigar, mening nidayiməqa kəngül kəyöjin;

Mening duayiməqa қulақ saləjin,
U yaləqanqi ləwlərdin қıққан əməs.

² Huzurungdin həkümüm qıqiriləy!
Kəzüng nemə durus ikənlikini pərk ətkəy!

³ Sən mening qəlbimni siniəjansən,
Sən kəqidimu manga yəqinlixip kəzəttin;
Sən meni tawlap kəzüngdin kəqürdingsən,
Meningdin həqbir səwənlik tapalmidin;
Kənglümdə: Aəzim itaətsizlik қilmisun! — dəp niyət қildim.

⁴ Adəm balilirining həyattiki ixlirida,
Ləwliringdin қıққан səzlər bilən zorawanlarning yolliridin əzümni neri қildim.

⁵ Mening kədəmlirim yolliringdin қıqmioqan,
Putlirim teyilip kətmigən.

⁶ Mən Sanga iltija қildim,
Qünki tiləklirimni ijabət қilisən, i Təngrim;
Manga қulақ saləjin,
Səzlimni angliəjin.

⁷ I, Əzünggə tayanəqlarni қarxi қıққuқilardin ong қolung bilən
Qutқuzoқuqi,
Karamətliringni kərsitip, əzgərməs muhəbbitingni ayan қiləyəsən! □

■ 16:8 Ros. 2:25 □ 16:9 «Mening rohim tehimu kətürülidu» — «rohim» ibraniy tilida «xan-xəripim» degən səz bilən ipadiliniidu. □ 16:10 «Qünki jenimni təhtisarada qaldurmaysən» — Təwrat wə İnjil boyıqə, «dozah» yaki «jəhənnəm» pəqətlə ahirət күnidin keyin baxlinidu. Uningdin ilgiri, əlүp kətkən adəmlərnin rohi bir orunoqa, yəni «təhtisara» oqa baridu. Məsih Əysa krestkə mihlanəqləndin keyin, «təhtisara» da qəng bir əzgirix yüz bərdi. Bu yərdə biz u toqruluk tohtalmaymiz. Birəк muxu ayəttə, Dawut pəyqəmbər «Məsih» (Qutқuzoқuqi)ning gərdə turmay tirlidürüldioqanlıқini əldin eytkən. «Təbirlər» nimu kərüng. «Sening Mukəddəs Boləuqing» — Mukəddəs Kitabta, «mukəddəs» «uluoq» əməs, bəlki «mutlək pək», «Hudaəqa has», «pütünləy Hudaəqa ataloqan» degən mənini bildüridu. «Mukəddəs Boləuqing» qəqum Məsihni kərsitidu. «Sening Mukəddəs Boləuqingni qirixtin sakləysən» — ibraniy tilida «Sening Mukəddəs Boləuqingni qirixni kərgüzməysən». Demək, gərgə қoyuloqan bolsimu, teni qirimaydu (tez tirlidürüldidu). ■ 16:10 Ros. 2:31; 13:35 □ 17:7 «əzgərməs muhəbbitingni ayan қiləyəsən!» — «əzgərməs muhəbbiting» əslidə kəplük xəklidə «əzgərməs muhəbbitinglar».

8 Meni көз қарықуқуңдәк саклығайсән;
 Қанатлығиң sayisidә meni yoxuroғaysән;
 9 Meni bulimaқçı bolоған rәzil adәmlәrdin,
 Meni қorxiwalоған әхәddiy күxәndilirimdin yoxuroғin;
 10 Ularning baғrini may қаrlap, қetip kәtkән;
 Ularning eғizliri tәkәbburlarqә sezlәydu; □
 11 Ular yolimizni toriwelip,
 Bizni yәrgә uruxқа kәzini alaytip, □
 12 Oljiоја aқ kәzlük bilән tikilgән xirdәk,
 Yoxurun jaylarda marap yүridioğan yax xirdәktur.
 13 Ornungdin turоғaysән, i Pәrwәrdigар,
 Uning yolini tosup, yәр bilән yәksan қiloғaysән,
 Jenimni rәzil adәmdin қutқuzoғin, қiliqing bilән;
 14 *Meni* Öz қolung bilән kixilәrdin,
 Yәni muxu dәwrдiki kixilәrdin қutқuzoғin;
 Ularning nesiwisi bolsa muxu dunyadiladur;
 Sән ularning қarnini nemәtlirig bilән toldurisән;
 Ularning kәngli pәrzentliri bilән қandi,
 Baliliriоја bayliқlirini қalduridu.
 15 Mән bolsam, hәққaniylikta yүzүnggә қariоuқи bolimән;
 Oyoғanoғinimda, Sening didaringdin seyünimән! □

18

18-küy •••• Alәmqә қutқuzux

1 Nәoғimқilәrning beхioја tapxurulup oқulsun dәp, Pәrwәrdigарning қuli
 Dawut yazoğan күy; Pәrwәrdigар uni barliқ dүxmәnliridин һәм Saul
 padixahning қolidin қutқuzoğan күni, u Pәrwәrdigароја munu күyning
 sezlirini eytti: —

Ah, Pәrwәrdigарim, mening күq-қudritim,
 Mән seni seyimән!

2 Pәrwәrdigар mening hada teғim, mening қoroғinim, mening nijatkarim-
 dur!

Mening Tәngrim, mening қoram texim, mән Uningdin һimayә tapimән;
 U mening қalkinim, mening қutқuzoғuқи mүnggүzüm, mening egiz
 munarimdur! □

3 Mәdhiyilәrgә layiq Pәrwәrdigароја nida қilimән,
 Xunda dүxmәnlirimdin қutқuzulimән;

4 Ölümning asarәtliri meni қorxiwaldi,
 Ihlassizlarning yamrap ketixi meni қorқitiwәtti; □

5 Tәhtisaraning taniliri meni қirmiwaldi,
 Ölüm sirtmaқliri aldimoја kәldi.

□ 17:10 «Ularning baғrini may қаrlap, қetip kәtkән...» — bu ibarә ularning intayin
 tәkәbburluқи, baxқilarоја һeқ kәngül bełmәydioğanliқи, ularni kәzgә ilmaydioğanliқini kәrsitidu.

□ 17:11 «Bizni yәrgә uruxқа kәzini alaytip,...» — yaki «Meni yәrgә uruxқа kәzini alaytip,...».

□ 17:15 «...Oyoғanoғinimda, Sening didaringdin seyünimән!» — «oyoғanoғinimda» ölümdin
 oyoғinip, tirilgәndә, demәk. □ 18:2 «mening қutқuzoғuқи mүnggүzüm» — ibraniy tilida
 «nijatliқimning mүnggүzi». □ 18:4 «Ihlassizlarning yamrap ketixi meni қorқitiwәtti» —
 ibraniy tilida «Ihlassizlarning қiyan-taxқinliri meni қorқitiwәtti».

6 Kiyınalojnimda mən Pərwərdigarəyə nida qildim,
Hudayiməyə pəryad kətürdüm;
U ibadəthanisidin awazimni anglidi,
Mening pəryadim Uning huzuriyəyə kəldi,
Uning kuliqiyəyə kirdi.

7 Xu qaoş yər-zemin təwrəp, silkinip kətti,
Taoqlarning ulliri dəhxətlik təwrəndi, silkinip kətti;
Qünki U oşəzəpləndi. □

8 Uning dimioşidin is ərlep turatti,
Aoşzidin qıqқан ot həmmisini yutuwətti;
Uningdin kəmür qooşliri qıqti; □

9 U asmanlarni təzim kıldurup qüxti,
Puti asti tum qarangoşuluk idi.

10 Bir kerubni minip pərwaz kildi,
Xamalning kanatlırida oşuyuldap uqup kəldi. □

11 U qarangoşulukni özining yoxurunidoşan jayi kildi,
Sularning qarangoşusini,
Asmanlarning kooşuk bulutlirini,
Əz ətrapida qədiri kildi.

12 Uning aldidiki yorukluktin,
Kooşuk bulutlar, məldür, otluk qooşlar qıqıp ətти;

13 Pərwərdigar asmanda güldürliidi;
Həmmidin Aliy Bolooşuqi awazini yangratti,
Məldür wə otluk qooşlar bilən.

14 Bərhək, U oklirini etip, *düxmənlirimni* tarkitiwətti;
Qaqmaqłarni qakturup, ularni kiyqas-quқанoşəyə saldi; □

15 Xuning bilən dengizlarning təkti kərünüp qaldı,
Aləmning ulliri axkarilandi,
Tənbihing bilən,

Dimioşingdin qıqқан nəpəsning zərbisi bilən, i Pərwərdigar.

16 U yukiridin kolini uzitip, meni tutti;
Meni uluoş sulardın tartıp aldi.

17 U meni küqlük düxminimdin,
Həm mənəyə əqmənlik kıləşuqılardın kütquzdi;
Qünki ular məndin küqlük idi.

18 Külpətkə uqrişən künümdə, ular mənəyə qarxi hujuməyə ətти;
Biraq Pərwərdigar mənəyə tayanqım idi.

19 U meni kəngri-azadə bir jəyəyə elip qıqardi;
U meni kütquzdi, qünki U məndin hürsən boldi.

20 Pərwərdigar həkkaniylikiməyə qarap mənəyə iltipat kərsətti;
Kolumning həlalilikini U mənəyə kəyturdi;

21 Qünki Pərwərdigarning yollirini tutup kəldim;

□ 18:7 «...Taoqlarning ulliri dəhxətlik təwrəndi, silkinip kətti; qünki U oşəzəpləndi...» — bu küydiki sözlər tədrjiy halda Dawutning özining əhwalidin ayrılıp, Dawutning bolooşisi əwladı Məsihning həyatioşəyə ətти. Küydə Məsihning həyatı, jəyə-muxəkəkət tartidoşanlıqı, ahirida uning xan-xəşəpkə erixidoşanlıqı wə pütkül aləmgə padixah bolidoşanlıqı kərsitilidu. Demək, bu küyning əzi uluoş bir bəxarəttur. □ 18:8 «Uningdin kəmür qooşliri qıqti» — yəki «Uningdin kəmür qooşliri tutaxturuldu». □ 18:10 «Bir kerubni minip pərwaz kildi» — «kerub» intayın küqlük birhəl kanatlık pərixətə. «Təbirlə»ni kərüng. □ 18:14 «U oklirini etip, düxmənlirimni tarkitiwətti» — ibraniy tilida «U oklirini etip, ularni tarkitiwətti». 17-ayətni kərüng.

Rəzillik kılıp Hudayimdin ayrılıp kətmidim;
 22 Qünki Uning bərlük həkümliri aldimdidur;
 Mən Uning bəlgilimilirini özümdin neri kıldim;
 23 Mən Uning bilən oğubarsiz yürdüm,
 Özümni gunahtın neri kıldım;
 24 Xuning üçün Pərwərdigar həkkaniylikiməyə qarap,
 Kəz aldidiki kolumning həlallikiməyə qarap, kıləanlirimni kayturdi. □
 25 Wapadar-məhribanlarəyə Özüngni wapadar-məhriban kərsitisən;
 Oğubarsizlarəyə Özüngni oğubarsiz kərsitisən;
 26 Sap dilliklarəyə Özüngni sap dillik kərsitisən;
 Təürlərgə Özüngni tətür kərsitisən;
 27 Qünki ajiz məmin həlkni kütkuzoquçı Özüngdursən;
 Biraq təkəbbur kəzlərnə xərməndə kilisən;
 28 Qirioğimni julalik kıləan Səndursən;
 Pərwərdigar Hudayim meni bəskan karəngölulukni nurlandırudu;
 29 Qünki Sən arkilik *düxmən* koxuni arisidin yügürüp öttüm;
 Sən Hudayim arkilik mən sepildin atlap öttüm. □
 30 Təngrim — Uning yoli mukəmməldur;
 Pərwərdigarning səzi sinap ispatlanəandur;
 U Əzige təyanəanlarning həmmisigə kəlkəndur.
 31 Qünki Pərwərdigardin bəxkə yənə kim ilahtur?
 Bizning Hudayimizdin bəxkə kimmu kəram taxtur?
 32 Yəni belimni küç-kuwwət bilən orioquçı Təngri,
 Yolumni tüptüz, mukəmməl kıləquçı Təngridur;
 33 U mening putlirimni keyikningkidək *uqkur* kılıdu,
 Xuning bilən meni egiz jaylirimda turəuzidu;
 34 Kollirimni urux kılıxkə əgitudu,
 Xunglaxkə biləklirim mis kamanni kerələydu;
 35 Sən mənə nijatlikəng boləan kəlkənni ata kılding,
 Nening ong kəlung meni yəlidu;
 Sening mulayim kəmtərliking meni uluə kıldı.
 36 Sən kədəmlirim astidiki jayni kəng kılding,
 Mening putlirim teyilip kətmidi.
 37 Mən düxmənlirimni kəşləp yəttim;
 Ular həlak bolmioquə həç yanmidim.
 38 Kaytidin ornidin turalmas kılıp ularni yanjiwəttim,
 Ular putlirim astida yikildi.
 39 Sən jəng kılıxkə küç bilən belimni baəliding;
 Sən mənə hujum kıləanlarni putum astida egildürdüng;
 40 Düxmənlirimni kəz aldimda arkisiməyə yəndurup kəçkuzdung,
 Xuning bilən mənə əqmənlərnə yokəttim.
 41 Ular pəryad kətürdi, biraq kütkuzidiməng həçkim yok idi;
 Hətta Pərwərdigarəyə nida kıldı, Umu ularəyə jawəb bərmidi.
 42 Mən ularəyə sokkə bərip, xamal uquroəan topidək kiliwəttim;
 Koqidiki patkəktək, ularni təküwəttim.

□ 18:24 «Pərwərdigar həkkaniylikiməyə qarap, kəz aldidiki kolumning həlallikiməyə qarap, kıləanlirimni kayturdi» — xübhəsisizki, muxu 19-24-ayətlərdə Məşihning pak-oğubarsizlik, gunaəşizlik bəxarət kılınıdu. Dawut əzi toqruluk bu səzlərnə hərəgiz dəyalmaytti. Məsələn, 25-künyə, 7-ayət wə 51-künyə kərtüng. □ 18:29 «Sən arkilik *düxmən* koxuni arisidin yügürüp öttüm» — «yügürüp öttüm» dəgən səzlər «bəşüp öttüm» dəgən mənini əz iquə alidu.

43 Sən meni həlkning nizaliridin kütquzoqansən;
 Sən meni əllərnin bexi kılqansən;
 Manga yat bolqan bir həlk hizmitimdə bolmaqta. □
 44 Səzümni anglapla ular manga itaət kılıdu;
 Yat əldikilər manga biqarilərqə təslim bolıdu;
 45 Yat əldikilər qüxkünlixip ketıdu;
 Ular öz istihkamliridin titrigən həlda qıqıp kelıdu;
 46 Pərwərdigar həyattur!
 Mening Qoram Texim mubarəklənsun!
 Nıjatlıqım bolqan Huda *həmmidin* alıydu, dəp mədhıylənsun!
 47 U, mən üqün toluk kısas alıuqı Təngri,
 Həlkklərni manga boysunduroqan *Hudadur*;
 48 U meni düxmənlirimdin kütquzoqan;
 Bərhək, Sən meni manga hujum kılqanlardın yukiri kətürdüng;
 Zorawan adəmdin Sən meni kütuldurdung.
 49 Xuning üqün mən əllər arısında Sanga rəhmət eytimən, i Pərwərdigar;
 Nəmingni uluqlap küylərni eytimən;
 50 *Pərwərdigar* Əzi tiklign padıxahqa zor nusrətlərni beoıxlaydu;
 Əzi məsih kılqınıoqa,
 Yəni Dawutqa həm uning nəsligə mənggügə əzgərməs muhəbbitini
 kərsitıdu. □

19

19-küy •••• Aləm həm Təwrat Hudaning xəripıdur!

1 Dawut yazoqan küy: —

Ərxlər Təngrining uluqlukını jakarlaydu,
 Asman gümbizi Uning qoli yasioqanlirini namayan kılıdu;
 2 Ularning səzliri kün-künlər dəryadək ekıwatıdu;
 Keqə-keqiləp ular bilimni ayan kılıwatıdu. □
 3 Tilsiz həm awazsiz bolsımu, ularning sadasi *aləmgə* anglanmaqta. □
 4 Ularning əlqəm tanisi yər yüzidə tartılmaqta;
 Ularning səzliri aləmning qetigıqə yətməktə.
 Ularning ıqıdə *Huda* kuyax üqün qedir tikkən. □ ■
 5 *Kuyax* hujrisidin toyoqa qıkqan yigittək qıkıdu,
 Bəygiqə qüxıdıoqan pəlwandək xadlinıdu; ■
 6 Asmanlarning bir qetidin ərləydu,
 Jəhanning u qetigıqə qərgiləydu,

□ 18:43 «Sən meni həlkning nizaliridin kütquzoqansən» — xübhisizki, muxu bexarəttə eytiloqan «həlk» Dawut padıxahning öz qowmi bolqan Yəhudıy həlkini kərsitıdu. □ 18:50 «Əzi məsih kılqınıoqa, Yəni Dawutqa həm uning nəsligə...» — «Məsih kılqını» yəni «Məsih» toqruluk 2-küydiki ızaqatları kərüng. □ 19:2 «Ularning səzliri kün-künlər dəryadək ekıwatıdu» — «ular» ərxlər wə asman gümbizini kərsitıdu. «Ularning səzliri kün-künlər dəryadək ekıwatıdu; keqə-keqiləp ular bilimni ayan kılıwatıdu» — ayətnıng baxqa birhil tərijimisi «Kün baxqa bir küngə gəplirini təkıdu, keqə baxqa bir keqıqə sız kılmaqta». □ 19:3 «Tilsiz həm awazsiz bolsımu, ularning sadasi aləmgə anglanmaqta» — baxqa birhil tərijimisi «Aləmdə hərəkəndək bir til ularning sadasını anglap qüxinələydu». □ 19:4 «Ularning əlqəm tanisi yər yüzidə tartılmaqta» — bu «əlqəm tanisi» bəlkim insanning təsəwwur-oylirini əlqıgüqi boluxı mumkin. ■ 19:4 Rim. 10:18 ■ 19:5 Top. 1:5

Uning hərəritidin heçkəndək məhlukat yoxurunalmaydu.

⁷ Pərwərdigarning təwrat-kanuni mukəmməldur,

U insan wujudini yengilaydu;

Pərwərdigar bərgən həküm-guwaqlar mukim-ixənqlik ,

U nadanlarni dana kılıdu. □ ■

⁸ Pərwərdigarning kərsətmiliri durus,

U kəlbni xadlanduridu;

Pərwərdigarning pərmanliri yorukluqtur,

U kəzlərni nurlanduridu. □

⁹ Pərwərdigardin əyminix pak ixtur, u mənggü dawamlixidu;

Pərwərdigarning həkümliri həqtur,

Hərbiri tamamən həkkanıyəttur.

¹⁰ Ular altundin, bərhək kəp sap altundin kimmətlıktur;

Həsəldin, həsəl jəwhıridin xerındur; ■

¹¹ Ular bilən kulung oyoıtılıdu;

Insan ularəa riayə kılıxta qing tursa qong mukapat bardur.

¹² Kim öz hatalıqlirini bilip yetəlisun?

Meni bilip-bilməy kıləjan gunahlırimdin saqıt kıləjaysən;

¹³ Əz kul-qakarıngni bəxbaxtaq gunahlırdin tartkaysən;

Bu gunahlarıni mənə hojayın kıldurmiojaysən;

Xuning bilən mən kəsursız bolımən,

Əqir gunahın haliy boləjəymən.

¹⁴ I Pərwərdigar, mening Kəram Texim wə Həmjəmət-Nijatkarım,

Aqzimdiki səzlər, kəlbimdiki oylinixlar nəziringdə məkbul boləjay! □

20

20-küy •••• İsrail həlki Huda Məsih kıləjan padıxahning ələlbisi üqün dua kılıdu

¹ Nəqmıqılərning bəxiəa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazəjan küy:

□ **19:7 «Pərwərdigarning təwrat-kanuni mukəmməldur»** — «Təwrat-kanun» tootruluk; «Təwrat» (torah) ibraniy tili bolup, muxu yərdə «kanun, təlim, yolyoruk» değən mənıdə ıxılıtıdu. «Təwrat kanuni» değən ıbarə adətə Musa pəyoəmbər arkilik kəltürülgən Təwratıki «Yarılıx», «Misirdin qıxıx», «Lawıylar» «Qəl-Bayawandiki səpər» həm «Kanun xərhi» değən aldinə bəx kısımnıng kanun-pərmanlık məzmunını kərsitidu. ■ **19:7** 2Sam. 22:31; Zəb. 18:30 □ **19:8**

«**Pərwərdigarning pərmanliri yorukluqtur**» — yaki «Pərwərdigarning pərmanliri roxəndur» yaki «Pərwərdigarning pərmanliri paktur». ■ **19:10** Zəb. 119:72,103,127; Pənd. 8:11 □ **19:14**

«**I Pərwərdigar, mening Kəram Texim wə Həmjəmət-Nijatkarım**» — «Həmjəmət-Nijatkar» yaki «həmjəmət-kutkuzəjuqi» tootruluk; — İbraniy tilidə «goel» değən bu səznıng əlahıdə mənisi bar. Bırsi kəmbəşəl bolup, əzini kulluqqa setiwətkən bolsa yaki bəxka kıyın əhwaləa uqrap mal-mülükini satkən bolsa, Musa pəyoəmbər tapxuruwaləjan kanunəa əsasən, muxu kixıning əzıng yekın uruk-tuşkanlırı, həmjəmətliri bu kixini hərlikkə qikırip kutkuzux həkuki bar idi. Demək, «həmjəmət-kutkuzəjuqi» əz kərındixını hər kılməkqi bolsa, unı kutkuzalaytti. Həkukni ıxılıtx «həmjəmət-kutkuzəjuqi»ning əz ihtıyarlıkı bilən bolatti, əlwəttə. Bırsi əz uruk-tuşkınıə «həmjəmət-kutkuzəjuqi» bolup unı kutkuzməkqi bolsa, heçkim unı tosalımaytti. Xunga pəyoəmbərələr Hudanıng kutkuzəjuqi ikənlikini bayan kılıx üqün pat-pat dəl muxu səzni ıxılıtıdu. Demək, Huda Əz bəndisigə yaki həlkiğə «həmjəmət»lik kılıp, ularning «goel»i, yəni «həmjəmət-kutkuzəjuqi»si bolıdu. Uning Əz həlkini kutkuzuxı Əz ihtıyarlıkı bilən, əlwəttə!

Külpətlik kündə Pərwərdigar sanga ijabət kıləyay!
 Yaqubning Hudasing namı seni egizdə aman saklıəyay!□
 2 U Öz mukəddəs jayidin sanga mədət əwətkəy,
 Ziondin sanga küq-kuwwət bərgəy;
 3 Barlık «axlık hədiyə»liringni yad kıləyay,
 Kəydürmə kurbanlıqningni qəbul kıləyay!
 Selah!
 4 Kənglüngdiki təxnalıqlarnı sanga ata kıləyay,
 Kənglünggə pükkən barlık arzuliringni əməlgə axurəyay.
 5 Bizlər ələibəngni təbrıkləp təntənə kılımız,
 Hudayimızning namıda tuşlirimızni tikləymız;
 Pərwərdigar barlık tələpliringni əməlgə axurəyay!
 6 Həzir bildimki, Pərwərdigar Əzi məsih kıləyayni kütquzıdu;
 Mukəddəs ərliridin uningə qudrətlik kütquzəyən qolını uzartıp jawab berıdu.□
 7 Bəzilər jəng hərwilirəyay,
 Bəzilər atlarəyay *tayınıdu*;
 Bırək biz bolsək Pərwərdigar Hudayimızning namını yad etimiz;
 8 Ular tizi püklinip yikildi;
 Bırək biz bolsək, kəddimizni ruslap tik turimiz.
 9 I Pərwərdigar, padıxahqə ələibə bərgəysən;
 Nida kıləyaynimızda bizgə ijabət kıləyaysən!□

21

21-küy •••• Huda tikligən padıxah toşruluk bir küy

1 Nəşmiqilərnıng bexiəyay tapxurulup okulsun dəp, Dawut yazəyən küy:
 —

Padıxah kudritingdin xadlinıdu, i Pərwərdigar;
 Ələibə-nıjatlıqningdin u nəkədər hursən bolıdu!
 2 Sən uning kəngül tilikini uningəyay ata kılding,
 Ləwlrining təlipini rət kıləyən əməssən.
 Selah!
 3 Qünki Sən esil bərikətlər bilən uni qarxi alding;
 Uning bexiəyay sap altun taj kiydürdüng.
 4 U Səndin əmür tilisə, Sən uningəyay bərding,
 Yəni uzun künlərnı, taki əbədil əbədgıqə bərding.
 5 U Səning bərgən ələibə-nıjatlıqningdin zor xərəp quqti;
 Sən uningəyay izzət-həywət həm xanu-xəwkət kondurdung.
 6 Sən uning əzini mənggülük bərikətlər kılding;

□ **20:1** «Yaqupning Hudasing namı seni egizdə aman saklıəyay!» — «Yaqupning Hudasi» degən muxu ıbaridə «Yaqup» həm həzriti Yaqupning əzini həmdə uningdin qıqқан Israil həlqinimu kərsitidu. □ **20:6** «Pərwərdigar Əzi məsih kıləyayni» — yəni Israilning padıxahı; muxu yardə Dawutni kərsitidu. Bırək xübhısizki, bu küy bir bexarət bolup, kəlgüsidiki Kütquzəyən-Məsihnimu kərsitidu. 2-küydiki izahatları wə «Təbirələr»nimu kəyung. □ **20:9** «I Pərwərdigar, padıxahqə ələibə bərgəysən; nida kıləyaynimızda bizgə ijabət kıləyaysən!» — baxqə birhil təjmisı: — «I Pərwərdigar, ələbigə erixtürgəysən! Biz nida kıləyən kündə Padıxah bizgə jawab bərgəyay!»

Didaringning xadliki bilən uni zor hursən kilding;□

7 Qünki padixah Pərwərdigarəja tayinidu;

Həmmidin Aliy Boləuquqining əzgərməs muhəbbiti bilən u heq təwrənməydu.

8 Sening qolung barlik düxmənlingni tepip, axkarə kilidu;

Ong qolung Sanga əqmənlik kıləjanlarni tepip axkarə kilidu;□

9 Sening didaring kərüngən kündə, ularni yalkunluk humdanəja saləqandək köydürisən;

Pərwərdigar dəroğəzəp bilən ularni yutuwetidu;

Ot ularni köydürüp tügitidu.

10 Ularning tuhumini jahəndin,

Nəsillirini kixilik dunyadin kurtisən;

11 Qünki ular Sanga yamanlik kılaxka urundi;

Ular rəzil bir nəyrəngni oylap qıkkını bilən,

Əmma qəlibə kılalmidi.

12 Qünki Sən ularni kəynigə buruluxka məjbur kilding;

Sən ularning yüzigə qarap okyayingni qənləysən.

13 I Pərwərdigar, Öz küqüng bilən uluqlukungni namayan kıləjaysən;

Xuning bilən biz nahxa eytip kudritingni mədhıyiləymiz.

22

*22-küy •••• Əng eoşir azab-oqubəttə kıləjan dua •••• Bexarətlık küy
•••• 1-ayəttiki izahatni kərüng*

1 Nəoşmiqilərnıng bexiəja tapxurulup, «Ayjələt-haxxaşar» (tang səhərdə kəlgən mədət) değən ahangda oqulsun dəp, Dawut yazəjan küy: —

«Ah İlahim, İlahim, nemixka məndin waz kəqtıng?

Sən nemixka meni kütquzuxtın xunqə yirəksən?

Nemixka kəttik pəryadlırimdin xunqə yirək turisən,□ ■

2 Hudayim, kündüzdə nida kıldim, ləkin Sən heq jawab kılmaysən;

Keqidimu mən xundək pəryad kılıxtın aram alalmaymən.□ ■

3 Bırək i İsrailning mədhıyilirini öz makəning kıləjuqı,

Sən değən pak-muqəddəstursən!

□ 21:6 «**Sən uning əzini mənggülik bərikətlər kilding**» — bu səz bəlkim Dawutning əvladi boləjan, kəlgüsidiki Kütquzəjuqı-Məsişning Hudaning İbrahimoja bərgən əng uluq wədisini əməlgə axuridiəjanlıkını kərsitixi mumkin. Xu wədə: «Sən əzüng baxkıləroja bəht-bərikət bolisən ... Sən arkilik yər yüzidiki barlik ailə wə kəbililərgə bəht-bərikət ata kılınidu» deyilidu («Yar.» 12:1-3də hatiriləngən). Baxka birhıl tərijimi: «Sən uningəja mənggülik bərikətlərnı bekıttıng».

□ 21:8 «**Sening qolung barlik düxmənlingni tepip, ... Ong qolung Sanga əqmənlik kıləjanlarni tepip axkarə kilidu...**» — 8-ayəttin baxlap, bexarətlık səzlər biwasitə padixahka eytiləjan bolsa kərək. Roxəniki, bu ayətlər padixah Dawutning əvladi boləjan, kəlgüsidiki Kütquzəjuqı-Məsişni kərsitidu. □ 22:1 «**Izahat**» — Dawut pəyoğəmbər həyatida nuroğun azab-oqubətlərnı tartqan bolsimu, ləkin u bu küydə eytiləjan xunqiwala eoşir azab-oqubətlərnı tartqan əməs. Xunga xübhısizki, Dawut əzidin keyinki birsining tartidiəjan azablırnı kərsətkən bolsa kərək. Oqurmənlər bu azabların kimgə kəritiləjanlıkını toqırluk əzliri huləsığ kəlsun.

«**ayjələt-haxxaşar**» (tang səhərdə kəlgən mədət) — bəzi alımlar: «Tang səhərdiki qıxi jərən» dəp tərijimə kılidu. Bu bəlkim küyning temisining həm uning ahangining nami bolsa kərək.

■ 22:1 Mat. 27:46; Mar. 15:34 □ 22:2 «**Keqidimu mən xundək pəryad kılıxtın aram alalmaymən**» — yaki «keqidimu mən pəryad kılşam, bırək aram tapmaymən» ■ 22:2 Mat.

⁴ Ata-bowilirimiz seni tayanqı kılğan,
Ular sanga tayanqan, sən ularni kütquzğan.

⁵ Ular Sanga nida kılıxliri bilən kütuloğan;
Sanga tayinix bilən ularning ümidi heq yərdə kəloğan əməs. ■

⁶ Biraq mən bolsam adəm əməs, bir kurtmən,
Insan tərpidin *təhmət bilən* rəswayialəm kılinoğanmən,
Halayik tərpidin kəmsitilgənmən. □ ■

⁷ Meni kərgənlərninğ həmmisi mazaq kılıp külidu,
Baxlirini silkixip aqzilirini pürüxtürüp: ■

⁸ «U Pərwərdigarğa özini tapxurğan əməsmu?!

Əmdi Pərwərdigar uni kütquzsun!
Pərwərdigar uningdin hursən bolsa əgər,
Uni kütuldursun!» — deyixidu. ■

⁹ Biraq meni aparning kərsikidin qıkarəuqi özüngdursən;
Həttə əmqətkiki waqtimdimu meni özüggə tayanduroğansən;

¹⁰ Tuşulənimdin tartipla, mən özümni koynungə taxlıoğanmən;
Anarning baliyatqusidiki waqtimdila, Sən mening Təngrim bolup
kəlgənsən. ■

¹¹ Məndin yiraqlaxma;
Qünki riyazət meni kıştap kəldi;
Manga yardəmdə boləuqi yəqtur.

¹² Nuroqun buqılar meni kərxiwaldi;
Baxanning küqlük buqiliri meni oriwaldi; □

¹³ Ular adəmni titma kıləuqi həkirkəwatқан xirdək,
Aqzilirni qong eqip manga tikilip turidu.

¹⁴ Mən təkülgən sudək boldum,
Həmmə səngəklirim izidin qıkip kətti;
Yürükim momdək erip kətti,
Iq-baqrimde zəplixip erip kətti.

¹⁵ Qəşjirap kətkən sapal parqisidək maqdurum qəlmidi,
Tilim tangliyimoğa qarlıxip kətti,
Sən *Pərwərdigar* meni ölümning topa-qanglirioğa koyoğansən. ■

¹⁶ Qəşjir itlar manga olaxti,
Bir top rəzillər meni kıştap kelip,
Mening qolum wə putumni sanjip təxti. ■

¹⁷ Səngəklirimning həmmisini saniyalaymən,
Usthanlirim manga tikilip qarap turoğandək kılıdu.

¹⁸ Ular kiyimlirimni öz arisida üləxtürəwatidu,
Kənglikimə erixix üqün qək taxlıxiwatidu. □ ■

¹⁹ Biraq, i Pərwərdigar, məndin yiraqlaxma!

■ 22:5 Zəb. 25:2-3; 31:1; Yəx. 49:23; Rim. 9:33 □ 22:6 «*mən bolsam adəm əməs, bir kurtmən*» — ibraniy tilida «kurt» «kokkus ilikus» (kızıl kurt) degen kurtıni kərsitidu. Bu hil kurtning qixisi tuhumliqanda özini dərəhkə qarplaxturup, saloğan tuhumlirini öz bədini bilən koqdaydu. Xundaq kılıp u əlgüqə qarplaxқан yərdin midirilmay turidu. Ölüxi bilən uningdin kılqızıl bir suyuqluq qıkip, həmmə ətrapini kızıl kılıdu. Adəmlər bu kızıl suyuqluqni boyaq üqün ixlitidu. Bu ixlar Məşih Əysaning krestkə mihlinixioğa bəxarət bolmamdu? ■ 22:6 Yəx. 41:14 ■ 22:7 Mat. 27:39 ■ 22:8 Mat. 27:43 ■ 22:10 Yəx. 49:1 □ 22:12 «*Baxanning küqlük buqiliri meni oriwaldi*» — Pələstinning Baxan rayonidiki buqılar yooğan, küqlük idi. Bu yərdə yaman adəmlər həm ularning kəynidə turoğan yaman jin-rohlarni kərsətsə kerək. ■ 22:15 Yh. 19:28 ■ 22:16 Mat. 27:35; Mar. 15:24; Luqa 23:33; Yh. 19:23,37; 20:25 □ 22:18 «*Kənglikimə erixix üqün qək taxlıxiwatidu*» — yaki «Qapinimoğa erixix üqün qək taxlıxiwatidu». ■ 22:18 Luqa 23:34; Yh. 19:24

I Küç-Qudritim boluqum, yardəmgə tez kəlgəysən!

²⁰ Jenimni kiliqtin kütquzoqin,
Mening yaloquz jenimni itning qanggilidin kütuldurəqin. □

²¹ Meni xirning əozidini kütquzoqin;
Xundak, Sən iltijalirimni ijabət kılıp yawa kalilarning münggüzliridin kütquzoqansən! □

²² Mən Sening namingni kərindaxlirimə elan kılımən;
Qong jamaət iqidə turup Sanga boləqan mədhıyilirimni jakarlaymən; ■

²³ Pərwərdigardin əyməngüqilər, Uni mədhıyilənglar!
Yaqupning barlik nəsilliri, Uningə qan-xərəp kəltürənglar!
İsrailning pütün əwladliri, Uningdin əyminənglar. □

²⁴ Qünki U ezilgüqining axu harlinixlirini nəziridin saqit kıləqan əməs,
Yaki Uningdin heq yirgəngən əməs;
Uningdin Əz wisalini heq yoxurəqan əməs;
Bəlki U iltija kılıp awazini kətürğinidə,
Uningə qulaq selip angliəqan.

²⁵ Qong jamaət iqidə mənə oquləqan mədhıyilər Əzüngdindir,
Hudadin əyməngüqilərninğ aldida iqkən kəsəmlirimni ixka axurimən; □ ■

²⁶ Ajiz məminlər kərsiki toyəqə tamaklinidu;
Pərwərdigarni izdigənlər Uni mədhıyələydu;
Silərninğ kəlbənglər mənggü yaxnaydu! □ ■

²⁷ Zeminning əng qetidikilərmu bu ixni kəlbidə tutup , towa kılıp
Pərwərdigarninğ aldioə kelidu;
Əl-millətlərninğ barlik jəmətliri aldingda ibadət kılıdu; ■

²⁸ Qünki padixahlıq Pərwərdigə qıla təwədur;
U əl-millətlər arisida həküm sürgüqidur.

²⁹ Jaəandiki baylarmu Uning aldidin yəp-iqip, ibadət kılıdu;
Tupraqka kirəy dəp qaləqanlarmu, hətta əz jenini
saqlıyalmaydioəqanlarmu Uningə səjdə kılıdu; □

³⁰ Kəlgüsidi bir əwlad Uning hizmitidə bolidu;
Bu əwlad Rəb üçün Əz pərzəntliri həsəblinidu. ■

□ **22:20 «Mening yaloquz jenim»** — yaki «Mening kiçik jenim» yaki «Mening kimmətlik jenim». Səzligüqi əojir yaloquzluk həs kiliwatkan bolsa kerək. □ **22:21 «...iltijalirimni ijabət kılıp yawa kalilarning münggüzliridin kütquzoqansən!»** — «yawa kala» hazır nəslı kuruəqan. Ular əslı intayın küqlük, adəttiki kalidin ikki həssə qong idi. Muxu yərdə «yawa kalılar» əxəddiy rəzil adəmlərgə yaki jin-xəytanlarə qə simwol bolidu. ■ **22:22** İbr. 2:12 □ **22:23 «Yaqupning barlik nəsilliri»** — İsrail həlki, əlwəttə. **«İsrailning əwladliri»** — Huda Yaqupning ismini «İsrail»ə qəzğərtkən, xuning bilən u «İsrail qəwmininğ əjdadi» boləqan. □ **22:25 «Qong jamaət iqidə mənə oquləqan mədhıyilər Əzüngdindir»** — baxka ikki hil tərijimisi «Qong jamaəttə mening mədhıyilirimning temisi Səndin qıkkəndur...» yaki «Qong jamaəttə mening Sanga mədhıyilərnı oquxka müyəssər boləqanlıqim Səndin qıkkəndur...». ■ **22:25** Zəb. 18:49; 35:18; 52:9; 111:1 □ **22:26 «Ajiz məminlər kərsiki toyəqə tamaklinidu»** — «tamaklinidu» degən bu səz muxu yərdə həyt qurbanlikridin yaki «təxəkkür qurbanlikliri» («rəhmət qurbanlikliri»)din tamaklinixni kərsitixi mümkün. ■ **22:26** Qan. 4:29; Zəb. 69:32; 149:4; Yəx. 25:6; Zəf. 2:2; Yə. 11:26 ■ **22:27** Zəb. 2:8; 72:10-11; 86:9 □ **22:29 «Jaəandiki baylarmu ...»** — ibraniy tilida «Jaəandiki semizlərmu...» — kəqmə mənisı «baylar» boluxi mümkün. **«tupraqka kirəy dəp qaləqanlarmu, hətta əz jenini saqlıyalmaydioəqanlarmu Uningə səjdə kılıdu»** — demək, həm baylar həm miskinlər (küydə bəxarət bərilən ixlar tūpəylidin) Hudaə qə ibadət kılıdu. ■ **22:30** Yəx. 53:8, 10; Yəx. 8:18; Zəb.89:29; Mat. 1:1; Yə. 12:24; Rim. 5:18, 19; 1Pet. 2:9

31 Keyin ular kelip, xu qaoqda tuşulidioqan bir qowmoqa Uning həkkanıylikini jakarlap xuni elan kiliduki, «U buni əməlgə axurdi!»■

23

23-küy •••• Pərwərdigar meni baqquqi padiqimdur! •••• 1-ayəttiki izahatni koring

¹ Dawut yazoqan küy: —

Pərwərdigar meni baqquqi Padiqimdur,
Mohtaj əməsmən heq nərsigə;□ ■

² U meni yumran qəplərdə yatquzup dəm aldurar;
Tinq akidioqan sularni boylitip bakidu;

³ U wujudumni yengilaydu;
U həkkanıylik yolida Əz nami üqün yetəkləydu;□

⁴ Həтта mən əlüm sayisi boləqan jiləyidin ətsəmmu,
Heq yamanliqtin korkməymən;
Qünki Sən mən bilən billidursən;

Sening hasang həm tayiqing manga təsəllidur.■

⁵ Məni har kıləuqılarning kəz aldida manga kəng dastihan salisən;
Məning bəximni may bilən məsih kilisən;

Kədəhim taxidu;

⁶ Bərhək, barliq künlirimdə yaxxilik wə əzgərməs xəpəkət manga əgixip həmrah bolidu;

Mənggüdin-mənggügə Pərwərdigarning dərgahıda yaxaymən!□

24

24-küy •••• Pərwərdigarning əqəlibisi

¹ Dawut yazoqan küy: —

Pərwərdigarə mənsüptur, jahan wə uningə toloqan həmmə məwjudatlar;

Uningə təəllüktur yər yüzi wə uningdə turawatqanlarmu;■

² Qünki jahanning ulini qongkur dengizlar üstigə orunlaxturup,

■ **22:31** Zəb. 52:9; 102:18; Luqa 24:46, 47; Rim. 3:22-25 □ **23:1** «**Bu uluq küy toqruluk izahət**» — Pələstindiki qoylar bilən padiqining munasiwiti nəhayiti yəqin. U ular bilən keqə-kündüz billə bolidu, ularə isim koyidu. Yengi yaylakqa kəqkəndə, padiqi qoylarning bexida mengip, ularni qakirip yetəkləydu; ularning bexi tikənlıktə yarilinip qalsa, padiqi may bilən sürüp «məsih kilidu»; bəzi padiqilar hətta amraq qoyliriəqə alahidə kədəhtin xarab iquridu. ■ **23:1** Yəx. 40:11; Yər. 23:4; Əz. 34:23; Yh. 10:11; 1Pet. 2:25; Wəh. 7:17 □ **23:3** «**U wujudumni yengilaydu**» — «yengilaydu» ibraniy tilida bu səz «towiəqə qayturidu» yaki «towa kilduridu» degən mənini əz iqiğə alidu. ■ **23:4** Zəb. 3:6; 118:6 □ **23:6** «**barliq künlirimdə yaxxilik wə əzgərməs xəpəkət manga əgixip həmrah bolidu**»

—yaki «barliq künlirimdə manga əgixip həmrah boləqan əzgərməs xəpəkət nemidigən yaxxi!». «**mənggüdin-mənggügə Pərwərdigarning dərgahıda yaxaymən!**» — «Pərwərdigarning dərgahı» ibraniy tilida «Pərwərdigarning əyidə». Dawut bu küyni yazoqanda Yerusəlemdiki muqəddəs ibadəthana tehi məwjut əməs idi. ■ **24:1** Mis. 19:5; Qan. 10:14; Ayup 41:3; Zəb. 50:12; 1Kor. 10:26,28

Yərni sular üstigə ornatқан Udur.

³ Pərwərdigarning teoşioşa kim qıqalaydu?
Uning muqəddəs jayıoşa kim kirip turalaydu? ■

⁴ — Qolliri gunahtin pakiz, dili sap,
Quruq nərsilərgə təlmürüp qarimioşan,
Yaloşan kəsəm qilmioşan kixi kirələydu. □

⁵ Bundaq kixi bolsa Pərwərdigardin bəhtni,
Öz niyatlıkı boləuqi Hudadin həqqaniylikni tapxuruwalidu wə uni
kötürüp yüridu; □

⁶ Bu dəwr Uni izdigüqi dəwrdir,
Yəni Sening didaringni izdigüqilər, i Yaqupnıng *Hudasi!*
Selah! □

⁷ I qowuqlar, bexinglarni kötürünglar!

Kəng eqilinglar!

I mənggülik ixiklər, kötürülünglar!
Xuning bilən xan-xərəp igisi Padixaḥ kiridu! □

⁸ Xan-xərəp igisi Padixaḥ degən kim?
U Pərwərdigardur, u küqlük wə kudrətliktr!
Pərwərdigar, jəng məydanida kudrətliktr!

⁹ I qowuqlar, bexinglarni kötürünglar!

Kəng eqilinglar!

I mənggülik ixiklər, bexinglarni kötürünglar!
Xuning bilən xan-xərəp igisi Padixaḥ kiridu!

¹⁰ Xan-xərəp igisi Padixaḥ degən kim?
Samawiy qoxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigar bolsa, xan-xərəp
igisi Padixaḥtr!
Selah!

25

25-küy •••• *Yetəkləx wə baxpanaḥ bolux həqkiyə dua* •••• 1-ayəttiki
izahatni kərüng

¹ Dawut yazoşan küy.

Pərwərdigar, jenim Sanga təlmürüp qaraydu; □

² Sanga tayinimən, i Hodayim;

Meni yərgə karitip hijaləttə kaldurmioşaysən;
Wə yaki düxmənlimimni üstümdin oqalıb kılıp xadlandurmioşaysən; ■

³ Bərhək, Seni kütküqilərdin həqkaysisi xərməndə bolmas;

■ **24:3** Zəb. 15:1; Yəx. 33:14,15 □ **24:4** «*Quruq nərsilərgə təlmürüp qarimioşan*» — «quruq nərsilər» butlarni kərsitidu. □ **24:5** «... *tapxuruwalidu wə uni kötüridu*» — bu ikki peil ibranıy tilida birlə peil bilən ipadilinu. □ **24:6** «...*Yəni Sening didaringni izdigüqilər, i Yaqupnıng Hudasi!*» — yənə birhül tərjimisi «Yəni Sening didaringni izdigüqilər boləşan Yaquptin ibarəttur». □ **24:7** «*I qowuqlar, bexinglarni kötürünglar! Kəng eqilinglar! I mənggülik ixiklər, kötürülünglar!*» — qədimki zamanlarda qowuqlar eqiloşanda yüküridin kötürülətti. □ **25:1** «**25-küy toşrulux izahat**» — 25-küy «elipbə tərtipilik» bir küy. Küydə 22 ayət bolup, ibranıy tilida alahidə xəkilgə igə. İbranıy yezikdə 22 hərəp bar. Küydiki 22 ayətnıng hərəbiri ibranıy elipbə tərtipigə asasən yengi hərəp bilən baxlinidu (məsilən, uyoşur tilida hərəplər a-, ə-, b- tərtipidə baxlanəşənə ohxax). Biz bundaq küylərnı «elipbə tərtipilik küy» dəp ataymız. ■ **25:2** Zəb. 22:4-5; 31:1; 34:5

Birəq həqəbir səwəbsiz hainlik kəloquqilar xərməndə bolidu.■

⁴ Meni Sening izliringni bilidiqan kəloqaysən, i Pərwərdigar;
Yolliringni mənə qəgitiq kəyoqaysən.■

⁵ Meni həkəqitəngdə mənədurup, mənə qəgəkəysən;
Qünki özünq mənəq nijaqləqim boləqan Hudaqiməursən;
Mən kün boqı Sənə qərap təlmürimən;

⁶ Əz rəhəmdilləqliringni, əzqərməs mēhirliringni yadingəqə kəltürqəysən,
i Pərwərdigar!

Qünki ular əzəldin tartip bar bolup kəlgəndur;■

⁷ Mənəq yaxləqimədiki qunəqlirimni,
Xundəqlə itaətsizləqlirimni esingqə kəltürmīgəysən;
Əzqərməs muhəbbiting, mēhribanlığinq bilən, mənə esingqə
kəltürqəysən, i Pərwərdigar;

⁸ Pərwərdigar mēhriban wə durustur;
Xunqə U qunəqlərlərnə durus yoləqə salidu.

⁹ Məminlərnə yaxhi-yamənnə pərk etixkə U yetəkləydu;
Məminlərgə Əz yolini qəgitudu.

¹⁰ Uning əhdisi wə həküm-quwəqlirini tutqanlarning həmmisigə
nisbətən,

Pərwərdigarning barlıq yolliri əzqərməs muhəbbət wə həkəqəttur.

¹¹ Əz nənəq üqün, i Pərwərdigar,

Kəbihləqim intayin eqir bolsimə,
Sən uni kəqüriwətkənsən.

¹² Kimki Pərwərdigardin əymənsə,
Huda Əzi talliqan yolda uningəqə *həkəqətnə* qəgitudu;

¹³ Uning jeni azadə-yaxxilikə yaxaydu,
Uning nəslə yər yüzigə miras bolidu.

¹⁴ Pərwərdigar Əzidin əyminidiqanlar bilən sirdaxtur;
U ularəqə Əz əhdisini kərsitip beridu.

¹⁵ Mənəq kəzlim hēmixə Pərwərdigarəqə tikilip qaraydu;
Qünki U putlimni tordin qəkiriwətidu.

¹⁶ Mənə qərap mēhır-xəpəət kərsətkəysən;
Qünki mən qeribanə, dərdməndurmən.

¹⁷ Kənglümning azarliri kəpiyip kətti;
Mənə bəskən qisməqlərdin qəkarəqaysən.

¹⁸ Dərdlimni, azablimni nəziringqə ələqin,
Barlıq qunəqlirimni kəqürgəysən!

¹⁹ Mənəq duxmənlirimni nəziringqə ələqin,
Qünki ular kəptur;
Ular mənə qəngqur əqmənlik bilən nəprətlinidu.

²⁰ Jenimni səqliqəysən, mənə qutkuzəqaysən;
Mənə xərməndilikə qəldurmioqaysən;
Qünki mən Sənə bəxpanəhəm qildim.

²¹ Kəngül səpləqı wə durusluq mənə qəoqdiqay;
Qünki mən Sənə ümid bəqlap kütüwatimən.□

²² I Huda, İsrəilni barlıq külpətliridin qutkuzup hərləkkə qəkarəqaysən!

■ 25:3 Yəx. 28:16; Rim. 10:11 ■ 25:4 Zəb. 27:11; 86:11; 119:33 ■ 25:6 Zəb. 103:17; 106:1; 107:1; 117:2; 136; Yər. 33:11 □ 25:21 «Qünki mən Sənə ümid bəqlap kütüwatimən» — yəki «Qünki sənə təlmürüp qəraymən».

26

26-küy •••• Barlıq rəzilliktin yirəkləşməsinə intilix

¹ Dawut yazdığı küy: —

Mən üçün həküm qıkarşaysən, i Pərvərdigar;
Çünki mən öz durusluğumda turup mandım;
Mən Pərvərdigarğa tayınıp kəlgənmən;
Mən teyilip kətməymən. □ ■

² Mənə sinəp bərkəşən, i Pərvərdigar, mənə təxürüp bərkən;
Wijdanımı, kəlbimni təvlişəşən; □

³ Çünki özgərməs müəbbətinəni kəz aldimda tutqanmən;
Mən həkəkitinəni özümgə yetəkçi kəlip mandimmən.

⁴ Mən yələncilər bilən həmdəstihən olturmidim;
Sətipəzlərgə həmrəh boluxğa kirməymən. ■

⁵ Yəməlik kəluşqılar jəmətidin yirginimən;
Rəzillər bilənmu olturmaymən.

⁶ Kəllirimni gənəhsizlikdə yuyimən;
Xunda, kərbəngəhinəni aylinip yürələymən.

⁷ Wə həm təxəkkürləni anglitimən;
Barlıq kəmətlirənəni jəkərləymən.

⁸ i Pərvərdigar, məkanəng bolşən öyni,
Xən-xəripənə turşən jəyni səyüp kəldim;

⁹ Jənimni gənəhkarlar bilən,
Həyatimni kənhorlar bilən billə elip kətmigəşən;

¹⁰ Ulərənəng kəlidə suyikəstlər bərdur,
Ong kəli pərilərgə toldi.

¹¹ Mən bolsam, durusluğumda mənəngip yüriwərimən;
Mənə hərlükə qikərip kətkuzşəşən,
Məngə məhir-xəpkət kərsətkəşən. □

¹² Putum bolsa təptüz jəyda turidu;
Jəmətlər arisidə turup Pərvərdigarğa təxəkkür-mədhəyilər kəyturimən.

27

27-küy •••• Hudəni kətkin!

¹ Dawut yazdığı küy: —

Pərvərdigar məniəng nurum wə nəjətləkimdur;
Mən yənə kimdin kərkəy?
Pərvərdigar həyatimnəng kəroşinidur;
Mən kimnəng əldidə titrəy? ■

² Yəməlik kəluşqılar «Unəng ətlirini yəyli» dəp məngə hujum kəluşanda,
Rəkilərim, duxmənlərim məngə yəkinləşkəndə,
Putləşip, yikildi ular.

□ 26:1 «Mən Pərvərdigarğa tayınıp kəlgənmən; mən teyilip kətməymən» — yənə birhəl təjəmisidə «Mən həq təvənnəmə Pərvərdigarğa tayınıp kəldim». ■ 26:1 Zəb. 7:8 □ 26:2 «wijdanım» — yəki «niyətlirim». Bu səz ibrəniy tildidə «bərəkələr» dəgən bilən ipədilimidur. ■ 26:4 Ayup 31:5; Zəb. 1:1 □ 26:11 «Mənə hərlükə qikərip kətkuzşəşən» — muxu «hərlükə qikərix» gənəhənəng əsaritidin kətkuzxni kərsətidur. ■ 27:1 Yəx. 10:17; 60:19,20; Mik. 7:8; Luğa 1:79; Yh. 1:4; 8:12; Wəh. 21:23

³ Zor qoxun bargah qurup meni qorxawoqa alsimu,

Kəlbimdə heq qorkunq yok;

Manga urux kozozisimu, yənıla hatirjəm turiwerimən.

⁴ Pərwərdigardin birlə nərsini tiləp kəldim;

Mən xuningoqa intiliməktimənki: —

Əmür boyi Pərwərdigarning əyidə bolsam,

Pərwərdigarning güzəllikigə qarap yürsəm,

Uning ibadəthanisida turup, yetəkliligə muyəssər bolsam, dəymən. □

⁵ Beximoqa kün qüxkəndə, U meni sayiwini astioqa alidu;

Meni qedirining iqidə aman saklap yoxuruwalidu.

U meni uyultax üstigə mukim turuquzidu.

⁶ Xunga hazır ətrapimdiki düxmənlirim aldida bexim yukiri kətürüldü.

Uning mukəddəs qedirida təntənə kilip qurbanliklər sunimən;

Nahxa-küylər eytimən, munajatlarni eytimən Pərwərdigaroqa!

⁷ Nida kiləjinimda awazimni angliqaysən, i Pərwərdigar;

Manga mehır-xəpkət kərsitip, ijabət kiləqaysən.

⁸ Əz kənglüm: «Uning didarini izdənglər!» dəydu;

Didaringni, i Pərwərdigar, əzüm izdəymən.

⁹ Məndin Əzüngni qəqurmioqaysən!

Əjəzəpləngəndə kulungni neri qoqlimioqaysən;

Sən meningdin yardimingni ayimay kəlding;

Sən məndin ayrılmioqaysən, meni taxliwətmigəysən, i Nijatkarim Huda! □

¹⁰ Ata-anam meni taxliwətsimu,

Pərwərdigar meni kuqıqioqa alidu. □

¹¹ Manga Əz yolungni əgətkəysən, i Pərwərdigar;

Küxəndilirim *paylap yürməktə*,

Meni tüz yoloqa baxliqəysən. ■

¹² Meni rəqıblirimning məyliqə tapxurmioqaysən,

Qünki manga qara qaplxmaqçı boləqan yaloqanqılar heli kəptur,

Ülarning nəpəslirimu zorawanliktur.

¹³ Ah, Pərwərdigarning mehribanlikini tiriklərnin zeminidə kərüxkə kəzüm yətmigən bolsa...!

¹⁴ Pərwərdigarni təlmürüp kütkin!

Jigərlik bol, kəlbinq mərdənə bolsun!

Xundak kil, Pərwərdigarni təlmürüp kütkin! ■

28

28-küy •••• Pərwərdigaroqa tayinix

¹ Dawut yazoqan küy: —

□ 27:4 «... Əmür boyi Pərwərdigarning əyidə bolsam, ... Uning ibadəthanisida turup, yetəkliligə muyəssər bolsam» — Dawut pəyoqəmbərnin zamanida «Hudanin əyi», yəni «mukəddəs ibadəthana» tehi selinmioqanidi (oqlı Sulayman keyin yasidi). İbadəthana Musa pəyoqəmbər arkilik yasaləqan «mukəddəs qedir» idi. Xuning bilən Dawutning «mukəddəs ibadəthana» degini bəlkim rohiy jəhəttin, yəni Hudaning Əz huzur-dərgahini kərsitidu, dəp qüxiniximiz kərək. □ 27:9 «Məndin Əzüngni qəqurmioqaysən!» — ibraniy tilida «Yüzüngni məndin yoxurmioqaysən!».

□ 27:10 «Ata-anam meni taxliwətsimu,...» — Dawut Saul padixah təripidin qoqlanəqan. Saul uni «jinayətqi» dəp həsabliəqan qəqlirida, Dawut ata-anisi təripidin bir məzgil qətkə kəqiləqan boluxi mumkin idi. Keyin ular uning bilən billə boldi. Təwrat «1Sam.» 21-, -22-babni kəring.

■ 27:11 Zəb. 25:4-5, 9, 12; 86:11; Zəb. 119. ■ 27:14 Yəx. 25:9; 33:2; Həb. 2:3

I Pərwərdigar, Sanga nida qilimən;
 I mening Qoram Texim, manga süküt kilmioʻaysən;
 Qünki Sən jimjit turuwalisang,
 Mən qongqur hangoʻya qūxidoʻanlaroʻya ohxaxla bolimən. ■
² Sanga pəryad kəturginimdə,
 Sening muqəddəs kalamhanangəya qolumni kəturginimdə,
 Mening iltijalirimning sadasini angliəaysən! □
³ Meni rəzillər wə kəbihlik kiləuqilar bilən billə taxliwətmigəysən;
 Ular aozzida yəqinliri bilən dostanə səzləxsimu,
 Kənglidə əqmənlik bardur. ■
⁴ Ularning kilmixlirioʻya qarap,
 Ixlirining yamanlikioʻya qarap ix tutqaysən;
 Qolining kiləlanliri boyiqə əzlidirigə yanduroʻaysən;
 Tegixlik jazani əzlidirigə kayturoʻaysən.
⁵ Qünki ular nə Pərwərdigarning kiləlanlirini,
 Nə kollirining ixligənirini həq nəzirigə almaydu,
 Pərwərdigar ularni oʻqulitip, kaytidin bax kəturguzməydu.
⁶ Pərwərdigarəya təxəkkür-mədhiyə kayturulsun;
 Qünki U mening iltijalirimning sadasini angliəan.
⁷ Pərwərdigar mening küqüm, mening qalkinimdur;
 Mening kənglüm uningəya ixəndi,
 Xuning bilən yardəm taptim;
 Xunga kənglüm zor xadlinidu,
 Əz küyüm bilən mən Uni mədhiyiləymən.
⁸ Pərwərdigar Əz *həlking* küqidur,
 Xundakla məsih kiləjiniəya kutkuzəuqi qoroʻandur. □
⁹ Əz həlkingni kutkuzəoyəsən,
 Mirasingni bərikətlik kiləoyəsən;
 Ularni padiqidək beqip ozuklanduroʻaysən,
 Mənggügə ularni kəturüp yürgəysən. □

29

29-küy •••• Pərwərdigarning həywis

¹ Dawut yazoʻan küy: —

Pərwərdigarəya bərgəysilər, i Qudrətlik Boləuqining pərzəntliri,

■ **28:1** Zəb. 30:3; 35:22; 143:7 □ **28:2** «Sening muqəddəs kalamhanangəya qolumni kəturginimdə» — «kalamhana» muqəddəs qedirdiki «əng muqəddəs jay»ni kərsitidu. Nemixka muxu yərdə «əng muqəddəs jay» «kalamhana» deyilidu? Səwəbi, «əng muqəddəs jay» iqidə «əhdə sanduqi» yatidu, «əhdə sanduqi» iqidə Huda Israil bilən tüzgən əhdinamə (Hudaning səz-kalami) saklaklik idi. ■ **28:3** Zəb. 12:1-2; Yər. 9:7 □ **28:8** «Pərwərdigar ... məsih kiləjiniəya kutkuzəuqi qoroʻandur» — Hudaning «məsih kiləjini»: — (1) Huda Israillar üstigə tikligən padixah; (2) ahirda u dunyoəya əwətidoʻan Kutkuzəuqi-Məsihni kərstidu. «Məsih» toʻtuluk 2-küydi izahətlarni həm «Təbirlərnə» kəring. □ **28:9** «Əz həlkingni kutkuzəoyəsən, mirasingni bərikətlik kiləoyəsən;...» — Hudaning Əz həlki dəl Əzining mirasi ikənliki Muqəddəs Kitabta kəp yərlərdə tiləya elinidu.

Pərwərdigarəja xanu-xəwkət, küq bərgəysilər! □ ■

² Pərwərdigarəja Əz namioja layik xanu-xəwkət bərgəysilər;
Pərwərdigarəja pak-mukəddəslikning güzəllikidə səjdə kılinglar!

³ Pərwərdigarning sadasi qongkur sular üstidə həküm süridu;
Xan-xərəp igisi boləjan Təngri güldürməmiləri yangritidu;
Pərwərdigar büyük dengizlar üstidə həküm süridu. ■

⁴ Pərwərdigarning sadasi küqlüktur;
Pərwərdigarning sadasi həywətkə toləqandur;

⁵ Pərwərdigarning sadasi kedir dərəhlirini sunduriwetidu;
Bərħək, Pərwərdigar Liwandiki kedirləri sunduriwetidu.

⁶ U uləri mozay oynaklawatqandək oynaklitidu;
Yawa kalining balisi oynaklawatqandək, U Liwan wə Sirion teəjini oynaklitidu. □

⁷ Pərwərdigarning sadasi qakmaqlarning yalqunlirini xahlitwetidu; □

⁸ Pərwərdigarning sadasi qel-jəzirini zilziligə salidu;
Pərwərdigar Qədəxtiki qel-jəzirini zilziligə salidu; □

⁹ Pərwərdigarning sadasi dub dərəhlirini həryan toləqitidu,
Ormanlıqləri yalingaqlaydu;

Uning mukəddəs ibadəthanisida boləjan həmmisi «xanu-xəwkət!» dəp təntənə kılidu. □

¹⁰ Pərwərdigar topan üstigə həkümranlik kılip olturidu;
Bərħək, Pərwərdigar mənggügə padixah bolup həküm sürüp olturidu. □

¹¹ Pərwərdigar Əz həlkigə küdrətəni bəhx etidu;
Əz həlkini aman-hatirjəmlik bilən bərikətləydu.

30

30-küy •••• Pərwərdigarning Dawutning kerilip kətkənlikini jazalap, andin saqaytixi

¹ Mukəddəs ibadəthanini Hudaəja ataxni təbrikləp, Dawut yazojan küy:

Mən Seni aliy dəp uluəlaymən, i Pərwərdigar,

Qünki Sən meni pəstin yukiri kətürdüng,
Düxmənlimni üstümdin huxallandurmiding.

² I Pərwərdigar Hudayim, mən Sanga nalə kətürdüüm,

□ **29:1 «Pərwərdigarəja bərgəysilər, ... Pərwərdigarəja xanu-xəwkət, küq bərgəysilər!»** — bu sirlək sözning mənisi nemə? Mənisi qoqum xuki, Hudaning həlki uningəja ixinip tayanəqəqka, xundaqla mədhiyə oquəqəqka, Huda ularning həyatida Əz küq-küdrətini (xundaqla Əz xan-xəripini) kərsitixigə xarait beridu. ■ **29:1** Zəb. 96:7, 8 ■ **29:3** Mis. 9:23

□ **29:6 «Sirion teəji»** — Liwanning əng egiz taə qoqkisi, yənə bir nami «Hərmon». □ **29:7 «Pərwərdigarning sadasi qakmaqlarning yalqunlirini xahlitwetidu»** — baxka birhil tərijimisi «Pərwərdigarning sadasi ot yalqunlirini yirtiwetidu». Biraq aldi-kəynidiki səzlərgə kəriəqanda, qakmaqləri kərsitixi mumkin. □ **29:8 «Pərwərdigar Qədəxtiki qel-jəzirini zilziligə salidu»** — «Liwan taəlıri» (6-ayət) — Kanaan (Pələstin)ning ximal təripi, «Qədəxtiki qel-jəzirə» uning jənubiy təripi. □ **29:9 «Pərwərdigarning sadasi dub dərəhlirini həryan toləqitidu»** — baxka birhil tərijimisi «Pərwərdigarning sadasi marallarəja oəqlakləri nəəduroquzidu». □ **29:10 «Pərwərdigar topan üstigə həkümranlik kılip olturidu»** — «topan» bəlkim Nuħ pəyğəmbər dəwrədiki topanni kərsitidu, bu yərdə kəqmə mənədə bolup, dunyadiki qalaymikanqılıknimu kərsitidu.

Sən meni sakaytting.

³ I Pərwərdigar, Sən təhtisaradin jenimni elip çiqting, Həngəyə qüxidiqanlar arisidin manga həyat bərip saklıding.

⁴ Pərwərdigarəyə küy eytinglar, i Uning ihlasməni bəndiliri, Uning pak-muqəddəslikini yad etip təxəkkür eytinglar.■

⁵ Qünki Uning oşəzişi dəkiqədə ötüp ketidu,

Xəpaiti bolsa ömürwayət bolidu;

Yiqa-zar keqiqə qonup qalsimu,

Huxallıq tang səhər bilən tang kelidu.

⁶ Mən bolsam öz rəhət-paraşitimdə: «Mənggügə təwrənməy muqim turimən» — dedim.

⁷ Pərwərdigar, xəpaiting bilən, mening teqimni mustəhkəm turoşuzəjaniding;

Əmma Sən didaringni qəqurup yoxurdung;

Mən alakzadə bolup kəttim;

⁸ Mən Sanga nalə-pəryad kətürdüm, i Pərwərdigar;

Mən Sən Rəbkə iltija kildim: —

9 — Mening kenim təkülüp, həngəyə kirsəm nemə paydisi bardur?

Topa-qəng Seni mədhiyələmdü? Ü həkikitingni jakarliyalamdü?□

¹⁰ Anglişəysən, i Pərwərdigar, manga xəpkət kərsətkəysən;

I Pərwərdigar, manga yardəmdə boləşəysən!

¹¹ Sən matəm qəşəşəni ussul oynaxlarəyə aylandurdung;

Həzilik bəz kiyimimni salduriwetip,

Manga huxallıqni bəlwəşə qilip bəşliding;

¹² Xunga mening rohim süküt qilmay,

Sanga küylər okusun!

I Pərwərdigar, mening Hudayim, Sanga əbədil'əbədgiqə təxəkkürlərni eytimən!□

31

31-küy •••• Besim astida

¹ Nəşmiqilərnin bəxiqə tapxurulup okulsun dəp, Dawut yazəjan küy:

Sən Pərwərdigarni, mən baxpanah kildim;

Meni həqqaqan yərgə karitip qəymişəysən;

Öz həkkanilyliking bilən meni azad qilip qutkuzəşəysən;■

² Manga kulak saləşəysən, meni tezrək qutkuzəwəşəysən;

Manga qorəm tax,

Özümni qəşəşədiqan qəşəşəlik qəl'ə boləşəysən.

³ Qünki Sən mening uyultəxim, mening qəşəşənimdursən;

Xunga Öz naming uqun meni yetəkligəysən, meni baxlişəşəysən.

⁴ Manga yoxurun selinəjan tuzəktin qədəmlirimni tartkəşəysən;

Qünki Sən mening baxpanahimdursən.

⁵ Mən rohimni qəlungəyə tapxurdum;

■ **30:4** Zəb. 97:12 □ **30:9** «Mening kenim təkülüp, həngəyə kirsəm nemə paydisi bardur?» — Dawutning kesili (2- həm 3-ayətəni kəşəşə) bəlkim bir yaridin boləjanmu, yəki əşəning qanax kesili barmidi? □ **30:12** «xunga mening rohim süküt qilmay,...» — «rohim» bu yərdə ibraniy tilidə «xan-xəşəşə» dəgən səz bilən ipadilini. ■ **31:1** Zəb. 22:4-5; 25:2, 3; 71:1, 2; Yəx. 49:23

Sən manga nijatlik kılıp hərlükkə qıkaroşansən, i Pərwərdigar, hək Təngri.■

⁶ Yaloşan ilahlaroşa qokunidoşanlardın yirginip kəldim; Mən bolsam Pərwərdigaroşa etikađ kılımən.

⁷ Əzgərməs muhəbbiting bilən huxal bolup xadlinimən; Qünki mening harlikimni kərdüngsən; Jenimning azap-okubətliridin həwər tapting.

⁸ Meni düxmənlirimning kolioşa qüxürmiding, Bəlki putlirimni kəngri jayoşa turəşuzduŋ.

⁹ I Pərwərdigar, manga rəhim-xəpkət kərsətkəysən, Qünki bəximəşa külpət qüxti; Dərd-ələmdin kəzüm tüğüxəy dəp kəldi, Jenim, wujudummu xundaq.□

¹⁰ Həyatim kəyoşu-həsət bilən, Yillirim oşəm-oşussə bilən uprawatidu. Gunahım tüpəylidin məşdurum ketəy dəp kəldi, Ustihanlirim sizip kətti.

¹¹ Mən rəqıblirimning iza-aşanitigə kəldim, Yekınlirim aldida tehimu xundaq; Tonuxliriməşimu bir wəhimə boldum; Koqida meni kərgənlərmmə məndin dəjip kəqidu. ■

¹² Həmməylən meni əlgən adəmdək, kənglidin qıkirip taxlaxti; Puquk qinidək bolup kəldim.

¹³ Qünki nuroşunlarning təhmətlirini anglidim, Wəhimə tərəp-tərəplərdə turidu; Ular manga hujum kılıxka məslihətlixiwatidu, Jenimni elixka kəst kılıxiwatidu.

¹⁴ Birək mən Sanga tayinimən, i Pərwərdigar; «Sən mening Hudayim!» — dedim.

¹⁵ Mening künlirim Sening kolungdidur; Meni düxmənlirimning kolidin həm manga ziyankəxlik kılıquqılardın kütkuzoşaysən.

¹⁶ Kulungəşa didaringning jilwisini qüxürgəysən; Əzgərməs muhəbbiting bilən manga nijatlik ata kılışaysən.

¹⁷ I Pərwərdigar, meni yərgə karitip koymioşaysən; Qünki mən Sanga iltija kıldim; Rəzillər yərgə karap kəlsun; Ularning təhtisarada zuwani tutulsun;

¹⁸ Yaloşan ləwlər zuwandin kəlsun! Ular həkkaniylərni halioşanqə mazaq kılıp təkəbburluk bilən səzliməktə!

¹⁹ Əzüngni baxpanah kılışanlar üqün insan balilirining kəz aldida kərsətkən iltipatliring, Yəni Əzüngdin kərkidoşanlar üqün, saklioşan iltipat-nemətliring nəkədər moldur!■

²⁰ Sən ularni insanlarning suyikəstliridin Əz huzurungdiki yoxurun dalda jayoşa alisən;

Sən ularni til-aşanətlərdin sayiwiningdə yoxurup koşisən.

²¹ Pərwərdigarəşa təxəkkür-mədhıyilər yollansun!

■ 31:5 Luqa 23:46 □ 31:9 «...Jenim, wujudummu xundaq» — yaki «Jenim, iqimmu xundaq».

■ 31:11 Ayup 19:13; Zəb. 38:11 ■ 31:19 Yəx. 64:3; 1Kor. 2:9

Qünki U özgərməs muhəbbitini zulmətlik bir xəhərdə ajayib nimayən kildi! □

²² Qünki mən dəkkə-dükkidə həduqur: —
Seni, meni kəzidin qiqirip koydimikin, dəp korqkanidim;
Həlbuki, mən nalə kətürüp yelinölinimda, pəryadimöya kulak salding.

²³ Pərwərdigarni səyünglər, i Uning barlik məmin bəndiliri!
Pərwərdigar Özigə sadiklarni koşdaydu,
Həm təkəbburluk bilən ix kילוquqlarning kilmixlirini öz bexioya həssiləp kayturidu!

²⁴ I Pərwərdigarni təlmürüp kütkenlər,
Jigarlik bol, kəlbinq mərdanə kılinsun! ■

32

32-küy •••• *Gunahni etirap kilip, Hudadin kəqürüm sorax; •••• Huda jawabən bexarət beridu*

¹ Dawut yazoqan «Maskil»: —

Itaətsizlikliri kəqürüm kılinoqan,
Gunahlıri yepiloqan kixi bəhtliktur! □ ■

² Pərwərdigar rəzillikliri bilən həsablaxmaydioqan,
Rohida həqkandək hiylilik yok kixi bəhtliktur!

³ Mən *gunahimni iqrar kilmay*, süküttə turuwaloqanidim,
Kün boyi ahu-pioqan iqida,
Səngəklirim qirip kətti;

⁴ Qünki meni baskan qolung manga keqə-kündüz eoqir boldi;
Yazdiki kuroqəqiliktək yilikim kəoqjirap kətti.
Selah! □

⁵ Əmdi *gunahimni* Sening aldingda etirap kildim,
Kəbihlikimni Səndin yoxuriwərməydioqan boldum;
Mən: «Pərwərdigaroya asiyliklirimni etirap kilmən» — dedim,
Xuning bilən Sən mening rəzil *gunahimni* kəqürüm kilding.
Selah! ■

⁶ Xunga Seni tapalaydioqan pəyittə,
Hərbir ihlasmən Sanga dua bilən iltija kilsun!
Qong topanlar ərləp, texip kətkəndə,

□ 31:21 «Qünki U özgərməs muhəbbitini zulmətlik bir xəhərdə ajayib nimayən kildi!» — ayətning baxqa birnəqqə hil tərjimiliri bar, məsilən «zulmətlik bir xəhərdə» degənnin birnəqqə tərjimiliri bar. Bizningqə Dawut Saul padixahning ziyankəxlidkin kaqkanda, yat yurtlarda musapir boləqan waqitlirini əsləwatidu. Məsilən, «1Sam.» 21-, 27-babni kərtung. ■ 31:24 Zəb. 27:14 □ 32:1 «Dawut yazoqan «Maskil»» — «Maskil» degən səzning mənisi bizgə naməlum; bəzi alimlar uni «tərbiyilik» bildüridu, dəp qaraydu; yəni bəzilər uni «məhirlük bilən eytilsun» degənni bildüridu, dəp qaraydu. ■ 32:1 Rim. 4:6, 7 □ 32:4 «Selah!» — mənisi enik əməs. Zəburdiki hər bir küy nahxa kılıp eytiləqan waqıtta, «Selah» bəlkim padidiki bərdəm tohtaxni (pauz) kərsitip, «tohta, oylan» degən mənidə ixtililixi mumkin. ■ 32:5 Zəb. 38:18; 51:3; Pənd. 28:13; 1Yuha. 1:9

Sular xu kixigə hərgiz yekınlaxmaydu.□

⁷ Sən mening dalda jayımdursən;

Sən meni zulumdin saklıysən;

Ətrəpimni nijatlik nahxiliri bilən kəpləysən!

Selah.■

⁸ — «Mən sən mengixkə tegixlik yolda seni yetəkləymən həm tərbiyləymən;

Mening kəzüm üstüngdə boluxi bilən sanga nəsihət kılımən.□

⁹ Əkli yok boləqan at yaki exəktək bolma;

Ularni qəkləxkə tizginləydiəqan yügən bolmisa,

Ular hərgiz sanga yekın kəlməydu».■

¹⁰ Rəzillərgə qüxüdiəqan kayəqı-həsərlər kəptur,

Birəq mehir-xəpkətlər Pərwərdigarəqə tayanəqan kixini qəridəydu;

¹¹ I həkkaniylar, Pərwərdigar bilən xadlinip hursən bolunglar;

Kəngli duruslar, huxallıqtın təntənə kilinglar!

33

33-küy •••• Pərwərdigarning mehrıbanlıkı jahanoqə toloqan

¹ Əy həkkaniylar, Pərwərdigar üqün təntənə kilinglar!

Mədhıyıləx duruslar üqün güzəl ixtur.■

² Rawab bilən Pərwərdigarni mədhıyılənglar;

Ontaroqə təngkəx bolup, uningəqə küyləni eytinglar.□

³ Uningəqə atap yengi bir munajət-nahxini eytinglar;

Məhirlik bilən qelip, awazinglarni yukiri yangringlar.■

⁴ Qünki Pərwərdigarning səzi bərhəktur;

Uning barlik ixliri wədilirigə sadəkətlıktur.

⁵ U həkkaniyət həm adalətni yahxi kərgüqidur;

Yər-zemin Pərwərdigarning mehrıbanlıkı bilən toloqandur.■

⁶ Pərwərdigarning səzi bilən asmanlar yaritiləqan,

Uning aqzıdiki nəpəs bilən ularning barlik kəxunlirimuyaritiləqandur;□ ■

⁷ U dengzıdiki sularni bir yərgə yioqıp dəwiləydu;

□ **32:6** «Xunga seni tapalaydiəqan pəyttə, hər bir ihlasmən sanga dua bilən iltiya kilsun!»

— «xunga» degən muxu muhim söz Hudaning kəqürümını izdigən adəmgə ümid berixi kərək

(5-ayətni kəring). «Qong topanlar ərlep təxip kətkəndə, sular xu kixigə yekınlaxmaydu»

— muxu səzlər oqurmənlərgə Nuh pəyqəmbərnin dəwrıdiki topanni əslitidu. Topan kəlxıtın

burun Hudani izdigənlər üqün «Hudani tapalaydiəqan pəyt» bolıdu; ləkin topan besip kəlgəndin

keyin Hudani izdəydiəqan həqkəndək pürsət kəlməydu. ■ **32:7** Zəb. 27:5; 31:20 □ **32:8**

«Mening kəzüm üstüngdə boluxi bilən...» — (1) Huda Əzini səygənləni hərdəim kəzıdə

tutıdu; (2) kədimdə padıxahlar hızmətqıllırgə pəkət kəz ixariti bilənə yol kərsitətti. ■ **32:9**

Pənd. 26:3; Yəq. 3:3 ■ **33:1** Zəb. 92:1; 135:3; 147:1 □ **33:2** «Rawab bilən Pərwərdigarni

mədhıyılənglar» — «rawab» bu ayəttə həm Zəburdiki bəxkə ayətlərdə ixıltilgəndə, «rawab»

degən söz rawabkə ohxap kətidəqan bir sazni kərsitidu. «Ontaroqə təngkəx bolup, uningəqə

küyləni eytinglar» — «ontar» on tarlık qiltardək bir saz. ■ **33:3** Zəb. 40:3; 96:1; 98:1;

144:9; Yəx. 42:10; Wəh. 5:9; 14:3 ■ **33:5** Zəb. 45:7; 119:64; İbr. 1:9 □ **33:6** «ularning

(asmanlarning) barlik kəxunliri» — bir tərəptin kuyax, ay, yultuzlarni kərsətsə, yənə bir

tərəptin barlik pərixtiləni kərsitidu. ■ **33:6** Yar. 1:6, 7

U okyanlarni ambarlar iqidə saklap turidu;□

8 Pütkül yər yüzidikilər Pərwərdigardin əymənsun;
Dunyadiki pütün jan igiliri Uningdin qorkup, hərmətlisun;

9 Qünki Uning bir səzi bilənla ix püttürülgənidi;
Uning bir əmri bilənla degənliri bərpa qilinənidi.

10 Pərwərdigar əllərnin pilanini tosiwetidu;
U qowmlarning hiyallirini bikar qiliwetidu.■

11 Pərwərdigarning nəsihəti mənnggügə turidu;
Kəlbidiki oyliri dəwrdin-dəwrgə ixka axurulidu.■

12 «Pərwərdigar bizning Hudayimizdur» dəydiqan qowm bəhtliktur!
Yəni Əz mirasi boluxka talliqan həlk bəhtliktur!■

13 Pərwərdigar ərxin yərgə nəzər salidu,
U pütkül insanlarni kərüp turidu.

14 Turaloqusidin yər yüzidikilərnin həmmisigə qaraydu;

15 U ularning hər birinin kəlbirini Yasioquqidur;
Ularning barlık ixlirini dəngsəp qıkkquqidur.

16 Padixah bolsa qoxunlirinin kəplüki bilən əalib bolalmaydu;
Palwan əzining zor küqi bilən əzini kütquzalmaydu;

17 Tolparoqa tayinip həwp-hətərdin kütquzulux bihudiliktur,
U zor küqi bilən heqkimni kütquzalmaydu;

18-19 Mana, ularning jenini əlümdin kütquzux üqün,
Kəhətqiliktə ularni həyat saklax üqün,

Pərwərdigarning kəzi Əzidin əminidiqanlarning üstidə turidu,
Əzining əzgərməs muhəbbitigə ümid baqliqanlarning üstidə turidu.■

20 Bizning jenimiz Pərwərdigaroqa təlmüridu;
Bizning yardəmçimiz,
Bizning kalkinimiz U bolidu.

21 Xunga Uning bilən kəlbimiz xadlinip ketidu;

Qünki Uning muqəddəs namioqa tayinip ixəndük.

22 I Pərwərdigar, biz Sangila ümid baqliqinimizdək,
Sening əzgərməs muhəbbitingmu üstimizdə boləyay!

34

34-küy •••• *Hudaning mehribanlixiqoqə mədhıyə* •••• «*elipba tərtipilik*» küy •••• 1-ayəttiki izahatni kərüng.

1 Dawut yazoqan küy: —

(Dawut Abimələk *padixahning* aldida yürux-turuxini baxқиqə qiliwaloqanda, *Abimələk* uni həydiwətkən waqıtta yazoqan)

[□] Mən hər kəndəq waqıtlarda Pərwərdigaroqa təxəkkür-mədhıyə kəyturimən;

□ 33:7 «U dengizdiki sularni bir yərgə yioqıp dəwiləydu» — baxka birhil tərjimisi: «U dengizdiki sularni küplərgə yioqıdu». «U okyanlarni ambarlar iqidə saklap turidu» — bu ayətnin mənisi sirlük boləqini bilən, Hudaning sularni toluq idara qilidiqanliqini kərsətkənlikidin heqkəndəq xühə yok. ■ 33:10 Yəx. 19:3 ■ 33:11 Pənd. 19:21; 21:30; Yəx. 46:10 ■ 33:12 Zəb. 65:4; 144:15 ■ 33:18-19 Ayup 36:7; Zəb. 34:15; 1Pet. 3:12

Uni mədhiyələx aqzimdin qüxməydu. □ ■

2 |□| Kəlbim Pərwərdigarni iptiharlinip mədhiyələydu, Məminlər buni anglap xadlikta bolidu.

3 |□| Mən bilən billə Pərwərdigarni uluqlanglar, Birliktə Uning namioğa mədhiyələr yangritayli.

4 |□| Pərwərdigarni izdidim, U mening duayimni ijabət kildi, Meni baskan barlik wəhimə-korkunqlirimdin kütquzdi.

5 |□| *Məminlər* Uningoğa təlmürüp nurlandi; |□| Yüzliri yərgə qaritilmidi.

6 |□| *Mən* pəkir-biqarə *Uningoğa* nida kildi, Pərwərdigar anglap, meni həmmə awariqiliklərdin kütquzdi.

7 |□| Pərwərdigarning Pərixtsisi Uningdin əyminidioqanlarni qoşdap ətrapioğa qedirini tikidu, Ularni kütquzidu. □

8 |□| Pərwərdigarning məhribanlikini tetip, bilgin, Uningoğa ixininip tayanqan adəm nemidegən bəhtliktur!

9 |□| I Uning mükəddəs bəndiliri, Pərwərdigardin əymininglar! Qünki Uningdin əyminidioqanlarning heq nərsisi kəm bolmas.

10 |□| Küqlük arslanlar ozuksiz qəlip aq kəsimu, Əmma Pərwərdigarni izdigüqilərnin heqbir yahxi nərsisi kəm bolmas. ■

11 |□| Kelinglar bəlilirim, manga kulak selinglar; Mən silərgə Pərwərdigardin əyminixni oğitip qoyay.

12 |□| Həyatni ətiwarlaydioqan kixi kim? Kimning uzun wə yahxi künlərnəni gəgüsi bar? ■

13 |□| Undaқта tilingni yamanliқtin tartip yür, Ləwliring məkkarliқtin neri bolsun;

14 |□| Yamanliқtin ayrilip yirak bolup, güzəl əməllərnəni kilip yür; Aman-hatirjəmlikni izdəp, uni qoşlap yür. □

15 |□| Pərwərdigarning kəzi həkqaniylarning üstidə turidu, Uning kuliki ularning iltijalirioğa oquq turidu; ■

16 |□| Pərwərdigarning qirayi rəzillik kiləuqularoğa qarxi qıkar, Ularning hərəkəndə nam-hatirilirini yər yüzidin elip taxlar;

17 |□| Həkqaniylar iltija kilidu, Pərwərdigar anglaydu, ularni barlik azab-muxəkkətliridin kütquzidu;

18 |□| Pərwərdigar kəngli sunuqlaroğa yekındur, Rohi ezilgənlərnəni kütquzidu. □ ■

□ **34:1** «*N ələf, ibranıy tilidiki birinqi hərp*» — bu küy «elipbə tərtipilik» küy. Hər bir ayət əldəda ibranıy hərplər kərsitilidu (10-küygə berilgən, «elipbə tərtipilik küy» toqruluk izahatnimu kəring). «*Mən hərəkəndə wəqitlərdə Pərwərdigaroğa təxəkkür-mədhıyə kəy turimən*» — «təxəkkür-mədhıyə kəy turux» degən səz ibranıy tilidə («Hudaoğa» rəhmət eytix», «uni uluqlax» degən mənədə kelidu, uning yənə «Hudani hursən kilix» degən mənəsimu bar. «Təxəkkür-mədhıyə kəy turux» degənnin ibranıy tilidiki xəkli ərəb tilidiki «mubarəkləx» degən səzə oxhap ketidu; demək, Hudaoğa «bərikət» (bərikət) yətküzüx. ■ **34:1** 1Sam. 21:13 □ **34:7** «*Pərwərdigarning Pərixtsisi*» yəki «*Pərwərdigarning Əlqisi*» — Təwrat dəwridə intayın ələhədə bir xəhs idi. «Təbirələr»ni kəring. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» bəzi ixlərdə Hudaning ornidə kərnətti (məsilən, «Yar.» 16:7-14, 18-babni, «Təbirələr»nimu kəring). ■ **34:10** Ayup 4:11 ■ **34:12** 1Pet. 3:10 □ **34:14** «*Aman-hatirjəmlikni izdəp...*» — yəki «həmməylən bilən inəq ətəxkə tirixip,...». ■ **34:15** Ayup 36:7; Zəb. 33:18; 1Pet. 3:12 □ **34:18** «*Pərwərdigar kəngli sunuqlaroğa yekındur, rohi ezilgənlərnəni kütquzidu*» — bu ayəttiki «kəngli sunuqlar» həmdə «rohi ezilgənlər», xübhəsisziki, towa kiləqanlarni kərsitidu. ■ **34:18** 2Tim. 3:11

19 |□| Həkkaniylar duq kəlgən awariqiliklər köptur;
Biraq Pərwərdigar ularni bularning həmmisidin kutkuzidu. ■

20 |□| U həkkaniyning səngəklirini saq qalduridu,
Ulardin birsimu sunup kətməydu. ■

21 |□| Yamanliqning əzi rəzillərni öltüridu;
Həkkaniylarəja nəprətlinidəşanlar gunahğa qalidu.

22 |□| Pərwərdigar Əz kullirining janlirini bədəl tələp hərlükkə qikiridu;
Uningəja tayanəşanlardin həqkimgə gunah bekitilməydu. □

35

35-küy •••• Ziyankəxlik həm ahanəttə qaloqanda qiloqan dua

¹ Dawut yazoqan küy: —

I Pərwərdigar, mən bilən elixkanlar bilən elixkaysən;
Manga jəng qiloqanlarəja jəng qiloqaysən!

² Qolungəja sipar wə kalkan aloqin;
Manga yardəmgə ornungdin turəqaysən;

³ Nəyzini suoqurup, meni koşlawatkanlarning yolini toşkaysən;
Mening jeniməja: «Mən sening nijatliqingdurmən!» — degəysən!

⁴ Mening həyatiməja qang salmaqçı boləşanlar yərgə qaritilip xərməndə
boləqay;

Manga kəst əyligənlər kəynigə yandurulup rəsua boləqay. ■

⁵ Ular goya xamalda uqқан samandək tozup kətkəy;
Pərwərdigarning Pərixtsi ularni tarkitiwətkəy! ■

⁶ Ularning yoli qarəngəju wə teyiloqak boləqay,
Pərwərdigarning Pərixtsi ularni koşliwətkəy!

⁷ Qünki ular manga orunsiz ora-tuzak təyyarlidi;
Jenimni səwəbsiz elixka ular uni kolidi.

⁸ Həlakət tuydurməstin ularning bexioqə qüxkəy,
Əzi yoxurun kuroqan torəja əzi qüxkəy,
Həlakətkə yikiloqay.

⁹ U qəoqda jenim Pərwərdigardin səyünidu,
Uning nijatlik-kutkuzuxidin xadlinidu!

¹⁰ Mening həmmə ustihanlirim: — «I Pərwərdigar, kimmu Sanga təngdax
keləlisun?» — dəydu,

— «Sən ezilgən məminləрни küqlüklərninq qənggilidin,
Ezilgənlər həm yoqsullarni ularni bulioquqilardin tartiwəlip kutkuzisən».

¹¹ Yawuz, yaloqan guwahqilar koqurup,
Həwirim bolmioqan gunahlar bilən üstümdin xikayət qilməqta.

¹² Ular mening yaxlilikiməja yamanlik kilip,
Meni panahsiz yetim kilip koqoqanidi!

¹³ Lekin mən bolsam, ular kesəl boləqanda,
Bəzni yəgəp kiyiwaldim;

Ularni dəp roza tutup, özümni təwən qildim;

■ 34:19 2Tim. 3:12 ■ 34:20 Yh. 19:36 □ 34:22 «Pərwərdigar Əz kullirining janlirini bədəl tələp hərlükkə qikiridu» — bu yardə ixlətkən peil («bədəl tələp hərlükkə qikiridu») adəttə kullarni (məlum bahəda) kulluqtin azad kilix, hər kilixni bildüridu. ■ 35:4 Zəb. 40:14; 70:2-3 ■ 35:5 Ayup 21:18; Zəb. 1:4; Yəx. 29:5; Həox. 13:3

Əmdi duayim bolsa hazır baqrimoşa yenip kəldi!□

14 Mən bu ixlərdin dost yaki kərindiximning bexioşa qüxkən ixka ohxax məyüslinip yürdüm,

Mən öz anisioşa həza tutqandək, beximni selip yürdüm.

15 Biraq mən putlixip kətkinimdə,

Ular huxal boluxup kətkənidi,

Bir yərgə jəm boldi;

Dərwəqə jəm boluxup muxu zorawanlar manga qarxi qıxixti,

Biraq həwirim yok idi.

Ular meni parə-parə kilix üqün tohtimay zərbə berixti.

16 Huddi bir qıxləm poxkal üstidə qaqqak wə talax kılolan hudasislardək,

Ular manga qixlirini oququrlitip hiris kılıxti.□

17 I Rəb, qaşanoşiqə pərwa kılmaysən?

Jenimni ularning həlakitidin kütquzoşaysən,

Mening birdinbir həyatimni *muxu* yirtkuq xirlarning aozidın tartıwaloşaysən!

18 Zor jamaət arisida mən Sanga təxəkkür eytimən;

Nuroşunlioşan həlk arisida Seni mədhıyiləymən.■

19 Yaloşan səwəb bilən manga rəkiş bololanlarni üstümdin xadlandurmişaysən;

Məndin səwəbsiz nəprətləngənlərnı əzara kəz kişixturmişaysən!■

20 Ular dostanə səz kılmaydu,

Zemindiki tinqlikərwərlərgə pitnə-işwa toqumakta.

21 Ular manga qarap eoşizini yoşan eqip:

«Way-way! Kütkünimizni öz kəzimiz bilən kəruwalduk!» — deyxidu.

22 I Pərwərdigar, Sən bularni kəruş qıqting, süküt kılmioşaysən;

I Rəb, məndin Əzüngni yiraklxaturmişaysən;

23 Kəzoşaloşaysən,

Mən üqün həküm qıqirixka oyoşanoşaysən,

I mening Hodayim — Rəbbim!

24 Mening ixim üstidə öz həkkanıyliking boyiqə həküm qıqaroşaysən, i Pərwərdigar Hodayim;

Ularni mening *oşguxsizlikimdin* xadlandurmişaysən!

25 Ular kənglidə: «Wah! Wah! Əjəb obdan boldi!» — deyxmisun;

Yaki: «Uni yutuwəttuk!» — deyxmisun.

26 Mening ziyinimdin huxal bololanlar yərgə qaritilip xərməndə boloyay;

Meningdin əzlirini üstün tutquqılarning kiyim-keqiki hijalət wə nomus-suzluk bolsun!

27 Mening həkkanıylikimdin səyüngənlər təntənə kılıp xadlansun!

□ 35:13 «... ular kəsəl boləşanda, bəzni yəşəp kiyiwaldım» — «bəz kiyim»ni kiyiwelıx (həza tutqandək) ezi yaki baxqılar üqün qattik dua kılixning birhil ipadisi idi. «... duayim bolsa hazır baqrimoşa yenip kəldi!» — bu ibarining mənisi bəlkim: — (1) Huda jawab bərmigən bolsimu (kesəl adəm saşaymıdi), biraq dua kıloşuqini bərikətlidi; yaki (2) dərwəqə kesəl adəm saşaydı, biraq kərixkandək dua kıloşuqioşa ziyankəxlik kıldi. Bizningqə 2-ımkaniyət toşrıdur. □ 35:16 «Huddi bir qıxləm poxkal üstidə qaqqak wə talax kılolan hudasislardək,...» — baxka birhil tərjimisi: — «Huddi bir qıxləm poxkal üstidə qaqqak wə huddi əzwəyləp mazaq kıloşuqi əhləksizlardək,...». ■ 35:18 Zəb. 40:9,10; 111:1 ■ 35:19 Yh. 15:25

Ular həmixə: «Əz külining aman-esənlikigə söyüngən Pərwərdigar uluqlansun!» — degəy.□

²⁸ Xu qaqlada mening tilim kün boyi həkkaniyliking tooqruluk səzləydu, mədhıylərni yangritidu.

36

36-küy •••• *Gunahkar insan wə Hudaning meħribanlığı*

¹ Nəoımiqılərning bexioqa tapxurulup oqlusun dəp, Pərwərdigarning küli Dawut yazoqan küy: —

Rəzil adəmning asiyliki mening kəlbimdə bir bexarətni pəyda kilidu: — «Uning nəziridə Hudadin kərkidoqan ix yoktur!».[□]

² Qünki u öz-özini mahtayduki,

U öz-özige: — «Məndə gunah tepilmas, kılöpinim yirginqlik ix əməstur!» — dəydu. □

³ Aqlzidiki səzlər kəbihlik wə hiyliyərliktur; Pəzilətlük ix kəlix parasitidin u alliburun məħrumdur.

⁴ U ornida yatqandimu gunahni kəzləydu; U durus bolmioqan yoloqa mengixni iradə kilidu; Yamanlıqtin heq nəprətlənməydu.

⁵ I Pərwərdigar, əzgərməs muħəbbiting ərxlərgə taqixidu; Həkkəət-sadıqlıking bulutlaroqa yetidu![■]

⁶ Həkkaniyliking büyük taqlardək, Həkümliring tilsimatlik qongkur dengizlardəktur.

I Pərwərdigar, Sən adəmlər wə həywanlarni saqlıoquqıdursən;

⁷ Sening əzgərməs muħəbbiting nəkədər kımmətlıktur, i Huda! Xunga insan baliliri kənatliring sayisidə panahlinidu.

⁸ Ular öyüngdiki mol dastihandin toyoquqə bəħrimən bolidu; Sən ularoqa huzur-hələwətliringning dəryasidin iqküzisən.

⁹ Qünki Səndila bardur həyatlik bulıki; Nürungda bolup nurni kərimiz.

¹⁰ Ah, Əzüngni tonup, bilgənlərgə muħəbbitingni, Kəngli duruslaroqımu həkkaniylikingni kərsitixni dawamlaxturoqaysən.

¹¹ Təkəbburlarning putining manga hujum kılıxioqa yol koymioqaysən; Rəzillərning qöli meni ornumdin koqlıwətmisun;

¹² Mana, yamanlık kılöquqılar yikildi!

Oqlıtiwetildi, ornidin kayta turalmaydu!

□ 35:27 «Mening həkkaniylikimdin söyüngənlər təntənə kilip xadlınsun! Ular həmixə: «Əz külining aman-esənlikigə söyüngən Pərwərdigar uluqlansun!» — degəy» — Dawut pəyoqəmbər muxu ayəttə bəlkim özidin keyin kelidioqan, öz əjdadi bolıoqan Kıtquzoquqi-Məsiħ tooqruluk bexarət beridu. □ 36:1 «Pərwərdigarning küli Dawut yazoqan küy» — ıbraniy tilida: «Pərwərdigarning külining, Dawutning küyi». □ 36:2 «U öz-özige: — «Məndə gunah tepilmas, kılöpinim yirginqlik ix əməstur!» — dəydu» — bəlkim u özini aldıməkqi bolup: «Mening gunahım anqa əqır əməs», deməkqi. Toluk ayətning yənə birhıl tərjimisi: «Uning gunahıning yirginqliki axkarılanıoqan bolsimu, u yənıla öz özini mahtaydu». ■ 36:5 Zəb. 57:10; 108:4

37

37-küy •••• Yahxilar bilən yamanlarning təqdiri •••• «*elipbə tərtiplik*»
küy

¹ Dawut yazoqan küy: —

|□| Yamanlıq kılouqılar tüpəylidin özüngni köydürmə,
Nakəslərgə həsət kılma.■

² Qünki ular ot-qəplərdək tezla üzüp taxlinidu,
Yumran əsümlüklərgə ohxax tozup ketidu.

³ |□| Pərwərdigarəya tayan, tirixip yahxilik kıl,
Zeminda makanixip yaxap, Uning wapa-həqikətini ozuk bilip huzurlan.□

⁴ «Pərwərdigarni hursənlikim» dəp bilgin,
U arzu-tiləkliringgə yətküzidu.

⁵ |□| Yolungni Pərwərdigarəya amanət kıl;
Uningəya tayan, U qokum *tilikingni* ijabat kildidu.■

⁶ |□| U həqkaniylikingni nurdək,
Adalitingni güxtiki kuyaxtək qaknitidu.

⁷ |□| Pərwərdigarning aldida tinq bolup, Uni səwrqanlik bilən küt;
Həramdin ronak tapqan adəm tüpəylidin,
Yaman niyətliri ixka axidoqan kixi tüpəylidin özüngni köydürmə.

⁸ |□| Aqqıkingdin yan, oğəzəptin kayt,
Əzüngni köydürmə;
U pəkət seni yamanlıqqa elip bəridu.

⁹ Qünki yamanlıq kılouqılar zemindin üzüp taxlinidu;
Pərwərdigarəya təlmürüp kütkenlər bolsa,
Zeminoğa igidarqilik kildidu.

¹⁰ |□|: Kəznı yumup aqkuqıla, rəzil adəm həlak bolidu;
Uning makanioğa səpselip karisang, u yok bolidu.

¹¹ Biraq yawax-məminlər zeminoğa miraslik kildidu,
Wə qəksiz arambəhxликтin huzurlinidu.■

¹² |□| Rəzil adəm həqkaniyoğa kəst kildidu;
Uningəya qixlirini oququrlitip hiris kildidu;

¹³ Ləkin Rəb uningəya qarap külidu;
Qünki Rəb uning bexioğa kəlidioqan künni kəridu.

¹⁴ |□| Yawaxlar wə yoksullarnı yikıtix üqün,
Yolı duruslarnı kirip taxlax üqün,
Rəzillər kiliqini oqilipidin suqurup elip,
Okyasining kiriqini tartip təyyarlıdi.

¹⁵ Ləkin kiliqi bolsa öz yüririkə sanjilidu,
Okyaliri sunduruwetilidu.

¹⁶ |□| Həqkaniylərdiki «az»,
Kəpligən yamanlarning baylıqliridin əwzəldur.

¹⁷ Qünki rəzillərnin biləkliri sundurulidu;
Ləkin Pərwərdigar həqkaniylarnı yələydu;

¹⁸ |□| Pərwərdigar kəngli duruslarning künlirini bilidu;
Ularning mirasi mənnggügə bolidu.

¹⁹ Ular eşir künlərdə yərgə qarap qalmaydu;
Kəhətqiliktimu ular tok yüridu.

■ 37:1 Pənd. 23:17; 24:1 □ 37:3 «Uning wapa-həqikətini ozuk bilip huzurlan» — baxka
birhil tərjimisi: «wəpalıq-sadıqlıqqa intilgin». ■ 37:5 Zəb. 22:9-10; 55:22; Pənd. 16:3; Mat. 6:25;
Luqa 12:22; 1Pet. 5:7 ■ 37:11 Mat. 5:5

20 |□| Birak rəzillər həlak bolidu;
Pərwərdigar bilən kərxilaxkuqular qimənzardiki gül-giyahdək tozup
ketidu;

Ular tügəydu;
Is-tütündək tarkilip tügəydu.□

21 |□| Rəzil adəm ətnə elip kayturmaydu;
Əmma həkkanıy adəm məhribanlıq bilən ətnə beridu;

22 Qünki *Pərwərdigar* rəhmət kıləjanlar zəminoğa igə bolidu,
Birak uning lənitigə uqriəjanlar üzüp taxlinidu;

23 |□| Mərdanə adəmning kədəmliri Pərwərdigar tərpidindur;
Rəb uning yolidin hursən bolidu. □

24 U teyilip kətsimu, yikilip qüxməydu;
Qünki Pərwərdigar uning qolini tutup yələp turidu.

25 |□| Mən yax idim, hazır kərip qaldim;
Ləkin həkkanıyların taxliwetilgənlikini,
Yaki pərzəntlirining nan tiligənlikini əsla kərgən əməsmən;

26 U kün boyi mərd-məhriban bolup ətnə beridu;
Uning əwladlirimu həlkə bərikət yətküzidu.

27 |□| Yamanlıqni taxlanglar, yaxlilik kilinglar,
Mənggü yaxaysilər!

28 Qünki Pərwərdigar adalətni səyidu,
U Əz məmin bəndilirini taxlimaydu;

Ular mənggügə saqlinidu;
|□| Ləkin rəzillərnin əwladliri üzüp taxlinidu.

29 Həkkanıylar yər-jahanoğa igə bolidu,
Əbədil'əbədgiqə uningda məkan tutup yaxaydu.

30 |□| Həkkanıy adəmning əozzi danalıq jakarlaydu;
Uning tili adil həkümlərni səzləydu;

31 Kəlbidə Hudaning *mukəddəs* kənanı turidu;
Uning kədəmliri teyilip kətməs.□ ■

32 |□| Rəzillər həkkanıy adəmni paylap yüridu;
Ular uni əltürgüdək pəytni izdəp yüridu.

33 Ləkin Pərwərdigar uni düxmənning qənggilioğa qüxürməydu;
Yaki həkümdə uni gənəhka pütməydu.

34 |□| Pərwərdigarni təlmürüp küt,
Uning yolini qing tutqin;
U sening mərtiwəngni kətürüp, zəminoğa igə kılidu ,
Rəzillər həlak kılinoğanda,
Sən buni kərisən.

35 |□| Mən rəzil adəmning zomigərlik kiliwatqinini kərdüm,
U huddi aynioğan barəksan yəpyexil dərəhtək ronək tapqan.□

36 Birak u ətup kətti,
Mana, u yök boldi;
Mən uni izdisəmmu, u tepilmaydu.

□ 37:20 «Ular tügəydu; is-tütündək tarkilip tügəydu» — baxka birhil tərjimisi: «Ular tügəydu; kəziların yəqidək kəyüp ketidu». □ 37:23 «Rəb uning yolidin hursən bolidu»

— yaki: «U (mərdanə kixi) uning (yəni, Rəbning) yolidin hursən bolidu». □ 37:31 «Kəlbidə Hudaning mukəddəs kənanı turidu» — ibraniy tilida «Kəlbidə Hudaning mukəddəs kənanı turidu». ■ 37:31 Zəb. 40:8; Yəx. 51:7 □ 37:35 «Mən rəzil adəmning zomigərlik kiliwatqinini kərdüm, u huddi aynioğan barəksan yəpyexil dərəhtək ronək tapqan» —

— demək, rəzil adəm zomigərlik yoli bilən sirtidin qarioğanda qıraylıq qəng bir dərəhtək barəksan bolidu.

37 |□| Mukəmməl adəmgə nəzər sal,
 Durus insanəğa kara!
 Qünki bundak adəmning ahir kəridiojini arambəhx hatirjəmlik bolidu.
 38 Itaətsizlər bolsa birlikdə həlak bolixidu;
 Ularning kələqiki üzülidu;
 39 |□| Biraq həkkanıylarning nijatliki Pərwərdigardindur;
 U eəjr künlərdə ularning küqlük pənəhidur.
 40 Pərwərdigar yardım kəlip ularni saqlaydu;
 U ularni rəzillərdin saqlap kətkuzidu;
 Qünki ular Uni baxpanahı kəlidu.

38

38-küy •••• Eəjrəqilikta qələjan kixining iltija duasi

1 Dawut yazəjan küy: —
 (Əslimə üqün)

I Pərwərdigar, əzəzipingdə tənbiə bərmigəysən,
 Kəhringdə meni jazalimioəysən! ■
 2 Qünki okliring meni zəhimləndürüp sanjidi,
 Kəlung üstümdin kəttik basti.
 3 Kəttik əzəziping tūpəylidin ətlirimdə həq saqlıq yəq,
 Gunahim tūpəylidin ustihanlirimda aram yəktur.
 4 Qünki gunahlırim boyumdin taxti;
 Ular kəturəlmigüsiz eəjr yūktək meni besiwaldi.
 5 Əhməklikimdin jarahətlirim sesip, xəlwəwəp kətti.
 6 Azabtin bəllirim tolimu pükülüp kətti,
 Kün boyi əməgə petip yürimən!
 7 Qatiraqlirim otka toldi,
 Ətlirimning saq yeri yəktur.
 8 Mən tolimu həlsirap, ezilip kəttim;
 Kəlbimdiki azab-kəyoqu tūpəylidin hərkirəymən.
 9 Rəb, bərlək arzuyum kəz aldingdidur;
 Uə tartixlirim Səndin yoxurun əməs;
 10 Yürikim jioıldap, həlimdin kəttim;
 Kəzlimning nuri əgti.
 11 Yar-buradərlirimmu meni urəjan waba tūpəylidin, əzlrini məndin
 tartti;
 Yəkinlirimmu məndin yirək kaqti.
 12 Jenimni almaqəi boləjanlar tuzak kuridu;
 Manga ziyanni kəstligənlər zəhirini qaqmakta;
 Ular kün boyi həylə-mikirlərnə oylimakta.
 13 Ləkin mən gas adəmdək anglimaymən,
 Gaqa adəmdək aəzimni aqmaymən;
 14 Bərhək, mən angliyalmaədioəjan gaslərdək bolup kəldim;
 Aəzimda kəlidioəjan rəddiyə-tənbiə yəq.
 15 Qünki ümidimni Sən Pərwərdigarəğa baəlidim;
 Rəb Hodayim, Sən iltijayiməğa ijabət kəlisən.
 16 Qünki mən: — «Ular mening üstümgə qəkip mahtanmioəy;

Bolmisa, putlirim teyilip kətkəndə, ular xadlinidu» — dedim mən.

¹⁷ Qünki mən dəldəngxip, tügixəy dəp qaldim, Azabim kəz aldımın kətməydu.

¹⁸ Qünki mən öz yamanlığımı ikrar qilimən; Gunahım üstidə qayoturimən. ■

¹⁹ Ləkin düxmənlirim juxkən həm küqlüktür; Qara qarlap, mənə nəprətləngənlərnin sani nuroğundur.

²⁰ Wapaşa japa kilidioşanlar bolsa, mən bilən qarxilixidu; Qünki mən yaxxilikni kəzləp, intilimən.

²¹ I Pərwərdigar, məndin waz kəqmigəysən! I Hudaıym, məndin yiraqlaxmioşaysən!

²² I Rəb, mening nijatlığım, Manga qapsan yardım qiləşaysən!

39

39-küy •••• Hudaning tərbiyisini qüxinip yetix

¹ Nəoşmiqilərnin bexi Yəđutunoşa tapxuruloşan, Dawut yazoşan küy: —

«Tilim gunah qilmisun dəp, Yölliriməşa diqqət qilimən; Rəzillər kəz aldımın bolsa, mən aoziməşa bir kəxək salimən» — degənidim. □

² Mən süküt qilip, zuwan sürmidim, Həttə yaxxilik toşrisidiki sözlərnimə aozimdin qıqarmidim; Biraq dil azabim təhimə qozəldi. □

³ Kənglumdə zərdəm qaynidi, Oylanəşanseri ot bolup yandı; Andin tilim ihtiyarsiz sözləp kətti.

⁴ I Pərwərdigar, öz əjilimni, Künlirimnin qanqilik ikənlikini mənə ayan qiləşin; Ajiz insan balisi ikənlikimni mənə bildürgin.

⁵ Mana, Sən künlirimni pəkət nəqəə şeriqlə qilding, Sənin əldingdə əmrüm yok həşabididur. Bərhək, bərlək insanlar tik tursimə, pəkət bir tiniklə, halas. Selah. ■

⁶ Bərhək, hər bir insanning həyati huddi bir kələnggidur, Ularnin əldirap-saldırxlırı bişudə awariqiliktür; Ular baylıqlarni toplaydu, ləkin keyin bu baylıqlarni kimning kəlioşa juşlinidioşanlıqini bilməydu.

⁷ I Rəb, əmdi mən nemini kütimən? Mening ümidim sangila bəşliktür.

⁸ Məni bərlək əşiyliklirimdin kütquzəşaysən, Məni həmakətlərnin məşirisigə qaldurmioşaysən.

■ **38:18** Zəb. 32:5 □ **39:1** «Yəđutun» — Dawut pəşəşəmbər «məđhiyə Hori»ning yetəkşisi dəp bəkitən kixini kərsitidu («1Tar.» 16:41ni kəşing). «Nəoşmiqilərnin bexi Yəđutunoşa tapxuruloşan» — bəşə birhil təşimisi: «Nəoşmiqilərnin yetəkşisigə tapxuruloşup, «Yəđutun» (məđhiyələş deşən mənidə) əşangidə oşulsun dəp...». □ **39:2** «Həttə yaxxilik toşrisidiki sözlərnimə aozimdin qıqarmidim» — bəşə birhil təşimisi: «Hər kəndəşəş paydisiz söşdin qaldim». ■ **39:5** Zəb. 62:9-10; 144:4

9 Süküt kilip zuwan sürmidim;
 Qünki mana, muxu *jazani* Əzüng yürgüzgənsən.
 10 Meni saloqan wabayingni məndin neri kiləyəsən;
 Qünki qolungning zərbisi bilən tügixəy dəp qaldım.
 11 Sən tənbiqliring bilən kixini öz yamanliki üçün tərbiyiliginədgə,
 Sən huddi nərsilərgə küyə qurti qüxkəndək, uning izzət-otururini yok
 kiliwetisən;
 Bərħək, hər bir adəm bir tiniklə, halas. Selah.
 12 I Pərwərdigar, duayimni angliəyəsən,
 Pəryadimoğa kulak saləyəsən!
 Kəz yaxliriməğa süküt kiliməyəsən!
 Qünki mən pütkül ata-bowilirimdək,
 Sening aldingda yaqa yurtluk, musapirmən, halas! ■
 13 Manga tikkən kəzüngni məndin neri kiləyəsənki,
 Mən barsa kəlməs jayəğa kətküqə,
 Meni bir'az bolsimu rəħəttin bəħrimən kiləyəsən.

40

*40-küy •••• Bexarət — Dawutning əwladi boləjan Qutkuzoquqi-Məsiħ,
 Dawut arqilik kelidu*

1 Dawut yazoqan küy: —

Pərwərdigarəğa təlmürüp, küttüm, küttüm;
 U manga egilip pəryadimni anglidi.

2 U meni həlakət orikidin,
 Xundakla patkək laydin tartiwaldi,
 Putlirimni uyultax üstigə turoşuzup,
 Kədəmlirimni mustəħkəm kildi.

3 U aqşiməğa yengli nahxa-munajatni,
 Yəni Hudayimizni mədhiyələxlərnə saldi;
 Nuroşun həlk buni kərup, qorqidu,
 Həm Pərwərdigarəğa tayinidu.

4 Təkəbburlardin yardəm izdiməydiyəjan,
 Yaloşanqilikqə ezip kətməydiyəjan,
 Bəlki Pərwərdigarni öz tayanqisi qiloşan kixi bəhtliktur!

5 I Pərwərdigar Hudayim,
 Sening biz üçün qiloşan karamətliring wə oy-niyətliringni barəşansi
 kəpəytip, san-sanaksiz qiloşansən,
 Kimmu ularni bir-birləp həsabləp Əzünggə *rəħmət qayturup* bolalisun!
 Ularini səzləp baxtin-ahir bəyan qilay desəm,
 Ularini sanəp tügitix mumkin əməs. □

6 Nə qurbanliq, nə ax hədiyələr Sening tələp-arzuyung əməs,
 Birəq Sən manga *səzgür* kulaklarni ata qilding;

■ 39:12 Law. 25:23; 1Tar. 29:15; Zəb. 119:19; İbr. 11:13; 1Pet. 2:11 □ 40:5 «**Kimmu ularni
 bir-birləp həsabləp əzünggə rəħmət qayturup bolalisun!**» — baxqə birhil tərjimisi: «Kimmu
 Səngə təngdəx bolup seni tosalisun?!».

Nə köydürmə qurbanlik, nə gunah qurbanlikini tələp kılmiding; □ ■

7 Xunga jawab bərdimki —

«Mana mən kəldim!» — dedim.

Oram yazma dəsturda mən toqruluk pütülgən: — □

8 «Hudayim, Sening könglündiki iradəng mening hursənlikimdur; Sening Təwrat qanunung kəlbimgə pütüklüktür» ■

9 Bütük jamaət arisida turup mən həkkanıylikni jakarlidim;

Mana bularni özümdə kılqə elip qaloqum yoktur,

I Pərwərdigar, Özüng bilisən. ■

10 Həkkanıylikingni kəlbimdə yoxurup yürmidim;

Wapadarlikingni wə nijatlikingni jakarlidim;

Özgərməs muhəbbiting wə həkikitingni bütük jamaətkə heq yoxur-
mastin bayan kıldim.

11 I Pərwərdigar, mehribanlikliringni məndin ayimioqaysən;

Özgərməs muhəbbiting wə həkikiting hərdaim meni sakliqay!

12 Qünki sansiz külpətlər meni oriwaldi;

Kəbihlikirim meni besiwelip, kərəlməydiqan boldum;

Ular beximdiki qeqimdin kəp,

Jasaritim tügixip kətti.

13 Meni kutkuzuxni toqra tapqaysən, i Pərwərdigar!

I Pərwərdigar, tez kelip, manga yardəm kılqaysən!

14 Mening hayatimoqa qang salmaqci bolqanlar biraqla yərgə qaritilip
rəswa kılinsun;

Mening ziyimdin hursən bolqanlar kəynigə yandurulup xərməndə
bolqay. ■

15 Meni: — «Wah! Wah!» dəp məshirə kılqanlar öz xərməndilikidin
alazadə bolup kətsun!

16 Biraq Seni izdigüqilərnig həmmisi Səndə xadlinip huxal bolqay!

Nijatlikingni səyganlər həmixə: «Pərwərdigar uluqlansun» deyixkəy!

17 Mən ezilgən həm yoxsul bolsammu,

Biraq Rəb yənila meni yad etidu;

Sən mening Yardəmqim, mening azad kılquqim;

I Hudayim, keqikməy kəlgəysən!

41

41-küy •••• Aqrıqning duasi

1 Nəqmıqılərnig bexioqa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazqan küy:

Qerib-ajizlaroqa oqəmhorluk kılqan kixi nəkədər bəhtlik-hə!

□ 40:6 «...Sən manga səzgür kulaklarni ata kılding» — baxka birhil tərijimi boluxi mumkin: «sən mening kulaklirimni sanjiding». Musa pəyoqəmbər arkilik quxürülgən mukəddəs qanun boyiqə, bir kulning öz hojayinoqa mənggü hizməttə bolqusi bolsa, buni bəlgiləx üqün hojayin uning kulıqioqa bigiz sanjıydu («Mis.» 21-babni kəring). Bu hil tərijimə toqra bolsa, bu Məshiqning Hudaqo mənggüqilük sadıqlıqini bildürıdiqan səzdur. «Nə qurbanlik, nə ax hədiyələr... nə köydürmə qurbanlik, nə gunah qurbanlikini tələp kılmiding» — «Law.» 1-7-babta tələp kılinoqan bəx hil asasiy qurbanliklarning həmmisi muxu 6-ayəttə tiloqa elinidu. ■ 40:6 Law. 2:1; 3:1; 4:13; İbr. 10:5-12 □ 40:7 «Oram yazma dəsturda mən toqruluk pütülgən» — «oram yazma dəstur» Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən mukəddəs qanunni kərsitidu. ■ 40:8 Zəb. 37:31; Yəx. 51:7 ■ 40:9 Zəb. 35:18; 111:1 ■ 40:14 Zəb. 35:4,26; 70:2; 71:13

Əqir künlərdə Pərwərdigar uningə panah bolidu. □

² Pərwərdigar uni qoşdaq, uni aman saklaydu;

U zeminda turup bəhtiyar yaxaydu;

Sən uni düxmənlirining ihtiyarigə qüxürməysən!

³ Orun tutup zəiplixip yatqinida, Pərwərdigar uningə dərman bolidu;

Sən uning yatqan orun-kərpilirini raslap tüzəxtürüp turisən. □

⁴ Mən iltija kilip: — «I Pərwərdigar, manga mehribanlik kərsətkəysən,

Jenimə xipalik bərgəysən;

Qünki mən aldingda gunah kildim» — dedim. □

⁵ Düxmənlirim mən toşruluk; —

«U qaçanmu ölüp, nami-nəsli qurup ketər?» — dəp manga yamanlik tiləydu.

⁶ Birsı meni kərgili kəlgən bolsa,

U aldamqı sözləni kilidu;

Ular kəynimdin kənglidə xumluk toplap,

Andin sirtlarə qikişip xu ixlarni tarkitip po atidu;

⁷ Manga əq boləqanlarning həmmisi manga karita əzara kusurlixidu,

Ular manga ziyankəxlik kəstidə bolidu.

⁸ Ular: «Uning bəxiə jin-xəytandin bir kesəl qarplaxti;

Əmdi u orun tutup yetip kaldı;

U qaytidin turalmaydu» — deyixidu.

⁹ Həttə sirdixim dəp ixəngən kəđinas dostum,

Mən bilən həmdastihan bolup tuzumni yegənmu manga put atti. □ ■

¹⁰ Biraq Sən Pərwərdigar, manga rəhim kiləysən;

Düxmənlirimdin intiqam elixka,

Meni turəuzəysən;

¹¹ Düxmininning üstümdin qəlibə kilip xadlanmıqinidin,

Seni məndin səyünidu, dəp bilimən.

¹² Biraq manga kəlsək, durus boləqanlikimdin, sən meni yələysən;

Sən meni mənggü Əz huzurungda kəd kətürütküzüp turəuzisən.

¹³ Israilning Hudasi Pərwərdigarə əbədil'əbədgiqə təxəkkür-mədhiyə qayturuləy!

Amin! Amin!

42

İkkinqi Bəlüm •••• 42-küy •••• Hudaşə təxna boləqan musapirning duasi

¹ Nəşmiqilərnin bəxiə tapxurulup okulsun dəp, Korahning oşulliri üqün yeziləqan «Maskil»: —

Keyik eriklardiki suə təxna boləqandək,

□ **41:1 «Qerib-ajizlarə»** — ibranıy tilida: «Qerib-ajiz kixigə». □ **41:3 «Sən uning yatqan orun-kərpilirini raslap tüzəxtürüp turisən»** — baxka birhil tərjimisi: «Sən uni yatqan ornidin turəuzup əsligə kəltürisən». □ **41:4 «Qünki mən aldingda gunah kildim»** — ibranıy tilida «Qünki mən aldingda gunahkar boldum» degən tərjimisi bolidu. □ **41:9 «Mən bilən həmdastihan bolup tuzumni yegən...»** — ibranıy tilida «Mən bilən həmdastihan bolup nenimni yegən...». ■ **41:9** Yh. 13:18

Jenim sanga təxnadur, i Huda.□

² Mening jenim Hudaşa, həyat Təngrigə intizardur;
Ah, mən qaçanmu Hudaning huzurida körünüxkə müyəssər bolimən?■

³ Mening keqə-kündüz yeginim köz yaxlırim bolup kəlgən;
Həklər kün boyi məndin: «Hudaying kəyərdə?» dəp soraydu.■

⁴ Ətkən künlərni əsləp,
Jenimning dərdlirini təküwatimən
(Mən kəpçilik bilən ketiwetip,
Hudaning öyigə təntənə kəlip mengip,
Huxallıqta Həmdusana oqup, nahxa eytip,
Həytni təbrıklıgən top-top koxundək, jamaət bilən billə barattım!).

⁵ — I jenim, Sən tenimdə nemixka bundak kəyoqurisən?
Nemixka iqimdə bundak məyüslinip kəttıng?

Hudaşa ümid baqla;
Qünki Uning jamalidin qıçқан nıjatlıqtın,
Mən Uni yənıla uluqlaymən, — Mening Hudayimni!■

⁶ Jenim iqimdə məyüslinip kətti;
Xunga mən Seni seqinimən;
Hətta musapırlıqta İordan dəryası boyıdiki wadılarda,
Hərmon taqlırıda, Mizar teqıdimu Seni seqinimən.

⁷ Sening xarkıratmiliringning awazlırıqta,
Qongkur haq bilən qongkur haq maslıxır hərkıriməktə.
Sening həmmə dolqunlıring həm kəynam-taxkınlıring meni oqərk kıldı.

⁸ Kündüzi Pərwərdıgar əzgərməs muhəbbıtını *manga* buyruydu,
Keqiliri Uning nahxisi,
Wə həm həyatim boləqan Təngrigə kıləqan dua manga həmrağ bolıdu.

⁹ Mən Kəram Texim boləqan Hudaşa: —
«Meni nemixka untup kəldıng?
Mən nemixka düxmənnıng zulumıqta uqrap,
Həmixə azab qekıp yürüwatimən?» — dəymən.■

¹⁰ Səngəklirimni əzgəndək rəkıblirim meni məshırə kılıp əyıbləydu;
Ular kün boyi məndin: «Hudaying kəyərdə?» — dəp sorımakta.

¹¹ I jenim, tenimdə nemixka bundak kəyoqurisən?
Nemixka iqimdə bundak məyüslinip kəttıng?
Hudaşa ümid baqla;
Qünki mən Uni yənıla mədhıyləymən,
Yəni qırayıməta salamətlik, nıjatlık ata kıləquqi Hudayimni
mədhıyləymən!
U mening Hudayımdur!

□ **42:1** «Korahning oqulliri üqın yeziləqan «Maskıl» — «Korah» Musa wə Hərun pəyoqəmbərgə kərxı isyan kətürğən kixı. Bırək kərünüp turıdıkı, unıng əwladlırı Hudaning yolıda mangattı. Ular bəlkim «kaşın» (qurbanlık kıləquqi) bolup, muqəddəs ıbadəthanıda ıbadət hızmıtıdə Zəburdıkı yekımlık mədhıyə nahxilırını eytx bilən xuqullanoqan. Bu küydın kəriqanda, yazoquqi İsrailning xımalıy padıxaşlıkıkıdıkı Liwan degən hılwət taqlıq rayonıqta sürgün kılinoqan. «Maskıl» — «Maskıl»ning mənısı bizgə namələm; bəzi alımlar unı «tərbıyilik» degənnı bildürıdu, dəp kəraydu; yəni bəzilər unı «məhırlik bilən eytılsun» degənnı bildürıdu, dəp kəraydu. ■ **42:2** Zəb. 63:1-2 ■ **42:3** Zəb. 80:5 ■ **42:5** Zəb. 43:5 ■ **42:9** Zəb. 35:11-17; 38:6; 43:2

43

43-küy •••• Sərgərdanning duasi •••• 1-ayəttiki izahatni kərüng

¹ I Pərwərdigar, mən toqruluk həküm qıkaroıaysən,
Dəwayimni əkidisiz bir həlk aldida sorioıaysən;
Məni hiyligər həm kəbih adəmdin kütuldurıoıaysən. □

² Qünki Sən panahgəhim bolıan Hudadursən;
Nemixka məni taxlawətkənsən?
Nemixka düxmənniing zulumiöa uqrıp,
Həmixə azab qekip yürıwatimən?» — dəymən. ■

³ Öz həkikiting wə nurungni əwətkin,
Ular məni yetəkligəy!

Məni mukəddəs teşingöa,
Məkanıngöa elip kəlgəy! □

⁴ Xuning bilən mən Hudaning kurbangəhi aldiöa baray,
Yəni mening qəksiz huxlukum bolıan Təngriuning yenioıa baray;
Bərək, qıltar qelip Seni mədhıyiləymən, i Huda, mening Hudayim!

⁵ I jenim, sən nemixka bundak kayıurisən?
Nemixka iqimdə bundak biaram bolıp ketisən?

Hudaöa ümid baöla!

Qünki mən Uni yənıla mədhıyiləymən,
Yəni qırayimöa salamətlik, niyatlik ata kılöuqi Hudayimni
mədhıyiləymən! □ ■

44

44-küy •••• Məşlubiyəttin keyinki munəjat

¹ Nəşmiqilərnin bexioıa tapxurulup okulsun dəp, Korahning oşulliri
üqün yezilöan «Maskil»:—

I Huda, öz kulaklırimiz bilən angliduk,
Atilirimiz bizgə bayan kılıp,
Öz künliridə, yəni kədimki zamanlarda Səning kılöan zor ixliringni
uqturoanıdi;

² Sən *ata-bowilirimizning aldida* Öz kolung bilən yat əllərnı koşliwetip,
Ularning *zeminioıa ata-bowilirimizni* orunlaxturdung;
Yat kowmlaröa apət qüxürüp, ularni tarkitiwəttin. □ ■

³ Bərək, bowilirimiz zeminni öz kılıqi bilən alojini yok,
Öz biliki bilən əzlırini kütquzojinimu yok;
Bu bəlkı Səning ong kolung, Səning biliking wə jamalingning nurining
kılöinidur;

Qünki Sən ulardin hursənlik taptin.

⁴ Sən Özüng mening padixahımdursən, i Huda,

□ 43:1 «Izahat» — kəp alimlar 42- həm 43-küy əslidə bir küy idi, dəp karaydu. ■ 43:2 Zəb. 35:11-17; 38:6; 42:10 □ 43:3 «Məkanıngöa elip kəlgəy!» — ıbraniy tilida «Məkanlıringöa elip kəlgəy!».

□ 43:5 «Qünki mən Uni yənıla mədhıyiləymən, yəni qırayimöa salamətlik, niyatlik ata kılöuqi Hudayimni mədhıyiləymən!» — baxka birhl tərijimisi: «Qünki Uning jamalidin qıkkan niyatlik bilən, mən Uni yənıla uluölaymən, mening Hudayim!».

■ 43:5 Zəb. 42:5,11 □ 44:2 «Yat kowmlaröa apət qüxürüp, ularni (demək, yat əllərnı) tarkitiwəttin» — baxka birhl tərijimisi: «Yat kowmlaröa apət qüxürdung, biraq ularni (demək, öz həlkingni) ronak tapkuzdung». ■ 44:2 Mis. 15:17; Zəb. 80:8-9

Sən Yaqub üçün qələbilər buyruğuqıdursən. □

⁵ Sən arqılık biz rəqiblərimizni həydiwətimiz;
Nəming bilən özimizgə qarxi turojanlarni qəyləymiz;

⁶ Qünki öz okyayimoğa tayanmaymən,
Kiliqimmu meni kütquzalmaydu.

⁷ Qünki Sən bizni rəqiblərimizdin kütquzdung,
Bizgə əq boləjanlarni yərgə qarattıng.

⁸ Hudani kün boyi iptiharlinip mahtaymiz;
Nəmingni əbədil'əbədgiqə mədhıyiləymiz.
Selah!

⁹ Birək Sən *hazir* bizni taxlawetip ahanətkə qaldurdung;
Koxunlərimiz bilən jənggə billə qikməysən. ■

¹⁰ Sən rəqiblərimiz aldida bizni qekindürdüng;
Bizni əqmənlərgə haliojanqə talan-taraj kıldurdung.

¹¹ Soyuxka tapxurulojan qoylardək, bizni ularoğa tapxurdung,
Əllər arisioğa bizni tarkitiwəttıng.

¹² Sən Öz həlkingni bikarəğa setiwəttıng,
Uning kimmitidin Əzüng həq beyip kətmiding;

¹³ Sən bizni koxna əllərnıng məshirisigə qaldurojansən;
Ətrapimizdikilərgə ahanət, zanglik obyektı kıldıngsən. ■

¹⁴ Sən bizni əllər arisida səz-qəqəkkə qoydungsən,
Yat qowmlar bizgə bax qaykixip qaraxmaqta.

¹⁵⁻¹⁶ Məshirə həm kupurluq eytkuqılarnıng awazi tıpəylidin,
Düxmənlər wə əq aləuqıllar tıpəylidin,
Kün boyi uyatim aldımın kətməydu,
Yüzümning nomusi meni qirmiwaldi.

¹⁷ Mana bularning həmmisi bəximizoğa qüxti;
Birək biz Seni untumiduk,

Yakı əhdənggə həq asiylik kilmiduk;

¹⁸ Kəlbimiz həq yanmıdi, Səngə sadəkətsizlik kilmiduk,
Kədəmlirimiz yolungdin həq ezip kətmıdi.

¹⁹ Birək Sən bizni qılbərilər məkanida əzding,
Bizgə əlüm sayisini qaplasturdung.

²⁰ Əgər biz Hudayimizning namini untuəjan bolsak,
Yakı yat bir ilahka kol kətürgən bolsak,

²¹ Huda Sən qokum buni sürüxtə kılmas idingmu,
Kəlbətiki sirlarni bilip turidiojan tursang?

²² Birək Sən tıpəyli biz kün boyi kirliməktimiz;
Boəuzlinixni kütüp turojan qoylar kəbi həsəblanməktimiz. ■

²³ Oyojan, i rəb! Nəmixka uhlap yatisən?
Ornungdin tur, bizni mənggügə taxlawətmigəysən!

²⁴ Nəmixka yüzüngni bizdin yoxurisən?
Nəmixka külpətlirimizgə, uqriojan zulumlirimizə pisənt kilməysən?

²⁵ Kəriojına, jenimiz tuprakta beəqirlap yürıdu;
Tənımız yərgə qaplastı;

²⁶ Ornungdin turup bizgə yərdəmdə boləysən!
Əzüngning əzgərməs muhəbbiting səwəbidin,
Bizlərnı hərlükkə qıkarəjaysən!

□ 44:4 «Sən Yaqub üçün qələbilər buyruğuqıdursən» — bu yərdə «Yaqub» İsrail həlkini kərsitıdu, əlwəttə. ■ 44:9 Zəb. 60:3; 74:1; 89:38-39; 108:11 ■ 44:13 Zəb. 79:4; 80:6; Yər. 24:9

■ 44:22 Rim. 8:36

45

45-küy •••• Padixahning toy munajiti •••• 1-ayəttiki izahatni kəring

1 Nəohimqilərnin bexioja tapxurulup, «Nilupərlər» degən ahangda oqulsun dəp, Korahning oqullirioja tapxurulojan, «səyümlük yar üqün» degən «Maskil» munajat-nahxa: —

Kəlbimdin güzəl ix toqrisida sözlər uroqup qikmakta;

Padixahka beoxiljojan munajitinni eytimən;

Tilim goya mahir xairning kəlimidur;□

² İnsan baliliri iqidə sən əng güzəldursən;

Ləwling xapaət bilən toldurulojandur;

Xunga Huda sanga mənggügə rəhmət kildi.

³ I büyük boluqci,

Kiliqingni askin yeningoja,

Həywing wə xanu-xəwking bilən!

⁴ Həqiqət, kəmtərlik həm adalətni aloja sürüxkə atlanojiningda,

Xanu-xəwkət iqidə ojalibə bilən aloja bas!

Xuning bilən ong qolung özüggə karamət qorqunluq ixlarni kərsitidu!■

⁵ Sening okliring ötkürdur,

Ular padixahning düxmənlirining yurikigə sanjilidu;

Pütün əllər ayiojingoja yiktilidu.

⁶ Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur;

Padixahliqingdiki Xahənə hasang, adalətning hasisidur.□ ■

⁷ Sən həkkəniyləni səyüp, rəzillikkə nəprətinip kəlgənsən;

Xunga Huda, yəni sening Hudaying, seni həmrahliringdin üstün kəlip

xadlik meyi bilən məsih kildi.□ ■

⁸ Sening kiyimliringdin murməkki, muəttər wə darqin hidi kelidu;

Pil qixi sarayliridiki sazəndilərnin tarlik sazliəri seni hursən kəlidu. ■

⁹ Padixahların məkililəri hərmətlik kənzəkliringning qatarididur;

Hanixing Ofirdiki sap altun *zibu-zinətləri*ni taqap ong qolungda turidu;□

¹⁰ «Angliqin, i kizim, kərgin, səzliməgə kulak salojin;

Əz kəbiləng wə ata jəmətingni untup kal!

¹¹ Xuning bilən padixah güzəl jamalingoja məptun bolidu;

U sening hojang, sən uningoja səjdə kil». ■

¹² Tur xəhiringni kizi *aldingda* sowoja bilən hazır bolidu;

Halayik arisidiki baylar sening xapaingni kütidu;□ ■

¹³ Xahənə kizning iqki dunyasi pütünləy parlaktur,

Uning kiyimlirimu zər bilən kəxtiləngən;□

¹⁴ U kəxtilik kiyimlər bilən padixahning huzurioja kəltürülidu;

□ 45:1 «izahət» — gərçə bu küy Sulaymanning toy künini təbrikləxkə yeziləjan bolsimu, uningdiki sözlər bexarət bolup, aləmning padixahi bolidjojan Məsihnimu aldin'ala kərsitidu.

«**padixahka beoxiljojan munajitinni eytimən**» — ibraniy tilida «padixahka beoxiljojan əsirimni eytimən». ■ 45:4 Zək. 9:9 □ 45:6 «**Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur**» —

Injildiki «ibraniylarəja» degən kismida (1-babta) kərsətkəndək, bu sözlər (xundakla keyinki 7-ayətkiqə) bexarətlik süpəttə padixahning əzige (yəni Məsihkə) eytilidu («Ibr.» 1:8-9). ■ 45:6 Ibr. 1:8 □ 45:7 «**Xunga Huda ... seni ... xadlik meyi bilən məsih kildi**» — «məsih kilix»

toqruluk 2-küydiki izahətlarni həm «Təbirələr»ni kəring. ■ 45:7 Yəx. 61:1-2; Ros. 10:38 ■ 45:8 Yəx. 61:1-2; Ros. 10:38 □ 45:9 «**hərmətlik kənzəkliringning qatarididur**» —

yəki «məhəttərrəm məhmanliringning qatarididur». □ 45:12 «**Tur xəhiringni kizi**» — Tur xəhiringdiki pükralarni kərsitixi mumkin. ■ 45:12 Zəb. 72:10-11 □ 45:13 «**Xahənə kizning iqki dunyasi pütünləy parlaktur**» — baxka birhil tərjimisi: «Padixahning kizi iqki hujrida xərapliktur».

Kəynidin uningəja qoldax kenizəklərnu billə yeningəja elip kelinidu;□

15 Ular huxal-huram, xadliq iqidə baxlap kelinidu;
Ular birliktə padixahning ordisoja kirixidu.

16 «Ata-bowiliringning ornioja oşulliring qikidu;
Sən ularni pütkül jahanoja hakim kilisən.»□

17 Mən sening namingni əwladdin-əwladka yad ətküzimən;
Xunglaxka barliq qowmlar seni əbədil'əbədgiqə mədhiyiləydu».

46

46-küy •••• Huda baxpanahtur

1 Nəomiqilərnin bexioja tapxurulup, «Pak kızlar üçün» degən ahangda okulsun dəp, Korahning oşulliri üçün yezilojan küy: —

Huda panahgahimiz wə kudritimizdur;
Külpətlər qüxkən hamən hazır bolidiojan bir yardəmqidur. □

2-3 Xunga yər-zemin öngtürülüp, taqlar gümürülüp dengiz təglirigə
qüxüp kətsimu,
Üning dolqunliri xawqunlinip kaynam bolsimu,
Ərkəxliri bilən taqlar silkinip kətsimu,
Qorkmaymiz.

Selah,

4 Hudaning xəhirini — Yəni Həmmidin Aliy Boluquci makanlaxkan
müqəddəs jayni,
Hursən kilidiojan ekınliri xahliojan bir dərya bardur.

5 Huda uning otturisididur;

U yər hərgiz təwriməydu;

Huda tang etix bilənla uningəja yardəmgə kelidu.

6 Barliq əllər kaynap, padixahliqlar titrəp kətti;

U awazini koyuwətkən hamən,

Yər erip ketidu.

7 Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar biz bilən billə;

Yakupning Hudasi egiz qorojinimizdur!

Selah!

8 Kelinglar, Pərwərdigarning kiləjanlirini kərünglar!

U yər yüzidə kiləjan karamət wəyranqiliklarni kərünglar!□

9 U, jahanning u qetigiqə boləjan uruxlarni tohtitidu;

U okyalarni sunduridu,

Nəyzilərnə oxtuwetidu,

Jəng hərwilirini otta köydüriwetidu.

10 U: «Tohtax, mening Huda ikənlikimni bilip koyux!

Mən pütkül əllər arisida uluqlinimən;

Mən yər yüzidə “büyük” dəp qarilimən» — dəydu.

□ 45:14 «Kəynidin uningəja qoldax kenizəklərnu billə yeningəja elip kelinidu» — «yeningəja» toy kiliatkan padixahning yenini kərsətsə kerək. □ 45:16 «Ata-bowiliringning ornioja oşulliring qikidu; sən ularni pütkül jahanoja hakim kilisən...» — bu sözlər (16-həm 17-ayət) padixahka biwasitə eytilidu. □ 46:1 «Pak kızlar üçün» — ibranıy tilida «Alamot» deyilidu. Baxka birhil mənisı: «Ayallarning yukiri awazliq küyi üçün yezilojan» degən boluxi mumkin. □ 46:8 «... U (Pərwərdigar) yər yüzidə kiləjan karamət wəyranqiliklarni kərünglar.» — Pərwərdigarning «wəyranqilik»lirining intayin ijabiy nətəjisi bar — 9-ayətni kərüng.

11 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar biz bilən billə, Yaqupning Hudasi bizning egiz qorqinimizdur!

47

47-küy •••• Huda mənggü oşlibə qiloquqidur

1 Nəoşmiqilərnin bexioşa tapxurulup oqulsun dəp, Korahning oşulliri üqün yeziloşan küy: —

Barliq qowmlar, Hudani alkixlanglar!

Uningoşa yukiri awazinglar bilən huxallik təntənisini yangritinglar!

2 Qünki Həmmidin Aliy Bolşuqi, Pərwərdigar, dəhxətlik wə həywətliktur, Pütkül jahanni sorioşuqi büyük Padixahtur. □

3 U bizgə həlkələri boysundurup, Bizni əl-millətlər üstigə həkim qilidu. □

4 U biz üqün mirasimizni tallap,

Yəni Əzi səygən Yaqupning pəhri bolqan zeminni bekitip bərdi.

Selah!

5 Huda təntənə sadasi iqidə,

Pərwərdigar sunay sadasi iqidə yukirioşa kətürüldi;

6 Hudaşa nahxa-küy eytinglar, nahxa-küy eytinglar!

Padixaħimizoşa nahxa-küy eytinglar, nahxa-küy eytinglar!

7 Huda pütkül jahanning padixaħidur;

Zehninglar bilən uningəşa nahxa-küy eytinglar!

8 Huda əllər üstidə həküm süridu;

U Əzining pak-mukəddəslikining təhtidə olturidu.

9 Əl-yurtlarning kattiliri jəm bolup,

Ibraħimning Hudasing həlkişə qoxuldi;

Qünki jahandiki barliq qalkanlar Hudaşa təwədur;

U nəkədər aliydur! □

48

48-küy •••• Zion — Hudaning xəhiri

1 Nəoşmiqilərnin bexioşa tapxurulup oqulsun dəp, Korahning oşulliri üqün yeziloşan küy: —

Uluşdur Pərwərdigar,

Hudayimizning xəħiridə, Uning mukəddəsliki turoşan taoşda,

U zor mədhiyələrgə layıktur!

2 Egizlikidin kerkəm, Zion teşji,

Pütkül jahanning hursənlikidur;

Ximaliy tərəpliri güzəldur,

□ 47:2 «...Pərwərdigar, dəhxətlik wə həywətliktur» — ibraniy tilida «dəhxətlik» həm «həywətlik» bir sız bilənla ipadiliniidu. □ 47:3 «... Bizni əl-millətlər üstigə həkim qilidu» — ibraniy tilida: — «...Əl-millətləri putimiz astida qilidu». □ 47:9 «...jahandiki

barliq qalkanlar Hudaşa təwədur» — «qalkanlar» bəlkim dunyadiki barliq qoral-yaraqlarıni kərsitidu. Baxqa birhil təjmisisi: — «padixaħlar».

Büyük padixahning xəhridur! □ ■

³ Huda qorğanlirida turidu,
Bu yərdə U egiz panahgah dəp tonulidu;

⁴ Mana, padixahlar yiqildi,
Ular xəhərni besip ötüp, jəm boldi.

⁵ Xəhərni kərüpla ular alakzadə boldi;
Dəkkə-dükkigə qüxüp bədər keçixti.

⁶ U yərdə ularni titrək basti,
Toləjaq yegən ayaldək ular azablandi;

⁷ Sən Tarxixtiki kemilərnə xərək xamili bilən wəyran kiliwəttinq. □

⁸ Kəlikimiz angliqanni,
Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning xəhridə,
Hudayimizning xəhridə,
Biz hazır öz kəzimiz bilən xundək kərduq;
Huda mənngügə uni mustəhkəm kilidu.
Selah.

⁹ Biz sening mukəddəs ibadəthanang iqidə turup, i Huda,
Əzgərməs muhəbbitingni seşindük.

¹⁰ Namingəyə layiktur,
Jahanning qət-qətlirigigə yətküzülgən mədhüyiliring, i Huda;
Sening ong qolung həkkanıylik bilən toləjan.

¹¹ Sening adil həkümliringdin,
Zion teşji xadlanəjay!

Yəhuda kizliri huxal boləjay! □

¹² Zion teşjini aylinip mengip,
Ətrapida səyli kilinglar;

Uning munarlirini sanap bekinglar;

¹³ Keyinki əwladқа uni bayan kilix üqün,
Sepil-istihkamlirini kəngül koyup kəzitinglar,
Qorəjanlirini kəzdin kəqürünglar.

¹⁴ Qünki bu Huda əbədil'əbəd bizning Hudayimizdur;
U əmürwəyət bizning yetəkqimiz bolidu!

49

49-küy •••• Pütün insanoğa berilgən nəsihət-agahlandırux

¹ Nəşmiqilərnəng bəxiəyə tapxurulup oқulsun dəp, Korahning oқulliri üqün yeziləjan küy: —

I barlik həlkələr, kəngül koyup anglanglar!
Yər yüzidə turuwatқанlar, kulak selinglar!

² Məyli addiy pükra, ya esilzadilər,

□ **48:2 «Ximaliy tərəpliri güzəldur»** — yənə birhil tərjimisi «Zafon teşji qoқkılıridək güzəldur». Kona butpərəslik riwayətliri boyiqə, «Zafon teşji» dunyadiki əng egiz, əng mukəddəs, əng uluş jay idi. Mumkinçiləki barki, küy muəllipi muxu yərdə Zionni uningəyə oхxitidu. ■ **48:2** Mat. 5:35

□ **48:7 «Tarxixtiki kemilər»** — bu ayət bəlkim bir bəxarəttur. Dunyadiki barlik padixahlar jəm bolup Yerusalemoğa hujum kilməqçi. Ularəyə Tarxixtiki kemilərmu (kona zamanlarda əng küplük kemilər) yardəm beridu. Biraқ Huda Əz xəhərnə qoşqadap ularni həlak kilidu. □ **48:11 «Yəhuda kizliri huxal boləjay!»** — «Yəhuda kizliri» bu yərdə Yəhudaning xəhər-yezilirini kərsitidu.

Ya bay, ya gadaylar bolsun, həmminglar anglanglar!

³ Aqzım danalığnı sözləydu,
Dilim əkilgə uyoğun ixlarnı oylap çiqidu. □

⁴ Kulikim həkmətlik təmsilni zən koyup anlaydu,
Qiltar qelip sirlik sözni eqip berimən. ■

⁵ Eoqir künlərdə, meni kıltaqqa quxürməkci boləqanlarning kəbihlikliri
ətrapimda bolsimu,
Mən nemixka qorkqidikənmən?

⁶ Ular baylıqlirioğa tayinidu,
Mal-mülüklirining zorluğu bilən qongqilik kılidu;

⁷⁻⁹ İnsan mənggügə yaxap,
Gər-ħangni kərməsliki üçün,
Həqkim öz buradərinin ħayətini pul bilən kayturuwalalmaydu;
Wə yaqi Hudağa uning jenini kutuldurəudək bahani berəlməydu;
(Qünki uning jenining bahası intayin kımmət,
Wə bu baħa boyiqə boləqanda, mənggügə kərz tapxuruxi kerəktur) □

¹⁰ Həmmigə ayanki, danixmən adəmlərmu ölidu;
Həmmə adəm bilən tənq, nadan wə ħamakətlər billə ħalak bolidu,
Xundakla ular mal-dunyasini əzgilərgə kaldurup ketidu.

¹¹ Ularning kənglidiki oy-pikirlər xundakki:
«Öy-imaritimiz mənggügə,
Makan-turaləqlirimiz dəwrdin-dəwrgiqə bolidu»;
Ular öz yərlirigə isimlirini nam kılip koyidu. □

¹² Biraq insan əzining nam-izzitidə turiwərməydu,
U ħalak boləqan ħaywanlardək ketidu.

¹³ Ularning muxu yoli dəl ularning nadanlıqidur;
Lekin ularning kəynidin dunyağa kəlgənlər, yənila ularning eytkən
səzligə apirin okuydu.
Seləħ.

¹⁴ Ular koylardək təhtisarağa yatquzulidu;
Ölüm ularni öz ozuqi kılidu;
Ətisi səħərdə duruslar ularning üstidin ħəküm yürgüzidu;
Ularning güzəlliki qiritilixka tapxurulidu;
Təhtisara bolsa ularning ħəywətlik makanidur! □

¹⁵ Biraq Huda jenimni təhtisaraning ilkidin kutquzidu;
Qünki U meni qəbul kılidu.
Seləħ.

¹⁶ Birsı beyip ketip,
ailə-jəmətining abruyi əsüp kətsimu,
Korkma;

¹⁷ Qünki u əlgəndə ħəqnərsisini elip kətəlməydu;
Uning xəħriti uning bilən billə gərgə quxməydu.

□ 49:3 «Aqzım danalığnı sözləydu» — ibraniy tilida «Aqzım danalığlarnı sözləydu». ■ 49:4 Zəb. 78:2; Mat. 13:35 □ 49:7-9 «Wə bu baħa boyiqə boləqanda, mənggügə kərz tapxuruxi kerəktur» — yənə birhıl tərijimisi: «Wə muxu baħa bolsa, uni əbədiy təliyəlməydu». □ 49:11 «Ularning kənglidiki oy-pikirlər xundakki: «Öy-imaritimiz mənggügə...»; Ular öz yərlirigə isimlirini nam kılip koyoqini bilən, ularning xu yərliri dəwrdin-dəwrgiqə ularning yatidioqan jayi, yəni ularning kəbriliri bolidu, ħalas». □ 49:14 «Ətisi səħərdə duruslar ularning üstidin ħəküm yürgüzidu» — «ətisi səħər» bu yərdə, xübhısizki, kıyamət küni, yəni əlümdin tirilix künini kərsitidu. «Ular koylardək təhtisarağa yatquzulidu... Təhtisara bolsa ularning ħəywətlik makanidur!» — toluq ayətninq baxka birnəqqə hil tərijimilər uqrixi mumkin.

¹⁸ Gərqə u ömür boyi özini bəhtlik qaoşlıoan bolsimu,
(Bərħək, kixilər ronak tapķiningda, əlwəttə seni ħaman mahtaydu)
¹⁹ Ahiri berip, u yənila ata-bowilirining yenioqa ketidu;
Ular mənggügə yoruklukni kərəlməydu.
²⁰ İnsan izzət-abruyda bolup, ləkin yorutulmisa,
Ĥalak bolidioqan ħaywanlaroqa ohxax bolidu, ħalas.

50

50-küy •••• Samawiy Sotqi sükütini buzup sözləydu: — •••• «ħəķikiyi ibadət» degən nemət?

¹ Asaf yazoqan küy: —

Qadir Huda, yəni Pərwərdigar eoiz eqip,
Künqixitin künpetixkiqə yər yüzidikilərgə murajiet ķildi. □ ■

² Güzəllikning jəwhiri boloqan Zion teoqidin,
Huda julalidi.

³ Hudayimiz kelidu, U ħərgizmu süküt iqidə turmaydu;
Uning aldida yəwətküqi ot kelidu;
Uning ətrapida zor boran-qapķun qaynaydu. □

⁴ Öz ħəķkini sorak ķilix üqün,
U yukiridin asmanlarni,
Yərnimu guwahlikķa qakiridu: —

⁵ «Mening məmin bəndilirimni,
Yəni Mən bilən qurbanlik arkilik əħdə tüzgüqilərnə ħuzurumoqa qakirip
yioqinglar!»

⁶ Asmanlar uning ħəķkəniylikini elan ķilidu,
Qünki Huda Əzi sorak ķiloquqিদur!
Selah.

⁷ «Anglanglar, i ħəķkim, Mən səz ķilay;
I İsrail, Mən sanga ħəķikətnə eytip qoyayki,
Mənki Huda, sening Hudayingdurmən.

⁸ Ĥazir əyibliginim sening qurbanlikliring səwəbidin,
Yəki ħəmixə aldimda sunulidioqan keydürmə qurbanlikliring səwəbidin
əməs; □

⁹ Mən sening eoilingdin ħeqbir eküzni,
Qotanliringdin ħeqbir tekini almaķqi əməsmən.

□ **50:1 «Asaf yazoqan küy»** — «Asaf» Dawut padixahning dəwridə muķəddəs ibadəthanida Hudani mədhəyələx hizmitidə nəoqmiqulərnəng bexi idi. U bəķkim muķəddəs ibadəthanidiki «Hudani mədhəyələx mədrisi»ning asasqisi boluxi mumkin. Zəburdiki «Asaf yazoqan küy» deyilgən küylərnəng bəzilirini Asaf əzi yazoqan, bəzilirini, xübhəsiszki, baxķilar uning ħərmitigə uning nami bilən yazoqan. ■ **50:1** 1Tes. 4:14-17 □ **50:3 «... Uning ətrapida zor boran-qapķun qaynaydu»** — bəzi alimlar bu jümlidiki «Uning» «Hudaning» əməs, bəķi «otning» kərsitidu, dəp qaraydu. □ **50:8 «Ĥazir əyibliginim sening qurbanlikliring səwəbidin... əməs»** — muxu yərdə «qurbanlik» ibrəniy tilida «zəbah». Bu hil qurbanlik Hudaqa alaħidə rəħmət eytik məqsətidə, Huda bilən əħdə ķiloqanda yəki Hudaqa məhsus ķəsəm iqķanda ķilinidioqan qurbanlik. Uningdin qurbanlik sunoquqi wə kaħin yeyixkə bolatti. «... **keydürmə qurbanlikliring səwəbidin əməs»** — «keydürmə qurbanlik» ibrəniy tilida «oləħ». Bu hil qurbanlik Hudaqa boləqan sapibadətnə bildürüx yolida, qurbanlikning ħəmmisi keydürrülətti; demək, nə qurbanlik ķiloquqi kaħin, nə qurbanlik sunoquqi adəm uning kiqikkinə bir parqə gəxinimu yeməytti («Law.» 1-babni kərüng).

10 Qünki ormanliklardiki barlik haywanatlar Manga mənusuptur,
Mingliqan taqdik mal-waranlarmu Meningkidur;

11 Taqlardiki pütün uqar-qanatları bilimən,
Daladiki barlik janiwarlar Meningkidur.

12 Karnim aqsimu sanga eytmaymən;
Qünki aləm wə uningqa toloqan həmmə nərsilər Meningkidur. ■

13 Əjəba, Mən öküzning gəxini yəmdimən?
Tekining qenini iqəmdimən?

14 Qurbanlik süpitidə Hudaqa təxəkkürləni eyt;
Həmmidin Aliy Boluquqqa kiloqan wədənggə wapa qil. ■

15 Bexingqa kün qüxkəndə Manga murajət qil;
Mən seni qutuldurimən,
Sən bolsang Meni uluqluqaysən».

16 Ləkin rəzillərgə Huda xundaq dəydu: —
«Mening əmiririmni bayan qilixqa nemə həkqing bar?
Əhdəmni tiləqə aləjudək sən kim iding?

17 Sən Mening təlimirimdin yirgəding,
Səzlimni rət kilding əməsmu?» □

18 Oqrini kərsəng, sən uningdin zək alding,
Zinahorlar bilən xerik boldung;

19 Aqzinqdin yaman gəp qüxməydu;
Tiling yaloqanqilikni tokuydu.

20 Əz qerindixingning yaman gəpini qilip olturisən,
Anangning oqluqa təhmət kilisən.

21 Sən bu ixlarni qiləningda, Mən ön qikarmidim;
Dərwəkə, sən Meni özünggə ohxax dəp oyliding;
Ləkin Mən seni əyibləp,

Bu ixlarni kək aldingda əyni boyiqə sanga kərsitimən.

22 — I, Təngrini untuqanlar, buni kəngül qoyup anglanglar!
Bolmisa, siləni parə-parə kilwetimən;

Həqkim siləni qutkuzalmaydu.

23 Birək qurbanlik süpitidə rəhmət eytkanlarınq hərəkəyisi Manga
xərəkəltüridu;

Xundaq qilip, uningqa Əz niyatlikimni kərsitixingə yol təyyarluqan
bolidu. □

51

51-küy •••• Eoqr gunah üçün kəqürüm tiləx duasi

1 Nəoqmiquqlərninq bəxiqə tapxuruluq okulsun dəp, Dawut yazəqan küy.
Bu küy Natan pəyoşəmbər uning yeniqə kelip, uni Bat-Xəba bilən boləqan
zinahorluqi toqruluq əyibligəndin keyin yeziləqan: —

Əzgərməs muhəbbiting bilən, i Huda, manga mehir-xəpkət
kərsətkəysən!

■ 50:12 Mis. 19:5; Qan. 10:14; Ayup 41:3; Zəb. 24:1; 1Kor. 10:26,28 ■ 50:14 Qan. 23:22;
Ayup 22:27; Zəb. 76:11; Top. 5:3, 4, 5 □ 50:17 «... Səzlimni rət kilding əməsmu?» —
ibraniy tilida: «Səzlimni arqəngə taxliwəting əməsmu?». □ 50:23 «... Xundaq qilip,
uningqa Əz niyatlikimni kərsitixingə yol təyyarluqan bolidu» — ibraniy tilida: «Xundaq
qilip, uningqa Hudaning niyatlikini kərsitixingə yol təyyarluqan bolidu». Bizningqə səzliguqi
Məsihdur (22-ayətnimu kəring).

Rəhımdillikliringning köplüki bilən asiylıqlirimni eqürüwatkəysən! □ ■

² Meni kəbihlikimdın ıiltizimoiqə yuwatkəysən,
Gunahımdın meni taziliqaysən.

³ Qünki mən asiylıqlirimni tonup ikrar kıldim;
Gunahım həmixə köz aldımda turidu.

⁴ Sening aldingda, pəkət Sening aldingdila gunah ötküzüp,
Nəziringdə rəzil bolıqan ıxni sadır kıldim;

Xu wəjidin, Sən *meni ayıbləp* səzlisəng, adillikıng ispatlinidu;
Meni sorak kıloqiningda, Özüngning pakliki ispatlinidu.

⁵ Mana, mən tuqulöjnimdila, yamanlıkta idim,
Anamning karnida pəyda bolöjnimdila mən gunahıta boldum.

⁶ Bərəkət, Sən adəmlərnıng qın kəlbidin səmimiylık tələp kılisən;
Iqımdiki yoxurun jaylirimda Sən munga danalıklıni bildürisən.

⁷ Meni *gunahlırimdin* zofa bilən taziliqaysən,

Həm mən pak bolımən;

Meni pakpakız yuqaysən, mən kardinmu ak bolımən. □ ■

⁸ Munga xad-huram awazlarnı anglatkaysən;

Xuning bilən Sən əzgən ustihanlirim yənə xadlinidu.

⁹ Gunahlırimdin qırayıngni yoxurup,

Yamanlıqlirimni eqürüwatkəysən.

¹⁰ Məndə pak kəlb yaratkaysən, i Huda;
Wujumdiki sadık rohimni yengiliqaysən.

¹¹ Meni huzurıngdin qikiriwətmigəysən;

Meningdin Mukəddəs Rohıngni kayturuwalmioqaysən.

¹² Ah, nijatlıkıngdiki xadlıkni munga yengibaxtin hes kılduroqaysən;

Itaətmən roh arkilik meni yeligəysən. □

¹³ Buning bilən mən itaətsizlərgə yolliringni oğıtəy,

Wə gunahkarlar yeningoqa kaytidu.

¹⁴ Kan təkux gunahıdin meni kutulduroqaysən,

I Huda, munga nijatlık bərgüqi Huda,

Xuning bilən tilim həkkanıyılıkıngni yangritip küyləydu.

¹⁵ I Rəbbim, ləwlirimni aqkaysən,

Aqızim mədhiyiliringni bayan kılidu.

¹⁶ Qünki Sən kurbanlıkni hux kərməysən;

Bolmisa sunar idim;

Kəydürmə kurbanlıqlardınmu hursənlık tapmaysən.

¹⁷ Huda kəbul kılidioqan kurbanlıqlar sunuk bir rohtur;

Sunuk wə ezilgən kəlbni Sən kəmsitməysən, i Huda;

¹⁸ Xapaitıng bilən Zionoqa məhrıbanlıkni kərsətkəysən;

Yerusalemning sepillirini yengibaxtin bina kıloqaysən!

¹⁹ U qaoqda Sən həkkanıyılıkıngni bolıqan kurbanlıqlardın, kəydürmə
kurbanlıqlardın,

Pütünləy kəydürülgən kəydürmə kurbanlıqlardın hursənlık tapısən;

□ 51:1 «Bu küy Natan pəyoqəmbər unıng yenioqa kelip, uni Bat-Xeba bilən bolıqan zinahorlıkni toqruluk ayıbligəndin keyin yeziloqan» — bu ıxlar Təwrat, «2Sam.» 11-12-babta hatiriləngən. ■ 51:1 2Sam. 11:4; 12:1 □ 51:7 «Meni gunahlırimdin zofa bilən taziliqaysən» — «zofa» (yəni lepəkgül) toqruluk; bəzi «gunahni yuquqi kurbanlık (gunah kurbanlıkni)»larda kurbanlıkıng kəninı yaki unıng bilən munasiwətlik pakızlas süyini gunahkar adəmnıng tenigə sepix üqün zofa ıxlitilətti. ■ 51:7 Law. 14:4, 6; Qel. 19:6, 18 □ 51:12

«Itaətmən Roh arkilik meni yeligəysən» — «Itaətmən roh» Hudanın Mukəddəs Rohi unıng rohıda itaətmənlikni hasil kılidu, xuning bilən unıng rohı «itaətmən bir roh» bolıdu.

U qaoqda adəmlər kurbangahingəya buqa-əküzlərni təkdım kılıxıdu.

52

52-küy •••• Hudaning həkūmi wə xəpki

¹ Nəoqmıqılərning bexioja tapxurulup okulsun dəp, Dawut yazoqan «Maskıl»; Edomluk Doəg Saul padixahning yenioja berip: «Dawut Ahimələkning öyigə kirdi» dəp ayoqəqililik kıləoqandin keyin yeziloqan: — I noqi batur,

Nemə üqün rəzillikingdin mahtinisən?

Təngrining əzgərməs muhəbbiti mənggülıktur. □ ■

² Ötkür ustira kəbi,

Tiling zəhər qaqmaqqi,

U yaloqanqililik tokuwatıdu.

³ Sən yaxxilikning ornida yamanlıqni,

Həq səzləxning ornida yaloqanqililikni yaxxi kərisən;

⁴ Həman adəmni nabut kıldioqan səzlərni yaxxi kərisən, i aldamqi til!□

⁵ Bərhək, Təngri ohxaxla seni mənggügə yokitıdu;

U seni tutuwalıdu, yəni öz qediringdin tartıp qıkidıdu;

Tiriklərninğ zeminidin seni yiltizingdin qomurup taxlaydu.

Selah.

⁶ Həkkaniylar buni kərüp kərkuxıdu,

Wə uni məshirə kılıp külüp: —

⁷ «Kəranglar, Hudani öz yələnqisi kilmioqan adəm,

Pəkət öz bəyliklirining kəplükigə tayanəoqan adəm;

U aq kəzlüki bilən küqləndi» — dəydu.

⁸ Mən bolsam Hudaning öyidə əskən barəksan zəytun dərəhtəkmən,

Mən Hudaning əzgərməs muhəbbitigə mənggügə tayinimən. □

⁹ Mən Səngə əbədil'əbəd təxəkkür eytimən;

Qünki Sən bu ixlarni kıldingsən;

Məmin bəndiliring əldida namingəya təlmürüp kütimən;

Muxundəq kılıx əladur.□

□ 52:1 «Edomluk Doəg Saul padixahning yenioja berip: «Dawut Ahimələkning öyigə kirdi» dəp ayoqəqililik kıləoqandin keyin yeziloqan» — xu qaoqda Saul padixah Dawut pəyoqəmbərnı ɵltürməqqi idi. Dawut pəyoqəmbər kəqıp, Abimələk dēgən bir kəhın (yəni Hudaning ibadəthanisidiki hizmətqisi)ning öyi əldioja kəlip yərdəm soridi. Abimələk yərdəm bərdi. Keyin Saul padixah Abimələk wə uning əilisdikilərnı pütünləy dēgüdək kırıwətti (Təwrat «1Sam.» 21-, 22-bab). «...Nemə üqün rəzillikingdin mahtinisən? Təngrining əzgərməs muhəbbiti mənggülıktur» — bəxqa hil təjımiliri: — (1) «... Nemixqa kün boyi mahtinisən, Təngri əldida yirginqlik boldungsən»; (2) «... Nemixqa məmin bəndilərgə yətküzgən ziyəndin mahtinisən? Kün boyi tiling həlakətnı oylaydu». ■ 52:1 1Sam. 22:9-23 □ 52:4 «Həman adəmni nabut kıldioqan səzlər» — ıbraniy tilida «Həman adəmni yutuwetidioqan səzlər». □ 52:8 «Mən bolsam Hudaning öyidə əskən barəksan zəytun dərəhtəkmən» — «zəytun dərihi» əng uzun emürlük dərəhlərdin biri. □ 52:9 «Məmin bəndiliring əldida namingəya təlmürüp kütimən; muxundəq kılıx əladur» — bəxqa birhil təjımisi «Məmin bəndilərdin əldida namingni təlmürüp kütimən; qünki naming əwzəldur».

53

53-küy •••• Karangoşu dunya

1 Nəomiqilərnin bexioşa tapxurulup okulsun dəp, Mahalat ahangida Dawut yazoşan «Maskil»:

Əhmək kixi kənglidə: «Həqbir Huda yok» — dəydu.

Ular qiriklixip,

Nəprətlik kəbih ixlarni kilixti;

Ularıniq ididə meħribanlik kılouqı yoktur. □ ■

2 Huda ərxətə turup, insan balilirini kəziti:

«Bu insanlarning arisida, insapni qüxinidioşan birərsi barmidu?

Hudani izdəyidioşanlar barmidu? ■

3 Həmmə adəm yoldin qikti,

Həmmə adəm qiriklixip kətti,

Meħribanlik kılouqı yoktur, hətta birimu.

4 Nanni yegəndək Mening həlkimni yutuwaloşan,

Kəbihlik kılouqılarning bilimi yokmidu?» — dəydu.

Ular Pərwərdigarşa həqbir iltija kılmaşdu.

5 Korkkudək həq ix bolmisimu,

Mana ularni oşayət zor korkunq basti;

Qünki Huda seni korxawoşa aloşanlarning ustihanlirini parqilap qe-qiwətti;

Sən ularni hijillikğa koydung;

Qünki Huda ularni nəziridin sakit kildi.

6 Ah, İsrailning nijatliki Ziondin qikiş kəlgən bolsa idi!

Huda Öz həlkini asaritidin qikişip, azadlikğa erixtürgən qaoşda,

Yakup xadlinidu,

İsrail huxal bolidu!

54

54-küy •••• Satkunalıkğa uqrioşanda kılouşan dua

1 Nəomiqilərnin bexioşa tapxurulup, tarlik sazlar bilən okulsun dəp,

Dawut yazoşan «Maskil» (Zif xəhridikilər Saul padixahning yenioşa berip:

«Dawut bizning muxu yurtimizoşa məküwaloşan, sili bilməmdilə?» dəp ayoşakqilik kılouşandin keyin yeziloşan):

I Huda, Öz naming bilən meni kutkuzoşaysən;

Zor kudriting bilən dəwayimni sorioşaysən. □ ■

2 I Huda, duayimni anglioşaysən;

Aoşimdeki sözlərgə kulak saloşaysən.

3 Qünki yat adəmlər manga hujum kılıxğa ornidin turdi;

Zomigərlər mening jenimni owlımakta;

Ular Hudani nəzirigə həq ilmaşdu.

Selaş. □

□ 53:1 «Mahalat ahangida Dawut yazoşan «Maskil» — «mahalat»ning mənisi bizgə naməlum. ■ 53:1 Zəb. 10:4; 14:1; Rim. 3:12 ■ 53:2 Rim. 3:11 □ 54:1 «Zif xəhridikilər

Saul padixahning yenioşa berip: «Dawut bizning muxu yurtimizoşa məküwaloşan, sili bilməmdilə?» dəp ayoşakqilik kılouşandin keyin yeziloşan» — bu wəqələr «1Sam.»

23:14-29-ayətlərdə bayan kılınıdu. ■ 54:1 1Sam. 23:19-28; 26:1 □ 54:3 «Yat adəmlər ... ornidin turdi» — yaki «Təkəbbur adəmlər ... ornidin turdi».

⁴ Kara, Huda manga yardım kılouçudur;

Rəb jenimni yələydiöjanlar arisididur.

Selah.

⁵ U düxmənlirimning yamanlığını özige kayturidu;

I Huda, Öz həkikiting bilən ularni üzüp taxlıoıaysən.

⁶ Mən Sanga halis kurbanlıklar sunimən;

Namingni mədhıyələymən, i Pərwərdigar;

Xundaq kılıx əladur. □

⁷ Qünki U meni barlık bala-kazalardin kutkuzdi;

Düxmənlirimning məoqlubiyitini öz kəzum bilən kərdüm.

55

55-küy •••• Satkunluqqa uqriöjanning dərd-ələmlirini təküx duasi

¹ Nəoımiqılərnıng bexioıa tapxurulup, tarlık sazlar bilən oıulsun dəp, Dawut yazoıan «Maskıl»: —

I Huda, duayimni anglıoıaysən;

Tilikimdın özüngni kaçurmıoıaysən,

² Manga kulak selip, jawab bərgəysən;

Mən dad-pəryad iqidə kezıp,

Ah-zar qekıp yürımən;

³ Səwəbi düxmənning təhditliri, rəzillərnıng zulumliri;

Ular bexıoıa awarıqılıklərnı təkıdu;

Ular oıəzəplınıp manga adawət saklaydu.

⁴ Iqımdə yürıkım toloıınıp kətti;

Ölüm wəhxətliri wujudumni kaplıdı.

⁵ Korkunq wə titrək bexıoıa qüxti,

Dəhxət meni gəmküwaldı.

⁶ Mən: — «Kəptərdək kanıtım bolsıqu kaxkı,

Uqup bərip aramgaı tapar idım» — dedım.

⁷ — «Yıraq jaylaroıa keçıp,

Qəl-bayawanlarda makanlıxar idım;

Selah.

⁸ Boran-qapkunlardın,

Kara kuyundın keçıp, panahgaıoıa aldırar idım!».

⁹ Ularıni yutuwətkəysən, i Rəb;

Tillirini bəlüwətkəysən;

Qünki xəhər iqidə zorawanlıq həm jedəlhorlukıni kərdüm.

¹⁰ Ular keqə-kündüz sepillər üstidə oıadıyıp yürməkte;

Xəhər iqını kabahət wə xumluk kaplıdı.

¹¹ Haram arzu-həwəslər unıng iqidə turıdu,

Sahtılık wə hıylə-mıkirlik, koqılardın kətməydu.

¹² Əgər düxmən meni məshırə kılöjan bolsa, unıngoıa səwr kılattım;

Bırak meni kəmsıtıp, özını mahtıoıan adəm manga əqmənlərdın əməs idı;

Əgər xundaq bolöjan bolsa, unıngdın özümni kaçurattım;

□ 54:6 «Mən Sanga halis kurbanlıklar sunimən» — «halis kurbanlıklar»: Musa pəyoıəmbər tüzgən nızam boyıqə, «halis kurbanlıq» Hudanın kərsətkən məlum iltıpatı yaki xəpkıti üqün rəhmətlərnı bildürıdıöjan bırhıl kurbanlıq.

¹³ Lekin buni kıloğan sən ikənlikingni — Mening buradirim, sirdixim, əziz dostum bolup qıxixingni oylimaptimən!

¹⁴ Halayıkça ketilip, Hudaning öyigə ikkimiz billə mangojaniduk, Əzara xerin paranglarda bolojaniduk; □

¹⁵ Muxundak *satkunlarni* elüm tuyuksiz qeqitiwətsun!

Ular təhtisaraoşa tirik güxkəy!

Qünki ularning makanlırida, ularning arisida rəzillik turmaqta.

¹⁶ Lekin mən bolsam, Hudaşa nida kılımən; Pərwərdigar meni kutquzidu.

¹⁷ Ətigini, ahximi wə qüxtə, Dərdimni təküp pəryad kətürimən;

U jəzmən sadayimoşa kulak salidu.

¹⁸ U manga qarxi kılinoğan jəngdin meni aman kılidu; Gərqə kəp adəmlər meni qorxawoşa aloğan bolsimu.

¹⁹ Təngri — əzəldin təhttə olturup kəlgüqi!

U naləmni anglap ularni bir tərəp kılidu; (Selah)

Qünki ularda heq əzgirixlər bolmidi;

Ular Hudadin heq qorkmaydu.

²⁰ *Həliki buradirim* əzi bilən dost bolojanlaroşa muxt kətürdi; Əz əhdisini buzup taxlıdi.

²¹ Aşzi serik maydinmu yumxak,

Biraq kəngli jəngdur uning;

Uning sözliri yaşdinmu silik,

Əməliyəttə suşurup aloğan kiliqlardur.

²² Yükingni Pərwərdigaroşa taxlap koy,

U seni yələydu;

U həkkanıylarni hərgiz təwrətməydu. □

²³ Biraq, sən Huda axu rəzillərni həlakət hangioşa qüxürisən;

Qanhorlar wə hiyigərlər ömrining yeriminimu kərməydu;

Biraq mən bolsam, sanga tayinimən.

56

56-küy •••• *Ziyankəxlikə uqrioşuqining duasi*

¹ Nəşmiqilərnin bexioşa tapxurulup, «Hilwəttiki dub dərəhliridiki pahtək» degən ahangda okulsun dəp, Dawut yazoşan «Mihtam» küy (Filistiylər Gat xəhiridə uni əsirgə aloşanda yeziloşan): —

I Huda, manga xəpkət kərsətkəysən,

Qünki insanlarning nəpsi yoşinap meni koşlimaqta;

Kün boyi ular mən bilən jəng kılıp meni basmaqta; ■

² Meni kəzligən rəqiblirimning nəpsi yoşinap kün boyi meni koşlimaqta;

Manga həywə kılıp jəng kıləşuqilar intayin kəptur!

³ Mən qorqқан künümdə,

□ 55:14 «Halayıkça ketilip, Hudaning öyigə ikkimiz billə mangojaniduk, əzara xerin paranglarda bolojaniduk» — Dawut əzigə uxtumtut hainlik kıləşan kixi bilən boləşan ilgiriki dostluq munasiwitini esigə kəltüridu. □ 55:22 «Yükingni Pərwərdigaroşa taxlap koy» — «yüking» ibranıy tilida «amanət kılinoşining» yaki «sanga tapxuruloşan». ■ 56:1 1Sam.

21:12,13,14

Mən Sanga tayinimən.

⁴ Mən söz-kalamini uluq dəp mədhiyələydiqan Hudaqa,
Hudaqıla tayinimən;

Mən qorkmaymən;

Nahayiti bir ət igisi meni nemə qilalisun?

⁵ Ular kün boyi səzlimni burmilaydu,
Ularning barlıq oyi manga ziyankəxlik kilixtur;

⁶ Ular top bolup adəmni kəstiliqip, yoxurunidu;
Peyimgə qüxüp, jenimni elixni kütidu.

⁷ *Gunah* bilən gunahni yepip qaçsa bolamdu?
Qəzipping bilən əllərni yərgə urqaysən, i Huda!

⁸ Mening sərsanlikirimni özüng sanap kəlgən;
Kəzdin akqan yaxlimni tulumungqa toplap sakliqaysən;
Bular dəptiringdə pütüklük əməsmü?

⁹ Xuning bilən mən Sanga nida qiloqan kündə,
Düxmənlirim qekinidu;

Mən xuni bildimki — Huda mən tərəptidur!

¹⁰ Hudani — Uning söz-kalamini uluqlaymən!

Pərwədigarni — Uning söz-kalamini uluqlaymən!

¹¹ Hudanila tayanqim kildim —

Mən qorkmaymən, nahayiti xu bir insan meni nemə qilalisun? ■

¹² Sanga qiloqan wədilirimgə wapa qilimən, i Huda;

Sanga təxəkkür qurbanliklerini sunimən.

¹³ Qünki Sən jenimni ölümün kutuldurqansən;

Sən putlirimni putlixixtin saklimamsən?

Xuning bilən mən Hudaning huzurida, tiriklər turidoqan yoruklukta mangimən.

57

57-küy •••• Eqiq künlərdiki etiqad

¹ Nəqmıqılərnıng bexiqə tapxurulup, «Həlak qilmioqaysən» degən ahangda oqulsun dəp, Dawut yazoqan «Mihtam» küyi, (u Saul padixahtin keqip, əngkürdə yoxurunuwaloqan qaoqda yeziloqan): —

I Huda, manga xəpkət kərsətkəysən,

Manga xəpkət kərsətkəysən,

Qünki jenim Seni panahim kildi.

Muxu balayi'apət ötüp kətküqə, qanatlıng sayisidə panah tapimən. □ ■

² Hudaqa, yəni Həmmidin Aliy Boluquqoqa,

Əzüm üqün həmmini orunlaydiqan Təngrigə nida qilimən;

³ U ərxin yardım əwətip meni kutkuzidu;

Manga qarap nəpsi yoqınap, meni qoqlawatqanlarni U rəswa qilidu;

Selah;

Huda Əz mehır-xəpkiti wə həqikətini əwətidu!

⁴ Jenim xirlar arisida qaldi;

Mən nəpisi yalkun kəbi boləqanlar arisida yatimən!

Adəm baliliri —

■ 56:11 Zəb. 118:6 □ 57:1 «Dawut yazoqan «Mihtam» küyi» — «Mihtam» 16-küyüdi izahatni kəring. «U Saul padixahtin keqip, əngkürdə yoxurunuwaloqan qaoqda yeziloqan» — bu wəqələr «1Sam.» 24-babta bayan qilinidu. ■ 57:1 1Sam. 22:1; 24:4

Ularınq qıxliri nəyzə-oklardur,
Ularınq tili — ötkür kıliqtur!

⁵ I Huda, ərxlərdin yukiri uluqlanqaysən,
Xan-xəriping yər yüzini kəplioqay! ■

⁶ Ular kədəmlirimgə tor kurdı;

Jenim egilip kətti;
Ular məning yolomqa orək kolioqanidi,
Ləkin əzliri iqiğə qüxüp kətti. ■

⁷ İradəm qıng, i Huda, iradəm qıng;

Mən mədhıyə nahxilarni eytip,
Bərħək Seni küyləymən! ■

⁸ Oyoqan, i roħim!

I nəoqmə-sazlirim, oyoqan!

Mən səhər kuyaxinimu oyoqitimən! □

⁹ Mən həlk-millətlər arisida seni uluqlaymən, i Rəb;

Əllər arisida Seni küyləymən! ■

¹⁰ Qünki əzgərməs muhəbbiting ərxlərgə yətküdək uluqdur;

Həkiqiting bulutlaroqa taqaxti. ■

¹¹ I Huda, ərxlərdin yukiri uluqlanqaysən,

Xan-xəriping yər yüzini kəplioqay!

58

58-küy •••• Zalim həkümranlarni Huda jazalioqay!

¹ Nəoqmıqlərninq bexioqa tapxurulup, «Həlak kılmioqaysən» degən aħangda oqulsun dəp, Dawut yazoqan «Mihtam» küyi: —

I kudrət igiliri, silər həkiqətən adalətni səzləwatamsilər?

I insan bəliliri, adil həküm qikiramsilər? □

² Yək, silər kənglünqlərdə yamanlıq təyyarlaysilər;

Yər yüzidə öz qolunqlar bilən kilidioqan zorawanlıknı əlqəwatisilər.

³ Rəzillər anisining kərsikidila ezip ketidu;

Ular tuqlulupla yoldin adixip, yaloqan səzləydu.

⁴ Ularınq zəhiri yilanning zəhiridur;

Ular öz kulikini pütük kioqan gas kobra yilandək, ■

⁵ Məyli yilanqılar xunqə qıraylıq səhırlisimu,

U nəy awaziqə kət'iy kulak salmaydu. □

⁶ I Huda, ularınq aqozidiki qıxlirini sunduruwətkəysən!

Muxu yax xirlarınq tongkay qıxlirini qekiwətkəysən, i Pərwərdigar!

⁷ Ular ekıp kətkən sulardək etüp kətkəy;

Ular oklarni qənləp atqanda,

■ 57:5 Zəb. 108:5 ■ 57:6 Zəb. 7:15-16; 9:16 ■ 57:7 Zəb. 108:1-5 □ 57:8

«Oyoqan, i roħim!» — bu ayəttiki «roħim» ibraniy tilidiki «xan-xəripim» degən səzning tərijimsi.

«Nəoqmə-sazlirim!» ibraniy tilida «lira (rawabdək bir saz) wə qiltar»-ni bildüridu. ■ 57:9

Zəb. 18:49; 22:22; 108:3 ■ 57:10 Zəb. 36:5-6; 108:4 □ 58:1 «Silər həkiqətən adalətni

səzləwatamsilər?» — baxqə birhil tərijimsi: «Adalət zuwansız bolup kaldimu? Nemixqə

səzləwəmsilər?». Buningoqa ohxap ketidioqan baxqə birnəqqə tərijimilər bar. Bəlkim sürgün boloqan

Dawutning kəzdə tutqını (əslı özini hərmətləydioqan) ordidiki əmaldarlarınq uning dəwasini Saul

padixah aldida səzlimigini. ■ 58:4 Zəb. 140:3 □ 58:5 «Məyli yilanqılar xunqə qıraylıq

səhırlisimu» — «yılanqı»: qelip yılanlarni oynitidioqan kixi.

Okłiri uqsiz bolup kətkəy!

⁸ Kʉlulə yol mangoʁanda izi yokilip kətkəndək,
Ular yokəp kətsun;
Ayalning qʉxʉp kətkən ʁamilisidək,
Ular kʉn kərmisun!

⁹ Kazan yantəklarning issikini səzgʉqə,
(Məyli ular yumran peti, yaki ot tutaxkan bolsun)
U ularni tozutiwetidu. □

¹⁰ Həkkəniy adəm *Hudaning* intikamini kərgəndə huxal bolidu;
Əz izlirini rəzillərninɡ kənida yuyidu.

¹¹ Xunga adəmlər: «Dərwəkə, həkkəniylar ʉqʉn in'am bardur;
Dərwəkə yər yʉzidə həkʉm yʉrgʉzgʉqi bir Huda bardur» — dəydu.

59

59-kʉy

¹ Nəʉmiqilərninɡ bexioʁa tapxurulup, «Halak kʉlmiʉaysən» degən ahangda oqulsun dəp, Dawut yazoʁan «Mihtam» kʉyi; (bu *kʉy* Saul padixah Dawutning ʉyini kəzləxkə paylaqqilarni əwətip, uni ʉltʉrʉwətməqʉ bolʉan qəʉda yezilʉan): —

I Hudayim, dʉxmənliminɡ qənggilidin kutkuzʉʉaysən;
Məngə kərxʉ turoʁanlardin meni egizdə aman saklıʉaysən. □ ■

² Məni yamanlıq kʉloʉuqilar qənggilidin kutkuzuwəloʉaysən,
Kənhor adəmlərdin meni kutkuzʉʉaysən.

³ Qʉnki mana, ular jenimni elix ʉqʉn pəyliməkta,
Zorəwanlar mənə kərxʉ top boluxup kəstləxməkta;
Bu *kʉloʉini* mənə bolʉan birə asiylik ʉqʉn əməs,
Yaki gunahim ʉqʉn əməs, i Pərwərdigar;

⁴ Mənə həq səwənlik bolmisimu, ular yʉgʉrʉp mənə kərxʉ səp salidu;
Məninɡ yardimimɡə kelixkə oyoʁan,
Halimni nəziringgə aloʉaysən.

⁵ I Pərwərdigar, samawiy qoxunlarning Sədari bolʉan Huda, Israilning Hudasi,

Barlik əl-yurtlarni sotlap-jazalaxkə ornungdin turoʉaysən;
Kəstləxni niyət kʉloʉuqilarning həqkaysisioʁa rəhim kʉlmiʉaysən.
Selah.

⁶ Ular keqisi kaytip kelip, oʁaljir ittək oʁaz-oʁuz kʉlip,
Xəhərnə aylinip laʉaylap yʉrməkta. □

⁷ Kara, ularning əʉzidin ekiwatkan xəlgəylirini!
Ləwliridin kʉliqlar qʉkip turidu;

□ 58:9 «Kazan yantəklarning issikini səzgʉqə, (məyli ular yumran peti, yaki ot tutaxkan bolsun) u ularni tozutiwetidu» — toluq əyətning birnəqəqə hil tərjimiliri bar; ularning həmmisining omumiy mənisi bu tərjimigə ohxap ketidu. □ 59:1 «Bu kʉy Saul padixah Dawutning ʉyini kəzləxkə paylaqqilarni əwətip, uni ʉltʉrʉwətməqʉ bolʉan qəʉda yezilʉan» — Bu wəkə «1Sam.» 19-babta bayan kʉlinidu. ■ 59:1 1Sam. 19:12 □ 59:6 «Ular (kəstləxni niyət kʉloʉuqilar) keqisi kaytip kelip, oʁaljir ittək oʁaz-oʁuz kʉlip, xəhərnə aylinip laʉaylap yʉrməkta» — kona Kanaan (Pələstin) xəhərliridə ow izdigən itlar bəlkim kʉndʉzdə kixilərninɡ jay-hoyliliriʉa kirixkə petinalmaytti, pəkət adəmlər uhliʉanda kiridu. Dawut halayik səygən adəm bolʉoʁqə, uni ʉltʉrʉwətməqʉ bolʉan kixilər bəlkim kʉndʉzdə kol selixkə petinalmaytti, pəkət keqidə uning ʉyigə besip kiridu.

Ular: «Kim angliyalaydu?» — dəydu.■

⁸ Ləkin Sən Pərwərdigar ularni məshirə kilisən;
Barlıq əllərnə mazak kilisən!■

⁹ I mening küqüm Boləuqı!
Mən Sanga təlmürüp karap yürimən;
Qünki Huda mening yukiri panahgahımdur.

¹⁰ Manga əzgərməs muhəbbitini kərsətküqi Huda mening aldimda mangıdu;

Huda manga düxmənlərnəning məşlubiyitini kərsitidu.

¹¹ Birak, *i Huda*, bularni kətl kılmay turəy;
Bolmisa mening həlkim Seni untuydu.

Əz küqüng bilən ularni sərsən kıləyəsən,
Ularnəng bəxini eçirlaxturəyəsən;
I Rəb, biznəng kəlkənimiz!

¹² Ularnəng aəzınəng buzuklukı tüpəylidin,
Ləwlirınəng səzliri tüpəylidin,
Ulardın çikəwatkan qarəaxlar həm aldamçılıqlar tüpəylidin,
Ular əz təkəbburlukı iqidə tuzakka çüxkəy!

¹³ Ojəzırəng bilən bu ixlarəja hatimə bərgəysən,
Hatimə bərgəysən!

Xuning bilən ular yok bolıdu;

Xuning bilən yər yüznıng qət-qətlirigiqə Hudanınəng həkikətən Yəqupka həkəmdarlık kılıdioanlıkı ayan boləy!
Selah.□

¹⁴ Dərwəkə, ular həzirojqə keqisi kaytıp kelip, oqaljir ittək oqaz-oquz kılıp,
Xəhərnə aylinip laəyaylap yürıdu.

¹⁵ İtlardək ular ozuk izdəp hər yərdə katraydu;
Kərnə toymioquqə hıwılap yürməktə;

¹⁶ Ləkin mən bolsam kudritingni küyləymən,
Bərhək, səhərlərdə əzgərməs muhəbbitəngni nahxa kılıp yangritimən;
Qünki Sən mən üqün yukiri qorəjan,
Eçir künlirimdə panahgah bolup kəlgənsən.

¹⁷ I mening küqüm Boləuqı, Sanga küylərnə eytimən;
Qünki Huda mening yukiri qorəjinimdur,
Manga əzgərməs muhəbbət kərsətküqi Hudaımdur.

60

60-küy •••• Məşlubiyəttin keyinki dua

¹ Nəoımiqılərnəning bəxiəja tapxurulup, «Guwahlık nilupəri» degən ahəngdə okulsun dəp, Dawut yazəjan «Mihtam» küyi: —
(Dawut Aram-Naharaim wə Aram-Zobahdıki Suriyəliklər bilən jəng kıləanda, *uning sərdari boləjan* Yoab jəngdə kayta berip, «Xor wadisi»da Edomdikilərdin on ikki mıng əskərnə kılıqlıəjan qəşdə yeziləjan)

I Huda, Sən bizni qətkə kəktəng;
Bizni parə-parə kılıwəttəng,

■ 59:7 Zəb. 10:11; 55:21; 57:4; 94:7

■ 59:8 Zəb. 2:4

□ 59:13 «Xuning bilən yər

yüznıng qət-qətlirigiqə Hudanınəng həkikətən Yəqupka həkəmdarlık kılıdioanlıkı ayan boləy!» — baxka birhil təjmisı: «Xuning bilən ularəja Hudanınəng həkikətən Yəqupka həm yərnəng qət-qətlirigiqə həkəmdarlık kılıdioanlıkı ayan boləy!».

Sən bizdin rənjjiding;

Əmdi bizni yeningoşa qayturoşin! □ ■

² Sən zeminni təwritip yeriwətkəniding;

Əmdi uning bəsüklirini saqaytkaysən;

Qünki u dəldəngxip kətti!

³ Sən Öz həlkinggə külpət-harlıqlarni kərgüzdüng;

Sən bizgə aləzadəlikning xarabini iqküzdüng.

⁴ Sən Özüngdin əyminidioşanlaroşa tuoş tikləp bərgənsən;

U həkikətni ayan kilişka kətürüliu.

(Selah). □

⁵ Öz səyğənliring nijatlık tepixi üqün,

Ong qolung bilən kutquzoşaysən,

Duayimni ijabət kioşaysən. ■

⁶ Huda Öz pak-muqəddəslidikə xundəş degən: —

«Mən təntənə kilişmən,

Mən Xəkəm diyarini bəlüp bərimən,

Sukkot wadisini *təksim kilişka* oşqəymən. □

⁷ Gilead Manga mənsuptur,

Mənasəhmü Manga mənsuptur;

Əfrayim bolsa bəximdikə dubuloşamdur,

Yəhuda Mening əmr-pərman qikəroşuqidur; □

⁸ Moab Mening yuyunux jawurumdur;

Edomoşa qorukumni taxlaymən;

Filistiyə, Mening səwəbimdin təntənə kilinglar! □

⁹ Kim Meni bu mustəhkəm xəhərgə baxlap kirəlisun? Kim Meni Edomoşa elip baralisun?

¹⁰ İ Huda, Sən bizni rasttinla qətkə kəktingmu?

Qoxunlirimiz bilən billə jənggə qikməmsən?

¹¹ Bizni zulumlardin kutuluxka yərdəmləxkəysən,

Qünki insanning yərdimi bikardur!

¹² Huda arkilik biz qoşum bəturlik kərsitimiz;

Bizgə zulum kioşuqilarni qəyliyüqi dəl U Özidur!

□ **60:1** «Dawut Aram-Naharaim wə Aram-Zobahdiki Suriyəliklər bilən jəng kioşanda, uning sərdari boləşan Yoab jənggə kayta berip, «Xor wadisində Edomdikilərdin on ikki ming əskərnə kiliqlişan qəoşda yeziloşan» — bu wəqə Təwrat, «2Sam.» 8-babta bayan kilişidu. ■ **60:1** 2Sam. 8:3, 13; 1Tar. 18:3, 12; Zəb. 44:9-10; 74:1; 108:11; 144:10

□ **60:4** «Sən Özüngdin əyminidioşanlaroşa tuoş tikləp bərgənsən; u həkikətni ayan kilişka kətürüliu» — toluş ayatning birnəqqə hil tərjimiliri bar. Ayəttiki ibraniy tilini qəxinxiz təs. ■ **60:5** Zəb. 108:6-13 □ **60:6** «Huda Öz pak-muqəddəslidikə xundəş degən...» — yəki «Huda Öz muqəddəs jayida xundəş degən...»

□ **60:7** «Mən Xəkəm diyarini bəlüp bərimən, Sukkot wadisini (təksim kilişka) oşqəymən» — Hudaning muxu səzliri bəlkim Yəxua pəyoşəmbər arkilik, Qanaan (Pələstin) zeminini Israillərə bəlüp-bəlüp təksim kioşanlişkini kərsitidu. □ **60:7** «Əfrayim bolsa bəximdikə dubuloşamdur» — ibraniy tilida «Əfrayim bolsa bəximdikə qəoşduşuqidur». «Yəhuda Mening əmr-pərman qikəroşuqidur» — bəxka birhil tərjimisi «Yəhuda Mening xahənə həsamdur».

□ **60:8** «Moab Mening yuyunux jawurum» — bəlkim Moabning Huda wə Uning həlki üqün məynət hizmət kilişidəşanlişkini bildüridu. «Edomoşa qorukumni taxlaymən» — ayaş kiyimni məlum yər üstigə taxlax axu yərgə igə boləşanlişkini bildürüxi mumkin; yəki bolmisa, Edomning öz igisining ayaşlirini elip yioşixturidəşan küldək ikənlikini kərsitiximu mumkin. □ **Filistiyə, Mening səwəbimdin təntənə kilinglar!** — Dawut pədxahning dəwridə Filistiyə Dawutka, xundəşla Hudaning Əzigə boşsunup, bəhtlik həyatka igə boləşan («2Sam.» 1:8ni, xundəş «Yar.» 12:1-3nimy kərug).

61

61-küy •••• «Məndin yukiri Qoram Tax»

1 Nəoqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup, tarlıq sazlar bilən oqulsun dəp Dawut yazoğan küy: —

I Huda, pəryadimni angliqaysən;
Duayimoğa kulak saloqaysən!

2 Yərning qət-qətliridə turup,
Yürükim zəiplixip kətkəndə,

Mən Sanga murajət kılımə: —

Sən meni özümədin yukiri Qoram Taxka yetəkləysən! □

3 Qünki Sən manga panağcah,
Düxminim aldida müstəhkəm munar bolup kəlgənsən.

4 Mən qədiringni mənəggülük turaloqum kılımə;
Qanatlıring sayisidə panağ tapimən.

Selah,

5 Qünki Sən, i Huda, kəsəmlirimni anglıding;
Əzüngdin əyminidioğanlaroğa təwə mirasni mangimu bərdingsən. □

6 Padixahning künlirigə kün qoxup uzartisən;
Uning yilliri dəwrədin-dəwrgiqə bolidu. □

7 U Hudaning aldida mənəggü həküm süridu;

Uni aman saxlaxka muhəbbət wə həkikətni bekitip təminligəysən;

8 Xuning bilən aldingda iqkən kəsəmlirimgə hər küni əməl kılımə;
Mən namingni mənəggü küyləymən!

62

62-küy •••• Hudani təlmürüp kütüx

1 Nəoqmıqılərnıng bexi Yədutunoğa tapxuruloğan, Dawut yazoğan küy: —

Jenim Hudaqıla qarap süküttə kütidu;
Mening nijatlıkim uningdindir. □

2 Pəqət Ula mening qoram texim wə mening nijatlıkim,

Mening yukiri qorojinimdur;

Mən unqilik təwrinip kətməymən. □

3 Silər qağanoqıqə xu ajiz bir insanoğa hujum kılısilər?

Həmminglar kinqoziyip qaloğan tamni,

□ **61:2 «Mən özüməndin yukiri Qoram Tax»** — Hudani kərsitidu, əlwəttə. «Məndin yukiri» değan ibarə bəlkim Dawutning gərqə padixah bolsimu, «Əzümnü nəhayiti üstün, qabilətlik adəm hesabliməymən, hərdəim Hudadin yol sorixim kerək» değəndək, həmmimizni kiçik peillik boluxka, ündəydu. □ **61:5 «Əzüngdin əyminidioğanlaroğa təwə miras...»** — ibraniy tilida «Namingdin əyminidioğanlaroğa təwə miras...». □ **61:6 «Padixahning künlirigə kün qoxup uzartisən; uning yilliri dəwrədin-dəwrgiqə bolidu»** — Dawut əzi Israiloğa padixah bolup kirik yil həküm sürəgn. Xübhisizki, u bu yərdə öz əvladi bolidioğan Qutquzoqu-Məsih toqruluk bexarət beridu. □ **62:1 «Nəoqmıqılərnıng bexi Yədutunoğa tapxuruloğan, Dawut yazoğan küy»** — «Yədutun»: Dawut pəyoğambər «mədhijə hori»ning yetəkqisi dəp bekitkən, Yədutun isimlik bir kixini kərsitidu («1Tar.» 16:41ni kərüng). Yənə birhil tərjimisi: «Nəoqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup, «Yədutun» (mədhijiyəlx değan mənədə) ahangida oqulsun dəp Dawut yazoğan küy: —.....». □ **62:2 «Mən unqilik təwrinip kətməymən»** — yaki baxka birhil tərjimisi «Zor eqirqiliktimu təwrənməymən».

İrənglən qalqan qaxani oqlatqandək, uni oqlatmaqçisilər?

⁴ Uni xəhrət-həywitidin qüxürüwetixtin baxqa, ularning heq məslihəti yoktur;

Yaloqanqiliklardin hursən ular;

Aoqzida bəht tiligini bilən,

Ular iqidə lənət oquydu.

Selah.

⁵ I jenim, Hudaqla qarap süküttə kütkin;

Qünki mening ümidim Uningdındur.

⁶ Pəqət U mening qoram texim həm mening nijatlığim,

Mening yukiri qoroqimdur;

Mən təwrinip kətməymən.

⁷ Nijatlığim həm xan-xəhritim Hudaqla baqlıqtur;

Mening küqüm bolqan qoram tax, mening panahqahim Hudadındur.

⁸ I halayıq, Uningqla hərdaim tayinqlar!

Uning aldidə iq-baqlringlarni təkünqlar;

Huda bizning panahqahimizdur!

Selah.

⁹ Addiy bəndilər pəqət bir tinik,

Esilzadilərmu bir aldım söz halas;

Taraziqla selinsa ularning kılqə salmiqi yok,

Bir tiniktinmu yeniktur.

¹⁰ Zomigərlikkə tayanmanglar;

Bulangqılıqtin ham hiyal kılmanqlar,

Baylıqlar awusimu, bularqla kənglünqlarni qoymanqlar;

¹¹ Huda bir qetim eytkanki,

Mundak deginini ikki qetim anglidimki: —

«Küq-kudrət Hudaqla mənsoptur».

¹² Həm i Rəb, Sanga əzgərməs muhəbbətmu mənsoptur;

Qünki Sən hər bir kixigə öz əmiligə yarixa qayturisən.■

63

63-küy •••• Hudaqla intizar bolux

¹ Dawut yazqlan küy (u Yəhudadiki qəl-bayawanda bolqan qaqda yezilqlan): —

I Huda, Sən mening ilahimdursən,

Təxnalıq bilən Seni izdidim!

Mən qurqlaq, qangqak, susiz zeminda turup,

Jenim Sanga intizar, ətlirim təlmürüp intilarki —■

² Mukəddəs jayingda Sanga kəz tikip qarqlnimdək,

Mən yənə zor kudriting wə uluqlukunqni kərsəm!

³ Əzgərməs muhəbbiting hayattinmu əzizdur;

Ləwlim Seni mədhıyləydu;

⁴ Xu səwəbtin tirik bolsamla, Sanga təxəkkür-mədhıyə oquymən,

Sening namingda qollirimni kətürimən.

■ **62:12** Ayup 34:11; Pənd. 24:12; Yər. 32:19; Əz. 7:27; 33:20; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 2Kor. 5:10; Əf. 6:8; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17; Wəh. 22:12 ■ **63:1** 1Sam. 22:5; 23:14,15

5 Jenim nazunemətlərdin həm maylik gəxlərdin qanaətləngəndək qanaətləndi;
 Aəzəm eğılip hux ləwlimir Sanga mədhıyıləni yangritidu;□
 6 Ornumda yetip Seni əsliginimdə,
 Tün keqılərdə Seni seəşinip oylinimən.
 7 Qünki Sən manganə yardəmdə bolup kəlgənsən;
 Sening qaniting sayısidə xad-huramlikta nahxılarnı yangritimən.
 8 Mening jenim Sanga qing qaplıxip mangıdu,
 Sening ong qolung meni yəliməktə.
 9 Bırak jenimni yökıtıxka izdəwatkanlar yər təktilirigə qüxüp ketidu.
 10 Ularning qeni kıliq tiqıda təkülıdu,
 Ular qılberilərgə yəm bolıdu.
 11 Ləkin padıxah Hudadin xadlinıdu;
 Uning nami bilən kəsəm kıloqanlarınəg həmmisi röhlinip xadlinıdu;
 Qünki yaloqan səzligüqılərnıng zuwani tuwaqlınu.

64

64-küy •••• Amanlık tiləx duasi

1 Nəəmiqılərnıng bexıoə tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoqan küy:

I Huda, ahlirimni kətürgəndə, meni anglıoqaysən!
 Həyatimni düxmənnıng wəhxilikidin kuşdıoqaysən!
 2 Kara niyətlərnıng yoxurun suyıkəstlıridin,
 Yamanlık əyliyüqı kaşə-quzoqunlardın aman kıloqaysən.
 3-4 Ular tillirini kıliqtək ötkür bilidi;
 Mukəmməl adəmni yoxurun jaydın etix üqün,
 Ular oqını bətligəndək zəhərlik səzini təyyarlıdi.
 Ular kılqə əymənməy tuyuksız oq qıkıridu.
 5 Ular bətniyəttə bir-birini riqbətəndürüp,
 Yoxurun tuzak kuruxnı məslıhətlixip,
 «Bizni kim kərəlyətti?» — deyixməktə.
 6 Ular kəbihlikkə intilip: —
 «Biz izdınip, ətraplık bir tədbir tepip qıktuk!» — dəydu;
 İnsanınıq iq-baoqri wə kəlbi dərwəkə qongkur wə *bilip bolmas* bir nərsıdu!
 7 Ləkin Huda ularoə oq atıdu;
 Ular tuyuksız zəhimlinıdu.
 8 Ular öz tili bilən putlıxıdu;
 Ularnı kərgənlərnıng həmmisi özini neri tartıdu.□
 9 Həmmə adəmni qorkunq basıdu;
 Ular Hudanını xlırını bayan kılıdu,
 Bərhək, ular unıng kıloqanlırını oylinip sawak alıdu.
 10 Həkqanıylar Pərwərdigarda huxal bolup,
 Uningoə tayınıdu;

□ 63:5 «Jenim nazunemətlərdin həm maylik gəxlərdin qanaətləngəndək qanaətləndi» — Yəhudiylar üqün maylik gəx intayın esil tamaq həsablınu. □ 64:8 «Ularnı kərgənlərnıng həmmisi özini neri tartıdu» — baxka birhil tərjimisi «ularnı kərgənlərnıng həmmisi bexını silkiydu».

Kəngli durus adəmlər rohlinip xadlinidu.

65

65-küy •••• Mədhiyə wə təxəkkür

¹ Nəqmüqilərninq bexioğa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoğan küy-nahxa: —

Zionda, mədhiyə süküt iqidə Seni kütidu, i Huda;

Sanga kıləjan wədə əməlgə axurulidu. □

² I, dua Angliəuqi, Sening aldingəyə barlıq ət igiliri kelidu.

³ Gunahlıq ixlər, asiylikirimiz,
Kəlkün baskandək məndin əqalip kelidu;
Lekin Sən ularni yepip kəqürüm kilisən; □

⁴ Sən tallar Əzünggə yəkinlaxturoğan kixi nemidegən bəhtlik!

U həyiliringda makanixidu;

Bizlər Sening makaningning, yəni muqəddəs ibadəthanangning bərikitidin kənaət tapimiz;

⁵ Sən həkkanıylikni namayan kildioğan karamət wə dəlxət ixlər bilən bizgə jawab,

I niyatlikimiz boləjan Huda,

Pütkül yər-dengizlərninq qət-qətliridikilərgiqə tayanqi Boloquqi!

⁶ Belinq kudrət bilən bəqlənoğan bolup,
Küqüng bilən taqlarni bərpa kıləjansən;

⁷ Dengizlərninq ərəkəxləgən xawqunlirini,

Dolqunlərninq xawqunlirini,

Həmdə əllərninq qukanlirini tinjitquqisən!

⁸ Jahənninq qət-qətliridə turuwatқанlar karamətliringdin kərkidu;

Sən künqikixitkilərnini, künpretixitkilərnini xadlandurisən;

⁹ Yər yüzining *şemini yəp* yoqlap kelip, uni suqirisən,

Uni tolimu munbətəlxütürisən.

Hudaning dərya-erikliri suqə toloqandur;

Xundaq kılıp sularni təyyarlap,

Kixilərnini axlıq bilən təminləysən.

¹⁰ Teriləju etizlərninq qənəklirini suqə kəndurisən,

Qirlirini taraxləysən,

Tupraqni mol yəqinlar bilən yumxitisən;

Uningda üngənlərnini bərikətləysən.

¹¹ Sən nemətliringni yilning həsulioğa taj kılıp qoxup bərisən;

Kədəmliringdin bayaxatlıq həryanoğa tamidu;

¹² Daladiki yaylaqləroqumu tamidu;

Taq-dəwanlar xat-horamlikni əzlrigə bəlwəq kildidu;

¹³ Kəkləmlər qoy padiliri bilən kiyingən,

Jiləqilər maysiləroğa kəplnidu;

Ular huxallıq bilən təntənə kildidu,

Bərhək, ular nahxilərnini yangritixidu!

□ 65:1 «Zionda, mədhiyə süküt iqidə Seni kütidu, i Huda» — baxqa birhil tərjimisi «Zionda, Sening aldingda, süküt bolidu, mədhiyimu bolidu». □ 65:3 «Lekin sən ularni (yəni gunahlıq ixlər, asiylikirimizni) yepip kəqürüm kilisən» — ibraniy tilida «ularni yepip kafarət kilisən». «Kafarət» degən ix toqruluk «Mis.» 29:33 wə izahəti, xundaqla «Təbirlər»nimu kəring.

66

66-küy •••• *Ibadətkə türtkə bolidioğan guwahlik*

1 Nəohmiqilərnin bexioğa tapxurulup, tarlik sazlar bilən oqulsun dəp, küy-nahxa: —

Pütkül jahən, huxallik bilən Hudağa təntənə kilinglar!

2 Uning namining uluqlukini nahxa kilip jakarlanglar,
Uning mədhüyilirini xəxəplik kilinglar!

3 Hudağa: «Sening kioğanliring nəxədəx qorqunqluktur!
Qudriting zor boləq,

Düxmənliring aldingda zəiplixip təslim bolidu;

4 Barlik yər yüzidikilər Sanga səjdə kilip,
Seni küyləp, nahxa eytixidu;

Ular namingni küyləp nahxa kilip eytidu» — dənglar!
Selah!

5 Kelinglar, Hudaning kioğanlirini kəringlar;
Insan baliliri aldida kioğan karamətliri qorqunqluktur.

6 U dengizni quruklukğa aylandurdi;
Əjdadlirimiz dəryadinmu piyadə ətti;

Biz u yərdə uningdin hursən bolduq. ■

7 U kudriti bilən mənggü həküm süridu;
Uning kəzliri əllərnə kəzitip turidu;

Asiylik kioquqilar məqrurlanmisun!
Selah! ■

8 I kəwmlar, Hudayimizəgə təxəkkür-mədhüyə eytinglar;
Uningəgə boləğan mədhüyə-həmdusanalarni yangritinglar!

9 U jenimizni həyatlik iqigə tikkən,
Putlirimizni teyilduruxlarəgə yol qəymaydu.

10 Qünki Sən, i Huda, bizni siniding;
Kümüxnə otta tawliəandək bizni tawliding.

11 Sən bizni torəgə qüxürdüng;
Belimizgə eqir yükni yükliding.

12 Həklərnə bəximizəgə mindürdüng;
Biz ot wə kəlkünnə besip əttuq;

Sən ahir bizni kəngriqilikkə qikərding.

13 Mən kəydürmə qurbanliklərnə elip əyüggə kirəy;
Sanga kioğan kəsəmlirimgə əməl kilimən;

14 Bərhək, bəximəgə kün qüxkəndə ləwlim qikəroğan,
Eqizim eytkən wədilirimni əməlgə axurimən.

15 Mən Sanga bordək mallarni kəydürmə qurbanlik kilip sunimən,
Qoqkarlarning yəəini hux puritip kəydürimən;

Əküz wə əqkilərnə əkilip sunimən.

Selah!

16 Hudadin əyimingüqi həmminglar, kelinglar, kulak selinglar!
Uning mən üqün kioğan karamətlirini bayan kilimən;

17 Aəzim eqip uningəgə pəryad kətürdüm,
Uning uluqlukini jakarlioğan mədhüyilər tilimda boldi.

18 Kənglümdə gunahni kəzləp yürğən bolsam,
Rəb *duayimni* anglimioğan bolatti.

19 Birək Huda anglidi;

U duayiməyə kulaq saldı.

²⁰ Hudaəyə təxəkkür-mədhəyə yaqdurulsun!

U mening duayimni yandurmidi,

Həm məndin əzgərməs muhəbbitini elip kətmidi!

67

67-küy •••• Dunya üqün niyatlıq bardur!

¹ Nəəmiqilərnin bexiəyə tapxurulup, tarlıq sazlar bilən qelinsun, dəp yeziləən küy-nahxa: —

Huda bizgə mehir-xəpəkət kərsitip, bizni bərikətləp,

Əz jamalining nurini üstimizgə qaçqay!

Selah! ■

² Xundaq kıləanda yolung pütkül jahanda,

Kutuldurux-nijatlıqınq barlıq əllər arisida ayan bolidu.

³ Barlıq qowmlar Seni mədhəyiligəy, i Huda;

Barlıq qowmlar Seni mədhəyiligəy!

⁴ Jimi qowmlar huxallıq bilən təntənə kılıp küyliğəy,

Qünki Sən həlk-millətlərgə adillik bilən həküm qikirisən,

Yər yüzidiki taipilərnə, Sən yetəkləysən;

Selah.

⁵ Barlıq qowmlar Seni mədhəyiligəy, i Huda;

Barlıq qowmlar Seni mədhəyiligəy!

⁶ Wə yər-zemin kəklirini ündüridu;

Huda, bizning Hudayimiz, bizni bərikətləydu;

⁷ Huda bizni bərikətləydu;

Xuning bilən yər yüzdikilər qət-yakılarəyiqə uningdin əyminixidu!

68

68-küy •••• Oğəlibə munajiti

¹ Nəəmiqilərnin bexiəyə tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazəən küy-nahxa: —

Huda ornidin turdi, düxmənlirini tiripirən kiliwetidu!

Uningəyə əqmənlər Uning aldidin bədər qaçidu! ■

² Is-tütək uquruloğəndək, ularnə uqurup yokitisən,

Mom otta eritilgəndək,

Rəzillər Hudaning aldidə həlak bolidu.

³ Birək həkkaniylar huxallinidu,

Ular Huda aldidə rohlinip,

Təntənə kılıp xadlinidu.

⁴ Hudaəyə küylər eytinglar,

Uning namini nahxa kılıp yangritinglar;

Qəl-bayawanlarəyə Mingüqigə bir yolni kətürüp yasanglar;

Uning nami «Yah»dur;

Uning aldida xadlininglar.□

5 Yetimlaroqa ata boluquci,
Tul hotunlarning dawasini sorioquci,
Oz mukəddəs makanida turoqan Hudadır.

6 Huda oşeriblarni oşy-oşaqkik kilidu;
U məhbuslarni awatlikka çikiridu;
Lekin asiylarni qəoşjirak yərdə qalduridu.

7 I Huda, Oz həlkingning aldida mangoşiningda,
Qəl-bayawandin otup səpər kiləşiningda,
— (Selah) —

8 Hudaning huzuri aldida,
Yəni Israilning Hudasing huzuri aldida,
Yər-jahan təwrinip,
Asmanlarmu yeşin yaqdurdi;
Awu Sinay teşimu təwrinip kətti.■

9 Sən, i Huda, Oz mirasing *boləqan zemin-həlk* üstigə hasiyətlik bir yamoşur yaqduzdung;

Ular həlsizlanəqanda ularni küqləndürdüng.

10 Sening baqqan padang u yərgə makanlaxti;
Məhribanlikəng bilən məminlər üqün təyyarlik kiliding, i Huda!□

11 Rəb əmr kilidi;

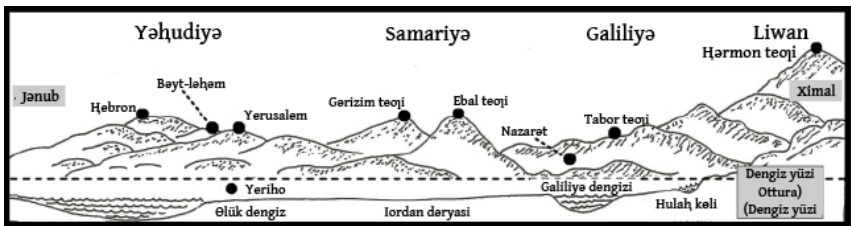
Uni jakarlioquci kiz-ayallar nemidegən zor bir qəxundur!

12 «Padixahlar həm qəxunliri bədər qəxiçti, bədər qəxiçti!» — *deyixti*;
Oşydə oltureqan kiz-ayallar bolsa oljilarni belixiwalidu;

13 Silər qəy baqqanda padilar arisida yatqan bolsanglarmu,
Zemininglar əmdi qanatlırioqa kümüx səpkən,
Pəyliri parkirak altun bilən bezəlgən pahtəktək bolidu;□

14 Həmmigə Qadir Huda padixahlarni zeminda tiripirən kiliwətkəndə,
Yər Zalmon teşidiki qardək akirip kətti.

15 Baxan teşu kudrətlik bir teşu,
Baxan teşu egiz qəkkiliri kəp bir teşudur;□

İsrailiyəning taq-jiləşiliri

□ **68:4 «Qəl-bayawanlarəqa Mingüçi...»** — yaki «Bulutlarəqa Mingüçi...». Qaysi mənisi toşra bolsun Hudaning ezini kərsitidu. 7-ayətni kəring. ■ **68:8** Mis. 19 □ **68:10 «Sening baqqan padang»** — İsrail həlkini kərsitidu, əlwəttə. □ **68:13 «Silər qəy baqqanda padilar arisida yatqan bolsanglarmu, zemininglar əmdi qanatlırioqa kümüx səpkən, pəyliri parkirak altun bilən bezəlgən pahtəktək bolidu»** — bu ayətni İbrani tilida qəxinix təs, hərhil tərjimiliri bə. Mənisi bəlkim, İsrail həlki əslidə kəmbəşəş əhwalda yaxioqan bolsimu (qəy baqquçi bolup), Huda Paləstin zeminingin həmmə yerigə kəp oljini (altun-kümüx qatarlıklar) qəqip, ularni beyitti (14-ayətni kəring). □ **68:15 «Baxan teşu kudrətlik bir teşu, Baxan teşu egiz qəkkiliri kəp bir teşudur»** — baxqa tərjimiliri: «Hudaning teşu Baxan teşudəktur — kəp qəkkilik bir teşudək, Baxan teşudəktur» yaki «Baxan teşu Hudaning teşudur, Baxan teşu egiz qəkkiliri kəp bir teşudur».

16 Əy egiz qoqqilik taqlar,
Nemə üqün Huda Öz makani kilişni halioqan taqla həsət bilən
karaysilər?

Dərwəkə, Pərwərdigar xu taqla mənggü turidu! □ ■

17 Hudaning jəng hərwiliri tümən-tümən,
Milyon-milyondur;

Rəb ular arisida turidu;

Sinay teoşidiki muşəddəs jayda turidu. □ ■

18 Sən yukirişə kətürüldung,

Insanlarni tutqun kilişuqilarni Əzüng əsir kiliş elip kəttin;

Yah Huda ularning arisida turuxi üqün,

Həttə asiylik kilişanlar *arisida turuxi* üqünmu,

Sən insan arisida turup iltipatlarni qəbul kildin. □ ■

19 Rəb mədhəyilənsun;

Qünki U hər küni yüklirimizni kətürməktə;

Yəni nişatlikimiz boləqan Təngri!

Selah. □

20 Bizning Təngrimiz birdinbir nişatkar Təngridur;

Rəbgə, yəni Pərwərdigarəşilə, ölümgə başlik ixlar təwədur. □

21 Bərhək, Huda Öz düxmənlining bəşini yaridu,

Əz gunahlırida dawamlıq ketiwəridişanlarning qaqlik kallisini U qaqidu.

□

22 Rəb mundaq dedi: «*Əz həlkimni* Baxan diyaridinmu,

Dengizlarning qongkur jayliridinmu qayturup kelimən; □ ■

23 Xundaq kiliş *sən həlkimning* puti qanəşə,

Yəni düxmənlining qenişəşə milinidu,

İtlingning tili buningdinmu nesiwisini *yalaydu*».

24 Ular Sening mangoşanliringni kərđi, i Huda;

□ 68:16 «*Huda Öz makani kilişni halioqan (talloşan) taql*» — Yerusalemdiki Zion teoş.

■ 68:16 Zəb. 87:1, 2; 132:13 □ 68:17 «*Rəb... Sinay teoşidiki muşəddəs jayda turidu*» — buning məşisi bəlkim: «Huda Sinay teoşida qandaq kilişan bolsa, U Yerusalemdiki (Zion teoşidiki) muşəddəs ibadəthanisida turup xundaq kilişni dawamlaxturidu — demək, sürlik, xan-xəşpəlik hələttə bolup, pəşəşəşlər arşilik kalam-wəşşiləşini ayan kilişni dawamlaxturidu» degəndək.

■ 68:17 Qan. 33:2 □ 68:18 «*Sən yukirişə kətürüldung, insanlarni tutqun kilişuqilarni özişin əsir kiliş elip kəttin; Yah Huda ularning arisida turuxi üqün, həttə asiylik kilişanlar arisida turuxi üqünmu, Sən insan arisida turup iltipatlarni qəbul kildin*» — bu muşim həm şirlik ayatka İnşilda, «Əf.» 4-babta təşir berilidu; Kutquzuşuqi-Məşih insan arisida əzi insan bolup, insanlarni tutqun kilişuqilar (yəni gunah, ölüw wə jin-xəştanlardin ibarət) üstidin əşləibə kiliş, asmanlarəşə kətürülüp, insanlarni kutquşux həm ularni (ixşəngən insalarni) Hudaning yəngi bir «muşəddəs ibadəthana»si kiliş üqün ərxiki atisidin iltipatlarni qəbul kilidu. ■ 68:18 Əf. 4:8; Qəl. 17:21; Yə. 9:23; Əzra 8:20 □ 68:19 «*...U hər küni yüklirimizni kətürməktə*» — başka birşil təşimisi «... U hər küni üstimizgə yaxşiliklarni yükləydu». □ 68:20 «*Rəbgə, yəni Pərwərdigarəşilə, ölümgə başlik ixlar təwədur*» — yaki başka birşil təşimisi «Rəbdə, yəni Pərwərdigardila, ölümdin kutulux yollirimu bar». □ 68:21

«*Əz gunahlırida dawamlıq ketiwəridişanlarning qaqlik kallisini U (Huda) qaqidu*» — «qaqliş kalla»: bəzi həlkələr: «Baxta qaq kəp bolsa, küş kəp bolidu» degən hurapəş kəşkaraxni qəbul kilişan bolsa kərək. □ 68:22 «*Əz həlkimni Baxan diyaridinmu, dengizlarning qongkur jayliridinmu qayturup kelimən*» — «Əz həlkimni» ibranəş tilida «ularni» dəş elinəşan. Biz «ularni» degən şəşni «Əz həlkimni» dəş təşimə kilduk. Bəzi alimlar «ular»ni İsrailning düxmənlişini dəş qaraydu (ular Huda xu düxmənləşini İsrail ularđin kışas alşun dəş qayturəşan, dəş qaraydu). ■ 68:22 Mis. 14:29; Qəl. 21:33

Yəni mening İlahim, mening Padixahimning muqəddəs jayıoqa kirip mangoqanlirini kərdi;□

²⁵ Aldingda munajatqilar, kəyningdə qaloquqilar mangdi, Otturisida dapqi kizlar bar idi:

²⁶ «Jamaətlərdə Huda Rəbgə təxəkkür-mədhiyə eytinglar, — İ Israil bulakliridin qikқанlar!» — deyixti.

²⁷ U yərdə ularning baxlamqisi boləqan kizik Binyamin kəbilisi mangidu; Yəhuda əmiriliri, zor bir top adəmlər,

Zəbulunning əmiriliri, Naftalining əmirilirimu bar.

²⁸ Sening Hudaqing küqüngni buyrup bekitkən; Özüng biz üqün qiləqiningni mustəhkəmligəysən, i Huda!

²⁹ Yerusalemdiki muqəddəs ibadəthanang wəjidin, Padixahlar Sanga atap hədiyələri elip kelidu;■

³⁰ Ah, həliki qomuxluqtiki *yirtquq* janıwarnı,

Küqlükləning topini,

Taipilərdiki torpaqlarnımu əyibligəysən;

Andin ularning hərbi kümüx tənggiləri əkilip Sanga tiz püküxidu;

Uruxhumar həkləri tiripirən kiliwətkəysən! □

³¹ Mətiwər əqlilər Misirdin kelidu,

Efiopiya bolsa Hudaqə qarap qollirini tezdin kətüridu.

³² I yər yüzidiki əl-yurtlar, Hudani nahxa bilən mədhiyilənglar;

Rəbni mədhiyiləp küyləri eytinglar!

(Selah)

³³ Asmanlarning üstigə,

Qədimdin bar boləqan asmanlarning üstigə Mingüqi toqruluk küy eytinglar!

Mana, U awazini anglitidu,

Uning awazi küqlüktur!

³⁴ Hudani küqlük dəp bilip jakarlanglar,

Uning həywisi Israil üstidə,

Uning küqi bulutlarda turidu;

³⁵ I Huda, muqəddəs jayliringdin sürlük kərünisən!

Israilning birdinbir Təngrisi!

Həlkə küq-küdrət bərgüqi bolsa, Udur!

Hudaqə təxəkkür-mədhiyə okulsun!

69

69-küy •••• Zor dərd-ələm wə azablərdin keyinki qəlibə

¹ Nəqmigiləning bəxiə tapxurulup, «Nilupərlər» degən ahangda okulsun dəp, Dawut yazəqan küy: —

Meni qutkuzəqaysən, i Huda!

Sular jenimdin ötti;

² Turoqudək jay yok qongkur patqaklıqqa qəküp kəttim;

□ 68:24 «Ular Sening mangoqanliringni kərdi, i Huda... Padixahimning muqəddəs jayıoqa kirip mangoqanlirini kərdi» — bu ayəttiki «ular» Hudaning düxmənlirini kərsitixi bolsa kerək. Hudaning «muqəddəs jayıoqa kirip mangoqanliri» degənni qüxinix üqün «Mis.» 40:16-38 wə «1Pad.» 8:1-11ni kəring. ■ 68:29 1Pad. 10:10, 24, 25; 2Tar. 32:23; Zəb. 72:10; 76:11-12

□ 68:30 «komuxluqtiki yirtquq janıwar» — bəlkim Misirni Nil dəryasidiki timsahqa ohxitidu.

Suning qoŋgqur yerigə qüxüp kəttim,
Kəlkün meni oşərk kıldı.

³ Pəryadlırimdin həlimdin kəttim;

Gallirim kurup kətti;

Hudayimoşa təlmürüp, kəzumdin ketəy dəp qaldım;

⁴ Səwəbsiz mənə oş bəloşanlar qəqlirimdinmu kəptur;

Məni yəkatmaqçı bəloşanlar;

Kəra qəpləp mən bilən düxmənlixidioşanlar küqlüktur;

Xu qəşdə əzüm bulimioşan nərsini qəyturimən. □

⁵ I Huda, məning nədanlıqım əzüŋggə ayan;

Məning kəbişliklərim Səndin yoxurun əməstur.

⁶ Məning səwəbimdin, i Rəb, samawiy qəşunların Sərdari bəloşan Pərwərdigar,

Əzüŋggə ümid bəşləp kütkənlər yərgə kərap kəlmioşay;

I İsrailning Hudasi, Əzüŋgni izdigüqilər məning səwəbimdin xərməndə bəlmioşay;

⁷ Qünki Seni dəp mən rəşwaqilıqqa uqridim;

Xərməndilik yüzümgə qəpləndi.

⁸ Mən əz kərindaxlırimoşa yat,

Anamning bəlılırioşa yəka yurtluq bəldum.

⁹ Qünki məni *mukəddəs* əyüŋggə bəloşan otluq muşəbbət quloşuwaləşanidi;

Səngə həkərat kıləşanların həkəratlırimu məning üstümgə qüxti; □ ■

¹⁰ Mən yioşlıdim, jənim roza tutti,

Bumu mənə əyib dəp kəraldi.

¹¹ Mən bəzni kiyimim kılıp kiysəm,

Xuning bilən ularning səz-qəşiqigə kəldim. □

¹² Xəhər qəwukıda olturoşanların tənə gəpigə kəldim,

Məyhorların nəxsisining təmisi bəldum.

¹³ Biraq mən xəpkişingni kərsətkən wəkişingdə duayimni səngə nixanlidim, i Pərwərdigar;

I Huda, əzğərməs muşəbbətişingning zorluqidin,

Nijatlıq ixənqidə mənə jəwab bərgəysən; □

¹⁴ Məni pətkəqliktin kutquzuwaləşaysən,

Məni qəktürmigəysən;

Mənə əqmən bəloşanların,

Suning qoŋgqur yeridin kutulduroşaysən;

¹⁵ Kəlkün sulirioşa məni oşərk kıldurmioşaysən;

Dəngiz təglirigimu məni yutquzmioşaysən;

Təgi yəq hənqning məni həp etip aqşini yumuwelioşa yol koymioşaysən!

□ 69:4 «Səwəbsiz mənə oş bəloşanlar qəqlirimdinmu kəptur; məni yəkatmaqçı bəloşanlar, kəra qəpləp mən bilən düxmənlixidioşanlar küqlüktur; xu qəşdə əzüm bulimioşan nərsini qəyturimən» — toluq bəxərttikə bu sirlək səz Məsih krestkə mihlanəşan wəkişə əməlgə axuruldi. «Xu qəşdə» Məsih İblis insanlardin buliwaləşan əmanlıqni, insanların Huda bilən bəloşan inaqliqini insanlaroşa nijatlıq yolida qəyturup elip bərdi. Bu küydiki bəxərtlərnəng həmmisi Məsih wə uning jəkkən əzəblirini wə əzəbliri arkişək kəzənəşən oşəlibisini kərsətidu. □ 69:9 «Məni mukəddəs əyüŋggə bəloşan otluq muşəbbət quloşuwaləşanidi» — «Yuş.» 2:17ni kəruŋg. ■ 69:9 Yş. 2:17; Rim. 15:3 □ 69:11 «Mən bəzni kiyimim kılıp kiysəm..» — «bəz kiyim»ni kiyiwelix (həza tutkəndək) əzi yəki bəxkılar üqün kəttik dua kilişingning birhil ipadisi. □ 69:13 «Nijatlıq ixənqidə mənə jəwab bərgəysən» — İbraniy tilida «Nijatlıqning ixənqidə mənə jəwab bərgəysən».

- 16 Duayimni ijabət kıləaysən, i Pərwərdigar,
Qünki özgərməs muhəbbiting yahxidur;
Mol rəhımdillikıng bilən manga yüzləngəysən;
- 17 Jamilingni kılungdin yoxurmiəaysən;
Qünki beximəya kün qüxti;
Tezdin manga jawab bərgəysən.
- 18 Jeniməya yeqinlaxkəysən,
Uningəya həmjəmət-kutkuzəyaqı boləaysən;
Düxmənlirim aldidə meni hərlükkə qıkarəaysən;
- 19 Özüng mening rəswalığta həm hərmətsizlikte kələqinimni,
Kəndək həkərelənginimni bilisən;
Rəkilirimning həmmisi Özünggə ayandur.
- 20 Həkərat kəlbimni parə kildi;
Mən kayəyaqə qəmüp kəttim;
Azəjinə həsdaxlıkka təlmürgən bolsammu, yok boldi;
Təsəlli bərgüqilərnimu izdidim, lekin birsinimu uqritalmidim.
- 21 Bərhək, ular ozukuməya ət süyi,
Ussuzlukuməya sirkini bərdi. ■
- 22 Ularning dastihini əzlırigə kıltaq,
Ularning həlawiti kəpkən boləay. ■
- 23 Kəzliri torlıxip kərməydiəan bolup kətkəy;
Bəl-putlirini titrəkkə saləaysən; ■
- 24 Kəhringni ularning üstigə qüxürgəysən,
Əzəpingning otliri ularəya tutaxkay;
- 25 Ularning makani harabə boləay,
Qedirliri qəldərap kələay; ■
- 26 Qünki ular Sən urojanəya tehimu ziyankəxlik kılmaқта;
Sən zəhimləndürgənlərnıng azabiəya gəp bilən azab kəxmaқта.
- 27 Ularning gunahıya gunah kəxkəysən,
Həkkanıylikıngning nesiwisigə ularni erixtürmigəysən.
- 28 Ular həyatlıq dəptiridin əqürülgəy;
Həkkanıylərnıng katarıya pütülmigəy.
- 29 Birək mən bolsam bir ezilgən dərdmən;
Nijatlıkıng, i Huda, meni yukiriəya kətürüp kutkuzəyay;
- 30 Mən munajat oqup Hudaning namini mədhıyiləymən;
Təxəkkürlər bilən uni uluəlaymən;
- 31 Bu bolsa Pərwərdigarni hursən kılax üqün,
Əküz təkdım kıləandın əwzəldur;
Münggüz-tuyaklıri sak torpak bərgəndinmu artuktur.
- 32 Yawax məminlər buni kərup huxal bolidu;
Hudani izdigənlər —
Kəlbınglar yengilinidu.
- 33 Qünki Pərwərdigar yoksullarning iltjasini anglaydu,
Əzigə təwə əsir kılınəanlarnı u kəmsitməydu;
- 34 Asman-zemin Uni mədhıyilisun!
Dengiz-okyanlar həm ularda yürgüqi barlık janıwarlar Uni mədhıyiligəy!
- 35 Qünki Huda Zionni kutkuzidu;
Yəhudaning xəhərlirini kayta bina kılidu;
Ular axu yərdə olturaklıxip, igilik tikləydu.

³⁶ Uning kullirining nəsilliri uningə miras bolidu,
Uning namini səyğənlər u yərlərdə makanlixidu.

70

70-küy •••• «Pərwərdigar, tez kəlgəysən!»

¹ Nəşiqilərnin bəxiə tapxurulup, «əslitix üqün» okulsun dəp, Dawut yazoğan küy: —

Pərwərdigar, meni kütquzuxka aldirioəysən!
Pərwərdigar, tez kelip munga yardəm kiloəysən! ■

² Mening jenimni izdəwatkanlar yərgə karitilip rəswa kilinsun;
Mening ziyinimdin hursən boləlanlar kəynigə yandurulup xərməndə boləy. ■

³ Meni: — «Wah! Wah!» dəp məshirə kiloəlanlar öz xərməndilikidin kəynigə yanəy!

⁴ Biraq Seni izdigüqilərnin həmmisi Səndə xadlinip huxal boləy!
Nijatlikingni səyğənlər həmixə: «Huda uluəplansun» deyixkəy.

⁵ Biraq mən ezilgənmən, həm yoksulmən;
Yeniməyə tezdin kəl, i Huda!
Sən mening yardəmqim, mening azad kiloəqim;
I Pərwərdigar, keqikməy kəlgəysən!

71

71-küy •••• Kərioəanda eytkən dua

¹ Səndin, Pərwərdigardin panah tapimən;
Meni hərgiz yərgə karatmioəysən. ■

² Öz həkkaniylikingda meni kütulduroəysən;
Munga kulak saləəysən,
Meni kütquzəəysən!

³ Munga əzüm daim panahlinidioəan turaləu qoram tax boləəysən;
Sən meni kütquzuxka buyruk qüxürgəəysən;
Qünki Sən egiz texim, qorənimdursən.

⁴ Hudayim, meni rəzillərnin qolidin,
Həkkaniyətsiz, rəhimsiz adəmdin azad kiloəəysən;

⁵ Qünki Sən mening ümidimdursən, i Rəb Pərwərdigar,
Yaxlikimdin tartipla mening tayanqimdursən;

⁶ Baliyatqudiki wakittin baxlap mən Sanga tayinip kəldim,
Əzüng meni anamning kərnidin qikəroəuəisən;
Mədhüyəmning temisi bolsa hərdəim Sən toərluktur. □

⁷ Mən nuroəunlarəyə əyəriy yaki kəramət sanaldim;
Qünki Sən mening mustəhkəm panahəəimdursən. □

■ 70:1 Zəb. 40:13-17 ■ 70:2 Zəb. 35:4,26; 71:13 ■ 71:1 Zəb. 22:5; 25:2, 3; 31:1-3; Yəx. 49:23 □ 71:6 «Əzüng meni anamning kərnidin qikəroəuəisən» — baxka birhil tərijimisi: — «Anamning kərnidila meni asriding». □ 71:7 «Mən nuroəunlarəyə əyəriy yaki kəramət sanaldim; qünki Sən mening mustəhkəm panahəəimdursən» — demək, Dawutning tarihi nuroəun adəmlərgə Hudaning wədisidə turidioəanlikini ispatioəan wə Hudaəyə tayinxkə rioəbət boləan.

- 8 Aəzəm kün boyi mədhıyiliring həm xan-xəripinggə tolidu;
 9 Əmdi kərişinimda meni taxlimioəysən;
 Maəqdurum kətkinidə, məndin waz kəqmigəysən.
 10 Qünki düxmənlirim manga qarxi səzlixidu;
 Jenimni elixka közləwatqanlar kəstlixip: —
 11 «Huda uningdin waz kəqti;
 Uni qoşlap tutuwelinglar,
 Qünki kutuldurudioəanlar yoqtur» — deyixidu.
 12 I Huda, məndin yiraqlaxmioəysən;
 I Hodayim, manga yardəmgə tez kəlgəysən!
 13 Jenimoəa küxəndə boləqanlar xərməndə bolup yoqıtılsun;
 Ziyinimoəa intilgənlər rəsvalıq həm xərməndiqilik bilən qaplansun; ■
 14 Biraq mən bolsam, izqil ümidə bolimən,
 Seni tehimu mədhıyiləymən.
 15 Həkkaniyliking, nijatliking əəzımda kün boyi bayan kilinidu;
 Bular san-sanaksızdur, bilginimdın kəp artuqtur.
 16 Mən Rəb Pərwərdigarning büyük ixlirini jakarlioəan həlda kelimən;
 Sening həkkaniylikingni yad etip jakarlaymən —
 Pəkət Seningkınıla! □
 17 I Huda, Sən yaxlıqımdın tartip manga əgıtıp kəlgənsən;
 Bügüngə kədər Sening kıləqan karamət ixliringni jakarlap keliwatımən.
 18 Əmdi hazır mən kəriş, aq qaqlıq boləşinimda, i Huda,
 Mən bu dəwrgə küqlük bilikıngni jakarlioəuqə,
 Kələr əwladning həmmisigə qüdrıngni ayan kıləuqə,
Meni taxliwətmigəysən!
 19 I uluş karamət ixlarnı kıləqan Huda,
 Həkkaniyliking pələkkə taqaxtı;
 Sanga kimmu ohxax bolalisun!
 20 Sən manga kəp həm əşir külpətlərnı kərsətkənikənsən,
 Meni kaytidin yengiləysən, yər təgliridin kayturup elip qıqısən;
 21 Sən mening izzət-hərmitimni tehimu yukiri kılıp,
 Hər tərəptin manga təşəlli berisən.
 22 Mən Seni rawab qelip mədhıyiləymən,
 Sening həkkikitingni mədhıyiləymən, i Hodayim;
 Qiltar qelip Seni küyləymən, i Sən, İsrailning Mukəddisi! □
 23 Sanga küylər eytkimda, ləwlim təntənə kılıdu,
 Əzıng hərlükkə qıkarəqan jenimmu xundəq rəhlinip eytidu;
 24 Tilim kün boyi həkkaniyliking toərisida səzləydu;
 Qünki manga yamanlıq kılmaqçı boləqanlar yərgə qarıtılıp rəswa
 kılınidu.

72

*72-küy •••• Təhtkə olturidioəan padıxəning ooqli toəruluq dua-tiləwət
 həm bexarət •••• 1-əyətiki izahatni kəriş*

■ **71:13** Zəb. 35:4, 26; 40:14-15; 70:2-3 □ **71:16** «Mən Rəb Pərwərdigarning büyük ixlirini jakarlioəan həlda kelimən» — baxqa birhil təjımisi: «Mən Rəb Pərwərdigarning zor qüdriti bilən ələqə mangımən». □ **71:22** «Mən Seni rawab qelip mədhıyiləymən» — «rawab» muxu yərdə rawabka intayın ohxap ketidioəan bir hil saz.

1 Sulayman üçün: —

I Huda, padixahğa həkümliringni tapxuroaysən;

Padixahning oşliqə Əz həkkaniylikingni bərgəysən. □

2 Xundak boləanda u Əz həlking üçün həkkaniylik bilən,
Sanga təwə ezilgən məminlər üçün adillik bilən həküm qikiridu;

3 Taoqlar həlkkə tinq-amanlik elip kelidu,
Edirliklərmu həkkaniylik bilən xundak kilidu.

4 Padixah həlk arisidiki ezilgənlərgə adil həkümlərnə qikiridu;
U namratlarning balilirini kütquzidu,
Zalimlərnə bitqit kilidu.

5 Xundak boləanda kün wə ay yok bolup kətmisila,
Əwladtin-əwladka həlk Səndin əyminidu. □ ■

6 U bolsa goya yengidin orşan otlakka yaoşkan yamoqurdək,
Yər suqiridioşan həl-yeoşinlərdək quxidu. ■

7 Uning künliridə həkkaniylar ronak tapidu;
Ay yok boləuqə tinq-amanlik texip turidu.

8 U dengizdin-dengizləroşiqə,
Əfrat dəryasidin yər yüzining qətlirigiqə həküm süridu. □

9 Qəl-bayawanda yaxawatkanlar uning aldida bax qoyidu;
Uning düxmənlirə topilərnə yalaydu.

10 Tarxixning wə arallarning padixahlirə uningə hədiyələr təkdin kilidu,
Xeba wə Sebaning padixahlirəmu sowəatlar sunidu. □

11 Dərwəkə, barlik padixahlar uning aldida səjdə kilidu;
Pütkül əllər uning hizmitidə bolidu;

12 Qünki u pəryad kətürgən yoqsullərnə,
Panahsiz ezilgənlərnə kütulduridu; ■

13 U yoqsul-ajizləroşə iqini aşıritidu,
Yoqsullarning jenini kütquzidu;

14 Ularning jenini zulum-zomigərliktin hərlükkə qikiridu,
Ularning keni uning nəziridə kimmətliktur.

15 *Padixah* yaxısun!

Xebaning altunliridin uningə sunulidu;

Uning üçün dua tohtawsiz kilinidu;

Uningə kün boyi bəht tilinidu;

16 Yər yüzidiki həsul mol bolidu,
Həttə taoq qokkiliridimu xundak bolidu.

Mioş-mioş qüxkən mewilər Liwandiki ormanlərdək təwrinidu;

Xəhərdikilər bolsa daladiki ot-yexilliktək güllinidu;

17 Uning nami mənnggügə əqməydu,
Uning nami kuyax yoqaloşuqə turidu;
Adəmlər uning bilən əzlrigə bəht tiləydu,
Barlik əllər uni bəhtlik dəp atixidu.

□ 72:1 «I Huda, padixahğa həkümliringni tapxuroaysən; padixahning oşliqə Əz həkkaniylikingni bərgəysən» — xübhəsizki, bu uluq bexarətning toluq mənsi Sulaymanın əzini əməs, bəlkə uning əvladi boləan Məsihni kərsitidu. «Sulayman üçün» — baxka birhil tərijimisi «Sulaymaningki» yəki «Sulaymanə təwə». □ 72:5 «Səndin əyminidu» — demək, Hudadin əyminidu. ■ 72:5 Zəb. 89:36,37 ■ 72:6 2Sam. 23:4 □ 72:8 «Əfrat dəryasi» — ibraniy tilidə pəkət «Dərya» deyilidu. Xübhəsi yokki, bu ibarə Əfrat dəryasini kərsitidu. □ 72:10 «Tarxix.. arallar.. Xeba..Seba..» — «Tarxix»ning dəl qaysi jay ikənliki hazır enik əməs, İspaniyə, ximaliy Afrika yəki Əngliyənə bildürüxi mumkin. Ləkin xübhə yokki, muxu ayəttiki «Tarxix» həm «arallar» dengizdiki əng qət yərlərnə bildüridu. «Xeba həm Seba» — hazırki Ərəbistanda. ■ 72:12 Ayup 29:12

¹⁸ Israilning Hudasi, Pərwərdigar Hudaşa təxəkkür-mədhiyə boləjay!
Karamət ixlarni Yaratquçı yaləuz Udur!

¹⁹ Uning xərəplik namioşa mənəggügə təxəkkür-mədhiyə oқulsun!
Uning xan-xəhriti pütkül dunyani qarlıoşay! Amin! Wə amin!

²⁰ Yəssəning oşli Dawutning dualiri xuning bilən tamam boldi. □

73

Üqinqi bəlum •••• 73-küy •••• Hatalaxqinini tonup yetix

¹ Asaf yazoşan küy: —

Dərwəqə Huda Israiloşa,

Qəlbi sap boləşanlaroşa mehribandur;

² Ləkin özüm bolsam, putlixip yikilip quxuxkə tasla qaldim;

Ayaqlirim teyilip kətkili kıl qaldı;

³ Qünki rəzillərnin ronəş tapqanlığını kərup,
Həkawurlarəşa həsət kildim;■

⁴ Qünki ular əlümidə azablar tartmaydu,
Əksiqə teni məzmut wə saqlam turidu.□

⁵ Ular insanəşa has jəpani kərməydu,
Yəki həklərdək balayı apətkə uqriməydu.

⁶ Xungə məşururluk marjandək ularəşa esilidu,
Zorluk-zomigərlik tondək ularəşa qarlıxidu.

⁷ Ular səmrip kətkənlikidin kəzliri tompiyip qıxtı;
Ularning qəlbidiki hiyalətlər həddidin exip ketidu.

⁸ Bəxkılarni məşirə kılıp zəhərlik səzləydu;
Həlini üstün kılıp diwinip, doq kılıdu.

⁹ Ular aqşini pələkkə qoyidu,
Ularning tilliri yər yüzini kezip yüridu.

¹⁰ Xungə *Hudanin* həlki muxularəşa mayil bolup,
Ularning degənlini su iqkəndək ahirişiqə iqip: —

¹¹ «Təngri kəndək bilələytti?»,
«Həmmidin Aliy Boləşuqida bilim barmu?» — dəydu.

¹² Mana bular rəzillərdur;
Ular bu dunyada rahət-paraşətni kəridu,
Baylıqlarni toplaydu.

¹³ «Ah, həkikətən bikardin-bikar kənglümni paklanduruptimən,
Gunahsız turup qolumni artuqşə uyup kəptimən;

¹⁴ Bikarəşa kün boyi jəpa qəkiptimən;
Xundimo hər səhərdə *wijdanning* əyibigə uqrap kəldim!».

¹⁵ Biraq mən: — «Bundək *desəm*,

□ **72:20 «Dawutning dualiri xuning bilən tamam boldi»** — bu küy Dawut pəyoşəmbərnin əng ahirki duasi boldi. Biraq «Zəbur»ning keyinki bəlümliridə biz uning bəxşə dua-küylirini uqritimiz. ■ **73:3** Ayup 21:7-15; Zəb. 37:1; Yər. 12:1, 2 □ **73:4 «Qünki ular əlümidə azablar tartmaydu, əksiqə teni məzmut wə saqlam turidu»** — bəxşə birhil tərjimisi: «Qünki ularda tartqan azablar yəq, ular teni məzmut wə saqlamdur».

Bu dəwrdiki pərzəntliringgə asiylik kıləjan bolmamdimən?» — dedim.□

16 Ularni kallamdin ötküzəy desəm,

Kəzümgə xundak eöjir köründi.

17 Təngrining muqəddəs jaylirioğa kirgüqə xundak oylidim;

Kirgəndila *yamanlarning* aqiwitini qüxəndim.

18 Dərwəqə Sən ularni teyiloqak yərlərgə orunlaxturisən,

Ularni yikitip parə-parə kiliwetisən.

19 Ular kəzni yumup aqkuqila xunqə parakəndə bolidu,

Dəlxətlər ularni besip yökütidu!

20 Sən i Rəb, qüxtin oyojanəndək oyojinip,

Ornungdin turup ularning siyakini kəzgə ilmaysən.

21 Yürəklirim kaynap,

Iqlirim sanjiləndək boləjan qəşda,

22 Əzümni heqnemə bilməydiəjan bir hamakət,

Aldingda bir həywan ikənlikimni bilip yəttim.

23 Həlbuki, mən həmixə Sən bilən billə;

Sən meni ong qolumdin tutup yəliding;

24 Əz nəsihəting bilən meni yetəkləysən,

Xan-xəripngni namayan kıləjəndin keyin,

Ahrida Sən meni əzünggə qəbul kilisən.

25 Ərxətə Səndin baxka mening kimim bar?

Yər yüzidə bolsa Səndin baxka heqkimgə intizar əməsmən.

26 Ətlirim həm kəlbim zəiplixidu,

Ləkin Huda kəlbimdiki kəram tax həm mənəggülük nesiwəmdur!

27 Qünki mana, Səndin yirək turəjanlar həlak bolidu;

Wəpəsizlik kıləjan pəhixə ayaldək Səndin wəz kəqkənlərninğ hərbirini yökütisən.

28 Biraq mən üqün, Hudağa yəqinlixix əwzəldur!

Uning barlik kıləjan ixlirini jakarlax üqün,

Rəb Pərwərdigarni tayanqim kıldim.□

74

74-küy ••• Tajawuzqilikğa uqriojan qəşdiki azablik dua

1 Asaf yazəjan «Maskil»: —

I Huda, Sən nemixka mənəggügə bizni taxliwəting?

Nemixka şəzəpingni tütün qıkarəndək Əz yaylikingdiki koyliringə qikirisən?□

2 Əzüng rənə tələp azad kıləjan jamaitingni,

Yəni Əz mirasing boluxka kədimdə ularəğa həmjəmət bolup kutkuzəjan kəbilini,

□ 73:15 «**Bundak desəm, bu dəwrdiki pərzəntliringgə asiylik kıləjan bolmamdimən?**»

— Asaf Hudadin aqrinip, gumanlirini xundak op'oquq eytxning aqiwitini oylawatidu. Əzining bundak deyxii etiqađi ajizlarəğa nisbətən «asiylik» həm ularni etiqađida putlaxturidəjan ix, dəp qaraydu. □ 73:28 «**Uning barlik kıləjan ixlirini jakarlax üqün,...**» — ibraniy tilida:

«Sening uning barlik kıləjan ixlirini jakarlax üqün,...». □ 74:1 «**I Huda, Sən nemixka mənəggügə bizni taxliwəting? Nemixka şəzəpingni tütün qıkarəndək Əz yaylikingdiki koyliringə qikirisən?**» — bu küy bəlkim Babil padixahı Nebokədnisar miladiyədin ilgiri 597-yili Yerusalemni, jümlidin muqəddəs ibadəthanini wəyran kılıp, kəp Israillarni əsirgə elip Babilə sürgün kıləjəndin keyin yeziləjan.

Əzünq makan kıləqan Zion teqini yadingəqa kəltürgəysən!

³ Kədəmliringni muxu mənggülik harablikləroqa qaratkəysən, Duxmənələr mukəddəs jayingda gumran kıləqan barlik nərsilərgə *karioqaysən*;

⁴ Rəkipling jamaətgahingning otturisida hər-pər kılıdu; Məjizətlər saqlanəqan orunoqa ular əz tuqlirini tıkti. □

⁵ Hərbiri əzlrini kərsitixip, palta oynitip orman kəsküküdək,

⁶ Ular hazır *mukəddəs jayingdiki* nəxiylərnə ala qoymay, palta-bolkılar bilən qeqiwətti;

⁷ Ular mukəddəs jayingəqa ot koydi;

Əz nadingdiki makanni buləqap, yər bilən təng kiliwətti. ■

⁸ Ular kənglidə: «Biz bularning həmmisini yokitayli» dəp, Təngrining zemindiki jamaətgahlırining hərbirini köydürüwətti. □

⁹ Bizgə əslətmə boləqan məjizətlərnə heq kərəlməymiz;

Pəyoəmbərlərmu kəlməskə kətti;

Arimizdimu bu ixlarning qağanəiqə bolidioanlikini bilidioan birsi yoktur. □

¹⁰ Qağanəiqə, i Huda, rəkipling Seni məshirə kılıdu?

Duxmən nadingni mənggügə həkərtləmdü?

¹¹ Sən kəlungni, yəni ong kəlungni nemixka tartiwəlisən?

Kəlungni koynungdin elip, ularni yokatkəysən!

¹² Biraq Huda kədimdin padixahim bolup kəlgən,

Yər yüzining otturisida kutkuzuxlarnə elip barəuqi Udur. □

¹³ Sən dengiz süyini küqung bilən bəldung,

Sulardiki əjdihələrnə baxlırini yarding. ■

¹⁴ Dengizdiki lewiatanning baxlırini qeqip,

Uning gəxini ozuk kılıp qəldiki yawayılarəqa bəlüp bərding. □

¹⁵ Yərnə yerip bulaklarnə, eriklarnə akkuzdung,

□ **74:4 «məjizətlər saqlanəqan orunoqa ular (duxmənələr) əz tuqlirini tıkti»** — Hudaning ibadəhanidiki «mukəddəs jay»ida İsrail həkining tarihidiki birnəqə «məjizətlər» saqlinip kəlgənidi. Məsilən, Musa pəyoəmbər dəwridiki ««manna»qa toləqan altun qaqa», «Hərning bihlioqan həsisi» katarliklər. Bularnə wəyrən kılıp, duxmənələr axu yərdə əz tuqlirini tıkti. İbraniy tilida «tuq» wə «karamət» degən səzlər birlə səz bilən ipadilinidu. ■ **74:7** 2Pad. 25:9 □ **74:8 «Ular kənglidə: «Biz bularning həmmisini yokitayli» dəp, Təngrining zemindiki jamaətgahlırining hərbirini köydürüwətti»** — Hudaning pəkət birlə (Sulayman kuroqan) ibadəthanisi bar idi. Biraq uningdin ilgirimu Hudaəqa ibadət kılıdioqan jaylar məwjut idi — məsilən: «Xiloh» degən jayda «mukəddəs qedir» bar idi («Y.» 18:1). Hudaning namini yokitix üqün duxmənələr bularning həmmisini köydürüwətti. □ **74:9 «Pəyoəmbərlərmu kəlməskə kətti»** — Babil padixahı Neboqadnısar Daniyal həm Əzakıyal pəyoəmbərlərnə sürgün kılıp Babiləqa baldur elip kətkənidi. Yərəmiya pəyoəmbər bolsa bir türküm lükqəklər tərpidin Misiroqa elip ketilgenidi. □ **74:12 «Yər yüzining otturisida kutkuzuxlarnə elip barəuqi Udur»** — «yər yüzining otturisi» bəlkim «ottura xərək»ni kərsitixi mumkin. ■ **74:13** Mis. 14:21-31 □ **74:14 «Dengizdiki lewiatanning baxlırini qeqip,...»** — «lewiatan» dengiz qongkur təküdə yaxaydioqan qorqunluq əjdihəəqa ohxap ketidioqan həywan. Təwəndiki izahatni, «Təbirlər»nimu kəring. «...Uning gəxini ozuk kılıp qəldiki yawayılarəqa bəlüp bərding» — «əjdihələr» (13-ayət) həm «lewiatan» — xühşisizki, bu yərdə jin-xəytanlarning küq-kudrətlirini kərsitidu.

Huda İsrailni Misirdin azad kıləqanda, u muxu kudrətlər üstidin əqləibə kildi. Muxu ayət boyiqə «lewiatan»ning bəxi kəp bolidu. İnjl «Wəhij» qismida uning bəxi yəttə ikənliki kərsitilidu. Təwrat «Ayup» 41-bab, 1-ayətiki, «Yəx,» 27:1-ayətiki izahatlırimizni həm İnjlidiki «Wəhij» 12-həm 13-bablarnə kəring.

Sən tohtimay ekıwatqan dəryalarnı kurutuwəttıng. □ ■

16 Kün Sening, tünmu Seningkidur;

Ay bilən kuyaxni orunlaxturdung. ■

17 Yər yüzıngıne qeğralırını bəlgilıdıng;

Yaz bilən kixni — Sən xəkilləndürdüng.

18 Xuni esıngdə tutqaysən, i Pərwərdıgar: —

Bir düxmən Seni məshırə kıldı,
Həməkət bir həlk nəmıngni həkərətlıdı.

19 Pəhtıkingni yırtkuq həywanlarəyə tutup bərmıgəysən;

Ezilgən məmınlırıngıne həyatını mənggü untumıoğaysən.

20 Əz əhdənggə kərıoğaysən,

Qünki zemındıki kərəngöyü bulung-puqkəklər zorluk-zumbulukning turələulırını bilən toldı.

21 Ezılğüqılərni nomus bilən yandırımıoğaysən;

Ezilgənlər, yoxsullar nəmıngni mədhıyılıgəy.

22 Ornungdın turəjın, i Huda,

Əz dəwayıngni sorıoğaysən;

Həməkət kixıngıne Əzıngni kün boyı məshırə kılıwatqınını esıngdə tutqaysən.

23 Düxmənlırıngıne qıqanlırını untumıoğaysən;

Səngə kərxi kəzələqanlarning dawranglırı tohtimay kətürülməktə.

75

75-küy ••• Adil sorəqı Huda

1 Nəşımqılərning bexıoğə «Hələk kılımıoğaysən» değən əhangdə oqılsun dəp tapxuruloqan, Asafning küy-nəhxısı: —

Səngə təxəkkür eytimız, i Huda, təxəkkür eytimız!

Qünki nəmıng bizgə yekındur;

Buni, kıləqan kərəmətlırıng ispatlap jakarlaydu.

2 *Mənki Pərwərdıgar*: — «Mən bekitkən wəqıtını ihtıyarıməyə ələjınımda, Adalət bilən sorəq kılımən;

3 Yər həm yərning üstıdə turuwatqanlar təwrınıp tursımu,

Unıng tüwrüklırını turəuzətuqı Əzımdurmən» — dedi.

Sələh.

4 Mahtanəqanlarəyə: — «Mahtanmənglər»,

Həm rəzıllərgə «Münggüzıngni kətürmə» — dedım; □

5 «Münggüzıngni yukırını kətürmə;

Boynungni kəttıq kılıp əqadıyıp səzlımə!»

6 Qünki kətürülük xərktın yəki əqərbtın əməs,

Yəki jənubtınmu kəlməydu; □

7 Qünki Huda sətqıdu;

□ 74:15 «Yərni yerıp buləklərni, erıklərni əkkəzdung, Sən tohtimay ekıwatqan dəryalarnı kurutuwəttıng» — muxu wəqələring təpsılətlırını qüxınıx üqün, Təwrəttıki «Misırdın qıqıx» həm «Yəxua» değən kışımlərni kərıng. ■ 74:15 Mis. 17:5, 6; Qəl. 20:11; Yə. 3:13; Zəb. 105:41; Yəx. 48:21 ■ 74:16 Yar. 1:14-19 □ 75:4 «Münggüzıngni yukırını kətürmə» — Təwrəttə, «münggüz»lər kəp həllərdə ədəmləring əbruy-xəhırıtı yəki kük-qudrıtını bıldırıdu. Bu ədəmning bexıdın əskən münggüz əməs, əlwəttə! □ 75:6 «... jənubtın əməs» — yəki «(jənubtıkı) qəl-bayawəndın əməs».

U birsini kətüridu, birsini qüxüridu.

⁸ Qünki Pərwərdigarning qolida bir kədəh turidu;

Uningdiki xarab kəpüklxiwatidu;

U əbjəx xarab bilən toldi;

Huda uningdin təküdu;

Dərwəkə yər yüzidiki barlıq rəzillər uning duoqini koymay iqiwetidu;

⁹ Mən bolsam, mənggügə guwaḥlıq berimən: —

Yakupning Hudasiya küylərni eytimən.

¹⁰ «Mən rəzillərning münggüzlirining həmmisini kesip taxlaymən;

Biraq həkkaniylarning münggüzliri kətürüldü!».[□]

76

76-küy •••• Pərwərdigar əllərdin hesab alidu

¹ Nəoqmıqılərnıng bexioqa, tarlıq sazlarda qelinsun dəp tapxuruloqan,

Asafning küy-nəxsi: —

Yəhüdada Huda tonuloqandur;

Uning nami Israilda uluqdur.

² Uning panahiy jayi Salemda,

Zion teoqida Uning makani bar. [□]

³ U yərdə U otluk oklarni,

Qalkən, kiliq həm jəng qorallirini qeqip taxlidi.

Selah.

⁴ Əzüng ow-olja taqliridin nəkədər xərəplik, nəkədər əlasən![□]

⁵ Baturlar bulandi;

Ular uzun uyquqa kətti;

Palwanlarning heqkaysisi öz kolini kətürəlmidi.

⁶ Sening əyiblixing bilən, i Yakupning Hudasi,

Jəng hərwişi həm atlar olüktək uhlitüldi.

⁷ Səndin, Səndin qorqux kerəktur;

Oqəzəplənginingdə kim aldingda turalisun?

⁸⁻⁹ Yər yüzidiki barlıq yawax məminlərnı kutkuzux üqün,

Sən Huda soraq kilixqa ornungdin turoqan waqtingda,

Asmandin həkümni qikirip anglatkuzdung;

Yər bolsa wəhimigə qüxüp, süküt kildi.

Selah.

¹⁰ Qünki insanlarning kəhri Sanga xəhrət kəltüridu;

Ularınq qaloqan kəhri Sanga bəlwaoq bolidu.[□]

¹¹ Pərwərdigar Hudayinglarəqa kəsəm kilip, əməl qilinglar;

Uning ətrapidiki yurttikilər qorquxi kerək boluquqioqa hədiyələr sunsun;

[□] 75:10 «Mən rəzillərning münggüzlirining həmmisini kesip taxlaymən; biraq həkkaniylarning münggüzliri kətürüldü!» — sözlüğü (muxu 10-ayəttə) Hudaning Əzi yaki Dawut padixahning əwladi boləqan Məsih bolsa kerək. [□] 76:2 «Uning panahiy jayi Salemda» — ibranıy tilida: «Uning uwisi Salemda». Bu səz bəlkim Hudani xiroqa oxitidu. Təwrattiki «Hoxiya» degən kışimda Huda «Yəhüdaning xiri» dəp atilidu. «Salem» — «Yerusalem»ning kışkartıp eytilixi. [□] 76:4 «ow-olja taqliri» — bəlkim top-top dəwiləngən ow-oljilarnı kərsitidu.

[□] 76:10 «Insanlarning kəhri Sanga xəhrət kəltüridu; ularning qaloqan kəhri Sanga bəlwaoq bolidu» — bu sirlük səz bəlkim (1) Huda insanning barlıq asiylik-qarxilixilirini ahirida Əzining xəhritigə həm muddialirioqa aylunduridu; (2) insanlarning Əz kəhri özigə kəltürgən külpətlər yenik bolup qaloqan bolsa, «qaloqan kəhr»ni Huda Əzi toluqlap jazalirini eoqirlaxturidu.

12 U əmirlərlərimni rohini sunduridu;
U yər yüzidiki padixahlarəqa dəhxətliktur.

77

77-küy •••• Dərdmən dərdini təküp təsəlli tapidu

¹ Nəoimiqilərləning bexi Yədutunəqa tapxuruloqan, Asaf yazoqan küy: —

Awazim Hudaəqa kətürüldi, mən pəryad qilimən;
Awazim Hudaəqa kətürüldi, U mənə qulaq salidu. □

² Beximəqa kün qüxkəndə, mən Rəbni izdidim;
Keqiə qolumni *duaəqa* kətürüp, box qoymidim;
Jenim təsəllini halimay rət qildi.

³ Mən Hudani əsləp seşindim, ah-zar qildim;
Seşinip oylinip, rohim parakəndə boldi.
Selah.

⁴ Sən mening kəzümni yumdurmidim;
Qongqur oşəxlik ilkidə boləqanliqimdin səzliyəlməytim.

⁵ Mən: «Kona zamandiki künləрни,
Qədimki yilləрни hiyal qilimən;

⁶ Keqilərdə eytkan nahxamni əsləymən;
Kənglümde qongqur hiyal sürimən» — *dedim*;
Rohim intilip izdiməktə idi;

⁷ — «Rəb mənggügə taxliwetəmdü?
U qaytidin iltipət kərsətməmdü?

⁸ Uning əzgərməs muhəbbiti əmdi mənggügə tügəp kəttimü?
Uning wədisi əwladtin-əwladkiqə inawətsiz boləmdü?

⁹ Təngri mehir-xəpkitini kərsitixni üntudimü?
U oşəşəplinip Əz rəhimdillikini tohtitəwəttimü?».
Selah.

¹⁰⁻¹¹ Andin mən mundaq dedim: — «Bundaq desəm bolmaydu, bu
etiqadimning əjizliki əməsmü!

Həmmidin Aliy Boləuqəning ong qolining yillirini,
Yəni Yəhning qiləqanlirini — yad etimən;
Qədimdin buyanki kəramətlirəgnə əsləymən.

¹² Səning barliq ixligənlirəng üstidə seşinip oylinimən;
Səning qiləqanlirəng üstidə istikəmət qilimən;

¹³ I Huda, yoləng bolsa pak-muxəddəsliktidur;
Hudađək uluş bir ilah bərmidur?

¹⁴ Məşjilərlər Yarətkuqi İlahdursən;
Əl-millətlər əra Sən küçüəgnə namayan qilding.

¹⁵ Əz biliking bilən Əz həlqəəgnə,
Yəni Yəqub wə Yüsüpnəng pərzəntlirini hərlükəkə qikəroqansən;

□ 77:1 «Nəoimiqilərləning bexi Yədutunəqa tapxuruloqan, Asaf yazoqan küy...» — «Yədutun» Dawut pəyoşəmbər «mədhiyə hori»ning bexi dəp bekitkən, Yədutun isimlik bir kixini kərsitidu («1Tar.» 16:41ni kərüəng). Yənə birhil tərximisi: «Nəoimiqilərləning bexiəqa tapxuruloqan, «Yədutun» (mədhiyiləx degən mənide) əhangida oqulsun dəp, Asaf yazoqan küy...».

Selah. □ ■

16 Sular Seni kərdi, i Huda, sular Seni kərdi;

Titrək ularni basti,

Dengiz təgliri patiparaq boldi. □

17 Kara bulutlar sularni təküwətti;

Asmanlar zor sadasini anglatti;

Bərhək, Sening okliring tərəp-tərəpkə etildi. ■

18 Güldürmamangning awazi kara quyunda idi,

Qaqmaqlar jahanni yorutti;

Yər yüzi alakzadə bolup təwrəndi. ■

19 Sening yolung okyan-dengizlarda,

Kədəmliring qongqur sulardidur,

Ayaq izliringni tapkili bolmaydu.

20 Sən koy padisini bakkandək,

Musa wə Həranning qoli bilən Öz həlkingni yetəkliding». ■

78

78-küy •••• Tarihning tepixmaqliri •••• 1-ayəttiki izahatni kəring

1 Asaf yazoqan «Maskil»: —

I Mening həlkim, təlimimni anglanglar,

Aoqzimdeki sözlərgə kulak selinglar. □

2 Mən aoqzimni bir təmsil bilən aqimən,

Kədimki tepixmaqlarni elan kəlimən. □ ■

3 Biz bularni angliqan, bilgən,

Ata-bowilirimiz ularni bizgə eytip bərgən.

4 Biz bularni ularning əwladliridin yoxurmaymiz,

Kelidoqan dəwrgə Pərwərdigarning mədhüyilirini,

Uning küq-kudritini,

Uning kəloqan karamət ixlirini bayan kəlimiz.

5 Qünki U Yaqupta bir aqaq-guwahni bekitkən,

Israilda bir qanunni ornatqan;

U ata-bowilirimizoqə bularni öz pərzəntlirigə əgətxni buyruoqan; ■

6 Xundaq kəlip kələr dəwr,

Yəni tuqulidoqan balilarmu bularni bilsun,

Ular mu ornidin turup öz baliliriqə bularni əgətsun;

7 Pərzəntliri ümidini Hudaqə baqlisun,

Təngrining kəloqanlirini untumisun,

□ 77:15 «**Öz biliking bilən... Yaqup wə Yüsüpnig pərzəntlirini hərlükkə qəkarəansən**»

— ibraniy tilidiki peilning (gaal) muxu yərdə: «Yaqup wə Yüsüpnig pərzəntlirigə həmjəmət bolup, hərlükkə qəkarəansən» deqən toluq məninini bildürüdü. «Gaal» wə «goel» toqruluk

«Təbirələr»ni kəring. ■ 77:15 Mis. 15:11 □ 77:16 «**Sular Seni kərdi, i Huda, sular Seni**

kərdi; titrək ularni basti, dengiz təgliri patiparaq boldi» — Asaf həzir «Misirdin qəix»-tiki

ixlarni əsləydu. «Sular» bu yərdə Israillar məjizə bilən ətkən «Kizil dengiz»ni, andin Iordan

dəryasini kərsitüdü. ■ 77:17 Mis. 14:21 ■ 77:18 Mis. 14:24 ■ 77:20 Zəb. 78:53;

80:2; Həb. 3:15; Mar. 6:48; Yq. 6:19 □ 78:1 «**I Mening həlkim, təlimimni anglanglar...**

kədimki tepixmaqlarni elan kəlimən (2-ayət)» — oqurmənler bu küy kərsətkən wəqələrni

Təwrəttiki «Misirdin qəix», «Qəl-bayawandiki səpər», «Batur həkimlar» həm «Samuil (1)»,

«Samuil (2)» deqən kişimlərdin tapalaydu. □ 78:2 «**... kədimki tepixmaqlarni elan kəlimən**»

— «tepixmaqlar» toqruluk 1-ayəttiki izahatni kəring. ■ 78:2 Zəb. 49:4; Mat. 13:35 ■ 78:5

Qan. 4:9; 6:7

Bəlki Uning əmrlirigə kirsun;

⁸ Ular ata-bowiliriqə ohximisun dəp,

Yəni jahil həm asiy bir dəwr,

Əz kəlbini durus kilmioqan,

Rohi Təngriqə wapalıqta turmioqan bir dəwrgə ohximisun dəp, U xundak *buyruoqandur*. ■

⁹ Mana Əfraimning əwladliri,

Korallanoqan okyaqılar bolsimu,

Jəng künidə səptin yandi.

¹⁰ Ular Hudaning əhdisini tutmidi,

Bəlki Uning Təwrat-kanunida mengixni rət kildi.

¹¹ Ular Uning kılqanlirini,

Əzlririgə kərsətkən karamətlirini untudi.

¹² U Misirning zeminida, Zoanning dalasida,

Ularınq ata-bowilirining kəz aldida məjzilərnə kərsətkənidi;

¹³ U dengizni bəlüwetip,

Ularınq otturisiridin ətküzgən;

Sularni dəwə-dəwə kılıp tiklidi. ■

¹⁴ U kündüzdə bulut bilən,

Keqidə ot nuri bilən ularni yetəklidi. ■

¹⁵ Qəl-bayawanda taxlarni yeriwətti,

Qoŋqur surlardın urəqup qıkkandək iqmlikni mol kildi; ■

¹⁶ U hada taxtin əstəng-əkinlarni hasil kildi,

Suni dəryalardək akkuzdi.

¹⁷ Biraq ular yənə Uning aldida gunah kiliwərdi,

Qəldə Həmmidin Aliy Boləuqioqə asiylik kildi.

¹⁸ Ular kənglidə Təngrini sinidi,

Nəpsini kanduruxkə yeməklirikni tələp kildi.

¹⁹ Ular Hudani haqarətləp: — «Təngri qəl-dəxttə dastihan salalamdu?» ■

²⁰ Mana U qoram taxni uruwidi,

Sular urəqup,

Əkinlar bulaktək texip qikti;

Əmdi U bizgə nanmu berələmdu?

Əz həlkini gəx bilən təminliyələmdu?» — deyixti. □ ■

²¹ Xuning bilən Pərwərdigar anglap, oqəzəpləndi;

Yakupkə ot tutaxti,

İsrailoqə aqqiki kətürüldi; ■

²² Qünki ular Hudaqə ixənmidi,

Uning niyatliqioqə ular tayanmidi,

²³ U ərxтин bulutlarni buyrup,

Asman dərwazilirini aqқанidi;

²⁴ U ular üstigə «manna»ni yaoqdurup,

Ularoqə ərxतिक axliqni bərgənidi; □ ■

²⁵ Xuning bilən insanlar küq igilirining nenini yegənidi;

■ 78:8 Mis. 32:9; 33:3, 5; 34:9; Qan. 9:6, 13; 31:27 ■ 78:13 Mis. 14:21 ■ 78:14 Mis. 13:21; Zəb.

105:39 ■ 78:15 Mis. 17:6; Qəl. 20:11; Zəb. 105:41; 1Kor. 10:4 ■ 78:19 Qəl. 11:1, 4 □ 78:20

«Ular... (yəni həlk) mana U qoram taxni uruwidi, sular urəqup, əkinlar bulaktək texip

qikti; əmdi U bizgə nanmu berələmdu?» — deyixti» — bu wəqə Təwrat, «Qəl.» 11-babta

bayan kılinoqan. ■ 78:20 Mis. 17:6; Qəl. 20:11 ■ 78:21 Qəl. 11 □ 78:24 «U ular üstigə

«manna»ni yaoqdurup, ularoqə ərxतिक axliqni bərgənidi» — «manna» asmandin qūxidioqan

birhil ax idi. «Mis.» 16-babni kərug. ■ 78:24 Mis. 16:14

U ularoşa qanoşuqə ozuqni əwətkənidi. □ ■
 26 Əmdi U asmanda xərək xamili qıqırıp,
 Kūqi bilən jənub xamilinimu elip kəldi; ■
 27 U gəxni qang-tozandək ular üstigə qūxürdi,
 Dengizlar sahilidiki kumlardək uqar-qanatlarıni yaşudurdi.
 28 U bularni ularning bargahining otturisiyoğa,
 Qedirlirining ətrapiyoğa qūxürdi.
 29 Ular boluxiqə yəp toyuxti,
 Qünki ularning nəpsi tartqinini *Huda* ularoşa kəltürgənidi.
 30 Ləkin ular nəpsi tartqinidin tehi zərikməyla,
 Gəxni eoşizlirida tehi qaynawatkınidila,
 31 Hudaning oşəziyi ularoşa karita kəzoşaldı;
 U ulardın əng kəmətlıklirini kırıwətti,
 İsrailning sərhil yaxlirini yərgə uruwətti. ■
 32 Mana, xundək bolsimu,
 Ular yənıla dawamlıq gunah kiliwərdi,
 Uning məjzilirigə tehiqıla ixənmidi;
 33 Xunga U ularning künlirini bihudilikdə,
 Yillirini dəkkə-dükkilik iqidə tügətküzdi.
 34 U ularni öltürgili turoşanda,
 Andin ular Uni izdidi;
 Ular yolidin yenip, intilip Təngrini izdidi;
 35 Ular Hudaning ularning uyultexi ikənlikini,
 Həmmidin Aliy Boloşuqi Təngrining ularning həmjəmət-kutkuzoşuqisi
 ikənlikini esigə kəltürdi.
 36 Birək ular aşzi bilən Uningoşa huxamət kildi,
 Tili bilən Uningoşa yaloşan səz kildi;
 37 Qünki ularning kəngli Uningoşa sadıq bolmıdi,
 Ular Uning əhdisini qing tutmıdi.
 38 Birək U yənıla rəhimdil idi;
 Kəbihlikini kəqürüp, ularni yoşatmıdi;
 U kayta-kayta Əz oşəzipidin yandı,
 U kəhrini kəzoşiqini bilən həmmini təkmıdi.
 39 U ularning pəkət ət igiliri,
 Kətsə kaytip kəlməs bir nəpəs ikənlikini yad ətti.
 40 Ular qəl-dəxttə xunqə kəp kətim Uning aqqıqini kəltürdi.
 Xunqə kəp kətim bayawanda kəngligə azar bərdi!
 41 Bərhək, ular kaytidin yoldın qətnəp Təngrini sinidi,
 İsraildiki Mukəddəs Boloşuqining yürikini zədə kildi.
 42-43 Ular Uning qolini *əslimidi*;
 Ularni zomigərnıng qanggilidin hərlükkə kutkuzoşan künini,
 Qandək kılıp Misirdə kəramətlərnı yarıtıp,
 Zoan dalasida məjzilərnı kərsətkinini esidin qıqardı.
 44 U *Misirliklərnıng* dəryalirini, əkinlirini qanoşa ayləndurup,
 Ularni iqəlməs kılıp kəydi; ■
 45 Ularning arisiyoğa nəxtərlik qiwinlarnı top-topı bilən əwətti,
 Həlak kilar pəkilarnı mangdurdi; ■
 46 Ularning ziraətlirini kəpinək kurtliriyoğa tutup bərip,

□ 78:25 «... İnsanlar küq igilirining nenini yegənidi» — «küq igiliri» xübhısizki, pərixtilərnı kərsitidu. ■ 78:25 Yh. 6:31; 1Kor. 10:3 ■ 78:26 Qel. 11:31 ■ 78:31 Qel. 11:33; 1Kor. 10:5 ■ 78:44 Mis. 7:20 ■ 78:45 Mis. 8:2,20

Məhsulatlirini qekətakilərgə bərdi; ■

47 Üzüm tallirini möldür bilən urdurup,
Ənjürlirini kiraw bilən üxxütiwətti. ■

48 U kalilirini möldürgə sokturup,
Mallirini qakmaq otlirida *kəydüriwətti*.

49 U ularoşa oşəzipining dəhşətlilikini —
Kəhrini, aqqıqını həm eoşir külpətlərni,
Balayı'apət elip kelidioşan bir türküm pərixtilərnimu qüxürdi.

50 U Əz oşəzipi üqün bir yolni tüzläp koydi;
Ularınq jenini ölümdin ayımay,
Bəlki həyatını wabaşoşa tapxurdi; ■

51 U Misirda barlıq tunji tuşuloşan balılarnı,
Həmning qədirlirida ularning oşururi boləşan tunji oşul balilirini
kiriwətti. ■

52 U padıqidək Əz həlkini Misirdin səpərgə atlandurup,
Qəl-bayawandin ularni koy padisidək baxlap mangdi;

53 Uları aman-esən yetəkligəqkə,
Ular kərkunqın haliy bolup mangdi;
Düxmənlirini bolsa, dengiz yutup kətti. ■

54 U ularni Əz mükəddəs zeminining qəgrasioşa,
Ong kəli igiliwaləşan bu taşlıqqa elip kəldi.

55 U əllərni ularning aldidin koşliwetip,
Zemin üstigə tana tartkuzup əlqəp, ularoşa təksim kildi;
Zemini kəbililirini ularning qədirlirioşa olturaqlaxturdi. ■

56 Biraq ular Hudani, Həmmidin Aliy Boləşuqını sinap aqqıqlandurdi,
Uning tapxuroşan guwaş-əgəhlirini tutmıdi;

57 Bəlki ata-bowlıridək yoldin teyip asiylik kildi,
Hain okyadək kəyip kətti.

58 Ular egizliktə kuroşan ibadətəghlər bilən Uning oşəzipini kəzoşıdi,
Oyma butliri bilən Uning yürükini ertıdi. ■

59 Huda ularni anglap oşəzəpləndi,
İsraıldin intayin yirgəndi.

60 U Xilohdiki makanini,

Yəni U insan arisida turoşan qədirmi taxlap kətti. □

61 Əzining küdrət bəlgisini bulap ketixkə,
Xan-xəripini ixəşaliyətqilərnıng kəlioşa bərdi; □ ■

62 Əz həlkini kiliqqa tapxurdi,
Əzining mirasi boləşanlardin intayin oşəzəpləndi.

63 Ot ularning yigitlirini yalmıdi,
Kizliri toy nahxilirida mahtalmaytti.

64 Ularınq kahınliri kiliq astida yikildi,
Lekin tul hotunliri həza tutmıdi. □ ■

65 Andin Rəb birsi uykuşdin oyoşandək oyoşandı,

■ 78:46 Mis. 10:13 ■ 78:47 Mis. 9:23 ■ 78:50 Mis. 9:6 ■ 78:51 Mis. 12:29; Zəb. 105:36 ■ 78:53 Mis. 14:27,28; 15:10 ■ 78:55 Yə. 13:7; Zəb. 136:21,22 ■ 78:58 Kəş. 32:16,21 □ 78:60 «U (Rəb) Xilohdiki makanini, Yəni U insan arisida turoşan qədirmi taxlap kətti» — 60-66-ayətlərdiki wəqəşlər «1Sam.» 1-6-babta bayan kilişoşan. □ 78:61 «Əzining küdrət bəlgisini bulap ketixkə, xan-xəripini ixəşaliyətqilərnıng kəlioşa bərdi» — bu ayətə Hudaning «küdrət bəlgisi» wə «xan-xəripini» Uning əhdə sandukını kərsitidu. ■ 78:61 1Sam. 4:10,11 □ 78:64 «Ularınq kahınliri kiliq astida yikildi» — «kahın» ibadətəhanida kurbənlilik kiliş hizmitidə boləşan məhsus hadim. ■ 78:64 1Sam. 4:11,18,19

Xarabtin jasarətləngən palwandək towlıdı.

⁶⁶ U rəqiblərini urup qekindürüp,
Ularnı tügiməs rəsəwəşə qaldurdi. □ ■

⁶⁷ Yüsüpnıng qedirini xallap, rət kildi;
Əfraim kəbilisini tallimidi; □

⁶⁸ Bəlki Yəhuda kəbilisini,
Yahxi kərgən Zion teqini tallidi.

⁶⁹ Xu yərdə mukəddəs jayını taş qoqqiliridək,
Yər-zeminni əbədiy ornatkandək məzmut bina kildi;

⁷⁰ U Əz kuli Dawutni tallap,
Uni qoy qotanlıridin qaqiriwaldi; ■

⁷¹ Qozilirini emitidiqan saqlıqlarnı əgixip beqixtin ayrip,
Uni Əz həlki Yaqupni, mirası bolqan İsrailni beqixkə qıqardi. ■

⁷² Dawut ularnı kəlbidiki durusluqi bilən baqti,
Qolining əpçilliki bilən ularnı yetəklidi.

79

79-küy •••• Yurtni başqan balayı apəttin kətürülgən nalə-zar

¹ Asaf yazoqan küy: —

I Huda, əllər Əz mirasingəşə bəsüp kirdi;
Ular Sening mukəddəs ibadəthanangni buloqidi;
Yerusalemni dəwə-dəwə harabilərgə aylandurdi. □

² Ular kulliringning jəsətlirini asmandiki uqar-kanatlarəşə yəm kilip,
Məmin bəndiliringning ətlirini daladiki haywanatlarəşə taxlap bərdi.

³ Ular həlkingning kanlırini Yerusalem ətrapida sudək aqkuzdi,
Jəsətlirini kəmgili birer adəmmu qaldurmidi.

⁴ Qoxnilirimiz aldida rəsəwəşə qalduk,
Ətrapimizdikilərgə məshirə wə mazaq obyektı bolduk. ■

⁵ Qaqanoşiqə, i Pərwərdigar?

Sən mənggügə oşəzəplinəmsən?
Sening yüriking ot bolup ertiniwerəmdu? □ ■

⁶ Qəhringni Seni tonumioqan əllər üstigə,
Nəmingni bilmigən padixahliklar üstigə təkkəysən! ■

⁷ Qünki ular Yaqupni yalmap,

□ **78:66 «U rəqiblərini urup qekindürüp...»** — bu jümlə ibraniy tilida ikki bisliq. İkkinçi mənisı «U rəqiblərinin kasişəşə urup...». Təwrat, «1 Sam.» 5-babta, Huda butpərəs Filistiyləklərgə waba qüxürüp, ularnı buwasirlar bilən kıynidi. ■ **78:66** 1Sam. 5:6; 6:4 □ **78:67 «Rəb... Yüsüpnıng qedirini xallap, rət kildi; Əfraim kəbilisini tallimidi...»** — 67-72-ayətlərdə, Hudaning Dawut pəyoqambərnı Əz həlkingning padixahı boluxkə, Zion (Yerusalem)ni Əz mukəddəs ibadəthanisining kurulux jayı boluxkə tallax jəryanını bayan kılinidu. Həzriti Dawut bolsa Yüsüp yaki Əfraim kəbililiridin əməs, bəlki Yəhuda kəbilisidin idi. ■ **78:70** 1Sam. 16:11; 2Sam. 7:8 ■ **78:71** 2Sam. 5:2; 1Tar. 11:2 □ **79:1 «I Huda, əllər Əz mirasingəşə bəsüp kirdi; ular Sening mukəddəs ibadəthanangni buloqidi; Yerusalemni dəwə-dəwə harabilərgə aylandurdi»** — bu küy Babil padixahı Nebokadnısar miladiyədin ilgiriki 597-yılı Yerusalemni, jümlidin mukəddəs ibadəthanını wəyran kilip, nuroşun İsrailarnı əsirgə elip Babiləşə elip kətkəndin keyin yeziloqan bolsa kərək. ■ **79:4** Zəb. 44:14; 80:6 □ **79:5 «Sening yüriking ot bolup ertiniwerəmdu?»** — ibraniy tilida «Sening həşiting ot bolup ertiniwerəmdu? ». ■ **79:5** Zəb. 89:46 ■ **79:6** Yər. 10:25

Uning makanini harabilikkə aylanduruwətti.

⁸ Ata-bowilirimizning kəbiqliklirini bizgə həsablınıoqaysən;

Rəhimdillikliring bizning yenimizə qəpsan kəlgəy!

Qünki biz intayin pəs əhwalə qəxürüldük. ■

⁹ Əz namıngning xəhriti üçün bizgə yardəm kıləqaysən, i niyatlikimizning Hudasi,

Namıng üçün bizni kətquzəqaysən, gunahlırimizni kafarət kılıp kəqürgəysən;

¹⁰ Əllər nemixka: «Ularıning Hudasi kəyərdə?» dəp mazaq kılıxidu?

Külliring təkkən qan kərzining həsabi əllər arisida, kəz aldımızda kılınsun.

¹¹ Əsirləarning aq-zarliri aldingə qəlgəy;

Bilikingning uluqluqi bilən, əlümgə buyruqanlarni saqlıəqaysən.

¹² I Rəb, yat kəxnilirimizning Sanga kıləqan zor həkaritini yəttə həssə kəxup əzlırığə,

Yəni ularning iqi-baqrıə qəyturəqaysən;

¹³ Xundak kılıp, Sening həlking — Əzüng baqqan kəyliring boləqan bizlər, Sanga mənggügə təxəkkürlər eytimiz,

Əwladtin əwladkığə Sening mədhıyliringni ayan kılımız.

80

80-küy •••• Huda yolida yurtning güllinixi üçün dua •••• 1-ayəttiki izahatni kəring

¹ «Nilupərlər» degən ahangda; bir guwahlik; Asaf yazəqan küy: —

Kulak saləqaysən, i Israilning padıqisi,

Yüsüpnı kəy padisidək bekip yetəklıgüqi;

I kerublar otturisida Olturoquqi,

Nurlanoqaysən! □

² Əfraim, Binyamin, Manassəhləarning aldidə kudritingni kəzoqıəqaysən, Bizlərnı kətquzəqılı kəlgəysən!

³ I Huda, bizni Əz yeningə qəyturəqaysən!

Jamalingning nurini qəqkəysən, xunda biz kətquzulimiz! ■

⁴ I Pərwərdigar, samawiy kəxunlarning Sərdari boləqan Huda,

Həlkingning dualırıəqə boləqan əzəziping kəqanoqıqə yalkunlap turidu?

⁵ Sən kəz yaxlırını ularə qəzük ornıda kılding,

Kəz yaxlırını qəqa-qəqıləp ularə qəküzəduq.

⁶ Bizni kəxnilirimizə talaxka kəyduq;

Düxmənlirimiz bizni məshirə kılıxidu. □ ■

■ 79:8 Yəx. 64:8 □ 80:1 «Kulak saləqaysən, i Israilning padıqisi, Yüsüpnı kəy padisidək bekip yetəklıgüqi; i kerublar otturisida Olturoquqi, nurlanoqaysən!» — bu küy bəlkim Israilning jənubiy tərəpidə (jənubiy padixahlikıda, yəni «Yəhuda»da) miladiyədin ilgiriki 734-722 yillarda yeziləqan; xu waqıtlarda Asuriyə imperiyəsi Israil ximaliy padixahlikıə bəsüp kirip, bulanglık kılıp, ularning kəp adəmlirini əsirgə aldı. Jənubiy padixahlikıti bir kışim kixilər əpuslinip, ximalidiki kərındixliri üçün dua kılıdu. «kerublar otturisida Olturoquqi» — Hudaning muqəddəs ibadəthanisidiki «əng muqəddəs jay»da əhdə sandukıning ikki yenıə altundın yasaləqan bırdın «kerub», yəni küplük pərixıtıning seyması turıdu. Huda əslidə Əz huzurıning bu ikki kerub otturisida boluxıəqə wədə kıləqan. ■ 80:3 Zəb. 4:6; 31:16; 67:1-2; Dan. 9:17 □ 80:6 «Bizni kəxnilirimizə talaxka kəyduq» — bəzi kəna kəqürmilərdə: — «Sən bizni kəxnimizəqə mazaq obyektı kılding» degən səzlər tepılıdu. ■ 80:6 Zəb. 44:13-14; 79:4

7 I samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Huda,
Bizni Öz yeningoşa qayturoşaysən!
Jamalingning nurini qaqkaysən, xunda biz qutkuzulimiz!

8 Sən Misirdin bir tüp üzüm kəqitini elip kəlding;
Yat əllərni həydiwetip, orniqə uni tikting. ■

9 Uning aldida yərni kəng aqting;
U qongkur yiltiz tartip, pütün zeminə qeyildi.

10 Uning sayisi taqlarni kaplidi;
Ojolliri kudrətlik kedir dərəhliridək estı;□

11 U xahlirini dengizoşiqə,
Piləklirini *əfrat* dəryasi boylirioşiqə uzartti.

12 Sən nemixka uning qaxalirini buzup,
Mewisini otüp ketiwatqanlarning üzüp elixioşa yol koydung?

13 Mana ormanliktiki yawa tongguzlar uni yeriwatidu,
Daladiki haywanatlar uningdin ozuklinidu.

14 I samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Huda, Səndin ötünimizki,
Yenimizə qaytkaysən!

Ərxin həlimizə nəzər saloşaysən,
Kelip bu üzüm telidin həwər aloşaysən!□

15 Yəni ong qolung tikkən bu yiltizdin,
Əzüng üqün məzmut yetixtürgən bu oşlungdin həwər aloşaysən!

16 Mana u otta köydürüldi,
Kesiwetildi;

Yüzüngdiki tənbihiy qarixingni kərüp ular həlak bolmaqta;
17 Qolungni ong qolungdiki adəmgə,

Yəni Əzüng üqün məzmut yetixtürgən İnsan oşliqə konduroşaysən;□ ■

18 Xundak kıləanda biz Səndin hərgiz qekinməymiz;
Bizni yengilioşaysən, xunda biz namingni qakirip Sanga iltija kılımiz.

19 I Pərwədigar, samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Huda,
Bizni Öz yeningoşa qayturoşaysən!

Jamalingning nurini qaqkaysən, xunda biz qutkuzulimiz!

81

81-küy •••• Həyt-bayramda Hudaning guwah-hitabini Israilə qəslitix

1 Nəoşmiqilərnin bexioşa tapxurulup «Gittif»ta qelinsun dəp, Asaf yazoşan küy: —

Küq-qıuwwitimiz bolqan Hudaşə küy eytip yangritinglar,
Yaqıwnin Hudaşə qadlinip təntənə qilinglar! □

2 Nahxini yangritip, dapni elip,
Yekimlik qiltar həm rawabni qelinglar!

■ **80:8** Yəx. 5; Yər. 2:21; Əz. 15; 17:3-10; Yh. 15:1 □ **80:10** «kudrətlik kedir dərəhliridək...» — yaki «Təngrinin kedir dərəhliridək...». □ **80:14** «... Kelip bu üzüm telidin həwər aloşaysən» — ibraniy tilida: — «...bu üzüm telini yoşliqəşaysən» degən bilən ipadilinidu. □ **80:17**

«ong qolungdiki adəm... yəni Əzüng üqün məzmut yetixtürgən İnsan oşli...» — «ong qolungdiki adəm», «Əzüng üqün məzmut yetixtürgən İnsan oşli» xübhışizki Məsih toşruluk aldın'ala eytiləşən bexarətlik sez. ■ **80:17** Zəb. 110:1; Dan. 7:13, 14; Mat. 16:27; İbr. 1:3; 8:1; 10:12; 12:1; 1Pet. 3:22 □ **81:1** «Nəoşmiqilərnin bexioşa tapxurulup «Gittif»ta qelinsun dəp, Asaf yazoşan küy» — ««Gittif»ning mumkinliki bar bir mənisı: «Gat xəşirinin sazi».

- 3 Yengi ayda, bəlgiləngən wəqıttə,
Bayram-heyət künimizdə nəqra-sunay qelinglar!
- 4 Qünki bu İsrail üqün bekitilgən bəlgilimə,
Yəqupning Hudasining bir pərmanidur.
- 5 U Misir zeminida yürüx kıləqlanlirida,
(Xu yərdə biz qüxənməydiəqan bir tilni anglap yürəttük)
U buni Yüsüpkə guwah kılıp bərdi;□
- 6 — «Uning mürisini yüktin sakıt kıldim,
Uning qoli sewət kətürüxtin azad boldi;
7 Kıstəqıllıqta nida kılding,
Mən seni azad kıldim;
Güldürməmə qıkkən məhpiy jaydin sanga jawab bərdim;
«Məribah» suliri boyida seni sinidim».
Selah.□
- 8 — «Tingxa, həlkim, Mən seni guwahlar bilən agahlandırmən;
I İsrail, Manga kulək salsang idi!
- 9 Arangda yat ilah bolmisun,
Yat əldiki ilahqa bax əgmigın!
- 10 Seni Misirdin elip qıkkən Pərwərdigar Hudayingdurmən;
Aşingni yəqəqan aq, Mən uni toldurimən.
- 11 — Birək həlkim sadayiməqə kulək salmidi,
İsrailning Manga baqlanoqusi yəq idi;
- 12 Xunga Mən ularni əz tərsəliqəqə qəyuwəttim;
Ular əz məslihətliiri bilən mengiwərəttili.
- 13 — Ah, Mening həlkim Manga kulək salsa idi!
İsrail Mening yollirimda yürsə idi!
- 14 Ularınq düxmənlirini tezla egildürər idim,
Kolumni rəkiblrigə burap, ularni basar idim.
- 15 Pərwərdigarəqə nəprətləngüqilər Uning aldida zəiplixip boysunar idi;
Ularınq xu ahiriti mənəggügə bolattı;
- 16 Sanga ax-buədayning əng esilini yegüzər idim,
Bərhək, qoram taxtin həsəl akkuzup seni qandırur idim».□

82

82-küy ••••• Hudaning aliy soti

1 Asaf yazəqan küy: —
Huda Əz ilahiy məjlisidə turup riyasətqilik kılıdu,

□ 81:5 «Xu yərdə biz qüxənməydiəqan bir tilni anglap yürəttük» — ibraniy tilida «Xu yərdə mən qüxənməydiəqan bir tilni yürəttim» deqən səz bilən ipadilini. Bu bəlkim Huda Əz həlkiqə wakaliten səzlixini, ular bilən birgə boluxini kərsitixi mumkin. «U buni Yüsüpkə guwah kılıp bərdi» — «buni» bəlkim 3-ayəttə tiləqə elinəqan heytlarni, xundakla xu heytlarni sazlar bilən jakarlanxi kərsətsə kerək. □ 81:7 «... «Məribah» suliri boyida seni sinidim» — «Məribah» («elixix», «jedəl») deqən mənədə. «Məribah» ikki jayning ismi; xu yərlərdə boləqan wəqələrninq birinqisi Təwrat «Mis.» 17-babta, ikkinqisi «Qəl.» 20-babta hatiriləngən. □ 81:16 «Sanga ax-buədayning əng esilini yegüzər idim» — ibraniy tilida «U sanga ax-buədayning əng esilini yegüzər idi»,

U ilahlar arisida həküm qikiridu;□

2 — Qaçanoşiçə silər nahək həküm qikirisilər,
Qaçanoşiçə rəzillərgə yüz-hatirə kilisilər?
Selah.

3 Gadaylar wə yetim-yesirlarning dəwasini soranglar;
Ezilgənlər həm həjətmənlərgə adalətni kərsitinglar;□

4 Miskinlər həm namratlarni kütquzunglar,
Uların rəzillərnin qanggilidin azad kilinglar!■

5 Ular bularni bilməy wə qüxənməy zulməttə kezip yürməktə,
Xunga yərnin ulliri təwrənməktə.

6 Mən eyttim: — «Silər ilahlarsilər,
Həmminglar Həmmidin Aliy Boləuqining oqulliri silər;

7 Xundak bolsimu silər insanəja ohxax əlisilər,
Hərəkəndək əmir-bəgkə ohxaxla yikilisilər».□

8 — Turəjin, i Huda, yər-yüzini sorak kıləyəsən!
Qünki Sən barlık əllərgə waris boləuqisən!□ ■

83

83-küy •••• Düxmənlərnin suyikəstliri həkkidə dua

1 Asafning küy-nahxisi: —

I Huda, ün qikərməy turuwalma,
Jim turuwalma, süküt kılıp turuwalma, i Təngrim!

2 Qünki mana, Səning düxmənliring dawrang kılmaqta,
Sanga eqmənlər bax kətürməktə.

3 Ular kuwluk bilən Səning həlkinggə suyikəst kılıdu,
Səning himayə kılıp kədirliğanliring bilən qarxilixixni məslihetlixidu.

4 Ular: — «Yürünglər, ularni millət kataridini yok kıləyli!
İsrailning nami ikkinqi tiləja elinmisun!» — deməktə.

5 Ular həmnəpəs, həmdil məslihetləxti;
Ular Sanga qarxi ittipak tüzdi.

6 Mana, Edom wə Ismaillarning qedirliiri,
Moab həm Həgriylər;

7 Gəbal, Ammon, wə Amalək;
Filistiyə həmdə Tur əhəliliri,

□ 82:1 «Huda Əz ilahiy məjlisidə turup riyasətqilik kılıdu, U ilahlar arisida həküm qikiridu» — bizningqə, bu məjliskə katnaxқан «ilahlar»ning Hudaning həlkiqə sotqi boləjan yaki Əz həlki arisida həqük-məs'uliyiti bar adəmlər ikənliki təwəndiki ayətlərdin kərilidu. Məlum jəhətlərdin, ular Hudadək adəmlər üstidin həküm qikiridu; xuning üqün ular bu məs'uliyətnin eqirliqini obdan qüxinixi kerək. «U ilahlar arisida həküm qikiridu» — baxqə xərqiqlər bolsa «ilahlar» degənni yər yüzidiki padixah-həqükdarlarni kərsitidu, dəp qaraydu. Muzu xərqiqlər 6-ayətki «silər ilahlar» degənni kinayilik səz dəp qaraydu; qünki xu dəwərdiki padixahlərdin kəp kısmi əzlirini «Huda» dəp qaraytti, həlqidin əziğə ibadət kılıxini tələp kılatti. Ləkin Rəbbimizning «Yuh.» 10:33-36də eytkən xərqi boyiqə, bu səzlər kinayilik səz əməs; xunga yukiriki qüxəndürüximiz toqra, dəp qaraymiz. □ 82:3 «...yetim-yesirlarning dəwəsi» — ibraniy tilida «... atisizlarning dəwəsi». ■ 82:4 Pənd. 24:11 □ 82:7 «Xundak bolsimu silər insanəja ohxax əlisilər, hərəkəndək əmir-bəgkə ohxaxla yikilisilər» — 1-ayət wə uningdiki izahətni kərunq. □ 82:8 «Sən barlık əllərgə waris kilisən» — bu səz bəlkim Məsihkə eytilixi mumkin. ■ 82:8 Zəb. 2:8; İbr. 1:2

⁸ Asuriyəmu ularoşa qoxuldi;
Ular Lut oqullirioşa yar-yөлək bolup kəlgən.
Selah. □

⁹ Sən Kixon dəryasida Midiyaniylarşa,
Siseraşa wə Yabinşa kəndək təkəbil turəşan bolsang,
Ularoşimu xundək kəloşaysən;

¹⁰ Bular Ən-Dor yezisida kiriləşanidi,
Yər üqün tizək-oşutka ayləşanidi.

¹¹ Ularning əmirilərini Orəb wə Zeəbkə,
Ularning daşiyilərini Zəbah həm Zalmunnaşa ohxax kəloşaysən; □

¹² Qünki ular: «Hudaning qimən-yaylaklirini özimizgə mülük
kəliwalayli!» — dəp eytkən.

¹³ I Hudayim, ularni domilidioşan kəmoşaktək,
Xamalda uquruloşan saman kəbi soruwətkəşən.

¹⁴ Ot ormanliqqa tutaxkanşa ohxax,
Yalkun taşlarni kəydürgəngə ohxax,

¹⁵ Sən yənə ularni borining bilən qoşlişaysən,
Kəra kuyuning bilən wəhimigə saləşaysən;

¹⁶ Ularning Sening namingni izdixi üqün,
Ularning yüzlirini xərm-haya bilən qəmdürgəşən, i Pərwərdigar!

¹⁷ Ular nomustin əbədi xərməndə bolsun,
Jəhanşa rəsua bolup yökətilsun.

¹⁸ Ular bilsunki,

Naming Pərwərdigar boləşan Sənla pütkül jəhandiki Əng Aliy
Boləşuqidürsən.

84

84-küy •••• Pərwərdigarning huzurini seşinix

¹ Nəşmiqilərnəng bəxişa tapxurulup, «Gittif»ta qelinsun dəp, Korahning
oqulliri üqün yeziləşan küy: —

Makanliring nəkədər əzizdur,
Samawi qoxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigar! □

² Jenim Pərwərdigarning həylilirioşa təxna bolup,
Seşinip hətta həlidin ketidu,
Dilim wə ətlirim həyat Təngrigə təlmürüp nida kilidu; ■

³ Mana, hətta mubarək kuçkaqmu bir makanni tapkan,
Kərləşaqmu əzigə həm bala tuşidəşan uwa yasaydioşan jayni tapkan,
— Yəni Sening kurbangəhliringdin,

I samawi qoxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigar,
— Mening Padixəhim, mening Hudayim!

⁴ Sening öyüngdə turuwatқанlar bəhtliktur!
Ular üzüksiz Seni mədhəyiləydu.

□ **83:8** «Ular Lut oqullirioşa yar-yөлək bolup kəlgən» — «Lutning oqulliri» Moab wə Ammon
dəgən həlkələr bolup xəkilləngən. □ **83:11** «Ularning əmirilərini Orəb wə Zeəbkə, Ularning
daşiyilərini Zəbah həm Zalmunnaşa ohxax kəloşaysən» — Sisera, Yabin, (9-ayət) Orəb, Zeəb,
Zəbah həm Zalmunnaşa qetixlik wəxələri bilix üqün «Batur həkimlar» 7-, 8-bablarni kərüng.

□ **84:1** «Nəşmiqilərnəng bəxişa tapxurulup, «Gittif»ta qelinsun dəp» — «Gittif»ning
mumkinçiləki bar bir mənişi: «Gat xəşirining sazi». ■ **84:2** Zəb. 42:2; 63:1-2

Selah.

⁵ Kük-qudriti Səndin boləjan kixi bəhtliktur —
Kəlbidə kətürülmə yollar boləjanlar;□

⁶ Yioğa wadisidin ötkəndə,
Ular uni bulaklıkka aylandurar;
Bərək, küz yamoqurliri uni bərikətlərgə tolduridu.□

⁷ Ular küqigə-kük ulap mengiwəridu;
Hərbiri Zionğa yetip kelip, Hudaning huzurida hazır bolidu.

⁸ I samawiy qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, duayimni an-
gliqaysən;

I Yaqubning Hudasi, kulak salqaysən!
Selah.

⁹ Kara, i qalkinimiz boləjan Huda,
Özüng məsih kıləjiningning yüzigə iltipət bilən kariqin!□

¹⁰ Qünki Sening hoyliliringda ötkən bir kün
Baxka yərdə ötkən ming kündin əladur;
Rəzilləning qədirliridə yaxioqandın kərə,
Hudayimning öyining bosuoşisida turoşinim yaxxidur.□

¹¹ Pərwərdigar Huda kuyax wə qalkandur,
Pərwərdigar xapaət wə xan-xəhrət bəhx etidu;
Durus mangoşanlardın U hərəkəndə iltipatni heq ayimaydu;

¹² Samawiy qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar,
Bəhtliktur Sanga tayoşan insan!■

85

85-küy ••• İsrailning üzül-kesil towa kılixi üqün meşir-xəpşət tələp kılix

¹ Nəqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup oqulsun dəp, Korahning oşulliri
üqün yeziloşan küy: —

Sən Öz zeminioğa iltipət kərsitip,
Yaqubni sürgünlüktin qayturoşaniding, i Pərwərdigar.

² Həlkıngning qəbihlikini kəqürüm kılip,
Barlıq gunahlırını yapqaniding.

Selah.

³ Sən pütün kəhringni iqinggə qayturuwelip,
Oşəzipingning əxəddiylikidin yanoşanidingsən.

⁴ Əmdı bizni Öz yeningoğa qayturoşaysən, i nijatlikimiz boləjan Huda!

□ **84:5** «...**kəlbidə kətürülmə yollar boləjanlar**» — «kətürülmə yollar» — kətürüp yasaləjan, Yerusalemğa tapar kılidoşan yoluqlar yoluqlar mangoşan yollar bolsa kerək. □ **84:6** «**Yioğa wadisidin ötkəndə**» — «Yioğa wadisi» yaki «baka wadisi». İbraniy tilidə «baka» birinçidin «yioğa»ni bildüridu, ikkinçidin bir hil üjmə dərihini bildüridu, yənə «yioşlaydoşan dərək» — kesilgən bolsa dərək süyi yioşloşandək çikidu. Dawut pəyoşəmbər ikki qetim bir «Baka wadisi» (yəni «Rəfayim jiləşisi»)da oşəlibə kildi həm axu yərdə uning üq jan-dosti jenini təwəkkül kılip uningğa su elip kəldi («2Sam.» 5-, 23-babta). «**küz yamoqurliri uni bərikətlərgə tolduridu**» — Kanaanda (Pələstində) küz yamoqurliri yəni həydəx, həm uruk selixkə təyyar kılıdu. □ **84:9** «**Özüng məsih kıləjiningning yüzigə iltipət bilən kariqin!**» — «məsih kıləjini», 2-küydi ki izahətlərnı, xundakla «Təbirlər»nimu kəşing. □ **84:10** «**Hudayimning öyining bosuoşisida turoşinim yaxxidur**» — yənə birhil təjimisı: «Hudayimning öyidə ixikbaqar boləjinim yaxxidur». ■ **84:12** Zəb. 2:12; 34:8

Bizgə boloqan aqqıkingoşa hay bərgəysən![□]

⁵ Sən bizgə əbədiy oğzəpəlınəmsən?

Əwladtın-əwladkıqə oğzəpəlınəmsən?

⁶ Həlking Əzüngdın xadlinixi üqün,

Bizni kaytidin yengiliməmsən? ■

⁷ Bizgə əzgərməs muhəbbitəni kərsətkəysən, i Pərwərdigar,

Bizgə nijatlıkingni ata kıləyəsən!

⁸ Təngri Pərwərdigarning nemiləni dəydiqanlikiqə kulak salay;

Qünki U Əz həlkiqə, Əz məmin bəndilirigə aman-hatirjəmlikni səzləydu;

Ular yənə həmakətlikkə kaytmisun!

⁹ Zeminimizda xan-xəhrətning turuxi üqün,

Dərəkikət, Uningdin əyminidiqanlaroşa Uning nijatlıki yekındur;

¹⁰ Əzgərməs muhəbbət wə həkikət əzara kəruxti;

Həkkaniyət wə aman-hatirjəmlik bir-birini səyuxti; □ ■

¹¹ Həkikət yərdin ünüp qikmaqta,

Həkkaniyət ərlərdin qaraydu.

¹² Pərwərdigar bərikət beridu,

Zeminimiz həsulini beridu; ■

¹³ Həkkaniyət Uning aldida mangidu,

Uning kədəmlirigə yol həzirlaydu! □

86

86-küy •••• Yaloquzlukta, qiynaloqan kündə xapaət tiləx

¹ Dawutning duasi:

Kulıkingni mən tərəpkə tutqın, i Pərwərdigar, manga jawab bərgəysən;
Qünki mən ezilgən wə həjətməndurmən.

² Jenimni saklıoşaysən,

Qünki mən Sanga məmindurmən;

I Sən Hudayim, Sanga tayoqan kulungni kutkuzoşaysən;

³ Manga mehir-xəpkət kərsətkəysən, i Rəb,

Qünki mən kün boyi Sanga nida kılımən.

⁴ Kulungning jenini xad kıləyin,

Qünki jenim Sanga təlmürüp qaraydu;

⁵ Qünki Sən Rəb, mehriban, kəqürümqan Sən!

Əzənggə iltija kıləqanlarning həmmisigə zor mehir-muhəbbət kərsətküqidursən!

⁶ Mening duayimoşa kulak saləyin, i Pərwərdigar,

Yelinixlirimning sadasini angliəşaysən;

⁷ Beximoşa kün qüxkəndə,

□ 85:4 «Əmdi bizni Əz yeningəşa kayturoşaysən, i nijatlıkimiz boləqan Huda! Bizgə boləqan aqqıkingoşa hay bərgəysən!» — Hudaning Israiləşa rəhımdillik kərsitiwatqinini kərüp (3-ayətəni kərüng), muxu küyning muəllipi Hudadin Israilni üzül-kesil towa kılduroşaysən, ularni Əz yeningəşa, xundakla Əz yurtioşa kayturoşaysən, dəp dua kılınxi baxlaydu. ■ 85:6 Zəb. 71:20; 80:18; 138:7 □ 85:10 «Əzgərməs muhəbbət wə həkikət əzara kəruxti; həkkaniyət wə aman-hatirjəmlik bir-birini səyuxti» — bu sirlək sözlər xübhəsiszki, Məshihning əzini qurbanlık kıləqinida, əməlgə axuruldi. ■ 85:10 İbr. 7:2 ■ 85:12 Zəb. 67:6 □ 85:13 «Həkkaniyət Uning aldida mangidu, uning kədəmlirigə yol həzirlaydu!» — yənə birhıl tərijimisi: «Həkkaniyət Uning aldida mangidu, həm əzini Uning kədəmlirigə ornitidu».

Mən Sanga iltija qilimən,
Qünki Sən manga jawab berisən. ■

⁸ İlahlar arisida Sening tängdixing yoqtur, i Rəb;
Kiləjan ixliringningmu tängdixi yoqtur. □ ■

⁹ Sən yaratqan barlıq əllər kelip sening aldingda səjdə kilidu, i Rəb,
Namingni uluqlaydu.

¹⁰ Qünki Sən nahayıti büyüksən,
Məjizilərnı Yaratquqidursən;
Sən Hudadursən, yaləuz Sənla.

¹¹ Əz yolungni manga əgətkəysən, i Pərwərdigar,
Wə Sening həkikitingdə yürimən;

Namingəla hərmət-əyminixtə boluxum üqün, kəlbimni pütün
kiləyəsən. ■

¹² Ya Rəbbim Huda, pütün kəlbim bilən Seni mədhıyləymən,
Əbədil'əbəd namingni uluqlaymən.

¹³ Qünki manga boləjan məhir-muhəbbiting zordur,
Sən təhtisarəning təgliridin jenimni kütquzisən;

¹⁴ I Huda, təkəbburlar manga qarxi kətürüldi,
Əxəddiylərnıng jamaiti jenimni izdiməktə,
Ular Seni nəzirigə alməydu! ■

¹⁵ Əmma Sən, Rəb, rəhimdil wə xəpkətlik İlahsən,
Asanlıqə aqqıqlanmaysən,
Məhir-muhəbbət həm həkikət-sadiklikıng texip turidu. ■

¹⁶ Mən tərəpkə burulup, xəpkət kərsətkəysən;
Əz kulungəla küqüngni bərgəysən,
Dedikıngning oqlını kütquzəyəsən!

¹⁷ Manga əqmənlərnıng uni kərüp hijil boluxi üqün,
İtipatingni kərsitidəjan bir əlamətni manga kərsətkin;
Qünki Sən Pərwərdigar, manga yardəm kilding,
Manga təsəlli berip kəlgənsən.

87

87-küy •••• Zionning uluqluqi

¹ Korahning oqulliri üqün yeziləjan küy-nahxa: —
Uning uli bolsa mukəddəs taqlardidur. □

² Pərwərdigar Zionning dərwazilirini səyidu,
Yakupning barlıq makan-jayliridinmu əwzəl kəridu;

³ Sening xəripinggə uluqlıxlar eytilməktə, i Hudaning xəhiri!
Seləh.

⁴ «Məni tonup bilgənlər arisida Raḥab bilən Babilni tiləja alimən;
Mana Filistiyə, Tur bilən Efiopiya;

■ 86:7 Zəb. 18:6; 50:15; 55:16-17 □ 86:8 «İlahlar arisida Sening tängdixing yoqtur, i Rəb...» — bu ayət «ilahlar»ning həkikiy məwjut ikənlikini etirap kilməydu, əlwəttə. ■ 86:8 Kən. 3:24; Zəb. 136:4 ■ 86:11 Zəb. 25:4-5; 27:11; 119:33 ■ 86:14 Zəb. 54:3-5 ■ 86:15 Mis. 34:6; Qel. 14:18; Nəh. 9:17; Zəb. 103:8; 145:8; Yo. 2:13 □ 87:1 «Uning uli bolsa mukəddəs taqlardidur» — «Uning uli» — Hudaning uli, demək.

Mana bu adəm xu yərdə tuşuləjan» — dəymən.□

⁵ Bərħək, Zion toşruluk xundaq eytilidu: —

«Bu adəm, palanqı-pokunqı uningda tuşuləjan, Həmmidin Aliy Boləuqıning Əzi uni mustəhkəmləydu».

⁶ Həlq-kowmlarni hatiriliginidə Pərwərdigar: —

«Bu kixi bu yərdə tuşuləjan» — dəp alahidə hatirigə yezip qoyidu.

Selah.□

⁷ Nahxiqılar, ussulqılar xuni təng eytidu: —

«Mening barlık bulak-mənbəlim seningdidur!»□

88

88-küy •••• Tum karangəşulək

¹ Korahning oşulliri üçün yeziləjan küy-nahxa: —

Nəşmiqilərninğ bexioğa tapxurulup, «Mahalat-leanot» ahangida oqulsun dəp, Əzralik Həman yazəjan «Maskil»: —

I Pərwərdigar, nijatlıkim boləjan Huda, Keqə-kündüz Sanga nalə kilip kəldim.□

² Duayim Sening aldingə kirip ijabət bolsun; Nidayinoğa kulak saləşəsən;

³ Qünki dərdlərdin jenim toyəjan, Hayatim təhtisarağa yəkinlaxқан,

⁴ Hangəşa qüxüwatқанlar katarida həsablinimən; Küq-madarı kuruəjan adəmdək bolup qaldim.

⁵ Ölüklər arisioğa taxlanəjanmən,

Kirilip kəbridə yatқанlardək;

Sən ularni yənə əsliməysən,

Ular kolungdin üzüp elinip yirək kilinoəjan.□

⁶ Sən meni hangning əng tegigə,

Zulmətlik jaylarəğa, dengizning qongkur yərlirigə qəmdürdüng.

⁷ Kəhring üstümgə eoşir yüktək basti,

Barlık dolğunliring bilən meni kiyniding.

⁸ Məndin dost-buradərlirimni yirəklaxturdung;

Ular ni məndin yirgəndürdüng;

Mən kamaləjanmən, heq qıqalməymən.

⁹ Kəzlirim azab-oqubəttin hirələxti;

□ **87:4** «... arisida Raħab bilən Babilni tiləja alimən» — «Raħab» bu yərdə Misirni bildüridu (mənis: «təkəbbur». «Yəx.» 30:7ni kəring). «**Məni tonup bilgənlər arisida Raħab bilən Babilni tiləja alimən... mana bu adəm xu yərdə tuşuləjan**» — dəymən» — səzligüqi Huda Əzi bolsa kerək. □ **87:6** «**Bu kixi bu yərdə tuşuləjan**» — dəp alahidə hatirigə yezip qoyidu» — bu sirlik səz Hudaning Yəhudiy bolmioəjan («yat əllik») Əzigə etiəkə kiləşulərninğ etiəkədi arkilik «Əzümgə təwə adəm, Əzümninğ ailəmdiki adəm» dəp həsəblap, ularəğa iltipət kilip: «Yerusalemda tuşuləjan» dəp həsəblaydioəjanlıkini kərsitidu. □ **87:7** «**Mening barlık bulak-mənbəlim seningdidur!**» — «seningda» bəlkim Zionda degən mənidə. Bəzi alimlar mənisini «Huda Əzidə» dəp qaraydu. □ **88:1** «**Nəşmiqilərninğ bexioğa tapxurulup, Mahalat-leanot ahangida oqulsun dəp...**» — «Mahalat-leanot»ning mənisinə nəməlum; bəzi alimlar «əjizlikteki dərdlər» yaki «harlıqin qıqқан kesəl» dəp tərijimə kilidu. □ **88:5** «**Ular kolungdin üzüp elinip yirək kilinoəjan**» — mənisini, bəlkim: «Hudaning insanlarəğa daim kərsitioəjan kəyümidin ayriloəjan» degəndək.

Hər küni Sanga nida qilimən, i Pərwərdigar,
Qollirimni Sanga kətürüp kəldim.

¹⁰ Ölüklərgə məjizə kərsitərsənmu?

Mərhumlar ornidin turup Sanga təxəkkür eytarmu?

¹¹ Özgərməs muhəbbiting kəbridə bayan kilinarmu?

Halakət diyarida sadıqlıq-həqikiting mahtilarmu?

¹² Karamətliring zülməttə tonularmu?

Həkkaniyliking «untulux zemini»də bilinərmu?

¹³ Biraq mən bolsam, Pərwərdigar, Sanga pəryad kətürimən,
Tang səhərdə duayim aldingoşa kiridu.

¹⁴ I Pərwərdigar, nemigə jenimni taxliwətting?

Nemigə jamalingni məndin yoxurdung?

¹⁵ Yaxlıkimdin tartip mən ezilgən, bimar durmən;

Wəhxətliringni kərüwerip heq həlim kəlmidi.

¹⁶ Kəhring üstümdin ötti;

Wəhimiliring meni nabut kildi.

¹⁷ Ular kün boyi taxkin suliridək meni orawaldi,

Tamamən meni qəmdürdi.

¹⁸ Jan dostlirimni, aqinilirimni meningdin yiraklxaturdung,

Mening əziz dostum bolsa qarangoşuluktur![□]

89

89-küy •••• Hudaning Dawut üqün bekitkən mənggülik əhdisi — nemixka məşlubiyyət həm munqərzlik bolidu?

¹ Əzrahlik Etan yazoqan «Maskil»: —

Pərwərdigarning özgərməs muhəbbitini əbədi küyləymən,
Aqzimda dəwrədin-dəwrgiqə həqikət-sadakitingni ayan qilimən.[□]

² Qünki mən: Özgərməs muhəbbət mənggügə tiklinip mangidu,
Sən həqikət-sadakitingni ərxialada mustəhkəmləwətisən — dəp bildim;

³ Sən dedingki: —

«Mən talliwəlojinim bilən əhdə tüzgənmən;

Kulum Dawutka kəsəm kildim: —

⁴ Sening əwladıngni mənggü dawam kildurimən,

Təhtingni əwladın-əwladka qurup qikimən».

Selah.

⁵ Həm asmanlarmu Sening məjiziliringni təbrikləydu, i Pərwərdigar,
Mukəddəslərnin jamaitidə ular həqikət-sadakitingni mədhıyiləydu.^{□ ■}

⁶ Qünki asmanlarda Pərwərdigarning təngdixi barmu?

Küdrət Igisining oqulliri arisida Pərwərdigarə oxaydioqan kim bar?

⁷ Təngrining həywisi mukəddəslərnin məjlisidikilərnı kəttik titritidu,
Uning ətrapidikilərnin həmmisi üqün U kərəkunqluktur.

⁸ I Pərwərdigar, samawiy qoxunlarning Sədari boləqan Huda,

[□] **88:18** «Mening əziz dostum bolsa qarangoşuluktur!» — baxka birhil təjrimisi «Yar-buradərlirim qarangoşulukka kəmlüp kəldi». [□] **89:1** «Əzrahlik Etan yazoqan «Maskil»: — ...» — əgər bu «Etan» Dawut padixəning dəwrədə yaxioqan («1Pad.» 4:31-ayəttiki

«Etan») bolsa, bu küy bəxarət boluxi kərək. Undək bolmisa Dawutning hanidani təhtin məhrum boləqandin keyin (Babilda sürgün boləqandin keyin) baxka bir Etan yazoqan. [□] **89:5**

«Mukəddəslərnin jamaitidə ular həqikət-sadakitingni mədhıyiləydu» — «mukəddəslər» həm 6-ayəttiki «küdrət igisining oqulliri» pərixtilərnı kərsətsə kərək. [■] **89:5** Zəb. 19:1-2

Kudrətlik Yah,
 Sanga ohxaydioşan kim bar?
 Ətrəpində həqiqət-sadaqəting turuqluqdur.
 9 Dengizning məşğurluqi üstidin həküm sürisən,
 Dolğunliri erkəxlīgəndə, sən ularni tinqlandırısən;
 10 Raḥabni əlgüdək yanjidingsən,
 Küqlük bilikning bilən düxmənliringni tiripirən kilip tarqitiwəttinq. □
 11 Asmanlar seningki, yərmu Seningkidur,
 Jaḥan həm uningəja toloşan həmmi bərpə kilding. ■
 12 Ximal wə janubni, ularni yaratkansən,
 Tabor wə Hərmon qoqqiliri namingni yangritip küylər.
 13 Kudrətlik bilək seningkidur;
 Küqlüktur Sening qolung, ong qolung həm kətürüklüktur.
 14 Təhtingning uli həkkanıylik həm adaləttur,
 Muḥəbbət həm həkikət-sadaqət daim didaring aldida mangidu. ■
 15 Təntənə sadasini bilgən həlk bəhtliktur;
 Ular Sening jamalingning nurida mangidu, i Pərwərdigar! □
 16 Ular namingda kün boyi xad bolar,
 Həkkanıylikningda ular kətürüldi.
 17 Qünki ularning küqining xan-xəripi özüngdursən,
 Sening iltipating bilən münggüzimiz kətürüldü. □
 18 Qünki Pərwərdigar bizning qalkinimiz,
 Israildiki Muqəddəs Boluquqi Xahimizdur. □

19 Sən burun Əz məmin bəndənggə oşayibanə alaməttə kərünüp söz kilip xuni degənidingsən: —
 «Mən bir əzimət üstigə yardimimni qondurdum,
 Əl arisidin mən talliwaloşan birsini kətürdüm; □
 20 Qulum Dawutni taptim,
 Muqəddəs meyim bilən Mən uni məsih kilip tiklidim. ■
 21 Qolum uningəja yar boluxqa bekitilgən,
 Bilikim uni küqləndürüdü.
 22 Düxmən uningdin heq alwan-selik almaydu,
 Pəskəx adəm uni kistimaydu; ■
 23 Bəlki Mən rəkiqlirini uning aldida yanjiymən,
 Uni əq kərgənlərni yər bilən yəksan qilimən;
 24 Əz həkikət-sadaqətim həm meḥir-muḥəbbitim uningəja yar bolar,
 Həm Mening namim bilən uning münggüzi kətürüldü.
 25 Mən uning qolini dengiz üstidə,
 Ong qolini dəryalar üstidə qoyimən.
 26 U Meni qakirip dəyduki: —

□ 89:10 «Raḥabni əlgüdək yanjidingsən» — «Raḥab» həm dengiz əjdihəsi (jin-xəytanların bir ipadisi) həm Misirning bir ləqimi idi. Məni «məşğur»dur («Yəx.» 30:7ni kərüng). ■ 89:11 Zəb. 24:1, 2 ■ 89:14 Zəb. 85:13; 97:2 □ 89:15 «Təntənə sadasi» — yaki «Qalibiyətning warqirixi», yaki «Heytlik təntənilər». □ 89:17 «Sening iltipating bilən münggüzimiz kətürüldü» — «münggüz» məlum əlning yaki adəmning xan-xəripini, küq-kudritini bildürüdü. □ 89:18 «Qünki Pərwərdigar bizning qalkinimiz, Israildiki Muqəddəs Boluquqi Xahimizdur» — baxqa birhil tərjimisi: «Qünki qalkinimiz Pərwərdigardin, Xahimiz Israildiki Muqəddəs Boluquqidur». □ 89:19 «Sən burun Əz məmin bəndənggə oşayibanə alaməttə kərünüp söz kilip xuni degənidingsən...» — bu toşruluk «2Sam.» 7:8-17ni kərüng. ■ 89:20 1Sam. 16:1,13 ■ 89:22 2Sam. 7:10

«Sən mening Atam, mening Təngrim,
Nijatlikim boləjan qoram teximdursən!».[■]

²⁷ Mən yənə uni Mening tunji oşlum dəp,
Dunya padixahliridin əng yukurisi kilimən.[■]

²⁸ Mening muhəbbitimni uning üqün əbədiy kaldurimən,
Mening əhdəm uning bilən məhkəm turidu;

²⁹ Mən uning nəslini əbədiyləxtürimən,
Uning təhtini asmanın künliridək dawam kildurimən.

³⁰ Mubada oşulliri Təwrat-kanunumdin qıkip,
Həkümlirim boyıqə yürmisə,[■]

³¹ Bəlgilimilirimni buzsa,
Əmrlirimgə itaət kilmisa,

³² — U wəqıttə itaətsizlikini tayak bilən,
Gunahını yara-jarahət bilən jazalaymən.

³³ Ləkin muhəbbitimni uningdin üzüp qoymaymən,
Həkiqət-sadaqitimgə hiyanət kilməymən;

³⁴ Mən tüzgən əhdəməni əsla buzmaymən,
Ləwlimdin qıqқанlirini həq əzgərtməymən.

³⁵ Mən bir kətim pak-mukəddəslikimgə kəsəm iqtim —
Dawutka kəti yalojan səzliməymən: —[■]

³⁶ «Uning əwladi əbədiy dawamlıxar;
Uning təhti kəz aldimdiki kuyax kəbi turar;[■]

³⁷ U ay kəbi mənggülük mustəhkəmlinər,
Asmandiki turoşun guwahqıdək məzmut turar».
Selah.[□]

³⁸ Birək Sən bularni qətkə kəkip, tenip kəttıng;
Sən məsih kiləjan padixahka kattıq qəzəpləndıng.[■]

³⁹ Qulung bilən tüzgən əhdidin waz kəqtıng,
Uning tajını yərgə taxlap daş təgküzdung.

⁴⁰ Uning barlık tam-pasillirini yikıtip,
Qəl'əlini harabilikkə aylandurdung.[■]

⁴¹ Yoldin ətüwatқанlarning həmmisi uni bulımakta,
U barlık qoxniliri aldida rəsua boldi.[■]

⁴² Uni əzgənlərnıng ong qolini yukiri kətürdüng,
Pütkül düxmənlirini huxal kıldıng.

⁴³ Bərhək, Sən uning kiliqining bisini kayriwəttıng,
Jəngdə uni tik turəuzmiding.

⁴⁴ Uning julalığını yokıtip,
Uning təhtini yərgə ərüwəttıngsən.[■]

⁴⁵ Yaxlık künlirini Sən kışkarttıng,
Uni hijalətkə qəmdürdüng.

Selah.

⁴⁶ Kaqanoşıqə, i Pərwərdigar?
Əzüngni əbədiy yoxuriwəmsən?
Kəhrıng ot kəbi mənggü yanarmu?

■ 89:26 2Sam. 7:14; İbr. 1:4, 5 ■ 89:27 Zəb. 2:7; 72:11; Kol. 1:15-18 ■ 89:30 2Sam.

7:14 ■ 89:35 İbr. 6:13,17,18 ■ 89:36 Mat. 27:45 □ 89:37 «U ay kəbi mənggülük

mustəhkəmlinər, asmandiki turoşun guwahqıdək məzmut turar» — «asmandiki turoşun guwahqi» yənə ayni kərsitiximu mumkin. ■ 89:38 Zəb. 22:1; Mat. 27:46; Yəx. 53:3-6, 10

■ 89:40 Zəb. 80:12-13 ■ 89:41 Zəb. 80:12-13 ■ 89:44 Yəx. 53:7-8

47 Manga nisbətən, ömürning kis ikənlikini əstə tutqin!
Nemixkimu barlik insan balilirini bihudiliklə yaratqansən?

48 Keni, qaysi adəm yaxap ölümni kərməydikən?
U jenini təhtisaraning qanggilidin kutquzalamdikən?
Selah. ■

49 Sən həqiqət-sadakitingdə Dawutka kəsəm iqkən,
Awwalki mehir-muhəbbətlər kəyərdə qaldı, ya Rəbbim? ■

50 Kulliring uqrawatqan məshirilərnı yad ətkəysən, i Rəb —
Mən iqimdə pütkül küqlük əllərnıng mazaqlirini kətürüp yürimən —

51 Duxmənlingning Özüng məsih kıləqanning kədəmlirini qanqilik
məshiriliginini,

I Pərwərdigar, yad ətkəysən!

52 Pərwərdigarəqa mənggügə təxəkkür-mədhıyə qayturulsun!
Amin! Amin!

90

Tətinqi bəlum •••• 90-küy •••• Həyatni kədirləydioqan danalik

1 Hudaning adimi boləqan Musaning duasi: —

Ya Rəbbim,

Sən barlik dəwərdə bizgə makan bolup keliwatisən;

2 Taqlar wujudqə kəlməstin burun,

Sən yər wə ələmni xəkilləndürməstin burun,
Əzəldin əbədgiqə Təngridursən.

3 Sən insanni tupraqqə ayləndurup: —

«Həy, insan baliliri, qaytinglar!» — dəysən.

4 Mana, Sening nəziringdə ming yil —

Ətüp kətkən tünügünki bir kün,

Tündiki bir jesəktur, halas.

5 Sən adəmlərnı su təxkinidək elip ketisən,

Ular ətüp kətkən bir uyqudək,

Tang səhərdə ünüp qıqqan ot-qəpkə ohxaydu —

6 Ətigəndə ular kəkirip ünıdu,

Keqisi bolsa kesilip, səlaxip kətər.

7 Qünki biz qəzipping bilən yoqaymiz,

Kəhring bilən dəkkə-dükkidə qalimiz.

8 Sən qəbihliklirimizni kəz əldingəqa,

Yoxurun qilmixlirimizni jamalingning nuri əldioqə qoydung.

9 Barlik künlirimiz dəroqəzipping astida ətüp ketıdu,

Yillirimizni bir uq tartix bilənla tügıtimiz.

10 Əmrimizning yilliri yətmix yil,

Məqdurimiz bar bolsa səksən yil;

Biraq ularning pəhri jəpa wə bihudiliktur;

Həyat tezlik bilən üzər,

Mana, biz uqur kəttük.

11 Səngə boləqan hərmət-əyminixning az-kəplükigə qarap
hesablındioqan,

Aqqıkingning xidditini kim bilsun?

12 Xungə kənglimizni danalıqqa qoyuximiz üqün,

Künlirimizni sanaxni bizgə əgətkəysən!

¹³ Yenimizə qaytkəysən, i Pərwərdigar, Seni qaçanoqıqə...?!
Kulliringə rəhim kıləyəsən!

¹⁴ Bizni ətigəndə əzgərməs muhəbbiting bilən kənduroyəsən;
Undaқта барлиқ künlirimizdə küyləni yangritip xadlinimiz.

¹⁵ Sən bizni japağa qəmgən künlərgə əsasən,
Külpətni kərgən yillirimizə əsasən yənə hursən kıləyin!

¹⁶ Uluq ixliring kulliringə kərüngəy,
Xanu-xəwkiting ularning oşulliriojimu axkara boləy!

¹⁷ Pərwərdigar Hudayimizning xerin mərhəmiti üstimizdə boləy,
Qolimizning ixlirini üstimizgə bərikətlik kıləyəsən,
Bərək, qolimizning ixlirini bərikətlik kıləyəsən!

91

91-küy •••• Hudaning hərhil yamanlıqın, jin-xəytanlardin qoşdixi

¹ Əng Aliy Boləuqining məhpiy jayida turoquqı,
Həmmigə qadiriñing sayisidə aramhuda yaxaydu.

² Mən Pərwərdigarni: —
«Mening baxpanahim, Mening qoroqinim;
Mening Hudayim, Uningə tayinimən» — dəymən.

³ Bərək, U kiltəqining tozikidin seni qutulduridu,
Xum waba-qazadin həm halas etidu.■

⁴ U pəyliri bilən seni yapidu;
Qanatlıri astida panah tapisən;
Uning həkikiti sanga qalkən həm istihkamdur.■

⁵ Sən nə keqidiki wəhimidin,
Nə kündüzi uquwatqən oqtin,■

⁶ Nə qarəngölulukta kəzgüqi wabadin,
Nə qux waktida wəyranqilik kıləuqi həlakəttin qorqmaysən.

⁷ Sening yeningda mingi yikilip,
Ong yekingda on mingi oşulap quxsimu,
Lekin bala-qaza sanga yəkinlaxmaydu.

⁸ Sən pəkət kəzliring bilən beqip,
Pasiklarə berilgən jazani kərisən.

⁹ Pərwərdigarni panahim dəp bilgining üqün,
Həmmidin Aliy Boləuqini makan kıləining üqün,

¹⁰ Bexingə heq paləkət quxməydu,
Heq waba qediringə yəkinlaxmaydu.

¹¹ U Əz pərixtilirigə sening həkkingdə əmr kilidu,
Xuning bilən ular pütkül yolliringda seni saklaydu.■

¹² Ayioşing taxka urulup kətməsliki üqün,
Ular seni kollirida kətürüp yüridu.■

¹³ Xir wə kobra yilan üstidin besip ətisən,
Arslan wə əjdihani dəssəp-qəyləysən.■

¹⁴ «U Manga muhəbbitini başliqanliki üqün,
Mən uni qutuldurimən;

U namimni tən alojini üqün yukirida saqlaymən.
 15 U Manga nida kilidu, Mən uningoğa jawab berimən;
 Eoqir kün uni baskanda uning bilən billə bolimən;
 Mən uni halas kilip, izzət-hərmətkə sazawər qilimən.
 16 Uzqə omür bilən uni qandurimən,
 Həm nijatlikimni uningoğa kərsitimən».

92

92-küy •••• Mədhıya

¹ Xabat küni üqün bir küy-nahxa: —

Pərwərdigarğa təxəkkür eytix,
 Namingni küyləx əladur, i Həmmidin Aliy Boluquci!□
² Özgərməs muhəbbitingni səhərdə,
 Keqilərdə bolsa, həkikət-sadaqitingni jakarlaş,
³ On tarlıq saz wə rawabni qelip,
 Qiltar bilən munglук ahangda qelix əladur!
⁴ Qünki Sən Pərwərdigar, Öz kıləjining arkilik meni hursən kilding,
 Kolliringning kıləjanlıri bilən mən rohlinip nahxa eytimən.
⁵ Pərwərdigar, kıləjan ixliring nemidegən uluqudur!
 Oyliring nahayiti qongkurdur!
⁶ Biqəm kixi buni bilməs,
 Həmaqət buni qüxənməs,■
⁷ Rəzillər ot-qəptək aynioğanda,
 Kəbihlik kıləjuqılarning həmmisi gülləngəndə,
 Mənggü həlak bolup ketidioğanlar xulardur!□
⁸ Ləkin Sən, i Pərwərdigar, əbədil'əbəd üstün turisən.
⁹ Qünki mana düxmənliring, i Pərwərdigar,
 Mana düxmənliring yoqilidu;
 Barlıq kəbihlik kıləjuqılar tiripirən kiliwetilidu!
¹⁰ Mənggüzümni yawayi buqiningkidək kətürisən;
 Bəxim yengi may sürkəp, məsih kilinidu.
¹¹ Meni kəst kıləjanlarning məqlubiyitini öz kəzum kəridu;
 Manga qarxilixixka kəzoqaloğan rəzillik kıləjuqılarning tən
 bərgənlikinimu kılükim anglaydu.
¹² Həkkəniy adəm horma dərihi kəbi gülləp-yaxnaydu;
 U Liwandiki kedr dərihidək əsidu.■
¹³ Pərwərdigarning öyigə tikilgənlər,
 Hodayimizning həyilirida güllinidu;
¹⁴ Ular kəriqəndimu yənə mewə beridu,
 Suluk həm yexil ular;
¹⁵ Xuning bilən ular Pərwərdigar durustur, dəp ispatlaydu;
 U mening qoram teximdur,
 Uningda həq nahəklik yoqtur!

□ 92:1 «Xabat küni üqün bir küy-nahxa...» — «xabat küni» — xənbə küni, yəni Huda Yəhudıy həlqığa bəkitkən aram elix küni. ■ 92:6 Zəb. 94:8; Pənd. 12:1 □ 92:7 «Mənggü həlak bolup ketidioğanlar xulardur!» — yəni «Bu ularning həlak boluxi üqün bolidu!». ■ 92:12 Həq. 9:15; Həx. 14:6

93

93-küy •••• Pərwərdigar qüdrətlik həkümrandur

- ¹ Pərwərdigar həküm sürüdü!
 U həywətəni kiyim kılıp kiygən;
 Pərwərdigar kiyingən,
 U belini qüdrət bilən baqlıoğan;
 Bərhək, xunga dunya məzmut qilinögan,
 U təwrənməs əsla.
² Sening təhting kədimdila bərpa qilinögan;
 Sən əzəldin bar bolöquqisən!
³ Kəlkün-taxqınlar öz sadasını kətürdi, i Pərwərdigar,
 Kəlkün-taxqınlar öz sadasını kətürdi!
 Kəlkün-taxqınlar uroquqi dolqunlirini yukiri kətürdi!
⁴ Kəp sularning xawkunliridin,
 Dengiz-okyandiki qüdrətlik dolqunlardanin,
 Üstün turögan Pərwərdigar qüdrətliktur!□
⁵ Sening aqah-guwahlikliring nemidegən ixənqliktur!
 Künlər yok bolöquqə, i Pərwərdigar,
 Öyünggə pak-mukəddəslik əbədil'əbəd rawadur.

94

94-küy •••• Intikam aloquqi Huda adil sotlisun!

- ¹ I itikamlar aloquqi Təngri, Pərwərdigar!
 I intikamlar aloquqi Təngri, parliöaysən!
² Kətürülgin, Özüngni kətürgin, i jahanni Sorak Kiloquqi,
 Məqrurlaröqa jazasını bərgin!
³ Qaçanojiqə rəzillər, i Pərwərdigar,
 Qaçanojiqə rəzillər təntənə kılıp yüriweridu?
⁴ Qaçanojiqə hakawurlarqə səzləp waləqxıydu,
 Kəbihlik kılıquqılarning həmmisi yooğan gəp kılıp yüridu?
⁵ Ular həlkingni ezidu, i Pərwərdigar,
 Sening mirasingöqa jəbir-japa salmaqta.
⁶ Tul ayal wə öjerip-musapirlarni kirip,
 Yetim-yesirlərnı öltürüp: —
⁷ «Yah kərməydu»,
 «Yaqupning Hudasi kəngül bəlməydu», — dəydu.■
⁸ Silər kəngül koyunglar, i əlning haməkətliri!
 Əhməklər, kaçan dana bolisilər?■
⁹ Kulakni tikligüqining Əzi anglımamdu?
 Kəzni Yasioquqining Əzi kərməmdü?■
¹⁰ Əllərnı tərbiyiligüqi,
 İnsanoqa əkil-bilim əgətküqining Əzi adəmnı əyibliməmdü?
¹¹ Pərwərdigar insanning oy-hiyallirining tutamı yoklukni bilidu.■
¹² Sən tərbiyiligən adəm bəhtliktur, i Yah,
 Yəni Sən Təwrat-qanununğdin əkil əgitidioğan kixi bəhtliktur!

□ 93:4 «Dengiz-okyandiki qüdrətlik dolqunlar» — «dolqunlar» ibraniy tilida «qəkiwətküqilər». ■ 94:7 Zəb. 10:11,13; 59:7 ■ 94:8 Zəb. 92:6; Pənd. 12:1 ■ 94:9 Mis. 4:11 ■ 94:11 1Kor. 3:20

- 13 Xundak qilip, taki pasıqlar üçün orək kolanıuqə —
Sən uni yaman künlərdin hatirjəm saqlaysən.
- 14 Qünki Pərwərdigar Öz həlkini tərək ətməydu,
Yaki Öz mirasidin waz kəqməydu. ■
- 15 Qünki həküm-pərman həkuku haman adalətkə kaytidu,
Barlıq dili duruslar bolsa, uning kəynidin mangidu. □
- 16 Mən üçün yamanlar bilən kərxilixixka kim ornidin turidu?
Mən üçün kəbihlik kıləuqılər bilən kərxilixixka kim məydanə qıqıdu?
- 17 Əgər Pərwərdigar mənə yardəmdə bolmıoğan bolsa,
Jenim baldur qıqıp süküt diyarida yatar idi. □
- 18 Ayioğim putlixay deginidə,
Əzgərməs muhəbbiting, i Pərwərdigar, meni yəldi.
- 19 İqimdiki kəpligən oğəm-əndixilər arisida,
Sening təsəlliliring jenimni səyündürdi.
- 20 İnsapsizlikni kənunəyə aylanduridıoğan,
Aq kəz olturoğan bir təht,
Sən bilən aləkidə bolamdu?
- 21 Ular həkkanıylarınq jenioğa hıjım kılıxka yioğilidu,
Bigunah kənni təkidiəoğan həkümlərni qıqarmakta.
- 22 Biraq Pərwərdigar məninq egiz kəroğim bolidu;
Hə, məninq Hodayim panah Kəram Teximdur.
- 23 U ularınq kəbihlikini öz bexioğa salidu,
Ularınq öz yawuzlukliri bilən ularni üzüp taxlaydu,
Bərhək, Pərwərdigar Hodayimiz ularni üzüp taxlar.

95

95-küy •••• Həqıkiy ibadət kılax üçün anglax kerək

- 1 Kelinglar, Pərwərdigarni yangritip küyləyli,
Nijatlikimiz boləoğan Kəram Teximizəyə təntənə kıləyli!
- 2 Təxəkkürlər bilən uning aldiəyə kələyli,
Uningəyə küylər bilən təntənə kıləyli!
- 3 Qünki Pərwərdigar — bükük bir ilahur,
Pütkül ilahlar üstidiki bükük bir Padixahtur. □
- 4 Yərning təgliri Uning qolididur,
Təqlarınq qokkılirimu Uningkidur.
- 5 Dengiz Uningki, U uni yaratkan;
Kuruklukni Uning kolliri xəkilləndürdi.
- 6 Kelinglar, Uningəyə bax urup səjdə kıləyli,
Pərwərdigar Yaratkuqimiz əldida tiz pükəyli!
- 7 Qünki U bizning Hodayimizdur,
Biz bolsaq Uning yaylıkidiki həlk,

■ 94:14 1Sam. 12:22; Rim. 11:1, 2 □ 94:15 «Qünki həküm-pərman həkuku haman adalətkə kaytidu, barlıq dili duruslar bolsa, uning kəynidin mangidu» — demək, adil padixah-əmirlər yənə həkuk tutidu, yaki hazır həkuk tutuwatқан padixah towa kılıdu; andin durus adəmlər ularni qollaydu. □ 94:17 «süküt diyari» — əlümnü kərsitidu. □ 95:3 «... Pərwərdigar — bükük bir ilahur, pütkül ilahlar üstidiki bükük bir padixahtur» — bu ayəttiki «ilahlar»: (1) taipilər qokunidiəoğan butlarnı (əməliyətə ularning kəynidə turoğan jin-xəytanlarnı — «Zəb.» 96:4-5, «1Kor.» 8:4-6 wə 10:19-21ni kərug) yaki (2) Hudaning səzigə məs'ul boləoğan İsrail həkimlirini kərsitixi mumkin.

Uning qoli bəkidioğan qoylarmiz.

Bügün, əgər Uning awazini anglisanglar,■

⁸ Əyni qaşlarda Məribahda boləqandək, qəl-bayawandiki Massahda boləqan kündək,

Yürikinglarni jahil kılmanglar!□ ■

⁹ Mana xu yərdə ata-bowiliringlar Meni sinidi, ispatlıdi həm kılojinimni kərdi.■

¹⁰ Mən kırık yil xu dəwərdin bizar bolup: —

«Bular kənglidə adaxқан bir həlktur,

Mening yollirimni həq bilip yətmigən» — dedim.■

¹¹ Xunga Mən oşəzəplinip kəsəm iqip: —

«Ular hərgiz Mening aramgaşimoşa kirməydu» — dedim.□

96

96-küy •••• Aləm İgisi kelidu!

¹ Pərwərdigarəşa atəp yəngi nahxa eytinglar!

Pütkül yər yüzi, Pərwərdigarni küylənglar!■

² Pərwərdigarəşa nahxa eytinglar, namioşa təxəkkür-mədhıyə kıyturunglar,

Nijatlıkını hər küni elan kılinglar!

³ Uning xan-xəhrətini əllər arisida,

Uning məjizilərinə barlık həklər arisida jakarlanglar!

⁴ Qünki Pərwərdigar uluş, zor mədhıyələrgə layıktur!

U barlık ilahlərdin üstün, Uningdin kərkux kerəktur;□

⁵ Qünki barlık həklərnəng ilahləri — Butlar halas,

Birək Pərwərdigar asman-pələkni yaratkəndur.□

⁶ Xənu-xəwkət wə həywət Uning əldida,

Mukəddəs jayida kudrət wə güzəllik kərunidu.

⁷ Pərwərdigarəşa *təəllukini* bərgəysilər, i əl-kəbililər,

Pərwərdigarəşa xan-xəhrət wə kudrətəni bərgəysilər!□

⁸ Pərwərdigarəşa Əz namioşa layıq xan-xəhrətəni bərgəysilər;

Sowəşa-salam elip həyılilərişə kiringlar!

⁹ Pərwərdigarəşa pak-mukəddəsliknəng güzəllikidə səjdə kılinglar;

■ 95:7 Zəb. 100:3; İbr. 3:7 □ 95:8 «Əyni qaşlarda Məribahda boləqandək, qəl-bayawandiki Massahda boləqan kündək, yürikinglarni jahil kılmanglar!» —

«Məribah» wə «Massah» degən jaylarda İsaillər Hudadin yüz ərüp, Musa pəyoşəmbərgə kərxı isyan-asiylik kətürgən. Bu wəqələr «Mis.» 17-bab, «Qəl.» 20-babta hatiriləngən. ■ 95:8 Mis. 17:7; Qəl. 20:1,3,13; Kan. 6:16 ■ 95:9 İbr. 3:9 ■ 95:10 İbr. 3:17 □ 95:11 «Ular

hərgiz Mening aramgaşimoşa kirməydu» — «Mening aramgaşım» (1) Huda İsailləroşa wədə bərgən Kənaan (Pələstin) zeminini kərsitidu. Misirdin qıqıq qəl-bayawanda kırık yil sərsən bolup yürgən xu dəwərdə İsaillər itaətsizlik kılip u zeminəşa kirmigən. (2) «Aramgaş» pəkət zeminnilə əməs, bəlkı yənə Hudanınə panahı, yetəkqılıkı həm xəpkıti əstida yaxaxni əz iqigə alidu (İnjil, «İbraniyləroşa», 4-babnimu kərung). ■ 96:1 1Tar. 16:23-33 □ 96:4 «Uningdin

kərkux kerəktur» — yəki «U dəhətlik-kərkunqluktur». □ 96:5 «...barlık həklərnəng ilahləri — butlar halas» — «butlar» ibraniy tilida «ərziməslər». □ 96:7 «Pərwərdigarəşa

xan-xəhrət wə kudrətəni bərgəysilər!» — muxu səzlar bəlkım xuni bildüriduki, Hudaəşa Əzigə layıq xan-xəpə kəltürsək, bu kılojinimiz uningə biz arklilik Əz küq-kudritini təhimu kərsitix

imkanıyitini yaritidu.

Pütkül yər-yüzi, Uning aldida titrənglar!□ ■

¹⁰ Əllər arisida elan qilinglar: —

«Pərwərdigar həküm sürüdü!

Xunga mana, dunya məzmut qilinən, u təwrənməs əsla.

U adillik bilən həklər üstidə həküm qikürüdü.

¹¹ Asmanlar xadlansun, yər-jaħan hux bolsun,

Dengiz-okyan wə uningə tölən həmmə quqan selip jux ursun!

¹² 13 Dalalar həm ulardiki həmmə yayrisun!

U qaşda ormandiki pütkül dərəhlər Pərwərdigar aldida yangritip nahxa eyüdü;

Qünki mana, U kelidu!

U jaħanni soraq kilixka kelidu;

U aləmni adillik bilən,

Həklərnə Öz həkikət-sadaqitidə soraq kılıdu.■

97

97-küy •••• Pərwərdigarning səltəniti kelidu!

¹ Pərwərdigar həküm sürüdü!

Yər-zemin hux bolsun,

Kəpligən arallar xadlansun!■

² Bulutlar wə qarangövlük Uning ətrapidur,

Həkkaniyət wə adalət təhtining ulidur;

³ Uning aldida ot yalkuni yürüdü,

Ətraptiki düxmənlinini köydürüp taxlaydu;

⁴ Uning qaqmaqliri jaħanni yorutti,

Yər buni kərüp titrəp kətti;■

⁵ Pərwərdigarning aldida,

Pütkül zeminning igisinin aldida,

Taşlar momdək erip ketidu.

⁶ Asmanlar Uning həkkaniyitini jakarlaydu,

Barlıq həklər Uning xan-xəripini kəridü.■

⁷ Oyma həykəllərgə qoquqanlar,

Butlar bilən mahtinip yürüqilərnin həmmisi uyatta qalidu.

Barlıq ilahlar, Uningə səjdə qilinglar!□

⁸ Səning həkümlirin gəwəbidin, i Pərwərdigar,

Zion anlap xadlandı,

Yəhuda kızlıri hux boldi.

⁹ Qünki Sən Pərwərdigar pütkül yər yüzi üstidiki əng aliysidursən;

Sən barlıq ilahların nəkədər yukiridursən!

¹⁰ Pərwərdigarni səygənər, yamanlıqtin nəprətlinglər!

U məmin bəndilirinin jənidin həwər alidu,

□ 96:9 «... pak-muqəddəslığın güzəllikidə səjdə qilinglar» — yaki «... pak-muqəddəs eginləni kiyip səjdə qilinglar». ■ 96:9 Zəb. 29:2 ■ 96:12 Zəb. 98:7-8; Wəh. 19:11 ■ 97:1 Zəb. 93:1; 96:10 ■ 97:4 Zəb. 77:16-18; Wəh. 4:5 ■ 97:6 Zəb. 19:1; 50:6 □ 97:7 «Oyma

həykəllərgə qoquqanlar, butlar bilən mahtinip yürüqilər...» — «butlar» ibraniy tilida «ərziməslər». «barlıq ilahlar, uningə səjdə qilinglar!» — «ilahlar» bu yərdə, xundakla 86-, 95-, 96- wə 97-küyə kərsitiləndək, pərixtilərnə, yaki bolmisa butların kəynidiki jin-xəytanlarnə kərsitidu. 94:3 wə izaħatini kərüng.

Rəzillərning qanggilidin halas qilidu. ■

¹¹ Həkkaniylar üqün nur,
Dili duruslar üqün xadlik teriloqandur;

¹² Pərwərdigardin xadlininglar, i həkkaniylar,
Uning pak-muqəddəslikini yad etip təxəkkür eytinglar!

98

98-küy •••• Pərwərdigar pütkül dunyoqə həkümranlik qilixqə kelidu!

¹ Dawut yazoqan küy: —

Pərwərdigarqə atap yengi nahxa eytinglar;

Qünki U karamət məjizilərnı yaratti;

Uning ong kəli həm muqəddəs biliki

Əzığə zəpər-nijat kəltürdi.

² Pərwərdigar Əz nijatlikini ayan kildi;

Həkkaniyitini əllərning kəz aldida axkara kərsətti.

³ U İsrail jəmətiqə boləqan mehİR-muhəbbitini həm həkikət-sadaqitini
esigə aldi,

Zeminning qət-yakilirimu Hudayimizning nijatlikini kərđi.

⁴ Pərwərdigarqə awazinglarnı kətürünglar, pütkül yər yüzi;

Təntənə qilip awazinglarnı kətürünglar, nahxa eytinglar!

⁵ Pərwərdigarqə qiltar qelip nahxa eytinglar,

Qiltar bilən, küyning sadası bilən!

⁶ Kanay həm sunay awazlıri bilən,

Padixah boləqan Pərwərdigar aldida təntənə qilinglar;

⁷ Dengiz-okyan həm uningqə toləqan həmmə jux urup,

Jahan həm uningda yaxawatqanlar xawqunlisun!

⁸ Kəlkün-taxkinlar qawak qalsun;

Pərwərdigar aldida taqlar qoxulup təntənə qilip nahxa eytsun;

⁹ Qünki mana, U yərni sorak qilixqə kelidu;

U ələmni adillik bilən,

Həklərnı Əz həkikət-sadaqitidə sorak qilidu.

99

99-küy •••• Muqəddəs Hudaqə mədhıyə

¹ Pərwərdigar həküm sürıdu!

Həklər titrisun!

U kerublar otturisida olturıdu;

Yər-jahan zilzilıgə kəlsun!

² Pərwərdigar Zıonda büyüktur,

U barlık həklər üstidə turıdıqan alıydur.

³ Ular uluq wə sürlük namingni mədhıyiləydu;

U pak-muqəddəstur!

⁴ Padixahning kudriti adalətkə beqıxlanəqandur;

Əzüng duruslukni məhkəm ornatqansən;

Sən Yəqub arisida adalət wə həkkaniyət yürgüzgən.

⁵ Pərwərdigar Hudayimizni uluqlanglar!
Təhtipəri aldida egilip səjdə qilinglar —
U mukəddəstur!

Uning kahinliri arisida Musa wə Hərun bar idi,
Namini qəkirəjanlar iqidə Samuilmu hazır idi;
Ular Pərwərdigarə iltija kilip, qəkirdi,
U ularəja jawab bərdi.

⁷ Huda bulut tüwrükidə ularəja sözlidi;
Ular U tapxuroqan aqağ-guwahliklarəja həm nizam-bəlgilimigə əməl
kilixatti.

⁸ I Pərwərdigar Hudayimiz, Sən ularəja jawab bərding;
Yaman kilmixlirioja yarixa jaza bərgən bolsangmu,
Sən ularni kəqürgüqi İlah iding.

⁹ Pərwərdigar Hudayimizni uluqlanglar!
Uning mukəddəs teoqida egilip səjdə qilinglar!
Qünki Pərwərdigar Hudayimiz mukəddəstur!

100

100-küy •••• Pütkül yər yüzü Pərwərdigarəja mədhiyə yangritinglar!

¹ Təxəkkür eytix üqün yeziloqan küy: —

I pütkül yər-jahan, Pərwərdigarəja awazinglarni kətürünglar!

² Huxallik bilən Pərwərdigarni hizmitidə bolunglar,
Huzuriəja təntənə-nahxilar bilən yekinlixinglar!

³ Bilip qoyunglarki, Pərwərdigar hək Hudadır;
Bizni yaratqan Uning Əzidur, biz əməs!
Biz uning həlqidurmiz,
Əz yayliqida bakqan qoyliridurmiz. □ ■

⁴ Dərwazilirioja təxəkkür eytixlar bilən,
Hoylilirioja mədhiyələr bilən kiringlar;
Üni mədhiyiləp, namioja təxəkkür-mədhiyə kayturunglar!

⁵ Qünki Pərwərdigar mehribandır;
Uning mehır-muhəbbiti əbədil'əbədgiqə,
Uning həkikət-sadakiti əwladtin-əwladkiqidur!

101

101-küy •••• Adil padixah boluxqa bəl baolax

¹ Dawut yazoqan küy: —

Mən əzgərməs muhəbbət həm adalət toqruluk nahxa eytimən,
Seni, i Pərwərdigar, nahxilar bilən küyləymən.

² Mən mukəmməl yolda ehtiyat bilən ix kərimən;
Sən qaqanmu yenioja kelisən!?

Əz əy-ordamda sap kəngül bilən yürimən.

³ Həq pasik nərsini kəz aldimoja kəltürməymən,

□ **100:3** «Bizni yaratqan Uning Əzidur, biz əməs!» — yənə birhil təjimi: «U bizni yaratqan, biz Uningkidurmiz». ■ **100:3** Zəb. 95:6-7; Əz. 34:30, 31

Yoldin qətnigənlərnin qilmixlirioja nəprətlinimən;
Bundaqlar mangu heq yepixmas əsla.

⁴ Əgri kəngül meningdin yirək ketidu,
Heq rəzillikni tonuqum yoxtur.

⁵ Kimki öz yekininin kəynidin təhmət kılqan bolsa,
Mən uni yoxitimən;
Nəziri üstün, dili təkəbbur adəmni mən siqdurmaymən;

⁶ Kəzlirim zemindiki məminlərdidur,
Ular ordamda mən bilən billə tursun!
Kim mukəmməl yolda mangsa, u mening hizmitimdə bolidu.

⁷ Aldamqilik yürgüzgənlərnin öy-ordamda orni bolmaydu,
Yaloqan səzligənlər kəz aldimda turmaydu.

⁸ Pərwərdigarning xəhirdin yamanlıq kılquqılarni üzür taxlax üçün,
Hər səhərdə zemindiki barlıq rəzil adəmlərni yoxitimən. □

102

102-küy

¹ Ezilgənnin duasi: U həlidin kətkəndə, dad-pəryadini Pərwərdigar aldiqə təkəndə: —

Duayimni angliqaysən, i Pərwərdigar;
Pəryadim aldingəja yetip kirsun!

² Yüzüngni məndin qəqurmioqaysən;
Kisiloqan künümdə mangu kulək salqaysən;
Mən nida kılqan kündə, mangu tez jawab bərgin!

³ Mana, künlirim is-tütəktək tügəp ketidu,
Ustihənlirim otun-qoqlarəja ohxax kəydi! ■

⁴ Yürükim zəhmə yəp qəplər hazan boləndək qurup kətti,
Həttə nənimni yeyixni untudum.

⁵ Mən ahu-zar tartkanlıkimdin,
Ətlirim süngəklirimgə qəplixip qəldi.

⁶ Qəl-bayawandiki saqiykuxtək,
Wəyranqilikta qonup yürgən huwkuxka ohxaymən.

⁷ Uhlimay səgək turup kəzəttimən;
Əgzidə yaloquz qəloqan kuxkaq kəbimən.

⁸ Duxmənlirim kün boyi meni məshirə kılmaqta,
Meni həkərtligənlər ismimni lənət ornida ixlətməktə.

⁹⁻¹⁰ Kəhriq həm aqqikinq tūpəylidin,
Külni nan dəp yəwətimən,

İqimlikimni kəz yexim bilən arilaxturimən;
Qünki Sən meni kətürüp, andin yərgə urdung.

¹¹ Künlirim kuyax uzartkan kələnggidək yokulay dəp qəldi,
Əzüm bolsam qəplər hazan boləndək qurup kəttim. □

□ **101:8** «Hər səhərdə zemindiki barlıq rəzil adəmlərni yoxitimən» — demək, Dawut hər ətigədə həlkinq dəwalirini sorap sot aqatti. Bu ix mukəmməl bolmioqan bolsimu, kəlgüsədə Dawutning əwladi Kətquzəjuqi-Məsihning bundaq ixni mukəmməl kılıdioqanlıqəja ixinimiz. Dawutning xundək adil sorək kılıxi Məsihning kəlgüsədiki sorək kılıxioqə bəxarət bolidu. ■ **102:3** Zəb. 37:20 □ **102:11** «Künlirim kuyax uzartkan kələnggidək yokulay dəp qəldi» — «kuyax uzartkan kələnggidək» — kuyax patqanda, kələnggilər uzirap, andin tuyuksiz oqayip bolidu.

12 Lekin Sən, Pərwərdigar, əbədiy turisən,
Sening nam-xəhriting dəwrdin-dəwrgiqidur.
13 Sən ornungdin turisən,
Zionşa rəhim kilisən;
Qünki uningşa xəpət kərsitix waqti kəldi,
Hə, waqit-saiti yetip kəldi!
14 Qünki kulliring uning taxliridin hursənlik tapidu,
Həm tuprikişimu iqini aşıritidu;
15 Əllər Pərwərdigarning namidin,
Yər yuzidiki xahlar xan-xəripingdin əyminidu.
16 Mana, Pərwərdigar Zionni kaytidin kuroqanda,
U Əz xan-xəripidə körünidu!
17 U oşerib-miskinning duasioşa etibar beridu;
Ularning duasini hərgiz kəmsitməydu.
18 Bular kəlgüsi bir əwlad üqün hatiriliduru;
Xuning bilən kəlgüsidə yaritilidoşan bir həlk Yahni mədhİYələydu;[□]
19-20 Qünki U əsirələring ah-zarlırini anlay dəp,
Əlümgə buyruloşanlarni azad kılay dəp,
Egizdiki mukəddəs jayidin engixip nəzər saldi,
Əxlərdin Pərwərdigar yərgə qaridi;
21-22 Xundaq kılıp, ular Pərwərdigarning hizmitidə bolayli degəndə,
Yəni əl-məmlikətlər jəm yioşiləşan waqtida —
Pərwərdigarning nami Zionda,
Uning xərəpliri Yerusalemda jakarlinidu!

23 Birəq U meni yolda maşdursizlandurup,
Künlirimni kışkartti.
24 Mən: «Təngrim, əmrümning yerimida meni elip kətmə!» — dedim.
— «Sening yilliring dəwrdin dəwrgiqidur,[□]
25 Sən yərni əlmisəktinla bərpa kıləşansən,
Asmanlarni həm qolliring yasioşandur;
26 Ular yök bolup ketidu,
Birəq Sən dawamlik turiwerisən;
Ularning həmmisi kiyimdək konirap ketidu;
Ularni kona ton kəbi alməxtursang,
Xunda ular kiyim-keqəq yənggüxləngəndək yənggüxlinidu.
27 Birəq Sən əzgərmigüqidursən,
Yilliringning tamami yökür.
28 Qulliringning balilirimu turiweridu,
Ularning əwladı huzuringda məzmut yaxaydu!».

□ 102:18 «Bular kəlgüsi bir əwlad üqün hatiriliduru; xuning bilən kəlgüsidə yaritilidoşan bir həlk Yahni mədhİYələydu» — «Zəb.» 22:30-31ni, «Yəx.» 53:10ni kəring.

□ 102:24 «Sening yilliring dəwrdin dəwrgiqidur...» — 24-28-ayətlərdiki sözləni («Sening yilliring...» deşan sözlərdin baxlap) Hudaning külining Hudaşa eytkini əməs, bəki **Hudaning Əz külining iltijasioşa bərgən jawabi** dəp qaraymiz. Ayətləring başlinix jəhətliridin xundaq qariduk, Kona grekqə tərmisidiki (LXXdiki) qaraxmu xundaq. Xunga bu sözlər Dawutning əwladı boləşan Məshikə eytiləşan, dəp qaraymiz. İnjl, «İbr.» 1-babnimu kəring. (Miladiyədin ilgiriki 3-əsirdə, Grek imperiyəsində tarilip kətkən kəp Yəhüdiylar İbraniy tilini bilməytti. Ular Təwratni okuyalmioşaqqa, xu qəşda ularni dəp, Təwratning bir Grekqə tərmisimi ixləngən. Bu tərjima «Səptuagint» deyilidu (kışkişə LXX).

103

103-küy •••• «Hudaning mehribanlığına təxəkkür eytix»

1 Dawut yazdığı küy: —

Pərvərdigarına təxəkkür qaytur, i jenim;
I pütün wujudum, Uning mukəddəs namioına təxəkkür qaytur!

2 Pərvərdigarına təxəkkür qaytur, i jenim,
Untuma uning barlıq mehribanlik-bərikətlerini;

3 U pütkül kəbihliklirini kəçüridu,
Barlıq kesəlliringgə dawa kildu;

4 Həyatingni hangdin hərlükkə kətqüzidu,
Bexingəyə mehİR-muhəbbət həm rəhİmdilliklarni taj kılıp kiygüzidu.

5 Kənglüngni nazunemətlər bilən kənduridu;
Yaxlıqning bürkütningkidək yengilinidu.□

6 Pərvərdigar barlıq ezilgənlər üçün həkəkaniylik həm adalətni
yürgüzidu;

7 U Əz yollirini Musoına,
Kiloqanlirini Israillaroına namayan kiloqan.

8 Pərvərdigar rəhimdil wə xəpətkətkiktur,
U asanlıqgə aqçiqkəlanmaydu,
Uning mehİR-muhəbbiti texip turidu.■

9 U uzunoiqə əyibləwərməydu,
Yaxi ta mənggügə oəzipidə turiwərməydu.■

10 U bizgə gunəhlirimizəyə kərita muamilidə boləyan əməs,
Bizgə kəbihliklirimizgə kərita tegixlikini yanduroqan əməs.

11 Asman yərdin kəncilik egiz bolsa,
Uningdin kərkidəyoqanlarəyə boləyan muhəbbitimu xunqilik zordür.

12 Xərk oərbtin kəncilik yirəktə bolsa,
Bizdiki asiyləklərnimu xunqə yirəkləxturdi.

13 Ata balilərioına kəndək kəyüngən bolsa,
Pərvərdigarimu Əzidin kərkidəyoqanlarəyə xundək mehribandur.

14 Qünki U Əzi bizning jismimizni bilidu,
Tupraqtin ikənləkimizni U esigə alidu.

15 İnsan bolsa — uning künliri ot-qəpkə ohxaydu,
Daladiki güldək ünüp qikip qeqəkləydu;■

16 Uning üstidin xamal uqur otidu,
U yok bolidu, əsliyə məkanimu uni kəyta tonumaydu.

17-18 Ləkin Əzidin kərkidəyoqanlarəyə,
Əz əhdisiyə wəpa kiloqanlarəyə,
Kərsətmilirini orunlax üçün ularni esidə tutqanlarəyə,
Pərvərdigarning mehİR-muhəbbiti əzəldin əbədgiyə,
Həkəkaniyiti əwladtin əwladlirigiqidur.■

19 Pərvərdigar təhtini ərxtə kuroqan,
Uning səltəniti həmmening üstidin həküm süridu;

20 I səzigə kulək saləuqi,
Kalamini ijrə kiloquqi, kudriti zor boləyan Uning pərixtiliri,
Pərvərdigarəyə təxəkkür-mədhiyə kəyaturunglar!

□ 103:5 «Kənglüngni nazunemətlər bilən kənduridu» — bəxkə birnəqgə hil tərjimiliri arisida «Yillirini nazunemətlər bilən kənduridu» deyilidu. ■ 103:8 Mis. 34:6; Qəl. 14:18; Kən. 5:10; Nəh. 9:17; Zəb. 86:15; 145:8; Yər. 32:18 ■ 103:9 Yəx. 57:16; Yəx. 3:5 ■ 103:15 Ayup 14:1, 2; Zəb. 90:5, 6; Yaq. 1:10, 11; 1Pet. 1:24 ■ 103:17-18 Kən. 7:9

21 I silər, Uning barlıq qoxunliri,
Iradisini ada qılouqi hizmətkarliri,
Pərwərdigarəta təxəkkür-mədhiyə qayturinglar!■

22 I, Uning barlıq yasiojanliri,
Hökümranlıqi astidiki barlıq jaylarda Pərwərdigarəta təxəkkür-mədhiyə
qayturinglar!

I mening jenim, Pərwərdigarəta təxəkkür qaytur!

104

104-küy •••• Hudaning yaratqanlığıdin huzurlinix

1 Pərwərdigarəta təxəkkür-mədhiyə qaytur, i jenim!

I Pərwərdigar Hudayim, intayin uluoşən;
Xanu-xəwkət wə həywət bilən kiyingənsən;

2 Libas bilən pürkəngəndək yoruklukkə pürkəngənsən,
Asmanlarni qedir pərdisi kəbi yayoşənsən.■

3 U yukiriki rawaklirining limlirini sularəta ornatqan,
Bulutlarni jəng hərvisi qilip,
Xamal qanatlıri üstidə mangidu;■

4 U pərixtilirini xamallar,
Hizmətkarlırini ot yalquni qilidu.■

5 Yərnı U ulliri üstigə ornatqan;
U əsla təwrinip kətməydu.■

6 Libas bilən oraləqəndək, uni qongqur dengizlar bilən orioşənsən,
Sular taqlar qoqqiliri üstidə turdi.□

7 Sening tənbihiŋ bilən sular bədər qaçti,
Güldürməməngning sadasidin ular tezdin yandi;

8 Taqlar ərlep qikti,
Wadılar qüxüp kətti,
Sular Sən bekitkən jayəta qüxüp kətti.□

9 Ular texip, yərnı yənə qaplimisun dəp,
Sən ularəta qəklimə qoyoşənsən.

10 *Təngri* wadılarda bulaklarni eqip uroşutidu,
Suliri taqlar arisida aqıdu.

11 Daladiki hərbi janıwarəta ussuluk beridu,
Yawayi exəklər ussuzluqini kanduridu.

12 Kəktiki kuxlar ularning boyida qonidu,
Dərəh xahliri arisida sayraydu.

13 U yukiridiki rawakliridin taqlarni suşiridu;
Yər Sening yasiojanlırinqning mewiliridin kandurulidu!

14 U mallar üqün ot-qəplərnı,
Insanlar üqün kəktatlarni ətüridu,

■ 103:21 Yar. 32:1; 1Pad. 22:19; Əf. 3:10; Kol. 1:16 ■ 104:2 Yar. 1:6; Ayup 26:7 ■ 104:3 Zəb. 18:10-11; Yəx. 19:1; Wəh. 14:14 ■ 104:4 Ibr. 1:7 ■ 104:5 Ayup 26:7; 38:4, 5, 6; Zəb. 24:1-2; 78:69 □

104:6 «Libas bilən oraləqəndək, uni qongqur dengizlar bilən orioşənsən, sular taqlar qoqqiliri üstidə turdi» — bu ayət bəlkim Nuħ pəyoşəmar dəwridiki topanni kərsitidu (9-ayətni kərüŋ). Bəzi alimlar uni yaritilix jəryanidiki üqinqi künini kərsitidu, dəp qaraydu.

□ 104:8 «Taqlar ərlep qikti, wadılar qüxüp kətti, sular Sən bekitkən jayəta qüxüp kətti» — baxqə birhil tərjimisi «Ular (sular) taqlarəta qiqip, wadılardin qüxüp, sən bekitkən jayəta eqip kətti».

Xundakla nanni yərdin qikiridu;

¹⁵ Adəmning kənglini hux kilidiqan xarabni,
Insan yüzini parkiritidiqan mayni qikiridu;
Insanning yurikigə nan bilən kuwwət beridu;

¹⁶ Pərwərdigarning dərəhliri,
Yəni Əzi tikkən Liwan kedir dərəhliri *su iqip* qanaətlinidu.

¹⁷ Ənə axular arisiqə kuxlar uwa yasaydu,
Ləylək bolsa, arqa dərəhlirini makan kilidu.

¹⁸ Egiz qoqqılar taq eqkilirining,
Tik yarlar suqurlarning panahı bolidu.□

¹⁹ Pəsillərni bekitmək ügün U ayni yaratti,
Kuyax bolsa petixini bilidu.

²⁰ Sən karangövlük qüxürisən, tün bolidu;
Ormandiki janiwarlarning həmmisi uningda xipir-xipir kezip yürüdü.

²¹ Arslanlar olja izdöp hərkirəydu,
Təngridin ozuq-tülük sorixidu;■

²² Kuyax qıqıpla, ular qekinidu,
Qayıp kirip uwilirida yatidu.

²³ İnsan bolsa öz ixioqə qıqıdu,
Ta kəqkiqə mehnəttə bolidu.

²⁴ I Pərwərdigar, yasioqan hərhil nərsiliring nəkədər köptür!
Həmmisini həkmət bilən yaratqansən,
Yər yüzi ijat-baylıqliring bilən toldi.

²⁵ Ənə büyük bipayan dengiz turidu!
Uningda san-sanaksız oquz-oquz janiwarlar,
Qong wə kiçik həywanlar bar.

²⁶ Xu yərdə kemilər katnaydu,
Uningda oynaklısun döp sən yasioqan lewiatanmu bar;□

²⁷ Waktida ozuq-tülük bərgin döp,
Bularning həmmisi Sanga qaraydu.■

²⁸ Ularoqə bərginingdə, teriwalidu,
Qolungni aqkiningdila, ular nazunemətlərgə toyidu.

²⁹ Yüzüngni yoxursang, ular dəkkə-dükkigə qüxidu,
Rohlırini alsang, ular jan üzüp,
Yənə tupraqqa qayıdu.■

³⁰ Rohıngni əwətkiningdə, ular yaritilidu,
Yər-yüzi yengi *bir dəwr bilən* almixidu.

³¹ Pərwərdigarning xan-xəhriti əbədiydir,
Pərwərdigar Əz yaratqanliridin hursən bolidu.

³² U yərgə baqkinida, yər tıtrəydu,
Taqlarəqə təgkinidə, ular tütün qikiridu.

³³ Həyatla bolidikənmən, Pərwərdigarəqə nahxa eytimən;
Wujudum bolsila Hodayimni küyləymən.■

³⁴ U sürgən oy-hiyallirimdin səyünsə!
Pərwərdigarda huxallinimən!

³⁵ Gunahkarlar yər yüzidin tügitilidu,
Rəzillər yok bolidu.

□ **104:18** «Tik yarlar suqurlarning panahı bolidu» — «suqurlar» (yaki «siqkanlar») kiçik bir həywan. ■ **104:21** Ayup 38:39,40; Yəx. 31:4 □ **104:26** «Uningda oynaklısun döp sən yasioqan lewiatanmu bar» — «lewiatan» — 74:14-ayətiki həm «Ayup» 41:1-ayətiki izahatlarını köring. ■ **104:27** Zəb. 145:15 ■ **104:29** Zəb. 30:7 ■ **104:33** Zəb. 63:4; 146:2

I jenim, Pərwərdigarə təxəkkür-mədhıyə qaytur!
Həmdusana!□

105

105-küy •••• Huda İsrail həlqigə kərsətkən möjiza həm xapaətlərnıng tarıhı

¹ Pərwərdigarə təxəkkür eytinglar,
Uning namını qakırıp iltija qilinglar,
Uning kıləqanlırını həlqlər arisida ayan qilinglar!□ ■

² Uningə nahxılar eytip, Uni küylənglar;
Uning pütkül karamət möjiziliri üstidə seşinip oylininglar.

³ Mükəddəs namidin pəhirlinip danglanglar,
Pərwədigarnı izdigüqilərnıng kəngli xadlansun!■

⁴ Pərwədigarnı həmdə Uning küqini izdənglar,
Didar-ğuzurını tohtımay izdənglar.

⁵ Uning yaratqan möjizilırını,
Karamət-alamətlırını həm aqızidin qıqqan həkümlırını əstə tutunglar,

⁶ I Uning kuli İbrahim nəsil,
Əzi tallıqanlırı, Yaqupning oşullırı!

⁷ U, Pərwərdigar — Hudayimiz,
Uning həkümlırı pütkül yər yüzididur.

⁸ Əzi tüzgən əhdisini əbədiy yadida tutıdu —
— Bu Uning ming əwladkıqə wədixləxkən səzıdur, —

⁹ Yəni İbrahim bilən tüzgən əhdisi,
İshakqə iğkən kəsimidur.

¹⁰ U buni Yaqupkımu nizam dəp jəzmləxtürdi,
İsrailəqə əbədiy əhdə kılıp berip: —□ ■

¹¹ «Sanga Qanaan zeminini berimən,
Uni mirasing boləqan nesiwəng kılımə», — dedi,■

¹² — Gərqə xu qəşda ularning sani az,
Etiwarəqə elinməqan, xu yərdiki musapırlar bolsımu.■

¹³ Ular u yurttin bu yurtqə,
Bu əldin u kəbiligə kezıp yürdi;

¹⁴ U həqkımnıng ularni ezixigə yol qəymidi,
Ularne dəp padixahlarəqımu tənbiğ berip: —■

¹⁵ Mən məsiğ kıləqanliriməqə təgmə,
Pəyqəmbərliriməqə yaman ix kılma! — dedi.□

¹⁶ U axu yurtqə aqarqılıqni buyrudi,

□ **104:35** «Həmdusana!» — bu yərdə (xundakla Zəburnıng baxqə yərliridə) «Həmdusana» ibraniy tilidiki «Halleluyah», yəni «Yahni mədhıyılənglar» dəgən səzni bildürıdu. □ **105:1** «Uning (Pərwərdigarnıng) kıləqanlırını həlqlər arisida ayan qilinglar!» — bu uluq küydə «Yar.» 12-41 bablar, «Mis.» 1-24 bablardiki tarıh kəzdə tutulıdu. ■ **105:1** 1Tar. 16:8-22 ■ **105:3** Zəb. 34:2-3 □ **105:10** «U buni Yaqupkımu nizam dəp jəzmləxtürdi...» — bu yərdə «Yaqup» Yaqupning ezini (İsrail həlqi əməs) kərsitıdu. ■ **105:10** Yar. 28:13; 35:11; 1Tar. 16:17 ■ **105:11** Yar. 13:15; 15:18 ■ **105:12** 1Tar. 16:19 ■ **105:14** Yar. 35:5 □ **105:15** «Mən məsiğ kıləqanliriməqə təgmə, pəyqəmbərliriməqə yaman ix kılma!» — məsilən, «Yar.» 20:3-7.

Tirək boləqan ax-nanni qurutuwətti.□

17 U ulardin burun bir adəmni əwətkənidi, Yüsüp kül kılıp setiləqanidi.□ ■

18 Uning putliri zənjirdə aqrıdı, Uning jeni tēmürgə kirip kısıldı;

19 Xundakla ta əzığə eytiləqan wəhıy əməlgə axuruloquqə, Pərwərdigarning səz-kalami uni sinap tawlıdı;

20 Pırəwn adəmlirini əwətip uni bəxtəkuzıdı, Qowmlarning həkümdarı uni hərlükkə qıqardı.

21 Uni əz ordısıqə oqojıdar kılıp qoydı, Pütün mal-mülkigə baxlıq kılıp təyinləp.■

22 Əz wəzirilərini uning ihtiyarida bolup tərbiyilənxkə, Aqsakallırıqə danalıq əgıtıxkə tapxurdı.

23 Xuning bilən İsrail Misırqə kəldi, Yaquplar Həmining zeminida musapir bolup yaxıdı.□

24 *Pərwərdigar* Əz həlkini kəp nəsillik kılıp, Əzgüqiliridin küqlük kıldı.■

25 U *Misirliklərnin* kəlbidə Əz həlkigə nəprət hasil kıldı, Ularnı Əz qullırıqə hıylə-mikirlik boluxkə mayıl kıldı.■

26 U Əz qulı boləqan Musanı, Əzining tallıqını Hərunni yollıdı.■

27 Ular *Misirdə* ilahıy alamətlərnı ayan kılıp, Həm zeminida uning məjizilərini ornattı.■

28 Pərwərdigar qarangoşuluqni əwətip, *Zeminni* zülmətkə qəplitiwətti; *Misirliklər* Uning əmrigə qarxi turəqan əməsmu?□

29 U ularning sulirini kənoqə aylandırdı, Beliklərini qurutıwətti.

30 Ularıning yərlirini miz-miz paqılar bastı, Xah-əmirilərining hıjrilirioqımu ular toluq kətti.

31 U bir səz bilənla, oquz-oquz qıwinlar besip kəldi; Həmmə bulung-puqqaqlarda oqıng-oqıng uqar qümülilə.

32 U yaməurning ornıqə məldür yaqıdurup, Bu zeminıqə yalkunluq ot qıxurdı.

33 U üzüm tallirini, ənjur dərəhlirini urdı, Zemindiki dərəhlərnı sunduruwətti.

34 U bir səz kılıxi bilənla, qəkətkilər kəldi, Sansız yutqur haxarətlər mizıldap,

□ **105:16** «U... **tirək boləqan ax-nanni qurutuwətti**» — səzmusəz tərjimə kıləqanda «U pütün nan (nanni kətürıdıqan) həsisini sundurıwətti». Mumkıncılıkı barkı, kədimki zamanlarda Yəhüdiy həlki əz nanlırını bir həsıda (zihta tiziləqandək) kətürüp mangattı. Hərhalda omumiy mənisı tərjimə kıləqınımızdək bolsa kerək. □ **105:17** «**U ulardin burun bir adəmni əwətkənidi**» — Huda Yüsüpnı əwətti. Əməliyətə Yüsüpnıng aka-ukilirining əzini Misirliklərqə kül boluxkə setiwetixi dəl Hüdanın pilanı idi; xunga «Huda Yüsüpnı əwətti» degili bolıdı.

■ **105:17** Yar. 37:28,36; 45:5 ■ **105:21** Yar. 41:40 □ **105:23** «**Xuning bilən İsrail Misırqə kəldi, Yaquplar Həmining zeminida musapir bolup yaxıdı**» — bu ayətə «İsrail» həm «Yaquplar» həzriti Yaqup wə uning ailisidikilirini (xu qaqıda 70qə adəm) kərsitıdı. ■ **105:24** Mis. 1:7, 9 ■ **105:25** Mis. 1:9,10,12 ■ **105:26** Mis. 3:10; 4:12 ■ **105:27** Mis. 7:9 □ **105:28**

«**Pərwərdigar qarangoşuluqni əwətip, zeminni zülmətkə qəplitiwətti; Misirliklər Uning əmrigə qarxi turəqan əməsmu?**» — baxkə birhil tərjimisi: «Pərwərdigar qarangoşuluqni əwətip, qarangoşuluqlar bolsa Uning buyruqıqə qarxilik kərsətmıdı».

35 Zeminida bar boləjan گیyahlarıni yutuwətti,
 Etizlarınıg barlıq həsullirini yəp tügətti.
 36 *Ahirda* zeminidiki barlıq tunji tuşuləjanlarıni,
 Ularnıg oşururi boləjan birinçi oşul bəlilirini kırıwətti. ■
 37 Öz həlkini bolsa, altun-kümüxlərni kətürgüzüp qıqardı,
 Kəbiliridə birsimu yikilip qūxüp kələini yok.
 38 Ularnıg qıqkınıoşa Misir huxal boldi,
 Qünki ularnıg wəhimisi *Misirlikləroşa* qūxti. ■
 39 U uləroşa bulutni sayiwən boluxka,
 Otni tündə nur boluxka bərdi.
 40 Ular soridi, U bədinilərni qıqardı,
 Ularni samawiy nan bilən kəndurdi.
 41 U taxni yardi, sular bulduklap qıktı;
 Kəkaslıkta dəryadək akti.
 42 Qünki U bərgən muqəddəs sözini,
 Öz kuli İbrahimi əstə tutti. ■
 43 U həlkini xad-huramlik bilən,
 Öz tallioşinini xadiyanə təntənilər bilən *azadlıkka* qıqardı. ■
 44 U uləroşa əllərning zeminlirini berip,
 Ularni həlklərning əjir-məhnətlirigə muyəssər kildi,
 45 Bu, ularnıg Uning bəlgilimilirini tutup,
 Kənunlirioşa itaət kılıxi üqün idi!
 Həmdusana! ■

106

*106-küy •••• Hudanınıg wəpədarlıqı wə səwr-takiti; insanning wəpəsi-
 zlikı*

1 Həmdusana!
 Pərwərdigarəşa təxəkkür eytinglar!
 Qünki U məhribandur, əbədiydur Uning məhİR-muHəbbiti. □ ■
 2 Pərwərdigarning kudrətlik kıləjanlirini kim səzləp bəreləydu?
 Uning bar xan-xəhritini kim jakarlap bəreləydu?
 3 Bəhtliktur adalətni tutқан,
 Daim həkkanıylikni yürgüzgən kixi!
 4 Həlkınggə boləjan himmiting bilən meni əsligəysən, i Pərwərdigar;
 Nijatliking bilən yenimoşa kelip həwər ələjin! □
 5 Xuning bilən, Sən tallioşanliringning bərikitini kərəy,
 Öz elingning xadlıkı bilən xad bolay,
 Öz mirasing *boləjan həlkıng* bilən pəhirlinip, yayrap yürəy!
 6 Biz ata-bəwıllirimiz katarida gunah ətküzduk,
 Kəbihlik kılduk, yamanlik əyliduk. ■

■ 105:36 Zəb.78:51 ■ 105:38 Mis. 12:33 ■ 105:42 Yar. 15:14 ■ 105:43 Mis. 14:8; Qəl. 33:3 ■ 105:45 Mis. 19:4, 5, 6; Kən. 4:1, 40; 6:21, 22, 23, 24, 25 □ 106:1 «Pərwərdigar... məhribandur, əbədiydur Uning məhİR-muHəbbiti...» — bu küydə Təwrattiki «Mis.» 1-24-bablar; «Qəl.» 11-17, 20-bablar; «Yəxua», «Batur hakımlar» həm «Padixahlar» dəğən kısımlardiki tarih kəzdə tutulidu. ■ 106:1 1Tar. 16:34-36; Zəb. 107:1; 118:1; 136:1 □ 106:4 «Nijatliking bilən yenimoşa kelip həwər ələjin!» — ibraniy tilida: «Nijatliking bilən meni yoklıəyəsən» dəğən səzlər bilən ipadilidu. ■ 106:6 Law. 26:40; Yar. 3:25; Dan. 9:5

7 Misirda turojan ata-bowilirimiz məjiziliringni nəzirigə almay,
Kəp məhrıbanlıkliringni esigə almidi;
Bəlki dengizda, Kızıl Dengiz boyıda isyan kətürdi. ■

8 Birək U kudritimni namayan kılav dəp,
Əz namı üqün ularni kütquzdı. ■

9 Uning Kızıl Dengizə tənbiş berixi bilən,
U kıpkuruk boldi;
Huddi kaşjirak qəllüktin yetəkləp mangoşandək,
U ularni dengiz təgliridin *kuruk* ötküzdi. ■

10 Ular ni əq körgənləringni qolidin hərlükkə qıqardı,
Ularəja həmjomət bolup düxmən qanggilidin kütquzdı.

11 Yawlarıni sular bastı,
Ularınq heqbirsi saş qalmıdı. ■

12 Xundıla ular Uning səzlırigə ixənq kıldı;
Ular Uni küylıdı. ■

13 Ular Uning kıləjanlırını xunqə tez untıdı,
Nəsihətini kütıdı;

14 Bəlki dalada aq kəzlükkə baladək bərıldı,
Qəl-bayawanda Təngrini sinıdı. ■

15 Xunga U sorioşınıni ularəja bərđı,
Birək jüdətküqi bir kesəl ni janlırioja təgküzdi. ■

16 Ular bargahda Musaəja həsət kıldı,
Hudaning mükəddəs bəndisi Hərannımu kərəlmıdı. ■

17 Yər eqilip Datanni yutuwətti,
Abiramni adəmliri bilən qapsıwaldı. ■

18 Əgəxküşiliri arisida ot yekıldı;
Yalkun rəzilləni kəydürıwətti. ■

19 Ular Hərəb teşıda mozay butni yasıdı,
Kuyıma həykəlgə səjdə kılıp, ■

20 Əzlırining pəhir-xəhriti boləşuqining ornoja,
Ot-qəp yəyđiojan əküzning süritini almaxturdı.

21 Misirda uluş ixlarni kərsətkən Nijatkarı Təngrini ular untıdı.

22 Dərwəkə, Həm diyarıda məjizilər yaratқан,
Kızıl Dengiz boyıda qorğunqluk ixlarni kərsətkən Hudani *untıdı*.

23 U ularni həlak kılıməni degənıdı —
Əz tallioşını Musa kəhri ni yandırux üqün Uning aldıda ariqi bolup tik
turmoşan bolsa,
— Dərwəkə xundak kıləjan bolar idi. ■

24 Ular yənə güzəl zeminni kəmsitip rət kıldı,
Uning wədisigə ixənmıdı; ■

25 Bəlki qədirlirıda kəkşap yürüp,
Pərwərdigarning awazioja kulak salmıdı.

26 Xunga U ularəja kəsəm kılıp kol kətürüp: —
Siləni qəldə yikıtıp tögəxtürimən — ■

27 Əwladlırlarınımı əllər arisida yikıtıp tögəxtürüp,
Yaqa yurtlar ara tarkıtiwetimən» — dedi. ■

■ 106:7 Mis. 14:11,12 ■ 106:8 Mis. 9:16 ■ 106:9 Mis. 14:21,22,29 ■ 106:11 Mis. 14:27; 15:5

■ 106:12 Mis. 14:31; 15:1 ■ 106:14 Mis. 16:3; Qel. 11:4,6,33; Zəb. 78:18; 1Kor. 10:6 ■ 106:15

Qel. 11:20, 33; Zəb. 78:29-31; Yəx. 10:16 ■ 106:16 Qel. 16 ■ 106:17 Qel. 16:31,32,33; Kan.

11:6 ■ 106:18 Qel. 16:35,46 ■ 106:19 Mis. 32:4 ■ 106:23 Mis. 32:11,32; Kan. 9:13,14;

10:10 ■ 106:24 Qel. 14:1, 2 ■ 106:26 Qel. 14:28 ■ 106:27 Zəb. 44:10-14; Əz. 20:23

- 28 Ular Baal-Peor butka özini etip qokunup, Ölüklərgə atioqan qurbanliklarni yedi. □ ■
- 29 Ular qilmixliri bilən Uning aqqikini kəltürdi, Ular arisida waba kəzəqaldi;
- 30 Finihəs turdi-də, həküm yürgüzdi, Xuning bilən waba tosuldi;
- 31 Bu ix *Finihəska* həkqaniyət dəp hesablandi, Uning nəsligimu əwladidin əwladioiqə, əbədiy xundaq hesablandi.
- 32 Ular yənə *Pərwərdigarni* meribah suliri boyida qəzəpkə kəltürdi, Ularning səwəbidin Musaqimü zərər yətti; ■
- 33 Qünki ular uning rohini teriktürdi, Uning ləwliri bihəstiliktə gəp kəlip saldi. □
- 34 Ular Pərwərdigarning əmrigə hilaplik kəlip, Xu yərdiki qowmlarni yəkatmıdi;
- 35 Bəlki yat əllər bilən arilixip, Ularning kəliklirini əgəndi; ■
- 36 Ularning butlirioqə qokundi, Bular əzlrigə bir tuzaq bolup qıkti;
- 37 Qünki ular öz oqul-qizlirini soyup, jinlaroqə qurbanlikkə beoixlidi. ■
- 38 Xundaq kəlip ular bigunah kanni, Yəni Qanaandiki butlaroqə atəp qurbanlik kəlip, öz oqul-qizlirining kənini təkti; Zemini qanoqə bulətinip kətti. ■
- 39 Ular öz qilmixliri bilən buləandi; Kəlikliri bilən pəhixə ayaldək buzuldi.
- 40 Xunga Pərwərdigar Öz həlkədin kattik qəzəpləndi, U Öz mirasidin yirgəndi;
- 41 Ularni yat əllərnin qolioqə bərđi, Ularoqə əqmənlər ular üstidin həkümranlik kildi.
- 42 Duxmənliri ularni əzdi, Ular yaw qoli astida egilip püküldi.
- 43 Kəp kətim *Pərwərdigar* ularni kutkuzdi; Biraq ular bolsa, öz həhixliri bilən Uningoqə asiylik kildi, Ular öz kəbihlikli bilən pəs həloqə qüxti.
- 44 Xundaqtimu U ularning nalə-pəryadini anglioqanda, Ularning jəbir-jəpalirioqə etibar bərđi;
- 45 Həm ular bilən tüzgən əhdisini əslidi, Zor məhir-xəpkiti bilən, qəzəpidin yəndi. □
- 46 U ularni sürgün kəloqanlarning kəlbidə rəhim oyoqatti.
- 47 Bizni kutkuzoqaysən, i Pərwərdigar Hudayimiz! Mükəddəs naminqoqə təxəkkür eytixkə, Təntənə kəlip Seni mədhəyiləxkə, Bizni əllər arisidin yeningoqə yioqiwəloqaysən! ■

□ 106:28 «Ular Baal-Peor butka özini etip qokunup, ölüklərgə atioqan qurbanliklarni yedi» — «ölüklərgə qurbanlik kəlix», «yaq puritix» katarlik hərəkəndəq paaliyətlər Təwratta kət'iy mən'i kəlinoqan. ■ 106:28 Qəl. 25:3; 31:16; Wəh. 2:14 ■ 106:32 Qəl. 20:12; Zəb. 95:8

□ 106:33 «Qünki ular uning rohini teriktürdi» — bəzi tərjimələrdə «uning rohi» Musaning rohi əməs, bəlki Hudaning Rohi dəp qüxəndürüldü. «... Ular uning rohini teriktürdi, uning ləwliri bihəstiliktə gəp kəlip saldi» — «Qəl.» 20:7-13ni kərüng. ■ 106:35 Hək. 2:2; 3:5, 6 ■ 106:37 Law. 18:21; Kən. 12:31; 2Pad. 16:3; 17:17; 21:6; 2Tar. 28:3; 33:6 ■ 106:38 Qəl. 35:33 □ 106:45 «Zor məhir-xəpkiti bilən,...» — ibraniy tilida: «Zor məhir-xəpkətliri bilən...».

■ 106:47 1Tar. 16:35

48 İsrailning Hudasi boləjan Pərwərdigarəja,
Əzaldin ta əbədgiqə təxəkkür-mədhiyə kayturulsun!
Pütkül həlk «Amin» desun!
Həmdusana! ■

107

*Bəxinqi Bəlum •••• 107-küy •••• Hudaning barliq insanlarəja
kərsətkən mehribanliqi üqün təxəkkür eytinglar!*

¹ Ah, Pərwərdigarəja təxəkkür eytinglar!
Qünki U mehribandur, əbədiydur Uning mehİR-muhəbbiti!■

² Pərwərdigar yaw qolidin kütquzəjanlar,
U həmjəmət bolup kütquzəjan həlki buni dawamliq bayan qilsun —

³ Yəni U xərk bilən şərbtin, ximal bilən jənubtin,
Hərkaysi yurtlardin yiqiwelinəjanlar buni eytsun!□

⁴ Ular qəl-bayawanni kezip pinhan yolda adaxti,
Adəm makanlaxkan heqbir xəhərni tapalmastin.

⁵ Aq həmdə ussuz bolup,
Jeni qıqay dəp qaldı.

⁶ Andin Pərwərdigarəja pəryad kildi,
U ularni muxəkkətiridın azad kildi.

⁷ Makanlaxkudək xəhərgə yətküqə,
U ularni tüz yolda baxlıdı.

⁸ Ular Pərwərdigarəja təxəkkür eytsun!
Uning əzgərməs muhəbbiti üqün,

İnsan baliliriəja kərsətkən məjziliri üqün!

⁹ Qünki U qangqiojan kəngülni qandurdi,
Aq qalojan janni esil nemətlər bilən toldurdi.

¹⁰ Zülməttə, əlüm kələnggisidə yaxiojanlar,
Təmür kixən selinip, azab qəkkənlərni bolsa,

¹¹ (Qünki ular Təngrining əmiririgə qarxilik kildi,
Həmmidin Aliy Boləjuqining nəsihətini kəmsitti)

¹² — U ularni japa-muxəkkət tartkuzup kəmtər kildi,
Ular putlixip yikildi, ularəja yərdəmgə birsimu yəq idi.

¹³ Andin Pərwərdigarəja yelinip pəryad kildi,
U ularni muxəkkətiridın azad kildi.

¹⁴ Ularni zülmət həm əlüm sayisidin qikirip,
Uların gəzən-əsərlirini sundurup taxlıdı.

¹⁵ Ular Pərwərdigarəja təxəkkür eytsun!
Uning əzgərməs muhəbbiti üqün,

İnsan baliliriəja kərsətkən məjziliri üqün!

¹⁶ Mana U mis dərwazilarni parə-parə kilip,
Təmür taqaklarni kesip taxlıdı.

¹⁷ Həmakətlər öz itaətsizlik yolliridin,
Qəbihlikiridin azablarəja uqraydu;

¹⁸ Kənglidə hərhil ozuk-tülükün bizar bolup,

■ 106:48 1Tar. 16:36 ■ 107:1 Zəb. 106:1; 118:1; 136:1 □ 107:3 «... U... ximal bilən jənubtin... yiqiwelinəjanlar buni eytsun!» — bəzi kona keqürmilərdə «jənubtin» degəning ornida «dengizdin» deyilidu; yəni «U... ximal bilən dengizdin... yiqiwelinəjanlar buni eytsun!» deyilidu (İbraniy tilida ikki səzning pərki qəng əməs, yəni «yami» bilən «Yamin»).

Ölüm dərważiliriqə yeqinlixidu.

19 Andin Pərwərdigarəqə yelinip pəryad qilidu,
U ularni muxəkkətliridin azad qilidu.

20 U səz-kalamini əwətip, ularni sakaytidu,
Ular ni zawallikliridin qutquzidu.

21 Ular Pərwərdigarəqə təxəkkür eytsun!
Uning əzgərməs muhəbbiti üqün,
Adəm baliliriqə kərsətkən məjziliri üqün!

22 Qurbanlik süpitidə təxəkkürlər eytsun,
Uning kıləqanlirini təntənilik nahxilar bilən bayan qilsun! □ ■

23 Kemilərdə dengizəqə qüxüp katniəuqular,
Uluş sular da tirikqilik kıləuqular, ■

24 Bular Pərwərdigarning ixliriqə guwahqিদur,
Qongkür okyanda kərsətkən karamətlərnə kərgüqidur.

25 Qünkü U bir səz bilənla xiddətlək xamalni qikirip,
Dolqunlirini erkəxlitidu;

26 Kemiqilər asman-pələk ərləydu,
Sularning təhtiliriqə qüxidu,
Dəhxəttin ularning jeni erip ketidu.

27 Ular məst adəmdək ələng-sələng iroşanglaydu,
Hər kandaq əkil-qarisi tügəydu;

28 Andin Pərwərdigarəqə yelinip pəryad qilidu,
U ularni muxəkkətliridin azad qilidu.

29 U bəran ni tinqitidu,
Su dolqunlirimu jim bolidu.

30 Xuning bilən ular tinqlikidin xadlinidu;
U ularni təxna boləqan aramgəhiqə yetəkləp baridu.

31 Ular Pərwərdigarəqə təxəkkür eytsun!
Uning əzgərməs muhəbbiti üqün,
Insan baliliriqə kərsətkən məjziliri üqün!

32 Ular həlkning jamaitidimu Uni uluşlisun,
Aksakallar məjlisidə Uni mədhıyilisun.

33 U dəryalarni qəlgə,
Bulaklarni kaqəslikkə aylanduridu.

34 Ahalisining yamanliki tüpəylidin,
Həsulluk yərnə xorluk qilidu.

35 U yənə qəl-bayawanni kəlgə,
Qangkaq yərnə bulaklarəqə aylanduridu; ■

36 Aqlarni xu yərgə jaylaxturup,
Ular olturaklaxqan bir xəhərnə bərpa qilidu;

37 Ular etizlarni həydəp-terip, üzümzarlarni bərpa qilidu;
Bular həsul-məhsulatni mol beridu.

38 U ularəqə bərikət beridu,
Xuning bilən ularning sani helila exip baridu,
U ularning mal-waranlirini heq azaytmaydu.

39 Ular yənə jəbir-zulum, bala-kaza həm dərd-ələmgə yolukup,
Sani aziyip, pükülidu.

40 U esilzadilər üstigə kəmsitixlirini təkidu,

□ 107:22 «Qurbanlik süpitidə təxəkkürlər eytsun,...» — yaki «Təxəkkür qurbanlikliri atisun,...». «Təxəkkür qurbanliki» Musa pəyoqəmbərgə qüxürülqan kanun bekitkən altə hil qurbanliklardin biri. ■ 107:22 Law. 7:12; Zəb. 50:14 ■ 107:23 Wəh. 18:17 ■ 107:35 Yəx. 41:18

Yolsiz dəxt-səhrada ularni sərgərdan qilidu;

⁴¹ Lekin miskin adəmnı jəbir-zulumdin yukiri kətürüp saqlaydu, Uning ailə-tawabatini qoy padisidək kəp qilidu.■

⁴² Buni kəngli duruslar kərüp xadlinidu; Pasıqlarning aqzi etilidu.■

⁴³ Kimki dana bolsa, bularnı bayqısun, Pərwərdigarning mehir-xəpkətlirini qüxənsun!

108

108-küy •••• Hudaning oʻalibisigə bolqan təxna-tilawət

¹ Dawutning küy-nahxisi: —

Iradəm qing, i Huda, iradəm qing;

Mən mədhiyə nahxilirini eytip,
Bərħək, Seni küyləymən, pütün roħim bilən!□

² I nəoqmə-sazlirim, oyoqan!
Mən səhər quyaxinimu oyoqitimən!

³ Həlk-millətlər arisida Seni uluqalaymən, i Pərwərdigar;
Əllər arisida Seni küyləymən!

⁴ Qünki əzgərməs muħəbbiting ərxlərgə yətküdək uluqtur;
Həkiqiting bulutlaroqə taqaxti. ■

⁵ I Huda, xan-xəhriting ərxlərdin yukiri uluqlanoqay,
Xan-xəriping yər yüzini qapliqay!

⁶ Əz səygənliringning nijatlik tepixi üqün,
Ong qolung bilən qutkuzoqaysən,
Duayimni ijabət qiləqaysən.

⁷ Huda Əz pak-muqəddəslikidə xundak degən: —
«Mən təntənə qilimən,

Mən Xəkəm diyarini bəlüp berimən,
Sukkot wadisini *təksim qilixqə* əlqəymən.

⁸ Gilead Manga mənsuptur,
Manassəhmu Manga mənsuptur;
Əfraim bolsa beximdiki dubuloqamdur,
Yəhuda Mening əmr-pərman qıkarəuqimdur;□

⁹ Moab Mening yuyunux jawurumdur;
Edomoqə qoruqumni taxlaymən;

■ **107:41** 1Sam. 2:8; Zəb. 113:7, 8 ■ **107:42** Ayup 5:16; 22:19 □ **108:1** «**Dawutning küy-nahxisi: —...**» — oqurmənlər kərələyduki, bu küyning ayətliri 57-küydeki 7-11-ayətlər, 60-küydeki 5-12-ayətlərgə ohxap ketidu. Xunga bu ayətləning izahətliri muxu küygimu təwa, əlwəttə. «... **Seni küyləymən, pütün roħim bilən!**» — «roħim» muxu yərdə ibranıy tilidiki «mening xəripim»ning tərijimisi. ■ **108:4** Zəb. 36:5; 57:10 □ **108:8** «**Əfraim bolsa beximdiki dubuloqamdur**» — ibranıy tilida «Əfraim bolsa beximdiki qoşdiəuqidur». «**Yəhuda Mening əmr-pərman qıkarəuqimdur**» — baxqə birhil tərijimisi «Yəhuda Mening xahənə ħasa mdur».

Mən Filistiyə üstidin təntənə qilimən!».[□]

¹⁰ Kim Meni bu mustəhkəm xəhərgə baxlap kirəlisun?
Kim Meni Edoməyə elip barəlisun?

¹¹ I Huda, Sən bizni rasttinla qətkə qəktingmu?
Qoxunlirimiz bilən billə jənggə qıkmamsən? ■

¹² Bizni zulumlardin kutuluxқа yardəmləxkəysən,
Qünki insanning yardimi bikardur!

¹³ Huda arķilik biz qoqum baturluq kərsitimiz;
Bizgə zulum kıləuqılarni qəyligüqi dəl U Özidur!

109

109-küy •••• Intikam üçün oқuloqan dua

¹ Nəoqmıqılərnıng bexioqə tapxurulup oқulsun dəp, Dawut yazoqan küy:

I mədhıyəmning İgisi Hudayim, jim turma!

² Mana rəzillərnıng əozi, məkkarlarnıng əozi kəz aldımda yooqan eqildi;
Ular yaloqanqi til bilən mənə qərxi səzlıdi.

³ Nəprətlik səzlər bilən mənı quloqap,
Ular bikardin-bikar mənə zərbə bərməktə. ■

⁴ Mühəbbitim üçün ular mənə qərxi xikayətqi boldi,
Mən bolsam — duaəqə berildim.

⁵ Yahxilikim üçün yamanlıq,
Səygüm üçün nəprət qayturdi.

⁶ Hərbirining üstidə rəzil bir adəm təyinligəysən,
Uning ong yenida bir dəwagər tursun. ■

⁷ U sorəq qilinəqanda əyibdar bolup qıqsun,
Duasi gunəh dəp həsablansun. ■

⁸ Künliri kışka bolsun,
Mənsipini bəxķisi igilisun.

⁹ Baliliri yetim qalsun,
Hotuni tul bolsun.

¹⁰ Ooqulliri sərgərdan tiləmqi bolsun,
Turoqan harəbilikliridin nan izdəp.

¹¹ Jazanihor uning igiliki üstigə tor taxlısun,
Məhnət əjrini yatlar bulap-talisun.

¹² Uningəqə məhribanlıq kərsitidioqan birsi bolmisun,
Yetim qəloqan baliliriəqə iltipət kıləuqı bolmisun.

¹³ Uning nəslı kurutulsun;
Kələr əwladida namliri əqürülsun.

¹⁴ Ata-bowilirining kəbəhlikining əyiblıri Pərwərdigarning yadida qalsun,

□ **108:9 «Moab Məning yuyunux jawurum»** — bəlkim Moabning Huda wə Uning həlķi üçün məynət hizmət qıldioqanlıķını bildüridu. **«Edoməqə qorukumni taxlaymən»** — ayəq kiyimni məlum yər üstigə taxlıx əxu yərgə igə boləqanlıķni bildürüxi mumkin; yəki bolmisa, Edomning əz İgisining ayəqlirini elip yiojıxturidioqan kıldək ikənlikini kərsitiximu mumkin. **«Filistiyə, Məning səwəbimdin təntənə qilinglar!»** — Dawut pərixahning dəwridə Filistiyə Dawutқа, xundəqlə Hudaning əzigə boysunup, bəhtlik həyatқа igə boləqan («2Sam.» 8:1ni, xundəqə «Yar.» 12:1-3nımy kəring). ■ **108:11** Zəb. 60:1-3 ■ **109:3** Zəb. 69:4 ■ **109:6** Zək. 3:1, 2 ■ **109:7** Pənd. 15:8; 28:9

Anisining gunahı eqürülmisun.

¹⁵ Bularning əyibli ri daim Pərwərdigarning kəz aldida bolsun, Xuning bilən U ularning nam-əmilini yər yüzidin eqürüp taxlaydu. ■

¹⁶ Qünki *rəzil kixi* mehribanlık kərsitixni heq esigə kəltürmidi, Bəlkı ezilgən, yoxsul həm dili sunuqlarni eltürməkkə qoşlap kəldi.

¹⁷ U lənət okuxkə amrak idi, Xunga lənət uning bexioğa kelidu; Bəht tiləxkə rayi yox idi, Xunga bəht uningdin yirək bolidu.

¹⁸ U lənətlərni özigə kiyim kilip kiygən; Xunga bular akkan sudək uning iq-baolriğa, Maydək, səngəklirigə kiridu;

¹⁹ Bular uningğa yepinoğan tonidək, Hərdaim baolanğan bəlwəqidək qaplansun.

²⁰ Bular bolsa meni əyibligüqilərgə Pərwərdigarning bekitkən mukapati bolsun!

Mening yaman gəpimni kilənlarning in'ami bolsun!

²¹ Birək Sən, Pərwərdigar Rəbbim, Əz naming üqün mening tər ipimdə bir ix kiləysən, Mehır-muhəbbiting əla boləqəqkə, Meni kutkuzəysən;

²² Qünki mən ezilgən həm həjətməndurmən, Kəlbim həstə boldi.

²³ Mən kuyax uzartkan kələnggidək yokilay dəp kəldim, Qekətkə kəkiwetilgəndək qətkə kəkiwetildim.

²⁴ Roza tutqinimdin tizlirim ketidu, Ətlirim sizip ketidu.

²⁵ Xunglaxkə mən ular aldida rəsua boldum; Ular mənə qaraxkəndə, bəxini silkixməktə.

²⁶ Mənə yardəmləxkəysən, i Pərwərdigar Hudayim, Əzgərməs muhəbbiting boyiqə meni kutkuzəysən;

²⁷ Xuning bilən ular bununə Sening kələngdiki ix ikənlikini, Buni kiləuqining Sən Pərwərdigar ikənlikini bilsun.

²⁸ Ular lənət okuwərsun, Sən bəht ata kiləysən; Ular hujum kilixkə turəndə, hijaləttə kəlsun, Birək kələng xadlansun!

²⁹ Meni əyibligüqilər hijalət bilən kiyinsun, Ular əz xərməndilikini əzlrigə ton kilip yepinsun.

³⁰ Aqzimdə Pərwərdigarğa zor təxəkkür-mədhiyə kəytürimən; Bərhək, kəpçilik arisida turup Uni mədhiyəyləymən;

³¹ Qünki həjətmənninğ jenini gunahkə bekitməqci bolənlardin kutkuzux üqün, Pərwərdigar uning ong yenida turidu.

110

110-küy •••• Kəlgüsidiki aləmning Padixahı — Dawutning əwladi Məsih

¹ Dawut yazəğan küy: —

Pərwərdigar mening Rəbbimgə: —

«Mən sening düxmənlingni təhtipəring kילוquqə,
Ong yenimda olturoşin» — dedi.□

² Pərwərdigar qudritingni kərsitidoşan xahənə hasangni Ziondin uzitidu;
Düxmənliring arisida həküm sürgin!□

³ Küqüngni kərsitidoşan kündə,
Əz həlking halis kurbanlik kəbi pida bolidu;

Mukəddəs həywingdə,

Xu yaxliq dəwringdikidək,

Sanga həzirnu xəbnəmlər səhərninğ baliyatkusidin yeni qıkkandək qüxidu;□

⁴ Pərwərdigar xundək kəsəm iqtı,

Həm buningdin yanmaydu: —

«Sən əbədil'əbədgıqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən».□ ■

⁵ Ong tərıpıngdə boluşan Rəb oşəzipini kərsətkən kündə padixahlarnı urup
parə-parə kılıwetidu;

⁶ U əllər arisida sotlaydu;

Jay-jaylarnı jəsətlər bilən tolduridu;

Kəng zeminning bexini yaridu;■

⁷ U yolda eriktin su iqudu;

U xunga kixining bexini yəligüqi bolidu.□

111

111-küy •••• Hudaning uluşlukını seşinix •••• 1-ayəttiki izahatni kərüng

¹ Həmdusana!

Kəngli duruslarning məxripidə,

Həm jamaəttə turup,

□ **110:1** «Mən sening düxmənlingni təhtipəring kילוquqə» — «təhtipər» padixah təhtək olturoşanda putı turidoşan jay. □ **110:2** «Pərwərdigar qudritingni kərsitidoşan xahənə hasangni Ziondin uzitidu» — bu sözning mənisi bəlkim: Huda yər yüzidə öz səltəniti ni kuroşanda, tikligən padixah Məsihning küq-kudriti həm həkükü Yerusalemdin qıqip hər yərgə yetip baridu. □ **110:3** «Əz həlking halis kurbanlik kəbi pida bolidu» — «halis kurbanlik»,

54-küy, 6-ayəttiki izahatni kərüng. «Mukəddəs həywingdə, xu yaxliq dəwringdikidək, sanga həzirnu xəbnəmlər səhərninğ baliyatkusidin yeni qıkkandək qüxidu» —

dehkanlaroşa məlum bolşonidək, xəbnəm adəttə pəkət yapyexil otyaxlar wə dərəhlərninğ üstigə qüxidu. Kuruq-kaqxal bolup kaləşən dərəhlərgə qüxməydu. Kəqmə mənisi, Məsih mənəggügə yapyexil dərəhtək yax turıweridu. □ **110:4** «Sən əbədil'əbədgıqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» — Məlkizədək degen adəm həzriti İbrahiməşa kahin (Hudaəşa wəkil bolup

kurbanliqni qəbul kילוquqi) boluşan həm İbrahim aləşan olşidin ondin birini aləşan («Yar.» 14-bab). Demək, u İbrahimdin uluş idi, xunglaxka İbrahimning əwladlıridin boluşan kahinlardinmu uluş idi.

«Yar.» 14-babta deyilginəq, bu sirlik adəmning ata-anisi yök idi. İnşil «İbraniylarəşa», 8- həm 10-babni kərüng. «Məlkizədək»ning mənisi: «Həkkaniylikning padixahı» «Amanlik padixahı».

Undakta bu yərdə «Sən əbədil'əbədgıqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» dəp bekitilixi aləmdə uning əng aliy kahin dəp bekitilgənlikini kərsitidu. ■ **110:4** İbr. 5:6; 6:20; 7:17 ■ **110:6** Wəh. 14:14-20; 16:14-16; 20:8-10 □ **110:7** «U yolda eriktin su iqudu; u xunga kixining bexini yəligüqi bolidu» — bu sirlik gəp bəlkim Məsihning kiçik peil ikənlikini, həmde əziningmu kiçik

peil məminlərgə təşəlli beridoşanlikini kərsitidu. «U xunga kixining bexini yəligüqi bolidu» — baxka birhül tərjimisi: «Xunga u (öz) bexini kətüridu».

Pərwərdigarəyə pütün kəlbim bilən təxəkkür eytimən.□

² Pərwərdigarning yasiojanliri uluədur;
Bulardın hursən boləjanlar izdinip ularni sürüxtürməktə.

³ Uning əjri xəərəp wə həywəttur,
Uning həkəkaniylikə mənəggüə turidu.

⁴ U Əz məjizilirini yad ətküzidu;
Pərwərdigar muhəbbətlik həm rəhımdilliktur.

⁵ U Əzidin əyminidiojanlarni ax bilən təminləydu;
Əz əhdisini həmixə yad etidu.

⁶ U əməlliridiki kudritini Əz həkəgə kərsitip,
Baxqə əllərnin miras-zeminini ularəyə təkdım kildi.

⁷ Uning kəli kiləjanliri həkəkət-sadakət wə adilliktur;
Uning bərlək kərsətmiliri ixənqliktur.

⁸ Bular əbədil'əbədgiə inawətliktur;
Həkəkəttə həm duruslukta çikiriləndur.

⁹ U Əz həkəgə niyatlık əwətti;
Əz əhdisini əmr kilip mənəggüə bekitti;
Mukəddəs həm sürlükur Uning nami.

¹⁰ Pərwərdigardin kərkux danalığın baxlinixidur;
Uning həkümlirini tutqanlarning həmmisi yorutuləjan adəmlərdur;
Uning mədhıyisi mənəggü turidu.

112

112-küy •••• Hudadin əyminidiojan kixi •••• 1-ayəttiki izahətni kərüng

¹ Həmdusana!

Pərwərdigardin əyminidiojan,
Uning əmrlirini zor hursənlik dəp bilidiojan adəm bəhtliktur!□ ■

² Uning nəslı zemında turup küq-kudrətlik bolidu;
Duruslarning dəwri bəhtlik bolidu.

³ Uning əyidə dələt həm baylıklar bolidu;
Həkəkaniylikə mənəggüə turidu.

⁴ Karangəsulukta turəjan durus adəmgə nur pəyda bolidu;
U xərkətlik, rəhımdil həm həkəkaniydu.

⁵ Həyrhaq, ətnə bəriş turidiojan adəmnin bəhti bolidu;
U əz ixlirini adillik bilən yürgüzidu.□

⁶ Bərək, u əbədiy təwritilməydu;
Həkəkaniy adəm mənəggüə əslinidu.

⁷ U xum həwərdin kərkəmaydu;
Uning kəngli tok həlda, Pərwərdigarəyə tayanəjan.

□ **111:1** «Həmdusana! Kəngli duruslarning məxripidə, həm jamaəttə turup...» — bu küy «əlipbə tərtipilik» küy. Biraq ibraniy tilini təjımə kilix jəryanında jümlə tərtiplirini əzgərtix kərəkliki tūpəylidin, «əlipbəlik» nushini kərsitəlmiduk. □ **112:1** «Həmdusana! Pərwərdigardin əyminidiojan, Uning əmrlirini zor hursənlik dəp bilidiojan adəm bəhtliktur!...» — bu küy «əlipbə tərtipilik» küy. Biraq ibraniy tilini təjımə kilix jəryanında jümlə tərtiplirini əzgərtix kərəkliki tūpəylidin, «əlipbə tərtipilik» nushini kərsitəlmiduk. ■ **112:1** Zəb. 1:1, 2 □ **112:5** «U əz ixlirini adillik bilən yürgüzidu» — baxqə ikki hil təjımisi bar: — «U əz adillikə bilən əz ixlirini yürüxtüridu» yaki «Dəwada bolsa həküm uning təripidə bolidu». Mumkinçilik bərkı, yazəuqi bu üç məninin həmmisini kəzdə tutqan.

⁸ Dili məhkəm kilinoğan, u qorkmaydu;
 Ahirida u rəqiblərinin məəlubiyitini kəridu.
⁹ U öziningkini mərdlərqə tarkatqan,
 Yöksullarğa beridu;
 Uning həkkaniylikı mənggügə turidu;
 Uning münggüzi izzət-xəhrət bilən kətürüldü.
¹⁰ Rəzil adəm buni kərüp qidimaydu,
 Qixlirini oşujurlitidu, u erip ketidu;
 Rəzillərnin arzu-həwisi yökütilidu.

113

113-küy •••• Huda xəpkitini kərsitix üqün Əzini təwən tutidu

¹ Həmdusana!
 Mədhıylənglar, i Pərwərdigarning kulliri,
 Pərwərdigarning namini mədhıylənglar!
² Həzirdin baxlap, əbədil'əbədqiğə,
 Pərwərdigarning namiğa təxəkkür-mədhıyə kayturulsun! ■
³ Kün qıqardın kün patarğa,
 Pərwərdigarning nami mədhıyilinixkə layıqtur! ■
⁴ Pərwərdigar əllərdin yuqiri kətürüldi;
 Xan-xəripi ərxlərdin yuqiridur.
⁵ Kimmu Pərwərdigar Hudayimizğa təng bolalisun —
 Əz makani yuqirida bolsimu,
⁶ Asmanlarğa həm yərgə qarax üqün,
 Əzini təwən kıləuqiğa?
⁷ Namrat kixini U topa-qangdin kətüridu;
 Kıləliktin yöksulni yuqirilitidu; ■
⁸ Uni esilzadilər qatarğa,
 Yəni Əz həlkining esilzadiliri arisğa olturoquzidu;
⁹ U tuqmas ayalni öygə orunlaxturup,
 Uni oşullarning huxal anisi kılidu.
 Həmdusana!

114

114-küy •••• Hudaning İsrail həlkining Misirdin qıqixida ularğa namayan kıləğan uluqluqi

¹ İsrail Misirdin,
 Yaqup jəməti yat tillik əllərdin qıqkanda, ■
² Xu qaşda Yəhuda Hudaning muqəddəs jayı,
 İsrail uning səltinini boldi,
³ Dengiz buni kərüp bədər qaçtı,
 İordan dəryasi kəynigə yandı;
⁴ Taqlar qoşqarlardək,
 Dənglər qozılardək oynaqlıdi.
⁵ Əy dengiz, sən nemə boldung, qaçkili?

Iordan dəryasi, yolungdin yanəyli?

⁶ Taşlar qoçqarlardək,
Dənglər qozilardək oynakliəyli?

⁷ I yər yūzi, Rəbning jamalidin,
Yakupning Hudasining jamalidin təwrən;

⁸ U qoram taxni kəlqəkkə,
Qakmaq texini mol bulak sulirioə aylanduridu. □ ■

115

115-küy •••• Butlaroə qokunəjanlar həm Hudaəja ibadət kiləjanlar

¹ Bizgə əməs, i Pərwərdigar, bizgə əməs —
Əzgərməs muhəbbiting üqün, həkikət-sadaqiting üqün,
Əz namingəja xan-xərəp kəltürgəysən.

² Əllər nemixkə «Ularınq Hudasi kəyərdə?» dəp *mazak* kilixidu?

³ Birək Hudaəyimiz bolsa ərxlərdidur;
Nemini halisa, U xuni kiləjandur.

⁴ Ularınq butliri bolsa pəkət kümüx-altundin ibarət,
Insanning kolliri yasioinidur, halas.

⁵ Ularınq aəzi bar, birək səzliyəlməydu;
Kəzliri bar, kərməydu; ■

⁶ Kulakliri bar, anglımaydu,
Burni bar, puriyəlməydu;

⁷ Kolliri bar, siliyəlməydu;
Putliri bar, mangəlməydu;
Kaniyidin heqbir sada qikərməydu.

⁸ Ularıni yasioəjanlar ularəja ohxəxtur,
Ularəja tayanoəjanlarmu xundaqtur.

⁹ I Israil, Pərwərdigarəja tayininglar;
U silərgə yardəm kiləjuqinglar həm kəlkinginglardur.

¹⁰ I Hərun jəməti, Pərwərdigarəja tayininglar;
U silərgə yardəm kiləjuqi həm silərninq kəlkinginglardur. □

¹¹ Pərdərdigardın əyminidioəjanlar, Pərwərdigarəja tayininglar;
U silərgə yardəm kiləjuqi həm kəlkinginglardur.

¹² Pərwərdigar bizni əsləp kəldi;
U bəht ata kilidu;

U Israil jəmətigə bəht ata kilidu;
U Hərun jəmətigə bəht ata kilidu;

¹³ Pərwərdigardın əyminidioəjanlarəja,
Qongliri həm kiqiklirigimu bəht ata kilidu.

¹⁴ Pərwərdigar silərgə qoxlap beridu,
Silərgə həm pərzəntliringlarəja;

¹⁵ Silərgə Pərwərdigar tərripidin bəht ata kilinoəjan,
Asman-zeminni Yarətkuqidin bərikətləngən!

□ **114:8** «U qoram taxni kəlqəkkə, qakmaq texini mol bulak sulirioəja aylanduridu» — «qakmaq texi» taxlar iqidə əng kattik tax hesablinidu. «Kən.» 8:15ni kəring. ■ **114:8** Mis. 17:6; Qəl. 20:11 ■ **115:5** Kən. 4:28; Yər. 10:3, 4, 5, 9-16 □ **115:10** «U silərgə yardəm kiləjuqi həm silərninq kəlkinginglardur» — ibranıy tilida «U ularəja yardəm kiləjuqi həm ularninq kəlkinginglardur» deyilidu. 10-11-ayətlərdimu xundaq.

16 Asmanlar bolsa Pərwərdigarning asmanliridur;
 Birək zeminni bolsa insan baliləriyə tapxuroqandur.
 17 Əlüklər Yahni mədhıyılıyəlməydu,
 Süküt diyəriyə qüxüp kətkənlərnu xundək;
 18 Birək bizlər həzirdin baxlap Yahka əbədil'əbədgiyə təxəkkür-mədhıyə
 kayturimiz!
 Həmdusana!

116

116-küy •••• Hudaning iltipatioğa guwahlık berix

1 Mən Pərwərdigarni səyimən,
 Qünki U mening awazimni, yelinixlirimni angliotan.
 2 Qünki U külikini manga saldi,
 Xunga mən barlık künlirimdə Uningəyə iltija kilip qakirimən.
 3 Əlüm asarətliəri meni qirmiwaldi;
 Təhtisaraning dərdliəri meni tutuwaldi;
 Mən pekkəllikkə yoluktum, ələm tarttim;■
 4 Xuning bilən mən Pərwərdigarning namioğa tohtimay nida kildim: —
 «Səndin ətünimən, i Pərwərdigar,
 Jenimni kutuldurəyəsən!
 5 Xəpkətliktur Pərwərdigar, həkkaniydur;
 Hudayimiz rəhimdildur.
 6 Pərwərdigar nadanni saklaydu;
 Mən harab əhwaləyə qüxürüldüm, U meni kutkuzdi.
 7 Həy jenim, kaytidin hatirjəm bəl;
 Qünki Pərwərdigar sehiylik, meħribanlık kərsətti;■
 8 Qünki Sən jenimni əlümdin, kəzliirimni yaxlardin,
 Ayaqlirimni putlixixtin kutkuzəyəsən.
 9 Mən Pərwərdigar aldida tirikləarning zeminida mangimən;
 10 İxənginim üqün mundaq səz kiləjanmən: —
 «Mən kattik hər kilinəjanmən».□ ■
 11 Jiddiyələxkinimdin: — «adəmləarning həmmisi yaləjanqi!» —
 Degənmən.■
 12 Manga kərsətkən barlık yahxiləklirini mən nemə bilən Pərwərdigarəyə
 kayturimən?
 13 — Nijatlık kədəhini kolumoğa alimən,
 Wə Pərwərdigarning namini qakirip iltija kilimən;
 14 Mən kiləjan kəsəmlirimni Pərwərdigar aldida ada kilimən;
 Bərhək, Uning barlık həlqi aldida ularni ada kilimən.
 15 Pərwərdigarning nəziridə,
 Əz məmin bəndilirining əlümi kimmətlik ixtur!
 16 Ah Pərwərdigar, mən bərhək Sening kulungdurmən;
 Mən Sening kulungdurmən, dedikingning oqli ikənmən;
 Sən mening asarətlirimni yəxkənsən;
 17 Mən Sanga təxəkkür qurbanlıklirini sunimən,

■ 116:3 2Sam. 22:5, 6 ■ 116:7 Zəb. 13:6 □ 116:10 «İxənginim üqün səz kiləjanmən»
 — (yaki «İxəndim, xunga səz kildim...») — buning mənisi, bəlkim, mening Hudaəyə dərdimni
 təküxüm hərgiz bikərəyə kətməydu, deməkqi («2Kor.» 4:13nimu kəring). ■ 116:10 2Kor. 4:13
 ■ 116:11 Rim. 3:4

Pərwərdigarning namini qaqirip iltija qilimən;□

¹⁸ Mən qiloqan kəsəmlirimni Pərwərdigar aldida ada qilimən;
Bərhək, Uning barliq həlki aldida ularni ada qilimən;

¹⁹ Pərwərdigarning öyining həylilirida,
Sening otturungda turup, i Yerusalem,
Kəsəmlirimni ada qilimən!
Həmdusana!

117

117-küy •••• Hudaning pütkül dunyaşa bolqan muhəbbiti

¹ Pərwərdigarni mədhiyənlər, barliq əllər;
Həmmə həlklər; Uni mahtanglar!■

² Qünki bizgə baqliqan özgərməs muhəbbiti şəlibiliktur;
Həm Pərwərdigarning həkikət-sadakiti mənngülüktur!
Həmdusana!

118

118-küy •••• «Pərwərdigarning namida kəlgüqigə mubarək bolsun!»

¹ Pərwərdigarğa təxəkkür eytinglar, qünki U məhribandur;
Uning mehir-muhəbbiti mənngüdur!

² İsrail: «Uning mehir-muhəbbiti mənngüdur» — desun!

³ Hərun jəməti: «Uning mehir-muhəbbiti mənngüdur» — desun!

⁴ Pərwərdigardin qorkididqanlar: «Uning mehir-muhəbbiti mənngüdur»
— desun!

⁵ Qistakta kəlip Yəhşə nida qildim;
Yəh jawab berip, meni kəngri-azadilikdə turuqzdi.

⁶ Pərwərdigar mən tərəptidur, mən qorkmaymən;
İnsan meni nemə qilalisun?■

⁷ Pərwərdigar mənə yardəm qiloquqilar arisida bolup, mening
təripimdidur;
Əqmənlimning məşlubiyyətini kərimən.

⁸ Pərwərdigarni baxpanahim qilix,
İnsanğa tayinixtin əwzəldur;■

⁹ Pərwərdigarni baxpanahim qilix,
Əmirlərgə tayinixtin əwzəldur.

¹⁰ Barliq əllər meni qorxiwaldi;
Biraq Pərwərdigarning nami bilən ularni həlak qilimən;□ ■

¹¹ Ular meni qorxiwaldi; bərhək, qorxiwaldi;
Biraq Pərwərdigarning nami bilən mən ularni həlak qilimən;

¹² Ular hərildəkdə meni qorxiwaldi;

□ **116:17** «Mən Səngə təxəkkür qurbanliklerini sunimən» — «təxəkkür qurbanliqi» Musa pəyoşəmbər arqilik bekitilgən yənə birhil qurbanliq («Law.» 7-babni kərüng). ■ **117:1** Rim. 15:11 ■ **118:6** Rim. 8:31 ■ **118:8** Zəb. 62:8, 9; 146:3; Yər. 17:5, 7 □ **118:10** «Barliq əllər meni qorxiwaldi; biraq Pərwərdigarning nami bilən ularni həlak qilimən;...» — bu küydiki 10-29-ayətlər kimni kərsətkənlikini oqurmənlər İnjil, «Matta», «Markus» həm «Luqa» kismilirdiki ahirkı nəqqə bablardin kərələydu. ■ **118:10** Zəb. 18:43, 47, 48; Yəx. 11:1-10; Rim. 15:12

Ular yekiləyan yantək otidək tezla əqürülidu;
Qünki Pərwərdigarning nami bilən mən ularni həlak qilimən.

13 Sən *düxmən* meni zərb bilən ittərding,
Yikiləyli tas qaldim;

Birək Pərwərdigar manga yardəmdə boldi.

14 Küqüm wə nahxam bolsa Yahdur;

U mening nijatlikim boldi!

15 Həkkaniylarning qedirilirida xadlik wə nijatlikning təntəniliri yangritil-
maқта;

Pərwərdigarning ong qoli zəpər kuqmaqta!

16 Pərwərdigarning ong qoli egiz kətürülgən!

Pərwərdigarning ong qoli zəpər kuqmaqta! ■

17 Mən əlməymən, bəlki yaxaymən,

Yahning qiləyanlirini jakarlaymən.

18 Pərwərdigar manga kattik tərbiyə bərgən bolsimu,

Birək U meni əlümgə tapxurmidi.

19 Həkkaniyə dərwezilirini manga eqip beringlar;

Mən kirimən, Yahni mədhiyəlmən. ■

20 Bu Pərwərdigarning dərwezisidir;

Həkkaniylar buningdin kiridu!

21 Mən sanga təxəkkür eytimən;

Qünki Sən manga jawab kayturdung,

Həm mening nijatlikim boldung.

22 Tamqilar taxliwətkən tax bolsa,

Burjək texi bolup tikləndi. □ ■

23 Bu ix Pərwərdigardindir,

Bu kəzimiz aldida karamət boldi. ■

24 Bu Pərwərdigar yaratқан kundur;

Biz uningda xadlinip hursən bolimiz.

25 Kutkuzəyəsən, i Pərwərdigar, Səndin ətünimən;

Səndin ətünimən, bizni yaxnatqaysən! □ ■

26 Pərwərdigarning namida Kəlgüqigə mubarək bolsun!

Biz Pərwərdigarning əyidə turup sanga «Mubarək!» dəp towliduq,

27 Pərwərdigar Təngridur;

U üstimizgə nur bərgən;

Həytlik qurbanlikni tanilar bilən baqlanglar,

— Qurbangahning münggüzligigə ilip baqlanglar. □

28 Sən mening İlahimdursən,

Mən Sanga təxəkkür eytimən;

Mening Hidayim, mən Seni uluqlaymən.

29 Pərwərdigarəyə təxəkkür eytinglar;

Qünki U məhribandur;

Uning məhİR-muəbbiti mənggüdur!

■ 118:16 Luқа 1:51 ■ 118:19 Yəx. 26:2 □ 118:22 «Tamqilar taxliwətkən tax bolsa, burjək texi bolup tikləndi» — «Mat.» 20:42ni körüng. ■ 118:22 Yəx. 8:14; 28:16; Mat. 21:42; Mar. 12:10; Luқа 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; Əf. 2:20; 1Pet. 2:4, 7 ■ 118:23 Yəx. 29:14 □ 118:25

«Kutkuzəyəsən, i Pərwərdigar!» — ibraniy tilida «Hoxanna!» degən söz. «Mat.», 21:9ni körüng. ■ 118:25 Mat. 21:9, 15; Mar. 11:9, 10; Yh. 12:13 □ 118:27 «Həytlik qurbanlikni tanilar bilən baqlanglar, — qurbangahning münggüzligigə ilip baqlanglar» — muqəddəs

ibadəthanidiki qurbangahning tət bürijikining hərbirigə bir «münggüz» (ilmək) bekitilgən. «Muqəddəs qedir»ni kərsitidoqan shemilarni körüng.

119

119-küy •••• *Hudaning söz-kalami gəhərdur!* •••• «*Elipbə tərtipilik*»
küy — 1-ayəttiki izahətəni kərüng

1 |□| (Aləf) Yolda mukəmməl boləjanlar,
Pərwərdigar Təwrat-kanunida mangidiəjanlar bəhtliktur! □ ■

2 Uning agah-guwahlırını tutқанlar,
Uni qın kəlbil bilən izdigənlər,

3 Həqbir həksizlikni qilmioəjanlar bəhtliktur!
Ular uning yollirida mangidu.

4 Kərsətmiliringgə əstayidil əməl kiliximiz üqün,
Əzüng ularni bekitkənsən.

5 Ah, yollirimning yənilixi bəgilimiliringgə əməl kilixkə bekitilgəy!

6 Xuning bilən barlık əmr-pərmanlırınıni ətiwarlısam,
Mən yərgə qarap qalmaymən.

7 Sening həkkəniy həkümliringni əginip,
Durus kəngüldin Sanga təxəkkür eytimən.

8 Mən bəgilimiliringni qoqum tutimən;
Məni pütünləy taxlıwətmigəysən!

9 |□| (Bət) Yax bir yigit kəndək kilip öz yolini pak tutalaydu?
Sening söz-kalamingni anglap əməl kilix bilənla.

10 Pütün kəlbim bilən mən Seni izdidim;
Məni əmrliringdin adaxturmioəysən;

11 Gunah kilip Sanga qarxi qıqmaslıkım üqün,
Səzüngni kənglümgə məhkəm püküwaldim.

12 Mubarəkdursən Pərwərdigar,
Manga Əz bəgilimiliringni əgətkəysən.

13 Ləwlim bilən mən bayan kilimən,
Aqzingdiki barlık həkümliringni.

14 Türlük baylıqlardın xadlanəşandək,
Agah-guwahlıqliringoə əgəxkən yolda xadlandim.

15 Mən kərsətmiliring üstidə seəinip oylinimən;
Izlıringoə qarap oylinimən.

16 Bəgilimiliringni hursənlik dəp bilimən;
Söz-kalamingni untumaymən.

17 |□| (Giməl) Kulungoə meħribanlıkni kərsətkəysən, xuning bilən mən
yaxaymən,
Kalamingoə boysunimən. ■

18 Təwrat-kanuningdin karamət sirlarni kərüküm üqün,
Kəzlimni aqkəysən!

19 Mən bu dünyada musapirmən;
Əmrliringni məndin yoxurmioəysən. ■

□ 119:1 «*Ⲁ* (Aləf) Yolda mukəmməl boləjanlar, Pərwərdigar Təwrat-kanunida mangidiəjanlar bəhtliktur!» — bu 119-küy «*elipbə tərtipilik*» küy. Hər səkkiz ayət bir guruppa bolidu. Hər bir guruppıdiki səkkiz ayət ohxax hər bılən baxlınidu, hər bir guruppa (jəmiy 22 guruppa) ibraniy tilining elipbəlİK tərtipi boyıqə yəngi bir hər pılən baxlınidu. «**Pərwərdigar Təwrat-kanunida mangidiəjanlar bəhtliktur!**» — «Təwrat» (torah) değən söz ibraniy tili bolup, əslidə «yolyoruk», «tərbiyə» değən mənıdə, bu yərdə: «kanun», «təlim», «Huda bərgən barlık kitablar» değən omumiy mənıdə ıxlıtilidu. Adəttə Musa pəyğəmbər arklıq kəltürülgən Təwratıtki «Yarılilix» «Misirdin qıqıx» «Ləwiylıqlar» «Qəl-bayawandiki səpər» həm «Kanun xərhi» değən aldınkı bəx kışimni kərsıtidu. ■ 119:1 Zəb. 1:1 ■ 119:17 Zəb. 103:2; 116:7 ■ 119:19 Yar. 47:9; 1Tar. 29:15; Zəb. 39:12; İbr. 11:13

- 20 Həkülmliringgə hərqaqan intizar bolup,
Yürükim ezilip ketəy dəp qaldı.
- 21 Sən lənətkə buyrulğan təkəbburlarğa tənbiş berisən,
Ular əmrliringdin adixip ketidu.
- 22 Məndin ahanət həm məshirini yırakğa kətküzgəysən;
Qünki agah-guwaḥlıqliringni tutimən.
- 23 Əmirlər olturup yaman gəpimni kilixmaqta;
Sening kұлung bolsa bəlgilimiliring üstidə seḳinip oylaydu.
- 24 Sening agah-guwaḥlıqliring mening hursənlikim,
Mening məslihətqilirimdur. ■
- 25 |□| (Dalət) Mening jenim tupraqğa yepixkan;
Söz-kalaming boyiqə meni yengilanduroḳaysən.
- 26 Öz yollirimni aldingda oquq bayan kıldım,
Sən manga jawab bərding;
Manga bəlgilimiliringni əgətkəysən. ■
- 27 Meni kərsətmiliringning yolini qüxinidiḳan kılḳaysən,
Andin mən karamətliring üstidə seḳinip oylinimən.
- 28 Jenim kayoḳu bilən erip ketidu;
Söz-kalaming boyiqə meni küqləndürgəysən.
- 29 Məndin aldamqı yolni neri kılḳaysən;
Xəpḳət kılıp manga Təwrat-kanununḳni beḳixliḳaysən;
- 30 Mən həkikət-sadaqət yolini talliwaldım;
Həkülmliringni aldimda koḳdum.
- 31 Agah-guwaḥlıqliringni qing tutimən;
Pərwərdigar, meni uyatqā kaldurmıḳaysən.
- 32 Sən mening kəlbimni kəng-azadə kılıxing bilən,
Əmrliring yoluḳa əgixip yügürimən.
- 33 |□| (He) I Pərwərdigar, bəlgilimiliringning yolini manga ayan
kılḳaysən;
Mən uni ahıroḳiqə tutimən.
- 34 Meni yorutqaysən, mən Təwrat-kanununḳni tutimən,
Xundakla pütün kəlbim bilən unıḳoḳa əməl kılımən.
- 35 Meni əmrliringning yolida mangidiḳan kılḳaysən;
Qünki ularni hursənlik dəp bilimən.
- 36 Mening kəlbimni xəhsiy mənprəətkə əməs,
Bəki agah-guwaḥlıqliringḳoḳa mayıl kılḳaysən.
- 37 Kəzlırimni sahtini kəruxtin yanduroḳaysən;
Meni yolungda janlanduroḳaysən;
- 38 Sən kұлungḳoḳa bolḳan wədəngni əməlgə axuroḳaysən;
Xuning bilən həklər Səndin əyminidu. □
- 39 Mən korḳqan xərməndilikni neri kətküzgəysən;
Qünki Sening həkülmliring əladur.
- 40 Mana, mən kərsətmiliringgə təxna bolup kəldim;
Əz həḳḳaniyitingdə meni janlanduroḳaysən;
- 41 |□|: (Waw) Wə meḳir-muḳəbbətliring yenimḳoḳa kəlsun, i Pərwərdigar;

■ 119:24 Zəb. 43:3; 112:1; 119:35, 47, 77, 174; ■ 119:26 Zəb. 25:4; 27:11; 86:11 □ 119:38
«Sən kұлungḳoḳa bolḳan wədəngni əməlgə axuroḳaysən; Xuning bilən həklər Səndin
əyminidu» — baxqā birnəqqə təjımliri bar, jümlidin: «Sening əyminixinggə berilḳan kұлung
üqün wədəngni əməlgə axuroḳaysən».

Wədəng boyiqə nijatliqning yenimoğa kəlsun;□

42 Xunda məndə meni məshirə kılouçiqə bərgüdək jawab bolidu;
Qünki səzünggə tayinimən.

43 Wə aozimdin həkikətning səzini elip taxlimioaysən;
Qünki həkümliringgə ümid baqlidim;

44 Xunda mən Sening Təwrat-kanunungni hər qaçan tutimən,
Bərək, əbədil'əbədgiqə tutimən;

45 Xunda mən azadiliktə mangimən;
Qünki kərsətmiliringni izdidim.

46 Xunda mən padixahlar aldida agah-guwahlikliring toqruluk
sezləymən,

Bu ixlarda mən yərgə qarap qalmaymən.

47 Wə əmrliringni hursənlik dəp bilimən,
Qünki ularni səyüp kəldim;

48 Mən səyüp kəlgən əmrliringgə kollirimni sozup intilimən,
Wə bəlgilimiliring üstidə seçinip oylinimən.□

49 |□| (Zain) Sən kılungoğa bərgən səzüngni,
Yəni mənə ümid beqlixlioğan kalamingni əsligəysən.

50 U bolsa dərdimgə boləjan təsəllidur;
Qünki səz-wədəng meni janlandurdi.

51 Təkəbburlar əxəddiy haqarətligini bilən,
Lekin Təwrat-kanunungdin heç qətnimidim.

52 Kədimdə bekitilgan həkümliringni yadimoğa kəltürdüm, i Pərwərdigar,
Xundaq kılıp özümgə təsəlli bərdim.

53 Təwrat-kanunungni taxliwətkən rəzillər wəjidin,
Otluq oçəzəp məndə qaçnap taxti.

54 Musapir bolup turojan jayimda,
Kərsətmiliring mening nahxilirim boldi.

55 Keçidə, i Pərwərdigar, namingni əsləp yürdüm,
Təwrat-kanunungni tutup kəldim.■

56 Mən buningoğa nesip boldum,
Qünki mən kərsətmiliringkə itaət kılıp kəldim.

57 |□| (Hət) Əzüng mening nesiwəmdursən, i Pərwərdigar;
«Sening səz-kalamingni tutay» — dedim.□

58 Mən pütün kəlbim bilən didaringoğa intilip yelindim;
Wədəng boyiqə mənə xapaət kərsətkəysən.□

59 Mən yolliring üstidə oylandim,
Ayaqlirimni agah-guwahlikliringoğa qaritip buridim.

60 Mən aldiridim, heç keçikmidim,
Sening əmrliringgə əməl kılıxka.

61 Rəzillərnin asarətliri meni qirmiwaləqini bilən,
Mən Təwrat-kanunungni heç untumidim.

□ 119:41 « : (Waw) Wə mehİR-muħəbbətIring yenimoğa kəlsun, i Pərwərdigar...» — muxu səkkiz ayət (41-48-ayət) həmmisi ibraniy tilida: «waw» bilən baxlinidu; uyoqur tilidiki «wə» muxu «waw»din (ərəb tilining wasitisi bilən) kəlgən. □ 119:48 «mən səyüp kəlgən əmrliringgə kollirimni sozup intilimən» — yaki «mən səyüp kəlgən əmrliringgə kollirimni sozup kətürimən». ■ 119:55 Zəb. 16:7; 42:8 □ 119:57 «Əzüng mening nesiwəmdursən, i Pərwərdigar; «Sening səz-kalamingni tutay» — dedim» — baxka birhil tərjimisi: — «Mening nesiwəm, i Pərwərdigar, Sening səz-kalamingni tutuxin ibarəttur, — dedim». □ 119:58 «Mən pütün kəlbim bilən didaringoğa intilip yelindim» — yaki «Mən pütün kəlbim bilən iltipatingoğa intilip yelindim».

- 62 Həkkaniy həkümliring üqün,
Tün keqidə təxəkkür eytkili kərimən.
- 63 Mən Səndin kərkidioanlarning,
Kərsətmiliringgə əgəxkənlərninğ həmmisining ülpitidurmən.
- 64 Jaħan, i Pərwərdigar, Səning əzğərməs muhəbbiting bilən toldi;
Manga bəlgilimiliringni əgətkəysən.
- 65 |□| (Tət) Səz-kalaming boyiqə, i Pərwərdigar,
Əz kəlungoƣa məhribanlikni kərsitip kəlgənsən.
- 66 Manga obdan pərk etixni wə bilimni əgətkəysən;
Qünki mən əmrliringgə ixəndim.
- 67 Mən azabka uƣraxtin burun yoldin azoƣan,
Biraƣ həzir səzünğni tutimən.
- 68 Sən məhribandursən, məhribanlik kəlisən,
Manga bəlgilimiliringni əgətkəysən.
- 69 Təkəbburlar manga kəra qəplaxti;
Biraƣ kərsətmiliringgə pütün kəlbim bilən itaət kəlimən.
- 70 Ularning kəlbə tuymas bolup kətti;
Biraƣ mən bolsam Təwrat-ƣanununğni hursənlik dəp bilimən.□
- 71 Azabka uƣrioƣinim yahxi boldi,
Xuning bilən bəlgilimiliringni əgəndim.
- 72 Mən üqün aƣzingdiki ƣanun-təlim,
Minglioƣan altun-kümüx tənğgidin əwzəldur.■
- 73 |□| (Yod) Səning kəlliring meni yasioƣan, meni mustəhkəmlidi;
Meni yorutkəysən, əmrliringni əginimən.■
- 74 Səndin əyminidioanlar meni kərup xadlidu;
Qünki mən səz-kalamingə ümid bəoƣlap kəldim.
- 75 I Pərwərdigar, Səning həkümliringning həkkaniy ikənlikini,
Wəpadarlikingdin meni azabka saloƣiningni bilimən.□
- 76 Ah, kəlungoƣa bərgən wədəng boyiqə,
Əzğərməs muhəbbiting təsəlliym bolsun.
- 77 Mening yaxixim üqün,
Rəhimdillikliring yenimoƣa kəlsun;
Qünki Təwrat-ƣanununğ mening hursənlikimdur.
- 78 Təkəbburlar hijaləttə kəlsun;
Qünki ular manga yaloƣanqilik bilən tətürlük kəloƣan;
Mən bolsam, kərsətmiliring üstidə seoƣinip oylinimən.
- 79 Səndin əyminidioanlar mən tərəpkə burulup kəlsun;
Ağah-ƣuwəhlikliringni bilğənlərnu xundaƣ bolsun.
- 80 Kənglüm bəlgilimiliringdə mukəmməl bolsun;
Xuning bilən yərgə ƣarap ƣalmaymən.
- 81 |□| (Kaf) Jenim nijatlikingə təlmürüp həlidin kətəy dəwatidu;
Mən səz-kalamingə ümid bəoƣlidim.
- 82 Kəzüm səz-wədənggə təlmürüp tügixəy dedi,
«Sən ƣaqanmu manga təsəlli bərərsən» — dəp.
- 83 Qünki mən islinip ƣurup kətkən tulumdək boldum,
Biraƣ bəlgilimiliringni untumaymən.
- 84 Ƙulungning kənliri ƣanqə bolidu?

□ 119:70 «Ularning kəlbə tuymas bolup kətti» — dəgən səz ibraney tilida «Ularning kəlbə maylik bolup kətti» dəp elinoƣan. ■ 119:72 Zəb. 19:10 ■ 119:73 Ayup 10:9; Zəb. 139:13-16

□ 119:75 «Səning həkümliringning həkkaniy ikənlikini ... bilimən» — ibraney tilida «Səning həkümliringning həkkaniyliktur ... dəp bilimən».

Manga ziyankəxlik kıləjanlarni qaçan jazalaysən?

⁸⁵ Təkəbburlar manga orilarni kılıəjan;

Bu ixlar Təwratingəja muhalıptur;

⁸⁶ Sening barlık əmrliring ixənqlıktur;

Ular yolsızlık bilən meni kistiməktə;

Manga yardım kıləjaysən!

⁸⁷ Ular meni yər yüzidin yəkatkili kıl kəldi;

Birək mən bolsam, kərsətmiliringdin waz kəqmıdim.

⁸⁸ Əzgərməs muhəbbiting boyıqə meni janlandurojaysən,

Wə aozıngdiki agah-guwahlırliringni tutımən.

⁸⁹ |□| (Laməd) Mənggügə, i Pərwərdigar,

Söz-kalamıng ərxlərdə bekitilgəndur.

⁹⁰ Sening sadakıting dəwrdin-dəwrgıqıdur;

Sən yər-zeminni mukim bekitkənsən, u məwjut bolup turıdu.■

⁹¹ Sening həküm-kanuniyətliring bilən bular bügünki kündimu turıdu;

Qünki barlık məwjudatlar Sening hizmitingdidur.□

⁹² Sening Təwrat-kanunung hursənlikim bolmıəjan bolsa,

Azabimda yəqəp ketər idim.

⁹³ Mən Sening kərsətmiliringni hərgiz untumaymən;

Qünki muxular arkılık manga həyatlık bərding;

⁹⁴ Mən Seningkidurmən, meni kütəuzojaysən;

Qünki mən kərsətmiliringni izdəp kəldim.

⁹⁵ Rəzillər meni həlak kılıxni kütməktə;

Birək mən agah-guwahliringni kəngləmdə tutup oylaymən.

⁹⁶ Mən həmmə mukəmməllikning qeki bar dəp bilip yəttim;

Birək Sening əmr-kalamıng qəksiz kəngdur!

⁹⁷ |□| (Məm) Ah, mening Təwrat-kanunungəja boləjan muhəbbitim nəkədər qəngkurdur!

Kün boyi u mening seəinip oylaydıəjinimdur.

⁹⁸ Əmrliring hərdəim mən bilən billə turəraqqə,

Meni düxmənlirimdin dana kılıdu;

⁹⁹ Barlık ustazlirimdin kəp yorutuləjanmən,

Qünki agah-guwahliring seəiniximdur.

¹⁰⁰ Mən kərilərdin kəprək quxinimən,

Qünki kərsətmiliringgə itəət kılıp kəldim.

¹⁰¹ Söz-kalamıngəja əməl kılıxim üqün,

Ayaəqlirimni həmmə yaman yöldin tarttim.□

¹⁰² Həkümliringdin heq qıkmıdim;

Qünki manga əgətkən Sən əzüngdursən.

¹⁰³ Səzliring tiliməja xunqə xerin tetıydu!

Aozimda həsəldin tatlıktur!■

¹⁰⁴ Kərsətmiliringdin mən yorutuldu;

Xunga barlık sahta yolni əq kərimən.

¹⁰⁵ |□| (Nun) Səz-kalamıng ayıəjim aldidiki qıraə,

Yoluməja nurdur.

¹⁰⁶ Kəsəm iqtim, əməl kılımənki,

■ 119:90 Top. 1:4 □ 119:91 «Sening həküm-kanuniyətliring bilən bular bügünki kündimu turıdu» — «bular» bolsa 89-ayəttə tiləja elinəjan Hudaning səz-kalami wə 90-ayəttə tiləja elinəjan yər-zemin bolsa kərək. □ 119:101 «Ayaəqlirimni həmmə yaman yöldin tarttim» — «tarttim» — ıbraniy tilida «baəqlidim» yaki «quxəklidim». ■ 119:103 Zəb. 19:10; Pənd. 8:11

Mən həkəkaniy həkümliringni tutimən.■

107 Zor azab-oqubətlərni qəktim, i Pərwərdigar;
Söz-kalamıng boyiqə meni janlandurqaysən.

108 Qəbul kılqaysən, i Pərwərdigar, aqzimdiki halis qurbanlıqlarni,
Manga həkümliringni əgətkəysən.□

109 Jenimni alikininmda daim elip yürimən,
Biraq Təwrat-kanununıni pəkət untumaymən.

110 Rəzillər mən üqün kiltak qurdi;
Biraq kərsətmiliringdin adaxmidim.

111 Aqah-guwahlıqliringni miras kılıp mənnggügə qəbul kıldim;
Qünki ular kənglümning xadlıkidur.

112 Mən kənglümni bəlgilimiliringggə mənnggügə əməl kılıxka,
Yəni ahıroqıqə əməl kılıxka mayıl kıldim.

113 |□| (Samək) (Ala kəngüllərni əq kərüp kəldim;
Səyginim bolsa, Təwrat-kanunıngdur.□

114 Sən mening dalda jayım, mening kəlkənimdursən;
Söz-kalamıngqə ümid baqlıdım.

115 Mən Hudayımning əmrlirigə əməl kılıxim üqün,
Məndin neri bolunqlar, i rəzillik kılquqılar!

116 Yaxixim üqün,
Wədəng boyiqə meni yəligəysən;

Ümidimning aldidə meni yərgə qarətmıqaysən.

117 Meni kolları kuwəwətligəysən, xunda mən aman-esən yürimən;
Wə bəlgilimiliringni hərdaim kədirləymən.

118 Bəlgilimiliringdin azqanlarınıng həmmisini nəziringdin saqıt kılding;
Qünki ularning aldamqılıkı kuruqtdur.

119 Sən yər yüzidiki barlıq rəzillərni daxkaldək xallap tazılayəsən;
Xunga mən aqah-guwahlıqliringni səyimən.

120 Ətlirim Seningdin bolqan əyminixtin titrəydu;
Həkümliringdin qorqup yürimən.

121 |□| (Ayın) Mən durus həkümlərni wə adalətni yürğüzdümd;
Meni əzgüqılərgə taxlap koymıqaysən;

122 Əz kulung üqün yaxılıkka kapalət bolqaysən;
Təkəbburlarqə meni əzgüzmiqəysən.

123 Kəzüm niyatlıkinqə təxna bolup,
Həm həkəkaniyiting toqruluk wədənggə təlmürüp tügixəy dəp kaldi;

124 Əzgərməs muhəbbiting bilən kulungqə muamilə kılqaysən;
Bəlgilimiliringni manga əgətkəysən.

125 Mən Sening kulungdurmən;
Aqah-guwahlıqliringni bilip yetixim üqün meni yorutqaysən.

126 Pərwərdigar hərəkətkə kelix waqti kəldi!
Qünki ular Təwrat-kanununıni bikar kiliwetidu.

127 Xu səwəbtin əmrliringni altundin artuq səyimən,
Sap altundin artuq səyimən;

128 Xunga həmmə ixlarni baxqurıdıqan barlıq kərsətmiliringni toqra dəp
bilimən;

Barlıq sahta yolni əq kərimən.

■ 119:106 Nəh. 10:30 □ 119:108 «Aqzimdiki halis qurbanlıqlar» — «halis qurbanlıq»
Musa pəyoqəmbər alaııdə bəlgiləgən birhil qurbanlıq idi. Biraq bu yərdə bu ibarə pəkət kəqma
mənidə ixlitilgən. □ 119:113 «Ala kəngüllər» — yaki «əstayıdil əməslər».

- 129 |□| (Pe) Agah-guwahlikliring karaməttur;
Xunga jenim ularoşa əgixidu.
- 130 Səzliringning yeximi nur elip kelidu;
Nadanlarnimu yorutidu.■
- 131 Aqzimni eqip hasirap kəttim,
Qünki əmrliringgə təxna bolup kəldim.
- 132 Namingni səygənlərgə boləqan aditing boyiqə,
Jamalingni mən tərəpkə karitip xəpkət kərsətkəysən.
- 133 Kədəmlirimni səzüng bilən toşrilişəysən;
Üstümgə heq kəbihlikni həküm sürgüzmiğəysən.
- 134 Meni insanning zulumidin kutuldurəşəysən,
Xuning bilən Sening kərsətmiliringgə itaət qilimən.
- 135 Jamalingning nurini kulungning üstigə qaqturəşəysən;
Manga bəlgilimiliringni əgətkəysən.■
- 136 Kəzlimdin yax erikliri akidu,
Qünki insanlar Təwrat-kanunungəşa boysunmaydu.
- 137 |□| (Tsadə) Həkkaniydursən, i Pərwərdigar;
Həkümliring toşridur.
- 138 Sən agah-guwahlikliringni həkkaniylikta buyruşəqan;
Ular tolimu ixənqliktur!
- 139 Otluk muhəbbitim özümni yökətidu,
Qünki meni har kילוuqilar səzliringgə pisənt qilmaydu.
- 140 Səzüng toluq sinap ispatlanəşəndur;
Xunga kulung uni səyidu.■
- 141 Mən teriktəkturmən, kəmsitilgənmən,
Biraq kərsətmiliringni untumaymən.
- 142 Sening həkkaniyiting əbədiy bir həkkaniyəttur,
Təwrat-kanunung həkikəttur.
- 143 Pəxəllik wə azab manga qirmixiwaldi;
Biraq əmrliring mening hursənliklimdur.
- 144 Sening agah-guwahlikliringning həkkaniylikə əbədiydur;
Yaxiqin dəp, meni yorutkəysən.
- 145 |□| (Kof) Mən pütün kəlbim bilən Sanga nida kildim, i Pərwərdigar;
Manga jawab bərgəysən;
Mən bəlgilimiliringni tutimən.
- 146 Mən Sanga nida qilimən;
Meni kutkuzəşəysən; agah-guwahlikliringəşa əgiximən.
- 147 Mən taş atmay ornumdin turup pəryad kətürimən;
Səz-kalamingəşa ümid başlidim.■
- 148 Wədiliring üstidə seşinip oylinix üqün,
Tündiki jesəklər alməxməy turup kəzüm eqilidu.■
- 149 Özgərməs muhəbbiting boyiqə awazimni anglişəysən;
I Pərwərdigar, həkümliring boyiqə meni janlandurəşəysən.
- 150 Kəbih niyətkə əgəxkənlər manga yəqinlaxti,
Ular Təwrat-kanunungdin yiraqtur.
- 151 I Pərwərdigar, Sən manga yəqin turisən;
Barlik əmrliring həkikəttur.
- 152 Uzundin beri agah-guwahlikliringdin əgəndimki,

Ularni mənngügə inawətlik kıləjansən.

153 |□| (Rəx) Mening har boləjnimni kərgəysən, meni kütuldurəjaysən; Qünki Təwrat-kanununı untumidim.

154 Mening dəwayimni soriojaysən, həmjamət bolup meni kütəzəjaysən; Wədəng boyiqə meni janlandurəjaysən.

155 Nijatlik rəzillərdin yiraqtur; Qünki ular bəlgilimiliringni izdiməydu.

156 Rəhimdillikliring kəptur, i Pərwərdigar; Həkümliring boyiqə meni janlandurəjaysən.

157 Manga ziyankəxlik kıləuqilar həm meni har kıləuqilar kəptur; Biraq aqah-guwahlikliringdin heq qətnimidim.

158 Mən asiylik kıləuqilarəja karap yirgəndim, Qünki ular səzüngni tutmaydu.□

159 Səning kərsətmiliringni xunqə səygənlikimni kərgəysən; Əzğəməs muhəbbiting boyiqə meni janlandurəjaysən, i Pərwərdigar.

160 Səz-kalamingni mujəssəmligəndə andin həkikət bolur; Səning hər bir adil həkümüng əbədiydu.□

161 |□| (Xiyn) Əmirilər bikardin-bikar manga ziyankəxlik kılidu; Biraq yürükim kalaming aldidila titrəydu.

162 Birsizor olja tapkəndək, Wədəngdin huxallinimən.

163 Sahtiliktin nəprətinip yirginimən; Səyginim Təwrat-kanununıdır.

164 Həkkəniy həkümliring tūpəylidin, Kündə yəttə kətim Seni mədhəyiləymən.

165 Təwratıngni səygənlərnin zor hatirjəmliki bar; Heq nərsə ularni putliyalmas.

166 Mən nijatlikəngəja ümid bəqləp küttüm, i Pərwərdigar, Əmrliringgə əməl kılıp.

167 Jenim aqah-guwahlikliringəja əgixidu, Ularni intayin səyimən.

168 Barlik yollirim aldingda boləjaq, Kərsətmiliring həm aqah-guwahlikliringəja əgiximən.

169 |□| (Taw) Mening pəryadim aldingəja yəkin kəlsun, i Pərwərdigar; Kalaming boyiqə meni yorutkəysən.

170 Yəlinixim aldingəja kəlsun; Wədəng boyiqə meni kütuldurəjaysən.

171 Manga bəlgilimiliringni əgixing üqün, Ləwlimdin mədhəyilər urəp qıqıdu.

172 Tilim səzüngni küyləp nahxa eytidu, Qünki əmrliringning həmmisi həkkəniydu.

173 Kəlung manga yərdəmgə təyyar bolsun; Qünki mən kərsətmiliringni talliwaldim.

174 Mən nijatlikəngəja təlmürüp təxna bolup kəldim, i Pərwərdigar; Səning Təwratıng məning hürsənlikimdu.

175 Jenim yaxısun, u Seni mədhəyiləydu,

□ 119:158 «Mən asiylik kıləuqilarəja karap yirgəndim» — yaki «Mən asiylik kıləuqilarəja karap azablandı». □ 119:160 «Səz-kalamingni mujəssəmligəndə andin həkikət bolur» — bu nəhayiti muhim bir jümlə. Toluk, ətraplik həkikətni pəkət Muxəddəs Kitabtiki bir ayattinla bilgisi bolmaydu, bəli kəp ayətlərnin yiqindisi arkiliklə («mujəssəmligəndə») andin «toluk həkikət» yaki «hər tərəplik həkikət» qıqıdu.

Sening həkümliring manga yardəm kılsun.
 176 Mən yoldin adaxқан қoydək təmtirəp қaldım;
 Құлunғni izdigəysən;
 Qünki əmrliringni untup қaləinim yok.■

120

120-küy •••• *Uruxқақ хәлқ arisida*

1 «Yükiriəja қiқix nahxisi»

Beximəja күn қүxкəndə mən Pərwərdigarəja nida қildim;
 U manga jawab бərdi.□

2 I Pərwərdigar, jenimni yaləjan səzləydiyəjan ləwlərdin,
 Aldamқи tildin қutuldurəjaysən.■

3 Sangə nemə berilidu,
 Sangə nemə қoxuluxi kerək,
 Əy aldamқи til?

4 — Palwan atқан өtkür oқlar,
 Arқа qoqliri sangə təgsun!■

5 Məxək diyarida musapir bolup yaxiəiniməja,
 Kedar qədirliri arisida turəjiniməja həliməja way!□

6 Mən tinqlıqқа əqlər arisida uzundin buyan turuwatimən;

7 Mən tinqlıkpərwərmən;

Biraқ gəp kılsam, ular uruximizla, dəydu.

121

121-küy •••• *Rəb һimayə қiloқuqidur*

1 «Yükiriəja қiқix nahxisi»

Kəzlimni təşlar tərəpkə kətürəp қaraymən;
 Mening yardimim қəyərdin kelur?

2 Mening yardimim Pərwərdigardındur;
 Asman-zeminni Yaratқuqidındur.

3 U putunғni həq teyildurməydu;
 Seni saқlıəuқи həq mügdiməydu!

4 Mana, қara, Israilni saқlıəuқи həm mügdiməydu, həm uhlımaydu!

■ 119:176 Yəx. 53:6; Luқа 15:4-7 □ 120:1 «Yükiriəja қiқix nahxisi» — bundaқ mawzuluk küydin jəmiy 15i bar. Buning mənisi toşrulux alimlarning üq hil pikri bar: (1) Yerusalemdiki ikkinқи ibadəthana iqidə həyliəja қiқidiəjan 15 pələmpəy bar idi; həyt waқitlirida hər bir pələmpəydə tohtap bir küy eytiləjan. (2) Yerusaleməja tawab kilix həytiəja barmaqқи (ibraniy tilida bu «qıqmaqқи» degən sөz bilən ipadilinidu) boləjan yoluқlar bu nahxılarnı eytқан; (3) bu 15 küy Israillar Babil imperiyəsidiки sürgünlükтин қutulup қiқip, Yerusaleməja қaytıp kəlgənliki (ibraniy tilida «qıqқанlıq»)ni təbrikləydiyəjan nahxılar idi. Bizningə üq pikirning həmmisi toşra boluxi mumkin. ■ 120:2 1Sam. 24:10; 26:19 ■ 120:4 Zəb. 11:2; 59:7 □ 120:5 «Məxək diyarida ... Kedar qədirliri arisida...» — «Məxək» — Israil zeminidin əng qət jay dəp hesablanəjan (bəlkim həzirқи muskwa yaki Türkiyə); Kedar dikilər bolsa Israilning Ərəb қoxniliri həm rəқibliri idi. Bu yərdə ular bəlkim Hudani etirap қilməydiyəjan hərhil əllərnı bildüridu.

⁵ Pərwərdigar sening saklijuqingdur;
Pərwərdigar ong yeningdiki sayiwəndur.
⁶ Kuyax kündüzdə, ay keqidə sanga zərər yətküzməydu;
⁷ Pərwərdigar bərlük yamanliqtin seni saklaydu;
U jeningni saklaydu;
⁸ Pərwərdigar qıxixingni, kirixingni,
Buningdin keyin əbədil'əbədgıqə saklaydu.

122

122-küy •••• Yerusalemning bəhtidin huxal bolux

¹ «Yükiriqə qıxix nahxisi»

Ular manga: «Pərwərdigarning öyigə qıqaylı» — deginidə,
Xadlandim.
² Putlirimiz dərwaziliring iqidə turuxka nesip boldi, i Yerusalem!
³ I Yerusalem, sən jipsilaxturulup rətlük selinoqan bir xəhərdursən;
⁴ Kəbililər u yərgə qıkidu,
Yahning kəbililiri qıkidu;
Israilqə berilgən kərsətmə boyiqə,
Pərwərdigarning namioqə təxəkkür eytix üqün qıkidu.□
⁵ Qünki u yərdə həküm qıqirixka təhtlər selindi,
Dawutning jəmätidikilərgə təhtlər selindi.
⁶ Yerusalemning aman-hatirjəmlikini izdəp dua qilinglar;
Səni səyğənlər ronək tapidu.□
⁷ İstihkamliring iqidə aman-hatirjəmlük bolsun,
Ordiliring iqidə awat-aramlik bolsun!
⁸ Kərindaxlirim həm yar-buradərlirim üqün,
Mən: «Aman-hatirjəmlük iqingdə bolsun» — dəymən.
⁹ Pərwərdigar Hudayimizning öyi üqün,
Sening ronək tepixingqə intilimən!

123

123-küy •••• Zor harliq astida

¹ «Yükiriqə qıxix nahxisi»

I ərxlərdə Turəjuqisən,
Sanga beximni kətürüp qaraymən;□ ■
² Mana, kulliringning kəzi öz hojayinining kolliriqə qandək qariqə qan
bolsa,

□ **122:4** «Kəbililər.. . Israilqə berilgən kərsətmə boyiqə... qıkidu» — bu yolyoruk-kərsətmə Musa pəyoqəmbər arkilük berilganidi. Həyt künliridə (yilda üq kətim) İsrail kəbililiring ərkəkliri (qız-ayallar ihtiyarən) Yerusalemqə qıqıp ibadət qilixi kerək idi.

□ **122:6** «Yerusalemning aman-hatirjəmlikini izdəp dua qilinglar» — ibranıy tilida: «Yeruxalom»ning «xalom»i üqün dua qilinglar. «Xalom» «ting-amanlik», «Yeruxalom» bolsa «Ting-amanlik xəhər» degən mənidi (ibranıy tilida «xalom», ərəb tilida «salam»). □ **123:1**

«Sanga beximni kətürüp qaraymən» — ibranıy tilida: «Sanga kəzilirimni kətürüp qaraymən».

■ **123:1** Zəb. 115:3

Dedəklərning kezi öz sahibəsining kollirioja kandaq qariojan bolsa,
Bizning kəzimiz Pərwərdigar Hudayimizjoja xundaq qaraydu.
Ta bizgə xəpkət kərsətküqə qaraydu.

³ Bizgə xəpkət kərgüzgəysən, i Pərwərdigar,
Bizgə xəpkət kərgüzgəysən;
Qünki biz yətküqə horluk tartқанmiz.

⁴ Jenimiz ojojamlarning mazaklirini,
Hakawurlarning horluklirini yətküqə tartқandur.

124

124-küy ••• Kutulux üqün rəhmətlər

¹ «Yükirioja qikix nahxisi»

Əgər biz tərəptə turojini Pərwərdigar bolmiojan bolsa,
— Ah, Israil xundaq desun —

² Biz tərəptə turojini Pərwərdigar bolmiojan bolsa,
Kixilər bizgə hujumjoja qozojaloqanda,

³ Ularning oəzi bizgə tutaxқanda,
— Xu qaojda ular bizni tirik yutuwetətti;

⁴ Xu qaojda sular bizni oərk qiliwetətti;
Kəlkün beximizdin oətətti;

⁵ Dawalojujan sular beximizdin oətətti!

⁶ Pərwərdigarjoja təxəkkür-mədhijə bolojay!
Ularning qixlirioja ow boluxқа bizni qoyup bərmidi.

⁷ Jenimiz tutquqilarning basmiқidin keqir qikқан kuxtək qaqtı;
Basmak sundurulup, biz qaqtuk!■

⁸ Erixkan yardimimiz Pərwərdigarning namididur,
Asman-zemin Yaratquqining namididur!■

125

125-küy ••• Hudaning zor himayisi

¹ «Yükirioja qikix nahxisi»

Pərwərdigarjoja tayanojanlar Zion teojidəktur;
Uni təwrətkili bolmaydu,
U mənggülük turidu.

² Yerusalem! Taqlar uning ətrapini oruojan,
Həm Pərwərdigar həzirdin ta əbədgiqə Əz həlқining ətrapini oraydu.

³ Qünki rəzillərnin hokuk həsisi həkқaniylarning nesiwisini
baxқurmaydu;

Bolmisa həkқaniylarmu kollirini kəbihlikkə uzartixi mumkin.

⁴ Pərwərdigar, məhribanlarjoja məhribanlik qiloqaysən;
Kəngli duruslarojimu xundaq bolsun.

⁵ Biraқ əgri yollarjoja burulup kətkənlərni bolsa,
Pərwərdigar ularni kəbihlik qiloquqilar bilən təng xallaydu.
Israiljoja aman-hatirjəmlik bolojay!

126

126-küy •••• Sürgün boluxtin azad bolux

1 «Yükürüqə qıxix nahxisi»

Pərwərdigar Ziondin sürgün boluqanlarni qayturup kəlgəndə,
Biz qüx kərgəndəkla bolduq;□

² Aozimiz külkigə,
Tilimiz xadlinixqa toldi;

Xu tapta əllər arisida ular: —

«Pərwərdigar ularoqa zor ixlarni kılıp bərdi» — deyixti.■

³ Pərwərdigar dərwəkə biz üqün zor ixlarni kıldı,
Biz bulardın xadlinimiz.

⁴ Jənubtiki kuruq eriklər *xar-xar sularoqa* aylanduruloqandək,
Biz tutqunlarnimu öz ərkimizgə qayturəqsən, i Pərwərdigar;□

⁵ Kəz yaxlirini ekıtıp terioqanlar xadlik bilən orar;

⁶ Yioqlap yürüp qaqıdıoqan urukni kətürgən kixi,

Bərhək, xadlik-təntənə bilən orioqan baqlirini kətürüp qaytıp kelidu.

127

127-küy •••• Huda bərgən nesiwəni heqkim tartiwalalmaydu

1 «Yükürüqə qıxix nahxisi»; Sulayman yazoqan küy: —

Pərwərdigar Əzi öy salmisa,
Saləuqılar bikardın-bikar uningə əjir singdüridu;
Pərwərdigar xəhərni saklimisa,
Kəzətqilər bikardın-bikar oyoqaq turidu.

² Silərning səhərdə ornunqlardın qəpuxunglar,
Kəq boləqanda yetixinglar,

Jəpə-muxəkətəni nandək yegininglar bikardın-bikardur;
Qünki U Öz səyginigə uyquni beridu.□

³ Mana, balılar Pərwərdigardın boləqan mirastur,
Baliyatquning mewisi Uning mukapatidur;

⁴ Yaxlikta tapqan balılar,
Baturning kolidiki oklardək bolidu.

⁵ Okdeni muxular bilən toloqan adəm bəhtliktur;

Xəhər dərwəzidisida turup duxmənlər bilən səzlixiwatqinida,

□ 126:1 «Pərwərdigar Ziondin sürgün boluqanlarni qayturup kəlgəndə...» — baxqa birhil tərjimisi: «Pərwərdigar Zionning əhwalini əsligə qayturoqanda...». ■ 126:2 Ayup 8:21

□ 126:4 «Jənubtiki kuruq eriklər *xar-xar sularoqa* aylanduruloqandək...» — kattik yəmoqur yəoqəndin keyin, Pələstinning jənub tərəpidiki süyi yök erik-dəryələr yerim saat iqidila küqlük həm hətərlik dawəloqəqan dəryələrə aylandurulidu. «**Biz tutqunlarnimu öz ərkimizgə qayturoqəqsən, i Pərwərdigar**» — bu ikkinqi «tutqunluq» nemini bildüridu? Babil imperiyəsigə sürgün boləqan Yəhudiylar azad bolup Pələstingə qaytıp kəlgəndin keyin, yənə bək eqir muxəkətlər həm ziyənkəxlikkə uqrıdi («Nəhəmiya» həm «Əzra» kişimlirini kəring). «Tutqunluq» bəlkim kəqmə mənədə bolup, u eqir əhwalni kərsitidu. □ 127:2 «**Jəpə-muxəkətəni nandək yegininglar bikardın-bikardur**» — baxqa birhil tərjimisi: «Jəpə-muxəkət bilən tapqan nanni yegininglar bikardın-bikardur». «**Qünki U Öz səyginigə uyquni beridu**» — baxqa birhil tərjimisi: «Qünki U Öz səyginigə uhliqəqan wəqtida beridu».

Ular yərgə qarap qalmaydu.□

128

128-küy •••• *Hudadin əyminidioğan kixining bəhtliki*

1 «Yükiriqə qıqix nahxisi»

Pərwərdigardin kərkiidioğanlar,

Uning yollirida mangidioğanlarning hərbi bəhtliktur!

2 Qünki sən öz kəlungning əjrini yəysən;

Bəhtlik bolisən, ronak tapisən;

3 Ayaling bolsa öyüŋ iqidə mewilik üzüm telidək bolidu;

Baliliring dastihaningni qeridəp, zəytun dərəhliridək tizilip olturidu;

4 Mana, Pərwərdigardin kərkiidioğan kixi xundak bəhtni kəridu.

5 Pərwərdigar sanga Zion teqidin bəht ata kəloqay;

Sən ömrüŋ boyiqə Yerusalemining awatlikini kərgəysən;

6 Pərzəntliringning pərzəntlirini kərgəysən;

Israilə aram-tinqliq boləqay!

129

129-küy •••• *Uzun dawam kəloğan japa-muxəkkətəni əsləx*

1 «Yükiriqə qıqix nahxisi»

«Yaxlikimdin tartip ular kəp kətim meni har kəlip kəldi» —

— Ah, Israil hazır buni desun —

2 «Ular yaxlikimdin tartip kəp kətim meni har kəlip kəldi,

Birak üstümdin oələibə kəloğan əməs.

3 Kəx həydidüqilər dümbəmdə həydidəŋ,

Qənəklirini intayin uzun tartқан».

4 Pərwərdigar həkkaniydu;

U rəzillərninŋ asarətlirini sunduruwətti;

5 Ular xərməndə bolup arkisioğa yandurulsun,

Ziondin nəprətlinidioğanlarning həmmisi!

6 Ular əgzidə ünüp qıqқан qəptək bolsun;

Üzölməy turupla solixip ketidioğan;■

7 Ot-qəp orioquqioğa uningdin bir tutammu qıqmaydu;

Bəq bəqliqioğa bir kuqakmu qıqmaydu;

8 Ötöp ketiwatқанlarmu: «Pərwərdigarning bərikiti üstünqlarda boləqay;

Pərwərdigarning nami bilən silərgə bəht tiləymiz!» — degən salamni heq bərməydu.□

□ 127:5 «Xəhər dərwasidə turup düxmənlər bilən səzlixiatқinida» — «xəhər dərwasisi» halayiq yioqin aqidioğan, jəm bolidioğan jay idi. ■ 129:6 Ayup 8:12; 40:10 □ 129:8 «Ötöp ketiwatқанlarmu: «Pərwərdigarning bərikiti üstünqlarda boləqay; Pərwərdigarning nami bilən silərgə bəht tiləymiz!» — degən salamni heq bərməydu.» — demək, muxu küydiki 4- həm 5-ayətning mənsisi: Rəzil kixilərdin heq həsul bolmaydu, ulardin heq yaxlilik yaki bəht-huxalliq kəlməydu yaki ularning bexioğa qüxməydu.

130

130-küy •••• Azablik pəryad

¹ «Yükürtoğa qıxix nahxisi»

Qongqur yərlərdin Sanga pəryad kətürimən, i Pərwərdigar;

² I Rəb, awazimni anglişaysən;
Kulakliringni yelinix sadayimoğa salşaysən;

³ Əgər Sən Yah, kəbihliklərnı sürüxtürüp sanisang,
Əmdi Rəb, kim tik turalaydu?■

⁴ Birəq Səndə məşpirət-kəqürüm bardur;
Xunga Səndin əyminixkə bolidu.■

⁵ Pərwərdigarnı kütüwatimən;
Jenim kütüwatidu;
Uning səzigə ümid baqlidim.■

⁶ Tün jesəqiliringni səhərgə boləjan təxnasidin artuq,
Bərhək, tün jesəqiliringni səhərgə boləjan təxnasidin artuq,
Jenim Rəbkə təxna bolup kütməktə.■

⁷ I Israil, Pərwərdigarəğa ümid baqlanglar;
Qünki Pərwərdigarda əzgərməs muhəbbət bardur;
Uningda zor nijatlıqlarmu bar;

⁸ U Israilni barlıq kəbihlikliridin bədəl tələp kütqüzidu.

131

131-küy •••• Kəmtərlikkə intilix

¹ «Yükürtoğa qıxix nahxisi»; Dawut yazəjan küy: —

I Pərwərdigar, kənglüm təkəbbur əməs,

Nəzirimmu üstün əməs;

Mən qong ixlar bilənmu,

Yəki qamim yətməydiğəjan karamət ixlar bilənmu məxəjul bolmaymən;■

² Bərhək, anisining kuçiqida yatqan əmqəktin ayrıləjan balidək,
Əz jenimni besiwelip tinqlandurdum;

Kənglüm iqimdə əmqəktin ayrıləjan balidəktur.

³ Israil Pərwərdigarəğa ümid baqlisun;

Həzirdin baxlap, əbədil'əbədgiqə!

132

132-küy •••• Hudaning əhdə sanduqi wə Hudaning Dawutka boləjan wədisi •••• 1-ayəttiki izahatni kərüng

¹ «Yükürtoğa qıxix nahxisi»

I Pərwərdigar, Dawut üçün u tartқан barlıq jəbir-japalarnı yad ətkəysən;□

² U Pərwərdigarə qandaq kəsəm iqkən, Yəqıptiki qüdrət İgisigə qandaq wədə kıləjan: —

³⁻⁵ «Pərwərdigarə turar jaynı, Yəqıpnıng qüdrətlik İgisigə makannı tapmıoıuqə, Öyümdiki hıjriəqə kirməymən, Kariwattiki kərpəmgə qıkmaymən, Kəzümgə uyküni, Qapaklıriməqə mügdəxni bərməymən».[■]

⁶ Mana, biz uning həwirini Əfratahdə anglıduq; Uni ormanlıq etizlərdin taptuq;□

⁷ Uning turar jaylıriəqə berip kirəyli, Uning təhtipəri aldidə səjdə kılaylı;

⁸ Ornungdin turəjin, i Pərwərdigar, Sən qüdritingning ipadisi əhdə sandukung bilən, Öz aramgahıngəqə kirgin!

⁹ Kahınliring həkkanıylik bilən kiyindürülsun, Məmin bəndiliring təntənilik awaznı yangratsun!

¹⁰ Qulung Dawut üçün, Özüng məsih kıləjiningning yüzini yandurmıəjaysən;□

¹¹ Pərwərdigar Öz həkqıkti bilən Dawutqə xu kəsəmni kildi, U uningdin heq yanmaydu: —

U: — «Əz puxtingdin qıkkən mewidin birsini təhtingdə olturəqüzimən;[■]

¹² Pərzəntliring Mening əhdəmni, Həm Mən ularəqə əgıtidiəjan agah-guwahlırimni tutsa, Ularning pərzəntliri mənnggügə təhtingdə olturidu» — degən.

¹³ Qünki Pərwərdigar Zionni tallıəjan; U Öz makani üçün uni halıəjan.

¹⁴ Mana U: — «Bu mənnggügə bolıdiəjan aramgahımdur; Muxu yərdə turimən;

Qünki Mən uni halaymən.[■]

¹⁵ Mən uning rizkını intayın zor bərikətləymən;

Uning yəqsullirini nan bilən qandurimən;

¹⁶ Uning kahınliriəqə nijatlıkını kiygüzimən,

□ **132:1** «I Pərwərdigar, Dawut üçün u tartқан jəbir-japalarnı yad ətkəysən;...» — bu küy birinçidin, Dawutning Pərwərdigar üçün ibadəthana quruxqə iqkən qəsimini bildürıdu həm xu qəoıdiki Hudaning Dawutqə jawab berip kıləjan wədisini («2Sam.» 7-bab) əslitidu; ikkinçidin, Dawutning keyin Hudaning əhdə sandukını Kiriət-Yearim (yəni Əfratah, öz yurtı boləjan Bəyt-Ləhəmgə yekın) degən jaydin əkilip, təntənilik həlda Yerusalemoqə kiryüzgənliknimu əslitidu. Bu küy bəlkim Dawutning bir əwladi (Sulayman yaki uningdin keyinki birsı) padıxah boləqanda kıləjan duası boluxı mumkin. «Dawut ... tartқан barlıq jəbir-japalar» — muxu yərdə bəlkim Dawutning Huda üçün mükəddəs bir əynı yasaxqə boləjan əjirini kərsıtixı mumkin.

■ **132:3-5** 1Tar. 15:1 □ **132:6** «...biz uning həwirini Əfratahdə anglıduq» — «uning həwiri» bəlkim birinçidin Hudaning əhdə sandukını kərsıtıdu; ikkinçidin bəxarətlik həlda Məsihning Bəyt-Ləhəmdə tuəquluxını kərsıtıxı mumkin. «Uni ormanlıq etizlərdin taptuq» — yaki «Uni Yaarning etizlıridin taptuq». «Yaar» «Kiriət-Yearim» boluxı mumkin («1Sam.» 7:1ni kərüng).

□ **132:10** «Qulung Dawut üçün, Özüng məsih kıləjiningning yüzini yandurmıəjaysən» — bəlkim Dawutning padıxah bolıdiəjan əwladi üçün kıləjan duası. Hudaning «məsih kıləjini» tuəqruluk yukırıkı 2-küy wə izahatlarını, xundaqla «Təbirilər»nimu kərüng. ■ **132:11** 2Sam.

7:12; 1Pad. 8:25; 2Tar. 6:16; Luqə 1:69 ■ **132:14** Zəb. 68:16; 132:8

Uning məmin bəndiliri xadliqtin təntənilik awazni yangritidu.■

¹⁷ Mən bu yərdə Dawutning münggüzini bihländürimən;
 Özümning məsih kıləqinim üqün yoruk bir qıraoş bekitkənmən;■

¹⁸ Uning düxmənlirigə xərməndilikni kiyyüzimən;
 Əmma uning kiyyən taji bexida ronak tapidu» — dedi.

133

133-küy •••• Birlikning bəhti

¹ «Yükirioşa qikix nahxisi»; Dawut yazoşan küy: —

Kəra, mana, kərindaxlar birliktə turux nemidegən yahxi, nemidegən xerindur!

² U Hərurning bexioşa təkülüp, saqilidin aqşan awu qimmətlik maydək,
 U Hərurning saqilidin ekip,
 Kiyim-keqəkning yakışioşa qüxkən qimmətlik mayoşa ohxaydu.□

³ U yənə Hərmon teşidiki xəbnəmning Zion taqlirioşa qüxüxigə ohxaydu;
 Qünki xu yərdə Pərwərdigar bərikətəni —
 Yəni mənggülük həyatni buyruoşan!□

134

134-küy •••• İbadət

¹ «Yükirioşa qikix nahxisi»

Mana, Pərwərdigaroşa təxəkkür-mədhiyə qayturunglar,
 I, keqiqə Pərwərdigarning öyidə turidioşan,
 Pərwərdigarning barlık kulliri!

² Mukəddəs jayda turup kolliringlarni kətürüp Pərwərdigaroşa təxəkkür-
 mədhiyə qayturunglar!

³ Asman-zeminni Yaratquci Pərwərdigar silərnə Ziondin bərikətligəy!□

135

135-küy •••• Hudaning kıləoşan uluoş əməlliri üqün ibadət

¹ Həmdusana! Pərwərdigarning namini mədhiyilənglar,
 Uni mədhiyilənglar, Pərwərdigarning kulliri!

■ 132:16 2Tar. 6:41 ■ 132:17 Luğa 1:69 □ 133:2 «U Hərurning bexioşa təkülüp, saqilidin aqşan awu qimmətlik maydək, u Hərurning saqilidin ekip, kiyim-keqəkning yakışioşa qüxkən qimmətlik mayoşa ohxaydu» — həzriti Hərmoni bax kaşin kılıp tikləx üqün, u alahidə puraklık məhsus may bilən «məsih kılinoşan». Təwrat, «Mis.», 30:22-38-ayətlərnə kərüng. □ 133:3 «U yənə Hərmon teşidiki xəbnəmning Zion taqlirioşa qüxüxigə ohxaydu....» — «Hərmon teşi» Pələstindiki əng egiz taş bolup, ətrapida hərəküni qüxkən xəbnəm intayin mol bolup, həmmə janiwarnə janlandıridu. U Zion taqliridin 300 kilometr yirək. Zion teşioşa qüxidioşan xəbnəm azdur; mol xəbnəm Zionoşa qüxsə, u zor wə əjayib bərikət bolatti, əlwəttə. □ 134:3 «...Pərwərdigar silərnə Ziondin bərikətligəy!» — ibraniy tilida «təxəkkür-mədhiyə qayturux» (1-ayət) həm «bərikətləx» deyənlər birlə söz («barak») bilən ipadilini.

² Uni mədhiyələnglər, Pərwərdigarın əyidə turojanlar,
Hudayimizning hoylilirida turojanlar!

³ Yahni mədhiyələnglər, çünki Pərwərdigar meħribandır;
Uning namioja küy eytinglər;
Çünki muxundak kiliş xerindir;

⁴ Çünki Yah Yakubni Öziningki boluxka,
Israilni Öz mirasi boluxka talliwaldi. ■

⁵ Çünki ezüm bilimənkı, Pərwərdigar uluqdur;
Rəbbimiz barliq ilahların üstündür. □

⁶ Pərwərdigar nemə ixni muwapiq kərgən bolsa,
U asmanlarda,
Zeminda,

Dengizlarda həm uning barliq təgliridimu xuni kילוandır.

⁷ U yər qətliridin bulut-tumanlarnı erlitidu;
Yamıqurlarəja qakmaklarnı həmrəh kılıdu;
Xamalni Öz həziniliridin qikiridu. ■

⁸ U Misirdiki tunji oşullarnı həlak kildi,
İnsanlarning bolsun, həyanlarning bolsun həmmını urup həlak kildi. ■

⁹ U aləmätlärni, möjizälärni aranglarəja əwätti, i Misir;
Pirəwn wə uning həmmə kulliri üstigə əwätti. ■

¹⁰ U uluq əllärni uruwätti,
Kudrətlik padixahlarnı öltürwätti; ■

¹¹ Amoriylarning padixahi Sihonni,
Baxanning padixahi Ognı,
Kanaandiki barliq padixahlıqlarnı uruwätti.

¹² Ularning zeminini miras kiliş,
Öz həlki İsrailəja miras boluxka təkdım kildi. ■

¹³ Sening nemiş, Pərwərdigar, mənşgügə,
Xəhrət-hatirəng dəwrin-dəwrgiqidur. ■

¹⁴ Çünki Pərwərdigar Öz həlkinin dəwasını soraydu;
Öz kulliriəja rəhim kılıdu. ■

¹⁵ Əllärning butliri bolsa pəkətla kümüx-altundin ibarəttur,
Ularnı insanning kulliri yasıqandır, halas. ■

¹⁶ Ularning aqzi bar, birək səzliməydu;
Kəzliri bar, birək kərməydu;

¹⁷ Kulakliri bar, birək anglımaydu,
Aqzida həq nəpəs yoxtur.

¹⁸ Ularnı yasıqanlar ularəja ohxap kalıdu,
Ularəja tayanəjanlarmu xundaktur.

¹⁹ İsrail jəməti, Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhıyə kayturunqlar;
Harun jəməti, Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhıyə kayturunqlar;

²⁰ Lawiy jəməti, Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhıyə kayturunqlar;
Pərwərdigardin kərkiđiojanlar, Pərwərdigarəja təxəkkür-mədhıyə
kayturunqlar!

²¹ Yerusalemda makanlaxqan Pərwərdigarəja Ziondin təxəkkür-mədhıyə
eytilsun!

■ 135:4 Mis. 19:5; Kan. 7:6; Tit. 2:14; 1Pet. 2:9 □ 135:5 «Pərwərdigar... barliq ilahların üstündür» — bu ayət «ilahlar»ning həkikiy məwjud ikənlikini etirap kilməydu, əlwəttə. 95:3 wə izaħatını kərting. ■ 135:7 Yər. 10:13; 51:16 ■ 135:8 Mis. 12:12,29; Zəb. 78:51 ■ 135:9 Mis. 7,8,9,10,14 ■ 135:10 Yə. 12 ■ 135:12 Zəb. 78:55 ■ 135:13 Mis. 3:15, Zəb. 102:12 ■ 135:14 Kan. 32:36, Zəb. 90:13 ■ 135:15 Zəb. 115:4

Həmdusana!

136

136-küy •••• Pərwərdigarın muhəbbitigə təxəkkür eytinglar!

- 1 Pərwərdigara təxəkkür eytinglar, U mehribandur;
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;
- 2 İlahlarning ilahiyə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;□
- 3 Rəblərning Rəbbigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;
- 4 Zor karamətlərni birdinbir Yürgüzguqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;
- 5 Əkil-pərasət arkilik asmanlarni Yasiouqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 6 Zeminni sular üstidə sozup Turozuzoqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 7 Uluoq nur jisimlirini Yasiouqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 8 Kündüzni baxkuridioyan kuyaxni Yasiouqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 9 Keqini baxkuridioyan ay həm yultuzlarni Yasiouqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;
- 10 Ularning tunjilirini urup, Misiroya zərb bərgüqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 11 İsrailni ular arisidn qikaroqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 12 Küqlük kol həm uzatkan bilək bilən ularni Qikaroqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 13 Kizil dengizni belek-belek Belgüqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 14 Həm İsrailni uning otturisidn Ötküzgüqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;
- 15 Kizil dengizda Pirəwnni koxunliri bilən süpürüp taxliouqioya təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 16 Öz helkini qel-bayawandin Yetekligüqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 17 Büyük padixahlarni Uruwətküqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;■
- 18 Həm məxhur padixahlarni Öltürgüqigə təxəkkür eytinglar,
Qünki Uning muhəbbiti mənggülüktur;

□ **136:2** «İlahlarning ilahiyə təxəkkür eytinglar» — «ilahlar» tooqruluk 95:3 we izahatini kerüng. ■ **136:5** Yar. 1:1 ■ **136:6** Zəb. 24:1-2 ■ **136:7** Yar. 1:14 ■ **136:8** Yar. 1:16
136:10 Mis. 12:29; Zəb. 78:43,51 ■ **136:11** Mis. 12:31,51; 13:3,17 ■ **136:12** Mis. 6:6
136:13 Mis. 14:21,22; Zəb. 78:13 ■ **136:15** Mis. 14:24 ■ **136:16** Mis. 15,16,17,19; Zəb. 78:52 ■ **136:17** Qel. 21:24,25,34,35; Yə. 12:1; Zəb. 135:10,11

19 Jümlidin Amoriylarning padixahı Sihonni Öltürgüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;
 20 — Həm Baxan padixahı Ognı Öltürgüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;■
 21 Ularning zeminini miras üçün Bərgüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;■
 22 Buni bəndisi Israiloşa miras kilip bərgüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;
 23 Həlimiz harab əhwalda, bizlərnı Əsligüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;
 24 Bizni əzgənlərdin kutulduruçuçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;
 25 Barlıq ət igilirigə ozuk Bərgüçigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur;
 26 Ərxlərdiki Təngrigə təxəkkür eytinglar;
 Qünki Uning muhəbbiti mənnggülüktur!

137

137-küy •••• Babilda sürgün boluxning dərd-əlimi

1 Babildiki dərya-eriklar boyıda biz olturduk;
 Zionni əsliginimizdə, bərhək yioşa kətürduk;
 2 Qiltarimizni arisidiki səgətlərgə esip koyduk.
 3 Qünki bizni sürgün kıləanlar bizdin nahxa tələp kildi;
 Bizni zarlatkuçilar bizdin tamaxa tələp kilip: —
 «Həy, Zion nahxiliridin birni bizgə eytkına» — deyixti.■
 4 Yaşa yurtta turup Pərwədigarning nahxisini kandaqmu eytayli?
 5 Əy Yerusalem, mən seni untusam,
 Ong qolum *maharitini* untusun!□
 6 Seni əslimisəm,
 — Yerusalemni əng qong hursənlikimdin əwzəl kərmisəm —
 Tilim tanglayimoşa qaplixip qalsun!
 7 I Pərwədigar, Edom baliliridin hesab aloşanda, Yerusalemning bexioşa
 qüxkən künni yadingoşa kəltürgəysən;
 Qünki ular: «Uni yər bilən yəksan kilinglar;
 Ulioçiqə yər bilən yəksan kilinglar!» deyixti.■
 8 I bulnix aldida turoşan Babil kizi,
 Bizgə kıləan kilmixliringni özünggə kayturuçiqi bəhtliktur!■
 9 Bowakliringni elip taxka atkuçiqi kixi bəhtliktur!

138

138-küy •••• Xəpçətka rəhmətlər

1 Dawut yazoşan küy: —

■ 136:20 Qan. 3:1-7 ■ 136:21 Yə. 12:6 ■ 137:3 Zəb. 79:1 □ 137:5 «Ong qolum
maharitini untusun!» — yaki «Ong qolumni untuşan bolsam!». ■ 137:7 Yər. 49:7; Əz. 25:12
 ■ 137:8 Yər. 50:15,29; Wəh. 18:6

Pütün kəlbim bilən Sanga təxəkkür eytimən;
Barlıq ilahlar aldida Seni küyləymən. □

² Pak-mukəddəslikning ibadəthanisioğa qarap bax urimən,
Əzgərməs muhəbbiting həm həkikət-sadakiting üqün namingni
təbrikləymən;

Qünki Sən pütün nam-xəhritingdinmu bəkrək, wədəngdə turidioqiningni
uluş kilənsən. □

³ Sanga nida kiləjan künidə, manga jawab bərgənsən;
Jenimoğa küq kirgüzüp, meni riqbətəndürğənsən.

⁴ Aşzıngdiki sözləni angliqanda, i Pərwərdigar,
Jağandiki barlıq xahlar Seni mədhıyiləydu;

⁵ Ular Pərwərdigarning yollirida yürüp nahxa eytidu,
Qünki uluqdur Pərwərdigarning xan-xəripi.

⁶ Qünki Pərwərdigar aliydur;

Birək U həli boxlaroğa nəzər salidu;

Təkəbbularni bolsa U yiraqtin tonup yetidu. ■

⁷ Zulmət-muxəkkətlər arisida mangoğan bolsammu,

Sən meni janlandurisən;

Düxmənlirimning oşəzipini tosuxka qolungni uzartisən,
Ong qolung meni kütquzidu.

⁸ Pərwərdigar manga təwə ixlarni pütküzidu;

Məhır-muhəbbiting, i Pərwərdigar, mənggülyuktur;

Əz kolliring yasioğanni taxlap kətmigəysən!

139

139-küy •••• Huda kəlbni Bilgüqidur

¹ Nəşmiqilərnig bexioğa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoğan küy:

I Pərwərdigar, Sən meni təxürüp qıqtıng,

Həm meni bilip yəttıng;

² Əzüng olturoqinimni, turoqinimni bilisən;

Yiraқта turukluk kənglümdikini bilisən.

³ Başkan kədəmlirimni, yatқанlirimni ötkəməngdin ötküzdung;

Barlıq yollirim Sanga ayandur.

⁴ Bərək, tilimoğa bir söz kelə-kəlməstinla, i Pərwərdigar,

Mana Sən buni əyni boyiqə bilməy qalmaysən.

⁵ Sən meni aldi-kəynimdin orap turisən,

Qolungni mening üstümgə konduroğansən.

⁶ Bundak bilim manga xunqilik tilsimat bilinidu!

Xundaq yüksəkki, mən uni bilip yetəlməydikənmən.

⁷ Rohıngdin neri boluxka nələrgimu baralayttim?

Hüzurğdin özümni qaçurup nələrgə baralayttim?

⁸ Asmanlaroğa qıqsam, mana Sən axu yərdə;

□ **138:1** «Barlıq ilahlar aldida Seni küyləymən» — «ilahlar» toqurluq 95:3 wə izahatini kəring.

□ **138:2** «Qünki Sən pütün nam-xəhritingdinmu bəkrək, wədəngdə turidioqiningni uluş kilənsən» — baxka birhil tərjimisı: «qpnki sən öz nam-xəhriting həm wədəngni həmımdin üstün kıldıng». Ləkin bizninggə mənisi xuki, Hudağa nisbətən öz wədisidə turux hətta nam-xəhritidin yukiri turidu. ■ **138:6** Zəb. 113:4-7

Təhtisarada orun salsammu, mana Sən xu yərdə;■

⁹ Səhərnin qanatlarını elip uqup,
Dengizning əng qət yərliridə tursam,

¹⁰ Hətta axu jayda qolung meni yetəkləydu,
Ong qolung meni yələydu.

¹¹ Mən: «Kərangəşulək meni yapsa,
Ətrafimdiki yorukluk qoqum keqə bolidu» — desəm,

¹² Kərangəşuləkmu Səndin yoxurunalmaydu,
Keqimu Sanga kündüzdək aydingdur;
Kərangəşuləkmu *Sanga* yoruqtəktur.

¹³ Bərhək, Sən mening iqlirimni yasioqansən;
Anamning qorsikida meni toquqansən;□

¹⁴ Mən Seni mədhıyiləymən,
Qünki mən sürlük wə karamət yasaləqanmən;
Sening qıləqanliring karamət tilsimattur;
Buni jenim obdan bilidu.

¹⁵ Mən yoxurun jayda yasaləqinimda,
Yər təqliridə əpquillik bilən toqulup xəkilləndürülginimda,
Ustihanlirim Səndin yoxurun əməs idi.■

¹⁶ Əzalirim tehi apiridə bolmioqan künlərdə,
Ular yasiliwatqan künlərdə,
Kəzüng tehi xəkillənmişən jismimni kərüp yətkənidi;
Ularınq həmmisi alliburun dəptiringdə yeziləqanidi.□

¹⁷ Ah Təngrim, oyliring manga nəkədər qimmətliktur!
Ularınq yiojindisi xunqə zordur!

¹⁸ Ularni sanay desəm, ular dengizdiki qumlardinmu kəptur;
Uyqudin kəzümnı aqsam, mən yənıla Sən bilən billidurmən!□

¹⁹ Ah, Sən rəzillərnı əltürüwətsəng iding, i Huda!
Qanhor kixilər, məndin yirək bolux!

²⁰ Qünki ular Sening toqruluk hiylilik bilən səzləydu;
Sening xəhərliring ular təripidin azduruldi.□

²¹ Sanga əqmən boləqanlarəqə, i Pərwərdigar, mənmu əqqu?
Sanga qarxi qıqkanlarəqə mənmu yirginimənoqu?

²² Ularəqə qix-tirniqiməqiqə əqturmən;
Ularni əz düxmənlirim dəp hesablaymən.

²³ Meni kəzitip təkxürgəysən, i Təngrim!
Mening kəlbimni bilip yətkəysən!

Meni sinap, oqmlik oylirimni bilgəysən;■

²⁴ Məndə *Əzünggə* azar bərgüdək yolning bar-yoklukini kərgəysən;
Wə meni mənggülek yolungda yetəkligəysən!

■ **139:8** Ayup 26:6; Am. 9:2, 3, 4; İbr. 4:13 □ **139:13** «**Bərhək, Sən mening iqlirimni yasioqansən**» — yaki «Qünki Sən mening iqlirimni yasioqansən». «Iqlirim» bolsa ibraniy tilida «bərəkirim» deqən sez bilan ipadilini (bəzi waqitlarda bərəkler wijdanni bildüridu). Baxqa birhil təjmisı: «Bərhək, Sən mening iqliringə igidursən». ■ **139:15** Ayup 10:8,10; Top. 11:5

□ **139:16** «**Ularınq həmmisi alliburun dəptiringdə yeziləqanidi**» — yənə birhil təjmisı: «Ular yok boləqan waqıtta, manga bekitilgən künliriminq həmmisi dəptiringdə yeziləqan».

□ **139:18** «**Uyqudin kəzümnı aqsam, mən yənıla Sən bilən billidurmən!**» — «uyqudin kəzümnı aqsam» bu yərdə bəlkim tirlix küni puritidu. □ **139:20** «**Sening xəhərliring ular təripidin azduruldi**» — baxqa birhil təjmisı: «sening düxmənliring naminəni bikar ixlitidu».

■ **139:23** Ayup 31:6; Zəb. 17:3; 26:2

140

140-küy •••• *Ahanətqilər həm zomigərlər arisida*

1 Nəoqmıqılərnıng bexioğa tapxurulup oqulsun dəp, Dawut yazoğan küy:

Rəzil adəmdin, i Pərwərdigar, meni azad kıləyəsən;
Zorawan kixidin meni saklıəyəsən.

2 Ular kənglidə yamanlıqlarnı oylımakta;
Ular hər küni jəm boluxup urux qıqarmaqçı.

3 Tilini yilanningkidək ittik kılıdu;
Kobra yilanning zəhəri ləwliri astida turidu;
Selah. ■

4 Rəzil adəmning kollaridin meni aman kıləyəsən, i Pərwərdigar;
Putlirimni putlaxni kəstləydiəğan zorawan kixidin saklıəyəsən.

5 Təkəbburlar mən üqün kıltaq, tanılarnı yoxurup təyyarlıdı;
Yol boyıda tor yaydı,
Mən üqün tuzaklarnı saldı;
Selah. ■

6 Mən Pərwərdigaroğa: «Sən mening Təngrimdursən» — dedim;
Yelinixlirim sadasioğa kulak saləyəsən, i Pərwərdigar;

7 Pərwərdigar Rəb nijatlıkimning küqidur;
Sən jəng künidə beximni yəpip qoşdıəğansən.

8 Rəzil adəmning ümidini ijabət kılmiəyəsən, i Pərwərdigar;
Ularning hiylilirini akkuzmiəyəsən;
Bolmisa əzlrini qong tutuwalıdu.
Selah.

9 Meni korxiwaləğanlarning bolsa,
Ləwliridin qıkkən xumluk ularning öz bexioğa qüxsun; □

10 Üstigə qoşlar yaqdurulsun;
Ular otka,
Kaytidin qıqalmiojudək hanglarəğa taxliwətilsun;

11 Tili qekimqi adəmning yər yüzidə orni bolmısun;
Balayı apət zorawanlarnı tügəxkügə owaydu;

12 Mən bilimənkı, Pərwərdigar ezilgənlərnıng dəwasını soraydu,
Yoksulning həkkini elip beridu;

13 Bərhək, həkkaniylar namıngəğa təxəkkür eytidu;
Kəngli duruslar huzurungda yaxaydu.

141

141-küy •••• *Rəzillik bilən murəssə qiloqli bolmaydu*

1 Dawut yazoğan küy: —

Pərwərdigar, mən Sanga nida kıldim;
Yenimoğa tezdin kəlgəyəsən;
Sanga nida kılənimda awazimni angliəyəsən.

■ 140:3 Zəb. 58:4-5; Rim. 3:13 ■ 140:5 Yər. 18:22 □ 140:9 «Meni korxiwaləğanlarning bolsa, ləwliridin qıkkən xumluk ularning öz bexioğa qüxsun» — baxqa birhil tərjimisi: «Meni korxiəğanlarning baxlamqiliriəğa bolsa, öz ləwliridin qıkkən xumluk əzlrigə qüxsun».

² Duayimni angliqiningda, Sanga sunuloqan huxbuydək yekimlik bolsun, Qolumning kətürülüxi sunuloqan kəqlik qurbanliktək qobul bolsun. □ ■

³ Aqzım aldida kəzətqi turəuzəyəsən, i Pərwərdigar;
Ləwirim dərwazisini saqliqəyəsən;

⁴ Kənglümni heqkəndək yaman ixka,
Kəbihlik kילוquqilaroqa xerik bolup, rəzillik kilixka mayil kilmioqəyəsən.
Meni ularning nemətliridin heq yegüzmiqəyəsən!

⁵ Həkkəniy adəm meni ursun —

Bu mənə mehribanliktur;

Məngə tənbiħ bərsun —

Bu bolsa, bəxim rət kilməydiqan, kuyuloqan esil maydək bolidu.

Qünki məning duayim yənila xularning rəzilliklirigə qarxi bolidu. □

⁶ Ularning həkimliri tik yarlaridin taxliwətilgəndə,

Həlk məning səzlimni anglaydu;

Qünki bu səzlər xerindur. □

⁷ Birsı otun yarəanda yərgə qeqiloqan yerindilərdək,

Mana, ustihanlirimiz təhtisara ixiki aldida qeqiwetildi; □ ■

⁸ Bərhək, kəzlim Sangila tikilip qaraydu, Pərwərdigar Rəbbim;

Sanga tayinimən;

Jenimni harab kilip taxliwətmigəyəsən.

⁹ Ularning mənə saləqan kiltikidin,

Kəbihlik kילוquqlarning tuzakliridin meni saqliqəyəsən;

¹⁰ Rəzillər əzining torlirioqa yikilsun,

Mən bolsam — ötüp ketimən.

142

142-küy •••• Yar-yələksizliktiki dua

¹ Dawut oqarda yoxurunup turəqan wəqıttə yazəqan «Maskıl»: —

Mən Pərwərdigarəqa awazimni anglitip nalə-pəryad kətürimən;

Pərwərdigarəqa awazim bilən yelinimən; □

² Uning aldida dad-zarlırimni təkimən;

Uningəqa awariqilikimni eytimən.

³ Rəhım iqidmə tügixəy dəp qəloqanda,

Xu qəoqda bəskən yolumni bilgənsən;

Mən mənəqan yolda ular mənə qiltək saldi. ■

□ **141:2 «Kolumning kətürülüxi sunuloqan kəqlik qurbanliktək qobul bolsun»** — yəki «Kolumning kətürülüxi sunuloqan kəqlik əxlik hədiyədək qobul bolsun» — ibadəthanida kəhinlər kəqlik qurbanlıq yəki hədiyə sunuxtin əwwal, qəli bilən xu qurbanlıq-hədiyələrni Huda aldida kətürətti. ■ **141:2** Mis. 29:30; Wəh. 5:8; 8:3 □ **141:5 «Qünki məning duayim yənila xularning rəzilliklirigə qarxi bolidu»** — bəxkə birhil tərjimisi: «Qünki məning duayim ularəqa (rəzillərgə) külpət qüxkəndə ular üqün dawamlixiwəridu» (ibraniy tilidə «yamanlıq» həmə «külpət» bir səz bilən ipadilinidu). □ **141:6 «Həlk məning səzlimni anglaydu; qünki bu səzlər xerindur»** — «xerin» bəlkim muxu yərdə «jayida, orunluq» degən mənədə. □ **141:7**

«Birsı otun yarəanda yərgə qeqiloqan yerindilərdək, mənə, ustihanlirimiz təhtisara ixiki aldida qeqiwetildi» — ayətning birnəqə tərjimiliri bə. İbraniy tilidiki nushisida, muxu səz intayin ihqam bolup, qüxinix təs. ■ **141:7** Əz. 37:1,11,12 □ **142:1 «Dawut oqarda yoxurunup turəqan wəqıttə yazəqan «Maskıl»: —....»** — Dawut pəyətəmbər Saul padixəhtin qeqip, ikki kətım oqarda yoxurunəqan wəqtidiki wəkələr «Təwrat, «1Sam.» -22- həmə 24-babta yezliqan.

■ **142:3** Zəb. 77:3

⁴ Ong yeniməyə qarap bakqaysən;
Ətrafımda meni tonuydıoğan adəm yoqtur;
Panağcah yoqap kətti;
Heq adəm jeniməyə köyünməydu.

⁵ Mən Sanga pəryad kətürdüm, i Pərwərdigar;
Sanga: «Sən mening Baxpanahımsən,
Tiriklərninğ zeminida boləjan Nesiwəmdursən» — dedim.■

⁶ Mening pəryadiməyə kulak saləyəsən;
Qünki mən intəyin harab əhwaləyə qüxürüldüm;
Meni koşliəqülirimdin kutuldurəyəsən;
Qünki ular məndin küqlüktür.■

⁷ Seninğ namingni təbriklixim üqün,
Jenimni türmidin qıkarəyəsən;
Həkkəniylar ətrafımda olıxıdu;
Qünki Sən mənə zor meħribanlık kərsitisən.

143

143-küy •••• Rohim tügixəy dəp qaldı!

¹ Dawut yazəjan küy: —

Pərwərdigar, duayimni angliəyəsən;
Yelinıxlıriməyə kulak saləyəsən;
Həkiqət-sadaqitingdə həm həkkəniyitingdə mənə jawab bərgəyəsən.

² Öz kulungni sorakka tartıxka turmiəyəsən;
Qünki nəziringdə tiriklərninğ heqbi ri həkkəniy ispatlanmaydu.■

³ Qünki düxmən jeniməyə ziyankəxlik qılmakta,
U həyatimni dəpsəndə kildi;
Meni huddi əlgili uzun boləjanlardək,
Kərangəyü jaylarda turuxka məjbur kılıdu.

⁴ Xunga rohim iqimdə tügixəy dəp qaldı;
Iqimdə kəlbim sundi.

⁵ Mən kədimki künlərnı əsləymən;
Sening barlık qıləjanlırinğ üstidə seəjinip oylinimən;
Kollirinğ ixligənlinini hiyalımdin ötküzimən.■

⁶ Kollirimni Sanga qarap sozup intilimən;
Jenim qangkiəjan zemindək Sənə təxnadur.
Selah.

⁷ Mənə tezdin jawab bərgəyəsən, i Pərwərdigar;
Rohim həlidin ketidu;

Didarinğni məndin yoxurmiəyəsən;
Bolmisa mən həngəyə qüxıdıəjanlardək bolimən.

⁸ Meħir-muħəbbitingni tang səhərdə anglatqaysən;
Qünki tayanəjinim Sən;

Məngixim kerək boləjan yolni mənə bildürğəyəsən;
Qünki jenim Sənə təlmürüp karaydu;■

⁹ Meni kutuldurəyəsən, i Pərwərdigar, düxmənlimindin;
Baxpanah izdəp Sening yeningəyə kaçımən.

¹⁰ Öz iradənggə əməl qıliximkə meni əgətkəyəsən;

Qünki Sən mening Hudayimdursən;
 Sening mehriban Rohıng meni tüptüz zeminda yetəkligəy;□
 11 Öz nam-xəhriting ütün meni janlanduroşaysən, i Pərwərdigar;
 Öz həkkanıyitingdə jenimni awariqiliktin azad kıləşaysən.
 12 Həm mehır-xəpkitingdə düxmənlimni üzüp taxlıwətkəşən;
 Jenimni har kıləşanlarınğ həmmisini həlak kıləşaysən;
 Qünki mən Sening kulungdurmən.■

144

144-küy •••• Padixahning nijatlıki — həkning bəhti

¹ Dawut yazoşan küy: —

Kölliriməşə jəng kılıxni,
 Barmaklıriməşə uruxni əgıtidioşan,
 Mening Qoram Texim Pərwərdigarəşə təxəkkür-mədhiyə kayturulsun!■
 2 Mening əzgərməs xəpkitim wə mening qoroşinim,
 Mening egiz munarim wə nijatkarim,
 Mening kəkinim wə tayanəşinim, mən Uningdin himayə tapimən;
 U Öz həlkimni kəl astında boysunduroşuqidur!■
 3 I Pərwərdigar, Sən uningdin həwər alidikənsən, adəm degən zadi nemə?
 Uning tooşruluk oylaydikənsən, insan balisi degən nemə?■
 4 Adəm bolsa bir nəpəsturla, halas;
 Uning künliri ötüp ketiwatқан bir kələnggidur, halas.■
 5 I Pərwərdigar, asmanlarni egildürüp qüxkəşən;
 Taoşlarəşə tegip ulardin is-tütək qıkarəşaysən;■
 6 Qakmaklarni qakquzup ularni tarkitiwətkəşən;
 Oklıringni etip ularni kıyqas-sürəngə saləşaysən;■
 7 Yukiridin kölliringni uzitip,
 Meni azad kıləşaysən;
 Meni uluş sulardin,
 Yaka yurttikilərnıng qənggilidin qıkarəşaysən.
 8 Ularning aşızi kuruk gəp səzləydu,
 Ong kəli aldamqı koldur.□
 9 I Huda, mən Sanga atap yengi nahxa eytimən;
 Ontarəşə təngkəx bolup Sanga küylərnı eytimən.□
 10 Sən padixahlarəşə nijatlık-şəlibə beşixləşaysən;
 Kulung Dawutni əşlilk kiliqtin kutuldurısən.
 11 Meni kutuldurəşaysən, yat yurttikilərnıng kolidin azad kıləşaysən;
 Ularning aşızi kuruk gəp səzləydu,
 Ong kəli aldamqı koldur.
 12 Xundak kılıp oşullirimiz yaxlıkida puhta yetilgən kəqətlərgə ohxaydu,

□ **143:10** «...meni tüptüz zeminda yetəkligəy» — yaki «...meni tüz kəngüllərnıng zeminida yetəkligəy», «...meni diyanətlik zeminida yetəkligəy». ■ **143:12** Zəb. 86:14-16; 116:16 ■ **144:1** 2Sam. 22:35; Zəb. 18:34 ■ **144:2** 2Sam. 22:48; Zəb. 18:47-48 ■ **144:3** Ayup 7:17; Zəb. 8:4; 31:7; İbr. 2:6 ■ **144:4** Ayup 8:9; 14:2, 3; Zəb. 39:5-6; 62:9; 102:11; Yak. 4:14 ■ **144:5** Zəb. 18:7-9; 104:32 ■ **144:6** 1Sam. 7:10; 2Sam. 22:8; Zəb. 18:13-14 □ **144:8** «Ong kəli aldamqı koldur» — bəlkim kəşəm kıləşanda kəlini yaləşandin kətürgən yaki bəxkilar bilən kelixkəndə yaləşandin kollaxқан. □ **144:9** «Ontarəşə təngkəx bolup sanga küylərnı eytimən» — «ontar» on tarlık qiltardək bir saz.

Kızlırimiz ordiqə nəxixləngən tüwrüklərdək bolidu;

¹³ Axlık ambarlırimiz toldurulup,

Türlük-türlük ozuqlar bilən təminləydiyən,

Koylırimiz otlaqlırimizda minglap, tümənləp qozılaydiyən;

¹⁴ Kalilirimiz boqaz bolıdıyən;

Həqkim besip kırməydiyən, həqkim *jənggə* qıkmaydiyən;

Koqlırimizda həq jedəl-otowəə bolmaydiyən; □

¹⁵ Əhwali xundak bolən həlk nemıdegən bəhtlıktur!

Hudasi Pərwərdıgar bolən həlk bəhtlıktur!

145

145-küy •••• Hudaning kıloqan uluq əməllirini keyinki əwladkə bayan kılix •••• «Elıpbə tərtıplık» küy

¹ Mədhıyə: Dawut yazən küy: —

□ | Mən Seni mədhıyıləp uluqlaymən, Hodayım, i Padıxah;
Namingəə əbədıl'əbədıgıqə təxəkkür-mədhıyə kayturımən.

² □ | Hərküni Sanga təxəkkür-mədhıyə kayturımən,
Namingəə əbədıl'əbədıgıqə təxəkkür-mədhıyə kayturımən!

³ □ | Uluqdur Pərwərdıgar, zor mədhıyılərgə layıktur!

Uning uluqluqını sürüxtürüp boləyli bolmas;■

⁴ □ | Bir dəwr yengi bir dəwrgə Sening kıloqanlıringni mahtaydu;

Ular kudrətlik kıloqanlıringni jakarlaydu;■

⁵ □ | Mən həywıtingning xəraplık julalıqını,

Wə karamət məjızıliringni seşınip səzləymən;

⁶ □ | : Xuning bilən ular qorkunqluk ixliringning kudritini bayan kılidu;

Mənmə uluq əməlliringni jakarlaymən!

⁷ □ | Ular zor məhrıbanlıqıngni əsləp, uni mubarəkləp tarkıtidu,

Həkkanlıyılıqıng toqruluk yukıri awazda küyləydu.■

⁸ □ | Pərwərdıgar məhr-xəpətlik həm rəhımdıldur;

Asan oşəzəplənməydu, U zor məhr-muhəbbətlıktur;■

⁹ □ | Pərwərdıgar həmmıgə məhrıbandur;

Uning rəhımdıllıqlırı barqə yaratqanlıringning üstıdidur;

¹⁰ □ | Sening barlık yasıoqanlıring Seni mədhıyıləydu, i Pərwərdıgar,

Sening məmın bəndıliring Sanga təxəkkür-mədhıyə kayturıdu.

¹¹ □ | Ular padıxahlıqıngning xəripıdin həwər yətküzıdu,

Küq-kudrıtıngni səzləydu;

¹² □ | Xundak kılip insan balılrıoqə kudrətlik ixliring,

Padıxahlıqıngning xəraplık həywısi ayan kılınidu.

¹³ □ | Sening padıxahlıqıng əbədıy padıxahlıktur,

Səltənitıng əwladtıin-əwladkıqıdur.□

¹⁴ □ | Pərwərdıgar yıkıləy degənləringning həmmısını yələydu,

Egılip qaloqanləringning həmmısını turəuzıdu.

¹⁵ □ | Həmməyləning kəzlırı Sanga tikılip kütıdu;

□ **144:14** «Kalilirimiz boqaz bolıdıyən...» — baxqə birhil tərjımısı: «Ulaqlırimiz eqır yuqləri kətürıdıyən...». ■ **145:3** Ayup 5:9; Zəb. 48:1; 96:4; 150:2 ■ **145:4** Qan. 4:9; 6:7 ■ **145:7** Zəb. 119:171-172 ■ **145:8** Mıs. 34:6, 7; Qel. 14:18; Zəb. 86:15; 103:8 □ **145:13**

«izahət» — yekında bəzi kona kəqürülmələrdin 13- wə -14-ayətning arılıkıda: — «**1** Pərwərdıgar wədisidə qıng turıdu; barlık yaratqanlırıoqə məhrıbandur» degən məzmun bolən yənə bir nushisi tepıloqan (ıbranıy tilıda «Nun» bilən baxlınidu).

Ularoşa öz vaxtıda rizkini təksim kılıp berisən,■

16 |□| Kəlongni eqixing bilənla,
Barlik jan igilirining arzusini qandurisən.

17 |□| Pərwərdigar barlik yollirida həkkanıydu,
Yasiolanlirining həmmisigə muhəbbətluktur.

18 |□| Pərwərdigar Əzigə nida kıləlanlarning həmmisigə yekındur,
Əzigə həkikəttə nida kıləlanlarning həmmisigə yekındur;

19 |□| U Əzidin əyminidiolanlarning arzusini əməlgə axuridu;
Uların pəryadini anglap ularni kütquzidu.

20 |□| Pərwərdigar Əzini səyğənlərninğ həmmisidin həwər alidu;
Rəzillərninğ həmmisini yökıtidu.

21 |□| Aqızim Pərwərdigarning mədhıyisini eytidu;
Barlik ət igiliri əbədil'əbəd uning muqəddəs namioşa təxəkkür-mədhıya
qayturəşay!

146

146-küy ••• Huda mədhıylənsun!

1 Həmdusana!

I jenim, Pərwərdigarni mədhıyilə!

2 Mən hayat bolsamla, Pərwərdigarni mədhıyiləymən;
Wujudum bar bolsila Hudayimoşa küy eytimən.

3 Esilzadilərgimu,
İnsan bəlisəşimu tayanmanglar,
Ularda heq mədət-nijatlik yökür.■

4 Mana, uning nəpisi ketidu,
U öz tuprikoşa kaytip ketidu;
Xu kündila arzu-niyətliri yökəp ketidu.□

5 Yəqubning Təngrisi mədətkari boləşan adəm,
Pərwərdigar Hudasını öz ümidi kıləşan adəm bəhtliktur!

6 U asmanlarni, zeminni,
Dengizni həm uningda bar məwjudatlarni yaratkandır;
U həkikət-sadakəttə mənnggü turidu;

7 Ezilgüqilər üqün U həküm süridu;
Aq qaləşanlarəşa nan beridu.

Pərwərdigar məhbuslarni azad kılıdu;
8 Pərwərdigar kərlərninğ kəzlrini aqıdu;
Pərwərdigar egilip qaləşanlarni turəşıdu;
Pərwərdigar həkkanıylərnı səyidu.■

9 Pərwərdigar musapırlərdin həwər alidu;
Yetim-yesirlərnı, tul hotunni yələydu;
Bırək rəzillərninğ yolını əgri-bügri kılıdu.

10 Pərwərdigar mənnggügə həküm süridu;
I Zion, sening Hudaying dəwrdin-dəwrgiqə həküm süridu!
Həmdusana!■

■ 145:15 Zəb. 104:27 ■ 146:3 Zəb. 118:8, 9 □ 146:4 «U öz tuprikoşa kaytip ketidu» — ibraniy tilida: «adəm» həm «tupraq, topa» bir sözdür. ■ 146:8 Zəb. 145:14; 147:3; Mat. 9:30; Luka 13:13; Yh. 9:7,32 ■ 146:10 Mis. 15:18; Zəb. 145:13

147

147-küy •••• Həmmigə Qadir Hudaşa həmdusanalar eytilsun!

- 1 Həmdusana! Yahni mədhıylənglar!
Bərək, bundak kilix xerındur;
Hudayimizni küylənglar!
Mədhıyə okux insanəşə yarixidu.■
- 2 Pərwərdigar Yerusalemnı bına kılmakta;
İsrailning sürgün kılınəşanlirini U yioşıp kelidu;□
- 3 U kəngli sunuqlarnı dawalaydu;
Ularning yarilirini tangidu.■
- 4 U yultuzlarning sanını sanaydu;
Ularning həmmisigə bir-birləp isim koyidu.□ ■
- 5 Uluşdur Rəbbimiz, zor kudrətlikdur;
Uning qūxinixi qəksizdur.
- 6 Pərwərdigar yawax məminlərnı yələp kətüridu;
Rəzillərnı yərgigə təwən kılıdu.
- 7 Pərwərdigarəşə təxəkkürlər bilən nahxa eytinglar;
Küylərnı qıltarəşə təngxəp eytinglar!
- 8 U asmanni bulutlar bilən kəplitudu,
Zeminəşə yaməşurnı bekitidu,
Təşqlarda ot-qəplərnı əştüridu;■
- 9 Mallarəşə ozuk,
Təş qəşisining qūşiliri zarlıqanda, ularəşə ozuk beridu;
- 10 At küqidin U zək almaydu;
Adəmning qəbdəs pıtlirini hursənlik dəp bilməydu;
- 11 Pərwərdigar bəlki Əzidin əyminidəşanlarnı,
Əzining əzgərməs muhəbbitigə ümid başlıqanlarnı hursənlik dəp bilidu.
- 12 Pərwərdigarnı mahtanglar, i Yerusalemnı;
Hudayingni mədhıyilə, i Zion.
- 13 Qūnki U dərwaziliringning takaklirini məhkəm kılıdu;
Seningdə turuwatқан pərzəntliringgə bəht-bərikət bərđi.
- 14 U qət-qəşraliringda aram-tinqlik yürgüzidu,
Seni buşdayning esili bilən kənaətləndüridu.
- 15 U Əz əmr-bexarətlirini yər yüzigə əwətidu;
Uning söz-kalamı intayın tez yügüridu.■
- 16 U aq kərnı yungdək beridu,
Kırawni küllərdək tarkitudu.
- 17 Uning muzını nan uwaklıridək kılıp parqiliwetidu;
Uning soşuqı aldida kim turalisun?
- 18 U səzini əwətip, ularnı eritudu;
Uning xamilini qıqırıp, sularnı aqkuzidu.
- 19 U Əz söz-kalamını Yəşupqə,
Bəşgilimilirini həm həkümlirini İsrailəşə ayan kılıdu;
- 20 U baxkə həqbir əlgə mundaq muamilə kılmişandur;

■ 147:1 Zəb. 33:1; 92:2; 135:3 □ 147:2 «Pərwərdigar Yerusalemnı bına kılmakta; İsrailning sürgün kılınəşanlirini U yioşıp kelidu» — bu ayətkə qarışqanda, muxu küy İsrail Babiləşə sürgün boləşanlikdın kəştip kəlgəndin keyin yeziləşən. ■ 147:3 Mis. 15:26; Ayup 5:18 □ 147:4 «U... ularning həmmisigə bir-birləp isim koyidu» — baxkə birhil tərşimisi: «U... ularnı (yultuzlarnı) isimilirini qəşirıp opuqkə qıqıridu». ■ 147:4 Yəş. 40:26 ■ 147:8 Ayup 38:26, 27; Zəb. 104:13-14; Həş. 2:23, 24 ■ 147:15 Zəb. 33:9

Uning həkümlirini bolsa, ular bilip bakqan əməs.
Həmdusana! ■

148

148-küy •••• Pütkül aləm, Pərwərdigarni uluşqlanglar!

¹ Həmdusana!

Pərwərdigarni asmanlardin mədhıyılənglar;
Yükiri jaylarda Uni mədhıyılənglar; ■

² Uni mədhıyılənglar, barlık pərixtiliri;
Uni mədhıyılənglar, barlık qoxunliri!

³ Uni mədhıyılənglar, i kuyax həm ay,
Uni mədhıyılənglar, həmmə parlak yultuzlar;

⁴ Uni mədhıyılənglar, asmanlarning asmanliri,
Asmandin yükiri jaylaxqan sular!

⁵ Bular Pərwərdigarning namini mədhıyilisun;
Qünki U buyruşqan həman, ular yaratılşqandır; ■

⁶ U ularni əbədil'əbədgiqə turşuzdı;
Ular üqün wakti etməydişqan bəlgilimini buyruşqan. ■

⁷ Pərwərdigarni zemindin mədhıyılənglar,
Dengizdiki barlık əjdihalar, dengizning barlık təgliri;

⁸ Ot, möldüz, qar, tuman,
Uning səzigə əməl kılıdişqan judunluk xamal;

⁹ Taşlar həm barlık dənglər,
Mewilik dərəhlər, barlık kedir dərəhliri,

¹⁰ Yawayi həywanlar, barlık mal-waranlar,
Əmiligüqilər həm uqar-qanatlar;

¹¹ Jaħan padixahliri wə barlık qowmlar,
Əmirlər həm yər yüzidiki barlık həkim-sotqılar;

¹² Həm yigitlər həm kızlar,
Bowaylar wə yaxlar, —

¹³ Həmmisi Pərwərdigarning namini mədhıyilisun;
Qünki pəkətla Uning nami alişdur;
Uning həywiti yər həm asmandin üstün turidu. ■

¹⁴ Həm U Əz həlkining münşgüzini,
Yəni barlık mukəddəs bəndilirining mədhıyisini egiz kətürgüzşən;
Ular İsrail baliliri,
Əzigə yeqin bir həlktur!
Həmdusana! □ ■

■ 147:20 Ros. 14:16 ■ 148:1 Luka 2:14; Wəş. 5:13 ■ 148:5 Yar. 1:6-31; Zəb. 33:6, 9

■ 148:6 Ayup 14:5,13; 26:10; 38:33; Zəb. 104:5; 119:91; Yər. 31:35; 33:25 ■ 148:13 Pənd. 18:10; Yəx. 12:4 □

148:14 «Əz həlkining münşgüzini, yəni barlık mukəddəs bəndilirining mədhıyisi...» — Təwratta «münşgüz» adətə adəmning nam-xəhriti yaqi həquqini bildüridu. Bu ayətə u İsrailning Hudaşqa bolşqan mədhıyilirini bildüridu. Bu ayətliki «kətürüş» adəmning kəli bilən kətürüş əməs, bəlki Huda ularning mədhıyə awazlirini kətürüşini bildüridu. ■ 148:14 Zəb. 132:17

149

149-küy •••• *Qiyamət künidiki oşəlibə üqün mədhıyilənglar!*

1 Həmdusana!

Pərwərdigarəta atap yengi bir nahxini okunglar;
Məmin bəndilərninq jamaitidə Uning mədhıyisini eytinglar!

2 İsrail öz Yaratquqisidin xadlansun;
Zion oşulliri öz Padixahidin hux boləqay!■

3 Ular Uning namini ussul bilən mədhıyilisun;
Uningəta küylərnı dap həm qiltarəta təngxəp eytsun!■

4 Qünki Pərwərdigar Əz həlkidin səyünər;
U yawax məminlərnı niyatlıq bilən bezəydu;

5 Uning məmin bəndiliri xan-xərəptə rəhlinip xad boləqay,
Orunlirida yetip xad awazini yangratqay!□

6 Aşzida Təngrigə yüksək mədhıyiliri bolsun,
Kollirida qox bislik kiliq tutulsun;■

7 Xuning bilən ular əllər üstidın kisas,
Həklərgə jaza bəja yürğüzidu;

8 Əllərninq padixahirini zənjirlər bilən,
Aksəngəklirini təmür kixənliri bilən başlaydu;■

9 Ularning üstigə pütülgən həkümni bəja kəltüridu —
Uning barlıq məmin bəndiliri muxu xərəpkə nesip bolidu!
Həmdusana!■

150

150-küy •••• *Ahirida — pəqət Həmdusana!*

1 Həmdusana!

Təngrini Uning muqəddəs jayida mədhıyilənglar;
Kudriti parlap turidoğan ərxlərdə Uni mədhıyilənglar;■

2 Uni kudrətlik ixliri üqün mədhıyilənglar;
Oşayət uluşlukı üqün Uni mədhıyilənglar;

3 Uni burəta sadasi bilən mədhıyilənglar;
Uni rawab həm qiltar bilən mədhıyilənglar;

4 Uni dap həm ussul bilən mədhıyilənglar;
Uni tarlıq sazlar həm nəy bilən mədhıyilənglar;

5 Uni jaranglıq qanglar həm yangraq qanglar bilən mədhıyilənglar;

6 Barlıq nəpəs igiliri Yahni mədhıyilisun!
Həmdusana!

■ 149:2 Zəb. 100:3 ■ 149:3 Zəb. 81:2-4 □ 149:5 «Orunlirida yetip xad awazini yangratqay!» — «orunlirida yetix» bəlkim: — (1) Yəhudiylarınq ərş-adətliri boyıqə, ziyapətlərdə meşmanlar üqün kərpilər selinip, meşmanlar yeniqilap yetip dastihandin alidu; xunga muxu yərdə huxallıq ziyapətlərnı kərsitidu; (2) məmin bəndilər xunqə huxal bolup, huxallıqidin uhlıyalmaydu; (3) əzlrining aman-esən yetip-qəpuxliri üqün xadlinixi kərək. ■ 149:6 2Tes. 2:8; İbr. 4:12; Wəş. 1:16 ■ 149:8 Mat. 18:18 ■ 149:9 Qan. 4:6 ■ 150:1 Yəx. 6:3

Pənd-nəsihətlər

Pənd-nəsihətlərnin qədir-qimmiti

¹ İsrail padixahı Dawutning oqılı Sulaymanning pənd-nəsihətliri: —■
² Bu pənd-nəsihətlər sanga əkil-parasət, ədəp-əhlakni oğitip, seni ibrətlik sözlərnı qüxinidiqan kılıdu; ³ sanga danalılıq, həqqaniylik, pəm-parasət wə duruslukning yolyoruk-tərbiyisini qəbul kılduridu. ⁴ Bu *pənd-nəsihətlər* nadanlarnı zerək kılıp, yaxlarnı bilimlik wə səzgür kılıdu; ⁵ bularqə qulak selixi bilən danalar bilimini axuridu, yorutulqan kixilər tehimu dana məslihətkə erixidu, □ ⁶ xundakla pənd-nəsihətlər həm təmsillərnin mənisini, danixmənlərnin həkmətliri həm tilsim sözlirini qüxinidiqan kılınıdu.

Yaxlarqə nəsihət

⁷ Pərwərdiqardin qorkux bilimning baxlinixidur; Əhməklər danalılıqni wə tərbiyini kəzgə ilmaydu.■
⁸ I oqlum, atangning tərbiyisigə qulak sal, anangning söz-nəsihətidin ayrılma; ⁹ qünki ular sening bexingqə takalqan gül qəmbirək, boy-nungqə esilqan marjan bolıdu.
¹⁰ I oqlum, yamanlar seni azdursa, ularqə əgəxmigin.
¹¹ Əgər ular: — Yür, tuzak qurup adəm öltürəyli; Yoxurunıwəlip, birər bigunah kəlgəndə urayli!□
¹² Təhtisaradək ularni yutuwetəyli, Saq bolsimu, haqəqə qüxkənlərdək ularni yikıtayli;□
¹³ Ulardın hilmuhil kimmətlik mal-dunyaqə igə bolup, Öylirimizni olja bilən toldurimiz.
¹⁴ Biz bilən xerik bol, Həmyanimiz bir bolsun, desə, —
¹⁵ I oqlum, ularqə yoldax bolma, Özüngni ularning izidin neri kıl!□
¹⁶ Qünki ularning putliri rəzillikkə yügüridu, Qolını qan kılıx üqün aldiraydu.■
¹⁷ Hərqandaq uqar qanat tuyup qalqanda tuzak qoyux bikar awariqiliktur;
¹⁸ Ləkin bular dəl öz qenini təküx üqün saqlaydu; Öz janliriqə zamin boluxni kütidu.
¹⁹ Nəpsi yoqlınap kətkən hər bir adəmnin yollirining aqiwiti mana xundak;
Haram mal-dunya öz igilirining jenini alıdu.■

Danalılıq sadəsi

■ **1:1** 1Pad. 4:32; Wəh. 3:9 □ **1:5** «yorutulqan kixi» — ibraniy tilida «ixlarnı, məsilərnı, baxqa adəmnı obdan qüxinidiqan kixi» degən mənıdə. ■ **1:7** Ayup 28:28; Zəb. 111:10; Pənd. 9:10; Top. 12:13 □ **1:11** «...tuzak qurup adəm öltürəyli» — ibraniy tilida «...tuzak qurup qan təkəyli». □ **1:12** «Təhtisara» — əlgüqilərnin rohliri qiyamət künini kütidiqan jay (ibraniy tilida «xeol» degən söz). □ **1:15** «Özüngni ularning izidin neri kıl!» — ibraniy tilida «Putungni ularning yolidin neri kıl!». ■ **1:16** Yəx. 59:7; Rim. 3:15 ■ **1:19** Ayup 8:13

20 *Büyük* danalılıq qoçıda oçuq-axkara hitab kilməktə,
Qoç məydanlarda sadasını anglatmaktə. □

21 Koça doçmoxlirida adəmlərni qəçirməktə,
Xəhər dərważilirida səzlrini jakarliməktə: —
22 I səddilər, qəçənoçiqə muxundə nadanlıqkə berilislər?
Məshirə kילוqçılar qəçənoçiqə məshiriliktin huzur alsun?
Əhməklər qəçənoçiqə bilimdin nəprətlənsun?! □

23 Tənbihlirimgə kulaq selip mangoçan yolunglardin yanoçan bolsanglar idi!

Rohimni silərgə təküp bərəttim,
Səzlrिमni silərgə bildürgən bolattim.

24 Ləkin qəçirsam, anglimidinglar;
Kolumni uzartsam, həçqaysinglar qərimidinglar. ■
25 Nəsihətlirimning həmmisigə pərwa kilmidinglar,
Tənbihimni anglaşni kılqə halimidinglar.

26 Xunga, bəxinglaroçə bala-qəza kəlgəndə külimən,
Wəhimə silərgə yetixi bilən məshirə kilmən.

27 Həlakət elip kəlgən wəhimə üstünlərgə qüxkəndə,
Wəyranqilik silərgə quyuntəzdək kəlgəndə,
Silər eoçir qəçənoçiqə wə azabkə muptila boləçininglarda — ■

28 U qəçəda muxu kixilər məndin ətünüp qəçiridu,
Mən pərwa kilməymən,
Meni təlmürüp izdisimu, tapalməydu.

29 Ular bilimgə nəprətlənginidin,
Pərwərdigardın əyminixni tallimioçinidin,
30 Mening nəsihətimni kılqə qəbul kילוçisi yokluқidin,
Tənbihimginu pərwa kilmioçinglardın,

31 Ular öz bəxini yəydu,
Əz qəstliridin toluq əzəb tartidu;

32 Qünki səddilərnin yoldın qıçixi öz jenioçə zəmin bolidu;
Əhməklər rəhətlik turmuxidin əzlrini həlak kildidu.

33 Ləkin mənə kulaq saləçənlər əmən-əsən yaxəydu,
Bala-qəzələrdin, oçəm-əndixlərdin həliy bolup, hətirjəm turidu.

2

Danalılıqning mewisi

1 I oçlum, əgər səzlrिमni qəbul kilsang,
Nəsihətlirimni kəlbənggə püksəng,

2 Əgərdə danalılıqkə kulaq salsang,

□ **1:20 «danalılıq»** — «Pənd-nəsihətlər»də «danalılıq» pəzilətlik bir əyalning süpitidə kərinidu. Bu «pəzilətlik əyal» 5:1-14, 6:20-35, 7:6-27, 9:13-18də bəyan kילוçə «pəhixə əyal» bilən selixturuluxi «pənd-nəsihətlər»ning muçim bir temisidur. □ **1:22 «səddilər»** — «Pənd-nəsihətlər»də «səddilər» (yaki «nadanlar») degənnin «əgənmigənlər», «səwatqə erixmigənlər» degən bəxkə hil təçjimilirimu bə. **«Əhməklər qəçənoçiqə bilimdin nəprətlənsun?!»** — oçurmənlər xuningə diçkət kילוçə boluxi mumkin, «danalılıq» muxu yərdə «nadanlar»oçə («səddilər»oçə) biwasitə səz kilsimu, ləkin «əhməklər»gə wə «məshirə kילוçəçilər»oçə biwasitə səzliməydu. Qünki rəzil yollərnı tutqəçkə, ularoçə həçqəndəç biwasitə nəsihət nəçir kilməydu (8:4, 9:4, 7-8nimu kərugən). ■ **1:24** Yəx. 65:12; 66:4; Yər. 13:10 ■ **1:27** Ayup 27:9; 35:12; Yəx. 1:15; Yər. 11:11; 14:12; Əz. 8:18; Mik. 3:4

Yoruklukka erixixkə kəngül bərsəng,
³ Əgər əkil-parasətkə təxna bolup iltija kılsang,
 Yoruklukka erixix üqün yukiri awazda yelinsang,
⁴ Əgər kümüxkə intilgəndək intilsəng,
 Yoxurun gəhərnə izdigəndək izdisəng, ■
⁵ Undakta Pərwərdigardın *həkkikiy* qorquxni bilidiqan bolisən,
 Wə sanga Hudani tonux nesip bolidu.
⁶ Qünki Pərwərdigar danalix bərgüqidur;
 Uning əqzidin bilim bilən yorukluk qıkidu. ■
⁷ U durus yaxawatkanlar üqün mol həkmət təyyarlar koyqandur,
 U wijdanlık adəmlər üqün qalkandur.
⁸ U adillik kılouqılarning yollirini asraydu,
 İhlasmən bəndilirining yolini qooqdaydu.
⁹ U qaşda həkkaniylik, adillik wə duruslukni,
 Xundakla hərəkəndək güzəl yolni qüxinidiqan bolisən.
¹⁰ Danalix qəlbınggə kirixi bilənla,
 Bilim kənglünggə yekixi bilənla,
¹¹ Pəm-parasət seni qooqdaydu,
 Yorukluk seni saklaydu.
¹² Ular seni yaman yoldin,
 Tili zəhər adəmlərdin kütquzidu;
¹³ Yəni toşra yoldin qətnigənlərdin,
 Qarangoşu yollarda mangidiqanlardın,
¹⁴ Rəzillik kılıxni huzur kəridiqanlardın,
 Yamanlıqning ziyanlırını huxallıq dəp bilidiqanlardın,
¹⁵ Yəni əgri yollarda mangidiqanlardın,
 Qıngəşir yolda mangidiqanlardın kütquzidu.
¹⁶ *Danalix* seni buzuk ayaldın,
 Yəni xirin sözlər bilən azdurmaqçı bolqan naməhrəm ayallardın
 kütquzidu. ■
¹⁷ *Bundak ayallar* yax waktida təgkən jorisini taxlap,
 Huda aldidiki nikah kəsimini untuqan wapasizlardındur.
¹⁸ Uning öyigə bəridiqan yol ölümgə apiridiqan yoldur,
 Uning mangidiqan yolliri adəmnə ərwaqlar makaniqə baxlaydu.
¹⁹ Uning qəxiqə barqanların birimu qaytip kəlgini yok,
 Ulardın birimu həyatlık yolliriqə erixkini yok,
²⁰ *Xularni qüxənsəng* yaxılarning yolida mangisən,
 Həkkaniylarning yollirini tutisən.
²¹ Qünki durus adəm zeminda yaxap qalalaydu,
 Mukəmməl kixi bu yərdə makanlıxalaydu. ■
²² Ləkin rəzillər zemindin üzüp taxlinidu,
 Wapasizlar uningdin yuluwetilidu. ■

3

Yaxlaroşa səmimiyyə aqahlandırux

¹ I oşlum, təlimimni untuma,

Degənlirimni həmixə kənglūngdə qing tut.□

² Qünki u sanga bərikətlik künlər, uzun ɵmür wə hatirjəmlik ɵoxup beridu.□ ■

³ Məhriban wə hək-səmimiy boluxtin waz kəqmə, Bularni boynungɵa esiwal, Kəlbīnggə pūtiwal.□ ■

⁴ Xundak kīloqanda Huda wə bəndilərnin nəziridə iltipatkə layik bolisən, danixmən həsablinisən.□

⁵ Əz əklīnggə tayanmay, Pərwərdigarɵa qin kəlbīng bilən tayanɵin;

⁶ Kəndakla ix kīlsang, Pərwərdigarni tonuxkə intil; U sanga toɵra yollarni kərsitidu.□ ■

⁷ Əzūngni əkillik sanima; Pərwərdigardin əyminip, yamanliktin yirak bol.■

⁸ Xundak kīloqaningda, bu ixlar dərdinggə dərman, Ustihanliringɵa yilik bolidu.□

⁹ Pərwərdigarning hərmitini kilip mal-dunyayingdin hədiyələrni sunɵin, Etizingdin tunji qīkkan məhsulatlıringdin Uningɵa atioyin;■

¹⁰ Xundak kīloqaningda, ambarlıring axlıkka tolup taxidu, Xarab kəlqəkliringdə yengi xarab exip-texip turidu.■

¹¹ I oɵlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə bīpərwalıq kīlma, Uning tənbiħidin bəzmə.■

¹² Qünki, ata əziz kərgən oɵlıoqa tənbiħ-tərbiyə bərgəndək, Pərwərdigar kimni səygən bolsa uningɵa tənbiħ-tərbiyə beridu.■

¹³ Danalıkka muyəssər boləjan kixi, Yoruklukkə igə boləjan kixi nemidəgən bəhtlik-hə!

¹⁴ Qünki danalıqning paydisi kümüxnin paydisidin kəptur, Kimmiti sap altunniqkidinmu ziyadidur.■

¹⁵ U ləəl-yaqutlardin kimmətliktur, İntizar boləjan həkəndak nərsəngdin həcbirimu uningɵa təng kəlməstur.■

¹⁶ Danalıqning ong qolida uzun ɵmür, Sol qolida baylik wə xəhrət bardur.

¹⁷ Uning yolliri sanga hux purak tuyulur, Uning bərlək tərīkiliri seni aram tapkuzur.

¹⁸ U əzini tapkan adəmgə «həyatlik dərīhi»dur, Uni qing tutkan kixi nemidəgən bəhtlik!□

¹⁹ Pərwərdigar danalıq bilən yər-zeminni bərpə kildi, Həkmət bilən asmanni ornatti.

□ **3:1 «qing tut»** — degən söz ibraniy tilida: «kooqda, mudapıe kıl» degən məninimu bildüridu.

□ **3:2 «bərīkətlik künlər»** — ibraniy tilida «künlərnin uzunluğu». ■ **3:2** Qan. 8:1; 30:20 □ **3:3 «kəlbīnggə pūtiwal»** — ibraniy tilida «kəlbīngdiki tahtayɵa pūtiwal» (Musa pəyoɵəmbərgə tapxurulojan mukəddəs qanun ikki tax tahtayɵa pütülgənidi). ■ **3:3** Mis. 13:9;

Qan. 6:8 □ **3:4 «iltipatkə layik bolisən»** — muxu yərdə ibraniy tilida «iltipət» degən söz ikki bislik bolup, ikkinqi mənsi «güzəllik»tur. □ **3:6 «Kəndakla ix kīlsang,...»** — ibraniy tilida «Bərlək yolliringda...». ■ **3:6** 1Tar. 28:9 ■ **3:7** Rim. 12:16 □ **3:8 «dərdinggə dərman... bolidu»** — ibraniy tilida «kindikinggə salamətlik... bolidu». ■ **3:9** Mis. 23:19;

Qan. 26:2-11; Mal. 3:10; Luqa 14:13 ■ **3:10** Qan. 28:8 ■ **3:11** Ayup 5:17; İbr. 12:5 ■ **3:12** Wəh. 3:19 ■ **3:14** Ayup 28:15; Zəb. 19:10; Pənd. 8:11,19; 16:16 ■ **3:15** Pənd. 8:11

□ **3:18 «həyatlik dərīhi»** — xübhisizki, «Eren bəoqisi»diki Adəm'atimiz wə Həwa'animizning bəhrimən boluxıoqa təyyarlanəjan «həyatlik dərīhi»ni kərsitidu (Təwrat, «Yar.» 2:9).

20 Uning bilimi bilən yərning qongkur qatlamli yerildi,
Həmdə bulutlardin xəbnəm qúxti. □ ■

21 I oşlum! *Danalik bilən bilimni közüngdin qıqarma,*
Pixқан həkmət wə pəm-parasətni qing tut.

22 Xuning bilən ular jeningoşa jan qoxidu,
Boynungoşa esiloşan esil marjandək sanga güzəllik qoxidu.

23 Xu qaoşda yolungda aman-esən mangalaysən,
Yolda putlaxmaysən. ■

24 Yatqanda heq nemidin qorkmaysən,
Yetixing bilənla tatlik uhlaysən. ■

25 Bexingə dəhxətlik wəhimə qüxkəndə qorkmioşin,
Rəzillərning wəyranqilikidin oşəm kilmioşin! □ ■

26 Qünki Pərwədigar sening tayanqingdur,
U putungni kapқанlardin neri kildidu.

27 Pəqət qolungdin kəlsila, həjətmənlərdin yaxilikni ayimioşin.

28 Kolum-qoxniliring seningdin etnə sorap kirsə, «Kaytip ketip, ətə kəlgin,
ətə berəy» — demigin.

29 Qoxnangəşa ziyankəxlik niyitidə bolma,
Qünki u sanga ixinin yeningda hatirjəm yaxaydu.

30 Birsə sanga ziyan yətküzmiğən bolsa,
Uning bilən səwəbsiz majiralaxma. □

31 Zulumhor kixigə həsət kılma,
Uning yol-tədbirliridin heqnemini tallima. ■

32 Qünki qingəşir yollarni mangidoşanlar Pərwədigarning nəziridə
yirginqliktur,

Ləkin Uning sirdax dostluqi durus yaxawatқан adəmgə təəlluktur. ■

33 Pərwədigarning ləniti rəzillik kıləşuqining əydidur,
Ləkin U həkkanıy adəmninğ əyigə bəht ata kılur. ■

34 Bərhək, məşirə kıləşuqilarni U məşirə kildidu,
Ləkin kiçik peil kixilərgə xəpəkət kərsitidu. ■

35 Danalar xəhrətkə warislik kildidu,
Ləkin həmakətlər rəswa kılididu. □

4

Hikmət wə danalığın paydisi

1 I oşullar, atanglarning nəsihətlirini anglanglar,
Kəngül qoysanglar,
Yoruklukqa erixisilər.

□ 3:20 «*yərning qongkur qatlamli yerildi*» — bəlkim Nuh pəyoşəmbərning waqtidiki «qong topan» bilən munasiwətlik bəzi ixlarni kərsitixi mumkin («Yar.» 7:11) ■ 3:20 Yar. 1:9,10

■ 3:23 Zəb. 37:23-24; 91:9-12 ■ 3:24 Law. 6:19; Ayup 11:19; Zəb. 3:5; 4:8; 91:5, 6

□ 3:25 «*Rəzillərning wəyranqilikidin oşəm kilmioşin!*» — yaki «Rəzillərning bexioşa qüxkən wəyranqiliqtin oşəm kilmioşin!». ■ 3:25 Ayup 5:21 □ 3:30 «*səwəbsiz majiralaxma*» —

yaki «səwəbsiz dəwalaxma». ■ 3:31 Zəb. 37:1; 73:3; Pənd. 23:17 ■ 3:32 Ayup 29:4; Zəb. 25:9,12,14 ■ 3:33 Law. 26:14-45; Qan. 28:15-68; Mal. 2:2 ■ 3:34 Yaş. 4:6; 1Pet. 5:5

□ 3:35 «*Ləkin həmakətlər rəswa kılididu*» — yaki «Ləkin U (Huda) həmakətlərnə nomuşka kalduridu» (ibranıy tilida kinayə ixlitip, ahirki söz «kətürülüdu» bolidu).

² Qünki silərgə əgitiđoñanlirim yahxi bilimdur,
Kərsətmilirimdin waz kəqmənglar.

³ Qünki mənmu atamning yumran balisi idim,
Anamning arzuluk yaləuz oşli idim, ■

⁴ Atam manga əgitiđ mundak dedi:

— Səzlimni esingdə tut;
Kərsətmilirimgə riayə kıl,
Xuning bilən yaxnaysən. ■

⁵ Danalığıni ałoñin, əkil tap,
Eytқан səzlimni untuma, ulardin qıkma.

⁶ *Danalıqtin* waz kəqmə, u seni sađlaydu;
Uni səygin, u seni koşdaydu.

⁷ Danalıđ həmmə ixning bexidur;
Xunga danalıgın ałoñin;
Barlıqıngni sərp kılıp bolsangmu, əkil tapkın. ■

⁸ *Danalıqni* əzizliđin, u seni kətüridu,
Uni qıng kuqaklıoñanda, seni hərmətkə sazawər kılıdu.

⁹ Bexingə taqaloñan gül qəmbirəktək *sanga güzəllik elip kelidu*,
Sanga xəhrətlik taj in'am kılıdu. ■

¹⁰ I oşlum, kulak saloñin, səzlimni qəbul kılıoñin,
Xunda ömrüñning yilliri kəp bolidu.

¹¹ Mən sanga danalıđ yolini əgitey,
Seni durusluk yolliriqə baxlay.

¹² Mangəjiningda kədəmliring qəklənməydu,
Yüğürsəng yikilip qüxməysən. ■

¹³ Ałoñan tərbiyəngni qıng tut,
Qolungdin kətküzmiđin;
Obdan sađlıoñin uni,
Qünki u sening həyatingdur.

¹⁴ Yaman adəmlər mangoñan yoloə kirmə,
Rəzillərnin izini basma. ■

¹⁵ Ularning *yolidin* əzüñgni kaqur,
Yolioə yekın yolima;
Uningdin yandap ötüp kət,
Neri kətkin.

¹⁶ Qünki *yamanlar* birər rəzillik kilmioşuqə uhliyalmas,
Birərsini yikitmioşuqə uyqusı kəlməs.

¹⁷ Yamanlıđ ularning ozuqidur,
Zorawanlıđ ularning xarabidur.

¹⁸ Ləkin həkkanıylarning yoli goya tang nuridur,
Kün qüx boluqə barəanseri yoruydu.

¹⁹ Yamanlarning yoli zulmət keqidək kaqkarangoşu,
Ular yikilip, nemigə putlixip kətkinini bilməydu.

²⁰ I oşlum, səzlimni kəngül koyub angla,
Gəplirimgə kulak sal.

²¹ Ularni kəzüñgdə tutkın,
Yürikingning ketida kədirləp sađlıoñin.

22 Qünki sözlirim tapқанlar üçün hayattur,
Ularning pütün tenigə salamətliktur.■

23 Kəlbəngni «həmmidin əziz» dəp sap tut,
Qünki barlıq hayat ixliri kəlbətin baxlınidu.

24 Aozingni əgri gəptin yirak tart,
Ləwliring ezitkülükün neri bolsun.

25 Kəzüngni aldinqoşa tüz tikkin,
Nəziringni aldinqoşa toqra taxla;

26 Mangidoşan yolungni obdan oylanşın,
Xundak kilsang ixliring puhta bolidu.

27 Onqoşa, solşa qaymoşın;
Kədəmliringni yamanlıq yolidin neri tart.■

5

Buzuqçilik-pahxiwazlikning aqiwiti balayi'apəttur, sadıqlıqning nətijisi bəht-saadəttur

1 I oşlum, danalikişoşa kəngül koyşın,
Idraklık sözlirimgə kulak salşın.

2 Xundak kılşiningda ixka səzgürlük bilən karaydoşan bolışən,
Ləwliring pəm-parasəttin ayrılmaydu.

3 Qünki buzuq hotunning aozidin həsəl tamidu,
Ləwliri zəytun yeşidin siliktur;■

4 Lekin uning aqiwiti kəkridək aqqıq,
Ikki bislik kılıqtək ötkür.

5 Uning kədəmliri ölüm girdawioşa elip baridu,
Tutқан yolu gərgə baxlaydu.□ ■

6 Hayatlık yolini kılqə bilgüm yok dəp,
Baqan kədəmliri turaksız bolidu,
Nəgə baridoşanlıkini heq bilməydu.

7 Xunğa, i oşullirim, sözlirimni kəngül koyup anglanglar,
Mening degənlirimdin qıkmanglar.

8 Undak hotundin yirak kaq!
Ixiki aldoşimu yekın yolima!

9 Bolmisa, izzət-abruyungni baxkılaraşa tutkuzup koyışən,
Yaxlık yilliringni rəhimsizlərninğ koloşa tapxurışən!■

10 Yat adəmlər baylıqliring bilən özini tolduridu,
Japalıq əjirliringning mewisi yaqa yurtlukning öyigə ötüş ketidu;

11 Əjilingdə nalə-pəryad kətürginingdə,
Əzayi-bədninğ yəm bolşanda,

12 Xu qaşda sən: — «Ah, nəsihətlərdin nemanqə nəprətləngəndimən!
Kənglumdə tənbihlərnə nemanqə kəmsitkəndimən!

13 Nemixka ustazlirimning səzini anglimioşandimən?
Manga tərbiyə bərgənlərgə kulak salmioşandimən?

14 jəmiyəttimu, jamaət aldidimu hərhil nomuşka qaloşandək boldum!» —
dəp kalışən.□

■ 4:22 Pənd. 4:13 ■ 4:27 Qan. 5:32; 28:14 ■ 5:3 Pənd. 2:16; 6:24 □ 5:5 «gər» —
ibraniy tilida «xeol», yəni «təhtisara» deyilidu, u ölüklərninğ rohlıri kıyamət künini kütidoşan
yər. ■ 5:5 Pənd. 7:27 ■ 5:9 Pənd. 6:34,35 □ 5:14 «hərhil nomuşka qaloşandək
boldum!» — yaki «pütünləy zawallıqqa qüxkəndəkmən!».

- 15 Əzüngning kəlqikingdiki suni iqqin,
 Öz bulikingdin ekiwatқан sudin huzurlan. □
- 16 Bulakliring uruqup hər yərgə tarkilip kətsə *bolamdu?*
 Eriqliringdiki sular koqilarda ekip yürsə bolamdu?
- 17 Bular sangila has bolsun,
 Yat kixilərgə təgmisun! □
- 18 Buliking bəht-bərikətlik boləyay!
 Yaxliqingda aləyan hotunung bilən huzurlan. □
- 19 U qixi keyiktək qirayliq! Jərəndək səyümlük!
 Uning baqriddin həmixə qanaəttə boləyəsən,
 Uning kaynak muhəbbitidin daim huxallıqqa patqaysən. □
- 20 I oşlum, nemixka yat ayaləya xəyda bolisən?
 Nemixka yat hotunning koynioqa əzüngni atisən?
- 21 Qünki insanning həmmə kıləyanlıri Pərwərdigarning kəz aldida
 axkaridur,
 U uning həmmə mangoyan yollirini tarazioya selip turidu. ■
- 22 Yaman adəmning öz kəbihlikliri əzini tuzakka quxüridu,
 U öz gunahı bilən sirtmakka elinidu.
- 23 U yolyoruktin məhrum boləyanlikidin jenidin ayrilidu,
 Qekidin axқан hamaqətliki tūpəylidin yoldin ezip ketidu.

6

Yəna birnaqqə nəsihət

- 1 I oşlum, əgər dostungə borun boləyan bolsang,
 Yat kixining kərzini tələxkə kol berixip wədə bərgən bolsang. □
- 2 Əgər öz səzüngdin ilinoqan bolsang,
 Öz wədəng bilən baqlinip qalsang,
- 3 U yekiningning kəlioqa quxkənliking üqün,
 Amal kılıp əzüngni uningdin kutkuz —
 Dərhal yekiningning yenioqa berip, əzüngni kəmtər tutup *xu ixtin* haliy
 kilixini otünüp sora.
- 4 Jərən xikarqining kolidin kutuluxka tirixkəndək,
 Kux owqining kolidin qikixka tirixkəndək,
 Kutulmioquqə uhlap yatma,
 Həttə ügdəp arammu alma. ■

□ 5:15 «**Əzüngning kəlqikingdiki su..., öz bulikingdin ekiwatқан sudin huzurlan**» — xühhisizki, əzining ayalining muhəbbitini kərsitidu. □ 5:17 «**Bulakliring uruqup hər yərgə tarkilip kətsə bolamdu? ... Bular sangila has bolsun, yat kixilərgə təgmisun!**» — 16-17-ayətlər xühhisizki, kəqmə mənide. Bizningqə kəqmə mənisi: «Ixki muhəbbətliringni yat ayaləya bərmə, pəkət öz jorəngəyila beoşixla; bolmisa intayin nomus ix bolidu, rəstə-koqilarda raswa bolisən» degəndək bolsa kərək. Bəzi alimlar muxu ayəttiki «sular» balilarni kərsitidu, dəp qarar, mundaq tərjimə kilidu: — «Bulakliring uruqup hər yərgə tarkilip kətsun, eriqliringdiki sular koqilarda ekip yürsun (dəmək, «pərzəntliring uruqoqan bulaklardək hər yərgə tarkalsun!»); pəkətlə sangila has bolsun, yat ayaldin boləyan bolmisun!». □ 5:18 «**Buliking bəht-bərikətlik boləyay!**» — «buliking» muxu ayəttə «öz ayaling»ni kərsitidu. Ayətning ikkinqi kismini kəring. □ 5:19 «**Uning baqriddin...**» — ibranıy tilida «Uning əmqəkliridin...». ■ 5:21 2Tar. 16:9; Ayup 31:4; 34:21; Pənd. 15:3; Yər. 16:17; 32:19 □ 6:1 «**borun**» — kepil boləyan kixi. ■ 6:4 Zəb. 132:4-5; Pənd. 20:13

Qümülə

6 I hürun, qəmülining yenioğa berip *uningdin oğan*,
Uning tirikçilik yollirioğa qarap dana bol.

7 Ularning baxliqi, əməldari, həkümdari yoq bolsimu,

8 Lekin ular yazda yilning ehtiyaji üqün ax toplıwalıdu,
Hosul pəslidə ozuq təyyarlıwalıdu.

9 I hürun, kaçanojiqə uhlap yatisən?

Kaçan ornungdin turisən?■

10 Sən: — Birdəm köz yumuwalay, birdəm uhliwalay,
Birdəm qolumni qoxturup yetıwalay, — dəysən.

11 Lekin uhlap yatqanda, miskinlik qarəqçidək kelip seni basıdu,
Yoksulluq huddi qorallıq bulangqıdək hujumioğa otidu.

12 Ərziməs, pəyli buzuk adəm həmmıla yərdə yaloğan eytip, pəslıknı
səzləydu.□

13 U köz kısıp,

Putlıri bilən ıxarə kılıp,
Barmaklıri bilən kərsitıdu;

14 Kənglidə aldamqılıqla yatıdu,
U daim rəzillikning koyıda bolıdu,
Həmmıla yərdə jedəl-majıra terıydu.

15 Xunga uningioğa bekitilgən bala-qaza uni tuyuqsız basıdu,
U biraqla dawalıoqsız yanjılıdu.

16 Pərwərdigar nəprətlinıdıoğan altə nərsə bar,
Bərħək, yəttə nərsə Uningioğa yirginqlıktur.

17 Ular bolsa,

Təkəbburluq bilən qaraydıoğan köz,
Yaloğan səzləydiöğan til,
Bigunahlarınq kənini təküzıdıoğan kol,■

18 Suyıqəst oylaydıoğan kəngül,
Yamanlıq kılıxqa tez yügürəydiöğan putlar,■

19 Yaloğan səzləydiöğan sahta guwahqi,
Buradər-qerındaxlıri arısoğa bəlgünqilik saloquçi kixıdu.

Zınahorluqtın özünqni tart

20 I ooqlum, atangning əmrıqə əməl kııl;
Anangning kərsətmısidın qıqma.■

21 Ularning səzını kəlbınggə tengıp,
Ularnı boynungioğa marjandək kılıp esıwal.■

22 Yolə qıqqıningda ular seni yetəkləydu,
Uhlıoıningda ular seni saklaydu,
Uyqudin oyoğanöjıningda ular seni həwərləndürıdu.■

23 Qünki *Hudaning* pərmanı yoruk qıraoq,
Uning mükəddəs kanunı nurdur;
Tərbıyənıng tənbihlıri bolsa həyatlıq yolıdu.■

24 Ular seni buzuk hotundın saklıoquçi,

■ 6:9 Pənd. 13:4; 20:4; 24:33,34 □ 6:12 «Ərziməs» — ıbranıy tilıda «Belialning oqlı» deyılıdu.
«Belial»ning mənsı «ərziməs» degənlik bolup, bəlkım İblısnı kərsıtuđu. ■ 6:17 Pənd. 30:13

■ 6:18 Rim. 3:15 ■ 6:20 Pənd. 1:8 ■ 6:21 Pənd. 3:3 ■ 6:22 Pənd. 3:23,24 ■ 6:23
Zəb. 19:7-9; 119:105

Yat hotunning xərin səzlidiridin yirək kıləuqıdır.■

²⁵ Uning guzəllikigə kənglüngni baqlimioqın,
Uning qax-kəz oynitixi seni əsirgə almısun.

²⁶ Qünki buzuk ayallar tıpəylidin adəmlər bir parqə nanoqımu zar bolıdu,
Yat adəmning *zinahor* ayali bolsa kixining qımmətlik jenini özigə ow kılıwalıdu.

²⁷ Otni koynungoqa salsang,
Əz kiyimıngni köydürməmsən?

²⁸ Qooqning üstidə dəssəp mangsang putungni köydürməmsən?

²⁹ Baxqılarning ayali bilən bir orunda yatıdıoqan kixi xundak bolıdu;
Kim yonqoqa tegip kətsə aqıwıtidin kutulalmaydu.

³⁰ Aq qaloqanda qorsıqını toyoquzux üqün oqrılık kıləoqan kixini baxqılar kəmsitməydu;

³¹ Xundak turukluk u tutulup qalsa,
Igisigə yəttini tələxkə toqra kelıdu;
U öz əyidiki həmmə nərsisini tapxurıdu.■

³² Həlbuki, baxqılarning hotuni bilən zina kıləuqı unıngdinmu *bəttər bolup*, tölımu şəpələtliktur;
Undak kıləuqı öz-özini həlak kılıdu.

³³ U zəhmət yəydu, xərməndə bolıdu,
Uning rəswasi heq eqürülməydu.

³⁴ Qünki künləx oti ərni dəroqəzəpkə kəltürıdu,
Intıqam aloqan künidə u heq rəhım kılmaydu.

³⁵ Tələm puli bəray desəngmu u qəbul kılmaydu,
Hərkanqə sowoqa-salam bərsəngmu uni besıkturoqılı bolmaydu.

7

¹ I oqlum, səzlırimgə əməl kıl,
Tapxuruklırimni yürıkingdə sakla.

² Tapxuruklırimoqa əməl kılsang, yaxnaysən;
Təlimlırimni kəz qarıqukungni asrıoqandək asra.■

³ Uları barmaklıringoqa tengip qoy,
Qəlb tahtangoqa yezıwal.■

⁴ Danalıqni, sən hədədə-sınglim, deqin,
Pəm-parasətini «tuşqınım» dəp qakır.

⁵ Xundak kılsang, ular seni yat hotundın yıraklıxturıdu,
Aoqızidin silik səz qıkıdıoqan yoqun ayaldın neri kılıdu.■

Buzuk hotun

⁶ *Bir ketim* əyning derizə kəznəkliridin taxkırioqa qarıoqınımında,

⁷ Bırnəqqə yax, sadde yigitləni kərdüm,
Ularınq iqıdın bir əkilsizni kərup qaldım,

⁸ U koqa boylap buzuk *hotun turuxluk* doqmuxtin etüp,
Andın unıng əyi tərəpkə qarap mangdı.

⁹ Kəqkurun qarangoqı qüxkəndə,
Zulmət keqə, ay qarangoqusıda *ixiki aldidin otti*.

10 Mana, öydin bir hotun qikiş uni kütüwaldi;
Kiyimi pahişə ayallarningkidək bolup,
Niyiti hiylə-mikir idi.

11 Aqzi bixəm-hayasiz, nahayiti jahil bir hotun,
U öyidə turmaydu, ■

12 Birdə məhəllidə, birdə məydanlarda,
U qoqilardiki hər dokmuxta paylap yürüdü.

13 Həliki yax yigitni tartip, uni səyüp,
Nomussizlarqə uningə: —

14 «Öyümdə «inaklik qurbanliki» gəxi bar,
Mən bügün Hudaşə qəsəm kıləjan qurbanliqni kıldim, □

15 Xunga mən sizni qakirəyli qiktım,
Didaringizə təlpünüp izdidim.

Əmdi sizni tepiwaldim!

16 Karwitimə Misirning kəxtilik, yolluq libas yapquqlirini yaptım.

17 Orun-kərpilirimə hux puraq murməkki, muəttər wə qowzaq darqin-
larni qaqtım. ■

18 Keling, tang atquqə muhəbbətlixəyli, oynap huzurlinayli,
Kənglimiz kanoquqə əzərə əyx-ixrət kıləyli,

19 Erim öydə yok, yirək səpərgə qikiş kətti.

20 U bir həmyan pul elip kətti,
Ay toluquqə u öygə kəlməydu» — dedi.

21 Ayal kəp xerin səzli ri bilən rasa kizikturdi,
Qiraylik gəpliri bilən uni əsir kiliwaldi. ■

22-23 Soyuxkə elip mangəjan öküzdək,
Həmaqət kixi kixən bilən jazaşə mangəjandək,
Kiltakqə qüxkən kuxtək,

Yigit uning kəynidin mangdi.

Jigirini oq texip ətmiguqə,

U bu ixning həyatışə zamin bolidioqanliqini həq bilməydu.

24 I oşullirim, səzlimni kəngül qoyup anglanglar,
Dəgənlirimə kulak selinglar,

25 Kəlbinglarni bundak hotunning yolişə kətküzmənglar,
Uning aldım haltişə qüxüp kətmənglar.

26 Bundak ayal nuroşun kixilərnə yikitip yarilanduroşan,
Uning boşuzlişəjan adəmliri tolimu kəptur,

27 Uning öyi bolsa təhtisəraning kirix əşizidur,

Adəmni «həlakət məhmanhanisi»şə qüxürük yolidur. □ ■

■ **7:11** Pənd. 9:13 □ **7:14 «inaklik qurbanliki»** — Musa pəyəəmbərgə tapxuruloşan muqəddəs qanun bəkitkən bir hil qurbanliq, uning əhmiyiti; (1) Huda bilən boləjan inakliqkə erixix üqün; (2) Hudaşə alahidə rəhmət eytix üqün; (3) Hudaşə dua bilən kıləjan kəsimini ipadiləx üqün. Qurbanliqkə kala, qoy yaki əqkimu bolidu. Bu hil qurbanliqning alahidiliki, qurbanliq sunoquci kixi uni qurbanliq kıləjandin keyin, gəxidən elip yeyəlaydu. Muxu yərdə bu ayal: «Mən Huda aldidə pak» deməkci bolidu. Bu pütünləy sahtipəzlik, əlwəttə. ■ **7:17** Küy. 4:14. ■ **7:21** Pənd. 1:17 □ **7:27 «təhtisəra»** — ibraniy tilidə «xeol», əlüklərnəng rohliri kiyamət küni kütidioşan yər. ■ **7:27** Pənd. 2:18; 5:5

8

«Danalığ» hitab kılıdu

¹ *Kulaq sal, danalığ qakiriwatmamdu?*
Yorukluk sada qakiriwatmamdu?■

² Yollarning egiz jayliridin,
Dokmuxlardin u orun alidu,

³ Xəhərgə kiridiqan qowuklarning yenida,
Hərқandaқ dərwaза eozizlirida u murajət kilmakta: —

⁴ «I mətiwərlər, silərgə murajət kilimən,
Həy, adəm baliliri, sadani silər üqün kilimən,

⁵ Gədək boloqanlar, zerəkligni əginiwelinglar,
Əhmək boloqanlar, yoruklukқа erixinglar!□

⁶ Manga kulaq selinglar,
Qünki güzəl nərsiləрни dəp berimən,
Aozimni eqip, durus ixlarni *silərgə* yətküzimən.

⁷ Eytqanlirim həkikəttur,
Aozim rəzilliktin nəprətlinidu; □

⁸ Səzlimning həmmisi həq,
Ularda həqқandaқ һiyliqərlilik yaki əgitmilik yoktur.

⁹ Ularning həmmisi qüxəngənlər üqün eniқ,
Bilim aloqanlar üqün durus-tooqrudur.

¹⁰ Kümüxkə erixkəndin kərə, nəsihətlirimni qobul kilinglar,
Sap altunni elixtin kərə bilimni elinglar.

¹¹ Qünki danalığ ləəl-yakutlardin əwzəl,
Hərқandaқ ətiwarliқ nərsəngmu uningqa təng kəlməstur.■

¹² Mən bolsam danalığmən,
Zerəklilik bilən billə turimən,
İstikəmtin kelip qıqqan bilimni ayan kilimən.□

¹³ Pərwərdiqardin əyminix — Yamanliққа nəprətlinix deməktur;
Təkəbburluқ, məoqrurluқ, yaman yol həm xum eozizni eq kərimən.

¹⁴ Məndə obdan məslihətlər, pixqan həkmət bar;
Mən dəgən yorukluk, kudrət məndidur.

¹⁵ Padixahlar mən arkilik həküm süridu,
Mənsiz həkimlar adil həküm qikarmas.

¹⁶ Mən arkilikla əmirilər idarə kılıdu,
Aliyjanablar, yər yüzidiki barliқ soraqqılar *tooqra* həküm kılıdu.

¹⁷ Kimki meni səysə, mənmu uni səyimən,
Meni təlmürüp izdigənlər meni tapalaydu;

¹⁸ Məndə bayliқ, xəhrət,
Hətta konirimas, qəqməs dələt wə həkқaniyətmu bar.■

¹⁹ Məndin qıqqan mewə altundin,
Hətta sap altundin kimmətliktur,

■ 8:1 Pənd. 1:20,21 □ 8:5 «Gədək boloqanlar, ... əhmək boloqanlar, yoruklukқа erixinglar!» — oқurmənlər xuningqa diққət kiloqan boluxi mumkin, «danalığ» «nadanlar»qa (yaki «gədəklər» yanki «saddilar»qa) biwasitə səz kılıdu, pəқət **həzidə** «əhməklər»gə biwasitə səz kılıdu, ləkin «məshirə kילוquqilar»qa hərgiz biwasitə səzlimaydu. Qünki «məshirə kילוquqilar» rəzil yollarni tutqini üqün ularqa həqқandaқ nəsihət təsir kilmaydu (1:22, 9:4, 7-8nimu kəruңg). □ 8:7 «Eytqanlirim həkikəttur» — ibranıy tilida «Tanglayim həkikətni seqinip səzlaydu».

■ 8:11 Ayup 28:15; Zəb. 19:10; Pənd. 3:14,15; 16:16 □ 8:12 «...bilimni ayan kilimən» — yaki «...bilimni tepip berimən». ■ 8:18 Pənd. 3:16

Məndin alidiqan darəmət səp küməxtinmu üstündür. ■

²⁰ Mən həkkəniyət yoliqə mangimən;

Adalət yolining otturisida yürimənki,

²¹ Meni səyğənlərnə əməliy nərsilərgə miras qıldurimən;

Ularning həzinilirini toldurimən.

²²⁻²³ Pərwərdigar ixirini bəxlidixidila,

Qədimdə yasiqanliridin burunla,

Mən uningqə təwədurmə. Əzəldin tartiplə — muqəddəmdə,

Yər-zemin yaritilməstila,

Mən tikləngənmən. □ ■

²⁴ Qoŋqur hənglər, dengiz-okyanlar apiridə boluxtin awwal,

Mən məydanqə qikirilənmən;

Mol su uruqur turidiqan bulaqlar bolməstila,

²⁵⁻²⁶ Egiz taqlar öz orunliriqə qoyulməstila, təpiliklər xəkillənməstila,

Pərwərdigar bipayan zemin, kəŋg dalalarni,

Aləmning əsliyidiki topa-qanqlirini mu tehi yaratməstila,

Mən məydanqə qikirilənmən.

²⁷⁻²⁹ U asmanlarni bina kiliwatqinida,

Dengiz yüzigə upuq sizikini siziwatqinida,

Ərxətə bulutlarni orunlaxturup,

Qoŋqur dengizdiki bulaq-mənbələri mustəhkəmləwatqinida,

Dengiz sulirini bəkitkən dairidin exip kətmisun dəp pərman

qixüriwatqinida,

Bipayan zeminning ullirini quruwatqinida,

Mən u yərdə idim; ■

³⁰ Xu qəoqda goya usta bir hünərwəndək Uning yenida turojanidim,

Mən hərdaim Uning aldida xadlinattim, mən Uning kündilik dil'arami

idim; ■

³¹ Mən Uning alimidin, yər-zeminidin xadlinip,

Dunyadiki insanlardin hürsənlik tepip yürəttim,

³² Xunga i balilar, əmdi manga kulak selinglar;

Qünki yollirimni qing tutqanlar nəkədər bəht tapar! ■

³³ Aloqan nəsihətkə əməl kilip,

Dana boluqin, uni rət kilma.

³⁴ Səzümgə kulak selip,

Hərküni dərwazilirim aldidin kətməy,

Ixiklirim aldida meni kütidiqan xixi nəkədər bəhtliktur!

³⁵ Kimki meni tapsa həyatni tapidu,

Pərwərdigarning xəpkitigə nesip bolidu. ■

³⁶ Ləkin manga gunah qiləŋ hərkim öz jenioqə ziyan kəltüridu,

Meni yaman kərgənlər olümnə dost tutqan bolidu. □

■ 8:19 Pənd. 3:14 □ 8:22-23 «Pərwərdigar ixirini bəxlidixidila...» — ibrəniy tilida «Pərwərdigar yolini bəxlidixidila...». «...Mən tikləngənmən» — bəxqə birhil tərjimisi «...Mən məsih kilindim». ■ 8:22-23 Yh. 1:1 ■ 8:27-29 Ayup 26:10; Yar. 7:11; Yar. 1:9, 10; Ayup 38:10, 11; Zəb. 104:6-9. ■ 8:30 Yh. 5:17 ■ 8:32 Zəb. 119:1, 2; 128:1; Luqə 11:28 ■ 8:35 Pənd. 12:2 □ 8:36 «Kimki meni tapsa həyatni tapidu, Pərwərdigarning xəpkitigə nesip bolidu... Meni yaman kərgənlər olümnə dost tutqan bolidu» — bu 8-bəb həmdə 9:1-12-tiki qoŋg tema «Danalix»tur. Bu bəblərdiki həwərdin qərioqanda, əməliyətə «Danalix» bir xəbstur. Injildə bu Xəhsning Huda bilən bilən mənəggülük turoquqi Məsih ikənliki ayan qilinidu (məsilən «Yuh.» 1:1-4, 18, «1Cor.» 1:24, 30, «Fil.» 2:5-11, «Kol.» 1:15-18, «Ibr.» 1:1-12, «1Yuh.» 1:1-2, «Wəh.» 22:12-13 kətarliqlərnə kəruŋg).

9

Danalikning sөzining dawami, buzuk hotunning sөzliri

1 Danalik özigə bir öy selip,
Uning yəttə tüwrükini ornatti.

2 U mallirini soyup,
Esil xarablrini arilaxturup təyyarlap,
Ziyapət dastihinini yaydi;

3 Dedəklirini *mehman qaqirixka* əwətti,
Əzi xəhərning əng egiz jaylirida turup:■

4 «I saddilar, bu yərgə kelinglar, — dəp qaqiriwatidu;
Nadanlaroqa:

5 Kəni, nanlirimdin eqiz tegip,
Mən arilaxturup təyyarlioqan xarablardin iqinglar;

6 Nadanlar kataridin qikiq, hayatka erixinglar,
Yorukluk yolida menginglar», — dəwatidu.

7 Hakawurlaroqa tənbiq bərgüqi ahanətkə uqraydu,
Kəbihlərni əyibligüqi özigə daq kəltüridu.

8 Hakawurlarni əyiblimə, qünki u sangə eq bolup qalidu;
Halbuki, dana kixini əyiblisəng, u seni sөyidu.■

9 Dana adəmgə dəwət kilsang, əqli tehimu toluk bolidu;
Həqkanıy adəmgə durus yol kərsətsəng,
Bilimi tehimu axidu.

10 Pərwərdigardin əyminix danalikning baxlinixidur,
Mukəddəs boluquqini tonux yorukluktur.■

11 Mən *danalik* səndə bolsam, künliringni uzartimən,
Əmrüngning yilliri kəpiyə.■

12 Səndə danalik bolsa, paydini kəridioqan özüngsən,
Danalikni mazak kilsang ziyan tartidioqanmu özüngsən.

13 Nadan hotun aqzi bisəramjan, əkilsizdur,
Həqnemə bilməstur.■

14 U ixik aldida olturup,
Xəhərning əng egiz jaylirida orun elip,

15 Udul etüp ketiwatqanlaroqa:

16 «Kimki sadda bolsa, bu yərgə kəlsun!» — dəwatidu,
Wə əkilsizlərni:

17 «Oqırilıqə iqqən su tatlık bolidu,
Oqırılarp yegən nan təmlik bolidu!» — dəp qarqiwatidu.■

18 Ləkin qaqiriləuqi əlükləring uning əyidə yatqanlıkidin bihəwərdur,
Uning *burunki* mehmanlirining allıqəqan təhtisarəning təglirigə qüxüp
kətkənlirini u səzməs.□ ■

■ 9:3 Pənd. 8:2 ■ 9:8 Mat. 7:6 ■ 9:10 Ayup 28:28; Zəb. 111:10; Pənd. 1:7 ■ 9:11
Pənd. 10:27 ■ 9:13 Pənd. 7:11 ■ 9:17 Pənd. 20:17 □ 9:18 «təhtisarəning təgliri»
— «təhtisara» (ibrəniy tilida «xeol») əlükləring rohliri qiyamət küni kütidioqan yər. ■ 9:18
Pənd. 2:18

10

Padixah Sulaymanning həkmətlik sözləri

1 Padixah Sulaymanning pənd-nəsihətləri: —

Dana oşul atisini xad kilar;

Əkilsiz oşul anisini kayoqu-həsərəkə salar.■

2 Haram bayliqlarning heq paydisi bolmas;

Həkkaniyət insanni ölümün kütuldurar.■

3 Pərwərdigar həkkaniyət adəmning jenini aq koymas;

Lekin u kəbihlərnin nəpsini boşup koyar.

4 Hırunluk kixini gaday kilar;

Ixqanlik bolsa bayaxat kilar.□ ■

5 Yazda həsulni yığıwalocu — dana oşuldur;

Lekin orma waqtida uhlap yatcu — hijalətkə kalduridoğan oşuldur.

6 Bərikət həkkaniyət adəmning bexioğa quxər;

Əmma zorawanlik yamanlarning aozioğa urar.□

7 Həkkaniyət adəmning yadikari mubarəktur;

Yamanlarning nami bolsa, sesik qalar.

8 Dana adəm yolyoruk-nəsihətlərni kobul kilar;

Kot-kot, nadan kixi öz ayioği bilən putlixar.■

9 Oşubarsiz yürəgən kixining yürux-turuxi turaklıktur,

Yollirini əgri kילוanning kiri ahiri axkarilidur.

10 Kəz ixaritini kilip yüridoğanlar adəmni daoda kaldurar;

Kot-kot, nadan kixi öz ayioği bilən putlixar.

11 Həkkaniyət adəmning aozioği həyatlik bulikidur,

Əmma zorawanlik yamanning aozioğa urar.□ ■

12 Əqmənlik jedəl kozoğar;

Məhir-muhəbbət həmmə gunahları yapar.■

13 Əkil-idraklik adəmning aozidini danalik tepilar;

Əkilsizning dümbisigə palak tēgər.■

14 Dana adəmlər bilimlərnini ziyadə toplar;

Lekin əhməkning aozioği uni həlakətkə yekinlaxturar.

15 Mal-dunyaliri goya məzmut xəhərdək bayning kapitalidur;

Miskinni həlak kilididoğan ix dəl uning namratlikidur.

16 Həkkaniylarning əjirliri janğa jan koğar,

Kəbihlərnin həsulni gunahnila kəpəyixtur.□

17 Nəsihətni anglap uni saklıocuği həyatlik yolioğa mangar;

Tənbihlərnini rət kילוğan kixi yoldin azoğanlardur.

18 Adawət saklıoğan kixi yaloğan sözliməy kalmas;

Təhmət qarlıoğanlar əhməktur.□

19 Gəp kəp bolup kətsə, gunahın haliy bolmas,

■ **10:1** Pənd. 15:20 ■ **10:2** Pənd. 11:4 □ **10:4** «**Hırunluk**» — ibranıy tilida: «köl boxluğu».

«**Ixqanlik**» — ibranıy tilida: «əstayidillikning kolu». ■ **10:4** Pənd. 12:24 □ **10:6** «**Əmma**

zorawanlik yamanlarning aozioğa urar» — baxqa birhil tərjimisi: «Əmma yamanlarning aozioği

zorawanlikni yoxurar». ■ **10:8** Pənd. 10:10 □ **10:11** «**həyatlik buliki**» — bəlkim «Erən

baozqisi»-diki «həyatlik berididoğan dərəh»kə ohxituloğundur. «**Əmma zorawanlik yamanning**

aozioğa urar» — yaki «Əmma yamanning aozioği zorawanlikni yoxurar». ■ **10:11** Pənd. 10:6;

13:14 ■ **10:12** 1Kor. 13:7; 1Pet. 4:8 ■ **10:13** Pənd. 20:30 □ **10:16** «**...gunahnila**

kəpəyixtur» — yaki «...gunahını bekitər». □ **10:18** «**Adawət saklıoğan kixi yaloğan**

sözliməy kalmas» — ibranıy tilida: «Adawət saklıoğuning ləwliri yaloğan bolidu».

Lekin aqziyə igə boləjan əkilliktur.

²⁰ Həkkəniy adəmning səzi huddi sap kümüx;
Yamanning oyliri tolimu ərziməstür.□

²¹ Həkkəniy adəmning səzliri nuroşun kixini quwwətlər;
Əhməklər əkli kəmlikidin ələr.

²² Pərwərdigarning ata kıləjan bərikiti adəmni dələtmən kılar;
U bərikitigə heqbir japa-muxəkkət qoxmas.

²³ Əhmək kəbihlikni tamaxa dəp bilər;
Əmma danalığ yorutuləjan kixining *hursənlikidur*.□ ■

²⁴ Yaman kixi nemidin qorqsa xuningə uqrar;
Həkkəniy adəmning arzusi əməlgə axurular.

²⁵ Yaman adəm quyundək ötüp yəkar;
Lekin həkkəniy adəm mənggünlük uldəktur.

²⁶ Adəm aqqıq su yutuwaləjandək,
Kəzigə is-tütək kirip kətkəndək,
Hırun adəmni ixka əwətkənmu xundək bolar.□

²⁷ Pərwərdigardin əyminix əmürni uzun kılar,
Yamanning əmri kışkartılar.■

²⁸ Həkkəniy adəmning ümidi hursənlik elip kələr;
Lekin rəzilning kütkini yəkkə qıkar.■

²⁹ Pərwərdigarning yoli durus yaxawatkanlarəja baxpanahdur;
Kəbihlik kıləquqılarəja bolsa həlakəttür.■

³⁰ Həkkəniylarning ornı mustəhkəmdur;
Yamanlar zeminda uzun turmas.

³¹ Həkkəniy adəmning aqzidin danalığ qıkar;
Lekin xumluk til kesip taxlinar.

³² Həkkəniy adəmning səzi kixigə mək huxyakar;
Yaman adəmning aqzidin xumluk qıkar.

11

¹ Yaləjan taraza Pərwərdigarəja yirginqliktur;
Adil jing texi Uni hursən kılar.■

² Təkəbburluk bilən birgə xərməndiqilik əgixip kələr;
Lekin danalığ kiçik peillarəja həmərah bolar.■

³ Toqırılarning səmimiyligi özini yetəklər;
Lekin kazzaplarning əgriligi özini wəyran kılar.■

⁴ Hudaning oşəzəp künidə mal-dunyaning paydisi bolmas;
Lekin həkkəniyət adəmni əlümdin kütquzar.■

⁵ Kamil adəmning həkkəniylikı özini tüz yoləja baxlar;
Yaman adəm öz yamanlikidin yikilar.

⁶ Durus adəmlərnin həkkəniylikı əzlrini kütquzar;
Lekin kazzaplar öz hiylə-nəyringidin tutular.

□ **10:20 «Həkkəniy adəmning səzi»** — ibraniy tilida: «Həkkəniy adəmning tili». «**Yamanning oyliri**» — ibraniy tilida: «yamanning kəngli». □ **10:23 «yorutuləjan»** — ibraniy tilida «ixni, baxka adəmni obdan qıxini diojan» degən mənədə. ■ **10:23** Pənd. 14:9 □ **10:26 «Adəm aqqıq su yutuwaləjandək...»** — ibraniy tilida: «Aqqıq su qıxlarəja təgkəndək...». ■ **10:27** Pənd. 9:11 ■ **10:28** Ayup 8:13,14; 11:20; Zəb. 112:10 ■ **10:29** Pənd. 13:6 ■ **11:1** Law. 19:36; Kan. 25:13; Pənd. 16:11; 20:10,23 ■ **11:2** Pənd. 15:33; 16:18; 18:12 ■ **11:3** Pənd. 13:6 ■ **11:4** Pənd. 10:2; Əz. 7:19; Zəf. 1:18

- 7 Rəzil adəm əlsə, uning ümidi yokka çikar;
Gunahkarning ümidi ahiri kuruq qalar.□
- 8 Həkkaniy adəm kıyinqılıqtin haliy kılinar;
Rəzil adəm uning ornioğa tutular.■
- 9 Munapiklar öz aqzi bilən yekini buzar;
Lekin həkkaniylar bilimi bilən kutkuzular.
- 10 Həkkaniy adəm ronak tapsa, xəhər hux bolar;
Rəzil adəm halak bolsa, həlk təntənə kılar.
- 11 Toqrilarning bərikət tiləxliri bilən xəhər güllinər;
Lekin rəzillərnin tili bilən wəyran bolar.
- 12 Öz yekini səkidioğan kixi — əkilsizdur;
Əmma yorutulğan adəm aqzini yioğar.
- 13 Gəp toxuquqi məhpriyətlərnı axkarılar;
Sadıq adəm amanətkə hiyanət kılmas.
- 14 Yolyoruk kəm bolsa, əl-yurt yikilar;
Uluq bir məslihetqi bolsa, əl nijat tapar.□ ■
- 15 Yatka borun bolğan kixi ziyan tartmay qalmas;
Qol berixip kepil boluxni yaman kərgən kixining kuliki tinq bolar.□
- 16 Xapaətlik ayal izzət-hərmətni qoldin bərməs;
Zorawanlar bayliqni qoldin bərməs.
- 17 Rəhimdil öz-özige bəht yaritar;
Rəhimsiz öz tenini aqritar.
- 18 Yaman adəmlərnin aloğan ix həkki ularni aldar, bərikətsiz bolar;
Əmma həkkaniyət terioquqi adəm əməliy in'am alar.□
- 19 Həkkaniyət adəmgə hayatlik tapkuzar;
Yamanlikni kəzləp yüridioğan kixi ölümgə yüz tutar.
- 20 Niyiti buzuk kixi Pərwərdigarğa yirginliktur;
Əmma yoli diyanətlik kixilər uning hursənlikidur.
- 21 Qol tutuxup birləxsimu, yamanlar jazağa tartilmay qalmas;
Lekin həkkaniylarınin nəslı nijat tapar.□ ■
- 22 Qiraylik əmma tetiksiz hotun,
Qoxkining tumxukioğa altun halka saloqandəktur.
- 23 Həkkaniylarınin arzusi pəkət yahxi mewə elip kelər;
Yamanlarınin kütkini oqəzəp-nəprəttur.
- 24 Biraw mərdlərqə tarkətsimu, güllinər;
Yənə biraw berixkə tegixlikini ayisimu, pəkət namratlixar.
- 25 Mərd adəm ətlinər;
Baxqılarnı suqarəquqi özimu suqirilar.■
- 26 Axliqni satmay besiwəloğan kixi əlnin lənitigə uqraydu;
Lekin axliqni sefip bərgüqigə bərikət tilinər.
- 27 Yahxilikni izdəp intilgən adəm xapaət tapar;
Yamanlikni izdigən adəm əzi yamanlik kərər.■
- 28 Öz mal-duniyasioğa tayanəquqi yikilar;

□ **11:7 «Gunahkarning ümidi...»** — baxka birhil tərijimisi, «Küçlüklərnin ümidi...». ■ **11:8** Zəb. 34:19; Pənd. 21:18 □ **11:14 «Yolyoruk kəm bolsa...»** — baxka birhil tərijimisi, «Kəp məslihetqilər bolsa,...». «...nijat tapar» — yaki «...bihətər turar». ■ **11:14** 1Pad. 12:1-20 □ **11:15 «Yatka borun bolğan kixi ziyan tartmay qalmas»** — 6:1 wə izahətni kəring. □ **11:18 «Yaman adəmlərnin aloğan ix həkki ularni aldar, bərikətsiz bolar»** — ibraniy tilida «yaman adəmnin ix həkki yəloğan bolar». □ **11:21 «Qol tutuxup birləxsimu,...»** — baxka birhil tərijimisi: — «xühşisizki,...». ■ **11:21** Pənd. 16:5 ■ **11:25** Zəb. 112:9; 2Kor. 9:9 ■ **11:27** Zəb. 7:16; 9:15,16; 10:2; 57:6

Həkkaniy kixi yopurmaktək kəkirər.■

²⁹ Əz öyigə azarqılık saloğan kixi xamaləja miras bolar;
Əkilsiz adəm aqılanining kuli bolup qalar.

³⁰ Həkkaniyning beridoğan mewisi «hayatlik dərihi»dur;
Dana kixi kəngüllərni *hayatlikka* mayil kılar.□

³¹ Karanglar, həkkaniy adəm bu dunyada *səwənliki* üqün bədəl təlīgən yərdə,
Rəzillər bilən gunahkarlarning aqiwiti qandək bolar?□ ■

12

¹ Kimki tərbiyini kədirlisə, bilimnimu səyğüqidur;
Lekin tənbihkə nəprətləngən nadan-hamakəttur.

² Yahxi niyətlük adəm Pərwərdigarning iltipatioğa erixər;
Əmma Pərwərdigar hiylə-mikirlik adəmning gunahini bekitər.

³ Adəmlər yamanlık kilip amanlık tapalmas;
Lekin həkkaniylarning yiltizi təwrənməs.■

⁴ Pəzilətlük ayal erining tajidur;

Əmma uni uyatka saləuqi hotun uning ustihinini qiritər.■

⁵ Həkkaniy adəmning oy-pikri durus həküm qikırar;
Yamanlarning nəsihətliri məkkarlıktur.□

⁶ Yamanlarning sözliri qan təkidoğan kıltaktur;
Lekin durusning sözi adəmni kıltaktin kutuldurar.■

⁷ Yamanlar aqıdurulup, yokılar;

Lekin həkkaniylarning öyi məzmut turar.□ ■

⁸ Adəm öz zərikliki bilən mahtaxka sazawər bolar;
Əgri niyətlük kixi kəzgə ilinmas.

⁹ Pəkir turup hizmətkari bar kixi,

Əzini qoŋg tutup aq yürgən kixidin yahxidur.■

¹⁰ Həkkaniy adəm öz ulioğinimu asrar;

Əmma rəzil adəmning bolsa hətta rəhimdillikimu zalimlıktur.■

¹¹ Tirixip terikqilik kıloğan dehqanning qorsıki tok bolar;
Əmma ham hiyallarəja berilgən kixining əqli yoktur.■

¹² Yaman adəm yamanlık kıltikini kəzləp olturar;

Əmma həkkaniy adəmning yiltizi mewə berip turar.

¹³ Yaman adəm öz aqızining gunahıdin tutular;

■ **11:28** Zəb. 1:3, 4; 92:12-14 □ **11:30** «*hayatlik dərihi*» — muxu yərdə «hayatlik dərihi» değanlik, «Erən baqçisi»diki Adəm'atimiz wə Həwa'animizning bəhrimən boluxioğa təyyarlanəğan dərəhni kərsitidu (3:18-ayətni kəring). «... *hayatlikka mayil kılar*» — əyni tekistə «hayatlik» değan səz yok. Lekin həkkaniylik yolida Hudaning məmin bəndiliri adəmlərnin kənglini əzi üqün almaydu, bəki ularni Hudaning yolioğa jəlp kılidu; xunga toluk mənsi: «Kim dana bolsa kixilərnin kənglini niyat yolioğa baxlaydu» dəp qaraymiz. Muxu ayətni «Luğa» 5:10 bilən selixturoğili bolidu. □ **11:31** «*Karanglar, həkkaniy adəm ...bədəl təlīgən yərdə, rəzillər bilən gunahkarlarning aqiwiti qandək bolar?*» — bu ayət Injil, «1Pet.» 4:18də nəkil kəltürülidu. ■ **11:31** 1Pet. 4:17,18 ■ **12:3** Pənd. 10:25 ■ **12:4** 1Kor. 11:7

□ **12:5** «... *oy-pikri durus həküm qikırar*» — yaki: «...oy-pikri durustur». ■ **12:6** Pənd. 1:11,18; 11:9 □ **12:7** «*Yamanlar aqıdurulup, yokılar*» — baxka birhil təjimi: «Yamanlar aqıduruloğanda, yokılar». ■ **12:7** Zəb. 37:36-40; Pənd. 11:21 ■ **12:9** Pənd. 13:7 ■ **12:10** Kan. 25:4 ■ **12:11** Pənd. 28:19

Həkkaniy adəm muxəkəkət-kiyinqilikdən kütular. □ ■

14 Adəm öz aozzining mewisidin kənaət tapar;
Öz kəli bilən kəloqanliridin uningəya yandurular. ■

15 Əhmək öz yolini toşra dəp bilər;
Əmma dəwətkə kulək saləqan kixi aqılanidur. ■

16 Əhməkning aqqiki kəlsə, tezla bilinər;
Zerək kixi həkərətkə səwr kəlar, sətqilikni axkarilimas. □

17 Həkikətəni eytkan kixidin adalət bilinər;
Yaloqan guwahlik kəloquqidin aldamqilik bilinər. ■

18 Bəzliərləning yeniklik bilən eytkan gəpi adəmgə sanjiloqan kəliqka ohxar;
Biraq aqılanining tili dərdkə dərmandur. ■

19 Rastqil mənəggü turoquzulidu;
Ləwzi yaloqan bolsa birdəmliktur. □

20 Yamanlikning koyida yürgüqining kənglidə hiylə saklanəyandur;
Amanlikni dəwət kəloquqilar huxallikka qəmər.

21 Həkkaniy adəmnin bəxiqə həc külpət qüxməs;
Kəbihlər bala-kəzaqə qəmülər.

22 Yaloqan səzləydiyəning ləwliri Pərwərdigarəya yirginqlitkur;
Ləkin ləwzidə turoqanlarəya U apirin eytar.

23 Pəmlək adəm bilimini yoxurar;
Biraq əhmək nadanlikini jakarlar. ■

24 Tirixqan kəl həkuk tutar;
Hurun kəl alwanəya tutular. ■

25 Kəngülning oqəm-əndixisi kixini mükqəyter;
Ləkin mehrəbanə bir sək kixini rəhləndurar. ■

26 Həkkaniy kixi öz dosti bilən birgə yol izdər;
Biraq yamanlarning yoli əzlrini adaxturar. □

27 Hurun əzi tutkan owni pixurup yeyəlməs;
Biraq ətiwarlik bayliklar tirixqanəya mənəsuptur. □

28 Həkkaniylikning yolida həyat tepilar;
Xu yolda əlüm kərünməstur.

13

1 Dana oqul atisining tərbiyisigə kəngül koyar;
Məshirə kəloquqi tənbihkə kulək salmas.

2 Adəm durus əqizining mewisidin huzurlinar;
Tuzkorlar zorawanlikka həwəs kəlip zorawanlikka uqrar. ■

3 Səzdə ehtiyatqan kixi jenini saklap qəlar;

□ **12:13 «Yaman adəm öz aozzining gunahidin tutular»** — yaki «Eqizdiki itaətsizlikdən rəzil tuzək qəkar». ■ **12:13** Pənd. 10:14; 18:7 ■ **12:14** Pənd. 13:2 ■ **12:15** Pənd. 3:7 □ **12:16**

«...həkərətkə səwr kəlar, sətqilikni axkarilimas» — ibraniy tilida bu ikki ibarə «ikki bislik» bir sək bilənla ipadiləngən. ■ **12:17** Pənd. 14:5 ■ **12:18** Zəb. 57:4; 59:7; Pənd. 16:27

□ **12:19 «rastqil»** — ibraniy tilida «həkikətnin lewi». «ləwzi yaloqan bolsa birdəmliktur.» — ibraniy tilida «yaləqanqi til bolsa birdəmliktur». ■ **12:23** Pənd. 13:16; 15:2 ■ **12:24** Pənd. 10:4 ■ **12:25** Pənd. 15:13 □ **12:26 «Həkkaniy kixi öz dosti bilən birgə yol izdər»** —

baxka hil tərjimiliri: «Həkkaniy kixi öz dostining kənglidikini təkxürər», «Həkkaniy kixi dost tutuxta səgək bolar» yaki «Həkkaniy kixi öz dostiəya yol kərsitar». □ **12:27 «Biraq ətiwarlik bayliklar tirixqanəya mənəsuptur»** — baxka birhil tərjimisi: «Biraq tirixqan kixi öz təllukatini

ətiwarlaydu». ■ **13:2** Pənd. 12:14

Aozi ittik həlakətə uqrar.

⁴ Hürunning arzu-tiliki bar, ləkin erixəlməs;
Ləkin tirixqan ətlinər.

⁵ Həkkəniy adəm yaloqanqiliktin yirginər;
Kəbih bolsa sesip, xərməndə bolar.

⁶ Yoli durusni həkkəniyə qoşdar;
Ləkin gunahkarni rəzillik yikitar. ■

⁷ Bəzilər özini bay kərsətini bilən əməliyətə kuruk sələttur;
Bəzilər özini yoxsul kərsətini bilən zor baylikliri bardur. ■

⁸ Əz bayliqi gərügə tutuloqan bayning jeniəə ara turar;
Biraq yoxsullar heq wəhimini anglimas.

⁹ Həkkəniy adəmning nuri xadlinip parlar;
Biraq yaman adəmning qiriəi oqürülər. ■

¹⁰ Kibirliktin pəkət jedəl-majirala qikar;
Danalik bolsa nəsihətni angliəlanlar bilən billidur.

¹¹ Ixliməy tapqan haram baylik bərikətsizdur;
Tər təküp həlal tapqan güllinər. ■

¹² Təlmürginigə kütüp erixəlməslik kəngülni sunuk kilar,
Ləkin təxnalikta erixkini «həyatlik dərihi»dur. □ ■

¹³ *Hudaning* kalam-səzigə pisənt kilmiəqan adəm gunahning təlimigə
qəzdar bolar;

Ləkin pərmanni kədirligən adəm yaxlilik kərər.

¹⁴ Aqilanining təlimi həyatlik bərgüqi bulaktur,
U seni ölümlə tuzakliridin kutuldurur. ■

¹⁵ Aqilanilik adəmni iltipatqə erixtürər;
Biraq tuzkorlarning yoli əgri-bügri, jəpalik bolar.

¹⁶ Pəm-parasətlik adəm bilimi bilən ix kərər;
Hamakət öz nədanlikini axkarilar. ■

¹⁷ Rəzil əlaqi bala-kəzaəə uqrar;
Sadik əlqi bolsa dərdkə dərməndur.

¹⁸ Tərbiyəni rət kiləqan adəm namratlixip uyatqə qalar;
Əmma tənbihiəni qəbul kiləqan hərmətkə erixər.

¹⁹ Əməlgə axqan arzu kixigə xerin tuyular;
Ləkin əhməklər yamanliqni taxlaxni yaman kərər.

²⁰ Aqilanilər bilən billə yürqən Dan. bolar;
Biraq əhməklərgə həmrah boləqan nalə-pəryadta qalar. □

²¹ Bala-kəza gunahkarlarning kəynidin besip mangar;
Ləkin həkkəniylər yaxlilikning əjrini tapar.

²² Yahxi adəm pərzəntlirining pərzəntlirigə miras qaldurur;
Gunahkarlarning yioqan mal-dunyaliri həkkəniylər üqün toplinar. ■

²³ Yoxsulning taxlanduk yeri mol həsul bərər,
Ləkin adalətsizliktin u wəyran bolar. ■

²⁴ Tayakni ayioqan kixi oqlini yaxxi kərməs;
Balini səygən kixi uni əstayidil tərbiyələp jazalar. ■

²⁵ Həkkəniy adəm kəngli kənaət tapkuqə ozuk yər;

■ **13:6** Pənd. 10:29; 11:3, 5, 6 ■ **13:7** Pənd. 12:9 ■ **13:9** Ayup 18:5, 6; 21:17; Pənd. 4:18 ■ **13:11** Pənd. 10:2; 20:21 □ **13:12** «həyatlik dərihi» — «Erən baəqisi»diki, Adəm'atimiz wə Həwa'animizning bəhriman boluxioqə təyyarlanəqan dərəhni kərsitidu (3:18ni kərüng). ■ **13:12** Pənd. 13:19 ■ **13:14** Pənd. 10:11; 14:27 ■ **13:16** Pənd. 12:23; 15:2 □ **13:20** «...nalə-pəryadta qalar» — yəki «...ziyan tartar». ■ **13:22** Ayup 15:29; 27:17 ■ **13:23** Pənd. 12:11; 18:9 ■ **13:24** Pənd. 23:13

Yamanning korsiqi aq qalar.

14

- ¹ Hər bir dana ayal öz ailisini awat kılar;
Əhmək ayal ailisini öz qoli bilən wəyran kılar. □
- ² Durusluk yolida mangidiqan kixi Pərwərdigardin qorqar;
Kinqoşir yolda mangoşan kixi *Hudani* kəzgə ilmas. ■
- ³ Əhməkning təkəbbur aqzi özigə tayak bolar;
Aqılanining ləwliri özini qoşdar.
- ⁴ Ulaş bolmisa, eoşil pak-pakiz turar;
Biraq öküzning küqi bolojandila *sangoşa* axlik tolar. □
- ⁵ İxənqlik guwahqi yaloşan eytmas;
Sahta guwahqi yaloşan gəpni nəpəstək tinar. ■
- ⁶ Həkawurlar danalik izdəp tapalmas;
Biraq yorutulşan adəmgə bilim elix asanoşa qüxər. □
- ⁷ Birawning aqzida bilim yoqlukini bilip yətkəndə,
Uningdin əzüngni neri tart.
- ⁸ Əkil-parasətlik kixining danaliki öz yolini oylinixtidur;
Əhməklərnin əqilsizliki bolsa əzlrining aldinxidur.
- ⁹ Əhməklər bolsa «itaətsizlik qurbanliqi»ni kəzgə ilmaydu,
Həkkaniylar arisida bolsa iltipət tepilar. □
- ¹⁰ Kəngüldiki dərdni pəkət əzila kətürələr;
Kəngüldiki huxlukqimu baxkılar xerik bolalmas.
- ¹¹ Yamanning öyi örülüp qüxər;
Həkkaniy adəmnin qədiri güllinip ketər.
- ¹² Adəm balisoşa toşridək kərünidişan bir yol bar,
Ləkin aqiwiti həlakətkə baridişan yollardur. ■
- ¹³ Oyun-külkə bolsa kəlbətiki oşəm-kayoşuni yapar,
Huxallik ešüp kətkəndə, oşəm-kayoşu yənila qalar. ■
- ¹⁴ Toşra yoldin burulup yanoşan adəm həman öz yolidin toyar;
Yahxi adəm öz ixidin kənaətlinər. ■
- ¹⁵ Saddilar həmmə gəpkə ixinip ketər;
Ləkin pəm-parasətlik kixi hər bir qədəmnini awaylap basar.
- ¹⁶ Dana adəm ehtiyatqan bolup awariqiliktin neri ketər;
Əhmək həkawurluk kılip, özigə ixinip aldişoşa mangar. □
- ¹⁷ Terikkək əhməklik kılar;
Nəyrəngwaz adəm nəprətkə uqrar.
- ¹⁸ Saddilar əhməklikkə warislik kılar;
Pəm-parasətlilər bilimni öz taji kılar.

□ **14:1** «... öz ailisini awat kılar» — ibraniy tilida «... öz ailisini qurar». ■ **14:2** Ayup 12:4 □ **14:4** «Ulaş bolmisa, eoşil pak-pakiz turar...» — eoşilning sesikliqi tüpəylidin eoşildiki ulaşlarni qikiriwetix tolimu əhməkənilik, əlwəttə. ■ **14:5** Mis. 23:1; Pənd. 12:17 □ **14:6** «Həkawurlar» — yaki «Məşirə qiloşuqilar». □ **14:9** «Itaətsizlik qurbanliqi» — Musa pəyoşəmbərgə tapxuruloşan «mukəddəs qanun»oşa asasən, birsi baxkilaroşa gunah kılip ziyan yətküzgən bolsa, Hudadin kəqürüm elix üqün awwal ziyan tartkuşioşa xu gunahni etirap kılip, az degəndə ikki həssə tələm berip, andin itaətsizliki üqün kılinidişan qurbanliqni («itaətsizlik qurbanliqi»ni) ibadəthanida Hudaşoşa atəp berixi kerək idi. Baxqa birhil tərjimisi «Əhməklər itaətsizliqigə nisbətən yeniklik bilən külip qoyidu». ■ **14:12** Pənd. 16:25 ■ **14:13** Pənd. 5:4 ■ **14:14** Pənd. 1:31 □ **14:16** «awariqiliktin» — yaki «yamanliqtin».

- 19 Yamanlar yaxxilarning aldida igilər;
Kəbihlər həkkaniyning dərważiliri aldida *bax urar*.
- 20 Namrat kixi hətta öz yeqiniqimü yaman kərünər.
Bayning dosti bolsa köptur.■
- 21 Yeqinini pəs kərgən gunahkardur;
Lekin miskinlərgə rəhim kılğan bərikət tapar.
- 22 Yamanlıq oyliqanlar yoldin adaxkanlardin əməsmü?
Biraq yaxxilik oyliqanlar rəhim-xəpkət, həqiqət-sadiklikka muyəssər bolar.■
- 23 Həmmə mehnəttin payda qıkar;
Biraq kuruk paranglar adəmni mohtajlikta qaldurar.
- 24 Aqılanilər üqün bayliklar bir tajdur;
Əhməklərnin nadanlikidin pəkət yənə xu nadanlikla qıkar.
- 25 Həkkaniy guwahlik bərgüki kixilərnin hayatini kutkuzar;
Yaloqan-yawidak səzləydiqan *guwahqi* yaloqan gəpni nəpəstək tinar.
- 26 Pərwərdigardin qorkidiqanin küqlük yələnqüki bar,
Uning balilirimü himayigə igə bolar.
- 27 Pərwərdigardin qorkux hayatning bulikidur;
U kixini əjəllik tuzaklardin kutkuzar.□ ■
- 28 Padixahning xan-xəripi pukrasining kəplikidindur;
Pukrasining kəmliki əmirning həlakitidur.
- 29 Eoqir-besik kixi intayin aqıl kixidur;
Qeqiloqak əhməkligni uluqlar.
- 30 Hatirjəm kəngül tənning saklikidur;
Həsərət qekix bolsa səngəklərnı qıritar.
- 31 Miskinni bozək kılouqı — Pərwərdigarəja həkərət kılouqidur;
Hajətmənlərgə xapaət kılax Uni hərmətligənliktur.■
- 32 Yaman öz yamanliki iqidə yikıtilar;
Həkkaniy adəm hətta səkratta yatqandimu hatirjəm bolar.□
- 33 Yurutuloqan kixining kənglidə danalik yatar;
Biraq əhməkning kənglidikisi axkara bolmay qalmas.■
- 34 Həkkaniyət hərəkaysi əlni yukiri kətürər;
Gunah hərəkandak millətni nomuska qaldurar.
- 35 Padixahning iltipati əkillik hizmətkarining bexioqa qüxər;
Biraq uning oqazipi nomusta qalduroquqi uyatsiz hizmətkarining bexioqa qüxər.□

15

- 1 Mulayim jawab oqəzəpni basar;
Qopəl səz aqıqıni kəzoqar.■
- 2 Aqılanilərnin tili bilimni jari kılar;
Əhməkning aqzi kuruk gəp təkər.■

■ 14:20 Pənd. 19:4, 7 ■ 14:22 Luqa 6:38 □ 14:27 «**hayatning buliki**» — 13:14nimü kərüng. ■ 14:27 Pənd. 10:11; 13:14 ■ 14:31 Pənd. 14:21; 17:5 □ 14:32 «**Yaman öz yamanliki iqidə yikıtilar; həkkaniy adəm ... hatirjəm bolar**» — toluk ayətnin baxka bir hil tərjimisi: «Külpət kəlgəndə, yaman adəm həydiwetilidu; biraq həkkaniy adəm səkratta yatqandimu panahlik bolar». ■ 14:33 Pənd. 10:14; 12:23; 13:16 □ 14:35 «**Nomusta kalduroquqi uyatsiz hizmətkar...**» — ibranıy tilida «nomusta qalduroquqi» wə «uyatsiz» degən ikki ibarə birlə ikki bislik səz bilən bildürüldü. ■ 15:1 Pənd. 25:15 ■ 15:2 Pənd. 12:23; 13:16; 15:28

- 3 Pərwərdigarning kəzi hər yərdə yürər;
Yahxi-yamanlarni kərüp turar. □ ■
- 4 Xipa yətküzgüqi til huddi bir «hayatlik dərihi»dur;
Tili əgrilik kixining rohini sundurar. □ ■
- 5 Əhmək atisining tərbiyisigə pisənt kılmas;
Lekin atisining tənbihiyə qulak saloqan zerək bolar.
- 6 Həkkəniyning öyidə gəhərlər köptur;
Biraq yamanning tapawiti özigə awariqilik tapar.
- 7 Dananing ləwliri bilim tarkitar;
Əhməkning kənglidin heq bilim qıqmas.
- 8 Yamanlarning qurbanliqi Pərwərdigarəya yirginqliktur;
Duruslarning duasi Uning hursənlikidur. ■
- 9 Yamanlarning yoli Pərwərdigarəya yirginqliktur;
Lekin həkkəniyətni intilip izdigüqini U yahxi kərər.
- 10 Toqra yoldin qıqқанlar azablik tərbiyini kərər;
Tənbihgə eq boləuqi olər.
- 11 Təhtisara wə halakət Pərwərdigarning kəz aldida oquq turoqan yərdə,
Insan kənglidiki oy-pikirni kandaqmu Uningdin yoxuralisun?! □ ■
- 12 Həkawur tənbih bərgüqini yaqturmas;
U aqılanilərdin nəsihət elixka barmas. □
- 13 Kəngül xad bolsa, hux qiray bolar;
Dərd-ələm tartsa, rohi sunar. ■
- 14 Yorutuləqan kəngül bilimni izdər;
Əkilsizning aqzi nadanlikni ozuq kılar.
- 15 Ezilgənləarning həmmə künliri təstə otər;
Biraq xad kəngül hərəkünini heyttək ötküzər.
- 16 Zor baylik bilən biaramlik tapqandin,
Azəya xükür kılip, Pərwərdigardin əyməngən əwzəl. ■
- 17 Nəprət iqidə yegən bordaq gəxtə kilinoqan katta ziyapəttin,
MəhİR-muħəbbət iqidə yegən kəttat əwzəl. ■
- 18 Terikkək kixi jedəl qıqırar;
Eoqir-besik talax-tartixlarni tinqlandurar. ■
- 19 Hırunning yoli tikənlik qaxadur,
Durus adəmning yoli kətürülgən yoldək daoqdamdur.
- 20 Dana oqul atisini xad kılar;
Əkilsiz adəm anisini kəmsitər. ■
- 21 Əqli yok kixi əhməkliqi bilən huxtur;
Yorutuləqan kixi yolini toqrilap mangar. ■
- 22 Məslihətsiz ix kıloqanda nixanlar əməlgə axmas;
Məslihətqi kəp boləqanda muddialar əməlgə axurular. ■
- 23 Kixigə jayida bərgən jawabidin hux bolar;
Dəl waqtida kıloqan səz nəkədər yahxidur!
- 24 Hayatlik yoli əkillik kixini yukirəqə baxlayduki,

□ 15:3 «Yahxi-yamanlar...» — ibranıy tilida «yaman-yahxılar» degənlik bilən bildürülidu.

■ 15:3 Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yər. 16:17; 32:19 □ 15:4 «Xipa yətküzgüqi til» — yaqi «məhriban til». «hayatlik dərihi» — 3:18-ayəttiki izahatni kəring. ■ 15:4 Pənd. 12:18; 13:14

■ 15:8 Pənd. 21:27; Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21 □ 15:11 «Təhtisara» — əlgənləarning rohliri baridoqan jayni kərsitidu. ■ 15:11 2Tar. 6:30; Zəb. 7:9; 44:20-21; Yər. 17:9, 10; Yh. 2:24, 25; 21:17; Ros. 1:24 □ 15:12 «Həkawur» — yaqi «məshirə kıloquqi». ■ 15:13 Pənd. 17:22;

18:14 ■ 15:16 Zəb. 37:16; Pənd. 16:8 ■ 15:17 Pənd. 17:1 ■ 15:18 Pənd. 28:25; 29:22

■ 15:20 Pənd. 10:1 ■ 15:21 Pənd. 10:23; 14:9 ■ 15:22 Pənd. 11:14

Uni qoŋkür təhtisaradin kütquzar.□

²⁵ Pərwərdigar təkəbburning öyini yuluwetər;

Birək U tul hotunlaroşa pasillarni turəuzar.■

²⁶ Yamanlarning oy-pikri Pərwərdigarəşa yirginqliktur;

Birək sap dilning sözliri söyümlüktur.□ ■

²⁷ Aq köz kixi öz ailisigə awariqilik kəltürər;

Para elixka nəprətləngən kixi kün körər.■

²⁸ Həkkəniy adəm kəndək jawab berixtə kayta-kayta oylinar;

Yaman adəmning əozidzin xumluq təkülər.

²⁹ Pərwərdigar yaman adəmdin yiraqtur;

Birək U həkkəniyning duasini anglar.■

³⁰ Hux közlər kəngülni xadlandurar;

Hux həwər ustihanlarəşa gəx-may kondurar.■

³¹ Həyatlikka elip bəridioğan tənbişkə kulak saloğan kixi danalarning kataridzin orun alar.

³² Tərbiyəni rət kəloğan öz jenini har kilar;

Tənbişkə kulak saloğan yorutular.

³³ Pərwərdigardzin qorkux adəmgə danalığ ögitər;

Awwal kəmtərlik bolsa, andin xəhrət kələr.■

16

¹ Kəngüldiki niyətlər insanəşa təwədur;

Birək tilning jawabi Pərwərdigarning ilkididur.■

² İnsan özining həmmə kəloğan ixini pak dəp bilər;

Lekin kəlbdeki niyətləni Pərwərdigar tarazioşa selip tartip körər.□ ■

³ Niyət kəloğan ixliringni Pərwərdigarəşa tapxuroşin,

Xundaq kəloqanda pilanliring pixip qıkar.■

⁴ Pərwərdigar bərlək məwjudiyətning hər birini məlum məksət bilən apiridə kəloğan;

Həttə yamanlarnimu balayı'apət küni üqün yaratkəndur.■

⁵ Təkəbburluqka toloğan kəngüllərnin hər biri Pərwərdigarəşa yirginqliktur;

Qol tutuxup birləxsimu, jazasız kəlmas.□ ■

⁶ Muhəbbət-xəpkət wə həkikət bilən gunahlar kafarət kəlinip yepilar;

Pərwərdigardzin əyminix adəmləni yamanlıqdin haliy kilar.□

⁷ Adəmning ixliri Pərwərdigarni hursən kilsa,

U həttə düxmənlininimu uning bilən inaklaxturar.

⁸ Həlal aloğan az,

Həram aloğan kəptin əwzəldur.■

□ **15:24 «təhtisara»** — elgənlərnin rohliri bəroğan jayni kərsitidu. ■ **15:25** Pənd. 2:21,22; 12:7; 14:11 □ **15:26 «oy-pikri»** — yaki «pilanliri». ■ **15:26** Pənd. 6:18 ■ **15:27** Pənd. 1:19 ■ **15:29** Zəb. 10:17; 34:15-19; 145:18, 19 ■ **15:30** Pənd. 25:25 ■ **15:33** Pənd. 1:7; 9:10; 18:12 ■ **16:1** Pənd. 16:1; 19:21; 20:24; Yər. 10:23 □ **16:2 «kəlbdeki niyətlər»** — ibranii tilida («adəmlərnin» rohliri) deyilidu. ■ **16:2** Pənd. 21:2 ■ **16:3** Zəb. 37:5; 55:22; Mat. 6:25; Luka 12:22; 1Pet. 5:7 ■ **16:4** Ayup 21:30 □ **16:5 «qol tutuxup birləxsimu,...»** — baxka birhil tərjimisi: «xubhisizki,...». ■ **16:5** Pənd. 6:17; 8:13; 11:21 □ **16:6 «...gunahlar kafarət kəlinip yepilar»** — Təwrat dəwridə, gunahlar kurbanlıqlar arqılıq «yepilip» qəqürüm kəlinidi (yəni, «kafarət kəlinidi»). İnşil dəwrigə kəlgəndila, gunahlar «elip taxlandi» (məsilən, «Yuh. 1:29). ■ **16:8** Zəb. 37:16; Pənd. 15:16

- 9 İnsan kənglidə öz yolini tohtitar;
Əmma kədəmlirini toqrilaydıoqan Pərwərdigardur.
- 10 Hətta padixahning ləwlrigə karitip əpsun oqulsimu,
Uning əozzi toqra həkəmdin qətniməs. □
- 11 Adil taraza-mizanlar Pərwərdigaroğa hastur;
Taraza taxlirining həmmisini U yasioqandur. ■
- 12 Padixah rəzillik kilsa yirginqliktur;
Qünki təht həkkanıyət bilənla məhkəm turar.
- 13 Həkkanıy səzligən ləwlər padixahlarıning hursənlikidur;
Ular durus səzligüqilərnı yaxı kərər.
- 14 Padixahning kəhri goya əlümning əlqısidur;
Bıraq dana kixi *uning oğəzipini* tinqlandurar. ■
- 15 Padixahning qırayining nuri kixigə jan kirgüzər;
Uning xəpkıti waqtıda yaşqan «keyinki yamoqur»dur. □ ■
- 16 Danalıq elix altun elixtin nəkədər əwzəldur;
Yorutuluxni tallax kümüxnı tallaxtin xunqə üstündur! ■
- 17 Durus adəmning egiz kətürülgən yolu yamanlıqtın ayrılıxtur;
Əz yoliqə ehtiyat kılqan kixi jenini saqlap qalar.
- 18 Məoqrurluq həlak boluxtin awwal kelər,
Təkəbburluq yikilixtin awwal kelər. ■
- 19 Kəmtər bolup miskinlər bilən bardi-kəldidə bolux,
Təkəbburlar bilən haram mal bəlüxkəndin əwzəldur.
- 20 Kimki ixni pəm-parasət bilən kilsa payda tapar;
Pərwərdigaroğa tayanqan bolsa, bəht-saadət kərər. □ ■
- 21 Kəngli dana kixi səgək atılar;
Yekimlik səzilər adəmlərnıng bilimini axurar.
- 22 Pəm-parasət əzigə igə bolqanlaroğa həyatlıqning bulıqidur;
Əkilsizlərgə təlim bərməkning əzi əkilsizlıktur. ■
- 23 Aqılanə kixining kəlbi əozzidin əkil qıqırar;
Uning ləwzigə bilimni ziyadə kılar.
- 24 Yekimlik səzilər goya həsəldur;
Kəngüllərnı hux kılip təngə dawadur.
- 25 Adəm balisioğa toqridək kərünidıoqan bir yol bar,
Ləkin aqıwiti həlakətkə barıdıoqan yollardur. ■
- 26 İxligüqining ixtiyi uni ixka salar;
Uning karni unıngoğa həydəkqilik kılar. □
- 27 Muttehəm kixi yaman gəpni kolap yürər;

□ 16:10 «Hətta padixahning ləwlrigə karitip əpsun oqulsimu, uning əozzi toqra həkəmdin qətniməs» — yənə ikki hil təjımisı bar: (1) «Padixahning ləwlrıde Pərwərdigarning wəhiyi bolsa, uning əozzi toqra həkəmdin qətniməs»; (2) «Padixahning ləwlrı wəhiyqə qarap səzläydu; uning əozzi toqra həkəmdin qətniməslikı kerək». ■ 16:11 Law. 19:36; Qan. 25:13-16; Pənd. 11:1; 20:10, 23 ■ 16:14 Pənd. 19:12; 20:2 □ 16:15 «Uning (padixahning) xəpkıti waqtıda yaşqan «keyinki yamoqur»dur» — ıbranıy tilıda: «Uning (padixahning) xəpkıti «keyinki yamoqurlar»ni əpkəlgən buluttur». «Keyinki yamoqurlar» İsrailda 3-ayda yeşip, ətiyazlık ziraətlərnı pıxuruxtək həlkilik rolını oynaydu. Xunga hər bir dehqan «keyinki yamoqur»oğa təxnadur, ular uni bək kədirləydu. ■ 16:15 Pənd. 19:12 ■ 16:16 Ayup 28:15; Zəb. 19:10; 119:72; Pənd. 3:14,15; 8:11,19 ■ 16:18 Pənd. 11:2; 17:19 □ 16:20 «Kimki ixni pəm-parasət bilən kilsa payda tapar» — yaki «nəsihət səzigə kəngül qoyqan payda tapar». ■ 16:20 Zəb. 2:12; 34:8-9; 125:1; Yəx. 30:18; Yər. 17:7 ■ 16:22 Pənd. 13:14 ■ 16:25 Pənd. 14:12 □ 16:26 «Uning karni unıngoğa həydəkqilik kılar» — ıbranıy tilıda «Uning əozzi unıngoğa həydəkqilik kılar».

Uning ləwliri lawuldap turoʻan otka ohxar. □ ■

²⁸ Əgri adəm jedəl-majira tuʻduroʻuqidur;

Qʻəywətqi yekın dostlarni ayriwetər. ■

²⁹ Zorawan kixi yekın adimini azdurar;

Uni yaman yoloʻa baxlap kirər. □

³⁰ Kəzini yumuwaloʻan kixi yaman niyətni oylar;

Lewini qıxligən kixi yamanlıkka təyyardur. □ ■

³¹ Həkkəniyətlə yolida akaroʻan qaʻq,

Adəmning xəhrət tajidur. □

³² Asan aqqıqlımaydıoʻan kixi palwandin əwzəldur;

Əzini tutuwaloʻan xəhər aloʻandinmu üstındur. □

³³ Qək etəkkə taxlanoʻjini bilən,

Lekin nətijisi pütünləy Pərwərdigardındur.

17

¹ Qurbanlık gəxlirigə toʻloʻan jedəllik əydin,

Bir qıxləm kuruk nan yəp, kəngül tinqlikta boləoʻan əwzəl. □ ■

² Hızmətkar gəwər bolsa, hojisinin nomusta koyəuqı oʻoʻlini baxkurar;

Kəlgüsüdə u hojining oʻoʻli katarida turup uning mirasni təksim kılar.

³ Sapal kəzan kümüxni tawlar, qanak altunni tawlar,

Biraq adəmning kəlbini Pərwərdigar sinar. ■

⁴ Kəbih kixi yaman səzlərgə ixinər;

Yaloʻanqi pitniqilərnin gəzigə kulak salar.

⁵ Miskinlərnə məshirə kıloʻuqı, əzini Yarətkuqını həkərligüqidur;

Baxqılarnin bəhtsizlikidin huxal boləoʻan kixi jazasiz qəlmas. ■

⁶ Kərilərnin nəwrliri ularning tajidur;

Pərzəntlərnin pəhri ularning atiliridur.

⁷ Əhmək yarixik gəp kılsa uningəoʻa yaraxmas;

Mətiwə yaloʻan səzlisə uningəoʻa təhimu yaraxmas.

⁸ Para — uni bərgüqining nəziridə esil bir gəhərdur;

Goya uni nəgila ixlətsə muwəppəkiyətkə erixidioʻandək. □

⁹ Baxqılarnin hatalikini yoputup kəqürgən kixi məhır-muhəbbətni

kəzlər;

Kona hamanni sorioʻan kixi yekın dostlarni düxmən kılar.

¹⁰ Akılanigə singgən bir eʻoʻiz tənbiḥ,

Əhməkə uruloʻan yüz dərridin ünümlüktur.

□ **16:27 «Muttəhəm kixi»** — ibranıy tilida «Belialning oʻoʻli» deyilidu. «Belial»ning mənisi «ərziməs» degənlik bolup, bəlkim İblisni kərsitidu. ■ **16:27** Pənd. 12:18 ■ **16:28** Pənd. 15:18; 26:21; 29:22 □ **16:29 «Uni yaman yoloʻa baxlap kirər»** — ibranıy tilida «Uni yahxi əməs bir yoloʻa baxlap kirər». □ **16:30 «Kəzini yumuwaloʻan kixi»** — yaki «kəz kıskuqi kixi», «kəzini qimildatkuqi adəm». ■ **16:30** Pənd. 6:13,14 □ **16:31 «Həkkəniyətlə yolida akaroʻan qaʻq, adəmning xəhrət tajidur»** — ayətnin baxka birhil tərjimisi: «Aq qaʻq bolsa adəmning xəhrət tajidur; u həkkəniyətlə yolida pəyda bolidu». □ **16:32 «Əzini tutuwaloʻan»** — ibranıy tilida: «Əz roʻhını idarə kılidioʻan» degən səzlər bilən ipadilididu. □ **17:1 «Qurbanlık gəxliri»** — ibranıylar ibadəthanida Hudaəoʻa atap soyoʻan bəzi qurbanlık gəxlirining kəp kısmını eyoʻigə əkilip yeyixkə bolatti. ■ **17:1** Pənd. 15:17 ■ **17:3** Pənd. 27:21; Yər. 17:10 ■ **17:5** Pənd. 14:31 □ **17:8 «Para — ...goya uni nəgila ixlətsə muwəppəkiyətkə erixidioʻandək»** — bu ayət həjwiyy, kinayilik səz bolup, omumiyy əmma əpsuslinarlık bir əḥwalni kərsitidu; əlwəttə, u bu ixni təripliməydu. Baxka birhil tərjimisi: «U buni nəgila ixlətsəm muwəppəkiyətkə eriximən, dəydu».

- 11 Yamanlar pəkət asiylikni közlər;
Uni jazalaxka rəhimsiz bir əlqi əwətilər.
- 12 Əhmikənə ix kiliwatkan nadan kixigə uqrap qaloqandin kərə,
Baliliridin ayriloqan eyikka yolukup qaloqan yahxi.
- 13 Kimki yaxlilikka yamanlik qilsa,
Ixikidin bala-qaza neri kətməs. ■
- 14 Jedəlnəg baxlinixi tosmi su elip kətkəngə ohxaydu;
Xunga jedəl partlaxtin awwal talax-tartixtin qol üzgin. ■
- 15 Yamanni aqlioqan,
Həkkaniyoqa kara qaplioqan,
Ohxaxla Pərwərdigarəqa yirginqliktur. ■
- 16 Əhməkning kəngli danalikhni ətiwarlimisa,
Kəndakmu uning kolida danalikhni setiwalojudək puli bolsun? □
- 17 Həqikiy dost hərdəim sanga muhəbbət kərsitər,
Həqikiy kərindəx yaman künəg üçün yardəmgə dunyaoqa kəlgəndur.
- 18 Əkilsiz kixi qol bərip,
Yəkini üçün kəpil bolidu.
- 19 Jedəlgə amraq gunahka amraqtur;
Bosuqini egiz qiloqan həlakətəni izdər. □ ■
- 20 Niyiti buzuloqan yaxlilik kərməs;
Tilida həq-nahəkni astin-üstün qiloquci balaəqa yolukar.
- 21 Bala əhmək bolsa, ata şəm-qayoquəqa patar;
Həmakətning atisi huxallik kərməs.
- 22 Xad kəngül xipalik doridək təngə dawadur;
Sunuk rəh-dil adəmning yilikhni kurutar. ■
- 23 Qirik adəm yəng iqidə parini qəbul qilar;
U adalətning yolini burmilar. □
- 24 Danalikh yorutuləqan kixining kəz aldida turar;
Biraq əkilsizning kəzi hiyalkəxlik qilip qutupta yürər. ■
- 25 Galwang bala atini azaboqa salar;
Uni tuşquqiningmu dərđi bolar. ■
- 26 Həkkaniylarəqa jərimanə qoyuxka kət'iy bolmas;
Əmirlərni adalətəni qolliqini üçün dumbalaxka bolmas. □
- 27 Bilimi bar kixi kəm səzlük bolar;
Yorutuləqan adəm kəltis eqir-besik bolar. □
- 28 Hətta əhməkmu az səzlisə dana həsəblinar;
Tilini tizginləgən kixi danixmən sanilar.

■ **17:13** Qan. 32:35; Pənd. 20:22; 24:29; Rim. 12:17; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9 ■ **17:14** Pənd. 20:3 ■ **17:15** Mis. 23:7; Pənd. 24:24; Yəx. 5:23 □ **17:16** «Əhməkning kəngli danalikhni ətiwarlimisa,...» — ibraniy tilida «Əhməkning heq kəngli yok tursa,...» □ **17:19** «Bosuqini egiz qiloqan (kixi)» — ibraniy tilida «Dərwazisini egiz qiloqan (kixi)». Bundaq adəm bəlkim əzining bay ikənlikini kez-kez qilməqçi bolidu. ■ **17:19** Pənd. 16:18 ■ **17:22** Pənd. 15:13 □ **17:23** «Qirik adəm yəng iqidə parini qəbul qilar» — ibraniy tilida «Qirik adəm baqirdin parini alar...». ■ **17:24** Top. 2:14; 8:1 ■ **17:25** Pənd. 10:1; 15:20; 19:13 □ **17:26** «jərimanə qoyux» — «jərimanə qoyux»ning «jazalax» dəgən omumiyy mənisimu boluxi mumkin. «Həkkaniylarəqa jərimanə qoyuxka kət'iy bolmas» — ibraniy tilida «Həkkaniylarəqa jərimanə qoyuxka yaxsi əməs». □ **17:27** «kəltis eqir-besik bolar» — ibraniy tilida «səlkən rohi bar» dəgənni bildüridu.

18

¹ Kəpçilikdən ayrılıp yaloquz yürgən kixi haman öz nəpsigə qoş tartar;
Hərқandak qın həkmətkə haman jan-jəhli bilən qarxi qıkar.

² Əhmək yorutuluxka kizikmas;
Kizikçidiojini pəkət öz oyliqanlirini kərsitixla, halas.

³ Yaman kixi kəlsə, nəprətmu pəyda bolar;
Nomussiz ix iza-ağanəttin ayrılmas. □

⁴ Adəmning səzliri qongqur sularoqa ohxar;
Danalix buliki erik süyidək erkəxləp aqar.

⁵ Yamanoqa yan besixka,
Sorakta həkkanıyoqa uwal kixixka kət'iy bolmas. □ ■

⁶ Əhməkning ləwliri uni jedəlgə baxlar;
Uning aqzi «Meni dumbala» dəp təkliq kılar.

⁷ Əhməkning aqzi öz bexiqə həlakəttur;
Uning ləwliri öz jeniqə qarqandır. ■

⁸ Ojəywəthorning səzliri hərhil nazunemətlərdək,
Kixining kəlbigə qongqur singdürülər. □ ■

⁹ Ixida hurun boləjan kiximu,
Buzəqunqi bilən ülpətdax bolidu. □

¹⁰ Pərwərdigarning nami məzmut munardur;
Həkkanıylar uning iqigə yügürüp kirip yukirida aman bolar. ■

¹¹ Bay adəm mal-dunyasini «mustəhkəm xəhirim» dəp bilər;
Nəziridə özini saklaydioqan egiz sepildək turar. ■

¹² Bitqit boluxtin awwal, kəngülgə təkəbburluk kələr;
Awwal kəmtərlik bolsa, andin xəhrət kələr. ■

¹³ Səzni anglimay turup, aldirap jawab bərgən,
Əhməklikini kərsitip özini hijaləttə qaldurur.

¹⁴ Təndiki aqriq azabioqa adəmning öz rohi bərdaxlik bərgüzər;
Biraq rohi sunəjan bolsa uni kim kətürər?

¹⁵ Yorutuləqanning kəlbi bilimə erixməktə,
Aqılanining kulaklıri bilimni izdiməktə.

¹⁶ Sowəjat öz igisigə ixikni daqdam eqip bərər;
Uni qong ərbablar aldioqa yətküzər.

¹⁷ Dəwa kılıqanda, awwal səzligüqining səzliri orunluk kərünər;
Lekin qarxi tərəp soal qoyup ixni sürüxtürər. ■

¹⁸ Qək taxlax jedəllərni tügitar;
Ojojilarning arisidiki ixnimu həl kılar.

¹⁹ Rənjigən kərindaxning kənglini elix mustəhkəm xəhərni elixtinmu təs;
Jedəl-majira kəroqanning taqak-baldaklıriqə ohxaxtur.

²⁰ Adəm *durus* səzligənlikidin kərsiki tok bolar;
Əz kənglidin qıqқан səzlıridin mol həsul alar. □ ■

²¹ Həyat-mamat tilning ilkididur;

□ **18:3 «nəprətmu pəyda bolar»** — yaki «pəslıkmı pəyda bolar». □ **18:5 «kət'iy bolmas»**

— ıbranıy tilida «yahxi əməs». ■ **18:5** Law. 19:15; Qan. 1:17; 16:19; Pənd. 24:23 ■ **18:7** Pənd. 10:14; 12:13; 13:3 □ **18:8 «Kixining kəlbigə...»** — ıbranıy tilida «Kərsikining iqi yərlirigə...».

■ **18:8** Pənd. 26:22 □ **18:9 «kiximu...»** — ...mu — demək, hurun adəm ojəywəthoroqa ohxax buzəqunqidur. ■ **18:10** Hak.9:51; 2Sam. 22:51; Zəb. 18:1-3; 61:3-4; Pənd. 29:25 ■ **18:11**

Pənd. 10:15 ■ **18:12** Pənd. 11:2; 15:33; 16:18 ■ **18:17** Pənd. 25:8 □ **18:20 «Adəm durus səzligənlikidin .. mol həsul alar»** — ayət ıbranıy tilida «Aqzıning mewisidin adəmning kərsiki tok bolar; ləwlirining həsuludin kənaətlinər» degen səzlar bilən bildürülıdu. ■ **18:20**

Pənd. 12:14; 13:2

Kimki uning təsirini ətiwarlisa uning mewisidin yər. □ ■

²² Hotunni tallap alojan kixi yahxilik tapidu,
U Pərwərdigarning mərhimitigə erixkən bolidu. ■

²³ Miskinlər pəs awazda yelinip sözlər;
Bay bolsa kəpallik bilən jawab berər.

²⁴ Dostni kəp tutқан kixi harab bolar;
Lekin kərindaxtinmu yekin baqlanojan bir dost bardur. ■

19

¹ Pəzilətlik yolda mangojan kəmbəoqəl,
Həyligər sözlük əhməktin yahxidur. ■

² Yənə, oqəyriti bar kixi bilimsiz bolsa bolmas;
Aldirangoju yoldin qıkar. □

³ Kixining əhməkliki öz yolini astin-üstün kiliwetər;
Xundak turukluk u kənglidə Pərwərdigardin rənqip aqrinar. ■

⁴ Baylik dostni kəp kılar;
Miskinlər bar dostidinmu ayrilip qalar. ■

⁵ Yalojan guwahlik kiləjan jazalanmay qalmas;
Yalojan eytkuqimu jazadin kutulalmas. □ ■

⁶ Tola adəm sehiydin iltipət közlər;
Sowqat berip turoquqioja həmmə kixi dosttur. □

⁷ Namratlaxkandin kərindaxlirimu zerikər;
Uning dostliri tehimu yirak qəqar;

Yalwurup kəoqlisimu, ular tepilmas. ■

⁸ Pəm-parasətkə erixküqi özigə köyünər;
Nurni sakliəjan kixining bəhti bolar.

⁹ Yalojan guwahlik kiləjan jazalanmay qalmas;
Yalojan eytkuqimu həlak bolar. □

¹⁰ Həxəmətlik turmux əhməkke yaraxmas;
Kulning əmədarlar üstidin həküm sürüxi tehimu kəmlaxmas. ■

¹¹ Danixmənlilik igisini asanlıqə aqqıqlanmaydiojan kılar;
Hatalıqni yoputup kəqürux uning xəhritidur.

¹² Padixahning oqəzipi xirning həwlaxioja ohxax dəhəxtlik bolar;
Uning xəpkiti yumran ot-qəpkə qüxkən xəbnəmdək xerindur. ■

¹³ Əhmək oqul atisi üqün bala-kəzadur;
Uruxkaq hotunning zarlaxliri tohtimay temip qüxkən tamqə-tamqə
yeoqioja ohxaxtur. ■

¹⁴ Oյ bilən mal-mülük ata-bowilardin mirastur;
Biraq pəm-parasətlik hotun Pərwərdigarning iltipatidindur. ■

¹⁵ Hürunluk kixini oqəplət uykuqioja oqərk kılar;

□ **18:21** «Kimki uning təsirini ətiwarlisa uning mewisidin yər» — yaki «Kimki öz səzligə amraq bolsa, xu uning mewisini yər». ■ **18:21** Pənd. 21:23; Yaq, 3:2 ■ **18:22** Pənd. 19:14

■ **18:24** Pənd. 17:17 ■ **19:1** Pənd. 28:6 □ **19:2** «bolmas» — ibranıy tilida «yahxi əməs». «Aldirangoju yoldin qıkar» — ibranıy tilida «Ayaqlirini aldiratkuqi kixi hata kədəm basar».

■ **19:3** Yaq. 1:13,14,15 ■ **19:4** Pənd. 14:20 □ **19:5** «Yalojan eytkuqi...» — ibranıy tilida «Yalojan (söz) püwligüqi...» ■ **19:5** Qan. 19:19; Pənd. 21:28 □ **19:6** «Tola adəm sehiydin iltipət közlər...» — yaki «Tola adəm əmirdin iltipət közlər...» ■ **19:7** Pənd. 14:20

□ **19:9** «Yalojan eytkuqi...» — ibranıy tilida «Yalojan (söz) püwligüqi...». ■ **19:10** Pənd. 30:22 ■ **19:12** Pənd. 16:14,15; 20:2 ■ **19:13** Pənd. 10:1; 15:20; 17:25; 21:19; 27:15 ■ **19:14**

Pənd. 18:22

Bikar tələp aqarqılıqning dərdini tartar.■

16 *Pərwərdigarning* əmrigə əməl kıləjan kixi öz jenini saklar;
Öz yolliridin həzi bolmiojan kixi olər.□ ■

17 Kəmbəoqəllərgə rəhımdillik kıləjan,
Pərwərdigarəja kərz bərgən bilən barawərdur;
Uning xəpkitini *Pərwərdigar* kayturar.

18 Pərzəntingning tərbiyini qəbul kılxiəja ümidwar bolup,
Uni jazalap tərbiyə berip turəjin;
Lekin uni ölgüqə har bolsun degüqi bolma.□ ■

19 Qəhrlik kixi jaza tartar;
Uni qutkuzmaqçı bolsang, kayta-kayta qutkuzung kerək.

20 Nəsihətni angliəjin, tərbiyəni qəbul kıləjan,
Undaq kıləjanda keyinki künliringdə dana bolisən.

21 Kixining kənglidə nuroşun niyətlər bar;
Ahirida pəkət Pərwərdigarning dalalət-hidayitidin qıkkən ix aqar.■

22 Kixining yekimlikı uning mehir-muhəbbitidındur;
Miskin bolux yaloqanqılıqtın yahxidur.

23 Pərwərdigardin əyminix kixini həyatka erixtürər;
U kixi hatirjəm, tok yaxap, bala-kaza qüxürülüxidın haliy bolar.■

24 Hırun qolını sunup qaçiqə tikkinı bilən,
Öljizani aqziəja selixkimu hırunluk kılar.■

25 Həkawuroja kılinojan tayak jazasi sadioja kılinojan ibrəttur;
Yorutuləjan kixigə berilgən tənbiş,
Uning bilimini tehimu ziyadə kılar.■

26 Atisining melini buliojan,
Anisini öyidin həydəp qıkarəjan,
Rəswalik, iza-ağanət kalduroşuqi oşuldur.

27 I oşul, nəsihətkə kılıkingni yupuruwalsang,
Əkilning təlimliridin yıraklaxkiningdur.□

28 Pəskəx guwahqi adalətni mazaq kıləjuqidur;
Yaman adəmnıng aqzi rəzillikni yutar.□

29 Həkawurlar ügün jazalar təyyardur,
Əhməklərnıng dümbisigə uridiojan kəmqa təyyardur.□

20

1 Xarab kixini rəswa kılar,
Haraq kixini oqljirlaxturar;
Kimki uningəja berilip ezip kətsə, əkilsizdur.

2 Padixahning oşəzipi xirning hərkirixigə ohxax qorqunqlıktur;

■ 19:15 Pənd. 6:9; 10:4; 20:13 □ 19:16 «Öz yolliridin həzi bolmiojan kixi olər» — yaki «Uning (demək, Pərwərdigarning) yollirini kəmsitkən kixi olər». ■ 19:16 Pənd. 3:21,22; Luqa 11:28 □ 19:18 «Lekin uni ölgüqə har bolsun degüqi bolma» — baxqa birhil təjrimisi: «...birak uning yışə-zarlırioja kulak salma». ■ 19:18 Pənd. 13:24; 23:13; Əf. 6:4 ■ 19:21 Ayup 23:13; Zəb. 33:11; 115:3; Yəx. 46:10 ■ 19:23 Zəb. 34:9-10 ■ 19:24 Pənd. 26:15 ■ 19:25 Pənd. 21:11 □ 19:27 «I oşul, ... əkilning təlimliridin yıraklaxkiningdur» — baxqa birhil təjrimisi: «I oşlum, əkilning təlimliridin yıraklaxturidiojan səzləni anglastın özüngni tart!». □ 19:28 «Pəskəx guwahqi» — ibraniy tilida: «Belialning (İblisning) guwahqisi». □ 19:29 «Həkawurlar» — yaki «Məshirə kıləuqılar».

Uning aqqığını kəltürgən, öz jenişə jaza qüxürər. □ ■

³ Özini majiradin neri kiliş kixining izzitidur;

Biraş hər bir əhmək özini basalmas. ■

⁴ Hürun adəm kixta yər həydiməs;

Yiöim waqtida yoklukta kelip axliş tilər. □

⁵ Kixining kenglidiki oy-niyətliri qongqur suşa ohxaxtur;

Yorutulğan adəm ularni tartip alalaydu. □ ■

⁶ Özini sadik dəydişanlar köptur;

Biraş ixənqlik bir adəmni kim tapalisun?

⁷ Həkkaniy adəm diyanətlik yolda mangar;

Uning pərzəntirigə bəht-bərikət qaldurular!

⁸ Padixah adalət təhtidə olturoşanda,

Həmmə yamanlişni kəzi bilən koşlaydu. ■

⁹ Kim özini gunahdin tazilandim,

Wijdanim paklandi, deyələydu? ■

¹⁰ Ikki hil taraza texi,

Ikki hil kürə ixlitix,

Ohxaxla Pərwərdigarşa yirginqliktur. ■

¹¹ Hətta bala öz hisliti bilən bilinər;

Uning kılğanlirining pak, durus yaki əməsliki hərəkətliridin kərünüp turar.

¹² Kəridişan kəzni, anglaydişan kulakni,

Hər ikkisini Pərwərdigar yaratti. ■

¹³ Uykuşa amrak bolma, namratlişka uqraşən;

Közünqi eqip oyşak bol, nəning mol bolar. ■

¹⁴ Heridar mal aloşanda: «Naşar ikən, naşar ikən!» dəp kaşxaydu;

Elip kətkəndin keyin «*Esil nərsə, ərzan aldim*» dəp mahtinidu.

¹⁵ Altun bar, ləəl-yaqutlarımı köptur;

Biraş bilimni beşixlişan ləwlər nemidegən kimmətlik gəhərdur! ■

¹⁶ Yatka keşil bolğan kixidin kərzgə tonini tutup aloşin;

Yat hotunoşa kapalət bərgən kixidin kapalət puli al. ■

¹⁷ Aldap erixkən tamak tatliktur;

Keyin, uning yegini xəşil bolar. ■

¹⁸ Pilanlar məslişət bilən bekitilər;

□ **20:2** «... öz jenişə jaza qüxürər» — ibraniy tilida: «... öz jenişə gunah kılğan bolidu».

■ **20:2** Pənd. 16:14; 19:12 ■ **20:3** Pənd. 17:14 □ **20:4** «Hürun adəm kixta yər həydiməs»

— Pələstində bir yıl altə pəsilgə bəlinidu. On birinçi, on ikkinçi ay «kix pəsil» həşablinidu.

«Kix» pəsil yər həydidilişan pəsil, qünki bu pəsildə yamoşur yeşip tuprak yumşak bolidu.

□ **20:5** «Kixining konglidiki oy-niyətliri ... yorutulğan adəm ularni tartip alalaydu» —

bu pənd-nəsihətə kərita alimlarda təwəndikidək birkanşə hil qüxənqə bar: (1) hər adəmning

kenglidə qongqur oy-niyətlər bardur; yorutulğan kixi bu oy-niyətləri (yahxi bolsun yaman

bolsun) əkli bilən qüxinip yetələydu. (2) yorutulğan kixi danixməş həm az sezləydişan kixilərdin

ularning yahxi oy-pikirlirini, yahxi nəsihətlirini alalaydu. (3) yorutulğan kixi yaman niyətlilik

kixilərninq aqşidin ularning niyətlirini bilələydu. (4) bəzi alimlar bu ayətni «hər bir kixining

kenglidə Hudadin kəlgən dalalət (yolyoruk, hıdayət) bardur; u qongqur küduktiki suşa ohxaydu;

...» dəp qüxinip, uning mənisini: «Hudadin kəlgən xu «dalalət» hər bir adəmning kenglidə bolğan

bolidu, yorutulğan kixi bu dalalətni jakarlap baxkılarni yorutalaydu» dəp qüxəndüridu. Bizninggə

birinçi hil qüxənqini toşra dəp qaraymiz. ■ **20:5** Pənd. 18:4 ■ **20:8** Pənd. 20:26 ■ **20:9**

1Pad. 8:46; Ayup 14:4; Zəb. 51:5-7; Top. 7:20; 1Yuşa. 1:8 ■ **20:10** Şan. 25:13; Pənd. 11:1; 20:23

■ **20:12** Mis. 4:11; Zəb. 94:9 ■ **20:13** Pənd. 19:15 ■ **20:15** Pənd. 3:14,15 ■ **20:16** Pənd.

11:15; 27:13 ■ **20:17** Pənd. 9:17

Pixkan kərsətmə bilən jəng kıləyin.

¹⁹ Gəp toxuquqi sirlarni axkarilar;
Xunga walaktəkkür bilən arilaxma.■

²⁰ Kimki ata-anisini həkərət kilsa,
Uning qiriqi zülmət karangəjusida əqər!■

²¹ Tez erixkən miras haman bərikətlik bolmas.■

²² Yamanlikka yamanlik qayturay demə;
Pərwərdigarəya tayinip küt, U dərdinggə yetər.■

²³ Ikki hil taraza texi Pərwərdigarəya yirginliktur;
Sahta əlqəm kət'iy yarimas.□ ■

²⁴ Insanning həyatlik kədəmlirini Pərwərdigar bəlgiləydu;
Undağa insan öz musapisini nədin bilsun?■

²⁵ Bir nərsisini yeniklik bilən «Hudaəya atalojan!» dəp wədə bərix,
Kəsəmlərdin keyin ikkilinip qayta oylinix,
Əz jenini kiltakka qüxürgəngə barawər.

²⁶ Dana padixah yamanlarni topanni soruəandək soruwetidu,
Hamam təpkəndək tuluk bilən yanjiwətər.

²⁷ Adəmning roh-wijdani — Pərwərdigarning qiriqidur,
U kəlbning hər bir təglirini təkxürüp pərk etər.

²⁸ Mehir-xəpəkət wə həkikət padixahni saklaydu;
U mehir-xəpəkət bilənla öz təhtini mustəhkəmləydu.

²⁹ Yax yigitləarning qawulluqi ularning pəhridir;
Kerilarning izziti aq qaqliridur.■

³⁰ Tərbiyə yariliri yamanlikni tazilap qikqirar,
Tayak izliri iq-baəqirni taza kilar.■

21

¹ Padixahning kəngli eriklardiki sudək Pərwərdigarning kolididur;
Pərwərdigar kəyergə toqrilisa, xu tərəpkə mangidu.

² İnsan əzining həmmə kıləjan ixini toqra dəp bilər;
Ləkin Pərwərdigar kəlbdeki niyətləni taraziəya selip tartip kərər.□ ■

³ Pərwərdigarning nəziridə,
Həkqaniylik bilən adalət yürğüzük qurbanlik kixiltin əwzəldur.■

⁴ Təkəbbur kəzlər, məəqrur kəlb, yamanlarning qiriqi — həmmisi
gunahtur.□

⁵ Əstayidil kixiləarning oyliri ularni pəkət bayaxatlikka yetəklər;
Qeqilangəularning oyliri bolsa, ularni pəkət yoksuzlukqila yetəklər.■

⁶ Yaoqlima til bilən erixkən bayliklər,
Əlümni izdəp yürğənlər qoşlap yürğən bir tütünla, halas.■

⁷ Yamanlarning zalimlikə əzlrini qirmiwalar;

■ **20:19** Pənd. 11:13 ■ **20:20** Mis. 21:17; Law. 20:9; Qan. 27:16; Mat. 15:4 ■ **20:21** Pənd. 13:11; 28:20 ■ **20:22** Qan. 32:35; Pənd. 17:13; 24:29; Rim. 12:17; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9 □ **20:23** «kət'iy yarimas» — ibraniy tilida «yahxi əməs». ■ **20:23** Pənd. 20:10 ■ **20:24** Ayup 31:4; Zəb. 37:23; 139:1-3; Yər. 10:23 ■ **20:29** Pənd. 16:31 ■ **20:30** Pənd. 10:13 □ **21:2** «Kəlbdeki niyətlər» — ibraniy tilida «kəlblər» deyilidu. ■ **21:2** Pənd. 16:2 ■ **21:3** 1Sam. 15:22; Zəb. 50:8-14; Yəx. 1:11, 16; Həx. 6:6 □ **21:4** «yamanlarning qiriqi» — muxu yərdə «qiraş» bəlkim adəmning rohinə, yəni adəmning əng qongqur yerini kərsitidu (20:27-ayətəni kəring). Baxka birhil tərijimisi «yamanlarning həsulisi» ■ **21:5** Pənd. 10:4; 13:4 ■ **21:6** Pənd. 10:2, 4; 13:11

Çünki ular adalət yolida mengixni rət kılğan.

⁸ Jinayətkar mangidiğan yol nahayiti əgridur;
Sap dil adəmning hərəkiti tüptüzdur.

⁹ Sökuxkağ hotun bilən *azadə* eydə billə turoğandin kərə,
Əgzining bir bulungida *yalozuz* yetip kəpkan yahxi. □ ■

¹⁰ Yaman kixining kəngli yamanlıqkila hərisməndur;
U yekiniqimü xapaət kərsətməs.

¹¹ Həkawurning jazağa tartilixi, bilimsizgə ibrət bolar;
Dana kixi kəbul kılğan nəsihətlərdin tehimu kəp bilim alar. □ ■

¹² Həkkanıy Bolozuqi yamanning öyini kəzlər;
U haman yamanlarni yamanlıqqa koyup yiktar. □

¹³ Miskinləarning nalisioğa kulikini yoputup kari bolmiozuqi,
Ahiri özi pəryad kətürər,
Birağ heqkim pərwa kılmas.

¹⁴ Yoxurun sowoqat oğəzəpni basar;
Yəng iqidə berilgən para kəhr-oğəzəpni pəsəytər. □ ■

¹⁵ Adalətni bəja kəltürüx həkkanıylarning huxallikidur,
Birağ yamanlıq kılzoquqlarğa wəhimidur.

¹⁶ Həkmət yolidin ezip kətkən kixi,
Ərwahlarning jamaiti iqidikilərdin bolup qalar. □

¹⁷ Tamaxağa berilgən kixi namrat qalar;
Yəq qaynaxka, xarab iquxkə amraq beyimas.

¹⁸ Yaman adəm həkkanıy adəm üqün gərü पुलining ornida qalar;
Ezilgən duruslarning ornioğa iplaslar qalar. ■

¹⁹ Sökuxkağ wə terikkək ayal bilən ortaq turoğandin,
Qəl-bayawanda yalozuz yaxioğan yahxidur. ■

²⁰ Aqılanining öyidə baylıq bar, zəytun may bar;
Birağ əhməklər tapqinini uturluk buzup-qaqar.

²¹ Həkkanıyət, meħribanlıqni izdigüqi adəm,
Hayat, həkkanıyət wə izzət-hərmətkə erixər.

²² Dana kixi küqlüklər xəhirining sepilioğa yamixar,
Ularning tayanqi bolğan koroqinini oqulitar.

²³ Öz tilioğa, aozioğa igə bolğan kixi,
Jenini awariqiliklərdin saqlap qalar. ■

²⁴ Qongqilik kılğanlar,
«Həkawur», «hali qong», «mazakqi» atilar.

²⁵ Hurun kixi öz nəpsidin həlak bolar,
Çünki uning kəli ixka barmas;

²⁶ Nəpsi yaman bolup u kün boyi təmə kılıp yürər;
Birağ həkkanıy adəm heqnemini ayimay sədiqə kılar. ■

²⁷ Yaman adəmning kurbanlıqı Pərwərdigarğa yirginqliktur;
Rəzil oğəzəzdə əpkelingən bolsa tehimu xundaktur! ■

□ **21:9** «Sökuxkağ hotun bilən azadə eydə billə turoğandin kərə,...» — yaki «Sökuxkağ hotun bilən azadə eydə oluroğandin kərə,...». ■ **21:9** Pənd. 21:19; 25:24; 27:15 □ **21:11**

«Həkawurning...» — yaki «Məshirə kılzoquqining...». ■ **21:11** Pənd. 19:25 □ **21:12**

«Həkkanıy bolozuqi» — demisəkmü «Həkkanıy Bolozuqi» Huda Özidur. □ **21:14** «yəng iqidə» — ibraniy tilida «baqir iqidə». «Yoxurun sowoqat oğəzəpni basar... kəhr-oğəzəpni pəsəytər» — demisəkmü, bu hil pənd-nəsihət bundak ıxlarni təripliməydu, pəkət omumiyyəwəlni təswirləydu, halas. ■ **21:14** Pənd. 17:8; 18:16 □ **21:16** «Ərwahlar» — əlükləarning roħlırini kərsitidu. ■ **21:18** Pənd. 11:8 ■ **21:19** Pənd. 21:9; 25:24 ■ **21:23** Pənd. 18:21

■ **21:26** Zəb. 37:26 ■ **21:27** Pənd. 15:8; Yəx. 1:13; Yər. 6:20; Am. 5:21

28 Yalojan guwahlik kılouqi halak bolar;
Əyni əhwalni anglap səzligən kixining səzi əbədgiqə aqar.■

29 Yaman adəm yüzini kəlin kılar;
Durus kixi yolini oylap puhta basar.

30 Pərwərdigarə qaxri turalaydiə qan həqkandaq danalığ, əkil-parasət yaki tədbir yoxtur.

31 Atlar jəng küni üqün təyyar kılinoqan bolsimu,
Biraq oqəlibə-nijat pəkət Pərwərdigardindur.■

22

1 Yahxi nam zor baylıkka igə boluxtin əwzəl;
Kədir-kimmət altun-kümüxtin üstündur.■

2 Gaday bilən bay bir zeminda yaxar;
Hər ikkisini yaratqan Pərwərdigardur.□ ■

3 Zerək kixi bala-kazani aldin kərüp qaqar;
Saddilar aldiə qə berip ziyan tartar.■

4 Əzini təwən tutup, Pərwərdigardin əyminixning bərikiti — bayaxatlıq, izzət-hərmət wə həyattur.

5 Hiyliqərlərnin yolida tikənlər, tuzaklar yatar;
Əz yoliə qə hezi bolə qan kixi ulardin yiraq bolar.□

6 Baloqə kiqikidə mijəziqə qarap durus tərbiyə bərsəng,
Qong bolə qanda u xu yoldin qikmas.□

7 Baylar miskinlərnə baxkurur;
Kəzdar kəz igisining qulidur.

8 Nahəklığ urukini qaqkanning alidiə qan həsuli balayi'apəttur;
Uning oqəzəp-həywisi quxər.□ ■

9 Sehiy adəm bərikət tapar;
Qünki u miskinlərgə əz nənidin bəlüp bərgüqidur.□ ■

10 Həkawurni kəqəliwətsəng, jedəl-majira besilar;
Kəlixməslıklar wə xərməndiqiliklər tügər.

11 Pak niyətni kədirləydiə qan kixining səzliri güzəldur;
Xunga padixah uning bilən dost bolar.■

12 Pərwərdigarning kəzi ilim-həqikətni saqlar;
U iplaslarning səzlrini eqip taxlap bikar kılar.□

■ 21:28 Pənd. 19:5, 9 ■ 21:31 Zəb. 20:7; 33:16-17 ■ 22:1 Top. 7:1 □ 22:2 «Gaday bilən bay bir zeminda yaxar» — ibraniy tilida: «Gaday bilən bay bir-birigə yoluqar». ■ 22:2 Pənd. 29:13 ■ 22:3 Pənd. 27:12 □ 22:5 «Əz yoliə qə hezi bolə qan kixi» — ibraniy tilida «Əz jəni saqlaydiə qan kixi». □ 22:6 «Baloqə kiqikidə mijəziqə qarap durus tərbiyə bərsəng, ... yoldin qikmas» — bizningqə bu pənd hər bir balining əlahidiligi, hasliqə bar, xunga baloqə əz mijəziqə, məhiyitigə qarap tərbiyə bərix kərək, degənni kərsitidu. Bəxə birhil tərcimisi: «Baloqə kiqikidə həqkanıy yolda mənixni əgətsəng,... yoldin qikmas». Bəzi xərhqilər ayətni «kinayilik səz» dəp quxinip: «Baloqə kiqikidə əzi halioqan (xəhsiyəti) yol boyiqə tərbiyə bəriwər! Mana, qong bolə qanda u xu yoldin qikmas!» dəp tərcimə qilidu (demək, balini ərkilətmə!). □ 22:8 «Uning oqəzəp-həywisi» — ibraniy tilida «Qəzəpini yətküzidiə qan həsisi» deyilidu. ■ 22:8 Ayup 4:8; Həx. 10:13 □ 22:9 «Sehiy adəm» — ibraniy tilida «sehi kəzlük kixi». ■ 22:9 2Kor. 9:6 ■ 22:11 Zəb. 101:6 □ 22:12 «Pərwərdigarning kəzi ilim-həqikətni saqlar» — Pərwərdigar hər bir dəwrədə, hər bir yərdə əzini kərsitidiə qan ispat-həqikətni saqlaydu, həm xundakla xu ispat-həqikətni kədirləydiə qan, xularə qə guwah bəridiə qan kixilərnə saqlaydu («Rim.» 1:19-20ni kərüng); U yənə barlıq insanlarə qə kalam-xərif (Tawrat, Zəbur, Injil) bərgüqidur.

13 Hürun adəm: «Taxkırıda bir xir turidu, Koçioğa qıqsam öltürülümən!» — dəydu. ■

14 Zinahor ayalning aqzi qongkur bir oridur; Pərwərdigar narazi boləjan kixi uningəja qüxüp ketər. ■

15 Nadanlıq səbiy balilarning kəlbige baqlaqlıktur; Biraq tərbiyə tayıki buni uningdin yiraq kılar. ■

16 Miskinlərni ezix bilən bay boləjan, Wə baylarəja sowəjat sunidojan kixi, Ahiri pəkət yoqsullukta qalar. ■

Ottuz həkmətlik söz

17 Kulak sal, sanga aqılanilərnin sölzlrini ögitəy; Kəngül köyup bilimimni ögəngin.

18 Ularni kəlbige qing tutsang, Ular sanga xerin bolar, Ləwliringdə səp bolup təyyar turidu.

19 Qin kəlbige bilən Pərwərdigarəja tayinixing üqün, Bügün *bu həkmətlik sölzəni* baxka birsigə əməs, Bəki sanga yətküzdüm.

20 Uningdin mana ottuzni yazdim, Buning iqidə nəsihətlər həm bilim bar. □

21 Bular bilən həkikətning sölzlrining dərəkə həkikət ikənlikini biləlsən, Wə xundak kılip seni əwətküqilərgə həkikətning sölziri bilən jawab kəyturalaysən.

22 Yoqsuldin bulap alma, u kəmbəşəş tursa, Ajiz məminlərni sorak ornida bozak kılma. □ ■

23 Qünki Pərwərdigar ularning dəwasini kətürər, Ulardin bulap aləjanlardin bulap alar. ■

24 Mijəzi ittik adəm bilən dost bolma, Kəhrlik adəm bilən arilaxma,

25 Bolmisa, uning yaman yolini öginip kəlip, kıltakka qüxisən.

26 Baxkılarəja *kepil bolup* kol bərgüqilərdin bolma, Kəzrləni tələkə kapalət bərgüqilərdin bolma; ■

27 Sening kəyturaliojudək nərsəng boləjan bolsa, Ular orun-kərpiliringni bikardin-bikar astingdin elip kətmigən bolatti! ■

28 Ata-bowiliring pasilni bəlgiləp bərgən kona qəgra taxlirini yətkimə. ■

29 İxni əstayidil wə qakқан bejiridojan kixini kərgənmiding? U pəs adəmlərnin hizmitidə bolmas;

■ **22:13** Pənd. 26:13 ■ **22:14** Pənd. 2:16; 5:3; 7:5; 23:27 ■ **22:15** Pənd. 13:24; 19:18; 23:14; 29:15,17 ■ **22:16** Pənd. 14:31; 17:5 □ **22:20** «Uningdin mana ottuzni yazdim» — bu «ottuz söz» 22:22-24:22də tepilidu. Baxka birhil tərjimisi: «Uningdin mana əla sölzəni yazdim».

□ **22:22** «sorak orni» — ibraniy tilida «xəhər dərwasisi» — yəni sot kılidiojan yəni kərsitidu.

■ **22:22** Mis. 23:6; Ayup 31:13; Zəb. 82:3, 4; Zək. 7:10 ■ **22:23** Mis. 22:22, 23; Zəb. 10:17-18

■ **22:26** Pənd. 6:1; 11:15 ■ **22:27** Pənd. 20:16 ■ **22:28** Kan. 19:14; 27:17; Pənd. 23:10

Padixahların gəldikdə qaytarlar. □

23

¹ Katta ərbaab bilən həmdastihan bolsang, Aldingdiki kim ikənlikini obdan oylan.

² Ixtiyiq yaman bolsa, Gelingoşa piqaq təngləp turəndək özünqni tart. □

³ Uning nazunemətlirini tama kılma, Ular adəm aldaydioğan tamaqlardur.

⁴ Bay bolimən dəp özünqni upratma; Özünqning zehningni bu ixka qaratma. □

⁵ Bayliqlarəşə kəz tikixing bilənla, ular yəq bolidu; Pul-mal dərwəqə özigə qanat yasap, Huddi bürküttək asmanəşə uqur ketər.

⁶ Aq kəzning nenini yemə, Uning esil nazunemətlirini tama kılma;

⁷ Qünki uning kəngli qandək boləndək, özimu xundək. U aqzida: — Kəni, alsila, iqsilə! — desimu, Biraq kənglidə seni oyliqini yəq.

⁸ Yəgən bir yutum taamnimu qusuwetisən, Uningəşə qıləşən qırayliq səzlingmu bikarəşə kətkən bolidu.

⁹ Əhməkkə yol kərsitip salma, Qünki u əkil səzlingni kəzgə ilmas. ■

¹⁰ Kədimdə bekitkən yəring pasil taxlirini yətkimə, Yetimlarınq etizliroşimu ayaq basma; ■

¹¹ Qünki ularning Həmjəmət-Qutkuzəşəşə intayin küqlüktur; U Əzi ular üqün üstüngdin dəwa qılar. □

¹² Nəsihətəkə kəngül qoy, İlim-bilimlərgə kulak sal.

¹³ Balangəşə tərbiyə berixtin erinmə; Əgər tayak bilən ursang, u əlöp kətməydu; ■

¹⁴ Sən uni tayak bilən ursang, Bəlkim uni təhtisaradin qutkuziwəlisən. □

¹⁵ I oşlum, dana bolsang,

□ 22:29 «Əstayidil wə qakkan» — ibraniy tilida birlə səz («məhr») bilən ipadiliduru. □ 23:2

«Özünqni tart» — ibraniy tilida «gelingəşə piqaq təngləp tur» degən səz bilən ipadiliduru.

□ 23:4 «Özünqning zehningni bu ixka qaratma» — baxka birhəl tərjimisi: «Əz əqlingdin qekinip özünqni tart». 3:5-ayətni kəring. ■ 23:9 Pənd. 9:8; Mat. 7:6 ■ 23:10 Pənd. 22:28

□ 23:11 «Həmjəmət-Qutkuzəşəşə» — kona İsrailda «həmjəmət-qutkuzəşəşə» («goel»)ning qilidəşən yənə bir ixi əzining jəmətidiki uwal qilinəşənlar üqün adalətni yürgüzüx idi. Uning uruq-tuşəşənlaridin birsi katillik qəstigə uqrişən bolsa, «həmjəmət-qutkuzəşəşə»ning qatilni əltürüx həkükü həm wəzipisi bar idi. Muxu ayəttiki «həmjəmət-qutkuzəşəşə» bolsa Huda Əzidur, əlwəttə. ■ 23:13 Pənd. 13:24; 19:18; 22:15; 29:15,17 □ 23:14 «təhtisara» — əlgənləring roşliri baridəşən jayni kərsitidu.

Mening kəlbim kənqə hux bolar idi!

¹⁶ Aşzində orunluq sözlər bolsa, iğ-iğimdin xadlinimən. □

¹⁷ Günah sadir kılquçılara rəxk kılma,
Hərdaim Pərwərdigardın əyminixtə turəlin; ■

¹⁸ Xundak kılqınında jəzmən kəridioğan yahxi kününg bolidu,
Arzu-ümidin bıkaroğa kətməs. ■

¹⁹ I oşlum, səzümgə kulak selip dana bol,
Kəlbinqni *Hudaning* yoliğa baxlişin.

²⁰ Məyhorlarğa arilaxma,
Nəpsi yaman gəxhorlar bilən bardi-kəldi kılma; ■

²¹ Qünki hərəkəx bilən nəpsi yaman ahirida yoxsulluqta qalar,
Qəplət uykuşioğa patқанlarğa jəndə kiyimni kiygüzər.

²² Seni tapқан atangning səzini angla,
Anang kərişanda uningğa hərmişsizlik kılma. ■

²³ Həkiqətne setiwal,
Uni hərğiz setiwətmə.
Danalıq, tərbiyə wə yorutuluxnimu al. ■

²⁴ Həkkəniy balining atisi qoşq huxallik tapar;
Dana oşulni tapқан atisi uningdin hursən bolar. ■

²⁵ Ata-anangni səyündürüp,
Seni tuşқан anangni hux kıl.

²⁶ I oşlum, kəlbinqni manga tapxur;
Kəzliringmu həyatlik yollirimğa tikilsun!

²⁷ Qünki pəhixə ayal qoşqur oridur,
Buzuk yat ayal tar zindandır; ■

²⁸ Ular kəraqqədək məküwelip,
İnsaniyət arisidiki wəpasizlarni kəpəytər.

²⁹ Kimdə azab bar? Kimdə dərd-ələm? Kim jedəl iğidə qalar? Kim nalə-pəryad kətürər? Kim səwəbsiz yarilinar? Kimning kəzi kizirip kətər?

³⁰ Dəl xarab üstidə uzun olturoğan,
Əbjəx xarabtin tetixkə aldirişan məyhorlar! ■

³¹ Xarabning əjayib kizillikişə, uning jamdiki julalikişə,
Kixining gelidin xundak silik ötkənlikigə məptun bolup qalma!

³² Ahirida u zəhərlik yilandək qəkiwalidu,
Oq yilandək nəxtirini sanjiydu.

³³ Kəz aldingda oşlitə mənzirilər kərünüdu,
Aşzində qalaymikan sözlər qıqıdu. □

³⁴ Huddi dengiz-okyanlarda ləyləp qaloşandək,
Yəlkənlik kemining moma yaşıqı üstidə yatqandək bolisən.

³⁵ Sən qoşum: — Birsı meni urdı, ləkin mən yarılanmidim!

□ **23:16** «iğ-iğimdın xadlinimən» — ibraniy tilidə «bərəkirim xadlinidu». ■ **23:17** Zəb. 37:1; 73:3; Pənd. 24:1 ■ **23:18** Pənd. 24:14 ■ **23:20** Yəx. 5:22; Luğa 21:34; Rim. 13:13; Əf. 5:18 ■ **23:22** Pənd. 1:8 ■ **23:23** Pənd. 4:7 ■ **23:24** Pənd. 10:1; 15:20 ■ **23:27** Pənd. 22:14 ■ **23:30** Yəx. 5:11,22 □ **23:33** «oşlitə mənzirilər kərünüdu» — yaki «oşlitə ayallar kərünüdu».

Birsi meni tayaq bilən urdi, biraq aqriqini səzmidim!» — dəysən.
Biraq sən yənə: «Hoxuməqa kəlsəmlə, mən yənila xarabni izdəymən! — dəysən.

24

¹ Yamanlarəqa rəxk kılma,

Ular bilən bardi-kəldi kılixni arzu kılma;■

² Qünki ularning kəngli zorawanliknila oylar;

Ularning aqzi azar yətküzüxni səzlər.■

³ ailə bolsa danalix اساسida bərpə kılınar;

Qüxinix bilən mustəhkəmlinər.

⁴ Bilim bilən öyning haniliri hərhil kimmətlik, esil gəhərlərgə toldurular.

⁵ Dana adəm zor küqkə igidur;

Bilimi bar adəm kudritini axurar.■

⁶ Puhta nəsihətlər bilən jəng kıləin;

Qələibə bolsa Birdinbir Uluq Məslihətqi bilən bolar.□ ■

⁷ Danalix əkilsiz adəmgə nisbətən tolimu egiz, qüxiniksizdur;

Qonglar xəhər dərwasisi aldiəqa yiojiləanda u zuwan aqalmas.■

⁸ Əskilikni niyətligən adəm «suyikəstqi» atılar.

⁹ Əhməkliktin boləqan niyət gunahdur;

Hakawur kixi adəmlərgə yirginqliktur.

¹⁰ Bexingəqa eəqir kün qüxkəndə jasarətsiz bolsang,

Küqsiz həsəblinisən.

¹¹ Səwəbsiz əlümgə tartiləanlarni kutkuzəin;

Boəquzlinix həwpidə turəanlardin yardəm qolungni tartma;■

¹² Əgər sən: «Bu ixtin həwirimiz yəktur» desəng,

Hər adəmning kənglini taraziəqa Saləuqi buni kərməsmu?

Jeningni hayat Sakliəuqi uni bilməsmu?

U hərbir insan balsining öz kıləanliri boyiqə ularning əzigə yandur-masmu?■

¹³ I oəlum, həsəl *tapsang* istimal kıl, u yaxxidur.

Hərə kənikidin aləqan həsəl bolsa tatlik tetiydu;

¹⁴ Danalix bilən tonuxsang, umu kənglünggə xuningdək bolar;

Uni tapkiningda jəzmən yaxxi kəridiəqan kününg bolidu,

Arzu-ümiding bikarəqa kətməs.■

¹⁵ I rəzil adəm, həkkanıyning öyigə yoxurun hujum kılixni kütmə,

■ 24:1 Zəb. 37:1; Pənd. 3:31; 23:17 ■ 24:2 Zəb. 10:7 ■ 24:5 Pənd. 21:22 □ 24:6 «Qələibə bolsa birdinbir uluq məslihətqi bilən bolar» — «Birdinbir Uluq Məslihətqi» bizningqə Huda Əzini kərsitixi kərək. Baxqa birhil tərjimisi: «Məslihətgilər kəp bolsa, qələibə bolidu». ■ 24:6 Pənd. 11:14; 15:22; 20:18 ■ 24:7 Pənd. 14:6 ■ 24:11 Zəb. 82:3-4 ■ 24:12 Ayup 34:11; Zəb. 62:12; Yər. 32:19; Rim. 2:6; Wəh. 22:12 ■ 24:14 Zəb. 19:11; 119:103; Pənd. 23:18

Uning turaloşusini bulioşuqi bolma!

¹⁶ Qünki həkkanıy yəttə kətim yikilip qüxər,
Biraq ahiri yənə ornidin turar.
Lekin rəzil kixi külpət iqigə putlixip qüxər. ■

¹⁷ Rəqibing yikilip kətsə hux bolup kətmə,
Düxmining putlixip qüxsə xadlanma; ■

¹⁸ Pərwərdigar buni kərgəndə,
Bu kiliqingni yahxi kərməy,
Bəlkim oşəzipini rəqibinggə qüxürməsliki mumkin.

¹⁹ Yamanlar *rawaj tapsa*, biaram bolup kətmə;
Rəzillərgə rəxk kılma. ■

²⁰ Qünki yamanlarning kələqiki yoqtur,
Uning qirişimu oşürülər. ■

²¹ I oşlum, Pərwərdigardin kərkkin, padixahnimu hərmət kıl.
Qutrəküqular bilən arilaxma.

²² Bundaq kixilərgə kelidioşan balayi'apət uxtumtut bolar,
Pərwərdigar bilən padixahning ularni qandaq yokitidioşanlikini
biləmsən? □

Baxqa əqliyə sözlər

²³ Bularmu aqilanilərnin sözliridur: —

Sot kiloşanda bir tərəpkə yan besix kət'iy bolmas. □ ■

²⁴ Jinayətiqigə: «Öyibsiz sən» dəp həküm qikarəşan kixigə,
Həlkələr lənət eytar;
Əl-yurtlar uningdin nəprətlinər. ■

²⁵ Biraq ular jinayətiqining gunahini eqip taxlioşan kixidin hursən bolar,
Ular uningəşə bəht-saadət tilixər.

²⁶ Durus jawab bərgüqi,
Goyaki kixining ləwlirigə səyğüqidur. □

²⁷ Awwal sirtta ixliringning yolini həzirlap,
Etiz-erikliringni təyyarla,
Andin öyüngni saləşin.

²⁸ Yekiningəşə qarxi asassiz guwahlik kılma;
Aşzingdin heq yaloşanqilik qikarma.

²⁹ «U manga qandaq kiloşan bolsa, mənmu uningəşə xundaq kilmən,
Uning manga kiloşinini özigə yandurimən», degüqi bolma. ■

■ **24:16** Ayup 5:19; Zəb. 34:19; Am. 5:2; 8:14 ■ **24:17** Ayup 31:29; Pənd. 17:5 ■ **24:19** Zəb. 37:1; 73:3; Pənd. 3:31; 23:17; 24:1 ■ **24:20** Ayup 18:5, 6; Pənd. 13:9; 20:20 □ **24:22** «*Pərwərdigar bilən padixahning...*» — ibraniy tilida: «Ular ikkisining...». □ **24:23** «*kət'iy bolmas*» — ibraniy tilida «yahxi əməs». ■ **24:23** Mis. 23:3, 6; Law. 19:15; Kan. 1:17; 16:19; Pənd. 18:5; 28:21; Yh. 7:24; Yak. 2:1 ■ **24:24** Pənd. 17:15; Yax. 5:23 □ **24:26** «*Durus jawab bərgüqi, goyaki kixining ləwlirigə səyğüqidur*» — ayətnin baxqa birhil tərcimisi «Ular durus jawab bərgən kixining ləwlirigə səyüp koyar». ■ **24:29** Rim. 12:17,19

30 Mən hürunning etizlikidin oʻttim,
 Əkilsizning üzümzarliqi yenedin mangdim,
 31 Mana, hər yeridin tikənlər oʻsüp qikқан,
 Höhilar yər yüzini besip kətkən,
 Qoruk temi oʻrülüp kətkən!
 32 Ularni kərgəq, obdan oylandim;
 Kərginimdin sawak aldım: —
 33 Sən: «Yənə birdəm kəzümni yumuwalay,
 Yənə birdəm uhliwalay,
 Yənə birdəm put-qolumni almap yetiwalay» — desəng, ■
 34 Namratliq bulangqidək seni besip kələr,
 Həjətmənlilik qəlқанliq əskərdək sanga həjum qilar.

25

Sulaymanning pənd-nəsihətlirining dawami

1 Təwəndə bayan kilinidoqanlirimu Sulaymanning pənd-nəsihətliri; bu-
 larni Yəhudaning padixahi Həzəkiyaning ordisidikilər kəqürüp hatir-
 iligən: —

2 Pərwərdigarning uluqluqi — Özining qilqan ixini axkarilimioqinida;
 Padixahlarning uluqluqi — bir ixning sirini yexəliginidə. ■

3 Ərxning egizlikini,
 Zeminning qongkurluqini,
 Wə padixahlarning kənglidikini məlgərləp bilgili bolmas.

4 Awwal kümüxnning pəki ayrilip tawlansa,
 Andin zərgər nəpis bir qaqa yasap qikar.

5 Awwal padixahning aldidiki rəzil hizmətkarliri qoqliwetilsə,
 Andin uning təhti adalət üstigə kurular. ■

6 Padixahning aldida özünqni həmmning aldi kilip kərsətmə,
 Uning aldidikiərbablarning ornida turuwalma;

7 Ornungni özünqdin yukiri janabka berip, uning aldida pəgahka
 quxürülginingdin kərə,
 Əzgilərnning seni tərgə təklip qilqini yahxidur. □ ■

8 Aldirap dəwaqə barmioqin,
 Mubada berip, yeqining *üstün qikip* seni lət kilsa, qandək kilisən? ■

9 Yeqining bilən munaziriləxsəng,
 Baxkilarning sirini aqma.

10 Bolmisa, buni bilgüqilər seni əyibləydu,
 Sesik namdin kutulalmaysən.

11 Wakti-jayida kilinoqan səz,
 Kümüx ramkilarəqə tiziloqan altun almilardur.

12 *Qulakka* altun halka, nəpis altundin yasalqan zinnət buyumi
 yaraxkandək,
 Aqilanining aqahlanduruxi kəngül qoyqanning kuliqioqə yarixar.

■ 24:33 Pənd. 6:10,11 ■ 25:2 Rim. 11:33 ■ 25:5 Pənd. 20:8, 28 □ 25:7 «Ornungni
 özünqdin yukiri janabka...» — ibraniiy tilida «Öz kəzünq kərgən janabka...». ■ 25:7 Luqa
 14:7-11 ■ 25:8 Pənd. 18:17

13 Huddi orma waqtidiki tomuzda *iqkən* qar süyüdək, İxənqlik əlqi özini əwətküqilərgə xundak bolar; U hojayinlirining kəkxi-kərnini yaxartar. □ ■

14 Yamoşuri yok bulut-xamal, Yaloşan sowoşatni wədə kılıp mahtanoşuqioşa ohxaxtur.

15 Uzunoşiqə səwr-takət kılınsa, həkümdarmu qayıllı kılınar, Yumxak til səngəklərdinmu ətər. ■

16 Sən həsəl tepiwaldingmu? Uni pəkət toyuqula yə, Kəp yesəng yanduruwetisən.

17 Koşnangning bosuşisişə az dəssə, Ular səndin toyup, əq bolup qalmisun.

18 Yaloşan guwaşlık bilən yekinişə kara qarlıoşuqi, Huddi gürzə, kiliq wə ətür okşa ohxaxtur. ■

19 Sunuk qix bilən qaynax, Tokur put *bilən mengix*, Külpət künidə wapasiz kixigə ümid başlıoşandəktur.

20 Kix künidə kixilərnin kiyimini salduruwetix, Yaki suda üstigə aqqıq su kuyux, Qayoşuluk kixining aldidə nahxa eytkəndəktur. □ ■

21 Düşminingning korsiği aq bolsa, Nan bər; Ussişan bolsa su bər; □ ■

22 Xundak kilsəng, bexioşa kəmür qoşini toplap saloşan bolisən, Wə Pərwərdigar bu ixni sanga yanduridu. □

23 Ximal tərəptin qıkkən xamal kattik yamoşur elip kəlgəndək, Qekimqi xum qirayni kəltürər.

24 Soşuxkak hotun bilən *azadə* əyde billə turoşandin kərə, Ögzining bir bulungida *yaloşuz* yetip-kopkan yahxi. □ ■

25 Ussap kətkən kixigə muzdək su berilgəndək, Yirak yurttin kəlgən hux həwərmu ənə xundak bolar.

□ **25:13 «Huddi orma waqtidiki tomuzda iqqən qar süyüdək»** — ibranıy tilida: «Huddi orma waqtidiki kərnin salkinidək» deyilidu. ■ **25:13** Pənd. 13:17 ■ **25:15** Pənd. 15:1; 16:14 ■ **25:18** Zəb. 11:2; 57:4; 59:7; 120:3-4; Pənd. 12:18 □ **25:20 «(ham) suda üstigə aqqıq su kuyux»** — suda üstigə aqqıq su kuyulsa, intayin aqqıq bir hıd qıkidu, xunga mənişi: — «yarişə tuz səpkəndək» degəndək. ■ **25:20** Rim. 12:15 □ **25:21 «Düşmining...»** — ibranıy tilida «Səngə əq boləşanning...». ■ **25:21** Mis. 23:4, 5; Rim. 12:20 □ **25:22 «(düşmənning) bexioşa kəmür qoşini toplap saloşan bolisən»** — buning mənişi: «uni kattik uyaldurisən». Bu ibarə Misirdiki kona bir adətni kərsitidu. Kixilər towa qıləşanlıqini bildürüş üqün bexida bir siwət qoşni kətürp mangidu. Xunga «Uning bexioşa kəmür qoşini toplap salisən» degini, uning towa qılxişə yardəm berəşən» «wıjdanini oyoşitışən» degənliktur. □ **25:24 «Soşuxkak hotun bilən azadə əyde billə turoşandin kərə,...»** — yaki «Soşuxkak hotun bilən azadə əyde olturoşandin kərə,...». ■ **25:24** Pənd. 21:9,19

²⁶ Petikdilip süyi leyip kətkən bulak,
Süyi buloqiwetilgən kuduk,
Rəzillərgə yol qoçqan həkkanıy adəmgə ohxaxtur.

²⁷ Həsəlni həddidin ziyadə yeyix yahxi bolmas;
Biraq uluqlukni izdaxning əzi uluq ixtur.□

²⁸ Əzini tutalmaydıoğan kixi,
Wəyran boləjan, sepilsiz qaləjan xəhərgə ohxaydu.□ ■

26

¹ Yazda qar yeoix,
Orma waqtida yamoşur yeoix kamloxmioşandək,
Izzət-hərmət əhməkkə layik əməstur.

² Ləyləp uqur yürəgan kuqqaqtək,
Uqқан karlıoşaq yərgə qonmioşandək,
Səwəbsiz qarəyix kixigə ziyan kəltürəlməs.

³ Atka qamqa, exəkkə nohta lazim boləjindək,
Əhməkning dümbisigə tayak layiktur.■

⁴ Əhməkning əhmikanə gepi boyiqə uningəja jawab bərmigün,
Jawab bərsəng əzüng uningəja ohxap kəlixing mumkin.

⁵ Əhməkning əhmikanə gepi boyiqə uningəja jawab bərgün,
Jawab bərmisəng u əzining əhməklikini əkillik dəp qaoşlar.

⁶ Əz putini kesiwətkəndək,
Əz hexioja zulumət tiligəndək,
Əhməktin həwər yollaxmu xundaq bir ixtur.□

⁷ Tokurning karəja kəlmigən putliridək,
Əhməkning aozioja selinojan pənd-nəsihətmu bikar bolur.

⁸ Saləioja taxni başlap atqəndək,
Əhməkkə hərmət bildürəxmu əhmikanə ixtur.□

⁹ Əhməkning aozioja selinojan pənd-nəsihət,
Məstning kəlioja sanjilojan tikəndəktur.

¹⁰ Əz yekinlirini karisioja zəhimləndürgən okyaqidək,
Əhməkni yaki udul kəlgən adəmnə yallap ixlətkən hojayinmu ohxaxla
zəhimləndürgüqidur.□

¹¹ It aylinip kelip əz kusukini yalioşandək,
Əhmək əhməklikini kaytilar.■

¹² Əzini dana qaoşlap məmnun boləjan kixini kərdüngmu?
Uningəja ümid başliməktin əhməkkə ümid başlimək əwzəldur.■

¹³ Hürun adəm: — «Taxkırıda dəlxətlik bir xir turidu,

□ 25:27 «Biraq uluqlukni izdaxning əzi uluq ixtur» — bizningqə bu ayəttiki «uluqluk» Hudaning uluqlukini kərsitudu. İbraniy tilida «uluq» bilən «eoşir» bir sez boləraqqa, bu ayətning baxqa birhil təjrimisi bar: «Eoşir ixlarni oylinip sürüxtürəxning əzi eoşir ixtur». Yənə baxqa birnəqqə hil təjrimiliri bar, jümlidin «Əz uluqlukini izdax uluq ix əməs». □ 25:28 «Əzini tutalmaydıoğan kixi» — «əzini tutalmaydıoğan» degən sez ibranıy tilida «əz roşini idarə kiləlməyđioğan» dəp ipadiliniđu. ■ 25:28 Pənd. 16:32 ■ 26:3 Zəb. 32:8, 9,10; Pənd. 10:13 □ 26:6 «Əz hexioja zulumət tiligəndək» — ibranıy tilida «huddi ziyən iqqəndək». □ 26:8 «Saləioja taxni başlap atqəndək,...» — tax saləioja başlap qoyulsa, uni saləjidin qıkarəşli bolmayđu, əlwəttə. □ 26:10 «Əz yekinlirini karisioja zəhimləndürgən okyaqidək, əhməkni yaki udul kəlgən adəmnə yallap ixlətkən hojayinmu ohxaxla zəhimləndürgüqidur» — bu pənd-nəsihətning baxqa birnəqqə hil təjrimiliri bar. ■ 26:11 2Pet. 2:22 ■ 26:12 Pənd. 29:20

Koqida bir xir yürüdü!» — dəp *əydin qıqmas*.■

¹⁴ Əz mujukida eqilip-yepilip turoqan ixikkə ohxax, Hurun kariwatta yetip u yak-bu yakqa örülməktə.

¹⁵ Hurun kolini sunup qaçiqoşa tiqqini bilən, Ojizani aoziqoşa selixtinmu erinər.■

¹⁶ Hurun özini pəm bilən jawab bərgüqi yəttə kixidinmu dana sanar.

¹⁷ Koqida keliwetip, əzigə munasiwətsiz majiraqoşa arilaxқан kixi, Itning kulikini tutup sozoqanoşa ohxax hətərgə duqar bolar.

¹⁸ Əz yekinlirini aldap «Pəqət qaqqak kilip koydum!» dəydiqan kixi, Otkaxlarni, oklarni, hərhil əjəllik qorallarni atқан təlwigə ohxaydu.

²⁰ Otun bolmisa ot əgər;

Ojəywət bolmisa, jedəl besilar.■

²¹ Qoşlar üstigə qaçқан kəmərdək, Ot üstigə koyqan otundək, jedəlqi jedəlni uloqayar.■

²² Ojəywəthorning səzliri hərhil nazunemətlərdək, Kixining kəlbigə qongkur singdürülər.□ ■

²³ Yalkunluq ləwələr rəzil kəngüllərgə qoxuloqanda, Sapal qaçiqoşa kümüx həl bərgəngə ohxaxtur.

²⁴ Adawət saklaydiqan adəm əqini gəpliri bilən yapsimu, Kənglidə kat-kat suyikəst saklaydu.

²⁵ Uning səzi qirayliq bolsimu, ixinip kətmigin; Kəlbidə yəttə kat iplasliq bardur.

²⁶ U əqmənlikini qirayliq gəp bilən yapsimu, Lekin rəzilliki jamaətning aldida axkarilinar.

²⁷ Kixigə ora koliqan əzi quxər;

Taxni domilatқан kixini tax dumilap qaytip kelip uni yanjar.■

²⁸ Sahta til əzi ziyankəxlik qiləqan kixilərgə nəprətlinər; Huxamət qiləquqi eoziz adəmni həlakətkə ittirər.

27

¹ Ətiki kününg toqruluk mahtanma, Qünki bir küni nemə bolidiqaningnimu bilməysən.■

² Seni baxqilar mahtisun, əz aozizing mundak qilmisun, Yat adəm seni mahtisun, əz ləwliring undak qilmisun.

³ Tax eozir, qum heli jing basar,

Biraq əhmək kəltüridiqan hapiqilik ikkisidin tehimu eozirdur.

⁴ Ojəzəp rəhimsizdur,

Kəhr bolsa kəlkündək adəmni ekitip ketər, Biraq kim həsəthorluk aldida taqabil turalisun?

⁵ Axkara əyibləx yoxurun muhəbbəttin əladur.

⁶ Dostning kolidin yegən zəhimlər sadikliktin bolidu; Biraq düxməning səyüxliri hüyliqərliktur.□

⁷ Tok kixi həsəl kənikidinmu bizardur,

■ 26:13 Pənd. 22:13 ■ 26:15 Pənd. 19:24 ■ 26:20 Pənd. 22:10 ■ 26:21 Pənd. 15:18; 29:22

□ 26:22 «Kixining kəlbigə qongkur singdürülər» — ibranıy tilida «kixining qorsiqining iqli yərlirigə singdürülər». ■ 26:22 Pənd. 18:8 ■ 26:27 Zəb. 7:15-16; 9:15; 10:2; 57:6; Top. 10:8

■ 27:1 Yak. 4:13, 14 □ 27:6 «Dostning kolidin yegən zəhimlər adəmni həqiqətkə yətküzər» — yaki «Dostning kolidin yegən zəhimlər adəmni həqiqətkə yətküzər».

Aq kixigə hərəkəndəq aqqıq nərsimu tatlık bilinər.□

8 Yurt makanidin ayrılğan kixi,
Uwisidin ayrılıp yürğən kuxka ohxar.

9 Ətir wə huxbuy kəngülni aqar,
Jan kəyər dostning səmimiy məslihəti kixini rıqəbətəndürər.
Jan kəyər dostning səmimiy, huxhuy məslihəti kixini hux kılur.

10 Öz dostungni, atangning dostinimu untuma;
Bexingəyə kün qüxkəndə kərindixingning öyigə kirip yelinma;
Yekindiki dost, yiraqtiki kərindaxtin əla.■

11 I oşlum, dana bol, kənglümni hux kıl,
Xundəq kıləningda meni məshirə kılıdioxanlarəyə jawab berələymən.

12 Zerək kixi bala-kəzani aldın kərüp qaqar;
Saddılar aldioxə berip ziyən tartar.■

13 Yatka kepil boləğan kixidin kərzgə tonini tutup alojin;
Yat hotunəyə kapalət bərgən kixidin kapalət puli al.■

14 Kək səhərdə turup, yukiri awazda dostioxə bəht tiligənlik,
Əzini kəroqax həsablınar.

15 Yaməqurluk kündiki tohtimay qüxkən tamqə-tamqə yeəjin,
Wə sokuxkək hotun bir-birigə ohxaxtur.■

16 Uni tizgənləx boranni toşkanəyə,
Yaki yaqlni onğ kəl bilən qəngallioxəyə ohxaxtur.

17 Təmürni təmürgə bilisə ətkürləxkəndək,
Dostlarmu bir-birini ətkürləxtürər.

18 Ənjür kəqitini pərwix kıləuqi uningdin ənjür yəydu;
Hojayinini asrap kütəkən kəl izzət pəridu.

19 Suda adəmnıng yüzi əks ətkəndək,
Insanning kəlbining kəndəqliki öz yenidiki kixi arkilik bilinər.□

20 Təhtisara wə həlakət hərgiz toymioxəndək,
Adəmnıng aq kəzliri kənaət tapmas.□ ■

21 Sapal kəzan kümüxni, qanak altunni tawlar,
Adəm bolsə mahtaləxəndə sinilar.

22 Əhməkni buəqday bilən birgə səndəldə talkən kılıp soksangmu,
Əhməklikə yənila uningda turar.

23 Padiliringning əhwalini obdan bilip tur,
Mal-waranliringdin yahxi həwər al;

24 Qünki baylıqning mənggü kapaliti bolmas,
Taj-təhtmu dəwrdin-dəwrgiqə turamdu?

25 Kuruəğan qəplər oruloəğandin keyin,
Yumran qəplər əsüp qıkkəndə,

Təq bəqridinmu yawayı qəplər yiqiləğəndə,

26 Xu qəqəndə kəzilərnıng yungliri kirkilip kiyimig bolar;
Əqkilərnı satkən puləyə bir etiz kələr.■

27 Həmdə əqkilərnıng sütliri səning həmə ailidikiliringning ozuklukini,

□ 27:7 «**Toq kixi həsəl kənikidinmu bizardur**» — yaki «toq kixi həsəl kənikini dəssiwetidu».

■ 27:10 Pənd. 17:17; 18:24 ■ 27:12 Pənd. 22:3 ■ 27:13 Pənd. 6:1, 2; 11:15; 17:18; 20:16

■ 27:15 Pənd. 19:13 □ 27:19 «**Insanning kəlbining kəndəqliki öz yenidiki kixi arkilik**

bilinər» — baxka birhil tərjimisi: «Insanning kəlbining kəndəqliki öz yenidiki kixining kəlbigə məlum bolar (əks etər)». □ 27:20 «**Təhtisara**» — əlgənərnıng roqliri barəqan jay. «**Həlakət**»

— bəlkim «həlak kıləuqi» değən yaman bir pərixtidur. «Wəh.» 9:11ni kəruğ. ■ 27:20 Top.

1:8 ■ 27:26 1Tim. 6:8

Dedəkliringning qorsiqini təminləxkimu yetər.

28

1 Yamanlar həqkim qoqlimisimu qaçar;
Biraq həkqaniylar xir yürək batur kelər.■

2 Yurtta gunahlar kəpəysə, uning əmirliiri kəp almixar,
Lekin uni soriəuqi yorutuləqan wə bilimlik bolsa, yurt aman-muqim uzun turar.

3 Miskinlərgə zulum seliwatqan bir kəmbəəşəl,
Huddi *ziraətlərn*i yatquzup denini qoymaydiəqan qara yaməuruəqə ohx-aydu.

4 Təwrat qanunidin waz kəqkənlər yamanlarni yahxi dəp mahtar;
Biraq qanunni tutquqilar ularəqə qarxi kürəx qilar.

5 Rəzillər adalətni qüxənməs;
Biraq Pərwərdigarni izdigüqilər həmmə ixni qüxinər.

6 Pəzilətlik yolda mangoəlan miskin kixi,
Sahta, ikki yüzlimə bay adəmdin yaxxidur.■

7 Təwrat-qanuniəqə itaət kiləqan yigit əkillik oəuldu;
Biraq nan kəpilarəqə həmrah boləuqi atisini nomusqə qaldurar.■

8 Jazanihorluk kilip yukiri əsüm arkilik bayliqlar tapqan kixi,
Ahirida bularni miskinlərgə həyrihəhlik kiləuquning qəliəqə ətküzüx üqün topliəandur.■

9 Kimki Təwrat-qanunini anglimaymən dəp kulikini yopursa,
Həttə dualirimu ləniti bolup qalar.

10 Kimki duruslarni yaman yoləqə azdursa,
Əzi kəliəqan orisiəqə əzi qüxər;
Biraq pak-diyanətlik adəm yaxxilikkə mirashor bolar.■

11 Bay dərwəqə əzini dana sanar;
Biraq yorutuləqan miskin uni həman kərüp yetər.

12 Həkqaniylar əqalibiyətlik bolsa,
Jahanni təntənə qaplar;
Biraq yamanlar mərtiwigə qiqsa, halayik əzlidirini qaqurar.■

13 Əz gunahlırini yoxuroəlan kixi ronak tapmas;
Biraq ularni tonup ikrar kilip, ulardın waz kəqkən kixi rəhım-xəpəkətkə erixər.■

14 *Pərwərdigardin* hərdəim kərkup yürgən kixi xunqə bəhtliktur!
Biraq kənglini tax kiləqan balayi'apətkə qalar.□

15 Hərkirəp turəqan xir,
Yəki *owni izdəp* keziwatqan eyik qandak bolsa,
Yoksul puqrələrnin üstidiki rəzil həkimmu xundaqtur.

16 Yorutulmiəqan əmir həman zor bir zalim bolup qikar,
Biraq həram bayliqlarəqə nəprətlənsə, təhtidə uzun olturar.

17 Qan təkkən kixi kərz bilən hangəqə qarap yügürər;

■ 28:1 Law. 26:36; Qan. 28:28; Yəx. 57:21 ■ 28:6 Pənd. 19:1 ■ 28:7 Pənd. 29:3 ■ 28:8 Law. 25:35-37 ■ 28:10 Pənd. 26:27 ■ 28:12 Pənd. 11:10,11 ■ 28:13 Zəb. 32:3, 5; 1Yuha. 1:9, 10 □ 28:14 «Pərwərdigardin hərdəim kərkup yürgən kixi xunqə bəhtliktur» — əyni tekistə «Pərwərdigar» degən səz tepilmaydu. Xunga baxqə birhıl tərjimisi: «Gunah kilixtin hərdəim kərkup yürgən kixi».

Uni heqkim tosmisun!□

18 Səmimiy, diyanətlik yolda mangojan kutular;

Ikki yolda mangojan sahta kixi ularning biridə haman yikilip qūxar.

19 Öz yerigə tirixip ixligən dehkaning neni yetip axar;

Biraq bikar yürüp ham hiyalarni qoşliqan kixining yoksulluqi mol bolar!

20 Rastqil kixining bəhti kəpiyər;

Biraq bay boluxka aldiriojan kixi jazadin keqip kutulalmas.■

21 Birigə yan besix kət'iy bolmas;

Qünki bəzilər hətta bir burda nan üqünmu gunah ötküzər.□ ■

22 Nəpsi toymas kixi bayliklarni közləp aldiraydu,

U namratliqning öz bexiqə qūxidiojninidin bihəwərdur.□

23 Baxkilarning hatalikini oquq əyibligən kixi,

Hamam huxamət qilouqioja qarioranda kəprək iltipət tapar.

24 Ata-anisining təallukatini oqrilap, «Bu heqkandak gunah əməs» degən kixi,

Həlak qilouqining xerikidur.

25 Nəpsi toymiojur kixi jedəl-majira teriydu;

Biraq Pərwərdigarəja tayanəjan kixi ətlinər.□ ■

26 Əzining kengligə ixəngən kixi əhməktur;

Biraq danalix bilən mangojan nijət tapar.

27 Namratlarəja həyrhəhlik kilidiojan kixi mohtajlik tartmas;

Lekin həjətmənni kərsimu kərməskə saləjan kixi kəpligən qarəixka uqrar.■

28 Yamanlar mərtiwigə qixsa, halayik əzlidirini qaçurar;

Lekin ular zawal tapsa, həqkaniylar rawaj tapar.■

29

1 Qayta-qayta əyiblinip turup yənə boyni kattiklik kiləjan kixi,

Tuyuksizdin dəwaliojusiz yanjılar.

2 Həqkaniylar güllənsə, puqraliri xadlinar;

Kəbihlər həqkət tutsa puqra nalə-pəryad kətürər.■

3 Danalixni səygən oşul atisini hux kılar;

Biraq pəhixilərgə həmrah boləjan uning mal-mülkini buzup-qaçar.■

4 Pədxah adalət bilən yurtini tinq kılar;

Biraq baj-selik saləjan bolsa, uni wəyran kılar.□

5 Öz yekiniəja huxamət kiləjan kixi,

Uning putliriəja tor təyyarlap qoyəjandur.

6 Rəzil adəmnin gunahı əzigə kəpkan yasap kurar;

Biraq həqkaniy kixi nahxilar bilən xadlinar.

7 Həqkaniy kixi miskinning dəwasioja kəngül bəlür;

□ **28:17 «Uni heqkim tosmisun!»** — baxka birhil təjimişi: «Heqkim uningəja himayə bolmisun!». Təwrat qanuni boyiqə adəmnəni tasadiyiy əltürgən kixi «panahlik xəhər»lərgə qaçsa bolatti. Əmma gunahı bar kixilər hamam xu xəhərlərdin himayə alalmaytti («Qəl.» 6:34-35ni kəring). ■ **28:20** Pənd. 13:11; 20:21; 23:4 □ **28:21 «kət'iy bolmas»** — ibranıy tilida «yahxi əməs». ■ **28:21** Pənd. 18:5; 24:23 □ **28:22 «Nəpsi toymas kixi»** — ibranıy tilida «kəzi yaman kixi». □ **28:25 «Nəpsi toymiojur kixi»** — yaki «həli qong kixi». ■ **28:25** Pənd. 13:10; 15:18; 29:22 ■ **28:27** Qan. 15:7,8,10; Pənd. 19:17; 22:9 ■ **28:28** Pənd. 28:12 ■ **29:2** Pənd. 11:10; 28:12,28 ■ **29:3** Pənd. 10:1; 15:20; 28:7; Luqa 15:13 □ **29:4 «Biraq baj-selik saləjan bolsa,...»** — yaki «biraq parihor bolsa,...».

Birəq yamanlar bolsa bu ixni qüxənməs.■

⁸ Həkawur kixilər xəhərni kütritip dawaloqutar;

Birəq aqılanilər aqqıq oqəzəplərni yandurar.

⁹ Dana kixi əhmək bilən dəwalaxsa,

Əhmək hürpiyidu yaki külidu, nətijisi həman tinqlik bolmas.

¹⁰ Kənhorlar pak-diyənətliklərgə nəprətlinər;

Duruslarning jenini bolsa, ular kəstlər.□

¹¹ Əhmək hərdaim iqidiki həmmiini axkara kılar;

Birəq dana özini besiwalar.■

¹² Həkümdar yaloqan səzlərgə kulək salsa,

Uning barlik hizmətkarlıri yaman əgənməy qalmas.

¹³ Gaday bilən uni əzgüqi kixi bir zeminda yaxar;

Hər ikkisining kəzini nurlanduroquqi Pərwərdigardur.□ ■

¹⁴ Yoksullarni diyanət bilən sorioqan padixahning bolsa,

Təhti mənggügə məhkəm turar.■

¹⁵ Tayək bilən tənbiş-nəsihət balilaroqə danalək yətküzər;

Birəq öz məyliqə koyup berilgən bala anisini hijalətkə qaldurar.■

¹⁶ Yamanlar güllinip kətsə, nəhəklik kəpiyər;

Lekin həkkaniylar ularning yikiləyinini kərər.■

¹⁷ Oqlungni tərbiyəlisəng, u seni aram tapkuzar;

U kənglüngni səyündürər.■

¹⁸ Pərwərdigarning wəhiysi bolmioqan əlning puqraliri yoldin qikiq baxpanahsız qalar;

Lekin Təwrat-qanunioqə əməl kilidioqan kixi bəhtliktur.□

¹⁹ Kulni söz bilənla tüzətgili bolmas;

U səzüngni qüxəngən bolsimu, etibar kılmas.

²⁰ Aozini basalmaydioqan kixini kərgənmə?

Uningdin ümid kütəkəndin, əhməkting ümid kütüx əwzəldur.■

²¹ Kimki öz kulini kiqikidin tartip öz məyliqə koyup bərsə,

Künlərnin biridə uning bexioqə qıkar.□

²² Terikkək kixi jedəl-majira kəzəqar turar;

Asan aqqıqlinidioqan kixining gunahlıri kəptur.■

²³ Məqrurluk kixini pəs kılar,

Birəq kəmtərlik kixini hərmətkə erixtürər.■

²⁴ Oqlri bilən xerik boləqan kixi öz jeniəqə düxməndur;

U sorəqning *guwah berixkə* agahlandıruxini anglisimu, lekin rast gəp kilixkə petinalmas.□ ■

²⁵ İnsan balisidin kərkux adəmnə tuzəkkə qüxüridu;

Birəq kimki Pərwərdigarəqə tayanəqan bolsa, u bihətər kətürülər.□

■ **29:7** Ayup 29:16 □ **29:10** «Duruslarning jenini bolsa, ular kəstlər» — bəxkə birhil tərjimisi: «birəq duruslar ularning jenidin həwər alar». ■ **29:11** Pənd. 14:33 □ **29:13**

«Gaday bilən uni əzgüqi kixi bir zeminda yaxar» — ibrəniy tilida: «gaday bilən uni əzgüqi kixi bir-birigə yolukar». ■ **29:13** Pənd. 22:2 ■ **29:14** Pənd. 20:28; 25:5 ■ **29:15** Pənd. 10:1; 13:24; 17:21,25; 22:15; 23:13 ■ **29:16** Zəb. 37:36; 58:10-11; 91:8 ■ **29:17** Pənd. 13:24; 22:15; 23:13,14 □ **29:18** «yoldin qikiq baxpanahsız qalar» — bu ibarə ibrəniy tilida ikki bislik bir söz bilənla ipadiləngən. ■ **29:20** Pənd. 26:12 □ **29:21** «Künlərnin biridə uning bexioqə

qıkar» — bəxkə birhil tərjimisi «Ahirda u (kul) özigə pərzəntək bolup qıkar». ■ **29:22** Pənd. 15:18; 26:21 ■ **29:23** Ayup 22:29; Pənd. 15:33; 18:12; Yəx. 66:2; Mat. 23:12; Luqə 14:11; 18:14; Yəq. 4:6,10; 1Pet. 5:5 □ **29:24** «...rast gəp kilixkə petinalmas» — «Law.» 5:1ni kərüng.

■ **29:24** Law. 5:1 □ **29:25** «bihətər kətürülər» — ibrəniy tilida bir söz bilənla ipadilidinu.

26 Kəp kixilər həkumdardın iltipat izdəp yürər;
Biraq adəmning hək-rizki pəkət Pərwərdigarningla qolididur. ■
27 Nahəkələr həkkaniylarəya yirginliktur;
Durus yolda mangojan kixilər yamanlarəya yirginliktur.

30

Agurning pənd-nəsihətliri

1 Təwəndikilər Yakəhning oqli Agurəya wəhiy bilən kəlgən səzlərdur:
Bu adəm Itiyəlgə, yəni Itiyəl bilən Ukaləya mundaq səzlərnı degən: — □

2 Mən dərwəkə insanlar arisidiki əng nadini, haywanəya ohxaxurtmən;
Məndə insan əkli yok.

3 Danalıklıni həq əgənmidim;
Əng Pak-Muqəddəs Boləuqi həkqidimu sawatim yoktur.

4 Kim ərxkə kətürülgən, yaki ərxtin qüxkən?

Kim xamalni kollirida tutqan?

Kim sularnı Əz tonioya yəgəp koyəjan?

Kim yər-zeminning qəralirini bəlgiligən?

Uning ismi nemə? Uning Oqlining ismi nemə? Biləmsən-yok? ■

5 Təngrining hər bir sözi sinilip ispatlinip kəlgəndur;

U Əzığə tayanəjanlarning həmmisini koqdaydiojan kəlkəndur. ■

6 Uning səzlidirigə həq nərsə koqxma;

Undak kilsang, U seni əyibləydu,

Sening yalojanqiləqing axkarilinidu. ■

7 I *Hudayim*, Səndin ikki nərsini tiləymən;

Mən əlgüqə bularnı məndin ayimioqaysən: —

8 Sahtilik wə yalojanqilikni məndin yirak kəloqaysən;

Məni gədaymu kilməy, baymu kilməy, bəlki ehtiyajimoya layikla rizik bərgəysən.

9 Qünki ziyadə toyup kətsəm, Səndin yenip: «Pərwərdigar degən kim?» — dəp kəlixim mumkin.

Yaki gəday bolup kəlsəm, oqrilik kəlip, Sən Hudayimning namioya daq kəltürüxim mumkin.

10 Hojayinining aldidə uning kuli üstidin xikayət kəlma,

Bolmisa u seni qarəqap lənət kəlidu, əyibkar bolisən.

11 Əz atisini qarəaydiojan,

Əz anisioya bəht tiliməydiojan bir dəwr bar,

12 Əzini pak qəqlaydiojan, əməliyətə məynətqilikidin həq yuyulmiojan bir dəwr bar,

13 Bir dəwr bar — ah, kibirlikidin nəziri nemidegən üstün,

Həkawurlukidin həli nemidegən qong! □ ■

14 Uning ajizlar wə yoksullarnı yalmaq yutuwetidiojan qixliri kəliqtək,

■ 29:26 Pənd. 19:6 □ 30:1 «wəhiy bilən kəlgən səzlər» — ibranıy tilidə «yükləngən səzlər» dəp ipadilinidu. Demək, Pərwərdigarning Agurning dil-rohiqəya yükligən səzliri. «**Bu adəm**» — Yakəhning oqli Agur. ■ 30:4 Ayup 38:4; Zəb. 104:3; Yəx. 40:12 ■ 30:5 Zəb. 12:6-7; 18:30-31; 19:7-8; 119:140, 2Tim. 2:16 ■ 30:6 Kəan. 4:2; 12:32; Wəh. 22:18 □ 30:13 «**Həkawurlukidin həli nemidegən qong!**» — ibranıy tilidə «Ularning kəpəkliri nemanqə kətürülgən!». ■ 30:13 Pənd. 6:17

Eziq qixliri piqaqtək boləqan bir dəwr bar!■

15 Zülükning ikki kizi bar, ular hərdaim: «Bərgin, bərgin» dəp towlixar. Hərgiz toyunmaydiəqan üq nərsə bar, hərgiz qanaətlənməydiəqan tət nərsə bar, ular bolsimu: —□

16 Gər, tuəqmas hotunning karni,
Suəqə toyunmiəqan kuroqak Yər.
Wə hərgiz «boldi, toydum» deməydiəqan ottin ibarət.□

17 Atisini məshirə kildidiəqan,
Anisini kəmsitidiəqan kəzni bolsa,
Qəqə-kuzəqunlar qəqular,
Bürkütning balilirimu uni yər.

18 Mən üqün intayin tilsimat üq nərsə bar;
Xundak, mən qüxinəlməydiəqan tət ix bar: —

19 Bürkütning asmandiki uqux yoli,
Yilanning taxta beəqirlap mənğidiəqan yoli,
Kəmining dengizdiki yoli wə yigitning kizəqə axiq boluxtiki yolidur.

20 Zinahor hotunning yolimu xundaktur;
U bir nemini yəp bolup aəqzini sürtiwətkən kixidək: «Mən heəqkandak yamanliqni kilmidim!» — dəydu.□

21 Yər-zemin üq nərsə astida biaram bolar;
U kətürəlməydiəqan tət ix bar: —

22 Padixah boləqan qul,
Tamaqqa toyəqan hamakət,
23 Nəprətkə patqan, ərgə təgkən hotun,
Əz hanimining ornini baskan dedək.□

24 Yər yuzidə teni kiqik, lekin intayin əkillik tət hil janiwar bar: —

25 Qəmülilər küqlük həlk bolmisimu, birak yazda ozuk təyyarliwelixni bilidu;■

26 Suəqurlar əzi ajiz bir qəwm bolsimu, hada taxlarning arisiəqə uwa salidu;

27 Qəkətkilərnin padixahi bolmisimu, lekin qatar tizilip rətlik mangidu;

28 Kəsənqükni qol bilən tutuwaləqili bolidu,
Lekin han ordilirida yaxaydu.

29 Qədəmliri həywətlik üq janiwar bar,
Kixigə zoq berip mangidiəqan tət nərsə bar: —

30 Həywanatlar iqidə əng küqlük, heq nemidin qərkmas xir,

31 Zilwa bəygə iti,
Tekə,

■ **30:14** Pənd. 12:18 □ **30:15 «zülük»** — su iqidə yaxaydiəqan qanhör bir hil parazittur.

□ **30:16 «Gər»** — muxu yərdə «gər» ibraniy tilida «xeol», yəni «tähtisara», əlüklərnin rohliri qiyamət künini kütidiəqan yərnə kərsitidu. □ **30:20 «Mən heəqkandak yamanliqni kilmidim!»** — zinahor hotunning yolining əjayibliki bolsa əzining op'əqoq gunahini heq tonumaydiəqanlikidin ibarət. □ **30:23 «Nəprətkə patqan»** — yəki «nəprətlik», «nəprətləngən».

■ **30:25** Pənd. 6:8

Wə puqraliri kollaydioğan padixahdur. □ ■

³² Əgər sən əhməklik kilip özüngni bək yukiri orunoğa koyuwaloğan bolsang,

Wə yaki təlwə bir oyda boloğan bolsang,
Kolong bilən aozingni yum! □ ■

³³ Kala süti qoqulsa serik may qıkar;

Birining burni mijilsa, qan qıkar;

Adawət qozqap intikam oylisa jedəl-majira qıkar. □

31

Padixahqa nəsihət

¹ Təwəndikilər, padixah Ləmuəlgə uning anisi arkilik wəhiy bilən kəlgən sözlərdur; anisi bu sözlərni uningə oğətkən: □

² I oqlum, i mening amrikim, kəsəmlər bilən tiligən arzulukum, mən sanga nemə dəy? □

³ Küq-kuwwitingni ayal-hotunlar tərripigə sərp kilmioğın;

Yaki padixahlarnimu wəyran kilidioğan ixlarəğa berilgüqi bolma! □ ■

⁴ I Ləmuəl, xarab iqix padixahləğa layik əməs,

Əmirlərgimu hərəkkə humar bolux yaraxmas.

⁵ Bolmisa ular xarab iqip, *muqəddəs* bəlgilimilərnə untup,
Bozək bəndilərnəng həkkinə astin-üstün kiliwetixi mumkin.

⁶ Küqlük hərəkkə əlgüsi kəlgənlərgə, həsərətə qəmgənlərgə berilsun!

⁷ Ular xarabni iqip, miskinlikini untup,

Kaytidin dərd-əlimini esigə kəltürmisun! □

⁸ Əzliri üqün gəp kilalmaydioğanlarəğa aozingni aqkın,

Halak bolay degənlərnəng dəwasidə gəp kil.

⁹ Süküt kilma, ular üqün lilla həküm kil,

Ezilgənlərnəng wə miskinlərnəng dərdigə dərman bol. ■

Pəzilətlik ayal

□ **30:31 «zilwa bəygə iti»** — yaki «bəygə eti» — ibranıy tilida bu söz bək az uqraydu. «**puqraliri kollaydioğan padixahdur**» — baxqa ikki hil tərjimi: «Aozdurulmas wə örülməs padixahdur» yaki «Əz qoxunini baxlioğan padixahdur». ■ **30:31** Ayup 39:19-28 □ **30:32 «Kolong bilən aozingni yum!»** — bəlkim ibranıy tilida «boldi, bəs!» degən mənini berix mumkin. ■ **30:32**

Ayup 21:5 □ **30:33 «Kala süti qoqulsa ... birining burni mijilsa... adawət qozqap intikam oylisa ...»** — bu jümlidiki «qoqulsa» «mijilsa» wə «qozqap ... oylisa» ibranıy tilida ohxax bir peil bilən ipadiləngən. □ **31:1 «Padixah Ləmuəl»** — bəzi alimlər «Ləmuəl»ni Sulaymanning anisi Bat-Xeba uningə qoyoğan ləkəm, dəp qaraydu. İsrail üstidin həküm sürgüqilər arisida «Ləmuəl»

isimlik bir padixah bizgə naməlum. «Ləmuəl» degənnəng mənisi: «Huda üqün». «**wəhiy bilən kəlgən sözlər**» — əgər bu bab Agurning (30:1) sözünəng dawami bolsa, undaқта «wəhiy bilən kəlgən sözlər» Pərwərdigərnəng Agurning «dil-rohiqə yükləğan sözləri»ni ng dawamini kərsitidu. □ **31:2 «I mening amrikim»** — ibranıy tilida «I kəsəmlirinnəng balisi!». □ **31:3 «ayal-hotunlar tərripigə»** — demək, jinsiy həwəslərgə. ■ **31:3** Qan. 17:17 □ **31:7 «Ular xarabni iqip, ... kaytidin dərd-əlimini esigə kəltürmisun!»** — bu sözlər kinayilik, həjwiylə bolqini bilən, miskinlərnəng xarab iqix səwəbigimu həsədxlik bildüridu. Ləkin ayət ularnəng xundak kilidioğanlikini hərgiz təstiklioğan əməs. Kəzdə tutuloqini həkümdarlarnəng eqir məs'uliyitidin ibarəttur. ■ **31:9** Law. 19:15; Qan. 1:16

- 10 |□| Pəzilətlik ayalni kim tapalaydu?
Uning kimmiti ləəl-yəqutlardinmu zor exip qüxidu. □ ■
- 11 |□| Erining kəngli uningəja tayinip hatirjəm turidu,
U boləjaqqa erining ələjan oljisi kəm əməstur!
- 12 |□| U əmür boyi erigə wapadar bolup yaxlilik kılıdu,
Uni ziyanoja uqratmaydu.
- 13 |□| U koy yungi wə kəndir tepip,
Əz kəli bilən jan dəp əjir kılıdu.
- 14 |□| U soda kemilirigə ohxax,
ailini beixitiki ozuk-tülüklərni yirək jaylardin toxuydu.
- 15 |□| Tang yorumasta u ornidin turidu,
ailisidikilərgə yeməklik təyyarlaydu,
Hizmətkar-dedəklərgə nesiwisini təksim kılıdu. □
- 16 |□| U bir parqə etizni əzi kərüp alidu;
Kəli bilən yiojkan darəməttin u bir üzümzar bina kılıdu.
- 17 |□| *Ixqa qarap* u belini küq bilən baqlar,
Biləklirini küqləndürər;
- 18 |□| Əz ixining paydiliklikioja kəzi yetər,
Keqıqə qiriojini əqürməy ix kılar.
- 19 |□| U kolliri bilən qakni qərər,
Barmaklıri yip urqukini tutar.
- 20 |□| Ajizlarəja yərdəm kəlini uzitar;
Həjətmənlərgə kollirini sozar.
- 21 |□| Kar yəşqanda u ailisi toşruluk əndixə kılmaydu,
Əyidikilərnin həmmisigə kızil kiyimlər kiydürülgən.
- 22 |□| Kariwat yapquqlirini əzi tokuydu;
Əzining kiyim-keqəkliri kanap wə səsün rəhttindur.
- 23 |□| Erining xəhər dərwazilirida abruyi bar;
Xu yərdə u yurttiki aqsakallar qataridin orun alidu. □
- 24 |□| U nəpis kanaptin kiyim-keqək tikip uni satidu;
Bəlwəqlərni tikip sədigərlərni təminləydu.
- 25 |□| Kiyimi küq-kudrət wə izzət-hərməttur;
U kələqəkkə ümid bilən külüp qaraydu.
- 26 |□| Aşzini aqsıla, dana səz kılıdu,
Tilida məhribanə nəsihətlər bar.
- 27 |□| ailisidiki ixlardin daim həwər alidu,
Bikarəja nan yeməydu.
- 28 |□| Pərzəntlıri ornidin turup uningəja bəht-bərikət tiləydu;
Erimu mubarəkləp uni mahtap: —
- 29 |□| «Pəzilət bilən yaxiojan ayallar kəptur,
Biraq sən ularning həmmisidinmu exip qüxisən» — dəydu.
- 30 |□| Güzəllik səhri əldəmqudu;
Həsn-jamalmu pəkət bir kəpük, halas,
Pəkət Pərwərdigərdin kərkidiojan ayalla məhtilidu!
- 31 |□| U əz məhnitining mewiliridin bəhrimən bolsun!

□ **31:10** «pəzilətlik ayalni kim tapalaydu?...» — keyinki 22 ayət xeir bolup, ibraniy tilida ələhidə xəkilgə igə. İbraniy yezikida 22 hərəp bar. Bu 22 ayətnin hərbiiri ibraniy elipbə tərtipigə əsasən baxlinidu (məsilən, uyöqur tili bolsa, a-, ə-, b- katarlik hərplər bilən baxlanəjanəja ohxax).

■ **31:10** Pənd. 12:4 □ **31:15** «... nesiwisini təksim kılıdu» — yəki «... ixni təksim kılıdu». □ **31:23** «Erining xəhər dərwazilirida abruyi bar» — kona ərəp-adətlər boyiqə, yurttiki aqsakallar xəhər dərwazida yiojin eqip sot kılattı.

Əjirliri uni dərważilarda hərmət-xəhrətkə erixtürsun!□

□ **31:31 «Əjirliri uni dərważilarda hərmət-xəhrətkə erixtürsun!»** — yukiriki izahatta deyilgəndək, xəhər dərważiliri aqsakallar olturidioğan orun bolup, jəmiyətning əng yukiri dərjisiini bildüridu.

Hekmät toplioquqi

«Həmmə ix biməniliktur!»

¹ Yerusalemda padixah bolqan, Dawutning oqlı «Hekmät toplioquqi»ning səzliri: —□

² «Bimənilik üstigə bimənilik!» — dəydu «Hekmät toplioquqi» — «Bimənilik üstigə bimənilik! Həmmə ix biməniliktur!»□ ■

³ Kuyax astida tartqan jपालiridin insan nemə paydioqa erixər?□ ■

⁴ Bir dəwr etidu, yənə bir dəwr kelidu;
Biraq yər-zemin mənggügə dawam kildu;■

⁵ Kün qikidu, kün patidu;
Wə qikidioqan jayqa qarap yənə aldirap mangidu.

⁶ Xamal jənubqa qarap soqidu;
Andin burulup ximaloqa qarap soqidu;
U aylinip-aylinip,
Hərdaim öz aylanma yolioqa kaytidu.

⁷ Barlıq dəryalar dengizqa qarap aqıdu, biraq dengiz tolmaydu;
Dəryalar kaysi jayqa aqқан bolsa,
Ular yənə xu yərgə kaytidu.■

⁸ Barlıq ixlar japaqa toloqandur;
Uni eytip tügətküqi adəm yoktur;
Köz körüxtin,
Kulak anglaxtin hərgiz toymaydu.

⁹ Bolqan ixlar yənə bolidioqan ixlardur;
Kilqan ixlar yənə kilinidu;
Kuyax astida heqқandak yengilik yoktur.■

¹⁰ «Mana, bu yengi ix» degili bolidioqan ix barmu?
U bəribir bizdin burunqi dəwrlərdə allıqaqan bolup ötkən ixlardur.

¹¹ Burunqi ixlar hazir heq əslənməydu;
Wə kəlgüsidə bolidioqan ixlarmu ulardin keyin yaxaydioqanlarning esigə heq kəlməydu.□

Sulaymanning təjribisi

□ **1:1 «Hekmät toplioquqi»** — yazuquqi özining Sulayman ikənlikini kərsitidu. Bu nuқта 16-ayət, 2:7-ayət katarlıqlarda ispatlinidu. Kitabning nami əsliy ibraniy tilida «Kohəlat» deyildi, uning mənisi: «toplıoquqi» «rətlıgüqi» degən mənıdə bolup, biz uni «hekmat toplıoquqi» (demək, «oy-pikirlərni rətlıgüqi») dəp təjrimə kilduk. Bəzilər uni yənə «Təlim bərgüqi», «Wəz eytküqi» dəpmu təjrimə kildu. □ **1:2 «Bimənilik üstigə bimənilik!»** — ibraniy tilida «biməniliklərnıng biməniliki!». Bu huddi «Küylərnıng küy» «əng güzəl küy» deyilgəngə ohxaxtur, «biməniliklərnıng biməniliki» bəlkim «hayatlık ələmdə «əng bimənilik ixtur!»» degənni bildürüxi mumkin. ■ **1:2** Zəb. 62:9; 144:4 □ **1:3 «Kuyax astida»** — bu «Hekmät toplıoquqi»diki aqқuqluk səzdur. Yazuquqıning bayanlırınıng kəpinqisi «asmandin (Hudadin) kəlgən wəhiy» bilən əməs, bəlkı «kuyax astida» yaki «aptar astı»diki kəzқarax bilən eytiloqan. U qəstən xundak kəz-қaraxni səzləydu. «Kirix səz» wə «қoxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ **1:3** Top. 2:22; 3:9 ■ **1:4** Zəb. 104:5 ■ **1:7** Ayup 38:8, 9, 10; Zəb. 104:8-10 ■ **1:9** Top. 3:15 □ **1:11 «... kəlgüsidə bolidioqan ixlarmu ulardin keyin yaxaydioqanlarning esigə heq kəlməydu»** — demək, yengi dəwrdə «yengi» deyilgən bir ix qıққан bolsa, xu ix əməliyyəttə burunqi dəwrlərdə məwjut bolqan ixtur. Hazırkı dəwrdikilər burunqi dəwrlərni bilməydu yaki untuqan, bu ixnı «yengi!» dəydu.

□ **1:1** «Hekmät toplioquqi» — yazuquqi özining Sulayman ikənlikini kərsitidu. Bu nuқта 16-ayət, 2:7-ayət katarlıqlarda ispatlinidu. Kitabning nami əsliy ibraniy tilida «Kohəlat» deyildi, uning mənisi: «toplıoquqi» «rətlıgüqi» degən mənıdə bolup, biz uni «hekmat toplıoquqi» (demək, «oy-pikirlərni rətlıgüqi») dəp təjrimə kilduk. Bəzilər uni yənə «Təlim bərgüqi», «Wəz eytküqi» dəpmu təjrimə kildu. □ **1:2 «Bimənilik üstigə bimənilik!»** — ibraniy tilida «biməniliklərnıng biməniliki!». Bu huddi «Küylərnıng küy» «əng güzəl küy» deyilgəngə ohxaxtur, «biməniliklərnıng biməniliki» bəlkim «hayatlık ələmdə «əng bimənilik ixtur!»» degənni bildürüxi mumkin. ■ **1:2** Zəb. 62:9; 144:4 □ **1:3 «Kuyax astida»** — bu «Hekmät toplıoquqi»diki aqқuqluk səzdur. Yazuquqıning bayanlırınıng kəpinqisi «asmandin (Hudadin) kəlgən wəhiy» bilən əməs, bəlkı «kuyax astida» yaki «aptar astı»diki kəzқarax bilən eytiloqan. U qəstən xundak kəz-қaraxni səzləydu. «Kirix səz» wə «қoxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ **1:3** Top. 2:22; 3:9 ■ **1:4** Zəb. 104:5 ■ **1:7** Ayup 38:8, 9, 10; Zəb. 104:8-10 ■ **1:9** Top. 3:15 □ **1:11 «... kəlgüsidə bolidioqan ixlarmu ulardin keyin yaxaydioqanlarning esigə heq kəlməydu»** — demək, yengi dəwrdə «yengi» deyilgən bir ix qıққан bolsa, xu ix əməliyyəttə burunqi dəwrlərdə məwjut bolqan ixtur. Hazırkı dəwrdikilər burunqi dəwrlərni bilməydu yaki untuqan, bu ixnı «yengi!» dəydu.

12 Mänki hekmet toplıoquı Yerusalemda Israiloşa padıxah bolıoanmən;
13 Mən danalıq bilən asmanlar astıda barlık kılınoan ixlarnı ketirkinip
izdäxkə kəngül koydum —

Hulasəm xuki, Huda insan balilirining öz-özini bənd kılıp upritix üqün,
ularoşa bu eşi japanı təkdim kılınan! 14 Mən kuyax astidiki barlık
kılınoan ixlarnı kərüp qıktım, —

Mana, həmmisi bimənlik wə xamalni qoşlıoandək ixtin ibarəttur.

15 Əgrini tüz kılılı bolmas;

Kəmni toluq dəp sanıoılı bolmas.□

16 Mən öz kənglümdə oylinip: «Mana, mən uluşılinip, məndin ilgiri
Yerusalem üstigə barlık həküm sürgənlərdin kəp danalıqqa erixtim;
mening kənglüm nuroşun danalıq wə bilimge erixti» — dedim.

17 Xuning bilən danalıqni bilixkə, xuningdək təlwilik wə əhmikanilikni
bilip yetixkə kəngül koydum; muxu ixnimu xamal qoşlıoandək ix dəp
bilip yettim. 18 Qünki danalıqning kəp boluxi bilən azab-okubətmu kəp
bolıdu; bilimni kəpəytküqining dərd-əlimimu kəpiydu.

2

Tamaxini tetip beşix

1 Mən kənglümdə: «Kəni, mən özümge tamaxining təmini tetioşuzup
bakımən; kənglüm eqilsun!» — dedim. Biraq mana, bumu

bimənilitur.□ ■ 2 Mən külkə-qaqqaqqa «Təlwilik!» wə tamaxioşa «Uning
zadi nemə paydisi?» — dedim. 3 Kənglümdə öz bədinimni xarab bilən
qandaq rohlənduroşılı bolıdıoanlıqini (danalıq bilən özümni yetəkligən
haldə) bilixkə berilip izdəndim, xuningdək «sanaklık künliridə insan
balilirioşa yahxilik yetküziđioan nemə paydilik ixlar bar?» degən
tügünni yaxsəm dəp əhmikanilikni qandaq tutup yetixim kerəklilikni
intilip izdidim.□

4 Mən uluq quruluşlaroşa kirixtim; özüm üqün öylərni saldim; özüm
üqün üzümzarlarıni tiktım; 5 Özüm üqün xahənə baq-baqılarnı
yasıdım; ularda hərhil mewə berıdıoan dərəhlərni tiktım; 6 Özüm
üqün ormandiki baraxsan dərəhlərni obdan suşirix üqün, kəlqəklərni
yasap qıktım; 7 Kullarşa wə dedəklərgə igə boldım; öyümdə ulardin
tuşuloşanlarıni meningki idi; Yerusalemda məndin ilgiri bolıoanların
həmmisiningkidin kəp mal-waranlar, koy wə kala padilirim bar boldı.

8 Öz-özümge altun-kümüxlərni, padıxahların həm hərqaysı ölkilərnin
hərhil ətiwarlık alahidə gəhərlirini yiođım; kiz-yigit nahxiqılaroşa
həmdə adəm balilirining dilkəyərlirogə, yəni kəpligən güzəl kenizəklərgə
igə boldım.□

9 Uluq boldım, Yerusalemda məndin ilgiri bolıoanların həmmisidin
ziyadə ronak taptım; xundək bolıqini bilən danalıqim məndin kətmidi.

□ 1:15 «... **toluq dəp sanıoılı bolmas**» — demək, təminligili bolmas. □ 2:1 «**kənglüm
eqilsun**» — bu ibarining baxqa birhil tərjimisi: «yahximu-yahxi əməsmu, kərüp baqay». ■ 2:1

Luka 12:19 □ 2:3 «**Danalıq bilən özümni yetəkligən haldə**» — muxu ibarining mənisi: «Bu
ixların həmmisidə u hərdəim öz-özige diqqət kılıp, kılınan ixlarning rast əhmiyiti bar-yokluqini
təxürətti» degənlik boluxi mumkin. «**əhmikanilikni ... tutup yetix**» — Sulaymanning
«əhmikanilikni»ni «tutup yetix»i bolsa hayatning əhmiyitini, adəmgə «yahxilik yetküziđioan ...
paydilik ixlar»ni tepixkə tosaloşu bolıdıoan birər sir barmu-yokmu?» degən məsilini təxürüx
üqün idi. □ 2:8 «**altun-kümüxlər**» — ibraniy tilidə: «kümüx-altunlər».

□ 10 Kozlirimgə nemə yaqqan bolsa, mən xuni uningdin ayimdim; öz kenglümgə heçqandak huxallıqni yaq demidim; qünki kenglüm barlıq əjrimdin xadlandı; mana, bular öz əjrimdin bolğan nesiwəm idi. 11 Andin öz qolım yasioñanlirining həmmisigə, xundakla singdürgən əjrimning nətjisigə qarısam, mana, həmmisi bimənilik wə xamalni qoşlıoqandək ix idi; bular quyax astidiki heç paydisi yoq ixlardur.

12 Andin zehnimni yiojip uni danalikka, təwlilik wə əhmikanilikke qaraxka koydum; qünki padixahtin keyin turidioğan adəm nemə kilalaydu? — kilsimu allıkağan kilinoğan ixlardin ibarət bolidu, halas! ■ 13 Xuning bilən nur qarangoşuluqtin əwzəl bolooqandək, danalığıning bioqərəzliktin əwzəllikini kərüp yəttim.

14 Dana kixining kəzliri bexididur, əhmək bolsa qarangoşulukta mangidu; birak ularoşa ohxax birla ixning bolidioğanlıqini qūxinip yəttim. □

15 Kenglümdə: «Əhməkkə bolidioğan ix mangimu ohxax bolidu; əmdi mening xundak dana boluxumning zadi nemə paydisi?!» — dedim. Andin mən kenglümdə: «Bu ixmu ohxaxla biməniliktur!» — dedim. 16 Qünki mənggügə dana kixi əhməkkə nisbətən heç artuq əslənməydu; qünki kəlgüsidiki künlərdə həmmə ix allıkağan untulup ketidu; əmdi dana kixi kəndak əlidu? — Əhmək kixi bilən billə! 17 Xunga mən həyatka eç boldum; qünki quyax astida kilinoğan ixlar manga eçir kelətti; həmmisi bimənilik wə xamalni qoşlıoqandək ix idi. 18 Xuningdək mən quyax astidiki barlıq əjrimgə eç boldum; qünki buni məndin keyin kəlgən kixigə qaldurmaslıqka amalim yoq idi. 19 Uning dana yaki əhmək ikənlikini kim bilidu? U bəribir mən jəpalıq bilən singdürgən həmdə danalıq bilən ada kılğan quyax astidiki barlıq əjrim üstigə həküm süridu. Bumu biməniliktur.

20 Andin mən rayimdin yandim, kenglüm quyax astidiki jəpa tartқан barlıq əjrimdin ümidsizlinip kətti. 21 Qünki əjri ni danalıq, bilim wə əp bilən kılğan bir adəm bar; birak u əjri ni uningə heç ixlimgən baxka birsining nesiwisi boluxka qalduruxi kerək. Bumu bimənilik wə intayin aqqıq külpəttur. 22 Qünki insan quyax astida özini upritip, əzining barlıq əmgəkidin wə kenglining intilixliridin nemigə igə bolidu? ■ 23 Qünki uning barlıq künliri azablıktur, uning əjri oşxlıktur; hətta keqidə uning kengli heç aram tapmaydu. Bumu biməniliktur.

24 İnsan üqün xuningdin baxka yahxi ix yokki, u yeyixi, iqixi, öz jenini öz əjridin huzur alduruxidin ibarəttur; buni Hudaning kolidindur, dəp kərüp yəttim. ■ 25 Qünki uningsiz kim yeyəlisun yaki besip ixləyəlisun? □ 26 Qünki u öz nəzirigə yaqidoğan adəmgə danalıq, bilim wə xadlıqni ata kildu; birak gunahkar adəmgə u mal-mülük yiojip-toplaxka jəpalıq əmgəkni beridu, xuningdək u yiojip-toploşinini Hudaning nəziridə yahxi bolooqanəşa tapxuridioğan kildu. Bumu bimənilik wə xamalni qoşlıoqandək ixtin ibarəttur.■

□ 2:9 «...xundak bolōqini bilən danalığın məndin kətmidi» — 3-ayəttə deyilgəndək, u yənıla bu kılğan ixlarning rast əhmiiyiti bar-yoklukioğa dikqət kilip, təxkürüp yürətti. ■ 2:12 Top. 1:17; 7:23 □ 2:14 «...ularoşa ohxax birla ixning bolidioğanlıqı» — bu «birla ix» əlümni deməqki. ■ 2:22 Top. 1:3; 3:9 ■ 2:24 Top. 3:12, 22; 5:18; 8:15 □ 2:25 «Qünki uningsiz kim yeyəlisun yaki besip ixləyəlisun?» — baxka ikki hil tərjimisi: «Uningsiz kim yeyəlisun yaki huzur aləlisun?» yaki «Meningdin (Sulaymandin) baxka kim yeyəlisun, yaki besip ixləyəlisun?».

■ 2:26 Ayup 27:16, 17; Pənd. 28:8; Top. 3:13

3

Hayat pəsilliri

- 1 Hər bir ixning muwapik pəsli bar, asmanlar astidiki həmmə arzuning öz waqtımu bar; □
 2 Tuoquluxning bir waqti bar, ɵlɵxningmu bir waqti bar;
 Tikix waqti bar, tikilgənni sɵkɵx waqti bar;
 3 ɵltɵrɵx waqti bar, saıayıtix waqti bar;
 Buzux waqti bar, qurux waqti bar;
 4 Yioqlax waqti bar, kɵlɵx waqti bar;
 Matəm tutux waqti bar, ussul oynax waqti bar;
 5 Taxlarni qeriwetix waqti bar, taxlarni yioıip-toplax waqti bar;
 Kuıaqqlax waqti bar, kuıaqqlaxın ɵzini tartix waqti bar; ■
 6 İzdəx waqti bar, yoıalıdı dəp waz keıix waqtımu bar;
 7 Yirtix waqti bar, tikix waqti bar;
 Sɵkɵt kelix waqti bar, sɵz kılıx waqti bar;
 8 Sɵyɵx waqti bar, nəprətlınlıx waqti bar;
 Uruıx waqti bar, tınlıqlıq waqti bar.

İnsan Huda bekitkən waıit-pəsillərni bilməydu

- 9 İxligən öz ixliginidin nemə payda alıdu? ■ 10 Mən Huda insan balilırıoıa yɵklıgən, iıləp jara tartix kerək boləıan ixni kɵrgənmən. 11 U hər bir ixning waqti kəlgəndə gɵzəl bolıdıoıanlıkıni bekitkən; u yənə mənggɵlɵkni insanlarning kɵnglıgə saləıan; xunga, insan Hudaning öz hayatıoıa baxın ahırıoııqə nemini bekitkənlikini bilip yətməstur. □
 12 İnsanlarəıa hayatıda xadlinıx wə yahxilıq kılıxtın baxıa əwzəl ix yoı ikən dəp bilip yəttim. 13 Xundakla yənə, hər bir kixining yeyix-iıııı, əzining barlıq əjridin huzur elixi, mana bu Hudaning sowəısidur.
 14 Hudaning kılıoıanlırining həmmisi bolsa, mənggɵlɵk bolıdu, dəp bilimən; unıngəıa heıqnərsini kəıuxıa wə unıngdin heıqnərsini elıwetıxıa bolmaydu; Hudaning ularni kılıoıanlırining səwəbi insanni ɵzidin əymındırɵxtur. 15 Həzir boləıanlırı ɵtkəndımu boləıandur; kəlgɵsıdə bolıdıoıan ix allıkaıan boləıandur; Huda ɵtkən iıxlarnı soraydu. □

Adalətsiz iılar

- 16 Mən kuyax astıda yənə xu ixni kerdɵmkı — sorak ornıda, xu yərdə helıhəm rəzıllık turıdu; heııkanıyılıq turux kerək boləıan jayda, mana rəzıllık turıdu! 17 Mən kənglɵmdə: «Huda heııkanıy həm rəzil adəmnı sorakıa tartıdu; qɵnkı hər bir arzu-məısət wə hər bir ixning öz waqti bar» — dedim.

□ 3:1 «Hər bir ixning muwapik pəsli bar, ... həmmə arzuning öz waqtımu bar» — oıurmənler iıxlarning «öz pəsli» yaıı «öz waqti» degənnıng «Huda bekitkən waıit»ni yaıı bolmısa pəkət «muwapik, toııra kəlgən waıit»ni kersıtıdıoıanlıkıni pərk etixi kerək. ■ 3:5 1Kor. 7:5
 ■ 3:9 Top. 1:3 □ 3:11 «U hər bir ixning waıit kəlgəndə gɵzəl bolıdıoıanlıkıni bekitkən...» — bu ayət intayın muıım. Huda insanlarəıa, kɵnglıdə hayatıning mənggɵlɵk əıımıyıtını seıixni ata kılıoıan. Bıraı öz gunahlırı tɵpəylidin, insanlar buning əıımıyıtıning zadı nemə ikənlikini, Hudaning əzlırı ɵıqın bekitkən pılanıning waıit-saətlirini bilip yətməydu. «Kəıoxımıqə sɵz»imızda unıng ɵstıdə toııtlımız. □ 3:15 «Huda ɵtkən iıxlarnı soraydu» — «soraydu» degənnıng ıbranıy tılıdıki baxıa mənısi «ızdəydu». «ɵtkən iıxlarnı soraydu» degənnıng mənısi: «Huda ɵtkən eları sőrɵtɵrɵp adəmlərdin hesab alıdu» degənlik bolsa kerək. Baxıa birhil tərjımisı: «Huda ɵtkən iıxlarnı yənə boləıozıdu».

18 Män kenglümdä: — Bundak boluxi insan balilirining səwəbidindur; Huda ularni sinimakçı, *bu ixlar* ular əzlidirining pəkət haywanlaroşa ohxax ikənlikini kəruxi üqün boləjan, dəp oylidim. 19 Qünki insan balilirining bexioşa kelidioşini haywanlaroşimu kelidu, ularning kəridioşini ohxax bolidu. Ulardın aldinkisi kəndak əlgən bolsa, keyinkisimu xundak əlidu, ularda ohxaxla birla nəpəs bardur. İnsanning haywanlardın heq artuqçiliki yok; qünki həmmə ix biməniliktur. 20 Ularning həmmisi bir jayoşa baridu; həmmisi topa-qangdın çikқан, həmmisi topa-qangšoşa kaytidu. ■ 21 Kim adəm balilirining roşini bilidu? U yukiroşa çikamdu, buni kim bilidu? Haywanlarning roşi, u yər tegigə quxəmdu, kim bilidu? 22 Xuning bilən mən insanning əz əjridin huzurlinixidin artuq ix yoktur, dəp kərdum; qünki mana, bu uning nesiwisidur; qünki uni əzidin keyin bolidioşan ixlarni kəruxkə kim elip kelidu?

4

Jəbir-zulumoşa qarax

1 Andin mən kaytidin zəhnimni yioşip quyax astida daim boluwatқан barlik zorluq-zumbulukni kərdüm; mana, ezilgənlərninğ kəz yaxliri! Ularoşa heq təsəlli bərgüçi yok idi; ularni əzgənlərninğ küqlük yələnqüki bar idi, biraq ezilgənlərgə heq təsəlli bərgüçi yok idi. □ 2 Xunga mən allikağan əlöp kətkən əlgüqilərninğ tehi hayat boləjan tiriklərdin üstün dəp tərīplidim; 3 xundakla bu ikki hil kixilərdin bəhtliki tehi apiridə bolmioşan kixidur; qünki u quyax astida qilinoşan yamanliqlarni heq kərüp bəkmioşan.

Rəqiblikning biməniliki

4 Andin mən barlik əjir wə barlik hizmətning utukliridin xuni kərüp yəttimki, u insanning yəqinini kərləməslikidın bolidu. Bunu bimənilik wə Xamalni qoşliqandək ixtur.

5 Əhmək qol qoxturup, əz gəxini yəydu. ■

6 Japa qekip xamalni qoşlap oqumini toxkuzimən degəndin, qanggilini toxkuzup hatirjəmliktə bolux əladur. □

Aqkəzlükning türtkisidə ixləx

7 Mən yənə zəhnimni yioşip, quyax astidiki bir bimənilikni kərdum; 8 birsı yaləuz, tikəndək bolsimu, xundakla nə oşli nə aka-ukisi bolmisimu — biraq uning japasining ahiri bolmaydu, uning kəzi bayliqlaršoşa toymaydu.

■ 3:20 Yar. 3:19 □ 4:1 «Ularni əzgüqilər tərəptə küq bar idi» — bəxkə birhil tərjimisi: «Ularni əzgüqilər tərəptə küq bar idi». ■ 4:5 Pənd. 6:10; 24:33 □ 4:6 «Japa qekip Xamalni qoşlap oqumini toxkuzimən degəndin, qanggilini toxkuzup hatirjəmliktə bolux əladur» — 4-ayəttə mənəpət-abruy izdəxning biməniliki kərsitilidu; 5-ayəttə «Həqnemə kilməyən, paydisi yok» degən hürunluk pozitsiyini əyibləydu; 6-ayəttə bu ikki yolning otturidiki durus yolni kərsitilidu.

U: «Mən bundak japalılık ixlöp, jenimdin zadi kingə yahxilik qaldurimən?» — degənni sorimaydu. Bumu bimənilik wə eoır japadin ibarəttur.□

Həmrahlik

⁹ İkki birdin yahxidur; qünki ikki bolsa əmğikidin yahxi in'am alidu.

¹⁰ Yikilip kətsə, birsi həmrahini yələp kətüridu; biraq yaloız hələttə yikilip kətsə, yəligüdək baxka birsi yoq bolsa, bu kixining həliəqə way!

¹¹ Yənə, ikkisi billə yatsa, bir-birini illitidu; lekin birsi yaloız yatsa qandak illitilsun? ¹² Yənə, biraw yaloız bir adəmni yengiwəlojan bolsa, ikkisi uningəqə taqəbil turalaydu; xuningdək üq qat aroqamqə asan üzülməs.

Inawətning bihudiliki

¹³ Kəmbəoşəl əmma aqil yigit yənə nəsihətning ətiwarini qılmaydıoan kəri əhmək padixahın yahxidur; ¹⁴ Qünki gərqə u bu padixahning padixahlıqıda kəmbəoşəl bolup tuşulojan bolsimu, u zindandin təhtkə olturuxka qıktı.□

¹⁵ Mən kuyax astidiki barlık tiriklərnin axu ikkinqini, yəni *padixahning* ornini baskuqini, xu yigitni qollaydıoanlığını kərdum. ¹⁶ Barlık həlk, yəni ularning aldida turojan barlık puqralar sanaksiz bolsimu, biraq uların keyinkilər yigittinmu razi bolmaydu; bumu bimənilik wə xamalni koşliəqəndək ixtur.□

5

Nəsihət — baxqılarəqə ihlasmən kərünüxkə tirixixtin həzi bol

¹ Hudaning əyigə barəqanda, awaylap yürgin; əhməklərqə qurbanlıqlarni sunux üqün əməs, bəlki anglap boysunux üqün yekınlaxkın; qünki əhməklər rəzillik kıliwatqini bilməydu. □ ² Aozingni yeniklik bilən aqma; kənglüng Huda aldida birnemini eytixka aldirmisun; qünki Huda ərlərdə, sən yər yüzididsən; xunga səzliring az bolsun. ³ Qünki ix

□ **4:8 «Birsi yaloız, tikəndək bolsimu, ...»** — ibraniy tilida «Birsi yaloız, ikkinqisi (ikkinqi adəm) yoq boləqan həlda bolsimu, ...». «U: «Mən bundak japalılık ixlöp, jenimdin zadi kingə yahxilik qaldurimən?» — degənni sorimaydu» — bəzi baxka tərjimələrdə: «U: «Mən zadi kim üqün japalılık ixlöp, öz jenimdin yahxilikni qaldurimən?» — dəp ökünüdu» dəp oqulidu. □ **4:14 «Gərqə u bu padixahning padixahlıqıda kəmbəoşəl bolup tuşulojan bolsimu, ...»** — bu ayətning qaysi gəwdilik əhwalni kərsətkənlikni həzir bizgə enik əməs. □ **4:16 «...yəni ularning aldida turojan barlık puqralar»** — «ular» degən kim? Bəlkim birinqi «kəri» padixah wə uningdin keyin təhtkə olturojan yigitni kərsitixi mumkin. «**barlık puqralar sanaksiz bolsimu, biraq uların keyinkilər yigittinmu razi bolmaydu**» — Sulayman məlum bir misal toqruluk səzləwatidu. Bu «kəri padixah» Saul padixahka, «yax yigit» Dawut padixahka ohxitilidu; biraq dəl ularning əzini kərsətməydu (Dawut zindanda yatmıoan). Gəpning poskallisi xuki, yurtning pikri tayanqisizdu; ikkinqi padixah pəkət bir məzğilla qarxi elindi, biraq həlk tezla uningdin yüz örüp, uning təhpisini untup, uni kollimidi. Bu bir bimənilik! □ **5:1 «...əhməklərqə qurbanlıqlarni sunux üqün əməs, bəlki anglap boysunux üqün yekınlaxkın»** — bu nəsihətning manisi qurbanlıqlar yahxi əməs, degənlik əməs, əlwəttə; pəkət qurbanlıqni əhməklərqə, biməna sunmaslık kerək, degənliktur.

köp bolsa qüxmu köp bolıandäk, gäp köp bolsa, ähmäkning gepi bolup kalıdu. □

⁴ Hudağa kəsäm iqsäng, uni ada kilixni keçiktürmә; qünki U ähmäklärdin huzur almaydu; xunga kəsimingni ada kilöjin. ■ ⁵ Kəsäm iqip ada kilmiojandin körә, kəsäm iqmәsliking tüzüktur. ■ ⁶ Aqızıng teningni gunahning ihtiyariğa koyuwәtmisun; pәrixte aldida: «Hata sözlәp saldim» demә; nemixka Huda gepingdin oqәzәplinip kolliring yasioqanni halak kilidu? □ ⁷ Qünki qüx köp bolsa bimәnilikmu köp bolıdu; gäp köp bolsımu ohxatur; xunga, Hudadin korkqin! ■

Nәpisi yaman mәnsәpdarlar

⁸ Sән namratlarning ezilgәnlikini yaki yәрlik mәnsәpdarlarning hәk-adalәtni zorawanlarqә kayrip koyojanlikini kәrsäng, bu ixlardin hәyran qalma; qünki mәnsәpdardin yukiri yәнә birsi kezlimäktә; wә ulardinmu yukirisımu bardur. □ ⁹ Birak nemila bolmisun yәр-tuprak hәmmә adәmgә paydiliktur; hәtta padıxahning özımu yәр-tuprakka tayınıdu. □

Pul

¹⁰ Kümüxkә amrak kümüxkә qanmas, baylıqlarğa amrak öz kirimigә qanmas; bumu bimәniliktur. ¹¹ Mal-mülük kәpәysә, ularnı yegüqilәrmu kәpiyidu; mal igisigә ularnı kezläp, ulardin huzur elixtin baxka nemә paydisi bolsun?

¹² Az yesun, kәp yesun, әmgәkqining uyqusı tatlıktur; birak bayning toklukı uni uhlatmas. □

Baylıqlarğa baqlıq yәнә bir bimәnilik

¹³ Mән kuyax astida zor bir külpәtni kәrdüm — u bolsımu, igisi özigә ziyan yәtküzidioqan baylıqlarnı toplaxtur; ¹⁴ xuningdäk, uning baylıqliri balayı apәt tüpәylidin yokilixidin ibarәttur. Undak adәmning bir oqlı bolsa, *oqlıning* qolioğa qaldurojudäk hәqnemisi yok bolıdu. ¹⁵ U apisining kәrsikidin yalingaq qıqip, kәtkәndımu yalingaq peti ketidu; u özining japalıq әmgikidin kolioğa alojudäk hәqnemini epkәtәlmәydu. ■ ¹⁶ Mana bumu eoqır әlämlik ix; qünki u qandak kәlgән bolsa, yәнә xundak

□ **5:3** «... gәp köp bolsa, ähmäkning gepi bolup kalıdu» — bu sözlәrdә kәzdә tutuloqini bәkım әhmäklәrning biludә kәsäm iqidioqanlıki boluxı mumkin. ■ **5:4** Qel. 30:3; Qan. 23:20

■ **5:5** Kan. 23:20, 21 □ **5:6** «*pәrixte aldida*» — kaysı pәrixte? «Pәrwәrdigarning pәrixtsi» boluxı keräk. İbranıy tilida «ölqi» wә «pәrixte» degәнler bir sөz bilәнla ipadilınu. Kahın hәm pәrixte Hudaning «ölqi»sidur («Mal.» 2:7ni kәring). ■ **5:7** Pәnd. 10:19 □ **5:8** «*Sән namratlarning ezilgәnlikini ... kәrsäng, bu ixlardin hәyran qalma*;» — Sulayman padıxah ezi adil padıxah bolojını bilән, uning tәwәndiki katlammu-katlam yәрlik mәnsәpdarlarning qiriklixini tizginliyәlixi qәkiktur. □ **5:9** «*Birak nemila bolmisun yәр-tuprak hәmmә adәmgә paydiliktur; hәtta padıxahning özımu yәр-tuprakka tayınıdu*» — İbranıy tilida bu ayәtni qüxinix tәs. Bizningqә Sulayman adәmning dikqitini hәkümәtning qiriklixip kәtkәnlikigә әmәs, bәki әng muhimioğa, yәni Hudaning yaxılıkı (tupraktiki ziraәtlәр arkilik bolojan yaxılıkı)ğa karatmaqı. Baxka birhil tәrjimisi: «Birak omumән kilip eytkanda, ezi terikqilik kilidioqan padıxah zeminoğa paydiliktur». Bu tәrjimingning mәnisi: «Zeminni baxkuridioqan birsi bolsa (bolupmu padıxah ezi terikqilıknı qüxәnsә), bu bәribir hәkümәtsizliktin, qalaymıqanqılıktin, hәkimiyәtsizliktin yaxı» degәndäk. Oqurmәnler baxka tәrjimilәrnımu uqritixı mumkin. □ **5:12**

«...*birak bayning toklukı uni uhlatmas*» — «bayning toklukı» bәkım ikki bislik sөz bolup: (1) uning baylıkıdin әnsiraxlırı; (2) ziyadә kәp tamak yәp, hәzim bolmaslıqını kәrsitixı mumkin. ■ **5:15** Zәb. 49:17-20

□ **5:3** «... gәp köp bolsa, ähmäkning gepi bolup kalıdu» — bu sözlәrdә kәzdә tutuloqini bәkım әhmäklәrning biludә kәsäm iqidioqanlıki boluxı mumkin. ■ **5:4** Qel. 30:3; Qan. 23:20

■ **5:5** Kan. 23:20, 21 □ **5:6** «*pәrixte aldida*» — kaysı pәrixte? «Pәrwәrdigarning pәrixtsi» boluxı keräk. İbranıy tilida «ölqi» wә «pәrixte» degәнler bir sөz bilәнla ipadilınu. Kahın hәm pәrixte Hudaning «ölqi»sidur («Mal.» 2:7ni kәring). ■ **5:7** Pәnd. 10:19 □ **5:8** «*Sән namratlarning ezilgәnlikini ... kәrsäng, bu ixlardin hәyran qalma*;» — Sulayman padıxah ezi adil padıxah bolojını bilән, uning tәwәndiki katlammu-katlam yәрlik mәnsәpdarlarning qiriklixini tizginliyәlixi qәkiktur. □ **5:9** «*Birak nemila bolmisun yәр-tuprak hәmmә adәmgә paydiliktur; hәtta padıxahning özımu yәр-tuprakka tayınıdu*» — İbranıy tilida bu ayәtni qüxinix tәs. Bizningqә Sulayman adәmning dikqitini hәkümәtning qiriklixip kәtkәnlikigә әmәs, bәki әng muhimioğa, yәni Hudaning yaxılıkı (tupraktiki ziraәtlәр arkilik bolojan yaxılıkı)ğa karatmaqı. Baxka birhil tәrjimisi: «Birak omumән kilip eytkanda, ezi terikqilik kilidioqan padıxah zeminoğa paydiliktur». Bu tәrjimingning mәnisi: «Zeminni baxkuridioqan birsi bolsa (bolupmu padıxah ezi terikqilıknı qüxәnsә), bu bәribir hәkümәtsizliktin, qalaymıqanqılıktin, hәkimiyәtsizliktin yaxı» degәndäk. Oqurmәnler baxka tәrjimilәrnımu uqritixı mumkin. □ **5:12**

«...*birak bayning toklukı uni uhlatmas*» — «bayning toklukı» bәkım ikki bislik sөz bolup: (1) uning baylıkıdin әnsiraxlırı; (2) ziyadә kәp tamak yәp, hәzim bolmaslıqını kәrsitixı mumkin. ■ **5:15** Zәb. 49:17-20

ketidu; əmdi uning xamaloğa erixix üqün əmgək kılöjınınıng nemə paydisi? ¹⁷ Uning barlık künliridə yəp-iqkini qarangoşulukta bolup, oşaxlıki, kesəlliki wə hapılıkəi kəp bolidu.

Əmgəkning mewisidin huzur elix

¹⁸ Mana nemining yaramlık wə güzəl ikənlikini kərdum — u bolsimu, insanning Huda uningoğa təkdim kılöjan ömrining hər bir künliridə yeyix, iqix wə kuyax astidiki barlık mehnitidin huzur elixtur; qünki bu uning nesiwisidur. ■ ¹⁹ Huda hər birisini baylıklarğa, mal-dunyoğa igə boluxkə, xuningdək ulardin yeyixkə, öz rizkini qəbul kılıxkə, öz əmgikidın huzur elixkə muyəssər kılöjan bolsa — mana bular Hudaning sowoşitidur. ²⁰ Qünki u əmridiki tez etidion künliri üstidə kəp oylanmaydu; qünki Huda uni kənglining xadlıkəi bilən bənd kılıdu.

6

Həmmə adəm hayatning ləzzitini tetiyalmaydu

¹ Kuyax astida bir yaman ixni kərdum; u ix adəmlər arisida kəp kərüldü

² Huda birsigə baylıklar, mal-dunya wə izzət-hərmət təksim kildi, xuning bilən uning öz kəngli haliojınidın heqnersisi kəm bolmıdı; biraq Huda uningoğa bulardin huzur elixkə muyəssər kilmıdı, bəlki yat bir adəm ulardin huzur alıdu; mana bu bımənilik wə eoşır azabtur.

³ Birsı yüz bala kərüp kəp yil yaxixi mumkın; biraq uning yil-künliri xunqilik kəp bolsimu, uning jeni bəhtni kərmisə, hətta gərnı kərmigən bolsimu, tuşulup qaqrıp kətkən bowaq uningdin əwzəldur dəymən. □

⁴ Qünki qaqrıoşan bala bımənilik bilən kelidu, qarangoşulukta ketidu, qarangoşuluk uning ismini qarlaydu; ⁵ U künnimu kərmigən, bilmigən; biraq heq bolmioşanda u birinqisigə nisbətən aram tapqandır. ■

⁶ Bərħək, həlikə kixi hətta ikki həssə ming yil yaxioşan bolsimu, biraq bəhtni kərmisə, əhwali ohxaxtur — hər bir kixi ohxax bir jayoğa barıdu əməsmu?

Jawabsız soallar

⁷ Adəmning tartқан barlık japası öz aozı üqündur; biraq uning ixtihası hərgiz qanmaydu. ⁸ Xundakta dana kixining əhməktin nemə artuqılıkəi bolsun? Namrat kixi baxqılar aldida qandaq mengixni bilgən bolsimu, uning nemə paydisi bolsun? ⁹ Kəzning kərüxi arzu-həwəsning uyan-buyan yürüxidın əwzəldur. Bundaq kılıxmu bımənilik wə xamalni koşlıoşandək ixtur. ¹⁰ Ətüp kətkən ixlarning bolsa allıkaşan nami bekitilip ataloşan; insanning nemə ikənlikimu ayan bolöşan; xunga insanning əzidin kudrətlik bolöşuqi bilən qarxilixixioşa bolmaydu. □

■ **5:18** Top. 2:10, 24; 3:12, 22; 9:7; 11:9 □ **6:3** «**hətta gərnı kərmigən bolsimu,...**» — demək, u əlməydu. Baxqə birhil tərjimisi: «wə yaki dəpnə kılınmioşan bolsa,...». ■ **6:5** Ayup 3:16; Zəb. 58:7-8 □

□ **6:10** «**Ətüp kətkən ixlarning ... allıkaşan nami bekitilip ataloşan**» — mənisi hər bir ix aldın'ala Huda tərıpidin bekitilgən bolsa kerək. «**Insanning nemə ikənlikimu ayan bolöşan**» — baxqə birhil tərjimisi: «Insanning nemə ikənlikimu bilingən (demək, Huda tərıpidin)» (xunga uning bilən qarxilixix bişudiliktur). Biraq ayətni insanning ajız bəndə ikənlikini təkitleydu, dəp qaraymız.

¹¹ Qünki gəp qanqə kəp bolsa, bımənilik xunqə kəp bolidu; buning insanoğa nemə paydısı? □ ¹² Qünki insanning ömrیدə, yəni uning sayیدək tezla etیدioğan mənısız ömrیدiki barlık künlirیدə uningğa nemining paydılık ikənlikini kim bilsun? Qünki insanoğa u kətkəndin keyin quyax astıda nemə ixning bolیدioğanlıqını kim dəp berəlisun? ■

7

Yənə birqanqə hekmät wə pakitlar — pakitlarğa yüzlinix kerək!

¹ Yahı nam-abroy kımmətlik tutiyadin əwzəl; adəmning өлüx küni tuşulux künidin əwzəldur. ■

² Matəm tutux öyigə berix ziyapət-toy öyigə berixtin əwzəl; qünki axu yərdə insanning aqıwiti ayan kılınidu; tirik bolıoğanlar bunı kəngligə püküxi kerək. ■

³ Ojəxlik külkidin əwzəldur; qünki qırayning pərixanlıqı bilən kəlb yaxılınıdu.

⁴ Dana kixining kəlbı matəm tutux öyidə, biraq əhməkning kəlbı tamaxıning öyididur.

⁵ Əhməkləarning nahxisini anglijoandin kərə, dana kixining tənbihini anglijoın; ■ ⁶ Qünki əhməkning külkisi qazan astidiki yantaklarıning paraslıxidək, halas; bumu bıməniliqtur. □ ■

Insanning qolidin kelidiojini qəklıktur

⁷ Jəbir-zulum dana adəmni nadanoğa aylanduridu, Para bolsa kəlbni həlak kılıdu. □

⁸ İxning ayiojı bexidin əwzəl;

Səwr-təqətlik roh təkəbbur rohtın əwzəldur.

⁹ Rohıngda həpa boluxqa aldirıma;

Qünki hapilik əhməkləarning baqırıda konup yatıdu.

¹⁰ «Nemıxqa burunqı künlər həzirqı künlərdin əwzəl?» — demə; qünki sening bundak soriojining danalıqtın əməs.

Danalıqning əwzəlliki

¹¹ Danalıq miraska ohxax yahı ix, quyax nuri kərgüqilərgə paydılıqtur.

¹² Qünki danalıq pul panah bolıoğandək, panah bolidu; biraq danalıqning əwzəlliki xuki, u öz igilirini həyatqa erixtüridu.

¹³ Hudaning kılıoğanlırını oylap kər; qünki U əgri kılıoğanı kim tüz kılalisun?

¹⁴ Awat künidə huzur al; wə yaman künidimu xuni oylap kər: — Huda ularning birini, xundakla yənə birinimu təng yaratqandur; xuning bilən insan ızı kətkəndin keyin bolıdıoğan ixlarnı bilip yetəlməydu.

□ **6:11** «Qünki gəp qanqə kəp bolsa,...» — muxu yərdə «gəp» insanning Huda bilən qarxılıdıoğan gəplirini kərsətsə kerək. Baxqa birhil tərjimisi: «qünki bihüdilikni kəpəytıdıoğan ixlər kəptur...» ■ **6:12** Top. 8:7; Zəb. 144:4; Yaq. 4:13, 14 ■ **7:1** Pənd. 22:1 ■ **7:2** Yh. 11:31 ■ **7:5** Pənd. 13:18; 15:31, 32 □ **7:6** «qazan astidiki yantaklarıning paraslıxidək...»

— yantakning köyöng qaoqıdiki awazi küqlük, biraq təpti intayın kışka. ■ **7:6** Zəb. 58:9 □ **7:7** «Jəbir-zulum dana adəmni nadanoğa aylanduridu,...» — jəbir-zulum yürgüzöğən dana kixi ızıni aq-qarını pərk etəlməyđioğan nadan kılıdu. Baxqa birhil tərjimisi: «Jəbir-zulum yürgüzöğüđi dana kixini sarang kılıdu, para bolsa uni təlwə kılıdu.»

«Kıyax astidiki» danalík

15 Mən buning həmmisini bimənə künlirimdə körüp yəttim; həkkanıy bir adəmning öz həkkanıyliki bilən yokılıp kətkənlikini kərdüm, xuningdək rəzil bir adəmning öz rəzilliki bilən ömrini uzaratqanlığını kərdüm.

16 Özüngni dəp həddidin ziyadə həkkanıy bolma; wə özüngni dəp həddidin ziyadə dana bolma; sən öz-özüngni alaxzadə kılməqımusən? □

17 Özüngni dəp həddidin ziyadə rəzil bolma, yaki əhmək bolma; öz əjiling toxmay turup ölməqımusən? □ 18 Xunga, bu *agahni* qıng tut, xuningdin u *agahnimu* qolungdin bərmigining yahxi; qünki Hudadin qorkıdıoan xixi hər ikkisi bilən utuqluk bolidu. □

Adəmlər gunahkar boləraqqa, danalík nahayiti zərürdür

19 Danalík dana kixini bir xəhəni baxqurıdıoan on həkümrandin ziyadə küqlük kılidu.

20 Bərək, yər yüzidə daim məhrıbanlık yürgüzıdıoan, gunah sadır kılmaydıoan həkkanıy adəm yoktur. ■

21 Yənə, həklərning həmmıla gəp-səzlırigə anqə dikqət kılip kətmə; bolmisa, öz hizmətkarıngning sanga lənət okuəlanlığını anglap kəlixing mumkin. 22 Qünki kənglüngdə, özüngningmu xuningə oħxax baxqılarəqa kəp kətim lənət kıloqanlığingni obdan bilisən.

İnsanning danalığının qəklıklıki

23 Bularning həmmisini danalík bilən sinap baktım; mən: «Dana bolımən» desəmmu, əmma u məndin yırağ idi. 24 Barlık yüz bərgən ixlar bolsa əklımızdin yırağ, xuningdək intayın sırlıktur; kım uni izdəp bilip yetəlisun? □

25 Mən qın kənglүmdin danalík wə əklıy bilimni bilıxkə, sürüxtürüxkə wə izdəxkə, xundakla rəzillıknıng əhməklikini, əhməklikning təlwilik

□ 7:16 «**Özüngni dəp həddidin ziyadə həkkanıy bolma; wə özüngni dəp həddidin ziyadə dana bolma;...**» — Sulaymanning muxu gəpidin heqkim: «Həkkanıylikning «artuq», «həddidin ziyadə» dəyđioan dərjisi bolidu» dəp oylımisa kerək. Həkkanıylik degən həkkanıyliktur. Bu yərdə gəp həjwiylık, kınayilik bilən eytiləan. Həklilik səz «özüngni dəp» — demək, həkkanıy bolmaqı boləan bu kixining məksiti Hudani tonux əməs, pəkət Hudaning bərikitigıla erixix degəndin ibarət, halas; 15-ayəttə deyilgən əhwalə qarıoanda, həkkanıy wə dana adəmlərmu pəxkəllikkə uqırxı mumkin. Undak əhwaldə ular agahlandıurulmisa, «Nemıxka bu külpatlər bəximəqa qüxti» dəp «alaxzadə bolup ketixi» mumkin. Baxqa birhil tərijimisi wə qüxəngisi: «Özüngni həddidin ziyadə həkkanıy kərsətmə; wə özüngni həddidin ziyadə dana kərsətmə. Öz-özüngni həlak kılməqımusən?». Yənə baxqa bırnəqqə hil qüxəngisimu bar. □ 7:17 «**Özüngni dəp həddidin ziyadə rəzil bolma, yaki əhmək bolma;...**» — heqkim Sulaymanning bu gəpining mənisini: «Rəzillıknıng «normal» yaki «əəklilgə sıoıdu» dəyđioan dərjisi bar» dəp oylımisa kerək. Bu gəp bəlkim allıkaqan rəzillixip kətkən adəmlərgə qarıtıp kınayilik bilən eytiləan boluxı mumkin. 15-ayəttiki: «Rəzillik pəydilik boluxı mumkin, rəzillikimni kəpəytimən» degəngə qarita, Sulayman bu agahni qoxup eytidu. Rəzil adəmlər bəribir öldü; bıraq rəzil adəmlər bundak kınayilik gəpni qəbul kılsa, heq bolmıoanda xu yol bilən ularning bəximəqa qüxıdıoan jaza tehimu awup kətməydu. Yənə baxqa bırnəqqə hil qüxəngisimu bar. □ 7:18 «**...hər ikkisi bilən utuqluk bolidu**» — demək, Hudadin qorkıdıoan adəm Sulaymanning yukıriki 16-17-ayəttiki ikki agahlandıuruxı bilən azduruxın qutulıdu. Yənə baxqa bırnəqqə hil qüxəngisimu bar. ■ 7:20 1Pad. 8:46, 47; 2Tar. 6:36; Pənd. 20:9; 1Yuħa. 1:8 □ 7:24 «**intayın sırlık**» — ıbranıy tilidə «qongqur, qongqur» dəp ipadılinıdu.

ikənlikini bilip yetixkə zehnimni yiođdim. ■ ²⁶ Xuning bilən kengli tor wə kiltak, kolliri asarət boləqan ayalning əlumdin aqqıq ikənlikini baykıdim; Hudani hursən kılıdıqan kixi uningdin əzini qaçuridu, biraq gunahkar adəm uningəja tutulup qalidu. ■

²⁷ Bu baykıqəanliriməja qara, — dəydu həkmət toplioquçı — pakitlarni bir-birigə baolap selixturup, əkil izdidim; ²⁸ mening kəlbim uni yənıla izdiməktə, biraq tehi tapalmidim! — Ming kixi arisida bir durus ərkəkni taptim — biraq xu ming kixi arisidin birmu durus ayalni tapalmidim. □

²⁹ Mana kərgin, mening baykıqəanlirim pəkət muxu birla — Huda adəmnı əslı durus yaratqan; biraq adəmlər bolsa nuroşunliəqan hiylə-mikirlərni izdəydu.

8

Birnəqqə nəsihətlər

1 Kim dana kixigə təng keləyədu? Kim ixlarni qūxəndürüxnı bilidu? Kixining danalıki qirayini nurluq kılıdu, yuzining sürini yorutidu.

2 Padixahning pərmanioja kulak selixingni dəwət kilimən; bolupmu Huda aldida iğkən kəsəm tūpəyilidin xundak kıləjin. □ ■ ³ Uning aldidin qıkip ketixkə aldirima; yaman bir dəwani kollaxta qing turma; qünki padixah nemini halisa xuni kılıdu. □ ⁴ Qünki padixahning səzi həqıktur; kim uningəja: «Əzliri nemə kılila?» — deyəlisun? ⁵ Kim *padixahning* pərmanini tutqan bolsa heq yamanlikni kərməydu; dana kixining kengli həm pəytıni həm yolni pəmliyələydu. ■

⁶⁻⁷ Qünki hər bir ix-arzuning pəyti wə yoli bar; insan keyinki ixlarni bilmigəqkə, uning dərd-əlimi əzini kəttik basidu. Kim uningəja qandak bolıdıqanlıkini eytalısun? ■

⁸ Heqkim əz rohiəja igə bolalmas, yəni heqkimning əz rohini əzide qaldurux həkuki yəktur; heqkimning əlūx künini əz kolida tutux həkuki yəktur; xu jəngdin keqixka ruhsət yəktur; rəzillik rəzillikkə berilgüqilərnı kütquzmas. ■

Bəzi bihudə baxca iklar

■ **7:25** Top. 1:17; 2:12 ■ **7:26** Pənd. 5:3; 6:24-35; 7:6-27; 22:14 □ **7:28** «*Ming kixi arisida bir durus ərkəkni taptim — biraq xu ming kixi arisidin birmu durus ayalni tapalmidim*» — bu bayan bizgə Sulaymanning əzining keyinki hayatining qandak bolıdıqanlıki toşruluk həwər bilən təminləydu. Uning kiz-ayallar toşruluk boləqan həwiri nədin kəlgən? U qandaqta «ming ayal» bilən tonuxkanmu? Təwrattiki «Padixahlar» kismidin bilimizki, uning nuroşunliəqan ayal-kənzəkliri bar idi wə ularning təsiri bilən ahirida Hudaning yolidin yiraqlixip, butpərəslikkə aldinip kətkənidi. □ **8:2** «*bolupmu Huda aldida iğkən kəsəm tūpəyilidin xundak kıləjin*» — bu kəsəm padixahning Huda aldida iğkən kəsəmi (adil, bitərəp bolux üqün) bolsa kerək; bəzi alimlar, kəsəm puqralarningki (padixahka sadik bolux üqün), dəp qaraydu.

■ **8:2** Pənd. 24:21 □ **8:3** «*Uning padixahning* aldidin qıkip ketixkə aldirima» — bu səz bəlkim padixahka qarxi qıqix, yaki uningdin razi bolmaslik toşruluk bir aqahlandırux boluxi mumkin. «*yaman bir dəwani kollaxta qing turma*» — baxka birhil təjrimisi: «(padixahning) ixi sanga eoşir kəlsimu ada kılıxni keqiktürmə». ■ **8:5** Rim. 13:3 ■ **8:6-7** Top. 6:12 ■ **8:8** Ayup 14:5; Zəb. 39:5-6

9 Bularning hëmmisini kërüp qıktım, xundaqla kuyax astida kılinojan hërbir ixka, adëmning adëm üstigë hokuk tutkanlıkï bilën ularoja ziyan yëtküzidiojan muxu waqıtka kengül koydum.□

10 Xuningdëk rëzillëarning dëpnë kılinojanlıkını kerdüm; ular äslidë mukëddäs jayoja kirip-qikiıp yürëtti; ular *mukëddäs jaydin* qikipla, rëzil ixlarni kıljojan xu xähër iqidë mahtilidu tehi! Bumu bimëniliktur!□

11 Rëzillik üstidin hëküm tezdin bëja kältürülmigëqkë, xunga insan balilirining kengli rëzillikni yürgüzüxkë pütünlëy berilip ketidu.

12 Gunahkar yüz ketim rëzillik kılıp, künlirini uzartsimu, Hudadin qorkidiojanlarning ähwali ulardin yahxi bolidu dëp bilimën; qünki ular uning aldida qorkidu. □ ■ 13 Birak rëzillëarning ähwali yahxi bolmaydu, uning künliri sayidëk tezla ötüp, künliri uzartilmaydu, qünki u Huda aldida qorkmaydu.□

14 Yër yüzidë yürgüzülgën bir bimënilik bar; bexioja rëzillëarning kıljoini boyiqë kün qüxidiojan hëkkëniy adëmlër bar; bexioja hëkkëniy adëmlëarning kıljoini boyiqë yahxilik qüxidiojan rëzil adëmlërmu bar. Mën bu ixnimu bimënilik dedim. 15 Xunga mën tamaxini tëriplidim; qünki insan üqün kuyax astida yeyix, iqix wë huzur elixtin yahxi ix yoktur; xundaq kılıp uning ämgikidin bolojan mewë Huda tëkdım kıljojan kuyax astidiki ömrining barlık künliridë özigë hëmrah bolidu.■

16-17 Kenglümnü danalıknı wë yër yüzidë kılinojan ixlarni bilip yetix üqün koyojanda, xundaqla Huda kıljojan barlık ixlarni kerginimdë xuni baykidim: — İnsan hëtta keqë-kündüz këlirigë uykunı kersätmisimu, kuyax astidiki barlık ixni bilip yetälmäydu; u uni qüxinixkë kanqë intilsë, u xunqë bilip yetälmäydu. Hëtta dana kixi «Buni bilip yëttim» desimu, ämëliyättë u uni bilip yëtmäydu.□

9

Huda bizgë dostmu, düxmänmu? — ölümgë yüzlinix

1 Mën xularning hëmmisini eniklax üqün kengül koydum; xuni baykidimki, möyli hëkkëniy kixi yaki dana kixi bolsun, xundaqla ularning barlık kıljoanlari Hudaning qolididur, dëp baykidim; insan özigë muhëbbët yaki nëpërtning kelidiojanlıkını hëq bilmäydu. Uning aldida

□ 8:9 «**Bularning hëmmisini kërüp qıktım, ... ularoja ziyan yëtküzidiojan muxu waqıtka kengül koydum**» — bu ayëtning baxka birnëqqë hil tërjimisi: «Bularning hëmmisini kërüp qıktım, xundaqla kuyax astida kılinojan hërbir ixka kengül koydum; adëmning adëm üstigë hokuk tutuxining özigë ziyan yëtküzidiojan waqıtı bar» yaki «Bularning hëmmisini kërüp qıktım, xundaqla kuyax astida kılinojan hërbir ixka kengül koydum; adëmning adëm üstigë hokuk tutuxining ularoja (baxka adëmlërgë) ziyan yëtküzidiojan waqıtı bar». □ 8:10 «**...xu xähër iqidë mahtilidu**» — bëzi qëdimki kësürülmiliridë: «mahtilidu» degënnning ornida «untulidu» degën sëz tepilidu. Biz alojan nasha aldi-këyni sëzlërgë baqlıkkı dëymiz. □ 8:12 «**Gunahkar ... künlirini uzartsimu**» — bëzi gunahkar mëlum jöhëttin eytkanda, puli yaki baxka amalioja tayıniıp, «künlirini uzartidu». Bu ähwal waqıtlik, älwättë. ■ 8:12 Zëb. 37:7-12, 18-20; Pënd. 1:33; Yëx. 3:10 □ 8:13 «**...uning künliri sayidëk tezla ötüp, künliri uzartilmaydu**» — yënë birhil tërjimisi: «...u künläri sayini uzartkandëk uzartmaydu». ■ 8:15 Top. 2:24; 3:12, 22; 5:18; 9:7 □ 8:16-17 «**kenglümnü danalıknı wë yër yüzidë kılinojan ixlarni bilip yetix üqün koyojanda... ämëliyättë u uni bilip yëtmäydu**» — okurmänlër bu ikki ayëtning birnëqqë baxka hil tërjimirini uqritixi mumkin.

hərəkəndə ix boluxi mumkin. □ ² Həmmə adəmgə ohxax ixlar ohxax peti kelidu; həkkanıy wə rəzil kixigə, mehrıban kixigə, pak wə napak, qurbanlıq kılıoquci wə qurbanlıq kilmioquciomu ohxax kismət bolidu; yahı adəmgə kəndəq bolsa, gunahkarəta xundəq bolidu; kəsəm iqküqigə wə kəsəm iqıxtin qorkkuqiojumu ohxax bolidu. ■ ³ Mana həmmigə ohxaxla bu ixning kelidiojanlıkı quyax astidiki ixlar arisida külpətlik ixtur; uning üstigə, insan balilirining kəngülliri yamanlıkka tolojan, pütün həyatida kənglidə təwilik turidu; andın ular əlgənlərgə qoxulidu.

⁴ Qünki tiriklərgə qoxuləjan kixi üqün bolsa ümid bar; qünki, tirik it əlgən xirdin əla. ⁵ Tiriklər bolsa əzlrining əlidiojanlıqını bilidu; biraq əlgənlər bolsa heqnemini bilməydu; ularning heq in'ami yənə bolmaydu; ular hətta adəmning esidin kətürülüp ketidu, qayta kəlməydu. ⁶ Ularıning muhəbbiti, nəpriti wə həsəthorluqımu allıkaqan yoqalojan; quyax astida kılinojan ixlarıning heqkaysisidin ularning mənggügə qayta nesiwisi yoqtur.

Əlümgə yüzləngəndə kıləjili bolidiojan əməliyi ixlar

⁷ Barəjin, neningni huxallıq bilən yəp, xarabingni huxhuyluq bilən iqkin; qünki Huda allıkaqan mundəq kılıxıngdin razi boləjan. ⁸ Kiyim-keqəkliring hərdəim ap'ak bolsun, huxbuy may bexingdin kətmisun. □

⁹ Huda sanga quyax astida təksim kıləjan bımənə əmrəning barlık künliridə, yəni bımənilikdə ətküzgən barlık künliringdə, səyümlük ay-alıng bilən billə həyatın huzur aləjin; qünki bu sening həyatıngdiki nesiwəng wə quyax astidiki barlık tartqan jəpayıngning əjridur. ¹⁰ Qəlung tutqanni barlık küqüng bilən kıləjin; qünki sən baridiojan təhtisarada heq hizmət, məksət-pilan, bilim yaki həkmət bolmaydu.

Danalıq wə tasadipiylik

¹¹ Mən zəhnimni yəjip, quyax astida kərdumki, musabikidə ələlibə yəltapanəta bolmas, ya jəngdə ələlibə pəlwənəta bolmas, ya nan dana kixigə kəlməs, ya baylıqlar yorutuləjanlarəta kəlməs, ya iltipət bilimliklərgə bolmas — qünki pəyt wə tasadipiylik ularning həmmisigə kelidu.

¹² Bərhək, insanmu əz waqti-saitini bilməydu; beliklər rəhimsiz torəta elinəndəq, kuxlar tapan-tuzakka ilinəndəq, bularəta ohxax insan baliliri yaman bir kündə tuzakka ilinidu, tuzak bexioqa quxidu.

Danalıqning ətiwarlanmaslıkı

¹³ Mən yənə quyax astida danalıqning bu misalini kərdum, u meni qongqur təsirləndürdi; ¹⁴ Kiçik bir xəhər bar idi; uningə qarxi büyük bir pədxah qıqıp, uni qorxap, uningəta hujum kılidiojan yoqan potəylərnı kurdı. ¹⁵ Biraq xəhərdin namrat bir dana kixi tepilip qaldı; u uni əz

□ **9:1 «...insan əzığə muhəbbət yaki nəprətning kelidiojanlıqını heq bilməydu»** — demək, «Huda uni səyidu yaki uningəta nəprətninidu? Heq insan bilməydu». Bəzi alimlar: «insan əzide (bolupmu eəjir künlər bexioqa qıxkəndə) nemining bolidiojanlıqı, yaki muhəbbət yaki nəprətning bolidiojanlıqını bilməydu» dəp xərh beridu. ■ **9:2 Zəb. 73:12-14** □ **9:8 «Kiyim-keqəkliring hərdəim ap'ak bolsun»** — demək, kiyim-keqəkliring hərdəim pakiz bolsun.

danalığı bilən kütuldurdi; birak keyin, heqkim bu namrat kixini esigə kältürmidi. □

¹⁶ Xuning bilən mən: «Danalığı küq-қudrəttin əwzəl» — dedim; birak xu namrat kixining danalığı keyin көzгə ilinmaydu, uning sözliri anglanmaydu. ■

Danalıq, əhməklіk, gunah, təlwilik

¹⁷ Dana kixining jimjitlikta eytkan sözliri əhməklər üstidin hөkuk sürgüqining warkıraxlıridin enik anglınar.

¹⁸ Danalığı urux қoralliridin əwzəldur; birak bir gunahkar zor yahxilikni halak қilidu.

10

Əkil beridoqan bəzi hekmətlər

¹ Huddi əlük qıwinlər əttarning ətirini sesitiwetidoqandək, azraqkına əhməklіk tarazida danalığı wə izzət-herməttinmu eoqır tohtaydu.

² Danalığıning көngli onqoqa mayil, əhməklіningki soloqa. □

³ Əhmək kixi həтта yolda mengiwatқandimu, uning əkli kəm boloqaqқа, u əhmək ikənlikini həmmigə ayan қilidu.

⁴ Hөkүmdarning sanga aqqıki kəlsə, ornungdin istepa bərmə; qünki tinq-səwriqanlıq hata-səwənliktin boloqan zor hapilikni tinqitidu.

⁵ Qıyax astida yaman bir ixni көrdumki, u hөkүmdardın qıkkān bir hata ixtur — ⁶ əhməklər yuqiri mənsəptə, xuning bilən təng baylar pəs orunda olturidu; □ ⁷ mən қullarning atқа mingənlikini, əmirləarning қullardək piyadə mangoqanlıqini көrdum. □

Turmuxta uqraydioqan hətərlərgə danalığı kerək

⁸ Orini koloqan kixi uningoqa yikilixi mumkin; tamni buzoqan kixini yilan qeqixi mumkin; □ ■ ⁹ taxlarni yetkigən kixi tax tərpidin yarilinixi mumkin; otun yaridoqan kixi həwpkə uqraydu.

¹⁰ Palta gal bolsa, birsi tıoqini bilimisə, paltini küqəp qepixқа tooqra kelidu; birak danalığı adəmni utuq-muwəppəkiyətkə erixtüridu.

¹¹ Yilan oynitilmay turup, yılanqini qaksa, yılanqioqa nemə payda? □

Danixmənlər wə əhməkləarning ix-sözliri

¹² Dana kixining sözliri xəpkəliktur; birak əhməklіning ləwliri özini yutidu. ¹³ Sözlirining bexi əhməklіk, ayioqi rəzil təlwiliktur; ¹⁴ əmma

□ **9:15** «...dana kixi tepilip қaldi; u uni öz danalığı bilən kütuldurdi; ... keyin, heqkim bu namrat kixini esigə kältürmidi» — Elixə pəyoqəmbər bilən Yərəmiya pəyoqəmbər buningoqa obdan misal bolidu («2Pad.» 6-8-bablar, «Yər.» 27:12ni көring. ■ **9:16** Pənd. 21:22; 24:5; Top. 7:19 □ **10:2** «Danalığıning көngli onqoqa mayil» — қoralni tutup, özini қooqdaх tərpidur.

□ **10:6** «əhməklər» — ibraniy tilida «əhməklіk» dəp elinoqan. □ **10:7** «mən қullarning atқа mingənlikini... көrdum» — Pələstində kona zamanlarda atқа minix pəket abroyluq kixilərgila mənəsup idi. □ **10:8** «tamni buzoqan kixi...» — yaki «qitni buzoqan kixi...». ■ **10:8** Pənd. 26:27 □ **10:11** «yılanqı» — nəy qelip yilanni oynatқuqi adəm. «yılanqini qaksa,..» — yaki «həқni qaksa...».

əhmək yənıla gəpni kəpəytidu. Biraq heqkim kəlgüsini bilməydu; uningdin keyinki ixlarni kim uningə eytalisun?

¹⁵ Əhməklər japasi bilən əzlrini upritidu; qünki ular hətta xəhərgə baridioan yolnımu bilməydu.

Əhmək həkūmdarlarning qataqliri

¹⁶ I zemin, padixahing bala bolsa, əmirlicing səhərdə ziyapət ötküzsə, həlingə way!■

¹⁷ I zemin, padixahing mətiwərnig oqlı bolsa wə əmirlicing kəyp üqün əməs, bəlki əzini kuwətləx üqün muwapıq waqtida ziyapət ötküzsə, bu sening həhting!□

Yənə həkmətlər

¹⁸ Hurunluqtin əyning torusi oqlay dəp qalidu; qollarning boxlukidin əydin yamojur otidu.

¹⁹ Ziyapət külkə üqün təyyarlınar, xarab həyatni hux qılar; lekin pul həmmə ixni həl qılar!

²⁰ Padixahqa lənət kılma, hətta oyungdimu tillima; hujrangdimu baylarni tillima; qünki əsməndiki bir qux awazingni taritidu, bir qanat igisi bu ixni ayan kılıdu.■

11

Birnaqqə əməliy nəsihət

¹ Nanliringni sularəya əwət; kəp künlərdin keyin uni qaytidin tapısən.□

² Bir ülüxni yəttə kixigə, səkkizigimu bərgin; qünki yər yüzidə nemə yamanlıq bolidioanlıqini bilməysən.□ ■

³ Bulutlar yamojuroya tolojan bolsa, əzlrini zemin üstigə boxitidu; dərəh ximal tərəpkə ərülsə, yaki jənub tərəpkə ərülsə, qaysi tərəpkə qüxkən bolsa, xu yərdə qalidu.

⁴ Xamalni kəzıtidioanlar terıqıqılıq kılmaydu; bulutlarəya qaraydioanlar orma ormaydu.

⁵ Sən xamalning yolini bilmiginingdək yaki boyida barning həmilisining ustihanlirining baliyatquda kəndək əsidioanlıqini bilmiginingdək, sən həmmini yasioquı Hudaning kıləjini bilməysən.□ ■

■ **10:16** Yəx. 3:3, 4; Həx. 13:11; Am. 6:4 □ **10:17** «...əzini kuwətləx üqün muwapıq waqtida ziyapət ötküzsə,...» — yaki, «...əzini tutup muwapıq waqtida ziyapət ötküzsə,...». «...wə əmirlicing kəyp üqün əməs... ziyapət ötküzsə, bu sening həhting!» — baxqa birhil təjmisı: «...wə əmirlicing məst bolux üqün əməs, bəlki salmaqılıq bilən əz waqtida ziyapət ötküzsə, bu sening həhting!». ■ **10:20** Mis. 22:28 □ **11:1** «Nanliringni sularəya əwət... uni qaytidin tapısən» — bu ayat bəlkim dengiz sodisini kərsıtixi mumkin; təwəkkülqiling kanqə qonq bolsa, paydisimu xunqə kəp bolidu; gəpning yənə hərhil kəqmə məniliri boluxi mumkin. Baxqa birhil təjmisı: «Neningni sular (dengizlar) üstigə taxla». □ **11:2** «Bir ülüxni yəttə kixigə, səkkizigimu bərgin; qünki yər yüzidə nemə yamanlıq bolidioanlıqini bilməysən» — bəzi alimlar, bu ayətmu soda-tijarətni kərsıtidu, dəp qaraydu. Xuningdək uning birnaqqə kəqmə mənilirimu bolsa kerək. ■ **11:2** 2Kor. 9:10 □ **11:5** «xamalning yalı...» — ıbranıy tilida «xamal» wə «roh» bir səz bolup, Sulayman muxu ayətə həmilining baliyatquda apiridə bolidioanlıqı, əsidioanlıqining həmmisi Hudaning Rohı arqılıq bolidioanlıqini puritip kərsıtidu (İnjil, «Yuh.» 3:1-8nimu kəring). ■ **11:5** Yh. 3:8

⁶ Səhərdə urukungni terioşin, kəqtimu kolungni ixtin qaldurma; qünki nemə ixning, u yaki bu ixning paydilik bolidioşanlikini wə yaki hər ikkisining ohxaxla yahxi bolidioşanlikini bilməysən.

Həyat künlirini ətiwarlax kerək, ihlasmən boluxi kerək!

⁷ Nur xərin bolidu, aptapni kərüxmu huzurluq ixtur. ⁸ Xunga birsi kəp yil yaxioşan bolsa, bularning həmmisidin huzur alsun. Həlbuki, u yəne karangoşuluk künlirini esidə tutsun, qünki ular kəp bolidu; kəlgüsidiki ixlarning həmmisi biməniliktur!

⁹ Yaxliqıngdin huzur al, i yigit; yaxliqıng künliridə kənglüng özüggə buxallıqni yətküzgəy; kənglüng halioşini boyiqə wə kəzliring kərgini hoyiqə yürigin; biraq xuni bilginki, bularning həmmisi üqün Huda seni sorakqa tartidu. ¹⁰ Əmdi kənglüngdin oşəxlıknı elip taxla, teningdin yamanlıqni neri qil; qünki balilik wə yaxliqmu biməniliktur.

12

Sözning dawami

¹ Əmdi yaman künlər bexingə qüxmigüqə, xundakla sən: «Bulardin heq huzurum yoktur» degən yıllar yekinlaxmioşuqə yaxliqıngda Yaratquşingni esingdə qıng tut; ² kuyax, yorukluq, ay wə yultuzlar karangoşulixip, yamoşurdin keyin bulutlar kaytip kəlmigüqə uni esingdə tutkin. □ ³ Xu küni «əyning kəzətqiliri» titrəp ketidu; palwanlar egilidu, əzgüqilər azliqıdin tohtap qalıdu, derizilərdin sirtqa qarap turoşuqılar oşuwalixip ketidu; □ ⁴ koşioşuqə qaraydioşan ixiklər etilidu; tügməning awazi pəsiydu, kixilər kuşxlarning awazini anglisila qəşqüp ketidu, «nahxiqi kızlar»ning sayraxlıri sus anglinidu; □ ⁵ kixilər egizdin kərkidu, koşılarda wəhimilər bar dəp kərküp yüridu; badam dərihi qıqəkləydu; qəkətkə adəmgə yük bolidu, xindir mewisi solixidu; qünki insan mənggülik makanioşa ketidu wə xuning bilən təng, matəm tutkuşılar koşida aylinip yüridu; □ ⁶ kümüx tana üzülgüqə, altun qinə qəkiləşuqə, aptuwa bulak yenida pəre-pəre boləşuqə, küduktiki qak kardın qıqkuşuqə, □ ⁷ topa-qang əsli tuprakqa kaytkuşuqə, roş ezini bərgən Hudaşuqə kaytkuşuqə — Uni esingdə tutkin!■

⁸ Bimənilik üstigə bimənilik! — dəydu hekəmət toplioquı — «Bimənilik üstigə bimənilik! Həmmə ix biməniliktur!»■

□ **12:2 «yamoşurdin keyin bulutlar kaytip kəlmigüqə»** — yaki «yamoşurdin keyin bulutlar yokmioşuqə». □ **12:3 «əyning kəzətqiliri»** — adəmning kəpaqlirini, «palwanlar» — Adəmning mərilirini, «əzgüqilər» — Qıxlarnı, «derizilərdin kərioşuqılar» — Kəzləni kərsitixi mümkin. Keyinki ayətlərdiki bir katar ohxitixlarnu kərilikni kərsitidu. □ **12:4 «nahxiqi kızlar»** — kuşxlarnı kərsitix ehtimalıqı bar. □ **12:5 «qəkətkə adəmgə yük bolidu»** — yaki «qəkətkə ezini sərəp mangidu». «**xindir mewisi**» — muşəbbətni koşəyaydioşan mēwə idi. Uning «solixip kətkənlik» bəlkim jinisiy muşəbbətning suslaxkanlıqini kərsitixi mümkin. □ **12:6 «küduktiki qak»** — küduktin su qıkiridioşan qakni kərsətsə kerək. «Kümüx tana (rixə)», «altun qinə», «əptowa» wə «qak»larning təning qaysi əza-funksiyilirini kərsitidioşanlıqı buningdə enik deyilmigən; biraq omumiy mənisi eniktur — bədəning hər bir güzəllik-qabiliyiti zawaşuqə yüzlinidu. ■ **12:7** Yar. 2:7; 3:19; Qəl. 16:22 ■ **12:8** Zəb. 62:9; 144:4; Top. 1:2

Hulasə

⁹ Xuningdək, həkmət toplıoquı dana bolupla qalmastin, u yənə həlkə bilim ögıtətı; u oylinip, kəp pənd-nəsihətlərnı tarazioa selip, rətləp qıktı.

■ ¹⁰ Həkmət toplıoquı yekimlik səzlərnı tepixka intilgən; uxbu yeziloını bolsa durus, həkikət səzlıridin ibarəttur. ¹¹ Dana kixining səzlıri zihka ohxaydu, ularning yioıındisi qing bekitilgən mihtəktur. Ular Birla Padiqi təripidin berilgəndur. ¹² Uning üstigə, i ooqlum, bulardın sirt hərəkəndək yeziloanlardın pəhəs bol; qünki kəp kitabların yezilixining ayioı yok, xuningdək kəp öginix tənı upritidu.□

Ahırkı dəwət

¹³ Biz pütün ixka dikket kilaylı; Hudadin qorqqın wə uning əmr-pərmanlırioa əməl kiləin; qünki bu insanning toluq məjburiyitidur; □ ■ ¹⁴ qünki adəm kiləjan hər bir ix, jümlidin barlık məhpiy ixlar, yahxi bolsun, yaman bolsun, Huda ularning sorıqını kilidu.■

■ 12:9 1Pad. 5:26 □ 12:12 «...i ooqlum, bulardın sirt hərəkəndək yeziloanlardın pəhəs bol» — baxka birhil təjıımısi: «... i ooqlum, bulardın aqaş-sawaq aloın». Biraq bizningə bu ayəttə Sulayman «Birla Padiqi (demək, Hudadin) təripidin berilgən» barlık mukəddəs yazmılarnı kərsitidu. □ 12:13 «Biz pütün ixka dikket kilaylı» — yaki «Biz pütün ixni angliduk». «bu insanning toluq məjburiyitidur» — ıbraniy tilida: «bu insanning barlıkidur» deyilidu. Buning toluq mənisi bəlkim: «Hudadin qorqup, uning əmr-pərmanlırioa əməl kil» — bu Hudaning insanda boləjan məksitidur, degəndək boluxı mumkin. ■ 12:13 Qan. 6:2; 10:12; Pənd. 3:7 ■ 12:14 1Kor. 4:5; 2Kor. 5:10

Küylarning küyi

1 «Küylarning küyi» — Sulaymanning küyi. □ ■

Birinchi qisim — Muhəbbatning baxlinixi •••• {1:2-5:1} •••• Birinchi hatira — toy küni üstida bolojan oylar {1:2-2:7} Birinchi oylinix — Xulamit Sulaymanning ordisida — toy ziyapitiga tayyarlinix {1:2-1:8} Xulamit Sulaymanoqa sez qilidu

2 «U otluq aqzi bilən meni söysun;
Qünki sening muhəbbiting xarabtin xerindur. □

3 Huxpuraktur sening otirliring;
Kuyulojan puraklik may sening namingdur;
Xunglaxka qizlar seni söyidu.
Kenglümni özünggə məhliya qiləaysən —
Biz sanga əgixip yügürəyli!
— Padixah meni öz hujrilirioqa əkirgəy! □

Yerusalem qizliri Sulaymanoqa sez qilidu

4 «Biz səndin huxal bolup xadlinimiz;
Sening muhəbbatlingni xarabtin artuq əsləp təripləymiz». □

Xulamit «Yerusalem qizliri»qa jawab qilidu

5 «Ular seni durusluq bilən söyidu».
— «Kara tənlik boləjinim bilən qiraylikmən, i Yerusalem qizliri!
Bərħək, Kedarliklarning qediriliridək,
Sulaymanning pərdilidiridək qarimən. □

6 Manga tikilip qarimanglar,
Qünki qaridurmən,
Qünki aptap meni köydürdi;
Anamning oqulliri məndin rənjiğən;
Xunga ular meni üzümzarlarni baqquqi qildi;

□ **1:1 «xərħ»** — bu mawzu «küy-nahxilar arisidiki əng esil küy-nahxa» degən mənida. Sulayman jəmiyi 1005 küy-nahxa yazoqan («1Pad.» 4:32). ■ **1:1** 1Pad. 4:32 □ **1:2 «U otluq aqzi bilən meni söysun»** — ibranij tilida «u aqzidiki söyüxliri bilən söysun!». «**qünki sening muhəbbiting xarabtin xerindur**» — «muhəbbiting» ibranij tilida köplük xəklidə bolup (muhəbbatling) muhəbbətlixning ipadə-ħərikətlirini kərsitidu. 2-4-ayətning xərħi: Muxu yərdə Xulamit toyning birinji ziyapiti üqün tayyarlinidu. Nikaħ murasimi allikaqan ötküzülgən: 2-ayəttə kizik yeri xuki, Xulamit bayanini pəkət «u» bilən baxlaydu — kim ikənlikini deməydu! Qünki söyüqi kixigə nisbətən hərdaim pəkət birdinbir «u» bar! □ **1:3 «Biz sanga əgixip yügürəyli!»** — bu sözləni Xulamitningki, biraq «Yerusalem qizliri»ni əzi bilən birləxtürüp, «biz sanga əgixip yügürəyli!» eytidu. □ **1:4 «Biz səndin huxal bolup xadlinimiz; sening muhəbbatlingni xarabtin artuq əsləp təripləymiz»** — bəzi alimlar bu sözləni «Xulamit»qa eytilidu, dəp qaraydu. Qandakla bolmisun Yerusalem qizliri Xulamitka qoldax bolup u wə Sulayman üqün huxal boluwatidu. □ **1:5 «Ular seni durusluq bilən söyidu»** — bu ayəttə Xulamit sez qilidu. Awwalki gəpni u Sulaymanoqa eytidu. «Ular» — muxu yərdə Yerusalem qizlirini kərsitidu.

Xunga öz üzümzarimni bakalmioqanmən».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

7 «Həy, jenim səyginim, deginə,

Padangni kəyərdə bakisən?

Uni kün kıyamida kəyərdə aram aloquzisən?

Həmrahliringning padiliri yenida qümpərdilik ayallardək yürüxümnüing nemə həjiti?» □

Sulayman Xulamitning soaliqqa jawab beridu

8 «I kız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,

Padamning başkan izlirini besip mengip,

Padiqining qediri yenida öz oşlakliringni ozuqlanduroşın».□

Ikkinqi oylinix — toy ziyapitidiki dastihan üstidə bolqan oylar •••Sulayman Xulamitka söz qilidu

9 «I söyümlüküm, mən seni Pirəwning jəng hərwilirioqa ketilqan bir baytaloqa ohxattim;

□ **1:6 «5-6-ayət xərhi»** — Yerusalem kızlirining Sulaymanni təriplixi Xulamitka özining «kara tənlik» ikənlikini əslitidu. Uning akiliri uningdin bir yaki birqanqə kətim rənşip uni üzümzarlarda ixləxə əwətkən. Üzümzarlarda sayə az bolqoşqə u «kara tənlik» bolup qalqan. İbraniy tilida «məndin rənşidi» wə «meni köydürdi» degən ibarilər ohxax. «öz üzümzarimni bakalmioqanmən» — bu bəlkim kəqmə mənidə bolup: «Mən hərdaim dalada bolqoşqə, özümni asrax, özümning güzəllikimni saqlax-bezəx, pərdəzlax waqtim yoş idi» degənliktur. Kedarlıqlar qarwiqi həlk idi, hərdaim qedirlarda turatti. Ularning qedirliri kəpəkəra bolsa kerək. Biraş «Sulaymanning pərdiliri» bolsa kara yaki tok rənglik bolqini bilən, biraş xübhışizki, ularning üstidə qiraylıq gül-nuşkiliri bar idi. □ **1:7 «7-ayət xərhi»** — Xulamit hazır ularning awwalki muhəbbətixənkünlirini əslitidu. Xu qaoşlarda Sulayman padixah əl-yurtlarning həkşiqiy əhwalini igiləx üqün padiqi kıyapitidə Xulamitning yurti, yəni Galiliyəgə kəlgən bolsa kerək. Xunga Xulamit Sulaymanni addiy bir padiqi ikən dəp oylıqan. Xulamit uningqə kəyüp uni izdigəndə, u padilar kəp bolqan yərlərdə (Sulaymanning «həmrahliri» bolqan baxqa padiqilar bar yərlərdə) aylinip yürəgən. Uning ailisini, xundakla əzini izaşqa koymaslıq üqün, Xulamit əzi birnəqqə kəzini elip (8-ayət), padiqining kıyapitidə öz qirayini kərsətməslik üqün qümpərdə tartiwalqan. Biraş xundak niqəblinix bilən uning kıyapiti pahixə ayalningkigə ohxap qalqan (toy kıliwatqan kızlar qümpərdə artkandək, pahixə ayallar xu qaoşda qümpərdə artatti. Ular xu turşida ərlərgə: «Mən bügün kəqə sən bilən toy kıloşudəkmən» dəp ipadiləytti wə həmdə özining kim ikənlikini yoşuralaytti, əlwəttə). Əgər u «səygen padiqi» əz padisiniing nədə ikənlikini eytkən bolsa, bundak awariyliq yaki sətlıknıng həjiti yoş bolatti, əlwəttə. «Kün kıyamda» padisi həq kəqməy, muşim bir jayda midiriməy yetixi mumkin. «...yenida qümpərdilik ayallardək yürüxümnü nemə həjiti?» — baxqa birhil tərjimisi: «Nemixqə tənəp kətkən birsidək qərgiləp yürəy?» □ **1:8 «I kız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,...»** — bəzi ailmlar, bu jawabni «Yerusalemnıng kızliri» bərgən, dəp karaydu. «Padiqining qediri yenida öz oşlakliringni ozuqlanduroşın» — yaki «Padiqilarning qedirliri yenida öz oşlakliringni ozuqlanduroşın». 8-ayətnıng xərhi: Bu ayətni xərhləx təs. Bizningqə mənsi bəlkim təwəndikidək bolıdu. Sulayman padixahning jawabiniing kəqmə mənsi bar. Padixahning «məning padam-i koylar əməs, bəki pütkül Yəhudiy həlki, «padamning izliri» bolsa pütün İsrailning həyt-bayram waqitlirida Yerusalemoqa qışkan izliridur, deməkqi. Xunga jawabning kəqmə mənsi: «Sən manga təgəy desəng, əmdi əz yurtungni taxlap, yat yurttə, yat əhwalda, yəni paytəht Yerusalemda (Sulaymanning «qediri»da, yəni uning ordısında, demək) turuxqa razi boluxung kerək» degənliktur. «Əz oşlakliringni ozuqlanduroşın» degən söz, bəlkim «Manga tagsəng, seningmu «baxşılarnı bəkiş» məs'uliyiting bolıdu» degənliktur.

¹⁰ Sening mængziliring tizilöjan munqaklar bilän, Boynung marjanlar bilän güzeldur.

¹¹ Biz sanga kümüx közler küyulöjan, Altundin zibu-zinnätlerni yasap berimiz».□

Xulamit Sulaymanoğa söz kılidu

¹² «Padixah toy dastihinida olturoşinida, sumbul mälhimim purak qaşidu; □

¹³ Mening söyümlüküm, u manga bir monäk murmækkidur, U kökslirim arisida könup qalidu;□

¹⁴ Mening söyümlüküm manga Ən-Gædidiki üzümzarlarda øskæn bir oşunqæ henæ gülidæktur».□

Üşinqi oylinix — toy hujrisida bolöjan oylar {1:15-2:7} ••• Sulayman Xulamitqa söz kılidu

¹⁵ «Mana, sæn güzæl, amrikim!

Mana, sæn xundak güzæl!

Közliring pahtæklærningkidæktur!»□

Xulamit Sulaymanoğa söz kılidu

¹⁶ «Mana, sæn güzæl, söyümlüküm;

Bærhæk, yekimlik ikænsæn;

Bizning orun-kørpimiz yexildur;

¹⁷ Öyimizdiki limlar kedir dærihidin, Wasilirimiz arqilardindur.

2

Dawami

□ **1:11 «(9-11-ayæt) xærhi»** — kædimki zamanlarda, ottura xærktiki mæmlikætlærdæ atlar intayin kædriliniş, «ulaş» ornida ixlitilipla kalmastin, bælki adæmning hømrahi dæp qaralöjan; Sulayman øzi atlaröja bæk amrak idi. Misirning atlıri bolsa æng esil idi; Piræwnning atlıri Misirning æng esil eti bolup, qirayilik jabdulatti, ælwætta. Xuningdæk ayætning yænæ bir nusqisi bar; Misirdiki jæng harwilirini tartқан atlar adættæ baytallar æmæs, ayöşirlar idi; xunga Sulayman bu øhxitiş bilän, bælkim øzining Xulamit bilän billæ bolöşinidin hayajanlanöşanlişini kærşitidu. □ **1:12 «sumbul mälhimim purak qaşidu»** — «sumbul» ottura xærktiki nahayiti huxpuraklık birhil øsümlük.

□ **1:13 «Mening söyümlüküm, u manga bir monæk murmækkidur»** — «murmækki» birhil ætir. Ayallar uni kişikkinæ bir monæk kılip başlap boynioğa esip koysa, u pütün kün hux purak qeqip turidu. □ **1:14 «... Ən-gædidiki üzümzarlarda øskæn bir oşunqæ henæ gülidæktur»** — Kanaanda (Pælestindæ) «Ən-Gædi»ning üzümzarlıri æng esildur. □ **1:15 «(15-ayæt) xærhi»** — «Közliring pahtæklærdæk güzæl» — yaki «közliring pahtæklærningkidæk güzæl»; yaki «pahtæklærning güzæl tæbiiti æks ætkændæk» yaki «pahtæklærning qanatlıri jæwlan kılöandæk Xulamitning közliri oynap turatti», dægøn mænilærni bildürüx mumkinçiliki bar. Ottura xærktæ kızlar bügüngæ kædær yüz kişimidin sirt bædinining baxqa jaylırini dægüdæk kıyim-keqæk bilän oriwalidöşanliş üqün, kız-yigitlar bir-biri bilän søzlæxkændæ kızning közliri intayin muşim rol oynaydu, ælwætta. İzahat:

— muxu ayattæ wæ tæwændæ, «amrikim» dægøn söz İbraniy tilida dostluk dægøn üqumni øz içigæ alidu. Xulamit Sulaymanni wæ Sulayman Xulamitni bu söz bilän ezara «dost» dæp ataydu. Dostluk hækikiş muhæbbætning muşim bir kişimi; «köxumqæ söz»imizdæ buning üstidæ tohtilimiz.

1 Mən bolsam Xarun otlikidiki zəpiran, halas;
Jilõilarda øskən bir nilupər, halas!»□

Sulayman Xulamitqa jawab beridu

2 «Tikən-jioqanlar arisidiki nilupərdək,
Mana insan kızliri arisida mening amriqim xundaqtur!»□

Xulamit Sulayman tooqruluk söz qilidu

3 «Ormandiki dərəhlər arisida øskən alma dərividək,
Ooql balilar arisididur mening amriqim.

Uning sayisi astida dilim aləmçə sөyünüp olturdum;
Uning mewisi manga xerin tetidi;■

4 U meni xarabhaniõqa elip kirdi;
Uning üstümdə kətürgən tuõji muhəbbəttur.□

5 Meni kixmix poxkallar bilən kuwwətlənglar;
Almilar bilən meni yengilandurunglar;
Qünki muhəbbəttin zəiplixip kəttim;□

6 Uning sol qoli bexim astida,
Uning ong qoli meni silawatidu.

7 I Yerusalem kızliri,
Jərənlər wə daladiki marallarning hərmiti bilən,
Silərgə tapilaymənki,
Muhəbbətning waqit-saiti bolmioquçə,

□ 2:1 «(1:16-2:1-ayət) xərhi» — öy-hujra bayan qilinoqan sözlərgə qarioqanda, Sulayman Xulamit üqün öz yurtini əslitidoqan alahidə bir öyni yaki hujrini yasioqan (Xulamit Galiliyolik bolup, uning yurtida kedir, arqa wə qarioqay dərəhliri kəp idi). Baxqa bəzi alimlar bu ayətləрни, Sulayman bilən Xulamitning ormanlar arisida muhəbbətləxkinini kərsitidu, dəp qaraydu. Biraq Yerusalem ətrapida mundaq kedir, arqa ormanliri yoq idi. Ahirda Xulamit özini «bək addiy» dəp həs qilip, özini otlaqta bolidoqan kiçik həm «addiy» ikki gülgə ohxitidu. □ 2:2 «(2-ayət) xərhi» — Sulayman Xulamitning ohxitixini tilõqa elip, əsiqə bayan qilidu. Uningõqa nisbətən zəpiran yaki nilupər «addiy» bolsimu, intayin qirayliq idi: — «Manga nisbətən sening təngdixing yoq, baxqa kızlarni sən bilən (tikənlər wə nilupər otturisidikidək) heqkandaq selixturoquçiligi yoqtur». ■ 2:3 Küy. 8:5 □ 2:4 «Uning üstümdə kətürgən tuõji muhəbbəttur» — baxqa birhıl tərjimisi: «U manga muhəbbət bilən qaridi». □ 2:5 «Meni kixmix poxkallar bilən kuwwətlənglar; almilar bilən meni yengilandurunglar» — qədimki zamanlarda kixmix poxkallar wə almilar jinsiy muhəbbətni küqəytix rolõqa igə, dəp qarilatti.

Uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!»□

Ikkinchi hatirə: Muḥəbbətlixip yürgən künlər üstidiki oylar {2:8—3:5} •••• Tətinqi oylinix — Sulaymanning ətiyazda Xulamitni yoqlap kəlgini toqruluk oylar {2:8—2:9} •••• Xulamit Sulayman toqruluk sözləydu
 8 «Səyümlükümmning awazi!

Mana, u keliwatidu!

Taqlardın səkrəp,

Edirlardın oynaqlap keliwatidu!

⁹ Mening səyümlüküm jərən yaki yax buqədəktur;

Mana, u bizning öyning temining kəynidə turidu;

U derizilərdin qaraydu,

U pənjirə-pənjirilərdin marap baqıdu».□

Sulayman Xulamitka söz qilidu

¹⁰ «Mening səyümlüküm manga söz qilip mundaq dedi: — «Ornungdin tur, amriqim, mening güzilim, mən bilən kətkin;

¹¹ Qünki mana, qix etüp kətti,

Yamqur yeqıp tügidi, u ketip qaldı;

¹² Yər yüzidə güllər kəründi;

Nahxilar sayrax waqti kəldi,

Zeminimizda pahtəkning sadasi anglanmaqta;

¹³ Ənjür dərihi qixliq ənjürlirini pixurmaqta,

Üzüm talliri qeqəkləp öz puriqini qaqmaqta;

Ornungdin tur, mening amriqim, mening güzilim, mən bilən kətkin!

¹⁴ Aḥ mening pahtikim, Qoram tax yeriki iqidə,

Qiya daldisida,

Manga awazingni anglatqaysən,

□ 2:7 «**Muḥəbbətning waqit-saiti bolmioquqə, uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!**» — baxqa birhil təjimisı: «waqit-saiti bolmioquqə, səyümlükümmni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!» «(3-7-ayət) xərhi» — 3-ayəttə Xulamit Sulaymanning təriplirigə inkas qayturup, uni «gə ohxitidu. Alma dərihi əslı Pələstin zeminida əsməydu, pəkət baxqa yurtlardın elip kelinip bəzi yərlərdə əlahidə tikilgən. Xunga alma dərihi nəhayiti ətiwarliq idi, kərgənla adəmni intayın hux qiliwətətti. Bəzi alimlar «uning sayisi astida dilim ələmqə səyümtip olturdum, uning mewisi manga xerin tetidi» degini Xulamitning Sulayman bilən bolqan jinsiy muḥəbbətlixixini kərsitidu, dəp qaraydu. Baxqilar buni muḥəbbətning hər təripini kərsitidu, dəp qaraydu. Nemila bolmisun alma muḥəbbətning simwoli; «kixmix poxkallar» degini bolsa, jinsiy muḥəbbətini qozoqaydiqan yeməklik hesablinatti. 7-ayət (muḥəbbətning waqit-saiti toqrısida) üstidə üq muḥim pikir bar: (1) muḥəbbətning öz təbiiy jəryani bolidu, baxqilar uni baldur qozoqiməqçi bolsa ziyan yətküzidu; (2) ər-hotunluq munasiwəttə; əz jorisida kiziqin muḥəbbətini qozoqioqandın keyin uningqə dəhli qilixka bolmaydu; (3) jinsiy muḥəbbətke qanaət qilixning imkanıyiti bolmisa, undaqta uni qozoqaxka qət'iy bolmaydu. Bu «imkanıyət» (a) pəkət nikah qilinoqan əḥwaldaBoluxi (ə) ikki tərəpkə muwapıq waqit boluxi kerək, əlwəttə. Bizningqə ayət bəlkim bu üq məninin həmmisini öz iqigə alidu. □ 2:9 «(8-9-ayət) xərhi» — muxu ayətlərdə (8-9) Xulamit bəlkim Sulaymanning kəngli əzigə qüxkən, əzini «jərən, buqə»ning süritidə qoqliqan künlərnı əsləydu. Sulayman Xulamitni yoqliqili, uning bilən ətiyazliq mənziridin huzurlinixka həmrəh boluxka təklip qilijili kəldi (təwəndiki 10-17-ayətlərnı kərüng). Jərənlər, buqilərmu kona zamanlarda muḥəbbətning simwolliri idi.

Qünki awazing xerin, jamaling yeqimliktur!»□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

15 «Tülkilärni tutuwalayli,
Yeni üzümzarlarni buzotuqi kiiqik tülkilärni tutuwalayli;
Qünki üzümzarlirimiz qeqäklimäktä».□

Xulamit Yerusalem kızlirioqa söz qilidu

16 «Söyümlüküm meningkidur, män uningkidurmän;
U nilupärlär arisida padisini bekiwatidu».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

17 «Tang atkuqə,
Kөлänggiler keqip yokişuqə,
Manga qarap burulup kəlgin, i söyümlüküm,
Hijranlık taqliri üstidin säkrəp kelidioğan jərən yaki buşidäk boloin!».□

3

Bəxinqi oylinix — Xulamit kayta-kayta kərgən «ayrilix» toşruluk bir qüx {3:1-3:5}

1 «Orun-kərpəmdə yetip, keqə-keqilərdə,

□ **2:14 «(12-14-ayət) xərhı»** — Sulayman Galiliyadiki ixlirini qoyup qoyup, Xulamitni yəna yoxlap berip, uni ətiyazlık mənziridin billə huzurlinxka təklip qilidu. Yengila eüp kətkən kix bolsa ularning muhəbbitini qilqə sowutmidı. 12-ayət üstidə; «sayrax waqti kəldi» degən ibarə ikki bislik bolup, ikkinji mənisi: «qatax waqti kəldi». Bu ikki bislikliki bəlkim kəstən ixlitilgən. 13-ayət üstidə; pahtəklər insanoqa nisbətən intayin mulayim kux dəp həsəblinidu, biraq «tartinqəq» bolidu. Sulayman Xulamitning kəngül səzlrini anglimaqçı bolup, uning əhwalini «Koram tax yeriki iqidə turoğan pahtəkə»kə ohxitidu. U Sulaymanning muhəbbiti iqidə mutlək bihətar; u hərgiz səzlrinin rənjiməydu. Uning jawabi təwəndə kərulidu (15-ayət). □ **2:15**

«(15-ayət) xərhı» — tülkilər üzümzarlarda təküklərnı u yər, bu yərlərdə kolap, ow izdəp tal yiltizlirioqa kəp ziyan yətküzidu. Biraq bu yərdiki «üzümzar», xübhışizki, əzlrining muhəbbitini kərsitidu. U ularning muhəbbitigə bəzi tosaluqə yaki dəhli boluğan ixlarnı bayqap, dərhal bu ixlarnı (məyli «kiiqik» bolsimu) bir tərəp kılayli dəp eütinidu. Ular xu qaşda tehi ər-hotub bolnimsimu, bundak tosaluqlarnı bir tərəp kılix baldurluk kılmaytti. Ularning muhəbbitigə tosaluqə boluğan nahayiti qong bir ix Sulaymanning əz hizmiti wə eqir məs'uliyiti boluğan boluxi mumkin. Xulamit «əzüm Sulaymannı bu hizmitini hatirjəmlik bilən orundaxka toluq koyuwetixim kərak» dəp qüxinidu. «nemixka sən xunqə kəp waqit ixləysən, sən manga waqtingni ajratmaysən, sən meni səyməysən» degəndək pozitsiyə kəp ər-hotunlarning muhəbbitini buzup kəlməktə. Xunga təwəndiki 16-ayəttə, biz Sulaymanning əz hizmitini hatirjəmlik bilən kıliwatqanlığını kərimiz. Xulamit uni: «ix bilən aldırax boluqining bilən, sən yənıla meni səyisən!» degəndək toluq ixənq bilən Sulaymannı əz ixioqa koyuwətkən ohxaydu. □ **2:16 «(16-ayət) xərhı»** — Xulamit Yerusalem kızlirioqa, əzining Sulaymanning muhəbbiti iqidə «koram tax yeriki iqidə turoğan pahtəkə»tək tolimu bihətar ikənliki toşruluk guwahlık beridu. Sulayman əzining «pada bekiş» ixliri bilən hatirjəm xuşullinidu. □ **2:17 «(17-ayət) xərhı»** — yukirikı ayəttə biz «muhəbbətning ixənqı»ni kərdük. Həzir «muhəbbətning jiddiy təlipi»ni kərimiz — huddi «tezrak ixingni tügitiş yəniməqa kaytip kəl!» degəndək. İzahat: «Hijranlık taqliri üstidin...» yaki «Bətər» taqliri üstidin...». «Bətər taqliri» degən taşlar bizgə naməlum; xunga tərjimimizdikidək «ayriwetix» degən mənida boluxi mumkin.

Jenimning söyginini izdöp təlmürüp yattim;
Izdıdim, biraq tapalmayttim;■

² Mən hazır turup, xəhərni aylinay;
Koqilarda, məydanlarda,
Jenimning söyginini izdəymən» — dedim;
Izdıdim, biraq tapalmayttim;

³ Xəhərni qarlıoquqı jesəkgilər mangu uqrıdı, mən ulardin: —
«Jenimning söyginini kərdünglarmu?» — dəp sorıdım.

⁴ — Ulardin ayrılıpla jenimning söyginini taptım;

Uni anamning öyigə,
Öz kərsikıda meni hamilidar boləqanning hujrisioqa elip kirmigüqə,
Uni tutuwelip kət'iy koyup bərməyttim».□

Xulamit Yerusalem kizlirioqa söz kılıdu

⁵ «I Yerusalem kizliri,
Jərnələr wə daladıki marallarning hərmiti bilən,
Silərgə tapılaymənki,
Muhəbbətning waqıt-saiti bolmioquqə,
Uni oyqatmanglar, kəzəqimanglar».□

Üqinqi hatirə: Ər-ayal bolup birlixix üstidiki oylinixlar {3:6-5:1} ••••

Altinqi oylinix — Toyoqa səpər {3:6-3:11} •••• Yerusalem kizliri söz kılıdu

⁶ «Bu zadi kim, qəl-bayawandin keliwatқан?
Is-tütək tüwrükliridək,
Mürməkki həm məstiki bilən puritiloqan,
Ətirpuruxning hərhil ipar-ənbərliri bilən puritiloqan?»□

Xulamit kizlaroqa jawab beridu

⁷ «Mana, uning təhtirawani,

■ **3:1** Top. 5:3 □ **3:4** «**(1-4-ayət) xərhı**» — bizningqə 1-4-ayətlər Xulamit Sulaymandin ayriloqan waqıtta kayta-kayta («keqə-keqilərdə») kərgan bir qüxni bildürıdu (kixta boluxi mumkin). Bu kəzkarax toqra bolsa muxu ayətlərdin biz «muhəbbətning azablırı»ni kərimiz. Sulaymandin ayrilix Xulamit üqün azablık ix bolup, bu qüxni kəzəqap qıqardı. Biraq bu qüx yenıla Hudadin kəlgən ohxaydu, qünki təwəndiki 6-11-ayətlərdə, Sulaymanning uni toyoqa elip ketixkə kəlgənlikı bilən əməlgə axurulıdu. Bu qüxtin yənə xuni biləymizki, Xulamit Galiliyədə turuwatқан məzgildə, Sulayman əzidin waqıtlıq (kixta) ayriloqan waqıtta, qəngkur oylinıdu wə Yerusalemda uqraydıoqan barlık sinaklaroqa yüzlinixkə təyyar turıdu. U Sulaymanoqa yatlık boluxkə təyyar idi. Xübhisizki, u Sulayman bilən toy kılıp, Yerusalemda turoqanda uni: «U pəkət «pəhixə ayal»dək Sulaymanning baylıqlırı üqün uningqə yatlık boləqan, halas, degüqilərmu az bolmaydu. Qüxtə kərlülgən «jesəkgilər» xundək gumanda boləqan kixilərgə wəkil boluxi mumkin. Ləkin qüxtə u ularning əzığə boləqan gumanlırioqa pisənt kilmay, yenıla Sulaymannı izdəydu. 3- wə 4-ayəttə Xulamitning qüxidə tartқан dərdi kərunıdu: huddi u: «Yarimni tapay dəp xəhərni aylinay» deginıdak, ləkin nətijisi əksiqə bolup, uningqə «xəhərni aylinıdıoqan» kəzətgilərgə uqraq kəlıdu (ıbranıy tilıda «taptı»). Bəlkim qüxidə ular Xulamittin: «Nemixkə bu kız tün keqıdə aylinıdu? Pəhixə ayal ohxaydu» dəp gumanlanəqan boluxi mumkin (bundək ix ikkinqı kətim qüxidə yənə kərunıdu — 5-bab, 2-7-ayətlərdə). □ **3:5** «**(5-ayət) xərhı**» — Xulamit muhəbbətning dərdini tetip baqqandin keyin, «muhəbbətning waqıt-saiti»ning muhımlıqını təhimu bilip yətti. □ **3:6** «**(6-ayət) xərhı**» — bu ayət Sulaymanning Xulamitni yurtı Galiliyadin toyoqa elip kelixini, yəni Sulayman uningqə əwətkən təhtirawanəqə olturup, Yerusalemoqa səpər kılıoqanlikını kərsətsə kərek (7-ayətni kərug).

U Sulaymanning öziningdur;
 Ətrapida atmix palwan yürüdü,
 Ular Israildiki baturlardındur.
 8 Ularning həmmisi öz kiliqi tutukluk,
 Jəng kiliqxə tərbiyiləngənlərdur;
 Tünlərdiki wəswəsilərgə təyyar turup,
 Həmmisi öz kiliqini yanpixioğa asidu».□

Xulamit səzlidirini dawam qilidu — Sulaymanning toy keqisigə təyyarlioğan kariwiti

9 «Sulayman padixah, ezi üçün alahidə bir xahənə sayiwənlik kariwat yasioğan;

Liwandiki yaoqaqlardın yasioğan.

10 Uning tüwrükliri kümüxtin,

Yələngüki altundın,

Selinqisi bolsa səsün rəhttin;

Iqi muhəbbət bilən bezəlgən,

Yerusalem kızlıri tərripidin.

11 Qıqlıqlar, i Zion kızlıri,

Sulayman padixahqa qarap bekinglar,

Toy boləğan künidə,

Kəngli huxal boləğan künidə,

Anisi uningəğa tajni kiygüzgən kıyapəttə uningəğa qarap bekinglar!»□

4

Yəttinqi oylinix — toy keqisi •••• Sulayman Xulamitka səz kılip uni mahtaydu

1 «Mana, sən güzəl, səyümlüküm!

Mana, sən güzəl!

Qümpərdəng kəynidə kəzliring pahtəklərdək ikən,

Qaqlıring Gilead teqi baqırıda yatқан bir top əqkilərdəktur.□

2 Qixliring yengila yuyuluxtin qıqqan kırkıloğan bir top koylardək;

Ularning həmmisi koxkezək tuoqanlardın,

Ular arisida heqbiri kəm əməstur.□

3 Ləwliring pərəng tal yıptək,

Gəpliring yekimliktur;

Qümbiling kəynidə qeqiliring parqə anardur.

□ **3:8 «(7-8-ayət) xərhı»** — Sulayman Xulamitni Yerusalemoğa, yəni toyoğa bihətər elip kelix üçün, xu atmix ləxkirining muhəpizətqilikidə təhtirawan bilən kəlgən. □ **3:11 «(9-11-ayət) xərhı»** — Yəhüdiylarning toyliri uyoqurlaninq toyoğa ohxap ketidu. Asasən 5 bəskuqi bar: — (1) tohtam — adəttə yigitning əlqisi wə kızninq ata-aniliri bilən tohtam tüzidu. Sulayman öz-özigə əlqi bolup Xulamitning akiliri bilən tohtam kıloğan ohxaydu (4-oylinixni kəring). (2) toyoğa səpər. Yigit ezi kızni toyoğa apirixqə kelidu. (3) nikaħ murasimi (6- wə -12-oylinixni kəring) (4) toy ziyapiti (bəzi waqitlarda bir həptigə sozulidu) (1- wə 2-oylinixni kəring) (5) toy keqisi (3- wə 7-oylinixni kəring) Bəzi alimlar, bu «kariwat»ni Sulaymanni kətüridoğan «təhtirawan» yaki «xahənə harwa» dəp qaraydu. Biraq bizningqə bu təhtirawan yukırıda bayan kılınoğan ibraniy tilidiki 9-ayəttiki «appiriyon» değan, sayiwənlik kariwatni kərsətsə kərək. □ **4:1 «Qümpərdəng kəynidə kəzliring pahtəklərdək ikən»** — toy kılıdioğan künidə kız qümpərdə artidu. □ **4:2 «Ular arisida heqbiri kəm əməstur»** — yaki «ular arisida heqbiri tuoqmastur».

4 Boynung bolsa,
 Qorallhana boluxka tayyarliqan Dawutning munaridaktur,
 Uning üstigə ming qalkan esikliktur;
 Ulining həmmisi palwanlarning siparlidir.□
 5 Ikki köksüng huddi ikki maraldur,
 Nilupər arisida ozukliniwatқан jərənning qoxkezəkliridaktur;
 6 Tang atquqə,
 Kəlonggilər keqip yokiouqə,
 Mən özümni murməkkə teqiouə,
 Məstiki dəngigə elip ketimən.□
 7 Sən pütünləy güzəl, i sөyümlüküm,
 Səndə heq daq yoktur».

Sulaymanning taklipi

8 «Liwandin mən bilən kəlgin, i jərəm,
 Mən bilən Liwandin kəlgin —
 Amanah qoqkisidin qara,
 Senir həm Hərmon qoqkiliridin,
 Yəni xirlar uwiliridin,
 Yilpizlarning taqliridin qara!»□ ■

Sulaymanning sөzining dawami

9 «Sən kənglümni alamət sөyündürdüng, i singlim, i jərəm,
 Kөzüngning bir ləp kəlip qarixi bilən,
 Boynungdiki marjanning bir tal həkisi bilən,
 Kənglümni sөyündürdüng.
 10 Sening muhəbbiting nemidegən güzəl,
 I singlim, i jərəm!
 Sening muhəbbətling xarabtin xunqə xerin!
 Sening ətirilingning puriki həkəndəq tetitkudin pəyzidur!□
 11 Ləwling, i jərəm, hərə kənikidək temitidu,

□ 4:4 «**Qorallhana boluxka tayyarliqan Dawutning munaridaktur**» — baxka birhil tərjimisi: «Pələmpəylik qilinon Dawutning munaridaktur». «**izahət**» — kona zamanlarda «wətəndin ayriqlon ləxkərlər» məlum xəhərgə yaqi məmlikətkə qayil bolonanda, xu xəhərgə bolon sadıqlıqini bildürüx üqün qalkanlirini xəhərnig sepilida yaqi munarlırida esip qoyatti («Əz. 27:11ni kərüng»). Xunga Sulaymanning bu sөzliri: «Sening güzəllikig xundakki, ming ləxkərnig qayillıqıouə, sadıqlıqıouə erixküdəktur» degən mənıdə. Yənə kelip bəlkim Xulamitning boynıouə kəpləgən marjanlar esıqlıq boluxı mumkin. «Sıpar» kiqıq qalkandur. □ 4:6 «**Tang atquqə, kəlonggilər keqip yokiouqə, mən özümni murməkkə teqiouə, məstiki dəngigə elip ketimən**» — Sulayman bəlkim pütün keqi Xulamitning toluq bədinidin huzurlanmaqı. □ 4:8 «**(8-ayət) xərhı**» — bəzi alimlar, bu sөzlər jinsiy muhəbbətning yukiri pəllisini ipadiləydu, dəp qaraydu. Buning mumkinqılıki bar bolqini bilən, biz yənə bu sөzləri Sulaymanning sөyümlüki bilən billə əp padıxahlıqning kəng zemini wə həyuyitigə Hərmon teqi (Pələstindiki əng egiz taq)ning əng egiz qoqkiliridin nəzər selixka bolon arzusini ipadiligən, dəp qaraymız. Sulaymanning bu təklipi yawayı həywanlarning xu yərləri məkən qıloqanlıki tüpəylidin hətərlık ix bolıdu, əlwəttə! ■ 4:8 Yuh. 17:24; Əf. 1:15-23 □ 4:10 «**Sening muhəbbiting nemidegən güzəl, i singlim, i jərəm!**» — Sulayman Xulamitni «singlim» dəp qaqiridu (12-ayəttimu): — (1) qədimki zamandiki bəzi xəirlarda axıq-məxuxlar bir-birini «aka, singlim» dəp qaqıratı; (2) ottura xərkıtki bəzi jəmiyətərdə mətiwar kixilər öz əmrigə almakqi bolon qızouə jəmiyətning yukiri təbıksidın orun əloquzux üqün yaqi nikahını təhimu «kapalətlık» kılıx üqün uni əwwal «singlim» dəp «bəkiwalatti».

Tiling astida bal wə süt bar;
 Kiyim-keqəkliringning purikī Liwanning purikīdur;□
 12 Sən peqətləngən bir baq̄dursən, i singlim, i jərəm!
 Etiklik bir bulak, yepiklik bir fontandursən.□
 13 Xahliring bolsa bir anarlik «Erən baq̄qisi»dur;
 Uningda qimmətlik mewilər,
 Henə sumbul ösümlükleri bilən,□
 14 Sumbullar wə iparlar,
 Kalamus wə qowzakdarqin,
 Hərhil məstiki dərəhliri,
 Murməkkə, muəttər bilən həmmə esil tetitkular bar.□
 15 Baqlarda bir fontan sən,
 Həyatlik sulirini beridioqan, Liwandin aq̄idioqan bir bulaksən».□
 16 «Oyoqan, ximaldiki xamal;
 Kəlgin, i jənuvtiki xamal!
 Mening beq̄im üstidin uq̄up ötkəy;
 Xuning bilən tetitkuliri sirtka purak qaq̄idu!
 Səyümlüküm öz beq̄ioq̄a kirsun!
 Özining qimmətlik mewilirini yesun!»□

5

Xulamit Sulaymanoq̄a jawab beridu

1 «Mən öz beq̄imoq̄a kirdim,
 Mening singlim, mening jərəm;
 Murməkkəməni tetitkulirim bilən yiq̄odim,
 Hərə kənikimni həsilim bilən yedim;
 Xarabimni sūtlirim bilən iqtim».

«Dostlirim, yənglar!»

□ 4:11 «Kiyim-keq̄akliringning purikī Liwanning purikīdur» — «Liwanning purikī» ormanliklarning hux purikī, əlwəttə. □ 4:12 «Sən peq̄ətləngən bir baq̄dursən, i singlim, i jərəm! Etiklik bir bulak, yepiklik bir fontandursən» — Sulaymanning Xulamitni mahtixi xuki, Xulamit özini heq̄kandak baxka adəmgə bərməy, pəq̄ət boləq̄usi ər üq̄ün pak saqlap kəldi. □ 4:13 «Uningda qimmətlik mewilər, henə sumbul ösümlükleri bilən,...» — ətirilər toq̄ruluk; «sumbul» birhil huxpuraklik ösümlük. □ 4:14 «Sumbullar wə iparlar, kalamus wə qowzakdarqin, ... murməkkə, muəttər bilən...» — ətirilər toq̄ruluk; «kalamus» birhil qomuxka ohxaydioq̄an ösümlüktin qiq̄idu. «murməkkə» wə «qowzakdarqin» adəttə məlum dərəhlərlərin qowzikidin elinidu. «Muəttər» birhil ösümlüknin yopurmaqliridin elinidu. □ 4:15 «Liwandin aq̄idioq̄an bir bulaksən» — yaki «Liwandin aq̄idioq̄an bir q̄uduqsən». «(9-15-ayət) xərhi» — 11-15-ayətlərdə Sulayman səyümlükini qiraylik baq̄ioq̄a, həttə «Erən baq̄qisi» («Behix»)ning özigə ohxitidu. U yənə Xulamitning pütün bədinidin huzurlanmaq̄qi ikənlikini bildüridu. □ 4:16 «(16-ayət) xərhi» — Xulamit Sulaymanning deginidək özini uningə toluq bərməq̄qi bolup, muhəbbətlixixkə təklip q̄ilidu. «Ximal xamili» bolsa salkin, adəmi yengilanderidu; «jənub xamili» bolsa adəmi illitip rahət beridu. (Pələstin üq̄ün «xərk xamili» qorqunluq, həmmə nərsini qurutiwetidu).

Iqinglar, kenglunglar haliojanqə iqinglar, i axik-məxuklar!»[□]

Ikkinqi kjsim {5:2-8:14} •••• Ər-ayalliq muhəbbattiki yahxilinxlar — muhəbbatning yengi ipadiliri •••• Tətinqi hatirə — Muhəbbatni rət qilix toorssidiki bir qux — u toorluluk oylininxlar {5:2-6:9} •••• Səkkizinqi oylinix — Xulamitni baskan qorqunqluk qux {5:2-6:3} •••• Xulamit səz kilidu — uni kara basidu

² «Mən uhawatattim, biraq kenglum oyoqak idi: —

— Səyümlükümning awazi!

Mana, u ixikni kəkiwatidu: —

— «Manga eqip bər, i singlim, i amrikim;

Mening pahtikim, mening oubarsizim;

Qünki bexim xəbnəm bilən,

Qaqlirim keqidiki nəmlik bilən həl-həl bolup kətti!»[■]

³ «Mən təxək kiyimlimni seliwətkən,

Qandaqmu uni yənə kiyiwalay?

Mən putlimni yudum,

Qandaqmu ularni yənə buləyay?»

⁴ Səyümlüküm qolini ixik təxükidin tiktı;

Mening iq-baqrilirim uningə təlmürüp kətti;

⁵ Səyümlükümgə eqixka qoptum;

Qollirimdin murmækki,

Barmaqlirimdin suyuq murmækki temidi,

Takaqning tutquqliri üstigə temidi;

⁶ Səyümlükümgə aqtim;

Biraq səyümlüküm burulup, ketip qaləanidi.

U səz qiləanda rohim qikiq kətkənidi;

Uni izdidim, biraq tapalmidim;

Uni qakirdim, biraq u jawab bərmidi;[□]

⁷ Xəhərni aylinidəjan jesəqilər meni uqritip meni urdi, meni yarilandurdi;

Sepillardiki kəzəqilər qümpərdəmni məndin tartiwaldi.

⁸ I Yerusalem qizliri, səyümlükümni tapsanglar,

Uningə nemə dəysilər?

[□] 5:1 «Mən öz beoiməja kirdim, ... murmækkəmmni tetitkulirim bilən yioqdim, hərə kənikimni həsilim bilən yedim; xarabimni sütlirim bilən iqtim» — Sulayman Xulamitning təklipini qəbul kilip uning bilan toluk muhəbbətlixidu. «Dostlirim, yənglar! Iqinglar, kenglunglar haliojanqə iqinglar, i axik-məxuklar!» — bu səzləni bəlkim Yerusalem qizliriningkidur. Ular (yaki toy qəldaxliri) axik-məxuklarning muhəbbəttin huzurlinxlirini toluk qollaydu. Ularning (Yerusalem qizlirining) qəllixi bilən Hudaning hərbi ər-ayalning otturissidiki muhəbbətini, jümlidin jinsiy muhəbbətini təstikləydiəjanliqi kərsitilidu; qünki u əzi bu ixlarni yaratqan. ■ 5:2 Top. 5:3 □ 5:6 «U səz qiləanda rohim qikiq kətkənidi» — baxka birhil tərijimi: «U burulup kətkəndə rohim qikiq kətkənidi».

Uningoʻa, soʻygining: «Mən muhəbbəttin zəiplixip kəttim! — dedi, dənglar».[□]

Yerusalem qizliri Xulamitqa səz qilidu

9 «Sening soʻyuṃlūküngning baxqa bir soʻyuṃlūktin qandak artuq yeri bar,

I, ayallar arisidiki əng gūzili?

Sening soʻyuṃlūküngning baxqa bir soʻyuṃlūktin qandak artuq yeri bar?

—
Sən bizgə xundak tapiləoʻanoʻu?».

{*Xulamit javab beridu*}

10 «Mening soʻyuṃlūküm ap’ak wə parkirak, yürəklik əzimət, On ming arisida tuoʻdək kəruṃərliktur»;[□]

11 Uning bexi sap altundindur,
Budur qaqliri atning yaylidək,
Taol qaqlisidək qara.

12 Uning kəzliri ekinlar boyidiki pahtəklərdək,
Süt bilən yuyuloʻan,
Yarixikida koʻyuloʻan»;[□]

13 Uning məngziliri bir təxtək puraklik əsuṃlūktəktur;
Aynioʻan yeqimlik gūllūktək;
Uning ləwliri nilupər,
Ular suyuq murməkkini temitidu»;[□]

14 Uning kolliri altun turubilar,
Iqigə beril yaqutlar kuyuloʻan.
Korsiki nəkixlik pil qixliridin yasaloʻan,
Kək yaqutlar bilən bezəlgən.

15 Uning putliri mərmər tüwrüklər,
Altun üstigə tikləngən.
Uning salapiti Liwanningkidək,
Kedir dərahliridək kərkəm-əyəwətliktur.

□ 5:8 «(2-8-ayət) xərhi» — Xulamit qara baskan bu qūxni kərgəndə Sulayman bilən allikaqan toy qiləoʻan bolsa kərək. Uning qūxidə boləoʻan inkasi wə təkəzzasini 2:17də wə 4:1-3də hatiriləngən birinqi qūxidiki pozitsiyəsi bilən selixturoʻanda tüptin ohximaydu. Bəlkim qūx Xulamitning həyatining əməliy əhwalini, yəni uning Sulayman bilən əməliy muhəbbitini əks əttürgən; qūxtə kəruṃən bəzi ixlar, xūbhəsiszki, Sulaymanning muhəbbitining, bolupmu jinsiy muhəbbət jəhəttə Xulamitqa boləoʻan tələplirini kərsitidu. U soʻyginining muhəbbitigə yaqi muhəbbitining tələplirigə anqə səzgür bolmaydiəoʻan bolup qaloʻan ohxaydu. Bu səzgürsizlik ularning muhəbbitigə intayin hətərlik idi; Xulamitning qūxidə Sulayman ketidu. Xuning bilən Xulamit qūx kəruṃ bilən muhəbbətning qimmətlikini bilip yetip, ixlarni yaxxilaydu. Yənə muhəim bir ix diqqətimizgə ərzyduki, qūxtə wə əməliy turmuxta, Sulayman (ərkək boləoʻini bilən, padixah boləoʻini bilən, pəyətəmbər boləoʻini bilənmu) həqqaqan Xulamitni «muhəbbət»kə zorlimaytti, bəlkı Xulamitning əzi bilən muhəbbətlixixini tələp qilatti. 7-ayəttə: Qūxidiki jesəqqlər uni pəhixə ayal dəp qarisoʻaqqa, uningəoʻa xundak muamilə qilip, qūmpərdini uningdin tartivalidu.

□ 5:10 «Mening soʻyuṃlūküm ap’ak wə parkirak, yürəklik əzimət,...» — baxqa birhil tərjimisi: «Soʻyuṃlūkümning yūzining aq yeri ap’ak, qizil yeri kīpqizil...». □ 5:12 «Yarixikida koʻyuloʻan» — yaqi «yaqutlardək bezəxkə bekitilgən». □ 5:13 «Uning məngziliri bir təxtək puraklik əsuṃlūktəktur; aynioʻan yeqimlik gūllūktək; uning ləwliri nilupər, ular suyuq murməkkini temitidu» — ayətning ibranıy tilini qūxinix səl təs, baxqa tərjimiliri uqrixi mumkin. Nemila bolmisun tetitku wə huxpuraklik əsuṃlūk baqliri ottura xərktə intayin az idi, qimmətlik idi.

16 Uning aʼozi bəkmu xerindur;
Bərħək, u pütünləy güzəldur;
Bu mening sөyümlüküm, —
Bərħək, bu mening amrikim,
I Yerusalem kızliri!»□

6

Yerusalem kızliri sөzləydu

1 «Sening sөyümlüküng nəgə kətkəndu,
Kız-ayallar arisida əng güzəl boləuqi?
Sening sөyümlüküng kəyərğə burulup kətti?
Biz sən bilən billə uni izdəyli!»□

Xulamit ularəja jawab beridu

2 «Mening sөyümlüküm öz beəliəja qüxti,
Tetiku otyaxliklarəja qüxti.
Baqlarda ozuklinixka,
Nilupərləni yioixka qüxti.
3 Mən mening sөyümlükümninkidurmən,
Wə sөyümlüküm meninkidur;
U öz padisini nilupərlər arisida baqıdu»□

Tokkuzinqi oylinix — Sulaymanning Xulamitka kaytip kelixi — Xulamitni kayta mahtixi {6:4-6:9} ••• Sulayman Xulamitka sөz qilidu

4 «Sən güzəl, i sөyümlüküm, Tırzah xəhıridək güzəl;
Yerusalemdək yekimlik,
Tuqlarni kətürgən bir qoxundək həywətliktursən;□

5 Ah, kəzliringni məndin kətküzgin!
Qünki ular mening üstümdin ojalib keliwatıdu;
Qaqliring Gilead teəqi baqlırida yatқан bir top əqkilərdəktur.

6 Qıxliring yengıla yuyuluxtın qıkқан kırkıloğan bir top koylardək;
Ularning həmmisi koxkezək tuqlanlardındur;

□ 5:16 «Uning aʼozi bəkmu xerindur» — bu bəlkim gəp-səzlrining tatlıkılığını kərsitidu. «(9-16-ayət) xərhı» — Xulamit hazır baxqılarning aldidə sөyginini mahtaxtin həq tartınmaydu. U hazır «koram taxta yoxurunoğan pahtək»tin kəp dadıl bolup kətti! □ 6:1 «Sening sөyümlüküng nəgə kətkəndu, kız-ayallar arisida əng güzəl boləuqi? .... biz sən bilən billə uni izdəyli!» — Yerusalem kızlirining 5:9-ayəttiki mazaq wə gumanlırı pütünləy yokıdı. □ 6:3 «(2-3-ayət) xərhı» — adətə bu muhəbbət xeridə «baql» Xulamitning bədinini yaki ularning muhəbbitining əzini kərsitidu. Muxu yərdə «baql» Sulayman Xulamitka muhəbbitini kərsətməktə, uning bədinidin yənə huzurlanmaқта, dəp qaraymız. Xulamitning Sulaymanning əzige baqlıoğan muhəbbitigə ixənqi kamil: 2:16də u: «sөyümlüküm meninkidur, mən uningkidurmən» dəydu; hazır uningəja nisbətən sөyginining əzige əməs, bəlkı əzining uningəja təwə boləqlıki əng muhım ixtur. «U öz padisini nilupərlər arisida baqıdu» — baxka birhıl tərjimisi: «u nilupər arisida ozuklinidu». Biraq nemilə bolmisun bunıng kəqma mənisı tərjimimizningkidək bolıdu — demək, Sulayman Xulamitning bədinidin huzurlanmaқта. □ 6:4 «Sən güzəl, i sөyümlüküm, Tırzah xəhıridək güzəl» — Tırzah xəhıri intayın güzəl idi. Sulaymanning dəwrıdin keyin u İsrailning ximaliy padıxahlikining waqitlik paytəhti boldi («1Pad.» 15-bab).

Ular arisida heqybiri kəm əməstur;□
7 Qümbiling kəynidə qəkiliring parqə anardur.

8 Atmix hanix, səksən kenizəkmü bar;
Kızlar sanaksız;□ ■

9 Birak mening hahtikim, oqubarsizim bolsa birdinbirdur;
Anisidin tuquloqanlar iqidə tənqdaxsiz boluquqı,
Özini tuqıquqıning tallıoıınıdur.
Kızlar uni kərüp, uni bəhtlik dəp ataxti,
Hanixlar wə kenizəklərmü kərüp uni mahtaxti».□

Bəxinqi hatirə — Yezida dəm elix — Galiliyəgə kaytix {6:10-8:14} ••••
Oninqi oylinix - «Maḥanaim», yəni «ikki bargah» ussuli {6:10-7:10} ••••
{Yerusalem kızliri söz kılidu}

10 «Tang səhər jahanoqə kəriqandək,
Aydək güzəl, aydingdək roxən,
İllik kuyaxtək yoruk,
Tuqlarni kətürgən qoxunlardək həywətlik boluquqı kimdur?»□

Xulamit Yerusalem kızlirioqə söz kılidu

11 «Meoızlar beoıoqə qüxtüm,
Jiloidiki gül-giyahlarıni kərüxkə,
Üzüm telining bihliqan-bihlimioqanlikini kərüxkə,
Anarlarınq qeqəkligən-qeqəklimigənlikini kərüxkə;
12 Birak bilə-bilməy,
Jenim meni kətürüp,
Esil həlkimning jəng hərwiliri üstigə qoyoqanikən».□

Yerusalem kızliri yənə Xulamitni mahtap söz kılidu

13 «Kaytkin, kaytkin, i Xulamit —
Kaytkin, kaytkin, bizning sanga kəriqumiz bardur!»

□ **6:6** «Ular arisida heqybiri kəm əməstur» — yaki «ular arisida heqybiri tuqmastur».
□ **6:8** «Atmix hanix, səksən kenizəkmü bar; kızlar sanaksız» — «hanix»lar toluq ayal dərjisisidə, «kenizəklər» hərəmdiki «kiqik hotun» dərjisisidə, «kızlar» kəlgüsidiki kenizəklər idi. Bularning sanlirioqə kəriqanda Sulayman padixahlıqining dəslipidila Xulamitni öz əmrigə aloqanıdi. Keyin uning 700 ayali, 300 keniziki boluqan («1Pad.» 11-babni kərüng). Biz bu ix üstidə «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz. ■ **6:8** 1Pad. 11:3 □ **6:9** «(4-9-ayət) xərhi» — Sulaymanning bu kətimki Xulamitni mahtioqan bəzi səzliri toy keqisidikigə ohxax boluqini bilən, yengidin qoxuloqan mahtaxliri tehimu küqlük. U yənə Xulamitni qədirləydu, tehimu mahtaydu. Sulaymanning uningə baolıqan muhəbbiti uning «əlgəmgə yətkənliki»gə asaslanoqan əməs. □ **6:10** «(10-ayət) xərhi» — Xulamit həzir Sulaymanning muhəbbitining təsiridə ixəngkə toloqan, küqlük zat bolup qıtki. «Tang səhər jahanoqə kəriqandək» — baxqə birhil tərijimi: «Tang səhərdək nurluk kərüngən...» □ **6:12** «(11-12-ayət) xərhi» — Xulamit yənə kəmtərlik bilən bundək mahtaxlaroqə jawab beridu; u birdinla hanix boluqan bolsimu, uning öz həlkigə baolıqan hərmiti burunkidəkla qongqurdur («mening esil həlkim», dəydu). U tuyuksiz səhralik kız Salahiyitidin hanixlik orniqə qıkkanda heq adətlinəlmigən. Əksiqə, u xu ətigəndila «jiloidiki gül-giyahlarıni kərüxkə, meoızlar beoıoqə qüxkən» idi, qünki bular bəlkim uningə öz yurti Galiliyeni əslitidu. 12-ayətni ibraniy tilida qüxinix bək təs, baxqə kəp tərijimiliri uqrxı mumkin. Uning mənisi bizningqə qandakla bolmisun uning tuyuksiz yukəri orunoqə kətürülüxi bilən baolıqtur.

«Silər Xulamitning nemisigə qarışunqlar bar?»

«“Ikki bargah” ussuloğa qüxkən waq̄tidikidək uningöya qaraymiz!»[□]

7

Sulayman Xulamitka söz kılidu •••• Xulamit Sulayman üqün «ikki bargah» ussulini oynaydu

¹ «I xahzadining kızi,

Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!

Toloqıan yampaxliring gəhərlərdək,

Qewər hünərwən kəlining hüniridur.[□]

² Kindiking yumulaq bir kədəhtur;

Uning əbjəx xarabi kəm əməs;

Korsıqıng buşday dəwisidur,

Ətrarıqə nilupərlər olixidu.[□]

³ Ikki kəksüng ikki maraldək, jərənning kəxkezidur;

⁴ Boynung pıl qıxliridin yasaloğan munardur;

Kəzliring Bat-Rabbim kəwuqi boyidiki Həxbon kəlgəkliridək,

Burnung Dəməxkəqə qaraydıoğan Liwan munaridəktur;

⁵ Üstüngdə bəxing Karməl təşidək turidu;

Bəxingdiki ərümə qaqliring səsün rəngliktur,

Padixah büdür qaqliringning məhbüsidur.[□]

⁶ I səyginim, huzurlar üqün xunqə güzəl, xunqə yekimliktersən!

⁷ Sening boyung palma dərihidək,

Kəksüng üzüm oqunqiliridəktur.[□]

⁸ Mən: — «Palma dərihi üstigə qikimən,

Xahlirini tutup yamiximən;

Kəksiliring dərwəqə üzüm tal oqunqiliridək,

[□] **6:13 «Silər Xulamitning nemisigə qarışunqlar bar?»** — bu sözləni Xulamit eytidu. «**ikki bargah**» ussuloğa qüxkən waq̄tidikidək uningöya qaraymiz!» — bu sözləni Yerusalem kıziliri eytidu. «Ikki bargah» — İbraniy tilida «Maḥanaim» degen yəni kərsitixi mumkin. «Ikki bargah» ussul bəlkim muḥəbbətəni ipadiləydiğan bir ussul idi. İzahat: — Kız muxu yərdə «Xulamit» (xulamlik kız) dəp atilidu. U bəlkim Galiliyədiki «Xunəm» degen xəhərdin kəlgən. «Xunəm» keyin «xuləm» dəp ataloğan. «Xulamit» yaki «xulamlik» degenning baxkə bir mənisı «Sulayman hanım»; yəni bir mənisı «kamil boluqçı». MuXu yərdə u yənə mahtaxlarəqə kəmtərlik bilən jawab beridu. [□] **7:1 «Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!»** — yaki «kəxliringdə sening putliring nemidegən güzəl!». [□] **7:2 «Kindiking yumulaq bir kədəhtur»** — bəzi alimlar «kindiking» degen söz jinsiy yolini, yaki tənning təwən kısmını kərsitidu, dəp qaraydu. Undək bolsa Xulamit Sulayman aldida yalingəq bolup ussul oynaydu. «...uning əbjəx xarabi kəm əməs;...» — «əbjəx xarab» Pələstində adəmnı əng məst kılidioğan xarab həsablinatti. [□] **7:5 «Padixah büdür qaqliringning məhbüsidur»** — uluq Sulayman padixah yezidiki bir kızoğa «əsir holdı»! Muḥəbbətning kücü zordur! [□] **7:7 «Sening boyung palma dərihidək, kəksüng üzüm oqunqiliridəktur»** — «palma dərihi»ning əzi ünümlük, həsulluk dərəh həsablinidu. Xulamit egiz boyluk wə zilwa, «həsulluk» dəp qaraloğan ohxaydu.

Burnungning purikı almilardək, tanglayliringning tēmi əng esil xarabdəktur...».[□]

Xulamit sēz kılıp, Sulaymanning gēpini dawamlaxturidu

9

«...mening sēyümlükümning gelidin silik ətüp,

Ləwlər, qıxlardin teyilip qüxsun...!»[□]

¹⁰ Mən mening sēyümlükümningkidurmən,

Uning təkəzzasi manga qaritilidu».[□]

On birinçi oylinix — Xulamitning öz yurtini yoqlaxka bolōan arzusi

•••• {7:11-8:4} •••• *Xulamit sēz kılıdu*

¹¹ «I sēyümlüküm, keləyli,

Etizlarōja qıkayli;

Yezilarda tünəp keləyli»[□]

¹² Üzümzarlıqka qıqıxka baldur orundin turayli,

Üzüm tallirining bihliōan-bihlimiōanlıkını,

Qeqəklərnin eqilōan-eqilmiōanlıkını,

Qeqəklərnin bərk urōan-urmiōanlıkını kərəyli;

Axu yərdə muhəbbətirimni sanga beqıxlaymən.

¹³ Muhəbbətğüllər axu yərdə öz purikını puritidu;

İxiklirimiz üstidə hərhil esil mewə-qiwilər bardur,

Yengi həm konimu bardur;

Sən üqün ularni toplaş təyyarlıdim, i sēyümlüküm!»[□]

8

Dawami — Xulamit sēzini dawamlaxturidu

¹ «Ah, apamning kəksini xoriōan inimdək bolsang'idi!

Seni talada uqrıtar bolsam, sēyətım,

[□] 7:8 «Palma dərıhi üstigə qıqımən, xahlirini tutup yamiximən; kəksiliring dərwekə üzüm tal oşunqiliridək...» — palma dərıhining hormilirini üzük yağı güllirini qanglaxtürüp mewilik kılıx üqün uningōja yamixip qıqıxi kerək. Sulayman bu ohxitixta bəlkim ikkila mənisini kəqmə mənıdə ıxlitidu. Həzir Xulamit bilən jinsiy munasiwət ötküzükə baxlaydu. «...burnungning purikı almilardək, tanglayliringning tēmi əng esil xarabdəktur...» — «almilar» degənnin baxka birhil tərjimisi «erüklər». [□] 7:9 «...mening sēyümlükümning gelidin silik ətüp, ləwlər, qıxlardin teyilip qüxsun...!» — ıbraniy tilida qüxinix bək tēs, baxka kəp tərjimiliri uqrixi mumkin. Lekin omumiyy mənisi enıkkı, Xulamit Sulaymanning «muhəbbətlixeyli» degən təliphigə inkas qayturup, toluq qəbul kılıdu. [□] 7:10 «(1-10-ayət) xərhi» — 9-10-ayəttə Xulamit Sulaymanning «muhəbbətlixeyli» degən təliphigə inkas qayturup, toluq qəbul kılıdu. [□] 7:11 «I sēyümlüküm, keləyli, Etizlarōja qıkayli; Yezilarda tünəp keləyli,...» — Xulamitning öz yurtini yənə kərgüsi, xu yərdə Sulayman bilən dalada muhəbbətlexküsi bar idi. 12-13-ayətnimu kərnig. [□] 7:13 «Muhəbbətğüllər axu yərdə öz purikını puritidu» — «muhəbbətğül» degən gül jinsiy muhəbbətni qəzəyaydıōan birhil gül. «ixiklirimiz üstidə hərhil esil mewə-qiwilər bardur, ...sən üqün ularni toplaş təyyarlıdim, i sēyümlüküm!» — Kanaanda (Pələstində) həklər «ixik üstı»diki bir jaza üstidə hərhil mewə-qewiləni saklaydu.

Wə heqkim meni kəmsitməytti.□

² Mən seni yetəkləytdim,
Apangning öyigə elip kirətdim;
Sən munga təlim berətding;
Mən sanga tetitku xarabidin iқküzətdim;
Anarlimning xərbididin iқküzətdim. □

³ Uning sol қoli bexim astida bolatti,
Uning ong қoli meni silaytti!».

⁴ «Silərgə tapilaymənki, i Yerusalem қizliri —
«Uning waқit-saiti bolmiоuqə,
Silər muhəbbətni oyoqatmanglar, qozojimanglar!»□

On ikkinqi oylinix — Yezilaroqa, yəni Galiliyəgə boloqan səpər {8:5-8:7}
•••• *Xulamitning yurtidiki қizlar awwal səzləydu — uni tonuməy қalidu*
⁵ «Daladin қiқiwatқан bu zadi kim?
Əz səyümlükigə yəlinip?»

«Mən alma dərihi astida seni oyoqatқanidim;
Axu yərdə apang toloqəқ yəp seni dunyaоqə qiqəroqanidi;
Axu yərdə seni tuoqkuqi toloqəқ yəp seni qiqəroqanidi».□

Xulamit Sulaymanoqa səz қilidu

⁶ «Meni kənglүnggə məhүrdəқ,
Bilikinggə məhүrdəқ baskaysən;
Qunhi muhəbbət əlümdəқ küküktur;
Muhəbbətning қizojinixi təhtisəradəқ rəhimsiz;
Uningdin қiққан ot uқkunliri,

□ **8:1 «Ah, apamning kəksini xəroqan inimdəқ bolsang'idi! Seni talada uqritar bolsam, səyətdim, wə heqkim meni kəmsitməytti»** — Pələstində aqa-ukining əzara amraklıқini oуқq ipadilixi, səyüxi normal əhwal. Axıq-məxuklarıning xundəқ қilixi əyiblik dəp қaralоqəqə, Xulamit «Sulaymanni inimdəқ bolsidil» dəp tiləydu. □ **8:2 «Sən munga təlim berətding»** — Xulamit Sulaymanning danalıқidin ortaqıaxmaqı. Yerusalemdeki ordida turoqanda Sulayman aldıraқ bolоqəqə muxundəқ pürsət az bolatti. Apisining əyidə bolsa dəhliləz əz bolidu. Ərning əyalioqa bilim, danalıқni axurux pürsitini yaritix məs'uliyiti bar. «Sən munga təlim berətding» degənning bəxқə birhil tərјimisi: «Xu yərdə apam munga əgətkən». «**Mən sanga tetitku xarabidin iқküzətdim; anarlimning xərbididin iқküzətdim**» — bəlkim Xulamitning apisi inisini emitkəndəқ (1-ayət), Sulaymanoqa əmqəқ saloқisi barlıқini bildüridu. □ **8:4 «...silər muhəbbətni oyoqatmanglar, qozojimanglar!»** — yəki «...uni baldur oyoqatқininglar, qozojoininglarning nemisi?!». □ **8:5 Daladin қiқiwatқан bu zadi kim? Əz səyümlükigə yəlinip?»** — Xulamit əsliy toyoqa baroqan yol bilən қaytip kelidu. Ular Yerusalemdin yeriha xəhiridiki yol bilən қiқip Jordan dəryasi jilоisini boylap qel-bayawandin etüp Xunəmgə қaytidu. Qel-bayawanning issiқi bilən u Sulaymanoqa yəlinip mangidu. U xunqə əzgərgənk, yurttikiləz uni tonuməy қalidu. Xunga bu səzlər Xulamitning yurtidiki қizlarning degini bolsa kerəқ. «**Mən alma dərihi astida seni oyoqatқanidim; axu yərdə apang toloqəқ yəp seni dunyaоqə qiqəroqanidi; axu yərdə seni tuoqkuqi toloqəқ yəp seni qiqəroqanidi**» — bu səzləni Sulayman Xulamitқə eytidu. Sulayman bəlkim birinqi ketim (padiқining қiyapitidə) dəl muxu alma dərihi astida Xulamitni ulhlawatқан petidə uqratқanlıқini əsləydu. Xu alma dərihi dəl Xulamitning apisi uni tuoqқан jay idi. «Mən alma dərihi astida seni oyoqatқanidim» — Muxu «oyoqitix» həm uyқudin oyoqitixnimu, muhəbbətkə oyoqitixnimu kərsətsə kerəқ. Sulayman bilən Xulamit Xulamitning həyati baxlanoqan dəl xu jayda («alma dərihi astida» əzara təwəndiki əhdə (6-ayət) bilən baolixidu.

— Yahning dāhxətlik bir yalkunidir!□

7 Kəp sular muhəbbətini oqürəlməydu;

Kəlkünlär uni oşərək kılalmaydu;

Birsi: «Öy-təllukatlırimning həmmisini berip muhəbbətkə eriximən» desə,

Undaқта u adəm kixining nəziridin pütünləy qüxüp ketidu».■

On üqinqi oylinix — Xulamitning yurtioja, oygə qayitip kelixi. Xulamit kiiqik singlisi tooşruluk ikki akisioja söz kiliidu {8:8-8:14}. •••• Xulamit ikki akisioja söz kiliidu

8 «Bizning kiiqik singlimiz bardur;

Biraқ uning köksi yoktur;

Singlimizoja əlqilər kəlgən künidə biz uning üqün nemə kiliimiz?»□

Ikki akisi jawab beridu

9 «Əgər u sepil bolsa,

Biz uningoja kümüx munar salimiz;

Əgər u ixik bolsa,

Biz uni kedir tahtaylar bilən qaplaymiz».□

Xulamit söz kiliidu

10 «Əzüm bir sepildurmən,

Həm mening köksilirim munarlardəktur;

Xunga mən uning kəz aldida hatirjəmlik tapқан birsidək boldum».□

Xulamit sözini dawam kiliidu

11 «Sulaymanning Baal-Hamonda üzümzari bar idi,

Üzümzarini başwənlərgə ijarigə bərdi;

Ularning həmmisi mewisi üqün ming tənggə apirip berixi kerək idi;

12 Əzümning üzümzarim mana mening aldimda turidu;

Uning ming tənggisi sanga bolsun, i Sulayman,

□ **8:6 «Meni kənglūnggə mēhürdək, bilikinggə mēhürdək baskaysən..»** — xərhi: Padixah əz mēhüridin hēqqaqan ayrilmaydu. Mēhüri bolsa adəttə altun-gəhərdin yasaləjan bolup, intayin kimmətlik nərsə idi. Hər bir nərsə üstigə mēhür baskanning mənisi «bu meningki» degən bolidu, əlwəttə. Xulamit əzining Sulaymandin hərgiz ayrilmasliқini halaydu, əzini ələmgə: «mən Sulaymannikidurmən» dəp ispatlimaqci bolidu. **«muhəbbət... Yahning dāhxətlik bir yalkunidir!»** — «Yah» — «Yahwəh», yəni Pərwərdigarning namining kışka xəkli. ■ **8:7** 1Kor. 13:8 □ **8:8 «(8-ayət) xərhi»** — Xulamit kiiqik singlisi üqün ənsirəydu. U yatliқ boluqə qandak kiliip uni pak saklax kerək? Muxu soal tooşruluk oyliəjanda bəlkim əzining yaxliқ waқitlirini əsləydu. □ **8:9 «(9-ayət) xərhi»** — muxu ayəttə Xulamitning ikki akisi uning soaliəja (8-ayət) jawab beridu. Ularning singlisi əzini əsraydiojan, nomus kiliəjojan kiz bolsa («sepil bolsa»), undaқта akiliri uni mukapatlaydu. Biraқ əgər u nomusni saklimaydiojan, hətərlik yoloja qışmaqci bolsa («ixik bolsa»), akiliri uni pəwku'addə koşdaydu. □ **8:10 «10-ayət xərhi»** — Xulamit dərwaқə «sepil» idi — baxқilarning ezitkulukliriəja toluқ qidiəuqililik bar idi, u pütünləy nomusi bilən ətkənidi. Əzini pak sakliəjaqca u Sulaymanning əhdisini qəbul kiliqca tolimu təyyar idi. U hazır bəlkim ikki akisi əsli əziga yürgüzəng kəttik muamiliəning zərürükini kərip yetixi mumkin idi. U sayisiz üzümzarda ixligəndə «ezikturuluxning ehtimali» az idi; sayisi boləjan mewilik dərəhliri arisida ixligən bolsa, yaman niyətlik adəm təripidin ezikturulux ehtimali bar bolatti.

Xuningdək ikki yüz tənggə mewisini baqquqularoşa bolsun».□

Sulayman Xulamitka söz qilidu

¹³ «Həy baqlarda turuqı,
Həmrahlar awazingni anglişusi bar;
Mangimu uni anglatkuzoşaysən».□

Xulamit Sulaymanoşa söz qilidu

¹⁴ «I səyümlüküm, tez bolə,
Jərən yaki yax buqıdək bol,
Tetitkular taqliri üstidə yügürüp!»□

□ **8:12 «11-12-ayət xərhi»** — 11-12-ayət: bu ayətlərdə Xulamit özining Sulaymanoşa toluq mənəsup ikənlikini təkitləydu. U özini Sulaymanoşa beşixlişan bir üzümzarəşa ohxitidu. Sulaymanın barlıq üzümzarlırini baqquqular özigə tegixlik in'aməşa erixidu, əlwəttə. Xuningəşa ohxax Xulamit hazır Sulaymanın ikki akisi üqün tegixlik in'am berixini soraydu. Qünki ular uni nomuşan qilip toy qiloşuqə uningdin həwər elip kəlgənidi. 12-ayət: «Əzümning üzümzarim mana mening aldimda turidu» degən sözlər Xulamitning öz xəhsini Sulaymanoşa beşixlişini pütünləy ihtiyarən, pütünləy ərkinlik bilən boldi, dəp ipadiləydu həm təkitləydu. Ərkinlik mana muhəbbətning ayrılmas bir qismidur. □ **8:13 «13-ayət xərhi»** — Xulamitning kona dostliri (həmrahlar) bəlkim uningdin nahxa eytixni tələp qilidu. Sulaymanınmu anglişusi kelidu. Xulamit nahxa eytip sirtka qikip, Sulaymanı təwəndikidək qaşiridu. □ **8:14 «Tetitkular taqliri üstidə yügürüp!»** — yaki «Yetitku əsümlük taqliri üstidə yügürüp!».

Yəxaya

Hudaning Israiloşa boloşan «dəwa»si həm qaqırığı

¹ Uzziya, Yotam, Aşaz wə Həzəkiyalər Yəhudaşa padixah boloşan wəqitlarda, Yerusalem wə Yəhuda toşrisida, Amozning oşli Yəxaya kərgən oşayibana wəhiy-alamətlər: —

² «I asmanlar, anglanglar!

I yər-zemin, kulak sal!

Qünki Pərwərdigar söz eytti: —

«Mən balilarni bekişip qong kildim,

Biraş ular Manga asiylik kildi. □ ■

³ Kala bolsa igisini tonuydu,

Exəkmü hoşayinining okurişa *mangidişan yolni* bilidu,

Biraş Israil bilməydu,

Öz həlqim heş yorutuloşan əməs.

⁴ Ah, gunahkar «yat əl»,

Kəbişlikni toplap özigə yūkligən həlk,

Rəzillərning bir nəşli,

Nijis bolup kətkən balilar!

Ular Pərwərdigardin yiraşlixip,

«Israildiki Mukəddəs Boluşi»ni kəzigə ilmidi,

Ular kəynigə yandi. □ ■

⁵ Nemixka yənə dumbalanoşunglar kelidu?

Nemixka asiylik kiliwerisilər?

Pütün baxliringlar aşrip,

Yūrikinglar pütünləy zəiplixip kətti. ■

⁶ Bexinglardin ayioşinglaroşiqə saş yeringlar qalmidi,

Pəşət yara-jaraşət, ixşik wə yiring bilən toldi,

Ular tazilanmişan, tengilmişan yaki ularoşa heş məlhəm sürülmigən. □

⁷ Wətinglar qəlləxti;

Xəşərliringlar kəyüp wəyrənə boldi;

Yər-zemininglarni bolsa, yatlar kəş aldینگlardila yutuweliwatidu;

U yatlar təripidin dəpsəndə kiling qəllixip kətti. ■

⁸ Əmdi üzümzaroşa selinoşan qəllidək,

Tərhəməkkikkə selinoşan kəpidək,

Muhasirigə qūxkən xəşərdək,

□ **1:2** «I asmanlar, anglanglar!» — Mukəddəs Kitab boyiqə üç asman bar. «Təbirələr»ni kəring. «**Qünki Pərwərdigar söz eytti...**» — muxu kitabta elinoşan «Pərwərdigar»

bolsa, ibranıy tilidiki «Yahwəh» degənnıng tərjimisidir. «Yahwəh» Hudaning yənə bir ismi bolup, «Mənggülik Boluşi», «Əzüm Bardurmən», «əşdisidə mənggü Turuşi Huda» degənni bildüridu. Təbirlərnimu kəring. ■ **1:2** Kan. 32:1 □ **1:4** «Ah, gunahkar «yat əl»...» — bu həşwi, kinayilik gəp. Hudaşa nisbətən Israil butpərəs bir «yat əl» bolup kətkənidi. «**Israildiki Mukəddəs Boluşi**» — Hudaning yənə bir ismidur. Bu isim bəlkim, «Əzining Israil həlqigə

birdinbir pak-mukəddəs boluşi ikənlikini kərsətkən Huda wə Israil arisida pak-mukəddəs turuşi Huda» degən mənədi. Yəxaya pəyşəmbər Hudani tiloşa aloşanda, bu ismini kəş ilxitidu. ■ **1:4** Zəb. 78:8; Yəx. 57:3 ■ **1:5** 2Tar. 28:22; Yər. 2:30 □ **1:6** «ularoşa heş məlhəm

sürülmigən» — yaki «ularoşa heş zəytun meyi sürülmigən». ■ **1:7** Kan. 28:51,52; Yəx. 5:5

Zionning kızı zəip qalduruldi. □

⁹ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar bizgə azəjinə «kaldisi»ni qaldurmiojan bolsa,

Biz Sodom xəhirigə ohxap qalattuk,
Gomorra xəhirining halioja qūxūp qalattuk. □ ■

¹⁰ I Sodomning həkümranliri, Pərwərdigarning səzini anglap qoyunglar,
«I Gomorraning həlki, Hudayimizning qanun-nəsihitigə kulak selinglar!» □

¹¹ Silər zadi nemə dəp Manga atap nuroqunliojan qurbanliklarni sunisilər?» — dəydu Pərwərdigar.

— «Mən köydürmə qoçqar qurbanliqlinglardin,
Bordak malning yaqliridin toyup kəttim,
Bukilar, paklanlar, tekilərnin qanliridin heç hursən əməsmən. □ ■

¹² Silər Mening aldimoja kirip kəlqininglarda,
Silərdin həyła-aywanlirimni xundak dəssəp-qəyləxni kim tələp kילוan? □

¹³ Bihudə «axlik hədiyə»lərnə elip kelixni boldi kilinglar,
Huxbuy bolsa Manga yirginqlik bolup qaldi.
«Yengi ay» həytliri wə «xabat kün»lirigə,
Jamaət ibadət sorunlirioja qakirilixlaroja —
Kiskisi, kəbihliktə ötküzülgən daşduşilik yiojilixlaroja qidojuqulikim kalmidi. □

¹⁴ «Yengi ay» heytinglardin, bekitilgən heyət-bayriminglardin kəlbim nəprətlinidu;

Ulər manga yük bolup qaldi;
Ularni kətürüp yürüxtin qarqap kəttim.

¹⁵ Qolunglarni kətürüp duaəja yayoqinglarda,

□ **1:8 «üzümzarəja selinojan qəllidək, tərhaməklikkə selinojan kəpidək...»** — Yerusalemnin əhwalini təsvirləydu; u nəhayiti kıl üstidə turojanlikini, intayin muqimsiz əhwaldə kəldurulojanlikini bildürsə kerək. **«Zion»** — yaki «Zion teşji» bolsa Yerusalemlə xəhiri, xuningdək muqəddəs ibadəthana jaylaxqan taşdur. □ **1:9 «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar»** — «Yəxaya» kitabida kəp ixlilitidiojan Hudaning bir nami. **«Pərwərdigar bizgə azəjinə «kaldisi»ni qaldurmiojan bolsa...»** — «kaldi» (Hudaning «kaldisi») «Yəxaya» degən kitabta kəp kərilidiojan tema yaki mawzudur. Israil həlqining kəp qismi Hudadin yiraqlixip kətkən bolsimu, Hudaning mehir-xəpkiti bilən ularning arisida həman əzigə sadik bir «kaldi» bolidu. **«Sodom xəhirigə ohxap qalattuk, Gomorraning halioja qūxūp qalattuk»** — kona zamanlarda, (Ibrahəim pəyoşəmbərnin dəwriddə) bu ikki xəhər Hudaning naziridə nəhayiti rəzil bolup, U asmandin ot-günggürtni yaşdurup ularni pütünləy wəyran kילוan. İkki xəhərnin bəgünəgə kədər heçqəndək izliri kalmidi («Yar.» 19-babni kəruing). Yəxayaning deməkçi boləqini, Huda Əzigə sadik bir «kaldisi» qaldurmiojan bolsa, Israilmu bu ikki xəhərgə ohxax rəzillik bilən toluq, ohxaxla pütünləy wəyran bolup yər yüzidin yökilip kətkən bolatti. ■ **1:9 Yar. 19:24; Yəx. 17:6; 24:6; 30:17; Rim. 9:29** □ **1:10 «I Sodomning həkümranliri, ... I Gomorraning həlki, ...»** — muxu yərdə, Yəxaya pəyoşəmbər əz həlqini Sodom həm Gomorradikilərgə biwasitə ohxitidu. □ **1:11 «köydürmə qurbanlik»** — muxu hil qurbanlik Hudaəja atap toluq köydürülətti. ■ **1:11 Zəb. 50:8-14; Pənd. 15:8; 21:27; Yəx. 66:3; Yər. 6:20; Am. 5:22** □ **1:12 «dəssəp-qəyləxni kim tələp kילוan?»** — «dəssəp-qəyləx» degən səz muxu yərdə bəlkim həlq elip kirgən nuroqunliojan qurbanlik mallirining ibadəthanining həytilirini dəssigənlikini kərsitidu. Baxqə birhıl tərjimisi «dəpsəndə kılıx». □ **1:13 «axlik hədiyə»lər** — «axlik hədiyə» adətə «köydürmə qurbanliklər» həm oja qoxulatti. **«huxbuy bolsa manga yirginqlik bolup qaldi»** — Musa pəyoşəmbərgə tapxurulojan qanunoja asasən, hər küni muqəddəs ibadəthanda huxbuy yəxiç kerək idi. **«xabat küni»** — bolsa xənbə küni bolup, Israilar üçün «muqəddəs küni»dur, bu heçqəndək ix-əmgək kilməy Hudaəja səjojnidiojan, ibadət kılıdionun küni idi. Yəhudiyar bu künni «xabat küni», yəni «(hizməttin) dəm elix küni» dəydu. Yənə 56-bab, 2-ayətni kəruing.

Közümni silərdin elip qaçımən;
Bərhək, көpləp dualarni kiləninglarda, anglimaymən;
Qünki қolliringlar қаноға boyaldi.■

¹⁶ Өzünglarni yuyup, paklininglar;
Kilmixliringlarning rəzillikini көz aldindin neri қilinglar,
Rəzillikni қilixtin қолunglarni үzünglar;■

¹⁷ Yahxilik қilixni өgininglar;
Adillikni izdənglar,
Zomigərlərgə tənbiһ beringlar,
Yetim-yesirlərnə nahəқliktin halas қilinglar,
Tul hotunlarning dəwasini soranglar.□

¹⁸ Əmdi kelinglar, biz munazirə қilixayli, dəydu Pərwərdigar,
Silərnəng gunahinglar қip-қizil bolsimu,
Yənila қardək ақiridu;
Ular қizil қuruttək toқ қizil bolsimu,
Yungdək ap'аk bolidu.□ ■

¹⁹ Əgər itaətmən bolup, anglisanglar,
Zemindiki esil məhsulattin bəһrimən bolisilər;

²⁰ Biraқ rət қilip yüz өrisənglar,
Қiliq bilən ujukturulisilər»

— Qünki Pərwərdigar Өz aқzi bilən xundaq degən.

²¹ Sadıq xəһər kandaқmu pahixə bolup қaldi!?
Əslidə u adalət bilən tolaşanidi,
Həққaniylik uni makan қiləjanidi,
Biraқ һazir қatillar uningda turuwatidu.□

²² Kümүxüng bolsa daxқaloға aylinip қaldi,
Xarabingə su arilixip қaldi;■

²³ Əmirliring asiylik қiləuқilar,
Oşqilarəğa ۆlpət boldi;
Ularning һərbiri parişə amraq bolup,
Soşə-salamlarni көzləp yürməktə;
Ular yetim-yesirlər үqün adalət izdiməydu;
Tul hotunlarning dəwasi ularning aldioға yətməydu.□ ■

²⁴ Xunga — dəydu samawi қoxunlarning Sərdari болоған Rəb Pərwərdigar

—
Yəni Israildiki қudrət Igisi eytidu: —
Mən күxəndilirimni *jazalap* puhadin қiқimən,
Dүxmənlirimdin қisas alimən;□

²⁵ Қolumni üstүnggə təgкүzүp,
Seni tawlap, səndiki daxқalni təltöküs tazilaymən,

■ **1:15** Pənd. 1:28 ■ **1:16** Zəb. 34:13-14; 37:27; Am. 5:15; Rim. 12:9 □ **1:17** «Zomigərlərgə tənbiһ beringlar» — baxқа birhil tərјimisi, «Ezilgүqilərgə yar-yelək bolunglar». □ **1:18** «Silərnəng gunahinglar қip-қizil bolsimu» — bu «қizil қurut» Yəһudiylar bu қurutni boyaq yasax үqün ixlətkən. ■ **1:18** Zəb. 51:7-10 □ **1:21** «Sadıq xəһər kandaқmu pahixə bolup қaldi!?» — Yəxaya pəyoşəmbər Yerusalem xəһirini əslidə Hudaşə sadiқ bir ayaloға ohxax xəһər idi, biraқ һazir bir pahixə ayaloға aylandı dəp ohxitidu. ■ **1:22** Əz. 22:18,19; Həқ. 4:18 □ **1:23** «Soşə-salamlarni көzləp yürməktə...» — ibraniy tilida «Soşə-salamlarni көşqlap yürməktə...». ■ **1:23** Yər. 5:28; Zək. 7:10 □ **1:24** «Israildiki қudrət Igisi...» — Hudaning yənə bir namidur. Bu nam bəlkim, «Israil həlқigə Əzning күq-қudritini kərsətkүgi Huda, Israilda turоған nahəyiti қudrətlik, қadir Huda» degən mənida. Yəxaya pəyoşəmbər Hudani tiləə aləanda, bu namni көp ixlitidu.

Səndiki barlik arilaxmilarni elip taxlaymən. ■

²⁶ Həkömran-soraqçiliringlarni awwalkidək, Məslihətçiliringlarni dəsləptikidək haləja kəltürimən. Keyin sən «Həkkəniylikning Makani», «Sadik Xəhər» — dəp atilisən.

²⁷ Əmdi Zion adillik bilən, Wə uningəja qaytip kəlgənlər həkkəniylik bilən kətquzulup hər qilinidu. □

²⁸ Biraq asiylar wə gunahkarlar birdək ujukturulidu, Pərwərdigardin yüz ərīgüçilər bolsa halak bolidu. ■

²⁹ Xu qaəjda silər təxna boləjan dub dərəhliridin nomus kilisilər, Talləjan baəjlardin hijil bolisilər. □

³⁰ Qünki özünqlar huddi yopurmaklıri kurup kətkən dub dərəhidək, Susiz kuruk bir baəjdək bolisilər.

³¹ Xu küni küqi barlar otka xam piliki, Ularning əjri bolsa, uqkun bolidu; Bular hər ikkisi tənqlə köyüp ketidu, Ularni eqürüxkə həqkim çikmaydu. □

2

Ahirki zamanlardiki Yerusalem

¹ Bular Amozning oəpli Yəxaya Yerusalem wə Yəhuda toəqrisida kərgən kalamdur: —

² Ahir zamanlarda, Pərwərdigarning öyi jaylaxkan taəj taəjlarning bexi bolup bekitilidu,

Həmmə dənq-egizlktin üstün kəlip kətürülidu;

Barlik əllər uningəja qarap ekip kelixidu. □ ■

³ Nuroqun həlk-millətlər çikip bir-birigə: —

«Kelinglar, biz Pərwərdigarning teəjəja,

Yəqupning Hudasing öyigə çikqayli;

U Öz yolliridin bizgə egitidu,

Biz Uning tərəkiliridə mangimiz» — deyixidu.

— Qünki qanun-yolyoruk Ziondin,

Pərwərdigarning sək-kalami Yerusalemdin çikidəjan bolidu. ■

⁴ U əllər arisida həküm çikiridu,

Nuroqun həlkənlərin hək-nahəkəlrigə kesim kilidu;

■ **1:25** Yər. 6:29; Mal. 3:3 □ **1:27 «uningəja (Zionəja) qaytip kəlgənlər»** — muxu yərdə «qaytip kelix» bəlkim ikki ixni öz iqigə alidu. Birinqisi, kəlgüsida «towa kəlip, Hudaning yenəja qaytidəjanlar»; ikkinqisi, «yirək yurttiki kulluqtin, sürgün boluxidin (yəni Hudaning jazalik tərbiyisidin) çikip Zionəja qaytip kəlgənlər». **«kətquzulup hər kəlinix»** — ibraney tilida pəkət bir sək bilən ipadiliniidu. Bu sək həm «bədəl tələp, kulluqtin kətquzup hər kəlix»nimu öz iqigə alidu. ■ **1:28** Ayup 31:3; Zəb. 1:6; 5:5; 73:27; 92:9; 104:35 □ **1:29 «dub dərəhliri ... baəjlar...»** — muxu «dub dərəhliri» wə «baəjlar» xübhəsiszki, xu dəwrđiki butpərəsləkkə əlahidə atəlan jaylarni kərsitidu. Biliximizqə muxu hil butpərəsləkkə jinsiy əhləksizlik bilənmu munasiwətləkkə idi. □ **1:31 «otka xam piliki»** — yaki «otka tərmaq». □ **2:2 Ahir zamanlarda»** — ibraney tilida «Künlərin ahirida». **«Pərwərdigarning öyi»** — Pərwərdigarning ibadəthanisini kərsitidu. **«Barlik əllər uningəja qarap ekip kelixidu»** — Təwrat həm Zəburđiki «əllər» dəgən sək adətə Israildin baxqə barlik həlkənləni, yəni «Yəhədiy əməslər»ni kərsitidu. Xunga bəzidə «yat əllər» dəp tərjimə kilimiz. «Yəxaya» dəgən kitabta «əllər», «taipilər», «yat əllər» yaki «həlk-millətlər» deyilsə, hərdəim muxu mənini bildüridu. ■ **2:2** Mik. 4:1 ■ **2:3** Zəb. 110:2

Buning bilən ular қилиqlirini sapan қixliri,
Nəyzilirini orоqақ қilip sokuxidu;
Bir əl yənə bir əlgə қiliq kətürməydu,
Ular həm yənə uruxni əgənməydu. ■

5 — «I Yakup jəmətidikilər,
Kelinglar, Pərwərdigarning nurida mangayli!».

Hazirki Yerusalem

6 — Sən Öz həlking boləjan Yakup jəmətini taxlap koydung;
Qünki ular xərktiki hurapatlar bilən tolduruldi;
Ular Filistiyərdəк pal salidu;
Ular qətəlliklər bilən қol tutuxidu; □

7 Zemini bolsa altun-kümүxkə tolup kətti;
Baylikliri түgiməs;

Yər-zemini atlarəjimu tolup kətti,
Jəng hərwiliri həm түgiməs; □

8 Zemini butlar bilənmü liқ bolup kətti;
Ular əz қolliri bilən yasioqanliriəja,
Barmakliri bilən xəkilləndürgənlirigə səjdə қilixidu.

9 Xuning bilən puқralar egildürüldü,
Mətiwərlərmü təwən қilinidu;
Sən ularning қəddini ruslimaysən həm heq kəqürüm қilmaysən. □

«Pərwərdigarning küni»

10 Əmdi Pərwərdigarning wəхitidin,
Həywisining xan-xəripidin əzүngni қақur,
Hada taxlar iқigə kiriwal,
Topa-қanglar iқigə məküwal!

11 Qünki adəmnig təkəbbur kəzliri yərgə қaritilidu,
Insanlarning һakawurluқi pəs қilinidu;
Xu күnidə yaləquz Pərwərdigarla üstün dəp mədhiyilinidu. ■

12 Qünki samawi қoxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigarning xundak
bir күni təyyar turidu: —

Xu күni hərbir təkəbbur wə məmədanlarning üstigə,
Əzini yukiri saniəjanlarning üstigə qүxidu
(Xuning bilən ularning həmmisi pəs қilinidu!), ■

13 Xuningdəк Liwanning egiz, pələkkə yetidoqan barliқ kedir
dərəhlirining üstigə,

Baxandiki barliқ dub dərəhlirining üstigə,

14 Egiz taqlarning həmmisigə,

■ 2:4 Yo. 3:10; Mik. 4:3 □ 2:6 «Ular (Israillar) Filistiyərdəк pal salidu» — muxu yərdə Yəxaya kinayilik səz ixlitip, əz həlkingning hurapiyliқni hər tərəptin, yəni xərktin həm şərbtin (Filistiyərdin) қobul қiloqanliқini kərsitidu. □ 2:7 «altun-kümүxkə tolup kətti...

baylikliri түgiməs... yər-zemini atlarəjimu tolup kətti, jəng hərwiliri həm түgiməs» — muxu 6-8-ayəttə, Yəxaya ularning Musa pəyoqəmbərgə tapxuruloqan қanun — Təwrattiki «Қanun xərhi» 17-18-bablar kəzdə tutulidu. Muxu ixlar Təwrattiki xu pərmanlarəja hilap. □ 2:9 «...

puқralar egildürüldü... təwən қilinidu» — bu peilning ikkisi ikki bisliқ səz bolup, ularning butlarəja bax uridoqanliқini həmdə kəlgүsidə ular xүbhisizki əhxaxla Hudaning şəzipi aldidə yərgə yikilidoqanliқini bildüridu. «... қəddini ruslimaysən həm heq kəqürüm қilmaysən» — muxu ikki ibarə ibraniy tilidə ikki bisliқ birlə səz bilən ipadilnidü. ■ 2:11 Yəx. 5:15 ■ 2:12

Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 13:6-13; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13

Yukiri kətürülgən barlıq denglərning üstigə,

¹⁵ Hər bir həywətlik munarning üstigə,

Hər bir mustəhkəm sepilning üstigə,

¹⁶ Tarxixitiki hər bir soda kemisining üstigə,

Xundakla barlıq güzəl kemə gəwdisining üstigə xu küni qüxüxkə təyyar turidu. □

¹⁷ Adəmlərning kərəngliki təwən qilinip qüxürülüp,

Insanlarning təkəbburliki pəs qilinidu,

Xu künidə yaloquz Pərwərdigarla üstün dəp mədhiyilinidu.

¹⁸ Butlar bolsa həmmisi közdin yoqilidu. □

¹⁹ Pərwərdigar yərnə dəlxətlik silkindürüxkə ornidin turidioğan qaşda, Ular əzlrini Uning wəhxitidin, Uning həywisining xan-xəripidin qaqurup,

Hada tax qarlrining iqiğə,

Yər yuzidiki engkürlərgə kiriwalidu;

²⁰ Xu künidə kixilər əzigə qoqunuxkə yasioğan kümüx butliri wə altun butlirini qarioq qaxkanlaroqə wə xəpərənglərgə taxlap beridu;

²¹ Pərwərdigar yərnə dəlxətlik silkindürüxkə ornidin turidioğan qaşda, Ular əzlrini Uning wəhxitidin, Uning həywisining xan-xəripidin qaqurup,

Hada tax qaklrining iqiğə,

Yarlarning yeriklirioqə kiriwalidu;

²² Ümidinglarni nəpisi dimioqidila turidioğan insandin üzünglar, Qünki insan zadi nemə idi?!

3

Yəhuda-Yerusalemning kəbiqliki qüxidioğan jaza

¹ Qünki, kara! Samawi qoxunlarning Sərdari boləğan Rəb Pərwərdigar, Yerusalem wə Yəhudaqə kuwwət wə yələnqük boləğan *barlıq nərsilarni yoq kilidu*,

— Yəni kuwwət boləğan pütkül ax-nan,

Yələnqük boləğan həmmə su, □

² Palwan wə ləxkər,

Sotqi wə pəyojəmbər,

Palqi wə aqsakal,

³ Əllik bexi, mətiwər wə məslihetqi,

Hünərwən ustilar wə jadu kילוquqlarni yoq kilidu.

⁴ — «*Ularning ornioqə yaxlarni əməldar qilimən,*

Bəthuy balilar ularning üstidin idarə kilidu.

⁵ Puqralar bir-birini ezidu,

□ **2:16** «*Tarxixitiki hər bir soda kemisining üstigə...*» — qədimki zamanlarda dengiz sodisi bilən dangki qıqқан «Tarxix» dəydiöğan üq yurt bar idi. Birsı ximaliy Afrikida, birsi İspaniyədə, yənə birsi Əngliyədə boluxi mumkin idi. Tarxixitiki kemilər barlıq baxқа əllərning kemiliridin qong wə həywətlik idi. «**Xundakla barlıq güzəl kemə gəwdisining üstigə...**» — yənə birhıl tərjimisi: — «Xundakla hər bir güzəl rəsim-həykəllərning üstigə...» □ **2:18** «**Butlar**» — ibraniy tilida: — «Ərziməslər...» □ **3:1** «**kuwwət wə yələnqük**» — bu ikki söz ibraniy tilida adətə «tayaq» yaki «hasa»ni bildüridu. Mumkinçiliki barki, qədimki zamanlarda Yəhudi yə həlki öz nanlirini bir hasida (zihta tizilöandək) kətürüp mangatti. Undak bolsa bu sözlər ikki bislik bolup, həm muxu «tayaqlar» həm «kuwwət-yələnqük»lərnə təng kərsitidu.

Hərbiri qoʻxnisi tərpidin ezilidu;

Balilar qerilaroʻa,

Muttəhəmlər mətiwərlərgə ədəpsizlik qilidu;

6-7 Xu küni birsi ata jəmətidiki qerindixini tutuwelip, uningə: —

«Sizning kiyim-keçikingiz bar; bizgə yetəkçi bolung, bu harabilər qolingiz astida bolsun», — dəydu;

U jawabən kolini kətürüp *kəsəm iqip*: «Dərdinglaroʻa dərman bolal-maymən;

Öyümdimu ya ax-nan ya kiyim-keqək yoq;

Meni həlkkə yetəkçi qilmanglar!» — dəydu.

8 Qünki Yerusalem putlixidu-qüxkünlixidu,

Yəhuda bolsa yikilidu;

Səwəbi, ularning tili wə illətliri Pərwərdigaroʻa qarxi qikip,

Xərəp Igisining kəzliri aldida isyankarlik qildi. □

9 Ularining qirayi əzlrigə qarxi guwahlik beridu;

Ular Sodom xəhiridək gunahini heq yoxurmay,

Oquq-axkara jakarlaydu.

Ularining jeniəqə way! Ular yamanlikni əz bexiəqə qüxürgən!

10 Həkkaniylaroʻa eytkinki,

Ular aman-esənliktə turidu,

Ular əz əmlirining mewisini yəydu;

11 Rəzillərgə way! Bexiəqə yamanlik qüxidu,

Qünki əz qoli bilən qiloqanliri əzigə yanidu.

12 Mening həlkimdə bolsa, balilar ularni har qilidu,

Ayallar ularni idarə qilidu;

I həlkim! Siləрни yetəkləwatqanlar siləрни azduridu,

Ular mangidiəqan yolliringlarni yoq qilidu. □

13 Pərwərdigar Əz dəwasini soraxkə orun alidu,

Həlk-millətlər üstidin həküm qikirixkə ərə turidu;

14 Pərwərdigar Əz həlkining aqsakalliri wə əmirliri bilən dəwalixip,

ularoʻa: — Üzümzarni yəp tügətkənlər silər əzünglər,

Ajiz məminlərdin aloqan olja əyünglarda yatidu, dəydu.

15 — Siləning həlkimni axundək ezip,

Ajiz məminləning yüzlirigə dəssəp zadi nemə qiloqninglar? — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Rəb Pərwərdigar.

Yerusalemdiki «moda qoʻshixidiəqan» təkəbbur qiz-ayallaroʻa qüxidiəqan jaza

16 Pərwərdigar yənə mundaq dedi: —

«Zion qiz-ayalliri təkəbburluk qilip,

Qax-kirpiklirini süzüp,

Kəzlirini oynitip, naz qilip taytanglixip,

Putlirini jildirlitip mengip yürixidu;

17 Xunga Rəb Zion qiz-ayallirining bax qoqkilirini taz qilidu,

Pərwərdigar ularning uyat yərlirini eqiwetidu». □

18 Axu küni Rəb ularni güzəllikidin məhrum qilidu;

□ 3:8 «...Yerusalem putlixidu-qüxkünlixidu...» — yaki «...Yerusalem harab qilinidu».

□ 3:12 «balilar ularni har qilidu, ayallar ularni idarə qilidu» — muxu yərdə, Yəxaya bəlkim ularning padixahning balilik qilidiəqanliqi, əz ayalliri wə kenəzəkliri tərpidin kontrol qilinidiəqanlikini kərsətməkçi. □ 3:17 «Pərwərdigar ularning uyat yərlirini eqiwetidu» — yaki «Pərwərdigar ularning qekisini pahxək qilidu».

— Ularning oxuk jildiraklirini,
 Bax jiyəklirini, ay xəkillik marjanlirini,
¹⁹ Həlkilirini, biləzükilirini, qümpərdə-qaqwanlirini, □
²⁰ Romallirini, oxuk zənjlirini, potilirini, ətirdanlirini, tiltumarlirini,
²¹ Üzüklirini, burun həlkilirini,
²² Həytlik tonlirini, yopuqlirini, pürkənjilirini, həmyanlirini,
²³ Əynəklirini, ap'aq iğ keynəklirini, səllilirini wə tor pərdilirining
 həmmisini elip taxlaydu.
²⁴ Əmdi xundak boliduki,
 Ətir purikining ornioğa bətbuyluk;
 Potining ornida arəməqə,
 Qiraylik yasioğan qaqlirining ornida taz bexi,
 Kelixkən tonning ornida bəz rəhtlər,
 Güzəllikining ornida daqmal taməjisi bolidu.
²⁵ Sening yigitliring kiliqlinip,
 Baturliring jəngdə yikilidu.
²⁶ Zionning kowukliri zar kətürüp matəm tutidu;
 U yalingaqanoğan həlda yərgə olturup qalidu.

4

Dawami

¹ Xu küni yəttə ayal bir ərni tutuwelip, uningdin: — «Biz öz nənimizni yəymiz, öz kiyim-keqəklirimizni kiyimiz; pəqət bizni rəswaliqətin halas kiliş üqün, bizni nəmingizəğa təwə kilişingizni ötünimiz!» — dəydu. □

² Xu küni «Pərwərdigarning xehi» uning güzəlliki həm xəripini kərsətküqi bolidu,
 Zemin bərgən mewə bolsa,
 Keqip kutuloğan Israildikilərgə xəhrət wə güzəllik kəltüridu. □

³ Həm xundak ix boliduki,
 Zionda qaloğanlar, Yerusalemda tohtitiloğanlar,
 Yəni Yerusalemda həyat dəp tizimlanəğanlarning həmmisi pak-muqəddəs dəp atilidu. □

⁴ Xu qəoğda Rəb adalət yürgüzgüqi roh həm kəydürgüqi roh bilən,
 Zion kizlirining pasiklikini yuyup,
 Yerusaleming qan daqlirini tazilaydu.

⁵ Xu qəoğda Pərwərdigar kündüzdə Zion teqidiki hər bir öy,
 Xundakla barlik ibadət sorunlarning üstigə is-tütək wə bulut,
 Keqte bolsa ot yalqunining julasini yaritidu;
 Qünki xan-xərapning üstidə sayiwən bar bolidu. □

⁶ Xu küni, kündüzdə tomuz issikğa sayə kildioğan,

□ **3:19 «qaqwan»** — birhil qümpərdə, niqab. □ **4:1 «bizni nəmingizəğa təwə kilişingiz»** — xu dəwərdə, toy kילוandin keyin, ayal erining ismi bilən qaqlirilidioğan adət bar idi. □ **4:2 «Pərwərdigarning xehi»** — qoqum Pərwərdigarning Əzidin qikkən bir zatni kərsitidu. Əmdi uning kim ikənliki təwəndə eniklinidu. **«Pərwərdigarning xehi» uning güzəlliki həm xəripini kərsətküqi bolidu** — ibraniy tilida ««Pərwərdigarning xehi» güzəllik wə xan-xərap üqün bolidu». □ **4:3 «...Yerusalemda həyat dəp tizimlanəğanlarning həmmisi pak-muqəddəs dəp atilidu»** — ahirki zamanda Yəhudiylarning «qaldı»si enik kərunidu. □ **4:5 «xan-xərapning üstidə sayiwən bar bolidu»** — demək, Pərwərdigarning Əzining xan-xəripini Yerusalemda turidu.

Hətərdin panahlinidiojan, boran-yamoqurlarəja dalda bolidiojan bir sayiwənlik kəpə bolidu».

5

Üzümzar nahxisi

¹ Mən öz səygən yarimoja,

Mening səyümlüküm üçün öz üzümzari toqruqluk bir küy eytip berəy;
Səyümlükümning münbət bir döng üstidə üzümzari bar idi; □

² U həmmə yerini kolap taxlarni elip taxlidi,

Əng esil üzüm teli tikti;

U üzümzar otturisoja kəzitix munari saldi,

Üzümzar iqidimu xarap kəlqiki qazdi,

Andin üzüm din yahxi həsul kütti;

Birəq buning ornioja, üzümzar aqqıq üzümlərnila bərdi. □

³ Kəni, i Yerusalemdikilər wə Yəhudaning adəmliri,

Mən bilən üzümzarimning otturisdin həküm qıqıringlar!

⁴ Mening üzümzarimda kıləudək yənə nemə ixim qaldı?

Yahxi üzümlərnı kütkinimdə,

Nemixka pəkət aqqıq üzümnilə qıqırıp bərdi? ■

⁵ Əmdi hazır Əz üzümzarimni nemə kılidişinimni silərgə eytip berəy: —

Uning qıtləqlirini elip taxlaymən, u yutuwetilidu;

Uning tamlirini qəqip oqulitimən, u qəylinidu. □ ■

⁶ Mən uni qəllükkə aylandırımən;

Həqkim uni qatap-putap, pərwix kılmaydu;

Jiojanlar wə tikənlər uningda əsüp qıqıdu;

Bulutlarəja uning üstigə həq yamoqur yaoşurmənglar dəp buyruymən.

⁷ Qünki samawi koxunlarıning Sərdari boləjan Pərwərdigarning

üzümzari — İsrail jəməti,

Uning huxallıki boləjan əsümlük bolsa — Yəhudadikilərdur;

U adalət mewisini kütəkən,

Birəq mana əmdi zulum kərdi;

Həqkanıylikni kütəkən,

Birəq mana əmdi nalə-pəryad boldi! □ ■

⁸ Həklərgə həq orun qaldurməy əyni-əygə, etizni-etizoja uliojanlarəja way!

Əzünqlarnı yaləuz zeminda qaldurməqimüsilər? ■

⁹ Samawi koxunlarıning Sərdari boləjan Pərwərdigar mening kılıqimoja mundəq dedi: —

«Kəpligən əylər,

Dərwəqə həywətlik, həxəmətlük əylər adəməzatsiz, harab bolidu.

□ 5:1 «Mən öz səygən yarimoja... bir küy eytip berəy» — pəyojəmbərnıng eytkən «yar»i bolsa Hudadır. «münbət bir döng üstidə...» — ibraniy tilida «bir münggüz, zəytun məylik oşul üstidə...» □ 5:2 «...üzümzar aqqıq üzümlərnila bərdi» — muxu yərdə «aqqıq» ibraniy tilidiki «sesik»ni bildüridu. ■ 5:4 Yər. 2:5; Mik. 6:3, 8 □ 5:5 «Uning qıtləqlirini elip taxlaymən, u yutuwetilidu» — bəxka birhil təjimisı: — «Uning qıtləqlirini elip taxlaymən, u kəydürilidu». ■ 5:5 Zəb. 80:12-13 □ 5:7 «mana əmdi nalə-pəryad boldi!» — muxu ayəttə wəhıy-həwərnı təkıtəx üçün ibraniy tilida ahangdax səzlar ıxtililidu: «adalət» — «mixpat», «zulum» — «mixpak»; «həqkanıylik» — «tsədəkah», «nalə-pəryad» — «zədəkah».

Yəxaya pəyojəmbər hərdəim muxundəq səz oyuni kılidu. ■ 5:7 Zəb. 80:8-9 ■ 5:8 Mik. 2:2

10 Bərhək, kirik moluk üzümzar pəkət altə küp xarab beridu, Ottuz kürə dan bolsa pəkət üç kürə həsul beridu. □

11 Məy iqxəkə aldirap tang atqanda ornidin turoqanlaroqa, Karangoşu quxixigə karimay, xarabtin kəyp boluqə besip olturoqanlaroqa way!■

12 Ularning ziyapətliridə qiltar wə lira, təmbur wə nəy, xarabmu bar; Biraq ular Pərwərdigarning kıləqanlirioqa wə qol ixlirioqa həq etiwar kilmaydu. □

13 Xu səwəbtin öz həlkim bilimdin həwərsiz boləqanliqi tüpəylidin sürgün bolup ketidu;

Esilzadiliri eqirkixip,
Puqraliri usuzluqtin qurup ketidu.■

14 Xunga təhtisara nəpsini yoşinitip,
Aşzini hang aqidu;

Ularning xəhrətliri, top-top adəmliri, kixas-sürən kətürgüqiliri wə nəoqmə oynioquqiliri biraqla ixiqə quxüp ketidu. □

15 Puqralar egildürülidu,
Mətiwərlərmu təwən kilinidu,
Təkəbburlarning kəzliri yərgə karitilidu;

16 Biraq samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar adalət yürüzqinidə üstün dəp mədhıyilinidu,
Pak-mukəddəs boluquqi Təngri həkkanıylikidin pak-mukəddəs dəp bilinidu.

17 Xu qaşda qozilar öz yaylaqlirida turoqandək otlaydu,
Musapirlarmu baylarning wəyranə əyliridə ozuklinidu. □ ■

18 Kəbihlikni aldamqilikning yipliri bilən,
Gunaşni harwa aroqamqisi bilən tartqanlaroqa way! □

19 Yəni: «Huda aldirisun!

Ixlirini Əzi ittirkək ada kilsun,
Xuning bilən biz uni kərələymiz!

«İsraıldiki Mukəddəs Boluquqi»ning niyət kıləqini yekinxixip ixka axuruloqay,

Biz uni biliwalayli!» — degənlərgə way! □

20 Yamanni yahxi, yahxini yaman degüqilərgə,
Karangoşulukni nurning, nurni karangoşulukning ornioqa qoyuqularoqa,
Aqqikni tatlikning, tatlikni aqqikning ornioqa qoyuqularoqa way!

21 Əzlirini dana dəp qaşliqanlaroqa,
Əz nəziridə əzlirini əkillik dəp kariqanlaroqa way!■

□ 5:10 «Bərhək, kirik moluk üzümzar pəkət altə küp xarab beridu» — muxu ayəttiki «kirik moluk yər» ibranıy tilida «on qox kalilik yər» degənlik bolup, on qox kala bir kün iqiđə aşduralaydıqan yər. «alta küp» — ibranıy tilida «bir bat», bəlkim 27 litrgə toşra kelidu. «ottuz kürə» — bir «kürə» bir kor, yəni 20 litr. «30 kürə» bolsa ibranıy tilida «bir homir» (300 litr), «3 kürə» ibranıy tilida «bir əfah» (30 litr). ■ 5:11 Pənd. 23:29,30 □ 5:12 «lira» — bir hil tarlik saz. «Pərwərdigarning kıləqanliri...» — bu ibarə bəlkim bipayan aləmnıng yaritilisi wə əjayibliklirini, «qol ixliri» bolsa bəlkim uning İsaillaroqa kərsətkən niyatlik məjizilirini kəzdə tutidu. ■ 5:13 Am. 6:7 □ 5:14 «təhtisara» — ibranıy tilida «xeol» degən yər, «yər astidiki saray» (yəni, «təkt saray»), əlgənlərnıng rohliri baridioqan, qiyamət künini kütidioqan jayni kərsitidu. □ 5:17 «qozilar... otlaydu... musapirlar... ozuklinidu» — demək, zemin box, quruk bolup kətkəqkə, qoylar həm yat adəmlər ərkinlik bilən hətta baylarning əyliridin ozukluk tapidu. ■ 5:17 Yəx. 14:30 □ 5:18 «Gunaşni harwa aroqamqisi bilən tartqanlaroqa way!» — demək, ular gunaşlirini hətta öz tenidə kətürəlməydu, kəbihlikliri intayin kəp həm opuquktur. □ 5:19 «İsraıldiki Mukəddəs Boluquqi» — 1:4diki izahatni kərug. ■ 5:21 Pənd. 3:7; Rim. 12:16

- 22 Xarab iqixkə batur boləjanlarəja,
Həraqni əbjəx kilixta kəhriman boləjanlarəja, □
- 23 Yəni para üqtün rəzilləni aqlap,
Xuning bilən həkkəniylarning adalitini rət kiloquqilarəja way! ■
- 24 Xunga, ot yalkunliri samanlarni yutuwtəkəndək,
Yalkunlarda məngəgənlər solixip yokaləjəndək,
Ularning yiltizliri qirip ketidu,
Gül-qəqəkliri qang-tozangdək tozup ketidu;
Qünki ular samawi kəxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning
yolyoruk-kənanunini qətkə kəkkən,
İsraıldiki Mukəddəs Boləjuqining səz-kalamini kəzgə ilmiəjanidi. ■
- 25 Xunga Pərwərdigarning əzəzi Əz həlkiğə qarap kəynaydu,
U ularəja qarap kəlini kətürüp, ularni urup yikitudu.
Taqlar təwrinip ketidu;
Ölüklər əhlətlərdək koqilar otturisi dəwə-dəwə bolidu.
Muxundək ixlar bolsimu,
Uning əzəzi yənila yanmaydu,
Sozəjan kəli yənila kəyturulmay turidu. ■
- 26 U yirəktiki əlləni qəkirip tuəni kətüridu,
U yər yüzining qət yakisidin bir əlni üxkirtip qəkiridu;
Mana ular tezdin aldirap kelidu!
- 27 Ulardin həqbiri qarqap kətməydu,
Putlixipmu kətməydu.
Həqbiri mügdiməydu, uhliməydu,
Baqləjan bəlwəqliridin həqbiri boximəydu,
Qoruklirining boşkuqliridin həqbiri üzüməydu;
- 28 Ularning oqliri ittik,
Barlik okyalirining kiriqliri tartilip təyyar turidu,
Atlirining tuyakliri qəkmək texidək bolidu,
Jəng hərwilirining qəkliri kəyuntəzdək aylinidu;
- 29 Ularning hərkiəxliri xirningkidək bolidu,
Ular arslanlardək hərkiəxidu,
Dərwəkə, ular owəja erixkəndə əzəz-əzəz kilip hərpiyixidu;
Owni kətəzəzəzəzək həqkim bolmay,
Ular uni elip ketidu.
- 30 Xu küni ular dengizlər hərkiəgəndək owəja hərkiəxidu;
Əgər birərsi yər-zeminəja kərioqədək bolsa,
Pəkət karəngəqulək, dərd-ələmnəla kəridu!
Hərəkəndək nur bulut-tuman təripidin əjuwalixidu. □ ■

6

Hudaning Yəxayani pəyğəmbər kilip qəkirixi

1 Uzziya padixah ələmdin ətkən yili mən Rəbni kərdüm;
U intayin yukiri kətürəlgən bir təhtə olturatti;
Uning toni mukəddəs ibadəthaniəja bir kəlgəndi. ■

□ 5:22 «Həraqni əbjəx kilixta kəhriman boləjanlar...» — muxular kinayilik səz, əlwəttə.

■ 5:23 Pənd. 17:15; 24:24 ■ 5:24 Mis. 15:7; Yəx. 9:18 ■ 5:25 Yəx. 9:11, 16, 20; 10:4, 6 □ 5:30 «...ular dengizlər hərkiəgəndək owəja hərkiəxidu» — ibraniy tilida «...ular dengizlər hərkiəgəndək uningəja hərkiəxidu». Ularning owlaydiəjini bolsa Israildur. ■ 5:30 Yəx. 8:22 ■ 6:1 2Pad. 15:7

² Uning üstidə saraflar pərwaz kılıp turatti;

Hər birining altə tal qaniti bar idi;

Ikki qaniti bilən u yüzini yapatti,

Ikki qaniti bilən u putini yapatti,

Wə ikki qaniti bilən u pərwaz kılıp turatti. □ ■

³ Ulardin biri baxqa birsigə: — «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, mukəddəs, mukəddəs, mukəddəstur!

Barlıq yər yüzi uning xan-xəripigə toləjan!» — dəp tolawatatti. □ ■

⁴ Towlıoquçining awazidin dərważining kexəkliri təwrinip kətti,

Əy is-tütək bilən qaplandı.

⁵ Xuning bilən mən: — «Əzümgə way! Mən tügəxtim! Qünki mən

ləwliri napak adəmman həm napak ləwlik həlk bilən arilixip turup,

əz kəzüm bilən Pərixahqa, yəni samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarə qaridim!» — dedim. □

⁶ Xuning bilən saraflardin biri qolida qurbangahtin bir qoşni lahxigiroja

kisip elip, yenimoja uqur kəldi; ⁷ u uni aqzimoja təgküzüp: — «Mana,

bu ləwliringgə təgdi; sening kəbihliking elip taxlandı, gunahing kafarət

bilən kəqürüm kılindi» — dedi. □ ■

⁸ Andin mən Rəbning: — «Mən kimni əwətimən? Kim Bizgə wəkil bolup baridu?» degən awazini anglidim.

Xuning bilən mən: — «Mana mən! Meni əwətkəysən» — dedim.

⁹ Wə U: «Barəjin; muxu həlkəkə mundaq dəp eytkin: — «Silər anglaxni

anglaxsilər, biraq qüxənməysilər;

Kөрüxni көrүsilər, biraq bilip yətməysilər. ■

¹⁰ Muxu həlkning yürükini tax kıləjin;

Ularning kulaklırini eəjir,

Kəzlırini kor kıləjin;

Bolmisa, ular kəzlıri bilən kərələydiəjan,

Kuliki bilən angliyalaydiəjan,

Kəngli bilən qüxinələydiəjan kılınıp,

Yolidin yandurulup sakaytiləjan bolatti». □ ■

¹¹ Andin mən: — «Rəb, bu əhwal qaqanojiqə dawamlixidu?» — dəp soriwidim,

U jawabən: — «Ta xəhərlər harab kılınıp ahalisiz,

Əylər adəmzatsiz,

□ **6:2 «Saraflar»** — ibraniy tilidiki sөz bolup, «kөygüqilər» «kөyiwatqanlar» degənni bildüridu.

Ibraniy tilidiki muxu көplük isim bolsa «üq yaki üqtin көp»ni bildüridu. Xübhisizki, ular birhil

pərixtidur. Ular az degəndə üq bolidu, biraq zadi qanqisi barlıqini bilməymiz. ■ **6:2** Wəh.

4:8 □ **6:3 «...mukəddəs, mukəddəs, mukəddəstur»** — ibraniy tilida bir süpət ikki qətim

təkralansa, intayin yukiri dərjiyə boləjanlıqni bildüridu. Pütkül Mukəddəs Kitabta məlum

bir süpətning üq qətim təkrarlınıxi pəqət muxu yərdila tepilidu; Hudaning pək-mukəddəsliki,

xübhisizki, «mukəmməl, insan təssəwur kıləjusiz dərjiyə»də boləjanlıqini bilduridu. ■ **6:3** Wəh.

4:8 □ **6:5 «Mən tügəxtim!»** — ibraniy tilida bir sөz bilənla ipadlinidü wə «mən parqə-parqə

kılindim!» həm «mən süküttə turəquzuldu» degənnimü ipadiləydu. □ **6:7 «... gunahing**

kafarət bilən kəqürüm kılindi» — «kafarət» toqruluq «Mis.» 25:17 wə izaəti, xundakla

«Təbirlər»nimü көrüng. ■ **6:7** Yər. 1:9; Dan. 10:16 ■ **6:9** Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa

8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8 □ **6:10 «Muxu həlkning yürükini tax kıləjin»**

— «yürüki tax» degən sөz, ibraniy tilida «yürüki maylıq» dəp elinoqan. «**Kəzlırini kor kıləjin;**

bolmisa, ular kəzlıri bilən kərələydiəjan, ... yolidin yandurulup sakaytiləjan bolatti» —

muxu көrkunquluq sөzlərgə qarioqanda, Yəxaya məzkur kitabtki bexaratlärni yətküzgəndin keyin

uning nətijisi xundak eqinixlik boliduki, Israillarning көpinqisi öz gunahlirida tehimü qing turup,

halak bolux yolini tallaydiəjan bolidu. ■ **6:10** Yər. 5:21

Zemin pütünləy qəlgə aylinip boləuqə, □

¹² Pərwərdigar adəmlirini yiraqlarə qətkəp, Zemindiki taxliwetilgən yərlər kəp boləuqə bolidu» — dedi.

¹³ «Həlbuki, zeminda adəmlərning ondin birila qalidu; Ular *zeminə* qaytip kelip yənə yutuwetilidu, Kesilgən bir dub yaki arar dərihining kətikidək bolidu; Kətək bolsa «mukəddəs nəsil» bolur. □

7

Dawut jəmətigə selinoqan təhdit; ••• Kutkuzoquqi-Məsihning tuəuluxi toəqruləq bexarət

¹ Yəhuda padixahı Aħaz (Uzziyaning nəwrisi, Yotamning oəqli) təhtkə olturoqan künliridə, mundək ix boldi: —

Suriyəning padixahı Rəzin wə Israil padixahı Rəməliyaning oəqli Pikaħ Yerusalemə qaxri jəng kildi, lekin üstünlükkə erixəlmidi. □ ■

² Dawutning jəmətigə: —

«Suriyə Əfraim bilən ittiraqlixip birləxmə qoxun qurdi» — degən həwər kəldi.

Xuning bilən padixah jəmətidikilərnin kəngli wə həlkənin kəngli ormanlar xamalda silkinip kətkəndək silkinip kətti. □

³ Andin Pərwərdigar Yəxaya qə qə mundək dedi: — «Sən wə oəqlunq Xear-Jaxub qiqip, kir yuəquqlarınq etizining boyidiki yolə, yukiri kəlgək noring bəxiə qə berip, axu yərdə Aħaz bilən kərxkin. □ ⁴ Sən uningə: — «Sən ehtiyat bilən kənglunqni toq tut! Bu ikki kəyməs otkaxning kətikidin, yəni Rəzin həm Suriyəning wə Rəməliyaning oəqlininq dəxti-əzərliridin kərkəma, yürəkzadi bolup kətmə! ⁵ Qünki Suriyə, Əfraim wə Rəməliyaning oəqli seni kəstləp: —

⁶ «Biz Yəhuda qə bəsip kirip, parakəndiqilik tuədurup, əzimiz üqün talan-taraj kilip, uningə bir padixahni, yəni Tabəəlning oəqlini tikləyli!» degənidi. □

⁷ Xunga Rəb Pərwərdigar mundək dəydu: —

«Bu səz aqmaydu, həq əməlgə axmaydu;

□ **6:11 «Zemin pütünləy qəlgə aylinip boləuqə,...»** — «zemin» Israil turuwatqan zeminni kərsitidu. □ **6:13 «mukəddəs nəsil»** — Huda qə sadıq boləqan, yukiridə deyilgən «kəldi», yəni Hudaning məmin bəndilirini, Huda qə sadıq boləqanlarni kərsitidu. □ **7:1 «Israil padixahı Rəməliya...»** — «Yəxaya» kitabning pəkət muxu yeridilə wə 9:1-21-ayətlərdə, «Israil» Israilning ximaliy kəsim padixahliqini kərsitidu. Sulayman ələmdin etüxi bilən Israil ikkigə bəlünüp, jənubiy kəsim «Yəhuda» (asasən, Yəhuda wə Binyamin kəbilisidikilər), ximaliy kəsim «Israil» yaki bəzidə «Əfraim» (Əfraim kəbilisidikilər wə baxqə toqkuz kəbilidikilərdin tərki b tapqan) dəp ataloqanidi.

Kitabta baxqə hər yərlərdə, «Israil» on ikki kəbililik pütün Yəhudi halkini kərsitidu. ■ **7:1** 2Pə. 16:5; 2Tar. 28:5 □ **7:2 «Əfraim»** — muxu yərdə ximaliy padixahliktiki «Israil»ning kəp sanlıq kəbilisi. Muxu yərdə «Əfraim» baxqə toqkuz kəbilini əz iqigə alidu. «...ittiraqlixip, birləxmə qoxun qurdi» — muxu ibarə ibraniy tilidə bir səz bilənla ipadilini. □ **7:3 «oəqlunq Xear-Jaxub»** — «Xear-Jaxub» «bir kəldi qaytip kelidu» degən mənidə. Yəxayaning bu oəqlini bəllə elip qixiqining səwəbini qüxinix üqün, 16-ayət wə izahatini kərug. «Sən ... yukiri kəlgək noring bəxiə berip,...» — xübhisizki, Aħaz axu yərdə turup, muxu qoxunlar qəqum kelip bizni muhasirigə alidu, xunga su məsilisini həl qilixim lazim degən oyda idi. □ **7:6 «əzimiz üqün talan-taraj kilip,...»** — ibraniy tilidə «əzimiz üqün uningə bəsip kirip,...».

8 Qünki Suriyoning bexi Dəməxk xəhəri wə Dəməxk xəhiringing bexi Rəzindur, halas;

Wə atmix bəx yil iqidə Əfraim xundak bitqit boliduki, ularni «bir həlk» degili bolmaydu;

9 Wə Əfraimning bexi Samariyə xəhiritur;

Samariyə xəhiringing bexi Rəmalıyaning oqlidur, halas;

Silər bularoqa ixənmisənglar, mustəhkəmlənməysilər» — degin». □

10 Pərwərdigar yənə Aħazoqa səz kılıp: —

11 «Əzüng üqün bexarət sora; məyli yərning tegidə yaki pələkning kəridə bolsun sorawər» — dedi. □

12 Birak Aħaz jawabən: «Mən həm sorimaymən həm Pərwərdigarni sinakta qoymaymən» — dedi. □

13 Andin Yəxaya: — Əmdi i Dawut jəmətidikilər, anqlap qoyunglar, adəmlərnıng səwr-takıtını qoymioqınınglarnı az dəp, silər Hıdayımning səwr-takıtınımu qoymioqiliwatamsilər? 14 Xunga Rəb Əzi silərgə bir bexarət beridu: —

Mana, pak kiz həmilidar bolup bir oqlul tuoqıdu; u uning ismini «Immanuel» dəp ataydu. □ ■ 15 Yahxilıknı tallap, yamanlıknı rət kılıxni bilgüqə u pixlak wə bal yöydu. □ 16 Qünki bu yax bala yahxilıknı tallap, yamanlıknı rət kılıxni bilgüqə, sən nəprətlinidioqan bu ikki

□ 7:9 «Əfraimning bexi Samariyə xəhiritur» — Samariyə xəhəri Əfraimning paytəhti. «Dəməxk xəhiringing bexi Rəzindur, halas,... Samariyə xəhiringing bexi Rəmalıyaning oqlidur, halas; silər bularoqa ixənmisənglar, mustəhkəmlənməysilər» — hazırkı tətqiqatka asaslanoqanda, Suriyə bilən İsrail ittıpaqınıng asasiy məksiti Asuriyə imperiyasının tajawuzining aldini elixtin ibarət idi. Bu ikki dələt Yəhudanı ittıpaqka qoxuluxka məjburlımakqi boldi. Aħaz padıxah buni rət kildi, qünki u əzi Asuriyələr bilən yoxurun halda bir «sulh» tüzməkqi bolqan yaki tüzgən. Mana bu uning Yəxayaning sözini rət kılqanlıqınıng, yəni Hıdadın bexarət sorımaslıqınıng səwəbidur. Bu ayətteki ahırkı jümlə: «...ixənmisənglar, mustəhkəmlənməysilər» degən səzlər ıbranıy tilda aħangdax səz bilən ipadıləngən: — «ima ta-aminu, kima ta-aminu». «Silər» degən səzgə qarıoqanda, bu səzlər pəkət Aħazoqla əməs, bəlki Dawutning pütkül jəmətidikilərgə eytiloqan bolsa kerək. □ 7:11 «yərning tegi» — muxu yərdə «yərning tegi» «xəol»ni, yəni «təhtısara»ni, əlgənlərnıng rohliri barıdıoqan, kıyamət künni kütıdıoqan jayni kərsıtixi mumkin. □ 7:12 «Mən həm sorimaymən həm Pərwərdigarni sinakta qoymaymən» — «Hudani sinax» gunahdır; birak muxu yərdiki «bexarət sorax» Hıdadanıng Əzining təklipi bolup, gunah həsəblanmaydu. □ 7:14 «Xunga Rəb Əzi silərgə bir bexarət beridu...» — muxu bexarət bolsa, ularoqa ixinixigə yərdəm berix üqün əməs, bəlki Hıdadın ularoqa bolqan narazılıknı kərsıtix üqün berilidu. «Immanuel» — «Huda biz bilən billə» degən mənıdə. ■ 7:14 Mat. 1:23; Luqa 1:31 □ 7:15 «Yahxilıknı tallap, yamanlıknı rət kılıxni bilgüqə...» — yaki «yahxilıknı tallap, yamanlıknı rət kılıxni bilixi üqün». «pixlak wə bal yöydu» — bu tamaqlar zeminning naqar əhwaloqa qüxkənlıknı bildürıdı. Adəm az bolqoqca, teriloq yərlərmu az bolıdı. Adəmlər pəkət mal bekıx bilən xuqullıniq, teriloq yərlər yawayi haywnatlar, hərə qatarlıqlaroqa taxlinip qalıdu (21-23-ayətlərnı kərüng). Immanuel kəmbəoql xaraitlarda tuoqlıdu həm bəlkmıng qoq bolqoqu xı oqerigil yeməklıknı jangaldın terıp yöydu, deməkqi.

padixahning yər-zeminliri taxlinip qalidu. □ 17 Qünki Pərwərdigar sening wə atangning jəmätigə Əfrain Yəhudadin ayrılğan kündin buyan bolup baqmıoğan kattıq künlərni qüxüridu. U künlər bolsa Asuriyəning padixahidin ibarəttur!

18 Xu küni Pərwərdigar Misirning pinhan erikliridiki paxılarnı wə Asuriyədiki hərılərni üxkırtip qakıridu; 19 ularning həmmisi kelip hərbir hilwət jilöjiləroğa, taxlarning hərbir araqlirioğa, həmmə yantaklaroğa wə həmmə yaylaklaroğa oquzzidə qonuxidu. □

20 Axu küni, Rəb Əfrat dəryasining nerisidin ijarigə aloğan bir ustira bilən, yəni Asuriyə padixahı bilən qaç qüxüridu; muxu ustira baxning qeqini, putning tüklirini wə saqalnimu qüxürüp oşirdaydu; □ 21 xu künlərdə bir kixi yax bir siyir wə ikki koy baqıdu, 22 ularning xunqə kəp süt bərginidin u serik may yöydu; dərwəkə, zeminda qaloğanlarning həmmisi serik may wə bal yöydu. □

23 Wə xundak boliduki, hər teli bir kümüx tənggigə yaraydıoğan, ming teli bar üzümzarlıq bolğan hərbir jay jioğanlıqqa wə tikkənlikkə aylinip ketidu; ■ 24 Axu yərgə adəmlər pəkət okya kətürüp kelidu, qünki pütkül zemin jioğanlıqqa wə tikənlikkə aylinip ketidu. □ 25 Ilgiri kətmən qepiloğan hərbir taolıq jilöjiləroğa bolsa, — ular u yərlərgə jioğanlardın wə tikənlərdin kərkup barmaydu; Bu yərlər pəkət kalılarnı otlitidıoğan, Qoylar dəssəp-qəyləydoğan jaylar bolup qalidu, halas.

8

Asuriyəning tajawuz kılixı toqrisidiki yəna bir bexarət

1 Pərwərdigar manga: —

□ 7:16 **«Qünki bu yax bala yaxxilıknı tallap, yamanlikni rət kılixni bilgüqə...»** — muxu ayəttiki «bu yax bala» ikki bislik söz bolup, bəlkim Immanuelning əzi həm Yəxayaning oşlı «Xear-Jaxub»nimu kərsitixi mumkin. Demək, «Xear-Jaxub» qong boluqə, Suriyə həm İsrail (ximaliy padixahlıq) taxlandıq bolup turidu. Bexarəttin üç yildin keyin Suriyə zemini wə on üç yildin keyin İsrail zemini Asuriyə padixahı tərpidin besiwelinidu. Uning tajawuzqılıqı Yəhudaning zeminioğa yetip berip, uni bulap-talaydu, biraq uni igiliyəlməydu. Keyinki bablarnı, bolupmu 36-37-babni kəring. «Immanuel» degən balining tuşuluxı həkəkıdiki bexarət Aħazəğa əməs, «Dawut jəmätigə» qıxidu, deyilidu. Qarıoqanda, «Immanuel» Dawutning jəməti iqidiki bir «pak kiz»din tuşulidı. Muxu balining kim ikənlikini bilix üçün, İnjidiki «Matta» 1-, 2-babni, «Luqa» 1-, 2-babni kəring. □ 7:19 **«Ularning həmmisi kelip hərbir hilwət jilöjiləroğa, ...həmmə yaylaklaroğa oquzzidə qonuxidu»** — demək, adəmlər yoxurunmaqğı bolğan hərbir jay bihətar bolmaydu, düxmən tərpidin ixətal kilinidu. Muxu ayəttə ibraniy tilida ahangdax söz ixlitilgən boluqəqqa, bir top haxarətning «oqung-oqung» kılip awaz qıkarəşiniə ohxıtılğan. □ 7:20 **«Muxu ustira ... putning tüklirini wə saqalnimu qüxürüp oşirdaydu»** — «putning tükliri» muxu yərdə pütün bədəndiki tüklərni kərsitidıoğan söz bolup, səl siliklaxturup ipadilign. Demək, Asuriyə padixahı İsrailarning həmmisini bulap ketidu, ularni bəlkim yalingaq qalduridu. □ 7:22 **«...u serik may yöydu; dərwəkə, zeminda qaloğanlarning həmmisi serik may wə bal yöydu»** — demək, adəmlər xunqə az, teriloğu yər yok dəyərlik, ziraətlərnig ornıda yawa ot-qəp kəp boluqəqqa, ozukluk əsasən pəkət süt həm bal bolidu. ■ 7:23 Law. 26:22 □ 7:24 **«Axu yərgə adəmlər pəkət okya kətürüp kelidu...»** — demək, bundak üzümzar yawayı həywanlar turidıoğan jayəğa aylinidu. Xunga adəmlər u yərgə baridıoğan bolsa, əzini qoşdax yaki ow kılix üçün qorallarnı kətürgən hələtila baridu.

«Qong bir tahtayni qolungoşa elip, enik hərplər bilən: — «Mahar-Xalal-Hax-Baz» dəp yazoşin» — dedi. □

² Mən xundak kılıp özümgə «ixənqlik guwahqılar» süpitidə muxuni hatiriləxkə kahin boləjan Uriya wə Yərəbəkəyianing oşli Zəkəriyani qakirwaldim. □ ³ Andin mən ayal pəyoqəmbər bilən billə yattim. Xundak kılıp u hamilidar bolup, bir oşul tuşdi. Xuning bilən Pərwərdigar manga: — «Uning ismini «Mahar-Xalal-Hax-Baz» dəp atioşin; □ ⁴ qünki bala «Dada, apa» dəp qakirixni bilgüqə, Dəməxk baylikliri wə Samariyədiki olja Asuriyə padixahı tərīpidin bulap elip ketilidu» — dedi.

⁵ Pərwərdigar yənə manga səz kılıp mundak dedi: —

⁶ «Muxu həlk Xiloah əstingidiki ləzən ekiwatқан sularni rət kılıp, Ularning ornida Rəzin wə Rəmalıyaning oşlidin hursən boləjaqqa,

⁷ Xunga mana, Rəb ularning üstigə dolğunlap akıdioşan, əlwək Əfrat dəryasining sulirini, — Yəni Asuriyəning padixahını toluq həywə-xəhriti bilən elip kelidu;

U dəryadək barlik erik-əstəngliridin texip ketidu,

Həmmə kiroşaklirini bəşup taxlaydu;

⁸ U taki Yəhudaşiqə xiddət bilən texip, hətta boynioşiqə kelidu;

U qanatlirini yayoşanda pütkül zeminingoşa sayə bolup qüxidu, i Immanuel!□

⁹ — Oşəzəpliniweringlar, i əllər, biraş sundurulisilər!

Jahanning barlik qət jayliri kulak selinglar!

Jəng üqün belinglarni başlaweringlar, sundurulisilər!

Jəng üqün belinglarni başlaweringlar, sundurulisilər!□

□ **8:1 «Mahar-Xalal-Hax-Baz»** — «Oljoşa aldıra! Owoşa qapsan bol!» degən mənədə. Səzləring mənisini qüxinix üqün, 3- həm 4-ayətni kəring. □ **8:2 «kahin boləjan Uriya»** — «kahin» degən, muşəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus qurbanlıqni kəydürgüqi kixi.

□ **«kahin boləjan Uriya wə Yərəbəkəyianing oşli Zəkəriya»** — əməliyyəttə bolsa, Uriya degən kixi Yəxaya pəyoqəmbərgə qarxi bolup qikixi mumkin («2Pad.» 16:10-16ni kəring). Xundak boləjanlıq üqün ular tehimu «ixənqlik guwahlıq» süpitidə boluxi kərək idi. □ **8:3 «.. Mən ayal pəyoqəmbər bilən billə yattim»** — «ayal pəyoqəmbər» Yəxayaning ayalini kərsitidu. Biraş nemixkə «ayal pəyoqəmbər» dəp atilidu? Yaki u əzi pəyoqəmbər boldi wə yaki uning muxu oşlini tuşqanlikining əzi Hudaning səzining əməlgə axuruluxi boldi. □ **8:8 «...U qanatlirini yayoşanda pütkül zeminingoşa sayə bolup qüxidu, i Immanuel!»** — 6-8-ayət toşruluk qüxənqimiz mundak: Yəhudaşiqə Asuriyə imperiyəsindən kərkəkili turdi. «Xiloah» bolsa, Yerusalemdin ətidioşan ləzən süpsüzük bir əstəng idi. Huda bu əstəngni əzining hatirjamliki, Israiloşa bərməkqi boləjan aman-tinqlikioşa oşxitidu. Əfrat dəryasi bolsa, Asuriyə imperiyəsidiqi qong dəryadur. Xiloah əstingining sirtki kərünüxi həywətlik əməs, əlwəttə, biraş muxu ləzən akıdioşan əstəng Hudaning himayisini bildüridu. İnsanlarning mahiyiti bolsa həywətlik nərsigə ümid başlaşkə mayildur; Yəhuda həlkə bolsa ixənqini Hudaning himayisigə başlioşan əməs, bəlkə ular: «Suriyə bilən (ximaliy) Israilning ittipaşqini Asuriyə imperiyəsigə bir tosaloşu» dəp hatirjəm wə huxal idi. Huda ularning iman-ixənqini hata kəyoşanlikini ularoşa kərsitix üqün, Asuriyə padixahı silərgə «Boynunglaroşa yətküqə» tajawwuz kılıdu, daydu. «boynuşə yətküqə» — Asuriyə padixahı kəlgəndə, Yəhudaning həmmə yərlirini ixətal kılıp, 46 xəhərnə qolioşa aldı; pəkət paytəhti Yerusalemlə xəhərnə igiliyəlməy, uni muşəsisigə aldı. Ahirda u Hudaning biwasitə jazasioşa uqrap Asuriyəgə qaytiti (36-37 babni kəring). 10-ayət boyiqə, Israilning zemini bolsa

«Immanuel»ning zemindir; demək, «Immanuel» Israilning Padixahı, Hojayinidur. □ **8:9 «Oşəzəplininglar, i əllər...!»** — yənə birhil tərjimisi: — «Jəm bolup hujum qilinglar, i əllər...!». Muxu ayətkə kərişanda, bəxarət muxu yərdə pəkət Asuriyəning hujumini əməs, bəlkə ahirki zamanda jimi həlk-millətning Israiloşa kılıdioşan hujumini kərsitidu.

10 Pılaninglarni tūziweringlar, u bikaroğa ketidu;
Məslihətinglarni kiliweringlar, umu akmaydu;
Səwəbi — Immanuel!». □

Hudaning Yəxayağa yolyoruk berixi

11 Qünki Pərwərdigar küqlük kolini munga təgküzüp,
Mening bu həlkning yolida mangmasliqimoğa yolyoruk berip, mundak söz
kildi: —

12 «Muxu kixilər kəp ixlarda «suyikəst bar» desə, silər bolsanglar
«suyikəst bar» dəp yürmənglar;
Ularınq kərkəşinidin silər kərkəmənglar,
Yaki həq wəhimigə qüxmənglar;□

13 Pəkət samawi qoxunlarınq Sərdari bolğan Pərwərdigarnila
həmmidin üstün dəp bilinglar;
U silərninq Kərkəşidöjininglar bolsun,
Silərninq wəhimənglar bolsun!□

14 U bir muqəddəs panahgah bolidu,
Həmdə Israıldiki ikki jəmət üqün putlikaxang tax, adəmni yikətidioğan
qoram tax,
Yerusalemdikilər üqünmu kıltak wə tapantuzak bolidu;□ ■

15 Ulardın kəplər *Uningoğa* putlixip, yikilip, yanjilip, kıltakğa qüxüp,
əsirgə elinidu». ■

Yəxayaning əzigə əgəxkənlərgə gəp kilixi

16 — «Bu guwahnamini yөгəp, Təwrat kanunini mening muhlisirim
arisida peqətləp kəyoşin. □

17 Mən bolsam, yüzini Yəqub jəmətidin yoxuruwatқан Pərwərdigarni
kütimən;

□ **8:10 «Məslihətinglarni kiliweringlar»** — ibraniy tilida «bir söz kiliwinglar». «**Səwəbi — Immanuel!**» — oqurmənlərninq esidə boluxi kerəkki, «Immanuel» pak kizdin tuşuloğan (7-babtiki) bexarətlik bala, ismi «Huda biz bilən billə» degən mənida. □ **8:12 «Muxu kixilər kəp ixlarda «suyikəst bar» desə...»** — muxu yərdə «suyikəst»ning mənisi (bizning kəriximizqə): — Həlk hərhil pitnə-işwalaroğa kulak selip: «Ətirapimizdiki baxka delətlər yaki əz iqimizdiki hainlar suyikəst kiliwatidu» dəp kərkəp yürətti; muxu gəplərgə Yəxaya wə uningə əgəxkən ihlasmən Yəhudiylər həq kulak salmasliqi kerək idi. □ **8:13 «Pəkət... Pərwərdigarnila həmmidin üstün dəp bilinglar»** — yaki «pəkət... Pərwərdigarnila muqəddəs dəp bilinglar». □ **8:14 «U bir muqəddəs panahgah bolidu»** — muxu ayəttiki «U» bəlkim «Immanuel»ni, xundakla uning kəndəq ikənlikini kərsitidu. U «muqəddəs panahgah» yaki «muqəddəs ibadətqah»oğa ohxax, insanlarning Hudağa yekinxlix yolini təminləp beridu. «**adəmni yikətidioğan qoram tax»** — bu ibarining yənə bir mənisi «(adəmlər) yaman kəridioğan qoram tax». ■ **8:14** Yəx. 28:16; Luğa 2:34; Rim. 9:33; 1Pet. 2:7 ■ **8:15** Mat. 21:44; Luğa 20:18

□ **8:16 «Bu guwahnamini yөгəp... kəyoşin»** — Huda muxu yərdə Yəxaya arkilik əzigə əgəxkən muhlisiriwoğa yolyoruk beridu. Yəxaya yəzoğan həm səzilgen guwahliqlarni, Musağa berilgen kanun wə baxka pəyoşəmbərlərgə berilgen Təwratteki kişimlarni bilə qoxup, bihətar saqlap kəyoş kerək, degən mənida. Xundak kəloşanda, birinqidin, hərəkəndəq kəalaymikan wəziyətlər astida, ular muxu kitablar arkilik nemə kəlix kerəklikini obdan biləloydu. İkinqidin, ular Yəxaya pəyoşəmbərgə berilgen bexarətlərnini peqətligən bolsa, u dunyadin kətkəndin keyin, guwahliqlar aldın'ala eytkən nuroşun ixlər yüz bərgəndə, İsrail həlki muxu guwahliqlar (bexarətlər)ni top-toşra ikən, dəp bilidu, xuningdək bularda həqkəndəq oyduymilik yok, Yəxaya həkikiy pəyoşəmbər ikən, dəpmu etirap kilidu.

Wə mən Uni təlmürüp saklaymən. □

¹⁸ Qaranglar, manga wə Pərwərdigar manga bərgən balilaroşa, Biz Zion teoşini Öz makani kıloşan samawi qoxunlarning Sədari boləşan Pərwərdigar Israilda namayan kıləşan bexarət wə karamətlərninğ süpitidurmiz». □ ■

¹⁹ — Baxkılar silərgə: — «Biz wiqir-wiqir, gudung-gudung kilidioşan «ərwahlarni qakiroşuqi»lar wə dahanlardın yol soraylı» — desə, silər jawab berip: — «Bir həlkning öz Hudasini izdəp yol sorixi kerək əməsmu? Tiriklərninğ əlüklərdin yol sorixi toşrimu?!» — dənglar. ■

²⁰ — Təwrat kanuni wə guwahnamə əsas kılinsun! Muxularni əsas kılıp söz kılmissa, ularoşa tang nuri qüxməydu! ²¹ Əksiqa, ular kışiloşan, aq həlda zeminni kezip yürixidu; aq qaloşan qaşda, ular oşəzəpliniş asmanəşə karap, padixahini həm Hudasini qarəşap tillaydu; ²² ular yərgə qarisa, mana, japa-muxəkkət, qarangoşu-zulmət, həsrət-nadamət wə parakəndiqilik turidu;

Ular qar-karangoşulukqa həydiwetilidu. □ ■

9

Həmmə məsilini həl kıləşuqi bir balining tuşuluxi — hux həwər

¹ Birək, həsrət-nadamətəşə qaloşanlarəşə zulmət boliwərməydu; U otkən zamanlarda Zəbulun zemini wə Naftali zemini har kılduroşan; Birək kəlgüşidə U muxu yəşni, yəni «yat əllərninğ makani» Galiliyəgə, jümlidin «dengiz yoli» boyidiki jaylar wə İordan dəryasining qarxi kiroşaklırioşa xan-xəhrət kəltüridu; □ ■

² Qarangoşulukta mengip yürəşən kixilər zor bir nurni kərđi; Əlüm sayışining yurtida turoşqılarəşə bolsa,

□ **8:17** «...yüzini İsrail jəmətidin yoxuridioşan Pərwərdigar» — Huda Öz həlki boləşan İsrailəşə, gənəhliri tüpəylidin, həq məjizini kərsətməy, ularni duxmənliridin koşqidimaydu. Həlbuki, Yəxaya wə uning gepigə kirgən Hudaning məmin bəndiliri ümidsizlənməy, Yəxayaəşə ohxax «Pərwərdigarəşə təlmürüp Uni saklimakta» idi. □ **8:18** «**Qaranglar, manga wə Pərwərdigar manga bərgən balilarəşə, biz ... namayan kıləşan bexarət wə karamətlərninğ süpitidurmiz**» — muxu səzləşni kıləşuqi bolsa Yəxaya pəyşəmbərninğ ezi; birək «Immanuel»mu u arkilik bexarətlik səz kılıwatidu («İbr.» 2:13ni kəşüng). ■ **8:18** İbr. 2:13 ■ **8:19** Kan. 18:11

□ **8:22** «**ular yərgə qarisa, mana, japa-muxəkkət ... wə parakəndiqilik turidu**» — İsrailar asmandiki yərdəşni rət kıləşandin keyin, yər-yüzidin həq ümid bolmayla qalmay, həmmisi zulmət bolidu. ■ **8:22** Yəx. 5:30 □ **9:1** «**Həsrət-nadamətəşə qaloşan**» — muxu ibarə, İbraniy tilida «ayalqə rod»tiki isim bolup, matəm tutuwatqan ayaloşa təşəlli bərgəndək Huda Naftalılar wə Zəbulunlarəşə təşəlli beridəşanlikniş bildüridu. «**yat əllərninğ makani**» **Galiliyə** — Asuriyə imperiyəşə təjawuz kıləşandin keyin, Naftali, Zəbulun wə baxqa İsrail kəşbilirininğ kəp kışimliri əşirgə qüşüp elip ketildi. Bir kışim kəmbəşəşəl, namrat, kabiliyətəşiz kixilər qalduruldi. Asuriyə padixahı baxqa millət-həlkəşni elip kelip xu yərgə, bolupmu Galiliyəgə olturaklaxturdi. Muxu kixilər kəşqaloşan namrat İsrailar bilən arilixip yürüp, əz-ara assimiliyatsiyəşə kılinoşaqqa, Galiliyə Yəhudiyar təripidin «yat əllər» (Yəhudiy əməslər)ning makani Galiliyə» dəp kəməştilip ataloşan. Bexarətəşə əsasən, nur dəl xu yərdəşəşə bolidu. Bexarətninğ əməşəşə axuruluxi toşrişidiki təşəşlatlarni İnjil «Mat.» 4:15-ayəttin kəşüng. «**dengiz yoli**» — «Galiliyə dengizi»ning qəşəşbi yəşliri. ■ **9:1** Mat. 4:15

Dəl ularning üstigə nur parlidi. □ ■

3 — Sən əlni awuttung,

Ularning xadliqini ziyadə kılding;

Həlkələr həsul waqtida xadlanoşandək,

Jəng oljisini üləxtürgən waqtta huxallıqqa qəmgəndək,

Ular aldingda xadlinip ketidu. □

4 Qünki Midiyaning *üstidin oşəlibə kıloşan* küngə ohxax,

Sən uningə selinoşan boyunturukni,

Mürisigə quxkən əpkəxni,

Ular ni əzgüqining tayiqini sundurup taxliwəttung. □ ■

5 Qünki *ləxkərlərnin* uruxta kiygən hər bir etükliri,

Qanoşa miləngən hər bir tonliri bolsa pəkətla ot üqün yeşiləşu bolidu. □

6 Qünki biz üqün bir bala tuşuldi;

Bizgə bir oşul ata kılini;

Həkömranlıq bolsa uning zimmisigə qoyulidu;

Uning nami: — «Karamət Məşlişətqi, Kudrətlik Təngri, Mənggülük Ata, aman-hatirjəmlik İgisi Xahzadə» dəp atilidu. □ ■

7 U Dawutning təhtigə olturoşanda wə padixahliqioşa həkömranlıq kıloşanda,

Xu qaoşdin baxlap ta əbədil'əbədşiqə,

Uni adalət həm həşkanıylik bilən tikləydu, xundaqla məzmut saşlaydu,

Uningdin kelidişan həkömranlıq wə aman-hatirjəmlikning exixi pütməş-tügməş bolidu.

Samawi qoxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigarning otluş muşəbbiti

□ 9:2 «Karanşolulukta mengip yürgən kixilər zor bir nurni kərdi... dəl ularning üstigə nur parlidi» — muxu ayətlərdiki «nur» xübşisizki, Məşih-kutkuzoşuqidur (6-7-ayətni kəşung). Biz muxu bəxarətlərnin əməlgə axşanlıqini İnşildin kəşimiz. Məşih əyşə dəl 1-ayəttiki tət jayda uluş hizmitini, yəni hux həwəşni tarkitix, məşizləşni yaritixni baxlıdi. U hizmət kıloşan üq yerim yil waqtinun yerimidin kəprəkini bəlkim muxu jaylarda ötküzgən. Bu bəxarəttiki peillərnin həmmisi «ətkən zaman» xəklidə ipadiləngən. Bu xil xəkildiki bəxarət «Yəxaya»da kəp uqraydu, u kəlgüşidiki ixlərnin jəzmənlikini bildüridu. ■ 9:2 Mat. 4:15,16; Əf. 5:14 □ 9:3 «Sən əlni awuttung, ularning xadliqini ziyadə kılding...» — muxu yərdə pəşoşəməşlərnin yazmiliridiki kəp baxşə bəxarətlərgə ohxax, kəlgüşidiki, tehi yüz bəşmigən ixlər etüş boləşan ixlərdək tiləşə elinidu. □ 9:4 «Midiyan üstidin oşəlibə kıloşan kün» — təşminən 500 yil ilşiri İsrail Midiyaniylərnin asaritidin Hudaning karamətlişini bilən kutuloşan. ■ 9:4 Həş. 7:22; Yəş. 10:26 □ 9:5 «Qünki ləxkərlərnin uruxta kiygən hər bir etükliri... pəkətla ot üqün yeşiləşu bolidu» — Huda ularəşə xundaş bəşikətləşni bəşiduki, muxu oşəlibə boləşandin keyin (ular əməş, bəlkə Pərwərdigər ular üqün kıloşan oşəlibə) ular xu ləxkərlərnin qanoşa miləngən kiyim-kəşəkliri kəşək bolmaydu, ularni pəkət yeşiləşu üqün ixlətlikli bolidu, dəp qaraydu. □ 9:6 «Biz üqün bir bala tuşuldi; bizgə bir oşul ata kılini» — bu bəxarət gəşəş kəlgüşidiki ixləşni kəşətəkən bolşimu, uningdiki peillərnin həmmisi «ətkən zaman» xəklidə ipadiləngən. Yuşiriki 2-ayəttiki izahətni kəşung. «aman-hatirjəmlik İgisi Xahzadə» — yaki «aman-hatirjəmlik Bərgüşi Xahzadə». ■ 9:6 Yəş. 11:2; 22:22; Luşə 2:10,11; Yəş. 4:10

muxularni ada qilidu. □ ■

Pərwərdigarning Israiloşa, yəni «ximaliy padixahlik»ka bolojan oşəzi

⁸ Rəb Yəqub jəmətigə bir səz əwətti,

U pat arida Israiloşa qūxidu, □

⁹ Barlik həlk, yəni Əfrain wə Samariyədikilər xu səzning tooşirilikini bilgən bolsimu,

Lekin kənglidə təkəbburlixip yooşanlik kəlip, ular: —

¹⁰ — «Hixlar qūxūp kətti,

Birəq ularning ornişə yonuloşan taxlar bilən kayta yasaymiz;

Eran dərəhliri kesilip boldi,

Birəq ularning ornida kedir dərəhlini ixlitimiz» — deyixidu; □

¹¹ Xunga Pərwərdigar Rəzinning kuxəndilirini *Israiloşa* qarxi kūqləndürdi,

Yəqubning dūxmənlini kəzoşidi. □

¹² Xərktin Suriyəliklər, oşəərbətə Filistiyələr,

Ular aşzini haşgdək eqip Israilni yutuwalidu.

Ixlar xundək deyilgəndək bolsimu,

Uning oşəzi yənila yanmaydu,

Sozoşan qoli yənila kayturulmay turidu. ■

¹³ Birəq həlk əzlini Uroşuqining yənişə tehi yenip kəlmidi,

Ular samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigarni izdiməywatidu.

¹⁴ Xunga Pərwərdigar bir kün iqidə Israilning bexi wə quyrukini,

□ **9:7 «U Dawutning təhtigə olturoşanda wə padixahlikşə həkümranlik qiləşanda... Uningdin kelidoşan həkümranlik wə aman-hatirjəmlikning exixi pütməs-tügiməs bolidu...»**

— muxu ikki ayət (6-7-ayət) yukiriki «Immanuel»ning kim ikanlikini tehimu enik kərsitidu. U tooşrisidiki həwəni təkərrilasək: — (a) U Israil üqün Qutkuzuşuqidur. Bu bəbtiki 1-6-ayəttiki oşəlibə wə bəht bu bala səwəbidin wujudka kelidu. (ə) U pak kizdin tuşulidu (7-bəb, 14-ayət). (b) U bəlkim kəmbəşəl wə dūxmənning həkümranlik astidiki əşwalda tuşulidu (7-bəb, 15- wə 17-ayət). (p) U Dawutning jəmətidin bolup, Dawutning təhtigə olturidu. Huda Dawutka wədə bərgənki, uning bir əwladı Israiloşa wə ahirida pütkül dunyaşə Padixah bolidu. (Zəbur, 18-küy, 22-küy, 72-küyəlni kəruşg) (t) Bu balida Hudaning təbiiti bolidu (6-ayət). U «Kudrətlik Təngri» dəp atilidu. İbraniy tilida «kəramət» dəgən sūpət, pəkət Huda wə Hudaning qiləşanliri tooşrulukla ixlitilidu. (j) Bu bala ahirda pütün ələmgə aman-hatirjəmlikni yətküzidu. «Uningdin kelidoşan həkümranlik wə aman-hatirjəmlikning exixi pütməs-tügiməs bolidu». Bulardin sirt muxu ayətlərdə nuroşun sawək-həwərlər bar, muxu yərdə səşipə qəklik boləşanlik üqün haşirə tohtalmaymiz. Bu balining kim ikənlik pəkət İnjildiki bayanlardila enik kərsitilidu. U pak kiz Məryəmdin tuşuloşan Məşih Əysaning dəl əzi bolup, uning baxka biri boluxining kət'iy mumkinqiliki yəktur. ■ **9:7**

2Pad. 19:31; Yəx. 37:32 □ **9:8 «Rəb ... bir səz əwətti, ... Israiloşa qūxidu»** — «Israil» muxu ayətlərdə (8-21də) ximaliy padixahlikni kərsitidu. «Qūxidu» dəgən səz muxu yərdə Hudaning bir jazasining kəlgənlikini kərsətsə kerək. □ **9:10 «Hixlar qūxūp kətti, birəq ularning ornişə yonuloşan taxlar bilən kayta yasaymiz...»** — demək, «Pərwərdigarning tərbiyə jazası boləşan ziyanı tartkan bolsəkmu, biz yənila uning tərbiyə jazasıə pişənt kilməy, əz kəşimizgə tayinip tehimu yaxhi turmuxni bərpə qilimiz» (taxlar hixlardin, kedir dərəhliri eran dərəhlinidin yaxhi, əlwəttə). Yəroboam II padixah boləşan waqtida, Huda (ximaliy) Israilda qoşq bir yər təwrəxni pəyda qiləşan; «Hixlar qūxūp kətti... eran dərəhliri kesilip boldi,...» dəgən səzlər bəlkim xu yər təwrəx bilən munasiwətlük. □ **9:11 «Pərwərdigar Rəzinning kuxəndilirini Israiloşa qarxi kūqləndürdi...»** — 7-bəbtiki məzmunoşə qarışanda, Suriyəning padixahı Rəzin Israil bilən ittipaşdax idi. Muxu səzəg qarışanda uning Israil bilən ittipaşə keyin məwjut bolup turalmaydu. Baxqılarning Israiloşa qarxi qikixi bilən umu Israiloşa qarxi kəzoşilidu. ■ **9:12** Yəx. 5:25; 10:4

Palma xehi wə komuxini kesip taxlaydu;

15 Moysipit wə məhtərəmlər bolsa baxtur;
Yaloqanqilik oğitidoqan pəyətəmbər — quyruktur.

16 Qünki muxu həlkning yetəkqiliri ularni azduridu,
Yetəkləngüqilər bolsa yutuweliniq yokilidu.

17 Xunga Rəb ularning yigitliridin hursənlək tapmaydu,
Yetim-yesirliri wə tul hotunliriqə rəhim qilmaydu;
Qünki hərbi iplas wə rəzillik kılquqı,
Həmmə eozizdin qıkkini pasiklıktur.
Həmmisi xundak bolsimu,
Uning oşəzipi yənıla yanmaydu,
Sozoqan kəli yənıla qayturulmay turidu. ■

18 Qünki rəzillik ottək köyidu,
U jioqan wə tikənləni yutuwalidu;
U ormannıng baraksan jayliri arisida tutixidu,
Ular is-tütəklik tüwrük bolup purqırap yukiriqə ərլaydu; ■

19 Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarning dəroşəzipi
bilən zemin köydürüp taxlinidu,
Həlk bolsa otning yekiloşusi bolidu, halas;
Həqkim öz qerindixini ayap rəhim qilmaydu. □

20 Birsı ong tərəptə gəx kesip yəp, toymaydu,
Sol tərəptin yalmaq yəpmu, qanaətlənməydu;
Hərkim öz bilikini yəydu;

21 Mənasəh Əfraimni, Əfraim bolsa mənasəhni yəydu;
Uning üstigə ikkisimu Yəhudaşə qarxi turidu.
Həmmisi xundak bolsimu,
Uning oşəzipi yənıla yanmaydu,
Sozoqan kəli yənıla qayturulmay turidu. □

10

Pərwərdigarning Yəhudaşə boləqan oşəzipi

1 Kəbihlik kanunlirini tüzgüqilərgə,
Azablık pərman-həkümləni yazəuqılarəşə way!

2 Tul hotunlarni oljimiz kılaylı,
Yetim-yesirlarni bulap-talaylı dəp,
Ular miskinlərgə adalətni bərməy,
Həlkimdiki ajiz-beqarılərdin həkükni bulap ketidu.

3 Həsab alidioqan künidə,
Yəni yiraktin kəlgən tuyuksiz balayı'apət künidə,
Nemə kılisilər?

Kimdin baxpanahlık izdəp yürisilər?
Baylık-xəhritinglarni nəgə amanət qoyisilər? □

■ **9:17** Yəx. 10:6 ■ **9:18** Yəx. 5:24; 24:6 □ **9:19** «...həqkim öz qerindixini ayap rəhim qilmaydu» — Yəroboam (II) Israiləşə padixah boləqandin keyinki 28 yıl iqidə, kəp kixilər təhtni talixip uruxti. jəmiy 6 Padixah təhtkə olturoqan, iqqi urux-jedəllər kəp boləqanidi. □ **9:21** «mənasəh Əfraimni, Əfraim bolsa mənasəhni yəydu...» — Əfraim wə Manassəh bolsa Israil padixahlıqidiki ikki əng qong kəbilə. Yukiriki izahəttə kərsitilginidək ularning arisida urux-jedəllər kəp idi. Undak ixlar Yəxaya deginidək, «öz bilikini əzi yəydoqan» ixtur. □ **10:3** «Həsab alidioqan küni» — sezmusez tərjimə qılinsa, «Huda yəqlap kelidioqan küni» degənlik bolidu.

4 Ularoşa əsirlər arisida zongziyip olturuxtın,
Yaki öltürülgənlər arisida yikilixtin baxka heqnemə qalmidı!
Həmmisi xundak bolsimu,
Uning oşəzipi yənıla yanmaydu,
Sozoşan kəli yənıla kayturulmay turidu.

Pərwardigarning Asuriyə padixahı Sənnaheribka qarita bir səzi

- 5 Kəlioşa oşəzipimning tokmiki tutkuzuloşan,
Əzümning dəroşəzipimning tayiki boləşan Asuriyəlikkə way! □ ■
6 Mən uni hudasiz bir «yat əl»gə,
Dəroşəzipim karitiloşan həlkimgə zərbə berixkə əwətimən;
Uningoşa olja tutuwelixka,
Oşəniymətni bulaxka,
Həlkimni koşilardiki lay-patkaqlarni dəssigəndək dəssəxkə buyruymən. □
7 Biraq Asuriyəlikning közdə tutkini muxu əməs,
U xundak heq oylioşan əməs.
Uning oylioşini wəyran kilix,
Kəp dələtlərnı yokitixtin ibarəttur. □
8 U: — «Məning sərdarlırimningmu həmmisi padixahlaroşa barawər əməsmu? □
9 Kalno xəhiri Karkemix xəhirigə,
Hamat xəhiri Arpad xəhirigə,
Samarıyə xəhiri Dəməxk xəhirigə ohxax əməsmu? □
10 Məbudlıri Samarıyəning wə Yerusaleminingkidin uluq boləşini bilən,
Məning kolum muxu məbudka təwə boləşan padixahliklaroşa igə boluxka yətküdək tursa,
11 Samarıyə wə uning məbudlırini kəndak kiləşan bolsam, Yerusalem wə uning məbudlırini ohxaxla xundak kilməndimən?» — dəydu.
12 Biraq Rəb Zion teoşı wə Yerusalemda pütkül jaza ixini pütkülüzü boləşandin keyin, U: —
«Mən Asuriyə padixahıning kənglidiki bəxbəxtəlikning aqiwitini uningə qüxürimən,
Uning kəzlıridiki kibirlik nəzərlirini jazalaymən» dəydu.

□ 10:5 «Kəlioşa oşəzipimning tokmiki tutkuzuloşan,...» — ibraniy tilida «(Uların) kəlidiki tokmak Məning oşəzipim boləşan,...». ■ 10:5 Yəx. 36:1; Yər. 25:9; Əz. 21:14 □ 10:6 «Uningoşa olja tutuwelixka, oşəniymətni bulaxka ...buyruymən» — Yəxayaning ikkinqi oşlıning ismi (Maşar-Xalal-Hax-Baz)ning mənisini muxu ayattin qüxinıwaləşli bolıdu: «Oljoşa aldıra! Oşəniymətkə qəpsan bol!» — Bu səzlər yənə 2-ayəttə tepilıdu; Huda Yəhudadikilərnıng gunahlırını Asuriyə padixahı Sənnaherib arkilik ularning bəxiəşə qüxürıdu. □ 10:7 «Biraq Asuriyəlikning közdə tutkini muxu əməs, u xundak heq oylioşan əməs...» — demək, Hudaning məqsiti Asuriyə padixahı arkilik İsrail wə Yəhudanı jazalax idi. Biraq Asuriyə padixahı muxu itın heq həwərsiz bolup, pəkət öz xəhsiy mənpəət-həquqlırnını, baylıq-xəhritini axurux koyıda idi. Muxu ayət bizgə, Həmmigə Kədir hətta rəhımsiz wə hudasiz xəhslər, əllər wə imperiyələr arkilikmu Öz məksət-muddialırnını əməlgə axurıdu, dəp əgıtidu. □ 10:8 «Məning sərdarlırimningmu həmmisi padixahlaroşa barawər əməsmu?» — bəxka birhil tərjımisi: «Məning sərdarlırimningmu həmmisi awwal padixahlar boləşan əməsmu?» □ 10:9 «Kalno xəhiri Karkemix xəhirigə, Hamat xəhiri Arpad xəhirigə, Samarıyə xəhiri Dəməxk xəhirigə ohxax əməsmu?» — demək, mən Kalno, Hamat wə Dəməxkni asanla kəlioşa kəltürdüm. Buningdin bəxka xəhərlərnımu xuningə ohxaxla asanla boysundurımən. Hər bir jüp xəhərnıng ikkinqi birinqisining jənub tərıpidə bolup, uni Asuriyəning padixahı keyinrək kəlioşa aləşan. Kalno — miladiyədin ilğiriki 738-yili; Karkemix 717-yili; Hamat 738-yili; Arpad 740-yili; Samarıyə 721-720-yili; Dəməxk 732-yili elinəşan.

13 Qünki u: — «Bu ixlarni öz qolumning küqi bilən,

Öz danalığım bilən mən kıləjanmən;

Qünki mən əkillikturmən;

Mən əllərnin pasillirini yəqattım,

Ularınq həzinilirini buliwaldım,

Təhtkə ilturojanlarni batur kəbi qüxürüp taxlidimmən;

14 Mən qolumni bir qux uwisioğa uzatqandək əllərninq bayliklirioğa uzattım,

Birsi taxliwetilgən tuhumlarni tərgəndək mən pütkül dunyani yioqanmən;

Ulardın heqbirimu qanatlırini palaklatmıdı,

Tumxukını aqmıdı,

Yaki quk-quk kılıp awaz qıkarmıdı» — dəydu.

15 Palta özini ixlətküqisigə lap atsa bolamdu?

Hərə hərıdıgüqıgə poqılık kılsa bolamdu?

Xundak ix ikən, huddi tayak özini kətürgüqısını oynitalısa bolıdıoğandək,

Huddi həsa yəoğaq əməs boləuqını kətürgəndək bolattı əməsmu?!□

16 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar xu *Asuriyəlkning* palwanlırını arısiəğa oruklitix kesilini əwətidu,

Uning xan-xəripining astıda lawuldap yalkunlaydıəjan bir otını yəkıdu. □ ■

17 «İsrailning Nuri»ning Əzi ot,

Uningdiki Mükəddəs Boləuqi yalkun bolıdu,

U bir kün iqidə uning jiojanlırını wə tikənlırını kəydürüp, yutuwalıdu.

18 Həm uning ormanzarlık wə baəq-etizlırining xan-xəripini, jan wə tenini kəydürüp kül kılıwetıdu;

Ular bəəyni jüdəp ketiwatqan kesəl adəmdək bolup qalıdu.

19 Buning bilən ormanzarlıktiki dərəhlərninq kəp qələqını xunqə az bolıduki,

Kıqıq bala ularını sanap hatiriliyələydu. □

20 Xu küni xundak bolıduki, İsrailning qaldı həlki, yəni Yəqupning jəmətidin qəqip kaytqanlar əzlırini urəuqioğa ikkinqi tayanmaydu; bəlki ular həkikətən Pərwərdigar, yəni «İsraildiki Mükəddəs Boləuqi»əğa tayınıdu. □

21 Bərhək, bir «qaldı» kaytıp kelıdu,

Yəni Yəqupning «qaldısı» küdrətlik Təngrining yenioğa kaytıp kelıdu. □

22 I İsrail, həlkinq dengizdiki qumdək kəp boləqını bilən,

Pəkət bir qaldısı kaytıdu;

Qünki həkkanıylik bilən yürgüzülgən, bir həlakətning texip üstünqlarəğa qüxüxi bəkitilgəndur; ■

23 Qünki bir həlakətını — bəkitilgən bir həlakətını samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar pütkül yər yüzidə əməlgə axırıdu. □ ■

□ **10:15 «yəoğaq əməs boləuqi»** — həsini ixlətkən adəmnı kərsitıdu. □ **10:16**

«*Asuriyəlkning palwanlırını*» — «palwan» ıbraniy tilıda «semiz» degən söz bilən ipadılinıdu; «semizlarəğa orukluk əwətimən». Bu bəxarətninq əməlgə exixini 36-, 37-babtin kəring. ■ **10:16**

Yəx. 24:6 □ **10:19 «ormanzarlıktiki dərəhlər»** — bəlkim Asuriyədiki dərəhlərnımu, adəmlərnımu kərsitıdu. □ **10:20 «əzlırını urəuqi»** — bu Asuriyəni yaki Asuriyə padıxahı Sənnaheribni kərsitıdu. □ **10:21 «Bərhək, bir qaldısı kaytıp kelıdu»** — Yəxayaning birinqi

əşılıninq ismi (Xəar-Jaxub)dur. «Kaytıp kelix» — xübhısizki, həm towa kılix həm öz yurt-wətanıgə kaytıxınımı bildürıdu. Muxu ayətlər həm İsraildiki «ximaliy padıxahlıq»ni həm ahırkı zamandıki İsrailnımu kərsitixi mumkin. ■ **10:22** Rim. 9:27,28 □ **10:23 «pütkül yər yüzidə»** — yaki

Pələstındiki (Qanaandıki) zeminni yaki pütkül yər yüzini kərsitıdu. ■ **10:23** Yəx. 28:22

24 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

« — I Zion teqida turoqan həlqim,
Asuriyədin qorkma!

U seni tayaq bilən uridiqan,
Wə Misirliklərdək sanga qarap həsisini kətüridiqan bolsimu,□

25 Pəkət azoqinə waqit ətuxi bilənla,
Silərgə karatqan muxu dəroəzirim tügəp,
Ojəzirimni ularoqa həlakət qūxsun dəp qaritimən.

26 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar bolsa, ularoqa kamqa bilən hujum qozoyaydu;

Ularning həli «Orəbning qoram texi»da bolqan Midiyan qiroqinçilikidək hələttə bolidu;

U həsisini dengizoqa qaritip,
Uni Misirliklarning üstigə kətürgəndək kətüridu;□ ■

27 Andin xu künidə xundak boliduki,
Uning yūki mürəngdin,

Boyunturuqi boynungdin elip taxlinidu;

Mayliring səwəbidin,
Boyunturuk sundurup yoqitilidu. □

Yəxayaning Asuriyəning jəng yüruxini aldin'ala eytip bayan qilixi

28 Mana, ular Ayatka yetip, Migrondin ətəkən,
Mihmaxta yūk-taklirini qoyup qoyidu;

29 Ular bosuqə-dawandin ətəkən,
Gebada qonup qalidu;

Ramah titrəp ketidu;
Saulning yurti Gibeahdikilər bolsa qeqip kətkən;

30 I Gallimning kizi, pəryadingni kətür!
Həy Laix, anglap qoy!

I biqarə Anatot!

31 Madmənəh bolsa qaçti;
Gebimdikilər bədər qaçti;

32 Xu kün ətmiğüqə ular Nob dengidə tohtap qalidu;

□ 10:24 «Wə Misirliklərdək sanga qarap həsisini kətüridiqan bolsimu,...» — ibranıy tilida «U həsisini Misirdiki təbikidə sanga qarap kətürgəndək bolsimu,...». «Misirliklərdək... həsisini kətüridiqan» — İsrailning Misirda bolqan tarixini kərsitixi mumkin. «Həsa kətürük» — bəlkim jəng qilixni jakarlastur. Qədimki zamanda, İsrailar Misirdin qıqkan waqtida, Misirning padixahı Pırəwn ularni həlak kılmakçı bolup, qoxunini əwətip qooqlıqan. Biraq ularning həmmisi ahirda əzi həlak bolqan. Asuriyələr Misirlikləroqa ohxaxla həlak bolidu, demək. «Mis.» 1-15-bablarnı kəring. □ 10:26 «Ularning həli «Orəbning qoram texi»da bolqan Midiyan qiroqinçilikidək hələttə bolidu» — «Hək.» 7-babni kəring. Midiyanlar İsrailoqa hujum kilip, Hudaning məjziliri bilən məqlup boldi. Midiyanlarning sərdari Orəb qaçqan bolsimu ətürüldi. Asuriyə padixahı Sənnaherib qaçqini bilən əz yurtida əz oqulliri təripidin ətürüldi (37-babni kəring). «Uni Misirliklarning üstigə kətürgəndək kətüridu» — ibranıy tilida «U Misirdiki təbikidə həsisini kətüridu» (4-ayəttiki ibarə ohxaxtur). Ləkin «həsinı kətürgüqi» muxu yərdə Pərwərdigar bolidu; U «uni (həsisini) Misirliklarning üstigə kətürgən»da, Misirliklər dengizda oşərk bolup həlak boldi («Mis.» 14-babni kəring. ■ 10:26 Mis. 14 □ 10:27 «mayliring səwəbidin» — İsrail padixahliri «mukəddəs may» bilən, yəni «məsih kilinixi» bilən padixah kilinoidin. Muxu «may» Huda İsrail padixahlirioqa bərgən wədilirini bildürüxi mumkin. Baxqa birhıl tərjimisi: «Sening səmirəp kətkining üqün, boyunturuk sundurulup yoqitilidu».

Axu yərdə u Zion qızining teoqiqa,
Yəni Yerusalemdiki dənggə qarap muxtini oynitidu. □

Asuriyə yoqilidu, «Immanuel» tuqulidu

³³ Mana, samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigar qong xahlarni xiddət bilən kesiwetidu;
Xuning bilən egiz əskənlər kesip yiktilidu;
Həli üstünlər pəsləxtürülidu.

³⁴ U tēmür *qorallar* bilən ormanliqning Baraxsan yərlirini kesip kaqaslik kiliwetidu;
Liwana bolsa uluq birsi tərpidin yiktilidu. □

11

Dawami

¹ Wə bir tal nota Yəssəning dərihining kətikidin ünüp qikidu;
Uning yiltizidin ünüp qikqan bir xah kəp mewə beridu. □ ■

² Wə Pərwərdigarning Rohi,
Yəni danalığın wə yorutuxning Rohi,
Nəsihət wə küq-kudrətning Rohi,
Bilim wə Pərwərdigardin əyminixning Rohi uning üstigə qüxüp turidu; □ ■

³ Uning hursənligi bolsa Pərwərdigardin əyminix ibarət bolidu;
U kəzi bilən kərginigə asasən həküm qikarmaydu,
Yəki kəlik bilən angliqiniqqa asasən kesim kilmaydu.

⁴ U namratlarqqa həkqaniylik bilən həküm qikiridu,
Yər yüzidiki miskin-məminlər üqün adalət bilən kesim kilidu.
U jahanni aqzidiki zakon tayiqi bilən uridu,
Rəzilləni ləwlrirdin qikqan nəpəsi bilən öltüridu.

⁵ Uning bəlwəqi həkqaniylik,

□ **10:32 «Xu kün ötmigüqə ular Nob dəngidə tohtap qalidu; axu yərdə u ... Yerusalemdiki dənggə qarap muxtini oynitidu»** — muxu 28-32-ayətlərdə, Yəxaya Asuriyə qoxunining Yerusalemqqa qaritidiqan yürüxini aldin ala bexarət berip bayan kilidu. Ayat bolsa Yerusalemdin 50 kilometr, Migron 22 kilometr, Mihmax 11 kilometr yiraqta; Mihmax dawanidin ötüp, Geba qqa kelidu. Geba Yerusalemdin 10 kilometr, «Saulning yurti Gibeah» 5 kilometr, Gallim 4.5 kilometr, Laix 4 kilometr, Anatot 3 kilometr, Madmənah 1.5 kilometr, Gebim 800 metr, Nob teoqi bolsa pəqət Yerusalemdiki sepildin 200 metr yiraqliqta. Qoxun «Gebada qonup qalidu» — əslidə Mihmaxta qonuxqa (bihətər bolux üqün) toqra kelətti, biraq ular əzligə tolumu ixəng kəlip bihudluk bilən alqqa besip yürüx kilidu. Bu ixlarning həmmisi degəndikidək yüz bərdi. □ **10:34 «Liwana»** — Liwandiki Kedar dərəhliri ottura xərk boyiqə əng egiz, həywətlik wə əng baraxsan əsidi; muxu ayəttə «Liwana» Asuriyəning həywətlik küq-kudritini, xundakla ularning haqawurliqini kərsitidu. Baxqa yərlərdə bolsa, u həman haqawur kixiləni bildüridu. **«Uluq birsi tərpidin»** — 37-bab, 36-ayətni kəring. □ **11:1 «Bir tal nota Yəssəning dərihining kətikidin ünüp qikidu»** — Yəssa bolsa Dawut padixahning atisi. Ibraniylar Qutkuzoquqi-Məsihning Dawutning əwladidin bolidiqanliqini enik bilətti. Biraq muxu yərdə Qutkuzoquqi-Məsih həm Dawutning əwladı həm «Yəssəning Yiltizi»-mu (11:10ni kəring) bayan kilinidu! Bu ix pəqət İnjildila qüxəndürülgən (məsilən, «Luqa» 20:41-44). Muxu ayətlərdə yənə, Məsih «Yəssəning dərihining kətikidin» qikidu, deyilidu. Xunga Məsih Dawut padixahning handanliqi həywətlik məzgilidə əməs, balki miskin məzgilidə tuqulidu, degən bexarət berilidu. ■ **11:1** Yəx. 4:2; Ros. 13:22,23 □ **11:2 «Yorutux Rohi»** — adəmqə qüxinix kabiliyitini ata kilidiqan Rohtur. ■ **11:2** Yəx. 9:5

Qatraqliqi bolsa sadikliq bolidu.□

⁶ Bərə bolsa qoza bilən billə turidu,
Yilpiz oqlaq bilən billə,
Mozay, arslan wə bordaq kala bilən billə yatidu;
Ularni yetiligüqi kicik bir bala bolidu.■

⁷ Kala eyik bilən billə ozuklinidu,
Ularning baliliri billə yetixidu,
Xir bolsa kalidək saman yeydu.

⁸ Əmməydiqan bala kobra yilanning təkükigə yekin oynaydu,
Əmqəktin ayriloqan bala kolini zəhərlik yilanning owisiqə tikidu;
⁹ Mening mukəddəs teoqimning həmmə yeridə heq ziyankəxlik bolmaydu;
Heq buzoqunqilik bolmaydu;
Qünki huddi sular dengizni kapliqandək,
Pütkül jahān Pərwərdigarni bilix-tonux bilən kaplinidu.

¹⁰ Xu künidə «Yəssəning Yiltizi» hərəkaysi əl-millətlər üçün tuq süpitidə kətürülüp turidu;

Barliq əllər Uni izdəp kelip yiojilidu;
Wə U aramgaħқа tallioqan jay xan-xərapkə tolidu.■

¹¹ Xu küni Rəb ikkinqi kətim Öz həlqining saqlanoqan qəldisini kayturux üqün, yəni Asuriyə, Misir, Patros, Kux, Elam, Xinar, Hamat wə dengizdiki yirək arallardin kayturux üqün Öz kolini yənə uzartidu.□

¹² U əllərnə qəkirix üqün bir tuq kətüridu; xundək kilip U yər yüzining qət-qətliridin Israilning qeriblrini jəm kilip, Yəhudadin tarkilip kətkənlərnə yiojidu.

¹³ Xuning bilən Əfraimqə boləqan həsəthorluk yokaydu,
Yəhudani harlioqanlarmu üzüp taxlinidu;
Əfraim Yəhudaqə həsət kilmaydu,
Yəhuda bolsa Əfraimni horlimaydu.□

¹⁴ Biraq ular qərb tərəptə Filistiylərnəng mürisigə uqur qüxidu;
Ular birliktə xərktiki həlkərdin olja alidu;
Ular Edom wə Moab üstigə kollirini uzartidu;
Ammoniylarmu ularqə bekinidu.

¹⁵ Pərwərdigar Misirdiki dengizning «tili»ni yok kilidu;

□ **11:5 «Uning bəlwəqi həkkanıylik, qatraqliqi bolsa sadikliq bolidu»** — ibraniy tilida «uning bəräklirigə baolanoquqi» deyilgən. Ibraniy tilida bəräklər adəmnəng qongkur oy-pikriliri wə wijdanini bildüridu. «Qatraqliq» — adəmnəng qatrikioqə yөгəp kiyilidioqan iqli kiyim. **«qatraqliqi bolsa sadikliq bolidu»** — demək, iq kiyimlər bədəngə qarlapxənidək, həkkanıylik wə sadikliq uningdin heq ayrılmaydu, uningqə intayin yekin bolidu. ■ **11:6** Yəx. 65:25; Həx. 2:20 ■ **11:10** Rim. 15:12 □ **11:11 «Rəb ikkinqi kətim Öz həlqining saqlanoqan qəldisini kayturux üqün...»** — «ikkinqi kətim» — birinqi kətimki bolsa bəlkim Babilda (miladiyədin ilgeriki 540-yili) bolidu. Biraq Yəxaya muxu yərdə ahirki zamanlarda bolidioqan bir «kaytix» toqririsida səzləydu. Bəzi alimlər «birinqi kətimki» kaytixmu dunyaning hərəkaysi jaylirida boluxi kərək, xunga Yəxaya ikki «qong kaytix» toqriruluk bəxarət kilidu, dəp karaydu. **«Rəb ... qəldisini ... Asuriyə, Misir, Patros, Kux, Elam, Xinar, Hamat wə dengizdiki yirək arallardin kayturux üqün Öz kolini yənə uzartidu»** — Asuriyə wə Misir axu dəwrdiki əng küqlük dələtlər idi; Patros wə Kux Misirning jənubiy tərripidə (hazirki Efiopiya), Elam wə Xinar xərək tərripidə (Asuriyədin yirək), Hamat İraqning ximal tərripidə idi. Dengizdiki arallaroqə Ottura Dengizning qərbə arkilik etkilli bolidu. Demək, məyli küqlük, məyli ajiz dələtlər bolsun, ahirki zamanda Huda Öz həlkini hər tərəptin qəkirip yiojidu. □ **11:13 «Əfraim»** — Əfraim Israilning «ximaliy padixahliqi»qə, Yəhuda «jənubiy padixahliqi»qə wəkillik kilidu.

U küçlük pizqırin xamal bilən Əfrat dəryasining üstigə qolını beoqirlitip uquridu,
 Uni adəm ayıqı kuruq həlda mengip ötküdək yəttə erik qılıp uridu;□
 16 Xuning bilən Əz həlkining kəldisi üqün,
 Misirdin qıkkın künidə İsrail üqün təyyarlıqan yoloğa ohxax,
 Asuriyədə kəloqanlar üqün axu yərdin kəldioqan bir kətürülgən egiz yol bolidu. ■

12

İsrailning ahırkı zamandiki bir nahxisi

1 — Wə xu küni sən: —

— I Pərwərdigar, mən Seni mədhıyiləymən;
 Sən manga oşəzəpləngining bilən,
 Oşəziping məndin yətkilip kətti,
 Wə sən manga təsəlli bərding.

2 Mana, Təngri mening niyatımdur;
 Mən Uningoşa tayinimən, kərkəmaymən,
 Yah Pərwərdigar mening küqüm wə nahxamdur;
 U yənə mening niyatim boldi, — dəysən.□

3 — Xadlıq bilən silər niyatlıq kəduqliridin su tartisilər.■

4 Xu künidə silər: —

«Pərwərdigaroşa rəhmət eytinglar,
 Uning namini qəkirip nida qilinglar;
 Uning əməllirini həlqlər arisida ayan qilinglar,
 Uning namining zor abruy tapkanlıqını jakarlanglar.■

5 Pərwərdigaroşa küylər eytinglar,
 Qünki U uluq ixlarnı qiloqan;
 Mana bu pütkül jahanoşa ayan qilinsun!

6 Ziondikilər, tətənə kilip jar selinglar;
 Qünki aranglarda turqan İsraildiki Muqəddəs Boluquı büyüktür!» —
 dəysilər.

13

Babilning wəyran qilinixi

1 Amozning oşli Yəxaya kərgən, xundakla uningoşa yükləngən Babil toşrisidiki wəhiy: —□

2 *Babil* aqsəngəklirining kəwuklardın ešup kirixi üqün,

□ **11:15** «**Misirdiki dengizning «tili... Əfrat dəryasi...**» — muxu yərləning qəyərdə ikənlikini bilix üqün həritini kəring. ■ **11:16** Mis. 14:29 □ **12:2** «**Yah Pərwərdigar mening küqüm wə nahxamdur...**» — Muqəddəs Kitabning muxu tərjimisidə biz Hudaning «Yahwəh»

yakı «Jəhowah» dəgən namini adəttə «Pərwərdigar» dəp tərjimə kıldıq. «Yah» bolsa «Yahwəh» dəgən bu namining kışkartiloqan xəklidir. ■ **12:3** Yh. 7:37,38 ■ **12:4** Yh. 17:1,4,6,26

□ **13:1** «**yükləngən wəhiy**» — ibraniy tilida «massa» dəgən bir səz bilənla ipadiliniđu. U «adəmnı kərkunqka salidioqan wəhiy» həm «pəyoşəmbərning zimmisigə yükləngən bir wəzipə» dəgən ikki mənini əz iqigə aloqan boluxi mumkin. Muxu bəbtiki bəxarətlər bəlkim «ahırkı zamandiki Babil»ni kərsitixi mumkin. Biraq 17-22-ayətlər qədimgi dunyadiki Babilning Pars imperiyəsi təripidin wəyran qilinixida əsəsnə əməlgə axuruloqan.

Kakas taq üstidə tuq kətürünqlar,
Ularni yukiri awazda qakiringqlar,
Kolonqlarni pulanglitip ixarət qilinglar.□

³ Mən bolsam, məhsus tallioqanlirimə buyruk qüxürgənmən,
Əz palwanlirimni, yəni təkəbburluktin yayrap kətkən adəmlirimni
qəzirimni bəja kəltürükə qakirdim.□

⁴ Anglanglar, bütük bir əlning adəmliridək top-top adəmlərnin taqlarda
yangratqan kiykas-sürənlirini,
Həmmə əl-yurtlar wə padixahlıqlar *jənggə* yioqilip dolqunlatqan kaynam-
taxkinliqni!
Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar qoxunlarni jənggə
yioqidu.

⁵ Ular, yəni Pərwərdigar wə Əz qəzirimni qoralliri,
Yirak yurttin, hətta asmanlarning kəridinmu pütkül jahanni həlak qilixka
kəlgən.□

⁶ Pəryad qekip huwlanglar!
Qünki Pərwərdigarning küni yəkinlaxti;
U Həmmigə qadirdin kelidioqan həlakəttək kelidu.■

⁷ Buningdin hər bir qol boxixip ketidu,
Həmmə adəmnin yuriki erip ketidu.

⁸ Ular wəhimigə qüxidu;
Azab-oqubət wə kayoqu-həsərət ularni kaplaydu,
Toləjiki tutqan ayaldək ular toləjinip ketidu,
Ular bir-birigə wəhimə iqidə tikilip qarixidu;
Yüzliri bolsa yalkundək kizirip ketidu.□

⁹ Mana Pərwərdigarning küni kelidu,
Xu kün jimi yər-jahanni wəyrən qilixka,
Rəhimsiz bolup, qəzəp wə kəhr bilən toləqandur;
U gunahkarlarni jahandin yokitidu.

¹⁰ Qünki asmandiki yultuzlar həm yultuz türkümliri nurini bərməydu;
Kuyax bolsa qiqipla qarangoqulixidu,
Aymu həq yorumaydu.■

¹¹ Mən dunyani rəzilliki üqün,
Kəbihlərnin gunahliri üqün jazalaymən;
Hakawurlarning təkəbburluqini tügəl yokitimən;
Zorawanlarning kibirlirini pəs qilimən.

¹² Mən insanlarni sap altundin az qilimən,
Adəmnin hətta Ofirdiki altundin az qilimən.□

□ **13:2 «Kakas taq üstidə tuq kətürünqlar...»** — taq kakas-quruk bolsa, tuq enik kərunidu. Tuqning ezi jənggə qakirdioqan ixarəttur. □ **13:3 «məhsus tallioqanlirim»** — dəgən səz ibraniiy tilida «muqəddəslirim» dəgən səz bilən ipadilini. «Muqəddəs» adətə «pak, Hudaəja mənsup» dəgən mənida. Birak muxu yərdə bəlkim «Huda Əzining məhsus məksiti üqün (məyli ezliri bilsun, bilmisun) ayrim qiloqanlar» dəgən mənida. Ayətnin ikkinqi kismida ohxaxla, muxu dunyadi təkəbbur adəmlərnin Huda Əz məksitini bəja kəltürük üqün, jümlidin ularning bir-birini yokitix, xundakla pütkül rəzil dunyani həlak qilixi üqün ixlitidioqanliqini bildüridu (11-ayətnimu kərunq). □ **13:5 «yirak yurttin... kəlgən»** — demək, Pələstindin yirak kəlgən. Muxu «dunyadi əng ahirki urux», Pələstində wə Pələstin ətrapidiki taqlar üstidə yüz beridioqanliqi kərunidu. Huda qorallirini «asmanning kəridinmu» qakiridu — bu jənglərgə pərixtilərmu kətnixidioqan ohxaydu. ■ **13:6** Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13 □ **13:8 «yüzliri... yalkundək kizirip ketidu»** — bəlkim xərməndə boləqanliqidin boləqan. ■ **13:10** Əz. 32:7; Yo. 2:31; 3:15; Mat. 24:29; Mar. 13:24; Luqa 21:25 □ **13:12 «Ofirdiki altun»** — Ofir rayonidiki altun intayin az uqraydian, süpətlilik altun dəp qarilatti.

13 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigarning qəzิปidə,

Uning kayniqan kəhrlik künidə,
Mən *Huda* asmanlarni təwritimən,
Yər bolsa öz ornidin yətkilidu;

14 Xunga owlanqan bir jərəndək,
Həqkim yiqımaydıqan bir padidək,
Hərbirsi öz əl-jamaitini izdəp kətməkqi bolidu,
Hərbiri öz yurt-makanıqə qaçmaqqi bolidu;

15 Kəqip tutuloqlarning həmmisi sanjip əltürüldü;
Əsirgə qüxkənlərmu kiliqlinidu.

16 Ularning balilirimu kəz aldida pərə-pərə kilinidu;
Ularning əyliri bulang-talang kilinidu,
Ayallirimu ayaq asti kilinidu.

17 Mana, Mən ularqə qarxi turuxqə Medialiklarni qozəqaymən,
Ular kümüxlərgə həq karımaydu,
Altundin bolsa ular zək almaydu. □

18 Ularning okyaliri yigitlərni ətmə-təxük kiliwetidu,
Ular baliyatquning mewisigə həq rəhim kılmaydu,
Kəzliri balilarni həq ayımaydu. □

19 Padixahliklarning gəhəri,
Kaldiylərnin pəhirlinidıqan güzəlliki bolqan Babil bolsa,
Hudaning Sodom wə Gomorra xəhərlirini ərüwətkinigə ohxax bolidu. □ ■

20 U yərdə həqkim hərgiz turmaydu,
Dəwrđin-dəwrgiqə u adəmzatsiz qalidu.
Ərəblər bolsa xu yərdə qədir tikməydu,
Malqılar padilirini xu yərdə yatquzmaydu. ■

21 Birək qəl-bayawandiki janiwarlar xu yərdə qonidu,
Ularning *harab* əylirigə hıwlaydıqan məhluklar tolidu,
Hıwqıxlar xu yərdə makanlıxidu,
«Əqkə jin»lar səkrəp oynaklıxidu. □

22 Yəwayi itlar qəl'ə-qoroqlarda,
Qilbərilər uning həxəmətlik ordilirida hıwlıxidu,
Bərhək, uning waqti toxuxqə az kaldı,
Uning künliri uzunqə barmaydu.

14

Babilning yiqilixi bilən İsrail Hudaning rəhimini kəridu. Babilning padixahining təhtisaraqə qüxüxi

¹ Qünki Pərwərdigar Yəqupqə rəhimdillik kərsitidu,

□ **13:17** «**Mana, Mən ularqə qarxi turuxqə Medialiklarni qozəqaymən...**» — bexarətnin temisi Babilliklarqə yenip kelidu. Yuqırıqi ayətlər (2-16), xübhısizki, pəkət Babilnilə əməs, bəlkı ahırkı zamandiki «Pərwərdigarning küni»diki pütün dunyani kərsitidu. Medialiklar «...kümüxlər ... altunlar»qə kızıkmaydu — demək, ularni hıjım kilixtin tohtitix üqün pul berix kar kılmaydu. □ **13:18** «**baliyatquning mewisi**» — qorsakıtki tərəlmını yaki kıqık bowaqni kərsitidu. □ **13:19** «**Sodom wə Gomorra**» — qədimki zamandiki ikki rəzil xəhər. Huda ularni ot bilən wəyrən kiləqan. «Yər.» 19-babni kərüng. ■ **13:19** Yər. 19:25; Yəx. 1:9; Yər. 49:18; 50:40 ■ **13:20** Yər. 50:39 □ **13:21** «**hıwlaydıqan məhluklar**» — yaki «hıwqıx-müxükyapılaklar». «**əqkə jinlar**» — muxu jinlar bəlkim əqkə xəklidə boluxi mumkin.

Yənə İsrailni tallaydu;

U ularni öz yurt-zeminida makanlaxturidu.

Xuning bilən yat adəmlər ular bilən birlixip,

Yaqup jəmətiğə qoxulidu. □ ² Hərқaysi əl-millətlər ularni elip öz yurtioğa apiridu;

İsrail jəməti bolsa Pərwərdigarning zeminida ularoğa kul wə dedək süpitidə igidarqilik kilidu;

Ular əzlrini tutkun qilojanlarni tutidu;

Əzlrini əzgənlərnin üstidin idarə kilidu.

³ Wə xundak boliduki,

Pərwərdigar silərgə azabtin, sarasimidin wə əsir bolup məjburlanoğan muxəkkətlik qulluqtin aramlıq bərgən künidə,■

⁴ Silər Babil padixahi toqrisida mundak maqal-təmsilni eytisilər: —

«Kara, bu jazanihər qandak halak boldi,

Talan-taraj kilip altun toplioquqi qandak yoқaldi!

⁵ Pərwərdigar rəzillərnin həsisini,

Hakimlərnin zakon tayikini,

⁶ Yəni həlk-millətlərnə aqqıqi bilən üzlüksiz urəqanni,

Əllərgə oğəzəp kilip tizginsiz ziyankəhlik qilojanni sunduruwətti.

⁷ Pütkül yər yüzi aram tepip tinqlinidu;

Ular nahxa eytip təntənə kilidu.

⁸ Qariəqaylar bolsa həlingdin xadlinidu,

Liwandiki kedirlarmu: — «Sən gərüngdə yatқuzuloqandin keyin,

Həqbir kəsküqi bizni qorқatmaydu!» — dəydu.□

⁹ Sən qüxüxüng bilən təhtisaradikilər seni qarxi elixқа sarasimə bolup ketidu;

Sən ügün əlüklərnin rohliri,

Jahəndiki jimiki «əqkə jinlar» kozəjilidu;

Əllərnin həmmə padixahliri təhtliridin turoqzulidü;

¹⁰ Ularning həmmisi sanga qarap mundak dəydu: —

«Səning həlingmu bizlərnin kidək boxap kəttimu?

Bizgə ohxax bolup qaldingmusən?!»□

¹¹ Səning xanu-həywwiting qiltariliringning awazliri bilən billə təhtisaraoğa qüxürülüp tügidi;

Əstingda qiwin kurti mizildap ketidu,

Üstüngni sazanglar qaplap ketidu.

¹² I Qolpan, Səhər balisi,

Sən qandak kilip asmandin yikilip qüxkənsən!

I tehi etkəndila əllərnə yərgə yikitқuqi,

□ **14:1 «Pərwərdigar Yaqupқа rəhimdillik kərsitidu, Yənə İsrailni tallaydu ...»** — oқurmənlər Təwrattiki «Yaritilix» degən qisimni oқuğan bolsa esidə bar boliduki, Huda həzriti Yaqupning ismini «İsrail»qə əzgərtkən. Yəhudiy həlqi (İsrailar) Yaqupning əwladliridin ibarət. Xunga «Yəxaya» kitabida, «Yaqup» yaki «İsrail» adətə Yəhudiyar, yəni İsrail həlqini kərsitidu. Əgər tekiş həzriti Yaqup (İsrail)ning əzini kərsətkən bolsa, izahat berimiz. ■ **14:3** Qan. 28:48

□ **14:8 «kariəqaylar» wə «kedirlar»** — xübhisizki, hərhil padixahlar yaki padixahliqlarni kərsitidu. Kedir dərihi bolsa yoqan, intayin qiraylık dərəh bolup, uluq padixahlarni yaki padixahliqlarni bildüridu. □ **14:10 «Ularning həmmisi (əlüklərnin rohliri) sanga qarap mundak dəydu: — «Səning həlingmu bizlərnin kidək boxap kəttimu?»** — Hudaoğa etiqad qilmioğan, təhtisarada yatқан əlüklərnin rohlirining əhwalı muxu yərdə ayan qilinidu. Ular bu ələmdikilərgə həqқandak yardım bərləməydu; qünki ularning həli allıqқан «boxap kətkən» bolidu.

Sən yər yüzigə taxliwetilding!□

13 Sən əslidə kənglüngdə: — «Mən asmanlaroşa qikimən, Təhtimni Hudaning yultuzliridin üstün qilimən; Mən jamaətning teoşida,

Yəni ximal tərəplərdimu olturimən;□ ■

14 Mən bulutlarning egiz jayliridin yukirioşa örləymən; Həmmidin Aliy bilən təng bolimən!» — deding.□

15 Həlbuki sən təhtisaraşa, Qongkur hangning tegilirigə qüxürüldung».

16 Seni kərgənlər sanga yeqindin sinqilap qarap: — «Jahanni zilziligə kəltürgən, padixahliklarni titrətkən adəm muxumidu?

17 Yər yüzini qəl-bayawan kilip, Uningdiki xəhərlərnə oşulatқан, Tutқан əsirlərnə öz yurtioşa heq koyup bərmigən muxumidu?» — deyixidu.

18 Mana əllərnin xəhliri birimu qalmaq «xan-xərap»tə, *karangoşuluktiki* öz öyidə yetixidu.□

19 Biraq sən kəmsitilgən *qirigən* bir xah kəbi, Öltürülgənlərnin dəwisi astida, Kiliq bilən sanjiloşan, hangning təhtigə qüxidoşanlaroşa ohxax, Ayaş astida dəssəp-qəyləngən əlüktək, Öz gərüngdin məhrum bolup taxliwetilding.□

20 Sən axu padixahlar bilən birgə dəpnə qilinmaysən, Qünki öz yurtungni wəyran kiloşansən, Öz həlqingni öltürüwətkənsən; Rəzillik kילוқилarning nəslə hərgiz yənə tiloşa elinmaydu.■

21 Ata-bowilirining kəbihlikliri tüpəylidin, Uning oşullirini kətl kilixқа təyyar qilinglar; Xundak kילוanda, ular ornidin turup yər-jahanni ixəşal qilmaydu, Yər yüzini xəhərgə toxkuzuwetəlməydu.□ ■

22 Qünki Mən ularoşa qarxi qikimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigar, — Mən Babilidin uning namini wə uning qalduqlirini, nəsil-pərzəntlirini üzüp taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar.■

23 — Wə uni hıwқuxning makanioşa, sazliklaroşa aylandurimən;

□ **14:12** «I Qolpan, Səhər balisi, sən kəndak kilip asmandin yikilip qüxkənsən!» — muxu ayətlərdiki bexarətlərdə, kəringən mənziərə Babil padixahidin dəjjal wə dəjjalning kəynidiki kük-yələnqüki boləşan Xəytanəşə yetkilidu. Dəjjal bəlkim kəlgüsüdə Babilning padixahimu bolidu. Xəytanning əslidə qiraylik, küqlük, parlaq bir pərixətə, yənə «Qolpan» boləşanlik kərunidu. Muxu ayətlərdimu yultuzlar wə pərixətlərnin bir-biri bilən munasiwətlilik boləşanlik kərunidu. «Sən yər yüzigə taxliwetilding!» — ibraniy tilida «sən yər yüzigə kesiwetilding». □ **14:13** «jamaətning teoşida»... «ximal tərəplərdə» — bəlkim pərixətlərnin samawi jamaitini yaki Israilning jamaitini bildüridu — demək, Xəytan Hudaşəşə mənşup boləşan jamaətning tegixlik ibaditini əzigə karitiwəlixқа kizikidu. ■ **14:13** Zəb. 48:2 □ **14:14** «yultuzlar... bulutlar...» — 13- wə 14-ayəttiki «yultuzlar» wə «bulutlar» bəlkim pərixətlər, asmandiki samawi qoxunlarni kərsitidu. □ **14:18** «karangoşuluktiki öz öyi» — həm yər yüzidiki mazari həm təhtisarada yatқан jaynimu kərsitidu. □ **14:19** «hangning təhtigə...» — ibraniy tilida «hangning taxlirioşa». ■ **14:20** Ayup 18:19; Zəb. 21:10; 37:28; 109:13 □ **14:21** «ular ornidin turup yər-jahanni ixəşal qilmaydu, yər yüzini xəhərgə toxkuzuwetəlməydu» — muxu səzlər tunji «Babil» xəhiri, yəni «Babil munari» jaylaxқан xəhər bilən munasiwətlilik. Ularning məksiti əzlrining namini qong kərsitip, öz xəhirini pütkül yəz-zeminni baxқuridoşan kilixtin ibarət idi («Yər.» 11-babni kəring). ■ **14:21** Mis. 20:5; Mat. 23:25 ■ **14:22** Ayup 18:19; Zəb. 21:10; 37:28

Halakət süpürgisi bilən uni süpürüp taxlaymən,
— dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar. □ ■

²⁴ Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundaq kəsəm
iqkənki,

— Mən qandak oylisam, xundaq bolidu;
Qandak məqsətni kənglümgə püksəm, xu tiklinidu,

²⁵ Məksitim Öz zeminimda Asuriyəlikni qiyma-qiyma qilixtin ibarət;

Öz taqlirimda uni dəssəp-qəyləymən;
U saloqan boyunturuk həlqimning boynidin,
U artqan yük mürisidin elip taxlinidu. □

²⁶ Mana bu pütkül yər yüzi toqiruluk iradə qilinoqan məqsəttur,
Mana bu barlik əllərnin üstigə uzartiloqan qoldur.

²⁷ Pərwərdigar mundaq məqsətni pükkənəkən,
Kim uni tosalisun?

Uning qoli uzartiloqanikən, kim uni yanduralisun? ■

Filistiya toqiruluk bir səz

²⁸ Aqaz padixah əlgən yilida mundaq wəhiy yükləndi: — ■

²⁹ I Filistiya, həmminglar,

«Bizni uroqan tayak sundi» dəp xadlanmanglar;
Qünki yilanning yiltizidin zəhərlik bir yilan qikidu,
Uning nəslil bolsa dəhşətlik uqar yilan bolidu. □

³⁰ Xuning bilən yoksullarning tunji baliliri ozuklinidu,
Məminlər bolsa tinq-amanlikta yatidu;

Biraq Mən yiltizingni aqarqilik bilən yoqitimən
Qaloqan qismingmu u tərəptin öltürüldü. □

³¹ Xunga i qowuk, nalə kətürgin,

I xəhər, pəryad qəkkin!

I Filistiya, sən bolsang erip kətkənsən!

Qünki ximal tərəptin is-tütəklik bir tüwrük örləydu;
Uning yioqiloqan qoxunlirida heqkim səpsiz qalmaydu. □

³² Əmdi bu əlning əlqilirigə qandak jawab berix kerək? —

«Zionni tikliguqi Pərwərdigardur;

□ **14:23 «huwukux»** — baxqıqə təjimişi boluxi mumkin; u qoqum hilwət jaylarda turidiloqan bir janivar. ■ **14:23** Yəx. 34:11; Zəf. 2:14 □ **14:25 «Öz zeminimda ... Öz taqlirimda...»** —

Hudaning «Öz zemini», «Öz taqliri» bolsa Israilning zemini Pələstindur. ■ **14:27** 2Tar. 20:6;

Ayup 9:12; Pənd. 21:30; Dan. 4:32 ■ **14:28** 2Pad. 16:20 □ **14:29 «yilanning yiltizidin**

zəhərlik bir yilan qikidu, uning nəslil bolsa dəhşətlik uqar yilan bolidu» — Aqaz əlgəndə,

Filistiyələrnin bəx xəhər ittiraqıdixi Asuriyəgə qarxi Yəhuda bilən bir ittiraqni bərpə qilmakqı

bolidu. Xunga ular Yəhudaning yeni padixahi Həzəkiaqoqa əlqiləni əwətkən. Bexarət xu qaqda

berilgən (32-ayətni kəring). Yəxaya pəyoqəmbər muxu bexarəttə, ittiraqlixixni rət qilix, pəqət

Pərwərdigarqoqa tayinix kerək, deməkqi (yənə 32-ayətni kəring). «Tayak», yəni «yilan» bəlkim

Aqazning əzi boluxi mumkin. Filistiya Israilning zeminidin bir qismini ixoal qiloqanidi. Aqaz

padixah bəlkim ular bilən axu zemin üstidin uruxqan boluxi mumkin (Təwrattiki «2Tar.» 28-babni

kəring). Uning oqlı Həzəkiaqa bolsa Filistiyaqə takabil turup Israilning zeminini qayturuwalidu

(Təwrattiki «2Pad.» 18-babni kəring). Xunga Həzəkiaqa bəlkim bexarəttiki «zəhərlik yilan»

boluxi mumkin. «Dəhşətlik uqar yilan» bolsa, əng hətərlik yilan bolup, kəlgüsidə Israilni barlik

düxmənliridin toluq kutquzidiloqan Məsihni kərsitidu. □ **14:30 «Qaloqan qismingmu u**

tərəptin öltürüldü» — demək, ohxaxla aqarqiliktin öltürüldü. □ **14:31 «is-tütəklik bir**

tüwrük örləydu» — bəlkim düxmən qoxunliri purqiritidiloqan qang-tozanglarni kərsitixi mumkin.

Muxu ayətnin ibraniy tilidixisini qüxinix təs.

Uning həlki iqidiki ezilgüqilər uningdin baxpanah tapidu» — degin!» □

15

Moab toqiruluk bir bexarət

¹ Moab toqrisida yükləngən wəhiy;

Halakətlik bir kəqtila, Moabtiki Ar xəhiri wəyran kilinidu;

Halakətlik bir kəqtila, Moabtiki Kir xəhiri yok kilinidu; ■

² Yioqa-zarlar kətürüx üqün,

Mana u buthanisioqa, Dibonoqa, xundakla *barlik* egizliklirigə qikti;

Moab Nebo wə Mədəba xəhərliri üqün pəryad kətüridu;

Həmmə baxlar takir kərünidu,

Jimiki saqallar kesilip qüxürüldi. □ ■

³ Koqilarda ular bəz kiyidu;

Əgziliridə, məydanlirida, hər bir adəm kəz yaxlirini yaşdurup pəryad kətüridu.

⁴ Həxbonoqa, Elealah xəhərlirigə yioqa olixidu,

Awazliri Yahəz xəhərigimu yetip bəridu.

Xunga Moabning əskərlirimu nida kildu;

Uning wujud-baqrini titrək basidu.

⁵ Mening kəlbimmu Moab üqün yioqa-zar kətüridu;

Ularning kaqkqunliri Zoarqa həm Əglat-Xeli-Xijaqa bədər kaqidu;

Mana ular toplixip, yioqliqan peti Luhitka qikidioqan dawan yoli bilən yukirioqa mangidu,

Həronaimoqa qüxidioqan yolda turup həlakəttin nalə-zar kətüridu.

⁶ Qünki Nimrimdiki sular kqurup ketidu,

Ot-qəplər solixip,

Gül-giyah tögəp ketidu;

Həq yap-yexillik qalmaqdu. □

⁷ Xunga ular bayliqliri, tapqan-tərginini yioqip «Tərək wadisi»din ötməkqi bolidu;

⁸ Ularning kətürgən yioqisi Moabning qəgrasioqa,

Ahu-zarliri əglaimoqa,

Pioqanliri Bəər-elimoqa yetidu.

⁹ Dimonning suliri kanoqa tolup ketidu,

Qünki Dimonning üstigə tehimu kəp balayi'apətni toplaymən;

□ **14:32 «bu əlning əlqiliri»** — Filistiyələrnin əlqiliri bolsa kerək. ■ **15:1** Yər. 48:1; Əz.

25:9; Am. 2:1 □ **15:2 «Mana u buthanisioqa, Dibonoqa... qikti»** — baxqa birhil təjimişi: —

«Mana u Bajit, Dibon degən jaylaroqa, ... qikti». Muxu ayəttə Yəxaya Moabiylarning buthanilirida wə butka qokunioqan «egizlik»liridə dua kilixlirining bikar bolidioqanliqini kərsitidu. **«həmmə baxlar takir kərünidu, jimiki saqallar kesilip qüxürüldi»** — qaş qüxürüx wə saqal yulux kattik həsrət, puxayman kilixni yaki matəm tutuxnimu bildürətti. ■ **15:2** Yər. 48:37; Əz.

7:18 □ **15:6 «Ularning kaqkqunliri Zoarqa həm əglat-xeli-xijaqa bədər kaqidu (5-ayət)**

...qünki Nimrimdiki sular kqurup ketidu...» — biliximizqə 5- wə 6-ayəttiki xəhərlər (Zoar,

Nimrim qatarliqlar) Moabning jənuubi təripidə. Ar, kir, Nebo, Mədəba bolsa ximaliy təripidə.

Karioqanda bolidioqan hujum ximal tərəptin kəlgəqkə, ular jənuubi tərəpkə kaqidu. Asuriya

Moaboqa ikki kətim hujum kildi, miladiyədin ilgiri 715- wə -711-yilida.

Qünki Moabning qaçkunliri həm zeminida qalqanliriningmu üstigə bir xirni əwətimən. □

16

Dawami

¹ «Əmdi *qəllə-paraq* kəzisini Sela *rayondin* elip, Qəl-bayawandin ətüp zeminlarning həkümranioğa, Yəni Zion kizining teoioğa əwətkin!» □

² Uwisidin quwulup patiparaq bolup kətkən kuxlardək, Moab kizliri Arnon dəryasining keqikliridə *alakzadə* yüridu. □

Moab bəglirining bir-birigə səzlix

³ «Parasət bilən həküm qilinglar!»

⁴ «*I Zion kizi*, sayingizni qüxürüp qüxtiki yoruklukni tün qarangoşusidək qiling,

Xu şeriblarni yoxurup köyoşaysiz;

Qoşlanqanlarni axkarilap köymioşaysiz!

«*Dawutning qədiri*» iqidiki xu təht üstidə birsi olturidu.

Ular üqün wəyran qiloşuqining aldida baxpanah boləşaysiz!» □

Hudaning Moab bəglirigə bərgən wədisi

⁵ «*Ətünixunglar toşra*, qünki əzgüqi yokilidu,

Halakət yok bolidu,

Əzgüqilərninğ həmmisi zemindin yokilidu.

Əzğərməs mehir-xəpəkət bilən bir təht tiklinidu;

«*Dawutning qədiri*» iqidiki xu təht üstidə birsi olturidu.

U bolsa, həkikətən adalət yürgüzidioğan, xundakla adalətni izdəydioğan,

□ **15:9 «Dimon»** — bəlkim «Dibon» (1-ayət) bilən ohxax boluxi mumkin, yərlilər Dibonni bəlkim «Dimon» dəp atixi mumkin. **«xir»** — kəlgüsidə Moabka tajawuz kilidioğan (1) Asuriyə padixahini yaki (2) Babil padixahini kərsitidu. □ **16:1 «qəllə-paraq kəzisi»** — Moabdikilər Dawut padixahning waqtidin baxlap Israiloğa bekinip kəlgən, xundakla ularning himayisigə igə bolup kəlgən. Ular bekinioğanliqini bildürüx üqün hər yili kəzilarni əwətkən. Keyin ular bekinixni rət qiləğan (Təwrattiki «2pad.» 3-babni kərüng). Xunga bexarətninğ mənisi, ularoğa: — «Silər Yəhudağa yənə bekinixinglar kərek; «kəza»ni əwətxinglar bilən Israilning baxpanahliqioğa igə bolisilər» değən bir nəsihət, yaki bolmisa öz-özliřigə değən bir sözmu boluxi mumkin. Əməliyəttə (5- həm 6-ayətkə qarışanda) ular ahirda təkəbburluqtinğ xundak kilmioğan. «Sela» bolsa qoyliri kəp bir rayon idi. □ **16:2 «Moab kizliri Arnon dəryasining keqikliridə alakzadə yüridu»** — Arnon dəryasi Moab bilən Israilning ortaq qəgrisi idi. Moab kizliri baxpanah izdəp Israiloğa ətməkçi. Həritini kərüng. □ **16:4 «I Zion kizi, ... qoşlanqanlarni axkarilap köymioşaysiz!»** — bu səzlar qokum Moab bəglirining Ziondin baxpanahliq sorixini kərsitidu.

«...**Mening Moabdiki musapirlirimni əzingiz bilən billə turoşuşaysiz, ... baxpanah boləşaysiz!**» — muxu səzlar (yənə 3- wə 4- ayətninğ birinçi yerimi) bəlkim Moabning əqlilirining (Yəxaya pəyoşəmbər bəxariti bilən aldin'ala eytkən) səzliřidu. Ular qoşlanqanlar üqün Israildin baxpanahliq soraydu. 4-ayətninğ ikkininçi yerimi wə 5-ayət bəlkim Hudaning (Yəxaya pəyoşəmbər arqilik) bərgən jawabi. Demək, Israil Qutquzoşuqi-Məsih arqilik Moab üqün baxpanah bolidu (birəq Moab təkəbburluqidin Hudaning iltipatinı rət kilidu — təwəndiki 5-14-ayətlərnı kərüng).

Həkkaniylikni ilgiri sürüdiyə bolidu. □ ■

6 — Biz Moabning hakawurluqi toqrisida angliduk (u intayin hakawur!), Yəni uning hakawurluqi, təkəbburluqi, noqilik kildioyanliqi toqrisida angliduk;

Biraq uning qong gəpliri bikar bolidu! ■

7 Xunga Moab Moab üçün zar yioqlaydu;

Ularning həmmisi zar-zar yioqlaydu;

Qayoju-həsərtəke qəmüp Kir-Hərəsətning «kixmix poxkalliri» üçün zar-zar yioqlanglar! □

8 Həxbon rayonidiki etizlar;

Sibmahdiki üzüm tallirimu yigləp ketidu;

Əllərnin əmirliiri uning sərhil əsümlüklirini buzup qəyləydu;

Ular əslidə Yaazərgiqə yetip, qəl-dalaları kəzgenidi;

Peləkliri sozulup, «*Əlük Dengiz*»ning nerisioqə yətti. □ ■

9 Xunga Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən billə Sibmahning üzüm teli üçün yioqlaymən;

I Həxbon, Elealah, Əz kəz yaxlirim bilən silərni suqirimən!

Qünki yazliq mewiliringgə, həsulung üstigə təntənə bir sada yangritilidu. □ ■

10 Huxallik mewilik baqlardin məhrum kəlinip,

Xadlikmu yok kəlinidu;

Üzümzarliklarda nə nahxa awazliri anglanmaydu,

Nə təntənə kəlinmaydu;

Dəssigüqilər üzüm kəlcəklirini qəyliməydu.

Qünki Mən üzüm kəlcəkliridiki huxal warkiraxlarni tohtattim. □

11 Xunga iq-baqrilirim Moab üçün qaloqan qiltardək aqrıp mungluk yangraydu,

İqim Kir-Hərəsdikilər üçünmu xundak;

12 Xundak boliduki, Moab özini upritip dua kəloqili özining «yukiri orni» qə qikrip kəlgəndə,

□ **16:5 «Ətünüxunglar toqra, qünki əzgüqi yokilidu, həlakət yok bolidu, əzgüqilərnin həmmisi zemindin yokilidu»** — bu sözlər, xübhəsizki, Hudaning Moab bəqlirigə bərgən wədisidur. «Ətünüxunglar toqra» dəgən sez ibraniy tekistidə yok. Biraq bizningqə «qünki» dəgən sez muxalarning mənisini iqigə alidu. Huda Moabning əzidin baxpanahliqni ətünüxini kərxi alididoyanliqini Yəxaya pəyoqəmbər arqilik bildüridu. Əpsuski, ular təkəbburluktin rət kəlidu. (6-14-ayətlərnə kərüng). **«Dawutning qədiri»** — kəlgüsi Israiloqə wə ələmqə bolidoyan Məsih-Padixah qoqum Dawutning jəmətidin bolidu. «Dawutning qədiri» əslidə Yerusalemda tikilip muhim bir ibadət ornini («2Sam.» 6:18), yaki Dawutning öz əyini kərsətsə kərək. ■ **16:5** Yəx. 9:6; Dan. 7:14, 27; Mik. 4:7; Luqa 1:33 ■ **16:6** Yər. 48:29, 30 □ **16:7 «Kir-Hərəsət»** — 12-ayəttə «Kir-Hərəsət»mu dəp atilidu. **«kixmix poxkalliri»** — «Hox.» 3:1ni kərüng. Baxqə birhil tərjimisi: — «ulliri». □ **16:8 «Yaazər»** — Moabning ximaliy qəgrasining nerisidiraq, xərək tərifi «qəl-dalalar», oqərb tərifi «(Əlük) Dengiz». Dəmək, Moab hilwət jay boləqini bilən heli yiraqlaroqə təsiri boləqan bir məmləkətkə aylanoqan. ■ **16:8** Yər. 48:32, 33 □ **16:9 «Xunga Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən billə Sibmahning üzüm teli üçün yioqlaymən»** — 10-ayəttiki səzligüqi Huda boləqnikən («Mən ..tohtitim...»), 9-ayəttiki səzligüqimu xübhəsizki Hudaning Əzidur. Bu adəmnə həyran qalduridu. Huda Yaazərdikilərnə jazalaydu; xuning bilən ular Sibmahdiki yokəp kətkən üzümzarlar üçün yioqlaydu. Huda ularni jazalaxi bilən təng Əzimu qayoquridu. **«həsulung üstigə təntənə bir sada yangritilidu»** — adəttə həsul aloqanda huxalliktin warkiraxlar bolidu, əlwəttə. Biraq muxu yərdə, duxminining qəlibisidin keyinki təntənə warkiraxlar kərsitilidu. Baxqə birhil tərjimisi: «... Həsulungoqə boləqan təntənə sadasi yangrəxtin tohtidi». ■ **16:9** Yər. 48:32 □ **16:10 «Dəssigüqilər»** — üzüm xarabi qikirix üçün üzümlərnə kəlcəkkə koyup dəsəydiyən adəmlər.

Yaki dua qiløjili «mukəddəs öyi»gə kirgəndə,
U muwəppəkiyətkə erixəlməydu.■

¹³ Mana muxu sözlərnə Pərwərdigar Moab toqruluk burun eytkən.

¹⁴ Birəq həzir Pərwərdigar xundəq dəydu: —

«Üq yil iqidə mədikar həsabliəandək,
Moabning kəpligən qoxun-aħalisi boløjini bilən,
Uning pəhirləngən xəhriti yəksan bolidu;
Ularning qaldıqliri bolsa intayin az wə ħəlsiz bolidu». □

17

Dəməxk wə Əfrayim toqruluk bir bexarət

¹ Dəməxk toqruluk yūkləngən wəhiy: —

Mana, Dəməxk xəhər bolup turuwərməy, nahəyiti bir dəwə harabilikqə aylandurulidu.

² Aroərdiki xəhərlər adəmzatsiz bolup,

Qoy padiliriəqə qaldurulidu,

Ular tinq-aman yatidu,

Ularni kərkutkudək heqbir adəmmu kərūnməydu.

³ Əfrayimda bolsa, qorəjanlik xəhərlər yəkilidu,

Dəməxkning xəhənə ħəqūki,

Suriyəning qaldıqliri yəkilidu;

Ular «İsrailning xəhriti»dək yəq bolidu.

— dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar.□

⁴ Xu küni xundəq boliduki, Yəqubning xəhriti suslixip,

Tenidiki semiz ətlər sizip ketidu.

⁵ Ularning ħali bolsa ormiqi buəday orəjəndin keyin,

Yəni biliki bilən yiojip orəjəndin keyin,

Hətta Rəfayim jiləsidə adəmlər baxəqlarni tərgəndin keyinki ħələtkə ohxax, *qələjini yəq dəyərlilik bolidu*;□

⁶ ħəlbuki, yənə azraq tərgüdək baxəq,

Zəytun dərihi silkingəndin keyin,

Əng uqida ikki-üq tal mewə,

Kəp mewiligən xəhlirida tət-bəx tal mewə qaldurulidu,

— dəydu İsrailning Hudasi boləjan Pərwərdigar.

⁷ — Xu küni insan bolsa Yaratqūqisioqə nəzirini tikidu,

Kəzi İsraildiki Mukəddəs Boləquqida bolidu.

■ **16:12** Qan. 32:37, 38, 39 □ **16:14** «**mədikar həsabliəandək...**» — mədikar ixligən waqitni intayin toqrilik bilən həsablaydu, əlwəttə — demək, muxu «üq yil», kəmmu əməs, artuqmu əməs dəl üq yilni bildüridu. □ **17:3** «**Ular «İsrailning xəhriti»dək yəq bolidu**» — səzmusəz tərijimə qiləanda, «Ular İsrailning xəhritidək bolidu». Oylaymizki, muxu səz kinayilik gəp bolup:

— «xəhriti yəq» degənlik (4-ayətni kərūng). Bəzi alimlar, kəlgüsədə İsrailning xəhriti əsligə kəltürüldü, xunga Dəməxkningmu xəhriti bolidu, dəp qaraydu. □ **17:5** «**Ularning ħali bolsa ormiqi buəday orəjəndin keyin, yəni biliki bilən yiojip orəjəndin keyin, ... qələjini yəq dəyərlilik bolidu**» — demək, ormiqi əgər bilikini ixlitip orsa, nahəyiti az baxəqlər kəlip qalidu; Rəfayim (Rəfayiyənlərnə) jiləsi Yerusaleminə jənub tərripidə, u yərgə kəmbəəjəllər berip ormiqilər qaldurəjan buədayni terətti; əlwəttə tərgəndin keyin qələjan buəday «yəq dəyərlilik» bolidu; Hudaning jazasi bilən Əfrayimning adəmliri, xəhriti, ħəmmisi ohxaxla «yəq dəyərlilik» bolidu. Muxu balayi'apətlər Asuriyə imperiyəsinə birnəqqə qətimlik təjawuzliri bilən ularning bexioqə kəldi. Ahirida Asuriyə Əfrayimdiki kəp əħalini sürgün qildi (miladiyədin ilgiriki 722-yili).

⁸ Ular öz qurbangahlirioğa, yəni öz qoli bilən yasioqanlirioğa, Yaki barmakliri bilən xəkilləndürgənligigə heq qarimaydu, Nə «Axərah»laroğa nə «kün tüwrükliri»gə heq ümid baqilimaydu. □

⁹ Xu künidə uning qoroqanlik xəhərliri, Əsilidiki Israillarning aldida qatqallıqqa wə takir taoqlarğa aylanduruloqan harabə xəhərlərdək, Həmmisi wəyran bolup ketidu. □

¹⁰ Qünki nijating boləqan Hudani untup qalding, Küqüng boləqan «Koram Tax Boləquci»ni əslimiding; Xunga sən «sərhil» əsümlüklərnı tikip qoyojining bilən, Wə yaqa yurttiki üzüm tallirini tikkining bilən, □

¹¹ Ularnı tikken künila yaxartqining bilən, Tikkən ətisila ularnı qeqəklətkining bilən, Həsulioğa erixkən künidə, u pəkət bir patman dawalioqusiz kayoqu-həsərət bolidu, halas! □

¹² Həy! Kəp həlklərnıng quqan-sürənli! Ular dengiz-okyanlarnı urəqutup dolqunlardək xawqunlarnı kətüridu, Ah, əllərnıng kaynam-taxkinliri! Dolqunlanəqan küqlük sulardək ular kaynam-taxkinlarnı kətüridu.

¹³ Əllər uluq sularning kaynam-taxkinliridək dolqunlinip ketidu; Biraq U ularning dəkkisini berixi bilənla, ular yiraqqa bədər keqip ketidu. Ular taoqdiki ot-qəplərnıng topa-topanliri xamalda yiraqlarğa uqu-ruwetilgəndək, Qara kuyun aldida qang-tozanglar kuyun boləqandək həydiwetilidu! ■

¹⁴ Kəqtə — wəhımə!

Tang səhərdə — yok biraq!

Mana bizni bulap kətkənlərnıng nesiwisi, Bizdin olja-qəniymət eliwəloqanlarning aqiwitidur!

18

Yəxayaning Efiopiyağın kəlgən əqlilərgə bərgən bexariti

¹⁻² Ah, Efiopiyağ dəryalirining boyliridiki qanatlarning wizildioqan awazliri bilən qaplanəqan yər-zemin! —

- **17:8 «Ular öz qurbangahlirioğa... nə «Axərah»laroğa nə «kün tüwrükliri»gə heq ümid baqilimaydu»** — muxu ayəttiki qurbangahlar wə «kün tüwrükliri», xübhisizki, butlaroğa qokunuxta ixlitidioqan nərsilər. «Axərahlar» degən butlar bəlkim butpərəslikkə beoqixlanəqan dərəhliklər idi. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuloqan yaki nəqixləngən bolsa kerək. Adəmlərnıng hiyalirida, muxu məbud «zəminni münbətlik qilarmix» wə «ayallarnı tuqumqan qilarmix». Bularoğa qokunux adətlirining hərhil jinsiy əhləksizlik bilən munasiwiti bar idi. Xu səzlərgə qarioqanda az bir kişim Əfrayimdikilər Hudaqıla ümid-ixəngə baqılaydu. Bexarətnıng bir kətimlik əməlgə axuruluxini «2Tar.» 30-31-babtin, 34:9-ayəttinmu kərgili bolidu. □ **17:9 «əsilidiki Israillarning aldida qatqallıqqa wə takir taoqlarğa aylanduruloqan harabə xəhərlərdək...»** — muxu kona «harabə xəhərlər», Yəxua pəyoqəmbərnıng yetəkqilikidə, Israillər Hudaqıla tayinip zəminni ixəqal qiloqanda wəyran qilinoqanidi. Xu harabə kona xəhərlər ularoğa Hudaqıla tayinix kerəklikini əslitixi kerək idi. □ **17:10 «Xunga sən «sərhil» əsümlüklərnı tikip qoyojining bilən, wə yaqa yurttiki üzüm tallirini tikkining bilən,...»** — muxu ayəttiki «əsümlüklər» hurapiylik bilən tikilgən, adəmnı bay qilidioqan yaki rawaj tapkuzidioqan «səhriy əsümlüklər»mix. □ **17:11 «Həsulioğa erixkən künidə, u pəkət bir patman dawalioqusiz kayoqu-həsərət bolidu, halas!»** — pütkül ayətnıng baxqa birnəqqə hil tərjimisi boluxi mumkin. ■ **17:13** Ayup 21:18; Zəb. 1:4; 35:5; 83:13-15; Həx. 13:3

Sən komux kemilər üstidə əlqilərnı dengızdın ötküzüp əwətisən;

— I yəl tapan həwərqilər,
Egiz boyluq həm siliq terilik bir əlgə,
Yıraq-yekınlaroşa qorqunq bolıdıoğan bir millətkə,
Zemini dəryalar təripidin bəlungən,
Küqlük, tajawuzqi bir əlgə *qaytip* beringlar!□

³ Jaħanda turuwatqanlarıning həmmisi,
Jimiki yər yuzidikilər!
Taoqlarda bir tuoq kətürülgəndila,
Kərünqlar!

Kanay qelinəndila,
Anglanglar!□

⁴ Qünki Pərwərdigar manga mundaq dedi: —
Mən tinqlikta turimən,
Nur üstidə yalildap turoğan issiktək,
Issik həsul məzgilidiki xəbnəmlik buluttək,
Əz turaloqumda kəzitimən;□

⁵ Qünki həsul elix aldida,
Üzüm qeqəklığəndin keyin,
Qeqəklər üzüm boləqanda,
U putioquqi piqaqklar bilən bihlarnı kesip,
Həm xahlirini kesip taxlaydu.□

⁶ Ular yioixturulup taoqdiki aloşur quxlarəşa,
Yər yuzidiki həywanlarəşa qaldurulıdu.
Aloşur quxlar ulardın ozuklinip yazni ötküzıdu,

□ 18:1-2 «Ah, Efiopiya dəryalirining boyliridiki qanatlarıning wizıldıoğan awazlırı bilən kaplanəşan yər-zemin!» — miladiyədin ilğiriki 715-yili, Efiopiyaning padixahı Piankı Misirni ixəqal kılıp yəngi bir sulalini (Misirdiki 25-sulalə) bərpa kılıqandın keyin, Asuriyə imperiyəsigə qarxi bir ittapaqni xəkilləndürüx ümididə, ottura xərkıtki barlıq dələtlərgə əlqilərnı əwətti. Muxu babta Yəxaya əlqilərnıng aldioşa kelip, ularnı qayturmacaqı bolup, yukiriki həwərnı yətküzıdu. «I yəl tapan həwərqilər, egiz boyluq həm siliq terilik bir əlgə, ...zemini dəryalar təripidin bəlungən, küqlük, tajawuzqi bir əlgə *qaytip* beringlar!» — Yəxaya pəyoşəmbər əlqilərnı əz dəlitiğə (Efiopiyliləklər egiz boyluq, siliq terilik, xəddiy bir həlk idi) qaytxını dəwət kılıdu. U ular arkılıq yənə, kəlgüsıdə pütkül dunya Pərwərdigarəşa boysunıdu, dəp jakarlımaqçı. Xuning bilən təng, u Yerusalemdikilərgə muxu ittapaqning paydisizlikini, Pərwərdigarəşa tayanmısa həmmə ixlirining kuruq bolıdıoğanlıqını dəwatıdu, əlwəttə. □ 18:3 ... «tuoq» ... «kanay» — bularning nemini bildürıdıoğanlıqını bilix üqün, 11-bab həm 27-babni kərüng. «Tuoq» həm qutulux bəlgisi həm dunyadiki əng ahırkı urux bilən munasiwətlilik. kanay Hudaning əz qowmini əzigə qaqırıxka ixlilitıdu. □ 18:4 «Mən tinqlikta turimən, nur üstidə yalildap turoğan issiktək, issik həsul məzgilidiki xəbnəmlik buluttək, Əz turaloqumda kəzitimən» — issik həm xəbnəm gahıda kərünmıgını bilən, ularning həsuləşa boləşan təsiri nəhayiti küqlüktur. Hudamu ohxaxla daim «tinq» həm kərünməydu; u həqnemini demıgəndək yaqi kılmiəşəndək turıdu. Bu dunyadiki nurəşun ixlar hudasis kılinoşəndək boləşını bilən (demək, Hudaning küq-qudriti xu ixlarəşa kerək əməstək turəşını bilən), Huda həman Əz həlkı bilən billə bolıdu, həmmə ixlarıning arkısidə turıdu həm bəlgıləngən waqıtta qolını sozıdu (5- həm 6-ayətni kərüng). □ 18:5 «Həsul elix aldida, ... qeqəklər üzüm boləqanda, U putioquqi piqaqklar bilən bihlarnı kesip, həm xahlirini kesip taxlaydu» — demək, muxu dunyadiki həkūmdarlar «Həsul, yəni dunyadiki barlıq əl-yurtlar bizningki» degəndə, Huda tuyuksız həmmisini ularning qolidin elip taxlap ularnı yərgə qarıtıp koyıdu.

Yər yuzidiki həywanlar ular bilən kixni ötküzidu. □

7 Xu künidə samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarəja bir sowəjat elip kelinidu;

Yəni egiz boyluq həm silik terilik bir milləttin,
Yirak-yeqinlarəja qorkunq bolidəjan bir əldin,

Zemini dəryalar təripidin bəlungən,
Küqlük, tajawuzqi bir milləttin berilidu;

Samawi qoxunlarning Sərdari Pərwərdigarəning nami boləjan jayəja,
Yəni Zion teoqiəja elip kelinidu. □

19

Misir jazaliniq, tərbiyə berilip saqaytilidu wə Hudaəja ibadət kilidu

1 Misir toqruluq yükləngən wəhiy: —

Mana, Pərwərdigar tez uqidiəjan bulut üstigə minip,
Misirəja yetip kelidu;

Misiridiki butlar uning aldida təwrinip ketidu,

Misirning yuriki bolsa iqidin erip ketidu.

2 — «Wə Mən Misirliklarni bir-birigə qarxi küttritimən;

Ularning həmmisi öz kərindaxliriəja qarxi turixidu,

Öz qoxniliri bilənmü soqixidu;

Xəhər bilən xəhər,

Padixahlik bilən padixahlik bir-birigə qarxi urixidu;

3 Wə Misirning rohi öz iqidin yoqap ketidu;

Mən ularni məslihətsiz qaldurimən;

Xunga ular butlarni wə ərwahlarni,

Ərwahlarni qaqiroquqilarni həm palqilarni izdəp məslihət soraydu;

4 Mən Misirliklarni rəhimsiz bir həkümraning kolioəja tapxurimən;

Əxəddiy bir padixah ularning üstidin həkümranlik kilidu» — dəp jakar-
laydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar; □

5 Həm sular «dengiz»din yoqaydu,

Dəryasi qəşjirap pütünləy kurup ketidu; □

6 Dəryalarni sesiqqilik qaplaydu,

Misirning əstəng-kanalliri qəşjirap tügəydu;

Qomuxlar həm yekənlər solixidu;

7 Nil dəryasi boyidiki yərlər,

Nil dəryasining quyulux aqizidiki yərlər giyahsiz qalidu,

Nil dəryasi boyidiki ziraətlərnin həmmisi kurup, tozup, yokilidu.

□ **18:6** «... Aloqr kuxlar ulardin ozuklinip yazni ötküzidu, yər yuzidiki həywanlar ular bilən kixni ötküzidu» — bu ix waqitlik əməs, bəliki Hudaəning muxu dunyadiki həkümədarlərdin hoqukni tartiwelip, ularning urux-jedəllirini ahirlaxturup, dunyadiki həywanlarəja tügiməs aramlıq beridəjanlikini bildüridu. □ **18:7** «Xu künidə ... Pərwərdigarəja bir sowəjat elip kelinidu... Pərwərdigarəning nami boləjan jayəja, yəni Zion teoqiəja elip kelinidu» — demək, Efiopiyaəliklər Hudaəni tonuydu həm Hudaəja kiləjan ibaditi qəbul kilinidu. Xübhisizki, ular muxu yərdə əzila əməs, bəliki dunyadiki barlik millətlərgə wəkil bolup, Pərwərdigarəja bekinidu. □ **19:4** «mən Misirliklarni rəhimsiz bir həkümraning kolioəja tapxurimən...»

— muxu bəxarətni bəlkim əwwal Efiopiyaəlik Pianqi (miladiyədin ilgiriki 715-yili), Asuriyaəlik Sargon (20-babni kərug), Asuriyaəlik Sənnahərib wə yəki keyinki Pars padixahliri Kambisis (miladiyədin ilgiriki 525-yili), andin Ataksərkis (III) «Okus» qatarliklər (miladiyədin ilgiriki 343-yili) təripidin əməlgə axuruləjan idi. □ **19:5** «sular «dengiz»din yoqaydu» — muxu yərdə «dengiz» Nil dəryasini kərsitidu.

⁸ Belıqçılar bolsa zar kaxxaydu;

Nil dəryasioğa karmak taxlıoquqılarning həmmisi nalə kətürıdu;
Sularning üstıgə tor yayoquqılarning bexi sanggilap ketıdu.

⁹ Zıoıırqılar həm libas toquşuqılar hijalətoqılıktə kalıdu,

¹⁰ jəmiyətning «tüwrük»liri parə-parə bolup,

Mədikarlarning kenglimu yerim bolıdu.

¹¹ Tolımu əhmək Zoan xəhırining əməldarliri!

Pırəwning əng dana məslıhətqiliridin əhmikanə məslıhətlər qıkıdu!

Silər kəndakmu Pırəwngə: —

«Mən bolsam danalarning əwladi,

Kədimki padıxahlarning nəslıdurmənl!» — dəwatkansilər tehi?□

¹² Misir, sening danıxmənliring hazır kəni?

Ular danıxmən bolsa, samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning Misir toşuruluk nemilərnı kənglıgə pükkənlıknı sanga ayan kılsun!

¹³ Zoan xəhırining əməldarliri nadanlaxtı,

Məmfis xəhırining əməldarliri aldinip kətti;

Misir kəbililirining «burjək tax»liri bolsa ularnı ezıkturup koydı.□

¹⁴ Pərwərdigar ularning arısoğa bir kaymıkturoquqi rohnı arılasturiwətti;

Xunga bırsı məst bolup öz kusakıda teyilip ələng-sələng boləjəndək,

Ular Misirdikilərnı hər bir ixida ələng-sələng kiliwətti.

¹⁵ Xuning bilən Misiroğa,

Bax, kuyruk, palma xehi yaki komuxlar kılalıoşudək heqkəndək amal kəlmaydu. □ ■

¹⁶ Xu küni Misirdikilər kız-ayallaroğa ohxap kalıdu,

Samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar kəlini ularning üstıgə tənglıxi bilən titrəp kərkıdu,

¹⁷ Həmdə Yəhuda zemini bolsa Misiroğa wəhimə bolup kalıdu;

Qünki samawi koxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigarning bekitkən iradisi tüşəylidin,

Yəni Uning əzlırigə kəritiləjan iradisi tüşəylidin,

Kingə Yəhudaning gepi kılinsıla xu qəşıydu.

¹⁸ Xu küni Kənaanning tili sölzəydiəjan,

Wə samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarə bəkinip sadıqlıq kəsimi kılıdiəjan Misirning bəx xəhıri bolıdu;

Ulardin biri «Halak xəhıri» dəp atılıdu. □ ■

¹⁹ Xu küni Misirning zemini otturisida Pərwərdigarə ataləjan bir kurbəngəh,

Həm qəgrasida Pərwərdigarə ataləjan bir tüwrük bolıdu.

²⁰ Bular bolsa samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarə həm bəlgə həm xəhit bolıdu;

Qünki əzgüqilər tüşəylidin ular Pərwərdigarə nalə kətürgən bolıdu;

□ **19:11 «Pırəwn»** — Misir padıxahlirining dəwr-dəwrgıeə ixlətkən unwani. «**Mən bolsam... kədimki padıxahlarning nəslıdurmənl!**» — Misirning ər-p-adətliri boyıqə, padıxahning məslıhətqilirining həmmisi yukiri təbikilik yaki padıxah jəmətidin boluxı kerək idi. □ **19:13 «Məmfis»** — yaki «Nof». «**Misir kəbililirining «burjək tax»liri**» — bəlkim Misir jəmiyitidiki mətiwərlərdur. □

19:15 «Bax, kuyruk, palma xehi, komux» — bəlkim Misir jəmiyitidiki hərhil təbikidiki adəmlərnı bildürıdu. ■ **19:15** Yəx. 9:13 □ **19:18 «Kənaanning tili»** — «Kənaan» Pələstin, yəni İsrailning zemini, hazırkı «İsrailiyə»ni kərsitıdu. Xunga ular İbraniy tilini sölzıxıdu. ■

19:18 Kəan. 10:20; Yər. 12:16

U ularni ərkinlikkə çiqiridoğan bir kütquzuquçi həm qoşdıoquçini əwətidu. □

21 Pərwərdigar Misirliklərə tonutulup ayan kəlinidu;

Xu küni Misir Pərwərdigarni tonuydu;

Ular uningə qurbanlıq axlık hədiyələri bilən ibadət kəlidu;

Ular Pərwərdigarə kəsəm içidu wə uningə əməl kəlidu. ■

22 Pərwərdigar Misirni uridu;

U ularni uridu həm saqaytidu;

Xuning bilən ular Pərwərdigarning yenigə kaytidu,

U ularning dua-tilawitini qəbul kəlip ularni saqaytidu.

23 Xu küni Misirdin Asuriyəgə mangidoğan, egiz kətürülgən tüz yol eqilidu;

Asuriyəliklər Misirə kiridu,

Misirliklər Asuriyəgə kiridu;

Misir Asuriyə bilən billə *Hudaning* hizmət-ibaditidə bolidu. □

24 Xu küni Israil Misir wə Asuriyə bilən bir bolup,

Üçisi, yər yüzidikilərgə bəht yətküzgüçilər bolidu.

25 Samawi qoxunlarning Sərdari boləğan Pərwərdigar ularə bəht ata kəlip: —

«Həlkim boləğan Misirə,

Əz qolumning ijadi boləğan Asuriyəgə

Wə Əz mirasim boləğan Israilə bəht yar bolsun!» — dəydu. □

20

Misir toqruluk yənə bir bexarət

□ **19:20** «Bular .. Pərwərdigarə həm bəlgə həm xahit bolidu; çünki əzgüçilər tüz yətidin ular Pərwərdigarə nələ kətürgən bolidu; u ularni ərkinlikkə çiqiridoğan bir kütquzuquçi həm qoşdıoquçini əwətidu...» — (18-22-ayətlər) — Muxu ayətlərdiki bexarət bəlkim ahırki zamanda əməlgə axurulidu. Bəzi alimlər bexarətlər miladiyədin ilğiriki 4-1-əsirlərdə «kismən əməlgə axuruloğan» dəp qaraydu. Xu zamanlarda Misir nuroqun Yəhudiy musapirlarni qəbul kəlip, ularə Misirning qəgrisiə yəqin jayda yengi bir ibadəthanini quruxkə yol koydi wə həttə uni quruxkə yardım bərdi. Miladiyədin keyin Misirdiki məsihiy jamaətlərmu nahayiti kəp boləğan. ■ **19:21** Mal. 1:11 □ **19:23** «Xu küni Misirdin Asuriyəgə mangidoğan, egiz kətürülgən tüz yol eqilidu...» — muxu yol həlihəm məwjut. Birəq Israil həm Misir wə Suriyələr otturisidiki munasiwət yahxi bolmioqəqə, yol uzundin buyan etiklik hələttə turmaqta. □ **19:25** «Həlkim boləğan Misirə, Əz qolumning ijadi boləğan Asuriyəgə wə Əz mirasim boləğan Israilə bəht yar bolsun!» — pikrimizqə muxu bexarətning (1-25-ayətlərnin) ahırki qismi («xu küni Misirdikilər kiz-ayallərə ohxap qalidu...» yəni 16-ayətin baxlap) tehi əməlgə axurulioğan. Yəxayaning dəwridikilər üçün, bu bexarət ularning Misirə qoxuluxkə bolmaydioğanlıqini bildürgən; bundəq kəlix Pərwərdigarə ixanməslikkə barəwər. Bexarəttə, ular Misirə əməs, bəlkə Misir əzlrigə bəqəndi bolidu, deyilidu. Ahirdə Huda Misirliklərnə Israillər kərkidoğan Asuriyəliklər bilən billə Əzigə, xundəklə Israilə bəqənduridu.

1 Asuriyening *sərdari bolojan* «Tartan» Axdod xəhirigə kelip muhasirə kilojan yili Asuriyə padixahi Sargon uni əwətkən (u Axdodqa qarxi jəng kilip uni ixəjal kildi): —□

2 — Xu qaojda Pərwərdigar Amozning oqlı Yəxaya arkilik səz kilojanidi. U uningə: —

«Qatrikingdin bəz iq tambilingni seliwət, putungdiki kəxingni seliwət» — degənidi;

U xundak kildi; yalingaq wə yalang ayaq mengip yürdi.□

3 Wə Pərwərdigar ahirida mundaq dedi: —

«Məning kulum Yəxaya Misir wə Efiopiya toqruluk həwər beridojan bəxarət həm karamət süpitidə bolux üqün yalingaq həm yalang ayaq üç yil mengip yürəndək, 4 Ohxaxla Misirlik əsirlər wə Efiopiyəlik sürgünlər yax bolsun, kəri bolsun, yalingaq həm yalang ayaq, kasisi oquq həlda Asuriyə padixahi tərpidin Misirni xərməndilikdə kaldurup, yalap epketilidu. □ 5 Ular bolsa qorkuxup, öz tayanqisi bolojan Efiopiyədin wə pəhri bolojan Misirdin ümidsizlinip ketidu. 6 Xuning bilən bu dengiz boyidikilər: —

«Mana bu Asuriyə padixahining wəswəsidin qorkup baxpanahlik izdəp barojan tayanqimizə, bizlər əmdi qandakmu qutulalaymiz?» — deyixidu»». □

21

Babil toqrisida yənə bir bəxarət

1 «Dəngizning qəl-bayawini» toqrisida yükləngən bir wəhiy: —

«Jənub tərəptə qoyuntazlar etüp ketiwatqandək,

□ 20:1 «Asuriyening sərdari bolojan «Tartan» Axdod xəhirigə kelip muhasirə kilojan yili» — miladiyədin ilgiri 715-yili Filistiyələrin bir pəytəhti bolojan Axdod Misirning qutritixi bilən Asuriyə imperiyəsidiکی asarətlərni buzup isyan kətürdi. İkki yil iqidə ular yənə məqlup boldi. Misir tohtimay ularni qutritip, qorallik yardım berixni wədə kilip, əlqilərni Moabqa, Edom həm Yəhudaəğa əwətti, Asuriyə imperiyəsigə qarxi bir ittipakni otturiəğa qıqarmaqçı boldi. Biraq miladiyədin ilgiri 711-yili Asuriyə imperiyəsi Axdod xəhirinə ixəjal kildi. Misir ularəğa həq yardım kilmidi. Huda Yəxaya arkilik İsrailəğa hudasiz, tayanqisiz Misirəğa tayinixning toqra əməslikini həm mundaq kilixning bihədə ix ikənlikini kərsitidu. □ 20:2 «Xu qaojda Pərwərdigar Amozning oqlı Yəxaya arkilik səz kilojanidi..» — muxu 20-babtiki bəxarət nahayiti kışka wəkt iqidə əməlgə axurulojan. Bəxarətning əməlgə axurulixini kərgən kixilər yukiriki 19-babtiki ahirki zamanlarni kərsitidojan (Asuriyə wə Misir toqruluk) bəxarətning ahirida muqərrər əməlgə axurulidojanlikidin həq guman kılmasliki kərək. «Pərwərdigar ... uningə: — «Qatrikingdin bəz iq tambilingni seliwət...» degənidi. U xundak kildi;

yalingaq wə yalang ayaq mengip yürdi» — buningdin kərxəkə boliduki, Yəxaya adətə bəz kiyim kiyip yüridojan boluxi mumkin. Yəxayaning həkikətən «kipyalingaq» yaki pəkət «kaltə ixtanlik» ikənlikigə bir nemə deyix təs. □ 20:4 «Misirlik əsirlər wə efiopiyəlik sürgünlər yax bolsun, kəri bolsun... kasisi oquq həlda Asuriyə padixahi tərpidin ... yalap epketilidu» — xu bəxarət bəlkim 701-yili, yəni Asuriyə bilən Misir soquxqan Əltəkəh degən yərdə bolojan jəngdə əməlgə axurulojan. Asuriyə Misirdiki həm Efiopiyədəki nuroqun əsirlərni epkətən.

□ 20:6 «bu dengiz boyidikiliri — Filistiyəliklər həm Yəhudalıkları kərsitidu.

Dəhşətlik zemindin bir nemilər keliwatidu!». □

Yəxayaning söz qilixi

2 — Azablik bir wəhiy-kөрүнүx manga ayan qilindi;

Hain hainlik kiliwatidu,
Bulangqi bulangqilik kiliwatidu.

«I Elam, ornungdin tur, qik!

Media, muhasirə kilip korxiwal!»

Uning səwəbidin kətürülgən həmmə nalə-pəryadlarni tügitiwəttim. □

3 — Xunga iq-baοrim aοriq-azab bilən toldi,

Toləqiki tutkan ayalning azablidirək,

Kərgənlirimdin toləqinip kəttim,

Angliəqinimdin parakəndə boldum. □

4 Xunga kənglüm parakəndə bolup həsirap kəttim,

Meni dəhşət kərkunq basti;

U mən zək alidəqan keqini sarasimə holdidəqan keqigə aylandurdi. □ ■

5 Ular dastihan wə giləm-kərpilərnimu salidu;

Ular yeyixidu, iqixidu;

□ **21:1 «Dengizning qel-bayawini»** — Babilni kərsitidu (9-ayətni kəring). «Dengiz» bolsa, muxu yərdə Babil xəhiri jaylaxkan, nahayiti kəng Əfrat dəryasini kəsitidu. Əmdi nemixka «dengizning qel-bayawini» deyilidu? Yəxaya bəlkim Babilni kinayilik gəp bilən mazaq kiliidu; Babil katta, bəyək xəhər boləqini bilən, həkəkət jəhətidin yaki mənggülek rohiy bayliqlar jəhətidin eytkanda nahayiti bir qel-bayawan, halas. □ **21:2 «Hain hainlik kiliwatidu... bulangqilik kiliwatidu»** — xübhisizki, Babilning üzlüksiz kiliwatkan qilmixlirini kərsitidu. «I Elam, ornungdin tur, qik! Media, muhasirə kilip korxiwal!» — ikki imkaniyət bar. Muxu bəxarət yaki miladiyədin ilgiriki 689-yili Asuriya imperatori Sənnaheribning Babiləqa besip kirip wəyrən kiliəlanlikini yaki miladiyədin ilgiriki 539-yili Parslar wə Medialar Kərxə imperatorining baxqiliqidə besip kərgənlikini kərsitidu. Əgər birinqi xərh toəra bolsa, u qaəqdə «Elam ornungdin tur, qik! Media, muhasirə kilip korxiwal!» degən sözləni Babil padixahı Merodaq-Baladan öz ittəpkədxliri Elam wə Mediaəqa eytkan, bu sözlər «Asuriyəgə hujum kil!» degən mənədə boləqan bolidu. U qaəqdə Asuriyəning imperatori Sənnaherib məəqlup boləqan. Keyin u qaytidin hujim kilip Babilni ixəqal kildi. Xu qaəqdə u Babilni pütünləy wəyrən kilip, ularning həmmə butlirininimu qəqip parə-parə kildi. İkkinqi xərh toəra bolsa, muxu sözlər Kərxə özining qəxunliriəqa degən gəp bolidu (Babiləqa hujum kil!). Bizningqə bolsa bəxarət Kərxəningki muxu hujumini kərsitidu; biraq ikki kətimlik ixəqal kiliəxning həmmisidə ohxaxla Yəxayaning kərsətkən kərsətmisi, yəni «Babiləqa ixənmənglar həm tayanmənglar!» degini təkitlinidu. «Uning səwəbidin kətürülgən həmmə nalə-pəryadlarni tügitiwəttim» — bu əlwəttə Hudaning sözi boluxi kərek. Demək, Babilning hainliqi, təjawuzqilik kilip olja aləqanliqi, adilsizliqi, rəhimsizliki qatarliqlar tūpəylidin halayik kattik nalə-pəryadlarni kətürgənidi; Huda ularning nalə-pəryadliriəqa hhatimə beridu; qünki U Babilning əzini tūgəxtürgənidi. □ **21:3 «Xunga iq-baοrim aοriq-azab bilən toldi, ... angliəqinimdin parakəndə boldum»** — bu sözlər əlwəttə pəyəəmbərnin əziningki boluxi kərek. Baxka birhil tərimisi «Mən azabtin toləqinip kariyalməttim; parakəndiqliktin həqnəmini angliyalmədim». Bir jəhəttin Yəxaya pəyəəmbər muxu kərünüxtə məlum bir xəhərnin Huda təripidin jazalinixini kəridu, xundakla bək azablinidu. Biraq baxka bir jəhəttin wə baxka bir dərijidə, Babil xəhiri pütkül dnyəəqa wəkil bolsa, u Hudaning kiyamət künidə gunahning əzini kəndək dəhşətlik jazalixini kəridu, xundakla intayin azablinidu. Xübhisizki, muxu bəxarəttin eliximiz kərek boləqan sawağ dəl muxudur. □ **21:4 «Mən zək alidəqan keqə»** — buni qəxinix təs; bəlkim Huda Yəxayaəqa xu kərünüxnə kərgüzgən keqidə u ayali bilən billə muhəbbətəlməkqi boldimikin. ■ **21:4** Ayup 7:3

«Həy esilzadilər, ornunglardin turup qalkanni maylanglar!»[□]

⁶ Qünki Rəb manga: —

«Barəjın, kərgənlirini əyni boyıqə eytdioğan bir kəzətqını təhləp qoyoqın» — degənidi.[□]

⁷ — «U jəng hərwilirini, jüp-jüp atlik əskərlərni,

Jəng hərwilirini exəklər bilən,

Jəng hərwilirini təgilər bilən kərgəndə,

U diqqət bilən, nahayiti diqqət bilən kəzətsun!»[□]

⁸ U jawabən xirdək tovlidi: —

«Rəb, mən kəzət munarida üzlüksiz kün boyi turimən,

Hər keqidə kəzəttə turimən;»^{□ ■}

⁹ — Wə mana, u jəng hərwiliri jüp-jüp atlik əskərlər bilən keliwatidu!»

Wə yənə jawab berip xundək degən: —

Babil bolsə yikildi, yikilip qüxti,

Wə U ularning ilahlırining hər bir oyma məbudlirini yərgə taxlap parə-parə kiliwətti!».^{□ ■}

Huda yənə Əzigə sadıq boləqanlarəqə təsəlli beridu

¹⁰ — I Mening tepilgən danlirim,

Mening haminimdiki buədaylirim,

İsrailning Hudasi, samawı qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigardin angliəqanni silərgə eytip bərdim! [□]

Edom toərlulək bir bexarət

¹¹ «Dumah» toərlulək yükləngən wəhiy;

Birsi Seirdin kelip məndin: —

[□] **21:5** «Ular dastihan wə giləm-kərpilərnimu salidu» — baxka birhil tərjimisi «Dastihan selinglar, bir kəzətqi koyunglar». «**kalkan maylanglar!**» — birhil urux təyyarlıqi. Qalkan maylansa kiliq-nəyzilər uningdin teyilip ketətti. Xunga Yəxaya muxu ayəttə bəlkim, Babilliklar ziyapəttə olturoqında, düxməning qoxunliri yoloə qikip yürük kiliwatkanlıqini kərsitidu; xunga ziyapətning orniəqə, urux təyyarlıqi kiliqə toəqra kelətti, dəp bexarət beridu. Keyinki (6-10) ayətlərnimu kərüng. Babilliklarning ziyapətkə katnixixkə intayin amraklıqining dangki qikқанidi. Miladiyədin ilgeriki 539-yili, Babil ordisdikilər katta ziyapəttə bihud olturoqan bir keqidə, Babil xəhiri Medialiklar təripidin ixəqal qilindi (Təwrattiki «Daniyal» 5-babni kərüng).-

[□] **21:6** «əyni boyıqə eytdioğan bir kəzətqi» — demək, ixənqlik adəm. Babilliklar bihudlixip olturoqanlıqi tüpəylidin, Huda bəlkim Yəxayaəqə kinayə kilip, ular üqün bir kəzətqını bəlgiləp qoyux kerək, deməkqi. Bu «hiyalıy kəzətqi»ning həwərliri 7-9-ayətlərdə hatiriliniidu. [□] **21:7**

«**U jəng hərwilirini, jüp-jüp atlik əskərlərni, ... kərgəndə, ...**» — baxka birhil tərjimisi: — «Bir qoxun atlik əskər jüp-jüp atlar bilən, ... kərgəndə, ...». «**jəng hərwilirini təgilər bilən kərgəndə, ...**» — Pars imperatori Kərəx jəng qiloqanda təgilərni düxmən qoxunliri iqigə həydiwetip, qalaymıqanqılık qikıratı. U birinqi bolup axundək taktikini ixlətkən. [□] **21:8**

«**Rəb, mən kəzət munarida üzlüksiz kün boyi turimən, Hər keqidə kəzəttə turimən**» — bu səzğə kəriqəndə, Babilning wəyrən kilinixini ümid kilidioqanlar uzunrak wakit kütüxi kerək bolidu. «Rəb» degənnıng baxka hil tərjimisi: «I hojam, ...» [■] **21:8** Həb. 2:1 [□] **21:9**

«— **Wə mana, u jəng hərwiliri jüp-jüp atlik əskərlər bilən keliwatidu!**» — yukiriki izahətni kərüng. Bəlkim muxu yərdə düxmən qoxuni ələlib bilən qayıtip berip, Babilning məəqlup bolup yöktiləqanlıqi toərlisida həwər yətküzidu. «... **U ularning ilahlırining hər bir oyma məbudlirini ... parə-parə kiliwətti!**» — «U» bəlkim Hudaning Əzi. [■] **21:9** Yər. 25:12; 51:8; Wəh. 14:8; 18:2 [□] **21:10** «**I Mening tepilgən danlirim, Mening haminimdiki buədaylirim, ...**» — muxu ikki ibarə İsrailning Hudasıəqə sadıq boləqan, xundəkla pəs orunda turidioqan «kəldisi»ni kərsitidu. Hudaning jaza-tərbiyiliri iqidə japa tartix bilən ular tawlinip,

«sap buəday»dək boləqan.

«I kəzətqi, keqining qanqiliki ətqi? I kəzətqi, keqining qanqiliki ətqi?» — dəp soraydu.□

¹² Kəzətqi jawabən mundak dəydu: —
«Səhər kelidu, keqimu kelidu;
Yənə sorioqing bolsa, yənə kelip sora;
Yolungdin kaytip manga yekın kəl!» □

Ərəbiyə toqruluk bir bexarət

¹³ Ərəbiyəning keqisi toqruluk yükləngən wəhiy: —
«I Dedanliqlarning karwanlırı, silər Ərəbiyədiki janggaldə qonup kəlisilər;□

¹⁴ Ussap kətkənlərgə su apirip beringlar!
I Temadikilər, nanliringlarni elip kaqқанlarni kütüwelinglar!□

¹⁵ Qünki ular kiliqlardin,
Ojilaptin elinojan kiliqtin,
Kerilgən okyadin,
Uruхning azabidin qaқidu.

¹⁶ Qünki Rəb manga xundak degən: —
Bir yil iqidə mədikar həsablioqandək,

□ **21:11 «Dumah»** — bolsa ibraniy tilidə «süküt» degən mənidə. Umu Edomning kiçik bir yezisi. Biraқ muхu yərdə Yəxaya yənə «Edom» degən isimni sөz oyuni kiliр tətürisiqə «Dumah» dəp atioqan. Demək, kəlgüsidə Edom kəp issik-sooqlar bilən naһayiti «süküt»lük bir jay bolup kalidu. «Seir» — Edomning yənə bir ismi. «**I kəzətqi, keqining qanqiliki ətqi? I kəzətqi, keqining qanqiliki ətqi?**» — kəzətqi (yaki jesəқi)ning wəzipiliri birinқidin düxmənniң һuјumlriridin һəwər берip һəmmə adəmnə oyoјitix; ikkinқidin taktəқilik kiliр keqining қaysi waқit boləqanlıқini halayiqқа uқturux idi. Kəzətqi muхu yərdə xübhisizki, Yəxaya pəyoјəmbərnəning əzidur. Uningmu muхu ikki wəzipisi bar idi — halayiqni Hudaning jazasidin aғahlandırux һəm xu jazaqа қаnқə uzun bolup kətkənliki һəm uning qanqilik dawamlixidioqanlıқi toqruluk һəwər yetküzüx idi. Muхu yərdə bəlkim Edomdin қiққан bir əlqi kelip Yəxayadin Edomni қаrlap turoqan, қarangoқu «keqə»dək boləqan balayi'apətlər қаqan түgəydu? — dəp soraydu. □ **21:12 «Kəzətqi jawabən mundak dəydu: ...»** — jawabning üç қismi bar: — (1) «səhər kelidu». Demək, muхu қarangoқuluk түgəydu — biraқ қаqan түgəydioqanlıқini deməydu. (2) «keqimu kelidu» — Edomqа, dunyaqа nur kelidu (məsilən 7:18, 18:2ni көrüng). Biraқ yənə bir keqə kelidu, u tehimu қarangoқu bolup, bəlkim қiyamət күnliridə bolidu (məsilən, 10:5, 13:10ni көrüng). Yəxaya muхu toqruluk aғahlandıridu. (3) «sorioqing bolsa, ... manga yekın kəl!». Edom (jümlidin bəlkim baxқа Yəһudiy əməslər) muхu ixlarni enikliməқi boləqan bolsa, ərkinlik bilən Hudaning yenioqа kelixkə, Hudadin biwasitə yaki pəyoјəmbərliridin soraxқа təklip қilinidu. Pəқət öz yolliridin towa kiliр yenip kəlsila, Huda ularni qəbul қilidu. □ **21:13 «Ərəbiyəning keqisi toqruluk»** — ibraniy tilidə «Ərəbiyə toqruluk» һəm «keqidə» degən ikki mənilik boləqan bir sөzdur. Ikkinқi mənisi «keqidə» boləqan bolup, bəlkim «Ərəblərnəning қarangoқuluk waқti»ni kərsitidu. Əməliyəttə (Ərəblərnəning tarihi anəp hatirilənmigən boləqақ) dəl қaysi yilni kərsətkənliқini һazırqə eniқ dəp bərləməymiz. Miladiyədin ilgiriki 715-yili Sargon II Temadiki qəbililər wə pütkül «Ərəbiyə yerim arili»qа қarxi urux қiloqan. Miladiyədin ilgiriki 703-yili Ərəblər Babilidiki Merodək-Baladan bilən ittiraқ түzgən wə Asuriyəlik Sənnahərib təripidin məoјlup қilinip, қattiq ziyan tartқан. Bexarət bu qəoqlarning birini kərsətsə kerək. «...janggaldə qonup kəlisilər» — demək, qong yoldin yiraқ, məlum bir düxmənniң қorқunқidin pinһan jayda қonux kerək. Dedanliqlar bolsa Ərəblərnəning bir qəbilisi. Tema ularning bir қarwansaray xəһiri. Dedan, Tema wə 16-əyəttiki Kedarning қəyoјərliқini bilix üçün һəritilərnə көrüng. □ **21:14 «... Su apirip beringlar! I Temadikilər, nanliringlarni elip kaqқанlarni kütüwelinglar!»** — Huda Yəxaya arқiliқ Ərəblərgə öz қerindaxliriqа yardəm bərix kerəkliқini uқturidu. Demək, Ərəblər pət yekında kəp awariқilikкə yoluқidu (15-əyətni көrüng).

Andin Kedarning bar xəripi yokilidu, □

¹⁷ Okyaqilarning kaldukliri,

Yəni Kedarning palwan-batur boləjan oquulliri az kalidu;

Qünki Pərwərdigar, Israilning Hudasi xundak söz kıləjan. □

22

Yerusalem toqruluk bir bexarət

¹ Alamət körünux berilgən jiləja toqrisida yükləngən wəhiy: —

Silər həmminglar əgzilərnin üstigə qıkiwaləjininglar zadi nemə kıləjininglar? □

² Silər huxallik dəbdəbisini kətüridiəjan,

Warang-qurungəja toləjan yurt,

Xadlinidiəjan xəhər;

Silərdin əltürülgənlər kiliq bilən qepiləjan əməs,

Yaki jənglərdə əlgən əməs;

³ Əmirilərnin həmmisi birakla kəqixti;

Ular okyasiz əsir boldi;

Yirakka kaqқан bolsimu,

Silərdin tepiweləjanlarning həmmisi birliktə əsir boldi.

⁴ Xunga mən: —

«Nəzirənlərnin meningdin elinglar;

Məni kattik yioqlaxka koyunglar;

Həlkimning bulinip ketixi toqruluk munga təsəlli berixkə aldirap əzünglərnin upratmanglar» — dedim. □ ■

⁵ Qünki samawi koxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigardin

«Alamət körünux berilgən jiləja»ning bexiəja bir kün quxidu,

U bolsa awariqilik bolidiəjan,

Ayaq asti kılınip petikdiliəjan,

Adəmlər kaymuqturulidiəjan,

Sepil soqulup qekilidiəjan,

Taqıləja qarap yalwurup qırkıradyiəjan bir küni bolidu.

□ **21:16 «Bir yil iqidə mədikar hesabliəjandək...»** — 16-bab, 14-ayətlik izahatni kəring. Mədikar ixligən waqitni intayin toqirilik bilən hesablaydu, əlwəttə. □ **21:17 «Okyaqilarning kaldukliri, yəni Kedarning palwan-batur boləjan oquulliri az kalidu»** — Kedar bolsa

Əbəstandiki qəllükning ximal tərpidə yaxiəjan bir kəbilə. Muxu bexarətnin kəng mənisi, xühşisizki, Hudaəja ixənmigənlər əz-ara bir-birigə yardəm berixkən bolsimu, hudasiz boləjanliki üqün bu yardəm mənggü dawamlaxmaydu. Ahirəjiqə üzlüksiz kelidiəjan, qeki yok mədətni bolsa pəkət Pərwərdigardinla tapkili bolidu. □ **22:1 «Alamət körünux berilgən jiləja»** — intayin sirlik bir ibarə. Xühşisizki, u Yerusaleməja qaritilidu (10-ayətni wə təwəndikilərnimu kəring). Yerusalem Zion teəjining üstidə bolsimu, taqılər bilən oraləjan bolup, jiləjiəja jaylaxқан dəp hesabliəjili bolidu. Birak bu ibarə nemini bildüridu? Yəxaya wə baxka pəyqəmbərlər əlwəttə Yerusaleməda nuroqun «qayibanə alamətlər» yaki «alamət körünuxlər»ni kərgən. Xunga məzkur ibarə nuroqun «qayibanə alamətlər» wə bexarətlərnin temisi boləjan, Huda səyğən Yerusalem»ni kərsitidu; yənə kelip, «jiləja» təwən bolup, «har bolux» yaki «kiqik peillik»ni bildüridu; Huda bexarətlər wəhiy kilsə, ularni pəkət kiqik peillərojila yətküzidu. Birak

-2-14-ayətlər boyiqə, Yerusalemdikilər Hudaning agahlıriəja kiqik peil bolmay, əksiəq erən kilmay təkəbburlixip kətkən. □ **22:4 «Həlkimning bulinip...»** — ibranii tilidə «həlkimning kizining bulinip...». «**Həlkimning bulinip ketixi toqruluk munga təsəlli berixkə aldirap əzünglərnin upratmanglar**» — bu səzlər bəlkim pəyqəmbərnin əziningkidur; birak, xühşisizki, Huda ular

arkilik Əzining kənglini bildürəwatidu. ■ **22:4** Yər: 8:23

6 Elam jəng hərwiliri wə adəmliri bilən, atlik əskərliri bilən oqdanni kətürüp kelidu,

Kir bolsa qalkanni eqip təyyar kildu. □

7 Wə xundak boliduki,

Əng güzəl jilöjiliring jəng hərwiliri bilən tolup ketidu,

Atlik əskərlər dərwarzang aldida səp tartip turidu.

8 Ular Yəhüdaning üstidiki qalkanni elip taxlaydu;

Biraq sən *Zion* xu künidə «Orman sarayı»diki qorallaroğa ümid baqliojansən; □

9 Silər Dawutning xəhiring bəsülgən jaylirining kəp ikənlikini kərüp, Pəstiki kələk sulirini bir yərgə yiojip su ambiri kildinglar;

10 Yerusalemdiki öylərni sanap, ulardin bəzilirini buzup sepilni mustəhkəmləx üçün ixləttinlar,

11 Xundakla kona kələktiki sularni ikki sepil otturisoğa yiojip ambar kildinglar;

Biraq muxularni Yaratqujoğa heq qarimidinglar,

Burundin burun bularni Xəkilləndürüp Bekitküqigə heq ümid baqlimidinglar! □

12 Xu küni samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar silərni yiojlap matəm tutuxka,

Qaqni qüxürüp paynəkbax boluxka,

Bəz kiyim kiyixkə murajət kildi. □

13 Biraq bularning ornida, mana huxallik wə xadlik,

Kalilarni soyux, koylarni boşuzlax,

Gəxlərni yeyix, xarablarni iqix,

«yəyli, iqəyli, qünki ətə dunyadin ketimiz» — deyixlər holdi! ■

14 Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar təripidin kulikimoğa ayan kilindiki,

«Bərək, muxu gunah silər ölmigüqə kəqürülməydu» — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar. □

Ordidiki ojojidar Xəbnaoğa bərgən agahlandurux

15 Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar mana xundak dəydu: —

«Barəjin, muxu ojojidar,

□ **22:6 «Elam»** — Babilning qoxnisi, bexarəttiki waqitlarda ular bilən ittapaqdaq boləjan («Kir»ning nədə ikənlikini bilməymiz). Bu bexarət bəlkim Yəxayağa kəlgüsüdə Babil ittapaqdaqxiri bilən Yerusalemoğa qəttik hujum kilidiojanliqini ukturidu. □ **22:8 «Orman sarayı»** — «Orman sarayı»ni Sulayman padixah qurojan, xu yərdə kəp sawut-qorallar saqlanəjanidi («1Pad.» 7-babni wə 10:14-17-ayətni kəring).

□ **22:11 «...sularni ikki sepil otturisoğa yiojip ambar kildinglar; biraq ... burundin burun bularni Xəkilləndürüp Bekitküqigə heq ümid baqlimidinglar»** — 8-12-ayətlərgə qarisoğanda, Yerusalemdikilər duxmən qoxuning muhasirisigə taqabil turux tədbirliri (məsilən, sawutlarni, qalkallarni təyyarlax, sepilni mustəhkəmləx, yengi su ambirini qurux qatarliqlar)ni kollanəjanliqini təbrikləxməktə idi, bəlkim buning üçün məhsus bir künni ayriojan boluxi mumkin (12-ayətni kəring — «xu küni...»). Yəxaya pəyoğambər ularni «tədbirlər»gə tayanmay, «muxularni Yaratquqi» Hudaəjila tayinx kerək dəp dəwət kilsimu, ular kət'iy anglimaydu. □ **22:12 «yiojlap matəm tutux..., qaqni qüxürüp paynəkbax bolux..., bəz kiyim kiyix...»** — bularning həmmisi towa kilixning ipadiliri idi.

■ **22:13** Yəx. 56:12; 1Kor. 15:32 □ **22:14 «muxu gunah silər ölmigüqə kəqürülməydu»** — ibraniy tilida «silər ölmigüqə muxu gunah üçün kafarət kilinmaydu».

Ordini baxquridioğan muxu Xəbnaning yenioğa kirgin, uningoa: —□

16 Sanga muxu yərdə nemə bar?

Yaki muxu yərdə kiming bar?

Birsi egizlikkə əzi üqün bir gər qazoqandək,
Əzi qoram taxtin bir qonaloquni yonuoqandək,
Əzüng üqün bir gər kolidingmu?

17 Mana həy palwan, Pərwərdigar seni əz qanggilioğa elip, qing siqimdap,

18 Andin pomdaqtək seni bipayan, yirak bir zeminoğa taxliwetidu.

Sən axu yərdə əlisən,

Həm axu yərdə həywətlik jəng hərwiliringmu qalidu,

I oqojangning jəmätigə xərməndilik kəltürgüqi!□

19 Mən seni mənşipingdin eliwetimən,

Xuning bilən seni ornungdin qüxüriwetimən.

Bexarətning dawami — Eliakim, ixənqlik adəm

20 Xu künimu xundak boliduki,

Mən Hilkıyaning oqlı Əz qulum boloğan Eliakimni qaqırımən;■

21 Sening tonungni kiydürimən,

Sening potang bilən uning belini qing kilimən;

Hökümranliqingni uning kolioğa tapxurimən;

Xuning bilən u Yerusalemdikilərgə wə Yəhuda jəmätigə ata bolidu.

22 Dawut jəmätining aqquqini mən uning mürisidə qoyimən;

U aqsa, heqkim etəlməydu,

Ətsə, heqkim aqalmaydu.■

23 Mən uni muqim bir jayoğa kozuk kilip bekitimən;

U bolsa atising jəməti üqün xərəplik hokuk-təht bolidu;

24 Həlk uning üstigə atising jəmätining barlik xəhrətlirini yükləydu;

Yəni barlik uruk-nəsillirini,

Barlik kiçik qaqa-kuqilarni,

Piyalə-jamlardin tartip barlik küp-idixlaroqiğə asidu.

25 Xu künidə — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boloğan Pərwərdigar: — muqim jayoğa bekitilgən kozuk bolsa, egilip ketidu wə kesip taxlinidu;

Uning üstigə esiloğan yüklər üzüp taxlinidu»,

— Qünki Pərwərdigar xundak degənidi. □

23

Turning aqiwiti — wəyranqiliki tüpəylidin oquloğan mərsiyə

1 Tur toşruluk yükləngən wəhiy: —

□ 22:15 «... muxu oqojidar, ordini baxquridioğan muxu Xəbnaning yenioğa kirgin...» — muxu ayəttiki «oqojidar» (yaki «həziniqi») «ayalqə rod» bilən kəlğən bolup, bəlkim Xəbnaning heli bir huxamətqi, kətürmiqi ikənlikini kərsitixi mumkin. □ 22:18 «oqojang» — Israil padixahı Həzəkıyani kərsitidu. «2Pad.» 18-babni kərüng. ■ 22:20 2Pad. 18:18,26,37 ■ 22:22 Wəh. 3:7

□ 22:25 «Mukim jayoğa bekitilgən kozuk bolsa,...» — bəzi xərhqilər muxu sözlər Eliakimni kərsitidu, dəp qaraydu — demək, «u ixənqlik adəm boloqini bilən, bəribir yikilip ketidu; pəkət Hudaqıla tayanqılı bolidu». Biraq muxu ix ohxaxla «xu künidə» bolidu, deyilidu. Pikrimizqə Yəxaya yənə Xəbnanimu kərsitidu; u əslidə «muqim jayoğa bekitilgən» bir kozuk, yəni ordidiki ixlarni baxquruqiği idi. U bir kün iqidə hokukıdin qaldurulup, Eliakim, yəni Huda eytqan «Mening kulum», uning ornini basidu.

— I Tarxixtiki kemilər, aq-zar kətürünglar!

Qünki u harab kılindi,
Xu yərdə öy yox, portmu yox.

Seprus arilidin bu həwər *kemidikilərgə* ayan kılınıdu. □ ■

² Zidondiki sodigərlər dengizdin ötüp silərnə təminləp kəldi, i araldikilər,
Əmdi xük bolunglar! □

³ Xihördiki bipayan sular üstidin yətkigən danlar,
Yəni Nil dəryasining həsuli Turning daramiti boləjanidi;
U əllərnin baziri boləjanidi!

⁴ I Zidon, hijalət bol,

Qünki dengiz — yəni Turəqa kəroqan boləjan dengiz dəyduki: —

«Məndə heq toloqak bolmidi, heq tuoqmidim,
Yigitlərnə yaki kızlarnə heq bəkmioqandəkmən!» □

⁵ Muxu həwər Misirəqa yətkəndə,
Ular mu bu həwər huddi turəqa kəlgəndək kattıq azablinidu.

⁶ — Silər dengizdin ötüp Tarxixka kətinglar!

I dengiz boyidikilər, aq-zar kətürünglar! □

⁷ Silərnin kədim əyyamdin bar boləjan,
Xad-huramliqka toloqan xəhiringlar muxumu?!
Mana ularning putliri əzlrini musapir kılıxka yiraklarəqa kətürüp
baridu! □

⁸ Tajlarnə iltipət kılıuqı boləjan,
Sodigərliri əmirlər boləjan,
Dəlləlliri jahənda abruyluqlar həsəblənoqan turning bu təoqdirini kim
bekitkən?

⁹ — Bularnə bekitküqı samawı qoxunlarning Sərdari Pərwərdigardur!
Məksiti bolsa xan-xəhrəttin kelip qıqқан jimi təkəbburluqni rəsua kılıx,
Jahəndiki jimiki yüz-abruyluqlarnə pəsləxtürüxtin ibarət!

¹⁰ Tarxixning kızı, Nil dəryasidək öz zeminingda ərkin-azadə yayra!

Qünki *Turdin* kəlgən tizgin hazır yox. □

¹¹ Qünki Pərwərdigar qolını dengiz üstigə uzitip,
Dələtlərnə təwritidu.

□ **23:1 «Tur toqurluq yükləngən wəhiy: — I Tarxixtiki kemilər, aq-zar kətürünglar! ...»**

— Tur bolsa (həritini kəring) dengiz boyidiki kədimki zamandiki bir «singapor»qa ohxaydıoqan
bir xəhər idi. Tur xəhəri ikkiqə bəlünidu. Biri, kiqıq aral, uning üstigə intayin mustəhəkəm
bir kəl'ə selinoqan. İkkinqisi uduldiki dengiz boyidiki intayin puhta sepillik xəhər. Tur asasən
dengiz arqılık soda kılatti; uning kemiliri wə uningəqa bekindi boləjan «üq Tarxix»tiki (2:16diki
izahətni kəring) kemilər ottura dengizdiki sodini pütünləy degüdək öz ilkiqə eliwaləjan bolup,
intayin beyip kətkən. Tawarlarnə ottura dengizdiki əllərdin import kılıp, Pələstingə satқан;
Pələstindiki məhsulatarnimu setiwelip dengiz arqılık eksport kılıoqan. Beyioqandin keyin, Tur
intayin təkəbburlixip kətkənidi. Dengiz boyioqə jaylaxanlıqı üqün uni ixəqal kılıx mümkün
əməs idi. **«Seprus arilidin...»** — yaki «Kittiyərnin zeminiidin...». ■ **23:1** Yər. 47:4;
Əz. 26; 27; 28; Zək. 9:3, 4 □ **23:2 «Zidon»** — bolsa turəqa yəkin rayon bolup, Tur bilən
munasiwiti ziq boləjan. Həritilərnə kəring. **«i araldikilər,...»** — Turdiki aralda turoqanlar.

□ **23:4 «Məndə heq toloqak bolmidi, heq tuoqmidim, yigitlərnə yaki kızlarnə heq**

bəkmioqandəkmən!» — demək, Turning yaxliri yoxap kətti. Ular nın «anisi», yəni dengiz:
«balılarnə heq tuoqmioqandəkmən» — dəydu. Ular nın yoxqıtılıxi səwəbi tehi kərsitilmidi. □ **23:6**

«Silər dengizdin ötüp Tarxixka kətinglar!» — demək, Turdikilər qəxixi kərək. □ **23:7**

«...putliri ularni əzlrini musapir kılıxka yiraklarəqa kətüridu» — kəmə bilən əməs, ular nın
əsirgə qüxüp piyadə mangoqanlıqini təkitleydu. □ **23:10 «Tarxixning kızı, Nil dəryasidək**

öz zeminingda ərkin-azadə yayra! Qünki Turdin kəlgən tizgin hazır yox» — bu kinayilik,
həjwiyy gəp. Tarxix turəqa bekindi boləqandin keyin, u hazır «ərkin» bolidu. Biraq uning iqtisadiyy
yələngükimu yox bolidu.

U Kanaan toʻgʻruluk əmr qiləjan,
Uningdiki kəl ə-қorojanlarni yoқutulsun dəp pərman qūxürgən. □

12 Wə: —

«I baskunqilikka uqriəjan Zidon kizi,
Sən ikkinqi heq təntənə kilmaysən,
Ornungdin turup, Seprus ariloqa ətüp kətkin,
Hətta xu yərdə sən heq aram tapmaysən» — dedi. □

13 Karanglar, Babil-kaldiyələning zeminini!
Bu yərning həlki bolup bakmiəqandək kilidu;
Asuriyə uni qəl-bayawan janiwarliri üqün makan qiləjan;
Potaylarni yasap, ularning saray-ordilirini wəyran kilip, harabilikka
aylanduruwətkən. □

14 I Tarxitekti kemilər, ah-zar kətürünglar!
Qünki qorojininglar harab kilindi. □

15 Wə xu küni boliduki,
Padixahning künlərni həsabliəqinidək,
Tur yətmix yil untulidu.
Yətmix yil ətəndin keyin,
Turning əhwali pəhixə ayalning nahxisidək bolidu. □

16 Qiltarni elip, xəhərni aylinip yür,
I untulojan pəhixə ayal!
Əzünggə yənə həkning dikkitini tartay desəng,
Yekimlik bir pədə qelip, kəprək nahxilarni eyt!

17 Əmdi xundək boliduki,
Yətmix yilning ətüxi bilən,
Pərwərdigar Turni yoқlaydu;
Xuning bilən u yənə əzini ijarigə berip,
Yər yuzidiki həmmə padixahliklar bilən yənə buzukqilik kilidu;

□ 23:11 «U Kanaan toʻgʻruluk əmr qiləjan...» — Tur xəhiri əslidə Kanaan zeminida, dəp həsabliəqili bolidu. □ 23:12 «I baskunqilikka uqriəjan Zidon kizi...» — Zidon Asuriyə tərpidin basturulidu, uning kizliri, xübhəsisizki, baskunqilikka uqraydu. Təwəndiki 13-ayəttiki izahatni kəring. □ 23:13 «Karanglar, Babil-kaldiyələning zeminini! Bu yərning həlki bolup bakmiəqandək kilidu; Asuriyə uni qəl-bayawan janiwarliri üqün makan qiləjan...» — miladiyədin ilgiriki 745-yili Asuriyə padixahı Tiglat-Piləsər «Pütkül dunyaəqa igə bolmaqçı bolup», kəng kələmdə jəng kilixka baxlıdi. U 738-yili əzining hərbiy qəmandanini Turni idarə kilixka orunlaxturojan. Tur isyan kətürüp, Asuriyəning keyinki padixahı Xalmanəzərning muhasirisigə qarxi jəng kildi, ahirda Asuriyəliklər Turni taxlap kətti. Miladiyədin ilgiriki 8-əsirning ahirida u yənə Asuriyə bilən urux kildi. Xu qaoqda Tur Misir bilən ittipək tüzük məksitidə səhbət ətüzgən. Miladiyədin ilgiriki 701-yili Asuriyə padixahı Sənnahərib kattik hujum kilip, Turning «yələnəqüki» Zidon wə ətrapniki rayonlarda kəp wəyranqilik qiləjan, Turning sodisini əsasən üzüp qoyəjan. Muxu ayətlərdə xu ix toʻgʻruluk aqahlandurux bərlisə kerək. Ayətlərdə: Asuriyəliklər Babil-kaldiyani wəyran qiləjanlikə, qiraylik binalarni «qəl-bayawan janiwarliri üqün makan qiləjanlikə»qa karanglar, muxu ixlardin sawəq elinglar deyilidu. Bu bəlkim «Silərgimu muxuningə ohxax ixlar yüz bəridu» degənliktin bəxarət bolsa kerək. Muxu aqahlanduruxning ahirki nətijisi miladiyədin ilgiriki 332-yili «büyük Iskəndər» tərpidin qikiriləjan. Iskəndər pütün sepillik xəhərni, jümlidin araldiki qorojanlarnimu yər bilən yəksan kiliwətkən. □ 23:14 «Tarxix» — 2-bab, 16-ayəttiki izahatni kəring. □ 23:15 «Tur yətmix yil untulidu» — «yətmix yil» muxu məzgil bəlkim Asuriyə padixahı Sənnahəribning miladiyədin ilgiriki 701-yilidiki wəyranqilikdin baxlinidu, miladiyədin ilgiriki 630-yilidiki Asuriyəning küq-qudritining zawal tepixi, xundəkla Turning sodisinin yənə bazar tepixi bilən ahirlixidu. Yəxaya axu qaoqdiki turni kəri pəhixə ayaloqa, heridarlarni qəkirix üqün qiltar qelip nahxa eytənanə ohxitidu. Pəhixə ayaloqa ohxax, u pulni dəp həkəndək ixni kilixka təyyar idi.

18 Xuning bilən uning malliri wə özini setip, tapқан puli bolsa Pərwərdigarəğa atilip muqəddəs bolidu;
 U həzinigə selinmaydu yaki toplanmaydu,
 Qünki uning muxu sodisi bolsa Pərwərdigarning aldida turoqanlar üçün ayrim qilinidu;
 U ularəğa qanoquqə yəp-iqixkə, xundakla ularning esil kiyim-keqəkliri üçün ixlitilidu. □

24

Ahirki zamanlar •••• Dunyaning gunah arkilik bulojinixi

1 Mana, Pərwərdigar yər yüzini bərbat, wəyran qilip,
 Uni astin-üstün qiliwetip,
 Uningda turuwatqanlarni tərəp-tərəpkə tarkitidu;

2 Xu wakitta xundak boliduki,
 Həklər qandak bolsa, kahin xundak bolidu;
 Qul qandak bolsa, hojayini xundak bolidu;
 Dedək qandak bolsa, ayal hojayini xundak bolidu;
 Setiwəloquqi qandak bolsa, setiwətküqi xundak bolidu;
 Ətnə aloquqi qandak bolsa, ətnə bərgüqi xundak bolidu;
 Əsüm aloquqi qandak bolsa, əsüm bərgüqi xundak bolidu. □ ■

3 Yər yüzü pütünləy bərbat qilinidu,
 Pütünləy bulang-talang qilinidu;
 Qünki Pərwərdigar muxu sözni qildi.

4 Yər yüzü matəm tutidu, u zəiplixidu,
 Jahān həlsizlinip zəiplixidu,
 Yər yüzidiki bəg-tərilərnu həlidin ketidu.

5 Yər-zemin özidə turuwatqanlar tərripidin bulojinidu;
 Qünki ular kərsətmə-qanundin qətligən;
 Təbiətning qanuniyət-tərtipini əzgərtiwətkən,
 Mənggülik əhdinimu yokka qikiriwətkən. □

6 Xunga lənət yər yüzini yutuwalidu,

□ 23:18 «Xuning bilən uning malliri wə özini setip, tapқан puli bolsa Pərwərdigarəğa atilip muqəddəs bolidu... u ularəğa qanoquqə yəp-iqixkə, xundakla ularning esil kiyim-keqəkliri üçün ixlitilidu» — muxu ahirki ayət Tur üçün ümid kərsitidu, ular kəlgüsida mal-mülükkə əməs, bəliki Pərwərdigarəğa bekinidi bolidu. Bəxarətning əməlgə axuruluxi ahirki zamanda boluxi mumkin. Biraq Israil Babilin kaytkinida (miladiyadin ilgiriki 540-yili), yengi muqəddəs ibadəthana quruloqanda, Tur uning üçün halis material təminligənliki bəlkim bəxarətning bir «kismən» əməlgə axuruluxidur (Təwrattiki «Əzra» 3-bab). □ 24:2 «kahin» — muqəddəs ibadəthanida həklərgə wəkil boləjan qurbanlik qiləuqi. «Setiwəloquqi qandak bolsa, setiwətküqi xundak bolidu... əsüm aloquqi qandak bolsa, əsüm bərgüqi xundak bolidu» — demək, jəmiyətning hər bir təbiki dikiliri ohxaxla Hudaning oəzipigə uqraydu.

■ 24:2 Əz. 7:12, 13 □ 24:5 «Qünki ular kərsətmə-qanundin qətligən; təbiətning qanuniyət-tərtipini əzgərtiwətkən...» — qaysi kərsətmə-qanunlarni buzəjan? Pəkət Musa pəyoqəmbərgə berilginila əməs, yəne Nuh pəyoqəmbərgə kərsitilgən qanun wə əhdini kərsətsə kerək. «Yar.» 9-babni kəring. Nuh pəyoqəmbərgə həm Musa pəyoqəmbərgə tapxuruloqan muxu ikki əhdigə asasen qatillik kət'iy mən'i qilinoqan. Uning üstigə Nuhqa tapxuruloqan əhdə boyiqə, Huda həwa rayini həm yər yüzidiki təbiətning qanuniyətlerini bekitkən; biraq insanlarning kilmixliri həwa rayini buzup taxlioqan, xundakla bügünmu buzmaqta, xuningdək insanlar nuroqun təbiət qanuniyətlerini əzgərtməkqi boləjan wə bolidu. Məsilin, ailidiki ər-hotunluk jinsiy munasiwətlərnə buzup, bəqqiwazlikni normal ix dəp bilix katarliklər.

Uningda turuwatқанlar «gunahı bar» dəp hesablinidu,
Xunga yər yüzidikilər yutuwelididu,
Insanlar az qalidu. ■

Balayı' apət təpsilatlıri

⁷ Yengi xarab tügəy dəp qaldı,

Üzüm talliri bolsa solixip ketidu;
Kəypliktin kəngli hux adəmlərmu uñ tartixidu;

⁸ Daplarning xoh sadaliri tohtaydu,
Kəngül eqiwatқанlarning warang-qurunglırimu tügəydu,
Qiltarning xadlık munqlirimu tohtaydu. ■

⁹ Xarab iқkənlərnıngmu nahxisi yoқaydu;
Haraq iқkənlərgə haraq aqqıq tuyulidu. ■

¹⁰ Tərtipsiz, mənisiz xəhər buzulidu;
Heqkim kirmisun dəp həmmə öylər etilidu; □

¹¹ Koqılarda xarab üqün nalə-pəryad kətürülidu;
Bar xad-huramliқ tütəkkə aylinidu;
Yər-zemindiki xadlıq yoқaydu. □

¹² Xəhərdə pəqət wəyranqılıqla qalidu,
Dərwaza bolsa qeqiləqan,
Həmmisi — harab bolidu! □

Insanning «qaldisi»

¹³ Qünki həlk-millətlərnıng arisida,
Yər-jahanning otturisida xundaq boliduki,
Zəytun dərihini kaқkəndin keyin kəp qələqan zəytunlardək,
Üzüm həsulini yoişiwələqandin keyin tərgüdək birnəqqıla üzüm
qələqandək, bir qaldisi qaldurulidu. □ ■

¹⁴ *Qaldılar* bolsa awazlırini yukiri kətüridu;
Pərwərdigarning həywisigə qarap təntənə qilidu;

■ **24:6** Yəx. 9:18; 10:16 ■ **24:8** Yər. 7:34; 16:9; 25:10; Əz. 26:13; Həx. 2:13 ■ **24:9** Yəx. 16:1 □

24:10 «Tərtipsiz, mənisiz xəhər» — Yəxaya qaysi xəhər ikənlikini deməydu. 13-babta Babil xəhiri pütün hudasis dunyani kərsətkəndək (məsilən, 13-bab, 5- wə 9-ayətni kəring) muxu ayətlər ohxaxla pütkül hudasis dunyani bildüridu. Xübhisizki, Yəxaya oқurmanlərgə yənə, Babil (Babilon) xəhırining birinqi ketim quruloqanliқini kərsətməqci (Təwrat, «Yar.» 11-babni kəring). Xəhərlər bolsa insanıyətning bar küq-kudriti, qabiliyiti wə əqil-parasitining jəwhiri bolidu. Biraқ muxular ihlassiz, Hudaoqa tayanmioqan halda qilinoqan bolsa, həmmisi quruk gəp bolidu, halas. Xuning bilən muxu namsiz xəhər hudasis dunyani bildüridu. Xəhər mənisiz, uningki turmuxi mənisiz, hudasis yaxax mənisiz. Baxқа pəyqəmbərlərnıng səzlırigə asasən (məsilən, Daniyal) kəlgüsüdə pütkül dunya bir xəhər, bir mustəbit həkümдар astida bolidu. Muxu xəhər bəlkim «yengi bir Babil» boluxi kərak. 1985-yili iraktiki Sadam Hüseyn qədimki Babil xəhırini qaytidin quruxni niyət qiləqini bilən u uzun etməy jenidin ayrıldı. «**Heqkim kirmisun dəp həmmə öylər etilidu**» — baxқа birhil tərjimisi «həmmə öyning ixiki tosulup qəlip, heqkim kirəlməydu».

□ **24:11 «Koqılarda xarab üqün nalə-pəryad kətürülidu; bar xad-huramliқ tütəkkə aylinidu...»** — oqlitə ix xuki, xarab həklərgə heq təsəlli bəralmisimu, ular yənıla uni izdəydu. Mana bu insanning təbiitidur! □ **24:12 «Dərwaza bolsa qeqiləqan, həmmisi — harab bolidu»** — dərwaza heqқandək mudapiə roli qalmaydu. □ **24:13 «Yər-jahanning otturisida»** — Israilni kərsitidu. ■ **24:13** Yəx. 17:6

Ular dengiz tərəptin sürən salidu.□

¹⁵ Xunga Pərwərdigarni xərkətimu, Israılning Hudasi Pərwərdigarning namini ətərbtiki yirak arallardimu uluqlanglar;

¹⁶ Jahanning qət-qətliridin biz nahxilarni angliduk; — «Həkkəniy Boluquciğa xan-xərəp bolsun!»

Birək mən xundak dedim: —

«Ah, mening yadangoşulukum! Mening yadangoşulukum! Həlimoşa way! Qünki hainlar hainlik kiliwatidu;

Bərək, hainlar nomussizlarqə hainlik kiliwatidu!□

¹⁷ I yər yüzidə turuwatqan insanlar!

Wəhimə, ora wə tuzak bexingə qūxidu;■

¹⁸ Wə xundak boliduki,

Wəhimə sadasidin kaqkanlar orioşa qūxidu,

Oridin qıkkən bolsa tuzakka tutulidu.

Qünki asmandiki derizilər eqilidu,

Yər ulliri təwrəp ketidu.□ ■

¹⁹ Yər mutlək dəzlinip ketidu,

Yər pütünləy parə-parə bolup ketidu,

Yər dəhxətlik təwrinidu.

²⁰ Yər məst adəmdək iləng-siləng mangidu;

Huddi lapastək irəngxip qalidu.

Qünki uningdiki asiylık gunahı özini qattık basidu,

Ü yikilip, ikkinqi turalmaydu.■

²¹ Xu künidə xundak boliduki,

Pərwərdigar yukirida turoşan qoxunlarni yukirida,

Wə yər yüzidiki padixahlarni yər yüzidə jazalaydu.□

²² Ular orəkkə yioşilidioşan bir top əsirlərdək yioşiwelinidu,

Gundihanişa solap koyulidu.

Nuroşun künlərdin keyin ular jazalinidu.□

□ **24:14** «**Qaldilar bolsa awazlirini yukiri kotüridu**» — yukiridiki 6-ayəttə «insanlar az kalidu» deyilidu. Muxu ayəttiki «qaldilar» bolsa dəl xu kixilarni kersitidu. Ular balayi'apət iqidə towa kılıp Hudani izdigənlərdur. Bu Hudaşa sadik boləşan «kaldi həlkə» «Yəxaya» wə Təwrattiki kəp baxka kitablarda tiləşə elinidu. □ **24:16** «**Birək mən xundak dedim: — «Ah, mening yadangoşulukum! Mening yadangoşulukum! Həlimoşa way! ... Bərək, hainlar nomussizlarqə hainlik kiliwatidu!»**» — bu səzlər pəşəyəmbərning Hudaning ahir zamanlar toşrisida uningəşə ayan kileşan wəhiylirigə boləşan inkasini — həm huxallik həm huxallik iqidə boləşan kayəşusini, yəni dunyaning gunahkarlarning akıwitigə qarap kayəşəşanlikini bildüridu.

«...hainlar hainlik kiliwatidu ... hainlar nomussizlarqə hainlik kiliwatidu!» — muxu təkrarlaş, bəlkim, ahirdə hər adəm Huda tərəpidin qutquzulmioşan bolsa, nahayiti kattik gunahka qəmüp ketidu, degənni bildüridu. Ularəşə gunah bekitiləndək kilidu (Injil, «Wəh.», 11:22ni kəşing). Yəxaya gunahning jazasını kəşiplə yəne nahayiti azablinidu. ■ **24:17** Yər. 48:43

□ **24:18** «**Wəhimə.. ora.. tuzak..**» — bu üç səzning ahangı ibraniy tilida nahayiti ohxixip ketidioşan səzlər. ■ **24:18** Yər. 48:44; Am. 5:19 ■ **24:20** Ayup 27:18; Yəx. 1:8; 19:14

□ **24:21** «...yukirida turoşan qoxunlar» — bəlkim Xəytanning jinlardin tərkib tapqan, təwən asmanlarda yüridioşan qoxunlirini kersitidu. □ **24:22** «**Nuroşun künlərdin keyin ular jazalinidu**» — ibraniy tilida «nuroşun künlərdin keyin ular yoklinidu». Huda məlum həlkəni

«yoklišə», bu yoklaşxing nətijəsi ularni (a) bərikətləş üçün yaki (ə) jazalax üçün bolidu. Bu sirlik bexarətni Injil «Wəhiy» kışmidin kəprək qūxinimiz. Kutkuzəşəqi-Məsiş bu dunyaəşə kaytip kəlgəndə, bar jin-xəytanlar (üstündiki qoxunlar...)ni hangəşə taxlaydu. Ular yəne bir ming yildin keyin yər yüzidikilərnə sinax üçün waqitlik koyuwetilidu. «Wəhiy» 19-20-bablarni kəşing.

23 Ay uyatlikta qalidu;
 Künmu hijil bolup kərünməydu;
 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar Zion teşida,
 yəni Yerusalemda səltəniti yürgüzidu;
 Uning xan-xəripi Əz aqsakalliri aldida parlaydu! ■

25

Hudani mədhıyləydiyəjan, ahırkı zamandiki nahxa

1 Pərwərdigar, Sən mening Hodayım;
 Mən Seni üstün dəp mədhıyləymən,
 Mən Sening namingni mubarəkləymən,
 Qünki Sən karamət ixlarni,
 Sadıqlıq wə həkikət iqidə kədimdin buyan kəlbınggə pükkənliringni bəja
 kəltürgənsən.

2 Qünki Sən xəhərni harabilik,
 Kəl'ə-qorəjanlıq yurtni harab,
 Yatlarning ordisini xəhər bolalmas kıləjənsən,
 U ikkinçi hərgiz kurlmaydu. ■

3 Xunga həliki küqlük həlk Seni uluşlaydu,
 Əxəddiy əllərnıng həliki xəhiri Səndin kərkiđu;

4-5 Qünki Sən miskinlərgə qorəjan,
 Yoksullarning dərđi-həjitigə qorəjan,
 Boranəja dalda,
 Issıkkə sayə boləjənsən;

Qünki əxəddiyələrnıng zərbə dolquni taməja urulojan borandək,
 Kəşjirək yərnı başkan issik həwadək boldi.
 Bırək issik həwa bulut sayisi bilən tosulojandək,
 Sən yatlarning qukan-sürənlirini pəsəytisən;
 Əxəddiyələrnıng oşəlibə nahxisi pəs kılınidu.

6 Wə muxu taşda samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar
 barlık kəwmlar üqün ziyapət kılidu —
 Maylık yeməklıklər,

Süzdürülgən kona xarablar,
 Yiliki tok maylık yeməklıklər,
 Süzdürülgən, yahxi saklanəjan kona xarablardin boləjan ziyapət bolidu; □

7 Wə U muxu taşda həmmə kəwmlarnı yapıdiyəjan qümpərdini,
 Barlık əllərnı yapıdiyəjan yapquqni yokitidu;

8 U ölümnı mənggügə yutup yokitidu!
 Rəb Pərwərdigar hərбір yüzdiki yaxlarnı sürtiwetidu;
 Pütkül yər-zemin aldida Əz həlkining xərməndilikini elip taxlaydu;
 Qünki Pərwərdigar xundək eytkən. ■

9 Wə xu künidə deyiliduki: —
 «Mana, Hodayimız muxu, biz Uningəja təlmürüp kəlgən,
 U bizni kütqüzidu;

Mana, muxu Pərwərdigardur, biz Uningəja təlmürüp kəlgən,
 Biz xadlinip Uning nijat-kutulduruxidin hursən bolimiz».

10 Qünki muxu taşka Pərwərdigarning kəli kərup turidu;

■ 24:23 Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:31; 3:15 ■ 25:2 Yəx. 21:9; 23:13; Wəh. 14:8; 18:2 □ 25:6
 «Yiliki tok maylık yeməklıklər» — Yəhudiylar üqün, xundəkla barlık kədimki həklər üqün
 maylık wə yililik yeməklıklər əng esil tamək idi. ■ 25:8 1Kor. 15:54

Wə saman azgalda tezək bilən qəyləngəndək, Moab Uning putliri astida qəylinidu;□

¹¹ *Moab* axu *tezəklik* azgaldin üzüp çiqix üçün qolini keridu, Birək uning kəli qewər boləqini bilən, *Rəb* uning təkəbburlukini pəs kəlidu. □ ■

¹² U sepilliringning egiz mudapiəlik qoroqlirini oqlitip, Yər bilən yəksan kəlip, Topa-qangoqa aylanduridu.

26

Ikki xəhər — yengi Yerusalem wə «dunyaning xəhiri»

¹ Xu künidə Yəhudaning zeminida munu nahxa eytilidu: — «Mustəhəkəm bir xəhirimiz bar;

U nijatlikni uningə sepil wə tirəklər kəlip bəkitip qoyidu. □ ■

² Wapadarlikta qing turoqan həkkanıy əlning kirixi üçün, Dərwazilarni eqip beringlar!

³ Kim əzining əkidə, oy-hiyali Sanga baqlioqan bolsa, Sən uni mutlək hatirjəmliktə saqlaysən; Qünki u Sanga ixənq-etikad baqlioqandur.

⁴ Mənggügə Pərwərdigarəqa tayininglar; Qünki Yah Pərwərdigar həkqikətən əbədil'əbədlik bir qoram taxtur. □

⁵ Qünki U yukirida turoqanlarni pəskə quxuridu;

Axu aliy xəhərni, U pəs kəlidu;

Uni yərgə quxurup, Topa-qangoqa aylanduridu. □

⁶ U put bilən qəylinidu; U məminlərnin putliri, Miskinlərnin qədəmliri bilən qəylinidu!

⁷ Həkkanıyning yoli bolsa tüzdur; I Əng Tüz Yolluq Boluquqi, Sən həkkanıy adəm üçün uning yolini ong kəlisən.

⁸ I Pərwərdigar, biz dərhəkikət Sening həkümliringning yolida mengip, Seni kütüp kəlduk;

Jenimizning təxnalikə xudurki, naming wə xəhriting axsun!

⁹ Wujudum bilən keqilərdə Sanga təxna boldummən; Bərhək, tang səhərlərdimu rohim bilən iq-ıqimdin Seni izdidim; Qünki həkümliring yər yüzidə kəringən bolsa,

□ **25:10 «Muxu taoşka Pərwərdigarning kəli qonup turidu»** — demək, Huda xundək kəlip, bəht wə aram ata kəlip, Əzini tonutidu. □ **25:11 «Rəb uning təkəbburlukini pəs kəlidu»** — ibraniy tilida «U uning təkəbburlukini pəs kəlidu». ■ **25:11** Yəx. 16:6 □ **26:1 «U nijatlikni uningə sepil wə tirəklər kəlip bəkitip qoyidu»** — «U» — Rəb Pərwərdigarni kərsitidu, əlwəttə. ■ **26:1** Zəb. 46:4-5; 125:1; Pənd. 18:10 □ **26:4 «Yah»** — bolsa «Yahwəh»ning kışkartiloqan xəkli (1:1-izahatni kəring). □ **26:5 «yukirida turoqanlar»** — bəlkim 25-bab, 11-ayəttiki «yukirida turoqan qoxunlar»əqa ohxax, jin-xəytanlarni kərsitixi mumkin. **«Axu aliy xəhər»** — bəlkim dunyadiki hudaszlikka wəkillik kəlidioqan Babil, yəni yukirikə bablardiki «mənisiz xəhər» boluxi mumkin.

Yər yuzidikilər həkkaniylikni oğinidu. □

10 Rəzil adəmgə rəhim kərsitilsimu,
U yənıla həkkaniylikni oğənməydu;
Həttə durusluq turoğan zemindimu u yənıla adilsizlik kiliweridu,
Pərwərdigarning xanu-xəwkitini kərməydu. □

11 I Pərwərdigar, qolung kətürüldi,
Biraq ular kərməydu.

Həlbuki, Öz həlqinggə boləğan otluk muhəbbitingni ular kəridu həm hijil bolidu;

Küxəndiliring üçün təyyarlanəğan ot ularni bərhək yutuwetidu.

12 I Pərwərdigar, Sən bizgə hatirjəmlilik nesip kilisən;
Qünki bizning əməllirimizning həmmisini özüng wujuka qikarəənsən. □

13 Dərwəkə, i Pərwərdigar Hudayimiz, ilgiri Səndin baxka «rəblər»
üstimizdin həkümrənlilik kiləğan;
Əmdilikte pəkət Sanga tayinipla naminəni əsləp tiləə alimiz. □

14 Ular bolsa əldi, kaytidin yaximaydu;
Ərwah bolup kətti, kayta tirilməydu;
Qünki Sən ularni jazalap yəkatting,
Ularni adəmlərnəning esidimu kilqə kaldurmiding. □

15 Sən əlni uləyaytkənsən, i Pərwərdigar;
Əlni uləyaytkənsən,
Əzünggə xan-xəwəp kəltürgənsən;
Zeminning qeğralirini hərtəwəpkə uzartkənsən. □

İsrail kəndəq yol bilən azad kilinəğan?

16 I Pərwərdigar, ular dərd-ələm iqidə kələənda, Seni izdidi;
Tərbiyilik jazalixing ularning bəxiəə qüxkəndə,

Ular aq urup, piqirlap bir duani kildi: —

17 «Boxinix əldida turoğan, toləqiki tutup, aəriktin warkirəəğan bir
həmilidar ayaldək,
Biz Sening əldingdə xundək bolduq, i Pərwərdigar. ■

18 Biz ikki qat bolup,

Toləqəqka qüxtuq,

Biraq pəkət yəllə qikarduq;

Yər yuzidikilər üçün həq nijat-qutkuzuxni yətküzmiduq;

□ **26:9 «Həkümliring yər yuzidə kəwəngən bolsa»** — bu səzning ikki hil mənisə bar: — birinçisi «adil kəanunliring dunyada (həlqəngning yaxhi kiləənlilik arkilik) ayan kilinsə...». İkinçiqi mənisə «tərbiyilik jaza həkümliring dunyada pəyda bolsa...». İkkilə mənisə, bolupmu ikkinçiqi mənisə toəqra bolsa kerək (10-ayətəni kəwəng). □ **26:10 «Həttə durusluq turoğan zemindimu u (razil adəm) yənıla adilsizlik kiliweridu»** — adillikni bəja kəltürük biadil muhit əstida təs, əlwəttə. Ətraptikilər adil bolsa, əzining adil bolmiki əsanraq bolidu. Biraq əzillər yənıla biadillik kilidu. □ **26:12 «Qünki bizning əməllirimizning həmmisini özüng wujuka qikarəənsən»** — yaki «qünki həmmə əməllirimizni əməyliəxtürgüqi əzüngdursən». □ **26:13 «Əmdilikte pəkət Sanga tayinipla naminəni əsləp tiləə alimiz»** — Hudaning «kəldisi»i, yəni Hudaəəqə sadik boləənlər, «pəkət Sening mehir-xəpkiting arkiliklə sadik bolduq» degəndək etirap kilidu. □ **26:14 «Ular bolsa əldi»** — muxu yərdə «ular» 13-ayətətki «baxka rəblər», yər yuzidiki pədxahlar yaki İsrail qokunəəğan butlarning kəynidə turoəən jin-xəytənlər bolsa kerək. □ **26:15 «Sən əlni... zeminning ... hərtəwəpkə uzartkənsən»** — baxka birhil tərjimisi: — «Sən... əslidə ularni (əlni, yəni İsrailni) jəhəning əng qetigə sürgün kiləənsən». ■ **26:17** Yə. 16:21

Dunyadiki adəmlər heq tuoqulmidi». □

Hudaning Israilning duasioja bolojan jawabi

¹⁹ «Sanga təwə əlgən adəmlər yaxaydu;

Mening jəsitimning *tirilixi bilən təng* ularmu tirilidu.

I topa-qangda yatqanlar, oyqinip nahxa yangritinglar!

Xəbniming tang səhərning xəbnimidəktur;
Yər-zemin əzidə əlgənlərni tuoqup beridu. □

²⁰ I həlqim, kelinglar,

Öyünglərə qirip, kəyninglərdin ixiklərni etip qoyunglar;

Mening dəroəzipim ötküqə, əzüngni bir dəmlək yoxuruwal. ■

²¹ Qünki qara,

Pərwərdigar Əz jayidin qıqıp,

Yər yüzidikilərnin günahini əzlrigə kayturməqçi;

Yər bolsa üstigə təkülgən qanlarni axkarilaydu,

Əzidə əltürülgənlərni həman yepiwərməydu.

27

Xəytanning jazalinixi •••• Israilar yiojilip Hudəoja mewa beridu

¹ Xu künidə Pərwərdigar Əzining dəhxətlik, bəyüq wə küqlük xəmxiri bilən uqquq yilan lewiatanni,

Yəni toloqanoquqi yilan lewiatanni jazalaydu;

U yənə dengizda turoqan əjdihəni əltüridu. □ ■

² Xu küni sap xarab beridioqan bir üzümzar bolidu!

U toqruluk nahxa eytinglar! □

³ Əzüm Pərwərdigar uni saklaymən;

Mən hər dəkikə uni suoqirimən;

□ **26:18 «Dunyadiki adəmlər heq tuoqulmidi»** — baxka birhil təjimişi «dunyada turoqanlar heq yikilmidi» (dəmək, uruxta bizdə heq qəlibə bolmidi). Biraq bizningqə yukiriki təjimişi toqra. Xuning bilən muxu ayət Hudaning Israil toqruluk boləqan qongquq məqsiti üstidə tohtilidu, dəp qaraymiz. U Israil arkilik dunyadikilərgə nijat-qutkuzux həwirini yətküzüp, ularni yeni qayətka, yani mənggüllük hayatka erixtürüp, kaytidin tuoqdurmaqçi. Ləkin Israil Hudaning xu məqsitigə qoral boluxka layiqətsiz bolup qaldı. Xunga Huda Əzi (19-20-ayətlər wə təwəndiki bablarə qasasən) xu ixni qilidu, dəydu. □ **26:19 «Sanga təwə əlgən adəmlər»** — bu səzni anglawatqan «qaldi»lərnin əzi səygən mərhumlarni kərsitixi mumkin. **«Mening jəsitimning tirilixi bilən təng ular tirilidu»** — bəzidə ibraniy tilida birlik san kəplük sanni bildüridu; biraq muxu ayət Qutkuzəquqi-Məsihning tirilixi bilən baxqilaru tirilidu, dəgən hexarətlük mənədə boluximu mumkin (Injil, «Mat.» 27:52ni, «Rim.», 6:3-11ni kəring). ■ **26:20** 2Kor. 4:17 □ **27:1 «Pərwərdigar ... Xəmxiri bilən uqquq yilan lewiatanni, yəni toloqanoquqi yilan lewiatanni jazalaydu; u yənə dengizda turoqan əjdihəni əltüridu»** — lewiatan qongquq dengiz astida yaxaydioqan qorqunluq əjdihə qə oxpax ketidioqan haywan. Bəzi alimlar uni timsah dəydu, biraq biz uningə ixənəymiz (Təwrattiki «Ayup» lewiatan toqrisidiki 41-babtiki izahətlirimiz wə «kozumqə səzimiz»ni kəring). «Jazalax» dəgən səzdin, birhil yaman rohning küqining lewiatanning kəynidə turuxi bilən, lewiatanni rəzillikning bir wəkili bolidu dəp quxinimiz. Injil «Wəhijə» 12-, 13- həm 20-babka əsasən quxinimizki, lewiatan Xəytanning əzi həm əzining ahirki zamandiki wəkili boləqan dəjalni bildüridu. **«uqquq yilan»** — lewiatan Xəytanning əsmandiki ipadisi, «toləqanoquqi yilan» yər yüzidiki ipadisi, «əjdihə» dengizdiki ipadisi. ■ **27:1** Wəh. 12:9 □ **27:2 «sap xarab beridioqan bir üzümzar»** — yaki «bək yekimlik bir üzümzar».

Birsi uningəja ziyan yətküzmisun dəp keqə-kündüz saqlaymən.

⁴ Ojəzəp Məndə qalmidi;

Ah, Manga qarxi jəng kilidiojan tikənlər yaki jiojanlar bolsaidi!

Undak bolsa Mən ularəja qarxi yürüx kilattim,

Ulnari yiojixturup köydürüwetəttim! □

⁵ Bolmisa u Meni baxpanahlik kəlip tutsun;

U Mən bilən birliktə hatirjəmliktə bolsun,

Dərəkəkət, u Mən bilən birliktə hatirjəmliktə bolsun! □

⁶ Kəlgüsi künlərdə, Yakup yiltiz tartidu;

Israil bihlinip, qeqəkləydu,

Ular pütkül yər yüzini mewa-qewə bilən qaplaydu. □ ■

Pərwərdigarning Əz həlkiğə boləjan muamilisi

⁷ *Pərwərdigar Israilni* urojanlarni urojanqilik *Israilni* urup baqqanmu?

U kirojanlardək *Israil* kirilip baqqanmu? □

⁸ Sən ularni əyibligəndə əlqəmdin təwən jazalap ularni paliwətkənsən;

Xərk xamili qıqqan künidə U Uning zərblik xamili bilən ularni koşliwətkən. □ ■

⁹ Əmdi xu yol bilən Yakupning kəbihliki kəqürüm kəliniduki, —

Uning gunahining elip taxlanəjanliqining pixkan mewisi xu boliduki: —

U qurbangahtiki həmmə taxlarni kukum-talkan kəlidu,

«Axərah»larni wə «kün tüwrükliri»ni zadila turəqzmaydu. □

¹⁰ Qünki mustəhkəmləngən xəhər qerib bolup qalidu,

Adənzatsiz makan həm taxliwətilgən bayawandək bolidu;

Xu yərdə mozay ozuklinidu,

□ 27:4 «**Ojəzəp Məndə qalmidi**» — bəlkim Israiləja karitəlan oqəzəpni kərsitidu. «**Ah, Manga qarxi jəng kilidiojan tikənlər yaki jiojanlar bolsaidi!... ularni yiojixturup köydürüwetəttim!**» — Hudaning Əz üzümzari boləjan Israiləja (5-babni yənə kərug) xunqə hursənliki wə kəzojanliki barki, U «ularəja boləjan koşdaq muhəbbitimi kərsitix pursiti bolsun üqün, bir tal tikənla pəyda bolsaidi!» dəp tiligəndək kəlidu. □ 27:5 «**Bolmisa u Meni baxpanahlik kəlip tutsun; u Mən bilən birliktə hatirjəmliktə bolsun!**...» — Huda hətta Əzigə qarxi turəjan bir tikəngimu towa kəlix, hatirjəmlikkə kəlix pursitini yətküzidu! Buni ikki kətim deyix, buni təkətləxtin ibarət. □ 27:6 «**Ular (Israil) pütkül yər yüzini mewa-qewə bilən qaplaydu**» — muxu səz Babil xəhərinə «yər yüzini xəhərlər bilən qaplayli» (14:21) degən məqsiti bilən pütünləy ohximaydu. Xu qəşdə bolsa Hudaning Əz üzümzari boləjan Israildin kütəkan ümidi (5-babta hatiriləngəndək) kəp jəhətlərdin əməlgə axurulidu. ■ 27:6 Zəb. 72:16 □ 27:7 «**Pərwərdigar Israilni urojanlarni urojanqilik Israilni urup baqqanmu?**

U kirojanlardək Israil kirilip baqqanmu?» — ibranıy tilidə intayin kışkartilip ipadilinu: «U Israilni urojanlarni urojan dərijidə uni urup baqqanmu? U (Huda) kirojanlardək, u (Israil) kirilip baqqanmu?». Baxka birhil təjimisı: «Pərwərdigar Israilni baxkilar urojan dərijidə urup baqqanmu? Yaki Israil əllər təripidin kəriləndək Pərwərdigar təripidin kərilip baqqanmu?». □ 27:8 «**Sən ularni əyibligəndə əlqəmdin təwən jazalap ularni paliwətkənsən; xərk xamili qıqqan künidə U Uning zərblik xamili bilən ularni koşliwətkən**» — demək, 7-ayətə deyilginidək, Huda Israilni tərbıyiləp jazalıəanda «əlqəmdin təwən» jazalıəjan; xərk xamili zərblik boləjini bilən daimlik əməs, pəkət turup-turup soqup turidu. Baxka bırnəqəqə hil təjımiliri uqrxı mumkin. ■ 27:8 Yər. 30:11; 46:28 □ 27:9 «**Yakupning kəbihliki kəqürüm kəlinidu**» — ibranıy tilidə «Yakupning kəbihliki yepilidu» yaki «Yakupning kəbihliki kafarət kəlinidu». «**kurbangahtiki həmmə taxlar...**» — muxu ayəttiki «kurbangah» bəlkim butlarəja qəknuxta ixlitilidəjan nərsə. «**Axərah**» — «Axərah» butliri wə huxbuygahlar bolsa, 17-bab, 8-ayəttiki izahətni kərug.

Xu yərdə yetip, uning xahlirini yəydu. □

¹¹ Uning xahliri solixix bilən üzülidu;
Ayallar kelip ularni otun kilip köydürivetidu.
Qünki bu bir yorutulmiqan həlk;
Xunga ularni Yaratquçi ularoşa rəhim kılmaydu;
Ular ni Xəkilləndürgüçi ularoşa xəpkət kərsətməydu.

¹² Wə xu küni xundak boliduki,
Pərwərdigar Əfrat dəryasining ekimliridin tartip Misir wadisioiqə hər yərnı silkiydu,
Wə silər bir-birləp terip yoiqiwelinsilər,
I Israil haliliri! □ ■

¹³ Wə xu küni xundak boliduki,
Büyük kanay qelinidu;
Xuning bilən Asuriyə zeminida tügixəy dəp qaloqanlar,
Wə Misir zeminida musapir bolqanlar kelidu;
Ular Yerusalemda muqəddəs taq üstidə Pərwərdigar oşa ibadət kılidu. □

28

Əfrain, yəni «ximaliy padixahlik» toqirulux bir bexarat •••• Birdinbir ul nemə?

¹ Əfraindiki məyhorlarning bexidiki təkəbburluk bilən taqiwalqan güllük tajiqa way!

Munbat jiloqining bexioqa taqiwalqan,
Yəni ularning solixip qaloqan «pəhri» bolqan güligə way!
I xarabning əsiri bolqanlar! □

² Mana, Rəb bir küq wə kudrət igisini hazirlidi;
U bolsa, mөldürlük judun həm wəyran kıloquçi borandək,
Dəhxət bilən taxqan kəlkün suliridək,
Əxəddiylərqə *tajni* yərgə uridu.

³ Əfraindiki məyhorlarning bexidiki təkəbburluk bilən taqiwalqan güllük taji ayaq astida qəylinidu;

⁴ Wə munbat jiloqining bexida taqiwalqan,
Ularning «pəhri» bolqan solixip qaloqan güli bolsa,

□ **27:10 «mustəhkəmləngən xəhər»** — muxu «mustəhkəmləngən xəhər» bolsa, awwal Babilni kərsətsə kerək; biraq 10:24-ayəttiki izahatta deginimizdək, Babilning əzi kəlgüsü «pütkül hudasis dunya»ni bildüridu. □ **27:12 «Əfrat dəryasining ekimliridin tartip Misir wadisioiqə»** — muxu ibarə Israilning barlik zeminini kərsitix üqün pat-pat ixlitilidu. Həritilərnı kəring.

■ **27:12** Yəx. 17:5 □ **27:13 «Xu küni xundak boliduki, büyük kanay qelinidu»** — Hudaning həlkini qəqiridiqan, ahirki zamandiki muxu «büyük kanay» Muqəddəs Kitabta baxqa kəp yərlərdə tiloqa elinidu. Yəxaya əzi 18-babta u toqrisida tohtilidu. Muxu yərdə, Hudaning məhır-xəpkitining barlik insanlar üqün ortaklıqi, Yəhudiy əməslər (Asuriyə zeminida tügixəy dəp qaloqanlar... Misir zeminida musapir bolqanlar) Huda oşa tayanqan Yəhudiylar bilən billə Uning padixahliqəna mirashor bolidiqanliqi enik kərinidu. □ **28:1 «Əfraindiki məyhorlarning bexidiki təkəbburluk bilən taqiwalqan güllük tajiqa way!...»** — Əfrainning bəgliri hərəq iqixkə bək amraq idi. Ularning ər-p-aditigə əsasən, abruyluk adəmlər olturuxlarda gül taj taqaytti. Yəxaya pəyoqəmbər, ularning «pəhri» bolqan güli, yəni ularning «xan-xəripi» solixip ketip yoqay dəp qaldı, dəydu. Aq adəm kərupla yəwalidiqan bir tal ənjürdək ular yoqay ketixi mumkin. Həzir bolsa, təkəbburluk kılidiqan yaki əyx-ixrət kılidiqan waqit əməs, bəlki towa kilip pəryad kəturix kerək, deqənliktur. «Munbat jiloqa» — ximaliy padixahlik (Israil)ning paytəhti bolqan Samariyə jaylxqan jiloqini kərsətsə kerək.

Baldur pıxkan ənjürdək bolidu;
 Uni kərgən kixi kərüpla,
 Qolioqa elip kap etip yutuwalidu.

⁵ Xu künidə, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar Əz həkining kəldisi üqün xərəplik bir taj, Xundaqla kərkəm bir qəmbirək bolidu.

⁶ U yənə həküm qıqıraxqa olturoqanlarəqa toəqra həküm qıqaroquqi Roh, Wə dərwezida jəngni qekindürgüqigə küq bolidu. □

Yerusalemdiki əmirlərnin əhwali ••• Kim Hudaning səzini qüxinələydu?

⁷ Birək bularmu xarab arkilik hatalaxti,

Haraq bilən ezikiq kətti: —

Həm kahin həm pəyoəmbər haraq arkilik ezikiq kətti;

Ular xarab tərripidin yutuwelinoqan;

Ular haraq tüpəylidin ələng-sələng bolup ezikiq kətti;

Ular aldin kərüxtin adaxti,

Həküm kilixta ezikiqti; □ ■

⁸ Qünki həmmə dastihan box orun qalmaq kusak wə nijasət bilən toldi. □

Əmirlər Yəxayani mazaq qilidu

⁹ «U kimgə bilim əgətməqqudu?

U zadi kimni muxu həwərnə qüxinidiəqan qilmaqqudu?» □

Yəxaya jawab beridu

¹⁰ Eəqizlanduruloqanlarəqa əməsmu?! Əmqəktin ayriloqan bowaqlarəqa əməsmu?!

Qünki həwər bolsa wəzmuwəz, wəzmuwəzdu,

Qurmukur, qurmukurdur,

Bu yərdə azraq,

□ **28:6** «U yənə həküm qıqıraxqa olturoqanlarəqa toəqra həküm qıqaroquqi Roh, wə dərwezida jəngni qekindürgüqigə küq bolidu» — mətiwərlər həlk üqün həküm qıqırax, sot kilix üqün xəhər dərwezilirida olturatti. Baxqa birhil tərcimisi: — «Düxmənni dərwezisiəqigə qekindürgüqigə küq bolidu» — demək, həjum kilidiəqanlarəqa küq bolidu. □ **28:7** «kahin» — muqəddəs ibadəthanida həklərgə wəkil bolup qurbanlik qiloquqi. ■ **28:7** Yəx. 5:11

□ **28:8** «Həmmə dastihan box orun qalmaq kusak wə nijasət bilən toldi» — mumkinqiliki barki, Yəxaya orda bilan boləqan munasiwiti bilən Yerusalemdiki ərbablarning olturuxiəqa qatnıxalaydu. Təwendiki ayətlərgə qariəqanda, olturuxning səwəbi, Misir bilən Asuriyəgə qarxi turux ittıpaqı toəqrisidiki kelixim tüzgənlikni təbrıkləxtin ibarət idi. Yəxaya hərdəim mundaq ittıpaqni tüzməslıknı təxəbbus qilip, ularning mazaqlirioə uqrioəqan. □ **28:9** «U kimgə bilim əgətməqqudu? U zadi kimni muxu həwərnə qüxinidiəqan qilmaqqudu?» — muxu səzlər, bəlkim, ziyapəttə olturoqanlar Yəxayani mazaq qilidiəqan səz boluxi mumkin. Xübhısizki, ular «Pəqət Hudəoqla tayiniximiz kerək» degən həwərnə intayin addiy, səbiy balining kəzkarixi, halas, dəp karaytti.

Xu yərdə azraq bolidu...□

11 Qünki duduklaydioğan ləwlər wə yat bir til bilən U muxu həlkə söz kılıdu.□ ■

12 U ularoşa: —

«Mana, aram muxu yərdə,
Həli yoqlarni aram aldurunglar;
Yengilinix muxudur» — degən,
Biraq ular həqnemini anglaxni halimioğan.□

13 Xunga Pərwərdigarning sözi ularoşa: —

«Wəzmuwəz, wəzmuwəzduz,
Qurmukur, qurmukurdur.
Muxu yərgə azraq,
Xu yərgə azraq bolidu;
Xuning bilən ular aldioşa ketiwetip,
Putlixip, ongda qüxidu,
Sundurulusp,
Tuzakqa qüxüp tutulusp qalidu.□ ■

14 — Xunga həy silər mazak kılouqular, Yerusalemda turoğan muxu həlkni idarə kılouqular,

Pərwərdigarning sözini anglap koyunglar!

15 Qünki silər: — «Biz əlüm bilən əhdə tüzduq,

Təhtisara bilən billə bir kelixim bekittuk;
Qamqa taxkindək ötüp kətkəndə,
U bizgə təgməydu;
Qünki yaloğanqilikni baxpanahimiz kılduk,

□ **28:10** «Eoizlanduruloğanlaroşa əməsmu?! Əmqəktin ayriloğan bowaklaroşa əməsmu?!» — muxu sözlər, bəlkim, Yəxayaning jawabining baxlinixi. Yəxaya ularning «muxu kəzkarixing bək addiy ikən» degən mazak gəplirini əzlirogə qayturup: «Pəkət addiy adəmlər, səbiy balidək kiqik peil kixilərlə muxularni qüxinələydu, xundaqla Hudaning sözini qəbul kılaləydu. Təkəbbur, ezini əkillik qəşləydioğanlar hərgiz qüxinəlməydu», dəydu. «**Qünki həwər bolsa wəzmuwəz, wəzmuwəzduz, qurmukur, qurmukurdur, bu yərdə azraq, xu yərdə azraq bolidu...**» — muxu sözning üq muhim nuqtisi bar: — (1) Yəxaya muxu yərdə kitabidiki bexarətləni toluq qüxinixkə tolimu muhim bir aqquqni beridu. Bexarətlər bir-birləp, birsi bu həkikətni təkitlisə, birsi u həkikətni təkitləydu, həmmə bexarət arkilik bizgə kəndək kılıp Hudaşa pütünləy, ətrəplik ixininə tayinixni əgitudu. (2) «wəzmuwəz, ... qurmukur...» ibraniy tilida «saw, saw,... kaw, kaw, ...» degəndək kiqik balining tələppuzida eytilidu. Xuning bilən u Hudaning sözini qəbul kılıx üqün kiqik balioşa ohxax kiqik peillik boluxi kərək dəp təkitləydu. (3) bala səzligəndək «saw, saw,... kaw, kaw, ...» degən sözlər yənə kelip yat bir tildək bolup, 11-ayətni tonuxturidu. Təwəndiki izahətnimu kəring. □ **28:11** «**Qünki duduklaydioğan ləwlər wə yat bir til bilən U muxu həlkə söz kılıdu**» — demək, Yerusalem wə Yəhüdaliklər yat bir dələt tərripidin basturulusp, yat yurtka yətkilidu. Ular Hudaning addiy sözlirini «balilarqə gəp» dəp mazak kılıp rət kılıdu, nətijidə muxundaq awazlar yamra ketidu. ■ **28:11** 1Kor. 14:21 □ **28:12** «**Mana, aram muxu yərdə, həli yoqlarni aram aldurunglar; yengilinix muxudur**» — bu sözlər Yəxaya yətküzgən həwərninğ jəwhiridur. Hudaşa tayinix — aramliktur! «**Duduklaydioğan ləwlər wə yat bir til bilən U (Pərwərdigar) muxu həlkə söz kılıdu... biraq ular həqnemini anglaxni halimioğan**» — məzkur bexarət (11-13) toşrulukmu «1Kor. 14:21-22 wə uningəşa baqlıq «koxumqə səz»nimu kəring. □ **28:13** «**Xuning bilən ular aldioşa ketiwetip, putlixip, ongda qüxidu, ...tuzakqa qüxüp tutulusp qalidu**» — ezi tallioğan yoli bilən aloşa baskini bilən, nətijisi həlakəttur, halas. ■ **28:13** 2Kor. 2:16

Yaloqan soʻzlər astida məkünüwalduk» — dedinglar,□

16 Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, Zionda ul bolux üqün bir Tax,

Sinaqtin ötküzülgən bir tax,

Kimmətlik bir burjək texi,

Ixənqlik həm muqim ul texini saloquci Mən bolimən.

Uningoʻja ixinip tayoqan kixi heq hoduqmaydu, aldirimaydu.□ ■

17 Wə Mən adalətni olqəm tanisi qilimən,

Həkkaniylikni bolsa tik olqigüq yip qilimən;

Məldür baxpanahı bolqan yaloqanqilikni süpürüp taxlaydu,

Wə kəlkün məküwaloqan jayini texip əpketidu.□

18 Xuning bilən ölüm bilən tüzgən əhdənglar bikar qiliwetilidu;

Silərnig təhtisara bilən bekitkən keliximinglar aqmaydu;

Kamqa taxkindək ötüp kətkəndə,

Silər uning bilən qəyliwetilisilər.

19 U ötüp ketixi bilənla silərni tutidu;

Həm səhər-səhərlərdə,

Həm keqə-kündüzlərdimu u ötüp turidu,

Bu həwərnı pəkət anglap qüxinixning əzila wəhimigə qüxüx bolidu.

20 Qünki kariwat sozulup yetixka kişkilik kilidu,

Yotkan bolsa adəm tügülp yatsimu tarlik qilidu.□

21 Qünki Pərwərdigar Əz ixini,

Yəni Əzining oʻayriy əmilini yürgüzüx üqün,

Əzigə yat bolqan ixni wujudka qıqirix üqün,

Pərazim teoqida turoqinidək ornidin turidu,

U Gibeon jiləjisida oʻzəzəplənginidək oʻzəzəplinidu.□

22 Xunga mazaq qiloquqilar bolmanglar;

Bolmisa, kixənliringlar qing bolidu;

Qünki mən samawı koxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigardin

bir həlakət toʻqrisida,

Yəni pütkül yər yüzigə kət'iylik bilən bekitkən bir həlakət toʻqrisidiki

həwərnı anglioqanmən.

□ 28:15 «**Riz ölüm bilən əhdə tüzduk, təhtisara bilən billə bir kelixim bekittuk...** yaloqan soʻzlər astida məkünüwalduk» — hərқandak kixi muxundak soʻzlərni aʻzi bilən deməydu, əlwəttə. Biraқ Yəxaya pəyoʻəmbər muxu soʻzlərni ularning aʻziqoʻja selip, ularning tüzgən əhdəsining həkikiy əhmiyətini ayan qilidu. Xu qaoqiki əhdə bolsa Misir bilən bolqanidi, biraқ Yəxaya bezarəttə xuni biwasita deməydu. Buning səwəbi bəlkim Misirdiki bu əhdə kəlgüsida adəmni tehimu aldaydioqan, ahirki zamandiki bir əhdini kərsitidu. Muxu əhdini Israil Xəytanning wəkili dajjal bilən tüzidu. «Dan.» 9:27, Injil «Wəh.» 11:2, 13:5ni kəring. □ 28:16 «**Sinaqtin ötküzülgən bir tax**» — sezmusez tərjimə qiloqanda, «Sinaq texi». Bu ibarə baxqilarnı sinaydioqan həm əzi sinaqtin ötkən bir tax, degən ikki mənini əz iqigə alsa kerək. ■ 28:16 Zəb. 118:22; Mat. 21:42; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 10:11; Əf. 2:20; 1Pet. 2:6, 7, 8 □ 28:17 «**adalətni olqəm tanisi qilimən**» — yaqi «toʻqra həküm qilixni olqəm tanisi qilimən» (26-ayətnimu kəring). □ 28:20 «**Qünki kariwat sozulup yetixka kişkilik kilidu, yotkan bolsa adəm tügülp yatsimu tarlik kilidu**» — bu kinayilik gəp. Ular Hudaning aramlıqini rət qilidu, əzining aram almaqqi bolqan yoli bolsa əzigə heq aram bərməydu. □ 28:21 «**Pərazim teoqi wə Gibeon jiləjisi**» — bu ikki jayda yüz bərgən ixlarnı qüxinix üqün, Təwrattiki «2Sam.» 5:17-20, 22-ayət qatarliklarnı kəring. Huda axu yərlərdə Dawut padixahning təhtini mustəhəkməlx üqün Filistiyələr üstidin ikki ketim qong oʻqəlib qiloqanidi. Biraқ Yəxaya qəbul qiloqan wəhiyyə əsasən, adəmni jazalaxtiki muxundak ixlarning əzi Hudaning muhəbbətlik təbiitigə pütünləy oʻayriy, tüptin yat kelidioqan, Əzi nəprətlinidioqan ix ikənlikni ayan qilinidu.

Əkillik dehqanning terix-yioixi toqrisida bir təmsil

23 — Kulak selinglar, awazimni anglanglar;
Tingxanglar, sozlimni anglanglar.

24 Yər həydgüqi dehqan terix üqün yərni kün boyi həydəmdu?
U pütün kün yərni aqdurup,
Qalmilarni ezəmdu?

25 U yərning yüzini təkxiligəndin keyin,
Qarakəz bədiyanni taxlap,
Zirini qeqip,

Buqdayni taplarda selip,
Arpini terixka bekitilgən jayqə,
Qara buqdayni etiz kirlirioqə terimamdu?

26 Qünki uning Hudasi uni toqra həküm qilixka nəsihət qilidu,
U uningqə oğitidu.

27 Bərħək, qarakəz bədiyan qixlik tirna bilən tepilməydu;
Tuluk zirə üstidə həydəlməydu;

Bəlki qarakəz bədiyan bolsa qamqə bilən soqulidu,
Zirə bolsa təmür-tayak bilən urulup dan ajritilidu.

28 Un tartixka danni ezix kerək, əmma *dehqan* uni mənngügə te-
pewərməydu;

U hərwa qaqłiri yaki at tuyaqłiri bilən uni mənngügə tepewərməydu;

29 Muxu ixmu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigardin
kelidu;

U nəsihət berixtə karamət,
Danalixta uluqdur. □ ■

29

Yerusalemoqə qüxidioqan «tərbiyilik jazalax»

1 Ariəlgə, Dawut öz makani qiloqan Ariəlgə way!

Yənə bir yil yillarqə qoxulsun,

□ 28:29 «Muxu ixmu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigardin kelidu; u nəsihət berixtə karamət, danalixta uluqdur» — 23-29-ayətlərnin əsli tekistliridiki bəzi sozlər naqayiti az uqrioqəqə, baxka birnəqəqə hil tərjimiliri uqrxı mumkin. Biraq üq ix eniq turidu: — (1) Yər həydxəm həm danni soqup ajritixmu kərünüxtə yərgə yaki danəqə qarita «kattik kolluk muamilə» qilixka ohxaydu; muxu ixlar bəlkim Hudaning bizgə ixlitidioqan tərbiyə tədbirlirini bildürüxi mumkin. (2) Həmmimiz əkillik dehqandin oğınəyliki, u məqsətlik həlda həmmə ixni kilidu. U hərğiz yər həydxəm yaki dan soqup ajritixin ibarət ikki ixni zoqlinix üqün qilmaydu; u ahirki nixanoqə qarap, hərqaysi uruqlarning həsulini kəzləydu. Hudamu ohxaxla həmmimizgə ohximaydioqan tərbiyilik usul qollinip, bizdin həsul qikarmaqqi. Uning bəzidə muamilisi «qopal» yaki kattik kərünsimu, u bəribir hərqandaq danning ünüp qikixioqə kerək boləqan xaraitni obdan bilidu, hərbirimizdin ayrim-ayrim həlda həsul qikixix usulini bilidu. (3) Məlum bir həsul üqün həydxəm-terix yaki dan ajritix usuli muwapiq boləqini bilən, əkillik dehqan muxu usulni qəktin axuruwətməy ixlitidu. Huda ohxaxla həmmimizni kixiq peil, muhəbbətlik kixilərdin qilix üqün dəl qandaq həm qanqilik dərijidiki muamilini ixlitix kerəklilikini bilidu. ■ 28:29 Yər. 32:19

Heyt-bayramlar yənə aylinip kəlsun;□

² Birəq Mən dərd-ələmni Ariəlgə kəltürimən;
Dad-pəryadlar kətürülüp anglinidu;
U Manga həkikətən bir «Ariəl» bolidu.

³ Qünki Mən seni kapsap qedirlar tiktürüp,
Seni kəmal kılıp muhasirə istihkamlirini salimən,
Potəyliri bilən seni qorxiwalimən.□ ■

⁴ Xuning bilən pəs kılınisən,
Sən yər tegidin söləydiöian,
Gəpliring pəstin, yəni topa-qangdin kelidiöian,
Awazing ərwahları qəqiroşuqiningkidək yər tegidin qıqıdu,
Səzliring topa-qangdin xiwirlar qıqkandək bolidu;■

⁵ Xu qəşda düxmənliringning topi huddi yumxək topa-qanglardək,
Yawuzlarning topi xamal uqurup taxlaydiöian topandək tozup ketidu.
Bu ix birdinla, tuyuksiz bolidu!■

⁶ Əmdi samawi qoxunlarning Sərdari bolöian Pərwədigar sening yen-
ingöja kelidu;

Güldürmama, yər təwrəx, küqlük xawkən, kuyuntaz, boran wə yu-
tuwalöşuqi ot yalkunlar bilən səndin hesab alidu.□

⁷ Xundək kılıp Ariəlgə qarxi jəng kılıdiöian,
Yəni uningöja wə kəl'ə-qorojanlik mudapiələrgə jəng kiliwatқан barlik
əllərnin nuroşunliöian qoxunliri keqisi kərgən qüxtiki kərinüxtək yoqap
ketidu.

⁸ Aq qalöian birsi qüx kərgəndə,
Qüxidə bir nemə yəydu;
Birəq oyoqansa, mana korsiki quruk turidu;
Qangkiöian birsi qüx kərgəndə,
Qüxidə su iqudu;
Birəq oyoqansa, mana u həlidin ketidu,
U yənila ussuzluqqa təxna bolidu;

□ **29:1 «Ariəl»** — Yerusalemnı kərsitidu, u «Hudaning qurbanlik supisining bexi» deganlik, yəni qurbangahqa ot salidiöian orun. Muxu isim, Hudaşqa ibadət kılıdiöian jay həm Hudaning otioja uqraydiöian jay ikənlikini bildüridu. Bəlkim xu bəbtiki mənisi xuki, Yerusalemnı Pərwədigaröja ibadət kılıdiöian orun əməs, bəlkı itaətsizlik tüpəylidin uning otluk oşəzipigə uqraydiöian orun bolup qaldi, degənlik. **«Yənə bir yil yıllaröja qoxulsun»** — mənisi bəlkim, «bir yildin keyin» — demək (2-8-ayətkə asasən), Asuriyə bir yildin keyin Yerusalemnı muhasirəgə alidu. Undək bolsa, bəxarət miladiyədin ilgiriki 702-yili berilgən. Toluk ayətnin baxka birhil tərjimisi: — «Yıllar kəprək ətsun, heyət-bayramlar yənıla ötküzülsun» qatarlik. İkki hil tərjimisi ohxaxla, waqıtmu yaki heyət-bayramlardiki diniy paaliyətlərmu silərnı kütquzmaydu, degən mənini bildüridu. □ **29:3 «Mən seni kapsap qedirlar tiktürüp... potəyliri bilən seni qorxiwalimən»** — bəxarət Asuriyəning hujumini kərsətkən əməs, bəlkı «barlik əllərnin nuroşunliöian qoxunliri»ning bir hujumini kərsitidu (7-ayət); xunga u Asuriyəning tajawuzidin keyin berilgən bolsa kərək. Uning üstigə, Huda «Ariəl»ni (hər keşim niyatini rət kılıxi tüpəylidin) Babilin andin Rimliklərdin (miladiyədin keyinki 70-yil) **kütquzöian əməs**. Xunga bəxarət ahırki zamandıki kəp əl-yurtlarning (7-ayət) Yerusalemoja, xundəkla İsrailöja kılıdiöian hujumini kəzdə tutidu. ■ **29:3** Yər. 6:3; Əz. 17:17 ■ **29:4** Yəx. 8:19 ■ **29:5** Ayup 21:18; Zəb. 1:4; 35:5-6; Yəx. 17:13; 30:13 □ **29:6 «...səndin hesab alidu»** — ibraniy tilida «...seni yoqlaydu».

Mana Zion teoşioşa qarxi jəng kiliwatқан әлләрning nuroşunlioşan qoxunliri dəl xundak bolidu. □

Rohiy qarşioşuluk, rohiy oşaplət, Pərwərdigarning dora-dərmani

⁹ Əmdi arisaldi boliwərip,

Qaymukup ketinglar!

Əzūnglarni qarşioşu kiliş, qarşioşu bolunglar!

Ular məst boldi, biraş xarabtin əməş!

Ular ilənglixip qaldı, biraş hərəktin əməş! □

¹⁰ Qūnki Pərwərdigar silərgə oşaplət uyşusi baskuşi bir roşni təkūş,

Kəzūnglarni etiwətti;

U pəşoşəmbərlər wə bax-kəzūnglar boləşan aldın kərgūşilərnimu

qūmkiwətti. □ ■

¹¹ Muxu kərgən pūtkūl wəhiş bolsa, silər ūşūn pəşətliwətilgən bir yəşimo

kitabdək bolup qaldı;

Hək kitabni sawatlık birsigə bərip: —

«Oşup bərixingizni ətūnimən» — deşə, u: —

«Oşuyalmaymən, qūnki pəşiti bar ikən» — dəşdu.

¹² Kitab sawatsiz birsigə bərilip: —

«Oşup bərixingizni ətūnimən» — deşilsə, u: —

«Mən sawatsiz» — dəşdu. □

¹³ Wə Rəb mundak dəşdu: —

«Muxu həlk əşzi bilən Manga yəşinlaxşanda,

Tili bilən Meni hərmətiligəndə,

Biraş qəlbi bolsa Məndin yiraş turoşaqş,

Məndin boləşan qorşuxi bolsa, pəkət insan balisining pəşiwəlidinla

bolidu, halas; □ ■

¹⁴ Xunga mana, Mən muxu həlk arisida yənə bir karamət kərsitimən;

Karamət bir ixni karamət bilən qilimən;

□ **29:8** «... oşoşana, mana u həlidin ketidu, u yənila usşuzluşşə təşna bolidu; mana Zion teoşioşa qarxi jəng kiliwatқан әлләрning nuroşunlioşan qoxunliri dəl xundak bolidu» —

demək, bu qūşni kərgən kixi baxşə әллərning qoxunlirini kərsitidu. Qūşidə kərgən «tamak-su» barlık әllər yutuwalmaqşi boləşan Yerusaleşni kərsitidu. Әllər «Yerusaleş bizningki» dəş ham hişal kiliş, tuyuşks həmmidin ayriliş, məşlup bolidu. □ **29:9** «Əmdi arisaldi boliwərip,

qaymukup ketinglar!...» — bu əşət intayin muşim. Yəşaya Asurişə yaş baxşə besip kirgən tajaşwuzqilərdin qutuluşni alliburun aldın'ala eyşқан (36-37-bablarni kəşung). Əmdi muxu qutuluşlarni kərgənlər yənila Hudaşoşa ixənəməş «tasadişiylişktin boləşan» yaş «Misir bilən boləşan ittiraşktin boləşan» deşə şandaş bolidu? Əşgər ular xu qəşda «arisaldi» bolsa, həş qararşəş tehi kəlmisə, ular hərəşandaş bir ixta bax şaturidişan bolidu. Yəşaya ularning xundak kajlık kilişioşanlişkini aldın bilgən (Hudaning aghāşini 6:10-əşətə kəşung). Xunga u kinayə kiliş, ularni xundak kilişşə dəwəş qilidu. □ **29:10** «Pərwərdigar silərgə oşaplət uyşusi baskuşi bir roşni təkūş... aldın kərgūşilərnimu qūmkiwətti» — yukirişki izahəşta eyşkinimizdək, ular Pərwərdigarning karamətlirini yənila etiraş qiliməşandin keyin, Huda ularni təhimu əş kajlişda bəkitip qoyidu. Xundak qiləşini bilən U ularni tehi taxliwətmigən; U ularşəş əng ahirşki bir pūrsətni yaritip bəridu. Bu pūrsət 14-əşətə aldın'ala eyşlidu. ■ **29:10** Rim. 11:8 □ **29:12** «Kitab sawatsiz birsigə bərilip... u: — «Mən sawatsiz» — dəşdu» — sawatlık kixi bolsa «kitab pəşətləngən» (pəşətni buzuxşə əzūşni awarə qiləşmaymən) deşən başanini kərsitidu. Sawatsiz kixi bolsa əlwəttə okuyalmaydu; biraş u sawatlık kixidinmu oşup bərixni sorimaydu. Demək, nuroşun adəmlər bu ikki hil kixilərgə ohşax Hudaning bərgən wəhişisigə pəşwayim pələk dəş yūriweridu. □ **29:13** «Muxu həlk əşzi bilən Manga yəşinlaxşanda... qəlbi bolsa Məndin yiraş turoşaqş, Məndin boləşan qorşuxi bolsa, pəkət insan balisining pəşiwəlidinla bolidu, halas» — «Mat.» 15:7-9, «Mar.» 7:6-7ni kəşung. ■ **29:13** Mat. 15:8; Mar. 7:6

Xuning bilən ularning danixmənlorining danaliki yoqilidu;
Ularning aqillirining aqilliri yoxurunuwalolan bolidu». □ ■

Qong oʻzgirixlar

15 Əzining puqqan niyotlorini Pərwərdigardin yoxurux uqun astin yərgə kiriwolan,

Əz ixlorini qarangoqulukta qilidolan,

Wə «Bizni kim kəridu» wə «Kim bizni bilgən» degənlərgə way!■

16 Ah, siləring tətürlükünglar!

Sapalqini seʻoʻiz layoqa ohxatqili bolamdu?

Xundaqla ix əzini Ixligüqigə: «U meni ixlimigən»,

Yaki xəkilləndürülgən əzini Xəkilləndürgüqigə: «Uning əqli yoq» desə bolamdu?!■

17 Qünki qışka waqit iqidila, Liwan mewilik baʻoʻqa aylandurulmamdu?

Mewilik baʻol bolsa orman həsablanmamdu?□

18 Xu künidə gaslar xu yəgimə kitabning səzlorini anglaydolan,

Qariolalar zulmət həm qarangoquluktin qiqip kəzleri kəridolan bolidu;■

19 Məminlər bolsa Pərwərdigardin tehimu hursən bolidu;

Insanlar arisidiki miskinlər Israildiki Muqəddəs Boləuqudin xadlinidu.

20 Rəhimsiz boləuqi yoqaydu,

Mazaq qiloquqi oʻayib bolidu;

Kəbihlik pursitini kütidolanlarning həmmisi halak qilinidu;

21 Mana *muxundaq adəmlər* adəmnini bir səz uqunla jinayətqi qilidu,

Dərwazida turup rəzillikkə tənbiḥ bərgüqi uqun tuzak təyyarlap qoyidu,

Həqkanıy adəmnning dəwasini səwəbsiz bikar qiliwetidu.□ ■

22 Xunga Ibrahim uqun bədəl tələp qutquzolan Pərwərdigar Yəqupning jəməti toʻqiruluk mundaq dəydu: —

«Həzir bolsa Yəqup hijillikkə qalmaydu,

□ 29:14 «Xunga mana, Mən muxu həlk arisida yənə bir karamət kərsitimən; karamət bir ixni karamət bilən qilimən» — Huda ularoqa səwr-taqət bilən yənə bir pursət bərməqci. Bu pursatning nemə ikənliki eniḥ tiloqa elinmioqan. Biraq bu yərdə deyilgən səzlərgə qaridoqanda bu karamətning «Asuriyədin qutulux» degən məjizidin birnəqqə həssə yukiriliqi, əjayibliqi, karamətliki wə tilsimatliqi bar boluxi mumkin. Biz yənə xundaq dəp qarayimizki, Yəxaya pəyoʻqəmbər muxu ixni kitabining qaloqan qismida bizgə eytip beridu; oqurmənləring əzi uni oqup qūxinələydu. «Xuning bilən ularning danixmənlorining danaliki yoqilidu; ularning aqillirining aqilliri yoxurunuwalolan bolidu» — Hudaning ixligən muxu karamitining nətijisi dunyadiki «danixmənlik»ni əz-əzidin hijil qilidu. «1Kor.» 1:19ni kəring. ««Aqillarning aqilliri» yoxuruniwalidu» — demək, ularning əqli heq əsqatmaydu həm baxqilar aldida kərunüxkə hijil bolidu. ■ 29:14 Yər. 49:7; Ob. 8; Mat. 11:25; 1Kor. 1:19 ■ 29:15 Zəb. 94:7 ■ 29:16 Yəx. 45:9 □ 29:17 «Liwan mewilik baʻoʻqa aylandurulmamdu? Mewilik baʻol bolsa orman həsablanmamdu?» — Liwan kona zamanlardin tartip ormanlari bilən dangqi qiqqan rayon bolup kəlgən. Muxu orman bilən uning «mewilik baʻoʻl»lorining rolliri almasturuloqan bolsa, undaqtə yukiri orunda turəqanlar yaki təkəbburlar pəs (biraq yanila yahxi wə mewa bəridolan) orunoqa bəkitilidu wə kəmtərlər bolsa yukiri orunoqa qoyulidu, deməqci. Qandaqla bolmisən, nuroqun kixiləring orunlrida almixix yüz beridu. ■ 29:18 Mat. 11:5 □ 29:21 «(Ular) dərwazida turup rəzillikkə tənbiḥ bərgüqi uqun tuzak təyyarlap qoyidu» — xəhər dərwazisi sot qilidolan jay idi. ■ 29:21 Am. 5:10

Hazir bolsa u tit-tit bolup qirayi tatirip kətməydu;□

²³ Qünki *Yaqup* kolumning ixligən əmili boləjan, öz arisida turojan əwladlirini kərgən waqtida, Ular namimni mukəddəs dəp uluqlaydiəjan, Yaqupning Mukəddəs Boləuqisini pak-mukəddəs dəp bilidəjan, Israillning Hudasinin kərkidiəjan bolidu.□

²⁴ Rohi ezip kətkənlər yorutulidiəjan, Qaxxap yürəngənlər nəsihət-bilim kəbul kilidiəjan bolidu.

30

Misir bilən ittəpəqlixix — Hudaəja tayanmasliktur

¹ «Asiy oqullarning əhwaləja way!» — dəydu Pərwərdigar, — «Ular pılanlarni tüzməkqi, birək Məndin almaydu;

Ular mudapiə toşukini bərpə kilidu, Birək u Mening Rohim əməs; Xundak kilip ular gunahı üstigə gunah kəxuwalidu.

² Ular Məndin heq sorimayla Misiroja yol aldi; Pirəwnning kənitə astidin panah izdəp, Misirning sayisigə ixinip tayinidu yənə!

³ Qünki Pirəwnning kənitə bolsa silərnə yərgə taxlap lət kilidu. Misirning sayisigə ixinip tayinix silərgə bax kətimqilik bolidu.

⁴ Pirəwnning əmirliəri Zoan xəhəridə bolsimu, Uning əlqiləri Hənəs xəhərigə hərdaim kelip tursimu, □

⁵ Awam həmmisi özigə paydisi bolmaydiəjan, Heq yardimi wə paydisi təgməydiəjan, Bəlkə lət kilip yərgə taxlaydiəjan, Həttə rəswa kilidiəjan bir həlktin nomus kilidiəjan bolidu. ■

Yük artilip Misiroja mengixka təyyarlanəjan biqarə uləqlar!

⁶ Nəgəwdiki uləqlar toşrisida yürəkləngən wəhəy: —

□ 29:22 **Xunga İbrahim üçün bədəl tələp kətkəzəjan Pərwərdigar Yaqupning jəməti toşruluk mundək dəydu: — «Həzir bolsa Yaqup hijillikə qalmaydu, həzir bolsa u tit-tit bolup qirayi tatirip kətməydu»** — demək: — (1) «Yaqup öz pərzəntliəri (jəməti) toşrisida hijil bolmaydu». Yaqup həyat waqtida əzining on ikki oqlining kilmixliridin nahayiti hijil bolup yürətti («Yar.» 34-babni kərüng). Andin Yaqup keyinki dəwrədə pərzəntlirining kıləjanlirini kərgən bolsa, tehimu hijil boləjan bolatti! Birək «həzir bolsa» (kəlgüsədə) adil, həkkəniy, sap dillik «yengidin tuşuləjan», yengə bir pərzənti, yengə bir İsrail wujudkə kelidu; Yaqup (tiriləngən waqtida) ulardin heq hijil bolmaydu, əlwəttə. (2) «Uning qirayi tatirip kətməydu» — Əz oqullirining bir-birigə həsəthor boləjanliqi tūpəylidin Yaqup kəp japa tartkən. U Yūsüpnə «əltürüləngən» dəp uzun yillar matəm tutkən, andin əng yaxhi kəridiəjan Binyaminni «yokəp kətti» dəp ənsirəp ələy dəp kələjan. Birək öz pərzəntliəri toşrisida ənsirəxning həjiti yok — qünki «həzir bolsa» hərbiəri Hudaning baxpanahədə aman-esən mənggü turidu, xundaklə bir-biri bilən inək etixidu. □ 29:23 «**Yaqup kolumning ixligən əmili boləjan, öz arisida turojan əwladlirini kərgən waqtida...**» — muxu 22-24-ayətə həm Yaqupning əzini (İsrailni) həm uning əwladlirini (İsrailarni) kərsitidu. Yaqupning əzi ularni kərix üçün əlümdin tirilixi kərek, əlwəttə. □ 30:4 «**Pirəwnning əmirliəri Zoan xəhəridə bolsimu, uning əlqiləri Hənəs xəhərigə hərdaim kelip tursimu...**» — xu qəqlərdə Misir yengə bir padixah, yəni Pirəwn Xabakoning kəl astida küqlük, ittəpəqləxən bir dələtkə aylanəjanidi. Zoan wə Hənəsning Misirning ikki tərpidə boluxi dələtnəng küqlük birlikini təktiləydu. ■ 30:5 Yər: 2:36

Ular japalix, dərd-ələmlik zemindin ətidu;
 Xu yərdin qixi xirlar wə ərkək xirlar,
 Qar yılan wə wəhxiy uqar yılanmu qikidu;
 Ular bəyliliklərini exəklərninğ dūmbisigə,
 Gəhərlirini tögə ləkkiliriqə yūkləp,
 Əzlrigə heq payda yətkūzməydiqan bir həlkning yenioqə kətürüp baridu.

□ 7 Misir!? Ularning yardimi bikar həm kuruqdur!
 Xunga Mən uni: «Heqnemini kiliq bərməydiqan Raḥab» dəp atioqanmən.

Ixnəmslikning aqiwiti

8 — Əmdi bu səzning kəlgüsü zamanlar üqün,
 Guwahlik süpitidə əbədil əbədğə turuwerixi üqün,
 Həzir bərip buni həm tax tahtioqə həm yəgimə kitabka yezip qoyoin. □

9 Qünki bular bolsa asiy bir həlk,
 Naəhli oqullar,
 Pərwərdigarning Təwrat-tərbiyisini anglaxni halimaydiqan oqullardur. □

10 Ular aldin kərgüqilərgə: — «Wəhxiyni kərmənglar!»,
 Wə pəyoəmbərlərgə: «Bizgə toqra bexarətlərnə kərsətmənglar;
 Bizgə adəmnə azadə kiliديوqan, yaloqan bexarətlərnə kərsitinglar; □

11 Sənlər *durus* yoldin qikix,
 Toqra tərəkidin ayrilix!
 Israildiki Mukəddəs Boləuqini aldimizdin yoq kilix!» — dəydu. □

12 — Əmdi Israildiki Mukəddəs Boləuqi mundaq dəydu: —
 «Qünki silər muxu həwərnə qətkə kəkip,
 Zulumni yələnqük kiliq, burmilanoqan yoloqə tayanəninglar tūpəylidin,

□ 30:6 «Nəgəwdiki ulaqlar toqrisida yūkləngən wəhxiy» — Nəgəw bolsa Yəhudaning jənubi kismi bolup, pütinləy dəhətlik qəl-bayawan. Misiroqə mangidiqan bir yol Nəgəwdin ətidu. «...yūkləngən wəhxiy» — muxu bexarətninğ temisi bilən Yəxaya qəqəqə kiliqdu. «Wəhxiy»ning ibraney tilida «yūk» dəgən yənə bir mənisi bar. Xuning bilən temini yənə «Nəgəwdiki ulaqlarning yūki» — deyixkə bolidu. Ulaqlar əqlilərninğ əzini həm nuroqun mal-mülük, hədiyilərnə kətürüp Misiroqə bəridioqan japalix yolda mənqip həriq ketidu. Ləkin Misir bilən bolidiqan «ittipaq» heqnemigə ərzimigəqkə, ularning yoli bikaroqə ketidu. Yəxaya biqarə ulaqlaroqə həsdaxlik bildürgini bilən əqlilərgə heqqəndəq həsdaxlik bildürməydu! «**Ular japalix, dərd-ələmlik zemindin ətidu...**» — kizik yeri xuki, Misiroqə adətə mangidiqan yol Nəgəwdin əməs, bəlki Filistiyadin ətidu. Nəgəwdin mangidiqan yol nəhayiti japalixtur. Nemixkə muxu yol bilən mangidikin? Həkūmranlar məqsət-pilanlirini Filistiyadin yaki əz həlkidin məhpiy saxlak üqün bolsa kərək. Kizik ix xuki, Israil Musa pəyoəmbər arqilik Misirdin kūtquzulup qikip, dəl xu yol bilən Qənaanəqə (Pələstinqə) kəlgən. Yəxaya kinayilik bilən ulardin, silər Misirdin kūtquzuloqandin keyin yənə axu yərgə «kəlgən izinglar bilən kaytip» yardəm soraxkə rast baramsilər? — dəp sorimaqçi. □ 30:7 «**Mən uni: «Heqnemini kiliq bərməydiqan Raḥab» dəp atioqanmən**» — «Raḥab» Misirning baxkə bir ismi, mənisi «hakawurluk», «həli üstünlik». □ 30:8 «**...Həzir bərip buni həm tax tahtioqə həm yəgimə kitabka yezip qoyoin**» — «buni» bizning qariximizqə, yuqiriki 6-7-ayəttiki bexarətnə kərsitidu. Bəzi alimlar «buni» 8-14-ayətlərninğ məzmuni dəp qaraydu. □ 30:9 «**Pərwərdigarning Təwrat-tərbiyisi**» — «Təwrat» bolsa «tərbiyə», «nəsihət», «yolyoruk» dəgən mənida. □ 30:10 «**aldin kərgüqilər**» — adətə Hudaning səzini oqayibənə kərnüxlər arqilik bilip qūxinidiqan həm ularnə baxqilaroqə qūxəndürüp bəridioqan pəyoəmbərlərdur. □ 30:11 «**Sənlər durus yoldin qikix, toqra tərəkidin ayrilix! Israildiki Mukəddəs Boləuqini aldimizdin yoq kilix!**» — muxu səzlər ularning deməqçi boləqan əsaslik səzliri, yaki allikaqan dəgən səzlərninğ tūp mənisiqur.

¹³ Xunga muxu kəbihlik silərgə egiz tamning bir yerikidək bolidu, Tam pultiyip qaloqanda, u birakla uni qeqiwetidu; ■

¹⁴ Huddi sapal qinə heq ayimay qeqiwetilgəndək U uni qeqiwetidu; Uningdin hətta oqaktin qoş aloqudək,

Baktin su uskuədək birər parqisimu qalmaydu». □ ■

¹⁵ Xunga Rəb Pərwərdigar, Israildiki Muqəddəs Boluqu mundak dəydu:

«Yenimoqa towa bilən kaytip kelip aram tapisilər; kütquzulisilər; Hatirjəmliktə həm aman-esənliktə küq alisilər!»,

— Birak silər rət kılqansilər. □

¹⁶ Silər: — «Yaq, biz atlaroqa minip qaqimiz» — dedinglar, Xunga silər rast qaqisilər!

Wə «Biz qaqkur ulaqlarəqa minip ketimiz» — dedinglar;

— Xunga silərni qoşlıquqlarmu qaqkur bolidu.

¹⁷ Minginglar birining wəhimisidin qaqisilər;

Bəxining wəhimisidə həmminglar qaqisilər;

Qeqip, taş üstidiki yeganə bayraq hadisidək,

Dəng üstidiki tuşdək qalisilər. □ ■

Hudaning kütkən ümidi •••• Uning ahirki pılanliri — parlaq keləqək

¹⁸ Wə xunga silərgə mehİR-xəpkət kərsitimən dəp, Pərwərdigar kütidu; Xunga U silərgə rəhim kılımən dəp ornidin qozşılıdu;

Qünki Pərwərdigar həküm-həkiqət qıkarəquqi Hudadur;

Uni kütkənlərninğ həmmisi bəhtliktur! □ ■

¹⁹ Qünki halayik yənila Zionda, yəni Yerusalemda turidu;

Xu qaoqda silər yənə heq yioqlimaysilər;

Kətürgən naləngdə U Əzini sanga intayin xəpkətlik kərsitidu;

U naləngni anglisila, jawab beridu.

²⁰ Rəb silərgə nan üçün müxküllükni,

Su üçün azab-oqubətəni bərsimu,

Xu qaoqda sening Ustazing yənə yoxuruniwərməydu,

■ **30:13** Yəx. 29:5 □ **30:14** «Huddi sapal qinə heq ayimay qeqiwetilgəndək u uni

(tamni) qeqiwetidu» — tam qaqquqini Hudaning Əzi dəp qaraymiz. Tamda pəyda boləjan yerik bolsa Israilling kəbihlikidur (13-ayətnimu kəring). Adəmning gunahı əzini iqidin (yerik tamni wəyran kıləqandək) wəyran kılıdu; uning üstigə, Hudaning jazalixi uningə qūxūx bilən u tehimu tūgixidu. ■ **30:14** Yər. 19:11 □ **30:15** «Yenimoqa towa bilən kaytip kelip

aram tapisilər, kütquzulisilər; hatirjəmliktə həm aman-esənliktə küq alisilər!» — muxu səz Yəxaya pəyoqəmbərninğ bəxarətlirininğ jəwħiri. □ **30:17** «Minginglar birining

wəhimisidin qaqisilər; bəxining wəhimisidə həmminglar qaqisilər» — Musa pəyoqəmbər Təwrattiki «Law.» 26:8-ayətə Hudaning mundak wədisini hatirilən: «(Manga tayanəjan bolsanglar) bəxinglar yüz (adəm)ni, yüzūnglar bir tūmənni qoşlıwətilisələr». Əmdiki əhwəl buninğ

əksiqə. «**Taş üstidiki bayraq... dəng üstidiki... tuş**» — (1) demək, qaloqan adəmlər nahəyiti az. (2) muxu ikki nərsə (bayraq wə tuş) adətə urux kıləqanda ixtilididu; uruxtiki bir tərəp məşlup bolsa muxu nərsilər taxlinip qalidu; oqalıbə kılsa ular elip ketididu; xunga ular muxu yərdə məşlubiyyətnimu bildüridu. ■ **30:17** Yəx. 17:6; 24:6,13 □ **30:18** «Wə

xunga silərgə mehİR-xəpkət kərsitimən dəp, Pərwərdigar kütidu; xunga U silərgə rəhim kılımən dəp ornidin qozşılıdu... Uni kütkənlərninğ həmmisi bəhtliktur!» — muxu ayət bəlkim kitabning adəmni əng həyran qalduridəjan yərliridin biridur. Nemixka Israilling kajliki,

Hudaning kattik jazalixi təswirləngəndin keyin ayət «xunga» bilən baxlinidu? Hudaning Israilni kattik jazaləqini bilən u əng ahirda ularəqa nahəyiti kəp rəhimdillik kərsətməqci. Yüqirikə jazalar bəlkim Israilling «kaldisi»ni Hudaning nijatini qobul kılıxka təyyarlaydu. «Xunga» Huda buni səwr-taqət bilən kütidu. ■ **30:18** Zəb. 2:12; 34:8; Pənd. 16:20; Yər. 17:7

Bəlki көзүңг Ustazingni көridü;□

²¹ Silər ong tərəpkə burulsanglar,

Yaki sol tərəpkə burulsanglar,

Kulikiңg көyningdin: —

«Yol mana muxu, uningda menginglar!» degən bir awazni anglaysən.

²² Xu qaşda silər oyuloğan məbudliringlarşa берилгән күмүх һөлгә,

Kuyma məbudliringlarşa берилгән altun һөлгimu daş tәgкүzisilәр;

Silər ularni adət latisini taxlıoşandәk taxlıwetip: —

«Neri tur» — дәysilәр.

²³ U sән teriydioğan urukung üqün yamoşur әwәtidü;

Yәrdin qiki dioğan axlık-mәһsulat һәм küq-kuwwәtlik һәм mol bolidü;

Xu küni malliring көng-azadә yaylaqlarda yaylaydu;

²⁴ Yәр һәydidgән kala wә exәklәр bolsa,

Gürjәk wә ara bilән soruoğan, tuzlanoğan һәләp yәydu.

²⁵ Qong kiroşinqilik boloğan küni,

Yәni munarlar әrүlgән küni,

Һәрbir uluq taşda wә һәрbir egiz dөngdә bolsa,

Әһnarlar wә eriklar bolidü.□

²⁶ Pәrwәrdigar Öz һәlkining jarahitini tangidioğan,

Ularınг kamqa yarisini saқaytkән xu күnidә,

Ay xolisi kuyax nuridәk bolidü,

Kuyax nuri bolsa yәttә һәssә küqlük bolidü,

Yәni yәttә күndiki nuroşa barawәр bolidü. □

Asuriyә һujum қılmaydu — ••• Ularınг üstigә қүxidioğan jaza

²⁷ Mana, Pәrwәrdigarning nami yiraқtın kelidü,

Uning көһri yalkunlinip,

Koyuk is-tütәkliri көtүrүlidü;

Lәwliri oşәzәpkә tolup,

Tili yutuwaloşuqi yanošin ottәk bolidü.

²⁸ Uning nәpәsi huddi texip boyunoşa yetidioğan көlkündәk bolidü,

Xuning bilән U әllәrni bimәnilikni yokatқuqi oşәlwir bilән taskaydu,

Xundaqla һәlk-millәtlәrning aozioşa ularni azduridioğan yүgән salidü.□ ■

²⁹ Mukәddәs bir һeyt ötküzүlgән keqidikidәk, көnglүnglardın nahxa uroşup qikiдü,

□ **30:20 «sening Ustazing»** — muxu yәrdә bu sөz yaki (kөplük хәklidә) «ustazliring» yaki (birlik хәklidә) «ustazing» мәnisidә ixlitilgән. Aldi-kәynidiki sөzlәrgә қarişanda, «ustaz» bolsa kerәk. «Өzini yoxuroşan» «Ustazing»ning kim ikәнlikini qүxinix üqün muxu ayәtni 8-bab, 17-ayәt bilән selixturung. □ **30:25 «Qong kiroşinqilik boloğan küni, yәni munarlar әrүlgән küni...»** — қaysi kiroşinqilikning bolоqanlıқi, қaysi munarlarınг әrүlgәнlikni muxu yәrdә deyilmidi. Қандаqla болмисun, muxu ixlar jismaniy һәм roһiy düxmәnlәrning yökutilixini bildüridu; muxu ixlar ahirқи zamanlarda yüz berixi mümkün. «әһnar» — kiқik erik. □ **30:26 «Өz һәlkining jarahiti»** — yaki «Өz һәlkining sunoğan yerini». □ **30:28 «Uning nәpәsi huddi texip boyunoşa yetidioğan көlkündәk bolidü»** — yukiriki 8-bab, 8-ayәt bilән selixturung. Asuriyә Israiloşa қандаqla қiloğan bolsa, Pәrwәrdigarmu ularoşa (asuriylәrgә) xundaqla қilidu. **«bimәnilik bimәnilikni yokatқuqi oşәlwir»** — «bimәnilik» бәlkim butlaroşa ixinip-tayinixni көrsitidu.

□ **«U (Pәrwәrdigar) .... xundaqla һәlk-millәtlәrning aozioşa ularni azduridioğan yүgән salidü»** — Asuriyә padixahi Sәnnaherib tutuwaloğan әsirлirining aozioşa yүgән selip, ularni axundaqla rәһimsiz yol bilән elip mangatti. Muxu yәrdә Asuriyәdin baxқа әllәrning tiloşa elinixi, bexarәtning һәм xu qaşdikni Asuriyәni һәм ahirқи zamandiki «ahirқи urux»ni көrsitidioğanlıқini qүxәndürsә kerәk. Undaқ bolsa Asuriyә padixahi yәnә ahirқи zamandiki дәjjaloşa wәkillik қilidü yaki «bexarәtlik rәsim» bolidü. ■ **30:28** Yәx. 8:8

Israiloşa uyultax boloşan Pərwərdigarning teşoşa nəy nawasi bilən qışkan birsining huxallıqıdək, kənglünqlar huxal bolidu.

³⁰ Pərwərdigar həywətlik awazini yangritidu;

U kaynoşan kəhri, yutuwaloşuqi yalkunluk ot, güldürmamilik yamoşur, boran-xawkun, mödürlər bilən Öz bilikini sorap kərsitidu.

³¹ Qünki Pərwərdigarning awazi bilən Asuriyə yanjilidu,

— Baxqılarni urux tayıki *bološan Asuriyə* yanjilidu!□

³² Wə Pərwərdigar təyyarlıoşan kaltək bilən hər kətim uni uroşanda,

Buningoşa daplar həm qıltarlar təngkəx kilinidu;

U kolini oynitip zərb kılıp uning bilən kürəx kilidu.

³³ Qünki Tofət kədimdin tartip təyyar turoşanidi;

Bərək, padixah üqün təyyarlıoşan;

Pərwərdigar uni qoşqur həm kəng kıloşan;

Otunliri kəp yalkunluk bir gülhan bar;

Pərwərdigarning nəpəsi bolsa günggürt ekimidək uni tutaxturidu. □

31

Misir bilən ittapaqlaxmanqlar! ••• Huda Əzi Asuriyəni yikitudu

¹ — Yardəm izdəp Misiroşa baroşanlarning həlioşa way!

Ular atlaroşa tayinip,

Kəp bološanlıqıdin jəng hərwilirioşa,

Intayin küqlük bološanlıqıdin atlık əskərlərgə ixinip kətti!

Biraş Israildiki Mükəddəs Bolocuşoşa qarimaydu,

Pərwərdigarni izdiməydu.■

² Biraş Umu danadur!

U külpət elip kelidu,

Degənlirini kayturuwalmaydu;

U buzukların jəmətiğə,

Xundaşla kəbişlik kılouqılaroşa yardəmdə bološanlaroşa qarxi ornidin koşoşilidu.□

³ Misirliklər Təngri əməş, adəmlər halas;

Uların atlıri bolsa roştin əməş, əttin halas;

Pərwərdigar bolsa kolini uzartidu,

Yardəm bərgüqi bolsa putlixidu;

Yardəm bərligüqi bolsa yikilidu;

Ular həmmisi biraşla yoşilidu.

⁴ Qünki Pərwərdigar mənəş mundək degən: —

□ **30:31 «Pərwərdigarning awazi bilən Asuriyə yanjilidu, — baxqılarni urux tayıki bološan Asuriyə yanjilidu!»** — Asuriyəning Hudaning tayıki ikənliki 10:5-ayəttə kərsitilgən. «Baxqılarni urux tayıki (bološan Asuriyə) yanjilidu!» degəning baxşa birhil tərijimisi: — «U (Pərwərdigar) uni (Asuriyəni) tayaş bilən uridu». □ **30:33 «Tofət»** — Yerusalem sirtidiki, əhlət kəydüridoşan bir jiloşa. U yənə «Ge-Hinnom» — «Həlakət jiloşisi» dəp atılıp dozəşning küqlük bir simwoli bolidu (ərəbqə «jəhənnəm» degən səz dəl bu «Ge-Hinnom»din kəlgən). **«Bərək, padixah üqün təyyarlıoşan; Pərwərdigar uni qoşqur həm kəng kıloşan, otunliri kəp yalkunluk bir gülhan bar...»** — demək, Asuriyə padixahı Yəhudaşa qarxi yürüş kıləşanda, əzi üqün təyyarlıoşan «jəsətni kəydürüş» gulhanişə qarap mengiwatatti. ■ **31:1** Zəb. 20:7; 33:16-17; Pənd. 21:31; Yər. 17:5 □ **31:2 «Biraş Umu danadur!»** — «Umu» degən səz kinayilik, həşwiy gəp: «Sən Israil bək əkillik, xundaş əməşmu? Ləkin **Umu** (Hudamu) danalikoşu!» degəndək. Israilning həq danalığı yoş idi.

«Owni tutuwaloqan xir yaki arslanni bir tərəp qilixka top-top padiqilar qakiriloqanda,

Xir yaki arslan ularning awazliridin heq qorkmay,

Xawkunliridin heq hodukmay,

Balki owni astioqa besiwelip qar-otur taliqinidək,

Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigarmu ohxaxla Zion teqi wə egizlikliri üqün quxüp jəng qilidu. □

⁵ Üstidə pərwaz qilidioqan kuxlardək samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar Əz qaniti astioqa Yerusalemmi alidu;

Qaniti astioqa elip, Zionni kutkuzidu;

Uning «ötüp ketixi» bilən Zion nijatlikka erixidu. □ ■

Hudaning towa qilixka qakirixi

⁶ Silər dəhxətlik asiylik qiloqan Igənglarning yenioqa towa qilip qaytinglar, I Israil baliliri!

⁷ Qünki xu künidə insanlar hərbiəri özi üqün öz qoli bilən yasioqan kümüx butlarni wə altun butlarni: — «Gunahtur!» dəp taxliwetidu. ■

⁸ «Xu qaoqda Asuriyə qiliq bilən yikilidu,

Birak baturning qiligi bilən əməs;

Bir qiliq uni yutuwalidu, birak qiliq adəttiki adəmmingki bolmaydu;

U jenini elip qiliqtin qaqqmaqci bolidu,

Arisidiki yigitliri alwanoqa selinidu. □

⁹ Wəhəmidin uning «ul texi» yokaydu;

Uning sərdarliri jəng tuqidin alakzadilixidu» — dəp jakarlaydu Zionda oti keyiwatqan,

Yerusalemda humdeni yalkunlawatqan Pərwərdigar. □ ■

□ **31:4 «top-top padiqilar»** — bu ibarə Misirni kərsətsə, nəhayiti kinayilik gəp bolidu; qünki Misirliklər qoy wə padiqilaroqa əq idi («Yar.» 46:34ni kərüng). Bəlkim muxu təmsilning awwalqi yerimi, Huda Israilni (xirdək, Asuriyə arqilik) jazalimaqci bolsa, Misirliklarni yardəm berixkə qakirix bihudiliktur. İkkinqi yerimi bolsa, Huda ahirda Əzi (kuxtək Əz qaniti astioqa elip — 31-ayət) Israilni Asuriyədin kutkuzidu, degən mənədə. «**xawkunliridin heq hodukmay...**» — yaki «ularning aldidə yolni boxatmaydioqan,...». «**U (Pərwərdigar) Zion teqi ... üqün quxüp jəng qilidu**» — Pərwərdigar kimgə qarxi qikqip jəng qilidu? Yukiriki ayətkə qariloqanda, u awwal xirdək (Asuriyə arqilik) Əz oljisi qilmaqci bolioqan Yerusalemmi qolioqa elix üqün kürəx qilip, andin «owoqa yardəmçi süpitidə» «uni xirdin kutkuzimiz» degən Misir bilən jəng qilidu. Heqbolmioqanda, Yərusalemlə Hudaning (Asuriyəliklər arqilik bolioqan) tərbiyə jazasidin özini kutkuzalmaydu. Birak 5-ayəttə, Huda ahirda ularni Asuriyəning besip kirixidin kutkuzidu, dəydu. □ **31:5 «Uning (Pərwərdigarning) «ötüp ketixi» bilən Zion nijatlikka erixidu»** — Huda Musa pəyojəmbər dəwrədə Israilni Misirdin kutkuzoqanda, Israillarning eyliridin «ötüp ketixi» bilən ularni jazalimay, ularni kutkuzoqan. Təpsilatliri üqün «Mis.» 12:23 wə «Zəb.» 78:49ni kərüng — U Əzi əwətkən «halak qiloquci pərixət» Israillarning eylirigə yetip kəlgəndə Əzi ularning eylirining ixikining aldioqa «ötüp turux»i bilən halak qiloquci pərixəting yolini tosup, muhəpizət qilip ularni sak qalduroqan. «Ötüp ketix» degən səz Israilni muxu ix toqruluk əskərtkən bolsa kərək. «Mis.» 12:13, 23-ayət wə izahatlirini kərüng. ■ **31:5** Qan. 32:11 ■ **31:7** Yəx. 2:20 □ **31:8 «Asuriyə qiliq bilən yikilidu, birak baturning qiligi bilən əməs; ... qiliq adəttiki adəmmingki bolmaydu»** — demək, qiliq insan tərpidin əməs, bəlkı Huda tərpidin ixlitilidu (36-, 37-bəbni kərüng). □ **31:9 «Wəhəmidin uning «ul texi» yokaydu...»** — «ul texi» ularning padixahi boluxi kərək. ■ **31:9** 2Pad. 19:36,37

32

Yengi padixah wə uning yengi jəmiyiti

1 Mana, həkəkaniyilik bilən həkümranlik qiloşuqi bir padixah qıqıdu; Əmirlər bolsa toşra həküm qıqırıp idarə kılıdu.■

2 Həm xamaloşa dalda bolşudək, Boranoşa panah bolşudək, Qaşqıraq jayoşa erik-sulardək, Qangqap kətkən zeminoşa qoram taxning sayisidək bolşan bir adəm qıqıdu.□

3 Xuning bilən kərgüqılərnıng kəzliri heq torlaxmaydu, Anglaydıoşanlarning kuliki enik tingxaydu; ■

4 Bəngbaxning kəngli bilimni tonup yetidu, Kekəqning tili tez həm enik səzləydu.

5 Pəsəndilər əmdi pəzilətlik dəp atalmaydu, Pıksıq iplaslar əmdi mərd dəp atalmaydu,

6 Qünki pəsəndə adəm pəslikni səzləydu, Uning kəngli buzıqqılık təyyarlaydu, Iplaslik kılıxka, Pərwərdıqaroşa daş kəltürüxkə, Aqlarning qorsıqını aq qalduruxka, Qangqıoşanlarning iqmlikini yoqıtıwetixkə niyətlinidu.

7 Bərhək, iplas adəmning tədbirliri kəbihtur; U kəstləni pəmləp olturidu, Məminləni yaloşan gəp bilən, Yöksulning dəwasida gəp kılıp uni wəyran kılıxni pəmləp olturidu.□

8 Pəzilətlik adəmning qiloşan niyətliri bərhək pəzilətkitur; U pəziləttə muqim turidu.

Mənggülik bəhtni yaki balayi'apətni — hazır tallax kerək!

9 Ornuqlardın turup, i hatırjəm ayallar, awazimni anglanglar! I əndixisiz qızlar, səzlimgə kulak selinglar!

10 Bir yil etə-ətməyla, i bişəm ayallar, Parakəndə kılınisilər! Qünki üzüm həsuli bikaroşa ketidu, Məwə yioşix yoq bolidu.

11 I hatırjəm ayallar, tırənglar! I əndixisiz qızlar, patıparak bolunglar! Kiyiminglarni seliwetinglar, özünglarni yalang kilinglar, qatrikinglaroşa bəz başlanglar!□

12 Güzəl etiz-başlar üqün, Məwilik üzüm talliri üqün məydənglaroşa urup həsrət qekinglar!

13 Üstidə tikən-yantaklar əsidoşan öz həlkimning zemini üqün, Xad-huram öylər, warang-qurung kılıp oynaydıoşan bu xəhər üqün kayoşurunglar!

14 Qünki orda taxlinidu,

■ 32:1 Zəb. 45:4-7; Zək. 9:9 □ 32:2 «qangqap kətkən zemin» — yaki «qarqap kətkən zemin».

■ 32:3 Yəx. 29:18; 30:21 □ 32:7 «Yöksulning dəwasida gəp kılıp uni wəyran kılıxni pəmləp olturidu» — baxka birhil tərjimisi: — «lilla-adil dəwa qiloşan yöksulni yoqıtix üqün pəmləp olturidu». □ 32:11 «Kiyiminglarni seliwetinglar, özünglarni yalang kilinglar, qatrikinglaroşa bəz başlanglar!» — bular bolsa əsirgə qıxıp qaloşanlarning məjburiy kılıdoşan ixliri.

Adəmlər bilən liq toloqan xəhər adəmzatsiz bolidu,
Istihkam wə kəzət munarliri uzun zamanotiqə pəqətlə yawayi exəklər zok
alidiqan,

Koy padiliri ozuklinidiqan boz yərlər bolidu.

¹⁵ Taki Roh bizgə yukiridin təkülgüqə,

Dalalar mewilik baq-etizlar boluqə,

Mewilik baq-etizlar ormanzar dəp hesablanuqə xu peti bolidu. □ ■

¹⁶ Xu qəşdə adalət dalani,

Həkkaniylik mewilik baq-etizlarni makan kılıdu.

¹⁷ Həkkaniyliktin çikidiqini hatirjəmlik bolidu,

Hatirjəmlikning nətijisi bolsa mənngügə bolidiqan aram-tinqlik wə
aman-esənlik bolidu.

¹⁸ Xuning bilən mening həlqim hatirjəm makanlarda,

Ixənqlik turaloqlarda wə tinq aramgəhlərdə turidu. ■

Jaza qüxürülgəndin keyinki bəht-bərikət

¹⁹ Orman kesilip yikitiqanda möldür yaqşimu,

Xəhər pütünləy yər bilən yəksan kiliwetilsimu,

²⁰ Su boyida uruk terioquqilar,

Kala wə exəklərnə kəng dalaqə koyuwetidiqanlar bəhtliktur! □

33

Nijat Zionəja kelidu

¹ I özüng bulang-talang kilinmiqan, baxqilarni bulang-talang kילוquqi,

Baxqilar sangə asiylik kilmioqan,

Özüng asiylik kילוquqi,

Sening həlingəja way!

Sən bulang-talangni boldi kiliqing bilən,

Özüng bulang-talang kilinisən;

Sən asiylikni boldi kiliqing bilən,

□ **32:15 «Roh bizgə yukiridin təkülgüqə,.....»** — muxu yərdə «Roh» Hudaning Rohini bildüridu. Tekistə «kimning rohi» ikənliki deyilmigən əhwalda «Roh» degən səz ayrim kərülsə, undaqta xübhəsizki Hudaning Rohini kərsitidu. **«Dalalar mewilik baq-etizlar boluqə, mewilik baq-etizlar ormanzar dəp hesablanuqə...»** — demək, yər yüzidiki boz yərlər munbət bolidu wə hazır munbət yərlərmu tehimu xundəq bolidu. ■ **32:15** Yəx. 29:17; Yo. 2:28, 29; Yh. 7:37, 38; Ros. 2:17, 18 ■ **32:18** Yər. 33:16 □ **32:20 «Orman kesilip yikitiqanda möldür yaqşimu, xəhər pütünləy yər bilən yəksan kiliwetilsimu, su boyida uruk terioquqilar, kala wə exəklərnə kəng dalaqə koyuwetidiqanlar bəhtliktur!»** — (19-20) demisəkmü, bu nahayiti sirlik bir səzdür. Bəlkim bizni ahırqi zamanlardiki ikki əhwal toqrisida əslitidu. «Orman yikilidu» — təkəbburlar pəs kilinidu (10-bab, 18- wə 33-34-ayətni kərüng). «Xəhər» bəlkim yukiriki (24-bəbtiki) «tərtipsiz xəhər» bolup, Huda tərripidin wəyran kilinidu. Biraq kiçik peillik turmuxni tallioqanlar, məsilən öz kala-exəklirigə yaxxi muamilə kילוqanlar bəht-bərikət tapidu.

Əzüng asiylikka uqraysən;□

² I Pərwərdigar, bizgə mehİR-xəpkət kərsətkəysən;

Biz Seni ümid bilən kütüp kəldük;

Ətünimizki, Sən hər səhər *İsrailoğa* küqlük bilək-kol,

Kiyinqilik pəytliridə nijatimiz boləqsən.

³ Top-top adəmlərnin oşowəqə-quqanliridin həklər bədər kaqıdu;

Sən *Huda* kəddingni tik kilixing bilən əllər pitirap ketidu; □

⁴ Qekətkə liqinkiliri ot-kəklərni yioşip yəwaləyəndək,

Silərgə bekitip berilgən olja yioşiwəlinidu;

Qekətkilər uyan-buyan yügürgəndək adəmlər olja üstidə uyan-buyan yügürüxidu.□

⁵ Pərwərdigar üstün turidu,

Bərhək, Uning turaləqusi yukirididur;

U Zionəqə adalət wə həkkaniylik təldurdi;

⁶ U bolsa künliringlarning tinq-amanliqi, nijatlik, danalik wə bilimning bayliqliri bolidu;

Pərwərdigardin qorqux Uning üqün gəhərdur. □

İsraildiki hazırki əhwal

⁷ Mana, ularning palwanliri sirtta turup nalə-pəryad kətüridu;

Sülh-əhdə tüzgən əlqilər kəttik yioqlixidu;□

⁸ Yollar adəmsiz qaldı;

Ətkünqi yolqılar yok boldı;

U əhdini buzup taxlıdı;

Xəhərlərni kəziğə ilmaydu,

□ **33:1 «I əzüng bulang-talang kilinmioqan, baxkılarni bulang-talang kiləuqi, baxkılar sanga asiylik kilmioqan, əzüng asiylik kiləuqi, sening həlingəqə way!...»** — muxu ayət Asuriyə padixahı Sənnaheribni kərsitidu. İsrail padixahı Həzəkəya əlqilərnə əwətip Sənnaherib bilən «sülh» əhdisini tüzdürgən («2Pad.», 18:13-18-ayətəni kəring); ilgiriki Aħaz padixahningmu Asuriyə bilən tüzgən «tinqlik» əhdisi bar idi («2Pad.» 16-babni kəring). Sənnaherib miladiyədin ilgiriki 701-yili, ikki əhdini buzup İsrail (Yəhuda)ning pütün zeminini besiwəlip, paytahti Yerusalemoğa təhdit saldı. Uning xundak «asiylik» ixliri heli kəp idi. Bəlkim, muxu bexarəttiki «asiylik kiləuqi», «əhdini buzudioqan» degən sözlər ahirki zamandiki dəjəlnimu kərsitixi mumkin. □ **33:3 «Top-top adəmlərnin oşowəqə-quqanliridin həklər bədər kaqıdu; sən ... kəddingni tik kilixing bilən əllər pitirap ketidu»** — bu, bəlkim, Pərwərdigarning İsrailning 2-ayətətki duaşoqə bərgən jawabi boluxi mumkin. «Top-top adəmlərnin oşowəqə-quqanliri...» bəlkim Efiopiyyə padixahı Tirhəkahning qoxunlirining jəng yürüxini kərsitidu («2Pad.» 19:9-ayətəni kəring). Sənnaherib «Tirhəkah kelidu» degən həwərnə anglap qekindi. Ahirki zamanlarda muxu wəqəgə ohxaydioqan yənə bir wəqə bolidu («Dan.» 11:44-ayətəni kəring). □ **33:4 «Silərgə bekitip berilgən olja yioşiwəlinidu»** — bizningqə «silər» İsrailarni kərsitidu (6-ayətəni kəring). Asuriyəliklər oljini uləroqə taxlap kaqıdu (36-, 37-babni kəring). Baxka tərijimanlar «silər» degən İsraildin baxka əllərnə kərsitidu, dəp xərhiləydu. □ **33:6 «Pərwərdigardin qorqux uning üqün gəhərdur»** — baxka birhil tərijimisi: — «Pərwərdigardin qorqux Uning adəmlərgə beridioqan gəhəri». □ **33:7 «Mana, ularning palwanliri ... nalə-pəryad kətüridu; sülh-əhdə tüzgən əlqilər kəttik yioqlixidu»** — bizningqə bu ayət əyni qəoşdiki əhwalni kərsitidu. 8-ayətətki izahatni kəring. **«palwanlar ...nalə-pəryad kətüridu... Əlqilər yioqlixidu»** — 1-ayətətki izahatta deyilgəndək, Asuriyə padixahı Sənnaherib «sülh-əhdə»gə asiylik kılıp, İsrailni ixəqal kiləqan; əhwal 7-9-ayətlərdə təswiriligəndək boləqan. Xu qəoşda Həzəkəya bilən u Sənnaheribkə əwətkən əlqilər axu sülh-əhdəning bir tiyigimu ərzimizənlirini kərup, kəttik puxayman kiləqan bolsa kərek.

Adəmlərni həq ətiwarlimaydu. □

⁹ Zemin matəm tutidu, zəiplixidu;

Liwan hijaləttin solixidu;

Xaron qəl-bayawanoğa aylandı;

Baxan wə Karməl bolsa kİRİP taxlandı. □

Huda ornidin turup qutkuzidu

¹⁰ Mana hazır ornumdin turimən,

— dəydu Pərwərdigar,

— Həzır Əzümni üstün kərsitimən,

Həzır kəddimni kətürimən.

¹¹ — Silərning boyunglarda kuruk ot-qəpla bar,

Pahal tuəşisilər;

Əz nəpəsliringlar ot bolup əzünglarni yutuwetidu;

¹² Əllər bolsa hək kəydürülgəndək kəydürilidu;

Oruloğan jioğan-tikənlərdək otta kəydürüwetilidu.

¹³ — I yirəktikilər, Mening kİloğanlirimni anglanglar;

Yekindikilər, Mening küq-kudritimni tonup yetinglar. □

¹⁴ Ziondiki gunahkarlar kərkidu;

WəhİMə İplaslarni besiwalidu.

Ular: «Arimizdiki kim mənggülik yutkur Ot bilən billə turidu?

Kim əbədİl'əbəd yalqunlar bilən bir makanda bolidu?» — dəydu.

Soaloğa jawab

¹⁵ — «Həkkəniylik yolida mangidioğan,

Durus-lilla gəp kİlidioğan,

Zalimliktin kəlgən haram paydioğa nəprətlinidioğan,

Parılarni sunoquqlarni kolini pulangxitip rət kİlidioğan,

Kənnİng gepi bolsila kulikini yopurup anglimaydioğan,

Pəslİk-rəzİllİkkə kəraxni rət kİlip, kəzini kaquridioğan; □ ■

¹⁶ U yukirini makan kİlidu;

Koram taxlar uning kəroşini bolup,

Yukiri uning baxpanahİ bolidu;

Əz riski uningə berilidu,

Uning süyİ kapalətlİk bolidu».

¹⁷ — «Kəzliring Padİxahni güzəllİkidə kəridu;

□ **33:8** «U əhdini buzup taxlıdı» — «u» bəlkim asiylik kİloquci (Asuriyəlik) Sənnəheribni wə xuning bilən birgə ahırki zamandiki dəjjalnimu kəzdə tutuxi mumkin. □ **33:9** «**Liwan... Xaron... Baxan... Karməl...**» — qıraylik ormanzarlik rayon. Xaron munbət yaylak. Baxan dəl-dərəhliri kəp, qarwiqİllİktin beyioğan rayon. Karməl yərliri intayin munbət, mewə-qewə, kəktatlar kəp qİkİdioğan, kəp yaylaklıri bar rayon idi. Həritilərnİ kəring. □ **33:13** «**I yirəktikilər, Mening kİloğanlirimni anglanglar; yekindikilər, Mening küq-kudritimni tonup yetinglar**» — muxu bəxarət 10-ayəttin baxlap ahırki zamanlarəğa etkən boluxi mumkin.

□ **33:15** «**Həkkəniylik yolida mangidioğan, durus-lilla gəp kİlidioğan...**» — bu səzlər 14-ayəttiki «Arimizdiki kim mənggülik yutkur ot bilən billə turidu? Kim əbədİl'əbəd yalqunlar bilən bir makanda bolidu?» degən soaloğa boləğan jawabning bəxidur. «**parılarni sunoquqlarni kolini pulangxitip rət kİlidioğan**» — baxkə birhil tərjimisi: «parılar tutkuzup koyulmisən dəp kəlliri titrəp ketidioğan». «**Pəslİk-rəzİllİkkə kəraxni rət kİlip, kəzini kaquridioğan**» — mənisi bəlkim: «rəzİllİkni kəzitixni kət'iy rət kİlidioğan». ■ **33:15** Zəb. 15:1-2; 24:3-4

Kəzliring uzunloja sozulojan zeminloja nəzər salidu.□

18 Kənglūng wəhīmə toqrisida qongqur oyloja patidu;
Rəyhətqi bəg kəni?

Oljini əlqəydiolan taraziqi bəg kəni?

Istihkam-munarlarını sanioquci bəg kəni?□

19 Kaytidin əxəddiy həlkni kərməysən,

— Sən angkiralmaydiolan, boquzida səzləydiolan,

Duduklap gəp kiliđiolan, gəpini qūxinəlməydiolan bir həlkni ikkinqi kərməysən.□

20 İbadət heytlirimiz ötküzüliđiolan xəhər Zionloja qara;

Sening közüng Yerusalemning tinq-aman makan bolojanlikini,

Qozukliri hərgiz yulunmaydiolan,

Taniliri hərgiz üzülməydiolan,

İkkinqi yətkəlməydiolan qedir bolojanlikini kəridu;■

21 Xu yərdə Pərwərdigarning xan-xəripi bizgə kərünidu,

— U Əzi dəryalar, kəng östənglər ekip turidiolan bir jay bolidu;

Palaklar bilən həydəlgən heqkandaq kəmə u jayda katnimaydu,

Wə yaki heq həywətlik kəmə u jaydin ötməydu;□

22 Qünki Pərwərdigar bizning nijatkar-hakimimiz,

Pərwərdigar bizgə qanun Bərgüqidur,

Pərwərdigar — bizning Padixahimiz,

U bizni qutkuzidu!

23 Sening tana-aroqamqiliring boxiolan bolsimu,

İsrail yəlkən hadisining turumini mustəhəkəm kılalmisimu,

Yəlkənni yeyip qikıralmisimu,

U qaşda zor bir olja üləxtürüliđu;

□ **33:17 «Kəzliring Padixahni güzəllikidə kəridu»** — muxu yərdə padixahning kim ikənliki tehi dəp berilmidi. U yukiriki 9-bab, 6-ayət, 11-bab, 1-9-ayət wə 32-bab, 1-ayəttə tiloja elinojan padixahqa ohxax adəm boluxi kerək. **«kəzliring Padixahni güzəllikidə kəridu»** — «güzəllikidə» degənlik, padixahning bəlkim baxqa əhwaldimu kərünüxi mumkin. **«uzunloja sozulojan zemin»** — bəlkim kəng-azadilik, heq wəhīmə kərnüməydiolan zemin degən mənidiə.

□ **33:18 «Rəyhətqi bəg kəni? Oljini əlqəydiolan taraziqi bəg kəni? İstihkam-munarlarını sanioquci bəg kəni?»** — muxu bəglər, xübhəsizki, İsrailni ayaq asti kılolan düxmənning ixojəliyəti qoxunlirining bəgliri; biraq ularning rolliri anqə enik əməs. Biringisi, bəlkim, əsirlərninq tizimlikini təyyarlıojan; ikkinqisi oljini hatiriliwalojan; üçinqisi xəhərdiki paqaklax kerək bolojan istihkamları hatiriliwalojan. □ **33:19 «Sən angkiralmaydiolan, boquzida səzləydiolan, ... gəpini qūxinəlməydiolan bir həlkni ikkinqi kərməysən»** — bu ayət, xübhəsizki, zemining yatlar tərripidin ixojəl kılolanlikini yaki ular tərripidin həlkning sürgün kılinojanlikini, xundaqla qətəl tilida səzləydiolan muhit iqidə ötküzəng turmuxni kərsitidu.

■ **33:20** Zəb. 46:5; 125:1, 2 □ **33:21 «Xu yərdə Pərwərdigarning xan-xəripi bizgə kərünidu, — U Əzi dəryalar, kəng östənglər ekip turidiolan bir jay bolidu; palaklar bilən həydəlgən heqkandaq kəmə u jayda katnimaydu, wə yaki heq həywətlik kəmə u jaydin ötməydu»** — bu sirlik gəpning mənisi, pərizimizqə: «Pərwərdigar zemnimizni bərikətlik kıləndin keyin heqkandaq nərsini baxqa əllərdin kərgüzüxninq həjiti yok, xunglaxqa biz kəmə elip kəlgən heqkandaq məhsulatləroja mohtaj əməsmiz; Pərwərdigar Əzi bizgə həmmini təminliqüqidur» degəndək boluxi mumkin.

Hətta aqsak-tokurlarmu oljini alidu.□

²⁴ Xu qaonda xu yərdə turuqu: «Mən kesəl» deməydu;
Xu jayni makan kıloqan həlkning gunahliri kəqürüm kılınıdu. □

34

Pərwərdigarning küni •••• Edomning jazalinixliri

¹ Yəkin kelinglar, i əllər, anglanglar!

I kowm-həklər, kulak selinglar!

Yər-zemin wə uningdiki barlık məwjudatlar,

Jimi aləm wə uning iqidin qıkkən həmmə məwjudatlar,

Tingxanglar!

² Qünki Pərwərdigarning barlık əllərgə karita ətəzi bar,
Uning dərtəzi ularning barlık qoxunliri qaxi turidu;

U ularni həlakətə pütüp qoyoqan,

U ularni kiroqin qılıkka tapxuruwətkən;

³ Ulardin öltürülgənlər sirtka taxliwetilidu,

Jəsətliridin sesik qılık puraydu,

Taqlar ularning keni bilən eritilidu;

⁴ Asmanlardiki jimiki jisim-qoxunlar qirip yok bolidu,

Asmanlar yəgimə kitabdək türüldü;

Üzüm telining yopurmaklıri hazan bolup, solixip qüxkəndək,

Yıqlap kətkən ənjür xehidin qüxkəndək,

U ularning jimiki jisim-qoxunliri yikilidu;■

⁵ Qünki xəmxirim asmanlarda *kan bilən* suquruldı;

Karanglar, xəmxirim Mening həlakət lənitimğə uqriqan həlkə,

Yəni Edom üstigə jazalax üqün qüxidu;□

⁶ Pərwərdigarning bir xəmxiri bar;

U kanoğa boyaldi;

U yaqlıq nərsilərnin yəqi bilən,

Əqkə-kozilarning keni bilən,

Qoqqar bərikining yəqi bilən ozuklanduruloqan;

Qünki Pərwərdigarning Bozrah xəhiridə bir qurbanlıki,

□ **33:23** «*Sening tana-aroqamqiliring boxioqan bolsimu, Israil yəlkən hadisining turumini mustəhkəm kılalmisimu, ... u qaonda zor bir olja üləxtürüldü; hətta aqsak-tokurlarmu oljini alidu*» — yənə bir sirlək gəp! Pərizimizqə, bu bir ohxitiz bolup, Israilni bir qong kemigə ohxatqan; kemə bolsa bək konirap kətkən, mangalmaydioqan həloğa kelip qaloqan bolsa kerək. Həlbuki, bu Hudaning təkdım kılmaqçı boləqan bərikitigə həqkəndək tosaləq bolmioqan; olja həman kəloğa elinidu, hətta «aqsak-tokur» wə ajiz adəmlərmu bəht-bərikətə erixidu. Bəzi alimlar kemə toqrisidiki səzləni Israilning düxmənlirigə karitəloqan, dəp qaraydu. □ **33:24**

«*Xu jayni makan kıləqan həlkning gunahliri kəqürüm kılınıdu*» — səzmusez tərijimə kıləqanda: — «Xu jayni makan kıləqan həlk gunahidin kətürüwetilidu» ■ **34:4** Wəh. 6:13, 14

□ **34:5** «*... Xəmxirim asmanlarda kan bilən suquruldı; karanglar, xəmxirim Mening həlakət lənitimğə uqriqan həlkə, yəni Edom üstigə jazalax üqün qüxidu;*» — bu ayətkə kəriqəqanda, Hudaning ahirik zamandiki jazalaxliri asmanda baxlinip, keyin yər yüzigə qüxidu. 1-8-ayətlərgə kəriqəqanda, xu qəoqda nuroqun əl-yurtlar Edomda yiqilip Israiləqə həjum kılmaqçı bolidu; biraq Huda ularni yokitidu. Edom degən yurtning əzi Israiləqə kəp yil kıləqan rəhimsiz ziyankəxliki tūpəylidin Hudaning lənitigə uqraydu.

Edomda zor bir qiroinqiliklik bar. □ ■

7 Muxu qiroinqiliklar bilən yawayi kalilar, Torpaqlar wə küqlük buqilarmu yiqilidu. Ularning zemini qanoşa qomulidu, Topa-qangliri yaq bilən maylixip ketidu. □

8 Qünki Pərwərdigarning kisas alidiqan bir küni, Zion dəwasidiki hesab alidiqan yili bar. □

9 *Edomdiki* eqinlar qarimayşa, Uning topiliri günggürtkə aylandurulidu; Zemini bolsa keyüwatqan qarimay bolidu.

10 Uning oti keqə-kündüz eqürülməydu; Is-tütəkliri mənggügə ərլəydu; U dəwərdin-dəwərgiqə harabiliktə turidu; Heqkim ikkinqi u yərgə ayaq basmaydu. ■

11 Qəl huwkuxi wə qirkirioquqi huwkuxlar uni igiliwalidu; Qong huwkux wə qəşa-quzoqunlar xu yərdə uwilaydu; Huda uningə «tərtipsizlik-bimənilikni əlqəydiqan tana»ni, Wə «qup-quruklukni əlqəydiqan tik əlqigüq»ni tartidu. □ ■

12 Birsi kelip *Edomning* esilzadilirini padixahlikini *idara qilixqa* qakirsa, Ulardin heqkim bolmaydu; Uning əmiriliri yok qiliwetilgən bolidu. □

13 Ordilirida tikənlər, Qəl'ə-qoroqanlirida qakqak-jioqanlar əsüp qikidu; U qilbərilərninng makani, «Huwkuxlarning ordisi» bolidu.

14 Xu yərdə qəl-bayawandiki janiwarlar, yawayi itlar jəm bolidu; Hər bir «eqkə jin» öz qerindixioşa towlaydu; Tün məhlukliri xu yərdə məkanlixidu, Uni əzigə aramgaq qilip turidu. □

15 «Ok yilan» xu yərdə uwilaydu, Uning sayisidə tuhumlaydu, Balilirini yioqip bakidu.

Qorultaz-tapquxlar hər biri öz jüpi bilən xu yərdə toplinidu; □

□ **34:6** «U (Pərwərdigarning xəmxiri) yaqlik nərsilərninng yeoqi bilən, eqkə-qozilarning qeni bilən, qoqkar bərikining yeoqi bilən ozuklanduruloqan» — muxular (eqkə-qozilarning qeni... bərek yeoqi qatarliklar)ning həmmisi qurbanliklarning muhim bələkliri bolidu. «Pərwərdigarning Bozrağ xəhridə bir qurbanliqi... bar» — Bozrağ xəhri Edomning paytəhti (həzir «Petra» deyilidu). Həritilərnə kərüng. ■ **34:6** Yəx. 63:1, 2 □ **34:7** «küqlük buqilar» — ibranii tilida «küqlüklər» deyilidu. «Yawayi kalilar», «torpaqlar», «küqlük buqilar» muxu yərdə «küqlük, hoqukluk bəglər»nimu kərsətsə kərək. □ **34:8** «Zion dəwəsi» — muxu «dəwa»ning uzun yillik tarihi bar. Kəp kixilər «Nemixqa Huda Israilioşa əlahidə muamilə kilidu?» dəp qakxap. Yəhudiylarəşa ziyankəxlik qilip kəlgən. Yəhudiylarning ezliri Hudaəşa kəp qetim asiyyik qiloqini bilən kandaqla bolmisun, Hudaning İbrahimioşa bərgən wədisigə əsasən U ularnı «Əz həlkim» dəp qaraydu. Bu Hudaning tallixidur; baxqilar Uning bilən İsrail toorluk dəwalaxmaqçı bolsa əzi yaman aqiwətni kəridu. Gitler gəwdilik bir misalidur. ■ **34:10** Wəh. 14:11; 19:3 □ **34:11** «Qəl huwkuxi ... qirkirioquqi huwkuxlar ...qong huwkux.. » — muxu ayəttiki kux-haywanlarning nemə ikənlikini top-toorəşa deyix təs. ■ **34:11** Yəx. 13:21,22; Zəf. 2:14; Wəh. 18:2 □ **34:12** «Birsi kelip Edomning esilzadilirini padixahlikini idara qilixqa qakirsa, ulardin heqkim bolmaydu...» — buning baxqa tərijimiliri bar, biraq əsasiy mənisini: — «Edomdiki padixahlikni baxqurux üqün adəm yok»tur. Edomda heqkim, hətta əng yukiri təbikiidikilərmu qalmaydu. □ **34:14** «Tün məhlukliri xu yərdə məkanlixidu» — yaki: «Tün (keqə) əlwastisi xu yərdə məkanlixidu». □ **34:15** «Ok yilan» — buningmu qaysi haywan ikənliki enik əməs.

16 Pərwərdigarning yəgimə kitabidin izdəp oqup baqqin;
Ulardin heqbir quxup qalmaydu;
Heqkaysisining əz jorisi kəm bolmaydu;
Qünki Əzining əqzi ularoşa buyruoşan;
Üning Əz Rohi ularni toplioşan. □

17 Qünki Pərwərdigar Əzi ular üqün qək taxlap,
Əz kəli bilən zeminoşa tana tartip ularoşa təksim kəlip bərgən;
Ular uningoşa mənggügə igidarlık kəlidu,
Dəwrdin-dəwrgiqə xu yərnə makan kəlidu.

35

Hudaning qəl-bayawanni gülləndürüxi, ••• xundaqla Əz məmin-bəndiliri üqün aqқан yoli

1 — Dala həm kəşjirap kətkən jaylar ular üqün huxal bolidu;
Qəl-bayawan xadlinip zəpirandək qeqəkləydu; □

2 U bərk urup qeqəkləydu,
Xadliqqa xadliq kəoxulup təntənə kəlidu;
Liwaning xan-xəripini,
Karməl wə Xarondiki güzəllik wə sür uningoşa berilidu;
Ular Pərwərdigarning xan-xəripini,
Hudayimizning güzəlliki wə həywitini kəridu. □

3 Ajiz kollarni küqləndürümlər,
Əgilip mangidioşan tizlarni qingitinglər; ■
4 Yüriki aqşanlaroşa: — «Qing turunglar! Kərkəmlər!
Mana, Hudayinglaroşa qarap bekinqlər;
Kisas kəlidu — Hudaning həsəb elix küni kəlidu!
U Əzi kəlidu, silərnə kutkuzidu!» — dəng!

5 Andin qarışuning kəzi əqilidu,
Gasning kulaklıri oquq kəlinidu; ■

6 Andin aqşak-tokurlar keyiktək oynaklap səkrəydu;
Gaşining tili nahxa eytidu;
Qünki dalada sular,

□ 34:16 «Pərwərdigarning yəgimə kitabı» — yukirida Yəxaya Hudaning pərmani bilən əzi yazoşan materiyyallarni yioşip Təwrat-kanunliri bilən saqlitip qoyoşan (8-babni kərüng). Keyin u yənə «yəgimə kitab»ni tiloşa aldi (29-babni kərüng). «Pərwərdigarning yəgimə kitabı» bəlkim Yəxayaning əzi yazoşan materiyyalliri wə Musa, Yəxua, Samuil, Dawut qatarlik pəyoşəmbərlər hatiriliwaloşan barlik materiyyallarni kərsitidu. Muxu materiyyallar «Mukəddəs Kitab»ning baxlinixliri boluxi kərek; «Pərwərdigarning kitabı»da heqnersə kəm əməs, bizgə kərek boləşan həmmə təpsilatlar bar, uningda hətta kux-haywanlarning həwirimu bar, degenliktur. Hudaning kux-haywanlaroşa təpsiliy həlda miras kəloşan təksimati hatiriləngən yərdə, Əzining məmin bəndiliri üqün beoşixlimakqi boləşan miraslar Mukəddəs Kitabta tehimu enik hatiriləklik bolmamdu? «Mukəddəs Kitab»tin izdəp oquq bekinq!» «Əzining əqzi ularoşa buyruoşan» — Hudaning əqzi buyruoşan, əlwəttə. □ 35:1 «Dala ... ular üqün huxal bolidu» — Yəxaya dəsləptə «ular»ning kim ikənlikini deməydu. Bilix üqün bəxarətni ahirişiqə (9-ayətikiqə) oquş kərek! (bu səzlər «Rim.» 8:19-22 bilən munasiwətlilik). □ 35:2 «Liwaning xan-xəripini, Karməl wə Xarondiki güzəllik wə sür...» — Liwan, Karməl wə Xaronlarning əlahidilikliri yukirida, 33-bab, 9-ayəttiki izahəttə təswirlinidu. «ular Pərwərdigarning xan-xəripini... kəridu» — «ular» — 1-ayəttiki izahəttə karang. ■ 35:3 İbr. 12:12 ■ 35:5 Mat. 9:27; 11:5; 12:22; 20:30; 21:14; Yh. 9:6

Qəl-bayawanlarda dərya-əkinlar uroqup taxidu;■

⁷ Pizqirir qəl-jəzirə kəlqəkkə,
Qanqkiqan yərlər bulaklarəa aylinidu;
Qilbərilerinə makani — ular yatqan jay,
Qomux wə yekənlər əsüp, qimənlikkə aylinidu.

⁸ Xu yərdə egiz kətürülgən bir yol,
Tüptüz bir yol bolidu;
U «pak-muqəddəslikning yoli» dəp atilidu;
Napaklar uningdin ötükə bolmaydu,
Xu yol məhsus xular üqün bekitilip yasaləanki, —
Həttə nadanlarmu uningda ezip kətməydu;□

⁹ Xu yərdə xir bolmaydu,
Uning üstigə heq yirtkuq haywan qikmaydu;
(Ular xu yərdə heq tepilmaydu)
— Nijat arqilik hərlükkə qikqanlar xu yərdə mangidu!□

¹⁰ Pərwərdigarning bədəl tələp kütquzəanliri kaytip kelidu,
Küyləni eytip Zionəa yetip kelidu;
Ularınə baxlirəa mənəgğülük xad-huramlik kənidu;
Ular huxallik wə xadlikka qəmgən bolidu;
Kayəu-həsərt həm uq-nadəmətlər bədər kaqidu. □ ■

36

Krizis — Asuriyə padixahining besip kirixi

¹ Həzəkiyaning on tətinqi yili xundak boldiki, Asuriyə padixahı Sənnahərib Yəhədaning barlik kəl'ə-qorəanlik xəhərlirigə hujum kilip qikip, ularni ixəal kildi. ■ ² Andin Asuriyə padixahı «Rab-Xakəh» *degən sərdarni* qəng bir qəxun bilən Lakix xəhəridin Yerusaleməa əwətti. U Kir yuəuqilarning etizining boyidiki yolda, yukiri kəlqəkning norining bexiəa kelip turdi.□

■ **35:6** Mat. 9:32; 11:5; 15:30; 21:14; Yh. 5:8, 9; 7:38, 39; Ros. 3:2; 8:7; 14:8 □ **35:8**

«Xu yərdə egiz kətürülgən bir yol, tüptüz bir yol bolidu» — yolning nəgə baridəanlikini deməydu; bilix üqün 10-ayətikiə oqux kerək. □ **35:9** «Nijat arqilik hərlükkə qikqanlar»

— bolsa ibraniy tilida birlə səz («gaal») bilən ipadilinidu. Muxu səzni toluq qixinx üqün 41:14-ayətning izahətini kəring. □ **35:10** «Pərwərdigarning bədəl tələp kütquzəanliri kaytip kelidu... kayəu-həsərt həm uq-nadəmətlər bədər kaqidu» — bexarəttiki wəkələr

İsrailning Musa pəyqəmbər arqilik kütquzəanlikəa oħaydu; xundakla bu ixlarni yəngi bir «Misirdin qikix» degili bolidu. Oqurmənlərgə Təwrəttiki «Misirdin qikix» degən kisiəni

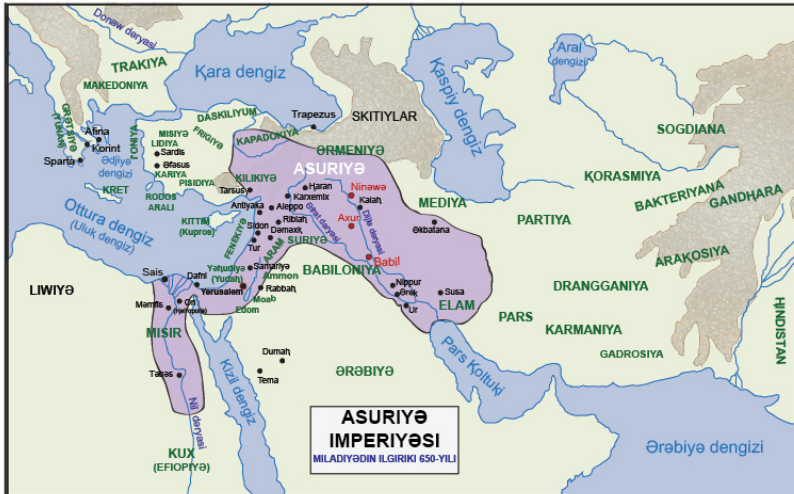
oqusa, xu qəqdiki wəkələni muxular bilən təpsiliy halda selixturux nahəyiti əhmiyətlilik bolidu. Muxu «qikip-kütquzux» bolsa «Misirdin qikix»tin nəqqə həssə uluq, nəqqə həssə xərəplik

bolidu. Keyin kərimizki, Huda kütquzəan həlk pəkət Misirdin əməs, bəlkə pütkül dunyadin qikip kütquzulidu. Ular qorqunqluk dəxt-bayawandin ötuxining ornida, əzlirini qarxi alidəan,

qimənbaəqə aylandurəlan zemindin ətidu; yol həmmə adəm üqün tüz, onguxluk, rawan həm hətərsiz bolidu. ■ **35:10** Wəh, 21:4 ■ **36:1** 2Pad. 18:13; 2Tar. 32:1 □ **36:2** «Rab-Xakəh»

— bəlkim Asuriyəning padixahining bax məsliqətqisining adəttiki unwani boluxi mumkin. «Kir yuəuqilarning etizining boyidiki yolda, yukiri kəlqəkning norining bexi» — muxu jay əslidə dəl Yəxaya Ahaz padixah bilən kəruəxup, Asuriyəning tajawuzi toəruəluk agahlandurəlan

jay (7-babni kəring).

Asuriyə imperiyəsi - miladiyadin ilgiri 650-yili

³ Xuning bilən Hülkiyaning oqli, ordini baxkuridioqan Eliakim, ordining diwanbegi bolqan Xəbna wə Asafning oqli, orda mirzibegi bolqan Yoahlar uning yeniqə kəldi ⁴⁻⁵ wə Rab-Xakəh ularqə mundaq dedi: — Silər Həzəkiaqə: — «Uluş padixah, yəni Asuriyə padixahı sanga mundaq dedi, dənglar: —

«Sening muxu ixəngən tayanqing zadi nemiti?

Sən: (u pəkət gəpla, halas!) —

«Uruş kiliş tədbir-məslihətimiz həm küqimiz bar» — dəysən; sən zadi kingə tayinip mənqa qarxi öktə köpisən? □ ⁶ Mana, sən yeriki bar axu komux həsa, yəni Misiroqə tayinisən! Birsı uningqə yələnsə, uning qolioqə sanjip kiridu; manə Misir padixahı Pirəwngə tayanqanlarning həmmisi xundaq bolidu!■

⁷ Əgər sən mənqa: «Biz Hudayimiz bolqan Pərwərdigarqə tayinimiz» — desəng, Həzəkiaqə özi Yəhudadikilərgə wə Yerusalemdikilərgə: «Silər pəkət Yerusalemdiki muxu ibadətqah aldidila Pərwərdigarqə ibadət kilişinglar kerək» dəp, xu Pərwərdigarqə ataloqan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarıni yök kiliwəttioq? Ular axu Pərwərdigarning yukiri jaylıri əməsmidi?□

□ 36:4-5 «Sən: (u pəkət gəpla, halas!) — «Uruş kiliş tədbir-məslihətimiz həm küqimiz bar» — dəysən; sən zadi kingə tayinip mənqa qarxi öktə köpisən?» — muxu gepigə qarışqanda, Asuriyədikilərnig Yəxayaning «Pəkət Pərwərdigarqə tayiniximiz kerək» degən bexarətliridin həwiri bar idi. ■ 36:6 Əz. 29:6, 7 □ 36:7 «Həzəkiaqə ...: «Silər pəkət Yerusalemdiki muxu ibadətqah aldidila Pərwərdigarqə ibadət kilişinglar kerək» dəp, xu Pərwərdigarqə ataloqan «yukiri jaylar»ni həm qurbangahlarıni yök kiliwəttioq? Ular axu Pərwərdigarning yukiri jaylıri əməsmidi?» — Musa pəyqəmbərgə wəhiy kiliqan qanunqə asasən, Israillər pəkət Yerusalemdiki ibadətəhanidiki qurbangahqə qurbanlıq kilişqə bolati. Əslidə Həzəkiaqə muxu pərmanqə asasan: (1) buprəslək kiliqan qurbangahlarıni həm (2) hata yol bilən «Pərwərdigarqə atap» kuruloqan, ibadət kilişqə beoxilənoqan «yukiri jaylar»ni yokaqkan. Rab-Xakəh xu gəp bilən uni angliqoq İsrailəni qaymukturmakqı idi, əlwəttə.

8 Əmdi hojam Asuriyə padixahi bilən bir tohtamoşa kəl: — «Əgər səndə atka minəligüdək əskərliring bolsa, mən sanga ikki ming atni bikaroşa berəy!» □ 9 Səndə undaqlar bolmisa, hojamməg əməldarlırining əng kiçiki boləjan atn ləxxək bəxini kəndakmu qəkındürələysilər?! Sən jəng hərwiliri wə atlırni elix üçün Misiroşa tayinəsən tehi!

10 Mən əmdi muxu zeminni həlak kəlix üçün Pərwərdigarsiz kəldimmu? Pərwərdigar dər wəxə manga: «Muxu zeminni həlak kəlixkə qikkən!» — dedi!»»

11 Eliakim, Xəbna wə Yoah Rab-Xakəhgə: —

«Pəkirlirioşa aramiy tilida səzlisilə; biz buni güxinimiz. Bizgə ibranıy tilida səzlimisilə, gəpliri sepilda turoşanlarning kulikişoşa kirmisun!» — dedi. □

12 Birəq Rab-Xakəh: —

«Hojam meni muxu gəpni hojanglaroşa wə silərgilə eytixkə əwətkənmu? Muxu gəpni silər bilən birliktə sepilda oluroşanlaroşa deyixkə əwətkən əməsmu? Qünki ular silər bilən birliktə əz pəkini yegüqi həm əz süydükini iğküqi bolidu!» — dedi. □ ■

13 Andin Rab-Xakəh ibranıy tilida yukiri awaz bilən: — «Uluş padixah, yəni Asuriyə padixahining səzlırini anglap qoyunglar!» — dəp warkiridi.

14 «Padixah mundaq dəydu: —

«Həzəkıya silərnı aldap koymisun! Qünki u silərnı kütquzalmaydu.

15 Uning silərnı: — «Pərwərdigar bizni jəzmən kütquzidu; muxu xəhər Asuriyə padixahining kəlioşa qüxüp kətməydu» dəp Pərwərdigaroşa tayanduruxioşa yol koymanglar!». 16 Həzəkıyoşa kulak salmanglar; qünki Asuriyə padixahi mundaq dəydu: —

«Mən bilən sülhəlixip, mən tərəpkə ötünglar; xundak kilsanglar hər biringlar özünqlarning üzüm baringidin həm özünqlarning ənjür dərıhidin məwə yəysilər, hər biringlar əz su kəlqıkinglardın su iğısilər;

17 ta mən kəlip silərnı buşdaylık həm xarablık bir zeminoşa, neni bar həm üzümzarlırı bar bir zeminoşa, — zemininglaroşa ohxax bir zeminoşa apirip koyoquqə yəp-iqiweringlar! □

18 Həzəkıyaning silərgə: — «Pərwərdigar bizni kütquzidu» dəp ixəndürüxigə yol koymanglar! Əl-yurtlarning ilah-butlırining biri əz zemini Asuriyə padixahining kolidin kütquzoşanmu? 19 Hamat wə Arpad degən yurtlarning ilah-butlırı keni? Səfarwaim xəhiringning ilah-butlırı keni? Ular Samariyəni mening kolumdin kütquzoşanmu?! 20 Muxu əl-yurtlarning ilah-butlıridin əz zemini kütquzoşan zadi kim bar? Xundak ikən, Pərwərdigar Yerusalemnı mening kolumdin kütquzalamdu?»».

21 Anglişuqılar süküt kəlip uningəşa jawabən heqkəndak bir səz kilmidi; qünki padixahning buyruki xuki: —

«Uningəşa jawab bərmənglar».

□ 36:8 «Əgər səndə atka minəligüdək əskərliring bolsa, mən sanga ikki ming atni bikaroşa berəy!» — bu kinayilik gəp, əlwəttə. Adəttiki qaşqlarda Yəhudadə atlar nəhayiti az idi. Uruş wəktidə təhimu azlap kətətti. Atlık əskərlər əməs, həttə addiy əskərlərmu nəhayiti az idi. □ 36:11 «Pəkirlirioşa aramiy tilida səzlisilə» — həzirkı Suriyəning kona ismi «Aram» idi. Kona zamandə «Suriyə tili» «aramiy tili» deyilətti. Asuriyəmu aramiy tilini ixlitətti. □ 36:12 «... Ular silər bilən birliktə əz pəkini yegüqi həm əz süydükini iğküqi bolidu!» — xəhər muhasirigə qüxüp, aqarqılık wə usuzluqta qəloşandə adəmlər dər wəxə muxundak kəlixı mumkin.

■ 36:12 2Pad. 18:27 □ 36:17 «mən kəlip silərnı buşdaylık həm xarablık bir zeminoşa, — zemininglaroşa ohxax bir zeminoşa apirip koyoquqə yəp-iqiweringlar!» — muxu gəplər qıraylık boləjini bilən mənisi enikki: — «Mening əsirlirim, kullirim bolisilər!» degənlik. Yukiridə eytkinimizdək, Asuriyə padixahi uqioşa qikkən hiyligər aldəmqi idi.

²² Andin Hilkıyaning oşli, ordini baxquridoşan Eliakim, orda diwanbegi Xəbna wə Asafning oşli, orda mirzibegi Yoahlar kiyim-keqəklirini yirtixip, Həzəkıyaning yenioşa kelip, Rab-Xakəhning gəplirini uningöşa uqturdi.

37

Həzəkıyaning dua kılıxi — Pərwərdigarning jawabi 2Pad. 19

¹ Xundak boldiki, Həzəkıya buni anglioşanda, kiyim-keqəklirini yirtip, özini bez bilən kaplap Pərwərdigarning öyigə kirdi. □ ² U Hilkıyaning oşli, ordini baxquridoşan Eliakim, orda diwanbegi Xəbna wə kahınlarning aksakallirini bez yepinqaklioşan peti Amozning oşli Yəxaya pəyoşəmbərgə əwətti. ³ Ular uningöşa: —

«Həzəkıya mundak dəydu: —

«Balilar tuşulay dəp qaloşanda anining tuşkudək həli qalmioşandək, muxu kün külpət quxidoşan, rəsua wə mazaq kılınıdoşan bir kündur.

⁴ Öz hoşisi bolioşan Asuriyə padixahı tirik Hudani mazaq kılıxka əwətkən Rab-Xakəhning gəplirini Pərwərdigar Hudaying nəzirigə elip tingxisa, bularni anglioşan Pərwərdigar Hudaying xu gəplər üqün uning dəkkisini berərmikin? Xunga kəp qaloşan qaldılar üqün awazingni kətürüp, bir duayingni bərsəng» — dedi.

⁵ Xu gəplər bilən Həzəkıyaning hizmətkarlıri Yəxayaning aldioşa kəldi.

⁶ Yəxaya ularöşa: —

«Hoşayininglaröşa: — «Pərwərdigar mundak dedi: —

«Asuriyə padixahining qaparmənlirining sən anglioşan axu manga kupurluk kılıquci gəpliridin kərkma; □ ⁷ Mana, Mən uningöşa bir roşni kərgüzimən; xuning bilən u ioşwani anglap, öz yurtioşa kaytidu. U öz zemində turöşanda uni kılıq bilən öltürgüzimən» — dənglar» — dedi.

⁸ Rab-Xakəh kəlgən yoli bilən kaytımangöşanda, Asuriyə padixahining Lakix xəhiridin qekingənlikini anglap, uning yenioşa kəldi; Asuriyə padixahı Libnah xəhirigə qarxi jəng kiliwatkanidi. ⁹ Andin padixah: «Efiopiyyə padixahı Tirhakah sizgə qarxi jəng kılmaqci bolup yoloşa qikti» degən həwərnə anglidi. Xu həwərnə anglioşanda u yənə Həzəkıyaöşa əqlərnə mundak hət bilən əwətti: —□

¹⁰ «Silər Yəhuda padixahı Həzəkıyaöşa mundak dənglar: —

«Sən tayınıdoşan Hudayingning sanga: «Yerusalem Asuriyə padixahining kolioşa tapxurulmaydu» deginigə aldanma; ¹¹ Mana, sən Asuriyə

□ **37:1 «Pərwərdigarning öyi»** — Uning (Sulayman padixah quroşan) ibadəthanisi. □ **37:6**

«Hoşayininglaröşa: — «Pərwərdigar mundak dedi: — «Asuriyə padixahining qaparmənlirining sən anglioşan axu manga kupurluk kılıquci gəpliridin kərkma...» — Yəxayaning muxu jawab səzlırini (6-7-ayətlərnə) dikqət bilən okuşingiz, u Həzəkıyaning təlipi boyiqə dua kılımay, bəki biwasitə həwərqilərgə jawab bərdi. Qünki u alliburun həlkə wə Həzəkıya Asuriyə toşruluk nuroşun bəxarətlərnə kılışan. Huda muxu pəyt-əhwal toşruluk Israilöşa ukturoşanidi (məsilən, 10-bab, 5-21-ayətlərnə, 14-bab, 24-25-ayətlərnə kəşung). Biraq Həzəkıya wə ordısidikilər muxularni wə uningdin baxka kəşən karamət məjizilərnə (keyinki 38-babnimu kəşung) pütünləy untup qaloşandək kılatti. □ **37:9 «Efiopiyyə padixahı Tirhakah sizgə qarxi jəng kılmaqci bolup yoloşa qikti»** — bu ix əmalıyat əməs, həmdə u qaoşda mumkin bolmioşanidi. Biraq Huda Əzi əwətküzgən «aldamqi roş»ning təsiri bilən uni ixəndürgən.

padixahlirining həmmə əl-yurtlarni nemə kıləjanlirini, ularni ilah-butliriya atap halak kıləjanlikini angliəjansən; əmdi özüng kandaqmu kutkuzulsən? □ 12 Ata-bowilirim halak kıləjan əllərni bolsa, ularning ilah-butliri kutkuzəjanmu? Gozan, Haran, Rəzəf xəhəridikilərniqu? Telassarda turojan Edənlərniqu? 13 Hamat padixahi, Arpad padixahi, Səfarwaim, Hena həm Iwwah xəhərlirining padixahliri kəni?» □

14 Həzəkiya hətni əkəlgüqilərnəng kolidin elip oqup qikti. Andin u Pərwərdigarning öyigə kirip, Pərwərdigarning aldiya hətni yeyip koydi.

15 Həzəkiya Pərwərdigarəya dua kilip mundak dedi: —

16 «I kerublar otturisasi turojan, samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, Israilning Hudasi: —

Sən Özüngdursən, jahandiki barlik əl-yurtlarning üstidiki Huda pəkət Özüngdursən; asman-zeminni Yaratuqışən. □ 17 I Pərwərdigar, kulikingni təwən kilip angliəjaysən; kəzüngni aqkaysən, i Pərwərdigar, kərgəysən; Sənnaheribning adəm əwətip mənggü hayat Hudani hakarətləp eytkən həmmə gəplirini angliəjaysən! 18 I Pərwərdigar, Asuriyə padixahliri həkikətən həmmə yurtlarni wə xularəya bəkəndi boləjan yurtlarnimu harabə kilip, □ 19 Ularning ilah-butlirini otkə taxliwətkən; günki ularning ilahliri ilah əməs, bəlki insan kəli bilən yasaləjanlar, yəraq wə tax, halas; xunga Asuriyəliklər ularni halak kildi.

20 Əmdi, i Pərwərdigar Huda yiməz, jahandiki barlik əl-yurtlarəya Sening, pəkət Seningla Pərwərdigar ikənlikingni bildürəx üqün, bizni uning kolidin kutkuzəjaysən!».

21 Xuning bilən Amozning oqli Yəxaya Həzəkiyaəya səz əwətip mundak dedi: —

— Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Sən Manga Sənnaherib toqruluk dua kılixing bilən,

22 Pərwərdigarning uningəya karita degən səzi xudurki: —

«Pak kiz, yəni Zionning kizi seni kəmsitidu,

Seni mazaq kilip külidu;

Yerusalemning kizi kəyninggə qarap bexini qaykaydu;

23 Sən kimni mazaq kilip kupurluk kilding?

Sən kimgə qarxi awazingni kətürp,

Nəziringni üstün kilding?

□ 37:11 «ularni ilah-butliriya atap halak kıləjanlikini angliəjansən» — «ilah-butliriya atap halak kili» degən səz, ibraniy tilida pəkət bir səz bilənla, yəni ««haram» kili» ya ««həram» kili» bilənla ipadilidinu. □ 37:13 «Gozan, Haran, Rəzəf xəhəri.. Telassar.. Hamat.., Arpad ..., Səfarwaim, Hena həm Iwwah...» — (12-13-ayətlərdə kərsitilgən) muxu xəhərlərnəng bəzilirining nədə ikənlikini həritidin kərgili bolidu, bəziliri bizgə bügüngə kədər namaləm.

□ 37:16 «I kerublar otturisasi turojan... Pərwərdigar» — mukəddəs ibadəthanidiki əng ičkiri öy, yəni «əng mukəddəs jay» degən öydə, Hudaning «rəhim kərsitidiəjan orun-təhti» («kafarət təhti») («rəhimgəh») bar idi. Muxu orunda Huda Israilning alahidə kurbənləklirining kənlirini nəbul kılatti. Orunning ikki tərripining hər biridə altundin yasaləjan, təhtə kərsitiləjan birdin «kerub» bar idi. Musaning dəwridin Əzakiyal pəyqəmbər dəwrigiqə Hudaning parlak xan-xəripi sirlək halda «kafarət təhti»ning üstidə, yəni «kerublar otturisasi» turatti. Kerublar bolsa intayin küqlük birhil pərixitilər bolup, Hudaning qıkarəjan həküm-jazalirini bəjiridu. «Kerublar otturisasi turojan» degini, «Sən bizgə yəqinləxən həm bizgə rəhim kərsətməqci boləjan Hudasan» degənliktur. □ 37:18 «xularəya bəkəndi boləjan yurtlar..» — ibraniy tilida səzmusəz təjimi kıləjanda «bəkəndi» degən səz yok, Baxka birhil təjimi «xularəya» — Biz xərhləx üqün «bəkəndi» koxtuk.

Israildiki Mukəddəs Boluquçioğa qarxi!□

²⁴ Kulliring arkilik sən Rəbni mazak kılıp: —
«Mən nuroşunliqan jəng hərwilirim bilən taql qoqqiliriqta,
Liwan taql baqırliriqta yetip kəldimki,
Uning egiz kedir dərəhlirini, esil qarışaylirini kesiwetimən;
Mən uning əng yukiri egizlikigə yamixip qikip,
Uning əng bük-baraxsan ormanzarliqioğa kirip yetimən.□

²⁵ Özüm kuduk kolap su iqtim;
Putumning uqudila mən Misirning barliq dərya-əstənglirini qurutuwəttim
— deding.□

²⁶ — Sən xuni anglap bəkmioqanmiding?
Uzundin buyan Mən xuni bekitkənmənki,
Kədimdin tartip xəkilləndürgənmənki,
Həzir uni əməlgə axurdumki,
Mana, sən kəl'ə-koroqanliq xəhərləni harabilərgə aylandurdung;

²⁷ Xuning bilən u yərdə turuwatqanlar küqsizlinip,
Yərgə qaritip koyuldi, xərməndə kılındi;
Ular etizdiki ottək,
Yumran kək qəplərdək,
Əgzidiki ot-qəplər əsməy qurup kətkəndək boldi.□

²⁸ Birək sening olturoşiningni, ornungdin turoşiningni, qikip-kirginingni
wə Manga qarxi qəljirlixip kətkiningni bilimən;

²⁹ Manga qarxi qəljirlixip kətkənlikingning, həkawurlixip
kətkənlikingning kuliqimoğa yətkini tūpəylidin,
Mən karmiqimni burningdin ötküzimən,
Yuginimni aqzinqoğa salimən,
Əzüng kəlgən yol bilən seni qayturimən.□

³⁰ I *Həzəkıya*, xu ix sanga alamət bexarət boliduki, —
Muxu yili əzlükidin əskən,
Ikkinqi yili xulardın qıqqanlarmu rizqınglar bolidu;
Üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm kəqətlirini tikisilər;

□ **37:23 «kupurluk»** — kim özini Hudaning ornida qoyup, «həmmə ixni kılalaymən» desə, kupurluk kılqan bolidu, xundakla haman bir küni yiktilidu. □ **37:24 «Uning əng bük-baraxsan ormanzarliqi»** — bu ayəttiki «bük-baraxsan» degən söz ibraniy tilida «Karməl» degən söz bilən ipadilididu. Karməl bolsa Israilling əng munbət wə qırayliq jayı idi. Xuning bilən padixahning «uning «Karməl» ormanzarliqioğa kirimən» degini «uning (Liwaning) əng qırayliq jayıoğa (həq tosaluqsız) barimən» degəndək po atidiqan mənini ipadiləytti; çünki Liwanda «Karməl» degən jay yok. □ **37:25 «...putumning uqudila mən Misirning barliq dərya-əstənglirini qurutuwəttim»** — yukiriki 24-ayəttə padixah özining təs ixlarni kılalaydiqanliqini, məsilən, Liwan rayonidiki əng yukiri taqlarəğa qıkalaydiqanliqini (kəqmə mənisi, bəkim aliyanap, küqlük padixahlərdin üstünlükkə erixidiqanliqini kərsitidu), əng esil nərsilərgə erixidiqanliqini təswirləydu. Muxu 25-ayəttiki «putum... qurutiwəttim» degini, dehqanning puti bilənla topini ittirip erikni tosup, suni qurutiwətkinidək, «Mən halisamla nəhayiti asanla hərəkəndək ixni kılalaymən, hətta Nil dəryasinimu qurutiwətləymən» degən mənmənlikni bildürməqki. □ **37:27 «əgzidiki ot-qəplər...»** — bu ibarining baxqa hil təjimiilirini uqritix mumkin. □ **37:29 «Mən karmiqimni burningdin ötküzimən, yuginimni aqzinqoğa salimən...»** — Asuriyə padixahləri muxundək rəhimsiz yol bilən əsirləni yalap mangatti.

Ulardin qiqqan mewilərnı yəysilə.□

31 Yəhuda jəmətıdıkı kutuloqan qaldısı bolsa yənə təwəngə qarap yiltiz tartıdu,

Yükırıqə qarap mewə berıdu;

32 Qünki Yerusalemdin bir qaldısı, Zion təqıdın qeqıp kutuloqanlar qıqıdu;

Samawı qoxunlarınq Sərdarı bolıqan Pərwərdıqarnıq otluq muhəbbıtı muxunı ada qılıdu.

33 Xunga Pərwərdıqar Asuriyə padıxaı toqruluk mundaq dəydu: —

U nə muxu xəhərgə yetip kəlməydu,

Nə unıngə bir tal oqmu atmaydu;

Nə qalkanni kətürüp aldıqə kəlməydu,

Nə unıngə qarıtə qaxalarnımu yasımaydu.

34 U qaysı yol bilən kəlgən bolsa,

Xu yol bilən qaytıdu wə muxu xəhərgə kəlməydu, — dəydu Pərwərdıqar.

35 — Qünki Əzüm üqün wə Mening kulum Dawut üqün bu xəhərnı ətrapıdıkı sepildək qoıdıp qutquzımən». ■

36 Xuning bilən Pərwərdıqarnıq Pərixıtısı qıqıp, Asuriyəliklərnıq bargahıda bir yüz səksən bəx ming əskərnı urdı. Mana, kixilər ətıgəndə ornıdın turıqanda, ularnıq həmmısınıq əlgənlikını kərdı! □ ■ 37 Xunga Asuriyə padıxaı Sənnaherib qekinip, yolə qıqıp, Ninəwə xəhırıgə qaytıp turdı. 38 Xundaq boldıkı, u əz butı Nısrəkıng buthanısıda unıngə qoqunuwatqanda, oqullırı Adrammələk həm Xarezər unı qılıqlap əltürüwətti; andın ular Ararat degən yurtqə qeqıp kətti. Uning oqlı Esarhaddon unıq ornıda padıxaı boldı. □

38

«Yəxaya»ning ikkinqı qısmı ••• Həzəkıyanıq eoqır kesılgə gırıptar boluxı wə duası

¹ Xu künlərdə Həzəkıya əjəl kəltürgüqı bir kesəlgə muptıla boldı. Amoznıq oqlı Yəxaya pəyoqəmbər unıq qexıqə berıp, unıngə: — Pərwərdıqar mundaq dəydu: —

□ 37:30 «I Həzəkıya, xu ix sangə alamət bexarət bolıdıkı, — muxu yılı əzlükıdın əskən, ikkinqı yılı xulardın qıqqanlarmu rızqınglar bolıdu; üqınqı yılı bolsa terıysılər, orısılər, üzüm kəqətlırını tikısılər; ulardın qıqqan mewılərnı yəysılər» — muxu məjızə ixənq-ətıqadnı küqəytıx üqün həm həlkni qutquzux üqün berılgən. Urux waqtıda terıqıqlıq qılıx mumkın əməs; Asuriyə qoxunı kətkəndın keyınkı yılıdım, bəlkım qoxunıdın qaloqan qısmılırı yənıla parakəndıqlıq qılıxı mumkın ıdı. Xunga məjızə üqınqı yılıqə sozulıdu. «Üzüm kəqətlırını tikısılər... mewısını yəysılər» degən wədə, tınlıq məzgılning uzun bolıdıqanlıkını kərsıtıdu (üzüm tallırını əstürüxkə uzun waqıt ketıdu, əlwəttə). Kixılərnıq Asuriyə qoxunlırınıq tuyuksız qekinıxını «tasadıpylıqtın» deməslikı üqün, bu ikkinqı məjızə berıldı. Xundaqtımu, Təwrattıkı «Padıxaılar» degən qısmıqə qarıqanda, həklər yənıla ikki məjızını tezla untup Hudaqə wapasızlıq qılıwərdı. ■ 37:35 2Pad. 20:6 □ 37:36 «Pərwərdıqarnıq Pərixıtısı» — Təwrat dəwridə intayın əlahıdə xəhs ıdı. Bəzi ıxlarda U Hudanınq ornıda kərünətti (məsilən, «Yar.» 18-babnı kərüng). ■ 37:36 2Pad. 19:35 □ 37:38 «U əz butı Nısrəkıng buthanısıda unıngə qoqunuwatqanda, oqullırı Adrammələk həm Xarezər unı qılıqlap əltürüwətti» — muxu wəqə, Sənnaherib İsrıldın qekinıxtın 20 yıl keyın (miladıyədin ılgırıkı 681-yılı) boldı.

— Öyüng toqıruluk vəsiyət kılqın; çünki əjəl kəldi, yaxımaysən, — dedi. □

² Həzəkia yüzini tam tərəpkə kılıp Pərwərdigarəya dua kılıp:

³ — I Pərwərdigar, Sening aldingda həkikət wə pak dil bilən mengip yürgənlikimni, nəziring aldingda durus bolqan ixlarni kılqanlikimni əsləp koyqaysən, — dedi.

Wə Həzəkia yiqlap ekıp kətti.

⁴ Andin Pərwərdigarning sözi Yəxayaəya yetip mundak deyildi: —

⁵ Berip Həzəkiaəya mundak deyin: —

Pərwərdigar, atang Dawutning Hudasi mundak dəydu: —

«Duayingni anglidim, kəz yaxliringni kərdüm; mana, künliringgə yənə on bəx yil kəximən; □ ⁶ Xuning bilən Mən seni wə bu xəhərni Asuriyə padixahining kolidin kutkuzimən; Mən sepil bolup bu xəhərni koşdaymən.

⁷ Xuning bilən Pərwərdigarning Əzi eytkən ixini jəzmən kildioqanlikini sanga ispatlax üçün Pərwərdigardin mundak bexarətlik alamət boliduki,

⁸ Mana, Mən kuyaxning Aħaz padixah kuroqan pələmpəy üstigə qüxkən sayisini on kədəm kəynigə yandurimən».

Xuning bilən kuyaxning qüxkən sayisi on baskuq kəynigə yandi. □ ■

Həzəkianing öz kesili toqıruluk hatiriliri

⁹ Yəhuda padixahı Həzəkiaya kesəl bolup, andin kesilidin əsligə kəlgəndin keyin mundak hatirilərnı yazdı:

¹⁰ — «Mən: «Əmrümning otturisasi təhtisaraning dərweziliriəya beriwa-timən,

Kəloqan yillirimdin məhrum boldum» — dedim.

¹¹ Mən: — «Tiriklərnıng zeminida turup Hodayim Yahni, Yahni kərəlməydiəyan,

Xundakla «həmmə nərsə yok bolqan» jayda turoqanlar bilən billə turup, insannimu kərəlməydiəyan boldum» — dedim. □

¹² Mening turaləyum qarwiqining qədirdək özümdin yətkilip kətti;

Mən bəpkar öz tokuşinini türüwətkinidək həyatimni türüwəttim;

U meni tokux dəstigəhidin kesiwətti;

Tang bilən kəq arilikida Sən *Huda* jenimni alisən;

¹³ Tang atkuqə mən kütüp, özümni tinqləndurup yürimən,

Birəq U xiroəya ohxax həmmə səngəklirimni sunduroqandək kılıdu;

Tang bilən kəq arilikida Sən *Huda* jenimni alisən.

□ **38:1** «Xu künlərdə Həzəkiaya əjəl kəltürgüqi bir kesəlgə muptila boldi» — bu sözlər bilən «Yəxaya» degən kitabning «ikkinqi kismi» baxlinidu. Kirix səzimizni kəring. □ **38:5**

«atang Dawut» — Həzəkiaya Dawut pəyoəmbərnıng on üqinqi əwladi idi. □ **38:8** «...Xuning

bilən kuyaxning qüxkən sayisi on baskuq kəynigə yandi» — Merodak-Baladan (39:1)

Asuriyə padixahı Sənnahərib tərıpidin miladiyədin ilgiriki 702-yili oşulitildi. Muxu ixmu xu yilda bolqan boluxi kərak. Demək, muxu ikki wəxə (Həzəkianing kesəldin saqaytilixi wə uning ixənqisini riəbtəndürüxkə berilgən karamət məjizə) Asuriyəning padixahı tajawuzqılık kılıxtin ilgiri, bəlkim miladiyədin ilgiriki 703- yaki 702-yili yüz bərgən (39-babtiki izahətlərnı kəring).

■ **38:8** 2Pad. 20:7-9 □ **38:11** «Yahni, Yahni kərəlməydiəyan» — «Yah» degən «Yahwəh»

degənnıng kışka xəkli, demək Pərwərdigarning namining birhil kışkartilip eytilixi. «Yahni,

Yahni kərəlməydiəyan, xundakla «həmmə nərsə yok bolqan» jayda turoqanlar bilən

billə turup, insannimu kərəlməydiəyan boldum» — dedim» — Həzəkiaya: — «Təhtisarada

boləyanda, Hudani yaki adəmnı kərməsliki mumkin» deməkqi əməs; təktiləydiəyan ix tirik turup

kərxü pərsitudin məhrum boluxtur. Təhtisaraning əhwəlining qandək ikənlikidin biz 14-babta

azrak məlumat alalaymiz.

14 Mən qarlıoƣaq yaki turnidək wiqirlap yürimən;
Pahtəktək aƣ-uƣ urimən;
Kəzlirim yukirioƣa qarax bilən ajizlixip ketidu;
I rəb, meni zulum basti!
Jenimoƣa kepil boləjin!■

15 Nəmə desəm bolar? Qünki U manga söz kildi wə Əzi muxu ixni kildi!
Jenim tartƣan azab tūpəylidin mən bar yillirimda kədəmlirimni sanap besip awaylap mangimən.

16 I Rəb, adəmlər muxundak sawaƣlar bilən yaxixi kerək;
Rohim muxu sawaƣlardin həyatini tapidu;
Sən meni əslimgə kəltürüp, meni həyat kilding!

17 Mana, özümning bəht-tinqliƣim üçün azab üstigə azab tarttim;
Manga boləjan səyğüng tūpəylidin jenimni həlakət həngidin qıƣardingsən;
Sən həmmə gunahlırimni kəyninggə qerüwəttingsən.

18 Qünki təhtisara Sanga rəhmət eytalmaydu;

Ölüm Seni mədhıyılıyməydu;
Həngəƣa qüxiwatƣanlar Sening həƣikət-wapalıƣingoƣa ümid baolıyalmaydu.

19 Özüm bügün ƣilənimdək Sanga rəhmət eytidioƣanlar tiriklər, tiriklərdur;

Ata boləuƣı oqullirioƣa həƣikət-wapalıƣingni bildüridu.

20 Pərwərdigar meni ƣutƣuzuxƣa niyət baolıoƣandur;
Biz bolsaq, ƣaloƣan əmrimizdə hər küni Pərwərdigarning öyidə saz qelip mədhıyə nahxlırimni eytimiz!».□

21 (Yəxaya bolsa: — «Ənjür poxxili təyyarlap, yarısioƣa ƣaplanglar, u əsligə kelidu», degənidi ■ 22 wə Həzəkiya: — «Mening Pərwərdigarning öyigə ƣıƣıdıoƣanlıƣimni ispatlaydıoƣan ƣandaq bexarətlik alamət berilidu?» dəp sorıoƣanıdı).

39

Babil padixahidin kəlgən əlqilər •••• Qoƣ bir hatalıƣ

1 Xu pəyttə Baladanning oqlı Babil padixahı Merodaƣ-Baladan Həzəkiyaning kesəl bolup yetip ƣaloƣanlıƣını həm əsligə kəlgənlikini angliəoƣaƣƣa, Həzəkiyaəƣa hətlərni hədiyə bilən əwətti.□

■ **38:14** Yəx. 59:11 □ **38:20** «Biz bolsaq, ƣaloƣan əmrimizdə hər küni Pərwərdigarning öyidə saz qelip mədhıyə nahxlırimni eytimiz!» — Hudani mədhıyılıydıoƣan bu yaxxi səzlərni ƣiləjini bilən, Həzəkiya öz kəzi bilən kərgən ikki karamət ixni (əzining saƣaytilixi wə 7-ayəttiki məjizini) esidə ƣing saƣlıoƣan əməs. Yukiriki bablarda degəndək, Asuriyə ƣoxunliri besip kirgəndə, u Hudaning 6-ayətə hatiriləngən wədisini untup, həduƣup kətti. Təwəndiki 39-babtiki wəƣədimu u «Kədəmlirimni sanap mangimən» degən öz wədisini untuydu. ■ **38:21**

2Pad. 20:7 □ **39:1** «Xu pəyttə Baladanning oqlı Babil padixahı Merodaƣ-Baladan Həzəkiyaning kesəl bolup yetip ƣaloƣanlıƣını ... angliəoƣaƣƣa, Həzəkiyaəƣa hətlərni hədiyə bilən əwətti» — Merodaƣ-Baladan Asuriyə padixahı Sənnaherib tərripidin miladiyədin ilgiriki 702-yılı oqlitildi. Muxu ixmu xu yilda boləjan boluxi kerək. Demək, 38-, 39-babta təswirləngən ixlar 36- wə 37-babta təswirləngən ixlardin **ilgiri** yüz bərgən. Əmdi nemixƣa ulardin keyin hatiriləngən? Bilimizki, «Yəxaya» (degən kitab)ning 40-66-bablıridiki həwər-bexarətlər, omumiy jəhəttin eytƣanda, keyinki «Babil imperiyəsigə əsir bolup ƣıxkənlər»gə, yəni sürgün boləjan Israillaroƣa, yəni ularning «ƣaldisi» boləjan əwladlırioƣa ƣarıtıldı. Undaƣta 39-bab muxu əƣwalni tonuxturux rolını oynaydu.

² Həzəkia əlqilərnı huxallıq bilən kütüp, uning həzinə-ambarlırıda saklanoğan nərsilərnı kərsətti; yəni kümüxnı, altunni, dora-dərmanlarnı, sərhil maylarnı, sawut-qorallarnı saklaydıoğan öyning həmmisini wə baylıqlirining barlıqını kərsətti; uning ordisi wə yaki pütkül padixahlıqı iqıdiki nərsilərdin Həzəkia yalaroşa kərsətmigən birimu qalmıdı. ³ Andin Yəxaya pəyoələmbər Həzəkianing aldioşa berip, uningdin: — «Muxu kixilər nemə dedi? Ular seni yoqlaxka nədin kəlgən?» — dəp sorıdı.

Həzəkia: — «Ular yirak bir yurttin, yəni Babildin kəlgən», dedi.

⁴ Yəxaya yənə: — «Ular ordangda nemini kərdi?» dəp sorıdı.

Həzəkia: — «Ordangda bar nərsilərnı ular kərdi; baylıqlirinning arısidin ularoşa kərsətmigən birimu qalmıdı» — dedi.

⁵ Yəxaya Həzəkiayoşa mundak dedi: —

Samawı koxunlarning Sərdari boləoğan Pərwərdigarning səzini anglap koyəjin: —

⁶ — Mana xundak künlər keliduki, ordangda bar nərsilər wə bügüngə kədər ata-bowiliring toplaş, saklap koyəoğan həmmə nərsə Babiləoşa elip ketilidu; heqnərsə qalmaydu — dəydu Pərwərdigar, ⁷ — həmdə *Babilliklar* oşullirıngni, yəni özüngdin boləoğan əwladlirıngni elip ketidu; xuning bilən ular Babil padixahining ordisida aşıwat bolıdu. □

⁸ Xuning bilən Həzəkia öz-özigə: «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, *Hudaning* həkikət-wapalıqı bolıdikənoşu» dəp, Yəxayašo: — «Siz eytkən Pərwərdigarning muxu səzi yaxhi ikən» — dedi. □

40

İsrailoşa berilgən təsəlli; ••• Dunyašoşa elip kelingən ümid-təsəlli

¹ Həlkimgə təsəlli beringlar, təsəlli beringlar; dəpla yürıdu Hudayinglar;

² Yerusalemining kəlbıgə səz kılıp uningəoşa jakarlanglarki,

Uning jəbir-japalıq wakıti ahırlaxtı,

Uning kəbihlikı kəqürüm kılındı;

□ 39:7 «...həmdə Babilliklar oşullirıngni, yəni özüngdin boləoğan əwladlirıngni elip ketidu; xuning bilən ular Babil padixahining ordisida aşıwat bolıdu» — kərunüxtə addiy kərunəoğan muxu wəqə üqün nemixka muxu kattik jazalıq səz (6-7-ayətlər) qıqıdu? Pikrimizqə, üq səwəbi bar: — (1) Həzəkia Hudašo: «kədəmlirimni sanap mangimən» deoğan wədini bərgənıdı, ləkin bu kətim Hudadin heq sorımay xundak kıləoğan; (2) Əlqılərnıng kəlgənlikidin u bəlkim: «həzir mən «jahanoşa dangkı qıqқан adəmmən», «kiqik dəlitimizning jahanda ornı bar» dəp təkəbburlıxip kətkən boluxı mumkin. (3) Nuxulardın sirt, biliximizqə Merodək-Baladan Asuriyə imperiyəsıgə qarxi bir ittipakni bərpa kılmaqçı. U «təkəllup kərsıtidioğan» muxu pürsəttin paydılinip, Həzəkianı ittipakka katnıxıxka təkliş kıləoğan. Özini əlümdin kütqüzəoğanlıqını, kuyaxning nurıning «kəynigə yanəoğanlıqı»dək intayın karamət məjizanı kərgən, Hudaning «Mən silərnı Asuriyədin kütqüzimən» deoğan wədisini angliəoğan Həzəkia qandıqmu hudəsiz bir əl-yurt bilən ittipaklıxmaqçı boləoşandı? «Aşıwat» — piqiwetıləoğan adəm, 56-bab, 4-ayəttiki izahatni kərunəoğan. □ 39:8 «...«Siz eytkən Pərwərdigarning muxu səzi yaxhi ikən»» — muxu ayəttə, Həzəkianing öz-özigə deoğanlırı baxkıləoşa, hətta öz jəmətigə boləoğan birhil biəoğan, kəyümsiz pozıtsiyəni bildürıdu. Yəxaya deoğan bəxarət əməliyəttə yüz yıldıın keyin əməlgə axuruloğan; wakıtnıng sozuluxı bolsa bəlkim Yəhudaning keyinki bir padixahı (Yosiya)ning kattik towa kılıxi tüpəylidin bolıdı.

Qünki u Pərwərdigarning qolidin barliq gunahlırining ornioğa ikki həssiləp *mehir-xəpkitini* aldi.□

³ Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini!

«Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, qol-bayawanda Hudayimiz üqün bir yolni kətürüp tüptüz kilinglar!» □ ■

⁴ Barliq jilqilar kətürülüdu, Barliq taq-dənglər pəs kilingidu; Əgri-toqaylar tüzlinidu, Ongqul-dongqul yərlər təkxilinidu.

⁵ Pərwərdigarning xan-xəripi kərünidu, Wə barliq tən igiliri uni təng kəridu; Qünki Pərwərdigarning Əz aqzi xundak söz kılıqan!».■

⁶ — Anglanglar, bir awaz «jakarla» dəydu; Jakarliqıqı bolsa mundak sorap: — «Mən nemini jakarlaymən?» — dedi. *jawab bolsa*: — «Barliq tən igiliri ot-qəptur, halas; Wə ularning barliq wapalıki daladiki gülgə ohxax;■

⁷ Ot-qəp solixidu, gül hazan bolidu, Qünki Pərwərdigarning Rohi üstigə püwləydu; Bərhək, *barliq* həlkmu ot-qəptur!□

⁸ Ot-qəp solixidu, gül hazan bolidu;

□ **40:2 «Yerusalemning kəlbigo söz kılıp uningğa jakarlanglarki,....»** — məzkur həwərnı kimning jakarlıxi kerəklikdi eytilmıdi. Bəlkim muxu söz Hudaning barliq pəyoğəmbərlirogə karitilidu. Kirix sözimizdə deyilginidək, kitabning qalqan kısımliri (40-66-bablar) Yəxayaning emridin keyinki bir dərvidiki Israillar, yəni palandi bolidıqan bir dəwrgə yaqi dəwrlərgə karitilidu; sürgün kılıqıqı Babil imperiyəsi bolıqini bilən, kərüp turimizki, «Yəxaya»ning birinqi kışmidikidək, ikkinqi kışimdiki bəzi bexarətlərmu ahirki zamanlarni kərsitidu. **«Barliq gunahlırining ornioğa ikki həssiləp mehir-xəpkitini aldi»** — ibranıy tilida «gunahlıri üqün ikki həssiləp aldi» deyilidu. Xərhqilərnıng «ikki həssiləp» degən muxu ibarə üstidə bir-birigə ohxap ketidıqan üq hil kəzkarixi bar: — (1) Israil gunahlıri üqün ikki həssə jaza aldi. Israil Hudaning «tunji oqlı» bolup, baxqa əl-millət bilən selixturoqanda, ikki həssə bərikət alidu. U «tunji oqlı» bolup, yənə baxqa əl-millətlər bilən selixturoqanda qobul kılıqan wəhiy-həwirimu kəp. Xunga bularni baxqa əllərgə yətküzüx məs'uliyitimu kəp; gunahı bar bolsa baxqa əl-millətlər bilən selixturoqanda «ikki həssə» artuq jazalinixi kerək. Biraq bu bexarətkə kəriqanda, ularning jazalinix məzgili ahirlaxti. (2) «Ikki həssiləp»ning manisi «dəl gunahıqə mas kelidıqan jaza» degənliktur. (3) Huda Israiloğa zor mehir-xəpket kərsitip, yəni gunahıning ornioğa «ikki həssiləp» mehir-xəpketni yətküzidu. Bizning pikirimiz əyni xundak (61-bab, 7-ayətni kəring). Undakta «ikki həssiləp» bolsa həm kəqürüm kilingix həm Hudaning Rohini, yengi hayatni qobul kilixtin ibarəttur (məsilən, 43-bab, 25-ayəttin 44-bab, 5-ayətkiqə, həm 61-bab, 7-ayətnimu kəring). Mundak zor mehir-xəpketning kelip-qikix sirliri 53-babta axkarilinidu. Muxu üq hil kəzkaraxning kaysisininı toqra boluxidin kət'ıynəzər, omumiyy mənisı xuki, Huda ularni kəqürüm kılmaqqi həm ularoğa mehrıbanlıqini kərsətməkqi. □ **40:3 «Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini! «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, qol-bayawanda Hudayimiz üqün bir yolni kətürüp tüptüz kilinglar!»** — muxu namsiz zatning awazi eytkan yulıyiriki 35-babtiki yol əməs; axu yol Zionoğa kaytkanlar üqün təyyarlanoqan. Muxu yolni bolsa, **Hudaning Əzining** kelixini qarxi elix üqün (səyümlük bir padixah qarxi elinoqandək) **adəmlər** təyyarlıxi kerək. Namsiz zatning awazning bir ipadisini kərxü üqün Injil, «Luqa» 3-bab 1-6-ayətni, «Yuh.» 1:23ni kəring. Xu yərlərdə «namsiz zat»ning dəl qümüldürgüqi Yəhya pəyoğəmbərnıng əzi ikənlikı kərsitilidu. ■ **40:3** Mat. 3:3; Mar. 1:3; Luqa 3:4; Yh. 1:23 ■ **40:5** Yh. 1:14 ■ **40:6** Ayup 14:2; Zəb. 90:5, 6; 102:11; 103:15-16; Yaq. 1:10; 1Pet. 1:24 □ **40:7 «Bərhək, barliq həlkmu ot-qəptur»** — muxu yərdə «həlk» Israil həlkini kərsitidu.

Birak Hundayimizning kalam-sözi mænggügə turidu!»□ ■

9 — I Zionıǝa hux həwər elip kəlgüqi, yukiri bir taǝıǝa qıǝkkin;

Yerusalemıǝa hux həwərni elip kəlgüqi,

Awazingni küǝp kətüǝgin!

Uni kətüǝgin, qǝrkmiǝıǝin!

Yəhudaning xəhərliǝigə: — «Mana, Hundayinglarǝa qaranglar» deǝin!

10 Mana, Rəb Pərwərdigar küq-kudritidə keliwatidu,

Uning biliki Əzi üqün hǝkuk yürgüzidu;

Mana, Uning aloǝan mukapatı Əzi bilən billə,

Uning Əzining in'ami Əzigə həmrəh bolidu.□ ■

11 Kǝyqıǝdək U Əz padisini baǝıǝdu;

U kǝzilarni bilək-kǝliǝa yıǝıǝdu, ularni kuǝaqǝap mangıǝdu,

Emıtküqılərnı U mulayimlik bilən yetəkləydu. ■

İsrailning təngdaxsiz Hudasi

12 Kim dərya-okyanlarning sulirini oqumida əǝpər bəǝgiligən,

Asmanlarni ǝerıǝıǝap bəǝıtkən,

Jahanning topa-qanglirini miǝkallap salǝan,

Taǝıǝlarni tarazıǝda tarazıǝlap,

Dəǝglərnı jıǝgda tartıǝp ornatkən?

13 Kim Pərwərdigarning Rohıǝa yolyoruk bəǝgən?

Kim Uningǝa məǝlıǝətqi bolup əǝtkən?■

14 U kim bilən məǝlıǝətləxkən,

Kim Uni əǝkillik kılıp tərbiyəligən?

Uningǝa həǝküm-həǝkıǝət qıǝıǝıǝ yolıǝda kim yetəkligən,

Yaki Uningǝa bilim əǝtkən,

Yaki Uningǝa yorutulux yolını kim kərsətkən?

15 Mana, Uning aldidə əl-yurtlar Uningǝa nisbətən qeləktə qalǝan bir tamqa sudək,

Tarazıǝda qalǝan topa-qangdək həǝsablınıdu;

Mana, U arallarnı zərriqə nərsidək qǝliǝa alıdu;

16 Pütkül Liwan bolsa *qurbangah* otıǝa,

Uning hāywanlırı bolsa bir kəydürmə qurbanlıǝqǝa yətməydu.□

17 Əl-yurtlar uning aldidə həǝqnərsə əməstür;

Uningǝa nisbətən ular yǝkning arılıǝıǝda,

Kuruk-mənisiz dəp həǝsablınıdu.■

18 Əmđi silər Təǝgrini kimǝə ohxatmaqǝisilər?

□ **40:8 «Ot-qəp solixıǝdu, gül hazan bolıdu; birak Hundayimizning kalam-sözi mænggügə turıdu!»** — xərǝimiz boyıqə, 3-5-ayəttiki awaz qümüldürgüqi Yəhya pəyǝǝmbəǝningki, 6-ayəttiki birinqi namsız zatning awazi Hudaaningki; ikkinqi namsız zatning səl ümidsizlən hāləttə soal sorıǝan awazi yənıla Yəhya pəyǝǝmbəǝningki. Baxǝılar ikkinqi awazni Yəxayaningki yaki namsız bir pəyǝǝmbəǝningki, dəp qaraydu. İkkinqi awazning deǝǝn gəpliri 7-ayətni əz iǝigə alıdu. Huda unıǝǝa 8-ayəttə «ümidsizlənəmə» deǝǝn mənıdə jawab berıdu həǝm 9-ayəttə səzını dawamləstürp, İsrailǝa zor ümid yətküzıdu. ■ **40:8** 1Pet. 1:25 □ **40:10 «Pərwərdigarning biliki»** — toluǝ mənisi keyinki bablarda, bolupmu 53:1də axkarılınu. U bolsa «Pərwərdigarning həǝkkanıy küli»ning baxǝa bir namıdu. ■ **40:10** Yəx. 62:11 ■ **40:11** Yəx. 49:10; Əz. 34:23, 24; Mik. 7:14; Yǝ. 10:11 ■ **40:13** Rim. 11:34; 1Kor. 2:16 □ **40:16 «Pütkül Liwan bolsa qurbangah otıǝa, uning hāywanlırı bolsa bir kəydürmə qurbanlıǝqǝa yətməydu»**

— Liwan ormanlıǝ kəp rayon. Demək, Hudaǝa həǝkıǝiy layıǝıǝ ibadət kılıx üqün Liwandiki barlıǝ dəǝəhlər qurbangahǝa kərək bolıǝıǝan otǝa yetixməydu; uningdiki barlıǝ kala-qoylarmu qurbanlıǝ boluxǝa yetixməydu. ■ **40:17** Dan. 4:32

Uni nemigə ohxitip selixturisilər?■

¹⁹ *Bir butqimu?! Uni hünərwən kəlipka quyup yasaydu; Zərgər uningə altun həl beridu, Uningə kümux zənjirlərnəni soqup yasaydu.*

²⁰ *Yoxsullarning beoixlioudək undək hədiyiliri bolmisa, qiriməydioqan bir dərəhni tallaydu;*

U lingxip kəlmioqudək bir butni oyup yasaxka usta bir hünərwən izdəp qəkiridu.

²¹ *Silər bilməmsilər? Silər anglap bəkmioqanmusilər? Silərgə əzəldin eytilmioqanmidu? Yər-zemin apiridə boləqandin tartip qüxənməywətamisilər?*

²² *U yər-zeminning qəmbirikining üstidə olturidu, Uningda turuwatqanlar uning aldida qəqəqirlərdək turidu; U asmanlarni pərdidək tartidu,*

Ularni huddi makan kəlidioqan qədirdək yayidu;□ ■

²³ *U əmirlərnəni yokka qəkiridu;*

Jahəndiki sotqə-bəglərnəni artuqə qəlidu.■

²⁴ *Ular tikildimu? Ular terildimu? Ularning oqoli yiltiz tarttimu? — Birək U üstigəla püwəp, ular solixip ketidu, Quyun ularni topandək elip taxlaydu.*

²⁵ *Əmdi Meni kimgə ohxatmaqəsisilər? Manga kim təngdəx bolalisun?» — dəydu Muqəddəs Boləquqi.*

²⁶ *Kəzliringlarni yukirioqə kətürüp, qarənglar!*

Muxu məwjudatlarni kim yaratqəndu?

Ularni kim türküm-türküm kəxunlar kəlip tərtpilik əpəqəkidu?

U həmmisini nami bilən bir-birləp qəkiridu;

Uning kəqining uluqluqi, kədrining zorluqi bilən,

Ulərdin birimu kəm qəlmaydu.

²⁷ — *Nemixka xuni dəwərisən, i Yəqup?*

Nemixka mundaq səzləwərisən, i Israil: —

«Mening yolum Pərwərdigərdin yoxurundur,

Hudəyim mening dəwayimoqə erən kəlməy ətiweridu!»?

²⁸ *Silər bilmigənmusilər? Anglap bəkmioqanmusilər?*

Pərwərdigərd — Əbədil'əbədlik Huda,

Jahənnəng kərilirini Yaratqəquidur!

U ya həlsizlanmaydu, ya qarqəmaydu;

Uning oy-biliminəng tegigə hərgiz yətkili bolmaydu.■

²⁹ *U həlidin kətkənlərgə kədrət beridu;*

Maqədursizləroqə U bərdəxliqni həssiləp awutidu.

³⁰ *Hətta yigitlər həlidin kətip qarqəp kətsimu,*

Baturlar bolsa putlixip yikəlsimu,

³¹ *Birək Pərwərdigəroqə təlmürüp kətkənlərnəng kəqi yəngilinidu;*

Ular bürkətlərdək kənat kərip ərləydu;

Ular yügürüp, qarqəmaydu;

Yolda mēngip, həlidin kətməydu!

■ **40:18** Yəx. 46:5; Ros. 17:29 □ **40:22** «qəqəqir» — kiqik bir hil qəkətka. ■ **40:22** Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 44:24 ■ **40:23** Ayup 12:21; Zəb. 107:40 ■ **40:28** Zəb. 147:5

41

Hudaning əl-millətlərgə bərgən təklipi

1 — «I arallar, süküt kılip Mening aldimoğa kelinglar;
Həlkələrmu küçini yengilisun!
Ular yekın kəlsun, söz kılsun;
Tooqra həküm kılix üqün əzara yekınlıxaylı!»

Əllərnin məsilisi — butpərəsliktur ••• Huda Əzini ispatlax üqün bərgən bir bexarət

2 «Kim xərkətiki birsini oyoqıtıp,
Uni həkəkaniylik bilən Əz hizmitigə qakirdi?

U əllərnı uning kəlioğa tapxuridu,
Uni padixahlar üstidin həkümranlik kılduridu;
Ularını uning kiliqioğa tapxurup topa-qangoğa aylanduridu,
Ularını uning okyasi aldıda xamal uquroğan pahal-topandək kılidu. □

3 U ularnı qooqliwetip,
Putini yərgə təgküzməy degüdək mangidu, aman-esənlik iqidə
ətiweridu. □

4 Əlmisaktın tartıp dəwrlərnı «Barlıkka kəl» dəp qakirip,
Bularnı bekitip ada kıloğan kim?
Mən Pərwərdigar Awwal Boləquqidurmən,
Ahiri boləqanlar bilənmu billə Boləquqidurmən;
Mən degən «U»durmən. □ ■

5 Arallar xu ixlərnı kərüp qorkixidu;
Jahanning qət-qetidikilər titrəp ketidu;
Ular bir-birigə yekınlıxip, aldiqə kelidu;

6 Ularınıg hərbiəri öz qoxnisioğa yardım kılip,
Əz kərindixioğa: «Yürəklik bol!» — dəydu.

7 Xuning bilən nəkxaxqı zərgərnı riqbətləndüridu,
Metalnı yapılaqlap bolka oynatquçı səndəlnı bazoğan bilən sokkuçını
riqbətləndürüp: «Kəpxərligini yahxi!» dəydu;
Xuning bilən uni lingxip qalmisun dəp butning putini mihtar bilən
bekitidu. □

□ 41:2 «...uni həkəkaniylik bilən Əz hizmitigə qakirdi?» — sözmuzet tərijimə kıloqanda:
— «Həkəkaniylikning Əzi, (yəni Huda) bu kixini öz puti aldiqə qakirdi?». □ 41:3 «U ularnı

qooqliwetip, putini yərgə təgküzməy degüdək mangidu, aman-esənlik iqidə ətiweridu» —
Yəxaya pəyoqəmbər bexarət kıloğan muxu namsız tajawuzqining ismi keyinrək qıkidu. Muxu yərdə
kərimizki, (1) U kılidioğan uruxlar bək onquxluk bolidu; (2) Uning hərbiy yürüş süriti intayin tez
bolidu; (3) Uning kılidioğan uruxlırı baxka əllərnı hədukturup patiparak kıliwetidu. Baxka birhil
tərijimisi: «U aman-esənlik iqidə, mengip baqmioğan yol bilən kelidu». □ 41:4 «Barlıkka kəl»

— yaki «Yenimoğa kəl». «Əlmisaktın tartıp dəwrlərnı «Barlıkka kəl» dəp qakirip, bularnı
bekitip ada kıloğan kim?» — butning mənisi bəlkim xuki, Huda aldın'ala (pəyoqəmbər arkililik)
eytқан ixtlar yüz bərginidə, əllər bexarətlərnıg tooqra qıkidioğanlikini kəridu. Xundək kılip, ular
Hudaning ularnı gunahlırını taxlap, Əzigə yekın kelip kəqürümigə erixixigə qakiridioğanlikini
kərüp yetidu. «ahiri boləqanlar» — dunyada əng ahiri hatat boləqan insanlarnı kərsətsə kərək.
«Mən degən «U»durmən» — muxu yərdə «U» Hudaning əzini kərsitidu, əlwəttə. ■ 41:4

Yəx. 43:10; 44:6; 48:12; Wəh. 1:17; 22:13 □ 41:7 «Xuning bilən nəkxaxqı zərgərnı
riqbətləndüridu, metalnı yapılaqlap bolka oynatquçı səndəlnı bazoğan bilən sokkuçını
riqbətləndürüp...» — əllər Huda bexarət kıloğan tajawuzqining kelidioğanlikini bilip qorkıdu
(5-ayət). Biraq bexarətnıg əməlgə axkanılıqını kərxı bilən, butpərəslikini taxlap Hudaning
aldioğa kelixining ornida, ular yənilə əzlrini qooqdash üqün (tumar süpitidə) butlarnı yasatmaqçı
bolidu.

Hudaning Israiloʻga ilham berixi

⁸ Birak sən, i kulum Israil,

I Özüm tallioʻan Yakup,

Ibrahım Mening dostumning əvladi: —■

⁹ Mən jahanning kəridin elip kəlgən,

Yərning əng qətliridin qakirioʻnim sən ikənsən;

Mən sanga «Sən mening kulumdursən,

Mən seni tallioʻan,

Seni hərgiz qətkə kakmaymən» — degənidim.□

¹⁰ — Qorqma; qünki Mən sən bilən billidurmən;

Uyan-buyan qarap hədukmanglar;

Qünki Mən sening Hudayingdurmən;

Mən seni küqəytimən,

Bərhək, Mən sanga yardəmdə bolimən!

Bərhək, Mən Özümning həkkanıylikimni bildürgüqi ong kolum bilən seni yələymən.

¹¹ Mana, sanga qarap oʻaljirlixip kətkənlərnıng həmmisi hijil bolup xərməndə bolidu;

Sanga xikayət kılouqılar yoq deyərlik bolidu, həlak bolidu.■

¹² Sən ularni izdisəng, həq tapalmaysən;

Sən bilən dəwalaxquqılar —

Sanga qarxi urux kılouqılar yoq deyərlik, həq bolup bəkmioʻandək turidu.

¹³ Qünki Mən Pərwərdigar Hudaying ong kolungni tutup turup, sanga: —

«Qorqma, Mən sanga yardəmdə bolimən!» dəymən.

¹⁴ Qorqma, sən kurt boloʻan Yakup,

Israilning baliliri!

Mən sanga yardəmdə bolimən!» — dəydu Pərwərdigar, yəni sening

Həmjəmət-Kutkuzoʻqing, Israildiki Muqəddəs Bolouqi.□

¹⁵ Mana, Mən seni kəp həm otkür qıxlik yengi bir dan ayrioʻuqi tirna kılimən;

Sən taʻolarni yanjip, ularni parə-parə kılıwetisən,
Dənglərnımu kəküm-talkənoʻa aylanduruwetisən.■

¹⁶ Sən ularni soruysən,

Xamal ularni uqurup ketidu,

Kuyun ularni tarkitiwetidu;

Wə sən Pərwərdigar bilən xadlinisən,

■ **41:8** Qan. 7:6; 10:15; 14:2; 2Tar. 20:7; Zəb. 135:4; Yəx. 43:1; 44:1; Yaq. 2:23

□ **41:9** «Mən jahanning kəridin elip kəlgən, yərning əng qətliridin qakirioʻnim sən ikənsən» — oqurmənlər xuni esigə kəltürsunki, Huda Ibrahımi yirak yurttin Qanaanoʻa (Pələstingə) qakirioʻanidi; keyin Ibrahımning əvladliri boloʻan Israilni Musa pəyoʻəmbər arkiplik Misirdin kutkuzoʻanidi. «**Seni hərgiz qətkə kakmaymən**» — yənə birhil təjrimisi: — «Seni qətkə kəkmiotanmən». ■ **41:11** Mis. 23:22; Yəx. 60:12; Zək. 12:3 □ **41:14** «**Həmjəmət-Kutkuzoʻuqi**» — ibranıy tilida «goel» degən muxu səznıng əlahidə mənisi bar. Birsı kəmbəoʻəl bolup, əzini kulluqkə setiwətkən bolsa yaki baxkə kıyin əhwaloʻa uqrap mal-mülükini satkən bolsa, Musa pəyoʻəmbər qəbul kıloʻan muqəddəs qanunoʻa əsasən, muxu kixining yekın uruk-tuoʻqanliri, həmjəmətlirining uni hərlükkə qikırip kutkuzux həquki bar idi. Demək, «həmjəmət-kutkuzoʻuqi»ning («goel») setiwəloʻuqi adəmgə pul beriplə, əz kərındixini hər kılip kutkuzux həquki bar degənlıktur. Həquknı ixlitix həmjəmətnıng əz ihtıyarlıkı bilən bolattı, əlwəttə. U ixlətməkqi bolsa, həqkim uni tosalımayttı. Yəxaya Hudaning kutkuzoʻuqi ikənlikini bayan kılıx üqün dəl muxu səzni ixlitidu. Demək, Huda Israiloʻa «həmjəmət»lik kılıp, ularning «goel»ı, yəni «Həmjəmət-Kutkuzoʻuqisi» bolidu. U Əz ihtıyarıylikı bilən ularni kutkuzidu.

■ **41:15** Yəx. 17:13; 29:5

Israildiki Mukəddəs Boluquqini iptiharlinip mədhiyələysən.

¹⁷ Bözəklər wə yoksullar su izdəydu, lekin su yok;
Ularning tili usuzluktin kaqjirap ketidu;
Mən Pərwərdigar ularni anglaymən;
Mən Israilning Hudasi ularnin waz kəqməymən. ■

¹⁸ Mən kaqas egizliklərdə dəryalarni,
Jiləjilar iqidə bulaklarni aqimən;
Dalani kəlqəkkə aylandırımən,
Tatirang yərdin sularni urəutup su bilən kaqlap berimən. ■

¹⁹ Dalada kedir, akatsiyə, hadas wə zəytun dərəhlirini östürüp berimən;
Qəl-bayawanda arqa, qarışay wə boksus dərəhlirini birgə tikimən; □

²⁰ Xundak kəlip ular bularni kərup, bilip, oylinip: —
«Pərwərdigarning kəli muxularni kələjan,
Israildiki Mukəddəs Boluquqi uni yaratqan!» dəp təng qūxinixidu.

Hudaning butpərəslərni kətkuzux toqrisidiki yənə bir səzi

²¹ — Muhakimiliringlarni otturiqə koyunqlar, dəydu Pərwərdigar;
— Kūqlük səwəbliringlarni qikiringlar, dəydu Yəqubning Padixahı.

²² — *Butliringlar* elip kirilsun,
Bizgə nemilərnin yüz beridiqanlikini eytsun;
Ilgiriki ixlarni, ularning üjür-büjürlirigiqə kəz aldımızda kərsətsun,
Xundakla bulardin qikidiqan nətijilərnə bizgə bildürəx üqün eytip bərsun;

— Yaki bolmisa, kəlgüsidiki ixlarni anglap biləyli;
²³ Silərnin ilahlik ikənlikinglarni biliximiz üqün,
Keyinki yüz beridiqan ixlarni bizgə bayan kilinglar;
Kandakla bolmisun, Bizni haq-təng kəlip uni təng kəridiqan kəlix üqün,
Birər yahxi ix yaki yaman bir ixni kilinglar! □

²⁴ Mana, silər yokning arilikida,
Ixligininglarmu yok ixtur;
Silərni talluquqi bir lənitidur.

Bexarət təkrarlinidu; Huda barlıq əl-yurtlarqə «Mening kulumni tonunglar» dəp tonuxturidu

²⁵ Birsini ximal tərəptin kəzojədim, u kelidu;
U künqikixitin Mening namimni jakarlap kelidu;
U birsi haq layni dəssigəndək, sapalqı lay qəyliğəndək əməldarlarning üstigə hujum kilidu; □

²⁶ Bizgə ukturux üqün, kim mukəddəmdin buyan buni eytkən?
Yaki Bizni «U həkikəttur» degüzüp bu ixtin burun uni aldin'ala eytkən?

■ 41:17 Mat. 5:6 ■ 41:18 Zəb. 107:35; Yəx. 35:7; 44:3 □ 41:19 «Dalada kedir, akatsiyə, hadas wə zəytun dərəhlirini östürüp berimən; ... arqa, qarışay wə boksus dərəhlirini birgə tikimən» — muxu dərəhlər (zəytun dərəhidin sirt) mēwə üqün əməs, sayə berix üqün berilidu; birkanqə hil dərəh birhil muhit astida təng əsüxi mumkin əməs. Qarışanda bu bexarət ahirki zamanlarni kərsitidu; xu qaşqda Huda Israilni yengi bir «Misirdin qikix» (əməliyətə, «jahanning qət-qətliridin qikirix») yoli bilən kətkuzidu. □ 41:23 «Birər yahxi ix yaki yaman bir ix kilinglar!» — muxu ibarə «Hərkəndək birər ixni kilinglar!» degənni bildüridu. Butlar yahxi bolsun, yaman bolsun həqkəndək ix kəilməydu, əlwəttə. □ 41:25 «Birsini ximal tərəptin kəzojədim, u kelidu; u künqikixitin Mening namimni jakarlap kelidu» — tajawuzqi tehi namsiz, birək həzir u toqruluk yənə bir pakit bar; u xərktin həmdə ximal tərəptinmu kelidu. Baxka birhil təjimis: «Mening namimni qakirip nida kəlip kelidu».

Yak, heqkim eytmaydu;
Bərħək, heqkim bayan qilmaydu;
Sözünqlarnı angliyalıoıuqi bərħək yoqtur!

²⁷ Mən dəsləptə Zionıa: — «Muxu ixlarıa kəz tikip turunqlar! Kəz tikip turunqlar!» dedim,

Yerusalemoıa hux həwərnı yətküzgüqını əwətip bərdim.

²⁸ Mən qarısam, xular arısida heqkim yoq —

Məsliħət bərgüdək heqkim yoq,

Xulardin sorısam, jawab bərgüdək heqkimmu yoq.□

Dawami

²⁹ Karanqlar, ular həmmisi kuruk;

Ularınqlar yasioıanlırı yoq ixtur,

Kuyıma məbudlırı kuruk xamaldək mənisızdur.

42

¹ Karanqlar, mana Mən yələydiıan Əz kulumoıa!

Jenimning huxallıkı bolıan Mening tallııınım;

Mən Əz Rohımnı uning wujudiıa kəndurımən,

Xuning bilən u əllərgə həküm-həkiıətնı yətküzüp beridu.□ ■

² U nə warkırap-jarkirimaydu, nə quıan kətürməydu nə awazını koqılarda anglatmaydu.□

³ Taki u oıəlibə bilən toııra həkümlərnı qıkarıoıuqə,

Yanjıloıan komuxnı sundurmaydu,

Tütəp əıəy dəp qaloıan pıliknı əıürməydu;□

⁴ Həküm-həkiıətնı yər yüzidə tiklimigüqə,

U həlsızlanmaydu, kəngli yanmaydu;

□ 41:28 «xular arısida heqkim yoq» — «xular» xübhısızkı, butpərəs əllərnı kərsitidu.

□ 42:1 «Əz kulum , yəni Pərwərdıgarning kullı» — xübhısızkı, Hudaning «yat əllər»gə beııxılııan, ularnı butpərəsliktin kütküziııoıan jawabıdur. Muxu ayəttiki «Karanqlar, mana...» degənnı, 41-bab 29-ayəttiki «Jawab bərgüdək heqkim yoq» qatarlıqlar bilən selixturuximız kəək. Kərioıanda, Huda tallııan muxu mulayım, muıəbbətlik kixi əl-yurtlarıa Hudaning səzını elip kelidu. «U əllərgə həküm-həkiıət yətküzüp beridu» — «həküm-həkiıət» (ıbranıy tilida «mixpat») elip berix» degənlik bolup, üq mənını əz iıııgə alıdu: — (1) yukırıkı 41-babtiki (Huda butlar bilən muıakımə kılııan) «sot»tiki «həküm-həkiıət», yəni «Huda degən tirik həm bırdur, butlar yoıktın bolııan nərsə» degən həkiıətնı elip kelixtin ıbarət. Həkiıətsızlar həkiıətə erixidu; (2) Hudaning «həkkanıy kul»ı Hudaning adil kanun-pərmanlırınının həwirini yətküzüp, qıxəndürüp beridu; (3) hatalıkıնı tüzitix, uwal bolııanlarıa adalətnı yürgüzidu. ■ 42:1 Yəx. 11:2; Mat. 3:17; 17:5; Yı. 3:34; Əf. 1:6

□ 42:2 «U nə warkırap-jarkirimaydu, nə quıan kətürməydu nə awazını koqılarda anglatmaydu» — bunıng mənisı, bəlkim «U dawrang salmaydu», «U əz-əzını elan qilmaydu».

□ 42:3 «toııra həkümlər» — yaki «həküm-həkiıət» toııruluk 42:1diki izahatնı kərüng.

Arallarmu uning pərman-kanunini təlmürüp kutidu.□

⁵ Asmanlarni yaritip ularni kərgən,
Yər-zeminni həm uningdin qıkkanlarni yayoqan,
Uningda turuwatqan həlkkə nəpəs,
Uning üstidə mengiwatqanlaroşa roh bərgüqi Təngri Pərwərdigar
mundaq dəydu: —

⁶ Mənki Pərwərdigar seni həkkaniylik bilən xuningoşa qaqiroqanmənki,
— Sening kolungni tutimən,
Seni qoşdap saklaymən,
Həm seni həlkkə əhdə süpitidə,
Əllərgə bir nur kilip berimən;□

⁷ Karioşu közləni eqixka,
Zindandin məhbuslarni,
Türmidə qarangoşuluk iqidə olturoqanlarni kutkuzuxka seni əwətimən.□

⁸ Mən Pərwərdigardurmən; Mening namim xudur;
Xan-xəripimni baxka birsigə,
Manga təwə boləqan mədhıyini oyma məbudlaroşa bərməymən.■

⁹ Mana, aldinqi ixlar bəka əməlgə axuruloqan;
Silərgə yengi ixlarni jakarlaymən;
Ular tehi yüz bərmigüqə,
Mən ularni silərgə bayan qilimən.□

¹⁰ — Pərwərdigarəşa yengi nahxa eytinglar,
I dengizda yürgənlər həm uning iqidiki həmmə məwjudatlar,
Arallar həm ularda turoqanlarmu,
Jahanning qət-qətliridin Uni mədhıyilənglar!□ ■

¹¹ Dala həm uningdiki xəhərlər,

□ 42:4 «U həlsizlanmaydu, kəngli yanmaydu...» — «həlsizlanmaydu» wə «kəngli yanmaydu» degən sözlər ibranıy tilida 3-ayəttiki «tütəp əqəy dəp qaloqan» həm «yanjiloqan» degənlər bilən yiltizdaxtur. «arallarmu uning pərman-kanunini təlmürüp kutidu» — hazır (Yəxaya kitabidiki muxu yərgiqə) «Pərwərdigarning kuli» toşruluk xundak həwirimiz bar: — (1) Huda uni pəwqul'addə yahxi kəridu, uningdin zor huxallıq alidu. (2) Hudaning Rohı uning üstigə kelip turidu. (3) U talax-tartix qilmaydıoqan, kəmtər, kiqik peillik adəm bolidu. (4) U intayin mulyaim adəm bolup, hətta «ümid yok» boluqədək «yanjiloqan qomux» yaki «tütəp əqəy dəp qaloqan pilik»kimu mehır-xəpəət kərsitidu. (5) U dunyaəşa kəlgəndə, Hudaning həqiqətlirini, toşra həkümlirini pütün dunyaəşa yətküzmişigə hərgiz yoldin yanmaydu. (6) Pütün dunya, hətta əng qət jaylardikilər uningəşa ümid baqlap, uning səz-həkümlirigə tənxa bolidu. □ 42:6 «Həm seni həlkkə əhdə süpitidə, əllərgə bir nur kilip berimən» — «həlk» Təwratta adəttə İsrailni kərsitidu, «əllər» «İsraildin baxka həklər»ni, «Yəhüdiy əməslər»ni kərsitidu. □ 42:7 «Karioşu közləni eqixka, zindandin məhbuslarni, türmidə qarangoşuluk iqidə olturoqanlarni kutkuzuxka seni əwətimən» — bu ayətlərdin «Pərwərdigarning kuli» toşrisida xularnimu kərumizki: — (7) U Hudaning zor yərdimigə igə bolidu; (8) undak qiloqanda uning əzi bir «əhdə» bolidu həm əzi «nur» bolidu. (9) Bu əhdining məzmuni bolsa (5-ayət Hudaning dunyadiki barlik həklərləning qemidə boləqanliqini kərsətkəndək) həklərləning kəzlrini eqip ularni ərkinlikkə qikirixtin ibarət bolidu. (10) Huda uni (Məsihni) əhdə süpitidə jahandiki barlik həlkkə hədiyə qiloqandək «beridu». ■ 42:8 Yəx. 48:11 □ 42:9 «Mana, aldinqi ixlar bolsa əməlgə axuruloqan; silərgə yengi ixlarni jakarlaymən...» — «aldinqi ixlar» bəlkim 41-bab, 1-4-ayəttiki, «tajawuzqi»ning ixlirini kərsitixi mumkin. «Yengi ixlar» bolsa Pərwərdigarning həkkaniy kuli» toşruluqdur. «Tajawuzqi» wə «Pərwərdigarning kuli»ni selixtursak, tajawuzqi wəyrənqilik kildu, əl-yurtlar uningdin qorqup patiparaq bolup ketidu, butpərəslik təhimu küqiyidu; «Pərwərdigarning kuli» bolsa həklərgə rəhim kildu, adəmni sakaytidu, əl-yurtlarni, yəni «yat əllər»ni Hudaəşa qaritip uning nurioşa yətkəlydu. □ 42:10 «dengizda yürgənlər» — ibranıy tilida «dengizoşa qüxkənlər» — «Zəb.» 107:23ni kərug. ■ 42:10 Zəb. 33:3

Kedar qəbilisidikilər turoqan kəntlər awazini kətürsun,
Seladikilər yukiri awazda nahxa eytsun,
Taoqlarning qoqqiliridin təntənə kılsun!□

12 Ular Pərwərdigarni uluqlisun,
Uning mədhıyliri arallardimu jakarlansun.

13 Pərwərdigar palwandək qıkıdu,
Batur ləxkərdək otluq muhəbbitini qozoyaydu;
U warkiraydu, bərhək xirdək hərkiraydu;
Düxmənliri üstigə zor küq-kudritini kərsitidu.

14 — «Mən əbədil'əbəd süküttə turup kəldim;
Jim turup özümni besiwelip kəldim;
Biraq hazır toloqıki tutqan ayaldək inqıqlap towlaymən;
Həm hasiraymən həm ingraymən!□

15 Mən taoqlarni həm dənglərni qəldəritimən,
Ularınq həm mənə yexilliklirini qurutiwetimən;
Dəryalarni aralaroqə aylanduruwetimən;
Kəloqəklərnimu qəojjiritimən.

16 Qariqularni əzi bilmigən bir yol bilən apirip qoyimən,
Ularni ular bilmigən yollarda yetəkləymən;
Ularınq aldida karangqulukni nur,
Əgri-toqay yərlərnı tüptüz kılimən.
Mən muxu ixlarni kılmay qalmaymən,
Ulardin heq waz kəqməymən.□

17 Oyma məbudlaroqə tayanqanlar,
Quyma məbudlaroqə: «Silər ilahlırimizdur» degənlər bolsa,
Ular yoldin yandurulmay qalmaydu,
Qattik xərməndə kılinidu.■

18 — «Anglanglar, i gaslar!
Qariqular, kərix üqün qaranglar!

19 Mening kulumdin baxka yənə kim qariqıu?
Mening əwətkən «əlqim»din baxka yənə kim gas?
Kim Mən bilən əhdiləxkəndək xunqə qariqıudu?

□ 42:11 «Kedar qəbilisidikilər... Seladikilər...» — «Kedar qəbilisi» ərəblərnıng bir qəbilisi idi. «Sela» bolsa Edomning bir xəhri (Sela qoram tax üstigə selinqan — mənsi «qoram tax»). Yukiriki 34-babta deyilgəndək, Edom Hudaning səzigə qarxi turoqini bilən, Edomdin Hudaqə towa kılip həkikiy ibadət kılidioqanlar bolidu. □ 42:14 «Mən əbədil'əbəd süküttə turup kəldim; jim turup özümni besiwelip kəldim; biraq hazır toloqıki tutqan ayaldək inqıqlap towlaymən; həm hasiraymən həm ingraymən!» — «yengi ixlər» yəni Uning «həkkaniy kuli»ning dunyaoqə kelixi, xundakla nuroqun adəmlərnı gunahlırining asarəliridin qutquzxni əz iqigə alidu. Huda bu «yengi ixlər»ni əməlgə axurux üqün, hamilidar ayalning toloqıki tutqandək bolidu (10-17-ayətlər toluq bir bəlümdur). Demisəkmü, muxu «yengi ixlər» Hudaqə nisbətən pütkül ələmdin muhımdək turidu; qünki U asman-zeminni bir səz bilənlə yaratqan; biraq muxu ixlarni U təxnalik bilən uzun, yəni əbədil'əbəd kütüp kəlgən həm ularni tuqdurux üqün eqir japa həm azab tartqandək kılidu. Muxu intayin sirlik ixtur! «həm hasiraymən həm ingraymən» — ikki ixning təng kılinidioqanlıqini bildüridu. □ 42:16 «Qariqularni əzi bilmigən bir yol bilən apirip qoyimən... Mən muxu ixlarni kılmay qalmaymən, Ulardin heq waz kəqməymən» — 15- wə 16-ayətə qariqıanda, «yengi ixlər» dunyaoqə kəlgəndə, bəzi kixlər üqün azablik bolidu; yər-zemin astin-üstün bolup ketidu; xuning bilən təng Huda baxka birməqqə «qariqular» (bəlkim, gunahıni, jümlidin butpərəslikni tonup yetidioqanlar) üqün mohtajlirini təminləydiqan məhsus xaraitlarni yaritip beridu. ■ 42:17 Zəb. 97:7; Yəx. 1:29; 44:11; 45:16

Kim Pərwərdigarning kuldək xunqə kərişudu?□

20 Sən nuroşun ixlarni kərgining bilən,

Biraq nəziringgə heq almaysən;

Uning kuliği eqilöşini bilən,

U anglimaydu».■

21 Pərwərdigar Əz həkkanilyliği üqün layik kərdiki,

Təwrat-kanunini uluş həm xan-xərpilik dəp kərsətti.□

22 Biraq xular bolsa olja elinoşan həm bulang-talang kilişoşan bir həlktur;

Ularınğ həmmisi ora-tuzakta tutuloşan,

Gündihanilarda kəmilip oşayib bolidu;

Ular oşəniymət bolidu,

Heqkim kutkuzmaydu;

Ular olja bolidu,

Heqkim: «Kayturup berix!» deməydu.□

23 Biraq aranglarda kim buningoşa kulak salsun?

Kim bularni anglap kəlgüsi zamanlaroşa kəngül koşsun?□

24 Əmdi kim Yaşurpi olja kilişan?

Kim Israilni bulangqilaroşa tapxurup bərgən?

Buni kilişini bolsa, biz gunah kiliş kəmsitkən Pərwərdigar əməsmu?

Qünki ular Uning yollirida mengixni halimaytti;

Yaki Uning kanunioşa itaət kilmaytti.

25 Xunga U ular üstigə oşəzəp-kəhrini,

Uruşning zorawanliğini təküp quxürdi;

Bular uning ətraşioşa ot tutaxturdi;

Biraq u tonup yətmidi;

Bular uni kəydürdi, biraq u heq sawaq almidi.

43

Dawami

1 Biraq hazır i Yaşurp, seni Yaratquşi Pərwərdigar,

□ 42:19 «**mən bilən əhdiləxkəndək**» — yaki «Mən bilən inak kilişoşandək». «...**Kim Mən bilən əhdiləxkəndək xunqə kərişudu? Kim Pərwərdigarning kuldək xunqə kərişudu?**»

— bir soal tuşuliduki, muxu ayəttə deyilgən «Mening kulum» yukiriki «huxallikim boluşan kulum»mu yaki baxkisimu? Tezla kərimizki, u əməs, bəlki Israilning əzi bolidu (məsilən, 22-ayətni kəruşing). Huda 18-ayəttə, Əzi tərişidin saşaytiloşan (16-ayət), əşli butpəras «kərişu» boluşan əl-yurtlarni («yat əllərnii») əzining «kərişu» həlğini, yəni Israilni nəzirigə elixka qaqiridu. Demək, Israil tərişidin kəmsitilip «kərişu» dəp hesablanuşanlar kəraləydişan bolidu, biraq (pəşoşəmbərlər arkilik) Hudaning nurini qobul kilişan Israilər bolsa, asişylik kiliş kərişu bolup qaldi. ■ 42:20 Rim. 2:2-11 □ 42:21 «**Pərwərdigar Əz həkkanilyliği üqün layik kərdiki,**

Təwrat-kanunini uluş həm xan-xərpilik dəp kərsətti» — Huda Israiloşa Musa pəşoşəmbər arkilik mukəddəs kanun-pərmanni bərgən. Xunga ular butpəraslikkə toluşan dunya arisida birdinbir Hudaşa ibadət kilişiduşan həlq bolup, zor imtişyazoşa erixkəndi. Hudaning məkşiti, ular arkilik «Mening kulum» həm «ülğə» süpitidə, muxu nurini pütkül dunyosa yətküzməkqi. Biraq Israilər Uning xu məkşitini heq ətiwarlimay, kəp jəhəttin Uningdin yüz ərişən. □ 42:22 «**Biraq xular bolsa olja elinoşan həm bulang-talang kilişoşan bir həlktur... ular olja bolidu, heqkim: «Kayturup berix!» deməydu**» — əgər Israil Hudaning səziğə kirgən bolsa, nuroşun əllər ularoşa bəkindi bolatti. Biraq Uning səziğə kirmigəndin keyin, əşwəli dəl uning əksi boldi.

□ 42:23 «**Biraq aranglarda kim buningoşa kulak salsun? Kim ... kəngül koşsun?**» — muxu gəpke kərişoşanda, həttə Hudaning tərbişyilik jazasi bəxişoşa quxkəndin keyinmu anglişuşi kuliki, kərişiduşan kəzliři barlar yənila az bolsa kərək.

I Israil, seni Xəkilləndürgüqi mundaq dəydu: —

«Korkma; çünki Mən sanga həmjəmət bolup seni qutkuzoqan;

Seni Öz namim bilən atioqanmən;

Sən Meningkidursən!

² Sən sulardin etkiningdə, Mən sən bilən billə bolimən;

Dəryalardin etkiningdə, ular seni oʻrək qilmaydu;

Sən otta mengip yürginingdə, sən köyməysən;

Yalqunlar üstüngdə ot almaydu. □ ■

³ Çünki Mən bolsam Hudaying Pərwərdigar, Israildiki Muqəddəs Boluquqi, Qutkuzoquqingdurmən;

Seni qutuldurux üqün Misirni bədəl kilip bərdim,

Ornungoqa Efiopiya həm Sebani almaxturdum.□

⁴ Sən nəzirimdə qimmətlik bolojaqqa,

Mən sanga izzət-hərmət kəltürgən həm seni səygen;

Xunga Mən yənə ornungoqa adəmlərni,

Jeningoqa həklərni tutup berimən;

⁵ Korkma, çünki Mən sən bilən billədurmən;

Mən nəslingni xərktin,

Seni oʻərbtin yioqip əpkelimən;■

⁶ Mən ximaloqa: — «Tapxur ularni!»

Wə jənobqa: — «Ularni tutup qalma!

Oʻqullirimni yiraktin, qizlirimni jahanning qət-qətliridin əpkelip bər;

⁷ Mening namim bilən ataloqan hərbersini,

Mən Öz xan-xəripim üqün yaratqan hərbersini əpkelip bər!» — dəymən,

«Mən uni xəkilləndürdüm, Mən uni apiridə qildim!»».

«Sotta» — *Huda wə butlar otturisida həküm qiqiringlar!*

⁸ U «kəzi bar» qarioqu həlkni,

Yəni «kuliki bar» gaslarni aldioqa elip kəldi.□

⁹ — «Barliq əllər yioqilsun,

Həklər jəm bolsun!

Ulardin kimmu mundaq ixlarni jakarliyalisun?

Yəni kim muxundaq «ilgirik ixlar»ni *aldin'ala* bizgə anglitip baqqan?

Bar bolsa, əzlrini ispatlaxqa guwaqilirini aldioqa kəltürsün;

□ **43:2 «sulardin... dəryalardin.. otta mengip yürginingdə...»** — yukirikqi 42-bab, 25-ayəttə Israiloqa tərbiyə berilgən ot tiloqa elindi. Biraq muxu sözlərgə qarioqanda, Huda ularoqa əxəddiy kattik tərbiyə (məsilən, ularni sulardin wə otlardin etküzüp) bərgini bilən, U həman ularni qutkuzidu. ■ **43:2** Zəb. 66:12 □ **43:3 «Seni qutuldurux üqün Misirni bədəl kilip bərdim, ornungoqa Efiopiya həm Sebani almaxturdum»** — muxu sözlər bəlkim Hudaning Musa pəyoqəmbər arqililik Israilni Misirdin qutkuzoqanliqini kərsitidu. Misir padixahi Pirəwn kattik qarxi qiqixi bilən uning pütkül yurti (jümlidin Misirning jənuubiy təripidiki yurtlar Efiopiya, Sebamu) zor ziyən tartqan. ■ **43:5** Yəx. 44:2; Yər. 30:10; 46:27 □ **43:8 «... «kəzi bar» qarioqu... «kuliki bar» gaslar»** — xübhəsizki Israilni kərsitidu. Həyran kəlarlik ix xuki, Huda ularni Əzigə guwaqlik kilixqa aldioqa kəltürgən.

Bolmisa, ular bu ixlarni angliqandin keyin: — «Bu bolsa həqiqət!» dəp etirap kılsun!□

¹⁰ Silər *həlkim* Mening guwahqilirim,
Həm Mən talliojan kulum *mən üqün* guwahqidur,
Xundak ikən, silər Meni tonup,
Manga ixinip,

Həm qüxinip yətkəysilərki: —
«Mən degən «U»durmən,

Məndin ilgiri heq ilah xəkillənmigən,
Həm Məndin keyinmu heq xəkillənməydu;□ ■

¹¹ Mən, Mən Pərwərdigardurmən;
Məndin baxka Kütquzojuqi yoktur».

¹² — Aranglarda «yat ilah» bolmiojan waqıtta,
Mən *məksitimni* jakarliojan,
Mən kütquzojan həm xu ixlarning dangkini qıkarojanmən;
Xunga silər Mening Təngri ikənlikimgə guwahqisilər, — dəydu
Pərwərdigar.□

¹³ «Bərhək, əzəldin buyan Mən degən «U»durmən,
Mening kolumdin heqkim heqkimni kütquzalmaydu;
Mən ix kılsam, kim tosalisun?■

Huda Israilni Babildin kütquzidu

¹⁴ Həmjəmət-Kütquzojuqinglar boliojan Pərwərdigar, Israildiki Mukəddəs Boləjuqi mundaq dəydu: —

Silərnı dəp Mən Babilni jazalatquzup,
Ularning həmmisini, jümlidin kaldiylərnı,
Kaçkun süpitidə əzliri huxallik bilən pəhirləngən kemilərgə olturuxka qüxüriwetimən.□

¹⁵ Mən bolsam Pərwərdigar, silərgə Mukəddəs Boləjuqi, Israilni Yaratquqi, silərnıng Padixahınglardurmən.

¹⁶ Dengizdin yolni qıkarəjuqi,
Dawaləjuojan sulardın yol açquqi Pərwərdigar mundaq dəydu: —

¹⁷ (U jəng hərwisini wə atni, koxun-küqlərnı qıkarəjuqidur: —
Ular biraqla yikilidu, turalmaydu;

□ **43:9 «Barlik əllər yiojilsun, həklər jəm bolsun! Ulardin kimmu mundaq ixlarni jakarliyalisun?...»** — muxu ayattiki «(yat) əllər» həm «həklər» bolsa, xübhısizki, Israildin sirt barlik həklərnı, yəni «Yəhüdiy əməslər»ni kərsitidu. «Yəxaya» degən kitabta «əllər» yaki «həlk-millətlər» deyilsə, hərdaim muxu mənisini bildüridu. Muxu yərdə barlik əl-yurtlar (Israildin sirt) butpərəslikkə qəküp kətti. Huda ulardin: «Aranglardın: — «Bizning qokunəjan butimiz Sening «Israilni Misirdin kütquzup qıqirix»ingəja ohxax uluə bir ixni kılojan?» degüqilər barmidu? — bar bolsa guwahqilik kılsun» — degəndək soraydu. Əlwəttə, Hudaning soaliəja jawab bərgüqi yok. □ **43:10 «Silər həlkim Mening guwahqilirim, həm mən talliojan kulum Mən üqün guwahqidur,...»** — baxka birhil təjrimisi: «Silər həlkim Mening guwahqilirim, xundakla Mening talliojan kulum silərki,...». ■ **43:10** Yəx. 41:4; 44:8; 45:21; Həox. 13:4 □ **43:12 «Xunga silər Mening Təngri ikənlikimgə guwahqisilər...»** — demək, Huda: «Silərnı Misirdin kütquzimən» — degən; U xundak kılojan; andın muxu ixlarnı dunyəja ayan kılojan. Huda Israilni muxu ixlirida Əzigə guwahqi boluxka qakirojan bolsimu, bu ayətkə kəriəjanda, ular Uningəja heq guwahlik bərmigən. ■ **43:13** Yəx. 14:27 □ **43:14 «Ularning həmmisini, jümlidin kaldiylərnı, kaçkun süpitidə əzliri huxallik bilən pəhirləngən kemilərgə olturuxka qüxüriwetimən»** — miladiyədin ilgiriği 539-yili Babil xəhəri Parsliklar təripidin ixəjal kılinəjan. Xu qəjda ularning kaçqunliri kemiliri bilən Əfrat dəryasi yoli arkilik kaçmaqçı boləjan boluxi mumkin.

Ular əqüb qaləjan, qiraəj pilikidək əqürülgən)□

¹⁸ — Muxu ətəkən ixlarni əslimənglar,

Qədimki ixlar toərlulukmu oylanmanglar;

¹⁹ Qünki mana Mən yengi bir ixni qilimən;

U həzirla barlıkka kelidu;

Silər uni kərməy qalamsilər?!
Mən həтта dalalardimu yol aqimən,

Qəl-bayawanda dəryalarni barlıkka kəltürimən!■

²⁰ Daladiki həywanlar, qılberilər həm huwqıxlar Meni uluəlaydu;

Qünki Mən Əz həlkim, yəni Əz tallioinimoəa iqimlik təminləkkə,

Dalalarda sularni,

Qəl-bayawanlarda dəryalarni qikirip berimən.

²¹ Mən muxu həlkni Əzüm üqün xəkilləndürgənmən;

Ular Manga boləjan mədhıyilərnı eytip ayan kildu. □ ■

İsrailning mənisiz qurbanlıqliri •••• Hudaning İsrailəəə kərsətməkqi boləjan məhır-xəpki

²² Biraq, i Yaqup, sən namimni qəqirəjining bilən Əzümni izdimiding, I İsrail, əksiəə sən Məndin kənglüng yenip hərsinding;□

²³ Sən elip kəlgən «kəydürmə qurbanlıq» kəyliringni Manga qıləjan əməs, «İnak qurbanlıq»liring bilən Meni hərmətliəəə əməssən;

Mən «axlık hədiyə»ni kılıx bilən seni «kulluk»kə qəyməkqi əməsmən,

Huxbuy yekip seni hərsindurməkqi boləjan əməsmən!□

²⁴ Sən pulni həjləp Manga həə egir elip kəlmigənsən,

Sən «İnak qurbanlıq»liringning yeəi bilən Meni razi kılıp kənaətləndürgən əməssən;

Əksiəə sən gunəhling bilən Meni kullukka qəyməkqi boləənsən,

□ **43:17 «Dengizdin yolni qıkarəuqi ... Pərwədigar mundak dəydu: — (u jəng hərwisini wə atni, kəxun-küqlərnı qıkarəuqidur: — ular biraqla yikilidu, turalmaydu...)** — (16-17-ayətlər) Musa pəyoəməbər yaxioəan dəwrədə, Misiring kəxunliri İsrailarnı «dengizdə eqiləjan yol»da kəşəlap, dengizdin ətməkqi bolup, 16-17-ayətlərdə tiləə elinəjan wəkələr bilən wəyran kılınəjan. Xu yol bilən Huda İsrailni kütquzəjan. Təwrat, «Misirdin qıqıx», 14-babni kərugə. ■ **43:19** Wəh. 21:5 □ **43:21 «...Mən muxu həlkni Əzüm üqün xəkilləndürgənmən; ular Manga boləjan mədhıyilərnı eytip ayan kildu»** — muxu 14-21-ayətlərgə qəriəanda, İsrail Babil imperiyəsiə əsir bolup sürgün boləəndin keyin kəyitidin azad kılınidu. Xu qəşəda Huda ularning yolini əjayib təyyarlap beridu wə həm yolda mohtaj boləjanlirining həmmisini (Misirdin qıqıx azad boləjan wakıtka ohxax) məjizilər arkilik təminləp beridu. İsrail Babildin (miladiyədin ilgiriki 539-yili) azad boləjan. Xu qəşəda Babilning kəqəqunliri (14-ayət) kemilliri bilən Əfrat dəryası bilən kəqmaqqi boləjan boluxi mumkin. Biraq biliximizəəə bu ixtin baxka, xu qəşəda bəxarət kılınəjan muxu kəramət ixlar yilə bərmidi. Xuning üqün kəzkariximiz xuki, ahırki zamanda İsrailning ikkinqi kətim Babildin (xundakla jəhəning barlık qət-yakıliridin) kəqixi mukərrəə bolidu; xu qəşəda Huda ular üqün 14-21-ayətlərdə bəxarət kılınəjan kəramət ixlarnı kildu. ■ **43:21** Luəa 1:74,75 □ **43:22 «Biraq, i Yaqup, sən namimni qəqirəjining bilən Əzümni izdimiding»** — degən İbraniy tilidə ikki bislik səz. Biringi mənisı tərijimə kıləjnimizdək «Namimni qəqirəjining bilən Əzümni izdimiding» («Əzümni» degən səz nəhəyiti təkitləngən). İkkinqi mənisı, «Sən Mening namimni həə qəqırmiding» — demək, həə dua kılmiding. Bizningəəə birinəisi toəəra, ular kəp dua kıləjni bilən qın dildin əməs idi. 23-24-ayətlərnimu kərugə. □ **43:23 «Sən elip kəlgən «kəydürmə qurbanlıq» kəyliringni Manga kıləjan əməs...»** — yukıriqi izəhətimizdək, ikkinqi birhıl tərijimisi bar: — «Manga həəqəndək qurbanlıqlar elip kəlmiding» degəndək asasiy mənidə bolidu. Biraq «Yəxaya» 1-babka asəsən, ular kəptin-kəp qurbanlıqlar kılıp turattı. Ular xundak kıləjini bilən həmmisi bikar.

Itaətsizliking bilən Meni hərsindurdung.□

²⁵ Mən, Mən Özüm üçünla sening asiylikliringni oqüriwətküqimən, Mən sening gunahlıriringni esimgə kəltürməymən.■

²⁶ Əmdı ötmüxüng toqruluk Meni əslitip koyqın, Munazirə kılıxaylı,

Özüngni aklıoqudək geping bolsa dəwərgin!□ ■

²⁷ Birinqi atang gunah kılqın;

Sening xərhqıliring bolsa Manga asiylik kıldı.□

²⁸ Xunga Mən ibadəthanamdiki yetəklıqılərnı napak kılımən, Həmdə Yəqurıni halak lənitigə uqraqqa, İsrailni rəswaqılıqta kəlduruxka bekittim.□

44

Dawami

¹ Bırək hazır, i Yəqur Mening kulum, I Mening tallıqınım İsrail, angla! —■

² Seni yasıqın, baliyatqudin tartipla seni xəkılləndürgən, sangə yərdəmdə bolıuqı Pərwərdigar mundək dəydu: —

«Korqma, i Mening kulum Yəqur, I Mening tallıqınım «Yəxurun», korqma!□

³ Qünki Mən ussap kətkəning üstigə suni, Kəqjirək yərning üstigə kəlkünlərnı kuyup bərimən; Nəslıng üstigə Rəhımnı,

Pərzəntliring üstigə bərikitimni kuyımən;■

⁴ Ular yumran qəplər arısidin,

Erik-əstənglər boyıdiki məjnun tallardək əsidu;

⁵ Bırsi: «Mən Pərwərdigarəta təwəmən» — dəydu, Yənə bırsi bolsa Yəqurıning ismi bilən əzini ataydu;

□ **43:24** «**Sən pulni həjləp Manga heq egir elip kəlmıgənsən...**» — xərhimizqə, muxu intayın kinayilik gəp. «Pul həjləp **Manga** heq egir elip kəlmıgənsən» — demək, elip kəlgən nərsiliring (kəp bolsımu) Manga huddi heqnemə elip kəlmıgəndək bilındı; Mən ulardın intayın bizarmən, degənliktur. «**Meni kullukka koymaqı bolqansən**» — əgərdə bırsi heq towa kılmay, qın dilidin dua kılmay turup (ətəkən zamanlarda) qurbanlık kılsa, muxundək ix Hudaning aldıda «jadugərlik»kə barawər. Demək, «Mən pəkət birər «diniy paaliyət»lik ix kılsmıla, Huda qoqum məndin razi bolıdu, dualırnıng anqlaydu» degənlik Hudanı əzigə kul kılıx bilən barawərdur.

■ **43:25** Əz. 36:22-38

□ **43:26** «**Munazirə kılıxaylı, özüngni aklıoqudək geping bolsa**

dəwərgin» — demək, əgər sən «Özüm pak, sening rəhımdillikliringoşa kerək əməsmən» dəp kərisang, undəkta özüngni aqlaxka gəp kıl!

■ **43:26** Yəx. 1:18

□ **43:27** «**Birinqi atang...**» — bəlkim İsrailning əjdadı Yəqurtur. «**sening xərhqıliring...**» — Ularning «xərhqıliri» bolsa bəlkim təwəndiki «mukəddəs ibadəthanıdiki yetəqılər», yəni kahınlar idi. Demək, ular baxtın-ahırqıqə, hətta əzliri tərıpidin «alıyjanab» dəp hesablanqın rohəniylarmu gunahka pətip kətkənıdi. □ **43:28** «**Mən ibadəthanıdiki yetəqılərnı napak kılımən**»

— həlk üqün qurbanlık kılıuqı bolqın bu kahınlar ölükkə təgsıla bir həptə «napak» dəp hesablınıp, qurbanlık kılıxka salahıyətəz bolattı. Xunga, muxu gəpning mənisı bəlkim: «Silər kəp ölüklərgə uqraysılar (demək, bir balayı'apət qıxıdu), xuning bilən İsrail Meni bızır kılıdıoqın muxu qurbanlıqlərnı kılalmaydıoqın bolıdu». «... **Yəqurıni halak lənitigə uqraqqa, İsrailni rəswaqılıqta kəlduruxka bekittim**» — kərioqında, İsrail üqün heqkəndək ümid kəlmıdi. Bırək 44-bab, 1-ayətıni kərüng!

■ **44:1** Yəx. 41:8; 43:5; Yər. 30:10; 46:27

□ **44:2** «**Yəxurun**» — Huda İsrailoşa koyqın bir «ləkəm». Mənisı «Mening durus bolıuqım».

■ **44:3** Yəx. 35:7; Yo. 2:28,29; Yh. 7:38; Ros. 2:18

Yənə baxka birsi kəli bilən: «Mən Pərwərdigarə təwəmə» dəp yazidu, Xundakla Israilning ismini özining ismigə yandax qoxidu. □

⁶ Israilning padixahi Pərwərdigar, Yəni Israilning həmjəmət-kutkuzoquqisi, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundax dəydu: — «Mən bolsam Tunji həm Ahiridurmən; Məndin baxka heq ilah yoxtur.■

⁷ Kəni, kim Mening qədimki həlkimni tikləp bekitkinimdək bir ixni jakarlap, aldin'ala bayan kilip, andin uni Mening aldimoğa Məndək tikləp qoyalaydu?

Kəni, kim keyinki ixlarni, kəlgüsidə bolidiojan ixlarni aldin'ala bayan kilalisun!□

⁸ Korkmanglar, sarasimigə qüxüp kətmənglər!

Mən ilgiri muxularni silərgə anglitip, aldin bayan kiləjan əməsmu?

Muxu toqruluk silər Mening guwahqilirimdursilər.

Məndin baxka ilah barmu? Bərhək, baxka Kəram Tax yok; heqbiridin həwirim yoxtur. □ ■

⁹ Oyułəjan məbudni xəkilləndürgənlərləning həmmisining əhmiyiti yok; Ularning ətiwarlıəjan nərsilərləning heq paydisi yoxtur; Muxularəjan boləjan «guwahqilar» bolsa, əzliri kəriəju, heqnəmini bilməs;

Dərwəkə nətijəsi ularning əzlirigə xərməndiliktur.

¹⁰ Kim bir «ilah»ni xəkilləndürgən bolsa, Heq paydisi yok bir məbudni kuyəjan, halas!

¹¹ Məbudning barlık həmrahlıri xərməndə bolidu;

Məbudni yasioquqilar bolsa adəmdur, halas;

Ularning həmmisi yioqilip, ornidin turup kərsun,

Ular korkuxup, xərməndiqilikdə qalidu.□ ■

¹² Mana təmürqi saymanlırini *kolioğa elip*,

Qoqlar üstidə *muxu nərsini* bəzoqanlıri bilən sokup xəkilləndüridu;

Andin u küqlük kəli bilən uningəjan ixləydu;

Birək uning kərsiki eqip məşduridin qalidu;

Su iqməy u həlsizlinip ketidu.■

□ 44:5 «Birsi: «Mən Pərwərdigarə təwəmə» — dəydu... Yənə baxka birsi kəli bilən: «Mən Pərwərdigarə təwəmə» dəp yazidu...» — həzir Hudaning «süküt kiləjan» guwahqilərləning tili qıqıq, gəp kilixkə baxlaydu. Ularning həmmisi bir-birləp Hudaning məhir-muəbbəbitini bəxidin ötküzgən boluxi mumkin. ■ 44:6 Yəx. 41:4; 48:12; Wəh. 1:8,17; 22:13 □ 44:7 «Mening qədimki həlkim» — Hudaning həlqi Israildur. Huda awwal Musa pəyoqəmbərgə: «Mən Yəqub jəmətidikilərləni (yəni Israilni) Misirdin kutkuzimən, andin ular Manga təwə bir həlk bolidu» — dəp «jəkarlıəjan». U ixlətməkqi boləjan kutkuzux yolini awwal Musaqə ukturup «bayan kiləjan»; andin həmmə bayanlıriojan əməl kilip ularni yəngi bir həlk boluxkə «tikləp bekitkən». Buni: «...qədimki həlkimni tikliginimdin tartip...» dəp tərjimə kilix mumkinqiləkimu bar, birək bizningqə yukirikqi tərjimisi aldi-kəynidiki gəplərgə mas kelidu. «**kəni, kim keyinki ixlarni, kəlgüsidə bolidiojan ixlarni aldin'ala bayan kilalisun!**» — məbudlar undək kilalaydiojan bolsa əzining «ilah» ikənlikini ispatlıəjan bolatti, əlwəttə. □ 44:8 «Mən ilgiri muxularni silərgə anglitip...» — İbrani tılıda «Mən ilgiri muxularni sanga anglitip...». ■ 44:8 Kə. 4:35,39; 32:39; 1Sam. 2:2; Yəx. 45:21 □ 44:11 «Ularning həmmisi yioqilip, ornidin turup kərsun, ular korkuxup, xərməndiqilikdə qalidu» — Yəxaya pəyoqəmbərləning səzining ikki mənisini bar boluxi mumkin: — (a) ular pəkət muxu məbudni birlikdə obdan kərup bəksila, əzirlərləning əhməklikini həs kilip Hudadin korkup xərməndə bolidu; (ə) kıyamat künidə ular ornidin turup həsəbini tapxuruxi kərək; xu qəqdə ular korkup xərməndə bolidu. ■ 44:11 Zəb. 97:7; Yəx. 1:29; 42:17; 45:16 ■ 44:12 Yər. 10:3

- 13 Yaqoʻlqʻi bolsa yaqoʻlqʻ üstigə oʻlqəx yipini tartidu;
 U kələm bilən üstigə əndizə sizidu;
 Uni rəndə bilən rəndiləydu;
 U yənə pərka bilən sizip jijjaydu;
 Ahirda u uni adəmnıng güzəllıkgə ohxitip insan təkı-turkını xəkılləndürıdu;
 Xuning bilən u öydə turuxkə təyyar kılınıdu.
- 14 Mana u bir küni əzi üqün kedır dərəhlırını kesıxkə qıkıdu!
 (U əslıdə arqə wə dub dərəhlırını elıp əzi üqün ormanlık arısoıqə tikıp qong kıləqanıdı;
 U kəriqəymu tıkkənıdı, yaməqur uni ündürdı).
- 15 Muxu yaqoʻlqʻardın otun elınıdu;
 Bırsı unıngdın elıp, ıssınıdu;
 Mana, u ot yekıp, nan yekıwatıdu;
 U yənə unıngdın elıp bı ilahını yasaydu həm unıngəıba dət kılıdu;
 Uni oyuləqan məbud kılıp unıngəıba bax urıdu.
- 16 Demək, yerımını otta köydürıwetıdu;
 Yerımı bilən gəx yəydu;
 U kawab kılıp kənoıuqə yəydu;
 Bərħək, u ıssınıp, əz-əzıgə: —
 «Ah, rahətlinıp ıssındımmən, otıni kərüwatımən!» — dəydu.
- 17 Bırək qələqını bilən u bı ilahını yasaydu;
 Bu unıng məbudı bolıdu;
 U unıng aldıqə yıqılıp ıbadət kılıdu;
 U unıngəıba dua kılıp: «Məni kütquzəıysən;
 Qünki sən məning ilahımdırsən» — dəydu.□
- 18 Bu *kixilər* heq bilməydu, heq qüxənməydu;
 Qünki u ularını kərmısın dəp kəzlırını,
 Ularını qüxənmısın dəp kənglını suwək bilən suwıwətəkən.□
- 19 Ulardın heqбірıdə muxularını kənglıgə kəltürüp: —
 «Yaqoʻlqʻnıng yerımını mən otta köydürdüüm,
 Yerımınıng qoqlırını üstıdə mən nan yaqtım;
 Mən kawabmu kılıp yəwəldım;
 Kələqınını bı lənətlik nərsə kıləmtım?
 Mən bı parqə yaqoʻlqʻkə bax urəmtım!» — degudək heq bılim yaqı yorutulux yəqıtur.
- 20 Uning yegını küllərdur!
 Uning kənglı ezıkturuləqan! U əz-əzını əzdurdı!
 Xuning bilən u əzınıng jenını kütquzəlməydu,
 Yaqı: «Məning ong qolumda bı sahtılık bar əməsmu?» — deyəlməydu.□
- 21 Muxu ıxlarını esıngdə tut, i Yəqub,
 I İsrail, qünki sən Məning kulumdırsən;

□ 44:17 «Bırək qələqını bilən u bı ilahını yasaydu; bu unıng məbudı bolıdu» — əslıdə bu kixı butnı yasax koyıdə əməs ıdı. Tasadıpyılıktın yaqoʻlqʻtın exıp qələqınını ıxlıtıp but yasaydu. Əng qələıtə ıx xukı, u Yəxaya təswırılıgəndək, əzınıng oylımayla kıləqan bı nərsısıgə, yəni «tasadıpyılıktın» boləqan bı nərsısıgə ıxınıdu. □ 44:18 «Bu kixilər heq bilməydu, heq qüxənməydu; qünki u ularını kərmısın dəp kəzlırını ularını qüxənmısın dəp kənglını suwək bilən suwıwətəkən» — bu ayətıki «u» bolsa, yaqı Hudanıng Əzi yaqı muxu butnı kərsıtıdu. Butnı kərsətsə, butnıng kəynıdə bı jın-xəytan bar deməkqı. Bızınıngqə muxu mənisı ehtımaləıba yekın. Bəzılar dərəkə «butpərəslər heq bilməydu, heq qüxənməydu» dəp etırap kılısımu, yənilə tıltumar kətarlıqlarını ıxlıtıp Hudanı həkərətləydu. □ 44:20 «məning ong qolumda bı sahtılık bar əməsmu?» — «bı sahtılık» məbudınıng əzını kərsıtıxı mımkın.

Mən seni yasap xəkilləndürdüm;
Sən Mening kulumdursən, i Israil,
Sən Mening esimdin heq qıkmaysən!

²² Itaətsizlikliringni bulutni eqürüwətkəndək,
Gunahlıriringni tumanni eqürüwətkəndək eqürüwəttim;
Mening yenimoşa qaytip kəl;
Qünki Mən seni həmjəmətlik kılıp hərlükkə setiwaldim.

²³ I asmanlar, nahxa eytinglar, qünki Pərwərdigar xu ixni kılolan!
I yərninq tegiliri, xadlinip, yangranglar!
I taşlar, ormanlar wə ulardiki hər bir dərəhlər,
Yangritip nahxılar eytinglar!
Qünki Pərwərdigar Yaqupni həmjəmətlik kılıp hərlükkə setiwaldi,
U Israil arqılık güzəllikini kərsitidu!».

Qong kutulux •••• Kərəx padixahning wəzipsi

²⁴ «Sening Həmjəmət-Kutkuzoşuqing bololan, seni baliyatquda yasap xəkilləndürgən Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Mən bolsam həmmi Yaratquçı,
Asmanlarni yaloşuz kərgənmən,
Əz-əzümdinla yər-zeminni yayolan Pərwərdigardurmən;■

²⁵ (U bolsa yalolan pəyoşəmbərlərninq bexarətlirini bikar kılouçı,
Palqılarni kaymukturoşuçı,
Danalarni yolidin yanduroşuçı,
Ularning bilimlirini nadanlıkka aylanduroşuçı;

²⁶ Əz qulining səzini əməlgə axuroşuçı,
Rosul-əlqilirining nəsihətlirini muwəppəkiyətlilik kılouçı,
Yerusaleməşa: «Sən ahalilik bolisən»,
Yəhuda xəhərlirigə: «Kaytidin kurulisilər; harabənglarni əsligə
kəltürimən» — degüqi;□

²⁷ Qongqur dengizəşa: «Kuruk bol,
Dəryaliringni kurutimən» — degüqi;□

²⁸ Həm Kərəx toşrisida: «U Mening qoy padiqim, u Mening
kənglümdikigə toluk əməl kılıp,
Yerusaleməşa: «Kurulisən»,

■ 44:24 Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 42:5; 45:12 □ 44:26 «Əz qulining səzini əməlgə axuroşuçı,...» — «Əz quli» muxu yərdə bəlkim Yəxaya pəyoşəmbərninq əzi; bolmisa 42-babti «Pərwərdigarning həkkanıy quli». «Yerusaleməşa: «Sən ahalilik bolisən», Yəhuda xəhərlirigə: «Kaytidin kurulisilər; harabənglarni əsligə kəltürimən» — degüqi» — Huda muxu gəpliridə, Yəxaya pəyoşəmbər əzidin keyinki bir dəwr, yəni Yerusalem wə Yəhuda xəhərliri harabilik bololan bir dəwrgə qarap səz kılıdu. Muxu yərdə Huda Yerusaleməşa: «Seni kaytidin kuruzimən» dəp wədə kılıdu. Xu yengi dəwr bolsa Yəxayadin keyin 170 yil ətrapida bololan. □ 44:27 «...Qongqur dengizəşa: «Kuruk bol», «dəryaliringni kurutimən» — degüqi;...» — muxu səzlər Hudaning «Kizil Dengiz»ni həm keyinrək İordan dəryasini kurutup İsrailni Misirdin kutkuzolanlıqini, xundakla ahirkı zamanda bolidoşan, ohxap ketidoşan bir wəşəni kərsitidu.

Həm ibadəthanioqa: «Sening ulung selinidu» dəydu» — degüqidur): —□

45

Dawami

¹ Pərwərdigar Əzi «məsih kılöjini»oqa,
Yəni əllərnı uningöja bekindurux üqün Əzi ong kolidin tutup yöligen
Korəxkə mundaq dəydu: —

(Bərhək, Mən uning aldida padixahlarning tambilini yəxtürüp yalingaql-
itimən,

«Kox kənatlık dərwezilar»ni uning aldida eqip berimən,
Xuning bilən kowuklar ikkinqi etilməydu) —□

² «Mən sening aldingda mengip egizliklərnı tüz kılımən;
Mis dərwezilərnı qeqip taxlaymən,
Təmür taqaklırnı sunduruwetimən;

³ Wə sanga qarangoşuluktiki gəhərlərnı,
Məhpiy jaylarda saqlanoşan yoxurun baylıqlərnı berimən;
Xuning bilən özünggə isim koyup seni qakiroşuqini,

□ **44:28 «Korəx toşrisida:...»** — ahirida, Yəxaya pəyoşəmbər yukiriki 41-bab, 1-7-ayəttə deyilgən «tajawuzqi»ning ismining «Korəx» ikənlikini eytidu. Okurmənlərgə məlumki, Korəx padixah Pars imperiyəsining əsasqisi bolup, miladiyədin ilgiriki 540-529-yillirida təhtkə oltuşoşan. U Yəxayaning dəwrudin təhminən 150 yil keyin yaxioşan. «**U Mening konglümdikigə toluk əməl kılıp, Yerusalemoqa: «Kurulisən», həm ibadəthanioqa: «Sening ulung selinidu» dəydu» — degüqidur**» — muxu bexarət boyiqə Korəx padixah Babil imperiyəsi wəyran kılöjan Yerusalemnı, jümlidin muqəddəs ibadəthanıni kaytidin quruxkə pərman qüxüridu. Korəx Babil xəhırini ixoşaq kılöjəndin keyin, adəmnı intayin həyran kəlduridioşan ixı xuki, u Babiliki barlık sürgün boləşanlərnı öz yurtlırioşaq kaytixkə ruhsət bərgən. Adəmnı təhimu həyran kəlduridioşan xuki, u Israilləroşaq ibadəthanısıdiki altun-kümüş, qaşaq-buyumlırnıni kayturup, həttə ibadəthanıning ezini kaytidin quruxkə pul bərgən (miladiyədin ilgiriki 536-yili). Təwrattiki «Əzra» 1- həm 6-babni kəring. □ **45:1 «Pərwərdigar Əzi «məsih kılöjini»oqa .... Əzi ong kolidin tutup yöligen Korəxkə mundaq dəydu: —»** — «Pərwərdigarning məsih kılöjini» (yaki «Pərwərdigarning məsihligini») — Hudaning yolyorukı bilən Israilləroşaq yengi bir padixah bekitix üqün uning bexioşaq kahın yaki pəyoşəmbər təripidin zəytun meyi sürülüxi kerək idi. Muxu murasim «məsih kılınix» deyilətti; xu qəşdin baxlap xu padixah «Hudaning məsih kılöjini» dəp atilətti. Muxu ataloşuni Korəxkə qaritə ixlətkəndə Huda Israilləroşaq: «U Mən silər üqün tallap bekitkən padixah bolidu» dəydu. Biraşq Yəxaya pəyoşəmbərnıng dəwrıdıkılərdin kəp adəm: «Korəx Yəhudiylərdin bolmaydu; xunga u kəlgüsidə bizni Babilin kutkuzup koyuwətsimu, biz yənıla məlum bir imperiyəgə bekindi bolıwerimız» dəp, muxu bexarətnı kət'iy qəbul kılmaytti. Ular yənə: «Hudaning Əz wədisi boyiqə **Dawut padixahning** bir əwladı arkılık bizni kutkuzuxı kerək» wə «Huda bizni pütünlən mustəkil kılıxi kerək» deyixi mowlı. Huda dərwəşə uləroşaq xundak wədə bərgənıdi (məsilən 7-, 9-, 32-bablarda) biraşq u əwwal Korəx arkılık Yəhudiylərnı Babilin kutkuzmaqı bolsa, muxu pilanidin gumanlinix yaki narazi bolux uningöja əsiylik kılöşanoşaq barawər. Təwəndiki (9-13-ayət) seşiz layning ezini xəkilləndürşüqisigə «Sən məndin nemə yasəsənd?!» degini dəl muxu kixilərnıng pozitsiyısıdır. «**Mən ... «kox kənatlık dərwezilar»ni uning aldida eqip berimən**» — qədimki hatirilərgə əsaslanəşanda, Babil xəhırining dangkı qıkkən bir «kox kənatlık dərwezı»si bar idi. Babil yikıtıləşanda, bu kox kənatlık dərwezıgə Korəxkə eqıldı.

Yəni Mən Pərwərdigarni Israilning Hudasi dəp bilip yetisən. □

4 Mən Öz kulum Yakup,

Yəni Öz tallioinim Israil üçün,

Ismingni özüm qoyoqan;

Sən Meni bilmigining bilən, Mən yənila sanga isim qoydum.

5 Mən bolsam Pərwərdigar, Məndin baxka biri yok;

Məndin baxka Huda yoktur;

Sən Meni tonumioşining bilən, Mən belingni baolap qingittimki. ■

6 Künqikixtin künpetixkiqə bolşanlarning həmmisi Məndin baxka heqkandaq birining yoklukini bilip yetidu;

Mən bolsam Pərwərdigar, baxka biri yoktur.

7 Nurni xəkilləndürgüci, karangşululukni Yaratkuqidurmən,

Bəht-hatirjəmlikli Yasioşuqi, balayi'apətni Yaratkuqidurmən;

Muxularning həmmisini qiloşuqi Mən Pərwərdigardurmən. ■

8 — «I asmanlar, yukiridin yaodurup beringlar,

Bulutlarmu həqkaniylik təküp bərsun;

Yər-zemin eqilsun;

Nijat həm həqkaniylik mewə bərsun;

Zemin ikkisini təng əstürsun!

Mən, Pərwərdigar, buni yaratmay qoymaymən». □

Israilning Hudaning Qorəx arqilik qiloşanliridin narazi bolup gumanlin-ixlirioqa Hudaning bərgən jawabi

9 — «Əz Yaratkuşisining üstidin ərz qilməqci bolşanoşa way!

U yər-zemindiki qinə parqiliri arisidiki bir parqisi, halas!

Seşiz lay özini xəkilləndürgüci sapalqioşa: —

«Sən nemə yasawatisən?» desə,

Yaki yasioşining sanga: «Sening qolung yok» desə bolamdu? ■

10 Əz atioşa: «Sən nemə tuşdurmaqci?»

Yaki bir ayaloşa: — «Səni nemening toloşiki tutti?» — dəp sorioşanoşa way!

11 Israildiki Mukəddəs Boluşuqi, yəni uni Yasioşuqi Pərwərdigar mundak dəydu: —

Əmdi kəlgüsi ixlar toşruluk sorimakqimusilər yənə?

Əz oşullirim toşruluk, Əz qolumda ixlignim toşruluk Manga buyruk bərməkqimusilər!?

12 Mən pəkətla yər-zeminni yasioşan, uningəşa insanni Yaratkuqidurmən, halas!

Əz qolum bolsa asmanlarni kərgən;

Ularning samawi qoxunlirinimu səpkə saloşanmən.

13 Mən uni həqkaniylik bilən turoşuzoşan,

Uning barlik yollirini tüz qildim;

□ 45:3 «Mən... sanga karangşuluktiki gəhərlərni,... berimən; xuning bilən özüggə isim koyup seni qakiroşuqini, yəni Mən Pərwərdigarni Israilning Hudasi dəp bilip yetisən»

— dərwəkə, Qorəxning qiloşan uruxliri tosaləuşəşa uqrimay nahəyiti rawan, adəmlərni həyran kalduridioşan dərijidə tez bolşan. Xuning bilən kışka waqit iqidəU nuroşun mal-mülüklərni olja kilip qoloşa kəltürgən. Bexarəttə muxu ixlar (Qorəx əzi bilmigən halda) Hudaning yoxurun yardimidə kəlinidu, deyilidu. Qorəx əzi toşruluk muxu bexarətni oquşandin keyin, Pərwərdigarning həqkişiy Huda, xundakla Israilning Hudasi ikənlikini bilixi kerək idi. ■ 45:5

Qan. 4:35,39; 32:39; Yəx. 44:8 □ 45:8 «I asmanlar, yukiridin yaodurup beringlar,

bulutlarmu həqkaniylik təküp bərsun; yər-zemin eqilsun...» — bu sezlər bəlkim Israil wə dunyaning (Qorəx qiloşan ixlirining türtkisidə) Hudaəşa ixinip, yahxi mewə berix üçün qiloşan duasi boluxi kerək. ■ 45:9 Yər. 18:6; Rim. 9:20

U bolsa xəhirimni kʷridu,
Nə hək nə in'am sorimay u Manga təwə boləjan əsirlərnı kəyup beridu»

— dəydu samawi kəxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar. □ ■

14 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Misirning məhsulatliri, Efiopiyaning wə egiz boyluqlar boləjan Sabiyliklarning malliri sanga ətidu;

Ular ɵzliri seningki bolidu,

Sanga əgixip mangidu;

Əzliri kixən-zənjirləngən peti sən tərəpkə ətidu,

Ular sanga bax urup səndin iltija bilən ətünüp: —

«Bərək, Təngri səndə turidu, baxka biri yok, baxka heqkandak Huda yoktur» dəp ətirap kilidu. □

15 «I Israilning Hudasi, Nijatkar, dərhəkikət Əzini yoxuruwaləuqi bir Təngridursən!» □

16 Ular həmmisi istisnasiz hijil bolup, xərməndə bolidu;

Məbudni yasioqanlar xərməndə bolup, birliktə ketip kalidu; ■

17 Israil bolsa Pərwərdigar təripidin mənggölük nijat-kutulux bilən kutkuzulidu;

Əbədil'əbədgiqə hijil bolmaysilər,

Heq xərməndiqilikni kərməysilər. □

18 Qünki asmanlarnı yaratkan, yər-zeminni xəkilləndürüp yasioqan, uni məzmut kiləjan Huda boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: —

(U uni kuruk-mənisiz boluxka əməs, bəlki adəmzatning turaləusi boluxka yaratkanidi)

«Mən bolsam Pərwərdigar, baxka biri yoktur; ■

19 — Mən məhpiy həlda yaki zemindiki birər qarangoqu jayda söz kiləjan əməsmən;

Mən Yəkupka: «Məni izdixinglar bihudilik» degən əməsmən;

Mən Pərwərdigar hək səzləymən,

□ 45:13 «Mən uni həkkaniylik bilən turozuəjan, uning barlik yollirini tüz kildim» — muxu ayətiliki «uni», «uning», «u» bolsa Kərək, əlwəttə. Bexarət uning heq nemini sorimayla Babilda sürgün boləjan Yəhudiylar həkni kəyup beridoqanlikini əldin'ala eytidu. ■ 45:13 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yəx. 44:28; İbr. 11:10 □

45:14 «Misirning məhsulatliri, Efiopiyaning wə egiz boyluqlar boləjan Sabiyliklarning malliri sanga ətidu; ular ...sanga əgixip mangidu; ɵzliri kixən-zənjirləngən peti sən tərəpkə ətidu» — yukiriki ayətlərgə kəriəqanda muxu wəkə Kərəkning ix-paaliyətlirininə ahirki bir nətijisi boluxi kərək. Efiopiya wə Sabiya əslidə Misiroqə bekinəjan bolup, xübhisizki, Yəxaya yənə «Misirdin qikix» degən wəkəni kəzdə tutidu. Demək, Israilni sürgün kiləjanlar əz ihtiyari bilən Israiləqə bekindi bolmaqki bolidu. Bəzi xərhqilər, muxu bexarətni «Yəhudiylar əməslər»ning əysə Məsihni əz Kutkuzəuqisi dəp ətirap kilixi, xundakla ularning Israilning «kaldisi»i boləjan həkikiy jamaitigə kəxuluxi bilən əməlgə axuruloqan, dəp qaraydu. Yənə bir kəkqarax bolsa, muxu ixlar ahirki zamanda Yəhudiylar Hudaning kəxiəqə kəytqəndin keyin yüz beridu, dəydu. Bizningqə hər ikkisininə toqrilikli bar. □

45:15 «I Israilning Hudasi, Nijatkar, dərhəkikət Əzini yoxuruwaləuqi bir Təngridursən!» — muxu söz bəlkim Israilarning Hudaning sirlik yollirioqə, yəni «Yəhudiylar əməslər»ning ɵzligigə bekinəjanlikioqə qarap həyran kəlip degən gepidur. ■ 45:16 Yəx. 44:11 □

45:17 «Ular həmmisi istisnasiz hijil bolup, xərməndə bolidu; məbudni yasioqanlar xərməndə bolup, birliktə ketip kalidu; Israil bolsa Pərwərdigar təripidin mənggölük nijat-kutulux bilən kutkuzulidu....» — muxu səzlərgə (16-17-ayətlərgə) kəriəqanda, kixilar kəlgüsədə mutlək ikki hiləqə, yəni Hudaəqə tayinip itaət kilidoqanlarəqə wə butlarəqə bax uridoqanlarəqə bəlinüp ketidu.

■ 45:18 Yəx. 42:5; 45:5,14

Tüz gəp kili­mən; □ ■

²⁰ Yiqilinglar, kelinglar;

I əllərdin kaqқанlar, jəm bolup Manga yekinlixinglar;

Əzi oyoqan butni kətürüp, heq kütquzalmaydiqan bir «ilah»қа dua kilip yüridiqanlarıning bolsa heq bilimi yoktur. □ ■

²¹ Əmdi ular öz gəplirini bayan kilix üçün yekin kəlsun;

Məyli, ular məslihətlixip baksun!

Kim muxu ixni kədimdinla jakarliqanidi?

Kim uzundin beri uni bayan kiləqan?

U Mən Pərwərdigar əməsmu?

Dərwəkə, Məndin baxқа heq ilah yoktur;

Həm adil Huda həm Kütquzoquqidurmən;

Məndin baxқа biri yoktur. □ ■

²² I yər-zeminning qət-yakiliridikilər,

Manga təlpünüp kütquzulunglar!

Qünki Mən Təngridurmən, baxқа heqbiri yoktur;

²³ Mən Əzüm bilən kəsəm iqkənmən,

Muxu sөz həkқkaniylik bilən aozimdin qikti, hərgiz kaytmaydu: —

«Manga barlik tizlar püküli­du,

Barlik tillar Manga *itaət iqida* kəsəm iqidu». ■

²⁴ Xu qaoqda: «Həkқkaniylik wə küq bolsa pəkət Pərwərdigardidur» — deyilidu,

Kixilər dəl Uningla kexioqa kelidu;

Qaljirlixip, uningə qəzəpləngənlərnin­g həmmisi xərməndə bolidu. □ ■

²⁵ Israilning əwladlirinin­g həmmisi Pərwərdigar təripidin həkқkaniy kilinidu,

Wə ular Uni danglixidu.

46

□ **45:19 «Mən Pərwərdigar həkқ sөzləymən»** — ibraniy tilida «Mən Pərwərdigar həkқkaniylikni sөzləymən». «**Mən Yəqubқа: «Meni izdixinglar bihudilik» degən əməsmən; Mən Pərwərdigar həkқ sөzləymən, tüz gəp kili­mən»** — muxu ayət bəlkim 15-ayəttiki «Əzini yoxuruwaloquqi Hudadursən» deginigə qarita eytkən silik bir tənbiğ boluxi mumkin. Qünki kərginimizdək, Huda alliburun (bolupmu Yəxaya arқilik) Əzining kutulux-nijatlikini «Pərwərdigarnin quli arқilik» pütkül dunyaqə sunmaqqi boləqanlikini kəp qətim oquq-axkara eytkən! ■ **45:19** Qan. 30:11 □ **45:20 «Əllərdin kaqқанlar»** — ularning nemixқа yaki nemidin kaqқанliqi muxu yərdə deyilmidi. Biraқ 24-ayətkə qarioqanda, insaniyət (ahirqi zamanda) ikki kisimoqə, yəni Hudaqə tayanəqanlar həm Hudaqə əq boləqanlarqə bəlünüp ketidu; xuning bilən Hudaqə əq boləqanlarHudani səygənlərgə ziyankəxlik kilixi mumkin; uningdin sirt Hudaqə ixəngənlər: «Hudaning jazasi hudasizlarning bəxiqə quxəy dəp qaldi» — dəp qarap, ularning arisidin kəqiximiz kerək dəp oylaydiqan bolsa kerək. ■ **45:20** Yəx. 44:18,19 □ **45:21 «Kim muxu ixni kədimdinla jakarliqanidi?»** — «muxu ix» xübhəsiszki, Hudaning Israilni kütquzuxi bilən, U «Yəhudiy əməs»lərgə kütquzulux pursitini, xundakla Israil bilən billə bəhtlik bolux imkaniyitini tang yətküzidiqanlikini kərsitidu (22-24-ayət). ■ **45:21** Yəx. 41:22,26,27; 43:9,10; 45:5,14,18 ■ **45:23** Rim. 4:11; Fil. 2:10 □ **45:24 «Xu qaoqda: «Həkқkaniylik wə küq bolsa pəkət Pərwərdigardidur» — deyilidu, ... qaljirlixip uningə qəzəpləngənlərnin­g həmmisi xərməndə bolidu»** — yənə kərimizki, dunya ikki bəlumqə ayrilidiqan ohxaydu. Biri bolsa, qaljirlixip Hudaqə mutlək qarxi turidiqanlar; ikkinqisi, Israil, jümlidin əzli­rigə bəkinip, ular bilən bir boləqan, Israil bilən billə kütquzuloqan Yəhudiy əməslər bolidu. ■ **45:24** Yəx. 41:11

Babildiki butlarning aqiwiti — ulaqlar ularni ketürüp ketidu ••• Huda bolsa Öz halkini ketüridu!

¹ Bəl bolsa tiz pükti, Nebo engixiwatidu;
Ularning məbudliri ulaqlarning zemmisigə, kalilarning zimmisigə qüxti;
Silər kötürgən nərsiliringlar əmdi ulaqlarğa artiloqan bolup,
Həlsiz ulaqlarğa eşiir yük bolidu!□

² Ular engixidu, birliktə tiz pükixidu;
Ular muxu yükni kütquzalmaydu,
Bəlki əzliri əsirgə qüxidu.□

³ I Yakupning jəməti,
Xundakla İsrail jəmətinin qaldisi,
Ananglarning kərsikidiki qaoqdin tartip üstümgə artiloqanlar,
Baliyatqudiki qaoqdin tartip ketürülüp kəlgənlər,
— Manga kulək selinglar!□

⁴ Silər kərişuqumu Mən yənila xundakturmən,
Qeqinglar akəroşuqumu Mən silərnə yüdüp yürimən;
Silərnə yasioqan Məndurmən, silərnə ketürimən;
Silərnə yüdüp kütquzimən.

⁵ Əmdi Meni kimgə ohxatmaqçi,
Yaki kimni Manga təng kilməqçisilər?
Uni Manga ohxax dəp,
Silər kimni Mən bilən selixturmaqçisilər?■

⁶ Ular bolsa həmyanidin altunni qeqip bərip,
Kümüxnimu tarazişə salidu,
Bir zərgərni yalliwalidu,
U bir məbudni yasap bəridu;
Ular yikilidu, dərwəkə qoqunidu!

⁷ Ular uni mürisigə artidu,
Uni ketürüp, öz ornioşə qoyidu;
Andin u axu yərdə erə turidu;
U ornidin kəzoşilalmaydu;
Birsı uningəşə yelinip tiləydu,
Lekin u jawab bərməydu;
U kixini awariqilikidin kütquzmaydu.■

⁸ Muxu ixlərnə esinglarda tutunglar;
Xundakla əzünglarni həkikişy ərkəklərdək kərsitinglar;
I, itaətsizlər,
Buni esinglarğa kəltürünglar;

□ **46:1 «Bəl»** — Babilning «bax but»i, «Nebo» uning «oqli» idi. Muxu hexarəttə Yəxaya pəşəyəmbər Babil xəhəri düxməninin qəlioşə qüxkəndə, həklər butlirini saqlap kəlix üqün baxkə bir yurtkə yətkiməqçi boləqanlikini aldin ala kəridu. Xu jəryanda butlarni yərgə qoyux kərkə boləqaqkə, pəşəyəmbər «Bəlning tiz pükənlirini, Neboning engixiwatqanlikini»ni kərip mazək kəlidu. **«Ularning məbudliri ulaqlarning zemmisigə, kalilarning zimmisigə qüxti...»** — butlar ulaqlarning baxquruxioşə ətkəndək kəlidu. **«Silər kötürgən nərsiliringlar»** — Babildiki diniy murasimlarda, puqralarning butlarni ketürüp koqilarni aylanduruxi kərkək idi. Biraş əslidə Babilliklər hərmət bilən «kötürgən nərsilər» hazır addiy boşqilardək ulaqlarğa artildi.

□ **46:2 «Ular, yəni Babilliklər yaki ularning ulaqliri»** engixidu, birliktə tiz pükixidu; ular muxu yükni kütquzalmaydu,...» — demək, butlar adəm yaki ulaqlarğa yük boləqan əzlirini kütquzalmayla qəlmay, bəlki ulaqlarnimu həlsizlanduridu. □ **46:3 «I Yakupning jəməti, ... ananglarning kərsikidiki qaoqdin tartip üstümgə artiloqanlar, baliyatqudiki qaoqdin tartip ketürülüp kəlgənlər...»** — həkikişy Huda adəmning ketürüxişə mohtaj əməş, bəlki Əzi Əz həkikişy əməhorluk kəlip ularni ketüridu. ■ **46:5** Yəx. 40:18, 25 ■ **46:7** Yəx. 45:20

9 Ilgiriki ixlarni, yəni qədimdin boləjan ixlarni esinglarəja kəltürünglar;
Qünki Mən Təngridurmən, baxka biri yoktur;
Mən Hudadurmən, Manga ohxaxlar yoktur;■

10 Mən: «Mening bekitkinim orunlinidu,
Kənglümgə barlıq pükkenləni əməlgə axurmay qoymaymən» dəp,
Ixning nətəjisini baxtila,
Aldin'ala tehi kılınmıəjan ixlarni ayan kılıp eytkuqidurmən;■

11 Künqikixtin yirtkuq bir kuxni,
Yəni kənglümgə pükkinimni ada kıləuqi bir adəmnı yirak yurttin
qakiroquqidurmən.

Bərhək, Mən səz kıləjan,
Bərhək, Mən uni qokum əməlgə axurimən;
Buni niyət kıləjanmən,
Bərhək, Mən uni wujudka qikirimən.□

12 I həkkaniyliktin yirak kətkən jahıllar,
Manga kulak selinglar: —□

13 Mən həkkaniylikimni yekın kılımən,
U yiraklaxmaydu;
Xuningdək Mening nijatim həm keqikməydu;
Mən Zionəja nijat yətküzüp,
Israiləja julalik-güzəllikimni tikləp berimən». □

47

Israilni sürgün kıləjan Babil tügəxti!

1 «I Babilning pak kızı, kelip topa-qangəja oltur;
I kaldıylərnıng kızı, təhtsiz bolup yərgə oltur!
Qünki sən «latapətlik wə nazuk» dəp ikkinqi atalməsən.■

2 «Tügəmnə texini qərüp, un tart əmdi,
Qümpərdəngni eqip taxla,
Kənglikingni seliwət,
Paqıkingni yalingaqıla,
Dəryalərdin su keqip öt; □

3 Uyatliking eqilidu;
Bərhək, nomusungəja tegilidu;
Mən intikəm alimən,
Həqkimni ayap qoymaymən. ■

■ 46:9 Yəx. 45:5, 14, 18, 21, 22; 48:12 ■ 46:10 Zəb. 33:11; Pənd. 19:21; 21:30; İbr. 6:17 □ 46:11 «Künqikixtin yirtkuq bir kuxni ...yirak yurttin qakiroquqidurmən...» — «yirtkuq bir kux» Kərəxni kərsitidu. Uning bir tərıpining əxəddiylikini Huda Israildin yoxurmaydu. □ 46:12 «həkkaniyliktin yirak kətkən jahıllar» — Huda yukirida Yəxaya pəyoşəmbər arkilik 41:2-3, 25-, 44:24-45:11də Israiləni Babildin kəlgüsidiki «Kərəx» dəgən bir padixah arkilik kutkuzimən, dəp jakarlıkan. «Jahıllar» bolsa Hudaning bu «Kərəx pılan»ini yakturmaydiojan Israiləni kərsətsə kerək; ulərnıng yakturmaydiojanlıki bolsa Kərəx Yəhudıy əməs, bəlki Pars boləjanlıki üqün bolidu. □ 46:13 «Mən həkkaniylikimni yekın kılımən, u yiraklaxmaydu; xuningdək Mening nijatim həm keqikməydu; Mən Zionəja nijat yətküzüp... berimən» — Huda yənıla mehir-xəpkitini kərsitip, hətta «jahıllar»qimu Kərəxning ixli ri arkilik nijatka erixixitiki pürsətni kəltürimən, dəydu. ■ 47:1 Yəx. 26:5 □ 47:2 «Tügəmnə texini qərüp, un tart əmdi, qümpərdəngni eqip taxla, kənglikingni seliwət, paqıkingni yalingaqıla, ...» — demisəkmü, muxu ixlər əsirgə qüxixitiki aləmətlər. Həm Babilliklər, həm Parslar öz əsirlikigə rəhımsizlik kılıp uləni yalingaq mengixka məjburlaytti. ■ 47:3 Yəx. 3:17; Nəh. 3:5

4 Bizning Həmjəmət-Kutkuzoquçimiz bolsa,
«Samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar» Uning nami;
U Israildiki Muqəddəs Boləquçidir. □

5 I kaldiyəlarning kizi, süküt kəlip jim oltur;
Karangoçulukğa kirip kət;
Qünki buningdin keyin ikkinçi «səltənətlərləning hanixi» dəp atalməsən. □

6 Mən Öz həlkəmdin oçəzəpləndim,
Xunga Özümning mirasimni buləiwəttim,
Xuning bilən ularni kolungoça tapxurup bərdim;
Sən bolsang ularoça heçqandak rəhəm kərsətmiding;
Yaxanoçanlarning üstigimu boyunturuklarni intayin eoçir kəlip salding; □

7 Xuning bilən sən: —

«Mən mənəggügə hanix bolimən» dəp,
Muxu ixlarni kənglüngdin heç otküzmiding;
Ularning aqiwitini heç oylap bəkmidingsən. ■

8 Əmdi hazır, i əndixisiz yaxap kəlgüçi,
Əz-əzigə: «Mənla bardurmən, məndin baxқа heçkim yoçtur,
Mən hərgiz tul ayalning japasini yaki balilardin məhrum boluxning
japasini tartmaymən» — degüçi,
I sən əyx-ixrətkə berilgüçisən,
Xuni anglap koy: — □

9 «Dəl muxu ikki ix,

— Balilardin məhrum bolux wə tulluq —
Bir dəkikidə, bir kün iqidila bexingəçə təng qüxidu;
Nuroçunliqan jadugərlilikliring tüpəylidin,
Bək kəp əpsunliring üqün ular toluq bexingəçə kelidu. ■

10 Qünki sən özüngning rəzillikinggə tayanəansən,
Sən «Heçkim meni kərməydu» — deding;
Sening danaliking wə biliming özüngni ezikturup,
Sən kənglüngdə: — «Mənla bardurmən, məndin baxқа biri yoçtur» —
deding. □

11 Biraq balayi'apət seni besip kelidu;
Sən uning kəlip qikixini bilməysən;
Həlakət bexingəçə qüxidu;
Sən heçqandak «hamiy puli» bilən uni tosalmaçsən;
Sən heç kütmiğən wəyrənçilik tuyuqçisiz seni besip qüxidu.

12 Əmdi qəni, yaxliqingdin tartip özüngni upritip kəlgən əpsunliringni,

□ 47:4 «Həmjəmət-Kutkuzoquçi» — kona Israilda «həmjəmət-kutkuzoquçi» (goel)ning yəna kiliidion bir ixi əzining uwal boləqan jəmətidikilər üqün adalətni yürgüzüx idi. Uning uruq-tuoçkanliridin birsı katillik kəstigə uqrioçan bolsa, «həmjəmət-kutkuzoquçi»ning katilni eltürüx hoçquçi həm wəzipsi bar idi. □ 47:5 «karangoçulukğa kirip kət» — «karangoçuluk» bəlkim zindandiki karangoçulukni bildüridu. □ 47:6 «Özümning mirasim» — Huda Əzining həlkəni Əzi üqün miras dəp həsablaydu. ■ 47:7 Wəh. 18:7 □ 47:8 «Əmdi hazır, i əndixisiz yaxap kəlgüçi, əz-əzigə: «Mənla bardurmən, məndin baxқа heçkim yoçtur.. degüçi, ... Xuni anglap koy: —» — Huda Əz həlkigə «tərbiyə jazasi»ni bərməçqi bolup,

ularni Babilning rəhimsiz kəlioça tapxuruxi bilən, Babilliklərmə öz rəhimsizlikni tüpəylidin jazoça uqrimay qəlməydu. Babilning: «Mənla bardurmən, məndin baxқа biri yoçtur» degini, baxqilaroça pütünləy «pərwayim pələk» degənlik həm «Mən ələmdə yəkkə-yəganə» degən təkəbburluqdur. ■ 47:9 Yəx. 51:19 □ 47:10 «Sening danaliking wə biliming özüngni ezikturup, sən kənglüngdə: — «Mənla bardurmən, məndin baxқа biri yoçtur» — deding» — yukiriki (8-ayəttiki) «Mənla bardurmən, məndin baxқа biri yoçtur» degən, baxqilaroça «pərwayim pələk» degənlik. Muxu yərdə bolsa «Hudaçimu pərwayim pələk» degənlik.

Xundakla nuroşunlişoşan jadugərlikliringni hazır oşup turiwər;
 Kim bilsun, sən ulardin payda kərüp qalamsən?
 Birər nemini təwritip qoyalarsən hərqaşan?!
 13 Sən aloşan məslişətliring bilən həlsizlinip kəttin;
 Əmdi asmanlaroşa qarap təbir bərgüqilər,
 Yultuzlaroşa qarap palqilik qiloşuqilər,
 Yengi aylarni kəzitiş munəşşimlik kiliş ixlarni «aldin'ala eytkuqilər»
 ornidin təng turup bexinşoşa qüxidişoşanlardin seni kutkuzsun!
 14 Mana, ular pahaldək bolup ketidu;
 Ot ularni köydüriwetidu;
 Ular əzlrini yalkunning kolidin kutkuzalmaydu;
 Biraş ular da adəmnini issitküdək həş kömür,
 Yaki adəm issinşudək həş gülhan yoktur![□]
 15 Seni awarə qiloşan,
 Yaxlişingdin tartip səndə soda qiloşanlar sanga muxundək paydisiz
 bolidu;
 Hərbiri öz yolini izdəş ketip qalidu;
 Seni kutkuzşudək həşkim yoktur. □ ■

48

İsrailning jahilliki: — ular Babildin kutkuzuloşini bilən, gunahşiridin saşit bolmaydu

1 I Yakupning jəməti, «İsrail»ning ismi bilən ataloşanlar,
 «Yəhuda bulakşiri»din qikşansilər,
 Pərwərdigarning namini ixlitip kəşəm qiloşuqisilər,
 İsrailning Hudasinini tiləş aloşuqisilər,
 Biraş bular həşikət həş həşkaniylikşin əməş!
 Munularni anglap koyunglar: —

2 (Qünki ular «mukəddəs xəşər»ning namini ixlitip əzlrigə isim qilidu,
 Tehi İsrailning Hudasişoşa «tayinar»miş!
 Uning nami bolsa samawi qoxunlarning Sərdari bolşan
 Pərwərdigardur!)

3 Mən burunla «ilşiriki ixlər»ni aldini'ala bayan qildim;
 Ular Öz aşşimdin qikşan, Mən ularni anglatşim;
 Mən bularni tuyukşiz wujudşu qikşirip,

□ 47:14 «Mana, ular pahaldək bolup ketidu; ot ularni köydüriwetidu; ular əzlrini yalkunning kolidin kutkuzalmaydu; biraş ular da adəmnini issitküdək həş kömür... yoktur!» — bu səzning mənisini bəşkim, həşikiy Hudaning əşəziş küqlük həş otluk; atalmiş «butlarning əşəziş»ning bolsa, adəmnini issitküdəkmu oti yok; baxşu mənisini bar deylşə: — Muxu palqılar həşnemigə yarimayduki, həşta (Hudaning jazasi bilən) köydürülgən waşittim adəmnini issitküdək hərariş bolmaydu. □ 47:15 «Seni awarə qiloşan, yaxlişingdin tartip səndə soda qiloşanlar sanga muxundək paydisiz bolidu; hərşiri öz yolini izdəş ketip qalidu...» — Babilda pal selix, şəşirgərlik qatarlık hurapiyliklər bəşkim «əng qong soda» boluxi mumkin. Biraş bexarət boyiqşu palqılar heridarşiridin məşrum bolup baxşu yurtlaroşa yol almaşqı bolidu. Arşeologlar kona Babil xəşiridin qazşan asar'ətikşilər iqidin nuroşun «palnamilər» həş «əmmalnamilər» tepildi. Biraş bulardin həşqışaysisidin «Babil wəşran bolidu» deşən bexarəşni tapşili bolmaydu; həşmmisi «keləşiking parlaş» deşəndək səzşerdur (əməlişəttə barlık palqilik xundək əməşmu?!). ■ 47:15 Wəş. 17:16

Ular əməlgə axuruldi;□

⁴ Qünki Mən sening jahillikini, boynungning pəylirining tömür, Yüzüngning daptək ikənlikini bildim;□

⁵ Sening: «Mening butum muxularni kildi», Yaki «Oyma məbudum, quyma məbudum bularni buyrudi» — deməsliking üqün,

Xunga Mən baldur muxularni sanga bayan kildim;
Ix yüz bərgüqə ularni sanga anglitip turdum.

⁶ Sən bularni angliqansən;

Əmdi ularning həmmisini körüp baq!

Buni rast dəp etirap qilmamsilər?

Mən bayatın «yengi ixlar»ni, yəni saqlinip yoxurunoqan ixlarni bayan kildim,

Sən bularni bilgən əməssən.□

⁷ Sening: «Dərwəkə, mening ulardin baldur həwirim bar idi» deməsliking üqün,

Ular burun əməs, hazirla yaritilidu;

Muxu kündin ilgiri sən ularni anglap baqmioqansən.

⁸ Bərħək, sən kulak salmiding,

Bərħək, sən həwərmu almiding,

Bərħək, sening kuliking heli burunla eqilmay etiklik qaldi;

Qünki Mən sening wapaszlik kiliweridioqanlikini,

Baliyatqudiki qeoqingdin tartip «asiy» dəp atilidioqanlikini bildim.

⁹ Öz namim üqün oqəzipimni keqiktürimən,

Xəhritim üqün seni üzüp taxliməymən dəp oqəzipimni besiwaldim;■

¹⁰ Kara, Mən seni tawlidim,

Birak kümüxnı tawliqandək tawlandurmidim;

Mən azab-okubətning humdanida seni talliwaldim;□

¹¹ Öz səwəbimdin, Öz səwəbimdin Mən muxuni kilimən;

Mening namimoqə daq təgsə qandək bolidu?

Mən Əzümning xan-xəhritimni baxqa birsigə ötküzüp bərməymən.■

¹² I Yakup,

I qaqiroqinim Israil!

Manga kulak saloqin;

Mən «U»durmən;

Mən Tunjidurmən, bərħək həm Ahirqidurmən;■

¹³ Mening qolum yər-zeminning ulini saloqan,

Ong qolum asmanlarni kərgən;

Mən ularni qaqirsamla, ular jəm bolup ornidin turidu.

□ **48:3 «Ilgiriki ixlar»** — muxu ayəttiki «ilgiriki ixlar» xübhısizki, Hudaning «Korəx pilanı»dur (46:12diki izahatni kəring). Muxuni jəzmənləxtürüx üqün Yəxaya «qoxumqə səz»diki 4-misal (48-babning alahidə xəkli toqrisida) degən grafını kəring. Axu grafiqə kariqanda, 48-bab ikki qisimoqə bəlünidu. Birinqi qisimdiki «ilgiriki ixlar» dəl «Korəx pilanı»qə barawər kelidu; 6-ayəttiki «yengi ixlar» bolsa, Pərwərdigarning kulining ixlirni kərsitidu. Muxu təhlil kilinix 42-babtikigə ohxax. □ **48:4 «yüzüngning dap ikənlikini...»** — səzmusez tərijmə kilqanda «pexanəngning mistin ikənlikini...». □ **48:6 ««yengi ixlar»nəni saqlinip yoxurunoqan ixlarni bayan kildim,...»** — yukiriki izahatta deginimzdek, «yengi ixlar»ni dəl «Pərwərdigarning kuli» toqruqluk hux həwər dəp bilimiz (42-babnimu kəring). ■ **48:9** Yəx. 43:21, 25 □ **48:10 «Kümüxnı tawliqandək tawlandurmidim»** — demək, Israil kümüxnıng barlık daxkilini ayriwaloquqə tawlanoqandək tawlansa, bəlkim heqənsə qalmaytti! (1-bab, 22-, 25-ayətnimu kəring). «Azab-okubətning humdanida» — bəlkim Babil imperiyasının ularoqə qarita kilqan ziyənxəlikirini kərsitidu. ■ **48:11** Yəx. 42:8 ■ **48:12** Yəx. 41:4; 44:6; Wəh. 1:17; 22:13

14 Həmminglar, jəm bolup yiqilinglar, anglap koyunglar;

Butlar arisida qaysisi muxundak ixlarni bayan qiləjan?

Pərwərdigar yahxi kərgən kixi bolsa uning kənglidiki ixlarni Babilda ada kəlidu,

Uning bilək-kəli kaldiyələning üstigə zərb bilən qūxidu; □ ■

15 Mən, Mən səz kəiləjanmən;

Dərhəkəkət, Mən uni qəkirdim;

Mən uni aldiəqə qəkiriwaldim;

Uning yoli muwəppəkəiyətlik bolidu.

16 — Manga yekın kelinglar, muxuni anglap koyunglar;

Mən əzəldin səzümni yoxurun kəiləjan əməs;

Səzüm əməlgə axuruləjinidimu yənəla xu yərdə boləjanmən;

Əzizir bolsa Rəb Pərwərdigar wə Uning Rohi Meni əwətti! □ ■

17 Həmjəmət-nijatkarıng Pərwərdigar, Israıldiki Mukəddəs Boləuqi mundaq dəydu: —

«Əzınggə payda bolsun dəp sanga Əgətküqi,

Sanga təklik boləjan yolda seni yetəkligüqi Mən Pərwərdigar Hudaying-durmən;

18 Sən Mening pərmanlıriməqə kəlak saləjan bolsang'idi!

Undak boləqanda bəht-hatırjəmlikıng dəryadək,

Həkkanıylikıng dengiz dolqunlıridək bolatti! ■

19 Sening nəslıng bolsa uning kumlıridək,

İq-kərningdin qıkqan pərzəntlırıng kum danqılıridək sansız bolatti!

Ularning ismi Mening aldimda hərgiz əqürüwetilməydiəjan yaki yökıtiwetilməydiəjan bolatti!

20 Babıldin qıkinglar, kaldiyələrdin kəqıp ketinglar!

Nahxa awazlırını yangrıtip muxuni jakarlanglar,

Bu həwərnı anglıtinglar,

Jahanning qət-yakılırıəiqə uni yətküzüp mundaq dənglar: —

□ 48:14 «Pərwərdigar yahxi kərgən kixi» — muxu yərdə Kərəxni kərsitidu. ■ 48:14

Yəx. 41:22,23

□ 48:16 «Manga yekın kelinglar, muxuni anglap koyunglar; Mən əzəldin səzümni yoxurun kəiləjan əməs; səzüm əməlgə axuruləjinidimu yənəla xu yərdə boləjanmən» — demək, səzligüqi Hudaning «Jakarqisi» həm Uning yenida əzizir turup Uning səzini bəja kəltürgüqidur. Keyinki izahatnımu kərüng. Baxqə birhil tərjimisi: «Əgər wakit degən nərsini bar desəng, mana Mən Əzımdurmən». «**Əzizir bolsa Rəb Pərwərdigar wə Uning Rohi Meni əwətti!**» — səzligüqi yənə «Əzəldin tartıp Huda bilən billə bolup, Uning səzini yər yüzidikilərgə yətküzgüqi» bolup, ahırda Huda həm Hudaning Rohi tərıpidin əwətılıp Əzi muxu dunyaəqə kelidu (6-bab, 8-ayətni kərüng). Təwəndiki 49-babta muxu Zat, yəni «Pərwərdigarning kuli» təqrısidiki məzmunlarda kəprək axkarılınidu. Baxqə birhil tərjimisi: «**Əzizir bolsa Rəb Pərwərdigar Meni Uning Rohi bilən əwətkən!**». ■ 48:16 Pənd. 8:1-5; Zək. 2:9; 6:15; 10:12; Yuh. 11:42; 17:21 ■ 48:18 Kəan. 32:29; Zəb. 81:13-16

«Pərwərdigar Өz kuli Yaqubni həmjəmətlik kılıp kütqüzdi! □ ■
 21 Ular qəl-bayawanlardin ötkəndə heq ussap qalmidi;
 U sularni taxtin aqkuzup bərdi;
 Bərheq, U taxni yaroqüzdi, sular uningdin uroqup qikti!». □
 22 «Rəzillər üqün» — dəydu Pərwərdigar, «bəht-hatirjəmlik yoxtur». ■

49

Pərwərdigarning qulining sözi — ••• Hudaning uning toqruluk bərgən guwahliqi

1 «I arallar, mening gepimni anglanglar,
 Yiraqtiki əl-yurtlar, manga kulak selinglar!
 Baliyatqudiki qeoqimdin tartip Pərwərdigar meni qakirdi;
 Apamning korsikidiki qeoqimdin tartip U mening ismimni tiloqa aldi; □
 2 U aozimni ötkür kiliqtək kildi;
 Өz kolining sayisi astida meni yoxurup kəldi,
 Meni siliklanoqan bir ok kildi;
 U meni okdenioqa selip saklidi, □
 3 Wə manga: «Sən bolsang özüngdə Mening güzəllik-julalikim ayan kilinidoqan Өz kulum Israildursən» — dedi. □
 4 Əmma mən: —
 «Mening əjrim bikaroqa kətti,
 Heqnemigə erixməy küq-maofdurumni kuruk sərp kildim;

□ 48:20 «Babildin qiqinglar, kaldiyələrdin keqip ketinglar!» — Israil Babildin (miladiyədin ilgiriki 536-yili) kütuloqini bilən, əməliyəttə intayin az bir kismi kaytip kəldi. Nuroqun Yəhudiylar Pars imperiyəsinin həkümranliqi astida turup, özining axu yərdiki əhwalini yaxxi dəp karaytti. Ulardın köpligən adəm soda-tijarət bilən xuqullinix bilən beyip kətti. Ular erixkən parawan turmuxni taxlap öz yurtini kaytidin bərpə kiliq japasidin bax tartti. Xunga ular muxu qakirikqa kulak salmaytti. Adəmlər muxu dunyadiki mustəbitlik həkümranliklardin əməs, bəlki öz gunaħidin, xəhsiyətilikidin, **özidin** «azad kilinix»i yaki «kütqüzulux»i əng muħimdur. Qorəx bolsa ularning öz wətinigə kaytix yolini aqқан. Biraq gunaħliridin saqit bolmisa, həmmisi kuruk, bikaroqa ketidu. Bexarətlər boyiqə muxu tügünni yexix üqün, insanni gunaħdin kütqüzux üqün, «Pərwərdigarning kuli» əwətilidu. Uning kilidoqan hizmətləri təwəndiki 49-55-babtiki bexarətlərnin temisi bolidu. (Muxu bexarətlər bəlkim ikkinqi kətim ahirki zamanlardimu əməlgə axurulidu, xu qaoqda Israil «yengi Babil»din həm dunyadiki qət-qətlərdin Zionqa kaytidu).

■ 48:20 Yəx. 52:11; Yər. 50:8; 51:6,45; Wəh. 18:4 □ 48:21 «Ular qəl-bayawanlardin ötkəndə heq ussap qalmidi; U sularni taxtin aqkuzup bərdi; ...sular uningdin uroqup qikti!» — «Mis.» 17-babni kerüing. Xu qaoqda Israillar Hudadin narazi bolup kaqıxap kətti. Bəlkim 22-ayət muxundaq ixlarnimu kərsitixi mumkin. ■ 48:22 Yəx. 57:21 □ 49:1 «Apamning korsikidiki qeoqimdin tartip U mening ismimni tiloqa aldi» — baxqa birhıl tərjimisi: «Apamning korsikidiki qeoqimdin tartip U mening ismimni əslətti». □ 49:2 «U aozimni ötkür kiliqtək kildi ...meni siliklanoqan bir ok kildi» — kiliqning təsiri yekındikilərgə, okning bolsa yiraqtikilərgə bolidu. □ 49:3 «Sən bolsang özüngdə Mening güzəllik-julalikim ayan kilinidoqan Өz kulum Israildursən» — okurmənlərnin esida boluxi kerəkki, Huda Yaqupqa yengi bir isim, Israilni («Huda bilən billə boloqan əmir» yaki «Hudaning qəlibiqisidur» degən mənidə) beoqıxioqanı. Xuning bilən Huda bowisi İbraħimoqa bərgən wədilirini, wəjlümidin əng uloqi: «Sən wə əwladıng dunyadiki barlıq əl-yurtlaroqa bəht yatküzisən» degənni təkrarlap uningə tapxuroqan. Biraq Yaqubning əwladlıri boloqan Israillar Hudaqa guwahlıq bərməy muxu wəzipini əməlgə axurməy kəlgən. Muxu yərdə Huda xu wəzipini həm wədisini: «Sən bolsang özüngdə güzəllik-julalikim ayan kilinidoqan Өz kulum Israildursən» dəp, pəwku'addə «Өz kuli»qa tapxurdi.

Xundaqtimu bahalinixim bolsa Pərwərdigardindur,
Mening əjrimnimu Hudayimoşa tapxurdum» — dedim; □

⁵ Əmdi meni Öz kuli boluxka,

Yakupni towa kilip uning yenioşa kayturuxka meni baliyatquda
xəkilləndürgən Pərwərdigar mundaq dəydu: —

(Israil kayturulup yenioşa toplanmioşan bolsimu,
Mən yənila Pərwərdigarning nəziridə xan-xərpəkə igə boldum,
Xuningdək Hudayim mening küqümdur)□

⁶ — U mundaq dəydu: —

«Sening Yakup kəbililirini *gunahtin kutkuzup* turozuxka,
Həmdə Israildiki «saklanoşan sadiklar»ni bəhtkə kayturuxka kulum
boluxung sən üçün zərriqilik bir ixtur;

Mən tehi səni əllərgə nur boluxka,
Yər yüzini qət-yakilirioşiqə nijatim boluxung üçün seni atidim».□

⁷ Əmdi Israilning həmjəmət-kutkuzoşuqisi, uningdiki Muqəddəs Boluquci
Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Adəmlər iq-iqidin nəprətlindioşan kixigə,

Yəni kəpçilik lənitiy dəp kərioşan,

Əməldarlaroşa kul kilinioşan kixigə mundaq dəydu: —

«Səzidə turoşuqi Pərwərdigar,

Yəni seni tallioşan Israildiki Muqəddəs Boluqucing səwəbidin,

Padixahlar kəzlrini eqip kərup ornidin turidu, əməldarlarumu bax uridu;□

⁸ Pərwərdigar mundaq dəydu: —

«Xapaət kərsitilidioşan bir pəyttə duayingni ijabət kilixni bekitkənmən,
Nijat-kutkuzulux yətküzüldioşan bir künidə Mən sanga yardəmdə bolux-
umni bekitkənmən;

Mən seni koşdaymən,

Seni həlkimgə əhdə süpitidə bərimən;

Xundaq kilip sən zeminni əsligə kəltürisən,

Həlkimni harabə bolup kətkən mirasliroşa warislik kildurisən,■

□ 49:4 «Mən: — «Mening əjrim bikarəşa kətti, həqnemigə erixməy küq-maşdurumni kuruk sərp kildim; xundaqtimu bahalinixim bolsa Pərwərdigardindur, mening əjrimnimu Hudayimoşa tapxurdum» — dedim» — muxu bexarətni qūxinix üçün 5-13-ayətlərnimu kərix kerək. Kərioşanda Huda Öz kulioşa «Əz həlkimni towa kilix yolida yenioşa kayturux» wəzipisini tapxuroşan bolsimu, kul waqit-kūqini sərp kilip həqəndak nətijigə erixəlmigəndək kərünidu; demək, Israil, yəni «Yakupning kəbililiri» həq towa kilmioşan. Okurmənlər muxundaq ixlarning həkikiy yüz bərgən-bərmigənlikini Injildin kəreləydu. □ 49:5 «Israil kayturulup yenioşa toplanmioşan» — buning baxka birhil təjrimisi «...yəni Israilni Əzigə kayturup yioşix üçün... (meni baliyatquda xəkilləndürgən)...» □ 49:6 «Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Sening Yakup kəbililirini gunahtin kutkuzup turozuxka, həmdə Israildiki «saklanoşan sadiklar»ni bəhtkə kayturuxka kulum boluxung sən üçün zərriqilik bir ixtur...» — Pərwərdigarning kuli «həqəndak nətijigə erixmegini bilən», yənila ümidsizlənməy dua kiliwərdi. Huda unioşu: «Pəqət Əz həlkim boluqan Yəhudiylarini kayturuqla qalmaq, sən bəlki pütkül dunyaoşa nur wə nijat bolup, Kutkuzoşuqi bolisən» degən jawabni beridu. □ 49:7 «Adəmlər iq-iqidin nəprətlindioşan kixigə, yəni kəpçilik lənitiy dəp kərioşan... kixigə...» — muxu yərdə «kəpçilik» ibranii tilida «yat əl» degənni ipadiləydu. Ləkin muxu yərdə Israilni kərsitidu. Demək, Israil Hudaşa nisbətən «yat bir əl» dəp kərilidu. «...padixahlar kəzlrini eqip kərup ornidin turidu, əməldarlarumu bax uridu» — muxu bexarət bilən yukirikə bexarətni selixtusak, adəmni həyran kalduridu. Kul dunyaoşa nur wə nijat boluqini bilən u adəmləning nəprət-kəmsitixigə, qətkə kəkişioşa həm horluqioşa uqraydu; biraq ahirdə hətta dunyadiki padixahlarumu «kəzlrini eqip kərup» kuləşa bax uridu. Əmma ularning «nemə kərgənliki» muxu yərdə deyilmidi; buni bilix üçün «Yəxaya»ni dawamlik okux kerək! ■ 49:8 2Kor. 6:2

⁹ Sən məhbۇslarəja: «Buyaqqa kelinglar»,
 Karangolulukta olturoqanlarəja: «Nuroja qiqinglar» — dəysən;
 Ular yollar boyidimu otlap yüridu,
 Hətta hər bir takir taqlardin ozukluk tapidu;

¹⁰ Ular aq qalmaydu, ussap kətməydu;
 Tomuz issikmu, quyax təptimu ularni urmaydu;
 Qünki ularəja rəhim Kiloquci ularni yetəkləydu,
 U ularəja bulaklarni boylitip yol baxlaydu.■

¹¹ Xuningdək Mən barlik taqlirimni yol kilimən,
 Mening yollirim bolsa egiz kətürüldü.□

¹² Mana, muxu kixilər yiraktin keliwatidu,
 Mana, bular bolsa ximaldin wə oqrbtin keliwatidu,
 Həm muxular Sinim zeminidinmu keliwatidu.□

¹³ Huxallıqtin towanglar, i asmanlar;
 I yər-zemin, xadlan;

Nahxilarni yangritinglar, i taqlar;
 Qünki Pərwədigar Əz həlkiyə təsəlli bərdi,
 Əzining har boləjan pəkir-məminlirigə rəhim kilidu.

¹⁴ Biraq Zion bolsa: —

«Pərwədigar məndin waz kəqti,
 Rəbbim meni untup kətti!» — dəydu.

¹⁵ Ana əzi emitiwatқан bowikini untuyalamdu?
 Əz kərsikidin tuoqan oqlioja rəhim kilmay turalamdu?
 Hətta ular untuoqan bolsimu,
 Mən seni untuyalmaymən.

¹⁶ Mana, Mən seni Əz alkanliriməja oyup pütəkənmən;
Harabə tamliring hərdaim kəz aldindidur.

¹⁷ Ooql baliliring *kaytixka* aldiriwatidu;
 Əslidə seni wəyran kiləjanlar, harab kiləjanlar seningdin yirək keti-
 watidu;

¹⁸ Bexingni egiz kətürüp ətrapingəja karap baq!
 Ularning həmmisi jəm bolup kəxingəja kaytip keliwatidu!
 Əz həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Pərwədigar,
 Sən ularni əzünggə zibu-zinnətlər kilip kiyisən;
 Toyi bolidioqan kizdək sən ularni takaysən;■

¹⁹ Qünki harabə həm qəldərəp kətkən jayliring,
 Wəyran kilinoqan zeminig,
 Həzir kelip, turmaqci boləjanlar tüpəylidin sanga tarqilik kilidu;

■ 49:10 Wəh. 7:16 □ 49:11 «... Xuningdək Mən barlik taqlirimni yol kilimən, Mening yollirim bolsa egiz kətürüldü» — xübhətsizki, muxu bexarətlər həm jismani yəhətlər həm rohiy yəhətliridimu əməlgə axurulidu. «Jismani yəhəttə» qul Israil həlkinə dunyaning barlik qət-yakiliridin əz yurtioja kayturup, Yəqubning «mirasi boləjan» Pələstinni gülləndürüp ularəja kaytidin beoqlaydu. Muxu ixlar yanə təwəndiki 14-26-ayətlərdə təswirlinidu. Hudaning səzigə asasen bu ixlar «sən üqün bu zərriqilik ixtur». Uning kuli Xəytanning wə gunahning karangolu zindanlirida uzun yatқан barlik məhbۇslar üqün ərkinlikkə, Hudaning kəqürümigə, yengi, əhmiyətik həyatka, jümlidin jənnətkə erixixitiki pürsətni yaritip beridu. □ 49:12 «Mana, bular bolsa ximaldin wə oqrbtin keliwatidu, həm muxular Sinim zeminidinmu keliwatidu» — ibran yilidiki «Sinim» degən səz bəlkim kədimki «Qin» məmlikiti (kədimki «Qin» həzirki Junggo)ni kərsitix mumkin. Muxu səz üstidə baxқа karaxlarmu məwjut. ■ 49:18 Yəx. 60:4

Əslidə seni yutuwaloqanlar yiraklap kətkən bolidu.□

²⁰ Seningdin juda qilinonan baliliring bolsa sanga: —
«Muxu jay turuxumoqa bək tarqilik kilidu;
Manga turoqudək bir jayni boxitip bərsəng!» — dəydu;

²¹ Sən kənglüngdə: —

«Mən balilirimdin ayrilip qaloqan,
Oşerib-musapir wə sürgün bolup, uyan-buyan həydiwetilgən tursam,
Kim muxularni manga tuşup bərdi?
Kim ularni bekıp qoşg kildi?

Mana, mən oşerib-yaloquz kalduruloqanmən;
Əmdi muxular zadi nədin kəlgəndur?» — dəysən.

²² Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Mana, Mən əllərgə kolumni kətürüp ixarət kilimən,
Əl-millətlərgə kərunidioqan bir tuşni tikləymən;
Ular oşulliringni kuqikida elip kelixidu;
Ular kizliringni həpax kilip kelidu.

²³ Padixahlar bolsa, «Atak dadiliring,»

Hanixlar bolsa inik'aniliring bolidu;
Ular sanga bexini yərgə təgküzüp təzim kilip,
Putliring aldidiki qəng-topinimu yalaydu;
Xuning bilən sən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisən;
Qünki Manga ümid baqlap kütənlər hərgiz yərgə qarap qalmaydu.

²⁴ Oljini baturlardin eliwaloqli bolamdu?

Həkkaniyət jazasi səwəbidin tutkun qilinonan bolsa kutuldurqli bolamdu?□ ■

²⁵ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: —

Həttə baturlardin əsirlərnimu kayturuwaloqli,
Əxəddiyələrdin oljini kutkuziwaloqli bolidu;
Wə sən bilən dəwalaxkanlar bilən Mənmü dəwaliximən,
Xuning bilən baliliringni kutkuzup azad kilimən.□

²⁶ Seni əzgüqilərnə öz gəxi bilən özini ozuklandurimən;
Ular yəngi xarab iqkəndək öz kəni bilən məst bolup ketidu;
Xundak kilip barlıq ət igiliri Mən Pərwərdigarning sening Kutkuzoquqing
həm Həmjəmət-Nijatkarıng,
Yakuptiki kudrət Igisi ikənlikimni bilip yetidu. ■

50

Hudaning qaqirixioqa kim: «Mana mən» — dəydu?

¹ Pərwərdigar mundak dəydu: —

□ **49:19** «... harabə həm qəldərəp kətkən jayliring... hazır kelip, turmaqçı boləqanlar tüpəylidin sanga tarqilik kilidu» — bu hil məsilə intayın yaxşı bir məsilə, əlwəttə. Anıning yəniyoqa kaytip kəlgən baliliri xunqə kəpki, yurtqa patmaydu. □ **49:24** «**Həkkaniyət jazasi səwəbidin tutkun qilinonan bolsa kutuldurqli bolamdu?**» — buning mənisi bəlkim Israillər yəni baxqa millətlər «həkkaniyət jazasioqa uqrxı səwəbidin tutkun qilinsa», undaqtə həkkaniyə boləqan Huda ularni ərkin kilsə bolamdu, bolamdu? Bu Əzining adillixioqa hiləplikmu? — deməqçi. Təwəndiki ayətni həm izahatnımu kərunq.

■ **49:24** Mat. 12:29 □ **49:25** «**Sən bilən dəwalaxkanlar bilən Mənmü dəwaliximən**» — Hudaning bu sözi bəlkim «silərnə ərkin kiliximda birsi adilliximioqa daş quxırqan bolsa yəni Manga: «biadil!» dəp ərz kilsə, Mən Əzüm igə, buni Əzüm bir tərəp kilimən» deməqçi. Əmdi Uning kəndək kilip «bir tərəp kilix»i 53-babta axkarilidı. ■ **49:26** Wəh. 16:6

Mən qoyuwatkən ananglarning talak heti keni?
Manga kərz bərgüqilərnin kəyisioğa silərnə setiwatkənmən?
Mana, silər öz gunəhlirinqlər arkilik öz-özünqlərnə setiwatkənsilər;
Silərnin əsilylikliringlər tūpəylidin ananglar qoyuwetiltəgnidi. □

² Mən silərdinmū soraymən:

Mən kəlginimdə, nemixkə heq adəm qikmidid?
Mən qakirəjinimdə, nemixkə heqkim «Mana mən» dəp jawab bərmidid?
Hərlükkə qikirixkə kolum kiskilik kīlamdu?
Kutkuzojudək küqüm yokmidu?
Mana, Mən bir əyibləplə dengizni kurutup,
Dəryalərnə qəlgə aylanduruwetimən;
Su bolmiojaqkə ulərnin belikliri sesip ketidu,
Ussuzluktin əlidu; □ ■

³ Asmanlərnə qarilik bilən kiydürimən,
Ulərnin kiym-keqəklirini *qara* bəzdin kīlimən». □

Pərwərdigarning kuli yənə səzləydu

⁴ «Rəb Pərwərdigar mening japa qəkkənlərnin kənglini yasaxni bilixim
üqün mangə təlim-tərbiyə əloquqilərnin tilini təkdim kildi;
U meni hər səhər oyoqitip turidu,
Tərbiyləngənlərnin qatarida mening kulikimni oyoqitidu. □

⁵ Rəb Pərwərdigar kulikimni aqti;
Mən bolsam itaətsizlik kīlmidim,
Yaki yolidin bax tartmidim. □ ■

□ **50:1 «Mən qoyuwatkən ananglarning talak heti keni?... Silərnin əsilylikliringlər tūpəylidin ananglar qoyuwetiltəgnidi»** — Huda İsrailə qə «əz ayalim»dək qaraydu. «Qoyuwatkən ananglarning talak heti keni?» — Musa pəyoəmbər arkilik beriltən kənuoğa əsasən, «talak hə» bolmisa, «ajraxkanlar» kəyitidin əpləxsə bolidu. Demək, İsrailin Hudanin yenioğa kəyitix yoli oquq kərinidi. **«Manga kərz bərgüqilərnin kəyisioğa silərnə setiwatkənmən?»** Hudaə qə kərz bərgüqi yok, əlwəttə. Huda «Əz mənəpəiti»ni kəzligən əməs, bəli ulərnin gunəhləri tūpəylidin düxmənlərnin ulərnə ayəq əsti kīlip əsirgə qixürüxigə yol kəyoqən (oqurmənlərnin esidə bolsunki, Yəxaya əsasən muxu bəxarətlərnə əzidin keyinki bir dəwr üqün səzləydu). □ **50:2 «Mən kəlginimdə, nemixkə heq adəm qikmidid? Mən qakirəjinimdə, nemixkə heqkim «Mana mən» dəp jawab bərmidid? Hərlükkə qikirixkə kolum kiskilik kīlamdu? Kutkuzojudək küqüm yokmidu?»** — muxu səzlər bəlkim yukiriki «Pərwərdigar məndin waz kəqti, Rəb meni untup kətti!» degən kəqaxlarə qə beriltən ikkinqi bir jawab. Huda Zionni untumidi; biraq U ulərdin Əz hizmitini kīloqudək adəmni qakirsa, Uning hizmitini kīlixkə heqkim qikmaydu. Birsə qixsila, u arkilik kutkuzidioqən küq-kudritini kərsitip bəətti. ■ **50:2** Qəl. 11:23; Yəx. 59:1 □ **50:3 «Asmanlərnə qarilik bilən kiydürimən, ulərnin kiym-keqəklirini qara bəzdin kīlimən»** — İsrailin «Misirdin qixix» dəwrədə muxundaq ixlər kəp yüz bərgən. «Misirdin qixix»ni kəring. □ **50:4 «...təlim-tərbiyə əloquqilər... tərbiyləngənlər...»** — ibrəniy tilidə «təlim-tərbiyə əloquqilər» wə təwəndiki «tərbiyləngənlər» həm «muhlislar» (8-bab, 16-ayət) bir səz bilən ipadilini. **«(Pərwərdigar) meni hər səhər oyoqitip turidu, tərbiyləngənlərnin qatarida mening kulikimni oyoqitidu»** — Hudanin səzini anglap, uning kəngligə pükkinini əməlgə axurux üqün İsraildin heqkim qikmidid. Hudanin niyitidiki ixni kīlixkə qikidioqini həm xundakla xu ixni kīlaliəqqi pəqəttə Hudanin kuli Məsih idi. Pəqət bir kətimlə əməs, u «hər səhərdə» Hudanin səzini anglap tərbiyini kəbul kīlidu. □ **50:5 «Rəb Pərwərdigar kulikimni aqti; mən bolsam itaətsizlik kīlmidim, yaki yolidin bax tartmidim»** — kul bolsə hər səhər Hudanin səzini wujudi bilən berilip anglaydu. Bir küni u Hudanin wəhəysi bilən, Hudanin kəngüldikilirini əməlgə axurux üqün kəp japa-muxəqətlərnə, adəmlərnin rəzil horlaxlirini tartix kərak dəp bilidu. Xu qəoqda u bax tartmaydu, bəli muxu ixlərnə kəbul kīlixkə kət'iy bəl baəqlaydu (6-7-ayət). ■ **50:5** Yh. 14:31; Fil. 2:8; İbr. 10:5-10

- 6 Dübəmənni sawioquqilaroşa,
Məngzlırimni tük yuloquqilaroşa tutup bərdim;
Hərlik həm tükürüxlərdin yüzünni qaçurmidim;
7 Bırak Rəb Pərwərdigar yardimimdə bolidu;
Xunga mən yərgə qarap qalmaymən;
Xunga mən *niyitimni kət'iy kılıp* yüzünni almastək qing kildim;
Hijillikğa qaldurulmaydıoanlikimni bilimən. □
- 8 Meni Aklıoquqi yenimdidur;
Kim manga ərz-xıkayət kılalisun?
Bar bolsa birliktə dəwalixaylı;
Kim mening üstümdin əyibliməkqi bolsa,
Aldimoşa kəlsun! □ ■
- 9 Manga yardəmdə boluquqi Pərwərdigardur;
Əmdi meni ərz kılalaydıoan kimkən?
Ularning həmmisi bir tal kiyimdək əskirəp ketidu;
Pərwanilər ularni yutuwetidu».
- 10 — «Aranglarda Pərwərdigardin kərkiđioan,
Uning kulining səzigə itaət kılıdıoan kim bar?
Qarangoşuluktə mangıdıoan, yoruqluqi bolmioan kixi bolsa,
Pərwərdigarning namioşa ixinip hatırjəmlənsun,
Hudasioşa yələnsun! □
- 11 Mana, əzliri üqün ot yakıdıoan,
Ətrapinglarni məx'əllər bilən oraydıoan həmminglar!
Kəni, öz otunglarning nurida,
Özünglar yakқан məx'əllər arisida mēnginglar;
Bırak silər xuni kolumdin alisilərki: —
«Azab-həsərət iqidə yatisilər!». □

51

Nijat-қutulux silərgə yeқin turidu!

- 1 «I həkkaniylikğa intilgüqilər,
Pərwərdigarni izdigüqilər,
Manga kulak selinglar: —
Silərnı yonup qıkaroşan taxқа,
Silərnı kolap qıkaroşan orəkkə nəzər selinglar;
2 Atanglar İbrahimoşa, silərnı tuşup bərgən Sarahқа nəzər selinglar;
Qünki Mən uni yaloşuz qeoşida qakirdim,

□ 50:7 «Xunga mən niyitimni kət'iy kılıp yüzünni almastək qing kildim» — «almas» ibraniy tilidiki «qaqmaq texi» değən sөz bilən ohxax mənida (əng qattik tax). □ 50:8 «Meni Aklıoquqi yenimdidur; kim manga ərz-xıkayət kılalisun? ... Kim mening üstümdin əyibliməkqi bolsa, aldimoşa kəlsun!» — bu ayətkə qarışanda, kul sot kılınıp qattik təhmət-xıkayətlərgə uqraydu. ■ 50:8 Rim. 8:32,33 □ 50:10 «Aranglarda Pərwərdigardin kərkiđioan, Uning kulining səzigə itaət kılıdıoan kim bar?» — bəxarət boyiqə «Pərwərdigardin kərkuş» həm «Uning kulining səzigə itaət kılıx»tin ibarət ikki ix əməliyəttə ohxaxtur. □ 50:11 «Mana, əzliri üqün ot yakıdıoan, ətrapinglarni məx'əllər bilən oraydıoan həmminglar!... «Azab-həsərət iqidə yatisilər!»» — bu türküm kixilər: «Hudadin heq nur kəlmidi həm kəlməydu» dəp öz-əzigə yol kərsitix üqün əzlrining hiyalidiki «nur»ni yakıdu. Əgər «nur» Hudaning Özidin kəlgən bolmisa, sahta pəyoşəmbərlərdin, insanlardiki pəlsəpələrdin yaki həlkning özining hiyal-təpəkkuridin kəlgənlirining həmmisining nətijisi ohxax bolup, ular həman: — «azab-həsərət iqidə yatıdu».

Uningoşa bəht ata kıldim,
Həm uni awundurdum.

³ Qünki Pərwərdigar Zionoşa təsəlli bərməy koymaydu;
Uning barlıq harabə yərlirigə qoqum təsəlli beridu;
U qoqum uning janggallirini Erən baqqisidək,
Uning qəl-bayawanlırini Pərwərdigarning beşqidək kılıdu;
Uningdin huxallıq həm xad-huramlıq,
Rəhmətlər həm nahxa awazlırı tepilidu.

⁴ Mening həlkim, gepimni anglanglar,
Əz elim, manga kulak selinglar;
Qünki Məndin bir qanun-təlim kelidu,
Wə Mən həküm-həqikətimni əl-yurtlar üçün bir nur kılıp tikləymən.

⁵ Mening həqqaniylikim silərgə yeqin,
Mening nijatim yoloşa çıqti;
Mening biləklirim əl-yurtlaroşa həküm-həqikətni elip kelidu;
Arallar Meni kütüp umid baqlaydu,
Ular Mening bilikimgə tayinidu.

⁶ Bexinglarni kətürüp asmanlaroşa,
Astinglarda turoşan yər-zeminöşümü qarap bekinglar;
Qünki asmanlar is-tütəktək oşayib bolidu,
Yər-zemin bolsa bir tal kiyimdək konirap ketidu;
Uningda turuwatqanlarmu ohxaxla elidu;
Biraq nijatim bolsa əbədil'əbədgiqidur,
Mening həqqaniylikim hərgiz yanjilmaydu.

⁷ I həqqaniylikimni bilgənlər,
Kəngligə qanun-təlimimni pükkən həlk,
Manga kulak selinglar;
Insanlarning həqarətliridin qorkmanglar,
Ulardiki kupurluk wə oşaljirlaxlardin patiparək bolup kətmənglar;■

⁸ Qünki küyə ularni kiyimni yəwaləandək yəwalidu,
Kurt yung yəwaləandək yəwalidu;
Biraq həqqaniylikim əbədil'əbədgiqidur,
Mening nijatim dəwrdin-dəwrgiqidur. ■

Hudaning wədilirini anglioşanlarning bir duasi

⁹ Oyoşan, oyoşan, küqni əzünggə kiyim kılıp kiygəysən, i Pərwərdigarning Biliki!

Kədimki wəqitlarda,
Ətkən zamanlardiki dəwrlərdə oyoşanoşiningdək oyoşan!
Raşabni qiyma-qiyma kılıp qəpiwətkən,

Əjdihani sanjip zəhimləndürgən əsli Sən əməsmu?□

¹⁰ Dengizni, dəhxətlik hanglardiki sularni kurutiwetip, Dengizning tegilirini Sən həmjəmətlik qilip kütquzoqanlarning ötux yoli qiloqan Əzüng əməsmu?■

¹¹ Xunga Pərwərdigar bədəl tələp kütquzoqanlar kaytip kelidu, Ular nahxilarni eytip Zionoqa yetip kelidu; Ularning baxlirioqa mənggülük xad-huramlik qonidu; Ular huxallik wə xadliqqa erixidu; Qayoju-həsərət həm uq-nadamətlər bədər kaqidu.

¹² Silərgə təsəlli bərgüqi Əzüm, Əzümduqmən; Ölüx aldida turoqan bir insandin, Teni ot-qəplərgə aylinip ketidioqan insan balisidin qorqup kətkining nemisi?□ ■

¹³ Asmanlarni kərgən, Yər-zeminning ulini saloqan Yasioquqing Pərwərdigarni untup yürisən, Xundakla kün boyi həlakət yürüzməkqi boloqan zalimning kəhridin tohtawsiz qorqup yürisən; Əmdi zalimning kəhri qeni?□ ■

¹⁴ Bax əgkən əsir bolsa tezdin boxtilidu; U hangoqa qüxməydu, xuning bilən ölməydu, Uning riskimu tügəp qalmaydu.□

¹⁵ Mən bolsam dengizni qozuqap, dolqunlarni həkirkətküqi Pərwərdigar Hudayingduqmən;

□ 51:9 «Oyoqan, oyoqan, küqni özünggə kiyim kilip kiygəysən, i Pərwərdigarning Biliki!... Raħabni kıyma-qiyma kilip qepiwətkən, əjdihani sanjip zəhimləndürgən əsli sən əməsmu?» — (1) muxu ayəttə «Pərwərdigarning Biliki»gə qaritiloqan bir dua kərsitilidu. Muxu duaəqa boləqan birinqi jawab bizningqə 12-ayəttə hatirilinidu — demək, Mən hərdaim səgək turimən, sanga təsəlli həm küq bərgüqidurmən. Bizningqə ikkinqi jawab 53-babta axkarilinidu. (2) «Raħab» — Misirning baxqa bir ismi, mənisi «ħakawurluq»tur. Babilliklarning həm Pələstinliklərninğ əpsanilirigə əsasən, Huda dunyani yaritip tərtpkə selix üqün, əwwal dengizda turoqan bəzi yaman küqlər üstidin oqəlibə qilixi kerək idi. Muxu küqlərninğ birsining ismi «Raħab» idi. Ayətkə qarioqanda muxu kona «əpsanilər»ning məlum əsasi bar; muxu yərdə Huda Öz həlkini Misirdin qikirip kütquzoqanda, dengizni kurutqan, xundak qilip dengizdiki barlik «yaman küqlirini» əsanla idarə qilidioqanliqini kərsətkən. (3) Bizningqə muxu yərdiki «əjdihə» 27-bab, 1-ayəttiki «Lewiatan»dur. «Misirdin qikix» waqtida, Huda uni «sanjioqan», biraq tehi öltürgən əməs. «Lewiatan» Xəytanning bir ipadisi bolup, (27-babta deyilgəndək) ahirki zamanlarda pütünləy bir tərəp qilinidu. ■ 51:10 Yəx. 43:16 □ 51:12 «Ölüx aldida turoqan bir insan» — ibranıy tilida «ölüwatqan bir insan» degən qizik sez bilən ipadilinidu. Bizningqə buning mənisi, Hudani tonumioqanlarning həyatimu əlgən ədəmgə ohxax bolidu degəndin ibarəttur. «Silərgə təsəlli bərgüqi ... Əzümduqmən; ... (seninğ) teni ot-qəplərgə aylinip ketidioqan insan balisidin qorqup kətkining nemisi?» — muxu ayəttiki «silər» ibranıy tilida «əranqə rod»ta ıxlitəgin bolup, bəlkim barlik həqlərni, «sən» bolsa «ayalqə rod» xəkildə bolup, bəlkim «Zion»ning ezini kərsitixi mumkin. ■ 51:12 Zəb. 118:6-8; Yəx. 51:7 □ 51:13 «Asmanlarni kərgən, yər-zeminning ulini saloqan Yasioquqing Pərwərdigarni untup yürisən, xundakla kün boyi həlakət yürüzməkqi boləqan zalimning kəhridin tohtawsiz qorqup yürisən...» — muxu ayəttiki «sən» ibranıy tilida «əranqə rod»ta bolup, bəlkim Ziondin sürgün boləqanlarni (yat əllərninğ bozək qilixioqa uqrioqanlarni) kərsitixi mumkin; 14-ayətni kerüng. ■ 51:13 Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 42:5; 44:24 □ 51:14 «U hangoqa qüxməydu, xuning bilən ölməydu» — baxqa birhil tərjimisi: «Uning ölüki (jinayətdikək) orioqa taxliwetilməydu».

«Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar» Mening namimidur:□

16 Wə asmanlarni tikləxkə,
Yər-zeminning ulini selixkə,
Wə Zionə: «Sən Mening həlkimdur» deyixkə,
Mən sөzümni aozingə quyənmən,
Sən *qulumni* qolumning sayisi bilən yapqanmən. □

17 I Pərwərdigarning qolidiki kəhrlik kədəhni iqiwətkən Yerusalem,
Oyoqan, oyoqan, ornungdin tur;
Adəmnı wəhimigə saloquci jam-kədəhni sən iqting, birakla
kətüriwəttig;■

18 Uning tuşup bərgən barlik baliliri arisida uni yetəkligüdək həqkim
yok,
Uning bekiş qong kıləjan barlik baliliridin uning qolini tutup yəligüdək
həqbirimu yok.

19 Bu ikki ix bexingə qüxti —
(Kim sən üqün iq aozritip yioqlar?!)
— Bulangqilik həm wəyranqilik,

Aqarqilik həm kiliq;
Mənmu sanga təsəlli berələymənmikin?□ ■

20 Sening baliliring həlsizlinip həxidın kətti,
Torə qüxkən jərəndək hər bir koqining doqmuxida yatidu;
Ular Pərwərdigarning kəhri bilən,
Hudayingning tənbihi bilən tolduruldi;■

21 Xunga hazır buni anglap koy, i har boləjan,
— Məst boləjan, birak xarab bilən əməs: —

22 Əz həlkining dəwasini yürüzgüci Rəbbing Pərwərdigar,
Yəni sening Hudaying mundak dəydu: —
«Mana, Mən qolungdin adəmnı wəhimigə salidoqan jam-kədəhni,
Yəni kəhrimgə toləjan kədəhni eliwaldim;
Sən ikkinqi uningdin həq iqməysən;

23 Mən uni seni harliwatkanlarning qolioə tutkuzimən;
Ular sanga: «Biz üstüngdin dəssəp ətimiz, egilip tur» dedi;
Xuning bilən sən teningni yər bilən təng kılıp,
Üstüngdin ətküqilər üqün əzüngni koqidiki yol kılding».

52

1 — Oyoqan, oyoqan, i Zion, küqüngni kiyiwal,
I Yerusalem, muqəddəs xəhər, güzəl kiyim-keqəkliringni kiyiwal;

□ 51:15 ««Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar» Mening namimidur» — ibraniy tilida ««Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar» Uning namidur». □ 51:16 «Asmanlarni tikləxkə, yər-zeminning ulini selixkə, wə Zionə: «Sən Mening həlkimdur» deyixkə, Mən sөzümni aozingə quyənmən, sən qulumni qolumning sayisi bilən yapqanmən» — muxu ayəttiki «Sən» bolsa əsli 9-10-ayəttiki «Pərwərdigarning Biliki», yəni «Pərwərdigarning quli»ə eytiləjan gəp boluxi kerək; xunga biz «sən qulumni yapqanmən» dəp tərijimə kılduk. Əmdi 16-ayətkə kəriqanda Hudaning uningə tapxuroqan wəzipiliri arisida, yengi asman-zeminni bərpa kılixmu boləjan bolidu. ■ 51:17 Yəx. 52:1 □ 51:19 «Mənmu sanga təsəlli berələymənmikin?» — baxka birhil tərijimisi: — «Məndin baxka həqkim sanga təsəlli berəlməydu». ■ 51:19 Yəx. 47:9 ■ 51:20 Yioq. 2:11,12

Qünki bundin baxlap sünnət qilinmıoqanlar yaki napaklar iqinggə ikkinqi kirməydu. □

² Topa-qangdin qikip özüngni silkiwət; Ornungdin tur, olturuwal, i Yerusalem; Özüngni boynungdiki zənjirlərdin boxitiwətkin, i tutqun bolıoqan Zion kızi! □

³ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — «Silər özünqlarni pulsiz setiwətkənsilər; Pulsiz kayturup setiwelinisilər». □

⁴ Qünki mundak dəydu Rəb Pərwərdigar: — Həlkim dəsləptə Misiroqa musapir süpitidə qüxkənikən, Xundakla yekında Asuriyə ularni əzgən yərdə, □ ■

⁵ (Əmdi hazır həlkim pulsiz elip kelinginidə, — dəydu Pərwərdigar) Mening karim bolmamdikən?

Ular üstidin həkümranlıq kılouqular ularni zar qaxxatqan, — dəydu Pərwərdigar, —

Xundakla namim bolsa kün boyi tohtawsiz həkarətləngən tursa, Mening karim bolmamdikən?!» □ ■

⁶ Xunga Öz həlkim Mening namimni bilidu;

Xunga xu küni ular Mening «U» ikənlikimni, xundakla ularoqa: «Kər, Meni!» dəydiolanlıkimni bilidu.

Pərwərdigar Zionoqa kelidu!

⁷ Taoqlar üstidə hux həwər elip kəlgüqining ayaqliri nemidegən güzəl-hə!

□ 52:1 «— Oyoqan, oyoqan, i Zion, küqüngni kiyiwal, i Yerusalem, muqəddəs xəhər, güzəl kiyim-keqəkliringni kiyiwal» — bu ayətkə qarıoqanda Hudaning oşəzipi Ziondin ötti, mehir-xəpəkətlik küni kəldi. Biraq qandak səwəbtin mundak bololanlıkini Huda pəyoşəmbərgə tehi ayan kilmıoqan; təwəndə, 52:13-53:12də səwəbi ayan kilinidu. «**güzəl kiyim**» — ibraniy tilida ibadəthanida ixləydiolan «qurbanlıq kılouqı» kaşınlarning məhsus kiyim-keqəklirini kərsitidu. Demək, Ziondikilərninğ həmmisi kaşınlar bolup, ularning Hudaqa yekınlixip, məhsus ibadət kılıx həokuqi bar bolidu. □ 52:2 «**Topa-qangdin qikip özüngni silkiwət; ornungdin tur, olturuwal, i Yerusalem**» — muxu ayətni 47-bab, 1-ayət bilən selixtursaq, Yerusalemning əşwali Babilningkining əksiqa bolidu. Xu yərdə «I Babilning pak kızi, kelip topa-qangqə oltur; i kaldiyələrninğ kızi, təhting yoq yərgə oltur!» deyilidu. Xu ayətkə qarıoqanda Yerusalemning olturoqan ornı bir təht bolidiolanlıqi ehtimaloqa yekın. □ 52:3 «**pulsiz kayturup setiwelinisilər**» — «pulsiz» yaki «pul bilən əməs» — demək, muxu hərlükning bir bahəsi bar. Qandak bəha tehi ayan kilmıoqan; 52:13-53:12-ayətlərgə kəlgəndila zor kimmətlik bəha ayan kilinidu. □ 52:4 «**Həlkim dəsləptə Misiroqa musapir süpitidə qüxkənikən, xundakla yekında Asuriyə ularni əzgən yərdə,...**» — mumkinqılıki barki, Misirdiki Israillaroqa zalim bolıoqan Pirawn əslidə Asuriyəlik idi (u «Hiskos»lardin qıqқан). Əmma bizningqə «Asuriyəlik» muxu yərdə Sənnahərib qatarlıq Asuriyə padixahlırini kərsitidu. ■ 52:4 Yar. 46:6 □ 52:5

«... (əmdi hazır həlkim pulsiz elip kelinginidə, — dəydu Pərwərdigar) Mening karim bolmamdikən? Ular üstidin həkümranlıq kılouqular ularni zar qaxxatqan, — dəydu Pərwərdigar, — xundakla namim bolsa kün boyi tohtawsiz həkarətləngən tursa, Mening karim bolmamdikən?!» — 4- wə 5-ayətninğ mənisini birləxtürüp oylax kerək. Yaqupning jəməti İsrail əslidə Misir padixahınınğ təklipi bilən xu yərgə barıoqan; keyinki dəwərdiki Pirawn İsrailoqa asiyılıq kılıp ularni ezixkə baxlıoqan. Huda ularni karamət məjizilər bilən qutkuzıoqan. «Yekında» (4-ayət) Asuriyə İsrailoqa hıjıum kılıoqan (bu ix Hudaning tərbiyə jazasını kışmən kərsitixi üqün bolıoqan), biraq Huda yənıla ularni karamət yol bilən qutkuzıoqan. «Əmdi hazır...» Israillar (Hudaning jazası ularning üstidə ada kılınıoqandin keyin) intayin biadil muamiligə muptıla bolsa, Huda qokum tehimu karamət ixlarni kərsitip ularni qutkuzidu, deməkuqi. ■ 52:5 Əz. 36:20,23; Rim. 2:24

U aram-hatirjəmlikli jakarlaydu,
Bəhtlik hux həwərnə elip kəlidu,
Nijat-қutuluxni elan қilidu,
U Zionə: «Hudaying həmmigə həküm süridu!»■

8 Kəzətқiliringning awazini angla!

Ular awazini kəturidu,

Nahxilarni yangritip towlaydu;

Qünki Pərwərdigar Zionni elip қaytkanda, ular əz kəzi bilən kəridu!□

9 I Yerusalemnig harabiliri, nahxilarni yangritip təntənə қilinglar!

Qünki Pərwərdigar Əz həlқigə təsəlli bərgən,

U Yerusalemnə həmjəmətlik қilip қutқuzəqan!

10 Pərwərdigar əllərnig həmmisining aldida Əz muқəddəs Bilikini eqip ayan қiloqan;

Xuning bilən yər-zeminning barliқ qət-yaqiliri Hudayimizning nijat-қutuluxini kəridu.□ ■

11 Qikip kətinglar, qikip kətinglar;

Həq napak nərsigə təgməy xu yərdin qikip kətinglar;

Uning otturisidin qikip kətinglar;

Pərwərdigarning muқəddəs қақа-қuқilirini kətүrgүqilər, əzүnglarni pak tutunglar;□ ■

12 Qünki silər aldirəqan peti əməs,

Patiparaq қаққан peti əməs qikip kətisilər;

Qünki Pərwərdigar aldinglarda mangidu,

Israilning Hudasi arқа muhəpizətқinglar bolidu.

Pərwərdigarning қulining қurbanliқi — əlümi, dəpnə қilinixi həm tirildürülüxi

13 « — Kərünglarki, Mening қulum danaliқ bilən ix kəridu,

U *aləm aldida* kəturüldü, yuқiri orunə qikirilidu, nahəyiti aliy orunə qerixtürüldü.□ ■

14 Lekin nuroғ kixilə seni kərüp, intayin həyran қelixidu,

— Qünki uning қirayi baxқа hərқandikiningkidin kəp zəhimləngən,

■ 52:7 Nah. 2:1; Rim. 10:15 □ 52:8 «... Pərwərdigar Zionni elip қaytkanda...» — demək, Pərwərdigar Zionni (Əz həlқini) əslidiki jayioға қayturidu. Baxқа ikki hil tərjimisi: «Pərwərdigar Zionni əsligə kəltүrginidə...», «Pərwərdigar Zionə qaytkanda...». Əməliyəttə bular bir gəp — «Zək.» 1:16ni kərüng. □ 52:10 «Pərwərdigar əllərnig həmmisining aldida Əz muқəddəs Bilikini eqip ayan қiloqan» — demək, Huda karamət ix қilixқа təyyar turux üqün «yəngni түrgən»! «Yər-zeminning barliқ qət-yaqiliri Hudayimizning nijat-қutuluxini kəridu» — muxu yərdə «kərüx» bəlkim kəzi bilən kərüxni həm əz bexidin ətküzüxnimu bildüridu. ■ 52:10 Zəb. 98:1-2; Luқа 3:6 □ 52:11 «muқəddəs қақа-қuқilar» — Hudaning ibadəthanisida ixlitilidu. Musa pəyoғəmbərgə bərilgən қanunəqə asasən bu қақа-қuқilarni pəқəт kaқınlar wə ularning həmjəməttikiliri (pak hələttə bolsa) kətүrsə bolidu; biraқ 1-ayətkə қariəqanda, Hudaning barliқ həlқining muxu imtiyazi bar. ■ 52:11 2Kor. 6:17; Wəh. 18:4 □ 52:13 «— Kərünglarki, Mening қulum danaliқ bilən ix kəridu,...» — «Pərwərdigarning қuli» toғruluқ «қul küyləngən nahxa» degən ataqliқ tət xeir bar. Bu «nahxilar» 42:1-9-ayət, 49:1-13-ayət, 50:4-11-ayət həm 52:13-53:12-ayətkiçə dawam қilidu. «Kərünglarki... Mening қulum...» degən səzlər əng ahirқи «қul küyləngən nahxa»ning baxlinixidur. Muxu əng ahirқи «nahxa» ilgiriki nahxilarning sirlirini yexip beridu. ■ 52:13 Yəx. 11:2, 3; Əf. 1:20, 21; Fil. 2:9-11

Kulning qiyapiti xu dərjiddə buzuwetilgənki, uningda həтта adəm siyakımu qalmioqan!□ ■

¹⁵ U xu yol bilən nuroqun əllərninğ üstigə *kan* qaçıdu.

Həтта xah-padixahlarmu uning karamitidin əozjni tutupla qalıdu; Qünki əzlrigə əzəldin eytilmioqanni ular kərəlaydu, Ular əzəldin anglap bəkmioqanni qüxinələydu.□ ■

53

Dawami

¹ Bizning həwirimizgə kimmu ixəngən?

Həm «Pərwərdigarning Biliki» boləuqi kimgimu ayan qilinoqan?□ ■

² U bolsa *Pərwərdigarning* aldida huddi yumran maysidək,

Yaki huddi qəojirək tupraqta tartқан bir yiltizdək əsidu;

Uningda jəzbidarlik yaki həywə yok bolidu,

Biz uni kərginimizdə, uning bizni jəlb qiləudək tək-i-turqımu yok bolidu.□ ■

³ U kixilər tərripidin kəmsitilidu, ular uningdin yiraqlixidu;

U kəp dərd-ələmlik adəm bolup,

Uningə azab-okubət yar bolidu;

Xuning bilən uningdin yüzlər qaçurulidu;

U kəmsitilidu, biz uni heq nərsigə ərziməs dəp həsabliduk.□ ■

⁴ Biraq əməliyətə bolsa,

U bizning qəoyu-həsritimizni kətürdi,

Azab-okubətlirimizni öz üstigə aldı.

Biz bolsaq, bu ixlarni u wabaqə uqrioqanlikidin,

Huda tərripidin jazalinip uruloqanlikidin,

□ **52:14 «Lekin nuroqun kixilər seni kərup, intayin həyran kəlixidu»** — «seni» xubhisizki «Pərwərdigarning quli»ni kərsitidu. ■ **52:14** Yəx. 53:3 □ **52:15 «U xu yol bilən nuroqun əllərninğ üstigə kan qaçıdu»** — Təwratta, Musa pəyoqəmbər arkilik qüxürülgən qanun boyiqə, qurbanlik qilinoqan həywaning qeni arkilik, kixilərninğ gunahlıri «yepilatti» yaki «yuyilatti».

Gahida, buni ipadiləx üqün, kaqınlar (ibadəthanida həywanlarni qurbanlik qiləuqi məhsul hadimlar) qurbanlikning qenini kixilərninğ üstigə qaçatti wə bu arkilik kixilərninğ gunahlıri yuyilatti. Biz tərjimədə qüxinixlik bolsun üqün «kan» degən səzni koxtuk. Bular ibranıy tilida bir sez bilən, yəni «qaçıdu» bilən ipadilinidu. Əmdi muxu yərdə zadi qandək qurbanlikning qenini «qaçıdu»? Jawab keyinki ayətlərdə tepilidu. ■ **52:15** Mis. 24:6, 8; Rim. 15:21 □ **53:1 «Bizning həwirimizgə kimmu ixəngən? Həm «Pərwərdigarning Biliki» boləuqi kimgimu ayan qilinoqan?»** — muxu ayəttin kərələymizki: — (1) «Pərwərdigarning Biliki» bir xəhs bolidu (2-, 3-ayətnimu kəring). Təwəndiki 2-12-ayətlərgimu qarioqanda, «Pərwərdigarning Biliki» bilən «Pərwərdigarning quli» bir gəp. (2) Pərwərdigarning «ayan qilixi» yaki wəhıysi bolmisa, heqkim uni toniyalmaydu. ■ **53:1** Mis. 6:6; 15:6; Zəb. 98:1; Yəx. 51:5, 9, 10; Yh. 12:38; Rim. 10:16 □ **53:2 «U ... huddi qəojirək tupraqta tartқан bir yiltizdək əsidu, uningda jəzbidarlik yaki həywə yok bolidu, biz uni kərginimizdə, uning bizni jəlb qiləudək tək-i-turqımu yok bolidu»** — «Pərwərdigarning quli»ning tuquluxi həm uning əsüp yetilixi gərqə məjizə bolsimu, heqkim uning «Pərwərdigarning Biliki» ikənlilikini bilməy, uningə pisant qilmaydu. Əməliyətə maysa wə yiltizlar qandəkmu qəojirək yərdin ünüp qıqsun?! ■ **53:2** Ayup 8:11 □ **53:3 «U kixilər tərripidin kəmsitilidu, ular uningdin yiraqlixidu,...»** — kixilər: — «Kəlip qıqixi, turmuxi wə turqı jəhəttin muxundək addiy adəm qandəkmu «Pərwərdigarning Biliki» bolidu?» dəp oylıxi mumkin. ■ **53:3** Zəb. 22:6-8; Yəx. 49:7; 52:14; Mar. 9:12

Xundaqla qiyin-kiştakka elinoqanlikidin dər qariduk! □ ■

⁵ Lekin u bizning asiyliklerimiz tüpəylidin yarilandi, Bizning gunahlerimiz üçün zəhimləndi; Uning jazalinix bədiligə, biz aram-hatirjəmlik taptuk, Həm qamqədin boləqan yariliri arkilik biz xipamu taptuk. □ ■

⁶ Həmmimiz huddi qoylardək yoldin ezip, Hərbirimiz özimiz halioqan yoloqa mangoqaniduk; Biraq Pərwərdigar həmmimizning kəbihlikini uning üstigə yioqip yūklidi. ■

⁷ U qiyinlip, azab qəkkən bolsimu eoqiz aqmidi; U huddi boquzlaxka yetiləp mengiloqan paklandək boquzlaxka elip mengildi, Xundaqla yung kirqioquqilar aldida qoy ün-tinsiz yatqandək, u zadila eoqiz aqmidi. □ ■

⁸ U qamap qoyulup, hək soraktin məhrum bolup elip ketildi, Əmdi uning əwladini kimmu bayan kılalisun?! Qünki u tiriklərnin zeminidin elip ketildi, Menin həlkimning asiylikü üçün u waba bilən uruldi. □ ■

⁹ Kixilər uni rəzillər bilən ortaq bir gərgə bekitkən bolsimu, Lekin u ölümidə bir bay bilən billə boldi, Qünki u heqqaqan zorawanlik kılıp bakmoqan, Uning aqzidin birər eoqizmu hıylə-mikirlik söz tepilmas. □ ■

□ 53:4 «Biraq əməliyəttə bolsa, u bizning kayoqu-həsritimizni kətürdi, azab-oqubətlimizini öz üstigə aldı. Biz bolsak, bu ixlarni u ...Huda tərəpidin jazalinix uruloqanlikidin, xundaqla qiyin-kiştakka elinoqanlikidin dər qariduk!» — bu bəxarəttə peillər kəpinqə «ətkən zaman xəklidə» yeziloqanlik oqurmənlər üçün bir az oqlitə tüyuluxi mumkin. Bu bəxarətlər bolsa, kəlgüsü, yəni tehi yüz bərmigən ixlarni aldın eytqan bolsa, nemixkə «ətkən zaman xəklidə» ipadilinidu? İxinimizki, Həmmigə Qadir Hudayimiz aldida, kəlgüsüdiki, yəni tehi yüz bərmigən ixlər huddi burunki yaqi bəgünki ixlarəqa ohxaxla roxən həm enik turidu, əlwəttə. Bu bəxarətlərdə, Yəxaya pəyoqəməbr Muqəddəs Rohning qəbilyiti bilən kəlgüsüdiki məlum bir zamanda bolup ətkinidəkla, bəxarət berilən ixlarni, alliburun yüz berip boləqan ixlarni kərgəndək enik kəridu. Peilning «ətkən zaman xəkli»ni ixlitixning əhmiyiti xuni ispatlayduki, Hudaning nəziridiki «Əzining kılı»ning ölümü, əlmisaqtin buyanqi əng əhmiyətlilik, əng muhım wə əng uluq ix, xundaqla mənggüllük bir pakit. ■ 53:4 Mat. 8:17 □ 53:5 «Uning jazalinix bədiligə, biz aram-hatirjəmlik taptuk» — ibranıy tilda «bizgə aram-hatirjəmlik yətküzgüqi jaza uning bəxiqə qüxti». ■ 53:5 Rim. 4:25; 1Kor. 15:3; 1Pet. 2:24 ■ 53:6 1Pet. 2:25 □ 53:7 «U qiyinlip, azab qəkkən bolsimu eoqiz aqmidi» — baxkə birhil tərjimisi: «U qiyinlip, biraq özini təwən tutup aqzini aqmidi». «U huddi boquzlaxka yetiləp mengiloqan paklandək boquzlaxka elip mengildi, xundaqla yung kirqioquqilar aldida qoy ün-tinsiz yatqandək, u zadila eoqiz aqmidi» — muxu paklanlar wə qoylar nemə ixning öz aldida turidoqanlikini bilməydu, əlwəttə; biraq qul bilidu həm pütin wujudi həm ihtiyari bilən ezini Pərwərdigarning halioqini xu dər uni qəbul kılıp, özini pida kılıdu. ■ 53:7 Mat. 26:63; 27:12,14; Mar. 14:61; 15:5; Ros. 8:32 □ 53:8 «U qamap qoyulup, hək soraktin məhrum bolup elip ketildi» — baxkə bir-ikki hil tərjimisi bar: — «U qamap qoyulup, sorakka tartılıx bilən elip ketildi» yaqi «U rəhımsizlik bilən, heq sorakka tartılmayla elip ketildi», yaqi «U har kılinoqanda, u (adil) sot kılınix hoqukqidin məhrum boldi». «Əmdi uning əwladini kimmu bayan kılalisun?!» — baxkə birhil tərjimisi: «Əzining dəwridikilər bolsa, (ular arisida) kim (bu ixlarəqa) ətiwarlıdi». ■ 53:8 Zəb. 22:30; Yəx. 53:10 □ 53:9 «u ölümidə ...» — ibranıy tilda muxu yərdiki «ölümü» degən söz, «kəplük xəklidə», «ölümliri» dər elinoqan; bu söz «kul»ning ölümünün dəhşətlilik boləqanlikini, xundaqla uning ölümünün əhmiyitining kəp təəplimilik boləqanlikini kərsətsə kerək. «U ölümidə bir bay bilən billə boldi» — muxu bəxarətnin əməlgə axuruluxi, İnjil «Mat.» 27:57-ayəttin yaqi «Yuh.» 19:38-ayəttin enik tepilidu. ■ 53:9 1Pet. 2:22; Mat. 27:57-60

10 Birak uni ezixni layik kergən Pərwərdigardur;

U uni azabka qəməldürgüzdi.

Gərqə u öz jenini gunahni yuyidiqan qurbanlik kılqan bolsimu,

Lekin u özining uruk-əwladlarını qoqum kərüp turidu,

Xundakla uning kəridiöan künliri uzartilidu;

Wə Pərwərdigarning kongli səyüniöiöan ixlar uning ilkidə bolup, rawaj tepir əməlgə axurulidu. □ ■

11 U əzi tartqan jəpaning mewisini kərüp məmnun bolidu;

Həkkəniy boluqı Mening kulum özining bilimliri bilən nuroqun kixilərgə həkkəniylikni yətküzidu.

Qünki u ularning kəbihliliklerini özige yüklialidu. □ ■

12 Bu ixliri üqün Mən xu «nuroqun kixilər»ni uningöa hədiyə kılıp nesiwisi kılımən,

Xuning bilən u əzi küqlüklərni ötənimət süpitidə üləxtürüp beridiöan bolidu;

Qünki u ta əlüxkə kədər «*xarab hədiyə*»ni təkəndək, öz jenini tutup bərdi,

Xundakla özining asiylik kılouqılarning katarida sanilixioğa yol koydi.

Xuning bilən u nuroqun kixilərnin gunahni öz üstigə aldi,

Özini asiylik kılouqılarning örnioğa koyup ular üqün dua kildi. □ ■

□ **53:10 «Gərqə u öz jenini gunahni yuyidiöan qurbanlik kılqan bolsimu,...»** — yənə birhil tərjimisi: — «Gərqə u (Huda) uning jenini gunahni yuyidiöan qurbanlik kılqan bolsimu,...» Muxu ayəttiki «gunahni yuyidiöan qurbanlik» (İbraniy tilida «axam» deyilidu), Musa pəyoəəmbərgə qüxürülgən Təwrat 3-kisim, yəni «qurbanliknamə» süpitidə bolqan «Lawiyalar» degən kitabta, muxu hil qurbanlik «adəm bilən Huda»ni həmdə «adəm bilən adəm»ni inaklaxturidiöan, yəni «itaətsizlik qurbanliki» dəp atalqan («Lawiyalar», 5-babni kəring). «**uning kəridiöan künliri uzartilidu**» — Pərwərdigarning küli 8-ayətkə asasen pərzəntsiz «əwladı yok» halda öldi. Birak muxu bayanlaröa asasen u hazır həyat həmdə uning bir ailisi bolidu. Ular kim? Awwalki bəbtiki 15-ayətkə «kan qeqilöan» nuroqun «yat əllər», yəni təwəndiki 11- həm 12-ayəttiki özige ixəngən, «həkkəniylik yətküzülgən» «nuroqun kixilər» bolmay kim bolsun? U ölgən bolsa, muxu ix ölümdin tirilgəndin keyin boluxi kərək; demək, Pərwərdigarning küli ölümdin tirilidu.

«**Pərwərdigarning kongli səyüniöiöan ixlar uning ilkidə bolup, ... əməlgə axurulidu**» — muxu bayanoğa asasen, küli ölümdin tirilgəndin keyin Huda uning qolioğa ələmdiki barlik ixlarını tapxuridu. ■ **53:10** Zəb. 22:30; Yəx. 53:8; Yəx. 8:18; Zəb. 89:26-29; Mat. 1:1; Yh. 12:24; Rim. 5:18, 19; 1Pet. 2:9 □ **53:11 «Həkkəniy boluqı Mening kulum özining bilimliri bilən nuroqun kixilərgə həkkəniylikni yətküzidu»** — muxu yərdiki «nuroqun kixilər» uningöa ixinidiöan məmnin bəndilər, yəni uning (10-ayəttiki) «uruk-əwladı» bolidu. «Nuroqun kixilər» deyilgini «həmmə adəm» degənlik əməs, əlwəttə. ■ **53:11** İbr.12:2; Rim.5:18, 19 □ **53:12 «Bu ixliri üqün Mən xu «nuroqun kixilər»ni uningöa hədiyə kılıp nesiwisi kılımən»** — «nuroqun kixilər» özining ailisi (10-ayəttiki) «uruk-əwladı», Huda uningöa bərgən «rohıy pərzəntliri», «özining adəmliri»dur. «**Xuning bilən u əzi küqlüklərni ötənimət süpitidə üləxtürüp beridiöan bolidu**» — muxu «küqlüklər» bəlkim 52-bab, 15-ayəttiki «xah-padixahlar» katariklarını kərsitixi mümkün. Demək, Pərwərdigarning küli «Padixahlarınin Padixahı», Xəhinxah bolidu. «**U ta əlüxkə kədər «xarab hədiyə»ni təkəndək, öz jenini tutup bərdi**» — Musa pəyoəəmbər arkilik İsrailöa bərilgən «qurbanlik tüzümi»də, pütünləy Hudaöa atəp köydürüldiöan «köydürmə qurbanlik» üstigə «xarab hədiyə» təküldidu; bu «qurbanlikning toluqlimisi» dəp kərilidu. «**asiylik kılouqılarning katarida sanaldi**» — bəlkim ikki mənisə təng boluxi mümkün; (1) özini asiylaröa wəkil kılıp ular üqün jəza tartti; (2) əzi «jinayəti» dəp kəraldi (İbraniy tilida «asiylik kılouqılar» həm «jinayəti» bir söz). ■ **53:12** Mar. 15:28; Luğa 22:37; 23:34; Ros. 28:18; Kol. 2:15; Mat. 20:28

54

Pərvərdigarning qulining əjirining birinqi nətijisi •••• Zionning Hudaning atrapiya yiojilip uning bilən inaklixixi

¹ — Təntənə kıl, i pərzənt kərmigən tuoşmas ayal!

Nahxilarni yangrat, xadlinip towla, i toloqak tutup bəkimioşan ayal!

— Qünki şerib ayalning baliliri eri bar ayalningkidin kəptur! — dəydu Pərvərdigar, — □ ■

² Qediringning ornini kengəytip,

Turaloşuliringning etiklirini ular yaysun;

Küqünğni heq ayimay qedir taniliringni uzartqin,

Kozukliringni qingaytqin; □

³ Qünki sən ong wə sol tərəpkə kengiyisən;

Sening əwladıng baxqa əllərni igələydu;

Ular şerib xəhərlərni ahalilik kılıdu.

⁴ Korkma, qünki sən heq hijaləttə bolmaysən,

Heq uyatka qaldurulmaysən,

Qünki yərgə heq karitilip kalmaysən,

Qünki yaxliqıngdiki hijilqanlıqni untuysən,

Tullukungning ahanitini heq esinggə kəltürəlmaysən.

⁵ Qünki seni yaritip Xəkilləndürgüqing bolsa sening ering,

Samawi qoxunlarning Sədari bolşan Pərvərdigar Uning nami;

Həmjəmət-Kutkuzoşuqing bolsa İsraildiki Muxəddəs Boluşuqi,

U barliq yər-zeminning Hudasi dəp atilidu.

⁶ Qünki Pərvərdigar seni qakirdi,

— Huddi eri əzidin waz kəqkən, kəngli sunuq bir ayaldək,

Yaxliqıda yatliq bolup andin taxliwetilgən bir ayalni qakiroşandək qakirdi» — dəydu sening Hudaying; □

⁷ Mən bir dəqikə səndin ayrilip kəttim,

Birək zor kəyümqanlıq bilən seni yeniməşə yioşimən;

⁸ Şəzərimning texixi bilən Mən bir dəqikıla yüzümni səndin yoxurup kəyduş;

Birək mənggülik mehİR-muhəbbitim bilən sanga kəyümqanlıq kərsitimən» — dəydu Həmjəmət-Kutkuzoşuqing Pərvərdigar.

⁹ Muxu ixlar huddi Nuh *pəyşəmbər* dəwridiki topan suliridək bolidu —

Mən Nuh dəwridiki sular ikkinqi yər yüzini besip ətməydu dəp kəsəm iqkinimdək, —

Mən xundək kəsəm iqkənmənkı,

Səndin ikkinqi şəzəplənməymən,

Sanga ikkinqi tənbiş bərməymən. ■

□ **54:1 «şerib ayalning balilir»** — xühşisizki, «Pərvərdigarning qulı»ning uruq-əwladı» degənlik bilən barawərdur. Qünki muxu balilarni şerib ayal əzi tuoşmioşan. Muxu bəbtiki barliq bərikətlər yənə xühşisizki, kulning jəpalıq əjiridin kəlgən nətijidur. Kulning «birinqi wəzəpisi» «Yəşupni Hudaşə yioşip kayturux»tur. Muxu bəbtiki tema dəl xudur. ■ **54:1** Gal. 4:27 □ **54:2 «turaloşuliringning etiklirini ular yaysun»** — «ular» bəlkim kaytip kəlgən «şerib ayalning baliliri» (1-ayət). □ **54:6 «Huda seni ... huddi eri əzidin waz kəqkən, kəngli sunuq bir ayaldək, yaxliqıda yatliq bolup andin taxliwetilgən bir ayalni qakiroşandək qakirdi»** — degən səzlər muxu yərdə muşim. İsrail: «Huda meni taxlap kətti» degən tuşuqda bolidu. Əməliyəttə bolsa Huda adil bolşanlıqı üqün ulardın ayrilip kətti; ularning Hudadın yüz əruxi bilən Huda ulardın «əjrixip kətkən». Bu ixlar 50-bab, 1-3-ayəttə tiləşə elinoşan. Birək muxu yərdə Huda Əz xəpkitini kərsitip bu ixlarni tiləşə almaydu; U pəkətlə 8-, 9-ayəttə: — «Mən (səndin şəzəpliniş) bir dəqikə səndin ayrilip kəttim» — dəydu. ■ **54:9** Yar. 9:11

¹⁰ Qünki taqlar yökilidu,
Dənglərmu yətkilip ketidu,
Biraq mehir-muhəbbitim səndin hərgiz kətməydu,
Sanga aram-hatirjəmlik bərgən əhdəmmu səndin neri bolmaydu»
— dəydu sanga köyümqanlik kıləuqi Pərwərdigar.

Yengi Yerusalemning parlaq keləqiki

¹¹ I har boləjan, boranda uyan-buyan qayqaləjan, heq təsəlli kılınmiojan kiz,

Mana, Mən taxliringni rəngdar semont lay bilən kırlaymən,
Kək yaqutlar bilən ulungni salimən;

¹² Parkirak munarliringni ləəllərdin,
Dərwaziliringni qaknaq yaqutlardin,
Barlıq sepilliringni jawahıratlardin kılıp yasaymən. □

¹³ Sening baliliringning həmmisi Pərwərdigar tərıpidin ətıtilidu;
Baliliringning aram-hatirjəmliki zor bolıdu! ■

¹⁴ Sən həkkanıylik bilən tiklinisən;
Sən zulumdin yiraq,
(Qünki sən heq kərkəmsən)
Wəhxəttinmu yiraq turəuqi bolisən,
Qünki u sanga heq yekinlaxmaydu.

¹⁵ Mana, birərsi haman yiojilip sanga hujum kilsa,
(Biraq bu ix Mening ihtiyarımnda boləjan əməs),
Kimki yiojilip sanga hujum kilsa sening səwəbingdin yikilidu.

¹⁶ Mana, kəmür otini yəlpütüp,
Əzigə muwapıq bir qoralni yasioəuqi təmürqini Mən yaratqanmən,
Həm har kılıx üqün həlak kıləuqinimu Mən yaratqanmən; □

¹⁷ Sanga qarxi yasalojan heqkandaq qoral karəja kəlməydu;
Sanga ərz-xıkayət kıləuqi hər bir tilni sən mat kılısən.
Mana xular Pərwərdigarning kullirining alidojan mirasidur!
Ularning həkkanıylikı bolsa məndındur! □

55

Pərwədigarning kulining əjirining ikkinqi nətijisi ••• Uning dunyaya sunojan yengi həyatqə igə boluxqə təklipi

¹ Həy! Barlıq ussap kətkənlər,

□ **54:12 «Parkirak munarliringni ləəllərdin, ... barlıq sepilliringni jawahıratlardin kılıp yasaymən»** — kona dəwrlərdə bəzi xəhərlərdiki sepilda munarlarəja aptapning əksi qıxıdıojan tax əynəklər ornıtılıp, «kuyaxlar» dəp atılattı. Muxu yərdə biz «parkirak munarlar» dəp tərjimə kıldıq. ■ **54:13** Yh. 6:45 □ **54:16 «Mana, kəmür otini yəlpütüp, əzigə muwapıq bir qoralni yasioəuqi təmürqini Mən yaratqanmən, həm har kılıx üqün həlak kıləuqinimu Mən yaratqanmən»** — demək, Mən bolmisəm muxu qorallar həm ixlətməkqi boləuqılar bolmayttı; ularning həmmisi Mening qolumda, Mən bilən dost bolsang ularning wəhimiliri nemə həsəblinattı? 17-ayətnimu kəring. □ **54:17 «Mana xular Pərwədigarning kullirining alidojan mirasidur!»** — muxu ayətkiqə Yəxaya «Pərwədigarning kılı»ni pəkət birlik xəklidə tiləja aldı. Biraq «yengi Yerusalem»da «Pərwədigarning kulliri» bar — yəni «Pərwədigarning kılı»ning uruq-əvladı, u gunahlırini kətürüp kütquzəjan «həkkanıylik yətküzəgən»liri bar. Ular həzir bəlkim «Pərwədigarning kılı»əja ohxax pəzilətlik, güzəl muhəbbətlik harakterida bolup, xundakla uningəja ohxax Hudaəja toluk ibadətlik hizmət kılıdu.

Suoşa kelinglar!

Puli yoklar, kelinglar, ax-nan setiwelip yonglar;

Mana kelinglar, nə pul nə bədəl təliməyla xarab həm süt setiwelinglar; □ ■

² Nemixka həkikiy ax-nan bolmaydioşan nərsigə pul həjləysilər?

Əjiringlarni adəmni heq qanaətləndürməydioşan nərsilər üqün sərp kılısilər?

Gepimni kəngül koyup anglanglar, yahxisidin yonglar,

Kənglünglar molqiliktin qanaətlinidu; □

³ Manga kulak selinglar, yeniməşa kelinglar;

Anglanglar, jeninglar həyatka erixidu;

Wə Mən silər üqün mənggülik bir əhdə tüzüp berimən: —

Xu əhdə — Dawutka wədə kilişoşan mehİR-xəpəktəldur! □ ■

⁴ Mana, Mən uni əl-yurtlarəşa guwahqi süpitidə,

Əl-yurtlarəşa yetəkqi həm sərkərdə süpitidə təkdım kıldım — □

⁵ — «Mana, sən özüggə yat bir əlni qakirisən,

Seni bilmigən bir əl yeningəşa yügürüp kelidu;

Səwəbi bolsa Pərwərdigar Hudaying, Israildiki Muqəddəs Boləuqining Əzidur;

Qünki U seni uluqlap sanga güzəllik-julalığıni yar kıldı» □

⁶ — İzdənglar Pərwərdigarni, U Əzini tapkuzmaqqi boləşan pəyttə;

U yekin turoşan waqtida uningəşa nida kilinglar!

⁷ Rəzil adəm öz yolini,

Nahək adəm öz oy-hiyallirini taxlisun,

Pərwərdigarning yenioşa kaytip kəlsun,

U uningəşa rəhimdillik kərsitidu;

Hudayimizning yenioşa kaytip kəlsun,

U zor kəqürüm kıldidu.

⁸ Qünki Mening oylioşanlirim silərning oylioşanliringlar əməs,

□ 55:1 «**Suoşa kelinglar!**» — ibraniy tilida «su» köplük xəklidə bolup («sularəşa kelinglar!»), suning köplükini bildüridu. «**Puli yoklar, kelinglar, ax-nan setiwelip yonglar; mana kelinglar, nə pul nə bədəl təliməyla xarab həm süt setiwelinglar!**» — Huda Yəxaya arqılık koqidiki satarməndək pütün dunyaəşa səz kıldidu. Biraq u heqkəndək gəp satmaydu, əlwəttə. Əmđi Hudaning muxu iltipatioşa pul bilən erixkili bolmisa, uningəşa kəndək bahada erixkili bolidu? Jawab dəl 3-ayəttə deyilidu: — u bolsa pəkətlə adəmning Hudaəşa kulak selixitki dikkitidin ibarət. Qünki 53-babta kərginimizdək, Hudaning mehİR-xəpəkti bilən Pərwərdigarning kuli barlık insan üqün qurban bolup bədəl tələydu. ■ 55:1 Yh. 7:37,38 □ 55:2 «**Nemixka həkikiy ax-nan bolmaydioşan nərsigə pul həjləysilər? Əjiringlarni adəmni heq qanaətləndürməydioşan nərsilər üqün sərp kılısilər?**» — okurmənlərnin esidə bolux kerəkki, 44-bab, 20-ayəttə, Huda Əzini tonumioşanlar toşuruluk «uning yegini küllərdur!» degənidi. «**Kənglünglar molqiliktin qanaətlinidu**» — ibraniy tilida «jeninglar molqiliktin qanaətlinidu». □ 55:3 «**Mən Dawutka wədə kilişoşan mehİR-xəpəktəlr**» — muxu səzlər «Zəbur» 18-küy həm 89-küydin elinəşan. Huda xu küylərdə Dawut pəyoşəmbərgə ikki wəđini bərgən: (1) Dawutning bir əwladi uning təhtidə mənggü olturidu. (2) muxu əwladi pəkət Israiləşa əməs, bəlki jahəndiki barlık əl-yurtlar üstidin həkümranlık kıldidu. Təwəndiki 4-ayəttə muxu kixi dəl «Pərwərdigarning kuli» ikənliki enik kərünüdu; uning xəpəti bilən muxu bərikətlər «nə bədəl nə pul təliməyla» wujudka qikidu. ■ 55:3 Ros. 13:34 □ 55:4 «**Mana, Mən uni ... yetəkqi həm sərkərdə süpitidə təkdım kıldım**» — bu ayəttiki «uni» — Muxu yərdə yənə «Dawutka wədə kilişoşan mehİR-xəpəktəlr» boləşan «Pərwərdigarning kuli»ni kərsitidu (42:6, 49:6-8ni kəring). Xuningdək 5-ayəttiki «sən» degən səzmu xübhisizki, «Pərwərdigarning kuli»ni kərsitidu. □ 55:5 «**Mana, sən özüggə yat bir əlni qakirisən, seni bilmigən bir əl yeningəşa yügürüp kelidu...** Qünki U seni uluqlap sanga güzəllik-julalığıni yar kıldı» — muxu ayəttə «sən» yənə «Pərwərdigarning ez kuli»ni kərsitidu, səzlər uningəşa eytilidu.

Mening yollirim bolsa silərnin yolliringlar əməstur;

⁹ Qünki asman yərdin qanqə yukiri boləjinidək,
Mana Öz yollirim silərnin yolliringlardin,
Mening oyliəqanlirim silərnin oyliəqanliringlardin xunqə yukiridur.

¹⁰ Yaməjur həm qar asmandin qüxüp,
Yər yüzini suəjirip uni kəkərtip, qəqəklitip,
Terioquəioə urukni, yegüqigə ax-nanni təminligüqə qaytmaydioəndək,

¹¹ Mana Mening aəzimdin qikқан səz-kalamim xundaqtur;
Əz kənglümdikini əməlgə axurmioquə,
Uni əwəti x məksitimgə tolu x yətmigüqə,
U Əzümgə bikardin-bikar qaytmaydu. □

¹² Qünki silər xad-huram həlda qikқisilər;
Aram-hatirjəmliktə yətklinip qikқisilər;
Taəqlər həm dənglər silərnin əldinglarda nahxa yangritidu,
Dalalardiki barlik dəl-dərəhlər qawak qelixip təntənə kili du; □ ■

¹³ Yantaklikning ornida kariəqay,
Jioəqlikning ornida hadas dərihi əsidu;
Muxular bolsa Pərwərdigarəqə bir nam kəltüridu,
Mənggügə üzülməs karamət bolidu. □

56

«Yəxaya» 3-qismi •••• Ahirki zamanlarni, təltəküs nijatlikni kütüx
•••• Rəbkə təxna boləqanlarni riəbətəndürüx

¹ Pərwərdigar mundak dəydu: —
Adalət həm hidayətə qing turunglar,
Həkkəniylikni yürgüziweringlar;
Qünki Mening nijatim yeqinlaxti,
Həkkəniylikim ayan kili nay dəwatidu, □

² Muxularni kiliəuqi kixi,
Muxularda qing turoquqi insan balisi —
Xabat künini buləqimay pak-mukəddəs sakliəuqi,

□ **55:11** «Mening aəzimdin qikқан səz-kalamim ... uni əwəti x məksitimgə tolu x yətmigüqə, ... Əzümgə bikardin-bikar qaytmaydu.» — muxu səzlər 6-10-ayətlər bilən tolu x baəqlinidu. Hudaning oyliri gunahkar insanningkidin xunqə yukiri bolsimu, Hudaning küqlük səzi towa kiliəqan adəmnə kətürüp Əzigə həmrəhlikkə igə kili du; xuning bilən ular Hudaning oylirini həm yollirini qüxinixkə baxlap, Hudaning sirlirida uning bilən ortaq bolux imtiyaziəqə erixtürüli du. □ **55:12** «Qünki silər xad-huram həlda qikқisilər...» — ular zadi nədin qikқidu? Ahirki zamanlarda, bəlkim Hudaning yolida mangəqanlar Zionəqə qarap öz yurtliridin qikқidioəqlikni kərsitidu; biraқ xu arilikta, hər bir towa kilməqəki boləqan adəmnin bir «qikқixi» boluxi kerək; əzining tallioəqan yolliridin, gunahlıridin, xəhsiyətqilikidin, təkəbburlükidin, barlik ən'əniwi y kəzkaraxlıridin Hudaning yengilikioəqə həm qəkiriқioəqə qarap «qikқixi» kerək. Əmdi muxu yol japalix həm «hətərlək» boləqini bilən u bəribir yənilə jəhan-aləmdiki əng xad-huram həm əhmiyətlik yoldur. ■ **55:12** 1Tar. 16:33 □ **55:13** «Yantaklikning ornida kariəqay, jioəqlikning ornida hadas dərihi əsidu» — demisəkmə, ikki hil dərəh (kariəqay wə hadas) «daim yexil turidioəqan» dərəhlərdur. □ **56:1** «Adalət həm hidayət» — (ibrəni y tilida birlə səz bilən ipədilinidu) — Muxu yərdə Musa pəyğəmbərgə bərilən mukəddəs kanun-pərmanlarning barlik tələplirini kərsitidu.

Kolini hərəkəndə rəzillikdən tartqıçı kixi nemidəgən bəhtliklər!□

³ Əzini Pərwərdigarə bəqləyən yat yurtluk adəm: — «Pərwərdigar qoqum meni öz həlkidin ayriwetidu!», Yaki aqwat boləən kixi: — «Mana, qaxxal bir dərəhmən!» degüqi bolmisun.□

⁴ Qünki Pərwərdigar: — Mən Əz «xabat künlirim»ni saqlaydıəən, Kənglümdiki ixlarni talləyən, Əhdəmdə qing turidəyən aqwatlarəəə mundax dəymənki: —

⁵ Mən ularəəə Əz əyümdə, Yəni Əz tamlirim iqidə orun həəm nam-ataq ata kəlimən; Muxu nam-ataq oqul-kizliri barlarningkidin əwzəldur; Mən ularəəə üzülməs, mənggülik namni berimən.□

⁶ Pərwərdigarning hizmitidə boluxqə,

Uning namioqə seəimixqə,

Uning kulliri boluxqə Pərwərdigarəəə əzini bəqləyən,

Xabat künni buləyiməy pək-muqəddəs saqləyən,

Əhdəmnə qing tutqan yat yurtlukning pərzəntlirini bolsa,

⁷ Ularnimu Əz muqəddəs teəiməəə elip kəlimən,

Məning duagah boləən əyümdə ularni huxal kəlimən;

Ularınəg kəydürmə qurbanlikliri həəm təxəkkür qurnanlikliri Məning qurbangahim üstidə qəbul kilinidu;

Qünki Məning əyüm «Barlik əl-yurtlar üqün dua kəlinidəyən əy» dəp atilidu.■

⁸ Israildin tarkəlip kətkən qeriblarni yioqəp qayturidəyən Rəb Pərwərdigar: —

Mən yənə uningəəə baxqəlarni,

Yəni yioqəlip boləənlarəəə baxqəlarnimu qəxup yioqəimən! — dəydu.

Israildiki yetəkligüqilərgə boləən bir bəxarət

□ **56:2 «Xabat küni»** — ibranii tilidə həəm «yəttingi» həəm «tohtitix» degən mənədə. Huda Musa pəyəəəmbər arqəlik Israiləəə «yəttingi küni»də, yənə xənbə künidə öz xəhsii ix-hizmitini tohtitəp, əzining hərmitidə dəm elixni buyruəən. Əlwəttə, mundax kəlix hərəkəndə bir millətning, bolupmu Israilardək dehqanqəlik bilən xuəqullinidəyən millətning həkəkiy iman-ixənqə bar-yoqlukini ispatlaydıəən ixtur. Məyli sodigər yaki dehqan bolsun: — «Xənbə künidə ixlisəm aləən paydam bəlkim altidin bir həssə kəp bolar» — dəp oylxi mumkin. □ **56:3**

«Yaki aqwat boləən kixi: — «Mana, qaxxal bir dərəhmən!» degüqi bolmisun — «aqwat» piqiwetəlgən adəm. Kona jəmiyətlərdə ular padixahlarınəg yaki baylarınəg hərəəəmaniliridə ayal-kənzəklirini qəoqdax hizmitini kilattə. Muxu yərdə aqwatlar bəlkim barlik meyiqlərgə, barlik orni pəslərgə, barlik kəzəg ilinməydeyən kixilərgə wəkillik kəlixə mumkin. □ **56:5**

«mən ularəəə Əz əyümdə, yəni Əz tamlirim iqidə orun həəm nam-ataq ata kəlimən» — muxu əyəttiki «əyüm» bolsa, Hudanəg muqəddəs ibadəthanisi. Əslidə Musa pəyəəəmbərgə tapxuruloəən qanunoəəə əsasən, aqwatlar wə meyiqlər ibadəthanioəəə kirixkə bolməytti; biraq «Pərwərdigarning quli» qəloəən ixlardin keyin kirixkə bolidəyən boləən; muxundax bolupla qəlməy, Huda ularəəə «muqəm orun»ni beridu, demək halisə mənggü turidəyən bir jəyni beridu. Əsliy ibraniiyqə tekistə «qəw wə nam-ataq ata kəlimən» deyləən. Biz uni «orun wə nam-ataq ata kəlimən» dəp tərijimə kəldük. «Qəw» bizningqə «turuxqə həqəqluk orun» degən mənədə ixlitəlgən boluxi mumkin. Qünki Musa pəyəəəmbərgə qüxürülgən qanun boyiəəə aqwatlarınəg muqəddəs qədirəəəə yaki muqəddəs ibadəthanioəəəə kirix həqəki yəki idi («Qan.» 23:1) «Orun həəm nam-ataq ata kəlimən... » baxqə birhil tərijimisi «nam-əmələ abidisi tikləymən,...». «...ularəəə... nam-ataq ata kəlimən... muxu nam-ataq oqul-kizliri barlarningkidin əwzəldur; Mən ularəəə üzülməs, mənggülik namni berimən» — aqwatning pərzənt kərxəi mumkin əməs, əlwəttə. ■ **56:7**

Mat. 21:13; Mar. 11:17; Luqə 19:46

9 — I dalalardiki barlik haywanlar, kelip ozuqtin elinglar, Ormanliktiki barlik haywanlar, kelinglar!□

¹⁰ *Isralning* kezatqiliri həmmisi qarışu;
Ular heq bilməydu;

Həmmisi qawaxni bilməydiqan gaqa itlar,
Qüxəkəp yatidiqan, uyquşa amraklar!

¹¹ Muxu itlar bolsa nəpsi yaman, toyqanni bilməydu,

Ular bolsa *həlkimni* «baqquqi»larmix tehi!

Ular yorutuluxni heq bilməydu,

Ularıning həmmisi halioqanqə yol tallap qeyip kətkən,
Birsimu qalmay hərbiəri öz mənprəitini közləp yürgüqilər!□

¹² Ular: «Kəni, xarab kəltürimən,

Hərakni qanoqudə iqəyli;

Ətimu bolsa bügünkidək bolidu,

Tehimu molqilik bolidu yənə!» — dəweridu.

57

Karangoşulukta berilgən nur

¹ Həkkəniy adəm aləmdin ətidu,

Həqkim buningə kəngül bəlməydu;

Məhrəban adəmlər yiqip elip ketilidu,

Birək həqkim oylap qüxinəlməyduki,

Həkkəniy adəmlər yaman künlərnə kərmisun dəp yiqip elip ketilidu.■

² U bolsa aram-hatirjəmlək iqiğə kiridu;

Yəni əzlrininq durus yolida mangoşan hərbiəri kixi,

Əz ornida yetip aram alidu. □

«Pahixə ayal», uning «baliliri» həm towa qiloşan adəm

³ Birək sənələr, i jadugər ayalning baliliri,

Zinahor bilən pahixə ayalning nəslə;

Buyakqa yeqin kelinglar;

⁴ Silər kimni mazaq kiliwatisilər?

Yaki kimgə qarxi aqşinglarni kalqaytip,

Tilinglarni uzun qikirisilər?

Silər bolsanglar asiylıktin tərəlgən balilar,

Aldamqilikning nəslə əməsmusilər?

⁵ Hərbiəri qoşq dərəh astida,

Hərbiəri yexil dərəh astida xəşwaniylik bilən köyüp kətküqi,

□ 56:9 «I dalalardiki barlik haywanlar, kelip ozuqtin elinglar, ormanliktiki barlik haywanlar, kelinglar!» — Huda Əzining jazalixidin elgənlərninq jəsətləri bilən ozuklinixqa haywanlarni təklip kilidu. □ 56:11 «Muxu itlar bolsa nəpsi yaman, toyqanni bilməydu, ular bolsa həlkimni «baqquqi»larmix tehi!» — «baqquqi» yaki «kezətqi» (yetəkligüqi)ning ikki muhim roli bar: — (1) kezətqilik; yəni sirtin kelidiqan həwp-hətər əşwalidin həlkni aqaşlandırurp taqabil turux qarisini tepix; (2) «baqquqilik»; əz həlkigə köyünüp ularning əşwalini obdan qüxinip həwər elixtur. ■ 57:1 Zəb. 12:1; Mik. 7:2 □ 57:2 «...durus yolida mangoşan hərbiəri kixi, əz ornida yetip aram alidu» — «əz ornida yetip aram alidu» degənninq mənisi,

«ornida səkratta yatqan» yaki «gərdə yatqan» degənlək bolsa kerək; məyli qaysi mənida bolsun, asasiy mənisi, ular əlüxi bilənla ularning rohi Hudaning aramişqa kiridu.

Kiçik balilarni jilqilaroqa həm hada taxlarning yeriklirioqa elip soyuquqisilər!□

⁶ Eriktiki siliklanoqan taxlar arisida sening nesiwəng bardur;

Xular, xularla sening təksimatingdur;

Xundak, sən ularoqa atap «xarab hədiyəsi»ni quyup,

Ularoqa «axliq hədiyə»nimu sunup bərdingotu;

Əmdi muxularoqa razi bolup Özümni besiwalsam bolamti?□

⁷ Sən yukiri, egiz bir taoq üstidə orun-kərpə selip koydung,

Sən axu yərdimu qurbanliqlarni kilixka qikting.□

⁸ Ixiklarning kəynigə wə kəyni kexəklirigə «əslətmiliring»ni bekitip koydung,

Qünki sən Məndin ayriding,

Sən yalingaqlinip ornungoqa qikting;

Orun-kərpəngni kengətip *heridarliring* bilən özüng üçün əhdiləxting;

Ularınq orun-kərpisigə kənglüng qüxti,

Sən ularda küq-höqükni kərup kəlding.□

⁹ Sən zəytun meyi hədiyisini elip,

Ətiriliringni üstibexinggə boluxioqa qeqip,

Padixahning aldiqə barding;

□ 57:5 «**Hərbir yexil dərəh astida xəhwaniylik bilən köyüp kətküqi, kiçik balilarni jilqilaroqa həm hada taxlarning yeriklirioqa elip soyuquqisilər!**» — Qanaanda (Pələstində) butpərəslik intayin pəskəxlip uqioqa qikkanidi: (1) Pələstinliklər «Baal» degən məbudka «Yərni münbət, ayallarni tuqumqan kilidu» dəp qokunoqan. Muxu butni «hərikətkə kəltürüx üçün» ular dəl-dərəhlər (bolupmu daim yexil turidioqan dərəhlər astida) xu məbudka «nəzir qilinoqan» pəhixə ayallar bilən jinsi munasiwət ötküzətti; (2) ular «əlümni baxkuridioqan» «Molok» degən baxka bir məbudni «məmnun qilix» üçün, öz balilirini otka taxlaytti yaki qiliclaytti. Yəxayaning muxu yərdə bu ikki ixni tiloqa elixi, bularning pəjiləlik məhiyitini kərsətməkqi; ular bir buttin «balilarni sorap», andin ularni yənə bir butka atap soyidu. Biraq muxu yərdə butpərəslik kilidioqanlar Pələstindikilər əməs, bəlkə «Pələstinliklərdin butpərəslikni ögəngən» Israillarning əzi. Ular əslidə əzlrini Misirdin kütqüzöqan Hudasioqa «sadiq, wapadar ayal»dək boluxi kərek idi; biraq buning ornida, ular «pəhixə ayal» həm uning baliliri bolup kətkənidi. □ 57:6 «**Eriktiki siliklanoqan taxlar arisida sening nesiwəng bardur**» — muxuning mənisi bəlkim erikta yatqan taxlar suning eritixi bilən bəzidə təbiiy həlda adamzatning xəkligə kəlgən bolup, həlk tərpidin əz butliri boluxka tallinidu. Yəxaya muxu yərdə «siliklanoqan taxlar» degən sözni ixlitip qaqqaq kilidu. Bu ibraniy tilida «hələk» degən birlə səz bilən ipadilinidu wə: «teyiloqak, aldamqi, hətərlək», degən yənə bir məninimu bildüridu. «Nesiwəng» ibraniy tilida «halak» degən səz bilən ipadilinidu. Musa pəyoqəmbər əslidə Israiloqa: «Pərwərdigar silərnəng nesiwənglardur» degən bolsimu, ular əzizgə tegixlik bolöqan nesiwining («halak»ining) ornida bir «hələk»ni, yəni bir «aldamqi nərsə»ni tallioqan. «**muxularoqa razi bolup Özümni besiwalsam bolamti?**» — demək, muxu ixlardin ötöp jazalimay qoyuxum hərgiz mümkün əməs. □ 57:7 «**Sən axu yərdimu qurbanliqlarni kilixka qikting**» — ular həq nomus qilmay, oquq-axkara (egiz taoq üstidə) butpərəslik qilip turatti. □ 57:8 «**Ixiklarning kəynigə wə kəyni kexəklirigə «əslətmiliring»ni bekitip koydung**» — Musa pəyoqəmbər Israillaroqa Hudaning paklikini əslitix yolida əy ixikining sirtki ikki yenioqa Təwrattiki birkanqə sözni oyux yaki tahta üstigə pütöp qaplxaxni buyruoqanidi. «Pəhixə ayal» muxu «əslətmilər»ni sirtioqa əməs, iqiğə bekitkən. Ayal uqioqa qikqan bir butpərəs bolöqini bilən, yənilə «Pərwərdigar bar bolsa meni jazalaydu» dəp ənsirəp (baxqılardin yoxurus həlda) muxu tahtilarni bekitkən. Biraq uning mundak qilöqini Hudani butlarning qatarioqa qoyöqinioqa barawar. «Pəhixə ayal»oqa nisbətən, muxu əslətmə tahtilarni ixik kəynidə bekitix pütünləy hurapıy bir ix, ular uning üçün «tiltumar»oqa ohxaxla, halas (Təwratta tiltumarlar mən'i qilinoqan, əlwəttə). «**Sən ularda küq-höqükni kərup kəlding**» — əslidə «sən ularda bir qolni kərup kəlding» degənlik. «Bir qol» bəlkim «əzoqinə küq-höqük»ni bildürüxi mümkün. «pəhixə ayal» muxuni kəruplə dərhal «buningdin paydilanmisam bolmaydu» dəp 9-ayəttiki ixlarni qildi.

Əlqiliringni yirakka əwətip,
Hətta təhtisaraşa yətküqə özünəni pəs kilding. □

¹⁰ Sən besip mangoşan barlıq yolliringda qarqoşining bilən,
Yənə: «Pək yəptimən, boldi bəs!» dəp qoymiding tehi,
Ezip yürüxkə yənıla küqünəni yioşding,
Heq jak toymiding.

¹¹ Sən zadi kimdin yürəkzadə bolup, kərəkup yürisən,
Yaloşan gəp kilip, Meni esinggə heq kəltürməy,
Kənglündin heq ötküzmiding.

Mən uzunoşiqə süküttə turup kəldim əməsmu?
Sən yənıla Məndin heq kərəkup bəkmiding! □ ■

¹² Sening «həkkaniyliking»ni həm «təhpiliring»ni bayan qilimən: —
Ularning sanga heq paydisi yoktur!

¹³ Qırkirişanliringda sən yioşip toplioşan *butlar* kelip seni qutkuzsun!
Birak xamal püw kilip ularning həmmisini uqurup ketidu,
Bir nəpəsla ularni elip ketidu;

Birak Manga tayanışıqı zeminə miraslik kildü,
Mening mukəddəs teşiməşə igidarqilik kildü. ■

¹⁴ *Xu qaoşda*: — «Yolni kətürünglar, kətürünglar, uni təyyarlanglar,
Həlkimning yolini boxitip barlıq putlikaxanglarni elip taxlanglar» dey-
ilidu. □

¹⁵ Qünki nami «Mukəddəs» Boluşuqi,
Yükiri həm Aliy Boluşuqi,
Əbədil'əbədşiqə hayat Boluşuqi mundak dəydu: —

«Mən yükiri həmdə mukəddəs jayda,
Həm xundakla rohi sunuk həm kişik peil adəm bilən billə turimənki,
Kişik peil adəmning roşini yengilaymən,
Dili sunukning kənglini yengilaymən.

¹⁶ Qünki Mən hərgiz məngşügə ərz kilip əyibliməymən,
Həm əbədil'əbədşiqə qəzəplənməymən;
Xundak kilsam insanning rohi Mening aldimda suslixip yokaydu,
Əzüm yaratқан nəpəs igiliri tügixidu. ■

¹⁷ Uning öz nəpsaniyətlik kəbihlikidə Mən uningdin qəzəplinişip, uni
uroşanmən;

Mən uningdin yoxurun turup, uningəşə qəzəpləngənlikim bilən,
U yənıla arkişioşə qekinginiqə öz yolini mengiwərdi;

¹⁸⁻¹⁹ Mən uning yollirini kərüp yətkən təkdirdimu,

Mən uni saşaytimən;

Mən uni yetəkləymən,

Mən ləwləring mewisini yaritimən,

□ **57:9** «Sən zəytn meny hədiyisini elip,...» — baxka birhil tərjimisi: «özünə (huxpurak) mayni sūrtip...». «Sən... padixahning aldiəşə barding; əlqiliringni yirakka əwətip, hətta təhtisaraşa yətküqə özünəni pəs kilding» — Yəxaya 1-37-bablarda hudəsiz delətlər bilən heq ittapaşaxmaslişni kayta-kayta dəwət kilioşan. Paşixə ayal «padixah»ni əziğə mətpun kilməşqi bolup, dəl «ittipaşaxmasliş»ning əksini kilməşqi boluşan. Əmdə «paşixə ayal» zadi kaysi «padixah»ning aldiəşə bardı? Əşlidə İsrailning öz padixahı bar idi. Birak Huda Yəxaya arkişik ularəşə yənə kinayilik gəp kilip: Silər hudəsiz əşning padixahining aldiəşə berip uningdin yardəm sorisanglar, u padixah kəlgüşidə siləring padixahinglar bolidu, deməşqi. □ **57:11** «Mən uzunoşiqə süküttə turup kəldim əməsmu?» — demək, Huda uzun waşitkiqə səwr-taşət kilip İsrailni jazalimay kəldi. ■ **57:11** Yəx. 42:14 ■ **57:13** Zəb. 34:7-10 □ **57:14** «Yolni kətürünglar, kətürünglar, uni təyyarlanglar, həlkimning yolini boxitip barlıq putlikaxanglarni elip taxlanglar» — muxu ayəttiki bəxarət bəlkim ahirki zamandiki «Zionəşə kaytix» toşruluk eytilidu. ■ **57:16** Zəb. 103:8-10; İbr. 12:9

Uningoʻja wə uningdiki həsrət qəkküqilərgə yənə təsəlli berimən;
Yirək turuwatqanoʻja, yeqin turuwatqanoʻjimu mutlək aram-hatirjəmlək bolsun!

Wə Mən uni saqaytimən!□

²⁰ Birək rəzillər bolsa tinqilinixni heq bilməydiotan,

Dolkunliri lay-latqilarni urətuwatqan,

Dawalətuwatqan dengizdəktur.

²¹ Rəzillərgə, — dəydu Hudayim — heq aram-hatirjəmlək bolmas. ■

58

Quruq diniy paaliyətlər adəmlərni dozahqa elip baridu; ••• Hudaəja yaqıdiotan «rozini tutux»

¹ — Nida kilip jakarlioqin,
Awazingni koyup berip boluxiqə towla,
Awazingni kanaydək kətür,
Mening həlkimgə ularning asyilikini,
Yaqurping jəmətiğə gunahlırini bayan kıləyin.

² Birək ular Meni hər küni izdəydiotan,
Həkkaniylikni yürgüzidiotan,
Mening yollirimni bilixni huxallik dəp bilidiotan,
Hudasining həküm-pərmanlırini taxlıwətməydiotan bir əlgə ohxaydu;
Ular Məndin həkkaniylikni bекitidiotan həküm-pərmanlarni soraydu;
Ular Hudaəja yeqinlixixni hersənlik dəp bilidu.

³ *Andin ular:* — «Biz roza tuttuq,
Əmdi nemixka sən kəzünggə ilmiding?

Biz jenimizni kiyniduk,
Əmdi nemixka buningdin həwiring yok?» — *dəp soraydu.*
— Karanglar, roza küni öz kənglünglardikini kiliwerisilər,
Hizmətuqiliringlarni kattik ixlitisilər;

⁴ Siləning roza tutuxliringlar jənggi-jedəl qikirix üçünmu?

Kəbih kolliringlar muxt bilən adəm uruxni məxsət kıləyan ohximamdu?
Həzirki roza tutuxliringlarning məksiti awazinglarni ərxlərdə anglitix əməstur!□

⁵ Mən tallioqan xu roza tutux küni —
Adəmləning jenini kiynaydiotan künmu?

Bexini qomuxtək egip,
Astioqə bəz wə küllərni yeyix kerək boləyan künmu?

□ **57:18-19** «Uningoʻja wə uningdiki həsrət qəkküqilərgə...» — muxu yərdə «wə» yaki «yəni». «... Mən uni saqaytimən; mən uni yetəkləymən, mən ləwləning mewisini yaritimən, ... yirək turuwatqanoʻja, yeqin turuwatqanoʻjimu mutlək aram-hatirjəmlək bolsun!» — bu 15-18-ayatlərdiki muxu bexarət bizninggə Israilni kərsitidu. Birək xundaq bolsimu, əməliyəttə Yəxaya kəstən bizgə kimni kərsətkənlikini eytip bərməydu. Xuning bilən hərber gunahkar, əz gunahidin towa kıləqusi bar hərber adəm, muxu səzləni dora sūpitidə əz gunahining yariliriəja yaqıdu. «Ləwlərgə məwə yaritimən» degəning mənisi nemə? Hudaəja nisbətən ləwlərdiki «həkkijiy məwə»ning baxlinixi towa kılıdiotan səzlər boluxi kerək. Adəming Hudaəja towa kılıdiotan, gunah tūpəylidin kattik puxayminini bildüridiotan səzlərimu Huda yaratqan, adəmlər towa kıləqanda əzlrini Hudaning quqıqioqə taxlıxi kerək, uning rəhım-xəpkitigə pütünləy ixinixi kerək, deməqki. U bəribir ajizlarning Nijatkar-Kutkuzətuqisidur. «Küqlik adəmlər» bolsa bəlkim hərgiz gunahın kutkuzulmaydu. Qünki ular Hudaəja əməs, bəlki hərdəim əz-əzigə tayinidu.

■ **57:21** Yəx. 48:22 □ **58:4** «ərxlərdə» — ibraniy tilida «yukirida»

Silər muxundak ixlarni «roza»,
«Pərwərdigar qəbul qıləudək bir kün» dəwatamsilər?■

6 Mana, Mən tallıoğan roza muxuki: —
Rəzillik-zulumning asarətlirini boxitix,
Boyunturukning tasmlirini yexix,
Ezilgənlərnı boxitip hər qilix,
Hərəkəndak boyunturukni qeqip taxlax əməsmidi?□

7 Ax-ningni aqlarəja üləxtürüxüng,
Həjətmən musapirlarnı himayə kilip öyüggə apirixing,
Yalingaqlarnı kərginingdə, uni kiydürüxüng,
Özüngni özüng bilən bir jan bir tən boləjanlardin kaçurmasliqingdin
ibarət əməsmü?■

8 Xundak qıləonda nurung tang səhərdək wallidə eqilidu,
Salamətliging tezdin əsligə kelip yaxnaysən;
Həkkaniyliking aldingda mangidu,
Arkəngdiki muhəpizətqing bolsa Pərwərdigarning xan-xəripi bolidu.

9 Sən qakirsang, Pərwərdigar jawab beridu;
Nida kilisən, U: «Mana Mən!» dəydu.
Əgər arənglardin boyunturukni,
Təngləydiəjan barmakni,
Həm təhmət gəplirini yəq kilsang,□

10 Jeningni aqlar üqün pida kilsang,
Ezilgənlərnıng həjətliridin qıksang,
Xu qaəda nurung qarəngəjulukta kətürülidu;
Zulmiting qüxtək bolidu;

11 Həm Pərwərdigar sening daimlik yetəkligüqing bolidu,
Jeningni qurəqəqilik boləjan waqtidimu qamdaydu,
Ustihanliringni küqəytidu;
Sən suqirilidiəjan bir baəq,
Suliri urəqup tügiməydiəjan, adəmni aldimaydiəjan bir bulak bolisən;□

12 Səndin tərəlgənlər kona harabilərnı qaytidin qurup qıkidu;
Nurəqun dəwrlər qaldurəjan ullarnı qaytidin kətürisən,
Xuning bilən «Bəsülgən tamlarnı qaytidin yasıəqı,
Koqa-yol wə turaləjularnı əsligə kəltürgüqı» dəp atilisən.

13 Əgər sən xabat künidə qədəmliringni sanap mangsang,
Yəni Mening mükəddəs künümdə özüngningki kənglündikilərnı qılmay,
Xabatni «huxallıq»,
Pərwərdigarning mükəddəs künini «hərmətlik kün» dəp bilsəng,
Həm Uni hərmətləp,
Əz yolliringda mangmay,
Əz bilginingni izdiməy,

■ 58:5 Zək. 7:5 □ 58:6 «Hərəkəndak boyunturukni qeqip taxlax əməsmidi?» — «boyunturuk» bəlkim insanlarəja uləq həywanlarning qatarida muamilə qilixni bildüridu. Hudaning yolyorukning birinqi basquqi bolsa, «boyunturukning tasmlirini yexix»; biraq həkkaniylikning ahirki məqsiti barlik boyunturuklarnı paqaklap taxlaxin ibarət bolux kerək.

■ 58:7 Əz. 18:7,16; Mat. 25:35 □ 58:9 «Təngləydiəjan barmak» — hıyligərlık ixarətlərnı yaqi ərz-xikayət qıləjanliqini kərsətsə kerək. □ 58:11 «Adəmni aldimaydiəjan bir bulak» — qəl-bayawanda yürəjan yoluqılar üqün bulaklar intayin muhim, əlwəttə. Həli bar, hazır yəq boləjan bulaklar, «adəmni aldaydiəjan» bulaklar deyilətti; bundak bulaklar yoluqılarning jeniəja zamin boluxi mumkin.

Kuruk parang salmisang, □

¹⁴ Undaқта Pərwərdigarni kənglüngning huxallığı dəp bilisən, Həm Mən seni yər yüzidiki yukiri jaylarğa mingüzüp mangdurimən; Atang Yakupning mirasi bilən seni ozuklandurimən — Qünki Pərwərdigar Əz aqzi bilən xundaқ sөz қildi. □

59

Hudaning sөzining dawami — Gunahning özini təhlil qilix

1 — Qaranglar, Pərwərdigarning қoli қutқuzalmioқudəк küqsiz bolup қaloқan əməs;

Yaki Uning kulığı anglimioқudəк eқir bolup қaloқan əməs; ■

² Biraқ silərninğ kəbihlikinğlar silərnəni Hudayinglardin yiraқlaxturdi, Gunahinğlar Uning yüzini silərdin қaқurup Uningoға tilikinğlarni anglatқuzmidi. □

³ Qünki қollirinğlar қan bilən, Barmaqlirinğlar kəbihlik bilən miləngən, Ləwlirinğlar yaloқan gəp eytқан, Tilinglar kaldirlap қerixip sөzligən;

⁴ Həққaniylik tərəptə sөzligüqi yoқtur, Həқiқət tərəptə turidoқan həқüm soriоuqi yoқtur; Ular yoқ bir nərsiqə tayinip, aldəmқilik қilmakta, Ularning қorsiqidikisi ziyandax, Ularning tuоjuwatқini kəbihlik; ■

⁵ Ular qar yilanning tuhumlirini tərəldüridu, Əmüқükning torini torlaydu, Kim uning tuhumlirini yesə əlidu; Uldin biri qeqilsa zəhərlik yilan qiqidu. □

⁶ Ularning torliri kiyim bolalmaydu; Əzliri ixligənliri bilən əzlrini yapalmaydu; Ixligənliri bolsa kəbih ixlardur; Ularning қolida zorawanlik turidu; □ ■

⁷ Qədəmliri yamanlik tərəpkə yügüridu,

□ **58:13 «Həm Uni hərmətləp...»** — muxu ibaridə «Uni» yaki Pərwərdigarning Əzini yaki uning «xabat küni»ni kərsitidu. **«Əz yollirinğda mangmay, əz bilgininğni izdiməy, kuruk parang salmisang...»** — Musa pəyoғəmbər arқilik Israiloға berilən «on pərman»ning tətinқisi «xabat künini muқəddəs küni süpitidə saқlanglar» değen. Xabatning muқim ixliri bolsa əzining həqқandəқ hususiy ix-hizmətlirini қilmay, Hudani seоjinxitur. □ **58:14 «yukiri jaylarğa mingüzüp mangdurimən»** — bu əjayib sirlіk gəp bolup, mənisi (1) ornung nahəyiti üstün bolidu;

(2) nahəyiti müxkül həm hətərlik ixlar sanga asan kelidu. Əmdi Huda Əzigə itaət қiloқanlarni nemiqə mindüridu? — muxu yərdə deyilmidi. Bəlkim pərixtilərninğ küq-қudriti kərsitilixi mumkin. ■ **59:1** Qəl. 11:23; Yəx. 50:2 □ **59:2 «Qaranglar, Pərwərdigarning қoli қutқuzalmioқudəк küqsiz bolup қaloқan əməs... biraқ silərninğ kəbihlikinğlar silərnəni Hudayinglardin yiraқlaxturdi, gunahinğlar Uning yüzini silərdin қaқurup Uningoға tilikinğlarni anglatқuzmidi»** — muxu 1-2-ayətlər bolsa 58-bab, 3-ayəttiki soaloға berilən jawabtur. ■ **59:4** Ayup 15:35; Zəb. 7:14 □ **59:5 «Uldin biri qeqilsa zəhərlik yilan qiqidu»** — deməк, ulardin həqқandəқ yaxxilіk qіqmaydu, ularoға taқabil turux intayin təs; adəm «tuhumlar»ni yesə, əlidu; «tuhumlar»ni buzsə, ulardin tehi hətərlik bir yilan qiqidu. □ **59:6 «ularning torliri kiyim bolalmaydu»** — muxu ayət wə 5-ayətkə қariоqanda, «torliri» değənlik ularning kəstliri həm yamanliklirini diniy niқab bilən yapidoқan usullarni bildüridu. ■ **59:6**

Ayup 8:14,15

Gunahsiz qanni təküxkə aldiraydu,
Ularning oyliri kəbihlik toʻqrisidiki oylardur;
Baroqanla yərdə wəyranqilik wə ʔalakət tepilidu.■

⁸ Tinqlik-aramlik yolini ular ʔeq tonumaydu;
Yürüxliridə ʔeq ʔəkiqət-adalət yoktur;
Ular yollirini əgri-tokay qiliwaldi;
Kim bularda mangoqan bolsa tinq-aramlikni kərməydu.

Israil gunahini ikrar qilidu

⁹ — Xunga ʔəkiqət-adalət bizdin yiraq turidu;
ʔəkkaniylik yetip bizni qūmkigən əməs;
Nurni kütimiz, biraq yənila qarangoʻluluk!
Birla ʔil-pal parlioqan yorukluknima kütimiz,
Yənila zulməttə mangimiz.

¹⁰ Qarjoʻulardək biz tamni silaxturup izdəymiz,
Kəzsiz boləqandək silaxturimiz;
Gugumda turoqandək qūxtimu putlixip ketimiz,
Qət yaqilarda əlüklərdək yürimiz.□

¹¹ Eyiklərdək nərə tartimiz,
Pahtəklərdək kattik aʔ urimiz;
Biz ʔəkülüm-ʔəkiqətəni kütüp qaraymiz, biraq u yok;
Nijat-qutuluxni kütimiz, biraq u bizdin yiraqtur;

¹² Qünki itaətsizliklerimiz aldingda kəpiyip kətti,
Gunaʔlirimiz bizni əyibləp guwaʔlik beridu;
Qünki itaətsizliklerimiz ʔərdaim biz bilən billidur;
Kəbihliklerimiz bolsa, bizgə roxəndur: —

¹³ Qünki Pərwərdigarə itaətsizlik qilmaktimiz, wapasizlik qilmaktimiz,
Uningdin yüz əriməktimiz,
Zulumni ʔəm asiylükni təroʻip qilmaktimiz,
Yaloqan səzlərnə oyduurup, iq-iqimizdin səzliməktimiz;

¹⁴ Adalət-halislik bolsa yoldin yenip kətti;
ʔəkkaniylik yiraqta turidu;
Qünki ʔəkiqət koqida putlixip ketidu;
Durus-diyənətningmu kirgüdək yeri yoktur.

¹⁵ Xuning bilən ʔəkiqət yoqay dəp qaldi;
Əzümni yamanliqtin neri qilay degən adəm ʔəkning olja nixani bolup qaldi!

Pərwərdigar duani anglap ixqa kiridu

¹⁶ ʔəm Pərwərdigar kərdi;
ʔəkülüm-ʔəkiqətning yoqluqi Uning nəziridə intayin yaman bilindi.
Wə U *amal qiləjudək* birmu adəmnəng yoqluqini kərdi;
Gunaʔkarlarəqə wəkil bolup dua qiləuqi ʔəqkimning yoqluqini kərup,
azablinip kəngli parakəndə boldi.
Xunga Uning Əz Biliki əzigə nijat kəltürdi;

■ 59:7 Pənd. 1:16; Rim. 3:15 □ 59:10 «Qət yaqilarda əlüklərdək yürimiz» — baxqa birhil tərjimisi: «kūqi barlar arisida əlüklərdək yürimiz».

Uning Öz həkkaniylikni Özini qollap qidamlıq kildi; □ ■

¹⁷ U həkkaniylikni qalkən-sawut kildi,
Bexioğa nijatlık dubulosisini kiydi;
Kisas libasini kiyim kildi,
Muhəbbətlik kizəinlikni ton kilip kiydi. ■

¹⁸ Adəmlərnin qiloqanliri boyiqə, u ularoğa kayturidu;
Rəqiblrığə kəhr qüxüridu,
Düxmənlrığə ixlrini kayturidu,
Qət arallardikilərgimu u ixlrini kayturidu.

¹⁹ Xuning bilən ular oqərbətə Pərwərdigarning namidin,
Künqikixta Uning xan-xəripidin kərkidu;
Düxmən kəlkündək besip kirginidə,

Əmđi Pərwərdigarning Rohi uningə qarxi bir tuoqni kətürüp beridu;

²⁰ Xuning bilən Həmjəmət-Kutkuzoquqi Zioqə kelidu,
U Yəqub jəmətidikilər arisidin itətsizliktin yenip towa qiloqanlaroğa
yekinlixidu, — dəydu Pərwərdigar. □ ■

²¹ Mən bolsam, mana, Mening ular bilən boləqan əhdəm xuki, — dəydu
Pərwərdigar —

«səning üstünggə qonup turoqan Mening Rohim, xundakla Mən səning
aəzingə quyəqan səz-kalamim bolsa,
Buningdin baxlap əbədi'əbədqiqə əz aəzingdin, nəslingning aəzidin
yaki nəslingning nəsling aəzidin hərgiz qüxməydu! — dəydu
Pərwərdigar. □

60

Kutkuzuloqan Zionning parlaq kəlaqiki

¹ — Ornungdin tur, nur qağ! Qünki nurung yetip kəldi,
Pərwərdigarning xan-xəripi üstüngdə kətürüldi!

² Qünki qarəngölük yər-zeminni,
Kəpərə zulmət əl-yurtlarni basidu;
Biraq Pərwərdigar üstüngdə kətürüldü,
Uning xan-xəripi səningdə kərünüdu;

³ Həm əllər nurung bilən,
Padixahlar səning kətürülgən yoruklukung bilən mangidu.

□ 59:16 «Həm Pərwərdigar kərdi; həküm-həkiqətnin yokluğu Uning nəziridə intayin yaman bilindi» — Pərwərdigar Öz məmin bəndilirining duasini anglap ixka kirixidu. «xunga uning əz biliki əzığə nijat költürdi» — oqurmənlərnin esidə boluxi kərəkki, «Pərwərdigarning Biliki» Uning dunyaəğa əwətidioqan Kutkuzoquqi-Məsihi, yəni «Pərwərdigarning quli»dur. Demək, İsrail əzining asiylikni, itətsizlikini, əzlrining gunahka təqabil turalmaydioqanlikini toluq iqrar kilip towa qiloqan waqıtta, «həq kutkuzodək adəm bolmioqanda», Hudaning xan-xəripini əsligə költürüx üqün, xundakla əmətsiz qəloqan insanni kutkuzux üqün «Pərwərdigarning Biliki» nijatni elip muxu dunyaəğa kelidu. Kutkuzux ixlrini u yəloqz ada kilidu; «həq adəm» uningə yardım bərməydu. Yəna 53-babni kəring. ■ 59:16 Yəx. 6:3; ■ 59:17 Əf. 6:17; 1Tes. 5:8 □ 59:20 «Xuning bilən Həmjəmət-Kutkuzoquqi Zioqə kelidu, u Yəqub jəmətidikilər arisidin itətsizliktin yenip towa qiloqanlaroğa yekinlixidu» — «Rim.» 11:26 kəring. ■ 59:20 Yəx. 10:21,22; Rim. 11:26 □ 59:21 «səning üstünggə qonup turoqan Mening Rohim» — əmđi muxu ayəttiki «sən» degən kim? Yükiriki 20-ayəttə «Həmjəmət-Kutkuzoquqi Zioqə kelidu» deyilgən. «Həmjəmət-Kutkuzoquqi» bolsa, 16-ayəttiki «Pərwərdigarning Biliki», yəni «Pərwərdigarning quli»dur. Xübhəsiszki, muxu səzlər uningə, yəni Məsihgə deyilidu.

4 Bexingni kətür, ətrapingəyə qarap bak;
Ularning həmmisi jəm bolup yioşilidu;

Ular yeningəyə kelidu, —
Oşulliring yiraktin kelidu,
Kizliring yanpaxlarəyə artılıp kətürüp kelinidu.

5 Xu qaşda kərisən,
Kəzliring qaknap ketidu,
Yürəkliring tırqəkləp, iq-iqinggə patmay qalisən;
Qünki dengizdiki baylıklar sən tərəpkə burulup kelidu,
Əlləarning mal-dunyaliri yeningəyə kelidu. ■

6 Top-top bolup kətkən təgilər,
Həm Midiyan həm Əfahdiki taylaqlar seni qaplaydu;
Xəbadikiləarning həmmisi kelidu;
Ular altun həm huxbuy elip kelidu,
Pərwərdigarning mədhıyilirini jakarlaydu.

7 Kedarning barlık koy padiliri yeningəyə yioşilidu;
Nəbayotning koqkarlıri hizmitingdə bolidu;
Ular Mening qobul kılıximəyə erixip kurbangahıməyə qıqirilidu;
Xuning bilən güzəllik-julalığımni ayan kılıdioşan öyümni
güzəlləxtürimən. □

8 Kəptərhaniliriəyə kaytip kəlgən kəptərlərdək,
Uşup keliwatқан buluttək keliwatқан kimdu?

9 Qünki arallar Meni kütidu;
Xular arisidin oşulliringni yiraktin elip kelixkə,
Əz altun-kümüxlirini billə elip kelixkə,
Tarxıxtiki kemilər birinçi bolidu.
Ular Hudaying Pərwərdigarning namıəyə,
Israıldiki Muqəddəs Boluşuqining yenıəyə kelidu;
Qünki U sanga güzəllik-julalığ kəltürdi. □

10 Yat adəmləarning baliliri sepilliringni kuridu,
Ularning padıxahliri hizmitingdə bolidu;
Qünki oşəzipimdə Mən seni urdum;
Bırak xapaitim bilən sanga rəhim-məhrıbanlık kərsəttim. ■

11 Dərwaziliring hərdaim oşuk turidu;
(Ular keqə-kündüz etilməydu)
Xundak kılışanda əlləarning baylıqlirini sanga elip kəlgili,
Ularning padıxahlirini aldingəyə yetəkləp kəlgili bolidu.

12 Qünki sanga hizməttə boluxni rət kılıdioşan əl yaki padıxahlıq bolsa
yokilidu;
Muxundak əllər pütünləy bərbat bolidu.

13 Mening muqəddəs jayımni güzəlləxtürüxkə,
Liwanning xəripi,

■ 60:5 Zəb. 34:4-9; Wəh. 21:26 □ 60:7 «...Midiyan həm Əfahdiki taylaqlar seni qaplaydu; Xəbadikiləarning həmmisi kelidu; ... Edarning barlık koy padiliri yeningəyə yioşilidu; Nəbayotning koqkarlıri hizmitingdə bolidu» — 6-7-ayətlərdə deyilgen yərləni hərıtidin kəring. Pələstinni nuқта kılıp eytkanda, «Midiyan» yırak jənuhta, «Əfah» Pars koştuqining xərkiy tərıpidə, «Xəba» Misirning jənuhiy tərıpidə, «Kedar» həm «Nəbayot» xərək tərəptə, yəni Ərəbıstandiki qəl-bayawanning ximalıda. Xəbadın sirt həmmisi bəlkim Ərəb kəbililiri. □ 60:9 «Tarxıxtiki kemilər birinçi bolidu...» — biliximizqə, qədimki zamanlarda üç «Tarxix» bar idi (həmmisi turning mustəmlıkiliri). Muxu ayəttiki «Tarxix» bəlkim İspaniyəni (Kanaandın yırak boləşan oşərbıy tərəptə) kərsıtıdu; deməkqi, ahırkı zamanda Hudaning yolını tutқанlar jəhandiki barlık tərəplərdın Zionəyə qarap kelidu. ■ 60:10 Yəx. 49:23

— Arqa, kariqay wə boksus dərəhlirining həmmisi sanga kelidu;
Xundak qilip ayioqim turqan yərni xərəplik qilimən. □

14 Seni harlioqanlarning baliliri bolsa aldingoşa egilginiqə kelidu;
Seni kəmsitkənlərninng həmmisi ayioqingoşa bax uridu;
Ular seni «Pərwərdigarning xəhiri»,
«Israildiki Mukəddəs Boləuqining Zioni» dəp ataydu.

15 Sən taxliwetilgən həm nəprətkə uqriqanliqning üqün,
Həqkim zeminigdin ötmigən;
Əmdiliktə Mən seni mənnggülük bir xan-xəhrət,
Əwlad-əwladlarning bir hursənliki qilimən. ■

16 Əllərninng sütini emisən,
Padixahlarning əmqikidin əmgəndək *mehir-xəpkitigə* erixsən;
Xuning bilən sən Mən Pərwərdigarni əzüngning Nijatkarinng həm
Həmjamət-Kutkuzəuqing,
«Yəkuptiki kudrət Iqisi» dəp bilisən. □ ■

17 Misning ornioşa altunni,
Təmürning ornioşa kümüxnə əpkelip almaxturimən;
Yəşəqning ornioşa misni,
Taxlarning ornioşa təmürni əpkelip almaxturimən;
Sening həkimliringni bolsa tinq-aramliq,
Bəgliringni həqkanıylik qilimən.

18 Zeminigda zorawanliqning həq sadasi bolmaydu,
Qəraliring iqidə wəyranqilik wə həlakətmu yok bolidu;
Sən sepilliringni «nijət»,
Dərwaziliringni «mədhijə» dəp ataysən.

19 Nə kuyax kündüzdə sanga nur bolmaydu,
Nə ayning julasi sanga yorukluk bərməydu;
Bəlki Pərwərdigar seninng mənnggülük nurung bolidu,
Sening Hudaqing güzəl julaliking bolidu.

20 Sening kuyaxinng ikkinqi patmaydu,
Eying tolunlukidin yanmaydu;
Qünki Pərwərdigar seninng mənnggülük nurung bolidu,
Həsərət-kəyoquluk künliringgə hatimə berilidu.

21 Sening həlkingning həmmisi həqkanıy bolidu;
Yər-zeminəşa mənnggügə igidarqilik qilidu;
Ularınng Mening güzəl julaliximni ayan qilixi üqün,
Ular Əz qolum bilən tikkən maysa,
Əz qolum bilən ixluginim bolidu. ■

22 Səbiy bala bolsa mingəşa,
Əng kiqiki bolsa uluq əlgə aylinidu,
Mənki Pərwərdigar bularni əz waqtida tezdin əməlgə axurimən.

□ 60:13 «Liwaning xəripi, — arqa, kariqay wə boksus dərəhlirining həmmisi sanga kelidu» — Liwan degən jaydin hərhil qirayliq dərəhlər qıqatti. ■ 60:15 Yəx. 49:19; 54:1, 6, 7 □ 60:16 «Əllərninng sütini emisən, padixahlarning əmqikidin əmgəndək mehri-xəpkitigə erixsən» — demək, Zion ahirki zamanlardiki azab-oqubətlərdin ötüxi bilən

(hərəkəndək kəmsitixlər, əqmənlik, nəprət həm ziyankəlikkə uqriqandin keyin) ajiz bir səbiy balidək barliq «yat əllər»ning keyünixliri həm oqəmhorluqi bilən qongqur təsəlligə igə bolidu. «Yəkuptiki kudrət Iqisi» — muxu yərdə «Yəkuq» həm Yəkupning əzi həm uning əwladliri Israilni kərsitidu. ■ 60:16 Yəx. 43:3 ■ 60:21 Yəx. 29:23; 45:11; Mat. 15:13

61

Zionning parlak keləqiki — dawami ••• «Pərwərdigarning quli»ning yana bir sözi

¹ «Rəb Pərwərdigarning Rohi mening wujudumda, Qünki Pərwərdigar meni ajiz ezilgənlərgə hux həwərlər yətküzüxkə məsihligən.

U meni sunuq kəngüllərni yasap sakaytixka, Tutqunlaroqa azadlikni, Qüxəp qoyuloqanlaroqa zindanning eqiwetilidioqanlikini jakarlawka əwətti;□ ■

² Pərwərdigarning xapaət kərsitidioqan yilini, Həm Hudayimizning kisaslik künini jakarlawka, Barlik kayoqu-həsərət qəkkənlərgə təsəlli berixkə meni əwətti.□

³ Ziondiki həsrət-kayoqu qəkkənlərgə, Küllərnin ornioqa güzəllikni, Həsərət-kayoqunin ornioqa sürkilidioqan xad-huramlik meyini, Oşəxlik-məyüslük rohining ornioqa, Mədhiyə tonini kiydürüxkə meni əwətti;

Xundak kilip ular «həkkəniyliknin qong dərəhliri», «Pərwərdigarning tikkən maysiliri» dəp atilidu, Ular arqlik uning güzəllik-julaliki ayan kilinidu.□

⁴ Ular kədimki harabzarliklarni qaytidin kuridu, Əslidə wəyran kilinoqan jaylarni qaytidin tikləydu,

□ **61:1 «Rəb Pərwərdigarning Rohi mening wujudumda, qünki Pərwərdigar meni ajiz ezilgənlərgə hux həwərlər yətküzüxkə məsihligən»** — «məsihligən» yaki «məsih qiloqan» — muxu yərdə biz qaytidin bu ibarigə qüxəngə berimiz, xundakla «Məsih» toşruluk tohtilimiz. Hudaning yolyoruki bilən Israiloqa yengi bir padixah bekitix üqün uning bexioqa may sirtülük kerək idi. Muxu murasim «Məsih kilinix» dəp atilip, xu qaoqdin baxlap muxu padixah «Hudaning məsih qiloini» dəp atilatti. Muxkəddəs ibadəthanining hizmitini qiloqan «qurbanlik qiloquci» kahinlarnu muxu hizmətkə kirixix üqün «məsih kilinixi» kerək idi. «Məsih kilinix» bəzidə pəyoşəmbərlərgimu etküzületti. Biraq muxu ayəttiki «məsih kilix» zəytun meyi bilən əməs, bəki Hudaning Öz Muxkəddəs Rohi bilən etküzüldü; insan tərpidin etküzülməydu, Hudaning Əzi etküzüdu. «Pərwərdigarning quli» toşrisidiki sözləni yioşinqaqliqanda, u «Padixah» (pütkül əlməningki), Pəyoşəmbər («səzümnə aşzingoqa quyimən») həm «Qutquzoşuqi Kahin»dur (gunahkarlar üqün əzini qurbanlik kilidu, gunahkarlar üqün dua kilidu). Xu üq wəzipini ada kilix üqün u Hudaning Rohi bilən «məsih kilinixi» kerək idi. Muxu yərdin baxlap biz «Pərwərdigarning quli»ni «Məsih» degen nam bilən qakirimiz. Israilning 60- həm 61-babta kərsitilgen bəhtinin, əllərnin (Israil arqlik boləqan) bəhtiningmu həmmisi Məsihning qiloqan ixidur. ■ **61:1** Luqa 4:17,18,19,20 □ **61:2 «Pərwərdigarning xapaət kərsitidioqan yili»** — «Law.» 25-babta kərsitilgen «burəqa (qelix) yili», yani «azadlik yili», yaki «xadlik yili» bolsa «Pərwərdigarning xapaət kərsitidioqan yili»ni aldin'ala ayan qiloqan «bexarətlük bir rəsim» bolsa kerək. Injil, «Luqa» 4:18-19ni kərug. □ **61:3 «Pərwərdigar.. Ziondiki ... küllərnin ornioqa güzəllikni, həsrət-kayoqunin ornioqa sürkilidioqan xad-huramlik meyini, oşəxlik-məyüslük rohining ornioqa, mədhiyə tonini kiydürüxkə meni əwətti»** — kayoqu-həsərət bildürüx üqün, adəmlər küllərdə olturatti yaki ularni pexanisoqa sirtətti. Məsih bolsa «küllərnin ornioqa» huxallikni bildüridioqan mayni adəmnin pexanisoqa sirtidu. **«mədhiyə toni»** — muxu «ton» pütün bədənni oraydioqan qong bir kiyim bolup, bəlkim həmmə oşəxlik ketip, adəmnin pütkül wujudida Hudaəqa mədhiyə oşux pəyda bolidioqanlikini kərsitidu. **«Xundak kilip ular «həkkəniyliknin qong dərəhliri», «Pərwərdigarning tikkən maysiliri» dəp atilidu»** — yukiridiki 1:29-, 57:5-ayəttə, «qong dərəhlər» butpərəslik kilinidioqan jaylar idi. Həzir ular Hudaəqa ibadət kilixni bildüridu.

Harabə xəhərlərni, dəwrdin-dəwrgə wəyranlıqta yatqan jaylarni yen-gibaxtin kúridu;■

⁵ Yaqa yurtluqlar turozuzulup, padiliringni bakidu; Yatlarning baliliri qoxqiliringlar, üzümqiliringlar bolidu.

⁶ Biraq silər bolsanglar, «Pərwərdigarning kaħinliri» dəp atilisilər; Silər toqıranglarda: «Ular Hudayimizning hizmətkarlırı» deyilidu; Ozuqliringlar əllərnin baylıqliri bolidu, Silər ularning xan-xəərəplirigə ortaq bolisilər.□ ■

⁷ Horlinip, xərməndilikdə qalojninglarning ornioqa ikki həssə nesiwənglər berilidu; Rəsua qilinojanlıqning ornioqa ular təksimatida xadlinip təntənə qilidu; Xuning bilən ular zeminoqa ikki həssiləp igidarqilix qilidu; Mənggülik xad-huramlik ularningki bolidu.□

⁸ Qünki Mən Pərwərdigar toqıra həküm, həkikətni əzizləymən; Köydürmə qurbanlik qilixta hərqandaq bulangqilik wə aldamqilikqa nəprətlinimən;

Mən ularoqa həkikət bilən tegixlikini kayturup berimən; Mən ular bilən mənggülik bir əhdini tüzimən.□

⁹ Xundaq qilip ularning nəslining dangki əllər arisida, Pərzəntlirining dangki həlki-aləm arisida qıqıdu; Ularni kərgənlərnin həmmisi ularni tonup etirap qiliduki, «Ular bolsa Pərwərdigar bəht ata qiloqan nəsilur»». □

Məsih yəna səz qilidu

10 — «Mən Pərwərdigarni zor xad-huramlik dəp bilip xadlinimən, Jenim Hudayim tüpəylidin huxallinidu; Qünki toy qilidoqan yigit özigə «kaħinlik səllə» kiyiwəloqandək, Toy qilidoqan qiz ləəl-yaqutlar bilən özini pərdazlıoqandək, U nijatlikning kiyim-keqikini manga kiydürdi,

■ **61:4** Yəx. 58:12 □ **61:6** «**Biraq silər bolsanglar, «Pərwərdigarning kaħinliri» dəp atilisilər**» — okurmənlərgə məlumki, «kaħin»lar muqəddəs ibadəthanidiki hizmətqilər bolup, həlkərgə wəkil bolup ularning hərhil qurbanlıqlirini Hudaqa atap otta köydürgüqi idi. Buningdin sirt, Hudaning həkikət-həkümlirini egitix wəzipisi bar idi («Mal.» 2:7). Musa pəyoəmbər dəwridə, Huda «Barlıq həlkimni Özümgə atap kaħinlar qilimən» degəni («Mis.» 19:6). Biraq həlkning kəpinqisi itaətsizlik bilən muxu wədidin məħrum boldi; pəkət «Lawiy» degən kəbilidikilər kaħinlik rolni ətıyaliganidi. Biraq muxu ayət bizgə ayan qiliduki, Hudaning əslidiki nixani həman əməlgə axurulidu. «**silər ularning xan-xəərəlirigə ortaq bolisilər**» — yaki «Ularning xan-xəərəpliridin təntənə qilisilər». ■ **61:6** 1Pet. 2:5, 9; Wəh. 1:6; 5:10 □ **61:7** «**Horlinip, xərməndilikdə qalojninglarning ornioqa ikki həssə nesiwənglər berilidu**» — «ikki həssə nesiwənglər» toqırluq yəna 40-bab, 2-ayətni kəring. □ **61:8** «**köydürmə qurbanlik**» — muxu hil qurbanlik pütin peti Hudaqa (toluq ibadət qilix üqün) atap köydürülettı. Adəm (məyli bərgüqi, məyli kaħin bolsun) qurbanlıqning gəxidın heq yemətti. Əgər muxundaq qurbanlik qiloqanda, birsi Hudadin bir zərriqini qalduroqan bolsa, bu «bulangqilik»ka barawər idi. Əmdi təwəndə, Huda Əzi insanıyətka, Əz həlkigə məlum bir nərsini wədə qilip bərməkqi bolsa, undaқта u Əzining «köydürmə qurbanlik» toqırsidiki muqəddəs kanunioqa Əzi boysunoqanoqa ohxax, U bərgən nərsidə qılqə bir kəmlik hərgiz bolmaydu; U insanıyətka wədə qiloqanliridin heqnərsini qaldurmaydu. □ **61:9** «**Ular bolsa Pərwərdigar bəht ata qiloqan nəsilur**» — «Zəb.» 22:30-31ni kəring. Yukiriki 59:21-ayəttə deyilgən «əhdə»gə asasən, Zionning nəslı «Məsih»ning Rohı həm səz-kalamioqa igə bolidu. Xühşisizki, muxu 8- həm 9-ayəttə xu əhdə, xundaqla uning nətijisi yəna kərsitilidu.

Həkkaniylik toni bilən meni pürkəndürdi. □

¹¹ Qünki zemin özining bihini qıqarəyinidək, Baq əzidə terilənlarni ündürəyinidək, Rəb Pərwərdigar ohxaxla barlik əllərnin aldida həkkaniylikni həm mədhəyini ündüridu. □

62

Məsihning səzining dawami

1 — «Taki Zionning həkkaniylikni julalinip qaknap qıkkuqə, Uning nijati lawuldawatkan məx əldək qıkkuqə, Zion üqün heq aram almaymən, Yerusalem üqün hərgiz süküt kılmaymən;

² Həm əllər sening həkkaniylikingni, Barlik padixahlar xan-xəripingni kəridu; Həm sən Pərwərdigar Öz aqzi bilən sanga qoyidioan yengi bir isim bilən atilisən. ■

³ Xundakla sən Pərwərdigarning qolida turoan güzəl bir taj, Hodayingning qolidiki xahənə bax qəmbiriki bolisən.

⁴ Sən ikkinqi: «Ajraxkan, taxliwetilgən» dəp atalmaysən, Zemining ikkinqi: «Wəyran kilip taxliwetilgən» dəp atalmaydu; Bəlki sən: «Mening huxallikim dəl uningda!», dəp atilisən, Həm zemining: «Nikahlanəjan» dəp atilidu; Qünki Pərwərdigar səndin huxallik alidu, Zemining bolsa yatlik bolidu. □

⁵ Qünki yigit kizəja baqlanəjandək, Oşulliring sanga baqlinidu; Toy yigiti kızdin xadlanəjandək, Hodaying seningdin xadlinidu.

⁶ Mən sepilliringda kəzətqilərnəni bekitip qoydum, i Yerusalem, Ular kündüzmu həm keqisimu aram almaydu; I Pərwərdigarni əslətküqi boləjanlar, süküt kılmanglar! □

□ **61:10 «Mən Pərwərdigarni zor xad-huramlik dəp bilip xadlinimən... U nijatlikning kiyim-keqikini manga kiydürdi, həkkaniylik toni bilən meni pürkəndürdi»** — Məsih Hudanin Zion həm əl-yurtlarni qutquzuxtiki hizmitini ada kılix üqün u təyyarlıəjan kiyim-keqəknəni qəbul kilidu. «Toy kılidioan yigit» həm «toy kılidioan kız» bolsa, əlwəttə nahayiti diqqət bilən ularning məhsus kiyimini kiyidu. Muxu kiyim pəqəttə muxu məqsət bilənla kiyilidu; ohxaxla Məsih «adəmnəni qutquzux üqün» huxallik bilən Huda bərgən məhsus kiyimni kiyidu. Muxu kiyim uning kim ikənlikini, nemə ix kılojili kəlgənlikini kərsitidu; yəni nijat, mutlək həkkaniyliktin həm «kahinlik səllə» (yəni insan üqün dua kılixitiki rol)din ibarəttur. Dunyada kim muxundak «kiyim» kiyiwəlojan peti pəyda bolsa, hər bir əqli bar adəməni Huda əwətkən Məsih dəp tonup yetixi kerək. □ **61:11 «Qünki zemin özining bihini qıqarəyinidək,... Rəb Pərwərdigar ohxaxla barlik əllərnin aldida həkkaniylikni həm mədhəyini ündüridu»** — muxu ix Məsihning yənə bir huxallikning səwəbi — uning kılidioan hizmiti qəqum muwəppəkiyətlilik bolidu; u nijatni insaniyətkə yətküzüp nuroşunlıəjan kixilərnəni gunahtin qutquzidu. ■ **62:2** Yəx. 65:15 □ **62:4 «Mening huxallikim dəl uningda!»** — ibraniy tilida «Hefzibaħ». «Nikahlanəjan» — ibraniy tilida «Biyulaħ». □ **62:6 «Mən sepilliringda kəzətqilərnəni bekitip qoydum, i Yerusalem, ular kündüzmu həm keqisimu aram almaydu; i Pərwərdigarni əslətküqi boləjanlar, süküt kılmanglar!»** — Məsih muxu «kəzətqilərnəni, yəni «Pərwərdigarni əslətküqilərnəni» özigə ohxax Zion üqün tohtimay dua kılix hizmitigə bekitkən. Ularning dualiri Əziningkigə ohxax bolidu (1-ayətnəni kəring).

7 U Yerusalemlni tikligüçə,
Uni yər-jaħanning otturisida rəhmət-mədhıyılərnıng səwəbi kılöçüçə,
Uningöçə heç aram bərmənglar!».

8 Pərwərdigar ong köli həm Öz küçü bolöçan biliki bilən mundak kəsəm
ıqtı: —

«Mən ziraətlirıngni düxmənlirınggə ozuk boluxkə ikkinçü bərməymən;
Japə tartıp ıxlıgən yengı xarəbnımu yatlarınıng pərzəntlırı ikkinçü
ıqməydu;

9 Ziraətlərnı orup yioçkanlar əzlırıla uni yəp Pərwərdıgarnı mədhıyıləydu;
Üzümlərnı üzgənlər mükəddəs öyümnıng səynalırida ulardın ıçıdu».

10 — Ötünglar, dərwazılardın ötünglar!

Həlkning yolını tüz kılıp təyyarlanglar!

Yolnı kətürünglar, kətürünglar;

Taxlarnı elip taxlıwetinglar;

Həlk-millətlər üçün *yol kərsitidıçan* bir tuöçni kətürünglar. □ ■

11 Mana, Pərwərdigar jaħanning çət-yakılırioçə mundak dəp jakarlidi: —
Zion kızıoçə mundak dəp eytkin: —

«Kərə, senıng nıjat-kütuluxung keliwatıdu!

Kərə, Uning Özi əlöçan mukapıtı Özi bilən billə,

Uning Özınıng in'ami Özigə həmrah bolıdu. □

12 Wə həklər ularnı: «Pak-mükəddəs həlk»,

«Pərwərdigar həmjəmətlik kılıp kütquzöçanlar» dəydu;

«Sən bolsang: «İntilip ızdəlgən», «Heç taxlıwetilmıgən xəhər» dəp atılısən.

□

63

«Kəzətçilər» bir adəmning keliwatқанlığını kəridu

1 «Bozrah xəhıridın çıkkən, üstıbexı kenıç kızııl rənglik,

Kıyım-keçəkliri kaltıs-karamət,

Zor küç bilən köl selip mengıwatқан,

Edomdın muxu yərgə keliwatçuçı kim?»

«Həkkaniylik bilən səzlıgüçü Mən,

Kütquzuxkə küç-küdrətkə İgə Bolöçüçıdurmən». □

2 «Üstıbexıngdikisi nemıxkə kızııl,

□ 62:10 «**Ötünglar, dərwazılardın ötünglar! Həlkning yolını tüz kılıp təyyarlanglar!**

Yolnı kətürünglar, kətürünglar; taxlarnı elip taxlıwetinglar» — yolnı, İsraıldiki tarkılip

kətkən, baxkə yurtlarda sürgün bolöçanlar, xundaklə Hudanı ızdıgən musapırlar bilən billə

Zionöçə kəlməkçi bolöçanlar üçün təyyarlanglar, deməkçi bolsa kerək. ■ 62:10 Yəx. 40:3;

57:14 □ 62:11 «**Kərə, senıng nıjat-kütuluxung keliwatıdu!... Uning Özınıng in'ami**

Özigə həmrah bolıdu» — ayətning ikkinçü kısmıoçə kərioçanda, munu «nıjat-kütulux» bir xəhs,

yəni Məsiħning Özıdu; «Uning əlöçan mukapıtı» həm «Uning Özınıng in'ami» 10- həm 12-ayətke

kərioçanda dəl Özi kütquzöçan «həlkim» həm «həlk-millətlər»dın ıbarəttur. □ 62:12 «**Wə həklər**

ularnı: «Pak-mükəddəs həlk»... dəydu» — «ular» dəl 10-ayətə deyılğən, Zionöçə kəlməkçi

bolöçan «həlk» həm «həlk-millətlər»dur. «**Sən bolsang: «İntilip ızdəlgən»,... dəp atılısən**» —

«sən» Zionning özını kərsıtdı. □ 63:1 «**Həkkaniylik bilən səzlıgüçü Mən, kütquzuxkə**

küç-küdrətkə İgə Bolöçüçıdurmən» — ayətning əldıncı kısmıdiki soalöçə jawab bərgüçü

xühşısızıkı, 61:10-11-ayətə «kaltıs-karamət» kıyım-keçəkliri baxkıçə kərüngəçkə, u yıraqtın keliwatқан

bekıtқан Məsiħdur. Bıraq unıng kıyım-keçəkliri baxkıçə kərüngəçkə, u yıraqtın keliwatқан

qaoçda, ular unı tonıyalmoçan. «Bozrah» xəhıri toqruluk yənə 34-babnı wə ızahatlırı kərüng.

Qandaksigə kiyim-keqəkliring xarab kəlqikini qəyligüqiningkigə ohxap qaldı?» □ ■

³ «Mən yalouz xarab kəlqikini qəylidim;
Bar əl-yurtlardan heqkim Mən bilən billə boləqini yok;
Mən ularni oşəzipimdə qəylidim,
Kəhrimdə ularni dəssiwəttim;
Ularınq qanliri kiyim-keqəklirim üstigə qaqrıdı;
Mening pütün üstibexim boyaldı;□

⁴ Qünki kəlbimgə kisas küni pükülgənidi,
Xundakla Mən həmjəmətlirimni kütquzıdıqan yil kəldi;□ ■

⁵ Mən qarısam, yardəm kıləudək heqkim yok idi;
Heqkimning qollımaydıqanlıqını kərüp azablinip kənglüm parakəndə boldi;

Xunga Öz bilikim Özümgə nijat kəltürdi;
Öz kəhrim bolsa, Meni qollap Manga qıdam bərdi;□ ■

⁶ Xuning bilən əl-yurtlarını oşəzipimdə dəssiwətkənmən,
Kəhrimdə ularni məst kiliwəttim,
Qanlirini yərgə təküwəttim». □

«Hudani əslətküqi kəzətqi»lərdin biri yənə dua kılıdu

⁷ «Mən Pərwərdigarning xəpəkətliri toqruluk əslitip səzləymən;
Pərwərdigarning mədhıyəgə layik kıləqanliri,
Uning rəhımdilliklirioşa asasən,
Uning nuroşunlıqan xəpəkətlirigə asasən,
Pərwərdigarning bizgə kıləqan iltipətliri,
İsrail jəmətigə iltipət kıləqan zor yahxilikliri toqruluk əslitip səzləymən;

⁸ U ularni: — «Ular Mening həlkim,
Aldamqilik kıləmaydıqan balılar» dəp,
Ularınq Kütquzəuqisi boldi.□

⁹ Ularınq barlıq dərdirigə Umu dərddax idi;
«Uning yuzidiki Pərixtsisi» bolsa ularni kütquzəqan,
U Öz muhəbbiti həm rəhımdillikı bilən ularni həmjəmətlilik kılıp kütquzəqan;
Axu qədımki barlıq künlərdə ularni Özigə artip kətürgən; □ ■

□ **63:2** «Üstibexıngdikisi nemixqa kizil, qandaksigə kiyim-keqəkliring xarab kəlqikini qəyligüqiningkigə ohxap qaldı?» — Məsih kiyiwəqan kiyim əslidə «nijatning, həkkanıylikning» kiyimi (bəlkim ap'ak) boləqandin keyin, «Nemixqa kizil bolup qaləqan» — dəp soraydu. ■ **63:2** Wəh. 19:13 □ **63:3** «Mən ularni oşəzipimdə qəylidim» — «ular» (nijatni rət kıləqan) yat əllərni kərsitidu (6-ayətni kərüng). □ **63:4** «Mən həmjəmətlirimni kütquzıdıqan yili» — demək, Hudaning nijatini qəbul kıləqan bəndiliri muxu dunyadiki barlıq bozak kıləxlərdin, barlıq ziyankəxlərdin azad kılınip ərkin bolux waqıtdur. Rəzilərnıng jazalınixi bilən ular ərkin bolıdu. ■ **63:4** Yəx. 61:2 □ **63:5** «Öz kəhrim bolsa, Meni qollap Manga qıdam bərdi» — muxu səzlərgə qarıqəndə, insanlarını jazalax Huda həm Uning Məsihi üqün kəngligə intayin eöjr kelidıqan təs bir ixtur. ■ **63:5** Yəx. 59:16 □ **63:6** «Kəhrimdə ularni məst kiliwəttim» — bundak «məst kılax»ni qüxinix üqün, 51-bab, 17-, 21-22-ayətlərni yənə kərüng. Həklərni məst kılidıqan xarab «Pərwərdigarning qolidiki kəhrigə toləqan qədəh»tiki «xarab»tur. □ **63:8** «U ularni: — «Ular Mening həlkim, aldamqilik kıləmaydıqan balılar» dəp, ularning Kütquzəuqisi boldi» — muxu ayətlər Huda İsrailni Misirdin kütquzup qıqarəqan waqıtni kərsitidu. Xu qaşqı İsrailning «tuşuluxı», yəni «yengi bir həlk, yengi bir millət» boluxi dəp həsablıqılı bolıdu. □ **63:9** «Uning (Pərwərdigarning) yuzidiki Pərixtsisi» — muxu zat dəl Təwrat-zaburdə kəp yərlərdə «Pərwərdigarning Pərixtsisi» dəp atılıdu. ■ **63:9** Kan. 7:7, 8, 9

10 **Birak ular asiylik kilip Uning Mukəddəs Rohioja azar bərdi;**
Xunga ulardın yüz ərüp U ularning dūxminigə aylinip,
Ularoja qarxi jəng kildi. □ ■

11 **Birak U: — «Musa pəyojəmbirim! Mening həlqim!»** dəp əyni künlərnı əsləp tohtıdı.

Əmđi Əz *padisi bolojanlarnı* padiqiliri bilən dengizdin qıqiriwaləuqi keni?

Əzining Mukəddəs Rohini ularning arisioja turozuzup qoyəuqi keni? □

12 Uning güzəl xərəplik biliki Musaning ong kəli arkilik ularni yetəkligüqi boldı,

Əzi üqün mənəggülük bir namni tikləp,
Ular aldida sularnı bəlwətküqi,

13 Ular ni dalada ərkin kezip yüridiojan attək,
Həq putlaxturmay ularni dengizning qəngkur yərliridin ətəküzgüqi keni? ■

14 **Mallar jiləioja otlaxka qüxkəndək,**
Pərwədigarning Rohi ularoja aram bərdi;
Sən Əzüng güzəl-xərəplik bir naməja erixix üqün,
Sən muxu yollar bilən həlqingni yetəkliding.

15 **Ah, asmanlardin nəziringni qüxürqin,**
Sening pak-mukəddəsliking, güzəllik-xəriping turojan makaningdin *halimizəja* qarap baq!

Keni otluq muhəbbiting wə küq-kudriting!?
İqingni əqrıtixliring, rəhimdillikliring keni?
Ular mənə kəlgəndə besilip kəldimu? ■

16 Qünki gərqə İbrahim bizni tonumisimu,
Yaki İsrail gərqə bizni etirap kilmisimu,
Sən haman bizning Atimiz;
Sən Pərwədigar bizning Atimizdursən;
Əzəldin tartip «Həmjamət-Qutkuzəuqimiz» Sening namingdur. □

17 **I Pərwədigar, nemixka bizni yolliringdin azdurənsən?**
Nemixka Əzüngdin kərkuxtın yandurup kənglimizni tax kilənsən?!
Kulliring üqün, Əz mirasing boləjan kəbililə üqün,
Yenimizəja yenip kəlgəysən!

18 Mukəddəs həlqing pəkət azəinə wəkitlə *təwəlikigə* igə boləiojan;
Düxmənlirimiz mukəddəs jayingni ayaq asti kildi; □ ■

19 Xuning bilən biz uzundin buyan Sən idarə kilip bəkmiojan,
Sening naming bilən atilip bəkmiojan bir həlktək bolup kəldük!

□ **63:10 «birak ular asiylik kilip uning Mukəddəs Rohioja azar bərdi»** — muxu səzə qarışanda «Hudaning Mukəddəs Rohi» qəqum Hudaning Əzidin (demək, Huda'Atidin) ayrim bir həxsdur. ■ **63:10** Qəl. 14:11; Zəb. 78:56-59; 95:9-11 □ **63:11 «Əz padisi boləjanlar»** — İsrail həlqi. «**Əz ... padiqiliri**» — xübhəsizki, Musa pəyojəmbər, akisi Hərun həm aqisi Məryəm, xundakla bəkim Yəxua pəyojəmbər idi. ■ **63:13** Zəb. 105:37 ■ **63:15** Qan. 26:15

□ **63:16 «gərqə İbrahim bizni tonumisimu, Yaki İsrail gərqə bizni etirap kilmisimu,...»** — İbrahim həm İsrail (ularning ata-bowiliri) heli burunla ələmdin kətkənədi, əlwəttə. Muxu səzning mənsi, nawada atimiz İbrahim yaki İsrail (yəni Yəqub) muxu ələmdə tehi turojan bolsa, bizning naqar əhwalimizni, əhləksizlikimizni, pəzilətsizlikimizni kərupla intayın bizar bolup: «Muxu həlq bizning əwladimiz bolmisa kerək» — dəp bizlərnı etirap kilməsligi mümkün, deməkcı. □ **63:18 «Düxmənlirimiz mukəddəs jayingni ayaq asti kildi»** — Yəxayaning əmridə Hudaning mukəddəs ibadəthanisi tehi məwjut idi. Xuning bilən pəyojəmbər bu bəxarəttə əzidin keyinki bir dəwrni kəzdə tutqan boluxi kerək. Yerusalemdeki xu ibadəthana miladiyadin ilgiriki 586-yili wəyran kilindi. Bəxarət muxu wəqədin keyinki dəwrning bolidiojan həssiyatlarını, arzu-hiyallirini həm dualirini kərsətsə kerək. ■ **63:18** Zəb. 74:3-8

64

Duaning dawami

1-2 Ah, Sən asmanlarni yirtiwetip,
Yərgə qüxkən bolsang'idi!

Taqlar bolsa yüzüŋ aldida erip ketətti! Mana muxundak bolqanda tuturukqa ot yaqqandək,
Ot suni kaynatqandək,
Sən namingni düxmənliringgə ayan kılqan bolatting,
Əllər yüzüŋdinla titrəp ketətti!□

3 Sən biz kütmiŋən dəhxətlik ixlarni kılqan waqtingda,
Sən qüxkəniding;
Yüzüŋdin taqlar rastla erip kətti!□

4 Səndin baxqa Əzigə təlmürüp kütkenlər üçün ixlıŋüqi bir Hudani,
Adəmlər əzəldin anglap bəkmioqan,
Kulakqa yetip bəkmioqan,
Köz kərüp bəkmioqandur!■

5 Sən həkkanıylikni yürgüzüxnı hursənlik dəp bilgən adəmning,
Yəni yolliringda mēŋip, Seni seqlinqanlarning həjıtidin qıkkıuqi
həmrahdırsən;
Bıraq mana, Sən oqəzəptə boldung,
Biz bolsaq gınahta bolduq;
Undak iqlar uzun bolıwərdi;
Əmdi biz kütquzulamduq?

6 Əmdi biz napak bir nərsiqə ohxax bolduq,
Kılıwatkan barlık «həkkanıyətlimız» bolsa bir əwrət latisioqla ohxaydu,
halas;

Həmmimiz yopurmaktək hazan bolup kəttuq,
Kəbihliklimız xamaldək bizni uqurup taxlıwətti.■

7 Sening namingni qakırıp nıda kılquqi,
İltıpatıŋni tutuxqa kozoqlıquqi həq yuqtur;
Qünki Sən yüzüŋni bizdin kaqurup yoxurdung,
Kəbihliklimızdin bizni solaxturquzdung.

8 Bıraq hazır, i Pərwərdıgar, Sən bizning Atımızdırsən;
Biz seqliz lay, Sən bizning sapalqımızdırsən;
Həmmimiz bolsaq qolungda yasaloqandurmız;

9 İ Pərwərdıgar, bizgə karatkan oqəzıpingni zor kılmiqaysən,
Kəbihlikni mēŋggüŋiqə əsləp yürmiŋin;
Mana, karıoqin, həmmimiz Sening həlkingdurmız!■

10 Muqəddəs xəhərliring janggal,
Zionmu janggal bolup kaldı;
Yerusalem wəyran boldı;

11 Ata-bowımız Seni mədhıyilıgən jay,
Pak-muqəddəslik, güzəl-parlaklık turaloqusi bolqan oymız bolsa ot bilən
kəyüp kül boldı;

□ 64:1-2 «Ah, Sən asmanlarni yirtiwetip, yərgə qüxkən bolsang'idi! Taqlar bolsa yüzüŋ aldida erip ketətti!» — baxqa birhil təjıimisi: «Ah, Sən asmanlarni yirtiwetip, yərgə qüxsəŋ ıding! Taqlar bolsa yüzüŋ aldida erip ketətti!». □ 64:3 «Yüzüŋdin taqlar rastla erip kətti!» — İsrailin Misirdin qıkkandin keyin, Huda ularoqa Musa pəyoqəmbər arklilik muqəddəs kanun-pərmanlırını bərgən waqtıda, Sinay taqlıri xundakla erip kətti. Yəxaya pəyoqəmbər bəlkim muxu ixlarni kəzdə tutıdu. ■ 64:4 Zəb. 31:19,20; 1Kor. 2:9 ■ 64:6 Zəb. 90:5-8 ■ 64:9 Zəb. 79:8

Qədir-qimmətlik nərsilirimizning həmmisi wəyran qiliwetildi.□

12 Muxu ixlar aldida Özüngni qətkə alamsən, i Pərwərdigar?

Süküt qilip turamsən?

Bizni boluxiqə har qilip uriwerəmsən?»

65

Hudaning duaşa bərgən jawabi ••• «Yengi ixlar», yengi asman-zemin

1 Əzəldin Meni izdimigənlərgə Meni sorax yolini aqtım;

Mən Özümgə intilmigənlərgə Özümni tapkuzdum.

Mening namim bilən atalmioqan yat bir əlgə Mən: — «Manga qara, Manga qara» — dedim.

2 Birak yaman yolda mangidioqan,

Əzining pikir-hiyalioşa əgixip mangidioqan,

Asiylik qiloquqi bir həlkkə bolsa Mən kün boyi qolumni uzitip intilip kəldim.□

3 Yəni baqlarda qurbanlik qilip,

Ularni hixlik supilar üstidimu köydürüp,

Kəz aldimdila zərdəmgə tegidioqan bir həlk;□

4 Ular kəbrilər arisida olturidu,

Məhpiy jaylardimu tünəp olturidu;

Ular qoxka gəxini yəydu,

Kazan-qaqilirida hərəkəndəq yirginqlik nərsilərnin xorpisi bar.□

5 Ular: «Özüng bilən bol,

Manga yeqinlaxquqi bolma;

Qünki mən səndin pakmən» — dəydu;

Muxular dimioqimoşa kirgən is-tütək,

Kün boyi eqməy turidioqan ottur!

6-7 Mana, Mening aldimda pütüklük turiduki: —

Mən süküt qilip turmaymən — dəydu Pərwərdigar —

Bəlki həm silərnin qəbihliklirinqəlni,

Xundəqla taq qoqkilorida isriq yaxqan,

Dənglər üstidimu Meni həkəratligən ata-bowiliringlarning qəbihliklirini birliktə qayturimən,

□ 64:11 «...Pak-muqəddəslik, güzəl-parlaklik turaloşusi boləqan əyimiz bolsa ot bilən köyüp kül boldi» — muxu ayəttiki «əyimiz» muqəddəs ibadəthana, əlwəttə. «Əy» degən səzning ixlitilixi bolsa, Hudaning əsli ularning arisida (ibadəthanisida) turoqanlikini təkitləydu. «Qədir-qimmətlik nərsilirimiz»ning əng esili bolsa yənila ibadəthanidiki buyum-jabduqlar boləqanidi. Babilliklarning Yerusalemini, jümlidin muqəddəs ibadəthanini wəyran qiloqanliki bəlkim muxu bəxarəttin keyinki 100 yil ətrapidə boldi (miladiyədin ilgiriki 586-yili). Muxu ayəttə, pəyoqəmbər (63:15-19-ayətlərdiki əhwəloşa ohxax) əzi axu dəwrdə turoqandək səz qilidu; u axu dəwrdikilərgə wəkil bolup dua qilidu. □ 65:2 «yaman yolda mangidioqan...» — ibraniy tilida «yahxi əməs yolda mangidioqan...». □ 65:3 «(Ular)... baqlarda qurbanlik qilip, ularni hixlik supilar üstidimu köydürüp...» — baqlar pat-pat «Baal» degən butkə qoqumidioqan jaylar bolup qalattı. Qurbanlikni bolsa pəqət ibadəthanidila qilsa bolattı; uningdin baxkə «qurbangah»larni pəqət taxlar yaki tupraq qatarlik təbiy materiyallardinla yasioqli bolattı. «Ularni hixlik supilar üstidimu köydürüp...» — yaki «huxbuyni hixlik supilar üstidimu köydürüp...». □ 65:4 «ular kəbrilər arisida olturidu, məhpiy jaylardimu tünəp olturidu» — muxu kixilərnin mazarlarda, «məhpiy jaylar»da olturup tünəxtiki məqsəti, xühhisizki,

«ata-bowiliring rohliri»oqa dua qilip əlakilixix, xundəqla jin-xəytnlar bilən əlakilixix idi. Əlüklərnin rohliri bilən əlakə kilixkə urunux Təwratda qət'iy mən'i qilinidu.

— Xularni öz quqaklirioja kayturimən;
Bərħək, Mən ilgiriki qilojanlirini öz quqaklirioja əlqəp kayturimən. □

8 Pərwərdigar mundak dəydu: —
Sapaq üzümning «sarkindi xirnä»si kərüngəndə,
Həklərnin: «Uni qəyliwetip wəyran qilmisun, qünki uningda bərikət turidu» deginidək,

Mən Öz kullirimning səwəbidinla xundak qilimənki,
Ularınq həmmisini wəyran qilmaymən. □

9 Xundak qilip Mən Yəquptin bir nəsilni,
Yəhudadinmu taqlirimioja bir igidarni qikirimən;
Xuning bilən Mening talliojanlirim *zeminioja* igə bolidu,
Mening kullirim xu yərdə makanlixidu. □

10 Məni izdigən həlkim üqün,
Xaron bolsa yənə koy padilirioja qotan,
Ahor bolsa kala padilirioja qonalotu bolidu. □

11 Birək Pərwərdigarni taxlap,
Muxəddəs teoimni untuquqi,
«Tələy» *degən but* üqün dastihən saloquqi,
«Təkdir» *degən but* üqünmu əbjəx xarabni quyup qaqilarni tolduroquqisilər, □

12 Mən silərnəni kiliqka «təkdir» kildim,
Silərnin həmminglar kiroinqilikta bax egisilər;
Qünki Mən qaqidim, silər jawab bərmidinglar;
Mən söz kildim, silər kulak salmidinglar;
Əksiqə nəzirimdə yaman bolqanni kiliwatisilər,
Mən yaqturmaydiqanni talliojansilər.

13 Xunga, Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

□ 65:6-7 «silərnin qəbihliklirinqilarni, xundakla taq qoqqilirida isrik yaqqan, dənglər üstidimu Məni həkərləngən ata-bowilirinqilarning qəbihliklirini birlikdə kayturimən» — taqlarning qoqqiliri yaki dənglər pat-pat butka qokunidiojan jaylar bolup qalatti. Xuning bilən Musa pəyoqəmbər taq yaki dənglər üstidə qurbanlik qilixnimu mən'i qilojan. Ayəttə kərsitilgən muxu qilmixliri, xübhisizki, butpərəslik idi. «Bərħək, Mən ilgiriki qilojanlirini öz quqaklirioja əlqəp kayturimən» — baxka birhil təjimis: «Bərħək, ularning qilojanlirini öz quqaklirioja kayturuwetix Mening birinqi iximdur». □ 65:8 «Sapaq üzümning «sarkindi xirnä»si kərüngəndə, həklərnin: «Uni qəyliwetip wəyran qilmisun, qünki uningda bərikət turidu» deginidək,...» — Qanaanda (Pələstində) üzümün «əzi qiqqan» xirnä bolsa intayin ətiwarlinidu; səwəbi, uningdin ixlinidiojan xarab intayin mezilik bolidu. Xunga məlum bir sap üzümün muxu «sarkindi xarab» qiqqanliqi bayqalsa, u baxka üzüm sapaqliri bilən qoxup qəyliwetilməydu, «xirnä qiqquqə» ayrim qoyulidu. Xuning bilən Huda Əzigə sadik bolqan «qaldilar» Israilda bar bolsila, ularni yoqətmaydu. Biz yukirəqi bablardin bilimizki, muxu «igidar» nəsil (9-ayət) dəl «Pərwərdigarning quli»ningki, yəni Məsihning nəslidur. □ 65:9 «Mən Yəquptin bir nəsilni, Yəhudadinmu taqlirimioja bir igidarni qikirimən» — demək, Huda «qaldisi»din, əzigə sadik yengi bir dəwrni qikiridu, ularni «muxəddəs zemin»oja igə qilidu.

□ 65:10 «Xaron bolsa yənə koy padilirioja qotan, Ahor bolsa kala padilirioja qonalotu bolidu» — Xaron bolsa Pələstinning qərb tərəpidə, əsli intayin munbət jay idi. Xu rayon bəlkim Asuriyə (həm keyinki Babilliklarning) bulangqiliri tüpəylidin qakaslixip kətkən boluxi mumkin. Ahor bolsa xərkiy tərəptə bolup anqə munbət əməs idi. Israillar Ahorda Hudaqə kattik asiylik qilojanidi (Təwrattiki «Yəxua» 7-babni kərüng). Birək hazır u Hudaning lənitigə uqrimay, munbət bolup ketidu. Pələstindiki bu ikki jay həm arilikidiki barlik Pələstin zeminliri qərbtin-xərkkiqə pütünləy əsliqə kəltürüldü, bəlkə tehimu awat əhwaləqə kəltürüldü, deməki. □ 65:11 «Tələy» — (ibraniy tilida «Gad» deyli) Suriyədiki bir but. «Təkdir» — yənə bir but — əsli ibraniy tilida «məniy»; buning mənisi «təkdir» «təksimat, sanilix» idi.

Mana, Mening qullirim yəydu,
 Silər aq qəlisilər;
 Mana, Mening qullirim iqudu,
 Birək silər ussuz qəlisilər;
 Mana, Mening qullirim xadlinidu,
 Silər xərməndilikdə qəlisilər;
¹⁴ Mana, kənglidiki xad-huramliqtin qullirim nahxa eytidu,
 Silər kəngüldiki azabtin zar-zar yiqılayzilər,
 Rəh-kəlb sunuqluqidin nalə-pəryad kətürisilər.
¹⁵ İsminglərni Mening tallıoanlırimoşa lənət boluxka qaldurisilər.
 Rəb Pərwərdigar seni öltüridu,
 Həm uning qullirioşa baxka bir isimni koyup beridu.
¹⁶ Xuning üçün kimki özigə bir bəhtni tilisə,
 «Amin» degüqi Hudaning nami bilən axu bəhtni tiləydu;
 Kimki kəsəm iqməkqi bolsa,
 Əmdi «Amin» degüqi Hudaning nami bilən kəsəm iqudu;
 Qünki burunqi dərd-ələmlər untuloşan bolidu,
 Qünki ularni kəzümdin yoxurdum.□
¹⁷ Qünki qaranglar, Mən yengi asmanlarni wə yengi zeminni yaritimən;
 İlgiriki ixlər heq əslənməydu,
 Həttə əskə kəlməydu.
¹⁸ Əksiqə silər Mening yaritidoşanlıkimdin huxallınglar;
 Mənggügə xad-huramliqta bolunglar,
 Qünki Mən Yerusalemnı xad-huramliq,
 Uning həlqini huxallıq bərgüqi kılıp yaritimən.
¹⁹ Özümmu Yerusalemdin xad-huramliqta bolimən,
 Xundaqla Əz həlqimdin huxallınimən;
 Uningda nə yioşa awazi,
 Nə nalə-pəryadlar ikkinqi anglanmaydu;□

□ 65:16 «Xuning üçün kimki özigə bir bəhtni tilisə, «amin» degüqi Hudaning nami bilən axu bəhtni tiləydu» — Hudaning Əz qullirioşa bərgən wədilərinı (8-14-ayəttiki) əməlgə axuroşanlıqini kərgən həklər Hudani bolsa «Amin» degüqi Huda (yaki «Amin»ning İgisi Huda), yəni məmin bəndilərinə dualərinı anglyaydoşan Huda, dəp bilidu. «Amin» degən səzning toluq mənisı toşurluq «Təbirlər», xundaqla «2Kor.» 1:20nimu kərüng. «**Kimki kəsəm iqməkqi bolsa, əmdi «Amin» degüqi Hudaning nami bilən kəsəm iqudu; qünki burunqi dərd-ələmlər untuloşan bolidu, qünki ularni kəzümdin yoxurdum**» — Hudaning səltənətidə boləşanlar burunqi (bolupmu əz gunahlırı tıpəylidin pəyda boləşan) dərd-ələmlərnı esigə kəltürməydu; qünki Huda Əzi ularning gunah-səwənliklərinı untuloşan bolidu. □ 65:19 **Özümmu Yerusalemdin xad-huramliqta bolimən, xundaqla Əz həlqimdin huxallınimən; uningda nə yioşa awazi, nə nalə-pəryadlar ikkinqi anglanmaydu**» — «yengi asmanlar, yengi zemin, yengi Yerusalem» toşurluq azrak təhtitaylı. İnjildiki «Wəhıy» degən kışiməşa asasən bilimizki, Məsih **muXu dunyada** ming yıl həkümranlık kılıdu. Xu həkümranlıkdiki əhwal Yəxaya pəyoəmbərnəng bəxaridəkdə bolidu. U tehi ahırkı «yengi asmanlar, yengi zemin» əməs; qünki muXu ayətlərgə qarışanda, ölüm degən ix (məyli adəmlər uzun emürlük bolsimu) tehi məwjut; gunah tehi məwjut; **ahırkı «yengi asmanlar, yengi zemin» mənggülik bolidu; ular da ölümü yok, gunah yok.** İnjildiki «Wəhıy» 21-22-bablarnı kərüng. Məsih muXu dunyada ming yıl həkümranlık kılıdoşan «yengi asmanlar, yengi zemin, yengi Yerusalem» bizning mənggülik «yengi asmanlar, yengi zemin, yengi Yerusalem»ning kandaq bolidoşanlıqini qüxiniximizgə zor yardəm beridu; bu ikkışining ohxax yərləri kəp (məsilən, kərkunq, dərd-ələm yokitəşanlıq); Huda zamanlarning əng ahirida ming yillik «yengi asmanlar, yengi zemin, yengi Yerusalem»ni mənggülik «yengi asmanlar, yengi zemin, yengi Yerusalem»əşa aylanduridu. Məsihning ming yillik səltəniti toşrisida «Təbirlər»nimu kərüng.

²⁰ Uningda yənə birnəççə künlük qaçrap kətkən bowak bolmaydu, Yaki waḱti toxmay waḱtsiz kətkən boway bolmaydu; Yüz yaxka kirgən bolsa «yigit» sanilidu, Xuningdək gunahkar yüz yaxka kirip olgən bolsa «Hudaning lənitigə uqriḱoḱan» dəp həsablınidu. □

²¹ Ular öylərni salidu, ularda turidu; Ular üzümzarlarni bərpə kılıdu, ulardın mewə yəydu;

²² Ular yasioḱan öylərdə, baxka birsi turmaydu; Tikilgən üzümzarlardın, baxka birsi mewə elip yeməydu; Qünki həlkimning künliri dərəhning əmridək bolidu; Mening tallioḱanlirim əzliri əz qoli bilən yasioḱanliridin əz əmridə toluk bəhrimən bolidu. □

²³ Ularınḱ kılḱoḱan əmḱiki bikarḱoḱa kətməydu; Yaki ularning baliliri tuḱulḱoḱanda kələḱiki toḱruluk wəḱimə məwjut bolmaydu;

Qünki ular Pərwərdigar bəht ata kılḱoḱan nəsildu, Ularınḱ pərzəntlirimu xundak. □

²⁴ Wə xundak boliduki, Ular nida kılıp qakırmastınla, Mən ijabət kılımən; Ular dua kılıp səzləwatḱinidila, Mən ularni anglaymən.

²⁵ Bərə həm paḱlan bilən billə ozuḱlinidu; Xir bolsa kalidək saman yəydu; Yılanning rizḱi bolsa topa-qaḱḱla bolidu. Mening muḱəddəs təḱimning həmmə yeridə həḱ ziyankəxlik bolmaydu; Həḱ buzoḱunḱilik bolmaydu, dəydu Pərwərdigar. □ ■

66

Hudaning jawabi — dawami

¹ «Pərwərdigar mundak dəydu: — «Asmanlar Mening təhtim, Zemin bolsa ayaḱlırimoḱa təhtipərimdur, Əmdi Manga kandaḱ əy-ımarət yasımaqḱisilər?»

□ **65:20 «Xuningdək gunahkar yüz yaxka kirip olgən bolsa «Hudaning lənitigə uqriḱoḱan» dəp həsablınidu»** — adəmlərninḱ kəpinḱisi nahayiti qoḱ yaxtila elidioḱan bolḱoḱaḱa, «yüz yaxta olgən» bolsa, pəḱətlə «nahayiti bir yigit» dəp ḱarilidu; həḱlər uning gunah ḱiloḱanlıḱini bilip ḱalsa, uni «xunḱə yax turupla olgən, qoḱum Hudaning lənitigə uqriḱoḱan bolsa kerək» dəp ḱaraydu. □ **65:22 «Ular yasioḱan öylərdə, baxka birsi turmaydu; tikilgən üzümzarlardın, baxka birsi mewə elip yeməydu»** — ıbraniy tilida «ularning ḱuruluḱlirida baxḱilar turidioḱan, ularning tikḱinidin baxḱilar yəydioḱan ḱələt bolmaydu». «**dərəhning əmri**» — əlwəttə intayın uzun bolidu; dərəhning əzi intayın muḱim, puhta yaxaydu; səzlər muḱu ḱəḱətnimu iqigə alsa kerək. «...**əz qoli bilən yasioḱanliridin əz əmridə toluk bəhrimən bolidu**» — ıbraniy tilida «əz qoli bilən yasioḱanlıri əzi upraydu» — demək, pütin əmridə toluk ıxlitidu. □ **65:23 «Qünki ular Pərwərdigar bəht ata kılḱoḱan nəsildu»** — yaki «qünki ular Pərwərdigar bəht ata kılḱoḱan (zat)ning nəsildu». Muḱu tərijimisi toḱḱra bolsa «Pərwərdigar bəht ata kılḱoḱan (zat)» Məsiḱni ḱərsətkən bolidu, əlwəttə. □ **65:25 «Yılanning rizḱi bolsa topa-qaḱḱla bolidu»** — Erən baḱḱisida Huda yılanḱoḱa: «Topa-qaḱḱni yəysən» degən lənatni qıxürgənidı. Biraḱ ḱazir uning yəḱənliri **pəḱət** topa-qaḱḱ bolidu; u həḱ adəm yaki baxka ḱaywanoḱa ziyən yətküzəlməydu.

■ **65:25** Yəx. 11:6, 7, 8, 9; Mat. 18:3

Manga kandaq yər aramgaḥ bolalaydu? □ ■

² Bularning həmmisini Mening qolum yaratqan, ular xundak boləraqkila barliqkə kəlgən əməsmidi? — dəydu Pərwərdigar, — Lekin Mən nəzirimni xundak bir adəmgə salimən:

— Məmin-kəmtər, roḥi sunuq,

Səzlimni angliqanda qorqup titrək basidiqan bir adəmgə nəzirimni salimən.

³ Kala soyoqan kixi adəmnimu oltüridu,

Kozini qurbanliq kילוan kixi itning boynini sundurup oltüridu;

Manga hədiyə tutquqi qoxka kəninimu tutup bərməqkidur;

Duasini əslitixkə huxbuy yakkuqi məbudkimu mədhiyə oquydu;

Bərḥək, ular əzi yaqturidiqan yollirini tallioqan,

Kəngli yirginqlik nərsiliridin hursən bolidu. □

⁴ Xunga Mənmu ularning külpətlirini tallaymən;

Ular dəl qorkidiqan wəhimilərnə bexioqə qūxürimən;

Qünki Mən qakiroinimda, ular jawab bərmidi;

Mən səz kilənimda, ular kulək salmidi;

Əksiqə nəzirimdə yaman boləqanni kildi,

Mən yaqturmaydiqanni tallidi. ■

⁵ «I Pərwərdigarning səzi aldida qorqup titrəydiqanlar,

Uning deginini anglanglar: —

«Silərnə namimoqə *sadiq boləqanliqinglar* tūpəylidin qətkə qakqanlar bolsa,

Yəni silərdin nəprətlinidiqan kərin daxliringlar silərgə: —

«Kəni Pərwərdigarning uluqluqi ayan kilinsun,

Xuning bilən xadliqinglarnə kərələydiqan bolimiz!» — dedi;

Birək xərməndilikə qəloqanlar əzliri bolidu. ■

⁶ Anglanglar! — xəhərdin kəlgən quqan-sürənlər!

Anglanglar! — ibadəthanidin qikqan awazni!

Anglanglar! — Pərwərdigar Öz düxmənligigə *yamanliqlirini* kayturuwatidu!» □

Israilning yengidin tuquluxi

□ **66:1 «Zemin bolsa ayaqlirimə qətipərimdur»** — «tətipər» padixah tətkə olturoqanda ayaqlirini dəssətkən kiçik orunduk. **«Əmdi Manga kandaq əy-imarət yasimaqgisilər?**

Manga kandaq yər aramgaḥ bolalaydu?» — birinçi ayət bəlkim Hudaning 64-bab, 11-ayəttiki soaloqə beridiqan asasiy jawabi. Huda «ibadəthana»ni anqə muḥim dəp qarimisimu, insanlar Əzigə atap saləqan ibadəthanini qoqum kəmsitidu degili bolmaydu (20- həm 2-ayətkə qaridoqanda, kəlgüsüdiki «ming yillik səltəniti»də bir «muqəddəs ibadəthana» bolidu; birək Hudaning nəziri (2-ayətkə əsasən) heqkandaq əy-imarəttə əməs, bəlkə Əzidin qorkidiqan məmin bəndiliridə turidu. ■ **66:1** 1Pad. 8:27; 2Tar. 6:18; Ros. 7:48,49; 17:24 □ **66:3 «Kala soyoqan kixi adəmnimu oltüridu, ... duasini əslitixkə huxbuy yakkuqi məbudkimu mədhiyə oquydu; bərḥək, ular əzi yaqturidiqan yollirini tallioqan, kəngli yirginqlik nərsiliridin hursən bolidu»** — muxu ayəttiki kixilər kərunüxtə Hudaqə ibadət kilidu; ular kala-qozini soyup qurbanliq kilidu, «axliq hədiyə» kilidu, huxbuynimu Hudaqə atap yaqidu; birək bundak kixiliri bilən tənq ular qatillik kilidu, hurapuy ixlarnə kilidu (itnig boynini sundurux), butlarqə qoqunup haram qurbanliqlərnimə kilidu. ■ **66:4** Pənd. 1:24; Yəx. 65:12; Yər. 7:13 ■ **66:5** Yəx. 5:19 □ **66:6 «Anglanglar! — xəhərdin kəlgən quqan-sürənlər! Anglanglar! — ibadəthanidin qikqan awazni! Anglanglar! — Pərwərdigar Öz düxmənligigə yamanliqlirini kayturuwatidu!»** — bu bexarət Yəxayaning keyinki dəwridiki Yerusalem, jümlidin ibadəthanining wəyran kilinixini (miladiyədin ilgiri 586-yili) həm bəlkim ahirki zamanlardiki ohxap ketidiqan bir ixnimə kərsitidu.

7 — Tolōjiki tutmayla u boxinidu;
Aşriki tutmayla, oşul bala tuşidid!■

8 Kimning muxundak ix toşruluk hawiri bardu?
Kim muxundak ixlarni korup bakkan?
Zemin bir halkan bir kun iqidila tuşididoşan ix barmu?
Dakikə iqidila bir əlning tuşuluxi mumkinmu?

Qunki Zionning əmdila tolōjiki tutuxioşa, u oşul balilirini tuşdid!□

9 Birsini boxinix halitigə kəltürgən bolsam, Mən balini qikarozumay
qalantim? — dəydu Pərwərdigar,
Mən Əzüm tuşduroşuqi tursam, baliyatquni etiwetəmdimən? — dəydu
Hudaying.

10 Yerusalem bilən billə xad-huramlikta bolunglar;
Uni səyğüqilə, uning üqün huxallininglar!
Uning üqün kayoşu-həsərət qəkkənlər,
Uning bilən billə xadlik bilən xadlininglar!

11 Qunki silər uning təsəlli berididoşan əmqəkliridin emip qanaətlinisilər;
Qunki silər qanoşuqə iqip qikisilər,
Uning xan-xəripining zorlukidin kənglünglar hursən bolidu».□

12 Qunki Pərwərdigar mundak dəydu: —
Mən uningəşa taxkan dəryadək aram-hatirjəmlikni,
Texip kətkən ekimdək əllərnin xan-xərpərlirini sunup berimən;
Silər emisilər,

Silər yanpaxka elinip kətürüsilər,
Etəktə əkiltilisilər.■

13 Huddi ana balisioşa təsəlli bərgəndək,
Mən xundak silərgə təsəlli berimən;
Silər Yerusalemda təsəlligə igə bolisilər.

14 Silər bularni kərgəndə kənglünglar xadlinidu,
Səngəkliringlar yumran ot-qəptək yaxnap ketidu;
Xuning bilən Pərwərdigarning qoli Əz kullirioşa ayan kilinidu,
U düxmənligigə kəşrini kərsitidu.

15 Qunki oşəzipini kəşr bilən,
Tənbihini ot yalkunliri bilən quxürüxi üqün,
Mana, Pərwərdigar ot bilən kelidu,
U jəng hərwiliri bilən kuyundək kelidu.

16 Qunki ot bilən həm kiliq bilən Pərwərdigar barlik ət igilirini sorak kilip
jazalaydu;
Pərwərdigar əltürgənlər nuroşun bolidu.

17 «Başqilar»əşa kirix üqün pakizlinip,
Əzlrini ayrim tutup,
Otturida turoşuqining gepigə kirgənlər,

■ 66:7 Wəh. 12:1-6 □ 66:8 «Kimning muxundak ix toşruluk hawiri bardu? ... Zemin bir halkan bir kun iqidila tuşididoşan ix barmu? Dakikə iqidila bir əlning tuşuluxi mumkinmu? Qunki Zionning əmdila tolōjiki tutuxioşa, u oşul balilirini tuşdid!» — muxu 7- həm 8-ayəttə eytiləşan ixlər birakla Yerusalemining wəşran kilinixidin (6-ayət) ahirki zamanda «Zion-israil towa kilip yəngidin tuşuluxi» əməlgə axurulup, ularning Hudaning aldidə həkikiy «Əz halkim» boluxioşa atlap etidu. □ 66:11 «uning xan-xəripining zorlukidin kənglünglar hursən bolidu» — baxka birhil təşjimisi: — «uning xərpəlik başir-kəksidin kənglünglar hursən bolidu». ■ 66:12 Yəx. 49:22; 60:4

Xundakla qoxqa gəxini, yirginqlik boləjanni, jümlidin qaxqanlarni yəydiəqanlar bolsa jümesi təng tügixidu — dəydu Pərwərdigar.□

18 Qünki ularning kıləjanlıri həm oyliəjanlıri Mening aldımıdır; Bırak barlık əllər, həmmə tilda səzləydiəqanlarning yiojilidiəqan waqti kelidu;

Xuning bilən ular kelip Mening xan-xəripimni kəridu; □

19 Wə Mən ularning arisida bir karamət bəlgini tikləymən;

Həm ulardin keqip kutuləjanlarni əllərgə əwətimən;

Nam-xəhritimni angliməqan, xan-xəripimni kərip bəkməqan Tarxixka, Liwiyəgə, okyaqılıkta dangki qıqkan Ludka, Tubal, Gretsiyəgə həm yırak qətlərdiki arallarəja ularni əwətimən;

Ular əllər arisida Mening xan-xəripimni jakarlaydu.□

20 Xuning bilən Israillar «axlık hədiyə»ni pakiz qaçılarəja qoyup Pərwərdigarning öyigə elip kəlgəndək,

Xular bolsa, Pərwərdigarəja atəp beəixliəqan hədiyə süpitidə kəridaxlırlinglarning həmmisini əllərdin elip kelidu;

Ular ni atlarəja, jəng hərwilirəja, sayiwənlük hərwa-zəmbillərgə, keqirlarəja həm nar təgilərgə mindürüp mukəddəs teəjiməja, yəni Yerusaleməja elip kelidu, — dəydu Pərwərdigar.□

21 Həm Mən ulardin bəzilirini kaşınlar həm Lawiyar boluxka tallaymən — dəydu Pərwərdigar.□

22 Qünki Mən yaritidiəqan yengi asmanlar həm yengi zemin Əzümning aldidə daim turəjəndək,

Sening nəsling həm isming turup saşkınidu.□ ■

23 Həm xundak boliduki, yengi aymu yengi ayda,

Xabat künimu xabat künidə,

Barlık ət igiliri Mening aldıməja ibadət kıləjili kelidu — dəydu

□ 66:17 «**«Başqılar»əja kirix üçün pakizlinip,...»** — bəlkim butpərəslik hərəkətilirigə kətnixix üçün, muxu «pakizlinix» ixlirini kılıdu. **«Otturida turəjuqi»** — bəlkim butpərəslikte yetəkqilik «pir» rolini aloquci. □ 66:18 **«Qünki ularning kıləjanlıri həm oyliəjanlıri Mening aldımıdır»** — bu ayətning birinçi yerimini tərijimə kılıx təs. Alimlar pəket uning mənisini tərijimə kılənimizdək pərzə kılıdu. □ 66:19 **«ulardin keqip kutuləjanlarni əllərgə əwətimən»** — «ulardin» degənlük: (1) 16-ayəttə eytiləqan jazaliridin («ot həm kiliq»tin) yaqi (2) «yat əllər arisidin» degən mənini bildürüdu. **«həm ulardin keqip kutuləjanlarni əllərgə əwətimən»** — başka birhil tərijimisi: «həm keqip həyat qəlanlardin bəzilirini (yat) əllərgə əwətimən». **«Tarxix»...«Lud»... «Tubal»...** — xühşisizki, muxu yurtlarning isimliri pütün dunyadiki yurtlarəja wəkillik kılıdu. «Tarxix» üçün 60-bab, 9-ayəttiki izahətni kərüng; «Lud» bolsa bəlkim iximaliy Afrikida; Tubal bəlkim hazirdiki Rusiyəni kərsitidu (bəlkim Rusiyəning kona paytəhti «Tobolsk» bilən mənitidu. Nemixka «Lud» toqşruluk «okyaqılıkta dangki qıqkan» deyilidu? Pərizimizqə, Huda əwətkən əqlilərnin hizmitining hətəri bar, dəp kərsətməkqi. □ 66:20 **«Xular bolsa, Pərwərdigarəja atəp beəixliəqan hədiyə süpitidə kəridaxlırlinglarning həmmisini əllərdin elip kelidu»** — bizningqə «xular» Hudaning hux həwirini qəbul kıləqan «yat əllər»ni kərsitidu. Ular huxal bolup, Hudaning xəpaitini qayturux üçün, ziyənkəxlikkə uqriəqan, tərkiyəp kətkən Yəhudiyarlarning öz yurti Yerusaleməja qaytixəja yardım kılıximiz kerək dəp hərhil wasitilər bilən səpərdə ularəja yələnqük bolidu. □ 66:21 **«kaşınlar»** — «kaşınlar»ning həlkəqə wəkil bolup ularning qurbənlikliirini ibadəthanidiki qurbəngah üstidə kəydürux hizmiti bar idi. **«Lawiyar»** — kaşınlarning yardımqiliri. Demək, muxu «Yəhudiy əməs»lər İsrail iqidə intayin imtiyazlık orunda wə wəzipidə bolidu. □ 66:22 **«yengi asmanlar həm yengi zemin»** — bu tema toqşruluk 65:17-ayəttiki izahətni kərüng

Pərwərdigar.□

24 — Xuning bilən ular sirtka çiqip,
Manga asiylik qiləən adəmlərninğ jəsətlirigə qaraydu;
Qünki ularni yəwatқан qurtlar ölməydu;
Ularni köydürüwatқан ot əqməydu;
Ular barlıq ət igilirigə yirginçlik bilinidu.

□ **66:23 «xabat küni»** — «dəm elix muqəddəs küni» yəni xənbə küni. Yukiriki 56-bab, 2-ayəttiki izahatni kərüng. «**Barlıq ət igiliri Mening aldimoğa ibadət qiləjili kelidu**» — pütkül insaniyət qiləən muxu ibadət iqidə, Yerusalemda ötküzülgən ibadət bolsa bəlkim wəkil boləənlar arçilik ötküzüliidu. Jəsətlərgə guwahçiqi boləənlar (24-ayət) muxu wəkillər boluxi kərək.

Yərəmiya

Hudaning Yərəmiyani qaqirixi

1 Binyamin qəbilisi zeminidiki Anatot yezisida turuwatqan kaħinlardin boluqan Hilkıyaning ooli Yərəmiyaning sezliri *təwəndə hatirilidı*: —

2 Yəhuda padıxaħı, Amonning ooli Yosıyaning künliridə, yəni u təhtkə olturuqan on üçinçi yilida *Yərəmiyaşa* Pərwərdigarning sezi kəldi;

■ 3 Yəhuda padıxaħı Yosıyaning ooli Yəhoakimning künliridə həmdə Yəhuda padıxaħı Yosıyaning ooli Zədəkiyaning on birinçi yilining ahiriqıqə, yəni xu yılning bəxinçi eyida Yerusalemdikilər sürgün qilinıuqə uningə Pərwərdigarning sezi yənə kelip turdi. ■

4 Pərwərdigarning sezi manga kelip:

5 — Anangning qorsıqida seni apiridə qilixtin ilgirila Mən seni biləttim; sən baliyatqudin qıxixtin burun seni Özümgə atap, əllərgə pəyoqəmbər boluxqa tiklidim, — deyildi. ■

6 Mən bolsam: — Apla, Pərwərdigar! Mən gəp qilixni bilməymən; qünki mən gədək balidurmən, dedim. □ ■

7 Lekin Pərwərdigar manga: — Özüngni gədək bala, demə; qünki Mən seni kimgə əwətsəm, sən xularəqə barisən; wə Mən seni nemə də dəp buyrusam, sən xuni dəysən. 8 Ulardin qorqma; qünki seni qutquzux üqün Mən sən bilən billidurmən, — dedi. ■

9 Wə Pərwərdigar qolını sozup aqzımoqə təgküzdı; Pərwərdigar manga: Mana, Öz sezlirimni aqzıngəqə koydum; ■ 10 Qara, muxu küni Mən seni yulux, səküx, həlak qilix wə örux, kurux wə terip əstürux üqün əllər wə padıxaħlıqlar üstigə tiklidim, — dedi. ■

İkki alamət kərünux

11 Wə Pərwərdigarning sezi manga kelip: «Yərəmiya, nemini kərüwətsən?» — deyildi.

Mən: «Badam dərihining xehini kərüwatimən» — dedim.

12 Pərwərdigar manga: «Kərgining yahxi boldi; qünki Mən sezümnıng əməylixi üqün sezümnı kəzıtip turımən» — dedi. □

13 Wə Pərwərdigarning sezi manga ikkinçi qetim kelip: «Nemini kərüwətsən?» — deyildi.

Mən: «Poruq-poruq qaynawatqan, aqzi ximal tərıpidin qıysayəqan bir qazanni kərdüm» — dedim.

14 Pərwərdigar manga: — Külpət ximal tərəptin kelip bu zemında turuwatqanlarning həmmisi üstigə bəsüp kelidu — dedi. ■

■ 1:2 2Pad. 21:26; 22:1-23; 2Tar. 34:1-30 ■ 1:3 2Pad. 23:34; 24:17; 25:8; 2Tar. 36:4, 10-23;

Yər. 52:1-30 ■ 1:5 Gal. 1:15 □ 1:6 «Mən gəp qilixni bilməymən; qünki mən gədək balidurmən» — ıbranıy tilida: «bala» degən bu sez 5-16 yaxtıki balını kərsıtıdu. Kitabning baxqa məlumatlırıqə kəriqənda bizningqə Hudaning sezi Yərəmiyaşa kəlgəndə u bəlkim təhminən on alta yaxqa kirgənıdi. ■ 1:6 Mis. 3; 4; 6:11,29 ■ 1:8 Qan. 31:6, 8; Yə. 1:5; Əz. 3:9 ■ 1:9 Yəx. 6:6, 7; Yər. 5:14 ■ 1:10 Yər. 18:7; 2Kor. 10:4, 5 □ 1:12 «Kərgining yahxi boldi; qünki Mən sezümnıng əməylixi üqün sezümnı kəzıtip turımən» — badam dərihi baharda birinçi bolup qəqəkləp, baharning kəlgənlikini jakarlıoquci boləoqəqə ıbranıy tilida «kəzətqi» dəp atılıdu.

■ 1:14 Yər. 4:6

15 — Qünki mana, Mən ximaliy padixahliklarning barlik jəmətlirini qakirimən, — dəydu Pərwərdigar; — ular kelidu, padixahlar hərbiəri öz təhtini Yerusalem kowuqliri aldioja selip, həmmə sepillarəja wə Yəhudaning barlik xəhərlirigə hujuməja təyyarlinidu; □ ■ 16 xuning bilən Mən *Yəhudadikilərnin*g barlik rəzillikliri üqün ularning üstidin həkümlərni jakarlaymən; qünki ular Məndin waz keqip, baxka ilahlarəja huxbuy yekip, öz qolliri yasiojanlirioja qokundi.

17 Sən əmdi belingni baolap ornungdin turup, sanga buyruojanlirimning həmmisini ularəja eyt; ular aldida hədukuq kətmigin; bolmisa Mən seni ular aldida hədukturimən. 18 Kara, Mən bügün seni Yəhudaning padixahlirioja, əmirilirigə, kahinlirioja həm pütkül zemin həlkiqə qarxi turəjuqi mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək tiklidim. □ ■

19 Ular sanga qarxi jəng kilidu, lekin sening üstüngdin ojalibə kilalmaydu — Qünki Mən seni kutkuzux üqün sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

2

Israilning Pərwərdigarəja boləjan dəslepki muhəbbiti

1 Əmdi Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

2 Berip Yerusalemdikilərnin g kulaklirioja mundak jar saləjin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən sening yax waqtingdiki wə padarlikingni, yəni kizning axikioja boləjan muhəbbitidək sening qəlbawawanda, yəni terilmiojan yərlərdə Manga əgixip yürgənlirigni sening üqün əsləymən. 3 Xu qəjoja Israil həlki Pərwərdigarəja pak, alahidə ataləjan, ular uning öz həsulining tunji mewisi dəp qaraləjanidi; ularni yəwalmakqi boləjanlarning həmmisi gunahkar dəp hesablanəjanidi həm ularning baxlirioja balayi'apət qüxkənidi, — dəydu Pərwərdigar. □

Ata-bowilar arisida wapasizlikning pəyda boləjanliqi

4 Pərwərdigarning sözini anglanglar, i Yakupning jəməti, Israil jəmətining barlik ailə-tawabiatliri: —

5 Pərwərdigar mundak dəydu: — Ata-bowiliringlar Məndə zadi kəndak adalətsizliklərnə baykəptu, ular Məndin xunqə yiraklaxidu? Ular nemixka bimənə butlarəja bax urup, əzliri bimənə bolup kətti? ■

□ 1:15 «padixahlar hərbiəri öz təhtini Yerusalem kowuqliri aldioja selip...» — baxka birhil təjrimisi: «padixahlar hərbiəri öz təhtini Yerusalem kowuqlirioja selip...» ■ 1:15 Yər. 5:15; 6:22; 10:22; 52:4, 5 □ 1:18 «Mən ... seni... mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək tiklidim» — oqurmənlər xuningə diqqət kiliduki, Hudaning bu sözliri «ətkən zamanda» eytiləjan. Bir qaraxka, Yəramiya pəkət gədək bir yax yigittək kərənsimu, lekin iman-ixənqə nisbətən Hudaning sözi allikəqan ixəngüqilərgə pakit boləjan. Iman-ixənqtiki adəm ixlarəja Hudaning kəzkarixi bilən qaraydu. ■ 1:18 Yər. 6:27; 15:20 □ 2:3 «Xu qəjoja Israil həlki Pərwərdigarəja pak, alahidə ataləjan» — «...pak, alahidə ataləjan» dəgən səz ibraniy tilidiki «Pərwərdigarəja «kədəx»» («Pərwərdigarəja mukəddəslik») dəgən səz bilən ipadiliniidu. Oqurmənlərgə bəlkim ayanki, «mukəddəs»ning əsli mənisi dəl «Hudaəja alahidə ataləjan, pak» dəganliktur. Musa pəyojambərgə qüxürülgən qanun boyiqə «həsulning tunji mewisi»ni bolsa Hudaəja atap, Hudaning wəkili boləjan kahinlarəja beqixlax kərak idi. Huda muxu yərdə: «Israil alahidə Meningki idi» dəydu. Yənə bir tərəptin eytkənda Israil Hudaning «həsulining tunji mewisi» bolsa, əmdi ulardin keyin Hudaning yolida mangidəjan baxka əllərdin boləjanlarmu Hudaning yenioja kelip uningəja «həsul bolup» Hudaning Öz həlki boluxka kelidu. ■ 2:5 Mik. 6:3, 4

6 Ular heçqacaqan: «Bizni Misir zeminidin kütqüzup çikirip, bayawandin, yəni qəl-dəxt wə tik azgallar bilən kaplanoqan jaylardin, kuroqəqilik wə ölüm sayisi orap turəqan yərlərdin, adəmzat ötməydiqan həmdə insan turmaydiqan xu bayawandin bizni etküzgən Pərwərdigar kəni?» dəp sorap qoyuxmaptioq? 7 Mən silərni mewisi həm molqiligidin huzurlinix üqün munbət bir zeminə elip kəlgənmən; silər kəlip zeminimni buləqindiglar, Mening mirasimni yirginqlik bir nərsigə aylandurup koydunglar. □

8 Kaşınlar: «Pərwərdigar kəni?» dəp heç sorap koymidi; Təwratkanun ijrəqiliri meni heç tonumidi; həlk padiqiliri mənə asiqlik kildi; pəyoqəmbərlər bolsa Baalning namida bexarət bərdi, ularning həmmisi heç paydisiz bimənə nərsilərgə əgixip kətti. □ ■ 9 Xunga silər bilən dəwalaxmaqimən, baliliringlar həm baliliringlarning baliliri bilən dəwaliximən, — dəydu Pərwərdigar; 10 — silər Siprustiki dengiz boyliqə otüp bekinglar, Kedarəqə təxürükə adəm əwətip bekinglar — muxundak bir ix zadi bolup baqqanmu-yok dəp kərip bekinglar — □ 11 Kaysi bir əl öz ilahlirini (ular heç ilah əməs, əlwəttə) əzgərtkənmu? Ləkin Mening həlkim əzlrining xan-xəripi Boləquqisini bolsa paydisiz-bimənə bir nərsigə alməxturoqan. ■

12 Buningəqə əjəblineqlar, i asmanlar; haq-tang bolunglar! Sarasimigə qüxunglar! Qəqunglar! — dəydu Pərwərdigar; ■ 13 — qünki Mening həlkim ikki rəzil ixni kildi; ular həyatlik su mənəbəsi boləqan Məndin wəz kəqti; andin əzlrini üqün su azgallirini, yəni su turmaydiqan yerik su azgallirini yonup qikti. ■

İsrail Hudaəqə əməs, yat ilahlarəqə wə yat əllərgə tayinidu

14 İsrail əsli kulmidi? U hojayinning əyidə tuəquləqan kulmidi? Nemixkə əmdidə u oljiəqə aylinip kəldi? 15 Yax xirlar uni olja kiliq həkiriidi; ular awazini qoyuwətti; ular İsrail zeminini wəyrənə kildi; xəhərliri kəydürüldi, adəmzatsiz kəldi. □ ■ 16 Uning üstigə həttə Nof wə Tahpanəs xəhəridikilərmu qəkqəngni yeriwətti. □

□ 2:7 «**Mening mirasim**» — bu səz ikki bislik bolup, mənis: (1) Huda «bular əlahidə Meningki» dəgən Qənaan (Pələstin) zeminini wə uning üstidiki Yəhədiy həlkini kərsitidu; (2) «miras kiliq bərginimni» dəgən mənidə bolup, Huda İsrailəqə «Silərnin mirasinglar bolsun» dəp tapxuroqan zeminni kərsitidu. Omumən bu səz xu zeminni wə xundakla, bəlkim, xu zemindiki həlkimni kərsitidu. □ 2:8 «**Təwratkanun ijrəqiliri**» — Təwratni həlkəqə əgətitkə məs'ul boləqan kaşınlarni («Yər.» 18:18, «Kən.» 33:10) yaki Təwratni kəqürükə məs'ul boləqan Lawiyilarni («Yər.» 8:8) kərsitidu. «**həlk padiqiliri**» — (yəni «bəqərmənliri» yaki «bəqquqilar») ibrəniy tilidə «koyqilar», «padiqilar», «qupanlar» dəyilidu. Adəttə bu səz qəpan-qoyqilarni kərsitidu.

Muxu yərdə «həlk bəqquqiliri» İsrailning yətkəqilirini kərsitidu, əlwəttə. «**Baalning namida bexarət bərdi**» — «Baal» dəgən Pələstindikilərnin yirginqlik bir buti idi. ■ 2:8 Rim. 2:20 □ 2:10 «**Siprus**» — Siprus arili (ibrəniy tilidə «Kittim») bolsa Pələstinning yirək qərbidə; Kedar bəlkə Pələstinning yirək xərkidə idi — demək, xərkətin qərbkiqə boləqan yərlərdimni muxundak ix bolup bəqmiəqan. ■ 2:11 Zəb. 106:20 ■ 2:12 Kən. 32:1; Yəx. 1:2 ■ 2:13 Küy. 4:15; Yər. 17:13 □ 2:15 «**yax xirlar...həkiriidi**» — xirlar oljisini tutkəndin keyin andin həkiriəydu. Muxu ayəttiki «xirlar» bəlkim Asuriya, andin Babilni kərsitidu. ■ 2:15 Yəx. 5:29; Yər. 4:7 □ 2:16 «**...Nof wə Tahpanəs xəhəridikilərmu qəkqəngni yeriwətti**» — «Nof wə Tahpanəs» Misirəki xəhərlərdur. Yəhuda kəp qətim Misirdin yərdəm soriəqanidi. Misir qəxuləqan bolsimu, ləkin əksiqə İsrailəqə wəpasizlik kiliq kəlgənididi. Nof keyin «Məmfis» dəp ataləqan. Bəxkə birhil tərijimisi: «...Nof wə Tahpanəs xəhəridikilərmu bəx qəkqəngni (rəswə kiliq üqün) əjirdiwətti».

¹⁷ Bu ixlarni özüng kəltürüp qikarəjan əməsmu? — Qünki sanga yol baxlatwətkinida Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkənidin.

¹⁸ Əmdi bügünki kündə yənə Xiħor dəryasining süyini iqiħ üqün Misirning yolini baskining nemisi? Əfrat dəryasining süyini iqiħ üqün Asuriyəning yolini baskining nemisi? □ ■

¹⁹ Öz rəzilliking özüggə sawak elip kelidu, özügnin yənimdin qətnəp kətkinin özüggə tənbiħ bolidu; əmdi sening Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkinin wə Mening kərkunqumning səndə bolmaslikining intayin rəzil həmdə zərdapka toləjan ix ikənlikini bilip koy, — dəydu Rəb, samawi kəoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar. ■

²⁰ Qünki sən kədimdinla Mən sanga saləjan boyunturukni buzup, uning rixtini üzüp taxlıwətkənsən; sən: «Kullukungda bolmaymən!» deding. Qünki barlık dəng-egizlikte wə barlık yexil dərəh astida sən pahixə ayaldək kerilip yatqansən. □

²¹ Ləkin Mən bolsam seni əsli esil sortluk üzüm telidin, sərhil uruqtin tikkənidim; sən Manga nisbətən kəndakmu yat wə yawa bir sesik üzüm telioħa aylinip kəlding? □ ■ ²² Qünki sən xulta bilən yuyunsangmu, kəp akərtkəq sopun ixlətsəngmu sening kəbiħlikin Mening aldimda tehi daq bolup turidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

²³ Sən kəndakmu: «Mən heq buləjanəjan əməsmən, mən «Baallar»ħa heq əgəxmimid!» deyələysən? Jiləjida mangəjan yolungni kərup bak, kilmixliringni ikrar kıl — sən öz yollirida uyan-buyan kətrap yüridiəjan qakqak ħingəandursən! □ ²⁴ Sən qəl-bayawanəja adətləngən, həwisi kəzoħəloħanda xamalni purap yüridiəjan bir yawayi mada exəkən! Küyliğəndə kim uni tosalisun? Uni izdigən ħənggilar əzlrini heq upratmaydu; xu waqitlarda uni izdəp tapmaq asandur. □ ²⁵ *I Israil, bikar yügürüp*, putungni ayaqsisiz, gelingni ussulüksiz kılıp koyma! Ləkin sən buningəja: «Yaq! Ham hiyal kılma! Qünki mən bu yat *ilahlarni* yahxi kərup kəldim, ularning kəynidin mangimən!» — deding. □

²⁶ Oqri tutulup kəlip hijalətkə qəloħandək, Israil jəmətimu hijalətkə qəlidu — yəni əzlrini wə ularning padixahliri, kəħinliri wə pəyoqəmbərliri

□ **2:18 «Xiħor dəryasining süyini iqiħ üqün... Əfrat dəryasining süyini iqiħ üqün...»** — «Xiħor (Misirdiki bir dərya yaki wadi)ning sulirini iqiħ» həmdə «Əfrat (Asuriyədiki dərya)ning... sulirini iqiħ» Israil Misirdin wə Asuriyədin panah izdiganlikini kərsitidu. ■ **2:18** Yəx. 31:1

■ **2:19** Yəx. 3:9; ħəx. 5:5 □ **2:20 «barlık dəng-egizlikte wə barlık yexil dərəh astida sən pahixə ayaldək kerilip yatqansən»** — Israil muxu yərlərdə (dəng-egizlikte ... yexil dərəh astida...) butpərəslik paaliyətlirini etküzgən. Ularning mundak butpərəsliki Hudaəja wəpasizlik bolup rohiy jəhəttə pahixiwazlik bolupla qəlmay, ular Pələstindikilərnin butpərəslikini dorap ularning butliriəja «ataləjan», buthanida turəjan pahixə ayallar bilən yatattı. □ **2:21 «yat wə yawa bir sesik üzüm teli»** — «yat wə yawa» əsliy ibranıy tilida bir səz bilənla ipadiliniidu.

■ **2:21** Mis. 15:17; Zəb. 44:2; 80:8 ■ **2:22** Ayup 9:30 □ **2:23 «Jiləjida mangəjan yolungni kərup bak, kilmixliringni ikrar kıl»** — «jiləjida mangəjan yolung...» bəlkim kəp kisim Yəhudadikilər Yerusaleməja yəkin boləjan «Ĥinnom jiləjisi»da əz balilirini butlarəja atap «insan kurbənlili» qılənliliğini kərsitidu. Israilni ħingəanja oħxitixi bəlkim uning heqkəndak mukim yəlünüxining bolmaydiəjanlikini təkitleydu. □ **2:24 «... həwisi kəzoħəloħanda xamalni purap yüridiəjan bir yawayi mada exəkən!»** — bu oħxitix xübhəsisizki, Israilning butlarəja boləjan buzuk həwəslirini, uni butpərəslikdin tosuxning mumkin əməslikini kərsitidu.

□ **2:25 «putungni ayaqsisizlikdin... gelingni ussulüksiz kılıp koyma!»** — bu səzlər bəlkim ikki bislik: — (1) butlarning yolida yügürüp mengix bəribir bikar ixtur — butlar adəmlərgə yərdəmə bolalmaydu; (2) əgər Israil butpərəsliki bilən Hudaəja wəpasizlikini dawamlaxtursa, ular ahir bərip ayaqsisiz, qəngək sürgün boləjanlar bolidu. «Yaq! Ham hiyal kılma!» — ibranıy tilida «Yaq! Ümid yok!».

— ²⁷ ular yaʼoʻraq ketikigə: «Atam!» wə taxka: «Sən meni tuʼoʻdurdung!» dəydu; qünki ular yuzini Manga karatmay, əksiqə Manga arkisini kildi; lekin külpət bexioʻa qüxkəndə ular: «Ornungdin turup, bizni kutkuzoʻaysən!» dəydu. ²⁸ Əmdi özüggə yasioʻan ilahʻliring keni!? Külpət bexingə qüxkəndə seni kutkuzalaydioʻan bolsa, ular ornidin tursun! — Qünki xəhərliring qanqə kəp bolsa butliringmu xunqə kəptur, i Yəhuda! ■

²⁹ Nemixka silər Mən bilən dəwaʻoʻa qüxməkqisilər? Silər həmminglar Manga asiylik kilənsilər, — dəydu Pərwərdigar.

³⁰ Baliliringni bikardin bikar urup qoydum; ular heq tərbiyini qəbul kilmidi. Əz kiliqing yirtkuc xirdək pəyoʻəmbərliringni yəwətti. ■

³¹ I bu dəwr kixiliri! Pərwərdigarning səzigə kəngül qoyunglar! Mən Israilə qəl-bayawan yaki kəpkarangəʻoluluk baskan zemin bolup baqqanmu? Mening həlkim nemixka: «Nəgila barsaq əz ərkimiz; əmdi yeningə yənə kəlməymiz!» — dəydu? ■

³² Kiz zibu-zinnətlirini untuyalamdu? Toy kilidioʻan kiz toy kiyimlirini untuyalamdu? Lekin əz həlkim san-sanaksiz künliridə Meni untudi. ■

³³ Sən ixk izdəp baridioʻan yollarə xunqə mahir bolup kəttinq! Bərhək, hətta əng buzuk ayallarə yolliringni kərsəttinq. ³⁴ Uning üstigə to-nungning pəxlriridə gunahsiz namratlarning keni bar! Sən ularni temingni texip oʻorilikka kirgini üqün oʻltürdingmu?! Ixlarning həmmisi xundak tursimu, □ ³⁵ sən tehi: «Məndə gunah yok; Rəb məndin rənjiwərməydu!» dəysən. Bilip koy! Mən üstüngdin həküm qikirimən, qünki sən: «Mən gunah sadir kilmidim!» — dəwerisən.

³⁶ Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap ala kəngüllük kilisən? Sən Asuriyə təripidin yərgə karitiloʻandək Misir təripidinmu yərgə karitilisən. □ ³⁷ Bərhək, sən Misirdin kolliringni bexingə aloʻan peti qikisən; qünki Pərwərdigar sən yələnqük kiləʻanlarni qətkə qakti; sən ulardin heq payda kərməysən. □

3

Wapasizlik üstigə wapasizlik

¹ Xundak deyiliduki, birsi ayalini koyuwətsə, ayal uningdin ajraxsa wə keyin u baxka ərgə yatlik boləʻan bolsa, birinqi eri uning bilən kayta yarixiwalsa bolamdu? Bundak ix bu zeminni mutlək buləʻojimamdu? Lekin

■ 2:28 Yəx. 2:8; Yər. 11:13 ■ 2:30 Yəx. 1:5; Yər. 5:3 ■ 2:31 Mat. 23:26-39 ■ 2:32

Yər. 3:21 □ 2:34 «Sən ularni temingni texip oʻorilikka kirgini üqün oʻltürdingmu?!» — Musa pəyoʻəmbərgə qüxürüləʻan qanun boyiqə oʻorj kəqtə əygə bəsup kirgən bolsa u urup oʻltürülsə əy igisi gunahsiz həsablinidu. □ 2:36 «Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap ala kəngüllük kilisən?» — demək, Israil hərdaim Hudani əməs, bəlki yat əllarni əz yələnqük qilməqçi. □ 2:37 «sən Misirdin kolliringni bexingə aloʻan peti qikisən» — demək, əsir boləʻan peti.

sən xunqə көp axniliring bilən buzukluk kılıp turup yənə yenimöqə qaytay dawatamsən tehi? □ ■

² Bexingni көtүрүp yukiriqə qarap bak; —

Sən zadı nədə yat ilahlar bilən buzukluk өtkүzmiqənsən?!

— Sən qel-bayawanda kütүp olturoqan әrәbdәk ularni yollar boyi kütүp olturoqansən; zeminni buzuklukliring wә rәzilliking bilән buloqiansән.

□ ³ Xuning үqün qattik yamoqurlar tutup kelinip sangа berilmidi hәmdә «keyinki yamoqurlar» yaqmidi. Lekin sәndә tehi pahixә ayalning kelin yüzi bar, iza tartixni heq bilgüng yoktur. □ ⁴ Hәtta sән bayatin Manga: «I Atam, yaxlikimdin baxlap manga yetәkqi hәmrah bolup kәlding!» — dәysән, wә: —

⁵ «U hәrdaim oәzipini saqlamdu? U oәzipini ahiroqigә tutamdu?» — dәysән. Mana, sән xundak degining bilән, lekin sән qolungdin kelixiqә rәzillik kılqansән.

⁶ Yosiya padixahning künliridә Pәrwәrdigar manga: «Wapasiz Israilning nemә kılqanliqini kerdüngmu? U barlik egiz taqka qikip hәм barlik yexil dәрәh astioqә kirip xu yәrlәrdә pahixidәk buzukluk kılqan» — dedi. □ ■

⁷ — «Mән: U bularning hәmmisini kılqandin keyin, qoqum yenimöqә qaytip kelidu, — dedim; lekin u qaytip kәlmidi. Uning asiy singlisi, yәni Yәhuda buni kәrdi; ⁸ lekin wapasiz Israilning barlik zina kılqanliri tüpәylidin uningqә talak hetini berip uni qoyuwәtkinimni көrүp, asiy singlisi Yәhuda qorqmidi, bәki özimu berip pahixilik kildi. □ ⁹ Xundak boldiki, өз buzukqilikini xunqә kiqik ix dәp qarioraqqa, u hәtta yaoqәq wә tax bilән zina kılıp zeminni buloqiwәtti. ¹⁰ Bularning hәmmisigә qarimay Israilning asiy singlisi Yәhuda tehi pütün kengli bilән әmәs, pәkәt sahtilik bilән yenimöqә qaytip kәlgәndәk boluwaldi, — dәydu Pәrwәrdigar.

¹¹ Pәrwәrdigar manga mundak dedi: — «Wapasiz Israil ezini asiy Yәhudadin hәkkaniy kәrsәtti. ¹² Barqin, ximaloqә qarap bu sözlәrni jakarlap mundak degin: —

□ **3:1** «...biringqi eri uning bilән qayta yarixiwalsa bolamdu? Bundak ix bu zeminni mutlәk buloqimamdu?» — «Qan.» 24:1-4-ayәtlәrni kәrsitixi mumkin. Әgәр pәyoqәmbәр mәzkur bexarәttә bu ixni көzdә tutkan bolsa, undaqta bu 3-babning omumiy mәнisigә qarioranda, Huda muxundak ixlarni (ajrixix andin qayta toy kılıx) Yәhudiylarqә mән'i kılqini bilән, muxu yәrdә Huda «Mening ayalim bolqan Israil»ning Öz yenimöqә qaytip kelidioqan yoli bar, degән ohxaydu (14-22-ayәtlәrdә, ahirki zamanlarda Pәrwәrdigar muxundak qәksiz rәhim-xәrkәtәni Israil hәм Yәhudaqә kәrsitidu, deyilidu). **«Lekin sән xunqә көp axniliring bilән buzukluk kılıp turup yәнә yenimöqә qaytay dawatamsән tehi?»** — baxka birhil tәrjimisi: «Lekin sән көp axnilar bilән buzukluk kılqan bolsangmu, yenimöqә qaytip kәl!». Huda төwendiki 4- wә 22-25-ayәtlәrdә ularni kәytixkә qakirixkә muxundak rәhimlik bilән өtinidu, biraq 3-babning omumiy mәнisigә qarioranda, Hudaning sözlirini muxu yәrdә tәrjimimizdikidәk «retorik soal» dәp qaraymiz. ■ **3:1** Qan. 24:1-4 □ **3:2** «bexingni көtүрүp yukiriqә qarap bak» — Yәhuda hәrdaim «yukiri jaylar»da butpәrәslik өtkөzqәnidi. **«sән qel-bayawanda kütүp olturoqan әrәbdәk...»** — «әрәb» muxu yәrdә bәlkim yol boyida olturoqan pahixә ayalni kәsitidu. Bәzi alimlar bu sәz yoluqilarni bulax üqün marap turoqan qaraqini kәrsitidu, dәydu. □ **3:3** «keyinki yamoqur» — Qanaanda 3- yaki 4-ayda yaoqidu, әtiyazliq ziraәtlәrni pixurux rolini oynaydu. Bu yamoqurlar bolmisa heq hösul bolmaydu. □ **3:6** «Wapasiz Israilning nemә kılqanliqini kerdüngmu?» — muxu ayәttә «Israil» ximaliy padixahliq, yәni «on qәbilә»ni kәrsitidu. «Buzukluk» asasen butpәrәslikni kәrsitidu; 2:20diki izahatnimu көrüng. ■ **3:6** Yәр. 2:20 □ **3:8** «lekin wapasiz Israilning barlik zina kılqanliri tüpәylidin uningqә talak hetini berip uni qoyuwәtkinimni көrүp,...» — bәzi kona көqürmilәrdә muxu yәrdә «lekin wapasiz Israilning barlik zina kılqanliri tüpәylidin uningqә talak hetini berip uni qoyuwәtkinimni mән kәrdüm,...» deyilidu.

«Kaytip kəl, i yoldin qikkuqi Israil, — dəydu Pərwərdigar — wə Mən sanga kəpikimni kayta türməymən; qünki Mən rəhımdil, — dəydu Pərwərdigar — Mən oəzıpımnı mənggügə saklap turmaymən. □ ■ 13 Pəkət sening kəbihlikıngni, — Pərwərdigar Hudayıngə asiylık kıləjanlıkıngni, uyan-buyan katrap yürüp ezüngni hər bir yexil dərəh astıda yat ilahlərgə beoıxlıəjanlıkıngni, xuningdək awazımərgə heq kulak salmıəjanlıkıngni ikrar kilsangla *Məndin rəhım-xəpəkət kərisən* — dəydu Pərwərdigar.

14 Kaytip kelinglar, i yoldin qikkuqi balilar, — dəydu Pərwərdigar — qünki Mən silərnı həkıkiy səygüqidurmən; *silər xundak kilsanglarla* Mən silərdin tallıəjanlarnı, yəni hər kaysi xəhərdin birdin, hər kaysi mətəttin ikkidin pukrani Zionərgə kayturup kelimən. □ 15 Mən silərgə kənglümdikidək həlk padıqilirini təksim kılımən; ular silərnı danalıq-bilim, əkil-parasət bilən bekip ozuklandıridu. ■

16 Xundak boliduki, xu künlərdə silər zemində kəpiyip, kəp pərzəntlik boləjninglarda, — dəydu Pərwərdigar, — silər: «Pərwərdigarning əhdə sanduki!» dəp yənə tilərgə almaysilər; u heq esinglarərgə kəlməydu, uni heq əsliməysilər wə uni heq seəjinimaysilər; silər baxkə bir sandukmu yasımaysilər. □ 17 Xu tapta ular Yerusalemni «Pərwərdigarning təhti» dəp ataydu; barlık əllər uningərgə yiojilidu, — yəni Pərwərdigarning namıərgə, Yerusalemərgə yiojilidu; ular kəlbidiki rəzil jahillikıərgə kaytidin heq əgixip mangmaydu. 18 Xu künlərdə Yəhuda jəməti Israil jəməti bilən birliktə mangıdu; ular ximal zeminidin billə qikip Mən ata-bowiliriərgə miras boluxkə təkdım kıləjan zemınərgə kelidu.

19 Mən: «Mən seni balilirim katiriərgə koyup, sanga güzəl zeminni, yəni kəplıgən əllərnıng zemınlrı arısidiki əng kərkəm jayni miras kılıp ata kılıxni xunqilik halayttım!» — dedim, wə: «Sən Meni «mening atam» dəysən, wə Məndin yüz erüməysən!» — dedim. □

20 Ləkin bərhək, asiylık kıləjan ayal əz jərisidin ayrıləndək, silər Manga asiylık kıləjansilər, i Israil jəməti, — dəydu Pərwərdigar. 21 Yukiri jaylardin bir awaz anglinidu! U bolsa Israil jəmətidikilərnıng yiojə-pəryadlırı; qünki ular əz yolını burmıliəjan, Pərwərdigar Hudasını untuəjan.

22 — Kaytip kelinglar, əy yoldin qikkuqi balilar; Mən silərnıng yoldin qikip ketixinglarərgə xıpa bolimən.

— «Mana, biz yeningərgə barımız; qünki Sən Pərwərdigar Hudayimiz-dursən» — dənglar!

23 — Bərhək, egizliklərdə həm təərlərdə anglitiləjan *butpəraslikning* kiykas-sürənliri bihudə ixtur! Bərhək, Israilning kutkuzux-nıjati

□ 3:12 «ximalərgə karap... mundak degin» — bu səzlər bəlkim Asuriyə təripidin 100 yıl ilgiri sürgün kılınəjan Israil (on kəbilisi)ərgə eytilidu. ■ 3:12 Zəb. 86:15; 103:8, 9; 145:18

□ 3:14 «qünki Mən silərnı həkıkiy səygüqidurmən» — ıbraniy tilidə «qünki Mən silərgə ərdurmən». ■ 3:15 Yər. 23:4; Əz. 34:23; Əf. 4:11 □ 3:16 «(silər) uni heq seəjinimaysilər» — baxkə birhil təjmisı: «ular uni izdəp tawap kılmaydu». «silər baxkə bir sandukmu yasımaysilər» — baxkə birhil təjmisı: «ular kaytidin xundak kılmaydu». Demisəkmə «əhdə sanduki» ıbadəthana tüzümining mərkizi boləraqkə, bu ayat bəlkim ıbadəthana wə uningərgə baolık tüzümnıng (kurbanlıklar, kaħınlar, nurojun kaidə-yosunlar) yengi bir əhdə bilən inawətsiz kılınıəjanlıkını kərsitidu. 31:31-34 wə izahətlarnı kəring. □ 3:19 «Mən seni balilirim katiriərgə koyup... əng kərkəm jayni miras kılıp ata kılıxni xunqilik halayttım!» — Pərwərdigar muxu ayəttə Israilərgə Əzigə sadık boləjan ayalining süpitidə səzləydu.

Pərwərdigar Hudayimizdinladur. □ ■ 24 Lekin yaxlıkimizdin tartipla, atabowilirimizning əjrini, yəni ularning kala-qoy padilirini, kız-oşullirini axu uyat-nomus yəp kətkən; □ 25 Nətijidə biz uyat-hijillik iqidə yattuk, qalaymikanqilik wə alakzadilik bizni kəpliwaldi; qünki yaxlıkimizdin tartip bügünki künqə kədər biz wə ata-bowilirimiz həmmimiz Pərwərdigar Hudayimiz aldida gunah sadir kəlip kəlduk, Pərwərdigar Hudayimizning awaziqə heq kulak salmiduk. □

4

1 — «Bu yollirimdin burulay!» desəng, i Israil — dəydu Pərwərdigar — əmdi Mening yenimoqə burulup kaytip kəl! Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kəlsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng, □

2 — əgər sən: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqkiningdə, u kəsəm həkikət, adalət wə həkkaniylik bilən bolsa, undakta yat əllərmu Uning namida əzlrigə bəht tilixidu wə Uni əzining pəhir-xəhriti kəlidu. ■

3 Qünki Pərwərdigar Yəhudadikilər wə Yerusalemdikilərgə mundak dəydu: — «Boz yeringlarni qəpip aqdurunglar; tikənlik arisiqə uruk qaqmanglar! □ ■ 4 Əzlringlarni Pərwərdigarning yolida sünnət kilinglar; kəlbinglarni sünnət kilinglar, i Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlar! — Bolmisa, Mening kəhrim partlap ot bolup silərnə köydüriwetidu; kilmixliringlarning rəzilliki tüpəylidin uni eqürələydiyən heqkim qikmaydu. □ ■

5 — Yəhudada muxularni elan kəlip, Yerusalemda: — «Zemin-zeminda kanay qelinglar!» — dəp jakarlanglar; «Yiqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə qəqip kirəyli!» — dəp nida kilinglar! □

6 Zionni kərsitidyən bir tuşni tiklənglar; dərhəl qəqinglar, kəqikip qəlmanglar! Qünki Mən külpət, yəni zor bir həlakətəni ximaldin elip

□ 3:23 «**butpərəslikning kıyqas-sürənliri**» — «butpərəslik» əyni tekistə yok, biraq bizningqə ayət buni kərsitidu. Butpərəslikte butlardin «yardəm sorax» üqün kıyqas-sürən kətürux kerək idi. ■ 3:23 Zəb. 121:1 □ 3:24 «**axu uyat-nomus**» — muxu ibarə «Baal» degən intayin yirginqlik məbudni kərsitidu. 11-bab, 13-ayətəni kəring. □ 3:25 «**kəlaymikanqilik wə alakzadilik**» — bu sezlər muxu yərdə ibraniy tilida birlə sez bilən ipadilini. □ 4:1 «**Mening yenimoqə burulup kaytip kəl!**» — bu ibarə bəlkim «səllimaza towa kıl», «ikkilənmə!», «ala kəngüllük bolma!» degən mənini intayin təkitleydu. «**Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kəlsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng,...**» — baxqə birhıl təjmisini: «Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kəlsang, əmdi sən sərgərdan bolmaysən». ■ 4:2 Yar. 22:18; Yəx. 48:1 □ 4:3 «**Boz yeringlarni qəpip aqdurunglar; tikənlik arisiqə uruk qaqmanglar!**» — bu sirlik ayət Yəhudadikilərnə nadan dehqanlarqə, ularning həyatlirini ahtarma yərgə ohxitidu. «Nemixkə həyatimizdin heqqandak bəht, muwəppəkiyət yok?» dəp sorisa, «Silar uruklirini tikənlər arisiqə teriyən dehqanlarqə ohxax, heq həsululuk bolmaysilə» dəp jawab berilidu, əlwəttə. Dehqanlar həsul kəriux üqün boz yərlirini qəpip, tikənlərnə yulup taxlixi kerək bolojinoqə ohxax, Yəhudiylər əzlrini qozuqap qattik towa kilixi kerək, andin bəhtning həsulini kəridu. ■ 4:3 Həx. 10:12 □ 4:4 «**kəlbinglarni sünnət kilinglar**» — sezmusez təjmisini: «kəlbinglardiki hətnilikni elip taxlanglar». Demisəkmə, Israillər ətliridə sünnət kilinoqini bilən ularning kəngülliri towisiz qattik idi; xunga pəyoqəmbər: «**kəlbinglarni sünnət kilinglar**» dəp agah beridu. ■ 4:4 Qan. 10:16; 30:6; Yəx. 65:5 □ 4:5 ««**Yiqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə qəqip kirəyli!**» — dəp nida kilinglar» — bu sezlər bəlkim baxqə pəyoqəmbərlərgə, yaki «həlk padiqiliri» boluqan padixah, həkəmdarlar wə kahinlar qatarliklarqə eytilidu (9-ayətəni kəring). Demək, ular əz ihlassizliki, itaətsizliki tüpəylidin həlkqə xundak jar kiliqə məjbur kilinidu.

kelimən. ⁷ Xir öz qatqallıqıdan çıqti, «əllərni yoqatquçı» yoloğa qıkti; u öz jayidin qıkip zeminıngni wəyran kılıxka kelidu; xəhərlıng wəyran kılınıp, adəmzatsız bolıdu. ■ ⁸ Bu səwəbtin əzlınglarqə bəz kiyim oranqlar, dad-pəryad kətürüp nalə kılınglar! Qünki Pərwərdıgarning kəttıq qəzıpi bızdın yanmıdı!■

⁹ Xu küni xundak bolıduki, — dəydu Pərwərdıgar, — padıxahning yürıki, əmırlərnıng yürıkimu su bolup ketıdu, kahınlar alağzadə bolup, pəyoqəmbərlər təjjüplınıdu.

¹⁰ — Andın mən: — Ah, Rəb Pərwərdıgar! Bərhək Sən bu həlkni, jümlıdın Yerusalemnı: «Sılər aman-tıng bolısılər» dəp aldıdın; əməlıyətə bolsə kılıq janəqə yetıp kəldı, dedım.□

¹¹ — Xu qaşda bu həlkə wə Yerusalemqə mundak deyılıdu: «Qəlbəawandıki egızlıklərdın qıqkan ıssık bır xamal həlkımmıng kızıng yoloğa qarap quxıdu; ləkin u hamən soruxka yəki dan ayırıkə muwəpıq kəlməydu! □ ¹² — Buningdın əxəddıy bır xamal Məndın qıkıdu; manə, Mən hazır ularqə jəzə həkümlırını jakarlaymən. ¹³ Manə, u top bulutlardək kelıdu, unıng jəng hərılırı qara quyundəktur, unıng atlırı bürkütlərdın tezdur!

— «Həlimızoqə way! Qünki bız nabut bolduq!»□

¹⁴ — «I Yerusalemlər, öz qutuluxung üqün kəlbıngni rəzıllıktın yuyuwət; qəqənoqıqə kənglünggə bıhədə oy-hıyalları püküp turısən? ■ ¹⁵ Qünki Dan dıyarıdın, Əfrayımdıki egızlıklərdınmu azab-külpətnı elən kılıdıoqan bır əwəz anglılıdu: — ¹⁶ Ular: Əllərgə elən kılınglar, Yerusalemqəmu anglınglar: — Manə, qərxəwəqə əloquqılar yırəq yurtın kəlıwatıdu! Ular Yəhədə xəhərlırgə qarxi jəng quqanlırını kətürüxkə təyyar! — dəydu.

¹⁷ Etızlıkni mudapıə kılıwatqanlardək, ular Yerusalemnı qərxıwalıdu; qünki u Manga əsıylık kılıoqan, — dəydu Pərwərdıgar. ¹⁸ Səning yolung wə kılınılırlıng muxulərni öz bəxingəqə quxürdı; bu rəzıllıqning əkıwıtıdu; bərhək, u əzablıktur, yürıkinggımu sanjıydu!».

¹⁹ — Mən: «Ah, ıq-bəqrım! ıq-bəqrım! Toləqəqə quxtüm! Ah, kənglüm əzablandı! Yürıkim dıpüldəwatıdu, süküt kılıp turalmaymən; qünki mən kanayning əwəzını anglaymən; jəng quqanlırı jənımoqə sanjıdı.■

²⁰ Apət üstıqə apət quxtı! Pütkül zəmin wəyran boldı; qədırlırlım dəkıkıdə bərbət kılındı, pərdırlım həyt-huytning ıqıdə yırtıp taxlandı!

□ ²¹ Qəqənoqıqə tuşka qarap turuxum, jəng əwəzlırını anglıxım kərək?» — dedım.

■ **4:7** Yəx. 5:29; Yər. 2:15; 5:6 ■ **4:8** Yəx. 32:12 □ **4:10** «Sılər aman-tıng bolısılər» — bu əyətıki: «Sılər aman-tıng bolısılər» dğəgən səzlər sahta pəyoqəmbərlərnıng səzıdu (6:14, 8:11 kətarlıqları kərüng). □ **4:11** «həlkımmıng kızı» — xundakqə «pak kızımlər boləqan həlkım», «Zıon kızı» kətarlık ıbarılər Hudanın Öz həlkıgə yəki bəxka həlk (məsılən, «Mısırnıng kızı», (46:11))kə boləqan məhrı-xəpkitını, ularqə bəqlıoqan muhəbbıtını kərsıtıdıoqan mənını öz ıqıgə alıdu. □ **4:13** «Manə, u top bulutlardək kelıdu, unıng jəng hərılırı qara quyundəktur, unıng atlırı bürkütlərdın tezdur!» — «u» kımni kərsıtıdıoqanlıkı ıyıtılmadı. Bırək əldı-kəynı səzlərgə qarıoqanda, «u» 7-əyətıki «əllərni yoqatquçı» boləqan dıxmənnı kərsıtıdu. Bəzi alımlər bu səzlər xımalıdın kəlıdıoqan «Skıtlər»ni kərsıtıdu, dəp qaraydu. Ləkin Skıtlərnıng jəng hərılırı yəq həm ular xəhərlərni «qərxəwəqə əloquqı»larmu (16-əyət) əməs; xungə bız bu səzlərni Bəbıllıqları wə bəlkım ahırkı zamandı dəjjalning qoxunlırını kərsıtıdu, dəp qaraymız. ■ **4:14** Yəx. 1:16 ■ **4:19** Yəx. 21:4; Yər. 8:23 □ **4:20** «qədırlım» ... «pərdırlım»... — Yerəmiya pəyoqəmbər həlkıngın əzablırını əzıngıki dəp həs kılıp, «həlkımmıng qədırlım» wə «həlkımmıng pərdırlı» deməy, bəlkı «qədırlım» wə «pərdırlım» toqırluq səzləydu.

22 — «Qünki Mening həlkim nadandur; ular Meni heq tonumioqan; ular əkli yok balilar, ular heq yorutulmioqan; rəzillikkə nisbətən ular danadur, əmma yaxhiliqqa nisbətən ular bilimsizdur».

23 — «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə kup-kuruk boldi; asmanlaroqimu qaridim, u nursiz qaldi; □ 24 taqlarəja qaridim, mana, ular zilziligə kəldi, barliq dənglər əxəddiy silkinip kətti. 25 Karap turuwərdim, wə mana, insan yok idi, asmandiki barliq uqar-qanatlarimu əzlrini daldioqə aldı. 26 Mən qaridim, mana, baq-etizlar qəl-bayawanoqə aylandı, barliq xəhərlər Pərwərdigar aldida, yəni uning kəttik qəzəzi aldida wəyran boldi. 27 Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Pütkül zemin wəyran bolidu; əmma Mən uni pütünləy yəkatmaymən. ■

28 Buning tūpəylidin pütkül yər yüzi matəm tutidu, yukirida asman qarilik bilən kaplinidu; qünki Mən xundaq səz kildim, Mən xundaq niyətkə kəlgənmən; Mən uningdin əkünəməymən, uningdin heq yanmaymən; 29 atliqlar wə okyaliklarning xawqun-sürəni bilən hər bir xəhərdikilər kəqip ketidu; ular qatqalliklarəja kirip məküwalidu, taxlar üstigə qikiwalidu; barliq xəhərlər taxlinip adəmzatsiz qalidu.

30 — Sən, i həlak boluquqi, nemə kilməqəisən? Gərqə sən pəreng kiyimləni kiygən bolsangmu, altun zibu-zinnətləni taqioqan bolsangmu, kəz-kaxliringni osma bilən pərdazliqan bolsangmu, özünqni yasioqining bikardur; sening axikliring seni kəmsitidu; ular jeningni izdəwatidu. □

31 Qünki mən toloqakqa qūxkən ayalningkidək bir awazni, tunji balini tuqkandikidək azabda boləjan Zion kizining awazini anglawatimən; u kəllirini sozup: «Halimoqə way! Bu qatillar tūpəylidin həlimdin kəttim!» dəp həsiriməktə. □

5

Yerusalem jazaqə layiq

1 *Pərwərdigar*: — Yerusalemning rəstə-koqilirida uyan-buyan aylinip yūgürünqlər, obdan kərup biliwəlinglər; məydanliridin izdəp kərünqlər; adalət bilən ix kəridioqan, wədisidə turuxka intilidioqan birlə adəmni tapsanglar, xunda mən bu *xəhərnə* kəqürimən!

2 Gərqə ular: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqkən bolsimu, ular yaloqandin səzləydu, *dedi*. □

□ 4:23 «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə kup-kuruk boldi; asmanlaroqimu qaridim, u nursiz qaldi...» — demisəkmə, bu ayəttiki wə təwəndiki ayəttiki iqlar Yərəmiya pəyoqəmbərgə Rohta kərsitilgən əlamət kərünüxtur. Bu kərünüx: (1) İsrail zemini Babilliklarning tajawuzluqı astida bolidioqan wəyranə həliti; wə (2) xuning bilən bir wəqəttə ahirki zamanlardiki həliti kərsitidu. Bu hələt Huda jəhənni yaratqinida yər-zeminning əwwəlki xəkilsiz, tərtipsiz həlitiqə ohxaydu. ■ 4:27 Yər. 5:10,18; 30:11; 46:28 □ 4:30 «özünqni yasioqining» — bəlkim Yəhuda yat əllərdin yər-yələk izdigəndə yaləqəlik kilənləni kərsitidu. □ 4:31 «tunji balini tuqkandikidək azabda boləjan Zion kizining awazini anglawatimən» — oqurmənlərnin esidə barki, «Zion» Yerusalem jaylaxqan taql bolup, «Zion» yəki «Zion kizi» degənnin əzi Yerusalem yəki İsrailni bildüridu. □ 5:2 «...birlə adəmni tapsanglar, xunda mən bu xəhərnə kəqürimən! (1-ayət)... Gərqə ular: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqkən bolsimu, ular yaloqandin səzləydu, dedi» — keyin, Yərəmiya birməqə xundaq ədil, sadik adəmlər (məsilən, Baruk, Ahikam, Əbəd-Mələk) bilən tonuxqan. Ləkin Pərwərdigar uningə bu səzləni kiləqanda u muxundaqləni tapalmioqan.

Yərəmiya söz kılıdu

3 — I Pərwərdigar, közüng adalət-bitərəplikni izdəp yürüdü əməsmü? Sən bularni urdung, ləkin ular azablanmaydu; Sən ularni nabut kılıp tügəxtürdüng, ləkin ular tərbiyə qobul kılıxni rət kılıp kəldi; ular yüzlrini taxtin kəttik kildi, ular yolidin yenixni rət kılıdu» ■ 4 — mən: «Xübhəsizki, bundak kıləjanlar pəkət namratlar, ular nadanlar; qünki ular Pərwərdigarning yolini, Hudasing həküm-kərsətmilirini bilməydu» — dedim. ■ 5 — «Mən mətiwərlərnəng yenioqa berip ularoqa səzləymən; qünki ular Pərwərdigarning yolini, Hudasing həküm-kərsətmilirini bilidu». Birak ularmu boyunturuqni üzül-kesil buzup, rixtilirini üzüp taxlıoqan.

Pərwərdigar jawab beridu

6 — Xunga ormandin qıkkan bir xir ularni öltürüdü, bayawandin qıkkan bir bərə ularni wəyran kılıdu; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu; xəhərlərdin qıkkan hərbi titma-titma kilinidu; qünki ularning asiylıqliri kəpiyip, wəpəsizlikliri awuydu. □ ■ 7 Mən zadi nemigə asasən seni kəqürimən? Senəng baliliring Məndin waz keqip, Huda əməslərgə kəsəm iqməktə; Mən həmmə həjətliridin qıkkan bolsammu, ləkin ular zinahorluq kılıp, pəhixilərnəng öyigə top-top bolup mengiwatidu. □ 8 Ular səmrigən ixkwaz ayoqlar, ular hərbi öz yekininəng ayalıoqa həwəs kılıp kixnəwatidu. ■

9 Bu ixlar tūpəylidin ularni jazalimay qoyamdim? — dəydu Pərwərdigar, — Məning jənim muxundak bir əldin kisas almay qoyamdu? ■

10 Uning üzüm qünəkliridin ötup, tallirini wəyran kilinglar; ləkin ularni pütünləy nabut kılmanglar; xahlirini kırıp taxlanglar, qünki ular Pərwərdigaroqa təwə əməstur; □ ■

11 qünki İsrail jəməti wə Yəhuda jəməti Manga mutlək wəpəsizlik kildi, — dəydu Pərwərdigar. ■

12 Ular: «U həqnəmə kılmaydu! Bizgə həq apət qüxməydu; nə kiliq nə kəhətqilikni kərməymiz!» — dəp Pərwərdigardin tenip kətti. 13 Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas; *Pərwərdigarning söz-kalami* ularda yoxtur; ularning səzli ri öz bexioqa yansun! □

14 Xunga Pərwərdigar, samawi koxunlarning Sərdari boləjan Huda manga mundak dəydu: — Bu həlkə muXu səzni kıləjini üqun, mana, Mən aozingə saləjan səzlimni ot, bu həlkəni otun kilingmənki, ot ularni kəydürüp taxlaydu. ■

■ 5:3 Yəx. 1:5; 9:12; Yər. 2:30 □ 5:6 «**ormandin qıkkan bir xir ..., bayawandin qıkkan bir bərə ...; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu**» — bu ayəttiki yirtkuq haywanlar kəqmə mənədə bolup düxmənəlni kərsitidu, əlwəttə. ■ 5:6 Yər. 4:7 □ 5:7 «**Mən həmmə həjətliridin qıkkan bolsammu, ləkin ular zinahorluq kılıp, pəhixilərnəng öyigə top-top bolup mengiwatidu**» — bu ayət bəlkim rohiy jəhəttiki wəpəsizlikni kərsitidu. Huda İsrailni «Məning ayalım» dəp ataydu (2:10, 3-babni kəring). 8-ayət jismani jəhəttiki zinahorluqnu kərsitidu. ■ 5:8 Əz. 22:11 ■ 5:9 Yər. 5:29; 9:9 □ 5:10 «**Uning üzüm qünəkliridin ötup, ... xahlirini kırıp taxlanglar, qünki ular Pərwərdigaroqa təwə əməstur**» — bu ayətnəng baxka birhil tərjimisi: «Uning sepillirioqa yamixip qıqip wəyranlıq kilinglar, ləkin ularni pütünləy nabut kiliwətmənglar; istihkamlirini elip taxlanglar, qünki ular Pərwərdigaroqa təwə əməstur». ■ 5:10 Yər. 4:27 ■ 5:11 Yər. 3:20 □ 5:13 «**Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas**» — ibranıy tilidə «roh» wə «kamal» bir sız bilən ipadilini. Xübhəsizki, «pəyoqəmbərlər» əzlrini «bizgə Hudaning Rohi tolduruləjan» dəydu, ləkin Huda ularni pəkət «xamaloqa tolduruləjan» dəydu. ■ 5:14 Yər. 1:9-10

15 — Mana, Mən yiraktın bir əlni elip kelimən, i Israil jəməti, — dəydu Pərwərdigar, — Ü küqlük bir əl, kədimiy bir əl, tilini sən bilməydiöjan wə gəplirini sən heq qüxənməydiöjan bir əl bolidu; ■ 16 ularning okdəni yoojan eqilöjan bir gerdur; ularning həmmisi batur palwanlardur. 17 Ular həsulıngni wə neningni yəp ketidu, oqul-kizliringni yəp ketidu, kala-koy padiliringni yəp ketidu, üzüm talliringni wə ənjur dərəhliringni yəp ketidu; ular sən tayanöjan mustəhkəm xəhərliringni kıliq bilən wəyran kildu.■

18 Həlbuki, — dəydu Pərwərdigar, — xu künlərdimu siləni pütünləy tığəxtürməymən. ■ 19 Xu qaşda *həlking*: «Pərwərdigar Hudayimiz nemixka muxu ixlarning həmmisini beximizöja qüxürgən?» — dəp sorisa, əmdi sən *Yərəmiya* ularöja: «Silər Məndin yüz örüp, öz zəmininglarda yat ilahlarıning kullukida bolöjininglərdək, silər öz wətininglar bolmiojan bir zəmində yat bolöjanlarıning kullukida bolisilər» — degin.□ ■

20 — Yaqupning jəmətində xuni jakarlıöjinki wə Yəhuda arisida xuni elan kılöjinki, 21 «Buni anglanglar, i nadan wə əkli yok, kəzi turup kərməydiöjan, kılıki turup anglımaydiöjan bir həlk: — ■ 22 Məndin kərkəmsilər? — dəydu Pərwərdigar, — Dengiz süyi üqün səhılıni mənggülik qəklimə kılıp, «Bu yərdin ötmə» dəp bekitkən Mening aldimda təwriməmsilər? Mana, dolqunliri erkəxligingi bilən ular səhil üstidin heq qəlibə kilmaydu; xawqunlıöjini bilən bu qəktin hərgiz həlkıp ötəlməydu.■

23 Ləkin bu həlkning jaħil wə asiylik kəngli bardur; ular yoldin qikıp öz beximqilik kılıp kətti. 24 Ular kənglidə: «Öz waqtida yamoqurlarını, yəni awwalki həm keyinki yamoqurlarını Bərgüci, bizgə həsul pəslini bekitip aman-esən Saklıöjuqi Pərwərdigar Hudayimizdin əyminəyli» degənni heq deməydu. □ ■ 25 Siləning kəbihlikliringlar muxu ixlarni silərgə nesip kilmiojan; siləning gunahlıringlar silərdin bərikətni məhrum kılöjan.

26 Qünki həlkim arisida rəzillər bardur; ular pistirmida yatқан kiltəqılardək pəylap yüridu; ular tuzak selip, adəmləni tutuwalidu.

27 Tutқан kuxlaröja tolojan kəpəstək, ularning öyliri əldəmqiliktin erixkən mallar bilən tolojan; ular xu yol bilən büyük həm bay bolup kətti. 28 Ular səmrip, parkirap kətti; bərhək, ular rəzil ixlarni kılıxka məhir bolup kətti; ular öz mənpəətini kəzləp həkləning dəwasini, yetim-yesirləning dəwasini sorimaydu; namratlarıning həkükini koşdaydiöjan həkümni ular qikərmaydu.□ ■

29 Bu ixlər tüpəylidin ularni jazalimay koyamdim?! — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundək bir əldin kisas əlməy koyamdu?□ ■

■ 5:15 Kən. 28:49; Yər. 1:15; 6:22 ■ 5:17 Law. 26:16; Kən. 28:31,33 ■ 5:18 Yər. 4:27

□ 5:19 «yat bolöjanlarıning kullukida bolisilər» — «yat bolöjanlar» bəlkim ikki bislik səzlar bolüp, həm «yat butlar» həm «yat adəmlər»nimu kərsitidu. ■ 5:19 Yər. 16:10 ■ 5:21 Yəx. 6:9 ■ 5:22 Ayup 38:10, 11; Zəb. 33:7-8; 104:9 □ 5:24 «awwalki yamoqur»...«keyinki yamoqur»...

— «awwalki yamoqur» adətə 11-ayda yeqıp, tuprakni yumxitidu, yəni həydəp uruk selixka təyyarlinidu. «keyinki yamoqur» bolsa Pələstində 3- yaki 4-ayda yəqıdu, ətiyazlik ziraətləni pixurux rolını oynaydu. Bu yamoqurlar bolmisa heq həsul bolmaydu. «bizgə həsul pəslini bekitip aman-esən saklıöjuqi» — ibraniy tilida «bizgə həsul pəslidiki həptiləni saklıöjuqi...».

■ 5:24 Kən. 11:14 □ 5:28 «ular öz mənpəətini kəzləp həkləning dəwasini, yetim-yesirləning dəwasini sorimaydu...» — baxka birħil tərijimisi bolsa: «ular həkləning dəwasini, hətta yetim-yesirləning dəwasini soriöjini bilən hərgiz uni adil sorimaydu».

■ 5:28 Kən. 32:15; Yəx. 1:23; Zək. 7:10 □ 5:29 «jazalimay koyamdim» — ibraniy tilida «yoklimamdim?!».

■ 5:29 Yər. 5:9; 9:9

³⁰ Zeminda intayin qorqunqluk wə yirginqlik bir ix sadir kilinoqanki —
³¹ Pəyoəmbərlər yaloqan-sahta bexarətlərnı bərməktə; kaħınlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip hokümranlık kilməktə; Mening həlkimmu bu ixlarnı yaqturidu. Ləkin bularning aqıwıtıdə qandək kilisilər? □ ■

6

Yerusalemning halak boluxı toqruluk bexarət

¹ Jeninglarnı kütquzux üqün Yerusalem xəhıridin keqinglar, i Binyamin jəmətıdikilər! Təkoa yezıdıda kanay qelinglar! Bəyt-Hakkərmədı is signalını kətürünqlar! Qünki balayı'apət, yəni dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolıdu. □ ■

² Zion kızı, yəni nazinin saħıbjamalını, mən nabut kilimən. ³ Yerusalemə qaxrı qıkiwatkan pada baqquqılargu öz padilirini epkelidu; ular Yerusalemni qorxawə qəlip qədirlirini tikidu; ularning həmmisi əzi igilıgən jayda pada baqıdu. □

⁴ Ular: «Uningə qaxrı jənggə təyyarlınıqlar! Turunqlar, qux waqtıdin paydılınıp hujum kilaylı!», «Apla! Kün patay dəp qaıtu, kəqtiki sayılər uzırawatıdu!» — *dəydu, andin:* □ ⁵ «Xunga, keqıqə hujum kılıp qıqaylı, uning mustəhkəm ordilirini yoqıtaylı!» — *dəydu.* □

⁶ — Qünki samawı qoxunlarning Sərdarı boləqan Pərwərdıqar ularə qə mundək dəydu: — Dərhəlnərnı kesip, ular bılən Yerusalem ətrapıda dəng-potaylərnı yasanglar; qünki u jazalanmısa bolmaydıəqan xəhərdur; uningda barlık iqlar zulum-zomıgərliktur. ⁷ Kuduk öz sulirini urəqutup qıqarəndək, umu rəzıllıklirini urəqutup qıqarməktə; uningdin zultət-zorawanlık wə həlakət sadalırı anglanməktə; mening kəz aldımıda həmıxə aqrıq-kesəllər həm yarılanəqanlar pəyda bolməktə. □ ⁸ I

□ **5:31 «kaħınlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip hokümranlık kilməktə...»** — baxqa birhil tərjımsı: «kaħınlarnı ularning wasıtısı bılən (dəmək, pəyoəmbərlərnıng yaloqan bexarətliridin paydılınıp) hokümranlık kilməktə». Ləkin «Yerəmiya» dəqən kitabta bundək iqlar yəne tılə qə elınmaydu, xunga tərjımmız bəlkim toqrıdur. ■ **5:31** Yər. 14:18; 23:25, 26; Əz. 13:6 □

□ **6:1 «Jeninglarnı kütquzux üqün Yerusalem xəhıridin keqinglar... dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolıdu»** — 4-bab, 6-ayətnımu kərıp selıxturung. Xu yərdə həlkqə, «Yerusalemə keqıp kiringlar» deyılən. Bıraq həzır Yerusalemning əzi həlak bolıdu. ■ **6:1** Yər. 1:13,14 □

□ **6:3 «Yerusalemə qaxrı qıkiwatkan pada baqquqılargu öz padilirini epkelidu; ular Yerusalemni qorxawə qəlip qədirlirini tikidu; .. Həmmisi əzi igilıgən jayda pada baqıdu»** — 4-ayətkə qarıəqanda bu ayəttiki «pada baqquqılrı» wə ularning «padiliri» yat əllərnıng padıxahlırı həm hokümdarlırı wə ularning qoxunlırını kərsıtıdu. Bu həjwiy, kınayılık gəp bolıdu; qünki yukırıda (məsilən 2:8də) Yerəmiya İsrailnıng baqquqı boləqan padıxahlırlını «öz padiliri»ni baqmaslıkı tıpəylidin ayıbləydu. Bıraq muxu yərdə Hudanı tonumaydıəqan «yat əl padıxahlırı» əz «padiliri» boləqan həlkı üqün yol kərsıtıp ularnı baqıdu. □ **6:4 «Ular: «Uningə qaxrı jənggə təyyarlınıqlar! ....» — dəydu»** — «Ular» — Əllərnıng «pada baqquqılrı».

□ **6:5 «(Ular): «... Turunqlar, qux waqtıdin paydılınıp hujum kilaylı!», «Apla! Kün patay dəp qaıtu, kəqtiki sayılər uzırawatıdu!» — dəydu (4-ayət), andin: Xunga, keqıqə hujum kılıp qıqaylı... » — dəydu** — 4- həm 5-ayəttiki bexarət xuni təkıtlıməqkiki, dıxmənlər kəlgəndə bögüni bolmısa ətısı hujum kılıdu, Yəhuda üstıdin əqəlibə kılımay kətməydu; yəne kelip, ular hujumını baxlıəqanda, Yəhudadıkılər dıxmənnı keqə-kündüz hujum kılıp qəlxı mummın, dəp heq dəm alalmaydu. □ **6:7 «Kuduk öz sulirini urəqutup qıqarəndək, umu rəzıllıklirini urəqutup qıqarməktə»** — baxqa birhil tərjımsı: «kuduk eqın sunı saqlıəqandək, u rəzıllıklirini saqlıməktə».

Yerusalem, təlim-tərbiyə qəbul qıl; bolmisa jenim səndin waz keqıdu, — bolmisa, Mən seni harabilik, adəmzatsız bir zemin kıliwetimən.

⁹ Samawı qoxunlarınq Sərdarı bolqan Pərwərdigar manga mundak dəydu: — Ular üzüm telini pasangdıoquqılardək İsrailning qaldısını pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə bir qetım qolungni ötküzgin! □ ■

¹⁰ *Mən*: — Mən hazır kimgə söz kılıp aqahlandıruray? Ulardın angliqıudək zadı kim bar? Mana, ularning qulaqlırı sünnət kılinmioqan, ular heq angliyalmaydu. Mana, Pərwərdigarning sözi ularoqa eoqır kelıdu; ularoqa heq huxyakmaydu, — *dedim*. □ ■

¹¹ — Qəlbim Pərwərdigarning oşəzəp otliri bilən tolup taxtı; uni iqımgə sıoqduruxtı halsırıp kəttim; uni koqidiki balılar, yigıtlərnıng məxrəp sorunlırioqa tökkəysən. Ər-ayallar, qerılar həm yaxanoqanlarmu bunıngdın mustəsna bolmısın! □

¹² — Ularning öyliri, etizliri ayallırı bilən billə özgilərgə tapxurulıdu; qünki Mən kolumnı zemındikilərgə sozımən, — dəydu Pərwərdigar. ■

¹³ — Qünki əng kıqıkidın qoşqıoıqə ularning həmmisi aqkəzlükkə berilgən; pəyoşəmbərdın kaşınioıqə həmmisi ohxaxla aldamqılık kılıdu; ■ ¹⁴ ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlkımmıng kızınıng yarısını susluq bilən qol uqıda qala tengip koydı. Ləkin aman-esənlik yoktur! ■ ¹⁵ Ular yirginqlık ixlarnı sadır kıloınidin hijil boldımu? — Yak, ular heq hijil bolmıdı, hətta kızirixnimu ular heq bilməydu. Xunga ular yikilip əlgənlər iqıdə yikilip əlıdu; ularnı jazalaxqa kəlginımdə ular putlixip ketıdu, — dəydu Pərwərdigar. □

¹⁶ Xunga Pərwərdigar *Əz həlkıgə* mundak dəydu: — Silər tət aqa yolda turuwatısılər; xunga yolunglarnı obdan kərüp koyunglar, kədimki, yaxlıkqa elıp baroqan yollarnı sorap, ularda mēnginglar; xundak kıloqanda jeninglar obdan aram tapıdu. Ləkin ular: «Biz xularda mangmaymız!» — dəydu. ■

¹⁷ *Mən*: Silərgə «Kanayning aqah sadasioqa kulak selinglar!» dəydioqan aqah bərgüqi kəzətqılərnı tiklidim; ləkin silər: «Kulak salmaymız» dedinglar.

¹⁸ Xunga i əllər, anglanglar; guwahqılar bolup ular arisida bolıdioqan ixlarnı bilip koyunglar! □ ¹⁹ Angla, i yər-zemin! Qara, Mən bu həlkning bexioqa külpət, yəni ularning oy-hiyallirining aqıwıtını qıxürimən; qünki

□ 6:9 «Ular üzüm telini pasangdıoquqılardək İsrailning qaldısını pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə bir qetım qolungni ötküzgin!» — bu sırlık jumlingın mənisi bəlkim, Yerəmiya pəyoşəmbər Hudaning səzlırining wasıtisi bilən, kelıdioqan düxmənlərnıng heqnerşə qaldurmaydıoqan bulang-talanglıridın *İlgiri* İsrailning «qaldısı»dın tehi bəzi kixılərnı qıtquzuxımu mumkin, degənlik. ■ 6:9 Yəx. 24:13 □ 6:10 «*Mən*: — Mən hazır kimgə söz kılıp aqahlandıruray?... ularoqa heq huxyakmaydu, — *dedim*» — «Mən» (səzlıgüqi) wə «*dedim*» degən səzlər əslidiki tekıstə yok, oqırmənlərgə tekıstni qüxinixlik bolsun dəp kırgüzduk. Qünki bizningqə eytıloqan gəp pəyoşəmbərnıng əzınıngı idi. ■ 6:10 Yər. 7:26 □ 6:11 «*Qəlbim Pərwərdigarning oşəzəp otliri bilən tolup taxtı*» — xübhışızki, Yerəmiya pəyoşəmbər əzi toqruluk səzləwatıdu. U Pərwərdigarning həlkıgə qarətqan oşəzıpıgə əzını bir kılip, Pərwərdigardın oşəzıpını ularoqa təküxnı tiləydu. ■ 6:12 Qan. 28:30 ■ 6:13 Yəx. 56:11; Yər. 8:10 ■ 6:14 Yər. 8:11; Əz. 13:10 □ 6:15 «*jazalaxqa kəlginımdə*» — ıbranıy tilıdä «yoklıqınımdä» deyılıdu. «Yerəmiya»diki «(yeni)oqa kelip... jazalax» degən söz adətə ıbranıy tilıdä «yoklax» degən birlä söz bilən ipadılinıdu. ■ 6:16 Mat. 11:29 □ 6:18 «*Xunga i əllər, anglanglar*» — «əllər», Yəhudıy əməs əllər. «Guwahqılar bolup...» baxqa birhil tərjimisi: «Əy, jamaət(qilik),...».

ular sozlimingə kulak salmioqan; Mening Təwrat-kanunumni bolsa, ular qətkə kəkkən.

²⁰ — Əmdi zadi nemə məksəttə Xebadin çiqқан huxbuy, yirak yurttin elip kelingən egir Manga sunulidu? Kəydürmə qurbanlıqliringlar qobul kilarliq əməs, silərning «təxəkkür qurnanliq»liringlar Meni hursən kilmaydu.■

²¹ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən bu həlk aldoqə putlikaxanglarni salimən; xuning bilən həm atilar həm oqullar bilə putlixidu; qoxnilar wə dostlar ohxaxla nabut bolidu. ²² Pərwərdigar mundak dəydu: — Qara, ximaliy zemindin bir həlk kelidu, yər yüzining əng kəriliridin uluq bir əl qozqilidu; ■ ²³ ular oqya wə kiliq bilən kərollinidu; ular zalim, heq rəhim kilmaydu; ularning awazi dengiz dolkunidək xawqunlaydu; ular atlaroqə minidu, jənggiwar adəmlərdək səp-səp bolup turidu; ular sanga qarxi jəng kiliqka kelidu, i Zion kizi!

²⁴ «Biz ular toqruluk həwər angliduk; qolimiz boxixip kətti; oqəxlik, toloqakta qaloqan ayaldək azab bizni tutti» — *dedim*.■

²⁵ «Dalaqə qikmanglar, yollar bilən mangmanglar, qünki duxməning kiliqi bar, tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu. ²⁶ I həlkimning kizi, sən özənggə bəz kiyim kiyiwal, küllər iqidə eqinap yat; özəngning bir tal oqlungdin juda boləndək kattik yiolap matəm tut; qünki bulang-talang kילוquci bizgə qarap tuyuksiz kelidu».□ ■

²⁷ *Pərwərdigar manga*: — Mən seni roda sinioquci kilip tiklidim, həlkim bolsa huddi təkxürulidioqan rodidək bolidu; seni ularning yollirini kəzitip sinaxka tiklidim, — *dedi*.

²⁸ — Ularning hərbiəri asiynig asiysi, ular təhmət qaplap uyan-buyan qatrap yürməktə; ular mis wə təmürning əzidur, həmmisi qirip kətkəndur; □ ■ ²⁹ təmürqining kərükimu kəyüp kətti, qoquxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlox bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi. □ ³⁰ Ular «daxkal kümüx» dəp atilidu; qünki Pərwərdigar ularni rət kildi.■

7

Bihudə diniy murasimlar

1 Pərwərdigardin Yeremiyaqə mundak bir səz kəldi: —

■ **6:20** Yəx. 1:11; 66:3; Am. 5:21; Mik. 6:6-8 ■ **6:22** Yər. 50:41,42,43 ■ **6:24** Yər. 4:31; 49:24; 50:43 □ **6:26** «**özənggə bəz kiyim kiyiwal...**» — bəz kiyim kiyix, küllər iqidə olturux yaki yetix kattik matəm tutuxni yaki towa kilixni bildüridu. ■ **6:26** Yər. 4:8 □ **6:28** «**ular mis wə təmürning əzidur**» — həlkim həlkning tax kəngüllüklirini həm xuning bilən bir wəqitta ularning «qirip kətkənligi»ning mumkinqilirini kərsitidu. Nemila bolmisen ular tawlioquci izdigən altun-kümüx əməs. ■ **6:28** Əz. 22:18 □ **6:29** «**təmürqining kərükimu kəyüp kətti, qoquxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlox bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi**» — bu ayəttiki səzlər Yeremiya pəyojəmbərnig Pərwərdigar Əzigə tapilioqan wəzipini orunlioqandin keyin, Pərwərdigarqə bərgən jawabi bolsa kərək (28-ayətni kəring). Kümüxni tawlioqanda, tawlioquci qoxқан qoquxun bilən kümüxning daxkili birlixidu andin qoquxun wə kümüxning daxkilingin kəyüp tügixi bilən kümüx tawlinidu. Ləkin Israil intayin naqar kümüxtək bolup, həlkning «daxkal»i tolimu kəp boləraqqa, tawlox jəryani bikarqə kətti. «Qoquxun ixtililip tügəp boldi», hətta «kümüxqining otni püwlyədioqan kərüki»mu kəyüp kətti. ■ **6:30** Yəx. 1:22

² Pərwərdigarning öyidiki dərwarzida turup muxu sözni jakarlap: «Pərwərdigarning sözini anglanglar, i Pərwərdigarəja ibadət kilix üqün muxu dərwarzilardin kiriwtarkan barlık Yəhūdalar!» — degin. ³ — «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudaasi mundak dəydu: — Yolliringlar həm kilmixliringlarni tüzitinger; xundak boləjanda Mən silərni muxu yərdə muqim turəuzimən.

■ ⁴ «Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» dəp aldəmqi səzlərgə tayinip kətmənglar. □ ⁵ Əgər silər həkikətən yolliring həm kilmixliringlarni tüzətsənglar, — əgər kixilər wə qoxnanglar arisida adalət yürgüzsənglar, ■ ⁶ — əgər silər musapir, yetim-yesir həm tul hotunlarni bozək kilixtin, muxu yərdə gunahsiz qanlarni təküxtin, — xundakla əzünglarəja ziyan yətküzüp, baxka ilahlarəja əgixip ketixtin kol üzsənglar, — ■ ⁷ xundak kilöjninglarda Mən silərni muxu yərdə, yəni Mən ata-bowiliringlarəja kədimdin tartip mənggügiqə təkdim kiləjan bu zeminda muqim turidəjan kilimən.

⁸ Ləkin mana, silər həqkəndak payda yətküzməydiəjan aldəmqi səzlərgə tayinip kətkənsilər. ⁹ Əmdi nemə degülük?! Oqrılık, qatillik, zinahorluk kilip, sahta kəsəm iqip, Baaləja isrik yekip wə silər həq tonumioəjan yat ilahlarəja əgixip, □ ¹⁰ andin Mening namimda ataləjan muxu eygə kirip Mening aldımında turup: «Biz kütquzuləjan!» dəmsilər?! Muxu lənətlük ixlarda turuwerix üqün kütquzuləjanmusilər?! ¹¹ Mening namimda ataləjan muxu ey silərning nəziringlarda buləngqilarning uwisumu?! Mana, Mən Əzüm bu ixlarni kərgənmən, — dəydu Pərwərdigar. ■

¹² Xunga, Mən əslidə Əz namimda turaləju kiləjan Xiloh dəgən jayəja berip, həlkim Israilning rəzilliki tüpəylidin uni nemə kiliwətkənlikimni kərip bəkinglar! □ ■ ¹³ Əmdi həzir, silər muxundak kilmixlarni sadir kilöjninglar tüpəylidin, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup səz kilip kəldim, ləkin silər həq kulək salmidinglar; Mən silərni qakirdim, ləkin silər Manga jawab bərmidinglar — □ ■ ¹⁴ əmdi Mən Xilohdiki əyni kəndak kiləjan bolsam, silər tayanəjan, xundakla namim qoyuləjan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlarəja təkdim kiləjan bu zeminnimu xundak kilimən; □ ¹⁵ Mən silərning barlık kərinəxliringlar, yəni Əfraimning barlık nəslini həydiwətkinimdək

■ **7:3** Yər. 7:3; 18:11; 26:13 □ **7:4** «Pərwərdigarning ibadəthanisi, Pərwərdigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» — xübhəsiszki, Israilar Hudaning ibadəthanisini birhil «tiltumar»dək, «Huda bizgə Əz ibadəthanisini tapxuroəjanin keyin, nemə yamanlık kiliximizdin kət'iyənəzər həqkim bizgə təgməydu» — degəndək oyliəjanidi. ■ **7:5** Yər. 5:28 ■ **7:6** Yəx. 10:1, 2; 59:7 □ **7:9** «Baaləja isrik yekip...» — «Baal» dəgən intayin yirginlik birhil but. ■ **7:11** Mat. 21:13; Mar. 11:17; Luqa 19:46 □ **7:12** «Mən əslidə Əz namimda turaləju kiləjan Xiloh dəgən jayəja berip, ... uni nemə kiliwətkənlikimni kərip bəkinglar!» — Israil Kanaəjanəja (Pələstingə) kirgəndin keyin, Musa pəyoəmbərnəning yetəkqilikidə yasaləjan «mukəddəs qədir» awwal Xiloh dəgən jayəja tikləngən. «1Sam.» 4-babni kəring. ■ **7:12** 1Sam. 4:11; Zəb. 78:60 □ **7:13** «Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup səz kilip kəldim» — Hudaning «tang səhərdə ornumdin turup...» dəgən səzliri bəlkim Uning ixtin heli awwal, əstayidillik bilən ix kəridəjanlikini kərsitidu; bəzi waqitlarda Uning kayta-kayta, izqil həlda məlum bir ixni kəridəjanlikini kərsitidu. ■ **7:13** 2Tar. 36:15; Pənd. 1:24; Yəx. 65:12; 66:4; Yər. 7:21-28 □ **7:14** «Mən Xilohdiki əyni kəndak kiləjan bolsam, silər tayanəjan, xundakla namim qoyuləjan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlarəja təkdim kiləjan bu zeminnimu xundak kilimən» — Huda duxmənlərnəning wastisi bilən Xiloh dəgən jaydiki mukəddəs qədirini Əz xan-xəripidin juda kiləjan wə xundakla Israilni məəşlup kiləjan («1Sam.» 4-bab, «Zəb.», 78:40ni kəring).

silərnimu közümdin yirək həydəymən.

¹⁶ Əmdi sən, *Yerəmiya*, bu həlk üçün dua kılma, ular üçün nalə-pəryad kətürmə yaki tilək tilimə, Mening aldında turup ularning *gunahlarını* heq tilimə, çünki Mən sanga kulak salmaymən. ■ ¹⁷ Ularning Yəhuda xəhərliridə wə Yerusalem koqilirida nemə kılolanlarını körüwatmäsən?

¹⁸ Balılar otun teridu, atılar ot qalaydu, ayallar kəstən Meni rənjitixkə «Asmanning Hanixi» üçün poxkallarni selixkə hemirni yuquridu, xuningdək yat ilahlaroşa «xarab hədiyə»lərni kuyidu. □ ■ ¹⁹ Azablinip qəzəplindioşini Mənmü? — dəydu Pərwərdigar; — Öz yüzlirigə xərm qaplar, azablinidioşini əzliri əməsmü? ²⁰ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mening oşəzipim wə kəhrim muxu jayoşa təkülidu; insan üstigə, həywan üstigə, daladiki dərəhlər üstigə, tupraktiki mewilər üstigə təkülidu; u həmmi köydüridu, uni heq eqürəlməydu.

²¹ Samawi koxunların Sədari boləşən Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Beriweringlar, köydürmə kurbanlikliringlarni baxkə kurbanliklaroşa qoxup qoyunglar, barlik gəxlirini yəwelinglar! □ ■ ²² Çünki Mən ularni Misir zeminidin kutkuzup qıkarəşən künidə ata-bowiliringlaroşa «köydürmə kurbanlik»lar yaki baxkə kurbanliklar toşrisida gəp kılmişən wə yaki əmr bərmigənənim; ²³ bəlkə Mən ularoşa mundak əmr kılıp: «Awazimoşa kulak selinglar, xundak kılıp Mən silərnin Hudaşing bolimən, silər Mening həlkim bolisilər; Mən əzünglaroşa yaxlilik bolsun dəp buyruşən barlik yolda menginglar» — dəp buyruşənənim. ■ ²⁴ Ləkin ular heq anglimioşən, Manga heq kulak salmişən, bəlkə öz rəzil kənglidiki jahillik bilən öz hiyal-həxişlirioşa əgixip mengiwərgən; ular aldioşa əməs, bəlkə kəynigə mangoşən. □ ■

²⁵ Ata-bowiliringlar Misir zeminidin qıkkəndin tartip bügünki küngə kədər Mən kullirim boləşən pəyqəmbərlərni yeninglaroşa əwətip kəldim; Mən hər küni tang səhərdə ornumdin turup ularni əwətip kəldim. ²⁶ Ləkin həlkim anglimioşən, heq kulak salmişən; ular boynini kattik kıləşən; rəzilliktə ata-bowiliridin exip kətkən. ■ ²⁷ Sən bu sözlərni ularoşa eytsən; ləkin ular sanga kulak salmaydu; sən ularni *towa kılıxkə* qakirisən, ləkin ular jawab bərməydu.

²⁸ — Sən ularoşa: — «Pərwərdigar Hudaşing awazini anglimioşən wə heq tüzitixni qobul kılmişən həlk dəl muxu!» — dəysən. Ulardın həkikət-wapalik yokap kətti; bu ularning eqizidinu müzülüp kətti. ■

Huda yəna Yəhudaşa səz kılıdu

²⁹ Qeqingni qüxürüp uni taxliwət; yukiri jaylarda bir mərsiyə okuşin; çünki Pərwərdigar Öz oşəzipini qüxürməqci boləşən bu dəwrni rət

■ **7:16** Mis. 32:10; Yər. 11:14; 14:11 □ **7:18** «Asmanning Hanixi» — demisəkmü, «Asmanning Hanixi» birhil ayal but idi. ■ **7:18** Yəx. 65:11; Yər. 8:2; 19:13; 44:19; Yər. 44:19 □ **7:21** «Beriweringlar, köydürmə kurbanlikliringlarni baxkə kurbanliklaroşa qoxup qoyunglar, barlik gəxlirini yəwelinglar!» — oqurmənlər bəlkim biliduki, «köydürmə kurbanlik»larning barlik gəxliri «Hudaşa pütünləy ibadət süpitidə atalsun» dəp qurbangəş üstidə köydürülətti.

Muxu yərdə Mukəddəs Rəh Yərəmiya arkilik: «Kurbanlikliringlarning həmmisi əhmiyətsiz, xunga «köydürmə kurbanlik»larning gəxlirini köydürsənglarmu, yesənglarmu, Manga bəribir» dəp İsrailoşa həjwi, kinayilik gəp kılıdu. ■ **7:21** Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21 ■ **7:23** Mis. 19:5; Law. 26:12; Qan. 6:3 □ **7:24** «ular aldioşa əməs, bəlkə kəynigə mangoşən» — baxkə birhil təjmis: «ular Manga yüz aldini kılmay, bəlkə Manga kəynini kıləşən». ■ **7:24** Yər. 2:27; 3:17; 16:12; 32:33 ■ **7:26** Nəş. 9:17,29; Yər. 17:23; 19:15 ■ **7:28** Yər. 5:1-3

kilip, uringdin waz kaçti. ■ ³⁰ Qünki Yəhudadikilər köz aldimda rəzillik kiloqan, — dəydu Pərwərdigar, — ular Mening namimda ataloqan oygə yirginqlik nərsilərnəni əkirip uni buloqoqan; ³¹ wə öz oqul-kizlirini otta qurbanlik kilip köydürux üqün «Hinnomning oqli»ning jiloqisidiki Tofətning yukiridiki jaylarni kuroqan; bundak ixni Mən heq buyrumioqanmən, u oyumoqa heq kirip bakmioqandur. □ ■ ³² Xunga, mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Tofət» yaki «Ibn-Hinnomning jiloqisi» əmdi heq tiloqa elinmaydu, bəlki «Kətl jiloqisi» deyilidu; qünki ular Tofəttə jəsətlərnəni yər qalmioquqə kəmidu. ³³ Bu həlkning jəsətlirini asmandiki uqar-kanatlarınəng wə zemindiki janiwarlarınəng taami bolidu; ularni ölüklərdin qorkutup həydəydiqan heqkim bolmaydu. ■ ³⁴ Mən Yəhuda xəhərliridin həm Yerusalemlə xəhərliridin oyun-tamaxining sadasini, xad-huramlik sadasini wə toyi boluwatqan yigit-kizining awazini məhrum kilimən; qünki zemin wəyranə bolidu.■

8

¹ Xu qaçda, — dəydu Pərwərdigar, — ular Yəhudanəng padixahlırining ustihanlırini, ularning əmirliirining ustihanlırini, kahinlarınəng ustihanlırini, pəyoqəmbərlərnəng ustihanlırini wə Yerusalemda turoqanlarınəng ustihanlırini gərliridin elip qikiridu; ² xundak kilip ular bularni kuyax, ay wə asmanlardiki barlik jisimlar astida yayidu; qünki ular bularni səyqən, bularnəng kullukida boləqan, bularoqa əgəxkən, bularni izdigən, bularoqa qokunoqan; ularning jəsətlirini bir yərgə heq yioqilmaydu, heq kəməlməydu; ular zemin yuzidə oqut bolup yatidu. ■ ³ Mən bulardin qaloqanlırini həydidəng jaylarda, bu rəzil jəməttin barlik tirik qaloqanlar həyatning ornioqa mamatni tallaydu, — dəydu samawi qoxunlarınəng Sərdari boləqan Pərwərdigar.

Hudadin waz keqix həlakətni izdigənlik bilən barawər

⁴ Əmdi sən ularoqa mundak degin: Pərwərdigar mundak dəydu: — Adəmlər yikilsə qaytidin turmamdu? Birsə yoldin qikip kətsə qaytip kəlməmdu? ⁵ Nemixka Yerusalemdiki bu həlk həmixonə yoldin qikix bilənla yenimdin yiraqlap ketidu? Ular aldəmçilikni qing tutidu, yenimoqa kaytir kelixni rət kilidu. ⁶ Mən kəngül qoyup anglidim; lekin ular doruslukni səzliməydu; ularning rəzillikliridin: «Mən zadi nemilərnəni kilip koydum?!» dəp towa kilidioqan heqkim yok; at jənggə burulup etiloqandək hər birsi öz yoloqa burulup etilidu. ⁷ Həttə asmandiki ləyləkmu zizəgə bəkitilgən waqtilirini bilidu; pahtək, qarlioqə wə turnirlarmu kəçüp kelidioqan waqtilirini esidə tutidu; lekin Mening həlkim

■ **7:29** Ayup 1:20; Yəx. 15:2; Yər. 16:6 □ **7:31** «Tofət» — «Tofət» deqən sez ibraniy tilida «oqak» həm «uyat» deqənnimu bildiridu. U yənə «tükürük» deqən səznəng ahangioqumu ohxap ketidu. Bu yər «Hinnomning oqli (Ibn-Hinnom)ning jiloqisi»oqa jaylaxqan, Yerusalemlə xəhiringin jənuubi yəripidə idi. Həlk axu yərdə əhlətlərnəni wə napak nərsilərnəni taxlap köydürətti. Xuning bilən u intayin «haram», əng buləqanoqan jay dəp həsablandı. «Yükiri jaylar» — Israil wə Yəhuda uzundin beri təq qokkiliiri qatarlik jaylarda hərhil butlaroqa qokunup, həttə axu jaylarda «insan qurbanlik»larni kilip kəlgən. Demisəkmə, «insan qurbanlik» kilix Təwratta kət'iy mən'i kilinoqan. «Bundak bir ixni Mən heq buyrumioqanmən, heq oyumoqa kirip bakmioqandur». ■ **7:31** 2Pad. 23:10; Yər. 2:23; 19:5, 6 ■ **7:33** Qan. 28:26; Yər. 34:20 ■ **7:34** Yəx. 24:7; Yər. 16:9; 25:10; Əz. 26:13; Həx. 2:13 ■ **8:2** Yər. 7:18; 19:13

Mən Pərwərdigarning ularoşa bekitkənlimni heç bilməydu. ■ 8 Silər kandaqmu: «Biz danadurmiz, Pərwərdigarning Təwrat-kanuni bizdə bardur!» dəysilər? Mana, bərħək, əlima-keqürgüqilərnin yalojanqı qəlimi uni burmiliojan. □ 9 Danixmənələr hijil bolidu, ular yərgə qarap qaldı; mana, ular Pərwərdigarning səzini qətkə qakqandin keyin, ularda zadi nemə danalığ qalidu? 10 Xunga Mən ularning ayallirini baxqilaroşa, ularning etizlirini yengi igilirigə tapxurup berimən; qünki əng kiqikidin qongioiqə ularning həmmisi aqkəzlükkə berilgən; pəyojəmbərdin kahinoiqə həmmisi sahta ix kəridu. ■ 11 Ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlkimning qizining yarisini suslük bilən kəl uqida qala tengip koydi. Ləkin aman-esənlik yoxtur! 12 Ular yirginqlik ixlarni sadir kıləninidin hijil boldimu? — Yak, ular heç hijil bolmıdi, hətta kizirixnimu ular heç bilməydu. Xunga ular yikilip olgənlər iqidə yikilip əlidu; ularni jazalaxqa kəlginimdə ular putlixip ketidu, — dəydu Pərwərdigar. 13 Mən ularning həsulini elip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar; üzüm telida üzümlər, ənjür dərihidə ənjürlər heç qalmıdi; yopurmaqliri solixip kətti; Mən ularoşa nemə beoixliojan bolsam, əmdi xular ulardin ötküzüwelinidu. □ ■

Kelidiojan həlakət — Yərəmiya söz kılıdu

14 «Biz nemixqa muxu yərdə bikar olturuwerimiz? Yiojilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə kürəx kılıp tügixəyli! Qünki Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp, bizgə öt süyini bərdi; qünki biz Pərwərdigar aldida gunaħ sadir kılduk. □ ■ 15 Aman-tinqlikni ümid kılıp kütüp kəlduk, ləkin heç yaxilik bolmıdi; xipa waqtini küttuk, ləkin mana, wəhimə bastı! ■ 16 Duxmən atlırining hartıldaxliri Dan zeminidin tartip anglanmaqta; ayoqirlirining kixnəxliri pütkül zeminni kərkətip təwrətməktə. Ular zemin wə uningda turuwatqan həmmiini, xəhərnı wə uningda turuwatqanlarning həmmisini yökıtxqa kəlidu!» □ ■

17 — Mana, Mən aranglaroşa yılanlarnı, yəni heçkim şəhırlıyəlməydiəjan zəhərlık yılanlarnı əwətimən, ular silərnı qakıdu» — dəydu Pərwərdigar. □ ■

Pəyojəmbərnin nalə-pəryadi

■ 8:7 Yər. 5:4, 5 □ 8:8 «əlima-keqürgüqilərnin yalojanqı qəlimi uni burmiliojan» — «əlima-keqürgüqilər»ning roli bəlkim Təwrat-kanunni keqürüx wə uningə xərħ berix boluxı mümkün. «Basmihanılar» bolmiojaqqa Təwratni keqürüx intayin muħim hizmət, əlwəttə. Okurmənlər baxqa hil tərjimilirini uqritixı mümkün. ■ 8:10 Yəx. 56:11; Yər. 6:12,13,14,15 □ 8:13 «...Mən ularoşa nemə beoixliojan bolsam, əmdi xular ulardin ötküzüwelinidu» — okurmənlər baxqa hil tərjimilirini uqritixı mümkün. ■ 8:13 Yəx. 5:1-7; Mat. 21:19; Luqa 13:6-9 □ 8:14 «Yiojilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə kürəx kılıp tügixəyli» — yaki Yiojilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə sükt kıləyli!» ibranıy tilida «sükt kılıx» wə «tügəxmək» ohxax bir söz bilənla ipadilınidu. «Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp,...» — yaki «Pərwərdigar Hudayimiz bizni sükt kıldurup...». İbranıy tilida «sükt kılıx» wə «ölüx, tügəx» birlə söz (damam) bilən ipadilınidu. ■ 8:14 Yər. 4:5; 9:15; 23:15 ■ 8:15 Yər. 14:19 □ 8:16 «Dan zemini» — İsrail zeminin ximalıy qetidə idi; demək, duxmənlər allıqqaqan xu zeminqə yetip bolıdi. ■ 8:16 Yər. 4:15 □ 8:17 «Mən aranglaroşa yılanlarnı, yəni heçkim şəhırlıyəlməydiəjan zəhərlık yılanlarnı əwətimən, ular silərnı qakıdu» — bu yılanlar xühşısızki, keqmə mənıdə bolup duxmənlərnı kərsıtidu. ■ 8:17 Zəb. 58:4, 5

18 *Mən*: «Mening dərd-əlimim dawalıoşusiz! Yürikim zəyiplixip kətti!» — *dedim*. □

Pərwərdigarning mərsiyə səzliri

19 «Mana, həlqimning kızining intayin yirak yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! *Ular* — «Pərwərdigar Zionda əməsmu? Zionning padixahı u yərdə turmamdu?!» — *dəydu*.
«Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən oşəzəpləndüridu?!» □

Həlqning bolidioğan nalə-pəryadi

20 — «Orma waqti etüp kətti, yaz tügidi, lekin biz bolsak yənıla kütquzulmiduk!»

Pəyoşəmbərnin mərsiyəsi

21 «Həlqimning kızining sunuk yarisi tüpəylidin özüm sunukmən; matəm tutimən;
Dəkkə-dükkə meni besiwaldi, —□
22 Gileadta tutiya tepilmamdikən?
U yərdə tewip yokmikən?
Nemixka əmdi mening həlqimning kizioğa dawa tepilmaydu?!» □ ■

9

Dawami

□ **8:18** «Mening dərd-əlimim dawalıoşusiz! Yürikim zəyiplixip kətti!» — bu sözlər pəyoşəmbərnin mərsiyəsi boluxi kerək. «Mening dərd-əlimim dawalıoşusiz!» — baxka birhil tərijimisi: «I dərd-əlimimgə təsəlli bərguqi!». □ **8:19** ««Mana, həlqimning kızining intayin yirak yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! Ular — «Pərwərdigar Zionda əməsmu? Zionning padixahı u yərdə turmamdu?!» — *dəydu* — bu sözlər yaki Pərwərdigarningki boluxi kerək, bolmisa pəyoşəmbərnin ki bolidu. Keyin biz həlqning pəryadini anglaymiz: — (ular... dəydu). «*intayin yirak yurttin kətürülgən pəryadining sadasi!*» — yaki «zemindiki hər bir bulung-puqqaqliridin qikkan pəryadining sadasi!». «**Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən oşəzəpləndüridu?!**» — bu sözlər Pərwərdigarning pəyoşəmbərgə, xundakla ihlassiz həlqkə bərgən jawabidur. □ **8:21** «**Həlqimning kızining sunuk yarisi tüpəylidin özüm sunukmən; matəm tutimən; dəkkə-dükkə meni besiwaldi**» — oqurmənlərgə kaytidin təkrarlap ukturimizki, mawzularni (məsilən muxu yərdə «Pəyoşəmbərnin mərsiyəsi») əzimiz hərətlik oqurmənlərgə yardimi bolsun dəp qoxup kirgüzduk. Ular muşəddəs tekistning bir kısmi əməs. 8-babtiki 21-ayəttin 9-babtiki 2-ayətkiqə həmmisi yaloşuz Yərəmiya pəyoşəmbərnin mərsiyəsimu, yaki buning iqidə Pərwərdigarning səzliri barnu? Qandakla bolmisun, sözlər yaloşuz pəyoşəmbərnin səzliri bol-sun, bolmisun, xubhisizki pəyoşəmbərnin kayoşu-şəsrətlik səzliri ohxaxla Pərwərdigarningmu kayoşu-şəsrətlik səzlidur. □ **8:22** «**Gileadta tutiya tepilmamdikən?**» — Gilead rayonida hərhil xipalik dorilar həm usta tewiplarning dangki bar idi. Xunga bu söz pəyoşəmbərnin: «Jismaniy jəhəttə Pərwərdigar silər mening həlqimgə xundak rəhəmdillik kiliş, ətrəplik oylap, xipalik dorilarni wə danglik tewiplarni təminligən yərdə, Uning rohiş jəhəttimu silərninğ hərhil gunahiy kesəllirninglarni sakayitixka dora-amalliri mol əməsmu? — əmdi nemixka silər Uning yenoşa kəlməysilər?!» degəndək bir soali ohxaydu. Bu 22-ayət Pərwərdigarning Əzining səzliri boluximu mumkin. ■ **8:22** Yar. 37:25; Yar. 46:11; 51:8

¹ Ah, mening bexim suning bexi,
Közüm yaxning buliği bolsiidi!
Undaқта həlқimning kızi arisidiki օltürülgәнler үqün keqә-kündüz
yiołayttim!■

² Ah, mən үqün qel-bayawanda yoluqılar qüxkidək bir turaloqu bolsiidi!
Undaқта həlқimni taxlap, ulardin ayriloğan bolattim!
Qünki ularning həmmisi zinahorlar;
Munapıqlarning bir jamaitidir!□ ■

Pərwərdigarning səzining dawami

³ — Ular okyaqi ləxkərlər okyayini egildürgəndək tilini yaloğanqılıkқа egildürüxkə təyyariloğan; ular zeminda üstünlük qazanoğan, biraқ bu səmimiylük bilən boloğan əməs; ular rəzillik üstigə rəzillik kıloğan, Meni heq tonup bilmigən» — dəydu Pərwərdigar. □ ■ ⁴ — Hərbiringlar öz yekininglardin hezi bolunglar, kerindaxliringlaroға heq tayanmanglar; qünki hərbir kerindax pəқətlə aldioquci, halas, hərbir yekinliring bolsa təhməthorluqta yürməktə. ■ ⁵ Ular hərbi öz yekinlirioға aldamqilik kılmaқта, heqkim həқikətni səzliməydu; ular öz tilini yaloğan səzləxkə օğitidu, ular kəbihlikte օzlrini upritidu. ⁶ Ular jəbir-zulum üstigə jəbir-zulum kılmaқта, aldamqiliktin yənə bir aldamqilikқа օtməktə; ular Meni tonuxni rət kılıdu, — dəydu Pərwərdigar. □

⁷ Xunga samawi koxunlarning Sərdari boloğan Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən ularni eritip tawlap sinaymən; həlқimning kızining rəzillikigə Manga baxқа yol qalmidimu? ⁸ Yekning tili օjəl օkidur; u aldamqilikni səzləydu; hərbi օqiz səzidə yekini bilən tinq-amanlikni səzləydu, lekin kenglidə kiltak təyyarlaydu. ■ ⁹ Bu ixlar tüpəylidin ularni jazalimay koyamdim? — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundak bir əldin kısas almay koyamdu?■

Kelidioğan apət үqün Yərəmiya mərsiyə օkuydu

¹⁰ «Taoqlardiki yaylaқlar үqün yioға wə nalə-pəryad kətürimən,
Daladiki otlaklar үqün mərsiyə օkuymən;
Qünki ular kəyüp kəttiki, heqkim u yərdin օtməydu;
Kalilarning hərkirəxliri anglanmaydu;
Həm asmandiki uqar-qanatlar həm həywanatlarmu keqip,
Xu yərdin kətti!».

Pərwərdigar səzini dawam kılıdu

¹¹ — Mən Yerusalemnı harablaxқан top-top dəwə, qılberilərnıng bir turaloqusi kılımən;
Yəhuda xəhərlirini adəm turmaydioğan dərijidə wayranə kılımən.■

■ **9:1** Yəx. 22:4; Yər. 4:19 □ **9:2** «ularning həmmisi zinahorlar,...» — «zinahorlar» bəlkim rohiy jəhəttin eytilidu, ular Hudaoға wapasizlik kılıp butlaroға qoқunup kətti. ■ **9:2** Yər. 5:7, 8

□ **9:3** «ular zeminda üstünlük qazanoğan, biraқ bu səmimiylük bilən boloğan əməs...» — baxқа birhil tərijimi: «xu zeminda ular օjəlibə kıloğan, biraқ bu həқikətni tikləx үqün əməs...».

■ **9:3** Yəx. 59:4,13,15; Yər. 6:7 ■ **9:4** Yər. 6:28 □ **9:6** «ular kəbihlikte օzlrini upritidu (5-ayət)» — 5-ayətnıng ahırkı kısmi həm 6-ayətnıng bax kısmining baxқа birhil tərijimi: «Ular kəbihlik kılıp towani heq bilməydu. (6) sən (Yərəmiya) aldamqilik arisida turuwatisən; aldamqilikni tüpəylidin ular Meni tonuxni rət kılıdu...». ■ **9:8** Zəb. 12:2-4; 28:3; 120:3-4; Pənd. 30:14 ■ **9:9** Yər. 5:9,29 ■ **9:11** Yər. 10:22

12 — Kim bu ixlarni qüxinixkə danixmən bolidu?

Kim Pərwərdigarning aozidini söz elip bularni qüxəndürələydu?

Nemixkə zemin wəyranə, heqkim etmigüdək, köyüp qəl-bayawandək bolup kətti?

13 Pərwərdigar dəydu, — Qünki ular Mən ular aldiəyə koyəyan Təwrat-kanunni taxliwətkən, Mening awazimoəyə kulək salmioəyan wə uningda mangmioəyan,

14 Bəlki əz kəlbidiki jaħillikəyə əgəxkən, ata-bowiliri ularəyə əgətkəndək Baallarning kəynigə əgixip kətkən, □

15 Xunga samawi koxunlarning Sərdari boləyan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundək dəydu: — Mana, Mən bu həlkkəyə kəkrini yegüzimən, ularəyə ət süyini iquzümən, ■ 16 ularni ular yaki ata-bowiliri ilgiri heq tonumaydioəyan əllər arisioəyə tarkitimən; Mən ularni yoəkatkuəyə ularning kəynidini koəlxəkə kiliqni əwətimən. ■

17 Samawi koxunlarning Sərdari boləyan Pərwərdigar mundək dəydu: — Kəngül koyunglar, matəmqi ayallarni kelixkə qakiringlar, yioəlxəkə əng usta boləyan kiz-ayallarni qakirip kelixkə adəm əwətinglar! □

Yərəmiya Pərwərdigarning səzligəyə jawab beridu

18 — Bərhək, ular tez kəlsun, biz üqün zor yioəyə kətürsunki, bizning kəzlimizdinmu yaxlar taramlap təkülsun, qanakirimizdinmu yax tamqiliri əksun — 19 qünki Ziondin yioəyə awazi anglinip: — «Biz kəngilik bulang-talang kilindük! Kəngilik xərməndəyə bolduk! Ular turaloəqulirimizni ərühətti, biz zeminimizni taxliduk!» — deyilidu.

20 Pərwərdigarning səzini anglanglar, i ayallar,

Uning aozidiki səzgə kulək selinglar;

Kizinglarəyə yioəlxəni əgitinglar,

Hərbiringlar yekininglarəyə mərsiyəyə okutunglar;

21 Qünki əlüm bolsa derizilirimizdin yamixip kirgən,

Orda-istihkamlirimizəyə kirgən;

U balilarni koəqildin,

Yigitlərnəyə rəstə-məydanlardin yulup taxlioəyan.

22 *Yekinliringlarəyə* ukturup: «Pərwərdigar mundək dəydu: —

Bərhək, jəsətlər dalada tezəktək yikilidu;

Ular ormiqining oroiqining astioəyə yikiloəyan,

Lekin heqkim yioəmaydioəyan baxaktək yərgə qəqilidu!» — dənglar! ■

23 Pərwərdigar mundək dəydu: —

Dana kixi danaliki bilən, küqlük kixi küqlükliki bilən, bay baylikliri bilən pəhirlinip mahtanmisun; ■ 24 pəhirlinip mahtioəquki bolsa xuningdin, yəni Meni, yər yüzidə mehür-muhəbbət, adalət wə həkəqaniylikni yürügüzgüki Mən Pərwərdigarni tonup yətkənlikidin pəhirlinip mahtansun; qünki Mening hürsənlikim dəl muxu ixlardindir; — dəydu Pərwərdigar.

25 Mana, xundək künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən hətnə

□ 9:14 «(Yəhuda həlki) ...ata-bowiliri ularəyə əgətkəndək Baallarning kəynigəyə əgixip kətkən» — okurmənlərnəyə esidə barki, «Baal»lar intayin yirginlik bir hil butlar idi. ■ 9:15 Yər. 8:14; 23:15 ■ 9:16 Law. 26:33 □ 9:17 «kəngül koyunglar, matəmqi ayallarni kelixkə qakiringlar, yioəlxəkə əng usta boləyan kiz-ayallarni qakirip kelixkə adəm əwətinglar!» — kona zamanlarda bəzi bay adəmlər uruk-tuoəqanlirini dəpnə kilixta muxundək «yioəlxəkə məhür» ayallarni «kəypiyatni yaritix» üqün yallaytti (məsilən, Injil, «Mat.» 9:37ni kərüng). ■ 9:22 Yər. 7:33 ■ 9:23 1Kor. 1:31; 2Kor. 10:17

kilmiyoqanlarni hətne kilinoqanlar bilən billə jazalaymən; ²⁶ yəni Misir, Yəhuda, Edom, Ammoniylar wə Moabiylar, jümlidin qəl-bayawanda turuwatqan, qəqə qaqlirini quxürüwətkən əllərnə jazalaymən; qünki bu əllərnə həmmisi hətnisizdur; Israilning barlıq jəmətimu kənglidə hətnisizdur. □ ■

10

Butlar əməs, Pərwərdigarla ibadətə layıqtur

¹ Pərwərdigarnı silərgə eytkən səziğə kulak selinglar, i Israil jəməti: —
² Pərwərdigar mundaq dəydu: — Əllərnə yollirini əgənmənglar; gərgə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin qorqup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin heq qəqüp kətmənglar. □ ³ Qünki əllərnə kəidə-yosunliri bimənilitur; həmmisi ormanlıqtin kəsilgən dərəhtin, yaqəqqin ingiskini bilən oyuloqan nərsigə asanlanqandur. ■ ⁴ Ular buni altun-kümüx bilən həlləydu; uni yikilmisun dəp ular bolqa, mihlar bilən bəkitidu. ■ ⁵ Bundaq butlar tərhaməklitə turidoqan bir qaranquqtur, halas; ular heq səzliyəlməydu; ular baxqılar tərpidin kətürüluxi kərək, qünki ular mangalmaydu. Ulardin qorqmənglar; qünki ular rəzillik kiləlməydu, ularning qolidin yaxxilik kilixmu kəlməydu. ■ ⁶ — Sanga ohxaydoqan heqkim yok, i Pərwərdigar; Sən uluq, küq-qudriting bilən naming uluqdur. ■ ⁷ Kim Səndin qorqmay turalisun, i barlıq əllər üstigə həkümran padixah!? Qünki bu Sanga təgixliqtur; qünki əllərdiki danixmənlər arisida wə barlıq padixahlıqlar arisida Sanga ohxax heqkim yoktur. ■ ⁸ Əllərnə həmmisi istisnasiz əqli yok, nadanlardur; bu ərziməslər yaqəqtur, halas! Ular təlim bəraləmdu!? □ ■ ⁹ Sokup yalpaqlanoqan kümüx Tarxixtin elip kelinidu; altunmu Ufəzdin elip kelinidu; andin hünərwən wə zərgərlərnə qoli bu yasioqinioqə kək wə səsün rəht bilən kiyim kiyüzidu — bularnə həmmisi xühhisizki, danixmən ustilərnə əjridur!
¹⁰ Ləkin Pərwərdigar Hudaning Əzi həkikəttur; U həyat Hudadur, mənggülükning Padixahidur; Uning şəziqi aldida yər-zəmin titrəydu; əllər Uning kəhrini kətürəlməydu. ¹¹ Ularoqə mundaq dəgin: «Asman

□ 9:26 «... Bu əllərnə həmmisi hətnisizdur; Israilning barlıq jəmətimu kənglidə hətnisizdur» — bu 25- wə 26-ayətlər Yəhuda (Israil)oqə intayin eqir kelixi kərək idi. Qünki Pərwərdigar ularni, əzli ri kəmisitidoqan hətne kilinmioqan «yat əllər» qatarida «hətne kilinmioqan»dək hesablaydu. Hudaning kəz aldida Yəhuda hətnisiz, yəni u İbrahim hətne arkilik tüzgən əhdigə layik əməs bolup kaldı. «Kəngli hətne» — «kəngli bu rəzil dunyadiki rəzil azzu-həwəsliridin kəsilgən əməs, Huda wə uning ibaditi üqün rəzilliktin ayriloqan əməs» dəgən mənida. «Əzakiyal»oqə qoxuloqan «koxumqə sezimiz»ni wə Injil, «Rim.» 2-bab, «Fil.» 3:3, «Kol.» 2:11ni kərtung). Yənə kelip hətne «kənglidə əməs» bolsa, «qəqə qaqlirini quxürüwetix» (həlkim butpərəslərnə matiməning bir ipadisi)tin heqqandəq pərki yəki əhmiyiti yoktur. ■ 9:26 Law. 26:41; Rim. 2:28,29 □ 10:2 «əllərnə yollirini əgənmənglar; gərgə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin qorqup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin heq qəqüp kətmənglar» — yat əllər bundaq «asmandiki hədisə-alamətlər»ni hurapiylik, yəni munəjjimlik yolida quxinətti, əlwəttə. ■ 10:3 Yəx. 44:14-17 ■ 10:4 Yəx. 41:7 ■ 10:5 Zəb. 115:4-7; Yəx. 41:23; 46:1, 7 ■ 10:6 Zəb. 86:8,10 ■ 10:7 Wəh. 15:4 □ 10:8 «Əllərnə həmmisi istisnasiz əqli yok, nadanlardur; bu ərziməslər yaqəqtur, halas! Ular təlim bəraləmdu!?» — oqurmənlər ayətnə bəxkə hil tərjimilirini uqritixi mumkin. ■ 10:8 Yəx. 41:29; Həb. 2:18; Zək. 10:2

bilən zeminni yaratmıoqan ilahlar, ular zemin yuzidın wə asman astidın yokaydu!».[□]

¹² *Pərwərdigar bolsa yər-zeminni küq-kudriti bilən yasioqan, Aləmni danaliki bilən bərpə kılqan, Asmanlarni əkil-parasiti bilən yayıuqidur.* ■

¹³ U awazini qoyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu; U yər qətliridin bulut-tumanlarni ərilitidu; U yamoqurlarəza qaqmaqılarni həmrah kılıp bekitidu, Wə xamalni əz həziniliridin qikiridu. ■

¹⁴ Muxu kixilərnıng hər biri əkilsiz, bilimdin məhrumlardur; Zərgərlərnıng hər biri əzliri oyoqan but tərıpıdın xərməndıgə qalidu; Qünki unıng kuyma həykili yaloqanqılık, ularda həq tınık yoktur. ■

¹⁵ Ular bımənilərdur, mazak obyektidur; Jazalınıx waktı ularınıng üstıgə kəlgəndə, ular yokıtılıdu.

¹⁶ Yaqupning Nesiwisi Bolıuqı bulardək əməstur;

Qünki barlık məwjudatni yasioquı Xudur;

İsrail bolsa Unıng Əz mirası bolqan kəbilidur;

Samawi qoxunlarnıng Sərdarı bolqan Pərwərdigar Unıng namıdur.[□] ■

Yərəmiya həlki üqün mərsiyə okup dua kılıdu

¹⁷ Zemindın qıxıqkə yük-takıngni yioqıxturup al, i muhasirıgə elinoquı kiz; [□] ¹⁸ qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mana, Mən bu waktta zemındıklərnı elip u yərdın qəriwetimən wə ularınıng kəngli tonup yətküqə azar berimən!».[■]

Yərəmiya həlki gə wəkil süpitidə söz kılıdu

¹⁹ Jarahitim üqün həliməza way! Menıng yaram dawalıoqusızdur! Bırak əslidə mən: «Bu pəkət bir kesəllik, halas, unıngəza qıdıoqudəkmən» — dəptikənmən. [□] ²⁰ Menıng qədirim həlak boldi, barlık tanilirim üzıldı; balilirim məndın juda bolup, ular yok boldi; qədirimni kəytidın sozup tikküdək, qədir pərdilirini aşkudək həqkim qalmıdi. ²¹ Qünki həlk pədiqiliri əkilsiz bolup, Pərwərdigarni izdəp yol sorımaydu; xunga ular danıxmənlərdək ix kərəlməydu, ularınıng barlık pədisi tarkılıp kətti. [□] ²² Anglanglar! Bir gəpning xəpisi! Mana, u kelidu, ximaliy zemindın qıqqan zor bir quqan-sürən! Yəhudanınıng xəhərlirini bir wəyrənə, qıl bərilərnıng turaloqusioza aylanduroquı keliwatidu! ■

²³ Bilimənkı, i Pərwərdigar, insanınıng əz yolını bekitixi əz qolıda əməstur; mengıwatqan adəmning əzidə kədəmlirini halioqanqə taxıax

[□] **10:11** «Ularəza mundaq dəgin: «Asman bilən zeminni yaratmıoqan ilahlar, ular zemin yuzidın wə asman astidın yokaydu!» — bu ayət ıbranıy tilıda əməs, bəlki aramiy tilıda ıpadiliniđu. Enıqqı, Hudanınıng məqsiti Əz həlkıning bu həkikətni yat əllərgə ularınıng əz tilıda bildürüxi kerək. ■ **10:12** Yar. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yar. 51:15 ■ **10:13** Zəb. 135:7; Yar. 51:16 ■ **10:14** Yar. 51:17,18 [□] **10:16** «Yaqupning nesiwisi» — «Yaqup» muxu yərdə Yaqup wə unıng əwladlırı bolqan İsrailnimu kərsitidu. «Yaqupning nesiwisi» Hudanınıng Əzıdır, əlwəttə. ■ **10:16** Zəb. 74:2; Yar. 51:19 [□] **10:17** «muhasirıgə elinoquı kiz» — «kiz» muxu yərdə xübhısizki, pütün həlkni bildüridu. ■ **10:18** Yar. 6:24 [□] **10:19** «pəkət bir kesəllik» — bəlkim həlkning bəxioza qüxkən külətlər «pəkət waktlılık awarə, halas» dəgan həssiyatını kərsitidu. Sahta pəyoqəmbərlər bundak həssiyatni kəp qollaytı. [□] **10:21** «həlk pədiqiliri» — (yəni «pada bəqqıqiliri») xübhısizki, Yəhudanınıng pədi xahı, wəziliri, kahınlırı wə pəyoqəmbərlirini kərsitidu. ■ **10:22** Yar. 1:14; 4:6; 9:11

kudriti bolmastur; ■ 24 Pərwərdigar, meni tüzigəysən, lekin oşəzipping bilən əməs, adil həküming bilən tüzigəysən; bolmisa Sən meni yokqa barawər kilisən. ■ 25 Kəhringni Seni tonumaydigan əllər həmdə namingə nida kılmaydigan jəmətlər üstigə tökkəysən; qünki ular Yakupni yəp kətkən; bərhək, ular uni yutup tügəxtürüp, turəjan jayini mutlək wəyran kılojan.■

11

Həlkning Hudaning əhdisini közgə ilmiojanliki

1 Yeremiyaşa Pərwərdigardin kəlgən söz mundak idi: 2 — Bu əhdining səzligə kulak selinglar; xundakla Yəhuda kixilirigə, Yerusalemda turuwatkanlarəja ularni yətküzünglar, □ 3 — sən Yeremiya ularəja mundak eytkin: —

— Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Bu əhdining səzligə kim boysunmisa u lənəttə kalidu; ■ 4 Mən bu əhdini ata-bowiliringlarni Misir zeminidin, yəni təmür tawlaydigan humdandin kutkuzup qıkarəjan künidə ularəja tapılap: «Awazimoja kulak selip, bu səzlərgə, yəni Mən silərgə tapxurojan barlık əmrlərgə əməl kılinglar; xundak kılojininglarda, silər Mening həlkim bolisilə, Mən silərnin Hudayinglar bolimən; ■ 5 xundak boləjinida Mən ata-bowiliringlarəja: «Silərgə sūt həm bal ekip turidigan bir zemin təkdim kılimən» dəp iqkən kəsəmni əməlgə axurimən» — degənədim. Silər bügünki kündə dəl xu zeminda turuwatisilər!

Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» — dedim.□ ■

6 Pərwərdigar mənə mundak dedi: — Yəhudaning xəhərliridə, Yerusalemnin koqilirida bu səzlərnə jakarla: — Bu əhdining barlık səzligə kulak selip əməlgə axurunglar! □ 7 Qünki Mən ata-bowiliringlarəja Misir zeminidin kutkuzup qıkarəjan künidin bügünki künigə «Mening awazimoja kulak selinglar!» dəp jekiləp agahlandırup keliwatimən; Mən tang səhərdə ornumdin turup ularni agahlandırup kəldim. ■ 8 Ləkin ular heq anglimiojan yaki kulak salmiojan; ularning hərbi rəzil kəngülliridiki jahillikə əgixip mangojan; xuning bilən Mən bu əhdidiki barlık səzlərnə ularning bəxiə qüxürdüm; Mən bularning həmmisini ularəja tapiləjanmən, ləkin ular heq əməlgə axurmiojan.■

9 Pərwərdigar mənə mundak dedi: — Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatkanlarning arisida bir suykəst baykaldi; 10 ular səzlimni

■ 10:23 Pənd. 16:1; 20:24 ■ 10:24 Zəb. 6:1; 38:1; Yər. 30:11; 46:28 ■ 10:25 Zəb. 79:6; Yər. 8:16; 9:16 □ 11:2 «**Bu əhdining səzligə kulak selinglar**» — bu bəxarət (11:1-17)ning asar temisi (yukirikə mawzuyimzdək) — «həlkning Hudaning əhdisini közgə ilmiojanliki». Bəxarət bəlkim Yosiya padixah həküm sürgən waqtida ibadəthanidin tepilojan «Təwrat-qanunning bir kismi» bilən munasiwətlək. U Təwratning kismi bəlkim «Qanun xərhə» idi, kitab Huda Musa pəyoğəmbər arklılk Israil bilən tüzgən əhdini təkrarlaydu wə təkitlaydu. «2Pad.» 22-23-bablarni, «2Tar.», 34-35-bablarni kəring. ■ 11:3 Qan. 27:26; Gal. 3:10 ■ 11:4 Law. 26:3,12; Qan. 4:20 □ 11:5 «**Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» — dedim**» — okurmənlərgə ayanki, «Amin» degən söz «xundak bolsun!» degən mənidə. Muxu yərdə Yeremiya Pərwərdigarning əhdisigə boysunmiojan barlık kixilərnə (3-ayəttə) lənətkə kəlduridiganliqəja koşulxni bildürüdu. ■ 11:5 Qan. 7:12 □ 11:6 «**Bu əhdining barlık səzligə kulak selip əməlgə axurunglar!**» — bəxarət (11:1-17)ning asar temisi toqrisidiki 2-ayəttiki izahatni kəring.

■ 11:7 Yər. 7:13,25 ■ 11:8 Yər. 3:17; 7:24,26; 9:14

anglaxni rət qiləjan ata-bowilirining kəbihliklirigə qaytip kətti; ularning ibaditidə bolayli dəp baxka ilahlarəja əgixip kətti. Israil jəməti həm Yəhuda jəməti ata-bowiliri bilən tüzgən əhdəmni buzdı.

¹¹ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən ularning üstigə heq kutulalmas apət qüxürimən; ular Manga pəryad kətüridu, lekin Mən ularni anglimaymən. ■ ¹² Andin Yəhudaning xəhərliri wə Yerusalemda turuwatқанlar isriq yekip qokunəjan butlarni izdəp ularəja pəryad kətüridu; lekin apət qüxkən waqtida ular bularni heq kutkuzmaydu. ¹³ Qünki xəhərliring qanqə kəp boləjanseri, butliring xunqə kəp boldi, i Yəhuda; Yerusalemnin qoqiliri qanqə kəp boləjanseri, silər «yirginqlik boləjuqi»əja xunqə qurbangahlarıni kurdunglar, yəni Baaləja isriq yekix üqün qurbangahlarıni bərpa kildinglar. ■

¹⁴ Əmdi sən, *i Yərəmiya*, bu həlk üqün dua kilma, ular üqün heq pəryad yaki tilawət kilma; qünki apət bexiəja qüxüxi bilən ular Manga nida qiləjan waqtida Mən ularni anglimaymən. ■

¹⁵ — Mening səyümlük həlkimning öyümdə turuxiəja nemə həkki? Qünki kəpinqinglar əzünqlarning rəzil məqsətlirigə yetixkə orunisilər; silər rəzillikinglar əməlgə axkanda hursən bolsanglar, undaқта «mukəddəs gəxlər» muxu asiylikinglarni silərdin elip taxliyalamdu? □ ¹⁶ Pərwərdigar ismingni «Yapyexil, mol mewilik, baraksən zəytun dərihi» dəp atəjanidi; lekin *Pərwərdigar* dərəhkə xawkunlaydiəjan zor bir otni salidu wə xahliri yok kilinidu. ¹⁷ Qünki seni tikən samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar sanga qarap külpət bekitip jakarlıəjan; səwəbi, Israil jəməti wə Yəhuda jəməti əzining mənəpətinini kəzləp rəzillik qilip, Baaləja isriq yekip, Mening oəzəzimni kəltürdi. ■

Yərəmiyaəja kilinidiəjan suyikəstni Pərwərdigar uningəja ayan kilidu

¹⁸ «Pərwərdigar manga həwər yətküzdi, xuning bilən mən qüxəndim; U manga ularning kilmixlirini ayan kildi; ¹⁹ mən bolsam huddi boəjuzlaxka yetiləp manəjan kənük paqlandək idim; mən əsli ularning manga qarap: «Dərəhni mewisi bilən yokitayli, uning ismi qayta əskə heq kəltürülmisən, uni tiriklər zeminidin üzüp taxlayli» degən kəstlirini heq bilməyttim; ²⁰ lekin Sən, i adil həküm Qıkarəjuqi, adəmnin wijdan-kəlbini Siniəjuqi, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, Sening ularning üstigə qüxüridiəjan kisasingni əz kəzüm bilən kəruxkə nesip kiləjaysən; qünki dəwayimni Sangila ayan kilip tapxurdum». ■

²¹ Xuning bilən Pərwərdigar *manga* mundak dedi: — «Pərwərdigarning namida bəxarət bərmə, bolmisa jening qolimizda tügixidu» — dəp sanga doq kilip yürgən Anatottiki adəmlər jeningni izdəp yüridu. Əmdi ular toərisida mundak səzüm bar: — ²² — bu ixkə qarap samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dedi: — Mana, Mən ularni jazalaymən; yigitlər kiliq bilən əlidu, oəjuqlizliri bolsa kəhətqilik bilən əlidu. ²³ Ulardin heqbir qaldisi qalmaydu; qünki Mən ular jazalinidiəjan yilida, xu Anatottiki adəmlər üstigə apət qüxürimən.

■ **11:11** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 14:12; Əz. 8:18; Mik. 3:4 ■ **11:13** Yər. 2:28 ■ **11:14** Yər. 7:16; 14:11 □ **11:15** «mukəddəs gəxlər» — qurbanlıqlardiki gəxlər, əlwəttə. Oqurmanlar ayətnin baxka kəp hil tərjimilirini uqritixi mumkin, lekin omumiyy mənisini tərjimimizdikidək bolidu. ■ **11:17** Yər. 2:21 ■ **11:20** 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 26:2; Wəh. 2:23

12

Yərəmiya pəyojambərning Pərwərdigarğa dad eytixi dawamlixidu

¹ Mən dəwayimni aldingoğa elip kəlsəm, adil bolup kəlding, i Pərwərdigar; lekin Sən bilən Öz həkümliring toqruqluk səzləxməkqimən; nemixkə rəzillərnin yoli ronak tapidu? Asiylik kילוquçilarning həmmisi nemixkə kəngri-azadiliklə turidu? ■ ² Sən ularni yər yüzigə tikkənsən, ularmu yəziz tartkan; ular əsüp güllinidu, ular mewiləydu; Sən ularning aozioğa yəkin ohxaysən, lekin wijdanidin yiraxsən; □ ■ ³ lekin Sən, i Pərwərdigar, meni bilisən; Sən meni kərüp kəlgənsən, Özünggə boləjan sadıqlıqimni sinioğansən. Ular ni boquzlaşkə bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qıkkaysən, ularni kətl künigə ayrioğaysən. □ ■ ⁴ Zemin kaqanoziqə kaqojiraydu, etizdiki ot-qəplər kaqanoziqə kuroğan haləttə turidu? Zeminda turuwakanlarning rəzilliki tüpəylidin haywanlar həm uqar-kanatlar kaqanoziqə yokap tügəydu? Qünki bu həlk; «Huda aqiwitimizni heq kərməydu» dəwatidu. □ ■

Pərwərdigar Yərəmiyağa jawab beridu

⁵ — Sən yügürgən ləxkərlər bilən bəsləxkəndə, ular seni həlsiratkan bolsa, əmdi sən atlar bilən bəsləxsəng kəndək bolar? Sən pəkət aman-tinqlıqta turoğan zemindila hatirjəm bolup *Manga* ixinisən, əmdi İordan dəryasi boyidiki koyuk qatqallıqlarda kəndək yürisən? □ ■ ⁶ Qünki həttə öz kərindaxliring, atangning jəmətimu sanga asiylik kילוğan. Ular mu seni yokitix üqün awazini koyup bərgən. Gərqə ular sanga mehirlilik səzlərni kילוğan bolsimu, ularoğa ixənmə!» ■

Huda Yərəmiyaning dad kətürüxlirigə yənə bir jawab beridu

⁷ — Özüm ailəmdin waz keqimən, mirasimni taxliwetimən, jan-jigirimni düxmənlirining kوليوğa tapxurimən. ⁸ Mening mirasim *boləjan həlk* bolsa Manga ormanlıktiki bir xirgə ohxax bolup qaldı; ular Manga karxi awazini kətürdi; xunga Mən ularni yaman kərimən. ⁹ Mening mirasim Manga sar-bürküt yaki qilbərیدək bolup qaldı əməsmu? Lekin uning ətrapioğa baxkə sar-bürkütlər olaxmakta! Beringlar, ularni yəwetixkə barlık daladiki haywanlarni yioyip kelinglar! □ ■ ¹⁰ Nurojunlioğan həlk padiqiliri üzümzarimni həlak kילוdu, ular Mening nesiwəmmi ayaq

■ **12:1** Ayup 21:7; Zəb. 73:11-13; Həb. 1:3 □ **12:2** «Sən ularning aozioğa yəkin ohxaysən, lekin wijdanidin yiraxsən» — «wijdan» degən sez muxu yərdə ibranıy tilida «bərəkələr» bilən ipadilininidu. ■ **12:2** Yəx. 29:13 □ **12:3** «...Ular ni boquzlaşkə bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qıkkaysən, ularni kətl künigə ayrioğaysən» — Yərəmiya əzining yurtdaxlirining suyikəstining obyektı bolup nurojunlioğan jəpa tartmakta, lekin ular kəng-azadə yaxaydioğan ohxaydu. ■ **12:3** Zəb. 17:3; 139:1; Yər. 11:20 □ **12:4** «Bu həlk; «Huda aqiwitimizni heq kərməydu» dəwatidu?» — ibranıy tilidiki «Bu həlk; U aqiwitimizni heq kərməydu» dəwatidu?» deyilidu. Bu degənliktiki «U» ni bəzi alimlar Yərəmiyani kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin bizninggə həlkning: «Huda aqiwitimizni heq kərməydu» degən səzi, Təwrat «Qan.» 32:30diki «Mən (Huda) ularning aqiwitini kərimən» degən sözninğ dəl əksidur, xunga biz «Huda» dəp tərijimə kıldıq. ■ **12:4** Yər. 4:25; 7:20; 9:10 □ **12:5** «İordan dəryasi boyidiki koyuk qatqallıqlarda kəndək yürisən?» — bu yər xirlər yaxioğan, intayin hətərlık jay idi (49:14, 50:44ni kəruğ). Huda Yərəmiyağa: «İxliring tehimu kiyin, tehimu qataq, tehimu muxəkkətlik bolidu» dəp agahlandıridu. ■ **12:6** Pənd. 26:25 □ **12:9** «dalidiki haywanlar» — bəlkim İsrailni bulang-talang kılmaqçı boləjan yat əllərni bildüridu. Bu pərman («Beringlar...yioyip kelinglar») bəlkim pərixtilərgə eytilsa kərək. ■ **12:9** Yər. 7:33

asti kilidu, ular Mening yekimlik nesiwəmni ojerib bir qel-bayawanoja aylاندuridu; □ ■ 11 ular uni ojerib kiliwetidu; u Mening aldimda ojerib həm qaojirak turidu; pütkül zemin ojerib kalidu; əmma heq adəm buningoja kənglini bəlməydu. 12 Qel-bayawandiki barliq egizliklər üstigə həlak kilouçular ojuzuldap çiqip kelidu; çünki Pərwərdigarning kiliqi zeminning bir qetidin yənə bir qetigigə həmmiini yutidu; heq ət igisining tinq-hatirjəmliki bolmaydu. 13 *Həlkim* buşdayni teriojan bolsimu, lekin tekənlərni oriydu; ular əzlrini upratkini bilən, payda kərməydu; xunga *naqar* məhsulatliringlar tüpəylidin, Pərwərdigarning qattik ojezi tüpəylidin, yərgə qarap qalisilər. ■

14 Mənki Pərwərdigar Əz həlkim Israilni waris kiləjan miraska qanggal saləjan, zeminimning həmmə rəzil koxniliri toşruluk mundak dəymən: — Mana, Mən ularni öz zeminidin yulup alimən, xuningdək Yəhuda jəmətini ular arisidin yuluwalimən; □ ■ 15 lekin xundak boliduki, ularni yuluwaləjandin keyin Mən bu yoldin yenip, ularoja iqmni aqritimən, ularning hər birini öz mirasioja, hər birini öz zeminoja qayturimən. □

16 Xundak kilip, əgər (ular ətkəndə həlkimgə Baalning ismioja kəsəm iqixni əgətkəndək) kəngül koyup həlkimning yollirini əgənsə, jümlidin Mening namimoja kəsəm iqixni əgənsə, — əmdi ularoja həlkim arisidin *muqim* orun berilip, ular gülləndürüldü. □ 17 Biraq ular anglimisa, Mən xu əlni mütək yulup taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar. ■

13

Qirip kətkən iq tambaldin alojan sawak

1 Pərwərdigar manga mundak dedi: — Barəjin, kanap iq tambalni al, belinggə bəoqla; lekin uni suoja qilima. 2 Xunga Pərwərdigar manga degəndək mən bir iq tambalni aldim wə belimgə bəoqlap koydum.

3 Əmdi Pərwərdigarning səzi ikkinqi kətim manga kelip mundak deyildi: — 4 «Sən puləja alojan, belinggə bəoqlənojan iq tambalni elip, ornungdin

□ **12:10** «*Nurojunliojan həlk padiqiliri*» — bəlkim yat əllərnin əmir-padixahlrini kərsitidu. Biraq Israilning əzidiki «həlk padiqiliri» (padixahlar, kahinlar, pəyojəmbərlər)ning wəpasizliki bilən bu aqiwətni Israilning bəxioja kəltürgən, xunga «nurojunliojan pada bəkkuçiliri» ularnimu öz iqigə elixi mumkin. Huda «Mening üzümzarim», «Mening nesiwəm» degən ibarilər bilən, bəlkim Əz həlk İsrailni, jümlidin ularning zeminini kərsitidu. İbraniy tilida bu ayəttin 13-ayətkiçə boləjan peillər «ətkən zaman»da ipadilini; pəyojəmbər bularning həmmisini «allikaqan yüzbərgəndək», jəzman yüz beridu, dəp bilidu. ■ **12:10** Yər. 6:3 ■ **12:13** Law. 26:16; Qan. 28:38 □ **12:14** «*zeminimning həmmə rəzil koxniliri*» — kojna yat əllərni kərsitidu. ■ **12:14** Qan. 30:3; Yər. 32:37 □ **12:15** «*ularni ...ularning hər birini öz mirasioja, hər birini öz zeminoja qayturimən*» — bu Hudaning bu yat əllərnin hər birigə eytkən səzliri. □ **12:16** «*ularoja həlkim arisidin muqim orun berilip, ular gülləndürüldü*» — ibraniy tilida səzmusez bolsa «ular həlkim arisida kurulidu». Bu səz kəp jəhətlək bolup, etiqađ, əhlaq, danalix, iqtisad wə parawanlik, bolupmu hərhil rohiy bayliqlərni kərsitidu. ■ **12:17** Yəx. 60:12

tur; Fratka berip xu yərdə taxning yerikioja yoxurup koy».□

⁵ Xunga mən bardim wə Pərwərdigar manga buyruoqandək uni Fratka yoxurup koydum. ⁶ Kəp künlər ötkəndin keyin, Pərwərdigar manga: «Ornungdin tur; Fratka berip, Mən sanga xu yərgə yoxuruxka buyruoqan iq tambalni kolungoja al» — dedi.

⁷ Xunga mən Fratka bardim; mən yoxuroqan yərdin iq tambalni kolap qikirip kolumoja aldim; mana, iq tambal sesip qirip kətkənidi, pütünləy kiygüsiz bolqanidi. ⁸ Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi:

⁹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Yəhudaning pəhrini wə Yerusalemləning qong pəhrini muxu həlda yokitimən; ¹⁰ Mening sözlirimni anglaxni rət kiləjan, kənglidiki jahillikida mangidiojan, baxka ilahlarıning kullukida bolup, ularoja ibadət kilixka intilidiojan bu rəzil həlk pütünləy kardin qikkən bu iq tambaloja ohxax bolidu. ¹¹ Qünki huddi iq tambal adəmning qatirioja qing baqlanoqandək, ularmu Manga yekin bir həlk bolsun, Manga nam-abruy, mədhiyə wə xan-xərəp kəltürsün dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhudaning pütkül jəmətini Özümgə qing baqlanduroqanmən — dəydu Pərwərdigar, — lekin ular heq kulak salmidi.□

¹² Ularoja muxu sözni degin: — Israilning Hudasi boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək». Ular sanga: «Əjəba, həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerəklikini obdan bilməmdük?» — dəydu; □ ¹³ Sən ularoja mundak dəysən: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, mən bu zeminda barlik turuwatqanlarni, Dawutka wəkil bolup uning təhtigə olturoqan padixahlarni, kahinlarni wə pəyoqəmbərlərnəni həmdə Yerusalemda barlik turuwatqanlarni məstlik-bihoxluk bilən toldurimən. ¹⁴ Mən ularni bir-birigə, yəni ata bilən oqullirininimu ohxaxla bir-birigə soxuxka salimən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularoja iqimni aqritmaymən, ularni ayimaymən, ularoja rəhim kilmaymən; ularni nabut kilixka heqnersə meni tosumaydu.

□ **13:4 «...ornungdin tur, Fratka berip,...»** — baxka birhil tərjimisi: «...ornungdin tur, Əfrat (dəryasi)oja berip...». Yerəmiyaning yurti Anatotoja yekin «Frat» degən kiçik bir yeza idi. Əfrat dəryasi bolsa Pələstindən 550 kilometr yirək. Əgər toqra tərjimisi «Frat» bolsa, xübhətsizki, bu yənila səz oyuni arkilik «Əfrat dəryasi»ni, xuningdək Əfrat dəryasining boyida qurulojan Asuriyə imperiyəsinə, xundakla keyinki Babil imperiyəsinə kərsitidu. Bu ikki imperiyəning Israiloja andin keyin Yəhudaqoja (ular xu yərgə sürgün boləjan waqtida) etiqadni buləyaydiojan təsiri boləjan. Asuriyəning butpərəslikining wə Babilning pulpərəslikining etiqadni buləyaydiojan təsiri bar idi. İxning baxka birhil xərhi: ular əsli Pərwərdigaroja «qing munasiwəttə baqlinxixi» kerək idi. Ləkin buning ornioja ular Babiloja baqlanmaqçi bolup (Həzəkəiya padixahning künliridə) buləjinip kətkən. Ləkin bizningqə bundak xərhi Yerəmiyaning dəwrigə uyğun kəlməytti. □ **13:11 «...huddi iq tambal adəmning qatirioja qing baqlanoqandək, ularmu Manga yekin bir həlk bolsun ... dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhudaning pütkül jəmətini Özümgə qing baqlanduroqanmən»** — bu təmsilning mənsisi bəlkim xuki, Israil Hudaqoja qing baqlanoqan bolsa, heq boləjanmaytti (təmsildə pəyoqəmbər əzi Hudaqoja wəkil bolidu). Ləkin bu ziq munasiwəttin ayrilsa, bəribir yat əllər (məsilən, Asuriyə, Babildək) tərpidin buləjinidu. 1-ayəttiki «suqə qilima» degən sirlik buyruq, bəlkim bu ziq munasiwətning heq ayrilmasliki kerəklikini təktligən boluxi mumkin. □ **13:12 «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək»** — bəlkim həlk arisidiki maqal-təmsil boluxi mumkin — mənsisi bəlkim «həmmə ix onxuluk bolidu» yaki «kəprək kütkün bolsang kəprək alisən» qatarliqlar. İbraniy tilida «idix» wə «əhmək» bir-birigə ohxap ketidu. Həlk pəqətlə əz kəyp-sapsini (xarab buning simwoli bolup) intilip qoşilojanandin keyin Huda ularoja: «Mən silər izdigininglarni əz bexinglaroja qüxürimən, silər bir-biringlarni nabut kilisilər» dəp jawap bərgən ohxaydu.

¹⁵ Anglanglar, kulaq selinglar, həli qong bolmanglar; çünki Pərwərdigar söz kıləjan. ¹⁶ Əmdi U bexinglarəja zilmət qüxürgiqə, putunglar zawal qüxkən taqlarda putlaxkəndək putlaxkuqə, U silər izdigən nurni olüm sayisioja, kəpkarangojulukka aylandurojuqə, Pərwərdigar Huday-inglarəja layik xan-xəreşəp qayturunglar! ■

Yəramiya əz dərd-alimini həlkkə bildüridu

¹⁷ Buni anglimisanglar, silərnəng həkawurlukunglar tüpəylidin jenim yoxurunqə yioqlaydu; aqqik yioqlap kəz yaxlirim ekij taxidu; çünki silər, i Pərwərdigarning padisi, sürgün kılınisilər. ■

Pərwərdigarning səzi dawamlixidu

¹⁸ Padixah wə hanixka: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunglar; çünki kərkəm tajliringlar bexinglardin qüxürülidu» — degin. □ ¹⁹ Jənubdiki xəhərlər kərxiwelnip takilidu; ularni aqidojan həqkim bolmaydu; pütkül Yəhuda sürgün bolidu; ularning həmmisi əsirgə qüxüp sürgün bolidu. □

²⁰ Bexingni kətür, i Zion, ximaldin qıqkanlarəja kara; sanga tapxurulojan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndü? □ ²¹ *Pərwərdigar* seni baxkuruxka dostliringni bəkitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özüng ularəja baxkuruxni əgətkən tursang! Xu tapta tolojak tutkan ayaldək azab-okubətlər seni tutmamdu? □

²² Sən əgər kənglündə: Bu ixlar nemixka beximoja qüxti? — dəp sorisang, bu ixlar kəbihlikəng intayin əojir boləjanlikidin boldi — kəynikəng saldurup taxlandi, yotiliring zorawanlikta axkarilandi. □ ■

²³ Efiopiya əlik kara terisini əzgərtələmdü? Yəki yilpiz qıpar tənggilirini əzgərtələmdü? Undək boləjanda silər rəzillikni kılaxka kəngənlərnu yaxxilikni kılalaydiojan bolisilər! ²⁴ Əmdi qəl-bayawandiki xamal həydiwətkən samandək Mən siləni həydəp qaqimən.

²⁵ Bu sening aqiwiting bolidu, Mən sanga bəkitkən nesiwəng, — dəydu Pərwərdigar; çünki sən Meni untuəjansən, yaləjanqılıkka tayanəjansən. □ ²⁶ Xunga Mən kəynikəngning pəxlirini yüzüng üstigə kətürüp taxlaymən, nomusung kərülidu. ²⁷ Ah, sening zinaliring, ayojirməngkidək pəhur kixnəxliring, egizliklərdə wə etizlarda

■ **13:16** Zəb. 44:20-21 ■ **13:17** Yioj. 1:2,16 □ **13:18** «Padixah wə hanixka: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunglar... tajliringlar bexinglardin qüxürülidu» — degin» — padixah wə hanix bəlkim Yəhoakin wə anisini kərsitidu. Ular miladiyədin ilgiri 597-yili sürgün boləjan («Yər.» 22:26, 29:2, «2Pad.» 24:14-16ni kərüng). □ **13:19** «Jənubdiki xəhərlər kərxiwelnip takilidu; ularni aqidojan həqkim bolmaydu» — demək, həqkim qıqalmaydu, həqkim kiraləmaydu. □ **13:20** «Bexingni kətür, i Zion, ximaldin qıqkanlarəja kara; sanga tapxurulojan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndü?» — bu ayəttiki peillar «ayalqə rod»ta bolup, bu sözlər bəlkim Yerusalemoja, yəni uningda turojan «Hudaning həlki boləjan pada bəkküqiliri»əja — padixahka, kəhınlarəja wə «pəyojəmbərlər»əja eytilidu. □ **13:21** «Pərwərdigar seni baxkuruxka dostliringni bəkitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özüng ularəja baxkuruxni əgətkən tursang!» — İsrailning ittəpaqdaxliri («dostlar»i) awwal Asuriyə, andin Babilni əz iqiğə aləjanidi. Ularınəng həmmisi İsrail bilən boləjan munasiwətidin paydilanmaqçı boləjan, halas (məsilən, «Yəxaya» 39-babni kərüng; Babilning əqliliri Yəhudaning kəp məlumatlirini igiləgəndin keyin ularəja asiylük kıləjan). □ **13:22** «yotiliring zorawanlikta axkarilandi» — ibraniy tilida «tapanliring zorawanlikta yarilandi» — wəpasiz ayal bəlkim əz yoldixi tərəpidin xundək muamiligə uqrixi mumkin. ■ **13:22** Yəx. 47:2, 3; Yər. 5:19; 16:10 □ **13:25** «sən Meni untuəjansən, yaləjanqılıkka tayanəjansən» — «yaləjanqılık» muxu yərdə bəlkim butlarni kərsitidu.

boləjan buzukqilikliringning pəskəxliki! — Barliq yirginqlikliringni kərdum! Həlingəja way, i Yerusalem! Sən pak kəlinixni kaqanojqə rət kilməqjisən?!□

14

Qurojaqqiliklar üstidə boləjan mərsiya

1 Yərəmiyaəja quxkən, Pərwərdigarning qurojaqqiliklar toqruluk səzi:

Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi

2 Yəhuda mətəm tutidu, uning dərwəziliri zawaloja yüz tutmaqta, həlk yərgə qaqlixip qarilik tutidu; Yerusalemdin nalə-pəryad kətürülməktə.

□ 3 Mətiwərliri qaparmənlirini su əkilixkə əwətidu; ular su azgallirioja baridu, ləkin həq su tapalmaydu; ularning küpliri kuruk kaytip kelidu; ular yərgə qarap kalidu, sarasimigə quxidu; ular bəxini yepip təwən sanggilitidu. □ 4 Həq yamətur bolmiojaqka yər yüzü yerilip kətti; yər həydgüqilər yərgə qarap bəxini yepip təwən sanggilitidu. 5 Maral bolsa dalada bala kəzilaydu, andin kəzisdin waz keqidu; qünki ot-qəp yok. 6 Yawa exəklər egizliklərdə turup qilbərilərdək həsirap ketidu; ozuk izdəp kəzliiri karangətulixip ketidu, qünki ozuk yok.■

Yərəmiyaning duasi

7 — I Pərwərdigar, kəbihliklirimiz bizni əyibləp guwahlik bərgini bilən, Əzünqning naminq üçün bir ixni kəlojaysən! Qünki bizning yolungdin qikip ketiximiz intayin kəptur; biz Sening aldingda gunah sadir kilduk. 8 I Israilning Arzusi, külpət quxkəndə ularning kutkuzəjuqisi Boləjuqi, Sən nemixkə bizgə zeminimizdiki musapirdək, bir keqila kənmaqçi boləjan bir yoluqidək bolisən? 9 Nemixkə həq əmalsiz kixidək, həqkimni kutkuzalmaydiojan bir palwanəja ohxax bolisən? Ləkin Sən, i Pərwərdigar, arimizda turisən, biz Sening naminq bilən ataloqandurmiz; bizdin waz keqip kətmə!□

□ 13:27 «**Ah, sening zinaliring, ayəqirningkidək pohur kixnəxliring, egizliklərdə wə etizlarda boləjan buzukqilikliringning pəskəxliki! ...**» — bu ayət xühhisiziki, butpərəslikni kərsitidu. U Hudaning kəz aldida yirginqlik zinahorlukka ohxaxtur. Ləkin oqurmənlərgə xu bəlkim ayanki, mundək butpərəslik Hudaəja wapasizlik bolup rohiy jəhəttə pəhixiwazlik bolupla kəlməy, Pələstindik butpərəslikkə kixilər butlirioja «ataləjan», buthanida turojan pəhixə ayalləroja pul bərip ular bilən yatatti. □ 14:2 «**Yəhuda mətəm tutidu, ... həlk yərgə qaqlixip qarilik tutidu; Yerusalemdin nalə-pəryad kətürülməktə**» — bizningqə bu 2-9-ayətlər «Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi». Bizningqə 1-ayəttə tiləja elinəjan «Pərwərdigarning qurojaqqiliklar toqruluk səzi» rəsmiy həlda 10-ayəttə bəxlinidu. Bəzi alimlər 2-6-ayətlərnə Pərwərdigarning (bəxarət bəridiojan) səzi, 7-9-ayətlərnə Yərəmiyaning duasi dəp karaydu. Xühhisiziki, 10-15-ayətlər andin bəlkim 16-18-ayətlər Pərwərdigarning jawabi idi. □ 14:3 «**ular ... sarasimigə quxidu; ular bəxini yepip təwən sanggilitidu**» — kona zamanlarda bəxini yepix kəttik puxyaman kəlix, kəttik əzəblinixni bildürətti. ■ 14:6 Yər. 12:4 □ 14:9 «**biz Sening naminq bilən ataloqandurmiz**» — məlum bir kixi bəxə birsining nami bilən atalojan bolsa uningə mənsup wə uning məs'ulluqi wə himayisi astida turidu. «Israil» (Huda bilən boləjan xəhzadə) wə «Yəhuda» (mədhijə) dəgən isimlər Hudaning ikki namini kərsətkən; Huda Əzi Israilni «Mening həlkim» dəp atiojanidi.

Pərwərdigarning sözi rəsmiy baxlinidu

¹⁰ Pərwərdigar muxu həlkkə mundaq dəydu: — Ular dərəkəkət *məndin* tezip, kezixkə amraqtur; ular kədəmlirini *yaman yoldin* heq tizginliməydu; Pərwərdigarning ulardin heqkəndə hursənliki yok; əmdi hazır ularning kəbihlikini esigə kəltürüp ularning gunahlırını jazalaydu.

Yalojan pəyojəmbərlərgə ixinixkə bolojan jaza

¹¹ Andin Pərwərdigar manga: — Bu həlkning bəht-bərikiti üqün dua kılma — dedi. ■ ¹² — Ular roza tutkanda, pəryadini anglimaymən; ular köydürmə qurbanlıqlarını axlık hədiyələr bilən sunoqanda, Mən ularni qobul kılmaymən; Mən ularni kiliq, kəhətqilik wə wabalar arkilik yokitimən. ■

¹³ Mən bolsam: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Mana, pəyojəmbərlər ularoq: «Silər kiliqni heq kərməysilər, kəhətqilikkimu duq kəlməysilər; qünki Mən bu yərdə silərninq aman-esənlikinglaroqə kapalətlik kılimən» dəydu, — dedim.

¹⁴ Əmdi Pərwərdigar manga mundaq dedi: — Pəyojəmbərlər Mening namimda yalojan bexarətlər beridu; Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruoqan əməsmən, wə ularoqə gəp kılqinim yok. Ular silərgə sahta kərünüx, palqilik, ərziməs nərsilər toqurluk əz kənglidiki ham hiyallarni eytip bexarət bərməktə. □ ■ ¹⁵ Xunga Pərwərdigar: — Mening namimda bexarət beriwatqan, Mən əwətmigən, yəni: «Kiliq wə kəhətqilik bu zeminjoqə heq kəlməydu» dəydiqan pəyojəmbərlər toqurluk; — bu pəyojəmbərlər kiliq wə kəhətqilik bilən yokitilidu; ¹⁶ ular bexarət bərgən həlkning bolsa, kiliq wə kəhətqilik tūpəylidin jəsətliri Yerusalem koqiliriqə taxliwetilidu; ularning əzlrini, ayallirini, kiz-ooqullirini kəmgüdək heqkim kəlməydu; Mən ularning rəzillikini əz bexiqə təkimən. ¹⁷ Sən ularoqə xu səzni eytisən: — «Kəzlimdin keqə-kündüz yax tohtimisun; qünki mening pak kizim bolojan həlkim yarisi bəsilgəndək kattik bir zərb yəp, intayin eqir yarilandi», — dəydu. □ ■

Yərəmiya duasini dawam kılidu

¹⁸ Mən dalaqə qıqsam, mana kiliqtin əltürülgənlər; xəhərgə kirsəm, mana kəhətqiliktin solixip kətkənlər! Qünki pəyojəmbər həm kahin hər ikkisila bilimsiz-nadan bolup, ular zeminda əz sodisi bilənla bolup kətti. □ ¹⁹ Sən Yəhudadin nemixkə waz kəqting? Jening Ziondin Zeriktimu? Sən nemixkə bizni xunqə dawaliqsiz dərijidə urəqaniding? Biz aram-tinqlikni küttuk, ləkin heq kutluk künlər yoktur; xipalik bir waqitni küttuk, ləkin mana dəkkə-dükkə iqdidurmiz! ■ ²⁰ I

■ **14:11** Mis. 32:10; Yər. 7:16; 11:14 ■ **14:12** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 6:20; 7:21,22; 11:11; Əz. 8:18; Mik. 4:3 □ **14:14** «Ular silərgə sahta kərünüx, palqilik, ərziməs nərsilər toqurluk əz kənglidiki ham hiyallarni eytip bexarət bərməktə» — «ərziməs nərsilər» bəlkim butlarni kərsitidu. ■ **14:14** Yər. 23:21; 27:15; 29:8, 9 □ **14:17** «mening pak kizim bolojan həlkim»

— «pak kizim bolojan həlkim», wə «Zion kizi» «həlkimning kizi» kətarlik ibarilər Hudaning Əz həlkigə yaki baxqə həlk (məsilən, «Misirning kizi», 46:11)kə bolojan məhril-xəpkitini, ularoqə baqiləqan muhəbbitini kərsitidijəqan mənini əz iqigə alidu. ■ **14:17** Yər. 13:17; Yiq. 1:16; 2:18 □ **14:18** «Qünki pəyojəmbər həm kahin hər ikkisila ... zeminda əz sodisi bilənla bolup kətti» — pəyojəmbərlər wə kahinlar soda bilən xuoqullanmaslık kərek idi, əlwəttə. Muxu ayəttiki «sodisi» ularning «Hudaning səzini burmilap satidijəqanliqni» kərsitidu. Baxqə birhil tərijimisi: «... pəyojəmbər həm kahin hər ikkisi heq bilməydiqan bir zeminjoqə qikip kətti». ■ **14:19** Yər. 8:15

Pərwərdigar, rəzillikimizni, ata-bowilirimizning qəbihlikini tonup ikrar qilimiz; qünki Sening aldingda gunah sadir kilduk. ■ ²¹ Özüng naming üçün *Yerusalemni* kəzünggə ilmay qoymioşaysən; xan-xərəplik təhting boləjan jayni rəsua kilmioşaysən; əhdəngni esinggə kəltürgəysən, uni buzmişaysən! □ ²² Əllər qokunidoşan «ərziməslər» arisida yamoşur yaqduroşuqi barmidu? Yeojinni asmanlar əzilirə berəmdu? *Bularni əməldə kərsətküqi* Sən əməsmu, i Pərwərdigar Hudayimiz! Xunga Seni təlpünüp kütimiz; qünki Sənla bularni qiloşuqidursən.■

15

¹ Pərwərdigar manga mundak dedi: — «Musa yaki Samuil *pəyoşəmbərlər* aldında turoşan bolsimu, kənglüm bu həlkkə heq kərimaytti. Ularni kəz aldimdin kətküzüwət! Ular Məndin neri qikiş kətsun! □ ■ ² Əgər ular səndin: «Biz nəgə qikiş ketimiz?» desə, sən ularəja: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Ölümgə bekitilgənlər ölümgə, qiliqka bekitilgənlər qiliqka, kəhətqilikkə bekitilgənlər kəhətqilikkə, sürgün boluxka bekitilgənlər sürgün boluxka ketidu» — dəysən. □ ■ ³ Qünki Mən tət hil jaza bilən ularning üstigə qüximən, — dəydu Pərwərdigar, — öltürüx üçün qiliq, titma-titma qiliş üçün itlar, yutux wə həlak qiliş üçün asmandiki uqar-qanatlar wə yər-zemindiki həywanatlarni jaza boluxka bekittim; ■ ⁴ Yəhuda padixahi Həzəkiyaning oşli Manassəhning Yerusalemda qiloşanliri tüpəylidin Mən ularni yər yüzidiki barliq padixahliqlar arisida wəhimigə saləşuqi bir obyekt qilimən. □ ■ ⁵ Qünki kim sanga iqini aşritidu, i Yerusalem? Kim sən üçün aq-zar uridu? Kim əhwalingni soraxka yolda tohtap yeningəja baridu? ■ ⁶ Sən Məni taxliwətkənsən, — dəydu Pərwərdigar, — sən qekinip kətting; Mən üstünggə qolumni sozup seni nabut qilişka turdum; Mən *sanga* iqimni aşritixtin həlsirap kəttim. ■ ⁷ Xunga Mən ularni zemindiki xəhər kəwuklirida yəlpügüq bilən soriwetimən; Mən ularni balilardin juda qilimən wə həlqimni nabut qilimən; ular öz yolliridin heq yanmidi. ■ ⁸ Kəz aldında ularning tul hotunliri dengiz kuqliridin qəpiyip ketidu; qüx waqtida Mən ularəja, yəni yigitlərnin anisəja bir həlak qiloşuqini elip kelimən; Mən uxtumtut ularning bəxiəja dərd wə wəhimə qüxürimən. □ ⁹ Yəttə balini tuşkan ana solixip tinikidin qalay dəp qalidu; küpkündüzdə bu aning kuyaxi tuyuqsiz *məşripkə* patidu; u xərməndə bolup horluq-hakarətlərgə uqraydu. Ulardin qaloşanlarni bolsa Mən düxmənlər aldida qilişka tapxurimən, — dəydu Pərwərdigar.■

■ **14:20** Zəb. 106:6; Dan. 9:8 □ **14:21** «xan-xərəplik təhting boləjan jayni rəsua kilmioşaysən» — «xan-xərəplik təhting» bəlkim Yerusalemda turoşan muqəddəs ibadəthanini kərsitidu. ■ **14:22** Zəb. 135:7; 147:8; Yəx. 30:23; Yər. 5:24; 10:13 □ **15:1** «Pərwərdigar manga mundak dedi: — «Musa yaki Samuil (*pəyoşəmbərlər*) aldında turoşan bolsimu,...» — oqurmənlərgə ayan boliduki, Musa wə Samuil həzrətlər İsrail həlki üçün kəp ketim gunahlırini tiliwaləjan (məsilən, «Mis.» 32-bab, «1Sam.» 7-babni kəring). ■ **15:1** Mis. 32:14; 1Sam. 7:9; Əz. 14:14 □ **15:2** «ölümgə bekitilgənlər ölümgə... ketidu» — muxu yərdə «ölüm» bəlkim waba arqiliq boləjan ölümni kərsitidu. ■ **15:2** Zək. 11:9 ■ **15:3** Law. 26:16; Yər. 7:33 □ **15:4** «Yəhuda padixahi Həzəkiyaning oşli Manassəhning Yerusalemda qiloşanliri ...» — «2Pad.» 21-babni kəring. ■ **15:4** Qan. 28:25 ■ **15:5** Yəx. 51:19 ■ **15:6** Yər. 5:7 ■ **15:7** Yər. 4:11 □ **15:8** «qüx waqtida Mən ularəja, yəni yigitlərnin anisəja bir həlak qiloşuqini elip kelimən» — «qüx waqti» bəlkim dəm alidoşan waqit, həjüm qilişka muwapik idi. ■ **15:9** Am. 8:9

Yərəmiya dad-pəryad kətüridu, Pərwərdigar jawab beridu

¹⁰ Ah, ana, həlimoşa way, qünki sən meni pütkül zemin bilən qarixilixidiyoğan bir adəm, ular bilən elixidiyoğan bir adəm süpitidə tuoşkənsən! Mən ularoşa əsümgə kərzmu bərmidim, yaki ularin əsümgə kərzmu almidim; ləkin ularning hər biri meni qaroyaydu! ■

¹¹ Pərwərdigar mundaq dedi: — Bərək, Mən bəhtinggə seni azad kəlimən; külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən sanga düxmənni qiraylık uqraxturimən. □

Həlkəkə boləğan səz

¹² Təmür sunamdu? Ximaldin qıkkən təmür, yaki mis sunamdu? □ ■

¹³ Bəlki kəloğan barlık gunahliring tüpəylidin, u qetingdin bu qetinggiqə Mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən; □ ■

¹⁴ Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiyoğan bir zeminə otküzimən; qünki oşəzipimdə bir ot kozəldi, u üstinggə qüxüp seni köydüridu. □ ■

Yərəmiya yənə dad eytidu

¹⁵ I Pərwərdigar, Sən həlimni biləsən; meni esingdə tutkaysən, mənə yəkin kelip məndin həwər aloşaysən wə mənə ziyankəxlik kəloşuqılardin intikamimni aloşaysən; Sən ularoşa səwr-təkət kərsətküng bolsimu, meni yokatmioşaysən! Mening Seni dəp horliniwaqanlikimni bilgəysən. □ ■

¹⁶ Səzlinggə erixip, ularni yəwaldim; səzling həm meni xadlanduroşuqi wə kəlbimning huxalliki boləğan; qünki mən Sening nəming bilən ataloğanmən, i Pərwərdigar, samawi kəxunlarning Sərdari boləğan Huda!

¹⁷ Mən bəzmə kəloşuqılarning sorunida oynap-külüp olturmidim; Sening meni tutkan qəlung tüpəylidin yaloşuz olturdum; qünki Sən meni *ularning kəloşanliri bilən* kattik oşəzəpləndürdüng. ■ ¹⁸ Mening azabim nemixka

■ **15:10** Ayup 3; Yər. 20:14-18 □ **15:11** «Bərək, Mən bəhtinggə seni azad kəlimən; külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən sanga düxmənni qiraylık uqraxturimən» —

bu ayəttiki ibrəniy tiling qüxinix təs. Həlkəlik məsilə xuki, u səzləni Huda Yərəmiyaşa, yaki həlkəkə eytkənmü? Həlkəkə bolsa, tərjimisi bəlkim: «Mən sanga (ahirida) yahxi bolsun dəp seni (zeminə) neri kətküzimən (demək, sürgün kəlimən); külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən seni düxmən bilən kərxütürimən». Bizningqə səzlər Yərəmiyaşa eytiləğan; 40-bab, 1-5-ayətlərnı kəruğ. □ **15:12** «Ximaldin qıkkən təmür, yaki mis sunamdu?» — xu dəwrdə «kəra dengiz» boyida (ximaldin) intayin qəttik birhil təmür (əməliyətə, polat) ixləp qıqirilətti.

Əslə tekstni qüxinix təs. Bəxka bir tərjimisi: «(Silər) təmür wə mistək bir həlkəsilər, silər ximaldin kəlgən təmürni sunduraləmsilər?». ■ **15:12** Yər. 6:28 □ **15:13** «Bəlki kəloğan barlık gunahliring tüpəylidin, u qetingdin bu qetinggiqə mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən»;

— ayətning bəxka bir hil tərjimisi: «Bəlki u qetingdin bu qetinggiqə kəloğan barlık gunahliring tüpəylidin Mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən». ■ **15:13** Yər. 17:3 □ **15:14** «Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiyoğan bir zeminə otküzimən» — bəxka ikki hil tərjimisi: «... Mən ularni (baylıqliringni) düxmənliring bilən sən heq bilməydiyoğan bir zeminə otküzüp bərimən» yaki «Silərnı heq bilməydiyoğan bir zeminə düxmənliringning kulluqə otküzüp bərimən». ■ **15:14** Kən. 32:22 □ **15:15** «Mənə yəkin kelip məndin həwər aloşaysən» — ibrəniy tilidə «meni yəkləşaysən». «Sən ularoşa səwr-təkət kərsətküng bolsimu, meni yokatmioşaysən! Mening Seni dəp horliniwaqanlikimni bilgəysən» — Yərəmiyaning deməkqi boləğini, Huda düxmənlirigə səwr-təkət kəlip, əzini (Yərəmiyani) yənə əwətip, əzi arqılık ularoşa towa kəlix pürsiti bərməkqi bolsa, undakta, əksiqə, ular towa kəlməy, Yərəmiyani öltürüwətx həwp-hətəri bar idi.

■ **15:15** Yər. 11:20 ■ **15:17** Zəb. 1:1

tohtimaydu, mening yaramning dawasi yoq, nemixka xipa tapmaydu? Sən manga huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz oqayib bolidioqan sulardək bolmaqisən? □ ■

Pərwərdigarning Yərəmiyağa bolioqan jawabi

19 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən hazırki halitingdin yenip yenimoğa kaytsang, Mən kaytidin seni aldimdiki hizmettə turuxka yandurup kelimən; sən kimmətlik *səzlər* bilən ərziməs *səzlərni* pərkləndürəlisəng, sən yənə aqzimdək bolisən; bu həlk sən tərəkə kaytip kəlsun, ləkin sən ularning tərripigə hərgiz kaytmasliqəng kerək; 20 Wə Mən seni bu həlkə nisbətən mistin qopuruloqan, mustəhkəm bir sepil kilimən; ular sanga hujum kilidu, ləkin ular üstüngdin oqəlibə kiləlməydu; qünki Mən seni kutkuzuxka, ular din halas kilixka sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar. ■ 21 — Bərək, Mən seni rəzillərnin qanggilidin kutkuzimən; əxəddiylərnin qanggilidin kutkuzidioqan nijatkəring bolimən.

16

Yərəmiyağa toy kilməslək, matəm tutmasliq wə bəzmlərgə katnaxmasliq buyrulidu

1 Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: — 2 Sən ayal zatini əmrinğə almaysən, xundakla muxu zeminda oqul-qiz pərzənt tapmaysən. 3 Qünki Pərwərdigar bu yərdə tuquloqan oqul-qizlar, bu zeminda ularni tuqan anilar wə ularni tuqduroqan atilar toqrisida mundak dəydu: — 4 Ular ələmlək kesəllər bilən əlidu; ular üqün heq matəm tutulmaydu, ular kəməlməydu; əlükləri tezəktək tuprak yüzidə yatidu, ular kiliq, kəhətqilik bilən yəp ketilidu; jəsətləri asmandiki uqar-qanatlar wə zemindiki haywanatlar üqün ozuk bolidu. ■

5 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən *Yərəmiya*, həza boluwatqan heqbir eygə kirmə, yaki əlgənlər üqün aq-zar kətürəx yaki əkünəxkə barma; qünki Mən bu həlktin hatirjəmlikimni, mehir-muəhbətimni wə rəhimdillikirimni elip taxlidim, — dəydu Pərwərdigar.

6 Uluqlardin tartip pəslərgiqə wə zeminda əlidu; ular yərgə kəməlməydu; heqkim ular üqün aq-zar kətürməydu, yaki ularni dəp, yə ətlirini tilmaydu, yə qəqlirini quxürüwətməydu; □ ■ 7 ular qarilik tutqanlarni yoklap, nan oxtumaydu, əlgənlər üqün kəngül sorimaydu; ata-anisi əlgənlər üqün heqkim təsəlli kədəhəni sunmaydu. 8 Sən bolsang əl-yurt bilən billə yəp-iqixkə toy-bəzmə bolioqan eygimu kirmə; 9 qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolioqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən əz künlirinqlarda wə əz kəz aldinglarda, bu yərdin tamaxining sadasini, xad-huramliq sadasini wə toyi boluwatqan yigit-qizning awazlirini tohtitimən. ■

□ 15:18 «Sən manga huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz oqayib bolidioqan sulardək bolmaqisən?» — ottura xərktə, qəl-bayawanda bəzi eriklər tosattin yoqar kətkəqə, «aldamqi erik»lar dəp atilidu. Xularoğa ixəngən, boylap mangidioqan yoluqlar bəlkim usuzluqtin əlip ketixi mumkin. ■ 15:18 Ayup 6:15-30; Yər. 30:15 ■ 15:20 Yər. 1:18 ■ 16:4 Yər. 7:33; 9:22; 14:16; 15:2, 3; 25:33; 34:20 □ 16:6 «ətlirini tilix» wə «qəqni quxürüx» — bular qəttik qayiquni bildürətti. «ətlirini kesix» aditi Təwratta mən'i kəlinoqan. ■ 16:6 Law. 19:28; Qən. 14:1 ■ 16:9 Yəx. 24:7, 8; Yər. 7:34; 25:10; Əz. 26:13

Sürgün bolux, andin zeminə qayturulux

¹⁰ Xundak boliduki, sən bu həlqə bu sözlərləning həmmisini eytkiningda, ular səndin: «Nemixka Pərwərdigar muxundak zor bir külpətni beximizə quxürüxkə bekitkən? Bizning kəbihlikimiz zadi nemə? Pərwərdigar Hudayimiz aldida zadi sadir kıləjan nemə gunahimiz bardu?» — dəp soraydu. □ ■ ¹¹ Əmdi sən ularəja mundak dəysən: — Qünki ata-bowiliringlar Məndin waz kəqkən, — dəydu Pərwərdigar, — həmdə baxka ilahlarəja əgixip ularning kullukida boləjan, ularəja qokunəjan; ular Məndin waz kəqkən, Təwrat-kanunumni heq tutmioəjan; ¹² silər bolsanglar, ata-bowiliringlardin tehimu bəttər kıləjansilər; mana, hərbinglar öz rəzil kənglidiki jahillikning kəynigə kirip, Manga heq kulak salmioənsilər; ■ ¹³ Xunga Mən siləni bu zemindin elip, silər yaki ata-bowiliringlar heq bilməydoəjan baxka bir zeminəja taxlaymən; silər xu yərdə kəqə-kündüz baxka ilahlarınə qullukida bolisilər; qünki Mən silərgə heq mehİRni kərsətməymən. ■

¹⁴ Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Israilləni Misir zeminidin kütquzup qıkarəjan Pərwərdigarning hayati bilən!» degən kəsəm kaytidin ixlitilməydu, ■ ¹⁵ bəlki *xu künlərdə* «Israilləni ximaliy zeminidin wə Əzi ularni həydidəjan barlıq zeminlərdin kütquzup qıkarəjan Pərwərdigarning hayati bilən!» dəp kəsəm iqilidu. Qünki Mən ularni ata-bowiliringə təkdım kıləjan zeminəja kayturimən. ¹⁶ Həlbuki, mana hazır bolsa, Mən nuroəjan belikqıləni əwətip ularni tutkuzuxka qakirimən, — dəydu Pərwərdigar; — andin nuroəjan owqıləni əwətip ularni qoəlap owlaxka qakirimən; ular ularni hərбір təəjdin, hərбір egizliktin, kiya taxlarınə qar-kisilqaklıridin tepiwalidu. □ ¹⁷ Qünki kəzlırim ularning barlıq yolliri üstidə turidu; ular aldimda heq sukunalmidi, ularning kəbihliki kəzlırimdin heq yoxurulmidi. ■ ¹⁸ Ləkin Mən əwwal ularning kəbihlikini wə gunahini bexiəja həssləp kayturimən; qünki ular zeminini yirginqlik nərsilərləning əlükliri bilən buləjoəjan, Məning mirasimni lənətlilik nərsiliri bilən tolduroəjan. □ ■

Yerəmiya səz qısturidu

¹⁹ — I Pərwərdigar, Sən məning küqüm wə qoroəniməsən, azab-okubət künidə baxpanahimsən. Əllər bolsa yər yüzining qət-qətliridin yeningəja kelidu wə: «Bərheq, ata-bowilirimiz yaləjanqılık həm bimənilikkə mi-rashorluk kıləjan; bu nərsilərdə heq payda yəktur. □ ²⁰ İnsanlar öz-əzigə hudaləni yasiyalamdu?! Ləkin yasiəini Huda əməstur!» — dəydu.

Pərwərdigarning səzining dawami

□ **16:10** «Sən bu həlqə bu sözlərləning həmmisini eytkiningda, ular səndin: «... Pərwərdigar Hudayimiz aldida zadi sadir kıləjan nemə gunahimiz bardu?» — dəp soraydu» — xübhisizki, Yerəmiyaning ularning toy-nəzirliğə kirməsliki ularning kizixini qozəyaytti. ■ **16:10** Yər. 5:19 ■ **16:12** Yər. 3:17; 7:26; 9:14; 11:10; 13:10; 17:23 ■ **16:13** Kəjan. 4:27; 28:64,65 ■ **16:14** Yər. 23:7, 8 □ **16:16** «Mən... nuroəjan belikqıləni ... nuroəjan owqıləni əwətip...» — «belikqılar» wə «owqılar» bolsa duxmənləni kərsitidu, əlwəttə. ■ **16:17** Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yər. 32:19 □ **16:18** «Yirginqlik nərsiliri... lənətlilik nərsiliri...» — butliri qatarlıqləni kərsitidu. «Yirginqlik nərsilirining əlükliri» — bəlkim «Dərwəqə, ərziməslər!» dəp taxlıwətkən butlirini yaki xu butlarəja qurbanlık kıləjan nərsiləni kərsitixi mummkin. ■ **16:18** Yər. 3:2; Əz. 43:7 □ **16:19** «Bərheq, ata-bowilirimiz yaləjanqılık həm bimənilikkə mirashorluk kıləjan» — «yaləjanqılık həm bimənilik» yənə «sahta ilahlar», butləni kərsitidu.

21 — Xunga, mana, Mən bu qetim *bu rəzil həlkkə* xuni obdan bildürimən, — ularoşa Mening qolum wə küq-qudritimni obdan bildürimən; xuning bilən ular Mening namimning Pərwərdigar ikənlikini bilidu! □ ■

17

¹ Yəhudaning gunahı almas uqluk tömür kələm bilən taxtahtay kəbi yürəklirigə wə kurbangahliridiki münggüzlərgə oyulojan; ■ ² balilirimu yexil dərəhlər boyida tiklənən, egiz dənglər üstidə yasiojan *butliring* kurbangahlirini wə «Axərah»lirini hərdaim seşinidu. □ ■ ³ Mən taqliringlarda wə etizliringlarda, həm baylikliringni həm həziniliringni, — sening «yukiri jaylar»ingmu buning sirtida əməs — bu qetingdin u qetingiqə boləjan gunahing tüpəylidin olja boluxkə tapxurimən; □ ■ ⁴ Özüngning xori, Mən sanga təkdım kıləjan mirasing kəlungdin ketidu; Mən sən tonumaydiojan bir zeminda seni düxmənlingning kulluqioşa tapxurimən; qünki silər qəzipimgə ot yekip uni qozəqioşansilər; u mənggügə keyidu. ■

Birnəqqə həkmətlik sözlər

⁵ Pərwərdigar mundak dəydu: —

— Adəmgə tayanəjan, adəmning ət-küqini tayanqi kıləjan, kəlbni Pərwərdigardin qətnigən adəmning həlioşa lənət bolsun! ⁶ U qəlbayawanda əskən qara arqa qatkilidək bolidu; bəht-yahxilik kəsimu u buni kərməydu; u bəki qəldiki kəşqirək yərlərdə, adəmzatsiz xorluk bir zeminda turidu. ⁷ Pərwərdigarəşa tayanəjan, Pərwərdigarni tayanq kıləjan adəm bəht-bərikətlik bolidu! ■ ⁸ U sular boyida tiklənən, erik boyida kəng yiltiz tartқан dərəhdək; pizəqirim issiktin u qorqməydu; uning yopurmakliri həmixə yexildur; quroqəqilik yili u solaxmaydu wə məwə berixtin qəlməydu. ■

⁹ Kəlb həmmidin aldamqi, uning dawasi yoxtur. Kimmu uni qüxinəlisun?

¹⁰ Mənki Pərwərdigar insan kəlbini kəzitip təkxürimən; hər birsigə öz yolliri boyiqə, kıləjan əməllirining mewisə boyiqə təksim kılax üqün, insan wijdanini sinaymən. □ ■ ¹¹ Huddi əzi tuəqmiojan tuhumlarni besiwəlojan kəkliktək, haramdin baylikləroşa erixkən kiximu xundak bolidu; künlirining yerimi ətməyla erixkinidin ayrilidu, u ahirida əhmək bolup qikidu. □

□ **16:21** «Xunga, mana, Mən bu qetim bu rəzil həlkkə xuni obdan bildürimən, — ularoşa Mening qolum wə küq-qudritimni obdan bildürimən...» — bu jümlidiki əng muhim söz «xunga»dur. Əgər kəlgüsüdə «yat əllər» Hudani obdan tonuydiojan bolsa, undakta Hudaning Öz həlki boləjan Israil Hudani tonuxi kerək əməsmu? ■ **16:21** Yər. 33:2 ■ **17:1** Yər. 11:13 □ **17:2** ««Axərah»lar — bəlkim butpərəslikkə beşqixlanəjan dərəhliklərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyulojan yaki nəxişlənən boluxi mumkin. ■ **17:2** Yər. 2:20 □ **17:3** «Mən taqliringlarda wə etizliringlarda, həm baylikliringni həm həziniliringni... tapxurimən» — baxkə birhil tərjimisi: «Dalida turəjan mening teşqimni bolsa, həm baylikliringni həm həziniliringni... tapxurimən». Israildiki «yukiri jaylar» butpərəslikkə ait, yirginçlik jaylarəşa ayləndurulojanidi. ■ **17:3** Yər. 15:13 ■ **17:4** Qan. 28:68; Yər. 15:14; 16:13 ■ **17:7** Zəb. 2:12; 34:8; Pənd. 16:20; Yəx. 30:18 ■ **17:8** Zəb. 1:3 □ **17:10** «insan wijdanini sinaymən» — «wijdan» ibraniy tilidə «bərək» değən bilən ipadilinu. ■ **17:10** 1Sam. 16:7; Zəb. 7:9 □ **17:11** «Huddi əzi tuəqmiojan tuhumlarni besiwəlojan kəkliktək...» — baxkə birhil tərjimisi: «Huddi tuhumlarni besip lekin tərəldürməydiojan bir kəkliktək...».

¹² Xan-xərəplik bir təht, əzəldin yukirioğa tiklənən, dəl bizning baxpanahimiz boləqan jaydur; ¹³ i Pərwərdigar, Sən İsrailning ümidisən! Səndin waz kəqkən həmməylən yərgə qarap qalidu; Səndin yiraklaxqanlar tupraqta yatqanlar arisida tizimlinidu; qünki ular həyatlik sulirining mənbəsi boləqan Pərwərdigardın waz kəqkən. ■ ¹⁴ Meni sakaytkin, i Pərwərdigar, mən xuning bilən jəzmən sakaytilimən! Meni kutkuzoqin, xuning bilən jəzmən kutkuzulimən! — Qünki Özüng mening mədhijəmdursən! □ ¹⁵ Mana, ular manga: — Pərwərdigarning səzbəxariti keni?! Keni, u əməlgə axurulsun!» — dəydu. ■ ¹⁶ Ləkin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakkuqi» boluxtin heq qaqqan əməsmən, wə əjəl künini heq arzu qilmioqanmən, — Sən bilisən! Aozimdin barliq qiqqanlar Sening yüz aldingda boləqan. □ ¹⁷ Manga wəhimə bolmioqaysən; külpətlilik künidə Sən mening baxpanahimdursən. ■ ¹⁸ Manga ziyankəxlik kiləuqular yərgə qarap qalsun, ləkin meni yərgə qaratomioqaysən! Ular dəkkə-dükkigə qüxsun, ləkin meni dəkkə-dükkigə qüxürmigəysən; ularning bəxioğa külpət künini qüxürgəysən; ularni ikki həssilik həlakət bilən üzül-kesil paqaqlap taxlioqaysən!■

«Xabat» küni — yəni xəmbə küni, yəni dəm elix küni — rəhim pursiti

¹⁹ Pərwərdigar manga mundaq degən: — Barəqin, Yəhuda padixahliri xəhərgə kiridioqan wə qikidioqan «Həlkning baliliri» degən dərwazida, həmdə Yerusalemning barliq dərwazilirida turoqin, ularoğa mundaq degin: — □ ²⁰ Pərwərdigarning səzini anglanglar, i muxu dərwazilardın kiridioqan Yəhudaning padixahliri, barliq Yəhuda wə Yerusalemde turuwatqan halayik! ²¹ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Öz jeninglaroğa həzi bolunglar! «xabat» künidə heqkandə yükni kətürmənglar, Yerusalemning dərwazilirdin heqnərsini epkirmənglar; ■ ²² xabat künliridə öyliringlardın heq yükni kətürüp elip qikmənglar, wə heqkandə əmgək kilmənglar; bəlki Mən ata-bowiliringlaroğa buyruqinimdək, xabat künini Özümgə ataloqan mukəddəs bir kün dəp qaranglar. □ ■ ²³ Ləkin ular heq anglimioqan yaki kulək salmioqan, bəlki anglimaslikkə həm tərbiyini qəbul kilməslikkə boynini qattik kiləqan. ■ ²⁴ Xundaq həoliduki, silər awazimni kəngül koyup anglisanglar, — dəydu Pərwərdigar, — yəni

■ **17:13** Zəb. 73:27; Yəx. 1:28; Yər. 2:13; Yh. 8:8 □ **17:14** «meni kutkuzoqin, xuning bilən jəzmən kutkuzulimən!» — bu ayəttiki «kutkuzux» hərgiz Yerəmiyaning öz həyatining aman-esən saklinixini tilixila əməs. Muhim ix xuki, u bu ayəttiki gəp bilən 1-11-ayətlərdiki bəxarətkə, bolupmu: «Kəlb həmmidin aldamqi, uning dawəsi yoqtur» degəngə boləqan inkasi. U birinqidin əzining, ikkinqidin həlkining kəlbining gunahining toluq tügutilixi (sakaytilixi)ni tiləydu. «Dawəsi yoq» kəlbni bolsa pəkət həmmigə qədir bir Huda sakaytalaydu. Bu ix dəl «yengi əhdə»din ibarət — 11:31-34ni kərüng. ■ **17:15** Yəx. 5:19; 2Pet. 3:4 □ **17:16** «pada bakkuqi» — xühhisizki, pəyoqəmbərnəng həlkə boləqan rolini kərsitidu. «Ləkin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakkuqi» boluxtin heq qaqqan əməsmən» degənnəng baxkə birhil tərjimisi: «Mən bolsam, balayı apətni qüxürüx üqün Sanga esilmidim!» ■ **17:17** Yər. 16:19 ■ **17:18** Zəb. 35:4-5; 40:14-15; Yər. 15:15 □ **17:19** «xabat küni» — bu bəxarət (19-27-ayət)ning temisi «xabat küni», yəni xəmbə küni, yəni dəm elix küni. Huda muxu yərdə bu kün arqılık həlkigə mehir-xəpkitini kərsətməqki. ■ **17:21** Nəh. 13:19 □ **17:22** «xabat künliridə öyliringlardın heq yükni kətürüp elip qikmənglar, wə heqkandə əmgək kilmənglar... xabat künini Özümgə ataloqan mukəddəs bir kün dəp qaranglar» — oqurmənkərgə ayanki, Huda Musa pəyoqəmbər arqılık Yəhudiyalaroğa, «xabat küni» (xəmbə küni)ni Özini seqinixkə, heqkandə məhnət kilməy hər adam wə mal-waranning dəm alidioqan küni bolsun dəp buyruqan. ■ **17:22** Mis. 20:8; 23:12; 31:13; Əz. 20:12 ■ **17:23** Yər. 11:10; 13:10; 16:12

xabat künidə xəhər dərwaziliridin heç yükni elip kirmisənglar wə heç əmgək kılmaslık arkılık xabat künini Manga pak-muqəddəs bir kün hesablisanglar, ²⁵ bu xəhər dərwaziliridin Dawutning təhtigə olturidoğan padixahliri wə əmirliri jəng hərwalirioğa olturup wə atlaroğa minip kiridu; ular, ularning əmirliri, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarmu kirip-qıxixidu; bu xəhər mənggü awat bolidu. ■ ²⁶ Xundak kılsanglar, həklər Yəhuda xəhərliridin, Yerusalemda ətrapidiki yezilardın, Binyaminning zeminidin, *şərbətiki* «Xəfələh» egizlikidin, jənubtiki *taşlıqtın*, Yəhudadiki jənubiy bayawamların Pərwərdigarning öyigə «köydürmə kurbanlık»lar, «inaklık kurbanlıqliri», «axlık hədiyyə»lər wə huxbuylarnı tutup, *Pərwərdigaroğa boləğan* rəhmətlinini eytixka kiridoğan bolidu. ²⁷ Ləkin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümgə pak-muqəddəs hesablimay, xabat künidə Yerusalemda dərwaziliridin yük kətürüp kirsənglar, əmdi Mən dərwazilaroğa bir ot yakimən, u Yerusalemdiki ordılarnı yəwetidu, uni heç eşürəlməydu.□

18

Sapalqidin aloğan sawak

¹ Bu söz Pərwərdigardin Yerəmiyağa kelip, mundak deyildi: —

² «Ornungdin tur, sapalqining öyigə quxkin, Mən sanga sözlirimni anglitimən».

³ Xunga mən sapalqining öyigə quxtum; wə mana, sapalqi şaltək üstidə bir nərsini yasawatqanıdı. ⁴ U seşiz laydin yasawatqan kaça turup-turup kəli astida buzulatti. Xu qaoqda sapalqi xu laydin əzi layik kərgən baxka bir kaqini yasaytti.

⁵ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: — ⁶ «I Israil jəməti, bu sapalqi kıləndək Mən sanga kılalmamdım? — dəydu Pərwərdigar. — Mana, seşiz layning sapalqining kolidə boləşioğa ohxax, silər Mening qolumdisilər, i Israil jəməti. ■ ⁷ Bəzidə Mən məlum bir əl, məlum bir məmləkət toşruluk, yəni uning yulunuxi, buzuluxi wə həlak kılınixi toşruluk səzləymən; ■ ⁸ xu qaoq Mən aqahlandıroğan xu əl yamanlıqidin towa kılıp yansa, Mən ularoğa kılmaqci boləğan yamanlıqtin yanimən. ⁹ Mən yənə bəzidə məlum bir əl, məlum bir məmləkət toşruluk, yəni uning kuruluxi wə tikip eşürüluxi toşruluk səzləymən; ¹⁰ xu qaoq xu əl kəz aldımda yamanlık kılıp awazimni anglimisa, Mən yənə ularoğa wədə kıləğan, ularni bərikətliməkci boləğan yaxxiliktin yanimən.

¹¹ Əmdi hazır Yəhudadikilərgə wə Yerusalemda turuwatqanlaroğa mundak deyin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən silərgə yamanlık təyyarlawatimən, silərgə qarxi bir pılan tüzüwatimən; xunga hərbinglar rəzil yolunglardın yeninglar, yolliringlarnı wə kilmixliringlarnı tüzitinglar.■

■ 17:25 Yər. 22:4 □ 17:27 «Ləkin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümgə pak-muqəddəs hesablimay, ... əmdi Mən dərwazilaroğa bir ot yakimən, u Yerusalemdiki ordılarnı yəwetidu...» — bu 19-27-ayətlərnin intayin muhim bir alahidiliki wə əhmiyiti bar. Pərwərdigar Israiloğa məhri-xəpkitini bildürx üqün, Öz Təwrat-kanununin tələpirlini pəkət birla pərmanoğa, yəni «xabat künini hərmətlənglar» degəngə yioyinqaklaydu; ular pəkət muxu addiy tələpkila əməl kılsa, U ularning pəs əhwalini pütünləy eşgərtəlytti. Xundak bolsimu, ular bəribir yənə bu kiçik pərmanoğa əməl kılalmioğan. Adəmlərnin insaniy gunah təbiiti hərdəim xundaktur! ■ 18:6 Yəx. 45:9; 64:8; Rim. 9:20 ■ 18:7 Yər. 1:10

■ 18:11 2Pad. 17:13; Yər. 7:3; 25:5; 26:13; 35:15

12 — Lekin ular: «Yaq! Ham hiyal qilma! Biz öz pılanlirimizə oğaxiwerimiz, öz rəzil kənglimizdiki jahillikimiz boyiqə kiliwerimiz» — dəydu. □ ■

13 Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Əllər arisidin: «Kim muxundak ixni anglap bakkan?!» dəp soranglar. «Pak kız» Israil dəhətlik yirginlik ixni kילוan! ■ 14 Liwan qarlıri aydaladiki kıyalıktın yoqap ketəmdu? Uning yiraktın qüxkən muzdək suliri kurup ketəmdu? 15 Lekin Mening həlqim bolsa Meni untuəan; ular yok bir nərsilərgə huxbuy yakidu; mana, bular ularni yaxawatkan yolidin, yəni kədimdin boləan yollardin putlaxturup, kətürülüp tüz kılınmioəan bir yolda mangduruəan.

■ 16 Xuning bilən ularning zeminini dəhət basidoəan həm daim kixilər ux-ux kılıdoəan obyekt kılıdu; uningdin ötəwatkanlarning həmmisini dəhət besip, bexini qaykixidu. □ ■ 17 Mən huddi xərkətin qıkkən xamaldək ularni dəxmən aldidə tarkitiwetimən; Mən balay'apət künidə ularəa yüzümni əməs, bəlki arkəmni kılımən. □ ■

Yərəmiya əzigə ziyankəxlik kילוəuqılarning yamanlikini əz bexioəa qüxürüxini tiləydu

18 Kixilər: «Kelinglar, Yərəmiyaəa kəst kılayli; qünki ya kahınlardin kanun-tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya pəyoəəmbərlərdin səz-bexarət kəmlik kılmaydu. Kelinglar, tilimizni bir kılip uning üstidin xikayət kılayli, uning səzlıridin həqkaysisioəa kulak salmayli» — deyixti. □ ■

19 — I Pərwərdigar, munga kulak saləaysən; munga qarxilixidoəanlarning dəwatkanlırini anglioəaysən. 20 Yahxilıkkə yamanlik kılıx bolamdu? Qünki ular jenim üqün ora kolioəan; mən ularəa yaxhi bolsun dəp, əzəzipingni uların yandurux üqün Sening aldingdə *dua kılip* turoəanlikimni esingdə tutkaysən. 21 Xunga baliliringni kəhətqilikkə tapxurəaysən, kiliqning bisioəa elip bərgəysən; ayalliri baliliridin juda kılınıp tul kalsun; ərliri waba-ələm bilən yoqalsun, yigitlər jəngdə kılıqlansun. ■ 22 Ularning üstigə basmiqılarni elip kəlqiningdə əyliridin nalə-pəryad anglansun; qünki ular meni tutuxkə ora kolioəan, putlirim üqün kismaklarni yoxurun saləan. 23 Əmdi Sən, i Pərwərdigar, ularning meni kətl kılıxkə boləan kəstlırining həmmisini obdan bilisən; ularning kəbihliklirini kəqürmigəysən, ularning gunəhlırini kəzüng aldidin yəmioəaysən; bəlki ular Sening aldingdə yikıtılsun; əzəziping qüxkən künidə ularni bir tərəp kילוəaysən.

□ **18:12** «Yaq! Ham hiyal qilma!» — ibraniy tilida «Yaq! Ümid yoq!».

■ **18:12** Yər. 2:25 ■ **18:13** Yər. 2:10 ■ **18:15** Yər. 2:32; 3:21; 6:16; 13:25 □ **18:16** «... ularning zeminini dəhət basidoəan həm daim kixilər ux-ux kılıdoəan obyekt kılıdu; uningdin ötəwatkanlarning həmmisini dəhət besip, bexini qaykixidu» — bu hərikətlər (ux-ux kılıx, baxni qaykixix) bəlkim həyran boləanlikı, yaki mazaq kילוəanlikini bildüridu. ■ **18:16** Yər. 12:11; 19:8; 49:13; 50:13 □ **18:17** «xərkətin qıkkən xamal» — Kənaanda (Pələstində), adətə həmmini kūrutidoəan, qang-topa tarkitidoəan dəhətlik xamal bolidu. ■ **18:17** Yəx. 27:8; 29:6; Yər. 4:11,12,13; 13:24 □ **18:18** «Kelinglar, Yərəmiyaəa kəst kılayli; qünki ya kahınlardin kanun-tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya pəyoəəmbərlərdin səz-bexarət kəmlik kılmaydu» — ular Yərəmiyani kəstləp əltürüxkə bahəna-səwəb tapmaqçı idi. Kөрünərlikki, xu qəoədiki Təwrat-kanun əgıtidoəan kahınlər, «danixmənlər» wə atalmıx «pəyoəəmbərlər» Yərəmiyaning səzi toəruluk süküt kılattı yaki ularəa zit səzlərni kılattı. Ular: «Biz bəribir diniy adəmlərmiz, diniy ərbablarning səzini anglawatimiz» dəp Hudaning səzini rat kılip Yərəmiyani əltürüxni kəstləytti. ■ **18:18** Yər. 9:7; Mal. 2:7 ■ **18:21** Zəb. 109:10

19

Qeqiləjan kozidin aloyan sawaq

1 Pərwərdigar mundak dəydu: — Barəjin, sapalqıdın bir sapal kozını aloyın; andin əlning aksakalliridin wə kahinlarning aksakalliridin birnəqqını apirip, ² «Sapal parqiliri» dərwasisiyə yəkin boləjan «Hinnomning oqılıning jiləjisi»ə bərip xu yərdə Mən sanga eytidəjan səzlərnı jakarlıəjin. □ ³ Mundak degin: — Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəhüdaning padixahliri wə Yerusalemdikilər! Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən muxu yərgə balayi'apətnı quxürimənkı, kimki uni anglisila kulaklırı zingildap ketidu. ■ ⁴ Qünki bu həlk Məndin waz keqıp, bu yərnı Manga «yat» kiləjan, uningda nə əzliri, nə ata-bowiliri, nə Yəhüda padixahliri heq tonuməjan baxka ilahləroja huxbuy yakkan; ular bu yərnı gunahsızlarning kanlırı bilən toldurojan. ■ ⁵ Ular Baaloja əz balilirini köydürmə qurbanlıklar süpitidə köydürux üqün Baalning «yukiri jaylar»ını kurojan; Mən bundak bir ixni heqqaqan buyrup bakmiojan, heq eytməjan, u hərgiz oyumoja kirip bakmiojan. ⁶ Xunga mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — bu yər kəlgüsüdə «Tofət», yaki «Hinnomning oqılıning jiləjisi» dəp atalmaydu, bəlkı «Kətl jiləjisi» dəp atilidu. ■ ⁷ Mən bu yərdə Yəhüda həm Yerusalemning pilantədbirlirini kuruk kiliwetimən; Mən ularnı düxmənlirining kiliqi bilən, yəni janlırını izdigüqilərnıng kolida yikitimən; Mən jəsətlirini asmandiki uqar-kanatlarəja wə yər-zemindiki həywanatlarəja ozuk boluxka beriwetimən. ■ ⁸ Mən bu xəhərnı dəhxət basidəjan həm kixilər ux-ux kilidəjan obyekt kilimən; uningdin etüwatkanlarning həmmisi uning barlık yarababaliri tüpəylidin dəhxət besip üxkirtidu. ⁹ Mən ularnı düxmənlirining həm janlırını izdigüqilərnıng kattik kıstaydəjan korxawining besimi astida oqullirining gəxini həm kızlırining gəxini yəydəjan kilimən, ularning hərbiəri əz yekinining gəxini yəydu.■

¹⁰ Əmdi sən əzüng bilən billə aparəjan həmrahlırningning kəz aldida həlikı kozını qeqiwətkin; ¹¹ xundak kilip ularəja mundak degin: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — Birsı sapalqıning kozisini kaytidin heq yasiyalmiəjudək dərijidə qeqiwətkinidək Məmmu bu həlk wə bu xəhərnı xundak qeqiwetimən. Ular jəsətlirini Tofəttə kəmidu, hətta kəmgüdək yər kalmioquə. ■ ¹² Mən bu yərnı wə bununəda turuwatkanlarnımu muxundak kilimən, — dəydu Pərwərdigar, — bu xəhərnı Tofətkə ohxax kilimən. □ ¹³ Yerusalemdiki əylər wə Yəhüda padixahlirining əyliri, — yəni ularning əgzilridə turup asmandiki barlık yultuz-səyyarılərgə huxbuy yakkan wə Məndin baxka

□ **19:2 «Hinnomning oqılıning jiləjisi»** — bəzidə «Hinnomning jiləjisi» (İbraniy tilida «Gə-Hinnom») dəp atilidu. Kərunüp turuptiki, bəlkim sapalqılar xu yərdə sapal parqilirini taxliwetətti. Keyin, həlk xu yərgə hərhil əhlətlərnı təkkəqə, u yər «dozah»ning bir simwoli bolup kələjan. Xuning bilən «gə-hinnom» degən səz «dozah»ni bildüridəjan səz bolup kələjan. Ərəb tili arkilik bu səz «jəhənnəm» xəklidə uyququr tilioja kirgən. ■ **19:3** 1Sam. 3:11; 2Pad. 21:12 ■ **19:4** Yəx. 65:11; Yər. 2:13,17,19; 5:7,19; 7:6; 15:6; 19:6 ■ **19:6** Yər. 7:32 ■ **19:7** Yər. 15:3; 16:4 ■ **19:9** Law. 26:29; Kan. 28:53; Yiq. 4:10 ■ **19:11** Yər. 7:32 □ **19:12 «Tofət»** — bu yər toqruluk 7:31ni wə izahətnı kəruing. «Tofət» degən səz İbraniy tilida «oqak» həm «uyat» degənnımu bildüridu. U yənə «tükürük» degən səznıng əhangiojımu ohxap ketidu. Bu yər «Hinnomning oqılı (İbn-Hinnom)ning jiləjisi»əja jaylaxkan, Yerusalem xəhiringning jənuubiy təripidə idi. Həlk axu yərdə əhlətlərnı wə napak nərsilərnı taxlap köydürətti. Xuning bilən u intayin «haram», əng buləjanəjan jay dəp hesablandı.

yat ilahlaroşa «xarab hədiyə»lərni təkkən barlik öyliri huddi Tofət degən jaydək buloşanoşan jaylar bolidu.■

¹⁴ Wə Yərəmiya Pərwərdigar uni bexarət berixkə əwətkən Tofəttin kaytip kelip, Pərwərdigarning öyining həylisioşa kirip turup barlik həlkə mundak dedi: ¹⁵ — Samawi koxunlarning Sərdari boluşan Pərwərdigar, Israillning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən bu xəhər wə uning barlik xəhərlirigə qarap eytkən balayi'apətning həmmisini ularning bexioşa qüxürimən; qünki ular boynini qattik kiliş Mening səzlimni heçqəşan anglimioşan.■

20

Yərəmiyaning dərrigə besilip, kamap qoyuluxi

¹ Əmdi Immərning oşli, kaşin Paxhur — u Pərwərdigarning öyidə «amanlik saklax begi»mu idi, Yərəmiyaning bu bexarətlərni bərgənlikini anglidi. ² Paxhur Yərəmiya pəyoşəmbərni uruşzdi wə uning putini Pərwərdigarning öyidiki «Binyaminning yuqiri dərwazisi»ning yenidiki takakşa saldi. □ ³ İkkinçi küni, Paxhur Yərəmiyani takaktin boxatti; Yərəmiya uningə: — Pərwərdigar ismingni Paxhur əməş, bəlki «Magor-missabib» dəp atidi, dedi. □ ⁴ — Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən seni özünge wə barlik aşiniliringge wəhimə saloşuqi obyekt kilişən; ular düxmənlikirining kiliqi bilən yikilidu; sən öz közüng bilən buni kərisən; Mən barlik Yəhəudani Babil padixahining kolioşa tapxurimən; u ularni Babiloşa sürgün kiliş elip ketidu həmdə ularni kiliş bilən uridu. ⁵ Mən bu xəhərninğ həmmə baylikliri — barlik məhsulatlıri, barlik kimmət nəsiliri wə Yəhəuda padixahirining barlik həzinilirini düxmənlikirining kolioşa tapxurimən; ular ularni olja kiliş buliwelip Babiloşa elip ketidu. ■ ⁶ Sən bolsang, i Paxhur, həmmə eydikiliring birgə sürgün bolup ketisilər; sən Babiloşa kelisən; sən xu yərdə dunyadin ketisən, xu yərgə kəmülisən; sən həm sening yaloşan bexarətliringge kulak saloşan aşiniliringmu xundak bolidu.

Yərəmiya yənə dad kətüridu

⁷ I Pərwərdigar, Sən meni kayil kiliş pəyoşəmbərlikkə kəndürdüng, mən xundakla kəndürüldüm; Sən mənədin zor kəlding, xundakla oşlibə kilding; mən pütün kün tapa-təning obyekt bolimən; həmmə kixi meni mazak kilişu. □ ⁸ Mən qaşanla səz kilsam, «Zorawanlik həm bulangqilik

■ **19:13** Yər. 7:18 ■ **19:15** Yər. 7:26; 17:23 □ **20:2** «Paxhur Yərəmiya pəyoşəmbərni ... takakşa saldi» — «takak» ibraniy tilida «burioşuq» degən bolup, pəkət adəmninğ putlirini tutupla qalmay, yənə bəlkim bədinini burap adəmni kiyinaydıoşan birhil əşwab idi. □ **20:3**

«Pərwərdigar ismingni Paxhur əməş, bəlki «Magor-missabib» dəp atidi» — «Paxhur»ning mənişi bəlkim «ərkinlik». «Magir-missabib» — «təşəp-təşəpləri wəhimə basidu» degən mənidə.

■ **20:5** Yər. 15:13; 17:3 □ **20:7** «Sən meni ... kəndürdüng...» — «kəndürdüng» degən bu səzni xərləş səl təş. Adətə u «əzizkəlik kiliş», «aldax» degənni bildüridu. Təwrat, «Hox.» 2:14-ayətə bolsa u «kəngül elix»ni bildüridu. Təwəndiki ayətlər (8-13)gə qarışqanda Huda Yərəmiyani heç aldimidi — uning pəyoşəmbərlikinğ japa-muxəkkətləkninğ aldin'ala uningəşə kərsətkən (məsilən, 1-babta). Xunga bizningə «kəndürüx» toşra kelidu; xundak dəginimiz bilən, Yərəmiya muxu yərdə bəlkim, «manga duş kəlgən japa-muxəkkətlər əsli oylıoşinimdin kəp», «Sən meni aldap kəydung» degənni puritip dadlıoşan boluximu mumkin.

kelidu» dəp jakarlixim kerək; xunga Pərwərdigarning sözi meni pütün kün ahanət wə məshirining obyektı kılıdu. ■ ⁹ Lekin mən: «Mən uni tiləja almaymən, wə yaki Uning nami bilən ikkinqi söz kılmaymən» desəm, Uning sözi kəlbimdə lawuldaq ot bolup, səngəkliriməy kapsaləjan bir yalkun bolıdu; iqingə sıjduruxkə həlim kəlməy, eytməy qıdap turalmaymən.

¹⁰ Xundak, kiliwerimən, gərqə mən nuroşun kixilərninq piqirlaxkan kəstlirini anglisammı; tərəp-tərəplərnı wəhımə basıdu! «Uning üstidin ərz kilinglar! Uning üstidin ərz kılalı!» dəp, bərlıq ülpət-həmrahlırim putlıxıp ketiximni paylap yürməktə; ular «U bəlkim aldınar, xundak boləjanda biz uning üstidin oşlibə kılimiz, uningdin intıkam alalaymız» deyixiwatıdu. □ ¹¹ Lekin Pərwərdigar bolsa kudrətlik wə dəhxətlik bir pəlwandək mən bilən billıdur; xunga mənəzi ziyankəxlik kıləuqılər putlıxıp oşlibə kılalmaydu; ular muwəppəkiyət kəzanmıoşaqkə, kəttik hijil bolup yərgə karap kəlıdu; ularning bu rəswəqılık mənggölük bolup, hərgiz untulmaydu. ■ ¹² Əmdi Sən, i həkkanıylərnı sinaydıoşan, insanning wıjdani wə kəlbini kəridıoşan samawı kəxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, ularning üstigə boləjan kisasıngni mənəzi kərgüzgəysən; qünki mən dəwayimni əldingəja kəyoşanmən. □ ■

¹³ Pərwərdigarnı küy eytip mahtanglar, Uni mədhıylənglər; qünki U namrat kixini rəzillik kıləuqılərdin kutkuzəjan. □

Kamaqtın qıqıp yənə qüxkünükkə qüxüx

¹⁴ Mening tuşuləjan künüməy lənət bolsun; apam meni tuşkan künı mubarək bolmısın! ■ ¹⁵ Ataməja həwər elip: «səngə oşul bala tuşuldı!» dəp uni əlamət xadlanduroşan adəmgə lənət bolsun! ■ ¹⁶ Bu adəm Pərwərdigar rəhim kılmay oşulatkan xəhərlərdək bolsun; u ətigəndə nalə, qüxtə əlakzadilik qukanlırnı anglısın — □ ■ ¹⁷ qünki u meni bəliyatqudin qüxkinimdila əltürüwətmigən; apam mening gərüm bolsııdı, uning kərsiki mən bilən təng həmixə qəng bolsııdı! ¹⁸ Nemıxkə mən jəpa-muxəkkət, əzab-oşubətəni kəruşkə, künlırimni hijalət-ahənət iqidə ətküzükkə bəliyatqudin qıkkəndimən? ■

21

Pərwərdigar Yerusalemnı dıxmənlərgə tapxurıdu

¹ Padıxah Zədəkiya Malkıyaning oşlı Pərxurnı həm Maaseyahning oşlı, kəhın Zəfaniyanı əwətkəndə, Yerəmiyaəja Pərwərdigardın təwəndiki

■ **20:8** Yəx. 57:4 □ **20:10** «**tərəp-tərəplərnı wəhımə basıdu**» — ıbraniy tilidə «magor-miss-abib». 3-ayəttiki izahətnı kəruşing. ■ **20:11** Yər. 1:8,19; 15:20; 17:18; 23:40 □ **20:12** «**həkkanıylərnı sinaydıoşan, insanning wıjdani wə kəlbini kəridıoşan...**» — «wıjdan» ıbraniy tilidə «bərək» dəgən söz bilən ipadılinıdu. ■ **20:12** Yər. 11:20; 12:3; 15:15; 18:19-23 □ **20:13** «**U namrat kixini rəzillik kıləuqılərdin kutkuzəjan**» — «namrat kixi» bəlkim Yerəmiyaning əzini kərsitıdu. ■ **20:14** Yər. 15:10 ■ **20:15** Ayup 3:3 □ **20:16** «**Ataməja həwər elip: «Səngə oşul bala tuşuldı!» dəp uni əlamət xadlanduroşan adəmgə lənət bolsun! (15-ayət) Bu adəm Pərwərdigar rəhim kılmay oşulatkan xəhərlərdək bolsun...**» — pəyoşəmbərninq əzining kəyoşu-həsərttın qıkkən bu əqqik səzlırnı xübhısizki, Hudaning yəlıyruşkı bilən biz üqün hatırlıgını bilən, biz: «Huda bulərnı qəkum əməlgə axuroşan», dəp kəriməymiz. Pəyoşəmbərninq bu səzlırnı hatırləxtiki məksiti bizning pəyoşəmbərninq xunqə kiyinlip kətkənlikini obdan qüxiniximiz üqındur. ■ **20:16** Yər. 19 ■ **20:18** Ayup 3:20

munu bir söz kəldi: — □ ² (*Ular*: «Biz üçün Pərvərdigardin yardəm sorioqin; qünki Babil padixahi Nebokadnasar bizgə hujum kilidu; Pərvərdigar Özining *ətkənki* karamət kılqan ixliri boyıqə, bizgimu ohxax muamilə kilip, uni yənimizdin yandurarmikin?» — *dəp soridi*. ³ Yerəmiya ularoqə: — Zədəkiyaqə mundaq dənglar, — dedi)

⁴ — Israilning Hudasi Pərvərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən kolliringlar tutqan, silərni korxiwalqan Babil padixahi həm kaldiyərgə sepil sirtida jəng kılıxqə ixlitidoqan, jəng koralliringlarni kayriwetimən wə bularni bu xəhərning otturisasi yioqwalimən; □ ⁵ Mən Özümmu sozulqan qolum wə küqlük bilikim bilən, oqəzirim bilən, kəhrim bilən wə həssiləngən aqqıqim bilən silərgə jəng kılımən! ⁶ Mən bu xəhərdə turuwatqanlarni, insan bolsun, haywan bolsun urimən; ular dəhəxtlik bir waba bilən əlidu. ⁷ Andin keyin, — dəydu Pərvərdigar, — Yəhuda padixahi Zədəkiyani, hizmətkarlarini, həlqni, yəni bu xəhərdə wabadin, kılıqti wə kəhətqiliktin kəlip qaloqanlar bolsə, Mən ularni Babil padixahi Nebokadnasarning kolioqə, ularning düxmənlirining kolioqə wə jenini izdigüqilərnin kolioqə tapxurimən; Nebokadnasar ularni kılıq tiqbi bilən uridu; u nə ularni ayımaydu, nə ularoqə iqini heq aqritmaydu, nə rəhim kılmaydu.

⁸ Ləkin sən bu həlkqə mundaq deyixing kerək: «Pərvərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən aldinglarda hayət yoli wə mamat yolini salimən; □ ⁹ kim bu xəhərdə qalməqə bolsə, kılıq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ləkin kim xəhərdin qıqıp, silərni korxiwalqan kaldiyərgə təslim bolsə, u hayət qəlidu; uning jeni əzigə aloqan oljidək bolidu. ■ ¹⁰ Qünki Mən bu xəhərgə yahxilik üçün əməs, bəlki yamanlıq kılıx üçün yüzümni kəratkuzdum, — dəydu Pərvərdigar; u Babil padixahining kolioqə tapxurulidu, u uni ot selip kəydüriwetidu.

Ordidikilər toqruqluq

¹¹ Wə Yəhuda padixahining jəməti toqruqluq Pərvərdigarning səzini anglənglar: — ¹² I Dawutning jəməti, Pərvərdigar mundaq dəydu: — hər ətigəndə adalət bilən həküm qıqiringlar, bulanoqan kixini əzgüqining kolidin kütquzunglar; bolmisa, kılqanliringlarning rəzilliki tıpəylidin, kəhrim partlar, ottək həmmiini kəydüridu; uni oqürələydiqan heqkim bolmaydu; □ ■ ¹³ Mana, Mən sangə qarxidurmən, i jiloqə üstidə, tüzləngliktiki kıyada olturoquqi, yəni «Kim üstimizgə quxup hujum kılalisun, kim oylirimizgə besip kirəlisun?!» degüqi, — dəydu

□ **21:1** «**Malkiyaniq oqli Paxhur**» — demisəkmü, bu 20-babtiki «Paxhur» əməs; ləkin bu Paxhurmu keyinki waqitlarda Yerəmiyaqə ziyənkəxlik kilidoqan adəm bolidu (29:25-27ni kəring). «Zəfaniya» bolsə əzining mustəkil kəzkarixi yoq bolqan yənə bir «yumiləq tawuz»oqə ohxaydu. (29:29diki wəqəni kəring). U bəlkim ahirdə Babilning «karawul begi» tərpidin əlümğə məhkum kılinoqan «Zəfaniya»oqə ohxax adəm idi (52:24-27ni kəring). □ **21:4** «**kaldiyələr**» — demisəkmü, «kaldiyələr» Babilliklarni, bolupmu Babil ləxkərlirini kərsitidu.

□ **21:8** «**ləkin sən bu həlkqə mundaq deyixing kerək**» — «bu həlk» Yerusalemdə qamiliq qaloqan həlkni kərsitidu.

■ **21:9** Yər. 38:2 □ **21:12** «**I Dawutning jəməti, ... — hər ətigəndə adalət bilən həküm qıqiringlar**» — qariqanda, padixahning sotliri ətigəndə ətküzülətti. Yənə kelip «hər ətigəndə» degən ibarə bəlkim «adalət birinqi ix bolsun, hər künidə əng muhim ix bolsun» degən kəqmə mənədə ixlitilgən boluxi mumkin. ■ **21:12** Yər. 22:3

Pərwərdigar. □ 14 Mən silərnin qilmixinglarning mewisi boyiqə silərgə yeqinlixip jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar; wə Mən uning ormanlikida bir ot yaqimən, u bolsa uning ətrapidiki həmmiini kəydürüp tūgitidu. □ ■

22

Padixahqa eytiloqan bir səz

1 Pərwərdigar manga mundak dedi: «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisiya qūxūp bu səzni xu yərdə kīloqin: — □ 2 Pərwərdigarning səzni angla, i Dawutning təhtigə olturoquci, Yəhuda padixahi — Sən, ələmdar-hizmətkarling wə muxu dərwazilardin kirip-qikidiyoqan həlking, —

3 Pərwərdigar mundak dəydu: Adalət wə həkkanilylik yūrgüzūnglar; bulanoqan kixini əzgūqining qolidin kūtquzūnglar; musapirlarni, yetim-yesirləni wə tul hotunlarni heq harlimanglar yaki bozək kilmanglar, gunahsiz qanlarni bu yərdə təkmənglar. ■ 4 Silər bu əmrlərgə həkikətən əməl kilsanglar, əmdi Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri wə həlki jəng hərwilirioqə olturup wə atlaroqə minip bu əyning dərwaziliridin kirip qikixidu. □ ■ 5 Birak silər bu səzləni anglimisanglar, Mən Əz namim bilən kəsəm iqkənki, — dəydu Pərwərdigar, — bu orda bir harabə bolidu. □

6 Qūnki Pərwərdigar Yəhuda padixahining əyi toşruluk mundak dəydu: — Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qokkīsīdək boləyining bilən, bərhək Mən seni bir qəl-bayawan, adəmlər waz kəqkən xəhərlərdək kīlimən. □ 7 Mən hərbi yəxi qorallanoqan wəyran kīloquqlarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirlirinqni» kesiwetip, otka taxlaydu. □ ■ 8 Nuroqun əllər bu xəhərdin otup, hərbi yeqinidin: «Nemixka Pərwərdigar bu uluq xəhəni bundak kīloqandu?» dəp soraydu. ■

□ 21:13 «jiloqə üstidə... kiyada olturoquci...» — bizningqə bu ordida olturoqan padixah-əmirləni kərsitidu. Əslidə padixah ordisinin quruluhi uqūn, Yerusalemdiki ikki taq arisidiki kīqik jiloqə «tūzlənglik» kīlip tinduruloqan andin uning üstigə orda quruloqan. Xundak kīlip Kidron jiloqisi üstidə, — yəni «pələkkə taqaxқан» bir intayin bihətər jayda — orda kərinətti. Demək, bu səzlər padixah həm ordidikilərgə eytiloqan boluxi kərək. Bəzi tərjimanlar bu ayət Yerusalem xəhərinə kərsitidu, dəp qaraydu. Padixahning ordisinin əlahidə əhwali wə kəynidiki ayətlərgə qariloqanda, bizningqə u ordidikilərnin əzlrini kərsitidu. □ 21:14 «Mən uning ormanlikida bir ot yaqimən» — «ormanlik» nəmin kərsitidu? Ordining bir pəhri boləqan Sulayman padixah bina kīloqan həywətlik «Liwan ormanliki əyi» (Liwanning kedir yaqiqidin yasaloqan) idi. 22:6nimu kəring. ■ 21:14 Yər. 17:27 □ 22:1 «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisiya qūxūp bu səzni xu yərdə kīloqin» — bizningqə, bu səz bəlkim Zədəkiyadin ilgiri ki bir padixahqa eytiloqan bolsa kərək, qūnki bu səz birhil «kūtquzux» ümidini elip kələtti; lekin 21-bab, 12-14-ayətlərdə Zədəkiya pəkət «jazalax»ni kütidu (uningqə ikki hil jaza elip kelinidu). ■ 22:3 Yər. 7:6; 21:12 □ 22:4 «Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri...» — muxu yərdiki «ular» ibraniy tilida «u». Mələm bir zamanda Dawutning təhtigə olturoqan padixah pəkət bir bolidu, əlwəttə. ■ 22:4 Yər. 17:25 □ 22:5 «Mən Əz namim bilən kəsəm iqkənki...» — ibraniy tilida «Mən Əzüm bilən kəsəm iqkənki...». □ 22:6 «Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qokkīsīdək...» — Gilead wə Liwan gūzəl ormanliqliri bilən dangki qikқан jaylardur. Yūqirida eytkinimizdək, padixahning ordisi hərhil yaqoqlar bilən bəzəlgəndi. □ 22:7 «Mən hərbi yəxi qorallanoqan wəyran kīloquqlarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirlirinqni» kesiwetip, otka taxlaydu» — ordidiki qiraylik yaqoq təwrük-yasaqlar toşruluk yūqiriki 6-ayəttiki izahatni kəring. ■ 22:7 Yər. 15:6 ■ 22:8 Qan. 29:23; 1Pad. 9:8

9 Wə ular jawabən: «Qünki ular Pərwərdigar Hudasing əhdəsidin waz keqip, baxqa ilahlarə qəkunup ularning kulluqə kirgən» — dəydu.

1-bexarət — Yəhoahaz padixahning jazasi

¹⁰ Əlginigə yioqlimanglar, uning üqün ah-zarlimanglar; bəlki sürgün boləqini üqün kattiq yioqlanglar, qünki u öz yurtioğa heqqaqan qaytip kəlməydu. □ ¹¹ Qünki Yəhuda padixahı Yosiyaning oşli, yəni atisi Yosiyaning ornioğa təhtigə olturoqan, bu yərdin sürgün boləqan Xallum toşruluk Pərwərdigar mundak dəydu: U hərgiz bu yərgə qaytmaydu; □ ¹² qünki u əsir kilinip apiriləqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu. □

2-bexarət — Yəhoakim padixahning jazasi

¹³ Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaklrini adalətsizlik bilən kuroqanning halioğa way! U koxnisini bikar ixlitip, əmgikigə heqkandak hək bərməydu; □ ¹⁴ u: «Əzümgə kəngtaxa bir ordini, azadə rawaklar bilən koxup salimən; tamliroğa deriziləni kəng qikirimən; tamlrini kedir tahtaylar bilən bezəymən, əylirini pəreng sirlaymən» — dəydu. *Uning halioğa way!*

¹⁵ Sən kedir yaşıqidin yasaloqan tahtaylarni qaplap, *ata-bowiliring* bilən bəsləxsəng qandakmu padixah boluxka layiq bolisən? Sening atang yəp-iqixkə təxəkkür eytip, adalət wə durus ixlarni yürgüzgən əməsmu? Xunga u buning yaxhilikini kərgən. □ ¹⁶ U məninləring wə namratlarning dəwasini toirra sorioqan; xunga həlkəning əhwali yaxxi idi.

□ **22:10 «Əlginigə yioqlimanglar, uning üqün ah-zarlimanglar; bəlki sürgün boləqini üqün kattiq yioqlanglar...»** — (izahət: — təwəndiki 10-30-əyətələr bolsa, Yəhudaning üq padixahning jazasi toşruluk bexarətlərdin ibarət. Xunga, bexarətlər miladiyədin ilgiri 609-597-yillar məzgilidə berilgən; xühşisizki, Yərəmiyaningmu bu yərdə ularni bir yərdə bayan kilixning məqsiti, bu ərziməs padixahlarni 23-babtiki bexarətə kərsitilgən «həkiqi bakkuqi» — yəni Məşih bilən selixturuxtin ibarəttur. Padixahlar («həlkni bakkuqi») əyiblik (22), Yerusalemdikilər əzlrimu əyiblik (20-23), qünki ular bu padixahlar («bakkuqlar»)ning əyx-ixrətlik turmuxioğa kizikkən, həxəmətlik ordisdin pəhirləngən; ular yəne bu padixahlarning qokunəqan butlirioğa qokunəqan, xuningdək ularning yat əlning padixahliri («sening axniliring») bilən boləqan ittəpaqlixilərinu toluq kolliəqan. Undak ittəpaqlixix Pərwərdigarə tayanmasliktin ibarət idi). (1-bexarət (10-12) toşruluk izahət: — miladiyədin ilgiri 609-yili Yosiya padixah Misir padixahı Pirəwn tərpidin jəngdə əltürilgən. U adalətlik-diyanətlik padixah bolup, nuroqun həlk uning əlümigə kattiq əkünüxti. Yəhoahaz təhtidə üq ayla olturoqan, andin miladiyədin ilgiri 609-597-yilliri Pirəwn tərpidin sürgün kilinəqan. Bu bexarət xu qəşdə berilixi kərek idi. Xunga bexarəttiki «əlgini» bolsa Yosiyani, «sürgün boləqini» bolsa Yəhoahazni kərsitidu). □ **22:11 «Xallum»** — Yəhoahazning birinqi ismi, mənisi «hesab elix» boləqəqka, Yərəmiya bəlkim uni muxu yərdə kəştən ixlitidu; uningdin hesab elinidəqan bolidu. □ **22:12 «u əsir kilinip apiriləqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu.»** — bu bexarətning əməlgə axuruluxi toşrisida «2Pad.» 34:23ni kərüng. □ **22:13 «Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaklrini adalətsizlik bilən kuroqanning halioğa way!...»** — bu Yəhoakimni kərsitidu. Bu bexarət (13-19, 20-23) Yəhoakim toşruluk bexarət. «2Pad.» 23:34-24:6dimu hatiriləngən, Pirəwn Yəhoahazni sürgün qiləqandin keyin ukisi Yəhoakimni «konqak padixah» boluxka tikligən. U on bir yil təhtə olturoqan, rəzil padixah idi. Yəhudi tarihunas yosefus Yəhoakimning əlumi bexarəttək boləqanliqini hatiriləngən (Yosefusning «Kədimki ixlar», 10-bab, 6:3). □ **22:13 Law. 19:13; Qan. 24:14,15; Həb. 2:9** □ **22:15 «Sening atang yəp-iqixkə təxəkkür eytip, adalət wə durus ixlarni yürgüzgən əməsmu?»** — «atang» bolsa durus padixah Yosiya idi. «...yəp-iqixkə təxəkkür eytip...» ibraniy tilidə pəkət səzmusəz bolsa: «u yəgən wə iqən...» deyilidu.

Bundak ix Meni tonuxtin ibarət əməsmu?» — dəydu Pərwərdigar. ¹⁷ — Birak közüng wə kənglüng bolsa pəkət öz jazanə-mənpəatinggə erixix, gunahsizlarning kəninə təküx, zorluq-zumbuluq wə bulangqilik kılıx pəytini kəzləp tikilgəndur.

¹⁸ Xunga Pərwərdigar Yəhuda padixahı Yosiyaning oqlı Yəhoakim toqruluk mundak dəydu: — Həlk uning ölümidə: «Ah, akam! Ah, singlim!» dəp ah-zarlar kətürməydu; yaki uning üqün: «Ah, begim! Ah, uning həywisi!» dəp ah-zarlar kətürməydu; ■ ¹⁹ u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalemlə dərwezilirining sirtioğa qərüp taxlinidu. □ ■

Yerusalemdikilərgə aqaş berix

²⁰ Liwanoğa qikiş pəryad kıl, Baxanda awazingni kətür, Abarimning qokkılıridinmu nalə kətür; çünki sening «axnilirinq»ning həmmisi nabut kılındi. □ ²¹ Mən aman-esən turojiningda sanga agahlandırdum; lekin sən: «Anglimaymən!» — deding. Yaxliqıngdin tartipla bundak kılıp Mening awazimoğa kulak salmaslıq dəl sening yolung bolup kəlgən. □ ■

²² Xamal barlıq «baqquqi»lirinoğa «baqquqi» bolup ularni uqurup ketidu, xuning bilən axnilirning sürgün boluxka qıkidu; bərhək, sən xu qaoqda barlıq rəzillik tūpəylidin hijil bolup rəswa bolisən. □ ²³ I «Liwan»da turoquqi, kedir dərəhliri üstigə uwilişuqi, sən toloqak tutқан ayalning azablıridək, dərd-ələmlər bexinoğa qıxkəndə qanqilik ingrap ketərsən! □

3-bexarət, 24-30-ayət •••• Koniya, yəni «Yəhoakin» padixahı sürgün kılınip qayıtip kəlməydu

²⁴ Öz həyatim bilən kəsəm iqimənkı, — dəydu Pərwərdigar, — sən Yəhoakimning oqlı Koniya hətta ong qolumdiki məhürlük üzük bol-

■ **22:18** Yər. 16:4, 5, 6 □ **22:19** «u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalemlə dərwezilirining sirtioğa qərüp taxlinidu» — Yəhüdiy tarixxunas Yosefusning degini boyıqə bolojanda, Nebokadnəsar uning jəsiti Yerusalemləning sepilidin sirtka taxliwətkənidi. ■ **22:19** Yər. 15:3; 36:30 □ **22:20** «Liwanoğa qikiş pəryad kıl, Baxanda awazingni kətür, Abarimning qokkılıridinmu nalə kətür» — bu üç jay (Liwan, Baxan, Abarim) həmmisi «yukiri jay»lar idi. Israilləning eoqır bir gunaş bolsa «yukiri jay»laroğa qikiş xu yərdə butlaroğa «tawapqah» yasap ularoğa qokunuxtın ibarət. Ləkin ularoğa «axnilər» bolojan butlarning həmmisi düxmən tərripidin buzulidu yaki bulinip ketidu (22-ayətnimu kəring). «Axnilər» ikkinqi mənisi bəlkim ular ittipakdax kılmaqçı bolojan «yat əllər»nimu kərsitidu (22-ayətnimu kəring). □ **22:21**

«Mən aman-esən turojiningda sanga agahlandırdum» — bu bəlkim Yərəmiyadin ilgeriki pəyoqəmbərləning səzlırini kərsitidu. ■ **22:21** Yər. 5:23; 7:23-28; 11:7, 8; 13:10, 11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15 □ **22:22** «baqquqılar» — «baqquqılar», xübhısızki, padixahlar, atalmix «pəyoqəmbərlər» wə kaşınlarıni kərsitidu. «Axnilər» bolsa bəlkim ular qokunojan butlarıni həmdə yənə ezi butlaroğa qokunojan ittipakdax kılmaqçı bolojan «yat əllər»nimu kərsitidu (22-ayətnimu kəring). □ **22:23** «kanqilik ingrap ketisən» — yaki, «nemidegən eqınarlıq bolarsən-hə!»

sangmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən; □ 25 Mən seni jeningni izdigüqilərnin qəliqə wə sən qorqқан adəmlərnin qəliqə, yəni Babil padixahı Nebokadnəsarınin qəliqə wə kaldiyələrnin qəliqə tapxurimən. 26 Mən seni həm seni tuoqan anang ikkinglarni özünglar tuoqlumioqan yat bir yurtқа qəriwetimən; silər xu yərdə əlisilər. 27 Jeninglar kaytip kelixkə xunqə təxna boləqan bu zeminqə bolsa, silər hərgiz kaytip keləlməysilər. 28 Koniya degən bu xixi qəqiləqan, nəzərgə elinmaydioqan sapal kozimu? Həqkim qarimaydioqan bir qaqimu? Əmdi nemixқа ular, yəni u wə uning nəslı boləqanlar qəriwetilgən, ular tonumaydioqan bir yurtқа taxliwetilidu? 29 I zemin, zemin, zemin, Pərwərdigarınin səzini angla! 30 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Bu adəm «pərzəntsiz, əz künidə həq oqəlibə qılalmioqan bir adəm» dəp yazoqin; qünki uning nəslidin həqқandaq adəm oqəlibə qilip, Dawutning təhtigə olturup Yəhuda arisida həküm sürməydu. □

23

Yaloqan baqquqilar wə həqkiqiy baqquqi; sürgünlüktin kaytip kəlgən bir həlk, yengi baqquqilar

1 Mening yayliqimdiki qoylarni həlak qiloquqi wə tarkitiwətküqi pada baqquqilərnin həlioqə way! — dəydu Pərwərdigar. □ ■ 2 Xunga İsrailning Hudasi boləqan Pərwərdigar Öz həlkini xundaq beqiwatqan baqquqilaroqə mundaq dəydu: «Silər Mening padamni tarkitiwətkənsilər, ularni həydiwətkənsilər wə ularni izdimigənsilər wə ulardin həq həwər almioqənsilər; mana, Mən silərnin qilmixlirninglərnin rəzillikini əz bexinglaroqə qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar — 3 wə padamning kaldisini bolsa, Mən ularni həydiwətkən barliq padixahlıqlərdin yioqimən, ularni əz yaylaklirioqə kayturimən; ular awup kəpiyidu. 4 Mən ularning üstigə ularni həqkiqiy baqıdioqan baqquqilərnı tikləymən; xuning bilən ular ikkinqi qorqmaydu yaki parakəndə bolmaydu, ulardin həqқaysisi kəm bolmaydu, — dəydu Pərwərdigar. ■ 5 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Dawut üqün bir «Həqқaniy Xah»ni əstürüp tikləymən; u padixah bolup danalix bilən həküm sürüp, zeminda

□ 22:24 «Sən Yəhoakimning yulup Koniya hətta ong kolumdiki möhürlük üzük bol-sangmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən...» — bu bexarət (24-30) Yəhoakin (qışқа ismi, Koniya) padixah toqruluqtur. Yəhoakin miladiyadin ilgiri 597-yili atisi Yəhoakimning ornini besip, üç ayla təhtə olturoqan. U rəzil padixah bolup, Babil padixahı Nebokadnəsar təripidin sürgün qilinoqan. Bu ixlar «2Pad.» 23:34-24:6də hatiriləngən). Əməliyəttə Yəhoakin (Koniya, yaki Yəkoniyah) wə Yəhudaning barliq padixahliri Pərwərdigarınin həqқuning wəkili boləqəqқа, ularni uning «məhürlük üzük»i degili bolatti. Oqurmənlər bir padixahning «məhürlük üzük»ining əzigə xunqə muhim wə qədirlik bolidoqlərnin təsəwwur qilalaydu; əgər Huda «məhürlük üzük»ni taxliwətkən bolsa, undaqta üzükə intayin yirginqlik bir ix qoqum pəyda boləqan boluxi kerək idi. □ 22:30 «Bu adəm «pərzəntsiz, əz künidə həq oqəlibə qılalmioqan bir adəm» dəp yazoqin; qünki uning nəslidin həqқandaq adəm oqəlibə qilip, Dawutning təhtigə olturup Yəhuda arisida həküm sürməydu» — bu 30-ayəttiki muhim bir bexarət toqruluq «Qoxumqə səz»imzigə qarang. □ 23:1 «yayliqimdiki qoylar» — Yəhudiy həlkini kərsitidu, əlwəttə. ■ 23:1 Əz. 34:2 ■ 23:4 Əz. 34:11,12

adalet və həkkaniyyət yürüdü. □ ■ 6 Uning künliridə Yəhuda kütquzuldu, İsrail aman-tinqlikta turidu; u xu nami bilən atiliduki — «Pərwərdigar Həkkaniyyətimiz». □ ■ 7 Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «İsrailarni Misir zeminidin kütquzup qıqarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» degən kəsəm qaytidin ixlitilməydu, ■ 8 bəlkə xu künlərdə «İsrailarni ximaldiki zeminidin və Əzi ularni həydidən bərlək padixahlıqlardin kütquzup qıqarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqlidu. Andin ular öz yurtida turidu.

Sahta pəyoqəmbərlər toqrisida

9 Pəyoqəmbərlər toqruk: — Mening könglüm iq-baərimda sunuqtur; səngəklirimning həmmisi titrəydu; mən məst boləqan adəm, xarab tərpidin yengilgən adəmgə ohxaymən; bundak boluxum Pərwərdigar və Uning pak-mukəddəs səzliri tūpəylidindur; □ 10 qünki zemin bolsa zinahorlarəqə toləqan; ularning yūgürxliri toqra yolda əməs; ularning həkukı həkkaniyyət yolida əməs. Xunga Pərwərdigarning lənit tūpəylidin zemin kaəjiraydu; daladiki ot-qəp solixidu; □ ■ 11 qünki həm pəyoqəmbər həm kahin haram boldi; hətta Əz öyümdimu ularning rəzil kilmixlirini baykidim, — dəydu Pərwərdigar. ■

12 — Xunga ularning yoli əzlrigə karəngəqulukta mangidiəqan, tēyiləq yollardək bolidu; ular bu yollarda putlixip, yikilidu; qünki ular jazalinidiəqan yilida Mən ularning bəxiəqə yamanlık qūxürimən, — dəydu Pərwərdigar. □ ■ 13 Mən əwwal Samariyədiki pəyoqəmbərlərdə əhməklikni kərgənmən; ular Baalning namida bəxarət bərip, həlkim İsrailni əzdurəqan; 14 biraq Yerusalemdiki pəyoqəmbərlərdimu yirginlik bir ixni kərdum; ular zinahorluk kilidu, yalənlıqta mangidu, rəzillik kıləqılarning kolini kūqəytiduki, nətijidə həkqaysisi rəzillikidin yanmaydu; ularning həmmisi Manga Sodomək, Yerusalemda turuwatqanlar

□ 23:5 «Mən Dawut üçün bir «Həkkaniyyət Xah»ni əstürüp tikləymən; u padixah bolup danalix bilən həküm sürüp, zeminda adalət və həkkaniyyət yürüdü» — Yəhoəhəz, Yəhoəkim və Yəhoəkinning əlxi yaki sürgün boluxi bilən Dawutning jəməti «kesilgən bir dərəh»ning kətikidək bolidu. Ləkin Huda Məsih («Həkkaniyyət Xah») bilən yanıla bu dərəhni qaytidin kəklitidu. «Yəx.» 11:1-6ni və «Zək.» 3:8 və 6:12ni kəring. ■ 23:5 Yəx. 4:2; 40:11; Yər. 33:14,15; Dan. 9:24; Luqa 1:32,33 □ 23:6 «Uning künliridə Yəhuda kütquzuldu, İsrail aman-tinqlikta turidu; u xu nami bilən atiliduki — «Pərwərdigar Həkkaniyyətimiz» — bu bəxarət: (1) Məsihning Hudalix təbiitini; (2) kəlgüsədə Yəhuda (ikki kəbilə)ning və İsrail (on kəbilə)ning qaytidin bir bolidiəqanlıkini kərsitidu. «Koxumqə səz»imiznimu kəring. ■ 23:6 Qan. 33:28 ■ 23:7 Yər. 16:14,15 □ 23:9 «bundak boluxum Pərwərdigar və Uning pak-mukəddəs səzliri tūpəylidindur» — kəz əldidiki (təwəndə, 10-40-ayətlərdə eytiləqan) gūnahlar, sahtilik və xundakla həlkning (uning Pərwərdigarning həkikiy səzlirini ularəqə yətküzüxi tūpəylidin) əzini rət kıləqanlıkı Yəreimiyaning könglini parəkəndə və sunuk kıləqan. □ 23:10 «zemin bolsa zinahorlarəqə toləqan» — bu «zinahorlar»ning kim ikənlik təwəndiki 11-ayəttə ayan kılənidu — yəni əz həkukini haram yolda ixlitidiəqan kahinlar və sahta pəyoqəmbərlər. Ularning «zinahorlukı» bəlkim həm jismaniy jəhəttiki zinahorluk və Hudaəqə wasizlik kılip bularəqə qəqunuxnimu kərsitidu. Pələstindikı butpərəslık hərədaim buthanidiki «pəhixə ayallar»nı bilən bəqlık idi. ■ 23:10 Yər. 5:7, 8; 9:2 ■ 23:11 Yər. 6:13; 8:10; 14:18 □ 23:12 «ular jazalinidiəqan yili» — ibraniy tilida «ularni yəqlixim kərek boləqan yili» dəp ipadiliduku. ■ 23:12 Zəb. 35:6; 73:18; Yər. 13:16

Manga Gomorradək boldi. □ ■ 15 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar pəyoqəmbərlər toqıruluk mundak dəydu: — Mana, Mən ularni əmən bilən ozuqlandırımən, ularoqa ət süyini iqqüzimən; qünki Yerusalemdiki pəyoqəmbərlər hərəmlikning mənəbəsi bolup, hərəmlik ularin pütkül zeminəqa tərkiyə kətti. ■

16 Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silərgə bəxarət beriwatqan pəyoqəmbərlərnin səzliyə qulak salmanglar; ular silərnə bīmənilikke yetəkləydu; ularning səzliyə Pərwərdigarning aqzidin qıqqan əməs, bəlki əz kənglidə təsəwwur qıləqan bir kərünüxnə səzləwatidu. 17 Ular Pərwərdigarning səzini kəzige ilmaydiəqanlaroqa: «Silər aman-tinqliqta turisilər» dəydu wə əz kənglinin gəhlikidə mangidiəqanlarning hərbirigə: «Həqkəndak yamanlik bəxinglaroqa qüxməydu» — dəydu. □ ■ 18 Biraq ularin qaysi birsə Pərwərdigarning kəngxidə silər səz-kalamini bayqap qüxinix wə anglax üqün turəqan? Ularin kim Uning səzini qulak selip angliəqan? 19 Mana, Pərwərdigardin qıqqan bir boran-qapqun! Uningdin kəhr qıkti; bərhək, dəhşətlik bir kara quyun qıqip kəldi; u pırkırap rəzillərnin bəxiəqa qüxidu. ■ 20 Uning kənglidiki niyətlirini ada kılıp toluq əməl kılıtuqə, Pərwərdigarning qəziyə yanmaydu; ahırki künlərdə silər bunə obdan qüxinip yetisilər. 21 Mən bu pəyoqəmbərlərnə əwətmigənmən, ləkin ular həwərnə jar kılıxqa kətriəqan; Mən ularoqa səz kilmidim, ləkin ular bəxarət bərgən. ■ 22 Həlbuki, ular Mening kəngximdə turəqan bolsa, Mening həlqimə səzliyəmnə anglatquzəqan bolsa, əmdi həlqimni rəzil yolidin wə kilmixlirininin rəzillikidin yanduroqan bolatti.

23 Mən pəkət bir yərdilə turidiəqan Hudamu? — dəydu Pərwərdigar, — Mən yirək-yirəklərdiki hərəjayda turidiəqan Huda əməsmu? □ 24 Birsə yoxurun jaylarda məküwəlsə Mən unə kərelməmdimən. — dəydu Pərwərdigar; — asman-zemin Mən bilən tolduruloqan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar. ■ 25 Mən Mening namimda yaləqan bəxarətlər bəridiəqan pəyoqəmbərlərnin: «Bir qüx kərdüm! Bir qüx kərdüm!» dəgənlirini anglidim; 26 bundak pəyoqəmbərlər yaləqan bəxarətlərnə bəridu, ular əzining kənglidiki ezitqu təsəwwurliridin pəyoqəmbərlər boluxiwəloqan. Əmdi ular bundak ixlərnə qaənoqə kəngligə pükidu? 27 Ular hərbiri qaənoqə əz yəkiniəqa eytkən qüxliri arkiyə (huddi ata-bowilirininin Baaləqa qəqunup namimni untuəqiniəqa ohxax) həlqimə namimni untul-

□ 23:14 «Yerusalemdiki pəyoqəmbərlərdimə yirginlik bir ixni kərdüm; ular zinəhorluk kılıdu, yaləqanlikta mangidu, rəzillik qıləqanlarning qəlinə küqəytiduki, nətijidə həqkəysisə rəzillikidin yanmaydu...» — Samariyədiki pəyoqəmbərlərnin sahta bəxarət («Baalning namida») bərgənlik həqkəndak əjəblinəlik ix əməs; Samariyə (İsrail, yəni «ximaliyə padixəhlik») butpərəs padixəhlar astida baldurlə Hudaning yolidin qıqqanidi. Biraq Yerusalemdə (Yəhuda)da Huda əwətkən həlqikəy pəyoqəmbərlər kəp boləqaqə, həlqikətnə ularoqa nisbətən helilə obdan bilixi kərek idi. «ularning həmmisə Manga Sodomdək, Yerusalemdə turəwatqanlar Manga Gomorradək boldi» — oqurmənlərgə məlumki, Sodom wə Gəmorra ikki intayin rəzil xəhərlər bolup, Huda ular üstigə ət yəqdurup wəyran qılıwətkənidi («Yar.» 19-babni kəring). ■ 23:14 Yəx. 1:9 ■ 23:15 Yər. 8:14; 9:15 □ 23:17 «Ular Pərwərdigarning səzini kəzige ilmaydiəqanlaroqa: «Silər aman-tinqliqta turisilər» dəydu wə...» — bəxqə birhəl tərjimisi: «Ular mənə kəmsitidiəqanlaroqa: «Pərwərdigar mundak dəydu: Silər aman-tinqliqta turisilər» dəweridu wə...». ■ 23:17 Yər. 6:14; 8:11; Əz. 13:10; Zək. 10:2 ■ 23:19 Yər. 20:23, 24 ■ 23:21 Yər. 14:14 □ 23:23 «Mən pəkət bir yərdilə turidiəqan Hudamu?» — ibraniyə tilidə «Mən pəkət yəkində turidiəqan Hudamu?». ■ 23:24 Zəb. 139:7-12; Am. 9:2, 3

duruxni pəmləydu?■

²⁸ Qüxnı kərgən pəyojəmbər, qüxnı eytip bərsun; Mening səzümni angliqan kixi bu səzümni əstayidillik bilən səzlisun; pahalning buqday bilən selixturəquqilik nemisi bardu? — dəydu Pərwərdigar. ²⁹ — Mening səzüm huddi köydürgüqi bir ot wə taxni qəkidioqan bazoqan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar.

³⁰ Xunga mana, Mən pəyojəmbərlərgə kərxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ularning hərbiəri öz yəkinidin «Mening səzlim»ni oşqilap dorəmqilik kilidu. ■ ³¹ Mana, Mən pəyojəmbərlərgə kərxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ular öz tillirini qaynap: «Pərwərdigar dəydu...» dəp bəxarət beridu. ³² Mana, yaloqan qüxlərni bəxarət kəlip bularnı yətküzüp, yaloqanqilıki wə bəxbaxtaklıki bilən Mening həlkimni azduroqanlaroqə kərxidurmən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruqan əməsmən; ular bu həlkəqə həqkəndəq payda yətküzməydu, — dəydu Pərwərdigar.■

³³ Əmdi yaki bu həlk, yaki pəyojəmbər, yaki kaqın səndin: «Pərwərdigarning sanga yükligən səzi nemə?» dəp sorisa, sən ularoqə: «Qaysi yük?! Mən silərni Əzümdin yiraq taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar. □ ³⁴ «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəydiqan hərəkəysi pəyojəmbər, kaqın yaki həlk bolsa, Mən bu kixini öyidkilər bilən tənq jazalaymən. ³⁵ Əmdi silərning hərbiəringlər öz yəkinidin wə hərbiəringlər öz kərindixidin muxundaq: «Pərwərdigar nemə jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixinglər kerək. ³⁶ Silər «Pərwərdigarning yükligən səzi» degənni kaytidin aşzinglaroqə alməysilər; qünki hərbiəringlərnin öz səzi özigə yük bolidu; qünki silər Huda yimiz, samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, tirik Hudaning səzlini burmilioansilər. □ ³⁷ Hərbiəringlər pəyojəmbərdin muxundaq: «Pərwərdigar sanga nemə dəp jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixing kerək. ³⁸ Ləkin silər: «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəwərgininglər tūpəylidin, mana Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qünki silər: «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəwərisilər wə Mən silərgə: ««Pərwərdigarning yükligən səzi» demənglər» dəp həwər əwətkənmən, ³⁹ xunga mana, Mən silərni pütünləy untuymən, Mən silərni silərgə wə ata-bowiliringlaroqə təkdım kiləqan xəhər bilən tənq yüzümdin yiraq taxlaymən; □ ⁴⁰ Mən üstinglaroqə mənggü rəsəwəqilik wə hərgiz untulmaydiqan mənggülik xərməndilikni qüxürimən! ■

■ **23:27** Həq. 3:7; 8:33,34 ■ **23:30** Qənan. 18:20; Yər. 14:14,15 ■ **23:32** Zəf. 3:4 □ **23:33** «Pərwərdigarning sanga yükligən səzi nemə?... Qaysi yük?!...» — oqurmənlərgə ayan boliduki, ibrəniy tilida «yük» wə «əqir bəxarət» degənlər ohxax bir səz bilənla ipadiliniidu. Pərwərdigarning jawabi «Silər əzünglər Manga yük!» degən mənida. Həlkning Yərəmiyadin «Pərwərdigarning (sanga) yükligən səzi» toşqirulək sorixi həjwiy, kinayilik gəp idi — bu səzning tegida: «Yərəmiya hərdəim bizgə əqir səzler, xum həwərnı yətküzidü» degən mənə bər idi. Ularning küləqliri Pərwərdigarning səzige həq eqilmioqanidi. □ **23:36** «hərbiəringlərnin öz səzi özigə yük bolidu» — Yərəmiyaning bu degini bizningqə mundaq: «Silərning yaloqan səzlinglər, jümlidin sahta pəyojəmbərlərnin səzliəri silərgə jaza epkelidü; pəyojəmbərlərnin yaloqan səzliəri silər yaxhi dəp qəbul kəlip, xundaqla bir-biringlaroqə kaytilap eytisilər; bu yaloqan bəxarətlər Hudaning həkəkiy «yükligən səzi» əməs, bəlki bəxinglaroqə Hudaning əqir jazasi boləqan «yük» qüxüridiqan səzdür. □ **23:39** «Mən silərni pütünləy untuymən» — yaki «silərni yiraqqa elip ketimən...» ■ **23:40** Yər. 20:11

24

Yahxi ənjürlər, yaman ənjürlər

¹ Babil padixahı Nebokadnəsar Yerusalemdin Yəhoakimning oğlu, Yəhuda padixahı Yəkoniyah, Yəhuda əmir-xahzadiliri, hünərwanlar və təmürqilərnı əsirgə elip Babilə sürgün qıləandın keyin, Pərwərdigar mənğa Əz ibadəthanisi aldidiki ikki sewət ənjürni «mana kər» dəp kərsətkən. ■ ² Bir sewəttə dəsləpki pixқан ənjürdək intayin yahxi ənjürlər bar idi; ikkinqi sewəttə yegili bolmaydıəqan, intayin naqar ənjürlər bar idi. ³ Andin Pərwərdigar mənğa: «Nemə kərdüng, Yərəmiya?» — dəp soridi. Mən: «Ənjürlərnı kərdüm; yaxxiliri bolsa intayin yaxhikən; naqarliri yegili bolmaydıəqan, intayin naqar ikən» — dedim. ⁴ Pərwərdigarning sözi mənğa kelip mundak deyildi: —

⁵ Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Yəhudadin sürgün boləqanlarnı, yəni Mening bu yərdin kaldiyələrnıng zeminiəqə əwətkənlirimni bu yahxi ənjürlərdək yahxi dəp qaraymən; ⁶ Mən ularəqə yahxi bolsun dəp kəzümni ularəqə tikimən wə ularni wə zeminiəqə kayturimən; Mən ularni oqulitip taxlimaymən, bəlki ularni kurimən; ularni yulup taxlimaymən, bəlki tikip əstürimən. ⁷ Mən ularəqə Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidiəqan, Məni tonuydiəqan bir kəlbni təkdım kilimən; xuning bilən ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən; qünki ular pütün kəlbi bilən yeniməqə kaytidu. ■ ⁸ Ləkin naqar ənjürlər, yəni yegili bolmaydıəqan, intayin naqar ənjürlər kəndək boləqan bolsa, — dəydu Pərwərdigar; — Bərħək, Mən Yəhuda padixahı Zədəkiyani, əmir-xahzadilirini wə Yerusalemdikilərnıng qaləqan kışimini, bu zeminda qaləqanlarnı wə Misirda turuwatqanlarnı xuningəqə ohxax kilimən; ■ ⁹ Mən ularni yər yüzidiki barlik padixahlıqlarəqə wəhimə saləqıci bir obyekt boluxqə, külpətkə qüxüxkə tapxurimən; mən ularni həydiwətkən barlik jaylarda ularni rəswaqilikniəqan obyektı, səz-qəqək, tapa-təningin obyektı wə lənət səzliri boluxqə tapxurimən. □ ■ ¹⁰ Mən ularəqə həm ata-bowiliriəqə təkdım qıləqan zemindin yokitiləqəqə ular arisiəqə qiliq, kəhətqilik wə wabani əwətimən.

25

Səz-kalamni anglımaslik tüpəylidin yətmix yillik kulluqta bolux

¹ Yosiyaning oğlu, Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yilida (yəni Babil padixahı Nebokadnəsarning birinqi yilida) Yəhudaning barlik həlki toşrulux Yərəmiyaəqə kəlgən səz, —

² Bu səzni Yərəmiya pəyoqəmbər Yəhudaning barlik həlki wə Yerusalemda barlik turuwatqanlarəqə eytip mundak dedi: —

³ Amonning oğlu, Yəhuda padixahı Yosiyaning on üçinqi yilidin baxlap bügünki künqiəqə, bu yigirmə üç yıl Pərwərdigarning sözi mənğa kelip turəqan wə mən tang səhərdə ornumdin turup uni silərgə səzləp kəldim, ləkin silər həq qulak salmidinglar; ⁴ wə Pərwərdigar silərgə barlik

■ **24:1** 2Pad. 24:15; 2Tar. 36:10 ■ **24:7** Qan. 30:6; Yər. 30:22; 31:33; 32:38,39; Əz. 11:19; 36:26,27

■ **24:8** Yər. 29:17 □ **24:9** «Mən ularni yər yüzidiki barlik padixahlıqlarəqə wəhimə saləqıci bir obyekt boluxqə, külpətkə qüxüxkə tapxurimən...» — baxqə birhil təjrimisi: «Mən ularni həryək-həryəqlarəqə yər yüzidiki barlik padixahlıqlarəqə həydidiləxkə, balayı/apət qüxüxkə tapxurimən...» ■ **24:9** Qan. 28:25,37; 1Pad. 9:7; 2Tar. 7:20; Yər. 15:4; 29:18; 34:17; 42:18

hizmatkarliri bolqan pəyojəmbərləni əwətip kəlgən; U tang səhərdə ornidin turup ularni əwətip kəlgən; lekin silər kulaq salmay heq anglimidinglar. ■ ⁵ Ular: «Silər hərbinglar yaman yolunglardin wə kılmixliringlarning rəzillikidin towa kılip yansanglar, Mən Pərwərdigar silərgə wə ata-bowiliringlarqə kədimdin tartip mənggügiqə təkdim kıloqan zeminda turuwerisilər. ■ ⁶ Baxqə ilahlarqə əgixip ularning kulluqida bolup qokunmanglar; Meni kolliringlar yasioqanlar bilən qəzəpləndürmənglar; Mən silərgə heq yamanlıq kəltürməymən» — dəp jakarlıoqan. □ ⁷ Lekin silər Manga kulaq salmidinglar, Meni kolliringlar yasioqanlar bilən qəzəpləndürüp özınglarqə ziyan kəltürdünglar, — dəydu Pərwərdigar.

⁸ Xunga samawı koxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Silər Mening sezlirimgə kulaq salmioqan boloaqqa, ⁹ mana, Mən ximaldiki həmmə jəmətləni wə Mening kulumni, yəni Babil padixahı Nebokədnəsəni qəkırtimən, ularni bu zeminoqə, uningda barlıq turuwatqanlarqə həmdə ətraptiki həmmə əllərgə qarxilixıqə elip kelimən; Mən *muxu zemindikilər wə ətraptiki əlləni* pütünləy wəyran kılip, ularni tolimu wəhımilik kılimən həm ux-ux obyektı, daımlık bir harabilik kılimən; ■ ¹⁰ Mən uların tamaxining sadasini, xad-huramlıq sadasini, toyi boluwatqan yigit-kızining awazini, tügmən texining sadasini wə qıraoq nurini məhrum kılimən; ■ ¹¹ bu pütkül zemin wəyranə wə dəhxət saloquı obyekt bolıdu, wə bu əllər Babil padixahının yətmix yil kulluqida bolıdu.□

¹² Wə xundak bolıduki, yətmix yil toxkanda, mən Babil padixahının wə uning elining bexioqə, xundakla Kaldıyləning zemini üstigə öz kəbihlikini qüxürüp, uni mənggügə harabilik kılimən. ■ ¹³ Xuning bilən Mən xu zemin üstigə Mən uni əyibligən barlıq sezlirimni, jümlidin bu kitabə yeziloqanlarnı, yəni Yərəmiyaning barlıq əlləni əyibligən bexarətlirini qüxürimən. ¹⁴ Qünki kəp əllər həm uluoq padixahlar *bu padixah həm kowmlirinimu* kul kılidu; Mən ularning kıloqan ixliri wə kolliri yasioqanliri boyiqə ularni jazalaymən. □ ■

Həm Yəhuda həm əlləning Hudaning qəzəpigə uqrixı toqırluq bir alamət kərünüx

¹⁵ Qünki İsrailning Hudasi Pərwərdigar mənə *alamət kərünüxtə* mundak dedi: — Mening qolumdiki qəzəpigə toloqan kədəhni elip, Mən seni əwətkən barlıq əllərgə iqküzgin; □ ■ ¹⁶ ular iqudu, uyan-buyan iroqanglaydu wə Mən ular arisioqə əwətkən kıliq tüpəylidin sarang bolıdu. ¹⁷ Xunga mən bu kədəhni Pərwərdigarning qolidin aldim wə Pərwərdigar mənı əwətkən barlıq əllərgə iqküzdü, ¹⁸ — yəni Yerusalemoqə, Yəhudaning xəhərlirigə, uning padixahlırioqə wə əmir-xəzədilirigə,

■ **25:4** Yər. 7:13,25; 11:7,8,10; 13:10,11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15; 22:21 ■ **25:5** 2Pad. 17:13;

Yər. 18:11; 35:15; Yun. 3:8 □ **25:6** «kolliringlar yasioqanlar...» — muxu sezlər yaki yasioqan butlarnı yaki yaman kılmixlirini kərsitidu. ■ **25:9** Yər. 19:8 ■ **25:10** Yəx. 24:7; Yər. 7:34; 16:9; Əz. 26:13 □ **25:11** «bu əllər...» — Yəhuda wə uning ətrapidiki barlıq əlləni kərsitidu (9-ayətni kərüng). «Babil padixahının yətmix yil kulluqida bolux» toqırluq «koxumqə sez»imizni kərüng.

■ **25:12** 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 29:10; Dan. 9:2 □ **25:14** «bu padixah həm kowmlirinimu» — İbranı tilida «ularnimu» deyilidu. Bizningqə bu «Babil padixahı həm kowmliri»ni kərsitidu.

■ **25:14** Yər. 27:7 □ **25:15** «Mening kolumdiki qəzəpigə toloqan kədəhni elip, Mən seni əwətkən barlıq əllərgə iqküzgin» — bu sezləni Huda Yərəmiyaqə alamət kərünüxtə eytkən, dəp qaraymiz. ■ **25:15** Yər. 13:12

yəni ularni bögünki kündikidək bir harabə, wəhımə, ux-ux obyektı boluxka həm lənət sözliri boluxka kədəhni iğküzdüm; □ 19 Misir padıxağı Pirəwngə, hizmətkarlıroğa, əmir-xahzadiliriğa həm həlkigə iğküzdüm; ■ 20 barlık xalqut əllər, uz zeminidiki barlık padıxaqlar, Filistiyələrnin zeminidiki barlık padıxaqlar, Axkelondikilər, Gazadikilər, Əkrondikilərgə wə Axdodning qaldıqliriğa iğküzdüm; □ ■ 21 Edomdikilər, Moabdikilər wə Ammoniylar, ■ 22 Turning barlık padıxaqliri həm Zidonning barlık padıxaqliri, dengiz boyidiki barlık padıxaqlar, □ ■ 23 Dedandikilər, Temadikilər, Buzdikilər wə qəkə qaqlirini qüxürüwətkən əllər, ■ 24 Ərəbiyədiki barlık padıxaqlar wə qəl-bayawanda turuwatqan xalqut əllərnin barlık padıxaqliri, ■ 25 Zimridiki barlık padıxaqlar, Elamdiki barlık padıxaqlar, Medialiklərnin barlık padıxaqliri, ■ 26 ximaldiki barlık padıxaqlarğa, yiraktiki bolsun, yekindiki bolsun, bir-birləp iğküzdüm; jahandiki barlık padıxaqlıqlarğa iğküzdüm; ularning arqıdin Xexakning padıxağımu *kədəhni* iqudu. □ 27 Andin sən ularğa: «İsrailning Hudasi, samawi qoxunlarınin Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — İqinglar, məst bolunglar, qusunglar, Mən aranglarğa əwətkən kiliq tıpəylidin yikilip qaytidin dəs turmanglar» — degin.

28 Wə xundak boliduki, ular qolungdin elip iğixni rət kilsa, sən ularğa: «Samawi qoxunlarınin Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər qokum iqsilər!» — degin. 29 Qünki mana, Mən Öz namim bilən ataləqan xəhər üstigə apət qüxürgili turəqan yərdə, silər jazalanmay qalamsilər? Silər jazalanmay qalmaysilər; qünki Mən yər yüzidə barlık turuwatqanlarınin üstigə kiliqni qüxüxkə qaqirimen, — dəydu samawi qoxunlarınin Sərdari boləqan Pərwərdigar.■

30 Əmdi sən *Yərəmiya*, ularğa muxu bexarətning sözlirining həmmisini jakarlıqin: — Pərwərdigar yukiridin xirdək hərkirəydu, Öz mukəddəs turaləqusidin U awazini qoyuwetidu; U Əzi turuwatqan jayi üstigə hərkirəydu; U üzüm qəyliyüqilər towlıqandək yər yüzidə barlık turuwatqanlarınin əyibləp towlaydu.■

31 Sadasi yər yüzining qətlirigiqə yetidu; Qünki Pərwərdigarning barlık əllər bilən dəwasi bar; U ət iğilirining həmmisi üstigə həküm qikiridu; Rəzillərnin bolsa, ularni kiliqka tapxuridu; — Pərwərdigar xundak dəydu.

32 Samawi qoxunlarınin Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: —

□ 25:18 «**bögünki kündikidək**» — bu ibarə bəlkim bexarət əməlgə axuruloqandin keyin qoxuloqin; bolmisa, baxka bir mənə: «bögünki künidimu bu ixlar boləqili turdi» boluxi mumkin.

■ 25:19 Yər. 46 □ 25:20 «**barlık xalqut əllər**» — bəlkim Misirda turəqan, Misirliklər bilən «arilixip kətkən» baxka millətlərnin kərsitidu. ■ 25:20 Yər. 47:4-7 ■ 25:21 Yər. 48; 49:1-22

□ 25:22 «**dengiz boyidiki barlık padıxaqlar**» — bəlkim Tur wə Zidon bilən munasiwətlik boləqan, ularğa bekinəqan «ottura dengiz» boyidiki padıxaqlarıni kərsitidu. ■ 25:22 Yər. 47:4 ■ 25:23 Yər. 9:25; 49:8 ■ 25:24 Yər. 49:31 ■ 25:25 Yər. 49:34 □ 25:26

«**Xexakning padıxağı**» — Babilning padıxağıni kərsitidu. İbraniy tili elipbəsidə «Babil» (Babilon) deqan söz, «Xexak» deqan söznin «tətür»isi; yəni, ibranıy tilidə 2-hərp «b»ni hərplərnin ahiridin sanıqanda, 2-hərp («x») bilən almacturoqili bolidu. Barlık baxka hərplərnin «tətür»isi bilən ohxax yolda almacturoqili bolidu. Nemixka Babil (Babilon)ni kərsitix üqün muxu «xifirlik» yol ixlitilidu? Xühşisizki, xu künlərdə xu dəwərdiki əng küqlük məmlikətnin «zawaləqə yüzlinixi»ni kərsitix üqün bazidə muxundak «daritma gəp»ni ixlitix qolaylık idi. ■ 25:29 1Pet. 4:17 ■ 25:30 Yo. 3:16; Am. 1:2

Mana, balayi'apət əldin əlgə həmmisi üstigə qikip tarkilidu;
Yər yüzining qət-qətliridin dəhətlik buran-qapqun qikiidu.

³³ Pərwərdigar öltürgənlər yərning bir qetidin yənə bir qetigiqə yatidu;
ularoşa matəm tutulmaydu, ular bir yərgə yoiqilmaydu, heq kəməlməydu;
ular yər yüzidə tezəktək yatidu. □ ■

³⁴ I bakkuqilar, zarlanglar, nalə kətürənglar!
Topa-qang iqidə eşininglar, i pada yetəkqiliri!
Qünki kiroşin kilinix künliringlar yetip kəldi,
Mən siləni tarkitiwetimən;
Silər örülgən esil qinidək pərqə-pərqə qeqilisilər. □ ■

³⁵ Pada bakkuqilirining baxpanahi,
Pada yetəkqilirining qaqar yoli yoqap ketidu.

³⁶ Bakkuqilarning azablik pəryadi,
Pada yetəkqilirining zarlaxliri anglinidu;
Qünki Pərwərdigar ularning yaylaqlirini wəyran qilay dəwatidu;

³⁷ Pərwərdigarning dəhətlik oşəziپی түpəylidin,
Tinqlik qotanliri harabə bolidu.

³⁸ Pərwərdigar Əz uwisini taxlap qikqan xirdəktur;
Əzgüqining wəhxiyligi түpəylidin,
Wə Pərwərdigarning dəhətlik oşəziپی түpəylidin,
Ularning zemini wəyranə bolmay qalmaydu. □

26

Yeremiya «sahta pəyoşəmbər» dəp xikayət qilinidu

¹ Yəhuda padixahi Yosiyaning oşli Yəhoakim təhtkə olturoqan məzgilning
bexida xu səz Pərwərdigardin kelip mundak deyildi: —

² Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən Pərwərdigarning öyining həylisida
turup ibadət kilix üqün Pərwərdigarning öyigə kirgən Yəhudaning barlik
xəhərliridikilərgə Mən sanga buyruoqan hər bir səzləni jakarlioşin; əynən
eytkin! □ ³ Ular bəlkim anglap koyar, hər biri öz razil yolidin yanar;
xundak kilsa, Mən qilmixlirining rəzilliki түpəylidin bexioşa külpət
qixürməkci boləjan niyitimdin yanimən. ■ ⁴ Sən ularoşa mundak
degin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Manga kulak salmay,
Mən silərnin aldinglaroşa koyoqan Təwrat-qanunumda mangmisanglar,

⁵ Mən tang səhərdə ornumdin turup əwətkən hizmətkarlim boləjan
pəyoşəmbərlərnin səzlrini anglimisanglar (silər ularoşa heq kulak
salmay kəlgənsilər!), ■ ⁶ undakta, Mən Xilohni kəndak qiloşan bolsam,

□ 25:33 «Pərwərdigar öltürgənlər yərning bir qetidin yənə bir qetigiqə yatidu...» — demisəkmü, bu bexarət Babil imperiyasının Pars imperiyası tərəpidin bitqit kilinixidin ahırkı zamanəşə atlap, xu künlərdiki wəqələri kərsitidu. ■ 25:33 Yər. 16:4 □ 25:34 «I bakkuqilar,... i pada yetəkqiliri!...» — demisəkmü, «bakkuqilar» wə «pada yetəkqiliri» muxu ayəttə əllərninğ hərhil yetəkqilirini kərsitidu. ■ 25:34 Yəx. 65:12; Yər. 4:8; 6:26; 9:16; 12:3; 13:14,24; 18:17 □ 25:38 «əzgüqining wəhxiyligi» — yəki «əzgüqining qiliqi». □ 26:2 «Sən Pərwərdigarning öyining həylisida turup ... Yəhudaning barlik xəhərliridikilərgə Mən sanga buyruoqan hər bir səzləni jakarlioşin; əynən eytkin!» — 26-babtki hatirilər wə bexarət bəlkim 7-babtki wə hatiriləngən, ibadəthana iqidə boləjan wəxəning təkrarlinixi boluxi mumkin. 3-6-ayətlər Yeremiyaning xu qəşdə ibadəthanida bərgən bəxarətinin yəküni. Muxu yərdiki təkrarlinixning məqsiti bolsa, həlkning bexarətkə boləjan inkasini təkitləx üqündur. ■ 26:3 Yər. 18:8 ■ 26:5 Yər. 7:13,25; 11:7; 25:3

əmdi bu öynimu xuningəya ohxax qilimən, bu xəhərni yər yuzidiki barliq əllərgə lənət səzi qilimən». □ ■

⁷ Xuning bilən kaħinlar, pəyoəmbərlər wə barliq həlk Yerəmiyaning bu səzlrini Pərwərdigarning əyidə jakarliqanliqini anglidi.

⁸ Xundak boldiki, Yerəmiya barliq həlkə Pərwərdigar uningəya tapiloqan bu səzləning həmmisini eytip bərgəndin keyin, kaħinlar wə pəyoəmbərlər wə barliq həlk uni tutuwelip: «Sən qoqum əlüxüing kerək!

⁹ Sən nemixka Pərwərdigarning namida bexarət berip: «Bu öy Xilohdək bolidu, bu xəhər harabə, adəmzatsiz bolidu!» — deding?» — dedi.

Xuning bilən Pərwərdigarning əyidiki barliq həlk Yerəmiyaəya doq qilip uni oriwelixti. ¹⁰ Yəhuda əmirliiri bu ixlarni anglidi; ular padixahliq ordi-sidin qikip Pərwərdigarning əyigə kirdi, Pərwərdigarning əyidiki «Yengi dərwaza»da sotka olturdi. ¹¹ Kaħinlar wə pəyoəmbərlər əmirlərgə wə həlkə səzlər: «Bu adəm əlümgə layik, qünki silər əz kulakliringlar bilən angliqandək u muxu xəhərni əyibləp bexarət bərdi» — dedi.

¹² Andin Yerəmiya barliq əmirlərgə wə barliq həlkə səzlər mundak dedi: — «Pərwərdigar meni bu öyni əyibləp, bu xəhərni əyibləp, silər angliqan bu barliq səzlər bilən bexarət berixkə əwətkən. ¹³ Həzir yolliringlarni wə qilmixinglarni tüzitinglar, Pərwərdigar Hudayinglarning awazini anglanglar! Xundak bolqanda, Pərwərdigar silərgə jakarliqan külpəttin yanidu. ■ ¹⁴ Lekin mən bolsam, mana, qolliringlardimən; manga kəzünglərgə nemə yahxi wə durus kərülsə xundak qilinglar; ¹⁵ pəkət xuni bilip koyunglarki, meni əltürüwətsənglər gunahsiz qanning jazasini əz bəxinglərgə, bu xəhərgə wə uningdə turuwatqanlarning bəxiəya qüxürisilər; qünki deginim hək, Pərwərdigar həkikətən bu səzləning həmmisini kulakliringlərgə deyixkə meni əwətkən».

¹⁶ Əmirilər wə barliq həlk kaħinlarəya wə pəyoəmbərlərgə: «Bu adəm əlümgə layik əməs; qünki u Pərwərdigar Hudayimizning namida bizgə səzliidi» — dedi. ¹⁷ Andin zemindiki bəzi aqsakallar ornidin turup həlk kengixigə mundak dedi: —

¹⁸ «Morəxətlik Mikah Yəhuda padixahı Həzəkəyaning künliridə barliq Yəhuda həlkigə bexarət berip: — «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Zion teəji etizdək aqdurulidu, Yerusalem dəng-təpilər bolup qalidu, «Öy jaylaxqan taq» bolsa, Ormanliqning otturisidiki yukiri jaylarla bolidu, halas» — degənidi. □ ■

□ **26:6** «Mən Xilohni kandaq kילוqan bolsam, əmdi bu öynimu xuningəya ohxax qilimən» — Pərwərdigarning ibadət qədri əsli «Xiloh» degən xəhərdə tikilgən. Israilling Hudaəya bolqan wapasizliki tūpəylidin u wəyrən qilinip, Hudaning «əhdə sanduqi» düxmən təripidin u yərdin bulap ketilixi bilən Xiloh «Hudaning xan-xəripi uningdin yoqap kətkən jay» dəp ataloqan («1Sam.» 4-babni kəring).

■ **26:6** 1Sam. 4:12; Zəb. 78:60; Yər. 7:12,14 ■ **26:13** Yər. 7:3

□ **26:18** «Morəxətlik Mikah» — Mikah pəyoəmbərnin yurti «Morəxət» idi («Mik.» 1:1). «**Öy jaylaxqan taq**» bolsa, ..» — Mikah «mukəddəs öy» yaki «ibadəthana» deməydu — ularning gunahliiri tūpəylidin u pəkət addiy bir «öy» bolup qaloqan. Bu bexarət Həzəkəya padixahni bəlkim qongkur təsirəndürgən. 100 yildin keyin bu aqsakallar bexarətnin Həzəkəyaəya bolqan təsirini tiləya elip, padixahı Yəhoakiməya təsir yətküzməqə bolup, bexarətni nəkil kəltüridu.

«**Öy jaylaxqan taq**» bolsa, ormanliqning otturisidiki yukiri jaylarla bolidu» — «Mik.» 3:12. «Yukiri jaylar» degni kinayilik, həjwiyy gəptur. Qünki Yəhudadikilər hərdəim «yukiri jaylar»da buthanilarni selip xu yərlərdə butlarəya qoqunqan. Lekin xu qaoqlarda Yerusalem butka qoqunqan jaydək «haram» bolup qalidu, həmdə ormanliqning kixiləning kəziə azpaz qelikidoqan bir qismidin ibarət bolidu, halas! ■ **26:18** Mik. 1:1; 3:12

□ **26:6** «Mən Xilohni kandaq kילוqan bolsam, əmdi bu öynimu xuningəya ohxax qilimən» — Pərwərdigarning ibadət qədri əsli «Xiloh» degən xəhərdə tikilgən. Israilling Hudaəya bolqan wapasizliki tūpəylidin u wəyrən qilinip, Hudaning «əhdə sanduqi» düxmən təripidin u yərdin bulap ketilixi bilən Xiloh «Hudaning xan-xəripi uningdin yoqap kətkən jay» dəp ataloqan («1Sam.» 4-babni kəring).

■ **26:6** 1Sam. 4:12; Zəb. 78:60; Yər. 7:12,14 ■ **26:13** Yər. 7:3

□ **26:18** «Morəxətlik Mikah» — Mikah pəyoəmbərnin yurti «Morəxət» idi («Mik.» 1:1). «**Öy jaylaxqan taq**» bolsa, ..» — Mikah «mukəddəs öy» yaki «ibadəthana» deməydu — ularning gunahliiri tūpəylidin u pəkət addiy bir «öy» bolup qaloqan. Bu bexarət Həzəkəya padixahni bəlkim qongkur təsirəndürgən. 100 yildin keyin bu aqsakallar bexarətnin Həzəkəyaəya bolqan təsirini tiləya elip, padixahı Yəhoakiməya təsir yətküzməqə bolup, bexarətni nəkil kəltüridu. «**Öy jaylaxqan taq**» bolsa, ormanliqning otturisidiki yukiri jaylarla bolidu» — «Mik.» 3:12. «Yukiri jaylar» degni kinayilik, həjwiyy gəptur. Qünki Yəhudadikilər hərdəim «yukiri jaylar»da buthanilarni selip xu yərlərdə butlarəya qoqunqan. Lekin xu qaoqlarda Yerusalem butka qoqunqan jaydək «haram» bolup qalidu, həmdə ormanliqning kixiləning kəziə azpaz qelikidoqan bir qismidin ibarət bolidu, halas! ■ **26:18** Mik. 1:1; 3:12

19 Yəhuda padixahi Həzəkiya wə barliq Yəhuda həlqi Mikahni ölümgə məhkum kılğanmu? Həzəkiya Pərwərdigardin qorqup, Pərwərdigardin ötünğan əməsmu? Wə Pərwərdigar ularoqa kılmaqçı bolup jakarlığan külpəttin yanğan əməsmu? Biz *bu yoldin yanmisak* öz jenimiz üstigə zor bir külpətni quxürgən bolmamdimiz?».

20 (Pərwərdigarning namida Yerəmiyaning barliq degənliqidək bu xəhərnə wə bu zeminni əyibləp bexarət bərgən, Kiriət-Yearimlik Xəmayaning oqli Uriya isimlik yənə bir adəm bar idi. 21 Padixah Yəhoakim wə barliq palwanlıri, barliq əmirliiri uning səzlirini angliqanda, padixah uni öltürüxkə intilgən; lekin Uriya buni angliqanda qorqup, Misiroqa qaçti. 22 Ləkin Yəhoakim qaparmənlərnə, yəni Akborning oqli Əlnatan wə baxkılarnə Misiroqa əwətkən; 23 ular Uriyani Misirdin elip qıqip padixah Yəhoakimning aldiqə aparqan; u uni kılıqlap, jəsitini puqralarning gərlükigə taxliwətkən.) □ 24 — Həlbuki, xu qaçqda Xafanning oqli Ahikam ularning Yerəmiyani ölümgə məhkum kılıp həlkning qolioqa tapxurmasliqi üqun, uni qollidi.

27

Yerəmiya həlqni Babiloqa təslim boluxka dəwət kılıdu

1 Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Zədəkiyaning təhtkə olturoqan dəsəlpki məzgilidə, xu səz Yerəmiyaqə Pərwərdigardin kelip mundak deyildi: —□

2 Pərwərdigar mənə mundak dedi: — Asarətlər wə boyunturuklarnə yasap öz boynungoqa sal; ■ 3 bu boyunturuklarnə Edomning padixahioqa, Moabning padixahioqa, Ammoniylarning padixahioqa, Turning padixahioqa wə Zidonning padixahioqa Yerusaleməqa, Yəhuda padixahining aldiqə kəlgən ularning öz əlqilirining kəli arkiplik əwətkin; □ 4 hərbirini öz hojayinliroqa xundak bir həwərnə yətküzüxkə buyruoqin:

Samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Öz hojayinliringlarəqa mundak dənglar: — 5 Mən zemin wə zemin yüzidə turuwatqan adəmlər wə haywanlarnə zor kudritim wə sozuləqan bilikim bilən yaratqanmən; wə kim kəüzimgə layik kəürənsə, bularnə xularəqa təkdim kılımən. ■ 6 Həzir Mən bu zemingə layik həmmisini Babil padixahi, Mening kulum boləqan Neboqadnəsarning qolioqa tapxurdum; hətta daladiki haywanlarnimu uning kullukida boluxka təkdim kıldim.■

□ 26:23 «ular Uriyani Misirdin elip qıqip padixah Yəhoakimning aldiqə aparqan; u uni kılıqlap, jəsitini puqralarning gərlükigə taxliwətkən» — bu wəqə bəlkim Yerəmiyaning səzlidiridin keyin yüz bərgən. Ləkin uning təpsilatlırini muxu yərdə (20-23-ayəttiki tirnaq iqigə) kirgüzüxtiki məqsət, Yerəmiya uqrioqan həwp-hətərnə kərünərlək kılıp kərsitixtin ibarət. □ 27:1 «**Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Zədəkiya...**» — bəzi kəna kəqürmilərdə muxu ayəttə «Zədəkiya»ning ornida «Yəhoakim» deyilidu. Xühhisizki, «Zədəkiya» toqridur (3-ayətnə kəring). Bu bəbtiki wəqələr bəlkim Zədəkiyaning tətinqi yilida yüz bərgən. ■ 27:2 Yər. 28:10 □ 27:3 «**bu boyunturuklarnə Edom..., Moab.., Ammoniylar., Turning padixahioqa wə Zidonning padixahioqa Yerusaleməqa, Yəhuda padixahining aldiqə kəlgən ularning öz əlqilirining kəli arkiplik əwətkin**» — tarihtin ispat barki, bu əlqilərnə Yerusaleməqa kelixtiki məqsiti Zədəkiyani Edom, Moab, Ammon, Tur wə Zidon padixahlırining Babil imperiyəsigə kətürməqçi boləqan isyanoqa ittipakdax kılıxtin ibarət. ■ 27:5 Dan. 4:14,22 ■ 27:6 Yər. 25:9

7 Barlik əllər uning, oşlining həm nəwrisining kullukida bolidu; andin öz zeminining wakti-saiti toxkanda, kəp əllər wə uluş padixahlar unimu kullukka salidu. ⁸ Xundak boliduki, kaysi əl yaki padixahlık Babil padixahi Nebokadnəsarning kullukida boluxni, yəni boynini Babil padixahining boyunturuki astioja koyuxni rət kilsa, Mən xu əlni Nebokadnəsarning kəli arkilik yokatkuzoşuqə kiliq, kəhətqilik wə waba bilən jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar. ⁹ — Silər bolsanglar, «Babil padixahining kullukida heq bolmaysilər» degən pəyoşəmbərliringlaroşa, palqiliringlaroşa, qūx kərgūqiliringlaroşa, rəm aqşuqiliringlaroşa yaki jadugərliringlaroşa kulak salmanglar; □ 10 qunki ular silərgə yaloşanqilik kiliş bexarət beridu; *gəplirigə kirsənglar*, silərnəni öz yurtunglardin sürgūn kilidu; qunki Əzūm silərnəni yurtunglardin həydəymən, silər nabut bolisilər. ¹¹ Lekin kaysi əl boynini Babil padixahining boyunturuki astioja koyup kullukioşa kirsə, xu əlni öz yurtida turəuzimən, ular uningda terikqilik kiliş yaxaydu.

¹² — Mən Yəhuda padixahi Zədəkiyaşimū xu səzlər boyiqə mundak dedim: «Boynunglarni Babil padixahining boyunturuki astioja koyup uning wə uning həkşining kullukida bolsanglar, həyat kalisilər. ¹³ Əmđi nemixka Pərwərdigarning Babil padixahining kullukioşa boysunmioşan həkşaysi əllər toşrisida deginidək, sən wə həkşing kiliş, kəhətqilik wə waba bilən əlməkqi bolisilər? ¹⁴ Pəyoşəmbərlərnin: «Babilning kullukida bolmaysilər» degən səzşirigə kulak salmanglar; qunki ular silərgə yaloşanqilikdin bexarət kilidu. ■ ¹⁵ Mən ularni əwətkən əməş, — dəydu Pərwərdigar, — lekin ular Mening namimda yaloşandin bexarət beridu; bu səzlərnin aqiwiti xuki, Mən silərnəni yurtunglardin həydiwetimən, xuningdək nabut bolisilər; silər wə silərgə bexarət bərgən pəyoşəmbərlər nabut bolisilər».

¹⁶ Andin Mən kaşinlaroşa wə bu barlik həkşə mundak dedim: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Silərgə bexarət beridoşan pəyoşəmbərlərnin: «Mana, Pərwərdigarning əyidiki kimmətlik kaqa-kuşilar pat arida Babilin kaşiturulidu» degən səzşirigə kulak salmanglar; qunki ular silərgə yaloşanqilikdin bexarət kilidu. ■ ¹⁷ Ularoşa kulak salmanglar; Babil padixahining kullukida bolsanglar, həyat kalisilər; bu xəhər nemixka wəyran bolsun? ¹⁸ Əgər bular həkşətkən pəyoşəmbərlər bolsa həm Pərwərdigarning səzi ularda bolsa, ular həzir Pərwərdigarning əyidə, Yəhuda padixahining ordisida wə Yerusalemining əzidə kaləşan kimmətlik kaqa-kuşilar Babiloşa elip ketilmisun dəp samawi kəşunlarning Sədari boləşan Pərwərdigaroşa dua-tilawət kilsun!

¹⁹ Qunki samawi kəşunlarning Sədari boləşan Pərwərdigar ikki *mis* tüwrük, *mis* «dengiz», das hərwiliri wə bu xəhərdə kaləşan *kimmətlik* kaqa-kuşilar toşruluk mundak dəydu: — □ 20 (bularni bolsa Babil padixahi Nebokadnəsar Yəhoakimning oşli Yəhuda padixahi Yəkoniyahni Yəhudadiki wə Yerusalemdiki barlik esilzad-əmirlər bilən tənş Yerusalemdin Babiloşa sürgūn kilişanda u elip kətmigənidi) ■ ²¹ Bərhək, Israilning Hudasi Pərwərdigarning əyidə, Yəhuda padixahining ordisida wə Yerusalemda kaləşan *kimmətlik* kaqa-kuşilar toşruluk samawi kəşunlarning Sədari boləşan Pərwərdigar mundak

□ 27:9 «qūx kərgūqiliringlar» — yaki «qūx ərgūqiliringlar». ■ 27:14 Yər. 14:14; 23:21; 29:8 ■ 27:16 Yər. 28:3 □ 27:19 «*mis dengiz*» — ibadəthanida kaşinlar yuyunidoşan, mistin yasaloşan qong bir kəşək das. «Das hərwiliri» (yaki «das təgliliri») «dengiz»din kişikrək boləşan daslarni yətkəkkə ilxitidoşan qaklik təgliktur. «1Pad.» 7-babni kəşung. ■ 27:20 2Pad. 24:14,15

dəydu: — ²² ularmu Babiloşa elip ketilidu; ular Mən ulardin qaytidin həwər alidiqan küngiqə xu yərdə turidu, — dəydu Pərwərdigar: — xu wəqit kəlgəndə, Mən ularni elip bu yərgə qayturup berimən. □ ■

28

Sahta pəyoqəmbərnin Yəreimiyaşa qarxi qikixi

¹ Xu yilda, Yəhuda padixahi Zəkəriya təhtkə olturoqan dəslepki məzgildə, yəni tətinqi yili, bəxinqi ayda, Azzurning oşli, Gibeon xəhridiki Hənaniya pəyoqəmbər, kahinlar wə barlik halayik aldida Pərwərdigarning öyidə manga: —

² Samawi qoxunlarning Sədari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — «Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwəttim! □ ³ Babil padixahi Nebokədnəsar muxu yərdin epkətkən, Babiloşa aparəqan, Pərwərdigarning öyidiki qaqa-kuqilarning həmmisini bolsa, ikki yil ətməyla Mən muxu yərgə qayturup epkelimən; ■ ⁴ wə Mən Yəhuda padixahi, Yəhoakimning oşli Yəkoniyahni Yəhudadin Babiloşa sürgün qilinoqanlarning həmmisi bilən təng muxu yərgə qayturup berimən, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwetimən!» — dedi.

⁵ Andin Yəreimiya pəyoqəmbər kahinlar wə Pərwərdigarning öyidə turoqan barlik halayik aldida Hənaniya pəyoqəmbərgə səz kildi.

⁶ Yəreimiya pəyoqəmbər mundaq dedi: «Amin! Pərwərdigar xundak kilsun! Pərwərdigar sening bəxarət bərgən səzlingni əməlgə axursunki, U Əzining öyidiki qaqa-kuqilar wə Yəhudadin Babiloşa sürgün qilinoqanlarning həmmisini muxu yərgə qaytursun! ⁷ Ləkin öz kulikingoşa wə barlik həlkning kulikoşa selip koyulidiqan mening bu səzümni angla! ⁸ — Mening wə seningdin burun, qədimdin tartip boləqan pəyoqəmbərlərmu nuroqan padixahliklar wə uluq dələtlər toqruluk, urux, apət wə wabalar toqruluk bəxarət berip kəlgən; ⁹ tinqlik-awatlik toqruluk bəxarət bərgən pəyoqəmbər bolsa, xu pəyoqəmbərnin səzi əməlgə axuruloqanda, u həkikətən Pərwərdigar əwətkən pəyoqəmbər dəp tonuloqandur!».

¹⁰ Andin Hənaniya pəyoqəmbər Yəreimiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətti. □ ¹¹ Hənaniya həlk aldida səz kiliq: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən xuningoşa ohxax, ikki yil ətməyla Babil padixahi Nebokədnəsarning boyunturukini barlik əllərnin boynidin elip sunduriwetimən!» — dedi. Xuning bilən Yəreimiya pəyoqəmbər qikip kətti.

¹² Hənaniya pəyoqəmbər Yəreimiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətkəndin bir'az keyin, Pərwərdigarning səzi Yəreimiyaşa kəlip mundaq deyildi: —

¹³ Barəqin, Hənaniyaşa mundaq degin: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Sən yaqaqin yasaləqan boyunturukni sunduroqining bilən,

□ 27:22 «Mən ulardin qaytidin həwər alidiqan küni» — ibraniy tilida «Mən ularni yoklaydiqan küni». ■ 27:22 2Pad. 25:13; 2Tar. 36:18,22; Yər. 29:10 □ 28:2

«Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwəttim!» — xübhəsizki, bu sahta pəyoqəmbərnin səzi Yəreimiya 27-babta «Nebokədnəsarning boyunturukini qəbul kilinglar kerək» wə «Pərwərdigarning öyidə qəloqan qaqa-kuqilarmu epketilidu» degen bəxarətni inkar kiliqin ibarət. ■ 28:3 Yər. 27:16 □ 28:10 «Yəreimiya pəyoqəmbərnin boynidiki boyunturuk» — 27:2ni kəring.

lekin uning ornioja tēmürdin bolqan boyunturukni selip qoydung!
 14 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən xuningqaja bu barlıq əllərnin boynioja tēmürdin yasalqan boyunturukni salimənki, ular Babil padixahı Nebokadnəsarning kullukida bolidu; bərhək, ular uning kullukida bolidu; Mən uningqaja hətta daladiki haywanlarnimu təkdim kılqanmən».[■]

15 Andin Yərəmiya pəyojəmbər Hananiya pəyojəmbərgə: «Kulak sal, Hananiya! Pərwərdigar seni əwətkən əməs! Sən bu həlknı yalojanqılıqqa ixəndürgənsən! 16 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: Mana, Mən seni yər yüzidin əwətiwetimən! Sən dəl muxu yilda əlisən, qünki sən adəmlərnı Pərwərdigarqaja asiylıq kılıxqa dəwət kılqansən».^{□ ■}

17 Hananiya pəyojəmbər dəl xu yili yəttinqi ayda əldi.

29

Yərəmiya sürgün kılinojanlarqaja yazojan hət

1 Yərəmiyaning Yerusalemdin sürgün bolqanlar arisidiki hayat qalqan aqsakallarqaja, kahınlarqaja, pəyojəmbərlərgə wə Nebokadnəsar əsir kılıp Babilqaja elip kətkən barlıq həlkkə Yerusalemdin yollıqan hetı: —

2 (hət padixah Yəkoniyah, hanix, wəzirlər, Yəhuda wə Yerusalemdiki xahzadə-əmirlər wə hünərwənlər Yerusalemdin kətkəndin keyin, [■]

3 Xafanning oqlı Əlasahning wə Hılkiyaning oqlı Gəmariyaning qolı bilən yollanojan — Yəhuda padixahı Zədəkiya bu kixilərnı Babil padixahı Nebokadnəsarning aldiqaja yollıqan). Yollıqan hət mundak: —

4 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi Yerusalemdin Babilqaja sürgüngə əwətkənlərnin həmmisigə mundak dəydu: —

5 Öylərnı kurunglar, ularda turunglar; baqlarnı bərpa kilinglar, ularning mewisini yənglar; ⁶ öylininglar, oqlul-kizlik bolunglar; oqulliringlar üqün kizlarnı elip beringlar, kizliringlarnı ərlərgə yatlık kilinglar; ularmu oqlul-kizlik bolsun; xu yərdə kəpiyinglarki, aziyip kətmənglar; ^{□ 7} Mən silərnı sürgüngə əwətkən xəhərnin tinq-awatlıkını izdənglar, uning üqün Pərwərdigarqaja dua kilinglar; qünki uning tinq-awatlıkı bolsa, silərmu tinq-awat bolisilər.

8 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Aranglardiki pəyojəmbərlər wə silərnin palqiliringlar silərnı aldap qoymisun; silər ularqaja kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar; ^{□ ■ 9} qünki ular Mening namimda yaloqandin bəxarət beridu; Mən ularnı əwətkən əməsmən, — dəydu Pərwərdigar.

10 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Babilqaja bekitilgən yətmix yil toxkanda, Mən silərnin yeninglarqaja kelip silərgə iltipət kərsitimənki, silərnı muxu yurtqa kayturuxum bilən silərgə kılqan xapaətlik wədəmnı

■ 28:14 Yər. 27:6 □ 28:16 «seni yər yüzidin əwətiwetimən» — Huda bu sahta pəyojəmbərnı əslidə «əwətkən əməs» lekin hazır U uni «ölümgə əwətidu»! ■ 28:16 Qan. 13:6; Yər. 29:32

■ 29:2 2Pad. 24:12 □ 29:6 «oqlul-kizlik bolunglar» — ibraniy tilida «oqlul-kizlarnı tuqdurunglar». □ 29:8 «silər ularqaja kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar» — helkning palqilarqaja «Biz toqluluk bir qüx kərup bərsingiz» degən təlipi intayin külkilik, xu qaoqdiki həlk

həkiqətən xu dərijidə nadanlixip kətkən bolsa kerək. ■ 29:8 Yər. 14:14; 23:31; 27:15

ada qilimən; □ ■ 11 Qünki Özümnin silər toquruluk pılanlirimni, apət elip kelidiqan əməs, tinq-awatlik elip kelidiqan, ahirda silərgə ümidwar keləqəkni ata qilidiqan pılanlirimni obdan bilimən, — dəydu Pərwərdigar. 12 Xuning bilən ilər Manga nida qilip, yenimoqə kelip Manga dua qilisilər wə Mən silərni anqlaymən. ■ 13 Silər Meni izdəysilər wə Meni tapisilər, qünki silər pütün qəlbinglar bilən Manga intilidiqan bolisilər. □ 14 Mən Özümnü silərgə tapquzimən, — dəydu Pərwərdigar — wə Mən silərni sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən, Mən silərni həydiwətkən barlik əllərdin wə həydiwətkən barlik jaylardin yiqimən, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərni elip, əsli sürgün qilip ayriqan yurtqa qayturimən.■

15 Silər: «Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərni tikli» desənglar, □ 16 əmdi Pərwərdigar Dawutning təhtigə oltuqan padixah wə bu xəhərdə turuwatqan barlik həlk, yəni silər bilən billə sürgün qilinmiqan kərindaxliringlar toquruluk xuni dəydu: —

17 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən ularni azablaydiqan qiliq, kəhətqilik wə waba əwətimən; xuning bilən ularni huddi sesiqan, yegili bolmaydiqan naqar ənjürlərdək qilimən; ■ 18 ularni qiliq, kəhətqilik wə waba bilən qoşlaymən, ularni yər yüzidiki barlik padixahlıqlarqə həydəp apirimən; ularni xu əllərgə wəhimə, lənət, dəhət, ux-ux qilinidiqan wə rəsua qilinidiqan obyekt qilimən. ■ 19 qünki Mən tang səhərdə ornudun turup, hizmətkarlim bolqan pəyoqəmbərlərni əwətip səzlimni ularqə eytkinim bilən, ular kulak salmiqan; silər *sürgün bolqanlarmu* heq kulak salmiqansilər, — dəydu Pərwərdigar. 20 Lekin i silər sürgün bolqanlar, Mən Yerusalemdin Babilqə əwətkənlər, Pərwərdigarning səzini anglanglar: —

21 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mening namimda silərgə yaloqandin bexarət beridiqan Kolayaning oşli Ahab toquruluk wə Maaseyahning oşli Zədəkiya toquruluk mundak dəydu: — Mana, Mən ularni Babil padixahi Nebokadnəsarning qoliqə tapxurimən, u ularni kəz aldinqlarda ölümgə məhküm qilidu; 22 xuning bilən ular misal qilinip Babilda turqan Yəhudadiki barlik sürgün qilinmiqanlarning əozida: «Pərwərdigar seni Babil padixahi Nebokadnəsar otta kawab qiloqan Zədəkiya wə Ahabdək qilsun!» degən lənət səzi bolidu; 23 qünki ular Israil iqidə iplaslik qiloqan, qoxnilarning ayalliri bilən zina qiloqan wə Mening namimda yaloqan səzlərni, Mən ularqə heq tapilmiqan səzlərni qiloqan; Mən bularni Bilgüqi wə guwah Boluqquidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

Xemaya Babildin Yərəmiya toquruluk yazqan hət •••• Yərəmiya pəyoqəmbərnin yolliqan jawab həti •••• Hudaning buning toquruluk Yərəmiyaqə eytkən səzi

□ 29:10 «Babilqə bekitilən yatmix yil toxqanda, Mən silərnin yeninglarqə kelip silərgə iltipət kərsitimənki...» — bu «yətmix yil» toqrisida «Qoxumqə səz»imizni kəring.

■ 29:10 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 25:12; Dan. 9:2 ■ 29:12 Dan. 9 □ 29:13 «Silər Meni izdəysilər wə Meni tapisilər, qünki silər pütün qəlbinglar bilən Manga intilidiqan bolisilər» — yaki «Silər pütün qəlbinglar bilən Meni izdəydiqan bolsanglar, silər Meni izdəp tapisilər». ■ 29:14 Yər. 23:3 □ 29:15 ««Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərni tikli» desənglar...» — bu ayəttiki «pəyoqəmbərlər» xübhisizki, yaloqan ümidlərnü qozqaydiqan sahta pəyoqəmbərlərni kərsitidu. Muxu bexarəttin kəp ətməy, Daniyal həm Əzakiyal degən həkiqiy pəyoqəmbərlər Babilda bexarət qilixqa baxlidi. ■ 29:17 Yər. 24:8,10

■ 29:18 Qan. 28:25,37; Yər. 15:4; 24:9,10

24 «Sən Yərəmiya Nəhələmlik Xemayaşa mundak degin: —

25 Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Qünki sən öz namingda Yerusalemdeki barlik həlkə, kahin boləjan Maaseyahning oqli Zəfaniyaşa wə barlik kahinlarəja hətlər yollıqining tūpəylidin, — ²⁶ (sən Zəfaniyaşa mundak yazəjan: «Pərwərdigar seni kahin Yəhuyadaning ornıəja kahin tikligən əməsmu? U seni Pərwərdigarning öyidə xuningəja nazarətqi kiləjanki, bexarət beridəjan pəyoəmbər boluwəlojan hərbi təlwinı besix üqün puti wə boynıəja takək selixing kerək. □ ■ ²⁷ Əmdi sən nemixka silərgə özini pəyoəmbər kiliwəlojan Anatotluq Yərəmiyani əyiblimiding? ²⁸ Qünki u hətta Babilda turuwatқан bizlərgimu: «Xu yərdə boləjan waqtinglar uzun bolidu; xunga öylərni selinglar, ularda turunglar, baqlarnı bərpa qilinglar, ularning mewisini yənglar» dəp hət yollidi!») ²⁹ — Zəfaniya muxu hətni Yərəmiya pəyoəmbər aldidə oküdi.

30 Andin Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaşa kelip mundak deyildi: —

31 Barlik sürgün boləjanlarəja hət yollar mundak degin: — Pərwərdigar Nəhələmlik Xəmaya toqruluk munak dəydu: Qünki Mən uni əwətmigən bolsammu, Xəmayaning silərgə bexarət berip, silərni yaləjanqılıkka ixəndürgənliki tūpəylidin, ■ ³² Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Nəhələmlik Xəmayanı nəslı bilən billə jazalaymən; muxu həlk arisida uning həqkəndək nəslı tepilmaydu; u Mən Öz həlkim üqün qılmaqqi boləjan yahxilikni həq kərməydu, — dəydu Pərwərdigar: — qünki u adəmlərni Manga asiylikka qutratti.■

30

Hudaning həlkigə təsəlli, riqəbat wə ümid berix üqün Yərəmiyaning kitab yezixi

1 Pərwərdigardin Yərəmiyaşa kəlgən səz: —□

2 Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən sanga hazır dəydiəjan muxu barlik səzlimni yazmıəja yazəjin; □ ³ Qünki mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən həlkim Israil həm Yəhudanı sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən, ularni atabowiliriəja təkdım kiləjan zeminiəja qayturimən, ular uningəja igə bolidu.

4 Pərwərdigarning Israil toqruluk wə Yəhuda toqruluk degən səzliri təwəndikidək: —

5 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: —

Anglitilidu aləqzədilik həm qorkunqluqning awazi,
Bolsun nədə aman-tinqlik!

□ 29:26 «U seni ... nazarətqi kiləjanki, bexarət beridəjan pəyoəmbər boluwəlojan hərbi təlwinı besix üqün puti wə boynıəja takək selixing kerək» — oqurmənlər başqa hil təjrimilərni uqritixi mumkin. Ləkin omumi mənisi təjrimimizningkidək bolidu. ■ 29:26 Yər. 20:1, 2, 3 ■ 29:31 Yər. 28:15 ■ 29:32 Yər. 28:16 □ 30:1 «Pərwərdigardin Yərəmiyaşa kəlgən səz...» — oqurmənlərnin esidə barki, Pərwərdigar Yərəmiyaşa «Yulux, səküx, həlak qilix wə örux» həm «qurux wə terip əstürux»ni jakarlaşxa qaqirojan (1:10). U «yulux, səküx, həlak qilix wə örux» toqruluk bexarətlər bərgəndin keyin, hazır uningəja «qurux wə terip əstürux» toqruluk bexarətlər (30-33-bablar) berilidu. □ 30:2 «Mən sanga hazır dəydiəjan muxu barlik səzlimni yazmıəja yazəjin» — «muxu barlik səzlim» bəlkim 30-31-bablarda kərilidu. Səzlər bəlkim qıx arqılıq Yərəmiyaşa tapxurulojan (31:26ni kəring). Ular əslı ayrim oram kitabqə boluxı kerək idi.

⁶ Soranglar, xuni k r p bekinglarki,  r bala tuqamdu? Mən nemixka  mdi toloqakka q xk n ayaldək h rbir  r kixining qatirikini qoli bilən tutqanliqini k rim n? Nemixka yüzliri tatirip kətkəndu? ■ ⁷ Ayhay, xu k ni d hx tliklir! Uningo a heqçkandək k n ohximaydu; u Yakupning azab-oku b t k nidur; lekin u uningdin kutquzulidu. □ ■ ⁸ Xu k nida  m lg  axuruliduki, — d ydu samawi qoxunlarning S rdari bololan P rw rdigar, — M n uning boyunturukini boynungdin elip sunduruwetim n, asar tliringni buzup taxlaym n, yat ad ml r uni ikkinqi kullukka q x rm ydu. □ ⁹ Xuning ornida ular P rw rdigar Hudasining h md  M n ular uq n qaytidin tikl ydioqan Dawut padixahining kullukida bolidu. □ ■

¹⁰  mdi s n, i kulum Yakup, qorkma, — d ydu P rw rdigar; — alaqzad  bolma, i Israil; q nki mana, M n seni yir k y rl yding, sening n slingni s rg n bololan zemindin kutquzim n; Yakup qaytip kelidu, aram tepip azad  turidu w  heqkim uni qorkutmaydu. ■ ¹¹ Q nki M n seni kutquzux uq n s n bil n billidurm n, — d ydu P rw rdigar; — M n seni tarkitiw tk n  ll rning h mmisini t g xt rs mmu, lekin seni p t nlay t g xt rm ym n; p k t  st ngdin h k m qikirip t rbiy saw k berim n; seni jazalimay qoyup qoymaym n. ■

P rw rdigar Y hudaning yarisini saqaytidu

¹² Q nki P rw rdigar mund k d ydu: Sening zed ng dawali susiz, sening yarang bolsa intayin eoqirdur. ■ ¹³ Sening d wayingni soraydioqan heqkim yok, yarangni tangouqi yoktur, sanga xipalik dorilar yoktur; ¹⁴ sening barlik axniliring seni untuqan; ular sening halingni heq sorimaydu. Q nki M n seni d xm nd k z rb bil n ur qanm n, r himsiz bir zalimd k sanga saw k bolsun d p ur qanm n; q nki sening k bihliking h ddi-hesabsiz, gunahling h ddidin ziyad  bololan. □ ■ ¹⁵ Nemixka zed ng t p ylidin, d rd- liming dawali susiz bololanliqi t p ylidin p ryad k t ris n? K bihlikingning h ddi-hesabsiz bololanliqidin, gunahling h ddidin ziyad  bololanliqidin, M n xularni sanga qil qanm n. ■

¹⁶ Lekin seni yutuwalolanlarning h mmisi yutuwelinidu; sening barlik k x ndiliring bolsa s rg n bolidu; seni buliolanlarning h mmisi bulangtalang kilinidu; seni ow qil qanlarning h mmisini owlinidioqan kilim n. ■ ¹⁷ Q nki M n sanga tengik tengip qoyim n w  yariliringni saqaytim n — d ydu P rw rdigar; — q nki ular seni: «O erib-biqar , heqkim halini sorimaydioqan Zion d l muxudur» d p h kar tlig n.

■ **30:6** Y r. 4:31; 6:24 □ **30:7** «**U Yakupning azab-oku b t k nidur**» — «Yakup» muxu yerd  Yakupning  wladliri bololan Israil h lkini k rsitidu,  lwatt . Bexarat Babilin qayturuluxini k rs tkini bil n, «Yakupning azab-oku b t k ni»ning toluq  m lg  axuruluxi ahirki zamanda bolsa ker k. ■ **30:7** Yo. 2:11; Z f. 1:15 □ **30:8** «**M n uning boyunturukini boynungdin elip sunduruwetim n**» — «uning boyunturukini» degini muxu yerd  awwal Nebokadn sarning kullukini, h md  ahirki zamandiki Babil padixahi «d jal»ning kullukinimu k rsitidu. □ **30:9** «**M n ular uq n qaytidin tikl ydioqan Dawut padixahi...**» — «Dawut padixahi» x bh sizki, Dawutning ezidin uluq bololan  wladı Kutquzo qi-M sihni k rsitidu. ■ **30:9**  z. 34:23,24; 37:24; Hox. 3:5 ■ **30:10** Y x. 41:13; 43:5; 44:1; Y r. 46:28 ■ **30:11** Y x. 27:8; Y r. 4:27; 5:10,18; 10:24; 46:28 ■ **30:12** Y r. 10:19; 15:18 □ **30:14** «**sening barlik axniliring seni untuqan**» — «axniliring» muxu yerd  (1) Israilo a «silerg  ittipaqdax bolayli» degan butpərəs  ll rni (2) Y hudadikilar qoqunolan həm tayanolan butlarni kərsitixi mumkin. ■ **30:14** Y r. 22:20 ■ **30:15** Y r. 5:6; 13:17 ■ **30:16** Mis. 23:22; Y x. 41:11; Y r. 10:25

Pərwərdigar İsrail wə Yəhüdani əsligə kəltüridu

18 Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Mana, Mən Yaqubning qedirilirini sürgünlüktdin qayturup əsligə kəltürimən,

Uning turaloquliri üstigə rəhim kilimən;

Xəhər harabiliri ul qilinip qaytidin qurulidu,

Orda-kəl'ə öz jayida yənə adəmzatlik bolidu. □

19 Xu jaylardin təxəkkür küyliri wə xad-huramlıq sadaliri anglinidu;

Mən ularni kəpəyitimənki, ular əmdi azaymaydu;

Mən ularning hərmitini axurimən, ular heq pəs bolmaydu. ■

20 Ularning baliliri kədimdikidək bolidu; ularning jamaiti aldimda məzmut turoqzulidu;

Ular ni horlioqanlarning həmmisini jazalaymən.

21 Ular ni bəxi əzliridin bolidu,

Ular ni həküm sürgüqisi əzliri otturisdin qıqıdu;

Mən uni öz yenimoqə kəltürimən, xuning bilən u Manga yekın kelidu;

Qünki yenimoqə kəlgüqi *jenini* təwəkkül qıloquqi əməsmu? — dəydu Pərwərdigar. □

22 — Xuning bilən silər Mening həlkim bolisilər,

Mən silərnin Hodayinglar bolimən. ■

23 Mana, Pərwərdigardın qıqqan bir boran-qapqun!

Uningdin kəhr qıqti;

Bərək, dəhşətlik bir qara quyun qıqip kəldi;

U pırkırap rəzillərnin bexioqə qüxidu. ■

24 Kənglidiki niyətlirini ada qilip toluq əməl qıloquqə,

Pərwərdigarning qattik qəzipi yanmaydu;

Ahırki künlərdə silər buni qüxinip yetisilər.

31

Dawami

1 Xu waqıtta, — dəydu Pərwərdigar, — Mən İsrailning jəmətlirininin Hudasi bolimən, ular Mening həlkim bolidu.

İsrail, yəni «10 kəbilə» əsligə kəltürülüp Yəhudaşqa baqılınıp, Huda aldida ibadət qilidu

2 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qiliqtin aman qaloqan həlk, yəni İsrail, qəl-bayawanda iltıpatqə igə bolojan; Mən kelip ularni aram tapquzimən.

□ **30:18** «xəhər harabiliri ul qilinip qaytidin qurulidu» — «xəhər» Yerusalemni kərsitixi kerək. «Xəhər»ning baxqa birhıl tərjimisi «hər bir xəhər...». ■ **30:19** Yər. 31:4 □ **30:21**

«Ular ni bəxi əzliridin bolidu, ular ni həküm sürgüqisi əzliri otturisdin qıqıdu...» — bu ayət yənə Dawutning əvladi bolojan Məsihni kərsitidu. Ayət Uning həm padıxah həm kaşın (baxqılarəqə wəkil bolup Hudaning aldiəqə dua qilixqə kelidiəqan) bolidiəqanlikini ayan qilidu. «Koxumqə səz»imizni kərüng. ■ **30:22** Yər. 24:7; 31:1,33; 32:38 ■ **30:23** Yər. 23:19, 20;

25:32

□ ³ Pərvərdigar yirak yurtta bizgə körünüp: «Mən seni mənggü bir muhəbbət bilən səyüp kəldim; xunga Mən özgərməs mehribanlik bilən seni Özümgə tartip kəlgənəm. ⁴ Mən seni qaytidin qurimən, xuning bilən sən qurulisən, i Israil qizi! Sən qaytidin dapliringni elip xad-huram kilənlərning ussulliriqə çikisən. ■ ⁵ Sən qaytidin Samariyəning taqliri üstigə üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər özliri tikip, mewisini özliri yəydu. □ ■ ⁶ Qünki Əfrayimning egizlikidə turəjan kəzətqilər: «Turunglar, Pərvərdigar Hudayimizəqə ibadət kilixkə Zionə qıqayli!» — dəp nida kətüridiəjan küni kelidu. □ ■

⁷ Qünki Pərvərdigar mundaq dəydu: —
Yakup üqün xad-huramlik bilən nahxa eytinglar,
Əlləring hexi boləuqi üqün ayhay kətürunglar;
Jakarlanglar, mədhiyə okup: «I Pərvərdigar, Sening həlkingni,
Yəni Israilning qaldisini kutkuzəqaysən!» — dənglar! □

⁸ Mana, Mən ularni ximaliy yurtlardin epkelimən,
Yər yüzining qət-qətliridin yioimən;
Ular arisida əmalar wə tokurlar bolidu;
Hamilidar wə tuəy degənlər billə bolidu;
Ular uluq bir jamaət bolup qaytip kelidu. ■

⁹ Ular yioə-zarlar kətürüp kelidu,
Ular dua-tilawət kilənda ularni yetəkləymən;
Mən ularni erik-östənglər boyida, heq putlaxmaydiəjan tüz yol bilən yetəkləymən;

Qünki Mən Israiləqə ata bolimən,
Əfrayim bolsa Mening tunji oqlumdur. ■

¹⁰ Pərvərdigarning səzini anglanglar, i əllər,
Dengiz boyidiki yirak yurtlarəqə: —

□ **31:2 «Kiliqtin aman qaləjan həlk, yəni Israil, qəl-bayawanda iltipatkə igə boləjan»** — «Israil» muxu yərdə Asuriyə imperiyəsi miladiyədin ilgeriki 722-yili özigə sürgün kiləjan on qəbilini kərsitidu. «Kiliqtin aman qaləjan həlk» yənə Babiləqə sürgün boləjan Yəhudani kərsitidu (51:50ni kəring). «Qəl-bayawanda iltipatkə igə boləjan» degən səzlər, Israil Misirdin kutkuzulup çikip, qəl-bayawandin etüp nurojun karamət ixlarni kərgəndək, muxu sürgün boləjan Israil bilən Yəhuda Babil wə başkə ximaliy tərəplərdin tənq kutkuzulup, qəl-bayawandin etüp Hudaning iltipati bilən nurojun karamət ixlarni kəridu. ■ **31:4** Yər. 30:19 □ **31:5 «Sən qaytidin Samariyəning taqliri üstigə üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər özliri tikip, mewisini özliri yəydu»** — üzümzarni estürüx üqün uzun waqit kerək boləqəqə, ularning məwjut boləjanliki xu qəoqing aman-tinqlik künlər ikənlikini kərsitidu. ■ **31:5** Yəx. 65:21 □ **31:6 «Əfrayimning egizlikidə turəjan kəzətqilər: ...»** — «Əfrayim» degənlik muxu yərnə «Israil», yəni «ximaliy padixahlik»ni kərsitidu (ximaliy padixahliktiki on qəbilə bəzi waqitlarda kişikqə «Əfrayim» dəp ataləjan). «Israil» Yəhudadin ayrilip çikqan waqtida, Israilning padixahi ep pukralirini burunkidək Yəhuda bilən billə Yerusalemdiki ibadəthanida ibadət kilsa, undaqtə ezidin yüz erüp ketixi yaki yaltiyixi mumkin dəp qarap, ularning Yerusaleməqə barmasliki üqün ezining «ibadəthana»sini kurup uningəqə butlarni saləjan. Muxu bexarət, kəlgüsidə muxundaq həsəthorluk məwjut bolmaydu, Yəhuda wə Əfrayimning Hudaning ibaditidə qəlbə bir bolidu, dəydu. ■ **«kəzətqilər»** — bularning adəttiki burqi, duxmənəning yəqin kəlgənliki toqrulək aqah berix. Ləkin xu künlər tinq-aman boləqəqə, ularning birdinbir burji «yengi ay»ni bayqap, bayram-həytləring yetip kəlgənlikini, xuningdək Yerusaleməqə çikayli, dəp jakarlastin ibarət bolidu. ■ **31:6** Yəx. 2:2, 3; Mlk. 4:2 □ **31:7 «Yakup üqün xad-huramlik bilən nahxa eytinglar, əlləring hexi boləuqi üqün ayhay kətürunglar; jakarlanglar, mədhiyə okup...dənglar!»** — bu səzlər kimlərgə eytilidu? Yakup «əlləring hexi» dəp ataləqəqə, bu səzlər «yat əllər»gə eytilixi mumkin (10-ayətni kəring); yaki bolmisa sürgünlüktnin yurtkə baldur qaytip keliwatqan Yəhudaqə, yaki kərinədxiliriqəqə dua kilixni dəwət çilip eytilidu. ■ **31:8** Yər. 3:18 ■ **31:9** Mıs. 4:22

«Israilni tarkatquci uni kaytidin yiojidu,
Pada bakquci padisini bakqandək U ularni bakidu;

¹¹ Qunki Pərwərdigar Yakupni bədəl tələp kutuldurəjan,
Uningəza Həmjamət bolup əzidin zor küqlük boləuquning qanggilidin
kutkuzojan!» — dəp jakarlanglar.■

¹² Ular kelip Ziondiki egizliklərdə xad-huramliqta towlaydu,
Pərwərdigarning iltipatidin, yəni yengi xarabtin, zəytun meydin, mal-
waranning kəziliridin bərk uridu;
Ularınq jeni huddi mol suəjiriləjan baəqdək bolidu,
Ular ikkinqi heq solaxmaydu.■

¹³ Xu qəşda kızlar ussulda xadlinidu,
Yigitlər wə moysipitlarmu təng xundək bolidu;
Qunki Mən ularning aħ-zarlırini xad-huramliqqa aylundurimən;
Mən ularəza təşəlli berip, dərd-əlimining ornioəa ularni xadliqqa
qəmdürimən.

¹⁴ Mən kaħinlarni molqilik bilən toyəuzimən,
Həlkim iltipatiməza kənaət kilidu, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁵ Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Ramah xəħiridə bir sada,
Aqqıq yioəa-zarning pioəani anglinidu,
— Bu Raħiləning əz baliliri uqun kətürgən aħ-zarlıri;
Qunki u baliliri bolmioəaqqa, təşəllini qəbul kilmay pioəan kətüridu.□ ■

¹⁶ Pərwərdigar *uningəza* mundaq dəydu: — Yioəa-zaringni tohtat,
kəzlırinqni yaxlardin tart; qunki munu tartqan japayingdin mewə bolidu,
— dəydu Pərwərdigar; — ular duxməning zeminidin kaytidu; ¹⁷ bərhək,
keləqıking ümidlik bolidu, — dəydu Pərwərdigar; — wə sening baliliring
yənə əz qəgrisidin kirip kelidu.

¹⁸ Mən dərwəkə Əfraimning əzi toqruluk əkünüp:
«Sən bizgə xax torpaqka tərbiyə bərgəndək sawağ-tərbiyə bərding;

Əmdi bizni towa kıldurəjaysən,
Biz xuning bilən towa kilip kaytip kelimiz,
Qunki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən;□ ■

¹⁹ Qunki biz towa kılduruluximiz bilən həkikətən towa kılduk;
Biz əzimizni tonup yətkəndin keyin, yotimizni urduq;
Biz yaxlıqımızdiki *kilmixning* xərm-həyasi tūpəylidin nomus kilip, hi-
jaləttə qalduk!» — degənlikini anglidim.□ ■

²⁰ — Əfraim Manga nisbətən jan-jigər balam əməsmu?

■ **31:11** Yəx. 40:10; 49:24,25 ■ **31:12** Yəx. 61:11 □ **31:15** «*Ramah xəħiridə bir sada, aqqıq yioəa-zarning pioəani anglinidu,*...» — «Ramah» bolsa Bəyt-Əl wə Bəyt-Ləhəm arisidiki yeza; Yakupning ayali Raħilə (bala tuəqınida) xu yərdə əlup kəməlgənidi. Raħilə «Israil»diki on kəbilining iqidiki ikki qəng kəbilining əjdadi boləjan Əfraim wə Manassəhning qəng apisi idi; muxu yərdə u ularning Israil zeminidin (sürgün bolup) əlwida ayrılıp kətkənliki uqun yioəlap taxlıəanliqəza simwol kəlinidu. ■ **31:15** Mat. 2:17,18 □ **31:18** «*Mən dərwəkə Əfraimning əzi toqruluk əkünüp: «Sən bizgə xax torpaqka tərbiyə bərgəndək sawağ-tərbiyə bərding; əmdi bizni towa kıldurəjaysən, ... qunki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən»* — ibraniy tilida Əfraimning səzlırining həmmisi «mən», «meni» katarlık almaqlar bilən ipadilinu. Quxinixlik bolsun dəp muxu ayəttə wə 19-ayəttə Əfraim bayan kəlinəanda, «mən» degən səzni «biz» dəp tərijmə kılduk. İbraniy tilida «towa kilix» wə «kaytip kelix» bir səz bilənla ipadilinu. Muxu yərdə xūbhəsizki, həm həlkəning towa kilixini wə əz yurtioəa kaytip kelixinimu kərsitidu. ■ **31:18** Yioə. 5:21 □ **31:19** «*biz əzimizni tonup yətkəndin keyin, yotimizni urduq»* — «yotini urux» degən hərikət kattik puxayman, kattik hijalətni bildürətti. ■ **31:19** Qan. 30:2

Qünki Mən uni əyibligən təkdidim, uni hərdaim kənglümdə seşinimən;

Xunga iq-baqrım uningə aqrıwatıdu;

Mən uningə rəhim kilmisam bolmaydu, — dəydu Pərwərdigar.

21 — Xunga əzınggə yol bəlgilirini bekitip koyoqın;

Sən sürgüngə mangəlan yoloqa, xu kətürülgən yoloqa kəngül koyup dikqət kiləqın;

Həzir xu yol bilən qayıtip kəl, i jan-jigirim Israil kızı,

Muxu xəhərlirınggə qarap qayıtip kəl!

22 Sən qağanəiqə tenəp yürisən, i yoldin qıqquci kizim?

Qünki Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritıdu:

— Ayal kixi baturday ətrapıda yepixip həwər alıdu!□

Yəhuda əsligə kəltürülıdu

23 Samawı qoxunlarınq Sərdarı boləlan Pərwərdigar — Israilning Hudası mundaq dəydu: — Mən ularnı sürgünlükün qayturup əsligə kəltürqinimdə Yəhudanınq zeminıda wə xəhərlıridə həqlər yənə *Yerusalem toqruluk*: «Pərwərdigar seni bəhtlik kıləqay, i həkkanıylik turoqan jay, pak-mukəddəslıknıng teqi!» dəydiqan bolıdu. ■ 24 Xu yərdə Yəhuda — xəhərlıridıkilər, dehqanlar wə pada bakquci kəqman qarwiqılar həmmısı billə turıdu. 25 Qünki Mən hərıp kətkən jan igilirıning həjıtidın qıkimən, hərбір həlıdın kətkən jan igilirını yengilandurımən.

26 — Mən *Yərəmiya* bunı anglap oyoqandım, ətrapka qarıdım, nəhayıti tatlık uhlaptımən.□

Israil wə Yəhuda qayıtidın aqalilik bolıdu

27 Mana, xu künlər kelıduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəmətıdə wə Yəhuda jəmətıdə insan nəslını wə haywanlarınq nəslını terıp əstürımən. 28 Xundak bolıduki, Mən ularnı yulux, səküx, həlak kılıx, aqdurux üqün, ularəqə nəzirımnı saləqandək, Mən ularnı kurux wə tikıp əstürüx üqünmu ularəqə nəzirımnı salımən, — dəydu Pərwərdigar.

Yengi əhdə

29 Xu künlərdə ular yənə: «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərnı yegən, xunga balılarnıng qixi kərık sezilıdu» degən muxu maqalını həq ıxlətməydu.

□ 31:22 «Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritıdu: — ayal kixi baturday ətrapıda yepixip həwər alıdu!» — bu əjayıb bəxarət toqruluk «Qoxumqə sız»imzını kəring. Bizningqə u Məsıhning pak kızı Məryəmdin tuquluxını əz ıqıgə alıdu. ■ 31:23 Yər. 50:7 □ 31:26 «— Mən Yərəmiya bunı anglap oyoqandım, ətrapka qarıdım, nəhayıti tatlık uhlaptımən» — bəzi alimlar bu ayət kəlgüsidiki Israilning əhwalını kərsitip: «Ular xu qaşda: «Biz həzir oyoqınıp ətrapka qarısak, yaxı uyqudın bəhrımən bolduq» dəydu» dəp tərjimə kılıdu. Bizningqə bəlkim Hudanınq sözi Yərəmiyaəqə qüxidə kəlgəndur.

□ ■ 30 Qünki hər birsi öz gunahı üqün ölüdu; aqqıq-qüqük üzümlərni yegənlərning bolsa, özining qixi kerik sezilidu.□

31 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti bilən yengi əhdə tüzimən; ■ 32 bu əhdə ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini qolidin tutup Misirdin kütquzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgən idim; gər qə Mən ularning yoldixi boləjan bolsammu, Mening ular bilən tüzüxkən əhdəmni buzojan, — dəydu Pərwərdigar. 33 Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidiojan əhdəm mana xuki: — Mən Öz Təwrat-qanunlirimni ularning iqigə salimən, Həmdə ularning kəlbəgimu yazimən.

Mən ularning İlahi bolimən,
Ular mu Mening həlkim bolidu.□ ■

34 Xundin baxlap həqkim öz yeqinioja yaki öz qerindixioja: — «Pərwərdigarni tonuqin» dəp əgiting yürməydu; qünki ularning əng kiqikidin qongiojqə həmmisi Meni tonup boləjan bolidu; qünki Mən ularning kəbihlikini kəqürimən həmdə ularning gunahini hərgiz esigə kəltürməymən, — dəydu Pərwərdigar.■

Yengi əhdigə kapalət berix

35 Quyaxni kündüzdə nur bolsun dəp bərgən, ay-yultuzlarni keqidə nur bolsun dəp bəlgiligən, dolqunlirini xarkiritip dengizni kəzojaydiojan Pərwərdigar mundaq dəydu (samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar Uning namidur): —■

36 — Muxu bəlgiligənlirim Mening aldimdin yoqap kətsə, — dəydu Pərwərdigar, — əmdi Israilning əwladlirimu Mening aldimdin bir əl boluxtin mənggügə kəlixu mumkin. 37 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Yukirida asmanlar məlgərlənsə, təwəndə yər ulliri təkxürülüp bilinsə, əmdi Mən Israilning barlik əwladlirining qilojan həmmə qilmixliri tūpəylidin ulardin waz keqip taxliuquci bolimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yerusalem xəhiri kəngəytilidu

38 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — xəhər məhsus Manga atilip «Hananiyəlning munari»din «Dokmux dərwazasi»ojqə kaytidin qurulidu; 39 əlqəm tanisi kaytidin əlqəx üqün xu yərdin «Gərəb dəngi»gjqə, andin Goatka burulup sozulidu; 40 jəsətlər wə qurbanlik külliri taxlinidiojan pütkül jiloja, xundakla Kidron dəryasiojqə həm xərkkə qaraydiojan «At dərwazasi»ning dokmuxiojqə yatqan etizlarning

□ 31:29 «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərni yegən, xunga balılarning qixi kerik sezilidu» — demək, ata-bowimiz yaman ix qilojan, biraq biz uning yaman aqiwitini, Hudaning jazasini kərimiz. 30-ayətni kəring. ■ 31:29 Əz. 18:2, 3 □ 31:30 «aqqıq-qüqük üzümlərni yegənlərning bolsa, özining qixi kerik sezilidu» — bu 30-ayəttiki maqal 29-ayəttiki məqulning əksidur. «Əzakiyal pəyojəmbər» kitabida izahlioqimimiz («qoxumqə səz»imizdə, «Əz.» 18:12 toqrluluk eytiləjan)dək, ata-bowilirining gunahliri bala-əwladlirioja məlum bir təsiri bardur, dəp əks etidu; lekin Huda hazır yengi əhdini (31-34ni kəring) ular bilən tüzməkqi boliduki, ularning hər birining Huda bilən əlahidə munasiwət-dostluqi bar bolidu, ötkəndiki ixlar ularəja həqkəndək təsir yətküzməydu. ■ 31:31 İbr. 8:8 □ 31:33 «xu künlərdin keyin» — bəlkim Huda həlkini öz yurtioja kayturojanin keyin. ■ 31:33 Yər. 24:7; 30:22; 31:33 ■ 31:34 Yəx. 54:13; Yər. 33:8; Mik. 7:18; Yh. 6:45; Ros. 10:43 ■ 31:35 Yar. 1:16; Yəx. 51:15

həmmisi Pərwərdigarğa pak-muqəddəs dəp hesablinidu; xəhər qaytidin həq yulup taxlanmaydu, hərgiz qaytidin aqdurup taxlanmaydu.□

32

Yerəmiya bir etizni setiwalidu

¹ Yəhuda padixahı Zədəkiyaning oninçı yili, Yerəmiyağa Pərwərdigardin kəlgən söz təwəndə hatiriləngən (xu yil Nebokədnəsarning on səkkizinçı yili idi; ² Xu qaçda Babil padixahining qoxuni Yerusalemnı qorxuwaloqanıdi; Yerəmiya pəyoqəmbər bolsa Yəhuda padixahining ordsidiki qarawullarning həylisida qamar qoyuloqanıdi. ³⁻⁵ Qünki Yəhuda padixahı Zədəkiya uni əyibləp: «Nemixka sən: «Mana, Mən bu xəhərni Babil padixahining kəlioğa tapxurimən; u uni ixəjal kilidu; Yəhuda padixahı Zədəkiya kaldiyələning kolidin keqip kutulalmaydu; qünki u Babil padixahining kəlioğa tapxurulmay qalmaydu; u uning bilən yüz turanə səzlixidu, əz kezi bilən uning kəzigə qaraydu. U Zədəkiyani Babiloğa apiridu, u mən uningəğa yeqinlixip toluq bir tərəp kiləduqə xu yərdə turidu, dəydu Pərwərdigar; silər kaldiyələr bilən qarxilaxsanglarmu oqəlibə qilalmaysilər! — dəydu Pərwərdigar» — dəp bexarət berisən?» — dəp uni qamar qoyoqanıdi. ■ ⁶ Yerəmiya: — Pərwərdigarning sözi mənə kelip mundəq deyildi — dedi: —

⁷ Mana, taşəng Xallumning oqlı Hənaməəl yeningəğa kelip: «Əzüng üqün Anatottiki etizimni setiwal; qünki uni setiwelixka sening həmjəmətlik həqkuqəng bar» — dəydiqan bolidu.□

⁸ Andin Pərwərdigarning deginidək taşəmming oqlı Hənaməəl, qarawullarning həylisida yeniməğa kelip mənə: «Binyamining zemindiki mening Anatottiki etizimni setiwaləqsən; qünki həmjəmət həqkuqi seningkidur; əzüng üqün setiwal» — dedi; andin mən buning həkəketən Pərwərdigarning sözi ikənlikini bilip yəttim. ⁹ Xunga mən taşəmming oqlı Hənaməəldin Anatottiki bu etizni setiwaldim; pulni, yəni on yəttə xəkəl kümüxnı girgə selip əlqidim. □ ¹⁰ Mən tohtam hetigə imza qoyup, üstigə məhürni besip pəqətlidim; buningəğa guwahqılarnı guwah bərgüzədu, kümüxnı taraziqə saldım; ¹¹ tohtam hetini qoluməğa aldım, — birsidə soda tüzümü wə xərtliri hatirilini pəqətləngən, yənə birsi pəqətlənmigənidi — ¹² wə mən taşəmming oqlı Hənaməəlning kəz aldida, bu soda hetigə imza qoyqan guwahqılar wə qarawullarning həylisida olturoqan Yəhudiylarning həmmisi aldida

□ **31:40 «jəsətlər wə qurbanlıq külliri taxlinidəqan pütkül jilə»** — muxu «jilə» «Hinnomning jiləsi» (Gə-Hinnom)ni kərsitidu (7-bab, 31-32-ayət wə izahatinimu kəring). Bu jiləqəğa əhlətlər həm hərhil napak nərsilər taxlinatti. Bu intayin napak, paskina jiləqəning kəlgüsi zamanda (ayətning ikkinçı qismida eytiləndək) Hudaqə atop muqəddəs bolidəqanlıqı əjayib ix bolidu. Demək, Hudaning xəpətki bilən pütkül xəhər wə uning həmmisi intayin pak-muqəddəs bolidu. Yerusalemxəhərining həzirqə ətrapliri bu ayətlərdə kərsitilən jaylarda kəngəyalməktə. **«jəsətlər... taxlinidəqan... jilə»** .. **«Kidron dəryasi»...** **«At dərwazisi»** — xəhərninğ jənubiy tərəpigə, «Kidron dəryasi» xərkıy tərəpigə, «At dərwazisi» bolsa bəlkim ximaliy tərəpigə jaylaxqanıdi. ■ **32:3-5** Yər. 34:3 □ **32:7 «həmjəmətlik həqkuqi»** — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qənan boyiqə, hər bir İsrailikqə bir parqə zemin təksim qilinəqan. Əgər bu zeminni satmaqçı bolsa, awwal əz jəmətidikilərgə setiwelix pursiti berixi kerək idi; ular bu «həmjəmət həqkuqi» boyiqə uni setiwelixni halmisa, andin baxqılarqə setixka bolatti. □ **32:9 «on yəttə xəkəl kümüx»** — bir xəkəl 11.4 gram idi; 17 xəkəl 194 gram idi.

hätlärni Maaseyahning näwrisi, Neriyaning oqli bolöjan Barukka tapxurdum. ¹³ Ularning aldida män Barukka mundak tapilap dedim: —

¹⁴ Samawi köxunlarning Särdari bolöjan Pärwärdigar — Israilning Hudasi mundak döydu: — Bu hätläri, yäni peqätlängän wä peqätlänmigän bu tohtam hätlirini elip, bular uzun waqitkiqä saklıansun döp sapal idix iqiğä salöjin; ¹⁵ Qünki samawi köxunlarning Särdari bolöjan Pärwärdigar — Israilning Hudasi mundak döydu: — Kəlgüsidä bu zeminda häm öylər, häm etizlar, häm üzümzarlar kaytidin setiweliniidu.

¹⁶ Män tohtam hetini Neriyaning oqli bolöjan Barukka tapxuroqandin keyin, Pärwärdigaroğa dua kılıp mundak dedim: —

¹⁷ «Ağ, Rəb Pärwärdigar! Mana, Sən asman-zeminni Özüngning zor küdriting wə sozulöjan biliking bilən yasiojansən; Sanga heqkandak ix täs əməstur; □ ¹⁸ Sən mingliöjan kixilərgə rəhim-xəpkət körsitisən həmdə atilarning köbihlikning jazasinimu keyin balilirining koynioğa kaytursən; ah Sən uluq, Küdrət Iğisi Təngridursən — Samawi köxunlarning Särdari bolöjan Pärwärdigar Sening namingdur; ■ ¹⁹ oy-nixanliringda uluq, kılöjan ixliringda küdrətliksən; közliring bilən insan balilirining öz yolliri wə kılöjanlirining mewisi boyiqə hər birigə *inam yaki jaza* kayturux üqün, ularning barlık yollirini közligüqidursən; ■ ²⁰ — Sən bügünki küngiqə Misir zeminda, Israil iqidä häm barlık insanlar arisida möjizilik alamətlərni häm karamətlərni ayan kılıp kölgənsən; xunglaxka bügüngiqə Sening naming eoızdin-eoızioğa tarkılıp kəlməktə.

²¹ Sən möjizilik alamətlər, karamətlər küdrətlik kölung, sozulöjan biliking wə dəhxətlik wəhxət arkilik Öz həlkiqə Israilni Misir zeminidin qıkaröjansən; ■ ²² Sən ularoğa ata-bowiliriöğa təkdım kılıman döp kəsəm kılöjan, süt häm bal ekıp turidöjan bu zeminni təkdım kılöjansən. ²³ Ular dər wəkə zeminoğa kirip uningöğa igə bolöjan; lekin ular Sening awazingöğa kulak salmiojan, Təwrat-kanunungda mangmiojan; ularoğa əmr kılöjanlarning heqkaysisioğa əməl kilmiojan; xunga Sən bu külpətlərləning həmmisini ularning bexioğa qüxürgənsən. ²⁴ Mana, xəhərni besip kirix üqün sepiloğa selip qıkirilöjan dönglük-potəylərgə qariojaysən! Kiliq, kəhətqilik wə waba tüpəylidin xəhər hüjum kiliwatkan kaldiyələning kölioğa tapxurulmay qalmaydu; Sən aldin'ala eytkining hazır əməlgə axuruldi; mana, Özüng körisən. ²⁵ Lekin Sən, i Rəb Pärwärdigar, gərqə xəhər kaldiyələning kölioğa tapxurulidöjan bolsimu, manga: «Özüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroğa körgüzgin!» — deding».

²⁶ Andin Pärwärdigar sözi Yeremiyağa kelip mundak deyildi: —

²⁷ Mana, Män Pärwärdigar, barlık öt igilirining Hudasi dərman; Manga täs qüxidöjan birər ix barmidu? □ ■ ²⁸ Xunga Pärwärdigar mundak döydu: — Mana, Män bu xəhərni kaldiyələning kölioğa wə Babil padixahi

²⁶ Andin Pärwärdigar sözi Yeremiyağa kelip mundak deyildi: —

²⁷ Mana, Män Pärwärdigar, barlık öt igilirining Hudasi dərman; Manga täs qüxidöjan birər ix barmidu? □ ■ ²⁸ Xunga Pärwärdigar mundak döydu: — Mana, Män bu xəhərni kaldiyələning kölioğa wə Babil padixahi

□ **32:17 «Sanga heqkandak ix täs əməstur»** — ibraniy tilida «Sanga heqkandak ix karamət əməstur». ■ **32:18** Mis. 34:7 ■ **32:19** Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yəx. 28:29; Yər. 16:17; 17:10 ■ **32:21** Mis. 6:7; 2Sam. 7:23; 1Tar. 17:21 □ **32:25 «Sən, i Rəb Pärwärdigar, gərqə xəhər kaldiyələning kölioğa tapxurulidöjan bolsimu, manga: «Özüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroğa körgüzgin!» — deding»** — mumkinçilik barki, gərqə Pärwärdigar Yeremiya wə baxka pəyoğəmbərlər arkilik köp ketim Yəhudoğa: «Män siləni sürgün kıldürimən» döp ağıqlandırojan bolsimu, Yeremiya yanıla: ««əhirkı minutta» Yəhüdani Babildin kutküzidu» döp oyıldı. □ **32:27 «Manga täs qüxidöjan birər ix barmidu?»** — ibraniy tilida «Manga karamət qüxidöjan birər ix barmidu?». ■ **32:27** Qel. 16:22

Nebokadnəsarning qolıoşa tapxurımən; ular uni igiliwalıdu. ²⁹ Bu xəhərgə hujum kiliwatkan kaldıylər uningəşa besip kirip ot köyup uni köydürıwetıdu; ular xəhərdikilərnıng öylırınımı köydürıwetıdu; ular bu öylərning əgzılırı üstıdə Meni ətəzəpləndürüp Baaloşa isriq yaqqan, yat ilahlarəşa «xarab hədiyə»lərnı kuyəlan. ■ ³⁰ Qünki Israillər wə Yəhudalar yaxlıkındın tartıp köz aldımında pəkət rəzilliklə kılıp kəlməktə; Israillər pəkətlə öz kollıri yasioqanlar bilən ətəzıpımni közoqıoqandıın baxka ix kılmıoqan, — dəydu Pərwərdigar. □ ³¹ Qünki bu xəhər kuruloqan künidın tartıp bügünki künigəşə Mening ətəzıpım wə kəhrimni xundak közoqıoquci bolup kəldiki, Mən uni Öz yüzüm aldidin yoqatmısam bolmaydu. ³² Israillər wə Yəhudalar — ular wə ularning padıxahlıri, əmirlıri kəhınlıri, pəyoşəmbərlıri, Yəhuda adəmlıri wə Yerusalemda turuwatkanlarınıng menı ətəzəpləndürgən barlık rəzilliki tıpəylidın xəhərnı yoqıtımən. ³³ Ular Manga yüzını karatqan əməş, bəlki Manga arkısinı kılıp tətür karıoqan; gərgə Mən tang səhərdə ornumdın turup ularəşa ətətkən bolsammu, ular anglımay təlim-tərbıyını qəbul kılıxni rət kıloqan. ■ ³⁴ Ular Öz namım bilən ataloqan ətədə yirginqlik butlırını selip uni buləşoqan; ³⁵ ular ətə ətəşul-kızlırını ottın ətəküzüp «Molək»kə atıp qurbanlık kılıx üqün «Hınnomning ətəşlıning jılıqısı»diki, Baaloşa beoşıxlənoqan «yukiri jaylar»ni kurup qıqqan; Mən ularning bundak ix kılıxını zadı buyrup bəkmıoqanmən; ularning Yəhudanı gunahka patkuzup, muxundak lənətlik ix kılsun dəgən ətə-nıyətə heqqaqan bolup bəkmıoqanmən. □ ■

³⁶ Silər muxu xəhər toşruluk; «Dərhəkıqət, u kılıq, kəşətqılık wə waba arkılik Babil padıxahınıng qolıoşa tapxurulıdu!» — dəwətısilər; ləkin Pərwərdigar — Israılning Hudası muxu xəhər toşruluk həzir mundak dəydu: —

³⁷ Mana Mən, Mən ularni ətəzıpım, kəhrım wə zor aqqıkım bilən həydiwətkən barlık padıxahlıklardıın yioşımən; Mən ularni kəytidın muxu yərgə epkelımən, ularni aman-tınqlikta turoşuzımən. ■ ³⁸ Ular Mening həlkım bolıdu, Mən ularning Hudası bolımən. ■ ³⁹ Mən ular wə ulardıın keyin boləşən balılrını barlık künlıridə Məndın əyminip yaxlılık kərsun dəp, ularəşa bir kəlb, bir yolni ata kılmən.

⁴⁰ Mən ularəşa iltıpat kılıxtın qolımnı ikkinqi üzməslıkim üqün ular bilən mənggülük bir əhdə tüzımən; ularning kəytidın yenımdın qətlıməslikı üqün Mən kəlbıgə qorkunqumni salımən. ⁴¹ Mən ularəşa yaxlılık ata kılıxtın huzur elıp xadlınmən wə pütün kəlbım, pütün jenım bilən ularni muxu zemınoşa tıkip turoşuzımən! ■

⁴² Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən huddı bu həlkning bexıoşa bu dəhətlik külpətnıng həmmısını qüxürginımdək, Mən ular toşruluk wədə kıloqan barlık bəht-bərikətlərnı ularning üstıgə qüxürımən; ⁴³ Silər muxu zemın toşruluk: «U wəyrənə, adəmzatsı wə həywanzatsıdur; kaldıylərnıng qolıoşa tapxuruloqan!» dəysilər. Ləkin kəlgüsıdə unıngda ətızlar kəytidın setıwelınidı! ⁴⁴ Bınyamınnıng yurtıda, Yerusalemnıng ətərapıdiki yezılırida, Yəhudanıng xəhərlıridə, jənuıbtiki təşlık xəhərlıridə, qərbtıki «Xəfələş» egızlıkıdiki xəhərlərdə, Yəhudanıng

■ 32:29 Yər. 21:10 □ 32:30 «yaxlıkındın tartıp...» — bəlkım Israılning «əl boləşınıdın tartıp», yəni «Misirdın qıxıxtın tartıp» dəgən mənıdə. Bolmısa «ətızını al» dəgən səzlər nemə mənısi bar? Jawab təwəndiki əytlərdə, əlwəttə. ■ kollıri yasioqanlar — dəgən səzlər yaqi yasioqan butlarnı yaqi yaman kılmıxlırnı kərsıtidı. ■ 32:33 Yər. 2:27; 7:13,24,25; 25:3; 26:5; 29:19 □ 32:35 «Molək» — Ammonıylarınıng qoşkunəş butı. ■ 32:35 Yər. 19:5 ■ 32:37 Yər. 23:3; 29:14; 31:10 ■ 32:38 Yər. 24:7; 30:22; 31:1,33 ■ 32:41 Yər. 24:6; Am. 9:15

jənubiy bayawanliridiki xəhərlərdimu kixilər qaytidin kümüxkə etizlarni setiwalidu, tohtam hətlirigə imza qoyidu, möhürləp, guwahqilarni guwahqə hazır kilidu; çünki Mən ularni sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən — dəydu Pərwərdigar.

33

Pərwərdigar İsrail wə Yəhudani əsligə kəltürimən, dəp ikkinqi kətim wadə kilidu

¹ Yerəmiya tehi karawullarning həylisida kamap qoyulojan waqtida, Pərwərdigarning sözi uningoja ikkinqi kətim kelip mundaq deyildi: —

² İxni kılouqı Mən Pərwərdigar, ixni xəkilləndürgüqi həm uni bekitküqi Mənki Pərwərdigar mundaq dəymən — Pərwərdigar Mening namimdur — □ ³ Manga iltija kıl, Mən sanga jawab qayturimən, xundaqla sən bilməydojan, büyük həm tilsimat ixlarni sanga ayan kılımən. ⁴ Çünki *düxməning* dəng-potəylirigə həm kılıqioja taqabil turuxqa istihkamlar kılıx üqün qəkiləjan bu xəhərdiki öylər wə Yəhuda padixahlirining ordiliri toqruluk İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: —

⁵ «Kaldiyələr bilən karxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlərnin həmmisi, pəkət Mən oqəzipim wə qəhrimdə uriwətkənlərnin jəsətliri bilən bu öylərnə toldurux üqün kəlgənlər, halas. Çünki Mən ularning barlık rəzilliki tüpəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxurojanmən. □

⁶ Həlbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa kılıp dərdigə dərman bolimən; Mən ularni saqaytimən, ularoja qəksiz arambəhx həm həqikətəni yexip ayan kılımən. □ ⁷ Mən Yəhudani həm İsrailni sürgündin qayturup əsligə kəltürimən; ularni awwalkidək kurup çikimən. ■ ⁸ Mən ularni Mən bilən karxilixip gunahqa petip sadir kıləjan barlık kəbihlikidin paklandurimən, Mening aldimda gunahqa petip, Manga asiylük kıləjan barlık kəbihliklerini kəqürimən; ■ ⁹ yər yüzidiki barlık əllər Mən ularoja yətküzgən barlık iltipatinı anglaydu, xuning bilən bu *xəhər* kixini xadlandurup, Özümgə mədhıylərnə kozojar, xan-xərəp kəltürüp nam-xəhrət hasil kilidu; əllər Mən ularoja yətküzgən barlık iltipət wə arambəhxlikdin *Məndin* qorqup titrəydojan bolidu.

¹⁰ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Silər muxu yər toqruluk: «U bir harabilik, adəmzatsiz wə həywanatsiz boldi!» dəysilər — durus. Ləkin harabə boləjan, adəmzatsiz, ahalisiz, həywanatsiz boləjan Yəhudaning xəhərliridə wə Yerusalem koqilirida ¹¹ yənə tamaxining sadasi, xad-huramlık sadasi wə toyi boluwatқан yigit-qızning awazi anglinidu, xundaqla Pərwərdigarning öyigə «təxəkkür qurbanlıqliri»ni aparəjanlarning «Samawi koğunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigaroja təxəkkür eytinglar, çünki Pərwərdigar məhrıbandur, uning muhəbbiti mənggüülüktdür» dəydojan awazlırı qaytidin anglinidu; çünki Mən sürgün

□ 33:2 «ixni kılouqı» — nemə ix ikənliki bəlkim keyinki 4-26-ayətlərdə təswirlinidu.

□ 33:5 ««Kaldiyələr bilən karxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlər... pəkət Mən oqəzipim wə qəhrimdə uriwətkənlərnin jəsətliri bilən bu öylərnə toldurux üqün kəlgənlər, halas. Uların barlık rəzilliki tüpəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxurojanmən» — oqurmənlər ayəttiki baxqa hil təjrimilərnə uqritixi mumkin. Ləkin omumi yəməni təjrimimizningkidək bolidu. □ 33:6 «Həlbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa kılıp dərdigə dərman bolimən; Mən ularni saqaytimən, ...» — xübhısizki, Huda Yerəmiyaoja eytқан «büyük həm tilsimat ixlər» bu ayəttin baxlap uningoja eqip kərsitilidu. ■ 33:7 Yər. 24:6; 31:4; 32:44

■ 33:8 Yər. 31:34

bolojanlarni kayturup zemindiki awatliqni əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.■

12 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigar mundak dəydu: — Harabə bolojan adəmzatsiz wə haywanatsiz bolojan bu yərdə wə uning barliq xəhərliridə qoy baqquqilarning öz padilirini yatquzidoqan qotanliri kaytidin bar bolidu. □ 13 Jənuubiy taqliktiki xəhərlərdə, ojarbtiki Yəhudaning «Xəfəlah» egizlikidiki xəhərlərdə, jənuubiy bayawandiki xəhərlərdə, Binyamining yurtida, Yerusalemnin ətrapidiki yezilirida wə Yəhudaning xəhərliridimu qoy padiliri ularni sanioquqining qoli astidin kaytidin ətidu, — dəydu Pərwərdigar.□

14 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəmətigə həm Yəhuda jəmətigə eytkən xəpəkətlik wədəmgə əməl qilimən.■

15 Xu künlər wə u qaşda Mən Dawut nəslidin «Həkkaniy Xah»ni zeminda əstürüp qikirimən; U zeminda toşra həküm wə həkkaniylik yürğüzidu.

□ ■ 16 Xu künlərdə Yəhuda kutkuzulidu, Yerusalem arambəxtə turidu; xu qaşda Yerusalem: «Pərwərdigar həkkaniylikimizdur» degən nam bilən atilidu.

17 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Dawutning Israil jəmətining təhtigə olturuxka layik nəslü üzülüp qalmaydu, 18 yaki Lawiy-lardin bolojan kaşinlardin, «kəydürmə kurbanlik», «axliq hədiyə» wə baxka kurbanliklarni Mening aldimda daim sunidoqan adəm üzülüp qalmaydu.■

19 Pərwərdigarning sözi Yərəmiyaşa kelip mundak deyildi: —

20 Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər Mening kündüz bilən tüzgən əhdəmni wə keqə bilən tüzgən əhdəmni buzup, kündüz wə keqini öz waqtida kəlməydoqan kilip qoysanglar, 21 xu qaşda Mening Kulum Dawut bilən tüzgən əhdəm buzulup, uningə: «Əz təhtingə həküm süridoqan bir oşlung daim bolidu» deginim əməlgə axurulmaydu wə hizmətkarlim, kaşinlar bolojan Lawiy-lar bilən tüzgən əhdəm buzuloqan bolidu. 22 Asmanlardiki qoxunlar bolojan yultuzlarni sanap boləyli bolmioşandək, dengizdiki qumlarni əlqəp boləyli bolmioşandək, mən kulum Dawutning nəslini wə Əzümgə hizmət kilidoqan Lawiy-larni kəpəytimən.

23 Pərwərdigarning sözi Yərəmiyaşa kelip mundak deyildi: —

24 Bu həlkning: «Pərwərdigar Əzi tallioqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlidi» deginini baykimidingmu? Xunga ular Mening

■ 33:11 Yər. 7:34 □ 33:12 «Harabə bolojan adəmzatsiz wə haywanatsiz bolojan bu yərdə wə uning barliq xəhərliridə qoy baqquqilarning öz padilirini yatquzidoqan qotanliri kaytidin bar bolidu» — 4-, 10- wə bu 12-ayətə, Pərwərdigar Yərəmiyaşa «Sən bilip baqqioqan həm büyük həm tilsimat ixlarni sanga kərsitimən» degən wədisi boyiqə, kəlgüsi zamanda karamat ixlarni kərsitidoqan üç bəxarət bizgə tonuxturulidu. □ 33:13 «sanioquqining qoli astidin ətüx» — bəlkim qoylar qotanoşa kaytip kirgəndə, ularin heqkaysisining kəm qalmasıliki üçün təxkürülüxtur. ■ 33:14 Yər. 29:10 □ 33:15 «...u qaşda Mən Dawut nəslidin «Həkkaniy Xah»ni zeminda əstürüp qikirimən...» — oqurmənlərnin esidə barki, Huda Dawut padixah-pəyoşəmbərgə: «Kutkuzoquq-Məsil» sening nəslingdin qikidu» dəp wədə bərgən (məsilən, «2Sam.», 7-babni, Zəburdiki 18-, 45- wə 72-küyləni həm məzkur kitab 23:5nimu kəring). ■ 33:15 Yər. 23:5 ■ 33:18 Yər. 17:26

həlkimni: «Kəlgüsidə heç bir əl-dələt bolmaydu» dəp kəzgə ilmaydu. □
 25 Pərwərdigar mundak dəydu: — Mening kündüz wə keqini bekitkən əhdəm əzgirip kətsə, yaki asman-zemindiki qanuniyətləni bekitmigen bolsam, 26 Mən Yəqubning nəslidin wə Dawutning nəslidin waz keqip ularni taxlaydıqan bolimən, xuningdək İbrahim, İshak wə Yəqubning nəslü üstigə həküm sürüx üqün *Dawutning* nəslidin adəm tallimaydıqan bolimən! Qünki bərhək, Mən ularni sürgünlüktin kayturup ularni əsligə kəltürimən, ularoqa rəhimdillik kərsitimən. ■

34

Pərwərdigar Zədəkiyaqa xum həwər yətküzidu

1 Babil padixahi Nebokədnəsar, pütün qoxuni wə həkümranliqioqa bekiqoqan barliq padixahliklar wə əllərninğ həmmisi Yerusalemoqa wə uning ətrapidiki barliq xəhərlərgə jəng kılqan waqtida, Pərwərdigardin Yərəmiyaqa kəlgən söz: — ■

2 İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Zədəkiyaning yenioqa berip uningoqa mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, bu xəhərni Babil padixahining qolioqa tapxurimən, u uningoqa ot qoyup keydüriwetidu. ■ 3 Sən bolsang, uning qolidin qaqalmaysən; bəlki sən tutulup uning qolioqa tapxurulisən; sening kəzliring Babil padixahining kəzlririgə qaraydu, uning bilən yüz turanə səzlixisən wə sən Babiloqa sürgün bolup ketisən. ■

4 Lekin, i Yəhuda padixahi Zədəkiya, Pərwərdigarning səzini angla; Pərwərdigar sening tuqrangda mundak dəydu: — Sən kiliq bilən əlməysən; 5 sən aman-tinqlikta əlisən; ata-bowiliring bolqan əzüngdin ilgiriki padixahlar üqün matəm tutup huxbuy yaqqandək ular ohxaxla sən üqünmu *huxbuy* yaqidu; ular sən üqün: «Ah, xahim!» dəp matəm tutidu; qünki Mən xundak wədə kılqanmən, — dəydu Pərwərdigar. □

6 Andin Yərəmiya pəyoələmbər bu səzlərninğ həmmisini Yəhuda padixahi Zədəkiyaqa Yerusalemda eytti. 7 Xu qaşda Babil padixahining qoxuni Yerusalemda wə Yəhudadiki qaloqan xəhərlərdə, yəni Lakixta wə Azikahta jəng kiliwatatti; qünki Yəhudadiki mustəhkəm xəhərlər arisidin pəkət bularla ixoqal bolmioqanidi.

Əz kullirioqa uwal kılqanlaroqa aqah berix

8 Padixah Zədəkiya *kullirimizoqa* azadlik jakarlayli dəp Yerusalemdik-ılərninğ həmmisi bilən əhdini kesip tüzgəndin keyin, Pərwərdigardin

□ 33:24 «Pərwərdigar Əzi tallioqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlidi...» — «ikki jəmət» xühbisiziki, İsrail wə Yəhudani, yəni Hudaning pütün həlkini kərsitidu; demək, pütkül İsrail həlki əzining kələqiki toqruluk ümidsizlinip kətkən. Bəzi alimlar «ikki jəmət» «Dawut jəməti həm Lawiy jəməti»ni kərsitidu, dəp qaraydu; ləkin bizningqə keyinki «Mening həlkimni ... kəzgə ilmaydu» degən ibarə həm 25-, 26-ayətlər «Yəqubning nəslü»ni, yəni Hudaning pütün həlki (İsrail wə Yəhuda)ni kərsətkəqə, 24-ayətmu pütün həlkni kərsitixi kerək. ■ 33:26 Yər. 31:20 ■ 34:1 2Pad. 25; Yər. 52 ■ 34:2 Yər. 21:10; 32:29 ■ 34:3 Yər. 32:4 □ 34:5 «Sən üqün huxbuy yaqidu» — ibraniy tilida səzməz bolsa «sən üqün keydüridu» degənliktur. Həklərninğ keydürjini bolsa, bizningqə huxbuy boluxi kerək idi. Əməliyəttə Təwrat həm İnşilda əlgənlər üqün hərəkəndək qurbanlik-hədiyə, nəzir-qıraşninğ heçqəndək paydisi yok, dəp kərsitilidu.

təwəndiki bu söz Yerəmiyağa kəldi □ ■ 9 (əhdə boyıqə hərbiəri öz ibranıy kullirini, ər bolsun, kiz-ayal bolsun, qoyuwetixi kerək idi; heqkaysisi öz kerindixi boləjan Yəhudiyni kullukta qaldurmasliki kerək idi. □ 10 Əhdigə qoxulojan barlik əmirlər wə barlik həlk xuningə, yəni hərəkaysimiz öz kuli yaki dedikini qoyuwetəyli, ularni kullukta qaldurwərməyli degən səzigə boysundi. Ular boysunup ularni qoyuwətti. 11 Ləkin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən kul-dedəklərnə əzigə qayturuwaldi. Ular bularni kaytidin məjburiy kul-dedək kiliwaldi). □

12 — Xu qaəda Pərwərdigarning səzi Yerəmiyağa kelip mundak deyildi:

13 Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən ata-bowiliringlarni Misirning zeminidin, yəni «kulluk əyi»din qıkarəşinimda, ular bilən əhdə tüzgənidim; 14 *xu əhdə boyıqə* hərbinglar yəttinqi yilida silərgə əzini satkan hərəkaysi kerindixinglar boləjan ibranıy kixilirini qoyuwetixinglar kerək; u kullukungda altə yil boləjandin keyin, sən uni azadliqqa qoyuwetixing kerək, degənidim. Ləkin ata-bowiliringlar buni anglimay heq kulak salmiəjan. ■ 15 Ləkin silər bolsanglar, *xu yaman yoldin* yenip, kəz aldimda durus ixni kərüp, hərbinglar öz yəkinioğa «azad bol» dəp jakarlidinglar, xuningdək Əz namim bilən ataləjan əyde əhdə tüzüdinglar; 16 ləkin silər yənə yenip Mening namimoğa daə kəltürüp, hərbinglar öz rayioğa qoyuwətkən kulni həm ihtiyarioğa qoyuwətkən dedəknə qayturuwelip kaytidin əzünglarəğa kul-dedək boluxqa məjburlidinglar.

17 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər mənə kulak salmidinglar, hərbinglar öz kerindixinglarəğa, hərbinglar öz yəkinglarəğa azad bolunglar dəp heq jakarlimidinglar; manə, Mən silərgə bir hil azadliqni — yəni kiliqə, wabəəğa wə kəhətqiliklə boləjan bir azadliqni jakarlaymən; silərnə yər yüzidiki barlik padixahliqlarəğa bir wəhxət basquqi kiliəmən. ■

18 Xuning bilən Mən əhdəmni buzojan, kəz aldimda kesip tüzgən əhdining səzlirogə əməl kilmiojan kixilərnə bolsa, ular əzliri soyup ikki parqə kilip, otturisidin ətkən həliqi mozaydək kiliəmən; 19 Yəhüdaning əmirliəri wə Yerusalemnig əmirliəri, ordidiki ələmdarlar, kahinlar, xuningdək moza-ning ikki parqisining otturisidin ətkən barlik həlknə bolsa, 20 Mən ularni duxmənlirining kolioğa, jenini izdigüqilərnə kolioğa tapxurimən; xuning bilən jəsətliri asmandiki uqar-kanatlarəğa wə zemindiki haywanlarəğa ozuk bolidu; ■ 21 Yəhüda padixahı Zədəkiya wə uning əmirliirinimu duxmənlirining kolioğa, jenini izdigüqilərnə kolioğa, xundakla silərgə hujum kilixtin qikinip turəjan Babil padixahining qoxuninging kolioğa

□ 34:8 «əhdini kesip tüzüx» — kona zamanlarda ikki tərəp bir-biri bilən əhdə tüzməkqi bolsa, awwal kala yaki koyni soyup, nime (ikki parqə) kilip parqilaytti; andin ikki tərəp soyup ikki parqə qiləjan malning otturisidin təng etüp bir-birigə kəsəm kilatti. Bu ixning əhmiyiti bəlkim: «Kaysimiz əhdini buzsak, Huda uni bu soyəjan maləğa ohxax kilsun!» deməklitür. 18-20-ayətlərnə kəring. ■ 34:8 Mis. 21:2 □ 34:9 «əhdə boyıqə hərbiəri öz ibranıy kullirini, ... qoyuwetixi kerək idi; heqkaysisi öz kerindixi boləjan Yəhudiyni kullukta qaldurmasliki kerək idi» — mumkinqilki barki, bu əhdə pəkət bu əmirlərgə qolayliq boluxi üqün tüzülgənidi. Kəhətqilik boləjan waqıtta, öz kullirioğa ozuk berix məs'uliyitidin keqip, kullirini kətküzizwetətti. □ 34:11 «Ləkin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən kul-dedəklərnə əzigə qayturuwaldi... kul-dedək kiliwaldi» — bu wəxə

Babilning qoxuni Yerusalemnə qorxiwelixtin waqitlik waz keqip Misir bilən jəng kilixqa kətkən waqıtida boləjan boluxi mumkin. Əmirlər wə həlk bəlkim hətərlək pəyt bizdin etüp kətti, Hudadin qorxiweriximizning həjiti yok, deyixi mumkin idi. 21-22-ayətlərnə 35-bab, 5-7-ayətlər bilən selixturung. ■ 34:14 Mis. 21:2; Qan. 15:12 ■ 34:17 Qan. 28:25; Yər. 15:4; 24:9,10 ■ 34:20 Yər. 7:33; 16:4; 19:7

tapxurimən. ■ ²² Mana, Mən əmr qilimən, — dəydu Pərwərdigar, wə ular bu xəhər aldioğa yənə keldü; ular uningöja hujum qilip ot qoyup köydüriwetidu; wə Mən Yəhudaning xəhərlirini wəyranə, heq adəmzatsiz qilimən.

35

Yəhudaning wapaszilki, Rəkabiyarning wapararliki

¹ Yəhuda padixaşi Yosiyaning oşli Yəhoakimning künliridə, Pərwərdigardin Yərəmiyağa söz kelip: —□

² «Rəkabning jəmətidikilərnin yəniöja berip ular bilən səzlixip ularni Pərwərdigarning öyigə apirip, uning kiqik öylirining birigə təkliq kiliq ularning aldioğa xarab tutkın» — deyildi.

³ Xuning bilən mən Habazziniyaning nəwrisi, Yərəmiyaning oşli Jaazaniyani, uning ukilirini wə barliq bala-qaqilirini, xuningdək Rəkabning pütkül jəmətini elip kelixkə qıktim; ⁴ Mən ularni Pərwərdigarning öyigə, Igdaliyaning oşli, Hudaning adimi bolöjan Hənaning oşullirioğa təwəlik öygə apardim; bu öy əmirlərnin öyining yenida, Xallumning oşli, ixikbaqar Maaseyahning öyining üstidə idi; ⁵ mən Rəkabning jəmətidikilərnin aldioğa xarabka lik tolojan piyalilər wə qədəhlərnin qoyup ularöja: «Xarabka eşiz teginglar!» — dedim.

⁶ Ular mənə mundak dedi: «Biz xarabni iqməymiz; qünki əjdadimiz Rəkabning oşli Yonadab bizgə: «Silər wə oşul-əwladliringlar zadi xarab iqmənglar; ⁷ yənə kelip öylərnin qurmanqlar, nə uruk terimanglar, nə üzümzarlarnin tikmənglar, nə bulardin heqkaysisioğa zadi igə bolmanglar; barliq künliringlarda qedirlarda turunglar; xuning bilən silər turuwatqan zeminda uzun künlərnin kərisilər» — dəp əmr qaldurojan.

⁸ Xuning bilən bizning əjdadimiz Rəkabning oşli Yonadabning: «Barliq kününglərdə zadi xarab iqmənglar» degən awazioğa kulak selip, biz wə bizning ayallirimiz həm oşul-kizlirimiz uning əmrigə toluq əməl kiliq kəlgənmiz; ⁹ biz yənə turuqudək öylərnin salmiojan; bizdə heq üzümzar, etiz, uruk degənlər yok; ¹⁰ bəlkə biz qedirlarda turup kəldük, əjdadimiz Yonadabning bizgə barliq əmr qilojanlirioğa əməl kiliq kəldük.□

¹¹ Ləkin Babil padixaşi Nebokadnəsar zeminoğa besip kirgəndə, xundak ix boldiki, biz: «Barayli, Kaldiylərnin qoxuni həm Suriyənin qoxunidin qeqip Yerusalemlə xəhərigə kirəyli» — dedük. Mana xu səwəbtin Yerusalemda turuwatimiz.□

¹² Andin Pərwərdigarning səzi Yərəmiyağa kelip mundak deyildi: —

¹³ «Samawi qoxunlarning Sərdari bolöjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Baröjin, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlaröja mundak degin: — Buningdin tərbiyə almamsilər, xuningdək Mening səzlimigə kulak salmamsilər? — dəydu Pərwərdigar.

¹⁴ — Mana, Rəkabning oşli Yonadabning oşul-pərzəntlirigə «xarab iqmənglar» dəp tapilöjan səzlimigə əməl kiliqin kəlgən; bügünki küngiqə ular heq xarab iqip bəkmiojan, qünki ular atisənin dəgərnin öyigə itaət

■ **34:21** Yər. 37:11 □ **35:1** «Yəhoakimning künliridə» — bu wəxə Zədəkiya padixaş təhtkə olturojan waqıtta, yəni yuqirida eytilöjan bəxarətlərdin ilgiri bolöjanidi, əlwəttə. □ **35:10** «**biz qedirlarda turup kəldük, əjdadimiz Yonadabning bizgə barliq əmr qilojanlirioğa əməl kiliq kəldük**» — jəmiy bolup 250 yillik məzgil iqidə. «Rəkabning oşli Yonadab» bəlkim «2Pad.» 10:15də tilöja elinöjan «Rəkabning oşli Yəhoanadab» boluxi mumkin.

kiloqan. Lekin Mən tang səhərdə ornumdin turup silərgə sөz kilip kəlgən bolsammu, silər Manga heq kulak salmioqansilər. ■ ¹⁵ Mən tang səhərdə ornumdin turup kullirim boləqan pəyoqəmbərlərnə əwətip: «Hər-biringlar hazır əz rəzil yolunglardin yenip, kilmixinglarnə tüzitinglar, baxqə ilahlarə əgixip qoqunmanglar; xundəq kilsanglar Mən atabowiliringlarəqə təkdim kiloqan zeminda turuwerisilər» dəp kəlgənmən; lekin silər Manga kulak salmay heq anglimioqansilər. ■ ¹⁶ Bərħək, Rəkabning oqlə Yonadabning əwladliri atisining ularəqə tapilioqan əmrigə əməl kiloqan; lekin bu həlk Manga heq kulak salmioqandur. ¹⁷ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundəq dəydu: — Mana, Mən Yəhudaning üstigə həm Yerusalemning üstigə Mən aldın'ala eytqan barlik balayı'apətnə quxürimən; qünki Mən ularəqə sөz kiloqan, lekin ular anglimioqan; Mən ularnə qəqiroqan, lekin ular jawab bərmigən».

¹⁸ Andin Yeremiya Rəkab jəmətigə mundəq dedi: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundəq dəydu: — Qünki silər atanglar Yonadabning əmrigə itaət kilip, barlik yolyoruklirini tutup, silərgə tapilioqanlirining həmmisi boyiqə ix kərup kəlgənsilər, — ¹⁹ əmdi samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundəq dəydu: — Rəkabning oqlə Yonadabning nəslidin aldimda hizmət kiloquqə hərgiz üzülüp qəlmaydu. □

36

Padixahə Yəhoakim bexarət hatiriləngən oram yazmini kəydüridu

¹ Yəhuda padixahə Yosiyaning oqlə Yəhoakimning tətinqi yili, Yeremiyaqə Pərwərdigardin təwəndiki sөz kəldi: —

² Əzünggə oram kəqəz əlojin; uningəqə Yosiyaning künliridə sanga sөz kiloqimdin tartip bəgünki künigəqə Mən Israilnə əyibligən, Yəhudani əyibligən həm barlik əllərnə əyibligən, sanga eytqan sөzlərnəng həmmisini yazəjin. ■ ³ Yəhudaning jəməti bəlkim Mən bexioqə quxürməqki boləqan barlik balayı'apətnə anglap, hərbi əzlirining rəzil yolidin yanarmikin; ular xundəq kilsa, Mən ularning qəbihlikini wə gunahini kəqürüm kilimən. ⁴ Xuning bilən Yeremiya Neriyaning oqlə Baruknə qəqirdi; Baruk Yeremiyaning əqzidin qikqanlirini anglap Pərwərdigarning uningəqə eytqan sөzlirining həmmisini bir oram kəqəzəgə yezip bərdi. ⁵ Yeremiya Barukqə tapilap mundəq dedi: — Əzüm kəmap kəyuloqanmən; Pərwərdigarning əyigə kiriximgə ruhsət yok; lekin əzüng berip kirgin; ⁶ Pərwərdigarning əyidə roza tutqan bir künidə, sən əqzimdin qikqanlirini anglap yazəqan, Pərwərdigarning bu oram yazmida hatiriləngən sөzlirini həlkning kulaklirioqə yətküzgin; həmmə xəhərlərdin kəlgən Yəhudadakilərnəng kulikəjimə yətküzgin. ⁷ Ular bəlkim Pərwərdigar aldioqə dua-tilawitini kilip hərbi əzlirining rəzil yolidin yanarmikin; qünki Pərwərdigarning bu həlkqə əgahlandıroqan əqəzipi wə kəhri dəhxtəliktur. ⁸ Neriyaning

■ 35:14 Yər. 11:7; 25:3; 26:5; 29:19; 32:33 ■ 35:15 Yər. 18:11; 25:5 □ 35:19 «Rəkabning oqlə Yonadabning nəslidin aldimda hizmət kiloquqə hərgiz üzülüp qəlmaydu» — ularning Huda aldida nemə hizmət kilidioqanliklə Muqəddəs Kitabta hatiriləngən əməs; əmma Yəhudiyaların keyinki hatiriliri boyiqə ularning keyinki ibadəthanida qurbangahəta ot üqün otun elip berix hizmiti bar idi. Rəkabiylar toqruluk yənə «Qoxumqə sөz»imizni kəring. ■ 36:2 Yəx. 8:1; Yər. 30:2

oqli Baruk Yeremiya pəyojəmbər uningə tapiləşinining həmmisini ada kılıp, Pərwərdigarning əyidə Pərwərdigarning səzlrini oqup jakarlıdı. □

⁹ Yəhuda padixahı Yosiyaning oqli Yəhoakim təhtkə olturoşan bəxinçi yili tokkuzinçi ayda xundak boldiki, barlik Yerusalemdikilər həmdə Yəhuda xəhərliridin qikişip Yerusaleməyə kəlgən barlik həlk üqün, Pərwərdigar aldida bir məzgil roza tutuximiz kerək dəp elan kılındi. ¹⁰ Xu waqit Baruk Pərwərdigarning əyigə kirip, pütükqi Xafanning oqli Gəməriyaning əyidə turup, Yerəmiyaning səzlrini barlik həlkning kulikişəyə yətküzüp oqudı; bu əy Pərwərdigarning əyining yukiriki həyilidiki «Yengi dərwaza»ya jaylaxkanıdı. □ ¹¹ Xafanning nəwrisi, Gəməriyaning oqli Mikah bolsa yazmidin Pərwərdigarning səzlrining həmmisigə kulak saldı. ¹² Andin u padixahning ordişəyə quxup pütükqining əyigə kiritidi, mana, əmirlərnin həmmisi xu yərdə olturatti; pütükqi Əlixama, Xəməyaning oqli Delaya, Akborning oqli Əlnatan, Xafanning oqli Gəməriya wə Hənanianing oqli Zədəkiya katarlik barlik əmirlər xu yərdə olturatti. ¹³ Xuning bilən Mikah Barukning səzligənirini həlkning kulikişəyə yətküzüp oquşanda əzi anglişan barlik səzləni ularəyə bayan kildi. ¹⁴ Xuning bilən barlik əmirlər Kuxining əwrisi, Xələmiyaning nəwrisi, Nətanianing oqli Yəhudiyni Barukning yenişəyə əwətip uningəyə: «Sən həlkning kulikişəyə yətküzüp oquşan oram yazmini kolungəyə elip yenimizəyə kəl» — dedi. Xuning bilən Neriyaning oqli Baruk oram yazmini kolışəyə elip ularning yenişəyə kəldi. ¹⁵ Ular uningəyə: «Oltur, uni kulikimizəyə yətküzüp oqup bər» — dedi. Baruk uni ularəyə anglişip oqudı.

¹⁶ Xundak boldiki, ular barlik səzləni anglişanda, aləxzadə bolup bir-birigə qarixip: «Bu səzlərnin həmmisini padixahkəyə yətküzmisək bolmaydu» — dedi. ¹⁷ Andin Baruktin: «Bizgə degin əmdi, sən bu səzlərnin həmmisini kəndək yazding? Ular ni Yerəmiyaning əz əqzidin anglişingmu?» — dəp soridi.

¹⁸ Baruk ularəyə: «U bu səzlərnin həmmisini əz əqzi bilən mənəyə eytti, mən oram kəqəzəgə siyah bilən yazdim» — dedi.

¹⁹ Əmirələr Barukkəyə: «Barəşin, sən wə Yerəmiya məkūwelinglar. Kəyərdə bolsanglar həqkimgə bildürmənglar» — dedi. ²⁰ Xuning bilən ular oram yazmini pütükqi Əlixamaning əyigə tikip qoyup, ordişəyə kirip padixahning yenişəyə kelip, bu barlik səzləni uning kulikişəyə yətküzdi.

²¹ Padixah Yəhudiyni yazmini elip kelixkə əwətti, u uni Əlixamaning əyidin epkəldi. Yəhudiyni padixahning kulikişəyə wə padixahning yenida turoşan barlik əmirlərnin kulaklırişəyə yətküzüp oqudı. ²² Xu qəş tokkuzinçi ay bolup, padixah «kixlik əy»idə olturatti; uning aldidiki oşakta ot kəlaklik idi. ²³ Xundak boldiki, Yəhudiyni uningdin üq-tət səhipini oquşanda, padixah kələmtiraxi bilən bu kışmini kesip, yazmining

□ **36:8** «Neriyaning oqli Baruk Yerəmiya pəyojəmbər uningə tapiləşinining həmmisini ada kılıp, Pərwərdigarning əyidə Pərwərdigarning səzlrini oqup jakarlıdı» — Barukning qong atisi Maaseyah Yerusalemnin xəhər baxlikı boləjanıdı (32:12ni həm «2Tar.» 34:8ni kəşing). U muxu ixni kilişanda bəlkim əzining jəni wə kələşikini təwəkkül kilişan. Uning Yerəmiyaşəyə həmrəş boluxning intayin jəpalik wə hətərlik ikənlikini quxinxin üqün 45-babni kəşing. □ **36:10** «pütükqi Xafan» — Xafan toşruluk «1Pad.» 22-babni kəşing. «yukiriki həyilə» — bolsa «1Pad.» 6:36 həm 7:12də «iqki həyilə» degən nəm bilən atəşan. «Yengi dərwaza» «Yər.» 26:10də tiləşə elinəşan. Xühşisizki, Baruk xu yərdə turup Yerəmiyaning səzini oquytti, barlik həlk anglişaylatı.

həmmisini bir-birləp otta keyüp yoqioquə oqaqtiki otka taxlidi. □

²⁴ Lekin bu barlıq sözləni angliəjan padixah yaki hizmətkarlırining heqkaysisi kərkmidi, ulardin kiyim-keqəklirini yirtkanlar yok idi.

²⁵ Uning üstigə Əlnatan, Delaya wə Gəmarıyalar padixahtin oram yazmini köydürməslirini etüngənidi, lekin u ularəja kulak salmidi. ²⁶ Padixah bolsa xahzadə Yerahməəl, Azriəlning oqlı Seraya wə Abdəəlning oqlı Xələmiyani pütükqi Barukni wə Yerəmiya pəyoəəmbərni koləja elixka əwətti; lekin Pərwərdigar ularni yoxurup saklıdi.

Ikkinqi oram yazma

²⁷ Padixah Baruk Yerəmiyaning aqlzidin anglap yazəjan sözləni hatiriləjan oram yazmini köydürüwətkəndin keyin, Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaəja kelip mundak deyildi: —

²⁸ Yənə bir oram kəqəzəni elip, uningəja Yəhuda padixahı Yəhoakim köydürüwətkən birinqi oram yazmida hatiriləngən barlıq sözləni yazəjan. ²⁹ Wə Yəhuda padixahı Yəhoakiməja mundak degin: —

Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən bu oram yazmini köydürüwəttəng wə Mening toqruluk; Sən buningəja: «Babil padixahı qokum kelip bu zeminni wəyan kılıdu, uningdin həm insanni həm haywanni yoqitidu»

— dəp yezixka kandaqmu petinding?» — deding. ³⁰ Xunga Pərwərdigar Yəhuda padixahı Yəhoakim toqruluk mundak dəydu: — Uning nəslidin Dawutning təhtigə olturexka heq adəm bolmaydu; uning jəsiti sirtka taxliwətilip kündüzdə issiqtə, keqidə kirawda oquq yatidu. ■ ³¹ Mən uning wə nəslining bexiəja, hizmətkarlırining bexiəja kəbihlikining jəzasini quxürimən; Mən ularning üstigə, Yerusalemda turuwatkanlarıning üstigə həm Yəhudaning adəmliri üstigə Mən ularəja agahlandırojan barlıq külpətləni quxürimən; günki ular Manga heq kulak salmiəjan. ³² Xuning bilən Yerəmiya baxka bir oram kəqəzəni elip Neriyaning oqlı Barukka bərdi; u Yerəmiyaning aqlzəja qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta köydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə sözləni yazdi; ular bu sözlərgə ohxaydiəjan baxka kəp sözlənimu qoxup yazdi. □

37

Zədəkiya padixah boləjan qaşdiki bəzi wəqələr — kirix səz

¹ Babil padixahı Nebokadnəsar Zədəkiyani Yəhudaning zeminiəja padixah kildi; xuning bilən u Yosiyanning oqlı Yəhoakimning oqlı Koniyaning ornəja həküm süridi. □ ² U, yaki hizmətkarliri, yaki zemindiki həlk Pərwərdigarning Yerəmiya pəyoəəmbər arkilik eytkən səzliərgə heq kulak salmidi.

Zədəkiya Hudadin yardım tiləydu

□ **36:23 «kələmtirax bilən kesix»** — adəttə bu saymanni diwanbegi yaki pütükqi «oram yazmilar»ni yasap təyyarlawka ixlitətti. Muxu yərdə əksiəq kımmətlik bir oram yazmini yoqitix üqün ixlətkən. ■ **36:30** Yər. 22:19 □ **36:32 «u Yerəmiyaning aqlzəja qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta köydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə sözləni yazdi»** — birinqi «oram yazma»ning məzmunı bəlkim «Yerəmiya»diki 1-20-bablar idi. □ **37:1**

«**Koniya**» — «Yəkoniyah»ning baxka bir atilixi.

³ Padixah Zədəkiya Xələmiyaning oşli Yəhukalni həm kahin Maaseyahning oşli Zəfaniyani Yerəmiya pəyoqəmbərnin yənişə əwətip uninqə: «Pərwərdigar Hudayimizə biz üqün dua kiləysən» — degüzdi ⁴ (xu qəşdə Yerəmiya zindənda kamaqlıq əməs idi; u həlk arışə qikip-kirixkə ərkin idi. ⁵ Pirəwnning qoxuni Misirdin qikkanıdi; Yerusalemni qorxiwaləşən Kaldiylər bularning həwirini anglap Yerusalemnin qekinip kətkənidi). □ ■

⁶ Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiya pəyoqəmbərgə kelip mundak deyildi: —

⁷ Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Silərnə mənə iltija kildurup izdəxkə əwətkən Yəhuda padixahışə mundak dənglər: — Mana, silərgə yərdəm berimiz dəp qikip kəlgən Pirəwnning qoxuni bolsa, əz zeminişə, yəni Misirəşə qaytip ketidu. ⁸ Andin Kaldiylər bu xəhərgə qaytip kelip jəng kilip uni ixəşəl kilidu, uni ot qoyup kəydüriwetidu. ⁹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Əz-əzünqlərnə aldap: «Kaldiylər bizdin qekinip kətkən» — demənglər; ular kətkən əməs! ¹⁰ Qünki gərgə silər əzünqləşə jəng kilidişən Kaldiylərnin toluk qoxunini uruwətkən bolsanglərmə wə ularningkidin pəkət yarıləşənqlərlə qələşən bolsimə, ularning hərbi yənilə əz qədirdin turup bu xəhərnə ot qoyup kəydürüwətkən bolattı.

Yerəmiya qələşə elinip ərz kilinidu

¹¹ Pirəwnning qoxuni tüpəylidin Kaldiylərnin qoxuni Yerusalemnin qekinip turəşən wəqitti, xu wəkə yüz bərdi: —

¹² Yerəmiya Binyaminiki zeminişə yol elip, xu yərdiki yurtdaxlıri arışidin əz nesiwisini igiləş üqün Yerusalemnin qikqanda, ¹³ u «Binyamin dərwəzisi»şə yətkəndə, Hənanianing nəwrisi, Xələmiyaning oşli kəzət begi Iriya xu yərdə turattı; u: «Sən Kaldiylərgə qekinip təşlim bolmaqışən!» dəp uni tutuwaldi. ¹⁴ Yerəmiya: «Yələşən! Mən Kaldiylər təşləpkə qəşip təşlim bolmaqışə əməsmən!» — dedi. Ləkin u uninqəşə kulak salmidi; Iriya Yerəmiyani qələşə elip uni əmirələr aldışəşə apardı.

¹⁵ Əmirələr bolsa Yerəmiyadin şəzəşlinip uni urəşuzup, uni diwanbegi Yonatanın əyidiki kamaqhanışəşə solidi; qünki ular xu əyni zindənişəşə aylandıruşənidi. □ ¹⁶ Yerəmiya zindəndiki bir gundihanişəşə qəmilip, xu yərdə uzun künlər yətkəndin keyin, ¹⁷ Zədəkiya padixah ədəm əwətip xu yərdin ordişəşəşə elip kəldi. U xu yərdə astirtin uninqdin: «Pərwərdigardin səz bərmə?» dəp soridi. Yerəmiya: «Bar; sən Babil padixahınin qəlişəşə tapxurulisən» — dedi.

¹⁸ Yerəmiya Zədəkiya padixahkə iltija kilip: — «Mən sangə yəki hizmətkərlininqəşəşə yəki bu həlkəkə nemə gunah kiləşinimışəşə, bu zindənişəşəşə qəmap kəydünqlər? ¹⁹ Silərgə bəxəşət bərip: «Babil padixahı sangə yəki bu zeminişəşə jəng kilixkə qikməydu!» degən pəyoqəmbərlininqlər kəni?» — dedi

□ 37:5 «Pirəwnning qoxuni Misirdin qikkanıdi; Yerusalemni qorxiwaləşən kaldiyələr bularning həwirini anglap Yerusalemnin qekinip kətkənidi» — xu wəkə bəlkim miladiyədin ilgiri 588-yili boləşənidi; «Pirəwn» Misirning padixahı Pirəwn-Hofrani kərsitidu (44:30ni kəşünq).

■ 37:5 Yər. 34:21 □ 37:15 «Əmirələr bolsa Yerəmiyadin şəzəşlinip uni urəşuzup,...» — muxundak rəzillik kiləşən əmirələr Zədəkiya padixahlıkdiki əmirələr idi. 36-babta kərsitiləşən, Hudadin qorqқан yəhxi əmirələr bolsa, Yəhoakim padixahlıkdiki əmirələr idi; bu wəkəşədin ilgiri ular Yəkoniyah padixah bilən billə (miladiyədin ilgiri 597-yili) Babiləşəşə sürgün boləşənidi.

20 — «Əmdi i padixah təksir, səzliməgə kulak selixingni ətünimən; iltijayim aldingda ijabət bolsun, dəp ətünimən; diwanbegi Yonatanning ɔyigə meni kaytkuzmiɔaysən; sən undak kılsang, xu yərdə ɔlimən».

21 Zədəkiya padixah pərman qūxürüp, Yərəmiyani qarawullarning hɔylisida turɔuzuxni, xuningdək xəhərdiki həmmə nan tūgəp kətmisila, uningɔja hər küni «Naway koqisi»din bir nan berilixni tapilidi; xuning bilən Yərəmiya qarawullarning hɔylisida turdi.■

38

Yərəmiya hain dəp ərz kilinip su azgilioja taxlinidu

1 Mattanning oqli Səfatiya, Paxhurning oqli Gədaliya, Xəməliyaning oqli Jukal wə Malkiyaning oqli Paxhurlar bolsa Yərəmiyaning həlkəkə: —

2 «Pərwərdigar mundak dəydu: — Bu xəhərdə kəlip kəlojan adəmlər bolsa kiliq, kəhətqilik wə wəba bilən ɔlidi; lekin kimki qikiq Kaldiyərgə təslim bolsa həyat kəlidu; jeni ɔzigə ɔljidək kəlidu; u həyat kəlidu. ■

3 Pərwərdigar mundak dəydu: — Bu xəhər qoqum Babil padixahning qoxunining kəlioja tapxurulidu, u uni ixɔjal kilidu» — dəwatqan səzlrini anglidi.

4 Əmirlər padixahka: «Silidin ətünimiz, bu adəm ɔlüməgə məhkum kilinsun; qünki nemixka uning bu xəhərdə kəlip kəlojan jənggiwar ləxkərləning kəllirini wə həlkəning kəllirini ajiz kilixioja yol kəyulsun? Qünki bu adəm həlkəning mənprəətini əməs, bəlki ziyinini izdəydu» — dedi.

5 Zədəkiya padixah: «Mana, u silərnəning kəllirəngləroja tapxuruldi; silərnəning yolunglarni toskudək mən padixah kənqilik bir adəm idim?» — dedi.

6 Xuning bilən ular Yərəmiyani tutup qarawullarning hɔylisidiki xəzadə Malkiyaning su azgilioja taxliwətti; ular Yərəmiyani arojamqilar bilən uningɔja qūxərdi; azgaldə bolsa su bolmay, pəkət patkəkla bar idi; Yərəmiya patkəkka pətip kətti.

Efiopiya əl əl Yərəmiyani azgaldin kətquzidu

7 Əmma padixahning ordisidiki bir əl əl Efiopiya əl Əbəd-Mələk Yərəmiyaning su azgilioja kəmap kəyulojanlikini anglidi (xu qərdə padixah bolsa «Binyamin dərwasizi»də ɔlturatti). □ 8 Əbəd-Mələk ordidin qikiq padixahning yenioja berip uningɔja: 9 «I padixahi'ələm, bu adəmlərnəning Yərəmiya pəyojəmbərgə barlik kəlojini, uni su azgilioja taxliwətini intayin əsəbiy rəzilliktur; u axu yərdə kəhətqiliktin ɔlöp kəlidu; qünki xəhərdə ɔzuk-tülük kəlmidi» — dedi.

10 Padixah Efiopiya əl Əbəd-Mələkkə buyruk berip: «Muxu yərdin ottuz adəmni ɔzüng bilən elip berip, Yərəmiya pəyojəmbərnəni ɔlöp kətməsliki ɔqun su azgilidin elip qikərojin» — dedi. 11 Xuning bilən Əbəd-Mələk adəmlərnəni elip ularoja yətkəqilik kilip, padixahning ordisidiki həzinəning astidiki ɔygə kirip xu yərdin lata-puta wə jul-jul kiyimlərnəni elip, xularni tanilar bilən azgaləja, Yərəmiyaning yenioja qūxürüp bərdi.

12 Efiopiya əl Əbəd-Mələk Yərəmiyaəja: — Bu lata-puta wə jondak kiyimlərnəni kəltuqlirəning həm tanilar arisioja tikip kəyojin — dedi. Yərəmiya

■ 37:21 Yər. 32:2 ■ 38:2 Yər. 21:9 □ 38:7 «bir əl əl Efiopiya əl» — «əl əl» dəgən bu səz bəzidə pəkət «əməldar»nila bildüridu.

xundak kildi. ¹³ Xuning bilən ular Yərəmiyani tanilar bilən tartip, su azgilidin qikardi; Yərəmiya yənila qarawullarning hoylisida turdi.

Zədəkiya astirtin məslihət soraydu, Yərəmiya jawab beridu

¹⁴ Padixah Zədəkiya adəm əwətip Yərəmiya pəyoəmbərnı Pərwərdigarning eyidiki üqinçi kirix ixikigə, öz yenioə aparquzdı. Padixah Yərəmiyaə: — Mən səndin bir ixni sorimakqimən; uni məndin yoxurmiəjaysən — dedi.

¹⁵ Yərəmiya Zədəkiyaə: «Mən uni sanga ayan kılsam, sən meni jəzmən əlümgə məhkum kılmamsən? Mən sanga məslihət bərsəm, sən anglımaysən!» — dedi.

¹⁶ Padixah Zədəkiya Yərəmiyaə astirtin kəsəm iqip uningə: «Bizgə jan-tinik ata kılojan Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm iqimənki, mən seni əlümgə məhkum kılmaymən, yaki seni jeningni izdigüqi kixilərnıng kəlioə tapxurmaymən» — dedi.■

¹⁷ Yərəmiya Zədəkiyaə: Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Sən ihtiyarən Babil padixahining əmirilərining yenioə qikip təslim bolsang, jening həyat kalidu wə bu xəhər otta köydürüwetilməydu; sən wə eydikiliring həyat kəlisilər. ¹⁸ Ləkin sən qikip Babil padixahining əmirilərığ təslim bolmısang, bu xəhər kaldiyələrnıng kəlioə tapxurulıdu, ular uningə ot köyup köydürüwetıdu, sən ularning kəlidin qaqalmaysən — dedi.

¹⁹ Padixah Zədəkiya Yərəmiyaə: «Mən Kaldiyəlgə qikip təslim boləjan Yəhədiyələrdin kərkimən; Kaldiyələr bəlkim meni ularning kəlioə tapxuruxı, ular meni kıyin-kıstak kılixı mumkin» — dedi.

²⁰ Yərəmiya mundak dedi: — Ular seni tapxurmaydu. Səndin ətünimənki, gepimgə kirip Pərwərdigarning awazioə itaət kıloəjaysən; xundak kılsang sanga yahxi bolıdu, jening həyat kalıdu. ²¹ Ləkin sən qikip təslim boluxni rət kılsang, Pərwərdigar mangan ayan kıloəjan ix mundak: —

²² mana, Yəhəda padixahining ordisida kəloəjan barlık kız-ayallar Babil padixahining əmirilərining aldioə elip ketilıdu. Xuning bilən bu *kız-qyallar* sanga *tənə kılip*: «Sening jan dostliring seni ezikurtıdu; ular sening üstüngdin əqlibə kildi; əmdi hazır putliring patkəkə pitip kətkəndə, ular yüz ərıp sanga arqısını kildi!» — dəydu. □ ²³ Sening barlık ayalliring həm baliliring kaldiyələrgə elip ketilıdu. Sən əzüng ularning kəlidin qaqalmaysən; qünki sən Babil padixahining kəli bilən tutuwelinısən, xundakla sən bu xəhərnıng otta köydürüwetilixigə səwəbqi bolısən.

²⁴ Zədəkiya Yərəmiyaə mundak dedi: — Sən bu səhəbitimizni baxka həqkimgə qandurmioəjn, xundila sən əlməysən. □ ²⁵ Əmirilər mening sən bilən səzləxkinimni anglap yeningə kelip səndin: «Sening padixahka nemə degənliringni, xundakla uning sanga qandak səzlərnı kıloəjanlıqını bizgə eyt; uni bizdin yoxurma; xundak kılsang biz seni əltürməymiz» desə, ²⁶ undakta sən ularə: «Mən padixahning aldioə: «Məni Yonataning əyigə kaytkuzmioəjaysən, bolmısa, mən xu yərdə əlimən» — degən iltijayimni kıyoəjanmən» — dəysən.

■ **38:16** Yəx. 57:16 □ **38:22** «sening jan dostliring seni ezikurtıdu» — «sening jan dostliring» padixahning «məslihətqi»liri həm «pəyoəmbərliri»ni kərsitıdu. Ular padixahni «Misiroə ittipakdax bolup Babilə isyan kətürəyli» dəp azdurup balay'apətni kəltürgənıdi. □ **38:24** «qandurmioəjn ..sən əlməysən» — bəlkim padixah uningə təhədit selix üqün əməs, bəlkı «Misiroə ittipakdax bolayli» degən əmirilər bu səhəbətning məzmunını anglap kəlsa Yərəmiyani əltürüxi mumkin, deməkqi.

²⁷ Dərwəkə əmirlərləning həmmisi Yerəmiyaning yenioğa kelip xuni soridi; u ularoğa padixah buyruoqan bu barliq sözlər boyiqə jawab bərdi. Xuning bilən ular jimip ketip uning yenedin qiqip kətti; qünki bu ix heqkimgə gandurulmioqanidi. ²⁸ Xundak kilip Yerusalem ixoqal kilinoqutə Yerəmiya qarawullarining hoylisida turdi.

39

Yerusalemning ixoqal kilinixi wə keyinki wəqələr

¹ Yerusalem ixoqal kilinoqanda təwəndiki ixlar yüz bərdi: — Yəhuda padixahi Zədəkiyaning tokkuzinçi yili oninçi ayda, Babil padixahi Nebokədnəsar wə barliq qoxuni Yerusalemoğa jəng kilixka kelip uni muhasirigə aldi; ■ ² Zədəkiyaning on birinçi yili, tətinqi ayning tokkuzinçi künidə, ular xəhər sepilidin bəsüp kirdi. ³ Xuning bilən Babil padixahining əmirlirining həmmisi, yəni Samgarliq Nərgal-Xarəzər, bax həziniqi Nebu-Sarsekim, bax sehırgər Nərgal-xarəzər wə Babil padixahliqining baxka əməldarlıri kirip «Ottura dərwəza»da olturdi.□

⁴ Yəhuda padixahi Zədəkiya wə barliq jənggiwar ləxkərlər ularni kərüp qaçmaqçı bolup, tün keqidə xəhərdin bədər tikiwetixti; u padixahning baqıqisi arkiplik, «ikki sepil» arilikidiki dərwəzidin qiqip *Jordan jiloşidiki «Arabah tüzəngliki»*gə qarap keqixti. ⁵ Kaldiylərləning qoxuni ularni koşlap Yeriho tüzənglikidə Zədəkiyoğa yetixip uni qoloğa elip Hamat zeminiidiki Riblah xəhırigə, Babil padixahi Nebokədnəsarning aldioğa apardi; u xu yərdə uning üstidin həküm qikardi.

⁶ Babil padixahi Riblah xəhıridə Zədəkiyaning oşullirini kəz aldi-da oltürwətti; Babil padixahi Yəhudadiki barliq mətiwərlərnimu oltürwətti. ⁷ U Zədəkiyaning kəzlırini oyup, uni Babiloğa apirix üçün mis kixənlər bilən kixənləp koydi. ⁸ Kaldiylər padixahning ordisini wə pukralarning öylirini ot koyup köydürüp Yerusalemning sepillirini kəmürüp taxlıdi. ⁹ Xahənə qarawul begi Nebuzar-Adan xəhərdə kelip qaloqan baxka həlkni, özigə təslim bolup qiqkanlarni, yəni qaloqan həlkning həmmisini qoloğa elip, Babiloğa sürgün kildi. ¹⁰ Həlbuki, qarawul begi Nebuzar-Adan Yəhuda zemində heq təwəliki bolmioqan bəzi namratlarni qaldurdi; xu qaşda u ularoğa üzümzarlar wə etizlarni təksimləp bərdi.

¹¹⁻¹² Babil padixahi Nebokədnəsar Yerəmiya toşruluk qarawul begi Nebuzar-Adan arkiplik: «Uni tərıp uningdin həwər al; uningə heq ziyan yətküzmə; u nemini halisa xuni uningə qilip bər» — dəp pərman qüxürgənidi.

¹³ Xunga qarawul begi Nebuzar-Adan, xundakla bax həziniqi Nebuz-azban, bax sehırgər Nərgal-Xarəzər wə Babil padixahning baxka bax əməldarlırining həmmisi adəm əwətip □ ¹⁴ Yerəmiyani «Qarawullarining hoylisi»din elip Xafanning nəwrisi, Ahikamning oşli Gədalıyaning öz

■ **39:1** 2Pad. 25:1; Yər. 52:4 □ **39:3** «**bax həziniqi**» — ibraniy tilidiki «Rab-Saris» deyilidu. Bu səznig toluq mənsi bizgə naməlum, «bax həziniqi» bizning pərzimiz. «**Ottura dərwəza**»da **olturdi** — kona zamanlarda xəhər dərwəzisi əməldarlar yaqi mətiwərlər sot qilidioqan, həküm qikiridioqan jay idi. □ **39:13** «**bax həziniqi Nebuzazban**» — 3-ayəttə «Nebu-Sarsekim» isimlik yənə bir «bax həziniqi» tiloğa elinidu.

əyigə apirixi üqün uning qolioğa tapxuroʻuzdi. Lekin Yərəmiya puqralar arisida turdi.□

Hudaning sadik adimi Əbəd-Mələkkə bolojan wədisi

¹⁵ Yərəmiya «Karawullarning hoʻylisi»da kamap qoyuloʻan waqtida, Pərwərdigarning soʻzi uningoga kelip mundak deyilgəni: —

¹⁶ Baroʻin, Efiopiyaʻelik Əbəd-Mələkkə mundak degin: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən öz soʻzlimni muxu xəhər üstigə qūxūrimən; awat-halawət əməs, bəlki balayi’apət qūxūrimən; xu kūni bu ixlar öz kəzūng aldida yūz beridu. ¹⁷ Lekin xu kūni Mən seni kūtquzimən, — dəydu Pərwərdigar; — Sən qorkidioʻan adəmlərnig qolioğa tapxurulmaysən; ¹⁸ qūnki Mən qokum seni kūtquzimən; sən qiliqlanmaysən, bəlki öz jening əzūnggə oljidək qalidu; qūnki sən Manga tayinip kəlgənsən — dəydu Pərwərdigar».

40

Yərəmiya ikkinqi ketim azad kilinip qoyuwetilidu

¹ Karawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yərəmiyaga səz kildi. U qəoʻda Nebuzar-Adan Yerusalemlə hən Yəhudadiki barlik əsirlərnə elip Babiloga sūrgūn qilməqci idi; Yərəmiyamə ularning arisida zənjir bilən baʻolənoʻan haldə elip mengilənanidi. □ ² Karawul begi Yərəmiyani bir qətkə tartip uningoga mundak dedi: «Pərwərdigar Hudaying muxu yərgə balayi’apət qūxūrimən dəp aghəlandurdi; ³ Mana, Pərwərdigar Əz degini boyiqə xundak kilip uni kəltürdi; qūnki silər Pərwərdigar aldida gunah sadir kilənsilər wə uning awazioğa kulək salmiqənsilər; xunga bu ix bexinglaroga qūxti. ⁴ Lekin mən kolungni ixkəlləngən zənjirlərdin yexip seni qoyuwətimən; mən bilən billə Babiloga berix sanga muwapik kərūnsə, qəni kəl, mən səndin həwər alimən; əmma mən bilən billə Babiloga berixni muwapik əməs dəp qarisanq, kerək yok. Mana, pūtkūl zemin aldingda turidu; qəyərgə berix sanga layik, durus kərūnsə xu yərgə baroʻin».

⁵ Yərəmiya tehi yenidin mangmay turup, Nebuzar-Adan uningoga: «Boldi, Xafanning nəwrisi, Ahikamning oʻqli Gədalinyaning yenioğa kayt; Babil

□ **39:14 «Xafanning nəwrisi, Ahikamning oʻqli Gədalija»** — bu ayəttiki «Xafan» 36:10-11də tiloga elinoʻan «Xafan» boluxi mumkin. Qariqanda, uning alisidikiələr Yərəmiyaga yaxhi muamilə kilip kəlgən. «**Yərəmiyani ... elip .. Gədalinyaning əz əyigə apirixi üqün ...**» — alimlarning bu ayəttiki «əz əyigə» degən səz toʻqrisida ikki pikri bar, yəni «əz əyi» (1) Yərəmiyaning yurti, yəne Anatotni yaki (2) Gədalinyaning «əz əyi»ni kərsitidu. Gədalija Nebokədnəsarning buyrukci bilən Pələstingə waliy dəp bekitilgəni (40:5ni wə «2Pad.» 25:22ni kəring). Bizningqə ikkinqi pikir toʻqra, qūnki 40:5də Nebuzar-Adanning Yərəmiyaga «Gədalinyaning yenioğa kaytqin» degən sezini bayqaymiz. Muxu waqitda Yərəmiya waliy əyidə kəng-azadilikte turuxni əməs, bəlki namrat hək arisida turuxni tallidi. □ **40:1 «Karawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yərəmiyaga səz kildi...»** — Nebuzar-Adan alliqəqan Yərəmiya toʻqruluk «Yerusalemdə turuwərsun» dəp pərman qūxūrgəni (39:11-14ni kəring). Uning «hək arisida» turoʻanliqi tūpaylidin, bəlkim tasadipiylikdin ular sūrgūn kilinoganda ular bilən təng elip ketilgəni. «Pərwərdigarning soʻzi Yərəmiyaga kəldi» — 2-5-ayətlərgə qariqanda, Pərwərdigarning bu soʻzi «kapir» bolojan, Babillik ləxkər Nebuzar-Adan arkilik kəldi!

padixahi uni Yehudadiki xeharlerga hokumranlik kilixka belgiligan; halk arisida uning bilan billa turiwar, yaki herkandak baxka yerga baray desang xu yerga baroqin» — dedi. Xuning bilan karawul begi uningoa ozuk-tuluk hcmda bir sowqat berip uni koyuwatti. ⁶ Xuning bilan Yeremiya Mizpah xehiriga, Xafanning nawrisi, Ahikamning ooqli Gedalinyaning yenioqa kaldi; u uning bilan billa, puqralar arisida turdi.

Mizpah xehiri «Yahuda elka»sining yengi markizi qilinidu

⁷ Dalada qaloqan Yehudaning laxkar baxlikliri hem laxkirliri Babil padixahining Xafanning nawrisi, Ahikamning ooqli Gedalinyani zemin ustiga hokumranlik kilixka belgiligankini, xuningdak uningoa Babiloqa surgun bolmioqan zemindiki yoxsul ar-ayallar bala-qakiliri bilan tapxuruloqanlikini anglap kaldi; ⁸ xuning bilan bu laxkar baxlikliri adamliri bilan Mizpah xehiriga, Gedalinyaning yenioqa kaldi; baxlikliri bolsa Netaniyaning ooqli Ixmail, Kareahning ooqulliri Yohanan hem Yonatan, Tanhumotning ooqli Seraya, Nətofatlik Əfayning ooqulliri wə Maakatlik birsining ooqli Yezaniya idi. □ ⁹ Xafanning nawrisi, Ahikamning ooqli Gedalija ular wə adamliriga: «Kaldiyergə bekinixtin qorkmanglar; zeminda olturaklixip Babil padixahioqa bekininglar, xundak kilsanglar silergə yahxi bolidu. ¹⁰ Mən bolsam Kaldiyər zeminioqa kəlgəndə silərgə wəkil bolup ularning aldida turux üqün Mizpah xehiridə turimən; silər bolsanglar, xarab, ənjür-hormilar wə zəytnun meyi məhsulatlirini elip küp-idixinglaroqa koyunglar, özünglar tutqan xeharlərdə turiweringlar» — dəp kəsəm iqtı.

¹¹ Ohxaxla Moabda, Ammoniyalar arisida, Edomda hem baxka herbir yurtlarda turoqan Yehudiylarmu Babil padixahi Yehudada halkning bir kaldisini kalduroqan wə ular ustiga hokumranlik kilixka Xafanning nawrisi, Ahikamning ooqli Gedalinyani belgiligan dəp anglidi; ¹² xuning bilan barlik Yehudiylar heydəp tarkitiwetilgen həmmə jay-yurtlardin kaytip, Yehuda zeminioga, Mizpah xehiriga, Gedalinyaning yenioqa kaldi. Ular xarab, ənjür-hormilarning məhsulatlirini zor kəngriqiliktə aldi.

Ixmail Gedalinyani oltürüwetidu, Mizpahdiki halkni əsirgə alidu

¹³ Kareahning ooqli Yohanan wə dalada qaloqan laxkərlərnəning barlik baxlikliri Mizpah xehiriga, Gedalinyaning yenioqa kelip uningoa: ¹⁴ «Sən Ammoniyalar padixahi Baalis Netaniyaning ooqli Ixmailni seni oltürükxə əwətkənlənikini bilməmsən?» — deyixti. Ləkin Ahikamning ooqli Gedalija ularning gepigə ixənmidı.

¹⁵ Kareahning ooqli Yohanan Mizpahda Gedalijaoga astirtin söz kilip: «Manga ruhsət kiləyajsən, baxkılar uningdin həwər tapquqə mən berip Netaniyaning ooqli Ixmailni oltürəy; heqkim buni bilməydu. Uning seni oltürüp, xuning bilən ətrapingoa yioqiləqan Yehudadikilərnəning həmmisi tarkitiwetilip, Yehudaning kaldisi yokitiwetilixining nemə həjiti bar?» — dedi.

¹⁶ Birak Gedalija Kareahning ooqli Yohananoga: «Sən undak kilma; qünki sən Ixmail toqruluk yaloqan eytiwatisən» — dedi.

□ **40:8 «Maakatlik birsining ooqli Yezaniya»** — «Jezaniya»ning baxka xekli «Yaazaniya» — «2Pad.» 25:23ni kərug.

41

¹ Əmdi yəttinçi ayda xundak boldiki, xahzadə, xundakla padixahning bax əməldarlariridin biri boləqan Əlixamaning nəwrisi, Nətanianing oəli Ixmail on adəm elip Mizpahəqa, Ahikamning oəli Gədaliyaning yenioəqa kəldi; ular xu yərdə, yəni Mizpahəda nan oxtup oəzalanəqanda, □ ■

² Nətanianing oəli Ixmail həm u epkəlgən on adəm ornidin turup, Ahikamning oəli Gədaliyaəqa kilioq qəpti; ularning xundak kilixi Babil padixahı Yəhuda zemini üstigə həkümranlikkə bəlgiligənni oltürüxtin ibarət idi. ³ Ixmail Mizpahəda Gədaliyaəqa həmrəh boləqan barliq Yəhudiyılar wə xu yərdə turuwatqan barliq Kaldiy jənggiwar ləxkərlərnı oltürüwətti.

⁴ Xundak boldiki, Gədaliyani oltürüwətkəndin keyin, ikkinçi künigiqə həkim tehi uningdin həwər tapmioənanidi, ⁵ mana Xəkəm, Xiloh həm Samariyədin səksən adəm yetip kəldi. Ular saəilini qüxürgən, kiyimlirini yirtqan, ətlirini tiləqan, Pərwərdigarning əyigə sunuxkə qolida hədiyələri həm huxbuyni tutqan həlda kəlgənidi. □ ⁶ Nətanianing oəli Ixmail ularni karxi elixkə mangoəiniqə yioəlioəqə selip Mizpahədin qıkti; ularəqa: «Mərhəmət, Ahikamning oəli Gədaliya bilən kəruəxükkə apirimən» — dedi.

⁷ Xundak boldiki, ular xəhər otturisoəqa yətkəndə, Nətanianing oəli Ixmail wə uning bilən billə boləqan adəmlər ularni oltürüp jəsətlirini su azgilioə taxliwətti. ⁸ Həlbuki, ular arisidin on adəm Ixmailəqa: «Bizni oltürüwətmə, qünki dalada bizning yoxurup koyəqan buəday, arpa, zəytun meyi wə həsəl katarliq ozuk-tülükimiz bar» — dedi. Xunga u kolini yioəp, buradərliri arisidin ularni oltürmidı. ⁹ Ixmail oltürgən adəmlərnıng jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayin qong idi; uni əsli padixah Asa Israil padixahı Baaxadin kərkup kolap yasioənanidi. Nətanianing oəli Ixmail bu azgalni jəsətlər bilən toldurdi. □ ¹⁰ Ixmail Mizpahəda turoəqan həlkning kəldisining həmmisini, jümlidin karawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oəli Gədaliyaəqa tapxuroəqan padixahning kizliri wə Mizpahəda qəloəqan barliq kixilərnı əsirgə elip kətti; Nətanianing oəli Ixmail ularni əsirgə elip Ammoniyılarning kəxioəqa otxkə yol aldı.

Yohanan həlknı Ixmailning qanggilidin qutulduridı

¹¹ Kareahning oəli Yohanan wə uning kəxidiki həmmə ləxkər baxlikliri Nətanianing oəli Ixmail sadir kiləqan barliq rəzilliktin həwər tapti;

¹² xuning bilən ular barliq adəmlirini elip Nətanianing oəli Ixmailəqa jəng kilixkə qıkti; ular Gibeondiki qong kəl boyida uning bilən uqraxti.

¹³ Ixmailning kolida turoəqan barliq həlk Kareahning oəli Yohanan həm uning həmrəhliri boləqan barliq ləxkər baxliklirini kərgəndə huxal boldi.

¹⁴ Ixmail Mizpahədin elip kətkən barliq həlk yoldin yenip, Kareahning

□ **41:1 «padixahning bax əməldarlırı...»** — «padixah» qokum Zədəkiyani kərsitidu. ■ **41:1**

2Pad. 25:25 □ **41:5 «Ular saəilini qüxürgən, kiyimlirini yirtqan, ətlirini tiləqan...»** — demisakmu, həlk bundak hərəkətlər arəkilik kəttik kayəquni bildürətti. Xübhəsizki, muxu yərdə ularning kayəqusi Hudaning Yəhuda wə Israil üstigə jaza qüxürgənlikı tüpəylidin boləqan. Əməliyəttə kayəquni bildürüxkə «ətlirini tilix» Təwratta kət'iy mən'i kilinoəqan. □ **41:9 «Ixmail oltürgən adəmlərnıng jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayin qong idi; uni əsli...»**

— baxkə hil tərjimisi: «Xu azgal Ixmail Gədaliya bilən billə oltürgən adəmlərnıng jəsətlirini taxlioəqan yər bolup, uni əsli...» — əyni ibranıyı tilidiki tekistni qüxinix təs. «**Baaxadin kərkup...»** — Asa padixah bəlkim azgalni Mizpah muhasirigə elinoəqanda su saəlakş üqün kolioənanidi.

oqli Yohananning yenioqa keldi. ¹⁵ Lekin Nətaniyaning oqli Ixmail səkkiz adimi bilan Yohanandin kecip, Ammoniylar təripigə otür kətti. ¹⁶ Andin Kareahning oqli Yohanana həm uning həmrəhliri boləjan barlik ləxkər baxlikliri Nətaniyaning oqli Ixmail Ahikamning oqli Gədalayani eltürgəndin keyin Mizpahdin elip kətkən həlkning qaldisining həmmisini öz kəxiəqa aldi; u ularni, yəni jənggiwar ləxkərlər, kız-ayallar, balilar wə orda əməldarlırini Gibeondin elip kətti. ¹⁷ Ular Kaldiylərdin əzlrini kaqurux üqün Misiroqa karap yol elip Bəyt-Ləhəmgə yekin boləjan Gerut-Kimhamda tohtap turdi. ¹⁸ Səwəbi bolsa, ular Kaldiylərdin qorqattı; qünki Babil padixahı zemin üstigə həkümranlıkka bəlgiligən Ahikamning oqli Gədalayani Nətaniyaning oqli Ixmail oltürəwətkənidi.

42

Kəlojanlar Pərwərdigardin yol soraydu, birək uningə qulaq salmaydu

¹ Barlik ləxkər baxlikliri, jümlidin Kareahning oqli Yohanana həm Hoxayaning oqli Yəzaniya wə əng kiqikidin qongioiqə barlik həlk □

² Yeremiya pəyoqəmbərnin yenioqa kelip uningdin: «Təlipimizni ijəbət kiləyəsən, Pərwərdigar Hudayingə həlkning qaldisi boləjan bizlər üqün dua kiləyəsənki (kəzüng kərginidək burun kəp boləjan bizlər hazır intayin az qalduk), ³ Pərwərdigar Hudaying bizgə mangidojan yol, kilidojan ixni kərsətkəy» — dəp iltija kildi.

⁴ Yeremiya pəyoqəmbər ularəqa: «Maqul! Mana, mən Pərwərdigar Hudayinglərlə səzlinglər boyiqə dua kilimən; xundək boliduki, Pərwərdigar silərgə qandək jawab bərsə, mən uni silərgə heqnemisini qaldurməy toluki bilən bayan kilimən» — dedi.

⁵ Ular Yeremiyaəqa: «Pərwərdigar Hudaying seni əwətip bizgə yətküzidojan səzning həmmisigə əməl kilmisək, Pərwərdigar bizgə həkikiy, gepidə turuidojan guwahqi bolup əyiblisun!» — dedi. ⁶ «Biz seni Pərwərdigar Hudayingin yenioqa əwətimiz; jawab yaxi bolsun yaman bolsun, uning awazioqa itəət kilimiz; biz Hudayingin awazioqa itəət kiləqanda, bizgə yaxi bolidu».

⁷ Xundək boldiki, on kündin keyin, Pərwərdigarning səzi Yeremiyaəqa kəldi. ⁸ U Kareahning oqli Yohanana, ləxkər baxliklirinin həmmisi wə əng kiqikidin qongioiqə barlik həlkni qakirip ⁹ ularəqa mundək dedi: — «Silər meni təlipinglərnə Israilning Hudasi Pərwərdigarning aldoqa yətküzüxkə əwətkənsilər. U mundək dedi: —

¹⁰ «Silər yənıla muxu zeminda turiwərsənglərlə, Mən silərnə kurup qikimən; silərnə oulatmaymən; Mən silərnə tikip əstürimən, silərnə yulmaymən; qünki Mən bexinglərlə quxürgən balayı'apətkə ökünimən.

■ ¹¹ Silər qorqidəjan Babil padixahidin qorqmanglar; uningdin qorqmanglar, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən silərnə kutquzux üqün, uning kolidin kutuldurux üqün silər bilən billə bolimən. ¹² Mən silərgə xundək rəhimdillikni kərsitimənki, u silərgə rəhim kilidu, xuning bilən silərnə öz zeminiglərlə qaytixka yol koyidu.

¹³ Birək silər Pərwərdigar Hudayinglərnin awazioqa qulaq salmay «Bu zeminda kət'iy turmaymiz» — desənglər ¹⁴ wə: «Yək, biz Misir zeminoqa barayli; xu yərdə nə uruxni kərməymiz, nə kanay-agağ signalini

□ **42:1** «Hoxayaning oqli Yəzaniya» — bu «Yəzaniya» 40:8də tiləqə elinojan «Yəzaniya» boluxi mumkin. ■ **42:6** Yər. 7:23 ■ **42:10** Yər. 24:6; 31:4; 33:7

anglimaymiz, nə nanoja zar bolmaymiz; xu yərdə yaxaymiz» — desənglar, ¹⁵ əmdi Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəhudaning bu qaldisi boləjan silər: Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — «Silər Misiroja kirip, xu yərdə olturaklixixka kət'iy niyətkə kəlgən bolsanglar, ¹⁶ əmdi xundak boliduki, silər kərkədiəjan kiliq Misirda silərgə yetixiwalidu, silər kərkədiəjan kəhətqilik Misirda silərgə əgixip qoqlap baridu; xu yərdə silər əlisilər. ¹⁷ Xundak boliduki, Misiroja kirip xu yərdə turayli dəp kət'iy niyətkə kiləjan adəmlərnin həmmisi kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ularning heqəqsisi tirik qalmaydu wə yaki Mən hexioja quxüridiəjan balayi'apəttin kutulalmaydu.

¹⁸ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Ojəzipim wə kəhrim Yerusalemdikilərnin hexioja quxürülgəndək, silər Misiroja kirgininglarda, kəhrim hexinglarəja quxürüldu; silər lənətkə kalidiəjan wə dəhxət basidiəjan obyekt, lənət səzi həm rəsəwəqilikning obyekt bolisilər wə silər bu zeminni qaytidin heq kərməysilər. ■ ¹⁹ Pərwərdigar silər, yəni Yəhudaning qaldisi toşruluk: «Misiroja barmanglar!» — degən. — Əmdi xuni bilip koyunglarki, mən bəgünki künidə siləni agahlandurdum!».

²⁰ — Silərnin meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioja əwətkinlinglar «Pərwərdigar Hudayimizəja biz üqün dua kiləysən; Pərwərdigar Hudayimiz bizgə nemə desə, bizgə yətküzüp bərsəng biz xuning həmmisigə əməl kilimiz» degüzgininglar əzünqləni aldap jeninglarəja zamin boluxtin ibarət boldi, halas. □ ²¹ Mən bəgünki kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin silər Pərwərdigar Hudayinglarning awaziəja wə yaki Uning meni silərnin yeninglarəja əwətkən heqəqsisi ixta Uningəja itaət kilmidinglar. □ ²² Əmdi həzir xuni bilip koyunglarki, silər olturaklixayli dəp baridiəjan jayda kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlisilər».

43

¹ Xundak boldiki, Yerəmiya ularning Hudasi Pərwərdigarning həmmə səzlini barlik həlkəkə eytip tügətti (Hudasi Pərwərdigar Yerəmiyani ularəja bu barlik səzləni eytip üqün əwətkən), — ² xuning bilən Hoxiyəning oqlı Azariya wə Kareahning oqlı Yohanan wə xundakla barlik həli qong adəmlər Yerəmiyaəja mundak dedi: — «Sən yəlojan eytiwətsən! Hudayimiz Pərwərdigar seni bizgə: «Silər Misirda olturaklixix üqün barmanglar!» deyixkə əwətkən əməs; □ ³ bəlkə Neriyəning oqlı Baruk qoqum seni bizgə qarxilaxturup, bizni Kaldiylərnin kolioja tapxuruxka küxkürtməktə; xuning bilən ular bizni əlümgə məhkum kilidu yaki bizni Babiləja sürgün kilidu».

■ **42:18** Yəx. 65:15; Yər. 7:20; 18:16; 19:8; 24:9; 25:9,18; 26:6; 29:18 □ **42:20** «— Silərnin meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioja ... «Pərwərdigar Hudayimizəja...» degüzgininglar əzünqləni aldap jeninglarəja zamin boluxtin ibarət boldi, halas» — ayətnin baxka birhəl tərijimisi «Silərnin meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioja: «Pərwərdigar Hudayimizəja ... » degüzüp əwətkinlinglarda əzünqləni jeninglarni aldap koyəqansilər, halas». □ **42:21** «Mən bəgünki kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin ... Hudayinglarning awaziəja wə yaki Uning meni silərnin yeninglarəja əwətkən heqəqsisi ixta Uningəja itaət kilmidinglar» — xühəsiszki, ularning kənglidiki, yəni: «Hudaning səziə heq itaət kilmaymiz» degən pozitsiyisi pəyojəmbərgə ayan idi. □ **43:2** «Hoxayəning oqlı Azariya» — bu adəm 42:1diki «Hoxayəning oqlı Yəzaniya» degən adəm bilən bir boluxi mumkin.

⁴ Xuning bilən Kareahning oqli Yohanan, ləxkər baxlıqlirining həmmisi wə barlık həlk Pərwərdigarning: «Yəhuda zeminida turup kəlinglar» degən awaziya kulaq salmidi; ⁵ bəlkı Kareahning oqli Yohanan wə barlık ləxkər baxlıqliri həydiwetilgən barlık əllərdin Yəhuda zeminida olturaklıxka kəytip kəlgən Yəhudaning pütün kəldisini, ⁶ yəni ərlər, kiz-ayallar, balılar wə padixahning kizlirini, jümlidin karawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oqli Gədaliyağa tapxuroğan hər bir kixini həmdə Yərəmiya pəyoğəmbər həm Neriyaning oqli Barukni elip, ⁷ Misir zeminiağa kirip kəldi; ular Pərwərdigarning əmrigə itaət kilmidi. Ular Tahpanəs xəhriyə yetip kəldi.

Bexarət — Nebokədnəsar Misiroğa besip kirip, bulang-talang kılıdu

⁸ Pərwərdigarning sözi Yərəmiyağa Tahpanəstə kelip mundak deyildi: — ⁹ Yəhudiylarning kəz aldidila, kəlungə birnəqqə qəng taxlarni elip Pirəwnning Tahpanəstiki ordisinin kirix yolining yenidiki hixlik yoldiki seziş layoğa kəmp yoxurup, ¹⁰ ularoğa mundak degin: — Samawi kəxunlarning Sədari boləğan Pərwərdigar — Israilling Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Mening kulum boləğan Babil padixahi Nebokədnəsarni qakirip epkelimən, u mən kəmp yoxuroğan bu taxlar üstigə öz təhtini salidu; ularning üstigə xahanə qədini yeyip tikidu. ■ ¹¹ U kelip Misir zeminida jəng kılıdu; ölümgə bekitilgənlər əlidu; sürgün boluxka bekitilgənlər sürgün bolidu; kiliqka bekitilgənlər kiliqlinidu. □ ■ ¹² Mən Misirdiki butlarning əylirigə ot yaqturozuzimən; u ularni kəydürüp, butlirini elip sürgün kılıdu; kəy padiqisi öz tonini kiygəndək Nebokədnəsarmu Misir zeminini əzigə kiywalidu; u xu yərdin aman-esən qikidu. □ ¹³ U Misir zeminidiki «Kuyax ibadəthanisi»diki tüwrüklərnı kəkiwetidu; u Misirdiki butlirining əylirigə ot kəyup kəydüriwetidu. □

44

Pərwərdigarning Misiroğa kaqқан Yəhudiylaroğa butpərəsliki tūpəylidin qūxürıdıoğan jazasi

¹ Misirda turoğan, yəni Migdolda, Tahpanəstə, Nofta wə Misirning janubiy tərıpi Patros zeminida turoğan barlık Yəhudiylar toqruluk bu söz Yərəmiyağa kelip mundak deyildi: —□

■ **43:10** Yər. 25:9; 27:6 □ **43:11** «U (Nebokədnəsar) kelip Misir zeminida jəng kılıdu; ölümgə bekitilgənlər əlidu» — bu ayəttiki «ölüm» bəlkim wabani kərsitidu. 15:2nimu kəring.

■ **43:11** Yər. 15:2; Zək. 11:9 □ **43:12** «Kəy padiqisi öz tonini kiygəndək Nebokədnəsarmu Misir zeminini əzigə kiywalidu» — bəxka birhil tərjimisi: «U (Nebokədnəsar) kəy padiqisi öz tonidiki pitlarni tərğəndək Misir zeminidin həqənsə kəldurməy həmmini teriwalidu». Ayəttiki ıbranı tili ikki bislik boləqaqka, ikkila tərjimisi bəlkim toqra boluximu mumkin. Yənə xuni deyiximiz kərakki, kəyler wə kəy padiqiliri Misirliklarə intayin yirginçilik boləğan («Yər.» 46:34ni kəring). Xuning bilən bexarət Misirliklar üçün intayin kinayilik, əqir gəp boluxi kərak idi.

□ **43:13** «Kuyax ibadəthanisi» — Misirdiki «Heliopolis», yəni «On» degən xəhərgə jaylaxқан. U həzirki Kəhıre xəhırinin on kilometr xərək tərıpidə. «U Misirdiki butlirining əylirigə ot kəyup kəydüriwetidu» — miladiyədin ilgiriki 568-yili Nebokədnəsar Misiroğa tajawuz kıləğan; bu wəqədin ilgiri bəxka bir tajawuzluqning bar-yoklukı toqruluk tehi həwərimiz yok. □ **44:1** «Nof» — keyin «Məmfis» dəp ataləğan. Migdol, Tahpanəs, Nof wə Patros degən jaylar asasən Misirning pütükl territoriyasını əz iqiğə aləqanıdi.

2-3 «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən Yerusalem həm Yəhudadiki həmmə xəhərlər üstigə quxürgən barlik balayı'apətni kərgənsilər; mana, ularning sadir qiloqan rəzilliki tüpəylidin bğünki kündə ular harabilik bolup, adəmzatsiz qaldı; qünki ular nə əzliri, nə silər, nə ata-bowiliringlar bilməydiqan yat ilahlarqə qoqunuxka, huxbuy yeqixka berip, Meni qəzəpləndürgən. ⁴ Mən tang səhərdə ornumdin turup qullirim bolqan pəyojəmbərləni silərgə əwətip: «Mən nəprətlinidioqan bu yirginxlik ixni qiloquci bolmanglar!» — dəp agahlandıroqanmən.

⁵ Lekin ular itaət qilmioqan, heq kulak salmioqan; ular rəzillikidin, yat ilahlarqə huxbuy yeqixtin kolini zadi üzmiqən. ⁶ Xuning bilən kəhrim həm qəzipim ularqə təkülgən, Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqilarda yekiloqan, kəyqən; ular bğünki kündə wəyrənə wə harabilik bolup qaldı. ■

⁷ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Huda Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər nemixka öz-əzünqlarqə zor külpət kəltürməkqisilər, əzünqlarqə heqkandak qaldı qaldurməy əzünqlardin, yəni Yəhudaning iqidin ər-ayal, bala-bowəqləni üzməkqisilər!? ⁸ Nemixka öz qolliringlarning yasioqini bilən, silər olturaklxəqan Misir zeminida yat ilahlarqə huxbuy yeqip Meni qəzəpləndürisilər? Xundak qilip silər həlak bolup yar yüzidiki barlik əllər arisida lənət səzi wə rəsua qilinidioqan bir obyekt bolisilər. ⁹ Silər Yəhuda zeminida həm Yerusalemning rəstə-koqilirida sadir qilinoqan rəzillikni, yəni ata-bowiliringlarning rəzillikini, Yəhuda padixəhlinining rəzillikini wə ularning ayallirining rəzillikini, silərnin öz rəzillikinglarni həm ayalliringlarning rəzillikini untup qaldinglarmu? ¹⁰ Bğünki künqə kədər həlkinglər əzini heq təwən tutmidi, Məndin heq qorkmidi, ular Mən silərnin aldinglarqə həm ata-bowiliringlarning aldioqə qoyqan Təwrat-qanunumda yaki bəlgilimilirimdə heq mangqan əməs.

¹¹ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən bəxinglarqə külpət quxürüp, barlik Yəhudani həlak qiloquqə silərgə yüzünni qaritimən; ¹² Mən Misir zeminioqə xu yərdə olturaklxayli dəp qət'iy niyət qiloqan Yəhudaning qaldisioqə kol salimən, ularning həmmisi Misir zeminida tğixidu; Misir zeminida yikilidu; ularning əng kiqikidin qongioqə qiliq bilən, kəhətqilik bilən əlidu; ular qiliq bilən wə kəhətqilik bilən əlidu, ular lənət oqulidioqan wə dəhətə basquci obyekt, lənət səzi həm rəsua qilinidioqan bir obyekt bolidu. ■ ¹³ Mən Misir zeminida turuwatqanlarni Yerusalemnı jazalioqandək qiliq bilən, kəhətqilik bilən wə waba bilən jazalaymən; ¹⁴ xuning bilən Misir zeminida olturaklxayli dəp xu yərgə kirgən Yəhudaning qaldisidin Yəhuda zeminioqə qaytixka heqkaysisi qəqəlməydu yaki heqkim qəlməydu; xu yərgə qaytip olturaklxixka intizar bolsimu, qəqəlioqan az bir qismidin bəxkiliri heqkaysisi qaytməydu».

¹⁵ Andin öz ayallirining yat ilahlarqə huxbuy yəkidioqanlikini bilgən barlik ərlər, wə yenida turoqan barlik ayallar, — zor bir top adəmlər, yəni Misirning ximaliy tərpi wə jənubiy tərpi Patrostin kəlgən barlik həlk Yəramiyaqə mundak jawab bərdi: — □ ¹⁶ «Sən Pərwərdigarning namida bizgə eytkən səzgə kəlsək, biz sanga heq

■ **44:6** Yər. 7:20; 42:18 ■ **44:11** Yər. 21:10; Am. 9:4 ■ **44:12** Yər. 42:15,16,17,22 □ **44:15** «Misirning ximaliy tərpi wə jənubiy tərpi Patrostin kəlgən barlik həlk» — ibraniy tilida «Mizraimda, Patrosta turoqan barlik həlk». «Mizraim» — Misirning ximaliy tərpi, «Patros» — Misirning jənubiy tərpidur.

kulak salmaymiz! ¹⁷ Əksiqə biz qoqum öz aqzimizdin qıkkən barlik sözlərgə əməl kilimiz; özimiz, ata-bowilirimiz, padixahlırimiz və əmirilirimiz Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqılarda kılqinidək bizlər «Asmanlarning hanixi»oqa huxbuy yekıwerimiz və uningə «xarab hədiyə»lərni kuyuwerimiz; qünki əyni qəoqda bizning nenimiz pütün bolup, toqkuzimiz təl, heq külpətni kərməy ötkən. □ ■

¹⁸ Əmma «Asmanlarning hanixi»oqa huxbuy yekıxni və uningə «xarab hədiyə»lərni kuyuxni tohtatqinimizdin baxlap, bizning həmmə nərsimiz kəm bolup, kiliq bilən həm kəhətqilik bilən həlak bolup kəldük. ¹⁹ Biz ayallar «Asmanlarning hanixi»oqa huxbuy yakkinimizda və uningə «xarab hədiyə»lərni kuyəqinimizda, bizning uningə ohxitip poxkallarni etiximizni həm uningə «xarab hədiyə»lərni kuyuximizni ərlirimiz kollimioqanmu?».

²⁰ Yerəmiya barlik həlkə, həm ərlər həm ayallarəqa, muxundak jawabni bərgənlərnin həmmisigə mundak dedi: —

²¹ — «Pərwərdigarning esidə kəlip kəngligə təgkən ix dəl silər, ata-bowiliringlar, padixahlıringlar, əmiriliringlar xundakla zemindiki həlkəning Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqılarda yakken huxbuyi əməsmu? ²² Ahirida Pərwərdigar silərnin kilmixinglarning rəzillikigə həm sadir kıləqan yirginqlik ixliringlarəqa qıdap turalmioqan; xunga zemininglar bögünki kundikidək harabilik, adəmni dəhxət baskuqi, lənət obyektı və adəmzatsiz boləqan. ²³ Səwəbi, silər huxbuy yakkansilər, Pərwərdigarning aldidə gunah sadir kılıp, Uning awaziəqa kulak salmay, Uning nə Təwrat-kanunida, nə bəlgilimiliridə nə aqah-əwəhliklirida heq mangmioqansilər; xunga bögünki kundikidək bu balayı apət bexinglarəqa qüxti».

²⁴ Yerəmiya barlik həlkə, bolupmu barlik ayallarəqa mundak dedi: — «I Misirdə turoqan barlik Yəhuda Pərwərdigarning sözini anglanglar!

²⁵ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər ayallar öz aqzinglar bilən: «Biz «Asmanlarning hanixi»oqa huxbuy yekix, uningə «xarab hədiyə»lərni kuyux qün iqkən kəsəmlirimizgə qoqum əməl kilimiz» degənsilər və uningə öz kolliringlar bilən əməl kıləqansilər. Əmdi kəsiminglarda qing turıweringlar! Kəsiminglarəqa toluq əməl kiliweringlar! □ ²⁶ Ləkin xundak boləqanda, i Misirdə turoqan barlik Yəhuda Pərwərdigarning sözini anglanglar! Mana, Mən Əzümning uluq namim bilən kəsəm kıləqanmənki, — dəydu Pərwərdigar, — Misirning barlik zemində turuwatqan Yəhudadilik heqkəysi kixi Mening namimni tiləqə elip: «Rəb Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəytidin kəsəm iqməydu. ²⁷ Mana, Mən ularning üstigə awat-halawət əməs, bəlki balayı apət qüxürüx qün ularni kəzləwatimən; xunga Misirdə turuwatqan Yəhudadiki barlik kixilərnin həmmisi tügigüqə kiliq və kəhətqilik bilən həlak bolıdu. ■

²⁸ Kiliqtin kutulup kaqқанlar bolsa intayin az bir top adəmlər bolup, Misir zemində Yəhuda zeminiəqa kəytip kelıdu; xuning bilən Misir zeminiəqa oltraqlıxaylı dəp kəlgən Yəhudanin qaldisi kimning sözining, Meningki

□ 44:17 «Asmanning hanixi» — birhil ayal but, əlwəttə. ■ 44:17 Yər. 7:18 □ 44:25 «Silər ayallar öz aqzinglar bilən...» — baxqa birhil tərjimisi: «Silər və ayalliringlar öz aqzinglar bilən...». ««Biz «Asmanlarning hanixi»oqa huxbuy yekix, uningə «xarab hədiyə»lərni kuyux qün iqkən kəsəmlirimizgə qoqum əməl kilimiz» degənsilər» — muxu ayəttiki hərəkətnin igisi «ayallar» bolsimu, ləkin səzlər «ayallar siyoqisi» bilən əməs, bəlki «ərlər siyoqisi» xəklidə ipadilınu. Bu bəlkim: «Silər ərkəklər ayalliringlarəqa boysunıdıqan «Saymahunlar boldunglar» degəndək kinayilik, həjwiyy gəp bolsa kerək. ■ 44:27 Yər. 31:28

yaki ularning inawətlik bolqanlikini ispatlap bilip yetidu. ²⁹ Mening silərni bu yərdə jazalaydiqanlikimqə, Mening səzlimning qokum silərgə külpət kəltürməy koymaydiqanlikini bilixinglar üqun silərgə xu aldın'ala bexarət boliduki, — dəydu Pərwərdigar, ³⁰ — Mana, Mening Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düxmını, jenini koqlap izdigən Babil padixahı Nebokadnəsarning kəliqə tapxuroqinimdək Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani əz düxmənlirining kəliqə həmdə jenini izdigən kixilərnin kəliqə tapxurimən — dəydu Pərwərdigar».□

45

Baruqqa berilgən aqah həm təsəlli

¹ Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yili, Neriyaning oqli Baruk Yərəmiyaning aqziqə qarap bu səzlərni oram kəqəzqə yazqinida, Yərəmiya pəyqəmbər uninqə bu səzni eytkən: —

² «İsrailning Hudasi Pərwərdigar sən Baruk toqruluk mundak dəydu: —

³ Sən: «Həlimqə way! Qünki Pərwərdigar qəyqumqə dərd-ələm koxup koydi; mən ah-zarlar kəlixtin qarqidim, zadila aram tapalmidim!» — deding.

⁴ — *Yərəmiya*, sən uninqə mundak degin: —

Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən kurup qikqanlirimni hazır qulitimən, Mən tikkənlirimni, yəni bu pütkül jəhənni hazır yulup taxlaymən. □ ⁵ Mən bundak kəliqə yərdə sən əzüng üqun uluq ixlarni izdixinggə toqra kələmdü? Bularni izdimə; qünki mana, Mən barlik ət igiliri üstigə balayı'apət quxürimən, — dəydu Pərwərdigar, — lekin jeningni sən baridiqan barlik yərlərdə əzünggə olja kəlip berimən».□ ■

46

46-51-bablar — Əllər toqruluk bexarətlər ••• «1» Misir — Misirning koxuni Karxemix xəhiridə məqlup bolidu

□ **44:30** «Mening Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düxmını, jenini koqlap izdigən Babil padixahı Nebokadnəsarning kəliqə tapxuroqinimdək Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani əz düxmənlirining kəliqə həmdə jenini izdigən kixilərnin kəliqə tapxurimən» — Pirəwn Hofra əsli padixah Zədəkiyani Nebokadnəsaraqə isyan kətürükə kutratkanidi. U miladiyadin ilgiriki 570-yili məhpiy öltürülqən. Xuning bilən bu ix Misirdə turoqan Yəhudiylarqə bir aqah-bexarət idi. □ **45:4** «**bu pütkül jəhənni...**» — yaki «bu pütkül zeminni...». Lekin 5-ayətkə qarqında «jəhənni» toqrıdur. □ **45:5** «**Mən bundak kəliqə yərdə sən əzüng üqun uluq ixlarni izdixinggə toqra kələmdü? Bularni izdimə; qünki mana, mən barlik ət igiliri üstigə balayı'apət quxürimən, ...Lekin jeningni sən baridiqan barlik yərlərdə əzünggə olja kəlip berimən**» — bu 45-babtiki bexarət padixah Yəhoakimning təhtəkə olturoqan waqtida berilqən bolsa, nemixqə muxu yərdə (Yərəmiya wə Baruk Misirdə qəliqə waqıtta) «oram yazma»qə koxuloqan? Bəlkim uning muxu yərdə hatiriliniq səwəbi, Yərəmiya wə Baruk Misirdə, Pərwərdigarqə asiylük kəliqə wə asiylük kəliqə bolqan Yəhudaning xu az bir kəldisi arisida (yukiriki bexarətlər kərsətkəndək) təhimu əqir hətərdə qəliqə; xunga hazır bu bexarət Baruqqa təhimu əhmiyətlik, təhimu təsəlli berixi mumkin idi. Yərəmiya pəyqəmbər əzi Misir zeminida əlgən yaki öltürülqən boluxi mumkin. Uning kitabining qolimizda turoqanlikü üqun biz xühşisiziki Baruqqa kəzərdarmiz. ■ **45:5** Yər. 21:9; 38:2; 39:18

1 Yeremiya pəyoʻlambərgə kəlgən Pərwərdigarning əllər toʻqirulək sözi təwəndə: —

2 Misir toʻqirulək; Əfrat dəryasi boyidiki Karkemix xəhiringning yenida turuwatqan, Pirəwn-Nəkonning qoxuni toʻqirulək (bu qoxunni Babil padixahı Nebokədnəsar Yəhuda padixahı Yəhoəkimning tətinqi yili bitqit qıləqan): — □ 3 «Qəlqan-siparlarni elip səpkə qūxūnglar! Jənggə qikixkə təyyarlininglar! 4 Atlarni hərwiləroqə kətinglar! Atliringlaroqə mininglar! Bexinglaroqə dubuloqə selip səptə turunglar! Nəyziliringlarni biləp ittiklinglar! Sawut-quyaklarni kiyiwelinglar!■

5 Lekin Mən nemini kərimən?! — dəydu Pərwərdigar; — Mana, muxu *ləxkərlər* dəkkə-dükkigə qūxūp qekinidu; batur-palwanliri bitqit qilinip kəynigə qarimay bədər qaqıdu! Tərəp-təroplərnı wəhimə basidu! — dəydu Pərwərdigar. 6 — Əmdi əng qəkqanlarmu qəqalmaydu, batur-palwanlarmu aman-esən qutulup kəlmaydu; mana, ximal tərıpidə, Əfrat dəryasi boyida ular putlixip yikilidu!

7 Suliri dəryalərdək əzlrini dolqunlitip, Nil dəryasi *kəlkün kəbi* kətürülgəndək əzini kətürgən kimdur!? □ 8 Suliri dəryalərdək əzlrini dolqunlitip, Nil dəryasidək əzini kətürgən dəl Misir əzıdur; u: «Mən əzümni kətürüp pütkül yər yüzini qəpləymən; mən xəhərlər həm ularda turuwatqanlarni yokitimən!» — dəydu.

9 Etilinglar, i atlar! Hə dəp aləqə besip qəpinglar, i jəng hərwiliri! Qəlqan kətürgən Efiopiya həm Liwiyədikilər, okyalirini egildürgən Lidiyədikilər, palwan-baturlar jənggə qıqsun! □ ■ 10 Lekin bu kün bolsa samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarning künıdur; u qısaslık bir kün, yəni Əz yawliridin qısas alıdıqan künı bolıdu; Uning qılıqi kixilərnı toyoquqə yutıdu; u qənoquqə ularning qanlirini ıqıdu; qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Rəb Pərwərdigarning ximalıy zemında, Əfrat dəryasi boyida qılmaqçı boləqan bir qurbanlık bar! □ 11 Gileadkə qıqıp tətıya ızdəp tap, i Misirning kızı! Lekin sən əzūnggə nuroqun dorılarnı alsangmu bikar; sən üqün həq xıpalık yoktur! ■ 12 Əllər hijalıtıng toʻqirulək anglaydu, sening pəryadlıring pütkül yər yüzıgə pur ketıdu; palwan palwanəqə putlixıdu, ikkisi təng məşlup bolup yikilidu!

□ 46:2 «Misir toʻqirulək; Əfrat dəryasi boyidiki Karkemix xəhiringning yenida turuwatqan, Pirəwn-Nəkonning qoxuni toʻqirulək (bu qoxunni Babil padixahı Nebokədnəsar Yəhuda padixahı Yəhoəkimning tətinqi yili bitqit qıləqan): — ....» — Misir toʻqirulək bu bexarət Pirəwnning qoxuni bitqit qilinixtin ilgiri berilgən, muxu yərdə keyniki waqıtta hatırləngən, əlwəttə. Oqurmənlərnıng dıkkıtiqə ərziyduki, «Yəhudaning padixahı Yəhoəkimning tətinqi yili» Yəhudaning kəlgüsü üqün həm Yeremiyaning bexarətliri üqün intayin muhim yil boləqan. Xu yil ottura xərktiki «küq təngpungluqı» Babilning padixahı Nebokədnəsarəqə etkən. ■ 46:4 Yər. 51:11 □ 46:7 «Suliri dəryalərdək əzlrini dolqunlitip, Nil dəryasi kəlkün kəbi kətürülgəndək əzini kətürgən kimdur!? » — hər yil Nil dəryasıqə kəlkündək uluq su bolıdu. Bu su Misirning pütkül zemini besip suqırıdu, Misirning zeminini baqıdu, desəkmə bolıdu. □ 46:9 «Efiopiya».. «Liwiya»... «Lidiya» — «Efiopiya» ibranıy tilida «Kux» deyilıdu, «Liwiya» («Libya») ibranıy tilida «Put» deyilıdu, «Lidiya» (həzirki Türkiyədə) ibranıy tilida «Lud» deyilıdu. Bu yərlərdiki adəmlərnıng həmmisi «yallanna ləxkərlər» idi. ■ 46:9 Yəx. 66:19 □ 46:10 «(Pərwərdigar) Əz yawliridin qısas alıdıqan künı» — mumkinqılıki barki, bexarəttiki «qısas», Pərwərdigarning əzıgə sadıq boləqan padixahı Yosıyani (miladiyadin ilgiriki 609-yili) əltürəwətkən Pirəwn-Nəko üstidin aləqan bir qısasni kərsitıdu («2Pad.» 23:29 wə 33-35ni kəring). Uning üstıgə «Pərwərdigarning künı» adəttə ahırkı zamandiki qıyamət künini kərsitıdu, xunga bexarətnıng xu künı toʻqirulək məlumatliri bar boluxımu mumkin. ■ 46:11 Yər. 8:22

Nebokadnəsarning Misir zeminioğa besip kirixi toqırluq bexarət

¹³ Pərwərdigarning Babil padixahı Nebokadnəsarning Misir zeminioğa tajawuz kılıp kirixi toqırluq Yərəmiya pəyoğəmbərgə eytkən səzi: —

¹⁴ Misirda jakarla, Migdolda elan kıl, Nofta wə Tahpanəstimu elan kıl: Qıng tur, jənggə bəl baqla; qünki kiliq ətrapingdikiləni yutuwatidu; □

¹⁵ Sening baturliring nemixka süpürüp taxlinidu? Ular qıng turalmaydu; qünki Pərwərdigar ularni səptin ittirip yikitiwetidu. ¹⁶ U ulardin köplirini putlaxturidu; bərhək, ular kaçqanda bir-birigə putlixip yikilidu; xuning bilən ular: «Bolə, turayli, zomigərnig kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!» — dəydu; □ ¹⁷ Xu yərgə *qaytkanda* ular: «Misir padixahı Pirəwn pəkət bir kıykas-sürən, halas! U pəytini bilməy ötküzüwətti!» — dəydu. ¹⁸ Öz həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Padixah, nami samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, — taqlar arisida Tabor teqi boləjandək, Karməl teqi dengiz boyida *asmanoğa takixip* turəjandək birsi kelidu. □ ¹⁹ Əmdi sən, i Misirda turuwatqan kiz, sürgün boluxka layiq yük-taklarni təyyarlap qoy; qünki Nof harabə bolup köydürüldü, heq adəmzatsiz bolidu.

²⁰ Misir bolsa qıraylıq bir inəktur; lekin uni nixan kıləjan bir kəküyün keliwatidu, ximaldin keliwatidu! □ ²¹ Uning arisidiki yallanma ləxkərlər bolsa bordaq torpaqlardək bolidu; ularmu arkiəğa burulup, birliktə keçixidu; ular qıng turuwalmaydu; qünki külpətlik kün, yəni jazalinix küni ularning bexioğa qüxkən bolidu. □ ²² *Misirning* awazi yilanningkidək «küx-küx» kılıp anglinidu; qünki *dixmən* qoxunliri bilən atlinip, otun kəsküqilərdək uningə qaxxi paltılarni kətürüp kelidu. □ ²³ Ormanlıqı qoyukluqıdin kirgüsüz bolsimu, ular uni kesip yikitudu, — dəydu Pərwərdigar, — qünki kəsküqilər qekətkə topidin kəp, san-sanaqsız bolidu. □ ²⁴ Misirning kizi hijaləttə qaldurulidu; u ximaliy əlnig qolioğa tapxurulidu.

²⁵ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən No xəhiridiki but Amonni, Pirəwnni,

□ **46:14 «Misirda ... Migdol... Nof ... Tahpanəs...»** — bu xəhərlərnig həmmisi Misirda, əlwəttə. **«Qıng tur, jənggə bəl baqla; qünki kiliq ətrapingdikiləni yutuwatidu»** — bexarət berilgən waqti bəlkim miladiyədin ilgirkı 604-yılı boluxı mumkin. Xu qaəda Nebokadnəsar Filistiyəni ixəqal kılıp Misirning qegrisida tajawuz kılıxka təyyar turattı. Miladiyədin ilgirkı 568-yılı Nebokadnəsar Misirəğa tajawuz kıləjan; bu wəqədin ilgiri baxka bir tajawuzluq bar-yokluqı toqırluq tehi həwərimiz yok. □ **46:16 «Bolə, turayli, zomigərnig kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!»** — bu sezləni bəlkim Misir qoxunidiki qətəl «yallanma ləxkərlər»i eytidu (21ni kərüng).

□ **46:18 «Tabor» wə «Karməl»** — taqliri bək egiz bolmısımu, ular ətrapidiki yərlərgə qarioqanda kəkkə taqxaxkandək kərinidu. Mənsi Nebokadnəsar qoxuni bilən besip kirgənda, ular baxka padixahlər wə ularning qoxunliridin zor dərijidə küqlük kərinidu. □ **46:20 «kəküyün»** — mal-waranlarni qaqıdiəjan birhil qıwin. Bu dəhxətlik kəküyün «qıraylıq inək» boləjan Misir wə barlıq «torpaqliri»ni (21-ayət) tarmar kılıp həydəydu! Misirliklər qokunojan but «buqa ilahı» (Afis) boləjaqka, muxu «inək» wə «torpaqlar»ğa nisbətən 20-21-ayətlər intayin kinayilik, həjwiyl sezlərdur. □ **46:21 «uning arisidiki yallanma ləxkərlər bolsa bordaq torpaqlardək bolidu; ularmu arkiəğa burulup, birliktə keçixidu; ular qıng turuwalmaydu»** — ottura xərktiki bəzi kəküyünlər intayin zəhərlik, wəhxıy bolup, inək-torpaqlarni səwdayı, təlwə kılıp, uyan-buyan yügürtüp qeqıwetidu. **«jazalinix küni»** — ibranıy tilida «yoklinix küni».

□ **46:22 «Misirning awazi yilanningkidək «küx-küx» kılıp anglinidu»** — mənsi bəlkim Misir qorqunqın qeqingən amalsız qaləjan yilandək, uningəğa pəkət «küx-küx» kılıp hapalıqini bildürüxtin baxka heqkandək amal kılalmaydu. □ **46:23 «Ormanlıqı qoyukluqıdin kirgüsüz bolsimu, ular uni kesip yikitudu»** — Misirda dərhəhlər az bolidu; xunga bu selixturma-ohxitix boluxı kerək, bəlkim «orman» nuroqunliəjan həlk əhalisini kərsitudu.

xundakla Misir wə uning ilahliri bilən padixahlrini jazalaymən; bərħək, Pirəwn wə uningə tayanənlarning həmmisini jazalaymən; □ 26 Mən ularni ularning jenini izdigüçilər, yəni Babil padixahı Nebokadnəsarning kolioğa həm hizmətkarlırining kolioğa tapxurimən. Birak keyin, *Misir* kədimki zamanlardək kəytidin əhalilik bolidu — dəydu Pərwərdigar.

İsrail üqün ümid

27 Ləkin sən, i kulum Yakup, kərkmə, aləkdədə bolma, i İsrail; qünki mana, Mən seni yirək yurttin, nəslingni sürgün boləqan zeminidin kütquzup çiqirimən; xuning bilən Yakup kəytip, hatirjəmlək wə arambəxtə turidu, heçkim uni kərçutmaydu. ■ 28 Kərkmə, i kulum Yakup, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən sən bilən billidurmən; Mən seni tarkitiwətkən əllərninğ həmmisini tügəxtürsəmmu, ləkin seni pütünləy tügəxtürməymən; pəkət üstingdin həküm çiqirip tərbiyə-sawək bərimən; seni jazalimay qoymaymən. ■

47

«2» Filistiyə toqruluk bəxarət

1 Pirəwn Gaza xəhərigə zərbə bərixtin ilgiri, Yerəmiya pəyqəmbərgə kəlgən, Pərwərdigarınğ Filistiyələr toqrısidiği səzi: —□

2 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, ximaldin *dolkunluk* sular örləydu; ular texip bir kəlkün bolidu; u zemin wə uningda turəqan həmmining üstidin, xəhər wə uningda turuwatqanlarınğ üstidin taxkin bolup basidu; xuning bilən uning adəmliri nalə-pəryad kətüridu, zeminida bərlək turuwatqanlar *azabtin* nalə-zar kildu; □ 3 tolparlırining tuyaklırining tarəqxırlirini, jəng hərwilirining tarəqlaxlırini, qəqlirining güldürləxlirini anglap, atılar öz baliliridin həwər elixkimu kəlliri boxap, arkişimü qarimaydu. ■ 4 Qünki bərlək Filistiyələri nabut kildioqan kün, həm Tur wə Zidonni ularəqə yardəmdə boləqudək bərlək qəloqan

□ 46:25 «*Mana, Mən No xəhəridiki but Amonni, Pirəwnni, xundakla Misir wə uning ilahliri bilən padixahlrini jazalaymən*» — Huda «Amon» dəgən but wə «Misirning ilahliri»ni kəndək jazalaydu? Heç bolmiqanda, bu səz Hudaning muxu butlarınğ «nam-abruy»lırini pütünləy yökıtxini kərsitidu. Bu tema toqruluk «Misirdin qıxı»tiki «koxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ 46:27 Yəx. 41:13; 43:5; 44:1; Yər. 30:10 ■ 46:28 Yər. 10:24; 30:11 □ 47:1 «*Gaza*» — Filistiyəning bəx qəng xəhərliridin biri. Bəxarət (1-7) bəriləng waqıt bəlkim miladiyədin ilğiriki 609-yılı idi. Xu qəqda Pirəwn-Nəko Misirdin qıxıp Asuriyə imperiyəsığ ittipaqdax bolup Babiləqə qarxi qıxqan. Bu bəxarəttiki «zərbə» bəlkim Pirəwn ximaləqə qarap yürüz qıloqan, Filistiyəning territoriyəsidin etüp boləqan waqtida kılinoqan. □ 47:2 «*ximaldin dolkunluk sular örləydu; ular texip bir kəlkün bolidu*» — demisəkmü, Mukəddəs Kitabta «kəlkün» zeminni besip kirgən zor koxunəqə ohxıtilidu. Muxu «sular» əwwal Pirəwnning koxuni boləqan boluxi mumkin, kəynidiki «kəlkün» Pirəwnning koxunini tarmar qıloqan Babilliklərdin ibarət. «Xəhər» bolsa bəlkim Yerusalemnı kərsitidu. Yerusalem Babil tərpidin ixəqal kılinoqanda Filistiyəmmü kəttik iskanjigə elinip təjawuz kılinoqan. ■ 47:3 Yəx. 5:28; Yər. 4:13; 6:23

adamlərdin məhrum kilidioğan kün yetip kəldi; çünki Pərwərdigar Filistiyələri, yəni Kret arilidin qıqıp kəlgənlərnin qaldukini nabut kilidu. □ ■

⁵ Gazaning üsti takirlik bolidu; Axkelon xəhiridikilər dang ketip qalidu; qağanoiqə ətliringlarni tilisilər, i Filistiya küqliridin aman qaloğanlar? □ ■ ⁶ Apla, i Pərwərdigarning kiliqi, sən qağanoiqə tinmaysən? Öz qiningoşa qaytkin, aram elip tinqlanoşin!

⁷ Ləkin u qandakmu tohtiyalisun? Çünki Pərwərdigar uningoşa pərman qüxürgən; Axkelon xəhirigə həm dengiz boyidikilərgə zərb kilişkə uni bekitkəndur!

48

«3» Moab toşruluk bəxarət

¹ Moab toşruluk: Samawi qoxunlarning Sərdari bolğan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Neboning həlioşa way! Qünki u harabə kilinidu; Kiriatayim hijalətkə qaldurulup, ixoşal kilinidu; yukiri qoroğan bolsa hijalətkə qaldurulup aləzadə bolup kətti. □ ■ ² Moab yənə həq mahtalmaydu; Həxbonda kixilər uningoşa: «Uni əl qataridin yokitayli» dəp suyikəst kilidu; sənmu, i Madmən, tügəxtürülsən; kiliq seni qoşlaydu. □ ³ Həronaimdin aq-zarlar kətürüldü: — «Aq, wəyranqilik, dəhxətlik patiparaqçilik!»

⁴ Moab bitqit kilindi! Uning kikiqliridin pəryadlıri anglinidu. ⁵ Bərhək, Luhitka qikidioğan dawan yolidin tohtimay yioşlar kətürüldü; Həronaimoşa qüxidioğan yolda həlakəttin azablik nalə-pəryadlar anglinidu. ■ ⁶ Keqinglar, jeninglarni elip yügürünglar! Qəldiki bir qatqal bolunglar! ■ ⁷ Qünki sən öz kiləşlaringoşa wə baylikliringoşa tayanəşlikning tüşəylidin, sənmu əsirgə qüxisən; *butug* Kemox, uning

□ **47:4 «Pərwərdigar Filistiyələri, yəni Kret arilidin qıqıp kəlgənlərnin qaldukini nabut kilidu»** — Filistiyələr əslidə Kret (İbraniy tilidə «Kaftor») arilidin qıqkanidi. Ular turdikilər həm Zidon dikilərgə «tuşqan kəbililər» (Fənikiyiliklər) boləşqə, Tur wə Zidon awarigə uqriğan bolsa, Filistiyələr uləroşa yərdəmgə qıqkan bolatti. Ləkin Filistiyələr nabut bolğan bolsa, «uləroşa yərdəmdə boləşqə ... adəmlər» bolmaytti. ■ **47:4** Yər. 25:22 □ **47:5 «Gazaning üsti takirlik bolidu»** — bəzi alimlar buni «Gazadikilər qayoşurup qəqlirini qüxürüdu» dəgən mənədə dəp qaraydu. Bizningə birinqi mənəsi xəhər harabilik bolup «takir yər» bolidu. Bu səz ikki bislik bolup ikkinqi mənədimu boluxi mumkin. «Dang ketip qalidu»ning bəşqə birhil təjərimisi: «tügixidu». **«Filistiyaning küqliridin aman qaloğanlar»** — buning bəşqə birhil təjərimisi: «Filistiya jiloşidə qaloğanlar». **«qağanoiqə ətliringlarni tilisilər»** — «ətlirini tilix» kattik qayoşuni bildürətti. Bu adət Təwratta mən'i kilişoğan. ■ **47:5** Qan. 14:1; Yər. 16:6; 25:20 □ **48:1 «yukiri qoroğan»** — (İbraniy tilidə «Misgab») bəlkim bir xəhərnin ismi boluxi mumkin. ■ **48:1** Yər. 25:21; 27:3 □ **48:2 «...Neboning həlioşa way! ... Kiriatayim hijalətkə qaldurulup, ixoşal kilinidu (1-ayət); Həxbon ...Madmən,...»** — demisəkmü, Nebo, Kiriatayim, Həxbon, Madmən wə təwəndiki ayətlərdiki Həronaim, Luhit, Aroər, Bayt-Gamul, Dibon qatarliklər Moabti xəhərlərdur. Həritini kəşüng. «Həxbon» bolsa Moabning qəgrisişoşa jaylaşqan bolup, bəxarət boyiqə bəşqə xəhərlərdin ilgiri bəlkim duxməş tərpidin ixoşal kilişip andin duxməşning qoxuni üqün baza bolidu. «Həxbon» wə «suyikəst» («hexab») İbraniy tilidə yekün səzlərdur. Yəhədiy tarixunas Yosefusning hatirisi boyiqə, Moab Nebokədnəsar padixəş tərpidin miladiyədin ilgiri 582-yili igilinip, nuroşun xəhərliri wəyran kilişoğan. ■ **48:5** Yəx. 15:5 ■ **48:6** Yər. 17:6

kahinliri ҳам əmirliiri bilən billə sürgün bolidu. □ ■ 8 Wəyran kılöuqi hər bir xəhərgə jəng kılıdu; xəhərlərdin heqkaysi keqir kutulalmaydu; Pərwərdigar degəndək jiləjimu harabə bolidu, tüzlənglikmu həlakətə yüzlinidu. □

9 Daldioja berip keqix üqün Moabka kanatlarni beringlar! Qünki uning xəhərliri harabilik, adəmzatsiz bolidu □ 10 (Pərwərdigarning hizmitini kəngül koyup kilmiojan kixi lənətkə kalsun! Kiliqini kan təküxtin qaldurojan kixi lənətkə kalsun!). □

11 Moab yaxlikidin tartip kəng-kuxada yaxap arzangliri üstidə tinojan xarabək əndixisiz bolup kəlgən; u heqqaqan küptin küpkə quyulojan əməs, yaki heq sürgün boləjan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki heq əzgərmigən. □ ■ 12 Xunga, — dəydu Pərwərdigar, — Mən uning yenioja ularni ez küpidin təkidiəjan təkkiqilərnə əwətimən; ular uning küplirini kurukdaydu, uning qəgünlirini qəkiwetidu. □

13 Ətkəndə İsrail jəməti əz tayanqisi boləjan Bəyt-Əl tüpəylidin yərgə qarap qaləndək Moabmu Kemox tüpəylidin yərgə qarap qalidu. □ ■

14 Silər qandakmu: «Biz batır, jənggiwar palwanmız!» — deyələysilər? 15 Moabning zemini harabə kəlinidu; *düxmən* ularning xəhərlirining *sepillirioja* qikidu; uning esil yigitliri kətl kəlinixka qüxidu, — dəydu padixah, yəni nami samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar.

16 — Moabning həlakiti yəkinlaxti, uning külpiti bəxioja qüxüxkə aldiraydu. 17 Uning ətrapidiki həmməylən uning üqün ah-zar kətürənglar; uning nəm-xəhritini bilgənlər: «Küqlük xahanə həsisi, güzəl tayikimu xunqə səndürldioju!» — dənglər. 18 Xan-xəhritəngdin qüxüp kaqjirap kətkən yərdə oltur, i Dibonda turuwatkan kiz; qünki Moabni həlak kılöuqi sanga jəng kəlixka yetip kəldi; u istihkam-qorojanlirini bərbaat kılıdu.

19 Yol boyida kəzət kıl, i Aroərdə turuwatkan kiz; bədar tikiwatkan ərdin wə qəqiwatkan kizdin: «Nemə boldi?» dəp sora; 20 «Moab hijalətə kəldi, qünki u bitqit kılındi!» dəp jawab berilidu. Ah-zar tartip nalə-pəryad kətürənglar; Arnonda: «Moab həlak kılındi» — dəp jakarlanglar.

□ 48:7 «butung Kemox, uning kahinliri həm əmirliiri bilən billə sürgün bolidu» — Kemox Moab qoqunojan but idi. Ularining unioja əz balilirini qurbanlik kəlix aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni kərüng).

■ 48:7 Yər. 49:3 □ 48:8 «Pərwərdigar degəndək jiləjimu harabə bolidu, tüzlənglikmu həlakətə yüzlinidu» — «jiləja» wə «tüzlənglik» Moabning jənuubi wə ximaliy kışimini kərsitidu. □ 48:9 «Daldioja berip keqix üqün Moabka kanatlarni beringlar!» — bu jümlidiki İbraniyi tili qüxinix təs. Oqurmənlər baxka hil tərjimilərnə qırtitri mumkin.

□ 48:10 «Pərwərdigarning hizmitini kəngül koyup kilmiojan kixi lənətkə kalsun! Kiliqini kan təküxtin qaldurojan kixi lənətkə kalsun!» — bu kinayilik, həjwiyy səzlər kəlgüsüdə Moabka həjüm kılıdiojan Babillik ləxkərlərgə eytilidu. □ 48:11 «Moab yaxlikidin tartip kəng-kuxada yaxap arzangliri üstidə tinojan xarabək əndixisiz bolup kəlgən» — xarab tınıxi üqün uzun wəqit midirilitilməy turuxi kərək. Tinojan «arzanglar», (duq, qəkündə) nəhayiti aqqıq bir nərsə, əlwəttə. Xunga baxka küpkə quyulmay qalsa, təmi kirtik, aqqıq bolidu, əlwəttə. «U heqqaqan küptin küpkə quyulojan əməs, yaki heq sürgün boləjan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki heq əzgərmigən» — bu ohxitix bəlkim Moabning heq kiyinqilikka uqrimay, kərənglik kıləjanlik, tolimu kərilip kətkənlikini kərsitidu. ■ 48:11 Zəf. 1:12 □ 48:12 «Mən uning yenioja ularni ez küpidin təkidiəjan təkkiqilərnə əwətimən» — bu ohxitixiki «xarab» Moabniki ahalini, «küpliri», «qəgünliri» uning yurt-xəhərlirini kərsitidu. □ 48:13 «Bəyt-Əl» — muxu xəhər İsrail (ximaliy padixahlıq)ning qong butpərəs mərkəzi bolup, ular xu yərdə «altun mozay but»ni kurojan («1Pad.» 12-babni, «Hox.» 10:5 həm 8:5-6, «Am.» 7:10-17ni kərüng).

■ 48:13 1Pad. 12:29

■ 21 Jaza həkümi tüzlänglik jayliri üstigə qikirildi; Holon, Yahaz wə Məfaat üstigə, 22 Dibon, Nebo həm Bəyt-Diblataim üstigə, 23 Kiriatayim, Bəyt-Gamul həm Bəyt-Meon üstigə, 24 Keriot, Bozrah həm Moabdiki yirak-yekın barlık xəhərləning üstigə qikirilidu. 25 Moabning Münggüzi kesiwetilidu, uning biliki sundurulidu, — dəydu Pərwərdigar. □ 26 — Uni məst kilinglar, qünki u Pərwərdigarğa aldida həkawurluq kılolan; Moab öz kusakıda eşinap yatsun, xuning bilən rəswa kılinsun. □ 27 Qünki sən Moab Israilni mazak kılolan əməsmu? U oqrılar katarida tutuwelinolanmu, sən uni tiloqa alsangla bexingni qaykaysən?!

28 Xəhərlərdin qikiş tax-kiyalar arisini turaloju kilinglar, i Moabda turuwatқанlar; ojar aozida uwiliolan pahtəktək bolunglar!

29 Biz Moabning həkawurluqi (u intayin həkawur!), yəni uning təkəbburluqi, həkawurluqi, kənglidiki məqrur-kərengliki toqrısında angliduk. □ ■ 30 Mən uning noqilik kildioqanlikini bilimən, — dəydu Pərwərdigar, — birak noqiligi karoqa yarimaydu; uning qong gəpliri bikar bolidu. 31 Xunga Mən Moab üqün zar yioqlaymən, Moabning həmmisi üqün zar-zar kətürimən;

Kir-Harəsəttikilər üqün ah-pioqan anglinidu.

32 I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən təng sən üqün yioqlaymən; sening peləkliring sozulup, əslidə «Ölük dengiz»ning nerioqa yətkənidi; ular əslidə Yaazər xəhəriqigimu yətkənidi. Ləkin sening yazlık mewiliringgə, üzüm həsulung üstigə buzoquqi besip kelidu. □

33 Xuning bilən xadlik wə huxallik Moabning baq-etizliridin wə zeminidin məhrum kilinidu; Mən üzüm kəlqəklərdin xarabni yokitimən; üzüm qaylıgüqiləning təntənə awazlıri kəytidin yangrimaydu; awazlar bolsa təntənə awazlıri əməs, jəng awazlıri bolidu. ■ 34 Qünki nalə-pəryadlar Həxbondin kətürölüp, Yahazoqiğə wə Elealahoqiğə yetidu; nalə awazlıri Zoardin kətürölüp, Həronaimoqiğə wə Əglat-Xelixyoqiğə yetidu; hətta

---

■ 48:20 Yəx. 16:7 □ 48:25 «Moabning münggüzi kesiwetilidu» — Təwratta, «münggüz»lər kəp hallarda adəmləring abruy-xəhriti yaki həkəkini bildüridu. Bu adəmning bexidin əskən əməs, əlwəttə! □ 48:26 «Moabni məst kilinglar» — yukirida (25-babta) Yərəmiya «Pərwərdigarning oqəzipigə toloqan kədəh» toqruluq səzligəqkə, bəzi alimlar bu «məstlik» xu kədəhtin iqixtin boluxi kərək, dəp qaraydu. Bizninggə bu bir tərəptin toqra, Hudaning oqəzipi bexioqa qükürülgəndə dəsleptila əklini yokitip aljiqanliqi bolidu. Bu ayətning təkiltəydiyini ularning haməkətlitix kətkənlikidin ibarət. □ 48:29 «Biz Moabning həkawurluqi ..., yəni uning təkəbburluqi, ..., kənglidiki məqrur-kərengliki toqrısında angliduk» — bu ayəttiki «Biz... angliduk» degüqi Hudaning Əzidur. Huda Əzi toqruluq «Biz» dəp ixlətkənliki Təwrattiki baxqa yərlərdimu bar; məsilən «Yar.» 1:26, 3:22, 11:7ni həm «Yəx.» 6:8ni kəring. Bəzi alimlar ayəttiki «biz»ni Yərəmiya həm Yəhuda həlkini kərsitidu, dəp qaraydu. ■ 48:29 Yəx. 16:6 □ 48:32 «I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən təng sən üqün yioqlaymən...» — 30-ayəttiki səzligüqi Huda boləqandin keyin («Mən...bilimən...») xübhəsisdi, 31-, 32- həm 36-ayətlərdiki səzligüqimu Hudaning Əzidur. Bu adəmni həyran qalduridu. Huda Yaazərdikiləni jazalaydu; xuning bilən ular Sibmahtiki yokioqan üzümzarlar üqün yioqlaydu. Ləkin Huda ularni jazalixi bilən ular bilən təng qayquridu. «Ölük dengiz» — ibranıy tilida «Yaazər dengizi». «Ular (sening peləkliring) əslidə Yaazər xəhəriqigimu yətkənidi...» — «Yaazər» bolsa Moabning ximaliy qəgrasioqa yirakraq bolup, xərk tərpi «qəl-dalılar», ojarb tərpi «dengiz». Demək, Moab hilwət jay boləqini bilən heli yiraklara təsiri boləqan bir məmlikətke aylənoqan. «Yazlık mewiliri» ənjür, horma wə üzümləni kərsitidu. ■ 48:33 Yəx. 16:10

Nimrimdiki sularmu qurup ketidu. □ ■ ³⁵ Mən Moabta «yukiri jaylar»da qurbanlik qiləuqılarnı wə yat ilahlarəqa huxbuy yakquqılarnı yokitimən, — dəydu Pərwərdigar.□

³⁶ — Xunga Mening kəlbim Moab üçün nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; Mening kəlbim Kir-Hərəstikilər üçünmu nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; çünki u igiliwaləqan baylık-həzinilər yokəp ketidu.

³⁷ Həmmə bax takir kılduruloqan, həmmə saqal qüxürülgən; həmmə kol titma-titma kesilgən, həmmə qatırakqa bəz kiyilgən. □ ■ ³⁸ Moabning barlik öy əgziliri üstidə wə nəydanlarda matəm tutuxtın baxqa ix bolmaydu; çünki Mən Moabni həqkimgə yakmaydıqan bir qəqidək qəqip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar, ³⁹ — ular piqəndin zarlixidu; *Moab* xunqilik parə-parə kiliwetiliduki, u hijaləttin kəpçilikə arqısını kilidu; Moab ətrapidikı həmmə tərripidin rəswa kilinidıqan, wəhimə saləuqi obyekt bolidu.□

⁴⁰ Çünki Pərwərdigar mundək dəydu: — Mana, birsi bürküttək kənatlırını kerip *pərwaz kilip*, Moab üstigə xungərup qüxidu. ■

⁴¹ Xəhərliri ixəqal bolidu, istihkamlar igiliwelinidu; xu küni Moabdiki palwanlarning yuriki toləqakqa qüxkən ayalning yurikidək bolidu. □

⁴² Moab əl kətaridin yokitilidu; çünki u Pərwərdigar aldidə həkawurluk kiləqan; ⁴³ wəhəxət, ora wə kiltək bexinglarəqa qüxüxnı kətməktə, i Moabda turuwatqanlar, — dəydu Pərwərdigar. ⁴⁴ — wəhəxtin qəqқан orioqə yikilidu; oridin qikқан kiltakqa tutulidu; çünki uning üstigə, yəni Moab üstigə jazalinix yilini qüxürimən — dəydu Pərwərdigar.□

⁴⁵ Qəqқанlar Həxbon *sepilining* daldisidə turup amalsiz kalidu; çünki Həxbondin ot, həm *məhrum* Sihon *padixahning* zemini otturisdin bir yalkun partlap qikidu wə Moabning qekilirini, sokuxqək həlkning bax qəqkılarını yutuwalidu. □ ■ ⁴⁶ Həlingəqa way, i Moab! Kəmoxqa təwə boləqan əl nabut boldi; oqulliring əsirgə qüxidu, kizliring sürgün bolidu. ⁴⁷ Ləkin, ahirki zamanlarda Moabni sürgünlükidin kayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

Moab üstigə qikiridıqan həküm muxu yərgiqə.

□ **48:34** «...nalə-pəryadlar Həxbondin kətürülüp, Yahəzoziqə wə Elealahəziqə yetidu...»

— Elealah Həxbonning ximaliy tərripidin 2 kilometr yirək; Yahəz uning jənubiy tərripidin 2 kilometr yirək. Bu üçisi Moabning ximalioqə jaylaxqan. Zoar, Həronaim wə Əqlat-Xəlixiya Moabning jənubioqə jaylaxqan. Ayatning omumi yəməni, «tajawuzluq baxlandı» dəgən bolup, bu hawə Moabning pütkül zeminiəqə pur ketidu. ■ **48:34** Yəx. 15:5, 6 □ **48:35** «yukiri jaylar»

— butpərəslikkə atəp beoixlanəqan jaylar idi. □ **48:37** «Həmmə bax takir kılduruloqan, həmmə saqal qüxürülgən; həmmə kol titma-titma kesilgən, həmmə qatırakqa bəz kiyilgən» — demisəkmə, bu hərəkətlərninğ həmmisi kattik matəmni bildüridu. ■ **48:37** Yəx. 15:2, 3; Yər. 47:5 □ **48:39** «wəhimə saləuqi obyekt» — baxqılar Moabning bəxiəqə qüxkən arətkə qarəp «bundək dəhəxtlik ix əz bəximizəqimə qüxərmə?» dəp wəhimigə qüxidu. ■ **48:40** Yər. 4:13 □ **48:41** «xəhərliri ixəqal bolidu» — «xəhərliri»ning baxqə tərjimisi «Keriyot» (xəhərninğ ismi). □ **48:44** «jazalinix yili» — ibraniy tilidə «yoklinixi yili». □ **48:45** qəqқанlar Həxbon *sepilining* daldisidə turup Amalsiz kalidu; çünki Həxbondin ot, həm (məhrum) Sihon *padixahning* zemini otturisdin bir yalkun partlap qikidu» — Amoriylarning padixahı Sihon nəqqə yüz yil ilgiri Həxbon xəhərliri ixəqal kiləqan, andin keyin Moabning pütkül zeminiğ igiliwaləqanidi («Qəl.» 21:28-29ni kəring).

«ot.... Moabning qekilirini, sokuxqək həlkning bax qəqkılarını yutuwalidu» — «qekilirini... bax qəqkılarını...» bəlkim Moabning həmmisini, jümlidin «bax boləqanlarnı» əz iqigə elixi mumkin. Yərəmiyaning bəxariti aldin ələ kərsətkən bu həlakət təhimə kədimki yəni bir bəxarətninğ əməlgə axturuluxi bolidu («Qəl.» 24:17ni wə 21:28-29ni kəring). ■ **48:45** Qəl. 21:28

49

«4» Ammoniyalar toqıruluq həküm

¹ Ammoniyalar toqıruluq. Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilning pərzəntləri yokmikən? Uning mirashorliri yokmidu? Əmdi nemixka Milkom Gadning zeminiyə warislik kildi, Milkoməyə təwə boləjan həlk nemixka Gadning xəhərliridə turidu? □ ■ ² Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Ammoniyaların Rabbaḥ xəhridə jəng sadalirini anglitimən; u harabilik dəng bolidu; təwə xəhərliri ot qoyup küydürüldü; Israil kaytidin əzlrini igiliwaləjanlarəyə igidarqilik kilidu, — dəydu Pərwərdigar. ■ ³ — Zarlanglar, i Həxbon! Qünki Ayi xəhiri harabə kilinəjan! Rabbaḥ kizliri, əzünqlarəyə bəz rəhtni baqlap matəm tutunglar; sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürünglar; qünki Milkom wə uning kaḥinliri, uningəyə təwəlik əmirliri sürgün bolidu. □ ■ ⁴ Nemixka küq-həywingni danglaysən? Sening küqüng ekip ketiwatidu, i: «Kim manga yəkinlixixka pətinalisun?» dəp öz bayliqliringəyə tayanəjan, asiylük kiləuqi kiz! ■ ⁵ Mana, Mən barlik ətrapingdiklərdin wəhxət qikirip üstüggə qüxürimən, — dəydu samawi qoxunların Sərdari boləjan Rəb Pərwərdigar, — xuning bilən silər hərbringlar həydiwetilisilər, aldi-kəybinggə qarimay qaçisilər; qaçkanlarni yənə yitəuqi həqkim bolmaydu. ⁶ Ləkin keyinki künlərdə, Ammoniyalarni sürgünlükidin kayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

«5» Edom toqıruluq həküm

⁷ Edom toqıruluq: Samawi qoxunların Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Temanda hazır danalilik tepilmamdu? Danixmənliridin nəsihət yoqap kəttimu? Ularning danalikinə dat besip qaləjanmu?! □ ■ ⁸ Burulup keqinglar, pinhan jaylardin turaləyə tepip turunglar, i Dedanda turuwatkanlar! Qünki Mən Əsawəyə tegixlik balayı apətni, yəni uni jazalaydiəjan künni bəxiəyə qüxürimən. □ ■ ⁹ Üzüm üzgüqilər yeningəyə kəlsimu, ular azrak wasanglarni kalduridu əməsmu? Oqırilar keqiləp yeningəyə kirsimu, ular əzlrigə quxlukla

□ **49:1 «Milkom»** — Ammoniyalar qokunəjan but idi. Gad bolsa Israilning on ikki kəbilisining biri; ularəyə əslidə təksim kilinəjan zemin İordan dəryasining xərki tərpidə idi. Yerəmiya bəxarət bərgən waqıtta, Gadtikilər heli baldur Asuriyə imperiyəsi tərpidin sürgün boləjanidi. Keyin əsliy qoxniliri boləjan Ammoniyalar ularning zeminini igiliwaləjanidi. Huda ularəyə: «Bu zeminni Əz həlkimgə təksim kiləjanidim, ular kaytip kelip uningəyə kaytidin igidarqilik kilidu» dəp agahlandıridu. ■ **49:1** Am. 1:13 ■ **49:2** Am. 1:14 □ **49:3 «sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürünglar»** — baxka birhil təjmisimi: «əzünqlar titma-titma tilinəjan həlda uyan-buyan yügürünglar». **«Milkom»** — Ammoniyaların bir buti idi. Baxka ismi «Molək» idi. ■ **49:3** Yəx. 32:12; Yər. 4:8; 6:26; 48:7 ■ **49:4** Yər. 21:13; 48:7 □ **49:7 «Edom toqıruluq: ...»** — bu bəxarət (7-22)ning Təwrattiki «Obadiya» degən kəsim bilən kəp ortaq yərliri bar. Obadiyaəyə «koxumqə səz»imizdə qüxəndürginimizdək ixinimizki, Yerəmiya pəyqəmbər Hudaning yolyorukü bilən ilgiriki pəyqəmbər Obadiyaning bəxaritudiki kəp səzlərnə nəkil kəltüridu. İkki bəxarətning bəzi yərliri ohximioəqka, səzlidiridiki pərkəlni tepip selixturuxning kəp əhmiyiti bar. **«Temanda hazır danalilik tepilmamdu? Danixmənliridin nəsihət yoqap kəttimu? Ularning danalikinə dat besip qaləjanmu?!»** — Teman Edomdiki qong xəhər. Edomdikilər əz danixmənliri bilən intayin məqrurlinatti. ■ **49:7** Ob. 8 □ **49:8 «pinhan jaylar»** — İbrani tili «qongqur jaylar» degən səz bilən ipadilini. U bəlkim hərhil oqar-əngkürlərnə əz iqiğə alidu. **«Mən Əsawəyə tegixlik balayı apətni, yəni uni jazalaydiəjan künni bəxiəyə qüxürimən»** — Edomning baxka ismi «Əsaw» idi. Muxu bəxarəttə «Edom» yaki «Əsaw» uning əwladliri boləjan Edomluklarni kərsitidu, əlwəttə. ■ **49:8** Yər. 25:23

buzup, oqirilyaydu əməsmu? □ ■ 10 Mən Əsawni yalingaqliwetimən, u yoxurunəjadək jay qalmioşuqə dalda jaylirini eqip taxlaymən; uning nəslı, kərındaxlırı həm koxnılrı yokaydu; u əzi yok bolıdu. 11 Lekın yetımlırlıngnı kaldır, Mən ularnıng həyatını saklaymən; tul hotunınglar Manga tayansun. 12 Qünki Pərwərdıgar mundaq dəydu: — Mana, *oşəzıpımmıng* kədəhıdın ıqıxkə tegıxlık bolmıoşanlar qokum unıngdın ıqməy qalmaydıoşan yərdə, sən jazalanmay qalamsən? Sən jazalanmay qalmaysən; sən qokum unıngdın ıqısən. □ 13 Qünki Öz namım bılən kəsəm ıqkənmənki, — dəydu Pərwərdıgar, — Bozrah dəhxət basıdıoşan həm rəswa kılınıdıoşan bır obyektı, harabılık wə lənət səzi bolıdu; unıng ətrapıdıdı xəhərlırı daimlık harabılık bolıdu. □

14 Mən Pərwərdıgardın xu bır həwərnı angıaxkə muyəssər boldum, — wə bır əlqi əllər arısoşa əwətılğənıdı — U: «Uningoşa hujum kılıxkə yıoşılınqlar! Uningoşa jəng kılıxkə or-nunqlardın turunqlar!» — dəp həwər berıdu. □ ■

15 Mana, Mən seni əllər arısıda kıqıq, İnsanlar arısıda kəmsıtılğən kılımən. □

16 Səning əzgılərgə dəhxət salıdıoşanlıkıng, Kənglūngdıki təkəbburluqıng əzūngnı aldap koydı; Həy tik kıyanıng yerıklırı ıqıdə turuquı, Turaloşung egızlıkning yukırı tərıpıdə boluquı, Gərqə sən qangangnı bürkütningkidək yukırı yasısangmu, Mən xu yərdın seni qıxürıwetimən, — dəydu Pərwərdıgar. □ ■

17 — Wə Edom tolımu wəhımılık bolıdu; Edomdın ətıdıoşanlarınıng həmmısı unıng barlık yara-wabalırı tüpəylıdın wəhımıgə qıxüp, ux-ux kılıdu. ■

18 Sodom, Gomorra wə ularnıng ətrapıdıdı xəhərlırı bılən bırğə ərüwetılğəndək Edommu xundak bolıdu, — dəydu Pərwərdıgar, — həqkim xu yərdə turmaydu, insan balılrı xu yərdə olturakıxmaydu.

■ 19 Mana, İordan dəryasıdıdı qawar-qatkalıktın qıqıp, daim eqıp turıdıoşan xu sular boyıdıdı yaylaqtıki *qoyılrnı* tarqatqan bır xırdək Mən *Edomdıklılrnı* bədər kaqkuzımən. Əmdı kımını halısam Mən unı Edomnıng üstıgə tıkləymən; qünki Manga kım təng kelələydu? Kım Menıngdın

□ 49:9 «Üzüm üzgüqılər yeningoşa kəlsımu, ular azrak wasangılrnı kaldurıdu əməsmu?» — Musa pəyoşəmbərgə qıxürülğən kanun boyıqə üzüm həsulını aloşanda üzgüqılər kəmbəoşəllərnıng terıwelıxı üqün bır'az wasangılrnı kaldurux kerək ıdı («Law.» 19:10). Asıyadıdı bəzi dələtərdə bu bır adətə ayılınıp kaloşan. ■ 49:9 Ob. 5 □ 49:12 «oşəzıpımmıng kədəhıdın ıqıxkə tegıxlık bolmıoşanlar» — Yəhuda əməs, bəlki təjawuzqılərnıng ətər yoloşa («tasadıpiy» udul kelıp kaloşan, Yəhudanıng wə baxkə əllərnıng gunəhlırı bılən munawətsız boloşan baxkə əllərnı kərsıtıxı mımkın. □ 49:13 «Əz namım bılən kəsəm ıqkənmənki...» — ıbranıy tılıda «Əzüm bılən kəsəm ıqkənmənki». «Bozrah ... rəswa kılınıdıoşan bır obyekt» — «Bozrah» bəlkım Edomdıki əng muhım xəhər boluxı mımkın ıdı. □ 49:14 «bır əlqi əllər arısoşa əwətılğənıdı» — «əllər» İsrailoşa yat boloşan əllərnı kərsıtıdu. «Uningoşa jəng kılıxkə or-nunqlardın turunqlar» — «uningoşa» yəni Edoməşa. Bəlkım bu əlqi dıxman əllərnıng bırıdın qıkқан bolup, u baxkə əllərnı Edomnı yokıtıxkə qakırıdu. ■ 49:14 Ob. 1 □ 49:15 «Mən seni əllər arısıda kıqıq, insanlar arısıda kəmsıtılğən kılımən» — «seni» — Huda hazır Edomnı «seni» dəp, ularoşa bıwasıtə səz kılıdu. □ 49:16 «Həy tik kıyanıng yerıklırı ıqıdə turuquı, turaloşung egızlıkning yukırı tərıpıdə boluquı» — demısəkmə, Edom pınhanrak, qıqıx ıntayın təs boloşan təoşlık rayonda ıdı. «Tık kıya» («Sela») dəğən səz Moabnıng «Sela» ısmılık (həzırkı «Petra»), ıntayın pınhan bır xəhırını kərsıtıxımu mımkın. ■ 49:16 Yər. 48:29 ■ 49:17 Yər. 50:13 ■ 49:18 Yər. 19:25; Yər. 50:40; Am. 4:11

hesab elixka Meni qaqiralaydu? Mening aldimda turalaydioqan pada bakkuqi barmu? □ ■ ²⁰ Xunga Pərwərdigarning Edomni jazalaxniki məksitini, xuningdək Temandikilərnı jazalax niyitini anglanglar: ularning kiçiklirimu tartip epketilidu; bərhək, kilmixliri tüpəylidin Pərwərdigar uning yaylıqını wəyrənə kılıdu. ■ ²¹ Ularning yikilip kətkən sadasini anglap yər yüzidikilər təwrinip ketidu; nalə-pəryadlırı «Kızıl dengiz» oıqə anglinidu. ²² Mana, birsi bürküttək kanat yeyip pərwaz kılıp, Bozrah üstigə xungəqup quxıdu. Xu küni Edomdiki palwanlarning yuriki toloqkə quxkən ayalning yurikidək bolıdu. □ ■

«6» Suriyə paytahti Dəməxk toqruluk həküm

²³ Dəməxk toqruluk: —

Hamat, Arpad xəhıridikilər hijalətkə qaldurulıdu; qünki ular xum həwər anglaydu; ularning yuriki su bolup ketidu; dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqinalmaydu. □ ■ ²⁴ Dəməxk zəıpləxti, keqıxka burulıdu; uni wəhımə basıdu; azablar toloqkə quxkən ayalni tutkəndək, azab wə dərd-kəyoıu uni tutıdu. ■ ²⁵ Nam-dangki qıkkən yurt, Mən huzur aloqan xəhər xu dərijidə taxlıwetilgən bolıdu! ²⁶ Xunga uning yigitlırı koqilırıda yikilıdu, jənggiwar palwanlar xu küni yokitilıdu, — dəydu samawi koqxunlarning Sərdarı boləqan Pərwərdigar; ²⁷ — həm Mən Dəməxkning sepiləgə bir ot yakımən, u Bən-Hadadning ordilırini yutuwalıdu. □ ■

«7» Kedar həm Həzor toqruluk həküm

²⁸ Babil padıxahı Nebokədnəsar yənggən Kedar toqruluk həm Həzorning padıxahlıqlırı tuşuluk söz: —

Pərwərdigar mundək dəydu: —

«Ornungdin tur, Kedarəa hujum kılıp, xərtiki adəmlərnı bulang-talang kıl!» — deyilıdu; □ ²⁹ Hujum kıləqanlar ularning qedirlırı həm padilırini elip ketidu; ularning qedir pərdilırı, barlık kaqa-kuqa, təgilırini bulap ketidu; hək ularəa: «Tərəp-tərəplərnı wəhımə basıdu!» dəp warkıraydu. ³⁰ Keqıp ketinglar, bədər tikip pinhan jaylardin turaləu tepip turunglar, i Həzordikilər, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Babil padıxahı Nebokədnəsar silərgə jəng kılıxka kəst kıləqan, silərgə qarap niyiti buzuloqan.

³¹ — Ornungdin tur, sepil-dərwazılarəa igə bolmıəqan aramhuda yaxap, tinq-aman turoqan əlgə jəng kılıxka qık; ular yaloquz turıdu — dəydu

□ **49:19** «daim ekıwatkan xu sular» — İordan dəryasining əzi. ■ **49:19** Ayup 41:2; Yər. 12:5; 50:44 ■ **49:20** Yər. 50:45 □ **49:22** «Bozrah» — intayın yukiri kıya tax üstigə, «bürkütning qənggılı»dək jaylaxkanıdı. ■ **49:22** Yər. 48:40,41 □ **49:23** «dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqinalmaydu» — baxka birhil təjımisı: «dawuloqup kətkən dengizdək ularning kəngüllırı heq aram tapmaydu». Hamat həm Arpad dəgən ikki xəhər Nebokədnəsar Misırəa yürüx kıləqan qəoıda (miladiyədin ilgiriki 604-yılı) besip ətkən jaylar ıdı. Xübhisizki, Nebokədnəsar ularəjımu hujum kıləqanıdı. Muxu ikki xəhər Dəməxkning ximaliy təripidiki kiçik padıxahlıqlar ıdı. ■ **49:23** Yəx. 17:1 ■ **49:24** Yər. 4:31; 6:24; 30:6 □ **49:27** «Bən-Hadad» — Dəməxkning heplıgən padıxahlırining ismi ıdı. ■ **49:27** Am. 1:4,14 □ **49:28** «Ornungdin tur, Kedarəa hujum kılıp, xərtiki adəmlərnı bulang-talang kıl!» — bu söz Nebokədnəsarning koqxunıəa eytilixi mumkin. Kedar wə Həzormu qarwıqi kəqman həlk bolup, qədirda yaxap, sepil-dərwazilik bolmıəqan, əlwəttə.

Pərwərdigar, □³² — ularning tēgiliri olja, top-top mal-waranliri oʻnəniymət bolidu; Mən qekə qaqlirini qūxūrgənlərnə tət xamaləja tarkitimən, ularning bexioja hər ətrapidin külpət qūxūrimən, — dəydu Pərwərdigar; □³³ — Həzor bolsa qilbərilərnəning turaləjisi, mənəggūgə wəyranə bolidu. Həqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu. ■

«8» Elam toʻqiruluk həküm

³⁴ Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturojan dəslepki waqitlirida, Yeremiya pəyoʻəmbərgə kəlgən Pərwərdigarning sözi mundaq idi: —

³⁵ Samawi koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən Elamning oʻolluk küqi boləjan okyasini sundurimən.

□³⁶ Asmanlarning tət qetidin tət xamalni qikirip Elamning üstige qūxūrimən; Mən ularni bu tət xamaləja tarkitimən; xuning bilən Elamdin həydəlgənlərnəning barmaydiəjan əl-məmləkətlər kəlmaydu. ³⁷ Mən Elamni dūxmənliri aldida həm jenini izdigūqilərnəning aldida dəkkə-dükkigə qūxūrimən; dəhətlik oʻəzipimni bexioja təküp, külpətlərnəni qūxūrimən; ularni bərbat qiləjuqə Mən qilidni ularning kəynidin koʻolaxkə əwətimən. ³⁸ Mən Əz təhtimni Elamda tikləymən, xu yərdin padixahi wə xahzadilirini yok kilimən, — dəydu Pərwərdigar.

³⁹ — Lekin ahirki zamanlarda, Mən Elamni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar. ■

50

«9» Babil toʻqiruluk həküm

¹ Pərwərdigar Yeremiya pəyoʻəmbər arkilik Babil toʻqiruluk, yəni Kaldiylərnəning zemini toʻqiruluk eytkən səz: —

² Əllər arisida xu həwərnə elan kilip jakarlanglar; tūə kətürənglar; jakarlanglar, uni yoxurmanglar! — «Babil ixəjal kilindi; Bəl bolsa hijalətkə kəlduruldi, Marduk patiparak bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə kəlduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparakqilikka qūxti!» — dənglar. □³ ■³ Qünki ximaldin uningəja jəng kilməkqi boləjan bir əl kelidu; u uning zeminini wəyran kilidu, həqkim xu yərdə turmaydu; insan həm haywanmu qəcip ketidu, ular yok bolidu. ⁴ Xu künlərdə, xu qəqəda, — dəydu Pərwərdigar, — Israil həlki kelidu, ular həm Yəhuda həlki bilən billə kelidu, ular yioqliəjan həlda mənəgip Pərwərdigar Hudisini izdəxkə

□ 49:31 «Ornungdin tur, sepil-dərwazilarəja igə bolmiojan aramhuda yaxap, tinq-aman turojan əlgə jəng kilixkə qik; ular yəlojuz turidu» — bu səzmu bəlkim Nebokədnəsarning koxunioja eytilixi mumkin. Kedar wə Həzordikilər qədirlarda turup, həq sepil-dərwazilik boləjan əməs. □ 49:32 «qekə qaqlirini qūxūrgənlər» — «qekə qaqlirini qūxūrgūx» Kəzardikilər həm Həzordikilərnəning aditi bolsa kerək idi. ■ 49:32 Yər. 9:25; 25:23 ■ 49:33 Yər. 9:10; 10:22

□ 49:35 «Elamning oʻolluk küqi boləjan okyasi...» — Elam həzirki Iran zeminida turojan bir həlkə idi. Elamning koxunining qənləp atidiəjan, dəhətlik mərəng okyaqiliri bilən dangqi qikənanidi. ■ 49:39 Yər. 48:47 □ 50:2 «Əllər arisida xu həwərnə elan kilip jakarlanglar...! — «Babil ixəjal kilindi; Bəl bolsa hijalətkə kəlduruldi, Marduk patiparak bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə kəlduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparakqilikka qūxti» — Babil xəhiringining ixəjal kilinixi Israilning birinqi sürgünidin 70 yil keyin (miladiyadin ilgirik 539-yili) Pars imperiyəsi təripidin boləjan. «Bəl» həm «Marduk» (yaki «Merodək») Babildiki ikki qong butning ismi idi. ■ 50:2 Yəx. 46:1; Yər. 51:44

kelidu. ⁵ Ular Zionning yolini soraydu, yuzlirini uningõa qaritip: «Hərgiz untulmas mənggülik bir əhdə bilən özimizni Pərwərdigarõa baolayli» — dəydu.

⁶ — Məning həlkim azoan koylardur; ularning bakquçiliri ularni azduruoan, ularni taoqlarda tenitip yürəgən; ular taoqdin dənggə kezip yürüp, öz aramgahini untuoqandur. ⁷ Ular ni uqratqanlarning həmmisi ularni yəp kətkən, küxəndiliri ular toqruluk: «Bizdə *bu ixlarda* heq gunah yok, qünki ular ata-bowilirining ümidi bolõan Pərwərdigar, yəni həkkaniylikning yaylak-turalõusi bolõan Pərwərdigarning aldida gunah sadir qilõan!» — degən.■

⁸ *I həlkim*, Babil otturididin keqinglar, kaldiyələrnin gəminini taxlap qikinqlar, padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar. □ ■ ⁹ — Qünki mana, ximaliy gəmindin Babilõa hujum qilmaqçi bolõan zor bir top uluõ əllərnə kozoaymən; ular əqlirini uningõa qarxi səpkə koxidu; xuning bilən Babil xu yərdin qikqanlar təripidin əsirgə quxidu. Ular ninq oklirining həmmisi batur mərgənlərnin gikidək bolidu; ularning heqkaysisi jəngdin kuruq kol kəlməydu. □ ¹⁰ Kaldiyə bolsa olja bolidu; olja aloqan barlik bulioquqilar uningdin kənaətlinidu, — dəydu Pərwərdigar; ¹¹ — Qünki silər xadlanõansilər, silər yayrap kətkənsilər, i mirasim bolõan *həlkimni* bulang-talang qilõuqilar! Qünki silər gəməndə turoan mozaylardək səkrigənsilər, ayõirlardək huxallıqtin kixnigənsilər! ¹² Əmdi ana *yurtung* zor hijalətkə qaldurulidu; rəswaqilik seni tuõõuqini kaplaydu; mana, u əllərnin daxqili, — bir jənggal, kaõjirak yər wə qəl-bayawan bolup kalidu. ¹³ Pərwərdigarning oəzipi tūpəylidin, uning heq əhalisi bolmaydu, bəlki toluq taxliwətilgən bolidu; Babildin etidioqanlarning həmmisi uning barlik yara-wabaliri tūpəylidin wəhimigə quxüp ux-ux qilidu.■

¹⁴ Babilõa jəng kilix üqün uning ətrapida səpkə tizilinglar, barlik okyaqilar; uningõa etinglar, oklarni heq ayimanglar; qünki u Pərwərdigar aldida gunah sadir qilõan. ¹⁵ Uning ətrapida jəng qukanlirini kətüringlar; u təslim bolup kol kətüridu; munarlıri oəulidu, sepilliri oqultilidu; qünki bu Pərwərdigarning aloqan kisasidur. Uningdin kisas elinglar; u baxqilarõa nemə qilõan bolsa uningõimu xuni qilinglar.

■ ¹⁶ Babildin uruk terioquqi həm hõsul waqtidiki orõaq salõuqilarni yok qilinglar; zulumkarning kiliqining korkunqi tūpəylidin bularning hər biri öz eligə kaytip, hər biri öz ana yurtioqa kaqsun!□

¹⁷ Israil tarkitiwətilgən koy padisidur; xirlar ularni həydiwətkən; dəslep tə Asuriyəninq padixahı ularni yəp kətkən, ahirida bu Babil padixahı Nebokədnəsar uning ustihanlirini ezip oqajilioqan. ¹⁸ Xunga samawi koxunlarning Sərdari bolõan Pərwərdigar — Israilning Hudasi

■ **50:7** Yər. 31:23 □ **50:8** «*I həlkim, Babil otturididin keqinglar, ... padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar*» — bu səzgə qarioqanda ottura xərktiki bəzi padiqilar tekilərnə koy padilirioqan «yetəqçi rol»da ixlitidu. Xunga «padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar» degini, «birinçi bolup Babildin qikip, baxqilarõa ülgə bolunglar» degən mənədə. ■ **50:8** Yəx. 48:20; Yər. 51:6; Wəh. 18:4 □ **50:9** «*Ular ninq oklirining həmmisi batur mərgənlərnin gikidək bolidu; ularning heqkaysisi jəngdin kuruq kol kəlməydu*» — demək, bətləngən hər bir oki zayə kətməydu. Baxqə birhil tərjəmisini: «Oklirining həmmisi jəngdin kəli kuruq (oljisiz) kaytip kəlməyioqan batur jəngqilərdək bolidu...». ■ **50:13** Yər. 49:17 □ **50:15** Wəh. 18:6 □ **50:16** «*bularning hər biri öz eligə kaytip, hər biri öz ana yurtioqa kaqsun!*» — «hərbiri... hər biri...» bəlki Babilda «kəra əmgək» qilõan qətəllik əmgəkqlərnə kərsitidu. Bular nuroqun

Yəhudiylarni öz iqiğə alidu, əlwəttə.

mundak deydu: — Mana, Mən Asuriyening padixahining yenioşa kelip, uni jazalioqinimdək, mən Babil padixahini həm zeminini jazalaymən.

■ ¹⁹ Mən Israilni kaytidin öz yayliqoşa kayturimən, u Karməl teoşida, Baxan zeminida ozuklinidu, uning jeni Əfraim teoşi üstidə həm Gilead zeminida qanaətlinidu. ²⁰ Xu künlərdə, xu qaşda, — deydu Pərwərdigar, — Israilning kəbihliki izdəlsə, heq tepilmaydu; Yəhudaning gunahliri izdəlsə, heq tepilmaydu; qünki Mən qalduroşan qaldisini kəqürüm kilimən.

²¹ — Merataimning zemioşa zərb bilən jəng kilixka, Pekodta tu-ruwatqanlaroşimu jəng kilixka qiqinglar; ularni wəyran qilinglar, qaldukinimu halak qilinglar, — deydu Pərwərdigar, — Mən nemini sanga buyruşan bolsam xuni ada qilinglar. □ ²² Jəng sadaliri *Babil* zeminida anglinidu; u zor halakətning sadasidur! ²³ Əslidə pütkül yər yüzini uruşan bəzoşan u dərijidə sundurup qeqiwetildiou! Babil əllər arisida xunqə bir dəhxət basquqi bolup qikkantioşu! □ ²⁴ Mən sanga tuzak kurdum; sən, i Babil, heq bilməyla uningəşa tutuldung; Pərwərdigar bilən qarxilixixing tūpəylidin sən tepilip tutuldung. ²⁵ Pərwərdigar koral ambirini eqip, oşezipidiki korallirini elip qikardi; qünki samawi koxunlarning Sərdari boləşan Rəb Pərwərdigar kaldiyəlarning zeminida kilidioşan ixi bardur.

²⁶ Uning hər qət-qətliridin kelip uningəşa hujum qilinglar, ambarlirini eqiwetinglar; oñqiləni dəwiligəndək uni harabə-harabə kilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar! □ ²⁷ Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar! Ular soyuluxka qüxsun! Ularning halioşa way! Qünki ularning küni, yəni jazalinix waqti yetip kəldi. □

²⁸ Anglanglar! Zionəşa kelip, Pərwərdigar Hudayimizning kisasini, yəni ibadəthanisi üqün aloşan kisasini jakarlaydioşan, Babil zeminidin kaqқан panah izdigüqilərləning awazini anglanglar!

²⁹ Babiləşa hujum kilix üqün okyaqiləni, yəni barliq kamanni əgküqiləni qakiringlar; Babilning ətrapida bargah kurup korxiwelinglar; heqkimni kaqquzmanglar; öz kilmixini öz bexioşa qüxürünglar; u nemiləni kiləşan bolsa, uningəşimu xuni qilinglar; qünki u Pərwərdigarəşa — Israildiki Mukəddəs Boləşuqioşa qarxi kərəngləp kətkənidi. ■ ³⁰ Xunga uning yigitliri koqilirida yikilidu; xu künidə uning barliq jəngqi palwanliri yokitilidu, — deydu Pərwərdigar.■

³¹ Mana, Mən sanga qarxidurmən, i kərəngləp kətkuqi, — deydu samawi koxunlarning Sərdari boləşan Pərwərdigar, — qünki sening küning, yəni Mən yeningəşa yekin kelip jazalaydioşan kün yetip kəldi; ³² kərəngləp kətkuqi putlixip yikilidu, heqkim uni kaytidin yələp turoşuzmaydu; bərhək, Mən uning xəhərlirigə ot yakimən, u uning ətrapidikilərləning həmmisini kəydürüp yutup ketidu.

■ **50:18** 2Pad. 19:35, 37; Yəx. 37:36, 38 □ **50:21** «**Merataimning zemini**» — «Merataim» bolsa Babil zeminining jənubidiki bir xəhər. Ismi «ikki həssilik asiylik» deşən mənədə, Babilning harakterini kərsitix üqün ətəy misaləşa elinoşan boluxi kerək. «Pekod»dikilər aramiyədiki həlk bolup, Babiləşa ittəpakdax idi; «Pekod»ning mənisi «jazə»dur. Ayətə berilşən buyruqlar yanila ximaldin qikқан koxunlarəşa eytilixi kerək. □ **50:23** «**bəzoşan**» — baxka kəp əlləni uruwətkən Babilni kərsitidu. □ **50:26** «... **ambarlirini eqiwetinglar; oñqiləni dəwiligəndək uni harabə-harabə kilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar!**» — baxka birhil təjimis: «... ax-buoşdayni saqlişan ambarlirini eqinglar; uni harabə-harabə kilip dəwiləp taxlap, uning heqnemisini qaldurmanglar!».

□ **50:27** «**Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar!**» — «torpaqliri» bəlkim həm Babilning sərhil mal-waranlirini kərsətkən həm xuning bilən bir waqti uning sərhil ləxkərlirigə simwol qilinoşan boluxi mumkin. ■ **50:29** Wəh. 18:6, 7 ■ **50:30** Yər. 49:26

³³ Samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Israillar Yəhūdalar bilən billə ezilip horlukni kərgan; ularni əsir qilojanlar ularni kattik qamap tutkanidi; ularni qoyuwetixni rət qilojan. ³⁴ Ləkin ularning Həmjəmət-Qutkuzoquqisi küqlüktur; samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigar ularning dəwasini əstayidillik bilən soraydu, xuning bilən U ularning zeminiqə aramlik beridu, Babildikilərgə aramsizlik yətküzidu. ³⁵ Kaldiylər üstigə, Babillda turuwatqanlar üstigə həmdə Babilning əmiriliri wə danixmənliri üstigə qiliq qūxidu, — dəydu Pərwərdigar; ³⁶ qiliq palqilar üstigə qūxkəndə, ular həmaqət-əhməklərdək kərunidu; qiliq ularning palwanliri üstigə qūxup, ular patiparak bolup ketidu; ³⁷ qiliq ularning atliri üstigə, jəng hərwiliri üstigə, ularning səpliridə turojan barlik yat ləxkərlər üstigə qūxidu, ular ayallardək bolidu; qiliq həziniliri üstigə qūxidu, ular bulang-talang kilinidu. ³⁸ Kuroqəqilik ularning suliri üstigə qūxup, ular kurup ketidu; bularning səwəbi zemini oyma butlaroqə tolup, ular qorqunqluk məbudlar tūpəylidin təlwixip kətkən. □ ³⁹ Xunga qəldiki janiwarlar wə qilberilər birliktə xu yərdə turidu; xu yərdə hūwquxlar makanlixidu; u mənggügə adəmzatsiz bolidu, dəwrdin-dəwrgə heq əhəlilik bolmaydu. ⁴⁰ Huda Sodom wə Gomorrani ətrapidiki xəhərliri bilən billə erūwətkinidək, heqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaqlaxmaydu, — dəydu Pərwərdigar.■

⁴¹ — Mana, ximaldin bir həlq, uluq bir əl qiqip kelidu; yər yüzining qət-qətliridin nuroqun padixahlar qozqilidu. ■ ⁴² Ular okya həm nəyzini tutup qorallinidu; ular wəhxiy, heq rəhim kərsətməydiqan bolidu; atlirioqə mingəndə ularning awazliri dengizdək xawqunlaydu; ular jənggə atlatqan adəmlərdək səp-səp bolup, sanga hujum qilməqci, i Babil kizi!

⁴³ Babil padixahi ularning həwirini anglapla kolliri titrəp boxap ketidu; oqəm-qayoqu uni tutidu, toloqəqə qūxkən ayaldək azablar uni besiwəlidu.

■ ⁴⁴ Mana, İordən dəryəsi boyidiki qawar-qatqalliqtin qiqip, daim ekip turidiqan xu sular boyidiki yaylaktiki koylarni tarkatqan bir xirdək Mən Babildikilərnə bədər qaqquzimən. Əmdi kimni halisam Mən uni uring üstigə tikləymən; qünki Manga kim təng keləydu? Kim Meningdin həsab elixqə Meni qaqiralaydu? Mening aldimda turalaydiqan pada bakquqi barmu? □ ■

⁴⁵ Xunga Pərwərdigarning Babilni jazalaxtiki məqsitini, xuningdək kaldiyələrnəng zeminini jazalax niyitini anglanglar: Ularng kiquklir-imu tartip epketilidu; bərhək, kilmixliri tūpəylidin *Pərwərdigar* uning yayliqini wəyranə kilidu. ■ ⁴⁶ Babilning ixoqal qilinojanliqini anglap yər yüzi təwrinip ketidu; uning nalə-pəryadi barlik əllərgiqə anglinidu.■

51

Babil toqruluk həkimi — dawami

¹ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən Babilni soqidiqan həm «Ləb-kamay»da turuwatqanlarni soqidiqan bitqit qiloquci xamalni

□ 50:38 «bularning səwəbi zemini oyma butlaroqə tolup, ular qorqunqluk məbudlar tūpəylidin təlwixip kətkən» — baxqə birhil təjrimisi: «bularning səwəbi zemini oyma butlaroqə toloqan, qünki ular qorqunqluk məbudlirini danglap kətkənidi». ■ 50:40 Yər. 19:25; Yər. 49:18 ■ 50:41 Yər. 6:22,30 ■ 50:43 Yər. 49:24 □ 50:44 «daim ekip turidiqan xu sular» — İordən dəryəsinəng suliri əzi. ■ 50:44 Ayup 41:2; Yər. 49:19,22 ■ 50:45 Yər. 49:20 ■ 50:46 Yər. 49:21

kozoqap çikirimən; □ ■ 2 Mən Babiloğa yat adəmlərnı əwətimən; ular uni soruwetidu, zeminini yər bilən yəksan kiliwetidu; uning bexioğa külpət güxkən künidə ular uninoğa tərəp-tərəptin kərxilixixkə kelidu. ■

3 Uning oqyaqilirioğa kiriqni tartkudək, ornidin turuquqilaroğa dubuloğa-sawut kiygüdək pürsət bərmənglar; uning yigitlirining heqkaysisini ayap koymənglar; uning pütkül koxunini bitqit kilinglar. 4 Kaldiyələrnin zeminida sanjiloğanlar, koqilirida kiliqlanoğanlar yikilsun! ■ 5 Qünki İsrail yaki Yəhudamu öz Hudasi tərripidin, yəni samawı koxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar tərripidin taxliwetilgə əməs; qünki *Babilning* zemini İsraildiki Mükəddəs Boluquçi aldidə sadır kıləjan gunah bilən toloqandur. 6 *Barliq əllər*, Babil iqidin keqinglar, öz jeninglarni elip bədər keqinglar! Uning kəbihlikigə qetilirip kəlip həlak bolmənglar; qünki bu Pərwərdigarning kisas alidoğan waqtidur; U kilmixini öz bexioğa kayturidu. □ ■

7 Babil Pərwərdigarning kolidiki pütkül jahanni məst kıləquçi altun kədəh boləjan; əllər uning xaribidin iqkən; əllər xuning bilən sarang bolup kətkən. □ ■ 8 Babil tuyuksiz yikilip bitqit bolidu; uninoğa aq-zar kətürənglar! Uning azabliri üqün tutiya elinglar; u bəlkim saqaytilarmikin? ■

9 — «Biz Babilni saqaytməqçidük, ləkin u saqaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizoğa kaytayli; qünki uning üstigə çikirilidioğan həküm jazası asmanoğa takixip, kəkkə yetidu». □ ■

10 — «Pərwərdigar həkəniylikimizni barliqkə kəltürgəndur; kələyli, Zionda Pərwərdigar Hudayimizning kıləjan ixini jakarlayli!» □

□ **51:1 «Ləb-kamay»** — Kaldiyəni bir kinayilik «xifir» arkiplik kərsitidu. Xifirni ipadiləx yolu bolsa, «Kaldiyə» degən sözninğ hər bir hərpinı ibraniy tiling elipbə tərtpi boyiqə arkidin oqulojan hər p bilən alməxturuxtin ibarət (məsilən, uyəur tilida bolsa, «a»ni «y» bilən, «ə»ni «i» bilən alməxturuqanoğa ohxax). «Ləb-kamay» degən sözninğ əzi ibraniy tilida «tətürqilik kıləjanlarning kəlbı», «asiylik kıləjanlarning kəlbı» degənnı bildüridu, bu intayin kinayilik gəptur. «Xamal» bolsa, bəlkim 2-ayəttə tiloğa elinoğan «yat adəmlər»ni kərsitidu. ■ **51:1** Yər. 4:11 ■ **51:2** Yər. 4:11; 15:7 ■ **51:4** Yər. 49:26 □ **51:6 «Barliq əllər, Babil iqidin keqinglar, öz jeninglarni elip bədər keqinglar! ... qünki bu Pərwərdigarning kisas alidoğan waqtidur; U kilmixini öz bexioğa kayturidu»** — bəzi alimlar bu sözlər «barliq əllər»gə əməs, bəli İsrailoğa eytilidu, dəp kəraydu. 45-ayəttə əhwal xundək bolidu, ləkin bizningqə muxu yərdə Babilda hər bir əllərgə eytilidu. Qünki 9-ayəttə qaçkanlar «həmmimiz öz yurtimizoğa kaytayli» deyixidu. ■ **51:6** Yər. 50:8,15,28; Wəh. 18:4 □ **51:7 «əllər .... sarang bolup kətkən»** — bəlkim Babilning gunahioğa qetilir, xuningdək jazasıoğmu qetilir kəlip tolimu dəkkə-dükkigə qüxidu. ■ **51:7** Wəh. 18 ■ **51:8** Yəx. 21:9; Yər. 8:22; Wəh. 14:8; 18:2 □ **51:9 «Biz Babilni saqaytməqçidük, ləkin u saqaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizoğa kaytayli»** — kərioğanda bu sözlər Babil arisida turəjan yat əllərninğ eytidioğan sözliri. «Uning üstigə çikirilidioğan həküm jazası asmanoğa takixip, kəkkə yetidu» degənnı, Hudaning jazalirini kəzoqioğan, kona zamandiki Babil (babel)liklər kurməqçi boləjan «asmanoğa takixidioğan» munar bilən selixturuş paydilik ix bolidu. («Yar.» 11:1-9ni kərüng). ■ **51:9** Yər. 46:11 □ **51:10 «Pərwərdigar həkəniylikimizni barliqkə kəltürgəndur»** — bəzi alimlar bu səzni «Pərwərdigar bizni kütqüzup azad kıləqandur» dəp tərjimə kılıdu. Ləkin «tsədəkah» (həkəniylik) Təwrattiki bəxkə heq yərdə xundək mənidə tərilməydu. Bizningqə bu söz İsrailning (həmmimizgə ohxax) əzining heqkəndək həkəniylik bolmioqəqkə, Huda ularoğa həkəniylik elip kelidu, degənnı bildüridu. Bu ayəttiki həkəniylik əzlikidin əməs, bəli Hudadin kelidu; «Pərwərdigar Həkəniylikimizdur» — bu Məsih-Kütqüzəquçining, xuningdək yəngi Yerusalemninğ bir namidur. 23:6ni həm 33:16ni kərüng. «**kələyli, Zionda Pərwərdigar Hudayimizning kıləjan ixini jakarlayli!**» — 9-ayəttiki sözlərnı kəlgüsidə Babilinğ kaqidoğan yat əllər eytidu; 10-ayəttiki sözlərnı xühhisizki, kəlgüsidə Kanaan (Pələstin)oğa kaytıp kəldioğan İsrailning qəldisi eytidu.

Pərwərdigar Media qoxunlirioja, andin Babiloja səz qilidu

¹¹ — Oklarni uqlanglar! Qalkanlarni tutunglar! Pərwərdigar Medianing padixahlirining rohini uruquttı; qünki Uning niyiti Babiloja qarxidur, uni bərbat kılıx üqündur; bu Pərwərdigarning kisasidur, yəni Uning ibadəthanisi üqün alojan kisasidur. ■ ¹² Babilning sepillirioja karitip jəng tuoqini kətürünglar; kəzətni tehimu qingraq kilinglar, kəzətqilərnı *Babilni qeriditip* səptə turoquzunglar; bəktürmə koyunglar; qünki Pərwərdigar Babildikilərnıng jazasi tooqruluk nemilərnı degən bolsa, U xuni kənglidə pəmləp, uni ada qilidu.

¹³ — I əlwək sular üstidə turoquci, baylikliri nuroqun boluquci, əjiling yetip kəldi, jening əlqinip üzülux waqti toxti.

¹⁴ Samawi qoxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigar Əzi bilən kəsəm kılıp: «Top-top qekətkilərdək Mən seni adəmlər bilən toldurimən; ular sening üstüngdin oqəlibə təntənilirini kətüridu» dedi. ■

¹⁵ — U bolsa yər-zeminni küq-kudriti bilən yasap, Aləmnı danalıki bilən bərpə kılıp, Asmanlarnı əkil-parasiti bilən yayoqucidur; ■

¹⁶ U awazini koyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu;

U yər qətliridin bulut-tumanlarnı ərlitidu;

U yamoqurlarəja qaqmaqlarnı həmrağ kılıp bəkitidu,

Xamalni Əz həziniliridin qikiridu. ■

¹⁷ Bu *butpərəslərnıng* hərbiəri əkilsiz, bilimdin məhrumlardur;

Hərbiər zəngər əzi oyojan but tərpidin xərməndigə qalidu;

Qünki uning quyma həykili yaloqəncilik,

Ularda heq tinik yoxtur.

¹⁸ Ular bimənilərdur, mazaq obyektidur;

Ularınq üstigə jazalınix waqti kəlgəndə, ular yoktilidu.

¹⁹ Yəqupning nesiwisi Boləquci bulardək əməstur;

Qünki həmmını yasioquci Xudur;

İsrail bolsa Uning Əz mirasi boləjan kəbilisidur;

Samawi qoxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigar Uning namidur. □ ■

Pərwərdigar İsrailəja səz qilidu

²⁰ Sən İsrail Mening gərzəm,

Mening jəng qoralimdursən;

Sening bilən Mən əllərnı bitqit qilimən,

Sening bilən padixahlıqlarnı tarmar qilimən; □ ■

²¹ Sening bilən həm at həm at mingüqini bitqit qilimən;

Sening bilən həm jəng hərwişi həm həydidüqisini bitqit qilimən;

■ **51:11** Yər. 46:4; 50:28 ■ **51:14** Am. 6:8 ■ **51:15** Yər. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2;

Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yər. 10:12 ■ **51:16** Yər. 10:13 □ **51:19** «**Yəqupning nesiwisi**

Boləquci...» — Yəqup muxu yərdə Yəqup wə uning əwladliri İsrailnimu kərsitidu. «Yəqupning

nesiwisi» Hudaning Əzidur, əlwəttə. ■ **51:19** Yər. 10:16 □ **51:20** «**Sən İsrail Mening**

gərzəm, Mening jəng qoralimdursən; sening bilən Mən əllərnı bitqit qilimən, sening bilən

padixahlıqlarnı tarmar qilimən...» — əyni tekstə pəkət «Sən mening gərzəm...» deyilidu.

Əmđi Hudaning bu səzliri kimgə eytilidu? Bəzi alimlar (peillərnı «ətəkən zaman»əja əzgərtip)

Babiləja eytiləjan, dəp qaraydu. Baxqılar (kəlgüsüdə Babil imperiyəsini wəyran qilidəjan) Pars

imperiyasigə eytilidu, dəp qaraydu; biraq bizningə ular İsrailning əzigə eytilidu (24-ayətni

kəring). Baxqa pəyoqəmbərlərnıng səzliri boyiqımu, ahırki zamanlarda İsrail həlqi Hudaning

bir jazalax qorali bolidu (məsilən, «Yəx.» 41:5, «Zək.» 12:7ni kəring). ■ **51:20** Yər. 50:23

22 Sening bilən həm ər həm ayalni bitqit qilimən;
 Sening bilən həm kəri həm yaxlarni bitqit qilimən;
 Sening bilən həm yigit həm kizni bitqit qilimən;

23 Sening bilən həm padıqi həm qoy padisini bitqit qilimən;
 Sening bilən həm dehqan həm boyunturukqa ketiloqan kalilirini bitqit qilimən;

Sening bilən həm waliylar həm həkümranlarni bitqit qilimən.

24 — Mən kez aldinglarda Babilning həm barlıq kaldiyələning Zionda qiloqan barlıq rəzillikini öz bexiqa qüxürüp yandurimən, — dəydu Pərwərdigar.

25 — Mana, Mən sən *Babiloqa* qarximən, i pütkül yər yüzini halak qiloquci taoq;

Mən qolumni üstünggə sozup,

Seni tik yarlardin oqulitip,

Domilitip qüxürüp, seni keyüp tügigən bir yanar taoq qilimən, — dəydu Pərwərdigar.

26 Xuning bilən ular səndin bürjək qikirik üqünmu tax tapalmaydu,

Yaki ul üqünmu heqyerdin tax tapalmaydu;

Qünki sən mənngügə bir wəyrənə bolisən, — dəydu Pərwərdigar.

27 — Zeminda jəng tuqini kətürünglar,

Əllər arisida kanay qelinglar;

Babiloqa jəng qilixka əllərnə təyyarlanglar;

Ararat, minni wə Axkinaz padixahlıklarini qakirip yioqinglar;

Uningoqa hujum qiloquci qoxunlaroqa bir sərdar bekitinglar;

Atlarni top-top qekətkə leqinkiliridək zeminoqa türkümləp qikiringlar;□

28 Uningoqa jəng qilixka əllərnə təyyarlanglar,

— Medialiklərnə padixahliri, waliyliri wə barlıq həkümdarlırini, xundakla u həküm sürgən zeminlərnə barlıq adəmlirini təyyarlanglar!

29 Xuning bilən yər yüzi təwrinip azablinidu; qünki Pərwərdigarning Babiloqa qarxi baqliqan niyətliri, yəni Babilning zeminini heq adəm turmaydioqan qel-bayawan qiliwetix niyiti əməlgə axmay qalmaydu.

30 Bəbildiki palwanlar uruxtin qol üzidu;

Ular qoroqanlırida amalsiz olturidu;

Ularınə dərməni qalmaydu,

Ular ayallardək bolup qalidu;

Uning turaloqlirioqa ot qoyulidu;

Dərwəza salasunlıri sundurulidu.■

31 Yügürüp keliwatqan bir qararmən yənə bir qararməngə, bir həwərqi yənə bir həwərqiğə Babil padixahining aldidila uqrixip kelip uningoa: — «Silining pütkül xəhərliri u qəttin bu qətkiqə ixətal qilindi;

32 Dərya keqikliri igiliwelindi,

Qomuxluklar otta keydürüldi,

Palwanlıri dəkkə-dükkigə qüxüxti!»

□ 51:27 «qekətkə leqinkiliri» — ibrəniy tilida bu səz bəlkim qekətkə leqinkisining esüx jəryənidiki əng ziyanlıq bəşkuqini kərsitixi mumkin. ■ 51:30 Yər. 50:37

— dəp jakarlixidu.□

33 Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: —

Babilning kizi təkxiliniq qingdilidiojan waqti boləjan hamandək besilidu; Birdəmdila, uning həsuli orulidiojan waqti yetip bolidu!□

34-35 Zionda turoquci kiz: — «Babil padixahi Nebokadnəsar meni yutup, Meni oqajilap əzğən;

U iqimni boxitilojan qaqidək kiliq koyəjan;

U əjdihədək meni yutup,

Əzini nazu-nemətlirim bilən toyəyuzəjan,

Meni kuruqdap pak-pakiz kiliwətkən.

Manga, mening tenimgə kילוan zorawanliqi Babilning bexioja qūxūrilsun» — dəydu,

Wə Yerusalem: «Mening qanlirim Kaldiyədə turoquqilarning bexioja təkūlsun» — dəydu.□

36 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, Mən sening dəwayingni soraymən,

Sən üqün kisas alimən;

Mən uning dengizini kurutimən, bulikini kaəjjiritimən.□ ■

37 Babil bolsa dəwə-dəwə harabilər,

Qilbərilerin turaləqusi bolidu;

Zemini adəmni dəhəxət basidiojan həm daim ux-ux kilinidiojan obyekt bolidu,

Həq adəm xu yərdə turmaydu.

38 Ularning həmmisi yax xirlardək hūwlixidu,

Arslanlardək bir-birigə hiris kilixidü;□

39 Ularning kəyypiyati kizip kətkəndə, Mən ularəja bir ziyapət təyyarlap koyimənki, ularni məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənnggügə uyquəja oqərk bolup, kaytidin həq

□ 51:32 «Dərya keqikliri igiliwelindi, qomuxluqlar otta kəydürüldi, palwanliri dəkka-dükkiğə qūxūxti!» — dəp jakarlixidu» — Babilning qandək yol bilən ixəjal kilingəjanlikining təpsilatliiri toqruluk «Qoxumqə səz»imizni kəring. Pars qoxuni Əfrat dəryasining ekix yenilixini əzğərtiwetidu, dərya kışka waqit iqidila kurup ketidu. Parslar su yok dəryadin mēngip xəhərgə kirdi. Xuning bilən xəhər iqidiki «dərya keqikliri» birinçi bolup igiliwelindi. Xəhər ətrapidiki «qomuxluqlarning kəydürülüxi»din məqsət xəhərdin kaqçanlarəja yoxurunəduqək jaylar bolmısun üqün idi. □ 51:33 «uning həsuli orulidiojan waqti» — bəlkim adəmliri wə imarətliri yiktilidiojan, yəni uning jazalinix waqtini kərsitidu. □ 51:34-35 «Babil padixahi Nebokadnəsar meni yutup, meni oqajilap əzğən; ...manga, mening tenimgə kילוan zorawanliqi Babilning bexioja qūxūrilsun» — dəydu, wə Yerusalem: «Mening qanlirim Kaldiyədə turoquqilarning bexioja təkūlsun» — dəydu — bu 34-35-ayəttiki

səzliğüqi «Zionda turoquci kiz» bəlkim «adəmləxtürülgən» Yerusaleməja wəkil kelidu. «manga, mening tenimgə kילוan zorawanliqi..» — bəlkim Yerusalem wə uning həlkini kərsitidu. □ 51:36 «Mana, Mən sening dəwayingni soraymən, sən üqün kisas alimən; Mən uning dengizini kurutimən, bulikini kaəjjiritimən» — Pars qoxuni Babilin etidiojan Əfrat dəryasini kurutidu. Ular xu yol bilən xəhərnəni ixəjal kiliidu. «Qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 51:36 Yər. 50:38 □ 51:38 «Ularning həmmisi yax xirlardək hūwlixidu, arslanlardək bir-birigə hiris kilixidü» — Babilliklar harəkəkəxlidindin atiki qikçkanidi. Bu ayət bəlkim xularning məst bolup «xir kəyp» boləjanlikini bildüridu. 39-ayətnimu kəring. Babilning padixahi Bəlxazar əmir-wəziliri bilən billə məst boləqanda, xəhəri besülüp ixəjal kilingəjan («Dan.» 5-babni oqung).

oyoqanmaydu, — dəydu Pərwərdigar. □ 40 Boşuzlaxka yetilgən kəzilərdək wə billə yetiləngən qoqkarlar həm tekilərdək Mən ularni boşuzlaxka qüxürimən.

41 Xexakning ixəjal kilinoqanliqioja kara!
Pütkül yər yüzining pəhrining tutuloqanliqioja kara!
Babilning əllər arisida adəmni dəhxət basidoqan obyektı boləqanliqioja kara! □ ■

42 Dengiz Babil üstidin ərlep kətti;
U nuroqunliqan dolqunlar bilən oqərk boldi. □

43 Uning xəhərliri adəmni dəhxət basidoqan obyekt,
Qəsjirək yər, bir qəl, həqkim turmaydoqan zemin boldi;
Həqkandək insan balisi qəytidin xu yərlərdin ötməydu.

44 Mən Babilda Bəlni jazalaymən;
Mən uning əozidın yutuwaləqinini yənduriwalimən;
Əllər qəytidin uningə qərap eqip kelixməydu;

Bərhək, Babilning sepili oqulap ketidu. □

45 Uning otturisidin qıqinglar, i həlqim!
Hərbiringlar Pərwərdigarning qəttik oqəzipidin öz jeninglarni elip bədər qeqinglar!

46 Silər zeminda angliniwatqan pitnə-ioqwadin yürikinglarni su kilmanglar wə qorqmanglar;
Bu yil bir pitnə-ioqwa, kelər yili yənə bir pitnə-ioqwa qıqıdu;
Zeminda zulum-zorawanlik partlaydu, həkəmdarlar həkəmdarlarəja qarxi qıqıdu.

47 Xunga mana, xu künlər keliduki,
Mən Babilniki oyma məbudlarni jazalaymən;
Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə qaldurulidu,
Uningda əltürülgənlər uning iqidə yikilidu; □

48 Xuning bilən asman wə zemin wə ular da bar boləqanlar Babil üstidin xadliqtin yangraydu;

Qünki ximaldin həlak kiləuqular uningəja jəng kilixkə kelidu — dəydu Pərwərdigar.

49 Babil tūpəylidin pütkül yər yüzidiki əltürülgənlər yikiləqəndək,
Babil Israilda əltürülgənlər tūpəylidin Babil yikilməy qəlməydu. □

50 Qiliqtin qəqkanlar, yirək ketinglar, həyal bolmanglar;
Qət yərlərdin Pərwərdigarni seqininglar,

□ 51:39 «Ularınə qəyiyati qizip kətkəndə, Mən ularəja bir ziyapət təyyarlap qoyimənki, ularni məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənəggügə uykuəja oqərk bolup, qəytidin həq oyoqanmaydu» — bu bəxarətning əməlgə axuruluxini yənə «Dan.» 5-babta kəring. □ 51:41 «Xexakning ixəjal kilinoqanliqioja kara» — «Xexak» Babilni kərsitidoqan həjwiyy, kinayilik bir isim. 25:26tiki izahətni kəring.

■ 51:41 Yəx. 13:19; Yər. 25:26 □ 51:42 «dengiz ... dolqunlar...» — Təwrat-injilda kəp waqitlarda simwol süpitidə top-top qoxunlarni kərsitidu. □ 51:44 «mən Babilda Bəlni jazalaymən» — «Bəl» — (yaki «Marduk») Babilning əng muhım buti. □ 51:47 «...Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə qaldurulidu, uningda əltürülgənlər uning iqidə yikilidu» — demək, Babil həlqi zeminidin həq qəqalməydoqan bolidu. □ 51:49 «Babil tūpəylidin pütkül yər yüzidiki əltürülgənlər yikiləqəndək, Babil Israilda əltürülgənlər tūpəylidin Babil yikilməy qəlməydu» — ayəttiki əyni ibraniy tekistni qüxinix təs. Oqurmanlər bəxkə tərijimilərnə uqritixi mumkin. Ləkin omumiyy mənisi qoqum tərijimimizdək boluxi kərek.

Yerusalemni esinglaroşa kəltürünglar.□

51 «Biz hijalətkə qalduk, qünki haqarətkə uqriduk;
Xərməndiqliktin yüzimiz təküldi;

Qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki muqəddəs jaylaroşa besip kirdi!»□

52 Xunga xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar,
— Mən uningdiki oyma məbudlarni jazalaymən;

Uning pütkül zemini boyida yarilinip jan həlqumida ingrixidu.

53 Babil asmanlaroşa kətürülgən bolsimu,

Uning yukiri istihkam-qorqini mustəhkəmləngən bolsimu,

Lekin Meningdin uningəşa həlak qılouqılar yetip baridoğan boldi, — dəydu Pərwərdigar.

54 Babildin nalə-pəryadning awazi,

Kaldiylərning zeminidin zor həlakətning sadasi kətürüldü.

55 Qünki Pərwərdigar Babilni həlak qılmaqçı bolidu;

U uningdin warang-qurunglirini yokitidu;

Sularning dolqunliri örkəxləwatқан sulardək xarkiraydu,

Ularıning awazi xawqunlap kelidu.□

56 Qünki həlak qılouqu uningəşa, yəni Babiləşa jəng qilixka kelidu,

Xuning bilən uning palwanliri əsirgə quxidu;

Ularıning okyaliri sundurulidu;

Qünki Pərwərdigar — qisaslar aloquçı Təngridur;

U yamanliqni yandurmay qalmaydu.

57 — Mən uning əmirli, danixmənliri, waliyliri, həkəmdarliri wə palwanlirini məst qilimən;

Ular mənnggügə uhlaydu wə kaytidin heq oyoğanmaydu — dəydu Padixah,

— Nami samawi qoxunlarning Sərdari boləğan Pərwərdigar.

58 Samawi qoxunlarning Sərdari boləğan Pərwərdigar mundak dəydu: —

Babilning kəng sepilliri yər bilən yəksan qilinidu,

Uning egiz dərwaziliri pütünləy keydürüldü;

Xuning bilən əllərnin jan tikip tapқан məhniti bihudə bolidu,

Əl-yurtlarning əzlrininin japalıq əjiri pəkət otka yeqiləşu bolidu.□

59 Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturoğan tətinqi yili, Babiləşa barəşinida Mahseyahning nəwrisi, Neriyaning oşli Seraya Zədəkiyaəşa həmrah bolup barəğan (Seraya bax oşojidar idi). Yerəmiya pəyoşəmbər uningəşa söz tapilioğan. □ 60 Yerəmiya oram kəşəşgə Babilning bəşioşa quxidoğan barlık külpətlərnəni, — yəni Babil toşruluk pütüklük bu barlık

□ 51:50 «Kiliqtin kaqқанlar, yirak kətinglar, həyal bolmanglar; qət yərlərdin Pərwərdigarni seşininglar, Yerusalemni esinglaroşa kəltürünglar» — eniқki, bu səzlar Babilda sürgün boləğan Israilləroşa eytilidu. □ 51:51 «Biz hijalətkə kalduk, qünki haqarətkə uqriduk; ...qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki muqəddəs jaylaroşa besip kirdi!» — xübhisizki, bu səzlar Babilda sürgün boləğanlarıning kayouşurup eytidoğanliri bolidu. □ 51:55 «...sularning dolqunliri örkəxləwatқан sulardək xarkiraydu, ularning awazi xawqunlap kelidu» — «sularning dolqunliri», «ularning awazi» bolsa bəlkim «həlak qılouqılar»ningki bolidu. Ular «dengiz»ə oxxitiləğan (42-ayət); 56-ayət ularning hərəkətinimu kərsitidu. □ 51:58 «Xuning bilən əllərnin jan tikip tapқан məhniti bihudə bolidu» — əllərnin bikar ixligini, «japalıq əjiri» bəlkim zor xəhər-impəriyə boləğan Babilni kəp məhnət sindurup qurup qılқанliqini kərsitidu («Həb.» 2:13ni kəşung). □ 51:59 «Neriyaning oşli Seraya Zədəkiyaəşa həmrah bolup barəğan (Seraya bax oşojidar idi),...» — Seraya Barukning akisi yaki ukisi idi. 32:12də uning bowisi «Maaseyah» deytilidu.

sözlərni yazoqanidi; ⁶¹ wə Yerəmiya Serayaşa mundak dedi: — Sən Babiləya yetip baroqanda, bu sözlərninğ həmmisini okup qikiş wə: — ⁶² «Pərwərdigar, Sən bu jay toquruluk: — Mən uni yəksan kili mənki, uningda heqkim, nə insan nə haywan turmaydioqan, mənnggügə bir wəyrənə bolidu — degənsən» — dəysən; ⁶³ xundak kiliş bu yazmini okup qikqandin keyin, uningə tax tengip, Əfrat dəryasining otturisiqə qəruwət, ⁶⁴ wə: «Mən uning üstigə quxürməkqi boləjan kül pətlər tūpəylidin, Babil *xu taxqa* ohxaxla oqərk bolup qaytidin ərliməydu; ular həlalin ketidu» — dəysən.
Yerəmiyaning sözliri muxu yərdə tūgidi.

52

Yerusalemning bəsiləp ixəqal kilişixi

¹ Zədəkiya Yəhudaşə padixah boləqanda yigirmə bir yexida idi; u Yerusalemda on bir yıl həküm sürdi. Uning anisi Libnahlik Yerəmiyaning kizi bolup, ismi Hamutal idi. ■ ² U *padixah*, Yəhoakimning kilişinidək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil ixlarni kildi. ³ Pərwərdigarning Yerusalemə həm Yəhudaşə karatqan oqəzi tūpəylidin, Pərwərdigar ularni Əz huzuridin həydiwətküqə boləjan arilikta, təwəndiki ixlər yüz bərdi. Birinqidin, Zədəkiya Babil padixahiqə isyan kətürdi.

⁴ Xundak boldiki, uning səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə Babil padixahı Nebokədnəsar pütkül qoxuniqə yetəkqilik kiliş Yerusalemə hujum kilişkə kəldi; ular uni kərxiwəlip bargah qurup, uning ətrapida kaxa-potəylərnə kuruxti. □ ■ ⁵ Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinqi yiliqə muhasiridə turdi. ⁶ Xu yili tətinqi ayning tokkuzinqi künə xəhərdə eoqir kəhətqilik həmmi bəskən wə zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi. □ ⁷ Xəhər sepili bəsilədi; barlik jənggiwar ləxkərlər qəmaqqi bolup, tün keqidə xəhərdin bədər tikiwətxiti. Ular padixah bəqisioqə yekin «ikki sepil» arilikidiki dərwazidin ketixti (Kaldiylər bolsa xəhərninğ həmmə tərpidə bar idi). Ular *Jordan jiləsidiki* «Arabah tūzləngliki»ni boylap qəqixti. ⁸ Ləkin Kaldiylərninğ qoxuni padixahni qəqlap Yeriho tūzlənglikidə Zədəkiyaşə yetixti; uning pütün qoxuni uningdin tərkişip kətkenidi. ⁹ Wə ular padixahni tutup, Hamat zemindiki Riblah xəhərigə, Babil padixahinğ aldioqə apardi; u *xu yərdə* uning üstidin həküm qikardi. ¹⁰ Babil padixahı Zədəkiyaning oqullirini uning kəz aldida kətl kildi; u Yəhudaning barlik əmirilirinimu Riblah xəhəridə kətl kildi; ¹¹ andin Zədəkiyaning kəzlrini oyuwətti; Babil padixahı uni mis kixənlər bilən bəqlap Babiləya elip kelip, elgüqə zindanoşə qamap qoydi.

Mukəddəs ibadəthaninğ harab kilişioqanliki

¹² Bəxinqi ayning oninqi künidə (bu Babil padixahı Nebokədnəsarning on tokkuzinqi yili idi) Babil padixahinğ hizmitidə boləjan, pasiban begi

■ 52:1 2Pad. 24:18 □ 52:4 «...uning (Nebokədnəsarning) səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə» — miladiyədin ilgiri 588-yili, 15-Yanvar idi. ■ 52:4 2Pad. 25:1; Yər. 39:1 □ 52:6 «zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi» — baxqə birhəl tərjimisi «ətrapidikilər zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərjimə toşqə bolsa, «ətrapidikilər zemindikilər» xəhər ətrapidikilər zemindin qəqip panah izdəp xəhərgə kirgənlərnə kersitidu.

Nebuzar-Adan Yerusalemoğa yetip kəldi. □ ¹³ U Pərwərdigarning öyini, padixahning ordisini wə xəhərdiki barlıq öylərni köydürüwətti; barlıq bəhəywət imarətlərni u ot qoyup köydürüwətti. ¹⁴ Wə pasiban begi yetəkçilikidiki Kaldiylarning pütkül qoxuni Yerusalemling ətrapidiki pütkül sepilini örüwətti.

¹⁵ Pasiban begi Nebuzar-Adan zemindiki əng namrat kixilərdin bir qismini, xəhərdə qaloğan baxka kixilərnı, Babil padixahı tərəpkə keçip təslim boləqanlarnı wə qaloğan hünərwənlərnı əsir qilip ularnı elip kətti.

□ ¹⁶ Ləkin pasiban begi Nebuzar-Adan zemindiki əng namratlarning bir qismini üzümzarlıqlarnı pərwix qilixka wə terikçilik qilixka qaldurdi.

¹⁷ Kaldiylər Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloğan ikki tüwrükni, das təgliklirini wə Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloğan «dengiz»ni qekip, barlıq mislirini Babiloğa elip kətti. □ ■ ¹⁸ Ular yanə *ibadəttə ixlitilidioğan* idixlar, gürjək-bəlgürjəklər, lahxigirlər, qaçılar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaloğan barlıq əswablarnı elip kətti; ¹⁹ daslar, huxbuydanlar, qaçılar, küldanlar, qiraqdanlar, piyalilər wə jam-kədəhlərnı bolsa, altundin yasaloğan bolsimu, kümüxtin yasaloğan bolsimu, ularning həmmisini pasiban begi elip kətti. □ ²⁰ Sulayman padixah Pərwərdigarning öyi üqün mistin yasatқан ikki tüwrük wə «dengiz», xundakla uning təgiliki boləqan on ikki buqını u elip kətti; qünki bu mis saymanlarning eoçirlikini əlqəx mumkin əməs idi.

²¹ Ikki tüwrük bolsa, hər birining egizliki on səkkiz gəz, aylanmisi on ikki gəz kəletti; hər birining iqi kawak bolup, misning kəlinliki tət barmak idi. □ ■ ²² Tüwrükning üstidiki bexi bolsa mis bolup, egizliki bəx gəz idi; uning pütün aylanmisi tər əklidə həm anar nushisi bilən bezəlgəndi, həmmisi mistin idi; ikkinçi tüwrükmu uningə oħxax bolup, umu anar nushisi bilən bezəlgəndi. ²³ Hər bir tüwrükning bexining yanlırida toqsan altə anar nushisi bar idi; torda jəmiy bolup yüz anar nushisi bar idi.

²⁴ Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kaħin Seraya, orunbasar kaħin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üç nəpər ixikbaqarnimu əsirgə aldı. ²⁵ U xəhərdin ləxkərlərnı baxquridioğan bir aqwat əməldərnı, xəhərdin tapқан orda məsliħəqiliridin yəttini, yərlik həlkni ləxkərlikkə tizimlioquqi, yəni qoxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmix nəpər yərlik kixini tutti. □ ²⁶ Pasiban begi Nebuzar-Adan bularnı Babil padixahning aldioğa, Riblahoğa elip bardı. ²⁷ Babil padixahı Hamat zeminidiki Riblahda bu kixilərnı qiliqlap öltürüwətti.

Xu yol bilən Yəhuda öz zeminidin sürgün qilindi.

Yəhuda Babiloğa sürgün qilnidu

□ **52:12 «Bəxinçi aynıng oninçi künidə...(Babil padixahı Nebəkadnəsarning on tokkuzinçi yili...)»** — miladiyədin ilgiri 586-yili, 17-Awoqust idi. □ **52:15 «qaloğan hünərwənlər»** — yaki «qaloğan top-top adəmlər». □ **52:17 «das təglikliri»** — bular

bolsa «dengiz»din kiçik boləqan daslarnı kətüridioğan təgliklərnı kərsitidu. Bu ayətlərdə tiləqə elinoğan jabduq-bisatlarnı kəpək quxinix üqün «1Pad.» 7:8-51-ayətni kərüng. ■ **52:17 Yər. 27:19** □ **52:19 «daslar, huxbuydanlar, qaçılar, küldanlar, qiraqdanlar, piyalilər wə jam-kədəhlərnı bolsa, altundin yasaloğan bolsimu, kümüxtin yasaloğan bolsimu, ularning həmmisini pasiban begi elip kətti»** — bu altun-kümüx wə mistin yasaloğan barlıq qaça-kuçılar

wə barlıq əswablar, Yərəmiyaning ilgiriki bir bexariti boyiqə, 54 yildin keyin Pars imperatori Qorəxnıng pərmanı bilən Yerusalemoğa qayturuldi (27:21-22ni kərüng). □ **52:21 «gəz»** — (yaki «jəynək») Təwrattiki bir əlqəmdur, jəynəktin qolning uqioqıqə boləqan ariliktur, təhminən 45 santimetr. ■ **52:21** 1Pad. 7:15; 2Pad. 25:17; 2Tar. 3:15 □ **52:25 «bir aqwat əməldar...»**

— yaki pəkət «bir əməldar...».

28 Nebokədnəsar sürgün qılınan kixilərnin sani mundaq idi: — yəttinçi yili üç ming yigirmə üç Yəhüdiy; 29 Nebokədnəsarnin on səkkizinçi yili u Yerusalemdin səkkiz yüz ottuz ikki kixini sürgün kildi; 30 Nebokədnəsarnin yigirmə üçinçi yili pasiban begi Nebuzar-Adan Yəhüdiylardin yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün kildi; jəmiy bolup sürgün qilinlanlarning sani tət ming altə yüz kixi idi. □

Yəhoakinning sürgün boluxi

31 Xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün bolınan ottuz yəttinçi yili on ikkinçi ayning yigirmə bəxinçi küni xu ix yüz bərdi: Əwil-Merodak Babilə padixah bolınan birinçi yili, u Yəhuda padixahı Yəhoakinning kəddini kətürüp, uni zindandin çikardi; ■ 32 u uningə mulayim söz kılıp, uning ornini Babilda uning bilən birgə turınan baxka padixahlarning ornidin yukiri kildi; 33 xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, əmrining qalınan hər bir künidə hərdaim padixah bilən billə həmdastıhan boluxka müyəssər boldi. 34 Uning nesiwisi bolsa, Babil padixahının uningə bəqixlinlan daimlik iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni u uningə taki aləmdin ətkiqə əmrining hər bir küni müyəssər qilinlan.

□ 52:30 «Nebuzar-Adan Yəhüdiylardin yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün kildi; jəmiy bolup sürgün qilinlanlarning sani tət ming altə yüz kixi idi» — bu sanlar «2Pad.» 24:14-16də hatiriləngəngə əhximaydu. «Yərəmiya»diki sanlar bəlkim Yerusalemdikilərnə, «2Pad.»diki san pütünləy Yəhudadikilərnə kərsitixi mumkin. Bu sanlar az kərünsimu, oqurmanlarning esidə boluxi kərəkki, Yərəmiyaning həm Əzakıyalning bexarətliroi boyiqə Yəhudadikilərnin kəpinçisi «kiliq, kəhətqilik wə waba-kesəl» bilən əlgən bolsa kərək. ■ 52:31 2Pad. 25:27-30

Yərəmiyaning yiqqa-zarliri

«Yərəmiya pəyoʻlambərnin yiqqa-zarliri» •••• 1-munajat —
Yerusalemning kayoʻy-həsriti

¹ |□| (Aləf) Ah!

Ilgiri adəmlər bilən lik toloʻan xəhər,
Həzir xunqə yiganə olturidu!
Əllər arisida katta boləuqi,
Həzir tul hotundək boldi!
Əlkilər üstidin həküm sürgən məlikə,
Haxarəa tutuldi!□

² |□| (Bət) U keqiqə aqqik yiqqa kətürməktə;

Məngzidə kəz yaxliri taramlimakta;

Axniliri arisidin,

Uningə təsəlli beridioʻan heqʻbiri yoqʻtur;

Barlik dostliri uningə satkunluk kildi,

Ular uningə duxmən bolup kətti.□ ■

³ |□| (Giməl) Yəhuda jəbir-japa həm eoʻir kulluk astida,

Sürgünlükə çikti;

U əllər arisida musapir boldi,

Heq aram tapmaydu;

Uni koʻqlioʻqilarning həmmisi,

Uningə yetixiwelip, uni tar yolda kistaydu;□

⁴ |□| (Dalət) Heqkim heytlarəa kəlmigənliki tüpəylidin,

Zionəa baridioʻan yollar matəm tutmakta.

Barlik qowukliri qəldərəp qaldi,

Kahinliri ah-zar kətürməktə,

Kizliri dərd-ələm iqididur;

Əzi bolsa,

Kattik azablanmakta.

⁵ |□| (He) Kuxəndiliri uningə hojayin boldi,

Duxmənligi ronəq tapmakta;

Qünki uning koʻpligən asiylikliri tüpəylidin,

Pərwərdigar uni jəbir-japaəa qoydi.

Uning baliliri kəlməskə kətti,

Kuxəndisigə əsir bolup sürgün boldi. □

⁶ |□| (Waw) Barlik hərmət-xəhriti Zionning kizidin kətti;

Əmirliri yaylakni tapalmioʻan kiyiklərdək boldi;

Ularining owqidin əzini qəquroʻudək heq dərmani qalmidi.□

□ 1:1 «Ah! Ilgiri adəmlər bilən lik toloʻan xəhər, həzir xunqə yiganə olturidu!...» — izahat: birinchi bapta Yərəmiya Yerusalemni musibəttə boləan ayal yaki kiz süpitidə təswirləydu, uning dəridə kayoʻyuridu. Qariximizqə, muxu baktiki «u» Yerusalem (Zion)ni kərsitidu, xundakla «u» musibəttik ayal yaki kiz süpitidə kərunidu. Birinchi bapta «mən» — pəyoʻlambər əzini Yerusalemning ornioʻa koʻyup, musibəttik ayal yaki kiz süpitidə Yerusalemning ornida kayoʻyuridu («mən» yaki «u» ayalqə rədtə ipadiləngən). □ 1:2 «Axniliri» ... «dostliri»... — Yerusaleməa ittəpkədx bolayli degen yat əllərni yakiYerusalemdikilər tayanəan butlarni kərsitidu. ■ 1:2 Zəb. 6:6-7 □ 1:3 «Yəhuda jəbir-japa həm eoʻir kulluk astida...» — baxqə birhil tərjimisi «Yəhuda jəbir-japa həm eoʻir kulluktin keyin, ...». □ 1:5 «Duxmənligi ronəq tapmakta» — baxqə birhil tərjimisi «Duxmənligi uni buləng-taləng kildi». □ 1:6 «Barlik hərmət-xəhriti Zionning kizidin kətti» — yaki «Barlik hərmət-xəhriti Zionning kizidin elip ketildi».

7 |□| (Zain) Harlanoqan, sərgərdan boləqan künliridə,
 Həlki küxəndisining qolioqə qüxkən,
 Heqkim yardəm kolini sozmioqan qaoqda,
 Yerusalem kədimdə əzigə təwə boləqanlirini,
 Kimmətlik bayliqlirini yadioqə kəltürməktə;
 Küxəndiliri uningə məshirilik karaytti;
 Küxəndiliri uning nabut boləqanlikini məshirə kilixti. □

8 |□| (Hət) Yerusalem əxəddiy eoqir gunah sadir kiloqan;
 Xuning bilən u haram boldi;
 Uning yalingaqlikini kərgəqkə,
 Uni hərmətligənlər həzir uni kəmsitidu;
 Uyatta, uq tartkiniqə u kəynigə buruldi. □ ■

9 |□| (Tət) Uning əz həyzliri etəklirini buləqiwətti;
 U aqiwitini heq oylimioqandur;
 Uning yikilixi əjayib boldi;
 Uningə təsəlli bərgüqi yoqtur;
 — «Aq Pərwərdigar, harlanəqinimoqə kara!
 Qünki düxmən *halimdin* mahtinip kətti!» ■

10 |□| (Yod) Küxəndisi kolini uning kimmətlik nərsiliri üstigə sozdi;
 Əzining muqəddəs jayioqə əllərnin besip kirgənlikini kərdi;
 Sən əsli ularni ibadət jamaitinggə «kirixkə bolmaydu» dəp mən'i
 kiloqanoq!

11 |□| (Kaf) Bir qixləm nan izdəp,
 Uning həlkinin qəmmisi uq tartmaqta;
 Jenini saklap qəlix üqünla,
 Ular kimmətlik nərsilirini axliqqa tegixti.
 «Aq Pərwərdigar, kara!
 Mən ərziməs sanaldim. ■

12 |□| (Laməd) Əy etüp ketiwatqanlar,
 Bu silər üqün heq ix əməsmu?
 Qarap baq, mening dərd-əlimimdək baxqa dərd-ələm barmidu?
 Pərwərdigar otluq qəziqini qüxürgən künidə,
 Uni mening üstümqə yüklidi. ■

13 |□| (Məm) U yukiridin ot yəqurdurdi, ot səngəklirimdin etüp kəydürdi.
 U ularning üstidin qəlibə qildi.
 U putlirim üqün tor-tuzaqni koyup koydi,
 Meni kəynimqə yandurdurdi,
 U meni nabut qildi,
 Kün boyi U meni zəipləxtürdi.

14 |□| (Nun) Asiyliklirim boyunturuk bolup boynumoqə baolandi;
 Kolliri tanini qing qigip qəmbərqas qiliwətti;
 Asiyliklirim boynumoqə artildi;
 U dərmanimni məndin kətküzdi;
 Rəb meni mən qarxilix kərsitəlməydiəqanlarning kollirioqə tapxurdi.

15 |□| (Samək) Rəb barliq baturlirimni otturumdila yərgə uruwətti;
 U mening hil yigitlirimni ezixkə,
 Üstümdin həküm qikirixkə kəngəx qaqirdi.
 Rəb goya üzüm kəlqikidiki üzümlərnə qəyilgəndək,

□ 1:7 «Heqkim yardəm kolini sozmioqan qaoq» — Yəhuda hərdaim baxqa əllər bilən ittirqədxax bolmaqci xolup kəlgən — lekin həlkilik pəyttə «ittirqədxaxliri» uningə heq yardəm kilimioqan. □ 1:8 «Xuning bilən u haram boldi» — baxqa birhil tərjimisi «Xunga u mazaqning obyektı boldi». ■ 1:8 Yəx. 47:3 ■ 1:9 Qan. 32:29 ■ 1:11 Yər. 52:6 ■ 1:12 Ayup 19:21; Zəb. 69:19-20; Mat. 26:38-40

Yəhudaning pak qizini qayliwatti.□

16 |□| (Ayin) Muxular tüpəylidin taramlap yiqolimaqtimən;
Mening közlim, mening közlimdin su eqiwatidu;
Manga təsəlli bərgüqi, jenimni əsligə kəltürgüqi məndin yiraktur;
Balilirimning kengli sunuqtur,
Qünki düxmən qəlibə kildi. □ ■

17 |□| (Pe) Zion qolini sozmaqta,
Lekin uningqoʻa təsəlli bərgüqi yok;
Pərwərdigar Yaqub toʻqiruluk pərman qüxürdi —
Qoxniliri uning küxəndiliri bolsun!
Yerusalem ular arisida nijis nərsə dəp qaraldi.□

Yerusalem sözləydu

18 |□| (Tsad) Pərwərdigar həkkaniydur;
Qünki mən Uning əmrigə hilaplik kildim!
Əy, barlik həklər, anglanglar!
Dərdlirimgə qaranglar!
Pak qizlirim, yax yigitlirim sürgün boldi!

19 |□| (Kof) Axnilirimni qaqirdim,
Lekin ular meni aldiqanidi;
Jan saqliqudək ozuk-tülük izdəp yürüp,
Kahinlirim həm aqsakallirim xəhərdə nəpəstin qaldi. ■

20 |□| (Rəx) Qara, i Pərwərdigar, qünki azar qekiwatimən!
Həddidin ziyadə asiqlik qilqinim tüpəylidin,
Iq-baqrım qiyniliwatidu,
Yürikim örtülip kətti.

Sirta qiliq *anisini balisidin* juda kildi,
Öylirimdə bolsa ölüm-waba həküm sürməktə! □ ■

21 |□| (Xiyn) *Həklər* aq-zarlimni anglidi;
Lekin təsəlli bərgüqim yoktur;
Düxmənilirimning həmmisi külpitimdin həwərdar bolup,
Bu qilqiningdin huxal boldi;
Sən jakarlioqan künni ularning bexioqə qüxürgəysən,
Xu qaoqda ularning həli meningkidək bolidu. □

22 |□| (Taw) Ularining barlik rəzillikini köz aldingoʻa kəltürgəysən,
Barlik asiqliklirim üqün meni qandak qilqan bolsang,
Ularoqimu xundak qilqaysən;
Qünki aq-zarlim nuroqundur,
Qəlbim azabtın zəiplixip kətti!

□ 1:15 «**Rəb barlik baturlirimni otturumdila yərgə uruwətti**» — «otturumdila» bolsa Yerusalemning otturisida. □ 1:16 «**Manga təsəlli bərgüqi, jenimoqə mədət bərgüqi**» — Huda Əzidur. «**Balilirimning kengli sunuqtur**» — oqurmənlərnin esidə barki, səzligüqi həzir Yerusalem, xunga «mening balilirim» əzidə turuwatqanlarni kərsitidu, əlwəttə. ■ 1:16 Yər. 13:17 □ 1:17 «**Qoxniliri uning küxəndiliri bolsun!**» — baxqə birhəl tərjimisi: «Uning küxəndiliri ətrapiqoqə olaxsun!». ■ 1:19 Yər. 30:14 □ 1:20 «**Öylirimdə bolsa ölüm-waba həküm sürməktə**» — ibranii tilida «Iqidə bolsa ölüm-waba həküm sürməktə». ■ 1:20 Yəx. 16:11; Yər. 48:36 □ 1:21 «**Sən jakarlioqan künni**...» — Huda Yəramiyəoqə wə baxqə pəyoqəmbərlərgə Israilni jazalaydiqan bir künni həm yat əllərnə jazalaydiqan bir künni wəhəy qilqanidi.

2

2-munajat — Yerusalemning jazalinixi

1 |□| (Aləf) Rəb oʻz oʻz buluti bilan Zion kizini xundak qaplididi!

U Israilning xarəp-julasini asmandin yergə qeruwətti,
Oʻz oʻzi quxkan kunida Oʻz təhtipərini heq esida kaldurmidi. □

2 |□| (Bət) Rəb Yaqubning barlik turaloqulirini yutuwaetti, heq ayimidi;
U kəhri bilan Yəhudaning kizining kəl'ə-qoroqanlirining həmmisini oqulatti;

U padixahlikni əmirliiri bilan nomuska koyup,
Yər bilan yəksan kiliwətti. □

3 |□| (Giməl) U kattik oʻz oʻz Israilning həmmə mungguzlirini kesiwətti;
Duxmənni tosuqan ong qolini Uning aldidin tartiwaldi;
Lawuldap keygən əz ətrapini yər kətküqi ottək,
U Yaqubni keydürüwaetti. □

4 |□| (Dalət) Duxməndək U okyasini kərdi;
Uning ong qoli etixka təyyarlanoqanidi;
Kəzigə issik kərüngənlərning həmmisini küxəndisi kəbi kirdi;
Zion kizining qediri iqida,
Kəhri oʻttək yaqdurdi;

5 |□| (He) Rəb duxməndək boldi;

U Israilni yutuwalidi,
Ordilirining həmmisini yutuwalidi;
Uning kəl'ə-qoroqanlirini yokatti,
Yəhudaning kizida matəm wə yiqqa-zarlarni kəpəytti.

6 |□| (Waw) U Uning kəpisini baqqini paqaklatkəndək paqaklatti;
U ibadət sorunlirini yokitiwətti;

Pərwərdigar Zionda heyt-bayramlar həm xabatlarni *halkining* esidin qikiriwətti;

Oʻz oʻz oti bilan padixah həm kahinni qətkə kəkiwətti. □

7 |□| (Zain) Rəb kurbangahini taxliwətti,

Mukəddəs jayidin waz kəqti;
U Ziondiki ordilarning sepillirini duxmənni kəlioqə tapxurdi;
Həttə Pərwərdigarning əyida,
Ular heyt-ayəm künidiki dək təntənə kilixti!

8 |□| (Hət) Pərwərdigar Zion kizining sepilini qəkiwetixni qarar kiləqan;
U uningə *halak* oʻlqəm tanisini tartip koyəqan;

□ 2:1 «Israilning xarəp-julasi» ... «(Hudaning) Oʻz təhtipəri» — bular Hudaning mukəddəs ibadathanisini kəzdə tutuxi mumkin. □ 2:2 «Yaqubning barlik turaloquliri» — «Yaqub» muxu ayətlərdə Yaqubning əwladlirini, yani Israilni kərsitidu, əlwəttə.

«Yəhudaning kizining kəl'ə-qoroqanlirining həmmisini oqulatti» — «kəl'ə-qoroqanliri» bəlkim Yəhudaning mustəhkəm xəhərlirini kərsitidu. □ 2:3 «U kattik oʻz oʻz Israilning həmmə mungguzlirini kesiwətti» — Təwratta, «mungguzlər» kəp hāllarda adəmlərnin abruy-xəhritini bildüridu. Muxu yərdə Israilning pəhri boləqan abruyluk mətiwərlirini yaki batur əzimətlirini kərsitixi mumkin. Mungguzlər adəmnin bəxidin əskən əməs! «U Yaqubni keydürüwaetti» — muxu yərdə «Yaqub» Yaqubning (Israilning) zemini wə xəhəryezilirini kərsitidu. □ 2:6 «U Uning kəpisini baqqini paqaklatkəndək paqaklatti» — «Uning kəpisi» muxu yərdə yənə mukəddəs ibadəthanini kərsitidu; gərqə ibadəthana oqayət zor imarət bolsimu, ibadəthana Huda aldidə pəkət bir «kəpə», waktilik bir nərsə, halas. «U ibadət sorunlirini yokitiwətti» — yaki «u ibadət sorunini yokitiwətti». Bu keyinki təjriyə toqra bəlsa, umu ibadəthanini kərsitidu. «Pərwərdigar Zionda heyt-bayramlar həm xabatlarni *halkining* esidin qikiriwətti» — «xabatlar», (yəni «xabat künliri») — «xabat» dəm elix küni, Huda Israilə: Silərgə mukəddəs kün bolsun dəp bəkitkən, xənbə külini kərsitidu.

U qolini qeqixtin heq üzmid;
 U həm istihkamlarni həm sepilni zarlatt;
 Ikkisi təng həlsirap kayoqurmakta. □

9 |□| (Tət) Uning dərważiliri yər tegigə oşərk bolup kətti;
 U uning tēmür-taqaqlirini parə-parə kiliwətti.
 Pərixahı həm əmiriliri əllər arisiqə palandı;
 Təwrattiki tərbiyə-yolyoruk yoqap kətti,
 Pəyoşəmbərliri Pərwərdigardin wəhiy-kөрünüxlərnı izdəp tapalmaydu. □

10 |□| (Yod) Zion kızining aqsakalliri,
 Yərdə zuwan sürməy olturmakta;
 Ular baxliriqə topa-qang qeqixti;
 Ular beligə bəz yəgiwelixti;
 Yerusalemining pak kızlirining baxliri yərgə kirip kətküdək boldi.

11 |□| (Kaf) Mening kəzlim taramlıqan yaxlirimdin həlidin kətti;
 İqi-başırilirim zərdəpəyə toldi;
 Jigirim yər yüzigə təkülüp parə-parə boldi,
 Qünki həlkimning kizi nabut kilindi,
 Qünki xəhər koqilirida narsidilər həm bowaqlar həxsiz yatmakta.

12 |□| (Laməd) Ular xəhər koqilirida yarılanqanlardək həlidin kətkəndə,
 Anilirining kuqıqida yetip jan talaxkanda,
 Aniliriqə: «Yemək-ıqmək nədə?» dəp yalwuxmakta. □

13 |□| (Məm) Mən dərdinggə guwahqi bolup, seni nemigə ohxitamən?
 Seni nemigə selixturarmən, i Yerusalem kizi?
 Sanga təsəlli berixtə, nemini sanga təng kılarmən, i Zionning pak kizi?
 Qünki sening yarang dengizdək qəksizdur;
 Kim seni saqaytalisun? □

14 |□| (Nun) Pəyoşəmbərliringning sən üçün kərgənli bımənilik həm əhməqliktur;
 Ular sening kəbihlikingni heq axkarə kilmidi,
 Xundək kılıp ular sürgün boluxungning aldini almidi.

□ 2:8 «Pərwərdigar ... uningqə halak əlqəm tanisini tartip koyqan» — demək, Həmmigə Qadir Huda Yerusalemining halak boluxini allıqan təpsiliy əlqəp koyqanıdı. □ 2:9 «Uning dərważiliri yər tegigə oşərk bolup kətti» — kona zamanlarda xəhərnıng koquk-dərważiliri mətwərlər sorak kılıx, nəsihət kılıx, məslihət berixkə olturidiqan jay idi (5:14ni körung). «Təwrattiki tərbiyə-yolyoruk» — yaki «Təwrat». İbraniy tilida «tawrat» degən səz «yolyoruk», «tərbiyə» degən mənıdə. «Pəyoşəmbərliri Pərwərdigardin wəhiy-kөрünüxlərnı izdəp tapalmaydu» — «pəyoşəmbərliri» Hudaning pəyoşəmbərliri əməs, bəlki «Yəhudaning pəyoşəmbərliri». Bu kinayilik gəp, u «sahta pəyoşəmbərlər»ni kərsitidu (14-ayət, «Yər.» 4:13-18nimu körung); Əzakıyıl pəyoşəmbər wə Yərəmiya pəyoşəmbər allıqan Yerusalemining wəyran kılınıxi toqruluk aldin'ala təpsiliy bəxarət bərgənıdı. □ 2:12 «Yemək-ıqmək nədə?» — ibraniy tilida: «Nan-xarab nədə?». Qırəqəqlilik tüpəylidin bəlkim pəqət xarabla kəldimu, su yokmidu? □ 2:13 «Mən dərdinggə guwahqi bolup, seni nemigə ohxitamən? Seni nemigə selixturarmən, i Yerusalem kizi? Sanga təsəlli berixtə, nemini sanga təng kılarmən, i Zionning pak kizi?...» — ayəttiki barlık səzlər bəlkim Zionning dərd-alimini əlqigili bolmaydiqanlıqını kərsitixi mumkin (ahirida «yarang» toqruluk səzləydu). «...sening yarang dengizdək qəksizdur» — ibraniy tilida «... sening bəşülgən jaying dengizdək qəksizdur».

Əksiçə ularning sən üçün kərgənliyi yaloqan bexarətlər həm ez-
itkuluklardur. □

15 |□| (Saməq(Yeningdin etüwatqanlarning həmmisi sanga qarap qawak-
lixidu;

Ular üxkırtip Yerusalemining kızıqqa bax qayqaxmaqta: —
«Güzəllikning jəwhiri, pütkül jahanning hursənliki» dəp ataloqan xəhər
muxumidu?» □

16 |□| (Pe) Barlıq düxmənling sanga qarap aqzini yooqan eqip *mazaq*
kılmaqta,

Üx-ux kılıxıp, qıxlirini oşuqurlatmaqta;

Ular: «Biz uni yutuwalduk!

Bu bərhək biz kütək kündür!

Biz buni öz kəzimiz bilən kəruşkə muyəssər bolduk!» — deməktə.

17 |□| (Ayin) Pərwərdigar Öz niyətlirini ixka axurdi;

Kədimdin tartip Özining bekitkən səzigə əməl kildi;

U heq rəhim kılmay oşlattı;

U düxmənni üstüngdin xadlandurdi;

Küxəndiliringning münggüzini yukiri kətürdi. □

18 |□| (Tsad(Ularning kəngli Rəbgə nida kılmaqta!

I Zion kizining sepili!

Yaxliring dəryadək keqə-kündüz aqsun!

Əzünggə aram bərmə;

Yax tamqiliring taramlaxtin aram almısun! ■

19 |□| (Kof) Tün keqidə ornungdin tur,

Kəqtə jesək baxlinixi bilən nida kıl!

Kənglüngni Rəbning aldiqqa sudək tək;

Nərsidiliringning həyati üçün uningqqa kolliringni kətür!

Ular barlıq koqiliring dokmuxida kəhətqiliktin həlidin kətməktə.

20 |□| (Rəx) Kara, i Pərwərdigar, oylap bəkkaysən,

Sən kimgə muxundaq muamilə kılıp bəkkən?!

Ayallar öz mewiliri — ərkə bowaklirini yeyixkə bolamdu?

Kahin həm pəyoqəmbərnə Rəbning muqəddəs jayida öltürükxə bo-
lamdu?! ■

21 |□| (Xiyn) Yaxlar həm kərilar koqilarda yetixmaqta;

Pak kizlirim wə yax yigitlirim kiliqlinip yikildi;

Ular ni oşaziping qüxkən künidə kirdingsən;

Ular ni heq ayimay soydungsən.

22 |□| (Taw) Sən heyt-bayram künidə jamaətni qakiroqandək,

Meni tərəp-tərəplərdin besixka wəhəmilərnə qakirding;

Pərwərdigarning oşəzəp künidə kaqқанlar yaki tirik qaloqanlar yok idi;

Əzüm ərkilitip qong kılqanlarnə düxminim yəp kətti. □

□ 2:14 «...sən üçün kərgənliyi yaloqan bexarətlər» — «bexarətlər» ibraniy tilida «yük» yaki «yükligən bexarətlər». Adəttə «yük» degən səz bexarətning eoşirlikini, wəzinini, muhim səz ikənlikini kərsitidu. Bu yərdə «yük», xübhətsizki, həjwiyy gəp bolup, muxundaq kixilərnə «bexarətliri» kixilərgə heq ilham yaki mədət bərməy, əksiçə, əməliyəttə, adəmlərgə «eoşir yük» artidiqanlıknə kərsitidu. «Ezitkuluk»ning baxka birhil tərjəmisini «qıqirixka (yəni, sürgün boluxka) sawəbqi» degən bolidu. □ 2:15 «Yeningdin etüwatqanlarning həmmisi sanga qarap qawaklixidu» — bu «qawaklixid» məshirə kılıxni bildürsə kerək. Yerusalemnə kürsitiqan «güzəllikning jəwhiri» «pütkül jahanning hursənliki» degən ibarilər «Zəb.» 50:2 wə 48:2din elinqan. □ 2:17 «Kədimdin tartip Özining bekitkən səzigə əməl kildi...» — Pərwərdigar uzundin buyan (Musa pəyoqəmbər dəwridin tartip) İsrailqqa butpərəslik wə itaətsizlikning aqiwiti toşruluk agahlandırur kəlgənidi. ■ 2:18 Yər. 14:17; Yiq. 1:16 ■ 2:20 Yiq. 4:10 □ 2:22

«Meni tərəp-tərəplərdin besixka wəhəmilərnə qakirding» — «Yər.» 20:3 wə 10ni kəring.

3

3-munajat — Jaza wə ümid •••• Azab tartquqi dər-d-ələm təkidu

1 |□| (Aləf) Mən uning oʻzəzəp tayikini yəp jəbir-zulum kərgən adəmdurmən.□

2 Meni U həydiwətti,
Nurəqa əməs, bəlki kərangəyuləkka mangdurdi;

3 Bərħək, U kün boyi kolini manga kayta-kayta hujum kıldurdi;

4 |□| (Bət) Ətlirimni wə terilirimni kəqxal kiliwətti,
Səngəklirimni sunduruwətti.

5 U manga muħasirə kurdı,
Ət süyi wə japa bilən meni kəpsiwaldi.

6 U meni əlgili uzun boləqanlardək kəpkarangəyü jaylarda turuxka məjbur kildi.

7 |□| (Giməl) U meni qikəlmaydiəqan kiliq qitlap kərxiwaldi;
Zənjirimni eoqir kildi.

8 Mən wərkirap nida kilsammu,
U duayimni həq ixtimidi.

9 U yollirimni jipsilaxkan tax tam bilən tosuwaldi,
Qioqir yollirimni əgri-toqay kiliwətti.

10 |□| (Dələt) U manga paylap yatqan eyiktək,
Pistirmida yatqan xirdəktur.

11 Meni yollirimdin burap tetma-titma kildi;
Meni tügəxtürdi.

12 U okyasini kerip,
Meni okining kərisi kildi.

13 |□| (He) Okdenidiki oklarni bərəklirimgə sanjitkuzdi.□

14 Mən əz həlkimgə rəswa obyektı,
Kün boyi ularning məshirə nahxisining nixani boldum.

15 U manga zərdabni toyəyüqə yutkuzup,
Kəkrə süyini toyəyüqə iqkuzdi.

16 |□| (Waw) U qixlirimni xoqil taxlar bilən qeqiwətti,
Meni küllərdə tügüldürdi;

17 Jenim tinq-hatirjəmliktin yirəqlaxturuldi;
Arambəhxning nemə ikənlikini untup kəttim.□

18 Mən: «Dərmanim kəlmidi, Pərwərdigardin ümidim kəlmidi» — dedim.

19 |□| (Zain) Mening har kiliqəqlanirimni, sərgədan boləqanlirimni,
Əmən wə ət süyini yəp-iqkinimni esinggə kəltürgəysən!□

20 Jenim bularni hərdaim əsləwatidu,
Yərgə kirip kətküdək bolmaqta.

□ 3:1 «Mən uning oʻzəzəp tayikini yəp jəbir-zulum kərgən adəmdurmən...» — 3-babta (1-66) səzligüqi bəlkim Yərəmiyaning əzi; u bəzi yərlərdə (1) «Yerusalemoqa wəkil bolup» səzləydu; (2) (bizningqə) yənə bəzi yərlərdə Muqəddəs Roħ uning arķilik Məsiħning gunahimiz üqün tartidiəqan kurbanlıq azablarini aldin'ala kərsitidu. «Mən uning oʻzəzəp tayikini yəp jəbir-zulum kərgən adəmdurmən» — muxu ayəttiki «adəm» degən səz, adəttə «ərkək», «oqul bala», batur-palwanni kərsitidu. □ 3:13 «Okdenidiki oklarni bərəklirimgə sanjitkuzdi» — ibraniylar bərəkni wijdan yaki həssiyatning mənəbasi dəp kəraytti. □ 3:17 «Jenim tinq-hatirjəmliktin yirəqlaxturuldi» — bəxka birhil tərjimisi: «Jenimni tinq-hatirjəmliktin yirəqlaxturdungsən». □ 3:19 «Mening har kiliqəqlanirimni, sərgədan boləqanlirimni, əmən wə ət süyini yəp-iqkinimni esinggə kəltürgəysən!» — bəxka birhil tərjimisi: «Mening har kiliqəqlanirim, mening sərgədan boləqanlirimni əslisəm, əmən yegəndək wə ət süyini iqiwaləqandək bolimən».

21 Lekin xuni kenglüm-gə kəltürüp əsləymənki,
Xuning bilən ümid qaytidin yanidu, —■

22 |□| (Hət) Mana, Pərwərdigarning əzgərməs mehribanlikliri! Xunga biz tügəxmidik;

Qünki Uning rəhimdilliklirining ayioqi yoktur;□ ■

23 Ular hər səhərdə yengilinidu;
Sening həqiqət-sadikliking tolimu möldur!■

24 Əz-əzüm-gə: «Pərwərdigar mening nesiwəmdur;
Xunga mən Uningoşa ümid baqlaymən» — dəymən.■

25 |□| (Tət) Pərwərdigar Özini küt-kənlərgə,
Özini izdigən jan igisigə mehribandur;

26 Pərwərdigarning nijatini kütüx,
Uni süküt iqidə kütüx yahxidur.□

27 Adəmning yax waqtida boyunturuqni kətürüxi yahxidur.□

28 |□| (Yod) U yeganə bolup süküt kilip oltursun;
Qünki Rəb buni uningoşa yüklidi.

29 Yüzini topa-tupraqqa təgküzsun,
— Ehtimal, ümid bolup qalar?□ ■

30 Məngzini uruquqoşa tutup bərsun;
Til-ahənətlərni toyuquqə ixitsun!

31 |□| (Kaf) Qünki Rəb əbədil-əbəd insandin waz kəqməydu;

32 Azar bərgən bolsimu,
Əzgərməs mehribanliklirining molluqi bilən iqini aqritudu;

33 Qünki U insan balilirini har kilixni yaki azablaxni halioğan əməstur.

34 |□| (Laməd) Yər yüzidiki barlıq əsirlərni ayaq astida yanjixka,

35 Həmmidin Aliy Boluquqining aldida adəmni öz həkkidən məhrum kilixka,

36 İnsanoşa öz dəwasida uwal kilixka, — Rəb bularning həmmisigə guwahqi əməsmu?

37 |□| (Məm) Rəb uni buyrumioğan bolsa,
Kim deginini əməlgə axuralisun?■

38 Kül-pətlər bolsun, bəht-saadət bolsun, həmmisi Həmmidin Aliy Boluquqining aqzidin kəlgən əməsmu? ■

39 Əmdi tirik bir insan nemə dəp aqrinidu,
Adəm balisi gunahlırining jazasidin nemə dəp waysaydu?□

40 |□| (Nun) Yollirimizni təxkürüp sinap biləyli,
Pərwərdigarning yenioşa yənə kaytayli;

■ 3:21 Zəb. 73:17 □ 3:22 «Pərwərdigarning əzgərməs mehribanlikliri! Xunga biz tügəxmidik;...» — baxka birhil təjimişi: «Pərwərdigarning əzgərməs mehribanlikliri hərgiz üzüməydu;...» ■ 3:22 Yəx. 1:9; Həb. 3:13 ■ 3:23 Zəb. 30:5 ■ 3:24 Həb. 2:3 □ 3:26

«Uni süküt iqidə kütüx yahxidur» — «süküt iqidə» degənlik muxu yərdə yənə «səwr-təkət bilən» degənnimu bildüridu. □ 3:27 «Adəmning yax waqtida boyunturuqni kətürüxi yahxidur» — bu ayətning bəlkim ikki mənisi bar: — (1) adəm yax waqtida japa-muxəkətni kəxür yaxi ixtur; (2) Babilning boyunturuqi yükləngənər (sürgün boluqanlar) arisidin yaxlar ahirida bu boyunturuqning (təhminən 60 yıldin keyin) elip taxlinixini kərələydu. Xunga xu qaoşda «boyunturuqni kətürgən yaxlar»ning bəhti bolidu; ularoşa nisbətən «yaxlıqta boyunturuqni kətürüx yaxi ixtur». □ 3:29 «Yüzini topa-tupraqqa təgküzsun» — ibraniy tilida «aqrizini tupraqqa bastursun». Bu hərəkət kattıq dua-tilawət kilixni bildüridu. ■ 3:29 Ros. 8:22 ■ 3:37 Zəb. 33:9 ■ 3:38 Yəx. 45:7; Am. 3:6 □ 3:39 «Əmdi tirik bir insan nemə dəp aqrinidu, adəm balisi gunahlırining jazasidin nemə dəp waysaydu?» — gunahlırimizning tegixlik jazasi jismani yəhə rohiy əlüm bolsa, biz tirik qaoşda xu tegixlik jazani tehi tartmıduq.

- 41 Kollirimizni kenglimiz bilən billə əxtiki Təngrigə kətürəyli!
 42 Biz itaətsizlik kılıp səndin yüz ərıduq;
 Sən kəqürüm kilmiding.
 43 |□| (Saməx) Sən özüngni oşəzəp bilən kaplap, bizni koşlıding;
 Sən öltürdüng, heq rəhim kilmiding.
 44 Sən Özüngni bulut bilən kaplıoşansənki,
 Dua-tılawət uningdin heq ətəlməs.
 45 Sən bizni həlklər arisida daxkal wə nijasət kılding.
 46 |□| (Pe) Barlık düxmənlimiz bizgə qarap aozzini yooşan eqip *mazak kildi*;
 47 Üstimizgə güxti alakzadilik wə ora-tuzak,
 Wəyranqilik həm həlakət.
 48 Həlkimning kizi nabut bolşini üqün,
 Kəzüm din yaxlar ətəng bolup akmaqta.
 49 |□| (Ayin) Kəzüm yaxlarni üzülməy təküwatidu,
 Ular heq tohtiyalmaydu,
 50 Taki Pərwərdigar asmanlardin təwəngə nəzər selip *həlimizoşa*
 kərişuqə.
 51 Mening kəzüm Rohiməşa azab yətküzməktə,
 Xəhirimning barlık kızlirining Həli tüşpəylidin.
 52 |□| (Tsədə) Manga səwəbsiz düxmən bolşanlar,
 Meni kuxtək hədəp owlap kəldi.
 53 Ular orida jenimni üzməkqi bolup,
 Üstümgə taxni qərıdi.
 54 Sular beximdin texip akti;
 Mən: «Üzup taxlandim!» — dedim.□
 55 |□| (Kof) Həngning tüwliridin namingni qakirip nida kıldim, i
 Pərwərdigar;
 56 Sən awazimni angliding;
 Kutulduruxka nıdayiməşa kulikıngni yupuruwalmıoşın!
 57 Sanga nida kılşan künidə manga yekın kəlding,
 «Korkma» — deding.
 58 |□| (Rəx) I rəb, jenimning dəwasini özüng soriding;
 Sən manga həmjəmət bolup həyatimni kutkuzdung.
 59 I Pərwərdigar, manga bolşan uwallıknı kərdüngsən;
 Mən üqün həküm qıkarşaysən;
 60 Sən ularning manga kılşan barlık ətqmənliklirini,
 Barlık kəstlirini kərdüngsən.
 61 |□| (Xiyn) I Pərwərdigar, ularning ahanətlirini,
 Meni barlık kəstligənirini anglidingsən,
 62 Manga qarxi turoşanlarning xiwirlaxlirini,
 Ularning kün boyi kəynimdin kusur-kusur kılıxkanlirini anglidingsən.
 63 Olturoşanlirida, turoşanlirida ularəşa kərişaysən!
 Mən ularning *məşirə* nahxisi boldum.
 64 |□| (Taw) Ularning kolliri kılşanliri boyıqə,
 i Pərwərdigar, bexiəşa jaza yanduroşaysən;
 65 Ularning kəngüllirini kaj kılşaysən!

□ 3:54 «Sular beximdin texip akti; Mən: «Üzup taxlandim!» — dedim» — oqurmənlərnin esidə barki, Yerəmiya pəyoşəmbər «su azgılı»əşa taxliwətelgən. Lekin muxu ayətlərdə eytilşan dərdlər axu sərgüzəxttin exip ketidu.

Bu sening ularoqa qūxidiyoan lənitning bolidu!

66 Oʻzəzəp bilən ularni qoʻshiloaysən,

Ularni Pərwərdigarning asmanliri astidin yoqatqaysən!

4

4-munajat — Harabilik iqida turojan Yerusalem

1 |□| (Aləf) Ah! Altun xunqə julasiz bolup kətti!

Sap altun xunqə tutuk bolup kətti!

Mukəddəs əydiki taxlar hərbi koqining bexioqa təkülüp qeqildi!□

2 |□| (Bət) Zionning oqulliri xunqə kimmətlik,

Sap altunqə tegixküsiz idi,

Həzir sapal kozilardək,

Sapalqining qoli yasioanliriqilikmu *kimmiti yok* dəp qariliwatidu!

3 |□| (Giməl) Hətta qilbərilər əmqikini tutup berip balilirini emitidu;

Lekin mening həlkim qəldiki tegixuxlaroqa ohxax rəhimsiz boldi.□

4 |□| (Dələt) Bowaqning tili usuzluqtin tangliyoqa qarplixiwatidu;

Kiqik balilar nan tiliməktə,

Həqkim ularoqa oxup bərməywatidu.

5 |□| (He) Nazunemətlərnə yəp kəngənlər koqilarda sarəyiyip yūridu;

Səsun kiyim kiydūrūlūp qong qilinoanlar tezəkligni kuqaklap yetiwatidu.

6 |□| (Waw) Həlkimning kizining kəbihlikigə qūxkən jaza Sodomning gunahining jazasidin eoqirdur;

Qūnki Sodom birakla ərūwetilgənidi, həq adəmning qoli uni kiyinimioqanidi.□

7 |□| (Zain) Həlkimning «Nazariy»liri bolsa kərdin sap, sūttin aq, teni kizil yaqutlardin parkirak idi,

Təki-turki kək yaquttək idi.□

8 |□| (Hət) Həzir qirayliri kurumdin qara;

Koqilarda kixilər toniyalmioqadək bolup qaldi;

Bir terə-bir ustihan bolup qaldi;

U kaqxallixip yəoaqatək bolup kətti. □

9 |□| (Tət) Qiliqta eltūrūlgənlər kəhətqiliktə əlgənlərdin bəhtliktur;

Qūnki ular kaqxal bolup kətməktə,

Tupraqning mewiliri bolmioqaqqa yikitilməktə.

□ 4:1 «**Mukəddəs əydiki taxlar...**» — mukəddəs ibadəthanining tərki bi boləjan yoəjan oyulojan taxlarni kərsitidu. Bəzi alimlar «taxlar» mukəddəs ibadəthanidiki «gəhər, yaqutlar»ni kərsitidu, dəp qaraydu; lekin bu gəhərlərnə Nebokədnəsar miladiyədin ilgiriki 605-yili Babiləqa elip kətkənidi. □ 4:3 «...**mening həlkim qəldiki tegixuxlaroqa ohxax rəhimsiz boldi**» — tegixuxlar adəttə əz balilirini baqmaydu; baliliri əz-əzini baqidu. □ 4:6 «**Həlkimning kizining kəbihlikigə qūxkən jaza Sodomning gunahining jazasidin eoqirdur; qūnki Sodom birakla ərūwetilgənidi, həq adəmning qoli uni kiyinimioqanidi**» — oqurmənlərnəning esidə barki, Huda Sodom xəhərinəning üstigə ot-günggürt yaodurup jazaliojan. Xuning bilən uning tartқан jazasi intayin kışka boləjan, Yerusalemningkidak uzunəyiqə sozuləjan əməs, yənə kelip u «adəmning qoli»ning zorawanlikəyqa uqriəjan əməs. □ 4:7 «**Həlkimning «Nazariy»liri bolsa kərdin sap, sūttin aq, ... təki-turki kək yaquttək idi**» — «Nazariy»lar bolsa məlum məzgildə yaqi əmürwayət əzlrini Hudaəqa alahidə atap tapxurojan kixilərdur. Ular «Nazariy» boləjan waqitta qaqlirini qūxūrməytti, həqkandək hərəq-xarəb iqməytti (Təwrat, «Qəl.» 6:1-21ni kəruəg).

□ 4:8 «**Bir terə-bir ustihan bolup qaldi**» — ibraniy tilida: «terisi ustihanliriəqa qarplixidu».

10 |□| (Yod) Baoʻri yumxak ayallar öz qollari bilan balilirini kaynitip pixurdi;

Həlkimning kizi nabut kilinginida balilar ularning gəxi bolup kaldi.

11 |□| (Kaf) Pərwərdigar kəhrini qūxūrūp piqandin qiqti,

Otluk oʻzicipini təkti;

Zionda bir ot yeqip,

Uning ullirini yutuwətti.

12 |□| (Laməd) Yər yūzidiki padixahlar wə jahanda barlik turuwatqanlar bolsa,

Nə kūxəndə nə dūxmənni Yerusalemning kowukliridin bəsup kiridioqanlikioq ixənməytti.

13 |□| (Məm) Həlbuki, pəyoʻəmbərlirining gunahli tūpəylidin,

Kahnlirining kəbihlikliri tūpəylidin,

Ularining *Zionda* həkqaniylarning qanlirini təkkanliki tūpəylidin,

— Bu ix *bexioq* qūxti!□

14 |□| (Nun) Hazir ular qaroulardək koqilarda tenəp yūrməktə,

Ular qanoqə buloqanoqanki,

Həqkim kiyimlirigə təgkūqi bolmaydu. □

15 |□| (Samək) (Hək ularoqə: «Yokulux! Napaklar! Yokulux! Yokulux, bizgə təgkūqi boluxma!» dəp warqirixmakta.

Ular kəqip tərəp-tərəpkə sərgərdan bolup kətti;

Lekin əllər: «ularning arimizda turuxioqə bolmaydu!» — dəwatidu.

16 |□| (Pe) Pərwərdigar Əzi ularni tarkitiwətti;

U ularni qayta nəzirigə almaydu;

Kahnlarning hərmiti kilingimidi,

Yaxanoqanlarmu həq məhribanlik kərmidi.□

17 |□| (Ayin) Kəzimiz yardəmni bihūdə kütūp həlidin kətti;

Dərwəkə bizni kutquzalmioqan bir əlni kütūp kəzət munarlimizda turup kəlduk. □ ■

18 |□| (Tsadə) (Dūxmənlirimiz izimizdin qoqilap yūrdi;

Xunga koqilarda yūrəlməyttuk;

Əjilimiz yeqinlaxti, künlirimiz toxti;

Qūnki əjilimiz kəldi!

19 |□| (Kof) Peyimizgə qūxkənlər asmandiki bürkūtlərdin ittik;

Taqlardimu bizni qoqilap yūgūrdi,

Bayawandimu bizni bəktürmidə paylaxti.

20 |□| (Rəx) Jenimizning nəpisi boloqan, Pərwərdigarning Məsih kiloini ularning ora-tuzaklirida tutuldi;

□ 4:13 «Pəyoʻəmbərlarning gunahli»ni əməs, bəlkı «pəyoʻəmbərlirining gunahli» — Israilda turəqan bu «pəyoʻəmbərlər» Hudani əməs, bəlkı həlkni razi kilix üqūn səz kilawatqan sahta pəyoʻəmbərləni kərsitidu. □ 4:14 «Ular qanoqə buloqanoqanki, həqkim kiyimlirigə təgkūqi bolmaydu» — Musa pəyoʻəmbərgə tapilanoqan qanun boyiqə, «əlük»kə təgkən adəm «buloqanoqan», «napak» həsəblinatti. Əlgən nərsilərgə yaqi «napak» adəmlərgimu təgkən kixilər əzliiri bir məzgilgiqə «napak» bolidu. Muxu kahnlər wə pəyoʻəmbərlər xunqə kəp adəmləni əltürəgənkı, kiyim-kəqakliri hərdəim «buloqanoqan» bolup, həqkim ularoqə tēgixkə pətinəlməytti.

□ 4:16 «Pərwərdigar Əzi ularni tarkitiwətti» — ibraniy tilida səzmuzə: «Pərwərdigarning yūzi ularni tarkitiwətti» deyilidu. □ 4:17 «...bizni kutquzalmioqan bir əl» — Israil hərdəim əwwal Misir bilən, andin Asuriyə bilən ittəpək tūziməkqi bolup, ularin yardəm soraytti (məsilən, 5:6ni, «Yər.» 2:18ni kərug). ■ 4:17 Əz. 29:16

Biz u toʻgʻrisida: «uning sayisidə əllər arisida yaxaymiz» dəp oyliduk![□]
 21 |□| (Xiyn) I uz zeminida turoʻuqi, Edomning kizi, huxal-huram yayriʻojin!

Lekin bu *jaza* kədəhi sangimu ʻetidu;
 Sənmu məst bolisən, yalingaqlinisən![□]

22 |□| (Taw) Kəbihlikingning jazasiʻoqa Hatimə berilidu, i Zion kizi;
 U seni sürgünlükkə qayta elip kətməydu;
 Lekin, i Edom kizi, u sening kəbihlikingni jazalaydu;
 U gunahlingni eqip taxlaydu!

5

5-munajat — Israilning rəhim tiləx duasi

1 Beximizʻoqa qūxkənlərni esinggə kəltürgəysən, i Pərwərdigar;
 Kara, bizning rəsəwəqilikta qalʻojinimizni nəziringgə aloqaysən!

2 Mirasimiz yatlarʻoqa,
 ʻOylirimiz yaqa yurtluqlarʻoqa tapxuruldi. □

3 Biz yetim-yesirlər, atisizlar bolup qalduk;
 Anilirimizmu tul qaldi.

4 Iqidiʻoqan suni setiweliximiz kerək;
 Otunni pəkət pulʻoqa aloʻili bolidu.

5 Bizni qoʻqliʻoquqlar tap basturup keliwatidu;
 Həlsirap, həq aram tapalmaymiz.

6 Jan sakliʻoqudək bir qixləm nanni dəp,
 Misir həm Asuriyegə kol berip boysunʻoqanmiz.

7 Ata-bowilirimiz gunah sadir kilip dunyadin kətti;
 Biz bolsak, ularning kəbihlikining jazasini kətürüxkə qalduk.

8 ʻUstimizdin həküm sürgüqilər kullardur;
 Bizni ularning qolidin azad kilʻoquqi yoktur. □

9 Dalada kiliq tūpəylidin,
 Nenimizni tepixka jenimizni təwəkkul kilmaqtimiz.

10 Terimiz tonurdək kizik,
 Aqlik tūpəylidin kizitma bizni basmaqta.

11 Zionda ayallar,
 Yəhuda xəhərliridə pak qizlar ayaq asti kilindi.

□ **4:20 «Pərwərdigarning Məsih kilʻojini»** — Israilning padixahini kərsitidu. «Məsih kilix» kona bir ʻərp-adətkə karitilʻoqan. Təwrattiki bəlgilimidə, yengi padixah tiklinix murasimida bexiʻoqa puraklik yaq quyulatti. Bu «məsih kilix» (yaki «məsihləx») dəp atalʻoqan. Keyin padixah «məsih kilinʻoqan» yaki «Pərwərdigarning məsih kilʻojini» («Pərwərdigarning məsihligini») dəp atalʻoqan. «Məsih kilix» murasimi Hudaning hokukı wə alahidə yardimi uningʻoqa tapxuruloʻanlikini kərsitidu. ʻƏysa «Məsih»ning ʻüstigə bolsa yaq əməs, bəلكi Mukəddəs Roh quyuloʻan. □ **4:21 «I uz zeminida turoʻuqi, Edomning kizi, huxal-huram yayriʻojin!»** — Edom Israilʻoqa əq bolup, hərdəim Israilning bexiʻoqa kulpət qūxkəndə hux bolidu. «**Lekin bu jaza kədəhi sangimu ʻetidu; sənmü məst bolisən, yalingaqlinisən!**» — «kədəh» — Hudaning ʻəzəzipigə toloʻan «kədəh»ni kərsitidu (məsilən, «Yəz.» 25:15-17, 28ni kəring). Edom uni iʻqkən künidə «yalingaq» bolup, dūxmənniing hujumiʻoqa muhəpizətsiz qalidu, xuningdək bulang-talangʻoqa uqrap hijalətkə qaldurulidu. □ **5:2 «Mirasimiz»** — Israilʻoqa təwə kilinʻoqan zeminini kərsitidu. Huda ularʻoqa uni miras kilʻoqanidi. □ **5:8 «ʻUstimizdin həküm sürgüqilər kullardur»** — «kullar» bəلكim mustəbit həkūmdarlikka qikқан kullarni kərsitidu; Təwrat «Pənd.» 30:21-22ni kəring.

¹² Əmirələr qolidin darğa esip qoyuldi;
Aksakallarning hərmiti heç kılınmıdı.

¹³ Yax yigitlər yarəunqakta japa tartmaqta,
Oşul balilirimiz otun yüklərni yüdüp dəldəngxip mangmaqta.

¹⁴ Aksakallar xəhər dərwazisida olturmas boldi;
Yigitlər nəəqmə-nawadin qaldı. □

¹⁵ Xad-huramlıq kənglimizdin kətti,
Ussul oyniximiz matəmgə aylandı.

¹⁶ Beximizdin taj yikildi;
Həlimizə way! Qünki biz gunah sadir kılduq!

¹⁷ Buning tüpəylidin yürəklirimiz mujuldi;
Bular tüpəylidin kəzlirimiz qarangoşulaxti —

¹⁸ — Zion teşiqə qarap kəzlirimiz qarangoşulaxti,
Qünki u qəldərəp kətti,

Qilbərə uningda paylap yürməktə.

¹⁹ Sən, i Pərwərdigar, mənggügə həküm sürisən;
Təhting dəwrin-dəwrgə dawamlixidu.

²⁰ Sən nemixka bizni daim untuysən?

Nemixka xunqə uzunoşiqə bizdin waz keqisən?

²¹ Bizni yeningə qayturəşsən, i Pərwərdigar!
Xundak boləanda biz qaytalaymiz!

Künlirimizni qədimkidək əsligə kəltürgəşsən,

²² — Əşər sən bizni mutlək qətkə kaqmişan bolsang,
Əşər bizdin qəksiz qəzəplənmigən bolsang!

□ 5:14 «Aksakallar xəhər dərwazisida olturmas boldi» — adət boyiqə aksakallar xəhər dərwazilirida olturup sot-həküm bəja kəltürətti.

Əzakiyal

Hudaning alamət körünüxliri — Əzakiyalning qaqirilixi wə uningə qapxuruloqan həwər

¹ Ottuzinçı yili, tətinqi aynıng bəxinçı künidə, mən Kewar dəryasioğa sürgün kılinoqanlar arisida turoqan məzgildə, mana asmanlar eqilip, mən Hudaning alamət körünüxlirini kərdüm. □ ■ ² Tətinqi aynıng bəxinçı küni — Yəhoakinıng sürgün boluqanliqining bəxinçı yili idi —

³ Kaldiylərnıng zeminida, Kewar dəryasi boyida, Buzining oqlı Əzakiyal kaħinoğa Pərwərdigarning səzi kəldi — xu yərdə Pərwərdigarning kəli unıng wujudioğa kəndi.

⁴ Mən kərdüm, mana! Ximaldin boran-qapqun kətürüldi; yoqan bir bulut wə uni orap turoqan bir ot, unıng ətrəpida bir yorukluk julalınip turatti; otturisdin, yəni xu ot iqidin, issiktin julalanoqan parkirak mistək bir körünux kəründi. ⁵ Yəne unıng otturisdin, tət həyat məhluk kəründi; ularning körünuxi xundak idiki: — ularda insanning kiyapiti bar idi; □

⁶ ularning hərbirining tətтин yuzi bar idi; hərbirining tətтин kənitі bar idi. ■ ⁷ Ularning tüptüz putliri bar idi; tapanliri bolsa mozayning tuyaklırioğa ohxaytti; ular parkiritiloqan mistək parlap turatti.

⁸ Tət yenida, kənatliri astida insanningkidək birdin kəli bar idi; tətisining hərbirining tətтин yuzi wə tətтин kənitі bar idi; □ ■ ⁹ ularning kənatliri bir-birigə tutax idi; ular yürgəndə heqyaqka burulmaytti; ular həmmisi udul aldioğa yürətti. ¹⁰ Ularning yuz körünüxliri insanningkidək idi; u tətisining ong tərripidə xirningkidək yuzi bar idi; tətisining sol tərripidə buqiningkidək yuzi bar idi; tətisining bürkütningkidək yuzimu bar idi. ■

¹¹ Ularning yuzliri ənə xundak idi. Kənatliri yukirida kerilip turatti; hərbirining ikki kənitі ikki tərripidiki məhlukning kənitioğa tutixatti; yəne ikki kənitі öz tenini yepip turatti. ¹² Ularning hər biri uduloğa qarap mangatti; ularda boluqan roh nəgə barimən desə, ular xu yərgə mangatti; ular mangəanda heqkaysi tərəpkə burulmaytti. □ ¹³ Həyat məhluklarınıng kiyapiti bolsa, kəyüp yalqunlap turoqan otning qoqıdək, məx'əllərdək idi; muxu ot uyan-buyan aylinip məhluklar arisida yürətti; ot intayin yalqunluk idi, ottin qakmaklar qekip turatti; ¹⁴ həyat məhluklar qakmaqtek pal-pul kilip uyaktin-buyakka yügürüp turatti. ¹⁵ Mən həyat məhluklaroğa qaridim, mana həyat məhluklarınıng hərbirining yenida yərdə turidiloqan, ularning yuzigə udullanoqan birdin qak turatti; ¹⁶ qaklarınıng xəkli wə yasilixi beril yakutning körünüxidə idi; tətisining

□ **1:1 «Ottuzinçı yili»** — Əzakiyalning əziningki 30-yili bolsa kerək. Əzakiyal əsli kaħin bolup, ottuz yaxka kirgəndə mukəddəs ibadəthanidiki toluq kaħinlik ornioğa (bolupmu kurbanlik kilixka) qıxiki kerək idi. Biraq u sürgün bolup, undak nesiwigə muyəssər bolalmidi. ■ **1:1 Zəb. 137:1**

□ **1:5 «ularda insanning kiyapiti bar idi»** — bu səzlər, ehtimal, muxu məhluklarınıng ərə turoqan həlitini kərsitidu. Məhluklar sürətləngən almaxlar bəzidə ərənqə rodta, bəzidə ayalqə rodta kərüldü. Bəlkim ularning körünuxi pəyoqəmbərgə bir tərpi ərənqə kiyapəttə, yəne bir tərpi ayalqə kiyapəttə kərünqən boluxi mumkin. ■ **1:6 Əz. 10:14** □ **1:8 «tətisining hərbirining tətтин yuzi wə tətтин kənitі bar idi»** — bəzi alimlar: — «tətisining hərbirining yenida ikkidin insanningkidək kəli bar idi» dəp tərijimə kilidu — demək, hər bir məhlukning tətтин əməs, bəlkı ikkidin kəli bar idi. ■ **1:8 Əz. 10:8** ■ **1:10 Əz. 10:14; Wəh. 4:7** □ **1:12 «ularda boluqan roh»** — bəlkim Hudaning Rohıdır.

birhilla көрүнүxi бар иди; уларning хәкли wә yasilixи bolsa, қақning иқидә қақ бардәк иди. □ ■

¹⁷ Мәһлуқлар mangoғанда, улар yüzләнгән төт тәрипининг һәммисигә удул mangatti; mangoғанда улар һеқ бурulmaytti. ¹⁸ Қақларning ultangliri bolsa, intayin egiz һәм дәһхәтлик иди; улар төтисининг ultanglirining пүтүн әтрапи көзләр билән толоғаниди. ■ ¹⁹ Һаят мәһлуқлар mangoғанда, қақлар улароға yandixip mangatti; һаят мәһлуқлар yәrdin көтүрүлгәндә, қақларму көтүрүләtti. ■ ²⁰ Roh нәгә mang desә, улар xu yәrgә mangatti — demәk, уларning roһi *Rohқа* әgixip mangatti. Қақлар улар билән төң көтүрүләtti; qünki мәһлуқларning roһi қақлирида иди. □

²¹ Мәһлуқлар mangoғанда, қақларму mangatti; мәһлуқлар тоhtiоғанда, қақларму тоhtaytti; улар yәrdin көтүрүлгинидә, қақларму улароға қоxулup төң көтүрүләtti; qünki һаят мәһлуқларning roһi қақларда иди.

²² Һаят мәһлуқларning baxliri üstidә bir yooғan көz yәtküsiz gümbәzгә ohxaydioғan bir нәrsә turatti; u hrustaldәk дәһхәтлик parkirap, уларning bexi üstidә yeyilip turatti. □ ²³ Bu gümbәzdәk нәrsining astida уларning қанатлири керilip, bir-birigә tegixip turatti; һәрбир мәһлуқning өз tenining икки yenini yapidioғan иккиdin қанити бар иди. □

²⁴ Улар mangoғанда, мән қанатлирининг sadasini anglidim — u uluq sularning xarkirioғan sadasidәk, Һәмmigә Қадирning awazidәk — қоxunning yürүx kiliwatқан qaoқdiki сүрән-xawқunlirining sadasidәk иди; улар тоhtap turoғan qaoқларда, улар қанатлирини төwәngә қүхүрәtti. ²⁵ Wә уларning bexi üstidiki gümbәzdәk нәrsә üstidin bir awaz anglandi. Улар тоhtap turoғan qaoқларда, улар қанатлирини төwәngә қүхүрәtti.

²⁶ Уларning bexi üstidiki gümbәzdәk нәrsә üstidә, көк yақut көби бир төhtning siymasi turatti; bu төht siymasining üstidә, tolimu yukirida, insan қияpitidә көрүngән бир zat turatti. ²⁷ Wә мән bu zatni belining üsti тәрипининг turki mistәk parkirioғan, әtrapini ot orap turoғan қияpәттiki бир көрүнүxtә көрдүм; wә belining asti тәрипининг turki, otning қияpitidә иди, uning әtrapida күқлүк yorukлүк turatti. ²⁸ Bu әtrapida turoғan күқлүк yorukлүкning көрүнүxi bolsa, yamoқurluk күnidiki bulutta pәyda болоғan һәсән-һәсәнning көрүнүxidәk иди. Bu bolsa Pәrwәrdigarning xan-xәripining қияpitining көрүнүxi иди. Buni көрүpә mән дүм yikildim; wә мән sozlәwatқан бирsining awazini anglidim. □ ■

2

Əzakiyalning wәzipisi

□ **1:16 «...қақning иқидә қақ бардәк иди»** — бaxқа бирhil тәрjимиси: «...бир қақ yәнә бир қақ билән girәләxкән иди». ■ **1:16** Әз. 10:9,10 ■ **1:18** Әз. 10:12 ■ **1:19** Әз. 10:16 □ **1:20 «Roh нәгә mang desә, улар xu yәrgә mangatti...»** — «Roh» muxu yәрдә bәlkim Hudaning Rohini kәrsitidu. □ **1:22 «bir yooғan көz yәtküsiz gümbәz»** — bu gümbәz 26-ayәt boyiqә Hudaning төhtining ulini kәrsitidu. «u hrustaldәk дәһхәтлик parkirap» — yaki «u muzsiman дәһхәтлик parkirap...». □ **1:23 «һәрбир мәһлуқning өз tenining икки yenini yapidioғan иккиdin қанити бар иди»** — бaxқа бирhil тәрjимиси: «һәрбир мәһлуқning yapқuқи икки қанити бар иди» — demәk, һәрбирining tenini yapidioғan икки қанити бар иди. Bizning тәрjимimiz boyiqә, бир yәlinixкә uқkanda, қанатлиridin иккisini ixlitidu, yәнә бир yәlinixкә uқkanda, baxқи икки қанитини ixlitidu. □ **1:28 «Bu әtrapida turoғan күқлүк yorukлүкning көрүнүxi bolsa, yamoқurluk күnidiki bulutta pәyda болоғan һәсән-һәсәнning көрүнүxidәk иди»** — bu sozlәр, bәlkim bu күқлүк nurning Pәrwәrdigarning көрүнүxinинг әtrapida qәmbәrsiman хәkildә болоғanлиқини kәrsitidu. ■ **1:28** Dan. 10:9

1 Wə U munga: I insan oqli, ornungdin dəs tur, wə Mən sanga söz qilimən, — dedi.

2 U munga söz qiloqanda, Roh munga kirip, meni dəs turoquzdi; wə mən munga söz Kiloquqining awazini anglap turdum. □ ■ 3 Wə U munga: — «I insan oqli, Mən seni Israil baliliriqə, yəni Manga asiylik qiloqan asiy «yat əllər»gə əwətimən; bügüngə kədər həm ular həm ularning ata-bowliri Manga yüz örüp asiylik kılıp kəlməktə», — dedi. □ ■

4 — «Bu balilar bolsa nomussiz wə kəngli kattıktur; Mən seni ularqə əwətimən; sən ularqə: «Rəb Pərwərdigar xundak dəydu!» — degin —

5 xuning bilən ular məyli kulaq salsun, salmisun (qünki ular asiylik kılıdioqan bir jəmət) — əzliri arisida həkikiy bir pəyoqəmbərnıng turoqanlıkini tonup yetidu. ■

6 Əmdi sən, i insan oqli, gərqə sanga tikən-jioqanlar həmrah bolsimu, wə sən qayanlarning arisida tursangmu, uların qorkma, wə səzlırdinmu qorkma; xundak, ularning səzlırdin qorkma, wə zərdilik qaraxlırdin dəkkə-dükkigə qüxmə; qünki ular asiy bir jəməttur. □ ■ 7 Sən ular tingxisun, tingximisun Mening səzlırimni ularqə yətküz; qünki ular asiylik kılıquqıldur. 8 Wə sən, i insan oqli, sanga eytkən səzlırimgə kulaq sal; bu asiy jəməttək tətür bolmioqin; aqzıngni eqip, Mən sanga bərginimni yegin. ■

9 — Mən qarısam, mana munga sozulqan bir qol turuptu; wə mana, unıngda bir oram yazma turuptu. 10 U kəz aldimda uni eqip yeyip koydi; unıng aldi-kəynining həmmə yerigə hət yeziloqanidi; unıngqə yeziloqanliri mərsiyə, matəm səzliri wə dərd-ələmlərdin ibarət idi. □

3

1 Wə U munga: — I insan oqli, erixkingni yegin; bu yazmini yəp, berip Israil jəmətigə söz qiloqin, dedi. ■

2 Xuning bilən mən aqzımmı aqtim, U munga yazmini yegüzdi. 3 U munga: — I insan oqli, korsıqıngni tok kılıp, iqi-baqrıngni Mən sanga bərgən bu oram yazma bilən tolduroqin, — dedi. Xuning bilən mən yedim, aqzımda u həsəldək tatlık idi. ■ 4 Wə U munga mundak dedi: «I insan oqli, baroqin, Israil jəmətigə baroqin, Mening səzlırimni ularqə

□ 2:2 «U munga söz qiloqanda, Roh munga kirip, meni dəs turoquzdi» — «Roh», muxu yərdə xühhisizki, Hudaning Rohini kərsitidu. ■ 2:2 Əz. 3:24; Dan. 10:10 □ 2:3 «Manga asiylik kılıqan asiy «yat əllər» — muxu yərdə «yat əllər» kinayilik gəp bolup, xühhisizki «Israil»

(ximaliy padixahlik) wə Yəhuda (jənubiy padixahlik) degən ikki əlni kəsitudu. Ular Hudaqə «yat», ular qətallıklərdək butka qoqundi. «Israil» (ximaliy padixahlik) 125 yıl ilgiri Asuriyə imperiyəsi təripidin sürgün bolqanidi. Asuriyə imperiyəsi oqulıqandın keyin, bəlkim sürgün bolqan kəp Israilar Babilə qelip, sürgün bolqan «Yəhuda»dikilər bilən arilixip bir bolup kətkən. ■ 2:3 Yər. 3:25 ■ 2:5 Əz. 33:33 □ 2:6 «gərqə sanga tikən-jioqanlar həmrah bolsimu, wə sən qayanlarning arisida tursangmu,...» — «tikən-jioqanlar» wə «qayanlar» degənlar xühhisizki, Israilarnı kərsitidu. ■ 2:6 Yər. 1:8, 17; Əz. 3:9; Luqa 12:4; 1Pet. 3:1 ■ 2:8 Wəh. 10:9

□ 2:10 «U kəz aldimda uni eqip yeyip koydi; unıng aldi-kəynining həmmə yerigə hət yeziloqanidi» — adəttə, «oram yazmılar»da pəkət iqidila hət yezikliq bolatti. Alimlarning bu oram yazmıning «aldi-kəyni»gə hət yeziloqanliki toqruluk hərhil pikri bar. Xühhisizki, uning bir əhmiyiyiti xuki, Hudaning sap səzlırigə həqkimning qoxumqə səzlərnı yezix mumkinqiliki yok idi; bizningqə, bu ix yəne Hudaning ularni əyibləydioqan səzlırining nuruqanlıqini təkittaydu. ■ 3:1

Yər. 15:16; 2:8; Wəh. 10:9 ■ 3:3 Zəb. 19:10-11; 119:103; Wəh. 10:10

yətküzgin. ■ ⁵ Qünki sən oqəyriy yezıqtıki yaki tili təs bir əlgə əməs, bəlki İsrail jəmətigə əwətilding; ⁶ — oqəyriy yezıqtıki həm tili təs, səzlırini qüxəngili bolmaydıoqan kəp əllərgə əwətılmiding; Mən seni xularoqə ətətkən bolsam, ular sanga kulak salatti!

⁷ Bırağ İsrail jəməti sanga kulak salmaydu, qünki ularning heqəbiri Manga kulak selixni halımaydu; qünki pütün İsrail jəmətinin qapıki tong wə kəngli qattıktur. ⁸ Mana, Mən yüzüngni ularning yüzlırigə qarxi taxtək, wə sening pexanəngni ularning pexanılırioqə qarxi taxtək qıldim. ■

⁹ Bərhək, sening pexanəngni qaqmaq texidin qattıq, hətta almastək qıldim. Ulardin qorkma, wə ular tüpəylidin dəkkə-dükkigə qüxmə; qünki ular asi y bir jəməttur». ■

¹⁰ Wə U manga: — I insan ooqli, Mening sanga eytməqci boləjan həmmə səzlırimni kənglūggə püküp qoyəjin, ularni kəngül qoyup angliəjin.

¹¹ Wə hazır barəjin, sürgün boləjanlaroqə, yəni öz elingdikilərgə səz qıl, ular anglisun, anglimisun ularoqə: «Rəb Pərwərdigar xundək dəydu!» — degin! — dedi. ■

¹² Xuning bilən Roh meni kətürdi, mən arqamdin zor xarkirəjan bir awazni anglidim — «Pərwərdigarning xan-xəripigə təxəkkür-mədhıyə əz jaylırida oqulsun!» —□ ■

¹³ — Həyat məhluklarınin qanatlırining bir-birigə tegixkən awazi, wə ularning yenidiki qaklarınin awazlıri bəhəywət xarkirək bir sada idi.

¹⁴ Wə Roh meni kətürüp, yırakqə apardi; wə mən qattıq əzab, rohimdiki oqəzəp bilən bardim, wə Pərwərdigarning kəli mening wujudumda küqlük idi. □ ¹⁵ Xuning bilən mən Təl-Abib xəhiridə sürgün boləjanlar, yəni Kewar dəryasi boyda turoqanlarınin yenioqə yetip kəldim; mən ular turoqan jayda olturdum; ularning arisida yəttə kün hang-tang ketip olturdum. ■

¹⁶ Mana yəttə kün toxup, Pərwərdigarning səzi manga kelip mundək deyildi: —

¹⁷ «I insan ooqli, Mən seni İsrail jəməti üqün kəzətqi kilip tiklidim; sən Mening aozimdin səzni anglap, ularoqə Məndin boləjan aqahni yətküzgin. ■

¹⁸ Mən rəzillərgə: «Sən jəzmən əlisən» — desəm, bırağ sən uni aqahlandırmısang — yəni bu rəzil adəmni həyatqə erixsun dəp rəzil yolidin yandurup, uni həyatqə erixsun dəp aqahlandırmısang, xu rəzil adəm əz kəbihlikidə əlidu; bırağ Mən uning qeni üqün səndin hesab alımən. □ ■

¹⁹ Bırağ sən axu rəzil adəmni aqahlandırsangmu, u rəzillikidin, yəni əz rəzil yolidin yannısa, u əz kəbihlikidə əlidu; ləkin sən əz jeningni kutkuzup qəlisən.

■ **3:4** Yər. 1:17 ■ **3:8** Yər. 1:18; Mik. 3:8 ■ **3:9** Yər. 1:8,17; 5:3; Əz. 2:6; 1Pet. 3:14 ■ **3:11** Əz. 2:5, 7 □ **3:12** «xuning bilən Roh meni kətürdi,...» — «Roh», xübhısizki, Hudaning Rohi. ■ **3:12** Əz. 8:3 □ **3:14** «mən qattıq əzab, rohimdiki oqəzəp bilən bardim,...» — Əzakiyalning dər-dəlimi wə rohınin əqqıqlıki nemə üqün? Xübhısizki, u Hudaning səzini anglap əz həlqınınin qattıq kəngüllüklükini qüxinip yetip, intayin əzablanəjan wə ularning Hudaəqə boləjan wəpasizlikioqə qattıq oqəzəpləngən. ■ **3:15** Ayup 2:13 ■ **3:17** Yəx. 62:6; Əz. 33:7; 1Tim. 3:1 □ **3:18** «Xu rəzil adəm əz kəbihlikidə əlidu» — İbraniy tilida bu ikki bislik səz. Birinji mənisı: «U əz kəbihliki tüpəylidin əlidu». İkkinji mənisı: «U əz kəbihliki qəqürüm qilinmioqan həlda əlidu» — demək, u Hudaning dostluqıdin ayrıləjan həlda əlidu. Bizningqə ikkinji imkaniyat bəlkim toqridur. Bəribir həmmimiz əlimiz; bırağ Hudadin ayrıləjan həlda əlüh, həkikiy həm qorkunqulək əlümdur. ■ **3:18** Əz. 33:8

²⁰ Yaki bolmisa bir həkkaniy adəm öz həkkaniylikidin yenip, kəbihlik kilidioğan bolsa, uning aldioğa qomak salsam, u əlidu; qünki sən uni agahlandırmiding, u öz gunahıda əlidu, wə u kiləjan həkkaniy ixlər əslənməydu; birək uning kəni üqün səndin həsəb alimən. ■ ²¹ Wə əgər sən həkkaniy adəmni gunah sadir kılma dəp agahlandıruw tursang, wə u gunah sadir kılmissa, u qaoğda u jəzmən həyat qalidu, qünki u agahğa kəngül koydi; xuning bilən sən öz jeningni kütquzup kalisən.□

²² Wə Pərwərdigarning kəli mening wujudumda turatti; U manga: — Ornungdin tur, tüzlənglikkə barəjin, Mən xu yərdə sən bilən səzliximən, — dedi.□

²³ Xuning bilən mən ornumdin turup, tüzlənglikkə qıktim; wə mana, mən Kewar dəryasi boyida turup kərgən xan-xəropək, Pərwərdigarning xan-xəripi xu yərdə turatti; kərupla mən düm yikildim. ■ ²⁴ Wə Roh iqimgə kirip meni tik turuuzdi; U manga səz kılıp mundak dedi: — «Barəjin, əygə kirip əzünğni bənd kiləjin. ■ ²⁵ Wə sən, i insan əqli, mana, ular aroqamqılarni üstünggə selip, ular bilən seni başlaydu; buning bilən sən talaoğa qıqalmay, əl-yurt iqigə heq kirəlməysən. □

²⁶ Xundakla ularoğa tənbiğ bərgüqi bolmasliking üqün, Mən seni gaqa kılıp, tilingni tangliyinqə qaplasturimən; qünki ular asi y bir jəməttur. □ ■ ²⁷ Wə Mən sən bilən səzləxkinimdə, aozingni eqip, sən ularoğa: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu!» dəysən; kim anglaymən desə anglisun, kim angliməymən desə anglimisun; qünki ular asi y bir jəməttur.□ ■

4

Yerusalemning muhasirigə elinixi

■ **3:20** Əz. 18:24; 33:12,13 □ **3:21** «U qaoğda u jəzmən həyat qalidu, qünki u agahğa kəngül koydi» — bəzi alimlar, Hudaning bu səzini pəkət jismani yəhəttiki «əlüm» wə «həyat» dəp qaraydu. Hudaning Musa pəyoəmbər arqılıq İsrail bilən bekitkən əhdisi boyiqə, İsrailar uning pərmanlirida yürğən bolsa, omumən eytkanda, kəp bəhtlik, uzun əmürlük bolidu. Birək biz bu səzlər bəlkim jismani tərəptin boluxi mümkün bolsimu, uningdinmu muhimi, rohiy tərəptinmu eytiloğan, dəp qaraymiz. Demək, səzlər mənggülik həyat wə mənggülik əlümgə qaritiloğan. Undak bolmisa həkkaniy adəm toşuruluk «uning kiləjan həkkaniy ixliri əslənməydu» degən agah səzning nemə kərkunqluki bolsun? □ **3:22** «U manga: — Ornungdin tur, tüzlənglikkə barəjin, mən xu yərdə sən bilən səzliximən, — dedi» — Huda Əzakiyal bilən səzlix üqün uning bir hilwət jay («tüzlənglik» yaki «jiloğa»)oğa qıqixini tələp kilidu. ■ **3:23** Əz. 1:3 ■ **3:24** Əz. 2:2 □ **3:25** «ular aroqamqılarni üstünggə selip, ular bilən seni başlaydu» — «ular» zadi kim? Baxqa ayətlərgə qarışanda Ezakiyalni «başlıoğanlar» əl-yurttikilər əməs; xunga biz xundak qaraymizki, bu «ular» pərixtilərdin ibarət. Huda pərixtilər arqılıq «qayib aroqamqılar» yaki «rohıy aroqamqılar» bilən Əzakiyal pəyoəmbərnə ornidin turalmaydioğan kilidu: 4-bab, 8-ayətnimu kəriung. □ **3:26** «Mən seni gaqa kılıp, tilingni tangliyinqə qaplasturimən» — bu «qaqilik» adəttiki gəp-səzni kərsitidu; uning ariliqta bəribir Huda bərgən bəxarətlərnə eytx məs'uliyiti bar idi. Xunga Hudaning muxu buyruki bilən Əzakiyal həklər bilən heq salamlaşmaytti, adəttikidək gəplərnimu kılalmaytti. Bu qağılıq bəx yildin keyin, 24:27-ayəttə tügəydu. ■ **3:26** Əz. 2:5 □ **3:27** «Mən sən bilən səzləxkinimdə, aozingni eqip, sən ularoğa: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu!» dəysən...» — bu ikki ayət (26-27)kə qarışanda, Huda Əzi pəyoəmbərnə «qaqılıqı»ni gahı-gahı üzidu wə xuning bilən Əzakiyal həlləkə səz kilidu. Baxqa waqitlarda u heq gəp kılalmaytti. ■ **3:27** Əz. 2:5, 7

1 Əmdı sən, i insan oşlı, bir kesəkni elip öz aldingoşa koyoşın; uning üstigə bir xəhərni — yəni Yerusalemnı oyup koyoşın. □ 2 Andin uni muhasirigə elip, uningoşa potəylərni kurup, sepiloşa çikidiqan bir denglük yasap, uning ətrapişoşa bargahlarıni tikip wə sepilni bəsküqi bazoşanlarıni tikləp koyoşın. ■ 3 Bir təmür tahtini elip, uni özüng bilən xəhərning arisioşa tiklə; yüzüngni uningoşa karitip tiklə; u muhasirigə elinidu, sən özüng uni muhasirigə alisən; bu ixning əzi İsrail jəmätigə bexarət bolidu.

4 Wə sən, sol yeningoşa yanpaxlap yatkin; İsrail jəmätining kəbihlikini öz üstünggə koy; soləşoşa yanpaxlap kanqə kün yatsang, sən xunqə kün ularning kəbihlikini kətürisən. □ 5 Mən sanga yetix kerək boləşan künlərni ularning kəbihlik kıləşan yilliri boyiqə, yəni üq yüz toksan kün kılıp bekitkənmən; xuning bilən sən İsrail jəmätining kəbihlikini kətürisən.■

6 Bu künlər tügigəndin keyin, sən yənə ong yanpaxlap yetip, Yəhuda jəmätining kəbihlikini kətürisən; sanga kırık künni bekitkənmən, hər bir kün bir yilni ipadiləydu. □ 7 Wə sən yüzüngni Yerusalemnı muhasirisigə karitip, yengingni türgən halda, uni əyibləp bexarət berisən; 8 wə mana, Mən üstünggə aroşamqılarnı salimənki, sən muhasirining künlirini tügətmigüqə uyan-buyanoşa heq erülməysən.□

9 Wə sən özünggə buşday, arpa, purqak, kızıl max terik wə qara buşdaylarıni elip bir idix iqişə sal; wə bununğdin özüng üqün tamak təyyarlaysən; sən bunı yanpaxlap yatқан künlərdə, yəni üq yüz toksan kündə yəysən; 10 sən yəyidişan tamak bolsa miqdari boyiqə hər küni yigirmə xəkəldin boluxi kerək; sən uni bəlgiləngən waqitlarda yəysən;

□ 11 wə *hər küni* sunimu norma boyiqə, yəni altidin bir hın iqişən; *hər kündiki* bəlgiləngən waqitlarda iqişən.□

12 Sən uni arpa kəmiqi xəklidə kılıp yəysən; sən uni ularning kəz aldida insan nijasiti üstidə pıxurisən.■

13 Pərwərdigar: «İsrailar Mən ularni həydəp çikiridişan əllər arisida turup xu haram yolda öz nenini haram yəydu» — dedi.□ ■

14 Andin mən: «İ Pərwərdigar! Mən özümni heqqaşan buləşap

□ 4:1 «bir kesəkni elip öz aldingoşa koyoşın; uning üstigə bir xəhərni — yəni Yerusalemnı oyup koyoşın» — keyinki ayətlərgə qarışanda, bu «kesək» Yerusalem xəhərini ipadiləş üqün nahəyiti qong kesək bolux kerək idi. ■ 4:2 2Pad. 25:1 □ 4:4 «İsrail jəmätining kəbihlikini öz üstünggə koy» — muxu ayəttiki «İsrail jəməti» bolsa, «ximaliy padixahlik» (on kəbilə ittirpaki)ni kərsitidu. 7-ayətə «Yəhuda» «jənubiy padixahlik»ni kərsitidu. ■ 4:5 Qel. 14:34 □ 4:6 «Mən sanga yetix kerək boləşan künlərni .. üq yüz toksan kün kılıp bekitkənmən; xuning bilən sən İsrail jəmätining kəbihlikini kətürisən; (5-ayət)... keyin, sən yənə ong yanpaxlap yetip, Yəhuda jəmätining kəbihlikini kətürisən; sanga kırık künni bekitkənmən, hər bir kün bir yilni ipadiləydu» — İsrailning 390 yillik jazani wə Yəhudaning 40 yillik jazani kərxüi toşruluk qoxumşə sezimizni kərüng. □ 4:8 «mana, Mən üstünggə aroşamqılarnı salimənki, sən muhasirining künlirini tügətmigüqə uyan-buyanoşa heq erülməysən» — yənə 3-bab, 25-ayətini kərüng. Bu «arəşamqılar» kərüngən yaki oşayibtin bolsun, Əzakiyalning sol yanjılıp andin ong yanjılıp yetixioşa yardəm bərdi. Bəlkim kaqta (kəruwatқан həlk üning əyidin çiqip kətkəndin keyin) u öz məylişə koyulğan. □ 4:10 «yigirmə xəkə» — yəni yerim kədad — təhminən 230 gram. □ 4:11 «altidin bir hın» — ondin ələ litr ətrapidə. «hər kündiki bəlgiləngən waqitlarda iqişən» — demisəkmü, bundak yemək-iqmək aqarqılıkka yüzləngən əşwalda bolidu. □ 4:13 «İsrailar Mən ularni həydəp çikiridişan əllər arisida turup xu haram yolda öz nenini haram yəydu» — Huda Musa pəyoşəmbər arkişik İsrailarəşoşa qong-kişik tərətlər hərdaim adəməzət turoşan jaylardin neri kılınıxi kerək dəp buyruşan (məsilən, «Kəşan» 23:13-14). Xunga «insan nijasiti otida» tamak etix muxu qanun boyiqə bolmaytti, əlwəttə. ■ 4:13 Həx. 9:3

koymidim, wə yaxlıkımdin tartip bügüngə kədər mən əzi əlgəndin, yaki yirtkuqlar booqur qoyoqan nərsidin heq yemigənmən; heqkandak yirginqlik gəxkə aozim tegip bakmioqan!» — dedim.□

15 Wə U manga: «Mana, Mən sanga insanning nijasitining ornioqə kalining tezikini bərdim; sən neningni xuning üstidə pixurisən» — dedi.□

16 Wə U manga: «I insan oqli, mana Mən Yerusalemdə ularoqə yələngük boləqan nanni kuruwetimən; ular nanni tarazioqə selip, uni təxwix iqidə yəydu, suni əlqəm bilən aləxzidilik iqidə iqudu; □ ■ 17 Qünki nan wə su ulardin kalidu; ular bir-birigə qarixip dəlxət basidu, əz kəbihlikidin kurup ketidu».

5

1 «Wə sən, i insan oqli, əzüng ətkür bir kiliqni al; uni ustira süpitidə ixlitip, qeqing wə sakilingoqə sürtüp koy; andin tarazini elip aləqan qaqlarni təng bəlgin. □ 2 Muhasirə künliri tügigəndə, üqtin birini xəhər iqidə köydürgin; yənə üqtin birini elip xəhər ətrapioqə qepiwətkin; yənə üqtin birini xamaləqə soriwətkin; Mən bir kiliqni suqurup ularni koşlaymən.

3 Sən yənə ulardin birnəqqə talni elip tonungning pexigə tikip qoyoqin; □

4 bulardin yənə nəqqə talni elip ot iqidə taxlap köydüriwətkin; bulardin pütün Israil jəmətigə ot tutixip ketidu».

5 Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, bu Yerusalemdə; Mən uni əllərninğ dəl otturisiqə orunlaxturdum; baxkə məmləkətlər uning

□ 4:14 «Mən əzümnə heqkaqan buləqap koymidim, ... heqkandak yirginqlik gəxkə aozim tegip bakmioqan!» — Huda Musa pəyoqəmbər arkiqlik Israilləroqə bəzi gəxlər (məsilən, qoxkə gəxi)ni mən'i kəloqan («Law.» 11-bab, «Qan.» 14-bab). Uning üstigə əzlikidin əlgən, yaki yirtkuq həywanlar tərpidin əltürülgün həywanlarning gəxlərnimu yeyixkə bolmaytti («Law.» 22:8). Əzakiyal əzi kəhin boləqəqkə, muxu tələplər uning üqün təhimu kəttik boləqan. □ 4:15

«Mən sanga insanning nijasitining ornioqə kalining tezikini bərdim» — alimlər Hudaning muxu səzliri üstidə ikki hil pikirdə boləqan: (1) Huda Əzakiyal pəyoqəmbərgə bərgən buyruqini siliklaxturup, uningəqə nijasitining ornida kala tezikingin otida (həlal dəp həsəblənoqan) tamək etixkə ruhsət kəloqan; (2) Huda pəyoqəmbəri üqün məjizə yaritip, uning nijasitini kala tezikiğə aylandurəqan; xuning bilən u həlal həlda tamək yəydoqan boldi. Bizningqə 2-pikir toşridur. Qünki xuning bilən uni kəzitip yürgən yurtdaxlar buni bilməy, uning muxu «axni həram həlda yəgənliki»gə qarap nəhəyiti qəqüp ketətti. Bolmisa, pəyoqəmbərninğ adəmnə aqəhlənduridoqan ix-hərikətlirininə əhmiyiti yəq bolətti. □ 4:16 «Mən Yerusalemdə ularoqə yələngük boləqan nanni kuruwetimən» — səzməsəz tərcimə kəloqanda «Mən Yerusalemdə «nan boləqan həsa»ni sunduriwetimən». «Yələngük» dəgən səz ibrəni tilidə adətə «təyak» yaki «həsa»ni bildüridu. Mumkinqiləki barki, kədimki zamanlarda Yəhudiy həlki əz nanlirini bir təyakta (zihkə tiziləqəndək) kətürüp mangətti. Hər həlda omumiy mənisə bizninğ tərcimə kəloqinimizdək bolidu.

■ 4:16 Law. 26:26; Yəx. 3:1; Əz. 5:16; 14:13 □ 5:1 «...uni ustira süpitidə ixlitip, qeqing wə sakilingoqə sürtüp koy» — qaqlarni quxürüwetixning əzi matəm tutuxni bildürətti. □ 5:3

«...tonungning pexigə tikip koyoqin» — Israillarning tonlirininğ pexidə Hudaning əmlrininə əslitidoqan quqlar bar idi («Qel.» 15:38-39ni kəruqin). Huda bu əmri bilən Əzakiyaləqə: «Kimlər Məninğ əmlriniq iqidə yüridoqan bolsa, Məninğ səzlim uni sakləydu» dəgəndək eytkən bolsa kərək.

əpğərisidə turidu; □ ⁶ Biraq u Mening həkümlirimgə qarxilixip rəzilliktə əllərdinmu axuruwətti, bəlgilimilirimgə qarxilixixta əpğərisidiki məmlikətlərdinmu axuruwətti; qünki Mening həkümlirimni ular rət kildi, Mening bəlgilimilirim bolsa, ularda aqmaydu.

⁷ Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qünki silər əpğərenglərdiki əllərdinmu bəkrək baxbaxtaklık kiləlanlıqinglərdin, Mening bəlgilimilirimdə mangmaslıqinglərdin wə həkümlirimni tutmaslıqinglərdin, hətta əpğərenglərdiki əllərnin həkümliridimu mangmaslıqinglar tūpəylidin, ■ ⁸ Əmdi Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Mana, Mən Əzümki sanga qarximən, *i Yerusalem*; sening arangoə əllərnin köz alidila jazalarni yürüzümən; ⁹ Wə sening barlık yirginlikliring tūpəylidin arangda Əzüm kilip bəkmioəan həmdə kəlgüsi ikkinqi kilmaydioəan ixni kilimən.

¹⁰ Xuning bilən atılar əz balilirini yəydioəan bolidu, balılar əz atilirini yəydioəan bolidu; wə Mən sanga jazalarni yürüzümən, wə sening barlık qəloəanliringning həmmisini hər tərəptin qıqқан xamaləəa soriwetimən.

■ ¹¹ Xunga, Mən həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar — qünki sən Mening mukəddəs jayimni əzingning barlık lənetlik nərsiliring həm barlık yirginlikliring bilən buləioəaning tūpəylidin, bərhək, Mən silərni kiroəin kilimən; kezüm sanga rəhim kilmaydu, iqimnimu sanga aəritmaymən. □ ■ ¹² Xəhərdikilərdin uətin bir kismi wəba kesili bilən əlidu həmdə aranglarda bolidioəan aqarqılıqın bəxini yəydu; uətin bir kismi əpğərenglərdə kiliqlinidu; wə Mən uətin bir kismini hər tərəptin qıqқан xamaləəa soriwetimən, andin bir kiliqni əiləptin suəurup ularni qəoəlaymən. □ ■ ¹³ Xuning bilən Mening əzəzim besikidu, Mening kəhrimni ularning üstigə quxürup qənoəuzup, piəəandin qikimən; Mən Əz kəhrimni ular üstigə təküp tūgətkəndin keyin, ular Mən Pərwərdigarning rəzillikkə qidimaydioəan otumdin səz kiləlanlıqimni tonup yetidu.□

¹⁴ Wə Mən sening əpğərengdiki əllər arisida həmdə ətup keti-watqənlarning köz alidida sən wəyrənə kilimən wə məshirə obyektı kilimən; ¹⁵ sening üstüנגgə əzəzəp həm kəhr wə kəhrlik əyiblər bilən jazalarni yürüzügimində sən əpğərengdiki əllərgə horluq wə tapə-təning obyektı, bir ibrət həm əlakəzadilik qıqəroəuqi bolisən; qünki Mən Pərwərdigar xundaq səz kildim!■

¹⁶ Mən ularəəa həlakət elip kəlgüqi, aqarqılıq zəhərlik oklirini yaəduroəinimda, silərnin üstünglərdiki aqarqılıqni küqəytimən, wə

□ **5:5 «Mən uni (Israilni) əllərnin dəl otturisoəa orunlaxturdu; baxqa məmlikətlər uning əpğərisidə turidu»** — Hudaning buningda Israiləəa boləoan məksiti, «yat əllər» u arkilik əzining həkikiy Huda ikənlikini, həkqəniylikini, məhri-xəpkitini kərsun dəgənlıktur. Biraq Israil əllərgə xundaq bir ülgə bolmidi. Həzir ular «yat əllər»gə Hudaning jazasining qəndəq ikənlikigə bir misal bolidu. ■ **5:7** Law. 18:24,28 ■ **5:10** Law. 26:29; Qən. 28:53; 2Pad. 6:29; Yioə. 4:10

□ **5:11 «Mən silərni kiroəin kilimən»** — ibranıy tilida «Mən sənı kirkijewimən» deyilidu. Bu səz Əzakiyalning simwolluk hərikətliri bilən baəqlik (1-ayət). Baxqa birhil tərjimisi: «Kezüm sanga erülüp qərimaydu». ■ **5:11** Əz. 7:4 □ **5:12 «Xəhərdikilərdin uətin bir kismi wəba kesili bilən əlidu həmdə aranglarda bolidioəan aqarqılıqın bəxini yəydu... andin bir kiliqni əiləptin suəurup ularni qəoəlaymən»** — bu ayət Əzakiyalning (1-4-ayətiki) simwolluk hərikətlirini quxəndürüp beridu. Kərunüp turuptki, (1-ayətə) Əzakiyal xəhərgə saləoan «ot», «wəba kesili həm aqarqılıq»kə wəkilik kildidu. ■ **5:12** Yər. 15:2 □ **5:13 «razillikkə qidimaydioəan otum»** — ibranıy tilida «həsitim» dəgən səz bilən ipadilidinu. ■ **5:15** Qən. 28:37

yөлənqük boləjan neningni kūrutiwetimən. □ ■ 17 Wə üstinglarəja əz baliliringlarni özünglardin juda kiliديوان اqarqilik həm yirtkuq haywanlarni əwətimən; waba kesilliri wə qan təkkuqilar aranglarəja yayrap ketidu; üstinglarəja kiliق qūxürimən; Mənki Pərwərdigar söz kildim!».■

6

Israil taqlirioja qaritilojan bexarət

1 Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

2 I insan oqli, Israilning taqlirioja yüzüingni qaritip ularni əyibləp mundak dəp bexarət bərgin: —■

3 «Israilning taqliri, Rəb Pərwərdigarning sözini anglap koyunglar: Rəb Pərwərdigar taqlar wə egizliklərgə, wadilar wə jiloqlarəja mundak dəydu: — Mana, Mən üstinglarəja bir kiliقni qūxürüp, «yukiri jay»liringlarni wəyranə kilimən. □ 4 Xuning bilən siləring kurbangahliringlar wəyranə bolidu, «kün tüwrük»liringlar buzulidu; silərdin öltürülgənlərnə butliringlarning aldioja taxlaymən. □

5 Israillardin boləjan ölüklərnə öz butliri aldioja yatquzimən; kurbangahliringlar ətrapiəja ustihanlirini qeqiwetimən.□

6 Silər turəjan barlik jaylarda xəhərlər yər bilən yəksan kilinidu, «yukiri jaylar» wəyranə bolidu; xuning bilən kurbangahliringlar həlak bolidu, butliringlar qeqilip yokilidu, «kün tüwrük»liringlar kesilip oqulitilidu, wə həmmə yasiojninglar yok kiliwetilidu; □ 7 Wə öltürülgənlər aranglarda yikilixi bilən, silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

8 Biraq Mən silərdin bir kəldini kəldurimən; qünki yat məmlikətlərgə tarkitiwetilgininglarda, silərdin əllər arisida kiliقtin kutulup qəlojanlar bolidu. 9 Wə silərdin *kiliقtin* kutulup qəlojanlar sürgün kilinöjan məmlikətlərdə Məndin yanöjan wapasiz kəlbliiri wə butlirioja pəhixiwazlardək həwəs kiliقənlər bilən baqrimni parə-parə kiliقənlilikini esigə kəltüridu; xuning bilən ular kiliقənlər rəzillikliiri həm yirginqlik kilmixliiri tüpəylidin öz-özliiridin nəprətlinidu. 10 Wə ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu; Mən muxu külpətni siləring bexinglarəja qūxürimən degənlilikim bikardin-bikar əməs».

11 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Alikiningni-alikiningəja urup, putung bilən yərnə təpkin: «Israil jəmətining barlik kəbih, yirginqlik

□ 5:16 «... yөлənqük boləjan neningni kūrutiwetimən» — ibraniy tilida «nan boləjan həsang»ni sunduriwetimən»; 4-bab, 16-ayəttiki izahətni kəring. ■ 5:16 Law. 26:26; 2Pad. 6:25; Yəx. 3:1; Əz. 4:16; 14:13 ■ 5:17 Law. 26:22 ■ 6:2 Əz. 36:1 □ 6:3 «**yukiri jay**»liringlarni wəyranə kilimən» — «yukiri jaylar» — Israil wə Yəhuda uzundin beri taq qokkiliiri kətarlik jaylarda hərhil butlarəja qokunup, hətta axu jaylarda «insan qurbanlik»larni kiliق kəlgən (16:21, 20:26-ayət kətarliklərnə kəring). □ 6:4 «**kün tüwrük**»liringlar buzulidu» — «kün tüwrükliri» yəki «kuyax butliri» degəning baxka bir tərijimisi «isriqgahlar». □ 6:5 «... ölüklərnə öz butliri aldioja yatquzimən; kurbangahliringlar ətrapiəja ustihanlirini qeqiwetimən» — xu qəoqdiiki butpəraslər: «kurbangah»lirimiz jəsətlər yəki adəm ustihanlirioja təgixi bilən «bulöjiniq», «haram» boləjan, xunga uni kəytidin ixlətkili bolmaydu, dəp qaraytti □ 6:6 «**kün tüwrükliri**» — yəki «kuyax butliri» degəning baxka bir tərijimisi «isriqgahlar».

kılmixliri üçün way! Qünki ular kıliq, aqarqılıq wə waba kesili bilən yikilidu» — deyin! □ ■

¹² Yırakta turoşan wabadin əlidu; yekında turoşan kıliq bilən yikilidu; həm tirik qəloşan, yəni muhasirigə qüxkən xixi aqarqılıqın əlidu; xuning bilən mening ularoşa boləşan kəhrimni qüxürüp pioşandin qikimən. ¹³ Əmdi uların əltürüləşən öz butliri arisida, ularning qurbangəhliri ətrapida, öz butliriəşa huxbuy yakkan hər bir egiz dəng üstidə, taş qəkkilirida, barlıq yexil dərəh wə barakşan dub astida yatkan qəşda, ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu. □ ¹⁴ Wə Mən Öz kolumni ularning üstigə sozimən, ular hər turoşan jaylirida zeminni Diblattiki qəlbayawandin bəttər wəyran kiliwetimən. Andin ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu.» □

7

Hatimə waqti kəldi!

¹ Pərwərdigarning sözi manga kelip mundaq deyildi: —

² «Sən angla, i insan oşli, Rəb Pərwərdigar Israil zeminiəşa mundaq dedi: Hatimə! Zeminning tət bulungioşa hatimə berilidu!» □

³ Sanga hazır hatimə berilidu! Əz əzəzipimni bexingəşa qüxürimən, əz yolliring boyiqə üstünggə həküm qikiriş jazalap, əzüngning barlıq yirginlik ixliringni əz bexingəşa yandurimən. ⁴ Mening kəzüm sanga rəhim kılmaydu həm iqimnimu sanga aqiritmaymən; əksişə əz yolliringni bexingəşa yandurimən, əz yirginlikliring əz arangda bolidu; andin silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.» ■

⁵ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Balayı'apət! Həq bolup bəkmioşan balayı'apət kelidu! Mana, u kəldi!

⁶ Hatimə, hatimə! U sanga qarxi kəzəşəldi! Mana, u keliwatidu!

⁷ Həlakət yeningəşa kəldi, i zeminda turoşuqi; waqit-saiti toxti, axu kün yekinxlasti; huxallik warkiraxliri əməş, bəki dawaloşluk bir kıykasürən taşlarda anglinidu. □ ⁸ Mən tezla kəhrimni üstünggə təküp, sanga qarataşan əzəzipim bilən pioşandin qikimən; Mən əz yolliring boyiqə

□ **6:11** «... Alikiningni-alikiningəşa urup, putung bilən yəni təkkin» — muxu hərəkətlər muxu yərdə kixining konglining əzablanəşanlığını bildüridu, əlwəttə. ■ **6:11** Əz. 21:22

□ **6:13** «yexil dərəh wə barakşan dub astida...» — Israillər muxu jaylarda əlgüqiləni dəpnə kilatti (məsilən, «Yar.» 35:8). Mumkinçilik barki, ular keyinək muxu jayları «tawapəşəşə aylandurup, xu yərdə əz ata-bowiliriəşa dua kiləşən. Muxundaq kilmixlər Təwratta kət'iy mən'i kilinəşən (məsilən, «Kan.» 18:11) □ **6:14** «ular hər turoşan jaylirida zeminni Diblattiki qəlbayawandin bəttər wəyran kiliwetimən» — baxqa birhil təjmisisi: «ular hər turoşan jaylirida zeminni jənubiy qəlbayawandin Riblatkişə (yəni, Israilning əng ximaliy xəşərlirin biri) wəyran kiliwetimən». İbraniy tilida «Diblat» bilən «Riblat» yezilixi bir-birigə nəşayiti əhxixip kətkəqə, kəqürgüqi katipar əşliy tekistning «Riblat» dəgən sözini hata kəqürgən boluximu mumkin. □ **7:2** «Hatimə! Zeminning tət bulungioşa hatimə berilidu!» — ilgiriği pəşəşəməşlər (Yoel, Amos, Yəxaya, Həşiyə, Mikah qatarlıqlar) Hudaning muxu jazasi toşrulək bəxarət bərgən. Əzakiyal pəşəşəməş muxu yərdə, waqti-saiti hazır bolidu, dəydu. ■ **7:4** Əz. 5:11; 8:18 □ **7:7** «axu kün yekinxlasti...» — muxu «kün» «Pərwərdigarning küni» yəni «kiyamət küni»ni kərsitidu. Əzakiyal pəşəşəməşning bu bəxaritining ikki kətimlik əməlgə axuruluxi bar: — (1) Babil imperiyəsi Israil zeminiəşa təjawuz kılip Yəhudiyəşəni pütünləy sürgün kılidu; (2) kəlgüsidə, Pərwərdigarning künidə; xu küni dəşjalning kəşunliri Israil zeminiəşa təjawuz kılidu. Bu ikki wəşəşəşəş bir-birigə əhxaydişən kəp yərliri bolidu.

üstünggə həküm qikirip jazalap, özüngning barlıq yirginqlikliringni bexingə qayturup qüxürimən. ⁹ Mening közüm sanga rəhim kılmaydu həm içimnimu sanga aqırtımaymən; Mən öz yolliringni bexingə yandurimən, wə öz yirginqlik içliring öz arango qüxidu; xuning bilən silər özünglarni uruquqning Mən Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

¹⁰ Mana, axu kün! Mana u kəldi! Həlakət qıqıp yürivatidu! — tayaq bihlendi, hakawurluq qeqəklidi! □ ¹¹ Zorawanlıq yetilip rəzillik tayiki bolup qikti; ularningkidin heqnərsə qalmaydu — ularning adəmlər topidin, dələt-baylıqliridin yaki həywisidin heqnemə qalmaydu. □

¹² Wakıt-saiti kəldi, küni yekınlasti; aloquı huxal bolup kətmisun, satquı matəm tutmisun; qünki kattik oızəp muxu bir top kixilərnig həmmisining üstigə qüxidu. □ ¹³ Qünki gərgə aloquı bilən satquı tirik qalsimu, satquı özi setiwətkinigə kaytidin igə bolmaydu; qünki bu top kixilər toqruluk kərunğan bexarət inawətsiz bolmaydu; ulardın heqkaysisi kəbihliki bilən öz həyatini saqliyalmaydu. □

¹⁴ Ular kanayni qelip həmmini təyyarlidi, biraq heqkim jənggə qikmaydu; qünki Mening oızəpim muxu bir top kixilərnig həmmisigə qaritiloğan.

¹⁵ Talada kiliq, iqidə waba wə aqarqılıq turidu; dalada boloğan kixini kiliq, xəhərdə boloğan kixini bolsa, waba wə aqarqılıq uni yutuwetidu.

¹⁶ Wə ulardın kutulup qelip bulardın kaqkanlar taqlarda yürüp hərbiəri öz kəbihliki üqün jiloqidiki pahtəklərdək bukuldap matəm tutidu.

¹⁷ Hərbirining qoli dərmanisizlinidu, tizliri süydük bilən qilik-qilik həl bolup ketidu; □ ■ ¹⁸ Ular özigə bəz kiyimini baqlaydu, wəhxət ularni basidu; hərkaysinig yüzidə hijalət, baxliri taqir kərunidu. □ ■ ¹⁹ Ular öz kümüxlirini koqilaroşa taxlaydu, ularning altunliri buloğanoğan nərsidək bolidu; ularning altun-kümüxliri Pərwərdigar oızəpini kərsətkən künidə ularni kutkuzmaydu; ular bulardın aqlikini kənduralmaydu, qorsikini tolduralmaydu, qünki bu nərsilər ularoşa adəmlərnə putlaxturidoğan

□ **7:10 «tayaq bihlendi, hakawurluq qeqəklidi!»** — muxu «tayaq» ularning zorawanlıqini bildüridu — keyinki 10-ayətni kərunğ. Uning «bihlanoğanlıqı» bəlkim uni jazalaydoğan wakıt-saət toxkan, deməqci. □ **7:11 «zorawanlıq yetilip rəzillik tayiki bolup qikti»** — baxka birhil tərjimisi «zorawanlıq yetilip, rəzillikni jazalaydoğan tayaq bolup qikti» — Biraq bizninggə bu «tayaq» 10-ayəttiki tayaqka ohxax boluxi kerək. □ **7:12 «aloquı huxal bolup kətmisun, satquı matəm tutmisun; qünki kattik oızəp muxu bir top kixilərnig həmmisining üstigə qüxidu»** — balayi/apət qüxkən künlərdə kəp nərsilərnig bahəsi dərhal qüxidu. Xu qəşda aloquı kixi bəlkim: «naəhayiti əznanəşə aldim» dəp huxallinidu, satquı kixi bəlkim «bək əznan setiptəm» dəp kəngli yerim bolidu. □ **7:13 «Qünki gərgə aloquı bilən satquı tirik qalsimu, satquı özi setiwətkinigə kaytidin igə bolmaydu»** — əgər satқан nərsə yer bolsa, Musa pəyoşəmbərgə qüxürülğən miraslıq toqrısidediki qanun boyiqə, satquı uni (muwapıq bahəsida) qayturup setiwelıx hoqukı bar. Əmđi satқан nərsə yer bolsun bolmisun, uni kayturuwelıx wakıti bolmaydu, qünki həmmə adəm sürgün bolup epketilidu. □ **«ulardın heqkaysisi kəbihliki bilən öz həyatini saqliyalmaydu»** — baxka birhil tərjimisi «ularning kəbihliki tüpəylidin, ularning heqkaysisi öz həyatini saqliyalmaydu». □ **7:17 «Hərbirining qoli dərmanisizlinidu, tizliri süydük bilən qilik-qilik həl bolup ketidu»** — demək, korqunqtin xundaq bolidu. Baxka birhil tərjimisi «Hərbirining tizliri sudək ajiz bolup ketidu».

■ **7:17** Yəx. 13:7; Yər. 6:24 □ **7:18 «bəz kiyimi»** — matəm tutux yaki kattik towa qılıxni bildürətti. «baxliri taqir kərunidu» — matəm tutqanda, kattik puxayman qiloğanda ər kixilər qaqlirini qüxürüwetətti. ■ **7:18** Yəx. 15:2, 3; Yər. 48:37

kəbihlik boldi. □ ■ 20 U Uning gūzəl bezəkini həywə bilən tiklidi; biraq ular uning iqidə yirginqlik məbudlarni həmdə lənətlik nərsilirini yasidi; xunga Mən uni ular üqün paskinqilikka aylandırımən. □ 21 Mən uni olja süpitidə yat adəmləning kəliqə, oqənimət kəlip yər yüzidiki rəzillərgə tapxurimən; ular buni buloqaydu. □ 22 Mən yüzümni ulardın ərüyman, wə kixilər Mening əziz jayimni buloqaydu; zorawanlar kirip u yərnı buloqaydu.

23 Zənjirni təyyarlanglar; qünki zemin qanlik jinayətlərgə, xəhər zorawanlikka toloqan. 24 Xunga Mən əllər iqidiki əng rəzilini kəltürimən, ular ularning əylirigə igə bolidu; Mən zomigərləning həkawurluqini yokitimən; ularning «mukəddəs jayliri» buloqinidu. □ 25 Wəhəxət keliwatidu! Ular tinq-amanlikni izdəydiqan bolidu, biraq heq tapalmaydu. 26 Apət üstigə apət, xum həwər üstigə xum həwər kelidu; ular pəyoqəmbərdin bəxarət soraydu, biraq kaqinlardın Təwratning bilimi, aqsakallardin, moysipitlərdin nəsihət yokəp ketidu. □ 27 Padixah matəm tutidu, xahzadə ümidsizlikkə qəmülüdu, zemindiki həklərləning kolliri titrəp ketidu; Mən ularni əz yolliri boyiqə bir tərəp kəlimən, əz həkümliri boyiqə ularoqə həküm qikərip jazalaymən; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu.

8

Yerusalemning jazaliri ••• Mukəddəs ibadəthanida boləqan butpərəsliklər

1 Altinqi yili, altinqi ayning bəxinqi künidə xundak əməlgə axuruldiki, mən əz əyümdə olturoqinimda, Israillning aqsakallirimu mening aldimda oltuqinida, Rəb Pərwərdigarning kəli wujudumoqə qüxti. □

2 Mən qaridim, mana, otning kiyapitidə bir zatning kərünüxi turatti; belining təwini ot turkida turatti; belining üsti bolsa julaloqan yorukluk, kizitiloqan mis parkirioqandək kərünüx turatti. 3 U kolning kərünüxidək bir xəkilni sozup, beximdiki bir tutam qaqni tutti; Roh meni asman bilən

□ 7:19 «**ularning altunliri buloqanoqan nərsidək bolidu**» — «buloqanoqan nərsə» (yaki «niji nərsə») muxu yərdə ikki bislik səz bolup, yənə «yiraq kəliqanoqan nərsə»nimu bildüridu. «**bu nərsilər ularoqə adəmlərnı putlaxturidoqan kəbihlik boldi**» — «bu nərsilər» bəlkim ularning altun-kümüx boləqan baylikliri wə xundakla ular altun-kümüxtin yasioqan butlar bolsa kerək. ■ 7:19 Pənd. 11:4; Zəf. 1:18 □ 7:20 «**U Uning gūzəl Bezəkini həywə bilən tiklidi**» — «U» — Hudani kərsitidu. «**Uning gūzəl bezəki**» — muxu səz bizningqə mukəddəs ibadəthanioqə karitiloqan (bu ibadəthanini Sulayman padixah kuroqan, əsli intayin gūzəl wə həywətlik idi). Ayətning baxqə birhil təjrimisi: «Ular əzi gūzəl buyumlrindin pəhirləngən, biraq ular bulardın yirginqlik məbudlarni həmdə yirginqlik nərsilərnı yasidi; xunga mən bularnı ular üqün paskinqilikka aylandırımən». Muxu ayəttiki «paskinqilik» ikki bislik səz bolup, yənə «yiraq kəliqanoqan nərsə»nimu kərsitidu. □ 7:21 «**Mən uni olja süpitidə yat adəmləning kəliqə, oqənimət kəlip yər yüzidiki rəzillərgə tapxurimən**» — «uni» mukəddəs ibadəthanini kərsitidu. 20-ayəttiki izahatta kərsitilgən ikkinqi təjrimə boyiqə, «uni» Israillarning zibu-zinnətlirini kərsitidu. □ 7:24 «**ularning «mukəddəs jayliri» buloqinidu**» — muxu yərdə «mukəddəs jayliri» bəlkim həjwi, kinayilik gəp bolup, Israillarning butlaroqə beoxiləqan jaylirini kərsitidu. □ 7:26 «**biraq kaqinlardın Təwratning bilimi... yokəp ketidu**» — «Təwrat»ning əsli mənisi «yolyoruk», «tərbiyə». □ 8:1 «**Israillning aqsakallirimu mening aldimda oltuqinida...**» — aqsakallar bəlkim pəyoqəmbərdin nəsihət sorioqli kəldi. Pəyoqəmbər Hudadin jawab kütkəndə wəhiy uningə berilidu.

zemin otturisiya kətürüp, Hudaning alamət körünüxliridə Yerusalemoja, yəni ibadəthanining ximaloja qaraydıoan iqki dərwasizining bosuosiyoja apardi. Axu yer «pak-mukəddəslikkə qarxlaxkan məbud», yəni Hudaning pak-mukəddəs oəzipini qozoyaydıoan məbud turəjan jay idi. □ ■ 4 Mana, mən tüzləngliktə kərgən alamət körünüxtək, Israilning Hudasing xan-xəripi xu yərdə turatti.■

5 U manga: — I insan oqli, bexingni kətürüp ximal tərəpkə qarap bak, dedi. Mən beximni kətürüp ximal tərəpkə qaridim, mana, kurbangahning dərwasizining ximaliy tərpidə, bosuqida xu «pak-mukəddəslikkə qarxilaxkan məbud» turatti. 6 Wə u manga: — I insan oqli, ularning bundak kilmixlirini — Israil jəmətining Meni mukəddəs jayimdin yirak kətküzidiyoan, muxu yərdə kıləjan intayin yirginqlik ixlirini kərdüngsən? Biraq sən tehimu yirginqlik ixlarni kərisən, — dedi.

7 Wə U meni ibadəthana həylisining kirix eozioja apardi, mən qaridim, mana, tamda bir təkük turatti. 8 U manga: — I insan oqli, tamni kolap təkkin, dedi. Mən tamni kolap təktem, mana, bir ixik turatti. 9 U manga: — Kirgin, ularning muxu yərdə kıləjan rəzil yirginqlik ixlirini kərip bak, dedi. 10 Mən kirip qaridim, mana, ətrapidiki tamlarəja nəkiq kılinojan hərhil əmiligüqi həm yirginqlik həywanlarni, Israil jəmətining həmmə butlirini kərdüm.

11 Wə bularning aldida Israil jəmətining yətmix aqsakili turatti. Ularning otturisiya Xafanning oqli Jaazaniya turatti; ularning hərbi qolida əz huxbuydenini tutup turatti; huxbuy kuyuk buluttək ərləp qikti. 12 Wə U manga: — I insan oqli, Israil jəmətidiki aqsakallarning karangətulukta, yəni hərbirining əz məbud nəkiq kılinojan həjrisida nemə kıləjanlikini kərdüngmu? Qünki ular: «Pərwərdigar bizni kərməydu; Pərwərdigar zeminni taxlap kətti» — dəydu, — dedi.□ ■

13 Wə U manga: — Biraq sən ularning tehimu yirginqlik kilmixlirini kərisən, dedi. 14 U meni Pərwərdigarning əyining ximaliy dərwasizining bosuosiyoja apardi; mana, xu yərdə «Tammuz üqün matəm tutup» yioławatқан ayallar olturatti. □ 15 Wə U manga: — I insan oqli, sən muxularni kərdüngmu? Biraq sən tehimu yirginqlik ixlarni kərisən, — dedi.

16 Wə U meni Pərwərdigarning əyining iqki həylisiyoja apardi. Mana, Pərwərdigarning ibadəthanisining kirix yolida, pəxaywan wə kurbangahning otturisiya, yigirmə bəx adəm, Pərwərdigarning

□ 8:3 «Roh meni asman bilən zemin otturisiyoja kətürüp, ... ibadəthanining ximaloja qaraydıoan iqki dərwasizining bosuosiyoja apardi» — «Roh» muxu yərdə Hudaning Mukəddəs Rohi. ««pak-mukəddəslikkə qarxlaxkan məbud», yəni Hudaning pak-mukəddəs oəzipini qozoyaydıoan məbud» — ibraniy tilida ««həsətəkə təwə məbud», yəni (Hudaning) həsitini qozoyaydıoan məbud» deyilidu. ■ 8:3 Dan. 5:5 ■ 8:4 Əz. 3:23

□ 8:12 «Israil jəmətidiki aqsakallarning karangətulukta, yəni hərbirining əz məbud nəkiq kılinojan həjrisida nemə kıləjanlikini kərdüngmu?» — muxu alamət körünüxlarning həmmisi ularning əz əyidə («hərbirining əz ... həjrisida») nemə kıləjanlikini kərsitidu. Xunga bu körünüxnə asasən «simwol» dəp qaraymiz; xundaqtimu buning bilən təng, ibadəthanidiki həkiqiy əhwalnımı kərsitidu. ■ 8:12 Əz. 9:9 □ 8:14 «Tammuz üqün matəm tutup yioławatқан ayallar» — «Tammuz» — yəni «əsümlüklarning padixahi» deyilən bir bud. Riwayətlər boyiqə u əlöp, təhtisarəja qüxüp təhtisarəning padixahi boldi. Uning «əlumi» tüpəylidin hər yili uningəja qokənojan ayallar «matəm tutux» kerək idi.

ibadəthanisioğa arqisini kılıp xærkkə qarap kuyaxka qokuniwatatti. □
 17 Wə U manga: — I insan oqlı, sən muxularni kerdungmu? Yəhuda
 jəməti əzi muxu yərdə kıləjan yirginqlik kilmixlirini yenik dəp, ular
 buning üstigə zeminni jəbir-zulum bilən toldurup mening aqqikimni
 kayta-kayta qozətsa bolamdu? Wə mana, ularning yənə xahni burnioğa
 tutiwatkinioğa kara! □ 18 Xunga Mən kəhr bilən ularni bir tərəp kılımən;
 Mening kəzüm ularəğa rəhim kilmaydu, iqimnimu ularəğa aqrıtmaymən;
 ular kulikiməğa yukiri awazda nida kılısimu, ularni anglımaymən, —
 dedi. ■

9

Yəttə jazani bəja kəltürgüqilər

1 U kulikiməğa küllük bir awazda towlap: — Yəkin kelinglar, xəhərgə
 məs'ul boləuqılar, hərbinglar öz həlakət qoralınglarni kolunglarəğa
 tutunglar, — dedi.

2 Wə mana, altə kixining *ibadəthanining* ximalioğa qaraydıəjan «Yükiri
 dərwaza» tərəptin keliwatkinini kərdüm. Hər birisi kolida bitqit kıləuqi
 qoralini tutkan; ularning otturisida yenioğa pütükqining siyahdeni esiklik
 turəjan, kanap kiyimlərni kiygən birsi bar idi; wə ular *ibadəthanioğa*
 kirip, mis qurbangahning yenida turdi. □ 3 Xu qaəda Israilning
 Hudasing xan-xəripi əsli turəjan kerubtin kətürülüp öyning bosuəjisida
 turdi. Pərwədigar yenioğa pütükqining siyahdeni esiklik turəjan, kanap
 kiyimlərni kiygən kixini qakirip uningə: —□

4 Xəhəring otturidın, yəni Yerusaleming otturidın ötüp, xəhər
 iqidə ötküzülgən bərlük yirginqlik ixlar tūpəylidin ah-nadamət qəkkən
 kixilərnin pexanlirigə bir bəlgə saləjin, — dedi.□

5 Wə manga anglitip baxka kixilərgə: — Bu kixining kəynidin xəhərni
 kezip, adəmlərnin qiringlar; kəzünglar rəhim kilmisun, ularəğa iqinglarni

□ 8:16 «...Pərwədigarning *ibadəthanisioğa arqisini kılıp xærkkə qarap kuyaxka qokuniwatatti*» — bu bəta eytiləjan bəx hərəkət iqidə bu hərəkət əng yirginqlik boldi. Qünki:
 (1) uning Hudaning ibadəthanisioğa arqini kılıxi mutlək kupurluk bir ix; (2) u ibadəthanioğa
 kirkən kixilərnin aldida oquq-axkarə kupurluk kildi; (3) u kupurluk dəl Hudadin rəhim-xəpəkət
 soraydıəjan jayda boldi («Yoel» 2:17ni kəring). □ 8:17 «**ularning yənə xahni burnioğa
 tutiwatkinioğa kara!**» — «xahni burnioğa tutux» degən hərəkət toqrısında üç pikir bar: —

(1) kədimki zamanlarda bəzi butpərəs millətlər öz butlirioğa qokunəjənda qəqəkligən bir xahni
 burnioğa tutatti. Xunga bu hərəkət butpərəslikni kərsitidu; (2) Yəhudiylar Hudaəğa ibadət kıləjənda
 ohxax hərəkət kılıp Hudaəğa hərmət bildürixətti; undak boləjənda, Huda xundak sahıtpəzlik
 həm butpərəslik bilən baqlanəjan ibadət ipadilirini kət'iy qəbul kilmaytti; (3) undak hərəkət
 pəkətlə Pərwədigarəğa boləjan intayin hərmətsizlikni, yəni kupurlukni bildürətti. Bizningqə,
 bəlkim 2-pikir toqrıdur. ■ 8:18 Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 11:11; Əz. 5:11; 7:4 □ 9:2

«**hərbirisi kolida bitqit kıləuqi qoralini tutkan...**» — yəki «hərbirisi kolida jəng tokmikini
 tutkan...». □ 9:3 «**Israilning Hudasing xan-xəripi əsli turəjan kerubtin kətürülüp
 öyning bosuəjisida turdi**» — «tət məhluk» bolsa «kerub»lardin ibarəttur (10-babni kəring).

Birəq muxu yərdə eytiləjan «kerublar» bəlkim mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay»da
 kəyuləjan ikki «altun kerub» xəklini kərsitidu. Hudaning yorukluk xan-xəripi xu yərdə («əng
 mukəddəs jay»da, kəlin bir pərdə kəynidə) Sulayman ibadəthanini kuroəjəndin bəri turup
 kəlgəndi. Həzir əzakimət kəriduki, u həm ibadəthanidin həm Israilning əzidin ayrılıp ketidu.

□ 9:4 «**... ah-nadamət qəkkən kixilərnin pexanlirigə bir bəlgə saləjin**» — bu «bəlgə»
 (ibraniy tilida «taw» degən hərəp) kədimki zamanlarda krest yəki qapras (+) xəklidə idi.

aşritmanglar! ⁶ Birnimu qoymay həmmi — kərilər, yax yigit-kizlər, bowak-balilər və ayalları qoymay öltürüwetinglər; pəket bəlgə koyulğan kixilərgə yəqinlaxmanglar; bu ixni öz mukəddəs jayımdın baxlanglar, — dedi.

Xunga ular Hudaning öyi aldida turoğan həliki aqsakallardın baxlıoğan.

⁷ Wə U ularoğa: — Öyni buloanglar, həylilirini öltürülgənlər bilən toldurunglar; əmdi beringlar! — dedi. Xuning bilən ular qıqır xəhər boyiqə adəmləni kixixka baxlıdi.

⁸ Wə xundak boldiki, ular adəmləni kiroşinida, mən yaloquz qaldım; özümni yərgə düm taxlidim wə: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Sən Yerusalemoğa karitiloğan kəhringni tökkəndə İsrailning barlık qaldisini həlak qılamsən? — dedim. □

⁹ Wə U manga: — İsrail wə Yəhuda jəmətining kəbihliki intayın rəzil; qünki ular: «Pərwərdigar zeminni taxlap kətti; Pərwərdigar bizni kərməydu» — dəydu. ¹⁰ «Mən bolsam, Mening kəzüm ularoğa rəhim kilməydu, iqmni mu ularoğa aşritməymən; Mən ularning yolini öz bəxiə qəxürimən, — dedi. ■

¹¹ Wə mana, yəniə pütükqining siyahədenini aşkan, kanap kiyimləni kiygən kixi qılğan ixni məlum qılıp: «Manga Sən buyruoğan ixni orundidim» — dedi.

10

Hudaning xan-xəripi ibadəthanisidin qıqır ketidu

¹ Mən qaridim, mana, kerublarning bəxi üstidiki gümbəz üstidə, kək yaqutning kiyapitədək bir təhtning kərunüxi turatti; ² Wə təhtkə Olturoşuqi kanap kiyimləni kiygən kixigə: «Kerublarning astidiki qaklarning arisioğa kir, qolliringni kerublar arisida kəyüwatқан qoşlaroğa toldurup, ularni xəhər üstigə qeqiwət» — dedi. Mən qaridim, u xundak qılıxka baxlıdi.

³ Bu kixi kirgəndə kerublar öyning ong təripidə turatti; *xan-xərpəlik* bulut öyning iqqi həylisini toldurdi. □ ⁴ Wə Pərwərdigarning xan-xəripi kerub üstidin qıqır, öyning bosuəşisioğa kəlgənidi; öy bulutka toldi, həylə bolsa Pərwərdigarning xan-xəripining julalıqioğa qəmgən. ⁵ Kerublarning qanatlırining sadasi həmmidin qadırning səzligən qəoqdiki awazidək bolup, sirttiki həyliəoğa anglinip turatti.

⁶ Wə xundak boldiki, Rəb kanap kiyimləni kiygən kixigə: «Qaklar arisidin, yəni kerublar arisidin ot aloşın» — dəp buyruşinida, u kirip bir qakning yenida turdi. ⁷ Wə kerublardın biri öz kolini kerublar otturşidiki otka sozup uningdin ot elip, kanap kiyimləni kiygən kixining qollirioğa saldi; u buni elip qıqır kətti ⁸ (kerublarning qanatlıri astida, adəmnin qollirining kiyapiti kərunüp turatti).

□ 9:8 «Sən Yerusalemoğa karitiloğan kəhringni tökkəndə İsrailning barlık qaldisini həlak qılamsən?» — adətə «İsrailning qaldisi» dəgən ibarə pütün həlk arisida, Hudağa sadik bolğan Yəhudiyları kərsitidu. Biraq Əzakiyal muxu yərdə (Hudaning 9-10-ayəttə bolğan jawabioğa qarışqanda) bəlkim Yəhüdani kərsitidu; «ximaliy padixahlik», yəne İsrailning on ikki kəbilisidin oni Asuriyə imperiyəsi təripidin baldur munqəriz qilinip sürgün boldi, pəket ikki kəbilə, yəni «Yəhuda wə Binyamin» (jənubiy padixahlik) qaldı. ■ 9:10 Əz. 5:11; 7:4; 8:18

□ 10:3 «**xan-xərpəlik bulut öyning iqqi həylisini toldurdi**» — «xan-xərpəlik bulut», 1:4ni kərug.

9 Mən qaridim, mana, kerublarning yenida töt qaq bar idi, bir kerubning yenida bir qaq, yənə bir kerubning yenida yənə bir qaq turatti; qaqqlarning kiyapiti bolsa beril yaqutning kərünüxidə idi. ■ 10 Ularning xəkli bolsa, tətisining ohxax idi, yəni qaq iqidə qaq bardək kərünətti.

11 Kerublar mangoşanda, ular yüzləngən tətıla tərəpkə udul qarap mangatti; mangoşanda ular heq burulmaytti, bəlkı bexi kaysı tərəpkə kərişan bolsa, ular xu tərəpkə mangatti; ular mangoşanda heq burulmaytti.

12 Ularning pütün teni, dümbiliri, kolliri, kanatlırı wə ularning qaqqlirimu, yəni tətisigə təwə qaqqlarning ətrapi kəzlər bilən toloşanidi. 13 Qaqqlarnı bolsa: «pirkiraydişan qaqqlar!» — dəp atışınini öz kulikim bilən anglidim. 14 Hər bir kerubning töt yüzi bar idi; birinçisi kerubning yüzi, ikkinçisi adəmning yüzi, üçinçisi xirning yüzi, tətinqisi bürkütning yüzi idi. □

15 Kerublar yukirişə ərlidi. Bular dəl mən Kewar dəryasi boyida kərgən həyat məhluklar idi. 16 Kerublar mangoşanda, qaqqlarmu ularşə yandixip mangatti; kerublar yərdin ərləxkə kanatlırini kətürşinidə, qaqqlarmu ularning yenidin burulup kətməytti. ■ 17 Ular turoşanda, qaqqlarmu turatti; ular kətürülgəndə, qaqqlarmu ular bilən kətürülətti; qünki həyat məhlukqlarning rohi qaqqlarda idi. ■ 18 Wə Pərwərdigarning xan-xəripi öyning bosuşisi üstidin qikişip, kerublar üstidə turdi; 19 Kerublar kanatlırini kerip, kəz aldimda yərdin kətürüldi; ular öydin qıkkanda, qaqqlarmu ularning yenida idi; ular Pərwərdigarning öyining xərkiş dərwasisida turatti; İsrailning Hudasing xan-xəripi ularning üstidə yukiri turatti.

20 Bular bolsa dəl mən Kewar dəryasi boyida kərgən, İsrail Hudasing astida turoşan məhluklar idi; ularning kerublar ikonlikini bildim. ■

21 Ularning hər birining tətın yüzi, hər birining tətın kaniti, kanatlırı astida insan kəli siyakidiki kolliri bar idi. ■ 22 Ularning yüzlirining kiyapiti bolsa, ular mən Kewar dəryasi boyida kərgən yüzlər idi; ularning turki wə yüzliri mən kərgəngə ohxax idi; ularning hər biri öz udulışə qarap mangatti.

11

Yetəqilərninğ jazalinixi

1 Roh meni kətürüp, Pərwərdigarning öyining xərkiş, yəni xərkkə qaraydişan dərwasişışə apardi; wə mana, dərwasining bosuşisida yigirmə bəx adəm turatti; mən ularning otturisida awamning aqsakili bolşan, Azzurning oşli Jaazaniya həm Bənyaning oşli Pilatiyani kərdüm. 2 Wə U manga: — I insan oşli, kəbişlikni oylap qıkkuqi, muxu xəhərdə rəzil məslihət bərgüqi adəmlər dəl bulardur. 3 Ular: «Öylərni selix wakti yekınlaxti əməsmu? Bu xəhər bolsa kəzan, biz bolsak, iqidiki

■ 10:9 Əz. 1:16 □ 10:14 «hər bir kerubning töt yüzi bar idi; birinçisi kerubning yüzi...» — 1:10-ayəttə, «kerubning yüzi»ning ornida, «bukining yüzi» kərünidu. Xunga mumkinçiliki barki, «kerub»lar əzi bukining kiyapitidə kərünidu. ■ 10:16 Əz. 1:19 ■ 10:17 Əz. 1:20 ■ 10:20 Əz. 1:3 ■ 10:21 Əz. 1:6, 8; 10:8, 14

gəx» — dəydu. □ ⁴ Xunga ularni əyibləp bexarət bərgin; — Bexarət bərgin, i insan oqli! — dedi.

⁵ Xuning bilən Pərwərdigarın Rohi wujudmoğa urulup güxüp, manga söz qiloğan: «Pərwərdigar mundak dəydu» — degin. «Silərnin xundak deginlarni, i Israil jəməti; kənglünlərgə pükkən oy-pikringlarni, Mən bilimən. ⁶ Silər muxu xəhərdə adəm öltürüxnə kəpəytkənsilər; silər rəstəkoqilarni öltürülgənlər bilən tolduroqansilər».

⁷ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Silər öltürgən kixilər bolsa, dəl xu gəxtur, xəhər bolsa qazandur; biraq silərni bolsa uningdin tartiwalmən. ⁸ Silər kiliqtin qorqup kəlgənsilər, wə Mən üstünglaroğa bir kiliq güxürimən» — dəydu Rəb Pərwərdigar. ⁹ «Xuning bilən Mən silərni xəhərdin tartiwelip, yat adəmlərnin qəlioğa tapxurimən, silərnin üstünglardin həküm qikiriş jazalaymən. ¹⁰ Silər kiliqlinip yikilisilər; Israil qeğralirida üstünglaroğa həküm qikiriş jazalaymən; wə silər Menin Pərwərdigar ikanlikimni tonup yetisilər. □ ¹¹ Bu xəhər silər üqün «qazan» bolmaydu, həm silərmu uningki «gəx»i bolmaysilər; Mən Israil qeğralirida üstünglardin həküm qikiriş jazalaymən. ¹² Wə silər Menin Pərwərdigar ikanlikimni tonup yetisilər; silər Menin bəlgilimilirimdə yürmigən, həkümlirim boyiqə mangmoqansilər, bəlki əpğərenglardiki əllərnin həkümliri boyiqə mangmoqansilər».

¹³ Xundak boldiki, Mən bexarət bəriwatkinimda, Bənyaning oqli Pilatiya jan üzdi. Mən düm yikildim: «Ağ, Rəb Pərwərdigar! Sən Israilning kəldisini pütünləy yəkatmaqiməsən?» — dəp kəttik awazda nida kildim.

Hudaning sürgün boləğan Israillaroğa yeni wədisi — yeni kəlb, yeni roh

¹⁴ Pərwərdigarın sözi manga kelip mundak deyildi: —

¹⁵ I insan oqli, Yerusalemda turuwatqanlarning: «Pərwərdigardin yirək ketinlar! Qünki muxu zemin bizgila miras kiliş jazalaymən!» degən gəpi, sening qerindaxliring, yəni sening qerindaxliring boləğan sürgünlərgə həm Israilning pütkül jəmətiyə qaritip eytiləğan. □ ¹⁶ Xunga

□ **11:3 «Əylərnə selix waqti yekınlaxti əməsmu? Bu xəhər bolsa qazan, biz bolsaq, iqidiki gəx»** — bexarət berilgən qağda Yerusalem xəhiri muhasirigə güxkən bolsa kerək. Bu adəmlər «bizgə qataq bolmaydu, biz yənə normal turmux ötküzələydiqan bolduq» degən qaraxta boləğan idi. Ularning kəzkarixidin «xəhər qazan, biz gəx» degini, bəlkim «ot qazandiki gəxni kəydürməydu, əhwalimiz intayin rəhət-pərəşətliktur» degənliktur. Əzakiyal pəyğəmbər bu ibarini baxqə tərəptin güxəndürüp, ularni aqağlandurup bexarət kəlidu. «biz gəx» degən söznin bəlkim yənə bir iqli mənisə barki, «biz xəhərdə qəloğan, esil gəxmiz (Huda bizni saqliqan), biraq Əzakiyal bilən bilə sürgün boləğanlar bolsa, pəqət «üqəy-qarin»lardur» degən həjwi, kinayilik gəp. (Ayətnin birinçi qisminin baxqə bir hil tərjimisi: «əylərnə selixning waqti yekınlaxmidi; xəhər bolsa...»). □ **11:10 «...Israil qeğralirida üstünglaroğa həküm qikiriş jazalaymən»** — Babil imperatori Nebokədnəsər Zədəkiyani Israilning qeğrasida (Libnah xəhəridə) sot kildi («2Pd.» 25:6-7, 18-21 ayətlərnə kəring). □ **11:15 «Yerusalemda turuwatqanlarning: «Pərwərdigardin yirək ketinlar! Qünki muxu zemin bizgila miras kiliş jazalaymən!» degən...** — Yerusalemdikilərnin: «sürgün kiliqanlar (yəni Yəhədadin heli burun Babiloğa sürgün kiliqan kixilər həmde 150 yil ilgiri sürgün kiliqan Israildiki on kəbilə) nəhayiti gunağkar adəmlərdur, xunga Huda ularni sürgün kildurdi, biz bolsaq pak adəmmiz, Huda muxu zeminni bizgə qaldurdi» degən qarixi bar idi. Bundak təkbəburluqni Huda jazalaydu. «Sening qerindaxliring, yəni sening qerindaxliring boləğan sürgünlər» degən tekstning baxqə birhil wariyanti: «qerindaxliring boləğan uruq-tuqanliring».

ularoşa mundak degin: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: Gərgə Mən ularni yirak yərlərgə, əllər arisişoşa yətkiwətkən həm məmləkətlər iqiğə tarkitiwətkən bolsammu, ular baroşan yərlərdimu Mən Əzüm ularoşa kiçikkinə bir pak-muqəddəs baxpanah bolimən».[□]

¹⁷ Xunga mundak degin: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən silərnəni əllərdin yioşimən, tarkitiwətilgən məmləkətlərdin silərnəni jəm kilimən, andin Israil zeminini silərgə kayturup təkdin kilimən. ¹⁸ Xuning bilən ular u yərgə kaytip kelidu, ular barlik lənətlik nərsilərnəni həm barlik yirginçlik ixlirini u yərdin yox kilidu.

¹⁹ Mən ularoşa bir kəlbni berimən, iqinglaroşa yengi bir roşni salimən; Mən ularning tenidin taxtək kəlbni elip taxlaymən, ularoşa mehrlük bir kəlbni berimən. [□] ²⁰ Xuning bilən ular Mening bəlgilimilirimdə yüridu, Mening həkümlirimni qing tutup ularoşa əməl kilidu. Ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən. [■]

²¹ Biraç kəngüllirni lənətlik nərsilərgə wə yirginçlik kilmixlirişoşa beoşilanşanlar bolsa, Mən ularning yollirini öz bexişoşa qūxurimən», — dəydu Rəb Pərwərdigar».[■]

Hudaning xan-xəripini Yerusalemdin qikiş ketidu

²² Kerublar qanatlırini yaydi, ularning qaçlırni öz yenida turatti; Israilning Hudasing xan-xəripini ular üstidə yukiri turatti; ²³ wə Pərwərdigarning xan-xəripini xəhərnin otturisişidin qikiş, xəhərnin xərk təripidiki taol üstidə tohtidi. [□] ²⁴ Xuning bilən Roş meni kəturüp, Hudaning Roşni bərgən bu kərunüxtə meni Kaldiyəgə, yəni sürgün boləşanlaroşa apardi; xuan mən kərgən bu kərunüx məndin kətti. [□]

²⁵ Xuning bilən mən sürgün boləşanlaroşa Pərwərdigar mənə kərsətkən barlik ixlarni səzləp bərdim.

12

Yerusalem ahalisining sürgün boluxining sürətlinişi

¹ Pərwərdigarning sözi mənə kelip mundak deyildi: — ² I insan oşli, sən asiş bir jəmət arisişda turisən; ularning kəruşkə kəzi bar əmma kərməydu, anglaxça kuliki bar, əmma anglimaydu, çunki ular asiş bir jəməttur. [■] ³ Wə sən, i insan oşli, sürgün boləşuqining yük-taqlirini

[□] **11:16 «pak-muqəddəs baxpanah»** — dēgən söz ibraniş tilida «muqəddəs jay» yaki «ibadəthana» dēgən söz. Muqəddəs ibadəthanining bir yərdə quruluşu Hudaning xu yərdə koşidəşuqi wə baxpanah boləşanlığini bildüridu. Demək, ular (butpərəs) əllər arisişda bolsimu, Huda (ular Uni izdigən bolsa) ularoşa jismaniş həm rohiş jəhəttə baxpanah bolup, ularni tinq saqlaydu wə ularoşa durus yollarda mēngixça yənə yardəmçi bolidu. Baxça birhil təjimiş: «...Mən ularoşa kişka wəkit bir pak-muqəddəs baxpanah boldum». [□] **11:19 «ularoşa mehrlük bir kəlbni berimən»** — ibraniş tilida səzməsöz: «ularoşa gəşlük bir kəlbni berimən» dēgənliktur. [■] **11:19** Yər. 32:39; Əz. 36:26 [■] **11:20** Yər. 24:7; 30:22; 31:1; 32:38 [■] **11:21** Əz. 9:10 [□] **11:23 «Pərwərdigarning xan-xəripini ... xəhərnin xərk təripidiki taol üstidə tohtidi»** — bu taol «Zəytun teqi»dur. Əzakiyal pəyğəmbər Pərwərdigarning xan-xəripini xu wəqitti yənə kərmidi. Əzakiyalning həmmə bəxərətilirini omumlaxturup qarışanda, Hudaning xan-xəripini xu qəşda taşda uzun turmay Israil zeminişinmu mutlək kətti. Biraç keyin (43-babta) u muxu xan-xərgəp yənə xərk təripidin keliwatқанlığini kəridu. [□] **11:24 «Roş meni kəturüp, ... meni Kaldiyəgə, yəni sürgün boləşanlaroşa apardi»** — «Kaldiyə» Babil imperiyasişning bir kişmi. [■] **12:2** Yəş. 6:9; Yər. 5:21; Əz. 2:3-8; 3:26, 27

təyyarlap qoyqin; wə kündüzdə ularning көz aldida sürgün boluquqidək öz jayingdin baxқа jayoqa baroqin. Gərqə ular asiy bir jəmət bolsimu, ehtimalliқ yok əməski, ular qūxinip yetidu. ⁴ Kündüzdə ularning көz aldida sürgün boluxқа təyyarlıoan yük-taklardək yük-taklıringni elip qıq; andin көq kirəy degəndə ularning көz aldida sürgün bolidioan kixilərdək jayingdin qıqip көtkin; □ ⁵ tamni kolap texip, yük-taklıringni elip qıqkin; □ ⁶ ularning көz aldida buni mürüggə elip, gugumda көtürüp qıqip көtkin; yərnı көrəlməsliқing üqün yüzüngni yapkin; qünki Mən seni İsrail jəmətiqə bexarət kıldim.□

⁷ Wə mən buyruloan boyiqə xundak kıldim; kündüzdə mən sürgün boluquci kixidək yük-taklırimni elip qıqtım; wə көq kirgəndə қolum bilən tamni kolap texip, yül-taklırimni qıqirip, gügümdə ularning көz aldida mürəmgə elip көtürüp mangdim.

⁸ Ətigəndə Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: — ⁹ «İ insan oqlı, İsrail jəməti, yəni asiy bir jəmət, səndin: «Bu nemə қiləning» dəp sorioan əməsmu? ¹⁰ Ularoја: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: Bu yükləngən wəhiy Yerusalemdiki xəhzadə həm xu yərdiki barlıq İsrail jəmətidikilər toqruluқtur» — degin.□

¹¹ Ularoја: «Mən silər üqün bexarət. Mən қandak қiləoan bolsam, əmdi ularoјimu xundak ixlər kıldurulidu; ular əsir bolup sürgün bolidu» — degin. ¹² Ular arisidiki xəhzadə öz yük-taklırini gugumdə mürisidə көtürüp qıqıdu; ular tamni kolap texip təxüktin nərsilirini qıqiridu; u öz yüzini yepip zeminni көrəlməydiəoan bolidu. ■ ¹³ Xuning bilən Əz torumni uning üstiqə yayımən, u Mening қiltikimda tutulidu; Mən uni Kaldiyələring zemini boləoan Babiləoа apirimən, biraқ u u yərnı öz көzi bilən көrməydu; u xu yərdə əlidu. □ ■ ¹⁴ Uningə yardıməlxəkən əppərisidikiləringnıng həmmisini həm barlıq қoxunlirini Mən barlıq xamaləoа тарқitiwetimən; Mən қiliqni oqlaptin suqurup ularni көoqlaymən. ■ ¹⁵ Mən ularni əllər arisioа тарқitiwətkinimdə, məmliқətlər iqiqə taratқinimda ular Mening Pərwərdigar ikənliқimni tonup yetidu.

¹⁶ Biraқ ularning iqidiki az bir қismini, қiliq, aқarқiliқ həm waba kesilidin halas қilimən; məqsitim xuki, ularoја əzliri baridioan əllərdə əzliqigə yirginқliқ қilmixlirini etirap kılduruxtin ibarət; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənliқimni tonup yetidu».□

□ 12:4 «Kündüzdə ularning көz aldida sürgün boluxқа təyyarlıoan yük-taklardək yük-taklıringni elip qıq; andin көq kirəy degəndə ... jayingdin qıqip көtkin;...» — 4-6-ayətlərdiki buyruқ bəlkim 3-ayəttiki buyruқni təpsiliyрəқ qūxəndüridu. □ 12:5 «Tamni kolap texip, ... qıqkin» — «tam» bəlkim һoylining temi. □ 12:6 «...yərnı көrəlməsliқing üqün yüzüngni yapkin; qünki Mən seni İsrail jəmətiqə bexarət kıldim» — bu bexarət keyinki ayətlərdə (11-14) qūxəndürülidu. □ 12:10 «Yerusalemdiki xəhzadə» — Zədəkiya padixahtur. Biraқ Əzakiyal pəyoјəmbər bəlkim uni ərziməs dəp қariəoаққа, uni һərgiz «padixaһ» deməydu. ■ 12:12 2Pad. 25:4 □ 12:13 «...u Mening қiltikimda tutulidu; Mən uni Kaldiyələring zemini boləoan Babiləoа apirimən, biraқ u u yərnı öz көzi bilən көrməydu; u xu yərdə əlidu» — bu bexarət tez əməlgə axuruldi. Zədəkiya padixaһ Babil imperiyəsining Yerusalemnı қorxiwaləoan muһasirisi astida bəstülгən sepildin өtүp қaqmaqçı idi. Babil əskərliri uni tutuwelip Nebəқadnəsarning aldioа elip bardi, Nebəқadnəsar uning көzlrini oyuwətti. U Babilda əldi («Yər.» 52:11ni, «2Pad.» 25:1-7ni көrүng). Muxu текistlərdə deyilгən «ixik» bəlkim tosuləoan yaқi buzuləoan boluxi mumkin, xunga қeqix üqün «tamni kolax» керəк idi. ■ 12:13 Əz. 17:20 ■ 12:14 Əz. 5:10,12 □ 12:16 «xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənliқimni tonup yetidu» — muxu jümlidiki «ular» bəlkim yat əllər; ular İsrail jəmətini baskan balayı'apətlərnı Israillardin anglap, bu ixlarnı Pərwərdigarning jazasi dəp qūxinidu.

17 Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

18 «Insan oqli, öz neningni titrigən halda yegin, süyüngni dir-dir kilip ənsirigən halda iqqin; 19 həm xu zemindiki kixilərgə mundak dəp eytkin: «Rəb Pərwərdigar Yerusalemdikilər wə Israil zeminidə turuwatқанlar toqruluk mundak dəydu: «Ular öz nenini ənsirəx iqidə yəydu, süyini dəkkə-dükkidə iqudu; qünki zemində turuwatқанlarning jəbir-zulumi tūpəylidin, u yər həmmisi yəksan kilinidu. ■ 20 Ahalilik xəhərlər harabə bolup, zemin wəyranə bolidu; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər».

21 Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

22 «I insan oqli, Israil zeminidə: «Künlər uzartilidu, hər bir alamət kərünux bikarəja ketidu» degən maqalni eytkini nemisi? □ 23 Əmdi ularəja: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən bu maqalni yok kilimən; Israilda bu maqal ikkinqi ixlitilməydu; sən əksiqə ularəja: «Künlər yekinlaxti, hər bir alamət kərünuxning əməlgə axuruluximu yekinlaxti» — degin. 24 Qünki Israil jəmətidə yaloqan «alamət kərünux» yaki adəmni uqurudioqan palqiliklər qayta bolmaydu. 25 Qünki Mən Pərwərdigardurmən; Mən söz kilimən, həm kiləjan səzüm qoqum əməlgə axurulidu, yənə keqiktürülməydu. Qünki silərnin künliringlarda, i asi yəmət, Mən söz kilimən həm uni əməlgə axurimən» — dəydu Rəb Pərwərdigar».

26 Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

27 «I insan oqli, mana, Israil jəmətidikilər sening toqruluk: «U kərgən alamət kərünuxlər uzun künlərdin keyinki waqitlarni kərsitidu, u bizgə yirək kəlgüsi toqruluk bexarət beridu» — dəydu. 28 Xunga ularəja: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mening səzlimdin heqkaysisi yənə keqiktürülməydu, bəlki kiləjan səzüm əməlgə axurulidu, dəydu Rəb Pərwərdigar» — degin».

13

Sahta pəyoqəmbərlərgə boləjan aqah

1 Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

2 «I insan oqli, sən Israilning bexarət bərgüqi pəyoqəmbərliri, yəni öz təsəwwuri bilən bexarət bərgüqilərnə əyibləp bexarət bərip: «Pərwərdigarning sözini anglanglar!» — degin.

3 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Öz rohiəja əgixip mangidioqan, heq wəhiyni kərmigən hamakət pəyoqəmbərlərnin halioja way! 4 I Israil, sening pəyoqəmbərliring huddi harabilər arisida yürəwatқан tülkilərdək boldi. 5 Silər bəsülgən jaylarəja qikmiəjansilər, uning Pərwərdigarning künidə bolidioqan jəngdə puhta turuxi üqün Israil jəmətining buzuloqan temini heq yasimidinglar.□

■ 12:19 Əz. 4:16 □ 12:22 «Künlər uzartilidu, hər bir alamət kərünux bikarəja ketidu»

— bu maqal bəlkim Israilning kəp pəyoqəmbərlərnin aqahlanduruxlirioja boləjan gumanlirini yaki bəlki həlkning pəyoqəmbərlərnin aqahlanduruxlirioja kulək salmaslikka boləjan bahənisini ipadiləydu. □ 13:5 «Silər bəsülgən jaylarəja qikmiəjansilər, uning Pərwərdigarning künidə .. Israil jəmətining buzuloqan temini heq yasimidinglar» — bu gəpmu sahta pəyoqəmbərlərgə eytiləjan: 4-ayət boyiqə ular «harabilər arisida yürəjan tülkilərdək» bolidu —

bəlkim Israil jəmiyitining buzuloqan əhwəlioja zadila qarimay, pəkət əzliri üqün kiqikkinə bir «uwa təxükini» kolax bilən xuqulliniwatidu.

6 «Pərwərdigar mundak dəydu» degüqilər bolsa pəkət sahta bir kərünüxnı wə yaloqan palni kərgənlərdin ibarəttur; Pərwərdigar ularni əwətmigən; biraq ular öz səzining əməlgə axuruluxini ümid kildü. ⁷ Silər «Pərwərdigar mundak dəydu» degininglarda, Mən heq söz kilmioqan tursam, silər sahta bir «alamət kərünüx»ni kərgən, yaloqan palni eytkən əməsmu? ⁸ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Silər oydurma səzligininglar, yaloqan «alamət kərünüx»lərni kərgeninglar tüpəylidin, əmdi mana, Mən silərgə qarximən, — dəydu Rəb Pərwərdigar, ⁹ — Mening kolum sahta «alamət kərünüx»ni kərgən wə yaloqan palni eytkən pəyoqəmbərlər bilən qarxilixidu; ular öz həlkimning kengixidə olturmaydu, ular Israil jəmətining nəsəbnamisidə hatirilənməydu; ular Israilning zeminiqə heq kirgüzülməydu; xuning bilən silər Mening Rəb Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

¹⁰ Bərhək, ular tinq-amanlik bolmioqandimu «tinq-amanlik!» dəp jar selip, həlkimni ezikturoqanliki üqün, birsi nepiz ara tamni kəpursa, ular kelip pəkət uni hak suwak bilən akartip kəyoqanliki üqün — ¹¹ Tamni hak suwak bilən akartiwatqanlarqə: «Bu tam yikilidu!» degin! Kəlkündək bir yamoqur yaqidu! I yoqan məldürlər, silər qüxisilər! Dəhxətlik bir xamal qikidu; □ ¹² wə mana, tam örülüp qüxkəndə, hək silərdin: «Silər bu tamni suwioqan hak suwak kəni!» dəp sorimamdu?

¹³ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Əz kəhrim bilən dəhxətlik bir xamal partlitip qikirimən; Mening aqqikimdin kəlkündək bir yamoqur wə həmmi hək kildioqan kəhrlik məldürlər yaqidu. ¹⁴ Xuning bilən Mən silər hak suwak bilən akartqan tamni qulitip, uning ulini axkarə kilip, uni yər bilən yəksan kilimən; u oqulap qüxkəndə, silər uning arisida hək bolisilər; wə Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər. ¹⁵⁻¹⁶ Xundak kilip Mən kəhrimni tam həm uni hak suwak bilən akartqanlarning üstigə qüxürüp piqəndin qikimən; wə: «Tam yok boldi, xundakla uni hak suwak bilən akartqanlar, yəni Yerusalem toqruluk bexarət bərgüqi, heq tinq-amanlik bolmioqandimu u toqruluk tinq-amanlikni kərsətkən «alamət kərünüx»ni kərgən Israilning pəyoqəmbərlirimu yok boldi» — dəymən». □

«Ayal pəyoqəmbərlər» toqruluk bexarət

¹⁷ «Əmdi sən, i insan oqlı, öz təsəwwuri boyiqə bexarət bərgüqi öz həlkinqning kızliriqə yüzüngni qaritip, ularni əyibləp bexarət bərip mundak degin: —

¹⁸ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Əz beoqixlirining hər birigə *sehirlilik* biləzükənləni kadap, janlarnı tuzakqə elix üqün hər kəndək egiz-pakar adəmləning bexioqə pəraqını yasioqanlarqə way! Əmdi silər öz həlkimning janlirini tuzakqə qüxürüp, janliringle rni sak qaldurimiz

□ **13:11** «Tamni hak suwak bilən akartiwatqanlarqə: «Bu tam yikilidu!» degin!» — Əzakiyal sahta pəyoqəmbərləni məs'uliyətsiz tamqilarqə ohxitidu. Nepiz bir tamni puhta suwap kügəyitxning ornidə, ular pəkət qiraylik kərünüx üqün uni hak bilən akartidu. □ **13:15-16** «Mən kəhrimni tam həm uni hak suwak bilən akartqanlarning üstigə qüxürüp piqəndin qikimən; wə ... dəymən» — məzkur bexarəttiki əng ahirki ayət boyiqə bu «nepiz tam» Yerusalemnı kərsitidu, əmdi sahta pəyoqəmbərlər uning buzuk yərlirini puhta kilmay, pəkət həmmisi qiraylik kərünsün dəp uni «sahta bexarətlər» bilən akartidu.

dəwatamsilər? □ ¹⁹ Nəqqə tutam arpa, nəqqə qıxləm nanni dəp silər Manga kupurluk kılıp, yaloğan sözgə kulak salıdıoğan Mening həlkimgə yaloğanqılıqlıqlar arqılık ölməskə tegixliklerini öltürüp, tirik qalmasıqqa tegixliklerini həyat qaldurmaqçimusilər? ■

²⁰ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mana, Mən silərninğ kuxlarni tuzakqa qüxürgəndək kixilərninğ tuzakqa qüxürgüqi şəhirlük «tengik»lirinqlaroğa qarximən, Mən ularni bilikinqlardin yirtip taxlaymən; xuning bilən silər kuxlarni tuzakqa qüxürgəndək tutqan kixilərninğ ərkinlikkə uquriwetimən.

²¹ Mən silərninğ pərnənilirinqlarnimu yirtip taxliwetip, həlkimni qolunqlardin kutkuzimən; ular yənə qolunqlarda olja bolup turmaydu; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

²² Silər yaloğanqılık bilən, Özüm azar bərmigən həkkanıy adəmlərninğ kəngligə azar bərgənlikinqlar üqün, xundakla rəzil adəmlərninğ həyatini saqlap kutkuzuxka ularni rəzil yolidin yandurmay, əksiqə ularning qolini küqaytkininqlar üqün, ²³ silər quruk «alamət kəzünüx»lərninğ ikinqi bolup kərməysilər, yaki yaloğan palqılık kılməysilər; Mən Öz həlkimni qolunqlardin kutkuzimən; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər».

14

Butpərəslik qılıdıoğanlaroğa way!

¹ İsrail aqsakallirininğ bəziliri Mening yenimoğa kelip aldimda olturuxti.

■ ² Wə Pərwərdigarınğ sözi manga kelip mundak deyildi: —

³ «I insan oqlı, muxu adəmlər öz butlirini kəngligə tikləp, adəmlərninğ putlaxturıdıoğan öz kəbihlikini kəz aldıoğa qoyoqanıdı. Əmdi ularning Meni izdəp Məndin yol sorixini qəbul kılamdimən? ⁴ Əmdi ularoğa səz kılıp mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «İsrail jəmətıdıki kənglidə öz butlirini tikləp, adəmlərninğ putlaxturıdıoğan öz kəbihlikini kəz aldıoğa qoyup, andin pəyoğəmbər aldıoğa kelıdıoğan hər bir adəmnı bolsa, Mənki Pərwərdigar uningoğa butlirininğ kəplüki boyıqə jawab qayturimən. ⁵ Xundak kılıp Mən İsrail jəmətininğ kənglini Özümgə igıldurimən; qünki ular barlık butliri bilən Manga yat bolup kətti».

⁶ — Xunga İsrail jəmətigə mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Towa kılinglar! Butlirinqlardin yenip *yenimoğa* qaytip kelinglar! Barlık yirginqlik kılmixinqlardin yüzünqlarni ərünqlar! ⁷ Qünki İsrail jəmətıdıki əzlrini Məndin ayrip, öz butlirini kənglidə tikləp, adəmlərninğ putlaxturıdıoğan öz kəbihlikini kəz aldıoğa qoyup, andin Məndin sorax üqün pəyoğəmbərninğ aldıoğa kelıdıoğan hər kəysi adəm yaki xuningoğa ohxax İsrailda turuwatqan hər kəysi musapirlar bolsa, Mənki Pərwərdigar Özüm ularoğa jawab qayturimən; ⁸ Mən muxu kixini bir aqağ bexariti kılıp uni səz-qəğəkkə qalduruxka yüzümni uningoğa kərxı kılimən; Mən həlkimninğ arısidin uni üzüp taxlaymən; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər. ■ ⁹ Bırak pəyoğəmbər əzi

□ **13:18** «*Öz beoqlirininğ hər birigə şəhirlük biləzükərninğ qadap, ... hər kəndak egiz-pakar adəmlərninğ bexiqə pərnəninğni yasıoğanlaroğa way!*» — ayallar bu «biləzük» wə «pərnəjə»lərninğ qəndak ixlətkənlikı anqə enik bolmisimu, lekin xübhısizki, ular arqılık şəhirlük, jadugarlık yolıda hər kəndak adəmlərninğ dəmidı kılıp öz indikigə kəltürməqı boloqan; 19-ayət tehimu kəp təpsilatarni bizgə təminləydu. ■ **13:19** Mik. 3:5 ■ **14:1** Əz. 20:1 ■ **14:8** Qan. 28:37; Əz. 5:15

ezikturulup, bir bexarətlik söz qılğan bolsa, u qaşda Əzüm Pərwərdigar xu pəyoəmbərni ezitkuşa uqratkanmən; Mən uningşa qarxi qolumni uzartip, uni həlkim arisidin həlak kılımən. □ ■ 10 Ular kəbihlikining jazasını tartidu; pəyoəmbərgə berilidiğan jaza bilən sorioşuqışa berilidiğan jaza ohxax bolidu. 11 Xuning bilən İsrail jəməti yənə Məndin qətnəp kətməydu, yaki yənə asiylikliri bilən əzlrini buləiməydu; ular Məning həlkim, wə Mən ularning Hudasi bolimən» — dəydu Rəb Pərwərdigar».

Keliwatkan jazani hətta həkkaniy kixilərmu İsraildin yandurməydu

12 Wə Pərwərdigarning səzi mənə kelip mundak deyildi: —

13 «İ insan oşlı, məlum bir zemin Mənə asiylik kılıp gunah qılğan, Mən xuning bilən qolumni uningşa qarxi uzartip, ularning yələnqūki bolğan nenini kurutuwetip, uning üstigə aqarqılıknı əwətimən həm insan wə haywanlarnı uningdin üzimən; □ ■ 14 əmdi u qaşda Nuş, Daniyal wə Ayuptin ibarət üç həzrət uningda turuwatkan bolsimu, ular öz həkkaniylikni tūpəylidin pəkət öz janlirinıla sakliyalğan bolatti — dəydu Rəb Pərwərdigar.□

15 Əgər Mən zemindin yirtkuş haywanlarnı ötküzsəm, ular uni baliliridin juda kılsa, haywanlar tūpəylidin uningdin ötkūci həqbir adəm bolmay, u wəyrənə bolsa, 16 əmdi Mən öz həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar — muxu üç həzrət uningda turuwatkan bolsimu, ular nə öz oşulliri nə kızlirini kütquzalmaytti; ular pəkət öz janlirini kütquzalaytti, zeminning əzi wəyrənə peti qalatti.

17 Yaki bolmisa Mən xu zeminqa kıliqni qūxūrup, uningdin insan həm haywanni üzūwətkən bolsam, 18 əmdi həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar — muxu üç həzrət uningda turuwatkan bolsimu, ular nə öz oşulliri nə kızlirini saklap kütquzalmaytti; ular pəkət öz janlirini kütquzalaytti.

19 Yaki bolmisa Mən xu zeminqa waba kesilini qūxūrup, Əz kəhrimni kan təktürölūxi bilən üstigə təksəm, uningdin insan həm haywanni üzūwətkən bolsam, 20 əmdi həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar — Nuş, Daniyal wə Ayuptin ibarət üç həzrət uningda turuwatkan bolsimu, ular nə öz oşlini nə kızini kütquzalmaytti; ular pəkət həkkaniylikni bilən öz janlirini kütquzalaytti.

21 Əmdi Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Əmdi xundak bolğanin keyin, insan həm haywanni üzūwetix üçün Yerusalemqə tət jazayimni, yəni kıliq, aqarqilik, yirtkuş haywan wə waba kesilini qūxūrsəm kəndak bolar?

22 Biraq mana, uningda kelip qalğanlar bolidu, yəni oşul-kızlar uningdin qikirilip kütquzulidu; mana, ular siləning yeninglarqə qikip, silər

□ 14:9 «Biraq pəyoəmbər əzi ezikturulup, bir bexarətlik söz qılğan bolsa, u qaşda Əzüm Pərwərdigar xu pəyoəmbərni ezitkuşa uqratkanmən;...» — muxu degini, Pərwərdigar adəmləni ezikturuxni halaydu deganlik əməs, əlwəttə. Biraq Əz adimi bolğan pəyoəmbər adəmqə huxamət kılməqci bolsa yaki öz mənəpəətini kəzləp yüridiğan bolsa, əmdi xu qaşda Huda uni azduruxi, ezitkuşa uqritixi yaki yaman rohlarning kəliqə tapxuruxi mumkin. Xu qaşda uning eytkən səzining həmmisi kuruk bolidu, əmma u əzi uningşa ixinidu. ■ 14:9 Əz. 13:1, 2, 9 □ 14:13 «yələnqūki bolğan neni» — ibraniy tilida «nan bolğan həsisi» deyilidu; 4:16-ayətlik izahətni kəring. ■ 14:13 Law. 26:26; Əz. 4:16; 5:16 □ 14:14 «u qaşda Nuş, Daniyal wə Ayuptin ibarət üç həzrət uningda turuwatkan bolsimu,...» — Daniyal pəyoəmbər on üç yil ilgiri Babilqə sürgün bolup, andin Nebokədnəsər üçün bax wəzir kılinoğan.

ularning yolliri həm kilmixlirini kərüp yetisilər; xuning bilən silər Mən Yerusalemoğa quxürgən külpət, yəni uningə quxürülgən barlik ixlər toşruluk təsəlli alisilər; ²³ əmdi silər ularning yolliri həm kilmixlirini kərgininglarda, ular silərgə təsəlli epkelidu; silər Mening uningda barlik qiloğan ixlirimni bikardin-bikar qilmioğanlikimni tonup yetisilər, — dəydu Rəb Pərwərdigar».□

15

Üzüm teli toşruluk təmsil

¹ Wə Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

² «I insan oşli, üzüm teli yaşıqining baxka dərəh yaşıqliridin nemə artuqçilik bar, uning xehining ormandiki dərəhlər arisida nemə alahidiliki bar? ³ Uningdin birər jabdukni yasaxka materiyal aloğanning paydisi barmu? Uningdin qiniləni askudək kəzukni yasıqılı bolamdu? ⁴ Mana, u otka yekiloğu boləanda, ot uning ikki uqini köydürgəndə, otturisimu yerim köygəndə, əmdi uni birər ixka ixlətkili bolamdu? ⁵ Mana, u sak boləanda, heqkəndak ixka ixlətkili bolmioğan yərdə, əmdi ot uni köydürüp yəp kətkəndə, uni birər ixka ixlətkili bolamdu?

⁶ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən ormandiki dərəhlər arisidiki üzüm telining yaşıqini otka tapxuroşinimdək, Yerusalemda turuwatқанları otka tapxurimən. ⁷ Yüzümni ularə qaxri kilip qaritimən; ular bir ottin qıksa, baxka bir ot ularni yəwetidu. Öz yüzümni ularə qaxri bolup qaratkənda, silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər. ⁸ Uların qiloğan wapasizlikliri tüşpəylidin mən zeminni wəyrənə kilimən» — dəydu Rəb Pərwərdigar».□

16

Wapasiz Yerusalem

¹ Wə Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

² I insan oşli, özining yirginçilik kilmixlirini Yerusalemning yüzigə selip mundak degin: —

³ Rəb Pərwərdigar Yerusalemoğa mundak dəydu: «Sening əsliy zating wə tuşuluxung Kənaaniylarning zeminida boləan; sening atang Amoriy,

□ **14:23 «əmdi silər ularning yolliri həm kilmixlirini kərgininglarda, ular silərgə təsəlli epkelidu...»** — əslidə sürgün boləanlar Yerusalemoğa quxkən balayı'apətni anglap bəlkim intayin azablinixi mumkin idi. Biraq kaqқанlar kəlgəndə, ularning kiyapitini wə kilmixlirini kərüp, ular bu ixning həkikətən Hudaning adil jazasi ikənlikini quxinip yetip, «bu jaza həmmisi duru» dəp kəngli jayıə quxuxi kerək. □ **15:8 «... Uların qiloğan wapasizlikliri tüşpəylidin Mən zeminni wəyrənə kilimən»** — bu bəbtiki «üzüm teli» degən təmsil üstidə «Koxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

apang Hittiy kiz idi. □ 4 Sening tuşuluxuşa kəlsək, sən tuşuloşan kününgdə kindiking kesilmigən, sən suda yuyulup pakiz kilinmioşan; heqkim sanga tuz sürkmigən yaki seni zakilimioşan.

5 Heqkimning kəzi muxu ixlar üqün sanga rəhim kilmioşan yaki iqini sanga aşritmioşan; əksişə sən dalaşa taxliwetilgənsən, qünki tuşuloşan kününgdə kəmsitilgənsən.

6 Xu qaşda Mən yeningdin ötup ketiwetip, seni öz keningda eşinap yatqiningni kərgən; wə Mən öz keningda yatqan həlitingdə sanga: «Yaxioşin!» — dedim. Bərħək, sən öz keningda yatqan həlitingdə Mən sanga: «Yaxioşin!» — dedim.

7 Mən seni daladiki ot-qəplərdək aynittim; sən eşüp heli boy tartip qiraylik bezilip wayioşa yəttim; kəksiliring xəkilləndi, qaqliring üzün eşti; biraq sən tehi tuşma-yalingaq iding. □ 8 Mən yənə yeningdin etüwetip sanga qaridim; mana, ixk-muhəbbət məzgiling yetip kəldi; Mən tonumning pexini üstünggə yeyip koyup, yalingaqliqingni əttim; Mən sanga kəşəm iqip, sən bilən bir əhdə tüzdüm, dəydu Rəb Pərwərdigar, wə sən Meningki boldung. □ ■ 9 Mən seni su bilən yuyup, keningni teningdin yuyuwetip, sanga puraklik mayni sürttüm. 10 Mən sanga kəxtilik kəngləkni kiygüzüp, ayioşingə dəlfın terisidin tikkən kəxlərni saptim; seni nepis kanap bilən orap, yipək bilən yeyip koydum. 11 Seni zibu-zinnətlər bilən pərdazlidim, qolliringəşa biləzükələri, boynungəşa marjanni taqap koydum; 12 burnungəşa həlkini, qulaqliringəşa zirilərni, bexingəşa güzəl tajni kiygüzdüm. 13 Xundak qilip sən altun-kümüş bilən pərdazlanding; kiyim-keqəkliring nepis kapap, yipək wə kəxtilik rəhttin idi. Yegining aq un, bal həm zəytun meyi idi; sən intayin güzəl bolup, hanix mərtiwisigə kətürüldung. 14 Güzəlliking tüşəydidin əllərdə dangqing qıkti; qünki Mən sanga kərkəmlikimni beoşixlixim bilən güzəlliking kamalətkə yətti, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

15 — Biraq sən güzəllikinggə tayinip, dangqingdin paydilinip pəhixə boldung; sən hər bir etküpi kixigə pəhixə muhəbbətliringni təktung; güzəlliking uning boldi! 16 Sən kiyim-keqəkliringdin elip eşüzg üqün rənggəşəng bezəlgən «yukiri jaylar»ni yasap, andin ularning üstidə buzukluk kilənsən. Bundak ixlar yüz berip bakmioşan, wə ikkinçi yüz bərməydu! □

17 Sən Mən sanga beoşixlioşan güzəl zibu-zinnətlirim wə altun-kümüşüm

□ 16:3 «...sening atang Amoriy, apang Hittiy kiz idi» — Israilning əjdadi İbrahim wə ayali Sarah, əlwəttə. Muxu ayat wə keyinki 1-14-ayətləring bəlkim üç muhim məzmunı bar: (1) İbrahim əzi əsli Qanaandikilərdək butpərəs adəm idi («Yə.» 24:2) — Huda uni zor mehir-xəpkitidin Əzining adimi boluxi üqün tallıwaləşan; (2) Pərwərdigarning buyrukliroşa hilap həlda, İsrail Qanaan zeminiəşa kirkəndə ularning kəp oşul-qizliri yərlək (butpərəs Qanaaniy, Amoriy, Hittiy) kiz-yigitlər bilən toy qiləşan; (3) İsrail Qanaan zeminiəşa kirkəndə Qanaandikiləring butpərəs yaman adətlirini qəbul qilip ularəşa inatayin ohxax bolup kətkəndi. □ 16:7 «sən eşüp heli boy tartip qiraylik bezilip wayioşa yəttim» — ahirkı jümligə qarışanda, «qiraylik bezilip wayioşa yəttim» degən səz kəksliri wə qaqliri toluq eşkənlikini kərsitixi mumkin. □ 16:8 «Mən tonumning pexini üstünggə yeyip koyup, yalingaqliqingni əttim» — kədimki zamanlarda ərkək kixi qizning üstigə kiyim-keqikini yepixi xu qizni öz əmrigə almaqçı boləşanliqini bildürətti.

«Rut» 3:9-ayət, «Kan.» 22:30-ayətni kəşung. ■ 16:8 Yar. 22:16; 24:7 □ 16:16 «yukiri jaylar» — butpərəslik kilidioşan jaylar: 6:3-ayətning izahətini kəşung.

bilən erkək məbudlarni yasap ular bilən buzukluk qiləansən. □ 18 Sən öz kəxtilik kiyimliringni elip ularəa kiygüzdüng; Mening meyim wə Mening huxbuyumni ularəa sunup beoixliding; 19 Mən özünggə bərgən nenimni, Mən sanga ozukka bərgən ak an, zəytun meyi wə balni bolsa, sən ularning aldiəa huxpurak hədiyə şüpitidə atap sundung: ixlar dəl xundak idi! — dəydu Rəb Pərwərdigar.

20 — Uning üstigə sən Özümgə tuəup bərgən kız-oşulliringni elip, məbudlarning ozuki bolsun dəp ularni kurbanlik kilding. Sening buzuklukung azlik qiləandək, 21 sən Mening balilirimni soyup ularni ottin ötküzüp məbudlarəa atap qoydungə? ■

22 Sening barlik yirginlik kilmixliring həm pahixə buzuklukliringda, sən yaxlıkingda tuəma-yalingaq bolup öz keningda eoīnap yatқан künliringni heqqaqan esinggə kəltürmiding. 23 Əmdi sening bu rəzillikliringdin keyin — (Way, həlingəa way! — dəydu Rəb Pərwərdigar) 24 sən yənə ezüng üqün bir pəxtak qurup, hər bir məydanoəa bir «yukiri jay»ni yasiding; □ 25 sən hər bir koqining bexida «yukiri jay»ingni salding; sən öz güzəllikningni yirginlik kilip, teningni hər bir ötküçigə tutup, putungni eqip ezüngni berip pahixə buzuklukungni kəpəyting. 26 Sən ixkwaz ərliki qong qoxnang boləan Misirliklar bilən buzukluk ötküzdüng; Mening aqçikimni koəzap, pahixə buzuklukungni kəpəyting. 27 Wə mana, Mən Öz kolumni üstünggə uzartip, sening nesiwəngni azaytip qoydum. Mən seningdin nəprətlinidoəan, buzuk yolungdin nomus kilip qəçigənləring, yəni Filistiyələring kızliringning qolioəa tapxurdum.■

28 Sən yənə qanmay yənə Asuriyliklər bilən buzukluk ötküzdüng; buzukluk ötküzgəndin keyin yənə qanaət kilmiding. 29 Xunga sən sodigərning zemini, yəni Kaldiyə bilən boləan buzuklukungni kəpəytip, buningdin yənə qanaət kilmiding. 30 Muxundak barlik ixlarni, yəni nomussiz pahixə ayalning ixlirini kilisən, nemanqə suyuq sening kəlbing! — dəydu Rəb Pərwərdigar, 31 Özüngning pəxtikingni hər koqining bexida kuridoəan, hər bir məydanda «yukiri jay»ingni yasaydoəan! Uning üstigə sən pahixə ayaldək əməs iding, qünki sən həqni nəziringgə almayting!

32 I wapasis ayal, erining ornida yat adəmlərgə kəngül beridoəan!

33 Həqlər pahixə ayaləa həmixə hək beridu; biraq sən axniliringni buzukluk muhəbbətiridin huzur elixka həryəandin yeningəa kəlsun dəp ularning həmmisigə üstək berip in'am kilisən; 34 buzuklukta sən baxka ayallarning əksisən, qünki heqkim sening buzuk muhəbbitingni izdəp kəlmidi; sən üstək bərding, heq hək sanga berilmidi — sən həqikətən ularning əksisən!

35 Xunga, i pahixə ayal, Pərwərdigarning səzini angla!

36 — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Sening tənggiling təkülüp, axniliring bilən boləan buzuklukliring bilən sening uyat yering axkarilənoəanliki tūpəylidin, barlik yirginlik məbudliring tūpəylidin, ularəa atap sunəan baliliringning kəni tūpəylidin —

□ 16:17 «altun-kümüxüm bilən erkək məbudlarni yasap ular bilən buzukluk qiləansən» — «buzukluk» bolsa butka qəqunuxni insanning Hudaəa boləan wapasislikəa ohxitidu; uning üstigə, Qanaandiki butlarəa qəqunuxtaq «diniy murasimlar» kəp waqitlarda xəhwaniy buzukluk, pahixiwazlik bilən baqlik idi. ■ 16:21 Yəx. 57:5 □ 16:24 «sən... hər bir məydanoəa bir «yukiri jay»ni yasiding» — pahixə ayallər bəlkim koqlarda yukiri bir jayda turup «heridarlar»ni qəçiratti. Muxu yərdə «yukiri jay» əmdi ikki bislik bolup, yənə «butka qəqunidoəan jaylar»ni kərsitidu. ■ 16:27 2Tar. 28:18

37 xunga mana, Mən sening özünggə əyx-ixrət mənbəsi kıləjan, bərlək səyğən həm bərlək nəprətləngən axnıliringni yioqimən — Mən ularni sanga qarxi qikirip ətirəpingdin yioqip, sening uyat yeringni ularəja axkarə kılımən, ular sening bərlək uyat yeringni kəridu. 38 Xuning bilən seni buzukluk kıləjan həm kən təkən ayallarni jazaliəjandək jazalaymən; Mən kəhr bilən, ottək oəzipimning təlipi bilən üstünggə kənlik jazani quxürimən; 39 Wə Mən seni ularning kəliəja tapxurimən; ular sening pəxtakliringni oəlitidu, sening «yukiri jay»liringni qəqip taxlaydu; ular kiyim-keqikingni üstüngdin saldurup taxlap, güzəl zibu-zinnətliringni bulap-talap, seni tuəma-yalingaq qalduridu. 40 Ular sanga qarxi bir top kixiləni yioqip epkelidu, ular seni qalma-kesək kilidu həm seni kiliqliri bilən qəpiwetidu. 41 Ular oyliringni ot bilən kəydüridu, kəp ayallarning kəz əldida üstünggə jazalarni quxüridu; xuning bilən Mən seni pəhixə ayal boluxtın qaldurimən; sən yənə həqkandək «muhəbbət həkki»ni bərməysən. ■

42 Xuning bilən Mən sanga kəratkən kəhrimni tohtitimən, Mening mukəddəslikimdin qikkən oəzəp səndin ketidu; Mən tinqlinip kayta əqqiklanmaymən. □ 43 Sən yaxlık künliringni esinggə kəltürmiding, əksiqə muxu kilmixliring bilən Meni oəzəpləndürdüng; xunga mana, əz yolungni əz bəxingəja kayturimən, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — xuning bilən bu buzuklukni baxkə yirginqlik kilmixliring üstigə qoxup ikkinqi kilmaysən. □ ■

Yerusalem, Samariyə və Sodom

44 Mana, məkəllarni ixlitidəjanlarning həmmisi sən toərluk; «Anisi kəndək bolsa, kizi xundək bolar» degən bir məkəlni tələja əlidu. 45 Sən əz eri həm bəlliridin nəprətləngən anangning kizidursən; həm əz ərliri həm bəlliridin nəprətləngən əja-singliringning ərilikidikisən; sening anang bolsa Hittiy, sening atang Amoriy idi. □ 46 Sening əqang bolsa sol təripingdə turojan Samariyə, yəni u wə uning kizliri; singling bolsa ong təripingdə turojan Sodom wə uning kizliri.

47 Sən nə ularning yolliridida mangmioəjan, nə ularning yirginqlik kilmixliri boyiqə ix kilmioənsən; Yak! Bəlkə kiskioəinə bir wəkit iqidə sən bərlək yolliringda ulardin buzuk bolup kəttəng. □ 48 Əz həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — singling Sodom, yəni u

■ 16:41 2Pad. 25:9; Yər. 52:13 □ 16:42 «Mening mukəddəslikimdin qikkən oəzəp» — İbraniy tilida «Mening həsitim». □ 16:43 «...bu buzuklukni baxkə yirginqlik kilmixliring üstigə qoxup ikkinqi kilmaysən» — baxkə birhil tərijimisi: «...bu buzuklukni baxkə nəprətlik kilmixliring üstigə qoxup kildəng əməsmu?» ■ 16:43 Əz. 9:10; 11:21; Law. 19:29 □ 16:45 «sening anang bolsa Hittiy, sening atang Amoriy idi» — 3-ayəttiki izahəta eytiləndək: — İsrailning əjdadi İbrahım wə əyalı Sarah, əlwəttə. Muxu ayət wə keyinki 1-14-ayətlərnəng bəlkim üq muhım məzmuni bar: (1) İbrahım əzi əsli Kənaəndikilərdək butpərəs ədəm idi («Yə.» 24:2) — Huda uni zor məhr-xəpkitidin Əzizing ədimi boluxi üqün tallıwaləjan; (2) Pərwərdigarning buyruklirioəja hilap həlda, İsrail Kənaən zəminioəja kərgəndə ularning kəp oəul-kizliri yərlək (butpərəs Kənaəni, Amoriy, Hittiy) kiz-yigitlər bilən toy kıləjan; (3) İsrail kənan zəminioəja kərgəndə kənandikilərnəng butpərəs yaman ədətlirini qəbul kılıp ularəja inatayın ohxax bolup kətkənidi. □ 16:47 «Bəlkə kiskioəinə bir wəkit iqidə sən bərlək yolliringda ulardin buzuk bolup kəttəng» — baxkə birhil tərijimisi: «bəlkə ularning kilmixlirini əz dəp, sən bərlək yolliringda ulardin buzuk bolup kəttəng».

yaxı qızlırı sən yaxı sening qızlırınğning qılmıxlıridək qılmıdı; □ 49 Mana, muxu singling Sodomning kəbihlikı — u wə qızlırınğning təkəbbuluqı, nanlırı mol, əndixısız azadılık künlıridə ajız-namratlarınğ qolını heq küqəytmıgənlikı idı. □ ■ 50 Ular təkəbburlıxıp, Menıng aldimda yırgınqlık ıxlarnı kıldı; Mən bunı kerginımdə, ularnı yokaıttım. ■

51 Samarıyə bolsa sening gunahlırınğning yerimidəkmü gunah sadır qılmıdı; həlbukı, sən bolsang yırgınqlık qılmıxlırınğnı ularnıgkidin kəp awutup qıldıng; xundaq kılıp sən yırgınqlık qılmıxlırınğ tüpəylidin aqa-singlınğnı huddı həkkaniydək kəründürgənıding. □ 52 Sən əslidə öz aqa-singlınğning üstidin həküm kıləuqı ıding; əmdı sənmu, öz xərməndiliknıgıni kətürüp yür! Sening ularnıgkidin tehımu nəprətlik gunahlırınğ tüpəylidin ular səndin həkkaniy kərünıdu; xunga sənmu aqa-singlınğnı həkkaniy kərsətkinıng tüpəylidin hijalətkə kəlip xərməndiliknıgıni kətürüp yür! □

53 Wə mən ularnı sürgündin, yəni Sodom həm qızlırını sürgündin, Samarıyə həm qızlırını sürgündin qıqırıp, xundaqla ularnıng arısıoğa sürgün boləanlırınğnı qıqırıp sürgünlükün əsligə kəltürimən; □

54 xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə, sən öz xərməndiliknıgıni kətürısən, sening barlıq kılmıxlırınğ tüpəylidin hijalətkə qəlisən. □

55 Sening aqa-singling, Sodom həm qızlırı əslı həlioğa, Samarıyə həm qızlırımü əslı həlioğa kəlidü; sənmu wə sening qızlırınğ əslıy həlinglaroğa kəlisilər. 56-57 Sening rəzillikıng pax kılınmay, təkəbburlıqta yürğən kününğdə, singling Sodom aozıngda səz-qəqək boləan əməsmıdı? Əmdı hazır sən özünğ Suriyə qızlırı wə unıng ətrapıdıkılərning həmmısı həmdə Filistiyə qızlırı, yəni seni kəzgə ılmaydıoan ətrapıngdikılərning mazək

□ 16:48 «singling Sodom, yəni u yaxı qızlırı sən yaxı sening qızlırınğning qılmıxlıridək qılmıdı» — bəlkim okurmənəlarınğ esidə barkı, İbrahımınğ dəwrıdə Sodom xəhıri əslı bəqqıwazlık gunahı üçün Huda tərıpidin ot bilən həlak kılınoan. □ 16:49 «Mana, muxu singling Sodomning kəbihlikı — u wə qızlırınğning təkəbbuluqı, nanlırı mol, əndixısız azadılık künlıridə ajız-namratlarınğ qolını heq küqəytmıgənlikı idı» — bu ayət Sodomning bəqqıwazlıkıdiki asasıy gunahlırını kərsıtıp, bğünkı kəp bay dələtlərgə yaxı bay adəmlərgə qongkur aqağ berıdu. ■ 16:49 Yar. 18:20-21; 19; Am. 5:12 ■ 16:50 Yar. 19:24

□ 16:51 «Samarıyə bolsa sening gunahlırınğning yerimidəkmü gunah sadır qılmıdı.» — «Samarıyə» muxu yərdə «Xımaliy Padıxahlık»nı kərsıtıdu. U İsrailıng on kəbililik «Xımaliy Padıxahlık»ınıng paytəhtı idı. Ularınğ butpərəslikı tüpəylidin Huda Asuriyə imperiyasınıng wasıtısı bilən miladiyədin ilğiriki 722-yılda ularnı jazalap sürgün kıldı. □ 16:52 «Sən əslidə öz aqa-singlınğning üstidin həküm kıləuqı ıding;...» — baxka birhıl tərjimisi: «Sən aqa-singlınğning üstidin yaxı bir həküm qıkarəuqı bolup qaldıng;...» — demək, «ularnı öz kılmıxlırınğoğa selixturup, ularnı adil dəp kərsəttıng». Bırək 56-ayət biznıng tərjimimizni kollaydu, dəp qaraymız. □ 16:53 «mən ularnı sürgündin, yəni Sodom həm qızlırını sürgündin.. qıqırıp, ... əsligə kəltürimən» — Sodom xəhıri əslı «Əlük dengiz» boyıda idı.

«Əlük dengiz»ning ətrapıdıkiki xəhərlər miladiyədin ilğiriki 537-yıldın baxlap qaytıdin əhalilik boldı. Sodom xəhırinıng əzınıng əslı dəl kəyərdə ikənlikini bilməymız. «... Samarıyə həm qızlırını sürgündin qıqırıp, xundaqla ularnıng arısıoğa sürgün boləanlırınğnı qıqırıp sürgünlükün əsligə kəltürimən» — bu bəxarət bəlkim Pars imperatorı Korəxning Babil imperiyəsi sürgün kıləan həklərnı azad kılıxlırı bilən (miladiyədin ilğiriki 539-yılı) kışmən baxlanoan; kəltüsıdə toləq əmələə axurulıdu, dəp ıxınımız: 37-babta, «Yəhuda» wə «İsrail»ning yəngidin «bir həlk» bolıdıoanlıkı tootruluk yənə bir bəxarət bar. □ 16:54 «Xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə...» — bu təsəlli bolsa əllərning qəlanlırınğning Yəhuda wə Yerusalemoğa qüxürülən jazanı kərüp «biz yamanlık kılduk, bırək ular bizdin tehımu yaman kıldı, tehımu eoqır jazanı kərıdu» dəp tapkan təsəllisi boluxı kərək.

□ 16:54 «Xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə...» — bu təsəlli bolsa əllərning qəlanlırınğning Yəhuda wə Yerusalemoğa qüxürülən jazanı kərüp «biz yamanlık kılduk, bırək ular bizdin tehımu yaman kıldı, tehımu eoqır jazanı kərıdu» dəp tapkan təsəllisi boluxı kərək.

□ 16:54 «Xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə...» — bu təsəlli bolsa əllərning qəlanlırınğning Yəhuda wə Yerusalemoğa qüxürülən jazanı kərüp «biz yamanlık kılduk, bırək ular bizdin tehımu yaman kıldı, tehımu eoqır jazanı kərıdu» dəp tapkan təsəllisi boluxı kərək.

□ 16:54 «Xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə...» — bu təsəlli bolsa əllərning qəlanlırınğning Yəhuda wə Yerusalemoğa qüxürülən jazanı kərüp «biz yamanlık kılduk, bırək ular bizdin tehımu yaman kıldı, tehımu eoqır jazanı kərıdu» dəp tapkan təsəllisi boluxı kərək.

□ 16:54 «Xuning bilən ularoğa təsəlli bərginıngdə...» — bu təsəlli bolsa əllərning qəlanlırınğning Yəhuda wə Yerusalemoğa qüxürülən jazanı kərüp «biz yamanlık kılduk, bırək ular bizdin tehımu yaman kıldı, tehımu eoqır jazanı kərıdu» dəp tapkan təsəllisi boluxı kərək.

obyekti bolup qalding. □ ■

⁵⁸ Sən buzukluqung, yirginqlik kilmixliringning jazasini kətürisən, dəydu Pərwərdigar. ⁵⁹ Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Öz kıləanliring, yəni iqkən kəsəmingni kəmsitip, əhdini buzoqanliqning boyiqə seni bir tərəp kəlimən; □ ⁶⁰ Həlbuki, Mən sening bilən yaxliq künliringdə tüzgən əhdəmni əsləymən, həm sən bilən mənggülik bir əhdə tüzimən. ⁶¹ Xuning bilən sən özüngdin qong aqiliring həmdə seningdin kiqik singilliringni tapxuruwaləjiningda, sən yolliringni esinggə kəltürüp hijalətkə kəlisən; qünki muxu *aqə-singilliringni* sanga kizlar süpitidə tapxurimən; birak bu ixlar seningdiki əhdə tüpəylidin bolmaydu. □ ⁶² Mən Öz əhdəmni sən bilən tüzimən, sən Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilisən; ⁶³ xuning bilən seni kəqürüm kıləjinimda, sən kilmixliringni esinggə kəltürüp hijil bolup, xərməndilikning tüpəylidin kaytidin aqzingni heq aqmaysən» — dəydu Rəb Pərwərdigar.

17

Ikki bürküt toqjruqluk təmsil

¹ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip xundak deyildi: —

² I insan oqlı, bir tēpixmaqni otturiqə koyup, Israil jəmätigə bir təmsilni səzləp berip mundak degin: —

³ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Kəng kənatliq, ziq rənggarəng uzun pəyliq qong bir bürküt Liwanəja kelip, xu yərdiki egiz kedir dərihining uqidiki xahni aldi; □ ⁴ U əng yukiri yumran bihini üzūwelip, uni sodigərning zeminiqə apirip, tijarətqilərnəng xəhirigə tikti. □ ⁵ U yənə zemindən baxkə urukni elip baqlıq bir etizəja tikti; uni mol sular boyida selip, sügət telidək tiklidi.

⁶ U əsüp, kəng yeyilip, pəs boyluq üzüm teli bolup qikti; uning xahliri *bürküt* tərəpkə qarap əsti, yiltizirimu uning astiqə sozuldi. Xu yol bilən u üzüm teli bolup, xahləndi, bihləndi. □

⁷ Əmdi kəng kənatliq, ziq pəyliq yənə bir qong bürküt pəyda boldi; wə manə, bu üzüm teli «U meni suqərsun» dəp, tikilgən qənəkliridin

□ **16:56-57 «singling Sodom aqzingda sēz-qəqək boləjan əməsmidi?»** — baxkə birhıl tərjimisi: «singling Sodomni həttə tilingəja almaytting». ■ **16:56-57** Yəx. 9:10-16 □ **16:59 «Öz kıləanliring, yəni iqkən kəsəmingni kəmsitip, əhdini buzoqanliqning boyiqə...»** — «əhdə» xübhəsisizki, Huda Musa pəyoqəmbər arqılıq tüzgən əhdə («Mis.» 19-20-babni kərüing). □ **16:61 «...qünki muxu aqə-singilliringni sanga kizlar süpitidə tapxurimən; birak bu ixlar seningdiki əhdə tüpəylidin bolmaydu»** — ahırki zamanda Israil həlki kəp əllərgə Hudaning yolini kərsitidəjan yaxhi bir ülgə bolidu. Bu ixlar Musa pəyoqəmbər arqılıq «kəna əhdə» bilən əməs, bəlki Hudaning ular bilən yengi «mənggülik əhdə»si bilən bolidu. □ **17:3 «uzun pəyliq qong bir bürküt Liwanəja kelip...»** — təmsildiki «Liwan» Yerusələmni kərsitidu. □ **17:4 «U (qong bürküt) əng yukiri yumran bihini üzūwelip, uni sodigərning zeminiqə apirip, tijarətqilərnəng xəhirigə tikti»** — təmsildiki birinqi «qong bürküt» — Babilning imperatori Nebokədnəsar idi. U miladiyədin ilgiriki 598-yilida Yerusələməja kelip, Yəkoniya (yax padixah)ni, bəzi han allisidikəlr wə zemindiki əng usta hünərwənlərnə Babiləja apardi. Bu təmsil 12-21-ayəttə qūxəndürilidu. □ **17:6 «U əsüp, kəng yeyilip, pəs boyluq üzüm teli bolup qikti»** — «üzüm teli» Zədəkiya padixahni kərsitidu. U əslidə (Hudaning iradisi boyiqə) Babil imperatoriqə bekənip ronək tapti.

yiltizlərini uningöja qarap tarttı, xahlirini uningöja qarap sozdi; □ ⁸ Mana, u obdan xahlap mewə bərsun, esil üzüm teli bolsun dəp munbət etizda, mol sular boyıöja tikilgənidi».

⁹ Əmdi Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «U ronak tapamdu? Uni kaxkam kiliwetix üçün *bürküt* yiltizlərini yulup, mewisini kesiwətməmdü? Uning yumran yopurmaklıri hazan bolıdu; xu qaşda uni yiltizliridin yuluwelixka küqlük bir bilək yaqi nuroşun həkłərning heq keriki bolmaydu. ¹⁰ Əmdi hətta kaytidin tikilgən bolsa, ronak tapamdu? Xərk xamili uningöja təgəndila taza qaşjirap kətməmdü? U tikilip əskən qənəkliridə qaşjirap ketidu».

Təmsil qüxəndürüldü

¹¹ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip xundak deyildi: —

¹² «Asiy jəməttin: «Muxu ixlarning mənisini biləmsilər?» dəp sorap, ularöja mundak degin: «Mana, Babil padixahı Yerusalemöja kelip, uning padixahı həm xahzadilirini elip əzi bilən Babilöja qayturup apardı.

¹³ Xu wakıttə u padixahning nəslidin bir kixini elip uning bilən əhdə tüzüp uningöja kəsəm iqtüzdi. U yənə zemindiki esil-mətiwar bolöjanlarni uning bilən elip kətti; ¹⁴ məksət, padixahlıkning təwan ajiz hələttə bolup, kəddini rusliyalmay, pəkət uning əhdisini tutuxi bilən jenini jan ətküzüx üçün idi.

¹⁵ Biraq u Misir bizgə atlar həm qong qoxunni təminlisun dəp əlqilirini xu yərgə əwətip, uningöja asiylük kildi. Əmdi u ronak tapamdu? Mundak ixlarni kılöqumı tirik qalamdu? U əhdini buzup tirik qalamdu? □ ■

¹⁶ Mən həyatim bilən kəsəm kilmənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — bərhək u özini padixah kılöjan padixahning zeminidə, — yəni uning kəsimini kəmsitkən, əhdisini buzöjan həliki padixahning zeminidə, — uning yenida, Babilning otturisida ölidu.

¹⁷ Bolidöjan jəngdə, ular kelip nuroşun kixiləni kirix üçün *sepilöja* qikidöjan dənglüləni selip, potəyləni quröjanda, Pirəwn küqlük qoxun həm nuroşunlıöjan əskərləni baxlap kəlsimu, uning üçün heqnemə kılıp bərləməydu. □ ■ ¹⁸ U kəsəmni kəmsitip, əhdini buzdi; mana, u kol elixip söz bərdi, biraq u muxu ixlarni kildi; xunga u tirik keqip qutulalmaydu».

¹⁹ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən həyatim bilən kəsəm kilmənki, bərhək, u kəmsitkən kəsimim həmdə buzöjan əhdəməni bolsa, bularni öz bexiöja kiygüzimən. □ ²⁰ Mən Əz torumni üstigə yeyip

□ **17:7 «Əmdi kəng kanatlık,... yənə bir qong bürküt pəyda boldi»** — ikkinqi qong bürküt xühşisizki, Misir padixahı (Psammetikus II). □ **17:15 «Biraq u (Zədəkiya) Misir bizgə atlar həm qong qoxunni təminlisun dəp əlqilirini xu yərgə əwətip, uningöja (Nəboqədnəsaröja) asiylük kildi»** — bu ayəttə intayin muhım sez bar. Nəboqədnəsar əzi butpərəs «kapir», idi. Biraq enik turiduki, Hudaöja ixəngən, ixənmigən bolsun, Əz həlkidin birsi baxka birsi bilən əhdə yaqi tohtam kılöjan bolsa, Huda muxundak əhdini Öziningki dəp karaydu; hərəkəndək etiqađqi baxka bir etiqađqi bilən yaqi kapir bilən əhdə tüzsa, wə əhdisini buzsa, Hudaning Özigə qarxi qikқан bolıdu. 19-20-ayətni kəring. ■ **17:15** Yər. 37:5

□ **17:17 «Bolidöjan jəngdə, ular kelip nuroşun kixiləni kirix üçün sepilöja qikidöjan dənglüləni selip,...»** — «ular» muxu yərdə Babilliklarni kərsitidu. «Pirəwn küqlük qoxun həm nuroşunlıöjan əskərləni baxlap kəlsimu, uning üçün heqnemə kılıp bərləməydu» — dərəkə Pirəwnning yardimi yoqka qıkti («Yər.» 37-bab, 5-, 21-ayətni wə 32-bab, 1-2-ayətni selixtürüp kəring). ■ **17:17** 2Pad. 25:1; Yəx. 29:3; Əz. 4:2 □ **17:19 «bərhək, u kəmsitkən kəsimim həmdə buzöjan əhdəməni bolsa, bularni öz bexiöja kiygüzimən»** — yənə dikqət kılıxka ərzyduki, Nəboqədnəsar Zədəkiyaöja iqtüzgən kəsəm wə uning bilən tüzgən əhdini Huda «Mening kəsimim», «Mening əhdəm» dəydu.

taxlaymən, u Mening kiltikimda tutulidu; Mən uni Babiloğa apirimən həmdə xu yərdə Manga kıloğan mutlək wapasizliki üqün uning üstigə həküm qikirip jazalaymən. ■ ²¹ Uning bilən billə barliq kaqқанlar, barliq qoxunliri kiliq bilən yikilidu; bulardin qaloğanlar hər bir xamalğa tarkitilidu; xuning bilən silər Mənki Pərwərdigarning sөz kıloğanlikini tonup yetisilər».■

Kedir dərhi toqruluk baxqa bir təmsil

²² Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: «Mənmu egiz kedirning uqidin bih elip tikimən; uning yapyax xahqilirining uqidin yumran birisini üzüp, egiz həywətlik taq üstigə tikimən; ²³ Israil egizlikidiki taqқа Mən uni tikimən; u obdan xahlap, mewə bərip, esil kedir dərhi bolidu; uning astioğa hərқандақ uqar-қanatlar қonidu; uning xahlirining sayisida ular қonup turidu; ²⁴ xuning bilən daladiki barliq dərəhlər biliduki, Mənki Pərwərdigar egiz dərəhni pəs kildim, pəs dərəhni egiz kildim, yexil dərəhni қаoјirattim, қақxal dərəhni көkərtip barақsan kildim; Mənki Pərwərdigar mundaq sөz kildim wə xuni ada қilimən».□

18

Hər bir adəmning Huda aldida boloğan jawabkarliki

¹ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip mundaq deyildi: —

² «Israil zemini toqruluk silər: «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərni yesə, balilarning qixi қerik sezilidu» degən muxu maқalni ixlitidioğan kixilər zadi nemə deməқqisilər?»■

³ Mən həyatim bilən қəsəm қilimənki, dəydu Rəb Pərwərdigar, silər Israil iqidə muxu maқalni қaytidin ixlətməysilər. ⁴ Mana, barliq janlar Meningkidur; atining jeni Meningkidəк, balining jenimu Meningkidur; gunah sadir қiloquqi jan igisi bolsa, u elidu.

Üq misal

⁵ Birsı həққaniy bolsa, adillik wə adalət yürgüzidioğan bolsa, ⁶ — u nə taqlar üstidə butқа ataloğan taamni yemigən, nə Israil jəmətidiki butlarğa bax көtürüp ulardin tilimigən, nə қoxnisining ayalini həq buzmioğan, nə ay көrgəndə ayalğa yeқin көlmigən ■ ⁷ nə həqbirigə zulum-zumbuluk ixlətmigən, bəلكi қəzrdardin kapalət aloқanni қayturidioğan, bulangqilik қilmiоğan, өз nenini aq қaloğanlarğa təқsim қilip bərgən, yeling-yalingaққа kiyim kiygüzgən; ■ ⁸ pulni өsümgə bərməydioğan, jazanə almaydioğan, bəلكi қolini қəbihliktin tartip, ikki adəm arisida durus həкüm қikiridioğan; ■ ⁹ Mening bəlgilimilirimdə

■ **17:20** Yər. 4:12; 25:31; Əz. 12:13; 32:3 ■ **17:21** Əz. 5:10, 12; 12:14; 16:40 □ **17:24** «... Mənki Pərwərdigar egiz dərəhni pəs kildim, pəs dərəhni egiz kildim, yexil dərəhni қаoјirattim, қақxal dərəhni көkərtip barақsan kildim» — xübhısizki, bu ahırkı təmsil Қutқuzoқuqi-Məsih wə Uning səltənitini көrsitidu. Hər bir Israiliy kixi Məsihning Dawut padixahning nəslidin қiққанlikini bilətti. □ **18:2** «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərni yesə, balilarning qixi қerik sezilidu» — deməк, ata-bowimiz yaman ix қiloğan, birəк biz uning yaman nətijilirini, Hudaning jazasını керimiz. Keyinki ayətlərni көrüng. ■ **18:2** Yər. 31:29 ■ **18:6** Law. 18:19,20 ; Yəx. 57:7; 65:7 ■ **18:7** Mis. 22:21, 26; Law. 19:13; 25:14; Қan. 15:7; 24:12; Yəx. 58:7; Mat. 25:3 ■ **18:8** Mis. 22:25; Law. 25:35, 36

mangidioşan, baxkılarəşə adil muamilə kılıx üqün həkümürimni tutidioşan bolsa — mana muxu kixi həkkanıy, u jəzmən həyat bolidu, dəydu Rəb Pərwərdigar.

¹⁰ Əşərdə əz puxti boləşən, zorawanlık kıləşə, qan təkkuşə boləşən, xundak yamanlıkların birini əz qerindixioşə kıləşən, həmdə yukiriki yahxilikning heqkaysisini kıləşən, bir oşli bolsa, — yəni taşlar üstidə butka ataləşən taamni yegən, qəxnisining ayalini buzoşən, □ ¹² ajiznamratlarəşə zulum-zumbuluk ixlətkən, bulangqilik kıləşən, kəzrdardin kapalət aloşəni qayturmioşən, butlarəşə bax kətürüp ulardin tiligən, yirginqlik ixlarni kıləşən, ¹³ pulni əşümgə bərgən, jəzanə aloşən bir oşli bolsa — əmdü u həyat qalamdu? U həyat qalmaydu; u muxundak yirginqlik kilmixlarni kıləşəni üqün u jəzmən əlidü; uning əz kəni əz bexi üstigə qūşidu.

¹⁴ Biraq mana, muxu kiximu bir oşul tapsa, u atisining sadir kıləşən barlık gunahlırini kərgən bolsimu, həm kərgini bilən xundak kilmisa

¹⁵ — yəni taşlar üstidə butka ataləşən taamni yemigən, Israil jəmətidiki butlarəşə bax kətürüp ulardin tilimigən, qəxnisining ayalini buzmioşən,

¹⁶ heqbirigə zulum-zumbuluk ixlətmigən, kəzrdardin kapalət elixni heq əzigə tutmioşən, bulangqilik kilmioşən, əz nenini aq qaləşənləşə təksim kılıp bərgən, yelinq-yalingaqka kiyim kiğüzgən, □ ¹⁷ əz kolini kəbihliktin tartidioşən, pulni əşümgə bərmigən, əşüm-jəzanə almioşən, bəlkü Mening həkümürimigə əməl kildioşən, bəlgilimilirimdə mangidioşən bolsa — u əz atisining kəbihliki tūpəylidin əlməydu, u jəzmən həyat bolidu.

¹⁸ Uning atisi bolsa, zulum-zumbuluk ixlətkən, əz qerindixioşə bulangqilik kıləşən, əz həlkü arisida natoşəra ixlarni kıləşənlik tūpəylidin, mana u əz kəbihliki iqidə əlidü. ¹⁹ Silər: «Nemixka oşul atisining kəbihlikining jəzasini kətürməydu?» dəp soraysilər; biraq oşul adillik həm adalətni yürgüzgən, Mening barlık bəlgilimilirimni tutup ularəşə əməl kıləşən; u jəzmən həyat bolidu; ■ ²⁰ gunah sadir kıləşəni jan igisi əlidü. Oşul atisining kəbihlikining jəzasini kətürməydu, wə yəki ata oşlining kəbihlikining jəzasini kətürməydu; həkkanıy kixining həkkanıyliki əz üstidə turidu, rəzil kixining rəzilliki əz üstidə turidu; ²¹ wə rəzil kixi barlık sadir kıləşən gunahlıridin yenip towa kılıp, Mening barlık bəlgilimilirimni tutup, adillik həm adalətni yürgüzidioşən bolsa, u jəzmən həyat bolidu, u əlməydu. ²² Uning sadir kıləşən barlık itaətsizlikliri uning həşabioşə əslənməydu; u kıləşən həkkanıyliki bilən həyat bolidu.

²³ Mən rəzil adəmninq əlümidin huzur alamdimən? — dəydu Rəb Pərwərdigar. Əksiqa, məndiki huzur uning əz yolidin yenip towa kıləşənlikidin əməsmü? ■

²⁴ Həkkanıy kixi əz həkkanıylikidin yenip, kəbihlik kıləşən, rəzil adəmlərninq yirginqlik kilmixliri boyiqə ix kıləşən bolsa, u həyat qalamdu? Uning kıləşən həkkanıylikliridin heqkaysisi əslənməydu; ətküzgən asiyliki, sadir kıləşən gunah iqidə, u əlidü.

□ **18:10** «xundak yamanlıkların birini əz qerindixioşə kıləşən, həmdə yukiriki yahxilikning heqkaysisini kıləşən, bir oşli bolsa» — baxka birhil tərjimisi: «muxundak yamanlıkların birini əz qerindixioşə kıləşən bir oşli bar bolsa, — (atisi ulardin birini heq kilmioşən bolsimu), — » □ **18:16** «heqbirigə zulum-zumbuluk ixlətmigən, kəzrdardin kapalət elixni heq əzigə tutmioşən» — Musa pəyğəmbərgə qūşürülgən qanun boyiqə kəzrdardin «kapalət əlsə» bolatti (məsilən, pulning ornioşə kiyim-keqək, qoral-əswab əlsə bolatti), biraq kəzrdar uningəşə kerək boləşənda, uningəşə qayturup turuxi kerək idi («Mis.» 22:26, «Qan.» 24:6-17-ayətni kərugə). ■ **18:19** Qan. 24:16; 2Pad. 14:6; 2Tar. 25:4 ■ **18:23** Əz. 33:11

²⁵ Əmma silər: «Rəbning yoli adil əməs» dəysilər; əmdi, i Israil jəməti, anglanglar; Mening yolum adil əməsmu? Silərning yolliringlar adilsizlik əməsmu? ■ ²⁶ Həkkaniy kixi həkkaniylikidin yenip, kəbihlikni etküzgən bolsa, u əlidu; etküzgən kəbihlik bilən u əlidu. ²⁷ Həm rəzil adəm etküzgən rəzillikidin yenip towa kəlip, adillik həm adalət yürüzididəğan bolsa, u öz jenini həyat saklaydu. ²⁸ Qünki u oylinip, barlik etküzgən itaətsizlikliridin yandı; u jəzmən həyat bolidu, u əlməydu. ²⁹ Lekin Israil jəməti «Rəbning yoli adil əməs» dəydu; i Israil jəməti, Mening yollirim adil əməsmu? Adil bolmioqini silərning yolliringlar əməsmu?

³⁰ Xunga Mən üstünqlarəğa, yəni hərbinglarni öz yolliringlar boyiqə həküm çikirip jazalaymən, i Israil jəməti, dəydu Rəb Pərwərdigar. Kaytip yenimoğa kelinglar, barlik itaətsizlikliringlardin yenip towa kilinglar; xuning bilən kəbihlik silərgə kiltak bolmaydu. ■ ³¹ Əzünqlardin barlik etküzgən itaətsizlikliringlarni taxliwetinglar, əzünqlarəğa yəngi kəlb wə yəngi rohni tiklənglar; nemixka əlməkqisilər, i Israil jəməti? □ ■ ³² Qünki əlididəğan kixining əlümidin manga huzur yoxtur, dəydu Rəb Pərwərdigar; xunga yolunqlardin yenip towa kəlip həyat bolunqlar!». □ ■

19

Israil xahzadilirigə bir mərsiyə

1 — «Əmdi sən, Israil xahzadilirigə bir mərsiyəni aozingəğa elip mundak dəp oquəyin: —

² «Xirlar arisida anang qandaq bir çixi xir idi!

U yax xirlar arisida yatqan, u arslanlirini bekip quwwətlidi.

³ U arslanliridin birini qong kildi, u yax xir bolup çiqti;

U owni tutup yirtixni əgəndi;

U adəmlərnimu yəwetətti.

⁴ Əllər uningdin həwər anglidi;

U ularning ora tozikiəda tutuwelindi;

Ular uning burnioğa ilməkni selip,

Misir zeminiəğa epkətti. ■

⁵ Qix xir əzining arminini bikar kütkinini,

Ümidning yoqaloqanliqini kərüp,

U baxqa bir arslinini elip,

Uni bekip yax xir kildi;

⁶ U xirlar arisida uyan-buyan kəzdi;

U yax xir bolup,

Owini tutup yirtixni əgəndi;

U adəmlərnimu yəwetətti.

⁷ U ularning istihkamlirini buzup,

Ularning xəhərlirini harabə kiliwətti;

Zemin wə uning üstidiki həmmisi uning hərkirigən awazi bilən dəkkə-dükkigə çüxti.

⁸ Andin əllər uning ətrapidiki rayonlardin kelip uningəğa qarxi çiqti;

■ 18:25 Əz. 33:17,20 ■ 18:30 Mat. 3:2 □ 18:31 «Əzünqlarəğa yəngi kəlb wə yəngi rohni tiklənglar» — 11:19-ayətni kərüng. Bu «yəngi kəlb», «yəngi roh» towa kəlip yolida Hudadinla kelidu. ■ 18:31 Yər. 32:39; Əz. 11:19; 36:26 □ 18:32 «əlididəğan kixining əlümidin manga huzur yoxtur, dəydu Rəb Pərwərdigar» — «qoxumqə sez»imizdə muxu muhım bab üstida tohtilimiz. ■ 18:32 Əz. 33:11 ■ 19:4 2Pad. 23:33; Yər. 22:11

Ular uning üstigə torini yeyip taxlidi;
U ularning ora tozıqıda tutuwelindi.

⁹ Ular burnıoşa ilmək selip kəpəskə solidi;
Uni Babilning padıxahıoşa apardı;
Ular uni torlırıoşa eliwaldi;

Xuning bilən uning awazi Israil taqlırıda qaytidin anglanmaydu. ■

¹⁰ Sening anang üzümzaringda bir üzüm teli idi;
U su boyıda tiklängənidi;

Sularning mollukidin,
U intayın mewilik, kəp xahlık boldi.

¹¹ Uning küqlük xahliri bar idi,
Höküm sürgüqılərning xahanə hasilirioşa layıq idi;

Uning boyı bulutlardınmu egiz kökkə takaxtı,
U egizlikı wə xahlirining nuröunlikı bilən körünərlik idi;

¹² Birak u kəhr bilən yulundi,

U yərgə taxlandi,
Xərək xamili mewisini qurutiwətti;
Uning küqlük xahliri sunduruldi, qəojirap kətti;
Ot ularni yutuwalıdı.

¹³ Həzir u qəl-bayawanda,
Qangqak, susız bir yərdə tikildi;

¹⁴ Uning xahlirining birsidin ot qıqıp,
Uning bihliri həm mewisini yutuwalıdı;

Xuning bilən uningda həkümdarning xahanə həsisi bolıqudək küqlük xehi qalmıdı.

Bu sözlər mərsiyədur, bular pəkət mərsiyə üqünla ixlitilidu». □

20

Israilning asiylıqıning tarihi wə Hudaning uning keləqiki toşrulıq pilanı •••• Aqsakallar kelip Əzakiyaldın yol soraydu

¹ Yəttinçi yili, bəxinçi ayning oninçi küni xundak boldiki, Israilning bəzi aqsakalliri Pərwərdigarni izdəp uningdin sorioqili mening aldiməşa kelip olturdi.

² Wə Pərwərdigarning səzi munga kelip mundak deyildi: —

³ I insan ooqli, Israilning aqsakalliriəşa söz kılıp mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər Məndin sorioqili kədinglar? Əz həyatim bilən kəsəm kılımənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar — Mən silərnin Məndin sorixinglarəşa yoloşa koymaymən. ⁴ Əmdi ularning üstigə həküm qıqıramsən, i adəm balisi, həküm qıqıramsən? Ularəşa ata-bowilirining yirginqlik kilmixlirini ayan kılıp ularəşa mundak degin: — ■

⁵ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Israilni talliojan künidə, Yaqup jəmätining nəsligə kol kətürüp kəsəm kılıp, Misir zeminidə Özümni ularəşa ayan kılöünimda, yəni ularəşa kol kətürüp kəsəm kılıp ularəşa: «Mən Pərwərdigar sening Hudayingdurməni» deginimdə ■ ⁶ — xu küni

■ 19:9 2Tar. 36:6 □ 19:14 «Uning xahlirining birsidin ot qıqıp, uning bihliri həm mewisini yutuwalıdı...» — bu «xah» («xahlardin birsı») Zəkəriya padıxah boluxı mumkin. Uning Hudaəşa ixnəməslikı həm əhməklikı Israilning bexioşa kəp balayı'apətlərni qıxürdi («2Pad.» 24:17tın-17:25-ayətkiə körüng). ■ 20:4 Əz. 22:2; 23:36 ■ 20:5 Mis. 3:8; 4:31; 6:7

Mən ularni Misir zeminidin qikirip ular üçün alahidə izdəp tapqan süt həm bal ekip turidioqan, həmmə zemin arisidiki əng güzəl zeminning güli boləqan zeminəqə kirgüzüx üçün, qol kətürüp qəsəm kildim; ⁷ Mən ularəqə: «Hərbiringlar öz közünglar aldidiki nəprətlik nərsilərnə taxliwətinglar; Misirning butlirni həzünqlarni buləqimanglar; Mən Pərwərdigar Hudayinglardurmən» — dedim.

⁸ Ləkin ular Manga asiylik kilip Manga kulak selixni halimaytti; heqkaysisi nə öz kəzi aldidiki nəprətlik nərsilərnə taxliwətmidi, nə Misirning butliridin heq ayrilmidi. Andin Mən kəhrimni Misir zemini iqidə ularəqə təküp, ularəqə qaratqan aqqikimni basimən, dedim —

⁹ həlbuki, namimning ular turoqan əllər arisida buləqanmasliki üçün, Öz namim üçün hərəkət kildim; qünki Mən bu əllərnəng kəz aldida ularni Misirdin qikirixim bilən Özümni ayan kiləqanidim; ¹⁰ xunga Mən ularni Misir zeminidin *toluq* qikirip, qəl-bayawanda apardim. □ ■ ¹¹ Wə Mən bəlgilimilirimni bərip, Öz həkümlirimni ularəqə ayan kildim — ularəqə əməl kilidioqan kixi ularning səwəbidin həyatqə erixidu.■

¹² Özüm həm ular arisidiki bəxarət bolsun dəp, Mening ularni pak-muqəddəs kilidioqan Pərwərdigar ikənlikimni bilixi üçün «xabat kün»lirimni ularəqə beoixlidim; □ ■ ¹³ ləkin Israil jəməti qəl-bayawanda Manga asiylik kildi; qünki ular Mening bəlgilimilirimdə mangmidi, Mening həkümlirimni qətkə qakti (əgər adəmlər bu əmrlərgə əməl kilsa, u ularning səwəbidin həyatqə erixidu) wə Mening «xabat kün»lirimni kattik buləqidi; Mən ularning üstigə qəl-bayawanda ular həlak kilinoquqə kəhrimni təkimən dedim — ■ ¹⁴ həlbuki, namimning əllər arisida buləqanmasliki üçün, Öz namim üçün hərəkət kildim; qünki Mən bu əllərnəng kəz aldida ularni Misirdin qutkuzup qiqəroqanmən.

¹⁵ Mən yənə qəl-bayawanda ularəqə süt həm bal ekip turidioqan, həmmə zeminning güli boləqan zeminəqə kirgüzməymən dəp, qolumni kətürüp qəsəm kilimən dedim ¹⁶ (qünki ularning kəlbi butlirioqə əgixip kətkəqə, Mening bəlgilimilirimni qətkə qəqqan, Mening həkümlirimdə mangmioqan, Mening «xabat kün»lirimni buzoqan); — ¹⁷ həlbuki, kəzüm ularəqə rəhim kilip ularni həlak kilmidim yaki ularni qəl-bayawanda tügəxtürmidim.

¹⁸ Mən qəl-bayawanda ularning balilirioqə mundaq dedim: «Atabowiliringlarning bəlgimiliridə mangmanglar; nə ularning həkümlirini tutmanglar nə butliri bilən özünqlarni buləqimanglar. ¹⁹ Mən Pərwərdigar Hudayinglardurmən; Mening bəlgilimilirimdə mengip,

Mening həkümlirimni tutup ularəqə əməl kilinglar; ²⁰ Mening «xabat kün»lirimni pak-muqəddəs dəp ətiwarlanglar; u silərnəng Mening Pərwərdigar Hudayinglar ikənlikimni bilixinglar üçün Mən wə silər oturimizdiki bir bəxarəttur. ²¹ Ləkin balilirimu Manga asiylik kildi; ular nə Mening bəlgilimilirimdə mangmioqan nə Mening həkümlirimni tutmioqan (birsə ularəqə əməl kilsa, u ular bilən həyatqə erixidu) ular Mening

□ **20:10** «xunga Mən ularni Misir zeminidin toluq qikirip, qəl-bayawanda apardim» — Israilning Hudadin gumanlinip, Uningəqə asiylik kilixi Misirdin qixix jəryanidimu, ular tehi Misir territoriysisidə boləqan qəqdimu bar idi. Xu qəqda Huda pəkət Öz nami wə wədisi üçün bu «qikirix» qutkuzuxini toluq ada kilip, ularni dengizdin ötküzüp qəlgə apardi. ■ **20:10** Mis. 13:18 ■ **20:11** Law. 18:5; Qan. 30:15, 16, 19, 20; Rim. 10:5; Gal. 3:12 □ **20:12** «Mening ularni pak-muqəddəs kilidioqan Pərwərdigar ikənlikimni bilixi üçün «xabat kün»lirimni ularəqə beoixlidim» — «xabat küni» xənbə küni bolup, Huda Yəhudiylarəqə beoixlioqan dəm alidioqan, Hudani seqinidioqan küni. ■ **20:12** Mis. 20:8; 31:13-17; 35:2 ■ **20:13** Mis. 16:28

«xabat kün»lirimni buloqoqan; xunga Mən kəhrimni ular üstigə təküp ularoqa karatqan aqqikimni quxürüp piqandin qikimən, dedim; ²² lekin jazadin qolumni tartip, namimni əllərnin göz aldida buloqanmisun dəp Əz namim üqün hərikət kildim; Mən bu əllərnin göz aldida ularni Misirdin kutquzup qikaroqanmən.

²³ Qel-bayawanda Mən qolumni kətürüp ularoqa silərnə əllər arisoqa tarkitimən, məmlikətlər iqigə taritimən dəp kəsəm kilimən, dedim;

²⁴ qünki ular Mening həkümlirimni ada kilmoqan, bəlgilimilirimni qətkə kaqqan, Mening «xabat kün»lirimni buzoqan; ular kəzlirini ata-bowiliringning butlirioqa tikməktə idi; ²⁵ xunga Mən ularoqa yaxhi bolmoqan bəlgilimilərnə, ularni hayatka elip barmaydioqan həkümlərnə beoixlidim;

□ ²⁶ wə ularni öz-özidin səskəndürüp, Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetixi qün, Mən ularni öz hədiyəliri arqilik buloqidim, qünki ular hədiyə süpitidə barlik tunji balilirini atap qoyatti. □ ■

²⁷ Xunga, i insan oqli, Israil jəmətigə səz kilip mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Ata-bowiliringlar xu ixtimu Manga kupurluk kiləanki, ular Manga wəpasizlik kiləqan; ²⁸ ular Mən Əz qolumni kətürüp: «Muxu zeminni silərgə berimən» dəp kəsəm kiləqan yərgə kirgəndə, ular xu yərdiki udul kəlgən hər bir yukiri dəng həm barəqsan dərəhni kərupla xu jaylarda ular qurbanliklirini kilip, Meni aqqiklanduridioqan hədiyələrnə kilatti; ular xu yərdimu «huxpurak hədiyə»lirini puritip, «xarab hədiyə»lirini təkətti; □ ²⁹ xuning bilən Mən ularidin: «Silər qikidioqan bu yukiri jay degən nemə?» dəp soridim; xunga bəgüngə kədər uning ismi «Bamah»dur. □

³⁰ Xunga Israil jəmətigə mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Silər ata-bowiliringlarning yolida əzliringlarnimu buloqmaqimusalər? Ularning nəprətlik kilmixlirioqa əgixip buzukluk kilməqimusalər? ³¹ Əmdi silər hədiyəliringlarni sunup, öz oquilliringlarni ottin etküzgəndə, silər yənilə bəgüngə kədər əzünglarni barlik butliringlar bilən buləqawatisilər; əmdi Mən silərnin Meni izdəp sorixinglaroqa yol qoyamdimən, i Israil jəməti?! Mən hayatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — Mən silərnin Meni izdəp sorixinglaroqa yol qoymaymən! ³² Xuningdək silərnin kənglünglərdiki «Biz yat əllərdək, baxka yurtlardiki jəmətlərdək yaqaq həm tax məbudlaroqa qokunimiz» degən koyunglar əməlgə axurulmaydu!

³³ Mən hayatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, Mən bərhək küqlük qol, uzartqan bilikim həm təküp yaqduroqan kəhrim bilən

□ 20:25 «yaxhi bolmoqan bəlgilimilər» ... «hayatka erixməydioqan həkümlər» — 26-ayəttiki izahətni kəring. □ 20:26 «yaxhi bolmoqan bəlgilimilər» ... «hayatka erixməydioqan həkümlər» (25-ayət)... — bu ikki ayət (26-25) intayin muhim. «Yaxhi bolmoqan bəlgilimilər», «hayatka erixməydioqan həkümlər» degənlər əməliyəttə butpərəslik diniy kaidə-yosunlardin ibarət. Huda ularning Əzining adəmni hayatka erixtüridioqan əmr-pərmanlirini qətkə kəkij, aldinip, intayin rəzil butpərəslikkə beoixlinixioqa yol qoyoqan: 31-ayətnimu kəring. Öz balilirini Hudaqa (yaki butlaroqa, əlwəttə) atap qurbanlik kilix Təwratta kət'iy mən'i kilinoqan. «Kan.», 12:29-31-ayətni kəring. ■ 20:26 Əz. 16:21 □ 20:28

«ular xu yərdiki udul kəlgən hər bir yukiri dəng həm barəqsan dərhni kərupla xu jaylarda ular qurbanliklirini kilip, Meni aqqiklanduridioqan hədiyələrnə kilatti» — Huda Musa pəyoqəmbər arqilik «Silər Mən bekitkan jayda qurbanlik kilinglar» degən («Kan.» 12-bab). Həklərnin əz bəximqilik kilip «yukiri jay»larda qurbanlik kilixliri bəribir butpərəslikkə aylinip ketətti. □ 20:29 «xunga bəgüngə kədər uning ismi «Bamah»dur» — «Bamah» degənnin mənisi «yukiri jay». Bəlkim xu qaəda uning baxka bir həjwiy, kinayilik mənisi mu bar idi; biraq bəgün biz uni bilməymiz.

üstünglərdin həkümranlik qilimən. ³⁴ Mən küqlük qol, uzartқан bilikim həm təküp yaqduruloğan kəhr bilən silərni əllərdin qikirip epkelimən, tarkitiloğan məmlikətlərdin silərni yiojimən; ³⁵ silərni əllərgə təwə boloğan qel-bayawanoşa kirgüzüp, xu yərdə üstünglərdin yüz turanə həküm qikirip jazalaymən; ³⁶ ata-bowiliringlarning üstidin Misir zeminidiki qel-bayawanoşa həküm qikirip jazalojinimdək, silərning üstünglərdin yüz turanə həküm qikirip jazalaymən, dəydu Rəb Pərwərdigar. ³⁷ Mən silərni hasa astidin etküzüp, əhdining rixtisigə baqlandurimən. □ ³⁸ Mən aranglərdin Manga wapaszlik qiloğan asiylarını xallap qikirimən; ularni turuwatқан jaylərdin qikirimən, biraқ ular Israil zeminiə qirməydu; xuning bilən silər Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

³⁹ — Əmdi silər bolsanglar, i Israil jəməti, Rəb Pərwərdigar silərgə mundak dəydu: — Manga kulak salmaymiz desənglar, beriweringlar, hərbinglar öz butliringlaroşa qokuniweringlar! Biraқ silər yənə hədiyəliringlar həm məbudliringlar bilən Mening namimni ikkinqi buloqimaysilər! □ ⁴⁰ Qünki Mening muқəddəs teoqimda, yəni Israilning egizlikidiki taqda, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — barliқ Israil jəməti, ularning həmmisi Manga zemində turup hizmət qilidu; Mən u yərdə ularni qobul qilimən wə u yərdə Mən silərdin «kətürmə hədiyə»liringlarni, tunji həsul boloğan kətkat-mewiliringlarni, xundakla barliқ muқəddəs dəp ayrip beoqliloğan nəsriliringlarni tələp qilimən.

⁴¹ Mən silərni əllər arisidin qikirip, məmlikətlərdin elip yioqinimda, esil huxbuydək silərni qobul qilimən; xuning bilən əllərdin kəz aldida aranglarda Əzümning pak-muқəddəs ikənlikimni kərsitimən. ⁴² Ata-bowiliringlaroşa qolumni kətürüp: «Muxu zeminni silərgə berimən» dəp kəsəm qiloğan Israil zeminiə silərni kirgüzginimdə, silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər. ⁴³ Silər u yərdə öz yolliringlarni wə əzünglarni buloqoğan barliқ kilmixliringlarni əsləysilər; xuning bilən etküzəng rəzil ixliringlar tūpəylidin silər öz-əzünglarni kəzəgə ilmayisilər, öz-əzünglərdin nəprətlinisilər. ⁴⁴ Mən rəzil yolliringlaroşa əsasən əməs, yaki buzuk kilmixliringlaroşa əsasən əməs, bəliki Əz namim uqun silərgə xəpkətlik muamilə qiloqandin keyin, i Israil jəməti, silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

Ot wə qiliq arkilik boloğan jaza

⁴⁵ Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

⁴⁶ I insan oqlı, yüzüngni Teman xəhirigə qaritip, jənobtikilərni əyibləp, Nəgəw ormanliқ dalasini əyibləydiəoğan bexarət berip, — □

⁴⁷ Yəni Nəgəw ormanliқ dalasioşa mundak degin: — Pərwərdigarning sözini angla; Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mana, Mən sanga bir ot yaқimən; u səndiki həmmə yexil dərəhni həmdə həmmə kaқxal dərəhni yəwetidu; yalkunluқ ot həq eqməydu, jənobtin ximaloqiə pütkül yər

□ **20:37 «Mən silərni hasa astidin etküzüp, əhdining rixtisigə baqlandurimən»** — «hasa astidin etküzüx» toqruluқ «Law.» 27:32, «Yər.» 33:13 kəring. Qoqlardın yamanlirini xallap qikix uqun qoyqi ularni bir-birləp öz hasisi astidin etküzüp təkxürətti. □ **20:39 «Biraқ silər yənə hədiyəliringlar həm məbudliringlar bilən Mening namimni ikkinqi buloqimaysilər!»** — baxқа birhil tərijimi: «Biraқ keyin, hətta silər Manga kulak salmioğan bolsanglarmu, silər yənilə hədiyəliringlar həm məbudliringlar bilən Mening namimni ikkinqi buloqimaysilər!». □ **20:46 «Teman xəhiri»** — Israilning xərkiy jənobiy qeğrasioşa tutixidu, «Nəgəw» Israilning jənobiy təripini kərsitidu.

yüzi uning bilən köyüp ketidu; □ ■ 48 barlıq ət igiliri Mənki Pərwərdigar uni yaqqanlıqimni körüp yetidu; u heqqaqan eqürülməydu!».

49 Wə mən: — Ah, Pərwərdigar! Ular mən toquruluk; «U pəkət təmsillərnıla sözləwatidu» dəydu! — dedim.

21

«Kiliq» həkkidə

1 Wə Pərwərdigarning sözi munga kelip mundak deyildi: —

2 I insan oqli, yüzüngni Yerusalemoğa karitip, «mukəddəs jaylar»ni əyibləp, Israil zeminini əyibləp bexarət berip, 3 Yəni Israil zeminiyə mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: «Mana, Mən sanga qarxidurmən; kiliqimni oqlaptin suqurup, səndin həm həkkaniylar həm rəzillərnı üzüp taxlaymən.

4 Mən səndin həm həkkaniylar həm rəzillərnı üzüp taxlimakqi bolənim üqün, kiliqim barlıq ət igiliri, yəni jənubtin ximaləyiqə boləjan həmməylən bilən qarxilixixəyə oqlaptin qıkidu; 5 xuning bilən barlıq ət igiliri Mənki Pərwərdigarning Əz kiliqimni oqlaptin suqurənilikimni tonup yetidu; kiliq oqlapka qaytidin yenip kirməydu.

6 Əmdi uş tartkin, i insan oqli; iq-baəring eqixkudək dərd-ələm bilən ularning kəz aldida uş-zar kil. 7 Wə xundak boliduki, ular səndin: «Nemixka uş tartisən?» dəp sorioğanda, sən ularəyə: «Boləjan xum həwər tūpəylidin! Mana, u kelidu! Barlıq yürəklər erip, barlıq kollar boxap ketidu, barlıq rəhlar zəiplixip, barlıq tizlar süydük bilən qilik-qilik həl bolup ketidu; mana u keliwatidu! U yetip kəldi! — dəydu Rəb Pərwərdigar» — degin. □ ■

8 Wə Pərwərdigarning sözi munga kelip xundak deyildi: —

9 I insan oqli, bexarət berip mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, bir kiliq, bir kiliq, bislanəjan, parkiritiləjan! 10 U zor kiroşinqilik üqün bislanəjan, uni yaltiraxka parkiratkan; Əz oşlumning xahənə həsisi hərəkəndak addiy tayaqni kəmsitkənliki tūpəylidin, huxal bolup ketiximizgə toəra keləmdu? □

11 U kiliqni parkiritilixka, kol bilən tutuxka bekitkən; Kiliq biləngən, parkiritiləjan, Kətl kiliquqining kolioğa tutkuzuxka təyyarlanəjandur!

12 Nalə-pəryad kətürüp piəjan qəkkin, i insan oqli, Qünki *kiliq* Mening həlkimgə qarxi qıqqan; U Israilning barlıq xahzadilixigə qarxi qıqqan; Ular Əz həlkim bilən təng kiliqka tapxurulojan;

□ 20:47 «... pütkül yər yüzi uning bilən köyüp ketidu» — yaki «... hər adəmning yüzi uning bilən köyüp ketidu». ■ 20:47 Luqa 23:31 □ 21:7 «barlıq tizlar süydük bilən qilik-qilik həl bolup ketidu» — demək, korqunqtin xundak bolidu. Baxka birhil tərijimisi «barlıq tizlar sudak ajiz bolup ketidu». ■ 21:7 Yər. 6:24; 49:23; Əz. 4:17; 7:17 □ 21:10 «U zor kiroşinqilik üqün bislanəjan, ... Əz oşlumning xahənə həsisi hərəkəndak sddiy tayaqni kəmsitkənliki tūpəylidin, huxal bolup ketiximizgə toəra keləmdu?» — oqurmənlər kəp hil tərijimiliri bilən uqrixixi mumkin. Bu jümlüning əyni tekstini qüxinix təs. «Əz oşlum» muxu yərdə bəlkim Yəhuda yaki Yəhudaning padixahı Zədəkiya boluxi mumkin. Zədəkiya əzini «yengilməs» dəp hesabliqini bilən, uning Huda məhsus təyyarlıəjan kiliqni «bir tal yaəraq tayaq»tək asanla bir tərəp kilixi hərgiz mumkin əməs.

Xunga yanpixonğa qattik urup koyoyin! □ ■

13 Qünki sinak kældi; əmdi bu «xahanə hasa » baxқа yaoşlaqlarni kəmsitkini bilən, u bəribir tūgixidu əməsmu?! — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

14 — Əmdi sən, i insan oşli, bexarət bərgin, qawak qalojin! Kiliq ikki kətim, üq kətim urup kırsun! U kıroşuqi kiliq, ularni hər tərəptin kərxiwaloşan zor kətl kiloşuqi kiliqtur! □

15 Ularıning yürəklirini erisun dəp, uların nuroşunliri putlixip kətsun dəp, Mən ularning barlık dərwasilirişə təhdit saloşuqi kiliqni karitip koydum. Way! U qakmaqəkə parkiritiloşan, u kırixқа suşuruloşan; □ ■

16 i kiliq, ong tərəpkə ötkür bol! Sol tərəpkə burulup qar! Bisingni kəyergə karatқан bolsa xu yərgə qar! 17 Mənki Pərwərdigar Öz kolum bilən qawak qalimən, Öz kəhrimni təküp pişandin qikimən; Mənki Pərwərdigar xundak söz kıldim.

Hudaning Babilning padixahini Yerusalemoğa hujum kilixқа karitip koyidiloşanliqi

18 Wə Pərwərdigarning sözi mangu kelip xundak deyildi: —

19 Sən i insan oşli, Babil padixahining kiliqining mengixişə təyyarlanışan ikki yolni bekitip koyoyin; ikkilisi bir zemindin qikidiloşan bolsun; *Yerusalem* xəhirigə mangidiloşan yolning bexida bir yol bəlgisini tikləp koyoyin; 20 yəni kiliqning yetip kelixi ügün Ammoniyaların Rabbah xəhirigə bir yol həmdə Yəhudaşə, yəni istihkami məstəhkəm Yerusalem xəhirigə yənə bir yolni bekitip koyoyin; 21 qünki Babilning padixahı aqa yolda, yəni ikki yolning bexida pal aqkuzidu; u oklarni silkiydu, «kəqmə məbudlar»din soraydu, jigərnı təkşüridu. □

22 Əmdi sepilni bəsküqi bazoşanlarni tikləxni, kan təküxkə pərman kilixni, jəng elan kilip towlaxni, dərwasilarşə uruloşuqi bazoşanlarni tikləxni, sepilşə qikidiloşan dənglüklərnı yasaxni, potəylərnı kuruxni, Yerusalemni *muhəsirigə elixni* kərsitidiloşan pal uning ong kəlioşə qüxidu; ■ 23 gərgə bu pal ularşə yaloşan kərüngini bilən, ular iqkən kəşəmlər tūpəylidin, Yəhudadikilərnı qanggilioşə alsun dəp padixah ularning kəbihlikini esigə kəltüridu. □

□ 21:12 «xunga yanpixonğa qattik urup koyoyin!» — «yanpaxқа urux» qattik dərd-ələmning ipadisi idi. ■ 21:12 Əz. 6:11; 7:27 ■ 21:13 Yəx. 1:5; Yər. 6:28-30

□ 21:14 «bexarət bərgin, qawak qalojin!» — «qawak qelix» bəlkim pəyoşəmbərnıng Hudaşə wəkil bolup, Hudaning bu ixlarni toşra degənlikini ipadilixi idi. □ 21:15 «ularning yürəklirini erisun dəp, ... Mən ularning barlık dərwasilirişə təhdit saloşuqi kiliqni karitip koydum. Way! U qakmaqəkə parkiritiloşan, u kırixқа suşuruloşan» —

okurmənlər baxқа nəşqə hil tərjimiliri bilən uşrixixi mumkin. İbraniy tilida bu ayattiki bəzi səzning mənisini pəkət pərez kilixqıla bolidu. ■ 21:15 Əz. 21:32 □ 21:21 «kəqmə məbudlar» — ibraniy tilida «tərafım»; kişik, qol bilən kətürgili boluşan «qolaylık butlar». «jigərnı təkşürüx» — kona zamandiki palqilıqning bir usuli idi. Biliximizqə ular bir həywanni soyp, andin üşqə-kərnı qatarlıqlarnı təkşürüp, kərgən alamətlər boyiq bər qararşə kelətti.

■ 21:22 Əz. 4:2; 17:17 □ 21:23 «gərgə bu pal ularşə yaloşan kərüngini bilən, ... Yəhudadikilərnı qanggilioşə alsun dəp padixah ularning kəbihlikini esigə kəltüridu» —

pütün bu ayətnıng əyni tekistni qüxinix təs. «Iqkən kəşəmlər» bəlkim Zədəkiya Nebokadnəsarşə iqkən kəşəmlərnı kərsitidu. Nebokadnəsarning məslihətqiliri bu palni yaloşan dəp karişini bilən, Huda Yerusalemni jazalansun (Nebokadnəsarning qanggilioşə qüxsun) dəp kəş'iy bekitkən boluşaqқа, Nebokadnəsar bəribir Rabbah xəhirigə əməs, bəlkı Yerusalemning asiyligini esigə kəltürüp uningşə hujum kilixni karar kilidu.

24 — Xunga Rəb Pərvərdigar mundak dəydu: Silərning asiylikinglar axkarilinin, barlik kilmixliringlarda gunahliringlar kəringəqkə, kəbihlikinglarni əskə kəltürgininglar tüpəylidin — yəni əzünglar pax kilinin əskə elinöinglar tüpəylidin, silər qoləja elinisilər. 25 Əmdi sən, i Israilning munapik həm rəzil xahzadisi, kəbihlikingning jazalinix waqti-saiti toxkinida, kəridiojan küning kelidü!□

26 Rəb Pərvərdigar mundak dəydu: — Səlini uningdin eliwət, tajni eliwət; ixlar öz pətidə turıwərməydu; pəs turəjanni egiz kil, egiz turəjanni pəs kil; 27 uning *təhtini* örüwət, örüwət, örüwət! Uning hokukining Iğisi kəlmigüqə, u yənə məwjut bolmaydu; Mən uni Uningəja təkdım kılımən.□

Ammon halki toojruluk bexarət

28 Əmdi i insan oqlı, bexarət berip mundak degin: — Rəb Pərvərdigar Ammoniyar wə ularning mazaqliri toojrisida mundak dəydu: «Bir kiliq, bir kiliq kətl kiliqxa suojurulojan; u adəmni yəwetixkə, qakmaktək yaltiraxka parkiritilojan!» — degin!□

29 Qünki palqılar sən kiliq toojrunqda kuruk alamət kərinüxlərnı kərip, sən üqün yaloqandin bir pal salidu; rəzillərnıng kəridiojan küni kəlgəndə, kəbihlikning jazalinix waqti-saiti toxkanda, bular seni xu kirilojan rəzillərnıng boyunliri üstigə qoxup yatkuzidu!

30 Bu kiliqni öz oqlariəja kayturup sal!

Mən sening üstünggə əzüng yaritilojan jayda, yəni sən tərülgən jayda həküm qikirip jazalaymən.

31 Xuning bilən Mən üstünggə kəhrimni təküp yaqdurup,

Ojəzipimning oti kilip püwləymən;

Mən seni katillikka mahir yawuz adəmlərnıng qoləja tapxurup berimən;

32 Sən otka yekiloju bolisən;

Sening kəning öz zeminingdə təkülidu;

Sən kaytidin əslənməysən;

Qünki Mənki Pərvərdigar söz kילוan.

22

Yerusalem toojruluk üq bexarət •••• Birinqi: — kanlik xəhər

1 Pərvərdigarning sözi munga kelip xundak deyildi: —

2 Əmdi sən, i insan oqlı, kanlik xəhər üstigə həküm qikarmamsən? Həküm qikarmamsən? Əmdi uning yirginqlik kilmixlirini yuzigə selip mundak degin: —■

□ 21:25 «i Israilning munapik həm rəzil xahzadisi» — «rəzil xahzadə» Zədəkiya padixahni kərsitidu. Əzakiyal pəyojəmbər uni «padixah» degüsi kəlməydu. «**kəbihlikingning jazalinix waqti-saiti toxkinida, kəridiojan küning kelidü!**» — ibraniy tilida «kəbihlikingning jazalinix waqti-saiti toxkinida, kəridiojan küning kelidü!» deyilidu. Demək, kəridiojan küning yekün kəlgənlikini təkitaləydu. □ 21:27 «**Uning hokukining igisi kəlmigüqə, u yənə məwjut bolmaydu; Mən uni uningəja təkdım kılımən**» — bu ayətning mənisi, Zədəkiyadin keyin, Dawut padixahning əwladi, Israil həm aləmning tegixlik padixahı Kutquzoquci-Məsih kəlgüqə Israilning təhtigə öz halkidin boləjan həküm padixah bolup olturmaydu. «Yar.» 49:10-tiki bexarətnimu kəring. □ 21:28 «**Bir kiliq, bir kiliq kətl kiliqxa suojurulojan; u adəmni yəwetixkə, qakmaktək yaltiraxka parkiritilojan!**» — Ammoniyar əzlrining muxu kiliqini Israilarnı soyux üqün suojurojan (keyinki ayətlətnı kəring). Biraq ahirida u əzlrining bexioja qüxidu. ■ 22:2 Əz. 20:4; 23:36

³ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: «Əz jaza küning kelixi üçün öz iqidə qan tökküqi xəhər, özini buloqax üçün özige məbudlarni yasioqan xəhər

⁴ Sən tökkən qan tüpəylidin gunahkar boldung, yasioqan məbudlar tüpəylidin özüngni buloqiding; sən öz jaza künliringni yekinlaxturdung, yilliringni toxturdung; xunga Mən seni əllərgə rəsua, barlik məmlikətlərgə mazakning obyektini qildim. ■ ⁵ Sanga yekindikilər həmdə səndin yiraktikilər seni mazak qilidu, i qiya-qiyaqə toloqan bətnamlik xəhər!

⁶ İsrailning xahzadiliri, hər birining hokukidin paydilinip iqingdə kandaq qan tökkənlikigə qara! ⁷ Sening iqingdə ular ata-anisini közgə ilmiqan; aranglarda musapirlarqə zulum-zumbuluk qiloqan, yetim-yesirlər həm tul hotunlarqə uwal qiloqan; ⁸ Mening pak-muqəddəs nərsilirimni sən kəmsitkən, Mening «xabat kün»lirimni buloqar buzqansən; ⁹ sening iqingdə qanoqə təxna təhməthor adəmlər boluqan; ular taqlar üstidə bütprəslik exini yegən; sening iqingdə ular buzukluk pəsəndilik qiloqan; ■ ¹⁰ səndə öz atisining nomusioqə təgkənlər bar; ay kərgən qız-ayallarni ayaq asti qiloqanlarmu bar. □ ■

¹¹ Birsini köxnising ayali bilən yirginçilik buzukluk qiloqan; yənə birsi öz kelinini buzup xəhwaniyə qiloqan; səndə boluqan yənə birsi öz singlisioqə, yənə atisining kizioqə baskunçilik qiloqan. ■ ¹² Ular qan töküx üçün arangda «sowəatlar»ni qəbul qiloqan; sən əsüm-jazanə aloqan; sən öz köxnilingdin haramni məjburiy yuluwelip, Məni untuqansən — dəydu Rəb Pərwərdigar.

¹³ Wə mana, Mən haramni məjburiy yuluwelixingqə wə sən öz arangda tökkən qanlarqə qarap qolumni-qolumqə urdum! □ ■

¹⁴ Mən seni bir tərəp qilidiqan künlərdimu yüriking yənə tok, qolliring qing turiverəmdü? Mənki Pərwərdigar söz qildim, Əzüm uni ada qilimən. ■ ¹⁵ Mən seni əllər arisioqə tarkitimən, məmlikətlər iqigə taritimən, otturangda boluqan pəsəndilikəggə hatimə berimən. ■

¹⁶ Əmdi sən özüng arkilik əlləning köz aldida buloqansən, andin Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisən. □

İkkinqi bexarət: — Tawlxning nətijisi — heqnemə qalmaydu!

¹⁷ Pərwərdigarning sözi mənə kelip xundaq deyildi: —

¹⁸ I insan oqlu, İsrail jəməti Məngə huddi daxkal bolup qikti; ularning həmmisi humdanda qaloqan mis, qələy, tēmür wə qoşuxunlardur; ular kümüxning poqi bolup qikti. ■

¹⁹ Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Həmminglar daxkal bolup qikqəqə, mana əmdi Mən silərnə Yerusalem otturisioqə yioqimən;

²⁰ kixilər üstigə ot püwləp, ularni eritip tawlx üçün kümüx, mis, tēmür, qoşuxun wə qələyni humdan iqigə yioqəndək, Mən oşəzirim wə qəhrim

■ 22:4 2Pad. 21:16; Əz. 5:14; 20:30,31 ■ 22:9 Əz. 18:6,11 □ 22:10 «atisining nomusioqə təgkənlər» — ibraniy tilida buning ikki mənisining mumkinçiligi bar: (1) öz atisioqə baskunçilik qiloqan; (2) atisining ayali (öz anisi yaki egəy anisi)qə baskunçilik qiloqan. Bizningqə muxu yərdə (2) toqridur. ■ 22:10 Law. 18:8,19; Əz. 18:6 ■ 22:11 Law. 18:15, 20; Yər. 5:8 □ 22:13 «sən öz arangda tökkən qanlarqə qarap qolumni-qolumqə urdum» — «kol-qoloqə urux» qattik əpsuslinarlik, piqənni bildüridu. ■ 22:13 Əz. 21:22 ■ 22:14 Əz. 17:24 ■ 22:15 Əz. 12:14, 15 □ 22:16 «Əmdi sən özüng arkilik əlləning köz aldida buloqansən, andin Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisən» — oqurmənlər baxka hil tərjimilərnə uqritixi mumkin. Ayətning əyni tekstini qüxinix səl təs. ■ 22:18 Yəx. 1:22

bilən silərnı yioııp *xəhər* iqiğə selip silərnı eritimən. ²¹ Xundak, Mən silərnı yioııp, oıəzipimning otini üstünglərgə püwləymən, silər uning otturisida erip ketisilər; ²² kümüx humdanda eritilgəndək, silər *xəhər* otturisida eritilisilər; wə silər Mənki Pərwərdigarning Əz kəhrimni üstünglərgə təkənlikimni tonup yetisilər.

Üqinqi bexarət: — İsrailning pütün jəmiyiti buzıldı!

²³ Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

²⁴ I insan oıılı, *xəhərgə* mundak degin: — Oıəzəp qüxkən kündə sən paklandurulmioıan, yamoıur qüxmigən bir zeminsən. □ ²⁵ Əz oljisini titma kilidioıan, həkirəydiıan xirdək ularning pəyoıəmbərliri uningda suyikəst ixlitidu; ular janlarnı yəwetidu; həzinilərnı, kimmətlik nərsilirini bulıwalidu; ular uning otturisidiki tul hotunlarnı kəpəytməktə. ■

²⁶ Uning kahinliri Təwrat-kanunumni buzup taxlap, pak-muqəddəs nərsilirimni buloııoıan; ular pak-muqəddəs bilən addiy nərsilərnı pərk kılmaydu; ular «xabat kün» lirimgə kəzini yumup yüridu; xuning bilən ular arisida Manga bətnam qəplinidu. ■ ²⁷ Uning iqidiki xahzadilər huddi oljisini titma kilidioıan bərilərdək; ular kan təküxidu, janlarnı nabut kılixidu, haram mənəpətni bulixidu. ■ ²⁸ Uning pəyoıəmbərliri ularning *kilmixlirini* «hak suwak» bilən akartkan, «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu!» dəp sahta kərünüxlərnı kərüwelip, pal selip yaloıanqilik yətküzidu; ləkin Pərwərdigar ularoıa səz kılıoıan əməs. ■ ²⁹ Zemindiki addiy puqralarmu jəbir-zulum kılixip, bulang-talang kılidu; ular ajiz-namratlarnı bozək kılıp, musapirləroıa zulum selip uwal kılidu. ³⁰ Mən ular arisidin tamni kaytidin yasitip beridioıan, Meni ularning zemini wəyran kıliximdin yanduridioıan, uning yerikini atküdək, Mening aldımda turidioıan ariqi bir əzimətni izdəp kəldim; birək həqbirni tapalmidim. ■ ³¹ Xunga Mən kəhrimni üstigə təkimən; oıəzipimning oti bilən Mən ularni həlak kılımən; Mən ularning yollirini öz bəxiıoıa kayturimən, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

23

Oıolah həm Oıolıbah — ikki ayal toııruluk bolıoıan təmsil

¹ Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

² I insan oıılı, bir anidin toııuloıan ikki ayal bar ikən; ³ ular Misir zeminidə pəhixilik kılıoıan; ular yaxlıqta pəhixilik kılıoıan; xu yərdə ularning kəksiliri mujiklinip, kizlik əmqək toııqiliri silənoıan. ■ ⁴ Ularning isimliri bolsa, qongining Oıolah, kiqikining Oıolıbah idi; ular Meningki idi; ular oııul-kizlarnı toııqkan. Samariyə bolsa Oıolah, Yerusalemlə Oıolıbahdır. □

□ 22:24 «Oıəzəp qüxkən kündə sən paklandurulmioıan, yamoıur qüxmigən bir zeminsən» — Hudaning oıəzipi tüpəylidin, ularda bəlkim bir kuroıaqqilik bolıoıanidi. «Kan.» 28-babni kəring. ■ 22:25 Mat. 23:14 ■ 22:26 Law. 10:10; Əz. 44:23 ■ 22:27 Mik. 3:11; Zəf. 3:3 ■ 22:28 Əz. 13:7, 9, 10; 21:29; 22:12 ■ 22:30 Zəb. 106:23 ■ 22:31 Əz. 9:10; 11:21; 16:43 ■ 23:3 Əz. 20:8 □ 23:4 «Ularning isimliri bolsa, qongining Oıolah, kiqikining Oıolıbah idi; ular Meningki idi» — demək, Oıolah İsrailning ximaliy padıxahlıqini, Oıolıbah Yəhudanı kərsitidu. «Oıolah» — «uning qədiri», «Oıolıbah» — «mening qədirim uningdidur» değan mənilərdə.

5 Oholah Meningki bolqan tək dirdimu yənə buzukluk qilqan — u axikliroqa, yəni qoxniliri bolqan Asuriylərgə pəs arzu-həwəslərdə bolqan; 6 kək kiyim kiygən, əməldar-həkülmdarlar, həmmisi kelixkən yigitlər, atqa mingən qəwəndazlar idi. 7 U öz buzukluqini ularning üstigə beoixliqan; ularning həmmisi Asuriyəning esilzadiliri idi; öz arzu-həwəslirini barliq qozatqanlar bilən wə ularning barliq məbudliri bilən u özini buloqan. □ 8 U yənila Misirda bolqan pahixilikliridin waz kəqmidi; qünki uning yaxliqida axu yərdikilər uning bilən billə yatti, kizlik kəksilirini silap, öz buzukluqlirini uning üstigə təkkti. 9 Xunga Mən uni öz axnilirining, yəni uning arzu-həwəslirini qozatqan Asuriyləning koloqa tapxurdum; ■ 10 ular uning nomusini axkarilap, uning oşul-qizlirini elip ketip, uni qiliqlap öltürüwətti; u ayallar arisida *yaman* atakqa kaldı; uning üstigə həkülüm qikirilip jazalandı.

Oholibah

11 Uning singlisi Oholibah buni kərip turupmu, arzu-həwəsliridə hədisidin tehimu buzuk, pahixilikliri hədisiningkidin kəp bolup kətti. 12 U öz qoxniliri bolqan Asuriylərgə pəs arzu-həwəsləni qozatqan; ular əməldar-həkülmdarlar, həxəmətlik sawut, formiləni kiygən, atqa mingən qəwəndazlar, ularning həmmisi kelixkən yigitlər idi. ■ 13 Mən uning buloqinip kətkənlikini kərdum; ular ikkilisi bir yolluk idi. 14 U uning pahixiliklirini axurdi; qünki u tamda pərang bilən sürətləngən adəmləni, yəni Kaldiyələning rəsimlirini kərdi; 15 ularning bəlliri pətilər bilən oralqan, bəxiqa kuyrukluq səllilər kiyilgən; ularning həmmisi ləxkər bəxidək, yəni tuquloqan yurti Kaldiyədəki Babillikləning kiyapitidə idi. 16 U xuan ularoqa qarap ularning xəhwaniy həwsini qozoqan, xuning bilən ularni izdəp Kaldiyəgə əqliləni əwətkən. □ 17 Xuning bilən Babilliklər uningə, yəni uning axnilik orun-kərpilirigə yəkin kelip, uni öz zinaliri bilən buloqan; u özini ular bilən billə buloqandın keyin uların bizar boldi. 18 U öz buzukluqlirini oşuk qilip, nomusini axkarilixi bilən, jenim hədisidin yirgəngəndək uningdinmu yirgəndi. 19 Biraq u yənə özining yaxliq künlirini, yəni Misir zeminida buzukluk pahixilik qilqan künlirini esigə kəltürüp öz buzukluqlirini tehimu kəpəytti. 20 Uning ərliki exək mədəkliridək, məniysi at-larınkidək bolqan Babilning pahixiwaz ərkəklirigə qarap həwəsliri qozaldı. 21 Sən yaxliqındiki buzukluqliringə, yəni yaxliqında Misirlikləning əmqəkliringni siloqiniqə yənə təxna bolup təlmürdung. 22 Xunga, i Oholibah, — dəydu Rəb Pərwərdigar — Mana, Mən jening hazır bizar bolqan axnilirini özünngə qarxi qozotimən, ularni sən bilən qarxilixkə həmmə tərpingdin elip kelimən; 23 Babilliklər, barliq Kaldiyələr, Pekodlar, Xoalar, Koallar həmdə Asuriyləning həmmisini ular bilən təng qozəymən; ularning həmmisi kelixkən yigitlər, əməldar-həkülmdarlar, uluq bəglər wə janablar, həmmisi atqa mingən

□ 23:7 «U öz buzukluqini ularning üstigə beoixliqan; ularning həmmisi Asuriyəning esilzadiliri idi» — yaki «U öz buzukluqini ularning üstigə beoixliqan; ularning həmmisini Asuriyəning esilzadilirigə beoixliqan». ■ 23:9 2Pad. 17; 18 ■ 23:12 2Pad. 16:7

□ 23:16 «U xuan ularoqa qarap ularning xəhwaniy həwsini qozoqan, xuning bilən ularni izdəp Kaldiyəgə əqliləni əwətkən» — bundaq bayanlar bəlkim Yəhudaning padixahliri Babilin yardım soriqənilikini, Babilliklər bilən dostlaxmaqçi bolqanlikini, xundakla ularning butpərəsilikini qobul qilqanlikini kərsitidu («2Pad.» 20:12-15, 21:1-9-ayətləni kəring).

qəwəndazlardur; ²⁴ ular koral-yaraqlar, jəng hərwiliri, yük hərwiliri həm zor bir top həlklər bilən sanga qarxi çikidu; ular əzlrini həmmə tərripəngdə sipar-kalkanlar wə dubulojalarnı kiyip sanga qarxi səpras bolidu; bexingə qəxidiojan tegixlik jazani ularoşa tapxurimən, ular öz həkümlri boyiqə jazalaydu.

²⁵ Mən muqəddəslirimdin çikқан oşəzəpni sanga karitimən; xuning bilən ular kəhr bilən seni bir tərəp kilidu. Ular sening burnung wə kulakliringni kesiwetidu; səndin ahirki qalojanlar kiliqlinidu; ular oşul-kizliringni elip ketidu, səndin yənıla qalojanlar otta yutuwetilidu. □

²⁶ Ular səndin kiyim-keqəkliringni eliwelip, güzəl zibu-zinnətliringni bulaydu. ■ ²⁷ Xuning bilən Mən səndə Misir zeminida baxlanəjan buzuklukliringni wə pəhixilikliringni tohtitimən; sən bu ixlaroşa yənə təlmürməysən, Misirni qayta əsliməysən.

²⁸ — Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən seni əzüng nəprətləngənlərnin kolioşa, yəni jening yirgəngənlərnin kolioşa tapxurimən; ■ ²⁹⁻³⁰ ular seni eqmənlik bilən bir tərəp kilip, bərlək əjirliringni elip ketip, seni tuoşma-yalingaq qaldurup, pəhixilikliringning nomusini axkarilaydu. Sən əllər bilən pəhixilik kילוanliking, ularning məbudliri bilən əzüngni buloşioqanliking tüpəylidin, sening buzuklukliring həm pəhixilikliring bularni bexingə qəxürdi. ■ ³¹ Hədəngning yolida əzüng mangoşansən; xunga Mən uningdiki kədəhni sening kolungoşimu tutkuzdum.

³² — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Hədəngning kədəhini, qongkur wə qong bir kədəhni sənmu iqisən; sən rəswa bolup mazaq kilinisen, qünki uning həjimi qongdur; ³³ sən dəhətlik wə həlakət kədəhi, yəni hədəng Samariyəning kədəhi bilən məstlik həm dərd-ələmgə toldurulisən; ³⁴ sən uni iqiwetip yənə yalaysən, hətta uning pərqilirinimu oşajilaysən, andin kəksiliringnimu yulup taxlaysən; qünki Mən xundak sez kildim, dəydu Rəb Pərwərdigar.

³⁵ Xuning üqün Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Qünki sən Meni untup arqangoşa taxliwətkənliking üqün, xunga öz buzuklukung həm pəhixilikliringning jazasini kətürisən. ■

³⁶ Wə Pərwərdigar mundaq dedi: — I insan oşli, sən Oşolah wə Oşolibamah üstigə həküm çikiraməsən? Əmdi ularoşa öz yirginlik kilmixlirini ayan kilip kərsətkin. ■ ³⁷ Qünki ular buzukluk kildi; kolliri qan boldi; ular öz butliri bilən buzukluk kilip, uning üstigə Manga tuoşqan öz balilirini ularning ozuqi süpitidə qurbanlik kilip ötküzüp beoşixlidi.

□ ■ ³⁸ Uning üstigə ular Manga xundak ix kילוaniki, ohxax bir kündə ular Mening muqəddəs jayimni buloşap, «xabat kün»lirimni buzoşan. ■

³⁹ Qünki ular öz balilirimni butliriəşa soyəjan qəşda, ular ohxax bir kündə muqəddəs jayimni buloşaxka kirdi; mana, ular Mening əyüm otturisida xundak kילוan. ■

⁴⁰ Uning üstigə adəmlərnı yiraktin qakirdi, ularni elip kelixkə əlqi əwətti; mana, ular kəldi; sən ularni dəp yuyunup, kəz-kaxliringəşa osma qoyup, əzüngni zibu-zinnətlər bilən pərdazliding; ⁴¹ həxəmətlik

□ **23:25** «Mening muqəddəslirimdin çikқан oşəzəp» — ibraniy tilida «(Mening) həsitim».

■ **23:26** Əz. 16:39 ■ **23:28** Əz. 16:37; Əz. 23:17 ■ **23:29-30** Əz. 16:39; Əz. 23:25, 26

■ **23:35** Yər. 2:32; 3:21; 13:25; 18:15; Əz. 22:12 ■ **23:36** Əz. 20:4; 22:2 □ **23:37** «öz balilirini

ularning ozuqi süpitidə qurbanlik kilip ötküzüp beoşixlidi» — «(ottin) ötküzüx» degən sez, butpərəslək toşruluk bayanlar arisida bolsa, adətə insanlarnı, bolupmu balilarnı butlarəşa «qurbanlik süpitidə ottin ötküzüx»ni kərsitidu. ■ **23:37** Əz. 16:21; 20:26,31 ■ **23:38** Əz. 22:8

■ **23:39** 2Pad. 21:4-7; Əz. 16:21; Əz. 20:13, 16

bir diwanda olturdung, uning aldioğa üstigə Mening huxbuyum həm zəytun meyim koyuloğan dastihanni koydung; ■ 42 oqəmsiz yürgən bir top kixilərnin awazi uningda anglandi; qüprəndə adəmlər bilən billə qəl-bayawandın Sebailərmu elip kelindi; ular *hədə-singilning* kollirioğa biləzükklər, bexioğa qiraylıq tajlarni saldi. □ 43 Əmdi Mən zina-buzukluklar bilən uprap kerioğan pahixə toquruluk; «Ular əmdi uning bilən buzukluk kiliwərsun; qünki u həkikətən *pahixə*» — dedim. □

44 — Xuning bilən ular pahixə ayaloğa yekinlaxkandək uningə yekin berip billə yatti; ular xundak kiliپ Oholah wə Oholibamah bu ikki buzuk ayaloğa yekinlixip billə yatti.

45 Birək həkkanıy adəmlər ularni zinahor ayallarni wə qan tökküqi ayallarni jazalioğanə oħxax, ularning üstigə həküm qikiriپ jazalaydu; qünki ular zinahor ayallar, ularning kolliri qandur. □ ■ 46 Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Bir top adəmlərni ularə qaxri qikiriپ elip kelimən, ularni həryanəğa həydiwetixkə wə bulangqilik qilixkə tapxurimən. 47 Bu top kixilər ularni taxlar bilən qalma-kesək kiliپ, kiliqliri bilən qepip soyidu; ular ularning oqul-qizlirini öltüridu, öylirini ot bilən köydüriwetidu. ■

48 Xuning bilən Mən zemində buzuklukqə hatimə berimən; xuning bilən barlık ayallar silərdin sawək elip silərnin buzuklukliringni dorımaydu. 49 Ular buzuklukunı öz bexingə qayturup quxüridu, wə silər məbudliringlarə qetixlik bolə qunahları kətürisilər; silər Mening Rəb Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər. ■

24

Daoqlixip kətkən qazan

1 Tokkuzinqi yili, oninqi aynin oninqi künidə, Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

2 I insan oqlı, bu künni, dəl muxu künnin qislasini yeziwaləin; qünki dəl muxu kündə Babiling padixahı Yerusalemnı muhasirigə aldi.

3 Asiy jəmətning aldioğa bir təmsilni qoyup mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Kazanni otning üstigə qoyunglar, ot üstigə qoyunglar, uningə su koyunglar; ■ 4 gəx parqiliri, hər bir esil gəx parqilirini, put wə kolini uningə yioqı selinglar; esil ustihanlarnımu qoyunglar; 5 koy padisidin əng esillirini elinglar; ustihanlarnı pixuruxkə uning astioğa otun toqlap koyunglar; uni qattik qayninglar, uningdiki ustihanlar obdan qaynisun.

6 — Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Qanhör xəhərnin qalioğa, yəni dat baskan qazanoğa, heq deti kətməydioğan qazanoğa way! Uningdiki həmmi birdin-birdin al; uningə nesiwə qeki taxlanmisun!

■ 23:41 Pənd. 7:17 □ 23:42 «...Sebailərmu elip kelindi» — «Sebailər»ning baxqə birhil təjrimisi: «qarakəklər». □ 23:43 «Ular əmdi uning bilən buzukluk kiliwərsun — qünki u həkikətən pahixə» — yaki «U həkikətən xundak bolsa, ular yənıla hazır uning bilən rast buzukluk qilamdu?».

□ 23:45 «Birək həkkanıy adəmlər ularni zinahor ayallarni ... Jazalioğanə oħxax, ularning üstigə həküm qikiriپ jazalaydu» — bizningqə bu jümlidiki «həkkanıy adəmlər» qattik kinayilik, həjwi yəp idi. Qünki u Babilliklarnı kərsitidu (46-47-ayətlərnı kərüng). Mənisı bəlkim: «Ular silər bilən selixturuloqanda, həkkanıy adəmlər kərünidu». ■ 23:45 Əz. 16:38 ■ 23:47 Əz. 16:41 ■ 23:49 Əz. 16:58. ■ 24:3 Yər. 1:13

□ ■ 7 Qünki u tökkən qan uning otturisida turidu; u qanni topa bilən kəmgili boluqədək yərgə əməs, bəlki taqir tax üstigə təkti. □ 8 Kəhrimni kəzoqax, intikam elix üqün, u tökkən qanning yepilmasliqi üqün taqir tax üstigə qaldurdum.

9 Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Qanhor xəhərninq həlioqa way! Mənmu uning otun dəwisini yooqan qilimən! ■

10 Otunni dəwilənglar, otni yikip quhqulanglar, gəx obdan pixsun, dora-dərməklərni qoxunglar, ustihanlar kəyüp kətsun! 11 Andin qazanni kizitip, uningdiki misni kirkizil qilinglar, iqidiki daq-kirlar eritilip, uning deti qikiriwətilix üqün uni kuruk peti qoqlar üstigə qoyunglar!

12 Uning qiloqan awariqilikliri Meni upratti;

Lekin uning kəlin deti uningdin kətmidi;

Xunga uning deti otta turiwərsun!

13 Sening paskiniqilikingdə buzuk pəhixilik bardur; Mən seni pakizlimakqı boldum, lekin sən paskiniqiliktin pakizlandurulmaymən deding; əmdi kəhrimni üstünggə təküp tohtatmoquqə sən paskiniqiliktin pakizlandurulmaysən. 14 Mənki Pərwərdigar xundak səz qildim; u əməlgə axurulidu, Mən uni ada qilimən; Mən nə buningdin yanmaymən, nə heq sanga iqimni aqritmaymən, nə uningdin ökünməymən; ular sening yolliring wə qilmixliring boyiqə üstünggə həküm qikirip jazalaydu — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

Əzakiyalning səyümlük ayalining əlümi

15 Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

16 «I insan oqlı, Mən sening səyümlük kəz kariququngni bir urux bilən səndin elip ketimən; biraq sən heq matəm tutma, heq yioqlima, heq kəz yexi qilma; 17 süküt iqidə uq-zar tartisən; əlgüqi üqün heq həza tutma; səlləngni bexingəqa orap, kəxliringni putungəqa baqliqin; yüzüngning təwinini yepiwətmə, adəmlər epbərgən nandin yemə».

18 Xuning bilən Mən ətigəndə həlkə səz qildim; kəqkurunda ayalim əldi. İkinqi küni ətigəndə mən buyrulqini boyiqə ix qildim. 19 Əmdi halayiq manga: «Sening bu qiloqan ixliringning nemini kərsətkənlikini deməmsən?» dedi.

20 Mən ularəqa mundak dedim: — Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

21 Israil jəmətiqə mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən Əz mukəddəs jayimni, yəni sən pəhirləngən küq-tayanqingni, kəzünglarni huxal qiloquqi, jeninglar təxna boləqan nərsini buləqay dəwatimən; silərninq kəyninglarda qaləqan qiz-oqullar qiliq bilən yokilidu. 22 Xu tapta silər Mən Əzakiyal həzir qiloqinimdək qilisilər; silər yüzünglarning təwinini yapmaysilər, adəmlər epbərgən nandin

□ 24:6 «Qanhor xəhərninq həlioqa, yəni dat basqan qazanəqa, heq deti kətməydiqan qazanəqa way!... uningəqa nesiwə qeki taxlanmisun!» — qazanning deti qan rənggide bolup, bəkim xəhərninq qanhorluqini bildüridu. Ayətninq keyinki qisminqning mənisi bəkim, qazanning dat basqan parqilirdək, xəhərdikilərmu parqə-parqə tarkilip ketip, heqkəndək bəhtning nesiwisini kərməydu degənlik. «uningdiki həmmi birdin-birdin al» — yəki «uningdiki gəx parqilirini bir-biridin al». ■ 24:6 Əz. 22:2 □ 24:7 «Qünki ... u qanni topa bilən kəmgili boluqədək yərgə əməs, bəlki taqir tax üstigə təkti» — demək, əzliri eltürgən adməmlərgə təhimu bihərmətlik qilip ularni dəpnə qilmiqan; yənə kelip, heq nomus qilmay tökkən qanni yoxuruxning həjiti yok dəp yürəngən. ■ 24:9 Nəh. 3:1; Həb. 2:12 ■ 24:14 Əz. 5:11; 23:24

yeməysilər; ²³ səllənglər bexinglarda, kəxinglər ayaqlırlıqda boliweridu; silər heq matəm tutmaysilər yaqi heq yioqlimaysilər; silər kəbihlikliringlar iqidə solixip, bir-biringlaroqa qarixip uq-zar tartisilər. □ ■

²⁴ Xundak kılıp Əzakiyalning əzi silərgə bexarət bolidu; u kandaq kılıoan bolsa, silər xundak kılısilər; bu ix əməlgə axuruloqanda, silər Mening Rəb Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər. ■

²⁵ — Wə sən, i insan oqlı, Mən ulardin küq-istihkamini, ular pəhriləngən güzək gəhrini, səyümlük kəz qarıquklarını, jan-jegiri boləoan kiz-oqullarını ulardin məhrum kılıdioəan künidə, ²⁶ — yəni xu künidə, sanga bu həwəni kulikingoqa yətküzüx üqün bir kaqkən yeningoqa kəlməmdü?

²⁷ Xu künidə aozing eqiloəan bolidu, sən bu kaqkən bilən səzlixisən, yəne heq gaqa bolmaysən; xundak kılıp ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu». □

25

Əllər toqruluk bexarətlər •••• Birinqi bexarət — Ammon toqruluk

¹ Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

² I insan oqlı, yüzüngni Ammoniyarəoqa qaritip, ularni əyibləp bexarət berip mundak degin: —■

³ — Ammoniyarəoqa mundak degin — Rəb Pərwərdigarning səzini anglanglar! Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mening muqəddəs jayim buləoəoqanda, Israil zemini wəyran kılınoqanda, Yəhuda jəməti sürgün kılınoqanda sən ularəoqa karap: «Wah! Yahxi boldi!» degining tüpəylidin,

⁴ əmdi mana, Mən seni xərktiki əllərninq igidarqılıkoəa tapxurimən; ular sening arangda bargah kurup, arangda qedirilirini tikidu; ular mewiliringni yəp, sütüngni iqudu. ⁵ Mən Rabbah xəhərinə təgilər üqün otlak, Ammoniyalarning yerini koy padiliri üqün aramgah kılımə; xuning bilən silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

⁶ — Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Qünki sən Israil zeminoəa karap qawak qelip, putungni tərəqəklitip, kəlbinqdiki pütün əqmənlik bilən hux boləoanliqinq tüpəylidin, □ ⁷ əmdi mana, Mən üstünggə kolumni uzartip, seni əllərgə olja boluxka tapxurimən; Mən seni həklər iqidin üzimən, məmləkətlər iqidin yokitimən; Mən seni həlak kılımə; xuning bilən sən Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisən. □

İkkinqi bexarət — Moab toqruluk

□ **24:23 «silər heq matəm tutmaysilər yaqi heq yioqlimaysilər; silər kəbihlikliringlar iqidə solixip, bir-biringlarəoqa qarixip uq-zar tartisilər»** — demisəkmü, balay'apət xundak eəjr boliduki, heqkəndək kəz yaxlıri yaqi matəm tutuxlar uningəoqa layik kəlməydu. ■ **24:23 Əz. 4:17** ■ **24:24 Əz. 12:6** □ **24:27 «Xu künidə aozing eqiloəan bolidu, sən bu kaqkən bilən səzlixisən, yəne heq gaqa bolmaysən»** — bu gaqilik bəx yil ilgiri baxlanəoan. 3:26-ayətini izahiti bilən wə 33:22-ayətnimu kərüng. ■ **25:2 Yər. 49:1** □ **25:6 «sən Israil zeminoəa karap qawak qelip, putungni tərəqəklitip, kəlbinqdiki pütün əqmənlik bilən hux boləoanliqinq tüpəylidin...** — muxu yərdə «qawak qelix» wə «putni tıpqəklitix» intayin huxal bolup kətkənlikini bildüridu. □ **25:7 «əmdi mana, mən üstünggə kolumni uzartip, seni əllərgə olja boluxka tapxurimən...»** — Babilning padixahı Nebokadnasar miladiyədin ilgiri 582-yili Rabbah xəhərinə wəyran kılıwətti. Keyin «Nabatıylik» ərəblər xərk tərpidin kelip Ammon zeminini igiliwəldi.

⁸ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Qünki Moab wə Seirning: «Yəhuda pəkət barlik baxka əllər bilən ohxax, halas» degini tüpəylidin, ■ ⁹ xunga mana, Mən Moabning yenini — qeğrasidiki xəhərlərni, zeminining pəhri boləqan Bəyt-Yəximot, Baal-Meon wə Kiriatayim xəhərliridin baxlap yerip aqimən; ¹⁰ ularni Ammoniylarning zemini bilən billə xərktiki əllərgə tapxurimən; Mən Ammoniylarning yənə əllər arisida əslənməsliki üçün, ularning igidarliqə tapxurimən; ■ ¹¹ wə Moab üstigə həküm qikirip jazalaymən; ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu. □

Üqinqi bexarət — Edomni əyibləx

¹² Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — qünki Edom Yəhuda jəmətidin əq elip yamanlik kiliq, xuningdək eçir gunahkar boləqini tüpəylidin, intikam aləqini tüpəylidin, ¹³ — əmdi Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Edoməqə qolumni sozimən; xuning bilən uni zeminidin adəmlər həm haywanlardin məhrum kilimən; Mən uni Teman xəhəridin tartip wəyran kilimən; ular Dedan xəhəriqə qiliq bilən yikilidu. ¹⁴ Xuning bilən Mən həlkim Israilning qoli arkilik Edom üstidin Öz intikamimni alimən; ular Mening aqqikim həm kəhrim boyiqə Edomda ix kilidu; Edomiylar Mening intikamimning nemə ikənlikini bilip yetidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. □

Tətinqi bexarət — Filistiyəni əyibləx

¹⁵ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Filistiyələr intikam niyiti bilən hərikət kiliq, kona əqmənliki bilən Yəhudani yokitayli dəp iq-iqidin əq aləqini tüpəylidin, ¹⁶ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən Filistiyəning üstigə qolumni uzartimən; Mən Kərətiylərni kiriwetimən, dengiz boyidikilərnin qalduklirimimu wəyran kilimən. ¹⁷ Mən ularning üstigə kəhrilik tənbihlərni qüxürüp kattik intikam alimən; ularning üstidin intikam aləqinimda ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu. □

26

Tur wə Zidonni əyibləx

¹ On birinqi yili, ayniq birinqi künidə xundak boldiki, Pərwərdigarning sezi manganə kelip mundak deyildi: — □

■ **25:8** Yər. 49:1-47 ■ **25:10** Əz. 21:37 □ **25:11** «Moab üstigə həküm qikirip jazalaymən; ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu» — Babilning padixahı Nebokadnəsar miladiyədin ilgiriki 582-yili Moabning zeminini ixəqal kildi. Keyin «Nabatiylik» ərəblər xərək tərpidin kelip Moab zemini igiliwaldi. □ **25:14** «Mən həlkim Israilning qoli arkilik Edom üstidin öz intikamimni alimən; ular Mening aqqikim həm kəhrim boyiqə Edomda ix kilidu...» — miladiyədin ilgiriki 120-yili Yəhudiylarning yetəkqisi Yuħanna Hirkanus Edoməqə hujum kiliq ularəqə «towa kiliq Pərwərdigarəqə ixininglar, yaki kiliqimda əlünqlar» degən tallax yolini bərdi. □ **25:17** «Mən ularning (Filistiyələrnin) üstigə kəhrilik tənbihlərni qüxürüp kattik intikam alimən» — Filistiyələr awwal Babilning padixahı Nebokadnəsar tərpidin azab kərdi; andin Grek imperiyəsi tərpidin ixəqal kilindi; miladiyədin ilgiriki 148-146-yillarda ular Yəhudiylar tərpidin bir məzgil ixəqal kilindi. Ularning əwladliri bügünki «Pələstinliklər»ning bir qismi. □ **26:1** «on birinqi yil» — sürgün boləqanliqining 11-yili idi. Bəlkim on birinqi ay boluxi mumkin.

² I insan oşli, Turning Yerusalem toşruluk: «Wah! Yahxi boldi! Əllərninğ dərwasizi boluquı wəyran boldi! U manga karap kayrilip eqildi; uning wəyran kilinixi bilən özümni toyoşuzimən!» degini tüpəylidin, ³ — Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, i Tur; Mən sanga karximən, dengiz dolkunlarni koşoşoşandək, kəp əllərnı sən bilən karxilixka koşoşaymən; ⁴ ular Turning sepillirini bərbat kilip, uning munarlrini qekip yokitidu. Uning üstidiki topilirini kirip taxlap, uni takir tax kilip koyimən. ⁵ U pəkət dengiz otturisdiki torlar yeyilidioşan jay bolidu; qünki Mən xundak söz kildim, dəydu Rəb Pərwərdigar; u əllər üqün olja bolup qalidu. ⁶ Uning kuruklukta qaloşan kizlrini kiliq bilən kirilidu; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu.□

⁷ — Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən Tur bilən karxilixixka Babil padixahi Nebokədnəsar, yəni «padixahlarınğ padixahi»ni, atlar, jəng hərwiliri bilən, atlik qəwəndazlar, koxun wə zor bir top adəmlər bilən ximal tərripidin qikirip epkelimən. ⁸ U kuruklukta qaloşan kizlrini kiliq bilən soyidu, sanga muhasirə potəylirini kuridu, sepiloşa qikidioşan dənglükni yasaydu, sanga karap qalkanlrini kəturidu. ⁹ U sepillirinqoşa bəsküqi bazoşanlarni karitip tikləydu, qoral-paltirini bilən munarlrini qekip oşulitidu. ¹⁰ Uning atlrining kəplükidin ularning kəturğən qəng-topisi seni kaplaydu; sepilliri bəşulgən bir xəhərgə bəşüp kirğəndək u sening kowuklrinqdin kirğəndə, sepillirinq atlik əskərlərninğ, qaklarınğ həm jəng hərwilirining sadasi bilən təwrinip ketidu. ¹¹ Atlrining tuyaklrini bilən u barlik rəstə-koşilirini qəyləydu; u pukralirini kiliq bilən kiridu, küqlük tüwrüklrinq yərgə yikilidu.■

¹² Ular bayliqlirini olja, mal-tawarlrini oşənimət kilidu; ular sepillirini buzup oşulitip, həxəmətlik əylirini harabə kilidu; ular sening taxlirinq, yaşaq-limlrinq wə topa-qanglrini dengiz suliri iqigə taxlaydu. ¹³ Mən nahxlirini sadasini tügitimən; qiltarlrini awazi kaytidin anlanmaydu. ■ ¹⁴ Mən seni takir tax kilimən; sən torlar yeyilidioşan bir jay bolisən, halas; sən kaytidin kurulmaysən; qünki Mənki Pərwərdigar xundak degənmən, dəydu Rəb Pərwərdigar.□

¹⁵ Rəb Pərwərdigar Turoşa mundak dəydu: — Sən oşlap kətkiningdə, yarilanoşanlar aš-zarlioşinida, otturungda kirəşin-qapkun kilinoşanda, dengizning qət yakiliri təwrinip kətməmdü? ¹⁶ Dengizdiki xəzadilər təhtliridin quxüp, tonlrini biryakka taxlap, kəxtilik kiyim-keqəklirini seliwetidu; ular əzlrini korqunq-titrək bilən pürkəydu; ular yərgə oşturup, həq tohtawsiz titrəp, sanga karap sarasimigə quxidu. ¹⁷ Ular sən üqün bir mərsiyəni oşup sanga mundak dəydu: — «I ahaləng dengizdikilərdin boləşan, dangki qikқан, Dengiz üstidin küqlük həküm sürgən, Əz wəhəxtlrini barlik dengizda turuwatkanlarəşə saləşan xəhər! Sən wə sənda turuwatkanlar nəkədər halak boləşan!■

¹⁸ Həzir sening oşlap kətkən kününgdə, Dengiz boyidikilər titrəp ketidu;

□ 26:6 «kuruklukta qaloşan kizlrini» — bəlkim turoşə beşindi boləşan yezilarni kərsitidu. 8-ayətnimu kəring. Bu bexarət toşruluk yəne «koxumqə səz»imizni kəring. ■ 26:11 Yəx. 5:28; Yər. 47:3 ■ 26:13 Yəx. 24:7, 8; Yər. 7:34; 16:9 □ 26:14 «Mən seni takir tax kilimən; sən torlar yeyilidioşan bir jay bolisən, halas; sən kaytidin kurulmaysən» — bu bexarət awal Babilning imperatori Nebokədnəsar, andin Grek imperatori «Büyük Iskəndər» tərəpliridin əməlgə axurildi. Turning həzirki əşwali dəl muxu ayəttə eytiləşəndəktur. Bu ixlar toşruluk yəne «koxumqə səz»imizni kəring. ■ 26:17 Wəh. 18:9-19

Dengizdiki arallar wə kiroqaktikilər sening yok bolup kətkiningdin dəkkə-dükkigə qüxüp qaldı». □

¹⁹ — Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mən seni adəmzatsız xəhərlərdək, harabə xəhər kiləjinimda, Mən üstünggə dengiz qoŋgurluqlirini qıkirip seni qəkürginimda, Uluoq sular seni besip yapqanda,

²⁰ Xu tapta Mən seni haŋgoja qüxkənlər bilən billə qüxürimən, Kədimki zamandikilərninŋ katarioja qüxürimən; Seni yərning tegiliridə turəuzimən; Seningdə qaytidin adəmzat bolmasliqi üqün, Seni kədimki harabilər arisioja, Haŋgoja qüxkənlər bilən billə boluxka qüxürimən; Biraq tiriklərninŋ zeminida bolsa güzəllik tikləp qoyimən; □

²¹ Mən seni baxqilaroja bir agaħi-wəħxət qilimən; Sən qaytidin heq bolmaysən; Ular seni izdəydu, biraq sən mənggügə tepilmaysən» — dəydu Rəb Pərwərdigar.

27

Tur toqruluk yəna bir bexarət — Tur xəhirini qirayliq kemigə ohxitiz

¹ Pərwərdigarninŋ sözi manga kelip mundak deyildi: —

² Sən, i insan oqlı, Tur toqruluk bir mərsiyəni aozingoja elip uningoja mundak degin: —

³ I dengizlarning kirix aozida turukluk, dengiz boyliridiki kəp əllər bilən sodilaxquci, Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

«I Tur, sən «Mening güzəllikim kamalətkə yətti!» deding. □ ■

⁴ Sening qebraliring bolsa dengizlarning otturısında idi;

Seni yasioqanlar güzəllikiniŋni kamalətkə yətküzdi.

⁵ Ular barliq tahtayliringni Senirdiki qariojaylardin yasioqan; Sanga moma üqün ular Liwandin kedir dərini epkəlgən;

⁶ Palakliringni Baxandiki dub dərəhliridin yasioqan;

Palubangni səmxit dərəhliridin yasap,

Kupros dengiz boyidiki pil qixi bilən nəqixligən. ■

⁷ Yəlkininŋ Misirdin kəltürəlgən kəxtilik libastin yasaloqan, u sanga tuoq bolqan;

Sayiwining bolsa dengiz boyidiki Elixahdiki kək wə səsün rəhtlərdin idi; □

⁸ Zidondikilər həm Arwadtikilər sening palak uroquqiliring idi;

Səndə bolqan danixmənlər, i Tur, sening yol baxliouqiliring idi.

⁹ Gəbaldiki aqsakallar wə uning danixmənliri səndə bolup, kawakliringni etətti;

Dengiz-okyandiki barliq kemilər wə ularning dengizqiliri mal almasturuxka yeningoja kelətti.

□ 26:18 «Həzir sening oqulap kətkən künündə, dengiz boyidikilər titrəp ketidu...» — bu bexarətninŋ kəp jəhətlərdə əməlgə axuruluxi toqruluk «kozumqə səz»imizni kərünŋ. □ 26:20

«Biraq tiriklərninŋ zeminida bolsa güzəllik tikləp qoyimən» — baxqa birhül tərjimisi: «Sən qaytidin tiriklərninŋ zeminida hərmətkə sazawər orunda bolmaysən». □ 27:3 «I dengizlarning kirix aozida turukluk...» — ibraniy tilida «kirix aozı» degən səz «jüplük xəklidə», qünki

turning ikki porti bar idi. ■ 27:3 Əz. 28:12 ■ 27:6 Yəx. 2:13 □ 27:7 «Elixah» — bəlkim Kuprosni kərsitidu.

10 Parslar, Ludtikilər, Liwiyədikilər qoxunğa tizimlinip, sening ləxkərliring bolğan;

Ular qalkan-dubulqilirini üstünggə esip, seni həywətlik qıloğan; □

11 Arwadtikilər qoxuning bilən hər təriringdə sepilliringda turup kəzəttə bolğan;

Gammadtikilərmu munarlingında turoğan;

Ular qalkan-qorallirini ətrapingğa, sepilliringğa esip koyoğan;

Ular güzellikingni kamalətkə yətküzgən;

12 Tawarlingning mol bolğanlıqıdin Tarxix sanga heridar bolğan;

Məhsulatlingğa ular kümüx, təmür, kələy, koquxun tegixip bərgən. □

13 Jawan, Tubal wə Məxək sən bilən soda qıloğan;

Ular tawarlingğa adəmləning janliri, mis qaqa-qazanlarni tegixkən. □

14 Torgamah jəmətidikilər məhsulatling üqün atlar, jəng atliri wə keqirlarni tegixip bərgən.

15 Dedandikilər sən bilən sodilaxkan;

Dengiz boyliridiki kəp həlk sanga heridar bolğan;

Ular sanga dəndan, əbnus yaşıqini təlīgən;

16 Suriyə qol hünərliringning mol bolğanlıqıdin sanga heridar bolğan;

Ular məhsulatlingğa mawi yaqutlar, səsün rəhtləni, kəxtiləni, nəpis kanap rəhtləni, marjanlarni, qızıl yaqutlarni tegixip bərgən. □

17 Yəhuda wə Israil zeminidikilərdinmu sən bilən sodilaxkuqılar bolğan;

Tawarlingğa ular Minnitning buqdayliri, peqinilər, həsəl, zəytun meyi, məlhəm dorılarni tegixip bərgən.

18 Dəməxk qol hünərliringning mol bolğanlıqıdin,

Hərhil baylıqliring tüpəylidin sanga heridar bolup sanga Həlbonning xarablırini, aq yunglarni tegixip bərgən.

19 Wədan wə Uzaldin qıqkan Jawandikilər məhsulatlingğa soquloğan təmür, qowzakdarqin, egirni tegixkənidi.

20 Dedan sanga at tokumlırini tegixip bərgən;

21 Ərəbistan wə Kedarđiki barlık xahzadilər sanga heridar boldi;

Sanga pahlanlar, qoqkarlar wə eqkiləni tegixip bərgən.

22 Xeba həm Raamahđiki sodigərlər sən bilən tıjarət qıloğan;

Məhsulatlingğa ular hərhil sərhil tetitqular, qımmətlik jawahıratlar wə altun almaxturup bərgən.

23 Həran, Kannəh, Edəndikilər wə Xeba, Axur, Hilmadtiki sodigərlər sən bilən tıjarət qıloğan; □

24 Ular sanga həxəmətlik kiyim-keqək, səsün rəhtlər wə kəxtilər, rəngmurəng giləmləni tegixip bərgən;

Bularning həmmisi tügünqəklinip tana-aroqamqılar bilən qing baqlinip, bazarıngğa kirdi.

25 Tarxixniki kemilər tawarlingni kətürgən karwanlardək bolğan;

□ **27:10 «Liwiyədikilər»** — «Liwiyə» yaki «Libya» ibraniy tilida «Put» degən sözdür. □ **27:12 «Tarxix»** — qədimki zamanlarda dengiz sodisi bilən dangki qıqkan «Tarxix» dəydiqan üç yurt bar boluxi mumkin idi. Birinqisi, ximaliy Afrikıda (həzirki Marəkə ətrapidə); ikkinqisi İspaniyə, üçinqisi Əngliyə idi. Muxu yərdə bəlkim İspaniyini kərsitidu. □ **27:13 «Jawan»** — həzirki Gretsiyədur. Tubal wə Məxək əslidə həzirki Türkiyə zeminida yaxıqan ikki kəbilə idi. Keyin ular Rusiyə tərəkə kəqüp kətkən boluxi mumkin. **«adəmləning janliri»** — kullar degənlik.

□ **27:16 «Suriyə qol hünərliringning mol bolğanlıqıdin sanga heridar bolğan...»** — bəzi kona kəqürmə nushılarda «Aram» (Suriyə) əməs, «Edom» deyilidu: 18-ayəttə «Dəməxk» (Suriyəning paytəhti) toqruluk söz boləqqa, «Edom» bəlkim toqrıdur. □ **27:23 «Axur»** — Asuriyə.

Xuning bilən sən dengiz-okyaning bəqrida mal bilən toldurulup, intayin eoşirlixip kətkənsən; □

²⁶ Sening palak oroşuqiliring seni uluş sularoşa apardi;
Xərək xamili seni dengiz-okyaning bəqrida parə-parə kiliwətti; ■

²⁷ Sening mal-mülükliring, bazarliring, dengizqiliring wə yol baxlıoşuqiliring,

Kawakliringni ətküqilər, sən bilən sodilaxkan sodigərlər, səndə boləjan barlık ləxkərliring,

Jümlidin arangda toplanəjan adəmlərninğ həmmisi sən eřülüp kətkən kününğdə eřülüp dengiz-okyaning koynioğa oşərk bolup ketidu. ■

²⁸ Yol baxlıoşuqiliringning aħ-zarlıridin daladikilər təwrəp ketidu. ■

²⁹ Palak oroşuqilarning həmmisi,
Dengizqilər, dengizdə barlık yol baxlıoşuqilər öz kemiliridin qüxidu;
Ular quruklukta turidu;

³⁰ Ular sanga qarap awazini anglitip,

Qəttik aħ-zar kətüridu;
Ular topa-qang qikirip bexioğa qaqidu;
Ular küllər iqidə eoşınaydu.

³¹ Ular seni dəp qaqlirini qüxürüp eřzirini taz kılıp, bəz kiyimlərgə oraydu;
Ular qəttik matəm tutup sən üçün zor dərd-ələm iqidə yioşlaydu. □ ■

³² Ular aħ-zarlırini kətürğinidə sən üçün bir mərsiyəni oşup, sən toşruluk həza kılıp mundaq dəydu:

— «Tur dengiz-okyanlar otturisida, hazır jimjit kılinojan!

Əsli kim uningoğa təng kelələytti?

³³ Məşsulatliring dengiz-okyanlardin eřüp kətkəndə,

Sən kəp həlklərnə kənaətləndürgən;
Baylıqliring wə tawarliringning molluqi bilən yər yüzidiki padixahlarnə beyitkənsən.

³⁴ Sən sularning qongkur tegidə dengiz-okyanlar təripidin parə-parə kılinoğanda,

Tawarliring həm arangda boləjan top-top adəmliringmu eřülüp oşərk bolup kətti.

³⁵ Barlık dengiz boyidikilər sanga qarap alakzadə boləjan;
Ularning padixahləri dəhxət qorqup, ularning yüzlirini sur baskan.

³⁶ Həlklər arisidiki sodigərlər sanga qarap «ux-ux» kildi;
Sən eřünğ bir wəhxət iding, əmdi qaytidin bolməysən». □ ■

28

Turning padixahini əyibləydiəjan bir bexarət

¹ Pərwərdigarning səzi manta kelip mundaq deyildi: —

² I insan oşli, turning xəhzadisigə mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: —

«Sening eřünğni qong tutup: «Mən bir ilahturmən;

□ **27:25 «eoşirlixip kətkən»** — ibraniy tilida ikki bislik gəp bolup, uning ikkinqi mənisə «hərmət-abruyluk boləjan» degən mənidə. Xübhəsizki, bu kinayilik gəp idi. ■ **27:26** Əz. 17:1 ■ **27:27** Wəh. 18:9-19 ■ **27:28** Əz. 26:10, 15 □ **27:31 «bəz kiyimlər»** — matəm tutux yaki qəttik towa kılıxni bildürətti. ■ **27:31** Yər. 48:37 □ **27:36 «sodigərlər sanga qarap ux-ux» kildi** — «ux-ux kılıx» kona jəmiyəttə məşirə kılıxni bildüridu. ■ **27:36** Əz. 26:21

Mən Hudaning təhtigə, yəni dengiz-okyanlarning baqırda olturimən», degənsən;

(Biraq sən insan, Huda əməssən!)

Sən öz könglüngni Hudaning köngli dəp oylap qalding. ■

³ Mana, sən Daniyaldin danasən;

Həqkandak sir səndin yoxurun əməs; □

⁴ Danalıqıng wə əqling bilən sən baylıqlarğa igə boldung, Altun-kümüxni həziniliringgə toplaş koydung;

⁵ Tijaşəttə boləşan zor danalıqıng bilən baylıqliringni awuttung; Baylıqliring tüpəylidin özüngni qoş tuttung: —

⁶ Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

Sən öz könglüngni Hudaning köngli dəp oylap kətkənlikingdin,

⁷ Əmdi mana, Mən yat adəmlər,

Yəni əllərning dəhxitini üstünggə epkelimən;

Ular danalıqıngning parlaklıqını yökətxkə kiliqlirini suşurup,

Xan-xərişingni buləşaydu; ■

⁸ Ular seni haşğə qüxüridu;

Xuning bilən sən dengiz-okyanlarning koynida öltürülgənlərninğ ölümidə əlisən.

⁹ Əmdi seni öltürgüçinğ aldida: «Mən Huda» — dəmsən?

Biraq sən özünğni sanjip öltüridişanınğ qoli astida Təngri əməs, insan bolup çikisən.

¹⁰ Sən yat adəmlərninğ qolida hətnə kilişnişioşanlarğa layik boləşan ölüm bilən əlisən;

Qünki Mən xundak səz kilişan», — dəydu Rəb Pərwərdigar. □

Turning padixahi toşruluk bir mərsiyə

¹¹ Pərwərdigarning səzi manga kelip mişan mundak deyildi: —

¹² I insan oşli, Turning padixahi toşruluk awazingni kətürüp bu mərsiyəni aşzişəşə elip uningəşə mundak deşin: —

Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Sən, kamalətninğ jəwhiri boləşan,

Danalıqkə tolaşan, güzəlliktə kamalətkə yətkənidinğ; □ ■

¹³ Sən Erəm başqisi, yəni Hudaning başqisida boləşansən;

Hər bir kimmətlik taxlar, yəni kizil yaqut, serik gəşər wə almas, beril yaqut, aq həkik, anartax, kək yaqut, zumrət wə kək kaştax sanga yəgək boləşan;

Yaqut kəzlirinğ wə nəkqaxlirinğ altun iqigə yasaloşan;

Sən yaritiloşan kününğdə ular təyyarlanəşanidi.

¹⁴ Sən bolsanğ məsihləşən muşapizəttəki kerub idinğsən,

Qünki Mən seni xundak bekitkənidiş;

Sən Hudaning muşəddəs teşjida boləşansən;

■ 28:2 Yəx. 31:3 □ 28:3 «**Mana, sən Daniyaldin danasən**» — xu waqıtta Daniyal pəyoşəmbər allıqışan Babil ordisida birnəqdə yıl bax wəzir boləşan. ■ 28:7 Yər. 6:23 □ 28:10 «**Sən yat adəmlərninğ qolida hətnə kilişnişioşanlarğa layik boləşan ölüm bilən əlisən**» — Turdikilər adəttə «hətnə kilişnişioşan»lardindur. «Əzakiyal pəyoşəmbər» deşən kitabta, «hətnə kilişnişioşan petida əlüx» deşən səz «Hudadin ayriloşan petida əlüx» deşən mənini bildüridu. «Koxumqə səz»imizdə biz «hətnə» deşən tema üstidə tohtitilimiz. □ 28:12 «**Sən, kamalətninğ jəwhiri boləşan**» — yaki «sən, kamalətninğ məşhuri boləşan». ■ 28:12 Əz. 27:3

Sən otluq taxlar arisida yürəttin;□

15 Sən yaritilən künden beri, səndə kəbihlik pəyda boluqça, yolliringda mukəmməl bolup kəlgəniding.□

16 Kiloan sodiliringning kəp boluqanlıqidin sən zorluq-zumbuluk bilən tolup, gunah sadir kiloan;

Xunga Mən seni Hudaning teoşidin haram nərsə dəp taxliwətkənmən; Mən seni, i muhəpizətqi kerub, otluq taxlar arisidin həydəp yokatkanmən;

17 Sening kənglünq güzəllik bilən təkəbburlixip kətti;

Parlaklıqing tūpəylidin sən danalıqingni buloşoşansən;

Mən seni yərgə taxliwəttim;

Padixahlar seni kərup yetixi üqün Mən seni ular aldida yatquzdum. □

18 Sening kəbihlikliringning kəplüki tūpəylidin,

Kiloan sodangning adilsizliqi tūpəylidin,

Əz mukəddəs jayliringni buloşoşansən;

Mən əzünqdin bir otni qıqardim,

U seni kəydürüp yəwətti;

Xuning bilən sanga qarap turoşanlarning həmmisining kəz aldida,

Mən seni yərdə qaloşan küllərgə aylanduruwəttim.

19 Seni tonuşanlarning həmmisi sanga qarap sarasimidə qalidu;

Sən əzünq bir wəhəxət bolup qalding, əmdi kaytidin bolmaysən».

Zidonni əyibləydişan bir bexarət

20 Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

21 I insan oşli, yüzünqni Zidonşə qaritip uni əyibləp bexarət berip mundak degin: — □

22 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Mana, Mən sanga qarxi, i Zidon;

Əzüm arangda uluşlinimən;

Mən uning üstigə həküm qıqirip jazalişnimda,

Əzümni uningda pak-mukəddəs ikənlimni kərsətkinimda,

Ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu.

23 Mən ularşə wabani əwitip, rəstə-koqilirida qan akquzimən;

□ **28:14 «Sən bolsang Məsihləngən muhəpizətqi kerub idingsən»** — «kerub» toşruluk 9:3-ayəttiki izahət, «Yar.» 3:24 wə «Təbirlər»nimu kəring. «Kerub»lar küqlük pərixtilərdur. «Məsihlinix» yaki «məsih kilinix» — Təwrattiki bəlgilimida, yengi padixah, «bax kahin» həm bəzi qəşlarda pəyoşəmbərləni tikləş üqün «məsih kilinix» murasimi ötküzülətti. Murasimda bəxişə puraklıq may quyulatti. Bu «məsihləş» dəp ataloşan. Biraq muxu yərdə bir kerub (pərixte) «məsih kilinşan»; Huda Əzi uni alaşidə bir hizmət kilixkə təyyarlaş üqün uni məsihlişigən bolsa kərek. □ **28:15 «Sən yaritilən künden beri, səndə kəbihlik pəyda boluqça, yolliringda mukəmməl bolup kəlgəniding»** — oqurmənlər bəlkim hazır kəriduki, Əzakiyal pəyoşəmbər Tur padixahşə əməş, bəlkim uning kəynidə turoşan roşiy küqkə şəz qiliwatidu. Aldidiki 1-10-ayətlər «Turning xahşəzadisi» toşruluk idi; hazır tema «Turning padixahşəşə əzğətilidu. Bizdə həq guman yokki, u Xəytanoşə gəp qiliwatidu. Muxu yərdə Xəytan toşruluk birnəşqə muhim həwərlər bar: — (1) u Huda təripidin yaritilən. (2) uning Erəm bəşqisida alaşidə muhəpizətqilik kilidişan hizmiti bar idi. (3) u əşli intayin qiraylıq wə küqlük kerub (pərixte) idi. (4) u Erəm bəşqisida boluqan wakitta Hudaşə qarxi qıqқан. (5) xu gunahı tūpəylidin u Hudaning huzuridin həydiwetilşən. □ **28:17 «... Mən seni yərgə taxliwəttim; padixahlar seni kərup yetixi üqün Mən seni ular aldida turoşuzdum»** — muxu 17- wə keyinki ayətlərdə, Əzakiyal həm Xəytanoşə həm Tur padixahı (İttobal II)şə şəz qilidu. Tur padixahı Xəytanoşə intayin ohxap kətkən. □ **28:21 «Zidon»** — Tur xəşirining ətrapida bolup, uningşə karaxlıq rayon idi.

Uningoşa qarxi qıkkan kıliqning hər ətrapıda boloşanlıkıdin otturisida ɵltürɵlgənlər yikilidu;

Xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu;

²⁴ Ular yənə İsrail jəmətini kəzgə ilmoşan ətrapidikilər arisida, İsrail ɵqün adəmni sanjoşuqi jioşan yaki dərd-ələmlik tikən bolmaydu; Xuning bilən ular Mening Rəb Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu».

²⁵ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən ular tarkitiloşan əllər arisidin İsrail jəmətini kaytidin yioşkiminda, ularda əlləning kəz aldida ɵzümning pak-muqəddəs ikənlikimni kərsətkinimda, əmdi ular Mən ɵz kulum boloşan Yaşupka təkdım kiloşan, əzining zeminida olturidu; ²⁶ ular uningda tinq-amanlik iqidə yaxap, ɵylərnı selip ɵzümzarlarıni tikidu; Mən ularni kəzgə ilmaydioşan ətrapidikilərnıng həmmisining ɵstiqə həküm qikirip jazalıoşnimda, ular tinq-amanlik iqidə turidu; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar, ularning Hudası ikənlikimni bilip yetidu».■

29

Pirəwn wə Misirni əyibləydioşan bexarət

¹ Oninqi yili, oninqi əyning on ikkinqi künidə Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

² I insan ooşli, yüzüngni Misir padixahı Pirəwngə karitip uni wə Misirning barlik əhlini əyibləp bexarət berip munu səzlərnı degin: — □

³ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «I ɵz-ɵzigə: «Bu dərya ɵzümningki, mən uni ɵzüm ɵqün yaratkanmən» degüqi boloşan, ɵz dəryaliri otturisida yatқан yooşan əjdihə Misir padixahı Pirəwn, mana, Mən sanga qarximən!■

⁴ Mən karmaklarıni engəkliringgə selip, dəryaliringdiki beliklarıni ɵz kasıraqlıringoşa qaplasturup seni dəryaliring otturisidin qikirimən; dəryaliringdiki barlik beliklar kasıraqlıringoşa qaplixidu. ⁵ Mən seni, yəni sən wə dəryaliringdiki barlik beliklarıni qəl-bayawanoşa taxlaymən; sən dalaşa quxup yikilisən. Həqkim seni yioşmaydu, dəpnə kilmaydu; Mən seni yər yuzidiki həywanlar, asmandiki uqar-kanatlarıning ozuki boluxka təkdım kilimən. ⁶ Xuning bilən Misirda barlik turuwatқанlar Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu; qünki ular İsrail jəmətiqə «komux həsa» boloşan. □ ■ ⁷ Ular seni kol bilən tutqanda, sən yerilip, ularning pütkül mürilirini tiliwəttin; ular sanga tayanqanda, sən sunup, pütkül bəllirini mitkut kiliwəttin».

⁸ Əmdi Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mana, Mən ɵstüinggə bir kiliq qikirip, səndiki insan wə həywanlarıni kiriwetimən. ⁹ Misir zemini wəyrənə wə harabilər bolup kalidu; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu; qünki Pirəwn: «Nil dəryasi meningki, mən uni yaratkanmən» degənidi.

¹⁰ Xunga mana, Mən sanga həm sening dəryaliringoşa qarximən; Mən Misir zeminini Migdoldin Səwəngiqə, yəni Efiopiyaning qəgrasioşiqə

■ 28:26 Yər. 31:5 □ 29:2 «Misirning barlik əhlini əyibləp bexarət berip...» — Misir ikki kısımoşa, yəni «təwən Misir» wə «yukiriki Misir»oşa bəlungən. «Misirning barlik əhlini...» degən səz bu ikki kısımoşa karitiloşan. ■ 29:3 Zəb. 74:13,14; Yəx. 27:1; 51:9 □ 29:6 «komux həsa» — demək, tayanqılı bolmaydioşan, ixənqsiz yardım. 7-ayətnı kəring. ■ 29:6 2Pad. 18:21; Yəx. 36:6

pütünləy harabə-wəyranə kıliwetimən. □ 11 Kiriq yil iqidə, insanning yaki həywannıng ayioi uni besip ötməydu wə unıngda heq adəm turmaydu.

12 Mən Misir zeminini wəyran kılınoqan zeminlar arisida wəyran kılimən; wə unıng xəhərliri harabə kılınoqan xəhərlər arisida kiriq yil wəyran bolıdu; Mən Misirliklarnı əllər arisioqa tarkıtiwetimən, ularnı məmlikətlər arisioqa taritimən». □

13 Biraq Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Kiriq yilning ahirida Mən Misirliklarnı tarkitiloqan əllərdin yioqip kayturimən; 14 Mən Misirni sürgündin əsligə kəltürüp, ularnı Patros zeminiqə, yəni tuşuloqan zeminiqə kayturimən; ular xu yərdə təwən dərijilik bir məmlikət bolıdu.

15 U məmlikətlər arisida əng təwən turıdu; u kaytidin özini baxqa əllər üstigə kətürməydu; Mən ularnı pəsəytimənki, ular kaytidin baxqa əllər üstidin həküm sürməydu. 16 Misir kaytidin Israil jəmätining tayanqisi bolmaydu; əksiqə ular daim Israil üqün unıngdin panah izdəx gunaħining əslətmisi bolıdu; andin ular Mening Rəb Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetıdu». □ ■

Misir wə Babil

17 Yigirmə yəttinqi yili, birinqi ayning birinqi künidə xundak boldiki, Pərwərdigarning səzi munga kelip mundak deyildi: — □

18 I insan oşli, Babil padixahi Nebokadnəsar Turqə jəng kılixta koxunini kattik japalik əmgəkkə saldi; xuning bilən hər bir bax takir bolup kətti, hər bir mürə şürkilip yəolir bolup kətti; biraq nə u nə koxuni Tur bilən qarxilaxqan əmgəktə heqkandak hək əlmid; □ 19 xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən Misir zeminini Babil padixahi Nebokadnəsaroqə təkdım kılimən; u unıng baylıqlirini elip, oljisini bulap, oşnimitini tutup elip ketıdu; bular unıng koxuni üqün ix həkkı bolıdu.

□ 29:10 «Misir zeminini Migdoldin Səwəngiqə, yəni Efiopiyaning qeğrasioqıqə...» — «Migdol» bəlkim Nil dəryasining deltsida, «Səwən» bolsa hazırki «Aswan» (qong damba yasaloqan) xəhərni kərsitıdu. □ 29:12 «zeminini wəyran kılınoqan zeminlar arisida wəyran kılimən» — bu wə unıngqə ohxap ketıdoqan ıbarilər bəlkim «dunya boyiqə uni əng wəyranə zemin kılimən» degən mənıdə. «uning xəhərliri harabə kılınoqan xəhərlər arisida kiriq yil wəyran bolıdu» — «kiriq yil wəyran bolux»ni kərsətkən bu bexarət, bəlkim birinqi kətim miladiyədin ilğiriki 525-487-yillarda, Pars imperatori «Kambisi»ning Misir üstidin rəhimsiz həküm sürüxi, xuningdək Misirning pəs orunoqə qıxürülüxi bilən əməlgə axuruloqan. Biraq xu dəwrdə Misirdə «uningda heq adəm turmaydu» degən (11-ayəttiki) bexarət toluq əməlgə axurulmıdi. Xunga bexarətning toluq əməlgə axuruluxi Məsiħning dunyaoqə kaytip kelixi bilən bolıdu, dəp oylaymız. «Koxumqə səz»imiznimu kəring. □ 29:16 «Misir kaytidin Israil jəmätining tayanqisi bolmaydu; əksiqə ular daim Israil üqün unıngdin panah izdəx gunaħining əslətmisi bolıdu» — Israillar hərdaım Misirdin panah izdəp kəlgən, bu Hudaqə ixənməslık gunaħı boloqan. ■ 29:16 Yioq. 4:17 □ 29:17 «Yigirmə yəttinqi yili, birinqi ayning birinqi künidə ... Pərwərdigarning səzi munga kelip mundak deyildi» — oqurmənlər bəlkim xuningqə dikqətkə qılqan boluxi mumkinki, Misir toşırulıq bu bexarət yukiriki bexarətlərdin 17 yil keyin berilgən. Xübhısizki, u Misir toşırısıdiki bexarətlərnı jəm kılip toluq bolsun dəp muxu yərdə koxuloqan. □ 29:18 «Babil padixahi Nebokadnəsar Turqə jəng kılixta koxunini kattik japalik əmgəkkə saldi... biraq nə u nə koxuni Tur bilən qarxilaxqan əmgəktə heqkandak hək əlmidı» — əməliyətə Babil padixahi Nebokadnəsar Tur xəhırini 13 yil muħasirıqə aldı! U ahirda Babiloqə təslim boldi, biraq bu səzgə qarıoqanda Nebokadnəsar unıngdin heq payda kərmıgən.

20 Mən uningəja *Turoja* jəng kıləqanın ix həkki üçün Misir zeminini təkdım kıldım; qünki ular Meni dəp əjir kildi, — dəydu Rəb Pərwərdigar. □

21 — Mən xu kündə İsrail jəməti üçün bir münngüz estürüp qikirimən, wə sən *Əzakiyalning* aozingni ular arisida aqimən; xuning bilən ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetidu. □

30

Misir toşruluk eytiləjan mərsiyə

1 Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

2 I insan oşli, bexarət berip: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Silər dad-pəryad selip: «Way xu küni!» — dənglar!» — degin.

3 Qünki kün yekınlaxti; bərhək, Pərwərdigarning küni, bulutlar kaplanəjan kün yekınlaxti; u əlləring bexioja quxidojan kündür. □

4 Xuning bilən bir kiliq Misir üstigə quxidu; əltürülgənlər Misirdə yikilojana, uning zor bayliqliri bulinip kətkəndə, uning ulliri ərülüp quxkəndə, Efiopiyəliklər dərd-ələm tartidu.

5 Efiopiyə, Put, Lud, barlik Ərəbiyə, Liwiyə wə əhdə kılinojan zemindik- ilərmu Misir bilən billə kiliqlinidu. □

6 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Misirni kollaydiojanlar yikilidu; uning küqidin boləjan pəhri yəgə quxidu; Migdoldin Səwəngiqə boləjan həlk kiliqlinidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

7 — Ular wəyran kılinojan zeminlar arisida wəyran kılınidu; uning xəhərliri harabə kılinojan xəhərlər arisida yatidu. 8 Xuning bilən, Mən Misiroja ot saləqinimda, uning yardimidə boləjanlar sundurulojana, ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu; 9 Xu küni əlqilər Efiopiyəni kərkətitəx üçün kemilərdə olturup məndin qikidu; Misirning bexioja quxkən kündək ularəjimu azab-oqubət quxidu; mana, u keliwatidu!

10 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən yənə Misirning top-top adəmlirini Babil padixahı Nebokədnəsarning kəli bilən tügətimən. □

11 U wə uning bilən kəlgən həlki, yəni əlləring arisidiki əng dəhşətliki zeminni həlak kılıxka elip kelinidu; ular Misir bilən qarxilixka kiliqlarni soqurup, zeminni əltürülgənlər bilən tolduridu. □ ■

□ 29:20 «Mən uningəja *Turoja* jəng kıləqanın ix həkki üçün Misir zeminini təkdım kıldım» — ibranıy tilida muxu yərdə «*Turoja*» degənlik «uningəja» deyilidu. 18-ayətni kəring.

□ 29:21 «Mən xu kündə İsrail jəməti üçün bir münngüz estürüp qikirimən» — Təwratta, «münngüz»lər kəp hallarda adəmləning abruy-xəhritini yaki həquqini bildüridu. Muxu yərdə Kutkuzəuqi-Məsihni kərsitixi mumkin. «Zəbur» 132-küy, 17-ayətni kəring. Bu münngüzlər adəmnning bexidin əskən əməs, əlwəttə! □ 30:3 «Pərwərdigarning küni» — adəttə ahirki zamandiki, hər əl-millətni başqan azab-oqubətlik künlərnı kərsitidu. Muxu yərdə «Pərwərdigarning küni» bəlkim həm yekın arioja bolidiojan wə yiraq kəlgüsədə bolidiojan (ahirki zamandiki) ixlarnimu kərsitidu. □ 30:5 «barlik Ərəbiyə» — yaki, «arilixip kətkən top-top adəmlər». «Liwiyə» — (yaki «Libya») ibranıy tilida «Lubiylar». Bəzi kəqürmilərdə «Kubdikilər» deyilidu. Adəttə «Put» Liwiyəni kərsitidu. «əhdə kılinojan zemindikilər» — bəlkim (Hudaning yolyoruklirioja hilap) Misiroja kəqip kətkən Yəhudiylarnı kərsitixi mumkin («Yər.» 44-babni kəring). □ 30:10 «Mən yənə Misirning top-top adəmlirini Babil padixahı Nebokədnəsarning kəli bilən tügətimən» — muxu ayəttiki «yənə» bexarətning həm yekın arini (Nebokədnəsar arkilik) həm yiraq kəlgüsini (ahirki zamanlarnı)mu kərsitidiojanliqini ispatlaydu. □ 30:11 «U (Nebokədnəsar) ... elip kelinidu» — demək, Nebokədnəsarning tajawuz kılıp kelixi Hudaning orunlaxturuxidur. ■ 30:11 Əz. 28:7

¹² Mən Nil dəryalirini qurutimən, Wə zeminni rəzil adəmlərnin qolioğa setiwetimən; Zemin wə uningda turojan həmmini yat adəmlərnin qolida wəyrana qilimən; Mənki Pərwərdigar xundak söz qilojan».

¹³ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: «Mən Nof xəhiridin butlarni yokitimən, oyoqan məbudlarnimu yokitimən; Misir zeminidin kaytidin xəhzadə bolmas; Mən Misir zeminini qorkunqqa qüxürimən. □ ¹⁴ Mən Patros xəhirini wəyrana qilip, Zoon xəhiridə ot salimən, No xəhiri üstidin həküm qikirip jazalaymən. □ ¹⁵ Misirning istihkəmi boləjan Sin xəhirinin üstigə qəhrimni təkimən; No xəhirinin top-top adəmlirini qiriwetimən.

¹⁶ Mən Misirda bir ot salimən; Sin azablardın tolojinip ketidu; No xəhiri bəsülidu, Nof xəhiri hər küni yawlaroğa yüzlinidu. ¹⁷ Awən wə Pibəsət xəhərliridiki yigitlər qiliqlinidu; bu xəhərlər sürgün qilinidu. ¹⁸ Mening xu yərdə Misirning boyunturuqlirini sundurojinimda, Tahpanəs xəhiridə kün qarangoqulixidu; uningda öz küqidin boləjan pəhri yökilidu; bir bulut uni kaplaydu; uning qizliri sürgün qilinidu.

¹⁹ Mən xundak qilip Misir üstidin həküm qikirip jazalaymən; wə xular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu».

Pirəwn tooqruluk yəna bir bexarət

²⁰ On birinçi yili, birinçi aynin yəttinçi künidə xundak boldiki, Pərwərdigarni sözi manga kelip mundaq deyildi: —

²¹ I insan oqli, Mən Misir padixahi Pirəwnning bilikini sundurdum; wə mana, u dawalinxka tengilmidi, yaki qiliq tutuxka tengik bilən küqəytilmidi. □

²² — Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: «Mana, Mən Misir padixahi Pirəwngə qarximən; Mən uning biləklirini, həm küqlük boləjinini həm sundurulojan bilikini üzüwetimən; xuning bilən qiliqini qolidin qüxürmən; ²³ Misirliklarni əllərgə tarkitiwetimən, məmlikətlər arisioğa taritimən. ²⁴ Mən Babil padixahining qolini küqəytip, qiliqimni uning qolioğa tutkuzimən; Mən Pirəwnning biləklirini sundurimənki, u Babil padixahi aldida əjili toxqan yarilanojan adəmdək ah-zarlar bilən ingraydu.

²⁵ Mən Babil padixahining biləklirini küqəytimən, wə Pirəwnning biləkliri sangilar qalidu; Mən Öz qiliqimni Babil padixahining qolioğa tutkuzojinimda, u uni Misir zemini üstigə sozojinida, ular Mening Pərwərdigar ikənlimni tonup yetidu; ²⁶ wə Mən Misirliklarni əllər arisioğa tarkitimən, məmlikətlər iqigə taritimən; wə ular Mening Pərwərdigar ikənlimni tonup yetidu».

31

Asuriyə qandak boləjan bolsa, Misir xundak bolidu

□ **30:13** «Nof xəhiri» — hazırki Məmfis xəhiri. □ **30:14** «No xəhiri» — hazırki Tebes xəhiri.

□ **30:21** «...Mən Misir padixahi Pirəwnning bilikini sundurdum; wə mana, u ... qiliq tutuxka tengik bilən küqəytilmidi» — bu bexarət bəlkim «Yər.» 37:1-10-ayətlərdə təsvirləngən wəkəni kərsitidu. Hofna Pirəwnning qoxunliri Yerusalemnı muhasirigə alojan Babil qoxunioğa qarxi jənggə qikkanda, məqlubiyətkə uqrap Misiroğa qekingən.

1 On birinçi yili, üçinçi ayning birinçi künidə xundak boldiki, Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

2 I insan oçli, Misir padixahi Pirəwngə wə uning top-top adəmlirigə mundak degin: — Əmdi sən büyüklüküngdə kim sən bilən təng bolalaydu?□

3 Mana, Asuriyəmu Liwandiki bir kedir dərihi idi; uning ormanlikka sayə bərgən güzəl xahliri bolup, u intayin egiz boyluk idi; uning uqi bulutlaroqa takaxkanidi; □ ■ 4 Sular uni yooqan kilip, qongkur bulaklar uni egiz kilip ʻostürgəndi; erikliri uning tüwidin, ətrapidin ekip ʻətətti, ular ez ʻostənglirini daladiki barlik dərəhlərgiqə əwətkənidi. 5 Xuning bilən, u bihlanoqan waqıtta, mol sular bilən egizliki barlik dərəhlərdin egiz boloqan, uning xahliri kəpəygən wə xahqiliri uzun boloqan; 6 asmandiki barlik uqar-qanatlar uning xahlirida uwiləoqan, xahqiliri astida daladiki barlik janiwarlar ballioqan; uning sayisi astida barlik uluq əllər yaxioqan.■

7 Xundak bolup uning xahliri kengiyip, u büyüklükidə güzəlləxkən; çunki uning yiltizliri mol sularoqa yətkən. 8 Hudaning baqçisidiki kedir dərəhlərmu uni tosalmaıtti; qarioqaylar uning xahliridək, çinar dərəhliri uning xahqiliridəkmu kəlməıtti; Hudaning baqçisidiki heçkəndək dərəh güzəlliktə uningə oħxımaıtti. ■ 9 Mən uni xahlirining kəplüki bilən güzəl kiləoqanmən; Hudaning baqçisida boləoqan barlik dərəhlər, yəni Erəmdiki dərəhlər uningdin həsət kiləoqanıdi.

10 Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəıdu: — Qünki u ʻezini egiz kətürüp, uqini bulutlaroqa takaxturup uzartkanliki, egizlikidin kənglining təkəbburlaxkanliki tüpəylidin, □ 11 əmdi Mən uni üzül-kesil bir təgəp kilixka uni əllərninç arisidiki mustəbitning kolioqa tapxurdum; Mən uni rəzilliki tüpəylidin həıdəp çətkə kakkanidim. 12 Yat adəmlər, yəni əllər arisidiki əng wəhxiələr uni kesip taxlıdi. Xahliri taqlar wə barlik jiləalaroqa yikilip, uning xahqiliri zemindiki barlik jiraləroqa sundurulup yatıdu; yər yüzidiki həklər uning sayisidin çikçip uningdin neri kətti.

■ 13 Uning yikiləoqan oçli üstigə asmandiki barlik uqar-qanatlar konup yaxaydu; daladiki barlik janiwarlar xahliri üstidə turıdu.

14 Buning məksiti, sulardin suqirilidəoqan dərəhlərninç heçbiri ʻezini egiz kətürmisən, yaki uqini bulutlaroqa takaxturmisən, yaxhi suqirilidəoqan dərəhlərninç heçbiri undak egizlikkə kətürülmisən üqündur; çunki ularninç həmmisi ʻölümçə bekıtilgən — yərninç tegilirigə çuxüxkə bekıtilgənlərninç, ʻəlidəoqan adəm balilirininç, hənçəoqa çuxidəoqanlarning çatarididur.

□ 31:2 «Əmdi sən büyüklüküngdə kim sən bilən təng bolalaydu?» — Hudaning bu soali «Kımmu sən bilən təng turalaydu?» degəngə oħxiqini bilən, əməliyəttə xundak mənıdə əməs. 3-14-ayətlərdin qarioqanda, Hudaning Misiroqa eytkən səzi «Sən Asuriyədin heç büyük əməssən, Asuriyəgə oħxax yərninç tegiqə təwən kilinisən» degəngə barawər. □ 31:3 «Asuriyəmu Liwandiki bir kedir dərihi idi; uning ormanlikka sayə bərgən güzəl xahliri bolup, u intayin egiz boyluk idi...»

— Asuriyə imperiyəsi bu bəxarəttin 25 yıl ilçiri, yəni miladiyədin ilçiriki 612-yili Babil tərpidin həlak boləoqan. ■ 31:3 Dan. 4:7 ■ 31:6 Dan. 4:9 ■ 31:8 Yar. 2:8 □ 31:10 «Qünki u ʻezini egiz kətürüp, uqini bulutlaroqa takaxturup uzartkanliki, egizlikidin kənglining təkəbburlaxkanliki tüpəylidin, ...» — ıbraniy tilida bu ayətninç xəkli: «Qünki sən ʻəzünçni egiz kətürgənlikinç tüpəylidin, uqini bulutlaroqa takaxturup uzartkanliki, egizlikidin kənglining təkəbburlaxkanliki tüpəylidin...». Xunga mümkinçiliki barki, ayətninç birinçi jümlisi (Sən... tüpəylidin...) Misiroqa eytiləoqan. Bırak jümlə muxu ayəttə tüçiməıdu; Misirni kərsətkən bolsa pəkət 18-ayətkə kəlgənda tüçixi kərək. 11-18-ayətlər yənilə Asuriyəgə eytiləoqan.

■ 31:12 Əz. 28:7; 30:11

¹⁵ — Xunga Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — U təhtisaraşa qüxkən künidə, Mən üning üqün bir matəm tutkuzoşanmən; qongkur sularni etiwetip uning bulək-eriklirini tosuwətkənmən; xuning bilən uning uluq suliri tizginlənğan. Mən Liwanni uning üqün karilik kiygüzdüm; uning üqün daladiki barlik dərəhlər solixip kətti. ¹⁶ Mən uni hangoşa qüxidioşanlar bilən billə təhtisaraşa taxliwətkinimdə, uning yikiloşan qəşdiki sadasi bilən əllərnəni təwritiwəttim; xuning bilən Erəm baqışidiki barlik dərəhlər, Liwandiki sərhil wə əng esil dərəhlər, yaxhi suqiriloşan həmmə dərəhlər yər tegiliridə turup təsəlli tapkan. □ ■ ¹⁷ Uning sayisidə turoşanlar wə əllər arisida uni qollaydioşanlar uning bilən təng təhtisaraşa, kiliq bilən öltürülgənlərnəning yenioşa qüxkən. □

¹⁸ Kəni eytə, Erəm baqışidiki dərəhlərnəning qaysisi xan-xərəp wə güzəlliktə sən *Misiroşa* təng keləlytti? Biraq sənmu Erəm baqışidiki dərəhlər bilən təng yər tegilirigə qüxürülsən; sən hətnə kilinmioşanlar arisida, kiliq bilən öltürülgənlər bilən billə yatisən; mana bu Pirəwn wə uning top-top adəmlirining həmmisining nesiwisidur, dəydu Rəb Pərwərdigar. □ ■

32

Misiroşa qilinoşan mərsiyə

¹ On ikkinçi yili, on ikkinçi ayning birinçi künidə xundak boldiki, Pərwərdigarnəning səzi munga kelip xundak deyildi: —

² I insan oşli, Misir padixahı Pirəwn üqün bir mərsiyəni aqzinqoşa elip uningoşa mundak degin: — Sən özünğni əllər arisida bir xiroşa ohxatqansən, biraq sən dengiz-okyanlar arisidiki bir əjdihəsən, halas; sən palaklixip eriklirini exip taxturup, sulirini ayaqliring bilən qaloşitip, dəryalirini leyitip qoydung. □ ■

³ — Əmdi Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Kəp əllərnəning top-top adəmliri aldida Əz torumni üstünggə yeyip taxlaymən; ular seni torumda tutup tartixidu. ■ ⁴ Mən seni kuruklukta kaldurup, daləşa taxlaymən; asmandiki barlik uqar-qanatlarıni üstünggə kondurup, yər

□ **31:16** «Mən uni hangoşa qüxidioşanlar bilən billə təhtisaraşa taxliwətkinimdə... .. yaxhi suqiriloşan həmmə dərəhlər yər tegiliridə turup təsəlli tapkan» — demək, Asuriyə imperiyasidin ilgiri oşulioşan imperiyələr Asuriyəning oşulap ketixigə qarap «Bizdin uluq bolioşan imperiyəmu dərwaqə oşulidi» dəp təsəlli tapidu. ■ **31:16** Yəx. 14:9 □ **31:17** «Uning sayisidə turoşanlar ... uning bilən təng təhtisaraşa, kiliq bilən öltürülgənlərnəning yenioşa qüxkən» — «...kiliq bilən öltürülgənlərnəning yenioşa qüxkən» degənliknəning mənisəni bəlkim xuki, rəsmiy dəpnə qilinmay təhtisarada pəs dəp qaraloşan, yaxi bolmisa təhtisarada əng təwən jayda turidioşan. Əhwalning kəndək boluxidin kət'iynezər, Huda Pirəwn, Misir wə qoxunlirining rəsmiy dəpnə qilinmasliki arkilik, Özining ulardin rənjigənlikini baxqa əllərgə kərsitidu. □ **31:18** «Kəni eytə, Erəm baqışidiki dərəhlərnəning qaysisi xan-xərəp wə güzəlliktə sən *Misiroşa* təng keləlytti? ...Mana bu Pirəwn wə uning top-top adəmlirining həmmisining nesiwisidur» — bəxarətnəng bu əng ahirki jümlisi, yəni 18-ayət Misir wə padixahı Pirəwngə eytilidu. Ilgiriki 2-17-ayətlərnəning həmmisi Asuriyə imperiyəsining əhwalini təswirloydu; Misirning aqiwiti ularningigə ohxax bolidu. ■ **31:18** Əz. 28:10 □ **32:2** «Sən özünğni əllər arisida bir xiroşa ohxatqansən, biraq sən dengiz-okyanlar arisidiki bir əjdihəsən, halas» — baxqa birhil tərjimisi: «Sən əllər arisida bir xirdək boləqaniding, dengiz-okyanlar arisida əjdihəsən». «Əjdihə» degən səz muxu yərdə yənə (Nil dəryasida kəp tepilidoşan) timsahnimu kərsitixi mumkin. ■ **32:2** Əz. 29:3 ■ **32:3** Əz. 12:13; 17:20

yüzidiki janiwarlarni seningdin toyundurimən; ⁵ gəxüingni taqlar üstigə koyimən, jiloqlarni pütkül əzaying bilən toldurimən; ⁶ Mən keningning ekixliri bilən zeminni hətta taqlarəqiqimu suqirimən; jiralar sən bilən toxup ketidu.

⁷ Nurungni eqürginimdə, Mən asmanlarni tosuwetimən, yultuzlarni qara kəlimən; kuyaxni bulut bilən qaplaymən, ay nur bərməydu. ■

⁸ Asmanlardiki barliq parlaydioqan nurlarni üstüingdə qara kəlip, zeminigə karangəjulukni qaplaymən, dəydu Rəb Pərwərdigar. □ ⁹ Mən əllər arisioqə, yəni sən tonumioqan məmləkətlər arisioqə sening halaktin *qaloqan adamliringni* elip kətkinimdə, kəp əllərnin yürükini biaram kəlimən; ¹⁰ Mən kəp əllərnə sən bilən alaqqadə kəlimən, ularning padixahliri sanga qarap dəhxətlik qorkixidu; Mən kəliqimni ularning kəz aldida oynatkinimda, yəni sening yikiloqan künigdə ularning hərbiəri öz jan kayoqusida hər dəkikə təwrinidu.

¹¹ — Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Babil padixahning kəliqi üstüingdə qəqidu. ¹² Palwanlarning kəliqliri bilən Mən sening top-top adəmliringni yikitimən; ularning həmmisi əllər arisidiki mustəbitlərdur; ular Misirning pəhrini yokətidu, uning top-top adəmliri kurutuwetlidu. ■

¹³ Mən zor sular boyidin barliq həywanlirinimu həlak kəlimən; insan ayioqi kaytidin ularni qaloqatmaydu, həywanlarning tuyakliri kaytidin ularni leyitmaydu. □ ¹⁴ Xuning bilən Mən ularning sulirini tindurimən; ularning eriklirini süpsüzük maydək aqturimən, dəydu Rəb Pərwərdigar.

¹⁵ — Mən Misir zeminini wəyranə kəloqinimda, zemin əzining barlikidin məhrum boloinimda, Mən uningdiki barliq turuwatqanlarni uruwətkinimda, əmdi ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu.

¹⁶ — Bu bir mərsiyə; ular uni oquydu — Əllərnin qizliri matəm kəlip uni oquydu; mərsiyəni ular Misir wə uning barliq top-top adəmlirigə oquydu, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

Pirəwn təhtisaraoqə qəxidü

¹⁷ On ikkinqi yili, ayninğ on bəxinqi künidə yəne xundak boldiki, Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —□

¹⁸ I insan oqli, Misirning top-top adəmliri üqün aq-zar qəkkin; xuningdək ularni, yəni uni küqlük əllərnin qizliri bilən billə təwəngə, hangoqə qəxidioqanlaroqə həmrağ boluxqə yər tegilirigə qəxürüp taxliwət; □

¹⁹ güzəllikte sən kimdin artuq idin? Əmdi qəxürüp, hətnə kəlinmioqan bilən billə yat! ²⁰ Ular kəliq bilən əltürülgənlər arisioqə yikilidu; kəliq suquruldu; u wə uning top-top adəmlirining həmmisi sərəp apiriwetilsun!

■ 32:7 Yəx. 13:10; Yo. 2:31, 3:15 □ 32:8 «Asmanlardiki barliq parlaydioqan nurlarni üstüingdə qara kəlip, zeminigə karangəjulukni qaplaymən, dəydu Rəb Pərwərdigar»

— yəne təkrarlaymizki, bu bexarət bəlkim həm yekinqi wəqit (Babilning hujumi arkilik)ni həm ahirki zamanlardiki «Pərwərdigarning kün»nimu kərsitidu. Ahirki zamanlardimu əllərnə qorkitidioqan «yengi Babil» pəyda boluxi mumkin («Wəh.» 17-18-bablarni kəring). ■ 32:12

Əz. 28:7; 31:12; 31:2,18; 32:16 □ 32:13 «zor sular» — Nil dəryasi wə uning deltisini kərsitidu.

□ 32:17 «On ikkinqi yili, ayninğ on bəxinqi künidə...» — bəlkim on ikkinqi ayda, yəni yukiriki bexarəttin ikki həptə keyin: 1-ayətni kəring. □ 32:18 «I insan oqli, Misirning top-top adəmliri üqün aq-zar qəkkin; xuningdək ularni, yəni uni küqlük əllərnin qizliri bilən billə təwəngə, hangoqə qəxidioqanlaroqə həmrağ boluxqə yər tegilirigə qəxürüp taxliwət»

— baxqə birhil tərjimisi: «I insan oqli, Misirning top-top adəmliri üqün aq-zar qəkkin, sən wə küqlük əllərnin qizliri aq-zar qəkinglar; xuningdək ularni hangoqə qəxidioqanlaroqə həmrağ boluxqə yər tegilirigə taxliwət».

21 Əmdi palwanlarning arisidiki batur-əzimətlər təhtisaraning otturida turup *Misir* wə uni qolliyoqlarğa söz qilidu: — «Mana, ular qüxti, ular jim yatidu — hətnə qilinmioqlanlar, qiliq bilən öltürülgənlər!».

22 — Mana, xu yərdidur Asuriyə wə uning yioqlıoqlan qoxuni; uning gərliri öz ətrapididur; mana ularning həmmisi öltürülgən, qiliqlanoqlan.

23 Ularning gərliri qongqur hangning tegididur; uning yioqlıoqlan qoxuni öz gəri ətrapida turidu; ular tiriklərninğ zeminida adəmlərgə wəhəxət saloqlanlar — bularning həmmisi öltürülgən, qiliqlanoqlan.

24 Mana Elam wə uning gərninğ ətrapida turoqlan uning barliq top-top adəmliri; ularning həmmisi öltürülgən, qiliqlanoqlan, ular hətnə qilinmioqlan peti yər tegilirigə qüxkənlər — yəni tiriklərninğ zeminida adəmlərgə öz wəhəxitini saloqlanlar! Biraq hazır ular hangoqla qüxkənlər bilən billə iza-aħanətkə qəmidu.

25 Kixilər uning üqün öltürülgənlər arisida, top-top adəmliri arisida bir orun raslıoqlan; həlqininq gərliri uning ətrapididur; ularning həmmisi hətnə qilinmioqlanlar, qiliqlanoqlanlar; xunga ular hangoqla qüxkənlər bilən billə iza-aħanətkə qalidu; ular öltürülgənlər arisioqla yatquzulidu — gərqə tiriklərninğ zeminida ularning wəhəxiti adəmlərgə selinoqlan bolsimu!

26 Mana xu yərdə Məxək bilən Tubal barliq top-top adəmliri bilən turidu; ularning gərliri öz ətrapididur; ularning həmmisi hətnə qilinmioqlanlar, qiliqlanoqlanlar — gərqə ular tirik turuwatqanlarning zeminida öz wəhəxitini adəmlərgə saloqlan bolsimu! 27 Ular jəng qoralliri bilən təhtisaraoqla qüxkən, qiliqliri öz bexi astioqla qoyuloqlan, hətnə qilinmay turup yikiloqlan palwanlar arisida yatmaydu; ularning kəbihlikliri öz ustihanliri üstidə bolidu — gərqə ular tiriklərninğ zeminida baturlaroqlimu wəhəxət saloqlan bolsimu!□

28 Sən *Pirəwnmu* hətnə qilinmioqlanlar arisida tarmar bolup, qiliq bilən öltürülgənlər arisida yatısən.

29 Mana xu yərdə Edom, uning padixahliri, barliq xahzadilirimu; ular küqlük bolsimu, qiliqlanoqlanlar bilən billə yatquzulidu; ular hətnə qilinmioqlanlar arisida, hangoqla qüxidioqlanlar bilən billə yatidu.

30 Mana ximaldiki xahzadilər, həmmisi; mana barliq Zidondikilər, öltürülgənlər bilən billə qüxkən; gərqə öz küqi bilən wəhəxət saloqlan bolsimu, ular hazır hijaləttə qaldi; ular hətnə qilinmioqlan bolup, qiliqlanoqlanlar arisida yetip, hangoqla qüxidioqlanlar bilən billə hijalətkə qalidu.

31 *Pirəwn* bularni kəridu, xuningdək əzining qiliqlanoqlan top-top adəmliri toqruluk, yəni əzi wə qoxuni toqruluk ulardin təsəlli alidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. 32 — Gərqə Mən uning wəhəxitini tirik turuwatqanlarning zeminioqla salduroqlan bolsammu, biraq u hətnə qilinmioqlanlar arisioqla, qiliq bilən öltürülgənlər arisioqla yatquzulidu, — yəni *Pirəwn* wə uning barliq top-top adəmliri, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

33

□ 32:27 «ular jəng qoralliri bilən təhtisaraoqla qüxkən, ... hətnə qilinmay turup yikiloqlan palwanlar arisida yatmaydu; ularning kəbihlikliri öz ustihanliri üstidə bolidu — gərqə ular tiriklərninğ zeminida baturlaroqlimu wəhəxət saloqlan bolsimu!» — demək, Məxək wə Tubal degən ikki kəbihdikilər (hazırkı Rusiyədiki «Moskwa» wə «Tobolsk» bilən munasiwiti bar boluxi mumkin) jəngdə qirilib, baturlardək dəpnə qilinmay, bəlki ularning kəbihlikliri kərsitix üqün ustihanliri oquq asman astida yatidu.

Yerusalemning oqulixi •••• Kəzətqining wəzipisi

¹ Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

² I insan oqli, əl-yurtungdikilərgə səz yətküzüp ularəja mundak degin: — Mən kiliqni məlum bir zemin üstigə qikarəjnimda, zemindiki həlk öz arisidin bir adəmni tepip uni kəzətqi beketəsə, — ³ u kiliqning zemin üstigə qikkanlikini kərüp, kanay qelip həlkni agahlandursa, ⁴ kimdikim kanay awazini anglap, agahni almisa, kiliq kelip uni elip kətsə, əmdi uning keni öz bexi üstigə bolidu. ⁵ U kanay awazini anglap, agahni almioqan; xunga uning keni özigə bolidu; u agah aloqan bolsa, jeni kəzətqi kəzətqidin hesab alimən.

⁶ Biraq kəzətqi kiliqning keliwatkinini kərüp, kanay qalmay, həlkni agahlandurmisa, əmdi kiliq kelip ular arisidin birawni elip kətsə, undakta u öz kəbihlikidə elip ketilidu; biraq uning keni üqün Mən kəzətqidin hesab alimən.

⁷ Əmdi, i insan oqli, Mən seni Israil jəməti üqün kəzətqi dəp bekitkənmən; sən Mening aqzimdin həwər anglap, ularəja Məndin agah yətküzisən. ■

⁸ Mən rəzil adəmgə: «I rəzil adəm, sən qoqum əlisən» desəm, wə əzüng bu rəzilni yolidin yanduruxka səz kilmay uni agahlandurmisa, u rəzil öz kəbihlikidə əlidu; biraq uning keni üqün səndin hesab alimən. □ ⁹ Biraq sən rəzilni yolidin yenix toqruluk agahlandursang, u yolidin yanmisa, u öz kəbihlikidə əlidu; biraq əzüng öz jeningni kutkuzup qalisən.

¹⁰ Əmdi sən, i insan oqli, Israil jəmətigə səz kilip: — Silər: «Bizning itətsizlikirimiz wə gunahlimiz bəximizdidur; biz ular bilən zəiplixip ketiwatimiz; əmdi biz kəndakmu həyatka eriximiz?» dəysilər. □ ■

¹¹ Ularəja səzümnə yətküzüp: «Mən həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — Mən rəzil adəmning əlümidin həq hursənlikim yoxtur; pəkət ularni rəzil yolidin yenip həyatka erixsun dəymən; rəzil yolliringlardin yeninglar, yeninglar! Nemixka əlgünglar kelidu, i Israil jəməti?!» — degin. ■

¹² Wə sən, i insan oqli, əl-yurtungdikilərgə mundak degin: — Həkkaniy adəmning həkkaniyliki asiylik kiləjan künidə uni kutkuzmaydu; həm rəzil adəm bolsa, u öz rəzillikidin yanəjan künidə rəzillikidin yikilmaydu; həkkaniy adəm gunah sadir kiləjan künidə, u əslidiki həkkaniyliki bilən həyatta turiwərməydu. ■

¹³ Mən həkkaniyə: «Sən bərəkət həyatka erixsən» deginimdə, u öz həkkaniylikə tayinip kəbihlik sadir kilsa, əmdi uning həkkaniy ixliridin həqkaysisi əslənməydu; əksiqə u ətküzgən kəbihlik tūpəylidin əlidu. □

¹⁴ Əmdi mən rəzilgə: «Sən qoqum əlisən» desəm, biraq u gunahidin yenip, kəz aldında adalət wə həkkaniylikni yürgürsə — ¹⁵ Rəzil adəm

■ 33:7 Əz. 3:1 □ 33:8 «I rəzil adəm, sən qoqum əlisən» — bu agah pəkət jismani jəhətnilə kərsətməydu, dəp qaraymiz. Hər bir adəm ilgiri-keyin (Adəm'atimizning gunahining səwəbidin) əlidu. Muxu yərdə kərsətilgən əlüx Hudaning huzuridin, bərikətliridin ayrilixtin ibarət dəp qaraymiz (11-ayətnimə kərüng). □ 33:10 «əmdi biz kəndakmu həyatka eriximiz?» — yaki «əmdi kəndak yaxaymiz?». Bu ayətlərdə «həkkaniylik» (insanning həkkaniyliki) adəmning əzlikidin qikmaydu, bəlkə adəmning Hudaning Əzigə tayanəjanlikining bir mewisidə, dəp ispatlinidu. «Həkkaniy adəm» «öz həkkaniyliki»əja tayansa (dəmək, uning kəzliri Hudaəja əməs, əzigə bolsa) tūgixidu. ■ 33:10 Əz. 24:23 ■ 33:11 Əz. 18:23, 32 ■ 33:12 Əz. 18:24 □ 33:13 «əksiqə u ətküzgən kəbihlik tūpəylidin əlidu» — ibraniy tilidə «əksiqə u ətküzgən kəbihlik tūpəylidin, uningda əlidu». Bu ayətlərdə «həkkaniylik» (insanning həkkaniyliki) adəmning əzlikidin qikmaydu, bəlkə adəmning Hudaning Əzigə tayanəjanlikining bir mewisidə, dəp ispatlinidu. «həkkaniy adəm» «öz həkkaniyliki»əja tayansa (dəmək, uning kəzliri Hudaəja əməs, əzigə bolsa) tūgixidu.

kərzgə kapalətkə alojan nərsini kayturup bərsə, — bulangqılıkta alojanni kayturup bərsə — kəbihlik sadir kılmay, hayat bəlgilimiliridə mangsa — əmdi u bərhək hayatka igə bolidu, u əlməydu. ¹⁶ Uning sadir kılojan gunahlıriddən heqkaysisi əslənməydu; u adalət wə heqkaniylikni yürgürgən — u bərhək hayatka igə bolidu.

¹⁷ Bırak əl-yurtungdikilər: «Rəbning yoli həmmigə barawər əməs» dəydu; əməliyəttə ularning yoli bolsa həmmigə barawər əməs. ■

¹⁸ Həqkanıy adəm öz heqkaniylikidin yenip, kəbihlikni sadir kılsa, u buningda əlidu. ¹⁹ Rəzil adəm öz rəzillikidin yenip, adalət wə heqkaniylik yürgürsə, bu ixlardin hayatka igə bolidu. ²⁰ Ləkin silər: «Rəbning yoli həmmigə barawər əməs» dəysilər; i İsrail jəməti, Mən hərəkaysinglaroqa öz yolliringlar boyiqə üstünglərgə həküm qikirimən! □

²¹ Wə xundak boldiki, sürgün boləjan on ikkinqi yili, oninqi ayning bəxinqi künidə, Yerusalemdin kaçқан birsi yeniməqa kelip: «Xəhər bəsüldi!» — dedi. □ ■

²² Əmdi kaçқан adəmning yetip kelixining aldinqi ahximida Pərwərdigarning kəli mening wujuduməqa kənojanidi; xuning bilən U aozimni eqip koydi; aozim eqilip, mən yənə gaqa bolmidim. □

İsrail zeminida qalojanlar toqruluk bexarət

²³ Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

²⁴ I insan oqlı, İsrail zeminidiki harabə jaylarda turuwatqanlar: «İbrahım pəkət bir adəm turupmu bu zeminoqa miras boləjanidi; bırak biz kəp adəmmiz; əmdi zemin bəribir bizgə təkdim kılinidi» — dəp eytiwatidu. □

²⁵ Xunga ularoqa mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: «Silər gəxni kən bilən yəysilər; silər öz məbudliringlarni bax kətürüp izdəysilər; silər kən təküwətsilər; əmdi silər zeminoqa miras bolamsilər?» ■

²⁶ Silər kıliqinglaroqa tayinisilər, silər yirginqlik ixlarni qikirisilər, hərbringlar öz kəoxnisining ayaliəqa buzukqılık kılidu. Əmdi silər zeminoqa miras bolamsilər?».

²⁷ Ularoqa mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: Mən hayatim bilən kəsəm kılimənki, bərhək, harabə jaylarda turuwatqanlar kıliqlinip yikilidu; dalada qalojanni yawayi haywanlarning yəwetixkə

■ **33:17** Əz. 18:25, 29; 33:20 □ **33:20** «i İsrail jəməti, Mən hərəkaysinglaroqa öz yolliringlar boyiqə üstünglərgə həküm qikirimən!» — bu muhim bəbtiki 1-20-ayətlərnin məzmunı toqruluk «kəoxumqə səz»imiznimu kərüng. 32:1-33:21diki bexarətlər 29-31-bablardiki Misir toqruluk bexarətlərdin heli burun berilgən. Ləkin bexarətlərnin kəpinqisi Misir toqruluk boləqaqka, burun berilgən bexarətlərmu 29-31-bablardiki bexarətlərgə ulap bayan kılinəjan.

□ **33:21** «sürgün boləjan on ikkinqi yili, oninqi ayning bəxinqi künı... » — bu wəqit xəhərnin ixəqal boləjanidin 18 ay keyinki wəqit boluxi mumkin. Yerusalemdin Babiləqa mangidiəjan yol adəttə 4 aylık bolatti («Əzra 7:9ni kərüng). Tekistning bəzi kəqürmiliridə «on birinqi yil» deyilidu; bırak bir kışim alimlar «on ikkinqi yil» deyix toqra dəp qaraydu; qünki yənə imkanıyət barki, İsrail wə Babil pütünləy əhxiymaydiəjan kalədnarni ixlətkən. Biz bu pikirgə mayilmiz. ■

33:21 2Pad. 25; Əz. 24:26 □ **33:22** «Əmdi kaçқан adəmning yetip kelixining aldinqi ahximida Pərwərdigarning kəli mening wujuduməqa kənojanidi; xuning bilən U aozimni eqip koydi; aozim eqilip, mən yənə gaqa bolmidim» — bu gaqılık təhminən altə yil ilgiri baxlanəjan (3:26-ayətni izahiti bilən wə 24:32-ayətnimu kərüng). □ **33:24** «İbrahım pəkət bir adəm turupmu bu zeminoqa miras boləjanidi; bırak biz kəp adəmmiz; əmdi zemin bəribir bizgə təkdim kılinidi» — Babildikilər Qanaanda (Pələstində) turəjan Yəhudiylarning kəpinqisini əltürgən yaki sürgün kılojanidi. Zeminda qaldurulojan az kışim adəmlər (tehi heq towa kılmiojan) təkəbburlixip xundak səz kılidu. ■

33:25 Yar. 9:4; Law. 3:17

tapxurimən; istihkamlar wə oqarlarda turoqanlarmu waba kesilidin əlidu. ²⁸ Mən zeminni wəyrənə wə qəl-bayawan kilmən; uning küqidin boləjan pəhri yokilidu; Israilning taqliri wəyrənə boliduki, ulardin ötküqi həcür adəm bolmaydu. □ ²⁹ Ularning yürgüzgən yirginlik kilmixliri tūpəylidin Mən zeminni wəyrənə wə qəl-bayawan kılənimda ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu».

Əzakiyal pəyoqəmbər həkikətən qarxi elindimu?

³⁰ — Əmdi sən bolsang, i insan oqlı, əl-yurtungdikilər hərdaim seni aozioqa elip öylirining tamlirining yenida wə dərważılarda söləp bir-birigə həm hərbi öz kərindixioqa sən toqruluk: «Kəni berip, Pərwərdigardin nemə sez barkin, anglap kəlayli!» — dəydu.

³¹ Ular jamaət süpitidə yeningə kelip, Mening həkımning süpitidə aldingda olturidu; ular sölziringni anglaydu, birak ularə əməl kilmaydu; ular aozı bilən sanga muhəbbət kərsitidu, birak kəngli haram mənprətkə tartidu; □ ■ ³² mana, sən ular üqün pəkət yekimlik awaz bilən, sazlı obdan təngxilip eytiləjan muhəbbət nahxisən, halas; ular sölziringni anglaydu, birak ularə əməl kilmaydu. ³³ Əmdi buning həmmisi əməlgə axurulənimda (u bərhək əməlgə axurulidu!) ular bir pəyoqəmbərnin ularning arisida boləjanlikini tonup yetidu».□

34

Ətmüxtiki wapəsiz padıqi-bakquqılar wə kələqəktə bolidəjan «Yahxi Padıqi»

¹ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip xundak deyildi: — ² I insan oqlı, bəxarət berip Israilni bakquqi padıqılarnı əyibləp mundak degin: — Padıqılərə mundak degin: — Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Özlirinifə bekiwatқан Israilning padıqirining həlioqa way! Padıqılarning padisini ozuklandırux kerək əməsmu? ■ ³ Silər yeoqini özünqlar yəysilər, yungini özünqlar kiysilər; bordaləjan esil malni soyusilər; lekin qoylarnı bakmaysilər. ⁴ Ajizlarnı küqəytmidinglar, kesəllərnı sakaytmidinglar, zəhimləngənlərnı tengip koymidinglar, tarkilip kətkənlərnı kayturup əkəlmidinglar, ezip kətkənlərnı izdəp barmidinglar; əksiqə silər zorluk-zumbuluk wə rəhimsizlik bilən ular üstidin həküm sürüp kəlgənsilər. ■ ⁵ Ular padıqisiz bolup tarkilip kətti; ular tarkilip ketip daladiki barlik haywanlarə ozuk bolup kətti. ⁶ Mening qoylirim barlik taqlar arisidin, hər yukiri egizlik üstidə tenəp kətti; Mening qoylirim pütkül yər yüzigə tarkip kətti, birak ularni tepixka tirixquqi yaki izdigüqi yok idi.

⁷ Xunga, i padıqılar, Pərwərdigarning sözini anglanglar: —

□ **33:28** «Mən zeminni wəyrənə wə qəl-bayawan kilmən» — yaki «Mən zeminni wəyrənə wə (adəmnı korqutquqi) bir wəlxət kilmən». □ **33:31** «Ular aozı bilən sanga muhəbbət kərsitidu, birak kəngli haram mənprətkə tartidu» — baxka birhil təjrimisi: «Əməliyəttə ular aozıda eytkən xəhsiy arzu-həwəslirigə əməl kildu, kəngli haram mənprətkə tartidu». ■ **33:31** Əz. 14:1-3; 20:1-3 □ **33:33** «Əmdi buning həmmisi əməlgə axurulənimda ... ular bir pəyoqəmbərnin ularning arisida boləjanlikini tonup yetidu» — xühşisizki, Yerusalemdin kaçқан adəm kelip xəhərnin həwirini eytixi bilən, həkə Əzakiyalni uluq pəyoqəmbər dəp bilip yətti. Əpsus, ular Əzakiyalning sölzirini pəkət kulak tūwidila anglap, üzül-kesil towa kilmioqan. Xunga 24-29 ayəttə aldin eytiləjan balay'apətlərmu ularning bəxioqa qūxürülüxi kerək. ■ **34:2** Yər. 23:1 ■ **34:4** 1Pət. 5:3

⁸ Mən həyatim bilən kəsəm kəlimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — Qoylirimning padığısi bolmıoqaçqa, ular ow bolup qaldı, daladiki hər bir həywanəyə ozuk boldı; çünki Mening padıqilirim Öz padamni izdiməydu, ular pəkət əzlrini bakıdu, Mening qoylirimni bakmaydu. ⁹ — Xunga, i padıqılar, Pərwərdigarning səzini anglanglar!

¹⁰ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən padıqılara qarximən; Mən Öz qoylirimning hesabini ulardın alimən, wə ularni padini bekıxtın tohtımən; xuning bilən padıqılar əzlrinimu bakmaydu; wə Mən qoylirimni ularəyə yənə ozuk bolmisun üqün ularning aqızidın kütuldurimən.

¹¹ Çünki Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən Özüm öz qoylirimni izdəp ularning halını soraymən; ¹² padıqi özining qoyliri arisida, tarap kətkən qoylarnı tepip bakqandək, Mənmü qoylirimni izdəp bakımən; ular bulutluk qarangoju kündə tarilip kətkən hər bir jaylardın Mən ularni kütuldurimən.

¹³ Mən ularni həklərdin epkelimən, ularni məmləkətlərdin yiojimən, öz zeminiəyə apirimən; Mən ularni İsrail taqliri üstidə, erik-üstənglər boyida wə zemindiki barlıq turaloju jaylarda bakımən; ■ ¹⁴ Mən ularni esil qimənzarda bakımən; İsrail taqliri ularning yaylıki bolıdu; ular xu yərdə obdan yaylaqta yatıdu; İsrail taqliri üstidə, munbət qimənzarda ozuklinıdu. ¹⁵ Mən Özüm Öz padamni bakımən, ularni yatquzımən, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ¹⁶ — Mən yoldın tenəp kətkənlərnı izdəymən, tarkilip kətkənlərnı kayturımən; zəhimləngənlərnı tengip qoyımən, ajizlərnı küqəytimən; biraq səmrigənlər wə küqlüklərnı yökıtimən; padamni adalət bilən bakımən.

¹⁷ Əmdi silərgə kəlsəm, i Mening padam, Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən qoy wə qoy arisida, qoçkarlar wə tekilər arisida həküm qikirimən. □ ¹⁸ Əmdi silərnıng yahxi qimənzarnı yegininglar azlık kilip, qiməndiki qalğan ot-qəplərnı ayaqliringlar bilən qəyliwetixinglar kerəkmü? Silər süpsüzük sulardın iqqəndin keyin, qalqinini ayaqliringlar bilən leyitiwetixinglar kerəkmü? ¹⁹ Xunga Mening qoyliriməyə silərnıng ayaqliringlar qəyliwətkənni yeyixtin, ayaqliringlar dəssəp leyitiwətkənni iqxıtin baxqə amal yəq.

²⁰ Xunga Rəb Pərwərdigar ularəyə mundaq dəydu: — Mana Mən, Mən Özüm səmrigən qoylar wə oruk qoylar arisida həküm qikirimən. ²¹ Çünki silər mürə-yanpaxliringlar bilən ittirip, münggüzliringlar bilən ularni tərəp-tərəpkə tarkitiwətküqə üsisilər, ²² — Mən ularni yənə ow obyektı bolmisun dəp Öz padamni kütquzımən; wə Mən qoy wə qoy arisida həküm qikirimən. ²³ Mən ularning üstigə bir padıqini tikləymən, u ularni bakıdu; u bolsa Mening kulum Dawut; u ularni bekıp, ularəyə padıqi bolıdu; ■ ²⁴ wə Mənki Pərwərdigar ularning Hudasi bolimən, Mening kulum Dawut ular arisida əmir bolıdu; Mənki Pərwərdigar xundaq səz

■ **34:13** Əz. 28:25 □ **34:17** «Əmdi silərgə kəlsəm, i Mening padam, ... — Mana, Mən qoy wə qoy arisida, qoçkarlar wə tekilər arisida həküm qikirimən» — Əzakiyal «padıqılar»ni, yəni İsrail padıxaqliri, kaqlinliri wə pəyoğəmbərlirini əyibləp qıktı. U hazır həlk arisidiki ajiz-namratlarnı bozək kilip kəlgən baylar wə mənsəpdarlar (səmrigən wə küqlük qoylar)ni əyibləxkə baxlaydu. ■ **34:23** Yəx. 40:11; 42:1; 50:10; 52:13; 53:11; Yər. 30:9; Yh. 10:11

kıldim. □ ■ 25 Mən ular bilən aman-hatirjəmlik beoixlaydioğan əhdini tüzüp, yirtkuq haywanlarni zemindin tügitimən; ular bihətər bolup janggalda turidu, ormanlıklarda qonup uhlaydu. 26 Mən ularni həm egizlikim ətrapidiki jaylarni bərikətlik kilimən; yamoqur-yeoqlarni öz pəslidə yaqdurimən; bular bərikətlik yamoqurlar bolidu.□

27 Daladiki dərəhlər mewilirini, tupraq ündürmilirini beridu; ular öz zeminida bihətər turidu; Mən ularning boyunturuq-asaratirini sundurup, ularni kullukqa tutkanlarning qolidin kutulduroqinimda, ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetidu. 28 Ular yənə əllərgə ow bolmaydu, yər yüzidiki haywanlar yənə ularni yəwətməydu; ular bihətər turidu, heqkim ularni korqatmaydu. 29 Mən ular üqün dangki qikқан alahidə bir bostanlik jayni təminləymən; ular kaytidin zeminda aqarqilikta yigləp qalmaydu, yaki kaytidin əllərnin mazak obyektı bolmaydu. ■ 30 Andin ular Mənki Pərwərdigar Hudasing ular bilən billə bolidioqanlikimni wə əzlrining, yani Israil jəmətining Mening həlkim bolidioqanlikini bilip yetidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. 31 — Əmdi silər bolsanglar, i Mening koylirim, Mening qimənzarimdiki koylirim, insanlardursilər, halas; Mən bolsam silərnin Hudayinglardurmən» — dəydu Rəb Pərwərdigar.■

35

Edom, yəni Seir toqıruluk bexarət

1 Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

2 I insan oqlı, yüzüngni Seir teoqıoqa qarıtıp, bexarət berip uni əyibləp mundak degin: —□

3 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mana, i Seir teoqi, Mən sanga qarximən; Mən qolumni üstünggə uzartıp, seni bir wəyrənə wə qəl-bayawan kilimən. 4 Mən xəhərliringni harabə kiliwetimən, wə sən wəyrənə bolisən; andin sən Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisən. 5 Qünki sən mənggüə əqmənlik saqlap kəlgənsən, Israillərnin bexioqa külpət qüxkən künidə, kəbihlikning jazalinix waqti-saiti toxkanda, ularni kiliq küqigə tapxurup bərgənliking tüpəylidin, ■ 6 Xunga Mən hayatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — Mən sanga kan təkülüxnı bekittim; kan seni koşlaydu. Sən kan təküxtin nəprətlənmigənliking tüpəylidin, əmdi kan seni koşlap yüridu. 7 Mən Seir teoqini wəyrənə wə qəl-bayawan kılıp, uningdin besip ötküqi həm uningəoqa kaytkuqini üzüp taxlaymən. 8 Mən uning taqlirini öltürülgənliiri bilən toldurimən; sening egizlikliringdə, sening jiloqliringda, sening

□ 34:24 «Mənki Pərwərdigar ularning Hudasi bolimən, Mening kulum Dawut ular arisida əmir bolidu» — 11-ayəttə Pərwərdigar: «Əzüm koyliriməoqa padıqi bolimən» dəp wədə kilidu. Muxu ayətlərdə u «Kulum Dawut»ni ularəoqa padıqi boluxka tikləymən, dəydu. Dawuttin uluq, Dawutning oqlı boləoan Məsihdə Hudaning bu ikki wədisi təng əməlgə axuruloğan həm axurulidu. «Yüh.» 10-bab, jümlidin Məsihning «Mən Əzüm yaxı padıqidurmən» degən səzini kəring.

■ 34:24 Yəx. 55:4 □ 34:26 «Mən ularni həm egizlikim ətrapidiki jaylarni bərikətlik kilimən» — «egizlikim» (yaki «dənglüküm») Zion teoqini kərsitidu. ■ 34:29 Əz. 36:6-38

■ 34:31 Yh. 10:11 □ 35:2 «yüzüngni Seir teoqıoqa qarıtıp, bexarət berip uni əyibləp mundak degin: —» — «Seir» Edomning baxqa bir ismi. Okurmənlərnin esidə bəlkim barkı, Yəkup wə Edom uka-aka bolup, ular arisida əqmənlik pəyda boləoan. Gərqə Edom Yəkupni kəqürüm kıləoan bolsimu, uning keyinki əwladlıri boləoan Edomiylar Yəkupning əwladlıri boləoan Israiləoqa küqlük əqmənlik saqlap kəlgən. ■ 35:5 Əz. 25:15

barlıq jiraliringda qiliq bilən öltürülgənlər yikilidu. ⁹ Mən seni mənəggügə wəyrənə kilimən; sening xəhərliring adəmzatsiz bolidu; wə silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetisilər.

¹⁰ — Qünki sən: «Bu ikki əl, ikki məmləkət Meningki bolidu, biz ularoşa igə bolimiz» degining tüpəylidin — gərqə Mən Pərwərdigar xu yərdə bolqan bolsammu —, □ ■ ¹¹ əmdi Mən həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — Mən sening nəpritingdin qikqan aqqikinq boyiqə wə həsiting boyiqə sanga muamilə kilimən; Mən üstünggə həküm qikqirip jazalixim bilən, Mən ular arisida Özümmi kərsitimən.

¹² Xuning bilən sening Israil taqlirioşa qarap: «Ular wəyrən boldi, ular bizgə yəm boluxqa təkdim kilindi» degən barlıq həkərliringni Mən Pərwərdigarning angliqinimni sənələr tonup yetisilər. ¹³ Uning üstigə aozinglarda silər Manga qarxi qikqip özünglarni qong kərsitip, Manga kupurluq kilqan sezünglarni kəpəytkənsilər; Mən ularni anglidim.

¹⁴ Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Pütkül yər yüzi xadlinip kətkinidə, Mən seni wəyrənə kilimən.

¹⁵ Israil jəmətining mirasi wəyrən kilinqanda buningdin sən xadlanqiningdək, Mənmu sanga xundaq kilimən; sənmu, i Seir teqi wə barlıq Edom — siləning barlıqinglar wəyrənə bolidu; wə *Edomiyalar* Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu».

36

Huda Özining nami üçün İsrailni əsligə kəltüridu

¹ Əmdi sən, i insan oqlı, Israil taqlirioşa bexarət bərip mundaq degin: — Israil taqliri, Pərwərdigarning səzini anglanglar: —■

² Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Düxməning silərgə qarap: «Wah! Mənggü yukiri jaylar bizgə təəlluk boldi!» degini tüpəylidin, ■ ³ xunga bexarət bərip mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Bərhək, qünki ular silərnı wəyrənə kilip, əllərdin qaloqanlirioşa təwə kilixqa həryəndin silərnı əzgənliki tüpəylidin, wə silər əllər arisida səz-qəqək wə təhmət obyektı bolup qaloqanliqinglardin, □ ⁴ əmdi xunga, i Israil taqliri, Rəb Pərwərdigarning səzini anglanglar: — Rəb Pərwərdigar əllərdin qaloqanlirioşa olja həm mazək obyektı bolup qaloqan taqlar, egizliklər, jiralər wə jiloqlarəşa, wəyrən bolqan harabilər wə taxliwətilgən xəhərlərgə mundaq dəydu: —

⁵ Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Huxal boluxup kəlbidiki pütün eqmənlıki bilən Mening zeminimni əzlırigə təəlluk boluxqa bəkitip, uni bulang-talang kiliwalaylı degən əllərdin qaloqanlirioşa wə Edomdikilərnıng həmmisigə bərhək, Mən *Əz həlqimgə* bolqan kizəyinlikimdin qikqan aqqıq otida səz kildim: —

⁶ Israil zemini toqruluk bexarət bərip, taqlar, egizliklər, jiralər wə jiloqlarəşa səz kilip mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu:

□ **35:10 «Bu ikki əl, ikki məmləkət meningki bolidu»** — «ikki əl, ikki məmləkət» Yəhuda wə Israil (ximaliy padixahlıq)ni kərsitidu. ■ **35:10** Zəb. 83:12 ■ **36:1** Əz. 6:2 ■ **36:2** Əz. 35:10

□ **36:3 «Qünki ular silərnı wəyrənə kilip, əllərdin qaloqanlirioşa təwə kilixqa həryəndin silərnı əzgənliki tüpəylidin,...»** — muxu ayəttiki «ular» wə «(yat) əllərdin qaloqanlar» bəlkim (1) «Babil» wə «baxqa əllər»ni kərsitidu; (2) ahırkı zamandiki «əjjal wə uningəşa bəkinqan əllər»ni wə ulardın «baxqa əllər»ni kərsitidu. Babil İsrailni ixqal kilip bulang-talang kılqandın keyin əsasən uni taxlap kətti; ətrapidiki əllər qaloqan həlqning əjizlikidin paydiliniq uni tehımu kəprək bulang-talang kildi.

— Mana, Mən Öz *həlkimgə bolıqan* kızıqlıqımdin kəhrim bilən söz kildim — qünki silər əllərninğ mazak-ahənətlirini yegənsilər. ■

7 — Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən kolumni kətürüp xundak kəsəm iqqənki, bərhək, ətrapinglardiki əllər özining mazak-ahənətlirini əzi ixitidu. 8 Ləkin silər, i İsrail silər, i İsrail taqliri, xahlinisilər, həlkim İsrailoqa mewə berisilər; qünki ular pat arida kaytip kelidu.

9 Qünki mana, Mən silər təriringlardidurmən; Mən silərgə qaraymən, silər yumxitilisilər həm terilisilər. 10 Wə Mən üstünglərdə adəmlərni, yəni İsrailning pütkül jəmətini, ularning barlıqini kəpəytmən; xəhərlər əhalilik bolidu, harabilər kaytidin qurulidu. 11 Mən üstünglərdə adəm həm haywanlarni kəpəytmən, ular awup nəsil kəridu; Mən etkən zamanlardikidək silərni oturaklıq kəlimən; bərhək, həlinglarni əslidikidin əwzəl kəlimən; silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər.

12 Mən üstünglərgə adəmlərni, yəni həlkim İsrailni mangdurimən; ular silərgə ıgıdarqılıq kəlidu, silər ularning mirasi bolisilər; silər yənə ularni baliliridin juda kəlmaysilər. 13 Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qünki ularning silərgə: «Silər adəmlərni yəysilər, öz elinglarni balilərdin juda kəloqansilər!» degini tūpəylidin, 14 əmdi silər yənə adəmlərni yeməysilər, öz elinglarni baliliridin yənə juda kəlmaysilər, dəydu Rəb Pərwərdigar.

15 — Mən silərgə yənə əllərninğ mazak-ahənətlirini anglatquzmaymən; silər əllərninğ tapa-tənisini yənə kətürməysilər, silər öz elinglarni kaytidin yiqitmaysilər, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

16 Pərwərdigarning səzi manga kelip xundak deyildi: —

17 I insan oqlı, İsrail jəməti əz zeminida turoqan qaqlarda, ular öz yoli həzm kəlmixliri bilən buloqıqan; Mening aldimda ularning yoli ay kərgən ayalning napaklıqıqə ohxax. 18 Xunga zeminıqə təkən qan üqün, zeminni məbudliri bilən buloqıqanlıqı üqün, Mən kəhrimni ular üstigə təkum; 19 Mən ularni əllər arisıqə tarkitiwəttim, ular məmlikətlər iqiğə tarilip kətti; Mən ularning yolliri həm kəlmixliri boyıqə ularning üstigə həküm qıqardim.

20 Ular bəridioqan hərəkaysi əllərgə kəlgəndə, ular toqrisida: «Bulər Pərwərdigarning həlki, biraq ular Üning zeminidin qıqkan!» — deyilgəndə, ular yənıla Mening pak-mukəddəs namimni buloqıqan; ■

21 Biraq Mən İsrail jəməti bəroqan hərəkaysi əllər arisida buloqanoqan pak-mukəddəs namim üqün kəngül bəldüm. 22 Xunga İsrail jəmətiqə mundaq degin: — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən bu ixni silərni dəp əməs, i İsrail jəməti, bəlki silər bəroqan hərəkaysi əllər arisida silər buloqıqan əz pak-mukəddəs namim üqün kəlimən. 23 Mən əllər arisida buloqanoqan, Əzümning büyük namimni pak-mukəddəs dəp kərsitimən; namimni dəl silər ular arisida buloqıqan; ularning kəz aldidə Mən Əzümni silərninğ aranglarda pak-mukəddəs kərsətkinimdə, əllər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

24 Mən silərni əllər arisidin elip, məmlikətlər iqidin yiqip, silərni əz zeminıqlarıqə kayturimən.

25 — Mən süpsüzük suni üstüngləroqə qaqımən, buning bilən silər pak bolisilər. Silərni həmmə paskinilikinglərdin wə butliringlərdin pak-laymən. 26 Mən silərgə yengi kəlb bərimən, iqingləroqə yengi bir roh salimən; teninglərdiki tax yürəkni elip taxlap, məhrlik bir kəlbni ata kəlimən.

□ ■ 27 Mening Rohimni iqingləroqə kirgüzüp, silərni əmr-pərmanlırim

■ 36:6 Əz. 34:29 ■ 36:20 Yəx. 52:5; Rim. 2:24 □ 36:26 «...məhrlik bir kəlbni ata kəlimən» — ibarniy tilida bu söz «...gəx yürəkni ata kəlimən» deyilgən. ■ 36:26 Yər. 32:39; Əz. 11:19

boyiqə mangoʻuzimən, həkümlirimni tutkuzimən, xuning bilən ularoʻa əməl kilisilər; ²⁸ silər Mən ata-bowiliringlaroʻa təkdim kiləjan zeminə yaxaysilər; Mening koʻwmim bolisilər; Mən silərning Hudayinglar bolimən. ²⁹ Mən silərni barlik paskiniqiliktin kutkuzimən; Mən buoʻdayni awun boluxka buyruymən; üstünglərgə heq aqarqilikni koymaymən; ■ ³⁰ Mən dərəhləring mewisini wə etizdiki məhsulatlarni awutimənki, silər aqarqilik tūpəyldin əllər arisida xərməndə bolmaysilər. ³¹ Silər rəzil yolliringlar wə naqar kilmixliringlarni əsləp, kəbihlikliringlar wə yirginlik kiləjanliringlar üqün öz-özünglərdin yirginisilər. ■ ³² Silərgə məlum bolsunki, bu ixni kilixim silər üqün əməs, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — öz yolliringlar üqün hijil bolup xərməndə bolunglar; i Israil jəməti. □

³³ — Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən kəbihliklərdin pakliəjan künidə, Mən xəhərləni ahalilik kilimən, harabə kəlojan jaylarmu kəydidin kurulidu. ³⁴ Wəyran kilinojan zemin etüp ketiwatqan hər birining kəz aldida wəyranə kərünsimu, u kəydidin terilidu. ³⁵ Xuning bilən ular: «Bu wəyran kilinojan zemin huddi Erəm baotqisidək boldi; harabə, wəyran kilinojan xəhərlər həzir mustəhkəmləndi, ahalilik boldi» — dəydu. ■

³⁶ Wə ətrapida kəlojan əllər Mənki Pərwərdigarning buzulojan jaylarni kuroquci həm wəyranə kilinojan yərləni kəydidin terioquci ikənlikimni bilip yetidu; Mənki Pərwərdigar səz kildim, buningoʻa əməl kilimən. ■

³⁷ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən yənila Israilning jəmətinin bu ixlarni tiləydiəjan dua-tilawətlirigə ijabət kiləquci bolimən; Mən koy padisidək ularning adəmlirini awutimən; ³⁸ Mukəddəs dəp ayrilojan kurbanlik koy padisidək, bekitilgən həyt-bayramlirioʻa beoʻixlanəjan koy padisi Yerusalemə toldurulojandək, harabə boləjan xəhərlər kəydidin adəm padiliri bilən toldurulidu; ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetidu.

37

Kuruq səngəklərgə tolojan jiloʻa — Israilning tirilixi

¹ Pərwərdigarning kəli wujudumoʻa kondi; Pərwərdigar meni Rohi bilən kətürüp qikip, bir jiloʻaning otturisiəja turəwuzdi; u yər səngəklərgə toldi. □ ² U meni səngəklər ətrapidin uyak-buyakka otkuzdi; mana, bu oquq jiloʻida *səngəklər* intayin nuroʻun idi; wə mana, ular intayin kurup kətkənidi.

³ U məndin: — I insan ooʻli, bu səngəklər kəydidin yaxnamdu? — dəp soridi. Mən: — I Rəb Pərwərdigar, sən bilisən, — dedim.

⁴ U manga: I insan ooʻli, bu səngəklər üstigə bexarət berip mundaq degin: «I kuruq səngəklər, Pərwərdigarning səzini anglanglar! ⁵ Rəb Pərwərdigar bu səngəklərgə mundaq dəydu: — Mana, Mən silərgə bir roh-nəpəs kirguzimən, wə silər həyat bolisilər. □ ⁶ Mən üstünglərgə

■ 36:29 Əz. 34:29 ■ 36:31 Əz. 6:9; 20:43; 16:61,63 □ 36:32 «**bu ixni kilixim silər üqün əməs,...**» — demək, bu ixni Huda Əzi üqün kilidu. ■ 36:35 Yəx. 51:3; Əz. 28:13 ■ 36:36 Əz. 17:24; 22:14; 37:14 □ 37:1 «**Pərwərdigar meni Rohi bilən kətürüp qikip,...**» — ibranij tilida «Pərwərdigar meni Roh bilən kətürüp qikip,....». Demək, Pərwərdigar Öz Rohi bilən pəyoʻəmbarni kətürdi. □ 37:5 «**mən silərgə bir roh-nəpəs kirguzimən, wə silər həyat bolisilər**» — ibranij tilida «roh» wə «nəpəs» bir səz.

pəy-singirlərnı salımən, silərnı tərə bilən yapımən, silərgə roh-nəpəs kirküzimən; wə silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər».

⁷ Xunga mən buyruləjnı boyıqə bexarət bərdim; mən bexarət berixingə, bir xawqun kətürüldi, mana jalak-julak bir awaz anglandi, səngəklər jipsilixip, bir-birigə koxuldi.

⁸ Mən kərdum, mana, pəy-singirlər wə ət ularning üstigə kelip ularni kəplidi; biraq ular da heq roh-nəpəs bolmıdi.

⁹ U manga: — I insan oqlı, roh-nəpəskə bexarət berip mundak degin: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: Tət tərəptin xamal kəlgəysilər, i roh-nəpəs, wə muxu əltürülgənlər tırilsun üqün ularning üstigə püwənglər» — dedi.□

¹⁰ Xunga mən buyruləndək bexarət beriwidim, roh-nəpəs ularoqə kirdi-ə, ular həyat bolup tik turdi — büyük bir koxunoqə aylandı.

¹¹ Wə U manga: — I insan oqlı, bu səngəklər bolsa Israilning pütün jəmətudur. Mana, ular: «Bizning səngəklirimiz kurup kətti, ümidimiz üzüldi; biz tügəxtuk!» — dəydu.

¹² Xunga bexarət berip ularoqə mundak degin: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən gərünglərnı eqip, silərnı gərünglərdin qıqirimən, i Mening həlkim, silərnı Israil zeminiqə elip kirimən; ¹³ Mən gərünglərnı aqkinimda, silərnı gərünglərdin qıkarəqinimda, i Mening həlkim, silər Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilip yetisilər. ¹⁴ Wə Mən Əz Rohimni silərgə kirküzimən, silər həyat bolisilər; wə Mən silərnı əz zemininglarda turoqüzimən; silər Mənki Pərwərdigarnı xundak səzni kılıp, xuni ada kildi, dəp bilip yetisilər».

Ikki tayaqning bir boluxi toqruluk bexarət

¹⁵ Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

¹⁶ I insan oqlı, bir tayaqni elip, uning üstigə «Yəhuda wə uning həmrahliri boləjan Israillər üqün» dəp yazəqin; yəne bir tayaqni elip, uning üstigə «Əfrayim wə uning həmrahliri boləjan pütün Israil jəmətidikilər üqün» dəp yazəqin; ¹⁷ wə ularni bir-birigə ulap koy; ular kəlungda bir bolsun.

¹⁸ Həlkimdikilər səndin: «Bu iqlar bilən nemini qüxəndürməqci bizgə dəp bərməmsən?» dəp sorisa, ¹⁹ ularoqə: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: «Mana, Mən Əfrayimning wə uningəqə həmrahlər boləjan Israil kəbililirining qoli tutkan Yüsüpnıng tayıqini elip, uni Yəhudaning tayıqioqə koxup ulap, ularni birlə tayaq kılıməni; ular Mening kolumda bir tayaq bolıdu.

²⁰ Sən yazəqan tayaqnlarnı ularning kəz aldida kəlungda tutup ularoqə xundak degin: —

²¹ «Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: «Mana, Mən Israil balilirini barəqan əllər arisidin elip, ularni həryandin yioqip əz zeminiqə epkelimən.

²² Mən ularni Israil taqlirining üstidə bir əl kılıməni; bir padıxah ularning həmmisigə padıxah bolıdu; ular kəydidin ikki əl bolmaydu, yaki kəydidin ikki padıxahlıqqa heq bəlünməydu. ■ ²³ Ular əzlrini kəydidin ularning məbudliri, lənətlik iqliri yaki asiqliklirining heqkayisisi bilən heq buləqimaydu; Mən ularni gənəh ətküzgən olturaqlaxkan jayliridin kütquzup, ularni paklandurimən; ular Mening həlkim bolıdu, Mən ularning Hudasi bolımən. ²⁴ Wə mening kulum Dawut ularoqə

□ 37:9 «roh-nəpəskə bexarət berip mundak degin: «Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: Tət tərəptin xamal kəlgəysilər, i roh-nəpəs,...» — ibraniy tilida «roh» (yaki «roh-nəpəs») wə «xamal» bir səz. «Tət tərəptin xamal kəlgəysilər, ...» ibraniy tilida «tət tərəptiki xamaldin kəlgəysilər, ...» ■ 37:22 Yq. 10:16

padixah bolidu; ularning həmmisining birlə padixəsi bolidu; ular Mening həkümlirimdə mengip, Mening bəlgilimilirimni tutup ularoşa əməl kilidu.

■ 25 Ular Mening kulum Yakupqa təkdim kılqan, ata-bowiliringlar turup kəlgən zemində turidu; ular uningda turidu — ular, ularning baliliri, wə balilarning baliliri mənggü turidu — Mening kulum Dawut ularning xahzadisi bolidu. □ 26 Mən ular bilən aman-hatirjəmlik beoixlaydiqan bir əhdə tüzimən; bu ular bilən mənggülik bir əhdə bolidu; Mən ularni jayida makanlaxturup awutimən; wə Mening mukəddəs jayimni ular arisioşa mənggügə tikləymən. ■ 27 Mening turaloşa jayim ularda bolidu; Mən ularning Hudasi bolimən, ular Mening həlkim bolidu. □ ■ 28 Mening pak-mukəddəs jayim ular arisida mənggügə tikləngəndə, əmdi əllər Özüm Pərwərdigarning Israilni pak-mukəddəs kılqucu ikənlikimni bilip yetidu».

38

Ahirki zamanlar — «Gog»ni əyibləydiqan bexarət

1 Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

2 İnsan ooqli, yüzüngni Magog zeminidiki Rox, Məxək wə Tubalning əmiri Gogka karitip uni əyibləp bexarət berip xundak degin: — □ ■

3 Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: «Mana, i Gog, — Rox, Məxək wə Tubalning əmiri, Mən sanga qarximən; 4 Mən seni arkingoşa yandurup, engikinggə ilməklərni selip, sən wə pütün qoxununqni — atlar wə atlık əskərlərni, həmmisi toluq qorallanoqan, sipar-qalkanlarni kətürgən, kiliq tutqan top-top kixilərni jənggə qikirimən; ■ 5 Pars, Efiopiya wə Put, həmmisi qalkən-dubuloşa bilən qorallinidu □ 6 — Gomer wə uning barlıq top-top adəmliri, ximalning əng kəridin kəlgən Torgamah jəməti wə uning barlıq top-top adəmliri, bu kəp əllər sanga həmrəh bolup billə bolidu. □ 7 Əzüngni təyyarla; sən wə sanga yiqiləqan barlıq top-top adəmliring təyyarlanəqan petida bol; sən ularoşa nazarətqilik kilisən. □

8 Kəp künlərdin keyin sən *jənggə* qakirilisən; sən ahirki yillarda kiliqtin kütquzuloqan, kəp əllərdin yiqiləqan həlkning zeminioşa, yəni uzundin

■ 37:24 Yəx. 40:11; Yər. 30:9; Əz. 34:23 □ 37:25 «Mening kulum Dawut ularning xahzadisi bolidu» — bu səznin mənisidə ikki mümkinçilik bar: — (1) Huda Dawut padixahni tirildürüp ularoşa padixah süpitidə tikləydu. (2) muxu sözlər Dawutning əvladi Kütquzucu-Məsihi kərsitidu (34-babni kəring). Bizningqə hər ikkisi toqridur. Xu qəqdə Hudaning saltənti yar yüzigə kəlgəndə, Dawut pəyoəmbər yər yüzidə turup, Israil wə ələmning həkəkiy padixahı wə padixəsi boləqan Məsihqə wəkil bolup ularning padixahı boluxi mümkin. ■ 37:26 Zəb. 89:3-4; Əz. 34:25; 2Kor. 6:16 □ 37:27 «Mening turaloşa jayim ularda bolidu; Mən ularning Hudasi bolimən, ular Mening həlkim bolidu» — muxu bexarət 40-48-bablarda təpsiliy həlda eqilidu.

■ 37:27 Əz. 11:20; 14:11 □ 38:2 «yüzüngni Magog zeminidiki Rox, Məxək wə Tubalning əmiri Gogka karitip...» — baxqə birhil təjmisini: «yüzüngni Magog zeminidin boləqan Məxək wə Tubalning kattiwax xahzadisi boləqan Gogka karitip...». Məxək wə Tubal xu dəwrlərdə həzirki Türkiyədə turəqan ikki kəbilə idi. Ularning həzirki Rusiyədəki «Moskwa» wə «Tobolsk» bilən munasiwiti bar boluxi mümkin. Bəzi alimlar «Rox»ni həzirki «Rusiyə» bilən munasiwiti bar, dəp qaraydu. ■ 38:2 Wəh. 20:8 ■ 38:4 Əz. 29:4; 39:2 □ 38:5 «Put» — həzirki «Liviya» («Libya»). □ 38:6 «Gomer» — bəzi alimlar «Gomer»ni həzirki «Germaniyə» bilən munasiwiti bar, dəp qaraydu. «Torgamah»ning kim ikənlikini bir nəmə deyix təs, biraq Pələstin yaki Babiləqə nisbətən «ximaliy əng kəri» boləqan jay Sibiriyədur. □ 38:7 «sən ularoşa nazarətqilik kilisən» — baxqə birhil təjmisini: «sən ularoşa muhəpizətqi bolisən».

beri wəyran kəlinip kəlgən İsrail taqlirioğa hujum kilisən; uning həlkəi əllərdin yiqiləğan bolup, ularning həmmisi aman-esən turiweridu; ⁹ sən, barlıq top adəmliring wə sanga həmrah boləğan nuroqun əllər bilən billə aloğa besip, boran-qapkundək kelisən; sən yər yüzini kaplıoğan buluttək bolisən».[■]

¹⁰ — Rəb Pərwərdigar mundək dəydu: «Xu küni xundək boliduki, kənglūnggə baxkığə hiyallar kirip, sən rəzil hiylə-nəyrəngni oylap qikisən; ¹¹ sən: «Mən sepilsiz yeza-kəntlər jaylaxkan zeminioğa besip kirimən; mən aman-esən turuwatқан bir həlkəyə yəkinliximən — ularning həmmisi sepilsiz, taqaksiz wə dərwasiziz turuwatidu», dəysən, —

¹² «Xuning bilən oljilarni elip, bulang-talang kilimən; kolumni əslidə wəyran bolup əmdilikdə makanlık boləğan jaylaroğa, əllərdin yiqiləğan, mal-dunyağa igə boləğan, dunyaning kindikidə yaxawatқан həlkəyə karxi kilimən».

¹³ Xu tapta Xeba, Dedan, Tarxixniki sodigərlər barlıq yax xirliri bilən səndin: «Sən olja elixkə kəldingmu? Sən top-top adəmliringni bulang-talang kiliwelixkə — altun-kümüxnü elip ketixkə, mal-dunyani elip ketixkə, zor bir oljioğa erixiwelixkə yiqidingmu?» — dəp soraydu.□

¹⁴ Xunga bexarət bərgin, i insan oqlı, Gogka xundək degin: — Rəb Pərwərdigar xundək dəydu: — Mening həlkim İsrail aman-esən bolidioğan küni, sən bilip yətməmsən? ¹⁵ Sən öz jayingdin, yəni ximalning əng qət jayidin qikisən, sən wə sanga həmrah boləğan nuroqun əllər, həmmisi atlık bolup, top-top adəmlər, qong koxun bolisən. ¹⁶ Sən yər yüzini kaplıoğan buluttək həlkim İsrailoğa karxi qikisən — bu ahırki zamanlarda bolidu — Mən seni öz zeminioğa qarxilixkə qikirimən; xundək kilip Mən sən arkilik, i Gog, əllərnin kəz aldida Əzümning pakmukəddəs ikənlikimni kərsətkəndə, ular Meni tonuydu.

¹⁷ — Rəb Pərwərdigar xundək dəydu: «Mən kədimki zamanlarda kullirim boləğan İsraildiki pəyoqəmbərlər arkilik bexarət kiləğan birsi sən əməsmu? Ular xu künlərdə, xundəklə kəp yillərdin beri, Mening seni həlkimgə qarxilixkə qikiridioğanlikim toqruluk bexarət bərgən əməsmu?»□

¹⁸ Wə xu küni, yəni Gog İsrail zeminioğa karxi qikikan küni xundək boliduki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — oşəzipim bilən Mening kəhrim ərləp qikidu. ¹⁹ Mening *Əz həlkimgə* boləğan kizəinlikimdin, oşəzəp bilən xundək səz kiləğanmənkı, İsrail zeminida zor yər təwrəx bolidu; [■] ²⁰ xuning bilən dengizdiki beliklər, asmandiki uqar-kanatlar, daladiki haywanlar, yər yüzidiki emilgüqi haywanlar wə yər yüzidə turəğan barlıq insanlar Mening yüzüm aldida təwrinip ketidu; taqlar ərülüp, taqlar oqlap ketidu, barlıq tamlar yərgə ərülüp quxidu.

²¹ Mən barlıq taqlirimda uning bilən qarxilixkə bir kiliq qakirimən, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — hər birsining kiliqi öz kərindixigə karxi qikidu. ²² Mən waba kesili wə kan təkux bilən uningə həküm qikirip jazalaxkə kiriximən; Mən uningə, uning koxunliri üstigə, uningə həmrah boləğan nuroqun əllər üstigə dəhşətlik yamoqur, zor məldür

■ 38:9 Əz. 30:18 □ 38:13 «Xeba, Dedan, Tarxix...» — «Xeba» wə «Dedan» — Ərəb millətliri idi. «Tarxix» — qong bir soda xəhiri (yukiriki 27:12-ayəttiki izahatni kəring). «Yax xirliri» — bularoğa ohxaydioğan, ular bilən soda kilidioğan əllər. Ayətning mənsi bəlkim Gog İsrailoğa hujum kiləğanda ularnu əhwalidin paydilanmaqçı bolidu. □ 38:17 «Mən kədimki zamanlarda kullirim boləğan İsraildiki pəyoqəmbərlər arkilik bexarət kiləğan birsi sən əməsmu? Ular xu künlərdə, xundəklə kəp yillərdin beri, Mening seni həlkimgə qarxilixkə qikiridioğanlikim toqruluk bexarət bərgən əməsmu?» — bu ayət üstidə biz «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 38:19 Əz. 36:5, 6

taxliri, ot wə güngürt yaqdurimən; ²³ Mən Əzümni uluqlap, Əzümni pak-muqəddəs dəp kərsitimən; wə nuroqun əllərnin gəz aldida namayan bolimən, ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu».

39

Gog wə Magog tooqruluk bexarətning baxqa təpsilatliri

¹ «Əmdi sən, i insan oqlı, Gogni əyibləp bexarət berip xundak deyin: — Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: « Mana, i Gog, — Rox, Məxək wə Tubalning əmiri, Mən sanga qarximən; ² Mən seni arkingoqa yandurup, yetkiləp, seni ximalning əng kəridin qikirimən, Israilning taqliri üstigə tajawuz kıldurimən; ■ ³ Mən okyayingni sol qolungdin urup taxliquziwetimən, okliringni ong qolungdin quxüriwetimən; ⁴ sən Israil taqlirining üstigə yikilisən; sən wə sening barlik qoxunliring, sanga həmrəh boləjan əllər yikilisilər; Mən seni barlik yirtkuq uqar-kanatlaroqa gəx, daladiki barlik həywanlaroqa ow boluxka təqdim kıldim. ■ ⁵ Sən dalada yikilisən; qünki Mən xundak səz kıldim, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ⁶ Mən Magog üstigə wə dengiz boyida aman-esən turoqanlaroqa ot yaqdurimən; ular Mening Pərwərdigar ikənlikimni tonup yetidu. ⁷ Mening pak-muqəddəs namimni həlkim Israil arisida tonutimən; pak-muqəddəs namimning kaytidin buləqinixka kət'iy yol koymaymən; əllər Mening Pərwərdigar, Israilda turoqan Muqəddəs Boləquqisi ikənlikimni bilip yetidu.

⁸ Mana, u kelidu! Bu ixlar qoqum bolidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — bu dəl Mən eytkən künidur. ⁹ Israil xəhərliridə turuwatqanlar qikip qorallarni, jümlidin sipar-qalkanlar, okyalar, tokmaklar wə nəyzilərnı köydürüp ot qalaydu — ular bular bilən yəttə yil ot qalaydu. ¹⁰ Daladin heq otun elinmaydu, ormanlardin heq yaqəq kesilməydu; qünki ular qorallarni ot qalaxka ixlitidu; ular əzlriridin olja tutqanlarni olja tutidu, əzlririni bulang-talang kıləjanlarni bulang-talang kıldidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

¹¹ Wə xu künidə xundak boliduki, Israil zemindin, yəni dengizning xərkiy kiroqikidin etidjoqlarning jiloqisidin Gogka bir yərlik boluxi üqün bir orunni berimən; bu yərlik bolsa etküqilərnin yolini tosidu; ular xu yərdə Gog wə uning barlik top-top adəmlirini kəmidu; u «Həmon-Gog jiloqisi» dəp atilidu. □ ¹² Israil jəməti zemini həlal kılıx üqün, ularni yəttə ay kəmidu; ¹³ zemindiki barlik həlk ularni yərlikkə koyidu; xuning bilən Əzüm uluqlanoqan muxu künidə bu ix ularoqa xərəp bolidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

¹⁴ Ular birnəqqə adəmnı zeminni dawamlıq arilap, tajawuzqılarning zemini yuzidə qaloqan jəsətlirini kümüxtək alahidə ixni kılıx üqün ayriydu; ular xu yəttə ay tügigəndə, andin jəsətlərnı izdəx hizmitini baxlaydu. □

¹⁵ Bu «zemindin etküqiləp» aylinip yüridu; əgər birsi adəmnin ustihinin kərgən bolsa, u uning yenioqa bir bəlgə tikləydu; «izdəp kəmgüqilər» uni

■ 39:2 Əz. 38:4 ■ 39:4 Əz. 33:27 □ 39:11 «Həmon-Gog» — «Gognin top-top adəmliri» degənlik. □ 39:14 «Ular birnəqqə adəmnı zeminni dawamlıq arilap, tajawuzqılarning zemini yuzidə qaloqan jəsətlirini kümüxtək alahidə ixni kılıx üqün ayriydu» — bu hizmətni kılıx üqün nəqqə adəmnı alahidə «ayrix» kerək bolidu — qünki jəsətlərgə tegix adəmnı «napak» kılıp, ibadəthanoqa kirixkə layəqətsiz kıldidu.

Hamon-Gog jiloşisioğa dəpnə kılouçə bəlgə turidu ¹⁶ (*jiloşida* «Hamonah» dəp ataloğan bir xəhər bolidu). Ular xu yol bilən zeminni paklaydu. □

¹⁷ — «Wə sən, i insan oşli, Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: — Hərəkəndak uqar-kanatlar, daladiki barlik həywanlaroşa mundaq degin: «Yioşilixip kelinglar, Mən silərgə kılmaqçı boləğan kurbənləşimə, yəni İsrail taqliri üstidə kılinoğan qəng kurbənləşimə həryəndin jəm bolunglar! Silər xu yərdə gəx yəp, kan iqisilər. ¹⁸ Silər baturların gəxini, yər yüzidiki xəzadılarnıng kəni — qoçqarların, oçkilərnıng, torpaqlarnıng kəni iqisilər — ularnıng həmmisi Baxandiki bordaloğan mallardur!

¹⁹ Silər Mən silərgə kılmaqçı boləğan kurbənləşimə, toyəuqə may yəp, toyəuqə kan iqisilər! ²⁰ Silər dastihinimda atlar wə jəng hərwisidikilər, baturlar, barlik jəngqi palwanlar bilən toyunisilər» — dəydu Rəb Pərwərdigar. ²¹ — wə Mən Öz xan-xəripimni əllər arisioğa kərsitimən, barlik əllər Mening yürgüzgən jazalirimni wə ularnıng üstigə koyəğan kolumni kəridu. ²² Wə xu kündin tartip İsrail jəməti Mening Pərwərdigar, ularnıng Hudasi ikənləşimni bilip yetidu.

²³ Əllər İsrail jəmətinəng kəbihləki, Manga asiyləşim kılənləşimni tūpəylidin sürgün bolənləşimni bilip yetidu; mana, Mən yüzümni ulardın yoxurup, ularni dūxmənlirininəng kəlioğa tapxurdum; ularnıng həmmisi kılıqlinip yikildi. ²⁴ Ularne paskiniqləşimni wə asiyləşimni boyiqə Mən ularni bir tərəp kıldim, yüzümni ulardın yoxurdum».

Hudaning İsrail üqün ahirki məqsətləri

²⁵ Xunga Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: — Mən hazır Yəqubni sürgün bolənləşimni əsligə kayturup, pütkül İsrail jəməti üstigə rəhim kılıp, Öz pak-muqəddəs namim üqün otluq kizənləşimni kərsitimən. □ ²⁶⁻²⁷ Öz zemində aman-esən turənləşimni, heqkim ularni qorqutmaydıoğan qəç kəlgəndə, Mən ularni əllərdin kayturup, dūxmənlirininəng zemindiridin yioşkinimda, wə kəp əllərnıng kəz aldida Özümne pak-muqəddəs ikənləşimni kərsətkinimdə, xu qəçda ular hijalitini wə Məndin yüz erup kılənləşimni asiyləşimni barlik gunahini kətüridu; ²⁸ ular Mening ularni əllər arisioğa sürgün kılduroqənləşimni tūpəylidin, wə andin ulardın heqkəsisini xu yərdə qaldurmay öz zemində yioşkanlıqimni tūpəylidin, ular Mening Pərwərdigar ikənləşimni bilip yetidu; ²⁹ wə Mən yüzümni ulardın kayta heq yoxurmaymən; qünki Mən İsrail jəməti üstigə Öz Rəhimni kuyəğan bolimən, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ■

40

Yəngi ibadəthanini ayan kılıdıoğan əlamət kərinəşim •••• Shemilərnı kərinəşim

¹ Bizning sürgün bolənləşimni yigirmə bəxinqi yili, yilning bexida, ayning oninqi künidə, yəni xəhər bəşülgəndin on tət yil keyin — dəl axu künidə Pərwərdigarnıng kəli mening wujuduməçə kəndi, wə U meni

□ **39:16 «Hamonah»** — «zor bir top adəmlər» dəğənləşim. □ **39:25 «Öz... otluq kizənləşim»** — ibrəniyləşimni «Öz... həşətim». ■ **39:29** Yo. 3:1; Ros. 2:17

xəhərgə apardı. □ ■ ² Hudaning alamət körünüxliridə U meni Israil zeminiyə apirip, intayin egiz taq üstigə orunlaxturdi; taqning jənubiy tərpidə xəhərdək bir quruluş turatti. □ ³ U meni xu yərgə apardı; mana qolida kanap tanisi wə əlqəm hadisini tutkan, misning körünüxidə boləjan bir kixi; u dərważida turatti. ⁴ Bu kixi manga: «İnsan oşli, kəzliring bilən körüp, kulikning bilən anglap, kənglüngni mən sanga kərsitidiəjan barlik ixləroğa bəqliətin; qünki buning sanga kərsitilixi üqün sən muxu yərgə elip kelinding. Israil jəmətigə barlik kərginingni ayan kıl».

⁵ Wə mana, ibadəthanining həmmə tərpidə tam bar idi. U kixining qolida altə gəzlik əlqəm hadisi bar idi; xu qəşdiki «bir gəz» bir gəz bir alikanoğa toqra kelətti. U tamning kənglikini əlqidi, bir «hada» qikti; egizliki bolsa, bir «hada» qikti. □ ⁶ U xərkkə qaraydiəjan dərważiə kelip, uning pələmpəylirigə qikti; uning bosuəşising kənglikini əlqidi, u bir hada qikti. Yənə bir tərpining kəngliki bir hada qikti. ⁷ *Dərważining iqidiki* hər bir «oyuk əy»ning uzunluğu bir hada, kəngliki bir hada idi; oyuk əylərnin ariliği bəx gəz idi; dərważining iqidiki bosuəşə, yəni iqkirigə qaraydiəjan dəhlizning aldidiki bosuəşining *ikki tərpining* uzunluğu *ayrim-ayrim* bir «hada» qikti; □ ⁸ u dərważining iqkirigə qaraydiəjan dəhlizni əlqidi, *uzunluğu* bir hada qikti.

⁹ U dərważining dalinining uzunluğunu əlqidi, səkkiz gəz qikti; uning kexikining yenediki tamning kəlinliki *ikki gəz* qikti. Muxu dalan iqkirigə qaraytti.

¹⁰ Xərkkə qariəjan dərważining iqidə, u tərpidə üqtin, bu tərpidə üqtin oyuk əylər bar idi. Üqilisi ohxax əlqəmdə idi; üq əyning *ikki yan* temi ohxax kəlinlikdə idi. ¹¹ U dərważini əlqidi, kəngliki *on gəz* qikti; uning jəmiy uzunluğu *on üç gəz* idi. □ ¹² Bu yandiki oyuk əylərnin aldidə bir gəz kəlinlikdə bir toşma tam bar idi, wə u yandiki oyuk əylərnin aldidə bir gəz kəlinlikdə bir toşma tam bar idi; hərəyandiki oyuk əylərnin kəngliki *altə gəz* idi.

¹³ U dərważining jəmiy kənglikini, yəni bu tərəptiki oyuk əyning əgzisining *arğa lewidin* u tərəptiki oyuk əyning əgzisining *arğa lewiəiqə*

□ **40:1 «Bizning sürgün boləjanlikimizning yigirmə bəxinqi yili... Pərwədigarning qoli mening wujuduməyə kondi, wə u meni xəhərgə apardı»** — Əşkərtix: bu 40-44 bablarda tərjimimizning bəzi yərliridə okurmənlərgə yardimi bolsun dəp bəzi ayətlərgə səz koxtuk. Ular əslidiki tekistning bir qismi bolmisimu, ular tekistning mənisini toqra qüxiniximizgə yərdəm beridu. Biz adəttikidək bundək səzləni «sus kılduk». **«bizning sürgün boləjanlikimizning yigirmə bəxinqi yili, yilning bəxida, ayning oninqi künidə..»** — bu alamət kərünüş birinqi kərünüştin 19 yil keyin idi. ■ **40:1** Əz. 33:21 □ **40:2 «xəhərdək bir quruluş turatti»** — yaki «bir xəhərnin qarisi turatti». □ **40:5 «ibadəthana»** — ibranıy tilidə pəkət «əy» deyilidu. Muxu yərdə «ibadəthana» «mukəddəşhana» (41-bab) wə uning həyilisinə əz iqiğə alidu. **«U kixining qolida altə gəzlik əlqəm hadisi bar idi»** — Mukəddəs Kitabta ixlitilgən «gəz» adəmnin qolining jəynəktin barməkning uqiəiqə boləjan ariliği (təhminən 45 santimetr) idi. «xu qəşdiki «bir gəz» bir gəz bir alikanoğa toqra kelətti» — xunga bu bablarda ixlitilgən «gəz» uningdin uzun, təhminən 53 santimetr həşablinatti. Dərważisining qəndək ikənlikini qüxinix üqün, towəndiki «keliqəktiki mukəddəs ibadəthana»ni kərsitidiəjan şemiləni kəring. **«U tamning kənglikini əlqidi, bir «hada» qikti; egizliki bolsa, bir «hada» qikti»** — okurmənlərnin esidə bolsunki, bir «hada» altə gəz idi. □ **40:7 «oyuk əy»** — demək, aldinqi temi yoq əy. «Oyuk əy»lərnin aldi karidor (dəhliz) bolatti. □ **40:11 «U dərważini əlqidi»** — muxu yərdə dərważining «kixix eqizi»ning sirtki tərpinə kərsitidu. Dərważaning əzi heli uzun bolup, uning «kixix eqizi», dəhliz (karidori) wə «dalan»i bar idi. Şeminimu kəring. **«uning jəmiy uzunluğu»** — sirtki tam wə pələmpəyni əz iqiğə əlsə kərək.

yigirmə bəx gəz çiqti; bu tərəptiki oyuk öyning ixiki bilən u tərəptiki oyuk öyning ixiki bir-birigə qarixatti. □

¹⁴ U iqqi həyliqə kirix eəjizidiki tüwrüklərni əlqidi; ularning egizliki atmix gəz çiqti; dərwaza temi bu həylining tüwrüklirini orap turojanidi. □

¹⁵ Dərwazining tüwidin dalanning iqqi eəjiziqə əllik gəz çiqti. ¹⁶ Oyuk öylərnin hər birinin udul temida, xundakla oyuk öylərnin arilikida, dalanning yenida ohxaxla rojəklər bar idi; muxu rojəklər sirtiqə qarap tariyip mangojan idi; hər bir ariliktiki tam-tüwrüklərgə palma dərhilri nəkkixləngənidi.

Sirtki həyola — shemini kərüŋ

¹⁷ U meni sirtki həyliqə apardi; mana, kiçik hanılar, wə sirtki həyolini qəridəp yasaləjan tax tahtaylik supa; supining üstigə ottuz kiçik hana selinəjan. ¹⁸ Bu tax tahtaylik supa həyolidiki dərwazilarəja tutaxkan, uning kəngliki ularning uzunluqəja barawər idi; bu «pəs tax supa» idi. ¹⁹ U təwənkə dərwazining iqi tərpidin iqqi həylining sirtki təmioqə boləjan arilikni əlqidi; xərk wə ximal tərəplərninmu yüz gəz çiqti. □

Baxqa ikki dərwazisi

²⁰ Andin sirtki həyliqə kiridəjan, ximaləja qaraydəjan dərwazining uzunluqi wə kənglikini əlqidi. ²¹ Uning bu tərpidə üqtin oyuk öy, u tərpidə üqtin oyuk öy bar idi; uning tüwrükliri, dalanliri birinqi dərwaziningkiyə ohxax idi; uning uzunluqi əllik gəz, kəngliki yigirmə bəx gəz. ²² Uning deriziliri, dalanliri, palma dərah nəkkixliri xərkkə qaraydəjan dərwaziningkiyə ohxax idi; kixilər uning yəttə baskuqluk pələmpiyi bilən çikatti; uning dalini iqqirigə qaraytti. □ ²³ Iqqi həyolida ximal wə xərktiki dərwazilarəja udul birdin dərwazə turatti; u dərwazidin dərwazioqə əlqidi, yüz gəz çiqti.

²⁴ U meni jənub tərəpkə apardi; mana, jənubkimu qaraydəjan bir dərwaza bar idi; u uning tüwrükliri, dalanlirini əlqidi, ular baxkiliroqə ohxax idi. ²⁵ Dərwazining wə dalinining ətrapidiki derizilər baxkiliroqə ohxax idi; uning uzunluqi əllik gəz, kəngliki yigirmə bəx gəz idi. ²⁶ Uningəja çikidəjan yəttə baskuq bar idi; uning dalini iqqirigə qaraytti; uning tüwrükliridə palma dərihining nəxixi bar idi, u tərəptə biri, bu tərəptə biri bar idi.

²⁷ Iqqi həyliqə kiridəjan, jənubkə qaraydəjan bir dərwaza bar idi; u jənubiy tərəptə dərwazidin dərwazioqə əlqidi, yüz gəz çiqti. ²⁸ U meni iqqi həyliqə jənubiy dərwazidin əkirdi; wə jənubiy dərwazini əlqidi;

□ **40:13 «bu tərəptiki oyuk öyning ixiki bilən u tərəptiki oyuk öyning ixiki bir-birigə qarixatti»** — bu yərdiki «ixik»ning nemini kərsitidəjanlikini bilməymiz. Bəzi alimlar «bala tam» yaki «küngürə» dəp təjima kildu. □ **40:14 «kirix eəjizidiki tüwrüklər»** — yaki «kirix eəjizidiki munarlar». **«ularning (tüwrüklərnin) egizliki atmix gəz çiqti; dərwaza temi bu həyoning tüwrüklirini orap turojanidi»** — bu ikki tüwrük intayin egizdur. Bəzi alimlar ayətni «u dərwazining iqqi «tosma tam»lirioqə ularning arilik tamlirini qoxup jəmiy uzunluqni əlqidi, jəmiy bolup atmix gəz idi» degən mənədə qūxinidu. Biraq (undək bolsa) bu əlqəm ikki tərəptiki iqqi «tosma tam»lirinin arilikliri bilən jəmiy uzunluqning qoxulmisi bolatti. Mundək əlqəxnin nemə əhmiyiti bolsun? □ **40:19 «təwənkə dərwazining iqi tərpidin...»** — mumkinçilik bərk, «təwənkə» muxu yərdə «jənubiy» degən mənədə ixltilidu. Qünki təwəndə «xərkiyə dərwaza» wə «ximaliy dərwaza» tiləja elinidu, biraq ayəttə «jənubiy dərwaza» tiləja elinmaydu. □ **40:22 «uning deriziliri...»** — «deriziliri» muxu yərdə uning «rojək»liri, yaki «rojəklik derizə»lirini kərsitidu (16-ayətni kərüŋ).

uning olqəmliri baxqa dərważilərnəngkigə ohxax idi. ²⁹ Uning oyuk əyliri, arilik tamliri, dalinining olqəmliri baxkilorinəngkigə ohxax idi; uning wə dalinining ətraplirida derizilər bar idi; uning uzunluqi əllik gəz, kəngliki yigirmə bəx gəz idi. ³⁰ Ətrapida uzunluqi yigirmə bəx gəz, kəngliki bəx gəz ətrapida dalini bar idi. □ ³¹ Uning dalini bolsa sirtki hōyliqə karaytti; uning kirix eozizidiki ikki yan tūwrükidə palma dərəhlərnəng nəxixi bar idi; uning qikix yolining səkkiz baskuqluk pələmpiyi bar idi.

³² U meni iqi hōylida xərək tərəpkə apardi; u tərəptiki dərważini olqidi; uning olqəmliri baxkiloriqə ohxax idi. ³³ Uning oyuk əyliri, arilik tamliri, dalinining olqəmliri baxkilorinəngkigə ohxax idi; uning wə dalinining ətraplirida derizilər bar idi; uning uzunluqi əllik gəz, kəngliki yigirmə bəx gəz idi. ³⁴ Uning dalini bolsa sirtki hōyliqə karaytti; uning *kirix eozizining* u wə bu tərpidiki tūwrükidə palma dərəhlərnəng nəxixi bar idi; uning qikix yolining səkkiz baskuqluk pələmpiyi bar idi.

³⁵ U meni ximaliy dərważioqa apardi, wə uni olqidi; uning olqəmliri baxkiloriqə ohxax idi. ³⁶ Uning oyuk əyliri, arilik tamliri, daliniri *baxkiloriqə* ohxax idi; ətrapida derizilər bar idi. Uning uzunluqi əllik gəz, uning kəngliki yigirmə bəx gəz idi. ³⁷ Uning dalinidiki tūwrüklər sirtki hōyliqə karaytti; uning *kirix eozizidiki* ikki yan tūwrükidə palma dərəhlərnəng nəxixi bar idi; uning qikix yolining səkkiz baskuqluk pələmpiyi bar idi. □ ³⁸ Hər bir dərważa *ikki* tūwrükünəng yenida ixliklik kiqik öy bar idi; ular xu öylərdə köydürmə qurbanliklarni yuyatti.

³⁹ Dərważining dalinida uyanda ikkidin xirə, buyanda ikkidin xirə bar idi; ular xirələrnəng üstidə köydürmə qurbanlik, gunah qurbanliqi wə itaətsizlik qurbanliklirini soyidu. ⁴⁰ Ximaliy dərważining dalinining kirix eozizidiki pələmpəyning bir yenida ikki xirə bar idi; dalannəng kirix eozizining yənə bir yenida ikki xirə bar idi. ⁴¹ Xuningdək dərważining u yenida tət xirə, bu yenida tət xirə bar idi — jəmiy səkkiz joza bar idi; ular ularnəng üstidə qurbanliklarni soyidu.

⁴² Yənə taxtin yonup yasaloqan, uzunluqi bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir gəz kelidioqan tət xirə bar idi; ularnəng üstigə köydürmə qurbanliklər wə baxqa qurbanliklarni soyidioqan qoral-əswablar qoyulidu. □ ⁴³ Dərważa iqidə, tamliri üstigə bir aliqan uzunluqtiki jüp ilməklik kanarlar bekitilgən. Xirələr üstigə qurbanlik gəxliri qoyulidu. □

Kahinlarning əyliri

⁴⁴ Iqi hōyla iqidə wə iqi dərważining sirtida mədhiyə nahxiqiliri üçün ikki kiqik öy bar idi; biri ximaliy dərważining yenida, jənubqa yüzləngən; yənə biri jənubiy dərważining yenida, ximaloqa yüzləngənidi. ⁴⁵ U mangan:

□ **40:30** «ətrapida uzunluqi yigirmə bəx gəz, kəngliki bəx gəz ətrapida dalini bar idi» — əyni tekstini qüxinix təs. □ **40:37** «uning dalinidiki tūwrüklər ...» — yaki «uning kexəkliri ...». □ **40:42** «Yənə taxtin yonup yasaloqan, uzunluqi bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir gəz kelidioqan tət xirə bar idi; ularnəng üstigə köydürmə qurbanliklər wə baxqa qurbanliklarni soyidioqan qoral-əswablar qoyulidu» — baxqa birhil tərjimisi: «Bu tət xirə yonuloqan taxtin yasaloqan, uzunluqi bir yerim gəz, kəngliki bir yerim gəz, egizliki bir gəz; ularnəng üstigimü köydürmə qurbanliklər wə baxqa qurbanliklarni soyidioqan qoral-əswablar qoyludu». Biraq bundak jozilar qoy-kalilarnəng jəsitini qoyuqədək dərjida qong əməs. □ **40:43** «dərważa iqidə... kanarlar bekitilgən. Xirələr üstigə qurbanlik gəxliri qoyulidu» — bəzi alimlar bu xirələr pəqət ximaliy dərważisidila qoyuloqan, dəp qaraydu. Biraq 38-ayət «dərważilar»ni kərsitidu.

«Jənubka yüzləngən öy kahinlar, yəni ibadəthanioğa mäs'ullar üqündur.
 46 Jənubka yüzləngən öy kahinlar, yəni kurbangah wəzipsisigə mäs'ullar
 üqündur. Bular bolsa Zadokning jəmätining oşul pərzəntliri; xularla
 Lawiy jəmätidilər arisidin Pərwərdigarning yenioğa hizmitidə boluxka
 kirələydu» — dedi.□

47 U həylini əlqidi; uzunluğu yüz göz, kəngliki yüz göz, tət qasilik idi;
 kurbangah bolsa mukəddəshana aldida turatti.□

Mukəddəs jayning dalini •••• Shemini kərüng

48 U meni mukəddəshanining dalinioğa apardi; u dalan eoizining ikki
 yenidiki tamrlarning uzunlukini əlqidi; bir tərəptikisi bəx göz, yənə bir
 tərəptikisi bəx göz çiqti; dalan eoizining *əzi on tət göz idi*; dalan eoizidiki
 tamning *iqki tərıpining* kəngliki bu tərıpi üq göz, u tərıpi üq göz idi.
 □ 49 Dalanning kəngliki yigirmə göz, uzunluğu on bir göz idi; unioğa
 çikidioğan pələmpəy bar idi; tüwrukumu bar idi, u yenida biri, bu yenida
 biri bar idi.□

41

Mukəddəs jay, əng mukəddəs jay •••• Shemilarni kərüng

1 U meni mukəddəshanidiki mukəddəs jayning aldioğa apardi; u jayning
 kirix eoizining ikki tərıpidiki yan tamni əlqidi, hər ikkisinin kəlinliki
 altə göz çiqti. 2 Kirix eoizining kəngliki bolsa on göz idi; mukəddəs
 jayning kirix eoizidiki toğra tamning iqki tərıpining kənglikini əlqidi,
 hər ikkisi bəx göz çiqti; u mukəddəs jayning uzunlukini əlqidi, kirix göz
 çiqti; uning kəngliki yigirmə göz çiqti.

3 U iqlirigə qarap mangdi, əng mukəddəs jayioğa kirix eoizidiki toğra
 tamning kəngliki ikki göz; eoizining kəngliki altə göz idi; *ikki tərəptiki*
 toğra tamning uzunluğu bolsa, yəttə göz idi. □ 4 U mukəddəs jayning
 kəynidiki «əng mukəddəs jay»ning uzunlukini əlqidi, yigirmə göz çiqti;
 kənglikimu yigirmə göz idi. U mangan: «Bu əng mukəddəs jay» — dedi.□

«Mukəddəshana»oğa yandax kiçik hanilar

5 U mukəddəshanining temini əlqidi, kəlinliki altə göz çiqti; yandiki kiçik
 hanilarning bolsa, kəngliki tət göz idi; kiçik hanilar mukəddəshanini
 qeridəp selinoqanı. 6 Yenidiki kiçik hanilar üq kəwətlik, bir-birigə

□ 40:46 «xularla Lawiy jəmätidilər arisidin Pərwərdigarning yenioğa hizmitidə boluxka
 kirələydu» — Zadoklarning xu imtiyazioğa igə bolux səwəbi 44:15də eytilidu. □ 40:47

«kurbangah bolsa mukəddəshana aldida turatti» — «mukəddəshana» həylo iqidə turidioğan
 öy; u «mukəddəs jay» wə «əng mukəddəs jay»ni əz iqigə alidu. □ 40:48 «dalan eoizining əzi

on tət göz idi» — bu jümlə bəzi kona tekstlərdə (bolupmu kona grek tilidiki LXX tərjimisidə)
 tepilidu. Əməliyəttə bayanlirining toluk boluxi üqün muxundak bir jümlə boluxi kerək idi.

□ 40:49 «Dalanning ... uzunluğu on bir göz idi» — bəzi kona tekstlərdə «on ikki göz» deyilidu.

□ 41:3 «U iqlirigə qarap mangdi ... kirix eoizidiki toğra tamning kəngliki ikki göz...»
 — alimlarning bu 1-3 ayətiki əlqəmlər toğruluk baxça-baxça qüxinixliri bar. Shemilirimizni
 kərüng. □ 41:4 «U mukəddəs jayning kəynidiki «əng mukəddəs jay»ning uzunlukini

əlqidi, ... U mangan: «bu əng mukəddəs jay» — dedi» — Əzakiyal kahin bolup, «mukəddəs
 jay»oğa kirdi. Birək «əng mukəddəs jay»oğa kirmidi; Musa pəyoğəmbərgə qüxürülgən kənun boyiqə
 pəkət «bax kahin» «əng mukəddəs jay»oğa kirixkə həqükük idi.

üstiləklilik idi, hər kəwəttə ottuzdin hana bar idi; kiçik hanilarning limliri muqəddəshanining temioğa qikiş qalmasıliki üqün, limlar kiçik hanilarning sirtki temioğa bekitilgənidi. ⁷ Yukiriliqanseri muqəddəshanining ətrapidiki kiçik hanilar kengiyip barəjanidi; qünki muqəddəshanining ətrapida quruluş boləjanliqtin bina egizligənseri hanilar kengəyən. Xu səwəbtin muqəddəshanimu egizligənseri kengəyən. Təwəndiki kəwəttin yukiridiki kəwətkiqə otturidiki kəwət arkilik qikişioğan pələmpəy bar idi.□

⁸ Mən muqəddəshanining egiz ullaş supisi barlikini kərdum; u həm yenidiki kiçik hanilarning uli idi; uning egizliki toptoqra bir «hada» idi, yəni altə «qong gəz» idi. □ ⁹⁻¹⁰ Yenidiki hanilarning sirtki temining kəlinliki bəx gəz idi. Muqəddəshanining yenidiki kiçik hanilar bilən *kahinlarning* hujriliri arilikidiki box yərning kəngliki yigirmə gəz idi; bu box yər muqəddəshanining həmmə tərpidə bar idi. ¹¹ Yenidiki kiçik hanilaroğa kirix eozi bolsa box yərgə qaraytti; bir kirix eozi ximaloğa, yənə biri jənobka qaraytti. Supa üstidiki hanilarni qəridigən box yərning kəngliki bəx gəz idi.

¹² Ojərbkə jaylaxқан, box yərgə qaraydioğan binaning uzunluqi yətmix gəz idi; binaning sirtki temining kəlinliki bəx gəz; uning kəngliki toqsan gəz idi.□

Ibadəthanining yənə bəzi təpsilatliiri

¹³ Həliki kixi muqəddəshanining əzini əlqidi; uning uzunluqi yüz gəz idi. Box yərning kəngliki yüz gəz idi, binaning tamliri qoxulup jəmiyi kəngliki yüz gəz idi. ¹⁴ Muqəddəshanining aldi tərpi wə xərkkə jaylaxқан həylisining kəngliki yüz gəz idi. □ ¹⁵⁻¹⁶ U *muqəddəshanining* kəynidiki box yərgə qaraydioğan binaning kənglikini, jümlidin u wə bu tərpidiki karidorni əlqidi, yüz gəz qikti. Muqəddəshanining «muqəddəs jay»i bilən iqi «əng muqəddəs jay»i wə sirtka qaraydioğan dalini bolsa, yəoaq tahtaylar bilən bezəlgən; uning bosuoşiliri, iqidiki üq jayning ətrapidiki rojəkliri həm dəhlizliri bolsa, bosuoşisidin tartip həmmə yər, poldin derizilərgiqə yəoaq tahtaylar bilən bezəlgən (derizilər əzi rojəklilik idi).

¹⁷⁻¹⁸ Dalandin iqi «əng muqəddəs jay»oqiə boləjan torus, iqi wə sirtki «muqəddəs jay»ning tamlirining həmmə yeri kerub wə palma dərəhliri bilən əlqəmlilik nəxişləngənidi. Hər ikki kerub arisida bir palma dərihi nəxişləngənidi; hər bir kerubning ikki yuzi bar idi. □ ¹⁹ Kerubning insan yuzi bu tərptiki palma dərihi nəxişigə qaraytti; xir yuzi u tərptiki palma dərihi nəxişigə qaraytti; pütkül muqəddəshanining iqi həmmə tərpi xundaş idi; ²⁰ dalanning poldin tartip torusioqiə,

□ **41:7 «muqəddəshanining ətrapida quruluş boləjanliqtin bina egizligənseri hanilar kengəyən»** — muxu «quruluş» dəgən səz pütkül «Muqəddəs Kitab»ta pəqət bir qətimla tepilidu, xunga uning mənisini bekitix təs. Mumkinqiliki yənə barki, u «karidor» yaki «pələmpəy» dəgən mənidə. □

41:8 «uning egizliki toptoqra bir «hada» idi, yəni altə «qong gəz» idi» — oqurmənlərnin esidə boliduki, «qong gəz» «bir gəzə qoxuloğan bir alikan» (525 millimetr ətrapida) (40:5ni kəring). □

41:12 «binaning uzunluqi yətmix gəz idi... uning kəngliki toqsan gəz idi» — bu binaning kəngliki wə uzunluqi «iqki kəngliki» wə «iqki uzunluqi»ni kərsətsə kərək. Shemimizda xundaş qiyas qilimiz. Baxqa imkaniyitimu shemimizda kərsitilidu. Alimler binaning qaysi yəlinixtə (toşrioğa, uzunioğa) orunlaxturuluxi toşruluk ikki pikirdə bar.

□ **41:14 «xərkkə jaylaxқан həylisi»** — ibraniy tilida «xərkkə jaylaxқан box yər». □ **41:17-18 «iqki wə sirtki «muqəddəs jay»»** — demək, «muqəddəs jay» wə «əng muqəddəs jay».

xuningdək «mukəddəs jay»ning tamlirioğa kerublar wə palma dərəhliri nəkiş kiliñoan.

²¹ «Mukəddəs jay»ning ixik kexəkliri bolsa, tət qasilik idi; «əng mukəddəs jay» aldidiki ixik kexəklirimə ohxax idi.

²² «Mukəddəs jay»ning egizliki üq gəz, uzunluğu ikki gəz boləan kurbangahı yəşəqtin yasələan; uning burjəkliri, yüzi wə tamlirining həmmisi yəşəqtin yasələan; həliki kixi manga: «Bu bolsa Pərwərdigarning aldida turidioğan xirədur» — dedi.□

²³ Mukəddəshanining «mukəddəs jay» həm «əng mukəddəs jay»ining hər birining qox kənatlık ixiki bar idi. ²⁴ Hər bir kənatining ikki kətlimi bar idi; bu ikki kətlam kətlinatti; bu tərəptiki kənatining ikki kətlimi bar idi; u tərəptikisiningmu ikki kətlimi bar idi. ²⁵ Ularning üstigə, yəni «mukəddəs jay»ning ixikliri üstigə, tamlarning üstini nəkişlənəndək, kerublar wə palma dərəhliri nəkişlənənidi; sirtki dalanning aldida yəşəqtin yasələan bir aywan bar idi. ²⁶ Dalanning u wə bu tərpidə rojəklər wə palma dərəh nəkişliri bar idi. Mukəddəshanining yenediki kiçik hanilar wə aldidiki aywanning xəklimu xundək idi.

42

Sirtki wə içki həyola arisioğa jaylaxқан kaşinlarning öyliri •••• Shemilarni kərüng

¹ U meni sirtki həylioğa, ximal tər ipigə apardi; u meni yənə «box yər»gə tutaxқан, ibadəthanining ximaliy udulioğa jaylaxқан kiçik hanilaroğa apardi. ² Hanilarning jəmiy uzunluğu yüz gəz idi; ularning kirix yoli ximaloğa qaraytti; *hanilarning jəmiy kəngliki əllik gəz idi.* ³ Hanilar içki həylioğa təwə yigirmə gəz kəngliktiki «box yər»gə qaraytti, xundəklə sirtki həylioğa təwə «tax tahtaylık supa»ning udulida idi. Üq kəwətlik hanilarning karidorining bir tərpidiki hanilar yənə bir tərpidiki hanilarning udulida idi.

⁴ Hanilarning aldida on gəz kəngliktə, yüz gəz uzunluqta bir karidor bar idi. Hanilarning ixikliri ximaloğa qaraytti; □ ⁵ yukiridiki hanilar təwəndiki wə otturisidiki öylərdin tar idi; qünki karidorlar kəp orunni igiliwələnidi. ⁶ Hanilar üq kəwətlik idi; birək həylioğa tutax hanilarningkidək tüwrükliri bolmioğaqa, üqinqi kəwəttiki hanilar astınki kəwəttiki wə otturidiki hanilardin tar idi.□

⁷ Sirttiki hanilarning yenediki, yəni həyliini hanilardin ayrip turidioğan sirtki tamning uzunluğu əllik gəz idi. ⁸ Sirtki həylioğa tutaxқан hanilarning bolsa, jəmiy uzunluğu əllik gəz idi; mana, mukəddəshaniyoğa qaraydioğan

□ 41:22 ««Mukəddəs jay»ning egizliki üq gəz, uzunluğu ikki gəz boləan kurbangahı yəşəqtin yasələan...» — bu «kurbangahı» bəlkim kurbənlıklarning əzi üqün əməs, bəlkı Pərwərdigarning aldida «mukəddəs nan» qoyulux üqün yasilidu; qünki ahirida «Bu bolsa Pərwərdigarning aldida turidioğan xirədur» deyilidu. □ 42:4 «Hanilarning aldida on gəz kəngliktə, yüz gəz uzunluqta bir karidor bar idi» — biz muxu yərdə grek tərjimisi (LXX) wə «Pexitta»ning tekistigə əgixip, «yüz gəz» dəp tərjimə kilimiz. «... Hanilarning ixikliri ximaloğa qaraytti» — pütün ayəttiki əyni tekistni qüxinix təs. Mumkinqliki barkı, hər kəwəttə ikki karidor bar; xuning bilən hər bir hana karidoroğa, yəni «ximaloğa» qaraytti. □ 42:6 «...həylioğa tutax hanilarningkidək tüwrükliri bolmioğaqa, üqinqi kəwəttiki hanilar astınki kəwəttiki wə otturidiki hanilardin tar idi» — bu jümlining mənisini ibariniy tilida qüxinix təs. Binadiki tüwrüklərnig kəndək orunlaxturuloğanliki enik əməs.

təripining uzunluğu yüz göz idi. ⁹ Bu hanilar astida, sirtki həylidin kiridioğan, xərək tərəkə qaraydioğan bir kirix yoli bar idi.□

¹⁰ İbadəthanining jənubiy təripidə, xərkiy təripigə qaraydioğan iğki həylidiki tamning kəngliki bilən təng boləğan, «box yər»gə tutaxkan, ibadəthanining əzigə qaraydioğan hanilar bar idi; ¹¹ Ularning aldidimu bir karidor bar idi; ular ximaloğa qaraydioğan hanilaroğa ohxaytti. Ularning uzunluğu wə kəngliki, barlık çikix yolliri, xəkli wə ixikliri ohxax idi.

¹² Jənubka qaraydioğan bir yürux hanilarning ixiki aldidiki karidorning bexida bir kirix yoli bar idi; bu kirix yolimu xərkkə qaraydioğan tamning yenida idi.

¹³ Wə u manga: «*ibadəthanining həylidiki «box yər»gə tutaxlık bu ximaliy wə jənubiy yürux hanilar bolsa, mukəddəs hanilardur; Pərwərdigarəğa yekinxalaydioğan kaşınlar xu yərlərdə «əng mukəddəs hədiyələr»ni yaydu. Ular xu yərlərdə «əng mukəddəs hədiyələr»ni, yəni axlık hədiyələri, gunah qurbanliklerini wə itaətsizlik qurbanliklerini qoyidu; çünki xu yərlər mukəddəstur. ¹⁴ Kaşınlar Huda aldioğa kirgəndin keyin, ular «mukəddəs jay»din biwasitə sirtki həyliəğa çikmaydu, bəlki xu yərgə hizmət kiyimini selip qoyidu, çünki bu kiyimlər mukəddəstur. Ular pəkət baxka kiyimləri kiyip, andin jamaət turəğan yərgə çikidu» — dedi.□*

¹⁵ U xundak kiliş ibadəthanining iğki kəlimini əlqigəndin keyin, u meni xərkkə qaraydioğan dərwezidin çikardi wə ətrapidiki tamni əlqidi. ¹⁶ U xərkiy təripini əlqəm hadisi bilən əlqidi; u bəx yüz hada çikti. □ ¹⁷ U ximaliy təripini əlqəm hadisi bilən əlqidi; u bəx yüz hada çikti. ¹⁸ U jənubiy təripini əlqəm hadisi bilən əlqidi; u bəx yüz hada çikti. ¹⁹ U qərbəy təripigə burulup, əlqəm hadisi bilən əlqidi; u bəx yüz hada çikti.

²⁰ U tət təripini əlqidi; ətrapida awam bilən pak-mukəddəs boləğan jaylarni ayrip turidioğan, uzunluğu bəx yüz *hada*, kəngliki bəx yüz *hada* tam bar idi.□

43

Pərwərdigarning xan-xəripi Yerusalemoğa qaytip kelidu

¹ U meni dərwezioğa, yəni xərkkə qaraydioğan dərwezioğa apardi; ² Mana, İsrailning Hudasing xan-xəripi xərək tərəptin kəldi; Uning awazi uluq sularning xərkiroğan sadasidək idi; yər yüzü uning xan-xəripi bilən yorutuldi.

³ Mən kərgən bu alamət kərünux bolsa, u xəhərnəni həlak kilixka kəlgən kətimda kərgən alamət kərünuxtək boldi; alamət kərünuxlər yənə mən Kewar dəryasi boyida turup kərgən alamət kərünuxtək boldi; mən düm

□ **42:9 «... sirtki həylidin kiridioğan, xərək tərəkə qaraydioğan bir kirix yoli bar idi»** — bu binadin iğki həyliəğa kiridioğan bir yolmu bolux kerək (13-, 14-ayət wə 44:19-ayətnimu kərüng). □ **42:14 «Kaşınlar ... xu yərgə hizmət kiyimini selip qoyidu...»** — «xu yər» yuğirida təswirləngən «yürux hanilar»ni kərsitix kerək (44:19-ayətnimu kərüng). Iğki həylining əzidə kiyim-keqəknəni almaxturux muwapiq əməstur. □ **42:16 «U xərkiy təripini əlqəm hadisi bilən əlqidi; u bəx yüz hada çikti»** — ibadəthanidiki «sirtki həylo»ning uzunluğu wə kəngliki bəx yüz göz idi (həsablaşka asan bolsun üqün şemilarni kərüng). Buningəğa qariəqanda, sirtki həylo temining sirtida yənə bir qong tosmə tam bolsa kerək. Xundak boləqanda, bu ibadəthana intayin qong boləğan bolidu. Təhminan uzunluğu wə kəngliki bir kilometrдин exixi mumkin. Grek tərijimisi (LXX)ning tekistta «bəx yüz göz» deyilidu. □ **42:20 «U tət təripini əlqidi... uzunluğu bəx yüz (hada), kəngliki bəx yüz (hada) tam bar idi»** — 16-ayətteki izahətni kərüng.

yikildim. ■ ⁴ Pərwərdigarning xan-xəripi xərkkə qaraydıoan dərwaza arkilik ibadəthanioğa kirdi; ⁵ Roh meni kətürüp, iqli höylioa apardi; mana, Pərwərdigarning xan-xəripi ibadəthanini toldurdi. □ ■

⁶ Həliki kixi yenimda turoğanda, ibadəthanining iqidin Birsining səzligən awazini anglidim; ⁷ U manga: — I insan oqli, bu Mening tətim selinoan jay, Mən ayaq basidioan, Mən Israillar arisida mənggügə turidioan jaydur; Israil jəmətidikilər — ularning əzliri yaki padixahliri buzukluğu bilən yaki «yukiri jaylar»da padixahning jəsətliri bilən Mening pak-mukəddəs namimni yəne heq buloimaydu. □ ■ ⁸ Ular öz bosuoşisini Mening bosuoşimning yenioa, ixik kexikini Mening ixik kexikimning yenioa saloan, ular bilən Meni pəkət bir tamla ayrip turatti, ular Mening pak-mukəddəs namimni yirginqlikliri bilən buloioan. Xunga Mən oşəzipim bilən ularni yokitiwəttim.

⁹ Əmdi hazır ular buzukluğunu, padixahlarıning jəsətlirini Məndin yirak kılsun; wə Mən ular arisida mənggügə turimən.

¹⁰ — Əmdi sən, i insan oqli, Israil jəmətinə öz kəbihlikliridin hijalət boluxi üqün bu əyni ularoa kərsitip bərgin; ular kallisida ibadəthanini əlqəp baksun. ¹¹ Əgərdə ular əz kıloanliridin hijil bolsa, əmdi sən muxu əynəng xəklini, uning selinixini, qıqix yollirini, kirix yollirini wə barlik layihisini wə barlik bəlgilimilirini, — xundak, barlik xəklini wə barlik kanunlirini ayan kilip bərgin; ularning pütkül xəklini esidə tutuxi həm uning bəlgilimilirigə əməl kilixi üqün, uni ularning kəz aldioa yazoşin.

¹² İbadəthanining kanuni xundak bolidu: U turoan taoning qokqışining bekitilgən pasiloığə boloan dairisi «əng mukəddəs» bolidu; mana, bu ibadəthanining kanunidur.

İbadəthanida kıldioan ibadətning bəlgilimiliri — qurbangah •••• Shemini kəring

¹³ Qurbangahning «qong gəz»də əlqəngən əlqəmliri xundak idi: — bu gəz bolsa bir gəz koxuloan bir alıkan bolidu. Qurbangahning ətrapidiki ulining egizliki bir gəz, kəngliki bir gəz, ətrapidiki girwiki bolsa bir alıkan idi. Mana bu qurbangahning uli idi. □

¹⁴ Uning ulidin astınki təkqığiqə ikki gəz, kəngliki bir gəz idi; bu «kiqik təkqə»din «qong təkqə»giqə tət gəz, kəngliki bir gəz idi;

¹⁵ qurbangahning ot supisining egizliki tət gəz idi; ot supisida tət münggüz qokqiyip qıqip turatti. ¹⁶ Qurbangahning ot supisining uzunluğu on ikki gəz, kəngliki on ikki gəz bolup, u tət qasilik idi. ¹⁷ Yukiri təkqığiqimu tət qasilik idi, uzunluğu on tət gəz, kəngliki on tət gəz; ətrapidiki girwiki bolsa yerim gəz idi; astining kəngliki bir gəz idi; uningoa qıkidioan pələmpiyi xərkkə qaraytti.

¹⁸ U manga xundak dedi: — I insan oqli, Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: Bu qurbangah üstigə köydürmə qurbanlıqlarni sunux wə üstigə kan sepix üqün uni yasioan künidə, xular uning bəlgilimiliri bolidu: —

¹⁹ sən Lawiy kəbilisidin boloan, yəni Mening hizmitimdə bolux üqün Manga yəqinlixidioan Zadok nəslidikilərdin boloan kahınlaroa gunah

■ 43:3 Əz. 1:4; 8:4 □ 43:5 «Roh meni kətürüp,...» — Hudaning Mukəddəs Rohi, əlwəttə.

■ 43:5 Əz. 3:14, Əz. 11:24 □ 43:7 «padixahlarıning jəsətliri bilən Mening pak-mukəddəs namimni yəne heq buloimaydu» — Israillar kədimki zamanlarda bəlkim padixahlirini «yukiri jaylar»da dəpnə kilip xu yərlarni tawapgahtar kıliwaloan. Bəzi alimlar «jəsətliri-ni «abide taxliri» dəp tərjimə kilidu. ■ 43:7 Yər. 16:18 □ 43:13 «Mana bu qurbangahning uli idi» — baxka birhil tərjimisi: «qurbangahning egizliki təwəndə: —...»

qurbanlıqı süpitidə yax bir torpaqni bərisən; ²⁰ sən uning kenidin azrak elip qurbangahning munggüzlirigə, qong təkqining tət burjıkiğə həm ətrapıdiki gırwəkliri üstigə sürisən; xuning bilən sən uni pakızlap wə uningə qafarət kılısən. □

²¹ Sən gunah qurbanlıqı bolə qan torpaqni elip uning jəsitini «mukəddəs jay»ning sirtida bolə qan, ibadəthanidiki alahidə bekitilgən jayda köydürisən; ²² ikkinçi künidə sən gunah qurbanlıqı süpitidə bejirim bir tekini sunisən; ular qurbangahni torpaq bilən paklandıruşandək teke bilən uni paklaydu.

²³ Sən uni paklıqandın keyin, sən bejirim yax bir torpaq, qoy padisidin bejirim bir qoçqarni sunisən; ²⁴ sən ularni Pərwərdigarning aldiə qan sunisən; kaşınlar ularning üstigə tuz sepıdu wə ularni Pərwərdigarə qan atap köydürmə qurbanlıq süpitidə sunıdu. ²⁵ Yəttə kün sən hər künı gunah qurbanlıqı süpitidə bir tekini sunisən; ular bejirim yax bir torpaqni, qoy padisidin bejirim bir qoçqarnımu sunıdu. ²⁶ Ular yəttə kün qurbangah üçün kafarət kılıp uni paklaydu; xuning bilən ular uni pak-mukəddəs dəp ayriydu.

²⁷ Bu künlər tügigəndə, səkkizinçi künı wə xu kündin keyin, kaşınlar silərning köydürmə qurbanlıqlirınglarnı wə inaklıq qurbanlıqlirınglarnı qurbangah üstigə sunıdu; xuning bilən Mən silərni qəbul kılımə, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

44

Kaşınlar wə ularning wəzipiliri, imtiyazlırı

¹ Wə u meni ibadəthanining xərkkə qarayıdian dərwasisio qan apardı; u etiklik idi. ² Pərwərdigar mənə: — Bu dərwasə etiklik turıdu; u eqilmaydu, heçkim uningdin kirməydu; qünki Pərwərdigar, İsrailning Hudasi uningdin kirgən; xunga u etiklik qalıdu. ³ Pəkkət xahzadə, xahzadilik süpiti bilən xu dərwasining *karidorıda* oturup Pərwərdigar aldidə nan yeyıxkə bolıdu; u *dərwasnıning* dalinidin kirıdu wə xu yoldın qıkıdu, — dedi. □

⁴ U meni ximaliy dərwasidin qıkirip ibadəthanining aldiə qan apardı; mən kərdum, manə, Pərwərdigarning xan-xəripı Pərwərdigarning əyini taldurdi; mən düm yikildim. □

⁵ Pərwərdigar mənə xundək dedi: — İnsan oşlı, Mening sənə Pərwərdigarning əyining barlıq bəlgilimiliri həm kanunliri toşuruluk əyidiə qanlirimning həmmisini kəngül qoyup kəzüng bilən kər, kılıkiğ bilən anla; ibadəthanining kirix yoli wə mukəddəs jayning qıkiş yollirini kəngül qoyup esingdə tut. ⁶ Andin asiylarə qan, yəni İsrail jəmətiğə xundək degin: «Rəb Pərwərdigar mundək dəydu: — Yirginlik kilmixlirınglarə qan boldi bəs, i İsrail jəməti! ⁷ Silər barlıq yirginlik kilmixlirınglardın sirt, Mənə nan, qurbanlıq meyi wə kenini sunə qanlirınglarda, silər yat adəmlərni, kəlbidə hətnə kılınmıo qan, tenidə hətnə kılınmıo qanlarnı mening mukəddəs jayımdə, yəni Mening əyümdə turup uni bulə qaxkə

□ 43:20 «xuning bilən sən uni pakızlap wə uningə qafarət kılısən» — «kafarət kılıx» toşuruluk «Law.» 1:3 wə izahatni, xundək «Təbirələr»nimu kəring. □ 44:3 «u dərwasnıning dalinidin kirıdu...» — demək, xahzadə xərkiş dərwasining karodorio qan hoyla arkişik dalandin etüp kirıdu. Nan yegəndin keyin u xu yol bilən qıkiş ketıdu. □ 44:4 «Pərwərdigarning əyi» — pütkül ibadəthanini kərsitıdu.

kirgüzdunglar; ular əhdəmni buzdi. ⁸ Silər Mening pak-muqəddəs nərsilirimgə məs'uliyət bilan sadik bolmay, bəlki muqəddəs jayimda özünglarning orniqə məs'ul boluxkə *yat adəmlərni* ixkə koydunglar».

⁹ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Israil arisida turojan yat adəmlərdin, yəni kəlbidə hətəne kəlinmiqə, tenidə hətəne kəlinmiqəjan həkəndak yat adəmning Mening muqəddəs jayimoqə kirixigə bolmaydu

¹⁰ lekin Israilning Məndin ezip ketixi bilən, Məndin yiraklixip azoqan, məbudliriqə intilgən Lawiy jəmətidikilər öz kəbihlikining jazasini tartidu; □ ¹¹ həlbuki, ular yənila muqəddəs ornumda, öy dərwezilirida nazarətçilik kəlidioqan wə öy hizmitidə bolidioqan hizmətkarlar bolidu; ular həlkə üqün köydürmə wə baxkə qurbanliqlarni soyidu; ular həlkəning hizmitidə bolup ularning aldida turidu. □ ¹² Əmma həlkə məbudliriqə qoqunqənda, ular həlkəning xu ixlirida, ularning hizmitidə boləjanliki, xuning bilən Israil jəmətini kəbihlikkə elip bəridioqan putlixaxang boləjanliki tüpəylidin, xunga Mən ularoqə qolumni kətürüp kəsəm iqkənəmənki, — dəydu Rəb Pərwərdigar, — ular kəbihlikining jazasini tartidu. ¹³ Xunga ular Mən üqün kahinlik wəzəpisini ətəxkə Mening yenimoqə yəkin kəlməydu, yəki Mening muqəddəs nərsilirimgə, «əng muqəddəs» nərsilirimgə yəkin kəlməydu; ular bəlki öz hijalitini wə yirginçlik kilmixlirining jazasini tartixi kerək. ¹⁴ Biraq Mən ularni öyning özining mulazimitigə, uning barlik hizmitigə wə uningda kəlinidioqan barlik ixlaroqə məs'ul kəlimən.

Zadok jəmətidiki Hudaqə sadik boləjan kahinlar toqrisida

¹⁵ Biraq Israil Məndin ezip kətəndə, Öz muqəddəs jayimoqə qaraxkə sadik kahinlar, yəni Lawiyalar boləjan Zadokning əwladilir — ular hizmitidə boluxkə yenimoqə yəkin kelidu; ular qurbanliqlarning meyini wə kəniyi sunuxkə Mening aldında turidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ¹⁶ Ular muqəddəs jayimoqə kiridu, Mening hizmitidə boluxkə dastihiniqə yəkin kelidu; ular Mening tapxurukumoqə məs'ul bolidu.

¹⁷ Wə xundak boliduki, ular iqqi həyła dərwezilirdin kirgəndə, kanap kiyimni kiyixi kerək; iqqi həyła dərwezilirida yəki muqəddəshana aldida hizməttə boləqənda, ularda həkəndak yungdin boləjan nərsə bolmaydu; ¹⁸ bəxiqə kanaptin tikilgən səllə, belining təwinigə kanaptin tambal kiyidu; ular adəmni tərlitidioqan həkəndak nərsini kiyməsliki kerək. □ ¹⁹ Ular həlkəning aldiqə sirtki həylioqə çiqkənda, ular hizmət kiyimlirini seliwetip, ularni muqəddəs «kiqik hanilar»oqə koyup koyidu; ular həlkəning bu kiyimlirining pak-muqəddəslikigə tegip ketip ziyanoqə

□ **44:10** «... Israilning Məndin ezip ketixi bilən, Məndin yiraklixip azoqan, məbudliriqə intilgən Lawiy jəmətidikilər öz kəbihlikining jazasini tartidu» — Lawiy jəmətidikilər, yəni Lawiyaların muqəddəs ibadəthanining hizmiti üqün əlahidə məs'uliyeti boləjan. Təpsilatiri Təwratning «Misirdin çiqix», «Lawiyalar» wə «Qel-bayawandiki səpər» degən kismilərdin tepilidu. □ **44:11** «**muqəddəs ornum**» — muxu yərdə «muqəddəs jay» əməs, bəlki pütkül ibadəthanini kərsətsə kerək. □ **44:18** «**ular adəmni tərlitidioqan həkəndak nərsini kiyməsliki kerək**» — «tərlitidioqan» yəki «tər aqquzidioqan» kiyim kahinlar üqün bolmaydu. Oqurmənlərnin esidə boliduki, Adəm'atimiz gunah sadir kəloqəndin keyin, Huda uninoqə: «Sən pəxanəngdin tər aqquzuxung bilən neningni yəysən» dəp lənət kəloqəndi. Hudaning hizmiti Uning iltipati, küq-qudriti bilən kəlinmisə bolmaydu; Hudaning nijatida yəki hizmitidə adəmning öz «tirixqanlıki», yəki insaniyətning gunahini əslitidioqan «aqquzoqan tər»ining həkə orni yok.

uqrimasliki üçün baxça kiyimlarni kiyixi kerək. □ 20 Ular qaqlirini qüxürüwətməsliki, yaki qaqlirini uzun qoyuwətməsliki lazim; ular pəkət kişka qaç qoyuxi kerək. 21 İqki həyliqə kirgəndə heçqaysi kahin xarab iqməsliki kerək.

22 Ular tul yaki ajraxkan ayalni öz əmrigə almasliki kerək; ular Israil nəslidin boləjan pak kizni, yaki kahindən tul qalojan ayalni elixka bolidu. ■

23 Ular həlkimgə pak-mukəddəs bilən addiying pərkinə ögitidu, ularoqa həlal bilən haramni kəndək pərək etixni kərsitidu.

24 Ərz-dəwalarda ular həküm çikirix ornida bolidu; ular bularning üstigə öz həkümilirim boyiqə həküm çikiridu; Mən bekitkən barlik həyt-bayramlirim toqrisidiki kanun-bəlgilimilirimni tutidu; ular Mening «xabat kün»lirimni pak-mukəddəs dəp ətiwarlixi kerək.

25 Əzini napak kilməsliki üçün ular əlükning yenioja heç barmasliki kerək; həlbuki, əlgən atisi, anisi, oşli, kizi, aka-ukisi yaki eri yok aqa-singlisi üçün ular əzini napak kilixka bolidu. 26 Əzini paklandurojandin keyin, uningə yənə yəttə kün sanilixi kerək; 27 u mukəddəs jayə kirgəndə, yəni mukəddəs jayda hizməttə boluxka iqki həyliqə kirgən xu künidə, u əzi üçün gunah qurbanliqini sunuxi kerək, — dəydu Rəb Pərwədigar. 28 Bu ularə miras bolidu: — Mən Əzüm ularə miras bolimən; silər ularə Israil zeminidin heçkəndək igilikni təksim kilməsilər; Mən ularning igilixi bolimən. ■ 29 Ular axliq hədiyə, gunah qurbanliki və itaətsizlik qurbanlikliridin yəydu; Israilda məhsus Hudaə atalojan hərəkəndək nərsə ularningki bolidu. 30 Tunji çikkan hərəkəndək məhsulatların esili, barlik və hərəkəndək «kətürmə hədiyə»lər kahinlər üçün bolidu. Silər *arpa-buədiyinglarning* həsulining tunji hemirini kahinə qəddim kilixinglar kerək; xuning bilən bəht-bərikət öyünlərgə ata kilinidu. □ ■ 31 Kahinlər əzlügidin əlgən, yaki yirtkuqlar boəp qoyəjan heçkəndək həywan yaki uqar-qanatların yeyixkə bolmaydu. ■

45

Zemindin Pərwədigaroja atap «kətürmə hədiyə» boləjan parqə yər
 •••• 44:30-izahət, shemini və həritini kərüng

1 Silər zeminni miras kilip bəlüx üçün qək taxlap təksim kiləyinqlərdə, silər «kətürmə hədiyə» süpitidə zemindiki mukəddəs bir ülüxn Pərwədigaroja atap sunisilər. Uning uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki yigirmə ming *hada* bolidu. Bu parqə yər hər tərəptiki çigrisiojiqə

□ 44:19 «Ular həlkning bu kiyimlirining pak-mukəddəslikigə tegip ketip ziyanoja uqrimasliki üçün baxça kiyimlarni kiyixi kerək» — oqurmənləning esidə boliduki, Musa pəyələmbərgə qüxürülgən kanun boyiqə addiy puqralarning kahinlarning hizmət kiyimlirigə tegix həkuqi yok idi. Ular təgküqi bolsa Hudaning jazasioja uqraytti. Xunga bu bəlgilimə puqralarni koşdax üçün idi. Biz «koşumqə səz»imizdimu yeni ibadəthanidiki kahinlar və wəzipiliri üstidə tohtilimiz. ■ 44:22 Law. 21:13,14 ■ 44:28 Qel. 18:20; Kan. 18:1 □ 44:30 «**kətürmə hədiyə»lər**» — Musa pəyələmbərgə qüxürülgən kanun boyiqə bəzi qurbanliklərdin və Hudaə atalojan bəzi baxça hədiyələrdin «kətürmə hədiyə»lərnə məhsus kahinlər üçün ayrix kerək idi («Mis.» 25:2-3ni kərüng). ■ 44:30 Mis. 13:2; 22:29,30; Qel. 18:11 ■ 44:31 Law. 22:8

mukəddəs hesablinidu. □ ² U yərdin bəx ming *hada* uzunluqtiki, bəx ming *hada* kəngliktiki tət qasilik yər mukəddəs jayoğa ayrilidu; uning ətrapida box yər bolux üqün əllik gəzlik kəngliktiki yər bəlünidu. □

³ Bu üluxtın sən uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki on ming *hada* boləjan yərnı elqəp bəlisən; buning iqı mukəddəs jay, əng mukəddəs jay bolidu.

⁴ Bu yər zeminning mukəddəs ülüxi bolidu; u mukəddəs jayning hizmitidə boləjan, yəni Pərwərdigarning hizmitidə boluxka yəniyə yekin kelidəjan kaħınlar üqün bolidu; u ularning əyliri üqün, xundakla mukəddəs jayning orunlixixi üqün mukəddəs orun bolidu. ⁵ Uningdin sirt yənə uzunluqi yigirmə bəx ming gəz, kəngliki on ming gəz boləjan yər, əyning hizmitidə bolidəjan Lawıylarning igiliki, yəni əzliri turidəjan xəhərliri üqün bolidu. ⁶ Silər bu «kətürmə hədiyə» boləjan mukəddəs ülüxning yenidin xəhər üqün kəngliki bəx ming *hada*, uzunluqi yigirmə bəx ming *hada* yərnı bəlüp bəkitisilər. Bu pütkül İsrail jəməti üqün bolidu. □ ⁷ Xahzadining ülüxi bolsa, bu mukəddəs ülüxning ikki tərıpigə tutıxidu, xundakla xəhərgə təwə jayning ikki tərıpigə tutıxidu, yəni qərbıy tərıpi qərbkə karaydəjan, xərğ tərıpi xərğkə karaydəjan ikki pərçə yər bolidu; bu pərçə yərləning jəmiy uzunluqi kəbililərnıng ülüxining uzunluqi bilən parallel bolidu. ⁸ Bu yər xahzadining İsrail zemindiki igiliki bolidu; wə Mening xahzadilirim həlkimni yənə heq əzməydu; zemin İsrail jəmətigə, kəbililiri boyıqə bəlüp təksim kilinidu. ⁹ Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: — Boldi bəs, i İsrail xahzadiliri! Jəbirzulum wə bulang-talangni əzünglərdin neri kilip, toqra həküm qıkirip adalət yürğüzünglar; Mening həlkimni qayta yeridin həydiwətküqi bolmanglar, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ¹⁰ Silərdə toqra mizan, toqra əfah, toqra «bat» bolsun. □ ¹¹ «Əfah» wə «bat» bolsa bir elqəm bolsun; xuning bilən bat homirning ondin birigə, əfah homirning ondin birigə barawər bolsun; homir bolsa ular ikkisi üqün elqəm bolsun. □ ¹² Bir xəkəl bolsa yigirmə «ğrah» bolsun. Yigirmə xəkəl, yigirmə bəx xəkəl, on bəx xəkəl koxulup silərgə «mina» bolidu. □ ■

Xahzadə üqün «kətürmə hədiyə»

¹³ Bu silərnıng *xahzadə üqün «kətürmə hədiyə»* nğlar bolidu; bir «homir» buoqdaydin altidin bir əfah buoqday, bir «homir» arpidin altidin bir əfah

□ **45:1 «uzunluqi yigirmə bəx ming hada»** — təhminən 78 kilometr. Baxka birhil tərjimisi «uzunluqi yigirmə bəx ming gəz» — (yəni 13 kilometr) **«kəngliki yigirmə ming hada»** — təhminən 63 kilometr. Biz muxu yərdə grek tilidiki LXX tərjimisigə əgiximiz. Baxka birhil tərjimisi «uzunluqi yigirmə ming gəz» — (yəni 10.5 kilometr). □ **45:2 «U yərdin bəx ming hada uzunluqtiki, bəx ming hada kəngliktiki tət qasilik yər mukəddəs jayoğa ayrilidu»** — ıbranıy tilida «U yərdin bəx ming hada uzunluqta, bəx ming hada kəngliktə tət qasilik yər mukəddəs jayoğa ayrilidu» deyilidu. □ **45:6 «xəhər üqün»** — yəni Yerusalem üqün. **«kəngliki bəx ming hada, uzunluqi yigirmə bəx ming hada» — yaki «kəngliki bəx ming gəz, uzunluqi yigirmə bəx ming gəz».** □ **45:10 «əfah»** — kuruq nərsilərgə elqəm idi, təhminən 27 litr idi. **«bat»** — suyuq nərsilərgə elqəm, əfahka barawər bolup 27 litr idi. ■ **45:10 Law. 19:35,36** □ **45:11 «bat homirning ondin birigə, əfah homirning ondin birigə barawər bolsun»** — «homir»ning əsliy mənisı «exək kətürəligidək yük» idi — təhminən 220-300 litr. □ **45:12 «xəkəl»** — kümüxning (yaki altuning) elqimi bolup, 11.4 gramoğa barawər idi. **«mina»** — (yaki «manəh») birhil tənggə, 60 xəkəlgə barawər idi. Əmdi nemixka uning muxu yərdə «20, 25 wə 15 xəkəl»gə bəlünüxini anqə bilməymiz. Bəlkim muxu bəlünüxi birhil aldamqılıqning aldini elix üqün boluxı mumkin.

■ **45:12 Mis. 30:13; Law. 27:25; Qəl. 3:47**

arpa sunisilər; ¹⁴ zəytun meyi bolsa, «bat» bilən olqinidu, hər bir «kor» din ondin bir bat sunisilər (bir «kor» on «bat» yaki bir «homir» bolidu, çünki on bat bir homir bolidu). ¹⁵ Israilning süyi mol yaylaqliridin, hər ikki yüz tuyak padioğa birdin pahlan sunisilər — bular bolsa, «axliq hədiyə», «köydürmə qurbanliq», «inakliq qurbanliq»lar bolup, Israillar üçün kafarət kilix üçün bolidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar. ¹⁶ Zemindiki həlkning həmmisining Israilning xahzadisigə sunoğan bu «kötürmə hədiyə»gə təhpisi bolidu. ¹⁷ Xahzadining wəzipisi bolsa, həytlərgə, «yengi ay»laroğa, «xabat kün»lərgə, jümlidin Israil jəmətining barliq «ibadət sorun»lirioğa köydürmə qurbanliqlar, axliq hədiyələr wə xarab hədiyələrini təminləxtin ibarət; Israil jəməti üçün kafarət elip kelidioğan gunah qurbanliqi, axliq hədiyə, köydürmə qurbanliq wə inakliq qurbanliqlirini təminligüqi dəl xu bolidu.

Heyt-bayramlar toqruqluq bəzi bəlgilimilər

¹⁸ Rəb Pərwərdigar xundak dəydu: — Birinçi ayning birinçi künidə sən bejirim yax bir torpakni alisən, uning bilən sən muqəddəs jayni paklaysən. ¹⁹ Kahin bu gunah qurbanliqining kenidin elip ibadəthanining ixik kexəklirigə, qurbangahning yukiri təkqisidiki tət burjəkkə wə iqqi həylining dərwasisining kirix yolining kexəklirigə süridu; ²⁰ xuningdək yoldin azoğanlar yaki nadanlar üçün sən xu ayning yəttinçi künidə ohxax ix kilixing kerək; xuning bilən sən ibadəthana üçün kafarət kilisən.

²¹ Birinçi ayning on tətinqi künidə silər «ötüp ketix» həyti, yəttə künlük bir həytne ötküzisilər; petir nanni yeyix kerək. ■ ²² Xu küni xahzadə əzi wə zemindiki barliq həlk üçün gunah qurbanliqi süpitidə bir torpakni sunidu. ²³ Həytning yəttə künining hər biridə u Pərwərdigaroğa köydürmə qurbanliqni, yəni yəttə künning hər biridə yəttə torpaq wə yəttə qoçqarni, həmmisini bejirim həlda sunidu; hər küni gunah qurbanliqi üçün bir tekini sunidu. ²⁴ U hər bir torpaqqa bir əfah axliq hədiyəni, hər bir qoçqarğa bir əfah axliq hədiyəni qoxup sunidu; hər bir əfah unoğa u bir hin zəytun meyini qoxup sunidu. □ ²⁵ Yəttinçi ayning on bəxinçi künidə baxlanoğan heyttə, həytning yəttə künining hər biridə u muxundak gunah qurbanliqliri, köydürmə qurbanliqlar, axliq hədiyələrini wə zəytun meyi qatarliqlarni ohxax sunuxi kerək. □ ■

46

«Xabat kün»liri wə «yengi ay»lar

¹ Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Iqqi həylining xərkkə qaraydioğan dərwasisi altə «ix küni»də etiklik bolidu; biraq xabat künidə u eqilidu; wə «yengi ay» boləoğan künliridə u eqilidu. □ ² Xahzadə sirtin xu dərwasining dalinining yoli bilən kiridu, u kirix eqizining kexək temi tüwidə turidu; kahinlar bolsa uning üçün köydürmə qurbanliqini, inakliq qurbanliqlirini sunidu; u dərwasining bosuoşisida səjdə qilidu andin

■ **45:21** Mis. 12:3; 23:15; Law. 23:5; Qel. 9:3; 28:16,17; Qan. 16:1 □ **45:24** «bir hin zəytun meyini» — «bir hin» bəlkim təhminən 6 litr. □ **45:25** «Yəttinçi ayning on bəxinçi künidə baxlanoğan həyt» — yəni «kəpilər həyti» yaki «kəpə tikix həyti» ■ **45:25** Law. 23:33; Qel. 29:12; Qan. 16:13 □ **46:1** «xabat küni» — oqurmənlərnin esidə barki, «xabat küni» xənbə küni, dəm elix künidur.

qikidu; biraq dər waza kəqkiqə etilməydu. ³ Zemindiki həlkmu xabat künliridə wə «yengi ay»larda xu dər wazining kirix eozizining tüwidə turup Pərwərdigar aldidə səjdə qilidu.

⁴ Xabat künidə xahzadə Pərwərdigarə sunoqan qurbanlik bolsa alta bejirim pahlan, bir bejirim qoqkar bolidu. ⁵ Bularə qoxulidoqan axlik hədiyələr qoqkarə bir əfah, pahlanlarə bolsa qamining yetixiqə bolidu; hər bir əfah unə u bir hin zəytun meyini qoxup sunidu.

⁶ «Yengi ay»ning künidə u sunoqan qurbanlik yax bir bejirim torpak, alta pahlan, bir qoqkar bolidu; ularning həmmisi bejirim bolidu. ⁷ Bularə axlik hədiyələri qoxup sunidu; torpakka bir əfah, qoqkarə bir əfah, pahlanlarə qamining yetixiqə bolidu; hər bir əfah unə bir hin zəytun meyini qoxup sunidu. ⁸ Xahzadə kirgəndə, dər wazining dalini bilən kiridu, wə xu yol bilən qikidu.

⁹ Zemindiki həlk həyt künliridə bekitilgən «ibadət sorun»lirioqə Pərwərdigar aldioqə kirgəndə, səjdə qilixka ximaliy dər wazidin kirgən kixi jənubiy dər wazidin qikidu; jənubiy dər wazidin kirgən kixi ximaliy dər wazidin qikidu; u kirgən dər wazidin qikmaydu, bəlkə udulioqə mengip qikidu. ¹⁰ Həlk kirgəndə xahzadə ular bilən billə kiridu; ular qikqanda, billə qikidu.

¹¹ Həyt-bayramlarda wə «ibadət sorun»lirida bolsa, u qoxumqə sunoqan axlik hədiyələr torpakka bir əfah, qoqkarə bir əfah, pahlanlarə bolsa qamining yetixiqə bolidu; hər bir əfah unə u bir hin zəytun meyini qoxup sunidu. ¹² Xahzadə Pərwərdigarə halis köydürmə qurbanlikni yaki halis inaklik qurbanliklerini sunmaqci bolsa, əmdi xərkkə qaraydioqan dər waza uning üqün eqilidu; xabat künidə qiloqandək, u öz köydürmə qurbanlikini wə inaklik qurbanliklerini sunidu; u kaytip qikidu; qikqandin keyin dər waza etilidu.

¹³ Hər kündə sən Pərwərdigarə köydürmə qurbanlik süpitidə bir yaxlik bejirim pahlanni sunisən; sən hər ətigini təyyarlap berisən. ¹⁴ Hər ətigəndə sən uningə qoxup axlik hədiyə, yəni undin altidin bir əfah wə unni maylaxka zəytun meyidin üqtin bir hin təyyarlaysən; bu Pərwərdigarə əbədiy bəlgilimə bilən bekitilgən axlik hədiyə bolidu.

¹⁵ Ular hər ətigəndə pahlanni, uning axlik hədiyəsini zəytun meyi bilən əbədiy köydürmə qurbanlik süpitidə sunidu.

Miraslar toquruluk bəzi bəlgilimilər

¹⁶ Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Xahzadə öz mirasidin oqullirining birsigə sowə qiloqan bolsa, əmdi u yənə axu oqlining öz oql-əjdadliri üqün bolidu; miras yoli boyiqə u ularning igiliki bolidu. ¹⁷ Biraq u öz mirasidin uning hizmətkarlrining birigə sowə bərgən bolsa, u uningki «halas qilix yili»oqiqə bolidu; xu qaşda u xahzadigə kayturulidu; *xahzadining mirasi* əsli öz oqullirioqila mənəsup bolidu. □ ¹⁸ Wə xahzadə həlkə jəbir-zulum səlip, ularni mirasidin həydiwətməydu; u oqullirioqə öz igilikidin miras təksim qilidu; xuning bilən Məning həlkim öz igilikidin tarkitilmaydu.

□ **46:17 «halas qilix yili»** — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyiqə, «halas qilix yili» yaki «burə qelix yili» hər 49 yilda bir bolidu, axu yilida hər adəmming qərzi halas qilinidu, baxqilarə setiləqan miras-zeminlar öz igisi yaki uning əwladlirioqə kayturulidu. («Law.» 25-babni kəring).

Kahinlarning qurbanliklardan aloqan gəxni pixuruxi

¹⁹ Andin *həliki xixi* meni ximaloqa qaraydigan, kahinlar üçün bolqan muqəddəs «kiçik hanilar»qa dərwezining yenidiki kirix yoli bilən apardi; mana, uning oərb tərpidə məhsus bir jay bar idi; ²⁰ u mangan: «Bu kahinlar itaətsizlik qurbanliklerini wə gunah qurbanliklerini kaynitidigan həm axlik hədiyələri pixuridigan jaydur; bu jayni bek-itixiki məqsət, həlknin bu axlarning pak-muqəddəslikigə tegip ketip ziyanoqa uqrimasliki üçün, ular bu *axlarni* sirtki həyliqə elip qikmaydu.

□ ²¹ U meni sirtki həyliqə apirip, meni həylining tət bulungidin ötküzdi; mana, həylining hər bir bulungida *kiçik* həyola bar idi. ²² Həylining tət bulungida, uzunluqi kirik gəz, kəngliki ottuz gəz bolqan tosmə tamlik həyolilar bar idi; bu tət həylining əlqəmliri ohxax idi. ²³ Bu tət həyola iqidə ətrapida tax tahtaylik təkqə bar idi; təkqə astida həmmə ətrapida qazan kaynitidigan *ot kalaydigan* jayliri bar idi.

²⁴ U mangan: «Bular «gəx kaynitix əyliri», muxu yərlərdə əyning hizmitidə bolqanlar həlknin qurbanliklerini kaynitidu» — dedi.□

47

Həyatlik dəryasi

¹ *Həliki xixi* meni əyning dərwezisioqa kayta apardi. Mana, ibadəthanining bosuəsisidin sular xərkkə qarap ekip qikiwatatti; qünki əyning aldi xərkkə karaytti. Sular əyning astidin, ong tərpidin, qurbangahning jənubiy tərpidin ekip qixətti. □ ■ ² U meni ximaloqa karaydigan dərwezisidin qikardi; u meni aylundurup xərkkə karaydigan dərwezining sirtioqa apardi; mana, sular ong tərpidin ekip turatti.

³ Həliki xixi kolida əlqigüq tanini tutup, xərkkə qarap mangdi; u ming gəz əlqidi, andin meni sulardin ötküzdi; sular adəmnin oxukioqa qikatti.

⁴ U yənə ming gəz əlqidi; andin meni sulardin ötküzdi; sular adəmnin tizlirioqa yətti. U yənə ming gəz əlqidi; andin meni sulardin ötküzdi; sular adəmnin beligə qikatti. ⁵ U yənə ming gəz əlqidi; u mən ətəlməydigən dərya bolup qikti; qünki sular ərləp kətti; uningda su üzgili bolatti, u ətkili bolmaydigən dərya bolup qikti. ⁶ U məndin: «Insan oqli, buni kərgənsən?» dəp soridi; andin meni dəryanin qiroqioqa kayturup apardi.

□ **46:20 «Bu kahinlar itaətsizlik qurbanliklerini wə gunah qurbanliklerini kaynitidigan həm axlik hədiyələri pixuridigan jaydur... həlknin bu axlarning pak-muqəddəslikigə tegip ketip ziyanoqa uqrimasliki üçün, ular bu axlarni sirtki həyliqə elip qikmaydu»** — okurmənlərinin esidə boliduki, kahinlarning keydürmə qurbanliklardan sirt, hər hil qurbanliklardan wə «hədiyə»lərdin bir ülxini elip yeyix hokuki bar idi. Ularning rasmiy kirimi bolmioqəqə, bu ülxələr ularning jəni bəqatti. Həlk qurbanlikliri wə ülxiliri Hudaqa atap sunoqandin keyin, «muqəddəs» dəp hesablinip, Musa pəyoəmbərgə quxürülgən qanunda addiy puqralarning ularni yeyixi yaki ularoqa tegixi mən'i qilinoqan. Biz «qoxumqə səz»imizdimu bu qurbanliklər üstidə tohtilimiz. □ **46:24 «muxu yərlərdə əyning hizmitidə bolqanlar həlknin qurbanliklerini kaynitidu** — «qurbanliklarni kaynitix» toqruluq «Law.» 7:31-36, 8:31-ayətləni kəring. Lawiyar wə kahinlarning həlk aparqan «inaxlik qurbanliklari», «gunah qurbanliklari» wə «itaətsizlik qurbanliklari»lardan parqə gəx elip yeyix hokuki bar idi. Bu ularning qurbanlikni soyup sunuxidiki «ix həkqi» idi. □ **47:1 «əyning dərwezisi»** — «əy» muxu yərdə pütkül ibadəthanini kərsididu. ■ **47:1 Zək. 14:8**

7 Kiroqakka qayttim, mana, dəryaning kiroqıqıda, u wə bu qetida, intayin kəp dərəhlər bar idi.■

8 U manga mundak dedi: «Bu sular yurtning xərkiqə qıqıdu; xu yərdin ular Arabah tüzlənglikigə qüxüp, andin dengizə kiridu. Ular dengizə ekip kirixi bilən, dengiz suliri sakaytilidu. □ 9 Wə xundak boliduki, bu «jüp dərya» kaysi yərgə ekip kəlsə, xu yərdiki barlıq su üzidiqan janiwarlar yaxaydu; dengizda nuroqun beliklar bolidu; qünki sular xu yərgə ekip kelidu, wə dengiz suliri sakaytilidu; dərya nəgə akşa, xu yərninğ həmmisi həyatka igə bolidu. □ 10 Wə xundak boliduki, belikqilar dengiz boyıda turidu; Ən-Gədidin Ən-Əglaimqıqə ularning torliri yeyilidiqan jayliri bolidu; dengiz beliklirining «Ottura dengiz»dikidək bək kəp sortliri bolidu; 11 birak uning zəy-sazlikliri sakaytilmaydu; ular xorluk boluxka tapxurulidu.

12 Dərya boyıda, u wə bu qetida, ozuk bolidiqan hərhil dərəhlər əsidu. Ularning yopurmaqliri solaxmaydu, ular mewisiz qalmaydu; ular hər ayda yengidin mewiləydu; qünki uni suqiridiqan sular mukəddəs jaydin qıqıdu; ularning mewisi ozuk, ularning yopurmaqliri dora-dərmanlar bolidu.■

Zeminni kəbililər üçün bəlüx

13 Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: — Təwəndə Israilning on ikki kəbilisigə zemin miras süpitidə bəlünüp təksim kilinip qeğralar ayrilidu; Yüsüpninğ kəbilisigə ikki ülüx bəlünidu. □ 14 Mən qolumni kətürüp atabowiliringlarəqa kəsəm iqkəndək, silər bir-biringlarəqa barawərlik bilən zeminni miras boluxka bəlisilər; u silərgə miras bolidu. ■

15 Zeminning tət tərripining qeğrasi mundak: Ximaliy təripi, «Ottura dengiz»din baxlinip Hətlonning yolini boylap, Zədad xəhirining kirix eqiziqiqə bolidu; 16 u Hamat, Berotah, Sibraim (Dəməxk bilən Hamatning qeğrisining otturısında), Həwranning qeğrisida boləqan Hazar-Həttikon xəhərlirini ət igisə alidu; 17 xuningdək «Ottura dengiz»din baxlanəqan qeğra Hazar-Enanoqıqə sozulidu; u Dəməxkning qeğrisini boylap, Hamatning ximaliy rayonining qeğrasiqə tutixidu; bu bolsa ximaliy təripi bolidu.

18 Xərk tərripining qeğrisi, Həwrən bilən Dəməxkning otturısidin baxlinip, Gilead wə Israil zemini bəlüp turidiqan İordan dəryasi bolidu. Silər buningdin «Əlük dengiz»ə qıqə miraslarni bəlüp əlqəysilər. Bu bolsa xərk təripi bolidu. □ 19 Jənuhiy təripi bolsa, Tamar xəhiridin Meribah-Kədəx dəryasining eqinliriqıqə, andin Misir wadisidin «Ottura dengiz»ə qıqə

■ 47:7 Wəh. 22:2 □ 47:8 «Arabah tüzləngliki» — hərətini kəring. «Arabah» degən İordan dəryasining jiləsi. «dengiz» — «Əlük dengiz» — bügüngə kədər u dengiz intayin tuzluk boləqakka, uningda heqkəndək janiwar yaximaydu. Birak bu sular bilən uning suliri aqar su bolup, nuroqun belik-haywanlar ularda yaxaydu. □ 47:9 «jüp dərya» — yuqiriki ayətlərdə «bir dərya» təswirləngəndin keyin, nemixkə «jüp dərya» deyilidu? Buning sirlik mənisı pəkət Təwrattiki «Zək.» 14:8-ayətə yexilidu. Qünki yənə bir dərya ibadəthanidin qıqır qərbiy tərəkımu ekip «Ottura dengiz»ə kiridu. «Yo.» 3:18nımy kəring. ■ 47:12 Wəh. 22:2 □ 47:13 «Yüsüpninğ kəbilisigə ikki ülüx bəlünidu» — Lawiy kəbilisi zeminqə igə bolmaydu. Yüsüpninğ ikki oqlı, Əfraim wə Manassəh, ikki kəbilə həsablinidu («Yar.» 48:17-20ni kəring). ■ 47:14 Yar. 12:7; 17:8; 26:3; 28:13 □ 47:18 «Əlük dengiz» — ibraniy tilida «xərkiy dengiz». «Xərk tərripining qeğrisi, Həwrən bilən Dəməxkning otturısidin baxlinip, Gilead wə Israil zemini bəlüp turidiqan İordan dəryasi bolidu. Silər buningdin «Əlük dengiz»ə qıqə miraslarni bəlüp əlqəysilər» — baxka birhil tərjimisi: «Silər xərkiy qeğrisidin, yəni Həwrən bilən Dəməxkning otturısidin, Gilead wə Israil zemindin wə İordan dəryasidin «Əlük dengiz»ə qıqə miraslarni bəlüp əlqəysilər».

sozulidu. Bu jənubiy qeğra bolidu. ²⁰ Oşərbiy tərīpi bolsa «Ottura dengiz»ning əzi, Hamat rayoniya kirix eşiziyiqə bolidu; bu oşərbiy qeğrisi bolidu.

²¹ Silər bu zeminni İsrailning kəbilisi boyiqə öz-aranglarda ülūxūxunglar kerək. ²² Xundak bolux kerəkki, silər öz-aranglar wə aranglarda olturaqlaxkan, aranglarda balilik boləjan musapirlarəja uni miras boluxka qək taxlap bəlisilər; ular silərgə nisbətən wətinidə tuşuləjan İsrailarəja ohxax boluxi kerək. Ular silər bilən təng qək taxlap İsrail kəbililiri arisidin miras alsun.

²³ Musapir kaysi kəbilə arisida olturaqlaxkan bolsa, silər xu yərdin uningəja miras təksim kilisilər, dəydu Rəb Pərwərdigar.

48

Ximaliy tərəptiki yəttə kəbilə

¹ Təwəndə kəbililər nami boyiqə tizimlinidu; ximal tərīpidə Dan kəbilisining bir ülūxi bar. Uning qeğrisi İsrail zeminining ximaliy qeğrisimu bolidu; u Hətlonning yolini boylap, Hamat rayoniya kirix eşiziyiqə wə Həzar-Enan xəhūrigiqə sozuləjan (Həzar-Enan Dəməxk qeğrisiəja yandax bolup, Dəməxkning ximaliy tərīpidiki Hamat xəhūrining yenida). Uning ülūxi xərktin oşərbkiqə sozuləjandur.□

² Danning qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Axir kəbilisining bir ülūxidur.

³ Axirning qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Naftali kəbilisining bir ülūxidur.

⁴ Naftalining qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Manassəh kəbilisining bir ülūxidur.

⁵ Manassəhning qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Əfrim kəbilisining bir ülūxidur.

⁶ Əfrimning qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Rubən kəbilisining bir ülūxidur.

⁷ Rubəning qeğrisiəja yandax boləjan, xərktin oşərbkə sozuləjan zemin Yəhuda kəbilisining bir ülūxidur.

Otturidiki ülūx

⁸ Yəhudaning qeğrisiəja tutaxkan, xərktin oşərbkiqə sozuləjan zemin, silərnin «kətürmə hədiyə»nqlar bolidu; uning kəngliki yigirmə bəx ming *hada*, uning uzunluqi kəbililərgə təksim kilinəjan ülūxtikidək bolidu; mukəddəs jay uning dəl otturisida bolidu.

⁹ Silər Pərwərdigarəja alahidə atiqəjan «kətürmə hədiyə» bolsa, uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki on ming *hada* bolidu. ¹⁰ Bu mukəddəs «kətürmə hədiyə» kaşilar uqun bolidu. Ximaliy tərīpining uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, oşərbiy tərīpining kəngliki on ming *hada*, xərkiy tərīpining kəngliki on ming *hada*, jənubiy tərīpining uzunluqi yigirmə bəx ming *hada* bolidu; Pərwərdigarning «mukəddəs jay»i uning dəl otturisida bolidu.

¹¹ Bu yər Zadok əwladliridin boləjan, pak-mukəddəs dəp ayriləjan kaşinlar uqun bolidu. İsrail ezip kətkəndə, ular Lawiylar ezip kətkəndək ezip kətmigən, bəlki Mən tapxurəjan məs'uliyətkə sadik boləjanidi.

□ 48:1 «Hamat rayoniya kirix eşiziyiqə...» — yaki «Libo-Hamat xəhūrigiqə...».

¹² Xuning bilən bu alahidə «kötürmə hədiyyə» boləjan yər bolsa pütün «kötürmə hədiyyə» boləjan zeminning iqidin bolup, ularəja nisbətən «əng mukəddəs bir nərsə» dəp bilinsun. U Lawiylarning ülüxigə tutaxkan bolidu.□

¹³ Kaşınlarning ülüxining qeğrisioja tutax boləjan yər Lawiylarning ülüxi bolidu. Uning uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki on ming *hada*. Pütkül uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki on ming *hada* bolidu.

¹⁴ Ular uningdin yərni heq satmaydu yaki almaxturmaydu. Ular bu zeminning esilini baxkilarəja heq etküzməydu; qünki u Pərwərdigarəja mukəddəs dəp ataləjan.

¹⁵ Kələjan yər, kəngliki bəx ming *hada*, uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, adəttiki yər bolup, xəhər üqün, yəni əylər wə ortaq box yər üqün bolidu. Xəhər uning otturisida bolidu. ¹⁶ Xəhərning əlqəmliri mundak bolidu; ximaliy tərapi tət ming bəx yüz *hada*, jənubiy tərapi tət ming bəx yüz *hada*, xərkiy tərapi tət ming bəx yüz *hada*, wə qərb iy tərapi tət ming bəx yüz *hada* bolidu. ¹⁷ Xəhərning box yərliri bolsa, ximaləja qaraydiojan tərapi ikki yüz əllik *hada* kəngliktə, jənubka qaraydiojan tərapi ikki yüz əllik *hada* kəngliktə, xərkkə qaraydiojan tərapi ikki yüz əllik *hada* kənglikidə, qərbkə qaraydiojan tərapi ikki yüz əllik *hada* kəngliktə bolidu. ¹⁸ Kələjan ikki parqə yər mukəddəs «kötürmə hədiyyə» boləjan yərgə tutixip uningəja parallel bolidu. Ularning uzunluqi xərkkə qaraydiojan tərapi on ming *hada*, qərbkə qaraydiojan tərapi on ming *hada*; bular mukəddəs «kötürmə hədiyyə» boləjan yərgə tutixidu; bularning məhsulatlıri xəhərning hizmitidə boləjanlarni ozuklandırıdu.

¹⁹ Uni teryyiojanlar, yəni xəhərning hizmitidə boləjanlar Israilning barlık kəbililiri iqidin bolidu.

²⁰ Pütkül «kötürmə hədiyyə» bolsa uzunluqi yigirmə bəx ming *hada*, kəngliki yigirmə bəx ming *hada* bolidu; silər bu tət qasilik mukəddəs «kötürmə hədiyyə»gə xəhərgə təwə jaylarnimu koxup sunisilər.

²¹ Mukəddəs «kötürmə hədiyyə» bilən xəhərning igidarqılıkidiki yərning u wə bu tərpidiki kələjan zeminlər xahzadə üqün bolidu. «Kötürmə hədiyyə»gə yandax xərktin xərkkə sozuləjan yigirmə bəx ming *hada* kəngliktiki yər wə qərbtin qərbkə sozuləjan yigirmə bəx ming *hada* kəngliktiki yər *kəbililəarning* ülüxlirigə parallel bolup, bular xahzadə üqündur; mukəddəs «kötürmə hədiyyə», jumladin ibadəthanining mukəddəs jayi ularning otturisida, ²² xuningdək Lawiylarning ülüxi wə xəhərning igilikimu xahzadining təwəlikining otturisida bolidu. Yəhudaning qeğrisi wə Binyaminning qeğrisining otturisida boləjan bu zeminlar xahzadə üqün bolidu.

²³ Kələjan kəbililəarning ülüxliri bolsa: — Binyamin kəbilisi üqün xərktin qərb tərəpkə sozuləjan bir ülüxi bolidu.

²⁴ Binyaminning qeğrisioja yandax boləjan, xərktin qərbkə sozuləjan zemin Ximeon kəbilisining bir ülüxidur.

²⁵ Ximeonning qeğrisioja yandax boləjan, xərktin qərbkə sozuləjan zemin Issakar kəbilisining bir ülüxidur.

Jənubiy tərəptiki bəx kəbila

²³ Kələjan kəbililəarning ülüxliri bolsa: — Binyamin kəbilisi üqün xərktin qərb tərəpkə sozuləjan bir ülüxi bolidu.

²⁴ Binyaminning qeğrisioja yandax boləjan, xərktin qərbkə sozuləjan zemin Ximeon kəbilisining bir ülüxidur.

²⁵ Ximeonning qeğrisioja yandax boləjan, xərktin qərbkə sozuləjan zemin Issakar kəbilisining bir ülüxidur.

□ 48:12 «Xuning bilən bu alahidə «kötürmə hədiyyə» boləjan yər bolsa pütün «kötürmə hədiyyə» boləjan zeminning iqidin bolup, ularəja nisbətən «əng mukəddəs bir nərsə» dəp bilinsun. U Lawiylarning ülüxigə tutaxkan bolidu» — Lawiylarning ülüxi bu yərning ximaliy tərpidə bolidu; hərətini kərüng.

²⁶ Issakarning qeğrisioğa yandax bolıqan, xærktin oğərbkæ sozulıqan zemin Zəbulun kəbilisining bir ülüxidur.

²⁷ Zəbulunıng qeğrisioğa yandax bolıqan, xærktin oğərbkæ sozulıqan zemin Gad kəbilisining bir ülüxidur.

²⁸ Gadning yan tərıpi, yəni jənubiy tərıpi, pütkül zeminning jənubiy qeğrisi Tamar xəhiridin Meribah-Kədəx dəryasining ekinlirioğıqə, andin *Misir* wadisini boylap «Ottura dengiz»oğıqə sozulıdu. ²⁹ Bu silər Israilning kəbililirigə miras boluxqa qək taxlap bəlidiqan zemin bolıdu; bular ularning ülüxliri, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

Xəhərning dərwaziliri

³⁰ Təwəndə xəhərning qıqıx yolliri bolıdu; uning ximaliy tərıpining kəngliki tət yüz əllik *hada* bolıdu; ³¹ xəhərning kowukliri Israilning kəbililirining nami boyıqə bolıdu; ximaliy tərıpidə üq kowuk bolıdu; biri Rubənnıng kowukı bolıdu; biri Yəhüdanıng kowukı bolıdu; biri Lawiynıng kowukı bolıdu; ³² xærkiy tərıpining kəngliki tət yüz əllik *hada*, uningda üq kowuk bolıdu; biri Yüsüpning kowukı bolıdu; biri Binyamınnıng kowukı bolıdu; biri Danning kowukı bolıdu. ³³ Jənubiy tərıpining oğqımı tət yüz əllik *hada*, uningda üq kowuk bolıdu; biri Ximeonning kowukı bolıdu; biri Issakarning kowukı bolıdu; biri Zəbulunıng kowukı bolıdu. ³⁴ Xærkiy tərıpining kəngliki tət yüz əllik *hada*, uningda üq kowuk bolıdu; biri Gadning kowukı bolıdu; biri Axirning kowukı bolıdu; biri Naftalining kowukı bolıdu.

³⁵ jəmiy bolup uning aylanmisi on səkkiz miñ *hada* bolıdu; xu kündin baxlap xəhərning nami: «Pərwərdigar xu yərdə» bolıdu.

Daniyal

Daniyal wə uning dostliri •••• Daniyal Nebokadnəsarning ordisida

¹ Yəhuda padixahı Yəhoyakim təhtkə olturup üqinçı yili, Babil padixahı Nebokadnəsar Yerusalemoğa hujum kilip uni muhasirə kiliwalđi. ■ ² Rəb Yəhudaning padixahı Yəhuyakimni, xundakla Hudaning öyidiki qaça-kuqılarning bir qismini uning qolıoğa tapxurup bərdi. U əsirlərnı Xınar zeminiöğa, əzi qokunidioğan məbudning buthanisioğa elip bardı wə bulap kəlgən qaça-kuqılarnı buthanining həzinisigə koydı. □

³ Padixah Nebokadnəsar bax aqwat oqojidari Axpınazöğa əsirgə qüxkən Israillar iqidin han jəmətidikilərdin wə esilzadə yigitlərdin birnəqqidin tallap elip qikixni buyrudi. □ ■ ⁴ Bu yaxlar nuqsansız, kelixkən, danixmən-ukumuxluk, mol bilimlik, mutəpəkkur, orda hizmitidə boluxka layakətlik, yənə kelip kaldiyələning ilim-pənlirini həm tilini əginələydioğan boluxi kerək idi. □ ⁵ Padixah ular toqrisida ular üq yilöiqə hər küni padixah yeydioğan nazu-nemətlər wə xarablar bilən ozuklandırusun, muddət toxkanda padixahning aldida hizməttə bolsun dəp bekitti. ⁶ Tallanoğan Yəhuda kəbilisidiki yaxlardin Daniyal, Hənanıya, Mixael wə Azariyalar bar idi. ⁷ Aqwat bexi ularöğa yengı isımlar, yəni Daniyalöğa Bəltəxasar, Hənanıyaöğa Xadrak, Mixaelöğa Mixak, Azariyaöğa Əbədnego degən isımlarnı koydı. □

⁸ Daniyal padixah bəlgiligən nazu-nemətlər wə xahənə xarabliri bilən özini *Huda aldida* napak kılmaslıkka bəl baqlidi; xunga u aqwat bexidin özining napak kılınmaslıkioğa yol koyuxini iltimas kildi. □ ■ ⁹ Əmdi Huda aqwat bexini Daniyalöğa iltipət wə xapaət kərsitidioğan kıləjanidi.

¹⁰ Ləkin aqwat bexi Daniyalöğa:

■ **1:1** 2Pad. 24:2, 3; 2Tar. 36:6 □ **1:2** «Hudaning öyi» — muqəddəs ibadəthana, əlwəttə. □ **1:3** «*bax aqwat oqojidari Axpınaz*» — «aqwat» padixah sarayidiki kenizəklərgə qaraydioğan, piqiləğan ər kixi. Ularning baxka wəzıpliri bar boluxi mumkin. Mumkinçiliki yənə barki, muxu yərdə «bax aqwat oqojidari» padixahlarning barlık əməldarlarıning bexini kərsitidu. Əgər muxu toqra bolsa «bax əməldar» dəp tərjimə kılıxka toqra kelidu. ■ **1:3** Yəx. 39:7

□ **1:4** «*yənə kelip kaldiyələning ilim-pənlirini həm tilini əginələydioğan boluxi kerək idi*» — «Kaldiyə» Babil imperiyəsıdiki muhim bir nahiyə idi, xu yərdikilər «aliyanap kixilər» dəp karılatı. Babil ordisining kaidə-yosunlırioğa asasen munəjjimlər xu tabıqıdiki adəmlərdin boluxi kerək idi. □ **1:7** «*Aqwat bexi ularöğa yengı isımlar, yəni Daniyalöğa Bəltəxasar, Hənanıyaöğa Xadrak, Mixaelöğa Mixak, Azariyaöğa Əbədnego degən isımlarnı koydı*» — bu koyqan isımlar, asasen butpərəslık bilən munasiwətlik bolup, əslı wə yengı isımlirining məniliri təwəndikidək: — Daniyal — «Huda mening sot kıləququmdur» Bəltəxasar — «Bəl (bir məbud) uning həyatini koşdisun». Hənanıya — «Pərwərdigar mehır-xəpkətliktur» Xadrak — «Aku (bir məbud)ning buyruki» Mixael — «Hudaöğa kim ohxıyalısun?» Mixak — «Aku (bir məbud)öğa kim ohxıyalısun?» Azariya — «Pərwərdigar Yardəmqimdur» Əbədnego — «Nego (nır qəqıdioğan məbud)ning kılı» □ **1:8** «*Daniyal padixah bəlgiligən nazu-nemətlər wə xahənə xarabliri bilən özini Huda aldida napak kılmaslıkka bəl baqlidi*» — Daniyal Yəhudıy boləraqka, Musa pəyoqəmbərgə bəriləğan «muqəddəs qanun»öğa asasen, bəzi gəxlər, məsilən qoxka, təgə, toxkən gəxini yeyıxkə bolmaytti. Kan qıkarımay boşup öltürgən bolsa, yeyıxkə bolmaytti. Uning üstigə, Babil ordısıdıkılər yegən gəxlər wə iqkən xarablar məbudlaröğa beoxıxlanəğan bolup, axu məbudlarnı mədhıyiləx üqün yəp-iqilətti. ■ **1:8** Law. 15:1-35; 17:12; Kan. 14:3-21; 1Kor. 8:4,

— Mən öz oqjam padixahın qorkimən. Silərning yemək-iqmikinklarni u ozi bəlgiligən; u əgər silərni baxka kurdax yigitlərdək saqlam qiray əməs ikən dəp qarisa, undakta silər padixahqa mening kallamni alduruquci bolisilar, — dedi.

¹¹ Xuning bilən Daniyal kelip aqwat bexi özige wə Hananiya, Mixael wə Azariyalarqa təyinligən oqjiddardin tələp kilip: ¹² — Kəminilirini umaq, kəktat wə su bilənla bekip on künlük sinak kilsila.

¹³ Andin bizning qirayimiz bilən padixahning esil tamikini yegən yigitlərnin qirayini selixturup baksila, andin kəzixliri boyiqə kəminilirigə ix kərgəyla! — dedi. ¹⁴ Oqjidar ularning gepigə kirip, ularni on kün sinap kərukkə maqul boldi. ¹⁵ On kündin keyin qarisa, ularning qirayliri padixahning nazu-nemətlirini yegən yigitlərnin kidinmu nurluk wə toloqan kərüdi. ¹⁶ Xuningdin keyin oqjidar ularqa padixah bəlgiligən nazu-nemətlərni wə iqxkə bəlgiligən xarabni bərməy, ularning ornida umaq, kəktatlarni berixkə baxlidi.

¹⁷ Bu tət yigitni bolsa, Huda ularni hərhil ədəbiyat wə ilim-məripəttə danixmən wə uqumuxluk kildi. Daniyalmu barliq oqayibanə alamətlər bilən qüxlərgə təbir berixkə parasətlük boldi. ¹⁸ Padixah bəlgiligən muddət toxkinida, aqwat bexi yigitlərnin həmmisini Nebokadnəsarning aldioqa elip bardi. □ ¹⁹ Padixah ular bilən bir-birləp səzləxti; yax yigitlərnin heqkaysisi Daniyal, Hananiya, Mixael wə Azariyalarqa yətmidi. Xunga bu tətəylən padixahning hizmitidə kaldi.

²⁰ Padixahqa danalix-hekmət kerək bolqanda yaki yorutux kerək bolqan hərəkəndə məsiligə jawab izdigəndə, ularning jawabi uning seltənitiidiki barliq rəmqi-palqi yaki pir-ustazliriningkidin on həssə toqra qıqattı.

²¹ Daniyal Pars padixahi Qorəx təhtkə olturuqan birinqi yilqiqə ordida dawamliq turdi. □

2

Nebokadnəsar kərgən qüx

¹ Nebokadnəsar təhtkə olturup ikkinqi yili, birnəqqə qüx kərđi; uning rohi parakəndə bolup, uykusi kaqti. ² Xunga padixah rəmqi-palqi, pir-ustaz, jadugər wə kaldiy munəjjimlərni qüxlirigə təbir berixkə qaqirixni buyrudi. Ular kelip padixahning aldida turdi. □ ³ Padixah ularqa:

— Mən bir qüx kərdüm, bu qüxning mənisini bilixkə kənglüm nəhayiti tit-tit boluwatidu, — dedi. □

⁴ Andin kaldiylər padixahqa (aramiy tilida): — Aliyliri mənggü yaxioqayla! Kəni kəminlirigə qüxlirini eytkayla, biz təbir bərimiz, — dedi. □

⁵ Padixah kaldiylərgə: — Məndin buyruq! Silər awwal kərgən qüxümnı eytip andin təbir bərixinglar kerək. Undak kilmisanglar kıyma-qıyma

□ **1:18 «Padixah bəlgiligən muddət toxkinida...»** — yəni üç yil (5-ayətni kərüng). □ **1:21 «Daniyal Pars padixahi Qorəx təhtkə olturuqan birinqi yilqiqə ordida dawamliq turdi»** — Pars padixahi Qorəx 66 yildin keyin Babil imperiyəsini istela kildi (miladiyədin ilgiriki 539-yili).

□ **2:2 «kaldiy munəjjimlər»** — Kaldiya Babil imperiyəsidiکی muhım bir rayon idi, xu yərdikilər «aliyanap kixilər» dəp qarilatti. Babil ordisi kaidə-yosunlirioqa asasən munəjjimlər xu təbikidiki adəmlərdin boluxi kerək idi. □ **2:3 «kənglüm nəhayiti tit-tit boluwatidu»** — ibraniy tilida «rohim nəhayiti tit-tit boluwatidu». □ **2:4 «Andin kaldiylər padixahqa (aramiy tilida): — Aliyliri mənggü yaxioqayla! ... »** — muxu ayəttin tartip 8:1kiqə ayətlər aramiy tilida yeziloqan.

kiliwetilisilär, öyünglar həjəthaniəyə aylanduruwetilidu! ■ ⁶ Ləkin qüxümüni eytip, uningəyə təbir bəralisənglar məndin sowəlatlar, in'amlar wə ali y izzəttin muyəssər bolisilär. Əmdi qüxümüni eytinglar, təbir beringlar! — dedi.

⁷ Ular padixahğa yənə bir kətim:

— Aliyliri qüxlirini eytkayla, andin əzlrigə təbirini eytip berimiz, — dedi.

⁸ Bu qəqdə padixah jawabən:

— Xübhisiziki, silər pərmanimdin qəytməydioşinimni bilgəqkə, wəqitni kəynigə sürüwətilisilär. ⁹ Ləkin qüxümüni eytip bərmisənglar, silərgə pəkət buyruqumla qəlidu. Qünki silər wəqit əhwalni əzgərtidu, dəp bilip əzərə til biriktürüp, yələqançilik kilip məni aldimaqçı bolisilär. Xungə qüxümüni eytsənglar, andin qüxümgə həkikətən təbir bəraləydiyənlikinglarni xü qəqdilə bilimən, — dedi.

¹⁰ Kaldiyələr padixahğa jawabən:

— Duniyada aliylirining soriəqan ixini eytip bəraləydiyən həqbir adəm yəktur. Həqkəndə padixah, uning kəndə uluə yəki küqlük boluxidin kət'iynezər, rəmçi-pəlqi, pir-ustaz yəki kaldiy munəjjimlərgə mundaq tələpni kəyoşan əməs. ¹¹ Qünki aliylirining soriəqanliri həkikətən əlamət müxkül, ilahlardın baxqə həqkim uni ayan kılalmaydu. Ləkin ilahlarning makani insanlar arisida əməs, — dedi.

¹² Padixah kəttik qəzəplini pəqqiklanəqan həldə, Babil ordisidiki barlik danixmənlərnə öltürüxnə əmr kildi. ¹³ Xuning bilən padixahning barlik danixmənlərnə öltürüx toşrisidiki buyruki qüxürüldi. Xungə *hizmətkarliri* Daniyal wə uning dostlirinimə öltürüx üqün izdidi.

Hudaning Daniyaləyə qüxni wə mənisini ayan kixi

¹⁴ Xu qəqdə Daniyal Babildiki danixmənlərnə öltürüx əmrini ijrə kiləyli qikqan padixahning hususiy muhəpizətqilər baxliki Ariokqə aqilanə wə danixmənlərgə jawab qəyturup ¹⁵ uningdin: — Padixahning qüxürgən pərmani nemə üqün xunqə jiddiy? — dəp soridi. Ariok əhwalni Daniyaləyə eytip bərdi. □ ¹⁶ Daniyal dərhal padixah aldioyə kirip, padixahtin qüxigə təbir bərgüdək wəqit berixni tələp kildi. □

¹⁷ Andin Daniyal öyigə qəytip, əhwalni dostliri Hənanिया, Mixael wə Azariyaləyə eytip bərdi. ¹⁸ U ulardın əxtiki Hudadin bu qüxning siri toşruluk rəhim-xəpəkət iltija kilip, mən Daniyal wə dostlirim tətimizning Babildiki baxqə danixmənlər bilən billə həlak kilinmasliqimizni tilənglar, dəp tələp kildi. ¹⁹ Andin kəqidə Daniyaləyə qəyibənə kərünüxtə xü sirning yeximi wəhiy kilindi. Xuning bilən Daniyal əxtiki Hudaəyə həmdusanalar okup mundaq dedi:

²⁰ «Hudaning nami əbədil'əbəd mədhüyləngəy!

Qünki danalik wə küq-qüdrət Uningkidur.

²¹ U wəqit, pəsillərnə Əzgərtküqidur;

U padixahlarni yiktidu,

Wə padixahlarni tükəydu;

U danaləyə danalik, aqilanaləyə həkmət beridu.

²² U qongqur wə sirlik ixlarni axkariliəşüqidur, Kəranqəşulukqə yoxurunəqan ixlarni yahxi bilgüqidur, Nur həmixə Uning bilən billidur.■

■ 2:5 Dan. 3:29 □ 2:15 «... pərmani nemə üqün xunqə jiddiy» — yəki «... pərmani nemə üqün xunqə kəttik?».

□ 2:16 «padixahtin qüxigə təbir bərgüdək wəqit berixni tələp kildi.» — yəki «padixahtin qüxigə təbir berix üqün uningəyə wəqit bəkitixni tələp kildi.».

■ 2:22 Ayup 32:8

²³ I manga danalix wə küç bərgən ata-bowilirimning Hudasi, Sanga xükür wə həmdusanalar eytay!
Sən hazırta biz dua qiləjan ixni manga axkariliding,
Padixahning soriəjan ixini bizgə kərsitip bərding».

Daniyalning padixahning qūxigə təbir berixi

²⁴ Andin Daniyal padixah Babildiki danixmənlərni ɵltürüxkə təyinligən Ariəknıng aldiəja berip uningəja:

— Babildiki danixmənlərni ɵltürmigəyla. Meni padixahning aldiəja baxlap kirgəyla, mən padixahning qūxigə təbir berəy, — dedi.

²⁵ Ariək xuan Daniyalni padixah Nebokədnəsarning aldiəja baxlap kirip, padixahqə: —

«Mən Yəhədiy əsirlər iqidin aliylirining qūxigə təbir berələydiəjan bir xixini taptım» — dedi.

²⁶ Padixah Daniyal (Bəltəxasar dəpmu atilidu)əja:

«Sən mening kərgən qūxūmni ayan qilip, uningəja təbir berələmsən? — dedi.

²⁷ Daniyal padixahning aldida turup xundəq jawab bərdi:

— I aliyliri, sili soriəjan bu sirni danixmən, pir-ustaz, rəmqi-palqi wə munəjjimlar əzligə yexip berəlməydu. ²⁸ Birəq ərxte sirlarni axkarilieuqi bir Huda bar. U bolsa aliyliriəja ahirki zamanning künliridə nemə ixlarning bolidiəjanlikini ayan kildi. Əmdi əzligining qūxini, yəni aliyliri uhlawatqanda kərgən əjayibanə alamətlərni eytip berəy: — □

²⁹ — I aliyliri, sili uhlaxqə yatqanda kəlgüsidi ixlarni oylap yattila. Sirlarni birdinbir Axkarilieuqi əzligə yüz beridiəjan ixlarni kərsətti.

³⁰ Manga kəlsək, bu sirning manga ayan kilinəjini mening bəxqə jan igiliridin artuq həkmətkə igə boləjanlikimdin əməs, bəlki bu qūxning təbirini, xundəqlə xah aliylirining kəngülliridiki oylirini əzligə məlum kilix üqündur.

³¹ — Əy aliyliri, sili əjayibanə alaməttə əzligining aldirida turojan gigant bir həykəlni kərdilə. Bu həykəl nəhayiti gəwdilik bolup, zor nur qəknəp turidiəjan həywətlilik həm kərkunqluq idi. ³² Həykəlning bexi esil altundin, kəkriki wə qolliri kümüxtin, bəl wə saəriliri mistin,

³³ Yuta-pəqiqi tēmürdin, puti tēmür bilən layning arilaxmisidin yasələjan.

³⁴ Əzliri uni kəruwatqan qəqlirida, adəm qəli bilən kəzilmieujan bir tax kelip həykəlgə urulup uning tēmür bilən layning arilaxmisidin yasələjan putini qəkiwətti. ³⁵ Uningdiki tēmür, lay, mis, kümüx, altunlar xuan pərqə-pərqə kilinip, xamal ularni bəəyni yazliq hamandiki topilarni uqurieuqandək, qayta həq tepilmieuqandək kilip uquriwətti. Ləkin həliki tax yəqinap, pütkül jəhənni qəplieujan əjayət zor bir təuqə aylandı.

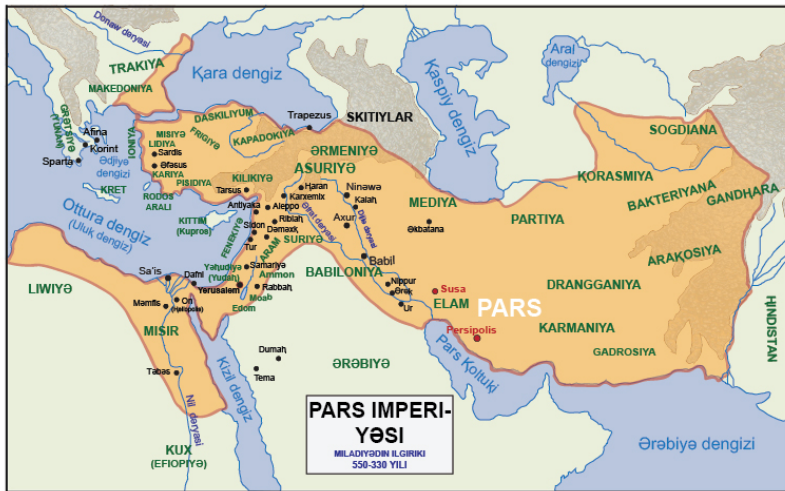
³⁶ Kərgən qūxliri mana xudur. Əmdi biz əzligə bu qūxning mənisini yexip berimiz. □ ■

□ **2:28 «aliyliri uhlawatqanda kərgən əjayibanə alamətlər...»** — aramiy tilida: «sili kariwatta yatqanda kallilirida kərgən əjayibanə alamətlər.» deyilidu. □ **2:36 «Əmdi biz əzligə bu qūxning mənisini yexip berimiz»** — «biz» degən bu səz xūbhəsizki, Daniyalning əzigə wə üq dostieuja wakaliten səz kilieuqini bildüridu. ■ **2:36** Dan. 7

Babil imperiyəsi

³⁷ Əy aliyliri, əzliri pütkül padixahlarning bir padixahi, ərxtiki Huda siligə padixahlik, nopuz, küg wə xəhərət ata kildi. ³⁸ İnsan baliliri, hāywanatlar, uqar-kanatlar məyli kəyərdə tursun, Huda ularni qollirioqə tapxurup silini ularning həmmisigə hākim kildi. Sili u hēykəlning altun bexidursila.

Pars imperiyəsi

³⁹ Əzlidiridin keyin yənə bir padixahlik kelidu. Lekin u silining padixahliklirioqə yətməydu. Uningdin keyin üçinqi bir padixahlik, yəni

mis padixahlik kelip pütkül yær yüzigæ hâkim bolidu.

Gretsiya (Yunan) imperiyæsi

⁴⁰ Uningdin keyinki tötinqi padixahlik bolsa tømürdæk mustähkäm bolidu. Tømür barlik baxka nærsilærni qeqiwetip boysundurqinidæk, xuningqa ohxax bu tømür padixahlik öz aldinqi padixahlarning hëmmisini ezip qeqiwetidu.

Rim imperiyəsi

⁴¹ Əzliri kərgəndək təmür bilən seşiz layning arilaxmisidin yasalojan put wə barmaklar bu padixahlikning bəlünmə bolup ketidoşinini kərsitidu. Biraq bu padixahlik tēmürdək küçkə igə bolidu, qünki sili kərgəndək, tēmür bilən lay arilaxkan. ⁴² Təmür bilən layning arilaxmisidin yasalojan putning barmakliri u padixahlikning bir qismining küçiyidoşanlikini, bir qismining ajizlixidoşanlikini kərsitidu. ⁴³ Əzliri tēmür bilən layning arilaxkanlikini kərdilə. Bu u *padixahlikning həkümdarliri padixahlikning puqraliri bilən ittapaqlaxmaqçı boləjanlikini* kərsitidu. Lekin tēmür lay bilən arilaxmioşandək, birlixip ketəlməydu. □ ⁴⁴ U *ahirki* padixahlar təhttə oltuşəjan məşgildə, ərxiki Huda yimirilməs bir padixahlik bərpə kilidu. Bu padixahlik hərgiz baxka bir həlkəyə ötməydu; əksişə u bu baxka padixahliklarni üzül-kesil gumran kilip, əzi mənəggü məzmut turidu. □ ■ ⁴⁵ Əzliri adəm kəli bilən kəzilmişəjan bir taxning taşdin qıkkinini wə uning həkəldiki tēmür, mis, lay, kümüş, altunni qəkiwətkənlikini kərdilə. Xunga uluş Huda aliylirioşə kəlgüşidə yüz beridoşəjan ixlarni bildürşəjan. Kərgən qüxliri qəqum əməlgə axidu, berilşəjan təbir mutlək ixənqliktur. □ ■

Padixahning Daniyaloşə in'am berixi

- 2:43 «*padixahlikning puqraliri bilən...*» — aramiy tilida: «insanlarning nəslilə bilən...».
- 2:44 «*U ahirki padixahlar*» — putning barmaklirining padixahlarəşə wəkəillik kilidoşanlikini kərsətsə kərək. Bu bab wə 7-bab toşuruluq «kəxumqə səz»imizni kəşəng. ■ 2:44 Dan. 3:33; 4:31; 6:27; 7:14, 27; Mik. 4:7; Luşə 1:33 □ 2:45 «*Əzliri adəm kəli bilən kəzilmişəjan bir taxning taşdin qıkkinini wə uning həkəldiki tēmür, mis, lay, kümüş, altunni qəkiwətkənlikini kərdilə...*» — bu bəbtiki bəxəretlər toşuruluq «kəxumqə səz»imizni kəşəng. ■ 2:45 Yəş. 8:14; 28:16; Zəb. 118:22; Zək. 3:9; Mat. 21:42-44; Yəş. 3:31; 8:23

46 Andin padixah Nebokadnəsar özini yərgə etip Daniyaləşa səjdə kildi wə uningəşa hədiyə berip huxpurak-isriq selixni əmr kildi. 47 Padixah uningəşa:

— Dərwəkə, sening Hudaying ilahlar iqidə əng uluəş İlah, padixahlarınq hojisi wə sirlarni axkariloquqi ikən, qünki sən bu sirni yəxtinq! — dedi.

48 Andin padixah Daniyalning mərtiwisini yukiri kilip, uningəşa nuroşun esil sowəşatlarıni təkdım kildi. U uni pütkül Babil əlkisigə həkim boluxka təyinlidi wə uni Babildiki danixmən-əkilədarlarınq bax əksəkili kildi.

49 Daniyalning padixahtin tələp kilixi bilən, padixah Xadrak, Mixak wə Əbədnegolarni Babil əlkisining məmuriy ixlirini idarə kilixka təyinlidi. Daniyal əzi orda hizmitidə qaldı. □

3

Nebokadnəsarning altun həykəlgə qəkunuxni əmr kilixi

1 Padixah Nebokadnəsar altundin egizliki atmix gəz, kəngliki altə gəz kelidioşan bir həykəl yasap, Babil əlkisining Dura tüzlənglikigə ornatti. □ 2 Padixah barlıq wəzir, waliy, həkim, məslihətqi, həziniqi, sotqi, sorəşqilarni xundakla hərəkəysi əlkiyərdiki baxka əməldarlarınq həmmisini padixah Nebokadnəsar ornatkən bu altun həykəlni öz ilahioşa atax murasimioşa kətnixixka pərman qüxürdi. 3 Xuning bilən wəzirələr, waliylar, həkimlar, məslihətqilər, həziniqilər, sotqılar, sorəşqilər, xundakla hərəkəysi əlkiyərdiki baxka əməldarlarınq həmmisi atax murasimioşa jəm boldi. Ular həykəlninq aldidə turdi.

4 Jakarqi yukiri awaz bilən:
— Əy hərəkəysi əl-yurt, hərəkəysi taipilərdin kəlgənlər, hər hil tilda səzlixidioşan qəwmlar, 5 silər sunay, nəy, qəlun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioşan həman, yərgə bax urup padixah Nebokadnəsar ornatkən altun həykəlgə səjdə kilinglar. □ 6 Kimki bax urup səjdə kilmisa, xuan dəhətlik yalkunlap turoşan humdanəşa taxlinidu, — dəp jakarlıdi.

7 Xunga, sunay, nəy, qəlun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioşan həman hərəkəysi əl-yurt, hərəkəysi taipilərdin kəlgən, hərhil tilda səzlixidioşan qəwm yərgə bax urup Nebokadnəsar ornatkən altun həykəlgə səjdə kilixti.

Kaldiyələrninq üq buradərning üstidin ərz kilixi

8 U qəşda, bəzi kaldiyələr aldioşa qikiş Yəhudiyələr üstidin ərz kildi. 9 Ular padixah Nebokadnəsarəşa:

— I aliyliri, mənggü yaxioşayla! 10 Aliyliri sunay, nəy, qəlun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioşan həman həmməylən yərgə bax urup altun həykəlgə səjdə kilsun, 11 xundakla kimki yərgə bax urup səjdə kilmisa, u dəhətlik yalkunlap turoşan humdanəşa taxlansun dəp pərman kiləşanidila. 12 Sili Babil əlkisining məmuriy

□ 2:49 «Daniyal əzi orda hizmitidə qaldı» — aramiy tilidə «Daniyal padixahning dərwəzidisidə turatti». Kona zamanlarda əhərninq yaki ordinq dərwəzisi bolsa, sorəşqilər həküm qikirdioşan jay idi. □ 3:1 «egizliki atmix gəz, kəngliki altə gəz...» — «gəz» (yaki «jəynək») jəynəktin qəlninq uqioşiqə boləşan ariliktur, təhminən 40-45 santimetr. □ 3:5 «lira» — lira bolsa tət tarlıq bir hil saz. «bulman» — bulman bolsa bir hil püwlinidioşan saz.

ixlirini baxkuruxka təyinligən birnəqqə Yəhüdiy, yəni Xadrak, Mixak, Əbədnegolar bar; i aliyliri, bu adəmlər siligə hərmətsizlik kiliwatidu. Ular padixahning ilahlorining ibaditidə bolmıdi yaki padixah ornatқан altun həykəlgimu səjdə kılmaydu, — dedi.

¹³ Xuni anglap padixah Nebokadnəsar dəroəzəp bolup, Xadrak, Mixak, Əbədnegolarni öz aldiəqə kəltürüxni əmr kıldi. Xuning bilən ular bu üqəylənni padixah aldiəqə əpkəldi. ¹⁴ Nebokadnəsar ularəqə:

— Xadrak, Mixak, Əbəddnəgo, silər rasttin mening ilahlorimning hizmitidə bolmidinglarmu həm mən ornatқан altun həykəlgə səjdə kılmidinglarmu? ¹⁵ Həzir silər sunay, nəy, kəlun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarining awazini angliəqan həman, mən yasatқан həykəlgə səjdə kılixka təyyar tursanglar, yahxi. Lekin səjdə kılmisanglar, silər dərhal dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdanəqə taxlinisilər. Xu qəoqda kəndəq ilah kelip silərni qənggilimdin kutkuzuwalidikin, kəni?! — dedi.

¹⁶ Xadrak, Mixak, Əbədnegolar padixahka jawabən:

— I Nebokadnəsar, bu ixta biz əzimizni aklximiz həjətsiz. ¹⁷ Biz səjdə kılip keliwatқан Hudayimiz bizni dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdandin kutkuzalaydu; i aliyliri, U qəqum əzlorining ilkidin bizni kutkuzidu.

¹⁸ Lekin bizni kutkuzmiəqan təkdirdimu, aliylirigə məlum bolsunki, biz yənila ilahlorining hizmitidə bolmaymiz wə sili ornatқан altun həykəlgə səjdə kılmaymiz, — dedi.

Üq dostning əliimgə buyruluxi

¹⁹ Buni angliəqan həman padixah Nebokadnəsarning təri buzulup, Xadrak, Mixak, Əbədnegolarəqə kəttik qəzəpləndi. Xuning bilən adəmlirigə humdanni adəttikidin yəttə həssə kəttik kizitixni buyrudi.

²⁰ U kəxunidiki əng kəwul pəlwanlarəqə Xadrak, Mixak, Əbədnegolarni baəqlap, dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdanəqə taxlaxni buyrudi.

²¹ Xuning bilən ular tonliri, ixtanliri, səlliliri wə baxka libas kiyimliri selinmiəqan həlda baəqlinip dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdanəqə taxlandi.

²² Padixahning əmrining kəttiklikini bilən humdandiki ot intayin yalqunlap yenip turatti, xunglaxka humdandin qikiwatқан yalqun Xadrak, Mixak, Əbədnegolarni kətürgən əskərləni kəydürüp taxlidi. ²³ Xundak kılip Xadrak, Mixak, Əbədnegə üqəylən baəqləklilik həlda dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdanəqə qixüp kətti.

²⁴ Andin Nebokadnəsar qəqügən həlda ornidin qəqrəp turup, məslihetqi wəzirliridin:

— Biz baəqlap ot iqigə taxliəqinimiz üq adəm əməsmu? — dəp soridi.

— Ular jawabən «Xundak, i aliyliri! — dedi.

²⁵ Padixah jawabən:

— Mana, mən tət adəmning baəqləksiz həlda ot iqidə ərkin mengip yürüwatқinini kəruwatimənəqə, ular kilqə kəyğəndək əməs; həmdə tətinqi kixi ilahlarıning oşlidək turidu! — dedi.

Üqəylənni humdan otidin qixixi wə əstürüluxi

²⁶ Xuning bilən Nebokadnəsar dəhxtəlik yalqunlap turəqan humdanning əoziəqə yəkin kelip:

— Xadrak, Mixak, Əbədnegə! Həmmidin Aliy İlahning kulliri, qikiqlar, mayakka kelinglar! — dəp towlıdi. Xuning bilən Xadrak, Mixak wə Əbədnegə ottin qikti.

²⁷ Barlik wəzirlər, waliylar, hākimlar wə padixahning məslīhətqi wəzirliri yiqilip kelixip bu üqəyləngə tikilixip qaraxti; ularning qilqə köygən yeri yok idi, qaç-saqallirimu köymigən, kiyim-keqəklirimu xu peti idi, üsti-bexidimu is-tütüning puriki yok idi.

²⁸ Nebokadnəsar mundak dedi:

— Xadrak, Mixak, Əbədnegolarning Hudasioğa xükür-sanalar bolojay! U Öz pərixtisini əwətip, Əzigə tayanəjan kullirini kutkuziwaldi. Ular əzlrining ilahidin baxka heqkandak ilahka hizmət qilmaslik üqün wə yaki bax urup səjdə qilmaslik üqün, pəkət öz Hudayimizningla ibaditidə bolimiz dəp padixahning pərmanioğa hilaplik kilip həyatini təwəkkul kildi. □ ²⁹ Əmdi mən xundak pərman qüxürimənki: Kaysi əl-yurt bolsun, kaysi taipilərdin kəlgən bolsun, kaysi tilda səzlixidioğanlar bolsun, Xadrak, Mixak, Əbədnegolarning Hudasioğa kara qaplaydiken, pütün teni kiyma-qiyma kilinsun, öyliri həjəthanioğa aylandurulsun! Qünki bundak kutkuzalaydioğan baxka ilah yok. ■

³⁰ Xuning bilən padixah Xadrak, Mixak, Əbədnego üqəylənni estürüp, Babil əlkisidə yukiri mənəspəke təyinlidi.

4

Nebokadnəsarning ikkinqi qüxi toşruluk yazəjan hetı

¹ «Mənki padixah Nebokadnəsardin yər yüzidiki hər bir əl-yurtka, hər kaysi taipilərgə, hər hil tillarda səzlixidioğan qowmlarəğa aman-əsənlik exip-texip turəjay!

² Həmmidin Aliy Huda manga kərsətkən alamətlərnı wə karamətlərnı jakar laxni layıq taptim. ³ Uning kərsətkən məjizilik alamətliri nemidegən uluq! Uning karamətliri nemədegən kaltis! Uning padixahlıqi pütməstügiməstür, Uning hākimliqi dəwrdin-dəwrgiqə dawamlixidu! ■

⁴ Mənki Nebokadnəsar öyümdə biharaman olturənimda, ordamda bayaxat turmux kəqürıwatkinimda, ⁵ meni intayin kərkitiwətkən bir qüxnı kərdüm, ornımda yatkinimda bexımdiki oylar wə kallamdiki qəyibanə alamətlər meni alakzadə kildi.

⁶ Babildiki barlik danıxmənlərnı aldıməğa qaçırıxka pərman berip, ularning qüxümgə təbir berixini buyrudim. ⁷ Xuning bilən barlik rəmqi-palqi, pır-ustaz, kaldıylər wə munəjjımlar kelixti. Mən qüxümnı eytip bərdim, lekin ular manga təbirini bərləmidı. □ ⁸ Lekin ahirda Daniyal kirdi (uning yənə bir ismi Bəltəxasar bolup, mening ilahimning namioğa əsasən qoyuloğan). Mukəddəs ilahlarning rohi uningda ikən. Mən qüxümnı eytip, uningəğa:

⁹ — Əy palqılarning baxlıqi Bəltəxasar, mukəddəs ilahlarning rohi səndə ikənlikini, sanga heqkandak sir təs kəlməydioğanlıqini bildim, xunga mening kərgən qüxümdiki qəyibanə alamətlərnı qüxəndürgəysən, xundakla uningəğa təbir bərgəysən, — dedim. □

¹⁰ — Mən ornımda yatkinimda kallamda mundak mukəddəs qəyibanə alamətlərnı kərdüm: Mana, yər yüzining otturısida bir tıp dərəh bar ikən; u

□ **3:28** «... Padixahning pərmanioğa hilaplik kilip həyatini təwəkkul kildi» — aramiy tilida «... Padixahning pərmanioğa hilaplik kilip tənirini təwəkkul kildi». ■ **3:29** Dan. 2:5 ■ **4:3** Zəb. 93:1, 2; Dan. 6:27 □ **4:7** «berəlmidi» — yaki «bərəmidı». □ **4:9** «Əy palqılarning baxlıqi Bəltəxasar, mukəddəs ilahlarning rohi səndə ikən...» — bu padixahning kəz-qarixi. Daniyal əzi palqə əməs, əlwəttə. Palqılık Təwratta kət'iy mən'i kilinidu.

tolimu egizmix. ¹¹ U baroʻanseri qong həm məzmut  s p, asmanoʻa takixiptu, u dunyaning q tlirigimu k r nidik n. ¹² Uning yopurmakliri qiraylik, mewisi intayin mol ik n. Uningda pütkül dunyoʻa yətküdək ozuk bar ik n. Uning astida daladiki haywanlar sayidaxidik n, xahlirida asmandiki uqar-qanatlar makan kilidik n; mewisidin barlik  t igilirimu ozuklinidik n.

¹³ Ornumda yetip, kallamda kerg n  yayiban  alam tlarni k r watim n, mana, asmandin bir kez tqi mu kk l, yəni mu k dd s bir p rixta q x p, □ ¹⁴ mundak jakarlidi:

— «Dərəhni kesip, xahlirini kirkip, yopurmaklirini w  mewilirini kekip q x r p qeqiwetinglar. D r h t widiki yawayi haywanlar uningdin yiraklaxsun, uning xahliridiki kuxlar tezib kətsun. ¹⁵ Yerd  p k t k t kinila yiltizi bilən, mis w  t m r bilən q mb rl p, yumran ot-qəplər bilən bill  dalada qaldurunglar. U asmandiki xəbnəmdin qilik-qilik h l bolup tursun. Uning nesiwisi ot-q p y ydi qan yawayi haywanlar bilən bill  bolsun. ¹⁶ Ad miy  klidin məhrum kilinip, uning a yawayi haywanlarning  kli berilsun, xundakla xu haləttə «y tt  wakit» tursun. □ ¹⁷ Dunyadiki jan igiliri Həmmidin Aliy Bolouqining insanlarning padixahlikining h mmisini idarə kilidi qanlik , xundakla uning padixahlik h kukini  zi talli qan kixi (m yli u heqnemigə  rzm s adəm bolsimu)g  beridi qanlikini bilsun d p, bu h k m kari uqi mu kk llarning pərmani bilən, yəni mu k dd s p rixtilarning qarar buyruki bilən b lgil ng ndur».

¹⁸ — Mən padixah Neboʻadn sar mana xundak q xni k rdum.  y Bəltəxasar, q x mg  təbir bərgəysən. Padixahlikimdiki danixmənlər iqid  mən  qtin buning a təbir ber l ydi qan birmu adəm qikmididi. Lekin sən təbir ber l ys n, q nki  ng mu k dd s ilahlarning rohi səndə ik n.

¹⁹ Xuning bilən Bəltəxasar d pmu atalojan Daniyal bir haza h yranlikta alakzadə boldi w  q x to risida oylap tolimu biaram boldi.

Padixah: —  y Bəltəxasar, bu q x w  uning təbiri seni alakzadə kilmisun, — dedi.

Bəltəxasar jawab n:

— I aliyliri, bu q x silidin nəprətləngənlərgə bolsun, uning təbiri  zligig   m s, d xm nligig  qüxkəy! □ ²⁰⁻²¹ Baroʻanseri  s p məzmut bol qan, egizliki asmanoʻa takixidi qan, pütkül dunyoʻa k r nidi qan, yopurmakliri qiraylik, mewisi intayin mol bol qan, pütkül dunyoʻa yətküdək ozuk bolidi qan, sayisida yawayi haywanlar turidiəqan, xahlirida uqar kuxlar makan kilidi qan d r h bolsa, yəni sən kerg n d r h — d l  zlidir, i aliyliri!

— Q nki sili qong w  məzmut  stila; silining h yw tliri exip pələkkə y tti; h k mranlikliri y r yüzining q tlirig  yetip bardı.

²² — Q nki sili qong w  məzmut  stila; silining h yw tliri exip pələkkə y tti; h k mranlikliri y r yüzining q tlirig  yetip bardı. ²³ Aliyliri qarap turojan waqitlirida asmandin bir kari uqi, yəni bir mu k dd s p rixta q x p: «Bu dərəhni kesip, harab kilinglar. Halbuki, yerd  k t kinila

□ **4:13** «...mu k dd s bir p rixta q xti» — aramiy tilida «bir mu k dd s bolouqi q xti».

□ **4:16** «ad miy  klidin məhrum kilinip» — aramiy tilida «ad miy k ng ldin məhrum kilinip». «yawayi haywanlarning  kli» — aramiy tilida «yawayi haywanlarning yuriki». «...xundakla xu haləttə «y tt  wakit» tursun» — «y tt  wakit» Mu k dd s Kitabta deyilgini boyi ga, y tt  yilni bildüridu.  mma Babilliklarning kalendaridiki bir yil 360 k n bolouq ka, bəlkim 2520 k n boluxi ker k. Bu to ruluk «ko umq  sez»imizni k r ng. □ **4:19** «bir haza h yranlikta alakzadə boldi» — aramiy tilida «birər sa t h yranlikta alakzadə boldi».

yiltizi bilən qaldururp, mis wə tømür bilən qəmbərləp, yumran ot-qəplər bilən billə dalada qaldurunglar. U asmandiki xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup tursun. «Yəttə waqit» bexidin etkiqə uning nesiwisi ot-qəp həydiqan yawayi haywanlar bilən billə bolsun, — dəptu.

²⁴ — I aliyli, qüxlirining mənisi mana xu — Bular bolsa Həmmidin Aliy Boləuquning pərmani bilən hojam padixahning bexioə qüxidiqan ixlar — ²⁵ Əzliri kixilər arisidin həydiwetilip, yawayi haywanlar bilən billə yaxaydila, kalilardək ot-qəp bilən ozuklandurulidila, dalada asmandiki xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup turidila. Taki sili Həmmidin Aliy Boləuquning pütkül insan padixahlığını idarə kilidiqanlığını wə Uning hokukini Əzi talliqan hərəkandək kixigə beridiqanlığını bilip yətküqə, yəttə waqit baxliridin etidu. ■ ²⁶ «Dərəhning ketikini yiltizi bilən yərdə qaldurunglar» dəp buyrulənikən, əzliri ərxlərninğ həmmini idarə kilidiqanlığını bilip yətkəndin keyin padixahlıqliri əzligə qayturulidu.

²⁷ Xunga i aliyli, mening nəsihitim siligə layik kərülgəy, gunahliridin kol üzgəy, ixta həkkanıy boləy, kəbiqlikiridin tohtap kəmbəqəllərgə rəhimdillik kiləy. Xundək kiləndila bəkim dawamlıq gülləp yaxnimamdila?

²⁸ Bu ixlarning həmmisi padixah Nebokadnəsarning bexioə qüxti.

²⁹ On ikki aydin keyin, u Babildiki padixahlik ordisining əgzisidə səylə kiliwetip:

³⁰ — Karanglar, mən öz izzitim wə xan-xəhritim namayan kilinsun dəp, xahənə ordamning jaylixixi üqün zor küqüm bilən yasiqan həywətlik Babil xəhri muxu əməsmu? — dedi.

³¹ Uning səzi aqzidin tehi üzüməylə, asmandin bir awaz qüxüp: — Əy padixah Nebokadnəsar, bu səz sanga kəldi: Padixahlik səndin elindi.

³² Sən kixilər arisidin həydiwetilip, yawayi haywanlar bilən billə makan kilisən wə kalilardək ot-qəp yəysən; sən Həmmidin Aliy Boləuquning insan padixahlığını idarə kilidiqanlığını wə Uning hokukini Əzi talliqan hərəkandək kixigə tutkuzidiqanlığını bilip yətküqə yəttə waqit bexingdin etüp ketidu — deyildi.

³³ Bu səz Nebokadnəsarda xuan əməlgə axti. U kixilər arisidin həydiwetilip, kalilardək ot-qəp yəp, tənə xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup kətti. Uning qaqliri bürkütning pəyliridək, tirnaklıri kuxning tirnaklıridək əsüp kətti.

³⁴ Əmdi xu күnlər toxkanda, mən Nebokadnəsar asmanəyə kəz tikip kəriwidim, əkil-hoxum əsligə kəldi. Mən Həmmidin Aliy Boləuqioə həmdusana eytip, Mənggü Hayat Turəuqini mədhıyiləp, hərmət əylidim.

Uning hakimliki mənggülik hakimlikdur;
Uning padixahlığı əwladtin-əwladkidur.

³⁵ Uning aldida yər yüzidiki barlik insanlar həqnemə hesablanmaydu; Ərtiki qoxunlar wə zemindiki insanlar arisida U nemə kilixni halisa xuni kilidu;

Uning kolini kim tosalisun yaki Uningdin «Nemə kilisən?» dəp soraxkə jür'ət kilalisun?

³⁶ Xuanla əkil-hoxum əsligə kəldi; padixahlikimning xan-xəripi, izzitim, padixahlik həywəmmu əsligə kəltürüldi. Məslihetqi wəzirlirim wə əmir-esilzadilirim meni izdəp kəldi. Padixahlikim mustəhləmləndi; bürünkixnimu zor həywigə yengibaxtin igə boldum.

³⁷ Əmdi mənki Nebokadnəsar ərtiki Padixahkə həmdusana oquymən, Uni tehimu uluqlaymən wə Uni izzətləymən:

— Uning qiloqanliri həkture,
 Uning yolliri toşridur;
 Uning təkəbburluk yolida mangoqanlarning hōywisini qūxūrūx qūdriti bardur!».

5

Nebokadnəsarning nəwrisi padixah Bəlxazarning ziyapiti

¹ Bir kuni padixah Bəlxazar əmir-esilzadilərdin ming kixini təkliپ kiliپ katta ziyapət berip, ularning aldida xarab iqiپ, əyx-ixrət kəypini sūrdi. □

² Padixah Bəlxazar xarabni tetip kōrūp, əzi, əmir-esilzadiliri, əz hotunkenizəkliring xarabni atisi Nebokadnəsar Yerusalemdiki muqəddəs ibadəthanidin oljiqə aloqan altun-kūmūxtin yasaloqan jam-qaqilarda ixiqigə xu jam-qaqilarni elip qiqixni buyrudi.

³ *Nəwkərlər* dərhal berip Hudaning Yerusalemdiki muqəddəs ibadəthanisidin elip kelingən altun jam-qaqilarni elip qiqiti; padixahning əzi, əmir-esilzadiliri, uning hotunliri wə kenizəkliri ularda xarab iqtı.

⁴ Ular xarab iqqəq, altun, kūmūx, mis, tōmūr, yaşaq wə taxlardin yasaloqan butlarni mədhiyiləxti.

⁵ Dəl xu pəyttə adəm kolining bəx barmiki pəyda bolup, qiraşqdanning udulidiki ordining tam suwiqioqə hət yezixqə baxlıdi. Padixah hət yazoqan qolning kōrūngən qismini kōrūp, □ ⁶ qirayi tatirip, kənglidə intayin alakzadə bolup kətti. Put-qolliri boxixip, putliri tıtrəp kətti.

□ ⁷ Padixah kattik warkirap, pir-ustazlar, kaldiyələr wə munəjjimlarni qakirixni buyrudi. Babildeki danixmənlər kəlgən haman padixah ularoqə: — Kimki tamdiki bu hətlərnı oqup mənisini manga dəp bəralisə, uningə səsün rənglik bir ton kiygüzülüp, boynioqə altun zənjiр esilip, padixahlıqta üqinqi mərtiwə berilidu, — dedi. □

⁸ Padixahning danixmənlirining həmmisi ordioqə hazır boldi; ləkin ular nə hətlərnı oquyalmaytti nə padixahqə mənisini qūxəndürüp bəralməytti. ⁹ Bəlxazar tehimu alakzadə bolup, qirayi tehimu tatirip kətti. Əmir-esilzadilərmu qandak kiliхni biləlməy qaldı.

¹⁰ Padixah wə əmir-esilzadilərnıng warkiraxqan awazini angliqoqan hanix ziyapət zalioqə kirip, padixahqə mundak dedi:

□ **5:1 «padixah Bəlxazar əmir-esilzadilərdin ming kixini təkliپ kiliپ...»** — padixah Bəlxazar Nebokadnəsarning nəwrisi idi. Əməliyəttə xu künlərdə u «muawin imperator» idi; atisi Nabonidus imperator idi, ləkin u adəttə Babilda turmaytti. «... **Ularning aldida xarab iqiپ, əyx-ixrət kəypini sūrdi**» — bu bəbtiki 30-31-ayətlərdin kariqanda, xu qaoqda Pars qoxunliri Babil xəhirini allıqəqan qorxiwaləqanidi. Əmdi Babillar nemixqə ziyapət qilidu? Tarihxunaslarning təhlili boyiqə Babil xəhiri (a) intayin mustəhkəm, sepili egiz xəhər; (ə) uningda yirgirmə yillik ozuk-tülük toplanəqanidi. Xunga padixah əzini tolimu bihətər, dəp qaraytti. □ **5:5 «... qiraşqdanning udulidiki ordining tam suwiqioqə hət yezixqə baxlıdi»** — kizik bir ix xuxi, ərəbləglər qəzoqan asar'ətikilərgə asasən, Babil ordiliridiki tamlar üstigə ularning əng uluq əqlibə-muwəppəkiyətliri sūrət wə səzlər bilən hatiriləngən. Padixah ziyapət qilqanda, mahtinix üqün əzining yekindin buyanki uruxlardiki əqlibisini wə muwəppəkiyətlirini yorutux üqün, qiraşqdan bu rəsimlərnıng udulioqə qoyşuzulatti. □ **5:6 «put-qolliri boxixip,...»** — aramiy tilida: «bəl-saorisinging boşum-ügiliri boxixip,...». Bu ix-wəqə «Yəx.» 45:41tiki bəxarətnıng bir əməlgə axuruluxi. «**putliri tıtrəp kətti**» — aramiy tilida: «tizliri bir-birini qakqili turdi». □ **5:7 «uningə səsün rənglik bir ton kiygüzülüp,...»** — qədimki zamanlarda səsün rəng «xahənə rəng» dəp həsəblinatti.

— I aliyliri, mænggü yaxıoqayla! Alaqzadä bolup kätmigöyla, qirayliri tatirap kätmigöy. □ ¹¹ Padixahlıqlirida bir kixi bar, uningda muqəddəs ilahların rohi bar, atiliri tähttiki waqtida, bu kixidä yorukluk, danalix wə əkil-parasət, yəni ilahlarəja has əkil-parasət namayan kilinojanidi. Atiliri Nebokədnəsar, yəni padixah atiliri uni pütün rəmqi-palqilar, pir-ustazlar, kalduylər wə munəjjimların bexi kilip təyinligən. ■ ¹² Bu kixidə alahidə bir rohiy hususiyət, bilim, həkmət, qüxlərgə təbir berələydiəjan, tepixmaqlarni yexələydiəjan wə tügün-sirlarni aqalaydiəjan qəbilyət bar idi. Xu kixining ismi Daniyal bolup, padixah uningəja Bəltəxasar dəpmu isim qoyəjan. Xunga bu Daniyal qəkırtilsun, u qokum bu hətlərnin mənisini yexip beridu.

Daniyalning tamdiki hətning mənisini qüxəndürüxi

¹³ Xuning bilən Daniyal padixahning aldiəja elip kelindi, padixah Daniyaldin:

— Padixah atam Yəhuda əlkisidin sürgün kilip kəlgən Yəhudiylar iqidiki heliki Daniyal sənmu? — dəp soriwidi, ¹⁴ — Sən toqruluk həwirim bar, səndə muqəddəs ilahların rohi, xundakla yorukluk, danalix wə alahidə əkil-parasət bar ikən dəp anglidim. ¹⁵ Əmdi danixmənlər wə pir-ustazlarni tamdiki hətni oqup, mənisini manga qüxəndürüp bərsun dəp aldimoəja qəkırtip kelindi; ləkin bu ixning sirini həqkaysisi yexip berəlmidi. ¹⁶ Biraq sən toqruluk angliəjanmənki, sən sirlarni qüxəndürələydikənsən wə tügünlərnin yexələydikənsən. Əgər bu hətlərnin oqup, mənisini qüxəndürüp berəlisəng, sangə səsün rənglik ton kiyüzüldü, boynunigə altun zənjir esilidu, padixahlıqta üqinqi dərijilik mərtiwigə erixisən, — dedi.

¹⁷ Daniyal padixahqa mundaq jawab bərdi:

— Aliylirining in'amliri əzlidirə qalsun, mukapatlirini baxkə kixigə bərgöyla. Əmdiliktə mən aliylirioəja bu hətni oqup, mənisini qüxəndürüp bərey. ¹⁸ — I aliyliri, Həmmidin Aliy Huda atiliri Nebokədnəsarəja padixahlıq, uluqluk, xan-xərəp wə həywət bərdi. ¹⁹ Uningəja berilgən uluqluktin hərəkaysi əl-yurt, hərəkaysi taipilər wə hərhil tilda səzlixidiəjan kowmlarning həmmisi uning aldida titrəp qorkup turatti; u kimni halisa xuni əltürətti, kimni halisa xuni tirik qoyatti; kimni halisa xuni mərtiwilik kılatti, kimni halisa xuni pəs kılatti. ²⁰ Ləkin u kənglidə təkəbburlixip, roh-qəlbidə məəqrurlinip mijəzi tərsalixip, padixahlıq təhtidin qüxürülüp, izzitidin məhrum kılindi. ²¹ U kixilər arisidin həydiwetilip, uningəja yawayi həywanların əkli berildi. U yawə exəklər bilən billə makanlixip, kalilardək ot-qəp yegüzüldi, tənə xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup kətti, taki u Həmmidin Aliy Hudaning insan padixahlıqini idarə kilediəjanlıqini wə U padixahlıqning həkukini Əzi talliəjan hərəkəndə kixigə beridiəjanlıqini bilip yətküqə xu hələttə boldi. ■

²² Əy Bəlxazar, Nebokədnəsarning oqli turup əzliri bularning həmmisidin həwərliri bolsimu, ləkin əzlrini təwən kilmidila. ²³ Əksiqə təkəbburlixip əxtiki Rəbgə qarxi turdila. Sili Uning muqəddəs ibadəthanisidin olja aləjan jam-qəqılarni elip kelip, əzliri, əmir-esilzadiliri, əz hotunliri wə kenizəklirimu ularda xarab iqtinqlar andin kərməydiəjan, anglimaydiəjan wə həqnemini qüxənməydiəjan

□ 5:10 «...warkiraxkan awazini angliəjan hanix ziyapət zalioəja kirip,...» — «hanix» muxu yərdə Bəlxazarning anisi yaki qong anisi (Nebokədnəsarning ayali) bolsa kerək. ■ 5:11 Dan. 2:47, 48 ■ 5:21 Dan. 4:22

altun, kümüx, mis, tømür, yaşaq wə taxlardin yasaloğan butlarni mədhiyilidilə. Həlbuki, silining nəpəslirini Öz kolidə tutқан wə silining barlık hərəkətlirini Öz ilkidə tutқан Hudani uluqlimidila. ²⁴ Xunga, Huda bu kólning kørüngən kışimini əwətip bu hətlərni yazdurdi.

²⁵ Bu hətlər: «Mene, mene, təkəl, upharsin» degandin ibarət. □

²⁶ Buning qüxəndürülüxi: — «Mene» — Huda silining padixahlıqlirining hesabini kılıp, uni ayaqlaxturdi.

²⁷ «Təkəl» — sili tarazida tartiliwidila, kəm çiqtila. ²⁸ «Pərəs» — padixahlıqliri parqilinip, Medialıqlar bilən Parslarğa təwə kılindi. □

²⁹ Xuning bilən Bəlxazar dərhal nəwkərlirigə əmr kiliwidi, ular Daniyalğa səsün rənglik tonni kiydürüp, boynıqə altun zənjirni esip koydi; u u toqruluk: «Padixahlık iqidə üçinçi dərrijilik mərtiwigə igə bolsun» dəp jakarlıdi.

³⁰ Xu keqə kaldiylərning padixahı Bəlxazar öltürüldi. ³¹ Padixahlık bolsa Medialıq Dariusning kəlıqə ötti. U təhminən atmix ikki yaxta idi. □

6

Daniyal xirlar əngküridə

¹ Padixah Darius pütün padixahlıqni idarə kılıx üçün bir yüz yigirmə wəzirni hərқaysi yurtlarni baxқuruxқа təyinləxni muwarıq kərди. □

² Buningdin baxқа u bu wəzirlərni nazarət kılıp, bu wəzirlərning hesabini elix, xundakla padixahning hоқuқ-mənpəəti ziyanqə uqrimisun dəp Daniyal wə baxқа ikki kixini nazarətqılıkkə təyinlıdi. ³ Daniyalda əlahidə bir rohiy hususiyət bar boloqaqқа, u baxқа nazarətqıldirdin wə wəzirlərdin iqtidarlık çiqti. Xunga padixah uni pütükül padixahlıqni idarə kılıxқа təyinliməqçi boldi.

⁴ Xuning bilən baxқа nazarətçi wə wəzirlər uning padixahlıqtiki məmuriy ixliridin səwənlik izdidi. Ləkin ular ərz kılodudək heqқandək bahənə-səwəb yaki səwənlik tapalmıdi. Qünki Daniyal diyanətlik wə ixənqlik bolup, uningdin kılqə kəmqlik yaki səwənlik çiqiralmıqanıdi. ⁵ Xunga xu adəmlər əzara:

— Daniyalning Hudasining қanunıqə munasiwətlik ixliridin baxқа, uningdin əyibligüdək heqқandək bahənə tapalmaymız, — deyixti.

⁶ Xunga ular əzara til biriktürup padixahning aldiqə kirip:

— Padixah Darius aliyliri mөnggü yaxıqayla! ⁷ Aliylirining padixahlıqliridiki barlık nazarətçi, waliy, wəzir, məslihətçi, һakim

□ **5:25 «Mene»** — «sanax» yaki «hesablax» degən sözi bilən, **«təkəl»** — «tarazida tartix» degən sözi bilən, **«upharsin»** — «parqilinix» degən sözi bilən ahangdax bolıdu. Aramiy tilidın ibraniy tiliqə tərijimə kılinsa «Bir mina, bir xəkəl, yerim mina» degən bolıdu. Mina wə xəkəl ibraniylarning pul birlikliri idi. □ **5:28 «pərəs»** — «upharsin» degən sözning birlik xəkli (25-ayəttə «upharsin» köplük xəkildə). «Pərəs» («upharsin») degənlik «Pars» sözi bilən yiltizdax bolup, bu yərdə ikki bislik mənə bildürıdu. Uning padixahlıqı һəm parqılanoğan һəm Parslarğa mənsup bolıdu, degəni bildürıdu. □ **5:31 «Padixahlık bolsa Medialıq Dariusning kəlıqə ötti»** — aramiy tilida «Medialıq Darius padixahlıqni qəbul kıldı». Babil xəhirining қandək ixəqal kılınoğanlıkı һəққidiki kizik tema toqruluk «Yərəmiya»diki «қoxumqə sөz»imızdə, «Babil xəhirining ərüwətilixi toqruluk beхарətlər» degən bayanlırimızni körüng. □ **6:1 «Padixah Darius pütün padixahlıqni idarə kılıx üçün...»** — muxu «Darius»ning kim ikənlikı toqruluk alimlar arisida talax-tartix bar. Bəziliri uni parslıq Қorəx, dəp қaraydu. Ləkin muxu yərdə Darius «Medialıq» deyilıdu wə 31qə қariqəanda, u Қorəxning қol astida idi («Medialıq Darius padixahlıqni qəbul kıldı» deyilıdu). Uning salahiyitini arheologlar tətқиқatlıri bilən eniklıxi mumkin.

wə əməldarlar birlikdə məsləhətləxtuk; hərқандақ kixi ottuz kün iқidə hərқандақ ilahқа hərқандақ dua-tilawət kılıxқа wə yaki hərқандақ kixidin bir nərsə tiləxkə ruhsət bolmisun, i aliyliri, pəқət silidinla tilixi ruhsət bolsun degən xahənə yarlıқning qūxūrūlūxini layıq kerduk. Bu pərman kət'iy bolsun, kimki bu pərmanoқа hilaplık kılsa, u xirlar engkūrigə taxlansun! □ ⁸ Əmdi, i aliyliri bu pərmani bekitip qūxūrgəyla, uning əzgərtilməsliki üqün yarlıқnamigə imza qoyoqayla; qūnki Media wə Pars қanuni boyiqə, pərman qıqirilixi bilənla əzgərtixkə bolmaydu, — dedi. ■

⁹ Xuning bilən Darius pərmani bekitip yarlıқnamioқа қол қoydi. □

¹⁰ Daniyal bu yarlıқnamigə imza qoyuloanlıқini anglap, öyigə қaytti. Uning öyining egzisiđə bir balihana bolup, derizisi Yerusalemoқа қaraydioan bolup, oқuk turatti. U aditi boyiqə derizining aldiда tilzinip olturup, hər küni üq қetim Hudoқа dua-tilawət kılip xūkur eytatti. ■

¹¹ Lekin heliki adəmlər billə kelip Daniyalning Hudoқа dua wə tilawət kıliwatқinini kərđi. ¹² Andin ular birlikdə padixahning aldioқа berip pərman toqrısında gəp eqip:

— I aliyliri, əzliri: Ottuz kün iқidə əzlidiridin baxқа hərқандақ ilahdin yaki hərқандақ insandin birər nemini tiligən hərқандақ kixi xirlar engkūrigə taxlansun, degən bir pərmanoқа imza qoyoan əməsmu? — dəp soridi.

Padixah: — Dərwəкə xundaқ қildim, Media wə Pars қanuni boyiqə pərmani əzgərtkili bolmaydu, — dedi.

¹³ Andin ular padixahқа jawabən:

— Yəhudadin əsir elip kelingən kixilərđin heliki Daniyal, i aliyliri, silini wə sili imza qoyoan pərmani kəzgə ilmaydu, bəlki hər күndə üq қetim əz dua-tilawitini kıliwatidi, — deyixti.

¹⁴ Buni anglioan padixah əz-əzigə kayip, kəngül qoyup Daniyalni қutқuxuxқа amal tapmaqçı bolup, u kün patқuqə hərhil қutқuzux amali üstidə izdinip yürđi.

¹⁵ Lekin ahirda u kixilər yənə əzara til biriktürüp padixahning aldioқа jəm bolup uningoқа:

— I aliyliri, əzligə məlumki, Medialar wə Parslarning қanuni dəl xuki, padixahning bekitkən hərқандақ қarari yaki pərmanini əzgərtixkə bolmaydu, — deyixti.

¹⁶ Xuning bilən padixahning əmr қilixi bilən Daniyal tutup kelinip, xirlar engkūrigə taxlandı. Padixah Daniyaloқа:

— Sən üzöldürməy ibadət қilidioan Hudaying seni қutқuziwalıdu! — dedi.

¹⁷ Bir tax elinip, engkūrning aqzi uning bilən etildi; Daniyalning ixlirioқа heқkim arilaxmisun dəp uni padixah əz məhūri wə uning əmir-əməldarlırining məhūrliri bilən məhūrlidi. ¹⁸ Andin padixah ordioқа қaytip kelip keqini roza tutup otkūzdi; əzining toқal-kenizəkliridin heққaysisini əz yenioқа kəltürmidi, u keqiqə uhliyalmidi. □ ¹⁹ Tang etixi

□ 6:7 «Aliylirining padixahlıқliridiki barlık nazarəti, waliy, wəzir, məsləhətçi, ҳakim wə əməldarlar...» — ularning bu bayanidiki «barlık» degən səz yaloanқılık idi; qūnki Daniyal uning iқidə əməs idi, əlwəttə. ■ 6:8 Əst. 1:9; 8:8 □ 6:9 «Xuning bilən Darius pərmani bekitip yarlıқnamioқа қол қoydi» — 9-ayətning toluқ mənisini bekitix təs. Aramiy tilida «Xuning bilən Darius pərman wə yarlıқnamigə қол қoydi» deyilidu. Buningoқа қariqanda, ikki yazma yarlık boloan bolsa kerək. Pars ordisidiki қaidə-nizamlardin anqə həwirimiz bolmioaqқа, nemə üqün ikki yarlık kerək boldioqinini bilməymiz. ■ 6:10 1Pad. 8:44; Zəb. 55:17 □ 6:18

«əzining toқal-kenizəkliridin heққaysisini əz yenioқа kəltürmidi» — yaki, «u heққandak kəngül eqıxlarnimu қilmidi». «u keqiqə uhliyalmidi» — aramiy tilida «uning uyқusi қақti».

bilənla padixah ornidin turup, aldirap xirlar öngkürigə bardı. ²⁰ Padixah öngkürgə yəqinlixip azablanoqan həlda Daniyalni qakirip:

— Əy Daniyal, Mənggü Həyat Hudaning kuli, sən üzülməs ibadət kilidioqan Hudaying seni xirlardin kutkuziwalmidimu? — dəp tovlidi.

²¹ Daniyal jawabən:

— I aliyliri, mənggü yaxioqayla! ²² Hodayimning pərixitsini əwətip xirlarning aozini yunduruxi bilən ular manga heq ziyan-zəhmət yətküzəlmidi; qünki U məndin heqkandək əyib kərmidi. Aliylirining aldidimu mən heqkandək ziyan yətküzgüdək ix kilmidim, — dedi.

²³ Buni anglap padixah intayin huxal bolup, adəmlirini Daniyalni öngkürdin elip qikixni buyrudi. Xuning bilən ular Daniyalni öngkürdin elip qikti. Uningdin kilqə zedə-zəhmət tapalmidi; qünki u Hudasioqə tayanəqanidi. ²⁴ Andin padixah buyruk quxürdi, *nəwkərliri* Daniyalning üstidin xikayət kiləqanlarning həmmisini tutup, ularni bala-qakiliri wə hotunliri bilən qoxup xirlar öngkürigə taxliwətti. Ular öngkür tegigə quxüp bolmayla xirlar etilip kelip, ularning ustihanlirininimu qaynap kiyma-qiyma kiliwətti.

²⁵ Xu ixtin keyin Darius padixah yər yüzidə turuwatqan hərəkaysi əl-yurt, həmmə taipilər, hər tilda səzlixidioqan qowmlarning həmmisigə mundək pütük quxürdi: —

«Həmminglarəqə amanlik exip-texip turəqay!

²⁶ Mən uxbu yarlikni quxürimənki, padixahlikimdiki hər bir yurttiki puqralar Daniyalning Hudasi aldida titrəp qorqsun!

— Qünki U Mənggü Həyat Hudadır,

Mənggü mustəhkəm əzgərməstur,

Uning padixahlikə həlak kilinmas,

Uning həkimiyiti əbədil'əbədgiqə bolidu. □ ■

²⁷ U bala-qazadin qoşdaydu wə kutkuzidu,

U asmanlardimu, yər yüzidimu alamət-karamətləni yaritidu,

U Daniyalni xirlarning qanggilidin kutkuzdi».

²⁸ Daniyalning bolsa xu ixlardin keyin Darius həküm sürgən məzgildə, xundəkla Pars padixahı Qurəx həküm sürgən waqitlarda ixliri rawan yürüxti.

7

Daniyalning oqayibanə alamətləni bayan qiləqanliki ••• Tət zor məhlukni kəriş

¹ Bəlxazar Babiləqə padixah boləqan birinqi yili Daniyal ornida yetip quxidə birnəqqə oqayibanə alamətləni kərdi. U quxidə kərgənlirini mundək yəkünləp hatiriliwaldi: —

² Keqidə kərgən oqayibanə kərünüxtə mənki Daniyal xuni kərdümki, asmanın tət tərpidin xamal qikip, «Uluq Dengiz» yüzigə urulmaqta idi. □ ³ Dengizdin xəkilliri bir-birigə ohximaydioqan tət zor məhluk qikti. ■

⁴ Birinqi məhluk xiroqə ohxaytti, lekin bürkütning qaniti bar idi. Mən uningəqə qarap turəqinimda, qanatlıri yulundi; andin u yərdin kətürülüp,

□ 6:26 «Uning həkimiyiti əbədil'əbədgiqə bolidu» — aramiy tilida «Uning həkimiyiti ahiroqə bolidu». ■ 6:26 Dan. 2:44; 4:3; 7:14, 27; Luqa 1:33 □ 7:2 «Uluq Dengiz» —

«Ottura Dengiz»ni kərsətsə kerək. ■ 7:3 Dan. 2:37-45

ikki puti yergə dəssitilip adəmdək turoquzulup, uningəja insaniy bir kəlb berildi.■

⁵ Mana yənə bir məhluk, yəni ikkinçisi eyikka ohxaytti. Uning bir təriri ikkinçi bir təriri egizlitildi. Uning qixliri üq kowuroqini qixləp turatti, bir awaz uningəja: «Ornungdin tur, gəxni yeyixingqə yəwəl!» — dedi.

⁶ Karap turoqinimda, mana yənə bir məhluk pəyda boldi. U yilpizəja ohxaytti, dümbisidə kuxningkidək tət qaniti bar idi; uning bexi tət idi. Uningəja həkimlik hokuki berildi.

⁷ Uningdin keyin keqidiki qəyibanə kərünüxlərdə karap turoqinimda, mana tətinqi bir məhluk pəyda boldi. U intayin qorqunçluk, dəhətlik wə ajayib küqlük idi. U yooqan təmür qixliri bilən owni qaynap ezip yutup, kaldukini putliri bilən dəssap-qəyləytti. U aldinqi barlik məhlukka ohximaytti; uning on munggüzi bar idi. ⁸ Mən bu munggüzləni kəzitiwatqinimda, mana munggüzləning arisidin yənə bir kiçik munggüz əsüp qikti. Bu kiçik munggüzning aldida əslidiki munggüzlərdin üqi yuluwetildi. Bu kiçik munggüzning adəmingkidək kəzi wə qong səzləydiəjan əsqi bar idi.

Mənggü həyat boluqini kərük

⁹ Mən karap turoqinimda, u yergə birnəqqə təhtning qoyuloqanliqini kərdüm; ularning biridə, «Əzəldin Bar Boluqu» orun elip olturuptu. Uning kiyimliri qarəkəp ap'ak, qəqliri ap'ak qoza yungidək idi. Uning tətiti ot lawuldap turoqan yalkunlar bolup, lawuldap kəyüwatqan ot qaklirining üstidə idi. □ ¹⁰ Uning aldidin goya rawan ekip turoqan dəryadək ot yalkuni lawuldap ekip turatti; Uning hizmitidə turoquqilar tūmən mingliəjan idi, Uning aldida yüz milyonliəjan hazır turoquqilar bar idi. Sorəq baxlanəjanliki jakarlinip, dəsturlar eqildi. □ ■ ¹¹ Həliki kiçik munggüzning yooqan gəpləni kiliwatqan awazidin dikkitim xuningəja tartilip karap turattim. Karap turoqinimda, tətinqi məhluk əltürülüp, uning jəsi tətə həkəp kəlinip, otka taxlap kəydürülükə tapxuruldi.

¹² Kaləjan üq məhluk bolsa, həkimiyitidin məhrum kəlini, ləkin ularning əmri yənə bir məzgil uzartildi.

¹³ Keqidiki qəyibanə kərünüxlərdə mana, mən goya İnsan Oqləja ohxax bir zatning asmandiki bulutlar bilən kəlginin kərdüm. U «Əzəldin Bar Boluqu»ning yenioqə berip, uning aldiəja hazır kəlini. ■ ¹⁴ Hər əlyurt, hər taipə, hər hil tilda səzlixidiəjan kowmlar uning hizmitidə bolsun dəp, səltənət, xəhrət wə padixahlük hokuki uningəja berildi. Uning səltəniti mənggü solaxmas səltənəttur, uning padixahlükü mənggü həkəp kəlinmas.■

Qəyibanə kərünüxləning təbiri

¹⁵ Mənki Daniyalning wujudum, dil-rohim bək biaramlikka qəmdi, kallamdiki qəyibanə əlamətlər meni intayin əlakzadə kildi. ¹⁶ Mən yəkin

■ 7:4 Dan. 4:34 □ 7:9 «Əzəldin Bar Boluqu» — əslidə ibraniy tilidə «Kədimki künlərdin tartip Bar Boluqu» — Yəni Huda degənliktur, əlwəttə. □ 7:10 «...tūmən mingliəjan» — aramiy tilidə: «... minglingan mingliəjan» yəki «mingliəjan ming» — demək, birnəqqə milyon. «Uning hizmitidə turoquqilar tūmən mingliəjan idi, uning aldida yüz milyonliəjan hazır turoquqilar bar idi» — ayəttə kəzdə tutuloqan Hudaning hizmətqiliri pərixtilər, əlwəttə. «Wəh.» 9:16ni kərüng. ■ 7:10 Wəh. 5:11; 20:12 ■ 7:13 Dan. 7:27; Zəb.2:6; Nah. 1:3; Mat. 24:30; 26:64; 1Tes. 4:17; Wəh. 1:7 ■ 7:14 Dan. 2:44; Luqa 1:33

turojuqilardın birining aldioğa berip, bu oğayibanə alamətlərnıng həkikiti toqıruluk soridim. U manga təbir berip quxəndürüp mundak dedi: — □

17 «Bu tət zor məhluk kəlgüsidə dunyada bax kətürıdıoğan tət padıxaəni kərsitidu. 18 Ləkin Həmmidin Aliy Boləjuqıning mukəddəs bəndiliri padıxaəlik həkükini qəbul kılıdu, ular unınoğa mənggü igidarqılık kılıdu, əbədil'əbədgiçə xundak bolıdu».

19 Mən baxka üq məhlukka ohximaydıoğan tətinqi məhluk, yəni zor kərkunçluk, təmür qıxlık, mis tirnaklık, owni qaynap ezıp yutup, andın kəlduklirini ayaqliri bilən dəssəp-qəyləydiəoğan həlikı məhluk toqırısıdiki həkikətıni, 20 xundakla unıng bəxidiki on munggüzıning wə keyin əsüp qıkkan kicik munggüz toqırısıdiki həkikətıni təhimu enik bilməkqi boldum — unıng, yəni həlikı kicikıning aldidə əslidə bar boləoğan baxka üq munggüz yuluwətilgən, kəzlıri wə yooğan gəp kılıdıoğan aozı bar bolup, ənə baxka munggüzlərgə qarıoğanda təhimu həywətlik idi. 21 Karap turəjinimda, u kicik munggüz Hudanıng mukəddəs bəndiliri bilən jəng kılıp ulardın üstünlükə igə boldı; 22 «Əzəldin Bar Boləjuqi» kəlgəndə, həküm kılıx həkükı Həmmidin Aliy Boləjuqıning mukəddəs bəndilirigə berildi. Xuning bilən bəkitilgən waqti kelip, Hudanıng mukəddəs bəndiliri padıxaəlik həkükini ötküzıwəldi. □

23 Təbir bərgüqi quxəndürüp yənə mundak dedi: — «tətinqi məhluk kəlgüsi dunyada bax kətürıdıoğan tətinqi bir padıxaəlik bolup, u baxka hərəkəndak padıxaəlikləroğa ohximaydu. U pütkül dunyani yutup, uni ayaqlı astı kılıp, kukum-talkan kılıdu. ■

24 On munggüz bolsa, bu padıxaəliktin qıkıdıoğan həkümranlık kılıdıoğan on padıxaəni kərsitidu. Keyin yənə bir padıxaə məydanəoğa qıkıdu, u ilğiriki padıxaələroğa ohximaydu; u üq padıxaəni əzigə boysunduridu. ■ 25 U Həmmidin Aliy Boləjuqıoğa qarxi kupurluk sözləri kılıdu həmdə Həmmidin Aliy Boləjuqıning mukəddəs bəndilirini həlsizlənduridu. U kaləndarını, həyt-ayəmlərini wə mukəddəs kanunlarıni əzgərtiwətxini kəstləydu. Hudanıng mukəddəs bəndiliri «üq yerim waqit» unıng həkümranlıqıoğa tapxurulidu. □ ■ 26 Andın Hudanıng soti eqılıdu, buning bilən unıng idarə kılıx həkükı tartiwəlinip, mənggülik üzül-kesil yəkitilidu.

27 Ləkin unıng padıxaəlikıning həkükı, yəni dunyadiki hərəkaysı padıxaəliklərnıng səltəniti wə xəhriti Həmmidin Aliy Boləjuqıning mukəddəs bəndilirigə, yəni Hudanıng Əz həlkigə ötküzülidu. Unıng padıxaəlikı mənggü bir padıxaəliktur, dunyadiki pütün həkümdarlar

□ 7:16 «yəkın turojuqılar» — pərixitlər bolsa kerək. □ 7:18 «... mukəddəs bəndiliri padıxaəlik həkükini qəbul kılıdu» — kizik bir yeri xuki, «padıxaəlik» degən kimningki yaki kaysı padıxaəlik ətıylınoğan. Nəmixka? Jawab qoçum xuki, xu qaojda pəkət birlə padıxaəlik, yəni Hudanıngki bolidu. □ 7:22 «Xuning bilən bəkitilgən waqti kelip, Hudanıng mukəddəs bəndiliri padıxaəlik həkükini ötküzıwəldi» — baxka birhıl tərijimisi: «Xuning bilən bəkitilgən waqti kelip, Həmmidin Aliy Boləjuqıning mukəddəs bəndiliri dəp həküm qıkırıldı». ■ 7:23 Dan. 2:40-44 ■ 7:24 Dan. 2:40-44 □ 7:25 «üq yerim waqit» — təhminən «üq yerim yilni kərsitidu. Səl toqırarak desək, «bir waqit» («Daniyal» degən kısımnıng baxka yərliri bilən səlxturoğanda) bəlkim Babilliklərnıng ıxlitıdıoğan yili, yəni 360 künlük waqitni kərsitixi mumkin. Xunga «üq yerim waqit», 1260 künni kərsitidu. Əsliyə aramiy til nushisida, «üq yerim waqit», «bir waqit, ikki waqit wə qoçumqə yerim waqit» degən xəkildə ipadıləngən. Babilliklər bəzi yilliriəoğa qoçumqə bir aynı «kəbisə ay» dəp kətattı; «bir waqit, ikki waqit wə qoçumqə yerim waqit» degən ibarə qoçumqə aynıng boluxıning mumkinçılıkını yəqka qıkırıdu. Demək, «üq yerim waqit» 1290 kün əməs, bəlkı 1260 kün bolidu. ■ 7:25 Dan. 9:27; 11:36; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luka 21:20; 2Tes. 2:3-4; Wəh. 13:1-8

Uning hizmitidə bolup uningəta itaət qilidu».[■]

²⁸ Bu ix mana muxu yərgiqə boldi. Mənki Daniyal, öz oylirim özümni alaqzadə qildi, qirayim tatirip kətti. Biraq bu ixni qəlbimdə püküp saqlidim.[□]

8

Qoqkar bilən tekə həqkida oqayibanə körünix

¹ Padixah Bəlxazar təhtkə olturup üqinqi yili, mənki Daniyal ikkinqi bir oqayibanə alamətni kərdüm. [□] ² Oqayibanə körünixtə, özümni Elam əlkisidiki Xuxan qəl'əsidə kərdüm. Körünixtə mən Ulay qong əstingi boyida idim.

³ Beximni kətürüp qarislam, ikki münggüzi bar bir qoqkarning qong əstəng aldida turojanlikini kərdüm. Uning münggüzi egiz bolup, bir münggüz yənə biridin egiz idi; egizrək bolujan münggüz yənə birsidin keyinrək əsüp qikqanidi. ⁴ Mən qoqkarning oqərb, ximal wə jənob tərəplərgə üsüwatqinini kərdüm. Həqkandəq haywan uningəta təng keləlməytti wə həqkim həqkimni uning qanggilidin kutkuzalmaytti. U nemə qilixni halisa, xuni qilatti, baroqanseri həywətlik bolup ketiwatatti.

⁵ Mən bu toqruluk oylawatattim, mana, oqərb tərəptin bir tekə putliri yərgə təgmigən halda pütün jahanni kezip yügürüp kəldi. Uning ikki közi arisioqa körünərlik qong bir münggüz əsüp qikqanidi. ⁶ U mən dəslep kərgən həliqi əstəng boyida turojan ikki münggüzlük qoqkarəta qarap qəhri bilən xiddəlik etildi. ⁷ Mən uning qoqkarəta yekin kelip, oqəzəp bilən qoqkarni üsüp ikki münggüzini sunduriwətkənlikini kərdüm. Qoqkarning qarxilik kərsətküdək madari qəlmioqanidi, tekə uni yərgə yiqitip, dəsəp-qəylidi, tekining qanggilidin uni kutkuziwəlidioqan adəm qikmidi.

⁸ Tekə baroqanseri həywətlik bolup kətti; ləkin u heli küqiyip bolojanda, qong münggüzi sunup quxüp, əslidiki jayidin asmandiki tət xamaləta qarap turidioqan, kəzğə körünərlik tət münggüz əsüp qikti.

⁹ Bu tət münggüzning iqidiki biridin yənə bir münggüz əsüp qikti. U kiqiq münggüz əsüp intayin həywətlik boldi, jənob, xərq tərəplərgə wə «güzəl zemin»əta qarap təsir küqini kəngəytti. [□] ¹⁰ U intayin həywətlik bolup, hətta samawiy qoxundikilərgə hujum qiləduqək dərijigə yətti, samawiy qoxundikilərdin wə yultuzlardin birmunqisini yərgə taxlap, ularning üstigə dəssidi ¹¹ (u tolimu məoqrurlinip, hətta samawiy qoxunning Sərdari bilən təng bolmaqçi bolup, ibadəthanida Sərdarəta atəp kündilik qurbanlik sunuxni əməldin qaldurdi, həmdə Sərdarning ibadəthanisidiki

■ 7:27 Dan. 2:44 □ 7:28 «Bu ix mana muxu yərgiqə boldi...» — 7-babtiki bəxarətlər toqrısında «qoxumqə səz»imizni kəring. □ 8:1 «Padixah Bəlxazar təhtkə olturup üqinqi yili...» — 8-bab, 1-ayəttin baxlap kitabning qəloqan qismining həmmisi aramiy tilida əməs, ibraniy tilida yeziloqan. □ 8:9 «güzəl zemin» — Qənaan zemini (Pələstin). Ibraniy tilida «güzəllikning zemini» deyilidu.

«mukəddəs jay»ni wəyran kiliwətti. □ ¹² Asiylik tüpəylidin Hudaning həlki wə kündilik qurbanlik qong munggüzgə tapxurulidu). U həkikətni ayaq asti kilidu; uning barlik ixliri nahayiti onguxluk boldi. □

¹³ Kəynidin, bir mukəddəs *pərixting* səz kıləjanlikini anglidim, xuning bilən yənə bir mukəddəs *pərixta* səz kıləjan *pərixtidin*:

— Ojayıbanə alaməttə kərüngən bu wəkələr, yəni «wəyran kıləquci» asiylik, kündilik qurbanlikning əməldin kalduruluxi, həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ning həm Hudaning həlkining ayaq asti kılınixi qanqilik wəqit dawamlixidu? — dəp soriojanlikini anglidim. □

¹⁴ Həliki pərixta mənə jawabən:

— Bu ixlər ikki ming üç yüz keqə-kündüz dawamlixidu. Bu məzgildin keyin mukəddəs ibadəthanidiki «mukəddəs jay» pakizlinip əsligə kəltürülidu, — dedi. □

Pərixta Jəbrailning ojayıbanə alamətni qüxəndürüxi

¹⁵ Bu ojayıbanə kərünüxnü kərgəndin keyin, mənki Daniyal uning mənisini oylawatqinimda, mana, aldimda adəmning kiyapitidə birsi pəyda bolup ərə turdi. ¹⁶ Ulay əstingining otturisidin:

— Əy Jəbrail, bu adəmgə ojayıbanə alamətni qüxəndürüp bər, — degən bir adəmning küqlük awazini anglidim. ■

¹⁷ *Jəbrail* yənimoqə kəldi. Kəlgəndə, mən nahayiti qorkup ketip yərgə yikilip düm qüxtüm. U mənə:

— Əy insan oqlı, sən xuni qüxinixing kərəkki, bu ojayıbanə alamət ahir zaman toqrisididur, — dedi.

¹⁸ U gəp kiliwatqanda mən bihöx həlda yərdə düm yatattim. Ləkin u mənə xundak bir yənək tegiplə mənə turoquzdi wə mənə mundaq dedi:

¹⁹ «Mən hazır sənə *Hudaning* oqəzipi kəlgən məzgildə keyinki ixlarning qandaq bolidiojanlikini kərsitip bəyəy. Qünki bu ojayıbanə alamət zamanlarning bəkitilgən ahirki nuqtisi toqrisididur. ²⁰ Sən kərgən ikki munggüzlük qoqkar Media bilən Pars padixahlirini kərsitidu.

²¹ Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahlıki bolup, kəzining otturisidki kəzge kərünərlik munggüz bolsa, uning birinqi padixahidur. □

²² U munggüz sunup kətkəndin keyin ornidin əsüp qıqқан həliki tət munggüz bu əlning tət padixahlıqqa bəlünidiojanlikini kərsitidu. Biraq

□ **8:11 «Kündilik qurbanlik»** — Hudaning Musa pəyoqəmbər arkilik qüxurgən əmri bilən ibadəthanida hər küni ətigəndə wə kəqtə bir qoza «kəydürmə qurbanlik» kılınixi kərək. Bu qurbanlikni bolsa İsrail üçün əng əsaslik qurbanlik degili bolidu. «Sərdarning ibadəthanisi» — bu Pərwərdigarning Yerusalemdiki ibadəthanisini kərsitidu, əlwəttə. Muxu ibaridin «Samawiy qoxunning Sərdari»ning «Pərwərdigarning Pərixtsisi» ikenlikini kərgili bolidu. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» Məsihnəng dunyaqə kelixidin burunqi bir saləhitidur. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» toqrluk baxqə izahatlırimizni kəring. □ **8:12 «Asiylik»** — bizningqə «asiylik» muxu yərdə bəlkim «kiqik munggüz» (yəni dəjjal)ning asiylikini kərsətsə kərək (13-ayətni kəring). Bu səz yənə Hudaning Əz həlkining asiylikinimü kərsitixi mümkin. «**Hudaning həlki**» — ibraniy tilida «qoxun».

□ **8:13 «Ojayıbanə alaməttə kərüngən bu wəkələr, yəni «wəyran kıləquci» asiylik, kündilik qurbanlikning əməldin kalduruluxi»** — bu «wəyran kıləquci» asiylik» bolsa dəl «Sərdarəqə atap kündilik qoza qurbanlik sunuxni əməldin kaldurux» (11-ayət) həmdə uning ornoqə intayin yirginqlik birhil but selix. 9-bab, 26-27-ayət, 11bab -36-39-ayətnimü kəring).

□ **8:14 «pakizlinip əsligə kəltürülidu»** — ibraniy tilida «toqra kılınidu» yəki «həqkanıy kılınidu» degən səz bilən ipadilinidu. ■ **8:16** Dan. 9:21; Luqə 1:26 □ **8:21 «Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahlıki bolup, ...»** — ibraniy tilida «Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahı bolup, ...».

ularning küqi birinqi padixahlikka yetmoydu. ²³ Bu padixahliklarning ahirki mazgilida, asiylik qilouqilarning gunahi toxuxi bilan tolimu nomussiz, qigix masililarni bir terep qilalaydioan bir padixah maydanoqa qikidu. □ ²⁴ Uning küqi heli zor bolidu, lekin emaliyette bu küq ozlukidin qikmaydu; u misli kerulmigän weyrangilikni kaltürüp qikiridu. Uning ixliri jazmän onguxluk bolup, nemini halisa xuni qilalaydu. U küqlüklärni wə *Hudaning* mukeddäs mömin hälkini yokitidu. ²⁵ Öz ustatliki bilan uning nazariti astida herkandak hiylä-mikirlik heli ronak tapidu. U könglidä təkəbburlixip ezini qong tutidu; baxqilarning ozlirini bihetär hes kiloan waqtidin paydilinip tuyuksiz zerb kilip nurojun kixilärni halak kilidu; u hetta oquktin oquq «Əmirləarning Əmiri»gə qarxi qikidu. Lekin u ahirda insanlarning kolisiz halak kilinidu.

²⁶ Sanga ayan kilinoan, ahxamdin etigengiqə dawamlaxkan bu oqayibane alamət emalgə axmay qalmaydu. Lekin sən uni waqtinqə məhpiy tut. Qünki u köp künlər keyinki kəlgüsi häkqididur».

²⁷ Mänki Daniyal maqdurumdin kelip, birnəqəgə kün aqrip yetip kaldim. Keyin ornumdin turup yənila padixahning ixlirida boldum. Lekin bu oqayibane alamət könglümnü parakəndə kiliwatkənidi. Uning mənisini yexələydioan adəm yok idi.□

9

Daniyalning öz häkqigə dua qilixi

¹ Medialik Ahaxweroxning oqli Dariusning birinqi yilida (u kaldiyləarning zeminiqa padixah qilindi) □ ² Yəni təhtkə olturoan birinqi yili mənki Daniyal mukeddäs yazmilarni okuxum bilan Pərwərdigarning Yəramiya pəyoqəmbərgə yetküzgən kalam-bexariti boyiqə, Yerusalemnig harab bolidioan jaza mazgili yetmix yil ikənlikini qüxinip yettim. ■ ³ Xuning üqün mən Rəb Hudayimoqa roza tutup, bəz rəhtkə yəginip, kül-topida olturup, uningoqa yelinip dua-tilawət kilix bilan izdinixkə bəl baqlidim. ⁴ Mən Pərwərdigar Hudayimoqa dua kilip, gunahlimizni ikrar kilip mundak dedim:

— «Aḥ Rəb, i Seni Öz əmlrilinggə itaət qilouqilaroqa wədə-əhdəngdə wapadar bolup, əzgərməs mehringni üzlüksiz kərsətküqi uluq, sürlük Təngrim!■

⁵ Biz gunah sadir kilduk, kəbihlik kilduk; rəzillik bilan Sening əmr-hökümliringdin waz keqip, Sanga asiylik kilduk, ■ ⁶ Xundakla Sening naming bilan padixahlimiz, əmiririmiz, ata-bowilirimiz wə pütkül zemindiki häkqkə sez-kalamingni yəküzgən külliring boləan pəyoqəmbərlərgə zadi kulak salmiduk.

⁷ I Rəb, häkkanıyət Səndila tepilidu, lekin Sanga asiylik wə wapasizlik kiləanlikimiz tūpəylidin, bizgə, yəni Yəhudalaroqa, Yerusalemdikilərgə wə barlik Israilləroqa, yekinda bolsun, yirakta bolsun, Sən bizləni sürgünlükkə həydiwətkən barlik yurtlarda bolsun, pəkət bügünkidək

□ **8:23 «qigix masililarni bir terep qilalaydioan bir padixah...»** — baxka birhil tərjimisi: «heli süykəstqi bir padixah ...». □ **8:27 «Uning (oqayibane alamətnig) mənisini yexələydioan adəm yok idi»** — 8-babtiki bexarətlər toqrisida «kozumqə sez»imizni kəring.

□ **9:1 «kaldiyələarning zemini»** — Babil zeminini kərsitidu. «...padixah qilindi» — Bu ibarə bəlkim Dariusning Pars imperatori Korəxning astidiki bir padixah ikənlikini kərsitidu. U pütkül Pars üstigə imperator əməs idi. ■ **9:2** Yər. 25:11, 12; 27:7; 29:10 ■ **9:4** Qan. 7:9 ■ **9:5** Zəb. 106:6; Yəx. 64:4, 5, 6

yüzimizni ketürəlmigüdək xərməndilikla qaldı. ⁸ I Rəb, bizgə, yəni padixahlirimizə, əmirlirimizgə wə ata-bowilirimizəyimu yüzimizni ketürəlmigüdək xərməndilik qaldı; qünki biz Sening aldingda gunah sadir kilduk.

⁹ I Rəb Hudayimiz, biz Sanga asiylik kıləjan bolsakmu, Səndin yənıla rəhimdillik wə məəpirət-kəqürümlər tepilidu. □ ■ ¹⁰ Biz Sən Pərwərdigar Hudayimizning awazioja kulak salmay, kulliring boləjan pəyojəmbərlər arkilik aldimizə qoyəjan kanun-hökümliringdə heq mangmiduk. ¹¹ Pütkül Israil Sening Təwrat-kanunioja hilaplik kilip, awazingə kulak salmay Seningdin yüz əridi. Dərwəkə, Sening kulung Musəjo qüxürülgən Təwrat-kanunida pütülgən lənət həmdə uning kəsəmyadidiki jazalar üstimizgə yaəjduruldi; qünki biz Sening aldingda gunah sadir kilduk. ■ ¹² Sən Özüng bizgə wə üstimizdin həkümdarlik kıləqumizə qarita degənlinggə əməl kilip bizgə zor eqir külpətni kəltürdüng; qünki Yerusalemda kılinojan ixlar asman astidiki hərəkəndə baxka yurtta əzəldin kılinojan əməs! ¹³ Musəjo tapılanəjan Təwrat-kanunida pütülgəndək, bu pütün külpət bizgə qüxürülgən bolsimu, i Pərwərdigar Hudayimiz, lekin biz kəbihlikrimizdin kol üzüp, həkikitingni qüxinip yetidəjan kıləjəysən dəp tehiqə Səndin iltipatingni ətünmiduk. ¹⁴ Dərwəkə Sən Pərwərdigar xu külpətni təyyarlap saklap, bizning üstimizgə qüxürdüng; qünki Sən Pərwərdigar Hudayimiz, barlik kıləjan ixliringda adil bolup kəding; birək awazingə kulak salmiduk. ¹⁵ Əmdi, Öz küqlük kolung bilən həlkingni Misirdin elip qikting, xunglaşka bügünkidək Özünggə nam-xəhrət tikliding, i Rəb Hudayimiz, — biz gunah sadir kilduk, biz rəzillik kilduk! ■ ¹⁶ Ətünimən, i Rəb, pütkül həkkanilyikioja uyəjun, Yerusalem xəhiringgə, yəni muqəddəs teojingə boləjan kəhr-əzəpingni tohtatqəysən! Qünki bizning etküzzə gunahlimiz wə ata-bowilirimizə kıləjan kəbihlikliringning wəjidin, Yerusalem wə həlking barlik ətraptikilirimizning həkarət obyektini bolup kəlduk. ¹⁷ Əmdi i Hudayimiz, kulungning dua wə tələplirigə kulak saləjəysən, Özüng üqün wəyran kılinojan muqəddəs jəyngni jamalingni kərsitip yorutqəysən. □ ¹⁸ I Hudayim, kulak selip angləjəysən! Bizning wə Sening naming bilən ataləjan xəhəring bəxioja kəlgən külpətlərgə nəzər saləjəysən! Bizning Sanga iltija kıləjənimiz ezimizning kəndaktur həkkaniy ix kıləjanlikimizdin əməs, bəlki Sening zor rəhimdillikliringəja tayanəjanlikimiz səwibidindur.

¹⁹ I Rəb, angləjəysən! I Rəb, kəqürgəysən! Kulak selip angləp amal kıləjəysən! Özüngning nam-xəhriting üqün əmdi təhir kıləjəysən! Qünki Sening bu xəhiring wə bu həlking Öz naming asasida ataləjanidi!».□

Jəbrailning bəxarət berixi wə qüxəndürüxi

□ 9:9 «I Rəb Hudayimiz, biz Sanga asiylik kıləjan bolsakmu, Səndin yənıla rəhimdillik wə məəpirət-kəqürümlər tepilidu» — yaki «Rəb Hudayimizda rəhimdillik wə məəpirət-kəqürümlər bardur; qünki biz Uning aldidə gunah sadir kilduk» (demək, Huda bizgə rəhimdillik kərsətmigən bolsa, biz baldurla yəqitilattuk). ■ 9:9 Zəb. 130:3-8; Yiq. 3:22 ■ 9:11 Law. 26:14-45; Qan. 27:15-26; 28:15-68; 29:20; 30:17-20; 31:17, 18; 32:19-25; Yiq. 2:17 ■ 9:15 Mis. 32:11; Zəb. 105:7; 106:47 □ 9:17 «kulak saləjəysən, Özüng üqün ... yorutqəysən» — ibraniy tilida «Rəbning səwəbi üqün ... yorutqəysən». □ 9:19 «Özüngning nam-xəhriting üqün əmdi təhir kıləjəysən!» — ibraniy tilida «Özüning səwəbing üqün əmdi təhir kıləjəysən!».

20 Mən duayimni dawamlaxturup, özüm wə həlkim İsrailning gunahlırını ikrar kilip həmdə Hudayimning mukəddəs teoıi üqün Pərwərdigar Hudayimə yelinip, 21 tehi dua kiliwatqinimda, dəsləptə manga oşayibanə alaməttə kərüngən Jəbrail degən zat yeniməşa kelip manga kolini təgküzdı. Mən xu qaoşda tolimu qarşap kətkənidim. U kəqlik kurbanlıq sunux waqtı idi. □ 22 Jəbrail manga əkil berip mundak dedi: — «I Daniyal, mən seni yorutup, ixlarnı qongqur qūxinələydiəşan kilixkə kəldim.

23 Sən Hudaşa iltija kilixkə baxlixing bilənla, jawab-kalam berildi; sən intayin səyülgən adəm boləşaqqa, mən sanga uning jawab-kalamini yətküzgılı kəldim. Əmdi bu jawab-kalam üstidə puhta oylanəşin, oşayibanə kərünəşni kəngül köyup qūxəngin:

24 — «Huda tərpidin «yətmix həssə «yəttə waqit»» sening həlking bilən mukəddəs xəhiring üstigə bekitilgən. Bu waqitlar itaətsizlikləri tizginləş, gunahlarıni tūgıtix, kəbihlik üqün kafarət kəltürüş, mənggülik həkkanıylikni üstün orunəşa köyux, bu oşayibanə alamət bilən pəyoşəmbərlərnin səz-kalamlırini əməlgə axurux həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix üqün bekitilgəndur. □ 25 Xuni bilixing wə qūxinixing kərəkki, Yerusalemnı yengibaxtin əsligə kəltürüş bina kilix buyruki jakarlanəşandin tartip, Məsiş degən əmir məydanəşa qikkuşə yəttə həssə «yəttə waqit» qoxuloşan atmix ikki həssə «yəttə waqit» ətidu. Yerusalemə xəhiri yengibaxtin bina kilinip, məydan-koşılar wə sepil-istihkam barlikkə kəltürüldu, əmma bu bisərəmjan künlərdə bolidu. □ ■

26 Bu atmix ikki «yəttə waqit» məzgılı ətkəndin keyin Məsiş üzüp taxlinidu, uningda həqərsə qalmaydu. Kəlgüşidə bolidiəşan əmirning

□ 9:21 «...Jəbrail degən zat yeniməşa kelip manga kolini təgküzdı. Mən xu qaoşda tolimu qarşap kətkənidim» — buning yənə birhil tərjimisi: — «...Jəbrail degən zat tezla uşup kelip, manga kol təgküzdı». Əsli tekistni qūxinix birkədəş təş. □ 9:24 «kəbihlik üqün kafarət kəltürüş» — «gunahlarıni yepip kəqürüm təminləş» degənliktur. «Law.» 4-bab wə izahətni kərüng. «pəyoşəmbərlərnin səz-kalamlırini» — muxu yərdə ibranıy tilida «pəyoşəmbərlər» degən səz bilən ipadiliniidu. «mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix» — «məsihlinix» yaki «mukəddəs kilinix», Musa pəyoşəmbərgə berilgən mukəddəs kanunəşa asasən, «mukəddəs puraklıq may» sürülüş bilən kilinidu («Mis.» 26:9-10ni kərüng). Bu uşum ibranıy tilida «məsih» kilinix degən səz bilən ipadiliniidu. Buning baxşə birhil tərjimisi: «Əng Mukəddəs Boləşuqini məsiş kilix» — demək, Kutkuşuqı-Məsişni məsiş kilix. «...«yətmix həssə «yəttə waqit»» sening həlking bilən mukəddəs xəhiring üstigə bekitilgən... .. həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix üqün bekitilgəndur» — bu uluş bəxarət wə 25-27-ayətlərdiki bəxarətlərnin təpsilatlıri toşrisida «koxumşə səz»imizni kərüng. □ 9:25 «... Yerusalemnı yengibaxtin əsligə kəltürüş bina kilix buyruki jakarlanəşandin tartip, Məsiş degən əmir məydanəşa qikkuşə yəttə həssə «yəttə waqit» qoxuloşan atmix ikki həssə «yəttə waqit» ətidu» — kışkişə: — «bir waqit», yukirdiki təhlilgə asasən 360 kün bolsa, «yəttə həssə yəttə waqit» (49 waqit) wə «atmix ikkinig yəttə həssisi», (434 waqit), jəmi bolup «483 waqit», yəni «Yerusalemnı kaytidin bina kilixtikı pərman»din «Kutkuşuqı-Məsişning məydanəşa qikşixi»əşigə 173880 kün (təşminən 476 yıl) bolidu. Tarihiy tətşikətkə asasən, «Yerusalemnı kaytidin bina kilixtikı pərman»ning qūşürülüxi miladiyadin ilğiriki 445-yili yaki 444-yili idi, undakşə «Məsiş degən Əmirning məydanəşa qikşixi» miladiyə 32-yili yaki 33-yili boluxi kərək. Kitabhan bu pakitlərdin Kutkuşuqı-Məsişning kim ikanlıkını biləşdu. «Koxumşə səz»imizni kərüng. «Yerusalemə xəhiri yengibaxtin bina kilinip, məydan-koşılar wə sepil-istihkam barlikkə kəltürüldu...» — «sepil-istihkam» degən səz ibranıy tilidiki «haruts» degən səzning tərjimisi boluxi natayin; qoxum birhil istihkamni kərsitidu. «Koşılar» iqidiki, «haruts» həlkim sirttikı bir nərsini kərsitidu. ■ 9:25 Nəş. 2:2-8; Luşə 19:35-44

halki bu xəhər bilən mukəddəs ibadəthanini gumran kildü. Bu aқиwət kəlkündək besip kelidu; ahiriоiqə jənglər dawamlixidu; u yərdə bolidiоan wəyranqiliklər bekitilgəndur. □ ■ ²⁷ U *amir Hudaning* halkining kəp qismi bilən ahirkı bir «yəttə wakıt»ta bir *doستluk* əhdısnı takamul kildü, ləkin bu «yəttə wakıt»ning yerimioə kəlgəndə, u *ibadəthanidiki* kurbanlık wə axlik hədiyələrnı sunuxni əməldin kəlduridu. U qaoqda «wəyran kılouqı yirginqlik nomussızlik» *mukəddəs ibadəthanining* əng egiz jayıoə koyulidu. Taki balayı'apət, *yəni Huda* bekitkən külpət wəyran kılouqı kixining bexioə yaoduruloquqə xu yərdə turidu». ■

10

Tigris, yəni «Dijlə» dəryası boyıda kərgən oqayibanə kərünüx

¹ Kərəx Parska səltənət kılouan üçinçı yili, Daniyal (yənə bir ismi Bəltəxasar bolouan)oə bir həwər wəhiy kilindi. U həwər ixənqliktur — ləkin nəhayiti kattik jəng judunliri toərisididur. Daniyal bu həwərnı qüxəndi wə oqayibanə alamət toərisida qüxənçiqə igə boldi. □

² U qaoqda mənki Daniyal toluk üç həptə ah-zar kətürüp matəm tuttum.

□ ³ Üç həptiqə həqkəndək nazu-nemət yemidim, gəx yemidim, xarab iqmıdım wə tenimgə puraklık may sürmidim. □ ⁴ Birinçı ayning yigirmə tətinçı küni, mən uluq dərya, yəni Dijlə dəryasının boyıda turup, ■

⁵ bəximni kətürüp kəzümni asmanoə tiktım, kanap kiyip, beligə Ufazdikı sap altun kəmər baqlıouan bir adəmni kərdüm. ■ ⁶ Uning teni serik yaquttək julalınip, yuzliri qaqmaktək yaltırlap, kəzliri yenip turoəan ottək qaqnaytti; uning put-kolliri parkırap turidiouan mistək walıldaytti; awazi zor bir top adəmning awazidək jaranglaytti.

⁷ Oqayibanə kərünüxni yəloquz mənki Daniyalla kərdüm, yenimdikilər alamətni kərmigənidi. Əmma zor bir wəhimə ularni besip, intayin titrəp ketixti, məkünüwalouduək yərnı izdəp kəqip kətti. ⁸ U yərdə özüm yəloquz kəlip bu karamət oqayibanə kərünüxni kərdüm. Kılqə məoşdurum kəlmidi, qırayım kattik əzgirip əlük adəmdək bolup kəldim, put-kollirimda bir'azmu məoşdur kəlmidi. □ ■

⁹ Ləkin uning awazini anglıdım. Uning awazini angliouan həman yərgə yikilip düm qüxtüm, həxumdin kəttim. ¹⁰ Mana, tuyuksız bir kəl mənə təgdi, mənı xuan yələp yərgə tət putluk kılıp turoquzdi. ¹¹ Xu zat mənə: — Əy Daniyal, intayin səyülgən adəm! Səzlimni kəngül koyup anlap qüxəngin, ərə turoqın! Qunki mən sening yeningoə əwətildim, — dedi. U bu səzni kılıxi bilən, mən titrigən həlda ornumdin turdum.

¹² Xuning bilən u mənə mundək dedi:

□ **9:26 «Məsih üzüp taxlinidu»** — (yaki «Məsih kesiwetilidu») — muxu ibarə ibraniy tilida adəttə «əltürülidu» dəp ipadiləydu. **«uningda həqnərsə kəlməydu»** — yaki, «uning (Məsih-kutkuzoquqının) əltürülüxi əzi üçün əməstur». □ **9:26** Luqa 19:41-44 □ **9:27** Yəx. 28:15, 18; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4 □ **10:1 «ləkin nəhayiti kattik jəng judunliri toərisididur»** — yaki «ləkin nəhayiti kattik sinaxlar toərisididur». □ **10:2 «toluk üç həptə ah-zar kətürüp matəm tuttum»** — ibraniy tilida «toluk üç həptə... matəm kildim» — bu məlum bir əlgüçı uruk-tuoşqını üçün əməs, bəlki İsrail halkining əlük rohiy həlitigə bolouan matəm, əlwəttə. □ **10:3 «tenimgə puraklık may sürmidim»** — ibraniy tilida «özümni məsih kilmidim». □ **10:4** Yar. 2:14 □ **10:5** Wəh. 1:13, 14, 15 □ **10:8 «qırayım kattik əzgirip ...»** — ibraniy tilida «xan-xarıpım kattik əzgirip ...» yaki «qıraylıqlıqım kattik əzgirip ...». □ **10:8**

Dan. 7:28

— «Əy Daniyal, qorkma; qünki sən Hudayingning aldida qüxinixkə erixixkə, özünгни төwən tutuxkə kəngül qoyqan birinçi künden buyan sening dua-tilawiting ijabət kılındi; eytkanliring üqün mən yeningoşa əwətildim. □ 13 Ləkin, «Pars padixahlıqining əmiri» manga qarxi qıqıp yolumnı yigirmə bir kün tosuwaldı. Mən Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqaqqa, bax əmirlərdin biri Mikail manga yardəm kılqılı kəldi. □ 14 Mən sanga ahırki zamanlarda həlkingning bexioşa kelidioşan ixlarnı qüxəndürgılı kəldim. Qünki bu oşayibanə alamət kəp künlər keyinki kəlgüsi toşrisididur».

15 U manga bu gəpni kiliwatqanda, pəkətla yərgə qarəşinimqə zuwan sürəlməy turup kəldim. 16 Mana, goya adəmgə ohxaydioşan birsi kolini uzitip ləwlimni silap qoywidi, mən aozimni eqip aldımda turuqioşa:

— Təksir, bu oşayibanə kərünüxtin iq-ıqımdin azablinimən, maşdurumdin kəttim. 17 Təksirimning kəminə kulliri qandakmu sili təksirim bilən sezləlixkə petinalayttım? Qünki həzirlə maşdurum tügəp, nəpəsım üzülidu, — dedim.

18 Andin goya adəmgə ohxaydioşan biri meni yənə bir qətim silap, maşdur kirgüzdi 19 wə:

— I intayin səyülgən adəm, qorkma! Sanga aman-hatirjəmlək boləşay. Oşayrətlik bol, əmdi oşayrətlik bol! — dedi.

U xu səzni deyixi bilənla manga tehimu maşdur kirdi. Mən:

— Təksir yənə səz kıləşayla, qünki sili manga maşdur kirgüzdila, — dedim.

20 U mundak dedi:

— «Mening kəxingoşa nemigə kəlgənlikimni biləmsən? Mən əmdi qaytip berip, «Parstiki əmir» bilən jəng kilimə; mən u yərgə barəşandin keyin, «Gretsiyədiki əmir» məydanəşə qıqıdu. 21 Ləkin mən berixtin awwal həkikətning kitabida pütülgən wəşiyəlnəri mən sanga bayan kilimə. Bu ixlarda siləning əmiringlar Mikaildin baxkə, manga yardəm

□ 10:12 «... sən Hudayingning aldida qüxinixkə erixixkə... kəngül qoyqan» — bu yərdiki «qüxinix» nemini kərsitidu? Yəməmiya pəşəşəmbərgə yətküzülgən «Yerusalemming harab bolidioşan jaza məzğilning waqti 70 yıl» toxay degen waqıtta Daniyal dua kılıxkə baxlıdı. Daniyalning arzu-istiki xuki, 70 yılning toxuxi bilən, Hudaning səltənəti dərşəl pəyda bolsun değanlıktin ibarət idi. Ləkin 7-, 8- wə 9-babtiki oşayibanə alamətlər uningə, az değanımu yənə 70 «yətə waqit»ning ətüxi kərəklikini kərsətkən. Xu ixlər uning değanidək: «Daniyalning kənglini parakəndə kiliwətti. Uning mənisini yəxələydişən adəm yok idi». Xuning bilən u ümidsizlənməy, bu uzun waqıttiki «keqiktürüx»ni qüxinix üqün kəngül qoyıdu. 10-babtiki oşayibanə alaməttə bolsa, bu waqitning yənıla həm uzun həm japalıq ikənliki kərsitilidu. Xuning bilən, bu həwərnı kəbul kılıx üqün u oşayrətlik, maşduruluk boluxi kərək. □ 10:13 «Pars padixahlıqining əmiri» — bəlkim intayin küqlük birhil jin bolup, Pars rayonlirida Xəytanning pilanlirini bəja kıləşay boluxi mümkin. «Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqaqqa...» — bu sezlər muxu pərixitining wəzipsining xu padixahlarning qılmaqçı boləşən yamanlıqını toşux yaki bolmisa, ularəşə yaxhi tərəpkə yüzlinixkə təsir yətküzüxtin ibarət boləşənlikini kərsətsə kərək. «mən Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqaqqa, bax əmirlərdin biri Mikail manga yardəm kılqılı kəldi» — baxkə birhil təşjimişi: — «ləkin bax əmirlərdin biri Mikail manga yardəm kılqılı kəldi. Mən uni Pars padixahlirining ixlirini bir tərəp kılıxkə kaldurdum». «bax əmirlər» — muxu yərdə Hudaning yukiri mərtəwilik pərixtilirini kərsətsə kərək («Yəh.» 9-ayətni kəşüng).

beridioqan heqkim yok.□

11

¹ Mən Medialik Darius padixah bolqan birinqi yilidila, uni mustəhkəmləx həm küqəytix üqün ornumdin qozqaloqanidim. ² Əmdi mən sangə həkikətni eytip berəy: —

Buningdin keyin Parsqa yənə üq padixah həkümranliqqa qıqıdu; keyin tətinqi padixah qıqip, baxqa padixahlardinmu köptin kəp mal-dunyani toplaydu; u mal-dunyaliridin qüdrət tepip, həmmə yurtlarni Gretsiyəgə jəng kılıxqa qozqaydu.□

³ Uningdin keyin küqlük bir padixah məydanəqa qıqıdu. U zor padixahlıqni idarə kilip, nemini halisa xuni kilidu. □ ⁴ Lekin u hokuk yürüzüwatkinida, padixahlıki parqilinip asmanın tət xamal tərıpıgə bəlünüp ketidu. Uning təhtıgə əwladlırı warisliq kılalmaydu, keyinki padixahlıq u həküm sürgən waqtıdıkıdək küqlük bolmaydu; qünki uning padixahlıki aqıdurulup, baxqılarəqa təwə bolup ketidu.

⁵ Uningdiki sərdarlarning iqidin biri «jənubiy padixah» bolup küqiyidu; lekin yənə bir sərdar uningdinmu küqlük bolıdu wə əzıning təhimu qong padixahlıqını soraydu. □ ⁶ Birnəqqə yıl ötkəndin keyin, *jənubiy padixah ximaliy padixah* bilən ittipak tüzıdu; jənubiy padixahning kızı xu ittipakni mustəhkəmləx üqün ximaliy padixahning yenıəqa barıdu. Lekin keyin bu kız erixkən hokukıdin məhrum kılınıdu; ximaliy padixah əzımu hokukıni kolıda tutalmay, məzmut turalmaydu. Bu kız wə uni elip kəlgənlər, uning balısı həm xu waqıtlarda uni kolloıquqılarning həmmisıgə satkunluk kılınıdu.□

⁷ Həlbuki, uning *ata jəmət* tuəqınıdin biri qoxunning hokukını kolıəqa elip *padixah bolup*, ximaliy padixahning qorəqınıəqa besıp kirıp, ularəqa

□ **10:21 «həkikətning kitabı»** — Muqəddəs Kitabni kərsıtidu. Xu qaoqdiki «həkikətning kitabı» Daniyal pəyqəmbərnıng dəwrıdin ilgırı barlıq nazıl kılınəqan Təwrat kışimlırıdin tərki b tapqan, əlwəttə. **«silarning əmiringlar Mikail»** — bu söz Mikail bax pərixtnıng İsrailəqa alayıtən məs'ul boləqanlıqını ayan kılıdu. □ **11:2 «Buningdin keyin Parsqa yənə üq padixah həkümranliqqa qıqıdu; keyin tətinqi padixah qıqip...»** — bu 11-babtiki bəxarətlər nəhayiti təpsiliy kərsıtılğən. Biz muxu yərdə təpsilatlırı toqruluk kəp izaqat bərmıduq, bularni «Qoxumə səz»imızgə kırğuzduq. Kitabhanlarning əzlırı «ottura xərk»ning tarihi toqruluk

hərkəndək kitabtn bu bəxarətlərnıng qəndək əməlgə axuruloqanlıqını kərələydu. Asasən bu əldin eytiləqan ıxlar miladiyədin ilgırıki 530-164-yıllar dawamıda yüz bərgən. Lekin 36-ayəttin bəxləp, bəxarətlər əhırkı zamandıki ıxlarəqıgə ötidu. □ **11:3 «Uningdin keyin küqlük bir padixah məydanəqa qıqıdu»** — bu padixah «büyük İskəndər», Gretsiyəning birinqi imperatori.

□ **11:5 «Uningdiki sərdarlar»** — yaki «uningdiki əmirlirı». **«Uningdiki sərdarlarning iqidin biri «jənubiy padixah» bolup küqiyidu»** — bu bəxarətteki «jənubiy padixah»lar xübhışizki, Misirıng padixahlrıni kərsıtidu (8-ayətni kərüng), birinqisi «Pitolimi soter» (miladiyədin ilgırıki 323-285-yıllarda həküm sürgən). □ **11:6 «jənubiy padixah ximaliy padixah bilən ittipak tüzıdu»** — ıbranıy tilıda pəkət «ular ittipak tüzıdu» deyılıdu. Bu bəxarətteki «ximaliy padixah» xübhışizki tarihta Suriyə deqan rayonda həküm sürgən. Birinqi «ximaliy padixah» bolsa Silyuqus nikator (Silyuqus I) bolup, əslıdə Misir padixahı «Pitolimi soter»ning qong generalı idi. U miladiyədin ilgırıki 312-280-yıllarda təhtəkə olturəqan. **«bu kız erixkən hokukıdin məhrum kılınıdu»** — ıbranıy tilıda «bu kız bilikıning küqıdin məhrum bolıdu». **«uning balısı həm ...»** — ıbranıy tilıda «uning tuəqını...». Bəzi kona kəqürmilərdə «uni toqıduroquçı həm...» deyılıdu.

qarxi hujum qilip qong oqalibə qilidu. □ 8 U ularning ilah-butliri, quyma məbudliri və buthaniliridiki altun-kümüxtin yasaloqan jam-qaqilarni Misiroqə elip ketidu. U birnəqqə yıl ximaliy padixahın özini neri qilidu. □

9 Ximaliy padixah jənubiy padixahning zeminiqə besip kiridu, lekin ahiri əz yurtioqə qekinidu. □

10 Ximaliy padixahning xahzadiliri kozoqilip, zor qoxun təxkilləydu. Xahzadilərdin biri kəlkündək kelip jənubqə besip kiridu. Keyin u yənə jəng qilip, düxmən qoroqiniqimü besip kiridu. □ 11 Jənubiy padixah kattik oqəzəptə qoxun tartip jənggə atlinip, ximaliy padixahqə hujum qilidu. Ximaliy padixah zor bir qoxunni jənggə salidu, lekin uning xu zor qoxunni məqlup bolup əsirgə elinidu.

12 Xu zor qoxunning əsirgə elinixi bilən jənubiy padixah intayin məqrurlinidu. U tümənligən adəmləni yoqitidu, birək uning oqalibisi uzun dawamlaxmaydu. 13 Qünki ximaliy padixah yurtioqə qaytip, burunqindinmü kəp və küqlük qoxun təxkilləydu. Bekitilgən yıllar toxqandin keyin u zor kudrətlik qoxunni kəp təminatlar bilən qoxup baxlap kelidu. 14 U qaoqda nuroqun kixilər jənubiy padixahqə qarxi turup uningqə qarxi kozoqiləng kətüridu. *I Daniyal* — sening həlqing iqidiki zorawanlar muxu oqayibanə alaməttiki bexarətni əməlgə axurnəqqə bolup, yoqanqilik qilidu, lekin ular məqlup bolidu. 15 Ximaliy padixah potəy selip mustəhkəm xəhərnü muhasirə hujumi qilip besiwəlidu. Jənubdiki küqlər, həttə əng hil qoxunlarmü bərdaxlik bərləməydu, ularning qarxilik qiloqudək küqi qalmaydu. 16 Ximaldiki tajawuzqi bolsa əzi həlioqanqə ix qilidu, uningqə həqkim qarxilik qilalmaydu. U «güzəl zemin»ni ixoqal qilidu; uning qolida uni wəyran qiloquqi küq bolidu. □

17 *Ximaliy padixah* bəl baqlap padixahlikidiki barlik küqlərnü səpərwər qilip *Misiroqə* yol alidu; u *Misir* bilən əhdə tüzidu, əzi əhdidə turəqandək qilidu. Birək *Misirning* həkimiyitini aqdrurux üqün u ayallirining bir qizini *Misir* padixahioqə beridu. Lekin *qizi* atisi tərəptə turmaydu, uni qollimaydu. □

18 Keyin u dengiz boyidiki yurtlarqə hujum qilip, nuroqun adəmlərnü əsirgə alidu. Lekin yat bir sərdar uning kixilərnü har qilixlirini qəkləydu və əksiqə, uning bu harlaxlirini əzigə yanduridu. □ 19 U əz yurtidiki qoroqanlarqə qekinip kelidu. Lekin ahirida u putlinip yoqilip ketidu. □

20 Keyin uning ornioqə yənə bir padixah təhtək olturidu; u padixahlikning əng xan-xərəplik jayioqə bir zalim alwangbegini əwətidu. Lekin u uzun

□ 11:7 «uning ata jəmət tuoqkinidin biri» — ibranıy tilida: — «uning yiltizliridin biri».

«...padixah bolup» — ibranıy tilida «...uning (yəni jənubiy padixahning) ornioqə turup,...» dəp ipadilidü. «...biri, qoxunning həqoqini qolioqə elip padixah bolup,...» — baxqə birhil tərijimisi «... biri, u bolsa uning (ximaliy padixahning) qoxunioqə qarxi qiqip,...» □ 11:8

«quyma məbudliri» — yaki «əmirliři». «buthaniliridiki altun-kümüx...» — yaki «ularningki altun-kümüx...». □ 11:9 «jənubiy padixahning zemini» — Misirni kersitidu. □ 11:10

«Keyin u yənə jəng qilip,...» — yaki «U qaytip, andin jəng qilip,...». □ 11:16 «güzəl zemin» — Qanaan zemini, yəni Pələstin. «uning qolida uni wəyran qiloquqi küq bolidu» — ibranıy tilida «uning həlakiti uning qolida bolidu». □ 11:17 «...küqlərnü səpərwər qilip Misiroqə yol alidu» — «jənubiy padixahlik»ning Misir ikənliki 8-ayəttin kərunidu. «u Misir bilən əhdə tüzidu, əzi əhdidə turəqandək qilidu» — baxqə birhil tərijimisi «uning bilən birnəqqə durus adəmlər billə bəridü; u əz bekitkinini əməlgə axuridu». «Birək Misirning həkimiyitini aqdrurux üqün...» — ibranıy tilida «Birək Misirning həkimiyitini qiritix üqün...». □ 11:18

«nuroqun adəmlərnü əsirgə alidu» — yaki «nuroqun yurtlarnü iqiləydu». □ 11:19 «U əz yurtidiki qoroqanlarqə qekinip kelidu» — yaki «U əz yurtidiki qoroqanlarqə nixan qilip dikqət qilidu».

oʻtmayla, malimanqilikmu bolmay, jəngmu bolmay oʻltürüldü».□

Pərixta qüxəndürüxni dawamlaxturidu — əxəddiy ximaliy padixah

21 — «Xuningdin keyin pəs bir adəm uning orniqə çiqip ximaliy padixahlıknı alidu; əmma padixahlıknıng hərmət-xəhriti uningqə həç təwə bolmaydu, dəp qarilidu; ləkin u həlkning asayixlik pəytidin paydilinip, yaləqçilik wasitiliri bilən həkimiyətni tartivalidu. 22 Zeminiqə kəlkündək besip kirgən küqlərni u həm kəlkündək hujum kilip yokitidu, xuningdək u həttaki «*Hudaning* əhdisidə bekitilgən əmir»nimu yokitidu.

□ 23 Xərtnamə tüzüx arqilik u baxqə yurtlarni aldaydu; adəmliri kiçik bir qoxun bolsimu, ləkin uning küqi awup-awup, küdrət tapidu.

24 U halayıknıng asayixlik pəytidin paydilinip, əng bay ölkilərgə tajawuz kilip kirip, atiliri yaki atilirining atiliri zadı kilip bəkmioqan ixlarni kilidu, yəni u oljini, oqanimətlərni wə nuroqun bayliklarni qol astidik-ilirigə üləxtürüp beridu; məlum bir məzgilgicə qoroqanlaroqimu hujum kilix kəstidə bolidu. 25 U öz küqini ixkə selip qong oqayrət bilən qozoyilip, zor qoxunni baxlap, jənubiy padixahqə hujum kilidu. Jənubiy padixahmu nahayiti zor küdrətlik bir qoxun bilən jənggə atlinidu. Ləkin jənubiy padixah hainlarning yoxurun suyikəstigə uqrap, muwəppəkiyəət qazinalmaydu. 26 Qünki uning nazu-nemətlirini yegənlər uni yikitidu. Uning qoxuni həmmə yərgə tarqilidu; nuroqunliri oʻltürüldü.□

27 Keyin, bu ikki padixah bir-birini kəstlixip, yaman niyət bilən bir dastihanda tamək yeyixip, bir-birigə yaləqan gəp kilixidu; ləkin bu ixlər həçkimgə payda yətküzməydu, qünki bu ixlarning ahiri pəkət bəlgiləngən waqittıla bolidu. □ 28 *Ximaliy padixah*, nuroqun mal-mülüklərni elip öz yurtiqə kaytidu. U kənglidə Hudaning həlki bilən tüzgən mukəddəs əhdigə qarxi turidu; xuning bilən u əhdigə qarxi hərəkətlərni kilip, andin öz yurtiqə kaytidu.

29 Bəlgiləngən waqitta ximaliy padixah yənıla jənubqə tajawuz kilidu; ləkin bu kətimki əhwal ilgirikigə wə yənə kelip əng ahirkı kətimkisidiki bilənmu ohximaydu. □ 30 Qünki Kittim arilidin çiqqan kemilər hujum kilip kelidu. Xunga u dərd-ələm bilən qekinidu wə *Hudaning* Öz həlki bilən tüzgən mukəddəs əhdisigə qarap intayin oqəzəplinidu, uningqə qarxi halioqinini kilidu; xundakla qekinip yanəqanda mukəddəs əhdigə asiylik kiləuqilarni otiwarlaydu. □ 31 Uning tərpidə turoqan birnəqqə küqlər qoroqan boləqan mukəddəs ibadəthanini buləqaydu, «kündilik kurbanlik»ni əməldin kalduridu wə «wəyran kiləuqi yirginçlik

□ 11:20 «**padixahlıknıng əng xan-xəraplik jayi**» — bu yərdə «əng xan-xəraplik jayi» bəkim mukəddəs ibadəthanini kərsitidu. Yənə birhil tərjimə kiləqanda, «padixahlıknıng xan-xəripini beüzəx üqün bir zulum saləuqini əwətidu» degəndək bolidu. □ 11:22 «**Hudaning əhdisidə bekitilgən əmir**» — muxu yərdə mukəddəs ibadəthanidiki «bax kahin»ni kərsitidu. Oniyas isimlik kixi, bax kahin wə bək adil kixi bolup, Suriyaning «Antioqus Epifanis» degən padixahi tərpidin miladiyədin ilgiriki 172-yili oʻltürülgən. □ 11:26 «**uning nazu-nemətlirini yegənlər**» — demək, əng ixənçlik adəmliri. □ 11:27 «**bu ixlarning ahiri pəkət bəlgiləngən waqittıla bolidu**» — muxu sirlik səzlər toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. □ 11:29 «**ləkin bu kətimki əhwal ilgirikigə wə yənə kelip əng ahirkı kətimkisidiki bilənmu ohximaydu**» — baxqə birhil tərjimisi: — «ləkin bu kətimki ahirkı əhwal ilgirikigə ohximaydu». Bu bəxarət (tərximimiz boyiqə) toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. □ 11:30 «**Kittim arilidin çiqqan kemilər**» — «Kittim» hazırki «Səprus» degən ottura dengizdiki aral. Bu bəxarət xühbisizki, miladiyədin ilgiriki 168-yili, Rim imperiyəsining kemiliri Kittim arilidin çiqip Antioqus Epifaniskə (Misiroqə tajawuz kiləqan waqtida) hujum kiləqinini kərsitidu.

nomussizlik»ni uning ornioʻga qoʻyidu. □ ■ 32 U mukəddəs əhdigə hainlik qilouqilarni huxamət-hiyiligrlik bilən qirikləxtüridu; lekin öz Hudasinı dost tutquqi həlk bolsa kəysərlik bilən hərikət kilidu. 33 Həlk iqidiki akillar nuroʻun kerindaxliroʻga təlim yətküzidu; lekin birnəqqə künlər ularning bəziliri qiliqta yikilidu, otta köydürülöp öltürülidu, zindanoʻga qūxidu yaki bulang-talangoʻga uqraydu. 34 Yikiloʻan waqitlirida, Hudaning həlki azoʻinə yardəmgə igə bolidu. Əmma nuroʻun kixlər ularning katirioʻga huxamət-hiyiligrlik bilən soʻkunup kiridu. 35 Bəzi akillar yikilidu. Lekin ularning yikilixi əzlrining sinilixi, tawlinix-tazilinixi, kiyamət künigiqə paklinixi uqundur. Qünki ahirət Huda bəlgiligrən waqittila kelidu. □ ■

36 Ximaliy padixah öz məyliqə kiliweridu; u təkəbburlixip, əzini həkəndaq ilahlardinmu uluolap üstün koyup, hətta həmmə ilahlarıning ilahi Bolouqioʻga əjayib kupurluk söz kilidu; taki Hudaning oʻezipi toluq təkülgrən künigiqə u dawamlıq zor ronak tapidu. Qünki Hudaning bekitkini əməlgə axmay qalmaydu. ■ 37 Bu padixah ata-bowiliri qokunooʻan ilahlaroʻjimu pisənt kilmaydu, ayallaroʻjimu heqkəndaq həwəs kilmaydu. Əməliyətə u həkəndaq ilahni hərmətliməydu, qünki u əzini həkəndaq ilahin uluolap dəp qaraydu. □ 38 Bularning ornida u «küqlər ilahi»ni hərmətləydu; uning ata-bowilirimu əzəldin qokunmooʻan bu ilahni bolsa u altun, kümux, yaqut wə baxqa kimmətlik sowoʻatlarni təkdım kilip hərmətləydu. 39 U əng mustəhkəm qoroʻanlarni xundak bir oʻşayriy ilahqa tayinip igiləydu. Kimki uning həkümranlikioʻga bekinsa, u xularoʻga xərəplik mənsəp beridu, ularni kəpqulikni baxkuridooʻan kilidu wə in'am süpitidə yər-zeminni təksim kilip beridu. □

40 Ahir zaman kəlgəndə, jənubiy padixah əskər qikirip uningə hujum kilidu. Ximaliy padixah jəng hərwiliri, atlik əskərlər wə nuroʻun kemilər bilən kuyundək uningə qayturma zərbə beridu. U barlik yurtlaroʻga tajawuz kilip, kəlkündək texip kəng yər-zeminlarni basidu. 41 U hətta «güzəl zemin»oʻga besip kiridu; nuroʻun əllər azdurulup yikitilidu. Lekin bular, yəni Edomlar, Moablar wə Ammonlarning qongliri uning kolidin kutulup qalidu. □ ■ 42 Ximaliy padixah barlik dələtlərgə kolini sozidu, Misir zeminimu qeqip kutulalmaydu. 43 U Misirning altun-kümux baylikliri wə baxqa kimmət bahalik buyumlrini talan-taraj kilidu. Liwiyaliklər wə Efiopiyaliklər uningə boysunup əgixidu.

44 Keyin xərk wə ximaldin kəlgən xəpilər uni alakzadə kilidu. U tehimu dərəşəzəp bolup nuroʻun kixini kiroʻinqilik kilip öltürimən dəp jəng kozoʻaydu 45 Wə dengizlarning otturisida, kərkəm mukəddəs taoʻl tərıpigə orda qedirlirini tikidu. Lekin uning əjili xu yərdə toxidu wə heqkim uni

□ 11:31 «qoroʻan bolooʻan mukəddəs ibadəthana...» — yaki «mukəddəs ibadəthana wə qoroʻan...». «kündlik qurbanlik» — 8:11diki izahatni kəring. ■ 11:31 Dan. 7:25; 9:27; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4 □ 11:35 «Qünki ahirət Huda bəlgiligrən waqittila kelidu» — muxu yərdə, bexarət «Antioqus Epifanis»ning dawridin, ahir zamanəga etidu. ■ 11:35 Dan. 12:10 ■ 11:36 Dan. 7:25; 9:27; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4; Wəh. 13:1-8 □ 11:37 «ayallaroʻjimu heqkəndaq həwəs kilmaydu» — yaki, «u ayallar ətiwarlaydooʻan ilahkimu hərmət kilmaydu». □ 11:39 «... oʻşayriy ilahqa tayinip igiləydu» — yaki, «... oʻşayriy ilahqa hujum kilidu». Yənə birhil tərjimisi: «U əng mustəhkəm qoroʻanlarni igiləp, u bu ilahqa qokunuxni bərpə kilidu». «inam süpitida...» — yaki «məlum bir bahada (setiwetip),...». □ 11:41 «güzəl zemin» — Qanaanni (Pələstinni) kersitidu. ■ 11:41 Wəh. 12:6

kutkuzmaydu».□

12

Kiyamat küni

1 — «U qaojda, kerindaxliringni «koqdiouqi uluq amir» Mikail maydanoja qikidu. Bir azablik mæzgil bolidu; yurt-delæt barlikka kalgendin buyan, xundak qong balayi'apætlilik mæzgil bolup bakmiojan. Birak xu qaojda hælking kutkuzulidu; ularning iqidiki nami hayatlik dæptirigæ pütülgænlarning hëmmisi nijatlikka erixidu. □ ■ 2 Tuprakta yatkan ølüklærdin nuroqunliri tirilidu. Ular mænggülik hayattin bæhrimøn bolidu; kaløjanliri nomusta hëm mænggülik ræswaqilikka tirilidu. ■ 3 Aqillar asmandiki gümbüzdæk parlak julalinidu; nuroqun kixilærni hækqaniyilik yolioqa baxlap kirgænler yultuzlarøja ohxax øbadil'øbad parlap turidu».■

⁴ U manga yænæ:

— I Daniyal, sæn æmdi bu sözlærni tohtat; mæzkur kitabning taki dunyaning ahirkæ künlirigiqæ xu peti turuxi üqün uni piqætlæp mæhürliwætkin. Nuroqun kixilær uyan-buyan yürüdu wæ bilim axidu, — dedi.□ ■ 5 Mænki Daniyal kördümki, mana ikki zat, biri dæryaning bu tæripidæ, yænæ biri dæryaning u tæripidæ turuptu. ⁶ Ulardin biri dærya süyi üstidæ turoqan aq kanap kiyim kiygæn zattin:

— Bu karamæt ixlær tügigiqæ kanqilik waqit ketidu? — dæp soridi.■

⁷ U dærya süyi üstidæ turoqan, kanap kiyim kiygæn zat ong wæ sol qolini asmanøja karitip këtürüp, Mænggü Hayat Boløuqining nami bilæn kæsäm kilip:

— Bir waqit, ikki waqit, qoxumqæ yerim waqit ketidu. *Hudaning* mukæddæs hælkinø parqiliouqi horluk ahirlaxqanda, bu ixlær tügøydu, — dedi.□ ■

⁸ Uning sözini angliøjan bolsammu, mænisini güxænmidim. Xunga mæn:

— Tæksir, bu ixlarning aqiwiti kandaq bolidu? — dæp soridim.

⁹ U manga mundak dedi:

□ **11:45 «dengizlarning otturisida»** — demæk, Ottura Dengiz wæ Ølük Dengizning otturisida. **«køkæm mukæddæs taøj»** — Yerusalem selinoqan «Zion teøji»ni kersitidu. Bu ayætning baxqa bir hil tærximisi: «...dengizlar wæ mukæddæs taøj arisida...». □ **12:1 «kerindaxliring»** — ibranøiy tilida «hælkingning balilidi» degæn sez bilæn ipadiliniidu. **«koqdiouqi uluq amir»** — «amir» muxu yærdæ, xübhøisizki «qong pærixta» mænisidæ. Mukæddæs Kitabtki baxqa yærlærdin xu hulasiqæ kelimizki, Mikail degæn pærixta «bax pærixta»dur («Yæh.» 9-ayæt, «Wæh.» 12:7). **«Mikail maydanøja qikidu»** — baxqa birhil tærximisi «Mikail bir tærapta turidu». Demæk, Mikail æslidæ Israil hælkiqæ muhapizæt beridu. Lekin u hæzir bu muhapizætqi rolinø wakitlik bir yakqa koyidu. «...ularning iqidiki nami hayatlik dæptirigæ pütülgænlarning hëmmisi nijatlikka erixidu» — bu babtiki uluq bexarætlær toøqurulukmu «qoxumqæ sez»imizni körüng. ■ **12:1** Mat. 24:21 ■ **12:2** Yæx. 26:19; Mat. 25:46; Yh. 5:29; Ros. 24:15 ■ **12:3** Pænd. 4:18; Mat. 13:43 □ **12:4 «sæn æmdi bu sözlærni tohtat»** — yaki, «sæn æmdi bu sözlærni yoxurup koy». **«Nuroqun kixilær uyan-buyan yürüdu wæ bilim axidu»** — yaki «Nuroqun kixilær tætkik kilip, bilim axurulidu». Bu bexaræt yænæ «Am.» 8:12 bilæn munasiwætlilik boluxi mumkin. «Qoxumqæ sez»imiznimu körüng. ■ **12:4** Wæh. 5:1-5; 22:10 ■ **12:6** Dan. 10:5 □ **12:7 «Bir waqit, ikki waqit, qoxumqæ yerim waqit ketidu»** — muxu yærdæ «bir waqit, ikki waqit, qoxumqæ yerim waqit» degini, yukirida 7:25diki izahatta tæhlil qilønimiz toøqra bolsa, tæhminan üq yerim yilni, top-toøqra 1260-künni kersitidu. ■ **12:7** Wæh. 10:5, 6

— «Əy Daniyal, yolungoşa mang, qünki bu sözlər ahir zamanöjidə məhpiy tutulup yepiklik turidu. ■ ¹⁰ Nuroşun kixilər tazilinidu, paklinidu wə tawlinidu. Rəzillər bolsa, dawamlıq rəzillik kiliweridu; ulardin heqkim buni qüxinəlməydu, biraq aqillar qüxinidu. ¹¹ Kündilik kurbanlik sunuxni əməldin qalduroşan kündin tartip, yəni «wəyran kılouqı yirginq-lik nomussizlik» qoyuloşan waqittin baxlap, bir ming ikki yüz toqşan kün ötödu. ¹² Ahiroşidə sadıq bolup, bir ming üç yüz ottuz bəx künni kütöp ötküzgənlər nemidegən bəhtlik-hə!
¹³ Əmma sən bolsang, ahiroşidə yolungda mengiwərgin. Sən aram tapisən, wə künlərning ahirida nesiwənggə muyəssər boluxka qayta tirilisən».□

■ 12:9 Wəş. 5:1-5; 22:10 □ 12:13 «künlərning ahirida» — Məsihning dunyoşa qayıtip kelidoşan küni.

Hoxiya

1-қисим •••• Hoxiya pəyğəmbərnin pərixə bir ayalni əz əmrigə elixi

1 Pərwərdigarning kalamı — Uzziya, Yotam, Ahaz wə Həzəkıyalar Yəhudaşə, Yoaxning oşlı Yəroboam İsrailəşə padixah boləşan waqıtlarda, kalam Bəərinin oşlı Hoxiyaşə kəldi; □ 2 Pərwərdigarning Hoxiya arkilik kəlgən səzining baxlinixi —

Pərwərdigar Hoxiyaşə: «Bəroşin, pərixilik kə berilgən bir ayalni əmringgə aloşin, pərixiliktin boləşan balilarni əz qolungəşə aloşin; qünki zemin Pərwərdigardin waz kəşip pərixilik kə pütünləy berildi» dedi. □ 3 Xuning bilən u berip Dıblaimning kizi Gomərni əmrigə aldi; ayal uningdin həmilidar bolup bir oşul tuşdi.

4 Pərwərdigar uningəşə: «Uning ismini «Yizrəəl» dəp qoyəşin; qünki yənə azəşina waqıt ətkəndə, Mən «Yizrəəl»ning kəninin intikamini Yəhuning jəməti üstigə qoyimən wə İsrail jəmətinin padixahlıqəşə hatimə berimən. □ 5 Wə xu künidə əməlgə axuruliduki, Mən İsrailning okyasini Yizrəəl jiləşidə sundiruwetimən». □

6 Gomər yənə həmilidar bolup, kiz tuşdi. Pərwərdigar Hoxiyaşə: «Uning ismini «Lo-ruhamah» dəp qoyəşin; qünki Mən İsrail jəmətigə ikkinqi rəhim kilmaymən, ularni kət'iy kəqürüm kilmaymən; □ 7 Birak Yəhuda jəmətigə rəhim kili mən wə ularning Hudasi boləşan Pərwərdigar

□ 1:1 «Yoaxning oşlı Yəroboam İsrailəşə padixah boləşan waqıtlarda...» — «İsrail» bu kitabta adətə İsrailning «ximaliy padixahlıq»ni kərsitidu. Hoxiyaning bəxarətlirinin kəpinqisi «ximaliy padixahlıq» toşruluktur. Bəzi waqıtlarda «İsrail» toluq on ikki kəbilə (jümlidin Yəhuda)ni iqigə alidu. Mundaq əşwalda biz buni küqimizning bəriqə izahlap qoyimiz. Bu kitabta İsrailning Yəroboamdin keyinki padixahliri tiləşə elinmioşan. Pəyğəmbər bəlkim ularni tiləşə aloşuqilıq yok dəp kərişən boluxi mumkin. □ 1:2 «Bəroşin, pərixilik kə berilgən bir ayalni əmringgə aloşin, pərixiliktin boləşan balilarni əz qolungəşə aloşin» — balilar tehi toşulmioşanidi. Birak uning keyin toşuləşən üq balisidin ikkisi Gomərnin pərixilikidin boləşan.

□ 1:4 «Uning ismini «Yizrəəl» dəp qoyəşin» — «Yizrəəl» «Huda terioşan» yaki «Hudaning terioşini» degən mənida, wə yənə «Huda tarkitidu» degən mənida. İsrailning ximaliy tərpididiki «Yizrəəl» degən jiləşidə dəhşətlik bir kiroşinqilik boləşan. Yəhu isimlik bir sərdar İsrailning xu waqıttiki padixahı Yəşəramni wə ordidikilarni, jümlidin rəzil hanix Yəzəbəlni əltürüwətti. Bu ixlar Hudaning Yəşəram üstigə boləşən jazasi boləşini bilən, Yəhu uqioşə qikқан kənhor adəm bolup, Huda uningəşə tapxuroşən jazalıq wəzəşisidin həlkəşip nuroşun gunahşiz adəmlərnimu əltürüwətti. Gərgə bu ix 100 yil ilgiri boləşən bolsimu, İsrail uning gunahlıqini etirap kilip bakmioşan (Təwrat, «Padixahlar» 9-10-bab). «Yizrəəl» jiləşisi Gideon həkim boləşən waqıtida İsrailning xanlıq bir oşəlibisining soruni idi («Hək.» 6-7-bab), bu jay Yəhuning waqıtida kiroşin soruni boləşən, kəlgüşidə İsrailning qong məşlubiyəşitining soruni bolidu. □ 1:5 «Mən İsrailning okyasini Yizrəəl jiləşidə sundiruwetimən» — Asuriyəşə imperiyəsi miladiyadin ilgiriqi 733-yili İsrailning ximaliy rayonlirişəşə bəşip kirip, Yizrəəl jiləşisini ixəşal kilip, bərlıq ximallıqlarni, jümlidin Gilead wə Galiliyəşliklərnə əşirgə quxürüp elip kətti. Xu wəşəşər bilən İsrailning hərbiy ktiqi («okyasi») sunduruwetildi. □ 1:6 «Gomər yənə həmilidar bolup, kiz tuşdi. Pərwərdigar Hoxiyaşə: «Uning ismini «Lo-ruhamah» dəp qoyəşin... dedi — «Lo-ruhamah» «rəhim kilinmioşan (kiz)» degən mənida. «Gomər yənə həmilidar bolup, kiz tuşdi». Bu ayətə 3-ayəttikigə ohxax «uningin ... tuşdi» degən bir ibarə bolmıoşaqkə «Lo-ruhamah» Hoxiyaning əz balisi əməş idi.

arkilik ularni kutkuzimən; ularni okyasiz, kiliqsiz, jəngsiz, atlarsiz wə atlik əskərsiz kutkuzimən» — dedi.□

⁸ Gomər Lo-ruhamahni əmqəktin ayriqəndin keyin yənə hamilidar bolup oşul tuşdi; ⁹ *Rəb*: «Uning ismini: «Lo-ammi» dəp qoyojin; qünki silər Mening həlkim əməs wə Mən silərgə *Pərwardigar* bolmaymən» dedi.□

Hoxiya Israilning ahirki zamandiki bəhti toşruluk bexarət beridu

¹⁰ — Birək Israilning balilirining sani dengizdiki kumdək bolup, uni əlqigili yaki sanioşili bolmaydu; «Silər mening həlkim əməssilər» deyilgən jayda xu əməlgə axuruliduki, ularoşa: «*Silər* tirik Təngrining oşulliri!» — deyilidu. ■ ¹¹ Israil baliliri wə Yəhuda baliliri birgə yioşilidu, əzlrigə birlə baxni tikləydu wə turoşan zemindin qikidu; qünki «*Yizrəalning küni*» uluşdur! Aka-ukiliringlaroşa «*Ammi!* (*Mening həlkim!*)» wə singilliringlaroşa «*Ruhamah!* (*rəhim kilinoşan!*)» — dənglar!□ ■

2

Israiloşa kilinoşan tərbiyilik jaza — Hudaning səzining dawami

¹⁻² — Ananglaroşa dəwayimni yətküzüp, uning bilən dəwalixinglar; qünki u Mening ayalim əməs wə Mən uning eri əməs; u pəhixilik turkini qirayidin, zinahorluk hələtlirini kəksining arisidin yakətsun!□

³ Bolmisa, Mən uni kip-yalingaq kilip qoyimən, tuşuloşan künidikidək anidin tuşma kilip qoyimən;

Mən uni huddi qəl-bayawanoşa ohxax kilimən,
Uni bir qəşjirək yərgə aylandurimən,

□ **1:7 «Birək Yəhuda jəmətigə rəhim kilimən wə ularning Hudasi boləşan Pərwardigar arkilik ularni kutkuzimən; ularni okyasiz, kiliqsiz, jəngsiz, atlarsiz wə atlik əskərsiz kutkuzimən»** — bu bexarət bəlkim Asuriyə imperiyəsinin qoxunining Yəhudaşoşa tajawuz kilidioşanliki wə xundək bolsimu Pərwardigarning Pərixitsining wasitisi bilən Asuriyəni (dərwəşə heq jəng bolmayla) yokitidioşanliğini kərsitidu (miladiyədin ilgiriki 702-yili). Bu ayətəng kizik bir yeri xuki, Pərwardigar «Pərwardigar arkilik» bu ixni kilidu. Demək «Pərwardigarning Pərixitsi»ning Özini Huda deyixkə bolidu. Baxka yərdə səhbətləşkinimizdək, ixinimizki «Pərwardigarning Pərixitsi» dəl Hudaning «Kalami» Əysa Məsihning Əzidur («Yəx.» 36-38-bablarni kəşung). Məzkur bexarətnin bir nətəjisi bəlkim Israilda turoşan bəzi ihlasən kixilər Yəhuda zeminiə qəş, olturaklaşxan bolsa kəşək. □ **1:9 «Rəb: «Uning ismini: «Lo-ammi» dəp qoyojin»... dedi»** — «Lo-ammi» «Mening həlkim əməs» dəgən mənida. Bu isim Gomərnin balisining baxka ərdin boləşanliğini bildüridu, xuningdək Huda aldidə Israilning əhwalini kərsitidu. «Mən ular üqün Pərwardigar bolmaymən» (yaki «Mən silər üqün bolmaymən» yaki «Mən silər üqün «Əzəldin Bar Boləşuqi» bolmaymən») dəgən ibarə, Hudaning Musa pəyoşəmbərgə tapxuroşan Əz namini, yəni «Yəhwəş» («Mən Əzimdurmən»)ni kəzdə tutidu. Demək, «Mən silərdin həwər alidioşan Hudayinglar bolmaymən». ■ **1:10** Yar. 32:11; Rim. 9:25, 26 □ **1:11 «turoşan zemin»** — Israilar sürgün kilinoşan zemin bolsa kəşək. **«turoşan zemindin qikidu»** — yaki «turoşan zeminda yaxinidu». **«Yizrəalning küni»** — bu künnin nemə ikənliki 2:14-23-ayəttə kəşünüdu. Bu ayət üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **1:11** Yəx. 11:13; Yər. 3:18; Əz. 37:16, 22; Əf. 2:14, 15, 16 □ **2:1-2 «ananglaroşa dəwayimni yətküzüp, uning bilən dəwalixinglar; qünki u mening ayalim əməs wə mən uning eri əməs; u pəhixilik turkini qirayidin, zinahorluk hələtlirini kəksining arisidin yakətsun!»** — demisəkmə bu səzlər həm pəyoşəmbərnin əz balilirioşa həm də Hudaning əz həlkigə eytkənliridur. Təwəndiki səzlər (14-3) asəsən Hudaning Israiloşa boləşan səzli — Birək bəziliri pəyoşəmbərnin əz əhwalioşa mas kelidu.

Uni ussuzluk bilən oltürimən;

⁴ Uning balilirioğa rəhim kilməymən,
Çünki ular pəhixiliklərdin tərəlgən balilardur.

⁵ Çünki ularning anisi pəhixilik kılğan,
Uların qarnida kətürgüqi nomussizlik kılğan;
Çünki u: «Mən munga nan wə süyümni, yung wə kanapimni, zəytun meyim wə iqmlik-xarablırimni təminligüqi axnilirimioğa intilip ularni qoşliximən» — dedi.□

⁶ — Xunga mana, Mən yolungni tikən-jioanliklar bilən qitlap qorxiwalimən,
Israilning ətrapini tam bilən tosimən, u qioir yollirini tapalmaydioğan bolidu.

⁷ Xuning bilən u axnilirini qoşlaydu, biraq ularoğa yetixəlməydu;
Uların izdəydu, tapalmaydu;
Xunglaşka u: «Mən bərip birinqi erimni tepip, uning yenioğa qaytimən;
çünki əhwalim bügünkidin yahxi idi» — dəydu.

⁸ — U ziraətlərni, yengi xarab wə zəytun meyini təminligüqining Mən ikənlikimni,
Əzliri «Baal» butlarni yasaxka ixlətkən kümüx-altunni kəp kılquqining
Mən ikənlikimni zadi bilmidi.

⁹ Xunga Mən qaytip kelimən, uningdiki ziraətlirimni öz waqtida,
Yengi xarablırimni öz pəslidə elip ketimən,
Əzümdiki ularning yalingaqlıqini yepixka kerəklik yung-kanaplırimni
bərməy qayturup ketimən;□

¹⁰ Həzir Mən uning nomussizlikini axnilirining kəz aldida axkarilaymən,
Həqkim uni qolumdin qutkuzalmaydu.□

¹¹ Xundak kılıp uning tamaxalirioğa hatimə bərimən;
Uning heytlirioğa! Uning «yengi ay»lirioğa!
Uning «xabat»lirioğa! Kışkisi, uning barlık «jamaət ibadət sorun»lirioğa
hatimə bərimən!□

¹² Wə Mən uning üzüm tallirini wə ənjür dərəhlirini wəyran kılımən;
U bularni: «Bular bolsa axnilirim munga bərgən ix həqkılırimdur!»
değənidi;
Mən bularni janggaloğa aylandurimən, yawayi haywanlar ularni yəp
ketidu.■

¹³ Mən uning bəxioğa «Baal»larning künlirini qüxürimən;

Çünki u *xu künliridə* ularoğa isriq salatti,
U əzini üzükliri wə zibu-zinnətliri bilən pərdazlap,
Axnilirini qoşlixip, Meni untudi — dəydu Pərwərdigar.□

□ 2:5 «iqmlik-xarablırimni təminligüqi axnilirimioğa intilip ularni qoşliximən» — «axnilirim» Israil qoqunoğan hərhil butlarni, bolupmu «Baal»larni kərsitidu. Nadan Israil ax-taam wə nərsə-kerəklərni Huda əməs, bəhki bu butlar təminləydu, dəp qaraytti. □ 2:9 «Xunga mən qaytip kelimən, uningdiki ziraətlirimni ... elip ketimən, Əzümdiki ... yung-kanaplırimni bərməy qayturup ketimən» — Israillar Hudaning yenioğa «qaytixi» kerək. Həzir əksiqə Huda ularning yenioğa jazalaxka qaytidu. □ 2:10 «Həzir mən uning nomussizlikini axnilirining kəz aldida axkarilaymən» — muxu «axniliri» değən səzning mənsi həzir səl kengəytildi. Israil Hudaning qoşdixioğa ixənəməy, hərqaysi butpərəs dələtlərgə tayinip ular bilən ittipakdax bolmaqci. Biraq Huda Əzigə kılğan bu wapasizlikni həmmə adəmning kəzi aldida axkarilaydu. □ 2:11 «Hatimə bərimən; uning heytlirioğa! Uning «yengi ay»lirioğa!...» — «yengi ay»ning birinqi küni heyət küni həsəblinatti. «Xabat» küni, yəni xənbə küni, dəm elix küni idi. ■ 2:12 Zəb. 80:12-13; Yəx. 5:5 □ 2:13 «mən uning bəxioğa «Baal»larning künlirini qüxürimən» — demək, Huda Israilning «Baal»laroğa qoqunoğan künlirining tegixlik jazasini ularning bəxioğa qüxüridu.

Huda ahir berip yənıla Israilni muhəbbiti arķilik öziningki ķilidu — «Yizrəalning kuni»

¹⁴ Xunga mana, Mən uning kenglini alimən, Uni dalaŋa elip kelimən, kengligə səzləymən. □

¹⁵ Xundak ķilip Mən uningŋa xu yərdə üzümzarlırini ķayturimən, «Aķor jiloķisi»ni «ümid ixiki» ķilip berimən; Andin u xu yərdə yaxlık künliridikidək, Misir zeminidin qıķķan künidək küy-nahxa eytidu. □

¹⁶ Wə xu kuni əməlgə axuruliduki, — dəydu Pərwərdigar — «Sən Meni «erim» dəp qakirisən, Ikkinqi Meni «Baal»im deməysən. □

¹⁷ Qünki Mən «Baal»larning namlirini sening aŋzingdin elip taxlaymən, Ular bu nami bilən ikkinqi heqķandak əslənməydu. □

¹⁸ Xuning bilən Mən ular üqün daladiki haywanlar, asmandiki uqarķanatlar wə yər yüzidiki əmüliqüqilər bilən əhdə tüzimən; Mən okya, ķiliq wə jəngni sundurup zemindin elip taxlaymən; *həķķimni* aman-esən yatķuzimən. ■

¹⁹ Xundak ķilip Mən seni əbədil'əbəd Özümgə baŋlaymən; həķķaniylikta, mehİR-muhəbbəttə, rəħim-xəpķətlərdə seni Özümgə baŋlaymən; □

²⁰ Sadakətlıktə seni Özümgə baŋlaymən, xuning bilən sən Pərwərdigarni bilip yetisən. □ ■ ²¹ Wə xu künidə əməlgə axuruliduki, «Mən anğlaymən» — dəydu Pərwərdigar, — «Mən asmanlarning təlipini anğlaymən, bular yər-zeminning təlipini anğlaydu; ²² Yər-zemin zirətlərnıng, yengi xarab wə zəytun meyingin təlipini anğlaydu; wə bular «Yizrəal»ning təlipini anğlaydu! □ ²³ Wə Mən Özüim üqün uni zeminda teriymən; Mən «Lo-

□ **2:14** «Xunga mana, mən uning kenglini alimən, uni dalaŋa elip kelimən, kengligə səzləymən» — «xunga» degən bu səz adəmini tolimu həyrən ķilidu, əlwəttə. Hudaning xapaiti daim degüdək xundak. □ **2:15** «Xundak ķilip Mən uningŋa xu yərdə üzümzarlırini ķayturimən, «Aķor jiloķisi»ni «ümid ixiki» ķilip berimən; andin u xu yərdə yaxlık künliridikidək, ... küy-nahxa eytidu» — bu ayəttiki bəzi səzlərnıng xərħi: — (1) «Aķor jiloķisi»

— Əslidə Israil Pələstinni ixŋal ķilix üqün jəng ķiliwatķan künlərdə, «Aķan» (yaki Aħor, mənisi «awarə») isimlik bir kixi Hudaning ķərsətmisigə itaət ķilmiŋa qaķa, pütkül Israil jəngdə məŋlup boldi. Yəxua pəyŋəmbərnıng wasitisi bilən Aķanning gunaħi eniķlanŋandin keyin, Israil Aķanni qalma-kesək ķilip öltürüwətti. Andin Israil düxməndin kutķuzuldi. «Aķanning ölümi ularni kutķuzŋan» degili bolidu. Xunga məzķur ayətnıng mənisi, bəķkim birsi ularning gunaħlırini kəturüxi bilən, ular kutķuzulidŋan bolidu («Yə.» 7-babni kərnıng). (2) «yaxlık künliri» — bəķkim Israilning «yengi bir əl» tuŋulŋandək, Misirdin qıķķan waķtini ķərsitidu. (3) «nahxa eytidu» yənə «(Manga) jawab beridu» degənnimu bildüridu. □ **2:16** «Sən Meni «erim» dəp qakirisən, ikkinqi Meni «Baal»im deməysən» — «ķirix səz»də eytkinimizdək, «Baal» degən səznıng bir mənisi «iğəm» yaki «erim». □ **2:17** «Mən «Baal»larning namlirini sening aŋzingdin elip taxlaymən» — ıbranıy tilidə «Mən «Baal»larning namlirini uning (yəni, Israilning) aŋzidin elip taxlaymən». ■ **2:18** Ayup 5:23; Yəx. 11:6; Əz. 14:21; 34:25 □ **2:19** «Mən seni ... Özümgə baŋlaymən» — bu səz adəttə ķizni əzigə əmrigə elixini bildüridu. □ **2:20** «həķķaniylikta, mehİR-muhəbbəttə, rəħim-xəpķətlərdə... sadakətlıktə (seni Özümgə baŋlaymən)» — degən səzler Hudaning ķilidŋanlırini süpətləydu, əlwəttə. Biraķ ixinimizki, bu səzler yənə kəlgüsidiki **Israilning** Hudaning muhəbbitigə bolŋan inkasinimu bildüridu. Israil xu kuni yənə wapasiz bolmaydu. Bu qŋng bir əzğirix, qŋng bir məjizdir! ■ **2:20** Yər. 31:33, 34 □ **2:22** «...bular «Yizrəal»ning təlipini anğlaydu!» — «Yizrəal» degən isim «Israil» degən isim bilən tələppuz jəhəttə ohxixip ketidu, muxu yərdə Israilni ķərsitidu. Biraķ Hoxiyanıng birinqi oŋlı «Yizrəal»ning anisning wapasizlikdin tuŋulup (2:4ni kərnıng) andin xu səwəbidin atisidin ayrilŋinidək, Israil «anisning wapasizlikı» bilən Hudasinin ayrilŋan bolup, həzir Hudasi bilən əpləxtürülgən bolidu.

ruhamah»oʻja rahim qilimən; Mən «Lo-ammi»oʻja: «Mening hālķim!» dəymən; wə ular Meni: «Mening Hudayim!» — dəydu. □ ■

3

Hoxiya əzigə wapasizlik kılıp əzidin ayriloqan ayalini qayturup əkilidu

¹ Wə Pərwərdigar manga: — Yənə baroqin, axnisi tərīpidin səyūlgən, zinahor bir ayalni səygin; gərqə Israillar yat ilahlar tərīpigə eoqir kətkən, «kixmix poxkal»larni səygen bolsimu, *Mən* Pərwərdigar ularoʻja kərsətkən səyğimdək sən uni səygin, — dedi □ ² (xunga mən on bəx kümūx tənggə, bir homir buoqday wə yerim homir arpioʻja uni əzūmgə qayturuwaldim; □ ³ Mən uningoʻja: «Sən mən uqun uzun künlər kütisən; sən pahixilik kilmaysən, sən baxka ərningki bolmaysən; mənmu sən uqun ohxaxla seni kütimən» — dedim). □ ■

⁴ — «Qünki Israillar uzun künlər padixahsiz, xahzadisiz, qurbanliksiz, «tüwrük»siz, «əfod»siz wə heq oy butlirisiz kütup turidu. □ ■ ⁵ Wə keyinrək, Israil baliliri kaytip kelidu wə Pərwərdigar boləqan Hudasini həm Dawut padixahini izdəydu; künlərnin ahirida ular təwrinip əyminip Pərwərdigarning yenioʻja, xundakla Uning mehribanliqioʻja qarap kelidu». □ ■

□ **2:23 «Mən Əzüm uqun uni zeminda teriyən»** — esimizdə barki, «Yizrəəl» «Hudaning terioʻjini» degən mənədə. Hudaning Israil (Yizrəəl)ioʻja boləqan məksiti, dehqanning **əzi uqun** uruqni zeminoʻja terioʻjinoʻja ohxax əməlgə axurulidu. Demək, ahirki zamanda, Israil harakterida, mejezidə, kuloqanlirida Hudaning kenglidikidək bolidu. Huda xu yol bilən Israilda Əzini uluqlaydu. ■ **2:23** Hox. 2:1; Rim. 9:26; 1Pet. 2:10 □ **3:1 «kixmix poxkallirini səyidoqan»** — bu kinayilik gəp. Ular bəlkim bu poxkallarni hərhil butlaroʻja atap yegən boluxi mumkin. Ular butpərəslik yolida xu kixmixlarni yegəqkə həkikiy «dindarlar» bolup qaldi — gərqə Pərwərdigarning səyğüsining obykti Israil boləqan bolsimu, lekin Israilling səyix obykti nahayiti bir hil poxkal boləqanidi, halas. □ **3:2 «...yigirmə kürə buoqday wə on kürə arpa»** — «bir homir» 300 litr; yəni 20 kürə, «yerim homir» 150 litr; yəni 10 kürə. **«mən .. uni əzūmgə qayturuwaldim»** — qarioʻjanda Gomər kulluk həlitigə qūxup qaloqan, bazarda (bəlkim baliliri bilən) setilidioqan həloʻja kəlgən. Hoxiya uqun uni setiwelix səl qiyinrak kərunidu; uning bahasioʻja yetix uqun puləqə qoxup yənə uni-buni elip kelix kerək idi. □ **3:3 «Sən mən uqun uzun künlər kütisən»** — demisəkmə buning mənisi, Hoxiya uni hərəkəndəq munasiwəttin ayrip yaloquz turmuxka qalduridu. Biraq u əzi uningdin baxka heqəkəndəq bir ayaloqə yekinlaxmay, uni kütidu. ■ **3:3** Qan. 21:11 □ **3:4 «Israillar uzun künlər padixahsiz, xahzadisiz, qurbanliksiz, «tüwrük»siz, «əfod»siz wə heq oy butlirisiz kütup turidu»** — bu ayəttə tiləqə elinoqan bəzi nərsilər yaki ixlar (padixah, xahzadə, qurbanlik, əfod) əslidə mahiyiti yaxhi, bəzilər pütünləy yaxhi əməs. Bu bexarəttin qarioʻjanda, Huda Israil uqun səllimaza yengi bir baxlinixni bekitkən. «Tüwrük» bəlkim butpərəslikkə ait boləqan nərsini kərsitidu. «Əfod» — Huda Musa pəyoʻqəmbərgə qūxūrgən qanun boyiqə, bax qahin kiydioqan bir alahidə kaltə qapan bolup, uning iqidiki ikki tax arķhulik Hudadin yol sorioʻjili bolatti. «Təbirələr»nimu kərunig. □ **3:4** Hox. 10:3

□ **3:5 «keyinrək, Israil baliliri kaytip kelidu wə Pərwərdigar boləqan Hudasini həm Dawut padixahini izdəydu»** — «Hoxiya» degən kitabta «Israil» adəttə «ximaliy padixahlik»ni kərsitidu. Ular burunla Huda əsli bekitkən Dawutning handanliqioʻja təwə padixahliqitın ayirilip kətkənidi. Xunga ahirki zamanlarda ularning «Dawutni izdixi» uqun hərəkəndəq təkəbburlukni taxlix kerək bolidu. Uning üstiga bu bexarat ahirki zamanlarda padixah Dawutning oqli Məsilh Əysaning Israilni kutkuzidionlikinimu kərsətsə kerək. ■ **3:5** Yəx. 2:2; Yər. 30:9; Əz. 34:23; 37:22; Mik.

4

2-kisim: •••• Hoxiyaning ayrim-ayrim hawarliri — *«I Israil, Mən qandaqmu silarni taxlap qoyimən?!»* •••• •••• Yurutulmioqan bir halk

¹ Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Israil baliliri; qünki Pərwərdigarning zeminda turuwatqanlar bilən kildioqan dəwasi bar; qünki zeminda heq həkikət, heq mehribanlik, Hudani heq bilix-tonux yoktur; ■ ² Karojax-tillax, yaloqanqilik, katillik, oqrilik, zinahorluk — bular zeminda yamrap kətti; qan üstigə qan təkulidu. □ ³ Mana xu səwəbtin zemin matəm tutidu, uningda turuwatqanlarning həmmisi jüdəp ketidu; ular daladiki haywanlar həm asmandiki uqar-qanatlar bilən billə jüdəp ketidu; bərhək, dengizdiki beliklarmu yəp ketilidu.

⁴ Əmdi heqkim dəwa kilixmisun, heqkim əyibləxmisun; qünki Mening dəwayim dəl sən bilən, i kahin! □ ⁵ Sən kündüzdə putlixip yikilisən; pəyoşəbərnu sən bilən keqidə təng putlixip yikilidu; wə Mən anangni halak kəlimən. □

⁶ Mening həlkim bilimsizliktin halak kəlimən; wə sənmu bilimni qətkə kəkkənikənsən, Mənmu seni qətkə kəkimənki, sən Manga yənə heq kahin bolmaysən; Hudayingning qanun-kərsətmisini untuqanliqning tūpəylidin, Mənmu sening baliliringni untuymən. □ ⁷ Ular kəpəyğənsəri, Manga kərxı kəp gunah sadir kildi; Mən ularning xan-xəripini xərməndiqilikke aylanduruwetimən. □

⁸ Ular həlkimning gunahini yəydiqan boləqəqka, Ularning jeni *həlkimning* kəbihlikigə intizar bolidu. □

⁹ Wə həlkim qandaq bolsa, kahinlarmu xundak bolidu; Mən *kahinlarning* tutqan yollirini əz üstigə quxürimən, əz kilmixlirini bəxiqə kəyturimən. □ ■

¹⁰ Ular yəydu, birak toymaydu, Ular pəhixilik kəlimən, birak heq kəpəyməydu;

■ **4:1** Mik. 6:2 □ **4:2** «*kan üstigə qan təkulidu*» — yaki eltürük wəxəliri nahayiti kəp ikənlikini yaki (bəzi alimlarning pikriqə) halioqanqə adəmlərnı tutuwelip ularni butlarəqə «insan qurbanliq»i kildioqanliqini kərsitidu. □ **4:4** «*Mening dəwayim dəl sən bilən, i kahin!*» — baxqə birhıl tərijimisi: «Həlkəng kahin bilən dəwalaxqandək boldi». Lekin bizningqə 4-ayəttiki səzlər kahinoqə karita etilidu; bizning tərijimimiz 5-ayəttiki səzlərgə intayiti mas kelidu, dəp karaymiz. İbraniyi tilini quxinix səl təs. □ **4:5** «*pəyoşəbərnu sən bilən keqide təng putlixip yikilidu*» — «pəyoşəbər» sahta pəyoşəbərni yaki (butpərəslik yaki yalakqilik qatarliq səwəblər bilən) əz mənəpəitigə setilip kətkən pəyoşəbərni kərsitidu. □ **4:6** «*Mening həlkim bilimsizliktin halak kəlimən; wə sənmu bilimni qətkə kəkkənikənsən, Mənmu seni qətkə kəkimən...*» — bu ayəttiki «bilim» xübhisizki, Hudani bilix degənliktur. □ **4:7** «*Ular kəpəyğənsəri...* Mən ularning xan-xəripini xərməndiqilikke aylanduruwetimən» — «ular» kahinlarnı yaki (6-ayəttə eytiləqan) «kahinlarning baliliri»ni kərsitidu. «*Mən ularning xan-xəripini xərməndiqilikke aylanduruwetimən*» — «kahin bolux» nahayiti xərəplik ix, əlwəttə. Ularning xərəplik wəzipiliri həlkəqə Hudaning qanun-kərsətmilirini əgitiqni əz iqigə alidu. Birak buning ornida ular əzi «Hudaning qanun-kərsətmilirini untuqan» (6-ayət). □ **4:8** «*Ular həlkimning gunahini yəydiqan boləqəqka...*» — Təwrat dəwrədə birsi gunah sadir kiləqan bolsa, undaqta u «gunah qurbanliq»ni (gunahini tiləydiqan qurbanliq)ni sunuxi kerək idi. Kahinlarning bundak qurbanliqlarning gəxidın məlum bir qisimni yeyix imtiyazi bar idi. Xunga ular hazir: — «Həlkə kəprək gunah kilsa, yəydiqinimizmu kəp bolidu!» dəp oyliqan ohxaydu. □ **4:9** «*Həlkim qandaq bolsa, kahinlarmu xundak bolidu*» — demək, həlkim jazayimni tartqanikən, sən kahinmu buningdin haliy bolmaysən; əlahidə imtiyazliring seni kutkuzmaydu, əksiqə tartidiqan jazaying tehimu eoqir bolidu. ■ **4:9** Yəx. 24:2

Qünki ular Pərwərdigarni tingxaxni taxlap kətti, □ ■

11 Əzlrini pəhixilik, xarab wə yengi xarabka beoşixlidi;
Bu ixlar adəmning əkil-zehni bulap ketidu.

12 Həlkim öz tayikidin yolyoruk soraydu,

Ularning həsisi ularoşa yol kərsitərmix!

Qünki pəhixilikning rohi ularni azduridu,

Ular Hudasing himayisi astidin pəhixilikka qikip, □ ■

13 Taoş qoşkilirida qurbanlik kilidu,

Dəng-egizliklərdə, xundakla sayisi yahxi boloaqqa dub wə terək wə qariyaoşaqqlar astidimu isrik salidu;

Xunga qizliringlar pəhixilik, kelinliringlarmu zinahorluk kilidu. □ ■

14 Mən qizliringlarni pəhixilikliri üqün,

Yaki kelinliringlarni zinahorlukliri üqün jazalimaymən;

Qünki *atilir*i əzlimu pəhixilər bilən sirtka qikidu,

«Buthana pəhixə»liri bilən billə qurbanlik kilidu;

Xuning bilən yorutulmoşan bir həlk yiktilidu. □

15 Sən, i Israil, pəhixilik kilixing bilən,

Yəhuda gunahka qetilib qalmisun!

Nə Gilgaloşa kəlmənglar, nə «Bəyt-Awən»gə qikmanglar,

Nə «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm qilmanglar. □

16 Qünki tərša bir kişir inəktək, Israil tərsalik kilidu; Pərwərdigar kəndakmu pahlanni baqqandək, ularni kəng bir yaylaqta

□ 4:10 «Ular pəhixilik kilidu, birək heq kəpəyməydu» — bu intayin kinayilik gəp. Demək, Israil «pəhixə bolup» (butlaroşa qoşunmoşan bolup), kəp «pəhixiwazlar» (butlar) bilən billə bolmoşan bolsimu, heqkəndək payda kərmigən. Baxka hil tərjimisi: «Ular pəhixilik kilidu, ləkin heq parawanlaxmaydu». ■ 4:10 Mik. 6:14 □ 4:12 «Həlkim öz tayikidin yolyoruk soraydu, ularning həsisi ularoşa yol kərsitərmix!» — ular «tayiki», «həsisini» palqilik, rəmçilik üqün ixlitidu.

«Qünki pəhixilikning rohi ularni azduridu, ular Hudasing himayisi astidin pəhixilikka qikip,...» — «kirix səz»imizdə tiloşa elinoşandək, «pəhixilik» butpərəslik wə pəhixilikning özini öz iqigə alidu. «Baal» qatarliqlarəşa qoşunux paaliyətliri hərhil pəhixilikni öz iqigə aloşan. Israil Hudaşa sadik bolmoşan ayaldək əməs, bəlki wapasis pəhixə ayaldək bolmoşan. ■ 4:12 Həox. 5:4 □ 4:13 «...Dəng-egizliklərdə, xundakla sayisi yahxi boloaqqa dub wə terək wə qariyaoşaqqlar astidimu isrik salidu» — ular Hudaning himayisi astidin qikip, nəhayiti bir dərək astida bir buttin himayə soriməqta. «silərnin» qizliringlar pəhixilik, kelinliringlarmu zinahorluk kilidu — («silərnin» qizliringlar... kelinliringlarmu» — Huda «silər» dəgən səz bilən bəlkim yənə kaşınlarəşa səz kilidu. ■ 4:13 Yəx. 1:29; 57:7; Əz. 20:28

□ 4:14 «Mən qizliringlarni pəhixilikliri üqün, yaki kelinliringlarni zinahorlukliri üqün jazalimaymən; qünki (atilir)i əzlimu pəhixilər bilən sirtka qikidu...» — diqqət kilixka ərziyduki, Huda bu qiz-kelinləni əyibliməydu; Hudaning aldida, mas'uliyət ularning atiliri (bəlkim kaşınlar)ning zimmisididur. □ 4:15 «Sən, i Israil, pəhixilik kilixing bilən, Yəhuda gunahka qetilib qalmisun! Nə Gilgaloşa kəlmənglar, nə «Bəyt-Awən»gə qikmanglar, nə «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm qilmanglar» — bu səzlər bəlkim Yəhudaşa qaritip eytilixi mumkin. «Gilgal» wə «Bəyt-Awən» Israil zeminidiki «yerim butpərəs» tawapğahlar idi. Amos pəyoşəmbər allikaşan Israil wə Yəhūdani bu tawapğahlarəşa barmaslik, bu yərlərgə qetixlik gunahlarıni qilmaslik, jümlidin Pərwərdigarning namini bikar-bihudə ixlətməslük kerək, dəp ağahlandıruşanıdi («Am.» 4:4, 5:5, 8:14). Hoxiya uning ağahlırini təkrarlaydu. U yənə Amos pəyoşəmbərgə əgixip, Israillarning «Bəyt-Əl» (Hudaning eyi)də ötküzgən butpərəslikini əyibləp,

xu yəni «Bəyt-Awən» («yok birnərsə»ning eyi) dəp ataydu.

ozuqlandursun?□

¹⁷ Əfraim butlaroşa qaplasti;
Uning bilən heçkimning kari bolmisun!□

¹⁸ Ularning xarabi tügixi bilənla,
Ular ezlrini pahixilikke beoixlaydu;
Ularning esilzadiliri nomussizlikka esəbiylərqə məptun boldi.

¹⁹ Bir xamal-roh ularni kanatlıri iqigə oriwaldi,
Ular qurbanliklıri tüpəylidin iza-ağanətkə qalidu.□

5

Əfraimning əhwali qataq, Yəhudaningmu əhwali qataq!

¹ Buni anglanglar, i kahınlar,
Tingxanglar, i Israil jəməti,
Kulak selinglar, i padixahning jəməti;
Qünki bu həküm silərgə bekitilgən;
Qünki silər Mizpah xəhiridə bir kiltak,
Tabor teqida yeyiləqan bir tor boləqansilər.□

² Asiy adəmlərmu kiroşin-qapqunoşa qəküp kətti;
Biraq Mən ularning həmmisini jazaliəuqi bolimən.□

³ Əfraimni bilimən, Israil məndin yoxurun əməs;
Qünki i Əfraim, sən hazır pahixilik kilding,
Israil buləqanoşundur.□

⁴ Ularning kilmixiliri ularni Hudasing yenioşa kaytixioşa qoymaydu;
Qünki pahixilikning rohi ular arisididur,
Ular Pərwərdigarni heç bilməydu.■

⁵ Israilning təkəbburluqi əzigə qarxi guwahlik bərməkte;
Israil wə Əfraim əz kəbihlik bilən yikilip ketidu;
Yəhudamu ular bilən təng yikilidu.■

⁶ Ular koy padiliri wə kala padilirini elip Pərwərdigarni izdəxkə baridu;
Biraq ular Uni tapalmaydu; qünki U Özini tartip ulardin yiraklasti. □

⁷ Ular Pərwərdigarəşa asiylik kildi,
Qünki ular balilarni haramdin tuəduroşan;

□ 4:16 «Pərwərdigar kandaqmu pahlanni baqqandək, ularni kəng bir yaylaqta ozuqlandursun?» — baxqa birhil təjima: «Əmdi Pərwərdigar hazır ularni pahlanni baqqandək kəng bir yaylaqta ozuqlanduridu!». Bu ikkinqi hil təjimisining mənsi toşra bolsa uning mənsi: «Pərwərdigar Israilni ularni sürgün kilduridu» degənlik bolidu. □ 4:17 «Əfraim butlarəşa qaplasti; uning bilən heçkimning kari bolmisun!» — «Əfraim» Israil (ximaliy padixahlik)ning on kəbilisidin əng qongı, u bəzidə Israil (yəni, on kəbilə)ning əzigə wəkil bolidu.

□ 4:19 «bir xamal-roh ularni kanatlıri iqigə oriwaldi,...» — ibranıy tilidə «xamal» wə «roh» bir səz. Bu jümlining mənsi bəlkim ular pahixilik-butpərəslik bir pasik roh (jin) tərəpidin pütünləy azdurulup ketildi. □ 5:1 «Silər Mizpah xəhiridə bir kiltak, Tabor teqida yeyiləqan bir tor boləqansilər» — nemixka «Mizpah» wə «Tabor» deyilidu? Israil əslidə bu jaylarda Hudaning kəp iltipatlırioşa wə məditigə erixkən. Bu bexarəttin qarışqanda, bu ikki jay hazır əksişi butpərəslik yaki birhil adalətsizlik yürğüzilgən jaylar bolup qaldı. □ 5:2 «Asiy adəmlərmu kiroşin-qapqunoşa qəküp kətti; ...» — bu ayətlikki «kiroşin-qapqun» degən səz bəzi alimlərnin pikriqə balilarni qurbanlik kilişni əz iqigə alidu. Bundaq ixlər Qanaandiki əllərnin butpərəslikidə kəp kərulətti. Baxqa hil təjimilərmu bar. □ 5:3 «i Əfraim, sən ... pahixilik kilding» — Əfraimning Pərwərdigardin waz keşip butlarəşa başlinixi «rohıy pahixilik»kə barawərdur. ■ 5:4 Hox. 4:12 ■ 5:5 Hox. 7:10 □ 5:6 «koy, kala padilirini elix» — kəp qurbanliklarni kilişni məşiti kildu, əlwəttə.

Əmdi «yengi ay» ularni nesiwiliri bilən yəp ketidu.□

⁸ Gibeahda sunayni,
Ramahta kanayni qelinglar;
Bəyt-awəndə agah signalini anglinglar;
Kəyningdə! Kara, i Binyamin!□

⁹ Əfraim əyiblinidiqan künidə wəyranə bolidu;
Mana, Israil kəbililiri arisida bekitilgən ixni ayan kildim!

¹⁰ Yəhudaning əmiriliri pasil taxlarni yətkigüçigə ohxaxtur;
Mən ular üstigə qəzipimni sudək təküwetimən.

¹¹ Əfraim horlanqan, jazayimda ezilgən,
Qünki u öz beximqilik kılıp «paskinilik»ni qoşlap yürdi.□

¹² Xunga Mən Əfraimoşa küyə kurti,
Yəhuda jəmätigə qiritküq bolimən.

¹³ Əmdi Əfraim özining kesilini,
Yəhuda öz yarisini kərgəndə,
Əfraim Asuriyəlikni izdəp bardı,
«Jedəlhör padixah»oşa təlipini yollidi;
Biraq u həm silərnı sakaytalmaytti,
Həm yaranglarnımu dawaliyalmaytti.□

¹⁴ Qünki Mən Əfraimoşa xirdək,
Yəhuda jəmätigə arsləndək bolimən; Mən, yəni Mənki, ularni titma-titma
kiliwetip, ketip qalimən;
Ularnı elip ketimən, qutquzalaydiqan həqkim qıqmaydu;

¹⁵ Mən ketimən, ular gunahını tonup yetip, yüzümni izdimigüqə öz
jayimoşa qaytip turimən;
Bexioşa kün quxkəndə ular Meni intilip izdəydu.

6

□ **5:7 «yengi ay»** — heyət yaki «yengi baxlinix» bolidu. Xu waqıtın baxlap ularning aman-esənliki wə mustəkillikioşa hatimə berilidu, xu waqıt kəlgəndə ularoşa bulang-talang kılqılarning yoli eqilidu, deməqki. Bu wəqəning təpsilatining qandaq bolidiqanlikini pəkət pərəzla kılalaymiz. Təwəndə, 8-15-ayətlərdə aldin'ala eytilənan tajawuzqilik «yengi ay»da baxlinarmikin? □ **5:8 «Gibeahda sunayni, Ramahta kanayni qelinglar; Bəyt-Awəndə agah signalini anglinglar; kəyningdə! Kara, i Binyamin!»** — Binyamin on ikki kəbilining biri, Yəhudaşa bekindi bolənan, «Israil», yəni «ximaliy padixahlik»ning jənubiy qəgrasida. Bu bexarəttə ikki imkaniyət bar: — (1) Yəhuda əzi Israiloşa tajawuz kılıdu, andin Israil bilən Yəhuda bir-biri bilən soxuxidu; nətijidə Israil Asuriyədin yardəm soraydu (13-ayət) (10-ayəttə Yəhudaning həkümranlarning jahangirliki, əjizlarnı bozək kılıp eksplıtsiyə kılıwatkanliki kərsitilidu); (2) bexarət Asuriyə imperiyəsining tajawuz kılıdiqanlikini kərsitidu (miladiyədin ilğiriki 733-yili ular Israilning ximaliy kəbililirini elip kətti: 722-yili pütkül Israilni ixoşal kıldı: 702-yili Yəhudaşa tajawuz kıldı). Biz ikkinçi imkaniyətkə mayilmiz. Israilning jənubiy qəgrisioşa tutaxqan bu xəhərlər kistəqka elinidiqan bolsa (hujum ximaldin kəlgən əhwalda), undaqtə Israilning qəloşan jayliri nemidəgən kiybilidiqan bolidu! Israil Asuriyədin yardəm sorioşandin keyin (xundaqtə Asuriyəgə pul bərgəndin keyin!), ular təripidin wəyran kılınoşan. □ **5:11 «Əfraim... öz beximqilik kılıp «paskinilik»ni qoşlap yürdi»** — «paskinilik» bəlkim birhil butni kərsitidu. □ **5:13 «Əfraim Asuriyəlikni izdəp bardı, «jedəlhör padixah»oşa təlipini yollidi»** — Asuriyəliklər öz padixahioşa bərgən unwanni, yəni «Uluq Padixah» degənnin imlasini Hoxiya kəştən əzgərtip, uni kinaya bilən «Jedəlhör Padixah» (ibraniy tilida «Yarəb padixah») dəp ataydu. Əməliyəttə Asuriyə padixahliri dəl muxu harakterda bolənan, u baxka əllər bilən soxuxuxka hərəkəndəq bahəna-səwəblərnı qıqaroşuqi idi.

Israilning yuzaki jawabi

1 «Kelinglar, Pərwərdigarning yenioʻla qaytayli;
Qünki U titma-titma qiliwətti, biraq sakaytidu;
Uruwətti, biraq bizni tengip koyidu.

2 U ikki kündin keyin bizni janlanduridu;

Üqinqi küni U bizni tirildüridu,
Biz Uning yuzi aldida hayat yaxaymiz!

3 Wə biz Uni bilidioʻan bolimiz!

Biz Pərwərdigarni tonux həmə bilix üqün intilip qoʻlaymiz!

Bizni kutkuzuxka qiqixi tang səhərnin boluxidək muqərrər;

U yenimizioʻla yamoʻurdək, yər-zeminni suoʻiridioʻan «keyinki yamoʻur»dək qüxüp kelidu!».

Hudaning dad-pəryadi

4 I Əfraim, seni kandaq kilsam bolar?

I Yəhuda, seni kandaq kilsam bolar?

Qünki yaxilikinglar səhərdiki bir parqə buluttək,
Tezdin yoqap ketidioʻan xəbnəmdəktur.

5 Xunga Mən pəyoʻəmbərlər arqilik ularni qepiwətkən;

Aoʻzimdiki soʻzlər bilən ularni oʻltürüwətkənəmən;

Mening həkümüm tang nuridək qiqidu.

6 Qünki Mən qurbanliklardin əməs, bəlkı mehir-muəəbbəttin,

Kəydürmə qurbanliklardin kərə, Hudani tonux həmə bilixtin hursənlik tapimən.

7 Biraq ular Adəm'atidək əhdigə itaətsizlik qiləan;

Ular mana xu yol bilən Manga asiylık qiləan.

8 Gilead bolsa kəbihlik qiləuqilarning xəhəri;

□ 6:3 «U yenimizioʻla yamoʻurdək, yər-zeminni suoʻiridioʻan «keyinki yamoʻur»dək qüxüp kelidu!» — «keyinki yamoʻur» bolsa Qanaanda (Pələstində) 3- yaki 4-ayda yaoʻidu, u aytazlik ziraətlərnin pixixida həkəlik rolını oynaydu. Bu yamoʻurlar bolmisa həsul bolmaydu.

«Biz Uni bilidioʻan bolimiz!... U ... «keyinki yamoʻur»dək qüxüp kelidu!» — alimlarning bu üq ayət (1-3) üstidə üq hil pikri bar: — (1) bu Israilning ahirki zamanda towa kilidioʻan duasi (qünki Israillar Hoxiyaning dəwrində towa qiləan əməs); (2) bu Hoxiya pəyoʻəmbərnin: «Pərwərdigarning yenioʻla qaytayli» degən dəwiti; (3) bu Israilning xu qaoʻdiki yuzaki bir inkasi, halas. Soʻzlər qiraylik bolsimu Huda uni yuzaki dəp qaraydu (4-ayətni kərnin). Xunga biz üqinqi imkaniyətkə qaylimiz. Qünki bu soʻzlərdə əz gunəhni etirap kilidioʻan konkret gəp kəmqil. Əgər towa kilidioʻan soʻzlər bar boləan bolsa intayin yaxi bir dua bolatti; 14-babta həkikiy dua kilidioʻan dua tepilidu. □ 6:5 «Mən pəyoʻəmbərlər arqilik ularni qepiwətkən...» — Huda pəyoʻəmbərləri arqilik nuroʻun ketim Israiləoʻla jazasini elip baridion həkümliini ukturoʻanidi; demək, u dərhəl jazalirini əwətməydu, bəlkı awwal pəyoʻəmbərləri arqilik agahlandurup, towa kilix pursitini beridu; pəkət towa kilmisa jazasini qüxüridu. Jazalar qüxkəndə Israillar «qepiwətilgən, ...əltürüwətilgən» idi. Yukirida (3-ayəttə) Israil sahtipəzlik bilən «Hudaning bizni kutkuzuxka qiqixi ... tang səhərnin boluxidək muqərrər» degənidi, biraq həzir Huda: «Mening həkümliirim tang nuridək qiqidu» dəydu. □ 6:6 «Mən qurbanliklardin əməs, bəlkı mehir-muəəbbəttin, kəydürmə qurbanliklardin kərə, Hudani tonux həmə bilixtin hursənlik tapimən» — Huda Musa pəyoʻəmbər arqilik qurbanliklarni tələp qiləan.

Biraq keyinki kəp pəyoʻəmbərlər arqilik, bular Mening ahirki məksitim əməs, bəlkı: (1) Əz həkəmining manga karatqan qing kənglidiki ibadət wə muəəbbitini izdəymən (xundək ixlar pəkət Məsəlning nijati wə Muqəddəs Roh arqilik əməlgə axurulidu, əlwəttə); (2) qurbanliklar sunuloʻanda, əgər ihlasmənlik wə muəəbbət bolmisa, undaqtə ularni kilmiəninglar tüzük, dəp ukturoʻan. ■ 6:6 Mat. 9:13; 12:7 ■ 6:7 Hox. 8:1

U qan bilən boyaloqan.

⁹ Karakqilar adəmni paylioqandək,
Kahinlar topi Xəkəmgə baridioqan yolda qatillik qilmakta;
Bərħək, ular iplaslik qilmakta.

¹⁰ Israil jəmətidə yirginqlik bir ixni kərdüm;
Əfrainning pərixilikli xu yərdə tepilidu,
Israil buloqandi.

¹¹ Yənə sangimu, i Yəhuda, terioqan *gunahlingning* hosuli bekitilgəndur!

7

¹ Mən Öz həlkimning asaritini buzup taxlap, azadlikka erixtürəy degəndə,
Mən Israilni sakaytay degəndə,
Əmdi Əfrainning kəbihlikli, Samariyəning rəzillikimu axkarilinidu;
Qünki ular aldamqilik kilidu;
Oqrilar bolsa bəsüp kiriwatidu,
Karakqilar topi sirtta bulangqilik kiliwatidu.

² Ular kənglidə Mening ularning barlik rəzilliklerini esimdə tutqanlikimni
oylimaydu;
Həzir ularning kilmixliri əzlirini qistawatidu;
Bu ixlar kəz aldimididur.

Ordidiki suyikəstlər

³ Ular padixahni rəzillikliri bilən,
Əmirlərni yaloqan gəpliri bilən hursən kilidu;

⁴ Ularning həmmisi zinahorlar;
Ular naway ot saloqan tonurdək;

Naway hemirni yuqurup, hemir boluquə uning otini yənə
uloqaytmaydu;□

⁵ Padixahimiz *təbriklangən* künidə, əmirlər xarabning kəypi bilən əzlirini
zəipləxtürdi;

Padixah bolsa mazak kילוquqilar bilən qol elixixka intildi!□

⁶ Qünki ular kənglini tonurdək kizitip suyikəst püküp qoyoqanidi;
Keqiqə ularning oəziri qoqlinip turidu;
Səhərdila u yanoqan ottək yalkunlap ketidu.□

□ 7:4 «Ularning həmmisi zinahorlar; ular naway ot saloqan tonurdək...» — «ular» bəlkim kahinlar (ular yukiridiki ayətlərnin əsasii obyektii). Əslidə kahinlar «muqəddəs qanun»ni bilgini üqün, padixahning ordisisida muhim roli boluxi kerək idi. Əksiqə ular padixahni eltürüxni qəstləydu. «Ular naway ot saloqan tonurdək; naway hemirni yuqurup, hemir boluquə uning otini yənə uloqaytmaydu» — naway hemirni boldurux üqün səl issik ətsun dəp tonurning yenioqə koyidu, birək xu waqitlarda tonurning otini uloqaytmaydu. □ 7:5 «Padixah bolsa mazak kילוquqilar bilən qol elixixka intildi!» — «mazak kילוquqilar» yənə kahinlar (wə sahta pəyoqəmbərlər?) boluxi mumkin. Əslidə padixahni koqpdixi kerək boluqan əmirlər məst boluqanda, padixah əzini qəst qilmakqı boluqan «mazak kילוquqilar» bilən «qol tutuxup», heq bilməyla hətərlək əhwaluqə qüxidu. □ 7:6 «Keqiqə ularning oəziri qoqlinip turidu» — baxqə birhıl təjmisii «ularning «nawiyi» bolsa keqiqə uhlaydu». «... Ular kənglini tonurdək kizitip suyikəst püküp qoyoqanidi; ... səhərdila u yanoqan ottək yalkunlap ketidu» — 4-6-ayətlərdiki ix bəlkim: (1) padixah ordisisida məlum bir təbrikləx paaliyitini orunlaxturdy. (2) əmirliiri məst bolup kətti. (3) padixahni qəstligən kahinlar keqiqə pursət kütüp yürdi. (4) ətigəndə ularning padixahka boluqan nəpriti tonurdiki yalkunluqan ottək partlidi wə ular padixahni eltürüwətti.

7 Ularning hëmmisi tonurdäk kiziktur, ular öz soraqçilirini yëp ketidu; Ularning barlık padixahliri yikildi — Ulardin heqkim meni nida kilip qaqirmaydu!□

Hudaning tərbiyisini qobul qilmaydiojan bir hëlk

8 Əfraim yat qowmlar bilən arilixip kätti;

U «erülmigən bir qoturmaq»daktur.□ ■

9 Yat adəmlər uning küqini yëp kätti, biraq u heq səzməydu;

Bərhək, *bexining* u yər-bu yeridə aq qaqlar körünidu, biraq u heq bilməydu;□

10 Xuning bilən İsrailning təkəbburluqi özigə qarxi guwah beridu;

Ular Pərwərdigar Hudasing yenioqa kaytmaydu;

Yaki xundak ixlar *bexioja* qüxkən bolsimu, yənila Uni izdiməydu.■

11 Əfraim heq əkli yok nadan bir pahtəktək;

Misirəja qarap sayraydu, Asuriyəni izdöp baridu;□

12 Ular barəanda, ularning üstigə torumni taxlaymən;

Huddi asmandiki uqar-qanatları torəja qüxürgəndək ularni qüxürimən;

Bu həwər ularning jamaitigə yetixi bilənla, ularni jazalaymən.□

13 Ularəja way! Qünki ular Məndin yiraqlixip tenip kätti!

Ular halak bolsun! Qünki ular Manga wapaszlık kildi!

Mən ularni qutkuzup hərlükkə qikıray degəndə,

Ular Mən toqruluk yalojan gəp kilidu!

14 Ular ornida yetip nalə kiləanda,

Manga kənglidə heq nida kilmidi;

Ularning jamaətkə yiojilixi pəkət ax wə yengi xarab üqündur, halas;

Ular Məndin qətlöp kätti.□

□ 7:7 «**Ulardin heqkim meni nida kilip qaqirmaydu!**» — «ulardin» — bəlkim padixahlardin. Məzkur bəxarətlərnin İsrailning əng ahırkı padixahliridin qaysisini kərsitidiojanlıqəja birnemə demək təs. İsrail padixahlıqının ahırkı yıllirida altə padixah təhtkə olturəjan. Altisidin tet padixah kəstlinip öltürölğən. Bu wəxələr Təwrat, «2pad.» 15-17-bablarda bayan kilinojan. Həlkilik nuqtılar xuki: (1) kahınlar intayin rəzil; zinahor; katillar idi. (2) az degəndimu bir padixah ular tərpidin kəstlinip öltürölğən; (3) əmirilər intayin bihud adəmlər, padixahning bihətlərlikini heq oylimaytti; (4) padixahlarning heqkaysisi Hudaəja tayanmıdi (xunglaxka «yikildi»). (5) kahınlar kəp «sotqılar»nımu kəstləp öltürdi (7-ayət). □ 7:8 «**Əfraim yat qowmlar bilən arilixip kätti**» — «Əfraim»ning məzkur kitabta İsrailning ornida yaki İsrailəja wəkil kilip kəp ixlitilixining səwəbi, bəlkim bu waqıtta İsrailning ximaliy kəbililiri Asuriyə tərpidin allıkaqan elip ketilğən; Əfraim kəbilisi yalozuz qəlojanıdi. U «**erülmigən bir qoturmaq»daktur**, — demək, bir tərpi köyük, bir tərpi pixmiojan. İsrail bəlkim baxka qowmlar bilər kəp arilixip, bir tərpi butpərəslərgə ohxax bolup qəlojan, «kəyüp kətkən»; biraq ular Huda tərəpta heq pixmiojan, ularning Huda bilən boləjan munasiwiti yok dəyərlik. ■ 7:8 Zəb. 106:35 □ 7:9 «**Yat adəmlər uning küqini yëp kätti**» — «uning küqi» bəlkim İsrailning iradisi, iman-etiğadını kərsitidu. Ular butpərəs həlk bilən kəp arilixip etiğadi ajizlaxqan. Baxka alimlarınin pikriqə, «küq» ularning əmgikining mewisini kərsitidu. ■ 7:10 Həx. 5:5 □ 7:11 «**Əfraim... Misirəja qarap sayraydu, Asuriyəni izdöp baridu**» — İsrail tolimu tuturuqsız bolup, Hudaning səziğə heq ixənməy, birdəm Misirdin, birdəm Asuriyədin yardəm soraydu. Əməliyəttə ikkila tərəp İsrailəja satqunluk kilidu. □ 7:12 «**Bu həwər ularning jamaitigə yetixi bilənla, ularni jazalaymən**» — ayətnin ahırkı bu qismining baxka ikki tərjimisi: «ularning jamaiti angliəjəndək, ularni jazalaymən» yaki «ular topliniwatidu» dəp angliəjinimdilə, ularni jazalaymən». Yənə baxka tərjimilirimu uqrxixi mumkin. İbraniy tilini qüxinix təs. □ 7:14 «**Ularning jamaətkə yiojilixi pəkət ax wə yengi xarab üqündur, halas**» — demək, ularning həytliri Huda üqün əməs, pəkət öz tamaxiliri üqün ötküzülüdu. Baxka birhəl tərjimisi: «Ular ax wə yengi xarab tiləp (butlirini ixəndürük üqün) öz ətlirini tilidu».

¹⁵ Bərhək, Mən əsli ularni tərbiyiləgənəmən,
Ularning biləklirini qenikturup küqəytküzgənədim;
Biraq ular Manga qarxi yamanlik kəstləwətidu.

¹⁶ Ular buruldi — biraq buruluxi Həmmidin Aliy Boluquqoşa qaytix üçün əməs;

Ular aldamaqı bir okyaşa ohxax.

Ularning əmirliri əzlririning oşaljiranə til-ahənətliri wəjidin kiliqlinidu;
Bu ix Misir zeminida ularni məshirigə qalduridu. □ ■

8

«Ular xamal teriydu, qara quyunni oridu!»

¹ Kanayni aozingəşa saləjin!

Pərwərdigarning öyi üstidə bir qorultaz aylinip yürüdu!

Qünki ular Mening əhdəmnə buzğan,
Təwrat-qanunumaşa itaətsizlik kıləjan. □ ■

² Ular Manga: «İ Hodayim, biz İsrail həlki Seni tonuymiz!» dəp warkiraydu.

³ İsrail yaxilik-məhrəbanlikni taxliwətkən;
Xunga düxmən uni qooşlaydu. □

⁴ Ular əzlriri padixahlarni tikligən, biraq Mən arqilik əməs;
Ular bəzilərnə əmir kıləjan, biraq uningdin həwirim yok;

Ular əz jenişa zamin bolux üçün,
Əzlririgə butlarni kümüx-altunliridin yasiojan. □

⁵ İ Samariyə, sening moziying seni taxliwətti!

Mening şəzipim ularəşa qozəşaldi;

Ular qaşanoşiqə pakliktin yirək turidu? □

⁶ Xu nərsə İsraildin çikқанəşu —

Uni bir hünərwən yasiojan, halas; u Huda əməs;

Samariyəning moziyi dərwəxə parə-parə qəkiwətilidu!

⁷ Qünki ular xamal teridi, xunga qara quyunni oridu!

Ularning xadisida heq baxaklar yok, u heq ax bərməydu;

Həttə ax bərgən bolsimu, yat adəmlər uni yutuwaləjan bolatti. □

⁸ İsrail yutuwelindi;

Ular yat əllər arisida yarimas bir qaşa bolup qaldi;

□ **7:16** «Ular buruldi — biraq buruluxi Həmmidin Aliy Boluquqoşa qaytix üçün əməs; ular aldamaqı bir okyaşa ohxax» — «aldamaqı okya» tüp-tüz atmaydu, oqlar hərdaim burulup ketidu, əlwəttə. Ayətning birinçi qismining baxka hil tərjimiliri bar. ■ **7:16** Zəb. 78:57 □ **8:1**

«Pərwərdigarning öyi üstidə bir qorultaz aylinip yürüdu!» — qorultaz pəket əlüklərgə yaqi «ələy dəp qaləjan» janiwarlarəşa kizikidu, əlwəttə (baxka hil tərjimiliridə «bürküt» deyilidu). ■ **8:1** Qan. 28:49; Hox. 6:7 □ **8:3** «İsrail yaxilik-məhrəbanlikni taxliwətkən» — bu ikki bislik şəz; ular əzlriri yaxilik kilixtin qol üzgən wə xuning bilən təng, Hudaning yaxilikdin məhrəban boləjan. □ **8:4** «Ular əzlriri padixahlarni tikligən, biraq mən arqilik əməs» — «uningdin həwirim yok» — demək, bu ix Manga yat boldi, Mən uni etirap qilmidim. □ **8:5** «İ Samariyə, sening moziying seni taxliwətti!» — bu kinayilik gəp. İsraildiki mozay xəklidiki but ularni qutkuzmiojan. «Baal» wə ularning əng qong tawapgaşi «Bəyt-Ə»diki butmu «mozay xəkli»də idi (baxka hil tərjimirimu bar). □ **8:7** «Ular xamal teridi, xunga qara quyunni oridu; ularning xadisida heq baxaklar yok, u heq ax bərməydu; həttə ax bərgən bolsimu, yat adəmlər uni yutuwaləjan bolatti» — İsrailar hərdaim «Baal»din yaxi həsul tilətti. Ularning oylixiqə «Baal»ning «aləhidiliki» «məl həsul berix»mix.

⁹ Qünki ular yaloquz yürgən yawayi exəktək Asuriyəni izdəp çiqti; Əfraim «axna»larni yalliwaldi.

¹⁰ Gərqə ular əllər arisidin «yalliwaloqan» bolsimu, Əmdi Mən ularni yoiqip bir tərəp kilimən; Ular tezla «Əmirlərnin xahı»ning besimi astida toloqinip ketidu.□

¹¹ Əfraim «gunah qurbanlik»liri üqün qurbangahlarıni kəpəytkini bilən, Bular gunah kozəyaydioqan qurbangahlar bolup qaldi.□

¹² Mən uning üqün Təwrat-kanunumda kəp tərəplimə nərsilərnə yazoqan bolsammu,

Ular yat bir nərsə dəp həsablannaқта.

¹³ Ular qurbanliklarəqa amraq! Ular Manga qurbanliklarıni qilip, gəxidən yaydu,

Birək Pərwərdigar bulardin heq hursənlik almaydu;

U ularning kəbihlikini həzir esigə kəltürüp,

Gunahlırini öz bexioqa qüxüridu;

Ular Misiroqa kaytidu!□

¹⁴ Qünki Israil öz Yasioqusini untup, «ibadəthana»larni kuridu;

Yəhuda bolsa istihkamlaxturuloqan xəhərlərnə kəpəytkən;

Birək Mən ularning xəhərliri üstigə ot əwətimən,

Ot bularning kəl'ə-ordilirini yəp ketidu.

9

Qurux huxallik wə heytlar

¹ I Israil, yat əl-yurtlardək huxal bolup xadlinip kətmənglar;

Qünki sən Hudayingdin qətnəp pahixilikke berilding;

Hər bir hamanda sən pahixə həkqigə amraq bolup kəttin.□

² Haman wə xarab kəlqiki ularni baqalmaydu;

□ **8:10 «Ular tezla «əmirlərnin xahı»ning besimi astida toloqinip ketidu»** — «əmirlərnin xahı» Asuriyə padixahining məhsus bir unvani. □ **8:11 «Əfraim «gunah qurbanlik»liri**

üqün qurbangahlarıni kəpəytkini bilən, bular gunah kozəyaydioqan qurbangahlar bolup kaldi» — «gunah qurbanlik»lar toqruluk «Law.» 4-5-bablarni kəring. Məzkur qurbangahlarıni

«Pərwərdigarəqa atəp» yasaloqanidi. Əslidə Hudaning kərsətmiliri boyiqə Yerusalemdindiki ibadətjanining qurbangahidin baxqa, Israillarning heqkandək qurbangahni yasimasliqə kerək.

Dərwəkə, ular yasaloqandin keyin, tezla butpərəs tawapqahlarəqa aylinip qəloqanidi. □ **8:13**

«Ular qurbanliklarəqa amraq! Ular Manga qurbanliklarıni qilip, gəxidən yaydu,...» — bu ayətnin hər hil təjəmiliri boləqini bilən, omumi y mənisi təjəmimizningkidək. **«Gunahlırini**

öz bexioqa qüxüridu; ular Misiroqa kaytidu!» — Misir Israillar tunji qətimlik əsirlikke yaki kullukqa qüxkən jay. □ **9:1 «I Israil, yat əl-yurtlardək huxal bolup xadlinip kətmənglar;**

qünki sən Hudayingdin qətnəp pahixilikke berilding; hər bir hamanda sən pahixə həkqigə amraq bolup kəttin» — (bu bəbtiki həwər toqruluk) Israil butpərəslik yoliəqa kirgən

bolsimu, ular tehi «həmmə din ohxax» dəp, butpərəslik paaliyətlerini «Pərwərdigarning namida»

ətküzüwatətti, xundakla xu paaliyətlerini kəpləp ətküzüp yürməktə idi. Xuning bilən təng ular

yənəla Musa pəyqəmbərgə buyruloqan kona heytlərnimu saqlap qəloqanidi, ularəqa nahayiti

kəngül bələtti; muxundək heytlərnin boləqinidin huxal boluxup, heyət-bayram tərəpliridə heli

«dindar» bolup ketixti. Hoxiya pəyqəmbər muxu bəbtiki həwərnə küz bayrimida, yəni «kəpilər

heyti» («kəpə tikix heyti»)da ularəqa yətküzgən bolsa kerək. «Haman» yilning əjirining nətijsini

yioqidoqan jay bolup, huxallik bolidoqan bir sorun, əlwəttə. Birək pahixə ayallar (həknin puli

bilən) pat-pat xu sorunlarəqa çiqətti. Israillar hamanlıridə bəlkim ikki jəhəttə pahixilik qilətti; (1)

muxu ayallar bilən; (2) rohij jəhəttə «Baal»əqa qəkunup uningəqa rəhmət eytix paaliyətli ridə.

Yengi xarab uni yergə qaritip qoyidu.

³ Ular Pərwərdigarning zeminida turiwərməydu;

Əfraim bəlki Misirə qaytidu,

Ular Asuriyədə haram tamakni yəydu.

⁴ Ular Pərwərdigarə heq «xarab hədiyə»lərni quymaydu,

Ularning qurbanlıqliri uningə heq hursənlik bolmaydu; ularning neni matəm tutquqılarning neniidək bolidu;

Uni yegən hərkim «napak» bolidu;

Bu nan hərgiz Pərwərdigarning öyigə kirməydu. □

⁵ Əmdi «jamaətləarning *ibadət* sorunliri» künidə,

«Pərwərdigarning heyti» boləjan künidə kandaq kılarsilər? □

⁶ Qünki mana, ular hətta həlakəttin qaqqan bolsimu, Misir ularni yiqiwelip,

Andin Memfis xəhiri ularni kəmüp qoyidu.

Ularning qədirlik kümüx buyumlrini bolsa, qaqqaklar igiliwalidu;

Ularning qedirlirini yantak-tikənlər basidu. □

⁷ Əmdi hesablixix künliri kəldi,

Yamanlıq kayturidəjan künlər kəldi;

Israil buni bilip yətsun!

Sening qəbihlikingning köplüki tüpəylidin,

Zor nəpriting boləjini tüpəylidin,

Pəyoqəmbər «əhmək», rohqa təwə boləquci «sarang» dəp hesablinidu. □

⁸ Pəyoqəmbər bolsa Əfraim üstigə Hodayim bilən billə turojan kəzətqidur;

Biraq uningə barlıq yolliri kiltaklar koyuləjan,

Hudasining öyidimu nəprət uni kütməktə. □

⁹ Gibeahning künliridikidək ular əzlrini qongkur buləjəjan,

U ularning qəbihlikini esigə kəltüridu,

□ 9:4 «... Ularning neni matəm tutquqılarning neniidək bolidu; uni yegən hərkim «napak» bolidu; bu nan hərgiz Pərwərdigarning öyigə kirməydu» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyiqə adəm bolsun, nərsə bolsun jəsətkə təgkən bolsila, «napak» dəp hesablinatti. «Napak» axni yegən adamning özimu «napak» bolatti. Xunga «matəm tutqan» adəmləarning həmmisi (bir məzgilgiqə) «napak» dəp hesablinatti. Əmdi Hudaning jazasi bilən Israil yat əl arisida hərdaim «haram-napaklıq» bilən uqraxxaqqa, hərdaim «napak» bolidu, xunga ularning «Hudaning öyigə» əzlriri kirixi, xundakla hərəkəndək «ax hədiyə»ni elip kirixi kət'iy mən'i qilinəjan. □ 9:5 «Əmdi «jamaətləarning *ibadət* sorunliri» künidə, «Pərwərdigarning heyti» boləjan künidə kandaq kılarsilər?» — bu butpərəs həlqning «napak bolidəjanlıqı» «Pərwərdigarning heytlirini təbrikliyəlməsliki», «ibadət sorunliriəjan kətnixalməsliki» qatarlıklar ularəja eşir kəlgənliki bəlkim oqurmənlərgə şəlitə tuyulidu. Biraq əslidə durus boləjan bu paaliyətlər hurapiy ixlarəja aylinip qələjəndin keyin, ular «bularni hərdaim qilmisəq «yaman bolidu»» dəp oylap, qorqup yürgən bolsa kerək. Tirik Hudadin qorqmay, hurapiylik yoliəja hiləplik qilixtin qorqux, hərbi həlqə nahayiti nomus kəltüridəjan bir ixtur. □ 9:6 «**Andin Memfis xəhiri ularni kəmüp qoyidu**» — Memfis xəhiri yoojan, həyətlik yər boləjanlıqı üqün dangki qikқан. «Ularning qədirlik kümüx buyumlrini bolsa, qaqqaklar igiliwalidu; ularning qedirlirini yantak-tikənlər basidu» — bu ayəttə «qədirlik kümüx buyumlriri» wə «qedirliri» bolsa kümüx bilən həlləngən butlar, xundakla xu butlarəja «makan boləjan» qedirlər kəzdə tutuluxi mumkin. □ 9:7 «**Əmdi hesablixix künliri kəldi**» — «hesablixix künliri» ibraniy tilidə «yoqlax künliri». □ 9:8 «**Pəyoqəmbər bolsa Əfraim üstigə Hodayim bilən billə turojan kəzətqidur; ... Hudasing öyidimu nəprət uni kütməktə**» — həkikiy pəyoqəmbərnin duxmənliri (kaşınlar wə sahta pəyoqəmbərlər bolsa kerək) hətta Hudaning ibadəthanisidimu uni kəstliməkqi boluwatatti.

Ularning gunahlarini jazalaydu.□

¹⁰ — Qel-bayawanda üzüm uqrap qaloqandək, Mən sən Israilni tapkan; Ənjür dərihidə tunji pixkan mewini kergəndək, ata-bowilirlinglarni yahxi kergənmən;

Andin ular «Baal-Peor»ni izdəp bardı,
Əzlirini axu nomusluk nərsigə beoixlidi,
Ular əzlrining «səyğüqisi»gə ohxax yirginqlik boldı.□ ■

¹¹ Əfrainning bolsa, xan-xəripı kuxtək uqup ketidu

— Huddi tuqulux bolup bakmioqandək,
Hamilə bolup bakmioqandək,
Boyida apiridə bolux bolup bakmioqandək!□

¹² Həttə ular pərzəntlərini qong qiloqan bolsimu,
Mən lekin ularni birini qaldurmaj juda qilimən;
Bərhək, ulardin ayrilip kətkinimdın keyin, ularning həliqə way!

¹³ Mən kərginimdə, Əfrainning əhwali qimənzarda tikləngən bir «Tur xəhəri»dək idi;

Birək Əfrain balilrini kətl qiloquqə qikirip beridu.□

¹⁴ Ularqə bərgin, i Pərwərdigar — zadi nemə bərgining tüzük? — Ularqə bala qüxüp ketidoqan baliyatku, kuruk əmqəklərni bərgin!□ ■

¹⁵ Ularning barlık rəzillikini Gilgaldın tapkili bolidu;

Qünki Mən xu yərdə ulardin nəprətləndim;
Ularning kilmixlirining rəzilliki tüpəylidin,
Uları öyümdin həydiwetimən;

Mən ularni yənə səyməymən;
Ularning əmiriririning həmmisi tərsalik qilidu.□ ■

¹⁶ Əfrain əmdi uruwetildi;
Ularning yiltizi qəojirap kətti, ular həq mewə bərməydu;
Həttə ular mewə bərsimu,
Baliyatkusining səyümlük mewilirini öltürwetimən.□

¹⁷ Mening Hudayim ularni qətkə qəkti,
Qünki ular uningqə kulək salmidi;
Ular əllər arisida sərsan bolidu.

□ **9:9 «Gibeahning künliridikidək ular əzlrini qongkur buloqan,...»** — Gibeah xəhridə bəqqiwazlık həm qatillik yüz bərgən, Israilni nəhayiti xərməndiqiliklə qalduroqan («Hək.» 17-19-bablar). □ **9:10 «Andin ular «Baal-Peor»ni izdəp bardı** — «Baal-Peor» degən but wə bu butkə munasiwətlik nomussizlik «Qel.» 25-babta hatiriləngən. Demisəkmü, bu ixlar Israil qel-bayawanda yürgən wəqıttə yüz bərgən. **«Əzlrini axu nomusluk nərsigə beoixlidi, ular əzlrining «səyğüqisi»gə ohxax yirginqlik boldı»** — demək, ular əzliri qokunqan yirginqlik butkə ohxax boldı. Baxqə birhil tərijimisi «...əz səyginigə ohxax yirginqlik boldı». ■ **9:10** Qel. 25:3; Zəb. 106:28 □ **9:11 «Əfrainning bolsa, xan-xəripı kuxtək uqup ketidu»** — «Əfrainning xan-xəripı» ularning pəhri bolqan əwlad-pərzəntini kərsitidu. Huda ularni aqaqlandırudiki, əwlad-pərzəntinglar məwjut bolup bakmioqandək bolisilər (12-ayətnimü kəring). □ **9:13 «Mən kərginimdə, Əfrainning əhwali qimənzarda tikləngən bir «Tur xəhəri»dək idi»** — «Tur» Liwanqə jaylaxkan küqlük wə mustəhkəm port-dələt idi. Baxqə tət hil tərijimisi bar. İbraniy tilini qüxinix təs. □ **9:14 «Ularqə bala qüxüp ketidoqan baliyatku, kuruk əmqəklərni bərgin!»** — pəyqəmbərnıng bu duası bəlkim ularni balilarning kətl qilinixi azabini kərmisun, degənni bildüridu. ■ **9:14** Luqə 23:29 □ **9:15 «Ularning barlık rəzillikini Gilgaldın tapkili bolidu»** — «Gilgal» ularning ikkinqı qong butpərəs tawapqahı idi. ■ **9:15** Yəx. 1:23; Hox. 4:15; 12:12 □ **9:16 «Ularning (Əfrainning) yiltizi qəojirap kətti, həttə ular mewə bərsimu»** — muxu yərdə balilarni kərsitidu. Ayətnıng ikkinqı qışimini kəring.

10

Pərwərdigarni izdəx waḳti kəldi!

¹ Israil barəkšan bir üzüm telidur;

U əzi üçün mewə çiqiridu;

Mewisi kəpəyğənsəri u qurbangahlarınimu kəpəytkən;

Zeminining esillikidin ular «esil» but tüwrüklirini yasidi. □ ■

² Ularning kəngli ala;

Ularning gunahkarlıki həzir axkariliduru;

U ularning qurbangahlırini çekip oçulitidu,

Ularning but tüwrüklirini buzuwetidu.

³ Qünki ular pat arida: «Bizdə padixah yok, qünki Pərwərdigardin kərkmiduk;

Padixahimiz bar bolsimu, u bizgə nemə kılıp beridu?» — dəydioğan bolidu. □ ■

⁴ Ular gəplərni kiliweridu, əhdini tüzüp koyup yaloğandin kəsəm iqidu; Xunga ular arisidiki dəwalixixlar etizdiki qənəklərgə xumbuya ünüp kətkəndək bolidu. □

⁵ Samariyədə turuwatqanlar «Bəyt-Awən»ning moziyi üçün oğəm-əndixigə quxidu;

«Bəyt-Awən»dikilər dərwəxə uning üstigə matəm tutidu,

Uning «butpərəs kahin»lirimu uning üçün xundaq kılıdu;

Ular «Bəyt-Awən»ning «xan-xəripı» üçün azablinidu,

Qünki u sürgün kılındı! □

⁶ Bərħək, xu nərsə «Jedəlhor padixah» üçün hədiyə kılınıp, Asuriyəgə kətürülüp ketiduru;

Əfraim iza-ağanətkə qalidu,

Israil öz «əqli»din hijil bolidu. □

⁷ Samariyəning bolsa, padixahi dengiz dolqunliri üstidiki həxəktək yokılıp kətti;

⁸ «Awən»diki «yukiri jaylar», yəni «Israilning gunahı» bitqit kılınıdu;

Qurbangahlırini tikən-jioğanlar basidu;

Ular taşlaroşa: «Üstimizni yepinglar!», dənglülərgə: «Üstimizgə erülüp quxünglar!» — dəydu. □ ■

□ **10:1** «Mewisi kəpəyğənsəri u (Israil) qurbangahlarınimu kəpəytkən; zeminining esillikidin ular «esil» but tüwrüklirini yasidi» — demisəkmü, bu qurbangahlar wə tüwrüklər butlaroşa ataloğanidi. Baxqa birhil təjimişi: «U (Huda) Israilning mewisini kəpəytxi bilən, Israil qurbangahlıridiki but tüwrüklər kəpəydi; U (Huda) Öz zeminoşa yaxılıqni kəpəytxi bilən, u (Israil) butlaroşa ataloğan tüwrüklərni tehimu yaxi kildi». ■ **10:1** Hox. 8:11 □ **10:3** «... ular pat arida: «Bizdə padixah yok, qünki Pərwərdigardin kərkmiduk; padixahimiz bar bolsimu, u bizgə nemə kılıp beridu?» — dəydioğan bolidu» — bu bexarət Israilning sürgün kılinoğandin keyin nemə dəydioğanlıqni kərsitidu. ■ **10:3** Hox. 3:4 □ **10:4** «Xunga ular arisidiki dəwalixixlar etizdiki qənəklərgə xumbuya ünüp kətkəndək bolidu» — baxqa birhil təjimişi: «Xunga ularning bexioşa quxkən jazalar etizdiki qənəklərgə xumbuya ünüp kətkəndək bolidu». □ **10:5** «Samariyədə turuwatqanlar «Bəyt-Awən»ning moziyi üçün oğəm-əndixigə quxidu,... ular «Bəyt-Awən»ning «xan-xəripı» üçün azablinidu» — «Bəyt-Awən»ning «xan-xərapı», yəni mozay xəklidiki but bolsa, kinayilik gəp, əlwəttə. Oqurmənlərnin esidə boliduki, «Bəyt-Awən» degən səzning əzi kinayilik gəptur (mənişi: «Yok bərnərsə»ning eyi). □ **10:6** «xu nərsə «Jedəlhor padixah» üçün hədiyə kılınıp» — «Jedəlhor padixahı» Asuriyə padixahini deməkqi. Yukirikı 5:13-ayattiki izahatni kəring. □ **10:8** ««Awən»diki «yukiri jaylar», yəni «Israilning gunahı» bitqit kılınıdu» — «Awən» («yok nərsə») yəni «Bəyt-Awən». «Yukiri jaylar» — butpərəslik kılıdioğan məhsus jaylar. «Israilning gunahı» — ular qokunoğan butni kərsətsə kerək. ■ **10:8** Yəx. 2:19; Luqa 23:30; Wəh. 6:16; 9:6

9 — I Israil, Gibeahning künliridin baxlap sən gunah kılıp kəlding;
Ixlar xu peti turıwərdi;
Rəzillikning baliliri üstigə kılinoğan jəng ularni Gibeahğa
besiwətmidimu? □ ■

¹⁰ Mən haliqonimda ularni jazalaymən;
Ular ikki gunahı tüpəylidin əsirgə qūxūxkə toqra kəlgəndə,
Yat kowmlar ularğa hujum kılıxka yiqılıdu. □

¹¹ Əfraim bolsa kəndürülgən bir inəktur,
U haman tepixkə amrak;
Mən uning qıraylık gədinini upraxtin ayap kəldim;
Biraq hazır uningğa boyunturuk selip həydəymən;
Yəhuda yər həydisun!

Yaqup əzi üqün yərnı tirnilixi kerək. □

¹² Əzünglarğa həkkanıylik bilən teringlar,
Mehir-muhəbbət iqidə həsul alisilər;
Boz yeringlarnı qanap eqinglar;
Qünki Pərwərdigarnı izdəx waqti kəldi,
— Ta U üstünglarğa həkkanıylikni yaqdurıduq! ■

¹³ Biraq silər rəzillikni aqdurunglar,
Kəbihlik həsulini ordunglar;
Yaloqanqilikning mewisini yedinglar;
Qünki sən əz yolungğa, yəni baturliringning kəplükigə ixinip tayanding;

¹⁴ Kowmliring arisida qukan-sürən kətürülüdu;
Xalman jəng künidə Bəyt-Arbəlni bərbat kılıqandək,
Barlık qoroqanliring bərbat kılınıdu;
(xu küni *Bəyt-Arbəldiki* ana-balılar təngla parə-parə kiliwetilmigənmu?)
— □

¹⁵ Əmdi uqıqra qıqқан rəzillikning tüpəylidin,
Ohxax bir kün sening bexingğa qūxūrülüdu, i Bəyt-Əl!

□ **10:9** «— I Israil, Gibeahning künliridin baxlap sən gunah kılıp kəlding; ... rəzillikning baliliri üstigə kılinoğan jəng ularni Gibeahğa besiwətmidimu?» — Gibeah xəhirida bolıqan rəzil wəqə (bəqqıwazlık həm katıllık) «Hək.» 17-19-bablarda hatiriləngən. Bu ayətkə kəriqanda bu gunah xu künlərdin tartıp Israildin ayrılmıqan. Xu wəqə bolıqandin keyin, Gibeahdikilər towa kılımidi, xuning bilən Israilning baxka qəbililiri ularğa qarxi jəng kılıp ularni bitqit kılıqan. Bexarətkə kəriqanda, bundak bir jəng yənə elip berilixi kerək; lekin bu kətim pütkül Israilğa qarxi xundak bir jəng bolıdu. ■ **10:9** Hox. 9:9 □ **10:10** «Ular ikki gunahı tüpəylidin əsirgə qūxūxkə toqra kəlgəndə» — «ikki gunahı» nemə ikənlik toqruluk alimlarning hərhil pərzəli ri bar. Israilning ikki jay (Bəyt-Əl wə Dan)da qong butni yasioqanliqini kərsitixi mumkin («1Pad.» 12-bab). Bu ayatning baxka hil tərjimiliri bar. □ **10:11** «Əfraim bolsa kəndürülgən bir inəktur, u haman tepixkə amrak; Mən uning qıraylık gədinini upraxtin ayap kəldim; biraq hazır uningğa boyunturuk selip həydəymən; Yəhuda yər həydisun! Yaqup əzi üqün yərnı tirnilixi kerək» — dehqan əzining amrak inikini (Huda dehqan, Israil inək) tehi eoqir əmgəkkə salmiqan, pəqət haman tepixkə saloqan (haman tepix yenik ix həm tepiləng danlardan yeyəlaydıqanliqi üqün inək uningğa amrak, əlwəttə). Biraq inək jaylı bolup kətkəqkə (4:16ni kəring) hazır kattik əmgək künliri kəldi: 12-ayət boyıqə, Yəhuda wə Israil Huda üqün «yər həydimisə» (towa kılıx jəryanıdiki japalıq yolğa kirmisə), ular bəlki Asuriyə yaki Babil üqün kattik əmgək kılıdıqan bolıdu. ■ **10:12** Yər. 4:3 □ **10:14** «Xalman jəng künidə bəyt-arbəl ni bərbat kılıqandək, ...» — «Xalman» bəlkim Asuriyə padixəhi «Xalmanəzar III» yaki «Xalmanəzar V»ni, «Bəyt-Arbəl» bəlkim Galiliyədiki «Arbela»ni kərsitixi mumkin. Tarihiy təpsilatlar hazır bizgə naməlum, biraq Israilğa bolıqan aqaq nahayiti eniktur.

Tang səhərdila Israilning padixahi pütünləy üzüp taxlinidu.□

11

Israil, səyümlük balam! Seni qandakmu taxlap qoyimən?

¹ Israil bala qeoida, Mən uni səydüm,
Xuning bilən oşlumni Misirdin qıxixka qaqirdim.■

² Birak ular *halkimni* qakiriwidi,
Ular dərhal huzurumdin qıqip kətti;
Ular «Baal»larəja qurbanlıq kılıxka baxlidi,
Oyma məbudlarəja isriq saldi.□

³ Əfraiməja mengixni egətküqi Özüm idim,
Uning qolini tutup wə yələp —
Birak özini saqaytquqining Mən ikənlikimni ular bilmidi.

⁴ Mən adimətqilikning köyünux rixtiliri bilən,
Səyğünün tarliri bilən ularning kənglini tartiwaldim;
Mən ularəja huddi engikidin boyunturuqni eliwətküqi birsidək
boləjanmən,
Egilib Özüm ularni ozuqlanduroqanmən.

⁵ Ular Misiroja kaytidioqan bolmamdu?
Asuriyəlik dərwekə ularning padixahi bolidioqan əməsmu?
— Qünki ular yeniməja kaytixni rət kildi!□

⁶ Kiliq uning xəhərliridə həryan oynitilidu;
Dərwazisidiki təmür baldaqlarni wəyran kilip yəp ketidu;
Bu ez əkillirining kasapitidur!

⁷ Bərheq, Mening həlkim Məndin qətləp ketixkə mərtun boldi;
Ular Həmmidin Aliy Boləjuqioja nida kilip qaqirsimu,
Lekin heqkim ularni kətürməydu.

⁸ Mən qandakmu seni taxlap qoyimən, i Əfraim?
Mən qandakmu seni *düxməngə* tapxurimən, i Israil?!
Qandakmu seni Admah xəhəridək kilimən?!
Seni qandakmu Zəboim xəhəridək bir tərəp kilimən?!
Kəlbim iq-baərimda qaynap ketiwatidu,

□ **10:15 «Ohxax bir kün sening bexingəja qüxürülidu, i Bəyt-Əl!»** — demək, ularning «Bəyt-Əl»də qiloqan rəzillikliri ez bexioja «Bəyt-Arbəl»dikidək bir künni qüxüridu. **«Tang səhərdila Israilning padixahi pütünləy üzüp taxlinidu»** — «tang səhərdila» — demək, «jəng bexidila» (jəng adəttə səhərdə baxlinatti); yaki bolmisa «bək tezla» degən mənədə. ■ **11:1 Mat. 2:15** □ **11:2 «Birak ular halkimni qakiriwidi, ular dərhal huzurumdin qıqip kətti...»** — «ular» — butpərəslərni yaki Israil Misirdin qıqkanda uqrioqan «Moab»dikilərni wə yaki Qanaanoja kirgəndin keyin uqraxqan Qanaandikilərni kərsitixi mumkin. Ayət üstidiki ikki baxka kəzkarax ipadiləydioqan baxka ikki tərjimisi bar: (1) «Ular (pəyğəmbərlər) ularni qaqiroqanseri, ular (Israil) əzlrini ulardin (pəyğəmbərlərdin) neri kildi»; (2) «Mən (Huda) ularni qaqiroqanseri, ular əzlrini huzurumdin neri kildi». Ahirkı tərijimə miladiyədin ilgirigi 3-əsirdiki «Septuagint» (LXX) grek tərjimisigə əgixidu. □ **11:5 «Ular Misiroja kaytidioqan bolmamdu? Asuriyəlik dərwekə ularning padixahi bolidioqan əməsmu?»** — Israil Misir wə Asuriyədin yadəm izdəp ularning yenioja «qıkti». Əmdi bu ayəttə tiləja elinoqan ularning «qıxix»i yaki «kaytix»i (1- wə 2-ayətni kərug) bolsa kaqkun musapir süpitidə (Misiroja) yaki əsir süpitidə (Asuriyəgə) bolidu.

Mening barlik rəhimdillikim qozoqiliwatidu! □ ■

⁹ Oʻzippingning kəhrini yūrgūzməymən,
Ikkinqi yənə Əfraimni yoqatmāymən;
Qünki Mən insan əməs, Təngridurmən,
— Yəni arangda boləqan pak-muqəddəs Boləquqidurmən;
Mən dəroqəzəp bilən kəlməymən. □

¹⁰ Ular Pərwərdigarning kəynidin mangidu;

U xirdək həkirəydu;

U həkirigəndə, əmdi baliliri oqərbtin titrigən həlda kelidu;

¹¹ Ular Misirdin kuxtək,

Asuriyə zeminidin pahtəktək titrigən həlda qiqip kelidu;

Xuning bilən ularni əz öylirigə makanlaxturimən, — dəydu Pərwərdigar. □

12

Ətkən ixlarni əsləp sawəq elinglar!

¹ Əfraim Meni yaləqan gəpliri bilən kəmwetidu;

Yəhudamu Təngrigə, yəni ixənqlik, Pak-Muqəddəs Boləquqioqa tuturuksiz boldi.

Əfraimning yegini xamaldur;

U xərk xamilini qooqlap yūridu;

U künləp yaləqanqilik, zulum-zorlukni kəpəytməktə;

Ular Asuriyə bilən əhdə tūzidu,

Xuningdək Misiroqa may «sooqiliri» kətürüp apirilidu. □

² Pərwərdigarning Yəhuda bilənmu bir dəwasi bar;

U Yəqupni yolliri boyiqə jazalaydu;

Uning kilmixlirini əz üstigə kayturidu.

³ U baliyatquda turup akisini tapinidin tutuwaləqan,

Əz küqi bilən Huda bilən elixkan. □ ■

□ **11:8 «Kandaqmu seni Admah xəhəridək kilimən?! Seni kandaqmu Zəboim xəhəridək bir tərəp kilimən?!»** — «Admah» wə «Zəboim» degən xəhərlər eoqir gunahliiri tūpəylidin Sodom wə Gomorra bilən təng asmandin yoqəqan ot-gūngürt tərəpidin pütūnləy həlak boldi. ■ **11:8** Yar. 19:24 □ **11:9 «... Mən dəroqəzəp bilən kəlməymən»** — baxka birhil tərjimisi: «... Mən xəhərgə (jazalaxka) kirməymən. □ **11:11 «Ular Misirdin kuxtək, Asuriyə zeminidin pahtəktək titrigən həlda qiqip kelidu; xuning bilən ularni əz öylirigə makanlaxturimən»**

— Israil (Əfraim)dikilərdin bəzilər awwal Yəhudadin panah tapkan, andin keyin Yəhuda bilən təng Babil imperiyəsigə sürgūn boləqan. Andin ular bilən təng Qanaanəqa (Pələstingə) kaytip kəlgən — ajizlikta, «titrigən həlda» kaytip kəlgən («2Tar.» 9:1-3, «Əzra» 1-2-bab). □ **12:1 «Yəhudamu Təngrigə, yəni ixənqlik, Pak-Muqəddəs Boləquqioqa tuturuksiz boldi»** — baxka birhil tərjimisi: «Yəhuda yənila Huda bilən billə həkūmdarlik kilidu, u Pak-Muqəddəs Boləquqioqa sadiktur». Bizningdə 12-bab, 2-ayətkə qarəqanda bu hil tərjimisi kət'iy mumkin əməs. «Əfraimning yegini xamaldur, u xərk xamilini qooqlap yūridu» — demək, Əfraim gəpi tuturuksiz, «xamalaqa bəkkūqi» əl idi. «Xuningdək Misiroqa may «sooqiliri» kətürüp apirilidu» — bu «may» xūbhəsiszki, Misirning yardimini elix tūqūn əwətəlgən. □ **12:3 «U baliyatquda turup akisini tapinidin tutuwaləqan,...»** — oqurmənlərnin esidə barki, «Yəqup» degən isimning mənisi əslidə: «U (Huda) tapiningda bolsun» (demək, u Sən (Huda) bilən billə bolsun); birək Yəqup pəyoqəmbərgə xu isimning qoyuluxining səwəbi: — (1) u akisinin tapinini tutkan (tuquləqanda); (2) bu isimning «aldamqi» degən kəqmə mənisi bar; u keyinki künlərdə akisini ikki kətim «rohiy miras»tin aldap qoyəqan («Yar.» 25-bab). Ahirda u bu aldamqiliktin towa kilip, akisidin əpu sorioqan («Yar.» 33-babnimu kərug). ■ **12:3** Yar. 25:26; 35:9,10

4 U bərhək Pərixətə bilən elixip, oqəlibə kildi;
U yioqlidi, Uningoqa dua-tilawət kildi;
Huda uni Bəyt-Əldə tepiwaldi,
Wə xu yərdə bizgə söz kildi; □ ■

5 — Yəni Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Huda,
— «Pərwərdigar» bolsa Uning hatirə namidur! □

6 Xunga sən, Hudaying arkilik, Uning yenioqa kayt;
Mehribanlik wə adalətni qolungdin bərmə,
Hudayingoqa ümid baqlap, Uni izqil kütkin.

Aldamqi sodigər

7 Mana bu sodigər! Uning qolida aldamqilik tarazisi bar;
U bozək kilixka amraktur. □

8 Əfraim: «Mən dərwəkə beyidim,
Əzümgə kəp bayliqlarni toplidim;
Biraq ular barlik əjirlirimdə məndin heq gunahiy kəbihlikni tapalmaydu!»
— dəydu. □

9 Biraq Misir zeminidin tartip Mən Pərwərdigar sening Hudaying
bolojanmən,
Mən seni yənə «kəpilər heyti»dikidək qedirlarda turoquzimən! □ ■

□ 12:4 «Huda uni Bəyt-Əldə tepiwaldi» — ibraniiy tilida «U uni Bəyt-Əldə tepiwaldi». Xunga baxka bir hil təjrimisi: «U (Yaqup) Uni (Hudani) tepiwaldi». «U bərhək Pərixətə bilən elixip, oqəlibə kildi; u yioqlidi, Uningoqa dua-tilawət kildi; Huda uni Bəyt-Əldə tepiwaldi, wə xu yərdə bizgə söz kildi;» — bu tarihiy wəqələrnin əhmiyyiti bəlkim: (1) Yaqup əsli bir aldamqi; (2) biraq u etiqaad arkilik Hudaning Pərixtisidin bəht-bərikətkə wə Hudaning iltipatioqa erixkan; (3) keyin u baxkiqə bir adəm, etiqaadlik, xəpkətlilik bolup qikti (Israil dəp ataldi). (4) Huda əsli bu ixlarni «Bəyt-Əl»də (Yaqupni qarqiroqan waqtida) baxliqan, Yaqupka, xundakla əwladlirioqa bəht ata kilidioqan wədilərnə kiləqan; (5) xunga Israil «Bəyt-Əl»ning **həkiqiy əhmiyyitini** əslixə kerək; (6) ular bu ixlardin sawək əlsunki, «Huda menimu (Yaqupka ohxax) yaman aldamqilikdin durus, etiqaadlik adəmgə əzgərtəlaydu»; (7) «xunga Hudaning küciqə tayinip Uningoqa kaytixim kerək». Wəqələr «Yar.» 25-32-bablarda hatiriləngən. Baxka birnəqqə hil təjrimilər uqrixi mumkin.

■ 12:4 Yar. 28:12, 19; 35:7, 14, 15 □ 12:5 «— Yəni Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Huda, — «Pərwərdigar» bolsa Uning hatirə namidur!» — oqurmənlərnin esidə barki, Yaqup əzi bilən elixkan Pərixtinin namini sorioqan. Xu qaoda u namini uningə eytmioqan. Keyin Huda bu namning «Yahwəh» (təjrimimizdə, «Pərwərdigar» deyilidu) ikənlikini Musa pəyoqəmbərgə ayan kilip qüxəndürgən (Yahwəh — «Əzgərməs», «Əzəldin Bar Boləquqi», «Əhdisigə hərdəim sadik Boləquqi» degən mənəlnərnə əz iqigə alidu). Xunga bu nam Israiləqa ümid berixi kerək idi.

□ 12:7 «**Mana bu sodigər!**» — «sodigər» ibraniiy tilida «Qanaan» yaki «Qanaanlik» degənlik bolidu. Demək, Əfraim bir tərəptin əsli əzi aldidin həydiwətkən butpərəs Qanaanlikləroqa ohxap qəloqan; yənə bir tərəptin u «Yaqup»ning əslidiki «aldamqi» karakterida bolup, heq əzgərtilmigəndur.

□ 12:8 «**ular... məndin gunahiy kəbihlikni tapalmaydu**» — «gunahiy kəbihlik» — demək, mənə «kəbihliklər bar, biraq eqir əməs, «gunah əməs» degən küliklik gəp. «Mən anqə yaman adəm əməsmən» dəydiyolan pozitsiyələr bügüngə qədər həmmimizgə tonuxtur.

□ 12:9 «**Biraq Misir zeminidin tartip mən Pərwərdigar sening Hudaying boləjanmən, Mən seni yənə «kəpilər heyti»dikidək qedirlarda turoquzimən!**» — ««kəpilər heyti»dikidək» ibraniiy tilida «heyttiki künlərdikidək». «Qedirlarda turux» tiləqa elinqəndin keyin xübhəsisizki, «kəpilər heyti»ni kərsətsə kerək. Israil «Misirdin qiqix»tiki muhim sawəqlərnə untuqan. «Kəpilər heyti» («kəpə tikix heyti»)da Israil yəttə kün əyde əməs, bəlkə qedirlarda turuxi kerək idi. Heyttiki bu ix ularəqa əslidiki əjiz, kəmbəqəl baxlinixini wə «Insan pəqət nan bilənla yaximaydu, bəlkə Hudaning hər bir söziqə tayinip yaxixi kerək» degən muhim sawək toqurluk əslitixi kerək idi. ■ 12:9 Yəx. 43:11

Pəyoğəmbərlərlərin əhmiyyəti

¹⁰ «Mən pəyoğəmbərlərgə söz kılmaqnamən, Alamət kərünüxlərnə kəpəytkənmən, Xundakla pəyoğəmbərlər arkilik təmsillərnə kərsətkənmən.

¹¹ Gilead kəbihmü? Ular bərhək pəkət yarimaslardur!

Ular Gilgaldə torpaqlarnə kurbənlək kılıdu;

Ularınə kurbəngəhlirə dərəkə etiz kirliridiki tax dəwiliridək kəptur! ■

¹² (Yakup Suriyəgə kəqip kətti,

Xu yərdə İsrail hotun elix üqün ixligən;

Bərhək, hotun elix üqün u koylarnə bəkkənidü). ■

¹³ Pərwərdigar yənə pəyoğəmbər arkilik İsrailni Misirdin qikrip kütquzqan,

Pəyoğəmbər arkilik uningdin həwərmu aloqan. □

¹⁴ Əfrəim *Hudaning* kəhrini intayin kəttik kəzəloqan;

Uning Rəbbi u təkkən qan kərzni uning gədinigə artidu,

Xərməndilik-ahənətini öz bəxiqə kəyturidu.

13

«Mən seni həlak kəlimən, i İsrail!» — *ahirki aqəhləndurux*

¹ *Burun* Əfrəim söz kılqanda, kixilər hərmətləp titrəp kətətti;

U İsrail kəbililiri arisida kətürülgən;

Birək u Baal arkilik gunəh kəlip əldü. □

² Ular hazır gunəhning üstigə gunəh sadir kəlməktə!

Əzlrigə kümüxliridin kuyma məbudlarnə,

Əz əkli oyləp qikqan butlarnə yasidi;

Bularning həmmisi hünərwənnəng əjri, halas;

□ **12:11** «Gilead kəbihmü? Ular bərhək pəkət yarimaslardur!» — muxu ayəttə «kəbihmü» wə «yarimas» dəgən səzlər bir-birigə ohxaydaydıqan səzlərdur. «Ular Gilgaldə torpaqlarnə kurbənlək kılıdu; ularning kurbəngəhlirə dərəkə etiz kirliridiki tax dəwiliridək kəptur!» — Hoxiya «Gilgal» («dəwə», «dəstə», dəgən mənədə) dəgən yər nemi bilən söz oyuni kılıdu — ular həkikətən ismi-jismiəqə layıqtur. Həmmə yeridə kəpligən kurbəngəhlirəning boluxi bilən, Gilgal dərəkə «etizdiki tax dəwilər»dək bir jay, halas. Ayətnəng bəxkə hil tərjilirimu bar.

■ **12:11** Hox. 4:15; 6:8; 9:15 ■ **12:12** Yar. 28:5; 29:20, 28 □ **12:13** «Pərwərdigar yənə pəyoğəmbər arkilik İsrailni Misirdin qikrip kütquzqan, pəyoğəmbər arkilik uningdin həwərmu aloqan» — muxu ixlar (12-14-ayət) ispatlayduki, Əfrəim əjdadi bolqan Yakupni həddidin ziyadə izzətligən. Ularning təmənnə kəyoqan «büyük əjdad»i Yakupning ailisidikiliri (İsrail) pəyoğəmbərsiz kəloqan bolsa (dəmək, ularda Hudaning Rohinəng yetəkqiliki bolmiəqan bolsa) u qəl-bayawanda yürüwatqan nəhayiti bir «kəqquq» yəki həttə Misirdin qikmiəqan bir «ixləmqi» bolatti, halas. U hərgiz uluəq bir əl bolup qikməytti. Birək hazırki İsrail (bolupmu Əfrəim kəbilisi) Huda əwətkən pəyoğəmbərlər (Amos, Hoxiya, Yəxua, Mikah)ni rət kəlip, Hudani intayin qəzəpləndürüdü. İsrailning məwjudluğu wə həyatining həyə jəhətliri ularning Huda bilən bolqan rohiy munasiwitigə bəqlik idi. İsrailning pəyoğəmbərliri bu ixni həlkəning kəz əldidə kərsitidu; pəyoğəmbərlərnə səl qəqləx Hudaning Əzini səl qəqləqan bilən barawərdur. Yakup əzi ahiridə pəyoğəmbər bolqan, əlwəttə («Yar.» 48-49 bablarnə kərugən). □ **13:1** «*Burun* Əfrəim söz kılqanda...» — «Əfrəim» kəbiləning əjdadi bolqan Əfrəimni əməs, bəki kəbiləning əwwalqi tarihini kərsitidu. Musa pəyoğəmbərdin keyin, İsrailəqə yetəkligüqi bolqan Yəxua pəyoğəmbər Əfrəimlik idi.

Bu kixilər toʻqiruluk: «Həy, insan qurbanlikini qilouqilar, mozaylarni səyüp koyunglar!» deyilidu. □ ■

³ Xunga ular səhərdiki bir parqə buluttək, Tezdin oʻayib bolidioʻan tang səhərdiki xəbnəmdək, Hamandin kara quyunda uqkan pahaldək, Tünglükting qikqan is-tütəktək *tezdin* yoqap ketidu.

⁴ Birak Misir zeminidin tartip Mən Pərwərdigar sening Hudaying bolioʻanmən;

Sən Məndin baxka heq Ilahni bilməydioʻan bolisən; Məndin baxka kutkuzoʻuqi yoqtur. ■

⁵ Mən qel-bayawanda, kuroʻaqqilikning zeminida sən bilən tonuxtum;

⁶ Ular ozuklandurulusup, toyunoʻan, Toyunoʻandin keyin kənglidə təkəbburlixip kətkən; Xunga ular Meni untuoʻan. ■

⁷ Əmdi Mən ularoʻa xirdək bolimən; Yilpizdək ularni yol boyida paylap kütimən;

⁸ Küqükiridin məhrum bolioʻan eyiktək Mən ularoʻa uqrap, Yürək qawisini titiwetimən; Ularni qixi xirdək nək məydanda yəwetimən; Daladiki haywanlar ularni yirtiwetidu.

⁹ Sening halakiting, i Israil, dəl Manga karxi qikqanliking, Yəni Yardəmqinggə karxi qikqanlikingdin ibarəttur.

¹⁰ Əmdi barlik xəhərliringdə sanga kutkuzoʻuqi bolidioʻan padixahing keni?

Sening soraqqi-hakimliring keni?

Sən bular toʻqiruluk: «Manga padixah wə xahzadilarni təkdim qiləyəsən!» dəp tiligən əməsmu? —

¹¹ Mən oʻəzipim bilən sanga padixahni təkdim qiləqanmən, Əmdi uni oʻəzipim bilən elip taxlidim. □ ■

¹² Əfrainning kəbihliki qing orap-qaqilanoʻan; Uning gunahı juoʻlinip saqlanoʻan; □

¹³ Toləqak baskan ayalning azabliri uningə quxidu; U əkilsiz bir oʻquldu;

Qünki baliyatquning əozi eqiloʻanda, u hazir bolmioʻan! □

□ **13:2 «Bu kixilər toʻqiruluk: «Həy, insan qurbanlikini qilouqilar, mozaylarni səyüp koyunglar!» deyilidu»** — baxka bir təjimi: «U kixilər toʻqiruluk: «Mana, qurbanlik qilouqi adəmlər mozaylarni səyüp koyuwatidu!» — deyilidu» — yaki baxkilar. Birak ibranıy tilini quxinix təs bolioʻini bilən, tilxunaslarning yekinki tətqikatlıri boyiqə, bu ayət dərwəxə «insan qurbanlikı»ni kərsitixi mumkin. ■ **13:2** Hox. 8:6 ■ **13:4** 2Sam. 22:32; Zəb. 18:31; Yəx. 43:11; Hox. 12:10 ■ **13:6** Qan. 32:15; Hox. 8:14 □ **13:11 «Mən oʻəzipim bilən sanga padixahni təkdim qiləqanmən, əmdi uni oʻəzipim bilən elip taxlidim»** — Israil Qanaan zeminini igiliwaləqandin tartip, Huda ularoʻa yetəqilik wə sotqilik kildioʻan «batur hakimlar» yaki «sotqi-kutkuzoʻuqi» degən ihlasmən baturlarni ayrim-ayrim təminləp bərgənidı. Israil Hudaning bu «ayrim-ayrim təkşimati»din narazi bolup, Samuil pəyoʻəmbərnıng dəwrıdə Hudadin padixah («mukim» sulalə tüzümi) tikləxni tiligən. Huda Samuil pəyoʻəmbər arklilik ularning təlipini: «Manga ixənməslikkə barawər» dəp narazilikini kərsitip, andin ahirida Israilning birinqi padixahı Saulni tikligən («1Sam.» 8-12-bablar) ■ **13:11** 1Sam. 8:5; 15:23; 16:1 □ **13:12 «Əfrainning kəbihliki qing orap-qaqilanoʻan; uning gunahı juoʻlinip saqlanoʻan»** — demək, uning barlik kəbihlik-gunahlıri Hudaning jazalixi üqün obdan saqlanmaqta. □ **13:13 «Baliyatquning əozi eqiloʻanda, u hazir bolmioʻan!»** — yaki «baliyatquning əozi eqiloʻanda, u qikmaydu!».

14 Mən bədəl tələp ularni təhtisaraning küqidin qutuldurimən;
 Ularoqa həmjəmət bolup ölümün kutkuzimən;
 Əy, ölüm, sening wabaliring keni?!
 Əy, təhtisara, sening həlakətliring keni?!
 Mən buningdin puxayman kılmaymən! □ ■

15 Əfrayim kərindaxliri arisida «mewilik» bolsimu,
 Xərktin bir xamal qıqıdu,
 Yəni Pərwərdigarning qəl-bayawandin qıqқан bir xamili kelidu;
 Əfrayimning bulıki qurup ketidu, uning su bexi qaşjirap ketidu;
 U xamal həzinisidiki barlık nəpis qaqa-kuqılarni bulang-talang kılıdu. □

16 Samariyəning öz gunahı öz zimmisigə koyulidu;
 Qünki u öz Hudasioqa boynini kattik kıloğan;
 Ular kıliq bilən yikilidu,
 Bowaklıri parə-parə kılip qekiwetilidu,
 Həmilidar ayalliri yeriwetilidu. ■

14

Israilning kəlgüsida towa kılixı, kutkuzulup əsligə kəltürülüxi

1 I Israil, Pərwərdigar Hudayingning yenioqa ikkilənməy qaytip kəl!
 Qünki öz kəbihliking bilən putlixip yikiloğansən. ■

2 Əzünqlar bilən billə sözlərnı epkelinglar,
 Pərwərdigarning yenioqa kaytinglar;
 Uningoqa: — «Barlık kəbihlikni kəqürgəysən,
 Xapaət bilən bizni qobul kıloğaysən,

□ **13:14 «təhtisara»** — elgənlərnıng rohliri baridoğan jay. «... Əy, ölüm, sening wabaliring keni?! Əy, təhtisara, sening həlakətliring keni?! Mən buningdin puxayman kılmaymən!» — alimlar bu ayət üstidə ikki hil pikirədə. Bəzilər mundak təjrimə kılıdu: — «Mən ularni təhtisaraning küqidin qutulduramdımən? Mən ularni ölümün kutkuzamdımən? Əy, ölüm, wabaliringni qıqar! Əy, təhtisara, həlakətliringni qıqar! Mən ularoqa (Israiloqa) həq rəhim kılmaymən». Bu təjrimə aldi-kəynidiki ayətlərgə maslaxқан bolsimu, biz yukiriki təjrimigə kayilmiz. Qünki: (1) ibraniy tilida ayətnıng birinçi jümlisidə soal yuklimisi yok, u addiy bir «bayan jümlə». (2) Huda Hoxiya pəyoğəmbər arkilik bərgən birnəqqə bəxarətlərdə, Israiloqa boloğan kattik əyibini yətküzüxi bilən təng kütülmigən yərdin Israiloqa qong ümidlərnimu kərsitidu (məsilən, 1:9-10, 8:11); (3) Injilda rosul Pavlus bu ayətlərnı xundak qüxəndürüp beridu («1 Kor.» 15:55-56, «Wəh.» 20:13-14ni kərüng); (4) tekstning ikkinçi kısmının təjrimisi: «Mən (Əzüm) sanga həlakət bolımən, i təhtisara!... sanga waba bolımən, i ölüm! Mən silərgə həq rəhim kılmaymən» bolux ehtimaloqa bək yeğin. Yənə mumkinlikli barki, ayətnıng əng ahirki kısmi: «Mən Əzümni həq ayımaymən!» degən mənədə bolidu — demək, Huda Israilni kutkuzux üqün hərқандақ bədəl tələkkə təyyardur. ■ **13:14** Yəx. 25:8; 1 Kor. 15:55 □ **13:15 «Əfrayim kərindaxliri arisida «mewilik» bolsimu»** — «Əfrayim» degən isimning əzi «mewilik» degən mənədə. Muxu ayəttilki «mewə» pərzəntlərnı kərsitidu (14-ayətnimu kərüng). «**Xərktin bir xamal qıqıdu**» — Kanaanoqa (Pələstingə) nisbətən əng dəhxətlik xamal xərk xamilidur. Ularni nabut kılıdoğan Asuriyə qoxuni dərwəqə xərktin kelidu. «**həzinidiki nəpis qaqa-kuqılar**» — Əfrayimdiki «kelixқан qokan-қızlar»ni kərsitiximu mumkin (16-ayətnimu kərüng). ■ **13:16** Hox. 10:14 ■ **14:1** Hox. 12:7

Xuning bilən biz Sanga ləwlimizdiki «buğa *qurbanliklar*»ni tutimiz — dənglar. □

³ — «Asuriyə bizni qutquzmaydu,

Atlaroşa minməymiz;

Biz hərgiz öz qolimiz yasioşinoşa: — «Hudayimiz!» deməymiz;

Qünki Səndinla yetim-yəsirlər rəhim-xəpkət tapidu». □

⁴ — Mən ularni «arkioşa qekinixliri»din sakaytimən,

Mən ularni qin könglumdin halap səyimən;

Qünki Mening oşezipim uningdin yandı.

⁵ Mən Israiloşa xəbnəmdək bolimən;

U nilupərdək bərk uridu,

Yiltizliri Liwan *kedir* dərihidək yiltiz tartidu;

⁶ Uning bihliri xahlap yeyilidu,

Uning güzəlliki zəytun dərihidək,

Puriki Liwan *kediriningkidək* bolidu.

⁷ Həlkə qayıtip kelip, uning sayisi astida olturidu;

Ular ziraətlərdək yaxnaydu,

Üzüm telidək qeqəkləydu;

Liwaning xarabliri *aşzida qaloşandək*, esidə xerin qalidu. □

⁸ Əfraim: «Mening butlar bilən yənə nemə karim!» — dəydişən bolidu.

«Mən uningəşa jawab berimən, uningdin həwər alimən!

«Mən yapıyexil bir qarışaydurmə».

«Sening mewəng Məndindir!» □

⁹ Kim dana bolup, bu ixlarni qüxinər? Qeqən bolup, bularni bilər?

Qünki Pərwərdigarning yolliri durustur,

Həkkaniylər ularda mangıdu;

Birək itaətsizlər ularda putlixip yikilidu. ■

□ **14:2** «...**buğa qurbanliklar**»ni tutimiz — «buğa qurbanliklar» Hudaşa atap beşixlinidışən «kəydürmə qurbanlik»lar iqidə əng kimmətlik qurbanlik idi. Muxu yərdə kəqmə mənədə ixlətkən, əlwəttə. U «ləwlimizdiki mol ibadət-mədhiyə»ni kərsitidu. Baxқа birhil tərjimisi: «ləwlimizdiki mewini tutimiz». □ **14:3** «**Qünki Səndinla yetim-yəsirlər rəhim-xəpkət tapidu**» — bu söz Hoxiyaning balilirining öz dadisi bilən bolşən kəqürmixini əks əttürgən bolidu. □ **14:7** «**Liwaning xarabliri aşzida qaloşandək, esidə xerin kalidu**» — ibraniy tilida: «Uning əslətmisi Liwandiki xarabningkidək bolidu». □ **14:8** «**Əfraim: «Mening butlar bilən yənə nemə karim!» — dəydişən bolidu**» — baxқа birhil tərjimisi: «U (Huda Əfraimoşa) «I Əfraim, Mening butlar bilən nemə əlakəm bolsun!» — dəydu».

■ **14:9** Pənd. 10:29

Yo'el

Qekatkə apiti Pərwərdigarning künigə bexarət beridu

¹ Pərwərdigarning Petuelning oqli Yoelqa qūxkən səzi: —

² «I kerilar, anglanglar;

Zeminda barliq turuwatqan həmməylən, qulak selinglar;

Əz künliringlarda yaki ata-bowiliringlarning künliridimu xundaq bir ix bolup bakqanmu?

³ Baliliringlarqa xuni eytip beringlar,

Baliliringlar öz baliliriqqa eytsun,

Ular mu kelər dəwrgə eytsun: —

⁴ «Qixligüqi kurt» kalduroqanni qekatkə yəp boldi,

Qekatkə kalduroqanni qekatkə liqinkiliri yəp boldi,

Qekatkə liqinkiliri kalduroqanni «wəyranqi kurt»lar yəp boldi.□

⁵ Əy, harakəxlər, oyqinip qattik yioqlanglar,

Huwlixinglar, i xarab iqqüqilər,

Yengi xarab tüpəylidin —

Qünki u aqzingdin elip taxlandi.

⁶ Qünki bir həlk, küqlük, sansizliqan həlk,

Zeminim üstigə besip kəldi;

Uning qixliri bolsa xirning qixliri,

Uningda xirning hinggang qixliri bardur;

⁷ U Mening üzüm tallirimni wəyranə qiliwətti,

Ənjür dərihimning qowzaklirini siyriwətti,

Ular ni yalingaqlap, taxliwətti;

Ular ning xahliri aqliwetildi.

⁸ Yaxliqidiki eri üqün matəm tutup bəz kiyimlərgə oranqan nəwjuwandək qattik piqan qeqinglar;

⁹ Pərwərdigarning öyi «axliq hədiyə»din həm «xarab hədiyə»lərdin məhrum qilindi;

Kahinlar, yəni Pərwərdigarning hizmətqiliri matəm tutidu.□

¹⁰ Etizlar qəldərap kətti,

Zemin matəm tutidu;

Qünki ziraətlər oqazan boldi,

Yengi xarab kurup kətti,

Zəytun meyi qaqqiridi.

¹¹ Həy dehqanlar, uyulunglar;

Buqdaylar həm arpilar üqün yalwuringlar, i üzümqilər,

Qünki etizlarning hosulliri kurup kətti.

¹² Üzüm teli qaqqirap kətti,

Ənjür dərihi solixip kəldi,

Anar dərihi, horma palmisi həm alma dərihimu,

Daladiki barliq dərəhlər solixip kətti;

□ **1:4** «**Qixligüqi kurt**»lar... **«wəyranqi kurt»**lar — «qekatkə liqinkə» wə «wəyranqi kurt»lar bolsa bəlkim qekatkening esüx jəryanidiki üq hil xəkli, bolmisa üq hil baxqa ziyandax haxarətlər boluxi mumkin. □ **1:9** «**axliq hədiyə**»din həm «**xarab hədiyə**»lər... — «axliq hədiyə»lər həm «xarab hədiyə»lər adəttə «kəydürmə qurbanliq»lar həm «təxəkkür qurbanliq»lirining üstigə kuyulatti. **«kahinlar, yəni Pərwərdigarning hizmətqiliri»** — «kahin» muqəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus qurbanliqni kəydürgüqi kixi.

Bərħək, xadliqmu adəm balilirida solixip kətti.

¹³ Belinglarni baqlanglar, pəryad oqunglar, i kaħinlar;
Huwlanglar, i qurbangahning hizmətqiliri;
Keqiqə bəz kiyimlərni kiyip düm yetinglar, i Hudaning hizmətqiliri;
Qünki Hudayinglarning öyidin «axliq hədiyə» həm «xarab hədiyə» üzülüp
kaldi. □

¹⁴ «Roza tutayli» dəp *Hudaəja* məhsus bir məzgilni ayringlar,
Jamaətkə məhsus yiqilimiz, dəp jakarlanglar;
Aqsakallarni, zeminda turuwatqanlarning həmmisini Pərwərdigar Hu-
dayinglarning öyigə yiqip,
Pərwərdigarəja nalə kətürünglar! ■

¹⁵ «Aħ, xu kün!
Qünki Pərwərdigarning küni yekinlaxti,
U Həmmigə Qadir tərripidin həlakət bolup kelidu. □ ■

¹⁶ Mana, oʻziza kəz aldimizdin elip taxlandi əməsmu?
Xadliq, huxallik Hudayimizning öyidin elip taxlandi əməsmu? □

¹⁷ Uruklar topa-qalmilar astida qirip kətti,
Ambarlar harabiləxti,
Boʻquzhanilar oʻqulap qūxti;
Qünki ziraətlər oʻjazang boldi.

¹⁸ Qarpaylar xundak həkrixip kətti!
Kala padiliri patiparaq boldi,
Otlakni tapalmioʻjaq;
Koy padilirimu əzi «gunahimiz bar» degəndək məyüsləndi; □

¹⁹ Aħ, Pərwərdigar, nida qilimən Sanga;
Qünki ot yalkunliri janggaldiki ot-qəplərni yəwətti,
Yalkun daladiki barliq dərəhlərni kəydürüwətti.

²⁰ Daladiki haywanlarmu Sanga nida qilidu,
Qünki erik-əstənglər kurup kətti,
Ot-yalkun janggaldiki ot-qəplərni yəwətti.

2

Qekətkilərnig wəyranqiliki

¹ Zion teoʻjida kanay qelinglar,
Mukəddəs teoʻjimdə agah signalini anglitinglar;
Zeminda turoʻquqi həmməylən dir-dir titrisun;

□ **1:13** «Hudayinglarning öyi» — mukəddəs ibadəthanini kərsitidu. ■ **1:14** Yo. 2:12-15

□ **1:15** «U (xu kün) Həmmigə Qadir tərripidin həlakət bolup kelidu» — muxu səz Yoeləja za-
mandax Yəhudiy həlqining kəpinqisini qəqitidioʻqan alahidə gəp. Ular: ««Pərwərdigarning küni»
biz Yəhudiy həlqigə nijatni elip kelidu, hər bir baxqa millətkə həlakətni elip kelidu» dəp oylaytti.
Yoel pəyoʻjəmbər xu künining hər bir gunahkar adəmgə (məyli Yəhudiy bolsun, Yəhudiy bolmisun)
həlakət elip kelidu, dəp jakarlaydu. ■ **1:15** Yəx. 2:9-22; 13:6 □ **1:16** «Hudayimizning öyi»
— mukəddəs ibadəthanini kərsitidu, əlwəttə. □ **1:18** «Qarpaylar xundak həkrixip kətti!
Kala padiliri patiparaq boldi, otlakni tapalmioʻjaq; koy padilirimu əzi «gunahimiz bar»
degəndək məyüsləndi» — hətta qarwilar, daladiki haywanlar Hudaəja nida kətürwatqanoʻja
ohxaydu (20-ayətnimu kəring). Nemixka əmdi Hudaning həlqi Uningoʻja heq dua qilmaydu?

Qünki Pərwərdigarning küni kelidu, u yekindidur. □ ■

² U kün bolsa qarangoşu həm sür kün,
Bulutlar qaplanoşan həm qarqarangoşu zulmət kün, — tang səhər taolər
üstigə yeyiloşandək,

Zor həm küqlük bir həlk kelidu;
Ularoşa ohxax boləşuqilar bolup baqmioşan,
Ulardin keyinmu, dəwrđin-dəwrgə yənə bolmaydu.

³ Ularning aldida köydürgüqi ot mangidu,
Ularning kəynidə bolsa bir yalkun köydürüp otidu;
Kəlixtin burun zemin «Erən başqisi»dək,
Biraq ularning tapini təgkəndin keyin gül-giyahsız qəl-bayawan bolidu;
Bərhək, ulardin heqnemə keqip qutulalmaydu.

⁴ Ularning kiyapiti atqa ohxaydu,
Atlik ləxkərdək qapidu.

⁵ Jəng hərwiliri güdürligəndək sada bilən ular taol qoqkılıridin səkrəp
otidu;

Pahalni paraslap köydürgən ot awazidək taraslap mangidu,
Dəbdəbilik səp tüzəp turəşan küqlük qoxundək yürüdu,

⁶ Ularning aldida əllər kattik azablinidu,
Həmmə qiray tatirip ketidu.

⁷ Ular pəlwanlardək yügürüdu;
Jəngqilərdək sepildin artilip otidu;
Həmmisi öz aldioşa qarap yürüx qilidu;
Səplirini heq buzmaydu.

⁸ Heqkaysisi öz kərindixini qistimaydu;
Hərkaysisi öz yolida mangidu;
Qorallarəşa etilsimu, yarilanmay otüp mangidu; □

⁹ Xəhərning həmmə yerigə qəpixonu;
Sepil üstidə yügürüp yürüdu;
Öylərgə yamixip qikidu;
Derizilərdin oşridək kiridu.

¹⁰ Ular aldida yər-zeminni titrək basidu,
Asmanlar təwrinip ketidu;
Quyax həm ay qarangoşulixip ketidu,
Yultuzlar julasini kayturuwalidu. ■

¹¹ Pərwərdigar Əz qoxuni aldida awazini qoyuwetidu,
Qünki Uning bargahı payansizdur;
Uning səzini orunlioşuqi küqlüktur;
Qünki Pərwərdigarning küni uluol, intayin dəhxətlikdur;
Kim uni kətürəlisun? ■

¹² Biraq hətta həzirmu, — dəydu Pərwərdigar,
— Qin kənglünglər bilən, rozilar bilən, yioşilar bilən matəm tutup Mening
yenimoşa kaytip kelinglar; ■

¹³ Kiyim-keqikınglarni əməs, bəlki yürək-baolringlarni tilip,
Pərwərdigar Hudayinglarning yenioşa kaytip beringlar;
Qünki U mehır-xəpkətlik həm rəhimdil,

□ **2:1 «Zion teoşida kanay qelinglar»** — «Zion» yaki «Zion teoşı» — Yerusalem xəşiri, jümlidin mukəddəs ibadətəhana jaylaxқан taolur. «Zion» bəlkim «kərinəlik» degən mənida. U daim Hudaning Əz həlkigə himayə boləşioşa simwəl bolidu. **«kanay qelinglar»** — ibranıy tilida «buroşa qelinglar». ■ **2:1** Yo. 1:15; Zəf. 1:14, 15 □ **2:8 «Korallarəşa etilsimu, yarilanmay otüp mangidu»** — birnəqqə hil tərjimisi boluxi mumkin. Ibranıy tilini qüxinix təs. ■ **2:10** Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:31, 3:15 ■ **2:11** Yər. 30:7; Am. 5:18; Zəf. 1:15 ■ **2:12** Yər. 4:1

Asan oʻz-oʻzini qalʼat qildirdi, zor mehʼir-muʼhəbbətliktdur,

Yamanlikʼtin yanidioxan *Hudadur*. □ ■

14 Kim bilidu, U jazalaxtin yenip, rəʼhim qilib birer bərikətni,
Pərwərdigar Hudayinglaroxa sunoxudək birer «axlik hədiyə» həm «xarab
hədiyə»ni qaldurup ketəmdu tehi?■

15 Zion teoʻjida kanay qelinglar,

«Roza tutayli» dəp *Hudaoxa* məhsus bir məzgilni ayringlar,

Jamaətkə məhsus yioqilimiz, dəp jakarlanglar;□ ■

16 Əlni yioqinglar, jamaətni paklandurunglar,

Aksakallarni jəm qilinglar, balilarni, emiwatqanlarnimu yioqinglar;

Toy qiliwatqan yigit əz əyidin,

Yatlik bolidioxan kiz hujrisidin qixsun;□

17 Kaʼhinlar, yəni Pərwərdigarning hizmətqiliri aywan bilən qurbangah
otturisida yioxa-zar kətuʼrsun,

Ular eytsunki, «I Pərwərdigar, Əz həlkinggə iqingni aʼqritkaysən,

Əz mirasingni horlukʼtin saklap,

Ularni əllərgə səz-qəqək boluxka qoymioʻaysən;

Əl-yurtlar arisida: «Ularning Hudasi qeni?» deyilmisun».□ ■

18 Andin Pərwərdigar Əz zeminioxa otluk muʼhəbbitini,

Əz həlkiyə rəʼhim-xəpkətni kərsətti;

19 Pərwərdigar jawabən Əz həlkiyə mundak dedi: —

«Mana, Mən silərgə buoxday, yengi xarab wə zəytun meyini əwətimən,

Silər bulardın qandurulisilər;

Wə Mən silərnı qaytidin əllər arisida xərməndə qilib qoymaymən;□

20 Həm ximaldin kəlgüqini silərdin yirak qilib,

Uning aldi qismini xərkıy dengizoxa,

Kəyni qismini oʻqərbiy dengizoxa qoʻqiliwetimən;

Uni qəl bir zeminioxa həydiwetimən;

Uning sesikliki purap turidu,

Pasik hidi qikiidu;

□ 2:13 «Kiyim-keqiklinglarni əməs, bəlki yürək-baoʻringlarni tilip,...» — kona zamanlarda kattik qayoq-həsəratni bildürüx üqün həklər kiyimlirini yirtatti. ■ 2:13 Mis. 34:6; Zəb. 86:15; Yun. 4:2 ■ 2:14 Yun. 3:9 □ 2:15 «kanay qelinglar» — ibranıy tilida «buroxa qelinglar». ■ 2:15 Yo. 1:14 □ 2:16 «Əlni yioqinglar, jamaətni paklandurunglar» — muxu «paklandurux» bəlkim hərbi adəmnı Musa pəyoʻəmbərgə qüxürülgən muqəddəs qanunda bekitilgən hərbi hərəm nərsidin ayrıwetix degenliktdur. «Toy qiliwatqan yigit əz əyidin, yatlik bolidioxan kiz hujrisidin qixsun» — «Qan.» 20:7, 24:5 bilən selixtursak, wəziyətning jiddiylıki tehımu enik kəruınu. □ 2:17 «(Ibadəthanidiki) aywan bilən qurbangah otturisida yioxa-zar kətuʼringlar» — nemixka axu jayda xundak qilix kerək? Pikrimizqə, bu əmr birnəqqə yil ilgiriki bir wəxə bilən ziq munasiwətlik, yəni Yəhudaning padixahı Yoax Zəkəriya degen kaʼhin-pəyoʻəmbərnı dəl axu yərdə öltürüwətkən («2Tar.» 24:21 həm «Mat.» 23:35ni kəruıng). «Əz mirasingni horlukʼtin saklap... » — «Pərwərdigarning mirasi» muxu yərdə, xübhısizki, əz həlkinı kərsitidu. ■ 2:17 Zəb. 42:10; 79:10; 115:2 □ 2:19 «Andin Pərwərdigar ... rəʼhim-xəpkətni kərsətti (18-ayət)... Əz həlkiyə mundak dedi: ... » — qəriowanda həlk Hudaning səzi boyiqə dua-tilawət qiloxan, Huda dərwəxə ularning duasioxa həzir jawab beridu. Bəzi alimlar bu səzlərnı: «Andin Pərwərdigar ... rəʼhim-xəpkətni kərsitidu... bərhək mundak dəydu: ... » dəp tərijimə qilidu.

Qünki u «qong ixlarni qilouqimən» dəp özini uluq qilmaqçi bolidu.□

²¹ Korkma, i zemin;

Xadlinip huxal bol;

Qünki Pərwərdigar uluq ixlarni qiləjan.□

²² I daladiki haywanlar, korkmanglar;

Qünki qəllüktiki ot-qəplər bərk urmaqta;

Dərah mewisini bərməktə,

Ənjür dərihi, üzüm teli toluk həsul beridu.

²³ Həm silər, Zionning baliliri, xadlinip Pərwərdigar Hudayinglardin hursən bolunglar;

Qünki U həkkaniylik boyiqə silərgə «awwalki yamoqurlar»ni beridu;

U silərgə həl-yeoqin beridu,

Yəni baxta boləjandək «awwalki yamoqurlar» həm «keyinki yamoqurlar»ni yaqduridu.□

²⁴ Hamanlar buqdayoqa tolojan bolidu,

Idix-küplər yengi xarab həm maylaroqa tolup taxidu.

²⁵ Wə Mən silərgə qekətkilər, qekətkə liqinkiliri, «wəyranqi kurt»lar, «qixligüqi kurt»lar,

Yəni Mən aranglaroqa əwətkən uluq qoxunum yegən yillarni qayturup bərimən,■

²⁶ Silər boluxiqə yəp, kandurulisilər,

Xuningdək silərgə karamət ixlarni kərsətkən Pərwərdigar Hudayinglarning namini mədhıyiləysilər;

Xuning bilən Mening həlkim hərgiz yənə hijalətkə qalmaydu.

²⁷ Silər Mening Israil iqidə turojanlikimni,

Xundakla Mənki Pərwərdigar silərnin Hudayinglar ikənlikimni,

Məndin baxka həqkim bolmaydiəjanlikini bilisilər;

Xuning bilən Mening həlkim hərgiz yənə hijalətkə qalmaydu.

²⁸ Həm keyin, Mən Öz Rohimni barlik ət igiliri üstigə quyimən;

Silərnin oqul-qizliringlar bexarət beridu,

Qeriliringlar alamət quxlərni kəridu,

Yigitliringlar oqayibanə alamət kərünüxlərni kəridu;□ ■

□ 2:20 «Həm ximaldin kəlgüqini silərdin yiraq kilip,...» — «ximaldin kəlgüqi» bolsa bəlkim birlə waqıtta bizgə ikki bexarətni təng kərsitip beridu. Birinqidin, Yoel pəyoəmbərnin zamanidiki, ximaldin kəlgən «qekətkə qoxuni»ni kərsitidu; ikkinqidin, ahirki zamandiki, ximaldin kəliəjan, Israil həlkigə hujum kilidiəjan, Xəytan qozəyaydiəjan qong bir qoxunimu kərsitidu. «Qoxumqə sez»imiznimu kəring. «Uning aldi kismini xərkij dengizoqa, kəyni kismini oqərbiy dengizoqa...» — «xərkij dengiz» «Əlük Dengiz»ni, «Qərbiy Dengiz» «Ottura Dengiz»ni kərsitidu. «Qünki U (Pərwərdigar) «qong ixlarni qilouqimən...» — baxka birhil tərjimisi «Qünki U (Pərwərdigar) uluq ixlarni kiliwatidu» (21-ayəttikidək). □ 2:21

«Qünki Pərwərdigar uluq ixlarni qiləjan» — yaki «qünki Pərwərdigar uluq ixlarni kiliwatidu». □ 2:23

«Qünki U həkkaniylik boyiqə silərgə «awwalki yamoqurlar»ni beridu» — baxka birhil tərjimisi: «Qünki U silərgə «həkkaniylikni egətküqi»ni əwitidu, həl-yeoqin beridu». Ikki tərjimisi bəlkim təng inawətlək boluxi mumkin; undakta «həkkaniylikni egətküqi» Qutkuzoquqi-masihni kərsitixi kerək bolidu. □ U silərgə həl-yeoqin beridu, yəni

baxta boləjandək «awwalki yamoqurlar» həm «keyinki yamoqurlar»ni yaqduridu» — «awwalki yamoqurlar» (yaki «dəsləpki yamoqurlar») Qanaanda 10-ayda yaqdu wə uning wasitisi bilən tupraq yumxitiлип, yəp həydaq andin uruq qeqix mumkin bolidu. «Keyinki yamoqurlar»

Israilda 3- yaki 4-ayda yəyoq, ətiyazlik ziraətlərni pixurux rolini oynaydu. Xunga hər bir dəhkan «keyinki yamoqurlar»qa təxnadur, uni bək qədirləydu. ■ 2:25 Yo. 1:4 □ 2:28 «Silərnin oqul-qizliringlar bexarət beridu» — yaki «silərnin oqul-qizliringlar pəyoəmbərlik kilidu».

■ 2:28 Yəx. 44:3; Əz. 39:29; Ros. 2:17

²⁹ Bərħək, xu künlərdə qullar üstigimu, dedəklər üstigimu Roħimni kuyimən.

³⁰ Mən asmanlarda, zemində karamətlərni, Kan, ot, is-tütək tüwrüklirini kərsitimən.

³¹ Pərwərdigarning uluq həm dəħxətlik küni kəlmigüqə, Kuyax karangöulukqa, Ay kanöa aylandurulidu. ■

³² Həm xundak əməlgə axuruliduki, Pərwərdigarning namini qaqirip nida kilöanlarning həmmisi kutkuzulidu;

Qünki Pərwərdigar deginidək, Zion teqida həm Yerusalemda, Həmdə Pərwərdigar qaqirmakqi bolöan «kaldisi»lar üqün kutkuzux-nijat bolidu. □ ■

3

Pərwərdigar əllərnin üstidin həküm qikiridu

¹ Qünki mana, xu künlərdə, xu pəyttə, Mən Yəhuda həm Yerusalemnı asarəttin qutuldurup, azadlıkqa erixtürginimdə,

² Mən barlıq əllərnimu yioip, Ularnı «Yəhoxafat jilöisi»öa qüxürimən; Xuning bilən ularning həlkimni əllər arisioa tarqitiwətkənlikidin, Zeminimni bəlüp parqiliwətkənlikidin, Ularnı axu yərdə Menin mirasim, yəni həlkim Israil tüpəylidin sorakqa tartimən. □

³ Uning üstigə ular Menin həlkimni doöa tikip qək taxlıöan; Bir yigitni bir pəhixə ayaloa almaxturoqan, Bir kızni «xarab iqimiz» dəp xarab üqün almaxturoqan.

⁴ Həy, Tur həm Zidon, Filistiyəning barlıq rayonlırı, Mən silərnı nemo kiliptimən?

Silər Məndin əq almaqçimusilər? (Birək Məndin əq alimiz desənglar, əqni tezla öz bəxinglaröa kayturup berimən!) □

⁵ Kümüxlirim, altunlırimni buliwəlöjininglar tüpəylidin, Güzəl gəhərlirimni öz buthaniliringlaröa aparöjininglar tüpəylidin,

⁶ Yəhuda baliliri həm Yerusalemnin balilirini öz qeğrasidin yirək kılmak üqün ularni Greklaröa setiwetkininglar tüpəylidin,

⁷ Mana, Mən ularni silər setiwətkən jayda ornidin turöquzimən,

■ **2:31** Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13 □ **2:32** «Pərwərdigar qaqirmakqi bolöan «kaldisi»lar...» — yaki «Pərwərdigar qaqiriwatқан «kaldisi»lar...». «(Pərwərdigarning) «kaldisi»» — Təwratta, pəyqəmbərlərnin yazmillirida kəp kərilidöan tema yaki mawzudur. Israil həlkəning həm əllərnin kəp qismi Hudadin yirəklixip kətkən bolsimu, ular arisida Hudaning meħir-xəpkiti bilən, Özigə sadıq bir «kaldisi»ning haman hərdaim tepilidöanlıki kərsitilidu. ■ **2:32** Ob. 17; Rim. 10:13 □ **3:2** «Mən barlıq əllərnimu yioip,... xuning bilən ularning həlkimni əllər arisioa tarqitiwətkənlikidin, ... ularni... həlkim Israil tüpəylidin sorakqa tartimən» — «əllər» bolsa yat əllər, Yəhudi əməslər. «Yəhoxafat jilöisi» — «Yəhoxafat» — «Yəh» (Pərwərdigar) sotlaydu» degən mənida. U bəlkim Yerusalemlə xəhərinin xərqi taripidiki «Kidron jilöisi»ni kərsitidu (Yerusalemlə həm «Zəytun teqji» arisida). □ **3:4** «Həy, Tur həm Zidon,...» — «Tur» bolsa Liwandiki əng qong port həm kudrətlik xəhər, Zidon uning ətrapidiki rayon.

Həmdə kılōjininglarni  z h xinglaro a  ayturim n.

⁸ Oo ul-kizliringlarni Yəhuda balilirining kolo a setiwetim n,
Ular xularni yiraktiki bir  lg , yəni Xabiyaliklaro a setiwetidu;
Q nki Pərwərdigar s z kilo an. □

Pərwərdigar «Yəhoxafat jilo isi»da barliş  llarning  stiga h kumini qikiridu

⁹ Xuni əllər arisida jakarlanglarki,
«Jənggə t yyarlininglar,
Palwanlarni ko oanglar,
J ngqil rning həmmisi yekinlaxsun,
Jənggə hazir bolsun;

¹⁰ Sapan qixlirini kiliq kilip,
Oro akliringlarni n yz  kilip so uxunglar;
Ajiz ad mmu: «Mən küqlük» desun;

¹¹ ətraptiki h mm  əllər, tezdin kelinglar,
Həmminglar xu yerg  j m bolunglar!».

« z ngning k ql kliringni axu yerg  qüxürgəysən, ah Pərwərdigar!» □

¹² « ll r ko oqilip «Yəhoxafat jilo isi»o a k lsun;

Q nki Mən xu yerd  olturup ətraptiki h mm   ll rni soraq a tartim n.

¹³ Oro akni selinglar,

Q nki ziraət pixti;

Kelinglar, q x p q yl nglar,

Q nki xarab k lq kliri lik tuxuktur,

Idix-k pl r tolup taxidu.

Q nki ularning rəzilliki zordur» □ ■

¹⁴ Ah, nuro un, nuro un kixil r « arar jilo isi»da!

Q nki Pərwərdigarning k ni « arar jilo isi»o a yekinlaxti.

¹⁵ Kuyax həm ay  arang ulixip ketidu,

Yultuzlar  z julasini  ayturuwalidu. ■

¹⁶ Pərwərdigar Ziondin hərkirəydu,

Yerusalemdin awazini ko uwetidu;

Asmanlar, zeminlar silkinidu;

Lekin Pərwərdigar  z h lki g  baxpanah,

Israil baliliro a k q-himayə bolidu.

Pərwərdigar Zionni  z makani kilitidu

¹⁷ Xuning bilən sil r M nki Pərwərdigarning sil rning Hudayinglar ik nlidikimni,

 z mu odd s teo im Zionda turidioanlikimni bilisil r;

Yerusalem p k-mu odd s bolidu,

□ **3:8** «Ular xularni yiraktiki bir  lg , yəni Xabiyaliklaro a setiwetidu» — «Xabiyaliklar» «Xeba» deg n rayondikil r boluxi mumkin. □ **3:11** « z ngning k ql kliringni axu

yerg  qüxürgəysən, ah Pərwərdigar!» — bu s zl r 2:1-11diki w  «Y x.» 13:3-5diki s zl rg  munasiw tlik boluxi ker k. «Y x.» 13:3-5diki izahatlarnimu ker ng. □ **3:13** «Oro akni

selinglar, q nki ziraət pixti; kelinglar, q x p q yl nglar, q nki xarab k lq kliri lik tuxuktur... q nki ularning rəzilliki zordur» — muxu buyru  bəlkim Hudaning «k ql kliri»,

yəni pərixtilərgə eytilidu («W h» 14:17-20ni ker ng). ■ **3:13** W h. 14:15 ■ **3:15** Yo. 2:10,

3:4, 15; Y x.13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; W h. 6:12-13

Uningdin heq yat adamlar yanə otmaydu. □ ■

18 Həm xu küni əməlgə axuruliduki,
Taqlar yengi xarabni temitidu,
Dəng-egizliklərdin süt akidu,
Yəhudadiki barlik erik-əstənglərdə liq su akidu;
Pərwərdigarning öyidin bir bulaq çikidu,
Xittim jilojisini suqiridu. □ ■

19 Misir bolsa bir qəllük,
Edom adəmzatsiz bir qəl-bayawan bolidu,
Ularning Yəhuda balilirioja kıloğan zulum-zorawanlıqı tüpəylidin,
Ular bularning zeminida bigunah qanlarni tökkənlik tütəylidin.

20 Birak Yəhuda mənggügə turidu,
Yerusalem dəwrdin-dəwrgiqə qalidu;

21 Həm Mən ularni tökkən qanlarning paklandurulmıoğan gunahlıridin
paklandurımən;
Qünki Pərwərdigar Zionda makanlaxqandur.

□ 3:17 «Uningdin heq yat adamlar yanə otmaydu» — degən söz bəlkim: (1) heq tajawuzqi yanə Yerusalemnı buzmaydu, wə (2) Yerusalemnı buloqıudək heqkandak butpərəs adəm uningdin yanə otmaydu, degən ikki mənini kərsitixi mumkin. ■ 3:17 Wəh. 21:27 □ 3:18 «...Xittim jilojisini suqiridu» — «Xittim jilojisi» Yerusalemnıng xərkiy tərıpida bolup, suliri İordan jilojioja qıxidu. ■ 3:18 Am. 9:13

Amos

Amos pəyojəmbərning bexarətli

1 Uzziya Yəhudaşa, Yoaxning oqli Yəroboam Israilğa padixah bolğan waqitlarda, yər təwrəxtin ikki yıl ilgiri, Təkoadiki qarwiqılar arisidiki Amosning Israil toqruluk eytkan sözliri: — □ ■

2 U: «Pərwərdigar Zion teqidin hərkirəydu, Yerusalemdin awazini koyuwetidu; Padiqılarning otlaklıri matəm tutidu, Karməl qokqisi oqazanglixidu» — dedi. □ ■

Hudaning Israilğa koşna koşmalar üstidin həkümi ••• Suriya həşkida

3 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Dəməxkning üq gunahı, bərəkət tet gunahı üqün, uningğa qüxidiğan jazani yandurmaymən, Qünki ular Gileadtikilərnı tēmür tırnilik sərəmlər bilən sokkanidi; □

4 Xundakla Hazaəlning öyigə bir ot əwətimən, U Bən-Ĥadadning ordilirini yutuwalidu. □

5 Dəməxk dərwazisidiki tēmür baldakni sunduriwetimən, Awən jilöjisida turoquqini, Bəyt-Edəndə xahanə ĥasisini tutkuqini üzüp taxlaymən; Suriyaning həlki əsirgə qüxüp kiroğa elip ketilidu, — dəydu Pərwərdigar. □ ■

Filistiya həşkida

6 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Gaza xəhirining üq gunahı, bərəkət tet gunahı üqün, uningğa qüxidiğan jazani yandurmaymən, Qünki ular Edomğa tapxurup berixkə, barlik tutkunlarnı əsir kılıp elip kətti. □ ■

7 Ĥəm Mən Gazaning sepiloğa ot əwətimən, U uning ordilirini yutuwalidu;

□ **1:1** «Amosning Israil toqruluk eytkan sözliri» — adəttə bu kitabta «Israil» Israilning «ximaliy padixahlıqı»ni kərsitidu. Amos Yəhudaning Təkoa yezisidin bolqini bilan yətküzidiğan bexarətlirining köpinqisi «ximaliy padixahlıq» toqruluktur. ■ **1:1** Zək. 14:5 □ **1:2** «Pərwərdigar Zion teqidin hərkirəydu, Yerusalemdin awazini koyuwetidu» — bu bexarət yər təwrəxni kərsətsə kərək. «Karməl» bolsa Israilda həl-yeoqin əng kəp bolidiğan jay; u «oqazanglxakan» bolsa, baxka jaylar tehimu xundak bolatti. ■ **1:2** Yər. 25:30; Yo. 3:16 □ **1:3** «ular (Suriyəliklər) Gileadtikilərnı tēmür tırnilik sərəmlər bilən sokkanidi» — «2Pad.» 10:32-33, 13:3-5-ayəttə Gileadtikilərnıng Suriyə tərpidin tartkan azab-oqubətliri hatiriləngən; muxu ayəttə tiloğa elinoqini xu bozək kılınixni kərsətsə kərək. □ **1:4** «Hazaəl» — Dəməxk padixahı bolup, «Bən-Ĥadad» uning oqli idi. □ **1:5** «Awən jilöjisida turoquqi» — baxka birhıl tərjimisi «Rəzillik jilöjisida turoquqi» — demək, yəni Dəməxkning padixahıni ipadiləydu. «Suriyaning həlki əsirgə qüxüp kiroğa elip ketilidu» — «Kir» Mesopotamiyə (ħazırkı irak)diki bir yurt. Suriyəliklər əslidə xu jaydin qıkkanidi (9:7-ayətnı kərüng). ■ **1:5** 2Pad. 16:9; Yəx. 17:1-11; Yər. 49:23-27 □ **1:6** «Qünki ular Edomğa tapxurup berixkə, barlik tutkunlarnı əsir kılıp elip kətti» — «tutkunlar» Israildin yaki Yəhudadin tutkun kılinoğan bir türküm kixilər bolsa kərək. Ĥarioğanda Gazaning (yəni Filistiylərnıng) məksiti Israilardin eq elix idi. ■ **1:6** 2Tar. 21:16, 17; 28:18

8 Mən Axdotda turuqini, Axkelonda xahanə hasini tutquqini üzüp taxlaymən,
Əkron xəhirigə qarxi qol kətürimən;
Filistiyələrnin qaldıki yökülidü, — dəydu Rəb Pərwərdigar.

Tur xəhiri həşkida

9 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Turning üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uningöja qüxidiojan jazani yandurmaymən,

Qünki ular barlık tutkunlarni Edomöja tapxuruwətti,

Xundakla kerindaxlik əhdisini esigə almidi.□

10 Həm Mən Turning sepilioja ot əwətimən,

Ot uning ordilirini yutuwalidu.

Edom həşkida

11 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Edomning üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uningöja qüxidiojan jazani yandurmaymən,

Qünki u barlık rəhim-xərkətni taxliwetip,

Qiliq bilən öz kerindaxini qoqlioqan;

U yirilöjudək qəzəptə bolup,

Dəroqəziptə bolöjan həlitini həmixə saklaydu;□

12 Həm Mən Teman xəhirigə ot əwətimən,

Ot Bozrahning ordilirini yutuwalidu».

Ammoniyalar həşkida

13 Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Ammonning üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uningöja qüxidiojan jazani yandurmaymən,

Qünki ular qegrimizni kengəytimiz dəp, Gileadtiki hamilidar ayallarning korsaklirini yeriwətti.□

14 Həm Mən Rabbahning sepilioja ot yaqimən,

Jəng künidə qiya-qiyalar iqidə,

Kara quyunning künidə kattik boran iqidə,

Ot uning ordilirini yutuwalidu;

15 Həm ularning padixahı əsirgə qüxidu,

— U əmirli ri bilən billə əsirgə qüxidu, — dəydu Pərwərdigar.

□ 1:9 «Qünki ular barlık tutkunlarni Edomöja tapxuruwətti, xundakla kerindaxlik əhdisini esigə almidi» — bu «tutkunlar» bəlkim yənə Israildin kəlgən boluxi mumkin. «Əhdə» — Sulayman padixah əsli Turning padixahı bilən əhdə tüzgənidi. Biraq tutkunlarning nədin kelixi, Turning kim bilən əhdə tüzgənliki anqə muhim əməs; muhimi, Huda ularni wədisidə turmasliktək wijdansizliki üqün jazalaydu. □ 1:11 «U yirilöjudək qəzəptə bolup,...» — baxqa birhil tərjimisi: «U qəzəp bilən həmixə adəmlərni yirtiwetip,...». □ 1:13 «Qünki u qegrimizni kengəytimiz dəp, Gileadtiki hamilidar ayallarning korsaklirini yeriwətti» — ular Gileadta turuwatqan baxqilarnimu öltürgən, əlwəttə. Biraq ularning bu əjayib rəhimsizlikning məksiti, ularöja kayturma zərbə bərgüdək heq adəm, hətta bowaqlarningmu qalmasliki üqün idi.

Babilning padixahı Nebokədnəsar miladiyədin ilgiriki 582-yili Rabbah xəhirini wəyran qiliwətti.

2

Moab ҳəққидə

¹ Pərwərdigar mundak dəydu:

— «Moabning üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uningə qüxidiəjan jazani yandurmamən,
çünki u Edomning padixahining ustihanlirini köydürüp hək kiliwətti.

² Həm Mən Moab üstigə ot əwətimən,
Ot Keriotning ordilirini yutuwalidu;

Wə Moab quқан-sürənlər bilən, qiya-qiyalar bilən, kanay sadasi bilən əlidu.

³ Wə Mən ularning həkimini arisidin üzüp taxlaymən,

Uning əmirilərini uning bilən billə öltürüwetimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yəhuda həққидə

⁴ Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Yəhudaning üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uningə qüxidiəjan jazani yandurmamən,

çünki ular Pərwərdigarning Təwrat-kanunini kəmsitti,

Uningdiki bəlgilimilərgə əməl kilmidi;

Ularning sahtilikliri əzlrini adaxturup koydi; ularning ata-bowilirimu bularə qəgixip mangoanidi. □

⁵ Həm Mən Yəhuda üstigə ot əwətimən,

Ot Yerusalemlning ordilirini yutuwalidu.

Israil həққидə

⁶ Pərwərdigar mundak dəydu: —

Israilling üq gunahı, bərhək tət gunahı üqün, uni jazasidin kayturamən,

çünki ular həkkaniylarni kümüxkə setiwətti,

Yöksul adəmnı bir jüp qorukka setiwətti;

⁷ Ular namratlarning bexidiki qang-topilirini box koyuwətməydu,

Ajiz məminlərnin nesiwisini kayriwalidu;

Ata-bala ikkisi Mening mukəddəs namimni buloqap, ohxax bir kızning yenioqə təng baridu. □

⁸ Ular *kizlarni* həmmə qurbangahning yenioqə elip berip,

Kərzgə rəniqə koyoqan kiyim-keqəklər üstidə ular bilən yatidu;

Ular əz ilahining eyidə jərimanə bilən aloqan xarabni iqməktə. □

⁹ Birak Mən Amoriylarni ularning aldidin halak qiləjanmən,

Amoriylar kedir dərihidək egiz, dub dərihidək küqlük boləjan bolsimu,

□ **2:4 «Ularning sahtilikliri əzlrini adaxturup koydi»** — «sahtilikliri» keyinki gəplərgə kariəqanda, ularning yasioqan butlirini kərsitidu. □ **2:7 «Ata-bala ikkisi Mening mukəddəs namimni buloqap, ohxax bir kızning yenioqə təng baridu»** — bu ix pəhixiwazlik bolupla qalmay, yənə ularning butioqə, yəni «Baal»qə birhil qokunux paaliyiti həsablinatti. □ **2:8**

«Ular kizlarni həmmə qurbangahning yenioqə elip berip, kərzgə rəniqə koyoqan kiyim-keqəklər üstidə ular bilən yatidu; ular əz ilahining eyidə jərimanə bilən aloqan xarabni iqməktə» — bu jümlidə Amos ularning, bolupmu baylarning tət gunahini kərsitidu: —

(1) ularning (butlarəqə atap beqixliəqan) kəp qurbanlikliri bar idi; (2) ular Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən mukəddəs kanunoqə hiləplik kilip, əzlrigə kərzdar boləjan namratlardin kiyim-keqəklirini tartiwalidu («Mis.» 22:26, «Qan.» 24:12-17ni kərüng); (3) ular buthanilarni selip, butlarni əzlrining Hudasi dəp etirap qiləqan; (4) ular haram yolda həkting jərimanə alidu — u gunahlar bəlkim 6-ayəttə eytiləqan «üq gunahı, tət gunahı»ni enik toluklap kərsitip berixi mumkin.

Mən üstidən uning mewisini, astidən yiltizlərini həlak qıldım. ■

10 Həm Amoriyların zeminini igilixinglar üçün,
Silərlə Misir zeminini elip qikiş,
Kirik yil qəl-bayawanda yetəklidim. □ ■

11 Silərlə oçulliringlərdən bəzilərinə pəyğəmbər boluxka,
Yigitliringlərdən bəzilərinə «Nazariy» boluxka turduzum.
Xundaq əməsmü, i İsrail baliliri? — dəydu Pərwərdigar. □

12 Birəq silər Nazariylarə qaxar i qküzdunglar,
Həm pəyğəmbərlərgə: «pəyğəmbərlik qilmanglar» — dəp
buyrudunglar. ■

13 Mana, Mən silərlə basimən,
Huddi liq əngə besilə qan hərwa yərnə baskandək, silərlə besip turimən;

14 Həm qapqurların qı qaxar yoli yoqaydu,
Palwan əz küqini ixlitəlməydu,
Zəbərdəs batur əz jənini kütquzalmaydu.

15 Oqyani tutquqı tik turalmaydu;
Yəltapan qaxalmaydu,
Atqa mingüqi əz jənini kütquzalmaydu.

16 Palwanlar arisidiki əng jigerlik baturmu xu künidə yalingaq qeqip
ketidu, — dəydu Pərwərdigar.

3

Hər bir ixning səwəbi bardur

1 Pərwərdigar silərlə əyibləp eytkən bu söz-kalamni anglanglar, i İsrail
baliliri,

Yəni Mən Misir zeminini elip qı qarə qan bu pütkül jəmət: —

2 «Yər yüzidiki barlik jəmətlər arisidin pəkət silərlə tonup kəldim;
Xunga üstunglarə qan barlik qəbihlikliringlərdən jəzasini qüxürimən». □

Hitab həm muhakimə

3 İki kixi bir niyəttə bolmisa, qandaqmu billə mangalisun?

4 Oljisi yoq xir ormanda hər kirəmdü?

Arslan həqnemini almioqan bolsa uwisida hıwlamdu? □

■ 2:9 Qəl. 21:24; Qan. 2:31; Yə. 24:8 □ 2:10 «Silərlə ... kirik yil ... yetəklidim» — «Misirdən
qikiş» wə «Qəl-bayawandiki səpər» boyiqə ular qəl-bayawanda kəp ketim Hudaə q itaətsizlik,
asiylikmu kılə qan. Hudanın xu künlərdə ularni taxliwətmigənliki uning mehr-i-xəpkitigə intayin
zor ispat bərdi wə beridu. ■ 2:10 Mis. 12:51 □ 2:11 «Nazariy» — bu adamlar alahidə
yol bilən (jümlidən xarab iqməy, qaqırlirni qüxürməy) waqitlik yaqi emürwayət əzini Hudaə q
atəp bejixioqan. Xunga ularning yürüx-turuxlıri həqlərgə baqıy dunyani əslitip turattı («Qəl.»
6-babni kəring). ■ 2:12 Am. 7:12, 13 □ 3:2 «Yər yüzidiki barlik jəmətlər arisidin
pəkət silərlə tonup kəldim; xunga üstunglarə qan barlik qəbihlikliringlərdən jəzasini
qüxürimən» — demək, Huda insanlarə qan ata kılə qan alahidə imtiyazların qan hər biri əzizə has
alahidə jawabkarlıqini əzi bilən billə elip kelidu. □ 3:4 «Oljisi yoq xir ormanda hər kirəmdü?

Arslan həqnemini almioqan bolsa uwisida hıwlamdu?» — xirlar ikki əhwaldə hər kirəydu.
(1) nixan kılə qan owni kərkitip qozuktək qaturup qoyux üqün; (2) ow-oljini aloqandən keyin baxka
yirtquq həywanlarə qan: «Bu meningki, uningə qeqılma» dəp agahlandı rüx üqün. Bizningqə
muxu yərdə bəlkim birinqi mümkinqilikni bildüridu (8-ayətni kəring). Həqbolmioqanda İsrailə qan
«ahırki dəkiqə», yəni towa kılaxka əng ahırki pürsət kəldi; towa kıl misanglar Pərwərdigar xirdək
silərlə Əz owi kıldı, degənlik bolsa kərək.

- 5 Tuzakta yəmqük bolmisa kux yərgə yikilamdu?
Aloqudək nərsə bolmisa, qışmaq yərdin etilip qıqamdu?
6 Xəhərdə *agağ* kaniyi qelinsa, həlk qorqmamdu?
Pərwərdigar kilmioğan bolsa, xəhərgə yamanlıq qüxəmdu?■
7 Rəb Pərwərdigar Öz kulliri boləjan pəyoğəmbərlərgə awwal axkarilimay turup,
U heq ix kılmaydu.□
8 Xir hərkirigən tursa, kim qorqmaydu?
Rəb Pərwərdigar səz kıləlanda, kim *Uning* bexaritini yətküzməy turalaydu?□

Huda Israilni qorxaydioğan düxmən bolup qaldi ••• «U burulupla ularning düxmini boldi» {3:9-4:16}

- 9 Axdodtiki kəl'ə-ordilarda,
Xundakla Misirdiki kəl'ə-ordilarda elan kılıp: —
«Samarıyə taoqliri üstidə yioğilinglar,
Uning otturisidiki zor kıyqas-sürənlərni,
Uning iqidiki jəbir-zulumlarni kərup bekinglar» — dənglar.□
10 — Ular hək ix kılıxni bilməydu — dəydu Pərwərdigar,
— Ular ordiliriəja zulum-zorawanlık bilən tartiwaloqanlirini həm oljilarni juoqliquqilar!□
11 Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: —
«Mana bir yaw! U zeminni qorxiwaldi!
U mudariəngni elip taxlaydu,
Kəl'ə-ordiliring bulang-talang kılınıdu.
12 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Padiqi xirning əozidın koyning ikki putini yaki kulikining bir parqisini kutkuzup aloqandək,
Samarıyidə olturoqan Israillarmu xundak kutkuzulidu,
— Xəhərdə pəkət kariwatning bir burjiki,

■ **3:6** Yəx. 45:7; Yioq. 3:37, 38 □ **3:7** «**Rəb Pərwərdigar Öz kulliri boləjan pəyoğəmbərlərgə awwal axkarilimay turup, U heq ix kılmaydu**» — bu ayət Hudaning kıləjan barlık ixliridiki intayın muhım bir prinsipi kərsitidu. Baxkiqə ipadilisək: — «Rəb Pərwərdigar kilmakqi boləjan ixlirida, Öz kulliri boləjan pəyoğəmbərlərgə aldi bilən bexarət bərməy qalmaydu». □ **3:8** «**Xir hərkirigən tursa, kim qorqmaydu? Rəb Pərwərdigar səz kıləlanda, kim Uning bexaritini yətküzməy turalaydu?**» — bu jümligə qarışqanda «xir» tehi owni tutniəjan ohxaydu — Towa kılıxqa azraqla waqit qaldi (4-ayətni qayta kəring). □ **3:9** «**Axdodtiki kəl'ə-ordilarda ... elan kılıp: — «Samarıyə taoqliri üstidə yioğilinglar, uning otturisidiki zor kıyqas-sürənlərni, uning iqidiki jəbir-zulumlarni kərup bekinglar**» — bu səz bəlkim uni angliəjan Samarıyədiki həkümdarlarəja həm baylarəja bək eoşir kəlgən boluxi mumkin. Huda kandaqmu Axdodtiki «butpərəs, kapir» Filistiyənləri (həm Misirliklərləri) muxu həkümdarlarning Öz pukraliriəja kıləjan jəbir-zulumlirini kəruəkə, yurtning kətürən dad-pəryadlirini anglaşqa təklip kilsun? «Kıyqas-sürənlər» bolsa ikki bislik səz — (1) yurtning dad-pəryadlirini; (2) qorxiwaloqan düxmənlərdin qorqux tüpəylidin kətürülgən kıyqas-sürənlərni bildüridu (11-ayətni kəring). □ **3:10** «**Ular ordiliriəja zulum-zorawanlık bilən tartiwaloqanlirini həm oljilarni juoqliquqilar!**» — bu bəlkim ikki bislik səz bolup: — (1) həkümdarlar həklərini bozak kılıx arqılık əzilrigə olja topləjan; (2) ular xundak kıləjanlıkidin, bu buliwaloqan haram oljisi ahirida əz bexiəja düxmənlərnin zulumliri, bulangqılıkliri bolup qüxidu.

Diwandiki bir parqə Dəməxk libasila qalidu!□

13 — Anglanglar, Yaqubning jəmətidə guvahlıq beringlar,

— dəydu Rəb Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Huda,□

14 — Mən İsrailning asiylıqlirini öz bexiəja qüxürgən künidə,

Bəyt-Əl xəhirining qurbangahlırinimu jazalaymən;

Qurbangahning burjəkliridiki münggüzlər kesiwetilip yərgə qüxürüldü.□

15 Mən «Kixlik Saray» wə «Yazlik Saray»ni biraqla uruwetimən;

Pil qixi öylərnu yökilip ketidu,

Kəpligən öylər tügixidu, — dəydu Pərwərdigar.□

4

Samariyədiki ayallaroja wə pütkül ahaligə boləjan agahlar

1 I Baxandiki inəklər,

Samariyə teqida turup, namratlarni harlawatқан, miskinlərni eziwatқанlar,

Hojlirioja: «*Xarabni* elip kelinglar, biz iqimiz» dəydiəjanlar,

Bu sözni anglanglar: —□

2 Rəb Pərwərdigar Öz pak-muqəddəslik bilən kəsəm iqkənki,

Mana, bexinglarəja xundak künlər qüxiduki,

U silərni ilməklər bilən,

Nəslinglarni qanggaklar bilən elip ketidu.□

3 Həm silər *ayallar* hərbinglar sepilning xoraliridin kişilip ötüp,

Udul mengip tikiwetsilər;

Wə silər Hərmən tərəpkə qөрүwetilisilər, — dəydu Pərwərdigar.□

4 Əmdi Bəyt-Əlgə kelinglar, asiylıq kilinglar!

Gilgaldimu asiylıknı kəpəytinglar!

Ətigəndə qurbanlıqliringlarni,

□ 3:12 «**Samariyədə olturojan İsrailarnu xundak qutkuzulidu, — xəhərdə pəkət kariwatning bir burjiki, diwandiki bir parqə Dəməxk libasila qalidu!**» — muxu ayatning ikkinqi kismning təjrimiliri hərhil, biraq omumi mənisi bir-birgə yekin kelidu. Samariyədikilərnin onda yetip əyx-ixrətlik turmuxida ixlətkən buyumliridin nahayiti az bir kısmi qelip qalidu.

□ 3:13 «**Anglanglar, Yaqubning jəmətidə guvahlıq beringlar,...**» — bu Hudaning həliqi təhiqə «butpərəs, kapir» boləjan Axdodtikilərgə qıləjan səzi. □ 3:14 «**Bəyt-Əl xəhirining qurbangahlırinimu jazalaymən; qurbangahning burjəkliridiki münggüzlər kesiwetilip yərgə qüxürüldü**» — bexarəttin 150 yil ilgiri «Yəroboam I», İsrail (ximaliy padixahlik)ning tunji padixahı Bəyt-Əl xəhiridə bir kalisiman butni yasap, uni «Pərwərdigar Hudayimiz» dəp atap, uning aldiəja bir qurbanlıq supisini (qurbangah) yasəjan. Amosning söziqə qarışanda bu qurbangahning yenioja heli kəp qurbangahlar qoxup selinəjan. Qurbangahning hər tət burjəkiqə bir münggüz bekitilgen. □ 3:15 «**Mən «Kixlik Saray» wə «Yazlik Saray»ni biraqla uruwetimən**» — «kixlik saray», «yazlik saray» padixah dəm alidiəjan jaylar bolsa kerək. «Kəpligən öylər» — qarışanda kəpligən adəmlər kəmbəşəl bolup makansiz qaləjan.

Xu waqitlarda, baylar kəp öylərni saləjan. □ 4:1 «**Baxandiki inəklər**» — bu «inəklər» Samariyədiki baylarning qız-ayallirini kərsitidu. Baxan bolsa semiz, saqlam kaliliri bilən dangki qıqқан rayon. □ 4:2 «**Mana, bexinglarəja xundak künlər qüxiduki, U silərni ilməklər bilən, nəslinglarni qanggaklar bilən elip ketidu**» — Samariyə həlki ahirida Asuriyə padixahioja əsirgə qüxidü; Asuriyə padixahining əsirlərnin kalpuqliridin ilməknı etküzup ularni yetəkləydiəjan rəhimsiz aditi bar idi. □ 4:3 «**Wə silər Hərmən tərəpkə qөрүwetilisilər**» — «Hərmən» bizgə hazır naməlum bir xəhər.

Hər üçinçi küni silərning «ondin bir» ülüx օxriliringlarni elip kel-
inglar; □ ■

⁵ «Təxəkkür kurbanlıqı»ni hemirturuq bilən billə köydürümlar —
Silər «halis kurbanlıqlar»inglarni jakarlap mahtinip yürümlar;
Qünki bundak kılıxqa amraksilər, i Israillar! — dəydu Rəb
Pərwərdigar. □ ■

⁶ «Mən həmmə xəhərliringlarda «qixning pakizliki»ni qüxürdüml,
Həmmə yeringlarda silərnə ax-nanoja bolıan həjətmən kıldim;
Biraq silər yənıla yenimoja kaytmidinglar, — dəydu Pərwərdigar; □

⁷ Hösuloja üq ayła qaloan bolsimu, silərdin yamojurni tartiwelip
bərmidim;

Bir xəhər üstigə yamojur yaqıdurdum,

Yənə bir xəhərgə yaqıdurmıdım;

Bir parqə yər üstigə yamojur yaqıdı;

Yənə bir parqə yər yamojursız kaqıjrap kaldı;

⁸ Xuning bilən ikki, üq xəhərning *pukraliri* su tiləp baxqa bir xəhərgə
ələngxip bardı,

Lekin qanmıdı;

Biraq silər yenimoja yənıla kaytmidinglar, — dəydu Pərwərdigar;

⁹ Mən silərnə judun həm hal apiti bilən urdum;

«Qajılıojuqi kurt»lar nurojunlıoan beqınglar, üzümzarlıringlar, ənjür
dərəhliringlar həm zəytün dərəhliringlarni yər kətti;

Biraq silər yenimoja yənıla kaytmidinglar, — dəydu Pərwərdigar; □ ■

¹⁰ Mən aranglaroja Misiroja qüxürülgən apətlərdək apətni əwəttim;

Yigitliringlarni kiliq bilən öltürgüzdüm,

Atliringlarni olja boluxqa koyuwəttim;

Mən qarargahınglardin *jəsətlərnin* sesikqilikini purutuwəttim,

Uni dimiojınglarojımu kircüzdüm,

Biraq silər yenimoja yənıla kaytmidinglar, — dəydu Pərwərdigar; □

¹¹ Mən aranglardin bəzilərnə Huda Sodom wə Gomorra xəhərlirini
erüwətkinidək erüwəttim,

Xuning bilən silər ottin tartiwelinoan bir ququla otundək bolup
qaldinglar;

□ 4:4 «Əmdi Bəyt-Əlgə kelinglar, asiylik kılinglar! Gilgaldımu asiylikni kəpəytinglar!» — Bəyt-Əl wə Gilgal (xundakla ximaliy tərəptə «Dan» xəhəri, jənubiy tərəptə Bəər-Xəba xəhəri) həklər kəp ziyarət kılıdioan but tawagahı idi. ■ 4:4 Hox. 12:12 □ 4:5

«Təxəkkür kurbanlıqı»ni hemirturuq bilən billə köydürümlar — kurbanlıqlarni hemir-
turuq saloan nərsilər bilən billə sunuxqa kət'iy bolmaytti («Law.» 2:11). «Silər «halis
kurbanlıqlar»inglarni jakarlap mahtinip yürümlar; qünki bundak kılıxqa amraksilər,
i Israillar!» — 4- həm 5-ayəttə eytiloan kurbanlıqlar həmdə hər kixining kirimidin «ondin
bir»ni hər üq yıldı Hudaqa atap beqıxlıxi, əslidə Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanunda
bekitilgenədi. Biraq Israillar hazır bularni öz butlirioja atap beqıxlawatıdu. Əsli hemirturuq selip
kılinoan ax hədiyələrnə kurbanlıqlaroja qoxup sunux mən'i kılinoqanıdı. Bu sölzərgə qarıoqanda
ular muxu paaliyətlərdə əzlırini heli «təkwadar» kərsətməkqi bolup, «ihtiyariy kurbanlıqı»larni
kəp kıloan ohxaydu. ■ 4:5 Law. 2:1, 15; 7:13 □ 4:6 «Mən həmmə xəhərliringlarda
«qixning pakizliki»ni qüxürdüml» — demək ularda yegüdək nərsə yok. □ 4:9 «Mən silərnə
judun həm hal apiti bilən urdum» — «hal apiti» ziraətlərnin birhil kesili. ■ 4:9 Qan.

28:22; Yo. 1:4 □ 4:10 «Mən aranglaroja Misiroja qüxürülgən apətlərdək apətni əwəttim»
— baxqa birhil təjırnisi «Mən (əsli) Misiroja qüxürgən waba kesilini əwəttim» (demək, Musa
pəyoqəmbər dəwridə Misiroja qüxkən wabalarni bexinglarojımu qüzürdüm) «atliringlarni olja
boluxqa koyuwəttim» — baxqa birhil təjırnisi «Ularni (demək, yigitliringlarni) silər bulıwaloan
atlar bilən billə öltürgüzdüm».

Birak yenimoşa yənıla kaytmidinglar, — dəydu Pərwərdigar; □ ■

¹² Xunga Mən sanga xundak kılıxim kerək dəwatimən, i Israil;

Mən buni sanga kılıdioşanlıkım tüpəylidin,
Hudaying bilən kərüxüxkə təyyarlan, i Israil! □

¹³ Qünki mana, taqlarni Xəkilləndürgüqi,
Xamalni Yaratquqi,

İnsanoşa əzlrining oy-pikrining nemə ikənlikini Ayan Kiloşuqi,
Tang səhərni qarangoşulukğa Aylanduroşuqi,
Yər yüzidiki yukiri jaylarning üstidə dəssəp yürgüqi dəl Xudur,
Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləşan Huda Uning
namidur! □ ■

5

Üq tawapğah toşruluk

¹ I Israil jəməti, bu səzni,

Yəni Mən sən toşruluk okuydioşan bir mərsiyəni anglap qoy: —

² «Pak kız Israil yikildi;

U kaytidin ornidin turmaydu;

U öz tıprıkişə taxlanəşan,

Uni turoşuzup yəligüqi yoktur».

³ Qünki Rəb Pərwərdigar mundak dəydu: —

İsraılning ming *ləxkər* qıkkən bir xəhırining yüz *ləxkirila* tirik qalidu;

Yüz *ləxkər* qıkkən bir xəhırining Israil jəməti üqün on *ləxkirila* tirik
qalidu;

⁴ Qünki Pərwərdigar Israil jəmətiğə mundak dəydu: —

Məni izdənglar, həyatka erixisilər;

⁵ Bəyt-Əlni izdimənglar,

Gilgaləşimu barmənglar,

Bəər-Xəbaşə səpər kılmənglar;

Qünki Gilgal əsirgə elinip sürgün kılınmay qalmaydu,

□ 4:11 «Mən aranglardın bəzilərnı Huda Sodom wə Gomorra xəhərlirini erüwətkinidək erüwəttim» — «Mən ... bəzilərnı Huda ... erüwətkinidək erüwəttim» — bu yərdə sız kılıwatқан kim? Bizningqə muxu bexarətni Məsih Əzi bərgən bolsa kerək. ■ 4:11 Yar. 19:24 □ 4:12 «Hudaying bilən kərüxüxkə təyyarlan!» — gərqə bəlkim waqit-pəyti xunqə keqikini bilən, Huda yənıla ular bilən kərüxüxkə təyyar turidu, yənıla (bu həqiqədən adəmnı həyran qalduridu) ularəşə mehir-xəpşət kərsitixkə təyyar turidu, degənlik bolsa kerək, dəp qaraymız (Təwratta adəttə: «Huda bilən kərüxüx» degən mənidə). Birak bəzi alimlar bu jümlini Hudaning pat arida qüxüridioşan jazasını kərsitidu, dəp qaraydu. □ 4:13 «İnsanoşa əzlrining oy-pikrining nemə ikənlikini ayan kılışuqi» — ibraniy tılıda «İnsanoşa uning oy-pikrining nemə ikənlikini...» deyilidu. Xunga başka birhil tərjimisi: «İnsanoşa əzlining (Hudaning) oy-pikrining nemə ikənlikini...». Birak biz «uning oy-pikri» degənlik Hudaning oy-pikirlirini əməs, bəlkı adəmlərnıngini kərsitidu, dəp qaraymız. «Tang səhərni qarangoşulukğa aylanduroşuqi» — yaki «Kərangəşulukni tang səhər kılışuqi». ■ 4:13 Nah. 1:3

Bəyt-Əl yokqa qıqıdu. □ ■

⁶ Pərwərdigarni izdənglar, həyatka erixisilər;
Bolmisə U Yüsüp jəməti iqidə ot kəbi partlap, uni yəp ketidu,
Həm Bəyt-Əldə otni eqürgüdək adəm tepilmaydu.

⁷ I adalətni əməngə aylanduruqu,
Həkkaniylikni yərgə taxlıoquqılar. □

⁸ Silər Orion yultuz türkümi wə Kəlb yultuz topini Yaratkuqi,
Əlüm kələnggisini tang nuriyə Aylanduruqu,
Kündüzni qarangoşulux bilən keqigə Aylanduruqu,
Dengizdiki sularni qaqırıp, ularni yər yüzigə Quyoyuqini izdənglar;
Pərwərdigar Uning namidur. ■

⁹ U baturlar üstigə tuyuksiz həlakətni partlitidu,
İstihkam üstigə həlakət qıxüridu.

¹⁰ Xu *İsraillar* xəhər dərwazisida tənbiş beridiolanlaroşa eq,
Durus səzləydiolanlardın yirginidu. □

¹¹ Əmdi silər namratlarni ezip,
Ulardın buşday «hədiyə»lərnə aldinglar!
Oyuloşan taxlardın öylərnə saldinglar,
Biraş ulara turməysilər;

Silər güzəl üzümzarlarni bərpa qiləansilər,
Biraş ularning xarabini iqəlməysilər. □ ■

¹² Qünki silərnəng asiylıqlirənglərnəng qanqilik kəplükini,
Silərnəng gunahənglərnəng qanqilik zor ikənlikini obdan bilimən;
Ular həkkaniy adəmnə ezidu,
Ular para yəydu,

Xəhər dərwazisida miskinlərnəng həkkini qayriwalidu.

¹³ Xunga bundaş dəwrədə «pəmlək adəm» süküt qilidu;
Qünki u rəzil bir dəwrdur. □

¹⁴ Həyat yaxax üçün yamanlıknə əməş, məhrıbanlıq-yahxilıknə izdənglar;
Xundaş boləşanda silər deqininglərdəş,
Samawı qoxunlarnəng Sərdari boləşan Pərwərdigar həkikətən silər bilən
billə bolidu.

¹⁵ Yamanlıqtın nəprətlinənglar, məhrıbanlıq-yahxilıknə səyünglar,
Xəhər dərwazisida adalətni ornitinglar;

□ **5:5 «Bəyt-Əlni izdimənglar, Gilgaləşimu barmənglar, Bəər-Xəbaşə səpər kilmənglar»**

— Bəyt-Əl, Gilgal həm Bəər-Xəba İsrailar üçün üç tawabgahka aylanəşanıdı. Bu üç jayəşə berip kurbanlıq qılıx qatarlıklar «tawap qılıx»tək «sawablıq ix» dəp qaraləşan. Bu üç jay İbrahim, İshak, Yakup, Yəxua qatarlıq pəyoşəmbərlərnəng tarihi bilən ziq munasiwətlik boləşan jaylardur. Təwratta, bundaş «tawab qılıx» ixlirining həmmisi horapilylik dəp qarılıdu. Amos bu yərdə söz oyuni qilidu, «Gilgal əşirgə qıxıdu» dəydu. Bu ibraniy tilida «Gilgal galah-galah» deqən bilən ipadiliniđu. «Bəyt-Əl yokqa qıqıdu» deqənnəng «Bəyt-Əl «yok» (yokqa barawər boləşan) bir butka ohxap qalidu» deqən iqqi mənisə bar. ■ **5:5** Am. 4:4 □ **5:7 «I adalətni əməngə aylanduruquqi»** — «əməş» deqən aqqıq bir əşümlük boləşəqqa, muxu yərdə adəmlərgə qayolu-həsərnəni epkelidişan adalətsizlikni bildüridu. ■ **5:8** Ayup 9:9; 38:31; Am. 9:6 □ **5:10**

«Xu İsrailar xəhər dərwazisida tənbiş beridiolanlaroşa eq...» — «xəhər dərwazisi» xəhərdiki aqsakallar olturidişan, ərz-dəwalarni anqlaydişan, soraş qilidişan jay. □ **5:11**

«Əmdi silər namratlarni ezip...» — ibraniy tilida «Əmdi silər namratlarni nəprət...». Başka birhıl tərijimisi «Namratlardın eqır ıjərəş həkkı elip...». ■ **5:11** Zəf. 1:13 □ **5:13 «Pəmlək adəm» süküt qilidu** — muxu «pəmlək adəm» bəlkim «öz bihətərliki yaki mənpəətni kəzləp yüridişan adəm» deqən mənidə. Yukiriki 10-, 12-ayətni kərüng. Buningəşə qarışəşanda, Amos pəyoşəmbərnəng «epi yok» ohxaydu, qünki u op'əşuq həlda rəzil həkümdarlarəşə, baylarəşə tənbiş bərməktə.

Xundak qiløjanda Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Huda bəlkim Yüsüpnig qaldisioə xapaət kərsitər. □ ■

16 Xunga Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Huda Rəb mundak dəydu: —

«Barliq kəng rəstə-bazarlarda aq-zarlar anglinidu;
Ular həmmə koqılarda «Way... way!...» dəp awazini kətüridu;
Ular dehqanlarnimu matəm tutuxqa,
Aq-zarlar kətürgüqi «ustilar»ni yioqlaxqa qaqiridu.

17 Həm barliq üzümzarlardimu aq-zarlar kətürüldü;
Qünki Mən Özüm aranglardin ötöp ketimən» — dəydu Pərwərdigar. □

Pərwərdigarning küni

18 Pərwərdigarning küniqə təkəzzar boləjan silərgə way!
Pərwərdigarning küni silərgə kandaq aqiwətləрни kəltürər?
U yorukluq əməs, bəlki qarangoquluk elip kelidu. □ ■

19 U küni birsi xirdin qəqip, eyikka uqrap,
Andin öyigə kirip, qoli bilən taməqa yələngəndə,
Yılan uni qakqandək bir ix bolidu!

20 Pərwərdigarning küni yorukluq əməs, bəlki qarangoqulukla elip kelidu əməsmü?

Uningda pəkət qarangoqulukla bolup, yorukluq heq bolmaydiəu?!

Bihudə həyt-bayramlar

21 Həytliringlarəqa nəprətlinimən, ulardin bizar boldum,
İbadət sorunliringlarning purikini purioqum yok. ■

22 Qünki silər Manga «kəydürmə qurbanliq»lar həm «ax hədiyə»liringlarni sunup atisanglarmu,
Mən ularni qəbul qilməymən;
Silərnig bordak malliringlar bilən qiləjan «inakliq qurbanliqliringlar»əqa qariməymən.

23 Məndin munajatliringlarning sadalirini epketinglar,
Qiltarliringlarning küylirini angliməymən;

24 Buning ornida adalət huddi xarqiratmidək,
Həqkanıylik əbədiy aqidiədan ekimdək dolqunlisun!

□ 5:15 «...Huda bəlkim Yüsüpnig qaldisioə xapaət kərsitər» — «Yüsüpnig qaldisi» ximaliy padixahliq boləjan «Israil»din qalduruloqanlarni kərsitidu. Yüsüptin tərüləgan Əfraim wə Manassəhdin Israil iqidiki əng qəng kəbililər qikqan. ■ 5:15 Zəb. 34:14-15; 97:10; Rim. 12:9 □ 5:17 «Mən Özüm aranglardin ötöp ketimən» — «Mis.» 12:12də, Pərwərdigarning Israiləqa «Mən Misirni kezip ötimən» dəp Misirliqlarəqa ölüm jazasini yürütüzənlilikigə ohxax, U hazır **Öz həlki** arisidin «ötöp ketip», Öz jazasini elip baridu. □ 5:18 «Pərwərdigarning küniqə təkəzzar boləjan silərgə way!» — Amos dəwridikilər Təwrattiki «Obadiya» həm «Yoel» pəyoqəmbərlərnig yazmiliridin «Pərwərdigarning küni»ni hata qüxinip, bəlkim «Huda həmmə «kapir əjnəbiy» əllərnə kattik uridu, «Hudaning həlki boləjan bizlə» kətürülmiz» degən irqı, bimənə kez-qaraxta boləjanidi. Amos bu kün bolsa, gunahtın towa qilmioəjan hər bir adamgə jaza elip kelidu, dəydu. ■ 5:18 Yər. 30:7; Yo. 2:2; Zəf. 1:15 ■ 5:21 Yəx. 1:11; Yər. 6:20

²⁵ Silər qəl-bayawandiki kırık yilda kılğan qurbanlıq-hədiyilərnı Manga elıp kəldinglarmu, i Israil jəməti?![□] ■

²⁶ Bərhək, silər «Sukkot» degən padixahınglar, həm «Kiun» degən butliringlarnı, yəni «Yultuz ilahı»nglarnı kətürüp mangdinglar![□]

²⁷ Əmdi Mən silərnı əsir kılıp, Dəməxktin yıraklaroşa sürgün kıldurımən, — dəydu «Samawi qoxunlarınq Sərdari bolğan Huda» degən nam bilən ataloğan Pərwərdigar.

6

Israilning hakim-hökümdarlıroşa way!

¹ I Zionda hatırjəm olturoğanlar həm Samariyə teoşioşa tayinip aman-esən yaxıoğanlar!

I əllərnıng kattisining ərbabliri!
Israil jəməti silərnı izdöp kelidu —
— Silərnıng həlinglaroşa way![■]

² *Silər həlkəkə:* — «Kəlnəh xəhırigə berip körünglar;
Xu yərdin «büyük Hamat» xəhırigə beringlar,
Andin Filistiylərnıng xəhiri Gatka qüxüp bəkinglar;
Bular silərnıng ikki padixahlıqinglardin əwzəlmü?
Ularnıng qəgrisi silərnıngkidin kəngmu?» — *dəp mahtinip səzləysilər.*[□]

³ I yaman künni keqiktürməkqi bolğanlar!
Silər jəbir-zulumnıng həkümranlıqını ornıtıp, uni əzünglaroşa yekın kılmaqqi bolisilər,[■]

⁴ Pıl qixida nəxixləngən kariwatlar üstidə yatisilər,
Diwanlıringlar üstidə kerilip yatisilər,
Pada topidin pahlanlarnı,
Kala qotanlıridin mozayni tallar yəysilər,

⁵ Qiltar ahangioşa təngkəx kılıp eytisilər,
Dawuttək əzünglaroşa sazları ijad kılısilər,[■]

⁶ Xarabni qiniləp-qiniləp iqisilər,

[□] 5:25 «Silər qəl-bayawandiki kırık yilda kılğan qurbanlıq-hədiyilərnı manga elıp kəldinglarmu, i Israil jəməti?!» — Musa pəyoşəmbərnıng yetəkqilikidə qəl-bayawanda bolğan dəwərdə, Israillar qəl-bayawanda qurbanlıqlarnı kılıp kəlgən bolsimu, ləkin bu ayəttin xuni biləyləymizki, ular bu qurbanlıqlarnı **Huda üqün** atıoğan əməs («Manga elıp kəldinglarmu?»); bu ixlar pəkətla bir «diniy paaliyət» yusunida elıp beriloğan, halas. ■ 5:25 Ros. 7:42 □ 5:26 «**Bərhək, silər ... «Yultuz ilahı»nglarnı kətürüp mangdinglar!**» — pütkül ayətnıng tərjimiliri kəp hil. Biraq əsasiy mənisı ohxax, Israil Musa pəyoşəmbər dəwridin tartip kənglidiki butpərəslıknı həq taxlımioğan. Ayəttə eytiloğan butlar əsasən Mesopotamiyə, yəni Babil rayonidiki butlardur. Xunga Hudaning ularoşa beridoğan jazası (27-ayət) ularnı Babiloşa əsir kıldurup, xu yərgə sürgün kılduruxtin ibarət bolıdu. ■ 6:1 Mis. 19:5; Yər. 2:3 □ 6:2 «**bular silərnıng ikki padixahlıqinglardin əwzəlmü?**» — «ikki padixahlıq» — birinqisi ximaliy padixahlıq — Israil, paytəhti Samariyə; ikkinqisi jənuubi padixahlıq — Yəhuda, paytəhti Yerusalem. «Silər həlkəkə... mahtinip səzləysilər» degən səzlər əslidiki tekistdə yəq. Bu ayəttə aydinglaxturuxkə tegixlik bir məsilə bəz: — ayəttiki səzlərnı Amos eytkənmü yaki Samariyədiki əmirlər Samariyəning bihətərliki toqruluq mahtinip eytkənmü? Bizningqə Samariyədiki əmirlər eytkən boluxi kərək; qünki əgər pəyoşəmbər aqaqləndurux tərızidə soriyoğan bolsa, soalning əksiqə soriyoğan bolattı, — Yəni «Bu xəhərlər silərnıng ikki padixahlıqinglardin əjizmu?» dəp soriyoğan bolattı. Xunga bu səzlərnı koxtuk. Bu üq xəhərnıng həmmisi duxmənnıng hujumioşa duq kelip, andin qulıoğan bolsa kərək — biraq həziroşiqə bu ixlar toqruluq tarihiy hatirilər yəq. ■ 6:3 Əz. 12:27; Am. 5:18 ■ 6:5 Yəx. 5:12

Özünglaroşa sərhil mayliq ətirlərni sürisilər,
— Birak kenglunglar Yüsüp jəmätining ziyan-zəhmiti üqün heq azablan-
maydu!■

⁷ Xunga ular tunji əsirgə qüxkənlər arisida əsirgə elinidu;
Kerilip yatqanlarning əyx-ixriti ahirlixidu.□ ■

⁸ Rəb Pərwərdigar Öz həyati bilən kəsəm kiləqanki,
— dəydu Pərwərdigar, samawi kəxunlarning Sərdari boləqan Huda,
— Mən Yakupning oqururidin bizar boldum,
Uning orda-istihkamliridin nəprətlinimən;
Mən bu xəhərni, xundakla uningdiki həmmi düxməngə təngla ətüzüp
berimən;

⁹ Wə əməlgə axuruliduki,
Bir eydə on adəm bolup kalsa, bu onəylənmə ölidu.□

¹⁰ Əgər məlum bir əlgüqining tuoqkini, yəni əlgüqining jəsiti
köydürüxkə məs'ul kixi ustihanlarni kətürüp öydin qikiwetip, öy iqidiki
yənə birsidin:

— «Kəxingda yənə birsi barmu?» dəp sorisa, u «Yok» dəydu,
Andin *tuəqkini yənə*: «Süküt! Pərwərdigarning namini tiləqə eliximizəqə
bolmaydu!» — dəydu.□

¹¹ Səwəbi, Pərwərdigar buyruq qüxüridu,
Wə qong əyni parə-parə kiliwetidu,
Kiqik əynimu qak-qekidin yerip qeqiwetidu.□

¹² Atlar tax üstidə qapalamdu?
Adəmlər axu yərni kalilar bilən aqəduralamdu?

Birak silər adalətni ət süyigə,
Həqkanıylikning mewisini əməngə aylanduroqansilər —□ ■

¹³ — Yok bir nərsidin xadlinip kətkənsilər,
«Öz küqimizgə tayinip qüdrətkə igə boləqanmiz» — degənsilər.□ ¹⁴ Qünki
mana, i Israil jəməti,

■ **6:6** Yəx. 5:11,12 □ **6:7** «Xunga ular tunji əsirgə qüxkənlər arisida əsirgə elinidu;
kerilip yatqanlarning əyx-ixriti ahirlixidu» — tarihiy məlumatlardan qarışqanda, Asuriyə
imperiyesi məlum bir yurtka tajawuz qiləqanda, awwal xu yurttilki mətiwərlərni əsir kilip
epketix aditi bar idi. ■ **6:7** Yəx. 5:13 □ **6:9** «Bir eydə on adəm bolup kalsa,
bu onəylənmə ölidu» — 5:3ni kəring. □ **6:10** «məlum bir əlgüqining tuəqkini...»

— ibraniiy tilida «məlum bir əlgüqining taqisi...». «... Jəsitini köydürüxkə məs'ul kixi
ustihanlarni kətürüp öydin qikiwetip, öy iqidiki yənə birsidin: — «kəxingda yənə birsi
barmu?» dəp sorisa, u «yok» dəydu, andin *tuəqkini yənə*: «süküt! Pərwərdigarning
namini tiləqə eliximizəqə bolmaydu!» — dəydu» — Yəhudiiy həlki adətə jəsətlərni kəmidu,
«jəsətni köydürüx»ni əq kəridu. «Jəsiti küydürüx» degən ix ularning bəxiəqə nəhayiti eşir
əpət qüxidəqanlıqini kərsitidu; xuning bilən ularning jəsətlərni kümüxkə kət'iy waqti qikmaydu,
deməkqi. Xunga bu bəxarət Samariyəning nəhayiti jiddi, bəqarə əhwaləqə qüxidəqanlıqini
kərsitidu. Uning üstigə, jəsət eydə uzunoqə turoqan — həzir pəkət «ustihanlar»la qələqan. Həyat
qələqan kixilər xundak kərkiduki, ular Pərwərdigarning namini eytiqkimu petinalmaydiəqan
bolup kalidu. Kizik bir ix xuki, uzundin tartip, bolupmu Yerusaləmnig Əysa Məsihning əlümidin
keyinki wayran kilinixidin keyin, Yəhudiiylər «Yəhwhə» (Pərwərdigar) degən isimni ixlitixkə
petinalmaydu. □ **6:11** «Pərwərdigar... qong əyni parə-parə kiliwetidu, kiqik əynimu
qak-qekidin yerip qeqiwetidu» — həkim-həkümdarlarning, əməldarlarning gunahliiri həman
baxqilarni öz gunahliiroqə qetildurup qoyidu; xu wəjidin «kiqik əylər»mu jazaəqə uqrap ketidu.

□ **6:12** «...adalətni ət süyigə, həqkanıylikni əməngə aylanduroqansilər» — muxu ibarining
mənsi 5-bab, 7-ayətning mənsigə ohxaxtur. ■ **6:12** Am. 5:7 □ **6:13** «Yok bir nərsə»
— bizningqə, xübhəsiszki, ularning butlirini kərsitidu. Pütkül ayətning baxka birhil tərijimisi:
«Lo-dəbar xəhirini elip xadlanəqaniduk, Karnaim xəhirinimu öz küqimizgə tayinip aldükku?»
— degənsilər».

— dæydu Pærwærdigar, samawi qoxunlarning Særdari boloqan Huda,
— Mæn silær bilæn qarxilixidioqan bir ælni turoquzimæn;
Ular Hamat xæhiringin dawinidin Arabah ekimioqigæ silærni harlaydu.□

7

Amosning dualiri — Hudaning qarari

¹ Ræb Pærwærdigar manga kersættiki —
Keyinki ot-qop bax tartqan waqtida, mana U qekætkilærni yasidi (bu padixah æzigæ ot-qop oroqandin keyinki, ikkinqi qetimlik ot-qop eskæn waqit idi) □ ² hêm xundak boldiki, qekætkilær zemindiki ot-qopni kaldurmay yewætkændin keyin, mæn: —
«I Ræb Pærwærdigar, ôtünüp qalay, kæqürgæysæn! Yaqup qandakmu qidiyalaydu? U kiqik tursa!» — dedim.

³ Pærwærdigar æmdi undak kilixtin yandi: «Æmdi undak bolmaydu» — dedi Pærwærdigar.

⁴ Ræb Pærwærdigar manga kersætti —
Mana, Ræb Pærwærdigar *hælkî* bilæn küræx kilixqa otni qaqirdi;
Ot hætta qongkur dengiznimu kurutti,
Miras boloqan zeminnimu yep kætti;

⁵ Æmdi mæn: —

«I Ræb Pærwærdigar, ôtünüp qalay, tohtiqaqsæn! Yaqup qandakmu qidiyalaydu? U kiqik tursa!» — dedim.

⁶ Pærwærdigar xundak kilixtin yandi: «Æmdi undak bolmaydu» — dedi Ræb Pærwærdigar.

⁷ Æmdi U manga *mundak bir ixni* kersætti —

Wæ mana, Ræb tik elqigüq yip bilæn qopuruqan tam tüwidæ,

Qolida tik elqigüq yipni tutkiniqæ turatti; ⁸ wæ Pærwærdigar mændin: —

«Amos, nemini kerdung?» dæp soridi.

Mæn: «Tik elqigüq yipni» — dedim.

Ræb: «Mæn yænæ Öz hælkim Israil otturisiqæ tik elqigüq yipni tiklæymæn;

Mæn yænæ ularni jazalimay ôtüp kætmæymæn;

⁹ Hêm Ishakning «yukiri jayliri» halak bolidu,

Israilning tawapqahliri wæyran kilinidu;

Yaroboam jæmætigæ qiliq bilæn hujum kilixqa ornumdin turimæn» — dedi.□

Amosning butpæræslarning tawapqahî bolup qaloqan Bæyt-Ælning kaqini, yæni «ximaliy padixahlik» Israilning «bax kaqini» Amaziya bilæn boloqan kurixi

□ **6:14** «**Mæn silær bilæn qarxilixidioqan bir ælni turoquzimæn**» — «bir æl» Asuriya imperiyasini kersitidu. □ **7:1** «**Ræb Pærwærdigar manga kersættiki — keyinki ot-qop bax tartqan waqtida, mana u qekætkilærni yasidi...**» — bu ixni (xundakla -4-, 7- wæ

8:1-ayættiki ixlarnimu) Amos bexarætlük qayibana kærünüxtæ kergæn bolsa keræk. Qünki 3-, 6-ayættæ Pærwærdigar «bundak ixtin» yanidu. □ **7:9** «**Ishakning «yukiri jayliri» halak bolidu**» — «yukiri jaylar» taq qoqqiliri qatarlik jaylarda Hudaqæ qurbanlik kilix æslidæ Musa

peyqambærgæ qüxürülgæn qanunda mæn'i kilinoqanidi. Xundaktimu, Israil hêm Yæhudadikilar heli burunla taq qoqqiliri üstidæ Pærwærdigarqæ qurbanlik kilip ibadæt kilixqa baxliqanidi. Keyin ular muxu «yukiri jaylar»da butqa qoqunuxqa baxlidi.

¹⁰ Xuning bilən Bəyt-Əldiki kahin Amaziya Israil padixahı Yəroboamoğa həwər yollap: —

«Amos Israil jəməti arisida turupmu siligə suyikəst kildi; zemin uning kילוan barlik gəplirini kətürəlməydu. ¹¹ Qünki Amos: — «Yəroboam kiliqta əlidu, Israil əsirgə elinip öz zeminidin sürgün bolmay qalmaydu!» — dəydu» — dedi.□

¹² Andin Amaziya Amoska: — Həy aldin kərgüqi! Bəs, yoqal, Yəhuda zeminiğa qaç, axu yərdə bexarət berip, xu yərdə nan tepip yə! ¹³ Birak Bəyt-Əldə yənə bexarət bərmə; qünki u padixahning tawapgaği, xahlik əydu, — dedi.□

¹⁴ Amos Amaziyağa jawab berip mundak dedi: —

«Mən əsli pəyğəmbər əməs idim, yaki pəyğəmbərning oqlimu təməsmən; bəlki mən bir qarwiqi, xundakla erən dərəhlirining mewisini tərgüqi idim. ¹⁵ Birak pada bekiwatkan qeqlimda Pərwərdigar meni Öz ilkiğə aldı wə munga: «Baroqin, həlkim Israiloğa bexarət bər» — dedi.

¹⁶ Əmdi, i Amaziya, Pərwərdigarning səzigə kulaq sal! Sən munga: «Israilni əyibləydiqan bexarətlərnı bərmə, İshak jəmətini əyibləydiqan səzlərnı eytma», deding.■ ¹⁷ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — «Sening ayaling xəhərdə pəhixə bolidu, oqul-kizliring kiliq bilən kirilidu wə zeminəng olğəx tanisi tartilixi bilən pərqulididu; sən napak bir zemində əlisən; wə Israil əsirgə elinip öz zeminidin sürgün bolmay qalmaydu».

8

Kelidioqan jazalar

¹ Rəb Pərwərdigar munga mundak bir ixni kərsətti; mana, bir sewət yazlik mewə.□ ² Andin U məndin: Amos, nemini kərdung? — dəp soridi.

Mən: «Bir sewət yazlik mewini» — dedim.

Pərwərdigar munga: Əmdi həlkim Israiloğa zawal yətti; Mən yənə ularni jazalimay ətup kətməymən, — dedi.□

³ — Xu küni ordidiki kızlarning nahxiliri qiya-qiyalaroğa aylinidu, — dəydu Rəb Pərwərdigar; — Jəsətlər kəp bolidu; ular jay-jaylarda sirtka taxlinidu. Süküt!□

⁴ Buni anglanglar, həy miskinlərnı əzgüqilər, Zemindiki ajiz məmınlərnı yoqatmaqçi bolqanlar —□

⁵ «Axlikimizni satmaqçi iduk, yengi ay qaçanmu ahirlixar, Buqday yaymisini aqattuk, xabat küni qaçan tügər?» — dəydiqanlar, — Xundakla «əfah»ni kiçik kılıp, «xəkəl»ni qong elip,

□ **7:11 «Qünki Amos: — «Yəroboam kiliqta əlidu, Israil əsirgə elinip öz zeminidin sürgün bolmay qalmaydu!» — dəydu»** — əməliyətə Amos: — «Pərwərdigar Yəroboamning jəmətiğə kiliq bilən hujum kılıdu» — degənidı (9-ayət). □ **7:13 «Bəyt-Əldə yənə bexarət bərmə; qünki u padixahning tawapgaği»** — «padixahning tawapgaği» ibraniy tilida «padixahning «mukəddəs jay»» deyilidu. ■ **7:16 Əz. 21:7 □ 8:1 «Rəb Pərwərdigar munga mundak bir ixni kərsətti; mana, bir sewət yazlik mewə»** — bu ixni (həm 7-bab, 4-, 7-ayəttiki ixlarnimu) Amos bexarətlik qayıbanə kərünuxtə kərgən boluxı mumkin. □ **8:2 «Mən: «bir sewət yazlik mewini» — dedim. Pərwərdigar munga: Əmdi həlkim Israiloğa zawal yətti... — dedi»** — ibraniy tilida «yazlik mewə» bilən «zawal» degən sözlər bir-biriğə ohxap ketidu. □ **8:3 «Jəsətlər kəp bolidu; ular jay-jaylarda sirtka taxlinidu. Süküt!»** — demək, xu qaçda matəm tutkanda, awaz qikırixka bolmaydu. □ **8:4 «Həy miskinlərnı əzgüqilər...»** — baxka birhil tərjimisi «Həy, miskinlərnı yutuwaloquqılar...».

Aldamqilik üçün tarazini yaloqan qiloqanlar! □ ■

6 — Namratlarni kümüxkə,
Miskin adəmni bir jüp qorukqa setiwalmakqi bolqanlar,
Buoqdayni süpüründisi bilən qoxup satmaqqi bolqanlar!■

7 Pərwərdigar Yaqubning oqururi bilən xundak kəsəm kildiki,
— Bərhək, Mən hərgiz ularning qiloqanliridin heqbirini untumaymən!□

8 Zemin bu ixlardin təwrinip kətməmdü?
Wə uningda turuwatqanlarning həmmisi matəm tutmamdu?

U Nil dəryasidək ərlep ketidu,
U Misir dəryasidək ərəkəxləp, andin qəküp ketidu.□

9 Xu küni xundak əməlgə axuruliduki, — dəydu Rəb Pərwərdigar,
— Quyaxni qüxtə patkuzimən,
Zeminni xu oquq kündə karangoqulaxturimən.

10 Həytliringlarni musibətkə,
Həmmə nahxiliringlarni aq-zarlaroqə aylanduriwetimən;
Həmmə adəmning qatriki üstini bəz rəht bilən orioquzimən,
Hər bir adəmning bexida takirlik pəyda qilimən;
Bu matəmni yəkkə-yegənə bir oqulning matimidək,
Həytning ahirini dərd-ələmlik bir kün qiliwetimən.□

Sürgün bolup, Hudaning sözidin ayrilix

11 Mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Rəb Pərwərdigar,
Zeminoqə kəhətqilikni əwətimən, —

— Nanəqə bolqan kəhətqilik əməs, yaki suqə bolqan qangqaxmu əməs, bəlki Pərwərdigarning səz-kalamini anglaxqə bolqan kəhətqilikni əwətimən.

12 Xuning bilən ular dengizdin dengizoqə, ximaldin xərkkə kezip mangidu,

□ **8:5** «Axlikimizni satmaqqi iduk, yengi ay qaqanmu ahirlixar, buoqday yaymisini aqattuk, xabat küni qaqan tügər?» — «yengi ay» künidə həm «xabat küni» (xənbə küni)də Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə dəm elix kerək idi. Əmdi bu kixilər aqkəzlükтин dəm elixkimu narazi idi. Xundak bolupla qalmaq, ular buoqdayni əlqəydiyən küri qiqik, tənggilarni jinglaydiyən taraza texini qong qilip həklərnə aldaydu (keyinki izahatni kərüng). «**əfahni qiqik qilip, «xəkəl»ni qong elip,...**» — «əfah» həjim birliki, «xəkəl» pulning yaki oqirlikning birliki idi. Bir «əfah» (yaki «kürə») 40 litrqə, bir «xəkəl» («miskəl») 14 gram kelidu. Bu toluq ayət sodiqərlərnə addiy puqrəlarni əlqəm birlikliridin paydiliniq, qakati-sokti qiliwatqanliqini kərsitidu. ■ **8:5** Hox. 12:8 ■ **8:6** Am. 2:6 □ **8:7** «**Pərwərdigar Yaqubning oqururi bilən xundak kəsəm kildiki,...**» — bəzi alimlar: ««Yaqubning oqururi bilən» degənni «Yaqubning pəhri bilən», demək «Yaqubning pəhri bolqan Huda bilən» dəp qüxinidu. Biraq 6-bab, 8-ayət boyiqə Huda «Yaqubning oqururi» yaki «Yaqubning pəhri»gə əq idi. Adətə kəsəm iqxitə kəsəm qiloquqilar nəhayiti muqim, əzgərsə bir nərsə bilən kəsəm iqudu; Hudaning «Yaqubning oqururi bilən» kəsəm iqxiti bolsa intayin kinayilik gəp, «Yaqubning oqururi»ning heq əzgərməs, nəhayiti jahil ikənlikini puritidu. □ **8:8** «**Zemin bu ixlardin təwrinip kətməmdü? Wə uningda turuwatqanlarning həmmisi matəm tutmamdu? U Nil dəryasidək ərlep ketidu, u Misir dəryasidək ərəkəxləp, andin qəküp ketidu**» — muxu ayətə Amos yər təwrəx toquruluq bəxarət beridu (1:1ni kərüng). Nil dəryasi hər yili tuyuqsiz ərlep ketip, bir məzgil kəlkün kelip, zeminni besip ketidu. Qanaan (Pələstin) zemini mu əmdi Nil dəryasiqə ohxax «ərlep ketidu» (yər təwrəx bilən egiz-pəs bolidu). □ **8:10** «**Həmmə adəmning qatriki üstini bəz rəht bilən orioquzimən**» — «bəz rəht»kə oruniwelix, qaclarni qüxüriwetix kattik matəmni yaki towa qilixni bildüridu. «**Bu matəmni yəkkə-yegənə bir oqulning matimidək... kiliwetimən**» — bəxarətə əlqən «yəkkə-yegənə oqul» zadi kimdu? Məzkur soal Israil üçün dəwrdin-dəwrgə baxni qaturidiyən məsələ.

Ular Pərvərdigarning səz-kalamini izdəp uyan-buyan yürüp, uni tapalmaydu.□

¹³ Xu küni güzəl qızlar həm yigitlərmu ussuzluqtin həlidin ketidu;

¹⁴ Həm Samariyəning gunahining *nami* bilən kəsəm iqqənlər, Yəni «İlahingning tirikliki bilən, i Dan», yaki «Bəər-Xəbadiki *ilahiy* tirik yol bilən!» dəp kəsəm iqqənlər bolsa — Ular yikilidu, ornidin hərgiz kaytidin turalmaydu.□ ■

9

Sahtipəzlik üstigə qilinoğan jəng

¹ Mən Rəbning qurbangahning yenida turojini kərdum; U mundaq dedi:

— Tüvrüklərnin baxlirini urunglar, bosuqilar silkingiqə urunglar, Ularni *ibadəthanidikilərnin* baxlirioğa qüxürüp, parə-parə qilinglar! Mən xu *butpərəslərdin* əng ahirda qaloqanlirininimu kiliq bilən öltürimən; Ulardin qaçay degənlər qaçalmaydu, Ulardin qutulay degənlər qutulup qıqalmaydu.□

² Ular təhtisara iqiğə texip kirsə, qolum axu yərdin ularni tartip qikiridu; Ular asmanoğa yamixip qıqsa, Mən xu yərdin ularni tartip qüxürimən;□ ■

³ Ular Karməl qoqqisioğa məküwalsimu, Mən ularni izdəp xu yərdin alimən;

Ular dengiz tegidə nəzirimdin yoxurunuwaloğan bolsimu, Mən yilanni buyruymən, u ularni qaqıdu;□

⁴ Düxmənlirigə əsirgə qüxkən bolsimu, Mən xu yərdə kiliqni buyruymən, u ularni öltüridu; Mən yaxilikni əməs, bəlki yamanlikni yətküzüx üqün kəzlimimni ularoğa tikimən. ■

□ **8:12 «kezip mangidu»** — yaki «sarsan bolup mangidu» yaki «ələngxip mangidu». **«Xuning bilən ular dengizdin dengizoğa, ximaldin xərkə kezip mangidu, ular Pərvərdigarning səz-kalamini ... tapalmaydu»** — birinçidin, «dengizdin dengizoğa» degənlük bəlkim ««ottura dengiz»din «өлük dengiz»oğa», yəni «qərbtin xərkə» dəp bildüridu. Tekistə «jənobka» tiloğa elinmaydu. Bəlkim bu İsraildikilərnin həkawurluqini kərsitidu — ular Yəhudadin, yaki Yəhudadin kəlgən pəyoğəmbərdin (məsilən, Amostin) həqikətini izdiməydu. Toluq bexarət bəlkim Yəhudiylərnin keyinki dəwrlərdiki, bolupmu hazırki omumiy əhwalini kərsətkən bolsa kerək — ular İnjilni, yəni «hux həwər»ni qobul qilmioğaqə, əzliiri tartқан azab-okubətilirigə heç qüxəngə tapalmaydu. □ **8:14 «Samariyəning gunahining nami bilən kəsəm iqqənlər»** — «Samariyəning gunahı» ularning butliridin biri bolsa kerək. **«Bəər-xəbadiki ilahiy tirik yol bilən!»** — ibraniy tilida «Bəər-Xəbadiki yolning tirikliki bilən» deyilidu. «Danning ilahı» həm «Bəər-Xəbadiki ilahiy tirik yol» — xu ikki yərnin butlirini kərsitidu. «Yol» ibraniy tilida «dərək» degən səz bilən ipadilini. Uyoğur tilidiki «tərikə» wə «tərikət» degən səzlər ərəb tili arqılıq muxu səzdin kəlgən. ■ **8:14** Am. 5:5 □ **9:1 «Mən Rəbning qurbangahning yenida turojini kərdum; U mundaq dedi: — Tüvrüklərnin baxlirini urunglar, bosuqilar silkingiqə urunglar, ularni ibadəthanidikilərnin baxlirioğa qüxürüp, parə-parə qilinglar!»** — bu ixlar, xübhəsizki, Bəyt-Əldiki (butpərəslük soruni qilinoğan, biraq «Pərvərdigarning nami» bilən ataloğan) ibadəthanida bolidu. Muxu buyruk kingə berilgənlük eniç deyilmidi; bəlkim pərixtilərgə berilgən boluxi mumkin. İbadəthaning buzuluxi bəlkim yər təwərx bilən munasiwətlük (5-ayətni kərüng). □ **9:2 «təhtisara»** — əlgənlərnin rohliri baridioğan jay. ■ **9:2** Zəb. 139:8-12 □ **9:3 «Ular dengiz tegidə nəzirimdin yoxurunuwaloğan bolsimu, Mən yilanni buyruymən, u ularni qaqıdu»** — «Yəx.» 27:1ni kərüng. ■ **9:4** Yər. 44:11

5 Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigar, Zeminqə təgkūqi bolsa dəl Uning Əzidur; U tegixi bilənla, zemin erip ketidu, uningda turuwatqanlarning həmmisi matəm tutidu; Zemin Nil dəryasidək ərlep ketidu — Misirning dəryasidək *ərkəxləp*, andin qəküp ketidu.□

6 Rawaklirini ərxlərgə selip, asman gümbizini yər yüzigə bekitkūqi Xudur; Dengizdiki sularni qəkirip, ularni yər yüzigə quyuqūqi Udur; Pərwərdigar Uning namidur.■

7 Silər Manga nisbətən Efiopiya balilirioqə ohxax əməsmu, i Israil baliliri? Mən Israilni Misirdin elip qıkarqan əməsmu? Filistiyəlni Kret arilidin, Suriyaliklarni Kir xəhiridin qıkarqan əməsmu?□

8 Qaranglar, Rəb Pərwərdigarning kəzi «gunahkar padixahlik» üstigə qūxti — Mən yər yüzidin uni yokitimən; Lekin Mən Yaqup jəmətini toluq yokitiwətməymən, — dəydu Pərwərdigar.

9 Qūnki qaranglar, Mən buyruk qūxürimən, Xuning bilən huddi birsi danni oqəlwirdə taskioqandək, Israil jəmətini əllər arisida taskaymən, Biraq ulardin əng kiqikimu yərgə qūxüp kətməydu. □ 10 *Halbuki*, həlkimning barlik gunahkarliri, yəni: «Kūlpət bizgə hərgiz yekınlaxmaydu, beximizqə qūxməydu» degūqilər kiliq tegidə əlidu.

Adəmni həyranuqəs kilidioqan wədə — ahirki zamanlar

11 Xu kūni Mən Dawutning yikiloqan kəpisini yengibaxtin tikləymən, Uning yeriklirini etimən; Uni harabiliktin onxap, Əyni zamandiki petidək kurimən.□ ■

□ 9:5 «U tegixi bilənla, zemin erip ketidu, uningda turuwatqanlarning həmmisi matəm tutidu; zemin Nil dəryasidək ərlep ketidu...» — muxu ayəttə yər təwrəx toqrluluk yənə bir bexarət berilidu. ■ 9:6 Zəb. 104:3, 13; Am. 5:8 □ 9:7 «Silər Manga nisbətən Efiopiya balilirioqə ohxax əməsmu, i Israil baliliri? Mən Israilni Misirdin elip qıkarqan əməsmu? Filistiyəlni Kret arilidin, Suriyaliklarni Kir xəhiridin qıkarqan əməsmu?» — «Kret arili» — ibranıy tilida «Kaftor». Toluq ayətning mənisı: — Israilar «Huda bizni Misirdin alahidə qıkarqan» degən oyda bolup, «Nəmini kiliximizdin kət'ıynəzər, biz yənıla Hudaning alahidə həlki bolimiz, heqnemə bizgə təgməydu» degən hata oyoqə kelip qaloqan bolsa kerək. Huda muxu yərdə, baxqa əllərnı («kapir» əllərnı) baxqa yərlərdin (jümlidin Misirdin yiraq jaylardin), elip qıqardim, dəydu. Xunga, məlum bir əl bir yərdin baxqa bir yərgə yətkilip qıqkan bolsimu, bu ix ularning qaltislikini ispatlimaydu. Əlning yurtlirini bekitkūqi bolsa pəkət Huda Əzidur. □ 9:9 «Xuning bilən huddi birsi danni oqəlwirdə taskioqandək, Israil jəmətini əllər arisida taskaymən, biraq ulardin əng kiqikimu yərgə qūxüp kətməydu» — buqəday danliri oqəlwirdin ətüp ketidu, taxlar qalidu. Bu ayətning mənisı, xūbhısizki, Huda qimmiti bar bolqan barlik buqəday danlirini (həqikiy etikadqilarni) yioqıp saqlaydu (10-ayətnı kəring). Süzülüp qaloqanliri (taxlar) taxliwetilidu. □ 9:11 «Dawutning yikilip qūxkan kəpisini yengibaxtin tikləymən» — bu bexarət: (1) Dawut pəyoqəmbərdin bolqan padixahlik nahayiti ajiz bolup andin tūgixidioqanlıqini (yikilidioqanlıqini) kərsitidu (Amos pəyoqəmbərdin 150 yil keyin xundaq bolqan); (2) ahirki zamanlarda Hudaning Dawutning bir əwladini elip təhtkə olturoquzup, Israilni qaytdin bir padixahlik kilidioqanlıqini kərsitidu. Bu padixahlik barlik qaloqan əllərnı baxquridu (12-ayəttə kərsitilidu). Bu əllərnıng həmmisi Hudaoqə ibadət qilidu, uning nami bilən atilidu (12-ayət). «Qoxumqə səz»imiznimu kəring. ■ 9:11 Ros. 15:16

12 Xuning bilən ular Edomning kaldisioja həmde namim bilən atalojan barlik əllərgə igidarçilik kildu, — dəydu buni bejirgüqi Pərwərdigar.

13 Mana xundaq künler keliduki, — dəydu Pərwərdigar,
— Yər həydidgüqi həsul yiojkuçioja yetixiwalidu,

Üzümlərni qəyliyüqi uruq qaçkuçioja yetixiwalidu;

Taqlar yengi xarabni temitip,

Barlik döng-egizliklər erip ketidu. □ ■

14 Wə həlkim İsrailni asarəttin kutuldurup, azadlikka erixtürimən;

Ular harab xəhərlərni kayta qurup, ularda makanlixidu;

Ular üzümzarlarni tikip, ularning xarabini igidu;

Ular baqlarni bərpa kılıp, mewisini yəydu. □

15 Mən ularni öz zemini üstigə tikimən,

Ular Mən ularoja ata kıləjan zemindin hərgiz kaytidin yuluwetilmaydu —
dəydu Pərwərdigar sening Hudaying. ■

□ **9:13** «Üzümlərni qəyliyüqi uruq qaçkuçioja yetixiwalidu» — «üzümlərni qəyliyüqi» üzüm xarabi çikirix üqün üzümlərni kəlgəkkə koyup dəssəydiəjan adəmlər: «yər həydidgüqi həsul yiojkuçioja yetixiwalidu, üzümlərni qəyliyüqi uruq qaçkuçioja yetixiwalidu» — demək, həsulni yiojip boluxka kəp waqit ketidu. Həsul elix adəttə Mart, Aprel aylirida baxlinidu. Yər həyde x adəttə Əktəbr, Noyabrda bolidu. Biraq həsulni yeoçiwelix yər həyde x baxlanəjan waqitkiqə tehi tügiməydu; üzüm qəyləx waqti adəttə Sintəbr eyida bolidu. Lekin ahirki zamanda üzüm qəyləx uruq qeqix waqtiqə, yəni Noyabr, Dekabr ayliriojəqə dawamlixidu. «**Barlik döng-egizliklər erip ketidu**» — bu ibarə həlkim sūt wə xarab xunqə mol bolidu, mewə xirniliri ekij turidu, taqlar wə dənglər «erip ketiwatқан»dək kərinidu, degen mənide. Bu ayət «Yo.» 3:18-ayəttin nəkil kəltürülgen. ■ **9:13** Yo. 3:18 □ **9:14** «**Wə həlkim İsrailni asarəttin kutuldurup, azadlikka erixtürimən; ular harab xəhərlərni kayta qurup, ... ular baqlarni bərpa kılıp, mewisini yəydu**» — bu uluq wədə 4:9, 5:11, 5:27, 8:2-ayətlərdə hatiriləngən jazalarni yüzdəyüz əzgertidu. Ahir berip Huda Əz həlkini gunahın kutkuzup, paklanduridu wə xuning bilən U ular arisida pütünləy uluqlinidu. ■ **9:15** Yər. 32:41

Obadiya

Edomning bərbarat boluxi

¹ Obadiya kərgən alamət kərünux: —

Rəb Pərwərdigar Edom toʻruluk mundak dəydu: —
(Biz Pərwərdigardin bu həwərnı anglašxka muyəssər bolduk)

— «Bir əlqi əllər arisioğa əwətildi;

U: «Ornunglardin turunglar, biz uningoga qarxi jəng kılıx üqün turayli!»
— dəp həwər beridu. □

² Mana, Mən seni əllər arisida kikiq kildim;

Sən *əllər arisida* kattik kəmsitilgən həlk bolisən! □

³ Həy tik kıyaning yerikliri iqida turoquqi,

Turalojsi yukiri boluquqi,

Kənglüngdə: «Kim meni yərgə qüxürəlisun?!» degüqi,

Kənglüngdiki təkəbburluk əzüngni aldap koydi! □

⁴ Sən bürküttək əzüngni yukiri kətürsəngmu,

Qəngəngni yultuzlar arisioğa tizsangmu,

Mən xu yərdin seni qüxürüwetimən,

— dəydu Pərwərdigar. ■

⁵ Buləngqilar kəxingoga kəlsimu,

Oşrilər keqiləp yeningoga kirsimu,

(Həy, xunqə üzüp taxlinisən!)

Ular əzlrigə quxlukla oşrilaytti əməsmu?

Üzüm üzgüqilər yeningoga kəlsimu, azrak wasənglarni kalduridu əməsmu? □ ■

⁶ Birək Əsawning təəllukati kəndək ahturuldi!

Uning yoxurun baylikliri kəndək tepip qikildi! □

⁷ Barlik ittapaqdaxliring seni qəgrayingoiqə həydiwetidu;

Sən bilən inək ətkənlər seni aldap, üstüngdin oşlibə kildidu;

Neningni yegənlər sanga kiltak kuridu;

□ **1:1 «Bir əlqi əllər arisioğa əwətildi»** — «əllər» (yaki «yat əllər») — Israiloga yat boləqan əllərnı kərsitidu. **«Ornunglardin turunglar, biz uningoga qarxi jəng kılıx üqün turayli!»** — «uningoga» bolsa, Edomoga. Bəkim bu əlqi Edomoga düxmən əllərnıng biridin qikəkan bolup, u baxka əllərnı Edomni yökətitixka qakiridu. □ **1:2 «Mən seni əllər arisida kikiq kildim; sən əllər arisida kattik kəmsitilgən həlk bolisən!»** — Huda Edomni «seni» dəp, muxu yərdə uningoga biwasitə sez kildidu. □ **1:3 «tik kıyaning yerikliri iqida turoquqi, turalojsi yukiri boluquqi»** — demisəkmü, Edom pinhanrak, üstigə qikix təs boləqan taşliq rayonda turoqan. ■ **1:4** Yər. 49:16 □ **1:5 «Həy, xunqə üzüp taxlinisən!»** — tirnak iqidiki sezlər, bəkim pəyoşəmbərnıng həyayəndin Pərwərdigarning sezi ni üzüp koyup degan gepidur.

«Üzüm üzgüqilər yeningoga kəlsimu, azrak wasənglarni kalduridu əməsmu?» — Musa pəyoşəmbərgə qüxürülgən kənanun boyiqə üzüm həsulini aloqanda üzgüqilər kəmbəşəllərnıng teriwelixi üqün bir-ə wasənglarni kaldurux kerək idi. Bəzi xərkiy dələtlərdə bu bir adətke ayilip kəloqan. ■ **1:5** Yər. 49:9 □ **1:6 «... Əsawning təəllukati kəndək ahturuldi!»** — «Əsaw» Edomning baxka bir ismi. **«... Uning yoxurun baylikliri kəndək tepip qikildi!...»**

— 5-6-ayətlər «mərsiyə» (matəm tutux munajiti) xəklidə.

Sən dərwəkə yorutulmioandursən!□

⁸ Mən xu küni, — dəydu Pərwərdigar,
— Edomdin danixmənlərni,
Əsawdin əkil-parasətni yokatmamdimən?□ ■

⁹ Xuning bilən palwanliring parakəndə bolidu, i Teman,
Xuning bilən Əsawning teoqidiki hər bir adəm kıroinqilikta kət
kilinidu.□ ■

Edomning bərbat boluxining səwəbi

¹⁰ Ukanıq Yakupka kılojan zulum-zorawanlıqning tüpəylidin,
İza-ahanət seni kəplaydu;
Sən mənngügə üzüp taxlinisən.■

¹¹ Sən bir qəttə *pərwəsiz* qarap turojan küni,
Yəni yaka yurttikilər *buradiringning* mülkini bulap kətkən küni,
Taipilər uning dərwaziliridin kirip Yerusalem üstigə qək taxlıoan küni,
Sən ularning bir əzasioğa ohxax bolqansən.■

¹² Birək kərindixingning apətlik küniyə pərwəsiz qarap turmaslıqning
kerək idi,
Yəhudaning balilirining halakət künidə huxal bolup kətməslikning kerək
idi;

Külpətlik künidə aozingni yoojan kılmaslıqning kerək idi;

¹³ Öz həlkimni apət başkan künidə, ularning dərwazisioğa kirməslikning
kerək idi;

Ular ni apət başkan künidə ularning dərd-ələmigə erənsiz qarap tur-
maslıqning kerək idi,

Apət başkan künidə qolungni mal-mülkigə sozmaslıqning kerək idi;

¹⁴ Sən xəhərdin keqir kıtulqanlarni üzüp taxlax üqün aqa yolda
turmaslıqning kerək idi;

Külpət başkan künidə uningdin kıtulup kəlojanlarni düxməngə tapxur-
maslıqning kerək idi.

Pərwərdigarning küni

¹⁵ Qünki Pərwərdigarning küni barlık əllər üstigə qüxüxkə yeqin
kəlojandur;

Sening baxkilaroğa kılojiningdək, sangimu xundək kilinidu;

□ **1:7** «... seni... həydiwetidu; ... üstüngdin oşlibə kilidu; ... sanga kıltak
kuridu...» — 5-7-ayətlərdə eytiloan bexarətlərdiki peillar «ətkən zaman» bilən ipadilinidu.
Lekin ular kəlgüsi ixlarni kərsitidu (8-ayəttə enik kərsitilidu). İbraniy tilida, bexarətlərdə
peillarning «ətkən zaman»da ixlitixi «bu ix jəzmən yüz beridu» degənni təkitleydu. «... **Sən
bilən inək ətkənlər seni aldap, üstüngdin oşlibə kilidu; neningni yegənlər sanga
kıltak kuridu**» — bu ayət bəlkim ərəblərnin Edomiylarni aldam haltisioğa qüxürüp, ularni
öz zeminidin həydiwetixi toşruluk bexarət beridu (wəkə bəlkim miladiyədin ilgiriki 6-əsirning
ahirida bolqan). İbraniy tilini qüxinix təs. Bexarət kəlgüsidiki ixlarni kərsətkini bilən, peillar
«ətkən zaman»da ipadilinidu. Adəttə ibraniy tilida bexarət «ətkən zaman»da ipadiləngən bolsa,
uning jəzmənlikini təkitleydu. □ **1:8** «**Mən xu küni... Edomdin danixmənlərni, Əsawdin
əkil-parasətni yokatmamdimən?**» — «xu küni» bəlkim Babil imperiyəsi ularoğa tajawuz
kıliđiojan küni (miladiyədin ilgiriki 587-yili) yaki ərəblər ularni aldap həydiwetidiojan küni,
yənə ahırkı zamanda «Pərwərdigarning küni»ni kərsitiximu mumkin. Edom ez danixmənliri bilən
dangkı qıkқан. Ayup pəyoğəmbərnin üq dostidin biri bolqan «Temanlık Elifaz»mu Edomluk
idi. ■ **1:8** Yəx. 29:14; Yər. 49:7 □ **1:9** «**Xuning bilən palwanliring parakəndə bolidu, i
Teman,...**» — «Teman» Edomning qong bir xəhəri. ■ **1:9** Am. 2:14, 16 ■ **1:10** Yar. 27:41;
Əz. 35:5; Am. 1:11 ■ **1:11** Zəb. 137:7

Sanga tegixlik jaza öz bexingora qūxidu;■

¹⁶ Qūnki sən Öz muqəddəs teqimda *oşəzipimni* iqkiningdək, Barlik əllərmu xundak tohtawsiz iqudu; Bərhək, ular iqudu, yutidu, Andin ular heq məwjut əməstək yoqap ketidu.□

Israilning asligə kəltürülxi

¹⁷ Birak Zion teqi üstidə panah-қutқuzulux bolidu, Taoş pak-muqəddəs bolidu;

Yakup jəmətining təalluқatlıri əzigə təwə bolidu;□

¹⁸ Wə Yakup jəməti ot, Yüsüp jəməti yalkun,

Əsaw jəməti ularoşa pahal bolidu;

Ot wə yalkun Əsaw jəməti iqudə yekilip, ularni yutup ketidu;

Əsaw jəmətidin heqbirsi kalmaydu;

Qūnki Pərwərdigar xundak səz kıloşan.

¹⁹ *Yəhudaning* jənubidikilər Əsawning teqioşa igə bolidu;

Xəfələh tüzlənglikidikilər Filistiyələrnin zeminišoşa igə bolidu,

Bərhək, ular Əfrayimning dalasi həm Samariyəning dalasišoşa igə bolidu;

Binyamin Gileadқа igə bolidu;□

²⁰ Sürgün boloşanlardan kəlip қaloşan Israillardin tərkiб tapқan bu қоşun

Қanaandikilərgə təwə boloşan zeminišoşa Zarəfatқiqə igə bolidu;

Səfaradta sürgündə turoşan Yerusalemdikilər bolsa jənubtiki xəhərlərgə igə bolidu.□

²¹ Andin Zion teqi üstigə қutқuzoşuқilar қikidu,

Ular Əsaw teqi üstidin həküm süridu;

Xuning bilən padixahlik Pərwərdigaroşa təwə bolidu!□

■ **1:15** Əz. 35:15 □ **1:16** «Qūnki sən Öz muqəddəs teqimda oşəzipimni iqkiningdək» — ibraniy tilida «qūnki sən Öz muqəddəs teqimda iqkiningdək...» — Qūxənqimiz boyiqə Edomiylar Hudaning қolida uning oşəzipini iqkənidi. Baxқа birhil qūxənqisi, Edomiylar Yəhuda üstidin kıloşan oşəlibisini təbrikləp, «Hudaning muqəddəs teqi»da xarab iqkən; wə ular (ayətnin iкkinqi қismi boyiqə) xu gunahı uқūn barlik əllər bilən təng Hudaning oşəzipini iqudu. «**Barlik əllərmu xundak tohtawsiz iqudu; bərhək, ular iqudu, yutidu, andin ular heq məwjut əməstək yoqap ketidu**» — əllərnin nemini iqudu? Hudaning oşəzipini iqudu (məsilən «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 49:26, «Yər.» 25:15-16, «Zəb.» 16:4nimu kəruşg). □ **1:17** «**Birak Zion teqi üstidə panah-қutқuzulux bolidu**» — baxқа birhil tərјimisi: «Birak Zion teqida қutulup қaloşanlar bolidu». □ **1:19** «**Yəhudaning jənubidikilər**» — ibraniy tilida «Nəgəwdikilər». «Nəgəw» — Yəhudaning jənubiy təripidiki qong qəl-bayawan. «**Yəhudaning jənubidikilər Əsawning teqioşa igə bolidu; Xəfələh tüzlənglikidikilər Filistiyələrnin zeminišoşa igə bolidu, ... Binyamin Gileadқа igə bolidu**» — 19-ayəttiki bexarətlərnin kəp қismi miladiyədin ilgiriки 2-əsirdə əməlgə axurulidu («Makabbiyalar» həm «Yosefus» degən kona tarihiy kitablarda hatiriləngən). Birak pikirimizqə, bu bexarətnin toluқ əməlgə axurulux ahirқи zamanda bolidu. □ **1:20** «**Sürgün boloşanlardan kəlip қaloşan Israillardin tərkiб tapқan bu қоşun...**» — baxқа birhil tərјimisi: «Қanaanoşa қaytip kəlgən, sürgün boloşan Israillar jamaiti... ». □ **1:21** «**Ular Əsaw teqi üstidin həküm süridu**» — yaki «ular Əsaw teqi üstidin həküm қikiridu». «**Xuning bilən padixahlik Pərwərdigaroşa təwə bolidu!**» — həzir «Əsaw teqidikilər»ning heqқaysisi Edomluқlar əməs (18-ayətni kəruşg). Bu «қutқuzoşuқilar»ning kim iкənliки deyimlidi; pikrimizqə, «қutқuzoşuқilar» kona zamanlarda Israilni қutқuzoşan pəyoşəmbərlər wə «batur həkimlar» süpitidə bolidu. Ular həzir əlumdin tirilgən. Israil Hudaning toluқ idarə-həкүmi astida bolup, uning əhwali pütүнləy muқəmməl bolidu.

Yunus

Yunus pəyojəmbərning Pərwərdigar bərgən wəzipidin kəqixi

1 Pərwərdigarning sezi Amittayning oqli Yunuska yetip kelip mundak deyildi: — ² «Ornungdin tur, dərhal Ninəwə degən axu büyük xəhərgə berip, awazingni kətürüp u yərdikilərnı agahlandurojın; qünki ularning rəzilikkiri Mening kəzümgə qadilip turidu». ■

³ Biraq Yunus ornidin turup Pərwərdigarning yuzidin özini qaqurux üqün Tarxix degən yurtka kətməkqi boldi. Xunga u Yoppa xəhirigə berip, Tarxixka baridojan kəmə tepip, kirasini tələp uningoja qüxti wə kemiqilərlə bilən birliktə Tarxixka berip, Pərwərdigarning yuzidin özini qaqurmakqi boldi. □

⁴ Pərwərdigar bolsa zor bir boranni dengizə taxlidi; xunga dengizda dəxətlik kara boran qikip, kəmə parqilinip kətkili tas kaldi. ⁵ Kemiqilərlə bolsa bək qorkup ketip, hərqaysisi öz ilahiriəga hitab kilip dua kilixti; ular kəmini yeniklisun dəp uningdiki yük-taklarnı dengizə taxliwətti. Biraq Yunus bolsa, kəmining asti kəwitigə qüxüwelip, xu yərdə ölüktək uhlawatkanidi.

⁶ Kəmə baxliqi uning yenioja kelip uningoja: «Əy, uhlawatkan kixi, bu qandaq kiliojining? Ornungdin tur, ilahingni seojinip nida kil! Kim bilidu, ilahingning nəziri qüxüp bizni həlakəttin kutkuzup qalamdu tehi?» — dedi. ⁷ Ular bir-birigə: — Kelinglar, bu külpətning kimning wəjidin bəximizəga qüxkənlikini bəkitix üqün qək taxlayli, — deyixti. Xundak kilip ular qək taxlaxti; ahirda qəktə Yunus qikip kaldi.

⁸ Ular uningdin: — Kəni, eyt, bəximizəga qüxkan bu külpət kimning səwəbidin boluwatidu? Sening tirikqiliking nemə? Nədin kəlding? Kaysi əl, kaysi milləttin sən? — dəp soridi.

⁹ U ularəga: — Mən bolsam ibraniy millitidin, ərxlərdiki Hudadin, yəni dengizni, yər-zeminni yaratkan Pərwərdigardin qorkquqimən, dedi. □

¹⁰ Bu səz ularni intayin qorkutiwətti. Ular: «Sən zadi nemə ix kiləjan?» — dəp soridi *qünki ular uning Pərwərdigarning yuzidin qaqqanliqini bilgənidi, qünki ular buni uning əz əozidin angliojanidi.*

¹¹ Ular uningdin: — Əmdi biz seni kandaq kilsak dengiz biz üqün tinqlinidu? — dəp soridi; qünki dengiz dolquni barəanseri əwj əlip ketiwatatti.

¹² U ularəga: — Meni kətürüp dengizə taxliwetinglar, xu qərdə dengiz silər üqün tinqlinidu; qünki bilimənki, bu zor boran mening səwəbimdin silərgə qüxti, — dedi.

¹³ Biraq bu adəmlər küqəp palak urup kiroqakka yetixkə tirixti; əmma yetəlmidi, qünki dengiz kərixkəndək tehimu dolqunlap ketiwatatti. ¹⁴ Ular Pərwərdigarəga iltija kilip pəryad kətürüp: — Ah Pərwərdigar, Səndin etünimiz, bu adəmnning jəninini aləqanliqimizni

■ **1:2** Yar. 10:11,12; Yun. 3:3 □ **1:3** «**Tarxix**» - kədimki zamanlarda «Tarxix» dəydojan üq yurt bar idi. Birinqisi, ximaliy Afrikida (həzirki Marakəx ətrapida); ikkinqisi İspaniyə, üqinqisi Əngliyə boluxi mumkin idi. Muxu yərdə kaysi Tarxix ikənlikini biz bilməymiz. Biraq ularning həmmisi Pələstindin intayin yirak, Ninəwəgə baridojan yolning əksi yenilixidə bolup birnəqgə ming kilometr yirakliqta idi. «**Yoppa**» - «Yoppa»ning həzirki ismi «Hayfa» yaki «Jaffa», İsrailiyəning əng muhım portidur. □ **1:9** «**Ibraniy millitidin**» — yəni yəhudiy millitidin.

bizdin kormigəysən! Bigunah bir adəmning kenini təküxning gunahini üstimizgə qoymioqaysən! Qünki Sən Pərwərdigar Özüngning haliojiningni kilding! — dəp nida kildi.

¹⁵ Xuning bilən ular Yunusni kətürüp elip dengizgə taxliwətti; dengiz dolqunlinoxtin xuan tohtidi. ¹⁶ Xuning bilən bu adəmlər Pərwərdigardın kəttik qorqti; ular Pərwərdigarğa atap qurbanlik kılıp kəsəm iqxiti.

¹⁷ Birəq Pərwərdigar Yunusni yutuwelixka yooqan bir belikni əwətkənidi. Yunus bolsa bu belikning karnida üq keqə-kündüz turdi. □ ■

2

Qong belikning karnida turup dua kılıx

1 Yunus belikning karnida turup Pərwərdigarğa mundəq dua kildi: —

² «Mən dərd-əlimimdin Pərwərdigarğa pəryad kətürdüm, U mənğa ijabət kildi.

Mən təhtisarəning təktidin pəryad kildim, Sən awazimoğa kulək salding. □ ■

³ Qünki Sən meni dengiz təktigə, dengiz karnioğa taxliwəttəng, Kəlkün əqinliri meni arisoğa eliwaldi, Səning bərlək dolqunliring hēm ərkəxliring üstümdin ətöp kətti; ■

⁴ Wə mən: «Mən nəziringdin taxliwətilgənmən; Birəq mən yənila mukəddəs ibadəthanangəğa qarap ümid bilən təlmürimən» — dedim. □

⁵ Sular meni yutup kətküdək dərijidə oriwaldi, Dengiz təkti meni kapsiwaldi; Dengiz qəpliri bəximəğa qirmixiwaldi.

⁶ Mən taqlarning təglirigiqə qüxüp kəttim; Yər-zemin tegidiki taqəklər meni əbədil'əbədkiqə kaməp koydi; Həlbuki, Sən jenimni həng iqidin qikarding, i Pərwərdigar Hodayim.

⁷ Jenim iqimdə həlidin kətkəndə Pərwərdigarni esimgə kəltürdüm, Duayim Səngə yetip, Mukəddəs ibadəthanangəğa kirip kəldi.

⁸ Bimənə ərziməs butlarəğa qoqunəqanlar əzigə nesip boləqan məhribanliktin məhrum bolidu.

⁹ Birəq mən bolsam təxəkkür sadayim bilən Səngə qurbanlik kili mən; Mən iqkən kəsəmlirimni Səning aldingda ada kili mən. Nijat-kutkuzux Pərwərdigardındur!» ■

¹⁰ Pərwərdigar belikğa buyrudi, belik Yunusni kuruklukğa kəy kildi.

□ **1:17 «Yooqan bir belik»** - «yunus beliki» bəkim bu ixtin qoyuloqan namdur. Birəq «yunus beliki» (insanlarəğa amrak boləqini bilən) adəmni yutküdək qonglukta yok. ■ **1:17** Mat. 12:40; 16:4; Luqa 11:30 □ **2:2 «Təhtisara»** — (ibrəniy tilidə «xeol») «yər astidiki saray» (yəni, «təkt sarayi»), əlgənləring rohliri bəridioqan, kiyamət künini kütidiqan jayni kərsitidu. Yunus əzini əlöp, təhtisarağa qüxkəndək hēs kilidu. Yənə bir mumkinqiliki barki, u belik karnida həkikətən əlgən, andin Huda uni (belikning əojzidin qikqanda) tirildürgən. ■ **2:2** Zəb. 120:1 ■ **2:3** Zəb. 42:7 □ **2:4 «Birik mən ... təlmürimən»** — bəxka birhil tərjimisi: «Mən kəndəqmu mukəddəs ibadəthanangəğa ümid bilən təlmürəp qaraymən?»). ■ **2:9** Zəb. 3:8; 50:14,23; 116:17; Həx. 14:3; İbr. 13:15

3

Ninawə xəhīrgə berip Hudaning həwirini yatküzüx

- ¹ Pərwərdigarning səzi ikkinçi kətim Yunuska yetip mundaq deyildi: —
² «Ornungdin tur, Ninawə degən axu büyük xəhərgə berip, Mən sanga tapxuroqan həwərnı ularoqa jakarla».
³ Yunus ornidin turup Pərwərdigarning səzi boyiqə Ninawə xəhīrigə bardı. Ninawə bolsa nahayiti büyük bir xəhər bolup, xəhərnıng əzıla üq künlük yol idi.□
⁴ Yunus xəhər iqiğə kirip bir kün mangdi, u: —
 Kiriş kündin keyin, Ninawə xəhīri wəyran kılınidu! — dəp jakarlidi.
⁵ Ninawədikilər Hudaning səziğə ixəndi. Ular roza tutulsun dəp elan kılıp, mətiwərlərdin tartıp əng kiqikiqiğə ularning həmmisi bəz kiyim kiydi.□ ■ ⁶ Bu səz padixahqa yətkəndə, umu təhtidin turup, tonini taxlap bəz kiyim kiyip küllükkə kirip olturdi.□ ⁷ U yənə əmri arkilik pütkül Ninawə xəhīrigə munularnı jakarlidi: — «Padixah həm aqsəngəklərnıng yarlıki boyiqə, Ninawə xəhīridiki həqkəndə adəm, at-ulaş, kala, koy padiliri həqnrəsigə eojiz təgmisun; həqnrəsinı yemisun, sumu iqmisun.
⁸ Hərbir adəm wə haywan bəz kiysun, hərbi Hudaşə qattik pəryad kətürsun; hərbi yaman yoldin yansun, hərbi qolını zorawanlıqtin üzsun; ⁹ kim bilidu, buning bilən Huda qattik oqəzıpidin yenip bizni həlak kılmasmikin?». ■
¹⁰ Xuning bilən Huda ularning əməllirini, yəni yaman yollardin yanəşanlıqını kərüp, ularoqa karatqan bala-kazani qüxürüxtin yenip, xu baliyakaşani qüxürmidi.

4

Pərwərdigar Yunus pəyoşəmbərgə bərgən tərbiyə-sawaş

- ¹ Əmma bu ix Yunusni intayin narazi kılıp, uni qattik oqəzəpləndürdi.
² U Pərwərdigarə: — «Ah, Pərwərdigar, əz yurtumdiki qəşda Sening xundak kılıdioşanlıqını demigənmidim? Xunga mən əslidə Tarxişka qəşmaqçı boləşmən; qünki mən bilimənki, Sən məhīr-xərkətlik, rəhımdil, asan oqəzəplənməydoşan, qongkur məhribanlıqqa toloşan, kixilərnıng bəxişə külpət qüxürüxtin yanəşuqi Hudadursən.■ ³ Əmdi Pərwərdigar, jənımnı məndin elip kət, əlüm mən üqün yaxaxtin əwzəl» — dedi.
⁴ Pərwərdigar uningdin: — Bundaq aqqıqləşning toşrimu? — dəp soridi.
⁵ Andin keyin Yunus xəhərdin qikiş, xəhərnıng xərkıy təripigə berip olturdi. U xu yərdə əzıgə bir qəllə yasap, xəhərdə zadi nemə ixlar bolarkin dəp uning sayısidə olturdi.
-
- **3:3 «Üq künlük yol»** — bəlkim xəhər wə uning ətrapidiki jaylardin ətux üqün üq kün mengix kerəklıknı kərsitidu. Qədimki Ninawə xəhīrnıng ahalisi ikki milyon ətrapida idi. Bəzi alimlar «üq künlük yol» degənni xəhərnı ayılınışka üq kün ketidu dəp qaraydu. □ **3:5 «bəz kiyim kiyix»** — qədimki zamanlarda adəmning qattik towa kılıxını bildürətti. ■ **3:5** Mat. 12:41; Luşə 11:32 □ **3:6 «küllük»** — qədimki zamanlarda towa kılıx yaki qattik kayoşını bildürüx üqün adəmlər kül dəwisidə olturatti. Qədimki xəhərlərnıng sirtida adətə qong bir «kül dəwisi» bolatti, Ninawə xəhīridə mundaq küllüklər kəp boluxı mumkin idi. ■ **3:9** Yo. 2:14 ■ **4:2** Mis. 34:6; Zəb. 86:5; Yo. 2:13

⁶ Pärwərdigar Huda Yunusni öz parakəndiqilikidin qutkuzux üqün, uning bexioğa sayə qüxsun dəp uningöğa bir kiqik dərəhni ɵstüröp tɵyyarlidi. Yunus kiqik dərəhtin intayin hursən boldi. ⁷ Biraq ikkinqi küni tang atqanda Huda bir qurtni tɵyyarlap əwətti. Kurt bu kiqik dərəhni pilikigə zərbə kilip uni qurutuwətti. ⁸ Kün qizaroğanda, Huda intayin issiq bir xərək xamilini tɵyyarlidi; kün təptini Yunusning bexioğa qüxürdi, uni həlidin kətküzdi. U əzigə ɵlüm tiləp: — ɵlüm mən üqün yaxaxtin əwzəl, — dedi.

⁹ Biraq Huda uningdin: — Sening axu kiqik dərəh səwəbidin xundak aqqiklinixing toqrimu? — dəp soridi.

U jawab berip: — Həə, hətta ɵlgüdək aqqikim kəlgini toqridur, — dedi. □

¹⁰ Pärwərdigar uningöğa mundaq dedi: — «Sən həq əjringni singdurmigən həm ɵzüng ɵstürmigən bu kiqik dərəhkə iqingni aqritting; biraq u bir keqidila ɵzi ɵsüp, bir keqidila kurup kətti; ¹¹ Əmdi Mening ong qoli bilən sol qolini pərək etəlməydiögan yüz yigirmə ming adəm olturaklaxkan, xundakla nuroğun mal-waranlirimu bolögan Ninəwədək bundak büyük xəhərdikilərgə iqimni aqritip rəhim kiliximöğa toqra kəlməmdü?». □

□ **4:9 «Hətta ɵlgüdək aqqikim kəlgini toqridur»** — baxqa birhil qüxənqisi: «Bu dunyadin kətkuqə aqqiklixim toqridur». Həq bolmioğanda bu ibarə Yunusning aqqikining əng yukiri pəlligə yətkənliki, uning aqqikining buningdinmu artuq bolmaydiöganlikini kərsitidu. □ **4:11 «Ong qoli bilən sol qolini pərək etəlməydiögan yüz yigirmə ming adəm»** - kiqik balilarni kərsətsə kerək.

Mikah

Bexarətlər 1-katar ••• Barlıq əllər, anglanglar! Samariyə wə Yəhudaning həlioja way!

¹ Pərwərdigarning səzi — Yotam, Aħaz wə Həzəkiya Yəhudaqa padixah boləjan künlərdə Mərəxətlik Mikahqa kəlgən: —

— U bularni Samariyə wə Yerusalem toqrisida kərgən.

² Anglanglar, i həklər, həmminglar!

Kulak sal, i yər yüzi wə uningda boləjan həmminglar: —

Rəb Pərwərdigar siləрни əyibləp guwahlik bərsun,

Rəb muqəddəs ibadəthanisidin siləрни əyibləp guwahlik bərsun! ■

³ Qünki mana, Pərwərdigar Əz jayidin qıqıdu;

U qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu; □ ■

⁴ Uning astida taqlar erip ketidu,

Jilənilər yerilidu,

Huddi mom otning aldida erigəndək,

Sular tik yardin təkülgəndək bolıdu. □ ■

⁵ Buning həmmisi Yakupning itaətsizliki,

İsrail jəmətıdiki gunahlar tüpəylidin bolıdu;

Yakupning itaətsizliki nədin baxlanəjan? U Samariyədin baxlanəjan əməsmu?

Yəhudadiki «yukiri jaylar»ni yasax nədin baxlanəjan? Ular Yerusalemdin baxlanəjan əməsmu? □

⁶ Xunga Mən Samariyəni etızdiki tax dəwisidək,

Üzüm talliri tikixkə layik jay kıliwetimən;

Mən uning taxlırını jiləjoja domilitip taxlaymən,

Uning ullirını yalingaqlaymən; □

⁷ Uning barlıq oyma məbudlırı para-para qəkiwetilidu;

Uning pəhixiliktin erixkən barlıq hədiyəlırı ot bilən kəydürülıdu;

Barlıq butlırını wəyrənə kılimən;

Qünki u pəhixə ayalning həkqi bilən bularni yiojip toplıdı;

■ 1:2 Qan. 32:1; Yəx. 1:2 □ 1:3 «... U (Pərwərdigar) qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu» — «kirix söz»də eytkinimizdək, «İsrail (wə baxqa əllər) üqün «yukiri jaylar» butlarəja, jin-xaytanlarəja ataləjan jaylar idi. ■ 1:3 Qan. 32:13; 33:29; Zəb. 115:3; Yəx. 26:21; Am. 4:13

□ 1:4 «Qünki mana, Pərwərdigar Əz jayidin qıqıdu... (3-ayət) U qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu; Uning astida taqlar erip ketidu...» — demisəkmə, bu ahırkı zamandıki «Pərwərdigarning küni»ni kərsitidu. ■ 1:4 Hək. 5:4; Zəb. 18:7-9; Zəb. 68:2, 8; Zəb. 97:5; Am. 9:5 □ 1:5 «Yakupning itaətsizliki nədin baxlanəjan? U Samariyədin baxlanəjan əməsmu? Yəhudadiki «yukiri jaylar»ni yasax nədin baxlanəjan? Ular Yerusalemdin baxlanəjan əməsmu?» — İsrail wə Yəhudada «Yukiri jaylar» butpərəslikkə ait, yirginlik jaylarəja ayləndüröləjanıdı. «yukiri jaylar» yasax «Yerusalemdin baxlanəjan» — Sulayman padixahning bu ixlarda əyibi bar idi («2Pad.» 11:7ni kərugən). □ 1:6 «Xunga Mən Samariyəni etızdiki tax dəwisidək, üzüm talliri tikixkə layik jay kıliwetimən» — baxqa

birhıl tərjimisi: «Xunga Mən Samariyəni etızdiki tax dəwisidək, yengila tikilgən uzumzarlıktək kıliwetimən». «Mən uning taxlırını jiləjoja domilitip taxlaymən» — Samariyədiki həxəmətlik imarətlər əjayib həyewətlik qong taxlırdin yasaləjanıdı (Omri degən padixahning dəwrıdin baxlap).

«... domilitip taxlaymən» — ıbraniy tilida «... təküp taxlaymən».

Ular yənə pahixə ayalning həkği bolup kaytip ketidu.□

⁸ Bular üqün mən ah-zar kötürimən,

Mən huwlaymən;

Yalingayak, yalingaq degüdäk yürimən;

Mən qilbørilørdäk huwlaymən;

Huwkuxlardäk matəm tutup yürimən.□ ■

⁹ Qünki uning yariliri dawaliøusizdur,

U høtta Yəhudaøiqimu yetip,

Høkümning dərwasisioqa, yəni Yerusalemøiqə yamridi.□

¹⁰ Bu *apətni* Gat xəhiridə sözlimənglar,

Kət'iy yioqlimənglar;

Bəyt-lə-Afrah xəhiridə topa-qangda eoqinənglar!□ ■

¹¹ I Xafirda turuwatқан kız, yalingaqliқ wə xərməndilik iqidə *əsirlikkə* øt;

Zaananda turuwatқан kızlar talaøa heq qıkkan əməs;

Bəyt-Ezəl ah-zarlar kötürməktə;

«Huda səndin muқim jayingni elip ketidu!»□ ■

¹² Marotta turuwatқан kız yaxhiliқka təlmürüp tit-tit boluwatidu;

□ 1:7 «Qünki u (Samarıyə) pahixə ayalning həkği bilən bularni yioqıp toplidi; ular yənə pahixə ayalning həkği bolup kaytip ketidu» — «pahixə ayalning həkği» toşruluk: — «kirix sèz»imizdə eytiløandək, İsrail wə Yəhudaning butpərəsliki hərhil xəhwaniylik bilən arilaxқан. Buthanılørøqa məhsus «atap beøiqxiøoqan» pahixə ayallar bilən billə yetix butka qøqunuxning bir paaliyiti idi, xuning bilən buthanılar wə ularni baxқuroøuqilar bu arқilik beyip kətkənidi. «Pahixə ayalning həkği bolup kaytip ketidu» — İsrailni ixøal qiloøuqi Asuriyə imperiyəsi wə keyin Babil imperiyəsi bəlkim muxu butpərəslikтин erixkən mal-dunyalirini ohxax yolda (øzlrining buthanilirini selip, butpərəslik-pahixiwazliқ arқilik beyixқа) ixlətkən boluxi mumkin! Baxқа birhil qüxəngisi: — pahixiwazliқ arқilik erixəlgen xu kümüx butlarøqa həl berixkə ixlətkən; tajawuzqilar kümüxni kaytidin eritip, uni tənggilørgə aylanduridu; andin u kaytidin «pahixə ayalning həkği»gə ixlitilixi mumkin. □ 1:8 «Bular üqün mən ah-zar kötürimən, mən huwlaymən ... mən qilbørilørdäk huwlaymən; huwkuxlardäk matəm tutup yürimən» — Mikah pəyoøəmbər Samariyedikilørgə intayin keyüngini üqün қattik azablanøan. Xuning bilən u ularøqa kəlgüsi apətni kərsitidøan «rəsim bolux» üqün, həlkning bu ixlarning tezla reallıқka aylinidøanliқini bilip yetixi üqün, ular aldda yalingaq (bəlkim «yerim yalingaq») yüridu. ■ 1:8 Ayup 30:29 □ 1:9 «U høtta Yəhudaøiqimu yetip,...» — muxu yərdə «u» apət yaki «Samarıyəning yariliri»ni kərsitidu. «U (apət) høtta Yəhudaøiqimu yetip, ... Yerusalemøiqə yamridi» — 10-16-ayətlərdə Mikah Asuriyə imperiyəsining Yəhudani ixøal қilidøanliқini aldin'ala eytidu. Muxu ayətlərdiki 11 xəhəring hərbi pəyoøəmbəring yurti «Morəxət»tin kəp degəndə 9 kilometr yiraқliқta bolup, «Morəxət»tə turup kərgili bolatti. Mikah hərbi xəhəring namlirining mənisi həkқidə uningøa maslaxқан səzlərni қilip, ularning əhwəlini süpətilgen. Dərwəкə hərbi xəhər ahirida Asuriyə təripidin ixøal қilindi. □ 1:10 «Bu apətni Gat xəhiridə sözlimənglar, kət'iy yioqlimənglar» — «Gat» degən isimning mənisi «yioq»øa yeқin. «Bəyt-lə-Afrah xəhiridə topa-qangda eoqinənglar!» — «Bəyt-lə-Afrah» «topa-qangliқ yurt» degən mənidə. ■ 1:10 2Sam. 1:20; Yər. 6:26 □ 1:11 «I Xafirda turuwatқан kız, yalingaqliқ wə xərməndilik iqidə əsirlikkə øt» — «Safir»ning mənisi «güzəllik», «yeқimlik». «Huda səndin muқim jayingni elip ketidu!» — ibraniy tilidə «U səndin muқim jayingni elip ketidu!». «Zaananda turuwatқан kızlar talaøa heq qıkkan əməs» — «Zaanan»ning tələppuzi «qıqix» degən səzgə yeқin. «Bəyt-Ezəl ah-zarlar kötürməktə; Huda səndin muқim jayingni elip ketidu!» — «Bəyt-Ezəl» degən «elip ketix»kə yіқin ahangda. Ayəttiki ikkinqi қisimning baxқа birhil tərјimisi: «Zaananda turuwatқан kızlar Bəyt-Ezəlning ah-zarliørøqa qıkkan əməs; səndin muқim jayingni elip ketidu». ■ 1:11 Yəx. 47:3

Birak yamanlik Pərvərdigardın Yerusalem dərwasioşa qüxti. □ ■

13 Tulparni jəng hərwasioşa kat, i Lakixta turuwatқан kız;
(Lakix bolsa, Zion kizioşa gunahning baxlanoşan yeri idi!)
Qünki səndə Israilning itaətsizliki tepilidu. □

14 Xunga sən huxlixix hədiyilirini Morəxət-Gat xəhirigə berisən;
Akzibning dukandarlırı Israil padixahlirioşa yaloşanqılık yətküzidu; □

15 Mən tehi sanga bir «mirashor» əpkelimən, i Marəxah xəhiridə tu-
ruwatқан kız;
Israilning xan-xəripi Adullamoşimu qüxüp kelidu. □

16 Əzüngni takirbax kıl,
Zokung boloşan balılar üqün qeqingni qüxürüwət;
Korultazdək aydingbaxlıqingni kengəyt,
Qünki ular səndin ayrılıp sürgün boluxқа kətti. □

2

Jəbir-zulum üstigə qüxidoşan jaza

1 Ornida yetip kəbihlikni oylaydioşanlaroşa wə yamanlik əyliğüqilərgə way!

Pəqət ularning qolidin kəsilə, ular tang etixi bilənla uni ada kılıdu;

□ 1:12 «**Marotta turuwatқан kız yaxılıkқа təlmürüp tit-tit boluwatidu**» — «Marot» degənnəng mənisi «aqqıq» — ular «yamanlik»ning aqqıqlıqını tetiydu. «...**yamanlik Pərvərdigardın Yerusalem dərwasioşa qüxti**» — Sənnaherib Yəhudadiki nuroşun xəhərlirini muhasirigə aloşandin keyin Yerusalemnı ixoşal kılalmay dərwasisi aldioşa tohtap qaldı. Ahirida məşlup boldı. ■ 1:12 Am. 3:6 □ 1:13 «**Tulparni jəng hərwasioşa kat, i Lakixta turuwatқан kız**» — ibraniy tilidə «Lakix»ning tələppuzı «at»қа yeşin. Lakix xu rayondiki əng küqlük xəhər; atқа tayinxning əzi bir gunah. Huda Israiloşa «atқа tayinx»ni kət'iy mən'i kıləşanıdı («Kan.» 17-bab). Ularıning atlaroşa tayinxı bəlkim Yəhudaşa səlbıy ülgə boluxı mumkin idi. «**Lakix bolsa, Zion kizioşa gunahning baxlanoşan yeri idi!**» — Lakix xəhəri Yəhudadə boləşını bilən birinçi bolup ximaliy padixahlıqingni tunji butpərəs padixahı Yəroboam (Dning rəzillikining təsiri qəbul kıləşan bolsa kerək. Həritilərnı kərüng. □ 1:14 «**Sən huxlixix hədiyilirini Morəxət-Gat xəhirigə berisən**» — «Morəxət-Gat» degən səzning yiltizi «mirasni elix» yəki «mirastin məşrum bolux» (ibraniy tilidə «morax», ərəb tilidə «miras»). Ular əz «miras»idin ayrılıdı, mirasioşa «əlwida» deyixi kerək. «**Akzibning dukandarlırı Israil padixahlirioşa yaloşanqılık yətküzidu**» — «Akzib»ning mənisi «aldamqılık», Yəhuda padixahlıqışa jaylaxқан. Yəhuda padixahliri (xundakla Israil padixahliri) Akzib xəhərining dukanlıridin kəp payda kərgənidi («1Tar.» 4:21-23). Düxmən koxunu Israil padixahlıqışa tajawuz kıləşandin keyin, Samariyə padixahliri jiddiy həjətkə qüxkəndə, Akzibtikilər ularoşa burunqıdək soda-setik kılıp kerəklik təminatları əwətməy, ularoşa «yaloşanqı» bolup qalidu. □ 1:15 «**Mən tehi sanga bir «mirashor» əpkelimən, i Marəxah xəhiridə turuwatқан kız**» — ibraniy tilidə «Marəxah» wə «mirashor» yeşin səz. «mirashor» əlwəttə kinayilik gəp, u Asuriyə padixahı Sənnaheribni kərsitidu. «**Israilning xan-xəripi Adullamoşimu qüxüp kelidu**» — «Adullam» əslidə Dawut pəyoşəmbər (yigit waqtıd) Saul padixahın keşip, kiriwaləşan oşar idi. Demək, Israil, jümlidin uning padixahı wə «xan-xəripi» boləşan butlar yənə keşixi kerək. Birak bu səzning iqidiki mənisi də yənə ümid bar. Dawut pəyoşəmbər «Adullam»da yoxurunəşandin keyin, jəpalik künlərnı ətküzüp ahirdə Israilning xəşəplik padixahı bolup qıkқан. Israil bəlkim uningə oħxaj jəpalik künlərnı ətküzgəndin keyin xəşəplik künlərnı yənə kəridu. Məzkur xəşərat yənə Məsih («Israilning xan-xəripi»)ning kəlgüsidə Israilning gunahı tüşəylidin azabқа qüxüxini kərsitiximu mumkin. □ 1:16 «**Əzüngni takirbax kıl, zokung boləşan balılar üqün qeqingni qüxürüwət; korultazdək aydingbaxlıqingni kengəyt,...**» — qaqları qüxürüx matəmning birhil ipadisi.

2 Ularning aqkəz kəzi etizlarəja qūxsila, ular zorawanlik kīlip buliwalidu; Öylərgimu kizikipla qalsə, bularnimu elip ketidu;

Ular batur kixinimu jəməti bilən bulaydu, Adəmni əz mirasliri bilən qoxup qangiliəja kirqūziwalidu. □ ■

3 Xunga Pərwərdigar mundək dəydu: — Mana, Mən bu ailigə qarap, boyunliringlardin qıqıralmaydıəjan yaman bir *boyuntururkni* oylap təyyarlıwatimən; Silər əmdi gidiyip mangmaysilər; Qünki xu künlər yaman künlər bolidu. ■

4 Xu küni ular silər toqranglarda təmsilni tiləja elip, Eqinixlik bir zar bilən zarlaydu: —

«Biz pütünləy bulang-talang kīlinduk!; U həlkimning nesiwisini baxkılarəja bəlüwətti; Uni məndin xunqə dəhəxtlik məhrum kildi! U etizlirimizni munapikqə təksim kīlip bərdi! □

5 Xunga Pərwərdigarning jamaiti arisidin, Silərdə qək taxlap zemin üstigə tana tartip nesiwə bəlgüqidin birsimu qəlmaydu. ■

Sahta pəyoqəmbərlərnin Hudañin pəyoqəmbərliridin rənji xi

6 Ular: «bexarət bərmənglar!» — dəp bexarət beridu!

Əgər *pəyoqəmbərlər* bu ixlar toqruluk bexarət bərmisə, əmdi bu ar-nomus bizdin hərgiz kətməydu! □ ■

7 I Yaqup jəməti,

«Pərwərdigarning Rohi səwr-təqətsizmu?

Bu ixlar rast Uning kīloqanlirimu?» — degili bolamdu?

Mening səzlim durus mangəjuqəja yahxilik kəltürməmdü? □

8 Birək tünügünla Mening həlkim hətta dūxməndək ornidin kəzoqaldi; Silər hatirjəmliktə yoldin etüp ketiwatqanlarning tonini iq kiyimliri bilən salduruwalisilərki,

Ular ni huddi uruxtin qaytqanlardək *kiyimsiz* qaldurisilər. □

9 Həlkim arisidiki ayallarni əzlrining illik əyliridin qəoqlaysilər;

□ 2:2 «.. batur kixinimu jəməti» — yaki «... batur kixinimu əyi». ■ 2:2 Yəx. 5:8 ■ 2:3

Am. 5:13 □ 2:4 «U (Pərwərdigar) etizlirimizni munapikqə təksim kīlip bərdi!» — «munapik» bəlkim əz əhdisidə heq turmaydıəjan Asuriyə padixəhini kərsitidu. ■ 2:5 Qan.

32:8, 9 □ 2:6 «Ular: «bexarət bərmənglar!» — dəp bexarət beridu! Əgər pəyoqəmbərlər bu ixlar toqruluk bexarət bərmisə, əmdi bu ar-nomus bizdin hərgiz kətməydu!» —

bu ayəttə «bexarət berix» degən peilning yənə bir tərijimisi: «xal qeqix» (kinayilik gəp). Baxkə birnəqqə hil tərijimiliri; (1) «Bu ixlar toqruluk bexarət bərməslik kerək!» (ular dəydu) «Əmdi ar-nomus (bizdin) hərgiz kətməydu!» (Mikah dəydu); (2) «Dərwəkə ular (pəyoqəmbərlər) bu ixlar toqruluk bexarət berixkə tohtaydu! Əmdi ar-nomus bizdin kətməydu!». ■ 2:6 Yəx.

30:10; Am. 7:16 □ 2:7 «I Yaqup jəməti, «Pərwərdigarning Rohi səwr-təqətsizmu? Bu ixlar rast Uning kīloqanlirimu?» — degili bolamdu?» — demək, Israil (xūbuhsizki, sahta pəyoqəmbərlərnin təlimliri bilən): «Huda bizni səyidu, biz Hudañin əlahidə həlki, U bizgə hərgiz yamanlikni yətküzməydu» — dəweridu. Baxkə birhil tərijimisi: «I «Yaqup jəməti» dəp ataloquqi, Pərwərdigar səwr-təqətsizmu? Bular (bu yaman ixlar) uning kīloqanlirimu?». □ 2:8 «... silər

hatirjəmliktə yoldin etüp ketiwatqanlarning tonini iq kiyimliri bilən salduruwalisilərki, ular ni huddi uruxtin qaytqanlardək *kiyimsiz* qaldurisilər» — baxkə birhil tərijimisi: «... huddi uruxtin kaytiwatqanlardin əloqəndək silər ularning tonini iq kiyimliri bilən elip bulisilər»

(uruxtin qaytqanlar bolsa hatirjəmliktə mangidu, əlwəttə).

Ularning yax bililirini silər Mening gʻuzəl gəhirimdin mənnggüə məhrum kilisilər. □

¹⁰ Ornunglardin turup neri ketinglar;

Qünki həlakətni,

Yəni azablik bir həlakətni kəltüridioğan napaklik tūpəylidin,

Bu yər silərgə təwə aramgah bolmaydu.

¹¹ Əgər bihudilikdə, yaloğanqilikdə yürgən birsi yaloğan gəp kilip: — «Mən xarab wə hərəkəyə tayinip silərgə bexarət berimən» — desə, Mana, u xu həlkkə pəyoqəmbər bolup qalidu! □

Hudaning «Israilning qaldisi» oqə boləğan wədisi

¹² Mən qokum seni bir pütin kilip uyuxturimən, i Yakup;

Mən qokum Israilning qaldisini yioqmən;

Mən ularni Bozrahdiki qoylardək,

Əz yaylikda yioqiloğan bir padidək jəm kilimən;

Ular adimining kəplükidin warang-qurunglukka tolidu. □

¹³ Bir «bəsüp ötküqi» ularning aldioqə qikip mangidu;

Ular bəsüp qikip, qowukka yetip berip, uningdin qikti;

Ular bəsüp qikti,

Yəni qowukka yetip berip, uningdin qikti;

Ularning Padixahi ularning aldida,

Pərwərdigar ularning aldioqə ötup mangidu. □ ■

3

Bexarətlər 2-qatar •••• Yetəqilərninğ həljoqə way!

¹ Mən mundak dedim: «Anglanglar, i Yakupning həkimliri,

Israil jəmätining əmiriliri!

Adil həkümni bilix silərgə has əməsmu? □

²⁻³ I yaxhilikni əq kərgüqi,

Yamanlikni yaxi kərgüqilər —

Silər Əz həlkimdin terisini,

Ustihanliridin gəxini yulidioğan,

□ **2:9 «Mening gʻuzəl gəhirim»** — (yaki «Mening zibuzinnitimidin») — bəlkim Kanaan zemining əzini kərsitidu. □ **2:11 «Mən xarab wə hərəkəyə tayinip silərgə bexarət berimən...»** — baxkə birhil tərjimisi: «Birsi «xarab həm hərəkəning kəp bolidioğanliqi toqrisida bexarət berimən» desə, u muxu həlkkə taza muwapiq bir pəyoqəmbər bolidu».

□ **2:12 «Əz yaylikda yioqiloğan bir padidək jəm kilimən; ular adimining kəplükidin warang-qurunglukka tolidu»** — bəzi alimlar «adəmlərninğ kəplüki»ni düxmənlərninğ kəplüki, dəp karaydu. Biraq bir pada qoylar jəm kilinginida, bəribir qong «warang-qurung» kətirilidu.

□ **2:13 «Bir «bəsüp ötküqi» ularning aldioqə qikip mangidu; ular bəsüp qikip, qowukka yetip berip, uningdin qikti; ular bəsüp qikti, ... ularning padixahi ularning aldida, Pərwərdigar ularning aldioqə ötup mangidu»** — bu uluq bexarət Hudaning Yəhudani Asuriyə imperiyəsindən kütqüzidioğanlikini kərsitidu; bizningqə bexarət yənə ikki kətim əməlgə axurulidu. «Qoxumqə səz»imizdə biz u toqruluk yənə azraq xərhləymiz. ■ **2:13** Yəx. 32:4-5; 52:12; Həx. 1:11; Zək. 12:8; Mat. 3:5; 11:11-14; Yh. 10:2-4 □ **3:1 «Mən mundak dedim: «Anglanglar, i Yakupning həkimliri, Israil jəmätining əmiriliri! ... »** — 1-4-ayəttə səzligüqi bəlkim pəyoqəmbər əzi. «Yakup» wə «Israil» muxu yərdə xühşisizki, ikki padixahlikni təng kərsitidu.

Muxu ayətkə kəriqənda, qirikdixix məmlikətlərninğ əng yukiri orunlirioqə wə sothanilirioqə singip kirqənidi; biraq u padixahi Həzəkəiyani tiloqə almaydu; Həzəkəiya ihlasmən adəm bolup, u əzi muxu gunahlardin haliy boləğan.

Ularning gəxini yəydiqan,
Terisi soyuluqə üstidin sawaydiqan,
Ustihanlirini qəqidiqan,
Ularni qazanqə təyyarlıqandək,
Daxkəzandiki gəxni toqriqandək toqraysilər!
4 Buningdin keyin ular Pərwərdigarqə nida qilidu,
Biraq U ularni anglimaydu;
Ularning qilmixliridiki hər türlüq kəbihliki üqün,
U qaqda U yüzini ulardin qəqurup yoxuridu!».

Sahta pəyoqəmbərlərnin qəliqə way!

5 Pərwərdigar Əz həlkini azduroqı pəyoqəmbərlər toqrulıq mundak dəydu: —

(Ular qixliri bilən qixləydu,
«Aman-tinqlik!» dəp warqiraydu,
Kimərkim ularning gelini maylimisa,
Xularqə qarxi urux həzirlaydu!)[□] ■

6 — Xunga silərni «alamət kərünüx»ni kərməydiqan bir keqə,
Pal salqili bolmaydiqan qarangoquluk basidu;
Pəyoqəmbərlər üqün quyax patidu,
Kün ular üstidə qara bolidu;■

7 «Alamət kərünüxni kərgüqilər» xərməndə bolidu,
Palqilar yərgə qaritilidu;
Ularning həmmisi kalpuklirini tosup yürüdu;
Qünki Hudadin heq jawab kəlməydu.[□]

8 Biraq mən bərhək Pərwərdigarning Rohidin küqkə toloqanmən,
Yaqupqə özining itaətsizlikini,
Israilqə uning gunahini jakarlaw üqün,
Toqra həkümlərgə həm qudrətkə toloqanmən.

9 Buni anglanglar, ətünimən, i Yaqup jəmətining həkimliri,
Israil jəmətining əmirliri!
Adil həkümqə əq bolqanlar,
Barlıq adalətni burmilaydiqanlar,■

10 Zionni qan təküx bilən,
Yerusalemni həqkanıyətsizlik bilən quridiqanlar![□] ■

11 *Zionning* həkimliri parilar üqün həküm qiqiridu,
Kahinlar «ix həkqi» üqün təlim beridu;
«Pəyoqəmbərlər» pul üqün palqilik qilidu;
Biraq ular «Pərwərdigarqə tayinar»mix tehi,
Wə: — «Pərwərdigar arimizda əməsmu?

□ 3:5 «Kimərkim ularning gelini maylimisa, ...» — ibraniy tilida «kimərkim ularning aqziqə bir nərsə salmisa,...». ■ 3:5 Mik. 2:11 ■ 3:6 Yər. 15:9; Yo. 2:10, 31; 3:15; Am. 8:9

□ 3:7 «Ularning həmmisi kalpuklirini tosup yürüdu...» — kalpuklarni tosup adətə hijilikni bildürətti. Uning üstigə, Musa pəyoqəmbərgə berilgən muqəddəs qanun boyiqə yuqumluq kesəl bolqan adəmlər özining kəlgənlikini aqahlandıruş üqün kalpuklirini tosup «Napak, napak!» dəp warqirixi kerək idi. Bu ayət bu sahta pəyoqəmbərlərnin napak səzilirini etirap qilixi kerək bolidiloqanlikini bildürüdu. ■ 3:9 Am. 5:7; 6:12 □ 3:10 «Zionni qan təküx bilən, Yerusalemni həqkanıyətsizlik bilən quridiqanlar!» — xühhisizki, Yerusalemda nuroqun həywətlik imarətlər pəyda bolqanidi. Biraq həmmisi adalətsizlikkə tayinip yasaloqan. ■ 3:10

Əz. 22:27; Zəf. 3:3

Bizgə heq yamanlik qüxməydu» — deyixidu.□

¹² Xunga silərnin wəjənglərdin Zion teqi etizdək aqdurulidu, Yerusalem dēng-təpilik bolup qalidu, «Öy jaylaxqan taq» bolsa ormanlikning otturisdiki yukiri jaylardəkla bolidu, halas.□ ■

4

Ahirki zamanlardiki Yerusalem

¹ Birak ahirki zamanda, Pərwərdigarning öyi jaylaxqan taq taqlarning bexi bolup bekitilidu,

Həmmə dēng-egizlikdin üstün kilinip kətürüldü;

Barlik həklər uningə qarap ekip kelixidu.□ ■

² Nuroqun qowm-millətlər qikip bir-birigə: —

«kelinglar, biz Pərwərdigarning teqiə, Yakupning Hudasining öyigə qikip keləyli;

U əz yolliridin bizgə egitidu,

Wə biz uning izlirida mangimiz» — deyixidu.

Qünki qanun-yolyoruk Ziondin,

Pərwərdigarning səz-kalami Yerusalemnin qikidion bolidu.

³ U bolsa kəp həkl-millətlər arisida həküm qikiridu,

U küqlük əllər, yirakta turoqan əllərnin hək-nahəklirigə kesim kilidu;

Buning bilən ular əz kiliqlirini sapan qixliri,

Nəyzilirini orqak kilip sokuxidu;

Bir əl yənə bir əlgə kiliq kətürməydu,

Ular həm yənə urux kilixni egənməydu;□

⁴ Bəlkil ularning hər biri əz üzüm teli wə əz ənjür dərihi astida olturidu, Wə heqkim ularni qorqatmaydu;

□ **3:11** «**«Pəyoəmbərlər» pul üqün palqilik kilidu;...»** — Hudaning pəyoəmbərliri hərgiz palqilik ixlirini qilmaydu, əlwəttə. Həkiqiy pəyoəmbərlərnin hizmətliri bilən «palqilik»ning otturisdiki qong pərkələr toqruluk «Təbirlər»ni kərüng. □ **3:12** «**«Öy jaylaxqan taq» bolsa ormanlikning otturisdiki yukiri jaylardəkla bolidu, halas»** — Mikah əz dəwidiki «mukəddəs öy» yaki «ibadəthana» deməydu — Ularning gunahli tūpəylidin u pəqət addiy bir «öy» bolup kaldı. Bu ayəttiki bəxarət bəlkim Həzəkəya padixahni qongqur təsirləndürgən boluxi mumkin. Yüz yildin keyin ordidiki əmirələr bəxarətnin Həzəkəyaə qəbolan təsirini tilə qəlip, əz padixahı Yəhoakimə bəxarətni nəkil kəltüridu («Zion teqi etizdək aqdurulidu, Yerusalem dēng-təpilik bolup qalidu»), xuning bilən Yərəmiya pəyoəmbər ölüm jazasidin qutulup qəloqan (Təwrat, «Yərəmiya» 26-bab). «Yukiri jaylar» degini kinayilik gəptur. Qünki Yəhədadikilər hərdəim «yukiri jaylar»da buthanilarni selip xu yərdə butlara qoqunəqan. Lekin xu qəqlarda Yerusalem butqa qoqunəqan jaydək «haram» bolup qalidu, xuningdək ormanlikning kixilərnin kəzigə az-paz qəlikidion bir kışmidin ibarət bolidu, halas! ■ **3:12** Mik. 3:12 □ **4:1** «**Ahirki zamanda»** — ibraniy tilida «künlərnin ahirida». «**Barlik həklər uningə Pərwərdigarning öyigə** qarap ekip kelixidu» — Təwrat həm Zəburda «(yat) əllər» həm «həklər» bolsa adəttə Israildin bəxqə barlik həklərnı, yəni «Yəhədiy əməslər»ni kərsitidu. «Mikah» degən kitabta «yat əllər» yaki «həkl-millətlər» deyilsə, hərdəim muxu mənəni bildüridu. ■ **4:1** Yəx. 2:2-5 □ **4:3** «**... U bolsa kəp həkl-millətlər arisida həküm qikiridu... Ular həm yənə urux kilixni egənməydu»** — Yəxaya pəyoəmbər əz kitabida muxu ayətlərnı (1-3ni) nəkil kəltüridu («Yəx.», 4:2).

Qünki samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar Өz aqş bilən xundak eytti. □ ■

⁵ Barlik həklər öz «ilah»ining namida mangsimu, Biraq biz Hudayimiz Pərwərdigarning namida əbədil'əbədigiqə mangimiz.

⁶ Xu künidə, — dəydu Pərwərdigar, — Mən meyip boluquqilarni, Həydiwetilgənləni wə Өzüm azar bərgənləni yioqimən; □ ■

⁷ Wə meyip boluquqini bir «kəldi», Həydiwetilgənni küqlük bir əl qilimən; Xuning bilən Pərwərdigar Zion teoqida ular üstidin həküm süridu, Xu kündin baxlap mənggügiqə. □ ■

⁸ Wə sən, i padini kəzətküqi munar, — Zion kizining egizliki, *padixahlik* sanga kelidu: — Bərhək, sanga əslidiki hokuk-hökümranlik kelidu; Padixahlik Yerusalem kizioqə kelidu. □

Xərpətin ilgiri bolqan azab

⁹ Əmdi sən hazır nemixka nida qilip nalə kətürisən?

Səndə padixah yokmidi?

Sening muxawiringmu həlak bolqanmidi,

Ayalni toloqak tutqandək azablar seni tutuwaloqanmidi? ■

¹⁰ Azabka qüx, toloqak tutqan ayaldək tuoquxka toloqinip tiriqxin, i Zion kizi;

Qünki sən hazır xəhərdin qiqisən,

Həzir dalada turisən,

Sən həтта Babiloqimu qiqisən.

Sən axu yərdə kutkuzulisən;

Axu yərdə Pərwərdigar sanga həmjəmət bolup düxmənliringdin kutkuzidu. □

¹¹ Wə hazır nuroqun əllər: — «U ayaq asti qilinip buloqansun!

Kəzimiz Zionning *izasini* kərsün!» — dəp sanga qarxi jəng qilixka yioqilidu;

□ **4:4** «...ularning hər biri öz üzüm teli wə öz ənjür dərihi astida olturidu» — buning kəqmə mənsi bəlkim hər kixi hər adəm Hudaqə xükür eytip, aqkəzlük qilmaydu, degənlik boluxi mumkin. ■ **4:4** 1Pad. 5:5 □ **4:6** «Mən meyip boluquqilarni, həydiwetilgənləni wə Өzüm azar bərgənləni yioqimən» — «meyip boluquqi», «həydiwetilgənlər» wə «Өzüm azar bərgənlər» degən səz ayalqə rodtiki isimlardur; xühhisizki, bu Israilning panaşis aziz qizdək bolidioqanlikini kərsitidu. «Meyip boluquqi» degən səz bəlkim həzriti Yakup Pələstingə qaytqan qaqni, Hudaning uning jahillikini bir tərəp qilip meyip qiloqandin keyinki kərsətkən xəpkitini əskə kəltüridu («Yar.» 32-bab). ■ **4:6** Kan. 30:3, 4, 5 □ **4:7** «Xu kündin baxlap mənggügiqə»

— ibranii tilida «həzirdin baxlap mənggügiqə». ■ **4:7** Dan. 7:14; Zəf. 3:19; Luqa 1:33 □ **4:8**

«**padini kəzətküqi munar**» — bəlkim Yerusalem wə uning əməldarlarini kərsitixi mumkin.

Qünki ularning rohiy jəhəttin pütkül Israil («Hudaning padisi»)ning üstigə kuzətqi, baqquqi bolux məs'uliyiti bar idi. «**Bərhək, sanga əslidiki hokuk-hökümranlik kelidu; padixahlik Yerusalem kizioqə kelidu**» — demək, Israil yənə padixahlik bolidu, biraq padixah Huda Өzi (Məsih Uning wəkili boluqəqə) bolidu (7-ayət). ■ **4:9** Yər. 8:19 □ **4:10** «**Azabka qüx,**

toloqak tutqan ayaldək tuoquxka toloqinip tiriqxin, i Zion kizi; qünki sən hazır xəhərdin qiqisən, hazır dalada turisən, sən həтта Babiloqimu qiqisən» — Israil Asuriyə tərpidin

andin Babil (andin keyin yənə Grek wə Rim imeriyəsi) tərpidin azab tartidu. Mikah ularqə:

Bu azablarni Hudadin kəlgən «toloqak azabliri» dəp bilgən bolsanglar, əmdi həkikiy padixah wə

muxawir (9-ayət) aranglardin tuoluqaxi kerək, dəydu. Dərwəqə Məsih Əysa ular Rim imperiyəsi

tərpidin azab tartqanda tuquldi.

12 Birak ular Pərwərdigarning oylirini bilməydu,
 Uning nixanini qüxənməydu;
 Qünki enqilərnı hamanoqa yioşkəndək U ularni yioşip koydi. ■
 13 Ornungdin turup hamanni təp, i Zion kızı,
 Qünki Mən münggüzüngni təmür, tuyaklıringni mis kılımən;
 Nuroşun əllərnı sokup parə-parə kiliwetisən;
 Mən ularning şənimitini Pərwərdigaroqa,
 Ularning mal-dunyalirini pütkül yər-zemin Igisigə beoşixlaymən. □ ■

5

Azablıq künlərdə Məsih tuşulidu wə İsrailni qutkuzidu

1 Əmdi özünglar qoxun-qoxun bolup yioşilinglar, i qoxun kızi;
 Qünki birsi bizni muhasirigə aldı;
 Ular İsrailning həkım-soraqşisining məngzigə həsa bilən uridu; □
 2 (Sən, i Bəyt-Ləhəm-Əfratah, Yəhudadiki minglişan xəhər-yezilar arisida
 intayin kişik boləşan bolsangmu,
 Səndin Mən üqün İsrailoqa Həkım Boləşuqi qikişu;
 Uning huzurumdin qikişiliri kədimdin,
 Yəni əzəldin bar idi) □ ■
 3 Xunga toləşak tutқан ayal tuşup boləşuqə,
 U ularni düxmənirigə taxlap koyidu;

■ 4:12 Yər. 51:33 □ 4:13 «Ornungdin turup hamanni təp, i Zion kızı, qünki Mən münggüzüngni təmür, tuyaklıringni mis kılımən; nuroşun əllərnı sokup parə-parə kiliwetisən...» — 11-13-ayəttiki ixlar İsrail Babilin qutkuzulup (10-ayət) Qanaanqa kaytip kəlgəndin keyin yüz berixi kerək. Wəhiy miladiyədin ilğiriki 3- wə -2-əsirdə «Makkabiylar» dəwridə kişmən əməlgə axuruləşini bilən, toluş əməlgə axurulux ahirki zamanlarda bolux kerək.

■ 4:13 Zək. 4:14; 6:5 □ 5:1 «Əmdi özünglar qoxun-qoxun bolup yioşilinglar» — baxqa birhil tərjimisi: «Əmdi öz-özünglarnı kesip tilənglar!» (demək, kəttik kayoşu-həsərətni bildürüş üqün). «... Qoxun-qoxun bolup yioşilinglar, i qoxun kızı» — «qoxun kızı» degən sirlik söz Yerusalemdikilərnı kərsitidu; bexarət əməlgə axuruloşanda Yerusalemdikilərnıng həmmisining əskər bolidioşanlıqını bildürürüxi mumkin. «Qünki birsi bizni muhasirigə aldı; ular İsrailning həkım-soraqşisining məngzigə həsa bilən uridu» — bu «muhasirə» bəlkim ikki muhasirini kərsitixi mumkin: (1) Asuriyə imperiyəsining Yerusalemoqa boləşan muhasirisi; xu qəşdə birsi Həzəkıya padixahning «məngzigə həsa bilən urəşan»mikin? (2) ahirki zamandiki «nuroşun əllər»ning muhasirisi (4:11-13ni kərüng). Bu ikki təhlil toşra bolsa ayətning ikkinqi jümlisidiki «U»: (1) Asuriyə padixahını wə keyin: (2) ahirki zamandiki dəjjalını kərsitidu. □ 5:2 «Sən, i Bəyt-Ləhəm-Əfratah, Yəhudadiki minglişan xəhər-yezilar arisida intayin kişik boləşan bolsangmu, səndin mən üqün İsrailoqa Həkım Boləşuqi qikişu; uning huzurumdin qikiş-kirixiliri kədimdin, yəni əzəldin bar idi» — demisəkmü, bu Məsih Əysanı kərsitidu. U: (1) «Bəyt-Ləhəm» degən kişik yezida tuşuloşan; (2) xuning bilən bir wəqıtta u Hudaning «Kalami» bolup, Huda uning wəsitisi arkilik həmmə məwjudatları yaratқанidi («Yuş.» 1:1-4), Məsiş uning yenidin «əzəldin tartip» Hudaning iradisini bəja kəltürükə qikiş-kirip turəşanıdi. ■ 5:2 Mat. 2:6; Yh. 7:42; Yar.3:8; 7:12; 14:18; 16:7; Mis.3:4; Yh. 13:3

Xu qaʼoʻda Uning keriḅdaxliri bololān kʼaldisi Israillarning yenioʻa qaytip kelidu.□

⁴ U bolsa Pərwərdigarning küqi bilən, Pərwərdigar Hudasing namining həywidə padisini bekiḅka ornidin turidu;

Xundaḅ kiliḅ ular məzmut turup qalidu;
Qünki U xu qaʼoʻda yar yüzining kərilirigiqə uluḅ dəḅ bilinidu.

⁵ Wə bu adəm aram-hatirjəmlikimiz bolidu;

Asuriyəlik zeminimizolā bəḅüp kirgəndə,
Ordilirimizni dəssəḅ qəyliyəndə,
Biz uningolā qarxi yettə həkḅ padiqisini,
Səkkiz qəbiliyətlilik yetəkqini qikirimiz;■

⁶ Ular Asuriyə zeminini kiliq bilən,
Nimrodning zeminini otkəlliridə harabə kilidu;

Wə Asuriyəlik zeminimizolā bəḅüp kirgəndə,
Qəgrimiz iḅini qəyliyəndə,

U adəm bizni uning kolidin kutkuzidu.□

⁷ Wə Yaqubning kʼaldisi nuroḅun həkḅlər arisida Pərwərdigardin qūxkən xəbnəmdək bolidu,

Qəḅ üstigə yaolān yamoḅurlardək bolidu;

Bular insan uḅün keqikməydu,

Adəm balilirining *əjrini* kütüp turmaydu.□

⁸ Yaqubning kʼaldisi əllər arisida,

Yəni nuroḅun həkḅlər arisida ormandiki hāywanlar arisidiki xirdək bolidu,

Qoy padiliri arisidiki arslandək bolidu;

Xir otkəndə ularning arisidin,

Həqkim kutkuzup alalmioḅudək qəyləḅ dəssəydu,

Titma-tit kiliḅ yirtiwetidu.□

⁹ Qolung küxəndiliring üstigə kətürüldü,

Barlik düxmənliring üzüp taxlinidu.

¹⁰ Xu künidə xundaḅ boliduki, — dəydu Pərwərdigar,

□ 5:3 «U ularni düxmənlirigə taxlap qoyidu» — yaki «ularni taxlap qoyidu». «xunga toloḅak tutkan ayal tuḅup boluḅqə, U ularni (dūxmənlirigə) taxlap qoyidu» — demək, bexarət boyiqə «Məsiḅ» tuḅuluḅqə Huda Israilni yat əllərninḅ həkūmranlikḅ astioḅa tapxuridu, ular baḅka əllərninḅ hākimiyiti astida turidu; xuningdəḅ ular japa wə azab tartidu. «Xu qaʼoʻda Uning (Məsiḅning) keriḅdaxliri bololān kʼaldisi Israillarning yenioʻa qaytip kelidu» — ayətkə kariolānda Məsiḅning tuḅuluxi Hudaolā sadik bololān bir «kʼaldisi», yəni «uning keriḅdaxliri» Pələstin zeminioḅa qaytip kelixi bilən baolḅlik; tarihtin bilimziki, Hudaning «kʼaldisi»ning «qaytip kelix»i Məsiḅ tuḅuluxтин ilgiri idi (miladiyədin ilgiriki 520-yili). ■ 5:5 Yəx. 9:5 □ 5:6 «Ular Asuriyə zeminini kiliq bilən, Nimrodning zeminini otkəlliridə harabə kilidu» — «Nimrod» bolsa Babil xəḅirining asaqsi idi. «Asuriyəlik zeminimizolā bəḅüp kirgəndə, qəgrimiz iḅini qəyliyəndə, u adəm bizni uning kolidin kutkuzidu» — ahirki zamanda Məsiḅ Israilni (ular towa kilolāndin keyin) barlik düxmənliridin kutkuzidu. □ 5:7 «Wə Yaqubning kʼaldisi uroḅun həkḅlər arisida Pərwərdigardin qūxkən xəbnəmdək bolidu, qəḅ üstigə yaolān yamoḅurlardək bolidu; bular insan uḅün keqikməydu, adəm balilirining əjrini kütüp turmaydu» — bu ohxitixning asasiy məniḅi: «adəmlərninḅ həkḅkandək ix-paaliyətliri xəbnəm wə yamoḅuroḅa həqḅkandək təsir yətküzəlməydu; ular qūxūxi uḅün adəmlərninḅ hərikitini kütməydu. Xəbnəm wə yamoḅur bəribir pəkət Hudaning orunlaxturuxi bilən qūxidu»; kəlgüsidə Huda Öz meḅir-xəḅḅiti bilən Yaqub jəmətini dunyadiki barlik əllərnə (ular həq ix-paaliyətlərnə kilmayla) oyoḅitidolān wə yengilaydolān bir bərikət kilidu. □ 5:8 «Xir otkəndə ularning arisidin, həqkim kutkuzup alalmioḅudək qəyləḅ dəssəydu, titma-tit kiliḅ yirtiwetidu» — «ular» muxu yərdə «ormandiki hāywanlar» wə «qoy padiliri»ni (demək, yat əllərnə) kərsətsəḅ kerək.

Mən aranglardin barlik atliringni üzüp taxlaymən,
Jəng hərwiliringni həlak kəlimən. □ ■

¹¹ Zeminingdiki xəhərliringni yökətimən,
Barlik istihkamliringni oqulitimən. □

¹² Şəhirlərni qolungdin üzüp taxlaymən;
Silərdə pəlqılar bolmaydu.

¹³ Mən oyma məbudliringni,
«But tüvrük»liringlarni otturungdin üzüp taxlaymən;
Şən öz qolungning yasioqinioğa ikkinçi bax urmaysən.

¹⁴ Arangdin «Axerah»liringni yuluwetimən,
Wə xəhərliringni həlak kəlimən; □

¹⁵ Wə *Manga* kulak salmioğan əlləring üstigə aqqıq wə dəroqəzəp bilən
intikəmni yürgüzimən.

6

Bexarətlər 3-ğatar •••• Hudaning dəwasi

¹ Pərwərdigarning nemə dəwatqinini hazır anglanglar: —
«Ornungdin tur, taqlar aldida dəwayingni bayan kıl,
Egizliklərgə awazingni anglatqın». □

² «I taqlar,

Wə silər, yər-zeminning əzgərməs ulliri,
Pərwərdigarning dəwasini anglanglar;
Qünki Pərwərdigarning Öz həlkı bilən bir dəwasi bar,
Ü İsrail bilən munazilixip əyibini kərsətməkçi; ■

³ I həlkim, Mən sanga zadi nemə kildim?
Seni nemə ixta bizar kiliptimən?

Mening hatalikim toqruluk guwahlik berixkin!

⁴ Qünki Mən seni Misir zeminidin elip qıqardim,
Seni kulluk makanidin hərlükkə kütquzdum;

Aldingda yetəkləxkə Musa, Hərun wə Məryəmlərni əwəttim. ■

⁵ I həlkim, Pərwərdigarning həqkaniyliklirini bilip yetixinglar üqün,
Moab padixahi Balakning qandak niyitining barlikini,
Beorning oqlı Balaamning uningə qandak jawab bərgənlikini,

□ **5:10** «Mən aranglardin barlik atliringni üzüp taxlaymən, jəng hərwiliringni həlak kəlimən» — Hudaning Musa pəyoqəmbərgə tapxuroğan pərmanliri boyiqə, İsrailar arisidiki atlar wə jəng hərwilirini kəpəyitxkə bolmaydu. Hudaning məqsiti xübhışizki, Öz həlkining atlarəğa, hərwiləroğa əməs, bəlki Huda Əzigila tayinixidin ibarəttur («Qan.»17:16, «Zəb.»20:7, «Yəx.31:1»nimu kəring). ■ **5:10** Həox. 14:4 □ **5:11** «Zeminingdiki xəhərliringni yökətimən, barlik istihkamliringni oqulitimən» — Hudaning bu ixta boləğan məqsiti barlik atlarni wə jəng hərwilirini yökətitx məqsitigə ohxax boluxi kərək — İsrailni pəkət Əzigila tayanduruxtur. □ **5:14** «Arangdin «Axerah»liringni yuluwetimən» — «Axerah»lar bəlkim butpərəslikkə beoqixlanəğan dərəhliklər idi. Dərəhler but xəkligə oyuləğan yaki nəxixləngən boluxi mumkin idi. «wə xəhərliringni həlak kəlimən» — «xəhərliring»ning baxqa bir tərijimisi: «kanlik qurbangahlıring».

□ **6:1** «Ornungdin tur, taqlar aldida dəwayingni bayan kıl, egizliklərgə awazingni anglatqın» — bu sözlər Mikahning əzigə (İsrailar anglisun dəp) eytiləğan. Kədimki taqlar wə döng-egizliklər muxu dəwada Hudaning wədiliridə turoqanlıqəğa guwahlik beridu («Qan.» 4:26, «Yəx.» 1:2ni kəring). ■ **6:2** Həox. 4:1 ■ **6:4** Mis. 12:51; 14:30; 20:2

Xittimdin Gilgaloqiqa nemə ixlar boləlanliqini hazır esinglaroqa kəltürünglar. □ ■

6 — Mən əmdi nemini kətürüp Pərwərdigar aldioja kelimən?
Neməm bilən Həmmidin Aliy Boləuqi Hudaning aldida egilimən?
Uning aldioja köydürmə qurbanliqlarni,
Bir yillik mozaylarni elip keləmdim?

7 Pərwərdigar mingliojan qoçqarlardin,
Tümənliqən zəytun meyi dəryaliridin huzur alamdu?
Itaətsizlikim üçün tunji balamni,
Tenimning puxtini jenimning gunahioja atamdimən! □

8 I insan, U sanga nemə ixning yahxi ikənlikini kərsətti,
Bərək, Pərwərdigar səndin nemə tələp kəlanliqini kərsətti —
Adalətni yürgüzüx,
Məhribanliqni səyüx,
Sening Hudaying bilən billə kəmtərlik bilən mengixtin baxqa yənə nemə
ixing bolsun? ■

Dəwaning dawami, həküm qikirix

9 Pərwərdigarning awazi xəhərgə hitab kilip qakiridu;
(Pəm-danalik bolsa namingoja hərmət bilən karaydu!)
Əmdi həküm palikini wə uni Bekitkinini anglanglar: — □

10 Rəzil adəmning öyidə rəzilliktin aləjan bayliqlar yənə barmidu?
Kəm əlqəydiojan yirginqlik əlqəm yənə barmidu? □

11 Biadil taraza bilən,
Bir halta sahta taraza taxliri bilən pak bolalamdim? □ ■

12 Qünki xəhərnin bayliri zorawanlik bilən tolojan,
Uning ahalisi yalojan gəp kilidu,
Ularning aozidiki tili aldamqidur. ■

13 Xunga Mən seni urup kesəl kilimən,
Gunahlıring tüpəylidin seni harabə kilimən.

14 Yəysən, biraq toyunmaysən,
Otturangda aq-boxluk qalidu,
Sən mülküngni elip yətkiməqci bolisən,
Biraq saqliyalmaysən;

□ 6:5 «I həküm... Moab padixahı Balakning qandak niyitining barliqini, Beorning ooqli Balaamning uningəja qandak jawab bərgənlikini, Xittimdin Gilgaloqiqa nemə ixlar boləlanliqini hazır esinglaroqa kəltürünglar» — Huda Xittimdə Israillarning butpərəslikini jazaliojan, andin ularni kəqürüm kəlojan; U Gilgaldə məjizə yaritip, ularni Jordan dəryasidin ətkəzğən. Əmdi hazır ohxax ixlar bolmamdu — ular halisila, butpərəsliktin towa kilip, Hudaning nijatini kərudiojan bolidu. Tiləja elinəjan wəqələr «Qel.» 24-, 25-bab, wə «Yəxua» 1-5-bablarda hatiriləngən. ■ 6:5 Qel. 22:5; 23:7; 25; Yə. 5 □ 6:7 «Tenimning puxtini jenimning gunahioja atamdimən!?» — ibraniy tilida «tenimning mewisini jenimning gunahioja atamdimən!?». ■ 6:8 Kan. 10:12 □ 6:9 «Əmdi həküm palikini wə uni bekitkinini anglanglar!» — baxqa birhil tərjimisi: «Əmdi i kəbilə wə xəhər jamaiti, anglanglar!». □ 6:10 «Rəzil adəmning öyidə rəzilliktin aləjan bayliqlar yənə barmidu? Kəm əlqəydiojan yirginqlik əlqəm yənə barmidu?...» — 10-15-ayətlərdə hatiriləngən Israillning kilmixliri yuxirikı 8-ayəttiki səzning əksi bolidu (adalətni yürgüzüx, məhribanliqni səyüx, kəmtərlərqə Huda bilən billə mengix). Muxu ayəttiki «əlqəm» ibraniy tilida «əfah» bolidu. □ 6:11 «Biadil taraza bilən, bir halta sahta taraza taxliri bilən pak bolalamdim?» — baxqa birhil tərjimisi: «Biadil tarazini, bir halta sahta taraza taxlirini tutup turojan adəmləni pak hesabliyalamdim?». ■ 6:11 Həx. 12:8 ■ 6:12 Yər. 9:7

Saklap qalduroʻining bolsimu, uni qiliqqa tapxurimən. □ ■

¹⁵ Teriysən, birak hosul almaysən;
Zəytunlarni qəyləysən, birak əzünɡni meyini sürtüp məsih qilalmaysən,
Yengi xarabni qəyləp qikirisən,
Birak xarab iqəlməysən. ■

¹⁶ Qünki «Omrining bəlgilimiliri»ni,
«Ahabning jəmätidikilər qiloqanliri»ni tutisən;
Sən ularning nəsihətliridə mangisən,
Xuning bilən Mən seni harabə,
Səndə turuwatqanlarning həmmisi iskitix obyektı qilimən;
Sən həlkimdiki xərməndiqilikni kətürisən. □ ■

7

Pəyoqəmbərning azablinixliri

¹ Mening həlimoqə way! Qünki mən huddi yazdiki mewilər yioqilip,
Üzüm hosulidin keyinki wasangdin keyin aq qaloqan birsigə ohxaymən,
Yegüdək sapak yoktur;
Jenim təxna bolqan tunji ənjür yoktur!

² Ihlasmən kixi zemindin yoqap kətti,
Adəmlər arisida durus birsimu yoktur;
Ularning həmmisi qan təküxkə paylimakta,
Hərbiri öz kərindixini tor bilən owlaydu. ■

³ Rəzillikni puhta qilix üqün,
Ikki qoli uningqə təyyarlanqan;
Əmir «inam»ni soraydu,
Sorakqimu xundak;

Mətiwər janab bolsa öz jenining nəpsini axkara eytip beridu;
Ular jəm bolup rəzillikni toquxmakta. □ ■

⁴ Ularning əng esili huddi jioqandək,
Əng durusi bolsa, xohilik tosuqtin bəttərdur.

Əmdi kəzətqiliring *qorqup* kütken kün,
Yəni *Huda* sanga yekinlap jazalaydioqan küni yetip kəldi;
Ularning alaqzadə bolup ketidioqan waqti hazir kəldi. □

⁵ Ülpitinggə ixənmə,

□ **6:14** «Yəysən, birak toyunmaysən, otturangda aq-boxluk qalidu» — bəzi alimlar bu ibarə toloqak kesili «dizenteriyə»ni kərsitidu, dəp qaraydu. «Sən mülküngni elip yetkiməkqi bolisən, birak sakliyalmaysən; saklap qalduroʻining bolsimu, uni qiliqqa tapxurimən» — baxqə birhil tərjimisi: «sən toloqakqə kelisən, birak balini tuoqmaysən; tuoqsangmu, balangni qiliqqa tapxurimən». ■ **6:14** Hox. 4:10 ■ **6:15** Qan. 28:38; Həg. 1:6 □ **6:16** «Qünki «Omrining bəlgilimiliri»ni, «Ahabning jəmätidikilər qiloqanliri»ni tutisən» — Omri Israilning intayin rəzil padixahı bolup, nuroqunloqan butlarni yasap, Israilni bularoqə qoqunuxqə buyruoqan. Ahab uningdin tehimu rəzillikkə etüp, butpərəslikkə pəhixiwazliq, «insan qurbanliqı», puqralarni bulang-talang qilix wə qatillikni qoqxanidi. («1Pad.» 16-22-bablarni kərüng). «Səndə turuwatqanlarning həmmisi iskitix obyektı qilimən» — muxu yərdə «iskitix» mazaq qilixni bildüridu. ■ **6:16** 1Pad. 16:25, 26, 30-34 ■ **7:2** Zəb. 12:1-2; Hox. 4:1 □ **7:3** «Mətiwər janab bolsa öz jenining nəpsini axkara eytip beridu» — «mətiwər jabab» bəlkim padixahni wasitilik kərsitidu. ■ **7:3** Mik. 2:1; 3:11 □ **7:4** «Ularning əng esili huddi jioqandək, əng durusi bolsa, xohilik tosuqtin bəttərdur» — «əng esili» adalətni burmilimaydu, pəkət uningqə tosaloq bolidu! «Huda sanga yekinlap jazalaydioqan küni...» — ibranıy tilida «sening yoqlinidioqan kününg» deyilidu.

Jan dostungoşa tayanma;
Aozingning ixikini quqikingda yatquqidin yepir yür.

⁶ Qünki oqul atisoşa bihormatlik qilidu,

Kiz anisoşa,

Kelin keyn anisoşa qarxi kozoilidu;

Kixining düxmnliri öz öyidiki adamliridin ibarət bolidu.■

⁷ Birak mən bolsam, Pərwərdigarşa qarap ümid baqlaymən;

Nijatimni bərgüqi Hudani kütimən;

Mening Hudayim manga kulak salidu.

Ahirki zaman toqiruluk ümid — Hudaning «qaldisi» söz qilidu

⁸ Manga qarap hux bolup kətmə, i düxminim;

Gərqə mən yikilip kətsəmmu, yənə körimən;

Qarangolulukta oltursam, Pərwərdigar manga yorukluk bolidu.□

⁹ Mən Pərwərdigarning oqəzipigə qidap turimən —

Qünki mən Uning aldida gunah sadir kildim —

U mening dəwayimni sorap, mən üqün həküm qikirip yürgüzgüqə kütimən;

U meni yoruklukka qikiridu;

Mən Uning həkkanilylikini kərimən.■

¹⁰ Wə mening düxminim buni kəridu,

Xuning bilən manga: «Pərwərdigar Hudaying kəni» degən ayalni xərməndilik basidu;

Mening kəzüm uning məşlubiyitini kəridu;

U koqidiki patkaktək dəssəp qəylinidu.■

Hudaning jawabi

¹¹ — Sening tam-sepilliring kurulidioşan künidə,

Xu künidə sanga bekitilgən pasiling yiraqlarşa yetkilidu.

¹² Xu künidə ular yeningoşa kelidu;

— Asuriyədin, Misir xəhərliridin,

Misirdin Əfrat dəryasioşiqə, dengizdin dengizoişiqə wə taşdin taşoişiqə ular yeningoşa kelidu.

¹³ Birak yer yüzi bolsa özining üstidə turuwatқанlar tüpəylidin,

Yəni ularning kilmixlirining mewisi tüpəylidin harabə bolidu. ■

Hudaning «qaldisi»ning duasi

¹⁴ — Öz həlkingni, yəni ormanda, Karməl otturisida yaloquz turuwatқан

Öz mirasing bolojan padini,

Tayak-hasang bilən ozuklanduroşaysən;

Kədimki künlərdikidək,

Ular Baxan həm Gilead qimənzarlırida kaytidin ozuklansun!□ ■

■ 7:6 Əz. 22:7; Mat. 10:21, 35, 36; Luğa 12:53 □ 7:8 «Manga qarap hux bolup kətmə, i düxminim;...» — muxu yərdiki «düxminim» həm 10-ayəttiki «u» degənlər «ayalqə rod»ta kəlgən boləqəqka, bexarət Yerusalemining Asuriyəgə gəp kəloşanlikini, yaki bolmisa ahirki zamandiki düxmini Babiləşa gəp kəlidioşanlikini kərsətsə kerək. ■ 7:9 Zəb. 9:5-7; Zəb. 43:1-2; Yər. 50:34 ■ 7:10 Zəb. 79:10; 115:2; Yo. 2:17 □ 7:13 Yər. 21:14 □ 7:14 «... ormanda, Karməl otturisida yaloquz turuwatқан öz mirasing bolojan pada...» — «Karməl» bolsa Israilning əng barəşan, əng esil ormanlık rayoni. ■ 7:14 Mik. 5:3

Hudaning jawabi

15 — Sən Misir zeminidin qıkkən künlərdə boləandək,
Mən ularə qəramət ixlərnə kərsitip bərimən. ■

16 Əllər buni kərüp bərlək həywisidin hijil bolidu;
Qəlini əqzi üstigə yapidu,
Quləqliri gəs bolidu;

17 Ular yiləndək topa-qəngni yalaydu;
Yər yüzidiki əmiligüqilərdək əz təxükliridin titrigən peti qıkidu;
Ular qərkup Pərwərdigər Hudayimizning yenioqə kelidu,
Wə sening tūpəylingdinmu qərkidu. ■

18 Qəbihlikni kəqüridioqən,
Əz mirasi boləanlarning qəldisining itətsizlikidin ətidioqən
Təngridursən,

U əqqikini mənggügə səkləwərməydu,
Qünki U məhir-muhəbbətəni huxəllik dəp bilidu.

Kim sənə təngdəx iləhdur? □ ■

19 — U yənə bizgə qarap iqini əqritidu;
Qəbihliklirimizni U dəssəp qəyləydu;
Sən ularning bərlək gənəhlirini dengiz təglirigə təxləysən.

20 — Sən qədimki künlərdin bəri ətə-bəwilirimizə qəsəm kiləqən
həqikət-sədəqətəni Yəqupqə,
Əzgərməs muhəbbətəni İbrəhimə qətküzüp kərsitisən.

■ 7:15 Yo. 2:26 ■ 7:17 Zəb. 72:9; Yəx. 49:32 □ 7:18 «Kim Sənə təngdəx iləhdur?» — «Mikah» degən isim, ibrəniy tilidə «kim Hudaə qə təngdəx?» degən mənədə. ■ 7:18 Mis. 34:6, 7; Zəb. 103:9

Nahum

Hudaning Ninawaning halakiti toʻsruluk pərmani

1 Ninawə xəhəri toʻsrisida yūkləngən wəh̄iy — Əlkoxluk Nahum kərgən alamət kərunūx hatiriləngən kitab.□

2 Pərwərdigar otluk muhəbbətlik, intikam aloʻuqi bir Hudadur;
Bərhək, Pərwərdigar bir intikam aloʻuqi,
Dəroʻəzəp Igisidur;

Pərwərdigar yawliridin intikam alidu,
Düxmənli ri üqün adawət saklaydu.■

3 Pərwərdigar asanliqə əqqiklanmaydu,
Küç-küdrəttə uluʻdur,

Gunah̄i barni heq aqlimaydu;

Pərwərdigar — Uning yoli kara quyunda wə borandigur,
Bulutlar Uning ayaqliri purkiratkan qang-tozangdur.

4 U dengizə tənbiḥ berip uni kuruk qilidu,

Barlik dəryalarni kurutiwetidu;

Baxan qəʻjirap ketidu,

Karməlm̄u h̄əm xundak bolidu;

Liwandiki gül-giyah̄mu qəʻjiraydu.□

5 Taʻqlar uning aldida titrəp ketidu,

Dənglər erip ketidu,

Yər yüzi Uning huzuri aldioʻa kətürülidu,

Jahan h̄əm uningda barlik yaxawatkanlarmu xundak bolidu.■

6 Kim Uning ʻəzəzipi aldida tik turalisun?

Kim Uning aʻqikining dəhxitidə kəddini kerip turalisun?

Uning dəroʻəzəzipi ottək təkülidu,

Uning aldida taxlar yerilidu.

7 Pərwərdigar meḥribandur, külpətlik kundə baxpanahdur;

Əzigə tayanəʻanlarni U bilidu.■

8 Biraq exip taxkan kəlkün bilən xu yərn̄i pütünləy tügəxtüridu,

Qarangʻuluk uning düxmənlini ri qəʻjiraydu.□

9 Silər Pərwərdigar bilən qarxilixip nemə oylawatisilər?

U ixliringlarni pütünləy tügəxtüridu;

□ **1:1 «Yūkləngən wəh̄iy»** — ibran̄iy tilida «Massa» (asasiy mənisi «yük») degən bir söz bilənla ipadilinip h̄əm «wəh̄iy» h̄əm «pəyʻəmbərn̄ing zimmisigə yūkləngən bir wəz̄ipə» degən ikki mənini ez iqigə alidu. ■ **1:2** Mis. 20:5 □ **1:4 «Barlik dəryalarni kurutiwetidu; Baxan qəʻjirap ketidu, Karməlm̄u h̄əm xundak bolidu; Liwandiki gül-giyah̄mu qəʻjiraydu»** — Baxan wə Liwanda h̄əl-yeʻəjin kəp, bək mol bolidu; ularning otlakliri intayin munbət idi. Karməl bolsa Israilda h̄əl-yeʻəjin əng kəp bolidoʻan jay; u «qəʻjirap kətkən» bolsa, baxka jaylar tehimu xundak bolatti. ■ **1:5** Mis. 19:18; Zəb. 18:7-9; 29:4-6; 97:4, 5; 114:4. ■ **1:7** Yo. 3:16 □ **1:8**

«**Biraq exip taxkan kəlkün bilən xu yərn̄i pütünləy tügəxtüridu**» — «exip taxkan kəlkün» pəyʻəmbərlərn̄ing yazmilirida adəttə kəqmə mənida qollinilip «tajawuz qiləuqi qorqunqluk koxun»ni kərsitidu. Biraq «Nahum» degən uxbu qismida, u h̄əm əsli mənisdə (kəlkün) bilən qolliniloʻan h̄əm «tajawuzqi koxun» degən kəqmə mənidimu qolliniloʻan. Ninawə xəh̄iri Tigris dəryasining exip texixi h̄əm Babil koxuni tər̄ipidin yər bilən təng kilinoʻan. «Xu yər» bəlkim Ninawə xəh̄irini kərsitidu.

Yamanlik silərdin ikkinqi ketim qikmaydu. □

10 Ular kaməraqtək bir-birigə qirmixiwalojan bolsimu,
 Öz harakliridin süzmə bolup kətkən bolsimu,
 Ular quruk pəhaldək pütünləy yəp ketilidu. □

11 Səndin Pərwərdigarə rəzillik oyliuquci qikkanidi,
 U Iblisning bir nəsihətqisidur. □

12 Pərwərdigar mundak dəydu: —
 «Ularning təyyarlikliri toluk, sani zor kəp bolsimu,
 Ular ohxaxla üzüp taxlinidu,
 Xundakla kəlməskə ketidu;
 Mən sanga azar qilojnim bilən, *i həlqim*,
 Kaytidin sanga azar qilmaymən. □

13 Həzir Mən uning boyunturukini boynungdin sunduru eliwatimən,
 Wə asarətliringni bəsup taxlaymən.

14 Pərwərdigar sən toqruluk pərman qüxürgənki,
 Sening naming kaytidin terilməydu;
 Butungning öyidin Mən oyma həykəl, quyma həykəl ni yoqitimən;
 Mən kəbrəngni təyyarlawatimən,
 Qünki sən pəsəndidursən. □

15 Mana taqlar üstidə, hux həwərnə elip kəlgüqining ayaqliriə,
 Aram-hatirjəmlikni jakarliuqining ayaqliriə qara!
 Həytlingni təbriklə, i Yəhuda, i qkən kəsəmliringni ada qil;
 Qünki u rəzil boluquci zeminingdin ikkinqi ötməydu;
 U pütünləy üzüp taxlanəjan bolidu. □ ■

□ 1:9 «U ixliringlarni pütünləy tügəxtüridu» — yaki «U Əzi kilmakqi boləjini bəribir ada qilidu». «Yamanlik silərdin ikkinqi ketim qikmaydu» — kona zamanlardiki nuroqun «wəyran qilinəjan» xəhərlər keyin qayta qurulojan. Məsələn, Yerusalem xəhiri az degəndə bəx ketim kaytidin qurulojan. Biraq Ninəwə xəhiri oqlitiwətilgəndin keyin pütünləy yoqap kətti. □ 1:10 «Öz harakliridin süzmə bolup kətkən bolsimu,...» — pəyğəmbər muxu yərdə, Ninəwə xəhəridiki həmmə puqra məst boləjan waqtida wəyran qilinidu, dəp puritidu. «Ular quruk pəhaldək pütünləy yəp ketilidu» — mənisi bəlkim «kəydürüldü». Baxqa birməqə hil tərjimilər uqrxıi mumkin. □ 1:11 «U Iblisning bir nəsihətqisidur» — «Iblis» muxu yərdə ibraniy tilida «Belial» deyilidu. Bu səz Təwratta adətə Xəytanning əzini kərsitixi mumkin. Baxqa tərjimilərdə «rəzil», «ərzimas» degən mənilərdə kelidu. Mumkinqilki barki, bu «Iblisning nəsihətqisi» Sənnahəribni kərsitidu (Sənnahərib miladiyədin ilgiriki 702-yili Yəhudaə qattik hujum qiləjan. Uning məşlubiyyəti həm əlümi Təwratta, «Yəxaya» 36-38 bablarda hatiriləngən). Undak boləqanda, Naḥum pəyğəmbər əzining bu bəxaritinə məzkur kitabni rəsmiy toqlap pütüküzxün 50 yil burun, yəni yax waqtida hatiriləngən bolidu. □ 1:12 «Ularning təyyarlikliri toluk, sani zor kəp» — bu Asuriyəliklərnəng əzlirini təsvirləxkə daim ixlitidəjan ibarə. «Ular ohxaxla üzüp taxlinidu, xundakla kəlməskə ketidu» — ibraniy tilida «kəlməskə ketidu» degən bu səz bəzidə «tamqılap-tamqılap yoqap ketidu» degənni bildüridu. □ 1:14 «Pərwərdigar sən toqruluk pərman qüxürgənki, sening naming kaytidin terilməydu; ...» — Huda muxu yərdə kaytidin Asuriyə padixahıə səz qilidu. «Sening naming .. terilməydu» — bu bəlkim ikki bislik səz. Birinqidin Asuriyə padixahıəning heq nəslı qalmaydu; ikkinqidin, uni əslitidəjan heq abidilər, hatirə taxlar qalmaydu (Asuriyə padixahliri əslidə qəng-qəng abidə taxliriəqə nəhayiti amrak idi). «Mən kəbrəngni təyyarlawatimən» — baxqa birhil tərjimisi «Mən uni (yəni padixahıəning buthanisini) kəbrəng qilip bəkitimən». □ 1:15 «Mana taqlar üstidə, hux həwərnə elip kəlgüqining ayaqliriə, aram-hatirjəmlikni jakarliuqining ayaqliriə qara!» — muxu hux həwərnəng məzmuni bəlkim Ninəwə xəhiri wəyran bolup, Hudaning həlqigə hatirjəmə künlər kəldi, degənlık. ■ 1:15 Yəx. 52:7; Rim. 10:15

2

Ninawəning halak boluxining təswirliri ••• Huda Ninawəgə qaytidin səz qilidu

¹ Bitqit qilidiqan birsi kəz aldingoqila kəldi;

Əmdi istihkam üstidə kəzət kil,

Yoloqa qara, belingni baqla, küqliringni yioyıp tehimu küqəyt![□]

² (Qünki Pərwərdigar Yaqupning xan-xəripini əsligə kəltürdi,

Uni Israilning xan-xəripigə layik dərijidə əsligə kəltürdi;

Qünki kuruqdioquqilar ularni kuruqdap qoyqanidi,

Ularınq üzüm tal xahlirini wəyran qiloqanidi).^{□ ■}

³ *Bitqit qiloquqining* palwanlirining kalkanliri qizil boyaldi,

Uning baturliri pərengdə kiyyüzüldi;

Təyyarlik künidə, jəng hərwiliri polatning julasida yaltirap ketidu,

Nəyzilər oynitilidu;[□]

⁴ Jəng hərwiliri koqilarda güdürlixip qepixiwatidu;

Kəng yollarda bir-birigə soqulidu;

Ularınq qiyapiti məx'əllərdək bolidu,

Ular qakmaqlardək yügürüxidu.

⁵ *Sərdar* əmiririgə əmr qüxüridu;

Ular yürüx qiloqinida aldirioqinidin bir-birigə putlixip mangidu;

Ninawəning sepiloqa qarap aldiraydu,

Baxliriqə bolsa «muhasirə qalkini» təyyarlinidu.[□]

⁶ «Dəryalarınq dərwaziliri» eqilidu,

□ 2:1 «**Bitqit qilidiqan birsi kəz aldingoqila kəldi**» — demək, birsi sən Ninawəning aldiqə kelip sanga hujum qilidu. «**Əmdi istihkam üstidə kəzət kil, yoloqa qara, belingni baqla, küqliringni yioyıp tehimu küqəyt!**» — bu kinayilik, həjwiyy gəp — Ninawəliklər jənggə xunqə kəp təyyarlik qiloqan bolsimu, həmmisi bikar bolidu. □ 2:2 «**Pərwərdigar Yaqupning xan-xəripini əsligə kəltürdi, uni Israilning xan-xəripigə layik dərijidə əsligə kəltürdi**» — oqurmənlər bəlkim esigə kəltüriduki, Huda Yaqup pəyoqəmbərgə yeni isim qoydi, yəni «Israil» dəp qoydi. «Yaqup»ning mənisi «aldamqi» yəki «baxqining ornini baskuqi», «Israil»ning mənisi «Huda bilən billə boləqan xahzadə». Demək, Huda Yaqupning əgri-toqay yollirini əzgətip, uningə qaralq kələqək bərgən. Xuning bilən Muqəddəs Kitabta, «Yaqup» bəzi waqitlarda Israilning «kəna təbiiti»ni, yəni Huda əq kərgən yaman illətlirini kərsitidu. «**Qünki kuruqdioquqilar ularni kuruqdap qoyqanidi, ularning üzüm tal xahlirini wəyran qiloqanidi**» — Asuriyə Israil həm Yəhəudani kəp qətim hərhil usul (bulangqilik, jazanihorluq, baj-selik qatarliqlər) bilən «kuruqdap qoyqanidi». ■ 2:2 Zəb. 80:12-13; Yəx. 10:12

□ 2:3 «**Bitqit qiloquqining palwanlirining kalkanliri qizil boyaldi**» — «kalkanliri qizil boyaldi» mumkinqilili bərk, Asuriyə ləxkərliri jənggə təyyaranəqinida qalkanlirini qizil rəngdə boyap qoyatti. □ 2:5 «**Sərdar əmiririgə əmr qüxüridu**» — «sərdar» ibraniiy tilida «u» deyilidu. Bizningqə düxmənlərninq sərdarinə kərsitidu (1-ayətni kəring). Bəzi alimlər «u» Asuriyə padixahni kərsitidu, dəp qaraydu. Undəq boləqanda, ayət Asuriyaliklərninq jiddiy mudapə təyyarlikli qiliwatqinini kərsitidu. «**Baxliriqə bolsa «muhasirə qalkini» təyyarlinidu**» — «muhasirə qalkini» — əskərlər sepiloqa hujum qilip örüməkqi boləqanda, baxlirini qoqdax üqün bax üstigə qong bir qalkəndək nərsini kətürüp yürətti. Baxqə birhil tərijimisi: «qalkənlik potəy».

Padixahning ordisi erip ketidu.□

⁷ Huzzabning bolsa uyatliri eqilidu —
Düxman tæripidin yalap epketilidu,
Dedækliri huddi pahtæklærning sadasidæk aḥ-uḥ tartip,
Mæydilirini urup ketidu.□

⁸ Ninæwæ apiridæ bolõqandin beri kæl süyidæk *tiñq* bolup kældi,
Biraq ular ḥazir keqip ketidu...
Əy tohta! Əy tohta!

— Biraq heqkim kænigæ qarimaydu.□

⁹ Kümüxlærni buliwelinglar, altunlarni buliwelinglar;
Qünki uning xæwkætlik hæzinsidiki kimmæt qaqa-kuqilirining sani
yoktur.

¹⁰ U kuruqdalõqan, wæyran kiliõqan, bærbat bolõqan!

Yüriki erip ketidu,
Tizliri bir-birigæ jalaklap tægæmæktæ;
Bælliri toloqak tutkandæk toloqinidu,
Barliq yüzlær tatirip ketidu.■

¹¹ Kæni, xirlarning uwisi?

Yax xirlar ozuklinidõqan jay,
Xir, qixi xir, xir arslini heqkimdin qorqmay yürgæn jay keni?□

¹² Xir öz arslanlirini qanduruxka owlarni titma-titma kiliõqanidi,
Qixi xirliri üqün owlarni boõqanidi;
Əngkürilirini ow bilæn, uwilirini olja bilæn toxkuzõqanidi.

¹³ Mana, Mæn sanga qarximæn, — dæydu samawi qoxunlarning Særdari
bolõqan Pærwærdigar;

Mæn sening jæng ḥarwiliringni is-tütækkæ aylandurup kœydüriwetimæn;
Kiliq yax xirliringni yewatidu,
Owangni yær yüzidin elip taxlaymæn;
Əqliliringning awazliri kayta heq anglanmaydu.□

□ 2:6 «**Dæryalarning dærwaziliri**» eqilidu, **padixahning ordisi erip ketidu** — «dæryalarning dærwaziliri» deganlik nemæ mænisi? Tigris dæryasining tarmaq-erikliri Ninæwæ xæhiridin etætti. Dæryalar sepildin øtkæn jaylarda kemilærni øtküzüx-øtküzæmælik üqün ḥæm baxka jaylarda su ekimlirini tizginlæx üqün dærwaza-takaklar bekitilgænidi. Dæl Ninæwæ xæhiri muḥasirigæ elinõqan qaõqda dærya texip, uning taxki sepilining 3 kilometrlik kismini ekitip kætken. Xuning bilæn Babil qoxuni bæsüp kirip, andin iqki sepiloqa ḥujum kilixka kirixti. «Padixahning ordisi erip ketidu» — Bælkim padixah ḥæm ordidikilærning yüriki qorqunqtiin erip kætkenlikini kersitidu. Padixah barliq bayliqlirini yoõqan bir gülhan kilip, øzi wæ kenizæklirini gulhanning üstidæ kœydürüwældi. Bæzi alimlar bu sœzni jismani y tærapin: «orda (dærya ekimi bilæn) ekip ketidu» dæp qüxinidu. □ 2:7 «**Huzzabning bolsa uyatliri eqilidu**» — «Huzzab» bolsa bælkim Ninæwæ hanixining ismi (bu isim ularning bir ayal butining ismi, yæni «ixtar» degæn isim bilæn munasiwætlik). Padixah øzini kœydüriwæloqini bilæn hanix øzi tirik kelip ræswa kilinip, dedækliri bilæn kulluqka øwætiledi. Bæzi alimlarning baxka birhil tærximisi bar — «Mana bu xundæk bekitilgændur, — uning (Ninæwæ xæhiringning) uyatliri eqilidu...». □ 2:8 «**Ninæwæ apiridæ bolõqandin beri kæl süyidæk tiñq bolup kældi, biraq ular ḥazir keqip ketidu...**» — baxka birhil tærximisi «Ninæwæ bir kæl süyidæktur, biraq ḥazir suliri yoqap ketidu...». ■ 2:10 Qan. 1:28; 20:8; Yæ. 2:11; 5:1; 7:5; Yæx. 13:7, 8; 21:3; Əz. 21:12. □ 2:11 «**Kæni, xirlarning uwisi? Yax xirlar ozuklinidõqan jay, xir, qixi xir, xir arslini heqkimdin qorqmay yürgæn jay keni?**» — xir Asuriyæ imperiyasining simwoli idi. □ 2:13 «**Mæn sening jæng ḥarwiliringni is-tütækkæ aylandurup kœydüriwetimæn**» — ibranii tilida «Mæn uning jæng ḥarwilirini is-tütækkæ aylandurup kœydüriwetimæn».

3

Ninawəning halak boluxidiki səwəblər

1 **Kanlik xəhərgə way!**

U yalojanqilik, zulum-zorawanlik bilən tolojan,
U olja elixtin heq kol üzgən əməs![□]

2 **Ah, kəmçinin qarsildaxliri!**

Qaklirining daqangxiwatқан,
Atlarning qarqiwatқан,
Pingildap ketiwatқан jəng hərwilirining sadaliri!

3 **Kara, atlik ləxkərlərnin qangqixliri,**

Kiliqlarning walildaxliri,
Nəyzilərnin palildaxliri,
Əltürülgənlərnin köplüki,
Əlüklər dəwə-dəwə!

Jəsətlərnin sani yoktur;
Ular jəsətlərgə putlixidu.

4 — **Sehirlərnin piri u,**

— Əllərnin paxixiwazliki,

Jəmətlərnin sehirliri bilən setiwetidu;

Sən xerinsuhən paxixinin nurojun paxixilikliri tüpəylidin,[□]

5 **Mana, Mən sanga qarxilixip qikқанmən, —**

— dəydu samawiy qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar,
Kənglikning etikini kayrip yüzüggə yepip, seni axkarilaymən,
Əllərgə uyət yərlirini,
Padixahliklərgə nomusungni kərsitimən.

6 **Üstüggə nijasətni taxlaymən,**

Seni xərməndiqilikdə qaldurimən,

Seni rəswa qilimən.

7 **Wə xundak boliduki,**

Seni kərgənlərnin həmmisi səndin kəqip: —

«Ninəwə wəyran qilindi! Uning üqün kim həza tutidu?» — dəydu;

Mən sanga təsəlli bərgüqilərnin nədin tepip berimən?[□]

8 **Sən dəryalarning otturisida turəjan,**

Ətrapida sular boləjan,

Istihkami dengiz boləjan,

Sepili dengiz boləjan No-Amon xəhəridin əwzəlmusən?

9 **Efiopiyəmu, Misirmu uning küq-kudriti idi,**

Ularınin küqi qəksiz idi;

Put həm Liwiyəliklər uningərgə yərdəmqi idi;[□]

10 **Umu elip ketilip, əsirlikkə qüxkən;**

□ **3:1 «Kanlik xəhərgə way!»** — «kanlik xəhər» Ninəwə xəhərinin kərsitidu, əlwəttə; 1-3-ayətlərdə, bəsüp kirgən qoxunliri, xundakla ularning kiroqinçiligi təswirlinidu. □ **3:4**

«**Sehirlərnin piri u**» — «u» bu yərdə Ninəwə xəhərinin kərsitidu. «**u... əllərnin paxixiwazliki, jəmətlərnin sehirliri bilən setiwetidu; sən xerinsuhən paxixinin nurojun paxixilikliri tüpəylidin,...**» — Ninəwədikilər rəhimsizlik, zorawanlikdən həwəs alojan bolupla qalmay, yənə kəp əllərgə kəp jadugərlik həm hurapatlıq ər-padətlirini həm əzlrininin paskina butpərəslikini tarqatқанidi. □ **3:7 «Mən sanga təsəlli bərgüqilərnin nədin tepip berimən?»** — Nahum pəyğəmbər muxu yərdə səz oyini kilip əzining ismi («təsəlli bərgüqi» degən mənədə) üstidə kinayilik, həjwiyy gəp qilidu. U əzining Yəhuda həlkigə bəxarətliri bilən təsəlli bərgənidi. Biraq

«Ninəwə xəhəri üqün «Nahum»lar nədin tepilidu?». □ **3:9 «Put həm Liwiyəliklər uningərgə yərdəmqi idi»** — «Put» degən yurt hazırki Somaliyə. «Liwiyə», yəni «Libya»ning qədimki ismi «Kux».

Barlik koqa bexida bowakliri qorup taxliwetildi;
Ular uning motiwərliri uqun qək taxlidi,
Uning barlik ərbabliri zənjirdə baqlanqanidi. □

11 Sənmü məst bolisən;

Sən məkünüwalisən;

Sən düxməndin himayə izdəp yürisən; □

12 Səning barlik istihkamliring huddi tunji mewigə kirgən ənjür dərihining ənjürlirigə ohxaydu;
Birla silkisə, ular yegüqining əqziyə qūxidu.

13 Mana, həlqing xəhiringdə kız-ayallardək bolup qaldı;

Zəminingning kowukliri düxmənliringgə kəng iqilidu;

Ot təmür taqakliringni yəp ketidu. □

14 Əmdi muhasirigə təyyarlik kılıp su tartıp qoy!

Qorqanliringni mustəhkəmlə!

Səqiz topidin lay etip,

Həq layni qəyləp qoy!

Humdanni raslap qoy!

15 Ot seni xu yərdə yəp ketidu;

Kiliq seni üzüp taxlaydu;

U seni qəkətkə liqinkisidək yəwatidu;

Əmdi əzüngni qəkətkə liqinkiliridək kəp kıl,

Qəkətkidək əzüngni zor kəp kıl!

16 Sən sodigərliringni asmandiki yultuzlardin kəp qilding;

Mana, qəkətkə liqinkisi kanat qikirip, uqup ketidu! □

17 Səning ərbabliring qəkətkilərdək,

Sərdarlıring mijir-mijir qəqkikizlərdək bolidu;

Mana ular soquk künidə qitlar iqigə kiriwəlip makan kılıdu;

Kuyax qikqanda, ular qəqip ketidu,

Barqan yerini tapkili bolmaydu. □

18 Qorqanliring mügdəp kaldı, i Asuriyəning padixahı;

Səning əksəngəkliring jim yatidu;

□ 3:10 «Umu (No-Amonmu, 8-ayətəni kəring) elip ketilip, əsirlikkə qūxkən; barlik koqa bexida bowakliri qorup taxliwetildi,...» — Misirdiki qong xəhər «No-Amon» intayin mustəhkəm, hətta Asuriyə xəhəridin təhimu «yengilməs» idi. U Nil (dengizdək kəng bolqan) dəryasining tət ekimi arisəyə jaylaxqan bolup, 20000 jəng hərvisi, 100 dərwazilik zor egiz sepili bər, tət məmlikət bilən ittəpəkdax idi. Xunga u «yengilməs bir xəhər» dəp həsəblanqan. Biraq u Asuriyə padixahı Axurbanipal tərəpidin miladiyədin ilgiriki 665-yili rəhəmsizlik bilən bitqit kılındı.

□ 3:11 «Sənmü məst bolisən; sən məkünüwalisən,...» — «sənmü məst bolisən» — tarihta kəp küqlük xəhərlər əzidə turoquqlarning bihəstəlik kılıxi wə əzlriridin məqrurlinip hərəkət iqip məst boluxi bilən, düxmənlər bəsüp kirgən. No-Amonning əhwalimu bəlkim xundək bolqan, Ninəwəning əqiwiti jəzmən xundək bolidu. □ 3:13 «həlqing xəhiringdə kız-ayallardək bolup kaldı» — bu ikki bislik gəp. Birinqidin Ninəwə xəhəridiki kəp ərlər xu dəwrədikə padixahı Sardonopoliskə əqixip bəqquiwaz bolup kətti. Sardonopolis əzi ayalqə kiynip yürətti. Bu ixlar Huda aldida əzlrigə jəza elip kelidəqan əqir günah idi. İkkinqidin, jənggə kəlgəndə, Asuriyə həlqi kız-ayallardək qorqup ketip qəqidiəyanlıqini kərsitidu. □ 3:16 «qəkətkə liqinkisi kanat qikirip, uqup ketidu!» — «qəkətkə liqinkisi ... uqup ketidu» dəgənnəning mənisə bəlkim Ninəwəning kəp sodigərliri bəxiyə əqir kün qūxkəndə uningəyə həq yərdəm bərməy, «bikar tələp» qəkətkidək qəqip ketidu; 17-ayətnimu kəring. □ 3:17 «Səning ərbabliring qəkətkilərdək, sərdarlıring mijir-mijir qəqkikizlərdək bolidu; mana ular soquk künidə qitlar iqigə kiriwəlip makan kılıdu» — qəkətkilər soquk wəqitlarda «tonglap ketip qalidu», həq midirlimas bolup qalidu. Asuriyəning əskərliri ohxaxla jənggə kirgəndə həq hərəkət kilməy, bəlkim kərkunqətin «ketip qalidu». Andin ular qəqip «uqup ketidu».

Həlking taqlar üstigə tarkilip kətti,
Heqkim ularni yioqmaydu;□
¹⁹ Sening yarang dawasiz,
Sening zəhming eoqirdur;
Həwiringni angliqlanlarning həmmisi üstüngdin qawak qalidu;
Qünki tohtawsiz rəzilliking kimning bexioqa kəlmigəndu?

□ 3:18 «Qopanliring mügdəp kaldı, i Asuriyəning padixahı.... həlking taqlar üstigə tarkilip kətti, heqkim ularni yioqmaydu...» — «qopanliring» yəni «həlq padiqiliring», «həlq baqquqiliring» bəlkim məmləkətning bihətərlikigə məs'ul bolqlanlarnı, yəni padixahning ordısidiki wəzir-wuzralirini kərsitidu. Heqkim tarkilip kətkən Asuriyə həlqidin həwər elip ularni yioqmaydu, baqqmaydu. «Həlking taqlar üstigə tarkilip kətti, heqkim ularni yioqmaydu...» — Asuriyə həlqi tarkitiloqandin keyin hərgiz qaytidin bir əl-yurt bolmioqan.

Həbakkuk

1 Həbakkuk pəyoğəmbər kərgən, uningəya yükləngən wəhiy: —

Həbakkukning dad-pəryadliri

2 Ah Pərwərdigar, qaçanoğiqə mən Sanga nida qilimən, Sən anglimaysən? Mən Sanga: «Zulum-zorawanlik!» dəp nalə-pəryad kətürimən, Biraq Sən kütquzmaysən.

3 Sən nemixka manga kəbihlikni kərgüzisən, Nemixka japa-zuluməya qarap turisən? Qünki bulangqilik, zulum-zorawanlik kəz aldiddidur; Jənggi-jedəllər bar, Dəwalar kəpəyməktə.

4 Xunga qanun paləq bolup qaldi, Adalət məydanəya həq qıqımaydu; Qünki rəzillər həkkanıy adəmni kistiməktə; Xunga həkümlər burmilinip qıqirilidu.

Hudaning jawabi

5 Əllər arisida bolidoğan bir ixni kərüp bekinglar, obdan karanglar, həyranuħəs kəlinglar!

Qünki silərning dəwringlarda bir ix qilimənki, Birsilərgə bayan qiloğan təşqirdimu silər ixənməytinglar.■

6 Qünki mana, Mən heliği mijəzi osal həm aldiraxsan əl kaldiyələri ornidin turəquzimən;

Əsli əzigə təwə əməs məkanlarni igiləx üqün, Ular yər yüzining kəngri jaylirini besip mangidu;□

7 Ular əzlrining deginini hesab qilidu həm əzini halioğanqə yuğiri tutidu;

8 Ularning atliri yilpizlardin ittik, Kəqtə owoğa qıqidoğan bərilərdin əxəddiydur; Atlıq ləxkərlər atlirini məşqurənanə qarqitidu;

Atlıq ləxkərlər yiraqtin kelidu, Ular owoğa xungəwoğan bürküttək uqur yüridu.

9 Ularning həmmisi zulum-zorawanlikka kelidu; Ularning top-top adəmliri yüzlirini aldioğa bekitip, aloğa basidu, Əsirləni qumdək kəp yioğidu.□

10 Bərhək, u padixahlarni mazaq qilidu,

■ 1:5 Ros. 13:41 □ 1:6 «Mən heliği mijəzi osal həm aldiraxsan əl kaldiyələri ornidin turəquzimən,... ular yər yüzining kəngri jaylirini besip mangidu» — kaldiyələr pəkət 20 yıl iqidila nəzərsiz bir əldin, Babil xəhərinə (keyin kaldiyələr «Babilliklər» dəp ataloğan), Ninəwə xəhərinə və Misirni ixətal qiloğan qorqunqluk bir imperiyəgə aylandı (miladiyədin ilğiriki 615-595-yillar). «Koxumqə səz»imiznimu kəring. □ 1:7 «Ular əzlrining deginini hesab qilidu həm əzini halioğanqə yuğiri tutidu» — ibraniy tilidiki tekisttin muxu ayətni qūxinix səl təs. Əsli jūmlini sezmişiz əlsək «Ulardin qıqқан həküm wə həywə əzlikidindur» — yani Hudadin əməs, değən mənini bildüridu. Ular Hudadin həq qorqmay, nemini halisam xundak qilimən, dəydoğanlar. □ 1:9 «Ularning top-top adəmliri yüzlirini aldioğa bekitip, aloğa basidu,... » — yaki «ularning top-top adəmliri «xərk xamili»dək aloğa basidu,...». Bu jūmlining yənə birnəqə tərijimiliri bar.

Əmirlərnimu nəzirigə almaydu;
 U həmmə istihkamlarni məshirə kildu,
 Qünki u topa-tupraklarni dəwə-dəwə kılıp, ularni ixəjal kildu.□
 11 Xundak kılıp u xamaldək oquyuldap ətidu,
 Həddidin exip gunahkar bolidu;
 Uning bu küq-kudriti əzigə ilah bolup sanilidu.□

Pəyoğəmbərning Hudaşəja boləjan jawabi

12 Sən Əzəldin Bar Boləuqi əməsmu, i Pərwərdigar Hudayim, mening Mukəddəs Boləuqim?
 Biz əlməymiz, i Pərwərdigar;
 Sən uni jazayingni bəja kəltürüx üqün bekitkənsən;
 Sən, i Qoram Tax Boləuqi, uni *bizgə* ibrət kılıp tüzitixkə bəlgiləgənsən.□
 13 Sening kəzüng xunqə oşubarsiz idiki,
 Rəzillikkə karap turmaytung;
 Əmdi nemixkə Sən munapiklik kıləjanlarəja karap turisən,
 Rəzillər əzidin adil boləjan kixini yutuwaləjinida, nemixkə süküt kilisən?
 14 Sən adəmlərni huddi dengizdiki beliklərdək,
 Huddi əzlriri üstidə heq yetəkligüqisi yok əmiligüqi həywanlarəja ohxax kilisən;□
 15 Xu *kaldiy kixi* ularning həmmisini qanggikioəja ilinduridu,
 Ularni əz tori bilən tutuwalidu,
 Ularni yioşma torioəja yioşidu;
 Xuning bilən huxal bolup xadlinidu;□
 16 Wə torioəja qurbanlik sunidu,
 Yioşma torioəja isriş salidu,
 Qünki xular arkilik uning nesiwisi mol,
 Nemətliri ləzzətlik boldi.
 17 Əmdi u xu tərکیدə torini tohtawsiz boxitiwərsə,
 Xu tərکیدə əllərni heq rəhim kilmay kəriwərsə bolamdu?

2

Həbakkukning qarari

1 «Əmdi mən öz kəzitimdə turiwerimən,
 Əzümni munar üstidə dəs tikləymən,

□ **1:10** «u həmmə istihkamlarni məshirə kildu, qünki u topa-tupraklarni dəwə-dəwə kılıp, ularni ixəjal kildu» — demək, ular sepilning yenioəja qong bir dəng yasap sepildin artilip bəşüp kiridu. Babilliklarning əmgək küqi kəp boləqaşka, muxu Addiy usulni kəp qollanəjan.
 □ **1:11** «Xundak kılıp u xamaldək oquyuldap ətidu, həddidin exip gunahkar bolidu» — baxka birhil tərjimisi: «xundak kilixi bilən uning rohi əzgirip ketidu; u xu yərlərdin ətup, gunahkar bolidu». □ **1:12** «Sən uni jazayingni bəja kəltürüx üqün bekitkənsən» — yaqi «uni jazayingəja uqraxka bekitkənsən». □ **1:14** «Sən adəmlərni huddi dengizdiki beliklərdək, huddi əzlriri üstidə heq yetəkligüqisi yok əmiligüqi həywanlarəja ohxax kilisən» — əslidə Huda insanni yaratkanda, insan toşruluk «ular dengizdiki beliklər... əmiligüqi həywanlarni... baxkursun» dəgənidi. Həzir Huda zalimlarning insanlarni beliklarning ornioəja qūxürüxigə yol qoyuwatidu. Bu nemə üqün? □ **1:15** «Xu kaldiy kixi ularning həmmisini qanggikioəja ilinduridu» — Asuriyə padixahlirining əsirlərni kalpukliridin ilmək (yaqi qanggak) etküzüp, yetiləp mangidioəjan rəhimsiz aditi bar idi; keyinki imperiyə (Babil)ning padixahliri bəlkim ohxax adətə boləjan bolsa kerək.

Uning manga nemə dəydiəlanlığını,
Xuningdək özüm bu dad-pəryadim toqruluk kəndək tegixlik jawab
tepixim kerəklikini bilixni kütüp turimən». □ ■

² Həm Pərwərdigar jawabən manga mundək dedi: —

«Okuşənlər yügürsün üqün,
Bu kərüngən alamətni yeziwal;

Uni tahtaylar üstigə enik oyup çiq; □ ■

³ Qünki bu kərüngən alamət kəlgüsidiki bekitilgən bir waqit üqün,
U adəmlərgə ahirətni təlpündüridu,

U yaloğan gəp kilmaydu;

Uzunoiqə kəlməy qəlsimu, uni kütkin;

Qünki u jəzmən yetip kelidu, heq keqikməydu. □

⁴ Kara, təkəbburlixip kətküqini!

Uning kəlbi öz iqidə tüz əməs;

Birək həkkanıy adəm öz etiqađ-sadiklikı bilən həyat yaxaydu. □ ■

⁵ Bərək, xarab uningəya satkunluk kılıdu, —

— U təkəbbur adəm, öydə tinim tapmaydu,

Həwisini təhtisaradək yooğan kılıdu;

U ölümdək heqqağan kanmaydu;

Əzigə barlık əllərnı yioıdu,

Həmmə həlkni əzigə karitiwalidu. □

⁶ Bularning həmmisi keyin u toqruluk təmsilni sözləp,

Kinayilik bir tepixmakni tiləya alidu: —

«Əzining əməsni mening dəp qoxuwaləuqiəya way!

□ 2:1 «... **kəndək tegixlik jawab tepixim kerəklikini bilixni...**» — ibraniy tilida «kəndək tegixlik jawab kərüxni...». «**Uning manga nemə dəydiəlanlığını, xuningdək özüm bu dad-pəryadim toqruluk kəndək tegixlik jawab tepixim kerəklikini bilixni kütüp turimən**» — baxça birhil tərijimi: «Uning manga nemini eytidəlanlığını, həmdə özümning Uning manga beridiəlan tənbişkə nemə jawab berixim kerəklikini bilixni kütimən». Heq bolmioğanda, u Hudaning tənbişini kütidu. Həbakkuk pəyoğəmbər kənglidə: «Mening əslidiki dad-pəryadimda bəlkim hatalik yeri boluxi mumkin» dəydu, bar bolsa u hataliklirini etirap kilixkə təyyar turidu. Xunga bizningqə «jawab» bolsa (1) dad-pəryadidiki (bar bolsa) hatalikəya boləlan jawabkarlığını, (2) keyin uning öz okurmənlirigə yaqi əzigə əgəxkən adəmlərgə berixkə tegixlik jawabning kəndək ikənlirini öz iqigə alidu. U bularnı qüxinix üqün kütüwatidu. Həbakkuk pəyoğəmbərnıng Hudaəya boləlan «jawabi» 3-babta tepilidu. ■ 2:1 Yəx. 21:8 □ 2:2 «**Okuşənlər yügürsün üqün, bu kərüngən alamətni yeziwal...**» — ikki manisi boluxi mumkin: — (1) okuşən kixi keyin bu həwərnı baxkilarəya yügürüp yətküzsün; (2) okuşən kixi hərtürlik kiyinqilik astidimu Mening yolumda yügürsün (massilən, «Zəb.» 119:32, «Yəx.» 40:30-31, «Gal.» 5:7ni kərüng). Biz ikkinqi mənigə mayilmiz. ■ 2:2 Yəx. 30:8 □ 2:3 «**bu kərüngən alamət kəlgüsidiki bekitilgən bir waqit üqün...**» — «bekitilgən» — demək, heqkim (həтта dua arkılıkmı) uni əzgərtəlməydu. «**U adəmlərgə ahirətni təlpündüridu**» — səzmusez tərijimi: «U ahirətkə qarap hasirap nəpəs alidu» (pikrimizqə bu ibarə qongkur təxnəlikni bildüridu). □ 2:4 «**Kara, təkəbburlixip kətküqini! Uning kəlbi öz iqidə tüz əməs**» — hərəkəndək təkəbbur adəm durus, tüz bolalmaydu. «**Birək həkkanıy adəm etiqađ-sadiklikı bilən həyat yaxaydu**» — bu söz Hudaning jawabning əng həlkilik jümlisi. «Koxumqə söz» imiznimu kərüng. ■ 2:4 Rim. 1:17; Gal. 3:11; Ibr. 10:38 □ 2:5 «**Bərək, xarab uningəya satkunluk kılıdu**» — Babilliklər ahir berip məyhorluktin Pars imperiyəsi təripidin nabut boldi. Təwrat, «Daniyal pəyoğəmbər» 5-bab wa «koxumqə söz» imizni kərüng. «...**həwisini təhtisaradək yooğan kılıdu**» — «təhtisara» əlgənlərnıng rohliri baridiəlan jay. Babilliklər hər yili təjawuzqilik pılanini tüzəytti. Ahir berip bu təjawuzqilik əzining mudapiisini ajizlaxturup, Pars imperiyəsi ularnı nabut kildi. «**U ölümdək heqqağan kanmaydu**» — «ölüm» hərdaim insanlarning jenini alidu, hərgiz «boldi» deməydu.

(*Bundak ixlar qaçanojiqə bolidu?!)*

Gөрүgə koyoqan nərsilər bilən özini qingdioquqioqə way!»□

7 Səndin jazanə-kərz aloquqilar biraqla kozoqalmamdu?

Seni titrətküqilər biraqla oyoqanmamdu?

Andin sən ularoqə olja bolmamsən?□

8 Sən nuroqun əllərni bulang-talang kıloqanlikiqing tüpəylidin, Həm kixilərning qanliri, zemin, xəhər həm uningda turuwatqan həmməyləngə kıloqan zulum-zorawanlikiqing tüpəylidin, Saklinip qaloqan əllər seni bulang-talang kılidu;□

9 Həlakət qanggilidin kutulux üqün, Uwamni yukiriqoqə salay dəp, Nəpsi yoqinap öz jəmətiqə haram mənprəət yioqquqioqə way!

10 Nuroqun həlklərni wəyran kılıp, Öz jəmətiqə ahanət kəltürdüq, Öz jeningoqə qarxi gunah sadir kilding.

11 Qünki tamdin tax nida kılidu, Yaoqqlardın lim jawab beridu: —

12 Yurtni qan bilən, Xəhərni kəbiqlik bilən kuroquqioqə way!»

13 Mana, həlklərning jan tikip tapqan mehnitining pəkət otqa yeqiloqə kılinoqanliki,

Əl-yurtlarning əzlrini bihudə həlsiratqanliki, Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigardın əməsmu?

14 Qünki huddi sular dengizni qapliqandək, Pütün yər yüzi Pərwərdigarni bilip-tonux bilən qaplinidu.□ ■

15 Öz yeqiningoqə hərəqni iqküzgüqigə — Üning uyat yeriqə qarixing üqün, Tulumungdin kuyup, uni məst kılouquqə sanga way!□

16 Xan-xərəpning ornida xərməndiqilikke tolisən; Özüngmu iq,

□ 2:6 «**gөрүgə koyoqan nərsilər bilən özini qingdioquqioqə way!**» — «gөрүgə koyoqan nərsilər» deqən ibarə ikki bislik bolup, baxqa bir mənisi «bir dəwə topa» — demək, ular muxu haram nərsilər bilən əzlrini buloqoqanidi. Babil imperiyəsi ayaq asti kıloqan əllər Həbakkukning Babil toqrisidiki bexarətlirini bilip yətkəndin keyin, ular bu ayattiki kinayilik sözləri deqən boluxi mumkin. Səzlər «mərsiyə» (matəm tux munajiti) xəklidə eytilidu.

□ 2:7 «**Səndin jazana-kərz aloquqilar biraqla kozoqalmamdu?**» — «səndin jazana-kərz aloquqilar» deqən sөz ikki bislik bolup, yənə bir mənisi: «(yilandək) seni qakquqilar». □ 2:8

«... **kixilərning qanliri, zemin, xəhər həm uningda turuwatqan həmməyləngə kıloqan zulum-zorawanlikiqing tüpəylidin,...**» — «. zemin, xəhər...» — bu isimlər birlik xəklidə (kəplük xəklidə əməs) ipadiləngini həm u zemin, xəhərning nami eytilmioqanlikiqindin qarioqanda, u ibarə Israil zəmini (Pələstin) həm Yerusalemmi kərsətsə kerək. □ 2:14 «**Qünki huddi sular dengizni**

kapliqandək, pütün yər yüzi Pərwərdigarni bilip-tonux bilən qaplinidu» — bu bayanning ezi Həbakkukning dad-pəryadiqə boloqan qong bir jawabtur. Jahandiki adalətsizliklər xunqə kəp boloiqini bilən, heq bolmioqanda ahir berip ularning hərbi yökütilidu. Baxqa pəyoqəmbərlerning bexarətliri boyiqə, Babil xəhəri toqrusuluk ixininizki, u ahiri zamanda qayta qurulidu. Əmdi «Pərwərdigarning küni»də, bu ayəttə deyilgəndək «Pütün yər yüzi Pərwərdigarni bilip-tonux bilən qaplinidu» wə xunglaxqa Babil qayta kərünməskə yökütilidu. «Qoxumqə sөz»imiznimu kərüq. ■ 2:14 Qel. 14:21 □ 2:15 «**Öz yeqiningoqə hərəqni iqküzgüqigə — uning uyat yeriqə qarixing üqün, tulumungdin kuyup, uni məst kılouquqə sanga way!**» — hərəqkəxlər hərdaim baxqılarni hərəqkəxlərgə aylandurməqçi bolidu. Biraq Babilning «baxqılaroqə hərəq iqküzüz» məqsiti ularoqə ezitkuluq kılıp, özigə ohxax bəqqiwəzlik gunəhoqə kirgüzüp, andin ularni asanla kontrol kılıxtin ibarət.

Hətniliking ayan bolsun!

Pərwərdigarning ong qolidiki kədəh sən tərəpkə burulidu,
Xan-xəripingning üstini rəswayıpəslik basidu.□

¹⁷ Liwanşa qiloğan zulum-zorawanlıq,
Xundakla haywanlarni kərkitip ularşa yətküzgən wəyranqilikmu,
Kixilərnin qanlıri, zemin, xəhər həm uningda turuwatқан həmməyləngə
qiloğan zulum-zorawanlıq tüpəylidin,
Bular sening mijikini qikiridu.□

¹⁸ Oyma məbudning nemə paydisi,
Uni uning yasioquqi oyup qikқан tursa?
Quyma məbudningmu wə uningşa təwə sahta təlim bərgüqining nemə
paydisi —

— Qünki uni yasioquqi öz yasioqinişa tayinidu,
Demək, zuwansiz «yok bolğan nərsilər»ni yasaydu?

¹⁹ Yaoşaqқа «Oyoğan!» degən adəmgə,
Zuwansiz taxқа «Tur!» degəngə way!
U wəz eytamdu?

Mana, u altun-kümüş bilən həlləndi,
Uning iqidə heq nəpəs yoktur.□

²⁰ Biraq Pərwərdigar Öz mukəddəs ibadəthanisididur!
Pütkül yər yüzi Uning aldida süküt kılsun!□

3

Həbakkukning duasi

¹ Həbakkuk pəyoşəmbərning duasi,
«Xiggaon» ahangida: —□

² «Pərwərdigar, mən həwiringni anglidim, əyminip kərktum.

□ **2:16 «Özüngmu iğ, hətniliking ayan bolsun!»** — «hətniliking ayan bolsun!» degən ibarə adəmning kəttik hijalitini kərsətkinidin baxқа, «Sən Hudaning əhdisigə wə səzigə yat adəmsən» degən mənimu puritip beridu. Baxқа birhül təjimişi: «Özüngmu (hərak) iğ, pulanglap yikil!». □ **2:17 «Liwanşa qiloğan zulum-zorawanlıq, xundakla haywanlarni kərkitip ularşa yətküzgən wəyranqilikmu,...»** — «Liwan» rayoni gūzəl ormanlıri həm kəpligən hərhil yawayı haywanlıri bilən dangkı qikқан. Babil imperiyəsi miladiyədin ilğiriki 605-yilidiki (Suriyədə yüz bərgən) «Kərxemix jengi»din keyin, (1) Liwandikilərgə wə ətrapidikilərgimu eoşir zulum yətküzgən. (2) uningdin baxқа ular qilməki bolğan jəngləri dawam kılixi üqün həmdə öz xəhərlirini qurux üqün Liwandin kəp dəl-dərəhləri kesip epkətti. (3) ular yəne kəngül eqix üqünla kəp yawayı haywanlarni rəhimsiz usullar bilən owlidi. Məzkur ayəttiki bu səz bu üq ixni kəzdə tutidu. 2- wə 3-ixtin roxənki, insaniyətnin təbiy muhitni obdan asraxқа Huda aldida jawabkarlıki bar. **«Kixilərnin qanlıri, zemin, xəhər həm uningda turuwatқан həmməyləngə qiloğan zulum-zorawanlıq tüpəylidin,...»** — «...zemin, xəhər,... turuwatқанlar» — 8-ayəttiki ibarigə ohxax, Israil zemini (Kanaan)ni həm Yerusalemini kərsitidu. □ **2:19 «uning iqidə heq nəpəs yoktur»** — yaki «uning iqidə heq roh yoktur». **«Yaoşaqқа «Oyoğan!» degən adəmgə, zuwansiz taxқа «Tur!» degəngə way! ... Uning iqidə heq nəpəs yoktur»** — bu ikki ayət (18-, 19-) Babilliklərnin rəzilikining butpərəslik bilən bəoqlik ikənlikini kərsitidu. 1:7də kərsitilgəndək, öz «hudaliri»ni ezi yasioqandin keyin, ular tirik Hudadin heq kərkməy, özigə qolaylık «əhlaq-pəzilət» mizanlırini halioşanqə bekitidu. □ **2:20 «Biraq Pərwərdigar Öz mukəddəs ibadəthanisididur!»** — muxu yərdə pəyoşəmbər bəlkim Hudaning asmandiki mukəddəs ibadəthanisini kərsitidu («Zəb.» 7:5, 11:4nimu kəring). □ **3:1 «Xiggaon» ahangida: —»** — «Xiggaon» bəlkim «dolqunluq», «otluq», «axikliq bilən» degən mənidə bolup, bu səz küyning eytilidoğan ahangini bildüridu.

I Pərwərdigar, yillar arisida ixingni qaytidin janlanduroğaysən,
Yillar arisida ixingni tonutqaysən;
Dəroəzəptə bolōjningda rəhimdillikni esinggə kəltürgəysən![□]

3 Təngri Temandin,

Pak-Mukəddəs Bolōquci Paran teōjidin kəldi;
Selah!

Uning xan-xəripi asmanlarni qəplidi,
Yər yūzi uning mədhiyiliri bilən toldi;[□]

4 Uning parkirəklīkī tang nuridək boldi,
Kolidin qəqmaq qəqkəndək ikki nur qıktı;
Xu yərdə uning kük-qudriti yoxurunup turidu. [□]

5 Uning aldidin waba,
Putliridin qoşdək yalkun qıqmaqta idi;[□]

6 U turup yər yüzini mөлqərlidi;
U qəriwidi, əllərni dəkkə-dükkigə saldi;
«mənggü taqlar» parə-parə kılindi,
«əbədīy dēng-egizliklər» egildürüldi,
Uning yolliri bolsa əbədīydu.[□]

7 Mən Kuxan kəbilisining qədirlirining parakəndiqilikdə bolōqanlikini,
Midiyan zeminidiki pərdilərnī titrək başqanlikini kərdum.[□]

8 Pərwərdigar dəryalarə qəqqiklandimikin?
Sening oşəziring dəryalarə qəritildimikin?
Kəhring dengizə qəritildimikin?
Atliringə, nijat-qutkuzuxni epkelidoqan jəng hərwiliringə minip

[□] **3:2 «Pərwərdigar, mən həwiringni anglidim,...»** — yəki «Pərwərdigar, mən Səndin həwərnī anglidim,...». «...yillar arisida ixingni tonutqaysən, dəroəzəptə bolōjningda rəhimdillikni esinggə kəltürgəysən!» — «yillar arisida» toşruluk; — Həbakkuk Huda ahirkī zamanda Əz uluşlukini kərsitip İsrailni gunahtın kutkuzidu, dəp bildi. Biraq həzir «ahirkī zaman» əməş; əmdi həzir, «yillar arisida»mu Huda Əz kük-qudritini kərsətkəy! [□] **3:3 «Təngri Temandin, Pak-Mukəddəs Bolōquci Paran teōjidin kəldi»** — «Təman» wə «Paran» Qənaan (Pələstin) zeminining xərkij yənubida, həzirki «İordaniyə» zemiñoqə jaylaxqan ikki rayon. Bu yərdə (yəni Sinay teōjida) Musa pəşəyəmbər «mukəddəs kanun»ni qəbul kildi, andin İsrailar Hudaning yetəqiliki bilən Pələstingə qarap yol aldi. Bu sözlərgə həm baxqə pəşəyəmbərlərnīng yazmilliriə qərioşanda, Kutkuzoquci Məşih Əysə yər yüzigə qaytip kəlgəndimu awwal xu yərgə qūxup, andin İsrailni kutkuzux üqün Qənaanə qə (Pələstingə) qarap kelidu. «Selah!» — «Selah» dēgən səz bəlkim küy qəloşan wəqtida muzikidiki bir «pauza»ni kərsitixi mumkin; xuning bilən uning: — «tohta, oylan!» dēgən imasi boluxi mumkin. [□] **3:4 «Uning parkirəklīkī tang nuridək boldi»** — yəki «Uning parkirəklīkī qəqmaqək boldi». [□] **3:5 «Uning ... putliridin qoşdək yalkun qıqmaqta idi»** — yəki, «Uning ... putliridin pizəşirin qizitma qıqmaqta idi». [□] **3:6 «U turup yər yüzini mөлqərlidi»** — yəki «U yər yüzini silkip qoydi». «**əbədīy dēng-egizliklər** egildürüldi» — yəki «əbədīy dēng-egizliklər» oşlilitildi. «**Mənggü taqlar**» parə-parə kılindi, «**əbədīy dēng-egizliklər**» egildürüldi, uning yolliri bolsa əbədīydu» — taqlar həm dēnglər «əbədīy» turoşandək bolsimu, pəşəş tirik Huda Əzi «əbədīydu». Baxqə ikki hil tərjimisi: (1) «Uning qıqxılrī əbədīn buyan bolōqan», (2) «U kədimki (əbədīy) yollarda mangidu». [□] **3:7 «Mən Kuxan kəbilisining qədirliri... Midiyan zeminidiki pərdilər...»** — «Kuxan» wə «Midiyan» dēgən ikki əl 3-ayəttiki «Təman» wə «Paran» dēgən rayonlarda idi. Ular İsrailning Qənaanini (Pələstinni) ixəşəş kılıxiə qəbirinqi qarxi qıqқан əllərdin idi («Batur həkımlar» 3- həm 7-bablarni kərug).

kəlgənoqusən![□]

⁹ Sening okyaying ayan qilindi,
Səzüng boyiqə, *Israil* kəbililirigə iqqən kəsəmliring üqün ayan qilindi!
Selah!

Sən yər yüzini dərya-kəlkünlər bilən ayriwəttəng.[□]

¹⁰ Taqlar Seni kərüp, azablinip tolojinip kətti;
Dolkunlap aqqan sular kəlkündək ötüp kətti;
Qongkur dengiz awazini koyuwetip,
Kollirini yukiriqə örlətti.

¹¹ Etiloqan okliringning parkirak nurini kərüp,
Palidloqan nəyzəngning yoruklukini kərüp,
Kuyax həm ay öz turaloqusida jim turdi.

¹² Sən aqqiqingda yər yüzidin ötüp yürük qilding;
Əllərnı qəzippingdə ziraətnı sokqandək soktung;

¹³ Öz həlkingning nijat-kutkuzuluxi üqün,
Sən Öz Məsihing bilən billə nijat-kutkuzux üqün qikting;

Ulini boynioqə eqip taxlap,
Rəzilning jəmətining bexini urup-yanjip, uningdin ayriwəttəng;
Selah![□]

¹⁴ Sən uning nəyziliri bilən sərdarlorining bexioqə sanjiding;
Ular dəhxətlik kara kuyundək meni tarkitwetixkə qikti,
Ularining huxallikı ajiz məminlərnı yoxurun jayda yalmap yutuxtın
ibarəttur![□]

¹⁵ Sən atliring bilən dengizdin,
Yəni dəwə-dəwə kılinoqan uluq suların ötüp mangding![□]

[□] 3:8 «Pərwərdigar dəryalaroqə aqqiklandimikin? Sening qəzipping dəryalaroqə karitildimikin? Kəhring dengizroqə karitildimikin? Atliringoqə, nijat-kutkuzuxni epkelidloqan jəng harwiliringoqə minip kəlgənoqusən!» — Babil wə Mesopotamiyidiki butpərəslik əpsaniliri boyiqə, dengiz wə dəryalar ularning küklük butliri yaki jin-xəytanliri turidloqan «koroqan»liri idi. Bu ayət boyiqə Hudaning Əzining küq-kudriti həmmə but wə jin-xəytanlardın zor üstün kərsitilidu.

[□] 3:9 «Sening okyaying... səzüng boyiqə, *Israil* kəbililirigə iqqən kəsəmliring üqün ayan qilindi!» — baxqə ikki hil tərjimisi: — «Sening okyaying... Sening səzünggə tayanloqan kəbililərgə iqqən kəsəmliring boyiqə ayan qilindi!», yaki: «Sən okyayingni ayan qilding, nuroqun oklarning elip ketilixini buyrudung». [□] 3:13

«Sən Öz Məsihing bilən billə nijat-kutkuzux üqün qikting» — «Məsihing» yaki «Məsih kıləjining» — Hudaning yolyorukı boyiqə, *Israiloqə* yengi bir padixah bekitix üqün uning bexioqə zəytnı meyi sürülük kerək idi. Muxu murasim «məsih kılınix» dəp wə xu qəoqdin baxlap muxu padixah «Hudaning məsih kıləjini» dəp atilatti. Huda Dawut padixahning bir əwladını «məsih kılimən», bu «Kutkuzoquqı-Məsih» *Israilni* həm barlik dunyani gunahlırdın kutkuzidu, dəp wədə kıləloqan. Bizningqə muxu ayattə bu «Kutkuzoquqı-Məsih» kərsitilidu. «Sən Öz Məsihing bilən billə nijat-kutkuzux üqün qikting» — baxqə birhil tərjimisi: «Sən Öz Məsihingni kutkuzux üqün qikting». «... Ulini boynioqə eqip taxlap, ...» — yaki «uni (xu jəmətnı) ulidin əgzisigiqə eqip taxlap, ...». Bəzi alimlar: «Rəzilning bexi» degən söz ahiri zamandiki Hudaqə karı qikqan, Xəytanning wəkili boləloqan «dajjal»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Biz koxulimiz.

[□] 3:14 «Sən uning nəyziliri bilən sərdarlorining bexioqə sanjiding» — «uning» — «rəzilning jəmətining bexining...» (13-ayət); bəlkim dəjjalni kərsitixi mumkin. «Ular dəhxətlik kara kuyundək meni tarkitwetixkə qikti» — «meni» — *Israil* sezləydu. Muxu ayəttiki sezlər ahırkı zamandiki *Israil* həlkingning eytkanliri bolsa kerək. [□] 3:15 «Sən atliring bilən dengizdin, yəni dəwə-dəwə kılinoqan uluq suların ötüp mangding!» — Musa pəyoqəmbər *Israilni* Misirdin qikqirip yetəkligəndə, ular Kızıl Dengizdin ötkən. Dengizdiki sular ularoqə yul eqip ikki tərpidə «dəwə-dəwə» turoqanıdi. Kəlgüsü zamandiki wəqə bəlkim buningoqə ohxap ketidu.

16 Mən bularnı anglidim, içi-başrımni titrək basti;
 Awazni anglap kalpuklirim dir-dir kildi,
 Ustihanlirim qirip kətkəndək boldi,
 Putlirimni titrək basti;
 Qünki mən külpətlik künidə,
 Yəni öz həlkimgə tajawuz kıləuqi besip kirkən künidimu,
 Səwr-hatirjəmliktə turuxum kerək. □

17 Qünki ənjür dərihi qeqəklimisimu,
 Üzüm tallirida mewə bolmisimu,
 Zəytun dərihiyə kıləqan əjir yokqa qıqqan bolsimu,
 Etizlar heq həsul bərmigən bolsimu,
 Qotandin qoy padisi üzülgən bolsimu,
 Eoqilda kala padisi yok bolsimu,

18 Mən həman Pərwərdigardin xadlinimən,
 Manga nijatimni bərgüqi Hodayimdin xadlikka qəmülümən, □

19 Pərwərdigar, Rəb, mening küq-kudritimdur;
 U mening putlirimni keyikningkidək kılıdu;
 Meni yukiri jaylirimda mangoquzidu!

(Bu küy nəəmiqilərnəng bexioqa tapxurulup, tarlik sazlar bilən oqulsun).

□ **3:16 «Awazni anglap kalpuklirim dir-dir kildi»** — Həbakkuk «Hudaning awazi» dəp oquq eytmaydu — uningoqa nisbətən angliqudək pəqət birlə awaz bar, halas. □ **3:18 «Manga nijatimni bərgüqi Hodayim...»** — yəki «nijatim boləuqi Hodayim...».

Zəfaniya

1 Amonning oşli Yosiya Yəhudaşa padixah boləjan waqitlarda, Həzəkianing qəwrisi, Amariyaning əwrisi, Gədalıyaning nəwrisi, Kuxning oşli Zəfaniyaşa yətkən Pərwərdigarning səzi: —

Soraqqa tartixning omumiyligi

2 Mən yər yüzidin həmmini kuruwetimən, — dəydu Pərwərdigar;

3 — İnsan həm haywanni kuruwetimən, Asmandiki uqar-kanatlar həm dengizdiki beliklarni, Barliq putlikaxanglarni rəzil adəmlər bilən təng kuruwetimən, İnsaniyətni yər yüzidin üzüp taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar.■

Yəhudaning soraqqa tartixi

4 — Xuning bilən Mən Yəhuda üstigə, Barliq Yerusalemdikilər üstigə qolumni sozimən; Muxu yərdə «Baal»ning kaldukini, «Kəmar»larning namini kaşınlar bilən billə üzüp taxlaymən;□

5 Xundakla əgzidə turup asmandiki jisimlarəşa bax uridoşanlarni, Pərwərdigarəşa bax urup, xundakla Uning nami bilən kəsəm kılıp turup, «Malkam»ning nami bilənmu kəsəm kılıdoşanlarni,□

6 Pərwərdigardin təzgənlərni, Pərwərdigarni izdiməydoşan yaki Uningdin yol soriməşanlarnimu üzüp taxlaymən.■

7 Rəb Pərwərdigarning huzuri aldida süküt kilinglar;

Qünki Pərwərdigarning küni yekındur; Qünki Pərwərdigar kurbanliqni təyyarlidi, U mehmanlarni «taharət kıldurup» həlal kildi;□

8 Pərwərdigarning kurbanliqning künidə xundak boliduki,

■ 1:3 Yar. 6:7 □ 1:4 «Muxu yərdə «Baal»ning kaldukini, «Kəmar»larning namini kaşınlar bilən billə üzüp taxlaymən» — «Baal» Pələstindikilər qokunidoşan bir but idi. «Baalning kalduki» «Baal» degən butka qokunəşanlardin kəlip kəloşan kixilər. «Kaşınlar» degən Hudaning muqəddəs ibadəthanisida ixləydoşan məhsus «kurbanliq kılıquşılar». «Kəmar»lar bolsa əzliirini butlarəşa beoşixidoşan «kurbanliq kılıquşılar» idi («2Pad.» 23:23, «Hox.» 10:5ni kəruşing). Hudaşa etikad kılıquşi adəmlər bolsa, «Huda «Kəmar»larni yokitixi muqərrər» dəp oylisa kerək. Biraq bu ahırki jümlidin qarışanda «**kaşınlar**» birinçi bolup əyibləndi. Səzge qarışanda ularmu butpərəs bolup kaldı. Xunga ular «Kəmar»lardin tehimu əyiblik, «Kəmilər»əşa nisbətən ular həkikətəni obdan qüxinixi kerək idi. □ 1:5 «**Malkam»ning nami bilənmu kəsəm kılıdoşanlar...**» — demisəkmü «Malkam» yənə bir but. ■ 1:6 Yəxi. 1:4; 59:13; Yar. 15:6 □ 1:7 «**Pərwərdigar kurbanliqni təyyarlidi, U mehmanlarni «taharət kıldurup» həlal kildi**» — Təwrat dəwridiki kurbanliqlərdin bəzilirini yegili bolatti, kurbanliqlar sunuloşanda mehmanlarni qakirix adəttili ix idi. Biraq 8-9-ayətke qarışanda, mehmanlarning əzi bu «kurbanliq»ning bir qismi bolidu. Ularni «taharət kıldurux», muxu yərdə «napak nərsilərdin ayriwetix, yuyux» yaki «Hudaşa ayriwetix» degənni bildüridu. Andin ular əzi «kurbanliq» boluxka «həlal» bolidu. «Mehmanlar»ning kəpinqisi bolsa Hudaşa qarxi qıqkanlarning nuroşun jəsətilirini yəydoşan, xundakla əslidə «haram boləjan» kuxlar wə haywanatlar bolidu («Yəx.» 34:6, «Yər.» 46:10, «Əz.» 39:17-19nimu kəruşing).

Mən əmirlərnı, padıxahlarning oşullırını wə yat əllərnıng kiyimlrını kiyıwaloşanlarning həmmisını jazalaymən;□

⁹ Xu küni Mən bosuşıdın dəssımay atlaydıoşanlarnı, Yəni zulum-zorawanlık həm aldımşılıkka tayınıp, hoşayınılrınıng öylirını toldurıdıoşanlarnı jazalaymən.□ ■

¹⁰ Xu künidə, — dəydu Pərwərdigar, «Belik dərwası»dın «Waydad», «Ikkinşı məhəllə»dın hərkirəxlər, Dəng-eşzliklərdin oşayət zor «gum-gum» kılıp wəyran kılınoşan awazlar anşınıdu.□

¹¹ «Hərkirənglar, i «Oşymanlık məhəllisı»dikilər; Qünki «sodigar həlk»ning həmmisı kılıqlandı, Kümüş bilən qıngdaloşanlar kırıldı!»□

¹² — Wə xu şaqıda xundak bolıduki, Mən Yerusalemni qıraşlar bilən ahturımən, Arşanglırı üstidə tinoşan xarabək turuşan əndixisiz adəmlərnı, Yəni kenglidə: «Pərwərdigar heş yaxılıknı kılmaydu, yamanlıknımu kılmaydu» deşənlərnı jazalaymən.□

¹³ Əmdi baylıklırı olşı, Öyliri bərşat bolıdu; Ular öylərnı salşını bilən, Ularđa turmaydu;

Üzümşarlarnı bərpa kılışını bilən, Ularınş xarabını iqməydu.

¹⁴ Pərwərdigarning uluş küni yekındur; Bərşək yekındur, intayın tez yetip kelıdu; Anşı, Pərwərdigarning küning sadası! Yetip kəşəndə palwanmu əməlik warşıraydu. ■

¹⁵ Xu küni kəşr elip kelıdıoşan bir kün, Külpətlık həm dərd-ələmlık bir kün,

□ 1:8 «Mən əmirlərnı, padıxahlarning oşullırını wə yat əllərnıng kiyimlrını kiyıwaloşanlarning həmmisını jazalaymən» — oşurmənəlrning esidə barkı, Zəfaniya «padıxahning oşlı» idi. Xunş u bu ordıdikilərnıng əşwalını nəhayiti obdan bilətti. Muxundak «yat əllərnıng kiyimlrını (əjnəbiyş kiyimni) kiyıwelix» bəlkim butpərəslıkkə yaki təkəbburlıkkə munasiwətlık şunah bolsa kerək. □ 1:9 «Xu küni Mən bosuşıdın dəssımay atlaydıoşanlarnı, yəni zulum-zorawanlık həm aldımşılıkka tayınıp, hoşayınılrınıng öylirını toldurıdıoşanlarnı jazalaymən» — Huda muxu yərdə pəyoşəmbər arşılık hurapiyılıknı əyiblışən bolsa kerək. «Öy bosuşısını dəssməslık kerək, yaman bolıdu» deşənlık eniş bir misaldur. (1Sam. 5:4, 5ni kəşung). Ular əslidinla Təwrattiki muşəddəs şanonuşa hılap boluşun muxundak hurapiy usşak-qıxxək kəidigə riayə kılışını bilən, zulumnı heşwəkəsi yok dəp kərkmay kılıwerıdu .

■ 1:9 1Sam. 5:4, 5. □ 1:10 ««Belik dərwası»dın «waydad», «Ikkinşı məhəllə»dın hərkirəxlər...» — «Belik dərwası» həm «ikkinşı məhəllə» Yerusalemning ximaliy tərıpigə şaylaşşan bolup, xəşərnıng baxşa üş tərıpi tik yar idi, hıuşun kəlsə daim ximaliy tərıpidin kelətti. □ 1:11 «Qünki «sodigar həlk»ning həmmisı kılıqlandı, ...» — bu bəlkim kinayılık şəp. İbranıy tilidə «sodigar» wə «Şanaan» deşənlər ohşax bir şəz bilən ipadilınıdu. İsrail həlkı əslı butpərəş boluşun «Şanaan həlkı»ni Pələstindin (Şanaanđın) həydiwətkənıdi. Bırak İsrail əzi həşır «Hudaning həlkı» əməş, bəlkı «sodigar həlk» həm «butpərəş bir həlk» bolup şaloşan ohşaydu. Ularınş kılışun şodisımu Hudaning nəşızidə hərəm ohşaydu. □ 1:12 «Arşanglırı üstidə tinoşan xarabək turuşan əndixisiz adəmlər...» — «arşanglırı üstidə tinoşan xarab» xarab tınıxi üşün uzun wəqıt midirılınmay turuxı kerək. Tinoşan «arşanglar», (duş, şəkündə) nəhayiti aqqıq bir nərsə, əlwəttə. ■ 1:14 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22; 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəş. 6:12-13

Wəyrançilik həm bərbatlik qüxidiöjan bir kün,
 Zulmätlik həm sürlük bir kün,
 Bulutlar həm qar-qarangöylük bilən qarlanan bir kün,
 16 İstihkamlaxkan xəhərlərgə, sepilning egiz potəylirigə hujum kilidiöjan,
 Kanay qelinidiöjan, aqah signali kətürüldiöjan bir kün bolidu.□
 17 Mən adəmlər üstigə külpətlərni qüxürimən, —
 Ular qarışulardək yürüdü;
 Qünki ular Pərwərdigaröja qarxi gunah kildi;
 Ularning qanliri topa-qangdək,
 Ularning üqəy-qerinkliri pöktək tökülüdü;
 18 Pərwərdigarning kəhri qüxkən künidə altun-kümüxliri ularni
 kutquzalmazdu;
 Bəlki pütkül jahan Uning özəzəp oti tərripidin yəwetilüdü;
 Qünki U barlık yar yüzidikilərnin üstigə mutlək bir həlakət, dəhşətlik
 bir həlakət qüxürüdü.□ ■

2

1 Yiojilinglar, özünglarni yiojinglar, i nomussiz «yat əl»,□
 2 Yarlık qikkuqə,
 Kün topandək tez ötüp kətküqə,
 Pərwərdigarning aqqik özəzipi üstünglərgə qüxküqə,
 Pərwərdigarning özəzipini elip kelidiöjan kün üstünglərgə qüxküqə,
 3 Pərwərdigarni izdənglar, i Uning həkümlirini ada kilöjan zemindiki
 kəmtərlər;
 Həqkanıylikni izdənglar, kəmtərlikni izdənglar;
 Ehtimal silər Pərwərdigarning özəzipi bolöjan künidə panah tapkan
 bolisilər.■

Əllərnin soraqça tartilixi

4 Qünki Gaza taxlanöjan bolidu,
 Axkelon wəyranə bolidu;
 Ular Axdodtikilərnə qüx bolmayla həydiwetüdü;
 Əkron yulup taxlinüdü.□
 5 Dengiz boyidikilər, yəni Kərət elidikilərgə way!
 Pərwərdigarning sözi sanga qarxidur, i Qanaan, Filistiylərnin zemini!

□ **1:16 «aqah signali kətürüldiöjan bir kün bolidu»** — yaki «jəng warkiraxliri kətürüldiöjan bir kün bolidu». □ **1:18 «mutlək bir həlakət, dəhşətlik bir həlakət»** — yaki «mutlək bir həlakət, qaqmaqətək bir həlakət». ■ **1:18** Pənd. 11:4; Əz. 7:19; Zəf. 1:14-16 □ **2:1 «Yiojilinglar, özünglarni yiojinglar, i nomussiz «yat əl»** — «yat əl» muxu yərdə İsrail həlki Hudaöja nisbətən butpərəs bir yat əlgə ohxaydu, degənlik. Ularning «yiojilixi» bəlkim jamaəttə bolup dua-tilawət bilən Hudani izdəx üqün bolsa kərək. İbraniy tilidiki «yiojilinglar» degən bu peil adətə pəkət «pahal yiojwelix»ni kersitüdü, bu muxu yərdə intayin kinayilik gəp bolup, İsrail pahalədək bir həlk, Hudaning otida tezla köydürülüş hətiridə turüdü, degənlik (2-ayətni körüng). ■ **2:3** Zəb. 27:5; 32:5-7 □ **2:4 «Qünki Gaza taxlanöjan bolidu, Axkelon wəyranə bolidu; ular Axdodtikilərnə qüx bolmayla həydiwetüdü; Əkron yulup taxlinüdü»** — bu xəhərlər Filistiyədiki bəx qong xəhərnin tėti. Ularning tərtipi ximaldin jənubқа bolup, hujum ximaliy tərripidin kelidiöjan ohxaydu. «Axdodni qüx bolmayla həydiwetüdü» degən jümlə bəlkim hujum ətigəndə baxlinip qüx boluqə ələlibilik tamamlinidiöjanlıqini kersitüdü. Baxқа birhil qüxənqisi, hujum qüx waqtida, yəni adəm uhlojan waqtitta kilinüdü, «Ular Axdodni qüxtə həydiwetüdü» degənlik.

Ahələng qalmaqatda Mən seni həlak qilimən.□

⁶ Dengiz boyı padiqılar üçün qimənzar,
Koy padiliri üçün qotanlar bolidu;

⁷ Dengiz boyı Yəhuda jəmətining qaldisi igidarqılıqıda bolidu;
Axu yərdə ular ozuklinidu;

Axkelonning öyliridə ular kəq kirgəndə yatidu,
Çünki Pərwərdigar Hudasi ularning yenioğa berip ulardin həwər elip,
Ularnı asarəttin azadlıqqa erixtüridu.□

⁸ Mən Moabning dəxnimini, Ammoniylarning həkərətlinirini anglidim;
Ular xundaq kılıp Mening həlqimni mazaq kılıp,
Ularning qeğralirini paymal kılıp mahtinip kətti.

⁹ Xunga Mən Öz həyatim bilən kəsəm qilimənki, — dəydu samawi
qoxunlarning Sərdari bolğan Pərwərdigar, Israilning Hudasi,

Moab jəzmən huddi Sodomdək,
Ammoniylar huddi Gomorradək bolidu —
Yəni qakkaqlar wə xorluqlar kaplanğan jay, daim bir qəl-jəzirə bolidu;
Həm həlqimning qaldisi ulardin olja alidu,
Kəwmimning qəloğanlıri bularoğa igə bolidu.□

¹⁰ Ularning təkəbburluqidin bu ix bexioğa kelidu,
Çünki ular samawi qoxunlarning Sərdari bolğan Pərwərdigarning
həlqini mazaq kılıp mahtinip kətti.

¹¹ Pərwərdigar ularoğa dəhşətlik bolidu;
Çünki U yər yüzidiki butlarning həmmisini qurutiwetidu;
Xuning bilən əllər, barlıq qət araldikilər hər biri öz jayida Uningoğa ibadət
qilidu.

¹² I Efiopiylər, silərmu Mening qiliqim bilən öltürülsilər.□

¹³ U qolini sozup ximaloğa təgküzüp, Asuriyəni həlak qilidu,
Ninəwə xəhirini wəyrənə, qəl-bayawandək kəhətqilik jay qilidu.□

¹⁴ Uning otturısında qarwa padiliri,
Xundakla həywanlarning hərhilliri yatidu;
Qəl huwquxi, qırkiriouqi huwquxlar uning tüwrük baxlirida qonidu;
Deriziliridin sayraxlar anglinidu;
Bosuqilirida wəyrənilik turidu;

Çünki U buning kedir yaqraq nəxixlirini oquqçilikta qalduridu;

¹⁵ Mana bu əndixisiz yaxap kəlgüqi xad-huram xəhər,
Kənglidə: «Mənla bardurmən, məndin baxqa biri yoxtur» degən xəhər —

□ **2:5 «dengiz boyidikilər, yəni Kərət elidikilərgə way!»** — bu sözmü Filistiyəlgə qaritilğan. «Kərətlər» bəlkim «Kret»dikilər degən mənədə. Ularning əsli yurtı (Ottura Dengizdiki) Kret arılı idi. □ **2:7 «ularning yenioğa berip ulardin həwər elip,...»** — ibraniy tilidə: «ularnı yoxlap...» degən sözlər bilənla ipadlinidu. □ **2:9 «Moab jəzmən huddi Sodomdək, Ammoniylar huddi Gomorradək bolidu...»** — oqurmənlərnin esidə boluxı mümkinki, Huda Sodom wə Gomorra xəhərlirini rəzillikli ri tüpəylidin asmandin ot quxürüp wəyrən qiliwətkən. □ **2:12 «I Efiopiylər, silərmu mening qiliqim bilən öltürülsilər»** — bu bexarəttin təhminən 80 yildin keyin «Kambusis II» Efiopiyyəgə tajawuz qildi (miladiyədin ilğiriki 525-yili). Bexarət bu wəqəni yaqi bolmisa ahırkı zamandıki bir wəqəni kərsitixi kerək. □ **2:13 «U qolini sozup ximaloğa təgküzüp, Asuriyəni həlak qilidu, Ninəwə xəhirini wəyrənə, qəl-bayawandək kəhətqilik jay qilidu»** — bu bexarətlər (12-15-ayətlər) Zəfaniyaning səziliridin pəkət birnəqqə yildin kiyim əməlgə axuruloğan. Miladiyədin ilğiriki 612-yili, büyük Asuriyə imperiyəsi paytahti Ninəwə bilən billə pütünlən bərəbat qilindi. Efiopiyyə baxqa yurtlardin yirək bolsimu, kəttik hujuməoə uqrıdi (12-ayət). Zəfaniyaning bu səzining əməlgə axuruloğanlıqini kərgən kixilər uning «Pərwərdigarning küni» toqruluq bolğan bexarətləri həm baxqa bexarətlirininə bəribir ahirida əməlgə axurulidu, dəp bilğən boldi.

U xunçilik bir wəyranə, haywanlarning bir konaloqusi bolup qaldioqu!
Uningdin otuwatqanlarning həmmisi üxkırtidu,
Kolini silkiydu.□

3

Yerusalemning sorakqa tartilixi

¹ Asiylik kılouqı, buloqanoqan, jəbir-zulum yətküzgüqı xəhərgə way!

² U awazni anglimidi, tərbiyini qobul kılmidi;
Pərwərdigarəşa tayanmıdi, Hudasioqə yəqınlaxmıdi.□

³ Uning otturısında boləqan əmirilrining həmmisi hərkirəydiəqan xirlər,
Uning sorakqiliri bolsa kəqliki owlaydiəqan, ətigini oqajiliəqadək həqnrəsə
kaldurməydiəqan bərilərdur;■

⁴ Uning pəyoqəmbərliri wəzinsiz, asiy kixilər;
Uning kaqınliri muqəddəs ibadəthanini buləyaydiəqanlar,
Təwrat-kanunioqə buzoqunçilik kıliəqanlar.□ ■

⁵ Həkkəniy Pərwərdigar uning otturısidedur;
U həq həkkəniyətsizlik kılməydu;
Hər ətigəndə adil həkümını ayan kılidu;
Həkümidə kəmqilik yəqıtur;
Biraq namərd adəm həq nomusni bilməydu.□ ■

⁶ — Mən əllərnı üzüp taxlıwətkənmən,
Ularning istihkam potəyliri wəyranidur;
Koqilirini həqbir adəm ətmigüdək kılip harabə kıloqanmən;
Xəhərliri adəmzatsiz, həq turoqıqısı yəq kılinip həlak boləqan.□

⁷ Mən: «Pəkət Məndin kərkunglar, tərbiyini qobul kılinglar» — dedim.
Xundaq boləqanda uningəşa həmmə bəkitkənlirim quxürülməy, makani
həq haniwəyran bolmas.
Biraq ular baldurla ornidin turup, həmmə ixlirini həram kıliwətti.□

□ **2:15 «Uningdin otuwatqanlarning həmmisi üxkırtidu, kolini silkiydu»** — bu hərikətlər bəlkim həyran boləqanlık yaki mazak kıloqanlıkni bildüridu. □ **3:2 «Asiylik kılouqı, buloqanoqan, jəbir-zulum yətküzgüqı xəhərgə way! (1-ayət) U awazni anglimidi, tərbiyini qobul kılmidi»** — bu sözlərnı angliəqı Yerusalemdikilər bəlkim Zəfaniya yənə Asuriyəning gunəhlirini əyibləwatidu, dəp oylıxi mumkin idi. Biraq keyinki sözliridin angliəqıqlar tuyuqsiz: «Uning əyibligini Ninəwə əməs, bəlkı biz Yerusalemdikilər ikənmiz!» dəp həyran kəloqan, xundaqla hapa boləqan boluxi mumkin idi. «Awaz»ning kınning ikənlikini Zəfaniya pəyoqəmbər deməydu; qünki uningəşa nisbətən bu dunyada angliəqədək pəkət birla awaz bar, yəni Pərwərdigarningkidur. ■ **3:3** Pənd. 28:15; Əz. 22:27 □ **3:4 «Uning pəyoqəmbərliri wəzinsiz, asiy kixilər; uning kaqınliri muqəddəs ibadəthanini buləyaydiəqanlar»** — «pəyoqəmbərliri» bolsa sahta pəyoqəmbərlər, əlwəttə. «Kaqınlar» muqəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus kurbanlıkni keydürgüqı hadimlar. ■ **3:4** Yər. 23:11, 32; Həx. 9:7.

□ **3:5 «həkümidə kəmqilik yəqıtur»** — yaki «U (Pərwərdigar) həkümilrini ada kılməy kalməydu». ■ **3:5** Qan. 32:4 □ **3:6 «Mən əllərnı üzüp taxlıwətkənmən, ularning istihkam potəyliri wəyranidur .... xəhərliri adəmzatsiz, həq turoqıqısı yəq kılinip həlak boləqan»** — yat əllər arısidiki bu wəqələr, xühşisizki, İsrailəşa sawaq, aqəş wə misal boluxi kerək idi. □ **3:7 «Xundaq boləqanda uningəşa həmmə bəkitkənlirim quxürülməy, makani həq haniwəyran bolmas. Biraq ular baldurla ornidin turup, həmmə ixlirini həram kıliwətti»** — baxka birhıl tərjimisi: «Undaq boləqanda uningəşa berilidiəqan həmmə jazaliri nemə boluxidın kət'iyəzər, uning makani həq üzülməydu». «**Biraq ular baldurla ornidin turup, həmmə ixlirini həram kıliwətti**» — demək, tiləşa elinəqan «həram ixlar»ni kılixkə nahəyiti aldirawatqanıdi.

Barlik əllərnin soraxqa tartilixi

8 Xunga Meni kütüŋlar, — dəydu Pərwərdigar,
 Mən guwahlik berixkə ornumdin qozqaloqan küngiqə —
 Qünki Mening qararim — əllərnı yoxix,
 Padixahliklarnı jəm kılıxtin ibarətki,
 Ularning üstigə kəhrimni,
 Həmmə dəhxətlik aqqıqimni bexiqə təküx üqündur.
 Qünki yər yüzining həmmisi aqqıq oşəzipimning oti bilən
 keydürüwetilidu. □

İsrailning əsligə kəltürülüxi, əllərnin Hudaning yeniqə kelixi

9 Qünki xu tapta barlik əllərnin Pərwərdigarining namioqə nida kılıp
 qakirixi üqün,
 Üning hizmitidə bir jan bir tən boluxi üqün,
 Mən ularning tilini sap bir tiloqə aylandurimən,
 10 Qünki Efiopiyə dəryalirining nerisidin Mening dua-tilawətqilirim,
 Yəni Mən tarqatqanlarning kızı,
 Manga sunuloqan hədiyəni epkelidu. □

İsrailning Hudaning Rohida «kaytidin tuquluxi»

11 Xu küni sən Manga asiylik qiloqan barlik qilmixliring tüpəylidin iza
 tartıp qalmaysən;
 Qünki xu tapta Mən təkəbburlukungdin huxallinip kətkənlərnı arangdin
 elip taxlaymən,
 Xuning bilən sən muqəddəs teqim tüpəylidin həlingni ikkinqi qong
 kılmaysən; □
 12 Wə Mən arangda kəmtər həm miskin bir həlkni qaldurimən,
 Ular Pərwərdigarning namioqə tayinidu.
 13 İsrailning qaldisi nə kəbihlik kılmaydu,
 Nə yaloqan səzliməydu,
 Nə ularning aşzidin əldəmqi til tepilmaydu;
 Ular bəlki ozuklinip, yatidu,
 Həqkim ularni qorqutmaydu. □

İsrailning kaytidin yoxilixi — ahirki zamandiki xad-huramlik bir küy

14 Yayrap-yaxna, i Zion kızı!
 Təntənə kılıp warqıra, i İsrail!
 Pütün qəlbing bilən huxal bolup xadlan, i Yerusalemning kızı! ■
 15 Pərwərdigar seni jazalaydıqan həkümlərnı elip taxlıdi,

□ 3:8 «Mən guwahlik berixkə ornumdin qozqaloqan küngiqə...» — «guwahqilik berixkə...»
 degənnin baxqa birhil təjmisı «ownı elixkə...». □ 3:10 «Efiopiyə dəryalirining nerisi...»
 — Efiopiyə nəhayiti qət jay bolup, towa kılix pirsiti jəhənnin qətlirigiqə bolidu, dəp kərsitidıqan
 bir misaldur: «Mening dua-tilawətqilirim, yəni Mən tarqatqanlarning kızı...» — bəlkin
 tarqılıp kətkən, əmma towa qiloqan İsrailarnı kərsitidu: «Pərwərdigarning küni» xunqə dəhxətlik
 bolıqni bilən (8-ayət), 9-10-ayətiki bexarətlər Hudaning məhri-xəpkitigə həttə xu künidimu
 erixix imkanıyiti barlıqni ispatlaydu. □ 3:11 «muqəddəs teqim tüpəylidin» — yaki
 «muqəddəs teqimda» yaki «muqəddəs teqim üstidə». □ 3:13 «İsrailning qaldisi nə kəbihlik
 kılmaydu» — «İsrailning qaldisi» Təwrattiki pəyqəməbərnlərnin kitablırida kəp kərüliđıqan
 tema yaki mawzudur. İsrail həlkining kəp kısmı Hudadin yıraklıxip kətkən bolsimu, ular
 arisida Hudaning məhri-xəpkiti bilən, Özigə sadıq bir «qaldı»ning həman hərdaim tepilidıqanlıkı
 kərsitilidu. ■ 3:14 Zək. 9:9

Düxminingni qayturuwətti;
 Israilning padixahı Pərwərdigar arangdidur;
 Yamanlıqni ikkinçi kərməysən.

16 Xu küni Yerusaleməyə eytiliduki,
 «Qorqma, i Zion!

Qolliring boxap, sanggilap kətmisun!

17 Pərwərdigar Hudaying arangda,
 Qutkuzidioğan kudrət Igisidur!

U xadlık bilən üstüngdə xadlinidu;
 Öz mehır-muhəbbitidə aram alidu;

Üstüngdə nahxilar eytip yayrap-yaxnaydu.

18 jəmiyət sorunliridiki nomussiz ibadət tüpəylidin aranglardin azablanoğanlarni yiojımən;

Bularning xərməndilikliri ularoğa eoğır kelətti.□

19 Mana, Mən xu tapta seni harlioğanlarning həmmisini bir tərəp qilimən,
 Aqsak boloğan kızni qutkuzimən;

Talaşoğa həydiwetilgən kızni yiojımən;

Dəl ular horlanoğan barlık zeminlarda ularni *Əzümgə* mədhiyə
 kəltürgüqi, xəhrət boləuqi kılıp tikləymən.□

20 Mən xu tapta, yəni silərnı yiojkan waqıtta, silərnı *oygə* epkelimən;
 Qünki Mən kəz aldinglarda silərnı asarəttin azadlıkka qıkarəjnimda,
 Silərnı yər yüzidiki barlık əllər arisida xəhrətlik, *Əzəmgə* mədhiyə
 kəltürgüqi qilimən,
 — dəydu Pərwərdigar.□

□ 3:18 «jəmiyət sorunliridiki nomussiz ibadət tüpəylidin aranglardin azablanoğanlarni yiojımən; bularning xərməndilikliri ularoğa eoğır kelətti» — ayətning birnəqqə tərjimiliri bar. Bizninggə mənisı xuki, ibadət sorunlirida boləğan sahtipəzlik, ar-nomussizliklər sorunoğa kətnaxқан ihlasmənlərnı nahəyiti azablioğan, ular buningoğa qidimay muxu həytlaroğa, ibadət sorunlirioğa kətnaxmay tarkilip kətkənidi. Xunga Huda: «Mən ularni yiojımən» — dəydu. «Yəx.» 1:13ni kəring. □ 3:19 «Aqsak boləğan kızni qutkuzimən; talaşoğa həydiwetilgən kızni yiojımən» — «kız» muxu yərdə Israilni kərsitidu. «...ularni *Əzümgə* mədhiyə kəltürgüqi, xəhrət boləuqi kılıp tikləymən» — yaki «...ularni təripləx obyektı wə nam-xəhrətlik kılıp tikləymən». □ 3:20 «Silərnı ...xəhrətlik, *Əzəmgə* mədhiyə kəltürgüqi qilimən» — yaki «Silərnı... nam-xəhrətlik wə təripləx obyektı qilimən».

Hagay

Birinchi wəhiy wə halkning inkasi

¹ Darius padixahning ikkinchi yili, altinchi aynning birinchi kuni, Pərwərdigarning sözi Hagay pəyoqəmbər arqilik Xealtialning oqli, Yəhudaning waliyisi Zərubbabəlgə həm Yəhozadakning oqli, bax kahin Yəxuaşa kəldi: —□

² Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — Bu həlk: «Wakti kəlmidi, Pərwərdigarning öyini qurux waqti tehi kəlmidi» — dəydu.□

³ Wə Pərwərdigarning sözi Hagay pəyoqəmbər arqilik kelip mundak deyildi: —

⁴ Bu öy tehiqila harabə tursa, bu silər tahtaydin bezəlgən öyliringlarda yaxaydiəjan waqitmu?□

⁵ Mana, Pərwərdigar mundak dəydu: — Kiliwatqininglar üstidə kəngül qoyup oylininglar!

⁶ Terioqininglar kəp, yioqwalidioqininglar az;

Yəysilər, birak toymaysilər;

Iqisilər, birak qanmaysilər;

Kiyisilər, birak heqkandak illimaysilər;

Ix həkki aloquci bolsa,

Huddi ix həkkinini təxük həmyanoqa saləjanəqa ohxaxtur.■

⁷ — Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu:

Kiliwatqininglar üstidə kəngül qoyup oylininglar!

⁸ Taşka qikip, yaşaqnı elip kelinglar, öyni kurunglar; xundak kilsanglar Mən uningdin hursən bolimən, xan-xərəpkə eriximən, — dəydu Pərwərdigar.

⁹ — Silər kəpni küttunglar, mana, erixkinglar az boldi; uni öygə epkəlgininglarda, Mən uni püwləp yokattim; bu nemə üqün? — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar —

— Qünki Mening öyümning harabə boləjinoqa qarimay, öz öyünlarni selixka yügürüxüp yürüwatisilər.

□ **1:1** «Darius padixahning ikkinchi yili, altinchi aynning birinchi kuni» — «Darius padixah», yəni «Darius Hispastes» (miladiyədin ilgiriki 521-485-yillar). Bu kün miladiyədin ilgiriki 520-yili, 29-awoqust idi. «Altinchi ay» — Muqəddəs Kitabta yil, aylar tiləqa elinoqanda, Yəhudiylarning kona kalendari boyiqə hesablinidu («Təbirlər»-nimu kəring). «**altinchi aynning birinchi kuni**» — hər aynning birinchi kuni heyt bolatti, Yerusalemda bu səzni angliəjan kixilər bəlkim az bolmisa kerək. «**bax kahin Yəxua**» — «kahin» muqəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus qurbanliqni kəydürgüci hadim. □ **1:2** «**Bu həlk; «Wakti kəlmidi, Pərwərdigarning öyini qurux waqti tehi kəlmidi» — dəydu**» — muqəddəs ibadəthanini kayta qurux hizmiti 15 yil ilgiri baxlanəjanidi, birak həlk baxka əsərləning təhditigə uqrap, qurux hizmitidin qol tartkanidi («Əzra», 3-5-bablarni kəring). □ **1:4** «**tahtaydin bezəlgən öyliringlar**» — «tahtaydin bezəlgən» degən bu səz Təwratta pəkət Sulayman qurəjan muqəddəs ibadəthanining bezilixi wə «Yəhoəhaz padixah»ning ordisining bezilixini təswirləx üqün bir qətim ixlitilgen. Xuningdin kərimizki, həlkələr bəlkim muqəddəs ibadəthanini quruxka 15 yil ilgiri təyyarliəjan yaşaqnı hazır öz öylirini bezəx üqün ixlətməktə. Xunga ularning ikki gunahı bar idi: (1) Hudaning öyini quruxni keqiktürüx; (2) Hudaning öyi üqün təyyarlap qoyuləjan yaşaqnı öz öyliri üqün ixlitix. ■ **1:6**

Qan. 28:38; Mik. 6:14, 15.

¹⁰ Xunga üstünglarda asmanlar xəbnəmni bərməydu, zeminmu həsulini bərməydu; □ ■

¹¹ Mən zeminə, taqqa, ziraətlərgə, yengi xarablarə, zəytun meyiə, tupraqning ündürmilirigə, insanlarə, mal-waranlarə wə qollardiki barlıq əjirlərgə kurojaqquiliqni çakirdim. □

¹² Xuning bilən Xealtielning oqli Zərubbabəl həm Yəhozadakning oqli bax kahin Yəxua wə həlkning qaldisining həmmisi Pərwərdigar Hudasing awaziə, xuningdək Pərwərdigar Hudasing Hağay pəyoəmbərni əwətixi bilən, uning səzlrigə kulak saldi; həlk Pərwərdigar alda kərkti.

¹³ Andin Pərwərdigarning əlqisi Hağay Pərwərdigarning həwirini həlkəyəyətküzüp:

— «Mən silər bilən billidurmən» — dəydu Pərwərdigar, — dedi. ¹⁴ Wə Pərwərdigar Xealtielning oqli, Yəhudaning waliyisi Zərubbabəlning rohini, xundakla Yəhozadakning oqli, bax kahin Yəxuaning rohini həm həlk qaldisining hər birining rohini kəzojidi; ular samawi koxunlarning Sədari boləjan Pərwərdigar Hudasing əyigə kelip ixlidi.

¹⁵ Bu Darius padixahning ikkinçi yili, altinqi ayning yigirmə tətinqi küni idi. □

2

Ikkinçi wəhiy — riqəbətəndürüx

¹ Yəttinqi ayning yigirmə birinçi küni, Pərwərdigarning səzi Hağay pəyoəmbər arkilik kelip mundak deyildi: □ ² — «Xealtielning oqli, Yəhudaning waliyisi Zərubbabəl, Yəhozadakning oqli, bax kahin Yəxuaəgə həmdə həlkning qaldisioə səz kilip ulardin: —

³ «Aranglardin əyni qəoqdiki xan-xərəptə boləjan bu əyni kərgənlərdin kim bar? Silər hazır uningə qəndak qəraysilər? Nəziringlarda u həqnemigə ərziməydu, xundakmu?» — dəp soriojin. □ ⁴ — Birək hazır, i Zərubbabəl, jasarətlik bol, — dəydu Pərwərdigar, — Yəhozadakning oqli, bax kahin Yəxua, jasarətlik bol; zemindiki barlıq həlk, jasarətlik bolup ixlənglar, — dəydu Pərwərdigar.

□ **1:10** «Xunga üstünglarda asmanlar xəbnəmni bərməydu» — xəbnəm, bolupmu 8- wə 9-ayda pixidiəjan məwə yəki axliqni yegiləxtin saqləxtə muhim rol oynaydu. ■ **1:10** Kan. 28:23

□ **1:11** «Mən zeminə, taqqa, ziraətlərgə, ... qollardiki barlıq əjirlərgə kurojaqquiliqni çakirdim» — «kurojaqquilik» (ibraniy tilida «horəb») həm «harabə» degənlər bir-birigə ohxap ketidiəjan səzlər — Hudaning əyi «harabə» bolsa, ularə «horəb» (kurojaqquilik) bolidu. □ **1:15**

«**Bu Darius padixahning ikkinçi yili, altinqi ayning yigirmə tətinqi küni idi**» — Hağay bəxarət bərip, həlk Hudaning əyidə ix baxliəuqə 23 kün etti. Bu wəqit həsul yiojidiəjan pəsil boləjaqqa, ix bəlkim həsulni yiojip boləqəndin keyin baxlanəjan. □ **2:1** «**Yəttinqi ayning yigirmə birinçi küni**» — bu kün «kəpilər həyti» («kəpə tikix həyti»)ning əng ahirki küni bolup, həlkning xəp bir qismi Yerusalemda boləjan bolux kerək. □ **2:3** «**Aranglardin əyni qəoqdiki xan-xərəptə boləjan bu əyni kərgənlərdin kim bar? Silər hazır uningə qəndak qəraysilər? Nəziringlarda u həqnemigə ərziməydu, xundakmu?**» — Sulayman padixah saləjan həywətlik muqəddəs ibadəthana (miladiyədin ilgiriki 587-yili) Babil təripidin wəyran kilinəjan. Bu wəqə Hağay səz kiləjan wəqəttin 67 yil ilgiri boləjaqqa, əsli ibadəthanining xan-xəripi yengi ibadəthanioə qərayidiəjan bəzi bowaylarning esidin qikmiəjan boluxi kerək.

«əyni qəoqdiki xan-xərəptə boləjan bu əy» wə «uningə qəndak qəraysilər?» degən səzlər ispatlayduki, Huda nəziridə məyli Sulayman qurojan yəki bu wəqəttiki həlk qurojan ibadəthana bolsun, hər ikkisini «bir» dəp həsəblaydu.

— qünki Mən silər bilən billidurmən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar.

⁵ — Misirdin qıkkān waqtınglarda silərgə əhdə kıləjan səzüm wə Mening Rohim aranglarda turup kəldi; hərgiz qorqmanglar.

⁶ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: —

— Yanə pəkət azoqına waqtın keyin Mən asmanlar, yər yüzi, dengiz həm kuruklukni təwritimən; □ ■

⁷ Mən bərlək əllərnı təwritimən; nətijidə əllərnıng sərhil ətiwar nərsiliri elip kelinidu. Mən muxu əyni xan-xərpəkə toldurimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar.

⁸ — Kümüş Meningki, altun Meningki, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar. □

⁹ — Bu əyning keyinki xan-xəripı əslidikidin zor bolidu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, — wə Mən muxu yərdə aramlıq-hatırjəmlıknı ata kılımən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar. □ ■

Üqinqi wəhiy — Hudaning xəpki wə bərikiti

¹⁰ Darius padixahning ikkinqi yili, tokkuzinqi əyning yigirmə tətinqi küni, Pərwərdigarning səzi Haqay pəyqəmbər arkilik kelip mundak deyildi: —

¹¹ «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu:

Kahınlarəja səz kılıp ulardin Təwrat-kanuni toqruluk: —

¹² «Birsi toning etikidə «Hudaəja ataləjan gəx»ni kətürüp ketiwatkinida, uning etiki nanoəja, ımaəqə, xarabəka, zəytun mayəja yaki həkəndak ax-ozukəka mundakla tegip kətsə, undakta u nərsilər «Hudaəja ataləjan» bolamdu?» — dəp sorioqın.

Kahınlar jawabən: «Yak» — dedi. □

¹³ Wə Haqay: «Birsi jəsətkə tegip «napak» boləjan bolsa, u bu ax-ozukning kəysibirigə təgsə, undakta ax-ozuk napak bolamdu?» — dəp soridi.

□ **2:6** «... asmanlar, yər yüzi, dengiz həm kuruklukni təwritimən» — muxundak səzlər baxəka pəyqəmbər yazmiliridimu tepilidu (məsilən, «Yəxaya» 13-bab, «Yərəmiya» 4- həm 10-bab, «Yoel» 2-bab, «Naəum» 1-babta). Xübhisizki, bular «Pərwərdigarning küni», yəni ahirik zamanni kərsitidu. ■ **2:6** Ibr. 12:26,27 □ **2:8** «Kümüş Meningki, altun Meningki, — dəydu ... Pərwərdigar» — xu dəwrədə dunyadiki kəp kəsim altun-kümüş Pars imeriyasının kolida idi. Məzkur bəxarəttin azrakla bir məzgildin keyin, Pars imperatori Darius tərpidin:

«İsrailning ətrapidiki yurtlardin imperatorəja elinəjan bajlarning qong bir kəsimni ayrip, bu pulni «Pərwərdigarning əyini qiraylık yasax üqün ixlitix kərək...» dəgən bir yarlık qüxtürüldi («Əzra» 4-6-babni, xundakla «koxumqə səz»imizni kərug). □ **2:9** «Bu əyning keyinki xan-xəripı əslidikidin zor bolidu» — bu bəxarəttning əməlgə axuruluxi nəhayiti əjayib boldi. Səz kəp boləqaqəka, xərəini «koxumqə səz»imizgə kəyduq. ■ **2:9** Mis. 23:20-22; Yər. 31:31-34; Əz. 36:26-28; Mat. 3: 11-12; 11:10; 24:12-16; Mar. 1:2; Luəka 1:76; 7:27; Yə. 2:13-17; Yəx. 40:3; Ibr. 8:6; 12:24 □ **2:12** «birsi toning etikidə «Hudaəja ataləjan gəx»ni kətürüp ketiwatkinida, uning etiki .. həkəndak ax-ozukəka mundakla tegip kətsə, undakta u nərsilər «Hudaəja ataləjan» bolamdu?» — «Hudaəja ataləjan gəx» (yaki «mukəddəs gəx») — Musa pəyqəmbərgə qüxtürülgən kanun boyiqə, birsi Hudaəja «əunah kurbanlıki» («əunahni tilidəjan kurbanlık»), «inaə kurbanlıki» yaki «kurbanlıki»ni kıləjanda, bu kurbanlıklardin məlum parqə gəx kurbanlık kılmaqı boləjan kixining yardimidə boləjan kahinoəja ayrip bərligən. Bu gəx «Hudaəja ataləjan gəx» (yaki «mukəddəs gəx») dəp ataləjan, bu gəxni pəkət kahin wə uning ailisidikilər yeyixəka bolidu.

Kahinlar jawabən: «U napak bolidu» — dedi.□

14 Andin Haqay jawabən mundaq dedi: —«Pərwərdigar: «Əmdi bu həlk, bu «yat əl» Mening aldimdimu xundaktur, ularning qollirida ixləngənlirining həmmisimu xundaktur, xuningdək ularning xu yərdə Manga hər bir sunoqanlirimu napaktur» — dəydu.□

15 — Əmdi hazır kəngül qoyup oylininglar —

Bügündin baxlap, muxu waqtin tartip kərunqlar — taki Pərwərdigarning ibadəthanisidiki tax üstigə yənə bir tal tax qoyuluqə,

□ 16 xuningdin ilgiriki künlərdə, birsi «yigirmə kürə»lik bir dəwə axliqni alojili kəlgəndə, mana pəkət on kürila çiqti; birsi xarab küpidin əllik komzək alojili kəlsə, mana pəkət yigirmə komzək çiqti.□ 17 Mən qolliringlar bilən ixləgən barliq ixliringlarda silərnı judun, hal wə möldür apətli ri bilən urup kəldim; biraq silər yenimoqə kaytmidinglar. □ ■

18 Əmdi ötünimənki, kəngül qoyup oylininglar — bu kün, yəni tokkuzinçi ayning yigirmə tətinqi künidin baxlap, muxu waqtin tartip, — yəni Pərwərdigarning ibadəthanisining kayta quruluşini baxliqan künidin keyinki ixləroqə kəngül qoyup oylininglar; 19 danlar ambaroqə yiojildimu? Üzüm talliri, ənjür, anar həm zəytun dərəhliri heq mewə bərmidi. Biraq Mən bu kündin baxlap silərnı bərikətləymən.□

□ 2:13 «Birsi jəsətkə tegip «napak» boləjan bolsa, u bu ax-ozuqning kaysibirigə təgsə, undakta ax-ozuq napak bolamdu?» — «napak boləjan» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyiqə, birsi jəsətkə yaki jəsət qoyuluqan jayoqə təgsə, yaki bəzi hil kesəl kixilərgə təgsə, «napak» dəp həsablənoqan. U bir məzgil (bəzidə bir kün, bəzidə bir həptə) ayrim tiruxi kərək idi. Ayrim turəqandin keyin oqusul kılip (pütünləy yuyunup) andin «pak» dəp həsablənoqan. □ 2:14 «Pərwərdigar: «... ularning qollirida ixləngənlirining həmmisimu xundaktur (napak, demək), xuningdək ularning xu yərdə Manga hər bir sunoqanlirimu napaktur» — dəydu» — «xu yərdə» degən səz bəlkim «napak qollirida» degənni kərsitixi mumkin. «Pərwərdigar: «Əmdi bu həlk, bu «yat əl» Mening aldimdimu xundaktur, ularning qollirida ixləngənlirining həmmisimu xundaktur, xuningdək ularning xu yərdə Manga hər bir sunoqanlirimu napaktur» — dəydu» — bu toluq səz

Israiloqə nahayiti eoqir idi. Israil əzi kapir bir «yat əl» boləjan ohxaydu. Ulardiki harəbə boləjan muqəddəs ibadəthanining əzi ularning «pərawayim pələk» degəndək bihudluk gunaqlirioqə guwaql beridu. Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyiqə, gunaqlar pəkət «kan təkülüp kıliənoqan qurbanliq»lar arkiqlik «yepiloqan» bolidu. Biraq muqəddəs ibadəthanining əzi harəbə bolup, ular sunoqan qurbanliqlərnı əzli rining «napak qolliri» tüpəylidin «napak boldi» desək, əmdi ular qandaqmu pak bolalaydu? «Kim napak nərsilərdin pak nərsini çiqiralaydu? — Heqkim!» («Ayup» 14:4). Pəkət rəhim-xəpəkətlilik bir Huda Əzi napak həlki üqün bir ix kılsa, andin kutkuzulojili bolidu. Əmdi Huda (15-ayət) ularning gunaqlirini kəqürüm kılip, ularoqə ümid beridu. Uning qandaq yol bilən ularning gunaqlirini kəqürüm kıloqanliqi eytilmidi. Bu məsililərgə boləjan jawab (yəni Hudaning ahirida adəmlərnı gunaqlidin paklax üqün nema ix kıloqanliqi) pəkət İnji ldin tepilidu. □ 2:15 «Ibadəthanisidiki tax üstigə yənə bir tal tax qoyuluqə...» — Haqay pəyoqəmbər səz kıloqandin keyin, həlk kayta quruluşning hizmitini yengiwaxtin baxliqan künigiqə, yəni «ikkinçi yili, altinqi ayning yigirmə tətinqi küni» (27-Sentəbr)giqə degənluktur. □ 2:16 «xuningdin ilgiriki künlərdə, birsi «yigirmə kürə»lik bir dəwə axliqni alojili kəlgəndə...» — «ilgiriki» — İbraniy tilidiki bu səz bəzidə «ilgiriki», bəzidə «keyinki» degənni bildüridu. Qoxumqə səzli rimizdə «ilgiriki» degən tərijimizning səwəbini eytimiz. □ 2:17 «Mən qolliringlar bilən ixləgən barliq ixliringlarda silərnı judun, hal wə möldür apətli ri bilən urup kəldim; biraq silər yenimoqə kaytmidinglar» — Haqay pəyoqəmbər muxu yərdə Təwrat «Am.» 4:9ni nəkil kəltüridu. ■ 2:17 Haq. 1:11 □ 2:19 «...danlar ambaroqə yiojildimu? Üzüm talliri... heq mewə bərmidi. Biraq Mən bu kündin baxlap silərnı bərikətləymən» — bu 16-19-ayətlərnı qoxumqə səzli rimizdə təhlil kılimiz.

Tətinqi wəh̄iy — Ahir̄qi zaman •••• Zərubbabəl tooqruluk

²⁰ Wə Pərwərdigarning səzi xu ayniq yigirmə tətinqi küni Ҳагаyоја иккинqi қетим келир мундақ дегилди: —

²¹ — Yəhudaоја waliy болoқan Zərubbabəlgə sөz қилир мундақ дегин: —
— «Mən asmanlarni, zeminni təwritixkə təmxiliwatimən;□

²² Padixahliklarning təhtini ərüwetimən, əllərninq padixahliklirining küqini yokitimən; jəng hərwiliri həm uninq üstidə olturoqanlarni ərüwetimən; atlar wə atliқ əskərlər, ularninq hərбiri өз қerindixining қилиqi bilən mollaq atқuzulidu.■

²³ Xu күnidə — dəydu samawi қoxunlarning Sərdari болoқan Pərwərdigar

—
Mən seni, yəni Xealtəlninq oоqli Zərubbabəlni alimən, — dəydu Pərwərdigar — andin seni huddi məhürlik üzükümdəк қilimən; qünki Mən seni talliwaldim, — dəydu samawi қoxunlarning Sərdari болoқan Pərwərdigar».□

□ **2:21** «Mən asmanlarni, zeminni təwritixkə təmxiliwatimən» — bu sөzlər (wə 22-ayət) 6-7-ayətlərdikigə ohxax, bəlkim ahir̄qi zamandiki ixlarni kərsitidu. ■ **2:22** Dan. 2:44-45; Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22; 13:6-13; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh̄. 6:12-13. □ **2:23** «Mən seni, yəni Xealtəlninq oоqli Zərubbabəlni alimən,... andin seni huddi məhürlik üzükümdəк қilimən; qünki Mən seni talliwaldim» — bu bexərətninq əməlgə axuruluxini «қoxumqə sөz»imizdə tiloја alimiz.

Zəkəriya

Ata-bowiliringlardək bolmanglar!

¹ Darius padixahning ikkinçi yili səkkizinçi ayda, Pərwərdigarning səzi Iddoning nəwrisi, Bərəkiyaning oqli Zəkəriya pəyoqəmbərgə kelip mundak deyildi: —□

² — «Pərwərdigar ata-bowiliringlardin intayin kattik oşəzəpləndi. ³ Xunga sən ularoşa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar: — «Mening yenimoşa qaytip kelinglar, Mən silərning yeninglaroşa qaytip kelimən» dəydu», — degin. □

⁴ — Ata-bowiliringlardək bolmanglar; qünki ilgiriki pəyoqəmbərlər ularoşa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar: — Rəzil yolliringlardin, rəzil qilmixliringlardin yenip towa qilinglar, degən», — dəp jakarlioqan. Biraq ular Manga kulak salmioqan, boysunmioqan, — dəydu Pərwərdigar.■

⁵ — Silərning ata-bowiliringlar həzir qeni? Pəyoqəmbərlər bolsa, mənggü yaxamdu? □ ⁶ Lekin Mening pəyoqəmbərlərgə buyruqan səzlim wə bəlgilimilirim, ata-bowiliringlarning bexiojimu qüxkən əməsmidi?».

Xuning bilən ular yolidin yenip: — Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar yollirimiz wə qilmixlirimiz boyiqə bizni qandak qilimən desə, xundak kildi, — degən.□ ■

Səkkiz alamət kərünüş ••• Birinçi alamət kərünüş — Atliq adəm wə üq hil rənglik atlar

⁷ Darius padixahning ikkinçi yili, on birinçi ay, yəni «Xəbat eyi»ning yigirmə tötinçi künü, Pərwərdigarning kalami Iddoning nəwrisi, Bərəkiyaning oqli Zəkəriya pəyoqəmbərgə kəldi. U mundak bexarətni kərdi: —□

⁸ Mən keqidə *alamət kərünüşlərimi* kərdüm; mana, toruq atqa mingən bir adəmni kərdüm; u qongqur oymanlıqtiki hadas dərəhliri arisida turatti;

□ **1:1** «**Darius padixahning ikkinçi yili səkkizinçi ayda...**» — «Darius padixah» yəni «Darius Hispastes» (miladiyədin ilgiriki 521-485-yili). «**səkkizinçi ayda...**» — kitabta eytiloqan aylar Yəhudylarning kona kalendari boyiqə idi. Bu ay miladiyədin ilgiriki 520-yili Öktəbrgə toşqra kelidu. □ **1:3** «**Xunga sən ularoşa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar:**

— «...» **dəydu**», — **degin**» — asli xəkli: «Xunga sən ularoşa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mening yenimoşa qaytip kelinglar» — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — «Mən silərning yeninglaroşa yenip kelimən» — səydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar!». ■ **1:4** Yəx. 31:6; Yər. 3:12; 18:11; Əz. 18:30; Hox. 14:2 □ **1:5** «**Pəyoqəmbərlər bolsa, mənggü yaxamdu?**» — məzkur retorik soal bəlkim həlkning diqqitini pəyoqəmbərlərgə mərkəzləxtürüş üqün əməs, bəlkı ularning yətküzgən həwərlirigə mərkəzləxtürüş üqün eytiloqan. Hətta pəyoqəmbərlərmu dunyadin ketidu, biraq ularning səzliri, yəni Hudaning səzliri yənila inawətlik, xundakla əməlgə axurulmaқта (6-ayətni kərüng). Bəzi alimlar: «Pəyoqəmbərlər mənggü yaxamdu?» degən soalni həlkning Zəkəriya pəyoqəmbərnin səzigə rəddiyə bərməkcı bolup imansızlik bilən bərgən jawabidur, dəp qaraydu. □ **1:6** «**Xuning bilən ular yolidin yenip: — ... Pərwərdigar yollirimiz wə**

kilmixlirimiz boyiqə bizni qandak qilimən desə, xundak kildi, — degən» — «ular» bəlkim nəx məydanda Zəkəriyoşa kulak selip towa qiloqan həlk. ■ **1:6** Yiq. 1:18 □ **1:7** «**Darius padixahning ikkinçi yili, on birinçi ay, yəni «xəbat eyi»ning yigirmə tötinçi künü...**» — miladiyədin ilgiriki 519-yili, 15-Fewral.

uning kəynidə toruq, ala-tağıl wə aq atlar bar idi. □ ⁹ Mən uningdin: «Təksir, bular nemə?» — dəp soridim. Mən bilən sözlxiwatқан pərixta manga: «Mən sanga bularning nemə ikənlikini kərsitimən» — dedi. □

¹⁰ Hadas dərəhliri arisida turoqan zat jawabən: «Bular Pərwərdigarning yər yüzini uyan-buyan kezixkə əwətkənliri» — dedi.

¹¹ Bu atlar hadas dərəhliri arisida turoqan Pərwərdigarning Pərixtisigə jawab kilip: «Biz yər yüzidə uyan-buyan kezip kəldük; mana, pütkül yər yüzi tiptinq, aramlikta turuwatidu» — dedi.

¹² Pərwərdigarning Pərixtsisi jawabən: «I samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, qağanoğıqə sən bu yətmix yildin beri aqqiklinip keliwatқан Yerusalem wə Yəhudaning xəhərlirigə rəhim kilmaysən?» — dedi. □

¹³ Pərwərdigar mən bilən sözlxiwatқан pərixtigə yekimlik sözlər, təsəlli bərgüqi sözlər bilən jawab bərdi.

¹⁴ Xuning bilən mən bilən sözlxiwatқан pərixta manga mundak dedi: «Sən mundak jakarliqin: — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar: «Yerusalem wə Zionoqa boləqan otluk muhəbbitimdin yürikim lawildap köyidu! ¹⁵ Xuning bilən Mən ərkin-azadilikta yaxawatқан əllərgə kəttik oqəzəplnimən; qünki Mən *həlkimgə* səlla oqəzəplnip koyiwidim, ular həddidin exip *həlkimgə* zor azar kildi», dəydu. □ ¹⁶ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən Yerusalemoqa rəhim-xəpəktlər bilən kəytip kəldim; Mening əyüm uning iqidə kurulidu» — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — «wə Yerusalem üstigə «əlqəm tanisi» yənə tartilidu». □ ■

¹⁷ — Yənə mundak jakarliqin: «Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: Mening xəhərlirim yənə awatlixidu, Pərwərdigar yənə Zionoqa təsəlli beridu wə Yerusalemni yənə talliwalidu».

Ikkinqi alamət kərinüx — «tət münggüz» wə «tət hünərwan»

□ **1:8 «qongkur oymanliktiki hadas dərəhliri arisida»** — «hadas dərihi» pakar əsidiqan, hux purakliq, darqindək bir dərəh. «**ala-tağıl**» — yaki «jədə rənglik», «kongur rənglik».

□ **1:9 «Mən bilən sözlxiwatқан pərixta»** — izahət: «hadas dərəhliri arisida turoqan adəm» (8-, 10-ayəttə) bolsa «Pərwərdigarning Pərixtsisi». «mən bilən sözlxiwatқан pərixta» bolsa «Pərwərdigarning Pərixtsisi» əmas. Təwrattiki baxқа kisiimardin bilimziki, «Pərwərdigarning Pərixtsisi» Hudaning wəkili bolupla kəlmay, yənə Hudaning təbiitidə boləqan bir Xəhs; ixinimizki, U Məsih-Kütquzoquqi bolup, insanlar dunyasida tuoquluxtin ilgiri, «adəm» kiyapitidə dunyada kəringən. Keyinki tekstlətdin qarışanda, «mən bilən sözlxiwatқан pərixta» bolsa «addiy bir pərixta» idi (u 2-bab, 3-4-ayəttə baxқа pərixta tərpidin ixkə buyruloqan). U bəlkim Zəkəriyaqə alamət kərinüxtə yolbaxqi həm qixəndürgüqi rolida boləqan. □ **1:12 «...sən bu yətmix yildin beri aqqiklinip keliwatқан Yerusalem wə Yəhudaning xəhərliri...»** — oqurmənlərnin esidə bar boluxi kərəkə, Israil Hudaning jazasi bilən Babil imperiyəsida 70 yil sürgün boləqan («Yər.» 25:11-12, «Dan.» 9:2ni kəring).

□ **1:15 «Xuning bilən mən ərkin-azadilikta yaxawatқан əllərgə kəttik oqəzəplnimən»** — Təwrat həm Zəburdiki «əllər» degən sez adəttə Israildin baxқа barlik həlkərləni, yəni «Yəhədiy əməslər»ni kərsitidu. Xunga bəzidə «yat əllər» dəp tərijmə kiliimiz. Təwratta «əllər», «taipilər», «yat əllər» yaki «həlk-millətlər» deyilsə, hərdəim muxu mənini bildüridu. «**qünki mən həlkimgə səlla oqəzəplnip koyiwidim, ular həddidin exip həlkimgə zor azar kildi**» — Huda Israildin (butpərəsliki tüpəylidin) oqəzəplnip ularoqa «yat əllər» arqiliq azar bərgüzüp jazalap, Babil imperiyəsigə 70 yil sürgün kilduroqan. Biraq «yat əllər» bu ixta Hudaning jazasining dairisidin qiqip tolimu rəhimsizlik kילוqan. □ **1:16 ««əlqəm tanisi tartilidu»** — demək, əlqəm tanisida xəhərnə əlqəx Yerusalem xəhərinin qəytidin toluk kurulidiloqlikidin derək beridu. ■ **1:16** Əz. 11:23

18 Andin mən beximni kətürdüm, mana tət münggüzni kərdüm. 19 Mən bilən səzlixiatқан pərixtidin: «Bular nemə?» dəp soridim. U manga: «Bu Yəhuda, Israil wə Yerusalemlni tarķitiwətkən münggüzlərdur» — dedi.

20 Wə Pərwərdigar manga tət hünərwənni kərsətti. 21 Mən: «Bu hünərwənlər nemə ix kīlōjili kəldi?» dəp soridim. U: «Mana bular bolsa Yəhudadikilərnī heqkim kəddini rusliyalmioqudək dərījīdə tarķitiwətkən münggüzlər; birək bu hünərwənlər münggüzlərnī dəkkə-dükkīgə qūxūrgili, yəni əllərnīng Yəhudaning zeminini tarķitiwetix uqūn kətürgən münggüzlirini yərgə taxliwətkili kəldi!» — dedi.□

2

Üqinqi alamət kərünūx — əlqəx tanisini tutқан yigit

1 Andin mən beximni kətürüp, mana qolida əlqəm tanisini tutқан bir adəmni kərdüm 2 wə uningdin: «Nəgə barisən?» dəp soridim. U manga: «Mən Yerusalemlni əlqigili, uning kənglikli wə uzunlukini əlqəp bilgili barimən» — dedi.

3 Mana, mən bilən səzlixiatқан pərixte qīkti; yənə bir pərixte uning bilən kərūxūxkə qīkti 4 wə uningəja mundək dedi: — Yügür, bu yax yigitkə səz kīl, uningəja mundək degin: — «Yerusalem əzidə turuwatқан adəmlərnīng wə mallarnīng kəplükidin sepilsiz xəhərlərdək bolidu. □

5 — wə Mən Pərwərdigar uning ətrapiqə ot-yalkun sepili, uning iqidiki xan-xəripi bolimən. 6 — Həy! Həy! Ximaliy zemindin keqinglar, — dəydu Pərwərdigar, — qūnki Mən silərnī asmandiki tət tərəptin qīkқан xamaldək tarķitiwətkən, dəydu Pərwərdigar».□

7 «— Həy! I Babil kizi bilən turoquqi Zion, kaqқin! □ 8 Qūnki samawi qoxunlarnīng Sərdari boləjan Pərwərdigar mundək dəydu: — Əz xan-xəripini dəp U Meni silərnī bulang-talang kīləjan əllərgə əwətti; qūnki

□ 1:21 «Mən: «bu hünərwənlər nemə ix kīlōjili kəldi?» dəp soridim...» — əmdi bu «tət münggüz» wə «tət hünərwən» nemini kərsitidiqanliqi üstidə «qoxumqə səz»imizdə azrak pikirliximiz. □ 2:4 «Yügür, bu yax yigitkə səz kīl, uningəja mundək degin: — «Yerusalem əzidə turuwatқан adəmlərnīng wə mallarnīng kəplükidin sepilsiz xəhərlərdək bolidu» — demək, kəlgüsi Yerusalem nahayiti qong bir xəhər boləjaqka, uning əhalisi bəribir həkəndək sepilnīng iqigə patmaydu; demək, muxu yigitning uning «kənglikini, uzunlukı»ni əlqixi bikar ix bolmamdu?! □ 2:6 «Mən silərnī asmandiki tət tərəptin qīkқан xamaldək tarķitiwətkən» — «tət tərəptin qīkқан xamal» ibraniy tilida: «asmandiki tət xamal» deyilidu — xərk, qərb, ximal, jənub tərəplərdin qīkjidiqan xamallar. □ 2:7 «— Həy! I Babil kizi bilən turoquqi Zion, kaqқin !» — Babil imperiyəsi Zəkəriyaning bexaritudin 20 yil ilgiri wəyran kīlinoqanidi.

Xunga biz muxu səzlər wə keyinki altə ayətni ahırkı zamanni kərsitidu, dəp qaraymiz. Birək xu qəoqdiki Yəhuda wə Yerusalem bexarətlərdin heli ümid alalaydu, qūnki bexarətlər Hudaning ularəja boləjan mənggülik məksətlirining heqқақан əzgərtilmigənlikini təstiklaydu.

kim silərgə qeqilsa, xu Əzining kəz qariqoqiqa qeqiloqan bolidu. □ ■

⁹ Qünki mana, Mən Əz qolumni ularning üstigə silkiymən, ular əzligigə kıl qilinöquqilaroqa olja bolidu; xuning bilən silər samawi qoxunlarning Sərdari bolöqan Pərwərdigarning Meni əwətkənlikini bilisilər.

¹⁰ Nahxilarni yangritip xadlan, i Zion kizi; qünki mana, keliwatimən, arangda makanliximən, dəydu Pərwərdigar, ■ ¹¹ — wə xu künidə kəp əllər Pərwərdigaroqa baöqlinidu, Manga bir həlk bolidu; arangda makanliximən wə silər samawi qoxunlarning Sərdari bolöqan Pərwərdigarning Meni əwətkənlikini bilisilər; ¹² xuningdək Pərwərdigar Yəhudani Əzining «mukəddəs zemini»da nesiwisi boluxqa miras kılıdu wə yənə Yerusalemnı talliwalıdu.

¹³ Barlık ət igiliri Pərwərdigar aldida süküt kılsun! Qünki U Əzining mukəddəs makanidin qozöqaldi!»

3

Tətinqi alamət kərünux — •••• Yəxua bax kahinni kiyndürux

¹ Andin u manga Pərwərdigarning Pərixıtisi aldida turuwatqan bax kahin Yəxuani, xuningdək Yəxuaning ong tərıpidə uning bilən düxmənlixixkə turöqan Xəytanni kərsətti.□

² Pərwərdigar Xəytanoqa: «Pərwərdigar seni əyiblisun, i Xaytan! Bərhək, Yerusalemnı talliwalöqan Pərwərdigar seni əyiblisun! Bu kixi ottin tartiwelinoqan bir ququla otun əməsmu?» — dedi. □ ■

³ Yəxua bolsa paskina kiyimlərni kiygən həlda Pərixıtining aldida turatti.

⁴ U Uning aldida turuwatqanlaroqa: «Bu paskina kiyimni uningdin salduriwetinglar» — dedi wə uningöqa: «Kara, Mən kəbihlıkingni səndin elip kəttim, sanga heytlık kiyim kiygüzdüm» — dedi. □ ■

□ **2:8 «Əz xan-xəripini dəp U Meni silərni bulang-talang kılöqan əllərgə əwətti»** — baxqa tərjimiliri: «Xan-xəreş ayan kılinoqandin keyin, U Meni silərni bulang-talang kılöqan əllərgə əwətti», yaki «Xəreş-hərmetkə erixtürölgünimdin keyin, U... Meni əwətti». Kaysi tərjimisi toqra boluxidin kətiynəzər, öqurmənlər diqqət kılıduki, Pərwərdigar Əzi «Samawi qoxunlarning Sərdari bolöqan Pərwərdigar»ni əwətidu (9-ayət, 6-bab, 15-ayət, 10-bab, 12-ayətlərdimu ohxax ixni kəreləymiz). Biz əmdi İnjildin qüxinimizki, Huda dunyaoqa əwətkən Qıtquzöquqi-Məşihning əzi Hudalıq təbiitididir, u Hudaning əzəldin bolöquqi mənggülik «Kalami»dur. Xühşisizki, muxu ayəttiki «Samawi qoxunlarning Sərdari bolöqan Pərwərdigar» bolsa, «Hudaning Kalami», Məşihdur (Təwrat, «Yəx.» 48:16nimu kəring). ■ **2:8** Zək. 2:9; 6:15; 10:12; Yəx. 48:16; Yh. 11:42; 17:21 ■ **2:10** Law. 26:12; Əz. 37:27; 2Kor. 6:16 □ **3:1 «Andin u manga ... bax kahin Yəxuani, xuningdək Yəxuaning ong tərıpidə uning bilən düxmənlixixkə turöqan Xəytanni kərsətti»** — öqurmənlər bəlkim biliduki, «Yəxua» (yaki «Yəhöxua») Yəhudiylar arisida kəp kərülıdıöqan isim bolup, mənisı: «Pərwərdigar Qıtquzöquqi» degənliktur. «Əysa» degən isim «Yəxua»ning ərəş tilidiki ipadilinixidur. «Xəytan» degəning mənisı: «düxmən, kühəndə». Bu ayət ıbranıy tilida: «Andin u manga Pərwərdigarning Pərixıtisi aldida turuwatqan bax kahin Yəxuani, xuningdək Yəxuaning ong tərıpidə Xəytanning uningöqa «xəytan bolux»ka turöqanlıqını kərsətti» — deyilidu. □ **3:2 «Bərhək, Yerusalemnı talliwalöqan Pərwərdigar seni əyiblisun! Bu kixi ottin tartiwelinoqan bir ququla otun əməsmu?»** — bu sez Yəxuani kərsətidu, əlwəttə; wə bəlkim Yəxuaning Babilöqa sürgün boluxtıki sinəş-azduruxlıridin qıtquzöqanlıqını kərsətidu. Bu toqruqluq «qoxumqə sez»imizdə kərsətkinimizdək, bu ıxta Yəxua İsrailöqa wəkil kılınıdu. ■ **3:2** Yəh. 9 □ **3:4 «Uning aldida turuwatqanlar»** — bizningqə Pərwərdigarning Pərixıtisining aldidiki pərixıtılərni kərsətidu. ■ **3:4** Mik. 7:18

⁵ Mən: «Ular bexioqa pakiz bir səllini orisun!» — dedim. Xuning bilən ular pakiz bir səllini uning bexioqa orap, uningqa kiyim kiydürdi; Pərvərdigarning Pərixitsi bir yanda turatti.□

⁶ Wə Pərvərdigarning Pərixitsi Yəxuaşa mundak jekilidi: — ⁷ «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərvərdigar mundak dəydu: — Əgər yollirimda mangsang, tapilioqinimni qing tutsang, Mening öyümni baxqurisen, hoylliriməqa qaraydiojan bolisen; sanga yenimda turawatkanlarning arisida turux hokukini berimən.

⁸ — I bax kahin Yəxua, sən wə sening aldingda olturojan həmrəhling anglanglar (qünki ular bexarətlik adəmlər): — Mana, Mən «Xah» dəp atalojan kulumni məydanəqa qikirimən. □ ■ ⁹ Mana, Mən Yəxuaning aldioqa koyəjan taxqa kara! — Bu bir taxning üstidə yəttə kəz bar; mana, Mən uning nəxiqlirini Özüm öyimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərvərdigar, — wə Mən bu zeminning kəbihlikini bir kün iqidila elip taxlaymən.□ ■

¹⁰ Xu küni, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərvərdigar, — hərbinglar öz yekininglarni üzüm teli wə ənjür dərihi astoqa olturuxqa təklip kilisilər».

4

Bəxinqi aləmət kərinüx — altun qiraədan

¹ Andin mən bilən səzlixiatkan pərixətə kaytip kelip meni oyoqitiwətti. Mən huddi uyqusidin oyoqitiwetilgən adəmdək bolup qaldim; ² U məndin: «Nemini kərdüng?» dəp soridi. Mən: «Mana, mən pütünləy altundin yasalojan bir qiraədannı kərdüm; uning üsti təripidə bir qaqa, yəttə qiriəqi wə yəttə qiraəqka tutixidiojan yəttə nəyqə bar ikən; □ ³ uning yenida ikki zəytun dərihi bar, birsi ong tərəptə, birsi sol tərəptə», dedim. ⁴ Andin jawabən mən bilən səzlixiatkan pərixtidin: «I təksir, bular nemə?» — dəp soridim.

⁵ Mən bilən səzlixiatkan pərixətə mənə jawabən: «Bularning nemə ikənlikini bilməmsən?» — dedi. Mən: «Yək, təksir» — dedim.■

□ **3:5** «Mən: «Ular bexioqa pakiz bir səllini orisun!» — dedim...» — bu səz bəlkim Zəkəriyaning duasi — demək, «Yəxuaning kahinlik kiyimliri toluk bolsun!». □ **3:8** «Mana, Mən «Xah» dəp atalojan kulum...» — «mana» degən səz muxu yərdə ibranıy tilida «qünki, mana» deyilidu. «qünki» degən səz ixlitilgəndə, əslidə uning kəynidə bir səwəb bar boluxı kerək. Bu səwəb yuxırıkı 1-7-ayəttə tepilixi mumkin, biraq bizgə hazırqə naməlum. «Mening «Xah» degən kulum» — 6-bab, 12-13-ayəttimü tiləqa elinidu. ««Xah» degən kulum» Məsihni kərsitidu. «Xah», «Yəxua», «uning aldioqa olturojan adəmlər» wə təwəndiki ayəttiki «yəttə kəzlük tax» üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **3:8** Yəx. 4:2; 11:1; Yər. 23:5; 33:15; Zək. 6:12 □ **3:9** «Bu bir taxning üstidə yəttə kəz bar; mana, Mən uning nəxiqlirini Özüm öyimən» — «kəz» ibranıy tilida «bulak» degən məninimü kərsitidu. Bəzi əlmlar xu mənidə qüxinip mundak tərjimə kılıdu: «Bu bir taxning üstidə yəttə bulak bar; Mən bularning aqzilirini aqımən...». 3-bab, -10-ayəttə yəttə kəz tiləqa elinoqəqka, biz əsli «kəz» degən mənidə boluxı kerək, dəp qaraymiz. Mumkinlikimü barki, «kəz» degən səz muxu yərdə ikki mənini öz iqigə alidu. ■ **3:9** Zək. 4:10; Wəh. 5:6; Zəb. 118:22; Yəx. 8:14; 28:16; Mat. 21:42; 1Pet. 2:4; Yəx. 49:16; Yh. 20:20, 25-27; Zək. 13:1 □ **4:2** «yəttə qiriəqi wə yəttə qiraəqka tutixidiojan yəttə nəyqə bar ikən» — yəki «yəttə qiraəqning hərbingining yəttə piliki bar ikən». ■ **4:5** Zək. 4:14; Əzra 5:1; 6:14; Wəh. 11:3-4

⁶ Andin u manga jawabən mundak dedi: «Mana samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarning Zərubbabəlgə kiləqan səzi: «Ix küq-küdrət bilən əməs, iktidar bilən əməs, bəlkı Mening Rohım arkılık pütıdu! — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.
⁷ — I büyük taq, sən zadı kim? Zərubbabəl aldıda sən tüzənglik bolısən; u *ibadəthanining* əng üstigə jipsima taxni qoyıdu, xuning bilən uningəqa: «İltipatlık bolsun! İltipat uningəqa!» degən tovlaxlar yangrap anglınıdu». □ ■

⁸ Andin Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: — ⁹ «Zərubbabəlning kəli muxu öyning ulini saldı wə uning kollıri uni püttürıdu; xuning bilən silər samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarning Meni əwətkənlikini bilısilər. ■ ¹⁰ Kim əmdi muxu «kiqik ixlar boləqan kün»ni kəzgə ılmısun? Qünki bular xadlinıdu, — bərhək, bu «yəttə» xadlinıdu, — Zərubbabəlning kəli tutqan tik əlqəm texini kərgəndə xadlinıdu; bu «yəttə» bolsa Pərwərdigarning pütkül yər yüzigə səpselip qarawatqan kəzlırıdu». □ ■

¹¹ Mən jawabən pərixtidin: «Qıraqdanning əng wə sol tərıpıdə turəqan ikki zəytun dərihi nemə?» dəp sorıdim; ¹² wə ikkinçi ketim soalni qoyup uningdin: «Ularning yenidiki ikki altun nəyqə arkılık əzlikidən «altun» quyawatqan xu ikki zəytun xehi nemə?» dəp sorıdim. □

¹³ U məndin: «Bularning nemə ikənlikini bilməmsən?» dəp sorıdı. Mən: «Yaq, təksir» — dedim.

¹⁴ U manga: «Bular pütkül yər-zeminning Igisi aldıda turuwatqan «zəytun meyıda məsih kılınəqan» ikki oşul balıdu» — dedi. □ ■

□ **4:7 «u ibadəthanining əng üstigə jipsima taxni qoyıdu»** — «jipsima tax» seliniwatqan öyning (muxu ayəttə ibadəthanining) əng ahırki qoyuləqan textur. **«xuning bilən uningəqa: «İltipatlık bolsun! İltipat uningəqa!» degən tovlaxlar yangrap anglınıdu»** — «İltipatlık bolsun! İltipat uningəqa!» degən səzlər bəlkim ibadəthanıqə, yaqi «əng üstidiki jipsima tax», yaqi pütün qurulu xıxəqa eytilıdu. ■ **4:7** Yəx. 40:4 ■ **4:9** Yh. 2:19-21 □ **4:10 «bərhək, bu «yəttə» xadlinıdu...»** — bəzi alımlar bu «yəttə»ni qıraqdanning yəttə xehini kərsitıdu, dəp qaraydu. Bırək qıraqdən Hudadin may qəbul kiliwatıdu, xunga bizningqə «bu «yəttə» yukırıki taxning «yəttə kəz»ini kərsitıdu. İbadəthanıng qurulu xı adəmlərnıng kəz-kəraxlırıda «kiqik ixlar» boləqini bilən, Pərwərdigarning həmmə ixni təng kəridiəqan kəzlırıdə u intayın əhmiyətlik, xadlinarlık bir ixtur. Həttə qurulu xı jəryanıda, Zərubbabəlnıng «tik əlqə texi»ni tutqanlıqini kərgəndə, «Pərwərdigarning kəzlırı» xadlinıdu. «Qoxumqə səz»imiznimu kəring. ■ **4:10** 2Tar. 16:9; Wəh. 5:6 □ **4:12 «..əzlikidin «altun» quyawatqan xu ikki zəytun xehi...»** — muxu «altun» bəlkim «altun rənglik» zəytun meyi —hər tərəplik rohiy riqəbət-təsəllini kərsətsə kerək. □ **4:14 ««zəytun meyıda məsih kılınəqan» ikki oşul balıdu»** — ıbranıy tılıda: «zəytun maylık ikki oşul bala» deyılıdu. Bu ayəttik «ikki zəytun dərihi» toşrisıda ikki kəzkarax bar. (1) İkki zəytun dərihi Zərubbabəl wə Yəxua, yəni Dawutning əwladı boləqan padıxahning ornıda turəquçi Zərubbabəl wə bax kaħın Yəxua. Qırmənlərnıng esıdə boluxı kerəkki, İsrailning padıxahlıri wə kaħınlıri alahıdə bir puraklık zəytun meyi bilən «məsih kılınəqan», bu may Hudaning Rohıning məditini bildürətti. Xuningdək padıxah wə kaħın (baxka tərəplərdin) Hudəqa wəkalətqi bolətti. Bu birinçi kəzkarax boyıqə bu ikki adəmnıng Hudaning Rohı arkılık yetəkqilik kılıxi wə ilham berixi bilən, həlk Hudaning nurini dunyaəqa qaçıdiəqan «qıraqdən» bolıdu. (2) Bu «məsih kılınəqan ikki oşul bala» dəl Zakariya wə Haqay pəyğəmbərlərnıng əzi; ularning riqəbətəndürüxlıri bilən pütün həlk, jümlidin Zərubbabəl wə Yəxua mukəddəs ibadəthanını kuruxka ilhamlandırulmaktə; xuning bilən yənə «Hudaning nurini dunyaəqa qaçıdiəqan «qıraqdən» bolıdu». Bizningqə bu kəzkarax orunluk. ■ **4:14** Zək. 4:3; Əzra 5:1; 6:14; Wəh. 11:3-4

5

Altinqi alamət kərünix — «uqar oram yazma»

¹ Andin mən yənə beximni kətürüp, mana bir uqar oram yazmini kərdüm.

² U məndin: «Nemini kərdüng?» dəp soridi. Mən: «Bir uqar oram yazmini kərdüm; uzunluqi yigirmə gəz, kəngliki on gəz ikən» — dedim. □

³ U manga: «Bu bolsa pütün zemin üstigə qikiriləjan lənəttur; qünki hər bir oşirlik kילוquqi bu tərripigə yeziləjini boyiqə üzüp taxlinidu; wə kəsəm iқküqilərninğ hər biri u tərripigə yeziləjini boyiqə üzüp taxlinidu».

⁴ — «Mən bu yazmini qikirimən» — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, «wə u oşirininğ öyigə həmdə namim bilən yaləqandin kəsəm iқküqininğ öyigə kiridu wə xu öydə qonup uni yaəjaq-taxliri bilən qoxupla yəwetidu». □

Yəttinqi alamət kərünix — sewəttə olturoqan ayal — «Rəzillik»

⁵ Andin mən bilən səzlixiwatqan pərixte qikip manga: «Əmdi bexingni kətürgin, nemining qikiwatqinini kərüp baq» — dedi.

⁶ Mən: «U nemə?» — dəp soridim. U manga: «Bu qikiwatqan «əfah» sewitidur», wə: «Bu bolsa xu rəzillərninğ pütün zemindiki kiyapitidur» — dedi. □

⁷ Əfah sewitining əqzidin dumiləq bir qoşuxun kətürüldi, mana, əfah sewiti iqidə bir ayal olturatti.

⁸ U: «Bu bolsa, rəzillik» tur — dəp, uni əfah sewiti iqidə qayturup taxlap, əfahning əqziəja əqir qoşuxunni taxlap qoydi.

⁹ Beximni kətürüp, mana ikki ayalning qikənkəlikini kərdüm; xamal ularning qanatlirini yəlpütüp turatti (ularning ləyləkningkidəq qanatliri bar idi); ular əfahni asman bilən zeminning otturisiəja kətürdi. ¹⁰ Mən bilən səzlixiwatqan pərixtidin: «Ular əfahni nəgə kətürüp mangidu?» — dəp soridim.

¹¹ U manga: Ular əfah üçün «Xinar zemini» da bir öy selixka kətti; öy bərpə qilinəqandin keyin, əfah sewiti xu yərdə öz turaləqusiəja qoyulidu, — dəp jawab bərdi. □

6

Səkkizinqi alamət kərünix — atliq jəng hərwiliri

□ 5:2 «uzunluqi yigirmə gəz, kəngliki on gəz ikən» — ibranilyar ixlətkən «gəz» bəlkim yerim metr idi. Oram yazmining uzunluqi, kəngliki Musa pəyəqəmbərgə kərsitiləjan «müqəddəs qədir» ning uzunluqi wə kəngliki bilən munasiwətlək («Mis.» 29-babni kəring). □ 5:4 «Mən bu yazmini qikirimən... wə u oşirininğ öyigə həmdə namim bilən yaləqandin kəsəm iқküqininğ öyigə kiridu wə xu öydə qonup uni yaəjaq-taxliri bilən qoxupla yəwetidu»

— «uqar oram yazma» toşrisida «qoxumqə səz» imizdə tohtilimiz. □ 5:6 «Bu qikiwatqan «əfah» sewitidur» — «əfah» bolsa həjim əlqimi, təhminən 40 litr kelidu. Muxu yərdə həm əlqəm həm əlqəydiəjan sewətninğ əzini kərsitidu. «Bu bolsa xu rəzillərninğ pütün zemindiki kiyapitidur» — «rəzillər» ibraniy tilida «ular». Yukirida eytiləjan oşiri wə yaləqanqini kərsitixi mumkin. Ibraniy tilida «kiyapət» «kəz» dəgən səz bilən ipadilididu. Mənisə bəlkim: Huda Əz həlkigə kəzi bilən yətaqçilik qiləjindəq («Zəb.» 32:8) Xəytanmu əzigə təwə boləqanlarni «əfah» (soda-setikning simwoli) arqilik baxquridu. «Qoxumqə səz» imizni kəring. □ 5:11 «Xinar zemini» — «Xinar» Babiliyəninğ baxqa bir ismi. «əfah sewiti xu yərdə öz turaləqusiəja qoyulidu» — «əfahda olturoqan ayal» («rəzillik») toşrisida «qoxumqə səz» imizdə tohtilimiz.

¹ Andin mana, mən yənə beximni kətürüp, ikki taq otturisdin tət jəng hərwisining çikқанlıqını kərdüm. Taqqlar bolsa mis taqqlar idi. ² Birinçiq jəng hərwisidiki kızıl atlar idi; ikkinçiq jəng hərwisidiki qara atlar idi; ³ üçinçiq jəng hərwisidiki aq atlar; tötinçiq jəng hərwisidiki küqlük çipar atlar idi. ⁴ Mən jawabən mən bilən səzlixiwatқан pərixtidin: «Təksir, bular nemə?» — dəp soridim.

⁵ Pərixte mənə jawabən: «Bular pütkül yər-zeminning Igisining huzuridin çikқан asmanlarning tət rohi. ⁶ Qara atlar kətילוқан hərwa ximaliy zeminlar tərəpkə kiridu; aqlar ularning kəynidin mangidu; çiparlar bolsa jənubiy zeminlar tərəpkə mangidu. ⁷ Andin muxu küqlük atlar çiqip yər yüzidə uyak-buyak kezixkə aldiraydu» — dedi.

U ularoça: «Menginglar, yər yüzidə uyak-buyak menginglar» — dedi; ular yər yüzidə uyak-buyak mangdi. ⁸ Wə U mənə ünlük awazda: «Qara, ximaliy yər-zeminlar tərəpkə mangojanlar Mening Rohimdiki aqqıqni ximaliy zemin tərəptə besikturdi» — dedi. □

Bax kahin Yəxuaşa taj kiydürüx

⁹ Pərwərdigarning sözi mənə kelip mundak deyildi: —

¹⁰ Sürgün bolup kəlgənlərdin, yəni Həlday, Tobiya wə Yədayadin sowqatlarni qəbul kılölin; xu küni ular Babildin kelip çixkən eygə, yəni Zəfaniyaning oqlı Yosiyaning öyigə kirgin; ¹¹ xundak, kümüx wə əltunni qəbul kılölin, bulardin qəmbərsiman bir tajni toqup wə tajni Yəhozadakning oqlı bax kahin Yəxuaning bexioşa kiygüzgin; ¹² wə Yəxuaşa: «Samawi qoxunlarning Sərdari bolöjan Pərwərdigar mundak dəydu: Karanglar, «Xah» dəp atalöjan insan! U öz tüwidin ornida xahlinip, Pərwərdigarning ibadəthanisini kuridu» — degin. ■

¹³ «Bərħək, Pərwərdigarning ibadəthanisini kuröwüçi dəl xu bolidu; u xu xahanə xan-xərpni zimmisigə elip, öz təhtigə olturup həküm süridu; u təhtkə olturidoğan kahin bolidu; hatirjəmlik-aramlıqni elip kelidoğan həkmarlık ular ikkisi arisida bolidu. □ ■

¹⁴ Muxu qəmbərsiman taj Pərwərdigarning ibadəthanisida Hələm, Tobiya, Yədayalaroça wə Zəfaniyaning oqlining məhribanliqioşa bir əslətmə

□ 6:8 «ximaliy yər-zeminlar tərəpkə mangojanlar Mening Rohimdiki aqqıqni ximaliy zemin tərəptə besikturdi» — səkkizinçiq kərünüx üstidə «qoxumçi səz»mizdə tohtilimiz.

■ 6:12 Zək. 3:8; Yəx. 4:2; 11:1; Yər. 23:5; 33:15 □ 6:13 «u xu xahanə xan-xərpni zimmisigə elip, ... u təhtkə olturidoğan kahin bolidu» — Israilda «Lawiy» kəbilisidin bolöjan «kahin»lar padixah boluxka kət'iy bolmaytti. Muxu yərdə Yəxua (Əysa) xübhisizki, kəlgüsi zamanda kelidoğan Kutkuzöwüçi-Məsiħni kərsitidu. «Məsiħ» həm kahin həm padixah bolup, Yəxua wə Zərubbəbəl kuruwatқан ibadəthanidin tehimu uluq ibadəthanini, yəni Mükəddəs Rohtin tuquloğan kixilərdin tərbik tapқан ibadəthanini kuridu. «Qoxumqə səz»imiz wə «Həgay pəyoqəmbər» kışimidiki «qoxumqə səz»imizni kəring. «hatirjəmlik-aramlıqni elip kelidoğan həkmarlık... » — yaki «hatirjəmlik-aramlıqni elip kelidoğan pilan ...». «hatirjəmlik-aramlıqni elip kelidoğan həkmarlık ular ikkisi arisida bolidu» — bəzi alimlar «ikkisi» degən səz «ikki həkuk» degən mənida, u bəlkim Kutkuzöwüçi-Məsiħning «kahin» həm «təhtə olturöwüçi padixah» degən ikki salahiyitini kərsitidu, dəp karaydu. Bizningqə «ular ikkisi» bolsa Pərwərdigar həm uning Məsiħidur. Dunyaning gunahlırini yuyidoğan qurbanlık bolsa Hudaning pilani bolup, Öz Məsiħi xu pilanini əməlgə axurup qurbanlık bolöjan; xunga «hatirjəmlik-aramlıqni elip kelidoğan həkmarlık» «Ular ikkisi» arisididur. ■ 6:13 Zəb. 110:1, 4; 85:10; Yəx. 9:6; 22:24; Yħ. 2:19-22

üqün qoyulidu. □ ¹⁵ Wə yirakta turuwatqanlar kelip Pərwərdigarning ibadəthanisini qurux hizmitidə bolidu; xuning bilən silər samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning Meni əwətkənlikini bilislar; əgər Pərwərdigarning awazini kəngül qoyup anglisanglar bu ix əməlgə axurulidu».■

7

Roza tutux tooqruluk qoyulojan soal wə rəddiyəlik jawab

¹ Darius padixahning tətinqi yili tokkuzinqi ay, yəni «Hisləw»ning tətinqi küni, Pərwərdigarning səzi Zəkəriyağa kəldi. ² Xu qaşda Bəyt-Əl xəhridikilər Xerəzər wə Rəgəm-Mələklərnə Pərwərdigardın iltipət soraxqa əwətkənidi. ³ Bəyt-Əldikilər: «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning öyidiki kahinlardın, xuningdək pəyoqəmbərlərdin: «Hərbirimiz kəp yillardin bəri kiləjnimizdək, bəxinqi ayda hər birimiz yənəla özimizni baxqılardın ayrip, yiqə-zarəqə olturuximiz kerəkmü?» — dəp soranglar» dəp tapılıqanidi.□

⁴ Pərwərdigarning səzi manga kelip mundaq deyildi: —

⁵ «Zemindiki barlık turuwatqan həlkkə həm kahinlarəqə səz qilip mundaq sorioqin: — «Silər muxu yətmix yildin bəri bəxinqi ay wə yəttinqi aylarda roza tutup yiqə-zar qiləjninglarda, silər manga, həqikətən manga roza tutunglarmu? □ ⁶ Yegininglar, iqkininglar, bu pəkət özunglar üqünla yəp-iqkininglardın ibarət boldi əməsmü? □ ⁷ Bular Yerusalem wə uning ətrapidiki xəhərliri ahalilik boləjan, taza awatlxakan qaşlarda, jənubiy Yəhuda wə təwən tüzlänglik ahalilik boləjan qaşlarda, Pərwərdigar burunki pəyoqəmbərlər arqilik jakarlıqan səzlər əməsmü?»

⁸ Pərwərdigarning səzi Zəkəriyağa kelip mundaq deyildi: —

⁹ «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Həqikiy adalətni yürgüzunglar, bir-biringlarəqə mehir-muhəbbət wə rəhim-xəpəkət kərsitinglar, ¹⁰ tū hotun wə yetim-yesirlarni, yat adəmlər wə

□ **6:14 «Hələm, Tobiya, Yədayalar...»** — «Hələm» 10-ayəttə «Həlday» dəp atilidu. «Zəfaniyaning oşlining mehribanlıqəqə bir əslətmə üqün qoyulidu» — baxqa birhil tərijimisi: «Zəfaniyaning oşlı «Hən»gə bir əslətmə üqün qoyulidu». Biraq «hən»ning mənisi «iltipət, mehribanlıq» bolup, Muxəddəs Kitabtki baxqa yərlərdə isim ornida ixlətkənlik kərlməydu. ■ **6:15** Zək. 2:8, 9, 10, 12; Yəx. 48:16; Yh. 11:42; 17:21 □ **7:3 «bəxinqi ayda hər birimiz yənəla özimizni baxqılardın ayrip, yiqə-zarəqə olturuximiz kerəkmü?»** — «bəxinqi ay»diki roza tutux bolsa əslidiki ibadəthanining wəyran qilinojanlıqəqə həsrət bildürəx üqün idi. Babil imperiyəsining qoxunliri ibadəthanini bəxinqi ayning 9-künidə wəyran qiləjanidi, andin həlknə 70 yil sürgün qilip baxqurojan. Muxu kixilər: «Ibadəthana hazır kaytidin quruluwatqan boləqəqə, bu rozini tutuweriximiz kerəkmü?» — dəp oyliniwatqanidi. □ **7:5 «Silər muxu yətmix yildin bəri bəxinqi ay wə yəttinqi aylarda roza tutup yiqə-zar qiləjninglarda...»** — «yəttinqi ay»diki roza, waliy Gədəliyaning qəza qilinojanlıqini əsləx məşitidə tutulojan roza bolup, uning wəpatioqə həsrət bildürəx üqün idi (Təwrat, «Yərəmiya», 40-41-bablar). Bu Babil imperiyəsi Paləstinni ixəjal qiləjan məzgildiki əng ahirikə pəjəlik wəqə idi.

□ **7:6 «Yegininglar, iqkininglar, bu pəkət özunglar üqünla yəp-iqkininglardın ibarət boldi əməsmü?»** — demək, silərnin roza tutuxunglar yəp-iqixinglarəqə ohxax, pəkət əzliringla bəxinqi.

□ **7:6 «Yegininglar, iqkininglar, bu pəkət özunglar üqünla yəp-iqkininglardın ibarət boldi əməsmü?»** — demək, silərnin roza tutuxunglar yəp-iqixinglarəqə ohxax, pəkət əzliringla bəxinqi. Roza tutuxning məşiti Hudani izdəx əməs, bəlki «əz-əzigə iqini əqrəritəx»tin ibarət boluxi mumkin. Yənə bir imkaniyiti, bu ayəttiki «yəmək» wə «iqmək» bəlkim həyt-bayramlarni kərsitidu. Huda ulardin: «muxu həyt-bayramlarni özunglar üqün təbrikdinglarmu, yaki mən üqün təbrikdinglarmu?» — dəp sorawatidu.

namratlarni bozək qilmanglar; heqkim öz kerindioxə kenglidə yamanlik oylimisun. ■ ¹¹ Birak *ata-bowiliringlar* anglaxni rət kiləjan, ular jahillik bilan boynini toloəp, anglimaska kulaklirini eəjir kiləjan; □ ¹² ular Təwrat kanunini wə samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning Əz Rohi bilan burunki pəyoəəmbərlər arkilik əwətkən səzlirini anglimaslik üqün kenglini almastək kattik kiləjanidi; xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigardin intayin kattik oəzəp qüxkən; ¹³ xundak boldiki, Mən ularni qakiroəanda ular anglaxni rət kiləjandək, ular qakiroəanda Mənmə anglaxni rət kildim — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, ■ ¹⁴ — wə Mən ularni ular tonumaydiəjan barlik əllər arisioəa kara quyun bilan tarkitiwəttim; ularning ketixi bilan zemin wəyran boləjan, andin uningdin otkənlərmə, kaytqanlarmə boləjan əməs; qünki ularning səwəbidin illik zemin wəyranə kilioəan. □

8

Roza tutux toəjruluk qoyuloəan soal wə ümid bərgüqi jawab

¹ Wə samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

² «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: «Mening Zionəa baəqliəan otluk muhəəbitim kaynap taxti; Mening uningəa baəqliəan otluk muhəəbitim tüpəylidin *uning düxmənlirigə* oəzəzipim kaynap taxti. ■

³ Pərwərdigar mundak dəydu: «Mən Zionəa kaytip kəldim, Yerusalemnin otturisida makanliximən; Yerusalem «Həqikət xəhiri» dəp atilidu, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning teəji «Mukəddəs Tao» dəp atilidu. ⁴ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: «Kəri boway-momaylar yənə Yerusalemnin qoqlirida olturidiəan bolidu; künliri uzun bolup, hərbiəri həsisini qolida tutup olturidu; ⁵ xəhərning qoqliri oynawatqan oəqul-kiz balilar bilən lik tolidu.

⁶ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Bu ix xu künlərdə bu həlkning qaldisining kəzigə əjayib karamət kərunidiəini bilən, u Mening kəzümgə karamət kərunəmdu?» — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar. □

⁷ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mana, Mən Əz həlkimni xərkiy zeminlardin, oərbiy zeminlardin kutquzimən; ⁸ Mən ularni elip kelimən, ular Yerusalemda makanlixidu; ular Mening həlkim, Mən həqikət wə həqkanıylikta ularning Hudasi bolimən».

⁹ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning əyining uli selinəjan künidə hazır boləjan pəyoəəmbərlərnin aəzidin muxu künlərdə bayan kiliniwatqan munu səzləni ixitiwəttisilər, mukəddəs

■ **7:10** Mis. 22:22 □ **7:11** «**ular jahillik bilan boynini toloəp**» — ibraniiy tilida «ular mürisini jahil kilip...». ■ **7:13** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 11:11; 14:12 □ **7:14** «**ularni... kara quyun bilan tarkitiwəttim**» — yaki «ularni ... kara quyun bilan tarkitiwəttimən». ■ **8:2** Zək. 1:14

□ **8:6** «**Bu ix xu künlərdə bu həlkning qaldisining kəzigə əjayib karamət kərunidiəini bilən, u Mening kəzümgə karamət kərunəmdu?**» — demək, adamlar üqün əjayib karamət boləjan ixlar Huda üqün adəttiki ixlar.

ibadəthanining quruluşioğa qolunglar küqlük qilinsun! □ ¹⁰ Qünki xu künlərdin ilgiri insan ügün ix həkki yok, at-ulaş ügünmu ix həkki yok idi; jəbir-zulum tüpəylidin qıkkıcuqi yaki kirgüqi ügün aman-esənlik yok idi; qünki Mən hər bir adəmni öz yekiniöğa düxmənləxtürdüim; ¹¹ birak Mən bu həlkning kaldisioğa burunki künlərdikidək bolmaymən, dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar; ¹² qünki uruk həsulluk bolidu, üzüm teli mewiləydu, tuprak ündürmilirini beridu, asmanlar xəbnəmlirini beridu; xuning bilən mən bu həlkning kaldisioğa muxularning həmmisini igə kıldurimən. □ ¹³ Xundak əməlgə axuruliduki, silər əllər arisida lənət bolup qalojninglarning əksiqə, i Yəhuda jəməti wə Israil jəməti, Mən silərni kutquzimən, silər *ularoğa* bəht-bərikət bolisilər; qorkmanglar, qolliringlar küqlük qilinsun! □

¹⁴ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silərning ata-bowiliringlar Mening oşəzipimni qozojioğanda Mening silərgə yamanlik yətküzüx oyida bolənim wə xu *jaza* yolidin yanmiöqinimdək — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar — ¹⁵ Mən hazır, muxu künlərdə yənə Yerusalem wə Yəhuda jəmətiyə yaxxilik yətküzüx oyida boldum; qorkmanglar.

¹⁶ Muxu ixləroğa əməl qilinglar: — Hərbiringlar öz yekininglaroğa həkikətni səzlənglar; dərwaziliringlarda həkikətkə, aman-tinqlikğa uyoğun həkümlərni yürüzünglar; □ ■ ¹⁷ heqkim könglidə öz yekiniöğa yamanlik oylimisun; heqkandak yaloğan kəsəmgə xerik bolmanglar; qünki Mən dəl bularning həmmisiyə nəprətlinimən, dəydu Pərwərdigar. ■

¹⁸ Wə samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

¹⁹ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Tətinqi aydiki roza, bəxinqi aydiki roza, yəttinqi aydiki roza wə oninqi aydiki roza Yəhuda jəmətiyə huxallik wə xad-huramlik, bəhtlik ibadət sorunliri bolidu; xunga həkikət wə hatirjəmlik-tinqlikni səyünglar. □

²⁰ Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Nuroğun qowmlar wə kəp xəhərləning ahalisi yənə muxu yərgə kelidu; ■ ²¹ bir xəhərdə turuwatqanlar baxka bir xəhərgə berip ularoğa: «Pərwərdigardin iltipət tiləxkə, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarni izdəxkə tez barayli; mənmu barimən!» — dəydoğan bolidu. ²² Kəp qowmlar wə küqlük əllər Pərwərdigardin iltipət tiləxkə, samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigarni izdəxkə Yerusalemoğa kelidu.

□ **8:9 «Pərwərdigarning öyining uli selinoğan künidə səzligən pəyoğəmbərlər»** — Hağay wə Zəkəriya. Bu ayəttə kəzdə tutuloğan «Pərwərdigarning öyining ulining selinixi» ikki yil burun («Əzra» 5:1-2) boləjan bolsa kerək. □ **8:12 «uruk həsulluk bolidu»** — yaki «urukğa hatirjəmlik-amanlik bolidu».

□ **8:13 «silər əllər arisida lənət bolup qalojninglar»** — bu səzning bəlkim üç tərapi bar: (1) sürgün boləjan Yəhudiylar əzliri lənətkə qalduruloğan; (2) ular baxqilaroğa lənət bolup ularoğa bala-qaza kəltürgən; (3) ularning nami (Israil, Yəhudi) lənətni bildürgən. Huda muxu üç əwəlning hər birini dəl ularning əksiqə aylanduridu. **«silər ularoğa (əllərgə) bəht-bərikət bolisilər»** — Huda əslidə İbrahim pəyoğəmbərgə: «Sən wə əwəlading hər bir əl-millətkə bəht-bərikət bolisən» dəp wədə qiloğan. Israil itaətsizliktin muxu bərikətni lənətkə aylanduroğan. □ **8:16 «dərwaziliringlarda həkikətkə, aman-tinqlikğa uyoğun həkümlərni yürüzünglar»** — aqsakallar xəhər dərwazilirida olturup, sot wə həküm kilatti.

■ **8:16** Əf. 4:25 ■ **8:17** Zək. 5:3, 4; 7:10. □ **8:19 «Tətinqi aydiki roza, bəxinqi aydiki roza, yəttinqi aydiki roza wə oninqi aydiki roza Yəhuda jəmətiyə huxallik wə xad-huramlik, bəhtlik ibadət sorunliri bolidu»** — bu «rozilar» toqjuluk «qoxumğa səz»ni kəring. ■ **8:20** Yəx. 2:2; Yər. 16:19; Mik. 4:1; Zək. 8:2.

²³ Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Xu künlərdə hərhil tilda səzləydiqan əllərdin on nəpər adəm qikip Yəhudiy bir adəmning tonining etikini tutuwelip uningqaja: «Biz sən bilən barayli; qünki Hudani sən bilən billidur, dəp angliduk» — dəydu. □

9

«Büyük Iskəndər»ning tajawuzi toqruqluq bexarətlər

¹ Pərwərdigarning səzidin yükləngən bexarət — Hadrak zemini wə Dəməxk üstigə qonidu (qünki Pərwərdigarning nəziri adəmlər wə Israilling barliq kəbililiri üstididur); □ ² U bularoqa qegridax bolqan Hamatqa, Tur wə Zidon üstigimu qonidu. Tur tolimu «dana» bolqoqqa, □ ³ əzi üqün qoroqan quroqan, kümüxni topidək, sap altunni qoqlardiki patqaktək dəwiləp qoyqan. ⁴ Mana, Rəb uni mal-dunyasinin ayriwetidu, uning küqini dengizda yoq qilidu; u ot təripidin yəp ketilidu. □

⁵ Axkelon buni kərip qorkidu; Gazamu kərip azablinip toloqinip ketidu; Əkronmu xundak, qünki uning arzu-ümidi tozup ketidu; padixah Gazadin yoqap ketidu, Axkelon adəmzatsiz qalidu. ⁶ Xuning bilən Axdodta haramdin bolqan birsi turidu; Mən Filistiyələring məoqruluqi wə pəhrini yoqitimən. □ ⁷ Mən aqzidin qanlarni, uning haram yegən yirginqlik nərsilərnə qixliri arisidin elip ketimən; andin qelip qaloqanlar bolsa, ular Hudayimizqaja təwə bolup, Yəhudada yolbaxqi bolidu; Əkronning ornı Yəbus kəbilisidikilərgə ohxax bolidu. □ ⁸ Mən qoxun tūpəylidin, yəni otūp kətkūqi wə qaytip kəlgūqi tūpəylidin Əz əyüm ətrapida qedirinni

□ 8:23 «Xu künlərdə ... əllərdin on nəpər adəm qikip Yəhudiy bir adəmning tonining etikini tutuwelip uningqaja: «Biz sən bilən barayli; qünki Hudani sən bilən billidur, dəp angliduk» — dəydu» — bu ix Hudani izdəngən «yat əllər»ning hərəkətlirigə bir misal bolidu. □ 9:1 «Hadrak zemini» — kona tarixnamilər boyiqə, «Hadrak» dəgən rayon Dəməxk xəhriqə yəqin bolqan, birək dəl qaysi jay ikənlikini həzir bilməymiz. **«qünki Pərwərdigarning nəziri adəmlər wə Israilling barliq kəbililiri üstididur»** — baxqa birhil təjmisisi: «qünki insanlarning wə Israilling barliq kəbililirining kəzi Pərwərdigarqaja qaraydu». □ 9:2 «U , yəni Pərwərdigarning bexariti bularoqa qegridax bolqan Hamatqa, Tur wə Zidon üstigimu qonidu» — «büyük Iskəndər» miladiyədin ilqiriki 332-yili jənub tərəpkə yürüx qilip muxu yərlərnə bir-birləp igiliwalqan. □ 9:4 «Mana, Rəb uni mal-dunyasinin ayriwetidu, uning küqini dengizda yoq qilidu; u ot təripidin yəp ketilidu» — bu ayətni «büyük Iskəndər» əməlgə axurqan. Miladiyədin ilqiri 332-yili u Turni bulang-talang qilip pütünləy wəyran qiliwətkən «qoxumqə səz»imizni kəring. «uning küqini dengizda yoq qilidu» dəgənlikning baxqa birhil təjmisisi: «U (yəni Rəb) ularning dengizdiki küqini yoq qilidu» □ 9:6 «Xuning bilən Axdodta haramdin bolqan birsi turidu; Mən Filistiyələring məoqruluqi wə pəhrini yoqitimən» — Iskəndər Turni igiliwalqandin keyin Filistiyəgə qarap yürüx qilidu. 5- wə 6-ayətə tiloqa elinqan (Axkelon, Gaza, Əkron, Axdod) xəhərlər Filistiyədəki bəx qong xəhəring tətı. Bu jəngləring təpsilatlıri üqün «qoxumqə səz»imizni kəring. □ 9:7 «Mən aqzidin qanlarni, uning haram yegən yirginqlik nərsilərnə qixliri arisidin elip ketimən; andin qelip qaloqanlar bolsa, ular Hudayimizqaja təwə bolup,...» — «Hudayimizqaja» dəgən səzgə qarinqanda muxu ayətlərdiki səzligūqi Məsilhning əzi boluxi kərək. «...Əkronning ornı Yəbus kəbilisidikilərgə ohxax bolidu» — toluq ayətning mənisisi: (1) Filistiyələr əmđi butlarqaja ataloqan qurbanliqlarning kəninimu, gəxinimu yeməydiqan bolidu. (2) Filistiyələr Hudaqaja təwə bolup Yəhuda arisida (Yəbus kəbilisidikilərdək) hərəmətlik mərtiwigə igə bolidu (həzirki «Pələsitinliklər» Filistiyələring əwladlıri boluxi mumkin). «Qoxumqə səz»imiznimu kəring.

tiktürimən; əzgüqi qaytidin uningdin ötməydu; qünki Öz közüm bilən közitimən.□

Zionning padixahı Məsih kelidu!

⁹ Zor xadlan, i Zion kizi!

Təntənəlik nida kil, i Yerusalem kizi!

Qaranglar, padixahıng yeningoşa kelidu;

U həkkanıy wə nijatlik bolidu;

Kəmtər-məmin bolup,

Mada exəkkə, yəni exək təhiyigə minip kelidu;□ ■

¹⁰ Xuning bilən Mən jəng hərwilirini Əfrayimdin,

Atlarni Yerusalemdin məhrum kiliwetimən;

Jəng okyasimu elip taxlinidu.

U bolsa əllərgə hatirjəmlək-tinqliqni jakarlap yətküzidu;

Uning həkümranliqi dengizdin dengizoşiqə,

Əfrat dəryasidin yər yüzining qətlirigiqə bolidu.□

¹¹ Əmdi seni bolsa, sanga qüxürülgən əhdə keni tüpəylidin, Mən arangdiki məhboslarni susiz orəktin azadlikka qikirimən.□ ■

¹² Mustəhkəm jayoşa qaytip kelinglar, i arzu-ümidning məhboslari! Bügün Mən jakarlap eytımənki, tartqan jazaliringning əksini ikki həssiləp sanga kayturimən. □

¹³ Qünki Özüm üqün Yəhudani okyadək egildürdüm, Əfrayimni oq kilip okyaoşa saldim; Mən oşul baliliringni ornidin turozuzimən, i Zion — ular sening oşul baliliringoşa qarxi jəng kilidu, i Gretsiyə! I Zion, Mən seni palwanning qolidiki kiliqtək kilimən. ¹⁴ Pərwərdigar ularning üstidə körünüdu; Uning oqi qakmaqtaək etilip uqıdu. Rəb Pərwərdigar kanayni qalidu; U jənubti

□ **9:8 «Mən koxun tüpəylidin, yəni ötup kətküqi wə qaytip kəlgüqi tüpəylidin Öz öyüm ətrapıda qedirimni tiktürimən; əzgüqi qaytidin uningdin ötməydu; qünki Öz közüm bilən közitimən»** — «büyük İskəndər» zalim bolqini bilən, Misiroşa hujum kilixka mangoşanda («ötup kətkəndə») yaki Misirni ixoşal kilip «qaytip kəlgəndə» (gərçə Yerusalemdiki muşəddəs ibadəthanıda nuroşunioşan bayliklar bolsimu), Yerusalemoşa həq hujum kilmişən. Bu tarihinəng əng qoşg sirliridin biridur. «Koxumqə səz»iminzimu kəring. □ **9:9 «U həkkanıy wə nijatlik bolidu»** — baxka tərjimiliri: «U nijatni elip kelidu», «U kütquzuloşan bolidu» yaki «U qəlibilik bolidu». «**Qaranglar, padixahıng yeningoşa kelidu... mada exəkkə, yəni exək təhiyigə minip kelidu**» — bu toluk bəxarət Əysa Məsihni enik kərsitidu. İnjl, «Matta» 21-bab, «Markus» 11-bab, «Luşa» 19-bab, «Yuħanna» 12-bablarni kəring. ■ **9:9** Zək. 2:10; Mat. 21:4-5; Yħ.12:12-16 □ **9:10 «Xuning bilən Mən jəng hərwilirini Əfrayimdin, ...məhrum kiliwetimən; ... U , yəni İsrailning padixahı Məsih** bolsa əllərgə hatirjəmlək-tinqliqni jakarlap yətküzidu; Uning həkümranliqi dengizdin dengizoşiqə, Əfrat dəryasidin yər yüzining qətlirigiqə bolidu» — demisəkmü, bəxarət Əysa Məsihning dunyaoşa tunqi kelixidin (9-ayət) uning qaytip kelixigə atlap ətidu. Bəxarətnəng kalqini ahirki zamanlarni kərsitidu. «Koxumqə səz»iminzini kəring. □ **9:11 «Əmdi seni bolsa, sanga qüxürülgən əhdə keni tüpəylidin, Mən arangdiki məhboslarni susiz orəktin azadlikka qikirimən»** — bu sirlik bəxarətnəng həm rohiy həm jismani yəhliləri boluxi kərək. İxinimizki, Əysa Məsihning keni bilən tüzgən «yengi əhdə» Yəhudıylarni, əllərnimu hərhil «gunah oriki»din kütquzalaydu həm kəlgüsidimu buning səwəbidin Huda Yəhudıylarni hərhil jismani yəhlilərdinmu kütquzidu. ■ **9:11** Mat. 26:28; Luşa 22:20; Rim. 9:3, 4; Rim. 11:25, 26, 27; 1Kor. 11:25; İbr. 9:19, 20, 21. □

□ **9:12 «Mustəhkəm jayoşa qaytip kelinglar, i arzu-ümidning məhboslari!»** — «arzu-ümidning məhboslari» bəlkim bu tolimu kişkartılqan gəp boluxi mumkin, mənisi: ««Hudaning qaldisi» Hudaning nuroşun wədiliri aldidə ümidwar boluxi kərək idi. Ləkin ularning uningə ixənməsliki, xundakla ümidsizlinixi tüpəylidin gunahning məhboslari bolup qaloşan. Ularning birdinbir «mustəhkəm jay»i Hudaning Əzi, əlwəttə.

dəhşətlik qara quyunlarni billə elip yürux qilidu. ■ 15 Samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar ular üqün mudapiə bolidu; ular saloə taxlirini kukum qilip, dəssəp qəyləydu; ular iqiwelip, xarab kəypini sürgənlərdək kiykas-sürən kətürüdu; ular *qanoə* miləngən qurbangahning bürjəkliridək, *qanoə* toldurulojan qaqilardək bolidu. □ 16 Xu küni Pərwərdigar boləjan ularning Hudasi ularni Özüm baqqan padam boləjan həlkim dəp bilip qutkuzidu; qünki ular taj gəhərliridək Uning zemini üstidə kətürülidu. 17 Xunqə zordur Uning mehribanliki, xunqə qaltistur Uning güzəlliki! Ziraətlər yigitlərni, yengi xarab qizlarni yaxnitidu!□

10

Ahirki zamanlardiki wəxəlar — dawami

1 Pərwərdigardin «keyinki yamoqur» pəslidə yamoqurni tələp qilinglar; Pərwərdigar qaqmaqlarni qakturup, ularoə mol yamoqurlarni, xuningdək hər birigə etizda ot-qəplərnə beridu. □ 2 Qünki «öy butliri» bimənə gəplərnə eytkan, palqilar yalojan «alamət»lərnə kərgən, tuturaksiz quxlərnə səzligən; ular kuruk təsəlli beridu. Xunga həlk qoy padisidəknə tənəp kətti; ular padiqisi bolmioəqəqə, azar yeməktə. □ ■ 3 Mening təzəpim padiqiləroə qozəqaldi; Mən muxu «tekə» *yətaqilərnə* jazalaymən; qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar Öz padisidin, yəni Yəhuda jəmətidin həwər elixka kəldi; U jəngdə ularni Özining həywətlik etidək qilidu. 4 Uningdin yəni *Yəhudadin* «Burjək Texi», uningdin «Kozuk», uningdin «Jəng Okyasi», uningdin «Həmmigə həkümranlik Kiloquqi» qikidu.□ 5 Xuning bilən ular jəngdə, *düxmənlərnə* koqilardiki patkakni dəssigəndək qəyləydiəjan palwanlardək bolidu; ular jəng qilidu, qünki Pərwərdigar

■ 9:14 Nah. 2:6 □ 9:15 «... ular (*qanoə*) miləngən qurbangahning bürjəkliridək, *qanoə* toldurulojan qaqilardək bolidu» — bu oħtix Israilning jənggə bolidojan zok-kəypining xarab iqkən adəminəgkidək bolidojanliqini yaki düxmənlərdin təkülgən qanning kəplükini bildürüdu. Qurbangah üstidiki qurbanliqlarning qanlirini elixka birnəqə qaqilarni təyərlix kerək idi, ular əlwəttə qan bilən liq toldurulatti wə qurbangahning bürjəkliri *qanoə* milinip ketatti. Toluq bu bəxarət bəlkim (1) Israilning Gretsiyə zalimliri üstidin (miladiyədin ilgiriki 3- wə 2-əsirdə) boləjan əjayib oəlibilirini wə (2) ahirki zamandiki dəjalning qoxunliri bilən bolidojan uruxlarni kərsitidu. «Qoxumqə səz-imiznimu kəring. □ 9:17 «Xunqə zordur Uning mehribanliki, xunqə qaltistur Uning güzəlliki!» — yaki, «Nemidegən əziz! Nemidegən güzəl!». □ 10:1 «Pərwərdigardin «keyinki yamoqur» pəslidə yamoqurni tələp qilinglar» — bu dua yuxiriki bəxarət bilən baəqlinixlik; ziraətlər wə üzümərgə yamoqur kerək, əlwəttə. «Keyinki yamoqur» bolsa Pələstində 3- yaki 4-ayda yaəqidu, ətiyazlik ziraətlərnə pixurux həlkilik rəlini oynaydu. Bu yamoqurlar bolmisa həq həsul bolmaydu. □ 10:2 «öy butliri» — (ibraniy tilidə «tərafim») pal bilən «yol kərsitidojan» birhil butlar idi. ■ 10:2 Top. 5:6 □ 10:4 «Uningdin, yəni Yəhudadin «burjək texi», uningdin «kozuk»...» — «yəni Yəhudadin» degən səzlərnə tərijmə yolida qoxup kirgüzduq. Ibraniy tilidə pəqət «uningdin» deyilidu. 9-ayəttə «Yəhuda jəməti» kəzdə tutulojan boləqəqə, 10-ayətni xundək tərijmə qilduq. Məsih «Yəhudadin» qikidu, əlwəttə. Baxka birhil tərijmisi «yəni Hudadin». «uningdin ... «burjək texi», .. «kozuk», .. «jəng okyasi», .. «həmmigə həkümranlik kiloquqi» qikidu» — bu tət nanning həmmisi «Məsih-Qutkuzəqə»ning unwanliri bolidu. Barlik pəyoqəmbərlərnə bəxarətliri boyiqə «Məsih» qəqum Yəhudaning əwladi boluxi kerək idi. «Qoxumqə səz-imiznimu kəring. «Uningdin» degənni bəzi alimlar «Hudadin» degən mənədə, dəp qaraydu.

ular bilən billidur; ular atlik əskərlərnimu yərgə qaritip koyidu. ⁶ Mən Yəhuda jəmətini küqəytimən, Yüsüpnin jəmətini kütquzimən; Mən ularni kaytidin olturaklixixka kayturimən; qünki Mən ularoşa rəhim-xəpəkətni kərsitimən. Ular Mən həqqaqan taxliwətmigəndək bolidu; qünki Mən ularning Hudasi Pərwərdigarmən; Mən ularoşa jawab berimən. ⁷ Əfrimdikilər pəlwəndək bolidu, kəngülliri xarab kəypini sürgənlərdək huxallinidu; ularning baliliri buni kərup huxallinidu; ularning kəngli Pərwərdigardin xadlinidu.

⁸ Mən üxkirtip, ularni yiojimən; qünki Mən ularni bədəl tələp hərlükkə qikirimən; ular ilgiri kəpiyip kətkəndək kəpiyidu. ⁹ Mən ularni əllər arisida uruktək qaqimən; andin ular Meni yirək jaylarda əsləydu; xuning bilən ular baliliri bilən həyat kəlip, kaytip kelidu. □ ¹⁰ Mən ularni kaytidin Misir zeminidin elip kelimən, Asuriyədinmu qikirip yiojimən; ularni Gilead wə Liwan zeminiə qə elip kirgüzimən; yər-zemin ularni patquzalmay kalidu.

¹¹ Xundək kilip, U jəbir-japa dengizidin ötüp, dengizdiki dolqunlarni uridu; Nil dəryasining taqliri kurup ketidu; Asuriyənin məəqrurluqi wə pəhri pəs kilinidu, Misirdiki xahanə həsimu yokilidu. □

¹² Mən ularni Pərwərdigar arkilik küqəytimən; ular Uning namida mangidu, dəydu Pərwərdigar.

11

Hudaning padisi yaxhi padiqisini, yəni Pərwərdigarning Əzini rət kilidu; ular zulmətkə kalidu

¹ I Liwan, ot sening kedir dərəhliringni yəp ketixi üqün, dərəzilirinigi aq! □ ² Waysanglar, i qarışaylar, qünki kedir yikildi, esil dərəhlər wəyran kilindi; waysanglar, i Baxandiki dub dərəhliri, qünki baraxsan orman yikitildi! ³ Padiqilarning waysioqan awazini angla! Qünki ularning xəripi *boləjan qimən-yaylak* wəyran kilindi; arslanlarning hərkirigən awazini angla! Qünki Iordan dəryasining pəhri boləjan *bük-baraxsanliqi* wəyran kilindi.

⁴ Pərwərdigar Hodayim mundək dəydu: — Boşuzlaxka bekitilgən padini bakkin! ⁵ Ular ni setiwəloqanlar ularni boşuzliwətkəndə həq gūnahkar dəp karalmaydu; ularni setiwətkənlər: «Pərwərdigarəşa xükri! Qünki beyip kəttim!» — dəydu; ularning əz padiqiliri ularəşa iqini həq aqritmaydu. ⁶ Qünki Mən zeminda turuwatqanlarəşa yənə iqimni həq aqritmaymən, dəydu Pərwərdigar; — wə mana, Mən adəmlərnə, hər birini əz yekininig qəlioqə wə əz padixəning qəlioqə tapxurimən;

□ **10:9** «Mən ularni əllər arisida uruktək qaqimən; ...» — yaki «Mən ularni əllər arisida uruktək qaqidoqan bolsam, ...». □ **10:11** «U jəbir-japa dengizidin ötüp, dengizdiki dolqunlarni uridu» — «U» — Hudani kərsitidu, əlwəttə. □ **11:1** «I Liwan, ot sening kedir dərəhliringni yəp ketixi üqün, dərəzilirinigi aq!» — bu 1-3-ayət bəlkim bir ohxitix;

Yəhudaning yetəkiliri Hudaning həlqi wə Huda bərgən zemini əz mənəpəiti üqün ixlətkən, hazır bu mənəpəitin ayrilidu. 1-ayət yengidin quruloqan ibadəthanining yənə wəyran kilinixini kərsitixi mumkin. U Liwandiki kəpligən kedir dərəhlirini wə baxka esil dərəhlərnə ixlitip selinoqan (Təwrat, «Əzra», 3:7-ayət). «Qoxumqə səz»imizdə biz bu babni təpsiliy xərləyimiz.

mana, bular zeminni harab qilidu, Mən ularni bularning qolidin heç kütqüzmaymən. □

⁷ Xunga mən «boquzlaşka bekitilgən pada»ni bekip turdum, bolupmu padining arisidiki miskin məminlərni baktim. Mən özümgə ikki tayakni aldim; birinçisini «xapaət», ikkinçisini «rixət» dəp atidim; xuning bilən mən padini baktim. □

⁸ Xuningdək Mən bir ay içidə üq padiqini həlak kildim; Mening jenim bu *həłktin* bizar boldi wə ularning jeni Meni eq kərđi. □

⁹ Mən: «Mən silərni baqmamən; oləy dəp qaloqanliri olüp kətsun; həlak bolay dəp qaloqanliri həlak bolsun; tirik qaloqanlarning həmmisi bir-birining gəxini yesun» — dedim. □

¹⁰ Mən «xapaət» degən tayikimni elip sunduriwəttim, xuningdək Mening barlık əllər bilən boləqan əhdəmni sunduruwəttim. ¹¹ Əhdə xu küni bikaç qiliwetildi; xunga pada arisidiki manga diqqət qiloqan miskin məminlər buning Pərwərdigarning sözi ikənlikini bilip yətti. □ ¹² Wə mən ularə: «Muwapıç kərsənglar, mening ix həkkimni beringlar; bolmisa boldi qilinglar» — dedim. Xunga ular mening ix həkkimgə ottuz kümüx tənggini taraziəa saldı. ■

¹³ Wə Pərwərdigar manga: «Mana bu ular Manga bekitkən kəltis baqa! Uni sapalqining aldiəa taxlap bər!» dedi. Xuning bilən mən ottuz kümüx tənggini elip bularni Pərwərdigarning öyidə, sapalqining aldiəa qəriwəttim. □ ■ ¹⁴ Andin mən Yəhuda bilən İsrailning qerindaxlıqini

□ **11:6 «Mən... hər birini öz yekininin qolıəa wə öz padixahining qolıəa tapxurımən»** — «öz padixahı» əlahidə ibarə bolup, bəlkim Huda xu padixahni tallimioqanliqini, bəlkı Yəhudadikilər əzlıri tallıwəloqanliqini kərsitidu. Zəkəriyaning dəwridə Yəhudaning heç padixahı yəq idi (Yəhuda Pars imperiyəsi astida boləqan). □ **11:7 «Xunga mən «boquzlaşka bekitilgən pada»ni bekip turdum, bolupmu padining arisidiki miskin məminlərni baktim»** — «pada» İsrail həłkını kərsitidu. Padining «arisidiki miskin məminlər», Hudaəa sadıq «kəldi»lar idi (11-ayətni kəring). Zəkəriya padıqılıq wəzıpsını **ularni dəp** zımmisigə alidu. Ləkin Hudaning jazası padıning kəp kismıning beqıəa qüxüx aldidə turidu (5-ayət); Hudaning nəzirı bəribir «pada arisidiki «miskın məminlər»» («kəldilər») üstidə bolidu. Ular padıning arisidiki az bir kismidur. **«Mən özümgə ikki tayakni aldim; birinçisini «xapaət», ikkinçisini «rixət» dəp atidim; xuning bilən mən padini baktim...»** — Zəkəriya bəlkim məzkur ixni, xundaqla 8-14-ayəttili baxka bəzi ixlarıni qüxidə yaki əlamət kərinüxtə kərgən boluxı mumkin; bu ixlarıning məlum bir kismını u həłk aldidə «rol elip» kərsətkən bolsa kərək. «Qoxumqə səz»imiznimu kəring. □ **11:8 «Xuningdək Mən bir ay içidə üq padiqini həlak kildim...»** — «üq padiqi» toqırluk bizninggə ikki imkanıyət bar: (1) «üq padiqi» məlum adəmlərnı əməs, bəlkı Huda İsrail üqün bekitkən üq hil padiqini, yəni «pəyəqəmbər», «kəhın» wə «padixah»ni bildüridu. Miladiyədin keyinki 70-yılı Rim imperiyəsining Yerusalemini wəyrən qilixi bilən, İsrailda bu üq hil «padiqi» qəlmidi. (2) miladiyədin keyinki 70-yılı Rim imperiyəsi Yerusalemini muhasirigə əlojənda, İsrailning bir-birigə eq boləqan üq yəteqıəsi (Yuhəna, Simon wə Əliezər) bar idi. Ularıning bir-biri bilən soquxuxlırı tıpəyıldin Yerusalemin ahir berip ixəqal qilinoqan, bu üq «padiqi» xu həman «padiqiliktin» qəloqan. Biz 2-imkanıyətətkə mayıllmız. «Qoxumqə səz»imizdə biz yənə buning üstidə muzakiriliximiz. □ **11:9 «Həlak bolay dəp qaloqanliri həlak bolsun; tirik qəloqanlarning həmmisi bir-birining gəxini yesun» — dedim»** — dərwəqə, Rim imperiyəsi Yerusalemini muhasirigə əlojənda kəp adəm əqarqılıqtın baxqılarnı öltürüp gəxini yegən. □ **11:11 «... miskin məminlər buning Pərwərdigarning sözi ikənlikini bilip yətti»** — bu «miskınlarıning bilip yetixi»ning əzimu bəlkim «əlamət kərinüxtə»ning bir kismidur. Demək, həmmisi pəyəqəmbərnıng dəwridin keyin yüz beridu. ■ **11:12** Mat. 26:15; 27:9 □ **11:13 «Pərwərdigar manga: «Mana bu ular Manga bekitkən kəltis baqa! Uni sapalqining aldiəa taxlap bər!» dedi»** — «kəltis baqa!» — kinayilik, həjwiyy eq, əlwəttə. ■ **11:13** Mat. 27:3-10

üzüx üqün, ikkinçi tayikimni, yəni «rixte»ni sunduruwəttim.

¹⁵ Andin Pərwərdigar manga mundaq dedi: «Sən əmdi yənə ərziməs padiqining qorallirini al. □ ¹⁶ Qünki mana, Mən zeminda bir padiqini ornidin turuuzimənki, u halak bolay degənlərdin həwər almaydu, tənəp kətkənlərni izdiməydu, yarilanojanlarni saqaytmaydu, saqlamlarnimu baqmaydu; u bəlki səmrigənlərnin gəxini yəydu, hətta tuyaklirini yirip yəydu. ¹⁷ Padini taxliwətkən ərziməs padiqining həlioja way! Kiliq uning biliki wə ong kəzigə quxidu; uning biliki pütünləy yigiləydu, uning ong kəzi pütünləy qarangoxulixip ketidu. □ ■

12

Yerusalemning ahirki qetim muhasirigə quxuxi — Israillər əzi əltürgən Kutquzoquqisini kəridu

¹ Pərwərdigarning Israil toqruluk səzidin yükləngən bexarət: — Asmanlarni yayoquqi, yərnin ulini saloquqi, adəmnin rohinu uning iqida Yasioquqi Pərwərdigar mundaq dəydu: —

² Mana, Mən Yerusalemni ətrapidiki barliq əllərgə kixilərnə dəkkə-dükkigə salidojan apkür qilimən; Yerusalemja quxidojan muhasirə Yəhudaşimə quxidu.

³ Xu küni əməlgə axuruliduki, Mən Yerusalemni barliq əllərgə eojir yük boləjan tax qilimən; kim uni əzigə yüklisə yarilanmay qalmaydu; yər yuzidiki barliq əllər uningəja jəng qilixka yioqilidu. ⁴ Xu küni Mən həmmə atlarni sarasimigə selip, atliqlarni sarang qilip urimən; biraq Yəhuda jəmətini kəzümədə tutimən; əllərdiki hər bir atni bolsə korluk bilən uruwetimən. ⁵ Xuning bilən Yəhudaning yobaxqiliri kənglidə: «Yerusalemda turuwatqanlar samawi qoxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar, ularning Hudasi arkilik manga küq bolidu» dəydu.

⁶ Xu küni Mən Yəhudaning yobaxqilirini otunlar arisidiki otdandək, əngilər arisidiki məx'əldək qilimən; ular ətrapidiki barliq əllərni, yəni ong wə sol təripidikilərnə yəwetidu; Yerusalemdikilər yənə əz jayida, yəni Yerusalem xəhridə turidojan bolidu. □ ⁷ Pərwərdigar awwal Yəhudaning qedirilirini kutquzidu; səwəbi — Dawut jəmətining xan-xəripi həm Yerusalemde turuwatqanlarning xan-xəripi Yəhudaningkidin

□ **11:15** «Pərwərdigar manga mundaq dedi: «Sən əmdi yənə ərziməs padiqining qorallirini al... » — yaxxi padiqining qoralliri boləjan ikki tayakni sunduruwətkəndin keyin, «ərziməs padiqining qorallirini al» dəp buyrulojan. □ **11:17** «Padini taxliwətkən ərziməs padiqining həlioja way! Kiliq uning biliki wə ong kəzigə quxidu; uning biliki pütünləy yigiləydu, uning ong kəzi pütünləy qarangoxulixip ketidu» — bu sirlük babning həwirini yiojqnəqlisə: (1) Israil əzining mənəpətpərəs «padiqiliri» təripidin kəp azab tartqan. (2) biraq bu ixlarda ularning əz məs'uliyiti bar. Huda muxu padiqiliri arkilik ularni jazaləjan həm jazalaydu. Israil həlki yaxxi padiqini, yəni Hudaning Əzini kəmsitidu. Ular uni «30 kümüx tənggə»ning bahasida kəridu. (3) bu pul ibadəthanida taxliwetilidu; (4) ular həkikiy padiqining bəxixini rət qilidu, xunga Huda ularni nahayiti rəzil bir padiqining qəlioja tapxuridu; (5) Huda muxu rəzil padiqini wə barliq mənəpətpərəs padiqilarnimu qattik jazalaydu. Oqurmənlərgə ayanki, «Əzüm yaxxi Padiqidurmən» degən Əysə Məsih Yəhudaning 30 kümüx tənggə üqün satkunluk qilixi bilən əltürüləjan; keyin Yəhədiyy həlki rəzil mənəpətpərəs yetəqqlərnin kasapitidin yənə bir qetim (Rim imperiyəsi təripidin) dunyaning qət-qətlirigə tarqitəwetiləjan. Bu ixlar üstidə «qoxumqə səz»imizda tohtilimiz. ■ **11:17** Yər. 23:1; Əz. 34:2; Yh, 10:12 □ **12:6** «Mən Yəhudaning yobaxqilirini... əngilər arisidiki məx'əldək qilimən» — «əngilər» — buoqday yaki arpa boqlamliri.

uluqatlanmasliki uqundur. ⁸ Xu kuni Pərwərdigar Yerusalemda turuwatqanlarni qoşdaydu; ularning arisidiki ələnqxiş qaloqanlarmu xu kuni Dawuttək palwan bolidu; Dawut jəməti bolsa Hudadək, yəni ularning aldidiki Pərwərdigarning Pərixtisidək küqlük bolidu.

⁹ Xu kuni əməlgə axuruliduki, Yerusalemoğa jəng qilişqə kəlgən barliq əllərnə həlak qilişqə kiriximən. ¹⁰ Wə Mən Dawut jəməti wə Yerusalemda turuwatqanlar üstigə xapaət yətküzgüqi wə xapaət tiligüqi Rohni quyimən; xuning bilən ular əzliri sanjip ɵltürgən Manga yənə qaraydu; birsining tunji oşli uqun matəm tutup yioğa-zar kɵtürgəndək ular Uning uqun yioğa-zar kɵturidu; yəkkə-yeganə oşlidin juda bolouquning dərd-ələm tartqinidək ular uning uqun dərd-ələm tartidu. □ ■ ¹¹ Xu kuni Yerusalemda oqayət zor yioğa-zar kɵtürüldü, u Məgiddo jiləşidiki «Hadad-Rimmon»da kɵtürülgən yioğa-zardək bolidu. □ ■ ¹² Zemin yioğa-zar kɵturidu; hər bir ailə ayrim həlda yioğa-zar kɵturidu. Dawut jəməti ayrim həlda, ularning ayalliri ayrim həlda, Natan jəməti ayrim həlda, ularning ayalliri ayrim həlda; ¹³ Lawiy jəməti ayrim həlda, ularning ayalliri ayrim həlda; Ximəy jəməti ayrim həlda, ularning ayalliri ayrim həlda; ¹⁴ barliq tirik qaloqan ailələr, yəni hər bir ailə ayrim-ayrim həlda wə ularning ayalliri ayrim həlda yioğa-zar kɵturidu.

13

¹ Xu kuni Dawut jəməti həm Yerusalemda turuwatqanlar uqun gunahni wə paskinilikni uyuidioqan bir bulaq eqilidu. ■

² Xu kuni xundaq boliduki, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — Mən məbudlarning namlirini zemindin yokiimənki, ular yənə heq əslənməydu; wə Mən pəyoqəmbərlərnə wə paskina rohni zeminin qikişirip yətkiwetimən. □ ³ Xundaq əməlgə axuruliduki, birəylən yənilə pəyoqəmbərqilik qiliş bexarət bəyə desə, uning əzini tuşqan ata-anisi uningə: «Sən həyat qalmaysən; qünki Pərwərdigarning namida yaloqan gəp qiliwatisən» dəydu; andin əzini

□ **12:10** «ular əzliri sanjip ɵltürgən Manga yənə qaraydu» — yaki «ular əzliri sanjip ɵltürgən Manga təlmürüp qaraydu». «birsining tunji oşli uqun matəm tutup yioğa-zar kɵtürgəndək ular Uning uqun yioğa-zar kɵturidu; yəkkə-yeganə oşlidin juda bolouquning dərd-ələm tartqinidək ular uning uqun dərd-ələm tartidu» — demisəkmə bu bexarət İsrailning əz Kutkuzəuqi-Hudasini sanjiyuidioqanlikni yaki sanjip ɵltüruidioqanlikni kərsitidu, pütün həlk ahirki zamanda Hudaning Rohi arqilik buni bilip yetip, kattik matəm tutidu. Huda xu qəşda ularni kutkuzidu, ularning gunahni uyuyux yolini aqidu (13-bab). «Qoxumqə söz»imizdə bu toşruluk yənə tohtilimiz. ■ **12:10** Əz. 39:29; Yo. 2:12, 13; Yh. 19:36-37; Wəh. 1:7 □ **12:11** «... zor yioğa-zar... Məgiddo jiləşidiki «Hadad-Rimmon»da kɵtürülgən yioğa-zardək bolidu» — «Hadad-Rimmon» bəlkim «Megiddo yiləşidiki bir jay boluxi mumkin. Xu yərdə kɵtürülgən yioğa-zar (matəm tutuxi)» bəlkim ilgiriki intayin ihlasmən padixah Yosiyaning pəjiləlik ɵlümü tüpəylidin boləqan («2Pad.» 9-bab, «2Tar.» 35:20-27). ■ **12:11** 2Pad. 23:29; 2Tar. 35:22, 24 ■ **13:1** Law. 16; 23:26-32; Zək. 12:10-14; Rim. 11:26 □ **13:2** «Mən pəyoqəmbərlərnə wə paskina rohni zeminin qikişirip yətkiwetimən» — bu pəyoqəmbərlər sahta pəyoqəmbərlər, əlwəttə. Əməliyəttə bolsa Məsih-Qutkuzəuqi dunyağa kaytip kəlgəndin keyin pəyoqəmbərləning heq həjiti yəq bolidu.

tuoqkan ata-anisi uni bexarət beriwatqinidila sanjip oltüridu. □ ■
 4 Xu küni xundak boliduki, pəyoqəmbərlərninğ hər biri öz liri bexarət beriwatqanda kərgan kərünüxtin hijil bolidu; ular həkni aldax üqün ikkinqi qupurluq qapanni kiyməydu; □ 5 U: «Mən pəyoqəmbər əməs, mən pəkəb terikqimən; qünki yaxliqimdin tartip tuprak bilən tirikqilik kiliwatimən» — dəydu. □ 6 Əmdi birsi uningdin: «Həy, əmdi sening məydəngdiki bu zəhmətlər nemə?» — desə, u: «Dostlirimning öyidə yarilinip qaldim» — dəp jawab beridu. □

Həqikiy padiqining azab-oqubətliri wə nətijiliri toqruluq yəna bir bexarət

7 Oyoqan, i kiliq, Mening padiqimoqa, yəni Mening xerikim boləqan adəmgə qarxi qiq, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar; — Padiqini uruwət, qoylar patiparaq bolup tarqitiwetilidu; Mən qolumni kiqik peillarning üstigə quxürup turəuzimən. □ ■ 8 Zeminda xundak əməlgə axuruliduki, — dəydu Pərwərdigar, — üqtin ikki qismi kirilip əlidu; birəq üqtin bir qismi uningda tirik qalidu. 9 Andin Mən üqinqi kismini otka kirgüzimən, ularni kümüx tawliqəndək tawlaymən, altun sinaləqəndək ularni sinaymən; ular Mening namimni qakirip nida qilidu wə Mən ularəqa jawab berimən; Mən: «Bu Mening həlqim» dəymən; ular: «Pərwərdigar mening Hudayim» — dəydu. ■

14

Pərwərdigarning küni, Pərwərdigarning padixahlıqi

1 Mana, Pərwərdigarəqa has kün kelidu; u küni arəngdin mal-mülküng buləng-taləng kilinip bəlxüwəlinidu. ■ 2 Mən barlıq əllərnə Yerusələməqa jəng kilixqə yioqimən; xəhər ixəqal kilinidu, öylər buləng-taləng kilinip, kiz-ayallar ayaq-asti kilinidu; xəhərninğ yerimi əsirgə quxüp sürgün kilinidu; tirik qəloqan həlk xəhərdin elip ketilməydu. ■

□ 13:3 «uning özini tuoqkan ata-anisi uningəqa: «Sən həyat qalmaysən; qünki Pərwərdigarning namida yəloqan gəp kiliwatısən» dəydu; andin özini tuoqkan ata-anisi uni bexarət beriwatqinidila sanjip oltüridu» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qənan boyiqə sahta pəyoqəmbərlərnə oltürüx kerək. Muxu adəmninğ ata-anisi Hudadin xunqə əyminiduki, öz oqlini nəq məydanda oltüridu. ■ 13:3 Qan. 13:6-11, 18:20 □ 13:4 «ular həkni aldax üqün ikkinqi qupurluq qapanni kiyməydu» — İlyas, Elixə wə Yəhya pəyoqəmbərlər muxundak intayin addiy kiyim kiygən. □ 13:5 «qünki yaxliqimdin tartip tuprak bilən tirikqilik kiliwatimən» — bəxqə birhil tərjimisi: «qünki yaxliqimdin tartip mən adəmninğ mədikari bolup kəldim». □ 13:6 «Əmdi birsi uningdin: «Həy, əmdi sening məydəngdiki bu zəhmətlər nemə?» — desə, u: «Dostlirimning öyidə yarilinip qaldim» — dəp jawab beridu» — «məydəngdiki zəhmətlər» İbraniy tili boyiqə səzmuşəz əlsək «ikki kolung otturisidiki zəhmətlər» bolidu. «Butpərəs pəyoqəmbərlər» jin-xəytanlarning diqqitini tartix üqün pat-pat öz tenini kesiwəlati wə ahirki zaməndimu xundak kilixi muxkin («1 Pad.», 18:28-ayətə misal kərülidu). Xuning bilən həlk muxundak zəhmətlərdin gumanlinidu, sahta pəyoqəmbər zəhmətliridin hijil bolup roxən bir yəloqan bəhanini kərsitidu. □ 13:7 «Mən qolumni kiqik peillarning üstigə quxürup turəuzimən» — bəxqə birhil tərjimisi: «Mən qolumni kiqik peillar üstigimu qarxi quxürimən». Birəq bizninğ tərjimimiz 8-ayətkə maslixidu; omumi y mənisi Huda Əzigə təwə kiqik peilləqlarni koqdaydu. ■ 13:7 Qan. 37:42; Yəx. 26:20; Mat. 26:31; Mar. 14:27; Luqa 22:35-38; Yh. 18:8 ■ 13:9 Zəb. 50:3-5, 15; 91:15; 144:15; Mal. 3:1-4; Yh. 20:28; 1Pet. 1:6. ■ 14:1 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22; 13:6-13; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13. ■ 14:2 Yəx. 13:16

³ Andin Pərwərdigar qıqıp xu əllər bilən uruxidu; U Uning jəng kıləjan künidikidək uruxidu. □ ⁴ Uning putliri xu küni Yerusalemning xərkiy tərıpining əng aldi boləjan Zəytun teoşida turidu; xuning bilən Zəytun teoşı otturidin xərk wə oşərb tərəpkə yerilidu; zor yoşan bir jiloşa pəyda bolidu; taşning yerimi ximal tərəpkə, yerimi jənub tərəpkə yetkilidu. □ ⁵ Wə silər Mening taşlırimning dəl muxu jiloşisi bilən kaqşisilər; qünki taşlarıning jiloşisi Azəlgigə baridu; silər Yəhuda padixahı Uzziyaning künliridə boləjan yər təwrəxtə kaqşininglardək kaqşisilər. Andin Pərwərdigar Hudayim kelidu; həmdə Sən bilən barlık «mukəddəs boləquqılar»mu kelidu! □ ⁶ Xu küni xundək boliduki, nur tohtap kalidu; parlak yultuzlarmu qarangoşulixip ketidu; ⁷ Birək u Pərwərdigarəşa məlum boləjan alahidə bir kün, ya keqə ya kündüz bolmaydu; xundək əməlgə axuruliduki, kəq kirgəndə, ələm yorutulidu. □

⁸ Xu küni xundək boliduki, həyatlık suliri Yerusalemdin ekip qıqıdu; ularning yerimi xərkiy dengizəşa, yerimi oşərbiy dengizəşa qarap aqıdu; yazda wə kixta xundək bolidu. □

⁹ Pərwərdigar pütkül yər yüzi üstidə padixah bolidu; xu küni pəkət bir «Pərwərdigar» bolidu, yər yüzidə birdinbir Uningla nami bolidu. □

¹⁰ Gebadin Yerusalemning jənubidiki Rimmonəşiqə boləjan pütün zemin «Arabah»dək tüzənglikkə aylandurulidu; Yerusalem bolsa «Binyamin dərwazisi»din «Birinqi dərwaza»əşiqə wə yənə «Burjək dərwazisi»əşiqə, «Hənaniyəlning munari»din padixahning xarab kəlqəklirigiqə yukiri

□ **14:3 «... Pərwərdigar qıqıp xu əllər bilən uruxidu; U Uning jəng kıləjan künidikidək uruxidu»** — «jəng kıləjan künidikidək» bəlkim Pərwərdigar İsrailni Misirdin kutquzoşan küni («Mis.» 14-15-bab) yaqi Yəxua pəyoşəmbərning dəwrədə uning Amoriylar bilən kıləjan jəngini kərsitidu («Yəxua» 10-bab). ■ **14:3** Yəx. 42:13 □ **14:4 «Uning putliri xu küni Yerusalemning xərkiy tərıpining əng aldi boləjan Zəytun teoşida turidu»** — oqurmənlər İnjildin xuni biliduki, Əysa Məsiş dünyadin ayrılıp kətkəndə u dəl muxu taşdin kətürülgən, wə xu qaşda pərixtilər rosulliriəşa: «Əysa asmanəşa qıqıp kətti. Birək u kəndək kətürülgən bolsa, kəlgüsədə yənə dəl silər kərgən peti kəytip kelidu» — dedi. «**xuning bilən Zəytun teoşı otturidin xərk wə oşərb tərəpkə yerilidu; zor yoşan bir jiloşa pəyda bolidu; taşning yerimi ximal tərəpkə, yerimi jənub tərəpkə yetkilidu»** — geologlar Zəytun teoşining otturisidiki xərktin-oşərbkə sozuloşan bir «yər posti üzülmisi»ni tapқан. U «Pərwərdigarning küni»də yerilixni kütməktə. ■ **14:4** Dan. 7:13; Əz.11:23; Mat. 24:30; Mar. 13:26; Luğa 21:27; 1Tes. 1:10; 2Tes. 1:10; Wəş. 1:7. □ **14:5 «silər Mening taşlırimning dəl muxu jiloşisi bilən kaqşisilər; qünki taşlarıning jiloşisi Azəlgigə baridu»** — «Azəl»ning kəyərdiliki həzirə bizgə naməlum. Həzirki əşwəldə, Yerusalemdin xərkkə kəqix mumkin əməs; «Kidron jiloşisi», xundəklə intayin tik boləjan Zəytun teoşining əzi muxundək «kəqix yoli»ni toşuwalidu. U «**Andin Pərwərdigar Hudayim kelidu; həmdə Sən bilən barlık «mukəddəs boləquqılar»mu kelidu!**» — «mukəddəs boləquqılar» barlık kerub-pərixtilər wə bəlkim ələmdin tirilən Hudaaning mukəddəs bəndilirini kərsitidu («1Tes.» 4:13-17ni kərug).

■ **14:5** Am. 1:1 □ **14:7 «birək u Pərwərdigarəşa məlum boləjan alahidə bir kün, ya keqə ya kündüz bolmaydu; xundək əməlgə axuruliduki, kəq kirgəndə, ələm yorutulidu»** — bəzi əlimlər bu nur Məsişning ming yillik həkümranlıqining ahiriəşiqə yetidu, dəp qaraydu. Demək, xu künlərdə keqədə kündüzgə ohxax yorukluk bolidu. Hudaəşa nisbətən bu «ming yıl» pəkət «bir kün»dək bolidu («2Pet.» 3:8, «Wəş.» 20-babni kərug). Biz bu pikirgə qoxulimiz. «Qoxumqə səz»də uning üstidimu tohtilimiz. ■ **14:7** Wəş. 21:25 □ **14:8 «ularning, yəni sularning yerimi xərkiy dengizəşa, yerimi oşərbiy dengizəşa qarap aqıdu...»** — «xərkiy dengiz» yəni «Əlök dengiz», «oşərbiy dengiz» yəni «Ottura Dengiz». ■ **14:8** Əz. 47:1-12; Yo. 3:18; Wəş. 22:1 □ **14:9 «Pərwərdigar pütkül yər yüzi üstidə padixah bolidu; xu küni pəkət bir «Pərwərdigar» bolidu...»** — demək, nə İsaillər nə əllər heqkəndək butni (burunkidək halioşanqə) «Pərwərdigar» dəwəlmaydu.

kötürüldü, lakin xəhər yənıla öz jayida xu peti turidu; □ 11 Adəmlər yənə uningda turidu. «Həlak pərmani» yənə heq qüxürülməydu; Yerusalem hatirjəmliktə turidu. □

12 Wə Pərwərdigar Yerusalemoja jəng kıləjan barlık əllərni uruxka ixlətkən waba xundak boliduki, ular eərə bolsila gəxliri qirip ketidu; közliri qanaqlirida qirip ketidu; tilliri aozida qirip ketidu. □ 13 Xu küni xundak boliduki, ularning arisioja Pərwərdigardın zor bir aləqzadilik qüxidu; ular hərbiəri öz yekininin qolini tutuxidu, hərbirining kəli yekininin kəlioja qarxi kətürüldü. 14 Yəhudamu Yerusalemda jəng kılıdu; ətrapidiki barlık əllərnin mal-mülükliri jəm kılıp yioyılıdu — san-sanaksiz altun-kümüx wə kiyim-keqəklər bolidu. 15 At, keqir, tögə, exək, xundakla ularning bargahlirida boləjan barlık mal-waranlar üstigə qüxkən waba yukiriki wabaqə ohxax bolidu.

16 Xundak əməlgə axuruliduki, Yerusalemoja jəng kılıxka kəlgən həmmə əllərdin barlık tirik qəlojanlar hər yili Yerusalemoja, padixahka, yəni samawi qoxunlarınin Sərdari boləjan Pərwərdigarəja ibadət kılıxka wə «kəpilər həyti»ni təbrikləxkə qikidu. ■ 17 Xundak boliduki, yər yuzidiki kəwm-jəmətlərdin padixahka, yəni samawi qoxunlarınin Sərdari boləjan Pərwərdigarəja ibadətke qikmiojanlar bolsa, əmdi ularning üstigə yamoqur yaqmaydu.

18 Misir jəməti qikip hazır bolmisa, ularəjimu yamoqur bolmaydu; birak Pərwərdigar «kəpilər həyti»ni təbrikləxkə qikmaydiojan barlık əllər üstigə qüxüridiojan waba ularəjimu qüxürüldü. □ 19 Bu Misirning jazasi, xundakla «kəpilər həyti»ni təbrikləxkə qikmaydiojan barlık əllərnin jazasi bolidu.

20 Xu küni atlarınin qəngəjuraklıri üstigə «Pərwərdigarəja atilip pak-mukəddəs bolsun!» dəp yezilidu; Pərwərdigarning əyidiki barlık qaqa-kuqılarmu kurbangah aldidiki qaqılarəja ohxax həsəblinidu; 21 Yerusalemdiki wə Yəhudadiki barlık qaqa-kuqılarmu Pərwərdigarəja atilip pak-mukəddəs bolidu; kurbanlık kıləqılər kəlip ularni elip kurbanlık gəxlirini pixuridu; xu küni samawi qoxunlarınin Sərdari boləjan Pərwərdigarning əyidə «kənaanlık-sodigər» ikkinqi

□ 14:10 «Yerusalemlə bolsa «Binyamin dərwasisi»din «Birinqi dərwasə»əjqə wə yənə «Burjək dərwasisi»əjqə, «Hananiyəlnin munari»din padixahning xarab kəlkəklirigə yukiri kətürüldü» — ««Binyamin dərwasisi»din «Birinqi dərwasə»əjqə wə yənə «Burjək dərwasisi»əjqə» değan arilik Yerusalemlənin xərkidin əjərbiojqə barlık jaylarni wə ««Hananiyəlnin munari»din «padixahning xarab kəlkəkliri»əjqə» değan arilik uning ximalidin jənubiojqə boləjan barlık jaylarni kərsitidu. Demək, pütün xəhərni bildüridu, pütün xəhər kətürüldü. **«Lekin xəhər yənıla öz jayida xu peti turidu»** — bu ayət boyiqə Yerusalemlənin ətrapidiki taqlıq rayonlar (60 kilometrə uzunluq wə kəngliklə) tüzənglikkə aylandırulidu. Xundak değini bilən «xəhər yənıla öz jayida xu peti turidu». □ 14:11 «**«Həlak pərmani» yənə heq qüxürülməydu; Yerusalem hatirjəmliktə turidu»** — «həlak pərmani» — ətkəndə Huda (əqir gunah tüpəylidin) məlum bir nərse, adəm, ailə, xəhər yəki hətta pütün bir həlk toqruluk «həlak pərmani» qüxürgənə bolsa, ularning həmmisini yökətit kərək idi. Demək, Israilda hazır «həlak pərmani» qüxürülgüdək gunahlar heq tēpilməydu. □ 14:12 «**kəzliri qanaqlirida qirip ketidu»** — ibraniy tilida «kəzi qanaqlirida qirip ketidu». «**tilliri aozida qirip ketidu»** — ibraniy tilida «tili aozida qirip ketidu». ■ 14:16 Yəx. 66:23 □ 14:18 «**Misir jəməti qikip hazır bolmisa, ularəjimu yamoqur bolmaydu; birak Pərwərdigar «kəpilər həyti»ni təbrikləxkə qikmaydiojan barlık əllər üstigə qüxüridiojan waba ularəjimu qüxürüldü»** — Misirning tēriklikliki yamoqurəja anqə tayanmaydu, bəlki Nil dəryasioja tayinidu; xunga ularəja əskərtiliduki, qoxumqə bir «waba» ularəja qüxidu. Bu kəndək waba deyilmidi.

bolmaydu. □ ■

□ **14:21 «... Pərwərdigarəya atilip pak-muqəddəs bolidu»** — ibraniy tilida «Pərwərdigarəya karita pak-muqəddəslik» deyilidu. Bu sözlər bax kaşinning bexioşa taqaloşan altun otuoşatqa nəxişlənşən («Mis.» 28:36ni kərüng). **«Pərwərdigarning öyidə «qanaanliq-sodigər» ikkinqi bolmaydu»** — «qanaanliq-sodigər» ibraniy tilida «qanaanliq», Pələstindiki qədimki butpərəs millətlərnı həm «sodigər» degən ikki mənini kərsitidu. Hudaning muqəddəs ibadəthisida heşqəndəş butpərəs (Hudani birinqi orunoşa qoymioşan) kixi yaki «ibadətni sodioşa aylan-duridioşan» mənəpəətpərəs boluşiqi tepilmaydu. ■ **14:21** Yəş. 35:8; Yo. 3:17; Wəş. 21:27; 22:15

Malaki

«Malaki pəyojəmbər»

1 Pərwərdigardin Malakioğa yükləngən wəhiy, u arkişik Israiloğa kəlgən: —□

Birinqi munazirə — Hudaning Israiloğa boləjan muhəbbiti

2 — Mən silərnə səyüp kəldim — dəydu Pərwərdigar, — birək silər: «Sən bizni kəndəkmu səyüp kəlding?» — dəysilər.

Əsaw Yəqubqə aka boləjan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar, — birək Yəqubni səydüm, ■ 3 Əsawoğa nəprətləndim; uning taqlirini qəl kildim, mirasini qəl-bayawandiki qilbərtilərgə tapxurup bərdim. □ 4 Edom: «Biz wəyrən kəlindək, birək biz harabiləxkən jaylarni kəyrtidin kərup qikimiz» — desə, samawi kəxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar mundaq dəydu: —

— Ular kəridu, birək Mən ərəymən; həkələr ularni «Rəzillikning zemini», «Pərwərdigar mənngügə qəzəpliniđioğan əl» dəp ataydu. □

5 Silərnəng kəzlinglar buni kərup: «Pərwərdigar Israil qəgrasining sirtida uluqləndi!» — dəysilər. □

İkkinqi munazirə — kahinlarning wəpəsizliki

6 — Oqul atisini, kul igisini hərəmləydu; əmdi Mən ata bolsam, hərəmitim kəni? İgə bolsam, Məndin boləjan əymixin kəni? — samawi kəxunlarning Sərdari boləjan Pərwərdigar silərgə xundaq dəydu, i Məning namimni kəmsitkən kahinlar!

Birək silər: «Biz nemə kəlip namingni kəmsitiptuq?» — dəysilər. □

□ 1:1 «**yükləngən wəhiy**» — ibraniy tilida «massa» degən bir söz bilənla ipadiliniđu. U «adəmni kərkunqə salidiğan wəhiy» həm «pəyojəmbərnəng zimmisigə yükləngən bir wəziyə» degən ikki mənini əz iqiğə aləjan boluxi mumkin. ■ 1:2 Rim. 9:13 □ 1:3 «**Yəqubni səydüm, Əsawoğa nəprətləndim**» — «palanqini səydüm, postanqioğa nəprətləndim» degənlik ibraniy tilida adətə «palanqini talliwəldim, postanqini rət kildim» degən mənini birkədər təktiləydiğan ibarə idi.

□ 1:4 «**Ular , yəni Edomlar** kəridu, birək Mən ərəymən; həkələr ularni «Rəzillikning zemini», «Pərwərdigar mənngügə qəzəpliniđioğan əl» dəp ataydu» — Edom həkə Israiloğa hərədim əqmənlik-adawət saqlap kəlgənidi. Ahirki zamanda ularning zemini pütünləy adəmzatsiz bolup, «ot-güngürt kəydüridiğan», jinlarning makani bolidu (məsilən, «Obadiya»ni, «Yəx.» 34-babni kərug). Huda Israiloğa: «Mana Edom zemini hərədim təjawuz kəlinip, xəhərləri büğüngə kədər harabilikdə turuwatidu, silərnəng əhwalinglar ularin kəp əwzəl, silərdə ibadəthana, xəhərlər wə aram-tinqlik bar, ularin obdan sawək elinglar!» degəndək bolsa kərək. Edomoğa təjawuz kəloğanlar Babilliklər (miladiyədin ilgiriği 587-586-yili) wə Ərəblərnə (550-460-yili) əz iqiğə aləjan. □ 1:5 «**Silərnəng kəzlinglar buni kərup: «Pərwərdigar Israil qəgrasining sirtida uluqləndi!» — dəysilər**» — demək, yat əllər (əyni qəođdiki butpərəs həkələr) Hudaning kəlgüsidi Edomning üstidin həküm qikəroğanlikini kərup, dərəkə Uning tirik Huda ikənlikini etirap kəlidu. □ 1:6 «**kahin**» — mukəddəs ibadəthanida puqralar üqün məhsus kəurbanlikni kəydürgüqi hadim.

7 Silər qurbangahim üstigə buloqanoqan ozukni sunisilər; andin silər: «Biz nemə kilip seni buloqap qoyduq?» — dəysilər; əməliyəttə silər: «Pərwərdigarning dastihining tayini yoxtur» — dəysilər.□

8 Kor malni kurbanliqqa sunsanglar, bu qəbihlik əməsmu? Tokur yaki kesəl malni kurbanliqqa sunsanglar, bu qəbihlik əməsmu? Həzir buni sening waliyinqoşa sunup bə; u səndin hürsən bolamdu? Sanga yüz-hatirə qilamdu? — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.□

9 — Əmdi, keni, silər Təngridin bizgə xəpkət kərsətkəysən dəp ötünüb bekinglar; kolunglardin muxulzər kəlgəndin keyin, U silərdin hərəkəndikənglarni qəbul qilamdu? — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.

10 — Aranglardin dərwezilarni etip qoyudək birsi qıkmamdu? Xundək boləqanda silər qurbangahimda bikardin-bikar ot kalap yürməyttinglar. Mening silərdin heq hürsənlikim yok, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — wə kolunglardin heqkəndək «axlik hədiyə»ni qəbul qilməymən.□ ■

Hudaning namini buləqax

11 Kün qıqardin kün pataroşa Mening namim əllər arisida uluq dəp qarilidu; hər bir jayda namimoşa huxbuy selinidoqan bolidu, pak bir «axlik hədiyə» sunulidu; qünki namim əllər arisida uluq dəp qarilidu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.□

12 Birək silər bolsanglar: «Pərwərdigarning dastihini buləqanoqan, uning mewisi, yəni ax-ozukı nəprətliktur» — deginglarda, silər uni haram qilisilər; 13 wə silər: «Mana, nemidegən awariqilik!» dəysilər wə Manga qarap dimioqinglarni qəqışilər, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — silər yarilanoqan, tokur həm kesəl mallarni

□ 1:7 «Pərwərdigarning dastihining tayini yoxtur» — «Pərwərdigarning dastihini»ni kəndək qüxinimiz? Muqəddəs ibadəthanida Hudaşa atəp beşixlanoqan həmmə kurbanliq wə ularoşa qoxuloqan «axlik hədiyə» wə «xarab hədiyə» qatarliqlarning həmmisi «Pərwərdigarning dastihini» dəp ataloqan. Kaşinlarning bu dastihandiki bəzi kurbanliqlardin bir qismini yeyix həqquq-ımtiyazi bar idi. □ 1:8 «Kor malni kurbanliqqa sunsanglar, bu qəbihlik əməsmu? Tokur yaki kesəl malni kurbanliqqa sunsanglar, bu qəbihlik əməsmu?» — Musa pəyoşəmbərgə qüxürüləgən qanun boyiqə, hər bir kurbanliq nuqsansiz boluxi kerək idi. Kor, tokur, kesəl mal buyaqta tursun, hətta kiqikkinə daq bolsimu bolmaytti («Law.» 22-babni, «Qan.», 15:19-21ni kəring). □ 1:10 «Aranglardin dərwezilarni etip qoyudək birsi qıkmamdu?» — birsi ibadəthanining dərwezilərinə etiwətsə, kaşinlar yaki baxqılar Huda aldiəşa muxundək «napak kurbanliqlər»ni heq elip kirəlməytti. ■ 1:10 Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21, 22.

□ 1:11 «Kün qıqardin kün pataroşa Mening namim əllər arisida uluq dəp qarilidu; hər bir jayda namimoşa huxbuy selinidoqan bolidu, pak bir «axlik hədiyə» sunulidu» — «huxbuy selinidoqan bolidu» degən peilning xəkli bək əlahidə, yat əllər arisidiki bəzilər Hudaşa ibadət qiləqanda hətta «bax kaşin»oşa ohxax «huxbuy yandurux» imtiyaziəşa erixidu, dəp puritidu. «pak bir «axlik hədiyə» sunulidu» — ibraniy tilida «pak» degən bu səz intayin əlahidə bolup, kurbanliq-hədiyilərnin «pak» (yaki bəzidə «nuqsansiz»)likini təswirləydiəqan adəttiki səzlərgə kariəqanda, «tehimu pak»likni bildüridu. Demək, əllər (Yəhüdiy əməslər) arisidiki bəzilər Hudaşa ibadət qiləqanda «Təwrat dəwrdikilər»din tehimu yahxi, tehimu pak birhəl hədiyəni Hudaşa sunalaydu... Bu ixlar Injilda xərşlinidu (məsilən, «Rim.» 12:1-2).

elip kelisilær. Qurbanlik-hædiyilærni xu peti elip kelisilær; Mæn buni qolunglardin qobul qilamdimæn? — dæydu Pærwærdigar.□

¹⁴ Bærhæk, padisida qoçqar turup, Ræbkæ kילוan qæsimini ada kilix üçün buloanoan nærsini qurbanlik kilidioan aldamaçi lænætkæ qalidu; qünki Mæn uluø Padixahdurmæn, namim ællær arisida hærmætlinidioan bolidu, — dæydu samawi qoxunlarning Særdari boløan Pærwærdigar.□

2

1 — Əmdi, hæy kaħinlar, bu əmr-pærmän silærgæ qüxti: —

² Silær anglimisanglar, namimoça xan-xærøp kältürüxkæ kængül qoymisanglar, — dæydu samawi qoxunlarning Særdari boløan Pærwærdigar, — Mæn aranglarøça lænætni qüxürüp æwætımæn; silærning bærıkætlinglarøçimu lænæt kilımæn. Bærhæk, Mæn allikaçan ularøça lænæt okudum, qünki silær *xaripimğa* kængül qoymidinglar. ■ ³ Mana, Mæn urukliringlarøça tænbih berımæn, silærning yüzünglærgæ poç, heytinglardiki poçni sürimæn; birsi silærni xu poç bilæn billæ apirip taxlaydu. □ ⁴ Xuning bilæn silær Mening silærgæ bu əmrni æwætkænlikimni bilisilær, mæxsæt, Mening Lawiy bilæn tüzgæn əhdəmning saqliniwerixi üçündür, — dæydu samawi qoxunlarning Særdari boløan Pærwærdigar.□

⁵ — Mening uning bilæn tüzgæn əhdəm hayatlik hæm aram-hatirjæmlik elip kelidu; uni Mændin qorqsun dæp bulærni uningøça bærdim; u Mændin qorqup namim aldida titriğenidi. ⁶ Aøzidin hæqikætning tælim-tærbiyisi qüxmigæn, læwlrudin nahæklik tepilmioan; u aramlik-hatirjæmlik hæm duruslukta Mæn bilæn billæ mangoan, nuroçun kixilærni qæbihliktin yanduroan. ⁷ Qünki kaħinning læwliri ilim-bilimni saqlixi keræk, hæklær uning aøzidin Tæwrat-qanunini izdixi lazim; qünki u samawi qoxunlarning Særdari boløan Pærwærdigarning ælqisidur.

⁸ — Birak silær yoldin qætnep kættinglar; silær nuroçun kixilær üçün Tæwrat-qanunini putlikaxangøça aylanduruwættinglar; silær Lawiy bilæn tüzülgæn əhdini buzøansilær — dæydu samawi qoxunlarning Særdari boløan Pærwærdigar, ⁹ — xunga Mæn silærnimu pütün hælk aldida

□ **1:13 «...Manga qarap dimioinglarni kaķisilær»** — yaki «...uningøça qarap dimioinglarni kaķisilær» — demæk, Hudaning dastihinoça. **«silær yarilanoan... mallarni elip kelisilær...»** — «yarilanoan ... mallar» bælkim yirtkuç haywan tæripidin yarilanoan. Bundaķ gæxni hætta adam yesimu bolmaytti (Tæwrat, «Mis.» 22:31). Bæzi alimlar bu söz kala-qoylar «kixilær tæripidin bulang-talanga tutuwelinoan» degæn mænida dæp qaraydu. □ **1:14 «...Ræbkæ kילוan qæsimini ada kilix üçün buloanoan nærsini qurbanlik kilidioan aldamaçi lænætkæ qalidu»** — Hudadin bir ixni tilæydoan yaki Hudaøça tæxækkür eytmaqçi boløan Israillar bæzida alaħida bir qurbanlik kilixka qæsäm iqidu, birak «Hudaøça esil malni sunımæn» dæp qæsäm iqkæn bu «aldamaçi» uning ornioça «napak» (qotur, deøçi bar) bir malni almasturuwetidu. ■ **2:2 Law. 26:14; Kan. 28:15** □ **2:3 «Mana, Mæn urukliringlarøça tænbih berımæn»** — ibranıy tilidimu uyøur tilioça ohxak, «uruk» degæn söz hæm ziraætlerning danlırı hæm adam pærzætlirini kersitidu. Bælkim bu yærdæ kæstæn ikki bislik mænida ixlitilgæn. **«heytinglardiki poç»** — heyttiki nuroçun qurbanlik kilinoan mallarning poçlırini kersitidu. Qurbanlik kilinoan mallarning poçlırini ibadethanidin elip qıķip sirtta keydürüwetix kaħinlarning mas'uliyiti idi (mæsilan, «Mis.» 29:14, «Law.» 4:11). □ **2:4 «Mening Lawiy bilæn tüzgæn əhdəm»** — «Lawiy» hæzriti Yaқupning 12 oølıdin biri idi, xunga Israilning 12 qæbilisidin biri boløan. Musa pæyoqæbærning dæwride Huda kaħinlik hizmetini Lawiy qæbilisigæ tapxuroan («Mis.» 32-bab, «Qel.» 25-bab, «Kan.» 11:8-33-ayætlærni kørüng).

nəprətlik wə pəskəx kildim, qünki silər yollirimni tutmioqan, xundakla Təwrat-qanunini ijra kילוanda bir tərəpkə yan baskan.

Həlkning wapasizliki

¹⁰ — Bizdə bir ata bar əməsmu? Bizni Yaratquci pəkət birlə Təngri əməsmu? Əmdi nemixka hər birimiz öz kərindiximizə wapasizlik kılıp, ata-bowilirimiz bilən tüzgən əhdisini buləyaymiz? □

¹¹ Yəhuda wapasizlik kildi, Israilda həm Yerusalemda yirginqlik bir ix sadir kিলindi; qünki Yəhuda Pərwərdigar səygən muqəddəs jayini buləqap, yat bir ilahning kizini əmrigə aldi. □ ¹² Undak kילוquci, yəni azduroquci bolsun, azduroquci bolsun, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigarə «axlik hədiyə»ni elip kəlgüci bolsun, Pərwərdigar ularni Yakupning qədirliridin üzüp taxlaydu.

¹³ Silər xuningdək xundak kilisilərki, qurbangahni kəz yaxliri, yioqa, ah-zarlar bilən kaplaysilər — qünki U qurbanlik-hədiyilərgə heq qarimaydioqan boldi, uningdin heq razi bolmay kolunglardin qəbul kilmaydioqan boldi. □ ¹⁴ Birak silər: «nemixka?» dəp soraysilər.

— Qünki Pərwərdigar sən wə yaxliqingda aləqan ayaling otturisasi guwahci boləqanidi; sən uningə wapasizlik kilding, gərqə u sening həmrəhing wə sən əhdə tüzgən ayaling bolsimu. ¹⁵ Huda *ər-ayalni* bir kילוan əməsmu? Xundakla, buningə Rohini kalduroqan əməsmu? *Huda* nemixka ularni bir kildi? Qünki U ularin ihlasməg pərzənt kütkenidi. Əmdi hər biringlar öz kəlb-rohinglarə dikket kilinglar, heqkaysisi yaxlikta aləqan ayaliqə wapasizlik kilmisun! □ ¹⁶ Qünki Mən talak kilixka eqturməg, dəydu Israilning Hudasi Pərwərdigar, — xuningdək öz toniqə zomburluk qaplasturwəloquciə eqməg, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.

— xunga kəlb-rohinglarə dikket kilinglar, heqkaysinglar wapasizlik

---

□ **2:10 «Bizdə bir ata bar əməsmu?»** — 10-17-ayətlərgə qariloqanda, «ata» degən Hudani kərsitidu. Birak bəzi alimlar u «həzriti Ibrahim»ni kərsitidu, dəp qaraydu. □ **2:11 «yat bir ilahning kizini əmrigə aldi»** — «yat (əjnəbiy) bir ilahning kizi» bu yərdə eytiliqini, qətəllik bir kiz bilən toy kilix əməs, bəliki butka qokunidioqan bir kiz bilən toy kilix. □ **2:13 «qurbangahni kəz yaxliri, yioqa, ah-zarlar bilən kaplaysilər»** — muxu «kəz yaxliri» Huda həlkning dua-tilawətilirini (qurbanliklər bularə qoxuloqan bolsimu) anglimioqandin keyin, ularning kəzidin qikqan yax bolsa kərək. Bəzi alimlar 14-ayətkə qariloqanda kəz yaxlirini wapasizlikka uqrioqan ayallarningki, dəp qaraydu (ayallar adətə qurbangah aldida kərünsə bolmaytti, birak ularning azablik yaxliri Huda aldida «qurbangahimni kaplioqan» dəp həsablioqan). Bu kəzkarax orunluqtək boləqini bilən biz birinqi qaraxta bolimiz. □ **2:15 «Huda ər-ayalni bir kילוan əməsmu? Xundakla, buningə Rohini kalduroqan əməsmu? Huda nemixka ularni bir kildi?»** — ayətning birinqi kismining tərjimiliri hərhil. Ulardin biri: «Kimdə Rohtin (yəni, Hudaning Rohidin) azrak bar bolsila, hərgiz undak kilmaydu». Ibraniy tilida bu yəni qūxinix təs. Bəzi alimlarmu bu ayətni Ibrahimning pərzənt kərey dəp, Həjərnə elixi Sarahka bir hil wapasizlik boləqanlikini bildüridu, dəp qūxinidu. Birak omumiyy mənisi həmmigə ayanki, Huda wapasizlikka wə (gərqə Təwrat dəwridə Huda Musa pəyoqəmbər arkilik talak berixkə ruhsət bərgən bolsimu) talak berixkə eq (16-ayətnimu kəring).

qilmanglar!□

Əhdə əlqisi kelidu - tayyar bolunglar!

17 — Silər sözliringlar bilən Pərwərdigarning səwr-takitini qoymidinglar, andin silər: «Biz nemə kılıp Uning səwr-takitini qoymaptuk?» — dəysilər. Səwr-takitini qoymioqanliqinglar bolsa dəl: «Rəzillik kılıuqı Pərwərdigarning nəzirədə yaxxidur, U ulardin hursən bolidu; yaki «Adalətni yürgüzgüqi Huda zadi nədidur?» — degininglərdə bolmamdu!

3

1 — Mana əmdi Mən Əz əlqimni əwətimən, u Mening aldimda yol tayyarlaydu; silər izdigən Rəb, yəni silər hursənlik dəp bilgən əhdə Əlqisi Əz ibadəthanisioqa tuyuksiz kiridu; mana, U keliwatidu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.□ ■

2 — Biraq Uning kəlgən künidə kim qidiyalisun? U kərüngəndə kim turalisun? Qünki U tawlioquqining oti, kirqining akartkuq xoltisidək bolidu; 3 U kümüxnı tawlioquqi həm erioqdiouquqidək tawlap olturidu; Lawiyning balilirini saplaxturidu, ularni altun-kümüxnı tawlioqandək tawlaydu; xuning bilən ular Pərwərdigarəqa həkkaniylikta kiliəqan qurbanlik-hədiyəni sunidu. ■

4 Andin Yəhuda həm Yerusalemning qurbanlik-hədiyiliri Pərwərdigarəqa kona zamanlardikidək, ilgiriki waqitlardikidək xerin bolidu. 5 Mən hesab elixka silərgə yekın kelimən; Mən sehırgərlərgə, zinahor-larəqa, yaləqan kəsəm iğkūqilərgə, mədikarlarıning həkkini tutuwelip bozək kılıuqularəqa, tul hotunlar həm yetim-yesirlarnı harlioquqularəqa, yat adəmlərnı öz həkkidin ayriwətkūqilərgə, xuningdək Məndin heq kərkimioqanlarəqa tezdin əyibligüqi guwahqi bolimən, — dəydu samawi

□ 2:16 «mən talak kılıxka oqturman, dəydu Israilning Hudasi Pərwərdigar, — Xuningdək əz tonioqa zomburluk qaplxaturuwaləuquqioqa əqmən» — kona zamanlarda birsi əz qapini yaki tonini məlum bir kızning üstigə yapkan bolsa, bu hərəkət bu kızəqa qəoqdiouqi bolimən, uni əmringə alimən, degənni bildürətti («Rut» 3-bab, «Əz.» 16-babni kərüng). Biraq muxundak ərlər ayallirioqa qəoqdiouqi bolmayla kəlmastin, ularəqa hərhil zulum-zorluklarnı kılatti yaki ahirida ularni talak kılatti; andin keyin (11-ayət) butpərəs kız bilən toy kılatti. Baxka birhil tərijimisi: «Qünki u əz jorisioqa əq bolup, uni talak kılıəqan wə xundakla zorawanlik bilən tonini yapkan» dəydu Israilning Hudasi Pərwərdigar. By tərijimə toəra bolsa, Təwrat dəwridə Pərwərdigarning: «əqmənlik talak berixkə səwəb bolmaydu» degən həkūmini bildüridu. □ 3:1 «**Mana əmdi Mən Əz əlqimni əwətimən**» — ibranıy tilidə «Mana, Mən! Mən Əz əlqimni əwətimən,...». «**silər izdigən Rəb, yəni silər hursənlik dəp bilgən əhdə Əlqisi Əz ibadəthanisioqa tuyuksiz kiridu**» — bəzilər «yəni»ni «wə» dəp tərijimə kılıp «silər izdigən Rəb wə silər hursənlik dəp bilgən əhdə əlqisi əz ibadəthanisioqa tuyuksiz kiridu» dəp tərijimə kılıdu. Ləkin undak tərijimə toəra bolsa, demək ikkinqi əlqi Rəb Əzi bolmisa, ibadəthanini kəndəqmə uning «Əz ibadəthanisi» degili bolsun? Alimlarıning kəpinqisinin pikriqə, xundakla bizningqə, bu ayət boyiq ikki əlqi kelidu; (1) Rəbning yolini tayyar kılıdioqan əlqi («Mening əlqim») wə (2) uningdin keyinki Rəb Əzi; Rəb yənə «Əhdə Əlqisi» dəpmu atilidu. Bu ikki əlqi, xundakla «Əhdə Əlqisi»ning mənisi toərluk «koxumqə sez»imizdə tohtilimiz. Bu əlqining əwətilixi Hudaning həlklərnıng etiqədisiz ərz-dadlırioqa boləqan jawabidur. Xunga «silər izdigən» wə «silər hursənlik dəp bilgən» degənlərnı kinayilik gəp dəp qūxiniximiz kerək. ■ 3:1 Mis. 23:20-22; Yər. 31:31-34; Əz. 36:26-28; Mat. 3: 11-12; 11:10; 24:12-16; Mar. 1:2; Luqa 1:76; 7:27; Yh. 2:13-17; Yəx. 40:3; İbr. 8:6; 12:24 ■ 3:3 Ros. 6:7

qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar. □ ■ 6 Qünki Mənki Pərwərdigar əzgərməsturmən; xunga silər, i Yakupning oqulliri, tügəxmigənsilər. □ ■

7 — Ata-bowiliringlarning künliridin tartip silər bəlgilimilirimdin qətnəp, ularni heq tutmioqansilər. Mening yenimoqa qaytip kelinglar; Mən yeninglaroqa kaytimən, — dəydu samawi qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar, — birak silər: «Biz qandakmu qaytip kelimiz?» — dəysilər.

■ 8 Adəm Hudaningkini bulisa bolamdu? — Birak Manga Meningkini bulap kəldinglar. Silər yənə: «Biz qandaksigə Sanga bulangqilik qiliwatimiz» — dəysilər. Silər «ondin bir» ülūx əxrilinglarni hēm «kətürmə hədiyələr»ni sunoqininglarda xundak kilisilər! □ 9 Silər eoqir bir lənətkə qaldinglar, qünki Manga bulangqilik qiliwatisilər — silər bu pütkül «yat əl» xundak qiliwatisilər! □ 10 Əmdi öyümdə axlik bolux üqün pütkül «ondin bir» ülūx əxrini ambaroqa elip kelinglar wə xundakla Meni sinap bekinglar, — dəydu samawi qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Mən asmanning derizilirini qong eqip silərgə patquzalmioqudək bir bərikətni təküp beridioanlikimni kərup bəkmamsilər? 11 Xundak bolqandila Mən silərni dəp yənə yalmioquqini əyibləymən, u toprikinglardiki mewilərni wəyran qilmaymən; siləring baq-ətizliringlardiki tal üzümlər waqitsiz təkülüp kətməydu, — dəydu samawi qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar. □

12 — Xuning bilən barlik əllər silərni bəhtlik dəp ataydu, qünki yer-inglar adəmni huzurlanduridioqan bir zemin bolidu, — dəydu samawi qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar.

Halayiq yənə qarxilix kərsitidu

13 — Siləring sozliringlar Manga qattik təgdi, dəydu Pərwərdigar, — birak silər yənə: «Biz sən bilən qarxilixidioqan nemə soz qilduk?» — dəysilər. ■

14 — Silər: «Hudaning hizmitidə bolux bihudiliktur» hēm: «Uning tapxurukini qing tutuximiz wə samawi qoʻxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar aldidə matəm tutqan kixilərdək yürüximizning nemə paydisi?» — dəysilər, 15 hēm xuningdək: «Təkəbburlarni bəhtlik dəp ataymiz; rəzillik qiloquqilar ronak tapidu; ular bərhəq Hudani sinaydu, birak qutulup ketidu» — dəysilər.

16 Pərwərdigardin əyminidioqanlar *buni anglap* pat-pat bir-biri bilən mungdaxti; Pərwərdigar uni nəzirigə aldi, sozlidirini anglidi. Xuning bilən

□ 3:5 «**təzdin əyibliguqi guwahqi bolimən**» — baxqa birhil tərijimisi «mahir əyibliguqi guwahqi bolimən». ■ 3:5 Mis. 20:7; 22:22; Qan. 24:17; Am. 2:7 □ 3:6 «**Mənki Pərwərdigar əzgərməsturmən**» — Huda əzgərməs bolsa, Uning Ibrahim pəyoqəmbərgə əwladliri Israil toqruluk bolqan wadilirimu əzgərməstur. «**xunga silər, i Yakupning oqulliri, tügəxmigənsilər**» — baxqa birhil tərijimisi: «xunga silər, i Yakup oqullirimu heq əzgərmigən».

■ 3:6 Zəb. 33:11-12; Pənd. 19:21; Yəx. 14:26, 27; 25:9; 46:10. ■ 3:7 Zək. 1:3 □ 3:8 «**kətürmə hədiyə**» — muxu hil qurbanlik bir tərəptin bəzi qurbanliklardin kaqinlar üqün ayriwetilgən bir kismini, yənə bir tərəptin Hudaqqa atap beqixlioqan hərhil (məyli muqəddəs qanun bekitkən yaki ihtiyari bilən bolqan) nərsilərni təswirləydu. □ 3:9 «**Silər bu pütkül «yat əl» xundak kiliwatisilər**» — «yat əl» muxu yərdə Hudaning intayin kinayilik gepi. Həlk Uningoqa yat bolup, butpərgəs bir əlga ohxaydu. □ 3:11 «**mən silərni dəp yənə yalmioquqini əyibləymən**» — «yalmioquqi» bolsa hərhil ziyalik haxarət-haywanlarni (məsilən, qeqəkini) kərsitixi mumkin.

■ 3:13 Ayup 21:14, 15.

Pərwərdigarning aldida Uningdin qorqup, Uning namini soʻginoqanlar
 üqün əslətmə boləqan bir hatirə kitab yezildi.□

¹⁷ — Bu kixilər bolsa Əzümning alahidə gəhərimni yioqan künidə
 Meningki bolidu — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan
 Pərwərdigar — wə Mən huddi adəm əz hizmitidə boləqan oqlioqə iqini
 aqririkandək ularəqə iqimni aqriritimən. ■ ¹⁸ Silər qaytip kelisilər
 wə həkkanıylar bilən rəzillərni, Hudaning hizmitidə boləqanlar bilən
 bolmioqanlarni pərək etələysilər.□

4

Ahirki zaman — Pərwərdigarning kuni

¹ — Qünki mana xu kün, humdandək köydürgüqi kün kelidu; hər bir
 təkəbburluk qiloquqi həm hər bir rəzillik qiloquqi pahaldək bolidu; xu
 kelidioqan kün ularni köydüriwetidu, — dəydu samawi qoxunlarning
 Sərdari boləqan Pərwərdigar, — ularəqə nə yiltiz nə xah qaldurulmaydu. ■

² Lekin namimdin əyminidioqan silər üqün, qanatlırida xipa-dərman elip
 kelidioqan, həkkanıyliqni parlitidioqan Quyax ornidin turidu; silər talaəqə
 qikip bordak mozaylardək qiyoyitip oynaysilər; □ ³ silər rəzillərni qəyləp
 dəssiwetisilər; ular Mən təyyarlıqan künidə tapininglar astida kü bilidu,
 — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar.

Ahirki dəwət wə bexarət

⁴ — Mən Hərabə teqida pütkül Israil üqün qulum Musaqə buyruqan
 qanunni, yəni bəlgilimilər həm həkümlərni yadinglarda tutunglar.■

⁵ — Mana, Pərwərdigarning uluq həm dəhxətlik kuni kelixtin awwal Mən
 silərgə Ilyas pəyoqəmbərni əwətimən. ■ ⁶ U atilarning kenglini balilarəqə
 mayil, balilarning kenglini atilarəqə mayil kilidu; undək bolmioqanda Mən
 kelip yər yuzini qarəqax bilən uruwetimən.

□ **3:16** «Xuning bilən Pərwərdigarning aldida Uningdin qorqup, Uning namini
 soʻginoqanlar üqün əslətmə boləqan bir hatirə kitab yezildi» — bu kitabni qəyərda, asmanda
 yaki zeminda, yaki kim yazoqanliqi deyilmigən. ■ **3:17** Mis. 19:5; Yh. 10:29; Yəx. 62:3; Fil. 4:1;
 1Tes. 2:19 □ **3:18** «Silər qaytip kelisilər» — ahirki zamanda, Israillarning qaldisining əz
 zeminigə qaytip kelixi yaki olümdin tirilixini kərsitidu. ■ **4:1** Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22;
 13:6-13; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20; Wəh. 6:12-13. □ **4:2** «Namimdin əyminidioqan
 silər üqün, qanatlırida xipa-dərman elip kelidioqan, həkkanıyliqni parlitidioqan Quyax
 ornidin turidu» — «qanatlıri» bəlkim «həkkanıyliqni parlitidioqan quyax»ning nurlirini kərsitidu.
 «həkkanıyliqni parlitidioqan Quyax» — ibraniy tilida «həkkanıyliq quyaxi» deyilidu. Məsiqni
 kərsitidu, əlwəttə. ■ **4:4** Qan. 6:3 ■ **4:5** Mat. 11:14; 17:11, 12, 13; Mar. 9:11, 12, 13; Luqə
 1:17; 9:30; Wəh. 11:3-12.

Matta

«Matta bayan qiloqan hux hawər» •••• Əysa Məsihning nəsəbnamisi

¹ Bu İbrahimning oqli wə Dawutning oqli bolqan Əysa Məsihning nəsəbnamə kitabidur: —□ ■

² İbrahimdin İshək tərəldi, İshəktin Yakup tərəldi, Yakup Yəhuda wə uning aka-ukilirining atisi boldi;■ ³ Yəhudadin Tamar arkilik Pəraz wə Zərah tərəldi; Pərazdin Həzron tərəldi, Həzrondin Ram tərəldi,□ ■ ⁴ Ramdin Amminadab tərəldi, Amminadabdin Naħxon tərəldi, Naħxondin Salmon tərəldi, ⁵ Salmondin Raħab arkilik Boaz tərəldi, Boazdin Rut arkilik Obəd tərəldi, Obədtin Yəssə tərəldi,□ ⁶ Yəssədin Dawut padixah tərəldi. Dawuttin Uriyaning ayali arkilik Sulayman tərəldi,■ ⁷ Sulaymandin Rəhoboam tərəldi, Rəhoboamdin Abiya tərəldi, Abiyadin Asa tərəldi,■ ⁸ Asadin Yəhoxafat tərəldi, Yəhoxafattin Yəhoram tərəldi, Yəhoramdin Uzziya tərəldi,□ ⁹ Uzziyadin Yotam tərəldi, Yotamdin Aħaz tərəldi, Aħazdin Həzəkiya tərəldi, ¹⁰ Həzəkiyadin Manassəh tərəldi, Manassəhdin Amon tərəldi, Amondin Yoxiya tərəldi; ¹¹ Babiloqa sürgün qilinonda Yoxiyadin Yəkoniya wə uning aka-ukiliri tərəldi. □ ■ ¹² Babiloqa sürgün bolqandın keyin, Yəkoniya dın Xealtial tərəldi, Xealtial dın Zərubbabəl tərəldi, □ ■ ¹³ Zərubbabəldin Abihud tərəldi, Abihuddin Eliakim tərəldi, Eliakimdin Azor tərəldi, ¹⁴ Azordin Zadok tərəldi, Zadoktin Akim tərəldi, Akimdin Əlihud tərəldi, ¹⁵ Əlihuddin Əliazar tərəldi, Əliazardin Mattan tərəldi, Mattandın Yakup tərəldi, ¹⁶ Yakuptin Məryəmning eri bolqan Yüsüp tərəldi; Məryəm arkilik Məsih ataloqan Əysa tuquldi.□

¹⁷ Xundak bolup, İbrahimdin Dawutkiqə bolqan arilikta jəmiy on tət əwlad bolqan; Dawuttin Babiloqa sürgün qilinotiqə jəmiy on tət əwlad bolqan; wə Babiloqa sürgün qilinixtin Məsih kəlgüqə jəmiy on tət əwlad bolqan.

Əysa Məsihning dunyoqə kelixi

□ **1:1** «**Əysa Məsihning nəsəbnamə kitabı**» — bu səzlər bəlkim birinqidin təwəndiki «nəsəbnamə»ni (1-16-ayətni) kərsitidu. İkkinqidin ular həm «Matta» kitabining bexida wə toluk İnjilning bexida kelip «Bu kitab Əysa Məsih dəwriyning hatirisı», dəgən məninı bildürüxi mumkin. «Qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **1:1** Luqa 1:31,32 ■ **1:2** Yar. 21:2; 25:26,35. □ **1:3**

«**Yəhudadin Tamar arkilik Pəraz wə Zərah tərəldi**» — Tamar toqruluq «Yar.» 38-babni kərüng. ■ **1:3** Yar. 38:27, 29; Rut 4:18, 19; 1Tar. 2:5, 9. □ **1:5** «**Salmondin Raħab arkilik Boaz tərəldi**» — Raħab toqruluq «Yəxua» 2-babni kərüng. «**Boaz Rut arkilik Obəd tərəldi**» — Rut toqruluq Təwratteki «Rut»ni kərüng. ■ **1:6** Rut 4:22; 1Sam. 16:1; 17:12; 1Tar. 2:15; 12:18. ■ **1:7** 1Pad. 11:43; 1Tar. 3:10. □ **1:8** «**Yəhoxafattin Yəhoram tərəldi**» — «Yəhoram» grek tilida kışkartılma xəkildə «Yoram» bolidu. □ **1:11**

«**Babiloqa sürgün qilinonda...**» — sürgün qilinixning baxlinixidin ahirlixixotiqə on nəqqə yil jəryan bolqan. İsrailar türküm-türkümlərgə bəlnüp sürgün qilinoqan. ■ **1:11** 1Tar. 3:16. □ **1:12** «**Yəkoniya dın Xealtial tərəldi**» — bu kizik hawər üstidə «qoxumqə səz»imizni kərüng. «Xealtial» grek tilida «Salatıyəl». ■ **1:12** 1Tar. 3:17; Əzra 3:2.

□ **1:16** «**Yakuptin Məryəmning eri bolqan Yüsüp tərəldi**» — bizning pikrimizqə «Matta»da Yüsüpning nəsəbnamisi hatirilidı. «Luqa»da Məryəmningki hatirilidı. «Qoxumqə səz»imizni kərüng.

¹⁸ Əysa Məsihning dunyoga kelixi mundak boldi: — Uning anisi Məryəm Yüsüpkə yatliq boluxqa wədə kilinolanidi; lekin tehi nikah kilinmayla, uning Mukəddəs Rohtin hamilidar bololanliqi məlum boldi. □ ■

¹⁹ Lekin uning *boloxusi* eri Yüsüp, durus kixi bolup, uni jəmiyət aldida hijalətkə qalduruxni halimay, uningdin astirtin ajrixip ketixni niyət kildi. □

²⁰ Əmma u muxu ixlarni oylap yürginidə, mana Pərwərdigarning bir pərixtsisi uning qüxidə körünüp uningə: — Əy Dawutning oqlı Yüsüp, ayaling Məryəmnı öz əmringgə elixtin kərkma; qünki uningda boləlan hamilə Mukəddəs Rohtin kəlgən. ²¹ U bir oqul tuəjıdu, sən uning ismini Əysa dəp qoyəjın; qünki u öz həlkini gunahlıridin kütquzıdu» — dedi. □ ■

²² Mana bularning həmmisi Pərwərdigarning pəyoqəmbər arkilik degənlirining əməlgə axurulux üqün boləlan, demək: — □ ²³ «Pak kiz hamilidar bolup bir oqul tuəjıdu; ular uning ismini Immanuel (mənisı «Huda biz bilən billə») dəp ataydu». □

²⁴ Yüsüp oyəjınip, Pərwərdigarning xu pərixtsisining degini boyiqə kilip, Məryəmnı əmrigə aldı. ²⁵ Lekin Məryəm boxanəqə u uningə yekınlaxmıdi. Bu Məryəmning tunjisi idi; Yüsüp uningə Əysa dəp isim koydi. ■

2

Danixmənlərnin ziyariti

¹ Əysa Hərod padixah həküm sürgən künlərdə Yəhudiyə əlksininin Bəyt-Ləhəm yezisida dunyoga kəlgəndin keyin, mana bəzi danixmənlər məxriktin Yerusaleməyə yetip kelip, puqralardın: □ ■ ² Yəhudiylərnin *yəngidin* tuəjuləlan padixahı kəyərdə? Qünki biz uning yultuzlənning kətürülgənlikini kərdük. Xunga, uningə səjdə kiləjili kəldük, —

□ **1:18 «Lekin tehi nikah kilinmayla,...»** — grek tilida «ular tehi billə bolmayla». ■ **1:18** Luqa 1:27,34. □ **1:19 «Yüsüp... uni jəmiyət aldida hijalətkə qalduruxni halimay, uningdin astirtin ajrixip ketixni niyət kildi»** — İbraniylar arisida yigit-kiz bir-birigə wədiləxkən bolsa qanun aldida allıqəan rəsmiy ər-ayal dəp həsəblinidu. □ **1:21 «U bir oqul tuəjıdu, sən uning ismini Əysa dəp qoyəjın; qünki u öz həlkini gunahlıridin kütquzıdu»** —

«Əysa» grek tilida «Yesus», İbraniy tilida «Yəxua», mənisı «Kütquzəqı Yəh» yaki «Yəh nijattur». Oqurmənlərnin esidə boluxı kerəkki, «Yəh» bolsa «Yəhəwəh» (Pərwərdigar)ning kışkartılmisidur. ■ **1:21** Luqa 1:31; Ros. 4:12. □ **1:22 «Mana bularning həmmisi Pərwərdigarning pəyoqəmbər arkilik degənlirininin əməlgə axurulux üqün boləlan...»** — İnjlida, Təwrattiki bəxarətlər nəkil kəltürülgənində, üq hil əhwal kərilidu; (1) yüz bərgən ix dəl xu bəxarətnin obyektı bolıdu (məsilən, «Mat.» 1:22, 4:14, 12:17, 21:4); (2) yüz bərgən ix xu bəxarət öz iqiğə ələlan bir wəqə yaki ix bolıdu (məsilən, 2:23, 13:35); (3) yüz bərgən ix xu bəxarəttə kərsitilgən ixka bir misal bolıdu (məsilən, 2:17). Bu temini tətқиk kilix intayin paydiliktur.

□ **1:23 «Pak kiz hamilidar bolup bir oqul tuəjıdu; ular uning ismini Immanuel (mənisı «Huda biz bilən billə») dəp ataydu»** — «Yəx.» 7:14 wə «Yəx.» 8:8, 10ni kərüng. ■ **1:25** Luqa 2:21. □ **2:1 «Hərod padixah həküm sürgən künlərdə»** — «Hərod padixah» toqrulux «Qoxumqə səz» wə «Təbirilər»nimu kərüng. «**Mana bəzi danixmənlər məxriktin Yerusaleməyə yetip kelip...»** — «danixmənlər» — Grek tilida «magoy» degən səz bilən ipadilıdu. Əslida bu səz munəjjimlərnı yaki pir-ustazlarnı kərsitətti; Daniyal pəyoqəmbər Babılda mundak kixilərgə «pirlərnin piri» bolup yol kərsətkəndin keyin (Təwrat, «Daniyal» degən kışimni kərüng) «magoy»larning kəzqaraxlırı wə həsəbliri əsasən hurapat boyiqə əməs, bəki Təwrattiki bəxarətlər boyiqə boləlan boluxı mumkin. «**məxriktin Yerusaleməyə yetip kelip...»** — Yerusalem kədimki İsrailning paytəhti idi. ■ **2:1** Luqa 2:4.

deyixti. ³ Buni angliqan Herod padixah, xuningdäk pütkül Yerusalem hëlkimu alaqzadilikke qüxti. ⁴ U pütkül bax kahınlar wə hëlkning Təwrat ustazlırını qakırıp, ulardın «Məsih kəyərdə tuquluxi kerək?» — dəp soridi. ⁵ Ular: «Yəhudiyədiki Bəyt-Ləhəm yezisida boluxi kerək, — qünki pəyoqəmbər arqılık xundak pütülgən: —□

⁶ «I Yəhudiyə zeminidiki Bəyt-Ləhəm, Hëlking Yəhudiyə yetəqılirining arisida əng kiqiki bolmaydu; Qünki səndin bir yetəkqi qıqıdu, U hëlkim Israillarning baqqıqısı bolidu» — deyixti. ■

⁷ Buning bilən, Herod danixməlerni məhpiy qakırtıp, yultuzning qaçan pəyda boləqanlıqını sürüxtürüp biliwaldi. ⁸ Andin: «Berip balını sürüxtə kılıp tepinglar. Tapқан һаман kaytıp manga һəwər kilinglar, mənmu uning aldiqə berip səjdə kılıp keləy» — dəp, ularni Bəyt-Ləhəmgə yoləqə saldı.

⁹ Danixmənlər padixahning səzini anglap yoləqə qıkti; wə mana, ular xərktə kərgən hēliki yultuz ularning aldida yol baxlap mangdi wə bala turəqan yərgə kelip tohtidi. □ ¹⁰ Ular hēliki yultuzni kərginidin intayın kattik xadlinixti ¹¹ һəm əygə kirip, balini anisi Məryəm bilən kərup, yərgə yikilip uningə səjdə kılıxti. Andin, həznilirini eqip, altun, məstiki, murmækki katarlık sowəqatlarni sunuxti. ¹² Ularəqə qüxidə Herodning yeniqə barmaslık toqrisidiki wəhıy kəlgənliki üqün, ular baxқа yol bilən əz yurtiqə kaytixti.

Misiroqə keqix

¹³ Ular yoləqə kətkəndin keyin, Pərwərdigarning bir pərixtsi Yüsüpning qüxidə kərunüp:

Örnungdin tur! Bala wə anisi ikkisini elip Misiroqə qaç. Mən sanga ukturoquqə u yərdə turəqin. Qünki Herod balını yokitixқа izdəp kelidu — dedi. ¹⁴ Xuning bilən u ornidin turup, xu keqila bala wə anisi ikkisini elip Misiroqə qarap yoləqə qıkti. ¹⁵ U Herod əlgüqə xu yərdə turdi. Xundak boldiki, Pərwərdigarning pəyoqəmbər arqılık aldın eytқан: «Ooqlumni Misirdin Mən qakırdım» degən səzi əməlgə axuruldi. □ ■

Herodning ooql bowaqlarni əltürüxi

¹⁶ Herod bolsa danixmənlərdin aldanəqanlıqını bilip, kattik qəzəpləndi. U danixmənlərdin enikliqan waqıtқа asasən, adəmlərnı əwətip Bəyt-Ləhəm yezisi wə ətrapidiki ikki yax wə uningdin təwən yaxtıki ooql

□ **2:2** «**Qünki biz uning yultuzining kətürülgənlikini kərdük**» — «uning yultuzi» — demək, «uning tuquləqanlıqıdın bexarət beridiqan yultuzi». «**biz uning yultuzining kətürülgənlikini kərdük**» — yaki «biz uning yultuzini xərktə kərdük». □ **2:4** «**Məsih kəyərdə tuquluxi kerək?**» — «Məsih» — pəyoqəmbərlər aldın eytқан, Huda tərpidin tallanəqan, һаман bir küni kelip һəm nijat kəltüridiqan һəm keyin mənggü һökümranlık kılıdidiqan Kutquzəuqi-Padixahni kərsitidu. «Təbirilər»nimu kərunğ. □ **2:5** «**pəyoqəmbər arqılık xundak pütülgən...**» — «pəyoqəmbər» muxu yərdə Təwratıki Mikah pəyoqəmbərnı kərsitidu («Mik.» 5:2). ■ **2:6** Mik.

5:1, 2; 1Sam. 16:1; Yh. 7:42. □ **2:9** «**ular xərktə kərgən hēliki yultuz**» — yaki «ular u kətürülgəndə kərgən hēliki yultuz». □ **2:15** «**Pərwərdigarning pəyoqəmbər arqılık aldın eytқан: «Ooqlumni Misirdin Mən qakırdım» degən səzi əməlgə axuruldi**» — Təwrat, «Hox.»

11:1. ■ **2:15** Hox. 11:1.

balilarning hëmmisini oltürguzdi. □ ¹⁷ Xu qaoqda Yëramiya pëyoqëmbër arkilik eytuloqan munu söz ëmëlqë axuruldi: —

¹⁸ «Ramaq xëhiridë bir sada, Aqqik yioq-zarning pïoqani anglinar, Bu Raqilëning baliliri üqün këtürgën aq-zarliri; Balilirining yok qiliwetilgini tüpëylidin, Tësëllini qobul qilmay pïoqan këtüridu». □ ■

Misirdin qaytip kelix

¹⁹ Æmdi Herod ëlgëndin keyin, Hudaning bir përixlisi Misirda turoqan Yüsüpninq qüxidë körünüp uningqo: —

²⁰ Ornungdin tur! Bala wë anisini elip Israil zeminiqo qayt! Qünki balining jenini almakqi bolqoqlar ëldi, — dedi. ²¹ Buning bilën Yüsüp ornidin turup bala wë anisini elip Israil zeminiqo qaytti. ²² U Arhelausning atisi Herod padixahning ornioqo tãhtkë olturup Yëhudiyë ëlkisigë hëkümränlik qiliwatqinidin hëwër tepip, u yërgë qaytixtin qorqti; wë qüxidë uningqo bir wëhiy kelip, Galiliyë zeminiqo berip, ²³ Nasarët dëp atilidioqan bir yezida olturaklaxti. Xuning bilën pëyoqëmbërlër arkilik: «U Nasarëtlük dëp atilidu» deyilgini ëmëlqë axuruldi. □ ■

3

Qëmlüdürgüqi Yëhyaning tälüm berixi

Mar. 1:1-8; Luqa 3:1-9; 15-17; Yh. 1:19-28

¹ Xu qaoqlarda, qëmlüdürgüqi Yëhya Yëhudiyëdiki qël-bayawanoqo kelip □ ■ ² kixilërgë:

— Towa qilinglar! Qünki ërx padixaliki yëqinlixip qaldil! — dëp jakarlawqo baxlidi. □ ³ Qünki *qëmlüdürgüqi Yëhya* bolsa ilgiri Yëxaya pëyoqëmbër bexarëtidë kërsetkän kixining dël ëzi bolup: — «Bayawanda towlaydioqan bir kixining:

Rëbning yolini tëyyarlanglar,

Uning qioqir yollirini tüptüz qilinglar! — degën awazi anglinidu». □ ■

□ **2:16** «Herod... ëtrapidiki ikki yax wë uningdin tówën yaxtiki oqul balilarning hëmmisini oltürguzdi» — demäk, u tuquloqan bala këp degëndë ikki yaxqa kirgën, dëp hesabliqanidi. □ **2:18** «*Ramaq xëhiridë bir sada, aqqik yioq-zarning pïoqani anglinar*»

— «Ramaq yurti» yaki «Ramaq xëhiri» Bëyt-Lëhëmdin yirak ëmës. «*Ramaq xëhiridë bir sada, aqqik yioq-zarning pïoqani anglinar, ... balilirining yok qiliwetilgini tüpëylidin, tësëllini qobul qilmay pïoqan këtüridu*» — pütkül bexarët «Yër.» 31:15dë tepilidu. ■ **2:18** Yër. 31:15

□ **2:23** «*U Nasarëtlük dëp atilidu*» — bu muqim bexarëtlük söz toquruluk «qoxumqë söz»imizni körüng. ■ **2:23** Yëx. 11:1; 60:21; Zëk. 6:12. □ **3:1** «*Xu qaoqlarda, qëmlüdürgüqi*

Yëhya Yëhudiyëdiki qël-bayawanoqo kelip...» — «Yëhya» ibraniy wë grek tillirida «Yuhanna» («Përwëdigarning xëpkiti» degën mënidë) bilën ipadilididu. «Yëhya» degën isim oqurmänlërgë muxu xëklidë tonux bolqoqlari üqün uni muxu tärjimidë ixlëttük («Yëhya» ëslü ërëbqë söz idi).

■ **3:1** Mar. 1:4; Luqa 3:3. □ **3:2** «... *ërx padixaliki yëqinlixip qaldil!*» — Injilda baxtin-ahir «ërx padixaliki» yaki «asmanning padixahliqi» dëp tiloqo elinidu. Grek tilida daim «asmanlarning padixahliqi» degën xëklidë elinidu. □ **3:3** «*Bayawanda towlaydioqan bir kixining: Rëbning yolini tëyyarlanglar, uning qioqir yollirini tüptüz qilinglar! — degën awazi anglinidu*» — «Yëx.» 40:3. ■ **3:3** Yëx. 40:3; Mar. 1:3; Luqa 3:4; Yh. 1:23.

⁴ Yəhya *pəyoqəmbər* tögə yungidin qilinotqan kiyim kiygən, beligə kən tasma başliotqanidi. Yəydiotqini bolsa qekətakilər bilən yawa hərə həsili idi. ■ ⁵ Əmdi Yerusalem xəhiri, pütün Yəhudiye əlkisi wə pütkül İordan dərya wadisining ətrapidiki kixilər uning aldiotqə kelixip, ⁶ gunahlırini ikrar kixixti wə uning əzlırini İordan dəryasida qəmüldüruxini qobul kixixti. □ ■

⁷ Lekin Pərisiy wə Sadukiy məzhəpidikilərdin kəplirining uning qəmüldüruxini qobul kılqılı kəlgənlikini hərginidə u ularotqə:

— Əy yılanlarning baliliri! Kim silərni *Hudaning* quxux aldidə turotqan otəzipidin qeqinglar döp agahlandırdi?! □ ■

⁸ Əmdi towioqə layik mewini kəltürünglar! □ ■ ⁹ Wə öz iqinglarda: «Bizning atimiz bolsa İbrahımdur!» döp hiyal kılıp yürmənglar; qünki Mən xuni silərgə eytip qoyayki, Huda İbrahımoqə muxu taxlardinmu pərsəntlərni apiridə kılalaydu. □ ■

¹⁰ Palta allıqəqan dərəhlərnin yiltizioqə təngləp qoyuldi; yahxi mewə bərməydiotqan hərəkəysi dərəhlər kesilip otqə taxlinidu. □ ■ ¹¹ Mən dərəkə silərni towa kixixinglar üçün suotqə qəmüldürimən. Lekin məndin keyin kəlgüqi zat məndin kudrətliktur. Mən hətta uning kəxini kətürükimu layik əməsmən; u silərni Muqəddəs Rohqə həm otqə qəmüldüridu. ■ ¹² Uning soruotqı küriki qolida turidu; u öz hamininin *topa-samandin* təltəküs tazilaydu, sap buotqədayni ambarotqə yioqıdu, əmma topa-samanni oqməs otta kəydürüwetidu, — dedi.

Əysaning qəmüldürüluxi *Mar. 1:9-11; Luqə 3:21-22*

¹³ Xu waqıtta, Əysa Yəhyadin qəmüldürüluxni qobul kılıx üçün Galiliye əlkisidin İordan dəryasi boyioqə, uning yenioqə kəldi. ■ ¹⁴ Biraq Yəhya qəmüldürükə unimay uni tosup:

— Əsli qəmüldürüluxni mən səndin qobul kılıxim kerək idi, biraq sən mening aldimotqə kəpsənotqə? — dedi.

■ **3:4** Mar. 1:6. □ **3:6** «... *Yəhyaning* əzlırini İordan dəryasida qəmüldüruxini qobul kixixti» — bu yərdə eytilotqan qəmüldürük kixilərnin: (1) öz gunahlırioqə towa kıləanliqini; (2) Hudaning padixahliqining yekinlaxkanlırioqə wə xundakla (3) Kutquzoqı-Məsihning yekinlaxkanlırioqə iman kəltüruxini ipadiləytti (ahirkı nuqta İnjildiki keyinki məzmunda ispatlinidu). ■ **3:6** Mar. 1:5.

□ **3:7** «*Lekin Pərisiy wə Sadukiy məzhəpidikilərdin kəplirining uning qəmüldüruxini qobul kılqılı kəlgən...*» — «Pərisiy» wə «Sadukiy» toqruluk; — Yəhudiylar arisidiki ikki məzhəpning kixiliri. Təbirlərdiki «Pərisiy» wə «Sadukiy»otqə qaralsun. «*Kim silərni Hudaning quxux aldidə turotqan otəzipidin qeqinglar döp agahlandırdi?!*» — bu kinayilik, həjwiye gəp, əlwəttə; manisi bəlkim «Towa qılmay, Hudadin kelidiotqan otəzəptin qeqip kutulux üçün qəmüldüruxni qobul kıləyil degininglar kəndək gəp?!». ■ **3:7** Mat. 12:34; 23:33; Luqə 3:7. □ **3:8** «*Əmdi towioqə layik mewini kəltürünglar!*» — «towioqə layik mewə» toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərnig. ■ **3:8** Luqə 3:8. □ **3:9** «*Əz iqinglarda: «Bizning atimiz*

bolsa İbrahımdur!» döp hiyal kılıp yürmənglar!» — demək, «Biz uluq İbrahımnıng əwladlıri bolotqan «uluq Yəhudiye milliti», «Biz həqnemə kılmasıqmu Huda aldidə «Uningotqə has alahidə həlk» bolıwerimiz» degən pozitsiyini bildüridu. ■ **3:9** Yh. 8:39. □ **3:10** «*Palta allıqəqan dərəhlərnin yiltizioqə təngləp qoyuldi*» — Yəhya pəyoqəmbərnin bu uluq səzi wə 12-ayəttiki keyinki bəxariti toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərnig. Uning xu bayani «Hudaning otəzipi əmdi silərgə yetip kelix aldidə» degən asasi məni bildüridu. ■ **3:10** Mat. 7:19; Yh. 15:6. ■ **3:11** Mar. 1:7; Luqə 3:16; Yh. 1:15,26; Ros. 1:5; 11:16; 19:4. ■ **3:13** Mar. 1:9; Luqə 3:21.

¹⁵ Lekin Əysa uningəja jawabən: — Һazırqə xuningəja yol qoyqin; qünki Һəkkaniylikning barlık *təplirini* əməlgə axurux üqün, xundak kılıximizəja toqra kelidu, — dedi.

Xuning bilən, Yəhya uningəja yol qoydi. ¹⁶ Wə Əysa qəmüldürülüp bolupla, sudin qıkti; u sudin qıqıxi bilən mana, ərxlər uningəja eqilip, Hudaning Rohi kəptər kıyapitidə ərxtin qüxüp, üstigə qonuwatkanlıkını kərdi. □ ■ ¹⁷ Wə mana, ərxtin bir awaz: — «Bu Mening səyümlük oqlum, Mən uningdin toluk hursənmən!» — dəp anglandi. ■

□ **3:16** «Əysa qəmüldürülüp bolupla, sudin qıkti...» — nemixka Əysa Yəhyaning qəmüldürüxini qəbul kıldi? «Qoxumqə sez»imizdə bu toqruluk azraq tohtilimiz. «**Hudaning Rohi kəptər kıyapitidə ərxtin qüxüp..**» — yaki «... pahtək kıyapitidə qüxüp...». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «Peristera» grek tilida Һəm kəptərni Һəm pahtəknimu kərsitidu. ■ **3:16** Yəx. 11:2; 42:1; Yh. 1:32. ■ **3:17** Yəx. 42:1; Mat. 12:18; 17:5; Mar. 1:11; Luqa 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

Қана'ан (Пәләстин) земини — Инжил дәври

Harita - Məsihning davrida, Qanaan (Israilya) zemini

Əysaning qəl-bayawanda sinilixi

Mar. 1:12-13; Luqa 4:1-13

1 Andin Əysa Rohning yetəkqilikidə Iblisning sinək-azduruxlirioğa yüzlinix üqün qəl-bayawanoğa elip berildi. ■ 2 U kirik keqə-kündüz roza tutqandin keyin, uning korsiki eqip kətkənidi. □ 3 Əmdi azduruquqi uning yenioğa kelip uningöğa:

— Əgər sən rasttinla Hudaning Oqli bolsang, muxu taxlarni nanoğa aylinixka buyruoqin! — dedi. □

4 Lekin u jawabən: —

Təwratta: «İnsan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning aqzidin qıqқан hər bir söz bilənmu yaxaydu» dəp pütülgən, — dedi. □ ■

5 Andin Iblis uni mukəddəs xəhərgə elip berip, ibadəthanining əng egiz jayıoğa turəuzup uningöğa: 6 — Hudaning Oqli bolsang, əzüngni pəskə taxlap baққin! Qünki *Təwratta*: «Huda Əz pərixtilirigə sening həққingdə əmr kilidu»; wə «putungning taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni қollirida kətürüp yüridu» dəp pütülgən — dedi. □ ■

7 Əysa uningöğa: «Təwratta yənə, «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» dəpmu pütülgən — dedi. □ ■

8 Andin, Iblis uni nahəyiti egiz bir taqka qikirip, uningöğa dunyadiki barliқ padixahliқlarıni xərəpləri bilən kərsitip:

9 Yərgə yikilip mənə ibadət kılsang, bularning həmmisini sənə beriwe-timən, — dedi.

10 Andin Əysa uningöğa: — Yokal, Xəytan! Qünki *Təwratta*: «Pərwərdigar Hudayingqıla ibadət kıl, pəkət Uningla ibadət-hizmitidə boll!» dəp pütülgən, — dedi. □ ■

11 Buning bilən Iblis uni taxlap ketip қaldi, wə mana, pərixtilər kelip uning hizmitidə boldi. □

Əysa təlim berixni baxlaydu

Mar. 1:14-15; Luqa 4:14-15

12 Əmdi Əysa Yəhyaning tutkun қilinoqanlıқini anglap, Galiliyəgə yol aldi.

■ 13 U Nasarət yezisini taxlap, Zəbulun wə Naftali rayonidiki *Galiliyə*

□ **4:1** «... Əysa Rohning yetəkqilikidə ... qəl-bayawanoğa elip berildi» — «Roh» muxu yərdə Mukəddəs Rohni kərsitidu. ■ **4:1** Mar. 1:12; Luqa 4:1. □ **4:2** «U kirik keqə-kündüz roza tutqandin keyin, uning korsiki eqip kətkənidi» — oқurmənlərgə ayan bolsunki, mukəddəs yazmilarda «roza tutux» adəttə heққandaқ ozuқlanmasliқni kərsitidu. Undaқ biwasitə deyilmigən bolsa muxu rozilar su iqmasliқni əz iqigə almaydu. □ **4:3** «Azduruquqi uning yenioğa kelip uningöğa... dedi» — «azduruquqi» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. «Əgər sən rasttinla Hudaning Oqli bolsang,...» — grek tilida bu -3- wə 6-ayətlərdiki «əgər» adəttə «əgər (mundak) bolsang (wə dərwəқə xundaқ bolisən)» degen əmnini puritidu. «Hudaning Oqli» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismaniy jəhəttiki ata-balilik munasiwətni əməs, bəlki rohiy jəhəttiki munasiwətni bildüridu. □ **4:4** «İnsan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning aqzidin qıqқан hər bir söz bilənmu yaxaydu» — «Қан.» 8:3. ■ **4:4** Қан. 8:3 □ **4:6** «Huda Əz pərixtilirigə sening həққingdə əmr kilidu»; wə «putungning taxka urulup kətməsliki üqün, ular seni қollirida kətürüp yüridu» — «Zəb.» 91:11, 12. Xəytanning bu ayətni ixlətkini toqıruluқ «қoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **4:6** Zəb. 91:11,12 □ **4:7** «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» — «Қан.» 6:16. ■ **4:7** Қан. 6:16. □ **4:10** «Pərwərdigar Hudayingqıla ibadət kıl, pəkət Uningla ibadət-hizmitidə boll!» — «Қан.» 6:13. ■ **4:10** Қан. 6:13; 10:20. □ **4:11** «Buning bilən Iblis uni taxlap ketip қaldi, wə mana, pərixtilər kelip uning hizmitidə boldi» — Rəb Əysa uқrioqan sinəqlər üstidə «қoxumqə səz»imizdə əzraq tohtilimiz. ■ **4:12** Mar. 1:14; Luqa 4:14,16,31; Yh. 4:43.

dengizi boyidiki Kəpərnaħum xəhirigə kelip orunlaxti. □ 14 Xundak kılıp, Yəxaya pəyoqəmbər arkılık eytiləqan xu bexarət əməlgə axuruldi, demək:

15 «Zəbulun zemini wə Naftali zemini, İordan dəryasining neriki tərpidiki «dengiz yoli» boyida, «Yat əllərning makani» boləqan Galiliyədə, □ ■

16 Karangətulukta yaxioqan həlk parlak bir nurni kərđi; Yəni əlüm kələnggisining yurtida olturuquqlarəq, Dəl ularning üstigə nur qüxti». □ ■

17 Xu waqıttin baxlap, Əysa: «Towa kılinglar! Qünki ərx padixahlıki yekınlixip kaldı!» — dəp jar kılıxka baxlıdı. ■

Əysaning muhlis qaķirixi

Mar. 1:16-20; Luķa 5:1-11

18 Bir küni, u Galiliyə dengizi boyida ketiwetip, ikki aka-uka, yəni Petrus dəpmu atıləqan Simon isimlik bir kixini wə uning inisi Andriyasni kərđi. Ular belıķqi bolup, dengizəqə tor taxlawatatti; ■ 19 u ularəqə:

— Mening kəynimdin menginglar — Mən silərni adəm tutquçı belıķqi kılimən! — dedi. □ 20 Ular xuan belıķ torlirini taxlap, uningəqə əgixip mangdı.

21 U xu yərdin ətüp, ikkinqi bir aka-ukini, yəni Zəbədiyning oşulliri Yakup wə inisi Yuhənnani kərđi. Bu ikkisi kemidə atisi Zəbədiy bilən torlirini onxawatatti. U ularnimu qaķirdi. 22 Ular dərħal kemini atisi bilən qaldurup uningəqə əgixip mangdı.

Əysaning Galiliyədə təlim berixi

Luķa 6:17-19

23 Wə Əysa Galiliyəning həmmə yerini kezip, ularning sinagoglırida təlim berip, Hudaning padixahlıķining hux həwirini jakaraytti, həlk arisida hərhil kesəllərni wə ajiz-meyiplarni saķaytti. □ 24 U toşruluk həwər pütkül Suriyə əlkisigə tarkaldı; u yərdiki halayık hərhil bimarlarını, yəni hərtürlük kesəllər wə aqrık-silaklarını həmdə jin qapıaxkanlarını, tutkakkık wə paləq kesiligə giriptar boləqanlarını uning aldıəqə elip kelixti;

□ 4:13 «U... Naftali rayonidiki Galiliyə dengizi boyidiki Kəpərnaħum xəhirigə kelip orunlaxti» — «Galiliyə dengizi» aķar suluk yoşqan bir kəl. □ 4:15 «İordan dəryasining neriki tərpidiki «dengiz yoli» boyida...» — «dengiz yoli» «Galiliyə dengizi»ning qərbiy yarlırını kərsitidu. ««Yat əllərning makani» boləqan Galiliyədə...» — Asuriyə imperiyəsi tajawuz kıloqandin keyin, Naftali, Zəbulun wə baxka İsrail kəbililirining kəp kısımliri sürgün kılındı. Bir kısım kəmbəəqəl, namrat, qəbiliyətsiz kixilər qaldı. Asuriyə padixahı baxka yat millət-həlkələri elip kelip xu yərgə, bolupmu Galiliyəgə olturaqlaxturdı. Muxu kixilər kəpəqəqəqan namrat İsaillər bilən arilixip yürüp, əzara assimilyatsiyə kılınoaqka, Galiliyə Yəhudiylər tərpidin «yat əlliklər» (Yəhudi əməslər)ning makani Galiliyə) dəp kəmsitilip ataloqan. ■ 4:15 Yəx. 8:23; 9:1. □ 4:16 «Karangətulukta yaxioqan həlk parlak bir nurni kərđi; yəni əlüm kələnggisining yurtida olturuquqlarəq, dəl ularning üstigə nur qüxti» — Təwrat «Yəx.» 9:1-2. Bexarətə muxu nur dəl xu kəmsitilgən yərdikilərgə qeqılıdu, deyliđu. ■ 4:16 Yəx. 9:1, 2. ■ 4:17 Mar. 1:15.

■ 4:18 Mar. 1:16. □ 4:19 «Mən silərni adəm tutquçı belıķqi kılimən!» — «adəmni tutquçı» degən ibaridə «tutux» ziyan yətküzüx yaqi uların paydılinix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip kutkuzuxni kərsitidu. □ 4:23 «Əysa... ularning sinagoglırida təlim berip...» — «sinagoglar» Yəhudiylər həkning ibadət kılix, Təwratnı okux wə wəz-təlim angıaxka yiqılıdıqan ammiwiylərni yaqi zalliri.

wə u ularni sakaytti. □ ²⁵ Galiliya, «on xəhər» rayoni, Yerusalem, Yəhudiya wə İordan dəryasının u kətidin kəlgən top-top adəmlər uningə əgixip mangdi.

5

Həqiqiy bəht-bərikət

Luka 6:20-23

¹ Muxu top-top adəmlərnəni kərüp u bir taşqa çiqti; u u yərdə oltuərinida, muhlislrəi uning yenioəa kəldi. ² U aəzini eqip ularəəa təlim berixkə baxlidi: —

³ Mubarək, rohta namrat boləjanlar!

Qünki ərx padixahlığı ularəəa təwədur. □ ■

⁴ Mubarək, piəjan çəkkənlər!

Qünki ular təsəlli tapidu. □ ■

⁵ Mubarək, yawax-məminlər!

Qünki ular yər yüzigə mirashordur. ■

⁶ Mubarək, həkkəniylikə aq wə təxnalar!

Qünki ular toluk toyunidu. ■

⁷ Mubarək, rəhimdillər!

Qünki ular rəhim kəridu.

⁸ Mubarək, kəlbi pak boləjanlar!

Qünki ular Hudəni kəridu. ■

⁹ Mubarək, tinçlik tərəpdarlrəi!

Qünki ular Hudəning pərzəntlrəi dəp atilidu. □

¹⁰ Mubarək, həkkəniylik yəlidə ziyənkəxlikkə uqriəjanlar! Qünki ərx padixahlığı ularəəa təwədur. ■

¹¹ Mubarək, mən üqün baxkəlarning həkərat, ziyənkəxlik wə hərtürlük təhmitigə uqrisanglar; ■ ¹² xad-huram bolup yayranglar! Qünki ərxlərdə kəttə in'am silər üqün saqlanmakta; qünki silərdin ilgiriki pəyoəəmbərlərgimu ular muxundak ziyənkəxliklərnəni kəloəan. ■

Muhlislər «tuz»luk rolini yəkatmasliki kərək

Mar. 9:50; Luka 14:34-35

¹³ Silər yər yüzidiki tuzdursilər. Həlbuki, əgər tuz öz təmini yəkatəsa, uningəəa kəytidin tuz təmini kəndəkmə kirgüzgəli bolidu? U qəəəda, u

□ **4:24 «tutqəqlik... kesiligə giritə boləjanlar»** — grek tilidə «ay urəəjanlar» dəgən səz bilən ipadilidinu. □ **5:3 «rohta namrat boləjanlar»** — bəlkim əzining Hudəəəa kət'iy mohtəjlikini tonup yətkənlər. Bəxkə birhil tərijimisi: «Mubarək, rohta tələmqi boləjanlar!». Grek tilidə «namrat» dəgən səz «tələmqi» dəgən məninəni əz iqiəə alidu (məsilən, «Luka» 16:20, 22də). Bu ayətlərdə «mubarək» dəgən səz (Hudə təripidin) «bəhtlik, bərikətlik kəlinəəjan» dəgən mənidə ixtilididu. ■ **5:3** Yəx. 57:15; 66:2; Luka 6:20. □ **5:4 «piəjan çəkkənlər»** — bəlkim əz gənəhlirəi wə Hudəəəa təyanməəlanliki üqün piəjan çəqixni kərsitidu. ■ **5:4** Yəx. 61:2; 66:10,13; Luka 6:21. ■ **5:5** Zəb. 37:11 ■ **5:6** Yəx. 55:1. ■ **5:8** Zəb. 15:1-2; 24:4; İbr. 12:14. □ **5:9 «tinçlik tərəpdarlrəi»** — grek tilidə: «sulhi kəloəuqilər». ■ **5:10** 2Kor. 4:10; 2Tim. 2:12; 1Pet. 3:14. ■ **5:11** 1Pet. 4:14. ■ **5:12** Luka 6:23.

heqnemigə yarimas bolup, taxlinip kixilərnin ayioi astida dəssilixtin baxka heq ixka yarimaydu. □ ■

¹⁴ Silər dunyaning nuridursilər. Taoi üstigə selinoqan xəhər yoxurunalmaydu. ¹⁵ Heqkim qiraqni yekip koyup, üstigə sewətni kəmtürüp koymas, bəki qiraqdaning üstigə koyidu; buning bilən, u öy iqidiki həmmə adəmlərgə yorukluk beridu. □ ■ ¹⁶ Xu tərکیدə, silər nurunglarni insanlar aldida xundak qaknitinglarki, ular yaxhi əməlliringlarni kərüp, ərtiki atanglarni uluqlisun. ■

Təwrat qanuni həkqida

¹⁷ Meni Təwrat qanunini yaki pəyojəmbərlərnin yazoqlirini bikar kijoili kəldi, dəp oylap qalmanglar. Mən ularni bikar kijoili əməs, bəki əməlgə axurojili kəldim. ¹⁸ Qünki mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, asman-zemin yokimioquqə, uningda pütülgənlər əməlgə axurulmioquqə Təwratkiki «yod» bir hərp, hətta birər qekitmu bikar kilinmaydu. □ ■

¹⁹ Xu səwəbtin, Təwrat qanunining əkidilirigə, hətta uning əng kiqikliridin birini bikar kiliip, wə baxqilaroqə xundak kiliixni oğitidioqan hərkim ərx padixahlıqida əng kiqik həsəblinidu. Əmma əksiqə, Təwrat qanuni əkidilirigə əməl kijoqanlar wə baxqilaroqə xundak kiliixni oğətküqilər bolsa ərx padixahlıqida uluq həsəblinidu. □ ■ ²⁰ Qünki mən silərgə xuni eytip koyayki, həkqaniylikinglar Təwrat ustazliri wə Pərisiyələrnin gikidin axmisa, ərx padixahlıqioqə heqqaqan kirəlməysilər. □

Ojəzəplini x həkqida

²¹ Burunqilaroqə «Katillik kilma, katillik kijoqan hərkəndə adəm sorakka tartilidu» dəp buyruloqanliqini anglioqansilər. ■ ²² Birək mən özüm xuni silərgə eytip koyayki, öz kəridixioqə bikardin-bikar aqqiklanoqlarning hərbirimu sorakka tartilidu. Öz kəridixini «əhmək» dəp tillioqan hərkim aliy kengəxmida sorakka tartilidu; əmma kəridaxlirini «təlwə» dəp həkarətligən hərkim dozahning otioqə layik bolidu. □ ²³ Xuning üçün, sən qurbangah aldioqə kelip *Hudaqə* hədiyə atimakqi boləqiningda, kəridixingning seningdin aqrinoqan yeri barlik yadingə kəlsə, ²⁴ hədiyəngni qurbangah aldioqə koyup turup, alwal kəridixing bilən yarixiwal, andin kelip hədiyəngni ata.

²⁵ Əgər üstüngdin dəwa kilməkqi boləqan birsi bolsa, uning bilən birgə yolda boləqiningda uning bilən tezdin yarixip, dost boləqin. Bolmisa,

□ **5:13 «silər yər yuzidiki tuzdursilər»** — tuz — (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin tosidu; (3) zəhim-yarilarni sakaytidu. Muhlisarlarning bu dunyoqə boləqan roli buningə ohxap ketixi kerək.

■ **5:13** Mar. 9:50; Luqa 14:34. □ **5:15 «heqkim qiraqni yekip koyup, üstigə sewətni kəmtürüp koymas...»** — «sewət» grek tilida «əlqigüqi sewət». ■ **5:15** Mar. 4:21; Luqa 8:16;

11:33. ■ **5:16** 1Pet. 2:12. □ **5:18 «uningda, yəni Təwrat qanunida pütülgənlər əməlgə axurulmioquqə Təwratkiki «yod» bir hərp... bikar kilinmaydu»** — «yod» bolsa ibraniy tilida: «i» («yod», y) — əng kiqik hərp həsəblinidu. ■ **5:18** Luqa 16:17. □ **5:19 «uning əng kiqikliridin birini bikar kiliip...»** — yaki «uning əng kiqikliridin birini hiləplik kiliip...» — Grek tilidiki peil bəlkim «bikar kiliip» wə «hiləplik kiliip» degən ikki mənni öz iqigə alidu. ■ **5:19** Yak. 2:10. □ **5:20 «Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr...»** — «Pərisiyələr» Yəhudiylarning diniy ənənələrində əng qing turidəqan kattik tələplik etiqəd ekimi idi. ■ **5:21** Mis. 20:13; Qan. 5:17.

□ **5:22 «Öz kəridixioqə bikardin-bikar aqqiklanoqlar...»** — bəzi kona kəqürmilərdə: «bikardin-bikar» degən sözlər tepilmaydu. «... aliy kengəxmida sorakka tartilidu» — «aliy kengəxmə» Yəhudiylarning əng yukiri soti bolup, «sanhedrin» dəp atilatti. Bəzilər bu sez ərtiki soti kərsitidu, dəp qaraydu; bizmu bu pikirgə mayilmiz.

u seni soraqçioqa, soraqçi bolsa gundipayoqa tapxuridu, sən zindanoqa solitiwetilisen. □ ■ 26 Mən sanga xuni bərhək eytip qoyayki, *kərzinqning* əng ahırkı bir tiyininimu qoymay təlimigüqə, xu yərdin çiqalmaysən. □

Zinahorluk həkkidə

27 Silər «Zina kılmanglar» dəp buyrulojanlikini anglijoansilər. ■ 28 Birak mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, birər ayaloqa xəhwaniy niyət bilən qarışan kixi kenglidə u ayal bilən allıkaqan zina kılojan bolidu. ■ 29 Əgər əmdi ong közüng seni gunahqa azdursa, uni oyup taxliwət. Qünki pütün bədingningning dozahqa taxlanojinidin kərə, bədingngdiki bir əzaying yok kilinojini kəp əwzəl. ■ 30 Əgər ong qolung seni gunahqa azdursa, uni kəp taxliwət. Qünki pütün bədingningning dozahqa taxlanojinidin kərə, bədingngdiki bir əzaying yok kilinojini kəp əwzəl.

Talak kilix həkkidə

Mat. 19:9; Mar. 10:11-12; Luqa 16:18

31 Yənə: — «Kimdikim ayalini talak kılsa, uningəqa talak hetini bərsun» dəpmu buyrulojan. □ ■ 32 Birak mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, kimdikim öz ayalining buzukluk kılmixidin baxka *hərəkəndək ixni bahana kilip* uni talak kılsa, əmdi uni zinaoqa tutup bərgən bolidu; talak kilinojan ayalni əmrigə alojan kiximu zina kılojan bolidu. □ ■

Kəsəm kilix həkkidə

33 Silər yənə burunkılaroqa «Kəsimingdin yanma, Pərwərdigarəqa kılojan kəsiminggə əməl kil» dəp buyrulojanlikini anglijoansilər. ■ 34 Birak mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, kət'iy kəsəm kılmanglar; ərxni tiləqa elip kəsəm kılmanglar, qünki ərx Hudaning təhtidur; ■ 35 yaki yərnı tiləqa elip kəsəm kılmanglar, qünki yər yüzi Hudaning təhtipəridur. Yerusalemnı tiləqa elipmu kəsəm kılmanglar, qünki u yər uluə padixahning xəhıridur. ■ 36 Hətta öz bexinglarnı tiləqa elipmu kəsəm kılmanglar, qünki silərnıng qeqinglarning bir telinimu aq yaki kara rənggə əzgərtix qolunglardın kəlməydu. 37 Pəkət degininglar «Bolidu», «bolidu», yaki «Yak, yak, bolmaydu» bolsun. Buningdin ziyadisi rəzil boləuquqıdın kelidu. □

□ 5:25 «...üstüngdin dəwa kılmakçı boləjan bırsı bolsa, unıng bilən bırgə yolda boləjıningda unıng bilən tezdın yarixıp, dost boləjın» — «uning bilən bırgə yolda boləjıningda» degən səz bəlkim sotka qarap mangojan yolda, yəni sotka qıxıxtın burun boləjan «yarixix pırsıtı»ni kərsıtıdu. «Luqa» 12:58ni kəruıng. ■ 5:25 Luqa 12:58; Əf. 4:26. □ 5:26 «*kərzinqning əng ahırkı bır tiyını*» — «bır tiyın» grek tilıda «bır kodrans». Bu pulning əng kıqık bırlıkı, xu dəwrdıkı bır ıxqıning künlük həkkı boləjan «dınarıus»ning 1/64 kısımı ıdı. ■ 5:27 Mıs. 20:14; Qan. 5:18. ■ 5:28 Ayup 31:1; Zəb. 119:37. ■ 5:29 Mat. 18:8; Mar. 9:43. □ 5:31 «*Kimdikim ayalını talak kılsa, uningəqa talak hetını bərsun*» — «Qan.» 24:1. ■ 5:31 Qel. 30:2; Qan. 23:20-22; 24:1. □ 5:32 «*Kimdikim öz ayalınıng buzukluk kılmixidin baxka hərəkəndək ıxni bahana kilip unı talak kılsa, əmdi unı zinaoqa tutup bərgən bolıdu*» — ayal kixi Məsih eytkan bu əhwaloqa qıxsə (dəmək, ərı buzukluk kılojan bolsa), undakta u talak kılınojan bolsa, baxka bır ərgə təgsə bolıdu. Xu waqıtlarda talak kılınojan hotun ərsız qalsa, əhwalı nahayıtı kıyın bolıdu, əlwəttə. ■ 5:32 Mat. 19:7; Mar. 10:4,11; Luqa 16:18; 1Kor. 7:10. ■ 5:33 Mıs. 20:7; Law. 19:12; Qan. 5:11; 23:22 ■ 5:34 Yəx. 66:1; Yaq. 5:12. ■ 5:35 Zəb. 48:2; Yəx. 66:1. □ 5:37 «*Buningdin ziyadisi rəzil boləuquqıdın kelıdu*» — «rəzil boləuquqı» Xəytanı kəzrıtıdu. Baxka bırhıl tərıjımısi: «rəzillıktın kelıdu».

*Intikam ҳаққيدا**Luqa 6:29-30*

38 Silər «Kəzgə kəz, qixka qix» dəp buyruləninini angliəansilər. □ ■
 39 Biraq mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, əski bilən təng bolmanglar. Kimdəkim ong mənziğgə ursa, sol mənziğnımı tutup bər; ■ 40 wə birsi üstüngdin dəwa kılıp, kənglikingni almacağı bolsa, qapiningnımı bər. 41 Birsı sanga *yük-takini yüdküzüp* ming kədəm yol yürüxkə zorlisa, uning bilən ikki ming kədəm mang. □ 42 Birsı səndin tilisə, uningə bər. Birsı səndin ötnə-yerim kılmacağı bolsa, uningə boynungni tolojıma. □ ■

*Düxmənlərgə mehir-muhəbbət kərsitix həkkida**Luqa 6:27-28; 32-36*

43 Silər «Koxnangni səygin, düxminggə nəprətlən» dəp eytilənni angliəan. □ ■ 44 Biraq mən özüm xuni silərgə eytip qoyayki, silərgə düxmənlik boləanlarə mehir-muhəbbət kərsitinglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxilik kilinglar, silərgə ziyankəxlik kıləanlarə dua kilinglar. □ ■ 45 Xundak kıləanda, əxtiki Atangların pərzəntliridin bolisilər. Qunki U kuyaxining nurini yaxıllarəjımı wə yamanlarəjımı güxüridu, yamoqurnımı həkkaniylarəjımı, həkkaniyatsızlərgımı yaqduridu. □ 46 Əgər silər özünənglə muhəbbət kərsətkənlərgıla mehir-muhəbbət kərsətsənglar, buning kəndakımı in'amə qərixkə qılılıki bolsun? Həttə bajgırlarmı xundak kılıwatmamdu? □ ■ 47 Əgər silər pəkət qerındaxlıringlar bilənla salam-səhət kılıxsanglar, buning nemə pəziliti bər? Həttə yat əlliklərmı xundak kılıdioju! □ 48 Xunga, əxtiki Atanglar mukəmməl boləninidək, silərmı mukəmməl bolunglar. □ ■

□ 5:38 «Kəzgə kəz, qixka qix» — uyququr tilidiki maqal bolsa: «Kənoqə qan, janə qə jan». Sottiki adalətlik həkumləni kərsitidənan bu səzlər Təwrat, «Mis.» 21:24, «Law.» 24:20də tepilidu. ■ 5:38 Mis. 21:24; Law. 24:20; Qan. 19:21. ■ 5:39 Pənd. 24:29; Luqa 6:29; Rim. 12:17; 1Kor. 6:7; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9. □ 5:41 «Birsı sanga *yük-takini yüdküzüp ming kədəm yol yürüxkə zorlisa...*» — «ming kədəm» grek tilida: «bir milyon», yəni təhminən 1.5 kilometr. «*birsı sanga yük-takini yüdküzüp ming kədəm yol yürüxkə zorlisa, uning bilən ikki ming kədəm mang*» — xu waqıtlarda Rim imperiyəsıdiki əskərləning addiy puqralarnı öz yük-taklırını kətürüp berixkə zorlax həqıki bər idi. □ 5:42 «Birsı səndin tilisə, uningə bər» — Məsih tilənglərgə nemini berix, nemini bərməslik toqrisida səz kılmiənan; pəkət kənglimizdə «berix pozitsiyisi»ni saqlıxımız kərək. Dəl tiləng nərsini beriximiz natayin («Ros.» 3:6ni kəring). ■ 5:42 Qan. 15:8; Luqa 6:35. □ 5:43 «Koxnangni səygin» — «Law.» 18:18. «*düxminggə nəprətlən*» — ikkinə qə Təwratın əməs, bəlki Yəhudiy ustazların yazmılriridin elinip, ularning ən'əniwı kəzkarixini əks əttüridu. ■ 5:43 Law. 19:18. □ 5:44 «*silərgə ziyankəxlik kıləanlarə dua kilinglar...*» — bəzi kona kəqürmilərdə toluq ayət: «...silərgə düxmənlik boləanlarə mehir-muhəbbət kərsitinglar, siləni qarəjoqanlarə bəht tilənglar, silərdin nəprətləngənlərgə yaxilik kilinglar, silərgə həqarət wə ziyankəxlik kıləanlarə dua kilinglar» deyilidu. «Luqa» 6:27-28nımı kəring. ■ 5:44 Luqa 6:27; 23:34; Ros. 7:60; Rim. 12:20; 1Kor. 4:13; 1Pet. 2:23. □ 5:45 «*Xundak kıləanda, əxtiki Atangların pərzəntliridin bolisilər*» — təkıtləngən ix bəlki Hudaning həqıkiy karakterini baxkıləarə bildürüx, Uningə ohxax bolux. □ 5:46 «*Həttə bajgırlarmı xundak kılıwatmamdu?*» — bajgırlar intayin insapsız, pəskax adamlar dəp həsəblinatı. ■ 5:46 Luqa 6:32. □ 5:47 «*Həttə yat əlliklərmı xundak kılıdioju!*» — «yat əlliklə»ning kəpinqisi xu waqıtta butpərəslər, kapırlar idi, əlwəttə. □ 5:48 «*...Atanglar mukəmməl boləninidək, silərmı mukəmməl bolunglar*» — yaki «... Atanglar mukəmməl boləninidək, silər mukəmməl bolisilər». ■ 5:48 Yar. 17:1

6

Həyr-sahawət həkkidə

1 Həzi bolunglarki, həyr-sahawətlik ixliringlarni baxqilarning aldida köz-köz kılmanglar. Bundak kılsanglar, ərxtiki Atanglarning in'amioğa erixəlməysilər. □

2 Xunga həyr-sahawət kılöningda, dawrang salma. Sahtipəzlərlə sinagoglarda wə koqılarda adəmləning mahtixioğa erixix üqün xundak kılıdu. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ular közligən in'amioğa erixkən bolıdu. □ ■ 3 Ləkin sən, həyr-sahawət kılöningda ong qolungning nemə kılıwatqinini sol qolung bilmisun. 4 Xuning bilən həyr-sahawiting yoxurun bolıdu wə yoxurun ixlarni kərgüqi Atang sanga buni qayturıdu. ■

*Dua həkkidə**Luka 11:2-4*

5 Dua kılöjan waqtingda, sahtipəzlərdək bolma; qünki ular baxkilaroğa köz-köz kılıx üqün sinagoglar yaqi tət koqa eoqızıda turuwelip dua kılıxkə amraktur. Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ular közligən in'amioğa erixkən bolıdu.

6 Ləkin sən bolsang, dua kılöjan waqtingda, iqkiri öygə kirip, ixikni yepip, yoxurun turoquqi Atangoğa dua qilinglar; wə yoxurun kərgüqi Atang buni sanga qayturıdu. ■

7 Dua-tilawət kılöjanda, *butpəras* yat əlliklərdikidək kuruk gəplərnı təkrralawərmənglar. Qünki ular degənlirimiz kəp bolsa *Huda* tiliginimizni qoqum ijabət kılıdu, dəp oylaydu. ■ 8 Xunga, silər ularni dorımanglar. Qünki Atanglar silərnıng ehtiyajinglarnı silər tiliməstin burunla bilıdu. 9 Xuning üqün, mundak dua qilinglar: —

«I asmanlarda turoquqi Atimiz,
Sening naming muqəddəs dəp uluqlanəyay. ■

10 Padıxahlıqıng kəlgəy,

İradəng ərxtə ada kılınəjandək yər yüzidimu ada kılınəyay.

11 Bügünki nenimizni bügün bizgə bərgəysən.

12 Bizgə kərzdar boləjanlarnı kəqürginimizdək,
Sənmü kərzlirimizni kəqürgəysən. □

13 Bizni azduruluxlaroğa uqratquzmiəysən,
Bəlki bizni rəzil boləquqidin kutuldurəyəsən». □ ■

14 Qünki silər baxqilarning gunah-səwənliklirini kəqürsənglar, ərxtiki Atanglarmu silərnı kəqürıdu. ■ 15 Birək baxqilarning

□ 6:1 «həyr-sahawətlik ixliringlarnı baxqilarning aldida köz-köz kılmanglar» — yaqi «kılöjan yahxi ixliringlarnı baxqilarning aldida köz-köz kılmanglar». □ 6:2 «Xunga həyr-sahawət kılöningda, dawrang salma» — grek tilida «xunga həyr-sahawət kılöningda, ez aldingda kanay qaloquzma». ■ 6:2 Rim. 12:8. ■ 6:4 Luka 14:14. ■ 6:6 2Pad.

4:33; Ros. 10:4. ■ 6:7 1Pad. 18:28; Yəx. 1:15. ■ 6:9 Luka 11:2. □ 6:12 «Bizgə kərzdar boləjanlarnı kəqürginimizdək, sənmü kərzlirimizni kəqürgəysən» — bu ayəttiki «kərz» qoqum gunahlarnı ez iqigə alıdu. 14-ayətnı kərüng. □ 6:13 «...bəlki bizni rəzil boləquqidin kutuldurəyəsən» — demək, Xəytandin kutquzux. Baxkə birhil tərijimisi: «yamanlıqtin», «rəziliktin». «...bəlki bizni rəzil boləquqidin kutuldurəyəsən...» — bəzi grekəp nushılarda bu ayətnıng ahirioğa kelip: «Qünki, padıxahlıq, həkuk wə uluqluk Sanga mənəsup, amin» degən ibarilər qoxuləjan. ■ 6:13 Mat. 13:19. ■ 6:14 Mar. 11:25; Kol. 3:13.

gunah-səwənliklirini kəqürmisənglər, ərxtiki Atanglarmu gunah-səwənlikliringlarni kəqürməydu. ■

Roza tutux həkşidə

¹⁶ Roza tutkan waqtinglarda, sahtipəzlərdək tatrangoşu kiyapətkə kiri-walmanglar. Ular roza tutkınıni kəz-kəz kəlix üqün qiraylirini soləşin kiyapəttə kərsitidu. Mən silərgə xuni bərhək eytip kəoyayki, ular kəzligən in'amioə erixkən bolidu. ■ ¹⁷ Əmdi sən, roza tutkiningda, qaqrlingni maylap, yüzüngni yuyup yür. ¹⁸ Xu qaşda, roza tutkining insanlarəja əməs, bəlki pəkət yoxurun turəşuqi Atangoşila kərunidu; wə yoxurun kərgüqi Atang uni sanga kayturidu.

Baylik həkşidə

Luğa 12:33-34; 11:34-36; 16:13

¹⁹ Yər yüzidə əzünqlarəja bayliklarni toplimanglar. Qünki bu yərdə ya küyə yəp ketidu, ya dat basidu yaki oşrılar tam texip oşrilap ketidu. ■

²⁰ Əksiqa, ərxtə əzünqlarəja bayliklar toplanglar. U yərdə küyə yeməydu, dat basmaydu, oşrimu tam texip oşrilimaydu. ■ ²¹ Qünki baylikiñg kəyərdə bolsa, kəlbingmu xu yərdə bolidu.

²² Tənniñg qirişu kəzdu. Xunga əgər kəzüñg sap bolsa, pütün wujudung yorutulidu. □ ■ ²³ Ləkin əgər kəzüñg yaman bolsa pütün wujudung kərangəşu bolidu. Əgər wujudungdiki «yorukluk» əməliyəttə kərangəşulək bolsa, u kərangəşulək nemidəgən kərkunqluk-hə! □

²⁴ Həqkim *birlə wakitta* ikki hojayinning kullukida bolmaydu. Qünki u yaki buni yaman kərup, uni yahxi kəridu; yaki buningəja başlinip, uningəja etibarsiz kəraydu. *xuningəja ohxax*, silərninğ həm Hudaning, həm mal-dunyaning kullukida boluxunglar mumkin əməs. □ ■

²⁵ Xunga mən silərgə xuni eytip kəoyayki, həyatinglarəja kəreklik yeməkiqmək yaki uqanglarəja kiyidioşan kiyim-kəqəkninğ oşemini kilmanglar. Həyatlik ozuktin, tən kiyim-kəqəktin əziz əməsmu? ■ ²⁶ Asmandiki uqar-kənatlarəja kəranglar! Ular terimaydu, ormaydu, ambarlarəja yioşmaydu, ləkin ərxtiki Atanglar ularnimu ozuqlanduridu. Silər axu kuxlardin kəp əziz əməsmu? ■ ²⁷ Aranglarda kəysinglar oşəm-kəyoşu bilən əmrünqlarni birər saət uzartalaysilər? □

²⁸ Silərninğ kiyim-kəqəkninğ oşemini kəlixinglarning nemə həjiti?! Daladiki nelupərlərninğ kəndək əsidioşanlikişəja kərap bəkinglar! Ular əmgəkmü kilmaydu, qək egirməydu; □ ²⁹ ləkin silərgə xuni eytayki, həttə Sulayman tolək xan-xəpəttə turəşandimu uning kiyinixi nilupərlərninğ

■ **6:15** Mat. 18:35; Yaş. 2:13. ■ **6:16** Yəx. 58:3; Mat. 9:14; Mar. 2:18; Luğa 5:33. ■ **6:19** Pənd. 23:4; İbr. 13:5; Yaş. 5:1. ■ **6:20** Luğa 12:33; 1Tim. 6:19. □ **6:22** «əgər kəzüñg sap bolsa...»

— grek tilida «sap» dəgən səzninğ ikki mənisi bar: (1) «bir, bəşlənəm, birləxən, sak»; (2) «sehiy». Dəmək, xundək boləşanda «sap» dəgən səzninğ tolək mənisi «Kəzüñg Hudaşila kərisə...» həmdə «Sən əzünğ sehiy bolsanğ...» dəgən bolidu. ■ **6:22** Luğa 11:34. □ **6:23** «əgər kəzüñg yaman bolsa...» — «yaman» muxu yərdə həm «rəzil» həm «sak əməs, əjiz, kəsəl» dəgən ikki mənini bildüridu. □ **6:24** «silərninğ həm Hudaning, həm mal-dunyaning kullukida boluxunglar mumkin əməs» — «mal-dunya» grek tilida «mammon» deyilidu. ■ **6:24** Luğa 16:13. ■ **6:25**

Zəb. 37:5; 55:22; Luğa 12:22; Fil. 4:6; 1Tim. 6:8; 1Pet. 5:7. ■ **6:26** Ayup 38:41; Zəb. 147:9 □ **6:27** «... əmrünqlarni birər saət uzartalaysilər?» — baxkə bir tərijimisi: «...boyungəja birər oşeriş kəoxalamdu?».

□ **6:28** «Daladiki nelupərlər ... » — yaki «Daladiki yawa gül-giyahlar ... ».

bir güliqilikmu yok idi. □ ³⁰ Əmdi Huda daladiki bugün eqilsa, ətisi qurup oqakka selinidioğan axu gül-giyahları xunqə bezigən yərdə, silərni tehimu kiyindürməsmu, əy ixənqi ajizlar! ³¹ Xunga «nemə yəymiz», «nemə iqimiz», «nemə kiyimiz?» dəp oşəm kılmanglar. ³² Qünki yat əldikilər mana xundak həmmə nərsigə intilidu, əmma ərxtiki Atanglar silərnin bu həmmə nərsilərgə mohtajliqlinglarni bilidu; □ ³³ xundak ikən, həmmidin awwal Hudaning padixahlıki wə həkkanıylikioğa intilinglar. U qaşda, bularning həmmisi silərgə qoxulup nesip bolidu.■

³⁴ Xuning üçün, ətining oşemini kılmanglar. Ətining oşemi ətigə qalsun. Hər künninğ dərdi xu künğə tuxluq bolidu.

7

Baxqılarning üstidin həküm kılmanglar

Luğa 6:37-38; 41-42

¹ Baxqılarning üstidin həküm kılip yürmənglar. Xundakta *Hudaning* həkümigə uqrimaysilər.■ ² Qünki silər baxqılar üstidin qandak bağa bilən həküm kılsanglar, *Hudamu* silərninğ üstinglardin xundak bağa bilən həküm qıkiridu. Silər baxqılarni qandak əlqəm bilən əlqisənglar, *Hudamu* silərni xundak əlqəm bilən əlqəydu.□ ³ Əmdi nemə üçün buradiringning kezidiki kilni kərüp, əz közüngdiki limni baykıyalımsən?!□ ⁴ Sən qandakmu buradiringoğa: «Keni, közüngdiki kilni eliwetəy!» deyələsən? Qünki mana, əzüngning kezidə lim turidu!■ ⁵ Əy sahtipəz! Awwal əzüngning kezidiki limni eliwet, andin enik kərüp, buradiringning kezidiki kilni eliwetələsən.■

Hudaning sözini kezigə ilmaydioğanlar həkqədə

⁶ Muqəddəs nərsini itlaroğa bərmənglar, yaqi ünqə-mərwayitliringlarni tongguzlarning aldioğa taxlap koymanglar. Bolmisa, ular bularni putirida dəssəp, andin burulup silərni talaydu.■

Tilənglar, izdənglar, qekinglar

Luğa 11:9-13

⁷ Tilənglar, silərgə ata kilinidu; izdənglar, tapisilər; ixikni qekinglar, eqilidu.■ ⁸ Qünki hər bir tiligüqi tiliginigə erixidu; izdigüqi izdiginini tapidu; ixikni qəkküqilərgə ixik eqilidu.■ ⁹ Aranglarda əz oşli nan tələp

□ **6:29 «həttə Sulayman toluk xan-xərəptə turoşandimu uning kiyinixi nilupərlərninğ bir güliqilikmu yok idi»** — muxu yərdə «Sulayman» uluq padixah, Dawut padixahning oşli Sulaymanni kersitidu. □ **6:32 «yat əldikilər mana xundak həmmə nərsigə intilidu...»** — «yat əldikilər» Yəhudiy əməs butpərəslər bolup, tirik Hudani bilməytti. Muhlislar Yəhudiy bolıoqakka, Hudaning küq-kudritigə həmdə Əz həkqidin həwər alidioğanliqioğa ixənqi boluxi kərək idi.

■ **6:33** 1Pad. 3:13; Zəb. 37:25; 55:22 ■ **7:1** Luğa 6:37; Rim. 2:1; 1Kor. 4:3, 5. □ **7:2 «baxqılarning üstidin həküm kılip yürmənglar»** — bu 1-2-ayətlər toquruluq «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **7:2** Mar. 4:24; Luğa 6:38. □ **7:3 «buradiringning kezidiki kilni kərüp...»** — yaqi «kərindixingning kezidiki kilni kərüp...». «...əz közüngdiki limni baykıyalımsən?!» — ayətninğ toluk mənis: «Nemə üçün buradiringning hərə kepikidək kiçik səwənlikinila kərüp, əzüngdiki limdək qong gunahni kərməysən» degəndək. ■ **7:3** Luğa 6:41, 42. ■ **7:5** Pənd. 18:17. ■ **7:6** Pənd. 9:8; 23:9. ■ **7:7** Mat. 21:22; Mar. 11:24; Luğa 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yaş. 1:5, 6; 1Yuha. 3:22; 5:14. ■ **7:8** Pənd. 8:17; Yər. 29:12.

kilsa, uningroa tax beridioanlar barmu?! ¹⁰ Yaki belik tələr kilsa, yilan beridioanlar barmu? ¹¹ Əmdi silər rəzil turupmu öz pərzəntliringlarroa yahxi iltipatlarni berixni bilgən yərdə, ərxniki Atanglar Əzidin tiligənlərgə yahxi nərsilərnə tehimu iltipət kilmasmu?■

¹² Xunga hər ixta baxkilarning əzūnglarroa kandaq muamilə kilixini ümid kilsanglar, silərmu ularroa xundak muamilə kilinglar; qünki Təwrat qanuni wə pəyoəmbərlərnəng təlimatlıri mana xudur.■

Hudaning padixahlığıroa kiridioğan dərwaза tar

Luқа 13:24

¹³ Tar dərwaзidin kiringlar. Qünki kixini həlakətkə elip baridioan dərwaза kəng bolup, yoli kəngtaxa wə daoqdamdur, wə uningdin kiridioanlar kəptur. ■ ¹⁴ Birak həyatlıkka elip baridioan dərwaза tar, yoli kıstang bolup, uni tapalaydioanlarmu az.■

Ikki hil dərəh

Luқа 6:43-44; 13:25-27

¹⁵ Aldinglarroa koy terisigə oriniwelip kəlgən, iqi yirtkuq qılberidək boləqan sahta pəyoəmbərlərdin həoxyar bolunglar. ■ ¹⁶ Silər ularni mewiliridin tonuwalalaysilər. Tikəndin üzümlər, qamoqaktin ənjürlər aloqili bolamdu? ¹⁷ Xuningroa ohxax, hər yahxi dərəh yahxi mewə beridu, por dərəh naqar mewə beridu. ■ ¹⁸ Yahxi dərəh naqar mewə bərməydu, por dərəh yahxi mewə bərməydu. ¹⁹ Yahxi mewə bərməydioan hərbi dərəh kesilip otka taxlinidu. ²⁰ Xuningdək, muxundak kixilərnə mewiliridin tonuwalalaysilər.

Həqikiy muhlis

²¹ Manga «Rəbbim, Rəbbim» degənlərnəng həmmisila ərx padixahlığıroa kirəlməydu, bəlki ərxta turoquqi Atamning iradisini ada qiloanlarla kirələydu. ■ ²² Xu künidə nuroqun kixilər manga: «Rəbbim, Rəbbim, biz sening naming bilən wəhiy-bexarətlərnə yətküzduq, sening naming bilən jinlarni qoqliduk wə naming bilən nuroqun məjizilərnə kərsəttuk» dəydu.

□ ■ ²³ Həlbuki, u qaoqda mən ularroa: «Silərnə əzəldin tonumaymən. Kəzümədin yokilinglar, əy itaətsizlər!» dəp elan qilimən.■

Ikki hil imarət saləqan kixilər

²⁴ Əmdi hərbi bu səzlimni anglap əməl qiloan bolsa, u öz əyini qorəm tax üstigə saləqan pəm-parasətləlik kixigə ohxaydu. ■ ²⁵ Yamoqur yorap, kəlkün kelip, boran qikip soxsimu, u əy ərülmid; qünki uning uli qorəm taxning üstigə selinoan. ²⁶ Birak səzlimni anglap turup, əməl kilməydioan hərbi əyini qumning üstigə quroan əhməkkə ohxaydu. ■ ²⁷ Yamoqur yaoqkanda, kəlkün kəlgəndə, boran qikqanda xu əy ərülüp

■ **7:11** Yar. 6:5; 8:21. ■ **7:12** Luқа 6:31. ■ **7:13** Luқа 13:24. ■ **7:14** Ros. 14:22.
 ■ **7:15** Qan. 13:4; Yər. 23:16; Mat. 24:4; Rim. 16:17; Əf. 5:6; Kol. 2:8; 1Yuħa. 4:1. ■ **7:17**
 Mat. 3:10; 12:33; Mar. 11:13; Luқа 8:8. ■ **7:21** Mat. 25:11; Luқа 6:46; 13:25; Ros. 19:13; Rim.
 2:13; Yaқ. 1:22. □ **7:22** «Xu künidə nuroqun kixilər manga: «Rəbbim, Rəbbim...» dəydi»
 — «xu künə» — muqəddəs yazmılardiki kəp yərlərdə qiyamət küni pəkət «xu künə» dəp atlıdu.
 ■ **7:22** Yər. 14:14; 27:15; Luқа 13:26. ■ **7:23** Zəb. 6:8; Mat. 25:12,41; Luқа 13:25,27. ■ **7:24**
 Yər. 17:8; Luқа 6:47; Rim. 2:13; Yaқ. 1:25. ■ **7:26** Əz. 13:11; Rim. 2:13; Yaқ. 1:23.

kætti; uning  r l xi intayin d h tlik boldi!

²⁸ W  xundak boldiki,  ysa bu s zlrini ahirlaxturoqandin keyin, bu top-top halayik uning t limlirig  h yranuh s boluxti. ²⁹ Q nki uning t limliri T wrat ustazliriningkig  ohximaytti, b lki tolimu nopuzluk idi. ■

8

 ysaning mahaw kesilini sa aytixi

Mar. 1:40-45; Luğa 5:12-16

¹ U taqdin q xk nd , top-top kixil r uning a  gixip mangdi. ² W  mana, mahaw kesili bar bolöqan bir kixi uning aldio a kelip, bexini yerg  urup tizlinip:

— T ksir,  g r halisingiz, meni kesilimdin pak k lalaysiz! — dedi. □ ■

³  ysa uning a kolini t gk z p turup:

— Halaymən, pak boləqin! — dewidi, bu ad mning mahaw kesili xuan pak bolup sa aydi. ⁴  ysa uning a:

— H zir bu ixni he qkimg  eytma, b lki udul berip ka ino a  z ngni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux  q n, Musa bu ixta əmr k loqan h diy -qurbanlikni sunoqin, — dedi. □ ■

 ysaning rimlik yüzbexining qakirini sa aytixi

Lu a 7:1-10; Y . 4:43-54

⁵ U K p rna um x hirig  baroqanda, *rimlik* bir y zbexi uning aldio a kelip, uningdin yelinip: ■

⁶ — T ksir, qakirim pal q bolup kelip, b k azablinip  yd  yatidu, — dedi.

⁷ Mən berip uni saşaytip qoyay, — dedi  ysa.

⁸ Y zbexi jawab n:

— T ksir, torusumning astio a kirixingizg  layik  m sm n. P k t bir  ojzla s z k lip koysingiz, qakirim sa iyip ketidu. ■ ⁹ Q nki m nmu baxqa birsining hoşuqi astidiki adəmmən, mening kol astimda l xk rlirim bar. Birigə bar des m baridu, birigə k l des m, kelidu. Qulumo a bu ixni k l des m, u xu ixni k lidu, — dedi. □

¹⁰  ysa bu gəplərni anglap, həyran boldi.  zi bill  kəlgənlərgə:

■ **7:29** Mar. 1:22; 6:2; Lu a 4:32. □ **8:2** «mahaw kesili bar bol qan bir kixi» — mahaw kesili bir hil k rk nq luk, yukumluk ter  kesili bolup, Təwrat qanuni boyiqə Y hudiylar bu hil keselg  giriptar boləqanlarni «napak» d p heسابlap, ularo a t gm sliki ker k idi («Law.» 13-14-bablar).

■ **T ksir** — grek tilida bu söz «kurios» d p atilidu. U aldi-k ynidiki sozlerg  qarap yaki «T ksir» yaki «R b»ni bild r du. Muxu y rd  mahaw kesiligə giriptar adəm Əysaning kim ikanlikini tehi anq  bilmig q k , «T ksir» d p t rjim  k liximiz ker k. ■ **8:2** Mar. 1:40; Lu a 5:12. □ **8:4**

«udul berip ka ino a  z ngni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux  q n, Musa bu ixta əmr k loqan h diy -qurbanlikni sunoqin» — Təwrat qanuni boyiqə birsi mahaw kesilidin sakayoqan bolsa, muk dd s ibad thanidiki m s'ul ka inning aldio a berip  zini «sa , yaki sa   m s» d p t kx rt p qurbanlik k lixni ker k idi; andin kaytidin jəmiyət bilən arilixalaytti. («Law.» 13:9, 14:11-13, «Lu a» 5:14ni k r ng). Demis kmu, Məsih kəlgəgə bundak murasim bir ketimmu  tk z l p baqmoqan. ■ **8:4** Law. 13:2; 14:2; Lu a 5:14. ■ **8:5** Lu a 7:1. ■ **8:8** Z b. 107:20. □ **8:9** «m nmu baxqa birsining hoşuqi astidiki adəmmən...» — «m nmu» deg n s zga dik t k liximiz ker k. Demək, y zbexi Rim imperatorining hoşuqi astida turup  z hoşuqi bilən  sk rlirig  buyruk ber laytti;  ysa aləm igisining hoşuqi astida turup uning hoşuqi bilən al mning ixlirini buyruydiqan adəm idi.

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bundak ixənqni hətta Israillar arisidimu tapalmioqanidim. ¹¹ Silərgə xuni eytayki, nuroqun kixilər künqikix wə künpetixtin kelip, ərx padixahlikida İbrahim, İshaq wə Yaqublər bilən bir dastihanda olturidu. ■ ¹² Ləkin bu padixahlikning öz pərzəntliri bolsa, sirtta karangövlükka taxlinip, u yərdə yioxa-zarlar kətüridu, qixlirini oşqurlitidu, — dedi. □ ■ ¹³ Andin, Əysa yüzbəxiqə: — Öyünggə qəyt, ixənginingdək sən üqün xundak kilinidu, dedi. Həliki qakarning kesili xu pəyttə saqaytildi.

Əysaning nuroqun kesəllərni saqaytixi

Mar. 1:29-34; Luqa 4:38-41

¹⁴ Əysa Petrusning öyigə baroqanda, Petrusning keynanisining kizip orun tutup yetip qaloqinini kərđi. ■ ¹⁵ U uning qolini tutiwidi, uning kizitmisi yandı. *Ayal* dərhal ornidin turup, Əysani kütüxkə baxlıdı.

¹⁶ Kəq kirgəndə, kixilər jin qaplaşqan nuroqun adəmlərni uning aldioqə elip kelixti. U bir eşiz söz bilənla jinlarni həydiwətti wə barlik kesəllərni saqaytti. ¹⁷ Buning bilən, Yəxaya pəyojəmbər arkiplik yətküzülgən: «U əzi aqriq-silaklirimizni kətürdi, kesəllirimizni üstigə aldı» degən söz əməlgə axuruldi. ■

Əysaqə əgixixning bədalliri

Luqa 9:57-62

¹⁸ Əysa özini oriwaloqan top-top kixilərnə kərüp, *muhlisliroqə* dengizning u kətiqə ötüp ketixni əmr kildi. ¹⁹ Xu qaqda, Təwrat ustazliridin biri kelip, uningqə:

— Ustaz, sən kəyergə barsang, mənmu sangə əgixip xu yərgə barimən, — dedi. ■

²⁰ Əysa uningqə:

— Tülkilərnəng əngkürliri, asmandiki kuqlarning uwiliri bar; birak İnsan'ooqlining bəxini qoyuqədək yerimu yok, — dedi. □

²¹ Muhlisliridin yənə biri uningqə:

— Rəb, mening awwal berip atamni yərlikkə koyuxumoqə ijazət bərgəysən, — dedi. □

²² Birak Əysa uningqə:

— Manga əgəxkin, wə əlüklər öz əlüklirini yərlikkə koysun, — dedi. □ ■

■ **8:11** Luqa 13:29. □ **8:12** «künqikix wə künpetixtin kəlgənlər ...» — (11-ayət) Yəhudiyy əməslərni, yəni yat əlilkərnə kərsitidu. «Padixahlikning öz pərzəntliri» bolsa, əsli Hudaning padixahliqə mirashor bolux kerək boləqan Yəhudiylarning əzlirini kərsitidu. ■ **8:12** Mat. 13:42; 21:43; 22:13; 24:51; Luqa 13:28. ■ **8:14** Mar. 1:29; Luqa 4:38. ■ **8:17** Yəx. 53:4; 1Pet. 2:24. ■ **8:19** Luqa 9:57. □ **8:20** «İnsan'ooqlining bəxini qoyuqədək yerimu yok» — Təwratqa «İnsan'ooqli» degən ibarə əldin eytiloqan, dunyani kütquzuxka kelidioqan «Məsih»ni kərsətkənədi (məsilən, «Dan.» 7:13-14). Təwrat-zəbur boyiqə bu əwətilgüqining Hudaning küq-kudriti wə xan-xəripə bilən ərxtin quxüp, pütkül insanlarni mənəggü baxquridioqanliki əldin eytiloqan. Uningdin muhimi, bizingqə, Əysa Məsihning bu namni əzi həkkidə kəp ixlitixi əzining toluq insan ikənlikini, insaniyət bilən bir ikənlikini təkitləx üqün idi. Qünki ərx tərripidin eytkəndə əjayib ix xuki, gərgə u əzəldin Hudaning Ooqli boləqan bolsimu, u hazır yənə «İnsanning ooqli»mu idi. «Təbirilər»nimu kəring. □ **8:21** «Rəb, mening awwal berip atamni yərlikkə koyuxumoqə ijazət bərgəysən» — bu kixining atisi bəlkim tehi dunyadin kətmigənədi. Xuning bilən bəzilər: «Awwal berip atam əlüp uni yərlikkə qoyuqə kütüxüməgə yol koyuqaysən» dəp tərjimə kiliidu. □ **8:22** «Əlüklər öz əlüklirini yərlikkə koysun» — «əlüklər» muxu yərdə xühşisizki, gunahliridin kütquzulmioqanliki tüpəylidin «rohi əlgənlər»ni kərsitidu. ■ **8:22** 1Tim. 5:6.

*Əysaning boranni tingitixi**Mar. 4:35-41; Luqa 8:22-25*

²³ U kemigə qüxti, muhlisirimu qüxüp billə mangdi. ■ ²⁴ Wə mana, dengiz üstidə kattıq boran qikip kətti; xuning bilən dolkunlar kemidin halkıp kemini qərk kiliwetəy dəp qaldı. Lekin u uhlawatatti. ²⁵ Muhlislar kelip uni oyoqıtıp:

— I ustaz, bizni qutuldurojsən! Biz həlakət aldida turimiz — dedi.

²⁶ — Nemixka kərkisilər, i ixənqi ajizlar! — dedi u wə ornidin turup, boran-qapqunəja wə dengizəja tənbiş beriwidi, həmmisi birdinla tingidi. ■

²⁷ Muhlislar intayin həyran bolup, bir-birigə:

— Bu zadi kandaq adəmdü? Hətta boran-qapqunlar wə dengizmu uningəja boysunidikən-hə! — dəp ketixti.

*Əysaning jin qaplaşkan ikki adəmni azad qilixi**Mar. 5:1-20; Luqa 8:26-39*

²⁸ Əysa dengizning u ketidiki Gadaralıqlarning yurtioja barəjinida, jin qaplaşkan ikki kixi gərliridin qikip uningəja aldioja kəldi. Ular xunə wəhxiy idiki, heqkim bu yərdin etüxkə jür'ət qilalmaytti. □ ■ ²⁹ Uni kərgəndə ular:

— I Hudaning Ooqli, sening biz bilən nemə karing! Sən waqit-saiti kəlməyla bizni kiynioqili kəldingmu? — dəp tovlidi.

³⁰ Xu yərdin heli yiraqta qong bir top tongguz padisi otlap yürətti. ³¹ Jinlar əmdi uningəja:

— Əgər sən bizni koqliwətməqci bolsang, bizni tongguz padisi iqiğə kirgüzüwətkəysən, — dəp yalwuruxti.

³² U ularəja:

— Qiqinglar! — dewidi, jinlar qikip, tongguzlarning tenigə kiriwaldi. Mana, pütkül tongguz padisi tik yərdin etilip qüxüp, sularda qərk boldi.

³³ Lekin tongguz bəkkuqılar bədər keqip, xəhərgə kirip, bu ixning bax-ahirini, jümlidin jin qaplaşkan kixilərnin kəqürmixlirini halayikəja eytip berixti. ³⁴ Wə mana, pütün xəhərdikilər Əysa bilən kərxkili qikti. Ular uni kərgəndə, uning əzlrining xu rayonidin ayrilip ketixini etündi.

9

*Əysaning paləq kəsəlni kəqürüm qilixi wə saqaytixi**Mar. 2:1-12; Luqa 5:17-26*

¹ Xuning bilən u kemigə qüxüp dengizdin etüp, əzi turojan xəhərgə kaytip kəldi. □ ■ ² Wə mana, kixilər zəmbilgə yatquzulojan bir paləqni uning aldioja elip kəldi. Əysa ularning ixənqini kərup heliki paləqkə:

— Ooqlum, yürəklik bol, gunahlıring kəqürüm kilindi, — dedi.

³ Andin mana, Təwrat ustazliridin bəziliri kənglidə: «Bu adəm kupurluk kiliwatidu!» dəp oyliidi. ■

⁴ Ularning kənglidə nemə oylawatkanlikini bilgən Əysa ularəja:

■ **8:23** Mar. 4:35; Luqa 8:22. ■ **8:26** Ayup 26:12; Zəb. 107:29; Yəx. 51:10. □ **8:28**

«Gadaralıqlar» — yaki «Gerasalıqlar» («Luqa» 8:36ni kəring). «jin qaplaşkan ikki kixi gərliridin qikip uningəja aldioja kəldi» — «gərlərdin» — Kanaanda (Pələstində) kəp gərlər engkürlərdin yasilidu. ■ **8:28** Mar. 5:1; Luqa 8:26. □ **9:1** «əzi turojan xəhər» —

Kəpərnaħumni deməqci. ■ **9:1** Mar. 2:3; Luqa 5:18; Ros. 9:33. ■ **9:3** Zəb. 32:5; Yəx. 43:25.

— Nemə üçün kenglunglarda rəzil oylarda bolisilə? ⁵ «Gunahlıring kəqürüm kılindi» deyix asanmu yaki «Ornungdin tur, mang!» deyixmu? — dedi wə yənə ularoşa: — ⁶ Əmma hazır siləring Insan'oolqlining yər yüzidə gunahlarıni kəqürüm kılıx hokukioşa igə ikənlikini bilixinglar üqün, — u paləq kəsəlgə: —
Ornungdin tur, orun-kərpəngni yioixiturup öyüggə kayt, — dedi.
⁷ Həlikə adəm ornidin turup öyigə kaytti. ⁸ Buni kərgən top-top adəmlər kərkuxup, insanlaroşa bundak hokukni bərgən Hudani uluqlaxti.

Əysaning Mattani muhlislikşa qaqirixi

Mar. 2:13-17; Luğa 5:27-32

⁹ Əysa u yərdin qikiş aldioşa ketiwetip, baj yioşioşan orunda olturoşan, Matta isimlik bir *bajgiri*ni kərdi. U uningoşa:
— Manga əgəxkin! — dedi.

Wə Matta ornidin turup, uningoşa əgəxti. ■

¹⁰ Wə xundak boldiki, Əysa *Mattaning* öyidə mehman bolup dastihanda olturoşanda, nuroşun bajgırlar wə gunahkarlaru kirip, Əysa wə uning muhlisliři bilən həmdastihan boldi. □ ¹¹ Buni kərgən Pərisiylər uning muhlisliřišoşa:

— Ustazinglar nemixka bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturidu?! — dedi.

¹² Bu gəpni anglioşan Əysa:

— Saqlam adəmlər əməs, bəlki bimarlar tewipka mohtajdur. ¹³ Silər berip *mukəddəs yazmildiki*: «İzdəydiyimin qurbanlıklar əməs, bəlki rəhim-xəpkət» deyilgən xu səzning mənisini əgininglar; qünki mən həkkanıylarını əməs, bəlki gunahkarlarını qaqiroşili kəldim, dedi. □ ■

Yəngi konidin üstündür

Mar. 2:18-22; Luğa 5:33-39

¹⁴ Xu wəqitlarda, Yəhya *pəyoşəmbərning* muhlisliři Əysaning yenioşa kelip uningoşa:

— Nemixka biz wə Pərisiylər pat-pat roza tutimiz, lekin sizning muhlis-liringiz tutmaydu? — dəp soraxti. ■

¹⁵ Əysa jawabən:

■ **9:9** Mar. 2:14; Luğa 5:27. □ **9:10** «*mehman bolup dastihanda olturoşanda...*» — grek tilida «mehman bolup dastihanda yatqanda». Xu qaşdılarda kixilər dastihan selioşan xirə ətrapida yanpaxlap yatqan həlda şizalixatti. «*nuroşun bajgırlar wə gunahkarlar*» — «bajgırlar» İsrailning zeminini ixoşal kılışan rimliklər üqün öz həlkidin baj yioşip beridioşan wə xu səwəbtin nəprətkə uqrioşan Yəhudiylər. «*gunahkarlar*» — Təwrat-Injil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Ləkin muxu ayəttiki «gunahkarlar» degən səz, həli qoşq Pərisiylər wə Təwrat ustazlırı təripidin alahidə «gunahkarlar» dəp ataloşan bajgırlar, pahışə ayallar, hətta sawatsiz kixilər qatarlıqlarını kəzdə tutidu. □ **9:13** «*Silər berip mukəddəs yazmildiki: «... » deyilgən xu səzning mənisini əgininglar*» — «Silər berip: «palani-palani səzlər»ni əgininglar» degən səzlər Yəhudiyy Təwrat ustazlırining baxqılaroşa yolyoruk kərsətkəndə əng yaxi kəridioşan ibarilirining biri. Məsişning buni ixlitixi qokum ularını rənşitti. Hudaning bu hexariti Təwratda, «Hox.» 6:6də tepilidu. «*...həkkanıylarını əməs, bəlki gunahkarlarını qaqiroşili kəldim*» — Məsişning muxu səzidə «gunahkarlar» degini əzlırini gunahkar dəp tonup yətkənlərini kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmmə adəm gunahkardur. «Həkkanıylar» əzını həkkanıy dəp həsablioşanlarını kərsitidu. Xunga Məsiş ularını qaqıralmaytti. ■ **9:13** Hox. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 12:7; Mar. 2:17; Luğa 5:32; 19:10; 1Tim. 1:15. ■ **9:14** Mar. 2:18; Luğa 5:33.

— Toyi boluwatqan yigit tehi toyda h mdastihan oltuqan qa da, toy mehmanliri  aza tutup oltursa qandaq bolidu!?  mma xu k nl r keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu k nd  roza tutidu. □ ■

¹⁶  eqkim kona kongl kka yengi r httin yamaq salmaydu. Undaq kilsa, yengi yamaq *kirixip*, kiyimni tartip yirtiwetidu. N tijid , yirtik tehimu yoqinap ketidu. □ ¹⁷ Xuningd k,  eqkim yengi xarabni kona tulumlaro a  aqilimaydu. Əgər undaq kilsa, *xarabning eqixi bilən* tulumlar yerilip ketidu-də, xarabmu təkülüp ketidu  m tulumlarmu kardin qikidu. Xuning  q n kixil r yengi xarabni yengi tulumlaro a  aqilaydu; xundak kiloqanda, şer ikkilisi saqlinip  alidu. ■

 ysa bir  izni tirildüridu, bir ayalni sa aytidu

Mar. 5:21-43; Lu a 8:40-56

¹⁸ U *Y hyaning muhlislirio a* bu s zl rni  iliwatqan waqtida, mana bir  ek mdar kelip, uning aldi a bax urup:

— Mening  izim  azirla  l p k tti;  mma siz berip uning a  olingizni t gk z p  oysingiz, u tirilidu, dedi. □ ■

¹⁹  ysa ornidin turup, muhlisliri bilən bill  uning  aynidin mangdi.

²⁰ W  mana, yolda hun t wr x kesiligə griptar bol jini a on ikki yil bolqan bir ayal Əysaning ar isidin kelip, uning tonining pexini silidi. ■

²¹ Q nki u iqid  «Uning tonini silisamla, qoqum sa iyip ketimən» d p oyliqanidi.

²²  mma  ysa  aynig  burulup, uni k r p:

—  izim, y r klik bol, ixanqing seni sa aytti! dedi. Xuning bilən u ayal xu sa t  sa aydi. □ ■

²³  mdi  ysa  eliki  ek mdarning  yig  kirg nd , n y  eliwatqan w   aza tutup waysawatqan kixil r topini k r p, ■ ²⁴ ularo a:

— Qikip ketinglar, bu  iz  lmidi, b lki uhlawatidu, dedi.

Xuni anglap kəpçilik uni m shir   ildi. ■ ²⁵ Kixil r  ikiriwetilg ndin keyin, u  izning yenio a kirip, uning  olini tutiwidi,  iz ornidin turdi.

²⁶ Bu to risidiki h w r pütün yurtta pur k tti.

Kor w  gaqa kixil rning sa aytilixi

²⁷  ysa u yərdin  ik anda, ikki  ario u uning  aynidin kelip:

□ **9:15 «Toy mehmanliri»** — grek tilida «mərikə zalining p rzentliri» deg n ibar  bilən ipadiliniidu. **« mma xu k nl r keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu k nd  roza tutidu»** — bu s zl r Əysaning  z «mehmanlardin elip ketilixi», yəni uning  l mi  zig  əgəxkənlərgə  ayo u- s rat elip kelidiloqanliki to ruluk bir bexaritudur. ■ **9:15** 2Kor. 11:2.

□ **9:16 « eqkim kona kongl kka yengi rəhttin yamaq salmaydu»** — yengi r ht kirixip ketidu,  lw t . ■ **9:17** Mar. 2:22. □ **9:18 «mana bir  ek mdar kelip..»** — bu « ek mdar» sinagogning qongxi idi («Mar.» 5:22ni körüng). **«Mening  izim  azirla ölüp k tti»** — bax a bir t rjimisi: « izim bu wa kq   lg n bolsa ker k,...». ■ **9:18** Mar. 5:22; Luğa 8:41. ■ **9:20** Law. 15:25; Mar. 5:25; Luğa 8:43. □ **9:22 « izim, y r klik bol»** — M sihning «y r klik bol» deginig   arioqanda, ayal b k  or qqan. Nemix a? Uningda hun t wr x kesili bolqanliki  q n, T wrat  anuni boyiq   zi t gk n barliq kixil rni «napak»  iloqan bolidu (y ni, uning a t gip k tk nl r ibad thano a kirixk ,  urbanliq  ilix a waqitlik laya etsiz bolatti). Xuning bil n u  traptiki halayiknila napak  ilipla  almay, b lki M sihning  zinimu «napak»  iloqan bolatti.

■ **9:22** Mar. 5:38; Lu a 8:51. ■ **9:23** Mar. 5:38; Lu a 8:51. ■ **9:24** Y . 11:11.

— I Dawutning oqli, bizgə rəhim qiləysiz! — dəp nida qılıxti.□

28 U öygə kirgəndin keyin, xu ikki qarışu uning aldiəə kəldi. Əysa ulardın:

— Silər mening bu ixkə qadir ikənlikimgə ixinəmsilər? — dəp soridi.

— I Rəbbim, ixinimiz, — dəp jawab bərdi ular.

29 U qolını ularning kəzlırigə təgküzüp turup:

— İxənqınglar boyıqə bolsun! dewidi, 30 Ularınq kəzlıri eqildi. Əysa ularəə:

Bu ixni heqkimgə eytmanglar! dəp kattik tapilidi. ■ 31 Lekin ular u yərdin qıkipla, uning nam-xəhritini pütkül yurtkə yeyiwətti.■

32 Ular qıkiq ketiwatqanda, kixilər jin qarılaxqan bir gaqını uning aldiəə elip kəldi. ■ 33 Uningəə qarılaxqan jinning həydidilixi bilənla, həliki adəm zuwanəə kəldi. Halayik intayin həyranuhəs bolup:

— Bundaq ix İsrailda zadi kərülüp bəqmioqan, — deyixti.

34 Lekin Pərisiylər:

— U jinlarnı jinlarning əmirigə tayinip qoqlaydikən, deyixti.■

Əysaning həlkəə iqini aqrıtixliri

35 Wə Əysa barlık xəhər wə yeza-qıxlakları kezip, ularning sinagoglırida təlim berip, ərx padixahlıqidiki hux həwərnı jakarlıdi wə hərhil kesəllərnı wə hərhil meyip-ajızlarnı sakaytti. ■ 36 Lekin u top-top adəmlərnı kərüp ularəə iq aqrıtti, qünki ular harlinip padiqisiz qoy padiliridək panahsiz idi. ■ 37 Xuning bilən u muhlislıriəə:

— Həsul dərwekə kəp ikən, birək *həsul elix üqün* ixləydiəənlər az ikən.

■ 38 Xunga həsulning İgisidin, Əz həsulingni yioqiwelıxkə ixləmqlərnı jiddiy əwətkəysən, dəp tilənglar, — dedi.■

10

Əysaning on ikki rosulini əwətxi

Mar. 3:13-19; 6:7-13; Luqa 6:12-16; 9:1-6

1 U on ikki muhlisını yenioə qakırıp, ularəə napak rohlarnı qoqlax wə hərbir kesəllikni həm hərbir meyip-ajızni sakaytix həkukını bərdi.□ ■

2 On ikki rosulning isimliri təwəndikiəə: Awwal Petrus dəpmu atilidiəəqan Simon wə uning inisi Andiriyas, andin Zəbədiyning oqli Yəqub wə uning inisi Yuhanna, 3 Filip wə Bartolomay, Tomas wə bajgir Matta, Alfayning oqli Yəqub wə Ləbbaus dəpmu atilidiəəqan Taday,□ 4 millətpərwər dəp ataləəqan Simon wə keyin Əysəəəə satqunluk qıləəqan Yəhuda İxkariyot.□

□ 9:27 «I Dawutning oqli, bizgə rəhim qiləysiz!» — pəyoəməbərlərnıng bexarətliri boyıqə, Qıtquzoqu-Məsih «Dawutning əwladi» boluxi kerək. Xunga Yəhudiylər arisida «Dawutning oqli» degən bu nam Məsihni kərsitətti. ■ 9:30 Mat. 12:16; Luqa 5:14. ■ 9:31 Mar. 7:36.

■ 9:32 Mat. 12:22; Luqa 11:14. ■ 9:34 Mat. 12:24; Mar. 3:22; Luqa 11:15. ■ 9:35 Mar. 6:6; Luqa 13:22. ■ 9:36 Yər. 23:1; Əz. 34:2; Mar. 6:34. ■ 9:37 Luqa 10:2; Yh. 4:35. ■ 9:38 2Tes. 3:1. □ 10:1 «napak rohlər» — jinlarnı kərsitidu. ■ 10:1 Mar. 3:13; Luqa 6:13; 9:1. □ 10:3 «Filip wə Bartolomay,...» — «Bartolomay»ning baxkə bir ismi «Natanıyəl» boluxi mumkin («Yuh.» 1:45). «Ləbbaus dəpmu atilidiəəqan Taday» — İnjildiki bəzi kəna kəqürimilərdə pəkət «Taday» deyilidu. □ 10:4 «millətpərwər dəp ataləəqan Simon» — yaki, «Kənaanlik Simon». «Yəhudiyy millətpərwərlər» wətinini Rim imperiyasidin azad qılıx üqün zorawanlık bilən kürəx qıləuqılər idi.

⁵ Əysa bu on ikkisini *halkning arisioğa* mundak tapilap əwətti: — Yat əlliklərnin yollirioğa qıkmanglar, yaki Samariyəliklərnin xəhərlirigimü kirmənglar, ⁶ bəlki tenigən koy padiliri boləjan İsrail jəmətidikilər arisioğa beringlar. ⁷ Barəjan yeringlarda: «Ərx padixahlıki yəkinlixip kaldı!» dəp jakarlanglar. ⁸ Aqrıq-silaklarını saqaytinglar, elüklərnı tirildürünglar, mahaw kesəllirini saqaytinglar, jinlarnı həydiwetinglar. Silərgə xapaət halis berilgəndur, silərmü halis iltipat kilinglar. ⁹ Bəlweşinglaroğa altun, kümüx wə mis pullarnı baqlap elip yürmənglar. ¹⁰ Səpər üçün birlə yəktəktin baxka nə hurjun, nə kəx, nə həsa eliwəlmanglar. Qünki hizmətkar öz ix həkkini elixka həkklitür. ¹¹ Hərəkəysi xəhər yaki yeziqə barəjan waqtinglarda, aldi bilən xü yərdə kimning hərmətkə layik mətiwər ikənlikini soranglar; xundak kixini tapqanda, u yərdin kətküqə uning əyidilə turunglar. ¹² Birər əygə kirgininglarda, ularoğa salam beringlar. ¹³ Əgər u ailidikilər *hərmətkə* layik mətiwər kixilər bolsa, tiligən amanlıqinglar ularoğa ijabət bolsun; əgər ular layik bolmisa, tiligən amanlıqinglar əzünglaroğa qaytsun. ¹⁴ Silərnı qəbul qilmioğan, səzliringlarnı anglimioğan kimdəkim bolsa, ularning əyidin yaki xü xəhərdin kətkininglarda, ayioqinglardiki topini qəkiwetinglar. ¹⁵ Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, qiyamət künidə Sodom wə Gomorra zeminidikilərnin həli xü xəhərdikilərnin qətkidin yenik bolidu.

Kəlgüsidiki ziyankəxlik

Mar. 9:41; 13:9-13; Luğa 12:2-9; 12:51-53; 14:26,27; 21:12-17

¹⁶ Mana, mən silərnı qoylarnı bərilərnin arisioğa əwətkəndək əwətimən. Xunga, yilandək səzgür, pahtəktək sap dillik bolunglar. ¹⁷ İnsanlardin pəhəs bolunglar; qünki ular silərnı tutuwəlip sot məhkimilirigə tapxurup

■ **10:6** Ros. 3:26; 13:26,46. ■ **10:7** Luğa 9:2. □ **10:8** «*Silərgə xapaət halis berilgəndur, silərmü halis iltipat kilinglar*» — grek tilida pəqət: «Silərgə halis berilgəndur, silərmü halis beringlar» bilən ipadilini. ■ **10:8** Luğa 10:9; Ros. 8:18,20. ■ **10:9** Mar. 6:8; Luğa 9:3; 22:35. □ **10:10** «*hurjun*» — yaki «tiləmqingin haltisi». ■ **10:10** Law. 19:13; Qan. 24:14; 25:4; Luğa 10:7; 1Kor. 9:4,14; 1Tim. 5:18. □ **10:11** «*U yərdin kətküqə uning əyidilə turunglar*» — bu əmrədə qong danalığ bar. Bu ikki səwəbtin eytiləjan boluxı mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytquqılar əymü-əy yəqlap pul tiləytti; lekin əysaning muhlisleri həq tiləmçilik kilməsliki kerək; (2) ular əymü-əy kəqüp yürsə, həlktə bir-birigə karap hərtürlik həsət-guman pəyda boluximü mumkin — «Nemixka ular bizning əyde qonmaydu?» yaki «nemixka ular bizning əyidin kəqüp ketidu?» degəndək. ■ **10:11** Mar. 6:10; Luğa 9:4; 10:8. □ **10:12** «*Birər əygə kirgininglarda, ularoğa salam beringlar*» — oqurmənlərgə ayanki, «salam» (İbraniy tilida «xalom») degən söznin mənisini («Sanga») hatirjəmlik-amanlıq tiləymən. □ **10:13** «*Əgər u ailidikilər hərmətkə layik mətiwər kixilər bolsa*» — yaki «salamoğa layik boləjanlar bolsa». «*əgər ular layik bolmisa, tiligən amanlıqinglar əzünglaroğa qaytsun*» — muxu kixilərnin layik ikənliki wə xundakla ularning üstigə muhlislar tiligən amanlıqning qüxüx-qüxməsliki ularning muhlislarnı qəbul qiləjan-qilmioğanliki bilən baqlıq idi. 14-ayətni kəring. □ **10:14** «*ularning əyidin yaki xü xəhərdin kətkininglarda, ayioqinglardiki topini qəkiwetinglar*» — «ayaqdikı topini qəkiwətiş» degən ixarət «bizning silər bilən munasiwətimiz yəq», degənni bildürüp, Hudaning sözini rət qiləjanlaroğa qəttik aqahlandırux idi. ■ **10:14** Mar. 6:11; Luğa 9:5; Ros. 13:51; 18:6. □ **10:15** «*Sodom wə Gomorra*» — İbrahım pəyoqəmbər zamanidiki ikki xəhər bolup, bu xəhərlərnin adəmliri ohxax həmjinslik zinahorluqioğa (bəqquwazlıqka) qəttik berilip gunaqka patqanlıqin, Huda bu xəhərlərnı adəmliri bilən qoxup ot qüxürüp yəqatqan. ■ **10:15** Mar. 6:11; Luğa 10:12. □ **10:16** «*yilandək səzgür... bolunglar*» — grek tilida «yilandək aqılanə ... bolunglar». ■ **10:16** Luğa 10:3.

beridu, sinagoglirida kamqilaydu. □ ■ 18 Ular wə xundaqla yat əlliklər üqün bir guwahlik boluxka, silər mening səwəbimdin əmirələr wə padixahlar aldioğa elip berilip soraxka tartilisilər. ■ 19 Lekin ular silərni soraxka tartkan waktida, kandaq jawab berix yaki nemə jawab berixntin ənsirəp katmənglar. Qünki xu waqti-saitide eytix tegixlik sözlər silərgə təminlinidu. ■ 20 Qünki sözligüqi özünglar əməs, bəlki Atanglarning rohi silər arkilik sözləydu.

21 Kerindax kerindixioğa, ata balisioğa hainlik kılıp, ölümgə tutup beridu. Balilarmu ata-anisioğa qarxi qikiq, ularni ölümgə məhkum kılduridu. ■

22 Xundaqla silər mening namim tüpəylidin həmmə adəmnin nəpritigə uqraysilər. Lekin ahirioğə bərdaxlik bərgənlər bolsa kütquzulidu. ■

23 Ular silərgə bu xəhərdə ziyankəxlik kilsa, yənə bir xəhərgə keqip beringlar. Qünki mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, İnsan'oqli kaytip kəlgüqə silər Israilning barlik xəhərlirini arilax wəzipinglar tügiməydu. ■

24 Muhlis ustazidin, kul hojayinidin üstün turmaydu. □ ■ 25 Muhlis ustazioğa ohxax bolsa, kul hojayiniogə ohxax bolsa razi bolsun. Ular öyning igisini «Bəəlzibul» dəp tillioğan yərdə, uning eyidikilirini tehimu kattik həkəratliməndu? □ ■

26 Xunga ulardin qorkmanglar; qünki heqkandak yepik koyuloğan ix axkarilanmay qalmaydu, wə heqkandak məhpiy ix ayan bolmay qalmaydu. ■

27 Mening silərgə qarəgoğuda eytidioqanlimni yorukta eytiweringlar. Kulikinglaroğa piqirlap eytiloqanlarni əgzilərdə jakarlanglar.

28 Tənni öltürsimu, lekin adəmnin jan-rohini öltürəlməydidioqanlardin qorkmanglar; əksiogə, tən wə jan-rohni dozahta halak kiliqka qadir boləuquqidin qorkunglar. □ ■ 29 Ikki kuxkaqni bir tiyngə setiwəloqli boliduogə? Lekin ulardin birimu Atanglarsiz yərgə qüxməydu. □ 30 Əmma silər bolsanglar, hətta hər bir tal qeqinglarmu sanəloandur. □ 31 Xunga, qorkmanglar. Silər nuroqunlioğan kuxkaqtinmu kimmətliktersilər!

32 Xunga, meni insanlarning aldida etirap kילוanlarning hər birini mənmu ərxteki Atamning aldida etirap kilimən; ■ 33 Birəq insanlarning aldida məndin tanəoqanlarning hər biridin mənmu ərxteki Atam aldida tanimən.

32 Xunga, meni insanlarning aldida etirap kילוanlarning hər birini mənmu ərxteki Atamning aldida etirap kilimən; ■ 33 Birəq insanlarning aldida məndin tanəoqanlarning hər biridin mənmu ərxteki Atam aldida tanimən.

□ 10:17 «ular silərni tutuwelip sot məhkimilirigə tapxurup beridu» — «sot məhkimiliri»

Yəhudiylarning məhkimilirini wə bəlkim bəxka hərhil soraxhanilarni kersitidu. ■ 10:17 Mat. 24:9; Luğa 21:12; Yh. 15:20; 16:2; Wəh. 2:1. ■ 10:18 Ros. 24:1; 25:4. ■ 10:19 Mar. 13:11; Luğa 12:11; 21:14. ■ 10:21 Mik. 7:2, 5; Luğa 21:16. ■ 10:22 Mat. 24:13; Mar. 13:13; Luğa 21:19; Wəh. 2:10; 3:10. ■ 10:23 Mat. 2:13; 4:12; 12:15; Ros. 8:1; 9:25; 14:6. □ 10:24 «muhlis

ustazidin, kul hojayinidin üstün turmaydu» — bu sirlək söz bəlkim muhlislar Məshihkə toluk əğəxsə, uningə ohxax azab-əqubatni kərüləydu, dəğən mənini əz iqigə alidu. ■ 10:24 Luğa 6:40; Yh. 13:16; 15:20. □ 10:25 «Ular öyning igisini «bəəlzibul» dəp tillioğan yərdə...» — «öyning igisi» Əysa əzi, əlwəttə. «Bəəlzibul» — jinlarning padixahı Xəytanning yənə bir ismi. Əysa əzi həlk arisida «alkixlik» bolmisa uningə əğəxkənlərmu uningə ohxax həkəratkə uqraxka razi bolux kerək, əlwəttə; hətta bu ixni «Huda Əz nami üqün bizgə həkəratkə uqraxka imtiyaz bərdi» dəp həsəbləx kerək («Fil.» 1:29ni kəring). ■ 10:25 Mat. 9:34; 12:24; Mar. 3:22; Luğa 11:15; Yh. 8:48. ■ 10:26 Ayup 12:22; Yəx. 8:12; Yər. 1:8; Mar. 4:22; Luğa 8:17; 12:2. □ 10:28 «lekin adəmnin jan-rohini öltürəlməydidioqanlardin qorkmanglar...» — muxu ayəttə «roh-jan» insanlarning rohiy kismini, yəni iqli dunyasini kersitidu. ■ 10:28 Yər. 1:8; Luğa 12:4. □ 10:29 «Ikki kuxkaqni bir tiyngə setiwəloqli boliduogə?» — «bir tiyng» grek tilida «assariyos». Xu dəwrdiki bir ixqining künlük həkqi boləoğan «dinarius»ning 1/16 kismi idi. ■ 10:30 1Sam. 14:45.

■ 10:32 Mar. 8:38; Luğa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12.

□ 10:17 «ular silərni tutuwelip sot məhkimilirigə tapxurup beridu» — «sot məhkimiliri»

Yəhudiylarning məhkimilirini wə bəlkim bəxka hərhil soraxhanilarni kersitidu. ■ 10:17 Mat. 24:9; Luğa 21:12; Yh. 15:20; 16:2; Wəh. 2:1. ■ 10:18 Ros. 24:1; 25:4. ■ 10:19 Mar. 13:11; Luğa 12:11; 21:14. ■ 10:21 Mik. 7:2, 5; Luğa 21:16. ■ 10:22 Mat. 24:13; Mar. 13:13; Luğa 21:19; Wəh. 2:10; 3:10. ■ 10:23 Mat. 2:13; 4:12; 12:15; Ros. 8:1; 9:25; 14:6. □ 10:24 «muhlis

ustazidin, kul hojayinidin üstün turmaydu» — bu sirlək söz bəlkim muhlislar Məshihkə toluk əğəxsə, uningə ohxax azab-əqubatni kərüləydu, dəğən mənini əz iqigə alidu. ■ 10:24 Luğa 6:40; Yh. 13:16; 15:20. □ 10:25 «Ular öyning igisini «bəəlzibul» dəp tillioğan yərdə...» — «öyning igisi» Əysa əzi, əlwəttə. «Bəəlzibul» — jinlarning padixahı Xəytanning yənə bir ismi. Əysa əzi həlk arisida «alkixlik» bolmisa uningə əğəxkənlərmu uningə ohxax həkəratkə uqraxka razi bolux kerək, əlwəttə; hətta bu ixni «Huda Əz nami üqün bizgə həkəratkə uqraxka imtiyaz bərdi» dəp həsəbləx kerək («Fil.» 1:29ni kəring). ■ 10:25 Mat. 9:34; 12:24; Mar. 3:22; Luğa 11:15; Yh. 8:48. ■ 10:26 Ayup 12:22; Yəx. 8:12; Yər. 1:8; Mar. 4:22; Luğa 8:17; 12:2. □ 10:28 «lekin adəmnin jan-rohini öltürəlməydidioqanlardin qorkmanglar...» — muxu ayəttə «roh-jan» insanlarning rohiy kismini, yəni iqli dunyasini kersitidu. ■ 10:28 Yər. 1:8; Luğa 12:4. □ 10:29 «Ikki kuxkaqni bir tiyngə setiwəloqli boliduogə?» — «bir tiyng» grek tilida «assariyos». Xu dəwrdiki bir ixqining künlük həkqi boləoğan «dinarius»ning 1/16 kismi idi. ■ 10:30 1Sam. 14:45.

■ 10:32 Mar. 8:38; Luğa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12.

■ 10:32 Mar. 8:38; Luğa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12.

Muhlis bolqini üqün ziyankəlikkə uqrixi mumkin

³⁴ Mening dunyoğa keliximni tinqlik elip kelix üqündür, dəp oylap qalmanglar. Mən tinqlik əməs, bəlki qiliqni yürgürüxkə kəldim.

□ ■ ³⁵ Qünki mening kelixim «Ooşulni atisioğa, qizni anisioğa, kelinni keynanisioğa qarxi qiqirix» üqün bolidu. ■ ³⁶ Xuning bilən «Adəmning düxmənliri öz ailisidiki kixilər bolidu». □ ■

³⁷ Ata-anisini məndinmu əziz kəridioğanlar manga munasip əməstur. Öz ooşul-qizini məndinmu əziz kəridioğanlarmu manga munasip əməs. ■

³⁸ Əzining krestini kətürüp, manga əgəxmigənlərmu manga munasip əməs. □ ■ ³⁹ Əz həyatidin məhrum bolqan kixi uningdin məhrum bolidu; mən üqün əz həyatidin məhrum bolqan kixi uningda erixidu. ■ ⁴⁰ Silərni qəbul qiloğanlar menimu qəbul qiloğan bolidu; meni qəbul qiloğanlar bolsa meni əwətküqinimu qəbul qiloğan bolidu. ■ ⁴¹ Bir pəyoğəmbərni pəyoğəmbərlik salahiyyətində qəbul qiloğan kixi pəyoğəmbərgə has bolqan in'amioğa erixidu. Həkkəniy adəmni u həkkəniy ikən dəp bilip qəbul qiloğanlar həkkəniy adəmgə has bolqan in'amioğa erixidu. □ ■ ⁴² Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, mening bu xakiqiklirimdin əng kiçiki birini mening muhlisim dəp bilip uningda hətta pəkət birər qinə sooşuk su bərgən kiximu jəzmən əzigə layik in'amdin məhrum bolmaydu. ■

11

Yəhya pəyoğəmbərnin gumaniy soali

Luğa 7:18-35

¹ Əysa on ikki muhlisioğa bu ixlarni tapilap bolqandin keyin, özimu xu yərdiki hərəkaysi xəhərlərdə təlim berix wə *Hudaning kalamini* jakarlaş üqün u yərdin kətti. □

□ **10:34** «... Mən tinqlik əməs, bəlki qiliqni yürgürüxkə kəldim» — 5:38-48də hatiriləngəndək, Əysaning etiqadqilarni uruxmasliqqa dəwət qilidioğan təlimigə اساسən, etiqadqilar qolioğa qiliq elixioğa bolmaydu xunga muxu ayəttiki «qiliq» (Hudaning səzliqigə rənjiyidioğan adəmning qolida bolup) etiqadqilaroğa qarxi qiqqan qiliqni, yaki kəqmə mənide «jedəl-majira»ni kərsətkən bolsa kerək. ■ **10:34** Luğa 12:51. ■ **10:35** Mik. 7:6. □ **10:36** «Xuning bilən «Adəmning düxmənliri öz ailisidiki kixilər bolidu» — muxu səzələr Təwrat «Mik.» 7:6din elinoğan. ■ **10:36** Zəb. 41:9; 55:12-14; Yh. 13:18. ■ **10:37** Luğa 14:26. □ **10:38**

«Əzining krestini kətürüp, manga əgəxmigənlərmu manga munasip əməs» — rimliklər təripidin əlüm jazasi berilgənlər mihlinidioğan krestni mürisidə kətürüp jaza məydanoğa barattı. Krestlinix adəmni kiynaydioğan, intayin dəlxətlik wə ahanətlik əlüm jaza usuli bolup, «əzining krestini kətürüp» degənnin kəp məniliri iqidə təwəndikilərnimu oz iqidə əlsa kerək: (1) Əysa Məsih üqün əzab-əqubət tartixqa, (2) til-ahənət ixtixkə, (3) Hudaning iradisining əməlgə axuruluxi üqün zərür təpiləqanda, «əz-əzini əlüm jazasioğa həküm qiloqəndək» əzining arzu-həwəsliyrini rət qilixqa təyyar bolux. ■ **10:38** Mat. 16:24; Mar. 8:34; Luğa 9:23; 14:27. ■ **10:39** Mat. 16:25; Mar. 8:35; Luğa 9:24; 17:33; Yh. 12:25. ■ **10:40** Luğa 10:16; Yh. 13:20. □ **10:41** «Bir pəyoğəmbərni pəyoğəmbərlik salahiyyətində qəbul qiloğan kixi» — demək, uning pəyoğəmbər ikənliki, Hudaning səzini yətküzgənliki səwəbidin uni qəbul qiloğan kixini kərsitidu. ■ **10:41** 1Pad. 17:10; 18:4; 2Pad. 4:8. ■ **10:42** Mat. 25:40; Mar. 9:41; Ibr. 6:10. □ **11:1** «Əzimu xu yərdiki hərəkaysi xəhərlərdə təlim berix ... üqün u yərdin kətti» — «xu yər» Galiliyani deməkqi.

² Zindanoq solanoqan Yəhya pəyoqəmbər Məsihning qiloqan əməllirini anglap, muhlislrini əwətip, ular arqilik Əysadin: ■ ³ «Kelixi mukərrər zat özüngmu, yaki baxqa birsini kütüximiz kerəkmu?» — dəp soridi. □

⁴ Əysa ularoqə jawab berip mundak dedi:

— Yəhyaning yenioqə qaytip berip, öz anglawatqanliringlarni wə kərüwatqanliringlarni bayan kilip — ⁵ Korlar kərəlaydioqan wə tokurlar mangalaydioqan boldi, mahaw kesili boləqanlar saqaytildi, gaslar angliyalaydioqan boldi, əlgənlərnu tirildürüldi wə kəmbəətlərgə hux həwər jakarlandi — dəp eytinglar ■ ⁶ wə uningə yəna: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar, — dedi. □

⁷ Ular kətkəndə, Əysa top-top adəmlərgə Yəhya toqruluk səzləxkə baxlidi:

— «Silər əsli Yəhyani izdəp qəlgə barəqininglarda, zadi nemini kərgili bardinglar? Xamalda yəlpünüp turəqan qomuxnimu? ■ ⁸ Yaki esil kiyingən bir ərbabnimu? Mana, esil kiyimləni kiygənlər han ordiliridin tepiliduq! ⁹ Əmdi silər nemə kərgili bardinglar? Bir pəyoqəmbərnimu? Dürus, əmma mən xuni silərgə eytip qoyayki, *bu bolsa pəyoqəmbərdinmu üstün bir boləquqidur.* ¹⁰ Qünki mukəddəs yazmildardi: —

«Mana, yüz aldingə əlqimni əwətimən;

U sening aldingda yolungni təyyarlaydu»

— dəp pütülgən səz dəl uning toqrısında pütülgəndur. □ ■ ¹¹ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, ayallardin tuquləqanlar arisida qəməldürgüqi Yəhyadinmu uluqi turəquzuləqini yok; əmma ərx padixahlikidiki əng kikiq boləqinimu uningdin uluq turidu. ¹² Əmma qəməldürgüqi Yəhya otturiqə qikkən künlərdin bögünki küngiqə, ərx padixahlikioqə kirix yoli xiddət bilən eqildi wə kixilər uni xiddət bilən tutuwalidu. □ ■ ¹³ Qünki barlik pəyoqəmbərləning bexarət berix hizmiti, xundakla Təwrattiki yazmilar arqilik bexarət yətküzülux hizmiti Yəhya bilən ahirlixidu. ¹⁴ Wə əgər xu səzni qəbul kəlalisanqlar, «qaytip kelixi mukərrər boləqan İlyas

■ 11:2 Luqa 7:18. □ 11:3 «Kelixi mukərrər zat özüngmu, yaki baxqa birsini kütüximiz kerəkmu?» — «Kelixi mukərrər zat» bolsa Huda wədə qiloqan Qutkuzoquqi-Məsih, əlwəttə. Yəhya əzi Məsihning yolini təyyarlayx üqün uning aldidə əwətilgən; xuning bilən u: — «Sən biz kütəkən kiximusən» dəp gumanlinip soraydu. ■ 11:5 Yəx. 29:18; 35:5; 61:1; Luqa 4:18.

□ 11:6 «wə (uningə yəna): «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp qoyunglar: — Yəhya pəyoqəmbər zindanda yetip: «Əysa Qutkuzoquqi-Məsih bolsa nemixkə meni zindandin kutkuzmioqan?» — dəp gumanlanoqan bolsa kerək idi. Yəhyaning bu soali toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 11:7 Luqa 7:24. □ 11:10

«Mana, yüz aldingə əlqimni əwətimən; u sening aldingda yolungni təyyarlaydu» — Təwrat, «Mal.» 3:1, «Yəx.» 40:3. ■ 11:10 Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mar. 1:2; Luqa 7:27. □ 11:12

«Ərx padixahlikioqə kirix yoli xiddət bilən eqildi wə kixilər uni xiddət bilən tutuwalidu» — baxqa bir təjrimisi: «Ərx padixahlik qorawanlikqə uqrimakta. Zorawanlar uningə hujum kilmakta». Biraq bizningqə bu ayatning mənisi asasen «Hudaning padixahlikioqə kirix asan əməs; qünki uningə hərəh hujumlar kilinidu; lekin hujuməqə bərdaxlik berixkə təyyar, iradisi kət'iy adəmlər uningə iga bolidu». Yəna «Luqa» 16:16ni kəring. Bizningə yəna, 12-14-ayətlər «Mik.» 2:12-13 bilən munasiwətliktur. «Mikah»diki «qoxumqə səz»nimu kəring. ■ 11:12 Luqa 16:16.

pəyoqəmbər» bolsa, *Yəhyaning* əzidur. □ ■ 15 Angliqudək kuliği barlar buni anglisun!

16 Lekin bu dəwrdiki kixilərnı zadi kimlərgə ohxitay? Ular huddi rəstə-bazarlarda olturwəlip, bir-birigə: ■ 17 «Biz silərgə sunay qəlip bərsəkmü, ussul oynimidinglar», «Matəm pədisigə qəlip bərsəkmü, yioğa-zar kilmidinglar» dəp *kaqxaıydioğan tuturuksız* balıləroğa ohxaydu.

18 Qünki Yəhya kəlip ziyapəttə olturmaytti, *xarab* iqməıytti. Xuning bilən, ular: «Uningoğa jin qəplixiptu» deyixidu. □ ■ 19 İnsan'ooli bolsa kəlip həm yəıydu həm iqudu wə mana, ular: «Taza bir toymas wə bir məyhor ikən. U bəıjırlar wə gunəkarlarını dostı» deyixidu. Lekin danalıq bolsa əz pərzəntlırı arkiplik durus dəp tonulidu.»□

Əysani qətkə kaqқан xəhərlər *Luka 10:13-15*

20 Andin u əzi kəp məjizilərnı kərsətkən xəhərlərdə turuwatқанlarnı towa kilmioanlıkı üqün əyibləp, mundək dedi: —■

21 Həlingləroğa way, əy Kərazinliklər! Həlingləroğa way, əy Bəyt-Saidalıklar! Qünki silərdə kərsitilgən məjizilər Tur wə Zidon xəhərliridə kərsitilgən bolsa, u yərlərdikilər heli burunla bəz kiyimigə yəginip, külgə milinip towa kıləğan bolatti. □ ■ 22 Mən silərgə xuni eytip qoyayki, kiyamət künidə Tur wə Zidondikilərnıng kəridioğini silərnıngkidin yenik bolidu. ■ 23 Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnəhumluklər! Silər təhtisaraoğa quxürüsilər. Qünki aranglarda yaritiləğan məjizilər Sodomda yaritiləğan bolsa, u xəhər bügüngiqə həlak bolmioğan bolatti. □ 24 Əmma mən silərgə xuni eytip qoyayki, kiyamət künidə Sodom zeminidikilərnıng kəridioğini silərnıngkidinmu yenik bolidu.■

□ 11:14 «Wə əgər xu səzni qəbul kılalisanglar, «kaytip kelixi muqərrər boləğan Ilyas pəyoqəmbər» bolsa, *Yəhyaning əzidur*» — Təwratta, yəni «Mal.» 4:5-6də, Kətkuzəuqi-Məsiħning məydanəo qılxidın awwal Ilyas pəyoqəmbər Məsiħning yolını təyyarlıx üqün kaytip kelidioğanlıkı kərsitilidu. Yəhudıylar Məsiħning kelixini kütkəqkə, bu bexarətkə asəsən İlyasning awwal kelixini kütüwatқанidi. Yəhya pəyoqəmbər Ilyas pəyoqəmbərdək küq-kudrət bilən kəlgən («Luka» 1:13-17ni kərüng). Xunga Məsiħ Əysa bu bexarət uning arkiplik əməlgə axқан, dəp eytidu. Uning üstigə, (Yəhudıy həlki «awwalkı Ilyas» boləğan Yəhyaning həwirini rət kıləğan boləoqəqka) Məsiħning kiyamət künidə dunyoəo kaytip kelixidin awwalmu Ilyas pəyoqəmbər əzi kaytidin pəyda bolidu dəp ixənqimiz bar (yənə «Mal.» 4:5-6ni wə «Mar.» 9:11-13nimu kərüng). ■ 11:14 Mal. 3:23; Luka 1:17. ■ 11:16 Luka 7:31. □ 11:18 «*Yəhya kəlip ziyapəttə olturmaytti, xarab iqməıytti*» — grek tilida «Yəhya kəlip, nə yeməıydu nə iqməıydu». Okurmənlərnıng esidə barki, Yəhya pəyoqəmbər intayın oıorıgil ozuklinatti, pat-pat roza tutatti. «Mat.» 3:4ni kərüng. ■ 11:18 Mat. 3:4; Mar. 1:6. □ 11:19 «*Lekin danalıq bolsa əz pərzəntlırı arkiplik durus dəp tonulidu*» — yaki «Danalıq bolsa əz ix-mewiliri arkiplik durus dəp tonulidu». Bu kışka ayət üstidə wə uningdiki kəp muħim prinsiplar toqrisida «kozumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 11:20 Luka 10:13. □ 11:21 «*Silərdə kərsitilgən məjizilər Tur wə Zidon xəhərliridə kərsitilgən bolsa...*» — Tur wə Zidon əsli butpərəs «yat əllər»ning xəhərliri idi. Məsilən, «Əzakıyal» 26-29-babni kərüng — ikki xəhər bu bablarda gunəhliri tüpəylidin əyiblinidu. «Zidon» grek tilida «Sidon» deyilidu. «*U yərlərdikilər heli burunla bəz kiyimigə yəginip, külgə milinip towa kıləğan bolatti*» — «bəzge (mataoəo) yəginip, külgə milinix» — kona zamanlarda qəttik puxayman kılıx, gunəhəroğa towa kılıxning bir ipadisi idi. ■ 11:21 2Sam. 13:19; 2Pad. 6:30; 19:1. ■ 11:22 Mat. 10:15. □ 11:23 «*Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnəhumluklər!*» — baxқа birhil tərijimisi: «Əy silər Kəpərnəhumluklər! Asmanəo qıkməqimidinglar?». Lekin bizningqə «asmanəo kətürülgən» degini toqıra bolup, bu səz Əysa ularning arisida boləoğanlıqın ularəo kərsitilgən zor imtiyaz-iltipatni kərsitidu. «*Sodom xəhəri*» — 10:15ni, «Yar.» 18:16-19:29ni kərüng. ■ 11:24 Mat. 10:15.

Əysaning huxallığı
Luka 10:21-22

²⁵ Xu vaqitlarda, Əysa bu ixlaroşa qarap mundak dedi:
 — Asman-zemin Iğisi i Ata! Sən bu *həqiqətlərni* danixmən wə əkilliklərdin
 yoxurup, səbiy balilaroşa axkarlıoşanlığing üçün Sanga mədhiyilə
 okuyman! ■ ²⁶ Bərhək, i Ata, nəziringdə bundak kilix rawa idi.
²⁷ Həmmə manga Atamdin təkdım kilindi; Ooqulni Atidin baxka həqkim
 tonumaydu, wə Atinimu Ooqul wə Ooqul axkarilaxni layik kərgən kix-
 ilərdin baxka həqkim tonumaydu. ■
²⁸ Əy japakəxlər wə eoşir yük yükləngən həmminglar! Mening yenimoşa
 kelinglar, mən silərgə aramlıq berəy. ²⁹ Mening boyunturuqumni kiyip,
 məndin əgininglar; qünki mən məmin wə kəmtərmən; xundak kiləanda,
 kənglūnglar aram tapıdu. ■ ³⁰ Qünki mening boyunturuqumda bolux
 asan, mening artidoşan yüküm yeniktur. ■

12

Əysa «Xabat»ning Iğisidur ••• «Xabat küni» toşruluk 1-ayəttiki
izahatni kəring
Mar. 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Xu qaoqlarda bir xabat küni, Əysa buşdaylıqlardin ešüp ketiwatatti.
 Qorsiki eqip kətkən muhlisliri baxaklarni üzüp, yeyixkə baxlıdi. ■
² Lekin buni kərgən Pərisiylər uningəşa:
 — Qara, muhlisliring xabat küni Təwratta qəkləngən ixni qiliwatidu,
 deyixti. ■
³ Biraq u ularəşa:
 — Dawut wə uning həmrahlirining aq qaloşanda nemə qiloşanlığını
mukəddəs yazmilardin okumioşanmusilər? ■ ⁴ U Hudaning əyigə kirip,
Hudaəşa ataloşan, xundakla ezi wə həmrahlirioşa nisbətən Təwrat
 qanuni boyiqə yeyixkə bolmaydişan «təkdım nanlar»ni *sorap elip*, ularni
həmrahliri bilən billə yegən. Əslidə bu nanlarni pəqət kaşinlarning
 yeyixigila bolatti. ■

■ **11:25** Ayup 5:12; Yəx. 29:14; Luka 10:21; 1Kor. 1:19; 2:7, 8. ■ **11:27** Mat. 28:18;
 Luka 10:22; Yh. 1:18; 3:35; 6:46. ■ **11:29** Zəb. 45:4; Yər. 6:16; Zək. 9:9 ■ **11:30**

1Yuşa. 5:3. □ **12:1 «xabat küni»** — xənbə küni, Təwrat kalendari boyiqə həptining
 yəttinqi küni bolup, Musa pəyoşəmbərgə qixürülgən qanun boyiqə Israildiki hər bir insan wə
 mal-qarwilarmu xu küni hər kəndak ix-hizmət qilmay, dəm elix kerək idi. Təbirlərnimu kəring.

■ **12:1** Qan. 23:24; Mar. 2:23; Luka 6:1. □ **12:2 «muhisliring xabat küni Təwratta**
qəkləngən ixni kiliwatidu» — «qəkləngən ix» toşruluk — Təwrat qanunida qəkləngən. Təwrat
 qanuni boyiqə dəm elix küni «haman tepix» «hizmət» dəp qarilip, qanunoşa hilaplıq ix dəp
 həsablınıxi kerək idi, əlwəttə. Pərisiylər muhlislarning danlarni yeyix üçün aqlixini «haman
 təpkənlikkə barawər» dəp qarioşan. Əmdi baxaklarni üzüp yeyix ziraətlərgə oroaq selix bilən
 ohxaxmu yaki ohxax əməsmu, buningəşa okurmənlər Məsihning jawabni oşup ezi birnemə
 desun! «Koxumqə səz»imizdə muxu wəqə toşruluk izahatlimizni kəring. ■ **12:2** Mis. 20:10.

□ **12:3 «Dawut wə uning həmrahlirining aq qaloşanda nemə qiloşanlığını mukəddəs**
yazmilardin okumioşanmusilər?» — «Okumioşanmusilər?» degən səz Pərisiylərnin daim
 rəqibiliridin soraydişan soal xəkli idi. □ **12:4 «Dawut** Hudaning əyigə kirip, *Hudaəşa*
 ataloşan, xundakla ezi wə həmrahlirioşa nisbətən Təwrat qanuni boyiqə yeyixkə bolmaydişan
 «təkdım nanlar»ni sorap elip, ularni həmrahliri bilən billə yegən» — bu wəqə «1Sam.» 21:1-7də
 hatiriləngən. ■ **12:4** Mis. 29:33; Law. 24:9; 1Sam. 21:6.

⁵ Silər Təwrattin xuni oqup bəkmioənsilərki, ibadəthanida ixləydiəjan kahinlar xabat künliri ixləp xabat tərtipini buzsimu, gunahqa buyrulmaydu. ■ ⁶ Biraq mən xuni silərgə eytip qoyayki, bu yərdə ibadəthanidinmu uluə birsi bar. ■ ⁷ Əmdiliktə əgər silər *Hudaning «mukəddəs yazmilarda*: «İzdəydiənim qurbanliklar əməs, bəlki rəhim-xəpkət» deyilən xu səzining mənisini bilgən bolsanglar, bigunah kixilərnə gunahkar dəp bəkitməyttinglar. □ ■ ⁸ Qünki İnsan'ooqli xabat küningin İgisidur. ■

Xabat künidə bimarni saqaytixqa bolamdu?

Mar. 3:1-6; Luqa 6:6-11

⁹ U u yərdin ayrilip, ularning sinagogioəa kirdi. □ ■ ¹⁰ Wə mana, u yərdə bir kəli yegiləp qaloəan bir adəm bar idi. Ular uning üstidin ərz kiliəxə səwəb tapmaqəi bolup uningdin:

— Xabat küni kesəl saqaytix Təwrat kanunioəa uyoəunmu? — dəp soridi. ■

¹¹ Ləkin u ularoəa mundəq jawəb bərdi:

— Birəsinglarning qoyi xabat küni orioəa qüxüp kətsə, uni dərhal tərtip qikiriwəlməydiəjan adəm barmidu? ■ ¹² İnsan bolsa qoydin xunəq ətibarliktur! Xunga, xabat küni yaxilik kiliəx Təwrat kanunioəa uyoəundur. ■ ¹³ Andin u həliəi kesəlgə:

— Kəlungni uzat, — dedi. U kəlini uzitixi bilənla kəli ikkinəi kəlioəa ohxə əsligə kəltürüldi. □

¹⁴ Biraq Pərisiyələr taxkiriəoəa qikip, uni kəndəq yokitix həkəkidə məsliəət kiliəti. ■

Huda tallioəan kul

¹⁵ Əmma Əysə buni biliwəlip u yərdin ayrildi. Top-top kixilər uningəoəa əgixip mənədi. U ularning həmmisini saqaytti; ■ ¹⁶ andin ularoəa əzining saləhyitini əxkarilimaslikni kəttik tapilidi. ■ ¹⁷ Buning bilən Yəxəyə pəyoəəmbər arkilik yətküzülgən munu səzlər əməlgə axuruldi:

¹⁸ — «Qaranglar, mana Mən tallioəan Əz kulum!

Məning səyümlükim, dilimning səyüngini!

Mən Əz Rəhimni uning wujudioəa kəndurimən,

■ **12:5** Qel. 28:9. ■ **12:6** 2Tar. 6:18. □ **12:7** «İzdəydiənim qurbanliklar əməs, bəlki rəhim-xəpkət» — «Hox.» 6:6din elioəan səz (9:13nimu kəring). ■ **12:7** Hox. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 23:23. ■ **12:8** Mar. 2:28; Luqa 6:5. □ **12:9** «U u yərdin ayrilip, ularning sinagogioəa kirdi» — «ular» bolsa yukirida tiləoəa elioəan «Pərisiyələr»ni kərsətkən boluxi kərek. ■ **12:9** Mar. 3:1; Luqa 6:6. ■ **12:10** Luqa 14:3. ■ **12:11** Mis. 23:4; Kan. 22:4. ■ **12:12** Yar. 1:27. □ **12:13** «U kəlini uzitixi bilənla kəli ikkinəi kəlioəa ohxə əsligə kəltürüldi» — «əsligə kəltürüldi» dəgən peilning «məjhul xəkli» bolup, bizgə bu ixni Huda əzi kiliəjan, dəgənni ukturidu. Əmdi ular bu məjizə «xabat künidə yaritiloəanlik» üqün zadi kimni əyibliməqəi? ■ **12:14** Mar. 3:6; Yh. 5:18; 10:39; 11:53. ■ **12:15** Mat. 10:23. ■ **12:16** Mat. 9:30; Luqa 5:14.

Xuning bilən u əllərgə həküm-həkiqətəni jakarlaydu. □ ■

¹⁹ U nə talax-tartix kılmaydu nə quқан kətürməydu, Koqılarda uning kətürgən awazını heq angliouquı bolmaydu.

²⁰ Taki u oşlibə bilən toşra həkümlərni qıkarouquə, Yanjiloqan komuxni sundurmaydu,

Tütəp eşəy dəp qaloqan pilikni eşürməydu; □

²¹ Wə əllər uning namioşə ümid başlaydu. ■

Mukəddəs Rohşə kupurluq kılıx

Mar. 3:20-30; Luşa 11:14-23; 12:10

²² Xu qaoşda, uning aldioşə jin qaplixiwaloqan kor wə gaşa biri elip kelindi. U uni saşaytti, kor gaşını səzliyələydişə wə kərələydişəni kıldı. ■

²³ Barlık halayik həyran boluxup:

— Əjəba, bu Dawutning oşlimidu? — deyixti. ■

²⁴ Lekin Pərisiyələr bu səzni anglap:

— U pəkət jinlarning əmiri bolşə Bəlzibubşə tayinip jinlarni koşliwetidikən, deyixti. ■

²⁵ Lekin u ularning nemə oylawatkanlıkını bilip ularşə mundak dedi:

— Öz iqidin belünüp əzərə sokuxşə həkəndak padixahlıq wəyran bolidu; həkəndak xəşər yaki ailə öz iqidin belünüp əzərə sokuxşə zawallıqşə yüz tutidu. ²⁶ Əşər Xəytan Xəytanni koşlisa, u öz-əzigə qarxi qıkşəni bolidu. Undakşə, uning padixahlıqı kəndakşəni put tirəp turalisun? ²⁷ Əşər mən jinlarni Bəlzibuloşə tayinip koşlisam, silərninğ pərzəntlinglar kimgə tayinip jinlarni koşlaydu?! Xungə ular silər toşruluk həküm qıkarşəni! □ ²⁸ Lekin mən Hudaning Rohşəni tayinip jinlarni koşlioşəni bolsam, undakşə Hudaning padixahlıqı dər wəşə üstünğaroşəni qıxşəp namayan bolidu.

□ **12:18 «Xuning bilən u əllərgə həküm-həkiqətəni jakarlaydu»** — «Yəx.» 42-babtili izahlarınımı kərişə. «Əllər» bolsa muxu yərdə «yat əllər», yəni barlık Yəhudiy əməslərni, jahəndiki barlık millətlərni kərsitidu. «Həküm-həkiqət» degənninğ mənisi toşruluk: — bu səz ibrəniy tilida (Təwrəttiki əyni bəxərəttə) «mixpat» deyilidu, u tet jəhətni öz iqigə alidu, yəni Hudaning «həkəniy kılı»ning: — (1) Hudaning butlar toşruluk həkümi, yəni «Huda degən tirik həm birdur; butlar yoxşəni bolşəni nərsə» degən həkəniy elip kelixini (həkəniy sızlər həkəniy kılı erixidu). (2) Hudaning adil qanun-pərmanlırining həwirini yətküzüp, qıxəndürüp berixini; (3) həkəniy hata uşumlarıni wə kəzkaraxlarıni tüzitip toşra kəzkaraxlarıni yətküzüşəni; (4) adalətsizlikni tüzitip, uwal bolşəni toşra adalətni yətküzüşəni kərsitidu. ■ **12:18** Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ **12:20 «Taki u oşlibə bilən toşra həkümlərni qıkarouquə...»** — «həküm-həkiqət» degənninğ mənisi toşruluk yukiriki 19-ayəttiki izahatni kərişə. ■ **12:21** Yəx. 42:1-4. ■ **12:22** Mat. 9:32; Luşa 11:14. ■ **12:23** Yh. 4:29.

■ **12:24** Mat. 9:34; Mar. 3:22; Luşa 11:15. □ **12:27 «Əşər mən jinlarni Bəlzibuloşəni tayinip koşlisam, silərninğ pərzəntlinglar kimgə tayinip jinlarni koşlaydu?! Xungə ular silər toşruluk həküm qıkarşəni!»** — bu səzning ikki xəşəni bar: — (1) «silərninğ pərzəntlinglar»

— bu Pərisiyərninğ əz talip-əşəkküqilirlini kərsitidu. Əməliyəttə bolsa Pərisiyələr wə əşəkküqiliri jinlarni heq həydiyəlməytti. Undakşə Xəytanning padixahlıqı həkəniy hujum kılışəni oşsa wə muridirlimi, yaki Pərisiyərnimi? Pərisiyərninğ Hudaning əməs, bəlki Xəytanning tərpidə turoşənliqı öz əşəkküqilirlinini jinni həydiyəttə küşəz bolşəni kılışəni ispat bərətti. (2) «silərninğ pərzəntlinglar» — bu Əysaning əşəkküqilirlini (İsraillarning pərzəntlinini) kərsitidu. Pəkət Əysala əməs, ularnu jinlarni həydiyələydişəni bolşəni; xungə ularnu Əysaning Hudaning küqi bilən jin-xəytanlarıni bir tərəp kiliwatkanlıqı ispat bərətti. Bizningə (1)-kəzkarax toşra. «Koxumşə səz»imiznimu kərişə.

²⁹ Bir kixi küqtüנגgür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini qandak bulap ketəlisun? Pəkət u xu küqtüנגgürni awwal baqılıyalisa, andin öyini bulang-talang kılalaydu. □

³⁰ Mən tərəptə turmioqanlar manga qarxi turoquqidur. Mən tərəpkə *adamlarni* yioqmioquqilar bolsa tozutuwətküqidur.

³¹ Xuning üqün mən silərgə xuni eytip qoyayki, insanlarning ötküzgən hərtürlük gunahlıri wə kılqan kupurluklirining həmmisini kəqürüxkə bolidu. Birak Mukəddəs Rohqa kupurluk kılıx heq kəqürülməydu. ■

³² İnsan'ooqlıoqa qarxi söz kılqan kimdəkim bolsa kəqürümgə erixələydu; lekin Mukəddəs Rohqa qarxi gəp kılqanlar bolsa bu dunyadimu, u dunyadimu kəqürümgə erixəlməydu. □ ■

Adəmni əməlliridin tonux

Luqa 6:43-45

³³ Dərəh yaxhi bolsa, mewisimu yaxhi bolidu — yaki dərəh por bolsa, mewisimu naqar bolidu; qünki hərəkandak dərəh öz mewisidin bilinidu. ■

³⁴ Əy yılanlarning pərzəntlıri! Silər rəzil tursanglar, aqzınglardın qandakmu yaxhi söz qıqsun? Qünki adəmning kəlbidə nemə tolup taxqan bolsa eoızdın xu qıkıdu. ■ ³⁵ Yaxhi adəm öz yaxhi həzınisidin yaxhi nərsilərnı qıkırıdu. Yaman adəm yaman həzınisidin yaman nərsilərnı qıkırıdu. ³⁶ Mən silərgə xuni eytip qoyayki, insanlar kılqan hər bir eoız kuruq sözi üqün sorak küni hesab berıdu. ■ ³⁷ Qünki öz sözliring bilən ya həkkanıy ispatlinısən, ya sözliringlar bilən gunahkar dəp bekitilısən. ■

Məjizilik əlamət kərsitix təlipi

Mar: 8:11-12; Luqa 11:29-32

³⁸ Xu qaoqda bəzi Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər uningoa jawabən: Ustaz, səndin bir məjizilik əlamət kərgümiz bar, — dedi. □ ■ ³⁹ Lekin u ularoa mundaq jawab bərdi:

— Rəzil həm zinahor bu dəwr bir «alamət»ning kərsitilixini istəp yürıdu. Birak bu dəwrdikilərgə «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik əlamət»tin baxka heqkandak məjirilik əlamət kərsitilməydu.

⁴⁰ Qünki Yunus pəyoqəmbər yooqan belikning kərsikıda üq keqə-kündüz yatqandək, İnsan'ooqlımu ohxaxla üq keqə-kündüz yərning baqırıda yatıdu. ■ ⁴¹ Sorak küni Ninəwə xəhıridikilər bu dəwrdikilər bilən təng kopup, bu dəwrdikilərnı gunahlırını bekitıdu. Qünki ular Yunus

□ **12:29** «Bir kixi küqtüנגgür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini qandak bulap ketəlisun?...» — bu təmsildiki «küqtüנגgür adəm» Xəytanni kərsitıdu, əlwəttə. Uning öyini bulang-talang kılqoqı əysadin baxka heqkim bolmaydu. ■ **12:31** Mar. 3:28; Luqa 12:10; 1Yuha. 5:16. □ **12:32** «Mukəddəs Rohqa qarxi gəp kılqanlar bolsa bu dunyadimu, u dunyadimu kəqürümgə erixəlməydu» — «Mukəddəs Rohqa qarxi gəp kılıx» yaki «Mukəddəs Rohqa kupurluk kılıx» degən gunah toqruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **12:32** Qel. 15:30; 1Sam. 2:25; 1Yuha. 5:16. ■ **12:33** Mat. 7:18. ■ **12:34** Zəb. 40:9-10; Mat. 3:7; Luqa 6:45. ■ **12:36** Top. 12:14; Əf. 5:4. ■ **12:37** 2Sam. 1:16; Luqa 19:22. □ **12:38** «Ustaz, səndin bir məjizilik əlamət kərgümiz bar» — Pərisiylər əysadin tələp kılqan «alamət» bolsa

ezining Məshih ikənlikini ispatlaydıoqan birər məzizilik əlamət, əlwəttə. ■ **12:38** Mat. 16:1; Mar. 8:11; Luqa 11:29; 1Kor. 1:22. ■ **12:40** Yun. 2:1,11

pəyojəmbər jakarlioqan həwərnı anglap, *yamanlıqıdın* towa kılqan; wə mana, muxu yərdə Yunus *pəyojəmbər*dınmu uluq birsi turidu! □ ■

⁴² Sorak küni «Jənuvtiki ayal padixah»mu bu dəwrdikilər bilən təng tirilip, ularning gunahlırını bekitidu. Qünki u Sulaymanning dana səzlırını anglaş uqun yər yüzıning qetidin kəlgən; wə mana, hazır muxu yərdə Sulaymandınmu uluq birsi turidu. □ ■

Napak rohning kaytip kelixi *Luqa 11:24-26*

⁴³ Napak roh birawning tenidin qikiriwetilgəndin keyin, u kuroqak dalalarnı qərgiləp yürüp, birər aramgahni izdəydu, birək tapalmaydu □ ■ ⁴⁴ wə: «Mən qikқан makanımğa kaytay» dəydu. Xuning bilən kaytip kelip, xu makanıning yənıla box turəqanlıqını, xundakla pakız tazılanəqanlıqını wə rətləngənlikini bayqaydu-də, ⁴⁵ berip özıdınmu bəttər yəttə jinni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmnıng keyinki həli burunqıdınmu tehımu yaman bolıdu. Bu rəzil dəwrdikılərnıng həlımu mana xundak bolıdu. □ ■

Mening anam wə inilirim kim? *Mar. 3:31-35; Luqa 8:19-21*

⁴⁶ U toplaxқан halayıqқа dawamlıq səzləwatқanda, mana, anisi bilən iniliri kelip, unıng bilən səzləxməkqi bolup taxqırıda turuxtı. ■ ⁴⁷ Xuning bilən birəylən unıngğa:

— Anıngız wə inilirıngız siz bilən səzlıxımız dəp taxqırıda turıdu, — dedi.

⁴⁸ Lekin u jawabən xu həwərnı yətküzgən kixıdın: «Kim mening anam, kim mening inilirim?» — dəp sorıdı. ⁴⁹ Andın u qolını sozup muhlislırını kərsitip:

— Mana mening anam, mana mening inilirim! ⁵⁰ Qünki kim əxtiki Atamning iradisini ada qılsa, xu mening aka-inim, aqa-singlim wə anamdur, — dedi. ■

□ **12:41 «mana, muxu yərdə Yunus pəyojəmbər dınmu uluq birsi turidu!»** — bu 39-41-ayətlərdə Əysa Yunus pəyojəmbərnıng yoqan bir belikning iqıdə üq kün turup tirik qikқанlıqını tiləğa elix arқılık özıningmu ölüp, üqinqi küni tirilidəqanlıqını aldın eytқан. Təwrat, «Yunus» 1-2-bablarnı wə xu kitabtki «Yunus pəyojəmbərdə kərülgən məjizilik alamət» toşruluk «koxumqə səz»imızını hem uxbu kitabtki «koxumqə səz»imızını kərüng. «bu dəwrdikılərnıng gunahlırını bekitidu» — səmək, «butpərəs Ninəwəliklər Yunus pəyojəmbərnıng təlimini anglap, yaman yoldın kaytқан. Birək bu yərdə Yunus pəyojəmbərdınmu uluq birsi boləqan Məsih silərnı yaman yoldın kaytıxқа qaqırса, qulaқ salmıdinglar». ■ **12:41** Yun. 3:5; Luqa 11:32. □ **12:42 «Jənuvtiki ayal padixah»** — yəni «Xəbanıng ayal padixahı». «Xəba» jənuubi Ərəbistan yaki Efiopiyanı kərsitidu. «1Pad.» 10:1-10ni kərüng. ■ **12:42** 1Pad. 10:1; 2Tar. 9:1; Luqa 11:31. □ **12:43 «napak roh»** — jinni kərsitidu. ■ **12:43** Luqa 11:24. □ **12:45 «buning bilən həliki adəmnıng keyinki həli burunqıdınmu tehımu yaman bolıdu. Bu rəzil dəwrdikılərnıng həlımu mana xundak bolıdu»** — bu təmsil: (1) jin qaplıxıtın kütқuzuləqan adəmnıng həkiqiy bir hətirini; (2) Yəhüdiy həlқning əhwalınımu kərsitidu. «Koxumqə səz»imızını kərüng. ■ **12:45** İbr. 6:4, 5; 10:26; 2Pet. 2:20. ■ **12:46** Mar. 3:31; Luqa 8:20. ■ **12:50** Yh. 15:14; 2Kor. 5:16; Gal. 5:6; 6:15; Kol. 3:11.

13

Ərx padixahlığı toʻqrisidiki yəttə təmsil ••• «1» Uruk qaqquqi toʻqrisidiki təmsil

Mar. 4:1-9; Luqa 8:4-8

¹ Xu küni Əysa oʻydin qiqip, dengiz boyida olturatti. ² Ətrapiota top-top adəmlər olixivaloʻqaqqa, u bir kemigə qiqip olturdi. Pütkül halayik bolsa dengiz boyida turuxatti. ³ U ularoʻqa təmsillər bilən nuroʻqun hekmətlərni eytip birip, mundak dedi:

— Mana, uruk qaqquqi uruk qaqkili *etizoga* qikiptu. ⁴ Uruk qaqqanda uruklardin bəziliri qioʻqir yol üstigə quxuʻptu, kuxlar kelip ularni yəp ketiptu.

⁵ Bəziliri texi kəp, topisi az yərlərgə quxuʻptu. Tupriki qongkur bolmioʻqaqqa, tezla ünüʻp qikiptu, ⁶ lekin kün qiqixi bilənla aptapta kəyüʻp, yiltizi bolmioʻqaqqa qurup ketiptu. ⁷ Bəziliri tikənlərnin arisoʻqa quxuʻptu, tikənlər əsüʻp maysilarni boʻquwaptu. ⁸ Bəziliri bolsa yahxi tuprakqa quxuʻptu. Ularning bəziliri yüz həssə, bəziliri atmix həssə, yənə bəziliri ottuz həssə həsul beriptu. ⁹ Kuliki barlar buni anglisun!

Təmsillərnin məksiti

Mar. 4:10-12; Luqa 8:9-10

¹⁰ Muhlisiri kelip, uningdin: —

Sən nemə üqün ularoʻqa təmsillər arkiplik təlim berisən? — dəp soridi. ¹¹ U ularoʻqa mundak jawab bərdi:

— Silər ərx padixahlığining sirlirini bilixkə muyəssər qilindinglar, lekin ularoʻqa nesip qilinmidi. □ ¹² Qünki kimdə bar bolsa, uningoʻqa tehimu kəp berilidu, uningda molqilik bolidu; əmma kimdə yok bolsa, hətta uningda bar boləjanlirimu uningdin məhrum qilinidu. □

¹³ Ularoʻqa təmsil bilən səzliximning səwəbi xuki, ular qarisimu kərməydu, anglisimu tingximaydu həm həkikiy quxənəydu. ¹⁴ Buning bilən Yəxaya pəyoʻqəmbər eytkən bexarəttiki munu səzlər əməlgə axuruldi:

— «Silər anglaxni anglaysilər, birak quxənəməysilər;

Qaraxni qaraysilər, birak kərməysilər. ■

¹⁵ Qünki muxu həlkning yurikini may qaplap kətkən,

Ular anglioʻqanda kulaklirini eʻqir qiliwaləjan,

Ular kəzlrini uhlioʻqandək yumuwaləjan;

Undak bolmisidi, ular kəzlrini bilən kəruʻp,

Kuliki bilən anglap,

Kəngli bilən quxinip,

Əz yolidin yanduruluxi bilən,

■ **13:1** Mar. 4:1; Luqa 8:4, 5. ■ **13:2** Luqa 5:3. ■ **13:10** Mar. 4:10; Luqa 8:9.

□ **13:11** «*ərx padixahlığining sirliri*» — Injilda «sirlar» əslidə insanlaroʻqa axkarilanmioʻqan, hazır Məsih yaki rosulliri arkiplik ayan qilinoʻqan ixlarni kərsitidu. Uning üstigə, Injildiki bəzi «sirlar» intayin sirlik, əlwəttə. ■ **13:11** Mat. 11:25; 2Kor. 3:14. □ **13:12** «*Qünki kimdə bar bolsa, uningoʻqa tehimu kəp berilidu...*» — «kimdə bar bolsa...» degəndə, «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xühhisizki, əbədiy əhmiyətlik birər nərsə bolsa kerək, bu iman-ixənəqni əz iqigə qoqum alidu. Biz əzimizgə «əbədiy əhmiyətlik» hərbinmə boluxi üqün pəqət Məsihdinla tapalaymiz, əlwəttə. ■ **13:12** Mat. 25:29; Mar. 4:24,25; Luqa 8:18; 19:26. ■ **13:14** Yəx. 6:9-10; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8.

Mən ularni saqaytqan bolattim. □ ■

¹⁶ Lekin, közliringlar bəhtlikdur! Qünki ular kəridu; kulikinglar bəhtlikdur! Qünki ular anglaydu. ■ ¹⁷ Mən silərgə xuni bərhək eytip köyayki, burunxi nurojun pəyqəmbərlər wə həkkanıy adəmlər siləring körgininglarni kəruşkə intizar boləqan bolsimu ularni kərmigən; siləring angliqininglarni anglaxqə intizar boləqan bolsimu ularni anglimioqan. ■

Uruk qaqquqi toqrisidiki təmsilning qüxəndürülüxi

Mar: 4:13-20; Luqa 8:11-15

¹⁸ Əmdi uruk qaqquqi toqrisidiki təmsilning mənisini anglanglar: ■ ¹⁹ Əgər biri ərx padixahlığining səz-kalamini anglap turup qüxənmisə, Xəytan kelip uning kəngligə qeqiləqan səzni elip ketidu. Bu dəl qioqir yol üstigə qeqiləqan uruklardur. □ ■ ²⁰ Taxlik yərlərgə qeqiləqan uruklar bolsa, ular səz-kalamni anglap, huxallik bilən dərhəl kəbul kıləqanlarni kərsitidu. □ ²¹ Həlbuki, kəlbidə heq yiltiz bolmioqəqə, pəkət wəkitlik məwjuw bolup turidu; səz-kalamning wəjədin kiyinqilik yaki ziyankəxlikkə uqriqənda, ular xuan yoldin qətnəp ketidu. ²² Tikanləring arisioqə qeqiləqini xundək adəmlərnə kərsətkənkə, ular səz-kalamni angliqini bilən, lekin bu dunyaning əndixiliri wə bayliqning ezikturuxi *kəlbidiki* səz-kalamni boşuwetidu-də, ular həsulsiz qəlidu. ■ ²³ Lekin yəhxi yərgə qeqiləqan uruklar bolsa — səz-kalamni anglap qüxəngən adəmlərnə kərsitidu. Bundək adəmlər həsul beridu, birsi yüz həssə, birsi atmix həssə, yənə birsi ottuz həssə həsul beridu.

«2» Kürmək, yəni «məstək» toqrisidiki təmsil

²⁴ U ularning aldidə yənə bir təmsilni bayan kildi: —
— Ərx padixahlığı huddi etizioqə yəhxi urukni qaqqan bir adəmgə ohxaydu. ²⁵ Əmma kixilər uykuoqə qəmgən qəoqə, düxməni kelip buoqday arisioqə kürmək uruklirini qeqiwetip, ketiptu. □ ²⁶ Əmdi maysilar əsüp, baxək qıqəroqənda, kürməkni axkarlinixqə baxlaptu.

²⁷ Hojayinning qakarliri kelip uningə:

— «Əpəndi, siz etizingizəqə yəhxi uruk qaqqan əməsmidingiz? Kürməklər nədin kelip qəldi?» dəptu.

²⁸ Hojayin: «Buni bir düxmən kıləqan» — dəptu.

Qakarlar uningdin: «Siz bizni berip ularni otiwetinglar deməqqu?» — dəp soraptu.

²⁹ «Yək» — dəptu hojayin, «undək kıləqənda kürməklərnə yuloqənda, buoqdaylarnimu yuluwetixinglar mumkin. ³⁰ Bu ikkisi orma wəkitioqə

□ **13:15** «muxu həlkning yürükini may kaplap kətkən... undək bolmisidi, ... kəngli bilən qüxinip, öz yolidin yanduruluxi bilən, mən ularni saqaytqan bolattim» — toluq bəxərat Təwrat, «Yəx.» 6:9-10də tepilidu. ■ **13:15** Yəx. 6:9-10 ■ **13:16** Luqa 10:23; Yh. 20:29; 1Pet. 1:8. ■ **13:17** 1Pet. 1:10. ■ **13:18** Mar. 4:13; Luqa 8:11. □ **13:19** «əgər biri ərx padixahlığining səz-kalamini anglap turup qüxənmisə...» — muxu yərdə «ərx padixahlığı» grek tilidə pəkət «padixahlıq» bilən ipadilininidu. ■ **13:19** Mat. 4:23. □ **13:20** «Taxlik yərlərgə qeqiləqan uruklar bolsa, ular səz-kalamni anglap, huxallik bilən dərhəl kəbul kıləqanlarni kərsitidu» — «səz-kalam» bolsa Hudaning padixahlığı toqruluk səz-kalamdur. ■ **13:22** Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luqa 18:24; 1Tim. 6:9. □ **13:25** «...düxməni kelip buoqday arisioqə kürmək uruklirini qeqiwetip, ketiptu» — okurmənlərgə xu ayanki, bu təmsildiki «kürmək» (yaki «məstək») awwal buoqdayəqə op'ohxax xəkildə əsidu. Pəkət bax elixi bilən pərk ətkili bolidu.

billə əssun, orma waqtida, mən ormiqilaroşa: — Aldi bilən kürməklərnı ayrip yioşip, baqşlap köydürüxkə koyunglar, andin buoşdaylarnı yioşip ambirimioşa əkiringlar, dəymən» — dəptu hoşayin.■

«3» Kıqa toşrisidiki wə «4» Eqitku toşrisidiki təmsillər

Mar. 4:30-34; Luğa 13:18-21

³¹ U ularoşa yənə bir təmsilni eytti:

— Ərx padixahlıki huddi bir adəm koloşa elip etizioşa qaşqan kıqa urukioşa ohşaydu. ■ ³² Kıqa uruki dərwəkə barlık uruklarıning iqidə əng kişik bolsimu, u hərəkandaq ziraəttin egiz əsüp, dərəh bolidu, hətta asmandiki kuşlarmu kelip uning xahlirida usulaydu.□

³³ U ularoşa yənə bir təmsilni eytti:

— Ərx padixahlıki huddi bir ayal koloşa elip üq jawur unning arisioşa yoxurup, taki pütün hemir bolouşə saklıoşan eqitkuşa ohşaydu.□ ■

³⁴ Əysa bu ixlarning həmmisini təmsillər bilən köpqilikkə bayan kildi. U təmsilsiz heşqandaq təlim bərməytti. ■ ³⁵ Buning bilən pəyoşəmbər arkılık aldin'ala eytloşan munu səzlər əməlgə axuruldi:

— «Aşzımnı təmsil səzləş bilən aqımən, Aləm apiridə boləandın beri yoxurunup kəlgən ixlarnı elan kilişmən».□ ■

Kürmək toşrisidiki təmsilning qūxəndürülüşü

³⁶ Xuningdin keyin, u köpqilikni yoloşa seliwetip əygə kirdi. Muhlisleri yenioşa kelip uningdin:

— Etizlikteki kürmək toşrisidiki təmsilni bizgə xərhləp bərsəng, — dəp etündi.□

³⁷ U əmđi ularoşa jawab berip mundak dedi:

— Yahxi urukni qaşqan kixi Insan'ooşlıdur. ³⁸ Etizlik bolsa — dunya. Yahxi uruk bolsa ərx padixahlıkining pərzəntliridur, ləkin kürmək rəzil bolouşuqining pərzəntliridur. ³⁹ Kürmək qaşqan dūxmən — İblistur. Orma orux wahti — zaman ahiridur. Ormiqılar — pərixtilərdur. ■

⁴⁰ Kürməklər yulunup, otta köydürüwetilginidək, zaman ahiridimu ənə xundak bolidu. ⁴¹ Insan'ooşlı pərixtilirini əwətip, ular insanlarnı gunahka azduroşuqılarning həmmisini, xundakla barlık itaətsizlik kılıoşuqılarnı əz padixahlıkidin xallap qikişip, ⁴² humdanning lawuldap turoşan otioşa taxlaydu. U yərdə yioşa-zarlar kətürülidu, qixlirini oşuqurlitidu. ■ ⁴³ U qaşqda həşqaniylar Atisining padixahlıkişda huddi kuyaxtək julalinidu.

■ **13:30** Mat. 3:12. ■ **13:31** Mar. 4:30; Luğa 13:18. □ **13:32** «Kıqa uruki dərwəkə barlık uruklarıning iqidə əng kişik bolsimu, u hərəkandaq ziraəttin egiz əsüp, dərəh bolidu, ...»

— bu yərdə tiləşə elinoşan «kıqa» ottura xərktə əsidioşan, yahxi əskəndə hətta üq metrđin exip ketidioşan əsümlükni kərsitidu. □ **13:33** «Ərx padixahlıki huddi bir ayal koloşa elip üq jawur unning arisioşa yoxurup, taki pütün hemir bolouşə saklıoşan eqitkuşa ohşaydu»

— «üq jawur» (yaki «üq kürə») — Grek tilida «üq saton (seah)». Bir seah 7 kilogram. Bu heli kəp un bolup, yüz adəmning tamikişa yetətti. «Yar.» 18:6ni kəruşg. ■ **13:33** Luğa 13:20, 21. ■ **13:34** Mar. 4:33. □ **13:35** «Buning bilən pəyoşəmbər arkılık aldin'ala eytloşan munu səzlər əməlgə axuruldi...»

— kəysi pəyoşəmbər ikənliki muxu yərdə eytilmaydu. Əməliyətta u Zəburdiki birnəşqə küylərnıng muəllipi Asaf idi. «Aşzımnı təmsil səzləş bilən aqımən, aləm apiridə boləandın beri yoxurunup kəlgən ixlarnı elan kilişmən» — «Zəb.» 78:2. ■ **13:35** Zəb. 78:2 □ **13:36** «Xuningdin keyin, u köpqilikni yoloşa seliwetip...» — yaki «xuningdin keyin, u köpqiliktin ayrılıp...». ■ **13:39** Yo. 3:13; Wəş. 14:15. ■ **13:42** Mat. 8:12; 22:13; 24:51; 25:30; Luğa 13:28.

Angliqudək kʉlikʉ barlar buni anglisun!■

«5» *Həzinə tooqrisidiki wə «6» Qimmətlik mərwayit tooqrisidiki təmsillər*

⁴⁴ — Ərx padixahlığı huddi etizda yoxurulğan bir həzinigə ohxaydu. Uni tepiwaloquqı həzinini kəytidin yoxurup, həzinining xad-huramlığı iqidə bar-yokini setiwetip, xu etizni setiwalidu.■

⁴⁵ Yənə kelip, ərx padixahlığı esil ünqə-mərwayitlarni izdigən sodigərgə ohxaydu. □ ⁴⁶ Sodigər nahayiti qimmət bahalığı bir mərwayitni tapqanda, kəytip berip bar-yokini setiwetip, u mərwayitni setiwalidu.

«7» *Tor taxlax tooqrisidiki təmsil*

⁴⁷ — Yənə kelip, ərx padixahlığı dengizə taxlinip hərhil beliklarni tutidigan torəə ohxaydu. ⁴⁸ Tor toxqanda, *belikqilar* uni kiroqəqka tartip qikiridu. Andin olturup, yahxi beliklarni ilqiwelip, qaqilarəə qaqilar, ərziməslərnə taxliwetidu. ⁴⁹ Zaman ahirida xundaq bolidu. Pərixtilər qikip, rəzil kixilərnə həkkaney kixilər arisidin ayriydu ⁵⁰ wə humdaning lawuldap turəən otioə taxlaydu. U yərdə yioə-zarlar kətürüldü, qixlirini oququrlitidu.■

⁵¹ Əysa ulardin:

— Bu ixlarning həmmisini qüxəndinglarmu? dəp soridi.

Qüxəndük, — dəp jawab bərdi ular.

⁵² Andin u ularəə: — Xunga, ərx padixahlığining təlimigə muyəssər bolup muhlis boləən hərbir Təwrat ustazi huddi həzinisidin yengi həm kona nərsilərnə elip qikip tarkatquqı öy hojayinioə ohxaydu, — dedi.

Nasarətlıklərnəng Əysani qətkə kəxixi

Mar: 6:1-6; Luqa 4:16-30

⁵³ Əysa bu təmsillərnə sezləp boləəndin keyin, xundaq boldiki, u yərdin ayriyip, ■ ⁵⁴ əz yurtioə kətti wə əz yurtidiki sinagoga həlkəqə təlim berixkə kirixti. Buni angliqan halayiq intayin həyran boluxup:

— Bu adəmnəng bunqiwala danalığı wə məjizə-karamətliri nədin kəlgəndü? ■ ⁵⁵ U pəkət heliki yəəəəqning oqli əməsmu? Uning anisining ismi Məryəm, Yəqub, Yüsüp, Simon wə Yəhüdalər uning iniliri əməsmu? □ ■ ⁵⁶ Uning singillirining həmmisi biznəng arimizdioə? Xundaq ikən, uningdiki bu ixlarning həmmisi zadi nədin kəlgəndü? — deyixətti. ⁵⁷ Xuning bilən ular uningəə həsət-bizar bilən kəridi. Xunga Əysa ularəə mundaq dedi:

— Hərkəndəq pəyətəmbər baxka yərlərdə hərmətsiz kəlməydu, pəkət əz yurti wə əz öyidə hərmətkə sazawər bolməydu.■

⁵⁸ Ularning iman-ixənqisizlikidin u u yərdə kəp məjizə kərsətmidi.

■ **13:43** Dan. 12:3; 1Kor. 15:42. ■ **13:44** Fil. 3:7. □ **13:45** «esil ünqə-mərwayitlarni izdigən sodigər...» — grek tilidiki «esil» «güzəl» degən mənisini əz iqigə alidu. ■ **13:50** Mat. 13:42. ■ **13:53** Mar. 6:1; Luqa 4:16. ■ **13:54** Mar. 6:2. □ **13:55** «U pəkət heliki yəəəəqning oqli əməsmu? Uning anisining ismi Məryəm... əməsmu?» — Yəhüdiylər arisida adəmlər atisining ismi bilən tonuluxi kərek idi. Yəlozq anisining ismini tiləə elixning ezi birhil həkəət idi. ■ **13:55** Yh. 6:42. ■ **13:57** Mar. 6:4; Luqa 4:24; Yh. 4:44.

14

*Qomüldürgüqi Yəhyaning oltürülüxi**Mar. 6:14-29; Luqa 9:7-9*

¹ U qaoqlarda, Herod hakim Əysaning nam-xəhritidin həwər tepip, □ ■

² hizmətkarlığiga:

— Bu adəm qomüldürgüqi Yəhya bolidu, u ölümündin tirilgən bolsa kerək. Xuning üqün muxu alahidə küdrətlər uningda küqini kərsətməktə, — dedi.

³ Herodning bundaq deyixining səwəbi, u *əgəy* akisi Filipning ayali Herodiyəning wəjidin Yəhyani tutqun kilip, zindanoqa taxliqanidi. □ ■

⁴ Qünki Yəhya Herodqa *tənbih berip*: «Bu ayalni tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilaptur» dəp kəlgənidi. □ ■ ⁵ Herod *xu səwəbtin* Yəhyani oltürməqci boləjan bolsimu, birak halayiktin kərkənanidi, qünki ular Yəhyani pəyoqəmbər, dəp bilətti. ■

⁶ Əmma Herodning tuqulojan küni təbrikləngəndə, ayali Herodiyəning kizi otturiqqa qikiq ussul oynap bərdi. Bu Herodqa bək yaqti; □ ■ ⁷ xuning üqün u uningqaja: — Hərnəmə tilisəng xuni sanga berəy, dəp kəsəm kildi. ■

⁸ Lekin kiz anisining küxkürtüxi bilən:

— Qomüldürgüqi Yəhyaning kallisini elip, bir təhsigə koyup əkəlsilə, — dedi. ⁹ Padixah buningqaja həsrət qəkkən bolsimu, kəsəmliri tūpəylidin wə dastihanda olturoqanlar wəjidin, *kallisini* elip kelinglar, dəp buyrudi.

□ ¹⁰ U adəm əwətip, zindanda Yəhyaning kallisini aldurdi. ¹¹ Xuning bilən kallisi bir təhsigə koyulup, kizning aldioqa elip kelindi. Kiz buni anisining aldioqa apardi. ¹² *Yəhyaning* muhlisliri bolsa berip, jəsətni elip dəpnə kildi; andin berip Əysaqaja bu ixlarni həwər kildi.

*Əysaning bəx ming kixini toyəuzuxi**Mar. 6:30-44; Luqa 9:10-17; Yh. 6:1-14*

¹³ Əysa bu həwərnə anglap, əzi yaləuz pinhan bir jayoqa ketəy dəp bir kemigə olturup u yərdin ayrildi. Halayik buning həwirini tapqanda, ətraptiki xəhərlərdin kelixip, uning kəynidin piyadə mangdi. ■ ¹⁴ U *kiroqakqaja* qikiq kətkinidə, zor bir top adəmlərnə kəruwidə, ularqaja iq əqrutip, ularning əqrikliğini saqaytti. ■

□ **14:1 «Herod hakim»** — «hakim» grek tilida «tetrarq» deyilidu. Bu səz «zeminning tətтин birini idarə kiləuqi» degənni bildüridu. Rim imperiyəsi Pələstinni tət qisimoqa bəlgən bolup, hər bir qismining «tetrarq»i bar idi. Herodning toluq ismi «Herod Antipas» bolup, bəzi yərlərdə «Herod padixah» yaqi «Herod han» dəp atilidu. U Galiliyagə həkümranlik qilatti. Uning akisi «Herod Arhelau» idi (2:22). «Herodlar» toqruluk «kozumqə səz»iminzimu kərugə. ■ **14:1** Mar. 6:14; Luqa 9:7. □ **14:3 «Herod... əgəy akisi Filipning ayali Herodiyəning wəjidin Yəhyani tutqun kilip, zindanoqa taxliqanidi»** — Yəhyani tutux «Herodiyəning wəjidin» — Herod bəlkim Herodiyəning biwasitə təlipidin xundaq kiləjan boluximu mumkin. Herod əgəy akisi Filipning ayali Herodiyəni Filiptin tartiwelip andin uni ajrixixqaja kayil kilip, Herodiyə bilən əzi toy kiləjanidi. ■ **14:3** Mar. 6:17; Luqa 3:19. □ **14:4 «Bu ayalni tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilaptur»** — «Law.» 16:18, 20:21də, birsining aka yaqi ukisi həyat əhwalda, birining ayalini yənə biri əz əmrigə elixqə bolmaydu, dəp bəlgiləngən. ■ **14:4** Law. 18:16. ■ **14:5** Mat. 21:26. □ **14:6 «ayali Herodiyəning kizi otturiqqa qikiq ussul oynap bərdi»** — «Herodiyəning kizi» — Herodiyəning burunqi eridin boləjan kizi. ■ **14:6** Yar. 40:20; Mar. 6:21.

■ **14:7** Həq. 11:30. □ **14:9 «Padixah buningqaja həsrət qəkkən bolsimu,...»** — Herod hakim bəzidə «padixah» deyilətti. ■ **14:13** Mat. 12:15; Mar. 6:31; Luqa 9:10. ■ **14:14** Mat. 9:36; Yh. 6:5.

¹⁵ Kəp kirgəndə, muhlisliri uning yenioşa kelip: — Bu qəl bir jay ikən, wakitmu bir yərgə berip kaldi. Halayikni yoloşa seliwətkən bolsang, andin ular kəntlərgə berip əzlrigə ozuk setiwalsun, — dedi. ■

¹⁶ Lekin Əysa ularoşa: — Ularning ketixining həjiti yok, əzünglar ularoşa ozuk beringlar, — dedi.

¹⁷ Lekin muhlislar:

— Bizdə bəx nan bilən ikki danə beliktin baxka heq nərsə yok, — deyixti.

¹⁸ U: — Ularni manga elip kelinglar, dedi.

¹⁹ U halayikni qəplükning üstidə olturuxka buyruşandin keyin, bəx nan bilən ikki belikni qəlioşa elip, asmanoşa qarap *Hudaşa* təxəkkür eytti. Andin nanlarni oxtup muhlislirioşa bərdi, muhlisliri halayikka üləxtürüp bərdi. ■ ²⁰ Həmmaylən yəp toyundi. *Muhlislar* exip qəloşan parqilarni lik on ikki sewətkə teriwaldi. □ ²¹ Ozuklanəşanlarning sani ayallar wə balilardin baxka təhminən bəx ming xixi idi.

Su üstidə mengix

Mar. 6:45-52; Yh. 6:16-21

²² Arkidila, u muhlislirioşa: Əzüm bu halayikni yoloşa seliwetimən, anşuqə silər kemigə olturup, dengizning qarxi kiroşiqioşa otüp turunglar, dəp buyrudi. ■ ²³ Halayikni yoloşa seliwətkəndin keyin, u dua kilix üqün əzi hilwət təşka qikti. Kəp kirgəndimu u yərdə yəloşuz kaldi.

■ ²⁴ Bu qəşdə, kemə kiroşaktin heli kəp qəqirim yürgənidi, lekin xamal qarxi yənlixitin qikiwatkaşka, kemə dolğunlar iqidə qaykilib turatti. □

²⁵ Keqə tətinqə jesək wəktida, u dengizning üstidə mengip, muhlisliri tərəkə kəldi. □ ²⁶ Muhlislar uning dengizning üstidə mengip keliwatkanlikini kərup, əlakzadə bolup: — Alwasti ikən! — dəp kərkup qukan selixti.

²⁷ Lekin Əysa dərhal ularoşa:

— Yürəklik bolunglar, bu mən, kərkənglar! — dedi.

²⁸ Petrus buningə jawabən:

— I Rəb, bu sən bolsang, su üstidə mengip yeningəşa bəriximəşa əmr kiləşsən, — dedi.

²⁹ Kəl, — dedi u.

Petrus kemidin qüxüp, su üstidə mengip, Əysəşa qarap ketiwatatti;

³⁰ lekin boranning kattik qikiwatkanlikini kərup kərkup, suşa qəküxkə baxlidi: — Rəb, meni kütquzuwaləşsən! — dəp warkiridi.

³¹ Əysa dərhal kolini uzitip, uni tutuwaldi wə uningəşa:

— Əy ixənqi əjiz bəndə, nemixka guman kilding? — dedi.

³² Ular kemigə qikkənda, xamal tohtidi. ³³ Kemidə olturəşanlar uning aldioşa kelip səjdə kilip:

— Bərhək, sən Hudaning Oşli ikənsən, — deyixti.

■ **14:15** Mar. 6:35; Luşa 9:12. ■ **14:19** 1Sam. 9:13. □ **14:20** «**Muhlislar exip qəloşan parqilarni lik on ikki sewətkə teriwaldi**» — grek tilida «Ular exip qəloşan parqilarni... teriwaldi». Muhlislar ikənliki «Mat.» 16:9-10-də ispatlinidu. «**lik on ikki sewətkə teriwaldi**» — «sewət» grek tilida «kol sewət» — demək, bir adam ikki kollap kətürəlyəşən sewət. ■ **14:22** Mar. 6:45; Yh. 6:17. ■ **14:23** Mar. 6:46; Yh. 6:15. □ **14:24** «**kemə kiroşaktin heli kəp qəqirim yürgənidi**» — yaki «kemə dengiz otturisida yürgəndidi...». □ **14:25** «**keqə tətinqə jesək wəktida...**» — bir keqə tət jesəkkə bəlinətti; xunga bu wəkt tang atay degən wəkt idi.

Əysaning Ginnisarəttə bimarlarni saqaytixi

Mar. 6:53-56

³⁴ Ular dengizning qarxi tərripigə ötkəndə, Ginnisarət yurtida *quruqluqqa* qıktı. ■ ³⁵ U yərdiki adəmlər uni tonup kəlip, ətraptiki barlık jaylarəja həwər əwətti; xuning bilən kixilər barlık bimarlarni uning aldioja elip kəldi; ³⁶ ular uningdin bimarlarning heqbolmiojanda uning toning pexigə bolsimu kolini təgküzüwelixoja yol qoyuxini ötündi. Uningəja kolini təgküzgənlərninğ həmmisi səllimaza saqaydi.

15

Ən'ənimiz muhımmu yaki Hudaning əmri muhımmu — insanni nema napak kılıdu?

Mar. 7:1-23

¹ Bu qəşda, Təwrat ustazlıridin wə Pərisiylərdin bəziliri Yerusalemdin kəlip Əysaning aldioja berip: ■ ² — Muhlisling nemixka ata-bowilirimizning ən'ənilirigə hilaplık kılıdu? Qünki ular qollirini yumay tamak yəydikənoju, — dedi.

³ Ləkin u ularəja mundak jawab bərdi:

— Silərqu, silər nemixka ən'ənimizni saqlaymiz dəp Hudaning əmrigə hilaplık kılısilər? ⁴ Qünki Huda: «Ata-anangni hərmət kıl» wə «Atisi yaki anisini haqarətligənlər ölümgə məhkum kılınsun» dəp əmr kıləjan. □ ■

⁵ Ləkin silər: — Hərkəndək kixi «Atisi yaki anisoja: — Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsilərnə allikaqan *Hudaəja* atiwəttim — desila,

⁶ uning ata-anisoja hərmət-wapadarlık kılıx məjburiyiti qalmaydu, — dəysilər. Buning bilən ən'ənənglərnə dəp, Hudaning əmrini yokka qikiriwəttinğlar. □ ■ ⁷ Əy sahtipəzlər! Yəxaya pəyoqəmbər bərgən muxu bəxarət toptoqra silər toqruluk ikən: —

⁸ «Muxu həlk əşzida mənə hərmətligini bilən, Birək qəlbi məndin yirək. ■

⁹ Ular mənə bihudə ibadət kılıdu.

Ularınğ əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikқан pətiwalarla, halas». □ ■

■ 14:34 Mar. 6:53. ■ 15:1 Mar. 7:1. □ 15:4 «Ata-anangni hərmət kıl» wə

«atisi yaki anisini haqarətligənlər ölümgə məhkum kılınsun» — bu əmlər Təwrat «Mis.» 20:12, 17, «Law.» 20:9 wə «Qan.» 5:16də hatirilini. ■ 15:4 Mis. 20:12; 21:17; Law. 20:9; Qan. 5:16; Pənd. 20:20; Əf. 6:2. □ 15:6 «uning ata-anisoja hərmət-wapadarlık

kılıx məjburiyiti qalmaydu, — dəysilər. Buning bilən ən'ənənglərnə dəp, Hudaning

əmrini yokka qikiriwəttinğlar» — Məsihning səzigə qarəjanda «Hudaəja atiojan təəllukatlar»

təhi atioquci kixining qolida turəjanda, ulardin paydiliniwərsə bolatti. Xu kixi bəlkim Təwrat

ustazlırlinğ kollixi bilən «dunyadin kətkinimdin keyin...» yaki «məlum bir məzgildin keyin...»

«ibadəthənoja tapxurimən» dəp kəsəm kıləjan bolsa kerək. Yəhudylarning tarihiy hatirilridə

xuningəja ohxəkərligən misallar təpilidu. Pəriysilər əgətkən xu hiylə-mikir: «Mal-mülküngni

Hudaəja ataləjan («kurban kıləjan») kıləjan bolsang, ata-anangdin həwər almisang bolidu» əməs,

bəlkə «xundak kıləjan bolsang **həwər elixingəja bolmaydu**» degəndək. Ular xübhisizki ahirida

bu ixtin məlum bir payda kəridu, əlwəttə. ■ 15:6 Mar. 7:13; 1Tim. 4:3; 2Tim. 3:2. ■ 15:8

Yəx. 29:13; Əz. 33:31; Mar. 7:6. □ 15:9 «... Ular mənə bihudə ibadət kılıdu. Ularınğ

əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikқан pətiwalarla, halas» — (8-9-ayətlər) «Yəx.» 29:13.

■ 15:9 Yəx. 29:13; Mar. 7:6, 7; Kol. 2:18, 20, 22.

Həqiqiy napaklik

- ¹⁰ Andin u halayikni yenioqə qakirip, ularoqə:
— Kulaq selinglar həm xuni qūxininglarki, ■ ¹¹ Insanni napak kildioqini aozidind kiridioqini əməs, bəlki aozidind qikidioqinidur, — dedi. ■
- ¹² Keyin muhlisliri uning aldioqə kelip:
— Sening bu sōzūngni Pərisiyələr anglap, uningdin bizar bolup rənjigənlikini bildingmu? — dedi.
- ¹³ Ləkin u mundak jawab kayturdi:
— Ərxniki Atam tikmigən hərəkəndə əsümlük yiltizidind yulunup taxlinidu. ■ ¹⁴ Silər ularoqə pisəntə kılmanglar; ular korlaroqə yol baxlaydioqan korlardur. Əgər kor koroqə yol baxlısa, hər ikkisi orioqə qūxup ketidu. ■
- ¹⁵ Ləkin Petrus uningoqə:
— Baya eytkən təmsilni bizgə qūxəndürüp bərgəysən, — dedi. ■
- ¹⁶ Ləkin u: — Silərmu tehiqə qūxənciqə eriximidinglar?! — dedi.
- ¹⁷ Eoqəzoqə kirgən barlik nərsilərnin axkazan arqilik tərət bolup qikip ketidioqanlikini tehi qūxənməmsilər? ¹⁸ Ləkin eoqəzind qikidioqini kəlbətin qikidu, insanni napak kildioqinimu xudur. ¹⁹ Qünki yaman oylar, qatillik, zinahorluk, buzukqilik, ooqrilik, yaloqan guwahlik wə təhmət qatarliklar kəlbətin qikidu. ■ ²⁰ Insanni napak kildioqanlar mana xulardur; yuyulmioqan kollar bilən tamak yeyix insanni napak kılmaydu.

Yat əllik ayalning etiqadi

Mar. 7:24-30

- ²¹ Əysa u yərdind qikip, Tur wə Zidon xəhərlirinin ətrapidiki yurtlaroqə bardı. □ ■ ²² Mana, u qət yərlərdind kəlgən kənanıy bir ayal uning aldioqə kelip:
— İ Rəb! Dawutning ooqli, həlimoqə rəhim kiləaysiz! Kizimoqə jin qəplixiwəloqanikən, kıynılıp ketiwatidu! — dəp uningoqə nida kılip zarlıdı.
- ²³ Ləkin u u ayaloqə bir eoqəzmu jawab bərmidi. Muhlisliri uning yenioqə kelip:
— Bu ayalni yoloqə salsang! Qünki u kəynimizdind əgixip yalwurup nida kıliwatidu, — dedi.
- ²⁴ Əmdi u jawab berip:
— Mən pəkət yoldind tenigən koy padiliri boləqan İsrail jəmətidikilərgə əwətəlgənmən, — dedi. ■
- ²⁵ Əmma həliki ayal uning aldioqə kelip səjdə kılip:
— Rəb, mənə yardım kiləaysən! — dəp yalwurdi.
- ²⁶ U uningoqə:
— Balılarning nenini kiqik itlaroqə taxlap berix yaxxi əməs, — dedi. □
- ²⁷ Ləkin həliki ayal:
— Durus, i Rəb, birək həttə itlarmu hojayinining dastihinidind qūxkən uwaklarıni yəydiyə, — dedi.

■ **15:10** Mar. 7:14. ■ **15:11** Ros. 10:15; Rim. 14:17,20; Tit. 1:15. ■ **15:13** Yh. 15:2.
■ **15:14** Yəx. 42:19; Luqa 6:39. ■ **15:15** Mar. 7:17. ■ **15:19** Yar. 6:5; 8:21; Pənd. 6:14; Yar. 17:9. □ **15:21** «Əysa u yərdind qikip, Tur wə Zidon xəhərlirinin ətrapidiki yurtlaroqə bardı» — u yər «qətəlliklər» turuwatqan rayon bolup, Məsihning xu yərgə berixitki məqsiti, öz həlkəyind bir waqit ayrılıp aram elixtind ibarət bolsa kerək. ■ **15:21** Mar. 7:24. ■ **15:24** Mat. 10:6; Ros. 13:46. □ **15:26** «Balılarning nenini kiqik itlaroqə taxlap berix yaxxi əməs» — Məsih bu yərdə əzining dəsəlpki wəzipsini, Yəhudiyləroqə hux həwər yətküzüx, dəp təkitləydu. «Kiqik itlar» bəlkim həkərətlik sōz bolmay, əydiki arzuluk pistilirini kərsitidu. Bu muhim wəqə toqrısida «koxməqə sōz»imizni kərug.

²⁸ Xuning bilən Əysa uningəja:

— Əy hanim, ixənqing küqlük ikən! Tiliginingdək bolsun! — dedi. U ayalning kızı xuan sakıyıp kətti.

Nuroşun kesəllarning sakaytilixi

²⁹ Əysa u yərdin qikişip, Galiliyə dengizining boyidin ötüp, taşqa qikişip olturdi. ■ ³⁰ Uning aldiəja top-top halayik yioşildi. Ular tokur, karişu, gaqa, qolak wə nuroşun baxka hıl kesəllərnimu elip kelip, uning ayioş aldiəja koyuxti; u ularni sakaytti. ■ ³¹ Xuning bilən halayik gaqilarning səzliyələydiəjan boləjanliqini, qolaklarning sakayəşinini, tokurlarning mangəjanliqini wə karişularning kəridiəjan boləjanliqini kərup, həyran boldi wə Israilning Hudasinu uluşliidi.

Tət ming adəmninq toyəuzuluxi

Mar. 8:1-10

³² Andin Əysa muhlislrini yenioşja qakirip:

— Bu halayikqa iqim aşriydu; qünki ular üq kündin bəri yemimda boldi, yegüdək bir nərsisimu qalmidi. Ular ni öylirigə aq qayturuxni halimaymən, yolda həlidin ketixi mumkin, — dedi.■

³³ Muhlislar uningəja:

— Bu qəldə bunqiwala adəmninq toyəuzəşudək kəp nanni nədin tapimiz? — deyixti.

³⁴ Əysa ulardin: Kanqə neninglar bar? — dəp soridi.

— Yəttə nan bilən birnəqqə tal kişik belik bar, — deyixti ular.

³⁵ Buning bilən u halayikni yərdə olturuxka buyrudi. ³⁶ Andin, yəttə nan bilən beliklarni kolioşja elip *Hudaşja* təxəkkür eytip, ularni oxup muhlislrioşja bərdi, muhlislar halayikqa üləxtürdi. ■ ³⁷ Həmməylən toyəuqə yedi; andin *muhlislar* exip qaloşjan parqilarni yioşip yəttə qong sewətni toxkuzdi. ³⁸ Tamak yegənlərninq sani balılar wə ayallardin baxka tət ming kixi idi. ³⁹ U halayikni yoloşja saləşandin keyin, kemigə qūxūp, Magadan yurtinq qət yərlirigə bardi.

16

Pərisiyələrninq «məjizilik alamət» kərsitixni tələp kilixi

Mar. 8:11-13; Luşja 12:54-56

¹ Əmndi pərisiyələr bilən Saduqiylar uni sinax məksitidə yenioşja kelip, uningdin bizgə əsmandin məjizilik bir alamət kərsətsəng, dəp tələp kilixti.□ ■ ² Biraş Əysa ularəja mundaş dedi:

■ **15:29** Mar. 7:31.

■ **15:30** Yəx. 29:18; 35:5; Mat. 11:5; Luşja 7:22.

■ **15:32** Mar.

8:1.

■ **15:36** 1Sam. 9:13. □

■ **16:1** «Pərisiyələr bilən Saduqiylar» — «Pərisiyələr»

bolsa Təwrat kanuioşja qatmu-qat türlük baxka qaidə-nizamlarni qoşkan kattik tələpəjan diniy ekim idi. «Saduqiylar» degən diniy ekimining bəzi tərəpliri ularəja ohxax boləşini bilən, lekin ular Təwratkiki pəyşəmbərlər kişimlirini qəbul qilmay, pəşət Təwratkiki 1-5-kışimlarni (yəni Musa pəyşəmbərgə tapxuruloşjan kişimlar)ni qəbul qiloşjan. Ular «kiyamət küni», xundakla insanlarning ahirəttə əlümdin tirilixini etirəp qilmaytti. Adəttə «Pərisiyələr» wə «Saduqiylar» bir-birigə düxmənlixip yürətti, lekin ular Əysani bir tərəp kilix üqün birləşkənidi. **«bizgə əsmandin məjizilik bir alamət kərsətsəng»** — ular tələp qiloşjan «məjizilik alamət», Əysaning həkikiy Məsiş ikənlikini ispatlaydiəjan bir karamətni kərsitidu, əlwəttə. ■ **16:1** Mat. 12:38; Mar. 8:11; Luşja 11:29; 12:54; Yh. 6:30.

— Kəçkurun silər kizil xəpəkni kərgininglarda, «Hawa ətə oquq bolidu» dəysilər. ³ wə ətigəndə: «Bügün boran qıkidu, qünki asmanın rənggi kizil həm tutuq», dəysilər. Asman rənggi-royni pərk etələysilər-yu, lekin bu zamanda yüz beriwatқан alamətlərni pərk etəlməysilər! ⁴ Rəzil həm zinahor bu dəwr «məjzilik bir alamət»ning kəristilixini istəp yüridu. Birəq bu *dəwrdikilərgə* «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjzilik alamət»din baxқа heqқandəq məjzilik alamət kərsitilməydu. Andin u ularni taxlap qıqip kətti. □ ■

«Eqitқu» boləjan ezitқu təlimdin həoxyar bolux

Mar: 8:14-21

⁵ Muhlisiri *dengizning* u kətiəqə ətkinidə, nan eliwelixonu untuəjanidi.

⁶ Əysa ularəqə:

— Həoxyar bolunglar, Pərisiyələr bilən Saduқiyələrnin eqitқusidin ehtiyat қilinglar, — dedi. ■

⁷ *Muhlislar əzara mullahizilixip:*

— Nan əkəlmigənlikimiz üqün buni dəwatsa kerək, — deyixti.

⁸ Əysa ularning nemə *deyixiwatқanliқini* bilip mundəq dedi:

— Əy ixənqi ajizlar! Nemə üqün nan əkəlmigənlikinglar toərisida mullahizə қilisilər? ⁹ Tehiqə qüxənmidinglarmu? Bəx nan bilən bəx ming kixining *toyoқuzuloəjanliқi*, қanqə sewət ozuқ yoiəwaləjanliқinglar esinglardin қiktimu? ■ ¹⁰ Yəttə nan bilən tət ming kixining *toyoқuzuloəjanliқi*, yənə қanqə qong sewət ozuқ yoiəwaləjanliқinglarmu esinglardin қiktimu? ■ ¹¹ Silər қandəqmu mening silərgə: «Pərisiyələr bilən Saduқiyələrnin eqitқusidin ehtiyat қilinglar» deginimning nan toərluluk əməslikini qüxənməysilər?

¹² Muhlislar xundila uning nandiki eqitқudin əməs, bəlkə Pərisiyələr bilən Saduқiyələrnin təlimidin ehtiyat қilixni eytқanliқini qüxinip yətti.

Petrusning əysani Məsih dəp tonuxi

Mar: 8:27-30; Luқа 9:18-21

¹³ Əysa Kəysəriyə-Filippi rayoniəqə kəlgənidə, u muhlisiridin:

Кixilər mən İnsan'ooqlini kim dəp bilidikən? — dəp soridi. ■

¹⁴ Muhlisiri:

— Bəzilər seni qəməldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas *pəyoqəmbər* wə yənə bəzilər Yərəmiya yaki baxқа pəyoqəmbərlərdin biri dəp bilidikən, — dəp jawab bərdi. ■

¹⁵ U ulardin:

— Əmdi silərqə? Silər meni kim dəp bilisilər? — dəp soridi.

¹⁶ Simon Petrus:

— Sən Məsih, mənggülük həyat Hudaning Ooqli ikənsən, — dəp jawab bərdi. □ ■

¹⁷ Əysa uningəqə:

■ **16:2** Luқа 12:54. □ **16:4** «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjzilik alamət» — 12:39-40-ayətlərgə қaralsun. «Bu zamanda yüz beriwatқан alamətlər» toərisida «қoxumqə sez»iminzimu kəring. ■ **16:4** Yun. 2:1; Mat. 12:39; Luқа 11:29. ■ **16:6** Mar. 8:15; Luқа 12:1. ■ **16:9** Mat. 14:17; Mar. 6:38; Luқа 9:13; Yh. 6:9. ■ **16:10** Mat. 15:34. ■ **16:13** Mar. 8:27; Luқа 9:18. ■ **16:14** Mat. 14:2. □ **16:16** «... Mənggülük həyat Hudaning ooqli» — grek tilida «tirik Hudaning Ooqli». «Tirik Huda» deqən ibarə Hudani həyat, «өлük but əməs», həқikiy Huda dəp təkitleydu. ■ **16:16** Yh. 6:69.

— Bəhtliksən, i Yunus oqli Simon! Buni sanga ayan qilouqci heq etkan igisi əməs, bəlkə ərxtiki Atamdur. □ ■ 18 Mən sanga xuni eytayki, sən bolsang Petrusdursən. Mən jamaitimni bu uyultax üstigə kurimən. Uning üstidin təhtisaraning dərwezilirimu oqalib keləlməydu. □ ■ 19 Ərx padixahlığının aqquqlirini sanga tapxurimən; sən yər yüzidə nemini baqlisang ərxtimu baqlanojan bolidu, sən yər yüzidə nemini koyup bərsəng, ərxtimu koyup berilgən bolidu, — dedi. □ ■

20 Bu sözləni eytip bolup, u muhlisliroğa özining Məsih ikənlikini heqkimgə tinmasliqni tapilidi.

Əysaning ölüp tirilidiojanliqini aldin eytixi
Mar. 8:31-9:1; Luğa 9:22-27

21 Xu waqittin baxlap, Əysa muhlisliroğa özining Yerusalemoğa ketixi, aqsakallar, bax kaħinlar wə Təwrat ustazliri tərpidin kəp azab-oqubət tartixi, öltürüluxi muqərrər boləjanliqini, xundaqla üqinqi küni tirildürüldiojanliqini ayan qilixkə baxlidi. ■

22 Xuning bilən Petrus uni bir qətkə tartip, uni əyibləp:

— Ya Rəb, sanga rəħim qilinəyay! Bexingoğa bundak ixlər kət'iy qüxməydu! — dedi.

23 Lekin u burulup Petruskə qarap:

— Arkamoğa et, Xəytan! Sən mənə putlikaxəngsən, sening oyliojanliring Hudaning ixliri əməs, insanning ixliridur, — dedi. □ ■

24 Andin Əysa muhlisliroğa mundaqla dedi:

Kimdəkim mənə əgixixni halisa, əzidin waz keqip, özining krestini kətürüp mənə əgəxsun! □ ■ 25 Qünki öz jenini kutkuzmaqci boləjan kixi qokum jenidin məħrum bolidu, lekin mən üqün öz jenidin məħrum boləjan kixi uningoğa erixidu. □ ■

□ 16:17 «... Yunus oqli Simon!» — grek tilida «... Simon bar-ionah» («Yunusning oqli»). Bu Yunus Təwratdiki pəyoğəmbər Yunus əməs; lekin kizik bir ix xuki, Petrus wə Yunus pəyoğəmbərnin kəp ortaq yərliri bar. ■ 16:17 Mat. 11:25. □ 16:18 «Sən bolsang Petrusdursən. Mən jamaitimni bu uyultax üstigə kurimən....» — «Petrusning manisi

«tax» bolup, u «jamaətnin uli» əməs. Jamaətnin uli bolsa Əysa eytkən «uyultax» bolup, u yaki ezini yaki ezigə baqlanojan iman-etikadini kərsitidu. «1Pet.» 2:4-9ni wə «koxumqə səz»imizni kəring. «təhtisaraning dərweziliri» — bəlkim kəqmə mənidi bolup, «ölümning küqi», «jin-xəytanlarning küqliri»ni kərsitixi mumkin. ■ 16:18 Zəb. 118:22; Yəx. 28:16; 33:20; Yh. 1:43; 1Kor. 3:11. □ 16:19 «Ərx padixahlığının aqquqlirini sanga tapxurimən; sən yər yüzidə nemini baqlisang ərxtimu baqlanojan bolidu,...» — bu muħim səz toqruluk

«koxumqə səz»imizni kəring. ■ 16:19 Mat. 18:18; Yh. 20:22. ■ 16:21 Mat. 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:7. □ 16:23 «Arkamoğa et, Xəytan!...» — Məsih bu ayəttə «Xəytan» degən bu səzini birinqidin «düxmən» degən mənidi ixlitip, özining düxməni bolup kaləjan Petruskə eytidu. İkkinqidin, Xəytan əzi Petrus arķilik Əysaəğa putlikaxəng bolmaqci idi. ■ 16:23 2Sam. 19:22. □ 16:24 «kimdəkim mənə əgixixni halisa, əzidin waz keqip, özining krestini kətürüp mənə əgəxsun!» — 10:38ni, xundaqla uningdiki izahətnimu kəring.

■ 16:24 Mat. 10:38; Mar. 8:34; Luğa 9:23; 14:27. □ 16:25 «Qünki öz jenini kutkuzmaqci boləjan kixi qokum jenidin məħrum bolidu, lekin mən üqün öz jenidin məħrum boləjan kixi uningoğa erixidu» — grek tilida «jan» wə «ħayat» birlə səz bilən ipadilini. «Əz jeni» muxu yərdə pəket adəmnin ħayətinilə əməs, bəlkə barlik etikadi boləjanlarəğa muyəssər qilinəjan mənəggülük roħiy bəhtni wə mirasini kərsitidu. ■ 16:25 Mat. 10:39; Mar. 8:35; Luğa 9:24; 17:33; Yh. 12:25.

26 Qünki bir adəm pütün dunyaoğa igə bolup jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?! U nemisini jenioğa tegixsun?! □ ■ 27 Qünki İnsan'ooqli Atisining xan-xəripi iqidə pərixtiliri bilən kelix aldidə turidu; wə u həmmə adəmning öz əməllirigə tuxluk jawab kayturidu. ■

28 Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bu yərdə turoqanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən İnsan'ooqlining öz padixahliki bilən kəlgənlikini kəridioqanlar bardur. □ ■

17

Əysaning julalıqta kərinüxi

Mar. 9:2-13; Luğa 9:28-36

1 Wə altə kündin keyin, Əysa Petrus, Yaqup wə Yaqupning inisi Yuħannani ayrip elip, egiz bir taoşka çiqti. ■ 2 U yərdə uning siyakı ularning kəz aldidəla əzgürüp, yüzi kuyaxtək parlidi, kiyimliri nurdək ap'ak bolup çaknidi. 3 Wə mana, *muhlislaroğa* Musa wə Ilyas *payoğambərlər* uning bilən səzlixiwatқан halda kəruindi. 4 Xuning bilən Petrus Əysaoğa: — I Rəb, bu yərdə boləjinimiz nemidegən yahxi! Halisang, birini sanga, birini Musaoğa, yənə birini Ilyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli! — dedi. □

5 Uning gepi tūgiməyla, mana nurluk bir bulut ularni kapliwaldi. Mana, buluttin: «Bu Mening səyümlük Ooqlumdur, Mən uningdin hursənmən. Uningoğa kulak selinglar!» degən awaz anglandi. ■

6 Muhlislar buni anglap əzlrini yərgə taxlap düm yetip wəhimigə çuxti.

7 Biraç Əysa kelip, ularoğa qolini təgküzüp:

Çopunglar, qorkmanglar, — dedi. 8 Ular bexini kətürüp qariwidi, Əysadin baxka heçkimni kərmidi.

9 Taoşdin çuxüwetip, Əysa ularoğa:

— İnsan'ooqli ölümədin tirildürülmigüçə, bu alamət kərinüxnini heçkimgə eytmanglar; — dəp tapilidi. ■

10 Andin muhlisliri uningdin:

□ 16:26 «Qünki bir adəm pütün dunyaoğa igə bolup jenidin məhrum qalsa, buning nemə paydisi bolsun?! U nemisini jenioğa tegixsun?!» — yukirikü izahatta eytiləndək, «öz jeni» muxu yərdə pəkət adəmning həyatınila əməs, bəliki barliq etiqaçdı boləqanlaroğa muyəssar kılinoqan mənggümlük rohiy bəhtni wə mirasini kərsitidu, əlwəttə. ■ 16:26 Zəb. 49:6-12; Mar. 8:37; Luğa 9:25. ■ 16:27 Ayup 34:11; Zəb. 62:12; Mat. 24:30; 25:31; 26:64; Rim. 2:6. □ 16:28 «Bu yərdə turoqanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun...» — «ölümning təmini tetix» grek tilidə «ölümni tetix» dəp ipadilinidu. «bu yərdə turoqanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən İnsan'ooqlining öz padixahliki bilən kəlgənlikini kəridioqanlar bardur» — bizningqə 16:28-ayəttiki səzning muhim mənisi 17-babta təswirləngən karamət ixlarni kərsitidu. Baxka alimlar u: (1) Əysa əltürülgəndin keyin muhlislirioğa kayta kərinüxi bilən; (2) Muçəddəs Rohning kelixi bilən; (3) Məsiħning xəripi jamaəttə ayan kılınixi bilən; (4) Əysaning dunyaoğa kaytip kelixi bilən əməlgə axuruldi, dəp qaraydu. Yukirikü (1)-, (2)-, (3)-pikir səl orunluk boləqini bilən, ləkin Əysaning «bu yərdə turoqanlarning arisidin... kəridioqanlar bar» deginidin qarioqanda, **bəzi** rosullar bu ixni kəridu, xunga muhim əməlgə axuruluxi 17-babtki «Əysaning julalıqta kərinüxi» degən ixtur, dəp qaraymiz. ■ 16:28 Mar. 9:1; Luğa 9:27. ■ 17:1 Mar. 9:2; Luğa 9:28; 2Pet. 1:17. □ 17:4 «Halisang, ... bu yərgə üq kəpə yasayli!» — yaki «halisang, ... bu yərgə üq kəpə yasay!»). Bu səz wə pütün wəqə toqurluk yənə «koxumqə səz»imizni kəruing. ■ 17:5 Qan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; Mar. 1:11; 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Ros. 3:22; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. ■ 17:9 Mar. 9:9; Luğa 9:36.

— Təvrat ustazliri nemə üqün: «Ilyas pəyoğəmbər Məsih kelixtin awwal kaytip kelixi kerək» deyixidu? — dəp soraxti.■

¹¹ U ularoşa jawabən:

— Ilyas pəyoğəmbər dərwəkə Məsihtin awwal kelidu, həmmə ixni ornioşa kəltüridu. □ ¹² Əmma mən silərgə xuni eytip koyayki, ilyas allıkaşan kəldi, ləkin kixilər uni tonumidi, bəlki unioşa halioşanqə muamilə kildi. Xuningoşa ohxax, İnsan'ooqlimu ularning qollirida azab qekix aldida turidu, — dedi. ¹³ Xu qəşda muhlislar uning qəmüldürgüqi Yəhya toşrisida sözləwatkanlıqini quxəndi.

Jin qarplaxkan balining azad kılınixi

Mar. 9:14-29; Luğa 9:37-43

¹⁴ Ular halayikning yenioşa baroşinida, bir kixi uning aldioşa kelip, tizlinip:■

¹⁵ Rəb, ooqlumioşa iqingni aşritkaysən! Qünki uning tutkəklük kesili bar boləşaqça, zor azab qekiwatidu; qünki u daim otning yaki suning iqigə quxüp ketidu. □ ¹⁶ Uni muhlislingoşa elip kəlgənidim, sakəyaltmidi, — dedi.

¹⁷ Əysa jawabən: — Əy etikadsız wə tətür dəwr, silər bilən qaşanəqiqə turay?! Mən silərgə yənə qaşanəqiqə səwr kıləy? — Balini aldimoşa elip kelinglar — dedi.

¹⁸ Xuning bilən Əysa jinioşa tənbiş beriwidi, jin balidin qikip kətti, balimu xuan sakəydi.

¹⁹ Keyin, Əysa ayrim qəloşanda, muhlislar uning yenioşa kelip: — Biz nemə üqün jinni koşliwetəlmidik? — dəp soraxti.■

²⁰ U ularoşa: — İxənqinglar bolmioşanlıqı üqün. Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, silərdə kiqa urukidək zərriqə ixənq bolsila, silər awu taşqa: «Bu yərdin u yərgə kəq» desənglar, kəqidu; xundakla silərgə mumkin bolmaydioşan heq ix bolmaydu. ■ ²¹ Birək, bundək jinlarni dua kılax wə roza tutux bilən bolmisa həydidigili bolmaydu — dedi.□

Əysaning yənə əlüxi wə tirilixi toşruluk eytixi

Mar. 9:30-32; Luğa 9:43-45

²² Ular Galiliyə əlkisidə aylinip yürginidə, Əysa ularoşa:

— İnsan'ooşli satkunluktin insanlarning qolioşa tapxurulidu; ■ ²³ ular uni əltüridu, ləkin üqinçi küni u tirilidu, — dedi. Buni anglap muhlislar eoşir qəm-kəyoşuşa qəmüp kətti.

İbadəthana beji tapxurux məsilisi

²⁴ Andin ular Kəpərnahum xəhərigə kəlginidə, *ibadəthana* «ikki drakma» *bejini* yioşquqılar Petrusning yenioşa kelip:

■ **17:10** Mal. 3:23; Mat. 11:14; Mar. 9:11. □ **17:11** «Ilyas pəyoğəmbər dərwəkə Məsihtin awwal kelidu, həmmə ixni ornioşa kəltüridu» — «Ilyasning awwal kelixi» wə uning «həmmi ornioşa kəltürüxi»ni kərsətkən bəxarət wə baxqa təpsilatlıri Təvrat, «Mal.» 4:5-6də hatirilidü.

■ **17:14** Mar. 9:16; Luğa 9:37. □ **17:15** «tutkəklük kesili» — grek tilida «ay (xari) tərpidin uruloşan» degən səz bilən ipadilidü. ■ **17:19** Mar. 9:28. ■ **17:20** Mat. 21:21; Luğa 17:6. □ **17:21** «Birək, bundək jinlarni dua kılax wə roza tutux bilən bolmisa həydidigili bolmaydu» — bu ayət bəzi kona kəqürmilərdə tepilmaydu. ■ **17:22** Mat. 16:21; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22,44; 18:31.

— Ustazinglar «ikki draġma»ni töləmdü? — dəp soridi.□

²⁵ Töləydu, — dedi Petrus.

Lekin u öygə kirgixigila, tehi bir nemə deməstila Əysa uningdin:

— Simon, seninggə bu dunyadiki padixahlar kimlərdin baj alidu? Əz pərzəntliridinmu, yaki yatlardinmu, — dəp soridi.■

²⁶ Petrus uningoja:

Yatlardin, — dewidi, Əysa uningoja:

— Undakta, pərzəntlər *bajdin* haliy bolidu. ²⁷ Birak *baj yioġkuqilaroġa* putlikaxang bolmaslikimiz üqün, dengizoġa berip karmakni taxla. Tutkan birinġi belikni elip, aozini aqsang, tət draġmilik bir tənggə pul qikidu. Uni elip mən wə sən ikkimizning *beji* üqün ularoġa bər, — dedi.□

18

Ərx padixahlikida kim əng uluoġ?

Mar: 9:33-37; Luġa 9:46-48

¹ Bu qaoġda, muhlislar Əysaning yenioġa kelip:

Ərx padixahlikida kim əng uluoġ? — dəp soridi.■

² Əysa yenioġa kicik bir balini qakirip, uni otturida turəuzup, mundak dedi:

³ — Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, əz yolunglardin yenip, kicik balilərdək səbiy bolmisanglar, ərx padixahlikioġa hərgiz kirəlməysilər.■

⁴ Əmdi kim özini bu kicik balidək kicik peil tutsa, u ərx padixahlikida əng uluoġ bolidu.□ ■ ⁵ Bundak kicik bir balini mening namimda qəbul kilsa, u meni qəbul kiləjan bolidu.■ ⁶ Lekin manga etiqad kiləjan bundak kiciklərdin birini *gunahġa* putlaxturoġan həkəndək adəmnı, u boynioġa yooġan tügmən texi esiləjan həlda dengizning tegigə qəktürüwetilgini əwzəl bolatti.■ ⁷ İnsanni *gunahġa* putlaxturidoġan ixlar tüpəylidin bu dunyadikilərnin haliəġa way! Putlaxturidoġan ixlar mukərrər bolidu; lekin xu putlaxturoġuqi adəmninġ haliəġa way!□ ■

□ **17:24** «... *ibadəthana «ikki draġma» bejini yioġkuqilar Petrusning yenioġa kelip...*» — «ibadəthana beji» muxu yərdə grek tilida «didraġma» (ikki «draġma» pul) deyilidu. «Didraġma» əsli birhıl tənggə bolup, Musa pəyoġəmbərgə quxürülgən qanun boyiqə İsraildiki hər ər kixi hər yilda ibadəthanining ixliri üqün «yerim xəkəl» (bir didraġma) tapxurux kerək idi. «Mis.» 30:13-16ni kəring. ■ **17:25** Mat. 22:21; Rim. 13:7. □ **17:27** «*Birak baj yioġkuqilaroġa putlikaxang bolmaslikimiz üqün...*» — Əysa wə Petrus ikkisi «padixahning pərzənti» bolup, Hudaning ibadəthanisioġa baj töləxtin haliy idi. Lekin baj yioġkuqilar buni quxənmigəqkə, ular telimisə, bəlkim «Bu Əysa təkwardar əməs ikən, Məsih bolalmaydu» dəp qəlixi, xundakla ular Əysaoġa etiqad baəqlap, nijatka erixix pursitidin məhrum boluxi mumkin. «**tət draġmilik bir tənggə pul qikidu**» — «tət draġma tənggə» (grek tilida «stater») — 24-ayəttiki izahət oġurmənlərnin yadida bolsa kərələyduki, bu pul Əysa wə Petrusning bajni təlixi üqün dəl kerəklik pul idi. ■ **18:1** Mar. 9:34; Luġa 9:46; 22:24. ■ **18:3** Mat. 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. □ **18:4** «**Əmdi kim özini bu kicik balidək kicik peil tutsa, u ərx padixahlikida əng uluoġ bolidu**» — «kicik balilar» adətə qəngqilik kilmaydu wə özini bilərmən kilip kərsətməydu wə bəlkim həmmidin muġim atisining səzigə xərtsiz ixinidu. ■ **18:4** 1Pet. 5:6. ■ **18:5** Mar. 9:37; Luġa 9:48; Yġ. 13:20. ■ **18:6** Mar. 9:42; Luġa 17:2. □ **18:7** «**İnsanni gunahġa putlaxturidoġan ixlar tüpəylidin bu dunyadikilərnin haliəġa way! Putlaxturidoġan ixlar mukərrər bolidu; lekin xu putlaxturoġuqi adəmninġ haliəġa way!**» — bu muġim ayət üstidə «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **18:7** Mat. 26:24; Ros. 2:23; 4:27,28; 1Kor. 11:19.

⁸ Əgər əmdı kəlung yaki putung seni gunahka putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qünki ikki kəlung yaki ikki putung bar həlda dozahtiki otka taxlanəningdin kərə, qolək yaki tokur həlda həyatlıkka kirgining əwzəldur. ■

⁹ Əgər kəzüng seni gunahka putlaxtursa, uni oyup əzüngdin neri taxliwət. İkki kəzüng bar həlda dozahtiki otka taxlanəningdin kərə, birlə kəzüng bilən bolsimu həyatlıkka kirgining əwzəldur.

Azojan koy toqrisidiki təmsil

¹⁰ — Bu səbiy kiqiklərninğ həqbirigimu səl kəraxtin həzi bolunğlar. Qünki xuni silərgə eytayki, ularning ərxतिकi pərixtiliri ərxतिकi Atamning jamalini hərdaim kərüp turidu. ■ ¹¹ Qünki İnsan'ooqli həlakətke azoqanlarni kutkuzoqli kəldi. □ ■

¹² Kəndək kəraysilər? Birawning yüz tuyək koyi bolup, uningdin biri ezip toptin qüxüp kəlsa, u tokşan tokkuz koyi təqlarəyə koyup koyup, həliki azoqan koyini izdəydiə? ■ ¹³ Wə əgər uni tepiwəlsa, mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, u koy üqün boləqan huxalliki azmioqan tokşan tokkuziningkidin zor bolidu. ¹⁴ Xuningəyə ohxax, bu səbiy kiqiklərninğ hərəkəndikining həlakətke ezip kəlixə ərxतिकi Atanglarning iradisi əməstur.

Gunah ötküzgən kərindaxka boləqan muamila *Luka 17:3*

¹⁵ — Əmdı əgər kərindixing sanga ziyan selip gunah kışla, uning yenioqə berip ikkinglar həliy qəoqda səwənlikini kərsitip koy. Kərindixing səzüngni anglisa, uni *ezixin* kəyturuwəloqan bolisən. ■ ¹⁶ Ləkin anglimisa, yənə bir-ikki *guwahqini* elip, uning yenioqə barəqin. Xundək kışlip, həmmə ix ikki-üq guwahqining səzi bilən kışlinsun. □ ■ ¹⁷ Ləkin əgər *kərindixing* ularning səzigimu kulək salmisa, əhwalni jamaətke yətküzüp eytkin. Əgər u jamaəttikilərgə kulək salmisa, uni yat əllik yaki bajgir kətarida kərünğlar. □ ■

¹⁸ Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, silər yər yüzidə nemini baqlisanglar, ərxtimu xu baqlənoqan bolidu wə silər yər yüzidə nemini koyup bərsənglar, ərxtimu koyup berilgən bolidu. □ ■

■ **18:8** Kəş. 13:7; Mat. 5:29,30; Mar. 9:43. ■ **18:10** Zəb. 34:7; Luka 15:3-7 □ **18:11** «Qünki İnsan'ooqli həlakətke azoqanlarni kutkuzoqli kəldi» — bu ayət bəzi kona kəqürmilərdə tepilməydu. ■ **18:11** Luka 19:10. ■ **18:12** Luka 15:3. ■ **18:15** Law. 19:17; Pənd. 17:10; Luka 17:3; Yək. 5:19. □ **18:16** «həmmə ix ikki-üq guwahqining səzi bilən kışlinsun» — bu səz «Kəş.» 19:15din nəkil kəltürülgən. ■ **18:16** Qəl. 35:30; Kəş. 17:6; 19:15; Yh. 8:17; 2Kor. 13:1; İbr. 10:28. □ **18:17** «Əgər u jamaəttikilərgə kulək salmisa, uni yat əllik yaki bajgir kətarida kərünğlar» — xu qəoqda «yat əllik»lərninğ kəpinqisi butpərəs idi. «Bajgir»lar (Rim imperiyəsi üqün həlqətin baj alidiəqan Yəhudiyələr) bolsa «Rim imperiyəgə setilip kətkən hainlar» dəp «iplas adəmlər»ning kətarida kərilətti. ■ **18:17** 1Kor. 5:9; 2Tes. 3:14. □ **18:18** «silər yər yüzidə nemini baqlisanglar, ərxtimu xu baqlənoqan bolidu wə silər yər yüzidə nemini koyup bərsənglar, ərxtimu koyup berilgən bolidu» — bu səz 16:19-ayəttikigə ohxax, birək axu yərdə yəloquz Petruska eytiləqan. Biz əysəning muxu səzlidə eytiləqan həkək pəkət rosullarəqila əməs, bəlki pütkül jamaətkə təwədur. əysə tapxurəqan bu həkək; (1) jamaəttiki dualarda aləhidə tiləx həkəkini; (2) jamaət tərtipi boyiqə, gunah sadir kışlip, əmma towa kışmioqan əzaləni qəkləx, jamaəttin qışkırax yaki ularəyə tərbiyə berix həkəkini kərsitidu, dəp ixininəz (17-ayət wə 19-20-ayətni, «1Kor.» 5:1-5, «2Kor.» 2:5-11ni kərünğ). ■ **18:18** Mat. 16:19; Yh. 20:23.

¹⁹ Mən yənə xuni silərgə bərhək eytip qoyayki, yər yüzidə aranglardin ikkisi əzliri tiligən bir ix toqruluk kəlbi bir bolup hərəkəndə nərsini tiləp dua kilsa, ərxniki Atam ularning tilikini ijabət kilidu. ²⁰ Qünki ikki yaki üçqaylən mening namim bilən kəyərdə yiqiləjan bolsa, mən xu yərdə ularning arisida bolimən. □ ■

Xərkət kərgüqi xərkətlik boluxi kerək

²¹ Andin Petrus uning aldiəja kelip:

— I Rəb, kərindiximning mənə ziyan selip ötküzgən qanqə kətimlik gunahini kəqürüxüm kerək? Yəttə kətimmu? — dedi. ■

²² Əysa uningəja mundak dedi:

— Mən sanga xuni eytip qoyayki, yəttə kətim əməs, yətmix həssə yəttə kətim! □ ■ ²³ Ərx padixahlıqi qakarlıri bilən hesab-kitab kilməqqi boləjan bir padixahqa ohxaydu. ²⁴ Hesab-kitabni baxlıəjanida, uningəja on ming talant pul kərzdar boləjan bir qakar kəltürüləptu. □ ²⁵ Qakarning təlīgüdək həq nərsisi bolmıəraqqa, hojisi qakarning əzini, hotun bala-qakisi wə bar-yoqini setip, kərzini tələxini buyruptu. ■ ²⁶ Xunga qakar uning aldidə yərgə yikilip bax urup: «Hojam, mənə kəngqilik kiləjayla, mən pütün kərzimni qokum tələymən» dəp yalwuruptu. ²⁷ Qakarning hojisi uningəja iq əqrifip, uni kəyup berip, kərzini kəqürüm kiləptu.

²⁸ Lekin qakar u yərdin qikip, əzigə yüz dinar kərzdar boləjan yənə bir qakar buradirini uqrıptu. Uni tutuwelip, boynini boşup turup: «Kərzni tələ!» dəptu. □ ²⁹ Buning bilən bu qakar buradiri yərgə yikilip uningdin: «Mənə kəngqilik kil, kərzni qokum kəyturimən» dəp yalwuruptu. ³⁰ Lekin u uniməptu wə: «Pütün kərzni təlīmīgüqə zindanda yatisən» dəp uni zindanoja taxlitəptu. ³¹ Bundak ixning yüz bərgənlikini kərgən baxqa qakarlar intayin azablinip hojisinin aldiəja berip, əhwalni baxtin-ahir səzləp beriptu.

³² Buning bilən hojisi həliki qakarni qakirtip: «Əy rəzil qakar! Mənə yelinojanlıkəning üçün xunqə kəp kərzingning həmmisini kəqürdüm. ³³ Mən sanga iq əqrıtqinimdək, sənmə qakar buradiringgə iq əqrıtixingəja toqra kəlməmdu?!» dəptu. ³⁴ Buning bilən hojisi oşəzəplinip uni pütün kərzini tələp boləjuqə adəm kiynoquqi gundipaylarning qolida turuxqa tapxurup beriptu. □

³⁵ Xuningəja ohxax, əgər hər biringlar öz kərindaxliringlarni qin dilinglardin kəqürmisənglar, ərxniki Atammə silərgə ohxax muamilə kilidu. ■

□ **18:20** «*ikkı yaki üç adəm mening namim bilən kəyərdə yiqiləjan bolsa...*» — grek tilidə «*ikkı yaki üçqaylən adəm mening namimoja kəyərdə yiqiləjan bolsa...*». ■ **18:20** Luqa 24:15,36. ■ **18:21** Luqa 17:4. □ **18:22** «*yəttə kətim əməs, yətmix həssə yəttə kətim!*» — yaki «*yəttə kətim əməs, yətmix yəttə kətim*». ■ **18:22** Mat. 6:14; Mar. 11:25; Kol. 3:13. □ **18:24** «*on ming talant pul*» — bir «*talant*» altun yaki kümüx tənggə az degəndə bir ixqining yillik həkqining 17 həssisi bolup, 10000 talant hazır ottura hesab bilən bəlkim ikki milyard (ming milyon) dollarqə bolıdu. ■ **18:25** Mat. 5:25. □ **18:28** «*yüz dinar kərzdar*»

— xu waqitlarda «*bir dinar*» bir ixqining bir künlük həkqi bolup, yüz tənggə bəlkim ottura hesab bilən 1300 dollarqə bolattı. □ **18:34** «*adəm kiynoquqi gundipaylar*» — muxu gundipaylarning adətiki wəzipisi jinayətqining jinayitini sürüxtə kəlix üçün məhbuslarni kiyxax idi. ■ **18:35** Mat. 6:14; Mar. 11:26; Yak. 2:13.

19

*Talak kilix toʻgʻrisida**Mar. 10:1-12*

¹ Xundak boldiki, Əysa bu soʻzlarni eytip bolqandin keyin, Galiliya elkisidin ayrilip, Yehudiya elkisining qat yerlirigə, yani Iordan deryasining u ketidiki yurtlarqə bardı. ² Top-top adəmlər uningqə əgixip kəlgən bolup, u ularni xu yərdila sakaytti.

³ Əmdi bəzi Pərisiylər uning yeniqə kelip uni qiltakqə qüxürüx məksitidə uningdin:

— Bir adəmninğ hərқandak səwəbtin ayalini qoyuwetixi Təwrat қanunioqə uyoyunmu? — dəp soridi. ⁴

⁴ Xuning bilən u jawabən mundak dedi:

— *Təwrat*tin xuni oқumidnglarmu, muқəddəmdə insanlarni Yaratқuqi ularni «Ər wə ayal kilip yaratti» wə ⁵ «Xu səwəbtin ər kixi ata-anisidin ayrilidu, ayali bilən birlixip ikkisi bir tən bolidu». ⁶ Xundak ikən, ər-ayal əmdi ikki tən əməs, bəlkı bir tən bolidu. Xuning üqün, Huda qoққanni insan ayrimisun. ⁷

⁷ Pərisiylər uningdin yənə:

— Undakta, Musa *pəyoqəmbər* nemə üqün *Təwrat қanunida* ər kixi əz ayalioqə talak hetini bərsila andin uni qoyuwetixkə bolidu, dəp buyruoqan? — dəp soraxti. ⁸

⁸ U ularqə: — Tax yürəklikinglardin Musa *pəyoqəmbər* ayalliringlarni talak қilixkə ruhsət қiloqan; lekin ələmning baxlimida bundak əməs idi.

⁹ Əmdi xuni silərgə eytip qoyayki, ayalini buzukluқtin baxқa birər səwəb bilən talak kilip, baxқa birini əmrigə əloqan hərқandak kixi zina қiloqan bolidu. ¹⁰

¹⁰ Muhlislar uningqə:

— Əgər ər bilən ayali otturisidiki əhwal xundak bolsa, undakta əylənməslik yahxi ikən, — dedi. ¹¹

¹¹ U ularqə:

— Bu sozni həmmila adəm əməs, pəқət nesip қilinoqanlarla qobul қilalaydu. ¹² Qünki anisining baliyatқusidin tuoqma bəzi əoqwatlar bar; wə insan tərpidin ahta қilinoqan bəzi əoqwatlarmu bar; wə ərx padixahlıki üqün əzini əoqwat қiloqanlarmu bar. Bu sozni qobul қilalaydioqanlar qobul қilsun! — dedi. ^{19:1}

^{19:1} Mar. 10:1. ^{19:3} Mar. 10:2. ^{19:4} «xuni oқumidnglarmu,...?» — Bu Pərisiylər əng yahxi kəridioqan ibarilərninğ biri. ^{19:4} Yar. 1:17; 2:24; 5:2 ^{19:5} Yar. 2:24; 1Kor. 6:16; Əf. 5:31. ^{19:6} 1Kor. 7:10. ^{19:7} «Musa pəyoqəmbər nemə üqün

Təwrat қanunida ər kixi əz ayalioqə talak hetini bərsila andin uni qoyuwetixkə bolidu — əmring toqʻrisi «Қan.» 24:1də tepilidu. ^{19:7} Қan. 24:1; Yər. 3:1. ^{19:9} «Izahat» — bezi kona kəqürümlərdə muxu yərdə «wə talak қilinoqan ayalni əmrigə əloqan kiximu zina қiloqan bolidu» dəgən sozlar qoxuludi. 5:32ni kərüng. ^{19:9} Mat. 5:32; Mar. 10:11; Luқа 16:18; 1Kor. 7:10. ^{19:10} «**undakta əylənməslik yahxi ikən**» — demək, muhlislarning oylıxiqə, talak қilix imkanıyiti bolmisa («қikix yoli bolmisa), əylinix intayin қorқunluқ ixtur. ^{19:11}

1Kor. 7:7,17. ^{19:12} «**anisining baliyatқusidin tuoqma bəzi əoqwatlar bar**» — «tuoqma əoqwatlar» bəlkim tuoqma jinsiy iқtidari ajizlarni, ixқsiz kixilərnı kərsitidu; «baxқilar tərpidin ahta қilinoqan» kona zamanlarda han-padixahlarning ordilridila hərəmnı baxқurux hizmiti üqün piqiwetilgən adəmlərnı kərsitidu. «Ərxning padixahlıki üqün əz-əzini əoqwat қiloqanlar» bəlkim Hudaning hizmitidə kəprək waқit bolay dəp əylinixtin waz kəqkənlərnı kərsitidu.

Əysa wə kiçik balilar

Mar. 10:13-16; Luqa 18:15-17

¹³ Qolungni tægküzüp dua kılǵaysən dəp, bəzilər kiçik balilirini uning aldioğa elip kəldi. Birak muhlislar elip kəlgənlərni əyibliidi. ■ ¹⁴ Əmma Əysa:

— Balilar mening aldimoğa kəltürülsun, ularni tosmanglar. Qünki ərǵ padixahlıki dəl muxundaqlarğa təwədur, — dedi. □ ■ ¹⁵ Wə qollirini ularğa tægküzgəndin keyin, u u yərdin ayrildi.

Puldarlar Hudaning padixahlıkiğa kirələmdü?

Mar. 10:17-31; Luqa 18:18-30

¹⁶ Mana, bir küni birsi uning aldioğa kelip:

— Ustaz, mən qandaq yahxi ixni kılısam, mənggülik həyatka eriximən?
— dəp soridi. ■

¹⁷ U uningğa:

— Nemixka məndin yaxhilik toqrisida soraysən? «Yahxi boluquçılar» bolsa pəkət birila bar. Əmma həyatlıkka kirimən desəng, əmrlərgə əməl kıl, — dedi.

¹⁸ Kaysi əmrlərgə dəysən? — dəp soridi u.

Əysa uningğa:

— «Kətillik kılma, zina kılma, oqrılık kılma, yaloğan guwahlik bərmə, ■ ¹⁹ ata-anangoğa hərmət kıl wə qoxnangni özüngni səygəndək səy» — dedi. □ ■

²⁰ Yax yigit uningğa: — Bularning həmmisigə əməl kılıp keliwatimən. Əmdi mənğa yənə nemə kəm? — dedi.

²¹ Əysa uningğa:

— Əgər mukəmməl boluxni halisang, berip bar-yokungni setip, pulini kəmbəqəllərgə bərgin. Xuning bilən ərxtə həzinəng bolıdu. Andin kelip mənğa əgəxkin, — dedi. ■

²² Yigit muxu səzni anglap, qayıuğa qəmüp u yərdin ketip kaldi. Qünki uning mal-mülki nahayıti kəp idi. ²³ Əysa muhlisliroğa:

— Mən silərgə xuni bərheq eytip qoyayki, baylarning ərǵ padixahlıkiğa kirixi təsliktila bolıdu. ■ ²⁴ Wə yənə xuni silərgə eytayki, təgining yingnining kəzidin etüxi bay adəmning Hudaning padixahlıkiğa kirixidin asandur! — dedi.

²⁵ Muhlislar buni anglap intayin bək həyran boluxup:

— Undakta, kim nijatka erixələydu? — dəp soraxti.

²⁶ Əmma Əysa ularğa qarap:

— Bu ix insan bilən wujudka qıxixi mumkin əməs, lekin Hudağa nisbətən həmmə ix mumkin bolıdu, — dedi. □ ■

■ **19:13** Mar. 10:13; Luqa 18:15. □ **19:14** «ərǵ padixahlıki dəl muxundaqlarğa təwədur»

— yaki «ərǵ padixahlıki dəl muxundaqlardın tərkiib tapkandır». ■ **19:14** Mat. 18:3; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. ■ **19:16** Mar. 10:17; Luqa 18:18. ■ **19:18** Mis. 20:12; Law. 19:18; Kan. 5:16-20; Rim. 13:9. □ **19:19** «kətillik kılma, zina kılma, oqrılık kılma, yaloğan guwahlik bərmə, ata-anangoğa hərmət kıl wə qoxnangni özüngni səygəndək səy» —

(18-19-ayət) oqurmənlər xuningğa diqqət kılğan boluxi mumkinki, Əysa «on pərman» iqidiki Hudağa munasiwətlik pərmanlarni yaki «(qoxnangning nərsilirini) tama kılma» dəgən pərmanni tiloğa alojini yok. ■ **19:19** Law. 19:17; Mat. 22:39; Mar. 12:31; Gal. 5:14; Yağ. 2:8. ■ **19:21** Mat. 6:19; Luqa 12:33; 16:9; 1Tim. 6:19. ■ **19:23** Pənd. 11:28; Mar. 10:23; Luqa 18:24.

□ **19:26** «Hudağa nisbətən həmmə ix mumkin bolıdu» — grek tilida: «Huda bilən həmmə ix mumkin bolıdu». ■ **19:26** Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luqa 1:37; 18:27.

27 Buning bilən Petrus uningöja:

— Mana, biz həmmidin waz keqip sanga əgəxtuk! Biz buning üçün nemigə eriximiz? — dəp soridi. ■

28 Əysa ularöja mundak dedi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, aləmdiki həmmə kaytidin yengilanöjində, İnsan'ooli xanlıq təhtidə olturojan waktida, manga əgəxkən silər on ikki təhtə olturup, Israillarning on ikki kəbilisigə həküm qikirisilər. ■ 29 Mening namim dəp öylər, aka-uka, aqa-singil kərindaxliri, ata-anisi, ayali, baliliri yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlərninğ həmmisi ularöja yüz həssə artuk erixidu wə mənəgülük həyatka miras bolidu. □ ■

30 Ləkin xu qəşda nuroqun aldida turojanlar arkioja ötidu, nuroqun arkida turojanlar aldioja ötidu. ■

20

Üzümzarlıktiki ixləmqilər

1 — Qünki ərx padixahlıki bir yər igisigə ohxaydu. Igisi üzümzarlıkida ixləxkə adəmlərnəni yallax üçün tang səhərdə sirtka qikiptu. 2 U ixləmqilər bilən künlüki üçün bir kümüx dinardin berixkə kelixip, ularni üzümzarlıqioja əwətiptu. □

3 Saət tokkuzlarda u yənə sirtka qikip, bazarda bikar turojan baxka kixilərnəni kərüptu. □ 4 Ularöja: «Silərmu üzümzarlıkımoja beringlar, həkqinglaröja tegixlikini berimən» — dəptu. 5 Ular üzümzarlıkka beriptu. Qüxtə wə saət üqtimu u yənə qikip yənə xundak kıliptu. □ 6 Ləkin kəqkurun saət bəxlərdə qikqanda u yərdə turojan yənə baxkılarnəni kərüp, ulardin: «Nemə üçün bu yərdə kün boyi bikar turisilər?» dəp soraptu. □ 7 Ular: «Bizni həqkim yallimidi» dəp jawab kayturuptu. U ularöja: «Undakta, silərmu üzümzarlıkımoja berip ixlənglar» — dəptu.

8 Kəq bolöjanda, üzümzarlık igisi ojojidarioja: «Ixləmqilərnəni qakirip, əng ahirida kəlgənlərdin baxlap əng əwwal kəlgənlərgiqə həmmisining ix həkqini bər» dəptu. 9 Əwwal kəqkurun saət bəxtə ixka kəlgənlər kelip, hərbi bir kümüx dinardin eliptu. 10 Əng əwwal yallap kəlgənlərninğ nəwiti kəlgəndə, ular: Tehimu kəp ix həkqi alimizöju, dəp oylixiptu; biraq ularmu bir kümüx dinardin eliptu. 11 Ular ix həkqini alojini bilən yər igisidin əşrinip: 12 «Bu ahirda kəlgənlər pəkət bir saətlə ixlidi, biraq siz ularni kün boyi japalıq wə kattik issikni qəkkən bizlər bilən barawər hesablıdinizöju, dəp oşudurixiptu. 13 Ləkin yər igisi ularning

■ 19:27 Mat. 4:20; Mar. 10:28; Luğa 5:11; 18:28. ■ 19:28 Luğa 22:30. □ 19:29 «Mening namim dəp öylər, aka-uka, ... yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlər...» — grek tilida «mening namim üçün öylər, aka-uka... yaki yər-zeminlardin waz kəqkənlər...». ■ 19:29 Qan. 33:9; Ayup 42:12. ■ 19:30 Mar. 10:31; Luğa 13:30. □ 20:2 «U ixləmqilər bilən künlüki üçün bir kümüx dinardin berixkə kelixip...» — «bir kümüx dinar» grek tilida «bir dinarius». □ 20:3 «Saət tokkuzlarda» — grekqə «künning üçinçi saiti» — yəni saət tokkuzni kersitidu. Yəhudiy həlki üçün «toluk kün» (24 saət) kəq saət altidə baxlinidu; kəqtə «jesək» ixlitilidu; ətigən saət altidin kəq saət altiqə «kündüz» deyilidu, kündüz on ikki saətkə bəlünidu (misalni Təwrat, «Yar.» 1:5in kərgili bolidu). □ 20:5 «Qüxtə wə saət üqtimu u yənə qikip yənə xundak kıliptu» — «qüxtə» — əyni sez boyiqə künning «altinçi saitidə» wə «saət üqtə» künning «tokkuzinçi saitidə» (qüxtin keyin saət üqlərdə) deyilidu. □ 20:6 «kəqkurun saət bəxlərdə» — grekqə «künning on birinçi saiti ətrapida», yəni qüxtin keyin saət bəxtə.

birigə jawab qayturup: «Buradər, sanga nahəklük kılöjnim yok! Sən bilən bir kümüx dinarəja kelixmigənmiduk? ¹⁴ Həkkingni elip qaytip kətkin. Bu ahirda kəlgəngimü sanga ohxax bərgüm bar. ¹⁵ Əzümningkini əzüm bilgənqə ixlitix həküküm yokmu? Sehiy boləjanlikiməja kəzüng kizirawatamdu? ¹⁶ Xundak kılıp «Aldida turəjanlar arkiəja ətidu, arkida turəjanlar aldioja ətidu»; qünki qakirilojanlar kəp, əmma tallanojanlar az bolidu. □ ■

Əysa əlip tirilidojanlikini yanə aldin eytidu

Mar. 10:32-34; Luğa 18:31-34

¹⁷ Əysa Yerusaleməja qikiwetip, yolda on ikki muhlisini bir qətkə tartip, ularəja mundak dedi: □ ■

¹⁸ — Mana biz hazır Yerusaleməja qikiwetim. İnsan'ooli bax kəhınlar wə Təwrat ustazlırioja tapxurulidu. Ular uni əlümgə məhkum kılıdu ¹⁹ andin uni məshirə kılıp, kəmqilap wə krestləxkə yat əlliklərgə tapxuridu. Ləkin u üqinqi küni qayta tirilidu. ■

Anining təlipi

Mar. 10:35-45

²⁰ Xu qəşda, Zəbədiyning oşullirining anisi ikki oşlini elip, Əysaning aldioja kelip uningdin bir ixni tələp kılmaqçı bolup səjdə kildi. □ ■

²¹ Nemə təlipəng bar? — dəp soridi u.

Ayal uningəja:

— Xuni əmr kıləyəsənki, sening padixahlığında bu ikki oşlumdin biri ong yeningda, biri sol yeningda oltursun, — dedi.

²² Əysa ularəja jawabən: — Silər nemə tələp kiliwatkinglarni bilməywatisilər. Mən iqixkə təmxəlgən kədəhni iqələmsilər?

Iqələymiz, — deyixti ular. □ ■

²³ U ularəja:

— Silər həkikətənmü mening kədəhimdin ortaq iqisilər. Biraq ong yaki sol yenimda olturux nesiwisi mening ihtiyarimda əməs, bəlki Atam kimlərgə təyyarliojan bolsa, xularəja nesip bolidu. ■ ²⁴ *Qalojan* on muhlis buningdin həwər tapkanda, ikki kəridixidin hapa boldi. ²⁵ Ləkin Əysa ularni yenioja qakirip, mundak dedi:

— Silərgə məlumki, əllərdiki həkümranlar qol astidikidikilər üstidin buyrukwazlik kılıp həkimiyət yürgüzidu, wə ularning həkukdarliri ularni hojayınlarqə idarə kılıdu. □ ■ ²⁶ Biraq siləning aranglarda xundak bolmisun; bəlki silərdin kim üstün boluxni halisa, siləning

□ **20:16** «qünki qakirilojanlar kəp, tallanojanlar az bolidu» — muxu səzlər bəzi kona kəqürmilərdə tēpilmaydu. ■ **20:16** Mat. 19:30; 22:14; Mar. 10:31; Luğa 13:30. □ **20:17**

«Yerusaleməja qikiwetip...» — «Yerusaleməja berix» hərdaim «Yerusaleməja qikiwetip...» dəp ipadilini. ■ **20:17** Mar. 10:32; Luğa 18:31; 24:7. ■ **20:19** Mat. 27:2; Luğa 23:1; Yh. 18:28,31; Ros. 3:23. □ **20:20** «Zəbədiyning oşulliri» — Əysa qakirojan on ikki rosuldin ikki, yəni Yuhanna wə Yakup. 4:21 wə 10:2ni kəring. «bir ixni tələp kılmaqçı bolup səjdə kildi» — yaki «bir ixni tələp kılmaqçı bolup tizlinip bax urdi». ■ **20:20** Mar. 10:35. □ **20:22** «Mən iqixkə təmxəlgən kədəhni iqələmsilər?» — bu ayəttiki «kədəh» degən sēz, Əysaning tartidojan azab-oqubiti wə kresttiki əlümini kəzda tutidu. ■ **20:22** Luğa 12: 49,50; Rim. 8:26. ■ **20:23** Mat. 25:34. □ **20:25** «əllərdiki həkümranlar qol astidikidikilər üstidin buyrukwazlik kılıp həkimiyət yürgüzidu» — «əllər» muxu yərdə «yat əllər», «Yəhüdiy əməslər»ni (yəni Hudadin qorqmaydojan butpərəslərni) kərsitidu. ■ **20:25**

Mar. 10:42; Luğa 22:25.

hizmitinglarda bolsun; ■ 27 wə kim aranglardikilərnəng aldinkisi boluxni halisa, silərnəng kulunglar bolsun. ■ 28 Insan'ooqlimu dərwəxə xu yolda kəpçilik hizmitimdə bolsun deməy, bəlkə kəpçilikning hizmitidə bolay wə jenimni pida kilix bədiligə nuroşun adəmlərnəni hərlükkə erixtürəy dəp kəldi. □ ■

Əysaning ikki əmani saqaytixi

Mar. 10:46-52; Luqa 18:35-43

29 Ular Yeriho xəhəridin qikkənda, zor bir top adəmlər uningə əgixip mangdi. ■ 30 Wə mana, yöl boyida olturoşan ikki əma Əysaning u yərdin ešüp ketiwatqinini anglap:

— İ Rəb, Dawutning ooqlı, bizgə rəhim kiləyşən, — dəp towlıdi.

31 Kəpçilik ularni «Ün qıkarmanqlar!» dəp əyiblıdi. Lekin, ular: — Ya Rəb, İ Dawutning ooqlı, bizgə rəhim kiləyşən! — dəp tehimu kəttik towlıdi.

32 Əysa kədimini tohtitip, ularni qakirip:

— Silər üqün nemə ix kilip bəriximni halisilər? — dəp soridi.

33 Ya Rəb, kəzlimiz eqilsun! — deyixti ular.

34 Əysa ularə iq aqiritip, kolini ularning kəzlırigə təgküziwidi, kəzlıri xuan əsligə kelip kəridioşan boldi; ular dərhal uningə əgixip mangdi.

21

Əysaning Yerusalemə təntənilik kirixi

Mar. 11:1-11; Luqa 19:28-38; Yh. 12:12-19

1 Ular Yerusalemə yəkinlixip, Zəytun teşining etikidiki Bəyt-Faqi yezisioş kəlginidə, Əysa ikki muhlisioş munularni tapılap aldin əwətti: ■

2 — Silər udulunglardiki yezioşə beringlar. Barsanglarla, baqlaklık bir exək wə uning yenidiki bir təhəyni kərisilər. Ular ni yexip aldiməşə yetiləp kelinglar. 3 Əgər birsi silərgə bir nemə desə, «Rəbning bularəşə həjiti qüxti» dənglar, u dərhal ularni koyup beridu.

4 Bu pütün wəxə pəyöşəmbər arkilik eytiləşan munu səzlərnəni əməlgə axurux üqün boldi: —

5 «Zion kizioşə eytinglar:

— Mana, Padixahing keliwatidu, Kəmtər-məmin bolup, minip bir exəkkə, Boyunturukluk exəkning təhiyigə, Keliwatidu yeningəşə sening». □ ■

6 Əmdi həliki ikki muhlis bərip Əysaning tapilioşinidək kildi. 7 Exək bilən təhəyni yetiləp kelip, üstigə yepinqa-qapanlırnəni saldi wə u üstigə

■ 20:26 1Pet. 5:3. ■ 20:27 Mat. 23:11; Mar. 9:35; 10:43. □ 20:28 «... jenimni pida kilix bədiligə nuroşun adəmlərnəni hərlükkə erixtürəy» — nemidin «hərlük»kə erixidu? — gunahın boləşan hərlük. ■ 20:28 Luqa 22:27; Yh. 13:14; Əf. 1:7; Fil. 2:7; 1Tim. 2:6; 1Pet. 1:19 ■ 20:29 Mar. 10:46; Luqa 18:35. ■ 21:1 Mar. 11:1; Luqa 19:29. □ 21:5 «Zion kizioşə eytinglar: — Mana, Padixahing keliwatidu, kəmtər-məmin bolup, minip bir exəkkə, boyunturukluk exəkning təhiyigə, keliwatidu yeningəşə sening» — bexarət «Zək.» 9:9din elinəşan. «Zion» — Yerusalem jaylaxşan təşni kərsitidu. ■ 21:5 1Pad. 1:38-40; Yəx. 62:11; Zək. 9:9; Yh. 12:15.

mindī. □ ■ 8 Əmdi top-top kixilər yepinqa-qapanlirini yoloğa payandaz kılıp saldı; yənə bir qismi dərəh xahlirini kesip yoloğa yayattı. 9 Aldida mangoğan wə kəynidin əğəxkən top-top halayık: —

«Dawutning oqlıoğa həsanna bolıyay!
Pərwərdıgarning namıda kəlgüqıgə mubarək bolsun!
Ərxıxlada təxəkkür-həsannalar oqılsun!» — dəp warkırixattı. □ ■

10 U Yerusalemoğa kirgəndə, pütkül xəhər lərzıgə kəldı. Kixilər:
— Bu zadı kimdu? — deyixətti.

11 Halayık:
— Bu Galılıyə ölkısidıki Nasarətlik pəyoğəmbər Əysa, dəp jawab berixətti.

Əysaning ibadəthanını soda-setıqtın tazlıxı
Mar. 11:15-19; Luğa 19:45-48; Yh. 2:13-22

12 Əmdi Əysa ibadəthana həylılrıoğa kırıp, u yərdə elim-setim kılıwatkanlarning həmmısını həydəp qıqardı. Pul tegıxküqılərnıng xırlırlını wə pahtək-kəptər satqıqılərnıng orundıqlırlını örüp, □ ■ 13 ularoğa:

— *Mukəddəs yazmılarda Hudaning*: «Mening öyüm dua-tilawəthana dəp atılıdu» degən sözi pütülgən; lekin silər uni bulangqılərnıng uwısoğa aylənduruwapsılər! — dedi. □ ■

14 İbadəthana həylılrıda boləanda qarıoşu wə tokurlar uning aldıoğa kəldı, u ularnı saqayttı. 15 Ləkin bax kaħınlar bilən Təwrat ustazlırı uning yaratqan möjızılırlını kərüp wə balılərnıng ibadəthanıda: «Dawutning oqlıoğa həsanna-təxəkkürlər bolıyay!» dəp towlıoğınını anglap qəzəpləndı. ■

16 Ular uningə:
— Bu balılərnıng nemə dəwatqanlıqını anglawatamsən? — dəp sorıdı.

□ 21:7 «... üstıgə yepinqa-qapanlirini saldı» — demək, egırı yoq ıdı. ■ 21:7 2Pad. 9:13; Yh. 12:14. □ 21:9 «Dawutning oqlıoğa həsanna bolıyay! Pərwərdıgarning namıda kəlgüqıgə mubarək bolsun! Ərxıxlada təxəkkür-həsannalar oqılsun!» — bu sözlər

«Zəb.» 118:25-26dıki bəxarəttın elınəğan. «Həsanna» degən söz «Kutkuzəyəsən, i Pərwərdıgar» degən mənıdə. İnjıl dəwrigə kəlgəndə «Hudaəğa təxəkkür-həmdusana» degən mənıdımı boləğan. «Zəbur» 118-küyıdıki ızahətlərnınu kərüng. ■ 21:9 Zəb. 118:25-26 □ 21:12 «Əmdi Əysa ibadəthana həylılrıoğa kırıp...» — ibadəthana — əynı qəoqda, Yəhüdıylərnıng nuroğın ibadəthanılırı (sinagöglər) ıdı; muxu yərdə kərsıtılğən «ibadəthana» Yəhüdıylərnıng əng kəp yıoqlıp ibadət kılıdıəğan jayı ıdı. Musa pəyoğəmbərgə qıxürülgən qanun boyıqə, pəkət «Huda Əz namını kəyoğın» Yerusalemdıki bu məkızıy ibadəthanıdıla qırbanlıq kılısa toşra bolattı.

■ 21:12 Qan. 14:26; Mar. 11:15; Luğa 19:45; Yh. 2:14. □ 21:13 «*Mukəddəs yazmılarda Hudaning*: «Mening öyüm dua-tilawəthana dəp atılıdu» degən sözi pütülgən; lekin silər uni bulangqılərnıng uwısoğa aylənduruwapsılər!» — Təwrat, «Yəx.» 56:7 wə «Yər.» 7:11ni kərüng. Əysaning «bulangqılərnıng uwısı» degən sözi ikki bıslıq bolup, bir tərəptın bax kaħınlərnıng sodıgərlərgə qırbanlıqlərnı setıx həkıqını setıp bərgənlikını kərsıtıdu; ikkıncıqın, bu kaħınlərnıng həlkıngnıng Hudaning həkıkıtını anglax pırsıtını bulap, uning ornioğa əzlırlıng mərtıwısını yukırı kətürıdıəğan hər türlük kəıdə-yosunlarnı ularnıng boynıoğa artıp kəyoğanlıqını kərsıtıdu. ■ 21:13 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Luğa 19:46. ■ 21:15 Mar. 11:27.

U ularoqa: — Anglawatimən! Silər *mukəddəs yazmilardin* xuni oqup baqmioqanki, «Özünggə kiçik balilar wə bowaqlarning tilliridin mədhiyə sözlirini mukəmməl kılding» dedi. □ ■

17 Andin u ulardin ayrilip, xəhərdin çiqip Bəyt-Aniya yezisioqa berip, xu yərdə kəndi.

Ənjür dərihini əyibləx

Mar. 11:12-14; 20-24

18 Əmdi səhərdə, xəhərgə qayıt ketiwatqanda, uning qorsıki aqkanıdi. ■

19 U yol boyidiki bir tüp ənjür dərihini kərüp, uning yenioqa bardı. Ləkin dərəhtin yopurmaktin baxqa heq nərsə tapalmay, uningoqa qarap:

— Həzirdin baxlap səndin mənggü mewə bolmisun! — dewidi, ənjür dərihi xuan kुरup kətti. □ ■

20 Muhlislar buni kərüp təjüplinip:

— Ənjür dərihi nemanqə tezla kुरup kətti! — dedi. □

21 Əysa ularoqa jawab bərdi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, əgər heq guman bolmay ixənqinglar bar bolsa, ənjür dərihidə boləqan ixlar bolupla qalmay, bəlki silər hətta bu taqqa: «Bu yərdin kətürülüp dengizə taxlan!» desənglar, u xundək bolidu, dedi. ■ 22 Dua kılıp nemini tilisənglar, ixənqinglar bolsila, xularoqa erixisilər. ■

Əysaning hokukining sürüxtürülüxi

Mar. 11:27-33; Luqa 20:1-8

23 U ibadəthana hoylilirioqa kirgəndin keyin, kixilərgə təlim beriwatqanda, bax kaħinlar wə aqsakaallar uning aldioqa kelip:

— Sən kiliwatqan bu ixlarni kaysi hokukqa tayinip kiliwatisən? Sanga bu hokukni kim bərgən? — dəp soraxti. ■

24 Əysa ularoqa jawab berip: — Mən awwal silərgə bir soal qoyay. Əgər silər jawab bərsənglar, mənmu bu ixlarni kaysi hokukqa tayinip kiliwatqanlikimni eytimən. 25 Yəhya yürğüzgən qəmüldürüx nədin kəlgən? Ərxtinmu, yaki insanlardinmu? — dəp soridi.

Ular əzara mulahizə kılıxip:

— Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaқта, silər nemə üqün uningə ixənmidinglar?» dəydu. □ 26 Əgər: «İnsanlardin kəlgən» desək,

□ 21:16 «Silər mukəddəs yazmilardin xuni oqup baqmioqanki...» — oqurmənləarning esidə barki, «xuni oqup baqmioqanki,...?» deqən ibarə Pərisiylər wə Sadukiyləarning əng yahxi kəridioqan ibarilirining biri idi. «Özünggə kiçik balilar wə bowaqlarning tilliridin mədhiyə sözlirini mukəmməl kılding» — «Zəb.» 8:2. ■ 21:16 Zəb. 8:2 ■ 21:18 Mar. 11:12,20.

□ 21:19 «U yol boyidiki bir tüp ənjür dərihini kərüp, uning yenioqa bardı. Dərəhtin yopurmaktin baxqa heq nərsə tapalmay, uningə qarap: — Həzirdin baxlap səndin mənggü mewə bolmisun! — dewidi, ənjür dərihi xuan kुरup kətti» — Pələstindiki ənjür dərəhliridə yopurmaq bolsa, mewimu boluxi kərək. Bu karamət məjizə rohiy bir həqiqətni sürətləp beridu, əlwəttə. ■ 21:19 Hox. 9:10 □ 21:20 «Ənjür dərihi nemanqə tezla kुरup kətti!» — yaki «Ənjür dərihi qandaqmı birdinla kुरup kətti!» ■ 21:21 Mat. 17:20; Luqa 17:6. ■ 21:22 Mat. 7:7; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yağ. 1:5; 1Yuha. 3:22.

■ 21:23 Mis. 2:14; Mar. 11:27; Luqa 20:1; Ros. 4:7; 7:2. □ 21:25 «Yəhya yürğüzgən qəmüldürüx nədin kəlgən? Ərxtinmu, yaki insanlardinmu?» — muxu diniy ərbabləarning həmmisi degüdək Yəhya pəyoqəmbərnəning yətküzgən həwirigə jawabən: «Bizgə towa kılıx kərək əməs» deqən wə Yəhya «Məning kəynimdə kelidioqan» dəp kərsətkən Məsihning kelixigə ixənməy, uning qümüldürüxini rət kılıqanıdi.

halktin qorqimiz, qunki ular hëmmisi Yëhyani pëyoqëmbër dëp bilidu — deyixti.■

²⁷ Buning bilën, ular Əysaşa: Bilməymiz, — dëp jawab berixti.

— Undakta, mënmu bu ixlarni qaysi hëqükqä tayinip kiliwatkanlikimni eytmaymën, — dedi u ularşa.

Ikki oşul toşrisidiki təmsil

²⁸ Əmdi bu ixka qandak qaraysilər? Bir adəmming ikki oşli bar ikën. U birinçi oşlining yenioşa kelip: «Oşlum, bügün üzümzarlikimoşa berip ixligin» dëptu. ²⁹ «Barmaymën» dëptu u, lekin keyin puxayman kilip yënila beriptu. ³⁰ U ikkinçi oşlining yenioşa kelip uningöimu xundak dëptu. U: «Höp əpəndim, baray» dëptu-yu, lekin barmaptu. ³¹ Bu ikkiylənnin qaysisi atisining iradisini ada kilöqan bolidu?

— Birinçi oşli, — dëp jawab bərdi ular.

Əysa ularşa mundak dedi:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bajgırlar bilən pahixilər Hudaning padixahlikioşa silərdin burun kirməktə. □ ³² Qünki gərgə Yəhya pəyoqəmbər silərgə həkkanıyət yolını ayan kilöjili kəlgən bolsimu, silər uningöşa ixənmidinglar; lekin bajgırlar bilən pahixilər uningöşa ixəndi. Silər buni kərüp turup, hətta keyinki waqıtlarda yolunglardin puxayman kilmay uningöşa ixənmidinglar.□ ■

Rəzil başwənlər həkqidiki təmsil

Mar. 12:1-12; Luğa 20:9-19

³³ Yənə bir təmsilni anglanglar: Bir yər igisi bir üzümzarlik bərpa kilip, ətrapini qıtlaptu. U uningda bir xarab kəlgiki kezıptu wə bir kəzət munari yasaptu. Andin u üzümzarlikni başwənlərgə ıjarigə berip, əzi yaqa yurtka ketıptu. ■ ³⁴ Üzüm pəsli yekınlaxkanda, əzigə tegixlik hösulni eliwelıx üqün kullirini başwənlərnin yenioşa əwətıptu. ³⁵ Lekin başwənlər kullirini tutup, birini dumbalaptu, birini öltürüwetıptu, yənə birini qalma-kesək kilıptu. ■ ³⁶ U yənə bir ketim aldinkidinmu kəp kullirini əwətıptu, biraq başwənlər ularöimu ohxax muamilə kilıptu. ³⁷ Ahirda, u «Oşlumniöşu hərmət kilar» dëp, oşlini əwətıptu. ³⁸ Lekin başwənlər oşulni kərüp, əzara: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni öltürüwetip mirasini igiliwalayli» deyixıptu. ■ ³⁹ Xuning bilən ular uni tutup üzümzarlikning sirtioşa taxlap öltürüwetıptu.

⁴⁰ Əmdi üzümzarlikning igisi kəlgəndə, xu başwənlərnə qandak kilar?

⁴¹ Ular uningöşa:

■ **21:26** Mat. 14:5; Mar. 6:20. □ **21:31** «bajgırlar bilən pahixilər...» — «bajgırlar» toşrisida 18:18diki izahatni kəring. «**bajgırlar bilən pahixilər Hudaning padixahlikioşa silərdin burun kirməktə**» — «kirməktə» degən sözgə qarışqanda, «bajgırlar wə pahixilər» awwal Yəhya pəyoqəmbərnin agah-guwaklıki arkilik towa kilöqan, andin əyni qaşda Məsihnin agah-guwaklıki arkilik Hudaning padixahlikioşa tehimu kırıwatkanidi. □ **21:32** «**silərgə həkkanıyət yolını ayan kilöjili kəlgən ...**» — yaki «silərgə həkkanıyət yolını elip baröjili kəlgən». Grek tilida pəkət: «silərgə həkkanıyət yolida kəlgən...» deyilidu. ■ **21:32** Mat. 3:1. ■ **21:33** Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1-7; Yər. 2:21; 12:10; Mar. 12:1; Luğa 20:9. ■ **21:35** 2Tar. 24:21. ■ **21:38** Yar. 37:18; Zəb. 2:1, 8; Mat. 26:3; 27:1; Yh. 11:53; İbr. 1:2.

— Bu rəzil adəmlərnı wəhxiylik bilən yökıtidu. Üzümzarlıknı bolsa mewılirını öz waktıda ızıgə tapxurıdıoğan baxka baqwənlərgə ıjarıgə berıdu, — dəp jawab berıxtı.

⁴² Əysa ulardın sorıdı:

— Mükəddəs yazmılardıki munu səzlərnı oqup baxmıoğanmusılər?: —

«Tamqılar taxlıwətkən tax bolsa,

Burjək texı bolup tikləndı.

Bu ıx Pərwərdıgardındur,

Bu kəzımız aldıda karamət bir ıxtur». □ ■

⁴³ Xu səwəbtın silərgə xunı eytıp qoyaykı, Hudanın padıxahlıkı silərdın tartıwelınıp, unınoğa muwapıq mewılərnı berıdıoğan baxka bir əlgə ata kılınıdu. ■ ⁴⁴ Bu «tax»ka yıkıloğan kixı parə-parə bolup ketıdu; lekin bu tax həkımnıng üstıgə qıxsə, unı kukum-talkan kılıwetıdu. □ ■

⁴⁵ Bax kahınlar wə Pərisıylər unıng eytkən təmsillırını anılap, ularnı əzlırıgə karıtıp eytkanlıkını qıxəndı. ■ ⁴⁶ Unı tutux yolını ızdıgən bolsımu, lekin halayık unı pəyoqəmbər dəp qarıoqaqka, ulardın kərəkıxtı. ■

22

Toy ziyapıtı toqırsıdıki təmsıl Luqa 14:15-24

¹ Əysa ularoğa yənə təmsillər bilən mundaq dedi:

² Ərx padıxahlıkı huddı öz oqlı üqün toy ziyapıtını təyyarlıoğan bir padıxahka ohxaydu. ■ ³ U qakarlırını toy ziyapıtıgə təklıp kılınoğanlarnı qakırıxka əwətıptu, lekin ular kelıxkə unımaptu. ⁴ U yənə baxka qakarlırını əwətıp, ularoğa tapılap: «Qakırılınlaroğa: — Mana, mən ziyapıtımını təyyar kıldım; menıng torpaqlırım, bordaq mallırım soyuldı, həmmə nərsə təyyar. Zıyapətkə mərhəmət kılıoqay, dəydu, dəp eytınglar, — dəptu. ⁵ Bırək ular təklıpını etıbaroğa almay, bırı etızlıkıoğa kətsə, yənə bırı sodısoğa ketıptu. ⁶ Qaloğanlırı bolsa *padıxahıng* qakarlırını tutuwelıp, horlap öltürüwetıptu. ⁷ Padıxah bunı anılap kəttık oşəzəplınıp, əskərlırını qıkırıp, u katıllarnı yökıtıp, ularnıng xəhırıgə ot qoyuwetıptu.

⁸ Andın u qakarlıroğa: «Toy ziyapıtı təyyar boldı, lekin qakırılınlar *mehmanlıqka* munasıp kəlmıdı. ⁹ Əmdı silər aqa yollaroğa berıp, udul kəlgən adəmlərnıng həmmısını toy ziyapıtıgə təklıp kılınglar» dəptu.

¹⁰ Buning bilən qakarlar yollaroğa qıkıp, yahxi bolsun, yaman bolsun, udul kəlgənlik adəmlərnıng həmmısını yıoıp əkəptu. Toy sorunı mehmanlar bilən lık toluptu.

□ **21:42** «**Tamqılar taxlıwətkən tax bolsa, burjək texı bolup tikləndı**» — «burjək texı» bolsa həkəndək ımarətnıng ulıdıki əng muhım uyultax bolup, ul selınoqanda bırıncı bolup qoyulıdıoğan taxtur. Yəhudıy kattıwaxlar «rohiy həyat»ning burjək texı boloğan Məsihnı taxlıxıwətməkqi ıdı, wə dərəkə taxlıwəttı. Məsih nəklı kəltürgən səzlər — «Zəb.» 118:22-23. ■ **21:42** Zəb. 118:22-23; Yəx. 8:14; 28:16; Mar. 12:10; Luqa 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:6. ■ **21:43** Mis. 32:10; Yəx. 55:5; Mat. 8:12. □ **21:44** «**Bu «tax»ka yıkıloğan kixı parə-parə bolup ketıdu; lekin bu tax həkımnıng üstıgə qıxsə, unı kukum-talkan kılıwetıdu**» — «tax» bolsa Əysa əzi, əlwəttə.

42-ayətnı kərüng. Əysanın bu səzi toquruluk «koxumqə səz»imızda tohtıtilımız. ■ **21:44** Yəx. 8:15; Dan. 2:34; Zək. 12:3; Luqa 20:18. ■ **21:45** Luqa 20:19. ■ **21:46** Luqa 7:16; Yh. 7:40.

■ **22:2** Luqa 14:6; Wəh. 19:7.

¹¹ Padixah mehmanlar bilən körüxkili kirgəndə, u yərdə ziyapət kiyimi kiyimigən bir kixini körüptu. □ ¹² Padixah uningdin: «Buradər, ziyapət kiyimi kiyiməy, bu yərgə qandaq kirding?» dəp soraptu, biraq u kixi jawab berəlməy qaptu. ¹³ Padixah qakarlırioja: «Üni put-qolliridin baqlap, texidiki qarangojulukka aqikip taxlanglar! U yərdə yioja-zarlar kətürülidu, qixlirini ojuqurlitidu» dəptu. ■ ¹⁴ Qünki qakiriloqanlar kəp, lekin tallanoqanlar azdur.■

«Baj tapxuramduq?» degən qiltaq

Mar. 12:13-17; Luqa 20:20-26

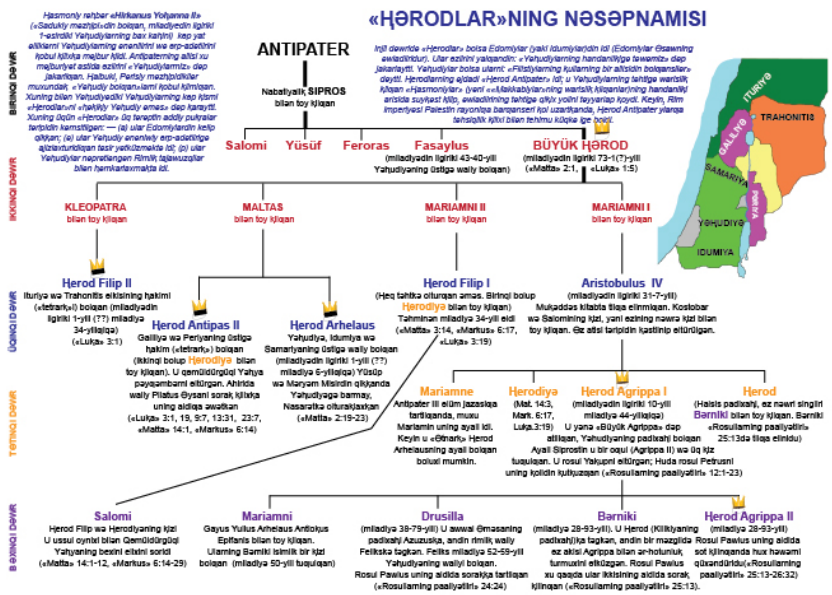
¹⁵ Buning bilən Pərisiylər u yərdin qikip, qandaq qilip uni öz sözi bilən tuzaqqa qüxürüx həkqidə məslihləxti. ■ ¹⁶ Ular muhlislrini Hərodning tərəpdarlıri bilən billə uning yenioja əwətip:

— Ustaz, silini səmimiy adəm, kixilərgə Hudaning yolini sadiklik bilən oğitip keliwatidu wə adəmlərgə kət'iy yüz-hatirə qilmay heqkimgə yan basmaydu, dəp bilimiz. □

□ **22:11 «Padixah mehmanlar bilən körüxkili kirgəndə, u yərdə ziyapət kiyimi kiyimigən bir kixini körüptu»** — bu sözgə kariojanda xu waqitlarda katta toy ziyapətliridə şahibhan əzi hər bir mehmanoja alahidə bir ziyapət kiyimi sowoqat qilatti. Undaq kiyimni kiyixni rət qilix şahibhanjoja intayin bihərmətlik bolatti. ■ **22:13** Mat. 8:12; 13:42; 24:51; 25:30; Luqa 13:28. ■ **22:14** Mat. 20:16. ■ **22:15** Mar. 12:13; Luqa 20:20. □ **22:16 «Hərod padixahning tərəpdarlıri»** — Hərod padixah Rim imperiyəsi tərəpidin təyinlənən bolup, u Yəhudi bolmiojaqqa Yəhudiylarning kəpinqisi uningjoja intayin eq idi. Xundaq bolqini bilən öz mənəpəitini kəzləydiqan, uni kollaydiqan «Hərod tərəpdarlıri» bar idi. «Hərodlar» toqruluk «kojumqə səz»imizni kərüng.

«HƏRODLAR»NING NƏSƏPNAMISI

«Hərodlar»ning nəsəpnamisi

17 Keni, kandaq oylayla? *Rim imperatori* Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioğa uyoğunmu-yok? — deyixti. □

18 Lekin əysa ularning rəzil niyitini bilip:

— Əy sahtipəzər, meni nemixkə siniməqəsilər? 19 Keni, bajəqə tapxuruliđion bir tənggə mənəgə kərsitinglar, — dedi. Ular bir dinar pulini əkəldi. 20 U ulardin:

— Buning üstidiki sürət wə nam-ism kimning? — dəp soridi.

21 Kəysərning, — dəp jawab bərdi ular.

U ularəqə: — Undəq bolsa, Kəysərning həkkinə Kəysərgə, Hudaning həkkinə Hudaəqə tapxurunglar, — dedi. □ ■

22 Ular bu səzni anglar, həyran bolup kəlixti-də, uning yenidin ketip qəldi.

□ 22:21 «Rim imperatori Kəysər...» — Rimning hər bir imperatorioğa «Kəysər» degən nam-unwan bərelətti; məsilən, Kəysər Awojustus, Kəysər yulius, Kəysər Tiberius kətarliklər. «Rim imperatori Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioğa uyoğunmu-yok?» — əyni waqıtta, Yəhudiylar rimliklarning zulmi astida yaxawatkanidi, əgər Əysa: «Rim imperatorioğa baj tapxurux toırra» desə, bu gəptin azadliqni istigən Yəhudiylar uni «Mana taza bir yaləqçı, hain ikən» dəp tillixatti. «Baj tapxurmasliq kerək» degən bolsa, u Rim imperiyasigə qarxi qıqkan bolatti; andin ular uni Rim waliyisioğa ərz kıləqan bolatti. Ular muxundəq soallarni sorax arkilik Əysani gepidin tutuwelip, rimliklarning kəlioğa tapxurup, uningəqə ziyənkəxlik kılmaqçı boluxkan. □ 22:21 «Kəysərning həkkinə Kəysərgə, Hudaning həkkinə Hudaəqə tapxurunglar» — Kəysərgə Kəysərning həkki (uning sūriti qūxūrləgən nərsə) ni tapxurunglar — demək, baj tələx kerək. Əmma kandaq nərsə üstidə «Hudaning sūriti» bar? Insan əzi «Hudaning sūriti» boləqəqkə, biz pütünimizni Hudaəqə tapxuriximiz kerəktur («Yar.» 1:26-27ni kəring).

■ 22:21 Mat. 17:25; Rim. 13:7.

*Tirilixkə munasiwətlik məsilə**Mar. 12:18-27; Luğa 20:27-40*

²³ Xu küni, «Ölgənlər tirilməydu» dəydiqan Saduqiylar uning aldiqə kelip kıstap soal qoydi: □ ■

²⁴ — Ustaz, Musa pəyoğəmbər Təwratta: «Bir kixi pərzəntsiz ölüp kətsə, uning aka yaki inisi tul yənggisini əmrigə elip, qerindixi üqün nəsil qalduruxi lazim» dəp tapiloqan. □ ■ ²⁵ Burun arimizda yəttə aka-uka bar idi. Qongı öyləngəndin keyin ölüp kətti. Pərzənt kərmigənliktin, ayalini ikkinqi qerindixining əmrigə qaldurdi. ²⁶ Birəq ikkinqisidiki əhwalmu uningkiğə ohxax boldi, andin bu ix üqinqisidə taki yəttinqi qerindaxkiğə ohxax dawamlaxti.

²⁷ Ahirda, u ayalmu ölüp kətti. ²⁸ Əmdi tirilix künidə bu ayal yəttə aka-ukuning kaysisining ayali bolidu? Qünki uni həmmisi əmrigə aloqan-də!

²⁹ Əysa ularqə mundəq jawab bərdi:

— Silər nə mükəddəs yazmıllarını nə Hudaning qudritini bilmigənlikinglar üqün azoqansilər. ³⁰ Qünki ölumdin tirilgəndə insanlar öylənməydu, ərgə təgməydu, bəlki Hudaning ərxtiki pərixtilirigə ohxax bolidu.

³¹ Əmdi ölumdin tirilix məsilisi həqkiğə Hudaning silərgə eytqan:

³² «Mən İbrahim, İshaq və Yəquplarning Hudasidurmən!» degən xu səzini okumidinglarmu? Huda ölüklərninğə əməs, bəlki triklərninğə Hudasidur!» □ ■

³³ Bu səzni angliqan həlk uning təlimidin həyranuhəs qəlixti. ■

*Əng muhım əmr**Mar. 12:28-34; Luğa 10:25-28*

³⁴ Pərisiylər uning Saduqiylarning aqzini tuwaqlıqanliqini anglap, bir yərgə jəm boluxti. ■ ³⁵ Ularning arisidiki bir Təwrat-qanun ustazi uni sinax məqsitidə uningdin: ■

³⁶ — Ustaz, Təwrat qanunidiki əng muhım əmr kaysi? — dəp kıstap soridi.

³⁷ U uningqə mundəq dedi:

— «Pərwərdigar Hudayingni pütin qəlbing, pütin jening, pütin zehning bilən səygin» □ ■ ³⁸ — əng uluq, birinqi orunda turidıqan əmr mana xu. ³⁹ Uningqə ohxaydıqan ikkinqi əmr bolsa «Qoxnangni özünqni səyğəndək səy». □ ■ ⁴⁰ Pütin Təwrat qanuni və pəyoğəmbərlərninğə səzli bu ikki əmrgə esiloqan həlda mangidu.

*Kutkuzojuqi-məsih — Dawutning ooqli həm uning Rəbbi**Mar. 12:35-37; Luğa 20:41-44*

⁴¹ Pərisiylər jəm bolup turqan waqıtta, Əysa ulardin: ■

□ **22:23** «**Ölgənlər tirilməydu**» dəydiqan **Saduqiylar**» — «Saduqiylar» toqıruluq 16:1diki izahatni və xundəqla «Təbirələr»nimu kəring. ■ **22:23** Mar. 12:18; Luğa 20:27; Ros. 23:8.

□ **22:24** «**Bir kixi pərzəntsiz ölüp kətsə, uning aka yaki inisi tul qaloqan yənggisini əmrigə elip, qerindixi üqün nəsil qalduruxi lazim**» — «Kan.» 25:5. ■ **22:24** Kan. 25:5-6; Yar. 38:8. □ **22:32** «**Mən İbrahim, İshaq və Yəquplarning Hudasidurmən!**» — «Mis.» 3:6. ■ **22:32** Mis. 3:6,15. ■ **22:33** Mat. 7:28. ■ **22:34** Mar. 12:28. ■ **22:35** Luğa 10:25.

□ **22:37** «**Pərwərdigar Hudayingni pütin qəlbing, pütin jening, pütin zehning bilən səygin**» — «Kan.» 6:5. ■ **22:37** Kan. 6:5; 10:12; 30:6; Luğa 10:27. □ **22:39** «**Qoxnangni özünqni səyğəndək səy**» — «Law.» 19:18. ■ **22:39** Law. 19:18; Mar. 12:31; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; Yağ. 2:8. ■ **22:41** Mar. 12:35; Luğa 20:41.

42 — Məsih toʻqrisida qandak oylawatisilər? U kimning oʻqli? — dər soridi.

Dawutning oʻqli, — deyixti ular.

43 U ularoʻja mundak dedi:

Undakta, nemə uqun *Zəburda* Dawut uni Rohta «Rəbbim» dər atap, —□

44 «Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: —

«Mən sening duxmənlingni ayioqing astida dəsətüküqə,

Ong yenimda olturoqin!» — dərdu?□ ■

45 Dawut *Məsihni* xundak «Rəbbim» dər atioqan tursa, əmdi u qandakmu Dawutning oʻqli bolidu?□

46 Wə heqkim uningəja jawabən bir eoizmu söz qayturalmidi; xu kündin etibarən, heqkim uningdin soal soraxkimu petinalmidi.

23

Sahtipəzlərninq halioqə way! ••• «Yəttə «way!»»

Mar. 12:38-40; Luqa 11:37-52; 20:45-47

1 Bu sözlərdin keyin, Əysa top-top halayiqqa wə muhlisliroqə mundak dedi:

2 — Təwrat ustazliri wə Pərisiylər Musa pəyoqəmbərning *həküm qikirik* ornida olturoqan bolidu.□ ■ 3 Xunga, ularning silərgə eytkan həmmə sözligə kəngül koyup, degənlirini kilinglar. Lekin ularning kiləjanliridək kilmanglar; qunki ular əzlrining deginigə əzli əməl kilmaydu,■ 4 Bəlki ular kətürəlmigüdək eoqir yüklərnə baqlap adəmlərninq zimmisigə artip koyidu. Əmma əzli bu yüklərnə kətürüxkə birmu barmikini midirlitixni huxyakmaydu.□ ■ 5 Ular həmmə əməllirini insanlarəja kəz-kəz kilix uqunla kilidu; qunki ular «ayət qapli»ni kəng kilip qigiwelip, tonlirining quqilirini uzun sanggilitip koyidu;□ ■

□ 22:43 «Dawut uni Rohta «Rəbbim» dər atap...» — «Rohta» — Hudaning Muqəddəs Rohida.

□ 22:44 *Dawut* «Pərwərdigar Mening Rəbbimgə eyttiki: — «Mən sening duxmənlingni ayioqing astida dəsətüküqə, ong yenimda olturoqin!» — dərdu» — «Zəb.» 110:1. ■ 22:44 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Ibr. 1:13; 10:13. □ 22:45 «Dawut *Məsihni* xundak «Rəbbim» dər atioqan tursa, əmdi u qandakmu Dawutning oʻqli bolidu?» — demək, Kutquzoqı-Məsih padixah Dawutning əwladı bolsimu, lekin padixah Dawut Məsihni «Rəbbim» degən yərdə Məsih Dawuttin uluq bolidu, həm tuquluxtın burunla «Rəb» süpitidə idi. □ 23:2 «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər Musa pəyoqəmbərning həküm qikirik ornida olturoqan bolidu» — grek tilida səzmusez: «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər Musaning ornioqə besip olturoqan bolidu». Demək, Təwrat qanunioqə təbir berix wə qanunioqə asasen dəwalarda həküm qikirik hoquki ularəja tapxuruloqan. Xu tərəptə halk ularəja boysunuxi kerək idi. ■ 23:2 Nəh. 8:4 ■ 23:3 Qan. 17:19; Mal. 2:6; Rim. 2:19. □ 23:4 «Ular, yəni Pərisiylər kətürəlmigüdək eoqir yüklərnə baqlap adəmlərninq zimmisigə artip koyidu» — «eoqir yüklər» hər türlük qattik diniy qaidə-yosunlarni kərsitidu. ■ 23:4 Yəx. 10:1; Luqa 11:46; Ros. 15:10. □ 23:5 «Ular «ayət qapli»ni kəng kilip qigiwelip,...» — «ayət qapli» təkwardarlikni bildürüx uqun pəxanə yaqi üsti bilikikə qigiwelinidoqan, iqigə Təwratın elinoqan ayətlər yeziloqan pütük selinoqan kikiq qap. Ular bu ixni «Mis.» 13:9, 16 wə «Qan.» 6:8, 11:8gə asasen adət kiləjan. «Ular... tonlirining quqilirini uzun sanggilitip koyidu» — Təwrat boyiqə ər kixilər tonlirioqə muxundak quqilarni bəkitixi kerək (quqilar kək rənglik boluqaqqa, Hudaning «kəktin quxürülgə» əmrlirigə əslətmə bolsun degən məqsəttə bəkitilixkə buyruloqan — «Qel.» 15:38-39 wə «Qan.» 22:12ni kəring). Biraq pərisiylər pəkət əzlrini təkwardar kərsitix uqun xundak kilatti. ■ 23:5 Qel. 15:38; Qan. 6:8; 22:12; Mat. 6:5.

⁶ ular ziyapətlərdə төrdə, sinagoglarda aldinki orunlarda olturuxqa, ⁷ bazarlarda kixilərnin ularoqa boləjan *uzun* salamlirioqa wə əzlirini «Ustaz, ustaz» dəp ataxlirioqa amrak kelidu. □ ■

⁸ Birak silər bolsanglar «Ustaz» dəp atilxni qəbul kılmanglar; qünki silərnin yaləuz birla ustazinglar bar wə həmminglar kərindaxtersilər. □

⁹ Yər yüzidə heqkəndək kixini «Atam» demənglar, qünki pəkət birla Atanglar, yəni ərxətə Turəuqi bardur. □ ■ ¹⁰ Silər «muəllim» dəp atilxnimu qəbul kılmanglar, qünki pəkət birla muəllim, yəni Məsihning əzi bardur; ¹¹ bəlki aranglarda əng mərtiwilik boləjan kixi silərnin hizmitinglarda bolidu. ■ ¹² Özini yukiri tutmaqçi boləjini təwən kilinidu, əzini təwən tutqini yukiri kilinidu. ■

¹³ Birak həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər ərx padixahlıqining ixikini insanlaroqa taqəp keliwatisilər! Ya əzünglar kirməysilər, ya kirixni istigənlərnin kirixigə yol qəyməysilər. ■

¹⁴ Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər tul ayallarning mal-dunyasini yəwatisilər, xundaxtimu baxqilar aldidə təkwadar kərünsək dəp, uzundin-uzun dua kilisilər. Xunga, silər tehimu eoqir jazaqa tartilisilər. □ ■

¹⁵ Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər birla adəmnə etikədinglaroqa kirqüzüx üqün, dengiz wə qurukluqni kezip qikisilər. Birak u kixi kirqüzülgəndin keyin, silər uni əzlinglardin ikki həssə bəttər boləjan dozahnin pərzənti kiliq yetixtürüp qikisilər. □

¹⁶ Həlinglaroqa way, əy kərioqu yəlbaxqilar! Silər: «Hərəkəndək kixi ibadəthana bilən kəsəm kılsa, heqnemisi yok, birak ibadəthanidiki altunni tiləqa elip kəsəm kiliqanlar kəsimidə turuxqa kərzdar bolidu» dəysilər. ¹⁷ Əy əhməklər, korlar! Altun uluoqu yaki altunni mukəddəs kiliqan ibadəthanimu? ¹⁸ Silər yənə: «Hərkim kurbangah bilən kəsəm kılsa, heqnemisi yok, birak kurbangah üstidiki hədiyəni tiləqa elip kəsəm kiliqanlar kəsimidə turuxqa kərzdar bolidu» dəysilər. ¹⁹ Əy korlar! Hədiyə uluoqu yaki hədiyini mukəddəs kiliqan kurbangahmu?

□ ²⁰ Xunga, kurbangahni tiləqa elip kəsəm kiliqoqi bolsa həm kurbangah bilən həm uning üstidiki barlıq nərsilər bilən kəsəm kiliqan bolidu.

■ **23:6** Mar. 12:38,39; Luqa 11:43; 20:46. □ **23:7** «**Bazarlarda kixilərnin ularoqa boləjan uzun salamlirioqa... amrak kelidu**» — «uzun» degən səz grekqə tekstə yok; tarix tətqiqatlırioqa asasen ularoqa kiliqan «salamlar»ni intayin uzun wə murakkəp dəp bilimiz. «**əzlirini** **ustaz, ustaz**» dəp ataxlirioqa amrak kelidu — muxu yərdə «Ustaz» grek tilidə (ibraniy tilidimu ohxax) «Rabbi» degən səz bilən ipadilinidu. ■ **23:7** Yağ. 3:1. □ **23:8** «**Birak silər bolsanglar «Ustaz» dəp atilxni qəbul kılmanglar**» — yukiriqi izahətni kərüng. □ **23:9** «**Yər yüzidə heqkəndək kixini «Atam» demənglar**» — roxənki, Məsih wə səzni rohiy jəhəttin yətkan; bu yərdə kezdə tutuləjini adəmlərnin əz jismaniy atisin «Ata», «Dada» degənlikə əməs, bəlki məlum bir adəmnə rohiy jəhəttin «Atam» deyixi kezdə tutuləjan, əlwəttə. Demisəkmə, nuroqun «hristiyan jaməətlər» (məsilən, «Katoliklar» wə «Prawuslawiylər») əz yetəqkiliqini «Ata» dəp ataydu; «Papa» wə «Pop» degən səzlər əslidə «Dada» degənlikətur. ■ **23:9** Mal. 1:6. ■ **23:11** Mat. 20:26.

■ **23:12** Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Luqa 14:11; 18:14; Yak. 4:6,10; 1Pet. 5:5. ■ **23:13** Luqa 11:52. □ **23:14** «**Həlinglaroqa way, əy Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər, sahtipəzlər! Silər tul ayallarning mal-dunyasini yəwatisilər... xunga, silər tehimu eoqir jazaqa tartilisilər**» — bəzi kona keqürmilərdə bu ayat tepilmaydu. Bu səzlər «Mar.» 12:40 wə «Luqa» 20:47dimu tepilidu.

■ **23:14** Mar. 12:40; Luqa 20:47; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11. □ **23:15** «**...silər uni əzlinglardin ikki həssə bəttər boləjan dozahnin pərzənti kiliq yetixtürüp qikisilər**» — «dozahnin pərzənti» dozahqa kiridioqan wə bəlki baxqilarni dozahqa baridioqan yoləqa azduridioqan kixi bolsa kərək.

□ **23:19** «**Əy korlar!**» — bəzi kona keqürülmilərdə «Əy əhməklər, korlar!» deyilidu.

21 Ibadəthanini tiloqa elip kəsəm kılöququmu həm ibadəthanini, həm «ibadəthanida Turoquqi»ni tiloqa elip kəsəm kılöqan bolidu. ■ 22 Ərxni tiloqa elip kəsəm kılöquqi Hudaning təhti wə təhtə ilturoquqining nami bilən kəsəm kılöqan bolidu.■

23 Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr, sahtipəzlər! Qünki silər hətta yalpuz, arpibədiyan wə zirilərnin ondin bir ülüxini əxrə kılıp Hudaqa ataysilər-yu, biraq Təwrat qanunining tehimu wəzinlik tərəpliri boləqan adalət, rəhimdillik wə sadıqlıqni etibarəqa heq almaysilər. Awwal muxu ixlarni orundixinglar kerək, andin xu ixlarnimu ada kilmay koymaslıqinglar kerək. □ ■ 24 Əy qarıoju yollbaxqılar! Silər qinənglərdiki paxini süzöp eliwetisilər, lekin birər təgini pütün peti yutuwetisilər! □

25 Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr, sahtipəzlər! Silər qinə-qaqılarning texinila yuyup pakizliqininglar bilən ularning iqi hərtürlük herislik wə ixrətpərəslikkə toloqan. ■ 26 Əy qarıoju Pərisiy! Awwal qinə-qaqining iqini pakda, xundaqta teximu pak bolidu! ■

27 Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr, sahtipəzlər! Silər aqartıp koyuloqan, sirti qiraylık kərunidoqan lekin iqi ölüklərnin ustihanliri wə hərhil napak nərsilərgə toloqan kəbrilərgə ohxaysilər. ■ 28 Xuningdək texinglərdin insanlarning aldida həkkanıy adəmlərdək kərunisilər, lekin iqinglar sahtipəzlik wə itaətsizlik bilən toloqan.

29 Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr, sahtipəzlər! Qünki silər pəyoqəmbərlərnin kəbrilirini yasap keliwetisilər, həkkanıylarning mazarlirini bezəp keliwetisilər ■ 30 wə silər: «Ata-bowilirimizning zamanida yaxioqan bolsak iduk, ularning pəyoqəmbərlərnin kəninini təküxirigə xerik bolmayttuk» — dəysilər. 31 Xunga silər öz sözünglar bilən özünglarning pəyoqəmbərləni öltürgənlərnin əwladliri ikənlikinglarəqa guwahlık bərdinglar. □ ■ 32 Undaqta, ata-bowiliringlar baxlıoqan kilmixlirini toluklanglar! □

33 Əy yılanlar! Zəhərlik yılanlarning nəsilliri! Dozah jazasidin kandaqmu kutulalarsilər? ■ 34 Xunga mana, silərgə pəyoqəmbərlər, danixmənlər wə alimlarni əwətip turimən. Silər ularning bəzilirini krestləp öltürisilər, bəzilirini sinagogliringlarda dərrigə basisilər, xəhərdin

■ 23:21 1Pad. 8:13; 2Tar. 6:1, 2. ■ 23:22 2Tar. 6:33; Yəx. 66:1; Mat. 5:34; Ros. 7:49. □ 23:23

«Halinglaroqa way, əy Təwrat ustazliri wə Pərisiyələr, sahtipəzlər! Qünki silər hətta yalpuz, arpibədiyan wə zirilərnin ondin bir ülüxini əxrə kılıp Hudaqa ataysilər-yu,...» — okurmənlərnin esida barki, Huda Təwrat qanunida ibadəthanidiki ixlar wə kaqınlarning kirimi üqün Əz həlkining məhsulatlıridin «ondin bir ülüxi»ni təpəp kılöqanidi. ■ 23:23 1Sam. 15:22; Hox. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 12:7; Luqa 11:42. □ 23:24 «Silər qinənglərdiki paxini süzöp eliwetisilər, lekin birər təgini pütün peti yutuwetisilər!» — Təwrat qanunidiki bəlgilimilərgə əsasən həm paxa həm təgə gəximu haram gəx idi. ■ 23:25 Luqa 11:39. ■ 23:26 Tit. 1:15. ■ 23:27 Ros. 23:3. ■ 23:29 Luqa 11:47. □ 23:31 «Silər öz sözünglar bilən özünglarning pəyoqəmbərləni öltürgənlərnin əwladliri ikənlikinglarəqa guwahlık bərdinglar» — demək, ular pəyoqəmbərləni öltürgənləni «ata-bowilirimiz» dəp etirap kılıdu.

Ular kəp baxqa əllərdək daim «ata-bowiliri»ni mahtap, biz ularning ən'əniləridə dawamlıq mengiximiz kerək, — dəytti. Lekin xu ata-bowilirining ən'əniliri Hudaning həkkanıy təpəplirigə zit bolup kəlgən wə xu sawəbtinmu pəyoqəmbərləni öltürgən. ■ 23:31 Ros. 7:51; 1Tes. 2:15. □ 23:32 «Undaqta, ata-bowiliringlar baxlıoqan kilmixlirini toluklanglar!» — Məshiqning bu kinayilik, həjwiyy gəpi: «Silərnin ata-bowiliringlarning izlirini baskıninglar — (ularning ən'əniləni tutup, Hudaning əmrlirini taxlap) meni öltürüp ularning ixlirini toluklıoqinglardur!» degəndəktur. ■ 23:33 Mat. 3:7.

■ 23:32 «Undaqta, ata-bowiliringlar baxlıoqan kilmixlirini toluklanglar!» — Məshiqning bu kinayilik, həjwiyy gəpi: «Silərnin ata-bowiliringlarning izlirini baskıninglar — (ularning ən'əniləni tutup, Hudaning əmrlirini taxlap) meni öltürüp ularning ixlirini toluklıoqinglardur!» degəndəktur. ■ 23:33 Mat. 3:7.

xəhərgə qoşlaysilər. □ ■ 35 Xundak kılıp, həkkanıy Həbilning qan kərzidin tartip taki silər ibadəthanidiki muqəddəs jay bilən kurbangahning arilıqida öltürgən Bərəkiyaning oşlı Zəkəriyaning qan kərzıqıqə, həkkanıylarning yər yüzidə ekıtılolan barlık qan kərzlıri bu dəwrning bexıoqa qüxürülıdu. □ ■ 36 Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, xu kılmıxlarning jazasining həmmisi muxu dəwrning bexıoqa qüxıdu.

Əysanın Yerusalem üqün nalə-pəryad kətürüxi
Luqa 13:34-35

37 Əy Yerusalem, Yerusalem! Pəyqəmbərlərnı öltürıdoqan, özıgə əwətılqən əqlılərnı qalma-kesək kılıdoqan xəhər! Mekiyan qüjılırını qanat astıoqa yıoqkandək pərzəntlırınıqni qanqə qetım qoynumoqa almakqi boldum, lekin silər unımdınglar! □ ■ 38 Mana, əmdi öyünglar silərgə harabə bolup qalıdu! □ ■ 39 Qünki mən xuni silərgə eytip qoyayki, silər: «Pərwərdıqarınq namıda kəlgüqıqə mubarək bolsun!» demıgüqə, silər menı qaytıdın heq kərəlməysilər. □ ■

□ 23:34 «... silərgə pəyqəmbərlər, danıxmənlər wə alımlarını əwətip turımən» — «alımlar» deqən bu səznı adətə «Təwrat ustazlırı» dəp tərjımə kılımız. Lekin Əysa Məsih öz kərındx Yəhüdiy həlkıgə əwətıdoqan «ustazlar»nı pəqət «Təwrat ustazi» degılı bolmaydu, bəlki «Təwrat-İnjil ustazlırı» bolıdu. ■ 23:34 Mat. 10:16,17; Luqa 10:3; 11:49; Yh. 16:2; Ros. 7:52. □ 23:35 «...həkkanıy Həbilning qan kərzidin tartip taki silər ibadəthanidiki muqəddəs jay bilən kurbangahning arilıqida öltürgən Bərəkiyaning oşlı Zəkəriyaning qan kərzıqıqə...» — Həbilning öltürölüxi toqruluk «Yar.» 4:8-11, Zəkəriyaning öltürölüxi «2Tar.» 24:20-22ni kərüng. Bu ikki wəqə Yəhüdiylarning Təwratnı ən'əniwi orunlaxturux tərtipi boyıqə Təwratnıng əng bexıda wə ayıqıda hatırılınıdu. «2Tar.» 24:20-22 boyıqə Zəkəriyaning atısınıng ismi «Yəhoyada» idi. «Bərəkiya» unıng baxqa ismi bolsa kərək («Yəhoyada» həm «Bərəkiya» deqən ikki isim «Yahqa (Pərwərdıqarqə) mədhıyə oqlusun» deqən mənıdiki mənıdx səzlərdur). ■ 23:35 Yar. 4:8; 2Tar. 24:21; İbr. 11:4. □ 23:37 «Əy Yerusalem, Yerusalem!...» — Muqəddəs Kitabta, adəmning ismini ikki qetım qakırıx — unınoqa bololan qonqur mehir-muhəbbitini wə əzıgə tolımu əziz ikənlikini kərsıtidu. «Mekiyan qüjılırını qanat astıoqa yıoqkandək pərzəntlırınıqni qanqə qetım qoynumoqa almakqi boldum, lekin silər unımdınglar!» — «pərzəntlırınıq» — Yerusalemdıkilərnıng əzlırını kərsıtidu. ■ 23:37 Zəb. 17:8; 91:4; Mat. 21:35,36; Luqa 13:34. □ 23:38 «...öyünglar silərgə harabə bolup qalıdu» — üq bislik səz bolup: (1) Hudanınq ibadəthanisi (lekin Məsihning «silərnıng öyünglar» deqını boyıqə bu əy hazır Hudanınqı əməs, pəqət silərnıngkidur); (2) əzlırınıng qoru-jaylırı; (3) bala-qakılırınıng wəyran bolıdoqanlıqını kərsıtidu. ■ 23:38 Zəb. 69:25; Yəx. 1:7; Yər. 7:34; Mik. 3:12; Ros. 1:20. □ 23:39 «Pərwərdıqarınq namıda kəlgüqıqə mubarək bolsun!» — Muxu ibarə Zəbur 118:26tin elınoqan bolup, həlkıning Məsihni qarxi əloqanlıqını kərsıtidu. Demək, ular Əysanınq Məsih ikənlikigə ixınıp etırap kılmıoqə ular unı qayta kərməydu. Bu səz xu muhım pakıtını kərsıtiduki, Əysa Məsih dunyaqə qaytıp kəlgınıdə, Yəhüdiy həlkı allıqəqan unınoqa etıqəd başlap etırap kıloqan bolıdu. ■ 23:39 Zəb. 118:26.

MƏSIH DƏWRIDIKI YERUSALEM XEHIRI

Yerusalem

24

İbadəthanining wəyran qilinixidin bexarət; ahirkı zamanlardiki alamətlər

Mar. 13:1-31; Luqa 21:5-33

1 Əysə ibadəthanidin çikip, aldişə ketiwatqanda, muhlisliri yenioşa kelip uning diqqətini ibadəthana binalirioşa tartmaqçı boldi. ■

«BÜYÜK HƏROD» QURQAN İBADƏTHANA

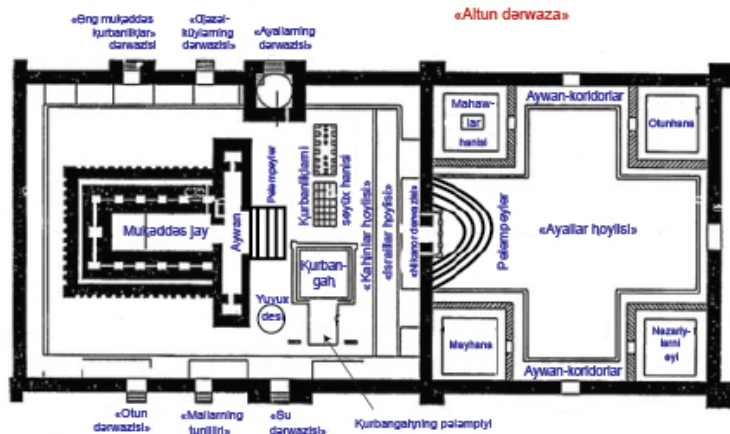
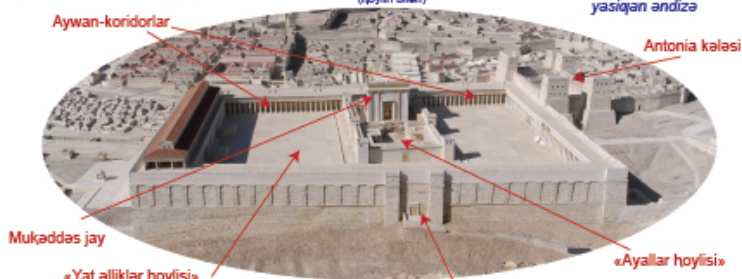

İbadəthaning oturisidiki muqəddeshana
(İsrailiya Yerusalemdiki muzeyisi)

İbadəthaning pütüni
(hoyli bitan)

Mikaal Oznis
yasiqan andiza

Yerusalemdiki ibadəthana (Məsihinin dəwridə)

2 U ularoça:

— Mana bularning həmmisini kərüwatəmsilər? Mən silərgə bərəkət xuni eytip qoyayki, bu yərdə bir tal taxmu tax üstidə qalmaydu, həmmisi qaldurulmay gumran qilinidu, — dedi. ■

■ 24:2 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Luqa 19:44.

Kəlgüsi tooqrisidiki bexaratlar

³ U Zəytun teqida olturoqanda, muhlisliri astioqina uning yenioqa kelip: — Bizgə eytkinçu, bu degənliring qağan yüz beridu? Sening *qaytip* kelixing wə zamanning ahirini kərsitidioqan qandak alamət bolidu? — dəp soraxti. ■ ⁴ Əysa ularoqa jawabən mundak dedi:

— Hezi bolunglarki, heqkim silərni azdurup kətmisun. ■ ⁵ Qünki nuroqun kixilər mening namimda kelip: «Məsih mən bolimən» dəp, kəp adəmlərni azduridu. ■ ⁶ Silər urux həwərliri wə urux xəpilirini anglaysilər, bulardin aləzadə bolup kətmənglar; qünki bu ixlarning yüz berixi mukərrər. Lekin bular ahirət əməs. ■ ⁷ Qünki bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikiidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikiidu. Jay-jaylarda aqarqilik, wabalar wə yər təwrəxlər yüz beridu. □ ■ ⁸ Lekin bu ixlarning yüz berixi «tuotutning toloqikining baxlinixi» bolidu, halas. □

⁹ Andin kixilər silərni tutup azab-oqubətkə selip, əltüridu, mening namim wəjadin pütkül əllər silərdin nəprətinidu. ■ ¹⁰ Xuning bilən nuroqunlar etikadidin tanidu, bir-birini tutup beridu wə bir-birigə əqmənlik kilidu. □ ■ ¹¹ Nuroqun sahta pəyoqəmbərlər məydanəqa qikiip, nuroqun kixilərni azduridu. ■ ¹² Itaətsizlik-rəzilliklərnin kəpiyixi tūpəylidin, nuroqun kixilərdiki mehīr-muhəbbət sowup ketidu. ■ ¹³ Lekin ahirəqiqə bərdaxlik bərgənlər kutkuzulidu. ■ ¹⁴ Barlik əllərgə agah-guwahlik bolsun üqün, *Hudaning padixahliki həkqidiki* bu hux həwər pütkül dunyaəqa jakarlinidu; andin zaman ahiri bolidu. □

Yerusalemda wəyran kילוquci «yirginqlik nomussizlik» pəyda bolidu

¹⁵ Daniyal pəyoqəmbər kəyt kילוqan «wəyran kילוquci yirginqlik nomussizlik»ning mukəddəs jayda turoqinini kərgininglarda (kitabhan bu səzning mənisini qūxəngəy), □ ■ ¹⁶ Yəhudiya əlkisidə turuwatqanlar toqlarəqa qaqsun; ¹⁷ əgzidə turoqan kixi əyidiki nərsə-kəraklirini əloqili qūxməyla qaqsun. ¹⁸ Etizlikta turoqan kiximu qəpinini əloqili əyigə yanmisun. ¹⁹ U künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatqanlarning həljoqa way! □ ²⁰ Qaqidioqan waqtinglarning qix yaki xabat küniqə tooqra

■ **24:3** Mar. 13:1, 3; Luqa 21:7; Ros. 1:6. ■ **24:4** Yər. 29:8; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 2Tes. 2:3; 1Yuha. 4:1. ■ **24:5** Yər. 14:14; 23:25; Yh. 5:43. □ **24:7** «bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikiidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikiidu» — ibraniy tilida

(xundaqla grek tilida) bu ibarə dunya boyiqə kəngəyən uruxlarni kərsitixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklik ibarə tooqruluk misallar bar. ■ **24:7** Yəx. 19:2. □ **24:8** «Lekin bu ixlarning yüz berixi «tuotutning toloqikining baxlinixi» bolidu, halas» — Əysa Məsih kaysi ix «tuotulidu», uni biwasitə deməydu. Təwəndiki səzilirə qariqanda u «yengi zaman»ning tuotuluxini kərsitidu, dəp karaymiz. ■ **24:9** Mat. 10:17; Luqa 21:11,12; Yh. 15:20; 16:2; Wəh. 2:10. □ **24:10** «nuroqunlar etikadtin tanidu» — grek tilida «nuroqunlar putdaxturulidu» deyilidu. Xunga baxka birhil tərjimisi: «nuroqunlar gunahka azdurulidu». ■ **24:11** 2Pet. 2:1.

■ **24:12** 2Tim. 3:1. ■ **24:13** Mat. 10:22; Mar. 13:13; Luqa 21:19; Wəh. 2:7,10; 3:10. □ **24:14** «Hudaning padixahliki həkqidiki bu hux həwər» — grek tilida «padixahlikning bu hux həwiri» deyilidu. □ **24:15** «Daniyal pəyoqəmbər kəyt kילוqan «wəyran kילוquci yirginqlik nomussizlik» — «wəyran kילוquci yirginqlik nomussizlik» tooqrisida «Dan.» 9:24-27ni wə u tooqruluk izahətlarni kəring. ■ **24:15** Dan. 9:27; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:4

□ **24:19** «u künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatqanlarning həljoqa way!» — undak kixilərgə kəqix əpsiz bolidu, əlwəttə.

kelip qalmasliki üqün dua qilinglar. □ ■ 21 Qünki u qaşda dunya apiridə boləandin muxu qaşkiqə kərülüp baqmioşan həm kəlgüsidimu kərülməydişan dəhəxtlik azab-oqubət bolidu. ■ 22 U künlər azaytilmisa, heçkandaq ət igisi kütulalmaytti; ləkin *Hudaning Öz tallioşanliri* üqün u künlər azaytilidu.

23 Əgər u qaşda birsi silərgə: «Kəranglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «*Məsih* ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar. ■ 24 Qünki sahta məsihlər wə sahta pəyoşəmbərlər məydanə qıqıdu, qaltis məjizilik alamətlər wə karamətlərnı kərsitidu; xuning bilən əgər mumkin bolidişan bolsa, hətta *Huda* tallioşanlarnimu azduratti. ■ 25 Mana, mən bu ixlar yüz berixtin burun silərgə ukturup koydum.

26 Xuning üqün, birsi silərgə: «Kəranglar, u qəl-bayawanda!» desə, u yərgə barmanglar. «Kəranglar, u iqliridiki öylərdə!» desə, ixənmənglar. ■ 27 Qünki qakmaq xərktin oşərbkə yalt-yult qilip kandaq qakқан bolsa, İnsan'ooşlınıng kelixi xundaq bolidu. 28 Qünki jəsət kaysi yərdə bolsa, u yərdimu kuzoşunlar toplixidu! □ ■

İnsan'ooşlınıng kaytip kelixi

29 U künlərdiki azab-oqubətlər ötüp kətkən hamən, kuyax kəriyidu, ay yoruklukını bərməydu, yultuzlar asmandin təkülüp quxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu. □ ■ 30 Andin İnsan'ooşlınıng alamiti asmandin kərünüdu; yər yüzidiki pütkül kəbililər yioşə-zar kətürüxidu. Ular İnsan'ooşlınıng küq-kudrət wə uluş xan-xəşəp iqidə asmandiki bulutlar üstidə keliwatқанliğini kəridu. □ ■ 31 U pərixtilirini zor jaranglik bir kanay sadasi bilən əwətidu, ular uning tallioşanlirini dunyaning tət bulungidin, asmanning bir qetidin yənə bir qetigiqə heryərdin yioşip bir yərgə jəm kılıdu. □ ■

Ənjür dərihidin sawaq elix

□ 24:20 «**Qaçidişan waqtinglarning kix yaki xabat künişə tooşra kelip qalmasliki üqün dua qilinglar**» — Yəhüdiy diniyərbablarning Təwrat qanunişə boləşan quxənşisigə asasən, Yəhüdiylar adətə xabat (dəm elix) künişə xəşər dərwazisi wə dukanlarnı taşixi kərək. Bu küni səpər kiliş mən'i kilişioşan boləşaqқа, Qanaanda (Pələstində) turoşanlarşə nisbətən yeməkklik setiwelış wə baxқа yərlərgə keşix intayin kulaysiz bolidu. «Kix»ta Yəhüdiyədə dərya-wadilarda su pat-pat texp turoşaqқа, kixtimu keşix intayin təs bolidu. ■ 24:20 Ros. 1:12. ■ 24:21 Dan. 12:1. ■ 24:23 Mar. 13:21; Luқа 21:8. ■ 24:24 Qan. 13:2; 2Tes. 2:11. ■ 24:26 Luқа 17:23.

□ 24:28 «**Qünki jəsət kaysi yərdə bolsa, u yərdimu kuzoşunlar toplixidu!**» — bu sirlik səzlərnıng mənisini Təwrat, «Ayup» 39:26-30 wə «Yəx.» 34:1-8, 15-17-ayətlər bilən munasiwət bolsa kərək. Xu ayətlərdə kərsitilgəndək, «Pərwərdigarning küni»də zor kiroşinçilik bolidu. ■ 24:28 Ayup 39:30; Luқа 17:37. □ 24:29 «... **kuyax kəriyidu, ay yoruklukını bərməydu, yultuzlar asmandin təkülüp quxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu**» — «Yəx.» 13:10, 34:4, «Yo.» 2:10ni kəşing. «Asmandiki küqlər» bəlkim barlik jin-xəytanlarnı kərsitidu; «lərzigə kelidu» bəlkim ularning küştin kelixini kərsitidu. ■ 24:29 Yəx. 13:10; 34:4; Əz. 32:7; Yo. 2:31; 3:15; Mar. 13:24; Luқа 21:25. □ 24:30 «**yər yüzidiki pütkül kəbililər yioşə-zar kətürüxidu**» — «Zək.» 12:10ni kəşing. «**Ular İnsan'ooşlınıng küq-kudrət wə uluş xan-xəşəp iqidə asmandiki bulutlar üstidə keliwatқанliğini kəridu**» — «Dan.» 7:13bi kəşing. ■ 24:30 Dan. 7:10; Mat. 16:27; 25:31; 26:64; Mar. 13:26; 14:62; Luқа 21:27; Ros. 1:11; 2Tes. 1:10; Wəş. 1:7. □ 24:31 «**Pərixtilər** uning tallioşanlirini dunyaning tət bulungidin, ... heryərdin yioşip bir yərgə jəm kılıdu» — «dunyaning tət bulungidin» grek tilida «tət xamilidin» bilən ipadilinu. ■ 24:31 1Kor. 15:52; 1Tes. 4:16.

³² Ənjür dərihidin mundak təmsilni biliwelinglar: — Uning xahliri kəkirip yopurmak çikarowanda, yazning yekinlap qalowanlikini bilisiler. ■

³³ Huddi xuningdək, *mən baya degənlirimning* həmmisini kərginglarda, uning yekinlap qalowanlikini, hətta ixik aldida turuwatқанlikini biliwelinglar. □

³⁴ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətlərninng həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu. □ ³⁵ Asman-zemin yokilidu, biraq mening səzlimin hərgiz yokalmaydu. ■

³⁶ Lekin xu küni wə waqit-saitining həwirini bolsa, heqkim bilməydu — hətta ərxtiki pərixtilərmu bilməydu, uni pəkət Atamla bilidu. □ ³⁷ Əmdi Nuh pəyowəmbərning künliridə kəndək bolowan bolsa, Insan'ooli *qaytip* kəlgədimu xundak bolidu. ■ ³⁸ Qünki topan kelixidin ilgiriki künlərdə, Nuh kemigə kirip olturowan küngiqə, *xu zamandiki* kixilər yəp-iqip, öylinip wə yatlik bolup kəlgənidi. ■ ³⁹ Topan tuyuqsiz kelip həmmisini oşək kילוqə, kixilər bu ixning uningdin həwərsiz bolup turowanğa ohxax, Insan'oolining *qaytip* keliximu xundak bolidu. ⁴⁰ U küni, etizda ikki kixi turowan bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu; ■

⁴¹ ikki ayal tügmən bexida turup un tartiwatқан bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu. ⁴² Xuning üqün, hoxyar bolunglar, qünki Rəbbinglarning *qaytip* kelidioğan waqti-saitini bilməysilər. □ ■

⁴³ Lekin xuni bilinglarki, əgər öy igisi oşrining keqisi kaysi jesəktə kelidioğanlikini bilgən bolsa, səgək turup oşrining öyni texip kirixigə hərgiz yol koymaytti. ■ ⁴⁴ Xuningğa ohxax, silərmu təyyar turunglar. Qünki Insan'ooli silər oylimioğan waqit-saəttə *qaytip* kelidu!

Ixənqlik wə ixənqsiz qakarlar

Luğa 12:41-48

⁴⁵ Hojayini öz öyidikilərgə məs'ul kılıp, ularğa ozuk-tülükini waqti-waqtida təksim kılıp berixkə təyinligən ixənqlik wə pəmlik qakar

■ **24:32** Mar. 13:28; Luğa 21:29. □ **24:33** «... Uning yekinlap qalowanlikini, hətta ixik aldida turuwatқанlikini biliwelinglar» — bu tekstiki «uning» yaki Insan'oolining özini, yaki kelidioğan künni, yaki Hudaning padixahlikini kərsitidu («Luğa» 21:31ni kəring). □ **24:34**

«...bu alamətlərninng həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu» — əgər tiloğa elinoğan alamətlər Yerusalemninng wəyran boluxioğa (miladiyə 70-yili) (24-bab 2-ayət) karitiloğan bolsa, undağa «dəwr» degən səz təbiiyki (1) Əysaning dəwrində yaxap otkən adəmlərni kərsitidu. Əgər Məsihning dunyaoğa *qaytip* kelixigə (24:30) karitiloğan bolsa, «dəwr» degən səz bəlkim (2) pütün Yəhudiyə həlqini (3) bu ayətlərdə eytiloğan «dəxətlik azab-oqubət»tiki wəqələrninng baxlinix dəwrində yaxioanlarni kərsitidu. Xunga barlik wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degənlik bolidu. Bizningqə (3)-xərğ aldi-kəyni ayətlərgə əng bap kelidu. ■ **24:35** Zəb. 102:25-27; Yəx. 51:6; Mar. 13:31; İbr. 1:11. □ **24:36** «Lekin xu küni wə waqit-saitining həwirini bolsa, heqkim bilməydu — hətta ərxtiki pərixtilərmu bilməydu, uni pəkət atamla bilidu» — bəzi kona kəqürmilərdə «nə oşul bilməydu» degən səzlərmu tepilidu. ■ **24:36** Mar. 13:32; Ros. 1:7.

■ **24:37** Yar. 6:2; Luğa 17:26; 1Pet. 3:20; 2Pet. 2:5. ■ **24:38** Yar. 7:7. ■ **24:40** Luğa 17:34; 1Tes. 4:17. □ **24:42** «qünki Rəbbinglarning *qaytip* kelidioğan waqti-saitini bilməysilər» — yaki «qünki Rəbbinglarning *qaytip* kelidioğan künni bilməysilər». ■ **24:42** Mat. 25:13; Mar. 13:33; Luğa 12:40; 21:36. ■ **24:43** Luğa 12:39; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15.

kim bolidu? □ ■ ⁴⁶ Hojayin *øyigə* qaytkanda, qakirining xundak kiliwatkinining üstigə kəlsə, bu qakarning bəhtidur! ⁴⁷ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, hojayin uni pütün iglikini baxquruxka qoyidu. ⁴⁸ Lekin mubada xu qakar rəzil bolup kenglidə: «Hojayinim həyal bolup kalidu» dəp oylap, ⁴⁹ baxka qakar buradərlirini bozək kilixka wə hərakkəxlərgə həmrah bolup yəp-iqixkə baxlisa, ⁵⁰ xu qakarning hojayini kütülmigən bir küni, oylimioğan bir waqıtta qaytip kelidu ⁵¹ wə uni kesip ikki parqə kilip, uning nesiwisini sahtipəzlər bilən ohxax təkdiydə bekitidu. Xu yərdə yioğa-zarlar kətürülidu, qixlirini ojuqurlitidu. ■

25

On kız qoldax toqrisidiki təmsil

¹ U waqıtta, ərx padixahlıki huddi kollirioğa qiraqlarni elip toyi boləjan yigitni qarxi elixka qixқан on kız qoldaxka ohxaydu. ² Bu kızlarning bəxi pəmlık, bəxi bolsa pəmsiz. ³ Pəmsiz kızlar qiraqlirini aləjan bolsimu, yenioğa may eliwalmaptu. ⁴ Pəmlık kızlar bolsa qiraqliri bilən billə kaqilirida maymu eliwaptu. ⁵ Yigit keqikip kəlgəqkə, ularning həmmisini uyku besip uhlap qaqtu.

⁶ Yerim keqidə: «Mana, yigit kəldi, qarxi elixka qixinglar!» degən awaz angliniptu. ⁷ Buning bilən bu kızlarning həmmisi ornidin turup qiraqlirini pərləptu. ⁸ Pəmsiz kızlar pəmlık kızlaroğa: «Qiraqlirimiz eqüp kaqojiliwatidu, meyinglardin beringlarqu» dəptu. ⁹ Birak pəmlık kızlar: «Yağ, bolmaydu! Bərsək, bizgimu həm silərgimu yətməsliki mumkin. Yahxisi, özünglar may satquqilarning yenioğa berip setiwelinglar!» dəptu. ¹⁰ Lekin ular may setiwaləjili ketiwatqanda, yigit kelip qaqtu, təyyar bolup boləjan kızlar uning bilən birliktə toy ziyapitigə kiriptu. Ixik taqiliptu.

¹¹ Keyin kaqəjan kızlar qaytip kelip: «Ojojam, ojojam, ixikni eqiwətkəyla!» dəptu. ¹² Birak u: «Silərgə bərhək eytayki, mən silərnə tonumaymən» dəp jawab beriptu.

¹³ Xuning üqün səgək bolunglar, qunki nə İnsan'oqlining kelidioğan künini nə saifini bilməysilər. ■

«Talant» tapxuruluxi toqrisidiki təmsil ••• «Talant» toqruluk 15-ayəttiki izahatni kəring

Luğa 19:11-27

¹⁴ Ərx padixahlıki huddi yağa yurtka qixmaqci bolup, əz qakarlririni qakirip dunyasini ularoğa tapxuroğan adəmgə ohxaydu. ■ ¹⁵ U adəm hər bir qakarning kaqiliyitigə qarap, birsigə bəx talant, birisigə ikki talant,

□ **24:45 «öz öyidikilər»** — «öyidikilər» muxu yərdə hojayinning öyidiki hizmətkarlar wə qakarlririni kərsitidu. **«hojayini öz öyidikilərgə məs'ul kilip, ularoğa ozuk-tülükini waqti-waktida təksim kilip berixkə təyinligə ixənqlik wə pəmlık qakar kim bolidu?»** — bu səzlər awwal rosullar, andin Hudaning barlık hizmətkarlririoğa qaritilip eytilidu, əlwəttə («Luğa» 12:41-48nimu kəring). ■ **24:45** Mat. 25:21; Luğa 12:42. ■ **24:51** Mat. 8:12; 13:42; 22:13; 25:30; Luğa 13:28. ■ **25:13** Mat. 24:42; Mar. 13:33,35. ■ **25:14** Luğa 19:12.

yənə birsigə bir talant kümüş tēnggə bērip, yaqə yurtqa yol aptu. □ 16 Bəx talant tēnggə aləjan qakar bērip oqət kīlip, yənə bəx talant tēnggə payda tepiptu. 17 Xu yolda ikki talant tēnggə aləjinimu yənə ikki talant tēnggə payda aptu. 18 Lēkin bir talant tēnggə aləjini bolsa bērip yərnī kolap, hojəyini bərgən pulni kēmüp yoxurup koyuptu.

19 Əmdi uzun waqit otkəndin keyin, bu qakarlarınq oqojisi kaytip kelip, ular bilən hesablixiptu. 20 Bəx talant tēnggə aləjini yənə bəx talant tēnggini koqup elip kelip: «Olojam, sili manga bəx talant tēnggə tapxuroqandila. Qarsila, yənə bəx talant tēnggə payda aldım» dəptu.

21 Hojəyini uningə: Obdan bəptu! Yahxi wə ixənqlik qakar ikənsən! Mən sanga həwalə kīlojan kīqikkinə ixta ixənqlik bolup qīqting, sən kəp ixtarəja koyimən. Kəl, hojəyiningning huxalliqə ortaq bol!» dəptu.

22 Ikki talant tēnggə aləjinimu kelip: «Olojam, sili manga ikki talant tēnggə tapxuroqandila. Qarsila, yənə ikki talant tēnggə payda aldım» dəptu. 23 Hojəyini uningə: «Obdan bəptu! Yahxi wə ixənqlik qakar ikənsən! Mən sanga həwalə kīlojan kīqikkinə ixta ixənqlik bolup qīqting, sən kəp ixtarəja koyimən. Kəl, hojəyiningning huxalliqə ortaq bol!» dəptu.

24 Andin, bir talant tēnggə aləjinimu kelip: «Olojam, silining qing adəm ikanlikirini biləttim, qunki ezliri terimiojan yərdin həsulni oruwalalayla, həmdə uruk qaqmiojan yərdinmu haman alila. 25 Xunga koqkup, silining bərgən bir talant tēnggilirini yərgə kēmüp yoxurup koyəjanidim. Mana pullirini alsila» dəptu. 26 Olojisi uningə: «Əy, rəzil, hurun qakar! Sən meni terimiojan yərdin oruwalidiojan, uruk qaqmiojan yərdin haman alidiojan adəm dəp bilip, 27 həq bolmiojanda pulumni jazanihorlarəja amanət koyuxung kerək idioju! Xundak kīlojan bolsang mən kaytip kəlgəndə pulumni əsümi bilən aləjan bolmamtim?! 28 Xunga, uning kolidiki talant tēnggini elip, on talant tēnggə bar boləjanəja beringlar! 29 Qunki kimdə bar bolsa, uningəja tehimu kəp berilidu, uningda molqilik bolidu; əmma kimdə yəq bolsa, hətta uningda bar boləjanlirimu uningdin məhrum kīlinidu. □ ■ 30 Bu yarəmsiz qakarni texidiki qarəngəqulukqa aqīqip taxlanglar! U yərdə yioja-zarlar kətürülidu, qixlirini oququrlitidu» dəptu.■

Ahirəttiki sorak

31 İnsan'ooli əz xan-xəripi iqidə barliq pərixtiliri bilən billə kəlginidə, xərpəlik təhtidə olturidu. ■ 32 Barliq əllər uning aldioja yiojilidu. Padiqi koylarni əqkilərdin ayrioqinidək u ularni ayriydu; □ ■ 33 u koylarni ong

□ 25:15 «U adəm hər bir qakarning kabilyitigə qarap, birsigə bəx talant, birisigə ikki talant, yənə birsigə bir talant kümüş tēnggə bērip,...» — oqurmənlərgə ayan bolsunki, xu qaqqlarda «talant» birhıl pul birliki, kimmətlik kümüş tēnggə idi. Yukiridiki 18:24diki izahətnimu kəring. Uyojur tilida «talant» degən səz daim dəl xu təmsildin qīkkan kəqmə mənəsidə ixlitilidu. Xu qaqda qakarlarəja tapxurulojan bu pullar bəlkim təhminən 85000, 34000 wə 17000 dollarəja toşra kelətti (2010 hesablinatqan). □ 25:29 «Qunki kimdə bar bolsa, uningəja tehimu kəp berilidu, uningda molqilik bolidu; əmma kimdə yəq bolsa, hətta uningda bar boləjanlirimu uningdin məhrum kīlinidu» — bu əhmİYətlik səz 13:12dimu tepilidu. ■ 25:29 Mat. 13:12; Mar. 4:25; Luqa 8:18; 19:26. ■ 25:30 Mat. 8:12; 13:42; 22:13; 24:51; Luqa 13:28. ■ 25:31 Mat. 16:27; 26:64; Mar. 14:62; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7. □ 25:32 «Barliq əllər uning aldioja yiojilidu» — «əllər» degən bu səz Injildiki kəp yərlərdə Yəhudi əməs əllərnı kərsitidu. Xunga bəzidə «yat əllər» yaqi «taipilər» dəp tərimə kīlimiz. ■ 25:32 Əz. 34:17,20; Mat. 13:49.

yenioʻja, oʻqkilarni sol yenioʻja ayriydu. ³⁴ Andin Padixah ong yenedikilergə: «Öy Atam bəht ata kilōanlar, kelinglar! Aləm apiridə bolōandin beri silər üqün təyyarlanōan padixahlikka waris bolup igə bolunglar!»

³⁵ Qünki aq qalōnimda silər manga yeməkkik bərdinglar, usuz qalōnimda ussuluk bərdinglar, musapir bolup yūrginimdə öz öyünglərgə aldinglar, ■ ³⁶ yalingaq qalōnimda kiydürdüinglar, kesəl bolup qalōnimda həlimdin həwər aldinglar, zindanda yatqinimda yoklap turdunglar» — dəydu. □ ■

³⁷ U qaoʻda, həkkaniy adəmlər uningōja: «I Rəb, biz seni qačan aq kərüp ozuk bərduk yaki usuz kərüp ussuluk bərduk? ³⁸ Seni qačan musapir kərüp öyümizgə alduk yaki yalingaq kərüp kiygüzduk? ³⁹ Sening qačan kesəl bolōiningni yaki zindanda yatqiningni kərüp yoklap barduk?» dəp soraydu. ⁴⁰ Wə Padixah ularōja: «Mən silərgə bərhək xuni eytayki, muxu kərindaxlirimdin əng kiqikidin birərsigə xularni kilōininglarmu, dəl manga kilōan boldunglar» dəp jawab beridu. ■

⁴¹ Andin u sol yenedikilərgə: «Öy lənitilər, kəzūmdin yokilinglar! Xəytan bilən uning pərixtilirigə hazirlanōan mənggü əqməs otka kiringlar! ■

⁴² Qünki aq qalōnimda manga ozuk bərmidinglar, usuz qalōnimda ussuluk bərmidinglar; ⁴³ musapir bolup yūrginimdə öz öyünglərgə almidinglar, yalingaq qalōnimda kiydürmidinglar, kesəl bolōnimda wə zindanda yatqinimda yoklimidinglar» dəydu.

⁴⁴ U qaoʻda, ular: «I Rəb, seni qačan aq, usuz, musapir, yalingaq, kesəl yaki zindanda kərüp turup hizmitingdə bolmiduk?» dəydu.

⁴⁵ Andin padixah ularōja: «Mən silərgə bərhək xuni eytayki, muxulardan əng kiqikidin birərsigə xundak kilmioʻjininglar məngimu kilmioʻjan boldunglar» dəp jawab beridu. ■ ⁴⁶ Buning bilən ular mənggülik jazaōja kirip ketidu, lekin həkkaniylar bolsa mənggülik həyatka kiridu. ■

26

Əysani oltürüx suyikəsti

Mar. 14:1-2; Luqa 22:1-2; Yh. 11:45-53

¹ Əysa bu sözlərnı kilip bolōandin keyin, muhlisliroʻja:

² — Silərgə məlumki, ikki kündin keyin «ötüp ketix həyti» bolidu, xu qaoʻda Insan'ooqli krestlinix üqün tutup berilidu, — dedi. □ ■

³ Bax kahinlar wə aqsakallar Kayafa isimlik bax kahinning sariyida jəm boluxti. ■ ⁴ Ular Əysani qandak kilip hıylə-nəyrəng bilən tutup oltürüx toʻqrisida məslihət kilixti. ⁵ Birak ular:

■ **25:34** Mat. 20:23; Mar. 10:40. ■ **25:35** Yəx. 58:7; Əz. 18:7; Ibr. 13:2. □ **25:36** «kesəl bolup qalōnimda həlimdin həwər aldinglar» — grek tilida «kesəl bolup qalōnimda meni yoklidinglar». «zindanda yatqinimda yoklap turdunglar» — grek tilida «zindanda yatqinimda yenimōja kelip turdunglar». ■ **25:36** Yəx. 58:7; 2Tim. 1:16; Yaq. 2:15,16. ■ **25:40** Pənd. 19:17; Mat. 10:42; Mar. 9:41; Yh. 13:20; 2Kor. 9:6. ■ **25:41** Zəb. 6:8; Yəx. 30:33; Mat. 7:23; Luqa 13:25,27; Wəh. 19:20. ■ **25:45** Pənd. 14:31; 17:5; Zək. 2:12. ■ **25:46** Dan. 12:2; Yh. 5:29.

□ **26:2** «xu qaoʻda Insan'ooqli krestlinix üqün tutup berilidu» — «krestlax» — krest (qapras yotayq)kə mihlax arqilik olüm jazasi berixtin ibarət. Demisimu bu adəmnı kəttik harlaydōjan, intayin dəhxətlik, Rim imperiyəsi boyiqə əng azablik olüm jazasi idi. ■ **26:2** Mar. 14:1; Luqa 22:1; Yh. 13:1 ■ **26:3** Zəb. 2:2; Yh. 11:47; Ros. 4:27.

— Bu ix heyat-ayem künliri kılınmisun. Bolmisa, hêlk arisida malimanqılık qıxixi mumkin, — deyixti.

Hudaguy ayalning Əysağa ətir qeqixi
Mar. 14:3-9; Yh. 12:1-8

⁶ Əmdi Əysa Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning əyidə bolqinida, □
⁷ bir ayal uning yenioğa kirdi. U aq kaxtəxi xexidə nahayiti kımmətlik ətirni elip kəlgən bolup, Əysa dastihanda olturoqanda, ətirni uning bexioğa quydi. ■ ⁸ Ləkin muhlislar buni kərüp hapa boluxup:

— Zadi nemixka bundak israpqılık kılınıdu? ⁹ Qünki bu ətirni kəp puloğa setip, pulini kəmbəəşəllərgə sədikə kılsa bolattioqu! — deyixti.

¹⁰ Ləkin Əysa ularning kənglidikini bilip ularoğa:

— Bu ayalning kənglini nemə dəp aqrıtisilər? Qünki u mən üçün yaxxi bir ixni kildi. ¹¹ Qünki kəmbəəşəllər daim silərnəng aranglarda bolidu, ləkin mənəng aranglarda boluxum silərgə daim nesip bolıwərməydu! ■

¹² Bu ayalning bu ətirni bədinimgə quyuxi mənəng dəpnə kılınıximioğa təyyar boluxum üçün boldi. ¹³ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu hux həwər pütkül dunyaning kəyeridə jakarlansa, bu ayal əslinip, uning kılğan bu ixni təriplinidu, — dedi.

Yəhuda Əysağa satkuntuk kılıxka wədə kılıdu

¹⁴ Bu ixtin keyin, on ikkiyləndin Yəhuda İxkariyot isimlik biri bax kaħinlarning aldioğa berip: □ ■

¹⁵ — Uni tutup bərsəm, manga nemə berisilər? — dedi. Ular uning aldioğa ottuz kümüx tənggə koydi. ■ ¹⁶ Yəhuda xuningdin etibarən uni tutup berixkə muwapıq pürsət izdəxkə baxlıdi.

«Ətüp ketix heyti»ning kəqlik tamıki

Mar. 14:21-22; Luğa 22:7-14, 21-23; Yh. 13:21-30

¹⁷ Petir nan heyting birinqi küni, muhlislar Əysaning yenioğa kelip: — Ətüp ketix heyting tamikini yeyixing üçün kəyərdə təyyarlıximizni halaysən? — dəp soridi. □ ■

¹⁸ U ularoğa:

— Xəhərgə kirip palanqining əyigə berip uningə: «Ustaz: — Waqıt-saitim yekınlixip qaldı, ətüp ketix heyтини muhlisirim bilən birlikdə sening əyüngdə ətküzəy — dəydu» dəp eytinglar, — dedi.

□ 26:6 «Əysa Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning əyidə bolqinida...» — «Simon mahaw» yaki «Mahaw kesili» deyilidigan Simon». Bu Simon bəlkim ilgiri mahaw kesiligə giriptar bolqanıdi. Bizningə bu ix bilən «Yuh.» 12:1-11da hatiriləngən wəqə bir ixtur. ■ 26:7 Mar. 14:3; Luğa 7:37; Yh. 11:2; 12:3. ■ 26:11 Qan. 15:11; Mar. 14:7; Yh. 12:8. □ 26:14 «Yəhuda İxkariyot isimlik biri bax kaħinlarning aldioğa berip...» — xu qaqda ikki «bax kaħin» bar idi — «Annas» wə uning küy'ooılı «Kəyafa». ■ 26:14 Mar. 14:10; Luğa 22:4. ■ 26:15 Zək. 11:12. □ 26:17 «Petir nan heyting birinqi küni...» — «petir nan heyti» yəttə kün bolidu, birinqi küni «ətüp ketix heyti»mu təng bolidu. Bu küni, Yəhudiylar koy soyup, əyliridə koy gəxi, petir nan yəydu («Mis.» 12-bab, «Law.» 23:4-8, «Qel.» 28:16-25ni kəring). «Ətüp ketix heyting tamikini yeyixing üçün kəyərdə təyyarlıximizni halaysən?» — «ətüp ketix heyting tamikini»ning muħim kismi «ətüp ketix kurbanlıq kozisi» idi («Mis.» 12:3-11, «Law.» 23:5, «Qel.» 28:16, «Qan.» 16:1-7ni kəring). ■ 26:17 Mis. 12:17; Mar. 14:12; Luğa 22:7.

19 Muhlislar Əysaning tapilishidə e'tip ketix heyting tamikini xu yərdə təyyarlidi. 20 Kəqkurun, u on ikkiylən bilən dastihanda olturdi. ■

21 Ular o'zizaliniwatkanda u:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, aranglardiki birəylən manga satkunluk kilidu, — dedi. ■

22 *Buni anglap* ular intayin qayouşa qəmüp, bir-birləp uningdin:

— Ya Rəb, mən əməstimən? — dəp soraxka baxlidi.

23 U jawabən: — Kolidiki nanni mən bilən təng tawakka təgürgən kixi, manga satkunluk kilouçı xu bolidu. ■ 24 İnsan'ooli dərwəke

mukəddəs yazmilarda əzi toşrisida pütülginidə *əlümgə* ketidu; birak İnsan'oolining tutup berilixigə wasitiqi boləjan adəmning həliouşa way! U adəm tuşulmian bolsa yaxi bolatti! — dedi.

25 Uningouşa satkunluk kilidiojan Yəhuda:

— Ustaz, mən əməstimən? — dəp soridi. U uningouşa:

— Özüng deding jumu, — dedi. □

«Rəbning ziyapiti»

Mar. 14:22-26; Luğa 22:15-20; 1Kor. 11:23-25

26 Ular o'zizaliniwatkanda, Əysa bir nanni kolioşa elip *Hudaouşa* təxəkkür-həmdusana eytkandin keyin, uni oxtup, muhlisliouşa üləxtürüp bərdi wə: — Elinglar, yənglar, bu mening tenim, — dedi. □ ■

27 Andin, kolioşa jamni elip *Hudaouşa* təxəkkür-həmdusana eytip, uni muhlisliouşa tutup:

— Həmməylən buningdin iqinglar. 28 Bu mening nuroşun adəmləning gunahlırining kəqürüm kilinixi üçün təkülioujan, yengi əhdini tüzidiojan kənimdur. □ ■ 29 Ləkin mən xuni silərgə eytayki, Atamning padixahlıkida silər bilən birlikte yengidin xarabtin iqmigüqə, üzüm telining xərbitinə hərgiz iqməymən, — dedi.

30 Ular mədhıyə küyini eytkandin keyin talaouşa qıkip, Zəytun teouşouşa qarap ketixti. ■

Muhlislarınə Əysadin waz keqixi

Mar. 14:27-31; Luğa 22:31-34; Yh. 13:36-38

31 Andin Əysa ularouşa:

— Bügün keqə silər həmminglar mening tūpəylimdin tandurulup putlix-isilər, qünki *mukəddəs yazmilarda*: —

«Mən padiqini uruwetimən,

■ 26:20 Mar. 14:17; Luğa 22:14; Yh. 13:21. ■ 26:21 Ros. 1:17. ■ 26:23 Zəb. 41:9; Luğa 22:21; Yh. 13:18. □ 26:25 «Ustaz, mən əməstimən?» — «ustaz» — İbraniy tilida «rabbi» deyilidu. □ «Özüng deding jumu» — mənisi, «dəl sən» bolidu. Yəhuda bu sözni angliouşandin keyin

dərhal qıkip bax kaşınlarınə yenioşa barəjan bolsa kerək. «Markus», «Luğa», «Yuhanna»diki ««e'tip ketix» heyting kəqlik tamiki» toşrisidiki bayanlarni kəring. □ 26:26 «Əysa bir nanni kolioşa elip *Hudaouşa* təxəkkür-həmdusana eytkandin keyin...» — yaki «Əysa bir nanni kolioşa elip, uni bərikətligəndin keyin,...». ■ 26:26 Mar. 14:22; Luğa 22:19; 1Kor. 11:23.

□ 26:28 «Bu mening nuroşun adəmləning gunahlırining kəqürüm kilinixi üçün təkülioujan, yengi əhdini tüzidiojan kənimdur» — «yengi əhdə» yaki «Hudaning əhdisi» yaki «mənggülik əhdə». Təwrat, «Yər.» 31:31-34, «Əz.» 36:25-27, «Luğa» 22:20ni, «İbr.» 13:20 wə «Təbirlər»ni kəring. ■ 26:28 Mis. 24:8. ■ 26:30 Mar. 14:26; Luğa 22:39; Yh. 18:1.

Padidiki qo'ylar patiparak bolup tarkitiwetilidu» döp pütülgen. □ ■
 32 Lekin män tirilgəndin keyin Galiliyəgə silərdin burun barimən, — dedi. ■

33 Petrus uningəja jawabən:
 — Həmməylən sening tūrəyilingdin tandurulup putlaxsimu, män hərgiz putlaxmaymən, dedi. ■

34 Əysa uningəja: — Mən sanga bərhək xuni eytip qoyayki, bügün keqə horaz qillaxtin burun, sən məndin üq kətim tanisən, — dedi. ■

35 Petrus uningəja:
 — Sən bilən billə əlüxüm kerək bolsimu, səndin hərgiz tanmaymən, — dedi. Qaloqan muhlislarining həmmisimu xundak deyixti.

Əysaning Getsimanə bəoqisidiki dua-tilawiti

Mar. 14:32-42; Luqa 22:39-46

36 Andin Əysa ular bilən billə Getsimanə degən yərgə kəldi. U muhlislarəja: «Mən u yaqqa berip dua-tilawət kilip kəlgüçə, muxu jayda olturup turunglar» dedi. ■ 37 U Petrusni, xundakla Zəbədiyning ikki oqlini birgə elip mangdi wə qattik azablanip, kəngli tolimu pərixan boluxqa baxlidi. □

38 U ularəja:

— Jenim əlidioqandək bəkmü azablanmaqta. Silər bu yərdə kəlip, män bilən birliktə oyoqak turunglar, — dewidi, ■ 39 Wə səl nerirak berip, əzini yərgə etip düm yetip dua kilip:

— I Atam, mumkin bolsa, bu kədəh məndin ötüp kətsun! Lekin bu ix män halioqandək əməs, sən halioqandək bolsun, — dedi. □ ■

40 U muhlislarining yenioqə kaytip kəlginidə, ularning uhlap qaloqanlikini kərup, Petrusqa:

— Mən bilən billə birər saətmü oyoqak turalmidinglarmu?!

41 Ezikturuluxtin saklinix üqün, oyoqak turup dua qilinglar. Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdur, — dedi. □ ■

42 U ikkinqi kətim berip, yənə dua kilip:

— I Atam, əgər män bu kədəhni iqmisəm u məndin kətmisə, undakta sening iradəng ada kilinsun, — dedi. 43 U ularning yenioqə kaytip kəlginidə, yənə uhlap qaloqanlikini kərdi, qünki ularning kəzliri uyquqə ilinjanidi.

44 Xuning bilən u ulardin ayrilip üqinqi kətim berip, yənə xu sözlər bilən dua kildi.

45 Andin u muhlislarining yenioqə kəlip ularəja:

□ 26:31 «Mən padiqini uruwetimən, padidiki qo'ylar patiparak bolup tarkitiwetilidu» — «Zək.» 13:7. Muxu bexarəttə səzligüqi Hudaning Əzi, əlwəttə. ■ 26:31 Zək. 13:7; Yh. 16:32.

■ 26:32 Mar. 14:28; 16:7. ■ 26:33 Luqa 22:33. ■ 26:34 Yh. 13:38. ■ 26:36 Mar. 14:32; Luqa 22:39; Yh. 18:1. □ 26:37 «Zəbədiyning ikki oqli» — Yaqup wə Yuhanna.

■ 26:38 Yh. 12:27. □ 26:39 «I Atam, mumkin bolsa, bu kədəh məndin ötüp kətsun! Lekin bu ix män halioqandək əməs, sən halioqandək bolsun» — «bu kədəh» uning aldidiki azab-oqubətlərni kərsitidu. Təwratning kəp yərliridə «kədəh» dəl xu mənida ixlitilidu (məsilən «Zək.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15də). ■ 26:39 Mat. 20:22,23; Luqa 22:41; Yh. 6:38.

□ 26:41 «Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdur» — «kixining ətliri» grek tilida «ət». Injilda «ət» yaki «ət-tən» daim degüdək adəmnəng əz teni təripidin azdurulidioqan, gunahkar təbiitini kərsitidu. «Rimliklarəja»diki «kirix söz»imizni kərug. ■ 26:41 Gal. 5:17.

— Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər? Mana, waqit-saiti yekınlaxtı; İnsan'oolı gunahkarlarning kolioğa tapxurulıdu. □

⁴⁶ Kıpunglar, ketaylı; mana, manga satkúnluq kılıdioğan kixi yekın kıldı! — dedi.

Əysaning tutkún kılınıxi

Mar. 14:43-50; Luğa 22:47-53; Yh. 18:3-12

⁴⁷ Uning sözi tehi tügimayla, on ikkiyləndin biri bolóğan Yəhuda kıldı; uning yenida bax kahınlar wə həlk aqsakalliri tərıpıdın əwətilgən, kılıq-tokmaqlarnı kətürgən zor bir top adəm bar idi. ■ ⁴⁸ Uningóğa satkúnluq kılıoquı ular bilən alliburun ixarətni bəkitip: «Mən kimni səysəm, u dəl xudur. Silər uni tutunglar» dəp kelixkənidı. ⁴⁹ U udul Əysaning aldíoğa bərip:

— Salam, ustaz! — dəp uni səyüp kətti. □

⁵⁰ Əysa uningóğa:

— Aşınəm, nemə dəp kəlding? — dedi. Xuning bilən, həliki adəmlər yopurulup kelip, Əysaóğa kól selip, uni tutkún kıldı. □ ⁵¹ Wə mana, Əysaning yenidikilərdin birəylən kılıqını suóurup, bax kahinning qakirioğa uruwıdı, uning kulikını xilip güxürüwətti. ⁵² Əysa uningóğa:

— Kılıqingni kınıoğa sal, kiliq kətürgənlər kiliq astıda həlak bolıdu. ⁵³ Yaki meni Atisioğa nıda kılalmaydıoğan boldı, dəp oylar kəldingmu?! Xundak kılısmla U manga xuan on ikki kısımdin artuq pərixta mangdurmamdu?

□ ⁵⁴ Bırak mən undak kılısam, muqəddəs yazmılardiki bu ixlər muqərrər bolıdu degən bəxarətlər kəndakmu əməlgə axurulsun? — dedi. ■

⁵⁵ Xu pəyıtta Əysa toplaxkan adəmlərgə qarap:

— Bır qarəqini tudıoğəndək kiliq-tokmaqlarnı kətürüp meni tutkılı kəpsiləroğu? Mən hər künü ibadəthana həyılilırıda silər bilən billə olturup təlim bərettim, ləkin silər u qəoqda meni tutmidinglar. ⁵⁶ Ləkin bu pütün ixlarning yüz bərxı pəyoəmbərlərnıng muqəddəs yazmılrıda aldın eytkanlırınıng əməlgə axuruluxı üqün boldı, — dedi.

Bu qəoqda, muhlislarning həmmisi uni taxlap kəqip ketıxtı. ■

Aliy kengəxmıdə sotlinix

Mar. 14:53-65; Luğa 22:54-55, 63-71; Yh. 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Əmdi Əysani tutkún kılıoğanlar uni bax kahın Kəyafaning aldíoğa elıp bərixtı. Təwrat ustazlırı bilən aqsakallarmu u yərdə jəm boluxkanıdı.

■ ⁵⁸ Petrus uningóğa taki bax kahinning sariyining *həyılisioqıqə* yırəktin əgixip kelip, ixnıng aqıwetini kəruş üqün ıqkirigə kirip, qarawullarning arisıda olturıdı. ⁵⁹ Bax kahınlar, aqsakallar wə pütün aliy kengəxmə əzalırı Əysani əlüm jazasioğa məhkum kılıx üqün, yaloğan guwah-ıspat izdəytti.

□ ■ ⁶⁰ Nuroqun yaloğan guwahqılar otturioğa qıkkən bolsımu, ular bulardın

□ **26:45** «**Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər?**» — yaki bolmisa: «Əmdi uhlawərisilər, dəm eliwərisilər!» (kinayilik gəp) yaki pəkət: «Əmdi uhlənglar, dəm elinglar!».

■ **26:47** Mar. 14:43; Luğa 22:47; Yh. 18:3. □ **26:49** «**Salam, ustaz!**» — «Ustaz» ıbranıy tilıda «rabbi» deyilıdu. □ **26:50** «**aşınəm, nemə dəp kəlding?**» — yaki «Aşınəm, kılıdioşiniğni kıl».

□ **26:53** «**on ikki kısımdin artuq pərixta**» — muxu yərdə «kısım» degən səz adəttə grek tilıda bəlkim altə mingə əskərnı kərsıtixi mumkın. ■ **26:54** Zəb. 22:6; 40:6-8; 69:1-4,10; Luğa 24:25. ■ **26:56** Ayup 19:13; Zəb. 88:8, 18; Zək. 13:7. ■ **26:57** Mar. 14:53; Luğa 22:54; Yh. 18:12. □ **26:59** «**Aliy kengəxmə**» — yənə sorəq məjlisi, «Sanhedrin» deyilıdu. ■ **26:59** Mar. 14:55; Ros. 6:13.

heqkandak ispatka erixalmidi. Ahirda, ikki yaloqan guwahqi otturiqta qikip:

⁶¹ — Bu adom: «Mən Hudaning ibadethanisini buzup taxlap, üq kün iqida kayta kurup qikalaymən» degən, dedi. □ ■

⁶² Bax kahin ornidin turup, uningota:

— Keni, jawab borməmsən? Bular sening üstüngdin zadi kandak guwahliklarni beriwatidu? — dedi. ■ ⁶³ Lekin Əysa süküt kilip turiwərđi. Bax kahin uningota:

— *Məngü* hayat boluqı Huda bilən sening kəsəm kilixingni buyruymənki, bizgə eyt, Hudaning Oqlı Məsih sənmu?» — dedi. ■

⁶⁴ Əysa mundak jawab qayturdi:

— Xundak, sening deginingdək. Lekin xunimu silərgə eytayki, buningdin keyin silər İnsan oqlining Qadir Boluquqning ong yenida olturidiqinini wə köktiki bulutlar üstidə kelidiqinini kərisilər. □ ■

⁶⁵ Xuning bilən bax kahin tonlirini yirtip taxlap:

— U kupurluk kildi! Əmdi baxka hərəkandak guwahqining nemə həjiti? Mana, özünqlar bu kupurlukni anglinglar! □ ⁶⁶ Buningota nemə dəysilər? — dedi.

— U ölüm jazasiqta layıqtur! — dəp jawab qayturuxti ular. ■

⁶⁷ Buning bilən ular uning yüzigə tükürüp, uningota muxt atkili turdi. Bəziliri uni qaqtatlar. ■

⁶⁸ — Əy Məsih, pəyoqəmbərqilik kılməmsən, eytip baqqına, seni kim urdi? — deyixti. ■

Petrusning Əysadin tenixi

Mar. 14:66-72; Luqa 22:56-62; Yh. 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Əmdi Petrus sarayning taxkiriği hoylisida olturatti. Bir dedək uning yeniqta kelip:

— Sən Galiliyəlik Əysa bilən birgə idingota, — dedi. ■

⁷⁰ Lekin u həmməylənnning aldida inkar kilip: — Sening nemə dəwatkanlikingni qüxənmidim! — dedi.

⁷¹ Andin u dalanoqta qıkkanda, uni kərgən yənə bir dedək u yərdə turoqanlarota:

— Bu adəmmu Nasarətlik Əysa bilən birgə idi, — dedi.

⁷² U yənə inkar kilip: —

Mən u adəmmi tonumaymən! — dəp kəsəm iqtı.

⁷³ Bir'azdin keyin, u yərdə turoqanlar Petrusning yeniqta kelip uningota:

□ **26:61** «**Bu adom: «Mən Hudaning ibadethanisini buzup taxlap, üq kün iqida kayta kurup qikalaymən» degən**» — «Yuh.» 2:19-20ni kərug. Məsihning toluq eytkini bu guwahqining deginidək əməs. ■ **26:61** Yh. 2:19. ■ **26:62** Mar. 14:60. ■ **26:63** Yəx. 53:7; Mat. 27:12,14. □ **26:64** «**Xundak, sening deginingdək**» — Məsihning jawabining grek tilida «Xundak, lekin əhwal däl sening oyliqningdək əməs» degən purikı qıkidı. «**keyin silər İnsan oqlining Qadir Boluquqning ong yenida olturidiqinini wə köktiki bulutlar üstidə kelidiqinini kərisilər**» — Təwrat, «Dan.» 7:13ni kərug. ■ **26:64** Zəb. 110:1; Dan. 7:13; Mat. 16:27; 24:30; Mar. 14:62; Luqa 22:69; Ros. 1:11; Rim. 14:10; 1Tes. 4:16; Wəh. 1:7.

□ **26:65** «**Xuning bilən bax kahin tonlirini yirtip taxlap...**» — bax kahin Əysani «kupurluk kildi» dəp qarap, əzining buningota boluqan qəqüxi wə qəzəpini ipadiləx üqün kiyimlirini yirtkan. Əysaning əzining Məsih ikənlikini etirap kilixi, uning Hudaqta has hoquk wə xəhərət məndidur, degənlididur. Yənə xuni eytimizki, bax kahinning tonlirini yirtixning əzi Təwrat kanunioqta hilap idi («Law.» 10:6, 21:10). ■ **26:66** Law. 24:16. ■ **26:67** Yəx. 50:6. ■ **26:68** Ayup 16:10; Luqa 22:64; Yh. 19:3. ■ **26:69** Mar. 14:66; Luqa 22:55; Yh. 18:16,25.

— Xübhisizki, sən ularning biri ikənsən, qünki täləppuzung seni pax kildu, — deyixti.□

⁷⁴ *Petrus* kattik qaroxlar bilən kəsəm kilip:

— U adəmni zadi tonumaymən! — deyixigila horaz qillidi. ⁷⁵ *Petrus* Əysaning: «Horaz qillaxtin burun, sən mändin üq ketim tanisən!» degən sözini esigə aldı. U taxkiriqə qikip, kattik yiqə-zar kətürdi.■

27

Yəhudaning ölüxi

Mar. 15:1; Luqa 23:1-2; Yh. 18:28-32

¹ Tang atqandila, pütün bax kahınlar bilən həlk aqsakalliri Əysani ölümgə məhkum kildurux üqün məslihətləxti.■ ² Ular uni baqlap apirip, waliy Pontius Pilatuska tapxurup bərdi.■

³ Uningoşa satkunluk kılqan Yəhuda uning ölümgə həküm kilinojanlikini kərüp, bu ixlaroşa puxayman kildi wə bax kahınlar bilən aqsakallarəşa ottuz kümüx tänggini kayturup bərip:

⁴ — Mən bigunah bir janning keni təkülüxkə satkunluk kilip gunah ötküzdüm, — dedi.

Buningoşa bizning nemə karimiz? Əz ixingni bil! — deyixti ular.

⁵ Yəhuda kümüx tänggilərnı ibadəthanining iqiğə qəriwətti wə u yərdin ketip, talaşə qikip, esilip ölüwəldi.□ ■

⁶ Bax kahınlar kümüx tänggilərnı yiqiwəlip: —

Bu hun tölümi boləjan *tənggilərdur*, ularni ibadəthanining həzınisigə koyux haram, — deyixti.□ ⁷ Ular əzara məslihətləxip, bu pullar bilən yaka yurtluklarəşa yərlik bolsun dəp, sapalqining bir parqə etizlikini setiwəldi.□ ■ ⁸ Xunga bu yər haziroşiqə «kanlik etiz» dəp atilip kəlməktə.

⁹ Xu ix bilən Yərəmiya pəyoşəmbər təripidin burun eytiləjan munu bəxarət əməlgə axuruldi: —

«İsrail həlki uning üqün bahalap bekitkən bahasını,

Yəni ottuz kümüx tänggini ular elixti,■

¹⁰ Wə Pərwərdigar manga kərsətkəndək, Sapalqining etizini setiwəlixkə həjləxti».□ ■

□ **26:73** «Xübhisizki, sən ularning biri ikənsən, qünki täləppuzung seni pax kildu»

— «täləppuzung seni pax kildu» — Petrus Galiliyə täləppuzi bilən söləytti. ■ **26:75** Mat. 26:34; Mar. 14:30; Luqa 22:61; Yh. 13:38 ■ **27:1** Zəb. 2:2; Mar. 15:1; Luqa 22:66; 23:2; Yh. 18:28. ■ **27:2** Ros. 3:13. □ **27:5** «Yəhuda... talaşə qikip, esilip ölüwəldi» — «talaşə qikip» həlkim xəhərnıng sirtioşa bərixini kərsitidu. ■ **27:5** 2Sam. 17:23; Ros. 1:18.

□ **27:6** «Bu hun tölümi boləjan tänggilərdur, ularni ibadəthanining həzınisigə koyux haram» — «haram» — muxu yərdə, Təwratta qəkləngən, demək. □ **27:7** «sapalqining bir parqə etizlikini setiwəldi» — yaki «sapalqining etizliki»ni setiwəldi — mumkinqiliki barki, «sapaşqining etizliki» həmmə adəmgə məlum boləjan bir yərnıng ismi idi. ■ **27:7** Ros. 1:19.

■ **27:9** Zək. 11:12. □ **27:10** «İsrail həlki uning üqün bahalap bekitkən bahasını, yəni ottuz kümüx tänggini ular elixti, wə Pərwərdigar manga əmr kıləndək, sapalqining etizini setiwəlixkə həjləxti» — bu bəxarətlik səzlər (9-10 ayətlər)ning kəpinqisi «Zəkəriya»

11-12:13din elinojan. Əmdi nemixkə Matta bu səzlərnı Yərəmiya pəyoşəmbərningki dəydu? Biz bu toşruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. 9-10-ayətlərnıng baxkə birhl təjimisı: «... tänggini mən aldim, wə ular Pərwərdigar manga əmr kıləndək, sapalqining etizini setiwəlixkə həjləxti».

■ **27:10** Yər. 32:6-9; Zək. 11:12, 13

*Əysaning waliy Pilatusning aldidā sotlinixi**Mar. 15:2-5; Luqā 23:3-5; Yh. 18:33-38*

11 Əmdi Əysa waliyning aldiqā turoʻuzuldi. Waliy uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixahimu? — dəp soridi.

Eytkiningdək, — dedi Əysa. ■

12 Lekin bax kaħinlar wə aqsakallar uning üstidin ərz-xikayət qiloqanda, u bir eʻozizmu jawab bərmidi. 13 Buning bilən Pilatus uningqā:

— Ularning sening üstungdin qiloqan xunqə kəp xikayətlirini anglimay-watamsən? — dedi. ■ 14 Biraq u *Pilatusqā* jawabən *xikayətlərnin* birsigimu jawab bərmidi. Waliy buningqā intayin həyran kaldi. ■

15 Hər qetimlik *ətüp ketix* heytida, waliyning halayik tələp qiloqan bir məħbusni ularqā qoyup berix aditi bar idi. ■ 16 Əyni waqıtta, *rimliklarning* Barabbas isimlik atiqi qikqan bir məħbusi *zindanda* idi. □ ■

17 Halayik jəm bolqanda, Pilatus ulardin:

— Kimni silərgə qoyup beriximni halaysilər? Barabbasnimu yaki Məsiħ dəp ataloqan Əysanimu? — dəp soridi □ 18 (qünki u *bax kaħin qatarliklarning* həsəthorluqi tūpəylidin uni tutup bərgənlikini bilətti).

19 Pilatus «sorak təhti»də olturoqanda, ayali uningqā adəm əwətip: — U həkkanıy kixining ixioqā arilaxmioqin. Qünki tünügün keqə uning səwəbidin qūxümdə kəp azab qəktim, — dəp həwər yətküzdi. □

20 Lekin bax kaħinlar wə aqsakallar bolsa halayikni maqul qilip, Barabbasni qoyup berixni wə Əysani yoqıtixni tələp qildurdi. ■

21 Waliy jawabən ulardin yənə:

— Silərgə bu ikkisining qaysisini qoyup beriximni halaysilər? — dəp soridi.

Barabbasni, — deyixti ular.

22 Pilatus əmdi: — Undak bolsa, Məsiħ dəp ataloqan Əysani qandak bir tərəp qilay? — dedi.

Həmməylən:

— U krestlənsun! — deyixti.

23 Pilatus:

— Nemixqā? U zadi nemə yamanlik ötküzüptu? — dəp soridi.

Birak ular tehimu qattik warkirixip:

U krestlənsun! — dəp turuwelixti. 24 Pilatus səzliwerixning bihudə ikənlikini, bəlki buning ornoqā malimanqilik qikidioqanlikini kərup, su elip, kərpilikning aldidā kolini yuoaq:

— Bu həkkanıy adəmning kenioqā mən jawabkar əməsmən, buningqā əzünqlar məs’ul bolunqlar! — dedi.

25 Pütün həlk jawabən:

— Uning kəni bizning üstimizgə wə balilirimizning üstigə qūxsun! — deyixti. ■

□ 27:11 «Əysa... «Eytkiningdək», dedi» — Məsiħning «Eytkiningdək» degən jawabining grek tilida «Xundak, lekin əħwal dəl sening oyliqoiningdək əməs» degən puriqi qikidu. ■ 27:11 Mar. 15:2; Luqā 23:3; Yh. 18:33. ■ 27:13 Mat. 26:62. ■ 27:14 Yəx. 53:7; Ros. 8:32. ■ 27:15 Mar. 15:6; Luqā 23:17; Yh. 18:39. □ 27:16 «Barabbas isimlik atiqi qikqan bir məħbus» — bəzi kona kəqürmilərdə «Əysa Barabbas isimlik atiqi qikqan bir məħbus» deyilidu. ■ 27:16 Mar. 15:7; Luqā 23:19; Yh. 18:40. □ 27:17 «Barabbasnimu yaki Məsiħ dəp ataloqan Əysanimu?»

— yaki «Əysa Barabbasnimu yaki Məsiħ dəp ataloqan Əysanimu?». □ 27:19 «Qünki tünügün keqə uning səwəbidin qūxümdə kəp azab qəktim» — yaki «qünki u tünügün keqə qūxümgə kirip, kəp azablandim». ■ 27:20 Mar. 15:11; Luqā 23:18; Yh. 18:40; Ros. 3:14. ■ 27:25 Ros. 5:28.

26 Buning bilən Pilatus Barabbasni ularoşa qikirip bərdi. Əysani bolsa kəttik qamqilatqandin keyin, krestləxkə *ləxkərlirigə* tapxurdi.□

Ləxkərləring Əysani mazək kilişi

Mar. 15:16-20; Yh. 19:2-3

27 Andin waliyning ləxkərliri Əysani uning ordisişoşa elip kirip, pütün ləxkərlər topini bu yərgə uning ətrapişoşa yioşdi. □ ■ 28 Ular Əysani yalingaqlap, uqisişoşa pərang rənglik ton kiydürüxti. □ 29 Tikənlik xahqilarni erüp bir taj yasap, bexioşa kiydürdi wə ong qolioşa bir qomuxni tutkuzdi. Andin uning aldioşa tizlinip: «Yaxioşayla, Yəhudiylarning padixahi!» dəp mazək kilixti. □ 30 Uningoşa tükürüxti, qomuxni elip uning bexioşa uruxti. 31 Uni xundak mazək kiləşəndin keyin, tonni saldurup, uqisişoşa öz kiyimlerini kiydürdi wə krestləx üçün elip mengixti.

Əysaning krestlinixi

Mar. 15:21-32; Luğa 23:26-39; Yh. 19:17-19

32 Ular taxkirişoşa qikkında, Kurini xəhirilik Simon isimlik bir kixini uqritip, uni tutup kelip Əysaning krestini uningəşa məjburiy kətürgüzdi.

□ ■ 33 Ular Golgota, yəni «Bax səngək» dəgən yərgə kəlgəndə, ■ 34 *Əysaşa* iqx üçün kəkrə süyi arilaxturuloşan aqqıq xarab bərdi; ləkin u uni tetip bəkkəndin keyin, iqqili unimidi.□ ■

35 Ləxkərlər uni krestligəndin keyin, qək taxlixip kiyimlerini əzara bəlüxüwəldi. ■ 36 Andin u yərdə olturup uningəşa kəzətqilik kildi. 37 Ular uning bəxining yukiri təripigə «Bu Əysa, Yəhudiylarning padixahidur» dəp yeziloşan xikayətnamə tahtiyini bəkitti.■

38 *Əysa* bilən təng ikki kəraqimə krestkə mihlanəşan bolup, biri ong təripidə, yənə biri sol təripidə idi.■

39 Bu yərdin ətkənlər baxlirini qaykixip, uni həkəratləp:■

□ 27:26 «*Əysani bolsa kəttik qamqilatqandin keyin...*» — Rim imperiyəsində jəza qamqiliri birnəqqə təsmilik bolup, hər bir təsmişoşa qoşuxun wə ustihan parqiliri bəşlənan bolidu. Qamqilioşan wəktidə jəzaşoşa tartiloşuqi yalingaqlinip, yərgə tizlandırulup, ikki yənidə turəşan ləxkər uni qamqilaytti. □ 27:27 «*waliyning ordisi*» grek (latin) tilidə «praytorium» deyilidu. «*pütün ləxkərlər topini bu yərgə uning ətrapişoşa yioşdi*» — «ləxkərlər topi» (grek tilidə «kohort») 500-600 kixidin tərkib tapqan.

■ 27:27 Mar. 15:16; Yh. 19:2. □ 27:28 «*Ular Əysani yalingaqlap, uqisişoşa pərang rənglik ton kiydürüxti*» — «pərang rənglik» (yaki səsün rənglik) xu qəşdə xahənə kiyimning rənggi xundak idi («Mar.» 15:17, «Yuh.» 19:2ni kəşüring). Ular xu «xahənə ton» arqilik Əysani «padixah bolamən?» dəp mazək kilmaqçi. □ 27:29 «*Ular...*» tikənlik xahqilarni erüp bir taj yasap, bexioşa kiydürdi wə ong qolioşa bir qomuxni tutkuzdi» — ular qomuxni padixahning xahənə həşisi şipitidə mazək kiliş qolioşa tutkuzəşan. □ 27:32 «*...Kurini xəhirilik Simon isimlik bir kixini uqritip, uni tutup kelip Əysaning krestini uningəşa məjburiy kətürgüzdi*» — «Əysaning krestni» — Əysa əzini jəzalaydioşan qoral boləşan xu krest (qərras yəşaqni) əşlidə əzi yüdüp mengixi kəşək idi. U xundak kəttik qamqilənanəki, həşsirap, yüdüp mangalmioşan bolsa kəşək. ■ 27:32 Mar. 15:21; Luğa 23:26. ■ 27:33 Mar. 15:22; Luğa 23:33; Yh. 19:17.

□ 27:34 «*...Əysaşa iqx üçün kəkrə süyi arilaxturuloşan aqqıq xarab bərdi*» — eytxlarəşa kəşioşanda, krestkə mihlinidioşanlarəşa əşriqni pəşəytix məksitidə dora arilaxturuloşan xarab bərilidəkan. ■ 27:34 Zəb. 69:21 ■ 27:35 Zəb. 22:18; ■ 19:23. ■ 27:37 Mar. 15:26; Luğa 23:38; Yh. 19:19. ■ 27:38 Yəş. 53:12. ■ 27:39 Zəb. 22:8-9; 69:19-20; Mar. 15:29; Luğa 23:35.

40 — Kəni, sən ibadəthanini buzup taxlap, üç kün içidə kaytidin yasap qıkiđiođan adəm, əmdi özünđni kütqüzə! Hüdaning Oođlı bolsang, kresttin qüxüp baqqına! — deyixti.■

41 Bax kađınlarmu, Təwrat ustazliri wə aqsakallar bilən birgə uni məşirə kilip:

42 — Baxkılarni kütqüzuptikən, özini kütqüzalmazdu. U Israilning padixahimix! Əmdi kresttin qüxüp baqsunqu, andın uningəja etikad kilimiz. 43 U Hudaəja tayanəjan! Huda uni əzizlisə, hazır kütqüzup baqqay! Qünki u: «Mən Hüdaning Oođlı» degənidi, — deyixti. □ 44 Uning bilən təng krestləngən qarəqılarmu uni xundəq haqqarətləxti.

Əysaning əlümi

Mar. 15:33-41; Luqa 23:44-49; Yh. 19:28-30

45 Əmdi künning altinqi saatidin tokkuzinqi saatigiqə pütkül zeminni qarəngölük basti. □ ■ 46 Tokkuzinqi saətlərdə Əysa yukiri awazda: «Eli, eli, ləma sawəktani?» yəni «Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?» dəp kəttik nida kildi. □ ■

47 U yərdə turođanlarning bəziliri buni anglap:

Bu adəm İlyas pəyođəmbərgə murajət kiliwatidu, — deyixti.

48 Ularning iqidin birəylən dərhal yügürüp bərip bir parqə bulutni əkelip, uni aqqıq xarəbka qılap, kəmuxning uqioja selip uningəja iqqüzüp koydi.■

49 Biraq baxkılar:

— Tohta! Karəp baqayli, İlyas pəyođəmbər kelip uni kütqüzup qalərmikin? — deyixti.

50 Əysa yukiri awaz bilən yənə bir wərkiridi-də, rođini koyuwətti. □ ■

51 Wə mana, xu dəkikidə ibadəthanining iqqiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi. Yər-zemin təwrinip, taxlar yerilip, □ ■

52-53 Kəbrilər eqildi (U tirilgəndin keyin, əlümdə uhlawatқан nurođun mukəddəs bəndilərninq tənlimu tirildi; ular kəbrilərdin qikti wə

■ 27:40 Mat. 26:61; Yh. 2:19. □ 27:43 «U Hudaəja tayanəjan! Huda uni əzizlisə, hazır kütqüzup baqqay!» — «Zəb.» 22:8ni kəring. □ 27:45 «künning altinqi saatidin tokkuzinqi saatigiqə» — hazırki waqit sistemi boyiqə, «qüx waqti, saət on ikkidin saət üçkiqə».

■ 27:45 Mar. 15:33; Luqa 23:44. □ 27:46 «tokkuzinqi saətlərdə ...» — hazırki waqit boyiqə saət üçlərdə. ««ELI, eli, ləma sawəktani?» yəni «Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwəttinq?»» — (aramiy tilidiki səzlər) «Zəb.» 22:1ni kəring ■ 27:46 Zəb. 22:1-2; İbr. 5:7. ■ 27:48 Zəb. 69:21; Yh. 19:29. □ 27:50 «Əysa yukiri awaz bilən yənə bir wərkiridi-də, rođini koyuwətti» — uning kəttik wərkirixi: «Tamam boldi!» degən bolsa kərek («Yuh.» 19:30ni kəring). ■ 27:50 Zəb. 31:5; Luqa 23:46 □ 27:51 «Xu dəkikidə ibadəthanining iqqiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə bəlüp yirtildi» — bu pərdə ibadəthanidiki əng mukəddəs jayni mukəddəs jaydin ayrip turidəjan pərdə bolup, uning yirtilixi insanlarning Hüdaning aldiəja bəridəjan yolining Əysaning əlümi bilən eqiləjanlikini bildüridu (ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ni sirtiki hoylidin ayriyidəjan yənə bir «sirtki pərdə» bar idi, ləkin buni kərsitix üçün adəttə baxka ataloqu ixlitilidu). ■ 27:51 2Tar. 3:14; Mar. 15:38; Luqa 23:45.

muqəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi).□

⁵⁴ Əmdi Əysani kəzət kiliwatқан yüzbəxi həm yenidiki ləxkərlər yərning təwrixini wə baxқа yüz bərgən hədisilərnə kərüp, intayin qorquxup: — U həkikətən Hudaning Ooqli ikən! — deyixti.■

⁵⁵ U yərdə yənə bu ixlarğa yiraktın qarap turoqun ayallarmu bar idi. Ular əslidə Əysaning hizmitidə bolup, Galiliyədin uningğa əgixip kəlgənidi. ■ ⁵⁶ Ularning arisida Magdallik Məryəm, Yaqub bilən Yüsüpning anisi Məryəm, Zəbədiyning oqullirining anisimu bar idi.

Əysaning dəpnə kəlinixi

Mar. 15:42-47; Luqa 23:50-56; Yh. 19:38-42

⁵⁷ Kəqkurun, Arimatyalik Yüsüp isimlik bir bay kəldi. Umu Əysaning muhlislriridin idi. ■ ⁵⁸ U Pilatusning aldiqğa berip, Əysaning jəsətini tələp kildi. Pilatus jəsətni uningğa tapxuruxқа əmr kildi. ⁵⁹ Yüsüp jəsətni elip, pakiz kanap rəht bilən orap kəpənliđi ⁶⁰ wə uni əzi üqün kıyada oyduroqan yəngi kəbrisiğə koydı. Andin kəbrining aozioğa yooqan bir taxni domilitip koyup, ketip kəldi.■ ⁶¹ (xu qəođda Magdallik Məryəm bilən yənə bir Məryəmmu u yərdə, kəbrining udulida olturatti).

Kəbrini muhəpizət kəlix

⁶² Əmdi ətisi, yəni «Təyyarlarx küni» ötkəndin keyin, bax kaħinlar bilən Pərisiylər jəm boluxup Pilatusning aldiqğa kelip:□

⁶³ — Janabliri, həliki aldamqning həyat waqtida: «Mən ölüp üqinçi küni tirilimən» degini esimizdə bar. ■ ⁶⁴ Xuning üqün, kəbri üqinçi küniğiqə məhkəm koşqilixi üqün əmr bərgəysiz. Undaқ kəlinmisa, muhlislriri kelip jəsətni ooqrilap ketip, andin həlkkə: «U ölümdin tirildi» deyixi mumkin. Bundaқ aldamqilix aldinqisidinmu bəttər bolidu, — deyixti.

⁶⁵ Pilatus ularğa:

— Bir guruppa kəzətqi ləxkərnə silərgə tapxurdum. Kəbrini kurbinglarning yetixiqə məhkəm koşqdanqlar, — dedi. ⁶⁶ Xuning bilən ular *kəzətqi ləxkərlər* bilən billə berip, taxni peqətləp, kəbrini muhəpizət astioğa koydı.

□ **27:52-53 «muqəddəs xəhər»** — Yerusalemni kərsitidu. **«Kəbrilər eqildi (Əysa tirlgəndin keyin, ölümdə uhlawatқан nuroqun muqəddəs bəndilərnəning tənliřimu tirlidi; ular kəbrilərdin qikti wə muqəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi)»** — baxқа birhəl tərjimisi: — «Kəbrilər eqildi, ölümdə uhlawatқан nuroqun muqəddəs bəndilərnəning tənliřimu tirlidi; ular Əysa tirlgəndin keyin kəbriliridin qikiп, muqəddəs xəhərgə kirip, u yərdə nuroqun kixilərgə kəründi». Ləkin «1Kor.» 15:20gə asasən («Məsiħ ölümdə uhliqanlar iqidin huddi tunji həsulning mewisidəк, ölümdin tirlgəndur») tərjimimiz toqra bolsa kerəк. ■ **27:54** Mar. 15:39; Luqa 23:47. ■ **27:55** Zəb. 38:11; Mar. 15:40; Luqa 8:2; 23:49. ■ **27:57** Mar. 15:42; Luqa 23:50; Yh. 19:38. ■ **27:60** Mar. 15:46; Luqa 23:53. □ **27:62 «Əmdi ətisi, yəni «təyyarlarx küni» ötkəndin keyin, bax kaħinlar bilən Pərisiylər jəm boluxup Pilatusning aldiqğa kelip...»** — yukiriqi izahatlarda kərsətkinimizdəк, Yəhədiy həlki üqün «kün» əməliyəttə kəqtə (saət altidə) baxlınidu. «Təyyarlarx küni» — «xabat küni (dəm elix küni) üqün təyyarlık kildioqan kün»ni kərsitidu. Xuning bilən muxu ayəttiki «ətisi» əməliyəttə xabat küningə bəxni, yəni xu kəq saat altidin keyinki waқitlarni kərsitidu. Muxu «kaħinlar» Əysaning bəxarət səzliřini tosux üqün jiddiylixip, əzliři kədirləydiqan xabat künidiki «dəm elix» aditini buzmaqta idi. ■ **27:63** Mat. 16:21; 17:23; 20:19; Mar. 8:31; 10:34; Luqa 9:22; 18:33; 24:6.

28

*Əysaning tirilixi**Mar. 16:1-8; Luqa 24:1-12; Yh. 20:1-10*

¹ Xabat küni eüp, həptining birinçi küni tang atay degəndə, Magdallik Məryəm bilən yənə bir Məryəm kəbrini kərüxkə kəldi. ■ ² Wə mana, yərlər tuyuksız kəttik təwrəp kətti; qünki Pərwərdigarning bir pərixtsi asmandin qüxüp, *kəbrigə* berip, taxni bir çətkə domilitip, üstidə olturoqanidi. ³ Pərixtning kiyapiti çakmaktək, kiyimliri qardək ap'ak idi. ■ ⁴ Kəzətqilər uningdin xunqə qorquxtiki, titrixip, ölüktək kətipla qaldı.

⁵ Pərixte ayallarəya qarap:

— Qorqmanglar! Silərning krestləngən Əysani izdəwatqininglarni bilimən. ■ ⁶ U bu yərdə əməs; u əzi eytkəndək tirildürüldi. Kelinglar, Rəb yatqan jayni kəringlar; ■ ⁷ andin dərhal berip uning muhslirioya: «U ölümdin tiriliptu. Wə mana, u silərdin awwal Galiliyəgə bəridikən, uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar. Mana mən bularni silərgə eytip bərdim, — dedi. □ ■

⁸ Xunga ayallar həm qorqunq həm zor huxallik içidə kəbridin dərhal ayrilip, uning muhslirioya həwər berixkə yügürüxti. ■ ⁹ Ular muhslirini həwərləndürüxkə mangojanda, mana Əysa ularning aldioya çiqqip:

— Salam silərgə! — dedi. Ularmu aldioya berip, uning putioya esilip, uningəya səjdə kildi. □ ■ ¹⁰ Andin Əysa ularəya:

— Qorqmanglar! Berip qerindaxliriməya: Galiliyəgə beringlar, dəp ukturunglar, ular meni xu yərdə kəridu, — dedi. □ ■

Kəzətqilərnin bayani

¹¹ Ayallar tehi yolda ketiwatqanda, mana kəzətqilərnin bəziliri xəhərgə kirip, boləya wəkəlnərnin həmmisi toqrisida bax kəhınlarəya həwər kildi. ¹² *Bax kəhınlar* əksakallar bilən bir yərgə yioqilip məslihtəlxəkəndin keyin, ləxkərlərgə bək kəp pul berip:

¹³ — Silər: «Uning muhslirini kəqisi kelip, biz uhlawatqanda uning jəsitini oşqirilap əketiptu» — dənglar. ¹⁴ Əgər bu həwər wəliyning kulikioya yetip kəlsa, biz uni qəyil qilip silərnə awariqiliktin saklaymiz — dedi.

□ ¹⁵ Xundək qilip, ləxkərlərgə pulni aldi wə əzlrigə tapılanəyandək kildi. Xuning bilən bu gəp bügünciqə Yəhudiylar arisida tarqilip kəlməktə.

■ **28:1** Mar. 16:1; Luqa 24:1; Yh. 20:1. ■ **28:3** Dan. 7:9; Ros. 1:10. ■ **28:5** Mar. 16:6; Luqa 24:4. ■ **28:6** Mat. 16:21; 17:23; 20:19; Mar. 8:31; 9:31; 10:34; Luqa 9:22; 18:33; 24:6. □

■ **28:7** «U ölümdin tiriliptu. Wə mana, u silərdin awwal Galiliyəgə bəridikən, uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar. Mana mən bularni silərgə eytip bərdim» — pərixte: «Galiliyəgə beringlar» dəgən bolsimu, muhslirini uningəya ixənməy həqyərgə barmay Yerusalemda turıwərdi. Rəb əzi ularəya xundək əmrni allıqəyan bərgənidi («Mat.» 26:23, «Mar.» 14:28ni kəring). ■ **28:7** Mat. 26:32; Mar. 16:7. ■ **28:8** Mar. 16:8; Yh. 20:18. □ **28:9** «Salam silərgə!» — ibrani tilida «Xalom ələykum» deyilidu. ■ **28:9** Mar. 16:9; Yh. 20:14.

□ **28:10** «Berip qerindaxliriməya: Galiliyəgə beringlar, dəp ukturunglar, ular meni xu yərdə kəridu» — 7-ayəttiki izahətni kəring. Məsihnin əzi qəytidin ularəya xundək həwər yətküzgini bilən, ular yenila bir məzgil Yerusalemdin çiqqmay, Galiliyəgə barmaydu («Mat.» 26:23; 28:16, «Markus» 16-bab, «Luqa» 24-bab, «Yuh.» 20-21-bablarni kəring). ■ **28:10** Ros. 1:3; 13:31; 1Kor. 15:5. □ **28:14** «Əgər bu həwər wəliyning kulikioya yetip kəlsa, biz uni qəyil qilip silərnə awariqiliktin saklaymiz» — rimlik muhəpizətqilər kəzəttə turuwetip uhlisa, dərhal əlüm jazasioya məhkum bolatti.

*Əysaning muhlisliroja kərinüxi**Mar. 16:14-18; Luqa 24:36-49; Yh. 20:19-23; Mis. 1:6-8*

¹⁶ On bir muhlis Galiliyəgə berip, Əysa ularoja beqitkən taşka qixixti. ■

¹⁷ Ular uni kərginidə uningəja səjdə qilixti; lekin bəziliri gumanlinip qaldi.

¹⁸ Əysa ularning yenioja kelip, mundaq dedi:

— Ərxətə wə yər yüzidə barliq həkuk manga berildi. ■ ¹⁹ Xuning üqün, berip pütkül əllərni *əzümgə* muhlis qilip yetixtürünglar, xundakla ularni Ata, Ooqul wə Mukəddəs Rohning namioja təwə qilip qəmüldürüp, □ ■

²⁰ ularoja mən silərgə tapiliojan barliq əmrlərgə əməl qilixni əgitinglar. Wə mana, mən zaman ahiriqə hər küni silər bilən billə bolimən. ■

■ **28:16** Mat. 26:32; Mar. 14:28.

17:2; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22; Ibr. 2:8.

■ **28:18** Zəb. 8:5-6; Mat. 11:27; Luqa 10:22; Yh. 3:35;

□ **28:19** «**ularni Ata, Ooqul wə Mukəddəs Rohning**

namioja təwə qilip qəmüldürüp...» — grek tilida: «ularni Ata, Ooqul wə Mukəddəs Rohning namioja kirgüzüp qəmüldürüp,...». Buning mənisi xübhəsizki, pəkət «Ata, Ooqul wə Mukəddəs Rohning nami bilən»la əməs, bəki suoja qəmüldürülük arqilik qəmüldürülgüqining Ata, Ooqul wə Mukəddəs Rohning ziq munasiwitigimu (kirip) qəmülünxi kərsitidu. ■ **28:19** Mar. 16:15;

Yh. 15:16. ■ **28:20** Yh. 14:18.

Markus

«Markus bayan qiloqan hux həwər» ••• Qəmüldürgüqi Yəhyaning təlim berixi

Mat. 3:1-12; Luqa 3:1-9, 15-17; Yh. 1:19-28

¹ Hudaning oqli Əysa Məsihning hux həwirining baxlinixi: □ ² Yəxaya pəyoqəmbərning yazmisida hatiriləngəndək: —

«Mana, aldingda əlqimni əwətimən.

U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu. □ ■

³ Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini!

U: «Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, Uning üqün qioqir yollirini tüptüz qilinglar!» — dəydu. □ ■

⁴ Kixilərnə qəmüldürüx elip baridoqan Yəhya pəyoqəmbər qəl-bayawanda pəyda bolup, gunahlaroqa kəqürüm elip kelidoqan, towa kilixni bildüridoqan suoqa «qəmüldürüx»ni jakarlaşka baxlidi. □ ■

⁵ Pütün Yəhudiya əlkisidikilər wə pütkül Yerusalem xəhridikilər uning aldioqa qikqip, gunahlirini ikrar kilixi bilən uning tərripidin İordan dəryasida qəmüldürüldi. ■ ⁶ Yəhya bolsa tögə yungidin kilinoqan kiyim kiygən, beligə kən tasma baqliqanidi; yeməkliki qekətkə bilən yawa hərə həsili idi. ■ ⁷ U mundaq dəp jakarlaytti:

— Məndin qüdrətlik bolqan biri məndin keyin kelidu. Mən hətta engixip kəxlirining boşkuqini yexixkimu layiq əməsmən! ■ ⁸ Mən silərnə suoqla qəmüldürimən, ləkin u silərnə Mukəddəs Rohqa qəmüldüridu. ■

Məsihning qəmüldürülüxi wə sinilixi

Mat. 3:13-17; Luqa 3:21-22

⁹ Xu künlərdə xundək boldiki, Əysa Galiliyə əlkisining Nasarət xəhridin kelip, Yəhya tərripidin İordan dəryasida qəmüldürüldi. ¹⁰ U sudin qikqandila, asmanlarning yerilip, Rohning kəptər kiyapitidə qüxüp, öz

□ **1:1** «Əysa Məsihning hux həwiri» — əzi elip kəlgən, əzi toqruluk hux həwərdur. «**hux həwirining baxlinixi**» — Markus Əysa Məsih toqruluk bu hux həwərnin əzi Huda aləmnə yaratqinidək yeni bir baxlinix kəldi, dəp kərsətməkqi boluxi mumkin («Yar.» 1:1). □ **1:2**

«**Mana, aldingda əlqimni əwətimən. U sening yolungni aldin'ala təyyarlaydu**» — sözlüqi Huda Əzi, əlwəttə. Muxu sözlər awwal «Mis.» 23:20 həm «Mal.» 3:1də kərünidu. ■ **1:2** Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mat. 11:10; Luqa 7:27. □ **1:3** «**Anglanglar, dalada birsining towliqan awazini!** U: «**Pərwərdigarning yolini təyyarlanglar, Uning üqün qioqir yollirini tüptüz qilinglar!**» — «Yəx.» 40:3. ■ **1:3** Yəx. 40:3; Mat. 3:3; Luqa 3:4; Yh. 1:23.

□ **1:4** «**Yəhya qəl-bayawanda pəyda bolup...**» — ərəbqə «Yəhya» dəgən isim İbrani tilidə wə grek tilidə uqraydoqan «Yuhanna» dəgən isimdur; mənisi, «Pərwərdigarning mehİR-xərkəti»dur.

«**gunahlaroqa kəqərüm elip kelidoqan, towa kilixni bildüridoqan «qəmüldürüx»**» — «qəmüldürüx» bolsa, suoqa qəmüldürüxni kərsitidu. Baxqıqə eytkəndə, «yaman yolliringlardin yenip, towa qilinglar! Towa qiloanliqinglarni bildürüx üqün suoqa qəmüldürüxni qəbul qilinglar. Xundək qiləqanda, Huda silərnə kəqürüm qilidu!» — Dəgəndək. ■ **1:4** Mat. 3:1; Luqa 3:3; Yh. 3:23. ■ **1:5** Mat. 3:5; Luqa 3:7. ■ **1:6** 2Pad. 1:8; Law. 11:22; Mat. 3:4. ■ **1:7** Mat. 3:11; Luqa 3:16; Yh. 1:27. ■ **1:8** Yəx. 44:3; Yo. 2:28,29; Mat. 3:11; Ros. 1:5; 2:4; 11:15,16; 19:4.

üstigə qonuwatkanlığını kerdı. □ ■ 11 Xuning bilən asmanlardin: «Sən Mening sөyümlük Ooqlum, Mən səndin toluq hürsənmən!» degən bir awaz anglandı.■

12 Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı. □ ■ 13 U qəldə kirik kün turup, Xəytan tərıpıdın sinılıp turattı. U xu yərdə yawayı həywanlar bilən billə idi; xu künlərdə pərixtilər uning hizmitini kildi.□

Əysaning tət belikqini qakirixi

Mat. 4:12-22; Luğa 4:14-15; 5:1-11

14-15 Əmdi Yəhya solanoqandın keyin, Əysa Galiliyə əlkisigə berip: «Wəqıt-saitı toxtı, Hudaning padixahlığı yekınlaxtı! Towa kılinglar, hux həwərgə ixininglar!» dəp Hudaning padixahlığının hux həwirini jakarlawxə baxlıdı.□ ■

16 Xu künlərdə u Galiliyə dengizi boyıda ketiwetip, Simon bilən inisi Andriyasni kerdı. Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatattı.□ ■

17 Əysa ularə:ə:

— Mening kəynimdin menginglar, mən silərnı adəm tutkuqi belikqi kılımən! — dedi. □ ■ 18 Ular xuan torlirini taxlap, uningə əgixip mangdı.

■ 19 U xu yərdin bir'az etüp Zəbədiyning ooqlı Yaqupni inisi Yuħanna bilən kerdı. Bu ikkisi kemidə turup torlirini ongxawatattı. ■ 20 U xuan ularnimu qakirdı. Ular atisi Zəbədiyni mədikarlar bilən billə kemidə qaldurup, əzliri uning bilən mangdı.

Əysaning jin qaplawxan adəmni azad kılıxi

Luğa 4:31-37

21 Ular KəpərNaħum xəħirigə kirdi. Xabat küni u udul sinagogqə kirip, təlim berixkə baxlıdı. □ ■ 22 Halayık uning təlimigə həyranuhəs boluxtı. Qünki uning təlimliri Təwrat ustazliriningkigə ohximaytti, bəlki tolimu nopuzluk idi.■

23 Sinagogta napak roħ qaplawxan bir adəm bar idi. U:□ ■

□ 1:10 «Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlığını kerdı» — «Roh» Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «kəptər kıyapitidə» — yaki «pahtək kıyapitidə». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknimu kərsitidu. ■ 1:10 Mat. 3:16; Luğa 3:21; Yħ. 1:32. ■ 1:11 Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ 1:12 «Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — «Roh» — Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa ittirip qıqardı» deyilidu. ■ 1:12 Mat. 4:1; Luğa 4:1. □ 1:13 «U qəldə kirik kün turup, Xəytan tərıpıdın sinılıp turattı» — bu ayətkə kəriənda, u qəl-bayawanda kirik kün turoqanda, Xəytanning sinaklırı tohtımay dawamlaxturuloqanıdı. «Matta» wə «Luğa»da hatiriləngən sinaklar bu kirik künning ahirida kəlgən bolup, sinaklar əwjiğə qıqkanıdı. □ 1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri» — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ 1:14-15 Mat. 4:12; Luğa 4:14; Yħ. 4:43. □ 1:16 «Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatattı» — muxu hil tor adətə keming kəynidin tartılatı. ■ 1:16 Mat. 4:18. □ 1:17 «mən silərnı adəm tutkuqi belikqi kılımən!» — «adəmni tutkuqi» muxu yərdə «tutux» ziyən yətküzüx yaki uların paydılınix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ 1:17 Yər. 16:16; Əz. 47:10.

■ 1:18 Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luğa 5:11; 18:28. ■ 1:19 Mat. 4:21. □ 1:21 «U udul sinagogqə kirip, təlim berixkə baxlıdı» — «sinagog»lar — Yəħudiylarning ibabat kılıxqə yioqıldioqan jayliri. «Təbirələr»ni kərug. ■ 1:21 Mat. 4:13; Luğa 4:31. ■ 1:22 Mat. 7:28; Luğa 4:32. □ 1:23 «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundək ibarə jinlarning əyni napaklıqını təkıtləydu. ■ 1:23 Luğa 4:33.

□ 1:10 «Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlığını kerdı» — «Roh» Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «kəptər kıyapitidə» — yaki «pahtək kıyapitidə». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknimu kərsitidu. ■ 1:10 Mat. 3:16; Luğa 3:21; Yħ. 1:32. ■ 1:11 Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ 1:12 «Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — «Roh» — Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa ittirip qıqardı» deyilidu. ■ 1:12 Mat. 4:1; Luğa 4:1. □ 1:13 «U qəldə kirik kün turup, Xəytan tərıpıdın sinılıp turattı» — bu ayətkə kəriənda, u qəl-bayawanda kirik kün turoqanda, Xəytanning sinaklırı tohtımay dawamlaxturuloqanıdı. «Matta» wə «Luğa»da hatiriləngən sinaklar bu kirik künning ahirida kəlgən bolup, sinaklar əwjiğə qıqkanıdı. □ 1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri» — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ 1:14-15 Mat. 4:12; Luğa 4:14; Yħ. 4:43. □ 1:16 «Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatattı» — muxu hil tor adətə keming kəynidin tartılatı. ■ 1:16 Mat. 4:18. □ 1:17 «mən silərnı adəm tutkuqi belikqi kılımən!» — «adəmni tutkuqi» muxu yərdə «tutux» ziyən yətküzüx yaki uların paydılınix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ 1:17 Yər. 16:16; Əz. 47:10.

■ 1:18 Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luğa 5:11; 18:28. ■ 1:19 Mat. 4:21. □ 1:21 «U udul sinagogqə kirip, təlim berixkə baxlıdı» — «sinagog»lar — Yəħudiylarning ibabat kılıxqə yioqıldioqan jayliri. «Təbirələr»ni kərug. ■ 1:21 Mat. 4:13; Luğa 4:31. ■ 1:22 Mat. 7:28; Luğa 4:32. □ 1:23 «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundək ibarə jinlarning əyni napaklıqını təkıtləydu. ■ 1:23 Luğa 4:33.

□ 1:10 «Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlığını kerdı» — «Roh» Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «kəptər kıyapitidə» — yaki «pahtək kıyapitidə». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknimu kərsitidu. ■ 1:10 Mat. 3:16; Luğa 3:21; Yħ. 1:32. ■ 1:11 Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ 1:12 «Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — «Roh» — Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa ittirip qıqardı» deyilidu. ■ 1:12 Mat. 4:1; Luğa 4:1. □ 1:13 «U qəldə kirik kün turup, Xəytan tərıpıdın sinılıp turattı» — bu ayətkə kəriənda, u qəl-bayawanda kirik kün turoqanda, Xəytanning sinaklırı tohtımay dawamlaxturuloqanıdı. «Matta» wə «Luğa»da hatiriləngən sinaklar bu kirik künning ahirida kəlgən bolup, sinaklar əwjiğə qıqkanıdı. □ 1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri» — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ 1:14-15 Mat. 4:12; Luğa 4:14; Yħ. 4:43. □ 1:16 «Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatattı» — muxu hil tor adətə keming kəynidin tartılatı. ■ 1:16 Mat. 4:18. □ 1:17 «mən silərnı adəm tutkuqi belikqi kılımən!» — «adəmni tutkuqi» muxu yərdə «tutux» ziyən yətküzüx yaki uların paydılınix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ 1:17 Yər. 16:16; Əz. 47:10.

■ 1:18 Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luğa 5:11; 18:28. ■ 1:19 Mat. 4:21. □ 1:21 «U udul sinagogqə kirip, təlim berixkə baxlıdı» — «sinagog»lar — Yəħudiylarning ibabat kılıxqə yioqıldioqan jayliri. «Təbirələr»ni kərug. ■ 1:21 Mat. 4:13; Luğa 4:31. ■ 1:22 Mat. 7:28; Luğa 4:32. □ 1:23 «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundək ibarə jinlarning əyni napaklıqını təkıtləydu. ■ 1:23 Luğa 4:33.

□ 1:10 «Rohning kəptər kıyapitidə qüxüp, öz üstigə qonuwatkanlığını kerdı» — «Roh» Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «kəptər kıyapitidə» — yaki «pahtək kıyapitidə». Grek tilida bu kux «peristera» dəp atilidu. «peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəknimu kərsitidu. ■ 1:10 Mat. 3:16; Luğa 3:21; Yħ. 1:32. ■ 1:11 Zəb. 2:7; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. □ 1:12 «Wə Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — «Roh» — Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa süyləp qıqardı» — grek tilida «...Roh dərhal uni qəl-bayawanoğa ittirip qıqardı» deyilidu. ■ 1:12 Mat. 4:1; Luğa 4:1. □ 1:13 «U qəldə kirik kün turup, Xəytan tərıpıdın sinılıp turattı» — bu ayətkə kəriənda, u qəl-bayawanda kirik kün turoqanda, Xəytanning sinaklırı tohtımay dawamlaxturuloqanıdı. «Matta» wə «Luğa»da hatiriləngən sinaklar bu kirik künning ahirida kəlgən bolup, sinaklar əwjiğə qıqkanıdı. □ 1:14-15 «Hudaning padixahlığının hux həwiri» — yaki «Hudaning hux həwiri». ■ 1:14-15 Mat. 4:12; Luğa 4:14; Yħ. 4:43. □ 1:16 «Ular belikqi bolup, dengizə tor taxlawatattı» — muxu hil tor adətə keming kəynidin tartılatı. ■ 1:16 Mat. 4:18. □ 1:17 «mən silərnı adəm tutkuqi belikqi kılımən!» — «adəmni tutkuqi» muxu yərdə «tutux» ziyən yətküzüx yaki uların paydılınix üqün əməs, bəlki ularni Xəytanning ilkidin elip qutkuzuxni kərsitidu. ■ 1:17 Yər. 16:16; Əz. 47:10.

■ 1:18 Mat. 19:27; Mar. 10:28; Luğa 5:11; 18:28. ■ 1:19 Mat. 4:21. □ 1:21 «U udul sinagogqə kirip, təlim berixkə baxlıdı» — «sinagog»lar — Yəħudiylarning ibabat kılıxqə yioqıldioqan jayliri. «Təbirələr»ni kərug. ■ 1:21 Mat. 4:13; Luğa 4:31. ■ 1:22 Mat. 7:28; Luğa 4:32. □ 1:23 «napak roħ» — jinni kərsitidu, əlwəttə. Əmma bundək ibarə jinlarning əyni napaklıqını təkıtləydu. ■ 1:23 Luğa 4:33.

24 — I Nasarətlik Əysa, biz bilən karing bolmisun! Sən bizni yokatqili kəldingmu? Mən sening kimlikingni bilimən, sən Hudaning Muqəddəs boluquçisisən! — dəp towlaytti.

25 Lekin Əysa *jinola* tənbiş berip: — Aozingni yum, bu adəmdin qik! — dedi.

26 Napak roh həliki adəmnin tenini tartixturup, kattik warķiriojiniqə uningdin qikip kətti.

27 Halayik həmmisi buningdin intayin həyran bolup, əzara oquloqula kilixip:

— Bu kandaq ix? Yengi bir təlimoju! Qünki u hoquk bilən hətta napak rohlaroju mu buyruk kilalaydikən, ularmu uning səzigə boysunidikən, — deyixti. 28 Buningdin uning xəhriti xu haman pütün Galiliyə əlkisining ətrajoqa pur kətti.

Əysaning Simonning öyidə bimarlarını saķaytixi

Mat. 8:14-17; Luķa 4:38-41

29 Ular sinagogdin qikipla, Yaqup wə Yuhanna bilən Simon wə Andriyasning öyigə bardı. ■ 30 Əmma Simonning keynanisi kizitma iqidə yetip kaļoanidi. Ular dərhal uning əhwalini *Əysaqa* eytti. 31 U ayalning kəxiqə berip, kolidin tutup, yələp erə turoquzdi. Uning kizitmisı dərhal yandı wə u ularni kütüxkə kirixti.

32 Kəqkurun kün patkanda, kixilər barlik aoriklarnı wə jin qaplaqxanlarnı uning aldioqa elip kelixti. □ ■ 33 Pütün xəhərdikilər ixik aldioqa toplaqxanidi. 34 Xuning bilən u hər türlü kəsəllərgə giriptar boləjan nurojun kixilərnı saķaytti wə nurojun jinlarnı kixilərdin həydiwətti. Lekin u jinlarning gəp kilixkə yol koymidi, qünki ular uning kim ikənlisini bilixətti.

Dua kilix, təlim berix

Luķa 4:42-44

35 Ətisi ətigən tang tehi atmastinla, u ornidin turup, *xəhərdin* qikip, hilwət bir jayoqa berip dua-tilawət kildi. ■ 36 Simon bilən uning həmrahliri uni izdəp qikti. 37 Uni tapkanda:

— Həmmə adəm seni izdixiwatidu! — deyixti. 38 U ularoqa:

— Baxka yərlərgə, ətraptiki yezilaroju mu səz-kalamni jakarlixim üqün barayli. Qünki mən dəl muxu ix üqün kelixim, — dedi. □ ■ 39 Xundak kilip, u pütkül Galiliyə əlkisini aylinip, sinagoglirida səz-kalamni jakarlaytti həmdə jinlarnı kixilərdin həydiwətətti.

Əysaning mahaw kəsəlni saķaytixi

Mat. 8:1-4; Luķa 5:12-16

40 Mahaw kesili bar bir kixi uning aldioqa kelip yelinip, tizlinip turup:

■ 1:29 Mat. 8:14; Luķa 4:38. □ 1:32 «Kəqkurun kün patkanda, kixilər barlik aoriklarnı wə jin qaplaqxanlarnı uning aldioqa elip kelixti» — xu küni «xabat küni» (dəm elix küni) bolup, həlk bimarlarını Əysaning aldioqa kətürüp apirix üqün kəqkurunojqə kütkenidi. İbraniylaroqa nisbatən «yengi bir kün» kəqkurunda baxlinidu. ■ 1:32 Mat. 8:16; Luķa 4:40. ■ 1:35 Mat. 14:23; Luķa 4:42. □ 1:38 «Qünki mən dəl muxu ix üqün kelixim» — grek tilida «qünki mən dəl muxu ix üqün qikixim». ■ 1:38 Yəx. 61:1; Luķa 4:18;43.

— Əgər halisingiz, meni kesilimdin pak qılalaysiz! — dəp ötündi. □ ■

⁴¹ Əysa iqi aqrıoıaq kəlını sozur unıngəy təgküzüp turup:

— Halaymən, pak qılınəyın! — dewıdı, ⁴² xu söz bılənla mahaw kesılı dərhal bımardın ketıp, u pak qılındı. ⁴³ U unıngəy:

— Həzır bu ıxı hēqkımgə eytma, bəlki udul berıp *məs'ul* kahınəy özünəni kərsıtıp, kahınlarda guwahlık bolux üqün, Musa bu kesəldın paklanəyanlarəy əmr kıləyan *qurbanlıqlarını* sunəyın, — dəp unı kattık ağahlandıurup yələyə saldı. □ ■

⁴⁵ Bırak u adəm qıqıp, bu ıxı kəp yərlərdə jar selıp, kəng yeyiwəttı. Xuning bılən Əysa hēqkəndək xəhərgə oquk-axkara kiraləməy, bəlki xəhərlər sırtıdıkı hılwət jaylarda turuxka məjbür boldı; halayık hər tərəptın unıng yənəyə toplıxattı.

2

Əysanın paləq adəmni saqaytıxı *Mat. 9:1-8; Luqa 5:17-26*

¹ Bırnəqqə kündın keyın u qaytıdın Kəpərnahuməy kirdı. U əydikən, degən həwər tarkılıwdı, ² xunqə kəp adəm u yərgə yıyıldıkı, hətta ıxık aldidımu put dəsıgüdək yər qalmıyanıdı. U ularəy söz-kalam yətküzüwatattı. ³ Mana xu əsnada, bırnəqqə adəm unıng aldıəy bır paləqni elıp kəldı; unı ularđın tətı kətürüp əkəlgənıdı. ⁴ Adəmning kəplükıdın unıngəy yekınlıxalmay, ular unıng üstıdın əgzını texpıp, təxük aqkəndın keyın paləqni zəmbıl bılən *Əysanın aldıəy* quxürdı. □ ⁵ Əmđı Əysa ularning ıxənəyını kərüp paləqkə:

— Balam, gunahlırınq kəqürüm qılındı, — dedı.

⁶ Ləkin u yərdə olturoyan bəzi Təwrat ustazlırı kənglıdə gumaniy soallarıni kəyup: ⁷ «Bu adəm nemə üqün mundək dəydu? U kupurluk kılıwatıdıəy! Hudadın baxka kimmu gunahlarıni kəqürüm qılalısun?» deyıxtı. ■

⁸ Əysa xuan rohıda ularning kəngüllırıdə xundək gumaniy soallarıni kəyüwatkanlıkını bılıp yetıp, ularəy mundək dedı:

— Sılər kəngıldə nemıxka xundək soallarıni kəyısılər? ⁹ Muxu paləqkə: «Gunahlırınq kəqürüm qılındı!» deyıx asanmu, yaki «Ornungđın tur, zəmbıl-kərpəngni yıyıxturup mang!» deyıx asanmu? ¹⁰ Əmma həzır sılərnəg İnsan oşlınıng yər yüzıdə gunahlarıni kəqürüm qılıx həkukıəy igə ıkənlikını bılıxınglar üqün, — U paləq kəsəlgə:

¹¹ — Sanga eytaykı, ornungđın tur, zəmbıl-kərpəngni yıyıxturup əyünggə qayt! — dedı. ¹² U dərhal ornıdın dəs turup, zəmbıl-kərpısını yıyıxturdı

□ **1:40 «mahaw kesılı bar bır kızı»** — «mahaw kesılı» bır hıl korkunqluk tərə kesılı bolup, Yəhüdiylar bu hıl kesəlgə gırıptar boləyanlarıni napak dəp qarap ularəy kət'iy yekınlxamayttı.

■ **1:40** Mat. 8:2; Luqa 5:12. □ **1:43 «Musa bu kesəldın paklanəyanlarəy əmr kıləyan qurbanlıqlarını sunəyın»** — Musa pəyğəmbər Təwrat qanunıda xundək əmrni kərsətkən: — Bır mahaw kesılı saqaytıloyan bolsa, u mukəddəs ıbadəthanıəy berıp, özınıng saqaytıloyanlıkını kahınəy kərsıtıp, andın mahaw kesılıdın saqayəyanlar kılıxka tegıxlık qurbanlıqlarını sunuxı kərək ıdı. Xühbıszıkı, Musa pəyğəmbərdın baxlap Məsıh Əysa kəlgüqə, bu murasım hēq ötküzülüp bakkən əməs ıdı. «Law.» 14-babni kərüng. ■ **1:43** Law. 13:2; 14:1. ■ **2:1** Mat. 9:1; Luqa 5:17. ■ **2:3** Mat. 9:1; Luqa 5:18. □ **2:4 «unıng üstıdın əgzını texpıp, təxük aqkəndın keyın...»** — awwal əgzınıng kahıxlırını elıxı kərək ıdı. ■ **2:7** Zəb. 32:5; 51:2-4; Yəx. 43:25.

wə hëmməyləning kəz aldida *əydin* qikip kətti. Hëmməylən kəttik həyran kəlip Hudani uluqlixip:
— Muxundak ixni əzəldin kərüp bəkmioqaniduk, — deyixti.

Əysaning Lawiyi muhlislikka qəqirixi — «gunahkarlar» bilən həmdastihan olturuxi

Mat. 9:9-13; Luqa 5:27-32

13 U yənə dengiz boyıqə qarap mangdi. Kixilər topi uning ətrapiqə olixiwaldi. U ularqə təlim bərdi. ■

14 U yoldin etüp ketiwatqanda, baj alidiqan orunda olturoqan Alfayning oqli Lawiyi kərüp, uningqə:
— Manga əgəxkin, — dedi. U ornidin turup, uningqə əgəxti. □

15 Wə xundak boldiki, u *Lawiyning* əyidə dastihanda olturoqanda, nuroqun bajgirlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhlisiri bilən həmdastihan boldi. Bundak kixilər heli kəp idi, ularmu uningqə əgəxkenidi. □ 16 Əmdi Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər uning gunahkarlar wə bajgirlar bilən bir dastihanda olturoqanlıqini kərüp, muhlisliroqə:

— U nemixkə bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturidu?! — deyixti. □ 17 Buni angliqan Əysa ularqə:

— Saqlam adəm əməs, bəlki bimarlar tewipkə mohtajdur. Mən həkkanıylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qəqiroqlili kəldim, — dedi. □ ■

Yengi konidin əwzəldur

Mat. 9:14-17; Luqa 5:33-39

18 Əmdi Yəhyaning muhlisiri bilən Pərisiylər roza tutuwatatti. Bəzilər uning aldiqə kelip:

— Nemixkə Yəhyaning muhlisiri wə Pərisiyləning muhlisiri roza tutidu, ləkin sening muhlisiring tutmaydu? — dəp soraxti. ■

19 Əysa jawabən mundak dedi:

— Toyi boluwatqan yigit tehi toyda həmdastihan olturoqan qəqəda, mehmanlıri roza tutup oltursa kəndak bolidu!? Toyi boluwatqan yigit toyda bolsila, ular həqkəndak roza tutalmaydu. □ ■ 20 Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu kündə roza tutidu. □

■ 2:13 Mat. 9:9; Luqa 5:27. □ 2:14 «**baj alidiqan orunda olturoqan Alfayning oqli Lawiy...**» — «Lawiy»ning baxqə ismi «Matta» idi. □ 2:15 «**dastihanda olturoqanda**» —

grek tilida «dastihanda yatqanda» bilən ipadilinidu. Xu qəqlarda kixilər dastihan selinoqan xirə ətrapida yanpaxlap yatqan halda oqizalinixatti. «**nuroqun bajgirlar wə gunahkarlar Əysa wə uning muhlisiri bilən həmdastihan boldi**» — «bajgirlar» İsrailning zeminini ixqəjal qiləqan rimliklər uqün öz həlkədin baj yioqip beridiqan wə xu səwəbtin nəprətkə uqriqan Yəhudiylar.

«**gunahkarlar**» — Təwrat-injil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Ləkin muxu ayəttiki «gunahkarlar» degən səz, həli qəng Pərisiylər wə Təwrat ustazlıri tərripidin alahidə «gunahkarlar» dəp ataləqan bajgirlar, pahixə ayallar, hətta sawatsiz kixilər kətarlıqlarni kəzdə tutidu. □ 2:16

«**Təwrat ustazlıri wə Pərisiylər...**» — «Pərisiylər» kəttik tələplik bir diniy məzhəptikilər idi. Ular toqruluk «Təbirilər»ni kəring. □ 2:17 «**həkkanıylarni əməs, bəlki gunahkarlarni qəqiroqlili kəldim**» — muxu muhim səzidə «gunahkarlar» degini, əzliroqun gunahkar ikənlikini tonup yətkənlərnə kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki hëmmə adəm gunahkardur. «Həkkanıylar» Pərisiylərdək əzini həkkanıy dəp həsəbliqənlarni kərsitidu. Xunga Məsih xundak kixilərnə qəqiralmaytti. ■ 2:17 Mat. 9:13; 21:31; Luqa 5:32; 19:10; 1Tim. 1:15. ■ 2:18 Mat. 9:14; Luqa 5:33. □ 2:19 «**toyi mehmanlıri**» — grek tilida «mərikə zalining pərzəntlıri» degən ibarə bilən ipadilinidu. ■ 2:19 Yəx. 62:5; 2Kor. 11:2. □ 2:20 «**yigit mehmanlardin elip ketilidu**»

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

— bu səzlər Əysaning əlümi əzige əgəxkənlərgə qəyoq-u-həsərat elip kelidiqanlıqini kərsitidiqan bəxarət.

²¹ Heçkim kona könglökkə yengi rəhttin yamaq salmaydu. Undak kılsa, yengi yamaq *kirixip*, kona kiyimni tartixturup yirtiwetidu. Nətijidə, yirtik tehimu yoşınap ketidu. □ ²² Heçkim yengi xarabni kona tulumlarəqa kaçqilimaydu. Əgər undak kılsa, xarabning *eqixi bilən* tulumlar yerilip ketidu-də, xarabmu təkülüp ketidu həm tulumlarmu kardin çiqidu. Xuning üqün yengi xarab yengi tulumlarəqa kaçqilinixi kerək. ■

İnsan'ooqli «Xabat küning Iğisi»dur •••• 23-ayəttiki izahatni körüing
Mat. 12:1-8; Luğa 6:1-5

²³ Bir xabat küni xundak boldiki, u buədayliklardin ötüp ketiwatatti. Uning muhlisliri yolda mengiwatqanda baxaqlarni üzüxkə baxlıdi. □ ■

²⁴ Pərisiylər uningəqa:

— Qara, ular nemixka xabat küni *Təwratta* qəkləngən ixni kılıdu? — deyixti. □ ■

²⁵ U ularəqa:

— *Padixah* Dawutning əzi wə həmrahliri həjətmən boləqanda, yəni aq kəloqanda nemə kıləqanlikini *mukəddəs yazmilardin* oqumioqanmusilər?

□ ■ ²⁶ — Demək, Abiyatar bax kaħin boləqan waqtida, u Hudaning öyigə kirip, Hudaəqa ataləqan, *Təwratta* pəqət kaħinlarning yeyixigila bolidioqan nanlarni *sorap* yegən, xundakla həmrahlirioqimu bərgən? — dedi. □ ■

²⁷ U ularəqa yənə:

— İnsan xabat küni üqün əməs, xabat küni insan üqün yaritildi. ²⁸ Xuning üqün, İnsan'ooqli xabat küningmu Iğisidur, — dedi. □ ■

3

Koli qurup kətkən bimarning saqaytilixi
Mat. 12:9-14; Luğa 6:6-11

□ **2:21 «Heçkim kona könglökkə yengi rəhttin yamaq salmaydu»** — yengi rəht kirixip ketidu, əlwəttə. ■ **2:22** Mat. 9:17. □ **2:23 «Bir xabat küni xundak boldiki, ...»** — «xabat küni» (dəm elix küni) toqruluk «Təbirlər»ni körüing. Bu xənbə küni, Təwrat kalendari boyiqə

həptining yəttinqi küni bolup, Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə İsraildiki hər bir insan wə mal-qarwilarmu xu küni hərəkəndə ix-hizmət kilməy, dəm elixi kerək idi. ■ **2:23** Qan. 23:24; Mat. 12:1; Luğa 6:1. □ **2:24 «Təwratta qəkləngən ix»** — Təwrat qanunida qəkləngən, deməqci. Təwrat qanuni boyiqə dəm elix küni «haman tepix» «hizmət» dəp qarilip, qanunəqa hiləplik ix dəp həsəblinixi kerək idi, əlwəttə. Pərisiylər muhlislarning danlarni yeyix

üqün aqlixini «haman təkənlik» dəp qarioqan. Əmdi baxaqlarni üzüp yeyix ziraətlərgə orəqəq selix bilən ohxaxmu yaki ohxax əməsmu, buningəqa oqurmənlər Məsihning jawabini oqup əzi birnemə desun! «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə muxu ix toqruluk izahətlirimizni körüing. ■ **2:24** Mis. 20:10. □ **2:25 «Dawutning... aq kəloqanda nemə kıləqanlikini mukəddəs yazmilardin oqumioqanmusilər?»** — «oqumioqanmusilər?» deqən səz Pərisiylərdin daim rəqibliridin soraydioqan soal xəkli idi. ■ **2:25** 1Sam. 21:6. □ **2:26 «Abiyatar bax kaħin boləqan waqtida»** — «1Sam.» 21:1-7 boyiqə, Abiyatar rəsmiy bax kaħin bolmioqan. Ləkin İnjil dəwridiki əhwaləqa ohxax, ikki adəm baxka-baxka yərdə bolsa ikkisi xu rolda boluxi mumkin

(Məsih yər yüzidə hizmət kıləqan məzgildə Qayafa isimlik həm Annas isimlik ikki adəm ohxax bir waqtida «bax kaħin» idi). **«Dawut** Hudaning öyigə kirip, Hudaəqa ataləqan, *Təwratta* pəqət kaħinlarning yeyixigila bolidioqan nanlarni *sorap* yegən, xundakla həmrahlirioqimu bərgən?» — bu wəqə «1Sam.» 21:1-7də hatiriləngən. ■ **2:26** Law. 24:9. □ **2:28 «İnsan'ooqli»** — Məsihning əzini kərsitidu. Bu ibarə toqruluk «Təbirlər»ni körüing. ■ **2:28** Mat. 12:8; Luğa 6:5.

1 U yənə sinagogka kirdi. Xu yərdə bir qoli yigiləp kətkən bir adəm bar idi. ■ 2 *Pərisiylər* Əysaning üstidin ərz kilayli dəp xabat künidə kesəl sakaytidiqan-sakaytmaydidiqanlikini paylap yürətti. □ 3 Əysa qoli yigiləp kətkən adəmgə:

— Ornungdin turup, otturiqə qıqkın! — dedi.

4 Andin, sinagogdikilərdin:

— Təwrat kanunioğa uyoqun bolqini xabat küni yaxilik kilixmu, yaki yamanlik kilixmu? Janni qutkuzuxmu yaki həlak kilixmu? — dəp soridi. Lekin ular zuwan sürüxmidi.

5 U özəp bilən ətrafiqə nəzər selip ularqə kəz yügürtüp, ularning tax yürəklikidin kəyoqurdi. Andin u kesəlgə:

— Qolungni uzat, — dedi. U qolini uzitiwidi, qoli əsligə kəltürüldi. □ ■

6 Əmdi Pərisiylər dərhal sirtka qıqip, uni qandak yokitix toqrisida Hərod *padixahning* tərəpdarliri bilən məsliqət kilixka baxlidi. □ ■

Dengiz boyidiki top-top adəmlər

7-8 Andin Əysa muhlisliri bilən billə u yərdin ayrilip dengiz boyiqə kətti; Galiliyə əlkisidin qong bir top adəmlər uningqə əgixip bardı; xundakla uning qiloqan əməllirini angliqan həman, pütün Yəhudiyə əlkisidin, Yerusalem xəhiridin, Idumiya əlkisidin, İordan dəryasining qarxi tərpidin, Tur wə Zidon xəhərlirining ətrafidiki jaylardin zor bir top adəmlərmu uning yeniqə kelixti. □ ■ 9 U adəmlərnin kəplikidin özini kistap koymisun dəp muhlisliriqə kicik bir kemining uningqə yekin turuxini tapilidi. 10 Qünki u nuroqun bimarlarını sakaytkini tərəylidin hərəkəndak wəbə-kəsəlliklərgə giritər bolqanlarınin həmmisi uningqə *qolumni* bir təküzüwəlsam dəp kistixip kelixkənidi. 11 Napak rəhələr *qaplixiwəloqanlar* kaqanla uni kərsə, uning aldiqə yikilip: «Sən Hudaning Oqlisən!» dəp warkirixatti. 12 Lekin u *napak rəhələrqə* özining kim ikənlikini axkarilimasliqkə kattik tənbiq berip əgəhlənduratti.

Əysaning on ikki rosulni tallixi

Mat. 10:1-4; Luqa 6:12-16

13 U taqka qıqip, əzi halioqan kixilərnə yeniqə qakirdi; ular uning yeniqə kelixti. ■ 14 U ulardin on ikkisini əzi bilən billə boluxka, səkalamni jakarlawka, 15 kəsəllərnə sakaytix wə jinlərnə həydxəq həkukioqə

■ **3:1** Mat. 12:9; Luqa 6:6. □ **3:2** «*Pərisiylər* Əysaning üstidin ərz kilayli dəp xabat künidə kesəl sakaytidiqan-sakaytmaydidiqanlikini paylap yürətti» — ularning kilməqci bolqan əzi bolsa «U xabat künidə kesəlni sakaytsa, «ixligən» yaki «hizmət qiloqan»qə barawər bolidu, xunga (ularning quxinixiqə) «Təwrat kanunioğa hiləplik qiloqan» bolidu. □ **3:5** «*qoli əsligə kəltürüldi*» — kəltürüldi» degən peilning «məjhul xəkli» bizgə bu ixni Huda Əzi qiloqan, degənni ukturidu.

Əmdi ular bu məjizini «xabat künidə yaratkanliki» üqün zadi kimni əyibliməkci? ■ **3:5** 1Pad. 13:6. □ **3:6** «*Hərod padixahning tərəpdarliri*» — Hərod padixah wə uning tərəpdarliri toqruqluq «Təbirələr»ni kəruq. Lekin bizgə əng həyran qalarliki bəlkim xuki, Rəbbimiz təlim berixkə baxliqanda, bir-birigə kuxəndə bolqan ««Hərod tərəpdarliri» wə Pərisiylər həmkarlixip, Əysani yokitixkə məsliqətlixidu («Mat.» 22:16nimu kəruq). Mana qarəngöqluqkə təwə bolqan kixilər həman birinqi bolup nür bilən duxmənlixidu («Yuh.» 1:5, 3:19).

■ **3:6** Mat. 12:14; Yh. 10:39; 11:53. □ **3:7-8** «*Idumiya əlkisi*» — «Idumiya» Təwratda «Edom» deyilidu. ■ **3:7-8** Mat. 4:25; Luqa 6:17. ■ **3:13** Mat. 10:1; Mar. 6:7; Luqa 6:13; 9:1.

igə boluxka tallap bekitti. □ 16 U *bekitkən on ikki kixi*: Simon (u uningə Petrus dəp isim koyəjan), 17 Zəbədiyning oşli Yakup wə uning inisi Yuhanna, (u ularni «Binni-Rəgaz», yəni «Güldürmama oşulliri» dəpmu atiojan), □ 18 Andriyas, Filip, Bartolomay, Matta, Tomas, Alfayning oşli Yakup, Taday, millətpərwər dəp atalojan Simon □ 19 wə uningəja satkənluq kıləjan Yəhuda İxkariyotlardin ibarət.

Əysa Xəytandin küqlüktur

Mat. 12:22-32; Luqa 11:14-23; 12:10

20 U öygə qayıtp kəlgəndin keyin, u yərgə yənə xunqə nurojun adəmlər toplandiki, ularning hətta oızalanəqudəkmə waqti qıkmidi. ■

21 Əysaning ailsidikilər buni anglap, uni tutup kelixkə berixti. Qünki ular uni «Əqlini yokitiptu» degənidi.

22 Yerusalemdin qüxkən Təwrat ustazliri bolsa: «Uningda Bəlzibub bar», wə «U pəkət jinlarning əmirigə tayinip jinlarni qoşliwetidikən», deyixətti. □ ■

23 Xuning üqün u Təwrat ustazlirini yenioja qakirip, ularəja təmsillərni ixlitip mundak dedi:

— Xəytan Xəytanni kandaqmu qoşlisun? ■ 24 Əgər padixahlik öz iqidin bəlünüp əzara soquxkan bolsa xu padixahlik put tirəp turalmaydu;

25 xuningdək əgər bir ailə öz iqidin bəlünüp əzara soquxsa xu ailə put tirəp turalmaydu. 26 Əgər Xəytan öz-özigə qarxi qıqip bəlünsə, u put tirəp turalmay, yəqalmay qalmaydu.

27 Heqkim küqtünggür birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal başliyalisa andin öyini bulang-talang kılalaydu. □ ■

28 Xuni silərgə bərhək eytip koyayki, insan bəliliri etküzgən türlük gunahlırining həmmisini, xundakla ular kıləjan kupurluklırining həmmisini kəqürüxkə bolidu. □ ■ 29 Birak kimdikim Mukəddəs Rohka

□ 3:15 «U ulardin on ikkisini əzi bilən billə boluxka... jinlarni həydəx həkukioja igə boluxka tallap bekitti» — (14-15-ayət) bəzi kona kəqürmilərdə 14-15-ayətə «U ulardin on ikkisini «rosullar» dəp atap, əzi bilən billə boluxka, səz-kalamni jakaralaxka wə jinlarni həydəx həkukioja igə boluxka tallap bekitti» deyilidu. □ 3:17 «Zəbədiyning oşli Yakup wə uning inisi...» — yaki «Zəbədiyning oşli Yakup wə uning akisi...». «u ularni «Binni-Rəgaz», yəni «Güldürmama oşulliri» dəpmu atiojan» — muxu yərdə biz bu isimni ibranıy tilidiki ahangı boyiqə aldük. «Rəgaz» ibranıy tilida adətə «əzəp, kəhr»ni bildüridu. Qariəjanda ular ikkilisi əslidə intayin terikkək idi! Grek tilida tələppuz «Boanərgəs» dəp oqulidu. □ 3:18 «millətpərwər dəp atalojan Simon» — yaki «Kanaanlik Simon». Yəhudıy «millətpərwər» yaki «millətqiliri» wətinini Rim imperiyəsindən azad kılax üqün zorawanlik yoli bilən kürəx kıləquqilar idi. ■ 3:20 Mar. 6:31. □ 3:22 «uningda bəlzibub bar» — «bəlzibub» yaki «bəlzibul» bolsa jinlarning əmiri boləjan Xəytanning baxka bir ismidur. ■ 3:22 Mat. 9:34; 12:24; Luqa 11:15; Yh. 8:48. ■ 3:23 Mat. 12:25. □ 3:27 «Heqkim küqtünggürni birsining öyigə kirip, uning mal-mülkini bulap ketəlməydu — pəkət u xu küqtünggürni awwal başliyalisa andin öyini bulang-talang kılalaydu» — bu təmsildiki «küqtünggür adəm» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. Uning öyini bulang-talang kıləquqi Əysadın baxka heqkim bolmaydu.

■ 3:27 Mat. 12:29; Kol. 2:15. □ 3:28 «ular kıləjan kupurluklırining həmmisi...» — grek tilida «ular kupurluk bilən kıləjan kupurluklırining həmmisi» degən səz bilən ipadilididu. Bu ibarə ularning kupurluklıri bəlkim intayin eojir boluxi mumkin degənni bildüridu. ■ 3:28 1Sam. 2:25; Mat. 12:31; Luqa 12:10; 1Yuha. 5:16.

kupurluk qilsa, əbədil'əbədgicə heç kəqürülməydu, bəlki mənggülük bir gunahning həkümi astida turidu. □ ■

³⁰ Əysaning bu sözi ularning «uningoşa napak roş qaplixiptu» degini üçün eytiloşanidi.

Əysaning anisi wə iniliri

Mat. 12:46-50; Luğa 8:19-21

³¹ Xu waqıtta uning anisi bilən iniliri kəldi. Ular sirtida turup, uni qaxirixka adəm kirgüzdi. ■ ³² Bir top halayık uning ətrapida olturatti. Ular:

— Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu, — deyixti. □

³³ Əysa ularoşa jawabən:

— Kim mening anam, kim mening inilirim? — dedi. ³⁴ Andin, u əpürisidə olturoşanlaroşa qarap mundak dedi:

Mana bular mening anam wə inilirim! ³⁵ Qünki kimki Hudaning iradisini ada qilsa, xu mening aka-inim, aqa-singlim wə anamdur. ■

4

Uruk qaqkuqi toşrisidiki təmsil

Mat. 13:1-9; Luğa 8:4-8

¹ U yənə dengiz boyida *halkkə* təlim berixkə baxlıdi. Uning ətrapioşa zor bir top adəmlər olixiwaloşaqka, u bir kemigə qikip dengizda olturdi; pütkül halayık bolsa dengiz kiröşikida turuxatti. ■ ² U ularoşa təmsil bilən nuroşun ixlarni oğatti. U təlim berip mundak dedi:

³ — Kulak selinglar! Uruk qaqkuqi uruk qaqkili *etizoşa* qikiptu. ⁴ Uruk qaqkanda uruklardin bəziliri qioşir yol boyioşa qüxüptu, kuxlar kelip ularni yəp ketiptu. ⁵ Bəziliri tupriki az taxlik yərgə qüxüptu. Topisi qongkur bolmioşanliktin, tezla ünüp qikiptu, ⁶ lekin kün qikix bilənla aptapta kəyüp, yiltizi bolmioşaqka qurup ketiptu. ⁷ Bəziliri tikənlərnin arisioşa qüxüptu, tikənlər əsüp maysilarni boşuwelip, ular heç həsul bərməptu. ⁸ Bəziliri bolsa, yahxi tupraqka qüxüptu. Ular əsüp awup qong boləonda həsul beriptu. Ularınin bəziliri ottuz həssə, bəziliri atmix həssə, yənə bəziliri yüz həssə həsul beriptu.

⁹ — Anglişodək kuliki barlar buni anglisun! — dedi u.

Təmsillərnin məqsiti

Mat. 13:10-17; Luğa 8:9-10

¹⁰ U uning ətrapidikilər həm on ikkiylən bilən yaloşuz qaloşanda, ular uningdin təmsillər toşruluk soraxti. □ ■ ¹¹ U ularoşa mundak dedi:

□ **3:29** «**Mukəddəs Rohka qarxi** kupurluk kilix» — yaki «Mukəddəs Rohka qarxi gəp kilix» degən gunah toşruluk «Matta»diki «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **3:29** 1Yuşa. 5:16.

■ **3:31** Mat. 12:46; Luğa 8:19. □ **3:32** «**Mana, aningiz, iniliringiz sizni izdəp sirtta turidu**» — bəzi kona kəqürmilərdə «wə singilliringiz» dəp koxup okulidu. Heqbolmioşanda grek tilida «aka-inilər» degən səz bir kərindax «aqa-singillar»ni öz iqigə alatti. ■ **3:35** Yh. 15:14; 2Kor. 5:16,17. ■ **4:1** Mat. 13:1; Luğa 8:4. □ **4:10** «**u uning ətrapidikilər həm on ikkiylən bilən yaloşuz qaloşanda, ular uningdin təmsillər toşruluk soraxti**» — muxu yərdə «uning ətrapidikilər» uningə əgəxənlər (on ikkiyləndin sirt)ni kərsətsə kerək. ■ **4:10** Mat. 13:10; Luğa 8:9.

— Hudaning padixahlikining sirini bilixkə silər nesip boldunglar. Lekin sirttikilərgə həmmə ix təmsillər bilən ukturulidu; □ ■ 12 buning bilən: «Ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; Anglaxni anglaydu, birak qüxənməydu; Xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, Kəqürüm kılınatti» *degan sөz əməlgə axurulidu.* □ ■

Uruk qaққuqi toғrisidiki təmsilning qüxəndürülüxi
Mat. 13:18-23; Luқа 8:11-15

13 Andin u ularoја:

— Silər muxu təmsilnımı qüxənmidinglarmu? Undaқта, қандақmu baxқа һərһil təmsillərni qüxinələysilər? — dedi. 14 Uruk qaққuqi sөz-kalam qaқıdu. ■ 15 Üstigə sөz-kalam qeқiləjan qıoјir yol boyi xundak adəmlərni kərsətkəнки, ular sөz-kalamni angliəjan һaman Xəytan dərһal kelip ularning kəlbigə qeқiləjan sөz-kalamni elip ketidu. 16 Buningəja ohxax, taxlık yərlərgə qeқiləjan uruқlar bolsa, sөz-kalamni angliəjan һaman huxallik bilən kəbul kıləjanlarni kərsitidu. 17 Həlbuki, kəlbidə һeқ yiltiz bolmioqaққа, pəкət waқitlik turidu; sөz-kalamning wəјidin kiyinqilik yaki ziyankəxlikkə uqriəjanda, ular xuan yoldin qətnəp ketidu. 18 Tikənlərnning arisioја qeқiləјini xundak bəzi adəmlərni kərsətkəнки, bu adəmlər sөz-kalamni angliəјini bilən, 19 lekin kəngligə bu dunyaning endixiliri, baylıqlarning ezikturuxi wə baxқа nərsilərgə boləjan һəwəsler kiriwelip, sөz-kalamni boқuwetidu-də, u һeқ һosul qıkarımaydu. ■ 20 Lekin yaxhi tupraqқа qeқiləjan uruқlar baxқа — sөz-kalamni anglixi bilən uni kəbul kıləjan adəmlərni kərsitidu. Bundak adəmlər һosul beridu, birsi ottuz һəssə, birsi atıx һəssə, yənə birsi yüz һəssə һosul beridu.

Sewət astidiki qıraoј
Luқа 8:16-18

21 U ularəja yənə mundak dedi:

— Qıraoј sewət yaki kariwat astioја qoyulux üqün kəltürüləmdu? U qıraoјdanning üstigə qoyulux üqün kəltürülməmdu? □ ■ 22 Qünki yox-urulojan һeққandak ix axkarılanımay kəlməydu, xuningdək һərқandak məһpiy ix yüz һərgəndin keyin ayan bolımay kəlməydu. ■

23 Angliəjudək kuliki barlar buni anglisun!

24 Angliəjanliringlarəja kəngül bəlunglar! Qünki silər *baxқilarəja* қандақ əlqəm bilən əlqisənglar, silərgimu xundak əlqəm bilən əlqəp berilidu,

□ 4:11 «Lekin sirttikilərgə həmmə ix təmsillər bilən ukturulidu» — «sirttikilərgə» Hudaning padixahlikidin yaki uning nijatidin sirtta turojanlar, demək. ■ 4:11 Mat. 11:25; 2Kor. 2:14; 3:14. □ 4:12 «ular qaraxni qaraydu, birak kərməydu; anglaxni anglaydu, birak qüxənməydu; xundak bolmisidi, ular yolidin yanduruluxi bilən, kəqürüm kılınatti» — bu sөzlər «Yəx.» 6:9-10din elinəjan. ■ 4:12 Yəx. 6:9-10; Mat. 13:14; Luқа 8:10; Yһ. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8. ■ 4:14 Mat. 13:19; Luқа 8:11. ■ 4:19 Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luқа 18:24; 1Tim. 6:9. □ 4:21 «Qıraoј sewət yaki kariwat astioја qoyulux üqün kəltürüləmdu?» — «sewət» grek tilida «əlqigüqi sewət» deyilidu. ■ 4:21 Mat. 5:15; Luқа 8:16; 11:33. ■ 4:22 Ayup 12:22; Mat. 10:26; Luқа 8:17; 12:2.

hætta uningdinmu көp қоxup берилidu. □ ■ 25 Қүнki kimдә бар bolsa, uningоја теһimu көп берилidu; әmma kimдә yоқ bolsa, hætta uningda бар болоғанlirimu uningdin мәһrum қilinidu. □ ■

Ўнгән уруқ тоғрисидики тәмсил

26 U yәнә mundaq dedi:

— Hudaning padixahlіki yәнә birsining tupraqqa uruқ qaqқinioја ohxaydu: 27 u uhlaydu, orundin turidu, keqә-kündüzlәр ötüwerip, uruқ biһ urup әsиду. Lekin qaqқuқи қандақ yol bilән әsidoğanlıқini bilmәydu.

28 Tupraq әzлükidin һosul beridu; uruқ awwal biһ uridu, keyin bax қikiridu, ahirda baxaқlar toluқ dan tutidu. 29 Dan pixқanda, qaqқuқи dәрһal oroқaқ salidu, qünki һosul waқti kәlgән bolidu. □

Қиқа уруқи тоғрисидики тәмсил

Mat. 13:31-32, 34-35; Luқа 13:18-19

30 U yәнә mundaq dedi:

— Hudaning padixahlіқini nemigә ohxitimiz? Yaki қандақ bir tәмsil bilән sürәtlәp берәләymiz? ■ 31 U goya bir tal қиқа uruқioја ohxaydu. U yәrgә teriloғanda, gәrqә yәр yүzidiki барliқ uruқlarning iқidә әng қiқiki bolsimu, □ 32 teriloғandin keyin, һәрқандақ ziraәttin egiz әsүp xundaқ qoғg xahlayduki, asmandiki қuқlarmu uning sayisigә қonidu. □

33 U xuningоја ohxax halayik anglap qүxinәligүdәk nuroјun tәмsillәр bilән sөz-kalamni yөtkүzdi. ■ 34 Lekin tәмsil kәltүrmәy turup ularоја һeqқandaқ sөz қilmaytti. Lekin өз muһlisiri bilән yaloғuz қaloғimida, ularоја һәmmini qүxәndүrip берәtti.

Әysaning boranni tinқitixi

Mat. 8:23-27; Luқа 8:22-25

35 Xu күni kәq kirgәndә, u ularоја:

— Dengizning u ketioја ötäyli, — dedi. ■ 36 Ular halayikni yoloја seliwәtkәndin keyin, uni kemidә olturoğan peti elip yүrip ketixti. Ular

□ 4:24 «Silәр baxқilarоја қандақ өlqәm bilән өlqisәnglar» — bu sөz көp tәrәplimilik boluxi kerәk; мәsilән: (1) adәм Hudaning sөzigә қanқilik kәngül bөлүp etibar бәrsә, uningоја xunқilik әқil beridu; (2) biz baxқilarоја rәһim-xәpқәt көrsәtsәk, Hudamu bizgә rәһim-xәpқәt көrsitidu; (3) ((2)-tәripigә yeқin) biz baxқilarni қaysi өlqәm bilән баһalisәk, Huda bizni баһaliоғanda дәl xu өlqәmni ixlitidu; (4) baxқilarоја қanқilik һәyr-sahawәt көrsәtsәk, Hudamu keyin bizgә xunқilik iltipatni көrsitidu. ■ 4:24 Mat. 7:2; Luқа 6:38. □ 4:25 «Qünki kimдә бар bolsa, uningоја теһimu көп берилidu; әmma kimдә yоқ bolsa, hætta uningda бар болоғанlirimu uningdin мәһrum қilinidu» — «kimдә бар bolsa...» — bu «бар bolsa» nemini көrsitidu? Xүbhisizki, әbәdiy әһmiyәtlik birә nәrsә bolsa kerәk, bu iman-ixәnqni өз iқigә qоқum alidu. Biz әzimizgә «әbәdiy әһmiyәtlik» һәrnәmә boluxi үqün uni pәқәt Mәsiһdinla tapalaymiz. ■ 4:25 Mat. 13:12; 25:29; Luқа 8:18; 19:26. □ 4:29 «qaqқuқи dәрһal oroқaқ salidu» — grek tilida «qaqқuқи dәрһal oroқaқ әwәtidu». ■ 4:30 Mat. 13:31; Luқа 13:18. □ 4:31 «gәrqә yәр yүzidiki барliқ uruқlarning iқidә әng қiқiki bolsimu,...» — yaki «gәrqә tupraq iқidiki барliқ uruқlarning iқidә әng қiқiki bolsimu,...». □ 4:32 «...asmandiki қuқlarmu uning sayisigә қonidu» — yaki «...asmandiki қuқlarmu uning sayisigә usulaydu». Bu yәrdә tilоја elinoğan қиқа ottura xәrқәtә әsidoğan, yaxhi әskәndә hætta үq metrдин exip ketidoğan, әsümlükni көrsitidu. ■ 4:33 Mat. 13:34. ■ 4:35 Mat. 8:23; Luқа 8:22.

bilən billə mangoʻan baxqa kemilərmu bar idi. □ ³⁷ Wə mana, əxəddiy kəra kuyun qikiṗ kətti; xuning bilən dolqunlar kemini urup, su halkiṗ kirip, kemigə toxay dəp qaloʻanidi. ³⁸ Lekin u kemining ayaq təriṗide yastuṗka bax koṗup uykuoʻa kətkənidi. Ular uni oyoṗitip:

— I ustaz, ḥalak boluwatkinimizəoʻa karing yokmu? — dedi.

³⁹ U ornidin turup, boranoʻa tənbiḥ berip, dengizoʻa: «Tinqlan! Jim bol!» dewidi, boran tohtap, qongkur bir jimjitlik ḥəkuṗ sürdi.■

⁴⁰ — Nemixka xunqə koʻrkisilər? Silərdə qandaxsigə tehiqə ixənq bolmaydu? — dedi u ularəoʻa.

⁴¹ Ularni intayin zor bir koʻrkunq basti, ular bir-birigə:

— Bu adəm zadi kimdu? Ḥəttə xamal wə dengizmu uningəoʻa itaət kiliṗdikən-ḥə! — dəp ketixti.

5

Kəp jinlar qaplxaxan «Koxun» isimlik adəmning saḳaytilixi

Mat. 8:28-34; Luḳa 8:26-39

¹ Ular dengizning u ketioʻa, Gadaralıklarning yurtioʻa yetip bardı. □ ² U kemidin quxuxi bilənla, napak roḥ qaplxaxan bir adəm gər öngkürliridin qikiṗ, uning aldioʻa kəldi. ³ U adəm öngkürləni makan kioʻan bolup, uni ḥəqkim ḥəttə zənjiṗlər bilənmu baqliyalmaytti. ⁴ Qünki kəp ketim put-kolliri kixən-zənjiṗlər bilən baqlanoʻan bolsimu, u zənjiṗləni üzüwetip, kixənləni qekiṗətkənidi; ḥəqkim uni boysunduralmioʻanidi.

⁵ U keqə-kündüz mazarliḳta wə taolṗ arisida tohtawsiz warkirap-jarkirap yürətti, öz-özini taxlar bilən kesip yarilanduratti.

⁶ Lekin u Əysani yiraxtin koʻriṗ, uning aldioʻa yügürüp berip, səjdə kildi □

⁷ wə kattik awazda warkirap:

— Ḥəmmidin aliṗ Ḥudaning Oqli Əysa, sening mening bilən nemə karing! Huda ḥəqki, səndin etünüp qalay, meni kiyinima! — dedi □ ⁸ (qünki Əysa uningəoʻa: «Ḥəy napak roḥ, uningdin qiq!» degənidi). □

⁹ U uningdin:

— Isming nemə? — dəp soridi.

— Ismim «koxun» — qünki sanimiz kəp, — dəp jawab bərdi u. □

¹⁰ Wə u Əysadin ularni bu yurttin ḥəydiwətmigəysən, dəp kəp etünüp yalwurdi.

□ **4:36** «...uni kemidə olturoʻan peti elip yürüp ketixti» — Məsiḥ allıkaqan kemidə olturoʻanidi (1-ayəttə). Baxka birḥil tərijimisi: «...uni xu peti kemisigə quxürüp, elip yürüp ketixti» — bu tərijimədə «xu peti» bəlkim Məsiḥ «ḥəqqandəq təyyarliḳsiz (dengiz səpiṗigə layiḳ kiyim yaki yemək-iqmək almioʻan) ḥalda» degəndəq boluxi mumkin. ■ **4:39** Ayup 26:12; Zəb. 107:29; Yəx. 51:10. □ **5:1** «**Gadara**» — bəzi keqürmilərdə «Gerasa» yaki «Gərgəsə» dəp atilidu. ■ **5:1** Mat. 8:28; Luḳa 8:26. □ **5:6** «**u Əysani yiraxtin koʻriṗ, uning aldioʻa yügürüp berip, səjdə kildi**» — yaki «u Əysani yiraxtin koʻriṗ, uning aldioʻa yügürüp berip, yərgə bax koydi». □ **5:7** «**səndin etünüp qalay, meni kiyinima!**» — «meni kiyinima!» degən səz «bax jin»ning sezi bolsə kerək. Bu adəmgə nuroqun jinlar qaplxaxanidi. □ **5:8** «**Əysa uningəoʻa: «... uningdin qiq!» degənidi**» — grek tilida «Əysa uningəoʻa: «... uningdin qiq!» buyruwatatti» deyilidu. □ **5:9** «**Ismim «koxun»**» — «koxun» latin tilida «legion» deyilidu, adəttə az degəndimu altə ming kixilik armiyini kərsitidu. «**qünki sanimiz kəp**» — oḳurmənlər muxu yərdə ikki awazning barliḳini bayḳaydu — birinḳisi («Ismim «koxun»»), bu biqarə adəmning öziningki, ikkinḳisi, («qünki sanimiz kəp») mingliəan jinlarningki idi.

11 Taol baqirida qong bir top tongguz padisi otlap yürätti. 12 Jinlar uningöja:

— Bizni muxu tongguzlaröja əwətkin, ularning iqigə kirip ketixkə yol köyoqaysən, — dəp yalwuxti.

13 Əysa dərhal yol köydi. Xuning bilən napak rohlar çiqip, tongguzlarning tenigə kirixi bilənla, tongguzlar tik yardin etilip quxüp, dengizöja oşərk boldi. Ular ikki mingöja yeğin idi. 14 Tongguz bakkuçilar bolsa u yərdin keqip, xəhər-yezilarda bu ixlarni pur kildi. Xu yərdikilər nemə ix yüz bərgənlikini kərgili çiqixti.

15 Ular Əysaning yenioja kəldi wə ilgiri jinlar qaplixiwaloqan həliki adəmning kiyimlərni kiyip, əs-hoxi jayida olturoqinini — yəni «koxun jinlar» qaplxəkən xu adəmni kərüp, kərqup ketixti. 16 Bu wəkəni kərgənlər jinlar qaplxəkən adəmdə nemə yüz bərgənlikini wə tongguzlarning aqiwitini həlkkə bayan kiliş bərdi.

17 Buning bilən halayik Əysaqə: Yurtlirimizdin çiqip kətkəysən, dəp yalwuxkə baxlidi.

18 U kemigə çiqiwatqanda, ilgiri jinlar qaplxəkən həliki adəm uningdin: Məmmu sən bilən billə baray, dəp ötündi.■

19 Lekin u buningöja unimay:

— Öz eydikiliring wə yurtdaxliringning yenioja berip, ularöja Pərwərdigarning sanga xunqilik uluq ixlarni kiliş bərgənlikini, Uning sanga rəhim-xəpkət kərsətkənlikini həwərləndürgin, — dedi. □ 20 U kaytər berip, Əysaning özigə qandaq uluq ixlarni kilişənlikini «On xəhər rayoni»da jar kilişkə baxlidi. Buni angliqanlarning həmmisi tolimu həyran kəlixti.□

Uning Yairusning kızini tirildürüxi wə hun kesili baskan bir ayalni saqaytixi

Mat. 9:18-26; Luqa 8:40-56

21 Əysa kaytidin kemə bilən dengizning u ketioja ötkəndə, zor bir top halayik uning yenioja yioğildi; u dengiz boyida turatti. ■ 22-23 Mana, məlum bir sinagogning qongi Yairus isimlik bir kixi kəldi. U uni kərüp ayioqioja yikilip:

— Kiqik kizim ələy dəp kəldi. Berip uningöja kolliringizni təgküzüp köysingiz, u saqiyip yaxioqay! — dəp kəttik yelindi.■

24 Əysa uning bilən billə bərdi. Zor bir top halayikmu olixip kistaxkən həlda kəynidin mengixti. 25 Hun təwrəx kesiligə giritər bolqinöja on ikki yil bolqan bir ayal bər bolup, ■ 26 u nuroqun tewiplarning qolida kəp azab tartip, bər-yokini həjləp tüğətəkən bolsimu, həçqandaq ünümi bolmay, təhimu eqirlixip kətkənidi. 27 Bu ayal Əysa həçkədiki gəplərni anglap, halayikning otturisdin kistilip kelip, arqə tərəptin uning tonini silidi.

28 Qünki u kənglidə: «Uning tonini silisamla saqaymay qəlməymən» dəp oyliqanidi. 29 Hun xuan tohtap, ayal kesəl azabidin saqaytiloqanlikini öz tenidə səzdi. □ 30 Əysa dərhal wujudidin qüdrətning çiqқанlikini sezip, halayikning iqidə kəynigə burulup: — Kiyimimni silioqan kim? — dəp soridi.■

■ 5:18 Luqa 8:38. □ 5:19 «ularöja Pərwərdigarning sanga xunqilik uluq ixlarni kiliş bərgənlikini... həwərləndürgin» — yəni «ularöja Rəbning sanga xunqilik uluq ixlarni kiliş bərgənlikini... həwərləndürgin». □ 5:20 «On xəhər rayoni» — grek tilida «Dekapolis».

■ 5:21 Luqa 8:40. ■ 5:22-23 Mat. 9:18; Luqa 8:41. ■ 5:25 Law. 15:25; Mat. 9:20; Luqa 8:43. □ 5:29 «hun xuan tohtap...» — grek tilida «qan ekimi xuan tohtap...». ■ 5:30 Luqa 6:19.

31 Muhlisliri uningõja:

— Halayikning õzõngni kistap mengiwatkanlikini kørõp turukluk, yønә: «Meni silioqan kim?» dәp soraysәнõju? — deyixti.

32 Biraq õysa õzini silioquqini tepix õqõn tehiqә әtrapioqә qarawatatti. □

33 Өzidә nemә ixning yüz bәrgәнlikini sәzgән ayal qorkup-titrigән halda kelip uning aldioqә yikildi wә uningõqә hәkikiy әhwalni pütünlәy eytti.

34 U uningõqә:

— Kizim, ixәнqing seni sakaytti! Tinq-hatirjәmliktә kayt! Kesilingning azabidin sakayõin, — dedi. □ ■

35 U bu sәzni kiliwatqanda, sinagogning qongining õyidin bәzilәр kelip uningõqә:

Kizingiz әldi. Әmdi ustazni nemixkә yønә awarә kilisiz?! — deyixti. ■

36 Lekin õysa bu sөzlәrni anglap dәрhal sinagogning qongioqә:

Qorkmioqin! Pәkәt ixәнqtә bol! — dedi. 37 U pәkәt Petrus, Yakup wә Yakupning inisi Yuhanna bilән yoloqә qikti; baxkә hәqkimning õzi bilән billә berixioqә yol koymidi. 38 U sinagogning qongining õyi aldioqә kәlgәndә, kiyqas-qukanni, halayikning qattik nalә-pәryad wә ah-zar kõtürgәнlikini kørõp, 39 õygә kirip ularõqә:

— Nemixkә kiyqas-qukan wә ah-zar kõtürisilәр? Bala әlmәptu, uhlap kaptu, — dedi. ■ 40 Ular uni mәshirә kilixti; lekin u hәmmәylәnni taxkiriõqә qikiriwetip, balining ata-anisini wә öz hәmrahlarini elip, bala yatqan õygә kirdi. 41 U balining qõlini tutup, uningõqә: «Talita kumi» dedi.

Bu sөzning mәнisi «Kizim, sanga eytimәnki, ornungdin tur» degәнlik idi. 42 Kiz dәрhal ornidin turup mangdi (u on ikki yaxta idi). Ular bu ixkә mutlәk hәyran kәlixti. 43 U ularõqә bu ixni hәqkimgә eytmaslikni qattik tapilidi, xundakla kizõqә yegüdәk birnemә berixni eytti.

42 Kiz dәрhal ornidin turup mangdi (u on ikki yaxta idi). Ular bu ixkә mutlәk hәyran kәlixti. 43 U ularõqә bu ixni hәqkimgә eytmaslikni qattik tapilidi, xundakla kizõqә yegüdәk birnemә berixni eytti.

6

Nasarәtliklarning uni qәtkә kәkixi

Mat. 13:53-58; Luqә 4:16-30

1 U u yerdin ketip, öz yurtioqә kәldi. Uning muhlisirimu uningõqә әgixip bardı. ■ 2 Xabat küni kәlgәndә, u sinagogda tәlim berixkә kirixti. Tәlimini angliõqanlardin kәp adәм intayin hәyran boluxup:

— Bu adәм bularõqә nәdin erixkәndu? Uningõqә muxundak danalik qandak berilgән? Uning qõlida muxundak mejizilәр qandak yaritilidioqandu? 3 U hәliki yaoqarqi әmәsmu, Mәryәмning oõli, xundakla Yakup, Yosә, Yәhuda wә Simonlarning akisioqә? Uning singillirimu bu

□ 5:32 «õzini silioquqini tepix õqõn...» — grek tilida «silioquqi» ayalqә rodta bolup, Rәbbimizning õzini tutqan kixining ayal ikәнlikini bilgәнlikini kәrsitidu. □ 5:34 «kizim, ixәнqing seni sakaytti!» — «sakaytti» muxu yerdә grek tilida «kutquzdi» degән sөz bilән ipadilididu. «Tinq-hatirjәmliktә kayt!» — bu ayal nemixkә xundak qorkti (33-ayәtni kørüng)? Uningda hun tәwrәx kesili bolõqanliq õqõn, Tәwrat kanuni boyiqә õzi tәgkәn barliq kixilәrni «napak» qilõqan bolidu (mәsilән, ularni ibadәthanoqә kirix, qurbanliq kilixkә waqitlik layakәtsiz qilõqan bolatti). Xuning bilән u әtraptiki halayiknila napak kilipla qalmay, bәlki Mәshihning ezinimu «napak» qilõqan bolatti. ■ 5:34 Mat. 9:22; Mar. 10:52. ■ 5:35 Luqә 8:49.

■ 5:39 Yh. 11:11. ■ 6:1 Mat. 13:53; Luqә 4:16.

yərdə arimizda turuwatmamdu? — deyixti. Xuning bilən ular uningəja həsət-bizarlıq bilən qaridi. □ ■ ⁴ Xuning bilən Əysa ularəja:

— Hərəkəndək pəyoəmbər baxqa yərlərdə hərmətsiz qalmaydu, pəkət öz yurti, öz uruq-tuəşqanlıri arisida wə öz əyidə hərmətkə sazawər bolmaydu, — dedi. ■

⁵ Xuning bilən qollirini birqanqə bimarning üstigə təgküzüp, ularni sakaytkəndin baxqa, xu yərdə u heçqəndək məjizə yaritalmidi. ■ ⁶ Wə u ularning iman-ixənqəsizlikidin həyran qaldı. ■

Əysaning on ikki rosulni əwətxi

Mat. 10:1, 5-15; Luqa 9:1-6

⁷ Andin u ətrəptiki yeza-kəntlərni aylinip təlim bərdi.

U on ikkiylərni yenioja qakirdi wə *həlk arisioja* ikki-ikkidin əwətxəkə baxlıdi. U ularəja napak rohlarni həydxə həqəqətini bərdi. □ ■ ⁸ wə ularəja:

— Səpərdə yeninglarəja həsidin baxqa nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwəşqə pulmu salmanglar, □ ⁹ putunglarəja kəxlərni kiyinglar, birək ikki yəktək kiyiwalmanglar, — dəp təpilidi. □ ■ ¹⁰ U yənə:

— *Bir yurtka barəşninglarda*, kimning əyigə *qəbul qilinip* kirsənglar, u yurttin kətküqə xu əydirə turunglar. □ ¹¹ Qaysi yərdikilər silərni qəbul qilmisa, xundakla səzünglarni anglimisa, u yərdin kətkininglarda, ularəja aqağ-guwağ bolsun üqün ayioşinglardiki topini kəkiwetinglar! — dedi. □ ■

¹² Xuning bilən ular yoləja qikişip, kixilərni gunəhlirioja towa kilişqə jar selip ündidi. ¹³ Ular nuroşun jinlarni həydididi, nuroşun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih qilişip sakaytti. □ ■

Qəməldürgüqi Yəhyaning əlümi

Mat. 14:1-12; Luqa 9:7-9

□ **6:3** «*u həliki yəyoşqı əməsmu, Məryəmning oşli...*» — Yəhudiylar arisida adəmlər atisining ismi bilən tonuluxi kerək idi. Yəloşuz anisining ismini tiləja elixning əzi birhil həqərət idi. ■ **6:3** Yh. 6:42. ■ **6:4** Mat. 13:57; Luqa 4:24; Yh. 4:44. ■ **6:5** Mat. 13:58.

■ **6:6** Mat. 9:35; Luqa 13:22. □ **6:7** «*napak rohlər*» — jinlarni kərsitidu. ■ **6:7** Mat. 10:1; Luqa 6:13; 9:1. □ **6:8** «*hurjun*» — yaki «tiləmşining haltisi». □ **6:9** «*Əysa* ularəja:

— Səpərdə yeninglarəja həsidin baxqa nərsə eliwalmanglar, nə hurjun nə nan eliwalmanglar, bəlwəşqə pulmu salmanglar, putunglarəja kəxlərni kiyinglar, birək ikki yəktək kiyiwalmanglar, — dəp təpilidi» — (9-10-ayət) kizikərlik yeri zuki, «Matta» wə «Luqa»da hatiriləngən bayanlar boyiqə Rəbbimiz ularəja həsa eliweləx wə kəx kiyixnimu mən'i qiloşan. Pikrimiz tehi muşimləşməşini bilən oylaymizki, «Matta» bilən «Luqa» wə «Markus»ta bəlkim ikki ayrim waqit-əşwal kərsitilidu. ■ **6:9** Ros. 12:8. □ **6:10** «*kimning əyigə qəbul qilinip kirsənglar, u yurttin kətküqə xu əydirə turunglar*» — bu əmrədxə qəng danaləx bar. İkki səwəbtin eytiləşan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytkuşilar əymu-əy yoşlap pul tiləytti; ləkin Əysaning muhlisiləri həç tiləmşilik kilməşliki kerək; (2) ular əymu-əy kəqüp yürsə, həlkətxə hərtürlik həsət-guman pəyda boluximu mumkin — «Nemixka ular **bizning** əydxə qənmaydu?» yaki «Nemixka ular bizning əydxin kəqüp ketidu?» degəndək. □ **6:11** «*u yərdin kətkininglarda, ularəja aqağ-guwağ bolsun üqün ayioşinglardiki topini kəkiwetinglar!*» — «ayaşdikə topini kəkiwətxi» degən bu ixarət «bizning silər bilən munasiwətimiz yoşq», degənni bildürüp, Hudaning səzini rət qiloşanlarəja kəttik aqağlandırux idi. ■ **6:11** Mat. 10:14,15; Luqa 9:5; 10:12; Ros. 13:51; 18:6 □ **6:13** «*ular ... Nuroşun bimarlarni zəytun meyi bilən məsih qilişip sakaytti*» — «məsih qilişip» muxu yərdə adəmming bəxişqə zəytun meydin sürüşni kərsitidu. «Təbirilər»ni kəruşing. ■ **6:13** Yəş. 5:14.

¹⁴ Uning nomi mæxhur bolojaqqa, Herod padixah uning hækkiðe anglap: «Bu adæm qoqum elümdin tirilgæn Qemüldürgüqi Yehyadur. Xuning üqün muxu alahide kudretler uningda küqini körsitidu» dæytti.

□ ■ ¹⁵ Baxkilar: «U Ilyas pəyoʻambər» desə, yənə bəzilər: «Burunkı pəyoʻambərlərdək bir pəyoʻambər bolsa kerək» deyixətti.

¹⁶ Birək bularni angliqan Herod:

— Mæn kallisini aloqan Yehyaning özi xu — u elümdin tirilptu! — dedi.

¹⁷⁻¹⁸ Herodning bundək deyixining səwəbi, u egəy akisi Filipning ayali Herodiyəning wəjidin adəm əwətip Yehyani tutup, zindanoqa taxliqanidi. Qünki u xu ayal bilən nikaħlanqanidi; Yəhya Herodqa tənbiħ berip: «Akangning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi. □ ■

¹⁹ Xuning üqün Herodiyə Yəhyaqa adawət saqlaytti; uni öltürməqci bolqan bolsimu, lekin xundək kılalmaytti. ²⁰ Qünki Herod Yehyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip, uningdin qorkatti, xunglaxqa uni qoşdaytti; u uning səzlrini angliqan qoqlirida alakzadə bolup ketətti, lekin yənila səzlrini anglaxqa amraq idi. □ ■

²¹ Əmma Herodiyə kütəkən pəyt ahir yetip kəldi; Herod tuquloqan küniðe öz əməldarlırı, mingəxiliri wə Galiliyə əlkisidiki katta ərbablarni ziyarət bilən kütüwaldi; ■ ²² həliki Herodiyəning kizi sorunoqa qüxüp ussul oynap bərdi. Bu Herod wə həmdastihan bolqanlaroqa bəkmu yarap kətti. Padixah kizəqa: — Məndin nemə tələp kilsang, xuni berimən, — dedi. □

²³ Andin u kəsəm kilip yənə:

— Məndin nemə tələp kilsang, hətta padixahlikimning yerimini desəngmu xuni berimən, — dedi. ■

²⁴ Kiz sirtka qikiq, anisidin:

— Nemə tələp kılay? — dəp soriwidi, anisi: — Qemüldürgüqi Yehyaning kallisini tələp kıl, — dedi.

²⁵ Kiz dərħal padixahning aldiqə aldirap kirip:

— Qemüldürgüqi Yehyaning kallisini həzirlə bir təhsigə koyup əkilixlrini halaymən, — dedi.

²⁶ Padixah buningoqa nahayiti həsrət qəkkən bolsimu, kəsəmliri

□ **6:14** «Uning nomi mæxhur bolojaqqa, Herod padixah uning hækkiðe anglap...»

— «Herod»lar toqruqluk «Təbirlər»ni kerüng. «...uning hækkiðe anglap: «Bu adəm ... Qemüldürgüqi Yehyadur...» dæytti» — baxka birhil təjimisı: «...uning hækkiðe anglap kaldı. Bəzilər: «Bu adəm ... Qemüldürgüqi Yehyadur...» — deyixətti. ■ **6:14** Mat. 14:1; Luqa 9:7.

□ **6:17-18** «Qünki u xu ayal bilən nikaħlanqanidi; Yəhya Herodqa tənbiħ berip: «Akangning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap» dəp qayta-qayta degənidi»

— Herod egəy akisi Filipning ayali Herodiyəni Filiptin tartiwelip andin uni ajrixixka qayil kilip, Herodiyə bilən əzi toy qilqanidi. Yehyani tutux «Herodiyəning wəjidin» — bəlkim uning biwasitə təlipidin bolqan boluximu mumkin. «Akangning ayalini tartiwelixing Təwrat kanunioqa hilap» — Təwratiki «Law.» 16:18, 20:21də, birsining aka yaki ukisi həyat əhwalda, birining ayalini yənə biri öz əmrigə elixka bolmaydu, dəp bəlgiləngən. ■ **6:17-18** Mat. 14:3; Luqa 3:19; 9:9; Law. 18:16; 20:21. □ **6:20** «Herod Yehyani diyanətlik wə muqəddəs adəm dəp bilip...» — oqurmənlərgə ayanki, Təwrat wə İnjilda «muqəddəs» degənnning mənisı «uluqə əməs, bəlki «pak», «Hudaqə ataloqan»dur. «u uning səzlrini angliqan qoqlirida alakzadə bolup ketətti» — bəzi kona qəqürmilərdə buning ornıda: «u uning səzlrini anglap nemə kilixni biləlməy qalətti» yaki «u uning səzlrini anglap kəp ixlarni kılətti» deyilidu. ■ **6:20** Mat. 14:5; 21:26. ■ **6:21** Yar. 40:20; Mat. 14:6. □ **6:22** «Herodiyəning kizi» — burunkı eridin bolqan kizi. Bəzi kona qəqürmilərdə: «... uning kizi Herodiyə» deyilidu. Undək təjımə toqra bolsa, Herodiyəning kizining ismining əzining ismi bilən ohxax boluxı əjayib ix əməs, əlwəttə.

■ **6:23** Hək. 11:30.

tüpaylidin wə dastihanda olturoqanlar wəjidin, uningqə bərgən səzidin yanqusi kəlmidi. ²⁷ Xunga padixah dərhəl bir jallat əwətip, uning kallisini elip kelixni əmr kildi. Jallat zindanoqə berip Yəhyaning kallisini elip, □ ²⁸ uni bir təhsigə koyup, kizning aldioqə elip kelip uningqə bərdi. Kiz uni anisioqə tapxurdi. ²⁹ Bu ixni angliqan Yəhyaning muhlisliri kelip, jəsətni elip ketip bir kəbrigə koydi.

Əysaning bəx ming kixini ozuqlanduruxi

Mat. 14:13-21; Luqa 9:10-17; Yh. 6:1-14

³⁰ Kaytip kəlgən rosullar Əysaning yenioqə yioşildi, nemə kiloqanliri həm nemə təlim bərgənliyini uningqə məlum kilixti. ■ ³¹ Kelip-ketiwtəqanlar nahayiti kəplikidin ularqə tamaqlinixkimu waqit qikmidi. Xunga u ularqə:

— Yürünglar, mən bilən hilwət bir jayoqə berip, birdəm aram elinglar, — dedi. ■ ³² Buning bilən ular kemigə qüxüp, hilwət bir qəl yərgə qarap mangdi. ■ ³³ Birək nuroşun kixilər ularning ketiwtəqanliqini bayqap, ularni tonuweliwidi, ətraptiki barliq xəhərlərdin piyadə yoloqə qikip, yügürüp, ulardin burun u yərgə berip yioşilixti. ³⁴ Əysa kemidin qüxüp, zor bir top adəmnı kərip, ularning padiqisiz koy padisidək boləqanliqioqə iq əqritti. Xunga u ularqə kəp ixlarnı əgitixkə baxlidi. ■

³⁵ Kəq kirip qaloqanda, muhlisliri uning yenioqə kelip:

— Bu qəl bir jay ikən, kəq kirip kətti. ■ ³⁶ Halayikni yoloqə seliwətkən bolsang, ular ətraptiki kənt-kixlaklarqə berip, əzlrigə nan setiwalsun; qünki ularda yegüdək nərsə yok, — dedi.

³⁷ Lekin u ularqə jawabən:

— Ularqə əzünglar ozuk beringlar, — dedi.

Muhlislar uningdin:

— Ikki yüz kümüx dinaroqə ularqə nan əkelip ularni ozuqlanduramduq?
— dəp soridi. □

³⁸ Əysa ularqə: — Qanqə neninglar bar? Berip qarap bekinglar, — dedi. Ular qarap baqqandin keyin:

— Bəxi bar ikən, yənə ikki belikmu bar ikən, — deyixti. ■

³⁹ U ularqə kixilərnı top-top kilip yexil qiməndə olturoquzuxni buyrudi.

⁴⁰ Halayik yüzdin, əlliktin səp-səp bolup olturuxti. □ ⁴¹ U bəx nan bilən ikki belikni kəlioqə elip, asmanoqə qarap *Hudaqə* təxəkkür-mədhıy eytti, andin nanlarnı oxtup, kəpqiikkə tutup berix üqün muhlislirioqə berip turatti; ikki beliknimu həmməyləngə tarkitip bərdi. ■ ⁴² Həmməylən yəp toyundi. ⁴³ *Muhlislar* exip qaloqan nan wə belik parqilirini liq on ikki sewətkə teriwaldi. □ ⁴⁴ Nanlarnı yəgən ərləarning sanıla bəx mingqə idi.

□ **6:27** «...padixah dərhəl bir jallat əwətip...» — yaki «...padixah dərhəl bir qarawul əwətip...». ■ **6:27** Mat. 14:10. ■ **6:30** Luqa 9:10. ■ **6:31** Mar. 3:20. ■ **6:32** Mat. 14:13; Luqa 9:10; Yh. 6:1. ■ **6:34** Yər. 23:1; Əz. 34:2; Mat. 9:36; 14:4; Luqa 9:11. ■ **6:35** Mat. 14:15; Luqa 9:12; Yh. 6:5. □ **6:37** «**ikki yüz kümüx dinar**» — bir kümüx dinar (grek tilida «dinarus») bir ixqining bir künlük ix həqqi idi («Mat.» 20:2ni kərug). ■ **6:38** Mat. 14:17; Luqa 9:13; Yh. 6:9. □ **6:40** «**Halayik yüzdin, əlliktin səp-səp bolup olturuxti**» — grek tilida «Halayik yüzdin, əlliktin səp-səp bolup yetixti». ■ **6:41** 1Sam. 9:13; Yh. 17:1. □ **6:43**

«**Muhlislar ...teriwaldi**» — grek tilida «Ular ... teriwaldi». «Ular»ning muhlislar ikənliki «Mat.» 16:9-10də ispatlinidu. «**on ikki sewət**» — grek tilida «on ikki qol sewət» — demək, bir adəm ikki kollap ketürələdioqan sewətlər.

*Əysaning su üstidə mengixi**Mat. 14:22-33; Yh. 6:16-21*

⁴⁵ Bu ixtin keyinla, u muhlisliroğa özüm bu halayiqni yoloğa seliwetimən, angoziqə silər kemigə olturup, dengizning qarxi kirojikidiki Bəyt-Saida yezisioğa eüp turunglar, dəp buyrudi. □ ⁴⁶ Ularni yoloğa seliwətkəndin keyin, u dua-tilawət kilix üqün taoqça qıktı. ■ ⁴⁷ Keq kirkəndə, kemə dengizning otturisiyoğa yətkənidi, u əzi yaloğuz quruklukta idi. ■ ⁴⁸ U muhlislrining palakni küqəp uruwatqanlığını kərdi; qünki xamal tətür yənilixtə qıkkənidi. Keqə tətinqi jesək waktida, u dengizning üstidə mengip, muhlislriri tərəpkə kəldi wə ularning yenidin eüp ketidiyoğandək qılatı. □ ⁴⁹ Ləkin ular uning dengizning üstidə mengip keliwatqanlığını kərüp, uni alwasti ohxaydu, dəp oylap qıqan selixti. ⁵⁰ Qünki ularning həmmisi uni kərüp sarasimigə qıxtı.

Ləkin u dərhal ularoğa:

— Yürəklik bolunglar, bu mən, kərkmanglar! — dedi.

⁵¹ U kemigə, ularning yenioğa qıkkəndila, xamal tohtidi. Ular buningdin həxidid kətküdək dərjidə kəttik həyran kəlixip, nemini oylaxni bilməytti; ⁵² qünki ular nan berix *məjzisini* tehiqə qıxənmigənidi, ularning kəlbi bihud hələttə turatti.

⁵³ Ular dengizning qarxi tərəpigə eüp, Ginnisarət degən yurtta *quruklukqa* qıkip, kemini başlap koydi. ■ ⁵⁴ Ular kemidin qıxuxı bilənla, *halayik* uni dərhal tonuwelip, ⁵⁵ ətraptiki həmmə jaylaroğa yügürüxüp bardı wə «U palanqi yərgə qıxüptu» dəp anglıxi bilənla, bimarlarını zəmbilgə selip, xu yərgə *uning aldiyoğa* elip berixti.

⁵⁶ U məyli yeza, məyli xəhər yaki kixlaklaroğa barsun, həlk əşriklərnı bazarlaroğa elip qıkip yatkuzatti; ular uningdin əşriqlər həq bolmioğanda sening yəpinqangning pexigə bolsimu qolını təgküziwəlsək dəp eündi. Uningoğa qolını təgküzgənlərnıng həmmisi saqaydi.

7

*İnsanni nemə napak qılıdu?**Mat. 15:1-20*

¹ Bu qaoğa, Pərisiylər wə Təwrat ustazlıridin bəziliri Yerusalemdin kelip uning aldiyoğa yioildi; ■ ²⁻⁵ xu Pərisiylər wə Təwrat ustazlıri uning muhlislrinin bəzilirininə tamakni qolını yumay, yəni «napak» həlda yəwatqanlığını kərüp, uningdin:

— Muhlislring nemixka ata-bowilirimizning ən'ənilirigə riayə kilmay, bəlkı yuyulmioğan kolliri bilən tamak yəydu? — dəp soraxti (qünki Pərisiylər wə pütün Yəhudiylər ata-bowiliri tərəpidin qalduruloğan ən'əninı qıng tutqaqqa, awwal kollirini əstayidillik bilən yumisa, tamak

□ **6:45** «Bəyt-Saida yezisioğa eüp...» — yaki «Bəyt-Saida yezisidin eüp...». ■ **6:45** Mat. 14:22; Yh. 6:17. ■ **6:46** Mat. 14:23; Luqa 6:12. ■ **6:47** Mat. 14:23; Yh. 6:16. □ **6:48** «Keqə tətinqi jesək waktida, u dengizning üstidə mengip...» — bir keqə tət jesəkkə bəlünətti; xunga bu waqit tang atay degən waqit idi. «u ... ularning yenidin eüp ketidiyoğandək qılatı» — yaki

«u ... ularning yenidin eüp kətməkqi boldı». Bu intayin kizik ix. Mumkinçiliki barki, (1) Əysaning «eüp ketix»i — Muhlislaroğa Pərwərdigarning Pərixtsininə İsrailarnı Misirdin qıtquzux üqün «Ularınə (İsrailarnıng) yenidin eüp ketix»ini əslətməkqi, yaki (2) u ularning **özlikidin** ezini kemigə qıkip həmrah boluxka təklip qılixini halaytti. ■ **6:53** Mat. 14:3. ■ **7:1** Mat. 15:1.

yemaydu. Xuningdök bazardin kaytip kəlgəndimu, ular qol yumay birmərsə yemaydu. Uningdin baxka, piyalə-kədəh, das-qəgün wə mis qaqilar wə diwanlarni yuyux toqrisida tapxuruloqan nuroqunliqan ən'ənilərdimu qing turidu).□

⁶ U ularoqə jawab bərip mundək dedi:

— Yəxaya pəyoqəmbər silər sahtipəzlər toqranglarda aldin'ala toptoqra bexarət bərgən! *uning* yazmisida pütülgəndək: — «Muxu həlk əozida Meni hərmətligini bilən, Biraq kəlbi Məndin yirak;■

⁷ Ular Manga bihudə ibadət qilidu.

Ularning əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikqan pətiwalarla, halas».□ ■

⁸ Qünki silər Hudaning əmrini taxlap qoyup, insanlarning ən'ənisini qing tutiwalidikənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhlərnə yuyux wə xuningoqə ohxap ketidioqan nuroqan baxka ixlarni ən'ənə qilip yürisilər.□

⁹ U ularoqə yənə mundək dedi:

— Silər əzlinglarning ən'ənisini qing tutimiz dəp Hudaning əmrini əpquillik bilən bir qətkə qayrip qoydunglar! ¹⁰ Qünki Musa *pəyoqəmbər*: «Ata-anangni hərmət qil» wə «Atisi yaki anisini haqarətligənlər ölümgə məhkum qilinsun» dəp əmr qiloqan. ■ ¹¹ Lekin silər: — Birsə «Atisi yaki anisioqə: — Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsilərnə allikaqan «qurban qilip» Hudaqə atiwəttim — desila, □ ¹² xu kixining ata-anisining həlidin həwər elixoqə bolmaydu, dəp əgitisilər. ¹³ Xundək qilip, silər *əwladliringlaroqə* tapxuroqan ən'ənənglərnə dəp Hudaning əmrini yoxka qikiriwəttinqlər, wə xuningoqə ohxap kəp ixlarni qilisilər.□ ■

Insanni nemə napak qilidu?

¹⁴ Andin halayiqni yənə yenioqə qakirip, ularoqə:

— Həmminglar manga kulək selinglar wə xuni qüxinginlarki, ■

¹⁵ insanning sirtidin iqiğə kiridioqan nərsilərnə heqkəndiki uni napak

□ 7:2-5 «əstayidillik bilən yumisa...» — baxka birhül tərijimi «bəoqixioqə yumisa...» yaki «muxt bilan yumisa...». ■ 7:6 Yəx. 29:13; Əz. 33:31. □ 7:7 «Muxu həlk əozida Meni hərmətligini bilən, biraq kəlbi Məndin yirak; ular Manga bihudə ibadət qilidu; ularning əgətkən təlimliri pəkət insanlardin qikqan pətiwalarla, halas» — «Yəx.» 29:13. ■ 7:7 Mat. 15:9; Kol. 2:18,20; Tit. 1:14. □ 7:8 «qünki silər Hudaning əmrini taxlap qoyup, insanlarning ən'ənisini qing tutiwalidikənsilər — das-qəgün, piyalə-kədəhlərnə yuyux wə xuningoqə ohxap ketidioqan nuroqan baxka ixlarni ən'ənə qilip yürisilər» — bəzi kona kəqürmilərdə: «das-qəgün, piyalə-kədəhlərnə yuyux wə xuningoqə ohxap ketidioqan nuroqan baxka ixlarni ən'ənə qilip yürisilər» degən səzlər tepilmaydu. ■ 7:10 Mis. 20:12; 21:17; Law. 20:9; Qan. 5:16; 27:16; Pənd. 20:20; Əf. 6:2. □ 7:11 «Mən silərgə yardəm bərgüdək nərsilərnə allikaqan «qurban qilip» Hudaqə atiwəttim» — «qurban» muxu yərdə biwasitə ibariniy tilidin elinoqan bolup, «sədikə qilinoqan» yaki «Hudaqə atar qilinoqan» degən məni bildüridu. □ 7:13 «Xundək qilip, silər əwladliringlaroqə tapxuroqan ən'ənənglərnə dəp Hudaning əmrini yoxka qikiriwəttinqlər» — Məsihing səzigə qarışqanda «Hudaqə atioqan təəllukatlar» tehi atioquci kixining qolida turoqanda, ulardin paydiliwiərsə bolatti. Xu kixi bəlkim Təwrat ustazlirining qolixi bilən «dunyadin kətkinimdin keyin...» yaki «məlum bir məzgildin keyin...» «ibadəthanoqə tapxurimən» dəp kəsəm qiloqan bolsa kərek. Yəhudiyərnə tarihiiy hatirilridə xuningoqə ohxap kəpligən misallar tepilidu. Pərisilər əgətkən xu hiylə-mikir: «Mal-mülküngni Hudaqə ataloqan («qurban qiloqan») qiloqan bolsang, ata-anangdin həwər almisang bolidu» əməs, bəlki «(xundək qiloqan bolsang) həwər elixingə bolmaydu» degəndək. Ular xübhisizki ahirida bu ixtin məlum bir payda kəridu, əlwəttə. ■ 7:13 Mat. 15:6; 1Tim. 4:3; 2Tim. 3:2. ■ 7:14 Mat. 15:10.

qilmaydu, balki öz iqidin qikidiyoqan narsilər bolsa, ular insanni napak qilidu. ■ ¹⁶ Angliqodək kuliki barlar buni anglisun! — dedi.

¹⁷ U halayiktin ayrilip öygə kirgəndə, muhlisliri uningdin bu təmsil həkkidə soridi. ■ ¹⁸ U ularoqə:

— Silərmu tehiqə qüxənməy yürüwatamsilər?! Sirttin insanning iqigə kiridiyoqan hərқandək nərsining uni napak qilalmaydiyoqanliқini tonup yətməywatmamsilər? ¹⁹ *Sirttin kirgən nərsə* insanning kəlbigə əməs, axkaziniyoqə kiridu, andin u yərdin tərət bolup taxlinidu, — dedi (u bu gəpni dəyix bilən, həmmə yeməklilərnəni həlal qiliwətti).

²⁰ U yənə sөz kilip mundək dedi:

— Insanning iqidin qikidiyoqinila, insanni napak qilidu. ²¹⁻²² Qünki xular — yaman niyətlər, zinahorluқ, jinsiy buzukluқlar, қatillik, oqrilik, aққozluk, rəzilliklər, aldamaqilik, xəhwaniylik, həsəthorluқ, til-ahanət, təkəbburluқ wə haməқətlilərlər insanning iqidin, yəni uning kəlbidin qikidu □ ■ ²³ — bu rəzil ixlarning həmmisi insanning iqidin qikiq, özini napak qilidu.

Yat əllik bir ayalning etiқadi

Mat. 15:21-28

²⁴ U ornidin turup u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroqə bardı wə bir öygə kirdi. Gərqə u buni həqkim bilmisun degən bolsimu, lekin yoxurup қalalmidi. □ ■ ²⁵ Dərwəқə, napak roh qaplaxqan kiқik bir қizning anisi uning toqrisidiki həwərnə angliyoqan haman yetip kelip, uning ayioyoqə yikildi ²⁶ (ayal Yunanliқ bolup, Suriyə əlkisidiki Fənikiy millitidin idi). U uningdin қizidin jinni həydiwetixni etündi. □ ²⁷ Lekin Əysa uningoqə:

— Aldi bilən balilar қorsikini toyoquzsun; qünki balilarning nenini kiқik itlaroqə taxlap berix toqrə əməs, — dedi.□

²⁸ Lekin u buningoqə jawəbən:

— Durus, i Rəb, birəқ hətta itlarmu üstəl astida turup balilardin qüxkən nan uwəqlirini yəydiyoq, — dedi.

²⁹ Əysa uningoqə:

— Sening muxu sөzüng түpəylidin yolungoqə қayt, jin қizingdin қikiq kətti, — dedi.

³⁰ Ayal öyigə қaytip kəlgəndə, mana қiz kariwatta yatatti, jin uningdin қikiq kətkənidə.

Əysaning bir gas-gaқ adəmnəni saқaytixi

³¹ Əysa yənə Tur wə Zidon xəhirining ətrapidiki rayonlardin қikiq, «On xəhər» rayoni otturisdin etüp, yənə Galiliyə dengizioqə kəldi. ■

■ **7:15** Ros. 10:15; Rim. 14:17,20; Tit. 1:15. ■ **7:17** Mat. 15:15. □ **7:21-22** «həsəthorluқ»

— buning bəxқə birhil tərjimisi: «yaman kəz». ■ **7:21-22** Yar. 6:5; 8:21; Pənd. 6:14; Yər. 17:9. □ **7:24** «u yərdin ayrilip, Tur wə Zidon ətrapidiki rayonlaroqə bardı» — u yar

«qətəlliklər» turuwatqan rayon bolup, Məsihning xu yərgə berixitki məqsiti, öz həlkədin bir waқit ayrilip aram elixtin ibarət bolsa kərək. ■ **7:24** Mat. 15:21. □ **7:26** «ayal... Fənikiy millitidin idi» — yaқi «ayal... Fənikilik idi» yaқi «ayal... Fənikə rayonilik idi». U Yəhudiy əməs,

əlwəttə. U əslidə butpərəs boluxi mumkin. □ **7:27** «Aldi bilən balilar қorsikini toyoquzsun; qünki balilarning nenini kiқik itlaroqə taxlap berix toqrə əməs» — Məsih Əysa bu yərdə əzining dəsəlpki wəzipisini Yəhudiyilaroqə hux həwərnə yətküzüx, dəp təkitləydu. «Kiқik itlar»

bəlkim haқarətlik sөz bolmay, əydiki arzuluk pistilirini kərsitidu. Muxu ayalning etiқadi toqrisida «Matta»diki «koxumqə sөz»imizni kərüng. ■ **7:31** Mat. 15:29.

³² Halayik uning aldiõa tili eõir, gas bir adõmni elip kelip, uning uqisioa qolungni tægküzüp qoysang, dõp õtünõxti. ■ ³³ U u adõmni halayiktin ayrip bir qatkõ tartip, barmaklirini uning kulaklirioa tikti, tükürüp, *barmikini* uning tilioa tægküzd. □ ³⁴ Andin u asmanõa qarap uõ tartip horsinõandin keyin, u adõmgõ: «Õffata» (mõnisi «eqil») dedi. ³⁵ U adõmning kulakliri dõrhal eqilip, tilimu eqilip rawan gõp qilixõa baxlidi. □ ³⁶ Õysa ularõa buni heqkingõ eytmaslikni tapilidi. Lekin ularõa hõrõanõa tapilõan bolsimu, bu hõwõrni yõnila xunõa kõng tarkitiwõtti. ³⁷ Halayik *bu ixõa* mutlõk hõyran kõlixip: — U hõmmõ ixlarni kãltis qilidikõn! Hõtta gaslarni anglyadõõan, gaqilarni sõzlaydõõan qilidikõn, — deyixti. ■

8

Õysaning tõt ming kixini toyduruxi Mat. 15:32-39

¹ Xu künlõrdõ, yõnõ zor bir top halayik yioqilõanidi. Ularning yegüdõk heqnemisi bolmõioaqõka, u muhlislrini yenioa qakirip. ■

² — Bu halayikõa iqim aõriydu. Qünki ular mening yenimda turoqili õq kün boldi, ularda yegüdõk heqnersimu qãlmidi. ³ Ularni õylirigõ aq qõrsak qaytursam, yolda hãlidin ketixi mumkin. Qünki bõziliri yirãktin kãlgõnikõn, — dedi.

⁴ Muhlisliri buningõa jawabõn:

— Bundaõ hilwõt bir jayda bu kixilõrni toydurõqudõk nanni nõdin tapõili bolsun? — deyixti.

⁵ — Qãnõ neninglar bar? — dõp soridi u.

Yõttõ, — deyixti ular.

⁶ Buning bilõn u hõlkni yõrdõ olturuxõa buyrudi. Andin yõttõ nanni qõlioa aldi wõ *Hudaõa* tãxãkkür-mõdhiyõ eytip oxtup, kõpõqilikõ tutuxõa muhlislrioa bõrdi. Ular halayikõa õlõxtürüp bõrdi. ⁷ *Muhlislarda* yõnõ birõanõõ kiqik belikmu bar idi. U Hudaõa tãxãkkür eytip ularni bõrikõtlõp, muhlislrioa õlõxtürüp berixni eytti. ⁸ Halayik toyoõuõ yedi; ular exip qãloõan parõilarni yõttõ sewõtõk teriwaldi. □ ⁹ Yegõnlõr tõt mingõõ kixi idi. U ularni yoloa saldi, ¹⁰ andin muhlisliri bilõn billõ dõrhal kemigõ qõxüp, Dalmanuta tõrõplirigõ bardi. ■

Põrsiylarning mõjizilik alamõtni kõrõxni tãlõp qilixi Mat. 16:1-4

■ 7:32 Mat. 9:32; Luõa 11:14. □ 7:33 «U... **barmaklirini uning kulaklirioa tikti, tükürüp, barmikini uning tilioa tægküzd**» — tãrjimimiz boyiqõ Mõsiõ bõlkim õz barmiki õstigõ tøkürgõn boluxi mumkin, bolmisa u yõrgõ tøkürgõn bolsa kerak. □ 7:35 «...**tilimu eqilip rawan gõp qilixõa baxlidi**» — grek tilida «...tilining tanisi yexilip, rawan gõp qilixõa baxlidi» ■ 7:37 Yar. 1:31. ■ 8:1 Mat. 15:32. □ 8:8 «**ular exip qãloõan parõilarni ... teriwaldi**» — «ular» — muhlislar yaki pütkül halayikni kõrsitidu. «**yõttõ sewõt...**» — «sewõt» grek tilida bu sõz bõk qõng bir hil sewõtni kõrsitidu. ■ 8:10 Mat. 15:39.

¹¹ Pərisiylər qikip, uni sinax məksitidə uningdin bizgə asmandin bir məjizilik alamət kərsətsəng, dəp tələp kilişip, uning bilən munaziriləxkili turdi. □ ■ ¹² U iqidə bir uluq-kiqik tinip:

— Bu dəwr nemixka bir «məjizilik alamət»ni istəp yürüdü? Xuni silərgə bərhək eytip koyayki, bu dəwrgə həqkandaq məjizilik alamət kərsitilməydu, — dedi. □ ■

¹³ Andin ulardin ayrilip, yənə kemigə qikip, dengizning u qetigə ötüp kətti.

Sahtipəzlik «eqitku»sidin saklinix

Mat. 16:5-12

¹⁴ Muhlislar nan elip kelixni untuqan bolup, kemidə bir tal nandin baxka yəydiqini yoq idi. ¹⁵ U ularni agahlandırurp:

— Ehtiyat kilinglar, Pərisiylərnin eqitkusi wə Hərodning eqitkusidin həzi bolunglar, — dedi. □ ■ ¹⁶ Muhlislar əzara mulahizilixip:

— Uning bundaq deyixi nan əkəlmigənlikimizdin bolsa kerək, — deyixti.

¹⁷ Əysa ularning nemə *deyixiwatқанliқini* bilip:

— Nemixka nan yoqluqi toqrisida mulahizə kilisilər? Silər tehigə pəm-parasət yaki quxənqigə igə bolmidinglarmu? Qəlbliringlar tehimu bihudlixip ketiwatamdu? ■ ¹⁸ Kəzünglar turup kərməywatamsilər? Qulikünglar turup anglimaywatamsilər? Esinglarda yokmu? ¹⁹ Bəx ming kixigə bəx nanni oxtuqinimda, parqilaroqa liq toloqan qanqə kiqik sewətni yiqiwaldinglar? — dedi.

— On ikkini, — jawab bərdi ular. □ ■

²⁰ — Yəttə nanni tət ming kixigə oxtuqinimda, parqilaroqa liq toloqan qanqə sewətni yiqiwaldinglar? — dedi u.

— Yəttini, — Jawab bərdi ular. ■

²¹ U ularoqa:

— Undaқта, қандақsigə silər tehi quxənməysilər? — dedi. □

Bəyt-Saidadiki bir korning saқaytilixi

²² Ular Bəyt-Saida yezisioqa kəldi; halayiq bir kor adəmnı uning aldiqə elip kelip, uningəqa kolungni təgküzüp koysang, dəp ötündi. ²³ U kor adəmnin qolidin tutup yezinin sirtioqa yetiləp bardı; uning kəzligigə tükürüp, üstigə qollirini təgküzüp:

— Birər nərsə kəruwatamsən? — dəp soridi. ■

²⁴ U bexini kətürüp:

— Kixilərnı kəruwatimən; ular huddi mengip yürüwatқан dərəhlərdək kərunüwatidu, — dedi.

□ **8:11 «Pərisiylər qikip, uni sinax məksitidə uningdin bizgə asmandin bir məjizilik alamət kərsətsəng...»** — Pərisiylər tələp kilişən «məjizilik alamət» Əysanın həqiqiy Məsih ikənlikini ispatlaydıqan bir karamətni kərsitidu, əlwəttə. ■ **8:11** Mat. 12:38; 16:1; Luqa 11:29; Yh. 6:30. □ **8:12 «u iqidə bir uluq-kiqik tinip...»** — grek tilida «U rohiəda bir uluq-kiqik tinip...». «Roq» muxu yərdə uning əzining (insaniy) rohinı bildüridu. ■ **8:12** Mat. 16:4. □ **8:15 «Ehtiyat kilinglar, Pərisiylərnin eqitkusi wə Hərodning eqitkusidin həzi bolunglar»** — «Mat.» 16:1-12nimu kəring. ■ **8:15** Mat. 16:6; Luqa 12:1. ■ **8:17** Mar. 6:52. □ **8:19 «..qanqə kiqik sewət...»** — «sewət» grek tilida «qol sewət». ■ **8:19** Mat. 14:17,20; Mar. 6:38; Luqa 9:13; Yh. 6:9. ■ **8:20** Mat. 15:36,37. □ **8:21 «Undaқта, қандақsigə silər tehi quxənməysilər?»** — Məsihning bu soali muhlisiri yiqiwalıqan «on ikki (kiqik) sewət» wə «yəttə (qong) sewət» bilən munasiwətliktur. Kizik bir ix xuki, Markus əzining Injildiki bayanida Məsihning (өлүmdin tirilixin baxқа) jəmiy on toққuz alahidə məjizisini hatiriləydu. «Qoxumqə sez»imizni kəring. ■ **8:23** Mar. 7:32.

25 Andin u kaytidin qollirini u adəmning közlidirigə təgküzdü. U közlrini eqıwıdı, közlrini əsligə kelip, həmmə nərsini enik kərdi. □ 26 Əysa uni əyigə kayturup: — Yeziojımu kirmə, yaki yezidiki heqkimgə bu ixni ukturma, — dəp tapıladı.□

Petrusning Əysanı Kutkuzojuqi-Məsih dəp tonuxı

Mat. 16:13-20; Luqa 9:18-21

27 Əysa muhlisliri bilən qıqip Kəysəriyə-Filippi rayoniqə qaraxlık kənt-yezilaroqə bardı. Yolda u muhlisliridin:

— Kixilər meni kim dəydu? — dəp sorıdı.■

28 Ular uningqə:

— Bəzilər seni Qəmüldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas pəyojəmbər wə yənə bəzilər ilgiriki pəyojəmbərlərdin biri dəp qaraydikən, — dəp jawab berixti.■

29 U ulardın:

— Əmdi silərqı, silər meni kim dəp bilisilər? — dəp sorıdı.

Petrus jawabən: — Sən Məsihdursən, — dedi.□ ■

30 U ularoqə əzi toqruluk heqkimgə tinmaslıknı jiddiy tapıladı.

Əysaning əlöp tirilidiojanlıqnı aldin eytixi

Mat. 16:21-28; Luqa 9:22-27

31 Xuning bilən u İnsan'ooqlıning nurojun azab-okubət tartixi, aqsakallar, bax kaħınlar wə Təwrat ustazlırı tərıpidin qətkə kekilixi, öltürülxi wə üq kündin keyin tirildürülxi muqərrər ikənlıknı muhlislirioqə eđitixkə baxlıdı. □ ■ 32 U bu ixni oquq-axkara səzləp bərdi. Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartıp, uni əyibləxkə baxlıdı. □ 33 Lekin u burulup muhlislirioqə qarap, Petrusni əyibləp:

— Arqamoqə öt, Xəytan! Sening oylioqanliring Hudaning ixliri əməs, insanning ixliridur, — dedi.□ ■

34 Andin muhlisliri bilən halayıqnımu qaqırıp mundak dedi:

— Kimdəkim manga əđixixni niyət kılsa, özidin keqip, özining krestini kətürüp manga əđəxsun! □ ■ 35 Qünki kimdəkim öz jenini kutquzay desə, qoqum uningdin məhrum bolıdı; lekin kimdəkim mən üqün wə hux

□ 8:25 «U közlrini eqıwıdı..» — yaki «u bəxini kətürıwıdı...» yaki «u közlrini yooqan aqti...».

□ 8:26 «Yeziojımu kirmə, yaki yezidiki heqkimgə bu ixni ukturma» — Məsih nemixkə xundak tapıladı? Xübhısizki, Bəyt-Saidadikilər allıqəqan uning kəp mejjizilirini kərup turup tehiqə towa kılmiqəndi («Mat.» 11:21ni kəring). ■ 8:27 Mat. 16:13; Luqa 9:18. ■ 8:28 Mat. 14:2. □ 8:29 «Sən Məsihdursən» — «Məsih» değən səz toqruluk «Təbirlər»imizni kəring.

■ 8:29 Mat. 16:16; Yh. 6:69. □ 8:31 «İnsan'ooqlıning.... aqsakallar, bax kaħınlar wə Təwrat ustazlırı tərıpidin qətkə kekilixi» — xu qəoqda ikki «bax kaħın» bar idi — «Annas» wə uning küy'ooqlı «Kayafa». ■ 8:31 Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 9:31; 10:33; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. □ 8:32 «Buning bilən Petrus uni bir qətkə tartıp, uni əyibləxkə baxlıdı» — Petrusning əyiblıxi xübhısizki, əzüng uluq padıxah Məsih turup, bəxingoqə muxundak dəhşətlik ixlarnı qüxürməslıking kerək idi, değəndək. «Mat.» 16:22ni kəring. □ 8:33 «Arqamoqə öt, Xəytan!» — Əysa bu ayəttə «Xəytan» değən bu səzini birinqidin «düxmən» değən mənıdə ixlitip, əzining düxmni bolup kəloqan Petruska eytidu. İkkinqidin, Xəytan əzi Petrus arħilıq Əysəoqə putlıkaxang bolmaqçı idi. ■ 8:33 2Sam. 19:22. □ 8:34 «Kimdəkim manga əđixixni niyət kılsa, özidin keqip, özining krestini kətürüp manga əđəxsun!» — «Mat.» 10:38ni, xundakla uningdiki izahətnımu kəring. ■ 8:34 Mat. 10:38; 16:24; Luqa 9:23; 14:27.

həwər üçün öz jenidin məhrum bolsa, uni kütqüzidu. ■³⁶ Qünki bir adəm pütkül dunyağa igə bolup, jenidin məhrum kalsa, buning nemə paydisi bolsun?! □³⁷ U nemisini jeniğa tegixsun?! ■³⁸ Qünki kimdəkim zinahor wə gunaħkar bu dəwr aldida məndin wə mening səzlimindin nomus kilsa, İnsan'ooqlimu atisining xan-xəripi iqidə muqəddəs pərixtilər bilən billə kəlginidə, uningdin nomus kildu. □ ■

9

Əysaning julalıqta kərinüxi *Mat. 17:1-13; Luğa 9:28-36*

¹ U ularğa yənə:

— Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, bu yərdə turəjanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning padixahlikining küq-kudrət bilən kəlgənlikini kəridiojanlar bardur. □ ■

Əysaning julalıqta kərinüxi

² Wə altə kündin keyin, Əysa Petrus, Yaqub wə Yuhannani ayrip elip, egiz bir taşqa çiqti. U yərdə uning siyaqi ularning kəz aldidila əzgirip, ■³ kiyimliri yər yüzidiki heqbir aqartququmu aqartalmioqudək dərijidə parkirap kardək ap'ək boldi. ⁴ Ularning kəz aldida Musa wə İlyas pəyoğambarlar tuyuksiz kərüdi; ular Əysa bilən səzlixiwatқанidi.

⁵ Petrus bu ixka jawabən Əysağa:

— Ustaz, bu yərdə boləjinimiz intayin yahxi boldi! Birini sanga, birini Musağa, yənə birini İlyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli! — dedi □

⁶ (qünki Petrus nemə deyixini bilməy qaləjanidi, qünki ular qorqunqqa qəmüp kətkənidi).

⁷ Tuyuksiz bir parqə bulut ularni kapliwaldi wə buluttin: «Bu Mening səyümlük Oşlumdur; uningğa kulak selinglar!» degən awaz anglandı. ■

⁸ Ular lappidə ətrapioğa qarixiwidi, lekin yənə heqkimni kərmidi, öz yenida pəkət Əysanila kərdi.

■ **8:35** Mat. 10:39; 16:25; Luğa 9:24; 17:33; Yh. 12:25. □ **8:36** «...jenidin məhrum kalsa, buning nemə paydisi bolsun?!» — «jan» muxu yərdə pəkət həyatni əməs, bəliki adəmning salahiyiti, rohij dunyasini kərsitidu. ■ **8:37** Zəb. 49:6-9 □ **8:38** «zinahor wə gunaħkar bu dəwr» — «zinahor» bəlkim həm jismaniy həm keqmə (Hudağa wapasizlik kıləuqi, degən) mənidimu ixtilidilu. «İnsan'ooqli» — Məsih, əlwəttə. «Təbirlər»nimu kərug. ■ **8:38** Mat. 10:32; Luğa 9:26; 12:8; 2Tim. 2:12; 1Yuħa. 2:23. □ **9:1** «Bu yərdə turəjanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning padixahlikining küq-kudrət bilən kəlgənlikini kəridiojanlar bardur» — bizningqə 9:1-ayəttiki səzning muħim mənisi 9:2-13də təswirləngən karamət ixlarni kərsitidu. Baxqa alimlar u: (1) Əysa əltürülgəndin keyin muħlisliroğa qayta kərinüxi bilən; (2) Muqəddəs Rohning kelixi bilən; (3) Məsihning xəripi jamaəttə ayan kılınixi bilən; (4) Əysaning dunyağa qaytip kelixi bilən əməlgə axuruldi, dəp qaraydu. Yukiriki (1)-, (2)-, (3)-pikir səl orunluk boləjini bilən, lekin Əysaning «bu yərdə turəjanlarning arisidin... kəridiojanlar bar» deginidin qarioqanda, **bəzi** rosullar bu ixni kəridu, xunga muħim əməlgə axuruluxi 9:2-13diki «Əysaning julalıqta kərinüxi» degən ixtur, dəp qaraymiz. ■ **9:1** Mat. 16:28; Luğa 9:27. ■ **9:2** Mat. 17:1; Luğa 9:28. □ **9:5** «Ustaz» — grek tilida (həm ibraniy tilida) «Rabbi» deyilidu. «birini sanga, birini Musağa, yənə birini İlyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli!» — bu səz wə pütün wəqə toqruluk yənə «Matta»diki «kozumqə səz»imizni kərug. ■ **9:7** Qan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; Luğa 3:22; 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

⁹ Ular taʼqdin qūxūwatqanda, Əysa ularoʻja, Insan’oʻqli oʻlūmdin tirildürülmigūqə, kərgənlinirini həqkimgə eytməslikni əmr kīlip tapilidi. ■

¹⁰ Ular uning bu səzini gəngligə pūkūp, «oʻlūmdin tirilix» degənni zadi nemə ikənlik həkkiyə əzara mulahiziləxti.

¹¹ Ular uningdin yənə:

— Təwrat ustazliri nemə üqün: «Ilyas pəyoʻəmbər Məsih kelixtin awwal kaytip kelixi kerək» deyixidu? — dəp soraxti. ■

¹² U ularoʻja jawabən:

— Ilyas pəyoʻəmbər dərwəkə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioʻja kəltüridu; əmdi nemixkə mukəddəs yazmilarda Insan’oʻqli kəp azab-okubət qekidu wə horlinidu, dəp pütülgən? □ ■ ¹³ Lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoʻəmbər dərhəkikət kəldi wə dəl mukəddəs yazmilarda u həkkiyə pütülgəndək, kixilər uningəja nemini halisa xundək kildi. □ ■

Jin qaplxan balining azad kīlinixi

Mat. 17:14-20; Luqə 9:37-43

¹⁴ Ular muhlislarining yenioʻja kaytip baroʻinida, zor bir top adəmləring ularning ətrapiəja olixiwaləqlikini, birnəqə Təwrat ustazlirining ular bilən munazirə kīlixawatqanlikini kərđi. ¹⁵ Uni kərgən pütün halayik intayin həyran boluxti wə yūgürüp kelip uning bilən salamlaxti. ¹⁶ U ulardin:

— Ular bilən nemə toʻqrulək munazirə kīlixiwatisilər, — dəp soridi. □

¹⁷ Halayiktin birəylən uningəja:

— Ustaz, mən oʻşlumni sening aldingəja elip kəldim, qünki uningəja gaqə kīloquq bir roh qaplixiwəloʻjan. □ ■ ¹⁸ Hər kətim roh uni qirmiwəlsa, uni tartixturup yikītidu, xuning bilən balining aʻzji kəpüklixip, qixliri kirixip ketidu; kəqxal bolup qalidu. Muhlisliringdin jinni həydiwətkəysilər dəp tilidim, birək ular kīlalmidi, — dedi. □

¹⁹ U jawabən: — Əy etikədsiz dəwr, silər bilən kaqənoʻiqə turay?! Mən silərgə yənə kaqənoʻiqə səwr kīlay? — Balini aldimoʻja elip kəlinglar — dedi.

■ 9:9 Mat. 17:9; Luqə 9:36.

■ 9:11 Mal. 4:5; Mat. 11:14; Luqə 1:17.

□ 9:12

«Ilyas pəyoʻəmbər dərwəkə Məsihtin awwal kelidu, andin həmmə ixni ornioʻja kəltüridu» — «Ilyasning awwal kelixi» wə uning «həmmi ornioʻja kəltürüxi»ni kərsətkən bəxarət wə bəxkə təpsilatli Təwrat, «Mal.» 4:5-6də hatirilidü. «əmdi nemixkə mukəddəs yazmilarda insān’oʻqli kəp azab-okubət qekidu wə horlinidu, dəp pütülgən?» — «nemixkə...?» — Əgər uloʻj Ilyas pəyoʻəmbər kelip Məsih üqün yol təyyarlioʻjan bolsa, zadi «nemixkə» həlk Məsihni qəbul kīlmaydu? Yəhya pəyoʻəmbər dərwəkə «Ilyas pəyoʻəmbər»ning rohi wə kükidə kəlgini bilən («Luqə» 1:17) u oʻltürülgən wə Məsihmu uningəja ohxax oʻltürüldü (13-ayətnimu kəring).

■ 9:12 Mal. 4:5; Zəb. 22:6; Yəx. 53:4; Dan. 9:26; Wəh. 11:4-7 □ 9:13 «lekin mən silərgə xuni eytayki, Ilyas pəyoʻəmbər dərhəkikət kəldi wə dəl mukəddəs yazmilarda u həkkiyə pütülgəndək, kixilər uningəja nemini halisa xundək kildi» — muxu yərdə Məsih Yəhya pəyoʻəmbərni yənə Ilyas pəyoʻəmbərgə ohxitidu. ■ 9:13 Mat. 4:5,6 □ 9:16 «U ulardin: — ... dəp soridi» — «ular» muxu yərdə (1) muhlislrini; (2) halayikning əzlrini (3) Təwrat ustazlirini kərsitixi mumkin. Bizningə (2) yaki (3) toʻqra boluxi kerək; halayiktin biri muxu soaləja jawab beridu. Bəzi kona kəqürmilridə «ular»ning ornida «Təwrat ustazliri» deyilidu. □ 9:17 «mən oʻşlumni sening aldingəja elip kəldim» — bu kixining «sening aldingəja» degini uning Məsih wə muhlislrini «bir adəmdək» dəp qarayti, dəp bildüridu. Bir tərəptin muxu kəzkarax toʻqridur.

■ 9:17 Mat. 17:14; Luqə 9:37,38. □ 9:18 «uni tartixturup yikītidu» — yaki «uni yərgə yikītiwetidu». «kəqxal bolup qalidu» — yaki «pütün əzayi kətip qalidu».

²⁰ Ular balini uning aldioq̄a elip keldi. Əysani kərux bilənla roh balining pütün bədinini tartixturuwətti. Bala yikilip, aq̄zidin kəpük q̄ikq̄an peti yərdə yumilap kətti.■

²¹ U balining atisidin:

— Bu ix bexioq̄a kəlginigə q̄anq̄a uzun boldi? — dəp soridi.

U: — Kiq̄ikidin tartip xundaq̄, ²² jin uni həlak k̄ilix üq̄ün kəp ketim otq̄a wə suoq̄a taxlidi. Əmdi bir amal k̄ilalisang, bizgə iq̄ aq̄ritip xapaət k̄iloq̄aysən! — dedi.

²³ Əysa uningq̄a: — «K̄ilalisang!» dəysənoq̄u! Ixənqtə bolq̄an adəmgə həmmə ix mumkindur! — dedi.■

²⁴ Balining atisi dərhal: — Mən ixinimən; ixənqsizlikimgə mədət k̄iloq̄aysən! — dedi yioqlap nida k̄ilip. ²⁵ Əmdi Əysa kəp̄q̄ilikning yügürüxüp kəlgənlikini kərüp, həliki napak rohq̄a tənbiḥ berip:

— Əy adəmni gas wə gaq̄a k̄iloq̄uqi roh! Buyruq̄ k̄ilimənki, uningdin q̄ik, ikkinqi k̄irgüqi bolma! — dedi.

²⁶ Xu ḥaman jin bir q̄irkiridi-də, balini dəhxətlik tartixturup, uningdin q̄ik̄ip kətti. Bala əlüktək yetip q̄aldi, halayikning kəpinq̄isi «U əldi!» deyixti. ²⁷ Ləkin Əysa balini kolidin tutup yəldi, bala ornidin turdi.

²⁸ Əysa öygə k̄irgəndin keyin, muhlisliri uning bilən yaloq̄uz q̄aloq̄anda uningdin: — Biz nemə üq̄ün jinni həydiwetəlmidük? — dəp soraxti.■

²⁹ U ularoq̄a: — Bu hil jin dua wə rozidin baxq̄a yol bilən q̄ik̄irilmas, — dedi.□

Əysaning əliḅ tirilidoq̄anlikini yənə aldin eytixi

Mat. 17:22-23; Luq̄a 9:43-45

³⁰ Ular xu yərdin ayrilip, Galiliyədin ötüp ketiwatatti. Biraq̄ u buni həq̄kimning bilixini halimaytti. ■ ³¹ Q̄ünki u muhlislirioq̄a:

— İnsan'oq̄li insanlarning k̄olioq̄a tapxurulup, ular uni əltüridu. Əltürülüp üq̄ k̄ündin keyin u tirilidu, — degən təlimni beriwatatti. ³² Ləkin *muhlislar* bu səzni q̄üxənmidi həmdə uningdin soraxq̄imu petinalmidi.

Həq̄ikiy uluq̄ kim?

Mat. 18:1-5; Luq̄a 9:46-48

³³ U KəpərNəḥum xəḥirigə kəldi. Əygə k̄irgəndə u ulardın:

— Yolda nemə toq̄risida mullahiziləxtinglar? — dəp soridi. ■ ³⁴ Ləkin ular xük turdi, q̄ünki ular yolda q̄aysimiz əng uluq̄ dəp bir-biri bilən mullahiziləxkənidi.

³⁵ U olturup, on ikkəylənni yenioq̄a q̄aq̄irip, ularoq̄a:

— Kim birinq̄i boluxni istigən bolsa, xu həmməylənni əng ahirkisi wə həmməylənni ḥizmətkari bolsun, — dedi. ■ ³⁶ Andin u kiq̄ik bir balini otturida turoq̄uzdi wə uni kuq̄ikioq̄a elip turup, ularoq̄a mundaq̄ dedi:■

³⁷ — Kim mening namimda muxundaq̄ kiq̄ik balini q̄əbul k̄ilsa, meni q̄əbul k̄iloq̄an bolidu. Kim meni q̄əbul k̄ilsa, u meni əməs, bəlki meni əwətküq̄ini q̄əbul k̄iloq̄an bolidu.□ ■

■ 9:20 Mar. 1:26. ■ 9:23 Luq̄a 17:6. ■ 9:28 Mat. 17:19. □ 9:29 «**Bu hil jin dua wə rozidin baxq̄a yol bilən q̄ik̄irilmas**» — bəzi kona kəq̄ürmilərdə «rozidin» degən səz tepilmaydu.

■ 9:30 Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 10:33; Luq̄a 9:22; 18:31; 24:7. ■ 9:33 Mat. 18:1; Luq̄a 9:46; 22:24. ■ 9:35 Mat. 20:27; Mar. 10:43. ■ 9:36 Mar. 10:16. □ 9:37 «**Kim mening namimda muxundaq̄ kiq̄ik balini q̄əbul k̄ilsa...**» — yaki «kim mening namimda muxundaq̄ kiq̄ik balini kütsə...».

■ 9:37 Mat. 18:5; Luq̄a 9:48; Yḥ. 13:20.

*Qarxi turmasliqning ozi qolliqanliktur**Luka 9:49-50*

38 Yuhanna uningoa:

— Ustaz, sening naming bilan jinlarni haydawatkan birsini korduk. Lekin u biz bilan birga sanga agaxkanlardin bolmioaqqa, uni tostuk, — dedi.■

39 Lekin oysa: — Uni tosmanglar. Qunki mening namim bilan bir mojiza yaratkan birsi arkidinla mening ustumdin yaman gap kilixi mumkin emas. ■ 40 Qunki bizga qarxi turmioanlar bizni qolliqanlardur. 41 Qunki man silerga xuni barihak eytip koyayki, Masihka mansup bolqanlikinglar uqun, mening namimda silerga hatta birer piyalə su bergən kiximu öz in amioqa erixməy qalmaydu.■

*Gunahning ezitkuluki**Mat. 18:6-9; Luka 17:1-2*

42 Lekin munga etiqad qilqan bundak kiqiklardin birini gunahka putlaxturoqan harkandak adomni, u boynioqa yoqan tugmən texi esiloqan halda dengioza taxliwetilini əwzəl bolatti.■

43 Əgər əmdi qolung seni gunahka putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qunki ikki qolung bar halda dozahka, yəni eqürülməs otka kirginingdin kərə, qolək halda hayatlikka kirgining əwzəldur. ■ 44 Qunki dozahta xularni yaydioqan kurt-kongoquzlar əlməydu, yalkunluk ot eqməydu. □ ■

45 Əgər əmdi putung seni gunahka putlaxtursa, uni kesip taxliwət. Qunki ikki putung bar halda dozahka, yəni eqürülməs otka taxlanioqaningdin kərə, tokur halda hayatlikka kirgining əwzəl. 46 Qunki dozahta xularni yaydioqan kurt-kongoquzlar əlməydu, yalkunluk ot eqməydu.■

47 Əgər kezüng seni gunahka putlaxtursa, uni oyup taxliwət. Ikki kezüng bar halda otluk dozahka taxlanioqaningdin kərə, singar kozluk bolup Hudaning padixahliqioja kirgining əwzəl. 48 Qunki dozahta xularni yaydioqan kurt-kongoquzlar əlməydu, yalkunluk ot eqməydu.■

49 Həmmə adəm ot bilan tuzlinidu wə hər bir qurbanlik tuz bilan tuzlinidu. □ ■

50 Tuz yaxi nərsidur. Halbuki, əgər tuz öz tuzlukini yokatsa, uningoa kaytidin tuz təmini qandaqmu kirgüzgili bolidu? Əzünglarda tuz tepilsun

■ 9:38 Luka 9:49. ■ 9:39 1Kor. 12:3. ■ 9:41 Mat. 10:42. ■ 9:42 Mat. 18:6; Luka 17:2. ■ 9:43 Kan. 13:7; Mat. 5:30; 18:8. □ 9:44 «Qunki dozahta xularni yaydioqan

kurt-kongoquzlar əlməydu, yalkunluk ot eqməydu» — bəzi kona kəqürmilərdə bu 44- wə 46-ayət tepilməydu. ■ 9:44 Yəx. 66:24. ■ 9:46 Yəx. 66:24 ■ 9:48 Yəx. 66:24 □ 9:49

«Həmmə adəm ot bilan tuzlinidu wə hər bir qurbanlik tuz bilan tuzlinidu» — bu sirlik jümlə qoqum «Law.» 2:13, «Qel.» 31:23, «Əz.» 43:23, «Yəx.» 34:6 wə 66:20 həmdə yukiriki 42-48 ayətlər bilan munasiwətliktur. Mənsi bəlkim: — (1) gəx-kəktatlarni tuz bilan uzun saqliqili boləndək, Məsihgə ixənmigənlər dozahning otida «qirimay, saqlinip» mənggü jazalinidu; yaki (2) Məsihgə agəxkanlər muxu dunyada (tuz yarioja sepiləndək) japa-muxəkkət, azab-əkubət qekidu; yaki (3) mənsi hər ikki tərəptikidək bolidu — demək, hər bir kixi əzining oysa Məsihka boləjan munasiwitidə muwapik japa-muxəkkət, azab-əkubət qekidu; etiqadqılar muxu dunyada japa-muxəkkətlər arkilik tawlinip paklinidu, etiqadsizlər dozahta mənggü azab tartidu. Bizningqə 3-mənsi toqra kelixi mumkin. Rəbbimiz bu yərdə həm etiqadqilarni həm etiqadsizlarnimu kəzdə tutidu. Bizningqə pəkət etiqadqılar Hudaəja atilidioqan qurbanlik bolalaydu, xunga ayatning birinqi kisimda həmmə adəm, ikkinqi kisimda etiqadqılar («qurbanlik» süpitidə) kəzdə tutulidu.

■ 9:49 Law. 2:13.

wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar.□ ■

10

Talak toqrisidiki təlim

Mat. 19:1-12

¹ U u yərdin qozqilip, Yəhudiya əlkisi tərəpliridin ötüp, İordan dəryasının u kətidiki rayonlarqımı bardı. Top-top adəmlər yənə uning ətrapiya olixıwaləjanıdı. U aditi boyıqə ularqə təlim berixkə baxlıdı.■

² Bəzi Pərsiyələr uning yenıqə kelip uni kiltakqə qüxürüx məksitidə uningdin:

— Bir adəmnıng ayalını talak kılıxi Təwrat kanunıqə uyoqunmu? — dəp sorıdı.□

³ Ləkin u jawabən: — Musa pəyoqəmbər silərgə nemə dəp buyruqan? — dedı. ⁴ Ular: — Musa pəyoqəmbər kixınıng ayalını bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxiqə ruhsət kıləqan, — deyixtı.□ ■

⁵ Əysa ularqə:

— Tax yürəklikınglərdin u silərgə bu əmrni pütəkən; ⁶ ləkin Huda aləm apırıdə boləninıdı *insanlarnı* «Ər wə ayal kılıp yarattı».■ ⁷ «Xu səwəbtin ər kixi ata-anısıdın ayrılıdı, ayalı bilən birlıxıp»■ ⁸ ikkilisi bir tən bolıdı». Xundak ikən, ər-ayal əmđi ikki tən əməs, bəlki bir tən bolıdı.□ ■ ⁹ Xuning üqün, Huda qoxqənmı insan ayrimısın, — dedı.■

¹⁰ Ular öygə qaytıp kelip kırıgəndə, muhlislrı uningdin bu həktə sorıdı.

¹¹ U ularqə:

— Ayalını talak kılıp, baxkə birini əmrıgə aləqan kixi ayalıqə gunah kılıp zına kıləqan bolıdı.■ ¹² Erını koyuwetıp, baxkə ərgə təgkən ayalmu zına kıləqan bolıdı, — dedı.□

□ **9:50** «Tuz yaxhi nərsıdır. Həlbuki, əgər tuz öz tuzluqını yokətsə, unıngə qaytıdın tuz təmini qəndəkmü kırıgüzgılı bolıdı?» — tuz bolsa (1) təm berıdı; (2) qırıp ketıxtın tosıdı; (3) zəhim-yarılarnı sakaytıdı. Muhlislərnıng bu dunyaqə boləqan rolı bunıngə ohxap ketıxi kerək. «**Özünglərdə tuz tepsılın wə bir-biringlar bilən inaklikta ötünglar**» — bu sırlıq jümlıng mənisi üqün «Mat.» 5:13, «Əf.» 4:29, «Kol.» 4:6ni kərüng. Etıqadqılar «tuzluq» bolsa əzını pak tutıdı, ləkin bunıngdin Həli qonglık kılmaydı — bəlki muhəbbıti, hatırjəmlıki wə huxallıki bilən gunahıta tutulənlərnı Hudanıng yoliqə jəlp kıləqılardur. ■ **9:50** Mat. 5:13; Luqə 14:34; Rim. 12:18; İbr. 12:14. ■ **10:1** Mat. 19:1. □ **10:2** «kiltakqə qüxürüx məksitidə» — əslidə Yəhya pəyoqəmbər Hərod padıxahqə «talak kılısang bolmaydı» dəp tənbiş berıp, uning qıxiqə tegıp əltürülgəndi. Xübhısızki, Pərsiyələrnıng məksətlirıngın biri: — Əysamı «talak kılıxkə bolmaydı» desə, Hərod padıxah unı Yəhyaqə ohxax əltürüwetətti. □ **10:4** «Musa pəyoqəmbər kixınıng ayalını bir parqə talak hetı yezipla talak kılıxiqə ruhsət kıləqan» — muxu əmrnıng toqrisi «Kən.» 24:1də tepılıdı. Yənə «koyup berix» («talak kılıx») toqrisidiki bir yəkün üqün «1 Kor.»diki «koxumqə səz»nimu (7-bab toqruluk) kərüng. ■ **10:4** Kən. 24:1, 3; Yər. 3:1; Mat. 5:31. ■ **10:6** Yar. 1:27, 2:24, 5:2; Mat. 19:4. ■ **10:7** Yar. 2:24; 1 Kor. 6:16; Əf. 5:31. □ **10:8** «xu səwəbtin ər kixi ata-anısıdın ayrılıdı, ayalı bilən birlıxıp ikkilisi bir tən bolıdı» — «Yər.» 2:24. ■ **10:8** Yar. 2:24 ■ **10:9** 1 Kor. 7:10. ■ **10:11** Mat. 5:32; 19:9; Luqə 16:18; 1 Kor. 7:10. □ **10:12** «Ayal .... erını koyuwetıp...» — Yəhüdiy jəmiyitidə bu intayın az kərülıdıqan əhwal. Ləkin Yəhüdiy əməslər arısıdə daim yüz berətti. Xunga xübhısızki, Məsihıng muxu yərdə kəzdə tutqını Yəhüdiy əməslərnımu öz ıqıgə alıdı. Yənə «koyup berix» («talak kılıx») toqrisidiki bir yəkün üqün «1 Kor.»diki «koxumqə səz»nimu (7-bab toqruluk) kərüng.

*Əysaning kiyik balilaroşa bəht tilixi**Mat. 19:13-15; Luğa 18:15-17*

13 Kəlungni təgküzgəysən dəp, kixilər kiyik balilirini uning aldioşa elip keliwatatti. Biraq muhlislar elip kəlgənlərnə əyiblid. ■ 14 Buni kərgən Əysa aqqiklinip, muhlisirioşa:

Balilar aldimoşa kəlsun, ularni tosmanglar. Qünki Hudaning padixahlığı dəl muxundaqlarosa təwədur. □ ■ 15 Mən silərgə xuni bərhək eytip koyayki, Hudaning padixahlığını səbiy balidək kəbul kilmisa, uningosa hərgiz kirəlməydu, — dedi. 16 Xuning bilən u balilarni kuçiqioşa elip, ularosa qollirini təgküzüp bəht tilidi. □ ■

*Puldarlar Hudaning padixahlığıosa kirələmdu?**Mat. 19:16-30; Luğa 18:18-30*

17 U yolosa qıkkanda, birsi uning aldioşa yügürüp kelip, uning aldida tizlinip uningdin:

— I yahxi ustaz, mən kandaq kılsam mənggülik həyatka miraslik kilimən? — dəp soridi. ■

18 Ləkin Əysa uningosa:

— Məni nemixka yahxi dəysən? Pəkət biridin, yəni Hudadin baxka həqkim yahxi əməstur. 19 Sən Təwrattiki «Zina kılma, qatillik kılma, oşırilik kılma, yaloşan guwahlik bərmə, hiyanət kılma, ata-anangni hərmət kıl» degən pərhiz-pərlərnə bilisən, — dedi. □ ■

20 U adəm jawabən: — Ustaz, bularning həmmisigə kiçikimdin tartip əməl kilip keliwatimən, — dedi.

21 Əysaning uningosa qarap muhəbbiti kəzoşaldi wə uningosa:

— Səndə yənə bir ix kəm. Bərip pütün mal-mülkingni setip, pulini yoksullarosa bərgin wə xundaq kılsang, ərxətə həzinəng bolidu; andin kelip krestni kətürüp mənə əgəxkin! — dedi. □ ■

22 Ləkin muxu sözni anglap, uning qırayi tutulup, kayoşosa qəmürp u yərdin kətti. Qünki uning mal-dunyasi nahayiti kəp idi.

23 Andin Əysa qərisigə səpsəlip qarap, muhlisirioşa:

— Mal-dunyasi kəplərnəng Hudaning padixahlığıosa kirixi nemidegən təsliktə bolidu-hə! — dedi. ■

24 Muhlislar uning səzlirogə intayin həyran boluxti, ləkin Əysa ularosa yənə jawabən:

■ 10:13 Mat. 19:13; Luğa 18:15. □ 10:14 «Hudaning padixahlığı dəl muxundaqlarosa təwədur» — yaki «Hudaning padixahlığı dəl muxundaqlardin tərkib tapqandur». ■ 10:14 Mat. 18:3; 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. □

10:16 «Xuning bilən u balilarni kuçiqioşa elip, ularosa qollirini təgküzüp bəht tilidi» — bu ayəttiki grek tilioşa qarışanda, mumkinçiliki barki, u bir-birlər kuçaqlap, balilarosa ayrim-ayrim bəht tilidi. ■ 10:16 Mat. 19:15; Mar. 9:36.

■ 10:17 Mat. 19:16; Luğa 18:18. □ 10:19 «Zina kılma, qatillik kılma, oşırilik kılma, yaloşan guwahlik bərmə, hiyanət kılma, ata-anangni hərmət kıl» — muxu əmrlər «Mis.» 20:12-16, «Qan.» 5:16-20 wə 24:14də tepilidu. ■ 10:19 Mis. 20:12-16; 21:12; Qan. 5:16-20; Qan. 24:14; Rim. 13:9. □

10:21 «...Andin kelip krestni kətürüp mənə əgəxkin!» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «krest kətürüp» degən söz tepilmaydu. «Krest kətürük» degən uqum toqrisida «Mat.» 10:38diki izahət wə baxka izahətlərnə kəring. «Əysaning uningosa qarap muhəbbiti kəzoşaldi» degən səzigə qarışanda, mumkinçiliki barki, mənggülik həyatni izdigən yax bay yigit dəl Markusning əzi idi. Bu yigit Markus bolmisa, «Əysaning muhəbbiti» toqruqluq kəndakmu həwər tapalaydu? ■ 10:21 Mat. 6:19; Luğa 12:33; 1Tim. 6:17. ■ 10:23 Pənd. 11:28; Mat. 19:23; Luğa 18:24.

— Balilirim, mal-mülükkə tayanqanlar üqün Hudaning padixahliqioja kirix nemidegən täs-hə! □ ²⁵ Təgining yingning közidin ötüxi bay adəmning Hudaning padixahliqioja kirixidin asandur! — dedi.

²⁶ Ular buni anglap intayin bək həyrän boluxup, bir-biridin:

Undakta, kim nijatka erixələydu? — döp soraxti. ²⁷ Əysa ularoja qarap: — Bu ix insan bilən wujudka qikixi mumkin əməs, lekin Huda üqün mumkin əməs bolmaydu; qünki Hudaoja nisbətən həmmə ix mumkin bolidu, — dedi. □ ■

²⁸ Buning bilən Petrus uningoja:

— Mana, biz bolsaq, həmmini taxlap sanga əgəxtük!? — degili turdi. ■

²⁹ Əysa uningoja jawabən mundak dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, mən üqün wə hux həwər üqün öyi, aka-ukiliri, aqa-singilliri, atisi, anisi, ayali, baliliri yaki yəzəminliridin waz kəqkənlərninğ həmmisi ³⁰ bu zamanda bularninğ yüz həssisigə, yəni öy, aka-uka, aqa-singil, ana, balilar wə yəzəminlaroja (ziyankəxlilər koxulojan halda) muyəssər bolmay kalmaydu wə kelidiojan zamandimu mənngülük həyatka erixməy kalmaydu. ³¹ Lekin xu qəoqda nurojan aldida turojanlar arkiqoja etidu, nurojun arkiqoja turojanlar aldioja etidu. ■

Əysaning əliup tirilidiojanliqini yənə aldin eytixi

Mat. 20:17-19; Luqa 18:31-34

³² Ular Yerusalemoja qikidiojan yolda idi, Əysa həmmining aldida ketiwatatti. *Muhlisliri* bək həyrän idi həmdə uningoja əgəxkənlərnu kərkunq iqidə ketiwatatti. Əysa on ikkəylənni yənə öz yəniqoja tartip, ularoja öz bəxiqoja qüxidiojanlirini ukturuxka baxlap: □ ■

³³ — Mana biz hazır Yerusalemoja qikip ketiwatimiz. İnsan'oşli bax kəhınlar wə Təwrat ustazlirioja tapxurulidu. Ular uni əlümgə məhkum kilidu wə yat əlliklərgə tapxuridu. ³⁴ Ular bolsa uni məshirə kilip, kəmçilap, uning üstigə təküridu wə uni əltüridu. Lekin üq kündin keyin u qayta tirilidu, — dedi. □

Yaqup bilən Yuhannaning təlipi

Mat. 20:20-28

³⁵ Zəbədiyning oşulliri Yaqup bilən Yuhanna uning aldioja kelip:

— Ustaz, səndin nemə tilisək orundap bərsəng, döp ötünimiz, — deyixti. ■

□ **10:24** «mal-mülükkə tayanqanlar üqün Hudaning padixahliqioja kirix nemidegən täs-hə!» — bəzi kəna qəqürmilərdə muxu yərdə «mal-mülüklərgə tayanqanlar üqün» degən söz təpilləydu. □ **10:27** «qünki Hudaoja nisbətən həmmə ix mumkin bolidu» — grek tilida: «qünki Huda bilən həmmə ix mumkin bolidu». ■ **10:27** Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luqa 1:37. ■ **10:28** Mat. 4:20; 19:27; Luqa 5:11; 18:28. ■ **10:31** Mat. 19:30; 20:16; Luqa 13:30. □ **10:32** «*muhlisliri*» —Muxu yərdə grek tilida «ular» bilən bildürülüdu.

«*Muhlisliri bək həyrän idi həmdə uningoja əgəxkənlərnu kərkunq iqidə ketiwatatti*» — ularning həyrän kəlix yaki kərkunqta boluxning səwəbi: (1) u adətlikdək ular bilən billə mangmay, bəlkim naməlum səwəbtin aldida yaloquz mangatti; (2) u hətər yüz bərix mumkinqilili bolqan xu xəhərgə aldirap ketiwatidu. ■ **10:32** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; Luqa 9:22; 18:31; 24:7. □ **10:34** «*ular bolsa uni məshirə kilip, kəmçilap...*» — Rim imperiyasidə jaza kəmçiliri birnəqəə təsmilik bolup, hərbi təsmioja koşuxun wə ustihən parqiliri başlanqan bolidu. Kəmçiliojan waqtida jazalanuqı yalingaqilnip, yərgə tizlandurulup, ikki yəniqoja turojan ləxkər uni kəmçilaytti. Jazalanuqı bəzi waqitlarda hətta muxu kəmçilaxtin ələtti. ■ **10:35** Mat. 20:20.

36 U ularoşa: — Silərgə nemə kılıp beriximni halaysilər? — dedi.

37 — Sən xan-xəripingdə bolqiningda, birimizni ong yeningda, birimizni sol yeningda olturoşuzoşaysən, — deyixti ular.

38 Əysa ularoşa jawabən: — Nemə tələp kılolanlıqlarını bilməywatisilər. Mən iqidişan kədəhni iqələmsilər? Mən qobul kıldişişan qəmüldürüşni silərnu qobul kılalamsilər? □ ■

39 — Kılalaymiz, — deyixti ular.

Əysa ularoşa:

— Dərwəkə, mən iqidişan kədəhimni silərnu iqisilər wə mən qobul kıldişişan qəmüldürüş bilən qəmüldürüşisilər. ⁴⁰ Biraş ong yaqi sol yenimda olturuxka nesip bolux mening ilikimda əməs; bəlki kimlərgə təyyarlanışan bolsa, xularoşa berilidu, — dedi. ■

⁴¹ Buningdin həwər tapқан *qaloşan* on *muhlis* Yaqub bilən Yuhannadin həpa boluxka baxlidi. ■ ⁴² Lekin Əysa ularni yenioşa qaqirip, mundak dedi:

— Silərgə məlumki, yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanışanlar kol astidiki həlk üstidin buyrukwazlik kılıp həkimiyət yürgüzidu, wə hokukdarlıri ularni həjayınlarqə idarə kılıdu. □ ■ ⁴³ Biraş silərning aranglarda bundak ix bolmaydu; bəlki silərdin kim mərtiwilik boluxni halisa, u silərning hizmitinglarda bolsun; ■ ⁴⁴ wə kim aranglarda birinqi boluxni istisə, u həmmə adəmning kuli bolsun. ⁴⁵ Qünki İnsan'ooşlimu dərwəkə xu yolda kəpçilik mening hizmitimda bolsun deməy, bəlki kəpçilikning hizmitidə bolay wə jenimni pida kiliş bədiligə nuroşun adəmlərni hərlikkə qıqiray dəp kəldi. □ ■

Qarişu Bartimayning kəzining saşaytilixi

Mat. 20:29-34; Luşka 18:35-43

⁴⁶ Ular Yeriho xəhrişgə kəldi. Əysa muhlisłiri wə zor bir top adəmlər bilən billə Yerihodin qıqқан waqıtta, Timayning Bartimay isimlik karişu oşlı yol boyida olturup, tiləmçilik kiliwatatti. □ ■ ⁴⁷ U «Nasarətlik Əysa»ning u yərdə ikənlikini anglap:

— I Dawutning oşlı Əysa, manga rəhim kılışaysən! — dəp towlaxka baxlidi. □

⁴⁸ Nuroşun adəmlər uni «Ün qıqarma» dəp əyiblıdi. Lekin u:

□ **10:38 «Mən iqidişan kədəhni iqələmsilər?»** — bu ayəttiki «kədəş» degən söz, Əysaning tartidişan azab-oşubiti wə kresttiki əlümini kəzdə tutidu. **«Mən qobul kıldişişan qəmüldürüşni silərnu qobul kılalamsilər?»** — Məsiş kəşətkən bu «qəmüldürüş» xübşisizki, əz əlümidur. «Əfəsusluklaroşa»diki «koxumqə söz»imizdə yazışan «qəmüldürüş» toşruşuk izahatlırimizni kərişng. □ **10:38** Mat. 20:22; Luşka 12:49,50. ■ **10:40** Mat. 25:34.

■ **10:41** Mat. 20:24. □ **10:42 «yat əllər üstidiki həkümran dəp hesablanışanlar kol astidiki həlk üstidin buyrukwazlik kılıp həkimiyət yürgüzidu, wə hokukdarlıri ularni həjayınlarqə idarə kılıdu»** — «yat əllər» muxu söz adətta Yəhudiş əməslərni kərsitidu. Lekin muxu yərdə etişadsiz, Hudani tonumaydişan dunyadiki əllərni təktiləydu. ■ **10:42** Mat. 20:25; Luşka 22:25. ■ **10:43** 1Pet. 5:3. □ **10:45 «İnsan'ooşlimu... jenimni pida kiliş bədiligə nuroşun adəmlərni hərlikkə qıqiray dəp kəldi»** — nemidin «azad kiliş»? — gunahşın azad kiliştur. ■ **10:45** Yh. 13:14; Əf. 1:7; Fil. 2:7; Kol. 1:14; 1Tim. 2:6; Tit. 2:14. □ **10:46**

«Timayning Bartimay isimlik karişu oşlı» — «karişu» grek tilida «həliki karişu» deyilidu — demək, Bartimay jamaətlər iqidə kəp adəmlərgə tonux idi. ■ **10:46** Mat. 20:29; Luşka 18:35. □ **10:47 «i Dawutning oşlı Əysa...!»** — Təwrattiki payşəmbərlərləning bəxarətlik yazmiliri boyiqə Məsiş Dawut padixahning əwladlıridin boluxi kəşək idi. Xunga «Dawutning oşlı» Məsişning yənə bir atilixi idi.

— I Dawutning oqli, manga rəhim qiləysən, — dəp tehimu ünlük towlıdı.

⁴⁹ Əysa tohtap:

Uni qakiringlar, — dedi. Xuning bilən ular qarışquni qakirip uningə:

— Yürəklik bol! Ornungdin tur, u seni qakiriwatidu! — deyixti. ⁵⁰ U adəm qarınini selip taxlar, ornidin dəs turup Əysaning aldiəğa kəldi.

⁵¹ Əysa jawabən uningdin:

— Sən meni nemə kil dəysən? — dəp soridi.

Qarışqı:

— I igəm, qayta kəridiəğan bolsam'idi! — dedi.□

⁵² Əysa uningə:

— Yolungə qaytsang bolidu, etiқading seni sakaytti, — dewidi, u xuan kərəlydiəğan boldi wə yol boyi Əysağa əgixip mangdi.■

11

Əysaning Yerusaleməğa təntənilik kirixi

Mat. 21:1-11; Luқа 19:28-40; Yh. 12:12-19

¹⁻² Ular Yerusaleməğa yekınlixip, Zəytun teqining etikidiki Bəyt-Faqi wə Bəyt-Aniya yezilirəğa yekın kəlgininidə, u ikki muhlisəğa aldın mangdurup ularəğa:

— Silər udulunglardiki yezieğa beringlar. Yezieğa kiripla, adəm balisi minip baqmioğan, baqlaklik bir təhəyni kərisilər. Uni yexip bu yərgə yetiləp kelinglar.□ ■ ³ Əgər birsi silərdin: «Nemixka bundak kilisilər?» dəp sorap kalsa, «Rəbning buningə həjiti quxti wə u həlila uni bu yərgə əwətip beridu» — dənglar, — dəp tapilidi.□

⁴ Ular ketip aqa yol üstidiki öyning dərwezisi sirtida baqlaqlik turoğan bir təhəyni kərdi. Ular tanini yəxti.□ ⁵ U yərdə turoğanlardın bəzilər:

— Təhəyni yexip nemə kilisilər? — deyixti. ⁶ Muhlislar Əysaning buyruqinidək jawab bərdi, həliki kixilər ularəğa yol qoydi. ⁷ Muhlislar təhəyni Əysaning aldiəğa yetiləp kelip, üstigə öz yepinqa-qapanlirini taxlıdi; u üstigə mindi.■ ⁸ Əmdi nuroqun kixilər yepinqa-qapanlirini yoloğa payandaz kilip saldi; baxqiliri dərəhlərdin xah-xumbilarni kesip yoloğa yaydi.□ ⁹ Aldida mangəğan wə kəynidin əgəxkənlər:

□ **10:51** «I igəm, qayta kəridiəğan bolsam'idi!» — «igəm» muxu yərdə grek tilida intayin qoŋqur hərmətni ipadiləydiəğan «Rabboni» degən səz bilən ipadilini. ■ **10:52** Mat. 9:22; Mar. 5:34. □ **11:1-2** «adəm balisining *tehi* minip baqmioğan bir təhəy» — mundak ularəğa hatirjəm minixi adəttə mumkin əməs, əlwəttə. ■ **11:1-2** Mat. 21:1; Luқа 19:29. □ **11:3** «u həlila uni bu yərgə əwətip beridu» — baxka birhil tərjimisi «u dərhal silərgə yetilitip qoyidu». □ **11:4** «Ular ketip aqa yol üstidiki öyning dərwezisi sirtida baqlaqlik turoğan bir təhəyni kərdi» — adəttə koqilar intayin tar boləqəqə, mal-qarwilar koqida baqlap qoyulmaytti. Təhəyning «aqa yol»da baqlaqlik boluxi Hudaning iradisining ularning uni elip mengixi oşriliqə ix bolmisun deganlikini ispatlaydu. ■ **11:7** 2Pad. 9:13; Yh. 12:14. □ **11:8** «...baxqiliri dərəhlərdin xah-xumbilarni kesip yoloğa yaydi» — bəzi kona kəqürmilərdə «baxqiliri etizlərdin kəskən xah-xumbilarni yoloğa payandaz kilip saldi» dəp oқulidu.

«Hosanna! Pərvərdigarning namida kəlgüçigə mubarək bolsun! ■
 10 Atimiz Dawutning kelidioqan padixahlikioqə mubarək bolsun! Ərxialada
 təxəkkür-hosannalar oqulsun!» — dəp warkirixatti. □
 11 U Yerusalemoqə berip ibadəthana hoyliliriqə kirdi; wə ətrapidiki
 həmmini kəzdin kaqürgəndin keyin, wakit bir yərgə berip qaloqarqə, on
 ikkəylən bilən billə yənə Bəyt-Aniyəqə çiqti. □ ■

Mewisiz ənjür dərihining lənətkə kəlix
Mat. 21:18-19

12 Ətisi, ular Bəyt-Aniyadin çiqkənda, uning qorsiqi eqip kətkənidi.
 ■ 13 Yirəktiki yopurmaklik bir tüp ənjür dərihini bayqap, uningdin
 birer mewə tapalarmənmikin dəp yenioqə bardı; ləkin tüwigə kəlgəndə
 yopurmaktin baxqə heq nərsə tapalmidi. Qünki bu ənjür pixidioqan pəsil
 əməs idi. □ 14 U dərəhkə səz kəlip:
 — Buningdin keyin məngüz heqkim səndin mewə yemigəy! — dedi.
 Muhlisirimu buni anglidi.

Əysaning ibadəthanini tərtpkə selixi
Mat. 21:12-17; Luqə 19:45-48; Yə. 2:13-22

15 Ular Yerusalemoqə kəldi; u ibadəthana hoyliliriqə kirip, u yərdə
 elim-setim kəliwətkənlərnəni həydəxkə baxlidi wə pul tegixküqilərnəning
 xirəlirini, pahtək-kəptər satqūqilərnəning orunduklirini ərūwətti; □ ■ 16 wə
 heqkimning heqkəndə mal-buyumlərnəni ibadəthana hoyliliridin kətürüp
 ətūxiqə yol koymidi. 17 U həlkə:
 — Məngəddəs yazmilarda: «Məning əyüm barlik əllər üqün dua-
 tilawəthana dəp atilidu» dəp pütülgən əməsmu? Ləkin silər uni

■ 11:9 Zəb. 118:26. □ 11:10 «Hosanna! Pərvərdigarning namida kəlgüçigə mubarək bolsun! Atimiz Dawutning kelidioqan padixahlikioqə mubarək bolsun! Ərxialada təxəkkür-hosannalar oqulsun!» — bu sözlər «Zəb.» 118:25-26diki bəxarəttin elinolan. «Hosanna» dəgən səz «Kutkuzəyəsən, i Pərvərdigar» dəgən mənida. İnjl dəwriqə kəlgəndə mənisi «Hudaqə təxəkkür-mədhiyə»mu bolup qəlonanidi. «Zəbur» 118-küyidiki izahətlərnimə körüng. Oqurmənlərnəning esidə barki, «mubarək» dəgən səznəning «bəht-bərikət kərsun!» yəki «bəht-bərikətlik bolsun!» dəgən tüp mənisi bar. □ 11:11 «U Yerusalemoqə berip ibadəthana hoyliliriqə kirdi» — Yerusalemdiki bu qong ibadəthana toqruluk «Təbirələr» wə «Həqay»diki «kozumqə səz»imizni körüng. ■ 11:11 Mat. 21:12,14; Luqə 19:45; Yə. 2:14. ■ 11:12 Mat. 21:18. □ 11:13 «Yirəktiki yopurmaklik bir tüp ənjür dərihini bayqap, uningdin birer mewə tapalarmənmikin dəp yenioqə bardı» — Qənaan (Pələstin)diki ənjür dərəhliridə yopurmak bolsa, mewimu boluxi kərək. Bu ənjür dərihidə körüngən karamət məjizə rohiy bir həkikətni sürətləp beridi, əlwəttə. □ 11:15 «u ibadəthana hoyliliriqə kirip...» — ibadəthana toqruluk: əyni qəoqda, Yəhudiylərnəning nuroqun ibadəthaniliri (sinagoglar) bolup, bu Yəhudiylərnəning əng kəp yioqilip ibadət kəlidioqan jayi idi. Hudaning əmri boyiqə, pəkət Yerusalemdiki bu mərkiziy ibadəthanidila qurbanlik qilsə toqra bolatti. «u yərdə elim-setim kəliwətkənlərnəni həydəxkə baxlidi wə pul tegixküqilərnəning xirəlirini, pahtək-kəptər satqūqilərnəning orunduklirini ərūwətti» — ibadəthana hoyliliriqə setiloqan haywan wə uqar-qənatlar həlkəning qurbanlik kəlix üqün idi. İbadəthaniqə sədikə bərgüqilər pulini yərlik puloqə tegixkəndin keyin berixi kərək idi. ■ 11:15 Mal.3:1-5; Mat. 21:12; Luqə 19:45; Yə. 2:14.

bulangqilarning uwisioğa aylanduruwättinglar! — döp tälüm baxlıdı. □ ■

¹⁸ Bax kañınlar wə Təwrat ustazlırı buni anglap, uni yokıtixning qarısını izdëxkə baxlıdı; pütkül halayık uning tälümigə təjjuplinip kəloqəqqa, ular uningdin qorqatti. ■

¹⁹ Kəqkurun, u muhlislırı bilən xəhərning sirtioğa qıqip kətti. □

Ənjür dərıhidin elinidioğan ibrət

²⁰ Ətisi səhərdə, ular ənjür dərıhining yenidin ötüp ketiwetip, dərəhning yiltizidin qurup kətkənlikini bayqaxtı. □ ²¹ *Dərəhni həlitini esigə kəltürgən Petrus:*

— Ustaz, kara, sən qarşioğan ənjür dərıhi qurup ketiptu! — dedi. □

²² Əysa ularoğa jawabən mundak dedi:

— Hudaning ixənqidə bolunglar. □ ²³ Mən silərgə xuni bərhək eytip qoyayki, kimdəkim bu taşqa: Bu yərdin kətürülüp dengizoğa taxlan!» desə wə xundakla kəlbidə həq guman kilmay, bəlki eytkinining əməlgə exixioğa ixənq bar bolsa, u eytkan ix uning üçün əməlgə axıdı. ■ ²⁴ Xu səwəbtin mən silərgə xuni eytimənki, dua bilən tiligən hər bir nərsə bolsa, xuningoğa erixtim, döp ixininglar. Xunda, tiligininglar əməlgə axıdı. ■

²⁵ Wə ornunglardın turup dua kılöjünglarda, birəsigə oşuminglar bolsa, uni kəqürünglar. Xuning bilən əxtiki Atanglarmu silərnıng gunahlıringlarnı kəqürüm kılıdı. ■ ²⁶ Ləkin silər baxkılarnı kəqürüm kilmisanglar, əxtiki Atanglarmu silərnıng gunahlıringlarnı kəqürüm kilmaydu. □ ■

Əysaning hokukıning sürüxtürülüxi

Mat. 21:23-27; Luğa 20:1-8

²⁷ Ular Yerusalemoğa qaytidin kirdi. U ibadəthana hoylilırıda aylinip yürgəndə, bax kañınlar, Təwrat ustazlırı wə aksakallar uning yenioğa kelip: ■

²⁸ — Sən kiliwatkan bu ixlarnı qaysı hokukqa tayinip kiliwatisən? Sanga bu ixlarnı kiliş hokukını kim bərgən? — döp sorıdı. ■

²⁹ Əysa ularoğa jawabən:

□ **11:17** «*Mening öyüm barlık əllər üçün dua-tilawəthana döp atıdıu... silər uni bulangqilarning uwisioğa aylanduruwättinglar!*» — «Yəx.» 56:7 wə «Yər.» 7:11ni kəring. Əysaning «bulangqilarning uwisi» degən sözi ikki bislik bolup, bir tərəptin bax kañınlarıning sodıgerlərgə qurbanlıqlarnı setix hokukını setip bərgənlikini kərsitidu; ikkinqidin, bu kañınlarıning həlkəning Hudaning həkikətini anglaş pürsitiini bulap, uning ornioğa əzlırining mərtiwisini yukiri kətürüdioğan hər türlü kaidə-yosunlarnı ularning boynioğa artıp qoyoğanlıkını kərsitidu. ■ **11:17** 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Mat. 21:13; Luğa 19:46. ■ **11:18** Yəx.49:7, Mat.21:46. □ **11:19** «*Kəqkurun, u muhlislırı bilən xəhərning sirtioğa qıqip kətti*» — grek tilida «Kəqkurun, ular xəhərning sirtioğa qıqip kətti». Baxka birhil təjıımısi: «Kəqkurunlırı, Əysa bilən muhlislırı xəhərning sirtioğa qıqip ketətti». Ixlar dər wəqə hər küni xundak bolattı. □ **11:20** «*dərəhning yiltizidin qurup kətkən...*» — bu karamət məjizə rohiy bir həkikətni sürətləp beridu, əlwəttə. □ **11:21** «*Ustaz*» — grek tilida «Rabbi». □ **11:22** «*Hudaning ixənqidə bolunglar*» — grek tilida «Hudaning ixənqigə igə bolunglar». □ **11:23** Mat. 17:20; 21:21; Luğa 17:6. ■ **11:24** Yər. 29:12; Mat. 7:7; Luğa 11:9; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yaq. 1:5, 6; 1Yuha. 3:22; 5:14. ■ **11:25** Mat. 6:14; Kol. 3:13. □ **11:26** «*Ləkin silər baxkılarnı kəqürüm kilmisanglar, əxtiki Atanglarmu silərnıng gunahlıringlarnı kəqürüm kilmaydu*» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu -26-ayət tepilmaydu. Nemila bolmisun, bu ayət həkikəttur. «Mat.» 6:15ni kəring. ■ **11:26** Mat. 18:35. ■ **11:27** Mat. 21:23; Luğa 20:1. ■ **11:28** Mis. 2:14; Ros. 4:7; 7:27.

— Mənmü silərdin bir soal soray. Silər uningəja jawab bərsənglar, mənmü bu ixlarni qaysi hōqūqkə tayinip kiliwatқанlikimni eytip berimən: ³⁰ — Yəhya yürğüzgən qəmüldürüx bolsa, ərxinmu, yaki insanlardinmu? Manga jawab bərsənglarqu!

³¹ Ular əzara mulahizə kilixip:

— Əgər «Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaқта, silər nemə üqün Yəhyaəja ixənmidinglar?» dəydu. □

³² Əgər: «Insanlardin kəlgən» desək,... bolmaydu! — deyixti (qünki barlık həlk Yəhyani pəyoəmbər dəp qarıoəqqa, ular həlkətin qorqatti).■

³³ Buning bilən, ular əysəəja:

— Bilməymiz, — dəp jawab berixti.

— Undaқта, mənmü bu ixlarni qaysi hōqūqkə tayinip kiliwatқанlikimni eytməymən, — dedi u ularəja.

12

Rəzil ijarikəxlar həkqidiki təmsil

Mat. 21:33-46; Luқа 20:9-19

¹ Andin, u ularəja təmsillər bilən səzləxkə baxlıdi:

— Bir kixi bir üzümzarlık bərpa kilip, ətrapini qitlaptu; u bir xarab kəlqiki kəziptu wə bir kəzət munarini yasaptu. Andin u üzümzarlıkni baəwənlərgə ijarigə berip, əzi yaқа yurtқа ketiptu.■ ² Üzüm pəsli kəlgəndə, baəwənlərdin üzümzarlıktiki mewilərdin *tegixlikini* əkelix üqün bir qulini ularning yenioəja əwətiptu.

³ Ləkin ular uni tutuwəlip dumbalap, kuruk qol kayturuptu. ⁴ Hojayin yənə bir qulni ularning yenioəja əwətiptu. Uni bolsa ular qalma-kesək kilip, bax-kəzini yerip, həkərləp kayturuptu. ⁵ Hojayin yənə birsini əwətiptu. Ləkin uni ular öltürüptu. U yənə tola qullarni əwətiptu, ləkin ular bəzilirini dumbalap, bəzilirini öltürüptu. ⁶ Hojayinning yenida pəkət uning səyümlük bir oqlıla qəloəqqa, ular oqlumniəju hərmət kilər dəp, u uni əng ahiri bolup baəwənlərnin yenioəja əwətiptu. ⁷ Ləkin xu baəwənlər əzara: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni öltürüwətəyli, xuning bilən mirasi bizningki bolidu!» deyixiptu.■ ⁸ Xunga ular uni tutup öltürüp, üzümzarlıkning sirtioəja taxliwətiptu. ⁹ Əmdi üzümzarlıkning hojayini qandaқ kilidu? U əzi kelip baəwənlərnəni öltüridu wə üzümzarlıkni baxqilarəja beridu. ¹⁰ Əmdi silər muқəddəs yazmilardin munu ayətni oқup bəqmioəjanmusilər? —

«Tamqilar taxliwətkən tax bolsa,

Burjək texi bolup tikləndi. □ ■

□ **11:31** «Ular əzara mulahizə kilixip: — Əgər «Ərxin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaқта, silər nemə üqün Yəhyaəja ixənmidinglar?» dəydu» — muxu diniy ərbablarning həmmisi əslidə Yəhya pəyoəmbərnin yetküzgən həwirigə jawabən: «Bizgə towa kilix kerək əməs, uning dəgən wə Yəhya «mening kəynimdə kelidioəjan» dəp kərsətkən Məşihning kelixigə ixənməy, uning qəmüldürüxini rət qiləjanidi, əlwəttə. ■ **11:32** Mat. 14:5; Mar. 6:20. ■ **12:1** Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1; Yər. 2:21; 12:10; Mat. 21:33; Luқа 20:9. ■ **12:7** Yar. 37:18; Zəb. 2:8; Mat. 26:3; Yh. 11:53

□ **12:10** «Tamqilar taxliwətkən tax bolsa, burjək texi bolup tikləndi» — «burjək texi» bolsa həkərandəq imarətnin ulidiki əng muқim uyultax bolup, ul selinoəjanda birinqi bolup qoyulidioəjan taxtur. Yəhudiy kattiwaxlar «rohij hayət»ning burjək texi boləjan Məşihni taxlixiwətməqəi idi, wə dərwəqə taxliwətti. ■ **12:10** Zəb. 118:22-23; Yəx. 28:16; Mat. 21:42; Luқа 20:17; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:6.

¹¹ Bu ix Pərwərdigardindur, Kəzimiz aldida karamət bir ixtur» □ ■

¹² Ular uning bu təmsilni əzlidirigə qaritip eytkanlikini qüxəndi; xunga ular uni tutux yolini izdəxti; həlbuki, halayiktin qorkuxup, uni taxlap ketip qaldi.

«Kəysərgə baj tapxuramduk?» degən kiltak
Mat. 22:15-22; Luqa 20:20-26

¹³ Xuningdin keyin, ular birnəqqə Pərisiy wə Hərodning tərəpdarliniri uni əz səzi bilən kiltakka qüxürux məksitidə uning aldioə əwətti. □ ■

¹⁴ Ular kelip uningə: — Ustaz, silini səmimiy adəm, adəmlərgə kət'iy yüz-hatirə kılmaydu, həqkimgə yan basmaydu, bəlki kixilərgə Hudaning yolini sadiklik bilən əgitiپ keliwatidu, dəp bilimiz. *Siliqə, Rim imperatori* Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioə uyoqunmu-yok? □ ¹⁵ Zadi baj tapxuramduk-tapxurmamduk? — deyixti.

Lekin u ularning sahtipəzlikini bilip ularə: — Nemixka meni sinimakqisilər? Manga bir «dinar» pulni əkelinglar, mən kərüp bakay, — dedi. □

¹⁶ Ular pulni elip kəldi, u ulardin:

— Buning üstidiki sürət wə nam-islam kimning? — dəp soridi.

— Kəysərning, — deyixti ular.

¹⁷ Əysa ularə jawabən: — *Undak bolsa*, Kəysərning həkkinə Kəysərgə, Hudaning həkkinə Hudaəə tapxurunglar, — dedi. Xuning bilən ular uningəə intayin həyran kəlixti. □ ■

Tirilixə munasiwətlik məsilə
Mat. 22:23-33; Luqa 20:27-40

□ **12:11** «... Bu ix Pərwərdigardindur, kəzimiz aldida karamət bir ixtur» — toluq bexarət (10-11) «Zəb.» 118:22-23də tepilidu. ■ **12:11** Zəb. 118:22,23 □ **12:13** «Herod padixahning tərəpdarliniri» — Herod padixah Rim imperiyəsi tərəpidin təyinləngən bolup, u

Yəhudiپ bolmioəaqka Yəhudilarning kəpinqisi uningəə intayin əq idi. Xundak boləqini bilən əz mənəpəitini kəzləydiğən, uni kəllaydiğən «Herod tərəpdarliniri» bar idi. «Herodlar» toşruluk «Matta»diki «kəxumqə sez»imizni kərüng. ■ **12:13** Mat. 22:15; Luqa 20:20. □ **12:14**

«Kəysərgə baj-selik tapxurux...» — Rimning hər bir imperatorioə «Kəysər» degən nam-unwan berilətti; məsilən Kəysər Awoqustus, Kəysər Yulius, Kəysər Tiberius qatarliklar. «Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioə uyoqunmu-yok?» — əyni waqıtta, Yəhudiylar rimliklarning zulmi astida yaxawatkanidi. Əgər Əysa: «Rim imperatorioə baj tapxurux toşra» desə, bu gəptin azadlikni istigən Yəhudiylar uni «Mana taza bir yalakçı, hain ikan» dəp tillixatti. «Baj tapxurmaslik kərək» degən bolsa, u Rim imperiyəsigə qarxi qikқан bolatti; andin ular uni Rim waliyisioəə ərz kəloəan bolatti. Ular muxundak soallarni sorax arkilik Əysani gəpidin tutuwelip, rimliklarning kolioəə tapxurup, uningəə ziyankəxlik kılmakçı boluxқан. □ **12:15**

«Manga bir «dinar» pulni əkelinglar, mən kərüp bakay» — «dinar» yaکی «dinarus» degən Rim imperiyəsidiکی birhil pul birliki bolup, üstigə Kəysərning süriti besiləqanidi, əlwəttə. Bir «dinarus» təhminən bir adəmning künlik həkki bolatti («Mat.» 20:2ni kərüng). □ **12:17**

«Kəysərning həkkinə Kəysərgə, Hudaning həkkinə Hudaəəə tapxurunglar» — demək, «Kəysərgə Kəysərning həkki (uning süriti qüxürülgən nərsə)ni tapxurunglar» — Kəysərgə baj tələx kərək. Əmma qəndak nərsə üstidə «Hudaning süriti» bar? İnsan əzi «Hudaning süriti» bolup, biz pütünimizni Hudaəəə tapxuriximiz kərəktur («Yar.» 1:26-27ni kərüng). ■ **12:17** Mat. 17:25; 22:21; Rim. 13:7.

18 Andin «Əlgənlər tirilməydu» dəydiqan Saduqiylar uning aldiqə kelip kistap soal koydi: □ ■

19 — Ustaz, Musa *pəyoğambər* Təwratta bizgə: «Bir kixi ölüp ketip, ayali tul kelip, pərzənt kərmigən bolsa, uning aka yaqi inisi tul qəloqan yənggisini əmrigə elip, kəridixi üqün nəsil qəlduruxi lazim» dəp yazqan. □ ■

20 Burun yəttə aka-uka bar idi. Qongi öylinip pərzənt qəldurməy əldi.

21 İkkinqi kəridixi yənggisini əmrigə elip, umu pərzənt kərməy əldi.

Üqinqisining əhwalimu uningkiqə ohxax boldi. 22 Xu tərəkidə yəttisi ohxaxla uni elip pərzənt kərməy kətti. Ahirda, u ayalmu aləmdin ötti.

23 Əmdi tirilix künidə ular tirilgəndə, bu ayal qəyisining ayali bolidu? Qünki yəttisining həmmisi uni hotunlukqə alqan-də! — deyixti.

24 Əysa ularqə mundak jawab bərdi:

— Silər nə muqəddəs yazmilarni nə Hudaning kudritini bilmigənlikinglar səwəbidin muxundak azqan əməsmusilər? 25 Qünki ölümdin tirilgəndə insanlar öylənməydu, ərgə təgməydu, bəlki ərxтики pərixtilərgə ohxax bolidu. ■

26 Əmdi əlgənlərnin tirilixi məsilisi həkkidə *Təwratta*, yəni Musaqə quxürülgən kitabtiqi «tikənlik» wəqəsində, Hudaning uningqə qandak eytkinini, yəni: «Mən İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasidurmən!» deginini okumidinglarmu? □ ■ 27 U ölüklərnin Hudasi əməs, bəlki tiriklərnin Hudasidur! Xunga silər qəttik ezip kətkənsilər! □

Əng muhim əmr

Mat. 22:34-40; Luqa 10:25-28

28 Ularqə yəkin kəlgən, munaziriləxkənlirini angliqan wə əysaning ularqə yahxi jawab bərgənlikini kərgən bir Təwrat ustazi uningdin:

— Pütün əmrlərnin iqidə əng muhimi qəysi? — dəp soridi. ■

29 Əysa mundak jawab bərdi:

— Əng muhim əmr xuki, «Angliqin, əy İsrail! Pərwərdigar Hodayimiz bolqan Rəb birdur. ■ 30 Pərwərdigar Hodayingni pütün qəlbing, pütün jening, pütün zehning wə pütün küqüng bilən səygin». Mana bu əng muhim əmr. 31 Uningqə ohxaydiqan ikkinqi əmr bolsa: — «Qoxnangni özüngni səygəndək səy». Heqkəndak əmr bulardin üstün turmaydu. ■

32 Təwrat ustazi uningqə: — Toqra eytingiz, ustaz, həkikət boyiqə səzlidingiz; qünki U birdur, Uningdin baxkisi yoxtur; □ 33 insanning Uni pütün qəlbi, pütün əqli, pütün jeni wə pütün küqi bilən səyüxi həm qoxnisinimu özini səygəndək səyüxi barlik kəydürmə qurbanliklar həm baxqə qurbanlik-hədiyələrdinmu artuqtur.

34 Əysa uning aqılanilik bilən jawab bərginini kərup:

□ 12:18 «Saduqiylar» — bu məzhəpdikilər toqruluk «Mat.» 16:1diki izahatni wə «Təbirlər»ni kəring. ■ 12:18 Mat. 22:23; Luqa 20:27; Ros. 23:8. □ 12:19 «Bir kixi ölüp ketip...» — grek tilida «birsning akisi yaqi ukisi əlsə,...». «uning aka yaqi inisi tul qəloqan yənggisini əmrigə

elip, kəridixi üqün nəsil qəlduruxi lazim» — «Qan.» 25:5. ■ 12:19 Yar. 38:8; Qan. 25:5, 6.

■ 12:25 Mat. 22:30; 1Yuha. 3:2. □ 12:26 «Mən İbrahimning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasidurmən!» — «Mis.» 3:6. ■ 12:26 Mis. 3:6;15; Mat. 22:31,32; Ros. 7:32; İbr. 11:16. □ 12:27 «U ölüklərnin Hudasi əməs, bəlki tiriklərnin Hudasidur!» — əysaning bu səzi toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 12:28 Mat. 22:34; Luqa 10:25. ■ 12:29 Qan. 4:35; 6:4-5; 10:12; Luqa 10:27. ■ 12:31 Law. 19:18; Mat. 22:39; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Yaq. 2:8. □ 12:32 «Qünki u birdur, uningdin baxkisi yoxtur» — «U» Hudani kərsitidu, əlwəttə.

— Sən Hudaning padixahlikidin yiraq əməssən, — dedi.
Xuningdin keyin, heçkim uningdin soal soraxka petinalmidi.■

Kutkuzojuqi-Məsih — Dawutning oqli həm Rəbbi
Mat. 22:41-46; Luğa 20:41-44

³⁵ İbadəthana hoylilirida təlim bərgəndə, Əysa bularoşa jawabən mundak soalni otturişoşa koydi:

Təwrat ustazlirining Məsihni «Dawutning oqli» deginini kəndak qūxinisilər? □ ■ ³⁶ Qūnki Dawut əzi Mukəddəs Rohta mundak degənoşu:

«Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: —
«Mən sening dūxmənlingni təhtipəring kילוquə,
Mening ong yenimda olturoşin!» □ ■

³⁷ Dawut Məsihni xundak «Rəbbim» dəp atioşan tursa, əmdi Məsih kəndakmu Dawutning oqli bolidu?

U yərdiki top-top həlk uning səzini hursənlik bilən anglaytti.□

Əysaning Təwrat ustazlirini əyiblixi
Mat. 23:1-36; Luğa 20:45-47

³⁸ U ularoşa təlim bərginidə mundak dedi:

— Təwrat ustazliridin hoşyar bolunglar. Ular uzun tonlarni kiyiwaloşan həlda kerilip yürüxkə, bazarlarda kixilərnin ularoşa boləşan uzun salamliroşa, □ ■ ³⁹ sinagoglarda aldinki orunlarda, ziyapətlərdə tərdə olturuxka amrak kelidu. ⁴⁰ Ular tul ayallarning barlik əy-besatlrini yəwalidu wə kəz-kəz kiliş yaloşandin uzundin-uzun dualar kilişu. Ularınin tartidişan jazasi tehimu eoşir bolidu!■

Tul ayalning ianisi
Luğa 21:1-4

⁴¹ U ibadəthanidiki sədikə sanduqining udulida olturup, uningoşa pullirini taxlawatқан halayikқа qarap turatti. Nuroşun baylar uningoşa heli kəp pul taxlaxti. □ ■ ⁴² Namrat bir tul ayalmu kelip, tiyinning tətтин biri kimmittidiki ikki ləptonni taxlidi.□

■ **12:34** Қан. 4:35; 6:4-5; Yəx. 45:21 □ **12:35** «bularoşa jawabən mundak soalni otturişoşa koydi» — grek tilida «mundak jawab bərdi: —», «Dawutning oqli» — muxu yərdə «Dawutning əwladi»ni kərsitidu, əlwəttə. ■ **12:35** Mat. 22:41; Luğa 20:41. □ **12:36** «Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: — «Mən sening dūxmənlingni təhtipəring kילוquə, mening ong yenimda olturoşin!» — Zəb.» 110:1. ■ **12:36** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; İbr. 1:13; 10:13. □ **12:37** «Dawut Məsihni xundak «Rəbbim» dəp atioşan tursa, əmdi Məsih kəndakmu Dawutning oqli bolidu?» — demək, Kutkuzojuqi-Məsih padixah Dawutning əwladi bolsimu, lekin padixah Dawut Məsihni «Rəbbim» degən yərdə Məsih Dawuttin uluoş bolidu, həm tuşuluxtin burunla «Rəb» süpitidə idi. □ **12:38** «Təwrat ustazliri... bazarlarda kixilərnin ularoşa boləşan uzun salamliroşa... amrak kelidu» — «uzun» degən səz grekqə tekistə yok;

tarih tətқиkatliroşa asasen ularoşa kילוşan «salamlar»ni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz. ■ **12:38** Mat. 23:5, 6; Luğa 11:43; 20:46. ■ **12:40** Mat. 23:14; Luğa 20:47; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11.

□ **12:41** «sədikə sanduqi» — grek tilida bu səz adəttə «həzinə»ni kərsitidu. Lekin muxu yərdə ibadəthanidiki həzinə üçün sədikələr yioşilidişan jay, bəlkim qoşng bir sanduqni kərsətsə kerək. ■ **12:41** 2Pad. 12:10; Luğa 21:1. □ **12:42** «ikki ləpton» — «ləpton» degən bu pul «denarius»ning 1/128i bolup, bir ixləmqininq «altə minut»luk həkқigə toşra kelətti.

43 U muhlisirini yenioʻa qakirip, ularoʻa mundak dedi:

— Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu namrat tul ayalning ianə sanduqioʻa taxliqini baxkilarning həmmisining taxliqanliridin koʻptur.

■ 44 Qünki baxkilar əzlrining exip taxkanliridin sədikə kildi; lekin bu ayal namrat turupmu, əzining bar-yokini — tirikqilik kiliديوiqinining həmmisini sədikə kilip taxlidi.

13

Ibadəthanining wəyran kilinixidin bexarət; ahirkī zamanlardiki alamətlər

Mat. 24:1-44; Luqa 21:5-33

1 U ibadəthanidin qikiwatqanda, muhlisliridin biri uningə:

— Ustaz, kara, bu nemidegən həywətlik taxlar wə imarətlər-hə! — dedi.■

2 Əysa uningə: jawabən:

— Sən bu həywətlik imarətlərni kərdüngmu? Bir tal taxmu tax üstidə qalmaydu, həmmisi kaldurulmay gumran kilinidu, — dedi.■

3 U Zəytun teoʻida, yəni ibadəthanining udulida olturoʻqanda, Petrus, Yaqub, Yuhanna wə Andriyaslar uningdin astioʻina:■

4 — Bizgə eytkinqu, bu ixlar qaçan yüz beridu? Bu barlik wəxələarning yüz beridoʻanlikini kərsitidoʻan nemə alamət bolidu? — dəp soraxti.■

5 Əysa ularoʻa jawabən səz baxlap mundak dedi:

— Hezi bolunglarki, heçkim silərni azdurup kətmisun.■ 6 Qünki nuroʻun kixilər mening namimda kelip: «Mana özüm xudurmən!» dəp, kəp adəmlərni azduridu.□ ■ 7 Silər urux həwərliri wə urux xəpilirini angliqoininglarda, bulardin alakzadə bolup kətmənglar; qünki bu ixlarning yüz berixi mukərrər. Lekin bu zaman ahiri yetip kəlgənliki əməs. 8 Qünki bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikiidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikiidu. Jay-jaylarda yər təwəxlər yüz beridu, aqarqiliklar wə qalaymikanqiliklar bolidu. Mana bu ixlarning yüz berixi «tuotutning toloqikining baxlinixi» bolidu, halas.□ ■

9 Silər bolsanglar, əzünglaroʻa pəhəs bolunglar; qünki kixilər silərni tutkun kilip sot məhkimiliriğə tapxurup beridu, sinagoglarda qamqilinisilər. Silər mening səwəbimdin əmirilər wə padixahlar aldioʻa elip berilip, ular üqün bir guwahlik bolsun dəp sorakka tartilisilər.□ ■

■ 12:43 2Kor. 8:12. ■ 13:1 Mat. 24:1; Luqa 21:5. ■ 13:2 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Luqa 19:44.

■ 13:3 Mat. 24:3; Luqa 21:7. ■ 13:4 Ros. 1:6. ■ 13:5 Yər. 29:8; Əf. 5:6; 2Tes. 2:2, 3; 1Yuha.

4:1. □ 13:6 «**Mana özüm xudurmən**» — «Mana özüm Məsihdurmən» degən mənini bildüridu.

■ 13:6 Yər. 14:14; 23:21. □ 13:8 «**bir millət yənə bir millət bilən uruxka qikiidu, bir padixahlik yənə bir padixahlik bilən uruxka qikiidu**» — ibranij tilida (xundakla grek tilida) bu ibarə dunya boyiqə kengaygan uruxlarni kərsitixi mumkin («Yəx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6də bu turaklik ibarə toʻqiruluk misallar bar. «**Mana bu ixlarning yüz berixi «tuotutning toloqikining baxlinixi» bolidu, halas**» — Əysa Məsih qaysi ixning «tuotulidu»qanlikini biwasitə deməydu. Təwendiki sozlririğə qarioqanda, buni yangi dəwning tuotuluxi dəp qaraymiz. ■ 13:8 Yəx. 19:2.

□ 13:9 «**sot məhkimiliri**» — grek tilida «sanhedrinlar». Yəhudiylarning məhkimilirini wə bəlkim baxka hərhil sorakhanilarni kərsitidu. ■ 13:9 Mat. 10:17; 24:9; Luqa 21:12; Yh. 15:19; 16:2; Wəh. 2:10.

¹⁰ Lekin bulardin awwal hux həwər pütkül əllərgə jakarlinixi kerək. □
¹¹ Əmdi ular silərnı apirip *sorakka* tapxuroqanda, nemə deyix həkkidə nə əndixə nə mulahizə kilmanglar, bəlkı xu waqıt-saitidə silərgə qaysi gəp berilsə, xuni eytinglar; qünki səzligüqi silər əməs, Muqəddəs Rohtur. ■
¹² Kərin dax kəridixioğa, ata balisioğa hainlik kılıp əlümgə tutup beridu. Balıllarmu ata-anisi bilən zitlixip, ularni əlümgə məhkum kılduridu. ■
¹³ Xundakla silər mening namim tıpəylidin həmmə adəmning nəpritigə uqraysılar, lekin ahıroqıqə bərdaxlik bərgənlər kütquzulidu. ■

Yerusalemda wəyran kılouqi «yirginlik nomussizlik» pəyda bolidu; «dəhxətlik azab-okubət»

¹⁴ «Wəyran kılouqi yirginlik nomussizlik»ning əzi turuxka tegixlik bolmioğan yərdə turoqınıni kərgininglarda, (kitabhan bu səzning mənisini qüxəngəy) Yəhudiyə əlkisidə turuwatқанlar taqlarəğa qaqsun. □ ■
¹⁵ Əgzidə turoğan kixi əyigə qüxməy yaki əyidiki birər nemini aloqili iqigə kirməy qaqsun. ¹⁶ Etizlarda turuwatқан kixi bolsa qarpinini aloqili əyigə yanmisun. ¹⁷ U künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatқанlarning həlioğa way! □ ¹⁸ *Qaqidioğan* waqtinglarning kixka toqra kelip qalmasıki üqün dua kilinglar. □ ¹⁹ Qünki u qaoqda Huda yaratқан dunyaning apiridə kilingoqandin buyan muxu qaoqıqə kərülüp bəkmioğan həm kəlgüsıdimu kərülməydiəğan zor azab-okubət bolidu. ■ ²⁰ Əgər Pərwərdigar u künlərnı azaytmisa, həqkandak ət igisi kütulalmaydu. Lekin U Əz tallioğanlırı üqün u künlərnı azaytidu. □ ²¹ Əgər u qaoqda birsi silərgə: «Karanglar, bu yərdə Məsih bar!» yaki «Karanglar, u ənə u yərdə!» desə, ixənmənglar. □ ²² Qünki sahta məshihər wə sahta pəyoğəmbərlər məydanəğa qikidu, məjizilik əlamətlər wə karamətlərnı kərsitidu; xuning bilən əgər mumkin bolidiəğan bolsa, ular həttə Huda tallioğanlarnı həm azduridu. ■ ²³ Xuning üqün, silər həoxyar bolunglar. Mana, mən bu ixlarning həmmisini silərgə əldin'ala ukturup koqyudum.

İnsan'ooqlining kelixi

□ **13:10** «*Bulardin awwal hux həwər pütkül əllərgə jakarlinixi kerək*» — «awwal» degən səzğə qarışqanda, hux həwərnıng hər jayoğa jakarlinixi zamanning ahiridin awwal, xundakla bəlkim 9-ayəttə eytiləğan nəhayiti eoqır ziyankəxlıktın awwal boluxi mumkin («Mat.» 24:14ni kəring). ■ **13:11** Mat. 10:19; Luqa 12:11; 21:4. ■ **13:12** Əz. 38:21; Mik. 7:6. ■ **13:13** Mat. 10:22; 24:13; Luqa 21:19; Wəh. 2:7,10. □ **13:14** «*Wəyran kılouqi yirginlik nomussizlik*» — buning toqrisida Təwrat «Dan.» 9:24-27ni wə u toqıruluk izahtlarnı kəring. ■ **13:14** Dan. 9:27; Mat. 24:15; Luqa 21:20,21; 2Tes. 2:4 □ **13:17** «*U künlərdə hamilidar ayallar wə bala emitiwatқанlarning həlioğa way!*» — undak kixilərgə keqix əpsiz bolidu, əlwəttə. □ **13:18** «*Qaqidioğan waqtinglarning kixka toqra kelip qalmasıki üqün dua kilinglar*» — Yəhudiy diniy ərbablarning Təwrat qanunioğa boləğan qüxənqisigə əsasən, Yəhudiylər adəttə xabat (dəm elix) künidə xəhər dərwazisi wə dukənlarnı təqixi kerək. Bu küni səpər kılıx mən'i kilingoğan boləqaqka, Pələstində turoqanlarəğa nisbətən yeməkkilik setiwelıx wə baxka yərlərgə keqix intayın kulaysız bolidu. «Kix»ta Yəhudiyədə dərya-wadılarda su pat-pat texip turoqaqka, kixtimu keqix intayın tas bolidu. ■ **13:19** Mat. 24:21 □ **13:20** «*U Əz tallioğanlar üqün*» — grek tilida «U tallioğan tallioğanlırı üqün» degənlik bilən ipadilınidu — Huda Əzining tallioğanlırıəğa baqlıoğan muhəbbitini əlahidə təktıləydu. □ **13:21** «*Karanglar, bu yərdə Məsih bar!*» yaki «*karanglar, u ənə u yərdə!*» desə, ixənmənglar» — «u» — Məsihni kərsitidu. ■ **13:21** Mat. 24:23; Luqa 21:8. ■ **13:22** Qan. 13:2; 2Tes. 2:11.

24 Əmdı xu künlərdə, xu azab-ökubət ötüp kətkən həman, kuyax kəriyidu, ay yoruklukını bərməydu, ■ 25 yultuzlar asmandın təkülüp qüxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu. □ ■ 26 Andın kixilər İnsan'ooqlının uluq küq-küdrət wə xan-xərəp bilən bulutlar iqidə keliwatkanlıkını kəridu. □ ■ 27 U öz pərixtilirini əwətidu, ular uning tallioqlanlirini dunyaning tət tərıpıdın, zemnıng qətliridin asmanın qətlirigiqə yioqıp jəm kilidu. □

Ənjür dərihidin sawağ elix

28 — Ənjür dərihidin mundaq təmsilni biliwelinglar: — Uning xahliri kəkiriپ yopurmak qıkarəanda, yazning yekinlap qəloqlanlıkını bilisilər. ■ 29 Huddi xuningdək, *mən baya degənlirimning* yüz beriwatkanlıkını kərginglarda, uning yekinlap qəloqlanlıkını, hətta ixik aldida turuwatkanlıkını biliwelinglar. □

30 Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətlərnıng həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu. □ 31 Asman-zemin yokilidu, biraq mening səzlırim hərgiz yokalmaydu. ■

Hoxyar bolunglar

32 Lekin xu küni yaki waqıt-saiti toqruluk həwərnı heqkim bilməydu — hətta nə ərxteki pərixtilərnu bilməydu, nə oqul bilməydu, uni pəkət Atila bilidu. ■ 33 Hoxyar bolunglar, səgək bolup dua qilinglar, qünki u waqıt-səatning qaqlan kelidioqlanlıkını bilməysilər. ■ 34 Bu huddi yaka yurtka qıkmakqı boləqlan adəmnıng əhwəlioqla ohxaydu. Yəloqla qıkidioqlan qaqla, u kullirioqla öz həkuqını bekitip, hərbirigə öz wəzıpisini tapxuridu wə dərwəziwənnıngmu səgək boluxını tapılaydu. 35 Xuningdək, silərnu səgək bolunglar; qünki əyning igisining *kaıtip* kelidioqlan waqtıning — kəqkurunmu, tün yerimimu, horaz qillioqlan waqtınu yaki səhər waqtınu — uni biləlməysilər; 36 u tuyuksız kəlgəndə, silərning uhlawatqıninglarning üstigə qüxmısun! 37 Silərgə eytkinimni mən həmməyləngə eytimən: Səgək turunglar!

■ 13:24 Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 2:10,31; 3:15; Mat. 24:29; Luqa 21:25; Wəh. 6:12.

□ 13:25 «yultuzlar asmandın təkülüp qüxidu, asmandiki küqlər lərzigə kelidu» — «Yəx.» 13:10, 34:4, «Yo.» 2:10ni kərüng. «Asmandiki küqlər» bəlkim barlık jin-xəytanlarnı kərsitidu; «lərzigə kelidu» bəlkim ularning küqtin kəlixini kərsitidu. ■ 13:25 Yəx. 13:10; 34:4.

□ 13:26 «Andın kixilər insan'ooqlının uluq küq-küdrət wə xan-xərəp bilən bulutlar iqidə keliwatkanlıkını kəridu» — «Dan.» 7:13ni kərüng. ■ 13:26 Dan. 7:10; Mat. 16:27; 24:30; Mar. 14:62; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7. □ 13:27 «dunyaning tət tərıpıdın» — grek tilida «tət xamaldın» bilən ipadilınidu. ■ 13:28 Mat. 24:32; Luqa 21:29. □ 13:29 «mən baya degənlirimning yüz beriwatkanlıkını kərginglarda, uning yekinlap qəloqlanlıkını, hətta ixik aldida turuwatkanlıkını biliwelinglar» — bu tekıstıtki «uning (yekinlap qəloqlanlıkını) yaki insan'ooqlının əzini, yaki kelidioqlan küni, yaki Hudaning padıxahlıqını kərsitidu («Luqa» 21:31). □ 13:30 «bu alamətlərnıng həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ötməydu» — əgər tiləqla elinoqlan alamət Yerusəlemning wəyran boluxioqla (miladiyə 70-yılı) (13:2) qarıtıləqlan bolsa, undaqla «dəwr» degən səz təbiyiki (1) Əysanın dəwrıdə yaxap ətkən adəmlərni kərsitidu. Əgər Məsıhning dunyaqla kaıtip kəlixigə (13:26) qarıtıləqlan bolsa, «dəwr» degən səz bəlkim (2) pütün Yəhudiyə həlqını (3) bu ayətlərdə eytiləqlan «dəlxətlik azab-ökubət»tiki wəqəlnərnıng baxlınix dəwrıdə yaxıqlanlarnı kərsitidu. Xunga barlık wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degənlik bolidu. Bizningə (3)-xarh əldi-kəyni ayətlərgə əng bap kelidu. ■ 13:31 Zəb. 102:25-27; Yəx. 40:8; 51:6; İbr. 1:11. ■ 13:32 Mat. 24:36; Ros. 1:7.

■ 13:33 Mat. 24:42; 25:13; Luqa 12:40; 21:36; 1Tes. 5:6.

14

*Rəhbərlərnin suykəst kilihi**Mat. 26:1-5; Luğa 22:1-2; Yh. 11:45-53*

¹ «Ətüp ketix» heyti wə «petir nan heyti» oja ikki kün qaloqanidi. Bax kaşınlar wə Təwrat ustazlırı uni hıylə-nəyrəng bilən tutup öltürüxning qarısını izdəytti. □ ■ ² Qünki ular:

— Bu ix heyət-ayəm künliri kılınmisun. Bolmisa, həlk arisida malimançılık qikixi mumkin, — deyixətti.

*Ihlaşmən ayalning əysani ətirlihi**Mat. 26:6-13; Yh. 12:1-8*

³ Əmdi u Bəyt-Aniya yezisida, «Simon mahaw»ning öyidə dastihanda olturoqanda, aq kahtexi xixidə nahayıti kimmətlik sap sumbul ətirni kətürüp kəlgən bir ayal uning yenioja kirdi. Ayal aq kahtexi xexini qeqip, ətirni əysaning bexioja kuydi. □ ■

⁴ Ləkin bəzilər buningoja hapa boluxup, bir-birigə:

— Bu ətir nemə dəp xundak israp kılınıdu? ⁵ Qünki bu ətirni üg yüz dinardin artuq puloja satkili bolatti, puli kəmbəoşəllərgə sədikə kılinsa bolmamti! — deyixti. Ular ayaloja xundak tapa-tənə kıljoşli turdi. □

⁶ Ləkin əysa ularoja:

— Uning ihtiyarioja qoyunqlar, nemə dəp uning kənglini aşqritisilər? U mening üstümgə yaxhi ix kildi. ⁷ Qünki kəmbəoşəllər daim aranglarda bolidu, halioqlar waqitnglarda ularoja həyr-sahawət kərsitəlysilər; ləkin mening aranglarda boluxum silərgə daim nesip boliwərməydu! ■ ⁸ Ayal qamining yetixiqə kildi; u mening bədinimning dəpnə kılınıxioja aldin'ala təyyarlık kılıp, uningoja ətir-may kuyup koydi. □ ⁹ Mən silərgə bərhək xuni eytip koyayki, bu hux həwər pütkül dunyaning kəyeridə jakarlansa, bu ayal əslinip, uning kıljoqlar bu ixi tərplini, — dedi.

*Yəhudaning əysaoja satkunluk kilihi**Mat. 26:14-16; Luğa 22:3-6*

¹⁰ Xu waqıtta, on ikkiyləndin biri boljoqlar Yəhuda Ixkariyot uni ularoja tutup berix məksitidə bax kaşınların aldioja bardı. ■ ¹¹ Ular buni anglar huxal bolup kətti wə uningoja pul bərixkə wədə kılıxti. Yəhuda uni tutup bərixkə muwapıq pürsət izdəp yürətti.

*Ətüp ketix heytingin kəqlik tamıki**Mat. 26:17-25; Luğa 22:7-14, 21-23; Yh. 13:21-30*

¹² Petir nan heytingin birinçi küni, yəni ətüp ketix heytingin qurbanlık kəzisi soyulidioqlar küni, muhlislar uningdin:

□ **14:1** «**Ətüp ketix**» heyti wə «**petir nan heyti**» oja ikki kün qaloqanidi — bu ikki heytingin təpsilatlırı üqün «Mis.» 12-bab, «Law.» 23-babni wə «Təbirilər»ni kərug. İbraniy tilida «Pesak», yaki «Pasha» heyti dəp atilidu. ■ **14:1** Mat. 26:2; Luğa 22:1; Yh. 11:55; 13:1. □ **14:3** «**Simon mahaw**» — yəni «Mahaw kesili» deyilidioqlar Simon — Simon bəlkim ilgiri mahaw kesiligə giritpar boljoqanidi. Bizningə bu ix wə «Yuh.» 12:1-11də hatiriləngən wəkə bir ixtur. ■ **14:3** Mat. 26:6; Luğa 7:37; Yh. 11:2; 12:3. □ **14:5** «**bu ətirni üg yüz dinardin artuq puloja satkili bolatti**» — «dinar» yaki «dinarus» degən Rim imperiyəsidi birhil pul birliki bolup, bir «dinarus» təhminən bir adəmning bir künlük həkqi bolatti. «Mat.» 20:2ni kərug. ■ **14:7** Kan. 15:11. □ **14:8** «**uningoja ətir-may kuyup koydi**» — yaki «uningoja məsih kildi». ■ **14:10** Mat. 26:14; Luğa 22:4.

— Ötöp ketix heytingning *tamiki*ni yeyixing üqün bizning këyergä berip tøyvarliximizni halaysän? — döp soridi. □ ■

13 U muhlislrirdin ikkiylänni aldın mangözüp ularöa:

— Xähergä kiringlar, u yördä kozida su kötürüwalöjan bir är kixi silergä uqraydu. Uning këynidin menginglar. □ 14 U adäm nägä kirsä xu öyning igisigä: «Ustaz: Muhlisirim bilän ötöp ketix heytingning tamiki

ni yeydiöjan mehmanhana këyerdä?— döp sorawatidu» — dönglar. 15 U silärni baxlap üstünki këwättiki rätlängän sërämjanlaxturulöjan gong bir eöqiz öyni kersitidu. Mana xu yördä bizgä tøyvarlik kılıp turunglar, — dedi.

16 Muhlislar yolöa çikip xähergä kirip, yolukkan ixlarning hëmmisi u eytkändäk boldi. Xu yördä ular ötöp ketix heytingning tamiki

ni tøyvarlaxti.

17 Kəq kirgändä, u on ikkəylän bilän öygä kældi. ■ 18 Ular dastihanda olturup öjzalanöjanda Əysa:

— Män silergä bərhək xuni eytip köyayki, aranglardiki birəylän, män bilän billə öjzalanıwatkan birsi manga satk unluk kılıdu, — dedi. □ ■

19 Ular *bu sözdin* këyojuöa qömüp, bir-birləp uningdin:

— Män əməstimən? — döp soridi. Yənə birsi: — Män əməstimən? — dedi.

20 Lekin u ularöa:

— Xu kixi on ikkəylänning biri, yəni kolidiki nanni män bilän täng tawakka tögürgüçi bolıdu. 21 İnsan'ooqlı dərwəkə əzi toqrisida *muqəddas yazmilarda* pütülgändäk aləmdin ketidu; birak İnsan'ooqlıning tutup berilixigə wasitiçi bolöjan adəmnıng həliöja way! U adəm tuöulmiojan bolsa unıngöja yahsi bolatti! — dedi. □

«Rəbning ziyapiti»

Mat. 26:26-30; Luqa 22:15-20; 1Kor. 11:23-25

22 Ular öjzalanıwatkanda, Əysa bir nanni kəliöja elip təxəkkür eytkəndin keyin, uni oxutup, muhlislrıöja üləxtürüp bərdi wə:

— Elinglar, bu mening tenim, — dedi. □ ■

23 Andin u kəliöja jamni elip *Hudaöja* təxəkkür eytkəndin keyin, uni muhlislrıöja sundi. Ularning hëmmisi uningdin iqixti.

□ 14:12 «petir nan heytingning birinçi küni, yəni ötöp ketix heytingning qurbanlik közisi söyulidiöjan küni» — «petir nan heyti» yəttə kün bolıdu, birinçi küni «ötöp ketix» heytimu täng bolıdu. Bu küni, Yəhudiylar öyliridə köza soyup, petir nan bilän yəydu. «**Ötöp ketix heytingning tamiki**» — buning muhım kısımi «ötöp ketix qurbanlik közisi» idi («Mis.» 12:3-11, «Law.» 23:5, «Qəl.» 28:16, «Kan.» 16:1-7ni kəring). ■ 14:12 Mis. 12:17; Mat. 26:17; Luqa 22:7.

□ 14:13 «**Xähergä kiringlar**» — «xähər» — Yerusalem xəhirigə, demək. «**u yördä kozida su kötürüwalöjan bir är kixi silergä uqraydu**» — Kanaanda (Pələstində) är kixilər bügüngə kəder adəttə su kötürməydu. ■ 14:17 Mat. 26:20; Luqa 22:14. □ 14:18 «**dastihanda olturup öjzalanöjanda...**» — grek tilida «dastihanda yetip öjzalanöjanda...». ■ 14:18 Zəb. 41:9; Ros. 1:17. □ 14:21 «**... birak İnsan'ooqlıning tutup berilixigə wasitiçi bolöjan adəmnıng həliöja way! U adəm tuöulmiojan bolsa unıngöja yahsi bolatti!**» — Yəhuda bu sözni angliöjandin keyin dərhal çikip bax kahınlarning yenioja baröjan bolsa kerək. «Markus», «Luqa», «Yuhanna»diki ««ötöp ketix» heytingning kəqlik tamiki» toqrisidiki bayanlarnı kəring.

□ 14:22 «**Əysa bir nanni kəliöja elip təxəkkür eytkəndin keyin**» — yaki «Əysa nanni kəliöja elip (uni) bərikətligəndin keyin,...». ■ 14:22 Mat. 26:26; Luqa 22:19; 1Kor. 11:23.

24 U ularoşa: — Bu mening kənim, nuroşun adəmlər üqün təküldioşan, yengi əhdini tüzidioşan kənimdur. □ 25 Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, Hudaning padixahlığıda yengidin xarəbtin iqidioşan küngiqə, üzüm telining xərbətini hərgiz iqməymən, — dedi.

26 Ular bir mədhüyə küyini eytkəndin keyin talaşa qikiş, Zəytun teoşioşa qarap ketixti.

Muhlisların Əysani taxlap ketixi

Mat. 26:31-35; Luğa 22:31-34; Yh, 13:36-38

27 Andin Əysa ularoşa:

Silər həmminglar tanduruluş putlixisilər, qünki *mukəddəs yazmılarda*:

«Mən padiqini uruwetimən, Qoylar patiparaq bolup tarqitiwetilidu» dəp pütülgən. □ ■

28 Ləkin mən tirilgəndin keyin Galiliyəgə silərdin burun bərimən, — dedi. ■

29 Ləkin Petrus uningəşa:

— Həmməylən tanduruluş putlaxsimu, mən hərgiz putlaxmaymən, dedi.

30 Əysa uningəşa: — Mən sanga bərhək xuni eytip qoyayki, bügün, yəni bügün keqə horaz ikki kətim qillioşuqə, sən məndin üq kətim tanisən, — dedi. ■

31 Ləkin Petrus təhimu kət'iyilik bilən uningəşa:

— Sən bilən billə öldioşan ix kerək bolsimu, səndin hərgiz tanmaymən, — dedi. Qaloşan həmmisimu xundək deyixti. ■

Əysaning Getsimanə başqışidiki dua-tilawiti

Mat. 26:36-46; Luğa 22:39-46

32 Andin ular Getsimanə degən bir jayoşa kəldi. U muhlislaroşa: — Mən dua-tilawət kiliş kəlgüqə, muxu yərdə olturup turunglar, dedi. ■

33 U Petrus, Yəşup wə Yuşannani birgə elip mangdi wə sür besip, roş-kəlbidə tolimu pərixan boluxğa baxlıdi. □ 34 U ularoşa:

— Jenim öldioşandək bəkmü azablanmaqta. Silər bu yərdə kəlip, oyoşək turunglar, — dedi. ■ 35 U səl nerirək bərip, əzini yərgə etip düm yatti wə mümkün bolsa, u dəkikining öz bəxişoşa qüxməy etüp ketixi üqün dua kiliş: □ ■

□ 14:24 «Bu mening kənim, nuroşun adəmlər üqün təküldioşan, yengi əhdini tüzidioşan kənimdur» — «yengi əhdə» Təwrat, «Yər.» 31:31-34, «Luğa» 22:20ni, «İbr.» 13:20ni kəring. Bəzi kona kəqürmilərdə pəkət «əhdə» deyilidu. □ 14:27 «Mən padiqini uruwetimən, koylar patiparaq bolup tarqitiwetilidu» — «Zək.» 13:7. Muxu bəxərtə səzligüqi Hudaning əzi, əlwəttə. ■ 14:27 Zək. 13:7; Mat. 26:31; Yh. 16:32. ■ 14:28 Mat. 26:32; 28:10; Mar. 16:7. ■ 14:30 Mat. 26:34; Luğa 22:34; Yh. 13:38. ■ 14:31 Yh. 13:37. ■ 14:32 Mat. 26:36; Luğa 22:39; Yh. 18:1. □ 14:33 «Əysa ... roş-kəlbidə tolimu pərixan boluxğa baxlıdi» — grek tilida «u ... roşta tolimu pərixan boluxğa baxlıdi». ■ 14:34 Yh. 12:27. □ 14:35 «u dəkikining öz bəxişoşa qüxməy etüp ketixi üqün ...» — grek tilida «xu səətning öz bəxişoşa qüxməy etüp ketixi üqün...». ■ 14:35 Luğa 22:41.

36 — I Abba Ata, Sanga hëmmə ix mumkindur; bu kədəhni məndin ötküzüwətkəysən! Lekin bu ix mən haliqandək əməs, sən haliqandək bolsun, — dedi. □ ■

37 U *üqəylənni* yenioğa qaytip kəlginidə, ularning uhlap qalojanlikini kərüp, Petrusğa:

— Əy Simon, uhlawatamsən?! Bir saətmu oyqoq turalmidingmu?! ■

38 Ezikturuluxtin saklinix üqün, oyqoq turup dua qilinglar. Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdur, — dedi. □ ■

39 Andin u yənə berip, ohxax sözlər bilən kəytidin dua kildi. 40 U ularning yenioğa qaytip kəlginidə, ularning yənə uhlap qalojanlikini kərđi, çünki ularning kəzliri uyquoğa ilinojanidi. Ular uningoğa nemə deyixini bilməy kaldi. 41 U üqünqı ketim ularning yenioğa qaytip ularoğa:

— Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər? Əmdi boldi bəs! Wakıt-saiti keldi; mana, mana, insan'ooqlı gunahkarlarning qolioğa tapxuruldi!

□ 42 Kəpunglar, ketəyli; mana, manga satkunluk qilidioğan kixi yekın keldi! — dedi.

Əysaning tutkun qilinixi

Mat. 26:47-56; Luğa 22:47-53; Yh. 18:3-12

43 Wə xu dəkikidə, uning sözi tehi tügiməyila, mana, on ikkəyləndin biri boləjan Yəhuda keldi; uning yenida bax kaşınlar, Təwrat ustazliri wə aqsakallar tərıpıdın əwətilgən qiliq-tokmaqlarni kətürgən zor bir top adəm bar idi. ■ 44 Uningoğa satkunluk qiloquqi ular bilən alliburun ixarətni bekitip: «Mən kimni səysəm, u dəl xudur. Silər uni tutup, yalap elip ketinglar» dəp kelixkanidi. 45 U kelip udul *Əysaning* aldioğa berip:

— Ustaz, ustaz! — dəp uni səyüp kətti. □ ■

46 Ular uningoğa kol selip, uni tutkun kildi. 47 Wə uning yenida turojanlardın birəyılən qiliqini suqurup, bax kaşınning qakiriəğa uruwıdı, uning kulikini xilip quxürüwətti.

48 Əysa jawabən ularoğa:

— Bir karəqini tutidioğandək qiliq-tokmaqlarni kətürüp meni tutkili kəpsilərəu? 49 Mən hər küni ibadəthana həyililirida silər bilən billə bolup təlim berəttim, lekin silər u qəoğda meni tutmidinglar. Lekin bu ixlarning yüz berixi muqəddis yazmilarda aldin pütülgənlərnin əməlgə axuruluxi üqün boldi, — dedi. ■

50 Bu qəoğda, həmməylən uni taxlap keçip ketixti. ■ 51 Pəkət uqisioğa kanap rəht yepinqəqliwaləjan bir yigit uning kəynidin əgixip mangdı. Yax

□ 14:36 «I Abba Ata, Sanga hëmmə ix mumkindur» — ıbraniy tilida «abba» degən söz oşulning atisioğa boləjan yekınqilikini bildürıdı. Uyoşurqıdiki «səyümlük ata» degəngə yekın kelıdı. Bu söz həm muhəbbət həm qongqur hərmətnimu bildürıdı. «**bu kədəhni məndin ötküzüwətkəysən!**» — «bu kədəh» uning aldaida turıdıəjan azab-oqubətlərnı kərsıtidu. Təwratning kəp yərliridə «kədəh» dəl xu mənıdə ıxıltilıdı (məsilən «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15də). ■ 14:36 Yh. 6:38. ■ 14:37 Mat. 26:40; Luğa 22:45. □ 14:38

«**Roh pidakar bolsimu, lekin kixining ətliri ajizdu**» — «kixining ətliri» grek tilida «ət». İnşılđa «ət» yaki «ət-tən» daim degüdək adəmnin öz teni tərıpıdın azdurıldioğan, gunahkar təbitini kərsıtidu. «Rim.»diki «kirix söz»imizni kəring. ■ 14:38 Gal. 5:17. □ 14:41 «**Silər tehiqə uhlawatamsilər, tehiqə dəm eliwatamsilər?**» — yaki bolmısa: «Əmdi uhlawerısilər, dəm elıwerısilər!» (demək, kinayilik gəp) yaki pəkət: «Əmdi uhlənglar, dəm elinglar!». ■ 14:43

Mat. 26:47; Luğa 22:47; Yh. 18:3. □ 14:45 «**Ustaz, ustaz**» — «Ustaz» ıbraniy tilida «Rabbi» deyilıdı. İbraniylar arısıda adəmnin ismini ikki qətim qəkirix adəttə inatayın qongqur həssiya, alahıdə amraklıknı bildürıdı. ■ 14:45 2Sam. 20:9. ■ 14:49 1Sam. 24:14-15; Zəb. 22:6-7; 69:9; Luğa 24:25 ■ 14:50 Ayup 19:13; Zəb. 88:8, 18; Zək. 13:7

əskərlər uni tutuweliwidi, ⁵² lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardın keçip kətti. □

Aliy kengəxmida sotlinix

Mat. 26:57-68; Luqa 22:54-55, 63-71; Yh. 18:13-14, 19-24

⁵³ Əmdi ular Əysani bax kaһinning aldiqə elip bərixti. Bax kaһinlar, barliқ aқsaқallar bilən Təwrat ustazlırimu u yərgə uning yenioqə yioqildi.

□ ■ ⁵⁴ Petrus uningqə taki bax kaһinning sarayidiki һoylining iqiğiqə yiraktın əgixip kəldi; u qərawullar bilən billə otning nurida otsinip olturdi. ⁵⁵ Bax kaһinlar wə pütün aliy kengəxmə əzaliri Əysani ölümgə məһkum kilix üqün, guwah-ispət izdidi, əmma tapalmidi. □ ■ ⁵⁶ Qünki nuroqun kixilər uni ərz kilip yaloqan guwahqılı bərgən bolsimu, ularning guwahlıkliri bir-birigə udul kəlməytti. ⁵⁷ Bəzi adəmlər ornidin turup, uning üstidin ərz kilip yaloqan guwahlıq bərip:

⁵⁸ — Biz uning: «Insan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxqə bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən» degənlikini angliduk, — dedi. □ ■ ⁵⁹ Həttə ularning bu һəktiki guwahlıqlirimu bir-birigə mas kəlmidi.

⁶⁰ Andin bax kaһin һəmməylənnin aldida ornidin turup, Əysadin: — Kəni, jawab bərməmsən? Bular sening üstüngdin zadi qəndəq guwahlıqlarni bəriwatidu? — dəp soridi. ■ ⁶¹ Lekin Əysa xük turup, һəqқəndəq jawab bərmidi. Bax kaһin uni qıstap yənə uningdin: — Sən Mubarək Boluquning Oqlı Məsiһmusən? — dəp soridi. □ ■

⁶² Xundəq, mən əzüm, — dedi Əysa, — wə silər keyin İnsan'oqlining Qudrət Igisining ong yenida olturidioqanlıqini wə asmandiki bulutlar bilən kelidioqanlıqini kərisilər. □ ■

⁶³ Xuning bilən bax kaһin tonlirini yirtip taxlap:

— Əmdi baxqə һərkəndəq guwahqining nemə һajiti? □ ⁶⁴ Əzünglar bu kupurlukni anglidinglar! Əmdi buningqə nemə dəysilər? — dedi.

Uların һəmmisi u ölüm jazasioqə buyrulsun, dəp һöküm qikirixti. ⁶⁵ Andin bəziliri uningqə tükürүkə baxlıdi, yənə uning kəzlrini

□ **14:52** «...uqisioqə kanap rəht yepinqəqliwaloqan bir yigit... lekin u kanap rəhttin boxinip, yalingaq peti ulardın keçip kətti» — birməqqə xərhqilər bu «məlum yax yigit»ni Markusning əzi ikən, dəp karaydu. Bizmu qoxulimiz. U muxu yərdə əzini «muһlis» dəp atımaydu. Bəlkim u muxu yərdə **barliқ kixilər**ning Əysadin waz keçip uni taxlioqanlıqini təktiliməqci bolidu.

□ **14:53** «**Bax kaһinlar, barliқ aқsaқallar bilən Təwrat ustazlırimu u yərgə uning yenioqə yioqildi**» — «uning yenioqə» bax kaһin Qayafaning yenioqə, demək. ■ **14:53** Mat. 26:57; Luqa 22:54; Yh. 18:13,24. □ **14:55** «**aliy kengəxmə**» — ibraniy tilida «Sanһedrin». ■ **14:55** Mat. 26:59; Ros. 6:13. □ **14:58** «**Insan qoli bilən yasaloqan bu ibadəthanini buzup taxlap, insan qoli bilən yasalmioqan baxqə bir ibadəthanini üq kün iqidə yasap qikimən**»

— «Yuh.» 2:19ni kəring. Ular Məsiһning əzini burmilioqanidi. ■ **14:58** Mar. 15:29; Yh. 2:19. ■ **14:60** Mat. 26:62. □ **14:61** «**Sən Mubarək Boluquning Oqlı Məsiһmusən?**» — «Mubarək Boluqı» — Huda Əzidur. ■ **14:61** Yəx. 53:7; Ros. 8:32. □ **14:62** «**silər kezup İnsan'oqlining Qudrət Igisining ong yenida olturidioqanlıqini wə asmandiki bulutlar bilən kelidioqanlıqini kərisilər**» — Təwrat, «Dan.» 7:13ni kəring. ■ **14:62** Dan. 7:13; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; Luqa 21:27; Ros. 1:11; 1Tes. 4:16; 2Tes. 1:10; Wəһ. 1:7. □ **14:63** «**Xuning bilən bax kaһin tonlirini yirtip taxlap...**» — bax kaһin Əysani «kupurluk qildi» dəp qərap, əzining buningqə boləqan qəqxi wə һəzəpini ipadiləx üqün kiyimlirini yirtkə. Əysaning əzining Məsiһ ikənlikini etirap kilixi, uning Hudaqə has һoқuқ wə xəһrət məndidur, degənlikidur. Yənə xuni eytimizki, bax kaһinning tonlirini yirtixning əzi Təwrat qanunioqə hilap idi («Law.» 10:6, 21:10).

tengip, muxtlap: «Keni, *pəyoʻambərqilik kılıp* bexarət berə!» deyixti. Qarawullarmu uni xapilak bilən kaqatlıdi. □ ■

Petrusning Əysadin tenixi

Mat. 26:69-75; Luqa 22:56-62; Yh. 18:15-18, 25-27

⁶⁶ Petrus sarayning təwənkı hōylisida turōlanda, bax kaħinning dedəkliridin biri kelip, ■ ⁶⁷ issinip olturoqan Petrusni kōrūp, uningōqa tikilip qarap:

— Sənmu Nasarətlik Əysa bilən billə idingōqu, — dedi.

⁶⁸ Lekin u tenip:

— Sening nemə dəwatkanlikingni bilmidim hēm qūxənmidim, — dedi-də, taxkiriōqa, dərwezining aywaniōqa qikip turdi. Xu əsnada horaz bir qillidi.

⁶⁹ Uni yənə kōrgən heliki dedək yənə u yərdə turōqanlarōqa:

— Bu ulardin biri, — degili turdi. ■ ⁷⁰ Petrus yənə inkar kildi.

Bir'azdin keyin, u yərdə turōqanlar Petruska yənə:

— Bərħək, sən ularning birisən. Qūnki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?! — deyixti. □

⁷¹ Lekin u kattik qarōaxlar bilən kəsəm kılıp:

— Silər dəwatkan heliki adəmnı tonumaymən! — dedi.

⁷² Dəl xu qaōda horaz ikkinqi kətim qillidi. Petrus Əysaning əzigə: «Horaz ikki kətim qillioquqə, sən məndin ūq kətim tanisən» degən sōzini esigə aldi; wə bularnı oylap yioqlap kətti. □ ■

15

Əysaning Pilatusning aldida sotlinixi

Mat. 27:1-2, 11-14; Luqa 23:1-5; Yh. 18:28-38

¹ Ətisi tang etixi bilənla, bax kaħınlar aksaqallar, Təwrat ustazliri wə pūtkül aliy kengəxmidikilər bilən məslihətlixip, Əysanı baōqlap apirip, waliy Pilatuska tapxurup bərdi. ■

² Pilatus uningdin:

— Sən Yəħudiyaların padixahimu? — dəp soridi.

U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi. □ ■

³ Bax kaħınlar uning ūstidin qayta-qaytidin ərz-xikayətlərnı kılıxti.

⁴ Pilatus uningdin yənə:

□ **14:65** «bəziliri uningōqa tükürükə baxlıdi, yənə uning kōzlrini tengip, muxtlap: «keni, *pəyoʻambərqilik kılıp* bexarət berə!» — «Mat.» 26:68də muxu kixilərnıng: «... «Keni bexarət berə, seni kim urdi?» deyixkənlikimu hatirilidu. «Qarawullarmu uni xapilak bilən kaqatlıdi» — yaki «Qarawullarmu uni arisioqa eliwelip kaqatlıdi». ■ **14:65** Ayup 16:10; Yəx. 50:6; Yh. 19:3.

□ **14:66** Mat. 26:58,69; Luqa 22:55; Yh. 18:16,17. ■ **14:69** Mat. 26:71; Luqa 22:58; Yh. 18:25. □ **14:70** «Bərħək, sən ularning birisən. Qūnki sənmu Galiliyəlik ikənsənoqu?!» — ularning degənliri Petrusning tələppuzioqa asasən bolsa kerək. «Mat.» 26:72-73ni kōrüng.

□ **14:72** «...wə bularnı oylap yioqlap kətti» — baxķa birhil tərjimisi: — «... wə kəngli buzulup yioqlap kətti». ■ **14:72** Mat. 26:34,75; Luqa 22:61; Yh. 13:38; 18:27. ■ **15:1** Zəb. 2:2; Mat. 27:1; Luqa 22:66; 23:1; Yh. 18:28; Ros. 3:13. □ **15:2** «U jawabən: — Eytķiningdək, — dedi» — Əysaning «Eytķiningdək» degən jawabining grek tilida «Xundək, lekin əħwal dəl sening oyliōjiningdək əməs» degən puriki qikidu. ■ **15:2** Mat. 27:11; Luqa 23:3; Yh. 18:33.

— Jawab bərməmsən? Kara, ular üstüngdin xunqiwala xikayət kiliwatidu!? — dəp soridi.■

⁵ Biraq Əysa yənila heq jawab bərmidi; Pilatus buningoqa intayin həyran qaldi.■

Əysa wə Barabbas

Mat. 27:15-31; Luqa 23:13-25; Yh. 18:39-40; 19:1-16

⁶ Hər kətimlik *ətüp ketix* heytda, halayik kaysibir məhbusni tələp kilsa, waliy uni qoyup bərəttili.■ ⁷ Əyni waqıtta, zindanda Barabbas isimlik bir məhbus bar idi. U əzi bilən billə topilang kətürgən həmdə topilangda katillik kıləjan nəqqəylən bilən təng solanoqanidi.■ ⁸ Halayik qukan-sürən selip waliyidin burun həmixə ularoqa kıləjnidək yənə xundak kıləxini tiləxti.□

⁹ Pilatus ularoqa:

— Silər Yəhudiylarning padixahini qoyup beriximni halamsilər? — dedi ¹⁰ (qünki u bax kaħinlarning həsəthorluqi tüpəylidin uni tutup bərgənlikini bilətti). ¹¹ Ləkin bax kaħinlar halayikni: «Buning ornioqa, Barabbasni qoyup bər» dəp tələp kıləxka küxkürttili.■

¹² Pilatus jawabən ulardin yənə:

— Undak bolsa, silər «Yəhudiylarning padixahi» dəp atiojan kixini qandak bir tərəp kıl dəwatisilər? — dedi.

¹³ — Ular yənə awazini kətürüp: — Uni krestligin! — dəp warkirixatti.

¹⁴ Pilatus ularoqa: — Nemixka? U nemə rəzillik ötküzüptü? — dedi.

Biraq ular tehimu oqaljirlixip:

— Uni krestligin! — dəp warkiraxti. ¹⁵ Xunga Pilatus, halayikni razi kılmaqçi bolup, Barabbasni ularoqa qikirip bərtdi. Əysani bolsa kamqilatqandin keyin, krestləx üçün *ləxkərlirigə* tapxurdi.□ ■

Ləxkərləning Əysani məshirə kıləxi

¹⁶ Andin ləxkərlər Əysani waliy ordisidiki səynaqa elip kirip, pütün ləxkərlər topini bu yərgə jəm boluxka qakirdi. □ ■ ¹⁷ Ular uning uqisioqa səsün rənglik ton kiydürüxti, andin ular tikənlik xahqilardin tokuojan bir tajni bəxioqa kiygüzdi. □ ¹⁸ Andin uni mubərekləp: «Yaxioqayla, i Yəhudiylarning padixahi!» deyixti. ¹⁹ Andin bəxioqa komux bilən hədəp urup, uningə qarap tükürüxti wə uning aldida tiz püküp, səjdə kıləxti.□

²⁰ Ular uni xundak mazak kıləjandin keyin, uningdin səsün tonni salduruwetip, uqisioqa öz kiyimlirini kiydürdi; andin ular uni krestləx üçün elip qikixti.

■ 15:4 Mat. 27:13; Yh. 19:10. ■ 15:5 Yəx. 53:7 ■ 15:6 Mat. 27:15; Luqa 23:17; Yh. 18:39.

■ 15:7 Mat. 27:16; Luqa 23:19; Yh. 18:40. □ 15:8 «Halayik qukan-sürən selip...» — baxka birhıl təjmisidi: «Halayik (walyning) aldioqa kelip...» ■ 15:11 Mat. 27:20; Luqa 23:18; Yh. 18:40; Ros. 3:14. □ 15:15 «Əysani bolsa kamqilatqandin keyin...» — Rim imperiyəsidiə jaza kamqiliri birməqə tasmilik bolup, hər bir tasmisioqa qoşuxun wə ustihan parqiliri baqlanojan bolidi. Kamqiləjan waqıtta jazaqa tartiloquqıYalingaqılınip, yərgə tizlanduruluq, ikki yenida turojan ləxkər uni kamqilaytti. ■ 15:15 Mat. 27:26; Yh. 19:1. □ 15:16 «waliy ordisidiki səyna» — grek (latin) tilida «praytorium». «ləxkərlər topi» — (grek tilida «kohort») 500-600 kixidin tərkib tapkan. ■ 15:16 Mat. 27:27; Yh. 19:2. □ 15:17 «Ular uning uqisioqa səsün rənglik ton kiydürüxti» — «səsün rəng» xu qəşda xahənə kiyimning rənggi xundak idi («Mat.» 27:28, «Yuh.» 19:2ni kəring). Ular xu «xahənə ton» arqilik Əysani «sən padixahmu?!» dəp mazak kılmaqçi. □ 15:19 «andin bəxioqa komux bilən hədəp urup...» — yaki «andin bəxioqa həsa bilən hədəp urup...».

Uning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Luqa 23:26-39; Yh. 19:17-19

21 Kurini xəhīridin bolōan, Simon isimlik bir kixi yezidin kelip, u yərdin ətüp ketiwatatti (bu kixi Iskəndər bilən Rufusning atisi idi). *Ləxkərlər* uni tutup kelip, *Əysaning* krestini uningōa məjburiy kətürgüzdi. □ ■

22 Ular Əysani Golgota (təjimesi, «bax səngək») degən yərgə elip kəldi; ■ 23 andin ular uningōa iqxū üqūn murmækki arilaxturuloan aqqıq xarab bərdi; lekin u uni qobul qılmidi. □

24 Ular uni krestligəndin keyin, kiyimlirini əzara bəlxüwəlix üqūn, həkəyisining ülūxini bekitixkə hər bir kiyimning üstigə qək taxlıdi. □ ■

25 Uni krestligən waqit künnig üqinçi saiti idi. □ 26 Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahı» dəp pütülgənidi. □ ■

27 Ular uning bilən təng ikki qarəqinimu krestlidi, biri ong tərripidə, yənə biri sol tərripidə idi. 28 Xundək qilip, mukəddəs yazmildiki: «U jinayətqilərnig katarida sanaldi» degən söz əməlgə axuruldi. □ ■ 29 U yərdin ətəkənlər baxlirini qayqixip, uni həkərtləp:

— Uhu, sən ibadəthanini buzup taxlap, üq kün iqidə qaytidin yasap qikidiōan adəm, ■ 30 əmdi özünigni qutkuzup kresttin qüxüp bəkkina! — deyixti.

31 Bax kahinlar bilən Təwrat ustazlirimu əzara xundək məshirə qilip:

— U bəxqilarni qutkuzuptikən, özini qutkuzalmaydu. 32 Israilning padixahı bolōan Məsih əmdi kresttin qüxüp bəksunqu, xuni kərsəkla uningōa etikəd qilimiz! — deyixti. Uning bilən təng krestlənqənlərmu uni xundək həkərtləxti.

Əysaning əlümi

Mat. 27:45-56; Luqa 23:44-49; Yh. 19:28-30

33 Əmdi künnig altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarəngöulək qaplıdi wə tokkuzinqi saitiqigə dawam qildi. □ ■ 34 Tokkuzinqi saəttə Əysa yukiri awaz bilən: «Eloi, Eloi, lama xawaqtani?», mənisi: —

□ 15:21 «Ləxkərlər uni tutup kelip, Əysaning krestini uningōa məjburiy kətürgüzdi» — «Əysaning kresti» toqruluk; Əysa özini jazalaydiōan qoral bolōan xu krest (qapras yaqraq)ni yüdüp mengixi kerək idi. U xundək kattik qamqilənoanki, həlsirap yüdüp mangalmisa kerək. ■ 15:21 Mat. 27:32; Luqa 23:26. ■ 15:22 Mat. 27:33; Luqa 23:33; Yh. 19:17. □ 15:23

«... ular uningōa iqxū üqūn murmækki arilaxturuloan aqqıq xarab bərdi; lekin u uni qobul qılmidi» — krestkə mihlinidiōanlarōa aqrıknı pəsəytix məqsitidə dora arilaxturuloan xarab berilidikən. Biraq Əysa rət qildi. □ 15:24 «həkəyisining ülūxini bekitixkə hər bir kiyimning üstigə qək taxlıdi» — yaki «həkəyisining ülūxini bekitixkə kimiymliri üqūn qək taxlıdi». ■ 15:24 Zəb. 22:18; Mat. 27:35; Luqa 23:34; Yh. 19:23. □ 15:25 «künnig üqinçi saiti» — hazırki waqit bolsa, ətigən saət tokkuz idi. □ 15:26 «Uni əyibligən xikayətnamidə «Yəhudiylarning padixahı» dəp pütülgənidi» — bu xikayətnamə uning bəxining yukiri tərripigə bekitilgənidi («Mat.» 27:37). ■ 15:26 Mat. 27:37; Luqa 23:38; Yh. 19:19. □ 15:28 «U jinayətqilərnig katarida sanaldi» — «Yəx.» 53:12. ■ 15:28 Yəx. 53:12; Luqa 22:37. ■ 15:29 Zəb. 22:7-8; 69:19-22; 109:25; Mat. 27:39; Luqa 23:35; Yh. 2:19.

□ 15:33 «künnig altinqi saiti kəlgəndə, pütkül zeminni qarəngöulək qaplıdi wə tokkuzinqi saitiqigə dawam qildi» — hazırki waqit sistemisi boyiqə muxu hələt qüx waqtidin (saət on ikkiddin) baxlap saət üqkiqə dawam qildi. ■ 15:33 Mat. 27:45; Luqa 23:44.

«Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwätting?» döp kättik nida kildi. □ ■

³⁵ U yärdä turuwatqanlarning bəziliri buni anglap:

— Mana, u Ilyas pəyojəmbərgə nida kiliwatidu, — deyixti. ³⁶ Ulardin birəylən yügürüp berip, bir parqə bulutni aqqıq xarabka qilap, qomuxning uqioja selip uningoja iğküzüp:

— Tohtap turunglar! Karap bakayli, ilyas pəyojəmbər uni qüxürgili kelərmikin? — dedi. ■

³⁷ Əysa kättik warkiridi-də, rohini qoyuwətti. □ ³⁸ Wə xu əsnada ibadəthanining iğkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə belüp yirtildi. □ ■

³⁹ Əmdi uning udulida turojan yüzbexi uning qandaq nida qilip rohini qoyuwətkənlilikni körüp:

— Bu adəm həkikətən Hudaning oqlı ikən! — dedi. ■

⁴⁰ U yərdə yənə bu ixlaroja yiraktın karap turuwatqan birnəqəqə ayallarmu bar idi. Ularning arisida Magdallik Məryəm, kiçik Yaqub bilən Yosəning anisi Məryəm wə Salomilar bar idi. □ ■ ⁴¹ Ular əslidə Əysa Galiliyə əlksidə turojan wakitta uningoja əgixip, uning hizmitidə boləjanlar idi; bulardin baxka uning bilən Yerusalemoja birgə kəlgən yənə nurojun ayallarmu uning əhwaliəja karap turatti. ■

Əysaning dəpnə qilinixi

Mat. 27:57-61; Luğa 23:50-56; Yh. 19:38-42

⁴² Kaçkurun kirip qaloqanda («təyyarlaş küni», yəni xabat künining aldınki küni boləjaqça), □ ■ ⁴³ aliy kengəxmining tolimu mətiwər əzasi, Arimatyalıq Yüsüp bar idi. Umu Hudaning padixahlıqini kütüwatqan bolup, jür'ət qilip waliy Pilatusning aldioja kirip, uningdin Əysaning jəsitini berixni tələp kildi. ⁴⁴ Pilatus Əysaning allıkaqan əlgənlığigə həyrən boldi; u yüzbexini qaçirip, uningdin Əysaning əlginigə heli wakit boldimu, döp soridi. ⁴⁵ Yüz bexidin əhwalni uqkəndin keyin, Yüsüpkə jəsətni bərdi. ⁴⁶ Yüsüp esil kanap rəht setiwelip, jəsətni kresttin qüxürüp kanap rəhttə kepənlidi wə uni qiyada oyulojan bir kəbrigə koydi; andin kəbrining aqzioja bir taxni domilitip koydi. ■

□ **15:34 «Tokkuzinçi saəttə»** — hazırki wakıt bolsa saət üqlərdə. «Eloi, Eloi, lama xawaqtani?», mənisı: — «Hudayim, Hudayim, meni nemixka taxliwätting?» — «Zəb.» «1:22»ni kəring. ■ **15:34** Zəb. 22:1-2; Mat. 27:46. ■ **15:36** Zəb. 69:21; Yh. 19:29. □ **15:37 «Əysa... rohini qoyuwətti»** — «rohini qoyuwətti» degənnin baxka birhil tərjimisi «Əysa... tinikini tohtatti». □ **15:38 «... xu əsnada ibadəthanining iğkiri pərdisi yukiridin təwəngə ikki parqə belüp yirtildi»** — bu pərdə ibadəthanidiki əng muqəddəs jayni muqəddəs jaydin ayrip turidiojan pərdə bolup, uning yirtilixi insanlarning Hudaning aldioja baridiojan yolining Əysaning əlümi bilən eqilojanlıqini bildürüdü (ibadəthanidiki «muqəddəs jay»ni sirtiki hoylidin ayriyidiojan yənə bir «sirtki pərdə» bar idi, lekin buni kərsitix üçün adətə baxka ataloju ixlitilidu). ■ **15:38** 2Tar. 3:14; Mat. 27:51; Luğa 23:45. ■ **15:39** Mat. 27:54; Luğa 23:47. □ **15:40 «Yosəning anisi Məryəm»** — «Mat.» 27:56də «Yüsüpnin anisi Məryəm». ■ **15:40** Mat. 27:55; Luğa 23:49. ■ **15:41** Luğa 8:2, 3. □ **15:42 «təyyarlaş küni»** — adətə xabat künining aldınki küni kərsitidu. Xabat künidə hərəkəndə ixləx (məsilən otun terix, ot yekix, hemir yuəruux qatarlıqlar) mən'i kilinəjaqça, xabat künidiki barlıq tamaqlarni andınki küni, yəni jümə künidə təyyarlaş kerək idi. Uning üstigə, kaidə boyiqə, əltürülənlarning jəsiti xabat künidə kresttə qalsə bolmaytti («Qan.» 21:23ni kəring). ■ **15:42** Mat. 27:57; Luğa 23:50; Yh. 19:38. ■ **15:46** Mat. 12:40; 26:12; 27:60; Luğa 23:53.

47 Wə Magdallik Məryəm bilən Yosəning anisi Məryəm uning qoyuloqan yerini kəruwaldi.

16

Əysa ölümündin tirilidu

Mat. 28:1-8; Luqa 24:1-12; Yh. 20:1-10

1 Xabat küni ötuxi bilənla, Magdallik Məryəm, Yaqubning anisi Məryəm wə Salomilar berip Əysaning jəsitigə sürux üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwaldı. □ ■ 2 Həptining birinçi küni ular bək baldur, tang səhərdə ornidin turup, kün qıxixi bilən kəbrigə bardı. □ 3 Ular əzara: «Bizgə kəbrining aqzidiki taxni kim domilitixip bərər?» deyixti. 4 Lekin ular baxlirini kətürüp qariwidi, taxning bir yanəa domilitiwetilginini kərdi — əslidə u tax nahayiti yooqan idi. 5 Ular kəbrigə kirgəndə, ong tərəptə olturoqan, aq ton kiygən, yax bir adəmnı kərdi, wə kattik dəkkə-dükkigə qüxti. ■

6 Lekin u ularəa:

— Dəkkə-dükkigə qüxmənglar. Silər krestləngüqi Nasarətlik Əysani izdəwatisilər. U tirildi, u bu yərdə əməs. Mana ular uni qoyoqan jay! ■

7 Lekin beringlar, uning muhlisliroqə wə Petruska: «U Galiliyəgə silərdin awwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar, — dedi. □ ■

8 Ular kəbridin qikipla bədər kaqti. Ularni titrək besip həxini yəkitay degənidi; bək kərkup kətkəqkə, həqkimgə həqnemini eytmidi. □ ■

Əysaning magdallik Məryəmgə kəruñuxi

Mat. 28:9-10; Yh. 20:11-18; Luqa 24:13-35

9 Əysa həptining birinçi küni tang səhərdə tiriləndin keyin, awwal Magdallik Məryəmgə kəruñdi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi. □ ■ 10 Məryəm qikiq, matəm tutup yioqlixip turoqan, burun uning bilən billə boləqanlarəa həwər bərdi. 11 Uning tirik ikənlikini wə Məryəmgə kəruñgənlikini angliəqanda, ular ixənmidi.

□ **16:1 «Xabat küni ötuxi bilənla»** — xabat küni xənbə küni kəqtə kün petixi bilən baxlinatti. «... Əysaning jəsitigə sürux üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwaldı» — yaki «Əysaning jəsitigə sürux üqün huxpuraklıq buyumlarni setiwəlanidi». Bu ixka qariəqanda, ayallar uning ölümündin tirilidəlanlikini həq oylap bəqmioqanidi! ■ **16:1** Mat. 28:1; Luqa 24:1; Yh. 20:1.

□ **16:2 «həptining birinçi küni»** — yəni yəxənbə küni. ■ **16:5** Mat. 28:2; Yh. 20:12. ■ **16:6** Mat. 28:5; Luqa 24:5. □ **16:7 «..beringlar, uning muhlisliroqə wə Petruska: «U Galiliyəgə silərdin awwal baridikən; u silərgə eytkinidək, silər uni xu yərdə kəridikənsilər» dənglar»** — Markus biwasitə demigini bilən həmmimiz bu səzligüqi «yax adəm»ni pərixta dəp bilimiz (5-ayətni kəruñg). ■ **16:7** Mat. 26:32; 28:10; Mar. 14:28; Ros. 1:3; 13:31; 1Kor. 15:5. □ **16:8 «həqkimgə həqnemini eytmidi»** — mənisi, bəlkim muhlislriddin bəxka həqkimgə eytmidi (məsilən, «Mat.» 28:8, 10ni kəruñg). ■ **16:8** Mat. 28:8; Luqa 24:9; Yh. 20:18. □ **16:9 «Əysa həptining birinçi küni tang səhərdə tiriləndin keyin, awwal magdallik Məryəmgə kəruñdi. U əslidə uningdin yəttə jinni həydiwətkənidi...»** — 9-20-ayətlər ikki kədimiy kəqürmidin bəxka, həmmə kəqürmilərdin tēpididu. Biz ularning «Markus»ning həkikiy bir qismi ikənlikigə həq gumanimiz yok; biraq muxu yərdə səhəpə qəklimisiddin toluq ispat kəltürəlməymiz. İnglizqə bilidəqan okurmənləruñing «Den Burgon»ning ««Markus»ning ahirki on ikki ayətliri» degən kitabini Internettin tapalaydioqanlikəqə ixinimiz. ■ **16:9** Luqa 8:2; Yh. 20:14,16.

Əysaning ikki muhlisioğa kərünüxi

¹² Bu ixlardin keyin, u ularning iqidiki yezioğa ketiwatқан ikkiyləngə baxқа siyaқта kəründi. ■ ¹³ Bularmu kələlanlarning yenioğa kaytıp, ularoğa həwər kələlan bolsimu, lekin ular bularoqimu ixənmidi.

Əysaning on bir muhlisioğa kərünüxi

Mat. 28:16-20; Luğa 24:36-49; Yh. 20:19-23; Ros. 1:6-8

¹⁴ Andin on birəylən dastihanda olturup oqizaliniwatқanda, u ularoğa kəründi wə ularning etikadsizliki wə tax yürəkliki üqün ularni tənbiğ berip əyiblid; qünki ular əzining tirilginini kərgənlərgə ixənmigənid. ■

¹⁵ U ularoğa mundak dedi:

— Pütkül jahanoğa berip, yaritiloquqilarning hər birigə hux həwərnı jakarlanglar. ■ ¹⁶ Etikaд kəlip, qəməldürüxnı qəbul kələlanlar kutқuzulidu. Etikaд kəlimioanlar bolsa gunahқа bekitilidu. ■

¹⁷ Etikaд kələlanlarning izlirioğa muxundak möjizilik alamətlər əgixip həmrəh bolidu: — ular Mening namim bilən jinlarnı həydiwetidu; ular yəngi tillarda səzləydu, □ ■ ¹⁸ ular yılanlarnı kəllirida tutidu, hər kəndək zəhərlik nərsini iqsimu, ularoğa zərər yətküzməydu; kəllirini bimarlaroğa təgküzüp qoysa, kesəlliri saqiyp ketidu. □ ■

Əysaning asmanoğa kətürülüxi

Luğa 24:50-53; Ros. 1:9-11

¹⁹ Xunga Rəb ularoğa bu səzlərnı kəlip boləqandin keyin, asmanoğa kətürüldi, Hudaning ong yenida olturdi. □ ■ ²⁰ Muhlislar qikip, hər yərgə berip hux həwərnı jakarlap yürdi. Rəb ular bilən təng ixləp, səz-kalamioğa həmrəh bolup əgəxkən möjizilik alamətlər bilən uningəğa ispat bərdi. □ ■

■ **16:12** Luğa 24:13. ■ **16:14** Luğa 24:36; Yh. 20:19; 1Kor. 15:5. ■ **16:15** Mat. 28:19; Yh. 15:16. ■ **16:16** Yh. 3:18; 12:48. □ **16:17** «yəngi tillar» — demək əzi egənmigən tillar. «Ros.» 2:4-11ni, «1Kor.» 12-, 14-babni wə munasiwətlik izahatlarını kəring.

■ **16:17** Luğa 10:17; Ros. 2:4; 5:16; 8:7; 10:46; 16:18; 19:6,12. □ **16:18** «ular yılanlarnı kəllirida tutidu...» — məsilən, «Ros.» 28:3-6ni kəring. □ **«Etikaд kələlanlarning izlirioğa muxundak möjizilik alamətlər əgixip həmrəh bolidu... .. kəllirini bimarlaroğa təgküzüp qoysa, kesəlliri saqiyp ketidu»** — enikki, etikaд kələlanlar üqün «møjizilik alamətlər» Məsihkə iman-ixəng kəltürgəndin **keyinla** kelidu («muxundak möjizilik alamətlər **əgixip** həmrəh bolidu» (17-ayət)). «Alamətlərnı kərsəm, **andin** ixinimən» degüqilər hərdaim kəp, əlwəttə. ■ **16:18** Luğa 10:19; Ros. 28:5, 8. □ **16:19** «Xunga Rəb ularoğa bu səzlərnı kəlip boləqandin keyin, asmanoğa kətürüldi, Hudaning ong yenida olturdi» — «xunga» — Rəb wədə kələlan «møjizilik alamətlər» pəkət Mukəddəs Rəh arkilik bolatti; u ərxkə kətürülmigən bolsa, Mukəddəs Rəh kələlməytti. **Xunga** (Əz səz-kalamini isxpətləydoğan möjizilik alamətlərnı mumkin kəlip üqün) u ərxkə kətürülmisə bolmaytti. ■ **16:19** Luğa 24:50,51; Ros. 1:9. □ **16:20** «Rəb ular bilən təng ixləp...» — bəzi kona kəqürmilərdə «Rəb Əysa ular bilən təng ixləp...» deyilidu.

■ **16:20** Ros. 1:2; 14:3; 1Tim. 3:16; İbr. 2:4.

Luqa

«Luqa bayan qiloqan hux hawar» •••• Mukəddimə

¹ Gərqə nuroqun adəmlər arimizda mutlək ixənqlik dəp qaraloqan ixlarni topla yezixka kirixkən bolsimu, ² (huddi səz-kalamoqa baxtin-ahir öz kezi bilən guwahqi bololanlar, xundaqla uni saqlap yətküzgüqilərnin bizgə amanət qiləqan bayanliridək), ³ mənmu barliq ixlarni baxtin təpsilyi təxkürüp enikliqandin keyin, i hərmətlik Teofilus janabliri, siligə bu ixlarni tərtipi boyiqə yezixni layik taptim. ⁴ Buningdin məxsət, sili qəbul qiləqan təlimlərnin mutlək həkikət ikənlikigə jəzm kixiliri üqündur.

Yəhya pəyoqəmbərning tuquluxidin bexarət

⁵ Yəhudiyə əlkisigə padixah boləqan Hərod səltənət qiləqan künliridə, «Abiya» kahinlik nəwətidin bir kahin bar bolup, ismi Zəkəriya idi. Uning ayalimu Hərunning əwladidin bolup, ismi Elizabit idi. ⁶ Ular ikkisi Hədaning alidida həkkanıy kixilər bolup, Pərwərdigarning pütün

□ **1:1 «nuroqun adəmlər arimizda mutlək ixənqlik dəp qaraloqan ixlarni topla yezixka kirixkən bolsimu,...»** — «arimizda» — demək Əysa Məsihə əgəxkənlər arisida. «Arimizda mutlək ixənqlik dəp qaraloqan ixlər» degənlikning baxka birhil təjimisı: «Arimizda (toluq) əməlgə axuruloqan ixlər». İkkilə təjimisı ohxaxla Əysa Məsihə munasivətlik ixlarni kərsitidu, əlwəttə. □ **1:2 «səz-kalam»** — muxu yərdə Əysa Məsihning əzini, xundaqla uning təpxuroqan barliq təlimini kərsitidu. **«saqlap yətküzgüqilər»** — yaki «ojojidar» degənnin muxu yərdə əlahidə mənisi bar. Ular Əysa Məsihning qiləqan səzliri wə paaliyətlirigə boləqan əz guwahqilərnin aəzaki tarihləroqə aylandurdi, xundaqla uni baxqiləroqə yadlitip təpxurdi. Muxu «saqlap yətküzgüqilər» barliq etiqaqlərnin jəməitining hizmitidə bolup «kalam-soz»ning tarihlirini saqlax üqün məs'ul boləqan «amanətiqlər» idi. Xuning bilən bəziliri bu aəzaki tarihlərnin yezixka kirixkənidi. Luqa bolsa bu tarihlərnin (1) təxkürüp enikliqan (2) andin ularni mutlək ixənqlik dəp ispatloqan əhwaldə bularni tərtip boyiqə hatiriləgənidi. □ **1:3 «mənmu barliq ixlarni baxtin təpsilyi təxkürüp enikliqandin keyin...»** — «baxtin» degən bu səz grek tilidə muxu yərdə ikki bislik səz bolup, uning əsaslik mənisi: Luqa «bayan»ida hatiriləgən barliq wəqələrnə u pəkət **öz kezi bilən kərgən guwahqilərnin** aəzidin anglap hatiriləgən; «baxtin» yənə qoxumqə: «yukiridin», «ərxin» degənni bildüridu; demək, Luqa bu hatirini yezixka ərxin boləqan türtkə bar idi. Baxqıqə eytkəndə, u uni Mukəddəs Rəhning yolyorukı wə ilhəmi astidə yazəqan. **«Teofilus»** — Munu kixining salahiyiti toqruluk İnjildiki «kirix səz»imizni kərug. Mənisı «Hədanı səyguqı».

□ **1:5 «Abiya» kahinlik nəwətidin bir kahin bar bolup, ismi Zəkəriya idi** — «Abiya» kahinlik nəwəti «1Tar.» 24:10də, kahinlarning jəmətinin ibadəthanidiki «dijornilik» tizimlikini kərsitidu. Kahinlarning (həmmisi Hərunning əwladliri) yillik hizmiti 24 nəwətkə bəlünətti. «kahinlik jəməti»dikilərnin hər birigə ibadəthanidə ixləkkə on bəx kün nəwət kəltətti. «Abiya» nəwəti» bu yigirmə tət nəwəttin biri idi. Miladiyə birinqi əsirdə, kahinlarning sanlıroqə əsasən, hər bir kahin əmridə «mukəddəs jay»də huxbuy selixtin ibarət imtiyazlik hizmətkə birlə kətim muyəssər boluxı imkan idi. **«Uning ayalimu Hərunning əwladidin bolup...»** — Musa pəyoqəmbərning akisi «Hərun» birinqi «bax kahin» idi; keyin uning barliq ərkək əwladliri kahinlik hizmitidə boluxka muyəssər idi. ■ **1:5** 1Tar. 24:10.

əmr-bəlgilimiliri boyiqə əyibsiz mangatti.□ 7 Əmma Elizabit tuomas boloaqqa, ular pərzənt kərmigənidi. Uning üstigə ular ikkisi helila yaxinip qalojanidi.□

8 U əz türkümidiki kaħinlar arisida *ibadathanida* nəwətiqilik wəzipisini Huda aldida ada kilivatqanda,□ 9 *xu qaodiki* kaħinlik aditi boyiqə, ular Pərwərdigarning «mukəddəs jay»ioja kirip huxbuy selixka muyəssər boluxka qək taxlioaqanda xundak boldiki, qək uningoa qikti. ■ 10 Əmdi u huxbuy seliwatqan waqtida, jamaət taxkiriada turup dua kilixiwatatti. □

11 Tuyuksiz Pərwərdigarning bir pərixtilisi uningoa huxbuygahning ong təripidə köründi. 12 Uni kərgən Zəkəriya həduqup qərkunqqa qəmüp kətti. 13 Biraq pərixta uningoa:

— Əy Zəkəriya, qərkmiöin! Qünki tiliking ijabət kilindi, ayaling Elizabit sanga bir oşul tuoşup beridu, sən uning ismini Yəhya qoyöin.

□ ■ 14 U sanga xad-huramlik elip kelidu, uning dunyaoja kelixi bilən nuroşun kixilər xadlinidu. ■ 15 Qünki u Pərwərdigarning nəziridə uluş bolidu. U həqkandak harak-xarab iqməsliki kerək; hətta anising qərsikidiki waqtidin tartipmu Mukəddəs Rohka tolduruloşan bolidu. ■

16 U Israillardin nuroşunlirini Pərwərdigar Hudasing yenioja qayturidu.

■ 17 U *Rəbning* aldida Iliyas pəyoşəmbərgə has boləjan roh wə küq-kudrəttə bolup, atilarning kəlbirini balilarəja mayil kilip, itaətsizləni həkkanıylarning aqilanilikigə kirgüzüp, Rəb üqün təyyarlanəjan bir həlkni hazır kilix üqün uning aldida mangidu, — dedi.□ ■

18 Zəkəriya bolsa pərixtidin: Məmmu kerip qaloşan, ayalimmu heli yaxinip qaloşan tursa, bu ixni qandak jəzm kilalaymən? — dəp soridi.■

19 Pərixta jawabən:

— Mən Hudaning huzurida turoşuqi Jəbrailmən. Sanga səz kilixka, bu hux həwərnə sanga yətküzüxkə mən əwətildim. 20 Waqit-saiti kəlgəndə qəqum əməlgə axurulidoşan bu səzlimgə ixənmigənliking tūpəylidin,

□ 1:6 «Ular ikkisi Hudaning alidida həkkanıy kixilər bolup, Pərwərdigarning pütün əmr-bəlgilimiliri boyiqə əyibsiz mangatti» — ularning «həkkanıy» wə «əyibsiz» deyilgənlikni ularni «gunahsiz» degənlik əməs. Təwrat kanuni boyiqə kixilər əz gunahlırini tonup yetip, xundakla Təwrat boyiqə kerək boləjan gunahni tiləydoşan qurbanliklarni sunəjan bolsa, Huda aldida əyibsiz dəp hesablinatti. □ 1:7 «... Elizabit tuomas boloaqqa, ular pərzənt kərmigənidi. Uning üstigə ular ikkisi helila yaxinip qalojanidi» — muxu yərdin oqurmənlərgə enikki, Hudadin qərkidoşan adəm ayali tuomas bolsimu, nemila bolmisun xu səwabtin ayali bilan hərgiz ajraxmaydu. ■ 1:8 1Tar. 24 ■ 1:9 Mis. 30:7; Law. 16:17.

□ 1:10 «Əmdi u huxbuy seliwatqanda, jamaət taxkiriada turup dua kilixiwatatti» — «mukəddəs jay»əja kirip huxbuy selix» wəzipisi hər küni ətiğəndə sət tokkuzda wə qüxtin keyin sət üqtə, ikki qətimla ada kilinatti («Mis.» 30:7-8). □ 1:13 «ayaling Elizabit sanga bir oşul tuoşup beridu, sən uning ismini Yəhya qoyöin» — «Yəhya» ibranıy wə grek tillirida «Yuhanna» («Pərwərdigarning xəpkiti» degən mənida) bilən ipadilinidu («Yəhya» əsli ərəbqə sət idi). «Yəhya» degən isim oqurmənlərgə muxu xəkildə tonux boləjanlikü üqün uni muxu tərijimidə ixləttük. ■ 1:13 Luqa 1:60. ■ 1:14 Luqa 1:58. ■ 1:15 Qel. 6:1-8; Hək. 13:4. ■ 1:16 Mal. 3:24; Mat. 11:14. □ 1:17 «itaətsizləni həkkanıylarning aqilanilikigə kirgüzüp...» — «itaətsizlər» Hudaəja itaət qilməydoşanlar.«aqilanilikigə» grek tilida «həkkanıylarning oylirioşan».

«U Rəbning aldida Iliyas pəyoşəmbərgə has boləjan roh wə küq-kudrəttə bolup.... Rəb üqün təyyarlanəjan bir həlkni hazır kilix üqün uning aldida mangidu...» — muxu yərdə «Rəbning aldida» grek tilida «uning aldida». Bu sət Təwratkiki «Yəx.» 40:1-11, «Mal.» 3:1 wə 4:5-6gə asalanəjan; bu uluş bəxarətlər boyiqə Rəb Əzi yər yüzigə kəlməxki bolidu; biraq uningdin awwal əwətilgən «aldin yürgüqi»si uning üqün bir həlkni (towioja kaltürüp) təyyarlıxi bilən yol təyyarlaydu. Bəxarət kilinoşan bu əlqi Yəhya əzi idi, əlwəttə. ■ 1:17 Mal. 3:23-24; Mat. 3:2; Mar. 9:12. ■ 1:18 Yar. 17:17.

bu ixlar əməlgə axuruloğan künigiqə mana sən tiling tutulup, zuwanəja keləlməysən, — dedi. ²¹ Əmdi jamaət Zəkəriyani kütüp turatti; ular u mukəddəs jayda nemə üqün buncıwala həyal boldi, dəp həyran qalqılı turdi. ²² U qıkkanda ularəja gəp kılalmidi; uning ularəja qol ixarətlirini kılixidin, xundakla zuwan sürəlmigənlikidin ular uning mukəddəs jayda birər alamət kərünüxnı kərgənlikini qüxinip yətti.

²³ Xundak boldiki, uning *ibadəthanidiki* hizmət mudditi toxuxi bilənla, u öyigə qaytti. ²⁴ Dərwəkə, birnəqqə kündin keyin uning ayali Elizabit hamilidar boldi; u bəx ayoqiçə tala-tüzgə qıkkamay: ²⁵ «Əmdi Pərwərdigar mening həliməja nəzirini qüxürüp, meni halayik arisida nomuska kəlixtin halas kılıp, manga bu künlərdə xunqılik xapaət kərsətti» — dedi. ■

Əysaning dunyaəja kelixidin bexarət

²⁶⁻²⁷ *Elizabit hamilidar bolup* altə ay boləanda, pərixətə Jəbrail Huda tərpidin Galiliyə əlkisidiki Nasarət degən bir xəhərgə, pak bir kizning kexioja əwətildi. Kiz bolsa Dawut *padixahning* jəmətidin boləjan Yüsüp isimlik bir kixigə deyixip qoyuloğanidi; kizning ismi bolsa Məryəm idi. ■

²⁸ Jəbrail uning aldioja kirip uningəja:

— Salam sanga, əy xəpəkətə muyəssər boləjan kiz! Pərwərdigar sanga yardur! — dedi. □

²⁹ U pərixətini kərgəndə, uning səzidin bək həduqup kətti, kənglidə bundak salam sözi zadi nemini kərsitidioəandu, dəp oylap qaldı. ³⁰ Pərixətə uningəja:

— Əy Məryəm, kərkmiəjin. Sən Huda aldida xəpəkət tapkansən. ³¹ Mana, sən hamilidar bolup bir oşul tuəisən, sən uning ismini Əysa dəp qoyisən.

□ ■ ³² U uluə bolidu, Həmmidin Aliy Boləuquning oşli dəp atilidu; wə Pərwərdigar Huda uningəja atisi Dawutning təhtini ata kılıdu. □ ■

³³ U Yəkupning jəməti üstigə mənggü səltənət kılıdu, uning padixahlıki tügiməstur, — dedi. □ ■

³⁴ Məryəm əmdi pərixətidin: — Mən tehi ər kixigə təgmigən tursam, bu ix kəndəkmə mumkin bolsun? — dəp soridi.

³⁵ Pərixətə uningəja jawabən: — Mukəddəs Roh sening wujudungəja qüxidu wə Həmmidin Aliy Boləuquning küq-kudriti sanga sayə bolup yekinlixidu. Xunga, səndin tuəulidioəan mukəddəs *pərzənt* Hudaning Oşli dəp atilidu. □ ³⁶ Wə mana, tuəqining Elizabitmu yaxinip qaləjan bolsimu, oşuloəja hamilidar boldi; tuəjmas deyilgüqining kərsək

■ **1:25** Yar. 30:23; Yəx. 4:1. ■ **1:26-27** Mat. 1:18. □ **1:28** «Əy xəpəkətə muyəssər boləjan kiz!» — bəzi kona kəqürmilərdə: «Əy, kiz-ayallar iqida bəhtlikürsən!»

degən səzlərmə xoxulidu. 42-ayətnimu kərüng. □ **1:31** «sən uning ismini Əysa dəp qoyisən» — «Əysa» grek tilida «Yesus», ibraniy tilida «Yəxua», mənisi «Kütquzəuqi Yəh» yəki «Yəh nijattur». Okurmənlərnin esidə boluxi kərəkki, «Yəh» bolsa «Yəhəwəh» (Pərwərdigar)ning

kışkərtilmisidur. «Mat.» 1:21nimu wə uning izahitini kərüng. ■ **1:31** Yəx. 7:14. □ **1:32** «Pərwərdigar Huda uningəja atisi Dawutning təhtini ata kılıdu» — Təwrattiki kəp bexarətlərdə Kütquzəuqi-Məsih (1) Dawutning biwasitə əwladi bolidu; (2) uning təhtigə waris bolup awwal Israiləja, andin pütkül dunyaəja padixah bolidu, dəp enik kərsitilidu (məsilən «Zəbur» 18-küy (bolupmu 43-ayət), 89:26-37, 132:11.; «Yəx.» 9:6-7, 16:5; «Yər.» 23:5; «Am.» 9:11-12, «Dan.» 2:44, 7:13-14, 27, «Mik.» 5:2-4 kətarliklər).

■ **1:32** 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Yəx. 9:6; 54:5. □ **1:33** «Yəkupning jəməti» — pütkül Israil həlkini kərsitidu. ■ **1:33** 1Tar. 22:10; Zəb. 45:6; 89:36; Yər. 23:5; Dan. 7:14,27; Mik. 4:7; İbr. 1:8. □ **1:35** «səndin tuəulidioəan mukəddəs *pərzənt* Hudaning Oşli dəp atilidu» — yəki «səndin tuəulidioəan pərzənt mukəddəs, Hudaning

Oşli dəp atilidu».

kötürginigə hazır altə ay bolup qaldı. ³⁷ Qünki Huda bilən heçqandaq ix mumkin bolmay qalmaydu, — dedi.■

³⁸ Məryəm: — Mana Pərwərdigarning dedikimən; manga sөzüng boyıqə bolsun, — dedi. Xuning bilən pərixətə uning yenidin kətti.

Məryəmning Elizabitni yoqlixi

³⁹ Məryəm xu künlərdə ornidin köpup aldirap Yəhudiyə taqlıq rayonidiki bir xəhərgə bardı. ⁴⁰ U Zəkəriyaning öyigə kirip, Elizabitka salam bərdi. ⁴¹ Wə xundak boldiki, Elizabit Məryəmning salimini anglişandıla, qorsikidiki bowak oynaklap kətti. Elizabit bolsa Muqəddəs Rohka toldurulup, yukiri awaz bilən təntənə kilip mundak dedi:

— Kiz-ayallar iqidə bəhtliktersən, qorsikingdiki mewimu bəhtliktur!
□ ⁴³ Manga xundak xərəp nədin kəldikin, Rəbbimning anisi boluquqi meni yoqlap kəldi! ⁴⁴ Qünki mana, saliming kulikimoşa kirgəndıla, qorsikimdiki bowak sөyünüp oynaklap kətti. ⁴⁵ İxəngən kiz nəkədər bəhtliktur; qünki uningqa Pərwərdigar təripidin eytiloqan sөz jəzmən əməlgə axurulidu! □ ■

Məryəm bexarət kilip Hudağa mədhiyə oquydu

⁴⁶ Məryəmmu hux bolup mundak dedi: —

«Jenim Rəbni uluqlaydu, ⁴⁷ rohim Kutkuzoquqim Hudadin xadlandi, □

⁴⁸ Qünki U dedikining miskin həlişə nəzər saldi;

Qünki mana, xundin baxlap barlık dəwrlər meni bəhtlik dəp ataydu;

⁴⁹ Qünki Qadir Boluquqi mən üqün uluqlıxlarnı əməlgə axurdi; Muqəddəstur Uning nami.

⁵⁰ Uning rəhim-xəpkiti dəwrdin-dəwrgiqə Əzidin qorkidioqanlarning üstididur. ■

⁵¹ U biliki bilən küq-kudritini namayan kildi, U təkəbburlarnı kənglidiki niyət-hiyalliri iqidila tarmar kildi. □ ■

⁵² U küqlük həkəmdarlarnı təhtidin qüxürdi, Pekirlarnı egiz kətürdi. ■

⁵³ U aqlarnı nazi-nemətlər bilən toyundurdi, Lekin baylarnı kuruk kol kayturdi. ■

■ **1:37** Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Mat. 19:26; Luqa 18:27. □

□ **1:41** «Kiz-ayallar

iqidə bəhtliktersən, qorsikingdiki mewimu bəhtliktur!» — Elizabit Məryəmgə ibraniy tilidə səzligən, əlwəttə. Bu ayəttiki «bəhtlik» (grek tilidə «makarios») degən sөz ibraniy tilidə «mubarək» degən sөz bilən ipadiləngən boluxı kerək. İbraniy tilidə «mubarək»ning mənisi: — (1) bəhtlik, (2) Huda təripidin bərikətləngən; (3) həlk təripidin bəht tiləngən wə uluqlanoqan.

□ **1:45** «İxəngən kiz nəkədər bəhtliktur; qünki uningqa Pərwərdigar təripidin eytiloqan sөz jəzmən əməlgə axurulidu!» — baxka birhil tərjimisi: «Əmdi «Pərwərdigardin əwətilgən sөz jəzmən əməlgə axurulidu» dəp ixəngüqi nəkədər bəhtliktur!». ■ **1:45** Luqa 11:28.

□ **1:47** «rohim ... Hudadin xadlandi» — əslidə grek tilidə «rohim ... Hudada xadlandi» — (1) Huda tüpəylidin xadlanoqanlıqini; (2) Huda bilən yekın əlakidə bolup xadlanoqanlıqini kərsitidu. Okırmən 46- wə 47-ayəttin insanning «jan» wə «roh» arisida boloqan munasiwətni kərələydu — Hudaning ixliri insanning rohidə baxlinidu wə keyin «jeni»da (demək, insanning oyliri wə həssiyaqlirida) toluqlinidu. «Rimliqlarə»diki kirix səzimizdə «roh» wə «jan» toqırluq kəring.

■ **1:50** Mis. 20:6. □

□ **1:51** «U təkəbburlarnı kənglidiki niyət-hiyalliri iqidila tarmar

kildi» — baxka birhil tərjimisi: «U kənglidiki oy-hiyallirida təkəbburlixip kətkənlərnı tarmar kildi». ■ **1:51** Zəb. 33:10; Yəx. 51:9; 52:10; 1Pet. 5:5. ■ **1:52** 1Sam. 2:8; Zəb. 113:6.

■ **1:53** Zəb. 34:9-10

54-55 U ata-bowilirimizğa eytkinidək, Yəni İbrahim həm uning nəsligə mənggü wədə kılqinidək, U Öz rəhim-xəpkitini esidə tutup, Kuli İsrailğa yardımğa kəldi». □ ■

56 Məryəm Elizabitning yenida üq ayqə turup, öz öyigə kaytti.

Yəhya pəyoəmbərnig dunyağa kelixi

57 Elizabitning tuqutining ay-küni toxup, bir oqul tuqdi. 58 Əmdi uning kolum-koxniliri wə uruq-tuqkanliri Pərwərdigarning uningğa kərsətkən mehir-xəpkitini xunqə uləyətkanlikini anglap, uning bilən təng xadlandi.

■ 59 Wə xundak boldiki, bowaq tuqulup səkkiz kün boləqanda, halayik balining hətnisini kılqılı kəldi. Ular uningğa Zəkəriya dəp atisining ismini qoymaqçı boluxti. ■ 60 Lekin anisi jawabən:

— Yaq! Ismi Yəhya atalsun — dedi. ■

61 Ular uningğa: — Birəq uruq-jəmətingiz iqidə bundak isimdikilər yokku! — deyixti. 62 Xuning bilən ular balining atisidin pərzəntingizgə nemə isim koyuxni halaysiz, dəp ixarət bilən soraxti.

63 U bir parqə *mom* tahtayni əkilixni tələp kilip: «Uning ismi Yəhyadur» dəp yazdi. Həmməylən intayin həyran kəlixti. □ 64 Xuan uning aozı eqildi, uning tili yexilip, zuwanğa kəldi wə xuning bilən Hudağa təxəkkür-mədhiyə eytti. 65 Ularning epqürisidikilərnig həmmisini korqunq basti; Yəhudiyə təqlik rayonlirida bu ixlarning həmmisi əl aozida pur kətti. 66 Bu ixlardın həwər tapkuqılarning həmmisi ularni kəngligə püküp: «Bu bala zadi qandaq adəm bolar?» deyixti. Qünki Pərwərdigarning kəli dərweqə uningğa yar idi.

Zəkəriyaning nijat-kutkuzulux həqkidiki bexariti

67 Xu qaşda balining atisi Zəkəriya Mukəddəs Rohqa toldurulup, wəhiy-bexarəti yətküzüp, mundak dedi: —

68 «İsrailning Hudasi Pərwərdigarğa təxəkkür-mədhiyə okulsun! Qünki U Öz həlkini yoklap, ulardın həwər elip, bədəl tələp ularni hər kildi. □

69-71 U qədimdin beri mukəddəs pəyoəmbərlirining aozı arkilik wədə kılqinidək,

Kuli boləqan Dawutning jəməti iqidin biz üqün bir nijat münggüzini estürüp turəuzdi;

□ 1:54-55 «U Öz rəhim-xəpkitini esidə tutup, ...» — (Hudaning) Öz rəhim-xəpkiti» muxu yərdə bəlkim Təwrattiki «Pərwərdigarning əzgərməs muhəbbiti» degən ibarining mənisi bilən ohxaxtur. Bu ibarə Huda İsrailning ata-bowiliriğa kılqan barlik xapaətlilik wədilirini əz iqigə alidu (yukirlik səzni kərnig). «... Kuli İsrailğa yardımğa kəldi» — «İsrail» muxu yərdə İsrail həlkini kərsitidu. ■ 1:54-55 Yəx. 30:18; 41:9; 54:5; Yər. 31:2,20; Yar. 17:19; 22:18; Zəb. 132:11. ■ 1:58 Luğa 1:14. ■ 1:59 Yar. 17:12; Law. 12:3. ■ 1:60 Luğa 1:13 □ 1:63 «Uning ismi Yəhyadur» — grek tilida wə ibraniy tilida «Uning ismi Yuhannadur». □ 1:68 «Huda Öz həlkini yoklap, ulardın həwər elip,...» — «yoklap, ulardın həwər elix» degən ibarə grek tilida «yoklax» degən birlə sez bilən ipadilini. Təwrat wə İnjlida «Hudaning yoklaxi» uning insanlarğa yekın kelip ulardın həwər elixini əz iqigə alidu. «U Huda bədəl tələp uningni, yəni Öz həlkini hər kildi» — bu səzlər eytiləqan waqıt Yəhudiyə həlki Rim imperiyasının mustəmlikisi yaqi ularğa bəkındi idi. «hər bolux» muxu yərdə rohiy ərkinlikni kərsitidu. Roxənki, Hudaning nəziridə muhiq boləqini əl-yurtning «mustəkillik»i əməs, bəlki hər birimizning gunahimizdin azad boluxidin ibarəttur.

Bu zat bizni düxmənlimizdin wə bizni eq kəridioqanlarning qolidin kutkuzoquqi nijattur. □ ■

⁷²⁻⁷⁵ U xu yol bilən ata-bowilirimizğa iltipat əyləp,

Muqəddəs əhdisini əməlgə axurux üqün,
Yəni atimiz İbrahimoğa boləqan kəsimini esidə tutup,

Bizni düxmənlimizning qolidin azad kəlip,

Barlık künlirimizdə heqkimdin kərkəmay, Əz aldida ihlasmənlik wə həkəkəniylik bilən,

Hizmət-ibaditidə bolidioqan kildi. □ ■

⁷⁶ Əmdi sən, i balam,

Həmmidin Aliy Boləquqining pəyoqəmbiri dəp atiləsən;

Qünki sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün Uning aldida mangisən. □ ■

⁷⁷ Wəziqəng uning həlkigə gunahlırining kəqürüm kəlinixi arkilik bolidioqan nijatning həwirini bildürüxtür; ■

⁷⁸⁻⁷⁹ Qünki Hudayimizning iqi-baqrudin urəp qıkkən xəpkətlər wəjidin, Karəngəşulək wə əlüm kələnggisi iqidə olturoqanlarni yorutux üqün,

Putlimizni amanlık yolioqə baxlaş üqün,

Ərxin tang xəpiki üstimizgə qüxüp yoklıdi. □ ■

⁸⁰ Bala bolsa əsüp, rohta küqləndürüldi. U İsrail jamaitining aldida namayan kəlinəşqə qəllərdə yaxap kəldi. □ ■

2

Əysəning dunyoqə kəlixii *Mat. 1:18-25*

□ **1:69-71** «kədimdin beri..» — grek tilida «əzəldin beri..». «**Quli boləqan Dawutning jəməti iqidin biz üqün bir nijat münngüzini estürüp turəquzdi...**» — «münggüz» bolsa məlum əning yəki adəmning xan-xəripini, küq-kudritini bildüridu. Muxu yərdə bu «münggüz» İsrailni (gunahlıridin) kutkuzup ularni xan-xərəplik bir həlk kəlidu; səzning Dawutning əvladi boləqan Kutkuzoquqi-Məsihi kərsətkənlikidə guman yəq.

«**Bu zat bizni düxmənlimizdin wə bizni eq kəridioqanlarning qolidin kutkuzoquqi nijattur**» — «bu zat» grek tilida «u» deyilip, muxu yərdə yukirida tiləqə elinoqan «münggüz», yəni Kutkuzoquqi-Məsihi kərsitidu.

■ **1:69-71** Zəb. 132:17; Zəb. 72:1-14; Yəx. 40:10; Yər. 23:6; 30:10; Dan. 9:27. □ **1:72-75**

«**U.. muqəddəs əhdisini əməlgə axurux üqün, yəni atimiz İbrahimoğa boləqan kəsimini esidə tutup, bizni düxmənlimizning qolidin azad kəlip, barlık künlirimizdə heqkimdin kərkəmay, Əz aldida ihlasmənlik wə həkəkəniylik bilən, hizmet-ibaditidə bolidioqan kildi**»

— kəytilaymizki, bu barlık ixlarda: (1) Huda İbrahim wə pəyoqəmbərlərgə nijat toqruluk kəp wədiləni kəloqan; (2) U bu wədilərgə əsasən, ularni əməlgə axurux üqün Məsihini əwətidu. Həmmə ixlar 69-ayəttə tiləqə elinoqan «nijat münggüzi», yəni Kutkuzoquqi-Məsihi arkiliklə bolidu.

■ **1:72-75** Yər. 22:16; Zəb. 105:9; Yər. 31:33; İbr. 6:13,17; İbr. 9:14; 1Pet. 1:15. □ **1:76**

«**...sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün uning aldida mangisən**» — grek tilida «sən Rəbning yollirini təyyarlaş üqün Uning yüzi aldidamangisən».

■ **1:76** Luqa 1:17; Mal. 3:23. ■ **1:77** Luqa 3:3. □ **1:78-79** «**Hudayimizning iqi-baqrudin urəp qıkkən xəpkətlər wəjidin, karəngəşulək wə əlüm kələnggisi iqidə olturoqanlarni yorutux üqün...**» — «Yəx.» 9:1-2,

42:7 49:9-10ni kərugən. «**Ərxin tang xəpiki üstimizgə qüxüp yoklıdi**» — «Tang xəpiki» bolsa yəni Kutkuzoquqi-Məsihi qəni kərsitidu, əlwəttə. ■ **1:78-79** Yəx. 9:1; 42:7; 43:8; 49:9; 60:1.

□ **1:80** «**bala bolsa əsüp, rohta küqləndürüldi**» — «roh» muxu yərdə Yəhyəning əz rohini kərsitidu. ■ **1:80** Luqa 2:40.

1 Əmdi xu künlərdə, *Rim imperatori* Kəysər Awoqustustin barlik həlktin baj elix üqün ularning royheti tizimlansun dəp pərman qüxti. □ 2 Tunji kətimlik bu nopus tizimlax Kiriniyus Suriyə ölkisini idarə kəlip turoqan waqtida elip berilənanidi. □ 3 Xuning bilən həmmə adəm nopuska tizimlinix üqün əz yurtlirioqa kaytix kerək boldi.

4 Yüsüpnu Dawut *padixahning* jəmətidin boləoqqa, xundaqla uning biwasitə əwladı boləoqqa, Galiliyə ölkisidiki Nasarət xəhəridin ayrılıp, Yəhudiyə ölkisidiki, Dawutning yurtı Bəyt-Ləhəm degən xəhərgə kətti. □ ■

5 Nopuska tizimlinix üqün layiqi, boləusi ayali Məryəmmu billə bardı. Məryəm həmilidar bolup, kərsiki helila yoojınar kəloqanidi. 6 Wə xundaq boldiki, ular Bəyt-Ləhəmdə turoqan waqtida Məryəmming tuəutining aykünü toxup kəldi. 7 Birək sarayda ularoqa orun bolmioqqa, Məryəm xu yərdə tunji oolını tuəqanda uni zakılar, eoşildiki okuroqa yatquzdı. □ ■

Pərixtilərnin padiqilaroqa kərünüxi

8 Xu yərninğ ətrapidiki bəzi padiqılar dalada turatti; ular keqiqə tünəp, padisioqa kəraytti. 9 Wə mana, Pərwədigərninğ bir pərixtilə ularning aldisida turatti; Pərwədigərninğ parlaq xəripə ularning ətrapını yorutuwətti. Ular intayin bək kərkup kətti. 10 Birək pərixte ularoqa:

— Kərkənglər! Qünki mana, pütün həlkkə huxallıq bolidioqan bir hux həwərnı silərgə elan kəlimən. 11 Qünki bügün Dawutning xəhəridə silər üqün bir Kutkuzoşuqi tuəşildi. U — Rəb Məsihdur! 12 *Uni* tepixinglər üqün xu alamət boliduki, bowakni zakılanoqan həlda bir okurda yatqan petidə tapisilər, — dedi. □

13 Birdinla, pərixtiləninğ ətrapida zor bir top samawi kəoxundikilər pəyda bolup, Hudanı mədhşiyəp: □ ■

14 «Ərxialada Hudaşoqa xan-xəşəplər boləş!»

Yər yüzidə bolsa u səyünidioqan bəndilirigə aram-hatirjəmlik bolsun!» deyixti. □ ■

15 Pərixtilər ularınğ ayrılıp asmanoqa qikip ketiwidi, padiqılar bir-birigə: — Bəyt-Ləhəmgə yol elip, Pərwədigər bizgə ukturoqan, əməlgə axuroqan bu ixni kərup kəşyli, — deyixti.

16 Xuning bilən ular aldirap xəhərgə berip, Məryəm bilən Yüsüpni wə okurda yatqan bowakni izdəp taptı. 17 Padiqılar *bowakni* kərgəndin keyin,

□ 2:1 «**Kəysər Awoqustus**» — «Kəysər» Rim imperatorlirininğ omumiyy unwanı. «Kəysər Awoqustus» bolsa Rim imperiyəsi üstidin miladiyədin ilğiriki 27-yilidin miladiyə 14-yilioşiqə saltənət kildi. □ 2:2 «**Tunji kətimlik bu nopus tizimlax Kiriniyus Suriyə ölkisini idarə kəlip turoqan waqtida elip berilənanidi**» — baxka birhəl tərijimisi «Bu royhət Kiriniyusning Suriyə ölkisigə həkümərnlik kəlip turoqan waqtidiki tunji kətimlik nopus tizimlax idi». □ 2:4

«**Dawut padixahning jəmətidin boləoqqa, xundaqla uning biwasitə əwladı boləoqqa...**» — demək, Yüsüpning Dawutning təhtigə warislik kəloşudək əwladliridin ikənlikini kərsətsə kerək. «**Dawutning yurtı Bəyt-Ləhəm degən xəhər**» — «xəhər» deyilginı bilən Bəyt-Ləhəm intayin kətik bir yurt idi; u Yerusalemđin on ikki kilometr yirəklıqta. ■ 2:4 1Sam. 16; Mik. 5:1; Mat. 1:1; Yh. 7:42. □ 2:7 «**Məryəm xu yərdə tunji oolını tuəqanda ...**» — Əysə Məsih kəşən tuəşildi? «Kəoxumqə səz»imizdə bu ix toşşuluk tohtilimiz. ■ 2:7 Mat. 1:25.

□ 2:12 «**bowakni zakılanoqan həlda bir okurda yatqan petidə tapisilər**» — baxka birhəl tərijimisi: «bir okurda yatqan, zakılanoqan bir bowakni tapisilər». □ 2:13 «**samawi kəoxundikilər**» — pərixtilər. ■ 2:13 Dan. 7:10; Wəh. 5:11. □ 2:14 «**Yər yüzidə bolsa u səyünidioqan bəndilirigə aram-hatirjəmlik bolsun!**» — baxka birhəl tərijimisi: «Yər yüzidə insanlaroqa amanlık, xapəət bolsun!» ■ 2:14 Yəx. 57:19; Əf. 2:17.

oʻzligiga uning hokkidə eytiloqan soʻzlarni keng tarkitiovatti. ¹⁸ Buni angliovlanlarning həmmisi padiqilarning degənlirigə intayin həyran kəlixti. ¹⁹ Məryəm bolsa bu ixlarning həmmisini kəngligə püküp, qongkur oylinip yürətti. ²⁰ Padiqilar kərgən wə angliovlanlirining həmmisi üqün Hudani uluqlap, mədhiyə oquxkan peti kaytixti; barlik ixlar dəl ularoqə həwərləndürülgəndək bolup qikkənidi.

Yüsüp wə Məryəmning Əysani Hudaovqə atixi

²¹ Bowakni hətnə kilix waqti, yəni səkkizinçi küni toxkanda, uringovqə Əysa dəp isim koyuldi. Pərixətə bu isimni u tehi anisining baliyatqusida apiridə bolmayla koyovqənidi. ■

²² Əmdi Musa *pəyoqəmbərgə* qüxürülgən qanun boyiqə Yüsüp bilən Məryəmning paklinix waqti toxkanda ular balini Pərwərdigarovqə atop tapxurux üqün Yerusalemoqə elip bardi □ ■ ²³ (Pərwərdigarning Təwrat qanunida: «Barlik tunji oqul Pərwərdigarovqə mukəddəs mənəsup atilixi kerək» dəp yeziloqinidək) □ ■ ²⁴ wə xundaqla Pərwərdigarning Təwrat qanunida deyilgini boyiqə, bir jüp pahtək yaki ikki kəptər baqkisini qurbanlikqə sunux kerək idi. □ ■

²⁵ Wə mana xu qəoqlarda, Yerusalemda Simeon isimlik bir kixi turatti. U həm həkkaniy wə ihlasmən adəm bolup, «Israilovqə Təsəlli Bərgüqi»ni intizarlik bilən kütəkənidi. Mukəddəs Roh uning wujudioqə yar idi.

□ ²⁶ U Mukəddəs Roh tin kəlgən wəhiydin əzining Pərwərdigarning Məsihini kərmigüqə olüm kərməydivoqanlikini bilgənidi. ²⁷ U Mukəddəs Rohning baxlix bilən ibadəthanining *hoyliliriqə* kirdi; ata-anisi Təwrat bəkitilgən adətni bejirix üqün bowaq Əysani kəturüp kirgəndə, ²⁸ Simeon bowakni kuqiqioqə elip, Hudaovqə təxəkkür-mədhiyə oqup mundaq dedi:

²⁹ «Əmdi, i Igəm, hazir sozüng boyiqə kulungning bu aləmdin hatirjəmlik bilən ketixigə yol koyovqaysən; □ ■

³⁰ Qünki öz kəzüm Sening nijatingni kərdi, ■

³¹ Uni barlik həklər aldida hazirliovqansən; □ ■

³² U əllərgə wəhiy bolidioqan nur,

■ **2:21** Yar. 17:12; Law. 12:3; Mat. 1:21; Luqa 1:31; Yq. 7:22. □ **2:22** «Yüsüp bilən Məryəmning paklinix waqti toxkanda...» — grek tilida «ularning paklinix waqti toxkanda...». Məryəmning qirikçi toxkanda, əzi wə məlum əhwalda Yüsüp ikkisi Təwrat qanuni boyiqə «paklinix»i kerək bolatti («Law.» 12:2-4, «Mis.» 13:2ni kəring. ■ **2:22** Law. 12:6.

□ **2:23** «Barlik tunji oqul» — grek tilida «barlik baliyatquni (tunji) aqқан bala». ««Barlik tunji oqul Pərwərdigarovqə mukəddəs mənəsup atilixi kerək» dəp yeziloqinidək...» — bu mukəddəs qanundiki əmrlər «Mis.» 22:29, 34:19, «Law.» 12:1-8, «Qel.» 3:44-47ni kəring.

■ **2:23** Mis. 13:2,12; Qel. 3:13; 8:16,17. □ **2:24** «Pərwərdigarning Təwrat qanunida deyilgini boyiqə, bir jüp pahtək yaki ikki kəptər baqkisini qurbanlikqə sunux kerək» —

Təwrat qanuni boyiqə, ayalning tuoqtin keyin tazilinixi üqün (namrat bolsa) muxundaq kəptər qurbanlikini (Yerusalemdiki) ibadəthanioqə apirip, soyup sunux üqün məs’ul kahinoqə tapxuruxi kerək idi. ■ **2:24** Law. 12:8. □ **2:25** «Israilovqə Təsəlli Bərgüqi» — Məsihni kərsitidu.

□ **2:29** «Əmdi, i Igəm, hazir sozüng boyiqə kulungning bu aləmdin hatirjəmlik bilən ketixigə yol koyovqaysən...» — Simeon əzining əmürwayət təqəzza bolqinini (yəni Huda Əz sezidə turup, əwətkən Məsihini) kərgəndin keyin dunyadin ketixkə razi bolidu. ■ **2:29** Yar. 46:30. ■ **2:30** Zəb. 98:2-3; Yəx. 52:10. □ **2:31** «Uni barlik həklər aldida hazirliovqansən...» — «U» — Hudaning nijati, yəni Məsih. ■ **2:31** Ros. 28:28.

Wə həlqing Israilning xan-xəripidur!» □ ■

³³ Balining ata-anisi bala həkqida eytiloqanlirioqə intayin həyran qelixti.

³⁴ Simeon ularoqə bəht tiləp, apisi Məryəmgə mundak dedi:

— Mana! Bu bala Israildiki nuroqan kixilərnin yikilixi wə nuroqun kixilərnin kətürüluxi üqün təyinləndi, xundakla kixilər qarxi qikip həkəratləydiqan, *Hudaning* bexarətlik alamiti bolidu. ■ ³⁵ Xuning bilən nuroqun kixilərnin kenglidiki oqərəzliiri axkarilinidu — wə bir qiliqmu sening kənglūnggə sanjilidu! □

³⁶ Xu yərdə Axir kəbilisidin boləqan Fanuilning kizi Anna isimlik heli yaxanoqan bir ayal pəyoqəmbərmu bar idi. U kiz waqtida ərgə təgkəndin keyin uning bilən yəttə yil billə yaxap, □ ³⁷ andin səksən tət yil tul turoqan idi. U ibadəthana hoqyliliridin qikmay, keqə-kündüz roza tutuxlar wə dualar bilən Hudaqə ibadət qilatti. □ ■ ³⁸ U dəl xu pəyttə yetip kelip Pərwərdigarəqə təkəkkür eytti, həmdə Yerusalemda niqat-hərlükni kütüwatqan barliq halayiqqa bala toqrisida söz kildi. □

³⁹ *Yüsüp* bilən *Məryəm* Təwratta bekitilgən barliq ixlarni ada qiləqandin keyin, Galiliyəgə, əz xəhiri Nasarətkə qaytti. ⁴⁰ Bala bolsa əsüp, dana-aqilanilik bilən tolup, rohta küqləndürüldi, Hudaning mehİR-xəpkitimu uning üstidə idi. □ ■

Yax Əysa ibadəthanida

⁴¹ Uning ata-anisi hər yili «ötüp ketix həyti»da Yerusalemoqə baratti. ■

⁴² Əysa on ikki yaxka kirgən yili, ular uni elip, həytning aditi boyiqə yənə qikip bardı. ⁴³ Həyt künlirini ötküzgəndin keyin, ular əyigə qarap ketiwatqanda, bala Əysa Yerusalemda qaldı. Ata-anisining bu ixtin həwiri yok idi, ⁴⁴ bəlki uni səpərdax-həmrahliri bilən billə keliwatidu, dəp oylap, bir kün yol yürdi. Andin ular uni uruq-tuoqanlari wə dost-buradərliri arisidin izdəxkə baxlidi; ⁴⁵ izdəp tapalmay, ular kəynigə yenip Yerusalemoqə berip yənə izdidi.

⁴⁶ Wə xundak boldiki, üqinqi küni ular uni ibadəthana hoqylisida Təwrat ustazlirining arisida olturup, ularning təlimlirini anglawatqan həm ulardin soal sorawatqanning üstidə tapti. □ ⁴⁷ Uning səzlrini angliqanlarning həmmisi uning qüxənqisigə wə bərgən jawablirioqə

□ **2:32 «yat əllər»** — muxu yərdə Yəhudiy əməslərnı kərsitidu. Xu qaqda yat əllərnin həmmisi degüdək həkikij Yudani tonumay, butlarəqə qokunoqan, əlwəttə. ■ **2:32** Yəx. 42:6; 49:6; Ros. 13:47. ■ **2:34** Yəx. 8:14; Rim. 9:32; 1Pet. 2:8. □ **2:35 «... wə bir qiliqmu sening kənglūnggə sanjilidu!»** — grek tilida «kiliq» muxu yərdə yoqan, ikki bisliq birhil qiliqni kərsitidu. Məryəmnin kəngligə sanjioqan ixlar oqqlining Israil tərpidin rət qilinip, azab-oqubət tartkuzulup eltürülgininidin boləqan dərd-əlməni kərsitidu. □ **2:36 «Axir kəbilisidin boləqan Fanuilning kizi Anna isimlik heli yaxanoqan bir ayal pəyoqəmbər...»**

— grek tilida «Anna» ibraniy tilida «Hannah» deyilgən. □ **2:37 «andin səksən tət yil tul turoqan idi...»** — yaki «u tul qaloqanidi. U səksən tət yaxka kirgən bolup,...». ■ **2:37** 1Sam. 1:22. □ **2:38 «niqat-hərlükni kütüwatqan barliq halayiq»** — muxu yərdə «niqat-hərlük» Hudaning bədəl tələp, gunahlərdin halas qiləqan rohiy azadliqini kərsitidu. □ **2:40 «bala bolsa əsüp, dana-aqilanilik bilən tolup, rohta küqləndürüldi»** — «roq» muxu yərdə Əysaning əz (insaniy) rohinı kərsitidu. ■ **2:40** Luqa 1:80. ■ **2:41** Mis. 23:15,17; Law. 23:5; Qan. 16:1. □ **2:46 «üqinqi küni ular uni ibadəthana hoqylisida Təwrat ustazlirining arisida .. tapti»** — «üqinqi küni» grek tilida «üq kündin keyin». Buning mənisi bəlkim Yerusalemdin ayrilip əygə qarap mengixka bir kün, Yerusalemoqə qaytxka bir kün, andin Yerusalemda turup izdəxkə bir kün kətkəndi, degəndək boluxi mumkin.

intayin həyran kəlixti. ■ ⁴⁸ Ata-anisi uni kərüp nahayiti həyranuhəs boluxti, uning anisi uningə:

— Way balam! Nemixka bizgə xundak muamilə kilding? Atang ikkimiz parakəndə bolup seni izdəp kəlduk! — dedi.

⁴⁹ U ularə: — Nemixka meni izdidinglar? Əjəba, mening Atamning ixlirida boluxum kerəklikimni bilmətinglar? — dedi. □ ⁵⁰ Ləkin ular uning ularə eytkinini qūxənmidi. ■

⁵¹ Andin u ular bilən Nasarətkə qaytti wə ularning gepigə izqil boysunatti. Ləkin anisi bu ixlarning həmmisini kəngligə püküp koydi. ⁵² Xundak qilip, Əysa aqılanilik-danalikta wə kaməttə yetilip, Huda wə kixilər aldida barəanseri səyülməktə idi. ■

3

Yəhya pəyoğəmbərninğ təlim berixi

Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Yh. 1:19-28

¹ Rim imperatori Tiberius Kəysərninğ səltənətininğ on bəxinqi yili, Pontius Pilatus Yəhudiyə əlkisining waliysi, Hərod han Galiliyə əlkisining həkimi, Hərod hanning inisi Filip han Ituriyə wə Trahonitis əlkisining həkimi, Lisanyas han Abiliniy əlkisining həkimi boləanda, □

■ **2:47** Mat. 7:28; Mar. 1:22; Luqa 4:22,32; Yh. 7:15. □ **2:49** «**Əjəba, mening Atamning ixlirida boluxum kerəklikimni bilmətinglar?**» — Yəhudiylarning ən'ənisi wə kəzkarixi boyiqə, bala on ikki yaxka kirgəndə: (1) toluq Təwrat qanuniəə əməl kilixka məs'uliyiti bolidu; (2) atisinin ix-hizmitigə xerik bolidu. Muxu yərdə baxka birhil tərjimisi «Atamning əyidə boluxum kerəklikim...». ■ **2:50** Luqa 9:45; 18:34. ■ **2:52** 1Sam. 2:26; Luqa 1:80.

□ **3:1** «**Rim imperatori Tiberius Kəysərninğ səltənətininğ on bəxinqi yili**» — bizning hesabliximizqə Tiberius Kəysər miladiyə 13-yili 27-iyun imperator dəp jakarlanəqan. Xunga Yəhya pəyoğəmbərninğ Israiləə Hudaning pərixahlikini, xundakla Məsihninğ kəlgənlikini jar selixka baxliəanliqi miladiyə 28-yili bolsa kerək idi. «**Hərod han Galiliyə əlkisining həkimi, Hərod hanning inisi Filip han Ituriyə wə Trahonitis əlkisining həkimi, Lisanyas han Abiliniy əlkisining həkimi boləanda...**» — muxu ayəttə üq qətim ixlitilən «həkim» degən səz grek tilida «tetrark» degən səz bilən ipadilini. «tetrark» degənninğ toluq mənisi («zeminning») tətinn bir qismi üstidiki həkim». «tetrark» degən mərtiwə «waliy»din təwən idi.

Qana'an (Pələstin) zemini — Injil dāvri

Hərıtə - Məsihnin dāvridə, Qanaan (İsrailiyə) zemini

² Hənnas həm Qayafa bax kahinlik kiliwatqanda, Hudaning sız-

kalami qoldə yaxawatkan Zəkəriyaning oqli Yəhyaşa kəldi. □ ■ 3 U Jordan dəryasi wadisidiki barlik rayonlarni kezip, kixilərgə gunahlarə qəqürüm elip kelidioğan, towa kixixni bildüridioğan *suşa* «qemüldürüx»ni jakarlxni baxlidi. □ ■ 4 Huddi Təwrattiki Yəxaya pəyoəmbərning səzliri hatiriləngən qisimda pütülgəndək:

«Bayawanda towliəuqi bir kixining:
Rəbning yolini təyyarlanglar,
Uning yollirini tüz kilinglar! — degən awazi anglandi. ■

5 Barlik jiləlar toldurulidu,
Barlik taq-dənglər pəslitilidu;
Əgri-toqay jaylar tüzlinidu,
Ongəul-dongəul yərlər təkxi yollar kilinidu.

6 Xundak kəlip, barlik ət igiliri Hudaning nijatini kərələydioğan bolidu! — dəp towaydu». □ ■

7 Yəhya əmdi aldioğa qemüldürüxni qəbul kixixka qikkən top-top halayiqka:

— Əy zəhərlik yilan baliliri! Kim silərni *Hudaning* qüxüx aldida turəğan əzəzpidin qəqinglar dəp agahlandurdi?! □ ■ 8 Əmdi towioğa layik mewilərni kaltürünglar! Wə əz iqinglarda: «Bizning atimiz bolsa Ibrahimdur!» dəp hiyal əylimənglar; qünki mən xuni silərgə eytip qoyayki, Huda Ibrahiməşa muxu taxlardinmu pərzantlarni yaritip bərələydu. □ ■ 9 Palta allikağan dərəhlərnin yiltizioğa təngləp qoyuldi; yahxi mewə bərməydioğan həkəndək dərəhlər kesip otka taxlinidu!» — dedi. □ ■

10 *Uning ətrəpioğa* toplaxkan kixilər əmdi uningdin:
— Undakta, biz kəndək kixiximiz kəkək? — dəp soridi. ■

□ 3:2 «... Hənnas həm Kayafa bax kahinlik kiliwatqanda, Hudaning səz-kalami qoldə yaxawatkan Zəkəriyaning oqli Yəhyaşa kəldi» — bu 1-2-ayətə Huda qəqəq kiliwatqəndək — dunyada xunqə muhtərəm ərbablar boləqini bilən, U Əz səz-kalamini ularning həkəysisioğa amanət qiləğan əməs, bəlki qoldə yaxawatkan naməlüm bir Yəhudioğa tapxurdi. ■ 3:2 Ros. 4:6.

□ 3:3 «*Yəhya pəyoəmbər*... kixilərgə gunahlarə qəqürüm elip kelidioğan, towa kixixni bildüridioğan *suşa* «qemüldürüx»ni jakarlxni baxlidi» — «kixilərgə gunahlarə qəqürüm elip kelidioğan, towa kixixni bildüridioğan *suşa* «qemüldürüx»: — bəxkiqə eytkanda, «Gunahlik yolliringlardin yenip, towa kilinglar! Towa qiləğanlikinglarni bildürüx üqün qemüldürüxni qəbul kilinglar. Xundak qiləqanda, Huda silərni kəqürüm kilidu!» — degəndək. ■ 3:3 Mat. 3:1; Mar. 1:4. ■ 3:4 Yəx. 40:3-5; Mat. 3:3; Mar. 1:3; Yh. 1:23. □ 3:6 «*barlik ət igiliri Hudaning nijatini kərələydioğan bolidu!*» — «Yəx.» 40:3-5. ■ 3:6 Zəb. 98:2-3; Yəx. 40:3-5; 52:10.

□ 3:7 «*Əy zəhərlik yilan baliliri! Kim silərni Hudaning qüxüx aldida turəğan əzəzpidin qəqinglar dəp agahlandurdi?!*» — bu kinayilik, həjwi y gəp, əlwəttə; mənisi bəlkim «Towa kilmay, qemüldürüxni qəbul kixix bizni Hudaning kelidioğan əzəzəptin kutquzidu, degininglar kəndək gəp?!» degəndək. ■ 3:7 Mat. 3:7; 23:33. □ 3:8 «*Əmdi towioğa layik mewilərni kaltürünglar!*» — «towioğa layik mewilər» toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kəring. «*Bizning atimiz bolsa Ibrahimdur!*» — demək, «Biz uluoq Ibrahiməşə əwladliri boləğan «uluoq Yəhudiy milliti» bolup, biz həkənemə kilmisəqmu Huda aldida pak turiverimiz» degən pozitsiyini bildüridu. ■ 3:8 Mat. 3:9; Yh. 8:39; Ros. 13:26. □ 3:9 «*Palta allikağan dərəhlərnin yiltizioğa təngləp qoyuldi*» — Yəhya pəyoəmbərning bu uluoq səzi «Hudaning əzəzpi əmdi silərgə yetip kelix aldida» degən asasiy mənini bildüridu. Bu səz toqruluk wə 12-ayattiki keyinki bəxariti toqruluk «Matta»diki «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 3:9 Mat. 3:10; 7:19. ■ 3:10 Ros. 2:37.

11 U jawabən: — Ikki qur qapini bar kixi birini yok kixigə bərsun, yəydiqini bar kiximu xundak qilsun, — dedi.■

12 Bəzi bajgırlarmu qəməldürüxnı kəbul qılqılı uning aldiqə kelip: — Ustaz, biz qandaq qilimiz? — dəp soridi.

13 U ularqə: — Bəlgiləngəndin artuq baj almanglar, — dedi.

14 Andin bəzi ləxkərlərmu uningdin:

— Bizqu, qandaq qiliximiz kerək? — dəp soraxtı.

U ularqə:

— Baxqılarning pulini zorawanlıq bilən eliwal manglar, heqkimgə yaloqəndin xikayət qilmanglar wə ix həkqinglarqə razi bolunglar, — dedi.□

15 Əmdi həlk təkəzzalığta bolup həmməylən kənglidə Yəhya toqruluk «Məsih muxu kiximidu?» dəp oylaxtı. □ 16 Yəhya həmməyləngə jawabən: — Mən silərnı dər wəxə suqə qəməldürimən. Lekin məndin kudrətlik boləjan birsi kelidu; mən hətta kəxlirining booqquqini yexixkimu layik əməsmən! U silərnı Muxəddəs Rohqa həm otqa qəməldüridu. ■ 17 Uning soruqəuqi küriki qolida turidu; u öz haminini topa-samandin təltəküs tazilaydu, sap buqdayni ambarqə yiqidu, əmma topa-samanni eqməs otta köydürüwetidu, — dedi.■

18 Əmdi xundak kəp baxqa nəsihətlər bilən Yəhya hux həwərnı həlkqə yətküzdi. 19 Keyin, hakim Hərod əgəy akisining ayali Hərodiyəni tarti-waloqənlığı tüpəylidin wə xuningdək uning barlıq baxqa rəzil qilmixliri üqün Yəhya tərıpıdin əyibləngən, □ ■ 20 Hərod bu barlıq rəzillikining üstigə yənə xuni qıldiki, Yəhyani zindanoqə taxlıdi.

Əysaning qəməldürülüxnı kəbul qilixi

Mat. 3:13-17; Mar. 1:9-11

21 Xundak boldiki, həmmə həlk Yəhyadin qəməldürüxnı kəbul qılqənda, Əysamu qəməldürüxnı kəbul qıldı. U dua qiliwatqənda, asmanlar yerilip, ■ 22 Muxəddəs Roh kəptər siyaxıda qüxüp uning üstigə qəndi. Xuning bilən asmandin: «Sən Mening səyümlük Ooqlum, Mən səndin toluq hursənmən!» dəgən bir awaz anglandı.□ ■

Əysaning nəsbənamisi

Mat. 1:1-17

■ 3:11 Yəx. 2:13,15; 1Yuha. 3:17. □ 3:14 «**heqkimgə yaloqəndin xikayət qilmanglar**» — bəlkim pul ündürüwəlix məqsitidə qılnoqəjan xikayətnı kərsitixi mumkin. □ 3:15 «**həlk təkəzzalığta bolup...**» — demək, təkəzzalığ bilən Qutquzoqəuqi-Məsihni kütkinidə. ■ 3:16 Yəx. 44:3; Yo. 2:27,28; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Yh. 1:26; Ros. 1:5; 11:16; 2:4; 11:15; 19:4. ■ 3:17 Mat. 3:12. □ 3:19 «**hakim Hərod**» — «hakim» gerk tilida «tetrark». Bu söz «tətning birini idarə qiloqəuqi» dəgənnı bildüridu; Hərod Rim imperiyəsining həkümranlıqı astida bolup, Pələstinning tətın bir qismioqə (Galiliyəgə) «padixah» yaki «han» boləjan. ■ 3:19 Mat. 14:3; Mar. 6:18. ■ 3:21 Mat. 3:13; Mar. 1:9; Yh. 1:32. □ 3:22 «**Muxəddəs Roh kəptər siyaxıda qüxüp uning üstigə qəndi**» — «kəptər siyaxıda» yaki «pahtək siyaxıda». Grek tilida bu qux «peristera» dəp atilidu. «Peristera» grek tilida həm kəptərnı həm pahtəkənimu kərsitidu. «...**xuning bilən asmandin: «Sən Mening səyümlük Ooqlum, Mən səndin toluq hursənmən!» dəgən bir awaz anglandı**» — Əysaning Yəhya pəyoqəmbər tərıpıdin qəməldürülüxi uning zindanoqə taxlinixidin burun, əlwəttə. ■ 3:22 Yəx. 42:1; Mat. 17:5; Mar. 9:7; Luka 9:35; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17.

²³ Əysa öz *hizmitini* baxliqanda, ottuzoʻta kirip qaloqanidi. U (həkning nəziridə) Yūsūpning oʻqli idi; Yūsūp Heliyning oʻqli, □ ■ ²⁴ Heliy Mattatning oʻqli, Mattat Lawiyning oʻqli, Lawiy Məlkiyning oʻqli, Məlkiy Yannayning oʻqli, Yannay Yūsūpning oʻqli, ²⁵ Yūsūp Mattatiyaning oʻqli, Mattatiya Amosning oʻqli, Amos Nahumning oʻqli, Nahum Həslining oʻqli, Həsl Naggayning oʻqli, ²⁶ Naggay Maʼhatning oʻqli, Maʼhat Mattatiyaning oʻqli, Mattatiya Seməyning oʻqli, Seməy Yūsūpning oʻqli, Yūsūp Yudaning oʻqli, □ ²⁷ Yuda Yoananning oʻqli, Yoanan Resaning oʻqli, Resa Zərubbabəlning oʻqli, Zərubbabə Salatiyəlning oʻqli, Salatiyəl Neriyaning oʻqli, □ ²⁸ Neriya Məlkiyning oʻqli, Məlkiy Addining oʻqli, Addi Kosamning oʻqli, Kosam Elmadamning oʻqli, Elmadam Erning oʻqli, ²⁹ Er Yosəning oʻqli, Yosə Əliezərnig oʻqli, Əliezər Yorimning oʻqli, Yorim Mattatning oʻqli, Mattat Lawiyning oʻqli, ³⁰ Lawiy Simeonning oʻqli, Simeon Yəhūdaning oʻqli, Yəhūda Yūsūpning oʻqli, Yūsūp Yonanning oʻqli, Yonan Əliakimning oʻqli, □ ³¹ Əliakim Meleahning oʻqli, Meleah Mənnaning oʻqli, Mənnə Mattataning oʻqli, Mattata Natanning oʻqli, Natan Dawutning oʻqli, ³² Dawut Yəssəning oʻqli, Yəssə Obədnig oʻqli, Obəd Boazning oʻqli, Boaz Salmonning oʻqli, Salmon Nahxonning oʻqli, Nahxon Amminadabning oʻqli, ³³ Amminadab Aramning oʻqli, Aram Həzronning oʻqli, Həzron Pərazning oʻqli, Pəraz Yəhūdaning oʻqli, □ ³⁴ Yəhūda Yakupning oʻqli, Yakup Ishakning oʻqli, Ishak Ibrahīmning oʻqli, Ibrahīm Tərahning oʻqli, Tərah Nahorning oʻqli, ■ ³⁵ Nahor Serugning oʻqli, Serug Raʼquning oʻqli, Raʼqu Pələgning oʻqli, Pələg Ebərnig oʻqli, Ebər Xelahning oʻqli, □ ³⁶ Xelah Kainanning oʻqli, Kainan Arpaxadning oʻqli, Arpaxad Xəmnig oʻqli, Xəm Nuhning oʻqli, Nuh Ləməhning oʻqli, □ ³⁷ Ləməh Mətuxələhning oʻqli, Mətuxələh Hənohning oʻqli, Hənoh Yarədnig oʻqli, Yarəd Maʼhalalilning oʻqli, Maʼhalalil Kənanning oʻqli, ³⁸ Kənan Enoxning oʻqli, Enox Setning oʻqli, Set Adəmʼatining oʻqli, Adəmʼata bolsa, Hudaning oʻqli idi. □ ■

4

Əysaning qel-bayawanda sinilixi *Mat. 4:1-11; Mar. 1:12-13*

□ **3:23 «Əysa öz hizmitini baxliqanda, ottuzoʻta kirip qaloqanidi»** — «ottuzoʻta kirip qaloqanidi» grek tilida «ottuzqə yaxka kirgənidi» — Grekxunas Professor Ramsayning deyixiqə bu ibarə (1) ottuz yax (yigirmə tokkuz yaki ottuz bir yax əməs); (2) dəl ottuz yaxka kirgən kuni degən mənidə. Kaʼhinlar wə Lawiylar dəl ottuz yaxka kirgəndə hizmitini baxlaytti («Qel.» 4:3, «Yar.» 41:46nimu kərüng). ■ **3:23** Mat. 13:55; Yh. 6:42. □ **3:26 «Yūsūp»** — yaki «Yoseh». «Yuda» — «Yəhūda»ning kiska xəkli. □ **3:27 «Salatiyəl»** — «Mat.» 1:12ni kərüng. Təwratta, məsilən «Əzra» 3:2də «Xealtiel» deyilidu. □ **3:30 «Yəhūda»** — grek tilida muxu yərdə «Yuda» deyilidu. □ **3:33 «Aram»** — «Rut» 4:20 wə «1Tar.» 2:10də «Ram». «Həzron» — grek tilida «Əsrom». «Pəraz» — grek tilida «Parəs». ■ **3:34** Yar. 11:10. □ **3:35 «Serug»** — grek tilida «Seruh». «Raʼqu» — grek tilida «Raʼqaw». Ibraniyqə «Rəu». «Pələg» — grek tilida «Paləg». «Xelah» — grek tilida «Salaḥ». □ **3:36 «Kainan»** — grek tilida «Kainam». «Xəm» — grek tilida «Sem». «Ləməh» — grek tilida «Laməh». □ **3:38 «...Kənan Enoxning oʻqli, Enox Setning oʻqli, Set Adəmʼatining oʻqli, Adəmʼata bolsa, Hudaning oʻqli idi»** — bu nəsəbnamə wə «Matta»da hatiriləngən nəsəbnamə üstidə «Matta»diki «koxumqə səz»imiz həmdə «Yərəmiya»diki (22:30 toʻqrisida) koxumqə səzimizni kərüng. Bizningqə Luqa bərgən bu nəsəbnamə Məshiqning anisi Məryəmning nəsəbnaməsidur. ■ **3:38** Yar. 5:3.

1 Andin Əysa Mukəddəs Rohğa tolup, İordan dəryasidin qayıp kelip, Roh tərripidin qel-bayawanğa elip berildi. ² U u yərdə kirik kün İblis tərripidin sinaldi. U bu künlərdə heqnərsə yemidi. Künlər ayaqlaxkanda, uning kərsiki taza aqқанidi. ■

³ Əmdi İblis uningğa:

— Sən əgər Hudaning Ooqli bolsang, muxu taxқа: «Nanğa aylan!» dəp buyruoqin — dedi. □

⁴ Əysa uningğa jawabən:

— *Təwratta*: «Insan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning hər bir sözi bilənmu yaxaydu» dəp yeziloqan, — dedi. □ ■

⁵ İblis yənə uni egiz bir taqқа baxlap qikip, bir dəkikə iqidə dun-yadiki barliq dölətlərnı uningğa kərsətti. ⁶ İblis uningğa: — Mən bu həkimiyətning həmmisini wə uningğa təwə barliq xanuxəwkətlərnı sanga təkdım kilimən; qünki bular munga tapxuruloqan, mən uni kimgə berixni halisam, xuningğa berimən. ⁷ Əgər bax koyup munga səjdə kilsang, bularning həmmisi seningki bolidu, — dedi.

⁸ Əysa uningğa jawab berip:

— *Təwratta*: «Pərwərdigar Hudayingoqla ibadət qil, pəkət Uningla kullukida bol!» dəp yeziloqan, — dedi. □ ■

⁹ Andin İblis uni Yerusalemoğa elip bardi wə uni ibadəthanining əng egiz jayoğa turouzup:

— Hudaning Ooqli bolsang, əzüngni pəskə taxlap baққin! □ ¹⁰ Qünki

Təwratta: «Huda Əz pərixtilirigə seni koşqıdax həққidə əmr kilidu»; ¹¹ wə, «Putungning taxқа urulup kətməsliki üqün, ular seni kollarida kətürüp yüridu» dəp yeziloqan, — dedi. □ ■

¹² Əysa uningğa: — *Təwratta*: «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» dəpmu yeziloqan, — dedi. □ ■

¹³ İblis barliq sinaxlarnı ixlitip qıққandin keyin, uni waқtinqə taxlap ketip kaldi.

Əysa Galiliyə əlkisidə

Mat. 4:12-17; Mar. 1:14-15

¹⁴ Əysa Rohning küq-kudriti iqidə Galiliyə əlkisigə qayıp kaldi. Xuning bilən uning həwər-xəhriti ətraptiki hər bir yurtlarğa tarkaldi. □ ■

■ **4:1** Mat. 4:1; Mar. 1:12. ■ **4:2** Mis. 34:28; 1Pad. 19:8. □ **4:3** «Sən əgər Hudaning Ooqli bolsang...» — grek tilida bu 3- wə 9-ayətlərdiki «əgər» adətə «əgər ...bolsang» (əgər bolsang wə dərwəкə xundaқ bolisan) degən məninı puritidu. «Hudaning Ooqli» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismani yəhəttiki ata-balilik munasiwətnı əməs, bəlki rohiy yəhəttiki munasiwətnı bildüridu, əlwəttə. □ **4:4** «Insan pəkət nan bilənla əməs, bəlki Hudaning hər bir sözi bilənmu yaxaydu» — «Қан.» 8:3. «...bəlki Hudaning hər bir sözi bilənmu yaxaydu» degən səzlər bəzi kona kəqürmilərdə tepilmaydu («Mat.» 4:4ni kəring). ■ **4:4** Қан. 8:3; Mat. 4:4. □ **4:8** «Pərwərdigar Hudayingoqla ibadət qil, pəkət Uningla kullukida bol!» — Təwrat, «Қан.» 6:13. ■ **4:8** Қан. 6:13; 10:20; 1Sam. 7:3. □ **4:9** «uni ibadəthanining əng egiz jayoğa turouzup...» — yaқi «uni ibadəthanining egiz jayoğa turouzup...». «Hudaning Ooqli» — bu nam hərgizmu Huda bilən Əysa otturisidiki jismani yəhəttiki ata-balilik munasiwətnı əməs, bəlki rohiy yəhəttiki munasiwətnı bildüridu. □ **4:11** «Putungning taxқа urulup kətməsliki üqün, ular seni kollarida kətürüp yüridu» — «Zəb.» 91:11, 12. Xəytanning bu ayətnı ixlətkini toqruluқ «Matta»diki «koхumqə səz»imizni kəring. ■ **4:11** Zəb. 91:11,12. □ **4:12** «Pərwərdigar Hudayingni sinioquqi bolma!» — «Қан.» 6:16. ■ **4:12** Қан. 6:16. □ **4:14** «Rohning küq-kudriti iqidə...» — Mukəddəs Rohning küq-kudritidə, əlwəttə. ■ **4:14** Mat. 4:12; Mar. 1:14; Yh. 4:43; Ros. 10:37.

¹⁵ U ularning sinagoglirida t'elim bergili turdi wə ularning uluq'laxliriq'ia sazawər boldi.□

Nasarəttə qətkə kəkiliş

Mat. 13:53-58; Mar. 6:1-6

¹⁶ U ʔzi bekiş q'ong kilinoʻan yurti Nasarətkə kelip, xabat küni adəttikidək sinagog'ka kirdi wə xundaqla *muqəddəs yazmilarni* o'qux'ka ʔrə turdi ■

¹⁷ wə Təwrattiki «Yəxaya» degən k'isim uning'oa tapxuruldi. U oram yazmini eqiş, munu səzlər yeziloʻan y'orni tepip o'qudi:

¹⁸⁻¹⁹ — «Pərwərdigarning Rohi mening wujudumda,

Qünki U meni yoqsullaroʻa hux həwərlər yətküzüx'kə məsih kildi.

Tutqunlar'oa azadlik'ni,

Wə korlar'oa kərux xipasini jakarlax'ka,

Ezilgənlərni halas k'ilix'ka,

Pərwərdigarning xapaət kərsitidoʻan yilini jakarlax'ka meni əwətti».□ ■

²⁰ U yazmini türüwetip, sinagog hizmətq'isigə qayturup berip, olturdi. Sinagoga olturoʻanlarning həmmisining kəzliri uning'oa tikilip turatti.

□ ²¹ U kəp'qilikkə:

— Mana bu ayət bügün kulik'inglar'oa anglanoʻinida əməlgə axurul-maq'ta, — dedi.

²² Həmmisi uning yahxi gəpini k'ilixip, uning a'ozidini q'iqi'watkan xapaətlik səzli'rigə həyran kəlixip:

— Bu Yüsüpnig ooqli əməsmu? — deyixti.■

²³ U ular'oa:

— Xübhisizki, silər manga «ʔy tewip, awwal ʔzüngni sakayt!» degən təmsilni kəltürüp, «Həwər tapkinimizdək, Kəpərna'hum xəhiridə nemə ixlar yüz bərgən bolsə, muxu yərdimu, ʔz yurtungdimu xularni kərsətməmsən?» dəwətilər, — dedi. ■

²⁴ — Biraq xuni silərgə bərhəq eytip q'oyayki, heq'qandəq pəyoʻəmbər ʔz yurti tərripidin q'əbul kilinoʻan əməs. ■ ²⁵ Mən silərgə xu hək'ikətni əs'litimənki, Ilyas *pəyoʻəmbər*ning waqtida, asman uda uq yil altə ay etilip, dəh'xətlik bir kəhə'tqilik barlik zeminni baskanda, Israilda nuroʻqun tul ayallar bar idi; ²⁶ biraq Ilyas ularning heq'qaysisining kəxi'oa əməs, bəlki

□ **4:15** «u ularning sinagoglirida t'elim bergili turdi» — «sinagog'lar to'q'ruluk «təbirlər»imizni kəring. ■ **4:16** Nəh. 8:4, 5; Mat. 13:54; Mar. 6:1; Yh. 4:43. □ **4:18-19** «U meni yoqsullaroʻa hux həwərlər yətküzüx'kə məsih kildi» — «məsih k'ilix» (yaki «məsih'əx») to'q'ruluk «Yəx.» 61:1diki izahət wə «Təbirlər»imizni kəring. Bəzi kona kəq'ürmilərdə «U meni sunuq kəngüllərni yasap sakaytix'ka» degən səzlər muxu ayətə q'oxulidu. «U meni yoqsullaroʻa hux həwərlər yətküzüx'kə məsih kildi. Tutqunlar'oa azadlik'ni wə korlar'oa kərux xipasini jakarlax'ka, ezilgənlərni halas k'ilix'ka, Pərwərdigarning xapaət kərsitidoʻan yilini jakarlax'ka meni əwətti» — bu səzlər «Yəx.» 61:1 həm 58:6din elinoʻan. ■ **4:18-19** Yəx. 42:7; 61:1, 2; Mat. 11:5. □ **4:20** «U yazmini türüwetip, sinagog hizmətq'isigə qayturup berip, olturdi» — sinagoglarda t'elim bərgüq'ilər awwal muqəddəs yazmilarni o'qux'ka turatti, andin t'elim berix'kə olturatti. ■ **4:22** Yəx. 50:4; Mat. 13:54; Mar. 6:2; Luqa 2:47; Yh. 6:42. ■ **4:23** Mat. 4:13. ■ **4:24** Mat. 13:57; Mar. 6:4; Yh. 4:44.

Zidonning Zarəfat xəhīridiki bir tul ayalning kexiojila əwətilgən. □ 27 Wə xuningoşa ohxax, Elixa pəyojəmbərning waqtida, Israilda mahaw kesiligə giriptar boləjanlar nuroşun bolsimu, lekin Suriyəlik Naamandin baxqa, heqkaysisi saķaytiləjan əməs! — dedi. □ ■

28 Sinagodiklar bu səzləni anglap, həmmisi kəttik oşəzəpləndi; 29 ornidin turuxup, uni xəhərdin həydəp qikiqip, xu xəhər jaylaxқан taonning lewigə əqikip, tik yardin taxliwətməqci boluxti. □ 30 Lekin u ularning arisidin bimalal ešup, əz yolojə qikiqip kətti.

Əysaning jinni həydiwətxi

Mar. 1:21-28

31 U Galiliyə əlkisining Kəpənaħum degən bir xəhīrigə qūxti, u yərdə xabat künliridə həlqkə təlim bəretti. ■ 32 Ular uning təlimigə həyran kəlixti, qünki uning səzi tolimu nopuzluk idi. ■ 33 Əmdi sinagotga napak jinning rohi qaplxқан bir kixi bolup, *uningdiki jin* kəttik awazda: □ ■

34 — Əy Nasarətik Əysa, sening biz bilən nemə karing?! Bizni yəkatkili kədingmu? Mən sening kimlikingni bilimən, Hudaning Muqəddəs Boluqisisen! — dəp towlap kətti.

35 Lekin Əysa jinə tənbiħ berip: — Aozingni yum! Uningdin qik! — dewidi, jin heliki adəmni halayik otturidə yikiwətxip, uningdin qikiqip kətti. Lekin uningoşa heq zərər yətküzmidə. 36 Həmməylən buningdin kəttik həyran boluxup, bir-birigə: — Bu zadi kəndəq ix! U dərwəkə həkuk wə kudrət bilən napak roħlarəşa əmr kilsila, ular qikiqip ketidikən, — deyixti. □ 37 Xuning bilən uning həwər-xəhriti ətraptiki hərbiir yurtlarəşa tarkaldi.

Əysaning nuroşun kesəlləni saķaytxi

Mat. 8:14-17; Mar. 1:29-34

38 Əysa sinagotdin qikiqip, Simonning əyigə kirdi. Lekin Simonning keynanisi ešir təp kesili bolup qəlonidə; ular Əysadin uning həjətidin qikişini ešündi. ■ 39 U ayalning bexida turup, təkə tənbiħ beriwidi, təp xuan uningdin kətti. U dərhəl ornidin turup, ularni kütüxkə baxlidi.

40 Kün pətxi bilənla, kixilər hərhil kesəllərgə giriptar boləjan yeknliri bolsila, ularni uning aldiəşa elip kəlixti. U ularəşa bir-birləp qolini

□ 4:26 «Zarəfat» — grek tilida «Σαράφα». «Ilyas ularning heqkaysisining kexioşa əməs, bəliki Zidonning Zarəfat xəhīridiki bir tul ayalning kexiojila əwətilgən» — bu wəqə «1Pad.» 17:9-24də hatiriləngən. Ilyas pəyojəmbər Zidon rayoni (Yəhudi əməslərnin zemini)diki xu tul hotunning əyigə əwətilip, uning əyidə turoşun wə aqarqilik ahirlaxquqə tul hotun, oşli wə əzi üqün ozuk-tülük təminligən. Demək, Hudaning Öz həlki — Yəhudiylar arisida İlyasning xundəq məjzilik yardimigə erixküdək ihlasmənlilik məwjut bolmioşanidi, əksişə, itətsizlik wə asiylük oşuk-axkara kərünətti. □ 4:27 «Elixa pəyojəmbərning waqtida, Israilda mahaw kesiligə giriptar boləjanlar nuroşun bolsimu, lekin Suriyəlik Naamandin baxqa, heqkaysisi saķaytiləjan əməs!» — Suriyəlik Naaman Yəhudi əməs idi, əlwəttə. Bu wəqə «2Pad.» 5:1-14də hatiriləngən. Məsiħning ularəşa «Silər Hudaning xapaitini wə nijatini rət kijoşəqca, U əmdi Yəhudi əməslərgə məhīr-xəpəkt kərsitidu!» degəndəq idi. ■ 4:27 2Pad. 5:14. □ 4:29 «uni xəhərdin həydəp qikiqip...» — grek tilida «uni xəhərdin taxlap...». ■ 4:31 Mat. 4:13; Mar. 1:21. ■ 4:32 Mat. 7:29; Mar. 1:22. □ 4:33 «napak jinning rohi» — bu degənlilik səz bəlkim bu jinning intayin napak ikənlilikni təkitliməqci. ■ 4:33 Mar. 1:23. □ 4:36 «Bu zadi kəndəq ix!» — yəki «Bu zadi kəndəq təlim?». ■ 4:38 Mat. 8:14; Mar. 1:29.

təgküzüp, ularni saqaytti. □ ■ **41** Kixilərgə qarplaxkan nuroqun jinlar ulardın qikiş: «Sən Hudaning Ooqlı!» dəp tovlaş ketətti. Lekin u ularğa tənbiş berip, söz kilişioğa yol koymidi; qünki ular uning Məsiş ikənlikini bilətti. ■

42 Kün qikiş bilən, u xəhərdin qikiş, pinhan bir jayğa kətti. Birak top-top halayik uni izdəp yürətti; ular uni tapqanda aldişğa kelip, uni arimizda qalsun dəp ketixidin tosmakçı boluxti. ■ **43** Lekin u ularğa:

— Hudaning padixahlıqining hux həwirini baxqa xəhər-yezilaroşimu yətküzüxüm kerək; qünki mən dəl bu ixğa əwətilgənmən, — dedi.

44 Xuning bilən u Galiliyədiki sinagoglarda təlim berip yüriwərdi. □

5

Əysaning tunji kətim muhlis qakirixi

Mat. 4:18-22; Mar. 1:16-20

1 Xundak boldiki, u Ginnisarət kəlining boyida turoşanda, halayik Hudaning səz-kalamini anglax üqün uning ətrapiğa olişip kistilişip turatti. ■

2 U kəl boyida turoşan ikki kemini kərdi. Belikçilar bolsa kemidin qüxüp, *kiroşaqta* torlirini yuyuxuwatatti. **3** U kemilərdin birigə, yəni Simonningkişə qikiş, uningdin kemini kiroşaqtin səl yiraklitixni iltimas kildi. Andin u kemidə olturup top-top halayikğa təlim bərdi. **4** Səzi tügigəndin keyin, u Simonğa:

— Kemini qongqurraq yərgə həydəp berip, beliklarni tutuxqa torlir- inglarni selinglar; — dedi.

5 Simon uningğa jawabən: — Ustaz, biz pütün keqiqə japa tartip heq nəsə tutalmiduk. Birak sening səzüng bilən torni salsam salay, dedi.

6 Ular xundak kiliwidi, nuroqun beliklar torğa qüxti; tor səkülüxkə baxlidi. □ **7** Xuning bilən ular baxqa kemidiki xeriklirini yardəmgə kelixkə ixarət kilişti. Ular kelip, *beliklarni* ikki kemigə liş qaçiliwidi, kemilər qöküp ketəy dəp qaldı. **8** Simon Petrus bu ixni kərüp, Əysaning tizliri aldidə yikilip:

— Məndin yiraklaxkaysən, i Rəb! Qünki mən gunahkarmən! — dedi.

9 Qünki bunqə kəp belik tutuloşanlikidin u wə uningğa həmrəh boləşanlirini həyranlik baskanidi. **10** Wə Simonning xerikliri — Zəbədiyning ooşulliri Yaqub bilən Yuhannamu həm xundak həyran qaldı. Əmdi Əysa Simonğa:

— Qorkmioşin, buningdin keyin sən adəm tutkuçi bolisən — dedi. □ ■

□ **4:40** «*kün petixi bilənla,...*» — xabat küni tügigəndə (kəqtə), «ix kiliş» yaki «hizmət kiliş»kə bolatti (məsilən, kesəl adəmni kətürüx qatarlik). ■ **4:40** Mat. 8:16; Mar. 1:32; 7:32; 8:23,25.

■ **4:41** Mar. 1:34; 3:11. ■ **4:42** Mar. 1:35. □ **4:44** «*Galiliyədiki sinagoglarda*» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «Yəhüdiyədiki sinagoglarda» deyilidu. ■ **5:1** Mat. 13:2; Mar. 4:1.

□ **5:6** «*Ular xundak kiliwidi, nuroqun beliklar torğa qüxti; tor səkülüxkə baxlidi*» — adətə Galiliyə kəlisidə beliklar kündüzdə qongqur suğa xunguşup kiriwalidu, ularni tor bilən tartip qikarşili bolmaydu. Okurmənlər xuni baykişan boluxi mumkinki, Məsiş «torliringerlar»ni degini bilən Petrusning pəkət birlə torni selixqa ixançı bar idi («Yuh.» 21:11ni wə xu ayət toşruluk izahət wə «Yuhanna»diki «koşumqə səz»ni kərüg). □ **5:10** «*sən adəmlərn*i tutkuçi bolisən» — muxu səz adəmlərn zindanlarğa yaki kullukğa əməs, bəlki uning Hudaning qutkuzux yolida adəmlərn Xəytanning qanggilidin wə həlak yolidin tutup qutkuzux ixlirini kersitidu. ■ **5:10**

Yər. 16:16; Əz. 47:9; Mat. 4:19; Mar. 1:17.

11 Ular kemilærni kirotaqqa çiqirip, hëmmə nərsini taxlap koyup, uningoa əgixip mangdi. ■

Əysaning mahaw kesilini saqaytixi

Mat. 8:1-4; Mar. 1:40-45

12 Xundak boldiki, u xəhər-yezilarning biridə bolonda, mana xu yərdə, pütün bədinini mahaw besip kətkən bir adəm bar idi; u Əysani kərüpla uning ayioqioja özini etip uningdin:

— Təksir, əgər sən halisang, meni saqaytip pak kılalaysən! — dəp yalwurdı. □ ■

13 Əysa kəlini sozup uningoa təgküzüp turup:

— Halaymən, paklanəyin! — dewidi, bu adəmning mahaw kesili dərhal uningdin kətti. 14 Əysa uningoa:

— Həzir bu ixni heqkimgə eytma, bəlki udul berip kaħinoja özüngni kərsitip, ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr kıləndək özüngning saqaytiləning üqün bir *qurbanlikni* sunəyin, — dedi. □ ■

15 Ləkin u toqrisidiki həwər tehimu tarkilip pur kətti; xuning bilən top-top həlk uning səzini anglax wə öz aqriq-kesəllirini saqaytixi üqün uning aldioja yioqilip kelətti. 16 Həlbuki, u pat-pat ulardın qekinip qəllük yərlərgə berip dua kılatti.

Əysaning adəmning gunahları «kəqürüm kılindi» deyix həqıkuı

Mat. 9:1-8; Mar. 2:1-12

17 Xu künlərnin biridə xundak boldiki, u təlim beriwatqanda, yenida Pərisiylər wə Təwrat əhliliri olturatti. Ular Galiliyə, Yəhudiyə ölkilərinin hərkiyəsı yeza-kixlaklırı wə Yerusalemdin kəlgənədi. Pərwədigarnin kesəlləni saqaytix küç-qudriti uningoa yar boldi. 18 Xu pəytə, mana birqanqə kixi zəmbilgə yatquzuloqan bir paləqni kətürüp kəldi. Ular uni uning aldioja əkirixkə intilixti. □ ■ 19 Biraq adəmlərnin tolilikidin kesəlni əkirixkə amal tapalmay, ular əgzigə elip çiqip, əgzidiki kaħixlarni eqip, kesəlni əynin iqigə zəmbildə yatqan həlda halayikning oturisiqoja, Əysaning aldioja quxürdi. 20 U ularning ixənqini kərüp *paləqkə*:

— Buradər, gunahlıring kəqürüm kılindi! — dedi.

21 Təwrat ustazlıri bilən Pərisiylər kəngülliridə:

— Bundak kupurluq səzligən bu adəm kimdur?! Hudadin baxqa gunahları kəqürələydiqan kim bar? — dəp oylaxti. □ ■

22 Biraq Əysa ularning kənglidə əyib izdəxlirini bilip yetip, jawabən:

■ 5:11 Mat. 4:20; 19:27; Mar. 10:28; Luğa 18:28. □ 5:12 «Təksir...» — yaki «I Rəb...».

«pütün bədinini mahaw besip kətkən bir adəm...» — «mahaw kesili» birhıl qorqunluq tərə kesili bolup, Yəhudiylar bu hil kesəlgə giritar boləqlarni napak, dəp qarap ularoa kət'iy yekinlaxmaytti. Bu kesəl toqruqluq yənə «Lawiylər»diki «koxumqə səz»imizni kəring.

■ 5:12 Mat. 8:2; Mar. 1:40. □ 5:14 «ularda bir guwahlik bolux üqün, Musa bu ixta əmr kıləndək özüngning saqaytiləning üqün bir qurbanlikni sunəyin» — Musa pəyoəməbər Təwrat qanunida xundak əmrni kərsətkən: — Bir mahaw kesili saqaytilənin bolsa, u muqəddəs ibadətənioja berip, özining saqaytilənilikini kaħinoja kərsitip andin mahaw kesilidin saqayəqlar kılixkə tegixlik qurbanlikni sunuxi kərək idi. Xühşisizki, Musa pəyoəməbərdin baxlap Məsih Əysa kəlgüqə bu murasim heq etküzülip baqqan əməs idi. «Law.» 14:1-32ni kəring. ■ 5:14 Law. 13:2; 14:2; Mat. 8:4. □ 5:18 «... Ular uni uning aldioja əkirixkə intilixti» — Əysa eydə olturatti (19-ayətni kəring). ■ 5:18 Mat. 9:1; Mar. 2:3; Ros. 9:33.

□ 5:21 «Pərisiylər» — kəttik tələplik bir diniy məzhəptikilər idi. Ular toqruqluq «Təbirlər»ni kəring. ■ 5:21 Zəb. 32:5; Yəx. 43:25.

— Silər könglünglarda nemixka əyib izdəysilər? ²³ «Gunahlırinq kəqürüm kılindi!» deyix asanmu yaki «Ornungdin tur, mang!» deyixmu?

²⁴ Əmma hazır silərning Insan'ooqlining yər yüzidə gunahlarıni kəqürüm kılıx hokukioğa igə ikənlikini bilixinglar üçün, — U paləq kesəlgə:

— Sanga eytayki, ornungdin tur, ornungni yioixiturup öyünggə kayt! — dəp buyrudi. □

²⁵ Həlikə adəm dərhal ularning aldida ornidin dəs turup, əzi yatқан zəmbilni elip, Hudani uluqlioqiniyə öyigə kaytti. ²⁶ Həmməylənni dəhxətlik həyranlik basti; ular Hudani uluqlixip, qorkunqqa qəmgən həlda:

— Biz бүгүн tilsimat ixlarni kərduq! — deyixti.

Əysaning Lawiyini muhlislikğa qaqirixi — «gunahkarlar» bilən həmdastihan olturuxi

Mat. 9:9-13; Mar. 2:13-17

²⁷ Bu ixlardin keyin, u yoloğa qikiq, Lawiy isimlik bir bajgiri kərđi. U baj yioixidioğan orunda olturatti. U uningoya:

— Manga əgəxkin! — dedi. □ ■

²⁸ U ornidin turup, həmmiini taxlap, uningoya əgəxti.

²⁹ Lawiy öyidə uningoya katta bir ziyarət bərđi. Ular bilən zor bir top bajgırlar wə baxkırlarmu xu yərdə həmdastihan boləqanıdi. □ ■

³⁰ Birəq Pərisiylər wə ularning ekimidiki Təwrat ustazlıri oqudungxup uning muhlisliroğa:

— Silər nemixka bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturisilər?! — dəp aqrinixti. □

³¹ Əysa ularoğa jawabən:

— Saqlam adəmlər əməs, bəlki kesəl adəmlər tewipka mohtajdur. ³² Mən həkkanıylarni əməs, bəlki gunahkarlarıni towioğa qaqirojili kəldim, — dedi. □ ■

Yengi konidin üstündür

Mat. 9:14-17; Mar. 2:18-22

³³ Andin ular uningdin:

— Nemixka Yəhyaning muhlisliři daim roza tutup dua-tilawət kılıdu, Pərisiylərning muhlisliřimu xundəq kılıdu, lekin sening muhlisliřing yəp-iqipla yuridioqu! — dəp soraxti. ■

□ **5:24 «silərning Insan'ooqlining yər yüzidə gunahlarıni kəqürüm kılıx hokukioğa igə ikənlikini bilixinglar üçün»** — «Insan'ooqli» toqruluk «Mat.» 8:20diki izahət wə «Təbirələr»ni kəring. □ **5:27 «u yoloğa qikiq, Lawiy isimlik bir bajgiri kərđi»** — «Lawiy»ning baxka ismi «Matta» idi. ■ **5:27** Mat. 9:9; Mar. 2:14,15. □ **5:29 «zor bir top bajgırlar»** — «bajgırlar» İsrailning zeminini ixəqal kıləqan Rimliklər üçün öz həlkədin baj yioyip beridioğan wə xu səwəbtin nəprətkə uqrioğan Yəhudiylər. ■ **5:29** Mat. 9:10; Mar. 2:15; Luqa 15:1.

□ **5:30 «Silər nemixka bajgir wə gunahkarlar bilən bir dastihanda yəp-iqip olturisilər?!»** — «gunahkarlar» — Təwrat-İnjil boyiqə hər bir adəm gunahkar, əlwəttə. Ləkin muxu əyattiki «gunahkarlar» değən səz, həli qong Pərisiylər wə Təwrat ustazlıri tərpidin alağidə «gunahkarlar» dəp ataləqan bajgırlar, pəhixə ayallar, hətta sawatsiz kixilər qatarlıqlarıni kəzdə tutidu. □ **5:32 «Mən həkkanıylarni əməs, bəlki gunahkarlarıni towioğa qaqirojili kəldim»** — muxu səzidə «gunahkarlar» değini, əzliřini gunahkar dəp tonup yətkənləri kəzdə tutidu, əlwəttə. Qünki həmmə adəm gunahkardur. «Həkkanıylar» əzini həkkanıy dəp hesabliqanlarıni kərsitidu. Xunga Məsih ularni qaqıralmaytti wə həzırmu qaqıralmaydu. ■ **5:32** Mat. 9:13; Luqa 19:10; 1Tim. 1:15. ■ **5:33** Mat. 9:14.

³⁴ U ularoʻa:

— Toyi boluwatqan yigit toyda toy mehmanliri bilən həmdastihan olturoʻan qaoʻda ularni roza tutquzalamsilə? □ ■ ³⁵ Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu künlərdə roza tutidu. □

³⁶ U ularoʻa bir təmsilmu kəltürdi:

— Heqkim yengi kəngləktin yirtip, uni kona kəngləkkə yamak qilmaydu. Undak qilsa, yengi kəngləknimu yirtqan bolidu, xundakla yengidin aloʻan yamakmu kona kəngləkkə mas kəlməydu. ³⁷ Xuningdək, heqkim yengi xarabni kona tulumlaroʻa qaqilimaydu. Undak qilsa, yengi xarabning *kəpüxi bilən* tulumlar yerilidu-də, xarabmu təkülüp ketidu; tulumlarmu kardın qıqıdu. ■ ³⁸ Xunga yengi xarab yengi tulumlaroʻa qaqilinix kerək, xundakta ikkilisi saklinip qalidu. ³⁹ Uning üstigə, heqkim kona xarabtin keyin yengisini iqixni halimaydu, qünki u: «Boldi, konisi yahxi!» dəydu. □

6

Əysa «xabat küni»ning Igisidur
Mat. 12:1-8; Mar. 2:23-28

¹ Ikkinqi «muħim xabat küni», u buoqdayliqlardın eʻtup ketiwatatti. Uning muħlisliri baxaqlarni üzüwelip, alikınida uwulap yəwatattatti. □ ■ ² Lekin buni kərgən bəzi Pərisiylər ularoʻa:

— Silər nemixqa xabat küni Təwratta qəkləngən ixni qilisilə? — deyixti. □ ■

³ Əysa ularoʻa jawabən:

□ **5:34 «toy mehmanliri»** — grek tilida «mərıkə zalining pərzəntliri» degən ibarə bilən ipadilınidu. ■ **5:34** Yəx. 62:5; 2Kor. 11:2. □ **5:35 «Əmma xu künlər keliduki, yigit ulardin elip ketilidu, ular xu künlərdə roza tutidu»** — bu səzlər Əysaning «ulardin (mehmanlardın) elip ketilip» əlümi əzigə əgəxkənlərgə qayoʻu-həsərət elip kelidıoʻanliqini kərsitidıoʻan bexarət. ■ **5:37** Mat. 9:17; Mar. 2:22. □ **5:39 «heqkim kona xarabtin keyin yengisini iqixni halimaydu»** — adəttə, kona xarab dər wəqə yengi xarabtin yahxi, əlwəttə. □ **6:1 «Ikkinqi «muħim xabat küni»** — grek tilida «ikkinqi «birinqi xabat küni»» degən səz bilən ipadilınidu. Biz «birinqi»ni «muħim» dəp tərjimə qıldıq. Səwəbini təwəndə qüxəndürimiz. «Ikkinqi «birinqi xabat küni»» degən bu ibarini qüxəndürüx təs. Alimlarning bu tooʻruluk ikki pikri bar: 1-pikir: — Yəhudiylər həklining ikki hil kalendari bar idi. Birinqi kalendar Babilliklarningkiyə ohxax bolup küzdə («kanay qelix həyti» yaki «burəa həyti» bilən) baxlinatti. Bu kalendar boyiqə, xu yildiki «birinqi xabat» bolsa «tunji «birinqi xabat»» dəp ataloʻan. Ikkinqi kalendar ətiyazda baxlinatti («Mis.» 12:2ni kəring). Xu alimlarning pikriyə, ikkinqi kalendar boyiqə, xu yildiki birinqi xabat «ikkinqi «birinqi xabat»» dəp atilatti. 2-pikir: — bu «yəttə həptə həyti»ning ikkinqi həptisidiki xabat küni kərsitidu («Law.» 23:10-22ni kəring). Xu alimlarning pikriyə, bu həytning ikkinqi xabat küni «ikkinqi «birinqi xabat»» dəp atilatti. Muxu pikir boyiqə «birinqi» degən səz muxu yəttə asasən «muħim» degən mənida. Bizningqə bu 2-pikir tooʻridur, qünki «yengi yil»ning (ətiyazdiki) «birinqi xabat»ida, yengi buoqday yaki arpa danlirini yeyix qəkləngənidi, bəlkim Hudaəa atax kerək idi («Law.» 23:14-ayətni yənə kəring). Nemila bolmisun, xu waqit ətiyazəa tooʻra kelətti. ■ **6:1** Qan. 23:24; Mat. 12:1; Mar. 2:23. □ **6:2 «Nemixqa xabat küni Təwratta qəkləngən ixni qilisilə?»** — «qəkləngən ix» Təwrat qanunida qəkləngən, deməqki. Ularning xikayət qiləini muħlislarning yeyixi əməs («Qan.» 23:25ni kəring), bəlkı xabat künidə muħlislarning «hosul aloʻanliq»i idi. «Matta»diki «kozumqə səz»imizdə muxu wəqə tooʻruluk izahətlirimizni kəring. ■ **6:2** Mis. 20:10.

— Silər hətta Dawut pəyoqəmbər wə uning həmrahlirining aq qaloqanda nemə qiloqanliqini mukəddəs yazmilardın okumioqanmusilər? □ ⁴ Demək, u Hudaning öyigə kirip, *Hudaqə* ataloqan, *Təwratta* kahinlardın baxqə hərəkəndək adəmning yeyexi qəkləngən «təkdım nanlar»ni sorap elip yegən wə həmrahlirioqimu bərgən — dəp jawab bərdi. □ ⁵ Ahirida u ularoqə:

— Insan'ooqli xabat küniningmu İgisidur, — dedi. ■

⁶ Yənə bir xabat küni xundək boldiki, u sinagogqə kirip təlim beriwatatti. Sinagogta ong qoli yigiləp kətkən bir adəm bar idi. ■ ⁷ Əmdi Təwrat ustazliri bilən Pərisiylər uning üstidin ərz qiloqudək birər ixni izdəp tapayli dəp, uning xabat künimu kesəl sakaytidioqan-sakaytmaydioqanliqini paylap yürüxətti. □ ⁸ Birək Əysa ularning kənglidikini bilip, qoli yigiləp kətkən adəmgə:

— Ornungdin tur, otturiqə qıkkın! — dewidi, həlikə adəm ornidin kəpup xu yərdə turdi. ⁹ Andin Əysa ularoqə:

— Silərdin sorap bakayqı, Təwratqə uyoqun boləqini xabat küni yaxxilək kılıxmu, yaki yamanlık kılıxmu? Janni kütquzuxmu yaki janəqə zamin boluxmu? — dəp soridi. ¹⁰ Ətrapidikilərnıng həmmisigə nəzər saləqandin keyin, u həlikə adəmgə:

— Qolungni uzat, — dedi. U xundək kılıxi bilənla qoli əsligə kəltürülüp ikkinqi qolioqə ohxax boldi. □ ■ ¹¹ Lekin ular oşəzəptin həoxini yəkıtip, Əysaqə qəndək təqabil turux toqrisida məslihətlixixkə baxlıdi. □

Əysaning on ikki rosulni tallixi

Mat. 10:1-4; Mar. 3:13-19

¹² Xu künlərdə xundək boldiki, u dua kılıxqə taşqə qıkti wə u yərdə Hudaqə keqiqə dua kıldı. ¹³ Tang atqənda, muhlislrini aldioqə qəkirip, ularning iqidin on ikkiylənni tallap, ularni rosul dəp atidi. ■ ¹⁴ Ular: Simon (Əysa uni Petrus dəpmu atioqan) wə uning inisi Andiriyas; Yəqup wə Yuhəna, Filip wə Bartolomay, ¹⁵ Matta wə Tomas, Alfayning ooqli Yəqup wə millətpərwər dəp ataloqan Simon, □ ¹⁶ Yəqupning ooqli Yəhuda wə keyin uningəqə satqunluk qiloqan Yəhuda İxqariyotlar idi. □

□ **6:3** «Silər hətta Dawut pəyoqəmbər ... nemə qiloqanliqini mukəddəs yazmilardın okumioqanmusilər?» — «okumioqanmusilər?» degən söz Pərisiylərnıng daim rəkiqliridin soraydioqan soal xəkli idi. □ **6:4** «Demək, u Hudaning öyigə kirip, *Hudaqə* ataloqan, Təwratta kahinlardın baxqə hərəkəndək adəmning yeyexi qəkləngən «təkdım nanlar»ni sorap elip yegən wə həmrahlirioqimu bərgən» — bu wəqə «1 Sam.» 21:1-7də hatiriləngən. ■ **6:5** Mat. 12:8; Mar. 2:28. ■ **6:6** Mat. 12:9; Mar. 3:1. □ **6:7** «...uning üstidin ərz qiloqudək birər ixni izdəp tapayli dəp, uning xabat künimu kesəl sakaytidioqan-sakaytmaydioqanliqini paylap yürüxətti» — ularning kılmaqqi boləqan ərzi bolsa «U xabat künidə kesəlni sakaytsa, «ixligən» yaki «hizmət qiloqan»qə barawar bolidu, xunga (ularning qüxinixiqə) «Təwrat qənanioqə hiləplik qiloqan» bolidu. □ **6:10** «U xundək kılıxi bilənla qoli əsligə kəltürülüp ikkinqi kolioqə ohxax boldi» — «əsligə kəltürülüp» degən peilning məjhul xəkli bizgə bu ixni Huda əzi qiloqan, deqənni ukturidu. □ Əmdi ular bu məjizini «xabat künidə yaratqanliqı» üqün zadi kimni əyibliməkqi? ■ **6:10** 1Pad. 13:6. □ **6:11** «ular oşəzəptin həoxini yəkıtip...» — «ular» 7-ayəttə kərsitilgən «Təwrat ustazliri wə Pərisiylər». ■ **6:13** Mat. 10:1; Mar. 3:13; 6:7; Luqa 9:1. □ **6:15** «millətpərwər» — yaki, «Kənaanlık». Yəhudi y millətpərwərlər wətinini Rim imperiyasidin azad kılıx üqün zorawanlık bilən kürəx qiloqulır idi. □ **6:16** «Yəqupning ooqli» — bu Yəqup 14- wə 15-ayəttiki «Yəqup»lardın baxqisi bolsa kerək. «Yəqupning ooqli» — bəzi kona kəqürülmilərdə «Yəqupning inisi» deyilidu.

*Əysaning kesəllərni sakaytixi wə təlim berixi**Mat. 4:23-25; 5:1-12*

17 Əysa rosulliri bilən taədin qüxüp, bir tüzləngliktə turatti. Xu yərdə nuroqun muhlisiri həmdə pütkül Yəhudiyə ölkisidin wə Yerusalemdin, Tur wə Zidon xəhərlirigə qaraydioğan dengiz boyidiki yurtlardin top-top kixilər yioqilixti. Ular uning təlimlirini anglax wə kesəllirigə xipalix izdəx üqün kəlgənidi. ■ 18 Napak rohlardin azablanoqanlarmu xipalix tepixti. 19 Bu top-top adəmlərning həmmisi qollirini uningəyə təgküzüwelixkə intilətti; qünki küq-küdrət uning wujudidin qiqip ularning həmmisigə xipalix beriwatatti.■

Huxallix wə qayoqu

20 Xuning bilən u bexini kətürüp muhlislorigə qarap mundaq dedi: — «Mubarək, əy yoqsullar! Qünki Hudaning padixahlığı silərningkidur.□ ■

21 Mubarək, əy həzir aq kəloqanlar! Qünki silər toluq toyunisilər.

Mubarək, əy yioqlawatqanlar! Qünki küliodioğan bolisilər.■

22 Kixilər İnsan'ooqlining wəjidin silərdin nəpərlənsə, silərni əzloridin qətkə kəksə, silərgə təhmət-həqarət kilsə, naminglarni rəzil dəp kəroqisa, silərgə mubarək! ■ 23 Xu küni xadlinip təntənə kilip səkrənglar. Qünki mana, ərxətə boləqan in'aminglar zordur. Qünki ularning ata-bowiliri *burunqi* pəyoqəmbərlərgimu ohxax ixlarni kiloqan.■

24 — Ləkin həlinglarəyə way, əy baylar!

Qünki silər allikaqan rahət-pəraqoqitənglarəyə igə boldunglar!■

25 Həlinglarəyə way, əy kərni toyunoqanlar!

Qünki silər aq qəlisilər.

Həlinglarəyə way, əy külüwatqanlar!

Qünki həza tutup yioqlaysilər.■

26 Həmməylən silərni yaxhi degəndə, həlinglarəyə way! Qünki ularning ata-bowilirimu *burunqi* sahta pəyoqəmbərlərgə xundaq kiloqan.■

*Düxminənglarəyə mehir-muqəbbət kərsitinglar**Mat. 5:38-48; 7:12*

27 — Birək mənəyə kəlak saləqan silərgə xuni eytip qoyayki, düxmənloringlarəyə mehir-muqəbbət kərsitinglar; silərgə əq boləqanlarəyə yaxxilik qilinglar. ■ 28 Silərni qarəqoqanlarəyə bəht tilənglar; silərgə yaman muamilidə boləqanlarəyimü dua qilinglar. ■ 29 Birsü mənəzinggə ursa, ikkinqi mənəzinggimü tutup bər; birsü qapiningni eliwəlimən desə, kənglikingnimü ayiməy bərgin. ■ 30 Birsü səndin birnəmə tilisə, uningəyə bərgin. Birsü sening birər nərsəngni elip

■ 6:17 Mat. 4:25; Mar. 3:7. ■ 6:19 Mar. 5:30. □ 6:20 «Mubarək, əy yoqsullar!» — «yoqsullar» bəlkim özining Hudaəyə qət'iy məhtajlikini tonup yatqənlər. Bu ayətlərdə «mubarək» degən səz (Huda təripidin) «bəhtlik, bərikətlik kilingəng» degən mənədə ixlitilidu. ■ 6:20 Mat. 5:2. ■ 6:21 Yəx. 61:3; 65:13; 66:10. ■ 6:22 Mat. 5:11; 1Pet. 2:19; 3:14; 4:14. ■ 6:23 Ros. 5:41; 7:51. ■ 6:24 Am. 6:1, 8. ■ 6:25 Yəx. 65:13; Yəq. 4:9; 5:1. ■ 6:27 Məs. 23:4; Pənd. 25:21; Mat. 5:44; Rim. 12:20; 1Kor. 4:12. ■ 6:28 Luğa 23:34; Ros. 7:60. ■ 6:29 1Kor. 6:7.

kətsə, uni qayturup berixni sorima. □ ■ 31 Baxqilarning özünqlarəja qəndəq muamilə kılıxini ümid kılsanglar, silərmu ularəja xundəq muamilə kılinglar. ■ 32 Əgər silər özünqlarni yaxxi kərgənlərgilə mehır-muhəbbət kərsətsənglar, undəqda silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu əzini yaxxi kərgənlərgə mehır-muhəbbət kərsitidiəju. ■ 33 Əgər silər özünqlarəja yaxxilik kılojanlarəjilə yaxxilik kılsanglar, undəqta silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu xundəq kılidioju! ■ 34 Əgər silər kərzni «qokum qayturup beridu» dəp oyləjanlarəja bərsənglar, undəqta silərdə nemə xapaət bolsun? Qünki hətta gunahkarlarmu əynən qayturup alimiz dəp baxka gunahkarlarəja kərz beridiəju! ■ 35 Ləkin silər bolsanglar, düxminənglarəjimü mehır-muhəbbət kərsitinglar, yaxxilik kılinglar, baxqilarəja ətnə beringlar wə «Ular bizgə bərnemə qayturidu» dəp oylimənglar. Xu qəşdə, in'aminglar zor bolidu wə silər Həmmidin Aliy Boləuquning pərzəntliri bolisilər. Qünki u tuzkorlarəja wə rəzillərgimü mehribanlik kılidu. □ ■ 36 Atanglar mehriban boləjnidəq silərmü mehriban bolunglar.

Baxqilarning üstidin həküm kılmanglar

Mat. 7:1-5

37 — Baxqilarning üstidin həküm kılip yürmənglar. Bolmisa, silər *Hudaning* həkümigə ugraysilər. Baxqilarni gunahka bekitmənglar wə silərmü gunahka bekitilməysilər. Baxqilarni kəqüringlar wə silərmü kəqürüm kılinsilər. ■ 38 Beringlar wə silərgimü berilidu — hətta qong əlqigüqkə liq qingdəp, silkip toldurulup üstidin təxip qüxkidək dərijidə kəyunənglarəja təküp berilidu. Silər baxqilarəja qəndəq əlqəm bilən əlqəp bərsənglar, silərgimü xundəq əlqəm bilən əlqəp berilidu. □ ■ 39 Andin u ularəja təmsil eytip mundəq dedi: — Kərioju kərioju ni yetiləp mangalamdu? Undəq kılsa, hər ikkisi orəkkə qüxüp kətməmdü? ■ 40 Muhlis ustazidin üstün turmaydu; ləkin takamullaxturuləjini ustazioja ohxax bolidu. □ ■ 41 Əmdi nemə üqün buradiringning kəzidiki kıl ni kərup, əz kəzüngdiki limni baykıyalmaısən?! □ ■ 42 Sən qəndəqmu əz kəzüngdə turəjan

□ 6:30 «Birsi səndin bərnemə tilisə, uningəja bərgin» — nemini berix kerəklilikni Rəbbimiz eytmidi. Bəzi əhwalda tiligüqigə tiliginini bərsək uningəja payda əməs, bəlki ziyan yətküzidu. Məsələn, hərəkkəx adəm pul yəki hərəq tilisə buni bərsək bolmaydu; ləkin mumkin bolsa yərdəm kolimizni uzitimiz kerək. Baxka misal «Ros.» 3:1-11də təpildü, bolupmu 6-ayətni kəring. ■ 6:30 Kən. 15:7; Mat. 5:42. ■ 6:31 Mat. 7:12. ■ 6:32 Mat. 5:46. ■ 6:34 Kən. 15:8; Mat. 5:42. □ 6:35 «Həmmidin Aliy Boləuquning pərzəntliri bolisilər» — demək, əməlliringlar buningəja guwahlik bolidu. ■ 6:35 Mat. 5:45. ■ 6:37 Mat. 7:1; Rim. 2:1; 1Kor. 4:5. □ 6:38 «silərgimü berilidu — hətta qong əlqigüqkə liq qingdəp, silkip toldurulup üstidin təxip qüxkidək dərijidə kəyunənglarəja təküp berilidu» — Ottura Xərktə birsi birawəja əxlik hədiyə kılməqə bolsa (1) əxni haltioja liq qəqilaydu; (2) danlar qingdiliq qüxsun dəp haltini silkiydu; (3) qingdaləjan danlarning üstigə «təxip qüxkidək dərijidə» yənə qəqilaydu. ■ 6:38 Pənd. 10:22; 19:17; Mat. 7:2; Mar. 4:24. ■ 6:39 Yəx. 42:19; Mat. 15:14. □ 6:40 «Muhlis ustazidin üstün turmaydu; ləkin takamullaxturuləjini ustazioja ohxax bolidu» — bu sirlək səz bəlkim muhlislar Məsihkə toluk əgəxsə, uningəja ohxax əzab-əqubətni kəruxi halini mumkin, degən mənini əz iqigə alidu. ■ 6:40 Mat. 10:24; Yh. 13:16; 15:20. □ 6:41 «buradiringning kəzidiki kıl» — yəki «kəringning kəzidiki kıl». «Əmdi nemə üqün buradiringning kəzidiki kıl ni kərup, əz kəzüngdiki limni baykıyalmaısən?!» — mənisi: «Nemə üqün buradiringning hərə kəpikidək kiqik səwənlikinilə kərup, əzüngdiki limdək qong gunahni kərməısən?» degəndək. ■ 6:41 Mat. 7:3.

limni kormay turup buradiringoʻya: «Keni, koʻzungdiki qilni eliwetay!» deyolaysen?! Oʻy sahtipaz! Awwal oʻzungning koʻzidiki limni eliwat, andin enik koʻrüp, buradiringning koʻzidiki qilni eliwetolaysen. ⁴³ Qünki heqkandak yahxi dərəh yaman mewə bərməydu, heqkandak yaman dərəhmu yahxi mewə bərməydu. ■ ⁴⁴ Hərəkandak dərəhni bərgən mewisidin pərək ətkili bolidu. Qünki tikəndin ənjürni üzgili bolmas, yantaktin üzüm üzgili bolmas. ■ ⁴⁵ Yahxi adəm kəlbidiki yaxhilik həzinisidin yaxhilik çikiridu; rəzil adəm kəlbidiki rəzillik həzinisidin rəzillikni çikiridu. Qünki kəlb nemigə tolduruloqan bolsa, eoqizdin xu qikidu.■

Ikki hil imarət saloqan kixilər

Mat. 7:24-27

⁴⁶ — Silər nemixka meni «Rəb! Rəb!» dəysilər-yu, birak silərgə eytkanliriməya əməl qilmaysilər? ■ ⁴⁷ Əmisə, mening aldimoʻya kelip, sezlimni anglap əməl qiləqan hərkingning kimgə ohxioqanlikini silərgə kərsitip berəy. ■ ⁴⁸ U huddi qongkur kolap, ulini koram taxning üstigə selip oʻy saloqan kixigə ohxaydu. Kəlkün kəlgəndə, su ekimi u oʻyning üstigə zərb bilən uruloqini bilən, uni midir-sidir qilalmidi, qünki u puhta selinoqan. ⁴⁹ Lekin sezlimni anglap turup, əməl qilmaydioqan kixi bolsa, kuruk yərning üstigə ulsiz oʻy saloqan kixigə ohxaydu. *Kəlkün* ekimi xu oʻyning üstigə uruluxi bilən u erülüp kətti; uning erüluxi intayin dəhxətlik boldi!

7

Əysaning rimlik yüzbexining qakirini saqaytixi

Mat. 8:5-13; Yh. 4:43-54

¹ Əysa kəpçilikdə bu sozləarning həmmisini kilip boləqandin keyin, Kəpənahum xəhiringə *qayta* kirdi. ² U yərdə məlum bir yüzbexining ətiwarlik kuli eoqir kesəl bolup, səkratta yatatti. ³ Yüzbexi Əysaning həwirini anglap, birnəqçə Yəhüdiy aqsakalni uning yenioʻya berip, uning kelip kulini kutkuzuxi üqün otünüxkə əwətti.□ ⁴ Ular Əysaning aldioqan kəlgəndə uningəya:

— Bu ixni tiligüqi bolsa, tilikini ijabət kilixingizəya həkikətən ərziyioqan adəm. ⁵ Qünki u bizning *Yəhüdiy* elimizni yahxi kəridu wə hətta biz üqün bir sinagogmu selip bərdi, — dəp jiddiy kıyapəttə otünüxti.

⁶ Əysa ular bilən billə bərdi. Birak oʻyigə az qaloqanda, yüzbexi Əysaning aldioqan birnəqçə dostini əwətip uningəya mundak degüzdi:

— «Təksir, əzlrini awarə kilmisila, əzlrining torusumning astioqan kelixirigə ərziməymən.□ ⁷ Xunga ezümnimu silining aldiliriəya berixka layik hesablimidim. Sili pəkət bir eoqiz soz kilip koysila, kulum saqiyp ketidu. ⁸ Qünki mənmu baxka birsining hoqukü astidiki adəmmən, qol

■ 6:43 Mat. 7:17; 12:33.

■ 6:44 Mat. 7:16.

■ 6:45 Mat. 12:35.

■ 6:46 Mal.

1:6; Mat. 7:21; 25:11; Luqa 13:25; Rim. 2:13; Yak. 1:22.

■ 6:47 Mat. 7:24.

□ 7:3 «...»

Əysaning kelip kulini kutkuzuxi üqün... — grek tilida «kutkuzux» wə «saqaytix» birlə soz bilən ipadilini. **Yüzbexi Əysaning həwirini anglap, birnəqçə Yəhüdiy aqsakalni uning yenioʻya berip, Əysaning kelip kulini kutkuzuxi üqün otünüxkə əwətti** — yüzbexi rimlik puqra bolup, Yəhüdiy əməs idi. 5-ayətkə qarioqanda u rimliklarning butpərəslikini taxlap, Rəwrat arkilik Hudaəya etiqađ baolioqan adəm idi. □ **7:6 «Təksir»** — yaki «Rəb».

astimdimu ləxkərlirim bar. Birigə bar desəm baridu, birigə kəl desəm, kelidu; kulumoşa bu ixni kıl desəm, u xu ixni kılıdu».[□]

⁹ Əysa bu gəpni anglap *yüzbexioşa* təəjjübləndi. U burulup kəynigə əgəxkən halayıkka:

Dərwəkə, hətta İsraildimu bundağ zor ixənqni tapalmioşanidim! — dedi.

¹⁰ Yüzbexi əwətkən kixilər qayıp baroşanda, kesəl boləşan kılning səllimaza sakayoşanlığını kərdi.[□]

Tul ayalning oşlini tirildürüş

¹¹ Bu ixtin keyin u Nain degən bir xəhərgə bardı. Uning muhlisliri wə yənə top-top kixilər uningəşa əgixip mangdi. ¹² U xəhər qowukioşa yekınlaxkanda, mana kixilər jinaza kətürüp qikiwatkanidi. Əlgüqi anisining yəkkə-yeganə oşli idi, uning üstigə anisi tul ayal idi. Xəhərdin qong bir top adəm ayaloşa həmrağ bolup qıkkanidi. ¹³ Rəb uni kərup, uningəşa iqini aşrıtip:

— Yioqlimioşin, — dedi. ¹⁴ Xuning bilən u otüp, tawutka qolını təgküziwidi, tawut kətürgənler tohtidi. U:

— Yigit, sanga eytimən, oyoşan! — dedi. [□] [■] ¹⁵ Əlgüqi bolsa ruslinip tik olturdi wə gəp kılıxka baxlıdi. Əysa uni anisioşa tapxurup bərdi.

¹⁶ Həmməylənni kərkunq besip, ular Hudani uluoşlap:

— «Arimizda uluoş bir pəyoşəmbər turoşuzuldi!» wə «Huda Əz həlkini yoklap kəldi!» — deyixti.[□] [■]

¹⁷ Uning toşrisidiki bu həwər pütün Yəhudiye zemini wə ətraptiki rayonlarəşa tarkilip kətti.

Yəhya pəyoşəmbərnin muhlislirining Əysa bilən kərişkili kelixi

Mat. 11:2-19

¹⁸ Yəhyaning muhlisliri əmdi bu barlıq ixlarning həwirini uningəşa yətküzdi. Yəhya muhlisliridin ikkiylənni əzigə qaqirip, [■] ¹⁹ Ularni Əysaning aldioşa əwətip: «Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxka birsini kütüximiz kerəkmu?» dəp sorap kelixkə əwətti.[□]

²⁰ Ular Əysaning aldioşa berip:

[□] **7:8 «Qunki mənmu baxka birsining hoşuqi astidiki adəmmən»** — muşim söz «mənmu» — demək, yüzbexi Rim imperatorning hoşuqi astida turup öz hoşuqi bilən əskərlirigə buyruk bəraləytti; Əysa aləm İgisining hoşuqi astida turup, Həmmigə Qadirning hoşuqi bilən aləmning ixlirini buyruydiğan adəm idi. [□] **7:10 «Yüzbexi əwətkən kixilər qayıp baroşanda, kesəl boləşan kılning səllimaza sakayoşanlığını kərdi»** — bu wəqə «Mat.» 8:8-13dimu hatiriliniidu.

[□] **7:14 «U otüp, tawutka qolını təgküziwidi»** — Musa pəyoşəmbərgə qıxürüləşən qanun boyiqə jinazioşa tegix kixini yəttə küngiqə «napak» kılatti («Qel.» 19:11-12ni kəriş). Birağ əlgini tirik kılıx həmmə ixni baxkiqə kılıdu! [■] **7:14** Ros. 9:40. [□] **7:16 «Huda Əz həlkini yoklap kəldi!»** — Təwrat wə İnjlida «Hudaning yoklix» Uning insanlarəşa yekın kelip ulardin həwər elixini əz iqigə alidu. [■] **7:16** Luqa 1:68; 24:19; Yh. 4:19; 6:14; 9:17. [■] **7:18** Mat. 11:2.

[□] **7:19 «Kelixi mukərrər zat»** — Huda wədə kıləşan Qıtquzoşuqi-Məsih, əlwəttə. Yəhya əzi Məsihning yolini təyyarlarx üqün uning aldidə əwətilgən; xuning bilən u: — «Sən biz kütəkən kiximusən» dəp gumanlinip soraydu. **«Kelixi mukərrər zat əzüngmu, yaki baxka birsini kütüximiz kerəkmu?»** — Yəhya pəyoşəmbər xu muhlislirini əwətkəndə zindanda idi. Xuning bilən u bəlkim: «Əysa həkikətən Qıtquzoşuqi bolsa, nemixka u mənı muxu zindanda yetixka yol koyıdu?» dəp sorixi mumkin idi. «Matta»diki «koxumqə söz»də bu ix («Mat.» 11:2-6) toşruluk izahatlırimizni kəriş.

— Qemüldürgüçi Yəhya bizni səndin: «Kelixi muqərrər zat özüngmu, yaki baxqa birisini kütüximiz kerəkmü?» dəp sorap kelixkə yeningoşa əwətti — dedi.

²¹ Dəl xu waqıtta Əysa aqrıq-siləq wə kesəl-waba baskan wə yaman rohlər qaplxakan nuroqun kixilərnı saqaytti wə nuroqun qarıoqlarnı kerıdıoğan kıldı. ²² Xuning bilən u *Yəhyaning muhlisliroşa*:

— Silər kaytip berip, Yəhyaşa öz anglioğan wə kərgənliroğlar toşruluk həwər yətküzüp — «Korlar kərələydoğan wə tokurlar mangalaydoğan boldi, mahaw kesili boləoğanlar saqaytildi, gaslar angliyalaydoğan boldi, əlgənlərmu tirildürüldi wə kəmbəoşəllərgə hux həwər jakarlandi» — dəp eytinglar. ■ ²³ *Uningoşa yəna*: «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» dəp koyunglar, — dedi. □

²⁴ Yəhyaning əqliliri kətkəndin keyin, u top-top adəmlərgə Yəhya toşruluk səz eqip:

— «Silər *burun Yəhyani izdəp* qəlgə barəoşinglarda, zadi nemini kərgili bardinglar? Xamalda yəlpünüp turoğan qomuxnimu? ■ ²⁵ Yaki esil kiyim kiygən bir ərbabnimu? Mana, esil kiyimlərnı kiygən, əyx-ixrət iqidə yaxaydoğanlar padixahlarning ordiliridin tepiliduşu!

²⁶ Əmdi silər nemə kərgili bardinglar? Bir pəyoşəmbərnimu? Durus, əmma mən xuni silərgə eytip qoyayki, *bu bolsa* pəyoşəmbərdinmu üstün bir boləuqidur. ²⁷ Qünki *muqəddəs yazmilardiki*: —

«Mana, yüz aldingoşa əlqimni əwətimən;

U sening aldingda yologni təyyarlaydu» — dəp yeziloğan səz mana dəl uning toşrisida yeziloğandur. □ ■ ²⁸ Qünki mən silərgə xuni eytip qoyayki, ayallardin tuşuloğanlar arisida Yəhyadinmu uluşi yok; əmma Hudaning padixahlıqidiki əng kiçik boləoşinimu uningdin uluşi turidu

²⁹ (əmdi *Yəhyani* anglioğan pıkralar, hətta bajgırlarmu Hudaning yolını toşra dəp Yəhyaning qemüldürüxi bilən qemüldürülgənidi). □ ³⁰ Ləkin Pərisiylər wə Təwratxunaslar Yəhyaning qemüldürüxinı qəbul kilmay, Hudaning əzlırığə boləoğan məqsət-iradisini qətkə kəkkənidi).

³¹ Ləkin bu zamanning kixilirini zadi kimlərgə ohxitay? Ular kimlərgə ohxaydu? ■ ³² Ular huddi rəstə-bazarlarda olturuwelip, bir-birigə: «Biz silərgə sunay qəlip bərsəkmü, ussul oynimidinglar», «Matəm pədisigə qəlip bərsəkmü, yioşa-zar kilmidinglar» dəp *qərxaydoğan tuturuqsız* balılaroşa ohxaydu. ³³ Qünki Qemüldürgüçi Yəhya kelip ziyapəttə olturmaytti, *xarab* iqməytti. Xuning bilən silər: «Uningoşa jin qaplixiptu» deyixisilər. □ ■ ³⁴ İnsan'oşlı bolsa kelip həm yəydu həm iqudu wə mana silər: «Taza bir toymas wə məyhor ikən. U bajgırlar wə gunahkarlarning dostidur» deyixisilər. ³⁵ Ləkin danalıq bolsa əzining barlıq pərzəntlıri

■ **7:22** Yəx. 29:18; 35:5; 61:1. □ **7:23** «Məndin gumanlanmay putlixip kətmigən kixi bolsa bəhtliktur!» — Yəhya pəyoşəmbər zındanda yetip: «Əysa Kutquzoşuqi-Məsih bolsa nemixkə meni zındandin kutquzmioğan?» — dəp gumanlanəoğan bolsa kerək idi. Yəhyaning bu soali toşruluk «Matta»diki «koxumqə səz»imzidə azraq tohtilimiz. ■ **7:24** Mat. 11:7. □ **7:27** «Mana, yüz aldingoşa əlqimni əwətimən; u sening aldingda yologni təyyarlaydu» — Təwrat, «Mal.» 3:1; «Yəx.» 40:3. ■ **7:27** Mis. 23:20; Mal. 3:1; Mar. 1:2. □ **7:29** «hətta bajgırlarmu Hudaning yolını toşra dəp Yəhyaning qemüldürüxi bilən qemüldürülgənidi» — «Hudaning yolını toşra dəp» grek tilida «Hudani toşra dəp...» degən ibarini bildürıdu.

■ **7:31** Mat. 11:16. □ **7:33** «Qemüldürgüçi Yəhya kelip ziyapəttə olturmaytti, *xarab* iqməytti» — grek tilida «Qemüldürgüçi Yəhya kelip nə nan yeməydu nə iqməydu». Oqırmənlərnıng esidə barki, Yəhya pəyoşəmbər intayin oşorigil ozuklınatti, pat-pat roza tutatti.

«Mat.» 3:4ni kəroş. ■ **7:33** Mat. 3:4; Mar. 1:6.

arkilik durus dæp tonulidu».

Gunahkar ayalning ðysani ætirlixi

³⁶ Pærisiylærdin biri uningdin øyümdæ mehman bolsingiz dæp øtündi. Ømdi u Pærisiyning øyigæ kirip dastihanda olturdi. □ ■ ³⁷ Wæ mana, u xæhærdæ buzuk dæp tonulojan bir ayal ðysaning bu Pærisiyning øyidæ dastihanda olturojanlikini anglap, aq kahtexididin yasaløjan bir kütida murmækki elip kældi. □ ³⁸ U yiojlojan peti uning kæynidæ, putloja yekin turup, kœz yaxliri kilip, putlirini høl kiliwætti; andin qaqliri bilæn uning putlirini ertip kurutti hœm putlirini tohtimay sœyüp, üstigæ ætir sürdi. ³⁹ Ømdi uni qaqirojan Pærisiy bu ixni kœrüp, iqidæ: «Bu adœm rast pæyoæmbœr boløjan bolsa, øzigæ tegiwatkan bu ayalning kim wæ kandak ikænlikini bilætti. Qünki u bir buzuk!» dæp oylidi.

⁴⁰ Xuning bilæn ðysa uningøja jawabæn:

— Simon, sanga dæydiøjan bir gepim bar, — dedi.

— Eying, ustaz, — dedi Simon.

⁴¹ — Ikki adœm mœlum bir kœrz igisigæ kœrzdar ikæn. Biri bæx yüz kümüx dinarøja, yœnæ biri bolsa ællik kümüx dinarøja kœrzdar ikæn. □

⁴² Lekin hær ikkisining kœrzni kayturojili heqnersisi bolmioaqqa, kœrz igisi mehribanlik kilip hær ikkisining kœrzini kæqürüm kiptu. Seningqæ, ularning kaysisi uni bækræk sœyidu? — dæp soridi ðysa.

⁴³ Simon jawabæn: — Meningqæ, kœrzi kœpræk kæqürüm kilinojan kixi, — dedi.

— Toøra hœküm kilding, — dedi ðysa. ⁴⁴ Andin heliki ayaloja burulup, Simonøja:

— Bu ayalni kœrdüngmu? Mæn øyüggæ kirginim bilæn, sæn putlirimni yuyuxka su bærmigøniding; lekin u kœz yexi bilæn putlirimni yudi wæ qeqi bilæn ertip kurutti. ⁴⁵ Sæn meni salam berip sœymiding; lekin u mæn kirgændin tartip putlirimni sœyüxtin tohtimidi. ⁴⁶ Sæn beximojimu may sürkimigøniding; biraq u mening putlirimøja murmækkini sürkœp koydi. □ ⁴⁷ Xunga xuni sanga eytip koyayki, uning nurojün gunahliiri kæqürüm kilindi. Qünki mana, uning kœrsœtkæn mehirmuhæbbiti qongqur œmœsmu? Ømma kæqürümi az boløjanlarning mehirmuhæbbœtni kœrsitiximu az bolidu, — dedi. □

⁴⁸ Andin u ayaloja:

— Gunahliring kæqürüm kilindi, — dedi. ■

⁴⁹ Ular bilæn hœmdastihan olturojanlar kœnglidæ: «Kixilærnin gunahlirinimu kæqürüm kiloquqi bu adœm zadi kimdu?» deyixti. ■

□ **7:35 «danalík bolsa øzining barlık pærzæntliiri arkilik durus dæp tonulidu»** — yaki «danalík bolsa øzining barlık ix-mewiliri arkilik durus dæp tonulidu». Bu kiska ayæt üstidæ wæ uningdiki kæp muhim prinsiplar toørisida «Matta»diki «koxumqæ sœz»imizdæ tohtilimiz. □ **7:36 «... dastihanda olturdi»** — grek tilida «dastihanda yatti». Yøhudiylar wæ Greklar adættæ dastihanda yanpaxlap yatatti. ■ **7:36** Mat. 26:6; Mar. 14:3; Yh. 11:2; 12:2. □ **7:37 «murmækki»** — bu hil ætir. U adættæ intayin kimmæt idi (mæsilen, «Mat.» 26:7ni kœrüng). □ **7:41 «kümüx dinar»** — Rim imperiyasning pul birliki, tæhminæn bir adœmning bir künlük ix hækki bolatti. □ **7:46 «Sæn beximojimu may sürkimigøniding»** — xu dæwrædæ kixilær hœrmætlik mehmanlarni qarxi elix üqün mehmanning bexioja ætirlik mayni sürkœp koyatti. □ **7:47 «Qünki mana, uning kœrsœtkæn mehirmuhæbbiti qongqur œmœsmu?»** — bu ayalning muhæbbiti Hudaning kæqürümigæ erixixning sæwæbi œmæs, balki uning qongqur muhæbbiti uning **allikaqan Hudaning kæqürümigæ erixkænliki tüpæylidin** boldi wæ xundakla buningøja ispat kœrsœtti. ■ **7:48** Mat. 9:2. ■ **7:49** Mat. 9:3.

⁵⁰ Əysa həlikə ayaloğa:

— Etikading seni kütquzdi; aman-hatirjəmlək bilən qaytkin! — dedi.□

8

Əysağa əgəxkən ayallar

Mat. 13:1-17; Mar. 4:1-12

¹ Keyin, Əysa xu yurtlarni kezip, xəhərmu-xəhər, yezimu-yeza Hudaning padixahlikining hux həwirini elan kilip jakarlıdi; on ikkiylənmu uning bilən birgə bardı. ² Uning bilən billə barəqlərdin yənə yaman rohlardin wə aqrıq-silaklardin sakaytıloğan bəzi ayallarmu bar idi; ularning arısında əzidin yəttə jin həydəp qikiriləğan Məryəm (Magdallik dəp ataloğan),[■] ³ Hərod *hanning* saray ojojıdarı Huzaning ayalı Yoanna, Suzanna wə baxka nuroğun ayallarmu bar idi. Bular öz mal-mülükliri bilən u *wə uning muhlislrining* həjətliridin qıqattı.□

Uruk qaqquqi toqrisidiki təmsil

⁴ Qoğ bir top adəmlər yiojiloğanda, xundakla hərəkəysi xəhərlərdin kixilər uning yenioğa kəlgəndə, u ularoğa bir təmsil səzləp bərdi.■

⁵ — «Uruk qaqquqi uruk qaqqıli *etizəğa* qıqıptu. Uruk qaqqanda, uruklardin bəziliri qioqır yol üstigə quxüp, dəssilip ketiptu wə asmandiki uqar-kanatlar kelip ularni yəp ketiptu. ⁶ Baxka bəziliri taxlık yərgə quxüptu. Yərdə nəmlək bolmioqəqka, ünüp qıqqını bilən kurup ketiptu. ⁷ Baxka bəziliri tikənlərdin arisioğa quxüptu, tikənlər maysılar bilən təng əsüp maysılarni boşuwaptu. ⁸ Baxka bəziliri bolsa yahxi tupraqka quxüptu. Üngəndin keyin, yüz həssə həsul bəriptu». Bularni degəndin keyin u yukiri awaz bilən:

— Angliqudək kulıki barlar buni anglisun! dəp tovlidi.

⁹ Keyin uning muhlislrini uningdin: — Bu təmsilning mənisi nemə? — dəp sorıdi. ■ ¹⁰ U ularoğa mundaq dedi:

— Hudaning padixahlikining sirlirini bilix silərgə nesip kilindi. Birak bu ixlar qəloğan baxqılaroğa təmsillər bilənla eytilədu. Məqsiti xuki, «Ular qarışimu kərməydu, anglisimu quxənməydu».□ ■

¹¹ Əmdi təmsilning mənisi mundaq: — Uruk bolsa, Hudaning səz-kalamıdur. ■ ¹² Qioqır yol boyidikilər bolsa muxular: Ular səz-kalamni anglyaydu; ləkin İblis kelip, ularning ixinip kütquzuluxining aldini elixi

□ **7:50 «Etikading seni kütquzdi»** — «etikading» muxu yərdə, xübhısizki, Əysa bu səz bilən ayalning əzigə baqlıoğan ixənqini, yəni uning gunahlarıni kəqürüm qılalaydıoğan Məsih ikənlikigə baqlıoğan ixənqini kərsitidu. ■ **8:2** Mat. 27:55,56. □ **8:3 «u wə uning muhlislrining»** — bu ibarə grek tilida bəzi kəqürülmilərdə «uning» yaki bəzi kəqürülmilərdə «ularning» bilən ipadiliniidu. ■ **Hərod hanning** saray ojojıdarı Huzaning ayalı Yoanna, Suzanna wə baxka nuroğun ayallarmu bar idi... uning... həjətliridin qıqattı» — «kırıx səz»imizdə deginimizdək, Luka daim Əysaning qız-ayallar bilən boləğan munasiwitini bayqap yürıdu. ■ **8:4** Mat. 13:3; Mar. 4:2.

■ **8:9** Mat. 13:10; Mar. 4:10. □ **8:10 «Hudaning padixahlikining sirlirini bilix silərgə nesip kilindi»** — «sırlar» İnjlida əslidə insanlaroğa axkarılanmioğan, hazır Məsih yaki rosulliri arqılık ayan kılinoğan ixlarıni kərsitidu. Uning üstigə, İnjlidiki bəzi «sırlar» intayin sirlək, əlwəttə. ■ **Ular qarışimu kərməydu, anglisimu quxənməydu** — bu səzlər «Yəx.» 6:9din elinoğan.

■ **8:10** Zəb. 25:4, 9, 14; 78:1-2; Yəx. 6:9-10; Əz. 12:2; Mat. 11:25; 13:14; Mar. 4:12; Yh. 12:40; Ros. 28:26; Rim. 11:8; 2Kor. 3:5,14. ■ **8:11** Mat. 13:18; Mar. 4:13.

üqün ularning kəlbidiki sözni elip ketidu. ¹³ Taxlik yərgə qüxkən uruqlar sөz-kalamni angliqan haman huxallik bilən kəbul qilqanlarqə təmsil qilinoqan. Ularda yiltiz bolmioqəqqa, pəkət bir mähəl ixinip, andin sinak-müxküllük wahti kəlgəndə, *etikadtin* teyilip ketidu. ■ ¹⁴ Tikənlikkə qüxkən uruqlar bolsa xundak adəmlərni kərsətkənki, sözni angliqan bolsimu, yolə qıkkandin keyin bu pəniy həyattiki əndixilər, baylıqlar wə həlawətlərnin eziqturuxliri bilən boqulup, uruk pixmay həsul bərməydu. ■ ¹⁵ Ləkin yahxi tupraqqa qəqiləqan uruqlar bolsa — sөz-kalamni anglap, səmimi wə yahxi kəlbil bilən uni tudioqanlarni kərsitidu; bundak adəmlər səwrəqanlik bilən həsul beridu.

Həmmə ix axkarilidü

Mar. 4:21-25

¹⁶ Həqkim qiraəqni yekip qoyup üstigə idixni kəmtürüp qoymas yaki kariwat astioqə turəuzmas, bəlki qiraəqdanning üstigə qoyidu; buning bilən öygə kirgənlər yoruklukni kəridu. ■ ¹⁷ Qünki yoxuruləqan həqkəndak ix axkarilanmay qalmaydu, wə həqkəndak məhpiy ix ayan bolmay, yoruklukqa qıkmay qalmaydu. ■

¹⁸ Xuning üqün, anglixinglarning kəndak ikənlikigə kəngül qoyunglar! Qünki kimdə bar bolsa, uningə təhimu kəp berilidu; əmma kimdə yok bolsa, həttə bar dəp həsəbloqinimu uningdin məhrum qilinidu. □ ■

Əysaning həkikiy ailisi

Mat. 12:46-50; Mar. 3:31-35

¹⁹ Əmdi uning anisi wə iniliri uning bilən kərüxkili kəldi. Ləkin adəm nuroqun boləqəqqa, yenioqə kələlmigənidi. ■ ²⁰ Xuning bilən birsi uningə:

— Aningiz wə inilingiz siz bilən kərüximiz dəp, sirtta turidu, — dedi.

²¹ Ləkin u jawəbən: — Mening anam wə aka-uka qerindaxlirim bolsa Hudaning sözini anglap, uningə əməl qiləuqıldur, dedi. ■

Əysaning boranni tinqitixi

Mat. 8:23-27; Mar. 4:35-41

²² Wə xundak boldiki, xu künlərdin biri, u muhlisliri bilən bir kemigə qüxüp, ularəq:

— Kəlning u ketioqə barayli, — dedi. Xuning bilən ular yolə qıkti. ■

²³ Kəmə ketiwatqanda u uyquəqə kətkənidi. Kəlgə tuyuksiz kara boran kelip, kemigə su toxup ketip, ular həwəptə qaldı. ²⁴ Muhlislar kelip uni oyoqitip:

— Ustaz, ustaz, tügixidioqan bolduk! — dedi.

Ləkin u ornidin turup, boranoqə wə dawaloqəqan dolqunlarəqə tənbiq bərdi; həmmisi tohtap, tinq boldi. ²⁵ U muhlislirioqə qarap:

— İxənqinglar nəgə kətti? — dedi.

■ **8:13** Mat. 13:20; Mar. 4:16. ■ **8:14** Mat. 19:23; Mar. 10:23; Luqa 18:24; 1Tim. 6:9.

■ **8:16** Mat. 5:15; Mar. 4:21; Luqa 11:33. ■ **8:17** Ayup 12:22; Mat. 10:26; Mar. 4:22; Luqa 12:2. □ **8:18** «Qünki kimdə bar bolsa, uningə təhimu kəp berilidu — «kimdə bar bolsa...

» — bu «bar bolsa» nemini kərsitidu? Xübhəsiszki, əbədiy əhmiyətlik birər nərsə bolsa kerək, bu iman-ixənqni öz iqiğə qokum alidu. Biz əzimizgə «əbədiy əhmiyətlik» hərbinməmə boluxi üqün pəkət Məsihdinla tapalaymiz, əlwəttə. ■ **8:18** Mat. 13:12; 25:29; Mar. 4:25; Luqa 19:26. ■ **8:19** Mat. 12:46; 13:55; Mar. 3:31. ■ **8:21** Yh. 15:14; 2Kor. 5:16. ■ **8:22** Mat. 8:23; Mar. 4:35,36.

Ular ҳам qorquxup, ҳам bəkmu həyran bolup, bir-birigə:
— Bu adəm zadi kimdu, buyruq kilsa, hətta xamallar wə dolqunlarmu uningoa boysunidikən-hə! — dəp ketixti.■

Əysaning «koxun» jinlar qaplxakan adəmni azad kilixi

Mat. 8:28-34; Mar. 5:1-20

²⁶ Xuning bilən ular Galiliyaning udulidiki Gerasalixlarning yurtioja yetip bardı. □ ■ ²⁷ U qirojaqqa qixixi bilənla, uzundin beri jinlar qaplxakan, xəhərdin kəlgən məlum adəm uning aldioja kəldi. Bu adəm kiyim kiyməy, heq eydə turmay, gərlər arisida yaxaytti. □ ²⁸ Lekin u Əysani kərupla warkirap, uning ayiojioja yikilip kattik awaz bilən:

— Həmmidin Aliy Hudaning Ooqli Əysa, sening mən bilən nemə karing! Səndin etünimənki, meni kiynima! — dəp towlap kətti. ²⁹ Qünki Əysa napak rohning uningdin qixixini buyruwatatti (qünki jin nurojun ketim uni tutuwalojanidi; u qaojlarda kixilər uning put-kollirini kixən-zənjirlər bilən baolap uni kamaq koyoqan bolsimu, u zənjirlərni üzüp keqip qixkan wə jin təripidin qel-bayawanlaroja həydiwetilgenidi).

³⁰ Əysa bu adəmdin:

— Isming nemə? — dəp soriwidi, u: — Ismim «Koxun», — dedi. Qünki nurojun jinlar uning iqigə kirip qaplixiwalojanidi. ³¹ Əmdi ular Əysadin əzlrini tegi yok hangoja kətküzməslikliki etünüp yalwurdi.

³² Xu yərdə taq baqrida qong bir top tongguz padisi ozukliniwatatti. Jinlar Əysaoja yalwurup, tongguzlarning tenigə kirixkə ijazət berixini etündi. U ularoja ijazət bərdi. ³³ Jinlar xu adəmdin qixip, tongguzlarning tenigə kiriwaldi; xuning bilən pütkül tongguz padisi tik yardin etilip quxup, kəlgə oərək boldi.

³⁴ Tongguzlarni baqquqilarmu bu wəkəni kərup u yərdin keqip, xəhəryezilarda bu həwərnı tarkatti. ³⁵ Halayik zadi nemə ix boləjanlikini kərgili qixti; Əysaning aldioja kəlgəndə, xu yərdə əzidin jinlar qixkan heliki adəmnıng kiyim-keqəknı kiyip, əs-hoxi jayida həlda Əysaning ayioji aldida olturojinini kərdi; ular qorqup ketixti. ³⁶ Bu wəkəni kərgənlərmu jinlar qaplxakan adəmnıng qandaq saqaytiləjinini kərpilikkə təswirləp bərdi. ³⁷ Andin Gerasalixlarning yurtidikilər wə ətrapidiki barlik kixilər uning ularning arisidin ketixini etünuxti. Qünki dəhətlik qorqunq ularni baskanidi. Xunga u kemigə quxup, qaytixka yol aldi. □ ■ ³⁸ Əmma jinlar əzidin qixip kətkən heliki adəm uningoa, Mən sən bilən billə ketəy, — dəp yalwurdi.

Lekin u uni yoloja selip:■

³⁹ — Əyünggə kaytip berip, Hudaning sanga xunqə qong ixlarni kilip bərgənlikliki yətküzgin, — dedi.

U adəm kaytip berip, pütkül xəhərnı arilap, Əysaning əzigə xunqə qong ixlarni kilip bərgənlikliki elan kildi.

Tirildürülgən qiz, saqaytiləjan ayal

Mat. 9:18-26; Mar. 5:21-43

■ **8:25** Ayup 26:12; Zəb. 107:25. □ **8:26** «Gerasalixlar» — «Mat.» 8:28də ular «Gadaralixlar»mu dəp atilidu. ■ **8:26** Mat. 8:28; Mar. 5:1. □ **8:27** «gərlər arisida» — yaki «gərlər iqidə». Pələstində kəp gərlər engkürlərdin yasilidu. □ **8:37** «Gerasalixlar» — yaki «Gadariyliklar» yaki «Gergəsənliliklar» ■ **8:37** Ros. 16:39. ■ **8:38** Mar. 5:18.

40 Əysa kaytip kəlgində, xundak boldiki, halayik uni huxallik bilən qarxi elixti; qünki həmməylən uning kaytip kelixini kütüp turatti. □ 41 Wə mana, bir kixi, sinagogning qongi boləjan Yairus isimlik kiximu Əysaning aldioja kelip ayiojioja özini etip, uning öyigə berixini ötündi. ■ 42 Qünki uning on ikki yaxlik yaloquz kizi səkratta idi.

Əysa u yərgə barəjində, top-top kixilər uning ətrapijoja ziq olixip uni kistixatti. 43 Arisida hun təwrəx kesiligə giritar boləjinijoja on ikki yil boləjan bir ayal bar idi; u bar-yoqini tewiplarəja həjləp tügətkən bolsimu, heqkaysisidin xipa tarmiojanikən. ■ 44 U Əysaning arxisidin kelip, uning tonining pexini siliwidi, xuan hun tohtidi.

45 Əysa: — Manga kol təgküzgən kim? — dəp soridi.

Həmməylən inkar kijoqanda, Petrusmu wə uning bilən boləjanlarmu:

— Ustaz, halayik top-top bolup tət ətrapingni olixip, seni kistixiwatқан yərdə, sən «Manga təgkən kim?», dəp soraysənəju? — dedi.

46 Lekin Əysa:

— Yak! Birsı manga təgdi; qünki wujudumdin kudrətning qikip ketiwatkinini səzdim, — dedi.

47 Həlikı ayal əzining yoxurup qalalmaydiojanlikini bilip, titrigən həlda uning aldioja yikildi wə kəpçilik aldida əzining nemə səwəbtin Əysəja kol təgküzgənlikini, xundakla xuan qandak saqayəjanlikini eytti.

48 Əysa uningə: — Yürəklik bol, kızim, ixənqing seni saqaytti! Amanhatirjəmlık bilən mangojin! — dedi. □

49 U səz kiliwatqanda, sinagog qongining əyidin qikқан birəylən kelip sinagog qongioja:

— Kizingiz jan üzdi. Əmdi ustazni kayitmiojin, — dedi. ■

50 Lekin Əysa buni anglap uningə:

— Korkmiojin! Pəkət ixənqtə bol, u saqiyip ketidu, — dedi.

51 U öygə barəjanda Petrus, Yuhanna, Yakup wə kızning ata-anisidin baxka heqkimning əzi bilən billə öygə kirixigə ruhsət kilmidi. 52 U yərdikilər həmmisi kızəja matəm tutup yioja-zar kətürəwatatti. Lekin u:

— Boldi, yioqlimanglar! Qünki kız əlmidi, pəkət uhlap kaptu! — dedi. ■

53 Ular bolsa kızning allikaqan jan üzdi dəp bilgəqkə, uni məshirə kildi.

54 Lekin u ularni qikiriwetip, kızning kolidin tartip:

— Balam, ornungdin tur, — dəp qakirdi. 55 Kızning rohi kaytip kelip, u darhal ornidin turdi. U kızəja yegüdək birnemə berixni eytti. 56 Kızning ata-anisi intayin həyran kəlixti. Lekin u ularəja bu ixni heqkimgə eytmaslikni tapilidi.

9

Əysaning on ikki rosulni əwətixi
Mat. 10:5-15; Mar. 6:7-13

□ 8:40 «Əysa kaytip kəlgində» — bəlkim kəlning udulidiki qaxka kaytkanda. ■ 8:41 Mat. 9:18; Mar. 5:22. ■ 8:43 Law. 15:25; Mat. 9:20; Mar. 5:25. □ 8:48 «Yürəklik bol, kızim, ixənqing seni saqaytti!» — bu ayal nemixka xundak korkti? «Mat.» 9:22diki izahatni kəring.

■ 8:49 Mar. 5:35. ■ 8:52 Yh. 11:11.

1 Əysa on ikkiylənni qaqirip, ularoşa barlıq jinlarni həydiwetix wə kesəllənni saqaytixka qudrət wə hokuk bərdi. ■ 2 Andin ularni Hudaning padixahlıqini jar kiliş wə kesəllənni saqaytixka əwətti. ■ 3 U ularoşa:

— Silər səpər üqün heq nərsə almanglar, nə hasa, nə hurjun, nə nan, nə pul eliwalmanglar; birər artuk yəktəkmə eliwalmanglar. □ ■

4 Wə kaysi öygə *qobul kılınip* kirsənglar, u yurttin kətküqə xu öydə turunglar. □ 5 Əmdi kaysi yərdiki kixilər silənni qobul kilmisa, u xəhərdin qıkkıninglarda ularoşa agah-guwaş bolsun üqün ayioşinglardiki topinimu kekiwetinglar! — dedi. □ ■

6 Muhlislar yoloşa qikişip, yeza-kixlaklarni arilap hux həwənni elan kilişip, həmmə yərdə kesəllənni saqaytti.

7 Əmdi Herod hakim uning barlıq kılolanlıridin həwər tepip, kaymukup kaldi. Qünki bəzilər: «Mana Yəhya ölümün tiriliptu!» desə, □ ■

8 yənə bəzilər: «İlyas pəyoşəmbər *kayta* pəyda boldi» wə yənə baxqılar: «Kədimki pəyoşəmbərlərdin biri kaytidin tiriliptu!» dəytti.

9 Herod: «Mən Yəhyaning kallisini alduruşanıdim, əmdi mən muxu gəpini anglawatқан zat zadi kimdu?» — dedi. Xuning bilən u uni kərux pursitini izdidi.

Bəx ming kixini toydurux

Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Yh. 6:1-14

10 Rosullar bolsa kaytip kelip, əzlrining kılolan ixlirining həmmisini Əysaşa məlum kildi. U ularni elip, hupiyənə həlda Bəyt-Saida degən xəhərdiki hilwət bir yərgə kəldi. ■ 11 Birək halayık buningdin həwər tepip uningəşa əgixip kəldi. U ularni qarxi elip, ularoşa Hudaning padixahlıki toşrisida səzliđi wə xiraşa mohtajlarni saqaytti. 12 Kün olturay degəndə, on ikkiylən uning aldioşa kelip uningəşa:

— Halayıkni yoloşa salsang, ular ətraptiki yeza-kixlaklarəşa wə etizlarəşa berip qonşudək jaylar wə ozuk-tülük tapsun; qünki muxu yər qəllük ikən, — dedi. ■

13 Lekin u ularəşa:

— Ularəşa özünqlar ozuk beringlar, — dedi.

— Bizdə pəkət bəx nan bilən ikki beliktin baxka nərsə yoq. Bu barlıq həlkkə ozuk-tülük setiwelip keləmdük?! — deyixti ular. ■ 14 Qünki xu yərdə yioşiloşan ərləningla sani bəx mingqə idi.

U muhlislarəşa:

— Halayıkni əlliktin-əlliktin bəlüp olturuşuzunglar, — dedi. □

15 Ular uning deginiqə kilişip həmməylənni olturuşuzdi. 16 Əysa bəx nan bilən ikki belikni qolioşa elip, asmanəşa qarap *Hudaşa* təxəkkür eytip

■ 9:1 Mat. 10:1; Mar. 3:13; 6:7; Luka 6:13. ■ 9:2 Mat. 10:7. □ 9:3 «hurjun» — yaki «tiləmqining haltisi». ■ 9:3 Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luka 22:35. □ 9:4 «u yurttin

kətküqə xu öydə turunglar» — yaki «u yurttin kətküqə xu öydə qikişip-kirip turunglar». Kona zamanlarda poylasolar wə «təlim bərgüqilər» əymu-əy yürüp tiləmçilik kılatti. Əmma Məsiş muhlislixi xundaq kılmaslıki kerək idi. Yənə 10:7 wə uningdiki izahatnımu kəşung. □ 9:5

«u xəhərdin qıkkıninglarda ularəşa agah-guwaş bolsun üqün ayioşinglardiki topinimu kekiwetinglar!» — «ayaşdıki topini kekiwetix» degən ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yoq» degənni bildürüp, Hudaning səzini rət kılolanlarəşa kəttik agahlandırux idi. ■ 9:5 Mat.

10:14; Mar. 6:11; Luka 10:11; Ros. 13:51; 18:6. □ 9:7 «Herod hakim» — muxu yərdə «hakim» grek tilidiki «tetrarq»ni bildüridu. 3:1diki izahatni kəşung. ■ 9:7 Mat. 14:1; Mar. 6:14.

■ 9:10 Mat. 14:13; Mar. 6:30,31,32. ■ 9:12 Mat. 14:15; Mar. 6:35; Yh. 6:5. ■ 9:13

Mat. 14:16; Mar. 6:37; Yh. 6:9. □ 9:14 «ərləningla sani bəx mingqə» — bala-qakiliri hesablanıoşan.

bularni bərikətlidi. Andin ularni oxtup, halayikka sunup berix üçün muhlislirioğa bərdi. ■ ¹⁷ Həmməylən yəp toyundi. Andin xulardın exip qaloğan parqilirini on ikki sewətkə yotip qaçilidi. □

Petrusning Əysani «Məsih» dəp tonuxi

Mat. 16:13-19; Mar. 8:27-29

¹⁸ Wə xundak boldiki, u əzi yaloğuz dua kıliwatqanda, muhlisliri yenida turatti. U ulardın:

— Halayik meni kim dəydu? — dəp soridi. ■

¹⁹ Ular jawabən: — Bəzilər seni Qəmüldürgüqi Yəhya, bəzilər İlyas *pəyoğəmbər*, wə yənə bəzilər qədimki pəyoğəmbərlərdin biri tiriliptu dəydu, — dedi. ■

²⁰ U ulardın:

— Silərqu? Silər meni kim dəp bilisilər? — dəp soridi.

Petrus jawab berip: — Sən Hudaning Məsihidursən, — dedi. □

²¹ U ularoğa kattik jekiləp, bu ixni həqkimgə tinmanglar, dəp tapilidi.

²² — Qünki İnsan'ooqlining nurouğun azab-okubət tartixi, akşakallar, bax kaşınlar wə Təwrat ustazlıri tərripidin qətkə kəkilişi, öltürülüşü wə üç kündin keyin tirildürülüşü muqərrər, — dedi. ■

²³ Andin u ularning həmmisigə mundaq dedi:

— Kimdəkim manga əgixixni niyət kılsa, əzidin keqip, hər küni əzining krestini kətürüp manga əgəxsun! □ ■ ²⁴ Qünki kimdəkim öz həyatini kütquzimən dəydikən, çokum uningdin məhrum bolidu, lekin mən üçün öz həyatidin məhrum boloğan kixi həyatini kütquzidu. ■ ²⁵ Qünki bir adəm pütün dunyağa igə bolup, əzini həlak kılsa yaki əzidin məhrum kalsa, buning nemə paydisi bolsun?! ²⁶ Qünki kimdəkim məndin wə mening səzirimdin nomus kılsa, İnsan'ooqli əzining xan-xəripi iqidə, uning Atisining wə muqəddəs pərixtilərnin xan-xəripi iqidə qaytip kəlginidə uningdinmu nomus kilidu. □ ■ ²⁷ Lekin mən dərəkikət silərgə xuni eytip koyayki, bu yərdə turəanlarning arisidin ölümning təmini tetixtin burun jəzmən Hudaning padixahlığını kəridioğanlar bardur. ■

Əysaning julalıqta kərinüşü

Mat. 17:1-8; Mar. 9:2-8

²⁸ Bu sözlərdin təhminən səkkiz kün keyin xundak boldiki, u Petrus, Yuhanna wə Yaqubni elip, dua kilix üçün bir taşğa çikti. ■ ²⁹ U dua kıliwatqinida, uning yüzining kıyapiti əzgərdi wə kıyimlıri ap'ak bolup qakmaqək qaknidi. ³⁰ Wə mana, ikki adəm pəyda bolup uning bilən səzlixiwatqanidi; ular Musa wə İlyas *pəyoğəmbərlər* idi. ³¹ Ular parlak

■ **9:16** 1Sam. 9:13. □ **9:17** «sewət» — grek tilida «kol sewət» — demək, bir adəm ikki kollap kətürələydoğan sewətlər. ■ **9:18** Mat. 16:13; Mar. 8:27. ■ **9:19** Mat. 14:2. □ **9:20** «sən Hudaning Məsihidursən» — «Məsih» degən söz toqruqluq «Təbirlər»imizni kəring. «Hudaning Məsihi» demək, Huda təyinləp əwətkən Məsih. ■ **9:22** Mat. 16:21; 17:22; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luqa 18:31; 24:7. □ **9:23** «Kimdəkim manga əgixixni niyət kılsa, əzidin keqip, hər küni əzining krestini kətürüp manga əgəxsun!» — «Mat.» 10:38ni, xundakla uningdiki izahatnimu kəring. ■ **9:23** Mat. 10:38; 16:24; Mar. 8:34; Luqa 14:27. ■ **9:24** Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 17:33; Yh. 12:25. □ **9:26** «İnsan'ooqli əzining xan-xəripi iqidə... qaytip kəlginidə...» — «İnsan'ooqli» Məsihinin əzi, əlwəttə. Bu ibarə toqruqluq «Mat.» 8:20diki izahət wə «Təbirlər»ni kəring. ■ **9:26** Mat. 10:33; Mar. 8:38; Luqa 12:9; 2Tim. 2:12; 1Yuha. 2:23. ■ **9:27** Mat. 16:28; Mar. 9:1. ■ **9:28** Mat. 17:1; Mar. 9:2.

jula iqidə ayan bolup, uning bilən Yerusalemda ada kılıdioğan «dunyadin ötüp ketix»i toqrisida səhbətləxti.□

³² Əmdi Petrus wə uning həmrəhlirini heli ügidək baskanidi; lekin ularning uykusı toluk eqiloqanda ular uning xan-xəripini wə uning bilən billə turoğan ikki adəmzatni kərđi. ³³ Wə xundək boldiki, bu ikkisi Əysadin ayriliwatqanda, Petrus özining nemini dəwatqanlıqini bilmigən halda Əysağa:

— Ustaz, bu yərdə boləjinimiz intayin yaxhi boldi! Birini sanga, birini Musağa, yənə birini İlyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli, — dedi.□

³⁴ Lekin u bu gəplərni kiliwatqanda, bir parqə bulut pəyda bolup ularni qapliwaldi; ular bulut iqidə kirip qaloqinida qorqxup kətti. ³⁵ Buluttin tuyuksız bir awaz anglinip:

— Bu Mening səyümlük Ooqlumdur. Uningə qulaq selinglar! — dedi.□ ■

³⁶ Awaz anglanoğandin keyin, qarisa, Əysa əzi yaloquz qaloqanidi. Ular süküt kılıp kəlixti wə xu künlərdə əzliri kərgən ixlardin həqkəyisini həqkimgə eytmidi.

Uning jin qaplaşkan balini sakaytixi

Mat. 17:14-18; Mar. 9:14-27

³⁷ Ətisi, ular taqdin qüxkən waqtida, zor bir top kixilər uni qarxi aldı. ■

³⁸ Mana, toqning arisidin birəylən warqirap:

— Ustaz, ötünüp qalay, ooqlumoğa iqingni aqritip qarap koyəqaysən! Qünki u mening birla balam idi. ³⁹ Mana, uni daim bir roh tutuwelip, u əziqila warqirap-jarqirap ketidioğan bolup kaldı; u uning bədinini tartixturup, aozzidin aq kəpük kəltürüwetidu. *Jin* uni daim degüdək kiyNap, uningə həq aram bərməydu. □ ⁴⁰ Mən muhlislingizdin rohni həydiwetixni ötünüwidim, biraq ular undək kılalmidi, — dedi.

⁴¹ Əysa jawabən: — Əy etiқadsız wə tətür dəwr, silər bilən qağanəiqə turup, silərgə səwr kıləy? — Ooqlungni aldimoğa elip kəlgin — dedi.

⁴² Bala tehi yolda keliwatqanda, jin uni yikitiپ, pütün bədinini tartixturdi. Əysa napak rohқа tənbiş berip, balini sakaytti wə uni atisioğa kayturup bərđi. □ ⁴³ Həmməylən Hudaning xərəplik küq-kudritigə qin-qinioğa patmay təəjjüpləndi. Həmmisi Əysaning kילוanlirioğa həyran kəlixip turoqanda, u muhlislirioğa mundaқ eytti:

⁴⁴ — Bu səzlərni kulakliringlarğa obdan singdürüp koyunglar. Qünki İnsan'ooqli pat arida *sakunluktin* insanlarning kolioğa tapxurup berilidu, — dedi.■

□ **9:31** «... uning bilən Yerusalemda ada kılıdioğan «dunyadin ötüp ketix»i toqrisida səhbətləxti» — bu bayanda «dunyadin ötüp ketix» intayin əhmiyyətlik sөz, grek tilida «eksodus» degən bilən ipadiliniđu. Bu sөz İsrail həlkining «Misirdin qikix»ini bildürgənidi. Demək, Musa pəyqəmbər İsrail həlkini Misirning kullukidin kutkuzəandək, Əysa Məsih Hudaning həlkini gunaһning wə Xəytanning kullukidin (əz qurbanliқi arқilik) kutkuzidioğan bolidu («1Kor.» 10:1-11, izahatlırı wə «qoxumqə sөz»imizni kəring). □ **9:33** «Birini sanga, birini Musağa, yənə birini İlyaska atap bu yərgə üq kəpə yasayli» — bu sөz wə pütün wəqə toqruluk yənə «Matta»diki «qoxumqə sөz»imizni kəring. □ **9:35** «Bu Mening səyümlük Ooqlumdur...» — yaқi «Bu Mening Ooqlum, Mening tallioqinim...». ■ **9:35** Qan. 18:19; Yəx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5;

Mar. 1:11; 9:7; Luğa 3:22; Ros. 3:22; Kol. 1:13; 2Pet. 1:17. ■ **9:37** Mat. 17:14; Mar. 9:17. □ **9:39** «mana, uni daim bir roh tutuwelip, u əziqila warqirap-jarqirap ketidioğan bolup kaldı» — «roh» xühhisizki yaman roh, jinni kersitidu. □ **9:42** «jin uni yikitiп,...» — yaқi «jin uni yirtip...». ■ **9:44** Mat. 17:22; Mar. 9:31.

45 Birak ular bu sözni qüxinəlmidi. Buning mənisi ular qüxinip yətmisun üqün ulardin yoxurulğanidi. Ular uningdin bu söz toqruluk soraxkimu petinalmidi. ■

Hudaning nəziridə kim əng uluoq?

Mat. 18:1-5; Mar. 9:33-37

46 Əmdi muhlislar arisida ulardin kimning əng uluoq bolidioğanliki toqruluk talax-tartix pəyda boldi. ■ 47 Əmma Əysa ularning kənglidiki oylarni kərüp yetip, kiqik bir balini elip yenida turəuzup, 48 ularə: — Kim məning namimda bu kiqik balini qəbul kılsa, meni qəbul kıloğan bolidu wə kim meni qəbul kılsa, meni əwətküqini qəbul kıloğan bolidu. Aranglarda özini əng təwən tutkini bolsa uluoq bolidu, — dedi. ■

Karxi turmasliqning əzi qollioğanliqtur

Mar. 9:38-40

49 Yuhanna jawabən uningə:

— Ustaz, sening naming bilən jinlarni həydəwatқан birsini kərduq. Lekin u biz bilən birgə sanga əgəxmigənliki tūpəylidin, uni tostuk, — dedi. ■

50 Lekin Əysa uningə: — Uni tosmanglar. Qünki kim silərgə karxi turmisa silərnə qollioğanlardindir, — dedi. ■

Əysani karxi almioğan yeza

51 Wə xundak boldiki, uning asmanə elip ketilidioğan künlirining toxuxioğa az qaloğanda, u kət'iylik bilən yüzini Yerusalemə berixka qaratti. □ ■ 52 *Xuning üqün* u aldin əlqilərnə əwətti. Ular yoloğa qikip, uning kelixigə təyyarlik kilix üqün Samariyə əlksidiki bir yeziə kirdi. 53 Birak u yüzini Yerusalemə qaratkanliki tūpəylidin yezidikilər Əysani qəbul kılmidi. □ ■ 54 Uning muhlislrirdin Yəqub bilən Yuhanna bu ixni kərüp:

— I Rəb, ularni keydürüp yokitix üqün Iliyas pəyoqəmbərdək asmandin ot yeoixini qikiriximizni halamsən? — dedi. □

55 Lekin u burulup ularni əyibləp: «Silər kəndak rohtin boləğanliqinglarni bilməydikənsilər» — dedi. □ 56 Andin ular baxka bir yeziə otüp kətti. ■

□ 9:45 «Buning mənisi ular qüxinip yətmisun üqün ulardin yoxurulğanidi» — kim tərpidin yoxurulğanliki eytilmaydu. Xəytan tərpidinmu, yaki Huda tərpidinmu? Yaki pəket əz galliki tərpidinmu? Bizningə Xəytan bu ixni kıloquci idi; qünki Məşih əzining pütün dunya üqün olüp pida boluxini muhlislarning qüxinixini halaytti (44-ayəttə). ■ 9:45 Luğa 2:50; 18:34. ■ 9:46 Mat. 18:1; Mar. 9:33; Luğa 22:24. ■ 9:48 Mat. 18:5; 23:11; Mar. 9:37; Luğa 10:16; 14:11; 18:14; Yh. 13:20. ■ 9:49 Mar. 9:38. ■ 9:50 Mat. 12:30; Luğa 11:23. □ 9:51 «Wə xundak boldiki, uning asmanə elip ketilidioğan künlirining toxuxioğa az qaloğanda, u kət'iylik bilən yüzini Yerusalemə berixka qaratti» — bu ayəttə Məşih Əysaning «Yerusalemə baridioğan səpər»i baxlinidu; səparning «ahirki nukta»si bəlkim 19:48də tepilidu. ■ 9:51 Mar. 16:19; Ros. 1:2; 1Tim. 3:16. □ 9:53 «Birak u yüzini Yerusalemə qaratkanliki tūpəylidin yezidikilər Əysani qəbul kılmidi» — Samariyəliklər adəttə adəmlərnə Yerusalemə berip xu yərdə ibadət kilixini əq kərətti; qünki ular: «Bizning Samariyəmizdə həkikijə ibadəthana bardur» — dəytti. ■ 9:53 Yh. 4:9. □ 9:54 «I Rəb, ularni keydürüp yokitix üqün Iliyas pəyoqəmbərdək asmandin ot yeoixini qikiriximizni halamsən?» — bəzi kona kəqürmilərdə: «Iliyas pəyoqəmbərdək» degən sözlər tepilmaydu. □ 9:55 «Lekin u burulup ularni əyibləp: «Silər kəndak rohtin boləğanliqinglarni bilməydikənsilər» — dedi» — bəzi kona kəqürmilərdə pəket «Lekin u burulup ularni əyibli» deyilidu. ■ 9:56 Yh. 3:17; 12:47.

*Əysağa əgixixning bədili**Mat. 8:19-22*

⁵⁷ Wə xundak boldiki, ular yolda ketiwatqanda, birsi uningğa:

— I Rəb, sən kəyərgə barma, mən sanga əgixip mangimən, — dedi. ■

⁵⁸ Əysa uningğa:

— Tülkilərnin əngkürliri, asmandiki kuxlarning uwiliri bar. Biraq İnsan'oolining bexini koyojudək yerimu yok, — dedi.

⁵⁹ U yənə baxka birsigə:

— Manga əgəxkin! — dedi.

Lekin u:

— Rəb, awwal berip atamni yərlikkə koyoçili ijazət bərgəysən, — dedi. □ ■

⁶⁰ Lekin Əysa uningğa — Ölüklər öz ölüklirini kəmsun! Biraq sən bolsang, berip Hudaning padixahlığını jakarliğin, — dedi. □ ■

⁶¹ Yənə birsi:

— Əy Rəb, mən sanga əgiximən, lekin awwal öyümgə berip, öydikilirim bilən hoxliziximğa ijazət bərgəysən, — dedi.

⁶² — Kim kolidə koxning tutkuçini tutup turup kəynigə qarisa, u Hudaning padixahlığığa layik əməstur, — dedi. □ ■

10*Əysaning yətmix muhlisini əwətixi*

¹ Bu ixlardin keyin, Rəb muhlislardin yənə yətmixini təyinləp, əzi barmakçı bolğan barlik xəhər-yezilarğa ikki-ikkidin əzidin burun əwətti. □

² U ularğa mundak tapilidi:

— Yöqilidionən hoşul dərwekə kəp, lekin hoşulni yioçkuçi ixləmçilər az ikən. Xunga hoşul Igisidin kəprək ixləmçilərnə Öz hoşulungni yioçixka

■ 9:57 Mat. 8:19. □ 9:59 «Rəb, awwal berip atamni yərlikkə koyoçili ijazət bərgəysən»

— bu adamning səzidə üç imkaniyət bar: (1) uning atisi əlgəndi, biraq tehi yərlikkə koyulmioğan; bizningə bu xərkətə mumkin əməs, adəm əlgəndə dərhal dəpnə kılıx kerək; (2) xu dəwrədə Yəhüdiyədə turojanlar arisida, əlgüçilərnə ölüp bir yildin keyin, yənə bir dəpnə murasimini ötküzidionən ərp-adət bar idi (Uyoçur həlki arisidiki «yillik nəzir»dək). Bu kixi tehi bu murasimni ötküzimigən; (3) uning atisi tirik. Undaқта mənisini «atam ölüp uni yərlikkə koyoçuğa kütüp, andin sanga əgixəyqu!» degəndək. ■ 9:59 Mat. 8:21. □ 9:60 «Ölüklər öz ölüklirini kəmsun!

Biraq sən bolsang, berip Hudaning padixahlığını jakarliğin» — yukiriki izahatni kəring. Məyli bu kixi atisining «yillik dəpnə»sini ötküzməkçi bolsun yaki atisi tehi tirik bolsun, Rəbning bu jawabida «Bu sening ixing əməs; sən özüng «rohıy tirik» adəm bolsangla deginimdək kıl, rohıy həyatni yətküzidionən Hudaning padixahlığını jakarla; sən eytkən bu ix «rohıy əlgənler»ning ixi, halas» degən içki mənə enik kərunidu. ■ 9:60 Mat. 8:22. □ 9:62 «Kim kolidə koxning tutkuçini tutup turup kəynigə qarisa, u Hudaning padixahlığığa layik əməstu» — adəm kox həydidəndə, kəynigə qarisa tüz həydiyəlməydu. ■ 9:62 Pənd. 26:11; Fil. 3:14; Ibr. 6:5; 2Pet. 2:20. □ 10:1 «Əzi barmakçı bolğan barlik xəhər-yezilarğa ikki-ikkidin əzidin burun əwətti» — «əzidin burun» grek tilida «uning yüzidin burun». Bəzi kona kəqürmilərdə «yətmix ikkisi» deyilidu. 99□ kəqürmilərdə «yətmix» deyilidu. Bu san Təwrattiki birnəçqə «hasiyətlik sanlar»ğa mas kelidu; məsilən, Israilling 12 kəbilisi bar idi wə 70 aqşakalı bar idi («Qel.» 11:11ni kəring). Əstayidil oçurmənlər Təwrattiki baxka yərlərdin muxu «12+70» degən ikki sanning billə kəlginini kəridu.

əwətkəysən, dəp tilənglar. □ ■ **3** Menginglar! Mən qozilarni bərilərnin arisiqə əwətkəndək silərnə əwətimən. ■ **4** Həmyan, hurjun wə kəxlər almanglar; yolda kixilər bilən salamlixixka *tohtimanglar*. □ ■ **5** Kaysi öygə kirsənglar, aldi bilən: «Muxu öydikilərgə aramlıq boləy!» dənglar. ■ **6** U öydə «aramlıq igisi» bolsa, tiləgən aramlıqlar xü öygə qonidu; əgər bolmisa, u aramlıq əzünqlərə yanidu. □ **7** Andin qüxkən öydə turup yətkəlmənglər, xü öydikilərnin bərginini yəp-iqinglar, qünki ixləmqi öz ix həkkinə elixka həkklitür. U öydin bu öygə yətkilip yürmənglar. □ ■ **8** Silər kaysi xəhərgə kirsənglar, ular silərnə qəbul qilsa, ular aldinglarə qə nemə qoysa xuni yənglar. **9** U yərdiki kesəllərnə sakaytip, ularə qə: «Hudaning padixahlıki silərgə yəqinlaxti!» dənglar. □ **10** Birək silər kaysi xəhərgə kirsənglar, ular silərnə qəbul qilmisa, ularning rəstə-qoqiliriqə qikip kəpqiikkə: ■ **11** «Silərgə aqağ bolsun üqün həttə xəhiringlarning ayiqimizoğa qaplxkan topisinimu kəkip qüxürüwetimiz! Həlbuki, xuni bilip qoyunqlarki, Hudaning padixahlıki silərgə *rasttinla* yəqinlaxti!» — dənglar. □ ■ **12** Mən silərgə eytip qoyayki, xü küni həttə Sodom xəhirdikilərnin kəridioqini bu xəhərdikilərnin qidin yenik bolidu. □

□ **10:2** «**Yiqilidiqan həsul dərəkə kəp, lekin həsulni yioqkuqi ixləmqlər az ikən**» — «həsul» muxu yərdə Hudaning padixahlıqini qəbul qilixka təyyar turidiqan kixilərnə bildüridu, əlwəttə. Muxundaq adəmlər «ormiqılar» qə, yəni əzlrigə hux həwərnə yətküzgüqilərgə mohtajdur. **«həsulning igisi»** — Huda, əlwəttə. ■ **10:2** Mat. 9:37; Yh. 4:35; 2Tes. 3:1.

■ **10:3** Mat. 10:16. □ **10:4** «**hurjun**» — yaki «tiləm qining haltisi». **«yolda kixilər bilən salamlixixka tohtimanglar»** — axu dəwrdiki Yəhudiylar arisida salamlixixka adəttə uzun wəqit ketətti. ■ **10:4** 2Pad. 4:29; Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luğa 9:3; 22:35. ■ **10:5** Mat. 10:12; Mar. 6:10.

□ **10:6** «**U öydə «aramlıq igisi» bolsa...**» — «aramlıq igisi» grek tilida «aramlıqning oqlı» deyilidu. Undak adəmlər, xühşisizki, amanlıqpərwər bolup, Hudadin kelidiqan amanlıqni səyidu, xundaqla hux həwərnə qarxi alidu. □ **10:7** «**Andin qüxkən öydə turup yətkəlmənglər**» — demək, u öydin bu öygə yətkilip yürmənglar. **«ixləmqi öz ix həkkinə elixka həkklitür»** — demək, hux həwərgə erixip, rohiy payda kərgən angliqquqlarning hux həwərqilərgə jismani yəhəttin yərdəm bərxiti tegixlik ixtur. **«U öydin bu öygə yətkilip yürmənglar»** — bu əmrə qong danalıq bər. İkki səwəbtin eytilə qan boluxi mumkin: — (1) kona zamanlarda kəp diniy wəz eytquqlar öymü-öy yəqlap pul tiləytti; lekin Əysaning muhlisiri həq tiləm qilik qilmasliki kərək; (2) ular öymü-öy kəqüp yürsə, həlkə bir-birigə qarap hərtürlik həsət-guman payda boluximu mumkin — «Nemixka ular **bizning** öydə qonmaydu?» yaki «Nemixka ular **bizning** öydin kəqüp ketidu?» degəndək. ■ **10:7** Law. 19:13; Kan. 24:14; 25:4; Mat. 10:10; 1Kor. 9:4,14; 10:27; 1Tim. 5:18.

□ **10:9** «**Hudaning padixahlıki silərgə yəqinlaxti!**» — muxu səz grek tilida yənə «Hudaning padixahlıki üstünqlərə qüxti!» degən məninə bildüridu. 11-ayətini wə 11:20nimu kəring. ■ **10:10** Mat. 10:14; Mar. 6:11; Luğa 9:5. □ **10:11** «**Silərgə aqağ bolsun üqün həttə xəhiringlarning ayiqimizoğa qaplxkan topisinimu kəkip qüxürüwetimiz!**» — «ayaqdikə topini kəkip qüxürüwetix» — muxu ixarət «bizning silər bilən munasiwetimiz yəq», degənni bildürüp, Hudaning səzini rət qiloqanlarə qattik aqağlandırux idi. **«Hudaning padixahlıki silərgə rasttinla yəqinlaxti!»** — 9-ayəttili izahəttə eytiləndək, wə səzlər grek tilida yənə «Hudaning padixahlıki üstünqlərə qüxti!» degən məninə bildürüxi mumkin, wə bəlkim muxu yərdə dəl xü mənididur. ■ **10:11** Ros. 13:51; 18:6. □ **10:12** «**Xü küni həttə Sodom xəhirdikilərnin kəridioqini bu xəhərdikilərnin qidin yenik bolidu**» — baxka alahidə wəqit kərsitilmisə, «xü küni» Muxəddəs Kitabta hərdaim qiyamət küninə, yəni Məshihing qaytip kelidiqan küninə kərsitidu. **«Sodom xəhiri»** — İbrahım pəyğəmbər zamanidiki xəhər bolup, bu xəhərlərnin adəmliri ohxax jinsliqlər zinahorluqə (bəqqiwəzliqə) kattik bərilip gunahka patkanlıqin, Huda bu xəhərlərnə adəmliri bilən qoxup ot qüxürüp yəqatkan.

*Əysani rət qiloqanlar**Mat. 11:20-24*

¹³ Halinglaroşa way, əy korazinliklar! Halinglaroşa way, əy Bəyt-Saidaliklar! Qünki silərdə kərsitilgən məjizilər Tur wə Zidon xəhərliridə kərsitilgən bolsa, u yərlərdikilər heli burunla bəzğə yəginip, külgə milinip towa qiloqan bolatti. □ ¹⁴ Qiyamət künidə Tur wə Zidondik-ilərning kəridioşini siləringkidin yenik bolidu. ¹⁵ Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnaşumluqlar! Silər təhtisaraoşa qüxürüsilər! □

¹⁶ *U muhlisliroşa yənə:*

— Kimdəkim siləni tingxisa, menimu tingxioqan bolidu; kimdəkim siləni qətkə kaqsa, menimu qətkə kaqқан bolidu; kim meni qətkə kaqқан bolsa, meni əwətküqinimu qətkə kaqқан bolidu, — dedi. ■

*Yətmix muhlisning qaytip kelixi*¹⁷ Yətmix muhlis huxal-huramlik iqidə qaytip kelip:

— I Rəb! Həttə jinlarmu sening naming bilən bizgə boysunidikən! — dəp məlum kildi. □

¹⁸ U ularoşa:

— Mən Xəytanning asmandin qakmaqək qüxüp kətkənlikini kərgənmən.

□ ■ ¹⁹ Mana, mən silərgə yilan-qayanlarni dəssəp yanjixka wə düxmənning barlik küq-kudritini besip taxlaxka həquq bərdim. Həqқақан həqқандақ nərsə silərgə zərər yətküzəlməydu. □ ■ ²⁰ Ləkin silər rohlarning silərgə boysunoqanliki tüpəylidin xadlanmanglar, bəlki naminglarning ərxlərdə pütülgənliki tüpəylidin xadlininglar, — dedi. ■

*Əysaning huxalliqi**Mat. 11:25-27; 13:16-17*²¹ Xu wəqıtta, Əysa rohta huxallinip mundak dedi:

«Asman-zemin İgisi i Ata! Sən bu həqiqətləni danixmən wə əkilliklərdin yoxurup, səbiy balıllaroşa axkarlıoqanliqing üqün seni mədhıyiləymən! Bərhəq, i Ata, nəziringdə bundak qilix rawa idi. □ ■

□ **10:13 «Tur wə Zidon xəhərliri»** — Tur wə Zidon əsli butpərəs yat əlləring xəhərliri idi. Məsələn, «Əz.» 26-29-babni kəring. «**u yərlərdikilər heli burunla bəzğə yəginip, külgə milinip towa qiloqan bolatti**» — «bəzğə yəginip, külgə milinix» kona zamanlarda qəttik puxayman qilix, gınaqlaroşa towa qilixning bir ipadisi idi. □ **10:15 «Əy ərxkə kətürülgən Kəpərnaşumluqlar!»** — baxka birhil tərjimisi: «Əy silər Kəpərnaşumluqlar! Asmanoşa qikmaqçimidinglar?». Ləkin bizningqə «asmanoşa kətürülgən» degini toşra bolup, bu səz Əysa ularning arisida boləoqanliqin ularoşa kərsitilgən zor imtiyaz-iltipatni kərsitidu. ■ **10:16** Mat. 10:40; Mar. 9:37; Yh. 13:20. □ **10:17 «Həttə jinlarmu sening naming bilən bizgə boysunidikən!»** — ular adəmləni azad qilip qaplxaxın jinlarni həydidəgən. □ **10:18 «Mən Xəytanning asmandin qakmaqək qüxüp kətkənlikini kərgənmən»** — grek tilida «Mən Xəytanning asmandin qakmaqək qüxüp kətkənlikini kəruwatattim» — yətmix muhlis wəzıpisini orundioşanda Əysa ularning jin-xəytanlarning üstidin boləoqın əlibisini kəruwatatti. ■ **10:18** Wəh. 12:8, 9. □ **10:19 «mən silərgə yilan-qayanlarni dəssəp yanjixka wə düxmənning barlik küq-kudritini besip taxlaxka həquq bərdim»** — muxu ayəttə «yilan-qayanlar» bəlkim Xəytanning küqliri, yəni jin-alwastıllarni kərsitidu; «düxmən» bolsa Xəytanning əzini kərsitidu. ■ **10:19** Mar. 16:18; Ros. 28:5. ■ **10:20** Mis. 32:32; Yəx. 4:3; Dan. 12:1; Fil. 4:3. □ **10:21**

«**Xu wəqıtta, Əysa rohta huxallinip mundak dedi...**» — «rohta huxallinip...» bəlkim əz rohdıa huxallandı. Bəzi alimlar «rohta»ni «Muxəddəs Rohta» dəp qüxinidu. ■ **10:21** Ayup 5:12; Yəx. 29:14; Mat. 11:25; 1Kor. 1:19; 2:7, 8; 2Kor. 3:14.

22 Həmmə mangu Atamdin təkdin kılındi; Oşulning kimlikini Atidin baxqa heqkim bilməydu, wə Atiningmu kimlikini Oşul wə Oşul axkarilaxni layik kergən kixilərdin baxqa heqkim bilməydu».■

23 Andin u muhlisliroşa burulup, ularoşa astioşina:

Silər kəruwatқан ixlarni kergən kəzlər nəkədər bəhtliktur! □ ■ 24 Qünki mən silərgə xuni eytip qoyayki, nuroşun pəyoşəmbərlər wə padixahlar silər kergən ixlarni kəruşkə intizar boləşini bilən ularni kərmigən; wə silər anglawatқан ixlarni anglaxqa intizar boləşini bilən, ularni anglap bəkmioşan, — dedi.■

Məşriban Samariyəlik toşrisidiki təmsil

25 Wə mana, Təwrat ustazliridin biri ornidin turup Əysani sinimakqi bolup:

— Ustaz, mənggülik həyatqa waris bolmaq üqün nemə ixni kilişim kerək? — dəp soridi.□

26 U jawabən: — Təwrat kanunida nemə pütülgən? Buningoşa əzüng qandaq qaraysən? — dedi.□

27 Həliki kixi jawabən:

— «Pərwərdigar Hudayingni pütin kəlbəng, pütin jening, pütin küqüng wə pütin zehning bilən səygin»; wə «Koxnangni əzüngni səygəndək səy» — dedi.□ ■

28 Əysa uningoşa: — Toşra jawab bərding. Mana xundak kilsang həyat bolisən, — dedi.□

29 Lekin əzini həkkanıy dəp ispatlimakqi bolup, Əysadin yənə sorap: — Əmdi «Mening koxnam» kimdur? — dedi.□

30 Əysa jawabən mundaq dedi:

— Bir adəm Yerusalemdin Yeriho xəşirigə qüxüwetip, yolda qarəqilərnin qolioşa qüxüp kəptu. Qarəqilar uning kiyim-keqəklirini salduruwelip, uni yarilandurup, qala əlük halda taxlap ketiptu. 31 Wə xundak boldiki, məlum bir kahin xu yoldin qüxüwetip, həliki adəmni

■ 10:22 Zəb. 8:5-6; Yə. 1:18; 3:35; 6:44, 45; 17:2; 1Kor. 15:27; Fil. 2:10; İbr. 2:8. □ 10:23

«Silər kəruwatқан ixlarni kergən kəzlər nəkədər bəhtliktur!» — yaki «Silər kəruwatқан ixlarni kergən kəzlər nəkədər mubarəktur». «mubarək» əslidə «Huda təripidin bərikətləngəy» dəgən mənidə. ■ 10:23 Mat. 13:16. ■ 10:24 1Pet. 1:10. □ 10:25 «Ustaz, mənggülik həyatqa waris bolmaq üqün nemə ixni kilişim kerək?» — grek tilida «nemə ixni kilişim kerək?» dəgən sez məlum bir ixni birlə kətim kilişni bildüridu. □ 10:26 «Buningoşa əzüng qandaq qaraysən?» — grek tilida «buni qandaq oquşən?».

□ 10:27 «Pərwərdigar Hudayingni pütin kəlbəng, pütin jening, pütin küqüng wə pütin zehning bilən səygin»; wə «Koxnangni əzüngni səygəndək səy» — «Kan.» 6:5 wə «Law.» 19:18. ■ 10:27 Law. 19:18; Kan. 6:5; 10:12; 30:6; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Yaş. 2:8. □ 10:28 «Toşra jawab bərding. Mana xundak kilsang həyat bolisən» — «Hudani səyüş» üqün Uni tonux kerək; uni tonux üqün Oşli bilən munasiwəttə bolux kerək (22-ayətni kəruşing).

□ 10:29 «Lekin əzini həkkanıy dəp ispatlimakqi bolup,...» — yaki «Lekin əzining soal sorixining yolluq ikənlikini bildürüş üqün...». «Əmdi «Mening koxnam» kimdur?» — Yəşudiy elimilər wə ustazlaroşa nisbətən «bizning koxnilirimiz» pəkət «Yəşudiy kəşindaxlirimiz» dəp həşəblax kerək idi. Yəşudiy əməslər wə Samariyəliklər hərgiz «koxna» həşəblanmaytti.

körüp, yolning u qeti bilən mengip ötüp ketiptu. □ ³² Xuningdäk bir Lawiylik *rohaniy* bu yergä kalgändä, yenioğa kelip qarap qoyup, yolning u qeti bilən mengip ötüp ketiptu. □ ³³ Lekin säpərdä bolöqan bir Samariyelik heliki adəmning yenioğa kalgändä, uni körüpla iq aqritiptu □ ³⁴ wə aldioğa berip, jarañetlirigə may wə xarab quyup, tengip qoyuptu. Andin uni öz uliojika mindürüp, bir sarayoga elip berip, u yərdä halidin häwər aptu. ³⁵ Ətisi yoloğa qikkanda, ikki kümüx dinarni elip saraywəngə berip: «Uningoğa qarap qoyung, buningdin artuq qikim bolsa, qaytiximda sizgə töləymən» dəptu. □

³⁶ *Əmdi Əysa heliki ustazdin:*

— Seningqə, bu üq adəm iqidə kaysisi karakqilarning kolioğa qüxkən heliki kixigə *həkiqiy* qoxna bolöqan? — dəp soridi. □

³⁷ — Uningoğa mehribanlik kərsətkən kixi, — dəp jawab bərdi u.

Əysa uningoga: — Undak bolsa, sən həm berip xuningoga ohxax qilöqin, — dedi.

Əysaning Marta wə Məryəmdə mehman boluxi

³⁸ Wə xundak boldiki, u *muhlisiri bilən billə* yolda ketiwetip, məlum bir yezioğa kirdi. U yərdä Marta isimlik bir ayal uni öyigə qakqirip mehman qildi. □ ³⁹ Martaning Məryəm isimlik bir singlisi bar idi. U Əysaning ayioi aldidä olturup, uning səz-kalamini tingxiwatatti. ⁴⁰ Əmdi mehmanlarni kütüx ixlirining köplükidin kengli bөлünüp kətkən Marta Əysaning aldioğa kelip:

— İ Rəb, singlimning meni mehman kütikli yalozuz taxlap qoyqinioga karing bolmamdu? Uni manga yərdəmlixixkə buyruoqin! — dedi.

⁴¹ Lekin Əysa uningoga jawabən:

— Əy Marta, Marta, sən kəp ixlarning qemini yəp awarə bolup yürüwatisən. □ ⁴² Biraq birla ix zərürdur; wə Məryəm xuningdin özigə nesiwə bolidioqan yahxi ülüxni tallidi; bu härgiz uningdin tartiwelinmaydu — dedi. □

□ **10:31 «məlum bir kañin xu yoldin qüxüwetip, heliki adəmni körüp, yolning u qeti bilən mengip ötüp ketiptu»** — muxu kañin Yəhüdiy boluxi kerək, əlwəttə. Əgər heliki adəm əlgən bolsa, undakta kañin uningoga təgsə, «napak həsablinip» muqəddəs ibadəthanida ixləxkə waqitlik nalayik bolatti. Biraq u «yukiridin) qüxiwatidu» — demək, ibadəthanidin baxka yergə ketiwatqanıdi. Xuning bilən uning: «Muxu əlgəndək adamgə təgsəm bolmaydu» degən bañanini kilixi tehimu orunsiz idi. Qünki u «napak» bolup qalsa, ibadəthanioğa kirix kerək bolöqan waqitkiqə allıkaqan «paqlinip bolatti». □ **10:32 «bir Lawiylik rohaniy»** — Lawiylar muqəddəs ibadəthanida kañinlaroga yərdəmqi bolatti wə baxka rohiy ixlar, jümlidin təlim berix bilən xuoqullinatti. Əgər heliki kixi əlgən bolsa, umu «əlgən adəm»gə təgsəm «napak bolimən», degənni bañanə qilalaytti. □ **10:33 «bir Samariyalik...»** — «Samarıyaliklär» Yəhüdiylar əq kərgən, «kapir» dəp həsabliqan həlk idi. □ **10:35 «dinar»** — grek tilida «denarius» — İkki dinar bir ixqining ikki künlük həkkigə yeqin. □ **10:36 «Seningqə, bu üq adəm iqidə kaysisi karakqilarning kolioğa qüxkən heliki kixigə həkiqiy qoxna bolöqan?»** — muxu təmsil boyiqə muhim soal «qoxnam kim?» əməs, bəlki «mən degən kim?». Məsiñning təmsil boyiqə, mening yenimda turöqan hərqandak kixigə (kaysi milləttin boluxidin kət'ıynəzər) «qoxna bolux»umoga toşra kelidu. Demək, «Mən baxqilaroga həkiqiy qoxnimən?». □ **10:38 «u muhlisiri bilən billə yolda ketiwetip...»** — grek tilida «ular yolda ketiwetip...». □ **10:41 «Marta, Marta,...»** — Muqəddəs Kitabta, birsining bir adəmning ismini yaki bir jayning namini təkrar ikki kətim qakqirixi uningoga bolöqan qongkur mehır-muñəbbitin ipadiləp, uning özigə əziz ikənlikini kərsitidu. □ **10:42 «biraq birla ix zərürdur»** — bu nemə ix? Məsiñning bu intayin muhim bayani toşrisida «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz.

11

*Dua qilix tooqrisidiki t'elim**Mat. 6:9-15*

¹ Əmdi xundak boldiki, u bir yərdə dua qiliwatatti; dua ayaqlaxqanda, muhlislriridin biri uningdin:

— I Rəb, Yəhya öz muhlislririoqa oğatkinidək, sənmu bizgə dua qilixni oğətsəng, — dedi.

² U ularoqa mundak dedi:

— Dua qilöjninglarda, mundak dənglar:

«I Ata,

Sening naming muqəddəs dəp uluölanoqay.

Sening padixahliking kəlgəy.

³ Hər künlük nenimizni bizgə hərküni bərgəysən.

⁴ Bizgə kərzdar bolöjan hərkimni kəqürginimizdək, Sənmu gunahlririmizni kəqürgəysən.

Bizni azduruluxlaroqa uqratkuzmioqaysən.»□

⁵ U sözini *dawam qilip* ularoqa mundak dedi:

— Silərnəng iqinglardin biringlarning bir dosti bolup, yerim keqidə uning kəxioqa berip: Əy dostum, mənə üq nan ətnə bərgin; ⁶ qünki mənə səpərdin bir dostum kəldi wə uning aldioqa koqojudək bir nərsəm kəlməptu, desə, ⁷ u öyining iqidə turup: «Məni awarə kilmioqin, ixik taqaklik, balilar orunda yenimda yatidu. Səngə elip berixkə kəpəlməymən», deyixi mumkin.□ ⁸ Silərgə xuni eytimənki, gərgə u uning dosti bolux süpiti bilən berixkə ornidin turmisimu, uning hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi bilən u qoqum ornidin turup, kəngə lazim bolsa uningöqa beridu.□ ⁹ Xuning üqün mən silərgə eytayki, tilənglar, silərgə ata kilinidu; izdənglar, tapisilər. Ixikni qəkinglar, eqilidu. ■ ¹⁰ Qünki hər bir tiligüqi tiliginigə erixidu; izdigüqi izdiginini tapidu; ixikni qəkküqilərgə ixik eqilidu. ¹¹ Arənglarda ata bolöquqilar öz oqlari nan tələp kilsa, uningöqa tax beridioqanlar barmu?! Yaxi belik tələp kilsa, yilan beridioqanlar barmu? ■ ¹² Tuhum tələp kilsa, qayan beridioqanlar barmu? ¹³ Əmdi silər rəzil turup öz pərzəntliringlaroqa yaxxi iltipatlarni berixni bilgən yərdə, ərtiki Ata Əzidin tiligənlərgə Muqəddəs Rohni tehimu ata kilmasmu?

*Əysa «Bəəlzəbul», yəni Xəytandin küqlüktur**Mat. 12:22-30; Mar. 3:20-27*

¹⁴ Əmdi u bir kixidin «adəmni gaqa qilöquqi» jinni həydiwətkəndə, xundak boldiki, jin uningdin qikkənda, gaqa zuwanöqa kəldi. Halayik buningöqa

□ **11:4** «**bizgə kərzdar bolöjan hərkimni kəqürginimizdək...**» — bu ayəttiki «kərz» qoqum gunahlarini öz iqiga alidu; ayətning ikkinqi kismini kəring. □ **11:7** «**balilar orunda yenimda yatidu**» — yaxi «balilirim həmmimiz yetip kəldük».

□ **11:8** «**uning hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi bilən...**» — «hijil bolmay kəyta-kəyta yalwuxuxi» grek tilida birlə səz bilən ipadiliniidu.

■ **11:9** Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yaq. 1:5, 6; 1Yuhə. 3:22; 5:14. ■ **11:11**

Mat. 7:9.

intayin həyran boluxti. □ ■ 15 Birəq ulardin bəziliri: «U jinlarni jinlarning əmiri boləjan Bəəlzəbuləja tayinip həydiwetidu» — dedi. □ ■ 16 Wə baxka bəzilər uni sinax məksitidə uningdin bizgə asmandin bir məjizilik alamət kərsətsəng, dəp tələp kəliqili turdi. □ 17 Lekin u ularning nemə oylawatkanlıqini bilip ularəja mundak dedi:

— Əz iqidin bəlünüp əzara soquxkan hərəkəndə padixahlıq wəyran bolidu; wə hərəkəndə ailə əz iqidin bəlünüp əzara soquxa zawallıqka yüz tutidu. ■ 18 Xuningəja ohxax, əgər Xəytan əz-əzığə qarxi qıqkan bolsa, undakta, uning padixahlıqı kəndəkmə put tirəp turalisun? Qünki silər meni, «Jinlarni Bəəlzəbuləja tayinip həydiwikən» dəysilər. 19 Əgər mən jinlarni Bəəlzəbuləja tayinip koqlisam, silərninğ pərzəntlirinqlar kimgə tayinip jinlarni koqlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun!

□ 20 Lekin mən Hudaning barmıqı bilən jinlarni koqlisam, undakta Hudaning padixahlıqı üstünlərləje qüxüp namayan boləjan bolidu. □

21 Toluk qoralləjan küqtünggür əz öyini koqləp turoqanda, uning mal-mülki aman kalidu; 22 lekin uningdin küqtünggür biri uning üstigə hujum kilip uni yəngsə, uning tayanəjan qorallirini tartiwəlidu wə mal-mülükirini olja kilip əzidikilərgə təksim kilip beridu. □

23 Mən tərəptə turmioqanlar mənə qarxi turoquqidur. Mən tərəpkə adəmlərnə yioqmioquqilar bolsa tozutu wətküqidur.

24 Napak roh birawning tenidin qıqiriwetilixi bilən, u quroqak jaylarni qərgiləp yürüp birər aramqahni izdəydi; birək tapalmioqandin keyin, «mən qıqkan məkaniməja qaytay!» dəydi. □ ■ 25 Xuning bilən kaytip kelip, xü məkanining pakiz taziəlanəjanlıqini wə rətləngənlikini bayqaydu-də, 26 berip əzidinmu bəttər yəttə rohni baxləp kelidu; ular kirip billə

□ 11:14 «jin uningdin qıqkanda, qəja zuwanəja kəldi. Halayik buningəja intayin həyran boluxti» — ularning həyran boluxining bir səwəbi, Yəhüdiy elimilərninğ pikriqə, jinni həydiwə üqün uning ismini jindin sorax kerək. Jin qapləxkan adəmninğ əqzi arqılık ismini eytsa, andin xu ismini ixlitip jinni həydiqili bolattı. Əmdi jin adəmnə qəja kilip koyəjan bolsa, jinning ismini bilix, xundakla uni həydiwə mumkin əməs idi. ■ 11:14 Mat. 9:32; 12:22. □ 11:15 «u jinlarni jinlarning əmiri boləjan Bəəlzəbuləja tayinip həydiwetidu» — «Bəəlzəbul» (yaki, «Bəəlzəbul») jinlarning padixahlıqı Xəytanni kərsitidu. ■ 11:15 Mat. 9:34; 12:24; Mar. 3:22.

□ 11:16 «bizgə asmandin bir məjizilik alamət kərsətsəng...» — ular tələp kəliqən «məjizilik alamət» Əysəninğ həkikiy Məsih ikənlikini ispatlaydioqan bir kəramətnə kərsitidu, əlwəttə. ■ 11:17 Mat. 12:25; Mar. 3:24. □ 11:19 «Əgər mən jinlarni Bəəlzəbuləja tayinip koqlisam, silərninğ pərzəntlirinqlar kimgə tayinip jinlarni koqlaydu?! Xunga ular silər toqruluk həküm qıqarsun!» — bu səzninğ ikki xərxi bar: — (1) «silərninğ pərzəntlirinqlar»

— Bu Pərisiylərninğ əz talip-əgəxküqilirini kərsitidu. Əməliyəttə bolsa Pərisiylər wə əgəxküqiliri jinlarni həq həydiwəlməytti. Undakta Xəytəninğ padixahlıqəja həkikiy hujum kəliqəqilar Əysə wə muritirimi, yaki pərisiylərmə? Pərisiylərninğ Hudaning əməs, bəlki Xəytəninğ tərəpidə turoqanlıq əz əgəxküqilirininğ jinni həydiwəxə küqsiz boləjanlıqəja ispat bərtətti. (2) «silərninğ pərzəntlirinqlar» — Bu Əysəninğ əgəxküqilirini (Israillərninğ oquqlirini) kərsitidu. Pəqət Əysəyə əməs, ularnu jinlarni həydiwələydiəjan boləjan; xunga ularnu Əysəninğ Hudaning küqi bilən jin-xəytənlərnə bir tərəp kəliwatkanlıqəja ispat bərtətti. Bizningə (1)-kəzqarax toqrə. «koxumqə səz»imiznimu kərug.

□ 11:20 «mən Hudaning barmıqı bilən jinlarni koqlisam...» — «Hudaning barmıqı» Uning küq-kudritini kərsitidu, əlwəttə; lekin jinlarni bir tərəp kəlix üqün Huda pütkül belikini əməs, pəqət «barmıqı»ni əzrak midirilitip qoysıla kupəyə. □ 11:22 «Toluk qoralləjan küqtünggür əz öyini koqləp turoqanda, uning mal-mülki aman kalidu...» — (10-ayət) bu təmsildiki «küqtünggür adəm» Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. «Uningdin küqtünggür biri», yəni uning öyini buləng-taləng kəliqəqi Əysədin bəxkə həqkim bolməydi.

□ 11:24 «napak roh» — jinni kərsitidu. ■ 11:24 Mat. 12:43.

turidu. Buning bilən həliki adəmning keyinki həli burunkidinmu tehimu yaman bolidu. □ ■

Həqiqiy bəht

27 Wə xundaq boldiki, u bu gəpləni kiliwatqanda, kəpçilik arisida bir ayal awazini kətürüp:

— Seni kətürgən kərsak wə emitkən əmqək bəhtliktur! — dedi.

28 Biraq u jawabən: — Bəlki Hudaning səzini anglap, Uningoqa itaət kildioqanlar bəhtliktur! — dedi. ■

Karamət kərsitix təlipi

Mat. 12:38-42; Mar. 8:12

29 Xu qaçqda, top-tap adəmlər uning ətrafioqa olaxqanda, u mundak səzləxkə baxlıdi:

— Bu dəwr dərwəkə rəzil bir dəwrdir; u məjizilik bir alamətning kərsitilixni istəp yürüdi. Biraq buningoqa «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik alamət»tin baxqa həqkəndəq ikkinçi bir alamət kərsitilməydu.

□ ■ 30 Qünki Yunus pəyoqəmbərnin əzi Ninəwə xəhridikilərgə alamət-karamət boləjiniqə ohxax, Insan'ooqlimu bu dəwrgə yənə xundaq bolidu.

31 Kiyamət küni «Jənubtin kəlgən ayal padixah»mu bu dəwrdikilər bilən tənq tirilip, ularning gūnahlırini bəkitidu. Qünki u Sulaymanning dana səzlırini anglax üqün yər yüzining qetidin kəlgən; wə mana, Sulaymandinmu uluq birsi muxu yərdə turidu. □ ■

32 Kiyamət küni Ninəwəlikilər bu dəwrdikilər bilən tənq kəpup, bu dəwrdikilərnin gūnahlırini bəkitidu. Qünki Ninəwəlikilər Yunus pəyoqəmbər jakarlıqan həwərnı anglap towa kıləqan; wə mana, Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi muxu yərdə turidu! □ ■

Hudaning yorukluqini kixilər pütkül wujudi bilən qəbul kılıxi kərək

Mat. 5:15; 6:22-23

□ 11:26 «Napak roh....berip əzidinmu bəttər yəttə rohni baxlap kelidu; ular kirip billə turidu. Buning bilən həliki adəmning keyinki həli burunkidinmu tehimu yaman bolidu»

— bu təmsil həm jin qaplıxixtin kətqüzuləqan adəmning həqiqiy bir hətirini wə xundaqla kəqmə mənədə Yəhudiylərkənlərnin əhwalınımı kərsitidu. «Matta»diki («Mat.» 12:43-45 toqrisida)

«koxumqə səz»imizni kəring. ■ 11:26 Yh. 5:14; Ibr. 6:4, 5; 10:26; 2Pet. 2:20. ■ 11:28 Mat. 7:21; Yh. 6:29; Rim. 2:13. □ 11:29 «... Buningoqa «Yunus pəyoqəmbərdə kərülgən məjizilik alamət»tin baxqa həqkəndəq ikkinçi bir alamət kərsitilməydu» — «Mat.»

12:39-40-ayətlərgə qaralsun («Yunus pəyoqəmbər yooqan belikning kərsikida üq keqə-kündüz yatqəndək, Insan'ooqlimu ohxaxla üq keqə-kündüz yərnin baqrida yatidu»). ■ 11:29 Yun. 2:1,11. □ 11:31 «Jənubtin kəlgən ayal padixahı» — «Xəbə padixahlıqının ayal padixahı»ni kərsitidu («1Pad.» 10:1-10ni kəring). «Xəbə» bəlkim jənubiy Ərəbistanni kərsitidu.

■ 11:31 1Pad. 10:1; 2Tar. 9:1; Mat. 12:42. □ 11:32 «Kiyamət küni Ninəwəlikilər bu dəwrdikilər bilən tənq kəpup, bu dəwrdikilərnin gūnahlırini bəkitidu. Qünki

Ninəwəlikilər Yunus pəyoqəmbər jakarlıqan həwərnı anglap towa kıləqan; wə mana, Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi muxu yərdə turidu!» — bu ayətlər (29, 30 wə -32-)də əysa

Yunus pəyoqəmbərnin yooqan bir belikning iqidə üq kün turup tirik qıqkanlıqini tiləqə elix arkılık əziningmu oləp, üqinçi küni tirilidəqanlıqini aldın eytkən. Təwrat, «Yunus» 1-2-bablarnı wə xu kitabtki «Yunus pəyoqəmbərnin alamət-karamiti» toqrulux «koxumqə səz»imiznı

kəring. «bu dəwrdikilərnin gūnahlırini bəkitidu» — demək, «Butpərəs Ninəwəlikilər Yunus pəyoqəmbərnin təlimini anglap, yaman yoldın kəytqən. Biraq, bu yərdə Yunus pəyoqəmbərdinmu uluq birsi boləqan Məsih silərnı yaman yoldın kəytixqə qəqırsa, kulək salmidinglar».

■ 11:32 Yun. 3:5.

³³ Heçkim qıraoqni yeqip koyup, uni yoxurun jayda koymas, yaki üstigə sewətni kömtürüp koymas, bəlki qıraoqdanning üstigə koyidu; buning bilən öygə kirgənlər yorukluqni körüdü. □ ■

³⁴ Tənniŋ qırıoqı közdür. Xunga əgər közüŋ sap bolsa, pütün wujudung yorutulıdu. Ləkin əgər közüŋ hunük bolsa pütün wujudung qarangəşu bolıdu. □ ■ ³⁵ Xuning üqün həzi boləinki, wujudungdiki «yorukluq» qarangəşuluk bolmisun! □ ³⁶ Əmdi əgər barqə wujudung yoruk bolsa wə uning heq yeri qarangəşu bolmısa, wujudung huddi qıraoq parlak nuri bilən seni yorutkəndək tamamən ayding bolıdu.

Pərisiylər bilən Təwrat ustazlırining sahtipəzlikini əyibləx

Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40; Luğa 20:45-47

³⁷ Əysa söz kiliwatqanda, bir Pərisiy unı öyigə oşizaşa təklip kildi. Xuning bilən u öygə kirip, dastihanda olturdi. □ ³⁸ Ləkin həliki Pərisiy uning tamaqtin ilgiri qol yumioşinini körüp, intayin həyran boldi. □

³⁹ Ləkin Rəb uningəşa:

— Əmdi silər əy Pərisiylər, qinə-qaqılarning texinila yuyup paki-zlioiŋinglar bilən iqinglar hərtürlük hərislik wə rəzillikkə toloşandur. ■

⁴⁰ Əy nadanlar, texini Yaratquci iqinimu yaratkan əməsmu?! ⁴¹ Əmdi öz iq-iqinglardin həyrhəhlik qilinglar wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolıdu. □ ■

⁴² Həlinglarəşa way, əy Pərisiylər! Qünki silər hətta yalpuz bilən suzəşinil wə hərhil dərə-dərmanlarning ondin birini əxrə kilip Hudaəşa ataysilər-yu, birək adalət wə Hudaning muhəbbitini heq etibarəşa almay

□ **11:33** «...üstigə sewətni kömtürüp koymas» — «sewət» grek tilida «əlgəm sewət». ■ **11:33** Mat. 5:15; Mar. 4:24; Luğa 8:16. □ **11:34** «əgər közüŋ sap bolsa» — grek tilida «sap» degən sözning ikki mənisi bar: — (1) «bir, bəlünməş, birləxkən, sak»; (2) «sehiy» degən mənisi bar. Demək, xundaq boləanda «sap» degən sözning toluq mənisi «közüŋ Hudaəşila qarışa...» wə «sən özünq sehiy bolsang...» degən bolıdu.

«əgər közüŋ hunük bolsa,...» — «hunük» degən söz grek tilida həm «razil» həm «sak əməş, ajiz, kesəl» degən ikki mənini bildürıdu. «Tənniŋ qırıoqı közdür. Xunga əgər közüŋ sap bolsa, pütün wujudung yorutulıdu. Ləkin əgər közüŋ hunük bolsa pütün wujudung qarangəşu bolıdu» — Təwrat, «Pənd.» 20:27ni köriŋ. ■ **11:34** Mat. 6:22. □ **11:35** «Xuning üqün həzi boləinki, wujudungdiki «yorukluq» qarangəşuluk bolmisun!» — muxu sirlik gəp sahtipəzlikni közdə tutıdu. Qünki birsi sahtipəzlikni qilip: «Məndə yorukluq (həqikət) bar» dəp turuwalsa, ahir berip qəqum öz-özini aldaydu; andin keyin uningda boləan qarangəşuluk adəttiki «gunahkar» kixilərdə boləan qarangəşuluktin tehimu eəşir bolup qalıdu. U waqıtta bu kixilərdə boləan «yorukluq» əməliyəttə qarangəşuluktur. Mundaq sahtipəzlik adəttə pəkət məlum etiqađi bar kixilər yaki dindarlar arisida pəyda bolıdu. □ **11:37** «...dastihanda olturdi» — grek tilida «...dastihanda yatti». Yəhudi y həlqi dastihanda yanpaxlap yatatti. □ **11:38** «həliki Pərisiy uning tamaqtin ilgiri qol yumioşinini körüp, intayin həyran boldi» — Yəhudi y həlqi «tamaqtin ilgiri qol yuyux» pəkət salamətlikkə paydılik bulupla qalmastin, bəlki insanlarəşa bir hil diniy sawab yətküzıdu, dəp karaytti. Undaq qılmaslik ata-bowilirining qalduroşan qaıda-yosunlıriəşa səl qarap ularəşa qilinoşan bihərmətlikkə barawər idi. Xühşisizki, Məsiş xu qaəda qəştən qol yumay dastihanda olturoşanıdı. ■ **11:39** Mat. 23:25; Tit. 1:15. □ **11:41**

«öz iq-iqinglardin həyrhəhlik qilinglar wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolıdu» — baxqa birhil təşimisi: «piyalə iqidikidin sədiqə beringlar, wə mana, həmmə nərsə silərgə pakiz bolıdu». Ləkin bizningə muxu yərdə Məsiş insanning **öz iqini** Hudaəşa beəşixləx kerəklikining həmmidin muhim ikənlikini kərsitıdu. ■ **11:41** Yəx. 58:7; Dan. 4:24; Luğa 12:33.

ketiwerisilər. Dər wə kə, awwal muxu ixlarni orundixinglar kerək, andin xu ixlarnimu ada qılmay qoymasliqinglar kerək. □ ■

43 Halinglaroqa way, əy pərisiyələr! Qünki silər sinagoglarda aldinki orunlarda olturuxqa, bazarlarda kixilərnin silərgə boləqan *hərmətlik* salamlirioqa amraksilər. □ ■ 44 Silərgə way! Qünki silər huddi kixilər ketiwetip, üstigə dəssəp selipmu səzməy ötüp kətkən gərlərgə ohxaysilər! — dedi. □ ■

45 Təwrat əhliliridin biri uningə:

— Ustaz, bularni eytkining bizgimu həkərət boldi! — dedi.

46 U uningə mundək jawab bərđi:

— Silərgimu way, əy Təwrat əhliliri! Qünki silər kətürəlmigüdək eəir yükləni adəmlərnin zimmisigə artip qoysilər-yu, əmma eözünglər bu yükləni kətürüxkə birmu barmiqinglarni təgküzməysilər! □ ■ 47 Silərgə way! Qünki pəyoqəmbərlərnin kəbrilirini yasap keliwatisilər, lekin ata-bowiliringlar ularni oltürdi. ■ 48 Xuning bilən silər ata-bowiliringlar qiloqanlirioqa razi boləqanliqinglaroqa guwahlik berisilər. Qünki ular pəyoqəmbərləni oltürdi wə silər ularning kəbrilirini yasaysilər. □ 49 Bu səwəbtinmu Hudaning danaliki dəyduki: «Mən ularoqa pəyoqəmbərlər wə rosullarni əwətimən wə bulardin bəzilirini ular oltüridu wə bəzilirini ziyankəxlik bilən qoqliwetidu». □ ■ 50-51 Xuning bilən dunya apiridə boləqandin buyanki barlik pəyoqəmbərlərnin təkülgən qan kərzliri, yəni Həbilning təkülgən kenidin tartip taki *ibadəthanidiki* qurbangah bilən mukəddəs jay arilikida kətl qilinəqan *kahin* Zəkəriyaning təkülgən kəniəiqə barlik qan kərzlər üqün muxu dəwrdikilərdin hesab elinidu. Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bularning həmmisi muxu

□ 11:42 «silər Pərisiyələr hətta yalpuz bilən suzapning wə hərhil dora-dərmanlarning ondin birini eərxə qilip Hudaəqa ataysilər-yu» — oqurmənlərnin esidə barki, Huda Təwrat qanunida ibadəthanidiki ixlər wə kahinlarning kirimi üqün Əz həklingin məhsulətliridin «ondin bir ülti»ni tələp qiloqanidi. **«birək adalət wə Hudaning muhəbbitini heq etibarəqa almay ketiwerisilər»** — Əysaning «Hudaning muhəbbiti» degini həm Huda insanlarəqa baəliəqan muhəbbət həm insanlar Hudaəqa baəqlax kerək boləqan muhəbbətnimu eöz iqigə alsa kerək.

■ 11:42 1Sam. 15:22; Həx. 6:6; Mik. 6:8; Mat. 9:13; 12:7; 23:23. □ 11:43 «silər Pərisiyələr... Bazarlarda kixilərnin silərgə boləqan *hərmətlik* salamlirioqa amraksilər» — tarix tətqiqətlirioqa asasen, Yəhudiylarning eöz «ustazliri»əqa qiloqan «salamlar»ni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz. ■ 11:43 Mat. 23:6; Mar. 12:38; Luqa 20:46. □ 11:44 «...silər huddi kixilər ketiwetip, üstigə dəssəp selipmu səzməy ötüp kətkən gərlərgə ohxaysilər!» — Yəhüdiy mollilarning Təwrat qanunioqa xərğ berixiqə «kəbrilərgə tegix» adəmnə kəq kirgüqə «napak» qilətti, yuyunux kerək idi. ■ 11:44 Mat. 23:27. □ 11:46 «silər kətürəlmigüdək eəir yükləni adəmlərnin zimmisigə artip qoysilər-yu,...» — «eəir yüklər» hər türük qəttik diniy qəidə-yosunlarni kərsitidu. ■ 11:46 Yəx. 10:1; Mat. 23:4; Ros. 15:10. ■ 11:47 Mat. 23:29. □ 11:48 «ular , yəni ata-bowiliringlar pəyoqəmbərləni oltürdi wə silər ularning kəbrilirini yasaysilər» — Yəhüdiy həlki daim «uluəq ata-bowilirimiz» «ata-bowilirimiz qalduroqan mukəddəs qəidə-yosunlar» dəytti. Ular muxu «ata-bowilirimiz qalduroqan mukəddəs qəidə-yosunlar»əqa qing esiliwalatti, lekin pəyoqəmbərlərnin sezlirigə kəngül bəlməyatti, wə ularning hazır ata-bowiliridək Huda əwətkən pəyoqəmbərlərgə, hətta Qutquzoquq-Məsihəq boləqan ziyankəxlirini toqruluq heq oylanmaytti (49-ayətni kərugən). □ 11:49 ««Hudaning danaliki dəyduki: «Mən ularəqa pəyoqəmbərlər wə rosullarni əwətimən wə bulardin bəzilirini ular oltüridu wə bəzilirini ziyankəxlik bilən qoqliwetidu»» —bu sezlər məlum pəyoqəmbər eytkən səz bolmioqini bilən, u kəp bəxərətlərnin yioqinqəqlinixidur. ■ 11:49 Mat.

10:16; Luqa 10:3; Yə. 16:2; Ros. 7:51; İbr. 11:35.

dəwrin elinidolan bolidu! □ ■

⁵² Halinglaroşa way, əy Təwrat əhliliri! Qünki həkmət həzinisining aqquqini elip turup, özünqlar uning iqiğə kirmidinglar wə kirəy degənlərnimu kirgüzmidinglar. ■

⁵³ U xu yərdin qıkkəndin keyin, Təwrat ustazliri bilən Pərisiylər uning bilən kəttik qarxilixip, uningə kəp ixlarni muzakirlixixkə qıstidi □

⁵⁴ wə uning üstidin xikayət kılıxka səzidin birər əyib tepiwelixka paylap yürətti.

12

Sahtipəzliktin həxyar bolux

Mat. 10:19-20; 10:28-33; 12:32

¹ Xu qaqlarda, mingliolan kixilər yiqilip, bir-birini dəssiwətküdək kəstəng boluxup kətkəndə, u awwal muhlisliroşa səz kılıp mundək dedi: — Pərisiylərnin eğiqtusidin, yəni sahtipəzlikdin həxyar bolunglar.

□ ■ ² Qünki yoxuruloğan heqkəndək ix axkarılanmay kəlməydu, wə heqkəndək məhpiy ix ayan bolmay kəlməydu. ■ ³ Xunga silərnin qarangoşuda eytkənliringlar yorukta anglinidu; əyning iqiğiridə hupiyənə piqirlaxkanliringlarmu əgzilərdə jakarlinidu. □

⁴ Mən silər dostliriməşa xuni eytimənki, tənni öltürüp, bəxka heq ix kiləlməydiolanlardin kərkənglar. ■ ⁵ Ləkin mən silərgə kimdin kərkənglar kərkəklini kərsitip kəyay: Öltürgəndin keyin, dozəhka taxlakka həkukluk boləuqidin kərkənglar; bərhək silərgə eytay — Uningdin kərkənglar!

⁶ Bəx kuxkaq ikki tiyngə setilidişu? Ləkin ularning heqbirimu Huda tərpidin untulup kəloşini yok. □ ■ ⁷ Ləkin hətta hər bir tal qeqinglarmu sanəloşundur. Xundək ikən, kərkənglar; silər nuroşunliolan kuxkaqtin kimmətliksilər! ■

Əysani etirap kılıx wə kılmaslik

⁸ — Birək mən silərgə xuni eytip kəyayki, kim meni insanlarning aldida etirap kılsa, İnsan'əşlimu uni Hudaning pərixtiliri aldida etirap kılıdu. ■

⁹ Birək insanlarning aldida meni tonumioğan kixi, Hudaning pərixtiliri aldidimu tonulmaydu. ■

□ **11:50-51** «yəni Həbilning təkülgən kənidin tartip taki ibadəthanidiki kurbəngəh bilən muqəddəs jay arilikida kətl kəlinəğan kəhin Zəkəriyaning təkülgən kənişiqə bərlək kən kəzrlər...» — Həbilning öltürülüxi toşruluk «Yar.» 4:8-11ni, Zəkəriyaning öltürülüxi toşruluk «2Tar.» 24:20-22ni kəring. Bu ikki wəqə Yəhudiylarning Təwratni ən'əniwi orunlaxturux tərtpi boyiqə Təwratning əng bəxida wə əng ahirişə kəyulidu. ■ **11:50-51** Yar. 4:8; 2Tar. 24:21; İbr. 11:4. ■ **11:52** Mat. 23:13. □ **11:53** «U xu yərdin qıkkəndin keyin...» — yəki «U bularni eytkənda,...». □ **12:1** «Pərisiylərnin eğiqtusidin, yəni sahtipəzlikdin həxyar bolunglar» — «Mat.» 16:1-12nimu kəring. Muqəddəs yazmilarda eğiqtu (hemirturux) kəp yərlərdə təkəbburluk wə sahtipəzlikkə simwol kəlinidu. ■ **12:1** Mat. 16:16; Mar. 8:15. ■ **12:2** Ayup 12:22; Mat. 10:26; Mar. 4:22; Luğa 8:17. □ **12:3** «hupiyənə piqirlaxkanliringlar» — grek tilida «kulakka eytkəninglar». ■ **12:4** Yəx. 51:7; Yər. 1:8; Mat. 10:28. □ **12:6** «bəx kuxkaq ikki tiyngə setilidişu?» — «tiyin» grek tilida «assariyon». «ikki tiyin» — Xu dəwrdiki bir ixqining künlük həkki boləğan «dinarius»ning 1/8 Kışmi idi. ■ **12:6** Mat. 10:29. ■ **12:7** 1Sam. 14:45; 2Sam. 14:11; 1Pad. 1:52; Luğa 21:18. ■ **12:8** Mat. 10:32. ■ **12:9** Mat. 10:33; Mar. 8:38; Luğa 9:26; 2Tim. 2:12; 1Yuşa. 2:23.

¹⁰ Insan oʻsliqqa qarxi söz kilöjan hærkandak kixi kærqürümgæ erixälâydu; lekin Mukæddæs Rohqa kupurluk kilöuqi bolsa kærqürümgæ erixälmâydu. ■

¹¹ Lekin kixilær silærni sinagoglaröja yaki hækümdarlar wæ æmældarlarning aldioja elip berip sorakqa tartkanda, «*ærzgæ* kandaq jawab bærsem?» yaki «Nemæ desæm bolar?» dæp ændixæ kilmanglar. ■

¹² Qünki nemæ deyix keræklilikini xu wakti-saitidæ Mukæddæs Roh silærgæ øgitidu.

Ækilsiz bay hækqidiki tæmsil

¹³ Kærqilik arisidin birsi uningöja:

— Ustaz, akamöja *atimizdin kalöjan* mirasni mæn bilæn tæng ülixixka buyruöqayla — dedi.

¹⁴ Lekin u uningöja jawabæn: — Buradær, kim meni silærning üstunglaröja sotqi yaki ülestürgüqi kildi? — dedi. □ ¹⁵ U kærqilikka qarap: — Pæhæs bolup özunglærni hærhil tamahorluktin saklanglar. Qünki insanning hayati uning mal-mülüklirining koplükigæ baøqlik æmæstur, dedi. ■

¹⁶ Andin u ularöja mundak bir tæmsilni eytip bærði:

— «Bir bayning yeri mol hosul beriptu. ¹⁷ U kænglidæ «Kandaq kilay? Qünki bunqiwala hosulni koyöjudæk yerim yok» — dæp oylaptu. ¹⁸ Andun u: — «Mundak kilay: — Hazirki ambarlirimni quwuwetip, tehimu qongini yasap, barlik mæhsulatirim wæ baxqa mal-mülüklirimni xu yærgæ yioqip saklay! ¹⁹ Andin öz-özümgæ: «Öy jenim, yioqip sakliöjan, kær yil yatküdek nemætlirning bar, rahæt iqidæ yæp-iqip hux bolöjin!» dæydiöjan bolimæn» dæp oylaptu. ■

²⁰ Lekin Huda uningöja:

«Öy æhmæk, bügün keqila jening sændin tælæp kilip elinidu; undakta bu topliojining kimgæ kalidu?» dæptu. ■

²¹ Hudaning aldida delætmen bolmay, özige hæzinæ yioqkanning hali xundak bolar».

Etikadqilar ændixæ qilmasliqi keræk

Mat. 6:19-21, 25-34

²² Andin u muhlisliroja mundak dedi:

— Xuning üqün mæn silærgæ xuni eytip koyayki, turmuxunglar toøruluk, nemæ yærmiz yaki nemæ kiyærmiz, dæp ændixæ kilmanglar. ■ ²³ Qünki hayatlik yemæklликтin, tøn kiyim-keqæktin æzizdur. ²⁴ Kuzöjularöja karanglar! Ular terimaydu wæ yioqmaydu, ularning ambar, iskilatirimu yok. Lekin Huda ularnimu ozuklanduridu. Silær kuxlardin kanqilik æziz-hæ! ■ ²⁵ Aranglarda kaysinglar øæm-kayöju bilæn ømrünglærni birær sæt uzartalaysilær? □ ■ ²⁶ Øgær xunqilik kiqikkina ixmu kolunglardin

□ **12:10** «*Mukæddæs Rohqa kupurluk kilix*» — yaki «Mukæddæs Rohqa qarxi gæp kilix» degæn gunah toøruluk «Matta»diki «koxumqæ sez»imizdæ tohtilimiz. ■ **12:10** 1Yuha. 5:16. ■ **12:11** Mat. 10:19; Mar. 13:11; Luqa 21:14. □ **12:14** «*Buradær, kim meni silærning üstunglaröja sotqi yaki ülestürgüqi kildi?*» — «Mis.» 2:14ni kærung. Mæsih Musa pæyojæmbærning rolini rat kildi. Bu muhüm hækikæt üstidæ «koxumqæ sez»imizdæ azraq tohtilimiz. ■ **12:15** 1Tim. 6:7.

■ **12:19** Top. 11:9; 1Kor. 15:32; Yaq. 5:5. ■ **12:20** Zæb. 39:6; Zæb. 52:7; Top. 2:18, 19; Yær. 17:11. ■ **12:22** Zæb. 55:22; Mat. 6:25; Fil. 4:6; 1Tim. 6:8; 1Pet. 5:7. ■ **12:24** Ayup 38:41; Zæb. 147:9.

□ **12:25** «*kaysinglar øæm-kayöju bilæn ømrünglærni birær sæt uzartalaysilær?*» — baxqa bir tærjimisi: «kaysinglar øæm-kayöju bilæn boyungöja birær øeriq koxalaysilær?». ■ **12:25** Mat. 6:27.

kəlmisə, nemə üqün qaloqan ixlar toqrisida oqəm-əndixə kılısilər?
²⁷ Nelupərləning qandak əsidiqanliqioqə qarap bekinglar! Ular əmgəkmə kılmaydu, qəkmə egirməydu; ləkin silərgə xuni eytayki, hətta Sulayman toluk xan-xərpəttə turoqandimu uning kiyinixi nilupərləning bir güliqilikimu yok idi. □ ²⁸ Əy ixənqi ajizlar! Əmdi Huda daladiki bügün eqilsa, ətisi qurup oqakqə selinidioqan axu gül-giyahlarıni xunqə bezigən yərdə, silərni tehimu kiyindürməsmu?! ²⁹ Xundak ikən, nemə yəymiz, nemə iqimiz dəp bax qaturmanglar, heqnemidin əndixə kılmanglar. □
³⁰ Qünki hərəkəysi əldikilər mana xundak həmmə nərsilərgə intilidu. Bi-rak Atanglar silərning bu nərsilərgə mohtajlikinglarıni bilidu; □ ³¹ xundak ikən, Uning padixahliqioqə intilinglar wə u qaoqda, bularning həmmisi silərgə qoxulup nesip bolidu. ■
³² Qorqmanglar, i kiqik pada! Qünki Atanglar padixahlikni silərgə ata kılixni hux kərdi. □ ³³ Mal-mülkünglarıni setip, *kəmbəoqəllərgə* həyrhəhlik kılinglar. Əzünglərgə uprimaydioqan həmyan, ərxlərdə hərgiz tügəp kətməyioqan bir həzinə həziranglar; — xu yərdə oqri yəkin kəlməydu, küyə yəp yokəp kətməydu. ■ ³⁴ Qünki bayliqinglar kəyərdə bolsa, kəlbilinglərmu xu yərdə bolidu.

Məsihning kelixigə təyyar bolunglar!

Mat. 24:45-51

³⁵ Silər belinglarıni qing baqlap, qiraqliringlarıni yandurup turunglar; ■ ³⁶ huddi hojayinining toy ziyapitidin qaytip kelixini kütüp turoqan qakarlardək, hərdəim təyyar turunglar. Xuning bilən hojayin kelip ixikni kəkkənda, qakarlar dərhal qikiq ixikni aqidoqan bolidu. ³⁷ Hojayin qaytip kəlgəndə, qakarlırining oyoqə, təyyar turoqanliqini kərsə, bu qakarlarıning bəhtidur! Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, hojayin əzi belini baqlap, ularni dastihanoqə olturuzup, ularning əldioqə kelip xəhsən əzi ularni kütüwalidu! ³⁸ Wə əgər hojayin ikkinqi yəki üqinqi jəsəktə kəlsimu, qakarlırining xundak oyoqəqliqini kərsə, bu ularning bəhtidur! □ ■
³⁹ Ləkin xuni bilip qoyunglərkə, əgər əy igisi oqrining keqidə kəysi wəqıtta kelidioqanliqini bilgən bolsa, u oyoqə turup oqrining əygə texip kirixigə hərgiz yol qoymaytti! □ ■ ⁴⁰ Xuning üqün silərmu hərdəim təyyar turunglar; qünki Insan'oqli silər oylimioqan wəqıt-səttə qaytip kelidu. ■

□ **12:27** «nelupərlər...» — yəki «yawa gül-giyahlar...». «Sulayman» — uluq padixah Sulayman. □ **12:29** «...bax qaturmanglar» — grek tilida «... (yəmeklikkə) intilmənglar».

□ **12:30** «hərəkəysi əldikilər...» — grek tilida «bu dunyadiki (yat) ələrdikilər». «Yat əllər» Yəhudiy əməs butpərəslər bolup, tirik Hudani bilməytti; muhlislar Yəhudiy boləqəqə, Hudaning küq-kudriti həmdə Əz həlkidin həwər əldioqanliqioqə ixənqi boluxi kerək idi. ■ **12:31** 1Tar. 3:13; Zəb. 37:25. □ **12:32** «Atanglar padixahlikni silərgə ata kılixni hux kərdi» — «padixahlik» bolsa Hudaning Əz padixahliqi, əlwəttə. ■ **12:33** Mat. 6:20; 19:21; Luqa 16:9; 1Tim. 6:19.

■ **12:35** Əf. 6:14; 1Pet. 1:13. □ **12:38** «əgər hojayin ikkinqi yəki üqinqi jəsəktə kəlsimu, qakarlırining xundak oyoqəqliqini kərsə, bu ularning bəhtidur!» — Yəhudiylər keqə wəqıtini hesabliqanda üç jəsək, rimliklər bolsa tət jəsək dəp hesablaytti. ■ **12:38** Mat. 24:42. □ **12:39** «əgər əy igisi oqrining keqidə kəysi wəqıtta kelidioqanliqini bilgən bolsa, u oyoqə turup oqrining əygə texip kirixigə hərgiz yol qoymaytti!» — muqəddəs yazmılardiki kəp yərlərdə Pərwərdigarning künining «oqrədək» (kütülmigan wəqıtta) kelidioqanliqi tiləq elinidu. ■ **12:39** Mat. 24:43; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15. ■ **12:40** Mat. 24:44; 25:13; Mar. 13:33; Luqa 21:34; 1Tes. 5:6.

⁴¹ Petrus uningdin: — I Rəb, sən bu təmsilni bizgila qaritip eytingmu yaki həmməyləngə qaritipmu? — dəp soridi.

⁴² Rəb mundak dedi:

— Hojayini öz əyidikilərgə məs'ul kılıp, ularoşa tegixlik boləjan axliqni waqti-waktida təksim kılıp berixkə təyinləydiəjan ixənqlik wə pəmlik oşojidar kim bolidu? □ ■ ⁴³ Hojayin öyigə kaytqanda, qakirining xundak kiliwatkinining üstigə kəlsə, bu qakarning bəhtidur! ⁴⁴ Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, hojayin uni pütün iglikini baxquruxka qoyidu. ⁴⁵ Lekin mubada xu qakar kənglidə: «Hojayinim həyal bolup kəlidu» dəp, baxka qakarlar wə dedəklərni bozək kılıxka wə yəp-iqip, məst boluxka baxlisa, ⁴⁶ Xu qakarning hojayini kütülmigən bir küni, oylimiojan bir waqitta kaytip kelidu wə uni kesip ikki parqə kılıp, uning nesiwisini etiqaşizlar bilən ohxax təkdirdə bekitidu.

⁴⁷ Əmdi hojayinining iradisini bilip turup, təyyarlinip turmiojan wə hojayinining iradisi boyiqə kilmiojan qakar boluxioşa tayaq yəydu. ■

⁴⁸ Birak hojayinining iradisini bilməy turup, tayaq yeyixkə tegixlik ixlarni kıləjan qakar azrak tayaq yəydu. Kingə kəp berilsə, uningdin tələp kılınıdişini kəp bolidu. Qünki adəmlər kingə kəp amanət qoyəjan bolsa, uningdin tələp kılıdişinimu kəp bolidu.

Məsihning tutaxturmaqı boləjan oti

Mat. 10:34-36

⁴⁹ Mən yər yüzigə ot taxlap tutaxturuxka kəldim wə bu otning tutixixioşa nəkədər təkəzzamən! ⁵⁰ Lekin mən aldi bilən bir qəmüldürüx bilən qəmüldürülüxüm kerək wə bu qümüldürülüxüm əməlgə axuruloşuqə intayin kiyinilmən! □ ■ ⁵¹ Silər meni yər yüzigə tinqlik elip kəldimikin, dəp oylap kəldinglarmu? Yak, mən xuni silərgə eytayki, tinqlik əməs, bəlünüx elip kəldim! ■ ⁵² Qünki buningdin keyin, bir əydiki bəx kixi bəlünidu; üçi ikkisigə qarşi wə ikkisi üçigə qarxi bəlünidu. ⁵³ Ata oşlioşa wə oşul atişioşa, ana kizişioşa wə kız anişioşa, keynana kelinigə wə kelin keynanişioşa qarxi turidu.■

Hudaning oşəzipidin aqaşlanduridiojan bexarətlik alamətlər

Mat. 16:2-3

⁵⁴ Əysa yənə toplaxkan adəmlərgə mundak dedi:

— Silər künpetix tərəptin bulutning qıkkinini kərsənglar, dərhal «yaməşur yaşidü» dəysilər, wə dərwekə xundak bolidu. ⁵⁵ Jənub tərəptin xamalning qıkkinini kərsənglar, «Həwa issiydu» dəysilər wə dərwekə

□ **12:42 «Hojayini öz əyidikilərgə...»** — «əyidikilər» muxu yərdə əydiki hizmətkarlar wə qakarlırini kərsitidu; muxu yərdə kəqmə mənisi Hudaşa təwədikilər, yəni barlik ixəngüqilər deganliktur. **«Hojayini öz əyidikilərgə məs'ul kılıp, ularoşa tegixlik boləjan axliqni waqti-waktida təksim kılıp berixkə təyinləydiəjan ixənqlik wə pəmlik oşojidar kim bolidu?»** — xübhşizki, Rəb bu təmsilni həmmidin awwal Petrusning əz-əzigə tətbiklixini halidi, andin qəlojan rosullar, andin Hudaning barlik hizmətkarlırioşa qaritip eytkən. ■ **12:42** Mat. 24:45; 25:21; 1Kor. 4:2. ■ **12:47** Yak. 4:17. □ **12:50 «mən aldi bilən bir qəmüldürüx bilən qəmüldürülüxüm kerək wə bu qümüldürülüxüm əməlgə axuruloşuqə intayin kiyinilmən!»** — bu ayəttiki «qəmüldürüx» xübhşizki uning əlümidur. Bu toşruluk «əfasusluqlarəşa»diki «kəoxumqə səz»imizni kəring. Muxu qəmüldürülüxtin keyin Muqəddəs Rohning oti yər yüzidə tutaxturulidu. «Ros.» 2-babni kəring! ■ **12:50** Mat. 20:22; Mar. 10:38; Əf.4:5 ■ **12:51** Mat. 10:34. ■ **12:53** Mik. 7:6

xundak bolidu. ⁵⁶ Əy sahtipəzlər! Silər yər bilən kəkning rənggini pərk etaləysilər-yu, qandaksigə bu zamanni pərk etəlməysilər?!

⁵⁷ Əmdi nemixka qaysi ixlarning durus ikənlikigə əzünqlar həküm kılıp baqmaysilər?! ■ ⁵⁸ Qünki dəwagiring bilən birgə sotqi aldioja baroşiningda, uning bilən yolda ketiwatqiningda, uning bilən yarixip dost boluxka intilgin; bolmisa, u seni sotqioja, sotqi bolsa gundipayoja tapxuridu wə gundipay seni zindanoja taxlaydu. ⁵⁹ Mən sanga xuni eytip koyayki, *kərzingning* əng ahirki bir tiyininimu qoymay təlimigüqə, xu yərdin hərgiz qıqalmaysən. □

13

Towa qılıx yaki həlak bolux

¹ Xu qaşda, birməqqə adəm uningəja *waliy* Pilatusning bir kışim Galiliyəliklərnin qənini təküp, ularning qanlirini ular kiliwatқан *ibadəthanidiki* qurbanliqning qanliri bilən arilaxturoqanliqini məlum kildi. □

² U ularəja jawabən mundaq dedi:

— Ularning bu azablarni tartqini üqün bu Galiliyəliklərni baxka Galiliyəliklərdin gunahı eqir dəp qaramsilər? ³ Mən silərgə eytayki, undak əməs! Bəlki silər towa kilmisanglar, həmminglarmu ohxax aqiwəttə həlak bolisilər. □ ⁴ Siloam məhəllisidiki munar erülüp quxüp, on səkkiz kixini besip eltürüp koyqan, silər ularni Yerusalemda turuwatқан baxqlardin kəbih, dəp qaramsilər? □ ⁵ Mən silərgə eytayki, undak əməs! Bəlki silər towa kilmisanglar, həmminglarmu ohxax aqiwəttə həlak bolisilər.

Towa qılmasliqning aqiwiti — mewa bərməydiojan dərəh

⁶ Andin u bu təmsilni səzləp bərdi:

— Məlum bir kixining üzümzarliqida tikilgən bir tıp ənjür dərəhi bar ikən. U u dərəhtin mewa izdəp kəptu, ləkin heq mewa tapalmaptu.

■ **12:57** Mat. 5:25-26 □ **12:59** «əng ahirki bir tiyininimu qoymay təlimigüqə» — «tiyin» grek tilida «ləpton» — pulning əng kiçik birliki, xu dəwrdiki bir ixqining künlük həkki boləjan «dinarus»ning 1/128 kışmi idi. «dəwagiring bilən birgə sotqi aldioja baroşiningda, uning bilən yolda ketiwatqiningda, uning bilən yarixip dost boluxka intilgin; .. bolmisa... .. əng ahirki bir tiyininimu qoymay təlimigüqə, xu yərdin hərgiz qıqalmaysən» — bu kəp əhwallirimizoja mas kelidəjan intayin əməliyə nəsihət, əlwəttə. Uning üstigə muxu yərdə bəlkim təmsil boluxi mumkin; qünki Məsihning səzlidirə «Əgər... bolsa» degən səz yok. Demək, Israillarning üstigə ərzi bar idi; bu ərz kıləuqi bolsa bəlkim Huda Əzidur. Həzir bilən arilaxturdu — demək, Pilatus ularni ibadəthanida ibadət üstida eltürüwətti. □ **13:3** «həmminglar ohxax aqiwəttə həlak bolisilər» — bu səz bəlkim Rim imperiyəsi miladiyə 70-yilida Yerusalemda wə baxka xəhərlərnə wəyran kılıxini wə xuning bilən təng dozahnimu kərsitixi mumkin. 5-ayətnin mənisimu xundak. □ **13:4** «Siloam» — (ibraniy tilida «Xiləah») Yerusalemdiki bir məhəllə. «Nəh.» 3:15 wə «Yəx.» 8:6ni kərüng. «silər ularni Yerusalemda turuwatқан baxqlardin kəbih, dəp qaramsilər?» — «kəbih» muxu yərdə grek tilida «kəzdar» dəp ipadilindü.

7 U baqiwængə: «Kara, üq yildin beri bu ənjür dərihidin mewə izdəp keliwatimən, biraq bir talmu mewə tapalmidim. Uni kesiwət! U nemə dəp yərnı bikardın-bikar igiləp turidu?» dəptu. ⁸ Ləkin baqiwən: «Hojayın, uningəya yənə bir yil təgmigəyla. Bu wakit iqidə uning tūwidiki topılarnı boxitip, oqutlap baqay. ⁹ Əgər kələr yil mewə bərsə, yahxi hop! Biraq bərmisə, kesiwətkəyla» dəptu baqiwən.

Xabat küni dok ayalni saqaytix

¹⁰ Bir xabat küni, u bir sinagogta təlim beriwatatti. ¹¹ Mana xu yərdə on səkkiz yildin beri zəipləxtürgüqi bir jin tərripidin tutulup, dəmqiyp ərə turalmaydıoğan bir ayal bar idi. □ ¹² Əysa uni kərgəndə, yəniəya qakirip: — Hanım, sən bu zəiplikingdin azad boldung! — dedi. ¹³ Andin u kolini uning uqisəya koyuwidi, ayal dərhal ruslinip tik turup, Hudani uluqlidi.

¹⁴ Biraq sinagogning qongı Əysaning xabat küni kesəl saqaytkinidin qəzəplinip, kəpçiliklə:

— Adəmlər ix kiliş kerək boləyan altə kün bar, xu künlərdə kelip saqaytilinglar; ləkin xabat künidə undaқ kilmanglar, — dedi. □ ■

¹⁵ Xunga Rəb uningəya mundaқ jawab bərdi:

— Əy sahtipəzlər! Hərbiringlar xabat küni torpaқ wə exikinglarnı oқurdin yexip, suəraqılı baxlimamsilər?! □ ■ ¹⁶ Əmdi Xəytan mana on səkkiz yil boşup kəlgən, İbrahımning bir kızı boləyan bu ayal dəl xabat künidə bu sirtmaқtin boxitilsə, bu xabat künining yarixiki bolmamdu?! □

¹⁷ U muxu səzni kiləanda, uningəya qarxi qikқанlar hijalətkə qaldı; biraq halayiq uning kiliwatқан həmmə əjayib ixliridin xadlinip yayridi.

Hudaning padixahlıqini uruқ wə hemirturuqqa ohxitidoğan təmsillər *Mat. 13:31-33; Mar. 4:30-32*

¹⁸ U səzini dawamlaxturup mundaқ dedi:

— Hudaning padixahlıqı nemigə ohxaydu? Mən uni nemigə ohxitay?

■ ¹⁹ U goya bir tal kiça uruқioğa ohxaydu; birsı uni elip əz beşida terioğanidi; u əsüp yoğan dərəh boldı; asmandiki uqar-қанatlar kelip uning xahlirida uwulidi. □

□ **13:11** «... on səkkiz yildin beri zəipləxtürgüqi bir jin tərripidin tutulup...» — «jin» — Grek tilida «roh». «ərə turalmaydıoğan bir ayal bar idi» — «ərə turalmaydıoğan» grek tilida «bexini kətürəlməydiəğan».

□ **13:14** «sinagogning qongı Əysaning xabat küni kesəl saqaytkinidin qəzəplinip...» — uning qəzəplinxining üq səwəbi bar idi: (1) ularning kaidə-yosunliri boyiqə ayal kixi sinagogning otturiəya kəlməsliki kerək idi (ular kəynidə olturatti yaki turatti); (2) yənə kaidiliri boyiqə ər kixi ayal kixigə heq təgmsəliki kerək, hətta adətə natonux ayal kixigə gəp kilməsliki kerək idi; (3) Əysa xabat künidə kesəl saqaytti. ■ **13:14** Mis. 20:9; Qan. 5:13; Əz. 20:12. □ **13:15** «Əy sahtipəzlər! Hərbiringlar xabat küni torpaқ wə exikinglarnı oқurdin yexip, suəraqılı baxlimamsilər?! » — buni «ixləx» yaki «hizmat kiliş» dəp həsəblaxқа bolsimu, insan bu zuwənsiz həywanlarəya muxundaқ «insanpərwərlik» kərsətmisə, tolimu rəhimsizlik bolatti. Undaқта insanəya rəhim kərsitixə bolmamdu? ■ **13:15** Mis. 23:5; Qan. 22:4; Luka 14:5.

□ **13:16** «İbrahımning bir kızı boləyan bu ayal» — «İbrahımning kızı» degən ibarə ayalning İbrahımning əwladı ikənlikini kərsitidu, əlwəttə, xundaқla bəlkim uningda həkikiy etikaд boləqanlikinimu kərsitixi mumkin. ■ **13:18** Mat. 13:31; Mar. 4:30. □ **13:19** «U, yəni Hudaning padixahlıqı goya bir tal kiça uruқioğa ohxaydu» — «kiça uruқи» Asiyadiki barlik uruқlar iqidə əng kiçiki. «u əsüp yoğan dərəh boldı» — adətə kiça əsüp yetilgəndə 2-3 metrlik kəqəp bolidu. Ləkin bu təmsildur; Hudaning padixahlıqining bəzi həqətliri adəttin taxkiri bolidu. Oқurmənlərgə ayanki, təmsillərdə «қuxlar» adətə jin-xəytanlarnı bildüridu (məsilən, 8:5ni kəring).

20-21 U yənə: — Hudaning padixahlığını nemigə ohxitay? U huddi eqitquşa ohxaydu; bir ayal uni qolişa elip, üç jawur unning arisioşa yoxurup, taki pütün hemir boluquşa saqlidi, — dedi. □ ■

Hayatning tar ixiki

Mat. 7:13-14, 21-23

22 Əysa Yerusalemoşa qarap səpirini dawamlaxturup, besip otkən hərқaysi xəhər-yezilarda təlim berip mangdi. ■ 23 Birəylən uningdin: — I təksir, kütқuzulidioşanlarning sani azmu? — dəp soridi.

Əysa kəpқilikkə mundak jawab bərdi:

24 — Silər tar ixiktin kirixkə kürəx қilinglar. Qünki mən silərgə xuni eytayki, nuroşun adəmlər kirəy dəp izdənsimu, əmma kirəlməydu. ■

25 Öyning igisi ornidin turup ixikni taқioşandin keyin, silər taxқirida turup ixikni kəқip: «Rəb, bizgə aққin!» dəp yalwuroşli turəşinglarda, u silərgə jawabən: «Silərnin nəlikinglarni bilməymən» — dəydu.

■ 26 Andin silər: «Biz sening aldingda yegən, iқkən, sənmu bizning koқilirimizda təlim bərgən» desənglar, 27 u yənə jawabən: «Silərnin nəlikinglarni bilməymən, məndin neri ketinglar, əy kəbihlik қiloşuқilar!» dəydu. ■ 28 Silər İbrahim, İshak, Yakup wə barliқ pəyoşəmbərlərnin Hudaning padixahlığı iқidə ikənlikini, özünqlarning sirtka taxliwetilgin- inglarni kərgininglarda, yoşa-zarlar kəturulidu, қixlar oşuқurlaydu. ■

29 U qəşda, kixilər məxriқ bilən məşribtin wə ximal bilən jənobtin kelixip, Hudaning padixahlığıda dastihanda olturidu. □ ■ 30 Xuning bilən mana, xu qəşda aldidə turəşanlardin arқioşa etidioşanlar, arқida turəşanlardin aldidə etidioşanlar bar bolidu. □ ■

Əysaning Yerusalemoşa başlioşan meşir-muhibbiti

Mat. 23:37-39

31 Dəl xu waқitta birnəqqə Pərisiyələr Əysaning aldioşa kelip uningə: — Muxu yərdin қikip özüngni nerioşa al. Qünki Hərod seni olturməқqi, — dedi.

32 U ularəşa:

□ 13:20-21 «**üç jawur un**» — (yaki «üç kürə un») grek tilida «üç saton», ibraniy tilida «üç seah». Bir «saton» 7 kilogram idi; bu heli kəp un bolup, yüz adəmning tamikoşa yetətti. «Yar.» 18:6ni kəring. Oқurmənlərgə yənə ayanki, təmsillərdə «eqitqu» yaki «hemirturuq» adətə yaman təsirlər (təkəbburluқ, sahtipəzlik)ni bildüridu (məsilən, 12:1ni kəring). ■ 13:20-21 Mat. 13:33.

■ 13:22 Mat. 9:35; Mar. 6:6. ■ 13:24 Mat. 7:13. ■ 13:25 Mat. 25:11,12; Luğa 6:46.

■ 13:27 Zəb. 6:8; Mat. 7:23; 25:12,41. ■ 13:28 Mat. 8:11, 12; 13:42; 24:51. □ 13:29

«**kixilər məxriқ bilən məşribtin wə ximal bilən jənobtin kelixip, Hudaning padixahlığıda dastihanda olturidu**» — «məxriқ bilən məşribtin wə ximal bilən jənobtin» kəlgənlər Yəhudiy əməslərnı kərsitidu. «Olturidu» baxқа izahətlarda kərsitilgəndə grek tilida «yatidu» degen səz bilən ipadilini. ■ 13:29 Yəx. 2:2; Mal. 1:11; Mat. 8:11. □ 13:30 «**aldidə turəşanlardin arқioşa etidioşanlar, arқida turəşanlardin aldidə etidioşanlar bar bolidu**» — grek tilida «ahirқilərdin birinқisi bolidioşanlar bar bolidu, birinқilərdin ahirқisi bolidioşanlar bar bolidu» dəp ipadilini. Bu əjayib həқikətnin kəp jəhətliri bar; birəқ roxənkı, xu күnidə Huda əsli qəқiroşan Yəhudiyələr Hudaning padixahlığıda hijalətkə қaldurulidu wə əsli butpərəs boləşan Yəhudiy əməslər uningda izzətkə erixidu. ■ 13:30 Mat. 19:30; 20:16; Mar. 10:31.

— Berip xu tülkigə eytinglar: Mana mən jinlarni həydiwetip, бүгүн wə ətə xipa berərmən wə üqinqi küni takamullaxturulimən, dənglar. □

³³ Həlbuki, бүгүн wə ətə wə əgünlükkə mengip yürüxüm kerəktur; qünki həq pəyotəmbərning öltürülüxi Yerusalemdin baxқа həqқandəқ jayda mumkin bolmas. □

³⁴ Əy Yerusalem, Yerusalem! Pəyotəmbərlərnə öltüridiqan wə sanga əwətəlgənlərnə qalma-kesək kilididqan xəhər! Mən kənqə qətimlap mekiyan əz qüjilərnə kənat astioqə əloqəndək sening balilərnəni qoynuməqə əlməqəni boldum, ləkin silər halimidinglar. □ ■ ³⁵ Mana əyünglar taxlinip wəyrənə bolup qəlidu; wə mən silərgə xuni eytip qoyayki, silər «Pərwərdigarning nami bilən kəlgüqigə mubarək boləyay!» demigüqə, mənə yənə kərəlməysilər. □ ■

14

Xabat künidə kesəl saқaytix

□ **13:32 «üqinqi küni takamullaxturulimən»** — baxқа birhil tərjimisi: «üqinqi küni nixaniməqə yetimən» yəki «üqinqi küni ixlirimni tamam qilimən». Ləkin ixinimizki, tərjimimiz grek tiliqə sadıqtur. Təwəndiki izahətni kərüng. **«Berip xu tülkigə eytinglar: Mana mən jinlarni həydiwetip, бүгүн wə ətə xipa berərmən wə üqinqi küni takamullaxturulimən, dənglar»** — bu sirlik gəpning mənisi bəlkim: «Məngə qəloqan kışқа wəqit iqidə Huda mənə bəkitkən pilani boyiqə səndin qorқımay ixləwerimən. Kışқа wəqit iqidə mən Hudadin tapxuruwaləqan wəzipəmnəni tamam qilimən wə xundəқlə əzüm «takamullaxturulimən» degəndək boluxi mumkin. Uning üstigə, Məsiһning «takamullaxturulimən» degən sirlik səzi, xübhisizki, kəp jəhətlıktur. «Ibr.» 2:10də əhxax həqıqət təpilidu wə «ibraniylarəqə»diki «qoxumqə səz»imizdə bu toqruluk əzraq tohtilimiz. □ **13:33 «Həlbuki, бүгүн wə ətə wə əgünlükkə mengip yürüxüm kerəktur»** — Əysa bu səzni qiləqanda tehi Galiliyə əlkisidə idi. Hərodning Yerusalem bilən əlaqəsi yoқ idi, Galiliyəni idarə qilətti. Xunga bu 32-ayəttiki səzning dawami: «Mənki Məsiһ Yerusalemqə bərixim kerək, ləkin undəқ qilixim Hərodtin qeqix üqün əməs, bəlkə Hudaning pilani boləqanlıqı üqün» degəndək mənədə. **«qünki həq pəyotəmbərning öltürülüxi Yerusalemdin baxқа həqқandəқ jayda mumkin bolma.»** — bu kinayilik, həjwiyy gəp. Bu «kapir» Hərod han Galiliyəni bəxқuroqini bilən Məsiһkə hətiri bolmaydu, ləkin «Hudaning güzəl xəһiri»də turuwatqanlar əhir berip Əysani öltüridu. Bu jümlidiki «mumkin bolmas» degənnəning baxқа hil tərjimisi: «əқil yətməs». □ **13:34 «Əy «Yerusalem, Yerusalem!»** — Muқəddəs Kitabta, birsining bir ədəmning ismini yəki bir jayning namini təkrar ikki qətim qərixiri uningə boləqan qongқur meһir-muһəbbətni ipadiləp, uning əzigə əziz ikənlikini kərsitidu. **«Mən kənqə qətimlap mekiyan əz qüjilərnəni kənat astioqə əloqəndək sening balilərnəni qoynuməqə əlməqəni boldum»** — «sening balilərnəni» Yerusalemdə turuwatqan Yəһudiy həlkni kərsitidu, əlwəttə. ■ **13:34** Zəb. 17:8; 91:4; Mat. 23:37. □ **13:35 «Mana əyünglar taxlinip wəyrənə bolup qəlidu»** — «silərnəning əyünglar» muxu bəxarəttə: (1) muқəddəs ibadəthana (u kinayilik bilən «Hudaning əyi» deməydu); (2) pütkül İsrail jəmətinəni kərsitidu. Qünki rimliklər milədiyə 70-yilidə kelip, ularning muқəddəs ibadəthanisini wəyrən qilidu wə Yəһudiy həlkni dunyaning hərbi bulung-puxқақlırioqə tərқitiwetidu. **«Pərwərdigarning nami bilən kəlgüqigə mubarək boləyay!»** — bu bolsa Yəһudiy həlkning Məsiһni qərxə elixidə deyxigə tegixlik səzlərdur. Məsiһ Yerusalemqə kirgəndə gərqə məlum bir qisim kixilər xundəқ səzni qiləqini bilən («Luqa» 19:28-48ni, bolupmu 38-ayətni kərüng), (1) ularning undəқ degənləri sap etiqətdin bolmioqan; (2) pütün həlk undəқ degini yoқ, bəlkə ixənmigən. Xuning bilən Əysa Məsiһning muxu dunyoqə qayta kelixi, xundəқlə Yəһudiy həlkning uni qayta kərüxi üqün pütkül həlk əwwal uni «Məsiһ-қutқuzəqumiz», yəni «Pərwərdigarning nami bilən kəlgüqi» dəp etirəp qilixi kerəktur (bu bəxarət «Rim.» 11:25-27, «Zək.» 12:7-14 wə baxқа yərlərdə təpilidu). ■ **13:35** Zəb. 69:25; 118:26; Yəx. 1:7; Yəz. 7:34; Mik. 3:12; Mat. 23:38; Ros. 1:20.

¹ Wə xundak boldiki, bir xabat küni u Pərisiylərdin bolğan bir həkümdarning öyigə ozişarğa bardı; əmdi ular uni paylap yürüwatatti.

² Wə mana, u yərdə suluk ixşik kesiligə giriptar bolğan bir adəm bar idi.

³ Əysa Təwrat əhliliri wə Pərisiylərdin:

— Xabat küni kesəl saqaytix Təwrat kanunioğa uyğunmu-yok? — dəp soridi.

⁴ Biraq ular lam-jim demidi. U həliki kesəlgə kolini təgküzüp, saqaytip yoloğa saldı. ⁵ Andin u uların yənə:

— Aranglardin biringlarning mubada xabat künidə exiki ya kalisi kudukğa qüxüp kətsə, uni dərhal tartip qıqarmaydioğan zadi kim bar? — dəp soridi. □ ■

⁶ Wə ular uning bu səzligə heq jawab berəlmidi.

Huda kimni yukiri kilidu?

⁷ Əysa qakiriloğan mehmanlarning əzligə tərdin orunlarni kəndak tallioqini kərip, ularğa mundaq bir təmsilni eytip bərdi:

⁸ — Birsini seni toy ziyapitigə təklip kilsa, tərde olturmioqin. Bolmisa, səndin hərmətlikrək birsi təklip kilinoğan bolsa, ⁹ U qəşda seni wə uni qakiroğan sahibhana kelip sanga: «Bu kixigə orun bərgəysiz» dəp kalsə, sən hijaləttə kelip pəgahğa qüxüp kalisən. □ ¹⁰ Lekin sən qakiriloğanda, berip pəgahda olturoqin. Xuning bilən seni qakiroğan sahibhana kelip: «Əy dostum, yukirioğan qiking» deyixi mumkin wə xuning bilən senid bilən dastihanda olturoğanlarning həmmisining aldidə sanga izzət bolidu.

■ ¹¹ Qünki hərkim özini üstün tutsa təwən kilinidu wə kimdəkim özini təwən tutsa üstün kilinidu. ■

Həqiqiy mehmandostluğuning yoli

¹² U özini mehmanğa qakiroğan sahibhanioğa mundaq dedi:

— Mehmanni tamakğa yaqi ziyapətkə qakiroğiningda, dost-buradər, kəridax, uruk-tuoşkan yaqi bay qolum-koxniliringni qakirmioqin. Qünki ularnu seni mehmanğa qakirip, mərhəmitingni kayturuxi mumkin.

■ ¹³ Xuning üqün ziyapət berəy desəng, qerib-oturwa, meyip-nakar, aqsak-qolak, kor-əmalarni qakiroqin ¹⁴ wə bəht-bərikət kərisən; qünki u kixilərnin yaxxilikingni kayturuxning amali yoktur. Xuning bilən həkkaniylarning kayta tirilgən künidə kilöqining özünggə kayturulidu.

Katta ziyapət toqrisidiki təmsil

Mat. 22:1-10

¹⁵ Uning bilən həmdastihan olturoğanlardin biri bu səzlərnin anglap, uningğa:

— Hudaning padixahlikida oqizalanoquqilar nemidegən bəhtlik-hə! — dedi. □

¹⁶ Biraq u uningğa jawabən mundaq dedi:

□ **14:5** «aranglardin biringlarning mubada xabat künidə exiki ya kalisi kudukğa qüxüp kətsə...» — bəzi kona kəqürmilərdə «exiki» əməs, bəliki «balisi» dəp okulidu. ■ **14:5** Mis. 23:5; Kan. 22:4; Luğa 13:15. □ **14:9** «... pəgahğa qüxüp kalisən» — grek tilida «... ahirki orunoğa qüxüp kalisən». ■ **14:10** Pənd. 25:6, 7. ■ **14:11** Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luğa 1:51; 18:14; Yaq. 4:6,10; 1Pet. 5:5. ■ **14:12** Nəh. 8:10; Pənd. 3:28. □ **14:15** «Hudaning padixahlikida oqizalanoquqilar...» — grek tilida «Hudaning padixahlikida nan yegüqilər...».

— Bir xixi katta ziyapətkə tutux qilip, nuroqun mehmanlarni qakirip qoyuptu. ■ ¹⁷ Dastihan selinoqan xu saəttə, qakirini əwətip, qakiriləqan mehmanlarəqə: «Mərħəmət, həmmə nərsə təyyar boldi!» dəp eytiptu.

¹⁸ Birək, mehmanlarning həmmisi barmaslikka bir-birləp əzrə-bahənə kərsətkili turuptu. Birinçisi uningəqə: «Mən həlila bir parqə yər setiwaloqanidim, berip kərüp kəlmisəm bolmaydu. Meni əpu qiloqayla, baralmaymən» dəptu. □ ¹⁹ Yənə biri: «Mən bəx qoxluq öküz setiwaldim, hazır berip ularni sinap kəruxüm kerək. Meni əpu qiloqayla, baralmaymən» dəptu. □ ²⁰ Yənə birsi: «Mən yengi öyləngən, xunga baralmaymən» dəptu.

²¹ Qakar qaytip kelip, bu ixlarni hojayinioqə məlum kıptu. Hojayin qəzəpləngən həlda qakirioqə: «Dərħal xəhərning qong-kıqıq koqiliriəqə kirip, qerib-qurwa, meyip-nakar, aqsak-qolək wə kor-əmalarni muxu yərgə yiojip kəl» dəptu. ²² Andin qakar qaytip kelip: «Hojayin, əmr bərginingdək ada qilindi, wə yənə box orun bar!» dəptu. ²³ Xuning bilən hojayin qakarəqə: — «Əyüm mehmanlarəqə tolux üqün yezilardiki qong-kıqıq yollarni, məhəllilərnə arilap, udul kəlgən adimingni zorlap elip kəlgin! □ ²⁴ Qünki mən silərgə xuni eytayki, baxta qakiriləqan adəmlərnəng heqəqaysisi dastihinimdin tetimaydu», dəptu.

Muhlis bolux xərtliri

Mat. 10:37-38

²⁵ Əmdi top-top adəmlər uningəqə həmraħ bolup ketiwatatti. U burulup ularəqə qarap mundək dedı:

²⁶ — Manga əgəxkənlər *manga boləqan səyüxliridin* öz atisi wə anisi, ayali wə baliliri, aka-ukiliri wə aqə-singilliri, həttə öz jeninimu yaman kərmisə manga muhlis bolalmas. □ ■ ²⁷ Kimdəkim özining krestini yüdüp manga əgəxmisə u manga muhlis bolalmas. □ ■ ²⁸ Aranglardin birsi munar salmaqı bolsa, aldi bilən olturup bu quruluxni pütküzgüdək hirajət özümdə barmu-yök dəp həsab qılmasmu? ²⁹⁻³⁰ Undək qilmioqanda, ulni

■ **14:16** Yəx. 25:6; Mat. 22:2; Wəh. 19:7, 9. □ **14:18** «Mən həlila bir parqə yər setiwaloqanidim, berip kərüp kəlmisəm bolmaydu. Meni əpu qiloqayla, baralmaymən»

— kim yərnə awwal yaxı kərməy setiwalsun? □ **14:19** «həzir berip ularni sinap kəruxüm kerək» — yaki «həzir berip kəzdin kəqürüp kelixim kerək». «Bəx qoxluq öküz» — grek tilida: «bəx boyunturuk öküz». Demək, boyunturukka qetiloqanda bir-birigə mas kelidioqan bəx jüp öküz. Əmdi kim öküzni awwal kərməy setiwalsun? □ **14:23** «yezilardiki qong-kıqıq yollarni, məhəllilərnə arilap,...» — muxu yərdə grek tilida «yezilardiki yollardin wə qitliklardin ötənglar,...» degən səz bilən ipadilini. Demək, mehmanlarni hər bulung-puqəqəktin əkilix kerək. □ **14:26** «manga əgəxkənlər ... öz atisi wə anisi, ayali wə baliliri, aka-ukiliri wə aqə-singilliri, həttə öz jeninimu yaman kərmisə manga muhlis bolalmas» — muxu yərdə «yaman kərux» degənlikning mənisı, xühşisizki, öz adəmlirigə boləqan muhəbbət Hudaəqə baəliəqan muhəbbət aldidə «yaman kərux»tək kərünü. Misal, «Yar.» 29:30-31ni kəring.

■ **14:26** Qan. 13:7; 33:9; Mat. 10:37. □ **14:27** «Kimdəkim özining krestini yüdüp manga əgəxmisə u manga muhlis bolalmas» — rimliklər tərıpidin ölüm jazası berilənlər mühliniəqan krestni mürisidə kətürüp jaza məydaniəqə baratti. «krestlinix» adəmnı kiynaydioqan, intayin dəhşətlik wə aħanətlik ölüm jaza usuli bolup, «özining krestini kətürux» degənnəng məniliri təwəndikilərnəni öz iqigə elixi mumkin: (1) Əysə Məsih üqün azab-əqubət tartıxqə, (2) til-aħanət itıxqə, (3) Hudaning ıradisining əməlgə axuruluxi üqün zərür tepiloqanda, «öz-əzini ölüm jazasıəqə həküm qiloqandək» özining arzu-həwəslerini rət qilixqə təyyar bolux. ■ **14:27** Mat.

10:38; 16:24; Mar. 8:34; Luqa 9:23.

selip pütüküzəlmisə, kərgənlərlə həmmisi mazak qılıp: «Bu adəm binani baxlap qoyup pütüküzəlmidi» — deməy qalmaqdu.

³¹ Yaki bir padixah yənə bir padixah bilən jəng qılqılı çiqsa aldi bilən olturup: — Mening üstümgə kelidiojan yigirmə ming kixilik qoxun igisigə mən on ming əskirim bilən taqabil turalarmənmu? dəp məlgərləp kərməmdü?! □ ³² Əgər u «Sokuxalmaymən» dəp oylisa, düxmən tehi yiraqtiki qəşdə əlqi əwətip, sulh xərtlirini soraydu. ³³ Xuningəyə ohxax, silərdin kimdəkim *kənglidə* özining bar-yoqi bilən hoqlaxmisa, manga muhlis bolalmas. □

³⁴ Tuz yahxi nərsidur; həlbuki, tuz öz təmini yokatsa, uningəyə qaytidin tuz təmini kandaqmu kirgüzgili bolidu? □ ■ ³⁵ U tupraqqa ixlitixkə yaki oşutqə arilaxturuxkimu yarimay, talaqə taxlinidu. Angliqudək quliki barlar buni anglisun! □

15

Yokalojan qoy wə yahxi padiqi toşrisidiki təmsil

Mat. 18:12-14

¹ Əmdi bajgırlar wə baxqə gunahkarların gəmmisi uning səzini anglaxqə uning ətrafiqə olaxmaqta idi. ■ ² Lekin Pərisiyələr bilən Təwrat ustazlırı oşudungxup:

— Bu adəm gunahkarları qarxi alidu wə ular bilən həmdastihan olturidu! — deyixti. ³ Xunga u ularqə munu təmsilni səzləp bərdi: □

⁴ — Əgər aranglarda birəylənləning yüz tuyaq qoyi bolup, ulardin biri yitip kətsə, tokşan tokşuzini qəldə qoyup yitip kətkinini tapquqə izdiməsmu? ⁵ Uni tepiwalqəndə, xadlanqəndə həldə mürisigə artidu; ⁶ andin öyigə elip kelip, yar-buradərliri bilən kolum-qoxnilirini qakirip, ularqə: «Mən yitkən qoyumni tepiwaldim, mening bilən təng xadlininglar!» dəydu. ⁷ Mən silərgə xuni eytayki, xuningəyə ohxax, towa kiliwatqə bir gunahkar üçün əxtə zor hursənlik bolidu; bu hursənlik towiqə mohtaj bolmiqəndə tokşan tokşuz həkqaniy kixidin bolqəndə hursənliktin kəp artuqtur. ■

Yittirgən tənggə toşrisidiki təmsil

⁸ — Yaki bir ayalning on kümüx dinari bolup, bir dinarni yokitip qoysa, qiraqni yekip, taki uni tapquqə əyni süpürüp, zən qoyup izdiməsmu? □

□ **14:31** «... **məlgərləp kərməmdü?!** » — baxqə birhil təjimini: «... məslihət qılmamdu?». □ **14:33** «**Xuningəyə ohxax, silərdin kimdəkim kənglidə özining bar-yoqi bilən hoqlaxmisa, manga muhlis bolalmas.**» — bu küllük səz toşrisidə «qoxumqə səz»imzədə azraq tohtilimiz. □

□ **14:34** «**Tuz yahxi nərsidur; həlbuki, tuz öz təmini yokatsa, uningəyə qaytidin tuz təmini kandaqmu kirgüzgili bolidu?**» — tuz bolsa (1) təm beridu; (2) qirip ketixtin toşidu; (3) zəhim-yarılarni saqaytidu. Muhlisların bu dunyaqə bolqəndə rolun qəndə oşxap ketixi kerək. ■ **14:34** Mat. 5:13; Mar. 9:50. □ **14:35** «**U tuz** tupraqqa ixlitixkə yaki oşutqə arilaxturuxkimu yarimay, talaqə taxlinidu» — muxu yərdiki «tuz» dəgən tema üstidə «qoxumqə səz»imzədə azraq tohtilimiz. ■ **15:1** Mat. 9:10; Mar. 2:15; Luka 5:29. □ **15:3**

«**xunga u ularqə munu təmsilni səzləp bərdi...**» — «muxu təmsil»: — **bir** təmsil, demək. 15-babta üç təmsildək kərinəsimu, əməliyəttə üç təmsil pəket birlə manini ipadiləydu. Xunga ularni «birlə təmsil» dəp qaraymız. ■ **15:7** Luka 5:32. □ **15:8** «**bir ayalning on kümüx dinari bolup...**» — «kümüx dinar» bolsa grek tilidə «draqma». «draqma» bir dinarqə barawər bolqəndə pul birliki.

⁹ Uni tapqanda yar-buradər, qolum-qoxnlirini qakirip, ularoƣa: «Mening bilən təng xadlininglar, qünki mən yokitip qoyoƣan dinarimni tepiwaldim» — dəydu. ¹⁰ Mən silərgə xuni eytayki, xuningoƣa ohxax towa kiliwatƣan bir gunahkar üqün Hudaning pərixtilirining arisida hursənlik bolidu. □

Mehir-xəpətklik ata toƣrisidiki təmsil

¹¹ U səzini dawam kilip mundak dedi:

— Məlum bir adəmning ikki oqlı bar ikən. ¹² Kiqik oqlı atisoƣa: «Əy ata, mal-mülüktnin tegixlik ülüxümnı hāzirla manga bərgin» dəp eytiptu. Wə u öz mal-mülüklerini ikkisigə təksim kilip beriptu. □ ¹³ Uzun ötməyla, kiqik oqlı bar-yokini yioixturup, yirak bir yurtƣa səpər kiliptu. U u yərdə əyx-ixrətlik iqidə turmux kəqürüp mal-dunyasini buzup-qeqiptu. □ ¹⁴ Dəl u bar-yokini sərp kilip tügətkən waƣtida, u yurtta kəttik aqarqilik bolup, u helila kişilqilikta ƣaptu. ¹⁵ Xuning bilən u berip, xu yurtning bir puƣrasioƣa mədikar bolup yalliniptu; u uni etizlikioƣa qoxƣa bəƣixƣa əwətiptu. □ ¹⁶ U hətta ƣorsiqini qoxƣilarning yemi boloƣan puƣƣak posti bilən toyozuzƣa təƣəzəa boptu; lekin həƣkim uningə ƣəqnərsə bərməptu.

¹⁷ Ahir berip u hoxini tepip: «Atamning xunqə kəp mədikarlırining aldidin yemək-iqmək exip-texip turidu; lekin mən bolsam bu yərdə aqlıqtin ələy dəp ƣaldim! ¹⁸ Ornumdin turup, atamning aldioƣa berip uningə: Əy ata, mən ərxning aldidimu wə sening aldingdimu gunah ƣildim. ¹⁹ Əmdi sening oqlung atilixƣa layıƣ əməsmən. Meni mədikarlırning süpitidə ƣobul ƣiloqaysən! — dəymən» dəp oylaptu. ²⁰ Xuning bilən ornidin turup atisining aldioƣa ƣaytip mengiptu. Lekin atisi yiraktinla uni kərup uningə iqı aqrıtıp, aldioƣa yügürüp ƣiqip, uning boynioƣa esilip uni səyüp ketiptu. □ ■ ²¹ Oqlı: «Ata, mən ərxning aldidimu, sening aldingdimu gunah ƣildim. Əmdi sening oqlung atilixƣa layıƣ əməsmən» — dəptu. ²² Biraƣ atisi ƣakarlırioƣa: «Dərƣal əng esil tonni əkelip uningə ƣiydürüŋlar, ƣolioƣa üzük selinglar, putlırioƣa ayaq ƣiydürüŋlər; ²³ wə bordak torpaƣni əkelip soyunglar; andin obdan yəp, rawurus təbrikləyli! ²⁴ Qünki mening bu oqlum əlgənidi, tirildi, yitip kətkənidi, tepildi!» — dəptu. Andin ular təbrikləxkili baxlaptu.

□ **15:10 «towa kiliwatƣan ...»** — towa ƣilix əməliyətə (məyli naƣayiti ƣısƣa bolsun) bir jəryan, əlwətə. **«Hudaning pərixtilirining arisida»** — grek tilida «Hudaning pərixtilirining aldida». Bu ibaridin puritiliduki, Huda Əzi «tənggisini tapƣan ayal»dək hursən bolidu wə pərixtilərmu uning hursənlikidin təng bəhrimən bolidu. □ **15:12 «Əy ata, mal-mülüktnin tegixlik ülüxümnı hāzirla manga bərgin»** — demisəkmə, bundak tələp əqir hərmətsizlik bolidu. «Ƙəxumqə səz»imiznimu kəring. **«u öz mal-mülüklerini ikkisigə təksim kilip beriptu»** — «öz mal-mülükleri» grek ilida «uning ƣayətini» yaki «uning tirikqilikini». Təwrat ƣanuni boyıƣə tunji oqlioƣa təksim ƣilinoƣan miras ƣənjsiningkidin ikki həssə kəp bolidu. □ **15:13 «Uzun ötməyla, kiqik oqlı bar-yokini yioixturup, yirak bir yurtƣa səpər kiliptu»** — «uzun ötməyla» (grek tilida «kəp kün ötməyla») — ƣənji oqlı təlipi tüpəyildin jəmiyyət aldida intayin nəpətklik bolatti. □ **15:15 «...xu yurtning bir puƣrasioƣa mədikar bolup yalliniptu»** — grek tilida «... xu yurtning bir puƣrasioƣa ƣatnixiptu» bilən ipadilini. **«u uni etizlikioƣa qoxƣa bəƣixƣa əwətiptu»** — demisəkmə, bu qoxƣilarning igisi Yəhudi y əməs; bundak hizmət Yəhudi yigite nisbətən intayin yirginqlik bolatti. □ **15:20 «Atisi yiraktinla uni kərup uningə iqı aqrıtıp, aldioƣa yügürüp ƣiqip...»** — demisəkmə, bu atining jəmiyyət aldida yügürüxi, wə xundakla buni az dəp oqlını ƣarxi elixƣa yügürüxi «mətiwər ƣixining salapitigə muwapiƣ əməs» dəp ƣarilatti. «Ƙəxumqə səz»imiznimu kəring. ■ **15:20** Ros. 2:39; Əf. 2:12,17.

²⁵ Əmdi qong oqli etizğa kətkənəkən. U kaytip keliwetip öygə yeqin kəlgəndə nəoqmə-nawa bilən ussulning awazini anglaptu. ²⁶ U qakarlardin birini qakirip, uningdin nemə ix boluwatqinini soraptu.

²⁷ Qakar uningğa: Ukang kəldi wə atang uni sak-salamət tepiwalojanliqi üqün bordak torpaqni soydi» dəptu. ²⁸ Lekin qong oqli hapa bolup, öygə kirgili unimaptu. Wə atisi qikiq uning öygə kirixini ötünüptu. ²⁹ Əmma u atisiğa jawab berip: «Kara! Mən xunqə yildin beri küldək hizmitingdə boldum, əsla heqbir əmringdin qikiq bakmidim. Birak sən manga əl-aşinilirim bilən hux kılqılı heqqaqan birər oqlakmu bərmiding! ³⁰ Lekin sening mal-mülüklingrni pahixilərgə həjləp tügətkən bu oqlung kaytip kəlgəndə, sən uning üqün bordak torpaqni soyupsən» — dəptu. □

³¹ Birak atisi yənə uningğa: «Əy oqlum, sən hərdaim mening yenimdisən wə mening barlıqim seningkidur. ³² Əmdi təbrikləp xadlinixka layıqtur; qünki bu sening ukang ölgənidi, tirildi, yokilip kətkənidi, tepildi» — dəptu. □

16

Aldamqi oqjidar toqrisidiki təmsil — dunyadiki bayliqni kandaq ixlitix kerək?

¹ U muhlisliroğa yənə mundak dedi:

— Bir bayning bir oqjidari bar ikən. Birsı bayğa: «Bu oqjidaringiz mal-mülkingizni buzup qaçtı» dəp xikayət kıptu. ² U oqjidarni qakirip, uningğa: «Mening sening toşrangda angliojanlırim zadi kandaq gəp? Oqjidarlıqingdiki hesab-kitabni enik tapxur; qünki mundin keyin sən oqjidar bolmaysən» — dəptu. ³ Oqjidar əmdi öz iqidə: «Nemə kılay? Qünki hojayinim meni oqjidarlıqın məhrum kılıdu. Kətmən qapay desəm unqilik maşdur yok, tiləmqilik kılay desəm nomus kılimən.

⁴ Hə, taptim! Oqjidarlıqın qalojinimda kixilərnıng meni öylirigə qarxi elixi üqün, nemə kıliximni əmdi bildim» dəp ⁵ öz hojayinığa kərzdar boləjanlarnı birdin-birdin qakirip kelip, birinqisidin: «Hojayinimğa kanqilik kərzingiz bar?» dəp soraptu. ⁶ Wə kərzdar: «Yüz tung zəytun meyi» dəp jawab beriptu. Oqjidar uningğa: «Mana, hesabət dəptiringizni elip, bu yərdə olturup əllik tungğa əzgərtiweting!» dəptu. □

□ **15:30** «sening mal-mülüklingrni pahixilərgə həjləp tügətkən» — grek tilida «sening mal-mülüklingrni pahixilərgə həjləp yəwətkən». □ **15:32** «Əmdi təbrikləp xadlinixka layıqtur; qünki bu sening ukang ölgənidi, tirildi, yokilip kətkənidi, tepildi» — 15-babtiki üq kişimlik təmsilning mol təlimi üstidə «koşumqə səz»imzidə azraq tohtilimiz.

□ **16:6** «Yüz tung zəytun meyi» — muxu yərdə bir «tung» (grek tilida «bat») 30 litr idi. Demək, bu zəytun meyi 3000 litr bolup xu qaşdiki addiy ixqining üq yillik həkki (1000 dinar) bolattı. «Oqjidar uningğa: «Mana, hesabət dəptiringizni elip, bu yərdə olturup əllik tungğa əzgərtiweting!» dəptu.» — oqjidar nemə kıldı? Bəlkim tət mumkinqılıki bar: — (1) u kərzdarning həliğa qarap kərz mıkdarini keməytıwattı; (2) u əsumini yokka qikiriwattı; (3) u əzining xerinkanisi («komission»)ni hesabın qikiriwattı; (4) bularning həmmisini kıldı. Rəbbimiz oqjidarnı «səmiyətisiz» dəp ataydu 8-ayət). Lekin uning bu «səmiyətisizliki» oqjidarlıqidiki burunqi ixlarnı kərsitəmdü? Yaki həzirki hərəkətlirinu? Bizningqə, uning kılqinini qokum kərzning mıkdarini əzgərtixni öz iqigə alojan, dəp qaraymız.

7 Andin u yənə birigə: «Sizqu, qanqilik kərz boldingiz?» dəp soraptu. U: «Yüz kürə buoqday» dəp jawab beriptu. Oqojidar uningoa: «Həsabat dəptiringizni elip səksən kürigə əzgərtiweting!» dəptu. □

8 Xuning bilən uning hojayini səmimiyyətsiz oqojidarning bu ixtiki pəmlikliki üqün uningoa qayil bolup mahtaptu. Qünki bu dunyaning pərzəntliri öz dəwridə nurning pərzəntliridin pəmliktur. □ 9 Wə mən silərgə xuni eytip qoyayki, «Nahək dunyaoqa təwə mal-dunya» arqilik əzünqlarəqa dost tutunglar; xundak kilsanglar, mal-dunya karəqa kəlməydiəlan boləlan *künidə* xu dostlar silərnəni əbədiy makanlarəqa qarxi alidu. □ ■

10 Kimki kiqikkinə ixta sadik bolsa, qong ixtimu sadik bolidu; wə kimki kiqikkinə ixta səmimiyyətsiz bolsa, qong ixtimu səmimiyyətsiz bolidu.

□ 11 Xunga əgər «nahək dunyaoqa təwə boləlan mal-dunya»da sadik bolmisanglar, kim silərgə həkikiy bayliqlarni tapxursun? □ 12 Wə baxqilarning nərsiliridə sadik bolmisanglar kim silərgə əzünqlarning nərsisini bərsun? □

13 Həqkim ikki hojayinəqa təng hizmət kılalmaydu. Qünki u yaki buni yaman kərup, uni yaxhi kəridu; yaki buningoa əzini pütünləy beəixlap, uningoa etibarsiz qaraydu. *Xuningoa ohxax*, siləringmu birlə waqıtta həm Hudaning, həm mal-dunyaning kullukida boluxunglar mumkin əməs. ■

14 Əmdi Pərisiylər (ular puləqa amraq idi) bularning həmmisini anglap əysani məshirə kılıxti. □ ■ 15 Wə u ularəqa mundaq dedi: — «Silə əzünqlarni adəmlərnəning aldida həkkaney kilip kərsətküqidursilər; ləkin Huda kəlbənglarni bilidu. Qünki adəmlərnəning arisida kədirlinidəni Hudaning nəziridə yirginqliktur. ■

□ 16:7 «yüz kürə buoqday» — muxu yərdə bir kürə (ibraniy tilida «kor» 390 litrni bildüridu. Demək, bu qong kərz idi — bəlkim 30 tonna buoqday, Addiy ixqining on yillik həkki (3000 dinar) bolatti. □ 16:8 «bu dunyaning pərzəntliri öz dəwridə nurning pərzəntliridin pəmliktur» — «bu dunyaning pərzəntliri» Hudani tonumaydiəlan etiqadsiz adəmlərnəni kərsitidu; «nurning pərzəntliri» Hudaning nurini qəbul kıləlan, xundakla «nurda yaxawatqan» «Hudaning Rohidən tuquləlan» rohiy pərzəntlirini kərsitidu. Bu təmsil toqruluk «koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. □ 16:9 ««Nahək dunyaoqa təwə mal-dunya» arqilik əzünqlarəqa dost tutunglar» — «nahək dunyaoqa təwə mal-dunya» grek tilida «nahək mammon». Nemixkə «nahək» dəydu? Bizningə (1) xəhsiy, yəni hususiy mal-dunya, jümlidin pulning məwjut boləlanliki Adəm'atimzning sadir kıləlan gunahining bir nətijisidur; (2) adəmdiki kəpinqi mal-dunya, bayliqlar bolsa, Hudadin kərkəmaydiəlan gunahkarlarning qolididur. Biz yanila «koxumqə səz»imizdə bu kizik səz üstidə azraq tohtilimiz. «xundak kilsanglar, mal-dunya karəqa kəlməydiəlan boləlan *künidə* xu dostlar silərnəni əbədiy makanlarəqa qarxi alidu» — demək, əz bayliqlar bilən yərdəmə məhtaj boləlanlarəqa yərdəm beringlar; xu yol bilən ular silərgə dost bolidu wə pəniy dunyadin kətkinlərdə ular bəkiy dunyada silərnəni qarxi elixkə kütidiəlan bolidu. ■ 16:9 Mat. 6:19; 19:21; 1Tim. 6:19. □ 16:10 «Kimki kiqikkinə ixta səmimiyyətsiz bolsa, qong ixtimu səmimiyyətsiz bolidu» — yaki «Kimki kiqikkinə ixta ixənsiz bolsa, qong ixtimu ixənsiz bolidu». □ 16:11 ««Nahək dunyaoqa təwə boləlan mal-dunya»da sadik bolmisanglar, kim silərgə həkikiy bayliqlarni tapxursun?» — demək, bu ələmdiki mal-dunya bolsa Huda aldida «kiqikkinə bir ix» (10-ayətni kürəng), halas. □ 16:12 «Wə baxqilarning nərsiliridə sadik bolmisanglar kim silərgə əzünqlarning nərsisini bərsun?» — bu jümlə toqrulukmu «koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 16:13 Mat. 6:24. □ 16:14 «Əmdi Pərisiylər ... bularning həmmisini anglap əysani məshirə kılıxti» — nemixkə Pərisiylər əysani məshirə kılıxti? Xübhəsisizki, ularning kəzkarixiqə, Hudani hürsən kıləlan, xundakla Huda bərikətligən adəmnəning jəzmən kəp bayliqi bolidu, dəp oylaytti. Xuning bilən Məsih ularəqa təwəndiki (16:19-31-ayəttiki) tarihnəni eytip beridu. ■ 16:14 Mat. 23:14. ■ 16:15 1Sam. 16:7; Zəb. 7:9

16 Təwrat kanuni wə pəyoqəmbərlərnin yazmiliri *qəməldürgüqi* Yəhyaşiqə hıdayət bolup kəldi; xu waqittin baxlap Hudaning padixahlıqining hux həwiri jakarlinip keliwatidu; *padixahlıqqa* kirməkqi boləjanlarning hər biri uningə bəsüp kiriwelixi kerəktur. □ ■ 17 Lekin asman bilən zeminning yok kiliwetilixi Təwratning bir qekiti bikar kilinixtin asandur. □ ■

18 — Hər kim öz ayalini talak kilip baxqa birini alsa zina kıləjan bolidu wə kimki öz eridin talak kilinəjanni alsa zina kıləjan bolidu. ■

Bay bilən tiləmqi Lazarus

19 — Burun bir bay adəm bar idi; u səsün rənglik ton wə kanap kiyimləni kiyip, hər künü əyx-ixrət iqidə təntənə kilatti. 20 Wə pütün əzayini qaqa-jaħarət besip kətkən Lazarus isimlik bir yoxsul bar idi; u bayning dərwasisining aldoğa *hərküni* yatquzup koyulatti. 21 Uning dastihininin güxüp qaləjan parqi-puratların kərsikini toyəuzəuxkə təxna idi. Həlbuki, itlar kelip uning yarilirini yalaytti. □

22 Əmdi xundak boldiki, yoxsul əldi wə pərixtilər uni İbrahımning kuqıqıoğa apardı. Bay həm əlöp dəpnə kilindi; 23 wə təhtisarada kattik kiynilip, bexini kətürüp, yiraktin İbrahımnı wə uning kuqıqidiki Lazarusni kərup: 24 «Əy ata İbrahım, manga rəhim kıləaysən! Lazarusni əwətkəysən, u barmıqining uqini suəğa qılap, tiliməğa temitip sowutkay. Qünki mən bu ot yalkunida kattik azabliniwatimən!» dəp warqırap yalwurdi.

25 Lekin İbrahım mundak dedi: «Əy oqlum, həyat waqtingda həlawətni yətküqə kərginingni wə Lazarusning dərd-bala tartqinini yadingəğa kəltürgin. Həzir u təsəlli tapti, əmma sən azab tartiwatisən. ■

26 Wə bulardin baxqa, biz bilən silərnin arilikimizda yoəjan bir hağ bəkitiləndurki, bu yərdin silər tərəpkə təyly degənlər tətəlməs wə andin biz tərəpkə tətəlməs degənlər tətəlməs».

27 Əmdi bay yənə: «Undakta, i ata, səndin *Lazarusni* atamning əyigə əwətixingni tətünimən. 28 Qünki mening bəx aka-ukam bar; ularınin bu azab-əqubətlik yərgə kəlməsliki uqün *Lazarus* ularni kattik ağahlandurup koysun» — dedi.

29 Birak İbrahım jawab berip uningəğa: «Ularda Musa wə *baxqa* pəyoqəmbərlərnin *agaħ-guwaħliqi* bar; ular xularni anglisun» — dedi. ■

□ 16:16 «*padixahlıqqa kirməkqi boləjanlarning hər biri uningəğa bəsüp kiriwelixi kerəktur*» — baxqa birhil tərjimisi: «hər bir kixigə uningəğa kirixkə kət'iy dəwət kilinmaktə». Bizningə bu 16-17-ayətlər, xundakla «Mat.» 11:12-14-ayətlər wə «Mik.» 2:12-13-ayətlər bilən munasiwətlıktur. «Mikah»diki «kozumqə səz»nimu kəring. ■ 16:16 Mat. 11:12,13.

□ 16:17 «*Lekin asman bilən zeminning yok kiliwetilixi Təwratning bir qekiti bikar kilinixtin asandur*» — səzmusez bolsa «lekin asman bilən yərnin yəqalmıqi Təwratın bir qekitning güxmikidin asandur». «Qekit» ibraniy tilidiki əng kiqik tinix bəlgə (.). Təwrat wə pəyoqəmbərlərnin yazmiliri «Qəməldürgüqi Yəhyaşiqə»la İsrailəğa yetəkqi boləjan bilən həzırnu yənıla «inawətsiz» əməs. Təwratiki barlik bəxarətlər əməlgə axurulidu; uning üstigə, Təwratiki barlik «həqkanıy tətəplər» İnıldiki hux həwərnı qəbul kıləquqlarınin həmmisi uqün yənıla səyünidəjan huxluktur. Təwəndiki 18-ayəttiki tətəp, məsilən, Təwratiki biwasitə tətəp bolmisimu, Təwratıta hatiriləngən prinsiplar muxu həqıqətni kərsitidu (məsilən, «Mar.» 10:1-12ni kəring). ■ 16:17 Zəb. 102:25-27; Yəx. 40:8; 51:6; Mat. 5:18. ■ 16:18 Mat. 5:32; 19:9; Mar. 10:11; 1Kor. 7:10. □ 16:21 «*Həlbuki, itlar kelip uning yarilirini yalaytti*» — Lazarus həqnemə yemigini bilən, lekin itlar uningdin azrak yəm alatti. Ularning Lazaruska tegixi bilən u «napak» dəp həsəblinatti. ■ 16:25 Ayup 21:13. ■ 16:29 Yəx. 8:20; 34:16; Yh. 5:39; Ros. 17:11.

³⁰ Lekin u: «Yaq, i Ibrahım ata, əgər əlgənlərdin biri tirilip ularning aldiqə barsa, ular towa kılıdu» — dedi.

³¹ Əmma Ibrahım uningqə: «Əgər ular Musa wə baxqa pəyojəmbərlərnıng *guwahlikini* anglımisa, hətta əlgənlərdin birsi tirilsimu, ular yənıla ixinixni rət kılıdu» — dedi.□

17

Gunah, kəqürüm, etiqad wə hizmət toqrisida

Mat. 18:6-7, 21-22; Mar. 9:42

¹ U muhlislrıoqə mundak dedi:

— Insanni putlaxturıdıoqan ixlar bolmay qalmaydu; lekin xu putlaxturux wasıtiqisi bolqan adəmning həlıoqə way! □ ² Bundaq adəmning bu kiqik balılardın birini *gunahqa* putlaxturqan bolsa, boynıoqə tügmən texi esıloqan həlda dengızoqə taxlıwetılını əwzəl bolatti.□

³ Əzünglaroqə agah bolunglar! Əgər kərındıxıng gunah kılqan bolsa, uningqə tənbih-nəsihət kılqın. U towa kılsa uni əpu kılqın. □ ⁴ Mubada u bir kün iqidə sanga yəttə mərtiwə gunah kılsa wə yəttə mərtiwə yeningqə kelip: Towa kıldim, desə, uni yənıla əpu kılqın. ■

⁵ Xuning bilən rosullar Rəbgə: İxənq-etiqadimizni axuroqın, — deyixti.□

⁶ Wə Rəb ularoqə mundak dedi:

— Silərdə kiqa urukidək zərriqə ixənq bolsa idi, silər awu üjmə dərihiqə: «Yiltizingdin qomurulup, dengızoqə kəqüp tikil!» desənglar, u zəzünglarnı anglap kəqətti. ■

Həkiqiy kulning wəzıpisi

⁷ Lekin aranglardın kimning yər həydəydiqan yaki mal baqıdıoqan bir kulı bolsa wə u etizliktin kaytıp kəlgəndə, uningqə: «Tezrək kelip dastihanda olturoqın», dəydiqanlar barmu? ⁸ U bəlki uningqə: «Mening tamikimni təyyar kıl, mən yəp-iqip bolquqə belingni baqlap meni kütkin, andın əzüng yəp-iqkin, deməsmu? ⁹ Kul əmr kılınqınidək kılqını üqün hojayın uningqə rəhmət eytəmdu? Meningqə, eytmaydu. ¹⁰ Xuningqə ohxax, silərmu zəzünglaroqə əmr kılınqanınıng həmmisinı ada kılqılınqlardın keyin: Biz ərziməs kullarmız; biz pəkət tegixlik burjimizni ada kılduq, halas», dəydiqan bolısilər.

□ **16:31** «Əgər ular Musa wə baxqa pəyojəmbərlərnıng *guwahlikini* anglımisa, hətta əlgənlərdin birsi tirilsimu, ular yənıla ixinixni rət kılıdu» — bu sez həm biz oqurmanlərgə kelidu, əlwəttə. Bu səzdın keyin Məsih baxqa bir Lazarusni əlümdin tirıldürdi («Yuh.» 11-bab). Həmmidin muhımi əzi əlümdin tirilgən bolsimu, uningqə ixinıdıoqan kanqə adəm qıktı? □ **17:1** «Insanni putlaxturıdıoqan ixlar bolmay qalmaydu; lekin xu putlaxturux wasıtiqisi bolqan adəmning həlıoqə way!» — bu muhım ayət üstidə «Matta»diki «qoxumqə sez»imizdə azraq tohtilimiz. ■ **17:1** Mat. 18:7; Mar. 9:42. □ **17:2** «bundaq adəmning bu kiqik balılardın birini *gunahqa* putlaxturqan bolsa...» — «bu kiqik balılardın biri» (grek tilida «bu kiqiklərdin biri») — demək, əz ətrapıdiki əzigə etiqad kılqan addiy halayıqni kərsitidu. ■ **17:3** Law. 19:17; Pənd. 17:10; Mat. 18:15; Yaq. 5:19. ■ **17:4** Mat. 18:21. □ **17:5** «Xuning bilən rosullar Rəbgə: İxənq-etiqadimizni axuroqın, — deyixti» — buradını həkündə yəttə kətim ohxax gunah üqün kəqürüm kılax küqlük bolqan etiqadni tələp kılıdu, əlwəttə! ■ **17:6** Mat. 17:20; 21:21; Mar. 11:23.

Əysaning on mahaw kesilini sakaytixi

11 Wə xundak boldiki, u Yerusalemoğa çiqip ketiwatqanda, Samariyə bilən Galliyəning otturisdin ötüp, ¹² bir kəntkə kirginidə mahaw kesiligə giritpar bolıqan on adəm uningğa uqrap, yirakta tohtap, ¹³ awazlırını kətürp: Əy Əysa, ustaz, bizgə rəhim kılqaysən, dəp ötündi. ¹⁴ Ularni kərgəndə u ularğa: Berip özünqlarni kaħınlarğa kərsitinglar, dedi. Wə xundak boldiki, ular yolda ketiwatqanda, *mahawdin* paklandı. ■

¹⁵ Ulardin birəylən özining sakayotınini kərgəndə yukiri awaz bilən Hudani uluqlap, kəynigə burulup, qaytti. ¹⁶ U kelip Əysaning ayioııoıqə yikilip düm yetip təxəkkür eytti. U Samariyəlik idi. ¹⁷ Əysa bu ixka qarap: Pak kılınqanlar on kixi əməsmidi? Qalqan tokkuzəylən qeni? ¹⁸ Bu yat əllik musapirdin baxka, Hudağa həmdusana oquşılı heqkim kaytip kəlməptioıq?! — dedi. ¹⁹ Andin u heliki adəmgə: — «Ornungdin tur, yolungğa mangotın! Etikading seni sakaytti!» — dedi. ■

Hudaning padixahlikining namayan boluxi

Mat. 24:23-28, 37-41

²⁰ *Bir küni* Pərisiylər uningdin: «Hudaning padixahliki qaçan kelidu?» dəp sorioıqanda u ularğa jawab berip mundak dedi: — Hudaning padixahlikining kelixini kəz bilən kərgili bolmas; ²¹ kixilər: «Qaranglar, u mana bu yərdə!» yaki «U yərdə!» deyəlməydu. Qünki mana, Hudaning padixahliki aranglardidur. ■

İnsan'ooıılining kaytip kelixi

²² Keyin u muhlisliroıqə yəne mundak dedi: — «Xundak künlər keliduki, silər İnsan'ooıılining künliridin birər künini bolsimu kəruıxkə təxna

□ **17:12 «bir kəntkə kirginidə mahaw kesiligə giritpar bolıqan on adəm uningğa uqrap, yirakta tohtap...»** — nemixka «yirakta tohtap...»? Mahaw kesiligə griptar bolıqanlar Təwrat kanuni boyiqə adəmlərgə yekinxixka bolmaytti («Law.» 13:45-46, «Qəl.» 5:2-3ni kəruıng).

□ **17:14 «...özünqlarni kaħınlarğa kərsitinglar»** — Təwrat kanuni boyiqə birsi mahaw kesilidin sakayqan bolsa, mukəddəs ibadəthanidiki məs'ul kaħinning aldiqə berip özini «sak, yaki sak əməs» dəp təkxürtüp qurbanlık kılıxi kerək idi; andin kaytidin jəmiyət bilən arilixalaytti («Law.» 13:19, 14:1-11, «Luğa» 5:14ni kəruıng). Demisəkmü, Məsih kəlgüqə bundak murasim bir kətimmu ötküzülüp baqmioıqan. ■ **17:14** Law. 13:2; 14:2; Mat. 8:4; Luğa 5:14.

□ **17:16 «U kelip Əysaning ayioııoıqə yikilip düm yetip təxəkkür eytti. U Samariyəlik idi»** — Yəhudiylər Samariyəliklərni «yerim kapir» dəp yaman kəruıtti. □ **17:18 «Bu yat əllik musapirdin baxka, Hudağa həmdusana oquşılı heqkim kaytip kəlməptioıq?!»**

— demək, Hudaning həlki bolqan Yəhudiylardin heqkim rəhmət eytixka kaytmidi. □ **17:19 «Etikading seni sakaytti!»** — biz xuni baykaymizki, (1) u (baxka tokkuzioıqə ohxax) Məsihning sezigə kirip yolqə qıkkanidi; bu ez ixənqini ipadiligən hərikəttur; (2) gərqə kesəlni sakaytkuqi **Məsihning əzi** bolıqini bilən, u daim adəmlərnin özigə baolıqan etikadını (bar bolsa) mahtap ularni xu yol bilən riqbətləndürətti — **«senin etikading seni sakaytti!»**. □ **17:20 «Hudaning padixahlikining kelixini kəz bilən kərgili bolmas»** — mənsi, bəlkim, uning yar yüzidə namayan boluxi kəz bilən kərgili bolidıqan alamətlər bilən bolmaydu. Məsih dunyağa kaytip kəlgəndə padixahlik həmmə adəmgə roxən bolidu (24-ayətni kəruıng); ləkin xu waqitkicqə «kəz bilən kərgili bolmas» — pəkət etikad uning kəyərdə ikənlikini kəruılaydu. «koxumqə səz»imzidə bu təmə üstidə azraq tohtilimiz. □ **17:21 «Mana, Hudaning padixahliki aranglardidur»**

— «aranglardidur» degənnin baxka bir təjimişi «iqinglardidur» yaki «dilinglardidur». Ləkin bizningqə Məsih pulpərəs, təkəbbur Pərisiylərgə «Hudaning padixahliki silərdə» dəp hərgiz deməytti. Bu toıırluluq «koxumqə səz»imzidə azraq tohtilimiz. ■ **17:21** Mat. 24:23; Mar. 13:21; Luğa 21:7, 8.

bolisilær, lekin kərəlməysilær. □ ²³ Xu qaoqda kixilær silərgə: «Mana u bu yərdə!» wə yaki «Mana u u yərdə!» dəydu; silær nə barmanglar nə ularning kəynidin yügürmənglar. □ ²⁴ Qünki goya asmannıng bir qetidin qaqmaq qeqip yənə bir qetigiqə yorutidioqandək, Insan'ooqlıning öz künidə həm xundak bolidu. □ ²⁵ Lekin u awwal kəp azab-oqubətlərni tartixi bu dəwrdikilər tərıpidin qətkə kəkılixı muqərrərdur. □ ■

²⁶ Wə Nuħ pəyoəəmbərnıng künliridə kəndək boləjan bolsa, Insan'ooqlıning künliridə həm xundak bolidu. ■ ²⁷ Taki Nuħ kemigə kirip olturoəjan küngiqə, kixilær yəp-iqip, əylinip wə yatlık bolup keliwatkanıdi; andin topan kelip həmmisini həlak kildi. ²⁸ Həm yənə, Lutning künliridə kəndək boləjan bolsa xundak bolidu — kixilær yəp-iqip, soda-setik kılıp, terikqılık kılatti wə əylərni salatti. □ ²⁹ Lekin Lut Sodom xəhıridin qıqқан küni, asmandin ot bilən günggürt yeəyip, bu xəhərdikilərnıng həmmisini həlak kildi. ■ ³⁰ Əmdi Insan'ooqlı axkara bolidioəjan kündə ənə xundak bolidu.

³¹ Xu küni, hərkim əgzidə turup, nərsə-kerəkliri əyidə bolsimu, aloqlı qüxmısun; wə xuningəə ohxax kimki etizlikta bolsa əyigə heq yanmısun. □ ³² Lutning ayalini yadinglarəəə kəltürünglar! □ ■ ³³ Kimki öz həyatini kutquzmaqqi bolsa, unıngdin məhrum bolidu, lekin öz həyatidin məhrum boləjan kixi unıngəə erixidu. ■

³⁴ Silərgə xuni eytayki, u keqidə ikki adəm bir orunda yatidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu. ■ ³⁵⁻³⁶ Ikki ayal yəroəunəqək bexida turup un tartıwatқан bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu». □

□ **17:22 «Insan'ooqlıning künliridin birər küni»** — demək, Insan'ooqlı (Məsiħ) dunyaəəəə qaytıp kelip həküm sürıdioəjan künlərnıng biri. □ **17:23 «Xu qaoqda kixilær silərgə: «Mana u bu yərdə!» wə yaki «Mana u u yərdə!» dəydu»** — «u» muxu yərdə Məsiħning əzi, əlwəttə. ■ **17:23** Mat. 24:23; Mar. 13:21. □ **17:24 «goya asmannıng bir qetidin qaqmaq qeqip yənə bir qetigiqə yorutidioəandək»** — yaki «goya qaqmaq qeqip asmannıng bir qetidin yənə bir qetigiqə yorutidioəandək». □ **17:25 «Insan'ooqlı awwal kəp azab-oqubətlərni tartixi bu dəwrdikilər tərıpidin qətkə kəkılixı muqərrərdur»** — bu dəwr bolsa öz həlkıning un dəwri. ■ **17:25** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:6, 7 ■ **17:26** Yar. 6:2; 7:7; Mat. 24:37,38; 1Pet. 3:20. □ **17:28 «Insan'ooqlıning künliridə ... Lutning künliridə kəndək boləjan bolsa xundak bolidu»** — «Lut» — İbrahım pəyoəəmbərnıng jiyəni. Bu wəkələr toərisidə «Yar.» 18-19-bablarnı kəring. ■ **17:29** Yar. 19:24; Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yər. 50:40; Həx. 11:8; Am. 4:11; Yəh. 7. □ **17:31 «Xu küni, hərkim əgzidə turup, nərsə-kerəkliri əyidə bolsimu, aloqlı qüxmısun»** — bügüngə kədər Kanaan (Pələstin)diki əylərnıng əgzisining sirtki pələmpəyi bar, əyigə qüxməy kaqkılı bolidu. «wə xuningəəə ohxax kimki etizlikta bolsa əyigə heq yanmısun» — demək, xu künidə Hudaning jazası xunəəəə kəliduki, etikədi bar hərberi kəynigə heq qarımayla, bədər qeqixi kerək bolidu. 32-ayətni kəring. □ **17:32 «Lutning ayalini yadinglarəəə kəltürünglar!»** — oqurmənlərnıng esidə barki, Huda Sodom xəhıri ni jazalıəjan künidə, Lut wə əllisidikilər kaqkəndə, unıng ayalı təkənkı rəhətlik turmuxini wə mal-mülkini taxlaxkə kəzi kıymay kəynigə qarıəjanıdi, tuz tüwrükkə əylinip qəloəjan. ■ **17:32** Yar. 19:15-17, 26. ■ **17:33** Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luğa 9:24; Yh. 12:25. ■ **17:34** Mat. 24:40,41; 1Tes. 4:17. □ **17:35-36 «Ikki ayal yəroəunəqək bexida turup un tartıwatқан bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu»** — pikrimizqə «elip ketilidioəjanlar» həkkanıylərdur; etikədsizlər «qaldurulidu». Məsılən, «Mat.» 24:31, «1Tes.» 4:1-11ni kəring. Nuħ pəyoəəmbər wə əllisidikilər wə xuningdək Lutning əllisidikilər Hudaning jazası əldidin «elip ketilip» qutuləjan, birək qalduruləjanlar asmandin qüxürüləjan jəəəəəə uqriəjan. Bəzi kəna kəqürmilərdiki «etizdə ikki kixi bolidu; ulardin biri elip ketilidu, yənə biri qaldurulidu» deəən səzmu muxu yərdə tepilidu. «Mat.» 24:40ni kəring.

37 Wə ular uningəja jawabən: Əy Rəb, bu ixlar kəyərdə yüz beridu? — dəp soridi. U ularəja: Jəsət kəysi yərdə bolsa, kuzəjunlar xu yərgə toplixidu! □ ■

18

Huda Əz bəndilirining dualirini anglap dərdigə yetidu

1 Wə u ularəja, boxaxmay, hərdaim dua kəlip turux kerəkliki toərisida bir təmsil kəltürüp mundak dedi: ■

2 — «Məlum xəhərdə bir sotqi bar ikən. U Hudadinmu qorqmaydikən, adəmlərgimu pərwa kilmaydikən. ³ Xu xəhərdə bir tul ayal bar ikən wə u daim sotqining aldiəja kəlip: «Əyibkardin həkqimni elip bərgin» dəp tələp kilidikən.

4 U heli waqitkiqə uni rət kıptu; biraq keyin kənglidə: Hudadinmu qorqmaymən, adəmlərgimu pərwa kilmaymən, ⁵ lekin bu tul hotun menı awarə kəlip ketiwatidu, uning manga qarlıxiwelip menı həlimdin kətküzəwətməsliki üqün hərhalda uning dəwayini sorap koyay!» — dəp oylaptu.

6 Rəb: Karanglar, adalətsiz bu sotqining nemə degənliqigə! ⁷ U xundak kəlojan yərdə, Huda Əzigə keqə-kündüz nida kəliwatkan talliəjan bəndiliriqə kəndak kəlar? Gərqə Huda Əz bəndiliriqə həmdərd bolux bilən birgə *rəzillikkə* uzunəjiqə səwr-takət kəlsimu, ahirida bəndilirining dərdigə yətməsmu? □ ■ ⁸ Mən silərgə eytayki: U ularning dərdigə yetip nahayiti tezla həkqini elip beridu! Lekin İnsan'oqli kəlgəndə yər yüzidə iman-ixənq tapalamdu? — dedi. □

Pərisiy bilən bajgir

9 U əzlrini həkqaniy dəp qarap, baxkəlarni kəzigə ilmaydiəjan bəzilərgə karitip, mundak bir təmsilni eytti:

□ **17:37** «jəsət kəysi yərdə bolsa, kuzəjunlar xu yərgə toplixidu!» — bu sirlik səzning mənisi bəlkim: Kuzəjunlarning toplinixi jəsətning xu yərdə ikənlikini kərsətkəndək, bu əlamətlər mən tiləja əlojan ixlarning tez arida yüz bərixining muqərrər ikənlikini kərsitidu» degənlik boluxi mumkin. Əysaning bu səzi yənə Təwrat, «Ayup» 39:26-30 wə «Yəx.» 34:1-8, 15-17 qatarlık ayətlərdə kərsitilgən, «Pərwədigarning küni»də boləjan zor kəroinqilik bilənmu munasiwətlik boluxi kerək. ■ **17:37** Ayup 39:30; Mat. 24:28. ■ **18:1** Rim. 12:12; Əf. 6:18; Kol. 4:2; 1Tes. 5:17. □ **18:7** «Gərqə Huda Əz bəndiliriqə həmdərd bolux bilən birgə *rəzillikkə* uzunəjiqə səwr-takət kəlsimu, ahirida bəndilirining dərdigə yətməsmu?» — «dərdigə yətməs» grek tilida muxu yərdə yənə «həkqini bərməs» yaki «adalətni yürgüzməs»nimu bildüridu.

«Gərqə Huda əz bəndiliriqə həmdərd bolux bilən birgə *rəzillikkə* uzunəjiqə səwr-takət kəlsimu, ahirida bəndilirining dərdigə yətməsmu?» — xərhimizqə, bu jümlidiki «*rəzillik*» muxu pütkül dunyadi ki rəzillikni kərsitidu; Huda Əz bəndiliriqə barlık tartkan əzab-əqubətlərdə həmdərd bolidu wə ular bilən tang (ulardin artuqraq, əlwəttə!) muxu dunyadi ki rəzillikkə səwr-takət kilidu. Hudaning rəzillikkə kərsətkən wə kərsitidiəjan səwr-takətning pəket kıyamət küniqə bolidiəjanlıki həmmimizgə ayan. Bu tema üstidə «Kol.» 1:24, «Fil.» 3:10, «Əf.» 3:13ni wə bu yazmildirdiki «koxumqə səz»imizni kəring. Bu ibarining baxkə hil tərjimiliridin «ularəja kilidiəjan xapaitini bək keqiktürərmu?» degənlər bar. ■ **18:7** Wəh. 6:10. □ **18:8** «Lekin İnsan'oqli kəlgəndə yər yüzidə iman-ixənq tapalamdu?» — demək, Huda insanlarni dua kilixkə ilhəmləndurup, Əzining dualarəja ijəbət kilixkə təyyar turidiəjanlıki toərisida xunqə kəp wədə kəlojan yərdə, nemixkə iman-ixənq az bolidu? Lekin dərwəxə az boluxi mumkin.

10 — Ikki adəm dua qilolili ibadəthaniqə beriptu. Biri Pərisiy, yənə biri bajgir ikən. 11 Pərisiy ərə turup öz-əzigə mundak dua qiliptu: — «Əy Huda, mening baxka adəmlərdək bulangqi, adalətsiz, zinahor wə hətta bu bajgirdək bolmıojinim üqün sanga xükür! ■ 12 Hər həptidə ikki ketim roza tutimən wə tapqanlirimning ondin bir ülüxini sədikə kilimən».

13 Birak həliki bajgir yiraqta turup bexini kətürüp asmanqə qaraxqimu pətinalmay məydisigə urup turup: «Əy Huda, mən muxu gunahkarqə rəhim qilqaysən!» — dəptu. □

14 Mən silərgə xuni eytayki, bu ikkiyləndin Pərisiy əməs, bəlki bajgir kəqürümgə erixip öyigə kaytiptu. Qünki hərkim özini üstün tutsa təwən qilinar, ləkin kimki özini təwən tutsa üstün kətürülər. □ ■

Əysaning kiqik balilarqə bəht tilixi

Mat. 19:13-15; Mar. 10:13-16

15 Əmdi qolini təgküzsün dəp, kixilər kiqik balilirinimu uning aldiqə elip kəlatti. Ləkin buni kərgən muhlislar ularni əyiblidi. ■ 16 Əmma Əysa balilarni yeniqə qakirip: Kiqik balilarni aldimqə kəlgili qoyunglar, ularni tosuxmanglar. Qünki Hudaning padixahlıki dəl muxundaqlardin tərki b tapqandır. ■ 17 Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki: Kimki Hudaning padixahlıkini səbiy balidək qobul kilmisa, uningqə hərgiz kirəlməydu, — dedi.

Baylarning Hudaning padixahlıqıqə kirixi təs

Mat. 19:16-30; Mar. 10:17-31

18 Məlum bir həkümдар Əysadin: I yahxi ustaz, mənggüllük həyatqə waris bolmaq üqün nemə ixni kilixim kerək, — dəp soridi. □ ■

19 Ləkin Əysa: Meni nemə üqün yahxi dəysən? Yahxi boluquci pəkət birla, yəni Hudadır. 20 Əmrləрни bilisən: — «Zina qilma, qatillik qilma, oqrilik qilma, yaloqan guwahlik bərmə, atangni wə anangni hərmət qil» — dedi. ■

21 — Bularning həmmisigə kiqikimdin tartip əməl qilip keliwatimən, — dedi u.

22 Əysa buni anglap uningqə: — Səndə yənə bir ix kəm. Pütkül mal-mülkingni setip, pulini yoksullarqə üləxtürüp bərgin wə xundak qilsang, ərxətə həzinəng bolidu; andin kelip mənə əgəxkin! — dedi. ■

23 Əmma u bu gəрни anglap tolimu kayoquqə qəmüp kətti; qünki u nahayiti bay idi. 24 Tolimu kayoquqə qəmüp kətkənlikini kərgən Əysa: — Mal-dunyasi kəplərnin Hudaning padixahlıqıqə kirixi nemidəgən təshə! ■ 25 Təgining yingnining kəzidin ətüxi bay adəmning Hudaning padixahlıqıqə kirixidin asandır! — dedi.

26 Buni angliqanlar: — Undak bolsa, kim nijatqə erixəlisun? — deyixti.

■ **18:11** Yəx. 1:15; 58:2; Wəh. 3:17,18. □ **18:13** «Əy Huda, mən muxu gunahkarqə rəhim qilqaysən!» — «muxu gunahkar» grek tilida «dunyada birdinbir gunahkar» degən mənini puritidu. □ **18:14** «...bajgir kəqürümgə erixip öyigə kaytiptu» — «kəqürümgə erixip» grek tilida «həkkaniy qilinip» deyilidu. ■ **18:14** Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luqa 14:11; Yəq. 4:6,10; 1Pet. 5:5. ■ **18:15** Mat. 19:13; Mar. 10:13. ■ **18:16** Mat. 18:3; 19:14; 1Kor. 14:20; 1Pet. 2:2. □ **18:18** «Məlum bir həkümдар» — «həkümдар» — Rim həkūmiti tərpidin bekitilgən Yəhəduy «hakim». «mənggüllük həyatqə waris bolmaq üqün nemə ixni kilixim kerək?» — grek tilida «nemə ixni kilixim kerək?» degən səz məlum bir ixni birla ketim qilixni bildiridu. ■ **18:18** Mat. 19:16; Mar. 10:17. ■ **18:20** Mis. 20:12-16; Qan. 5:17-20; Rim. 13:9; Əf. 6:2; Kol. 3:20. ■ **18:22** Mat. 6:19; 19:21; 1Tim. 6:19. ■ **18:24** Pənd. 11:28; Mat. 19:23; Mar. 10:23.

27 Əmma u jawabən: — İnsanlarğa mumkin bolmıoğan ixlar Hudağa mumkindur — dedi. ■

28 Əmdi Petrus: — Mana, biz bar-yoqımızni taxlap sanga əgəxtük!? — dedi. ■

29 U ularğa: — Mən silərgə bərħək xuni eytayki, Hudaning padixahlıqı üqün öy-waq ya ata-anısı ya qerindaxlırı ya ayalı ya balılıridin waz kərkənlərnıng hərbiři ■ 30 bu zamanda bularğa kəp həssiləp muyəssər bolıdu wə kelıdıoğan zamandımu mənggülük həyatka erixməy qalmaydu. — dedi. ■

Əysaning öz əlümini yənə bir qetım aldin eytixi

Mat. 20:17-19; Mar. 10:32-34

31 Andin u on ikkəylənni öz yenioğa elip ularğa mundak dedi: — Mana, biz hazır Yerusalemoğa qıqıwatımız wə pəyoğəmbərlərnıng İnsan'ooğlı toqırısıda pütkənlirıning həmmısı *xu yərdə* əməlgə axurulıdu. ■ 32 Qünki u yat əllərnıng qolıoğa tapxurulıdu wə ular uni məshirə kılıp, harlaydu, unıng üstıgə tükürıdu; □ ■ 33 ular uni qamqılıoğandı keyin öltürüwetıdu; wə u üqıncı küni qayta tirilıdu, — dedi.

34 Bırak ular bu səzlərdin həqnemini qüxənmıdı. Bu səzning mənisı ulardın yoxuruloğan bolup, unıng nemə eytkınını biləlməy qaldı. □

Əysaning qarıoğu tıləmqını saqaytixi

Mat. 20:29-34; Mar. 10:46-52

35 Wə xundak ix boldiki, u Yeriho xəhırigə yekınlaxkanda, bir kor kixi yolning boyıda olturup tıləmqilik kılıwatattı. □ ■ 36 U kəpquilikning ötüp ketıwatkanlıqını anglap: — Nemə ix bolıoğandı? — dəp sorıdı. 37 Hək unınoğa:

— Nasarətlik Əysa bu yərdin ötüp ketıwatıdu, — dəp həwər bərdi.

38 — I Dawutning ooğlı Əysa, munga rəhım kılıoğaysən! — dəp warqırap kətti u. □

39 Wə Əysaning alıdıda mengıwatkanlar uni: — Xük oltur! dəp əyıbləxti. Bırak u: — I Dawutning ooğlı, munga rəhım kılıoğaysən! — dəp tehımu kattık warqırıdı.

40 Əysa kədımını tohtıtıp, uni aldıoğa baxlap kelıxni buyrudı. Qarıoğu unınoğa yekın kəlgəndə u unıngdin: 41 — Sən meni nemə kılıp bər, dəysən? — dəp sorıdı.

— I Rəbbim, qayta kəridıoğan bolsam'ıdı! — dedi u.

■ 18:27 Ayup 42:2; Yər. 32:17; Zək. 8:6; Luğa 1:37. ■ 18:28 Mat. 4:20; 19:27; Mar. 10:28;

Luğa 5:11. ■ 18:29 Qan. 33:9. ■ 18:30 Ayup 42:12. ■ 18:31 Zəb. 22; Yəx. 53:7; Mat.

16:21; 17:22; 20:17; Mar. 8:31; 9:31; 10:32; Luğa 9:22; 24:7. □ 18:32 «*Insan'ooğlı* yat əllərnıng

qolıoğa tapxurulıdu» — «tapxurulıdu» degənnıng «satkunluq kılınıdu» degən ikkıncı mənisımu

bar. ■ 18:32 Mat. 27:2; Luğa 23:1; Yh. 18:28; Ros. 3:13. □ 18:34 «*Bu səzning mənisı ulardın*

yoxuruloğan bolup...» — kımıng tərıpidın yoxurulıoğanlıq eytlımaydu. Xəytan tərıpidınmu,

yakı Huda tərıpidınmu? Yakı pəkət öz gallıqı tərıpidınmu? Bu qetım səzning məzmunı ilğırıkı

qetımdıkı səzlırıgə oħxax ıdı (9:45). Bizıngqə yoxuruqı Xəytan, ləkın Huda Xəytanning aldıxıoğa

yol qoyuxı bılən, ularning qüxənməslikı arqılıq öz xan-xəripını tehımu roxən kılmaqçı boldı.

«Koxumqə sez»ımızdə azraq tohtılımız. □ 18:35 «*Yeriho xəhırigə yekınlaxkanda*» — Matta bu

wəkəni bayan kılıoğandı («Mat.» 20:29) «Yerıhodın qıqkanda» dəydı. Əməlıyətə xu wakıtta

ıkkı «Yeriho xəhıri» bar ıdı, huddı Kərkərdıkı «yengı xəhər» wə «kona xəhər»lərdək. ■ 18:35

Mat. 20:29; Mar. 10:46. □ 18:38 «*I Dawutning ooğlı Əysa...*» — «Dawutning ooğlı» Məshıhni

kərsıtıdu (pəyoğəmbərlərnıng bexarətlırı boyıqə Məshıh padıxah Dawutning əwladı bolattı).

42 Əysa uningoa: — Kəridioqan boləqin! Etikəding seni saqaytti, — dedi.

43 Wə uning kəzi xuan eqildi; u Əysaoqa əgixip, yol boyi Hudani uluqlap mangdi. Wə barlıq halayiqmu buni kərup Hudaoqa mədhiyə oqudi.

19

Əysa bilən Zakay

1 U Yeriho xəhəriqə kirip uningdin etüp ketiwatatti. ² Mana xu yərdə Zakay isimlik bir kixi bar idi. U «bax bajgir» bolup, intayin bay idi. □

3 U Əysaning qandak adəm ikənlikini kəruixkə pürsət izdəwatatti, lekin boyi pakar boləqəqqa, həlkning toliliqidin uni kəralməytti. ⁴ Xunga u aldi tərəpkə yügürüp berip, uni kəruix üqün bir tüp üjmə dərihiqə yamixip qıkti; qünki Əysa u yol bilən etətti. ⁵ Wə Əysa u yərgə kəlgəndə yukiriqə qarap uni kərup uningoa: — Zakay, qapsan quxkin! Qünki mən bügün sening əyüngdə konuxum kərek, — dedi.

6 U aldirap quxüp, huxallik bilən uni *əyidə* mehman kildi. ⁷ Bu ixni kərgən halayikning həmmisi: U gunaħkar kixiningkidə qonojili kirip kətti! — dəp oqotuldixip kətti. □

8 Lekin Zakay ornidin turup Rəbgə: — I Rəbbim, mana, mülkümning yerimini yoxsullarqə berimən; əgər birawni yaloqandin xikayət kilip uningdin birnemə ündürüwaləqan bolsam biriqə tətəni kayturimən, — dedi.

9 Buning bilən Əysa uningoa *qarap*: — Bügün nijat bu əygə kirdi. Qünki bu kixi həm İbraħimning oqlidur! □ ¹⁰ Qünki İnsan'ooqli ezip kətkənlərni izdəp qutkuzoqli kəldi, — dedi. ■

Sadakətlik boluxning lazimliqi

Mat. 25:14-30

11 Halayik bu sözlərni tingxawatqanda u yənə söz kilip bir təmsilni qoxup eytti. Qünki u Yerusalemoqa yeqinlaxqanidi wə ular: «Hudaning padixahlıqi dərhal namayan bolidioqu!?» — dəp oylaxqanidi. □ ¹² Xunga u mundak dedi: Bir əksəngək padixahlıq təhtigə erixip kelix üqün yirək bir yurtqa qarap yoloqa qıkiptu. ■ ¹³ *Awwal* u əzining on qulini qakirip, ularqə on tillani üləxtürüp berip: «Mən kaytip kəlgüqə *buning bilən*

□ **19:2** «xu yərdə Zakay isimlik bir kixi bar idi» — ibranıy tilidiki «Zakay» grek tilida «Zakeus» dəp tələppuz kilinidu. □ **19:7** «Bu ixni kərgən halayikning həmmisi: U gunaħkar kixiningkidə qonojili kirip kətti! — dəp oqotuldixip kətti» — halayikning narazi bolup həyran qəloqanlıq əjəblinərlik əməs. Qünki bajgirlarning həmmisi degüdək aldamqi, «bax bajgir» tehimu xundak boluxi kərek idi. □ **19:9** «Bügün nijat bu əygə kirdi» — «Yəx.» 46:13; 51:5, 6; 56:1ni kəruing. «Qünki bu kixi həm İbraħimning oqlidur!» — «İbraħimning bir oqlidur» muxu yərdə degən mənsi, u etikəd yolida İbraħimoqa «pərzənt boləqan», rohiy jəhəttə İbraħimni ülqə kilip həkikiy həyatqə erixkan. ■ **19:9** Luqa 13:16. ■ **19:10** Mat. 10:6; 15:24; 18:11; Ros. 13:46. □ **19:11** «*halayik*»: «Hudaning padixahlıqi dərhal namayan bolidioqu!» — dəp oylaxqanidi» — halayik (1) Əysaning yaratqan kəp məjizilirini kərup kəlgənidi; (2) Yəhudi y rəhbərlər wə qonglirining Əysaoqa qarxi qıqkanlıqini bilətti; (3) xunga ular: U Yerusalemoqa yetip barəqanda qoxum bu rohiy duxmənlərni, xundakla «wətənimizni ixəqal kiləqan Rim imperiyəsidi ki rəzil kapirlar»ni yokitip, Hudaning padixahlıqini bərpə kilidu, dəp oylıxi mumkin idi. ■ **19:12** Mat. 25:14; Mar. 13:34.

oqet qilinglar» — dæptu. □ ¹⁴ Birak öz yurt pukraliri uningõa oq bolõaqqa, kænidin ælqilærni æwætíp: «Bu kixining üstimizgæ padixah boluxini halimaymiz!» dæptu.□

¹⁵ Wæ u padixahlik mænspigæ erixip kaytip kælgændæ xundak boldiki, hæbirining tijaræt bilæn kanqæ payda tapkînini bilmækçi bolup, pulini tapxuroqan hæliki kullirini öz aldioqa qakirtiptu. ¹⁶ Wæ awwalkisi kelip: «I hojam, sili bærgæn tilla on tilla payda kildi» dæptu. ¹⁷ «Yaraysæn, æy yahxi kul! Sæn kiqikkinæ ixta ixænqlik qikqanliqing üqün on xæhærgæ hækim bolõin» — dæptu hojayin uningõa. ¹⁸ Ikkinqisi kelip: «I hojam, sili bærgæn tilla bæx tilla payda kildi» dæptu. ¹⁹ Hojayin uningõa hæm: «Sæn hæm bæx xæhærgæ hækim bolõin» dæptu.

²⁰ Lekin yænæ birsi kelip: «I hojam, mana sili bærgæn tilla! Buni yaoqlikqa qigip bir jayda koyup saklidim. ²¹ Qünki sili kattik adæm ikænla, sili amanæt kilmioqanliridin payda ündürüp, øzleri terimioqanliridin hosul yioqla. Xuning üqün silidin korqtum» dæptu.□

²² Emma hojayini uningõa: «Ëy æski kul, sanga öz aozingdin qikqan søzlingin boyiqæ hæküm kilay. Sæn mening amanæt kilmay ündürüwalidioqan, terimay turup yioqiwalidioqan kattik adæm ikænlikimni bilip turup, ■ ²³ nemæ üqün mening pulumni hæziniqilærgæ amanæt koymiding? Mæn kaytip kælgændæ, uni øsümi bilæn almasmidim?» — dæptu. ²⁴ Andin u yenidikilærgæ: «Uningdiki tillani elip on tilla tapqan kulõa beringlar!» dæp buyruptu. ²⁵ Ular uningõa: «I hoja, uning on tillasi tursa!» — dæptikæn, ²⁶ hojayin yænæ mundak dæptu: «— Qünki mæn silærgæ xuni eytayki, kimdæ bar bolsa, uningõa tehimu kœp berilidu; æmma kimdæ yok bolsa, hætta uningda bar bolõqanlirimu uningdin mæhrum kilinidu.□ ■ ²⁷ Æmdi üstigæ padixah bolup hæküm sürüxümni halimioqan düxmænlimni bolsa, ularni kæltürüp, mening aldimda kætli qilinglar».

Ëysaning tæntænæ bilæn Yerusalemoqa kirixi *Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Yh. 12:12-19*

²⁸ U bu ixlarni eytkandin keyin, Yerusalemoqa qikixka aldioqa qarap mangdi. □ ²⁹ Wæ xundak boldiki, u Zøytun teoqing etikidiki Bøyt-Faqi wæ Bøyt-Aniya yezilirioqa yekîn kælginidæ, ikki muhlisioqa munularni tapilap aldïn æwætti: ■

□ **19:13** «... U øzining on kulini qakirip, ularõa on tillani üläxtürüp berip...» — «tilla» grek tilida «mina». Bu pul bir ixqining üq-tet aylîk hækkigæ barawær idi. □ **19:14** «**birak öz yurt pukraliri uningõa oq bolõaqqa, kænidin ælqilærni æwætíp: «bu kixining üstimizgæ padixah boluxini halimaymiz!» dæptu**» — bu tæmsildiki padixah «büyük Herod»ka ohxap ketidu; «büyük Herod» miladiyædin ilgiriki 40-yilida Yæhudiyøning padixahliqioqa igæ bolux üqün Rimõa bardî; lekin Israillar uningõa karxi qikqaqqa, pækæt 37-yilida padixah boldi. Uningdin keyinki «Herod Arqelæus»ning tarihimu uningõa ohxixip ketidu. □ **19:21** «**sili amanæt kilmioqanliridin payda ündürüp,...**» — «amanæt kilix» muxu yærdæ grek tilida adettæ pulni bantiõa salõqlikni kersitidu. Baxqa birhîl tæjimi: «sili salmioqanlirini yioqip elip,...». ■ **19:22** 2Sam. 1:16; Mat. 12:37. □ **19:26** «**kimdæ bar bolsa, uningõa tehimu kœp berilidu...**» — «bu æhmiyætlik söz «Mat.» 13:12, 25:29 wæ «Mar.» 4:25dimu tepilidu. Bu «bar bolsa» nemini kersitidu? Xühhisizki, æbædiy æhmiyætlik birær nærsæ bolsa keræk, bu qõqum iman-ixænqni öz iqigæ alidu. Biz øzimizgæ «æbædiy æhmiyætlik» hæbirnemæ boluxi üqün pækæt Mæsihdinla tapalaymiz, ælwætta. ■ **19:26** Mat. 13:12; 25:29; Mar. 4:25; Luğa 8:18. □ **19:28** «**u... aldioqa qarap mangdi**» —yaki «muhlislar aldidæ mangdi» yaki «topning aldidæ mangdi». ■ **19:29** Mat. 21:1; Mar. 11:1.

30 — Silər udulunglardiki yezioğa beringlar. U yərgə kiripla heq adəm balisi minip baqmioğan, baqlaklik bir təhəyni kərisilər. Uni yexip bu yərgə yetiləp kelinglar. □ 31 Əgər birsi silərdin: «Nemixka buni yexisilər?» dəp sorap qalsa, silər uningoa: «Rəbning buningoa həjiti qüxti» — dənglar.

32 Xuning bilən əwətilgənlər beriwidi, ix dəl u ularoa eytkandək boldi.

33 Ular təhəyni yexiwatqanda, uning igiliri ulardin: — Təhəyni nemixka yexisilər? — dəp soridi.

34 Ular: — Rəbning uningoa həjiti qüxti, — dedi.

35 Ular uni Əysaning aldioğa yetiləp kəldi; wə yepinqa-qapanlirini təhəyning üstigə selip, Əysani yələp üstigə mindürdi. ■ 36 U kətip baroqinida, həqlər yepinqa-qapanlirini yoloğa payandaz kəlip saldi.

37-38 Wə u Zəytun teqidin qüxüx yoloğa yekinlaxkinida, pütkül muhlislar jamaiti xadlinip, öz kəzi bilən kərgən küdrətlik möjizilər üqün awazini kətürüp: «Pərwərdigarning namida kəlgən padixah mubarəktur! Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxələda xan-xərap ayan boləyay!» dəp towlixip Hudaoga mədhəyə oxuxka baxlidi. □ ■

39 Ləkin topning iqidə bəzi Pərisiylər uningoa: — Əy ustaz, muhlisli-ringoa *muXu gəpliri üqün* tənbiħ bər! — deyixti.

40 Birək u ularoa jawabən: — Silərgə xuni eytayki, bular jim turoğan bolsa, hətta bu taxlarmu qukan selixkan bolatti, — dedi. ■

Əysaning Yerusalem üqün qayəturup yioqlixi

41 Əmdi u xəhərgə yekinlixip uni kərup, uning üqün yioqlap mundək dedi:

42 — *I Yerusalem!* Sən bügün, bu kününgdə, tinq-amanliking üqün nemə kerək boləqinini bilsəng idi! Kaxki, bu ixlar həzir kəzli-ringdin yoxurundur. 43 Qünki xundək künlər bəxingoa keliduki, düxmənliring ətrapingni qaxa-istihkam bilən qorxap seni kamap tət tərəptin qistaydu.

44 Ular seni wə *sepilingning* iqingdiki baliliringni yər bilən yəksən kəlip, hətta taxni taxning üstidimu kaldurmaydu; qünki *Hudaning* seni yokliğan pəytini bilip yətmiding. □ ■

□ 19:30 «...**heq adəm balisi minip baqmioğan, baqlaklik bir təhəyni kərisilər**» — «heq adəm balisi minip baqmioğan bir təhəy»gə awarisiz minix adəttə mümkün əməs, əlwəttə. ■ 19:35 Yh. 12:14. □ 19:37-38 «**Pərwərdigarning namida kəlgən padixah mubarəktur!**» —

«Zəb.» 118:38. **Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxələda xan-xərap ayan boləyay!**» — muXu sözlərnə «Luqa» 2:14diki sözlər bilən selixturuxka bolidu. «Asmanlarda tinq-inaklik boləyay» degən səz intayin sirlək gəptur: pikrimizqə, bu səzning mənisə bəlkim: — (1) Hudaning insanlar bilən yaraxturuloğanlikidin qikkən inaklik **ərxətə** bilinidu («Əf.» 2:1-6. 14ni kəring); (2) Məsihning əlümi bilən Xəytanning ərxəkə qikkip, Hudaning namini həqarətləp, uning üstidin yaloğan ərz-xikayət kəlix yoli mutlək tügtilidulu (məsilən, «Ayup» 1:6-12, 2:1-6, «Ibr.» 9:23ni kəring). **«pütkül muhlislar jamaiti xadlinip... Asmanlarda tinq-inaklik tikləngəy, ərxələda xan-xərap ayan boləyay!» dəp towlixip Hudaoga mədhəyə oxuxka baxlidi**» — ular jakarlaydioğan ix — biz əgəxkən bu Nasaratlik Əysa dəl Huda əwətkən Məsih-Kutquzoquqi, Yəhudiylarning, xundakla pütkün jaħanning Padixahidur. Xuning bilən bu künni, Hudaning Əz həlki boləqən Yəhudiylaroga oquk həlda: «U, mana Mən silərgə əwətkən Kutquzoquqinglar wə Padixahinglardur — uni qobul kəilamsilər?» dəp etiqađ kəlix pursitini bərgən kün deyixkə bolidu.

■ 19:37-38 Zəb. 118:26; Luqa 2:14; Əf. 2:14. ■ 19:40 Həb. 2:11. □ 19:44 «**Hudaning seni yokliğan pəyti**» — demək, Huda yekin kəlip xapaət kərsətkən pəyt. MuXu ayətlərdə Məsih rimliklərnin miladiyə 70-yili Yerusalemini qorxiwelip ixoqal kəlidioğanlikini aldin' ala eytip bəxarət beridu. ■ 19:44 1Pad. 9:7, 8; Mik. 3:12; Mat. 24:1, 2; Mar. 13:2; Luqa 21:6.

*Əysaning ibadəthanini tazilixi**Mat. 21:12-17; Mar. 11:15-19; Yh. 2:13-22*

⁴⁵ Wə u ibadəthana həylliliriqə kirip, u yərdə elim-setim kıliwatqanlarni həydəp qikirip, ⁴⁶ ularqə: — Mukəddəs yazmilarda: «Mening öyüm dua-tilawəthana bolidu» dəp pütülgən bolsimu, lekin silər uni «bulangqilarning uwisi» kıliwadinglar! — dedi. □ ■

⁴⁷ Xu waqıtlarda u hər küni ibadəthanida təlim berətti. Bax kaşınlar, Təwrat ustazlıri wə yurt qonglıri uni yökıtxkə amal izdidi. ■ ⁴⁸ Lekin ular qandaq qol selixni bilməytti, qünki barlıq həlk uning sözini tingxax üqün uningqə kattik yepixkanıdi.

20*Asmandiki hokuk**Mat. 21:23-27; Mar. 11:27-33*

¹ Wə xu künlərdin bir küni u ibadəthanining həyllilirida həlkqə təlim berip hux həwərnı elan kıliwatqanda, bax kaşınlar wə Təwrat ustazlıri bilən aqsakallar uning aldıqə kelip uningdin: ■ ² — Bizgə eytkin: Sən kıliwatqan bu ixlarni qaysi hokukqə اساسən kıliwatisən? Sanga bu hokukni kim bərgən? — dəp soridi.

³ U ularqə jawab berip: — Mənmü silərdin bir ixni soray; silər manga eytip beringlarqu, ⁴ — Yəhya yürgüzgən qəmüldürüx ərxtinmu, yaki insnlardınmu? — dəp soridi.

⁵ Ular əzara mulahizə kilixip:

— Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaqta, silər nemə üqün *Yəhyaqə* ixənmidinglar?» dəydu. □ ⁶ Əgər: «Insnlardin kəlgən» desək, bu barlıq halayık bizni qalma-kesək kılip öltüridu. Qünki ular Yəhyaning pəyoqəmbər ikənlikigə ixəndürülgən, — deyixti.

⁷ Wə ular: — *Uning hokukning* kəyərdin kəlgənlikini bilməymiz, — dəp jawab berixti.

⁸ Əysa ularqə: — Undaqta, mənmü bu ixlarni qaysi hokukqə اساسən kıliwatqanlıqimni eytməymən, — dedi.

*Rəzil ijarikəxlər həkqidiki təmsil**Mat. 21:33-46; Mar. 12:1-12*

⁹ U halayıkqə munu təmsilni səzləxkə baxlıdi: — «Bir kixi bir üzümzarlık bərpa kılip, uni baqwənlərgə ijarigə berip, əzi yaka yurtqə berip u yərdə uzun waqit turuptu. ■ ¹⁰ Üzümlərnı yışıdıqan məzgil kəlgəndə baqwənlərnıng üzümzarlıktiki mewidin uningqə berixkə qulliridin birini ularining yeniqə əwətiptu. Lekin baqwənlər uni urup-dumbalap kurux qol yanduruwetiptu.

□ **19:46** «Mening öyüm dua-tilawəthana bolidu» dəp pütülgən bolsimu, lekin silər uni «bulangqilarning uwisi» — «Yəx.» 56:7, «Yər.» 7:11ni kərting. ■ **19:46** 1Pad. 8:29; Yəx. 56:7; Yər. 7:11; Mat. 21:13; Mar. 11:17. ■ **19:47** Mar. 11:18; Yh. 7:19; 8:37. ■ **20:1** Mat. 21:23; Mar. 11:27; Ros. 4:7; 7:27. □ **20:5** «Əgər «Ərxtin kəlgən» desək, u bizgə: «Undaqta, silər nemə üqün *Yəhyaqə* ixənmidinglar?» — muxu diniy ərbablarnıng həmmisi Yəhya pəyoqəmbərnıng yətküzgən həwirigə jawabən: «Bizgə towa kılix kerək əməs» degən wə Yəhya «mening kəynimdə kelidıqan» dəp kərsətkən Məsihning kelixigə ixənməy, uning qəmüldürüxini rət kıloqanıdi, əlwəttə. ■ **20:9** Zəb. 80:8-9; Yəx. 5:1; Yər. 2:21; 12:10; Mat. 21:33; Mar. 12:1.

¹¹ U yənə baxka bir kulni əwətiptu. Ləkin ular unimu dumbalap, harlap, yənə kuruq kol qayturuwetiptu. ¹² U yənə üqinqisini əwətiptu; ular unimu urup yarilandurup, talaşqa həydəp qikiriwetiptu. ¹³ *Ahirda* üzümzarlıqning hojayini: «Kandak kilsam bolar? Səyümlük oşlumni əwətəy; ular uni kərsə, heq bolmioqanda uning hərmitini kilar?» dəptu. ¹⁴ Bırak baqwənlər uning oşlini kərüp bir-biri bilən məslihetlixip: «Bu bolsa mirashor; kelinglar, uni jayliwətəyli, andin miras bizningki bolidu» deyixiptu. ■ ¹⁵ Xuning bilən ular uni üzümzarlıqning sirtioqa aqikip öltürüwetiptu. Əmdi bundak əhwalda üzümzarlıqning hojayini ularni kəndak kildu? □ ¹⁶ U kelip u baqwənlərnı yokitip üzümzarlıqni baxkilaroqa tapxuridu».

Halayik buni anglap: — Bundak ixlar hərgiz bolmisun! — deyixti. □

¹⁷ Ləkin u ularoqa kəzlrini tikip mundak dedi:

— Undak bolsa, mukəddəs yazmilarda «Tamqilar taxliwətkən tax bolsa, Burjək texi bolup tikləndi» dəp yeziloqan söz zadi nemini kərsitidu? □ ■

¹⁸ Bu «tax»ka yikiloqan kixi parə-parə bolup ketidu; ləkin bu tax hərkimning üstigə qüxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu. □ ■

«Baj tapxuramduq?» degən kıltak

Mat. 22:15-22; Mar. 12:13-17

¹⁹ Bax kaşınlar wə Təwrat ustazliri uning bu təmsili əzlrigə qaritip eytkanlikini bilip xu haman uningə kol selix yolini izdidi; ləkin ular halayiktin kərkuxti. ²⁰ Xunga ular uning kəynidin marap, uni *Rim* waliyisining həkümranlikida sorakka tartixka tapxurux üqün birnəqqə adəmlərnı setiwelip, soqunup kirixkə əwətti. Ular səmimiy kıyapətkə kiriwelip, uning səzidin yoquk izdəp yürətti. □ ■ ²¹ Ular uningə mundak soal koydi: — Əy ustaz, silini durus söz kiliديوqan wə durus təlim beridioqan, heqkəndak adəmnıng yüz-hatirisini *kət'iy* kilmayديوqan, bəlki Hudaning yolini sadiklik bilən əgıtıp keliwatkan adəm dəp bilimiz. ²² *Rim imperatori* Kəysərgə baj-selik tapxurux Təwrat kanunioqa

■ **20:14** Yar. 37:18; Zəb. 2:1, 8; Mat. 26:3; 27:1; Yh. 11:53; İbr. 1:2. □ **20:15** «Xuning bilən ular uni üzümzarlıqning sirtioqa aqikip öltürüwetiptu» — bu Məsişning Yerusalemnıng sirtioqa elip qikilip krestka mihlinidioqanlikioqa bir bexarət. □ **20:16** «Üzümzarlıqning hojayini kelip u baqwənlərnı yokitip üzümzarlıqni baxkilaroqa tapxuridu» — bu sözmu bexarət, əlwəttə.

□ **20:17** «Tamqilar taxliwətkən tax bolsa, burjək texi bolup tikləndi» — «Zəb.» 118:22. «Burjək texi» bolsa hərəkəndak imarətnıng ulidiki əng muşım uyultax bolup, ul selinoqanda birinji bolup qoyulidioqan taxtur. Yəhudiyy kattiwaxlar hayatining burjək texi bolqan Məsişni taxliwətməkqi idi, wə dərwekə taxliwətti. ■ **20:17** Zəb. 118:22; Yax. 8:14; 28:16; Mat. 21:42; Mar. 12:10; Ros. 4:11; Rim. 9:33; 1Pet. 2:4, 7. □ **20:18** «Bu «tax»ka yikiloqan kixi parə-parə bolup ketidu; ləkin bu tax hərkimning üstigə qüxsə, uni kukum-talkan kiliwetidu» —

«tax» bolsa Məsiş əzi, əlwəttə. 17-ayətni kəring. Əysaning bu səzi toqruluk «Matta»qa beriligən «qoxumqa səz»imizdiki «Zəb.» 118:22 toqruluk» məzmunni kəring. ■ **20:18** Yəx. 8:15; Dan. 2:34; Zək. 12:3. □ **20:20** «ular səmimiy kıyapətkə kiriwelip,...» — «səmimiy» grek tilida «həqkanıy» degən söz bilən ipadilini. ■ **20:20** Mat. 22:16; Mar. 12:13.

uyğunmu-yok?».[□]

²³ Əmma u ularning hiylisini körüp yetip ularğa: — Nemixka meni sinimakqisilær? [□] ²⁴ Manga bir kümüx dinar kersitinglar. Buning üstidiki süræt wə nam-isim kimning? — dedi. Ular uningğa: Kəysərningki, — dedi.[□]

²⁵ Wə u ularğa: — Undağ bolsa, Kəysərning həkkinini Kəysərgə, Hudaning həkkinini Hudağa tapxurunglar, — dedi. [□] [■] ²⁶ Ular halayikning aldida uning sözliridin uni tutuwaloğudək heqkandak yoquq tapalmidi. Ular uning bu jawabioğa həyranuhəs bolup, zuwani tutuldi.

Tirilixkə munasiwətlik məsilə

Mat. 22:23-33; Mar. 12:18-27

²⁷ Wə «əlgənlər tirilməydu» dəp inkar kilidioğan Saduqiylarning bəziliri uning aldioğa kelip soal köyup mundağ dedi:[□] [■]

²⁸ — Ustad, Musa *pəyoğəmbər Təwratta* bizgə: «Ayali bar, əmma pərzənt kərmigən kixi ölüp kətsə, ölgüqining aka yaki inisi tul qaloğan yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil qalduruxi kerək» — dəp yazoğan.[□] [■]

²⁹ Əmdi yəttə aka-uka bar idi. Qongi öyləngəndin keyin pərzənt kərməy aləmdin ötti. ³⁰ İkkinçi kərindixi ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin ötti. [□] ³¹ Andin üçinçisi uni aldi; xundağ kılıp, yəttisi uni əmrigə elip pərzənt kərməy öldi. ³² Həmmisidin keyin ayalmu öldi.

³³ Əmdi tirilix künidə bu ayal ularning kaysisiningki bolar? Qünki yəttisi uni hotunluqğa aloğan-də?!

³⁴ Əysa ularğa mundağ jawab bərdi:

— Bu aləmning pərzəntliri öylinidu, yatlıq bolidu. [□] ³⁵ Lekin u aləmdin nesiwə boluxğa, xundağla ölüklərdin tirilixkə layıq sanaloğanlar

[□] **20:22 «Rim imperatori Kəysər...»** — Rimning hər bir imperatorioğa «Kəysər» degən nam-unwan berələtti; məsilən Kəysər Awoqustus, Kəysər Yulius, Kəysər Tiberius katarlıklar.

«Rim imperatori Kəysərgə baj-selıq tapxurux Təwrat kanunioğa uyoğunmu-yok?» — əyni waqıtta, Yəhudiylar rimliklarning zulmi astida yaxawatkanidi. Əgər Əysa: «Rim imperatorioğa baj tapxurux toğra» desə, bu gəptin azadlıqni istigən kixilər uni «Mana taza bir yalaqçi, hain ikən» dəp tillixatti. «Baj tapxurmaslıq kerək» degən bolsa, u Rim imperiyəsığə qarxi qıqқан bolatti; andin ular uni Rim waliyisioğa ərz qiloğan bolatti. Ular muxundağ soallarni sorax arqılıq Əysani gəpidin tutuwelip, rimliklarning kolioğa tapxurup, uningğa ziyankəxlik kilməkçi boluxğan. [□] **20:23 «Nemixka meni sinimakqisilær?»** — muxu sezlər bəzi kona kəqürmilərdə tepilməydu. [□] **20:24 «Manga bir kümüx dinar kersitinglar»** — «bir kümüx dinar» grek tilida «bir dinarius», Rim imperiyəsining pul birliki. Muxundağ pulning yüzidə «adəmning süriti» kərsitilgən boloaqça, Yəhudiyy mollılar mundağ pulni «mukəddəs ibadathana»ğa elip kixixini mən'i qiloğanidi. Bir dinar təhminən bir adəmning künlük ix həkki bolatti. [□] **20:25 «Kəysərning həkkinini Kəysərgə, Hudaning həkkinini Hudağa tapxurunglar»** — Kəysərgə Kəysərning həkki (uning süriti boloağan nərsə)ni tapxurunglar — demək, baj tələx kerək. Əmma kandağ nərsə üstidə «Hudaning süriti» bar? İnsan əzi «Hudaning süriti» bolup, biz pütünimizni Hudağa tapxuriximiz kerəktur («Yar.» 1:26-27ni kəring). [■] **20:25** Mat. 17:25; 22:21; Rim. 13:7.

[□] **20:27 «Saduqiylar»** — bu diniy məzhəp toqurluk «Mat.» 16:1dikı izahatni wə «Təbirlər»ni kəring. [■] **20:27** Mat. 22:23; Mar. 12:18; Ros. 23:8. [□] **20:28 «Ayali bar, əmma pərzənt kərmigən kixi ölüp kətsə, ölgüqining aka yaki inisi tul qaloğan yənggisini əmrigə elip, kərindixi üçün nəsil qalduruxi kerək»** — «Qan.» 25:5. [■] **20:28** Qan. 25:5-6.

[□] **20:30 «İkkinçi kərindixi ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin ötti»** — bəzi kona kəqürmilərdə «ayalini əmrigə elip, pərzənt kərməy aləmdin ötti» degən sөz tepilməy, pəqət «İkkinçi...» deyilidu. [□] **20:34 «bu aləmning pərzəntliri...»** — grek tilida «bu zamanning oqulliri...».

öylənməydu, yatlık bolmaydu. □ ³⁶ Qünki ular yənə əlməydu, pərixtilərgə ohxax bolidu; «ölümdin tirilixtin tuşulğan pərzəntlər» bolıraqqa, ular Hudaning oşulliridur. ■

³⁷ Əmdi əlgənlərninğ tirildürülüşini hətta Musa *pəyoğəmbər* özimu ayan kılğan; qünki *Təwrattiki* «tikənlik» degən wəkəning hatirisidə u Pərwərdigarni: «İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasi» dəp bəyan kılğan. □ ■ ³⁸ U ölüklərninğ Hudasi əməs, bəlki tiriklərninğ Hudasi dur; qünki uningə nisbətən həmməylən tiriktur! □

³⁹ Xuning bilən Təwrat ustazliridin birқанqisi baħa berip: — Ustaz, yahxi eyttinğ, — dedi. ⁴⁰ Qünki ulardin həqkim yənə uningdin soal soraxqa jür'ət kılalmidi.

Qutkuzojuqi-Məsiħ — Dawutning oşli həm Rəbbi

Mat. 22:41-46; Mar. 12:35-37

⁴¹ Əmdi u ularəə soal koydi: — Kixilər Məsiħni қандаksigə Dawutning oşli dəydu? ■ ⁴²⁻⁴³ Qünki Dawut özi Zəburda: Pərwərdigar mening Rəbbimğ eyttiki: —

«Mən sening düxmənliriniğni təhtipərinğ kılouqə, Mening ong yenimda olturoşin!» — degənoqu? □ ■

⁴⁴ Əmma Dawut uni «Rəbbim» dəp qakıroşan yərdə, undaқta u қандақmu uning oşli bolidu?

Əysaning Təwrat ustazlirini əyiblix

Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40; Luqa 11:37-54

⁴⁵ Wə barlık halayik қulak selip anglawatқanda, u muhlisliroşa mundak dedi: —

⁴⁶ — Təwrat ustazliridin hoşyar bolunğlar. Ular uzun tonlarni kiyiwaloşan həlda oşadiyip yürüxkə, bazarlarda kixilərninğ ularəə bolğan salamliroşa, sinagoglarda aldınki orunlarda, ziyapətlərdimu tərdə olturuxqa amrak kelidu. □ ■ ⁴⁷ Ular tul ayallarning barlık öy-besatlırini yəwalidu wə kəz-kəz kılıp yaloşandin uzundin-uzun dualar kılıdu. Ularning tartidioşan jazasi tehimu eoşir bolidu! ■

□ **20:35** «... ölüklərdin tirilixkə layik sanaloşanlar...» — «əlgənlərdin tirilix» degənlik kizik ibarə bolup, həmmə adam ohxax wəqıtta tirilməydiolanlıқini kərsitidu. Birinğı tirilix həққaniylarningki, ikkinğı tirilix etiqadsizlarningki bolidu. Bu həқikət «Wəhiy» 20-babta kərudinu. ■ **20:36** 1Yuhə. 3:2. □ **20:37** «İbrahımning Hudasi, İshakning Hudasi wə Yakupning Hudasi» — «Mis.» 3:6ni kəruşinğ. ■ **20:37** Mis. 3:6; Ros. 7:32; İbr. 11:16.

□ **20:38** «qünki uningəə nisbətən həmməylən tiriktur!» — bəzi alimlar «bularning həmmisi» (İbrahım, İshak, Yakuplarning həmmisi, deməқqi) uningəə nisbətən tiriktur! dəp tərjimə kılıdu. Bizningğə «həmməylən» hər adəmninğ roşining Huda aldida tirik ikənlikini kərsitidu. «qünki uningəə nisbətən həmməylən tiriktur!» — Əysaning «tirilix» toşruluk bu səzlıri «Mat.» 22:32dimu tepilidu. «Matta»diki «қoxumqə səz»imizdə ular toşruluk azraq xərş berimiz. ■ **20:41** Mat. 22:42; Mar. 12:35. □ **20:42-43** «Mən sening düxmənliriniğni təhtipərinğ kılouqə, mening ong yenimda olturoşin!» — «Zəb.» 110:1. ■ **20:42-43** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; İbr. 1:13; 10:13. □ **20:46** «...bazarlarda kixilərninğ ularəə bolğan salamliroşa, ... amrak kelidu» — tarıh tətқikətlirioşa asasən Yəhudiyalarning öz ustazlıroşa kılğan «salam»lıriniğni intayin uzun wə murəkkəp dəp bilimiz. ■ **20:46** Mat. 23:5, 6; Mar. 12:38, 39; Luqa 11:43. ■ **20:47** Mat. 23:14; Mar. 12:40; 2Tim. 3:6; Tit. 1:11.

21

*Tul ayalning ianisi hëmmisiningkidin kèp**Mar. 12:41-44*

1 U bexini këtürüp qarîwidi, baylarning öz sädikilirini *ibadëthanidiki* ianë sandukïoqa taxliöïnini kerdï. □ ■ 2 U yөнë sandukka ikki tiyinni taxlawatkan bir namrat tul ayalnïmu kerdï. □ 3 Xuning bilën u: — Mën silërgë bër'hëk xuni eytip qoyayki, bu namrat tul ayalning taxliöïni hëmmëylënnëngkidin kèptur. ■ 4 Qünki ularning hëmmisi özlirining axkanliridin ianë kïlip, Hudaoqa atioqan sädikilërgë qoxup taxlidi; lekin bu ayal namratliqïoqa qarïmay, özining tirikçilik kïlidoqïnining hëmmisini ianë kïlip taxlidi.

*Këlgüsi tooqrisidiki bexarät**Mat. 24:1-14; Mar. 13:1-13*

5 Wë bëzilër *ibadëthanining* nëpis taxlar wë Hudaoqa sunuloqan hëdiyölër bilën qandaq bezëlgänliki tooqrisida sözlxiwatatti. U: ■

6 — Silër kërüwatkan bu barlik nërsilërgë nisbätën, xu künlër keliduki, hëtta bir tal taxmu tax üstidë qaldurulmay, hëmmisi gumran kïlinidu, — dedi. ■

7 Ular uningdin:

— Ustaz, bu degänliring kaçan yüz beridu? Bu ixlarning yüz beridioqanliqini ayan kïlidoqan qandaq alamät bolidu? — döp soridi.

8 U mundaq dedi:

— Azdurulup ketixtin hezi bolunglar. Qünki tola kixilër mening namimni setip: «Mana özüm xudurmän!» wë «Axu wakit yekinlaxti!» dëydu. Xunga ularning këynigë kirmënglar. □ ■ 9 Silër urux wë topilanglarning hëwirini angliqan waqtinglardimu wëhimigë qüxmënglar; qünki bu ixlarning awwal yüz berixi muqërrär. Lekin bular, zaman ahiri yetip kældi, degänlik ämas.

10 Andin u yөнë mundaq dedi:

— Bir millät yөнë bir millät bilën uruxqa qïkidu, bir padixahlïk yөнë bir padixahlïk bilën uruxqa qïkidu. □ ■ 11 Jay-jaylarda xiddätlik yër tëwräxlër, aqarçiliklar wë wäbalar bolidu, yër yüzidä wëhxätlër wë asmanda hëywätlik alamätlër kërünidu. □ 12 Biraq bu hër bir wäkälër yüz berixtin ilgiri, kixilër silërgë kol selip tutqun kïlidu wë silërgë ziyankäxlik

□ 21:1 «U... baylarning öz sädikilirini *ibadëthanidiki* ianë sandukïoqa taxliöïnini kerdï» — «ianë sandukï» degän söz adëtta grek tilida «hëzinä»ni kersitidu. Lekin muxu yärdä *ibadëthanidiki* hëzinä üqün sädikilër yioqlidioqan jay, bälkim qong bir sandukni kersätsä keräk.

■ 21:1 2Pad. 12:10; Mar. 12:41. □ 21:2 «U yөнë sandukka ikki tiyinni taxlawatkan bir namrat tul ayalnïmu kerdï» — bu «tiyin» (grek tilida «lepton») «denarius»ning 1/128i bolup, bir ixlëmçining bir künlük ix hëçki iqidë «altë minut»luq pulioqa barawär. ■ 21:3 2Kor. 8:12.

■ 21:5 Mat. 24:1; Mar. 13:1. ■ 21:6 1Pad. 9:7; Mik. 3:12; Luqa 19:44. □ 21:8 «Mana özüm xudurmän» — «Mana özüm Mësihdurmän» degän mënëni bildüridu. «Axu wakit» — qiyamät künni kersitidu. ■ 21:8 Yär. 29:8; Mat. 24:4; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 2Tes. 2:2; 1Yuha. 4:1. □ 21:10 «Bir millät yөнë bir millät bilën uruxqa qïkidu, bir padixahlïk yөнë bir padixahlïk bilën uruxqa qïkidu» — ibraniy tilida (xundakla grek tilida) bu ibarë dunya boyiqë kengäyän uruxlarni kersitixi mumkin («Yëx.» 19:2, «2Tar.» 15:3-6da bu turaklıq ibarë tooqruluk misallar bar. ■ 21:10 Yëx. 19:2. □ 21:11 «Yër yüzidä wëhxätlër wë asmanda hëywätlik alamätlër kërünidu» — grek tilidiki äyni tekista «yër yüzidä» degän söz yök. Biraq bizningqë hëliki «hëywätlik alamätlër» asmanda bolidioqanliqï tækiltëngändin keyin, «wëhxätlër» bolsa qoqum «yër yüzidä» boluxi keräk. 25-ayätnmü kërüng.

kilip, silærni sinagoglarning soraklirioqa tapxuridu, zindanlaroqa taxlaydu; ular mening namim tüpæylidin silærni padixah wæ høkümdarlarning aldioqa elip baridu. ■ ¹³ wæ buning bilæn *ularning aldida* guwahlik berix pürsitinglar qikidu. □ ¹⁴ Uning üqün ærzgæ qandak jawab berix toqrisida aldın'ala heq oylanmaslikka qelbinglarda ket'iy niyæt kilinglar. ■ ¹⁵ Qünki mæn silergæ barlik düxmænlinglar ræddiyæ wæ ræt qilalmioqudæk pasahætlik til wæ danixmænlik ata kilimæn. ■ ¹⁶ Hætta ata-ana, aka-uka, uruk-tuoqkan wæ yar-buradærliringlarmu silergæ hainlik kilip tutup beridu wæ ular aranglardiki bæziliringlarni öltüridu. □ ■ ¹⁷ Silær mening namim tüpæylidin hëmmæ adæmning næpřitigü ugraysilər. ■ ¹⁸ Hålbuki, bexinglardiki bir tal qaomu halak bolmaydu! ■ ¹⁹ Sæwr-qıdamlik bolöninglarda, jeninglaroqa igæ bolalaysilər.□

Yerusalemning wæyran kilinixidin bexaræt

Mat. 24:15-21; Mar. 13:14-19

²⁰ — Lekin Yerusalemning *düxmæn* köxunliri tæripidin körxiwelinoqanlikini körgininglarda, uning wæyran bolux waqti yekinlixip qaqtu, dæp bilinglar. ■ ²¹ U qaotda Yæhudiyæ ölkisidæ turuwatqanlar taqlaröqa qaqsun, xæhær iqidæ turuwatqanlar uningdin qikiq kötsun, yezilarda turuwatqanlar xæhærgæ kirmisun. ²² Qünki xu qaot «intikam jazasini tartidoqan künlær»dur; xuning bilæn *mukæddæs yazmilarda* barlik pütülgænler æmælgæ axurulidu.□ ■

²³ Æmdi xu künlærdæ hamilidar ayallar wæ bala emitidoqanlarning halioqa way! Qünki bu zeminda eoqir kışqilik bolidu wæ *æxtiki* oqæzæp bu hælknig bexioqa qixidu; □ ²⁴ Ular kiliqning bisida yikiqtilidu wæ tutkun kilinip, barlik ællærgæ elip ketilidu; «yat ællærning waqti» toxkuqæ, Yerusalem yat

■ **21:12** Mat. 10:17; 24:9; Mar. 13:9; Yh. 16:2; Ros. 4:3; 5:18; 12:4; 16:24; Wæh. 2:10. □ **21:13** «... buning bilæn ularning aldida guwahlik berix pürsitinglar qikidu» — «guwahlik berix» muxu yærdæ hux hæwar yatküzüz, Hudaning nijati Ræb Əysa Mæsih arqilik dunyaoqa keldi, dæp jakarlastin ibaræt. ■ **21:14** Mat. 10:19; Mar. 13:11. ■ **21:15** Mis. 4:12; Yæx. 54:17; Mat. 10:19; Ros. 6:10.

□ **21:16** «hainlik kilip tutup beridu» — bu birla sæz bilæn ipadilinidu. ■ **21:16** Mik. 7:6; Ros. 7:59; 12:2. ■ **21:17** Mat. 10:22; Mar. 13:13. ■ **21:18** 1Sam. 14:45; 2Sam. 14:11; 1Pad. 1:52; Mat. 10:30. □ **21:19** «Sæwr-qıdamlik bolöninglarda, jeninglaroqa igæ bolalaysilər» — bu ayættæ «jan» yaki jismaniy hayat yaki adæmning öz wujudini, xundakla rohiy hayatini kersitidu.

Bizningqæ muxu yærdæ insanning rohiy hayatidiki æmæliy jæhætlerni kersitidu. Birsidæ rohiy hayat bar bolsa, undaqta u ezini tutalaydoqan, türlük rohiy hujumlaröqa taqabil turalaydoqan bolidu — mæsilen, ezidæ bar bolöqan ænsiræxlær, korkunqlar, xæhwaniy hëwæsler qatarliklarni Mæsihge boysunduralaydu. □ **21:22** «intikam jazasini tartidoqan künlær» — «intikam jazasi» grek tilida bu sæz hêm «intikam» hêm «toluk, mutlæk høküm qikirix» dæp ipadilinidu. «Mat.» 23:35ni köring. Bu «intikam» yaki «höküm qikirilix»ni Huda Əzining hælki Yæhudiylar üstigæ yürgüzidu.

Bu, muxu yærdæ (12-24-ayæt) Yerusalem xæhiringning miladiyæ 70-yili muhasirigæ elinixi wæ wæyran kilinixini kersitioqan bexarættur. Keyinki ayætlær ahir zamanni kersitidu. ■ **21:22** Dan. 9:26,27; Mat. 24:15; Mar. 13:14. □ **21:23** «bu zeminda eoqir kışqilik bolidu...» — yaki «yar yüzidæ eoqir kışqilik bolidu».

əllarning ayaq astida qalidu. □ ■

Məsihning kelidioxanliqi haqqida

Mat. 24:29-31; Mar. 13:24-27

25 — Quyax, ay, yultuzlardimu alamətlər bolidu; yər yüzidiki əllər arisida dengiz-okyanlarning güdürlixidin wə dolqunlarning dawaloquxliridin parakəndiqilik bolidu. ■ 26 Adəmlər qorqup, yər yüzigə kelidioxan apətlərni wəhimə iqidə kütüp əs-hoxini yökətidu; qünki asmandiki küqlər lərzigə kelidu. □ 27 Andin kixilər İnsan'ooqlining küq-kudrət wə uluq xan-xərap bilən bir bulut iqidə keliwatқанliğini kəridu. ■

28 Ləkin bu alamətlər kərünüxkə baxliqanda, kəddinglarni ruslap bexinglarni kətüringlar, qünki bu silərni azad qilixitiki nijat yeqinlaxti, degənliktur. ■

Ənjür dərihidin sawaq elix

Mat. 24:32-35; Mar. 13:28-31

29 U ularoqa mundaq bir təmsilni səzləp bərdi:

— Ənjür dərihi wə baxqa barliq dərəhlərgə karanglar. ■ 30 Ularning yengidin bihlanoqanda ularoqa qarap, özunglar yazning yetip kelixigə az qaloqanliqini bilisilər. 31 Xuningdək, baya deyilgən alamətlərnin yüz beriwatқанliğini kərgininglarda, Hudaning padixahlığının yeqin qaloqanliqini bilinglar. 32 Mən silərgə bərhək xuni eytip qoyayki, bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ətməydu. □

33 Asman-zemin yökilidu, biraq mening səzlimin hərgiz yökəlməydu. □ ■

Hoxyar bolunglar

34 — Ləkin əzünglaroqa aqah bolunglarki, kəngülliringlar əyx-ixrət, məyhorluk wə tirikqilikning oqəm-əndixiliri bilən bihudlaxmisun, xu küni

□ 21:24 «Ular ... tutqun qilinip, barliq əllərgə elip ketilidu; «yat əllərnin waqti» toxquqə, Yerusalem yat əllərnin ayaq astida qalidu» — «əllər» muxu yərdə Yəhudiya əməslərni kərsitidu. «Yat əllərnin waqti» — Grek tilida «yat əllərnin waqtiliri». «Yat əllərnin waqti toxquqə» degən ibarə Yəhudiya həlki ahir zamanda qaytidin Yerusalemda turidioxanliqini wə Yerusalemi idarə qilidioxanliqini kərsitidu. Bu ibarə wə xundaqla bu bəbtiki baxqa bəxarətlər üstidə «koqumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 21:24 Rim. 11:25. ■ 21:25 Yəx. 13:10; Əz. 32:7; Yo. 3:4; 3:15; Mat. 24:29; Mar. 13:24; Wəh. 6:12. □ 21:26 «asmandiki küqlər lərzigə kelidu» — «asmandiki küqlər» bəlkim asmandiki jisimlar (quyax, ay, yultuz qatarliqlar)ni wə həm asmanda Hudaning wayran boluxiliri bilən jəng qiliwatқан jin-xəytanlarnimu kərsitixi mumkin.

■ 21:27 Dan. 7:10; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; 26:64; Mar. 13:26; 14:62; Ros. 1:11; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7. ■ 21:28 Rim. 8:23. ■ 21:29 Mat. 24:32; Mar. 13:28. □ 21:32 «bu alamətlərnin həmmisi əməlgə axurulmay turup, bu dəwr ətməydu» — əgər tiloqa elinoqan alamət Yerusalemnin wayran boluxiliri (miladiya 70-yili) (20-24-ayət) qaritiloqan bolsa, undaqla «bu dəwr» degən səz təbiyyiki (1) Əysaning dəwrində yaxap otkən adəmlərni kərsitidu. (2) əgər Məsihning dunyoqa qaytip kelixigə (27-ayət) qaritiloqan bolsa, «dəwr» degən səz bəlkim pütün Yəhudiya həlki kərsitidu; (3) bu ayətlərdə eytiloqan wəqəllərnin baxlinix dəwrində yaxioqanlarni kərsitidu. Xunga barliq wəqələr xu dəwr iqidə yüz beridu, degənlik bolidu. Bizningqə (3)-xərh aldi-kəyni ayətlərgə əng hap kelidu. □ 21:33 «Asman-zemin yökilidu, biraq mening səzlimin hərgiz yökəlməydu» — grek tili «asman-zemin otidu, biraq mening səzlimin hərgiz otməydu». ■ 21:33 Zəb. 102:25-27; Yəx. 51:6; Mat. 24:35; Ibr. 1:11.

üstinglaroqa tuyuksiz qūxmisan. □ ■ 35 Qünki u goya tuzaktæk barlik yær yüzidæ hærbir turuwatqanlarning bexioqa qūxidu. ■ 36 Xunga hærkandaq waqitlarda hoxyar bolunglar, yüz berix aldida turuwatqan bu ixlardin özünqlarni qaçurup Insan'ooli aldida hæzir bolup turuxka layik hesablinix üqün hærdaim dua qilinglar, — dedi.□ ■

37 Əmdi u kündüzliri ibadæthanida tælim berætti, ahxamliri xæhærdin qikip, keqini Zæytun teoqi dæp ataloqan taşda ötküzætti. ■ 38 Wæ barlik hælk uning tælimini angliqili tang sæhærdæ ibadæthanoqa kirip, uning yenioqa kelætti.

22

Ræbni øltürüx suyikæsti

Mat. 26:1-5, 14-16; Mar. 14:1-2, 10-11; Yh. 11:45-53

1 Əmdi petir nan heyti («ötüp ketix heyti» dæpmu atilidu) yekinlixip qaløqanidi. ■ 2 Bax kañinlar wæ Tæwrat ustazliri uni ølümgæ mæhķum kiliixa amal izdæp yürætti; qünki ular hælkün qorķatti.□ ■

3 Xu pæyttæ on ikkiylændin biri boløqan, Ixķariyot dæp ataloqan Yæhudaning kængligæ Xæytan kirdi. ■ 4 U berip bax kañinlar wæ ibadæthana pasiban bæqliri bilæn Əysani qandaq kiliq ularoqa tutup berix üstidæ mæslilætæxti.

5 Ular intayin hux bolup, Yæhudaşoqa pul berixkæ kelixti. 6 Yæhuda maķul bolup, uni halayikün ayrim qaløqanda ularoqa tutup berixkæ muwapik pursæt izdæxkæ kirixti.

Ötüp ketix heytingin kæqlik ziyapiti

Mat. 26:17-25; Mar. 14:12-21; Yh. 13:21-30

7 Əmdi petir nan heytingin *birinqi* küni yetip kælgenidi. Xu küni «ötüp ketix heyti»oqa atap kurbanlik *ķoza* soyulatti.□ ■ 8 Xuning bilæn Əysa Petrus bilæn Yühannaşoqa:

— Berip bizgæ ötüp ketix heytingin *ķozisini* birgæ yegili tæyyarlanglar, — dæp ularni øwætti.

□ **21:34** «**xu küni üstinglaroqa tuyuksiz qūxmisan**» — «xu kūn» Muķæddæş Kitabta daim degüdæk Mæşih dunyaoqa kaýtıp kelidioqan, insanlardin hæşab alidioqan künni ķersitidu. ■ **21:34** Rim. 13:13; 1Tes. 5:6; 1Pet. 4:7. ■ **21:35** 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wæh. 3:3; 16:15. □ **21:36**

«**yüz berix aldida turuwatqan bu ixlardin özünqlarni qaçurup**» — yaki «yüz berix aldida turuwatqan bu ixlardin qutulup...». Əmdi etķadqilar bu dæhxætlik wæķælærdin ötüp ketæmdu, yaki awwal elip ketilæmdu? Bu muħim mæsilæ. Oqurmænlar muxu ayætning aldi-kæynidiki sæz-ayætlærgæ qarap øzliri bir hulasisigæ kelælæydu. Biz baxķa yærlærdimu bu tema üstidæ tohtaloqan («Tesalonikaliklaroqa (2)»diki «ķoxumqæ sæz»imizdæ). «**hæzir bolup layik hesablinix üqün...**» — bæzi kona keqürmilærdæ: «küqlændürülüşinglar üqün...» deyilidu. ■ **21:36** Mat. 24:42; 25:13; Mar. 13:33; Luqa 12:40; 1Tes. 5:6. ■ **21:37** Yh. 8:2. ■ **22:1** Mis. 12:15; Mat. 26:2; Mar. 14:1. □ **22:2** «**...qünki ular hælkning øzæzipidin qorķatti**» — kañinlar wæ Tæwrat ustazlirining hælkün qorķuxining sæwæbi, hælkning Mæşihni kollaydioqanliķidin; xunga ular uni biwasitæ øltürælmæy, bæliki amal kiliq rimliklar aldida Əysaoqa ærz kiliq arkiliq ularning wasitisi bilæn uni ølümgæ mæhķum kilmæqçi. ■ **22:2** Zæb. 2:2; Yh. 11:47; Ros. 4:27. ■ **22:3** Mat. 26:14; Mar. 14:10; Yh. 13:27. □ **22:7** «**Əmdi petir nan heytingin birinqi küni yetip kælgenidi**» — «petir nan heyti» yattæ kün ötküzülætti. Tunji küni «ötüp ketix bayrimi» (ibranii tilida «pasha» heyti) idi. Bu küni, Yæhudiylar koqlarni ibadæthanoqa apirip soyup, andin øyidæ petir nan bilæn yæytti («Mis.» 12:1-20, «Law.» 23:4-8ni ķerüing). ■ **22:7** Mat. 26:17; Mar. 14:12,13.

9 — Kəyərdə təyyarliximizni halaysən? — dəp soridi ular. 10 U ularoşa mundaq dedi:

— Xəhərgə kirsənglar, mana u yərdə kozida su kətürüwaləjan bir ər kixi silərgə uqraydu. Uning kəynidin mengip u kirgən öygə kiringlar. □ 11 Wə öy igisigə: «Ustaz: — Muhlisirim bilən ötüp ketix həytining tamikini yəydiəjan mehmanhana öy kəyərdə? — dəp sorawatidu» dənglar. 12 U silərni baxlap üstünki kəwəttiki rətləngən sərəmjanlaxturuləjan qəng bir eojiz öyni kərsitidu. Mana xu yərdə təyyarlik kilip turunglar.

13 Xuning bilən ikkisi beriwidi, həmmə ixlar uning eytkinidək bolup çiqti. Ular xu yərdə ötüp ketix həytining tamikini təyyarlasti. 14 Əmdi wakti-saiti kəlgəndə, Əysa dastihanda olturdi; on ikki rosul uning bilən billə olturuxti. ■ 15 Andin u ularoşa:

— Mən azab qekixtin ilgiri, silər bilən ötüp ketix həytining bu tamikiəja həmdastihanda boluxka tolimu intizar bolup kəlgənidim. □ 16 Qünki silərgə eytayki, «Ustaz: — Muhlisirim bilən ötüp ketix həytining tamikini yəydiəjan mehmanhana öy kəyərdə? — dəp sorawatidu» dənglar. 12 U silərni baxlap üstünki kəwəttiki rətləngən sərəmjanlaxturuləjan qəng bir eojiz öyni kərsitidu. Mana xu yərdə təyyarlik kilip turunglar.

17 Andin u bir jamni kəliəja elip, təkəkür eytti wə muhlisliroşa:

— Buni elip aranglarda təkəsim kilip *iqinglar*. 18 Qünki xuni eytayki, mundin keyin Hudaning padixahlığı kəlmigüqə, hərgiz üzüm xərbitidin kət'iy iqməymən, — dedi. □

«Rəbning ziyapiti»

19 Andin u bir tal nanni kəliəja elip, Hudaəja təkəkür eytti wə uni oxtup, ularoşa üləxtürüp berip: — Bu mening silər üçün pida bolidiəjan tenimdur. Meni əsləp turux üçün buningdin yənglar, — dedi. □ ■

20 U xuningdək tamaktin keyinki jamni kəliəja elip mundaq dedi:

— Bu jamdiki xarab mening silər üçün təküliədiəjan kənimda boləjan yengi əhdidur. □

21 Lekin mana, meni tutup bərgüqining kəli mening bilən bir dastihandidur. ■ 22 Wə İnsan'ooqli dərwəkə əzi toqrisida bekitilgəndək *aləmdin* ketidu; biraq İnsan'ooqlining tutup berilixigə wasitiqi boləjan adəmning halioəja way! ■

□ 22:10 «mana u yərdə kozida su kətürüwaləjan bir ər kixi silərgə uqraydu» — Kənaanda (Pələstində) ər kixilər bügüngə kədər adətə su kətürməydu. ■ 22:14 Mat. 26:20; Mar. 14:17. □ 22:15 «tolimu intizarlik bolup kəlgənidim» — grek tilida «intizarlik bilən intizar kildim». □ 22:16 «bu həyt ziyapitining əhmiyiti Hudaning padixahlığıda əməlgə axurulmıoşuqə, mən buningdin kayta yeməymən» — Təwrattiki barlik həytlarning hər birining əzi bir bexarəttur, həmmisi Məsihning padixahlığıda toluq əməlgə axurulidu. □ 22:18 «...üzüm xərbitidin kət'iy iqməymən» — grek tilida «... üzüm teline mewisining xərbitidin kət'iy iqməymən». □ 22:19 «Meni əsləp turux üçün buningdin yənglar» — grek tilida «meni əsləp turux üçün bundaq qilinglar». ■ 22:19 Mat. 26:26; Mar. 14:22; 1Kor. 11:23,24. □ 22:20 «tamaktin keyinki jam» — «ötüp ketix həyt» tiki ziyapət daim bekitilgən əlahədə bir tərtip boyiqə etküzilidu. «Tamaktin keyinki jam» bolidu. «Bu jamdiki xarab mening silər üçün təküliədiəjan kənimda boləjan yengi əhdidur» — Məsih eytkən bu «yengi əhdə» Yərəmiya wə baxka pəyoəmbərlər arkilik Təwratta wədə kilingəjan əjayp «yengi əhdə»dur («Yər.» 31:31-34 həm «Əz.» 36:25-27ni, xundakla Yərəmiyadiki «qoxumqə sez»iminzimu kəring). Bu yengi əhdə «Məsihning kənididur» dəgənnin intayin qəngkur mənisi bardur; muxu əhdə Məsihning pütin wujud-həyatioəja pütülgənlikini, xundakla əhdini pütkül insaniyətke yətküzüxkə boləjan kət'iy niyitini kərsitidu. ■ 22:21 Mat. 26:23; Mar. 14:18; Yh. 13:21. ■ 22:22 Zəb. 41:9; Yh. 13:18; Ros. 1:6.

²³ Andin muhlislar bir-biridin:

— Arimizda zadi kim muxundak ixni qilixi mumkin? — döp munazirigə qüxüp ketixti.

Muhlisarning märtiwə həkkidə munazirilixi

²⁴ Əmdi ularning arisida kaysimiz əng uluə saniliximiz kerək degən talax-tartix pəyda boldi. ²⁵ U ularəja mundak dedi:

— Əllərdiki padixahlar qol astidiki həlk üstidin buyrukəwazlik kilip idarə kilidu, ularning üstidiki həkukdarliri «həlkərwə» döp atilidu. □ ■

²⁶ Biraq silər xundak bolmanglar; bəlki aranglardiki əng mərtiwiliki əzini əng kikiqidək hesablisun wə yetəkqi boləjanlar *həmməyləngə* hizmətkardək bolsun. ■ ²⁷ Kim mərtiwilik, dastihanda olturojanmu yaki dastihandiki kütükümu? Dastihanda olturojini əməsmu? Biraq mən bolsam aranglarda hizmitinglarda boləuqi kütüküqidəkturmən. ■

²⁸ Silər bolsanglar, beximəja sinaklar kəlgəndə baxtin-ahir mən bilən billə həmrağ boləjansilər. ²⁹ Wə huddi Atam manga padixahlik həkuki bəkitkəndək, mən silərgimu xundak bəkitimən. ■ ³⁰ Xuning bilən silər mənəng padixahlikimda mən bilən bir dastihanda yəp-qisilər wə təhtlərdə olturup, Israilning on ikki kəbilisi üstidin həküm qikirisilər. □ ■

Əysaning Petrusning əzidin tanidiojanlikini aldin eytixi

Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Yə. 13:36-38

³¹ Rəb yənə *Petruska*:

— «Əy Simon, Simon! Mana, Xəytan həmminglarni huddi buəday tashkioəndək tashk sinaxni tiligən. □ ■ ³² Ləkin etiəading yəkimisun döp sanga dua kildim. Əmdi sən towa kilip tüz yoləja kaytkəndin keyin, kərindaxliringni mustəhkəmligin» — dedi.

³³ — I Rəb, — dedi Petrus, — Mən sən bilən billə zindanoja taxlinip, billə ölümə bərixka təyyarmən!

³⁴ U uningəja: — I Petrus, sanga eytayki, bəgün horaz qillioquə, sən «Uni tonumaymən» döp mənədin üç kətim tanisən, dedi. □ ■

□ **22:25** «Əllərdiki padixahlar qol astidiki həlk üstidin buyrukəwazlik kilip idarə kilidu, ularning üstidiki həkukdarliri «həlkərwə» döp atilidu» — xu qəojda wə dunyaning pütkül tarihida «həlkərwə» döp atalojanlar əməliyətə «ismi bar, jismi yə»lardək «həlkərwə»ning əksi bolidu, əlwəttə. Məsihning bu ixni kərsətkənliki, etiəadqilar həttə muxundak abruynimu izdiməsliki kerək, hərəkəndək «abruyərsəlik» kilixtin tolimu yirəklixixi kerək, degənliktur, döp oylaymiz. ■ **22:25** Mat. 20:25; Mar. 10:42. ■ **22:26** Luqa 9:48; 1Pet. 5:3. ■ **22:27** Mat. 20:28; Yə. 13:14; Fil. 2:7. ■ **22:29** Luqa 12:32. □ **22:30** «Israilning on ikki kəbilisi üstidin həküm qikirisilər» — yaki «Israilning on ikki kəbilisi üstidin həkümranlik kilisilər». ■ **22:30** Mat. 19:28; Wəh. 3:21. □ **22:31** «Əy Simon, Simon!» — Muxəddəs Kitabta, birsining bir adamning ismini yaki bir jayning namini təkrar ikki kətim qəkirixi uningəja boləjan qongqur mēhir-muəbbətitini ipadiləp, uning əzizə əziz ikənlikini kərsitidu. «**Xəytan həmminglarni huddi buəday tashkioəndək tashk sinaxni tiligən**» — «tiligən» degən bu səz Huda Xəytanning təlipi boyiqə muxundak kilixioja yol qəyojanlikini kərsitidu. ■ **22:31** 1Pet. 5:8. □ **22:34** «**bəgün horaz qillioquə, sən «Uni tonumaymən» döp mənədin üç kətim tanisən**» — «bəgün» — oqurmənlərnəng esidə barki, Yəhudiylar üçün «bu kün» «keqə» bilən baxlinidu. Məsih bu səzləni keqidə eytidu. Xuning bilən u eytkən wəxələr axu keqidə, tang atmayla yüz beridu. Grek tilida uning səzliri inkar xəklidə ipadiliniidu: «Sən bəgün «uni tonumaymən» döp üç kətim mənədin tanmay turup horaz qillimaydu». ■ **22:34** Mat. 26:34; Mar. 14:30; Yə. 13:38.

Uning muhlislarini alahidə agahlanduruxi

35 Andin, u ulardin:

— Silərni həmyansız, hurjunsız və kəxsız səpərgə əwətkinimdə silərninğ birər nərsənglar kəm bolup qaloqanmu? — dəp soridi. Ular: — Yak, dedi. □ ■

36 Xuning bilən u ularoqa: — Lekin hazır hər kimning həmyani bolsa, uni alsun; xundak həm hurjuni bolsa, uni alsun və bir kimning kiliqi bolmisa, qapini setip birdin kiliq alsun. □ 37 Qünki mən silərgə xuni eytayki, *mukəddəs yazmilarda*: «U jinayətqilər qatarida sanilidu» dəp pütülgən söz mändə qokum əməlgə axurulidu. Qünki mening toqramdiki barlik ixlar toluk əməlgə axmay qalmaydu — dedi. □ ■

38 — I Rəb, qarioqin, bu yərdə ikki kiliq bar ikən, dedi ular.

— Boldi, yetidu! — dedi u ularoqa. □

Əysaning Zəytun teoqida dua kilixi

Mat. 26:36-46; Mar. 14:32-42

39 Andin u qiqip, aditi boyiqə Zəytun teoqioqa yol aldi; uning muhlislarini uningə əgixip bardı. ■ 40 U yərgə yetip baroqanda u ularoqa:

— Azdurulmasliqinglar üqün dua qilinglar, — dedi.

41 Andin, ulardin bir tax etimiqə nerirək berip, tizlinip turup: ■

42 — I Ata, halisang, bu kədəhni mändin elip kətkəysən. Lekin mening əməs, bəlki Sening iradəng ada kılinsun — dəp dua kildi; □ 43 və əsmandin bir pərixətə uningə kərünüp uni kuwwətləndürdi. 44 U kəttik azabta toloqinip tehimu ihlaslik bilən dua kiliwərdi. Buning bilən uning tərliri yərgə təkülgən kan tamqiliridək qıxüxkə baxlıdi. ■ 45 Andin duasini tügutip, ornidin turup, muhlislarining yenioqa kəldi. Ularning oqəmgə qəküp həlsızlinip mügdəp qaloqanlikini kərüwidi, ularoqa:

46 — Uhlap qaloqininqlar nemisi? Azduruluxtın saqlinix üqün kopup dua qilinglar, — dedi.

Əysaning tutkun kılınixi

Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Yh. 18:3-11

□ 22:35 «Silərni həmyansız, hurjunsız və kəxsız səpərgə əwətkinimdə silərninğ birər nərsənglar kəm bolup qaloqanmu?» — 9:3 və 10:3-4ni kərüng. ■ 22:35 Mat. 10:9; Mar. 6:8; Luğa 9:3. □ 22:36 «lekin hazır hər kimning həmyani bolsa, uni alsun; xundak həm hurjuni bolsa, uni alsun və bir kimning kiliqi bolmisa, qapini setip birdin kiliq alsun» — bu sirlik əmma muhim sız toqruluk «koxumqə sız»imzidə azrak tohtilimiz. □ 22:37 «U jinayətqilər qatarida sanilidu» — yaki «U asiylük kıləuqılar qatarida sanilidu». Bu bexarət «Yəx.» 53:12də tepilidu. «mening toqramdiki barlik ixlar toluk əməlgə axmay qalmaydu» — «mening toqramdiki barlik ixlar» bolsa pəkət Təwrattiki Məsihni aldin'ala oquq eytqan bexarətlər bolupla qalmay, bəlki Təwratta Məsihni kərsitidioqan barlik buyruloqan qurbanliklar, əmrlər, bəlgilimilər həmdə Təwratta hatiriləngən barlik tarihiy «bexarətlik wəkələr»ni öz iqigə alidu. ■ 22:37 Yəx. 53:12; Mar. 15:28. □ 22:38 «I Rəb, qarioqin, bu yərdə ikki kiliq bar ikən» — muxu hil «kiliq» kışka bolup, yənə «piqəş» hesablanoqli bolidu. «Boldi, yetidu! — dedi Əysa ularoqa» — muxu ayət üstidə 37-ayət bilən «koxumqə sız»imzidə tohtilimiz. ■ 22:39 Mat. 26:36; Mar. 14:32; Yh. 8:1; 18:1. ■ 22:41 Mat. 26:39; Mar. 14:35. □ 22:42 «bu kədəhni mändin elip kətkəysən» — «bu kədəh» uning aldidə turidioqan azab-oqubətlərnə kərsitidu. Təwratta «kədəh» dəl xu mənidə bolup, «Zəb.» 75:8, «Yəx.» 51:17, 22, «Yər.» 25:15 və baxka kəp yərlərdə Hudaning oqəzipini bildüridu. Xunga Məsih muxu yərdə həmmimizning gunahlırini kətürüp, Hudaning oqəzipini iqixkə təyyar turidu. ■ 22:44 Yh. 12:27; Ibr. 5:7.

⁴⁷ Uning sözi tehi ayaqlaxmastinla, bir top adamlar pəyda boldi. Ularni baxlap kəlgüqi on ikkəyləndin biri boləjan Yəhuda degən kixi idi; u Əysaəğa *salam berip* səygili kəxiəğa bardı. ■

⁴⁸ Əysa uningəğa:

— Əy Yəhuda, bir səyüx bilən İnsan'oolini tutup berərsənmu? — dedi.

⁴⁹ Wə Əysaning ətrapidikilər nemə ix yüz beridəjanlikini bilip yetip: — I Rəb, kiliq bilən uraylimu? — dedi. ⁵⁰ Wə ulardin biri *kiliqini kətürüp*, bax kahinning qakiriəğa urup, ong kulikini xiliwətti. □ ■ ⁵¹ Birəq Əysa buningəğa jawabən: — Boldi, tohta! — dedi; u kolini uzitip kulikiəğa təgküzüp, uni sakaytti.

⁵² Əysa ezini tutkili kəlgən bax kahinlar, pasiban bəgliri wə aqsakallarəğa qarap:

— Bir qarəqini tutidəjandək kiliq-toqmaqlarni kətürüp kəpsiləruə?

■ ⁵³ Mukəddəs ibadəthanida hər küni silər bilən billə idim, silər kol salmidinglar. Həzir bu silərgə təwə boləjan wəqit-saəttur wə qarənguləkning həküm sürüxidur — dedi. □

Əysaning üstidin xikayət kəlinixi wə Petrusning Əysadin tenixi
Mat. 26:57-58, 69-75; Mar. 14:53-54, 66-72; Yə. 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Ular Əysani tutuwelip, bax kahinning əyigə elip kelixti. Petrus yirəktin əgixip mangdi. ■ ⁵⁵ Əmdi ular həylining otturisida ot yekip qərisidə *issini*p olturojanda, Petrus ularning arisiəğa kirip olturdi. ■ ⁵⁶ Andin otning nurida uning olturojini kərgən bir dedək uningəğa tikilip qarap turup: — Bu adəmmu Əysa bilən billə idi, — dedi.

⁵⁷ Lekin u tenip: — Əy hotun, uni tonumaymən! — dedi.

⁵⁸ Andin uzun etməy, yənə birəylən uni kərüp: — Sənmu ulardin ikənsən, — dedi. Lekin Petrus: — Əy buradər, undəq əməsmən! — dedi.

⁵⁹ Andin bir saətqə ətkəndə baxka birəylən: — Dərhəkiqət, bu həm uning bilən billə idi; qünki umu Galiliyəliktur, — dəp qing turuwaldi. □

⁶⁰ Lekin Petrus:

— Həy buradər, nemə dəwatqiningni bilməymən! — dedi. Wə uning sözi ayaqlaxmastinla, horaz qillidi. ⁶¹ Əmdi Rəb kəynigə burulup, Petruska tikilip qarap qoydi. Xuning bilən Petrus Rəbning səzini, yəni: «Bügün horaz qillaxtin ilgiri sən məndin üç kətim tanisən» degənlikini yadiəğa kəltürdi. ■ ⁶² Wə u taxkiriəğa qikiq kəttik yioqlap kətti.

Əysaning aliy kəngəxmida sotlinixi
Mat. 26:67-68; Mar. 14:65

■ **22:47** Mat. 26:47; Mar. 14:43; Yə. 18:3. □ **22:50** «...ulardin biri kiliqini kətürüp, bax kahinning qakiriəğa urup, ong kulikini xiliwətti» — bu naməlum muhlis Petrus idi («Yüh.» 18:10, «Mat.» 26:51, «Mar.» 14:71). ■ **22:50** Mat. 26:51; Mar. 14:47. ■ **22:52** Mat. 26:55; Mar. 14:48. □ **22:53** «həzir bu silərgə təwə boləjan wəqit-saəttur wə qarənguləkning həküm sürüxidur» — «karənguləkning həküm sürüxidur» — demək, xu qarəğa Huda Xəytanning küq-qudritini, uning Əzigə wə Məsihiqə boləjan nəpritini bax kahinlar wə baxka həkümdarlardan ibarət xu rəzil adəmlər arkiqilik namayan kixiəğa yol qoyəjanidi.

«1Kor.» 2:8»ni kərüng. ■ **22:54** Mat. 26:57; Mar. 14:53; Yə. 18:12,24. ■ **22:55** Mat. 26:69; Mar. 14:54,66; Yə. 18:16,25. □ **22:59** «Dərhəkiqət, bu həm uning bilən billə idi; qünki umu Galiliyəliktur» — muxu kixi Petrusning Galiliyəlik ikənlikini bəlkim uning tələppuzi yaki bolmisa yərlik kiyim-keqikidin bilip yətkən bolsa kərək. ■ **22:61** Mat. 26:34,75; Mar. 14:72; Yə. 13:38; 18:27.

63 Əmdi Əysani tutup turuwatқанlar uni məshirə kılıxқа wə sawap-dumbılaxқа baxlıdı; ■ 64 uning kəzlrini tengip uningdin: — Seni urojan kimdu? Kəni, bexarət bərgin! — dəp soraxtı 65 wə uningəra buningdin baxқа yənə nurojun haqarətlərnı yaqıdurdı.

66 Tang atqanda, həlq aqsakallırı, yəni bax kaһınlar wə Təwrat ustazlırı yıqlıxtı. Ular uni öz kengəxmısigə elıp berıp ■ 67 uningdin: — Eytə, sən Məsiһmu? — dəp soraxtı.

U ularəra jawabən:

— Silərgə eysammu, kət'iy ixənməysilər. 68 Silərdin birər soal sorısam, heq jawab bərməysilər. 69 Lekin bu waqıttın baxlap İnsan'oolı Həmmıgə Qadırnıng ong yenıda olturıdu, — dedi. □ ■

70 — Undaқта, sən Hudaning Oqlı ikənsən-də? — deyıxtı ular.

U: — Degıninglardək mən xudurmən! — dəp jawab bərdı. □

71 Xuning bilən ular:

— Əmdi baxқа guwahqılıknıng bizgə nemə haјiti? Qunki özımız uning öz aqızıdnı qıkkınını anglıduq! — deyıxtı. □

23

Əysaning walıy Pilatusning aldıda sotlinixi

Mat. 27:1-2, 11-14; Mar. 15:1-5; Yһ. 18:28-38

1 Andin kengəxmıdikilərnıng həmmısı ornıdn turuxup, uni walıy Pilatusning aldıəra elıp berıxtı. ■ 2 U yərdə ular uning üstıdn xıkayət kılıp:

— Özını Məsiһ, yəni padıxaһ dəp atıwelıp, həlkımıznı azdurup wə kütırtıp, Kəysərgə baj-selıq tapxuruxnı tosqan bu adəmni bayqap uni tuttuq, — deyıxtı. □ ■

3 Pilatus uningdin: — Sən Yəһudıylərnıng padıxaһımsən? — dəp sorıdı.

■ 22:63 Ayup 16:10; Yəx. 50:6; Mat. 26:67; Mar. 14:6; Yһ. 19:3. ■ 22:66 Zəb. 2:2; Mat. 27:1; Mar. 15:1; Yһ. 18:28. □ 22:69 «Həmmıgə Qadırnıng ong yenıda...» — grek tilıda «Hudaning qıdrıtıng ong tərıpıdə». «Zəb.», 110:1ni kərung. Zəburdıki bu bexarətlık səzlər Məsiһni kərsıtıdu, əlwəttə. Ular əzlırı Əysanı sotlawatımız, dəp oylattı, lekin əməlıyətə u İnsan'oolı bolup ahır berıp ularnıng sotqısı bolıdu. ■ 22:69 Dan. 7:9; Mat. 16:27; 24:30; 25:31; 26:64; Mar. 14:62; Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; Wəһ. 1:7. □ 22:70 «Degıninglardək mən xudurmən!» — «degıninglardək» grek tilıda bu səznıng «Xundak, lekin əməlıyət dəl silərnıng oyılıqınınglardək əməs» degən purıki qıkidu. □ 22:71 «Əmdi baxқа guwahqılıknıng bizgə nemə haјiti? Qunki özımız uning öz aqızıdnı qıkkınını anglıduq!» — ularnıng Məsiһgə kəratқан ərz-xıkayıtı: — «Hudaning Oqlımən» degıning «kupurluq kılıqınıng», degəndın ıbarət ıdı. Musa pəyoşəmbərgə qıxürülgən kanun boyıqə həkəkiy «kupurluq kılıquci» əlümgə məhkum boluxı kerək. Xunga Məsiһ əzi eytkəndın keyın ularəra «baxқа guwahlıq» kerək bolmıdı! Haլbukı, Yəһudıy həlki əzlırnıng əməs, bəlki Rim imperiyəsıning kanunı astıda turoşaqқа, Əysanı əlümgə məhkum kılıx üqün Rim haқımıyıtı aldıda baxқа birər ərz-xıkayətını tərıpı kerək. Bu təwəndıki babta (23:2) kərünüdu. ■ 23:1 Mat. 27:2; Mar. 15:1; Yһ. 18:28. □ 23:2 «Kəysər» — Rim imperatorı. «...həlkımıznı azdurup wə kütırtıp, Kəysərgə baj-selıq tapxuruxnı tosqan bu adəmni bayqap uni tuttuq» — («u) Kəysərgə baj-selıq tapxuruxnı tosqan» degən xıkayət yalojan, əlwəttə. 20:20-26ni kərung. Xıkayət «siyasıy həhəttıki» bolup, üq kısımnı öz ıqıgə alıdu: (1) u həlknı kütırtıwatıdu, «ammıwıy tərıpı»ni buzdı; (2) həlknıng baj-selıq bərxıgə yol koymıdı; (3) özını padıxaһ dəp elan kıldı (demək, Rim imperatorıəra qarxı qıkқан). ■ 23:2 Mat. 17:25; 22:21; Mar. 12:17; Luğa 20:25; Ros. 17:7; Rim. 13:7.

U: — Eytqiningdæk, — dæp jawab bærði. □ ■

⁴ Andin Pilatus bax kaħinlar bilæn kørpçilikke:

— Bu adæmdin birær xikayæt kiløjudæk ixni tapalmidim, — dedi.

⁵ Lekin ular tehimu kæt'iy halda:

— U Galiliyædin tartip taki bu yørgiqæ, pütkül Yəħudiyædimu tælim berix bilæn hælknï kütritidu.

Əysa Hærod hanning aldida

⁶ Pilatus «Galiliyæ» degæn sözni anglap:

— Bu kixi Galiliyælikmu? — dæp soridi ⁷ wæ uning Hærod *hanning* idaræ kiløan ølkidin kælğenlikidin hæwær tepir, uni Hærodqa yollar bærði (u künlærdæ Hærodmu Yerusalemida idi). ■

⁸ Hærod Əysani kørgændæ intayin huxal boldi. Qünki u uzundin beri uningøja dair kørp ixlarni anglap, uningdin bir møjizæ kørüx ümididæ bolup, uni kørüx pursitini izdæwatatti. ■ ⁹ U Əysadin kørp soallarni soridi, lekin u Hærodqa bir eojizmu jawab bærmidi.

¹⁰ Bax kaħinlar wæ Tæwrat ustazliri yeķin turup uning üstidin hæ dæp ærxikayæt kilawatatti. ¹¹ Hærod han wæ uning læxkærliri uni harlap mæshiræ kilixip, uningøja xaħanæ ton-kiyim kiydürüp, uni yænæ Pilatusning aldioja kayturup yollidi.

¹² Mana xu kündin baxlap, Pilatus bilæn Hærod dost bolup qaldı; qünki ilgiri ular arisida adawæt boløanidi. ■

Əysaning ølümgæ hæküm kilinixi

Mat. 27:15-26; Mar. 15:6-15; Yħ. 18:39-40; 19:1-16

¹³ Waliy Pilatus bax kaħinlarni, *Yəħudiy* hækümdarlarni wæ halayikni yiojip, ■ ¹⁴ ularøja:

— Silær bu adæmning üstidin «Hælknï azduridu wæ kütritidu» dæp xikayæt kiliip uni aldimoja tartip kældinglar. Mana, mæn silærning aldinglarda uni sorak kiløjinim bilæn, uningdin silær xikayæt kiløjan jinayætlærdin birinimu tapalmidim. ¹⁵ Hærodmu tapmidi; qünki mæn silærni uning aldioja øwættim. Mana, uningda ølümgæ layik hækqandak jinayæt yok ikæn. □ ¹⁶ Xunga mæn uni jazalap, andin koyup berimæn, — dedi □

¹⁷ (uning hær kætimplik *øtüp ketix* heytida, *Yəħudiy mæħbuslardin* birini ularøja koyup berix mæjburiyiti bar idi). ■ ¹⁸ Lekin kørpçilik tængla quķan selixip:

— Buni yokiting! Bizgæ Barabbasni koyup bering! — deyixti ■ ¹⁹ (Barabbas bolsa xæhærdæ topilang këtürgænliki wæ katillik kiløjanliki üqün zindanoja taxlanøjan mæħbus idi). ²⁰ Xuning bilæn Pilatus Əysani koyup berixni

□ **23:3** «**Pilatus uningdin**» — **Sæn Yəħudiyarlarning padixahimusæn?** — **dæp soridi**. U: — **Eytqiningdæk, — dæp jawab bærði**» — «Eytqiningdæk» grek tilida bu sözning «Xundak, lekin æmaliyæt dæl sening oyliøjiningdæk æmas» degæn puriķi qikidu. ■ **23:3** Mat. 27:11; Mar. 15:2; Yħ. 18:33. ■ **23:7** Luqa 3:1. ■ **23:8** Luqa 9:7. ■ **23:12** Ros. 4:27. ■ **23:13** Mat. 27:23; Mar. 15:14; Yħ. 18:38; 19:4. □ **23:15** «**Hærodmu tapmidi**» — yaki «Hærod uni (bizgæ) kayturuwetiptu». □ **23:16** «**Xunga mæn uni jazalap, andin koyup berimæn**» — bu «jazalap» bælkim kãmqilax bolatti. Bu sözlær okurmænlergæ øjelite tuyulixi mumkin. Birawda jinayæt bolmisa, nemixķa uni jazalaydu? Mundaķ adalætsizlik Rim imperiyasi tüzümidæ bæk kørp idi. Ular deloni sürüxtæ kiløqandimu adæmni kãmqilaytti («Ros.» 22:24ni kørüng). Lekin muxu yærdæ Pilatusning Əysani mundaķ «kãmqilaymæn» deyixining mæķsiti pækæt Yəħudiy qonglarni bir az razi kilixtin ibaræt idi, halas. ■ **23:17** Mat. 27:15; Mar. 15:6; Yħ. 18:39. ■ **23:18** Ros. 3:14.

halap, kəpçilikke yənə söz kılqılı turdi. ²¹ Lekin ular jawabən yənə quқан selixip:

— Krestligin, uni krestligin! — dəp warkiraxti.

²² *Pilatus* üqinçi kətim ularoqa:

— Nemixқа? U zadi nemə yamanlik kılqan? Mən uningdin ölümgə layik heq jinayət tapalmidim. Xuning üqün mən uni jazalap, qoyup berimən, — dedi.□

²³ Biraq ular yənila hə dəp quқан selixip: «U krestlənsun!» dəp tələp kılıp qing turuwaldi. Ularning həmdə bax kaħinlarning quқанliri ahir küqlük kəldi. ²⁴ Pilatus ularning təlipi boyiqə ada kılinsun dəp həküm qıqardi. ■

²⁵ Wə ularning tiliginini, yəni topilang kətürüx wə katillik üqün zindanoqa taxlanoqanni qoyup berip, Əysani ularning haħixioqa tapxurup bərdi.

Əysaning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Yħ. 19:17-19

²⁶ Wə ular uni elip ketiwatqanda, yolda Kurini xəħirilik Simon isimlik bir kixi səħradin keliwatatti; ular uni tutuwelip, krestni uningə kətürgüzüp, Əysaning kəynidin mangdurdi. □ ²⁷ Əysaning kəynidə zor bir top həlk, xundakla uningə eqinip yioqa-zar kətürüxiwatqan ayallarmu əgixip keliwatatti. ²⁸ Lekin Əysa kəynigə burulup ularoqa:

— Əy Yerusalemnıng kizliri! Mən üqün yioqlımanglar, bəlkı özünglar wə baliliringlar üqün yioqlanglar! ²⁹ Qünki silərgə xundak eoır künlər keliduki, kixilər: «Tuoımaslar, bala kətürmigən qorsaklar wə emitmigən əmqəklar bəhtliktur!» — deyixidu. ³⁰ Xu qaoıda kixilər taoqlarəqa: «Üstimizgə örül!», dənglüklərgə: «üstimizni yap!» dəp nida kılıxidu. □ ■

³¹ Qünki adəmlər yapyexil dərəhkə xundak ixlarnı kılqan yərdə, qurup kətkən dərəhkə nemə ixlar bolar?! — dedi.□

³² Ikki jinayətqimu ölümgə məhkum kılinoqılı uning bilən təng elip kelingənidi. ■ ³³ Wə ular «bax səngək» dəp ataloqan jayoqa kəlgəndə, u yərdə uni wə yənə ikki jinayətqini, birini uning ong yenida wə yənə birini sol yenida krestkə tarttı. □ ■ ³⁴ Əysa:

— I Ata, ularni kəqürgin, qünki ular əzining nemə kiliwatqanlikini bilməydu, — dedi.

Ləxkərlər qək taxlap, uning kiyimlirini bəlüxüwaldi. ■ ³⁵ Halayik qarap turatti, Yəħudiy həkümdarlarmu yenida turup uningə dimioqini kəqip

□ **23:22** «xuning üqün mən uni jazalap, qoyup berimən» — 16-ayəttiki izahatni kərung.

■ **23:24** Mat. 27:26; Mar. 15:15; Yħ. 19:16. □ **23:26** «Wə ular uni elip ketiwatqanda, yolda Kurini xəħirilik Simon isimlik bir kixi səħradin keliwatatti; ular uni tutuwelip, krestni uningə kətürgüzüp, Əysaning kəynidin mangdurdi» — baxқа Injil bayanliridin bilimizki, buning səwəbi Əysaning həlsirap kətkənlikidin idi «Mat.» 27:32, «Mar.» 15:21 wə izahatları kərung. □ **23:30** «Xu qaoıda kixilər taoqlarəqa: «Üstimizgə örül!», dənglüklərgə: «üstimizni yap!» dəp nida kılıxidu» — Hudaning oęəzipi xunqə dəħxətlik boliduki, kixilər uningdin keqix üqün hərkanqə kərkunqlik amal-qarə bolsimu, halaydu. «Hox.» 10:8 wə «Wəħiy» 6:16ni kərung. ■ **23:30** Yəx. 2:19; Hox. 10:8; Wəħ. 6:16; 9:6. □ **23:31** «Qünki adəmlər yapyexil dərəhkə xundak ixlarnı kılqan yərdə, qurup kətkən dərəhkə nemə ixlar bolar?!» — bu sirlık bexarət bəlkim: «Mən gunəhsiz, meħriban bolup Hudaning jaza qoralliri boləqan qətləliklərnıng qolıda xunqə kəp azab tartqan yərdə, kəlgüsüdə silərdək gunəħқа patqanlarıni ular kəndək jazalar?» degəndək. ■ **23:31** Yər. 25:29; 1Pet. 4:17. ■ **23:32** Yħ. 19:18. □ **23:33** «bax səngək» dəp ataloqan jay — «bax səngək» grek tilıda «Kalwariy», ibraniy tilıda «Golgota». ■ **23:33** Mat. 27:33,38; Mar. 15:22; Yħ. 19:18. ■ **23:34** Zəb. 22:18; Mat. 27:35; Mar. 15:24; Yħ. 19:23; Ros. 7:60; 1Kor. 4:12.

məshirə qilip: Baxkılarni kütquzuptikən! Əgər u rasttin Hudaning Məsihi, Uning talliwaloqini bolsa, özini kütquzup baksun! — deyixti.

³⁶ Ləxkərlərmu uni məshirə kilixip, yenioğa berip uningöa sirkə təngləp:

³⁷ — Əgər sən Yəhudiylarning Padixahi bolsang, özüngni kütquzup baq! — deyixti.

³⁸ Uning üstidiki *tahtayoğa* grekqə, latinqə wə ibraniyqə hərplər bilən: «Bu kixi Yəhudiylarning Padixahidur» dəp yezip qoyuloqanidi. □ ■

³⁹ Uning bilən billə krestkə tartiloqan ikki jinayətqining biri uni həkərətəlp:

— Sən Məsih əməsmiding? Əmdi özüngnimu, biznimu kütquzə! — dedi.

⁴⁰ Biraq yənə biri uning gepigə tənbiş berip: Sən özüng ohxax həkümning tegidə turup Hudadin qorkmamsən? ⁴¹ Bizning jazaliniximiz həqlik, qünki öz kilmixlirimizning tegixlik jazasini tarttuq; lekin bu kixi heqkandak natoqra ix kilmioqanoq! — dəp jawab bərdi. ⁴² Andin, u Əysaqə:

— I Rəb, padixahliqing bilən kəlginingdə, meni yad qiloqin, — dedi.

⁴³ Əysa uningöa: — Bərhək, mən sanga eytayki, bügün sən mən bilən billə jənnəttə bolisən, — dedi. □

Əysaning əlümi

Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Yh. 19:28-30

⁴⁴ Həzir altinqi saət bolup, pütün zeminni tokkuzinqi saətikiqə qarangoquluq basti. □ ■ ⁴⁵ Quyaz nurini bərmidi wə ibadəthanining pərdisi tosattin otturisdin yirtilip ikki parqə bolup kətti. □ ■ ⁴⁶ Əysa kəttik əwaz bilən nida qiloqandin keyin: — I Ata! Rohimni kolungöa tapxurdum, — dedi-də, tiniqi tohtap, jan üzdi. □ ■

⁴⁷ U yərdə turoqan yüzbexi yüz bərgən ixlarni kərup: — Bu adəm həkikətən durus adəm ikən! — dəp Hudani uluqlidi. ■

⁴⁸ Wə bu mənzirini kəruşkə yioqiloqan barliq həlk yüz bərgən ixlarni kərup kəkrəklirigə urup öylirigə kəytixti. ⁴⁹ Wə uni tonuydiloqan barliq kixilər wə Galilyədin uningöa əgixip kəlgən ayallar yirəkta turup, bu wəkəlgə qərap turdi.

□ **23:38** «Uning üstidiki tahtayoğa grekqə, latinqə wə ibraniyqə hərplər bilən: «**Bu kixi Yəhudiylarning Padixahidur**» dəp yezip qoyuloqanidi» — rimliklər bu sözləni Əysani məshirə kilix üqün yazoqan, əlwəttə. Xübhəsizki, Pilatus bu arqilik **Yəhudiylarnimu** məshirə kilməqəyi yaqi əyibliməqəyi boləqan; biraq Huda bolsa bu arqilik həkikiy əhwalni kərsətkən («Yuh.» 19:19-22ni, «Zəb.» 76:10ni kəring). ■ **23:38** Mat. 27:37; Mar. 15:26; Yh. 19:19. □ **23:43** «**Bərhək, mən sanga eytayki, bügün sən mən bilən billə jənnəttə bolisən**» — Rəbning: «sən **«bügün»** mən bilən billə **jənnəttə** bolisən» degən muxu səzi bəzilərnin: «Əysa əlgəndin keyin dozahqə qüxkən» degən bid'ət təlimininin tolimu hata ikənlikini kərsitidu. Biz «qoxumqə sez»imizdə bu toqruluq azraq tohtilimiz. □ **23:44** «**altinqi saət... tokkuzinqi saət**» — «altinqi saət» qüx bolup, «tokkuzinqi saət» qüxtin keyin saət üq. Yəhudiylar waqitni ətigən saət altidin baxlap hesablaytiti (məsilən, ularda «birinqi saət» bizdə saət yəttə bolatti). ■ **23:44** Mat. 27:45; Mar. 15:33. □ **23:45** «**ibadəthanining pərdisi tosattin otturisdin yirtilip ikki parqə bolup kətti**» — «Mat.» 27:51diki izahətni kəring. ■ **23:45** Mat. 27:51; Mar. 15:38. □ **23:46** «**Əysa... tiniqi tohtap, jan üzdi**» — yaqi «Əysa... rohinə qikardi». Grek tilida «roh» wə «tinik» bir sez bilən ipadilini. «Zəb.» 31:5ni kəring. Muxu ayəttiki birinqi «kəttik əwaz bilən nida kilix»i bəlkim «Yuh.» 19:30də hatiriləngən. ■ **23:46** Zəb. 31:5; Mat. 27:50; Mar. 15:37; Yh. 19:30; Ros. 7:59. ■ **23:47** Mat. 27:54; Mar. 15:39.

*Əysaning dəpnə qilinixi**Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Yh. 19:38-42*

⁵⁰⁻⁵¹ Wə mana xu yərdə kengəxmidikilərdin Yüsüp isimlik biri bar idi. U əzi aqkəngül wə adil adəm bolup, ularning məslihətigə wə qiloqiniqə qoxulmioqanidi. Əzi Yəhudiyyə elkisidiki Arimatiya degən bir xəhərdin bolup, Hudaning padixahlıqini təlmürüp kütətti. ■ ⁵² U əzi Pilatusning aldioqə berip Əysaning jəsətini berixni tələp kildi; ⁵³ Wə uni kresttin quxürüp kanap bilən kepənləp, qoram taxtın oyup yasaloqan, heqkim qoyulmioqan bir kəbrigə dəpnə kildi. ■ ⁵⁴ Bu «təyyarlıq küni» bolup, xabat küni yeqinlixip qaloqanidi. □ ⁵⁵ Wə uning bilən Galiliyədin kəlgən ayallar *Yüsüp*kə əgixip, kəbrini wə uning jəsətinin qandaq qoyuloqinini kərdi. ■ ⁵⁶ Andin yenip berip ətirlər wə hux puraklıq buyumlarni təyyar kildi wə *Təwrattiki* əmr boyiqə xabat küni aram elixti.□

24

*Əysaning tirilixi**Mat. 28:1-10; Mar. 16:1-8; Yh. 20:1-10*

¹ Əmdi həptining birinqi künidə tang yuray dəp qaloqanda, ayallar əzliri təyyarlıqan ətirlərni elip, kəbrigə kəldi.□ ■ ² Ular kəbrining aqzidiki taxning domilitiwetilgənlikini kərdi; ³ wə kəbrigə kirip qariwidi, Rəb Əysaning jəsiti yox turatti. ⁴ Wə xundaq boldiki, ular buningdin patiparak bolup turoqanda, mana, nur qaqnap turidioqan kiyimlərni kiygən ikki zat ularning yenida tuyuksiz pəyda boldi.□ ⁵ Ayallar kattik wəhimgə quxüp, yüzlirini yərgə yeqixti. Ikki zat ularoqə: — Nemə üqün tirik boluqini olgənlərnin arisidin izdəysilər? ⁶⁻⁷ U bu yərdə əməs, bəlki u tirildi! U tehi Galiliyədə turoqan waqtida, uning silərgə nemini eytkinini, yəni: «İnsan'oolining gunahkar adəmlərnin qolioqə tapxuruluq, krestlinip, üqinqi küni qayta tirilixi muqərrərdur» degənlirini əsləp beqinqlar! — dedi.■

⁸ Wə ular uning *dəl* xundaq deginini esigə elixti;■ ⁹ wə kəbridin qaytip, bu ixlarning həmmisini on birəyləngə, xundaqla qaloqan muhlislarning

■ **23:50-51** Mat. 27:57; Mar. 15:43; Yh. 19:38. ■ **23:53** Mat. 12:40; 26:12; 27:59; Mar. 15:46; Yəx.53:9 □ **23:54** «Bu «təyyarlıq küni» bolup, xabat küni yeqinlixip qaloqanidi»

— «təyyarlıq küni» xabat küni (dəm elix küni, xənbə küni)ning harpa künidur. Dəm elix künidə kixilərnin «ix kilməslək»i üqün harpa künidə tamaq etilixi wə baxka kerəklik hizmətlərni aldin'ala kixiləwixi kerək idi — xunga aldinqi küni «təyyarlıq küni» dəp atilatti. Təwrat kalendari boyiqə «petir nan həyti»ningmu birinqi küni («Nisan», yəni 1-ayning -15-küni) «xabat küni» dəp hesablinixi kerək idi («Law.» 23:6-7). Xunga uning harpa künimu «təyyarlıq küni» dəp atilatti. Bu «Nisan» ayning 14-küni idi. Xabat küni Yəhudiylar arisida həptining barlik künlirigə ohxaxla kəqkurun baxlinidu. ■ **23:55** Luğa 8:2. □ **23:56** «ayallar» ətirlər wə hux puraklıq buyumlarni təyyar kildi» — «buyumlar» — yaki «məlhəmlər». Bu buyumların ixltilixinin məksiti jəsətnin üstigə qeqip uning qirip ketixini astilitixin ibarət idi. □ **24:1** «həptining birinqi küni» — yaki «xabattin keyinki kün», yəni yəxənbə. Baxka birhəl tərjimisi («Həptilər»ning birinqi küni). «Petir nan həyti»din «orma həyti»oqıqə 7 həptə, yəni 49 kün sanilixi kerək. Bu waqit «həptilər» dəp atilidu, «orma həyti» bəzidə «həptilərnin həyti» dəpmu atilidu. ■ **24:1** Mat. 28:1; Mar. 16:1; Yh. 20:1. □ **24:4** «nur qaqnap turidioqan kiyimlərni kiygən ikki zat» — «ikki zat» grek tilida «ikki ər kixi». Bular pərixtilər bolsa kerək. ■ **24:6-7** Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31. ■ **24:8** Yh. 2:22.

həmmisigə yətküzdi. ■ 10 Rosullarğa bu ixlarni yətküzgüçilər bolsa Magdallik Məryəm, Yoanna və Yaqubning anisi Məryəm həmdə ular bilən billə bolğan baxka ayallar idi. 11 Ləkin *ayallarning bu eytkanliri* ularğa əpsanidək bilindi, ular ularning səzligigə ixənmid. 12 Biraq Petrus ornidin turup, kəbrigə yügürüp bardı. U engixip kəbrə iqigə kəriwidi, yaloqz kanap kəpənlikning tilim-tilim parqilirini kərüp, yüz bərgən ixlarğa təjjüplinip öygə kaytip kətti. ■

Emayus yezisiğa baridiğan yolda mengiwatқан sirlik musapir

Mar: 16:12-13

13 Wə mana, xu kündə ulardin ikkiylən Yerusalemdin on bir qakirim yiraklıktiki Emayus degən kəntkə ketip baratti. □ ■ 14 Ular yüz bərgən barlik ixlar toqrisida səzlixip ketiwatatti. 15 Wə xundak boldiki, ular səzlixip-mulağizilixip ketiwatqanda, mana Əysa əzi ularğa yəqinlixip kelip, ular bilən billə mangdi; ■ 16 ləkin ularning kəzliiri uni tonuxtın tutuldi.

17 U ulardin: — Ketiwetip nemə ixlar toqruluk munazirə kilixiwatisilər? — dəp soridi. Ular kayoquluk kiyapəttə tohtap, 18 ulardin Kliyopas isimlik biri jawab berip: — Yerusalemda turupmu, muxu künlərdə xu yərdə yüz bərgən wəkələrdin birdinbir həwər tapmioğan musapir sən əhximamsən?! — dedi.

19 Wə u ulardin: — Nemə wəkələr boldi? — dəp soridi.

«Nasarətilik Əysağa munasiwətlik wəkələr!» — dedi ular, — «U əzi Hudaning aldidimu, barlik həlkning aldidimu əməldə wə səzdə kudrətlik bir pəyoğəmbər bolup, ■ 20 bax kaşınlar wə həkūmdarlırimiz uni ölüm həkūmigə tapxurup, krestlətti. 21 Biz əslidə uni Israilğa həmjəmət bolup azad kiliديوğan zat ikən, dəp ümid kילוanıduq. Ləkin ixlar xundak boldi, hazır bu wəkələr yüz bərginigə üqinqi kün boldi; □ ■ 22 yənə kelip, arimizdiki birnəqqə ayal həm bizni hang-tang kalduruwətti. Qünki ular бүgün tang səhərdə kəbrigə beriptikən, ■ 23 uning jəsitini tapalmay kaytip kelip: «Bizgə birnəqqə pərixtə qəyibənə kərünuxtə ayan bolup, «U tirik!» dedi» dəp eytiptu. 24 Buning bilən arimizdin birnəqqəylən kəbrigə berip, əhwalning dəl ayallarning eytkinidək ikənlikini bayqaptu. Ləkin uni ularmu kərməptu».

25 Əysa ularğa:

— Əy nadanlar, pəyoğəmbərlərnin eytkanlirining həmmisigə ixinxkə kəlbi gallar! 26 Məsihning əzigə has xan-xəripigə kirixtin burun, muxu japa-muxəkkətlərnə bexidin ətküzüxi muqərrər əməsmidi? — dedi. ■

27 Andin pütүн Təwrat-Zəburdin, Musa wə baxka barlik pəyoğəmbərlərnin yazmiliridin baxlap u əzi həkkidə aldın pütülgənlinirini ularğa xərğ berip qüxəndürdi. ■

28 Ular baridiğan kəntkə yəqinlaxqanda, u yirakraq bir yərgə baridiqandək turatti. 29 Ləkin ular uni tutuwelip:

■ 24:9 Mat. 28:8; Mar. 16:10. ■ 24:12 Yğ. 20:3, 6. □ 24:13 «on bir qakirim» — grek tilida «atmix stadiyon» — bir stadiyon təhminən 185 metr kelidu. ■ 24:13 Mar. 16:12.

■ 24:15 Mat. 18:20; Luka 24:36. ■ 24:19 Luka 7:16; Yğ. 4:19; 6:14. □ 24:21 «Biz əslidə uni Israilğa həmjəmət bolup azad kiliديوğan zat ikən, dəp ümid kילוanıduq» — «həmjəmət-azad kילוquci» yaki «həmjəmət-kutkuzoquci» toqruluk «Ayup» 19:25 wə izahət, xundakla «Təbirlər»ni kərüng. ■ 24:21 Ros. 1:6. ■ 24:22 Mat. 28:8; Mar. 16:10; Yğ. 20:18. ■ 24:26 Yəx. 50:6; 53:5; Fil. 2:7; İbr. 12:2; 1Pet. 1:11. ■ 24:27 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; Zəb. 132:11; Yəx. 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24-25; Dan. 9:24; Mik. 7:20.

— Kəq kirip qaldı, həlila kün olturidu. Biz bilən billə qonup qaloqin, — dəp ötündi. Xuning bilən u ular bilən qonoqili öygə kirdi. ■ ³⁰ Wə xundak boldiki, u ular bilən dastihanda olturoqanda, nanni qolioqa elip, Hudaqə təxəkkür eytti, andin nanni oxtup ularoqa tutti. □ ³¹ Ularning közliri xuan eqilib, uni tonudi; xuning bilən u ularning aldidin oqayib boldi. ³² Ular bir-birigə:

— U yolda biz bilən paranglixip, bizgə muqəddəs yazmilaroqa xərh bərgəndə, yürək-baqrımız goya ottək yanmidimu?! — deyixti.

³³⁻³⁴ Wə ular xu haman turup Yerusalemoqa kaytip kəldi. Ular ikkisi on birəylən bilən ularning həmrəhlirining bir yərgə yioqilip turuqinining üstigila qüxti, ular: «Rəb rasttin tiriliptu. U Simonəqa kərinüptu!» deyixiwatatti. □ ³⁵ Xuning bilən ular ikkiylənmu yolda yüz bərgən ixlarni wə u nanni oxtuwatqanda uning əzlrigə qandak tonuloqinini kəpçiliklə sözləp bərdi.

Əysaning muhlisliroqa yəna kərinüxi

Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Yh. 20:19-23; Ros. 1:6-8

³⁶ Wə ular bu ixlər üstidə sözləxiwatqanda, Əysa əzi tosattin ularning otturisida pəyda bolup:

— Silərgə aman-hatirjəmlək boləqay! — dedi. □ ■

³⁷ Ular birər roqni uqrattukmu nemə, dəp hiyal qilip, aləqzadə boluxup wəhimigə qüxti.

³⁸ U ularoqa:

— Nemigə xunqə aləqzadə bolup kəttinqlar? Nemixka qəlbinqlarda xək-guman qikip turidu? ³⁹ Qolliriməqa wə putliriməqa qarap beqinqlar! Meninq əzüm ikənlikimni bilinglar! Meni tutup kəringlar, roqning ət bilən səngiki yəq, ləkin mənə də bərləkini kərisilər, — dedi.

⁴⁰ Wə xundak degəq ularoqa put-qolinqi kərsətti. ⁴¹ Ular huxluktin *kəzlrigə* ixəngüsi kəlməy həyranuqəs turuqinida u ulardin:

— Silərninq bu yərdə yegüdək nərsənglar barmu? — dəp soridi. ■ ⁴² Ular bir parqə belək kawipi wə bir parqə həsəl kəniki uninqoqa sunuwidi, ⁴³ u elip ularning aldidə yedi.

⁴⁴ Andin u ularoqa:

— Mana bu mən silər bilən boləqan waqtimda silərgə eytkan: «Musa hatiriligən Təwrat kanuni, pəyoqəmbərlərninq yazmiliri wə Zəburda meninq toqramda pütülgənninq həmmisi qoqum əməlgə axurulmay qəlməydu» degən sözlirim əməsmu? — dedi. ■

⁴⁵ Xuning bilən u muqəddəs yazmilarni qüxinixi üqün ularning zəhqinlirini aqti ⁴⁶ wə ularoqa mundak dedi:

— *Muqəddəs yazmilarda* xundak aldin pütülgənki wə xu ix Məsihning əzigə toqra kəldiki, u azab qeqip, üqinqi künidə əlgənlər arisidin tirilidu, ■ ⁴⁷ andin uning nami bilən «Towa qilinglar, gunəqlərninq kəqürümigə muyəssər bolunqlar» degən həwər Yerusalemdin bəqləp bərlək əllərgə

■ 24:29 Yar. 19:3; Ros. 16:15; Ibr. 13:2. □ 24:30 «u ular bilən dastihanda olturoqanda, nanni qolioqa elip, Hudaqə təxəkkür eytti, andin nanni oxtup ularoqa tutti» — «nan oxtux» adəttə buni mēhman əməs, bəlki sahbhəna qilixi kərak idi. □ 24:33-34 «ular xu haman turup Yerusalemoqa kaytip kəldi» — grek tilida «ular xu saəttila turup Yerusalemoqa kaytip kəldi». □ 24:36 «Silərgə aman-hatirjəmlək boləqay!» — ibranıy tilida «xəlom ələykum», ərəb tilida «əssalamuələykum» degən səz bilən ipadiliniidu. ■ 24:36 Mar. 16:14; Yh. 20:19; 1Kor. 15:5. ■ 24:41 Yh. 21:10. ■ 24:44 Mat. 16:21; 17:22; 20:18; Mar. 8:31; 9:31; 10:33; Luğa 9:22; 18:31; 24:6. ■ 24:46 Zəb. 16:10; 22:6. 22; Ros. 17:3.

jakarlinidu. ■ ⁴⁸ Silər əmdi bu ixlaroşa guwahqidursilər. ⁴⁹ Wə mana, mən Atamning wədə kılöjini wujudunglaroşa əwətimən. Ləkin silər yukiridin qüxidoşan küq-қudrət bilən kiygüzülgüqə, xəhərdə kütüp turunglar». □ ■

Əysaning asmanoşa kətürülüxi

Mar. 16:19-20; Ros. 1:9-11

⁵⁰ Wə u ularni Bəyt-Aniya yezisioşiqə baxlap bardı wə қollirini kətürüp ularni bərikətlidi. ■ ⁵¹ Wə xundak boldiki, ularni bərikətligəndə u ulardın ayrılıp asmanoşa kətürüldi. ■ ⁵² Ular uningoşa səjdə қilixti wə zor huxal-huramlik iqidə Yerusalemoşa қayıtip kelip, ⁵³ hərdəim ibadəthanida turup Hudaşa xükür-sana oқuxup turdi. □

■ **24:47** Ros. 13:38; 1Yuşa. 2:12. □ **24:49** «mən Atamning wədə kılöjini wujudunglaroşa əwətimən» — «Atamning wədə kılöjini» Əzining Muқəddəs Rohi. Huda ularni «қudrət bilən kiygüzidu». «**Ləkin silər yukiridin qüxidoşan küq-қudrət bilən kiygüzülgüqə, xəhərdə kütüp turunglar**» — «xəhər» — Yerusalem. ■ **24:49** Yh. 14:26; 15:26; 16:7; Ros. 1:4. ■ **24:50** Ros. 1:12. ■ **24:51** Mar. 16:19 Ros. 1:9. □ **24:53** «...wə xundak boldiki, u ularni bərikətligəndə u ulardın ayrılıp asmanoşa kətürüldi... **ular** hərdəim ibadəthanida turup Hudaşa xükür-sana oқuxup turdi» — bu 36-53-ayətlərgə қarişanda, bu Məsiһning muһlisliroşa ahirki kərünüxi idi. Biraқ uning tirilixini bayan қilidoşan baxқа hatirilər bilən selixturoşanda, bu birinçi yəкxənbidiki kərünüxtin keyin Əysa yənə birnəqqə қetim muһlisliroşa ayan boldi. Luқaning bu hatirisi Əysaning muһlislaroşa birinçi күnidiki kərünixliridin biraқla қirikinçi күnidiki kərünüxigə atlap өtkən bolsa kerək (45-ayəttə yaki 50-ayəttə «atlap өtidu»). Xunga Injildiki «tət bayan»da һəққandaқ zit yərlər yoқ, dəp қaraymiz. «Luқа»ning dawami «Rosullarning paaliyətliri»dur, əlwəttə.

Yuhanna

«Yuhanna bayan qilogan hux hawar» •••• Əysa Məsihning əyni salahiyiti — «Hudaning Kalamı»dur

¹ Mukəddəmdə «Kalam» bar idi; Kalam Huda bilən billə idi həm Kalam Huda idi. □ ² U mukəddəmdə Huda bilən billə idi. ■ ³ U arkilik barlik məwjudatlar yaritildi wə barlik yaritiloganlarning heqbiri uningsiz yaritilogan əməs. □ ■ ⁴ Uningda həyatlik bar idi wə xu həyatlik insanlarğa nur elip kəldi. □ ■ ⁵ Wə nur karangövlükta parlaydu wə karangövlük bolsa nurni heq besip qüxəligən əməs. □ ■

⁶ Bir adəm Hudadin kəldi. Uning ismi Yəhya idi. □ ■ ⁷ U guwahlik berix üqün, yəni həmmə insan əzi arkilik ixəndürilsun, dəp nuroğa guwahqi boluxka kəlgənidi. ⁸ Yəhyaning əzi xu nur əməs, bəlki pəkət xu nuroğa guwahlik berixkə kəlgənidi.

⁹ Həqiqiy nur, yəni pütkül insanni yorutquci nur dunyağa keliwatkanidi. □ ■ ¹⁰ U dunyada bologan wə dunya u arkilik barlikğa kəltürülgən bolsimu, lekin dunya uni tonumidi. ■ ¹¹ U əziningkilərgə kəlgən bolsimu, biraq uni öz həlki qəbul qilmidi. □ ¹² Xundaqtimu, u əzini qəbul qiloganlar, yəni öz namioğa etikad qiloganlarning həmmisigə

□ **1:1 «Mukəddəmdə»** — baxka bir ipadilinixi «həmmidin burun» («aləm yaritilixtin burunla») Kalam (allikaqan) bar idi). «**Kalam**» — «səz», xundaqla «Hudaning səzi» degən mənida bolup, Əysaning bir namidur; kərsitidogan mənisi intayin qongkurdur. «qoxumqə səz»imizni kəring. «**Kalam Huda bilən billə idi...**» — Muxu yərdiki «bilən billə» degən grek tilida yənə «intayin yekin munasiwəttə», («Hudağa) qarap uni səyidogan» degən mənimu puritidu. «**həm Kalam Huda idi**» — bu muhim bayan kalamning Hudalik təbiitini kərsitidu. ■ **1:1** Pənd. 8:22; Kol. 1:17; 1Yuha. 1:1, 2. ■ **1:2** Yh. 17:5. □ **1:3 «U arkilik barlik məwjudatlar yaritildi wə barlik yaritiloganlarning heqbiri uningsiz yaritilogan əməs»** — bu yərdə kəzdə tutulogini Kalam əzi heq yaritilogan əməs, bəlki əzəldin Huda bilən billə məwjudat ikənlikidur. «Yaritilogan» grek tilida, muxu yərdə «barlikğa kəltürülgən» «wujudka kəltürülgən» degən səz bilən ipadilinidu. Xuningdək baxka hil ipadilinixi: — «Həmmə nərsə uning wasitisi bilən boldi wə bologan nərsilərdin heq biri uningsiz bolmidi». ■ **1:3** Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Əf. 3:9; Kol. 1:16; Ibr. 1:2. □ **1:4 «xu həyatlik insanlarğa nur elip kəldi»** — yaki «xu həyatlik insanlarning nuri idi». ■ **1:4** Yh. 5:26; 8:12; 9:5; 12:46; 1Yuha. 1:5; 2:8-11; 5:11. □ **1:5 «karangövlük bolsa nurni heq besip qüxəligən əməs»** — muxu səz ikki bislik səz bolup, yəni «karangövlük bolsa nurni heq qüxəngən əməs» yaki «karangövlük bolsa nurni qəbul qilogan əməs» degənnimu bildüridu. ■ **1:5** Yh. 3:19. □ **1:6 «Bir adəm Hudadin kəldi»** — grek tilida «Bir adəm Hudadin əwətildi». «**Uning ismi Yəhya idi**» — Yəhya pəyqəmbarni kərsitidu. «Yəhya» degən isim grek tilida həm ibraniy tilida «Yuhanna» — «Pərwərdigarning heqir-xəpkiti» degən məniyi bildüridu. ■ **1:6** Mal. 3:1; Mat. 3:1; Mar. 1:2, 4; Luqa 3:3; 7:27; Yh. 1:33. □ **1:9 «Həqiqiy nur, yəni pütkül insanni yorutquci nur dunyağa keliwatkanidi»** — «keliwatkanidi» degənni qandak yol bilən qüxəngili bolidu? Bizningqə, bu bir jəryanni kərsitidu — yəni bəlkim awwal Məryəmining baliyatqusiogə pəyda bolup, tuşulup andin Yəhya pəyqəmbarning əzīgə bologan guwahliki bilən əzining hizmitikə kirix jəryanni arkilik «keliwatatti». Baxka birhil tərjimisi «Bu bolsa dunyağa kəlidogan hərbir insanni yorutidogan həqiqiy nurdur». ■ **1:9** Yh. 8:12; 9:5; 12:46. ■ **1:10** Ibr. 1:2; 11:3. □ **1:11 «U əziningkilərgə kəlgən bolsimu, biraq uni öz həlki qəbul qilmidi»** — «əziningkilər» degənlik aləm wə uningda bar bologan nərsilərnin həmmisini kərsitidu. Həmmisi Məsihningkidur, qünki Huda aləmnin həmmisini u arkilik yaratkanidi, xundaqla uning baxkuruxioğa tapxuroqanidi. «**öz həlki**» — Israil həlki, yəni Yəhudiy həlki, grek tilida «əzidikilər» bilən ipadilinidu.

Hudaning pərzənti bolux hokukini ata kildi. ■ 13 Uni qobul qiləjan muxular ya qandin, ya ətlərdin, ya insan iradisidin əməs, bəlki Hudadin tərəlgən bolidu. □

14 Kalam insan boldi həm arimizda makanlaxti wə biz uning xan-xəripigə qariduk; u xan-xərap bolsa, Atining yenidin kəlgən, mehİR-xəpəət wə həkikətkə tolojan birdinbir yeganə Ooqliningkidur. □ ■ 15 (Yəhya uningə qə guwahlik berip: — Mana, mən *silərgə*: «Məndin keyin kəlgüqi məndin üstündür, qünki u mən dunyaə qə kelixtin burunla boləjanidi» deginim dəl muxu kixidur! — dəp jar kildi) □ ■ 16 Qünki həmmimiz uningdiki toluq taxqanlardin iltipət üstigə iltipət alduk. □ ■

17 Qünki Təwrat qanuni Musa *pəyoəəmbər* arkilik yətküzüləjanidi; lekin mehİR-xəpəət wə həkikət Əysa Məsih arkilik yətküzüldi. □ ■ 18 Hudani həqkim kərüp bəqqan əməs; birək Atining kuqikida turəuqi, yəni birdinbir Ooql Uni ayan kildi. □ ■

Yəhya pəyoəəmbərnin guwahliki
Mat. 3:1-12; Mar. 1:2-8; Luqa 3:15-17

■ 1:12 Yəx. 56:5; Rim. 8:15; Gal. 3:26; 2Pet. 1:4; 1Yuhə. 3:1. □ 1:13 «Uni qobul

qiləjan muxular ya qandin, ya ətlərdin, ya insan iradisidin əməs, bəlki Hudadin tərəlgən bolidu — (1) «qandin ... tərəlgən əməs» (grek tilida «qanlardin əməs») — demək, məlum bir millətin boləjanlikidin əməs. Məsilən, bəzi adəmlər: «Mən Huda alahidə talləjan həlk boləjan Yəhudiyəlardin (yaki «kahin ailisi» qatarliqlərdin) boləqə qə Hudaning pərzəntimən» dəp hata oylaydu («Ros.» 17:26ni kəring). (2) «ətlərdin ... tərəlgən əməs» — bizning qə bu ibarə insanning öz tirix-tirmixilərinə kərsitidu. Məsilən kəp adəmlər: «Mən Hudaning Musa pəyoəəmbərgə qüxürgən qanuniə qə əməl kilixqə tirixip, Hudaning pərzənti bolimən» dəp hata oylaydu. «rimliklərqə»diki «kirix səz»imizdiki «ətlər» toqruluk izahətimizni kəring. (3) «insanning (grek tilida «ərkək insan»ning) həhixidin ... tərəlgən əməs» — demək, hərkəndək bir insan (məyli pəyoəəmbər, məyli kahin məyli jamaəttiki birə ərbə boluxidin kət'iyənəzər), bəxqə bir insanni Hudaning pərzənti qiləlməydu. Uningdin bəxqə, həqkim «qə iradisi bilən» əzini Hudaning pərzənti qiləlməydu. (4) «Hudadin təriliş, yəni «kayta tuəulux» toqruluk 3:1-22-ayətni kəring. □ 1:14 «Kalam insan boldi» — «insan» muxu yərdə «ət igisi» yaki «tən» bilən ipadilini. «Kalam insan boldi həm arimizda makanlaxti» — grek tilida «Kalam tən (ət) boldi wə arimizda qədər tiktə». «Qədər» deqən səz muxu yərdə xübhəsisziki, Əysaning insənlərnin arisida həzər boluxi Musa pəyoəəmbərnin dəwridə Huda Əzining «mükəddəs qədər»ida turup, Əz həlkə arisida həzər boləjiniə ohxə ikənlikini kərsitidu. «biz uning xan-xəripigə qariduk; u xan-xərap bolsa, Atining yenidin kəlgən, mehİR-xəpəət wə həkikətkə tolojan birdinbir yeganə oəqlinikidur» — «Ata» muxu yərdə Huda'Atini kərsitidu, əlwəttə. ■ 1:14 Yəx. 7:14; Mat. 1:16; 17:2; Luqa 1:31; 2:7; Kol. 1:19; 2:9; 2Pet. 1:17. □ 1:15 «Məndin keyin kəlgüqi məndin üstündür, qünki u mən dunyaə qə kelixtin burunla boləjanidi» — demisəkmə, Yəhya pəyoəəmbər Əysa Məsihdin altə ay burun tuəuləjan («Luqa» 1:26-45ni kəring); lekin Məsih «uning boləjanidin ilgiri boləjan». ■ 1:15 Mat. 3:11; Mar. 1:7; Luqa 3:16; Yh. 1:26,30. □ 1:16 «həmmimiz uningdiki toluq taxqanlardin iltipət üstigə iltipət alduk» — mənis bəlkim «uningdiki toluq taxqan mehİR-xəpəət wə həkikəttin iltipət üstigə iltipət alduk» deqənliktur. 17-ayətni kəring. «Iltipət üstigə iltipət» deqən ibarə Musaning «Mis.» 33:3də eytqən səzidin əlinəjan. ■ 1:16 Kol. 2:10. □ 1:17 «mehİR-xəpəət wə həkikət Əysa Məsih arkilik yətküzüldi» — «Məsih» bolsa pəyoəəmbərlərnin əldin eytixiqə, Huda tərəpidin əwətəlgən, həman bir küni kelip məngü qə həküməranlik qilədiəjan Padixəni wə Kutkuzəuqi-Nijətkərnəni kərsitidu. «Təbirlər»ni kəringlar. ■ 1:17 Mis. 20:1. □ 1:18

«Atining kuqikida turəuqi, yəni birdinbir Ooql Uni ayan kildi» — bəzi kəna kəqürmildə «Atining kuqikida turəuqi, yəni Əzi birdinbir Huda boləuqi Uni ayan kildi» deyilidu. Bu ikki wariyāntning əməliyəttə qəng pərki yəq (1:1-4ni kəring. «Hudaning Ooqlı»da nemilə bolmisun hudəlik təbiiti bardur. ■ 1:18 Mis. 33:20; Qan. 4:12; Mat. 11:27; Yh. 6:46; 1Tim. 6:16; 1Yuhə. 4:12.

19 Yerusalemdiki Yəhudiylar Yəhyadin «Sən kimsən?» dəp sürüxtə kilixkə kaħinlar bilən Lawiylarni uning yenioqa əwətkəndə, uning ularoqa jawabən bərgən guwahliqi mundak idi: □ ■

20 U etirap kilip, heq ikkilənməy: — «Mən Məsih əməsmən» — dəp enik etirap kildi. □ ■

21 Ular uningdin:

— Undakta özüng kim bolisən? Ilyas pəyğəmbərmusən? — dəp soridi.

— Yaq, mən u əməsmən, — dedi u.

— Əmisə, sən heliki pəyğəmbərmusən? — dəp soridi ular.

U yənə: — Yaq! — dedi. □

22 Xunga ular uningdin:

— Undakta, sən zadi kim bolisən? Bizni əwətkənlərgə jawab beriximiz üqün, *bizgə eytkin*, özüng toqruluk nemə dəysən? — dəp soridi.

23 Yəhya mundak jawab bərdi:

— Yəxaya pəyğəmbər burun eytkəndək, qəldə «Rəbning yolini tüz kilinglar» dəp towləydiqan awazdurman! □ ■

24-25 Əmdi *Yerusalemdin* əwətilgənlər Pərisiylərdin idi. Ular yənə Yəhyadin:

— Sən ya Məsih, ya Ilyas yaki heliki pəyğəmbər bolmisang, nemə dəp kixilərnə suoqa qəməldürisən? — dəp soridi. □ ■

26 Yəhya ularoqa mundak dəp jawab bərdi:

— Mən kixilərnə suoqıla qəməldürimən, lekin aranglarda turoquqi silər tonumioqan birsi bar; ■ 27 u məndin keyin kəlgüqi bolup, mən hətta uning kəxining booquqini yexixkimu layik əməsmən!

□ 1:19 «**Yerusalemdiki Yəhudiylar**» — bəlkim Yəhudiylarning aksaqalliri wə mətiwərliri kərsitidu. «**Sən kimsən?**» — bu soalning «Sən özüng toqruluk nemə dəysən? Pəyğəmbərmusən yaki Huda əwətdioqan Məsih-kutkuzoquqimusən» degəndək iqli mənişi bar idi. Lekin ular uning bərgən jawabioqa ixinixkə təyyar əməs idi. Məsilən, «Mat.» 21:25-27ni kəring. «**kaħinlar bilən Lawiylar**» — «kaħinlar» ibadəthanida kurbanlik hizmitini kילוquqilar idi; «Lawiylar» («Lawiy» kəbilisidin boləqanlar) kaħinlaroqa Yardəmqi rolda idi. «Təbirələr»ni kəring. ■ 1:19 Yh. 5:33. □ 1:20 «U etirap kilip, heq ikkilənməy... dəp enik etirap kildi» — «heq ikkilənməy» grek tilida «inkar kilməy» degən söz bilən ipadilinidu. ■ 1:20 Yh. 3:28; Ros. 13:25. □ 1:21 «**sən heliki pəyğəmbərmusən?**» — bu soal Musa pəyğəmbər aldin'ala eytkən, əzining ornini basidioqan, xundakla əzidin yukiri turoqan pəyğəmbərnə kərsitidu («Kən.» 18:15-22). Əməliyəttə bolsa, Musaning «xu pəyğəmbər» toqruluk bəxariti Məsihning əzidə əməlgə axuruldi. □ 1:23 «**Yəxaya pəyğəmbər burun eytkəndək, qəldə «Rəbning yolini tüz kilinglar» dəp towləydiqan awazdurman!**» — Yəxaya əz kitabidiki 40:3-ayəttə bayan kילוqan «Pərwərdigarning yoli» yaki «Rəbning yoli» bolsa, Kutkuzoquqi-Məsihning yolini kərsitidu. Demək, Yəhyaning hizmiti Rəb Əysa üqün towa kילוdiqan həlkni təyyarlxətin ibarət idi. U hətta kəmtərlik bilən əzi toqruluk «Mən pəyğəmbər» deməzdu, «Mən nahəyiti bir awazmən, halas» dəydu. ■ 1:23 Yəx. 40:3; Mat. 3:3; Mar. 1:3; Luqa 3:4. □ 1:24-25

«**Yerusalemdin əwətilgənlər Pərisiylərdin idi**» — «Pərisiylər» Yəhudiy diniqə təwə boləqan, Təwrat tüzümlirigə kattik riayə kilixkə tirixidioqan məzhəptiki kixilər. «**nemə dəp kixilərnə suoqa qəməldürisən?**» — Yəhudiy həlkning arisidiki «Rabbilar» (ustazlar) heli burun mundak bir adət bekitkənki, əgər baxkə millətlər («yat əllər»)din boləqanlar «Təwrat-Zebur etiqađi»ni qəbul kילוay desə, awwal hətnə kilinixi, andin birhül «suoqa qəməldürüx» qəbul kilixi kerək idi. Lekin hazır «suoqa qəməldürüx» qəbul kilixi kerək boləqanlar butpəras «yat əllər» əməs, bəlkə əzliri qəbul kilixi kerək! Yəhya pəyğəmbər yürğüzgən «suoqa qəməldürüx» kixilərnə əz gunahliroqa boləqan ikrar-towisini, xundakla Kutkuzoquqi-Məsihning kelixigə boləqan etiqađini ipadiləx yoli idi (məsilən, «Mat.» 3:2-12ni kəring). ■ 1:24-25 Kən. 18:18. ■ 1:26 Mat. 3:11; Mar. 1:7; Luqa 3:16; Ros. 1:5; 11:16; 19:4.

28 Bu ixlar Iordan daryasining xarkiy ketidiki Bayt-Aniya yezisida, yani Yehya payoqambær kixilærni *suqa* qemüldürüwatkan yördä yüz bærğenidi.

Hudaning qozisi

29 Ətisi, Yehya Əysaning özige qarap keliwatkanlikini körüp mundak dedi:

— Mana, pütkül dunyaning gunahlrini elip taxlaydioqan Hudaning qozisi!

□ ■ 30 Mana, mæn *silargæ*: «Mændin keyin kalgüqi birsi bar, u mændin üstündür, qünki u mæn dunyada boluxtin burunla bolqanidi» deginim dæl muxu kixidur! □ 31 Mæn burun uni bilmisæmmu, lekin uni Israiloqa ayan bolsun dæp, kixilærni suqa qemüldürgili kældim.

32 Yehya yænæ guwahliq berip mundak dedi:

— Mæn Rohning pahtæk halitidæ asmandin qüxüp, uning üstigæ qonqanlikini kerdüm. □ ■ 33 Mæn æslidæ uni bilmigænidim; lekin meni kixilærni suqa qemüldürüxkæ Əwætküqi manga: «Sæn Rohning qüxüp, kimning üstigæ qonqanlikini kersæng, u kixilærni Muqæddæs Rohqa qemüldürgüqi bolidu!» degenidi. □ 34 Mæn dærwækæ xu ixni kerdüm, xunga uning hækikætæn Hudaning Oqlı ikænlikigæ guwahliq bærdim! □

Əysaning dæslæpki muhlisliri

35 Ətisi, Yehya ikki muhlisi bilæn yænæ xu yördæ turatti. 36 U u yördin mengip ketiwatkan Əysani körüp:

— Qaranglar! Hudaning qozisi! — dedi. ■ 37 Uning bu sözini anglioqan ikki muhlis Əysaning kəynidin mengixti. 38 Əysa kəynigæ burulup, ularning əgixip keliwatqinini körüp ulardin:

— Nemæ izdæysilær? — dæp soridi.

Ular:

— Rabbi (bu *ibraniyqæ söz bolup*, «ustaz» degæn mænidæ), kəyærdæ turisæn? — dedi.

□ 1:29 «pütkül dunyaning gunahlrini elip taxlaydioqan...» — grek tilida «pütkül dunyaning gunahni elip taxlaydioqan ...». «pütkül dunyaning gunahlrini elip taxlaydioqan Hudaning qozisi!» — Təwrattiki qurbanliqlar Məsih bilæn ahirlixidu, qünki u əng ahirki «qurbanliq koza»dur. Bu toşurluk «Yar.» 22:7-8, «Mis.» 12:1-3, «Yæx.» 53:7 wə Təwrattiki baxqa yærlærdæ bexaræt berilgæn. ■ 1:29 Yæx. 53:5, 7; Yh. 1:36. □ 1:30 «Mændin keyin kalgüqi birsi bar, u mændin üstündür, qünki u mæn dunyada boluxtin burunla bolqanidi» — demisækmu, Yehya payoqambær Əysa Məsihdin alta ay burun toşuloqan («Luqa» 1:26-45ni körüng); lekin Məsih «uning bolqanidin ilgiri bolqan». □ 1:32 «Mæn Rohning pahtæk halitidæ asmandin qüxüp, uning üstigæ qonqanlikini kerdüm» — «Roh» — Hudaning Muqæddæs Rohi. ■ 1:32 Mat. 3:16; Mar. 1:10; Luqa 3:22. □ 1:33 meni kixilærni suqa qemüldürüxkæ Əwætküqi — «Yəhyani suqa qemüldürüxkæ Əwætküqi» — Hudadur. «Sæn Rohning qüxüp, kimning üstigæ qonqanlikini kersæng,...» — «Roh» — Hudaning Muqæddæs Rohi. «Sæn Rohning qüxüp, kimning üstigæ qonqanlikini kersæng, u kixilærni Muqæddæs Rohqa qemüldürgüqi bolidu!» — Yəhyaning muxu guwahliqi Məsihni kærstidu; qünki Məsih Muqæddæs Rohini tøküxi bilæn nijat elip kelidioqan «yengi əhdæ»ni tüzgüqidur («Yar.» 31:31-34, «Əz.» 36:25-27, «Yæx.» 32:15-20 wə baxqilar). □ 1:34 «Hudaning Oqlı» — bu nam hærğizmu Huda bilæn Əysa otturisidiki jismani yəhəttiki ata-balilik munasiwətni əmæs, bəli rohiy yəhəttiki munasiwətni bildüridu. «Təbirlær»nimu körüng. «Hudaning Oqlı» bəzi kona kəqürülmilærdæ «Hudaning talliojini» deyilidu. ■ 1:36 Yæx. 53:7; Yh. 1:29; Ros. 8:32

39 — Berip kørünglar, — dedi u. Xuning bilən, ular berip uning kəyərdə turidıoanlıkini kərđi wə u küni uning bilən billə turđi (bu waqıt xu künning onıncı saiti idi).□

40 Yəhya pəyoəmbərning yukiriki sözini anglap, Əysaning kəynidin mangoan ikkiyolning biri Simon Petrusning inisi Andriyas idi.

41 Andriyas awwal əz akisi Simonni tepip, uningə: — Biz «Məsih»ni taptuk! — dedi («Məsih» ibraniyqə söz bolup, grek tilida «Hristos» dəp tərijimə kilinidu) □ 42 wə akisini Əysaning aldioə elip bardı. Əysa uningə qarap:

Sən Yunusning oqlı Simon; buningdin keyin «Kifas» dəp atilisən, — dedi (mənişi «tax»tur).□ ■

Filip wə Nataniyəlning qakirtilixi

43 Ətisi, Əysa Galiliyə əlkisigə yol almakçı idi. U Filipni tepip, uningə: — Manga əgixip mang! — dedi 44 (Filip Bəyt-Saidalik bolup, Andriyas bilən Petrusning yurđixi idi). ■ 45 Filip Nataniyəlni tepip, uningə:

— Musa pəyoəmbər Təwratta wə baxka pəyoəmbərlərmu yazmilirida bexarət kilip yazoan zatni taptuk. U bolsa Yüsüpning oqlı Nasarətlük Əysa ikən! — dedi.□ ■

46 Birak Nataniyəl:

— Nasarət degən jaydin yaxsi birnemə qıkamdu?! — dedi. Kelip kørüp bak! — dedi Filip.

47 Əysa Nataniyəlning əzining aldioə keliwatkanlıkini kørüp, u toəruluk: — Mana, iqidə kilqə hiylə-mikrisi yok həkikiy bir Israillik! — dedi.

48 Nataniyəl: — Meni kəyerimdin bilding? — dəp soridi.

Əysa uningə jawab berip: — Filip seni qakirixtin awwal, sening ənjür dərihining tüwidə olturoanlıkingni kərgəniddim, — dedi.

49 Nataniyəl jawabən: — Ustaz, sən Hudaning Oqlı, Israilning Padixahisən! — dedi.□

50 Əysa uningə jawabən:

— Seni ənjür dərihining tüwidə kərgənlikimni eytkanlıkim üqün ixini-watamsən? Buningdinmu qong ixlarni kərisən! — dedi 51 wə yənə:

— Bərək, bərək silərgə eytip qoyayki, silər asmanlar eqilip, Hudaning pərixtilirining Insan oqlining üstidin qıqip-qüxüp yuridıoanlıkini

□ 1:39 «onıncı saat» — Yuhanna bayanida «Rim waqti»ni ixlitidu (buningə ispat bar). Xunga bu waqıt ətigan saat on bolsa kerək. □ 1:41 ««Məsih» ibraniyqə söz bolup, grek tilida «hristos» dəp tərijimə kilinidu» — «Hristos» dərwəkə grek tilida «məsih kilinoan», «may sürülgen» degən mənidə. Keyin, duniyawi etiqadçı jamaətning bəzliri Əysani «Əysa Məsih», baxka bəziliri (grek tilidiki tələppuzə əgixip) «Yəysus Hristos» dəydu. Yəhudiy etiqadçılar:

«Yəxua Mexiyah» dəydu. □ 1:42 «Sən Yunusning oqlı Simon» — «Yunus» grek tilida «Yonah». Bəzi kona kəqürmilərdə «Yuhanna» xəklidə kərüldü. «keyin «Kifas» dəp atilisən» — «Kifas» ibraniyqə söz bolup, grek tilida «Petrus» dəp tərijimə kilinidu; ləkin «Kifas» ibraniy tilida hər türlü taxni bildüridu, «Petros» grek tilida hərhil kiçik taxni bildüridu. ■ 1:42 Mat. 16:18.

■ 1:44 Yh. 12:21. □ 1:45 «Filip Nataniyəlni tepip,...» — «Nataniyəl» Injildiki baxka bayanlarda «Bartolomay» (Tolmayning oqlı) dəp elinidu. ■ 1:45 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Kan. 18:18; 2Sam. 7:12; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10, 11; 53:1-12; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; Dan. 9:24; Zək. 6:12; 9:9. □ 1:49 «Ustaz» — grek tilida «rabbi».

kərisilər! — dedi. □ ■

2

Kana yezisidiki toy ziyapiti

¹ Üçinçü küni, Galiliyadiki Kana yezisida bir toy boldi. Əysaning anisi Məryəm u yərdə idi ² həm Əysa wə uning muhlisirimu toyqa təkliplə kilinganidi.

³ Toyda xarab tügəp qaloqanda, Əysaning anisi uningqə:

— Ularning xarabliri tügəp qaptu, — dedi. □

⁴ Əysa uningqə: — Hanim, mening sən bilən nemə karim? Mening waqti-saitim tehi kəlmidi, — dedi. □

⁵ Anisi qakarlarqə:

— U silərgə nemə kil desə, xuni kilinglar, — dedi.

⁶ Əmdi xu yərdə Yəhudiyalarınq təhərət aditi boyiqə ixlitilidion, hər birigə ikki-üç tungdin su siqidion altə tax küp qoyulqanidi. □

⁷ Əysa qakarlarqə:

— Küplərgə su toldurunglar, — dedi.

Ular küplərnə aqziqə tolduruxti. ⁸ Andin u ularqə yənə:

— Əmdi buningdin usup toy baxkuroquqioqə beringlar, — dedi.

Ular uni apirip bərdi.

□ **1:51 «Insan'ooqli»** — Mukəddəs yazmilarda (Təwratta) «Insan'ooqli» degən ibarə aldın eytilqan, dunyani kutkuzuzqə kelidion «Məsih»ni kərsətkənidi (məsilən, «Dan.» 7:13-14). Təwrat-Zəbur boyiqə, bu Əwətilgüqining Hudaning küq-kudriti wə xan-xəripilə bilən ərxin qüxüp, pütkül insanlarni mənggü baxkuridionlikini aldın eytilqan. Uningdin muhimi, bizningqə, Əysa Məsihning bu namni əzi həkqidə kəp ixlitixi əzining toluk insan ikənlikini, insaniyət bilən bir ikənlikini təktiləx üqün idi. Qünki ərx tərpidin eytkanda əjayib ix xuki, gərgə u əzəldin «Hudaning Oqli» bolqan bolsimu, u hazır yənə «insanning oqli»mu idi. «Təbirilər»ni kəring. **«silər asmanlar eqilip, Hudaning pərixtilirining İnsan'ooqlining üstidin qikqip-qüxüp yüridionlikini kərisilər!»** — muxu yərdə bizningqə Məsih «Yar.» 28:12ni kəzdə tutidu. Həzriti Yəqub əlamətlik bir qüxnə kərgən. Qüxtə u yər üstidə turup asmanqə yetidion bir pələmpəyni kərgən, pərixtilər uning üstidin «qikqip-qüxüp turatti». Demək, Əysa Məsih əzi dəl xu «asmanqə yetidion pələmpəy»dur. ■ **1:51 Yar. 28:12.** □ **2:3 «Ularning xarabliri tügəp qaptu»** — muxundak ix toy igisini qongkür hijalətkə qoyupla qalmay, gahı əhwallarda kız tərəptikilər yigit tərəptikilərnin üstidin dəwa qilixi mumkin idi. □ **2:4 «Hanim, mening sən bilən nemə karim?»** — Məsihning bu səzi bizni həyran qalduruxi mumkin. Nemixqə Əysa əz anisioqə xundak gəp kilidu? Məryəm əz oqqlining Məsih ikənlikini bilətti. Ləkin u bəlkim: «Bu mening oqqlum, mən uning anisi, qokum mening təlipimni orunlixə kərək» dəp oylixi mumkin idi. Ləkin Hudaning padixahlığı iqidə bizning Hudaning məlum adimi bilən bolqan birər «jismaniyə munasiwət»ning həqkəndak inawiti yoqtur; pəqət Hudaning Məsihdə bolqan mehri-xəpkitigə iman-ixənqə baqlisəq, andin uningdin birər nərsə tələp qilixqə bolidu. Məryəmnin hapa bolmaslığı wə 5-ayəttiki imanlık səzləni eytixi uning bu muhım nuqtni obdan qüxinip yətkənlikini ispatlaydu. **«Mening waqti-saitim tehi kəlmidi»** — «mening waqti-saitim» degən ibarə adəttə Məsihning əlümi, tirilixi wə asmanqə kətürüluxini kərsitidu. Kəzdə tutulqini Əysaning bu ixlar ərkilix «uluqlanduruluxi»dur — 12:23, 27, 28, 31ni kəring. Xungə muxu yərdə bəlkim «mən axkarə kilingidion waqit tehi kəlmidi» degəndək mənidə boluxi mumkin. «Yuh.» 4:21, 23, 5:25, 28, 29, 7:30, 8:20, 12:23, 27, 28, 31, 13:31, 16:26, 17:1ni kəring.

□ **2:6 «ikki-üç tung»** — grek tilida «ikki-üç «metret»». Hər bir küpkə 80-100 litr su siqidu, jəmiy 480-720 litr su bar idi.

⁹ Toy baxquruqçi xarabka aylanduruloqan sudin tetip kergandə (u uning kəyərdin kəltürülgənlikini bilmidi, əmma buni su toxuqan qakarlar bilətti) toy baxquruqçi toyi boluwatqan yigitni qakirip, ¹⁰ uningqə: — Hər bir *toy qiloquqi* yahxi xarabni toyni bexida kuyidu, andin mehmanlar qanoquqə iqtəndin keyin, naqirini kuyidu. Əjəba, sən yahxi xarabni muxu qoşiqə saqlapsən! — dedi.

¹¹ Bu bolsa, Əysa kərsətkən məjizilik alamətlərnin dəsəlpkisi bolup, Galiliyənin Kana yezisida kərsitilgənidi. Buning bilən u özining xan-xəripini ayan kildi, wə uning muhlisliri uningqə etiqad kildi. ¹² Bu ixtin keyin u, anisi, iniliri wə muhlisliri bilən Kəpərnaqum xəhriqə qūxūp, u yərdə birnəqqə kün turdi.

Soda-setik qiloquqilarning ibadəthanidin qoşlinixi
Mat. 21:12-13; Mar. 11:15-17; Luqa 19:45-46

¹³ Yəhudiyların «ötüp ketix heyti»qə yekin qaloqanda, Əysa Yerusalemqə bardı. ¹⁴ U ibadəthana *hoylilirida* kala, qoy wə kəptər-pahtək satquqilarni həm u yərdə olturoqan pul tegixküqilərnı kərdi. ¹⁵ U tanidin qamqə yasap, ularning həmmisini qoy-kaliliri bilən qoxup ibadəthanidin həydəp qıqardi. Pul tegixküqilərnin pullirini qeqip, xirələrini ertuwətti ¹⁶ wə pahtək-kəptər satquqilarqə: — Bu nərsilərnı bu yərdin elip ketix! Atamning əyini soda-setik əyi kilixiwalma! — dedi.

¹⁷ Buni kərgən muhlisliri *Zəburda* mundak pütülginini esiqə elixti:

«Sening *mukəddəs* əyünggə bolqan otluq muhəbbitim özümni quloqiwaldi!». ■

¹⁸ Xuning bilən Yəhudiylar u ixlərqə inkas bildürüp uningdin: — Bundak ixlarnı qiloqanikənsən, qəni, bizgə nemə məjizilik alamətni kərsitip berisən?! — dəp soridi. ■

¹⁹ Əysa ularqə jawab berip:

□ **2:11** «**Bu bolsa, Əysa kərsətkən məjizilik alamətlərnin dəsəlpkisi bolup,...**» — «Yuhanna»da əlahidə hatiriləngən «məjizilik alamət» yaki «məjizilik bəlgə»lər jəmiy yəttə bolup, hər biri Əysa Məsihinin həqikiy salahiyyetidin bir tərini kərsitidigən məjizidir. **«Buning bilən u özining xan-xəripini ayan kildi, wə uning muhlisliri uningqə etiqad kildi»** — «uning muhlisliri uningqə etiqad kildi» deyilgini bilən, keyinki nuroqun ixlər muhlislərnin bu etiqadining mukim əməs, bəki intayin nazuk ikənlikini ispatlaydu, əlwəttə. □ **2:13** **«ötüp ketix heyti»** — («pasha» heyti) — bu Yəhudiyların Musa pəyələmbərnin yetəklxi arklilik əzlrininin Məsirdiki qulluq həyatidin qutulqan kümini hatiriləx heyti bolup, əyni wəqıtta Yəhudiyların ərlərninin həmmisi Yerusalemqə berip, ibadəthanida qurbanlıqlirini soyup, heytnı xu yərdə ötküzüxi kerək idi. «Mis.» 12-babni kərüng. □ **2:14** **«ibadəthana»** — pəqət Yerusalemdiki mukəddəs ibadəthanini kərsitidu. Bu ibadəthanini Sulayman padixah birinqi bolup miladiyədin ilgiri 950-yili quruqanıdi; andin Yəhudiylar Pars imperiyası tərpidin sürgün boluxidin keytip kəlgəndə, yəni miladiyədin ilgiri 520-yili kayta quruqanıdi. Bu ibadəthanini Hərod padixah burunqidinnu həywətlik qilip qurup qıqkanıdi. Hudaning əmri boyiqə, pəqət Yerusalemdiki bu ibadəthanidila qurbanlıq qilixqə bolatti. **«kala, qoy wə kəptər-pahtək»** — bularnı qurbanlıqlar üqün satatti. ■ **2:14** Mat. 21:12; Mar. 11:15; Luqa 19:45. □ **2:16** **«Atamning əyini soda-setik əyi kilixiwalma!»** — «Zək.» 14:20-21ni kərüng. □ **2:17** **«sening mukəddəs əyünggə bolqan otluq muhəbbitim özümni quloqiwaldi!»** — «Zəb.» 69:9ni kərüng. ■ **2:17** Zəb. 69:9 ■ **2:18** Mat. 12:38; 16:1; Mar. 8:11; Luqa 11:29; Yh. 6:30.

— Uxbu ibadathanini quwuwatsənglar, mən üç kün iqidə uni yengiwaxtin kurup qikimən, — dedi. □ ■

²⁰ Xuning bilən bu Yəhudiylar yənə uningə:

— Bu ibadathanini yasawatkihi haziroiqə kirik altə yil boləjan tursa, sən uni kəndəsigə üç kündila kurup qikalaysən?! — dedi. ²¹ Həlbuki, uning «ibadəthana» degini uning öz tenini kərsətkənidi. ²² Xunga, u əlümdin tirilgəndin keyin, muhlisliri uning bu deginini esigə aldı wə xundakla muqəddəs yazmilardiki bu həktiki bexarətkə həmdə Əysaning eytkən sözigə ixəndi. ■

²³ Ətəp ketix həytida, nurojun kixilər uning Yerusalemda kərsətkən möjizilik əlamətlərni kərgən bolup, uning namioğa etiqad kılıxti. ²⁴ Ləkin Əysa pütkül insanlarning *kəlbining* kəndəq ikənlikini bilgəqkə, özini ularəğa tapxurmaytti. □ ²⁵ İnsan toqruluk heqkimning uningəğa guwahlik berixining həjiti yok idi; qünki u insanlarning kəlbidə nemə bar ikənlikini əzi bilətti. ■

3

Kaytidin təriliş

¹ Yəhudiylar *kengəxmisi*ning Pərisiylərdin boləjan Nikodim isimlik bir yolbaşqisi bar idi. ² Bu adəm bir keqisi Əysaning aldiəğa kelip:

— Ustaz, sening Hudadin kəlgən təlim bərgüqi ikənlikingni bilimiz. Qünki Huda uning bilən billə bolmisa, heqkimning sən kərsətkən bu möjizilik əlamətlərni kərsitixi kət'iy mumkin əməs, — dedi. □ ■

³ Əysa uningəğa jawabən:

— Bərhək, bərhək, mən sanga xuni eytip qoyayki, heqkim yukiridin tuəqulmioiqə, Hudaning padixahlıqini kəralməs! — dedi. □

⁴ Nikodim:

— Adəm kəriəjinida kəndəqmü kaytidin tuəqulsun? Anisiqing kərsiqiəğa kayta kirip tuəquluxi mumkinmu?! — dəp soridi.

⁵ Əysa mundak jawab bərdi:

— Bərhək, bərhək, mən sanga xuni eytip qoyayki, həm sudin, həm Rohğin tuəqulmioiqə, heqkim Hudaning padixahlıqioğa kirəlməs! ■ ⁶ Əttin tuəqulojan bolsa əttur; rohtin tuəqulojan bolsa rohtur. ■ ⁷ Sanga: «Yukiridin tuəqulxunglar kerək» deginingə həyrən kalma. ⁸ Xamal haliojan tərəpkə soqıdu, sən uning awazini anglaysən, ləkin kəyərdin

□ **2:19** «Uxbu ibadathanini quwuwatsənglar, mən üç kün iqidə uni yengiwaxtin kurup qikimən» — Əysa eytkən bu əlamət u keyin eytkən «Yunus pəyoğəmbərdə kərilgən əlamət-karamət»kə oħxax bolup, özining əlümi wə tirilixini kərsitidu (məsilən, «Mat.» 12:39ni kəring). ■ **2:19** Mat. 26:61; 27:40; Mar. 14:58; 15:29. ■ **2:22** Luqa 24:8. □ **2:24**

«Ləkin Əysa pütkül insanlarning *kəlbining* kəndəq ikənlikini bilgəqkə, özini ularəğa tapxurmaytti» — bu bayandin «hux həwər»diki ahırki məqsətni kərgili bolidu. Əysa Məsih insanlarəğa bəht-bərikət əməs, bəlki **özini** ata kılıxni yaqi «tapxurux»ni halaydu. Ləkin insan əzi tüptin əzgərtilmisa, tehi kona gunahiy təbiəttə bolsa, «özini tapxurux» kət'iy mumkin bolmaytti. Hər bir insan rohta «kayta tuəquluxi» kerək — bu 3-babning qong temisidur. ■ **2:25** 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 103:14; Yər. 11:20; 17:10; 20:12; Yh. 6:64. □ **3:2** «Ustaz» — İbraniy tilida «Rabbi», «ustaz» degən mənədə. ■ **3:2** Yh. 7:50; 9:16, 33; 19:39; Ros. 10:38. □ **3:3** «heqkim yukiridin tuəqulmioiqə, Hudaning padixahlıqini kəralməs!» — «yukiridin» degən səz grek tilida yənə «kaytidin» degənimü bildüridu wə xühşisizki, muxu yərdə **bu ikki mənini öz iqigə alidu**. ■ **3:5** Tit. 3:5. ■ **3:6** Rim. 8:5.

kelip, kəyərgə baridioqinini bilməysən. Rohtin tuoquloqan hər birimu xundaktur. □

⁹ Nikodim yənə javabən Əysaşa:

— Bu ixlər kandaqmu mumkin bolar? — dedi.

¹⁰ Əysa uringoşa javabən mundak dedi:

— «Sən İsrailning olimasi turup, bunimu bilməmsən? □ ¹¹ Bərħək, bərħək, mən sanga xuni eytip koyayki, biz bilginimizni eytimiz wə kərginimizgə guwahlik berimiz, lekin silər bizning guwahlikimizni qəbul qilmaysilər. □ ■ ¹² Silərgə zemindiki ixlarni eytsam ixnəmnigən yərdə, ərxniki ixlarni eytsam kandaqmu ixinisilər? ¹³ Əzi ərxə bolup, ərxnin qüxküküdidin, yəni İnsan'ooqlidin baxka heqkim ərxkə qikmidi.

□ ■ ¹⁴ Musa qəldə *tuq* yilanni kətürgəndək, İnsan'ooqlimu ohxaxla xundak egiz kətürülüxi kerək. □ ■ ¹⁵ Xundak boləanda, uringoşa etikad kıləjanlarning həmmisi həlak bolmay, mənggülik həyatka erixələydu». □ ■

¹⁶ Qünki Huda dunyadiki insanlarni xu kədər səyiduki, Əzining birdinbir yeganə Ooqlini pida boluxka bərdi. Məksiti, uringoşa etikad kıləjan hər birining həlak bolmay, mənggülik həyatka erixixi üqündur. □ ■

¹⁷ Huda Ooqlini dunyadiki insanlarni gunahka bekitix üqün əməs, bəlki ularning u arkilik kutkuzuluxi üqün dunyaşa əwətti. ■ ¹⁸ Kimki uringoşa etikad kıləjuqi bolsa, gunahka bekitilməydu; lekin etikad kıləjuqi bolsa allikaqan gunahka bekitilgəndur; qünki u Hudaning yəkkə-yeganə Ooqlining namioşa etikad kıləjuqan. ■ ¹⁹ Wə gunahka bekitix səwəbi mana xuki, nur dunyaşa kəlgən bolsimu, insanlar nurni əməs, bəlki karəngöqulukni yaxhi kərdi; qünki ularning əməlliri rəzil idi. ■ ²⁰ Qünki rəzillik kıləjuqi hər biri nurni yaman kərup wə əzining

□ **3:8 «Xamal haloqan tərəpkə sokidu, sən uning awazini anglaysən, lekin kəyərdin kelip, kəyərgə baridioqinini bilməysən. Rohtin tuoquloqan hər birimu xundaktur»** — grek tilida «xamal» wə «roh» birlə söz bilən ipadilini. Əysaning bu ayəttiki küçlük səzlerini «koqumqə söz»imizdə bir-birləp xərhləymiz. □ **3:10 «Sən İsrailning olimasi»** — bu söz bəlkim Nikodimning İsrail iqidə səwiyisi əng yukiri Təwrat ustazi ikənlikini kərsitixi mumkin.

□ **3:11 «biz bilginimizni eytimiz wə kərginimizgə guwahlik berimiz, lekin silər bizning guwahlikimizni qəbul qilmaysilər»** — nemixkə Əysa Nikodimoşa xunqə eoqir tənbiş beridu? Uning bu bayanidin ikki muhim soal qikidu: «biz» kim?, «silər» kim? Bular toqrisida «koqumqə söz»imizdə tohtilimiz. ■ **3:11** Yh. 3:32; 7:16; 8:28; 12:49; 14:24. □ **3:13 «Əzi ərxə bolup, ərxnin qüxküküdidin, yəni İnsan'ooqlidin baxka heqkim ərxkə qikmidi»** — bəzi kəna kəqürmilərdə «əzi ərxə bolup» degən söz tepilməydu. ■ **3:13** Yh. 6:62; Əf. 4:9.

□ **3:14 «Musa qəldə tuq** yilanni kətürgəndək, İnsan'ooqlimu ohxaxla xundak egiz kətürülüxi kerək — oqurmənlər tiləşə elinoqan bu wəqəning təpsilatirini «Qel.» 21:4-9də tapalaydu. İsrailar gunah sadir kıləjanda, Huda ularəşa tərbiyə berix üqün arisoşa yilanlarni əwətkən. Yilanlar nurəşun adəmlərnə qaqqan, Musa Hudaning yolyoruqi bilən tuqtin bir yilan yasap, uni həsioşa bekitip, həsini egiz kətürüp İsrailning bargahni aylinip mangoşan. Yilanlarning zəhriridin ələy dəp kəloqanlar əgər iman bilən xu tuq yilanoşa qarisa sakəyoqan. Bu wəqə Əysaning kresttə kətürülüxi gə bəxarət bolidu. Gunahidin ələy degənlər Əysaşa iman bilən qarisa (Əysa biz üqün gunahning əzi kılinoqan, 2Kor.5:21) gunahnin sakaytilidu — demək, mənggülik həyatka erixidu.

■ **3:14** Qel. 21:9; 2Pd. 18:4; Yh. 8:28; 12:32. □ **3:15 «xundak boləanda, uringoşa etikad kıləjanlarning həmmisi həlak bolmay, mənggülik həyatka erixələydu»** — Bu kimning səzi? Məsihning səzleri bəlkim 15-ayəttə tohtaydu. 16-21-ayətlərnə rosul Yuhanna Mükəddəs Rohning türtkə-yolyoruqi bilən yazəjan, dəp ixinimiz. ■ **3:15** Yh. 3:15. □ **3:16 «xu kədər səyiduki,...»** — grek tilida yənə «xu yol bilən səyiduki,...» degən məninimu bildüridu. ■ **3:16** Yh. 3:36; Luqa 19:10; Rim. 5:8; 8:31; 1Yuhə. 4:9; 5:10. ■ **3:17** Luqa 9:56; Yh. 9:39; 12:47; 1Yuhə. 4:14. ■ **3:18** Yh. 5:24; 6:40,47; 20:31. ■ **3:19** Yh. 1:5.

qiloqan-ətkənlirining axkara qilinmasliqi üçün nuroqə kəlməydu; ²¹ lekin həqiqətni yürgüzgüqi bolsa, əməllirini Hudaqə tayinip qiloqanliqi ayan bolsun dəp, nuroqə kelidu. □ ■

Yəhya pəyoqəmbər yəna guwahliq beridu

²² Bu ixlardan keyin, Əysa muhlisliri bilən Yəhudiyə zeminiqə bardı; u u yərdə ular bilən billə turup, kixilərnı qəmüldürdi. ■ ²³ Xu qəoqda Yəhya pəyoqəmbər^{mu} Salim yezisining yenidiki Aynon degən yərdə kixilərnı qəmüldürüwatatti. Qünki u yərning süyi mol idi. Kixilər uning aldiqə kelixip, qəmüldürüxnı qəbul qilixatti ■ ²⁴ (qünki xu qəoqda Yəhya tehi zindanoqə taxlanmioqanidi). ■

²⁵ *xu waqitlarda* Yəhyaning muhlisliri bir Yəhudiy kixi bilən təharət qaidiliri toqrisida bəs-munazirə qilixip qaldı. ²⁶ Andin muhlislar Yəhyaning yeniqə kelip:

— Ustaz, İordan dəryasining u qetida sən bilən birgə boləqan, özüng *təripləp* guwahliq bərgən həliqi kixi mana hazır əzi kixilərnı qəmüldürüwatidu, wə həmmə adəm uning yeniqə ketixiwatidu, — dedi. □ ■

²⁷ Yəhya mundak jawab bərdi:

— Əgər uningə ərxin ata qilinmioqan bolsa, insan həqnersigə igə bolməydu. ²⁸ Mening silərgə: «Mən Məsih əməs, pəkət uning aldidə əwətəlgənmən» deginimgə özünqlar guwahqisilər. ■ ²⁹ Kelinqəknı əmrigə aloquqi yigittur; koldixi yigitning awazini kütidu; koldax uning awazini anglap, qəlbidə tolimu hursən bolidu. Xuningə qə ohxax, məndimu hursənlik toluq taxidu. □ ³⁰ Uning yüksilixi, mening ajizlixixim muqərrərdur. □

³¹ Üstündin kəlgüqi həmmidin üstündür. Zemindin kəlgüqi zeminoqə təwə bolup zemindiki ixlarnı səzləydu. Ərxin kəlgüqi həmmidin üstündür; ■ ³² əzining *ərxətə* kərgən wə angliqanliri bolsa, u bular toqruluk guwahliq beridu; birək həqkim uning guwahliqini qəbul

□ **3:21 «Hudaqə tayinip qiloqanliqi»** — grek tilida «Hudada qiloqanliqi» degən səz bilən ipadiliniđu. ■ **3:21** Əf. 5:8,13. ■ **3:22** Yh. 4:1. ■ **3:23** Mat. 3:6; Mar. 1:5; Luqa 3:7. ■ **3:24** Mat. 14:3. □ **3:26 «Ustaz»** — Grek tilida «rabbi». «... özüng *təripləp*

guwahliq bərgən həliqi kixi mana hazır əzi kixilərnı qəmüldürüwatidu, wə həmmə adəm uning yeniqə ketixiwatidu — nemixqə Yəhyaning muhlisliri xu Yəhudiy kixi bilən bəs-munazirə qilip (25-ayət) bu soalni toqduroqan? Yəhya bolsa Təwrat dəwridiki əng ahırqi, xundaqla əng uluq pəyoqəmbər həsabliniđu. Yəhya xu salahiyitidə Təwrat («kona əhdə»)tiki təharət ixlirini tehiqə saqlap kəlgənidi. Ləkin Məsih «iqqi tazilik»ni təkitləydiqan təlimi bilən «yengi əhdə»ni tonuxturuwatqanidi. Xuning bilən xu bəs-munaziridə Yəhyaning təlimliri wə Əysaning təlimliri otturisidiki pərkələr tügixi mumkin idi. Yəhyaning muhlislrining «həlkə «Səndin waz keqip, bu «yengi adəm»ning qəxiqə baridu» deyixning məqsiti Yəhyaning inawət-abruyini koqdxax idi, əlwəttə. Ləkin Yəhyaning (27-31-ayəttiki) jawabi «Bundak oylap ketixning həjiti yok, əksiqə huxal boluximiz lazim» idi. ■ **3:26** Mat. 3:11; Mar. 1:7; Luqa 3:16; Yh. 1:15, 26, 34.

■ **3:28** Mal. 3:1; Mat. 11:10; Mar. 1:2; Luqa 1:17; 7:27; Yh. 1:20, 21, 23. □ **3:29**

«Kelinqəknı əmrigə aloquqi yigittur; koldixi yigitning awazini kütidu; koldax uning awazini anglap, qəlbidə tolimu hursən bolidu. Xuningə qə ohxax, məndimu hursənlik toluq taxidu» — muxu səzlər bilən Yəhya pəyoqəmbər Əysa Məsihni toy yigitigə ohxitidu wa: Özüm bolsam pəkət toy yigitning koldiximən, halas, dəydu. □ **3:30 «Uning yüksilixi, mening ajizlixixim muqərrərdur»** — Yəhyaning səzliri muxu yərdə tügəydu, 31-36-ayətlərnı rosul Yuhanna Muqəddəs Rohning türtkə-yolyoruqi bilən yazoqan, degən pikirgə mayilmiz. Bəzi alimlar 32-34- yaki 32-36-ayətlərnimu Yəhya pəyoqəmbərnıng səzliri, dəp qaraydu. ■ **3:31** Yh. 8:23.

kilmaydu. ■ ³³ *Halbuki*, kimki uning guwahlikini qobul qilgan bolsa, Hudaning hək ikonligigimu mehürini baskan bolidu. □ ■ ³⁴ Qünki Huda əwətini Hudaning səzlidirini səzləydu; qünki Huda Rohni *uningoşa* olqəm bilən kəmləp bərməs. □ ■ ³⁵ Ata Ooqulni səyidu wə həmmə ixlarni uning kəlioşa tapxuroşandur. □ ■ ³⁶ Ooquloşa etikađ kəlioşuqi mənəggülük hayatka igidur. Ləkin Ooquloşa itaət kilmioşuqi hayatni həq kərməydu, bəlki Hudaning oşəziپی xundaklarınəg üstidə turidu.■

4

Əysa bilən Samariyəlik ayal

¹ Əmdi Pərisiylərnin «Əysanın muhlis kəlip qəmüldürgənliri Yəhyaningkidin kəp ikən» dəgən həwərnə anglişinini Rəb ukqəndin keyin ■ ² (əməliyəttə Əysa əzi əməs, muhlisliri qəmüldürətti) ³ u Yəhudiyə əlkisidin qikip yənə Galiliyəgə kətti. ⁴ Əmdi u yol üstidə Samariyə əlkisidin ətüxi kərək idi. □ ⁵ Xuning bilən u Yəqub döz ooşli Yüsüpkə bərgən yərgə yəkin boləşan Samariyəninəg Sihar dəgən bir xəhriyəgə kəldi. ■ ⁶ Xu yərdə «Yəqubning kuduki» bar idi. Əysa səpiridə qarqioşinidin kudukning kəxişə kelip olturdi. Bu təhminən altingi saət idi. □ ⁷⁻⁸ Əysanın muhlisliri yeməklik setiwelix üqün xəhərgə kirip kətkənidi. Xu qarşədə, Samariyəlik bir ayal su aloşili kəldi. Əysa uningə: — Manga iqqili su bərgin, — dedi.

⁹ Ayal uningdin:

■ **3:32** Yh. 5:30; 8:26; 12:49; 14:10; 1Yuhə. 5:10. □ **3:33** «**Kimki uning guwahlikini qobul qilgan bolsa, Hudaning hək ikonligigimu mehürini baskan bolidu**» — «Huda hək» dəgən səzdə kəzdə tutulşini nəmə? Xühşisizki, Hudaning əslidə Kutquzoşuqi-Məsiş əwətimən, dəp bərgən nuroşun wədiliri hazir Əysada toluq əməlgə axuruloşan, dəgənlik bolidu. «Mehürini baskan» — birinşidin, baxkilaroşa «Huda həkşur» dəp enik guwahlik beridoşan wə ikkinşidin, Hudaning guwahlikini qobul kəlioşuqi əz hayatida xu guwahlikni təstikləydişan Hudaning Rohininəg ispatini kəridu, xunga «Huda hək» dəp tehimu küşlük guwahşiqi bolidu. ■ **3:33** Rim. 3:4. □ **3:34** «**...qünki Huda Rohni uningəşa olqəm bilən kəmləp bərməs**» — «Roh» — Hudaning Muşəddəs Rohi. Dəmək, Huda pəyşəmbərlirigə Əz Rohidin «olqəm bilən kəmləp» ata kəlioşini bilən, Məsişigə bolsa olqiməy bərməktə. Baxkə birhil tərgimisi: «Huda Rohni olqəm bilən kəmləp bərməs» — dəmək, İnşil dəwridə Huda Məsiş arşilik Muşəddəs Rohini həmmə etikađqioşa olqiməy ata kəlidu. ■ **3:34** Əf. 4:7. □ **3:35** «**Ata Ooqulni səyidu wə həmmə ixlarni uning kəlioşa tapxuroşandur**» — «Ata» muxu yərdə Hudani kərsitidu; «Ooqul» bolsa — Hudaning Əz Ooşli, əlwəttə. «Yuhanna»da «Ooqul» kəp ixlitilidu; qünki Hudaning Ooşli birdinbirdur. ■ **3:35** Mat. 11:27; 28:18; Luka 10:22; Yh. 5:22; 17:2; İbr. 2:8. ■ **3:36** Yh. 3:36; 6:47; 1Yuhə. 5:10. ■ **4:1** Yh. 3:26. □ **4:4** «**u yol üstidə Samariyə əlkisidin ətüxi kərək idi**» — Yəhudiylar Samariyəliklərgə əq boləşaqkə, ular Yəhudiyədin Galiliyəgə mangəşanda, Samariyədin əməs, daim İordan dəryasini boylap mangətti. Xunga «Samariyə əlkisidin ətüxi kərək» dəgən səz muxu yərdə Əysanın bu yol bilən mengixi Hudaning iradisi ikənlikini bilşənlikini ayan kəlidu. ■ **4:5** Yar. 33:19; 48:22; Yə. 24:32. □ **4:6** «**Yəqubning kuduki**» — grek tilida «Yəqubning bulişi». U yəz astidiki bulək boləşaqkə, «kuduk» idi. «**Bu təhminən altingi saət idi**» — yaki ətigəndə saət altidə yaki qūxtin keyin altingi saəttə (5:4dikə izahətni kəşünəg).

— Өzingiz Yəhudiy tursingiz, məndək Samariyəlik bir ayaldin kəndaklarqə iğkili su tələp kılıp qaldingiz? — dəp soridi (qünki Yəhudiyar Samariyəliklər bilən heqkəndək bardı-kəldi kilmaytti). □ ■

¹⁰ Əysa uningəja jawabən:

— Əgər sən Hudaning səwəritining nemiliki wə səndin su sorioşuqining kim ikənlikini bilsəngidi, undakta sən uningdin tiləytting wə u sanga həyatlik süyini berətti.

¹¹ Ayal uningdin:

— Təksir, su tartkudək heqnərsingiz bolmisa, uning üstigə kuduk qongkur tursa, həyatlik süyini nədin alisis? ■ ¹² Əjəba, bu kudukni bizgə *miras* qalduroşan atimiz Yakuptin uluqmusiz? Bu kuduktin özi, oşulliri wə mal-waranlirimu su iğkən — dedi. □

¹³ Əysa uningəja jawabən:

— Bu suni iğkən hərkim yənə ussaydu. ¹⁴ Əmma mən beridioşan suni iğküqi hərkim mənəggügə ussimaydioşan bolidu wə bəlki mən uningəja beridioşan su uning iğidə uni mənəggülük həyatlikqə elip baridioşan, uroşup qikidioşan bir bulak bolidu, — dedi. ■

¹⁵ Ayal: — Təksir, mənə bu sudin bərgəysizki, mən yənə ussimaydioşan wə muxu yərgə su tartkili ikkinqi kəlgüqi bolmaydioşan bolay! — dedi. □

¹⁶ Əysa:

— Berip eringni bu yərgə qakirip kəlgin, — dedi.

¹⁷ — Erim yok, — dəp jawab bərdi ayal.

— Erim yok dəp, rast eytting. ¹⁸ Qünki bəx ərgə təgding wə hazır səndə bolojini sening ering əməs. Buni toşra eytting! — dedi Əysa.

¹⁹ Ayal uningəja: — Təksir, əmdı kərdümki, siz əslidə pəyoşəmbər ikənsiz!

■ ²⁰ Ata-bowilirimiz bu təoşda ibadət kılıp kəlgən, ləkin silər *Yəhudiyar* «İbadətəni Yerusalemda kılıx kerək!» dəwalisiləroşu? — dedi. □ ■

²¹ Əysa uningəja mundak dedi:

— Hənim, mənə ixəngin, xundak bir waqti-saiti keliduki, silərnin Atioşa ibadət kılıxinglar üçün nə bu təoşda yaqi nə Yerusalemda boluxunglarınin həjiti kəlmaydu. ²² Silər ibadət kılışinglarni bilməysilər; biraq biz kimgə ibadət kılışinimizni bilimiz. Qünki nijat-kutkuzulux Yəhudiyar

□ **4:9** «...qünki Yəhudiyar Samariyəliklər bilən heqkəndək bardı-kəldi kilmaytti» — Yəhudiyar Samariyəlikləni kapir dəp, hətta ularning qinə-qaqilirinimu ixlətməytti. Yəhudiy həlqi ən'əniliri boyiqimu «Xu kapirləroşə kəzdar boluxqə kət'iy bolmaydu» dəp Samariyəliklərdin heqnemə sorimatti. Uning üstigə Yəhudiy ərkəklər sirtlarda bolojanda heqqaşan natonux bir ayal bilən (hətta bəzidə tonux ayallar bilənmu) sezləxməytti. 27-ayətni kərişing. ■ **4:9** Luqa 9:52, 53; Yh. 8:48. ■ **4:11** Yər. 2:13. □ **4:12** «Əjəba, bu kudukni bizgə *miras* qalduroşan atimiz Yakuptin uluqmusiz? Bu kuduktin özi, oşulliri wə mal-waranlirimu su iğkən» — ayalning bu sezişing iğki mənisi bəlki «Kuduk kolap su tepix asan əməs. Pəkət nahəyiti bilimlik adəmlər xundak kılalaydu. Uning üstigə hətta uluq Yakup özimu muxu sudin iğkən, uningdin yahxi su tapalmioşan. Siz uningdin uluqsiz, Yakup iğkən sudin əwzəl süyüñg barmu?!» degənlik bolsa kerək. ■ **4:14** Yh. 3:16; 6:27, 35, 54; 7:38. □ **4:15** «**Təksir, mənə bu sudin bərgəysizki, mən yənə ussimaydioşan wə muxu yərgə su tartkili ikkinqi kəlgüqi bolmaydioşan bolay!**» — Ayalning tələppuzi bəlki kinayilikrəş yaqi gumanlikrəş bolsa kerək. Bizningə pəkət Əysa ayalning öz ərliri toşruluk bəxarətlik səz kılışanda (18-ayət), andin ayal uning həkikiş Məsih ikənlikini bilip yetidu. ■ **4:19** Luqa 7:16; 24:19; Yh. 6:14. □ **4:20** «**Ata-bowilirimiz bu təoşda ibadət kılıp kəlgən**» — «bu təoş» Gərizim teoşidur. Samariyəliklər xu yərdə əz ibadəthanisini quroşanidi. «**ləkin silər Yəhudiyar «İbadətəni Yerusalemda kılıx kerək!» dəwalisiləroşu?**» — demisəkmə, ayalning bu sezi əməliş bir soaldur, yəni: — Nemixqə xundak? Bu toşrimu? — degəndək. ■ **4:20** Qan. 12:5,11; 1Pad. 9:3; 2Tar. 7:12.

arkilik bolidu. □ ■ 23 Lekin xundak bir waqit kelidu — wə xundakla hazir keldiki, həkikiy ibadət kılouqılar Atıoqa roh wə həkikət bilən ibadət kılıdu. Ata Əzigə ənə xundak həkikiy ibadət kılouqılarni izdiməktə.

□ 24 Huda rohtur wə uningə ibadət kılouqılar roh wə həkikət bilən Uningə ibadət kılıxi kerəktur. ■

25 Ayal uningə:

— Məsihning, yəni «Hristos» degənni kelidıoanlıkini bilimən. U kəlgəndə, bizgə həmmə ixlarni eytip beridu — dedi. □

26 Əysa uningə: — Sən bilən səzlixiwatkuqi mən dəl xudurmən! — dedi. ■

27 Xu qaşda uning muhlisiri qayıtip kəldi. Ular uning bir ayal bilən səzlixiwatkanlıqıoqa haŋg-taŋg kəlixiti; lekin heçqaysisi uningdin: «Uningdin nemə izdəysən?» yaki «Nemixka uning bilən səzlixisən?» dəpmu sorimidi.

28 Xuning bilən ayal kozisini taxlap koyup, xəhərgə qayıtip berip, kixilərgə:

29 — Yürüŋlar, hayatimda kıləoanlirimning həmmisini manga eytip bərgən bir kixini kərup kelinglar. Əjəba, Məsih xumidu? — dedi.

30 Buning bilən halayik xəhərdin qikiip, Əysaning aldıoqa kəlixiti.

31 Xu arilikta muhlisiri uningə:

— Ustaz, bir nərsə yəwalsangqu? — dəp etünüxti.

32 Lekin u ularə:

— Mening silər bilməyđioan bir yeməklikim bar, — dedi.

33 Muhlislar bir-birigə:

— Əjəba, birsi uningə yegili bir nərsə əkelip bərgənmidu? — deyixti.

34 Əysa ularə mundak dedi: — Mening yeməklikim — meni Əwətküqining iradisini əməlgə axurux wə uning *manga tapxurojan* hizmitini tamamlaxtur.

35 — Silər: «Hosul yeşixka yənə tət ay qaldi» dəwatmamsilər? Mana, silərgə eytayki, bexinglarni kətürüp etizlarəqa qaranglar, ziraətlər sarşiyip oruxka təyyar boldi! □ ■ 36 Wə ormiqi ix həkikini alidu wə mənggölük hayatka toplanəoan hosulni yişidu, xuning bilən terioquqi

□ 4:22 «nijat-kutkuzulux Yəhudiylar arkilik bolidu» — qünki (1) Huda həkikiy səz-kalamini əslidə Yəhudiylar həkigə əlahidə tapxurojan; (2) həmmidin muhimi, Hudaning wədilirigə əsasən Məsih Yəhudiylardın qikidu. ■ 4:22 Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4; 2Pad. 17:29; İbr. 7:14.

□ 4:23 «...roh wə həkikət bilən ibadət kılıdu» — demək, (1) Hudaning Muqəddəs Rohi arkilik; (2) hər bir ibadət kılouqi insan əzining pütkül rohi bilən; (3) Huda insanlarəqa tapxurojan həkikət (Əz səz-kalami) boyiq; (4) hər kəndak yaloanqılıknı taxlıoan halda ibadət kılıxtur. ■ 4:24 2Kor. 3:17. □ 4:25 «Məsihning, yəni «Hristos» degən...» — «Hristos» grek tilidiki səz bolup, «Məsih», yəni «Məsih kılinoan (zat)» degənni bildüridu. ■ 4:26 Yh. 9:37. □ 4:35

«Silər: «hosul yeşixka yənə tət ay qaldi» dəwatmamsilər?» — xu waqit bəlkim oninqi yaki onbirinqi ay idi. «Mana, silərgə eytayki, bexinglarni kətürüp etizlarəqa qaranglar, ziraətlər sarşiyip oruxka təyyar boldi!» — xühşisizki, Əysa muxu yərdə təswirləngən «hosul» hazir xəhərdin qikiip əzining yenioqa keliwatkanlarni, xundakla əzigə etiqad kılmaqci boləoanlarni kəzdə tutidu — «huddi ziraətlər sarşiyip oruxka təyyar boləoandək, bu kixilərmu etiqad kılıxka təyyar boldi» degəndək. ■ 4:35 Mat. 9:37; Luqa 10:2.

bilən ormiqi təng xadlinidu. □ ³⁷ Qünki bu ixta «biri teriydu, yənə biri yiojdu» degən söz əməlgə axurulidu. ³⁸ Mən silərnə özünqlər əmgək singdürmigən həsulni yiojixka əwəttim; baxkılar əmgək kildi wə silər ularning əmgikining mewisini elixka nesip boldunglar.□

³⁹ Xu xəhərdiki nuroşun Samariyəliklər həliki ayalning: «U həyatimda qilojanlırimning həmmisini manga eytip bərdi» degən guwahlik sözini anglap, Əysaəta etikad kildi. ⁴⁰ Xunga, ular uning aldioə kelip, uning əzlrə bilən billə turuxini etünüxkili turdi; xuning bilən u u yərdə ikki kün turdi.

⁴¹ Uning söz-kalami arkilik təhimu kəp adəm şoəta etikad kildi. ⁴² Ular ayaləta:

— Bizning etikad kiliximiz əmdi sening sözliring səwəbidin əməs, qünki əzimiz uni angliduk wə bildukki, dunyaning Kutkuzoşuqisi dəl xu kixidur!
— deyixti.

Bir əməldarning oşlining saşaytilixi

Mat. 8:5-13; Luşka 7:1-10

⁴³ Bu ikki kündin keyin u xu yərdin qikiş Galiliyəə qarap mangdi ⁴⁴ (qünki Əysa əzi: «Həqbir pəyoəmbərnəng əz yurtida izziti yoştur» dəp guwahlik bərgənidi). ■ ⁴⁵ Xuning bilən u Galiliyəə kəlginidə, Galiliyəliklər uning *ətip ketix* həytida Yerusalemda qiloəan əməllirining həmmisini kərgəqkə, uni qarxi elixti (qünki ularnu həytka qikşanidi).

□ ⁴⁶ Əmdi Əysa bu kətim Galiliyədiki Kana yezisioə yənə bardi (u dəl xu yərdə suni xarabka aylanduroəanidi). *Xu künlərdə*, Kəpərnaşum xəhiridə oşli kesəl bolup yatқан bir orda əməldari bar idi. ■ ⁴⁷ U Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəə kəlgənlikini anglap, uning aldioə bardi wə:
— *Əyümgə* qüxüp, səkratta yatқан oşlumni saşaytip bərgəyla! — dəp tohtimay iltija kildi.□

⁴⁸ Xuning bilən, Əysa uningəta:

— Silər *Galiliyəliklər* məjizilik alamətlər wə karamətlərnə kərmigüqə, həq etikad kilmaysilər! — dedi.■

□ **4:36 «ormiqi ix həkkini alidu wə mənggülik həyatka toplanəan həsulni yiojdu»** — «ormiqi»lar Hudaning kixilərnə əz hux həwərigə ixəndürüxtiki ahirki wasitisi boləanlarnə kərsitidu. Hux həwərnə qəbul qiloəanlar mənggülik həyatka erixidu. Muxular bolsa dəl Huda Əz Kalami boləan Əysa Məsihning qurbanlikidin kütəan həsuldur (məsilən, «Rim.» 8:29-30, «1Kor.» 3:5-9, «Ibr.» 2:10ni kəring). **«xuning bilən terioşuqi bilən ormiqi təng xadlinidu»** — «terioşuqi» Hudaning səz-kalamini kixilərgə birinqi bolup yətküzgüqi bolidu.

□ **4:38 «baxkılar əmgək kildi wə silər ularning əmgikining mewisini elixka nesip boldunglar»** — kim «əmgək kiliş» terioəan? Bizningəta ular: (1) Təwrat dəwridiki Hudaning mükəddəs bəndiliri, bolupmu pəyoəmbərlər; (2) pəyoəmbərlərnəng bəxarətlirini ətiwarlap ularni Israilləəta (xundakla Samariyəliklərgə) əgətkən, Hudaəta sadik boləan Təwrat ustazliri; (3) Yəhya pəyoəmbər wə muhlisliri. Bu üç türkünə kixilər həlkkə Hudaning səz-kalamini kaldurup, əzni Məsihning kelixigə, xundakla uningəta etikad kilişka təyyarlioəanidi. (4) Məsihning ularni «terioəan». «Koxumqə səz»imizdə yənə buning üstidə tohtilimiz. ■ **4:44** Mat. 13:57; Mar. 6:4; Luşka 4:24. □ **4:45 «Galiliyəliklər uning ətip ketix həytida Yerusalemda qiloəan əməllirining həmmisini kərgəqkə,...»** — 2:23ni kəring. «Galiliyəliklər.. uni qarxi elixti» — muxu səzlər 44-ayət bilən kərünüxtə səl zitrək boləqini bilən, 48-ayətə Galiliyədikilərnəng əməliyə əhwalı kərsitilidu. Ular əməliyyəttə ahir bərip (6-babta) uning səzlrini rət kiliş uningdin ayriliş ketidu. Xunga ular uning həkikişy hərmitini kilmidi. ■ **4:46** Yh. 2:1.11. □ **4:47 «... Əyümgə qüxüp, səkratta yatқан oşlumni saşaytip bərgəyla!»** — Kəpərnaşumdin Kanaəta baridəəan yolning 33 kilometri dawanoəta qikidoəan yol. ■ **4:48** 1Kor. 1:22.

49 Orda əməldari Əysaşa:

— Təksir, balam əlməstə qüxkəyla! — dedi.

50 Əysa uningşa: — Barəjin, oşlung həyat qaldı! — dedi.

Həliki adəm Əysaning eytkən səzigə ixinip, öyigə qarap mangdi. 51 Yolda ketip barəjinida, uning kulliri aldişa çiqip, balliri həyat, dəp ukturdi.

52 Əməldar ulardin oşlining kaysi səttin baxlap yaxxilinixkə yüzləngənlikini soriwidi, ular:

— Tünügün yəttinqi səttə kizitmisi yandi, — deyixti.

53 Balining atisi buning dəl Əysaning əzigə: «Oşlung həyat qaldı!» degən səət ikənlikini bilip yətti. Xuning bilən əzi pütkül ailisidikilər bilən billə etiqađ kilixti. 54 Bu Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki kərsətkən ikkinqi məjzilik alamiti idi. □

5

Kəlqək boyidiki paləqning sakaytilixi

1 Bu ixlardin keyin, Yəhudiylarning bir həyti yetip kəldi wə Əysa Yerusaleməşa çiqti. ■ 2 Yerusalemdiki «Koy dərwezisi»ning yenida ibraniiy tilida «Bəyt-Əsda» dəp atilidişan bir kəlqək bolup, uning ətrapida bəx pexaywan bar idi. 3 Bu pexaywanlar astida bir top bimarlar, yəni karişu, tokur wə paləqlər yetixatti. Ular u yərdə yetip kəlqəkning süyining qaykixilixini kütətti. □ 4 Qünki bir pərixətə məlum wəqitlarda kəlqəkkə qüxüp suni urəşutidikən; su urəşuşanda kəlqəkkə birinqi bolup qüxkən kixi əzini bəşkan hərəkəndə kesəldin sakiyidikən. □ 5 Əmdi u yərdə ottuz səkkiz yildin beri aşriq azabi tartқан bir bimar bar idi. 6 Əysa bu adəmning xu yərdə yatқinini kərdi wə uning uzundin xu hələttə ikənlikini bilip, uningdin:

— Şakiyixni halamsən? — dəp soridi.

7 Bimar uningşa jawabən:

— Təksir, su qaykəşuşanda meni suşa qüxüridişan adimim yok. Mən qüxəy degüqə, bəşkilar mening aldimda qüxüwalidu, — dedi.

8 Əysa uningşa:

— Örnungdin tur, orun-kərpəngni yioşxturup mangoşin! — dedi. ■

9 Həliki adəm xuan sakiyip, orun-kərpisini yioşxturup kətürüp mangdi. Xu küni xabat küni idi. □ ■ 10 Xunga bəzi Yəhudiylar sakayuşan kixigə:

— Bügün xabat küni tursa, orun-kərpəngni kətürüş *Təwratta* sanga mən'i kilioşan! — dedi. ■

□ 4:54 «Bu Əysaning Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki kərsətkən ikkinqi məjzilik alamiti idi» — oқurmənlər xuni kərləyduki, bu Əysaning «yaratқан ikkinqi məjzisi» əməs, bəliki pəşət uning «Yəhudiyədin Galiliyəgə kəlgəndin keyinki» yaratқан **alamiti**di. «Alamət» bolsa, Məsişning salahiyitining bir tərşipini enik wə alahidə həlda kərsətkən bir məjzidur. ■ 5:1 Law. 23:2; Qan. 16:1. □ 5:3 «paləqlər» — yaki «yigligənlər». □ 5:4 «qünki bir pərixətə məlum wəqitlarda kəlqəkkə qüxüp suni urəşutidikən; su urəşuşanda kəlqəkkə birinqi bolup qüxkən kixi əzini bəşkan hərəkəndə kesəldin sakiyidikən» — 3-ayəttiki «ular yetip... 4-ayəttiki «...əzini bəşkan hərəkəndə kesəldin sakiyidikən» degən səzlərgiqə bəzi kəna kəqürmilərdə tēpilmaydu. Əmma bizningqə, bu səzlər 7-ayəttiki səzləрни qüxəndürgənliki üqün bu səzləрни çoқum əslidiki tekistning bir qismi dəp qaraymiz. ■ 5:8 Mat. 9:6; Mar. 2:11; Luқа 5:24. □ 5:9 «xabat küni» — Yəhudiylarning ibadət kilidişan, dəm alidişan muşəddəs künini kərsitidu. U küni ixləş kət'iy mən'i kilioşan. «Təbirlər»nimu kərugən. ■ 5:9 Yh. 9:14. ■ 5:10 Mis. 20:10; Qan. 5:13; Yər. 17:21; Mat. 12:2; Mar. 2:24; Luқа 6:2.

¹¹ Lekin u ularoʻja javabən:
— Meni saʻqaytkan kixi ʻezi manga: «Orun-kʻorpəngni yioʻixturup mangʻoʻjin» degənidi! — dedi.

¹² Ular uningdin: — ʻƏmdi sanga: «Orun-kʻorpəngni yioʻixturup mangʻoʻjin» degən kixi kim ikən? — dəp soraxti.

¹³ Birak saʻqayoʻan adəm uning kim ikənlikini bilməytti. Qünki u yərdə adəm kəp bolʻoʻanliqʻtin, ʻƏysa ʻezini daldioʻja elip, astioʻjina ketip ʻqaldı.

¹⁴ Bu ixlardin keyin ʻƏysa heliʻki adəmni ibadəthanida tepip uningʻoʻja:
— Mana, saʻqayding. ʻƏmdi kayta gunah sadir ʻqilma, beʻxingʻoʻja tehimu eoʻir külpət qūxūp ʻqalmisun! — dedi.■

¹⁵ Heliʻki adəm Yəhudiylarning ʻkexioʻja berip, ʻezini saʻqaytkan ʻƏysa ikənlikini ukturdi. ¹⁶ ʻƏysa bu ixlarni xabat küni ʻqiloʻanliʻki uqūn, Yəhudiylar uningʻoʻja ziyankəxlik ʻqilixʻka baxlıdi. □ ¹⁷ Lekin ʻƏysa ularʻoʻja:
— Atam ta haziroʻjiqə tohtimastin ix ʻqilip ʻkəlməktə, mənmu ixləymən! — dedi.□ ■

¹⁸ Xu səwəbtin Yəhudiylar uni ʻoltürüxkə tehimu urunatti; qünki u xabat künining ʻqaidisini buzupla ʻqalmastin, yənə Hudani «Atam» dəp ʻqakirip, ʻezini Hudaʻoʻja barawər ʻqiloʻanidi.■

ʻƏysaning hoʻquʻki

¹⁹ Xunga ʻƏysa ularʻoʻja javabən mundaʻq dedi:
— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip ʻqoyayki, Ooʻqul ʻezlükidin heqnemə ʻqilalmaydu, bəlki pəkət Atining nemə ʻqiliwatʻkanlikini kərup, andin xu ixni ʻqilidu. Ata nemə ix ʻqilsa, Ooʻqulmu xu ixni ohxaxla ʻqilidu. ■ ²⁰ Qünki Ata Ooʻqulni səyidu wə ʻƏzining ʻqilidioʻjan barliʻk ixlirini uningʻoʻja ayan ʻqilidu həm silərnə ʻhəyran ʻqalduruxʻka bulardin tehimu zor wə uluʻj ixlarni uningʻoʻja ayan ʻqilidu. □ ■ ²¹ Qünki ʻelgənlərnə Ata ʻqandaʻq tirildürüp, ularʻoʻja ʻhayatliʻk ata ʻqiloʻan bolsa, Ooʻqulmu xuningʻoʻja ohxax ʻezi halioʻjan kixilərgə ʻhayatliʻk ata ʻqilidu. □ ²² Xuningdək, Ata ʻƏzi heqkimning ʻustidin heqəm ʻqikarmaydu, bəlki barliʻk heqüm ixlirini Ooʻquloʻja tapxuroʻjan. ■ ²³ Buningdin məxsət, — insanlarning həmmisi

■ 5:14 Mat. 12:45; Yh. 8:11. □ 5:16 «**Yəhudiylar uningʻoʻja ziyankəxlik ʻqilixʻka baxlıdi**» — «Yəhudiylar» muxu yərdə bəlkim Yəhudiy qonglar, heqüm达尔arni kersitixi mumkin. Bəzi kona keqürmilərdə «wə uni ʻoltürüxni ʻkəstləxkə baxlıdi» dəp ʻqoxulidu. □ 5:17 «**Atam ta haziroʻjiqə tohtimastin ix ʻqilip ʻkəlməktə, mənmu ixləymən!**» — «Atam» — Huda, əlwəttə. ʻƏysa Yəhudiy heqüm达尔arning «Nemə uqūn xabat küni ix ʻqilisən» degən soaliʻoʻja bərgən jabab ʻqışka bolʻoʻjini bilən bu Yəhudiy ʻelimalirioʻja tewəndikidək mənini bildüridu: — «Huda ʻƏzi hərdaim, jümlidin xabat künidə ixliməmdu? U daim ʻƏz ʻqanuniyətliri boyiqə pütkül əlməni ʻez-ʻezigə tutaxturup, həmmə məwjudatları bir-birigə baʻoʻlandurup turmamdu? U xabat künidimu bəzi insanlarning jenini elip, bəzilirini saʻqaytip, bəzilirigə ʻhayat bərməmdu? U mening Atam bolʻoʻjanikən, mən uningʻoʻja həmkarlxmisam bolmaydu!». Yəhudiylar uning bu javabidin uning Huda bilən ata-oʻqulluk ziq munasiwəttə deginini toʻrqa qūxəngini bilən, lekin bu sezini «kupurluʻk» dəp ʻkaridi (18-ayət). ■ 5:17 Yh. 14:10. ■ 5:18 Yh. 7:19. ■ 5:19 Yəx. 54:5; Yh. 3:30; 8:38; 9:4; 10:30; 14:9; 17:5. □ 5:20 «**...həm silərnə ʻhəyran ʻqalduruxʻka bulardin tehimu zor wə uluʻj ixlarni uningʻoʻja ayan ʻqilidu**» — xūbhışizki, «tehimu zor wə uluʻj ixlar» Ooʻquloʻja ayan ʻqilinidu wə xundaʻqla uning arʻqiliʻk baxʻqilaroʻjimu ayan ʻqilinidu. Bu «uluʻj wə zor (greek tilida birlə səz bilən ipadilininidu) ixlar» 21-22-ayətlərdə bayan ʻqilinidu; u Ooʻqul süpitidə bolʻoʻjaʻqqa, halisa bu ixlarni (Huda ʻƏzi ʻqilidioʻjandək) xabat künidimu ʻqilix hoʻquʻki bar. ■ 5:20 Yh. 1:2; 3:35; 7:16; 8:28; 14:24. □ 5:21 «**Qünki ʻelgənlərnə ata ʻqandaʻq tirildürüp, ularʻoʻja ʻhayatliʻk ata ʻqiloʻan bolsa, Ooʻqulmu xuningʻoʻja ohxax ʻezi halioʻjan kixilərgə ʻhayatliʻk ata ʻqilidu**» — xūbhışizki, bu səzlər həm jismani y həm rohiy mənide eytilidu. ■ 5:22 Mat. 11:27; Yh. 3:35.

Atiõa hõrmõt kilõandæk, Oõulõjimu ohxaxla hõrmõt kilixi õqõndur. Kimki Oõulni hõrmõtlimisõ, uni õwõtõkõqõ Atinimu hõrmõtlimigõnlõrdin bolidu. ■ ²⁴ — Bõrhæk, bõrhæk, mõn silõrgõ xuni eytip kõyayki, sõzõmni anglap, meni õwõtõkõqõgõ ixõngõn hõrkim mõnggõlõk hayatkõ erixkõn bolidu; u adõm sorakõka tartilmaydu, bõlki õlõmdin hayatlikõka õtkõn bolidu.■

²⁵ — Bõrhæk, bõrhæk, mõn silõrgõ xuni eytip kõyayki, õlõklõrning Hudaning Oõlning awazini anglydõõõan wakõt-saiti yetip kõlmõktõ, xundakla hõzir kõldiki, angliõõanlar hayatlikõka igõ bolidu. □ ■ ²⁶ Qõnki Ata õzidõ kandak hayatlikõka igõ bolsa, Oõulõjimu õzidõ xundak hayatlikõka igõ boluxni ata kildi □ ²⁷ wõ yõnõ uningõõa sorak kilix hõqõkõnimu bõrdi, qõnki u Insan'õõlidur. ²⁸ Buningõõa tõiõjõp kilmanglar; qõnki barlik gõrdõ yatõanlar uning awazini anglydõõõan wakõt kelidu ■ ²⁹ wõ ular xuan yõrlikliridin qõkõxidõ, yaxhilik kilõõanlar hayatkõ tirilidõ, yamanlik kilõõanlar sorakõka tartilixõka tirilidõ. ■ ³⁰ Mõn õzlõkõmdin hõõnema kilalmaymõn, põkõt *Atamdin* angliõõõnim boyiqõ hõkõm kilimõn; wõ mening hõkõmõm hõõkõniydur, qõnki mening izdigõnim õzõmning iradisõ õmõs, bõlki meni õwõtõkõqõning iradisõni õmõlgõ axuruxtur.■

õysaning Huda õwõtõkõni bolõõinõõa tõt guwahlik

³¹ — õgõr õzõm õqõn õzõm guwahlik bõrsõm guwahlikim hõõkõkõt hõsablõnmaydu. □ ■ ³² Lekin mõn õqõn guwahlik beridõõõan baxõka birsi bar. Uning mangan beridõõõan guwahlikõning rastlikõni bilimõn. □ ■ ³³ Silõr Yõhyõõa õlqõ õwõtõkõninglarda, u hõõkõkõtõkõ guwahlik bõrgõn ■ ³⁴ (*õmõliyõtõ*, mangan insanning guwahlikõni qõbul kiliximning keriki yok; mening *Yõhya toõõruluk* xundak eytiwakõnim põkõtla silõrning kutõuzuluxunglar õqõndur). □ ■ ³⁵ *Yõhya* bolsa kõiõp nur qõõp turoõan bir qõraõq idi wõ silõr uning yorukõda bir mõiõgil xadlinixõka razi boldunglar. ³⁶ Lekin Yõhyaning mõn õqõn bõrgõn guwahlikõdinmu uluõq bir guwahlik bar. U bolsimu, ata mangan ada kilixõka tapxuroõan õmõllõr, yõni mõn kilõwatõkan õmõllõr, bular mening toõõramda Atining meni

■ 5:23 Yõ. 2:23. ■ 5:24 Luõka 23:43; Yõ. 3:18; 6:40, 47; 8:51. □ 5:25 «... õlõklõrning Hudaning Oõlning awazini anglydõõõan wakõt-saiti yetip kõlmõktõ, xundakla hõzir kõldiki, angliõõõanlar hayatlikõka igõ bolidu» — bu sõzõlõr, xõbhõsiki, bolupmu rohiy jõhõttiki õlõklõrni kõiõsitudõ («wakõt-saiti yetip kõlmõktõ, xundakla hõzir kõldiki,...»). Qõnki 28-ayõtõta jismaniõ õlõklõr ayrim kõiõsitilidõ. ■ 5:25 õf. 2:1, 5; 1Tim. 5:6. □ 5:26 «Qõnki Ata õzidõ kandak hayatlikõka igõ bolsa, Oõulõjimu õzidõ xundak hayatlikõka igõ boluxni ata kildi» — baxõka birhil yaxhi tõiõõimisi «Qõnki Ata õzi kandak hayatlik mõiõbõsi bolsa, Oõulnimu xundak hayatlik mõiõbõsi kildi...». ■ 5:28 1Tes. 4:16. ■ 5:29 Dan. 12:2; Mat. 25:34,46. ■ 5:30 Yõ. 6:38. □ 5:31 «õgõr õzõm õqõn õzõm guwahlik bõrsõm guwahlikim hõõkõkõt hõsablõnmaydu» — «hõõkõkõt hõsablõnmaydu» grek tilida «hõõkõkõt õmõs». ■ 5:31 Yõ. 8:14. □ 5:32 «Lekin mõn õqõn guwahlik beridõõõõan baxõka birsi bar. Uning mangan beridõõõõan guwahlikõning rastlikõni bilimõn» — õysa eytkõn bu muhõm «guwahlik beridõõõõan baxõka birsi» Yõhya põiõõõambõr õmõs, bõlki Huda'atõsi õzidur. 34-ayõtõni kerõung («mangan insanning guwahlikõni qõbul kiliximning keriki yok»). ■ 5:32 Yõx. 42:1; Mat. 3:17; 17:5. ■ 5:33 Yõ. 1:15, 19, 27. □ 5:34 «õmõliyõtõ, mangan insanning guwahlikõni qõbul kiliximning keriki yok» — Grek tilida «õzõm toõõruluk insannarning guwahlikõni qõbul kõlmaymõn» «mening Yõhya toõõruluk xundak eytiwakõnim põkõtla silõrning kutõuzuluxunglar õqõndur» — demõk, silõr Põriysilõr Yõhya põiõõõambõrning õzõm toõõruluk («mana Mõsih-Kutõuzõqõ!») degõn guwahlikõni qõbul kõsanglar, nijat tapalaysilõr.

əwətkinigə guwahlik beridu. □ ■ ³⁷ Wə meni əwətken Ata Özimu mən üçün guwahlik bərgəndur. Silər heçqacaq uning awazini anglimidinglar, kiyapitini kərmidinglar ■ ³⁸ wə uning səz-kalami silərnin iqinglardin orun almidi; çünki Uning əwətkini bolsa, uningə ixañməysilər.

³⁹ Muqəddəs yazmilarni kətirkenip okup olturisilər; çünki ulardin mənggülik həyatka igə bolduk, dəp qaraysilər. Dəl bu yazmilar mən üçün guwahlik bərgüqidur. ■ ⁴⁰ Xundaktimu silər yənila həyatlikka erixix üçün mening yenimoğa kelixni halimaysilər.

⁴¹ Mən insanlarning mahtixini qəbul qilmaymən; ⁴² lekin mən silərnin bilimənki, iqinglarda Hudaning muhəbbiti yok. □ ⁴³ Mən Atamning nami bilən kəlgənmən, əmma silər meni qəbul qilmaysilər. Həlbuki, baxka birsi öz nami bilən kəlsə, silər uni qəbul kilisilər. □ ⁴⁴ Silər bir-biringlardin izzət-xəhrət qəbul kilisilər-yu, yeganə Hudadin kəlgən izzət-xəhrətke intilmisənglər, undakta silər qandakmu etiqad kilalaysilər?!■

⁴⁵ Birək meni üstimizdin Atioğa xikayət kilidu, dəp oylimanglar. Üstünglərdin xikayət kilöuqi mən əməs, bəki silər ümid baqlioğan Musa pəyoğəmbərdur. ⁴⁶ Çünki əgər silər rastin Musa pəyoğəmbərgə ixañgən bolsanglar, mangimu ixañgən bolattinglar. Çünki u muqəddəs yazmilarda mən toqruluk pütəkəndur. ■ ⁴⁷ Lekin uning pütəkənlirigə ixañmisənglar, mening səzlimigə qandakmu ixinisilər?!

6

Bəx ming adəmning toyduruluxi

Mat. 14:13-21; Mar. 6:30-44; Luğa 9:10-17

¹ Bu ixlardin keyin, Əysa Galiliyə dengizi (Tiberiyas dengizi dəpmu atilidu)ning u ketioğa etti.□ ² Zor bir top halayik u kesəllərnin saqaytқан möjizilik alamətlirini kərdi wə uning kəynidin əgixip mangdi. ³ Əysa taşka çikip, u yərdə muhlisliri bilən billə olturdi. ⁴ U qəştdə Yəhudiylarning həyti, yəni «ətüp ketix həyti»oğa az qəloğan waqit idi.■ ⁵ Əysa bəxini kətürüp, zor bir top halayikning özining aldioğa keliwatқанlikini kərup, Filiptin:

— Bularoğa yəydiənoğa nanni nədin alimiz? — dəp soridi■ ⁶ (lekin u bu səzni Filipni sinax üçün eytқанidi. Çünki u özining nemə kilidioğanlikini bilətti).

□ **5:36 «mən kiliatқан əməllər, bular mening toqramda Atining meni əwətkinigə guwahlik beridu»** — «mən kiliatқан əməllər» — Əysa yaritiwatқан kəp möjizələrdin ibarət.

■ **5:36** Yh. 10:25; 1Yuhə. 5:9. ■ **5:37** Mis. 33:20; Qan. 4:12; Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luğa 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 6:27; 8:18; 1Tim. 6:16; 2Pet. 1:17; 1Yuhə. 4:12. ■ **5:39** Qan. 18:18; Yəx. 34:16; Luğa 16:29; 24:27; Yh. 1:46; Ros. 17:11. □ **5:42 «iqinglarda Hudaning muhəbbiti yok»** — yaki «Hudaəoğa boləoğan muhəbbitinglar yok».

□ **5:43 «Həlbuki, baxka birsi öz nami bilən kəlsə, silər uni qəbul kilisilər»** — «baxka birsi» — xühşisizki, bu səz kəp «sahta Məsih»lərnin, bolpmu ahirki zamanda pəyda boləoğan dəjalni kersitidu. Buningdin bir misal, miladiyə 135-yili özini «Məsih bolimən» dəgən, «Bar-Kəqba» isimlik dəjaldek bir xəhs Pələstində pəyda boləoğan wə nuroqun Yəhudiylar həkki uning tərpidin aldanəoğan. Ular uningə əgixip, Rim imperiyəsi bilən qarxilixkə çikip, ahir bərip Rimning qoxunliri tərpidin yoqitiləoğan.

■ **5:44** Yh. 12:43. ■ **5:46** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 28:14; Qan. 18:18. □ **6:1 «Galiliyə dengizi»** — Israilliyəning ximal tərpidiki qong bir kəl. Həritilərnin kəruing. ■ **6:4** Mis. 12:18;

Law. 23:5, 7; Qəl. 28:16; Qan. 16:1. ■ **6:5** Mat. 14:14; Mar. 6:34; Luğa 9:13.

7 Filip javabən:

— Ikki yüz dinarğa nan alsakmu, hərbirigə kiqikkinə bir qixləmdin yeyixkimu yətməydu!□

8 Muhlislardan biri, yəni Simon Petrusning inisi Andriyas Əysağa: 9 — Bu yərdə kiqik bir oşul bala bar, uningda bəx arpa nan bilən ikki kiqik belik bar. Lekin xunqə kəp həlqkə bu nemə bolidu?! — dedi.

10 Əysa: — Kəpçilikni olturuzunglar, — dedi (u yərdə ot-qəp mol əskənidi). Xuning bilən ər kixilər olturdi; ularning sani bəx mingqə bar idi. 11 Əysa nanlarni qolıoğa elip, *Hudaşa* təxəkkür eytkəndin keyin, olturqanlarğa üləxtürüp bərdi. Beliklarnimu xundaq kildi; kəpçilik halioqanqə yedi. ■ 12 Həmməylən yəp toyunoqanda, u muhlisliroğa: — Axqan parqilarni yioinglar, heq nərsə zayə bolmisun, — dedi.

13 Xuning bilən ular bəx arpa nenidin yəp axqan parqilirini on ikki sewətkə toldurup yioıwaldi. □ 14 Əmdi halayik Əysaning kərsətkən bu məjizilik alamitini kərup: «Dunyağa kelixi muqərrər bolqan pəyoəmbər həkikətən muxu ikən!» deyixti. □ ■ 15 Xuning bilən Əysa ularning kelip özini padixah boluxqa zorlimaqçi bolqanliqini bilip, uların ayrilip, kaytidin taşqa yaloquz qiqip kətti.

Əysaning su üstidə mengixi *Mat. 14:22-27; Mar. 6:45-52*

16 Kəqkurun, Əysaning muhlisliri dengiz boyıoğa quxuxti. ■ 17 Ular bir kemigə olturup, dengizning u kətidiki Kəpərnaşum xəhriqə qarap yol elixti (qarangıu quxüp kətkənidi wə Əysa tehiq ularning yenioğa kəlmigənidi). 18 Qattik boran qiqip, dengiz dolqunlap kətürülwatatti.

19 Muhlislar palak urup on-on bir qakirimqə mangoqanda, Əysaning dengizning üstidə mengip kemigə yekınlixiwatqanliqini kərup, qorkuxup kətti. □ 20 Lekin u ularoğa:

— Bu mən, qorkmanglar! — dedi.

21 Xuni anglap ular uni kemigə qikiriwalosuı kəldi; u kemigə qikipla, kəmə dərhəl ular baridioqan yərgə yetip bardı. □ ■

Əysa — həkikiy rohiy ozuqtur

22 Ətisi dengizning u tərpidə qaloqan halayik *aldinki küni* u yərdə Əysaning muhlisliri qiqqan kemidin baxqa kemining yoxlukini, Əysaning muhlisliri xu kemigə qiqqanda, Əysaning ular billə qiqkıoqanliqini, bəki muhlislrining əzlrilə kətkənlikini kərgənidi. 23 Halbuki, birnəqə kəmə-qolwaq Tiberiyas xəhridin Rəb təxəkkür eytkəndin keyin həlkə nan yegən yərgə yekın kelip tohtidi. 24 Xuning bilən halayik Əysaning

□ 6:7 «**Ikki yüz dinarğa nan alsakmu...**» — bir dinar yaki «dinarus» bolsa adətə bir ixqining bir künlük həkkiqə toşra kəltti. 200 dinar bolsa, addiy ixqining yerim yillik kirimidin artuqraq bolidu. ■ 6:11 1Sam. 9:13. □ 6:13 «**sewət**» — grek tilida «kol sewət», bəkim ikki kollap kətüridioqan sewətni kərsitidu. □ 6:14 «**Dunyağa kelixi muqərrər bolqan pəyoəmbər**

həkikətən muxu ikən!» — Musa pəyoəmbərnin bu pəyoəmbər toşruluk aldın eytkən bəxariti «Qəl.» 18:15də tepilidu. ■ 6:14 Luqa 7:16; 24:19; Yh. 4:19. ■ 6:16 Mat. 14:23; Mar. 6:47. □ 6:19 «**on-on bir qakirimqə mangoqanda...**» — grek tilida «yigirmə bəx yaki ottuz «stadiyon»qə mangoqanda...». Bir stadiyon 185 metr, xunga ular kıroqaktın 6-5 kilometr mangoqanıdi (bir qakirim 500 metr ərapidu). Dengizning uzunluqı 20 kilometr, kəngliki 12 kilometr bolup, ular dengiz otturisoğa yətkən bolsa kerək. □ 6:21 «**u kemigə qikipla, kəmə dərhəl ular baridioqan yərgə yetip bardı**» — «Zəb.» 107:23-31ni kəring. ■ 6:21 Zəb.

107:29-30

wə muhlislrining u yərdə yoqlukini kərüpla, kemilərgə olturup, Əysani izdigili Kəpərnahum xəhirigə mangdi. ²⁵ Ular uni dengizning u tərripidə tepip uningə:

— Ustaz, bu yərgə qačan kəlding? — dəp soraxti.□

²⁶ Əysa ularəja jawabən:

— Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, silər meni məjizilik alamətlərnı kərgənlikinglar üqün əməs, bəlki nanlardın yəp toyunəninglar üqün izdəysilər. ²⁷ Buzulup ketidiəjan panyı ozuqluqka əməs, bəlki mənggü həyatliqka bakiy qalidiəjan ozuqluqka intilip ixlənglar; buni İnsan'oolı silərgə beridu; qünki uni Ata, yəni Huda Əzi məhürləp təstikliəjan, — dedi. ■

²⁸ Xuning bilən ular uningdin:

— Nemigə intilip ixlisək andin Hudaning ix-hizmitidə ixligən bolimiz? — dəp soraxti.

²⁹ Əysa ularəja jawab berip: — Hudaning ix-hizmiti dəl xuki, U əwətkinigə etiqađ kılıxinglardur, — dedi.■

³⁰ Xuning bilən ular yənə:

— Undađ bolsa sən bizni kərüp əzünggə ixəndürgüdək qandađ məjizilik alamət yaritisən? Zadi nemə ix kılıp berisən? ■ ³¹ Ata-bowilirimiz qəldə yürğəndə, Zəburda: «U ularəja ərxin qüxürülgən nan təkdım kıldı» dəp pütülgəndə, «manna»ni yegən — deyixti.□ ■

³² Əysa ularəja mundađ dedi:

— Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, silərgə asmandın qüxkən nanni bərgüqi Musa əməs, bəlki mening Atamdur; U *hazirnu* silərgə asmandın qüxkən həkiqiy nanni beriwatidu. ³³ Qünki Hudaning neni bolsa pütkül dunyaəja həyatliq ata kılıdiəjan, ərxin qüxküqidur.

³⁴ — Təksir, həmixə bizgə xu nanni berip turoəaysən! — deyixti ular.

³⁵ Əysa ularəja mundađ dedi:

— Həyatliq neni əzümdurmən! Mening yeniməja kəlgən hərkim həqqaqan aq qalmaydu, manga etiqađ kılıəjan hərkim həqqaqan ussi-maydu. ■ ³⁶ Lekin silərgə eytkinimdə, silər meni kərgən bolsanglarmu, etiqađ qılmaywatisilər.

³⁷ Ata manga tapxuroəanlarning hərbiəri yeniməja kelidu wə mening yeniməja kəlgənlərdin həqkaysisini hərgiz taxliwətməymən. ³⁸ Qünki öz iradəmni əməs, bəlki meni Əwətküqining iradisini əməlgə axurux üqün ərxin qüxtüm. ■ ³⁹ Meni Əwətküqining iradisi bolsa dəl xuki, uning manga tapxuroəanliridin həqbirini yittürməy, bəlki ahirki küni ularning həmmisini tirildürüxümdin ibarət. □ ■ ⁴⁰ Qünki mening Atamning

□ **6:25** «Ustaz» — grek tilida «rabbi». ■ **6:27** Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 3:16; 4:14; 5:37; 6:40, 54; 8:18; 2Pet. 1:17. ■ **6:29** 1Yuha. 3:23. ■ **6:30** Mat. 12:38; 16:1; Mar. 8:11; Luqa 11:29; 1Kor. 1:22. □ **6:31** «U ularəja ərxin qüxürülgən nan təkdım kıldı» — «Zəb.» 78:24. «Ata-bowilirimiz qəldə yürğəndə, Zəburda: «U ularəja ərxin qüxürülgən nan təkdım kıldı» dəp pütülgəndə, «manna»ni yegən — deyixti» — Ularning buni Əysaəja deginidə kəzde tutkını: «Sən Musa pəyoəəmbərgə ohxax «Dunyaəja kelixi muqərrar boləjan» xu pəyoəəmbər yaki Məsiħ bolsang, əmdi Musaoəja ohxax asmandın nan («manna») qüxürüxünggə toəra kəlməndu?» degəndə, kəzde mənə idi. Əysa ularəja «Bu nan bərgüqi Musa əməs, Hudadır» dəp hatalıqnı tüzətkəndin keyin (32-ayət) əzining «asmandın qüxkən həkiqiy nan» ikənlikini qüxəndüridu. ■ **6:31** Mis. 16:4, 14; Qəl. 11:7; Nəh. 9:15; Zəb. 78:24, 25; 1Kor. 10:3. ■ **6:35** Yəx. 55:1; Yh. 4:14; 7:37. ■ **6:38** Mat. 26:39; Mar. 14:36; Luqa 22:42; Yh. 5:30.

□ **6:39** «Meni Əwətküqining iradisi... ahirki küni ularning həmmisini tirildürüxümdin ibarət» — «ahirki küni» kıyamət küni. ■ **6:39** Yh. 10:28; 17:12; 18:9.

iradisi xuki, Ooqluqa kez tikip karap, uningqa etikad qilolanlarning harbirini mænggülik hayatqa erixtürüxtur; wə mən ahirkı küni ularni tirildürimən.■

41 Əmdi Yəhudiylar Əysaning: «Ərxтин qüxkən nan özümdurmən!» degini üqün uningqa narazi bolup oqotuldixıxka baxlıdi: 42 — «Bu Yüsüpning ooqli Əysa əməsmu? Atisinimu, anisinimu tonuydiolan tursak, yənə qandaklarqə: — «Ərxтин qüxtüm!» desun?» — deyixətti ular.■

43 Əysa jawabən ularqa mundak dedi: — *Mening tooqramda* əzara oqotuldaxmanqlar. 44 Meni əwətkən Ata Əzi kixilərnıng qəlbini tartkuzmisa, həqkim mening yeniməqa keləlməydu; mening yeniməqa kəlgən hərbirini ahirkı küni tirildürimən. ■ 45 Pəyoqəmbərlərnıng yazmılrıda: «Ularning həmmisigə Huda tərıpıdın oğitılıdu» dəp pütülgəndur. Xunga, Atining *səzini* tingxiolan wə uningdin oğəngən hərbiəri mening yeniməqa kelidu. ■ 46 Birəq bu birərkim Atini kərgən degənlik əməs; pəkət Hudaning yenidin kəlgüqi bolsa, u Atini kərgəndur.□ ■

47 Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip koyayki, manga etikad qiləuqi mænggülik hayatqa igidur. ■ 48 Həyatlik neni özümdurmən. 49 Ata-bowiliringlar qəllərdə «manna» yegini bilən yənıla əldi. ■ 50 Lekin mana, ərxтин qüxkən nan dəl xundakki, birsı uningdin yegən bolsa əlməydu. □ 51 Ərxтин qüxkən həyatlik neni özümdurmən; kimdəkim bu nəndin yesə, əbədil'əbədgiqə yaxaydu. Mən beridiolan xu nan bolsa mening ət-tenimdur, pütkül dunyadikilər hayatqa igə bolsun dəp, mən uni atimakqimən.■

52 Bu səz bilən Yəhudiylar əzara talax-tartix kilixıxka baxlap: — Bu adəm bizning yeyiximizgə əzining ət-tenini qandak berəlisun?! — deyixətti.■

53 Xunga Əysa ularqa mundak dedi: — Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip koyayki, silər İnsan'ooqlining ət-tenini yemigüqə wə kənini iqmigüqə, silərdə həyatlik bolmaydu. 54 Ət-tenimni yegüqi wə kənimni iqküqi mænggülik hayatqa erixkən bolidu wə mən uni ahirkı küni tirildürimən. □ ■ 55 Qünki ət-tenim həkikiy ozukluk, kənim bolsa həkikiy iqmıktur. 56 Ət-tenimni yegüqi wə kənimni iqküqi məndə yaxaydu wə mənmu uningda yaxaymən. □ 57 Həyat Ata meni əwətkən wə mən Atining boləlanlıkıdın yaxawatqinimdək, meni yegüqi kixi həm mening wasitəm bilən yaxaydu. 58 Mana bu ərxтин qüxkən nandur. Bu nan ata-bowiliringlar yegən «manna»dək əməs; qünki ular «manna»ni yeyixi bilən əldi; birəq bu nanni istemal kiləuqi bolsa mænggü yaxaydu!■

■ 6:40 Yh. 3:16; 4:14; 6:27,54. ■ 6:42 Mat. 13:55; Mar. 6:3. ■ 6:44 Küy. 1:4; Yh. 6:65. ■ 6:45 Yəx. 54:13; Yər. 31:33; İbr. 8:10; 10:16. □ 6:46 «Birəq bu birərkim Atini kərgən degənlik əməs; pəkət Hudaning yenidin kəlgüqi bolsa, u Atini kərgəndur» — bəzi alimlar bu ayəttiki səzlərnı Əysa əməs, bəlki rosul Yuhanna qüxəndürüx yolida dəpuz yəzolan, dəp karaydu. Biz uning üqün anqə ispat kərmigəqkə, yənıla Əysaning əz səzi, kəp oylaymız. ■ 6:46 Mat. 11:27; Luqa 10:22; Yh. 1:18; 7:29; 8:19. ■ 6:47 Yh. 3:16,36. ■ 6:49 Mis. 16:4; Qel. 11:7; Zəb. 78:24 □ 6:50 «Lekin mana, ərxтин qüxkən nan dəl xundakki, birsı uningdin yegən bolsa əlməydu» — yaki «lekin mana, birsı uningdin yegən bolsa əlməydiolan, ərxтин qüxkən nan muxu yərdidur». ■ 6:51 Yh. 11:26; İbr. 10:5,10. ■ 6:52 Yh. 3:9. □ 6:54 «ət-tenimni yegüqi» — yaki «ət-tenimni istemal kiləuqi». ■ 6:54 Yh. 3:16; 4:14; 6:27,40. □ 6:56 «ət-tenimni yegüqi» — yaki «ət-tenimni istemal kiləuqi». ■ 6:58 Yh. 3:13.

⁵⁹ Bu sözlarni u Kəpərnahumdiki sinagogda təlim bərginidə eytkanidi.

⁶⁰ Xuning bilən uning muhlislriridin nuroqunliri buni angliqanda:

— Bu təlim bək eşir ikən! Buni kim anglap kətürəlisun? — deyixti.

⁶¹ Biraq öz iqidə muhlislririning bu toqrisida oqotuldaxkinini bilgən Əysa ularoq:

— Bu səzüm silərnə taydurdimu? ⁶² Əmdi mubada Insan'oşqlining əsli kəlgən jayəqə kətürülüwatqinini kərsənglar, kəndək bolar?! ■ ⁶³ *Insanoqə* həyatlik bərgüqi — Rohtur. Insanning ətliri bolsa heqkəndək payda bərməydu. Mən silərgə eytkən səzlim bolsa həm rohtur wə həm həyatliktur. □ ■ ⁶⁴ Ləkin aranglardin etiqad kilmioqan bəzilər bar, — dedi (qünki Əysa etiqad kilmioqanlarning wə əzigə satqunluk kildioqanning kim ikənlikini baxtila bilətti).■

⁶⁵ Xuning bilən u mundaq dedi: — Mən xu səwəbtin silərgə xuni eyttimki, Atamdin ata kəlinmisa, heqkim mening yenimoqə keləlməydu!■

⁶⁶ Xu wakittin tartip muhlislriridin heli kəpi qekinip qikiq, uning bilən yənə mangmaydioqan boldi. ⁶⁷ Xunga Əysa on ikkiyləndin:

— Silərnu, həm *məndin* ketixni halamsilər? — dəp soridi.

⁶⁸ Simon Petrus uningəqə jawab kəlip:

— I Rəb, biz kimning yenioqə kətəttük? Mənggü həyatlik səzli ri səndilidur! ■ ⁶⁹ Wə xuningəqə ixəndük wə xuni bilip yəttükki, sən Hudaning Muqəddəs Boləquqisidursən! — dedi.■

⁷⁰ Əysa ularoqəqə jawabən:

— Mən silər on ikkinglarni tallidim əməsmu, biraq aranglarda birsi İblistur! — dedi □ ■ ⁷¹ (uning bu degini İxkəriyotluk Simonning oşqlı Yəhudani kərsətkənidi, qünki Yəhuda on ikkiylənnəng biri boləqini bilən, keyin əzigə satqunluk kəlidu).□

7

Əysaning inilirining uningəqə qarxi turuxi

¹ Bu ixlardin keyin, Əysa Galiliyədə aylinip yürdi. U Yəhudiyədə aylinip yürüxni halimaytti, qünki *xu yərdiki* Yəhudiylar uningəqə kəst kilməqəqi idi. ² Bu qaoqda, Yəhudiylarning «kəpilər həyti»oqə az qəloqanidi.■

³ Xunga Əysaning iniliri uningəqə:

■ **6:62** Mar. 16:19; Luqa 24:50; Yh. 3:13; Ros. 1:9; Əf. 4:8. □ **6:63** «*Insanoqə həyatlik bərgüqi — Rohtur*» — muxu yərdə «Roh», xübhisizki, Hudaning Rohini kərsitidu. «*Insanning ətliri bolsa heqkəndək payda bərməydu*» — «insanning ətliri» — Hudaoqə tayanmaydioqan insanlarni kərsitidu. «Rimliklarəqə»diki kirix səzimizdə «ət/ətlər» toquruluk boləqan izahətimizni kəring. «*Mən silərgə eytkən səzlim bolsa həm rohtur wə həm həyatliktur*» — demək, rohəy mənəidə, adəmnəng rohəqə həyat kirgüzidioqan, mənggülik həyat yətküzidioqan. ■ **6:63** 2Kor. 3:6. ■ **6:64** Yh. 2:25; 13:11. ■ **6:65** Yh. 6:44. ■ **6:68** Ros. 5:20. ■ **6:69** Mat. 16:16; Mar. 8:29; Luqa 9:20; Yh. 11:27. □ **6:70** «*biraq aranglarda birsi İblistur!*» — yaki «biraq aranglarda birsi duxməndur!». «İblis» degən səznəng əz mənisi «duxmən, yaw». ■ **6:70** Luqa 6:13. □ **6:71** «*İxkəriyotluk Simonning oşqlı Yəhuda...*» — yaki «Simonning oşqlı Yəhuda İxkəriyotni...». ■ **7:2** Law. 23:34.

— Muxu yerdin ayrilip Yəhudiyəgə barəqin, xuning bilən muhlislingmu *karamət əməlliringni kərələydu!*^{□ 4} Qünki özini həlk-ələmgə tonutmaqçı boləqan heqkim yoxurun jayda ix qilmaydu. Bu əməllərni kiliwatkanikənsən, əzünqni dunyaəgə kərsət! — deyixti. ⁵ Qünki uning inilirimu uningəgə etiqad qilmioqanidi. ■

⁶ Xunga Əysa ularəq:

— Mening waqit-saitim tehi kəlmidi. Lekin silərgə nisbətən hərwaqit munasiptur.^{□ 7} Bu dunyadiki kixilər silərgə hərgiz eq bolmaydu; lekin meni eq kəridu. Qünki mən ularning kilmixlirini rəzil dəp guwahlik beriwatimən. ■ ⁸ Silər bu heytka beriweringlar. Mən bu heytka barmaymən, qünki mening waqit-saitim tehi yetip kəlmidi, — dedi.^{□ ■}

⁹ Əysa bu sözlərni qilip, Galiliyədə qaldı.

Kəpilər heytida

¹⁰ Əysaning iniliri heytka qikqandin keyin, u özimu uningəgə bardi. Əmma axkara əməs, yoxurun bardi. ¹¹ Heytta Yəhudiyılar uni izdəp: «U həyəridur?» dəp sorawatatti. ■

¹² Kixilər arisida uning toqrisida kəp oquloqula boldi. Bəzilər uni: «Yahxi adəm!» desə, yənə bəzilər: «Yaq, u halayiqni azduruwatidu!» deyixti. ■

¹³ Biraq Yəhudiy *qongliridin* kərkup, heqkim oquq-axkarə uning gəpini kilmaytti.^{□ ■}

¹⁴ Heytning yerimi ötkəndə, Əysa ibadəthana həyliliriəqə kirip həlkə təlim berixkə baxlidi. ^{□ 15} Yəhudiyılar:

— Bu adəm heqkandaq təlim almioqan turukluk, uning kandaqmu munəqə kəp bilimi bolsun? — dəp haq-tang kəlixti.[□]

¹⁶ Əysa ularəq:

— Bu təlimlər mening əməs, bəlkə meni Əwətküqiningkidur. ■

¹⁷ Uning iradisigə əməl kəlixkə öz iradisini baqliəqan hərkim bu

^{□ 7:3} «**Muxu yerdin ayrilip Yəhudiyəgə barəqin, xuning bilən muhlislingmu karamət əməlliringni kərələydu!**» — Əysaning inilirining bu səzining iqi mənisə bəlkim: «Muhim kixilərnin kəpi Galiliyə degən muxu namrat, pinhan jaydin əməs, bəlkə paytəht Yerusalemdidur; sən xu yərdə əzünqni kərsitixing kerək; xuning bilən həkəkiqiy nam-inawiting wə həyewiting bolidu» degəndək bolsa kerək. Səl ələlita ix xuki, ular uningəgə ixənmigini bilən (5-ayətni kəring): «Israilning padixahı bolay desəng, karamət əməlliringni oquq məydanida kərsitixing kerək» degən gumanıy nəsihətni bərgən (4-ayətni kəring). ■ ^{7:5} Mar. 3:21. ^{□ 7:6}

«**silərgə nisbətən hərwaqit munasiptur**» — bu səzining iqi mənisə bəlkim inəyayin addıydur. Hudaning iradisigə kəngül bəlidioqan adəm Hudaning yetəkqilikini wə baxpanahlikini izdəp yüridu; lekin pəkət öz iradisigə qaraydioqan kixi Hudaning yetəkqilikining wə baxpanahlikining keriki yök dəp yüridu wə xundaqla, bu dunyadikilərdin heqkandaq qarxilikkə yaqi eqmənlikkə uqrimaydu, halioqan yərgə bəriweridu. Lekin Hudaning iradisini izdigən kixi təbiyi həlda bu dunyadikilərnin kilmixlirini axkarə qiloqaqka, ularning nəpřitigə uqraydu (7-ayətni kəring).

■ ^{7:7} Yh. 3:19; 14:17; 15:18. ^{□ 7:8} «**Silər bu heytka beriweringlar. Mən bu heytka barmaymən**» — kəp kona kəqürmilərdə «Silər bu heytka beriweringlar. Mən bu heytka tehi barmaymən» yaqi «Silər bu heytka beriweringlar. Mən bu heytka hazırqə barmaymən» deyilidu.

«Təhi» yaqi «həzirqə» səzlər əslidə bolsun, bolmisun, bəribir ayətnin mənisə asasən ohxaxtur; qünki Əysa iniliri heytka qikqandin keyin astirtin bardi (10-ayət). Bəzilər «həzirqə» degənni qüxəndürux yolida kirgüzidu. ■ ^{7:8} Yh. 8:20. ■ ^{7:11} Yh. 11:56. ■ ^{7:12} Mat. 21:46; Luqa 7:16; Yh. 6:14; 9:16; 10:19. ^{□ 7:13} «**Yəhudiy qongliridin kərkup...**» — grek tilida «Yəhudiyərdin kərkup» deyilidu. Muxu yərdə «Yəhudiyılar» qoqum ularning qonglirini kərsitidu. ■ ^{7:13} Yh. 9:22; 12:42; 19:38. ^{□ 7:14} «**...kirip**» — grek tilida «...qikqip» ^{□ 7:15}

«**Yəhudiyılar**» — bəlkim Yəhudiy qonglar. ■ ^{7:16} Yh. 3:11; 8:28; 12:49; 14:10, 24.

təlim toʻgʻruluk — uning Hudadin kəlgənlikini yaki əzlükümdin eytiwatkanlikimni bilidu. ¹⁸ Öz aldioğa səzligən kixi öz xan-xəripini izdəydu, lekin özini əwətküqining xan-xəripini izdəydiqan kixi hək-sadiqtur, uningda həkkanıysizlik yoxtur. ¹⁹ Musa pəyoğəmbər silərgə Təwrat qanunini tapxuroğan əməsmu? Lekin həqkaysinglar bu qanunioğa əməl kılmaywatisilər! Nemixka meni əltürməkqi bolisilər? — dedi. □ ■

²⁰ Kəpçilik:

— Sanga jin qaplixiptu! Seni əltürməkqi boləjan kim ikən? — deyixti. □ ■

²¹ Əysa ularoğa mundak jawab bərdi: — Mən bir karamətni yaritixim bilən həmminglar hang-tang kəlixinglar. □ ²² — Əmdi Musa pəyoğəmbər silərgə hətnə kılıx toʻgʻruluk əmr qalduroğan (əməliyətə bolsa hətnə kılıx Musa pəyoğəmbərdin əməs, ata-bowilardin qaləjan), xunga silər xabat künigə toʻgʻra kelip qalsimu xu künidə adəmning hətnisini kıliwerisilər. □ ■ ²³ Əmdi Təwrat qanunioğa hiləplik kılinmisun dəp xabat künidə adəm hətnə kılinəjan yərdə, mən xabat künidə bir adəmni səllimaza saqaytsam, silər nemə dəp munga aqçiklinisilər? ²⁴ Sirtki kıyapətkə qarap həküm kılmanglar, bəlkı həkkanıy həküm kılinglar! ■

Əysa Qutқuzoғuqi-Məsiћmidu?

²⁵ U waқıtta Yerusalemliklarning bəziliri:

— *Qonglar* əltürməkqi boləjan kixi bu əməsmidi? ²⁶ Axkara səzləwətsimu, uningəsa qarxi həq nərsə demidiəu! Dərwəqə, aқsaқallarning uning Məsiћ ikənlikini bilip yətkənmu? ²⁷ Həlbuki, bu adəmning kəyərdin kəlgənlikini biz enik bilimiz. Lekin Məsiћ kəlgəndə, uning kəyərdin kəlgənlikini həqkim bilməstiəu, — deyixti. □ ■

²⁸ Xunga Əysa ibadəthana həylysidə təlim bəriwetip, yukiri awaz bilən mundak dedi:

□ **7:19 «nemixka meni əltürməkqi bolisilər?»** — yaki «nemixka meni əltürgili izdəysilər?».

■ **7:19** Mis. 20:1; 24:3; Mat. 12:14; Mar. 3:6; Yh. 5:18; 10:39; 11:53; Ros. 7:53. □ **7:20**

«**Seni əltürməkqi boləjan kim ikən?»** — yaki «Seni əltürgili izdəydiqan kim?». ■ **7:20** Yh. 8:48,52; 10:20. □ **7:21** «**Mən bir karamətni yaritixim bilən həmminglar hang-tang kəlixinglar**» — bu «bir karamət», xübhısizki, u aldinkı ketim Yerusalemde boləjana xabat künidə paləq adəmni saqaytkanlikini kərsitidu (23-ayət wə 5-babni kəring). Əysaning səziğə kariəjana, gərqə bu məjizə birnəqə ay ilgiri kərsitilgən bolsimu, ularning esidə təhiqə bar idi. Xu wəjandin ular Əysani əltürwətməkqi bolidu. 22-24-ayətlərdə Əysa «xabat künidə adəmni saqaytix Təwrat qanunioğa hiləp», dəgən hiyaləğa kəttik rəddiyə beridu. Bizningqə u əslidə ularni bu məsilə toʻgʻruluk oylandurux iқqun bu məjizini kəstən xabat künidə yaratqanidi. □ **7:22** «**əməliyətə bolsa hətnə kılıx Musa pəyoğəmbərdin əməs, ata-bowilardin qaləjan**» — «hətnə kılıx»ni Huda əslidə İbrahım pəyoğəmbərgə (Musa pəyoğəmbərdin ilgiri, əlwəttə) Əzining İbrahım wə əwladliri bilən boləjan əhđninqə simwoli bolsun dəp tapxuroqanidi («Yar.» 17-bab). «**xunga silər xabat künigə toʻgʻra kelip qalsimu xu künidə adəmning hətnisini kıliwerisilər**» — əmr bolsa «Bala tuəqulup səkkizinqi kuni hətnisini kılıx kerək» («Yar.» 17:13). Xuning bilən «səkkizinqi kün» xabat künigə toʻgʻra kelip qalsimu (wə xabat kuni «ixləw»kə bolmaydu) balini sünnət kıliwerix kerək. Bolmisa Təwrat qanunioğa hiləplik bolidu. ■ **7:22** Law. 12:3; Yar. 17:10. ■ **7:24** Kan. 1:16,17; Pend. 24:23; Yaқ. 2:1. □ **7:27** «**bu adəmning kəyərdin kəlgənlikini biz enik bilimiz**» — ular uni Galiliyəlik dəp bilətti. Əməliyətə u Bəyt-Ləhəmdə tuəquloqan, əlwəttə. «**Lekin Məsiћ kəlgəndə, uning kəyərdin kəlgənlikini həqkim bilməstiəu, — deyixti.**» — halayikning bu səzliri anqə toʻgʻra əməs idi; bu kixilər pəyoğəmbərləning Məsiћ toʻgʻruluk bəxarətlik yazmilirini toluq bilmigən bolsa kerək. Bəlkim ularning kəzdə tutqini pəqəb Məsiћning tuyuқsiz namayan bolidəqanlikini kərsətkən bəxarətlərlə idi. ■ **7:27** Mat. 13:55; Mar. 6:3; Luқа 4:22.

— Silər meni tonuymiz həmdə mening kəyərdin kəlgənlikimnimu bilimiz, *dəwatisilər?! Birak mən əzlükümdin əməs, mən meni Əwətküqidin kəldim*, U həktur; birak silər Uni tonumaysilər. □ ■²⁹ Mən Uni tonuymən. Qünki mən Uning yenidin kəldim, meni U əwətti. ■

³⁰ Xunga ular uni tutux yolini izdəytti, ləkin həqkim uningə qol salmidi; qünki uning waqit-saiti tehi yetip kəlmigənidi. □ ■³¹ Ləkin halayik arisidiki nuroqun kixilər uningə etikad kildi. Ular: «Məsih kəlgəndə bu kixi kərsətkən məjizilik alamətlərdin artuk *məjizə* yaritalarmu?!» deyixti. ■

Əysani tutux üçün qarawullarning əwətilixi

³² Pərisiyələr halayikning u toquruluk ojuqluq boluwatqan bu gəp-səzlidirni anglidi; xuning bilən Pərisiyələr bilən bax kaşinlar uni tutux üçün birnəqqə qarawullarni əwətti. □ ■³³ Xuning bilən Əysa:

— Yənə bir'az waqit silər bilən billə bolimən, andin meni Əwətküqining yenioğa ketimən. ■³⁴ Meni izdəysilər, ləkin tapalmaysilər. Mən baridoqan yərgə baralmaysilər, — dedi. ■

³⁵ Buning bilən, Yəhudiylar bir-birigə:

— U biz tapalmioqudək kəyərlərgə barar? Greklər arisidiki tarkək Yəhudiy muhajirlarning yenioğa berip, greklarə qə təlim berəmdioqandu?

□ ■³⁶ «Meni izdəysilər, ləkin tapalmaysilər. Mən baridoqan yərgə baralmaysilər» degini nemisidu? — deyixti.

Hayatlik süyi

³⁷ Həytning ahirki həm əng katta küni, Əysa ornidin turup, yukiri awaz bilən: —

Kimdəkim ussisa, mening yenimoğa kelip iqsun! □ ■³⁸ Manga etikad kילוquqi kixining huddi mukəddəs yazmilarda eytilojinidək, iq-baqrinin hayatlik süyining dəryaliri ekip qikidu! — dəp jakarlide □ ■³⁹ (u bu

□ 7:28 «silər meni tonuymiz həmdə mening kəyərdin kəlgənlikimnimu bilimiz, dəwatisilər?! Birak mən əzlükümdin əməs, mən meni Əwətküqidin kəldim, U həktur; birak silər Uni tonumaysilər» — Bu səz Əysaning ularning «Bu adəmning... kəyərdin kəlgənlikini enik bilimiz» deginigə rəddiyə kילוqan jawabi idi. Əgər ular Hudani tonuqan bolsa Əysaning kəyərdin kəlgənlikini bilən bolatti, ləkin ular Hudani tonimaytti (əyəttiki ahirki səzge qarang). ■ 7:28 Yh. 5:43; 8:26, 42; Rim. 3:4. ■ 7:29 Yh. 10:15. □ 7:30 «Xunga ular uni tutux yolini izdəytti...» — «ular» bəlkim yənile qonglarni kərsitidu. ■ 7:30 Mar. 11:18; Luqa 19:47; 20:19; Yh. 7:19; 8:20, 37. ■ 7:31 Yh. 8:30. □ 7:32 «qarawullarni əwətti» — yaki «İbadəthana qarawullirini əwətti». Ləkin bizningə 30- wə -44-ayətlər (Lawiyarlardin bolqan) muxu kixilərnə ayrim kərsitidu. ■ 7:33 Yh. 16:16. ■ 7:34 Yh. 8:21; 13:33. □ 7:35 «U biz tapalmioqudək kəyərlərgə barar? Greklər arisidiki tarkək Yəhudiy muhajirlarning yenioğa berip, greklarə təlim berəmdioqandu?» — bu əyəttiki «greklər» Qanaanning (Pələstinning) sirtida turoqan barlik yat əlliklərgə wəkillik kilidu. □ 7:37 «Həytning ahirki həm əng katta küni, Əysa ornidin turup, yukiri awaz bilən: — Kimdəkim ussisa, mening yenimoğa kelip iqsun!» — Əysa bu səzlərnə həytning ahirki küni, yəni dəl Hudaning İsrail həlki qəldiki waqtida Musa pəyoqəmbər arkilik ularni u bilən təminləngə məjizə yaratqan hatirə künidə eytkan. ■ 7:37 Law. 23:36; Yəx. 55:1; Yh. 6:35; Wəh. 22:17. □ 7:38 «Manga etikad kילוquqi kixining huddi mukəddəs yazmilarda eytilojinidək, iq-baqrinin hayatlik süyining dəryaliri ekip qikidu!» — «mukəddəs yazmilarda eytilojandək» — «Yəx.» 58:11 wə «Əz.» 47:1-12ni kəring. «Zəb.» 78:15-16, «Pənd.» 4:23, «Yəx.» 44:3, 55:1, «Əz.» 47:1-12, «Yo.» 3:18, «Zək.» 13:1, 14:8mu bəlkim «Mukəddəs Rohning təkülüxi» bilən munasiwətliktur. ■ 7:38

sözni özīgə etikad qiloqlanlarğa ata qilinidioqlan Muqəddəs Rohğa qarita eytkanidi. *Hudaning* Rohi tehi heqkimgə ata qilinmioqlanmidi, qünki Əysa tehi xan-xəripigə kirmigənidi). ■

Həlqning bəlinüp ketixi

⁴⁰ Halayik iqidə bəzilər bu sözni anglap:

— *Kelixi muqərrər bololan* pəyoqləmbər həkikətən muxu ikən!! — deyixti. □ ■

⁴¹ Bəzilər: «Bu Məsih ikən!» deyixətti. Yənə bəzilər bolsa: «Yağ, Məsih Galiliyədin keləttimu? ■ ⁴² Muqəddəs yazmilarda, Məsih *padixah* Dawutning nəslidin həm Dawutning yurti Bəyt-Ləhəm yezisidin kelidu, deyilmigənmidi?» — deyixti. ■

⁴³ Buning bilən, halayik uning wəjidin ikkigə bəlinüp kətti. ⁴⁴ Bəziliri uni tutayli degən bolsimu, lekin heqkim uningğa qol salmidi.

Yəhudiy aqsakallirining etikadsizliki

⁴⁵ Qarawullar *ibadathanidin* bax kahinlar bilən Pərisiylərnin yenioqla kaytip kəlgəndə, ular qarawullarğa:

— Nemə üqün uni tutup kəlmidinglar? — dəp soraxti.

⁴⁶ Qarawullar:

— Heqkim heqqaqlan bu adəmdək səzligən əməs! — dəp jawab berixti.

⁴⁷ Pərisiylər ularğa jawabən:

— Silərmu azduruldunglarimu? ⁴⁸ Aqsakallardin yaki Pərisiylərdin uningğa etikad qiloqlanlar bololanmu?! ■ ⁴⁹ Lekin Təwrat qanunini bilməydioqlan bu qüprəndilər lənətkə qalidu! — deyixti. □

⁵⁰ Ularning arisidin biri, yəni burun ahxamda Əysaning aldioqla kəlgən Nikodim ularğa: ■

⁵¹ — Təwrat qanunimiz awwal kixining nemə qiloqlanini əzidin anglap bilməy turup, uningğa həküm qikiramdu! ■

⁵² Ular jawab kilip: — Sənmu Galiliyədinmu? *Muqəddəs yazmilarni* kər, kətirkiniq oqup bəq, Galiliyədin heqkandəq pəyoqləmbər qikmaydu! — dedi. □

⁵³ Xuning bilən *ularning* hərbi öz əyigə kətti. □

■ **7:39** Yəx. 44:3; Yo. 2:27-29; Ros. 2:17. □ **7:40** «*Kelixi muqərrər bololan pəyoqləmbər həkikətən muxu ikən!*» — Musa pəyoqləmbərnin bu pəyoqləmbər toqruluk aldin eytkan bəxariti «Kan.» 18:15da tepilidu. ■ **7:40** Mat. 21:46; Luqa 7:16; Yh. 6:14. ■ **7:41** Yh. 1:47; 4:42.

■ **7:42** Zəb. 132:11; Mik. 5:1; Mat. 2:6. ■ **7:48** Yəx. 33:18; Yh. 12:42; 1Kor. 1:20; 2:8.

□ **7:49** «*Təwrat qanunini bilməydioqlan bu qüprəndilər lənətkə qalidu!*» — «qüprəndilər» addiy həlki nərsitidu. Aqsakallar wə Pərisiylər ularni intayin kəmsitətti. ■ **7:50** Yh. 3:2; 19:39. ■ **7:51** Mis. 23:1; Law. 19:15; Kan. 1:17; 17:8; 19:15. □ **7:52** «*Muqəddəs yazmilarni kər, kətirkiniq oqup bəq, Galiliyədin heqkandəq pəyoqləmbər qikmaydu!*» — ularning bu səzidə Galiliyəlik bololan Yunus pəyoqləmbərnə kəstən untuqlanidi. Qünki Təwratning «Yunus pəyoqləmbər» degən qışmida, Hudaning **Yəhudiy əməslərgə** nijat pursitini yətküzgəniliği enik hatirilidü. Ular yənə «Yəx.» 8:12diki bəxarət, yəni Məsihning öz hizmitini Galiliyədə baxlaydioqlanlığı toqruluk bəxarətni kəstən untuqlan ohxaydu. □ **7:53** «*xuning bilən ularning hərbi öz əyigə kətti*» — «hərbi öz əyigə kətti» degənlik bəlkim Nikodimning soali ularning wijdanioqla sanjioqlan bolsa kerək.

8

Zina üstidə tutulqan ayal

¹ Əysa bolsa Zəytun teoşioğa qikiş kətti. ² Ətisi səhərdə, u yənə ibadəthana həyliliriqə kirdi wə həlayiğining həmmisi uning yenioğa kelixkənidi. U olturup, ularoğa təlim berixkə baxlıdi. ³ *Xu qaoşda*, Təwrat ustazlıri bilən Pərisiylər zina kiliş tutulup qaloğan bir ayalni uning aldioğa elip kelixti. Ular ayalni otturioğa qikişirip, ⁴ uningdin:

— Ustaz, bu ayal dəl zina üstidə tutuwelindi. ⁵ Musa *pəyoşəmbər* Təwrat qanunida bizgə muxundak ayallarni qalma-kesək kiliş oltürüxni əmr kiliş. Əmdi sənqə, uni qandak kiliş kerək? — dəp soraxti. ⁶ Əmdi ularning bundak deyixtiki niyiti, uni tuzakğa qüxürüp, uning üstidin ərz kilişudək birər bahənə izdəx idi. Əmma Əysa engixip, barmiki bilən yərgə bir nemilərnə yəzoşili turdi. ⁷ Ular xu soalni tohtimay sorawatatti, u ruslinip ularoğa:

— Aranglardiki kim gunahsız bolsa, *bu ayaloğa* birinçi taxni atsun! — dedi. ■

⁸ Andin u yənə engixip, yərgə yezixni dawamlaxturdi. ⁹ Ular bu sözni anglap, aldi bilən yaxanoğanlıri, andin qaloğanlıri bir-birləp *həmmisi* u yərdin qikiş ketixti. Ahirida Əysa otturida ərə turoğan heliki ayal bilən yaloşuz qaldı. ¹⁰ Əysa ruslinip turup, xu ayaldin baxğa heqkimni kərmigən bolup, uningdin:

Hanin, sanga heliki xikayət kilişanlar keni? Seni gunahğa bekitidioğan heqkim qikmidimu? — dəp soriwidi, ¹¹ — Həzrətliri, heqkim qikmidi, — dedi ayal.

Əysa:

— Mənmə seni gunahğa bekitməymən. Baroşin, buningdin keyin yənə gunah kilmioşin! — dedi. ■

Əysa dunyaning nuridur

¹² Xunga Əysa yənə kəpçiliklə söz kiliş:

— Dunyaning nuri özümdurmən. Manga əgəxkənlər qarangoşulukta mangmaydu, əksişqə həyatlik nurişqə erixidu, — dedi. ■

□ **8:4** «Ustaz, bu ayal dəl zina üstidə tutuwelindi» — «zina kiliş tutulup qaloğan» ayal bar idi, ləkin ərkək keni? □ **8:5** «Musa pəyoşəmbər Təwrat qanunida bizgə muxundak ayallarni qalma-kesək kiliş oltürüxni əmr kilişan» — kizik yeri xuki, ular pəşət «ayallar»ni tilişqə alidu. Əməliyəttə Təwrat qanuni boyiqə zina kilişan ərkəklərnimə ölümgə məşkum kiliş kerək idi. ■ **8:5** Law. 20:10; Qan. 22:22. □ **8:6** «Əmdi ularning bundak deyixtiki niyiti, uni tuzakğa qüxürüp, uning üstidin ərz kilişudək birər bahənə izdəx idi» — Əgər Əysa «Bu ayaloğa rəhim kiliş kerək» desə, ular dərhal «Sən Musa pəyoşəmbərgə qüxürülgən qanunoğa hilaplik kilişni ündəysən, dəytti. Baxğa bir tərəptin, xu qaoşda Yəhudiylər həlki Rim imperiyəsining qanuni astida turoşaqça, Yəhudiylər əzlıri heqkimgə ölüm jazasını bəja kəltürüx hokuki yok idi. Xunga əgər Əysa «Qalma-kesək kilinsun» desə, u qaoşda ular rimliklaroğa «muxu kixi Rim imperiyəsişqə qarxi qikti!» degəndək xikayət kilişatti. ■ **8:7** Qan. 17:7. ■ **8:8** Yər. 17:13 □ **8:9** «ular bu sözni anglap, aldi bilən yaxanoğanlıri, andin qaloğanlıri bir-birləp həmmisi u yərdin qikiş ketixti» — bəzi kona kəqürmilərdə: «Ular bu sözni anglap, wijdanining əyiblix bilən aldi bilən yaxanoğanlıri, andin qaloğanlıri bir-birləp həmmisi u yərdin qikiş ketixti» deyilidu. □ **8:11** «Mənmə seni gunahğa bekitməymən. Baroşin, buningdin keyin yənə gunah kilmioşin!» — 7:53-8:11-ayətlər bəzi kona kəqürmilərdə tepilmaydu. Bizningqə, buning sawəbi, bu «zina gunahşining kəqürüm kilinixi» toqrisidiki ayətlər bəzi kəqürgüqilərnəng zitişqə kattik təgkən bolsa kerək. ■ **8:11** Yh. 5:14. ■ **8:12** Yəx. 42:16; Yh. 1:9; 9:5; 12:35,36.

¹³ Pərisiylər:

— Sən özünggə özüng guwahlik beriwatisən. Xunga sening guwahliqing rast hesablanmaydu, — deyixti.

¹⁴ Əysa ularoqa jawabən mundak dedi:

— Həttə mən özümgə guwahlik bərsəmmu, guwahlikim həktur, qünki mən özümning kəyərdin kəlgənlikimni wə kəyərgə baridojanlikimni bilimən. Lekin silər kəyərdin kəlgənlikimni wə kəyərgə baridojanlikimni bilməysilər. ■ ¹⁵ Silər ət igilirining əlqimi boyiqə həküm kilsilər. Biraq mən həqkimning üstigə həküm kılmaymən. □ ¹⁶ Mən həküm kılsammu, həkümüm həkikiydur; qünki mən yaloquz əməs, bəlki meni əwətkən Ata bu ixta mən bilən billidur. □ ¹⁷ Silərgə təwə boləjan Təwrat qanunida: «Ikki adəmning guwahliqi bolsa rast hesablinidu» dəp pütülgəndur. □ ■

¹⁸ Rast, mən özüm toqramda özüm guwahlik berimən, wə meni əwətkən Atimu mening toqramda guwahlik beridu.■

¹⁹ Ular uningdin: — Atang kəyərdə? — dəp soraxti.

Əysa ularoqa jawab berip: — Silər ya meni tonumaysilər, ya Atamni tonumaysilər; meni tonuəjan bolsanglar, Atamnimu tonuyttunglar, — dedi.■

²⁰ Əysa bu sözlərni ibadəthanida təlim bərginidə, sədikə sanduqining aldida turup eytkanidi. Biraq həqkim uni tutmidi, qünki uning waqit-saiti tehi yetip kəlmigənidi. □ ■

Əysaning etikadsizlaroqa agah berixliri

²¹ Xuning bilən u ularoqa yənə:

Mən bu yərdin ketimən; silər meni izdəysilər, lekin öz gunahinglar iqidə əlisilər. Mən ketidojan yərgə silər baralmaysilər, — dedi.■

²² Buning bilən Yəhudiylar:

— U: «Mən ketidojan yərgə silər baralmaysilər» dəydu. Bu uning əzini əltürüwalimən degininidu? — deyixti.

²³ Əysa ularoqa:

— Silər təwəndursilər, mən yukiridindurmən. Silər bu dunyadin dursilər, mən bu dunyadin əməsmən. ■ ²⁴ Xuning üçün silərgə:

■ **8:14** Yh. 5:31. □ **8:15** «Silər ət igilirining əlqimi boyiqə həküm kilsilər» — «ət igilirining əlqimi boyiqə» — oqurmənlərnin esidə bolsunki, İnjlida «ət» yaki «ətlər» kəp yərlərdə insanlarning Hudaəqa tayanmay əzlikidin ix kəlojanliqini kərsitidu. «Rimliklaroqa»diki «kirix səz»nimu kəruing. □ **8:16** «Biraq mən həqkimning üstigə həküm kılmaymən. Mən həküm kılsammu, həkümüm həkikiydur» — Əysa Məsih bu dunyada turəjanda kixilərnin üstigə həküm kılmaytti (sorakqa tartmaytti), bəlki ularning ix-hərikətlirining üstigə, toqra, toqra əməs, dəp həküm kilatti. Pəkət ahirətkə kəlgəndə andin u barlik kixilərnə sorakqa tartip, ularning üstidin həküm qikridu, əlwəttə. Pərisiylər bolsa əzlrini sorakqi, Məsihni sorakqa tartix həqqukimiz bar dəp qaraytti. «meni əwətkən Ata bu ixta mən bilən billidur» — «bu ixta» degən sözlər əyni tekistə bolmisimu, mənisi dəl «Mening həküm kəloqim pəkət özüməndin əməs, buningda Ata mən bilən billidur» degəndəktur. □ **8:17** «Silərgə təwə boləjan Təwrat qanunida...» — grek tilida «silərnin Təwrat qanuniglarda» deyilidu. Bu həjwiw, kinayilik gəptur. Pəriysilər daim: «Təwrat qanunini tirixip-tirmixip, həkikiy mənisi bilən əlxəxtürgüqilər pəkət bizlərmiz» dəp həlini qong kilip yürüxətti. Əməliyəttə «Təwrat qanuni» Hudaning barlik həlqigə təwə idi, əlwəttə. 10:34 wə 15:25nimu kəruing. «**ikki adəmning guwahliqi bolsa rast hesablinidu**» — «Kan. 17:6. ■ **8:17** Qel. 35:30; Kan. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1; Ibr. 10:28. ■ **8:18** Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Yh. 1:33; 5:37; 6:27. ■ **8:19** Yh. 14:9; 16:3. □ **8:20** «sədikə sanduqining aldida» — yaki «həzinidə». ■ **8:20** Yh. 7:30.

■ **8:21** Yh. 7:34; 13:33. ■ **8:23** Yh. 3:31.

«Gunahlinglar iqidə ölisilər» dedim. Çünki silər mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimgə ixənmisənglar, gunahlinglar iqidə ölisilər, — dedi. □ ■

²⁵ Sən zadi kim? — dəp soraxti ular.

Əysa ularə: — Baxta silərgə nemə degən bolsam, mən xu. ²⁶ Əzümning silərnin toqranlarda wə üstünlərdin həküm kilidiənan nuroqun səzlim bar; lekin meni Əwətküqi həktur wə mən Uningdin nemini angliənan bolsa, bularnila dunyadikilərgə ukturup eytimən, — dedi. □ ■

²⁷ Ular uning əzliərgə eytkanlirining Ata toqruluk ikənlikini qüxinəlmidi.

□ ²⁸ Xunga Əysa mundaq dedi:

Silər İnsan'oolini kətürgəndin keyin, mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimni bilisilər wə xundaqla heq ixni əzlükümdin kilmioanlikimni, pəkət Atining manga əgətkininila səzligənlikimni bilisilər. □ ■ ²⁹ Meni Əwətküqi mən bilən billidir; U meni əsla yaləuz qoymidi, çünki mən həmixə Üni hursən kilidiənan ixlarni kilimən. ■

³⁰ Əysa bu səzləni kiliwatkan qaqning əzidə, nuroqun kixilər uningəta etikad kildi. ■

Həkiqiy ərkinlik toqruluk

³¹ Əysa əzige etikad kilənan Yəhudiyolarə:

— Əgər mening səz-kalamimdin qikmay tursənglar, mening həkiqiy muhlislim bar bələnan bolisilər; ³² wə həkiqətəni bilisilər wə həkiqət siləni azadlikkə erixtüridu, — dedi. ■

³³ Ular jawabən: — Biz İbrahimning nəslimiz, — heqqaqan heqkimning kullukida bolmuduq. Sən kandaqsigə: Azadlikkə erixsilər, dəysən? — dedi. ■

³⁴ Əysa ularəta jawab berip: — Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, gunah sadir kilənan kixi gunahning kulidur. ■ ³⁵ Kul ailidə

□ **8:24 «Çünki silər mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimgə ixənmisənglar, gunahlinglar iqidə ölisilər»** — yaki «Çünki silər mening «Mən Bolimən» ikənlikimgə ixənmisənglar, gunahlinglar iqidə ölisilər». «Əzəldin Bar Boləuqi» yaki ««Mən Bolimən» — Bu Hudaning Musa pəyğəmbərgə axkariliənan nami bolup («Mis.» 3:14), Əysamu bu namni əzige qollanənan. Bəxka bir təjimi: «Mening U (yəni, Məsih) ikənlikimgə...». Ləkin «Yuhanna»da ohxax xu ibarə təpiliənan kəp bəxka ayətlər bilən selixturoqanda (məsilən, 28-, 58-ayət) bu təjimi toqra boluxi kerək. ■ **8:24** Yh. 8:21. □ **8:26 «Əzümning silərnin toqranlarda wə üstünlərdin həküm kilidiənan nuroqun səzlim bar; lekin meni Əwətküqi həktur wə mən Uningdin nemini angliənan bolsa, bularnila dunyadikilərgə ukturup eytimən»** — Məsihning Pərisiyərgə eytkan bəxka kəp səzliərgə ohxax, bu səzi intayin ihqamdur. Bizningə omumiyyəni: «Silər toqruluk nuroqun əyibləydiənan səzlim bar. Bu səzlimni qəbul kilmasliənglar mumkin. Ləkin mening bu səzlim əməliyəttə əzüməndin əməs, bəlkə meni əwətkən Atamdindir; xunga ixinixinglər kerək; çünki nemini Uningdin angliənan, xuni dunyəta eytimən» degəndək bolsa kerək. ■ **8:26** Yh. 7:28; 15:15; Rim. 3:4. □ **8:27 «Ular uning əzliərgə eytkanlirining ata toqruluk ikənlikini qüxinəlmidi»** — «Ata» əz Atis Huda, əlwəttə. Demisəkmə, Məsihning nemixka bəzidə pəkət «Ata» wə bəxka yərlərdə «Atam» deyixini tətqiq kilix bək paydilik ixtur. □ **8:28 «Silər İnsan'oolini kətürgəndin keyin...»** — «İnsan'oolining kətürüluxi» awwal Əysaning krestlinixi, andin asmanəta kətürülüp Hudaning ong təripidə olturuxinmu kərsitidu. 12:32-34nimu kərüng. ■ **«mening «Əzəldin Bar Boləuqi» ikənlikimni bilisilər»** — 24-ayəttiki izahatni kərüng. ■ **8:28** Qel. 21:9; 2Pad. 18:4; Yh. 3:11, 14; 7:16; 12:32, 49; 14:10. ■ **8:29** Yh. 14:10; 16:32. ■ **8:30** Yh. 7:31. ■ **8:32** Rim. 6:18; Gal. 5:1; 1Pet. 2:16. ■ **8:33** Mat. 3:9. ■ **8:34** Rim. 6:20; 2Pet. 2:1.

mənggü turmaydu, lekin oşul mənggü turidu. □ ³⁶ Xuning üqün Oşul silərni azad kilsa, həkikiy azad bolisilər. □ ■ ³⁷ Silərning İbrahimning nəslı İkanlıklınglarnı bilimən. Bırak meni öltürməkçi boluwatisilər, qünki mening sezüm iqinglardin orun almidi. ³⁸ Mən Atamning yenida kərgənlirimni eytiwatimən; silər bolsanglar öz atanglardin kərgənliringlarnı kiliwatisilər! □ ■

³⁹ Ular jawab berip: — Bizning atimiz İbrahimdur, — dedi.

Əysa ularoşa: — Əgər İbrahimning pərzəntliri bolsanglar, İbrahimning əməllirini kılğan bolattinglar! ■ ⁴⁰ Bırak hazır əksiqə meni, yəni Hudadin angliğan həkikətəni silərgə yətküzgən adəmni öltürüxkə kəstləysilər. İbrahim undak İxni kilmioğan. ■ ⁴¹ Silər öz atanglarning kılqinini kiliwatisilər! — dedi.

— Biz haramdin bolğan əməsmiz! Bizning pəkət birla atimiz bar, U bolsa Hudadır! — deyixti ular. □

⁴² Əysa ularoşa: — Atanglar Huda bolğan bolsa, meni səygən bolattinglar; qünki mən Hudaning baqrıdin qıqip, bu yərgə kəldim. Mən əzlükümdin kəlgən əməsmən, bəlki Uning tərıpidin əwətilgənmən. □ ■ ⁴³ Səzlırimni nemixkə qüxənməysilər? Ənikki, mening səz-kalamım kulıqlınglaroşa kirməywatıdu! ⁴⁴ Silər atanglar İblistin bolqansılar wə uning arzu-həwəslirigə əməl kılıxni halaysilər. U aləm apiridə bolqandın tartıp kətil idi wə uningda həkikət bolmioşaqqa, həkikətə turmioğan. U yaloğan səzligəndə, öz təbiitidin səzləydu, qünki u yaloğançı wə xundakla yaloğanqılıqning atisidur. □ ■ ⁴⁵ Ləkin mən həkikətəni səzligimni üqün, mənə İxənməysilər. ⁴⁶ Qaysinglar meni gunahçı bar dəp dəlilliyəlsilər, kəni? Həkikətəni səzlisəm, nemə üqün mənə İxənməysilər? ⁴⁷ Hudadin bolqan kixi Hudaning səzlırini anglaydu; silər ularni anglimaysilər; qünki silər Hudadin bolqan əməssilər! ■

⁴⁸ Yəhudiylar uningoşa jawabən:

— Əjəba, bizning seni: «Samarıyəlik həm jin qarplaxkan adəm»sən

---

□ **8:35 «Kul ailidə mənggü turmaydu, lekin oşul mənggü turidu»** — demək, birsı «kul» bolsa (muxu yərdə «gunahning kuli») hərəkəndəq ey igisi bilən mənggülik munasiwəttə bolmaydu, uning ailə əzasi bolalmaydu; pəkət ey igisinin öz ailsidiklər bilənla mənggülik munasiwiti bolıdu; ey igisinin oşlı ey igisinin həkıqətə igə bolıdu, əlwəttə. Əmdi «ey igisi» Huda bolsa, uning Oşlımu toluk həkıqluk bolıdu, əlwəttə. Bu İx 36-ayəttiki həkıqət bilən ziq baqlınıdu. □ **8:36 «Xuning üqün Oşul silərni azad kilsa, həkikiy azad bolisilər»** — yuqırıqi izahatnımu kəring. «Kul» «kul»ni azad kilmaydu, «kul»ni azad kılalaydığan pəkət əzi azad bolqan kixi, əlwəttə. Əmdi bu dunyada kim gunahdin azadtur? Məşihdin baxka hər bir kixi gunahning kulıdur, həkikiy azad bolqan kixi pəkət «Oşul», yəni Məşihdur; xuning bilən u baxkılarnı (ular da etikad bolsa) gunahning küqidin azad kılalaydu. ■ **8:36** Rim. 8:2. □ **8:38 «silər bolsanglar öz atanglardin kərgənliringlarnı kiliwatisilər!»** — yaqi «silər bolsanglar öz atanglardin angliqanliringlarnı kiliwatisilər!».

■ **8:38** Yh. 3:11; 7:16; 12:49; 14:10, 24. ■ **8:39** Rim. 2:28; 9:7. ■ **8:40** Yh. 17:17. □ **8:41 «Silər öz atanglarning kılqinini kiliwatisilər!»** — «öz atanglar» — İblisni kərsitidu, əlwəttə. 44-ayətni kəring. «**Biz haramdin bolqan əməsmiz!**» — bu darıtma gəp. Ular Əysaning Məryəmdin tuşuluxını «bir atining wasıtisi bilən əməs», bəlki «haramdin bolqan» dəp purıtıp, uningdin ewən tapmaqçi idi. □ **8:42 «mən Hudaning baqrıdin qıqip...»** — grek tilida «mən Hudaning İqidin qıqip...». ■ **8:42** Yh. 5:43; 7:29. □ **8:44 «... İblis** yaloğançı wə xundakla yaloğanqılıqning atisidur» — yaqi «... u (İblis) yaloğançı wə xundakla yaloğanqılıqning piridur». ■ **8:44** Yar. 3:1; 2Kor. 11:3; 1Yuha. 3:8.

■ **8:47** Yh. 6:37; 10:26,27; 1Yuha. 4:6.

deginimiz toʻgʻra əməsmu? — deyixti. □ ■

⁴⁹ Əysa javabən: — Manga jin qap laxkini yok, bəlki mən Atamni hərmət kili mən; lekin silər manga hərmətsizlik kili watisilər. ■ ⁵⁰ Mən öz xan-xəripimni izdiməymən; lekin buni izdigüqi həm *uning üstidin* həküm kילוquqi Birsı bar. ⁵¹ Bər hək, bər hək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, mening səz-kalamimni tutidıoğan kixi əbədil'əbəd əlüm kərməydu. ■

⁵² Xuning bilən Yəhudiylar uning oʻja:

— Sanga dər wəkə jin qap laxkanlikini əmdi bilduk! Hətta *həzriti* İbrahım wə pəyoʻəmbərlər m u əlgən tursa, sən kəndak sigə: «Mening səz-kalamimni tutidıoğan kixi əbədil'əbəd əlüm tetimaydu» dəysən? ⁵³ Əjəba, sən atimiz İbrahımın ulu oʻmusən? U əldi, pəyoʻəmbərlər həm əldi!? Sən əzüngni kim kilmək qisən? ■

⁵⁴ Əysa javabən mundak dedi:

— Əgər mən əzümni ulu oʻlisam, undakta ulu oʻlukum həq nər sə həsəblanmaytti. Biraq meni ulu oʻli oʻquqi — silər «U bizning Hudayimiz» dəp ataydıoğan Atamning Əzidur. ⁵⁵ Silər Uni tonumidinglar, lekin mən Uni tonuymən. Uni tonumaymən desəm, silərdək yaloʻanqi bolattim; biraq mən Uni tonuymən wə Uning səz-kalamini tutimən. ⁵⁶ Atanglar İbrahım mening künümni kəridıoğanlikidin yayrap-yaxnidi həm dər wəkə uni aldın'ala kərüp xadlandi. □ ■

⁵⁷ — Sən tehi əllik yaxka kirməy turup, İbrahımni kərdüngmu? — deyixti ular.

⁵⁸ Əysa ular oʻja:

— Bər hək, bər hək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, İbrahım tu oʻul mastila, mən Bar Bolu oʻquqidurmən! — dedi. □

⁵⁹ Buning bilən ular uni qalma-kesək kילוili kollirioʻja yərdin tax aldi; lekin Əysa ular oʻja kərünməy, ularning otturidın otup ibadəthanidin qikip kətti. □ ■

9

Əysaning tu oʻma karioʻuni saqaytixi

□ **8:48** «**«Samariyəlik həm jin qap laxkan adəm»sən**» — «Samariyəliklər» Yəhudiylar kəz gə ilmaydıoğan bir həlk bolup, ularning kəzkarixiqə Samariyəliklər Hudaning sezini burmilioʻan kapirlar wə jin təgkənlərdur. ■ **8:48** Yh. 7:20; 10:20. ■ **8:49** Yh. 7:18. ■ **8:51** Yh. 5:24; 11:25. ■ **8:53** Ibr. 11:13. □ **8:56** «**Atanglar İbrahım mening künümni kəridıoğanlikidin yayrap-yaxnidi**» — Əysaning «mening künüm» degini nemini kərsitidu? Bizningqə bu ibarə: (1) uning dunya oʻja kelixini kərsitidu; (2) uning xan-xə rəp iqidə kəytip kelidıoğan küninimu kərsitidu. İbrahım kaqan aldın'ala buni kərgən? Yəhudiylar «Rabbilar»ning kəpinqisi «İbrahım İshakni kurbanlik kilixka sunoʻan waqıtta bakiy ələm uning oʻja ayan kilinoʻan» dəp kəraytti wə bizmu bu pikirgə mayilmiz. ■ **8:56** Yar. 17:17; Luqa 10:24; Ibr. 11:13. □ **8:58** «**İbrahım tu oʻul mastila, mən Bar Bolu oʻquqidurmən!**» — «mən Bar Bolu oʻquqidurmən» degini yənıla «Mis.» 3:14də, Musa pəyoʻəmbərgə wəhıy kilinoʻan, Hudaning «Mən Əzüm durmən», yaki bolmisa «Mən Əzəldin Bar Bolu oʻquqidurmən» degən ulu oʻ namini kərsitidu. Əysaning bu namni əziga aloʻqini uning Hudalik təbiitini kərsitidu. Yəhudiylar uning bu gəpini toʻgʻra qūxinidu, lekin kət'iy ixən məydu (59-ayətni kərüng). □ **8:59** «**Buning bilən ular uni qalma-kesək kילוili kollirioʻja yərdin tax aldi**» — Yəhudiylar həkli uning səzining mənisini toʻgʻra qūxinətti, lekin ixən məy «kupurluk kילוquqi!» dəp uni əltür məkqi idi. «**lekin Əysa ular oʻja kərünməy, ularning otturidın otup ibadəthanidin qikip kətti**» — bəzi kəna kəqürmilerdə Pə kət «lekin Əysa əzini daldıoʻja elip, ibadəthanidin qikip kətti» deyilidu. ■ **8:59** Luqa 4:29; Yh. 10:31,39; 11:8.

1 Wə u yolda ketiwetip, tuoqma qarioru bir adəmni kerdı. 2 Muhlisliri uningdin:

— Ustaz, kim gunah qilip uning qarioru tuquloinioqja səwəb bolojan? U özimu ya ata-anisimu? — dəp soraxti. □

3 Əysa mundaq jawab bərdi:

— Əzi yaki ata-anisining gunah sadir qilojanlikidin əməs, bəlki Hudaning Öz əməlliri uningda ayan kilinsun dəp xundaq bolojan. 4 Kunning yoruqida, meni Əwətküqining əməllirini ada qilixim kerək. Kəq kirsə, xu qaoqda heqkim ix qilalmaydu. □ 5 Mən dunyada turojan waqtimda, dunyaning nuri özümdurmən. ■

6 Bu sözlərni qilojandin keyin, u yərgə tükürüp, tükürüktin lay qilip, layni həliki adəmning közligigə sürüp koydi. 7 wə uningoa: «Siloam kəlqiki»gə berip yuyuwətkin» dedi («Siloam» *ibraniyqə səz bolup*, «əwətəlgən» degən məninini bildüridu). Xuning bilən həliki adəm berip yuyuwidi, kəzi kəridiojan bolup kaytip kəldi. □ 8 Xoqnilirı wə u ilgiri tilməqilik qiloinida uni kərgənlər:

— Bu olturup tilməqilik qilidiojan həliki adəm əməsmu? — deyixip kətti. ■

9 Bəzilər: «Həə, xu ikən» desə, yənə bəzilər: «Yaq. u əməs, lekin uningoa ohxaydikən» deyixti.

Biraq u əzi:

— Mən dəl xu kixi bolimən! — dedi.

10 — Undaqta közling qandaq eqildi? — dəp soraxti ular.

11 U jawabən mundaq dedi:

— Əysa isimlik bir kixi *tükürükidin* lay qilip közlimigə sürüp koyuwidi, manga: «Siloam kəlqiki»gə berip yuyuwətkin» degənidi. Mən berip yuyuwidim, kərəlydiojan boldum.

12 — U hazır kəyərdə? — dəp soraxti ular.

— Bilməymən, — dedi u.

Pərisiylərninğ məjizini sürüxtürüxi

13 Halayiq ilgiri qarioru bolojan bu adəmni Pərisiylərninğ aldioqja elip berixti 14 (əslidə Əysa lay qilip bu adəmning közlrini aqқан күн дəl xabat күni idi). ■ 15 Xuning bilən Pərisiylər kaytidin bu adəmdin qandaq kərəlydiojan boloinini soriwidi, u ularoa: — U közlimigə lay *sürüp* koydi, mən yuyuwidim wə mana, kərəlydiojan boldum! — dedi.

16 Xuning bilən Pərisiylərdin bəziliri:

— U adəm Hudaning yenidin kəlgən əməs, qünki u xabat күnini tutmaydu, — deyixti.

Yənə bəziliri:

□ 9:2 «Ustaz» — Grek tilida «Rabbi». □ 9:4 «meni Əwətküqining əməllirini ada qilixim kerək» — yaki «meni Əwətküqining əməllirini ada qiliximiz kerək». «Kəq kirsə, xu qaoqda heqkim ix qilalmaydu» — Əysaning yər yüzidə bolidiojan hizmitigə bəlkim pəkət altə ay qalojan bolsa kerək. ■ 9:5 Yəx. 42:6; Luqa 2:32; Yh. 1:9; 8:12; 12:35,46; Ros. 13:47. ■ 9:6 Mar. 8:23. □ 9:7 «Siloam» — Ibraniy tilida «Siloqa». «Əysa uningoa: «Siloam kəlqiki»gə berip yuyuwətkin» dedi... həliki adəm berip yuyuwidi, kəzi kəridiojan bolup kaytip kəldi» — bu kor adəm ibadəthanioqja yeqin jayda tilməqilik qilip olturojan bolsa, ibadəthanidin «Siloam kəlqiki»gə bir kilometrək kəltti. Xuning üqün bu səpər kor adəmning ixənqigə nisbətən heli bir sinak idi. Lay kattiklaxqandin keyin u közlrini heq aqalmiojan halda muxu uzun yolni mengixi kerək idi. Bu kor adəm üqün intayin eşir idi, əlwəttə. Uning üstigə yolni bikar mangsa kəp «tiləmqilik waqti» israp bolup ketətti. ■ 9:8 Ros. 3:2. ■ 9:14 Mat. 12:1; Mar. 2:23; Luqa 6:1; Yh. 5:9.

— U gunahkar adəm bolsa, qandaqlarqə bundak məjizilik alamətlərni yaritalaytti? — deyixti.

Buning bilən ularning arisida bəlünüx pəyda boldi. □ ■ 17 Ular qarioqu adəmdin yənə:

— U közliringni eqiptu, əmdi sən u toqruluk nemə dəysən? — dəp soraxti. U: — U bir pəyoqəmbər ikən, — dedi. ■

18 Yəhudiylar kərələydiqan kilinqan kixining ata-anisini tepip kəlmigüqə, burun uning qarioqu ikənlikigə wə hazır kərələydiqan kilinqanlikiqə ixənməytti. Xunga ular uning ata-anisini qakirtip, 19 ulardin:

— Bu silərninq oqlunglarmu? Tuqma qarioqu, dəwatattinglar? Əmdi hazır qandaqlarqə kərələydiqan bolup qaldı? — dəp soraxti.

20 Ata-anisi ularqə: — Uning bizning oqlimiz ikənliki, xundakla tuşuluxidinla qarioqu ikənlikini bilimiz; 21 lekin hazır qandaqlarqə kərələydiqan bolup qaloqanliqini, közlirini kim aqkanliqini bilməymiz. U qong adəm tursa, *buni* əzidin soranglar, u əzi dəp bərsun, — dəp jawab bərdi.

22 Ata-anisining xundak deyixi Yəhudiylardin qorqkanliqi üqün idi; qünki Yəhudiylar kimdəkim Əysani Məsih dəp etirap kilsa, u sinagog jamaitidin qoqlap qikirlisun dəp qarar qiləqanidi. □ ■ 23 Xu səwəbtin uning ata-anisi: «U qong adəm tursa, *buni* əzidin soranglar» degənidi.

24 Pərisiylər əslidə qarioqu boləqan adəmnı yənə qakirip uningqə: — Hudaqə xan-xərəp berip *kəsəm qil!* Biz bu adəmninq gunahkar ikənlikini bilimiz, — deyixti. □ ■

25 U mundak jawab bərdi:

— U gunahkarmu, əməsmu, bilməymən. Birak mən xu birla ixni bilimənki, qarioqu idim, hazır kərələydiqan boldum.

26 Ular uningdin yənə bir qetim:

— U seni qandaq kildi? Közliringni qandaq aqti? — dəp soraxti.

27 U jawabən:

— Silərgə allıqəqan eyttim, birak kulak salmidinglar. Silər nemə dəp qaytidin anglaxni haləp qaldinglar? Silərmu uning muhlisiri bolay dəwatamsilər?! — dedi.

28 Buning bilən, ular uni kattik tillap:

— Sən həliqəkninq muhlisi! Biz bolsaq Musa *pəyoqəmbərning* muhlisirimiz.

29 Hudaning Musaqə səzligənlikini bilimiz; lekin bu nemining bolsa qəyərdin kəlgənlikinimu bilməymiz, — deyixti.

30 Həliqi adəm ularqə mundak jawab qayturdi:

□ 9:16 «U adəm Hudaning yenidin kəlgən əməs, qünki u xabat künini tutmaydu» — ular «u xabat künini tutmaydu» dəydu. Qünki ular Əysaning tükürükidin lay kilixni «əmgək kilix», xundakla xabatning «dəm elix prinsipi»ni buzux, dəp qaraytti. Əysa bolsa «Atamning əməllirini ada kilixim kerək» degənidi (4-ayət). Demək, «ix qiləuqi» yaki «əməl qiləuqi» əslidə Huda Əzidur. Uningdin baxqa kim xundak məjizə yaritaytti? ■ 9:16 Yh. 3:2; 7:12; 9:33; 10:19. ■ 9:17 Luqa 7:16; 24:19; Yh. 4:19; 6:14. □ 9:22 «Yəhudiylar kimdəkim Əysani Məsih dəp etirap kilsa, u sinagog jamaitidin qoqlap qikirlisun dəp qarar qiləqanidi» — «sinagogtin qikirilix»ning nətijisi, jəmiyyətkilərdin heqkim sinagogtin qikiriləqan kixi bilən bardi-kəldi kilmaytti. ■ 9:22 Yh. 7:13; 12:42. □ 9:24 «Hudaqə xan-xərəp berip kəsəm qil» — Əslidə grek tilida «kəsəm qil» degən səz yox idi. Bu ayəttə xu səz bolmisimu, xu mənə qikip turidu (məsilən «Yəxua» 7:19ni kərnüng). Xuning üqün bu jümlənin mənsi «Əysaqə əməs, bəliki Hudaqə xan-xərəp bəp» degənlik əməs, bəliki «Hudani uluqlax üqün rast gəp qil, bu məjizə əslidə qong bir aldəmçilik əməsmu?» degəndək. ■ 9:24 Yə. 7:19.

— Ajayyip ixku bu! Gərqə silər uning kəyərdin kəlgənlikini bilmigininglar bilən, u mening kəzlimni aqti. ³¹ Biz bilimizki, Huda gunahkarlarning tiləklirini anglimaydu; biraq Əzigə ihlasmən bolup iradisigə əməl qiloquqilarningkini anglaydu. ■ ³² Dunya apiridə boləqandin tartip, birərsining tuoma kərioquning kəzini aqkanlikini anglap baqqan əməs. ³³ Əgər bu adəm Hudadin kəlmigən bolsa, heqnemə qilalmioqan bolatti.

³⁴ Ular uni:

— Sən tüptin gunah iqidə tuoquloqan turukluk, bizgə təlim bərməkqimusən? — deyixip, uni *sinagogtin* koqolap qikiriwetixti.□

Rohiy kərioquluk

³⁵ Əysa ularning uni *sinagogtin* koqolap qikəroqanlikini anglap, uni izdəp tepip:

Sən, Hudaning Ooqliqə etikaq kılamsən? — dəp soridi.□

³⁶ U jawabən: — Təksir, u kim? Mən uningə etikaq kılay, — dedi.

³⁷ — Sən həm unı kərdüng həm mana, hazır sən bilən səzlixwatqan dəl xuning əzi, — dedi Əysa uningə.

³⁸ Həliki adəm:

— İ Rəb, etikaq kılımən! — dəp, uningə səjdə kıldı.

³⁹ — Mən korlarnı kəridioqan bolsun, kəridioqanlarnı kor bolsun dəp bu dunyaəqə həküm qikirixka kəldim, — dedi Əysa.□ ■

⁴⁰ Uning yenidiki bəzi Pərisiyələr bu səzlərnı anglap uningdin:

— Biznu kormu? — dəp soraxti. ⁴¹ Əysa ularəqə: — Kor boləqan bolsanglar, gunahinglar bolmaytti; ləkin silər hazır «kərwətimiz» degin- inglar üqün silərgə gunah həsablınıweridu, — dedi.

10

Əysa səzini dawam kılidu — «Mən yahxi qoy baqquqidurmən»

¹ Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, qoy kotinioqə ixiktin kirməy, baxka yərdin yamixip kirgən kixi ooqri wə karəqkidur. ² Ixiktin kiridioqan kixi bolsa koqlarning padiqisidur. ³ Ixik baqar uningəqə ixikni eqip beridu wə koqlar uning awazini anglap tonuydu; u öz koqlirining isimlirini bir-birləp qəqirip ularni sirtka baxlap qikidu.□ ⁴ U koqlirining

■ **9:31** Zəb. 66:18; Pənd. 15:29; 28:9; Yəx. 1:15; Mik. 3:4. □ **9:34** «ular.. uni *sinagogtin* koqolap qikiriwetixti» — 22-ayət wə izahatni kərüng. □ **9:35** «Sən, Hudaning Ooqliqə etikaq kılamsən?» — bəzi kona kəqürmilərdə «Sən, Insan'ooqliqə etikaq kılamsən?» dəp pütülgən. □ **9:39** «Mən korlarnı kəridioqan bolsun, kəridioqanlarnı kor bolsun dəp bu dunyaəqə həküm qikirixka kəldim» — «həküm qikirixka kəldim» — Bu «həküm» toqırluk «Yəx.» 42:1 wə uningdiki izahatni kərüng. Bu qandaq «həküm»? Bizningə

Yəxaya pəyoqəmbərnıng bəxaritidə eytiləndək az degəndə bu «həküm»ning eq təripi bardur: (1) etikaq qıləqə toqıra kəzkaraxlarnı yətküzix; (2) Hudaning kəp ixlar üstidiki həküm lırnı bildürix; (3) Məşihning həwiri kixilərnıng qəlbini yaki yoruk yaki tehimu qərangəq, kor kılax; huddi Yəxaya pəyoqəmbər öz waqtida Hudaning səz-kalamini İsrailəqə yətküzgəndə, İsrailning əhwalı «Silər anglaxni anglaysilər, biraq qüxənməysilər; kərxını kərsilər, biraq bilip yətməysilər» («Yəx.» 6:9-10) degəndək boləqənoqə ohxax. «Yəx.» 44:18nimu kərüng. ■ **9:39** Yh. 3:17; 12:47. □ **10:3** «Ixik baqar uningəqə ixikni eqip beridu wə koqlar uning awazini anglap tonuydu...» — «ixik baqar» bəlkim Qəməldürgüqi Yəhyani kərsitixi mumkin. Bu ayət həm 4-ayətkə munasiwətlik, «Mik.» 2:13 wə izahatni kərüng.

həmmisini sirtka qikirip bolup, ularning aldida mangidu, qoylarmu uning kəynidin əgixip mengixidu; qünki ular uning awazini tonuydu. □ ⁵ Ləkin ular yat adəmnin kəynidin mangmaydu, bəlki uningdin qaçidu; qünki ular yatların awazini tonumaydu.

⁶ Əysa bu təmsilni ularəqa səzləp bərgini bilən, ləkin ular uning əzlırigə nemə dəwatқанlığını heq qüxənmidi. ⁷ Xunga Əysa ularəqa yənə mundak dedi:

— Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, qoyların ixiki özümduwmən. □ ⁸ Məndin ilgiri kəlgənlərin həmmisi oşrı wə qarakqidur, ləkin qoylar ularəqa kulaq salmidi. □ ⁹ İxik özümduwmən. Mən arkılık kirgini kütquzulidu həm kirip-qikip, ot-qəplərnı tepip yeyələydu. ■ ¹⁰ Oşrı bolsa pəkət oşrilax, öltürüx wə buzux üqünla kelidu. Mən bolsam ularni həyatlıkka erixsun wə xu həyatlık mol bolsun dəp kəldim. □

¹¹ Yahxi padıqi özümduwmən. Yahxi padıqi qoylar üqün öz jəninı pida kılıdu. □ ■ ¹² Ləkin mədikar undak kilmaydu. U bəlki nə qoyların igisi nə padıqisi bolmıəqaqka, bərinin kəlginini kərsə, qoyların taxlap qaçidu wə bərə kelip qoyların titip tiripirən kiliwetidu. □ ■ ¹³ Əmdi mədikar bolsa pəkət həkkini dəp ixləp, qoylarəqa kəngül bəlməy bədər qaçidu.

¹⁴⁻¹⁵ Yahxi padıqi özümduwmən. Ata meni tonıöinidək mən atini tonuöinimdək, mən özümningkilərnı tonuymən wə özümningkilərmu meni tonuydu; qoylar üqün jənim pida. ■ ¹⁶ Bu qotandin bolmıəqan baxka qoylırimmu bar. Ularınmu elip baxlıxim kerək wə ularmu awazimni anglaydu; xuning bilən bir pada bolidu, xundakla ularning bir padıqisi bolidu. □ ■

¹⁷ Ata meni xu səwəbtin səyiduki, mən jənimni qayturuwelixim üqün uni pida kiliwən. ■ ¹⁸ Jənimni heqkim məndin alalmaydu, mən uni öz ihtiyarim bilən pida kiliwən. Mən uni pida kiliwxka həkuklukmən

□ **10:4** «U qoylırining həmmisini sirtka qikirip bolup, ularning aldida mangidu, qoylarmu uning kəynidin əgixip mengixidu; qünki ular uning awazini tonuydu» — demisəkmü, Ottura Xərkətiki qoyqılar dəl xundak yol bilən qoyların baqıdu. Qoyqi barlık qoylarəqa isim qoyup ularni bu isim bilən qaçiridu. U daim «qoylırini baxlaydu», ular uning awazi bilən əgixip mangidu. Adəttə qoyqining qoyların «həydəx»ning heq həjiti yok. □ **10:7** «qoyların ixiki özümduwmən» — Ottura Xərkətə padıqılar keqidə qoyların kooşdax üqün qotanning aşzida toşrisıəqa yetip uhlaydu. Xuning bilən ular əzlırini «qoyların ixiki» dəydu. Undak qoyqılar hərküni «öz kəyliri üqün jəninı pida kılıdu». □ **10:8** «Məndin ilgiri kəlgənlərin həmmisi oşrı wə qarakqidur, ləkin qoylar ularəqa kulaq salmidi» — bu yərdə Əysanın kəzdə tutkıni Təwrattiki pəşöəmbərlər əmas, bəlki əzlırini «İsrailni baqquqılar» dəp atıwəlanlar — yəni Pərisiylər, bax kahınlar, Təwrat ustazlırı, Yəhudıy aqsakallırı, xundakla əzidin ilgiri pəyda boləqan «sahta Məsihlər» (məsilən, «Ros.» 5:36-37)din ibarət. İsrailəqa baqquqi bolux kerək boləqanlar əksiəqə padidin payda-mənpəət alıdıəqanlarəqa aylandıruəqan («Yər.» 23-bab, «Əz.» 34-babni kərüng). ■ **10:9** Yh. 14:6. □ **10:10** «Oşrı bolsa pəkət oşrilax, öltürüx wə buzux üqünla kelidu» — «öltürüx» grek tilida «boşuzlax». □ **10:11** «Yahxi padıqi qoylar üqün öz jəninı pida kılıdu» — «yahxi padıqi» boləqandin keyin baxka hil padıqılar bolamdu? Bu toşrisida «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **10:11** Yəx. 40:11; Əz. 34:11, 12, 15, 22, 23; Mik. 1:14; İbr. 13:20; 1Pet. 5:4. □ **10:12** «bərə kelip qoyların titip tiripirən kiliwetidu» — yəki «bərə kelip qoyların tutuwəlip tiripirən kiliwetidu». ■ **10:12** Zək. 11:16. ■ **10:14-15** 2Tim. 2:19; Mat. 11:27; Luqa 10:22; Yh. 6:46; 7:29. □ **10:16** «Bu qotandin bolmıəqan baxka qoylırimmu bar. Ularınmu elip baxlıxim kerək ... xuning bilən bir pada bolidu, xundakla ularning bir padıqisi bolidu» — heqkəndak xübə yokki, muxu yərdə «bu qotandin bolmıəqan»lar Məsihkə etikad kılıdıəqan Yəhudıy əməslərnı kərsitidu. ■ **10:16** Əz. 37:22. ■ **10:17** Yəx. 53:12.

wə xundaqla uni qayturuwelixkimu hokuklukmən; bu əmrni Atamdin tapxuruwaloqanmən.■

19 Bu sözlər tüpəylidin Yəhudiylar arisida yənə bəlünux pəyda boldi. ■

20 Ulardin kəp adəmlər:

— Uningoqa jin qarlixiptu, u joylūwatidu, nemə üqün uning səzigə kulaq saloqudəksilər? — deyixti.■

21 Yənə bəzilər bolsa:

— Jin qarplaxqan adəmnin sözliri bundaq bolmaydu. Jin qandakmu qarioqularning közlirini aqalisun?! — deyixti.■

Əysaning qətkə kəkilixi

22 Kix pəsli bolup, Yerusalemda «Qayta beoixlax heyti» otküzülūwatatti.

□ 23 Əysa ibadəthanidiki «Sulaymanning pexaywini»da aylinip yürətti. ■

24 Yəhudiylar uning ətrafioqa olixiwelip:

— Bizni qaqanoqiqə tit-tit kilip tutuklukta qaldurmakqisən? Əgər Məsih bolsang, bizgə oquqini eyt, — deyixti.□

25 Əysa mundaq jawab bərdi:

— Mən silərgə eyttim, lekin ixənməysilər. Atamnıng nami bilən kiloqan əməllirinnıng əzi mangu guwahlik beridu. ■ 26 Birak mən silərgə eytkinimdək, silər etiqad kilmidinglar, qünki menıng koylirimdin əməssilər. 27 Menıng koylirim menıng awazimni anglaydu, mən ularni tonuymən wə ular mangu əgixidu. ■ 28 Mən ularoqa mənggüülük hayət ata kilimən; ular əsla halak bolmaydu. Heqkim ularni qolumdin tartıwalalmaydu. ■ 29 Ularni mangu təkdım kiloqan atam həmmidin üstündür wə heqkim ularni atamnıng qolidin tartıwalalmaydu. 30 Mən wə Ata əslidinla birdurmiz.□ ■

31 Buning bilən Yəhudiylar yənə uni qalma-kesək kilixmakqi bolup, yərdin kollirioqa tax elixti.■

32 Əysa ularoqa: — Atamdin kəlgən nuroqun yahxi əməllərnı silərgə kərsəttim. Bu əməllərnıng kaysisi üqün menı qalma-kesək kilmakqisilər? — dedi.

33 — Seni yahxi bir əməl üqün əməs, bəlki kupurluk kiloqınının üqün qalma-kesək kilimiz. Qünki sən bir insan turukluk, özüngni Huda kilip kərsəttin! — dedi Yəhudiylar jawabən.■

34 Əysa ularoqa mundaq jawab bərdi:

■ 10:18 Yh. 2:19. ■ 10:19 Yh. 7:12; 9:16. ■ 10:20 Yh. 7:20; 8:48,

52. ■ 10:21 Mis. 4:11; Zəb. 94:9; 146:8 □ 10:22 «Qayta beoixlax heyti» — (ibadəthanini) «qayta beoixlax heyti» bolsa miladiyədin ilgiri 164-yili «Yəhuda Makkabus» ibadəthanini Yunandikilərnıng butpərəslikidin qayturuwelip, uni kaytidin Hudaning yolioqa atap beoixlioqanlikini təbrikləydoqan heyət. Bu heyət Yəhudiylar arisida həzirioqə «Hannukah» dəp atilidu. ■ 10:23 1Pad. 6:3; Ros. 3:11; 5:12. □ 10:24 «Bizni qaqanoqiqə tit-tit kilip tutuklukta qaldurmakqisən?» — grek tilida «jenimizni qaqanoqiqə tit-tit kilip tutuklukta qaldurmakqisən?».

■ 10:25 Yh. 5:36. ■ 10:27 Yh. 8:47. ■ 10:28 Yh. 6:39; 17:12; 18:9. □ 10:30 «Mən wə Ata əslidinla birdurmiz» — «Kən» 32:39ni kərnıng. Muxu yərdə Məsihning «bir» degini, yukirida tiloqa elinoqan ixlirida əzining Huda'ata bilən birgə bir bololanlikini təkitləydu.

■ 10:30 Yəx. 54:5; Yh. 5:19; 14:9; 17:5. ■ 10:31 Yh. 8:59; 11:8.

■ 10:33 Yh. 5:18.

— Silərgə təwə mukəddəs kanunda «Mən eyttim, silər ilahlərsilər» dəp pütülgən əməsmu? □ ■ 35 Huda öz səz-kalamini yətküzgənlərni «ilahlər» dəp atioğan yərdə (wə mukəddəs yazmilarda eytiləni hərgiz küqtin kəlməydu) 36 nemə üqün Ata Əzigə has-mukəddəs kilip pəniy dunyağa əwətkən zat «Mən Hudaning Ooqlimən» desə, u toqruluk «kupurluk kilding!» dəysilər? □ ■ 37 Əgər Atamning əməllirini kilmisam, mənə ixənmənglər. ■ 38 Birək kilsam, mənə ixənmigən hələttim, əməlləring əzlrigə ixininglər. Buning bilən Atining məndə ikənlikini, mənəngmu Atida ikənlikimni hək dəp bilip etikad kilidioğan bolisilər. ■ 39 Buning bilən ular yənə uni tutmaqçı boldi, birək u ularning kollaridin kutulup, u yərdin kətti. ■ 40 Andin u yənə lordan dəryasining u kətioga, yəni Yəhya pəyoğəmbər dəslipidə adəmlərni qəmüldürgən jayoğa berip, u yərdə turdi. ■

41 Nurəqun kixilər uning yenioğa kəldi. Ular:

— Yəhya həq məjizilik əlamət kərsətmigən, lekin uning bu adəm toqrisida bərlək eytkənliri rast ikən! — deyixti. 42 Xuning bilən nurəqunlioğan kixilər bu yərdə uningoga etikad kildi.

11

Lazarusning əlumi

1 Lazarus degən bir adəm kesəl bolup qəloğanidi. U Məryəm wə hədisi Marta turəqan, Bəyt-Aniya degən kənttə turatti 2 (bu Məryəm bolsa, Rəbgə huxbuy mayni sürkigən, putlirini öz qaqliri bilən ertip kurutқан həliki Məryəm idi; kesəl bolup yatқан Lazarus uning inisi idi). □ ■

3 Lazarusning hədiliri Əysəğa həwərqı əwətip: «I Rəb, mana sən səygən dostuz kesəl bolup kəldi» dəp yətküzdi.

4 Ləkin Əysa buni anglap:

— Bu kesəldin əlöp kətməydu, bəlki bu arqilik Hudaning Ooqli uluoqlinip, Hudaning xan-xəripı ayan kəlinidu — dedi. ■

□ 10:34 «Silərgə təwə mukəddəs kanun» — 8:17 wə izahətini kəring. «Mən eyttim, silər ilahlərsilər» — bu səzlər «Zəb.» 82:6də tepilidu. Toluq eysak «Mən eyttim: — Silər ilahlər ikənsilər; həmminglər Həmmidin Aliy Boləuqining oqullirisilər» degən bolup, bu səz əslidə sot məjlisigə katnaxқан «ilahlər»ğa, yəni Hudaning həlkigə soraqçı boləqan yəki öz həlki arisida hərəkəndək həqıq-məs'uliyiti bə adəmlərgə eytiləqanidi. Ular muxu ixta, həmmini sorək kəloquqi Hudağa ohxap kətkəqkə, «ilahlər» deyilidu. 35-36-ayət wə izahətini kəring. «Zəb.» 82:1diki izahətnimu kəring. ■ 10:34 Zəb. 82:6 □ 10:36 «Nemə üqün Ata Əzigə has-mukəddəs kilip pəniy dunyağa əwətkən zat «Mən Hudaning Ooqlimən» desə, u toqruluk «kupurluk kilding!» dəysilər?» — bu 36-ayət boyiqə, Huda «Zəbur»da «Hudaning səz-kalamı yətküzgənlər»ni «ilahlər» dəp atioğan yərdə, Hudaning Səz-Kalamining Əzi dunyağa kəlgəndə, «Hudaning Ooqlimən» desə, bu qəndəkmü kupurluk bolidu? ■ 10:36 Yh. 5:1; 6:27. ■ 10:37 Yh. 15:24. ■ 10:38 Yh. 14:11; 17:21. ■ 10:39 Luқа 4:29; Yh. 8:59. ■ 10:40 Yh. 1:28; 3:23. □ 11:2 «bu Məryəm bolsa, rəbgə huxbuy mayni sürkigən, putlirini öz qaqliri bilən ertip kurutқан həliki Məryəm idi; kesəl bolup yatқан Lazarus uning inisi idi» — bu ix dəsləptə «Mat.» 26:6-13 wə «Mar.» 14:3-9də wə keyin «Yuh.» 12:3-8də hatirilidü. Yuhəna okurmənlər bu ixtin İnjildiki bəxkə «bəyanlar» arqilik əllikəqan həwə tapқан, dəp pərez kilidu. ■ 11:2 Mat. 26:6; Mar. 14:3; Luқа 7:37; Yh. 12:3. ■ 11:4 Yh. 9:3; 11:40.

⁵ Əysa Marta, singlisi wə Lazarusni tolimu səyəttili. ⁶ Xunga u Lazarusning kesəl ikənlikini angliqan bolsimu, əzi turuwatqan jayda yənə ikki kün turdi. □ ⁷ Andin keyin u muhlisliroqta:

— Yəhudiyəgə qayta barayli! — dedi.

⁸ Muhlisli uningota:

— Ustaz, yekindila *u yərdiki* Yəhudiyalar seni qalma-kesək qilmakçi bolqan tursa, yənə u yərgə qayta baramsən? — deyixti. □ ■

⁹ Əysa mundak dedi:

— Kündüzdə on ikki saət bar əməsmu? Kündüzi yol mangoqan kixi putlaxmas, qünki u bu dunyaning yorukini kəridu. ¹⁰ Lekin keqisi yol mangoqan kixi putlixar, qünki uningda yorukluk yoxtur.

¹¹ Bu sezləni eytkandin keyin, u:

— Dostimiz Lazarus uhlap kaldi; mən uni uyqusidin oyoatqili barimən, — dəp qoxup qoydi. ■

¹² Xunga muhlislar uningota:

— I Rəb, uhliaoan bolsa, yahxi bolup kalidu, — dedi.

¹³ Həlbuki, Əysa Lazarusning əlümi toqruluk eytkanidi, lekin ular u dəm elixtiki uyquni dəwatidu, dəp oylaxti. ¹⁴ Xunga Əysa ularota oquqini eytip: — Lazarus əldi, — dedi. ¹⁵ — Birak siləni dəp, siləning etiqad kilixinglar üqün, *uning kexida* bolmioqanliqimoqa huxalmən. Əmdi uning yenioqa barayli, — dedi.

¹⁶ «Koxkezək» dəp atilidiaoan Tomas baxqa muhlisdaxliroqta:

— Bizmu uning bilən billə barayli həm uning bilən billə ələyli, — dedi. □

Əysaning Lazarusni tirildürüxi

¹⁷ Əysa muhlisli bilən Bəyt-Aniyaota baroqanda, Lazarusning yərlikkə qoyuloinioqa allikaqan tət kün bolqanliqi uningota məlum boldi. ¹⁸ Bəyt-Aniya Yerusalemoqa yekin bolup, uningdin altə qakirimqə yirakliqta idi, □

¹⁹ xuning bilən nuroqun Yəhudiyalar Marta bilən Məryəmgə inisi toqrisida təsəlli bərgili ularning yenioqa kəlgənidi. ²⁰ Marta əmdi Əysaning keliwatqinini anglapla, uning aldioqa qixti. Lekin Məryəm bolsa öyidə olturup kaldi.

²¹ Marta əmdi Əysaota: — I Rəb, bu yərdə bolqan bolsang, inim əlmigən bolatti. ²² Həlihəm Hudadin nemini tilisəng, Uning sanga xuni beridiaoanliqini bilimən, — dedi.

²³ — Ining qayta tirilidu, — dedi Əysa.

²⁴ Marta:

— Ahirkı künidə, yənə tirilix künidə uning jəzmən tirilidiaoanliqini bilimən, — dedi. ■

□ **11:6** «Xunga u Lazarusning kesəl ikənlikini angliqan bolsimu, əzi turuwatqan jayda yənə ikki kün turdi» — bu ayəttiki «xunga» bəlkim oqurmənləni həyran kalduridu. Bizdə kilqə xübə yoxki, Huda Əzini səyğənlərimu intayin səyğəqka, ularning Hudaning həqiqiy xan-xəripi wə uluqlukini kərup qūxinixi, xundakla etiqadining kūqəytilixi üqün bəzidə bəximizdin bu ixka ohxap ketidiaoan azablik ixləni otküzidu (15-ayətni kəring). □ **11:8** «Ustaz» — grek tilida «Rabbi». ■ **11:8** Yh. 8:59; 10:31. ■ **11:11** Mat. 9:24; Mar. 5:39; Luqa 8:52.

□ **11:16** ««Koxkezək» dəp atilidiaoan Tomas» — drek tilida ««Didimos» dəp atilidiaoan Tomas».

□ **11:18** «altə qakirim» — grek tilida «on bəx stadiyon». Bir «stadiyon» 185 metr idi. ■ **11:24** Dan. 12:2; Luqa 14:14; Yh. 5:29.

25 Əysa uningoha: — Tirilix wə hayatlik mən özümdurmən; manga etikad kילוquqi kixi əlsimu, hayat bolidu; ■ 26 wə hayat turup, manga etikad kילוquqi əbədil'əbəd əlməs; buningoha ixinəmsən?■

27 U uningoha: — Ixinimən, i Rəb; sening dunyaoqa kelixi mukərrər bolohan Məsih, Hudaning Ooqli ikənlikingə ixinimən.■

28 Buni dəp bolup, u berip singlisi Məryəmni astiohina qakirip: — Ustaz kəldi, səni qakirwatidu, — dedi.

29 Məryəm buni anglap, dərhal ornidin turup, uning aldioqa bardi 30 (xu pəyttə Əysa tehi yezioqa kirmigən bolup, Marta uning aldioqa mengip, uqrixip qalohan yərdə idi). 31 Əmdi *Məryəmgə* təsəlli beriwatqan, eydə uning bilən olturojan Yəhudiylar uning aldirap qopup sirtka qikip kətkinini kərüp, uni kəbrigə berip xu yərdə yioqa-zar kילוqili kətti, dəp oylap, uning kəynidin mengixti.

32 Məryəm əmdi Əysa bar yərgə baroqanda uni kərüp, ayiohioqa əzini etip: — I Rəb, bu yərdə bolohan bolsang, inim əlmigən bolatti! — dedi.

33 Əysa Məryəming yioqa-zar kילוqinini, xundakla uning bilən billə kəlgən Yəhudiy həlkning yioqa-zar kিলixkinini kərgəndə, rohida kattik piqan qekip, kəngli tolimu biaram boldi wə: □ 34 — Uni kəyərgə qoydunglar? — dəp soridi.

— I Rəb, kelip kərgin, — deyixti ular.

35 Əysa kəz yexi kildi. □ ■ 36 Yəhudiy həlki: — Qaranglar, u uni qanqilik səygən! — deyixti. 37 Wə ulardin bəziliri:

— Kariquning kəzini aqқан bu kixi kesəl adəmni əlümdin saqlap qalalmasmidi? — deyixti.

38 Əysa iqidə yənə kattik piqan qekip, kəbrining aldioqa bardi. Kəbri bir qar idi; uning kirix əozioqa qong bir tax qoyukluk idi. 39 Əysa:

— Taxni eliwetnglar! — dedi.

Əlgüqining hədisi Marta:

— I Rəb, yərlikkə kəyoqili tət kün boldi, həzir u purap kətkəndu, — dedi.

40 Əysa uningoha:

— Mən sanga: «Etikad kilsang, Hudaning xan-xəripini kərisən» degənədimoqu! — dedi.

41 Buning bilən halayik taxni eliwətti. Əysa kəzlrini asmanoha tikip mundak dua kildi:

— I Ata, tilikimni angliqining üqün sanga təxəkkür eytimən.

42 Tiləklirimni həmixə anglaydioqanlikingni bilimən; lekin xundak bolsimu, ətrapimdiki muxu halayik sening meni əwətkənlikingə ixənsun dəp, buni eytiwatimən!■

43 Bu səzləрни kילוqandin keyin, u yukiri awazda:

— Lazarus, taxkiriqoha qik! — dəp tovlidi.

44 Əlgüqi qol-putliri kəpənləngən, engiki tengiloqan həlda taxkiriqoha qikti. Əysa ularoha:

— Kəpənni yexiwetip, uni azad qilinglar! — dedi.■

■ 11:25 Yh. 1:4; 3:16, 36; 5:24; 6:47; 14:6; 1Yuha. 5:10. ■ 11:26 Yh. 6:51. ■ 11:27 Mat. 16:16; Mar. 8:29; Luqa 9:20; Yh. 6:69. □ 11:33 «Əysa... rohida kattik piqan qekip, kəngli tolimu biaram boldi» — Əysa nemigə xundak inkas qayturdi? Bizningqə, bu uning gunahning insanlarni əlümgə wə halakətkə, jümlidin Xəytanning ilkiqə elip baroqanliqi tūpəyilidin bolohan parakəndiqilik wə piqan-kayoqoha qarap, bu ixlardin kattik hayajanlanoqanliqi wə bəlkim oqəzərləngənlikini kərsitidu. □ 11:35 «Əysa kəz yexi kildi» — Əysaning kəz yaxliri toqruqluk «qoxumqə səz»imizdə tohtalmisəq bolmaydu. ■ 11:35 Luqa 19:41. ■ 11:42 Yh. 12:30. ■ 11:44 Yh. 20:7.

*Əysani oltürüx suyişkəsti**Mat. 26:1-5; Mar. 14:1-2; Luğa 22:1-2*

⁴⁵ Məryəmning yenioğa pətə kəlip kelip, uning əmillirini kərgən Yəhudiylar iqidin nuroqunliri uningöa etikad kildi. ⁴⁶ Lekin ularning iqidə bəziliri Pərisiylərləng yenioğa berip, Əysaning kıləjan ixlirini məlum kılıxti.

⁴⁷ Xunga bax kaħinlar wə Pərisiylər Yəhudiylarning kengəxmisini yioqip: — Qandak kılıximiz kerək? Bu adəm nuroqun məjizilik alamətlərnı yaritiwatidu. ■ ⁴⁸ Uningöa xundak yol köyup beriwərsək, həmmə adəm uningöa etikad kılıp ketidu. Xundak boləjanda, Rimliklər kelip bu bizning jayimiz wə köwmimizni wəyran kılıwetidu! — deyixti.□

⁴⁹ Ularning iqidə biri, yəni xu yili bax kaħin boləjan Kayafa:

— Silər heqnemini bilməydikənsilər! ⁵⁰ Pütün həlkning həlak bolux-ining ornioğa, birla adəmning ular üçün ölūxining əwzəllikini qūxinip yətməydikənsilər, — dedi ■ ⁵¹⁻⁵² (bu səzni u əzlükidin eytmioqanidi; bəlki u xu yili bax kaħin boləjanlıki üçün, Əysaning *Yəhudiylar* həlki üçün, xundakla pəqət u həlk üçünla əməs, bəlki Hudaning hər yanöa tərkiyəp kətkən pərzəntlirining həmmisini bir kılıp uyuxturux üçün əliđioqanlıkidin aldın bəxarət berip xundak degənidi).□ ■

⁵³ Xuning bilən ular məsliħətlixip, xu kündin baxlap Əysani oltürüwetixni kəstliđi. ⁵⁴ Xuning üçün Əysa əmdi Yəhudiylar arisida axkara yürməytti, u u yərdin ayirilip qəlgə yəkin rayondiki Əfraim isimlik bir xəħirigə berip, muħlisliri bilən u yərdə turdi.

⁵⁵ Əmdi Yəhudiylarning «ətüp ketix heyti»öa az kaləjanidi. Nuroqun kixilər təħarətəni ada kılıx üçün, heytin ilgiri yezilərdin Yerusalemoğa kelixti. □ ⁵⁶ Xuning bilən billə xu kixilər Əysani izdəxti. Ular ibadəthanida yioqılıjanda bir-birigə:

— Qandak oylawatisilər? U heyt ötküzgili kəlməsmu? — deyixti.■

⁵⁷ Bax kaħinlar bilən Pərisiylər bolsa uni tutux üçün, hərki mining uning kəyərdilikini bilsə, məlum kılıxi toqıruluk pərman qıkarəjanidi.

12

■ **11:47** Zəb. 2:2; Mat. 26:3; Mar. 14:1; Luğa 22:2; Ros. 4:27. □ **11:48** «Rimliklər kelip bu bizning jayimiz wə köwmimizni wəyran kılıwetidu!» — «bu bizning jayimiz» bizningqə ibadəthanini kərsətsə kerək. Eniħki, bu adəmlərnıng ibadəthanini «Hudaning» deməydu, bəlki «bizning» dəydu. Ularning gepidin roxənki, əzining mənpəətini birinqi orunoğa koyidu, əz həlkning tinq-amanlıkını ikkinqi orunoğa koyidu. «Bu bizning jayimiz» baxka birhül tərjimisi: «bizning bu ornımız» (demək, mənsipimiz). ■ **11:50** Yħ. 18:14. □ **11:51-52** «**bu səzni u əzlükidin eytmioqanidi; bəlki u xu yili bax kaħin boləjanlıki üçün... aldın bəxarət berip xundak degənidi**» — demək, gərgə u əzi hudəsiz adəm bolsimu, Təwrat bəkitkən orunda turoq, Muħəddəs Roh uning arkiyəp (əzining dəwətkinining mənisini toluq qūxənmigən həlda) bəxarət bərdi. ■ **11:51-52** Əf. 2:14, 15, 16. □ **11:55** «**Nuroqun kixilər təħarətəni ada kılıx üçün...**» — muxu yərdiki «təħarət» toqıruluk: Musa pəyoqəmbərgə qūxürülgən qanun boyiqə, birsi ölük bir nərsigə, qanoğa yaki məlum kesəl yarisoğa tegip kətkən bolsa, «napak» dəp həsəblinatti wə xundakla pak həsəblinix üçün yuyunuxi kerək wə yənə bəzi əħwallərdimu qurbanlık kılıxi kerək idi. Uning üstigə pərisiylər wə «Təwrat ustazlıri» əzlükidin bu ixlaröa nuroqun baxka murəkkəp qəidilərnı qoxuwəloqanidi. Məsilən, «Mar.» 7:3-4ni kərləng. Xunga «təħarət»ni ötküzüxkə bəzidə heli wəqit kerək boləjan. «**Yerusalemoğa kelixti**» — grek tilida «Yerusalemoğa qıqixti». ■ **11:56** Yħ. 7:11.

*Maryamning Əysani atirlixi**Mat. 26:6-13; Mar. 14:3-9*

¹ Өtöp ketix heytidin alta kün ilgiri, Əysa əzi ölümündin tirildürgən Lazarus turuwatқан jay — Bəyt-Aniyaşa kəldi. ■ ² Xu wəjədin ular u yərdə uningəşa ziyəət bərdi. Marta mehmanlarni kütüwatatti; Lazarus bolsa Əysa bilən həmdastihan boləjanlarning biri idi. ■ ³ Məryəm əmdi nahayiti kimmət bahalıq sap sumbul ətirdin bir qadaq əkilip, Əysaning putlirişə quydi andin qaqliri bilən putlirini ertip qurutti. Ətirning hux puriki əyni bir aldi. □ ⁴ Lekin uning muhlislriridin biri, yəni uningəşa pat arida satkunluk kıləuqi, Simonning oşli Yəhuda Ixkariyot:

⁵ — Nemixka bu *kimmət bahalıq* ətir kəmbəşəllərgə sədikə kılıp berilixkə üq yüz dinarəşa setilmidi? — dedi □ ■ ⁶ (u bu səzni kəmbəşəlləarning şemini yegənliki üqün əməs, bəلكi oşri boləjanliki üqün degənidi; qünki u *muhlislarning ortaq* həmyanini saklıəuqi bolup, daim uningəşa selinöjninidin oşriliwatatti). ■

⁷ Əmdi Əysa: — Ayalni öz ihtiyarişə koyöjin! Qünki u buni mening dəpnə künüm üqün təyyarlik kılıp saklıəandur; □ ■ ⁸ qünki kəmbəşəllər həmixə silər bilən billə bolidu, lekin mən həmixə silər bilən billə bolmaymən, — dedi. ■

Bax kaşinlarning Lazarusni öltürüş suyikəsti

⁹ Zor bir top Yəhudiyalar uning xu yərdə ikənlikidin həwər tepip, xu yərgə kəldi. Ularning kelixi yaloşuz Əysani dəpla əməs, yənə u ölümündin tirildürgən Lazarusnimu kəriş üqün idi. ■ ¹⁰ Lekin bax kaşinlar bolsa Lazarusnimu öltürüşni məslihətləşkənidi; ¹¹ Qünki uning səwəbidin nuroşun Yəhudiyalar əzlriridin qekinip Əysaşa etikad kiliwatatti.

*Yerusaleməşa təntənilik bilən kirix**Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Luğa 19:28-40*

¹² Ətisi, «*ötöp ketix heyti*»ni ötküzüşkə kəlgən zor bir top halayik Əysaning Yerusaleməşa keliwatқанlikini anglap, ■ ¹³ kollarışə horma xahlirini tutuxқан halda uni qarxi aloşili qikixti wə: «Təşəkkür-hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqi, Israilning padixahışəşa mubarək boləy!» dəp warkiraxti. □ ■ ¹⁴ Əysa bir təhəyni tepip, uningəşa mindi; huddi *mukəddəs yazmilarda* mundak pütülgəndək: —

■ **12:1** Mat. 26:6; Mar. 14:3; Luğa 7:37; Yh. 11:2. □ **12:3** «nahayiti kimmət bahalıq sap sumbul ətirdin bir qadaq» — «bir qadaq» (grek tilida «bir litra») — Rimliklarning qadiki, təhminən 325 gram. «Əysaning putlirişə quydi andin qaqliri bilən ətirni putlirişə sürdi». □ **12:5** «üq yüz dinar» — xu qaqda addiy bir ixqining yillik kirimigə təng bolatti. ■ **12:5** Mar. 14:5. ■ **12:6** Yh. 13:29. □ **12:7** «u buni mening dəpnə künüm üqün təyyarlik kılıp saklıəandur» — baxka birhil tərijimisi: «u xundaq kılıp mening dəpnə künümgə təyyarlik kiliwatidu». ■ **12:7** Mar. 14:8. ■ **12:8** Qan. 15:11; Mat. 26:11; Mar. 14:7. ■ **12:9** Yh. 11:44. ■ **12:12** Mat. 21:8; Mar. 11:8; Luğa 19:36. □ **12:13** «Təşəkkür-hosanna! Pərwərdigarning namida kəlgüqi, Israilning padixahışəşa mubarək boləy!» — bu səzlər «Zəb.» 118:25-26diki bexarəttin elinöjan. «Hosanna» degən səz «Qutquşəşəşən, i Pərwərdigar» degən mənədə. İnjl dəwrigə kəlgəndə mənisi «Hudaşəşa təşəkkür-mədhışə»mu bolup qaləjanidi. «Zəbur» 118-küyidiki izahətlarnimu kəriş. ■ **12:13** Zəb. 118:25, 26.

15 «Korkma, i Zion kizi! Mana, Padixahing exək təhiyigə minip keliwatidu!» □ ■

16 Əyni qaqda uning muhlisliri bu ixlarni güxənməytti, ləkin Əysa xan-xərəptə uluqlanqandın keyin, bu sözlərnin uning toqruluk pütülgənlikini, xundaqla bu ixlarning dərwxə uningda xundaql yüz bərgənlikini esigə kəltürdi. □

17 Əmdi u Lazarusni kəbridin qaqirip tirildürgən qaqda uning bilən billə bolqan halayik bolsa, bu ixka guwahlik beriwatatti. 18 Əysa yaratqan bu məjizilik alamətnimu angliqaqqa, uni qarxi elixka xu bir top adəmlər qixixkanidi. 19 Pərisiylər bolsa bir-birigə:

— Qaranglar, *barlik* qilqninglar bikar kətti! Mana əmdi pütkül jahən uningqə əgəxməktə! — deyixti. ■

Greklarning Əysa bilən kəruxuxni tələp qilixi — uning əz əlümi toqruluk səzlix

20 Ətup ketix həytida ibadət qilqili kəlgənlər arisida birnəqqə greklarmu bar idi. ■ 21 Bular əmdi Galiliyəning Bəyt-Saida yezisidin bolqan Filipning yeniqə kelip:

— Əpəndim, biz Əysa bilən kəruxsək, — dəp tələp qilixti. ■

22 Filip berip buni Andriyaska eytti. Andın Andriyas wə Filip ikkisi Əysaqə məlum kildi.

23 Ləkin Əysa ularqə jawabən mundaql dedi:

— «Insan'oolining xan-xərəptə uluqlinidiqan waqit-saiti yetip kəldi.

□ ■ 24 Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, buqday deni tupraq iqigə quxup əlmigüqə, əzi yənila yalquz qalidu; ləkin əlsə, mol həsul beridu. □ ■ 25 Kimdəkim əz həyatini ayisa uningdin məhrum bolidu; ləkin bu dunyada əz həyatidin nəprətlənsə, uni mənnggüllük həyatlikka saqliyalaydu. □ ■ 26 Kimdəkim hizmitimdə boluxni halisa, manga əgəxsun. Mən qəyərde bolsam, mening hizmətqimmu xu yərdə bolidu. Kəmdəkim mening hizmitimdə bolsa, Ata uningqə izzət kilidu. ■

27 Həzir jenim qattik azabliniwatidu. Mən nemə deyixim kerək? «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu? Ləkin mən dəl muxu waqit-saət üqün kəldim. □ ■ 28 Ata, namingqə xan-xərəp kəltürgin!».

Xuan, asmandin bir awaz anglinip:

□ ■ 28 Ata, namingqə xan-xərəp kəltürgin!».

□ 12:15 «Korkma, i Zion kizi! Mana, Padixahing exək təhiyigə minip keliwatidu!» — «Zək.» 9:9. «Zion kizi» Yerusalemda turuwatqanlarni, xundaqla barlik Yəhədiy həlkini kərsitidu.

■ 12:15 Yəx. 62:11; Zək. 9:9; Mat. 21:5. □ 12:16 «Əysa xan-xərəptə uluqlanqandın keyin...» — uning əlümdin tirilip ərxka kətürülgənlikini kərsitidu. ■ 12:19 Yh. 11:47.

■ 12:20 Ros. 8:27.

■ 12:21 Yh. 1:45.

□ 12:23 «Ləkin Əysa ularqə jawabən mundaql dedi: — «Insan'oolining xan-xərəptə uluqlinidiqan waqit-saiti yetip kəldi...» — greklərnin (22-ayəttiki) təlipigə bu sirlik səzlər qandaql jawab bolidu? Buning toqruluql «koxumqə səz-imizdə azrak tohtilimiz. ■ 12:23 Yh. 13:32; 17:1. □ 12:24 «buqday deni tupraq iqigə quxup əlmigüqə, əzi yənila yalquz qalidu; ləkin əlsə, mol həsul beridu» — Məsihning «urukning əlüxi» degini birhil ohxitixtur. Uruk yərgə quxup «əlmisə» bir tal peti qəliweridu. Tupraqqa quxkəndə «əlsə», uningdin nurqun uruk mewiləydu. ■ 12:24 1Kor. 15:36. □ 12:25 «kimdəkim əz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amraq bolsa». ■ 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 9:24; 17:33. ■ 12:26 Yh. 14:3; 17:24. □ 12:27 «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidiqan azab-oqubətləni tartidiqanlikini kərsitidu. ■ 12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luqa 22:44.

■ 12:25 «kimdəkim əz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amraq bolsa». ■ 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 9:24; 17:33. ■ 12:26 Yh. 14:3; 17:24. □ 12:27 «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidiqan azab-oqubətləni tartidiqanlikini kərsitidu. ■ 12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luqa 22:44.

■ 12:25 «kimdəkim əz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amraq bolsa». ■ 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 9:24; 17:33. ■ 12:26 Yh. 14:3; 17:24. □ 12:27 «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidiqan azab-oqubətləni tartidiqanlikini kərsitidu. ■ 12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luqa 22:44.

■ 12:25 «kimdəkim əz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amraq bolsa». ■ 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 9:24; 17:33. ■ 12:26 Yh. 14:3; 17:24. □ 12:27 «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidiqan azab-oqubətləni tartidiqanlikini kərsitidu. ■ 12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luqa 22:44.

■ 12:25 «kimdəkim əz həyatini ayisa...» — «ayisa» grek tilida «səyisə» yaki «amraq bolsa». ■ 12:25 Mat. 10:39; 16:25; Mar. 8:35; Luqa 9:24; 17:33. ■ 12:26 Yh. 14:3; 17:24. □ 12:27 «Ata, meni bu saəttin kutkuzojin!» dəymu?» — Bu «saət» uning kelidiqan azab-oqubətləni tartidiqanlikini kərsitidu. ■ 12:27 Mat. 26:37,38,39; Mar. 14:34; Luqa 22:44.

— Uningoʻya xan-xæræp kältürdüm wæ yænæ uningoʻya xan-xæræp kältürimæn!» — deyildi.

²⁹ Buni angliõan xu yærdæ turõan halayik:

— Hæwa güldürliði, — deyixti.

Yænæ bæzilær bolsa:

— Bir pærixte uningoʻya gæp kildi, — deyixti.

³⁰ Əysa bolsa jawabæn: — Bu awaz meni dæp æmæs, silærni dæp güxti.

■ ³¹ Əmdi dunyaning üstigæ hæküm qikirilix wakti kældi; hæzir bu dunyaning hækümdarining taxkiriõa qoõlinix wakti kældi. □ ■ ³² Wæ mæn bolsam, yærning üstidin këtürülginimdæ, pütkül insanlarni özümgæ jælp kilip tartimæn, — dedi ■ ³³ (uning buni degini özining kandaq ölüm bilæn öliõianlikini kørsætikini idi).

³⁴ Halayik buningõa jawabæn uningdin:

— Biz mukəddæs kanundin Mæsihning æbædgiçæ qalidiõinini angliõan; sæn kandaqsigæ «Insan'õqli këtürülxi keræk» dæysæn?! Bu kandaqmu «Insan'õqli» bolsun? — dæp soridi. □ ■

³⁵ Xunga Əysa ularõa: — Nurning aranglarda bolidiõan wakti uzun bolmaydu. Xunga qarangoʻlulukning silærni besiwalmasliki uqün, nur bar waktda *uningda* menginglar; qarangoʻluluktæ mangoʻan kixi özining qøyærgæ ketiwatkanlikini bilmæydu. ■ ³⁶ Nur aranglarda bar waktda, uningoʻya ixininglar; buning bilæn nurning pærzæntliri bolisilar, — dedi. Əysa bu sözlærni kilõandin keyin, ulardin ayrilip yoxurunuwaldi.

Yæhudiy halkining Mæsihni ræt qilixi

³⁷ Gærqæ u ularning köz aldida xunqæ tola møjizilik alamæt kørsætken bolsimu, ular tehi uningoʻya etiõad kilimidi. ³⁸ Xuning bilæn Yæxaya pæyoʻæmbærning yazmisida aldin'ala kørsitilgæn bexaræt dæl æmælgæ axurdi:

«I Pærwærdigar, bizning yætküzgæn hæwirimizgæ kimmu ixængæn?

Hæm «Pærwærdigarning biliki» Boloquçi kimgimu ayan kilinoʻan?» □ ■

³⁹⁻⁴⁰ Halayikning etiõad kilmiõinining sæwæbi dæl xuki (huddi Yæxaya pæyoʻæmbær yænæ aldin'ala eytkandæk):

«Pærwærdigar ularning kœzlrini kor;

Kælbini tax kilði;

Mæksæt, ularning kœzlrining kœrüp,

Kælbining güxinip,

Gunæhliridin yenixining aldini elix uqündur;

■ **12:30** Yh. 11:42. □ **12:31** «hæzir bu dunyaning hækümdarining taxkiriõa qoõlinix wakti kældi» — «bu dunyaning hækümdari» — Xæytanni kørsitidu. Bu ayæt toõruluk «qoxumqæ sæz»imizdæ tohtilimiz. ■ **12:31** Yh. 14:30; 16:11; Kol. 2:15. ■ **12:32** Qel. 21:9; 2Pad. 18:4; Yh. 3:14; 8:28. □ **12:34** «sæn kandaqsigæ «Insan'õqli këtürülxi keræk» dæysæn?!» — halayikning «Insan'õqli» (Mæsih) toõruluk kœzdæ tutkini Mæsihning uluõlukini kørsitidiõan «Yar.» 49:10, «Zæb.» 89:35-37, 110:2, «Yæx.» 9:7, «Əz.» 37:25, «Dan.» 7:14 Idi. ■ **12:34** 2Sam. 7:16; 1Tar. 22:10; Zæb. 45:6-7; 89:36; 110:4; Yæx. 9:5; Yær. 23:6; Əz. 37:26; Dan. 2:44; 7:14, 27; Mik. 4:7; Ibr. 1:8. ■ **12:35** Yær. 13:16; Yh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46; Əf. 5:8; 1Tes. 5:4 □ **12:38** «I

Pærwærdigar, bizning yætküzgæn hæwirimizgæ kimmu ixængæn?» hæm «Pærwærdigarning biliki» Boloquçi kimgimu ayan kilinoʻan?» — «Yæx.» 53:1. «Pærwærdigarning biliki» — bir zat, yæni dæl Hudaning Mæsihi bolsa keræk («Yæx.» 53:2, 3-ayæt nimu kœring). ■ **12:38** Yæx. 53:1; Rim. 10:16.

Bolmisa, Mən ularni saqaytkan bolattim, — *daydu Pərwərdigar*». □ ■

⁴¹ Bu sozlarni Yəxaya *pəyojəmbər Məsihning* xan-xəripini kərüp uningə qarita aldin'ala səz kəlojinida eytkanidi. □ ■

⁴² Wəhalənki, gərgə hətta Yəhudiylər aqsakalliridinmu nurojunliqan adəmlər uningə etiqad kəlojan bolsimu, ular Pərisiylər wəjidin qorkup, əzlrining sinagogtin qoşlap qikiriwetilməsliki üqün uni etirap kilmidi.

□ ■ ⁴³ Buning səwəbi, ular insanlardin kelidiojan izzət-xəhrətni Hudadin kelidiojan izzət-xəhrəttin yaxhi kərətti. ■

⁴⁴ Biraq Əysa yukiri awaz bilən bundak dedi:

— Manga etiqad kəlojuqi mangila əməs, bəlki meni Əwətküqigə etiqad kəlojuqidur. ⁴⁵ Kimki meni kərgüqi bolsa, meni Əwətküqini kərgüqi bolidu. ■ ⁴⁶ Mən manga etiqad kəlojuqlar karangəqulukta qalmisun dəp, nur süpitidə dunyəqə kəldim. ■ ⁴⁷ Birsə sozlrimini anglap, ularni tutmisa, uni sorakqa tartmaymən; qünki mən dunyadikilərnə sorakqa tartkili əməs, bəlki dunyadikilərnə kutkuzəjili kəldim. ■ ⁴⁸ Biraq meni qətkə kəkkuqini, xundakla sozlrimini qəbul kilmiojanni bolsa, uni sorakqa tartkuqi birsə bar. U bolsimu, mən eytkan səz-kalamimdur. U ahirki küni uni sorakqa tartidu. ■ ⁴⁹ Qünki mən əzlükümdin sozliginin yok, bəlki meni əwətkən Ata mening nemini deyixim wə qəndak sozlixim kərəklikigə əmr bərgən. □ ■ ⁵⁰ Uning əmrining mənggülik həyatlik ikənlikini bilimən. Xunga nemini sozlisəm, Ata manga buyruojinidək sozlaymən.

13

Əysaning muhlislrining putini yuyuxi

¹ Ətüp ketix həytidin ilgiri, Əysa bu dunyadin ayrilip, Atining yenioja bəridiojan waqit-səətning yetip kəlgənlikini bildi wə xuning üqün bu dunyadiki əz adəmlirigə kərsitip kəlgən mehir-muəbbitini ahiojiqə

□ **12:39-40** «Pərwərdigar ularning kəzlrini kor, qəlbini tax kildi» — muxu yərdə «Pərwərdigar» grek tilida «U». «Pərwərdigar ularning kəzlrini kor, qəlbini tax kildi; məksət, ularning kəzlrining kərüp, qəlbining qüxinip, gunahliridin yenixining aldinə elix üqündur; bolmisa, Mən ularni saqaytkan bolattim» — «Yəx.» 6:10. ■ **12:39-40** Yəx. 6:9, 10; Əz. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Ros. 28:26; Rim. 11:8 □ **12:41** «Bu sozlarni Yəxaya pəyojəmbər Məsihning xan-xəripini kərüp uningə qarita aldin'ala səz kəlojinida eytkanidi» — grek tilida «uning xan-xəripini kərüp...» deyilidu. Kimning xan-xəripini? Enikki, «uning» muxu yərdə Məsihning əzini kərsitidu. 37-, 39- wə 42-ayətni kərüg (kimgə etiqad kəlix kərək?). Toluk ix «Yəx.» 6:1-13də hatirilinidu. Yəxaya bu bexarətni bərgən qəoqda Pərwərdigar Hudaning xan-xəripini kərgəqkə, huləsimiz xuki, «Məsih Əzi Hudaning xan-xəripini wə ipadisi»din ibarəttur. ■ **12:41** Yəx. 6:1. □ **12:42** «nurojunliqan adəmlər uningə etiqad kəlojan bolsimu, ular Pərisiylər wəjidin qorkup, əzlrining sinagogtin qoşlap qikiriwetilməsliki üqün uni etirap kilmidi» — Muxu yərdə «sinagog» Yəhudiylarning omumiy jəmiyitini kərsitidu. «Sinagogtin qikirilix» — kimki sinagogdin qikiriwetilsə, Yəhudiylar jəmiyitidikilər ular bilən heq bardi-kəldi kilmaytti. ■ **12:42** Yh. 7:13; 9:22. ■ **12:43** Yh. 5:44. ■ **12:45** Yh. 10:30; 14:9. ■ **12:46** Yəx. 42:6; 49:6; Yh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:46; Ros. 13:47. ■ **12:47** Yh. 3:17; 9:39. ■ **12:48** Mar. 16:16; Yh. 3:18; 8:24. □ **12:49** «mening nemini deyixim wə qəndak sozlixim kərəkliki» — yaki bolmisa «mening nemə təlim-əmr berixim wə nemini sozlixim kərəkliki». ■ **12:49** Kan. 18:18; Yh. 3:11; 5:20; 7:16; 8:28; 14:10, 24; 16:13.

toluk korsitip turdi. □ ■ 2 Əmdi kəqlik tamak yeyilwatkanidi; Iblis alliburun Simonning oqli Yəhuda Ixkariyotning kəngligə Əysaəta satkunluk qilix wəswəsisini saloqanidi. ■ 3 Əysa Atining hər ixni uning kolioəta tapxuroqini, wə əzining Hudaning yenidin kelip, Hudaning yenioəta kaytidioətanlikini bilgəqkə, ■ 4 dastihandin turup, ton-kənglikini yexip, bir lənggə bilən belini baqlidi. ■ 5 Andin jawuroəta su quyup, muhlislarning putlirini yuyuxka wə beligə baqlioətan lənggə bilən sūrtūp kurutuxka baxlidi. ■ 6 Nəwət Simon Petruska kəlgəndə, Petrus uningəta: — I Rəb, putumni sən yusang kəndək boləjini?! — dedi. ■

7 Əysa uningəta:

— Nəmə kiliwatqinimni həzır bilməysən, ləkin keyin bilisən, — dedi.

8 Petrus: — Sən mening putumni yusang hərgiz bolmaydu! — dedi.

Əysa uningəta jawabən: — Seni yumisam, mening bilən təng nesiwəng bolmaydu, — dedi.

9 Simon Petrus:

— I Rəb, undakta pəkət putlirimnıla əməs, qollirimnimu, bəximnimu yuoəaysən! — dedi.

10 Əysa uningəta:

— Bədinı yuyulup, tamamən pakiz boləjan adəm pəkət putlirini yusila kayta yuyunuxining həjiti bolmaydu. Silər pakiz, ləkin həmminglər əməs, — dedi □ ■ 11 (qünki u əzini kimning tutup beridioətanlikini bilətti; xuning üqün u «Həmminglərlə pakiz əməs» degənidi). ■ 12 Xuning bilən u ularning putlirini yuyup boləjandin keyin, ton-kənglikini kiyip, yənə dastihanoəta olturup ularəta mundək dedi:

— Silərgə nəmə kioəjnimni uktunglərmu? ■ 13 Silər meni «Ustaz» wə «Rəb» dəysilər wə rast eytisilər, mən xundakturmən. ■ 14 Əgər mən Rəb wə ustazinglər turukluk, putliringlərnı yuoətanikənmən, silərmu bir-biringlərnıng putlirini yuyuxunglər kərək. □ ■ 15 Mən silərgə kiləjandək silərnıngmu həm xundək kilixinglər üqün bu ülgini qaldurdum. ■ 16 Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, kul hoəayinidin üstün turmaydu, əlqimu əzini əwətküqidin üstün turmaydu. ■ 17 Bu ixlarnı bilgənəkənsilər, xundək kilsanglər bəhtliksilər!

Əysaning satkunluk bilən tutuluxini aldin eytixi
Mat. 26:20-25; Mar. 14:17-21; Luəa 22:21-23

□ 13:1 «Əysa... bu dunyadiki əz adəmlirigə korsitip kəlgən mehir-muəəbbitini ahiroəqə toluk korsitip turdi» — bu muəəbbət bəlkim təwəndiki 1-20-ayətlərdə muhlislrining putlirini yuyuxi, xundəkla 13-18-bablarda hatiriləngəndək ularəta kərsətkən sawr-təkət, kəqürüm, mehirbanlikini, andin ahirida ular üqün əzini pida kilixining həmmisini əz iqigə aloəjan bolsa kərək. ■ 13:1 Mat. 26:2; Mar. 14:1; Luəa 22:1. ■ 13:2 Luəa 22:3; Yh. 13:2. ■ 13:3 Mat. 11:27; 28:18; Yh. 3:35. ■ 13:6 Mat. 3:14. □ 13:10 «...bədinı yuyulup, tamamən pakiz boləjan adəm pəkət putlirini yusila kayta yuyunuxining həjiti bolmaydu» — muxu sirlik gəpning mənisi nəmə? Bizningqə Kutkuzəquqimizning «put yuyux» degən bu hərəkiti əzini əng təwən dərijigə qüxürüp krestlinixni qəbul kilixioəta bəxarət bolidu. Xunga, muhlislar buni qəbul kilmisa bolmaydu. «Koxumqə səz»imizdə əzrak tohtilimiz. ■ 13:10 Yh. 15:3. ■ 13:11 Yh. 6:64. ■ 13:13 Mat. 23:8,10; 1Kor. 8:6; 12:3; Fil. 2:11. □ 13:14 «Əgər mən Rəb wə ustazinglər turukluk, putliringlərnıng yuoətanikənmən, silərmu bir-biringlərnıng putlirini yuyuxunglər kərək» — okurmənlər muhlislarning Məsihni «ustaz» andin «Rəb» dəydiətanlikini (13-ayət), ləkin Məsih bolsa əzini «Rəb» wə «ustaz» dəydiətanlikini baykiyalaydu (13-14-ayət) wə xundəkla tərtipning əhəmiəslirining sawəbini oylıyalaydu. ■ 13:14 Gal. 6:1, 2. ■ 13:15 1Pet. 2:21; 1Yuhə. 2:6. ■ 13:16 Mat. 10:24; Luəa 6:40; Yh. 15:20.

18 Mən bularni həmminglaroşa qaritip eytmidim. Mən talliojanlirimni bilimən, lekin *mukəddəs yazmilarda* aldın pütülgən: «Mən bilən həmdastihan bolup nenimni yegənmu manga put atti!» degən bu söz əməlgə axurulmay qalmaydu. □ ■ 19 Mən bu ix yüz berixtin awwal uni silərgə eytip qoyayki, u ixlar yüz bərgəndə mening «Bar Boloquqi» ikənlikimgə ixinisilər. □ ■ 20 Bərhək, bərhək, silərgə xuni eytip qoyayki, kimki mən əwətkən hərəkəndəq birsini qobul qilojan bolsa, meni qobul qilojan bolidu; wə meni qobul qiloquqilar meni əwətküqini qobul qilojan bolidu.■

21 Əysa bu sözləni eytkəndin keyin, rohta kattik piqan qekip, mundak guwahlik bərdi:

— Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, aranglarda birəylən manga satkunluk qilidu!■

22 Muhlislar kimni dəwatqanliqini biləlməy, bir-birigə qaraxti. 23 Əmdi dastihanda muhlisleridin biri Əysaning məydisigə yəlinip yatqanidi; u bolsa «Əysa səyidiqan muhlis» idi. □ ■ 24 Simon Petrus uningdin Əysaning kimni dəwatqinini sorap bəxixini ixarət qildi.

25 Xuning bilən u Əysaning məydisigə yəlinip turup uningdin:

— I Rəb, u kimdur? — dəp soridi.

26 Əysa jawab berip:

— Bu bir qixləm nanni axqa təgürüp kimgə sunsam, xudur, — dedi. Xuning bilən u bir qixləm nanni *axqa* təgürüp, Simonning oqlı Yəhuda İxkariyotqa sundi. □ 27 Yəhuda nanni eliwidi, Xəytan uning iqigə kirdi. — Qilidiqiningni qapsan qil, — dedi Əysa uningə.

28 (Əmdi dastihanda olturoqanlarning həqkaysisi uning *Yəhudaşqa* bu sözləni nemə üqün deqinini bilmidi. 29 Yəhuda ularning ortaq həmyanini tutqini üqün, bəzilər Əysa uningə: «Bizgə kerəklik heyklik nərsiləni elip kəl» yaqi «Kəmbəoqəllərgə birər nərsə bər» dəwatsa kerək, dəp oylaxti).■

30 Yəhuda bu bir qixləm nanni elipla taxkiriqə qiqip kətti (bu qaoş keqə idi).□

Yengi əmr

31 Yəhuda taxkiriqə qiqip kətkəndin keyin, Əysa mundak dedi:

— Əmdi İnsan'oqlı uluqolinidiqan waqit-saət yetip kəldi wə Huda u arkilik uluqolinidu. 32 Wə əgər Huda uningda uluqlansa, Hudamu Əzidə

□ 13:18 «Mən bilən həmdastihan bolup nenimni yegənmu manga put atti!» — «Zəb.» 41:9ni kəring. ■ 13:18 Zəb. 41:9; Mat. 26:23; 1Yuhə. 2:19. □ 13:19 «bu ixlar yüz bərgəndə mening «Bar Boloquqi» ikənlikimgə ixinisilər» — yaqi «bu ixlar yüz bərgəndə mening «U» (yəni, Məsih) ikənlikimgə ixinisilər». ■ 13:19 Yh. 14:29; 16:4. ■ 13:20 Mat. 10:40; Luqa 10:16. ■ 13:21 Mat. 26:21; Mar. 14:18; Luqa 22:21; Ros. 1:17; 1Yuhə. 2:19.

□ 13:23 «Əysa səyidiqan muhlis» — bəlkim bu «bayan»ning muəllipi rosul Yuhanna. «Kirix səz»imizni kəring. ■ 13:23 Yh. 20:2; 21:7,20. □ 13:26 «bu bir qixləm nanni axqa təgürüp kimgə sunsam, xudur» — dastihanda olturup birsigə bir qixləm nanni axqa təgürgən halda sunux qongkur muəbbitinini bildürux hərəkiti idi. ■ 13:29 Yh. 12:6. □ 13:30 «bu qaoş keqə idi» — bu deqenning əsli mənisidin baxqa, keqmə mənisi bardur. Yuxiridiki 9:5, 11:9-10, 12:35-36də Əysaning «kündüz» wə «karangoquluk» yaqi «keqə» toquruluk səzlerini kəring.

uni uluqalaydu, xundaqla dərhal uni uluqalaydu. □ ■ ³³ Balilirim, silər bilən billə bolidioqan yənə azoqina vaqtim kaldi. Silər meni izdəysilər, lekin mening Yəhudiylarğa: «Mən baridioqan yərgə silər baralmaysilər» dəp eytkinimdək, buni silərgimu eytimən. ■

³⁴ Silərgə yengi bir əmr tapxurimənki, «bir-biringlarni səyünglar». Silərni səyginimdək, silərmi bir-biringlarni səyünglar. ■ ³⁵ Aranglarda bir-biringlarğa mehır-muhəbbitinglar bolsa, həmmə adəm silərnin mening muhlisirim ikənlikinglarni bilidu. ■

Əysaning Petrusning tanidioanliqini aldin eytixi

Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Luqa 22:31-34

³⁶ Simon Petrus uningdin:

— I Rəb, kəyərgə barisən? — dəp soridi.

Əysa jawabən: — Mən ketidioqan yərgə hazırqə əgixip baralmaysən, lekin keyin manga əgixip barisən, — dedi. □ ■

³⁷ Petrus uningğa:

— I Rəb, nemə üqün hazır sening kəyningdin əgixip baralmaymən? Sən üqün jenimni pida kılay! — dedi. ■

³⁸ Əysa jawabən mundak dedi:

— Mən üqün rasttinla jeningni pida kılamsən? Bərhək, bərhək, sanga eytip qoyayki, horaz qillioquqə, sən məndin üq kətim tanisən! □ ■

14

Əysa sözini dawam kılidu — «Yol, həkikət wə hayatlikturmən»

¹ Kənglünglarni parakəndə kılmanglar! Hudağa ixinisilər, mangimu ixininglar. ² Atamning öyidə nuroqun makanlar bar. Bolmioqan bolsa, buni silərgə eytkən bolattim; qünki mən hərbinglarğa orun təyyarlıx üqün xu yərgə ketip barimən. □ ³ Mən silərgə orun təyyarlıqili

□ **13:32** «əgər Huda uningda uluqlansa, Hudamu əzidə uni uluqalaydu, xundaqla dərhal uni uluqalaydu» — bizning qarximizqə «əzidə» muxu yərdə «Huda Əzidə» degənni kərsitidu. Bəzi alimlar muxu yərdə «əzidə» «Məsihning əzidə» degənni bildüridu, dəp qaraydu. «**Hudamu Əzidə uni uluqalaydu**» — yaki (yukiriki izahatta eytiləndək) «Huda uni (Insan'ooqlining) əzidə uluqalaydu». Bu muhim 31-32-ayətlər üstidə «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **13:32** Yh. 12:23; 17:1. ■ **13:33** Yh. 7:34; 8:21. ■ **13:34** Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 15:12; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuha. 3:23, 4:21. ■ **13:35** 1Yuha. 2:5; 4:20. □ **13:36** «**Mən ketidioqan yərgə hazırqə əgixip baralmaysən, lekin keyin manga əgixip barisən**» — «keyin əgixip barisən» — Petrus jismani yə tərəptin (ölümdin tirilip asmanoğa kətürülux yolida) Petrus Rəbgə əgixəlmidi, əlwəttə. Ləkin Əysaning kəzdə tutkini rohiy jəhəttiki «Hudaning yolida pida bolux» idi. Xu tərəptimu Petrus Əysağa əgixixkə təyyar bolmidi. U awwal Əysadin tenip, andin kattik towa kılix jəryani arkilix, xundaqla Muqəddəs Rohning kelixi bilən u «keyin» təyyar bolidu. Məsihning «keyin manga əgixisən» rəgini bolsa, Petrus kattik teyilip kətkən waqtida uningğa təsəlli yətküzidioqan kımmətlik wədə bolidu. ■ **13:36** Yh. 21:18; 2Pet. 1:14. ■ **13:37** Mat. 26:33; Mar. 14:29; Luqa 22:33. □ **13:38** «**horaz qillioquqə, sən məndin üq kətim tanisən!**» — grek tilida «sən məndin üq kətim tanmioquqə, horaz qillimaydu». ■ **13:38** Mat. 26:34; Mar. 14:30; Luqa 22:34. □ **14:2** «**Atamning öyidə nuroqun makanlar bar**» — bu səzlər jənnətni kərsitədu? Okurmanlarning esidə barki, Əysa 2-babta əz tenini «Hudaning öyi» (ibadəthana) dəp sürətlidi, xundaqla 8:35də «Hudaning öyi»ni rohiy jəhəttin tiləğa aldı. Buningğa qarioqanda «turaluq-makan»ni rohiy jəhəttin qüxinix kerək. «koxumqə səz»imizdə bu toqrisida tohtilimiz.

baridioqanikənmən, qokum kaytip kelip, silərni özümgə alimən; xuning bilən, mən kəyərdə bolsam, silərmu xu yərdə bolisilər. □ ■ 4 Silər mening kəyərgə ketidioqanliqimni wə u yərgə baridioqan yolni bilisilər.

5 Tomas uningqə: — I Rəb, sening kəyərgə ketidioqanliqingni bilməymiz. Xundak ikən, yolni qandak bilimiz? — dedi.

6 Əysa uningqə:

— Yol, həkikət wə həyatlik özümdurmən. Meningsiz heqkim Atining yenioqə baralmaydu. □ ■ 7 Əgər meni tonuoqan bolsanglar, Atamnimu tonuoqan bolattinglar. Hazirdin baxlap uni tonudunglar həm uni kərdunglar, — dedi.

8 — I Rəb, Atini bizgə kərsitip qoysangla, xu kupayə, — dedi Filip.

9 Əysa uningqə mundak dedi: — «I Filip, silər bilən birgə bolqinimoqə xunqə wakit boldi, meni tehiqə tonumidingmu? Meni kərgən kixi Atini kərgən bolidu. Xundak turukluk, sən nemixkə yənə: «Bizgə Atini kərsətkəysən» dəysən? ■ 10 Mən Atida, Ata məndə ikənlikiqə ixənməmsən? Silərgə eytkən səzlimni əzlükümdin eytkinim yok; bəlkə məndə turuwatqan Ata Əz əməllirini qiliwatidu. ■ 11 Mening Atida bolqanliqimoqə, Atining məndə bolqanlikiqə ixininglar. Yaki heqbolmioqanda, mening qiloqan əməllirimdin manga ixininglar. □

12 Bərhək, bərhək, mən silərgə xuni eytip koyayki, manga ixəngən kixi mening qiliwatqan əməllirimni qilalaydu; wə bulardinmu tehimu uluq əməllərni qilidu, qünki mən Atining yenioqə kaytip ketimən. □ ■

13 Wə Atining Ooqulda uluqlinixi uqun, hərnemini mening namim bilən tilisənglar, xularni ijabət qilimən. ■ 14 Mening namim bilən hərəkəndak nərsini tilisənglar, mən silərgə xuni ijabət qilimən.»

Əysaning Mukəddəs Rohni əwətixi; Uning qilidioqan ixiri

15 — «Meni səysənglar, əmrlirimgə əməl qilisilər. ■ 16 Mənmu Atidin tiləymən wə U silərgə baxkə bir Yardəmqi ata qilidu. U silər bilən

---

□ 14:3 «Mən silərgə orun təyyarlioqili baridioqanikənmən, qokum kaytip kelip, silərni özümgə alimən; xuning bilən, mən kəyərdə bolsam, silərmu xu yərdə bolisilər» — Məsihning bu «kaytip kelixi» Məsihning qiyaməttə dunyaoqə kelixi yaki Mukəddəs Rohning əwətlixini kərsitəmdü? Bu uqinqi ayət üstidimu «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 14:3 Yh. 12:26; 17:24. □ 14:6 «Yol, həkikət wə həyatlik özümdurmən. Meningsiz heqkim atining yenioqə baralmaydu» — Məsih uqun Atining yenioqə baridioqan yol kresttiki ölüm arkilik bolatti; əzigə etiqađ qiloquqilaroqə nisbətən, Məsihning əzi Atining aldiaqə baridioqan yoldur. ■ 14:6 Yh. 1:4, 17; 10:9; 11:25; Ibr. 9:8. ■ 14:9 Yh. 10:30. ■ 14:10 Yh. 5:17; 7:16; 8:28; 10:38; 12:49; 16:13; 17:21. □ 14:11 «... heqbolmioqanda, mening qiloqan əməllirimdin manga ixininglar» — 11- wə 12-ayətlərdə «əməllər» Əysa yaratqan məjizilik əlamətlər. □ 14:12 «manga ixəngən kixi mening qiliwatqan əməllirimni qilalaydu; wə bulardinmu tehimu uluq əməllərni qilidu, qünki mən Atining yenioqə kaytip ketimən» — bu «tehimu uluq əməllər» üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 14:12 Mat. 21:21; Luqa 17:6; Ros. 5:12; 19:11. ■ 14:13 Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 15:7; 16:24; Yaq. 1:5; 1Yuha. 3:22. ■ 14:15 Yh. 14:21, 23; 15:10; 1Yuha. 5:3.

əbədgiqə birgə bolidu. □ 17 U bolsimu Həqiqətning Rohidur. Uni bu dunyadikilər qobul qilalmaydu, qünki Uni nə kərməydu, nə tonumaydu. Biraq silər Uni tonuysilər, qünki U silər bilən billə turuwatidu həm silərdə makan kilidu. □

18 Mən silərnı yetim qaldurmaymən, yeninglaroqa yənə qaytip kelimən.

■ 19 Azoqına waqtin keyin, bu dunya meni kərməydu, lekin silər kərusilər. Mən hayat boləlanlıqım üqün, silərmu hayat bolisilər. 20 Xu kündə mening Atamda boləlanlıqım, silərnıng mändə boləlanlıqinglar wə mənmu həm silərdə boləlanlıqımni bilisilər. 21 Kim əmlirimgə igə bolup ularni tutsa, meni səyguqi xu bolidu. Meni səyguqini Atammu səyidu, mənmu uni səyimən wə özümni uningə ayan qilimən». 22 Yəhuda (Yəhuda İxkariyot əməs) uningdin:

— I Rəb, sən özünqi bu dunyadikilərgə ayan qilmay, bizgila ayan qilixing qandaq ix? — dəp soridi. □

23 Əysa uningə jawabən mundak dedi:

— «Birkim meni səysə, səzümni tutidu; Atammu uni səyidu wə *Atam* bilən ikkimiz uning yenioqa berip, uning bilən billə makan kilimiz. □ 24 Meni səyməydiəqan kixi səzlimni tutmaydu; wə silər anglawatqan bu sez bolsa mening əməs, bəlki meni əwətkən Atiningkidur. ■ 25 Mən silər bilən billə boluwatqan qeoqımda, bularnı silərgə eyttim. 26 Lekin Ata mening namim bilən əwətidiəqan Yardəmqi, yəni Muqəddəs Roh silərgə həmmıni eğıtidu həm mening silərgə eytkən həmmə səzlimni esinglaroqa kəltüridu. ■

27 Silərgə hatirjəmlık qaldurımən, öz hatirjəmlıkimni silərgə berimən; mening silərgə bərginim bu dunyadikilərnıng bərginidək əməstur. Kənglünqlarnı parakəndə qilmanglar wə jür'ətsiz bolmanglar. □ ■

28 Silər mening: «Mən *silərdin* ayrılıp ketimən, keyin yeninglaroqa yənə qaytip kelimən» deginimni anglidinglar. Meni səygən bolsanglar, Atining yenioqa ketidiəlanlıqım üqün hursən bolattinglar. Qünki Ata məndin uluədu. ■ 29 Silərnıng bu ixlar yüz bərginidə ixinxinglar üqün bu

□ 14:16 «**Mənmu Atidin tiləymən wə U silərgə baxqa bir Yardəmqi ata kilidu**» — muhım səz «**baxqa bir** Yardəmqi»dur. Birinqi «Yardəmqi» bolsa Əysa Məsihning əzi, əlwəttə. «Yardəmqi» grek tilidiki «parakletos» deqən səzning mənisini toluk ipadiləp bərləməydu. Grek tilidiki «parakletos»ning toluk mənisi «məlum birawning yenioqa yardım berixkə qakiriləuqi», yəni «təsəlli bərgüqi», «həmrah», «məslihətqi», «kükəytküqi», «adwokat-aklıuqi» qatarlıqlardur. «Baxqa bir...» deqini bizgə xuni kərsitiduki, Əysa muhlislar bilən birgə boləlan waqtida, ularoqa qandaq jəhətlərdin «Yardəmqi» boləlan bolsa, u ulardin ayrılıqanda, Muqəddəs Roh ularoqa Əysaning toluk wəkili bolup, ikkinqi «Yardəmqi» rolida bolidu, deqən kimmətlik wədini bildüridu. □ 14:17 «**U bolsimu Həqiqətning Rohidur**» — «Həqiqətning Rohi» — yaki «həqiqətkə baxlıuqi Roh». «**silər Uni tonuysilər, qünki U silər bilən billə turuwatidu**» — ular qaysı yol bilən Muqəddəs Rohni tonuydu? U xu qaoqda qandaq yol bilən «ular bilən billə turidu»? Jawab xübhəsizki, ular Əysanı tonuəraqqa, Muqəddəs Rohnimu tonuəqan bolidu; Əysa ular bilən billə turəraqqa, Muqəddəs Rohmu ular bilən billə turuwatatti. Lekin Əysa ulardin ayrılıqandin keyin Muqəddəs Roh ularning «iqidə, kəlbidə, rohidə» makan kilidu. ■ 14:18 Mat. 28:20. □ 14:22 «**I Rəb, sən özünqi bu dunyadikilərgə ayan qilmay, bizgila ayan qilixing qandaq ix?**» — xübhəsizki, muhlislar uni dərhal əzini pütkül dunyaoqa ayan qilidu, dəp oylatti.

□ 14:23 «**Atam bilən ikkimiz uning yenioqa berip, uning bilən billə makan kilimiz**» — «Atam bilən ikkimiz» grek tilida «biz». ■ 14:24 Yh. 7:16; 8:28; 12:49; 14:10; 16:13. ■ 14:26 Luka 24:49; Yh. 15:26; 16:7, 13; Ros. 2:4. □ 14:27 «**mening silərgə bərginim bu dunyaning adəmlirining bərginidək əməstur**» — bu dunyadiki adəmlər bir nərsə bərginidə daim deqidək halap bərməydu — aldəmqilik, yaloənqilik wə nurəqən xərtlər bilən beridu. Lekin Huda bizgə bir nərsə bərsə uni qayturozmaydu. ■ 14:27 Fil. 4:7. ■ 14:28 Yh. 14:3.

ixlar yüz berixtin awwal silərgə eyttim. □ ■ 30 Mundin keyin silər bilən kəp sözləxməymən; çünki bu dunyaning həkumdari kelix aldida turidu wə məndin kirgüdək heq yoquq tapalmaydu. □ ■ 31 Lekin bu dunyaning adəmlirining mening Atini səyidiəanlikimni bilixi üqün Ata manga nemə əmr kıləjan bolsa, mən dəl xuni əməlgə axurimən. Turunglar, bu jaydin ketəyli». □ ■

15

Əysa — həkikiy üzüm telidur; uning səzining dawami

1 — «Həkikiy üzüm teli» özümdurmən, Atam bolsa baəwəndur. □

2 Baəwən məndiki mewə bərməydiəan hərbi xahni kesip taxlaydu. Mewə bərgənlirini bolsa tehimu kəp mewə bərsun dəp, pak kılıp putap turidu. □ ■ 3 Əmdi silər mən silərgə yətküzgən səzüm arkilik alliburun pak boldunglar. □ ■ 4 Silər məndə izqil turunglar, mənmu silərdə izqil turimən. Xah talda turmay, əzi mewə bərləməydiəanidək, silərnu məndə izqil turmisanglar, mewə bərləməysilər.

5 «Üzüm teli» özümdurmən, silər bolsanglar xahliridursilər. Kim məndə izqil tursa, mənmu xundakla uningda turoqinimda, u kəp mewə beridu. Qünki mənsiz heqnemini kılalməysilər. 6 Birsı məndə turmisa, u *kerəksiz* sahtək taxlinip, qurup ketidu. Bundak xahlar yioip kelinip otka taxlinidu. ■ 7 Silər məndə izqil tursanglar wə səzirim silərdə izqil tursa, nemini tələp kilsanglar, silərgə xu ijabət bolidu. ■ 8 Silərnin kəp mewi berixinglar, xundakla mening muhlisirim ikənlikinglarni ispatlixinglar bilən xan-xərəp Atamoqa kəltürülidu. □

□ 14:29 «Silərnin bu ixlar yüz bərginidə ixinixinglar üqün bu ixlar yüz berixtin awwal silərgə eyttim» — «bu ixlar» — Əysaning tutulup öltürülüxi («silərdin ayrılıp ketixim») ularning etiqaəia dəhətlək zərb bolidu. ■ 14:29 Yh. 13:19; 16:4. □ 14:30 «bu dunyaning həkumdari kelix aldida turidu wə məndin kirgüdək heq yoquq tapalmaydu» —

«bu dunyaning həkumdari» Xəytan, Iblisni kərsitidu. ■ 14:30 Yh. 12:31; 16:11; Əf. 2:2.

□ 14:31 «Ata manga nemə əmr kıləjan bolsa, mən dəl xuni əməlgə axurimən» — 30-ayət bilən ziq baəlinidu. Demək, Əysaning əzining tutuluxi, sotlinixi, haqarətlinixi andin krestlinixini ihtiyari bilən qəbul kılıxining tıp məksiti bolsa, Iblisning üstidin qəndəktur bir hoquqka igə bolux üqün əməs, balki Atining iradisi üqün bolidu. ■ 14:31 Yh. 10:18; Ibr. 10:5.

□ 15:1 ««Həkikiy üzüm teli» özümdurmən» — «həkikiy üzüm teli» boləandin keyin, sahta yaki por-püqək üzüm telimu barmu? Buning toqrisida «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

□ 15:2 «Baəwən məndiki mewə bərməydiəan hərbi xahni kesip taxlaydu» — başqa birhil təjimi «Məndiki mewə bərməydiəan hərbi xahni baəwən (barəngə) esp qoyidu». Lekin 6-ayətkə qariəanda təjimiz toqra bolsa kerək. «Mewə bərgənlirini bolsa tehimu

kəp mewə bərsun dəp, pak kılıp putap turidu» — «putap turidu» grek tilida «tazilaydu» yaki «paklaydu» bilən ipadilinidu. 4-ayətni kəring. ■ 15:2 Mat. 15:13. □ 15:3 «... silər mən silərgə yətküzgən səzüm arkilik alliburun pak boldunglar» — «pak» muxu yərdə yənə «putaloqan» degən mənsinim bildürüxi mumkin. Biraq muhim mənsi «pak» ikənlikigə xübhisi

yoqtur (10:31ni kəring). ■ 15:3 Yh. 13:10. ■ 15:6 Əz. 15:2-8; Mat. 3:10; 7:19; Kol. 1:23. ■ 15:7 Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yaq. 1:5; 1Yuha. 3:22; 5:14. □ 15:8 «Silər məndə izqil tursanglar wə səzirim silərdə izqil tursa, nemini tələp kilsanglar, silərgə xu ijabət bolidu. Silərnin kəp mewi berixinglar, xundakla mening muhlisirim ikənlikinglarni ispatlixinglar bilən xan-xərəp atamoqa

kəltürülidu» — 7-8-ayətkə qariəanda, muhlislar Hudaəqa qıqarəjan, uni hursən kılıdiəan mewə ünümlük dua-tilawətlərnə öz iqigə alidu.

9 Atam meni sœyginidæk, mænmu silærni sœydüm; mening mehîr-muhæbbitimdæ izqil turunglar. 10 Əgær æmrlirimni tutsanglar, huddi mæn Atamning æmrlirini tutkan wæ hêmixæ uning mehîr-muhæbbitidæ turojnimdæk, silærmu hêmixæ mening mehîr-muhæbbitimdæ turisilær. ■

11 Mening huxallikim silærdæ bolsun wæ xuningdæk huxallikinglar tolup taxsun dæp, mæn bularni silærgæ eyttim. 12 Mening æmrim xuki, mæn silærni sœyginimdæk, silærmu bir-biringlarni sœyunglar. ■ 13 Insanlarning ez dostliri üqün jenini pida kilixtin qongkur mehîr-muhæbbiti yoktur. ■

14 Silærgæ buyruoan æmrlirimni ada kilsanglar, mening dostlirim bolisilær. □ ■ 15 Əmdi mundin keyin mæn silærni «kul» dæp atimaymæn. Qünki kul hojayinining nemæ kiliwatkinini bilmæydu. Uning ornioa silærni «dost» dæp atidim, qünki Atamdin anglioanlirimning hœmmisini silærgæ yætküzdüm. □ ■ 16 Silær meni tallioaninglar yok, æksiqa mæn silærni tallidim wæ silærni berip mewæ bærsum hœmdæ mewiliringlar daim saklansun, mening namim bilæn Atidin nemæ tilisanglar, u silærgæ bærsum dæp silærni tiklidim. □ ■ 17 Silærgæ xuni æmr kilmænki, bir-biringlarni sœyunglar. □

Dunyadikilarning Əysaoa boloan næpriti

18 Bu dunyadikilær silærdin næprætlænsæ, silærdin awwal mændin næprætlængænlikini bilinglar. ■ 19 Silærmu bu dunyadikilærdin bolooan bolsanglar, bu dunyadikilær silærni özimizningki dæp, sœygæn bolatti. Biraq silær bu dunyadin bolmioaqqa, bælki mæn silærni bu dunyadin ayrip tallioanlikim üqün, əmdi bu dunyadikilær silærdin næprætlinidu. □ ■

20 Mæn silærgæ eytkæn sœzni esinglarda tutunglar: «Kul hojayinidin üstün turmaydu». Ular mænga ziyankæxlik kiooan bolsa, silærgimu ziyankæxlik kilidu. Mening sœzümni tutkan bolsa, ular silæringkinimu tutidu. ■

21 Biraq mening namim tûpæylidin ular silærgimu xu ixlarning hœmmisini kilidu, qünki ular meni əwætküqini tonumaydu. ■ 22 Əgær mæn kelip ularoqa sœz kilmioan bolsam, ularda gunah yok dæp hesablinatti. Lekin hazir gunahî üqün ularning heq baħanisi yoktur. ■ 23 Kimdækim mændin næprætlænsæ Atamdinmu næprætlængæn bolidu. 24 Mæn ularning arisida baxka heqkim kiliip baħmioan æmællærni kilmioan bolsam, ularda gunah

■ 15:10 Yh. 14:15, 21, 23; 1Yuha. 5:3. ■ 15:12 Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 13:34; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuha. 3:23; 4:21. ■ 15:13 Rim. 5:7; Əf. 5:2; 1Yuha. 3:16. □ 15:14 «Silærgæ buyruoan æmrlirimni ada kilsanglar, mening dostlirim bolisilær» — 13-14-ayattæ Hudaning muhæbbitining uluoluqi ayan kilinidu. «Mæsihning dostliri» uning æmrlirini ada kiooquqildur.

Lekin Mæsih barlik kixilær, jümlidin ez æmrlirini ada kilmioquqilar, yani **düxmænliiri üqün** jenini pida kioqandur. ■ 15:14 Mat. 12:50; 2Kor. 5:16; Gal. 5:6; 6:15; Kol. 3:11. □ 15:15 «Əmdi mundin keyin mæn silærni «kul» dæp atimaymæn» — «kul» yaki «qakar». ■ 15:15 Yh. 8:26.

□ 15:16 «Silær meni tallioaninglar yok, æksiqa mæn silærni tallidim wæ silærni berip mewæ bærsum hœmdæ mewiliringlar daim saklansun...» — «...berip mewæ bærsum» degæn ibaræ bælkim, muhlislar Hudaqa qikarooan, uni hursæn kildioqan mewæ bolsa, pütün dunyoqa berip hux hæwær arkilik baxkilarni Hudaning yolioqa keltürüxni öz iqigæ alidu, dæp kersætsæ kæræk. ■ 15:16 Mat. 28:19; Mar. 16:15; Yh. 13:18; Əf. 1:4; Kol. 1:6. □ 15:17 «Silærgæ xuni æmr kilmænki, bir-biringlarni sœyunglar» — grek tilida «Silærgæ xularni æmr kilmænki, bir-biringlarni sœyunglar». ■ 15:18 1Yuha. 3:13. □ 15:19 «Silærmu bu dunyadikilærdin bolooan bolsanglar, bu dunyadikilær silærni özimizningki dæp, sœygæn bolatti» — grek tilida «Silærmu bu dunyadin bolooan bolsa, bu dunya silærni öziningki dæp sœygæn bolatti». ■ 15:19 Yh. 17:14; Gal. 1:10. ■ 15:20 Mat. 10:24; 24:9; Luqa 6:40; Yh. 13:16; 16:2. ■ 15:21 Mat. 10:22; Yh. 16:3. ■ 15:22 Rim. 4:15; 5:20.

yok döp hesablinatti. Lekin ular hazir *əməllirimni* kərgən turukluk, yənıla həm məndin həm Atamdin nəprətləndi. ■ ²⁵ Lekin bu ixlar ularoşa təwə boləjan Təwrat kənanunda: «Həqkəndək səwəbsizlə məndin nəprətləndi» döp pütülgən söz əməlgə axuruluxi üçün xundək yüz bərdi. □ ■

²⁶ Lekin mən silərgə Atining yenidin əwətidioşan Yardəmçi, yəni Atining yenidin qıkkūqi Həqkikətning Rohi kəlgəndə, U manga guwahlik beridu. □ ■ ²⁷ Silərmu manga guwahlik berisilər, qünki silər baxtin tartip mən bilən billə boldunglar. ■

16

Kelidioşan ziyankəxlilər

¹ Silərnin putlixip kətməslikinglar üçün bularni silərgə eyttim. ² Ular silərnin sinagoglarning jamaətliridin koşqlar qikiriwetidu; həmdə xundək bir wəqit-səət keliduki, silərnin eltürgüçi əzini Hudaşa hizmət kilawatimən, döp hesablaydu. □ ■ ³ Ular bularni ya Atini, ya meni tonumioşanliki üçün kilidu. ■ ⁴ Lekin mən bu ixlarni silərgə eyttimki, wəqit-səiti kəlgəndə, mən xundək aldin'ala eytkinimni esinglaroşa kəltürələysilər. □ ■

Mukəddəs Rohning yetkəkçi wə ustaz bolidioşanliki

⁵ — Mən baxta bularni silərgə eytmidim, qünki mən silər bilən billə idim. Lekin əmdi meni əwətküqining yenioşa qaytip ketimən. Xundək turukluk, aranglardin həqkim məndin: «Nəgə ketisən?» döp soriməwatidu. ⁶ Əksiqa, silərgə bularni eytkinim üçün, kəlbənglar kayoşuşa qəmüp kətti. ⁷ Əmma mən silərgə həqkikətni eytip koyayki, mening ketixim silərgə paydiliktur. Qünki əgər kətmisəm, Yardəmçi silərgə kəlməydu. Əmma kətsəm, Uni silərgə əwətimən. ■ ⁸ U kəlgəndə, bu dunyadikilərgə gunah toşrisida, həqkaniylik toşrisida wə ahirət soriki toşrisida həqkikətni bilgüzidu. ⁹ U ularni gunah toşrisida bilgüzidu, qünki ular manga etiqad kilmidi. □ ¹⁰ Ular ni həqkaniylik toşrisida *bilgüzidu*, qünki Atamning yenioşa qaytip barimən wə silər meni yəne

■ **15:24** Yh. 10:37. □ **15:25** «Ularoşa təwə boləjan Təwrat kənanuni» — həjwiyl, kinayilik söz. 8:17 wə izahatini kəring. «Həqkəndək səwəbsizlə məndin nəprətləndi» — «Zəb.» 35:7, 19 wə 69:4. ■ **15:25** Zəb. 35:19; 69:4 □ **15:26** «...Yardəmçi, yəni Atining yenidin qıkkūqi Həqkikətning Rohi kəlgəndə, U manga guwahlik beridu» — muxu ayəttin Mukəddəs Rohning xəhs ikənliki kərinüp turidu. Məsiş Uni «Atining yenidin» əwətidu; muxu yərdə Mukəddəs Roh yəne «Atining yenidin **qıkidu**» deyilidu. Grek tilida «qıkidu» degən peil «hazirki zaman» xəkildə boləqaşqa, Mukəddəs Rohning hərdaim xu hərəkətni kilawatkini kərsitilidu. ■ **15:26** Luğa 24:49; Yh. 14:26; 16:7; Ros. 5:32. ■ **15:27** Ros. 1:8, 21; 5:32. □ **16:2** «Ular silərnin sinagoglarning jamaətliridin koşqlar qikiriwetidu» — yukiriki baxka izahatlarda eytkinimizdək, Yəhudiy həlki birisini «sinagogtin qikiriwətsə», keyin uning bilən həqkəndək bardi-kəldi kilməy, bəlki uningəşa tehimu ziyankəxlik kiliximu mumkin. ■ **16:2** Yh. 9:22, 34; 12:42. ■ **16:3** Yh. 15:21; 1Kor. 2:8. □ **16:4** «... wəqit-səiti kəlgəndə» — demək, Yəhudiy həlkidin wə keyin baxkilar tərpidin boləjan ziyankəxlilər kəlgəndə. ■ **16:4** Yh. 13:19; 14:29. ■ **16:7** Luğa 24:49; Yh. 14:26; 15:26. □ **16:9** «U ularni gunah toşrisida bilgüzidu» — yaki «U ularni əz gunahı toşruluk bilgüzidu» yaki «U ularni gunahning nemə ikənlikini bilgüzidu». Degəndək üç tərijimi boluxi mumkin, lekin omumiyl mənisi asəşən ohxax.

kөрәlmәysilәр. ¹¹ Ularni ahirət sorıqı toqrisida *bilgüzidu*, qünki bu dunyaning hөkөmdari üstigә hөkөm qikirildi. □ ■

¹² Silәrgә eytidioqan yөнә көp sөzlirim bar idi; lekin silәр ularni hәzirqә көtürәlmәysilәр. □ ¹³ Lekin U, yөнi Hәkikәtning Rohi kәlgөndә, U silәrni barlık hәkikәtkә baxlap барidu. Qünki U өzlükidin sөzlimәydu, bәlki nemini angliqan bolsa, xuni sөzlәydu wә kәlgüsидә bolidioqan ixlardin silәrgә hәwәр берidu. □ ■ ¹⁴ U meni uluqalaydu; qünki U mөndә bar bolqanni tapxuruwelip, silәrgә jakarlaydu. ¹⁵ Atida bar bolqanning hөmmisi hөm meningkidur; mana xuning üqün mән: «U mөndә bar bolqanni tapxuruwelip, silәrgә jakarlaydu» dөp eyttim. □ ■

Qjam-qayuliringlar mөnggü huxallıqqa aylinidu

¹⁶ Az waqıttin keyin, meni көrmәysilәр; wә yөнә bir'az waqıt ötkөndin keyin, meni qayta көrisilәр, qünki mән Atamning yenioqә ketimән». □ ■

¹⁷ Xunga muhlislarning bәziliri bir-birigә:

— Bizlәrgә: — «Az waqıttin keyin, meni көrmәysilәр; yөнә bir'az waqıt ötkөndin keyin, meni qayta көrisilәр» wә yөнә «Qünki mән Atamning yenioqә ketimән» degini nemә deginidu? ¹⁸ «Az waqıttin keyin» degән sөzining mәнisi nemә? Uning nemilәrni dөwatqanlirini bildiduk, — deyxidu.

¹⁹ Әysa ularning өzidin nemini sorimaqqi bolqinini bilip ularoqә mundaq dedi:

— «Mening «Az waqıttin keyin, meni көrmәysilәр; yөнә bir'az waqıt ötkөndin keyin, meni көrisilәр» deginimning mәнisini bir-biringlardin sorawatamsilәр? □ ²⁰ Bәrhәk, bәrhәk, mән silәrgә xuni eytip qoyayki, silәр yioqә-zar көtürüsilәр, lekin bu dunyadikilәr huxal boluxup ketidu; silәр qayqurısilәр, lekin qayquliringlar xadlıqqa aylinidu. ²¹ Ayal kixi tuqutta azablinidu, qünki uning waqıt-saiti yetip kәlgән; lekin bowıki tuqulup bolqandin keyin, bir pәrzәntning dunyoqә kәlgәnlikining xadlıki bilән tartqan azabini untup ketidu. ■ ²² Xuningoqә ohxax, silәrmә hәzir azabliniwadısilәр, lekin mән silәр bilән qayta көrөximән, qәbilnglar xadlinidu wә xadlıqinglarni heqkim silәrdin tartiwalmaydu. ²³ Xu

□ **16:11 «bu dunyaning hөkөmdari»** — Xәytan, Iblis. «...Ularni ahirət sorıqı toqrisida *bilgüzidu*, qünki bu dunyaning hөkөmdari üstigә hөkөm qikirildi» — 9-11-ayәttiki «U (Mukөddäs Roh)... gunah toqrisida... hәkqaniylik toqrisida... wә ahirət sorıqı toqrisida...*bilgüzidu*...» degәnlarning üstidә «qoxumqә sөz»dә azraq tohtilimiz. ■ **16:11** Yh. 12:31; 14:30; Әf. 2:2; Kol. 2:15. □ **16:12 «Silәrgә eytidioqan yөнә көp sөzlirim bar idi; lekin silәр ularni hәzirqә көtürәlmәysilәр»** — muhlislar qandaq sөzlәrni көtürәlmәydu? Bu toqruluk «qoxumqә sөz»imizdә azraq tohtilimiz. □ **16:13 «Qünki U өzlükidin sөzlimәydu, bәlki nemini angliqan bolsa, xuni sөzlәydu»** — «U (Mukөddäs Roh)... nemini angliqan bolsa» — demәk, Mukөddäs Rohning Huda wә Uning Kalamidin angliqini. «*Mukөddäs Roh*,... nemini angliqan bolsa, xuni sөzlәydu wә kәlgüsидә bolidioqan ixlardin silәrgә hәwәр берidu» — bu muhim wәdә toqruluk «qoxumqә sөz»imizdә azraq tohtilimiz. ■ **16:13** Yh. 12:49; 14:26 □ **16:15 «Mukөddäs Roh** mөndә bar bolqanni tapxuruwelip, silәrgә jakarlaydu» — Bu muhim wәdә toqruluk «qoxumqә sөz»imizdә azraq tohtilimiz. ■ **16:15** Yh. 17:10. □ **16:16 «yөнә bir'az waqıt ötkөndin keyin, meni qayta көrisilәр, qünki mән Atamning yenioqә ketimән»** — bәzi kona keqürmilәrdә muxu yөrdә «qünki mән Atamning yenioqә ketimән» degән sөz tepilmaydu. Lekin bizningqә 17-ayәt uning әslidә barlıqini ispatlaydu. ■ **16:16** Yh. 7:33. □ **16:19 «Mening «Az waqıttin keyin, meni көrmәysilәр; yөнә bir'az waqıt ötkөndin keyin, meni көrisilәр»** — Mәsihning muxu deginidә kәzdә tutqini, bizningqә, uning өlümi, dәpnә kilinixi wә өlümdin tirilip muhlisliroqә özini ayan kilixidin ibarät. ■ **16:21** Yөx. 26:17.

kündə silər məndin həqnermə sorimaysilər. Bərħək, bərħək, mən silərgə xuni eytip qoyayki, mening namim bilən Atidin nemini tilisənglar, u xuni silərgə beridu. ■ ²⁴ Həzırəriqə mening namim bilən həqnemə tilimidinglar. Əmdi tilənglar, erixisilər, buning bilən xadlıqinglar tolup taxidu!

Bu dünya üstidin oqəlibə kəlix

²⁵ Silərgə bularni təmsillər bilən eytip bərdim. Birək xundək bir wəqit kəliduki, u qəoɗda silərgə yənə təmsillər bilən səzliməymən, Ata toɗruluk silərgə oquk eytimən. □ ²⁶ Xu küni tiləklinglarni mening namim bilən iltija kəlisilər. Mən silər üqün Atidin tələp kəlimən, dəp eytməymən; ²⁷ qünki Ata əzimu silərni səyidu; qünki silər meni səyisilər wə mening Hudaning yenidin kəlgənlikimğə ixəndinglar.■

²⁸ Mən Atining yenidin qıqıp bu dnyayəqə kəldim; əmdi mən yənə bu dnyaydin ketip Atining yeniqə bərimən.■

²⁹ Muhlisiri:

— Mana sən həzır oquk eytiwatisən, təmsil kəltürüp səzlimiding! □ ³⁰ Biz sening həmmini bilginingni, xundəkə həqkimning səndin soal sorixining həjiti yoklukini əmdi bilip yəttuk. Xuningdin sening Hudaning yenidin kəlgənlikimğə ixənduk. □ ■

³¹ Əysa jawabən ularəqə:

— Həzır ixəndinglarmu? ³² Mana, xundək wəqit-saiti kələy dəp kəldi, xundəkə kəlip kəldiki, həmminglar meni yəloquz taxlap hərbinglar öz yolliringlarəqə tarkəlip ketisilər. Birək mən yəloquz əməsmən, qünki Ata mən bilən billidu. □ ■ ³³ Silərning məndə hatirjəmlikkə igə boluxunglar üqün bularni silərgə eyttim. Bu dnyayada turup azab-əqubət tartisilər, əmma oqəyrətlik bolunglar! Mən bu dünya üstidin oqəlibə kəldim!■

17

Əysaning muhlisliri üqün dua kəlix

¹ Əysa bu səzlərni kəloqəndin keyin, kəzlrini ərxkə tikip, mundək dua kəldi:

— I Ata, wəqit-səət yetip kəldi; Sən Ooqlungni uluəlatkuzəysən; buning bilən Ooqlungmu Seni uluəlatkuzidu;■ ² yəni, uning Sən uningəqə

■ **16:23** Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Luəkə 11:9; Yh. 14:13; 15:7; Yək. 1:5; 1Yuhə. 3:22; 5:14. □ **16:25** «Silərgə bularni təmsillər bilən eytip bərdim. Birək xundək bir wəqit kəliduki, u qəoɗda silərgə yənə təmsillər bilən səzliməymən, ata toɗruluk silərgə oquk eytimən» — təmsillərdin boləqan bərnəqəqə misallar 10-bəbtin («kəyolarning ixiki» wə «yahxi padıqı» toɗruluk) 13-bəbtin (ularəqə «put yuyux» toɗruluk təmsil wə əlgə) 15-bəbtin («həkikiy üzüm teli» toɗruluk) wə 21-ayəttin («tuəqutta boləqan ayal» toɗruluk) tepilidu. ■ **16:27** Yh. 17:8. ■ **16:28** Yh. 13:3. □ **16:29** «Mana sən həzır oquk eytiwatisən, təmsil kəltürüp səzlimiding!» — muhlislarning həkikiy quxəngən-quxənmigini 31-ayəttin kərünidu. □ **16:30** «həqkimning səndin soal sorixining həjiti yok» — mənsi bəlkim Məshiqning ularning əzidin soriməkqi boləqan soallirini tehi sorimay turupla, ularning soriməkqi boləqanini allıqəqan bilgənlikini kəzdə tutidu. ■ **16:30** Yh. 21:17. □ **16:32** «həmminglar meni yəloquz taxlap hərbinglar öz yolliringlarəqə tarkəlip ketisilər» — «öz yolliringlarəqə» yəki «əzünglarningkigə» (dəmək, öz əyünglarəqə). «Matta» 26:56, «Mar.» 14:50ni kərüng. ■ **16:32** Zək. 13:7; Mat. 26:31; Mar. 14:27; Yh. 8:29; 14:10. ■ **16:33** Yəx. 9:5; Yh. 14:27; Rim. 5:1; Əf. 2:13; Kol. 1:20. ■ **17:1** Yh. 12:23; 13:32.

tapxuroqan insanlarqoqa mænggülük qayata qilixi uqun, uningqoqa pütkül qat igiliridin üstün qoqk qata qilqiningdqk, uni uluqlatkuzoqaysn. □ ■

³ Mængglk qayata xuki, birdinbir qqikiy Huda — Seni w Sən qwatqan Qysa Msihni tonuxtin ibarttur. ■ ⁴ Mən Sening qml qilixim uqun tapxuroqan ixingni orundixim bilən Seni yr yzid uluqlatkuzdum. ■ ⁵ I Ata, Sening aləm apirid boluxtin burun mən Qzngning yeningda ig bolqan xan-xrp bilən meni Qzngning yeningda uluqlatkuzoqaysn. □ ■

⁶ Sən bu dunyadin manga tallap brgn admlrg Sening namingni ayan qildim. Ular Seningki idi, Sən ularni manga brding w ular Sening sz-kalamingni tutup kldi. □ ⁷ Ular qazir Sən manga brgn hmm nrsilrning Seningdin kəlgənlikini bildi. ⁸ Qnki Sən manga tapxuroqan szlrni ularqoqa ytkzdm; ularmu bularni qobul qildi, xuning bilən Səndin qqqinimni qqqtn bilip ytti hmd Sening meni qwatqnlikingimni ixəndi. ■ ⁹ Bularqoqa dua qilimən; bu dunyadiki admlrg qms, blki Sən manga brgn admlrg dua qilimən; qnki ular Seningkidur. ¹⁰ Mening barliqim Seningkidur w Sening barliqing bolsa meningkidur w mən ularda xrp taptim. □ ■

¹¹ Mən qmdi bu dunyada turiwrmymn; lekin ular bu dunyada qaldi w mən Sening yeningqoqa ketiwatimən. I muqəddəs Ata, Sən manga brgn naming arqlik ularni saqliqnki, biz ikkimiz bir bolqinimizdqk, ularmu bir bolqay. □ ¹² Mən ular bilən bill bolqan waqtimda, Sən manga brgn naming bilən ularni saqliqidim həm qoqqidim; w muqəddəs yazmilardiki bexarətning qmlg axuruluxi yolida, ularning iqidin qalktk has bolqan kixidin baxqa birimu yoqlmidi. □ ■ ¹³ Mana qmdi sening yeningqoqa barimn. Mening xadliqim ularda toluq taxsun dp, bu szlrni dunyadiki waqtimda szlidim. ¹⁴ Mən ularqoqa sz-kalamingni tapxurdum. Mən bu dunyadin bolmiqnimdqk, ularmu bu dunyadin bolmiqnini uqun, bu dunyaning adəmliri ulardin nprtlinidu.

□ **17:2 «Sən uningqoqa tapxuroqan insanlar...»** — grek tilida «uningqoqa brgn barliq insanlar...» — demək, Msihq etikd qilqoqular. ■ **17:2** Zb. 8:6; Mat. 11:27; 28:18; Luqa 10:22; Yh. 3:35; 5:27; 1Kor. 15:25; Fil. 2:10; Ibr. 2:8. ■ **17:3** Yx. 53:11; Yr. 9:22 ■ **17:4** Yh. 4:34; 13:32; 14:13; 19:30. □ **17:5 «I Ata, Sening aləm apirid boluxtin burun mən Qzngning yeningda ig bolqan xan-xrp bilən meni Qzngning yeningda uluqlatkuzoqaysn»** — yaki bolmisa «I Ata, mən Sən bilən birgə ig bolqan xan-xrp bilən meni Qzng bilən tng uluqlanduroqaysn».

■ **17:5** Yh. 1:1, 2; 10:30; 14:9. □ **17:6 «Sən bu dunyadin manga tallap brgn admlrg Sening namingni ayan qildim»** — Msihning «Sening namingni ayan qildim» eytkni nemini qrsitidu? Trwat-Zəburda Hudaning nuroqun namliri (Pərwərdigar (Yahwh), Huda (Qloqim), Rab (Adonay) qatarliqlər) ayan qilinqndin keyin Məsih qysi namni ularqoqa ayan qilqan? U «Ata» qmsmu? ■ **17:8** Yh. 16:27. □ **17:10 «mn ularda xrp taptim»** — «ularda...» muxu yrd kezd tutuloqni blkim «Sn manga brgn admlrd...» bolsa kerk. ■ **17:10** Yh. 16:15. □ **17:11 «Sn manga brgn naming arqlik ularni saqliqnki...»** — baxqa birhil trjimisi: «Sn naming biln manga tapxurup brgnlrning Sanga bolqan sadikliqni saqliqnki,... ». Muxu yrd «Sn manga tapxurup brgn naming» bolsa ynila Huda'atining Qz Msihq insanlarqoqa qgitix uqun tapxuroqan «Ata» (ibraniy tilida «Abba») degn qımmətlik namidur. □ **17:12 «Mən ular bilən bill bolqan waqtimda, Sən manga brgn naming bilən ularni saqliqidim həm qoqqidim;...»** — baxqa birhil tərjimisi: «Sening naming bilən ularni saqliqidim; Sən manga tapxurup brgnlrning Sanga bolqan sadikliqni qoqqidim;... ».

Bu «nam» ynila yuqiriqi izahtta eytkinimizdqk «Ata» bolsa kerəktur. **«qalktk has bolqan kixi»** — grek tilida «qalktning oqli» degn sz bilən ipadilinidu, u Yəhuda Ixqariyotni qrsitidu, qlwtta. Msihq satqnliq qilqan kixining qalktk yüzlinixi toqruluq bexarətlər bəlkim «Zb.» 41:9, 109:1-20 w «Pnd.» 24:22 (LXX)ni qz iqig alsa kerk. ■ **17:12** Yx. 8:18; Yh. 6:39; 10:28; 18:9; Ibr. 2:13.

□ ■ 15 Ularni bu dunyadin ayriwatkəysən dəp tiliməymən, bəlki ularni rəzil boləuquqidin saklıoəysən, dəp tiləymən. □ 16 Mən bu dunyadin bolmioəinimdək, ularmu bu dunyadin əməstur. 17 Ularni həkikət arkilik Özünggə muqəddəs kəlip atioəuzoəysən, qünki səz-kalaming həkikəttur. □ ■ 18 Sən meni dunyoəə əwətkiningdək, mənmu ularni dunyoəə əwəttim. ■ 19 Ular mu həkikəttə muqəddəs kəlinip Özünggə atalsun dəp, əzümni Sanga has ataymən. □ ■ 20 Mən yaloəuz ular üqünla əməs, yənə ularning səzi arkilik manga etikad kəlidioəanlar üqünmu dua kəlimən. 21 Ularning həmmisi bir boləy; i Ata, Sən məndə, mən Səndə boləandək, ularmu Bizdə bir boləy; xundak boləanda, bu dunyadikilər meni Sening əwətkənlikinggə ixinidu. ■ 22 Sən manga ata kəloəan xan-xəəəpni ularoəə ata kəldimki, biz ikkimiz bir boləandək, ularmu bir boləy; 23 yəni mən ularda, sən məndə bolup, ular birliktə kəmil kəlinəy. Xu arkilik bu dunyadikilər meni əwətkənlikingni həm meni səygingəndək ularnimu səygenlikingni bilidu. 24 I Ata, Sən manga bərgənlingning həmmisining mən boləan yərdə mən bilən birgə boluxini, xundakla mening xan-xəripimni, yəni Sən aləm apiridə boluxtin burun meni səygenliking üqün, manga bərgən xan-xəəəpni ularning kəruəini halaymən. ■ 25 I həkəniy Ata, bu dunyadikilər seni tonumioəan, əmma mən Seni tonuyəmən wə bularmu meni Sening əwətkənlikingni bildi. ■ 26 Wə mən Sening namingni ularoəə ayan kəldim wə yənə dawamlik ayan kəlimən. Xuning bilən, Sening manga kərsətkən mehir-muəəbbiting ularda bolidu wə mənmu ularda bolay. □

18

Əysaning tutkun kəlinixi

Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Luəa 22:47-53

1 Əysa bularni eytkəndin keyin, muhisliri bilən billə taxkərioəə qəkip Kidron jiloəisining u kətioəə ətti. U yərdə bir baəqəə bar idi. Əysa bilən muhisliri u baəqəəgə kirdi. □ ■ 2 Uningoəə satkunluk kəlidioəan Yəhudamu u yəni bilətti, qünki Əysa muhisliri bilən pat-pat u yərdə yioəilip olturatti. 3 Xuning bilən Yəhuda bir top Rim ləxkərliri bilən bəx kəhənlər həm Pərisiyələr əwətkən qərawullarni bəxlap bu yərgə kəldi.

□ **17:14** «**mən bu dunyadin bolmioəinimdək...**» — yaki «mən bu dunyoəəə mənəsup bolmioəinimdək...». ■ **17:14** Yə. 15:19. □ **17:15** «**rəzil boləuquə**» — Xəytan, Iblis. □ **17:17** «**Ular ni həkikət arkilik Özünggə muqəddəs kəlip atioəuzoəysən**» — «Özünggə muqəddəs kəlip atioəuzoəysən» grek tilida «muqəddəsəxtürgəysən» dəgən birlə səz bilən ipadiliniəu. Injilda həm Təwratta «muqəddəs» dəgən səz «pak» həm «Hudaəəə alayitan ataloəan» dəgən ikki uəumni bildüridu. ■ **17:17** Zəb. 119:142; Yəh. 8:4. ■ **17:18** Yə. 20:21. □ **17:19** «**Ular mu həkikəttə muqəddəs kəlinip özünggə atalsun dəp...**» — «muqəddəs kəlinip Özünggə atalsun» grek tilida «ular mu həkikəttə muqəddəsəxtürülsun» dəgən birlə səz bilən ipadiliniəu. Yüqiriki izahətni kəruəng. ■ **17:19** 1Kor. 1:2,30; 1Tes. 4:7. ■ **17:21** Yə. 10:38; 14:11; Gal. 3:28. ■ **17:24** Yə. 12:26; 14:3. ■ **17:25** Yə. 15:21; 16:3, 27; 17:8. □ **17:26** «**mən Sening namingni ularoəə ayan kəldim**» — 6-ayət wə uningdiki izahətni kəruəng. □ **18:1** «**Əysa bularni eytkəndin keyin, muhisliri bilən billə taxkərioəə qəkip...**» — muxu yərdiki «taxkərioəə qəkip...» ziyapət boləan əydin yaki Yerusalemlə xəhəringə əzidin qəixni bildüridu. Kidron wadisi bolsa xəhəringə sirtida (xərk təəəptə) idi. ■ **18:1** 2Sam. 15:23; Mat. 26:36; Mar. 14:32; Luəa 22:39.

Ularining kollirida panus, mæx'äl wə qorallar bar idi. ■ ⁴ Əysa bexioğa qüxidioğanlarning həmmisini bilip, ularning aldioğa qikip:

— Kimni izdəysilər? — dəp soridi.

⁵ Nasarətlik Əysani, — dəp jawab berixti ular.

Əysa ularğa:

— Mana mən bolimən, — dedi.

(Uningoğa satkunluk kilöjan Yəhudamu ularning arisida turatti). ⁶ Əysa: «Mana mən bolimən» dewidi, ular arkisioğa yenip yərgə yikilixti. □

⁷ Xuning bilən Əysa ulardin yənə bir kətim:

— Kimni izdəysilər? — dəp soridi.

— Nasarətlik Əysani, — deyixti ular.

⁸ Əysa: — Silərgə eyttimoju, mən xu bolimən. Əgər izdigininglar mən bolsam, bularni kətkili qoyunglar, — dedi.

⁹ Buning bilən əzining: «Ata, Sən manga bərgənlərdin heqkaysisini yittürmidim» degən sözi əməlgə axuruldi. □ ■

¹⁰ Simon Petrusning yenida bir kiliq boloaq, u xuan uni suqurup, bax kahinning qakirioğa birni urup, ong kulikini xilip qüxürüwətti. Qakarning ismi Malkus idi. ■ ¹¹ Əysa Petrusğa:

— Kiliqni oqlapka sal! Ata manga tapxurojan kədəhni iqməmdim? — dedi. □ ■

Əysaning Annasning aldioğa elip berilip, soraq kilinixi

Mat. 26:57-58; Mar. 14:53-54; Luğa 22:54

¹² Xuning bilən, ləxkərlər topi bilən mingbexi həm Yəhudiylarning qarawulliri Əysani tutup baqlaxti. ¹³ Andin uni aldi bilən Annasning aldioğa elip berixti. Annas bolsa xu yili bax kahin bolup turojan Qayafaning keynatisi idi. ■ ¹⁴ Burun Yəhudy kengəxmisiidikilərgə:

«Pütün həlkning *halak boluxining* ornioğa, birla adəmning ular üqün halak boluxi yahxi» dəp məslihet bərgən kixi dəl xu Qayafa idi. □ ■

Petrusning Əysadin tenixi

Mat. 26:69-70; Mar. 14:66-68; Luğa 22:55-57

¹⁵ Əmdi Simon Petrus bilən yənə bir muhlis Əysaning kəynidin əgixip baroanidi. U muhlis bax kahinoğa tonux boloaqqa, bax kahinning

■ **18:3** Mat. 26:47; Mar. 14:43; Luğa 22:47. □ **18:6** «**Əysa: «Mana mən bolimən» dewidi, ular arkisioğa yenip yərgə yikilixti**» — «Yuhanna»diki baxka bəzi yərlərdiki «Mən bolimən»

degən sөz Hudaning «Mən əzəldin Bar Boləjuqidurmən» degən namini bildüridu. Bizningqə muxu yərdə «Mana mən bolimən» degənmuxu xu mənini bildüridu; qünki angliouqular uni anglapla «arkiliriöğa yenip yərgə yikilixti». □ **18:9** «**Buning bilən əzining ... sözi əməlgə axuruldi**» — yaki «Buning bilən əzining ... sözi əməliyətə ispatlandi». Bu sözlər asasən həm 6:39 həm 17:12də tepilidu. ■ **18:9** Yh. 6:39; 10:28; 17:12. ■ **18:10** Mat. 26:51; Mar. 14:47; Luğa 22:50.

□ **18:11** «**Ata manga tapxurojan kədəhni iqməmdim?**» — bu «kədəh» əzi tartix kerək bolöjan azab-ökübətlərnə kərsitidu. «Mat.» 26:39, «Mar.» 14:36 wə Luğa» 22:42ni körüng. ■ **18:11** Mat. 20:22; 26:39. ■ **18:13** Mat. 26:57; Mar. 14:53; Luğa 3:2; 22:54. □ **18:14** «**Pütün həlkning halak boluxining ornioğa, birla adəmning ular üqün halak boluxi yahxi**» dəp məslihet bərgən kixi dəl xu Qayafa idi» — 11:49-50ni körüng. ■ **18:14** Yh. 11:50.

sariyoğa Əysa bilən təng kirdi. □ ■ 16 Ləkin Petrus bolsa dərważining sirtida qaldı. Xunga bax kaħinoğa tonux bolğan həliki muhlis taxkiriya qikip, dərważiwən kiz bilən səzlixip, Petrusni iƣkirigə baxlap kirdi.

17 Dərważiwən bolğan xu dedək Petrustin:

— Sənmə bu adəmning muhlisleridin əməsmə? — dəp soridi.

Yaq, əməs, — dedi Petrus. □

18 Əmdi həwa soƣuƣ bolğanliki üqün, ƣakarlar wə ƣarawullar xahardin gülhan yaƣƣan bolup, uning ƣerisidə issinip turuxatti. Petrusmu ularning yenida turup issindi. ■

Bax kaħin Annasning Əysani soraq kilixi

Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Luƣa 22:66-71

19 Bax kaħin bolsa Əysadin muhlisleri toƣruluƣ wə təlimi toƣruluƣ soal soraxƣa baxlıdı. 20 Əysa uningğa jawabən mundaq bərđi:

— Mən həlk-ələm aldidə axkara səz ƣiloğanmən, barlıƣ Yəhudiylar yioƣilidiyaƣan sinagoglarda wə ibadəthanida daim təlim berip kəldim, mən yoxurun həqnemə demidim. ■ 21 Bularni nemixƣa məndin soraysən? Eytƣan səzlerimni angliyaƣanlardin soriyaƣın; mana, ular nemə degənlikimni bildi.

22 Əysa bu səzlərni ƣiloƣanda, yenida turoƣan ƣarawullardin biri uni bir ƣaqat urup:

— Bax kaħinoğa muxundaq jawab ƣayturamsən? — dedi. ■

23 — Əgər yaman səz ƣiloƣan bolsam, uning yaman ikənlikini kəƣƣilikning aldidə kərsətkin. Əmma eytƣanlirim durus bolsa, mən nemə üqün urisən? — dedi Əysa uningğa.

24 Buning bilən Annas uni baƣlaƣlıƣ peti bax kaħin ƣayafaƣa yollidi. □ ■

Petrusning Əysadin yənə ikki ƣetim tenixi

Mat. 26:71-75; Mar. 14:69-72; Luƣa 22:58-62

25 Simon Petrus *otning* aldidə issinip turuwatƣanıdı. *Yenidikilər*:

— Sənmə uning muhlisleridin əməsmiding? — deyixti.

— Yaq, əməsmən, — dəp tandi Petrus. □ ■

26 U yərdə bax kaħinning ƣakarlıridin, Petrus ƣulıƣını kesip taxlıyaƣan kixigə tuoƣƣan birsi bar idi. U Petrusƣa:

— Baƣƣıdə seni uning bilən billə kərgənidiyoƣu?! — dedi.

27 Petrus yənə tandi. Dəl xu ƣaƣƣda horaz ƣillidi. ■

□ **18:15 «yənə bir muhlis...»** — «yənə bir muhlis» grek tilidə «həliki muhlis». Yuhanna bayanida pat-pat əzini namsiz kərsitip «həliki muhlis» dəydu (18:16, 20:2, 3, 4 wə 8ni kəruƣ). «**U muhlis bax kaħinoğa tonux boloxaƣa...**» — alimlar namsiz «u muhlis»ni Yuhanna dəp bildi. Qünki uxbu bayanda boloxandak u daim degüdək pəƣət «öz kəzüm bilən kərgənirim»nilə asas ƣilidi. 21:24ni kəruƣ. ■ **18:15** Mat. 26:58; Mar. 14:54; Luƣa 22:54. □ **18:17 «Sənmə bu adəmning muhlisleridin əməsmə?»** — «sənmə» degən səz bəlkim birinci muhlis əzining Əysaning muhlisi ikənlikini bu ƣizya etirap ƣiloğanlıƣını kərsitidi. ■ **18:18** Mat. 26:69; Mar. 14:67; Luƣa 22:55.

■ **18:20** Yh. 7:26. ■ **18:22** Yər. 20:2; Ros. 23:2. □ **18:24 «Buning bilən Annas uni baƣlaƣlıƣ peti bax kaħin ƣayafaƣa yollidi»** — bu ayətkə ƣariyaƣanda ikki bax kaħin bar idi. 22-ayətə Annasmu «bax kaħin» deyilidi. Mumƣınƣılıƣı barki, ular nəwət boyıƣə bax kaħinlik wəzipsini ətwatƣan. 19:21nimu kəruƣ. ■ **18:24** Mat. 26:57; Mar. 14:53; Luƣa 22:54.

□ **18:25 «yenidikilər»** — grek tilidə «ular». ■ **18:25** Mat. 26:71; Mar. 14:69; Luƣa 22:58.

■ **18:27** Yh. 13:38.

Əysaning waliy Pilatus aldida soraq qilinixi
Mat. 27:1-2, 11-31; Mar. 15:1-20; Luqa 23:1-25

28 Andin ular Əysani Kayafaning yenidin rimlik waliyning ordisiya elip kaldi (xu qasda tang atkanidi). Uni elip kalgan *Yəhudiylar* bolsa özimizni napak kilip bulojimayli döp, ordiya kirmidi. Bolmisa ötüp ketix heytinging dastihininin oqizalinalmaytti. ■

29 Xunga waliy Pilatus sirtka qikip, ularning aldiya berip ularoqa:

— Bu adəmnin üstidin nemə ərz kilisilər? — döp soridi.

30 Ular:

— Bu adəm jinayətqi bolmisa, uni sizgə tapxurmiolan bolattuk, — döp jawab berixti. □

31 — Uni özünqlar elip ketip, öz qanununglar boyiqə həküm qikiringlar! — dedi Pilatus ularoqa.

Yəhudiylar:

— Bizning heqkimni ölümgə məhkum kilix hokukimiz yok tursa, — deyixti.

32 Bu ixlar Əysaning əzi qandaq ölüm bilən elüdiqini toqrisidiki aldin eytkan bexarətlik səzining əməlgə axuruluxi uqün yüz bərdi. ■

33 Andin Pilatus yənə ordisiya kirip, Əysani qakirtip, uningdin:

— Sən Yəhudiylarning padixahimu? — döp soridi. ■

34 Əysa uningoqa:

— Bu soalni özünq sorawataməsən, yaki baxkilar mən toqruluk sanga xundak eytkanmu? — dedi.

35 — Mən bir Yəhudiymu?! Seni manga tapxuroqanlar öz həlqing wə bax kahinlaroqlar! Nemə jinayət ötküzgənidinq? — dedi Pilatus. □

36 Əysa jawabən: «Yəhüdiy əməslarning eyigə kirsək bolmaydu; qünki ular bəlkim «napak bir nərsə» (məsilən bir jəsət yaki elük nərsə)gə təgkən boluxi mumkin; biz ularoqa təgsək ulardiki «napaklik» bizgimu yukturuluxi mumkin» degəndək idi. Demisəkmü, ular kəngüli bəlgən bu «taharətlər» Təwrattiki mukəddəs kanundiki «napaklik» toqruluk bəlgilimilərdin kəp exip kətkəndi. Kizik yeri xuki, ular «bulojinix»tin kərkup öz «paklikini» bulojimaslikka kizojinlik bilən tirixkini bilən, yənə Huda əwətkən Qutkuzoquqi-Məsihni öltürük aldida turatti. ■ 18:28

37 Xunga Pilatus uningoqa:

— Undaqa, sən padixahmu?

□ 18:28 «...Bolmisa ötüp ketix heytinging dastihininin oqizalinalmaytti» — muxu ayəttiki

«ötüp ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinqi küni (yəni birhil «xabat küni» döp hesablinatti)ni kərsitidu. 19:14diki izahatni kəring. «Əzimizni napak kilip bulojimayli».

Ularınq kəzkarixi: «Yəhüdiy əməslarning eyigə kirsək bolmaydu; qünki ular bəlkim «napak bir nərsə» (məsilən bir jəsət yaki elük nərsə)gə təgkən boluxi mumkin; biz ularoqa təgsək ulardiki «napaklik» bizgimu yukturuluxi mumkin» degəndək idi. Demisəkmü, ular kəngüli bəlgən bu «taharətlər» Təwrattiki mukəddəs kanundiki «napaklik» toqruluk bəlgilimilərdin kəp exip kətkəndi. Kizik yeri xuki, ular «bulojinix»tin kərkup öz «paklikini» bulojimaslikka kizojinlik bilən tirixkini bilən, yənə Huda əwətkən Qutkuzoquqi-Məsihni öltürük aldida turatti. ■ 18:28

Mat. 27:1; Mar. 15:1; Luqa 22:66; 23:1. □ 18:30 «bu adəm jinayətqi bolmisa...» — yaki «bu adəm rəzil qiləuqi bolmisa...». □ 18:32 «Bu ixlar Əysaning əzi qandaq ölüm bilən elüdiqini toqrisidiki aldin eytkan bexarətlik səzining əməlgə axuruluxi uqün yüz bərdi» — okurmanlarning esidə barki, Məsih birnəgqə ketim Yəhüdiy həlqinging əzini öltürük uqün etiqaqsiz Yəhüdiy əməslarning qoligə tapxuridiqanlikini wə xuningdək əzining rimliklar

ijad kiləqan kresttə elüdiqanlikini eytkanidi (məsilən, «Mat.» 20:19, 26:2, «Luqa» 18:32-33, «Yuh.» 3:14, 12:32-33). ■ 18:32 Mat. 20:19; Yh. 12:32. ■ 18:33 Mat. 27:11; Mar. 15:2; Luqa 23:3.

□ 18:35 «mən bir Yəhüdiyumu?» — Pilatusning bu sözi: «Mən Yəhüdiy əməs, həlqing sən toqruluk birnemə demigən bolsa, mənmu heqnemə deməymənoqlu!» degən puriki bar soaldur.

□ 18:36 «Mening padixahlikim bu dunyaoqa təwə əməstur» — yaki «mening padixahlikim bu dunyadin əməstur». ■ 18:36 Yh. 6:15; 1Tim. 6:13.

Əysa javabən: — Xundak, eytkiningdək, padixahmən. Mən xuningə tuşulğanmən, wə xuningə dunyağa kəldim: — həkikətkə guwahlik berixim üqündin ibarəttur. Həkikətkə təwə bolğan hər bir kixi bolsa mening awazimə qulak salidu, — dedi.□

³⁸ Pilatus uningdin:

— «Həkikət» dēgən nemə? — dəp soridi.

Pilatus muxularni dəp, yənə taxkiriya, Yəhudiylarning aldiya qikip ularə:

— Mən uningdin heqkandak jinayət tapalmidim. ■ ³⁹ Lekin hər yili etüp ketix heytida silər üqün *məhbuslardin* birni koyup berix kaidəm bar. Xunga bu «Yəhudiylarning padixahı»ni silərgə koyup beriximni halamsilər? — dedi.□ ■

⁴⁰ Ularning həmmisi javab berip:

— Bu adəmni əməs, Barabbasni koyup bering! — dəp kiykas-sürən selixti (Barabbas bolsa bir qarəqçi idi).■

19

Əysaning ölümə həküm kilinixi

¹ Xuning bilən, Pilatus Əysani elip berip kamqilatti.□ ■ ² Ləxkərlər tikəlik xahlarni erüp, bir taj yasap, uning bexiə kiydürüxti wə uningə *xahənə* səsün rənglik bir ton kiydürüp, ³ uning aldiya kelip:

— Yaxiəyayla, i Yəhudiylarning «padixahı»! — dəp məshirə kilixip, uning yüzigə kayta-kayta kaqat saldi.

⁴ Pilatus bolsa yənə ordisidin qikip, halayikqa:

— Mana! Uningdin heqkandak jinayət tapalmioanlikimni bilixinglar üqün, uni silərnin aldinglarə elip qiktim, — dedi.

⁵ Buning bilən Əysa bexiə tikəlik taj wə uqisiə səsün ton kiygüzülgən həlda taxkiriya elip qikildi. Pilatus ularə:

— Qaranglar, u adəmgə! — dedi.□

⁶ Bax kahinlar wə qarawullar uni kərüp:

— Uni krestləng, krestləng! — dəp warkiraxti.

Pilatus ularə: — Uni elip berip özünglar krestlənglar! Qünki mən uningdin heqkandak jinayət tapalmidim! — dedi.

⁷ Yəhudiylar uningə javabən:

— Bizdə xundak bir qanun bar. Xu qanunimizə asasen u ölümə məhkum kilinixi kerək, qünki u ezini Hudaning Oqlı dəp atiwaldi.■

□ **18:37 «Xundak, eytkiningdək»** — Əysaning bu javabning grek tilida «Xundak, lekin əhwal dəl sening oyliqningdək əməs» dēgən puriki qikidu. ■ **18:38** Mat. 27:24; Luqa 23:4. □ **18:39**

«...məhbuslardin birni koyup berix kaidəm bar» — yaki: «...məhbuslardin birni koyup berix bir aditim bar». ■ **18:39** Mat. 27:15; Mar. 15:6; Luqa 23:17. ■ **18:40** Mat. 27:16; Mar. 15:7; Luqa 23:19; Ros. 3:1. □ **19:1 «Xuning bilən, Pilatus Əysani elip berip kamqilatti»** — muxu hil «kamqilax» adətə krestlinixtin awwalkı jaza idi. Jaza əswabi tēmür yaki səngək parqiliri baqlaklik nəqqə tanilik kamqa idi. Bu jazaning əzi xunqə eojirki, jazalanoquqi gahi waqitlarda tehi krestlənməy turupla, uningdin elüp ketətti. ■ **19:1** Mat. 27:26; Mar. 15:15. □ **19:5**

«**Karanglar, u adəmgə!**» — Pilatus muxu yərdə bilmigən həlda Zəkəriya pəyəməbərning xu bexaritinə aozişə alojan idi: «Qaranglar, «Xah» dəp atalojan adəm!» («Zək.» 3:8, 6:12). ■ **19:7** Law. 24:16; Yh. 5:18; 10:3.

8 Pilatus bu soʻzni anglap tehimu qorkup, ⁹ yonə ordisiyoʻga kirip, Əysadin: — Sən zadi kəyərđin kəlgən? — dəp soridi. Lekin Əysa uningoyə jawab bərmidi.

10 Xunga Pilatus uningoyə: — Sən manga gəp kilmamsən? Seni koyup berixkə hoqukum barlikini, xundaqla krestləxkimu hoqukum barlikini bilməmsən? — dedi.

11 Əysa jawabən: — Sanga ərxтин berilmigən bolsa, mening üstümdin heqkandak hoqukung bolmioʻan bolatti. Xuning üqtün meni sanga tapxurup bərgən adəmning gunahı tehimu eoirdur, — dedi. □

12 Xu qaođin tartip, Pilatus uni koyuwetixkə amal izdəytti. Lekin Yəhudiylar warkirixip:

— Bu adəmni koyuwətsingiz, siz Kəysərning dosti bolmioʻan bolisiz! Ozini padixah dəgən hər bir kixi Kəysərgə qarxi qikqan bolidu! — dəp qukan selixti. □ ■

13 Pilatus bu soʻzlərni anglap, Əysani taxkiriyoʻga qikardi wə «tax tahtaylik hoyla» dəp ataloʻan, ibraniy tilida «Gabbata» dəp ataloʻan yərdə «sorak təhti»gə olturdi ¹⁴ (u wakıt otüp ketix heytingning təyyarlik künining altinqi saiti ətrapida idi). Pilatus Yəhudiylaroyə:

Mana bu silərning padixahinglardur! — dedi. □

15 Lekin ular warkirixip: — Yokiting, yokiting, uni krestləng! — dedi.

Pilatus ularoyə: — Meni padixahinglarni krestligin, dəmsilər? — dedi.

Bax kahınlar jawabən:

— Kəysərđin baxka heqkandak padixahimiz yoktur! — dəp *towlaxti*.

Buning bilən Pilatus uni krestləxkə ularoyə tapxurup bərdi. ■

Əysaning krestlinixi

Mat. 27:32-44; Mar. 15:21-32; Luqa 23:26-39

16-17 *Ləxkərlər* Əysani elip mangdi. U öz krestini yüdüp, «Bax səngək jayi» (ibraniy tilida «Golgota») dəgən yərgə bardi. ■ ¹⁸ Ular uni xu yərdə yonə ikki kixi bilən təng krestkə tartti; bu tərpidə birsi, u tərpidə birsi wə Əysa ularning otturisida krestkə tartildi.

□ **19:8 «Pilatus bu soʻzni anglap tehimu qorkup,...»** — Pilatus nemixka qorkti? Əgər birsi ezini rimlik imperator Kəysərgə barawər kilip «Mən Hudaning Oqli» desə, «Kəysərning duxmini» dəp hesablinixi mumkin; xunga gərgə uning Əysani koyuwətküsi bolsimu, yənıla xundaq kilixtin qorkatti. U yonə bir tərəptin, yəni ayalining Əysa toqruluk agahlanduruxidin qorkiximu mumkin idi («Mat.» 27:19). □

□ **19:11 «Sanga ərxтин berilmigən bolsa, mening üstümdin heqkandak hoqukung bolmioʻan bolatti»** — «ərxтин» dəgən soʻz grek tilida «yukiridin». Muxu yərdə xubhisizki, ərxning ezini kersitidu. «... **meni sanga tapxurup bərgən adəm**» — muxu yərdə Yəhuda əməs, bəlki bax kahın Qayafa idi. Qayafa Yəhudiylarning ezlirining Kutkuzoyuqi-Masihini etikadsiz rimliklaroyə tapxuroqanda, əməliyətə u pütkül Yəhudiylar halkining wəkili boloyanidi.

□ **19:12 «Bu adəmni koyuwətsingiz, siz Kəysərning dosti bolmioʻan bolisiz!»** — «Kəysər» Rim imperatorining unwani. «Kəysərning dosti» — bu məhsus bir unwan idi. Pilatus bəlkim ming təsliktə xu alahidə unwanoyə erixkən boluxi mumkin. U yonə xundaq yukiri unwandin məhrum boluxtin intayin qorkatti. ■ **19:12** Ros. 17:7. □ **19:14 «u wakıt otüp ketix heytingning təyyarlik künining altinqi saiti ətrapida idi»** — muxu ayəttiki «otüp ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinchi küni (yəni birhil «xabat küni» dəp hesablinatti)ni kersitidu. Bu kundiki heyət «Qagigah» dəp atilati («Kan.» 16:1-13, «2Tar.» 35:1, 2, 6 wə 18ni kəring). «Altinqi saət» baxka izahatlimizda eytkinimizdək, Rim waktini kersitidu. Bu tərigan saət altə idi. ■

■ **19:15** Yar. 49:10. ■ **19:16-17** Mat. 27:26; Mar. 15:22; Luqa 23:24,25; Mat. 27:31, 33; Mar. 15:22; Luqa 23:26, 33.

19 Pilatus tahtioqta elan yezip krestkə bekitip qoydi. Uningoqta: — «Nasarətlik Əysa — Yəhudiylarning padixahi» dəp yeziloganidi. ■ 20 Əysa krestlinidionan yər xəhərgə yekin boləoqçaqqa, nuroqun Yəhudiylar tahtidiki sozlərni oqudi. Tahtidiki sozlər ibranıyqə, latinqə wə grekqə yezıqta yeziloganidi. 21 Xunga Yəhudiylarning bax kahinliri Pilatuska:

— «Yəhudiylarning padixahi» dəp yazmang, bəlki «U özini mən Yəhudiylarning padixahi, degən» dəp yezing, — deyixti.

22 Birak Pilatus jawabən:

— Yazidionanni yezip boldum! — dedi.

23 Ləxkərlər Əysani krestligəndin keyin, uning kiyimlirini elip, tətəkə bəlüp, hər bir ləxkər bir ülüxtin elixti; ular həm iqidiki uzun kəngləknimu elixti; lekin bu kənglək tikilmigən, üstidin ayioqioqə bir pütün tokulojanidi. ■ 24 Xuning üqün ləxkərlər bir-birigə:

— Buni yirtmayli, bəlki qək tartixayli, kingə qıqsa xu alsun, — deyixti.

Bu ixlər muqəddəs yazmılardiki munu sozlər əməlgə axurulux üqün yüz bərdi: —

«Ular mening kiyimlirimni öz arisida üləxti, Mening kənglikimgə erixix üqün qək taxlaxti».

Dərwəqə, ləxkərlər xundaq kılıxti. □ ■

25 Əysaning krestining yenida anisi, anisining singlisi, Klopasning ayali Məryəm wə Magdallik Məryəmlər turatti. □ ■ 26 Əysa anisi bilən əzi səyidionan muhlisining birgə turoqanlığını kərup, anisioqta:

— I hanım, mana sening oqlung! — dedi. □

27 Andin u bu muhlisqa:

— Mana sening anang! — dedi.

Xundin etibarən, u muhlis uni özining əyidə turoquzdi.

Əysaning əlümi

Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Luqa 23:44-49

28 Andin Əysa həmmə ixlarning tamam boləninini bilip (muqəddəs yazmılardiki bəxarət əməlgə axurulux üqün):

— Ussap kəttim! — dedi. □ ■

29 U yərdə sirkə xarab bilən tolduruloqan bir koza bar idi. Ular bir parqə bulutni sirkə xarabqa qılap, bir lepəkgül oqolioqta baqlap, Əysaning aqlioqta tənglidi. 30 Əysa sirkə xarabni iqkəndin keyin:

■ 19:19 Mat. 27:37; Mar. 15:26; Luqa 23:38. ■ 19:23 Mat. 27:35; Mar. 15:24; Luqa 23:34.

□ 19:24 «**Mening kənglikim**» — baxka birhil təjmisini: «mening qapinim». Zəburda («Zəb.» 22:15) ibranıy tili boyiqə «qapan» yaki «kənglək»ni kərsitidu. «**Ular mening kiyimlirimni öz arisida üləxti, mening kənglikimgə erixix üqün qək taxlaxti**» — «Zəb.» 22:15. ■ 19:24 Zəb. 22:18 □ 19:25 «**Əysaning krestining yenida anisi, anisining singlisi, Klopasning ayali Məryəm wə Magdallik Məryəmlər turatti**» — bu ayətni «Mat.» 27:56 bilən birləxtürüp

kərioqanda, «Əysaning anisining singlisi», yəni Məryəmnin singlisi bolsa Zəbədiynin ayali, xundaqla rosullardin Yuhanna bilən Yaqupnin anisi bolux mumkinçiligi bardur. «Mar.» 15:40də u «Salomi» dəp atilidu. ■ 19:25 Mat. 27:55; Mar. 15:40; Luqa 23:49. □ 19:26 «**Əysa anisi bilən əzi səyidionan muhlisining birgə turoqanlığını kərup...**» — «əzi səyidionan muhlisi» bəlkim bu bayanning muəllipi Yuhanna boluxi mumkin. «Kirix səz»imizni kərug. □ 19:28 «**Əysa həmmə ixlarning tamam boləninini bilip (muqəddəs yazmılardiki bəxarət əməlgə axurulux üqün):** — Ussap kəttim! — dedi» — «Zəb.» 22:15, 31- yaki 69:21ni kərug. ■ 19:28 Zəb. 22:15; 69:21

— Tamam boldi! — dedi-də, bexini təwən qilip, rohini tapxurup bərdi. □

Əysaning bikiniyoqa nəyzə sanjilixi

³¹ U küni *ötüp ketix heyting* təyyarlıq küni boləoqaqqa, krestlängənlərnin jəsətlirini xabat künidə kresttə qaldururmaslıq üqün (xabat küni «uluş kün» hesablanəoqaqqa) Yəhudiylar Pilatustin krestlängənlərnin putlirini qeqip andin jəsətlirini kresttin tezrak quxürüwetixni tələp kildi. □ ³² Xuning bilən ləxkarlar berip Əysa bilən billə krestlängən birinqi andin ikkinqi adəmning putlirini qakti.

³³ Lekin Əysaəla kəlgəndə, uning allikaqan əlgənlikini kərdi, xuning bilən uning putini qakmidi. ³⁴ Əmma ləxkərlərdin biri uning bikiniyoqa nəyzini sanjiwidi, xuan kan wə su eqip qikti. □

³⁵ Buni kərgüqi silərnin ixinixinglar üqün guwahlik beridu; kərgüqining guwahliqi həktur, u özining eytkanlirini hək dəp bilidu. ³⁶⁻³⁷ Bu ixlarning həmmisi mukəddəs yazmilarda: «Uning bir tal səngikimu sundurulmaydu» wə yənə bir bexarəttə: «Ular əzliri sanjiəoan adəmgə qaraydu» dəp aldın eytiləoanlarni əməlgə axurux üqün yüz bərdi. □ ■

Əysaning dəpnə qilinixi

Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Luqa 23:50-56

³⁸ Bu ixlərdin keyin, Arimatiyalıq Yüsüp Pilatustin Əysaning jəsitini elip ketixni tələp kildi (Yüsüp Əysaning muhlislrirdin idi, ləkin Yəhudiylərdin kərkəknini üqün buni məhpiy tutatti); Pilatus ruhsət bərdi, xuning bilən Yüsüp berip Əysaning jəsitini elip kətti. ■ ³⁹ Burun bir keqisi Əysaning yenioqa kəlgən həliqi Nikodimmu murməkki bilən səbrə arilaxturuloqan huxbux dora-dərmandin yüz jingqə elip, *uning bilən billə* kəldi. □ ■

□ **19:30** «Əysa... bexini təwən qilip, rohini tapxurup bərdi» — Əysa «bexini təwən quxürdi» andin, «rohini tapxurup bərdi». Adəttiki adəm bolsa, awal «rohini beridu» andin «bexini təwən quxüridu». Demək, Əysa əzi əlühininq dəkikisini talliwaldi, əzlükidin əldi (10:17-18ni kəring).

□ **19:31** «U küni *ötüp ketix heyting təyyarlıq küni boləoqaqqa*,...» — muxu ayəttiki «ötüp ketix heyti» bolsa «petir nan heyti»ning birinqi küni (yəni birhil «xabat küni» dəp hesablinatti). 14-ayət wə izahətinin kəring. Yukirida eytkinimizdək, «petir nan heyti»ning birinqi küni «xabat küni» dəp hesablinatti. Xuningdək bu küni adəttiki bir xabat küni (həptining yəttinqi küni, yəni xənbə küni) boləoan buloximu mumkin. Ikki tərəptin «xabat» küni boləoqaqqa, bəlkim «uluş kün» deyilixi mumkin idi. «krestlängənlərnin jəsətlirini xabat künidə kresttə qaldururmaslıq üqün (xabat küni «uluş kün» hesablanəoqaqqa) Yəhudiylar Pilatustin krestlängənlərnin putlirini qeqip andin jəsətlirini kresttin tezrak quxürüwetixni tələp kildi» — «Kan.» 21:22-23 wə «Yəxua» 8:29də Yəhudiylar həkqi üqün bekitilgən kanun boyiqə, əlüm jazasi berilgən birsining jəsiti türwük yaki dərahtə kəqkiqə esikliq turmasliqi kərek idi; bolmisa «zemininglar napak bolidu» dəp bekitilgən. Krestkə tartiləoanlar bəzi waqitlarda ikki-üq kün esiləoandin keyinla ələtti. Əgər putliri sunuləoan bolsa, kəksini toluk kətürəlməsliki tüpəylidin nəpəs alalmay tezla ələtti. □ **19:34** «Əmma ləxkərlərdin biri uning bikiniyoqa nəyzini sanjiwidi, xuan kan wə su eqip qikti» — «1Yuh.» 5:6-8ni kəring. «Kan wə su»ning təng qikixi adəmning həkikiyi əlgənlikini kərsitidu. □ **19:36-37** «Uning bir tal səngikimu sundurulmaydu» — «Mis.» 12:10, (LXX), 12:46, «Qel.» 9:12, «Zəb.» 34:20. «Ular əzliri sanjiəoan adəmgə qaraydu» — «Zək.» 12:10. ■ **19:36-37** Mis. 12:46; Qel. 9:12; Zəb. 34:20; Zək. 12:10. ■ **19:38** Mat. 27:57; Mar. 15:42; Luqa 23:50; Yh. 12:42. □ **19:39** «Burun bir keqisi Əysaning yenioqa kəlgən həliqi Nikodim» — «Yuh.» 3:1-15ni kəring. «murməkki bilən səbrə arilaxturuloqan huxbux dora-dərmandin yüz jingqə elip,...» — xu qəoqdiqi «jing» bəlkim 0.325 kilogram idi, xunga dora-dərmanlar 32 kiloqə idi. ■ **19:39** Yh. 3:1; 7:50.

40 Ikkiylən Əysaning jəsitini Yəhudiylarning dəpnə kılıx aditi boyiqə dora-dərmanlarni qeqip, kanap rəhtlər bilən orap kəpənlidi. 41 Əysa krestlənğan yərdə bir baq bolup, baqning iqidə tehi heqkim yərlənmigən yengi bir box yərlik bar idi. □ 42 Bu Yəhudiylarning heyting təyyarlik küni boləqəqə həm bu yərlik yekın jayda boləqlikliq üqün, ular Əysani xu yərlikkə koydi.□

20

Əysaning tirilixi

Mat. 28:1-10; Mar. 16:1-8; Luqa 24:1-12

1 Həptining birinçi küni tang səhər, Magdallik Məryəm kəbrigə bardı wə kəbrining aqzidiki taxning eliwetilgənlikini kərdi.□ ■ 2 Xunga u yügüriniqə kelip Simon Petrus wə Əysa səyğan heliki muhlisning yenioqə kelip, ularoqə:

— Ular Rəbni kəbridin yetkiwetipty, uni kəyergə koyoqinini bilmiduk! — dedi.□ ■

3 Petrus bilən heliki muhlis taxkiriqə qikip, kəbrigə qarap yol aldi.■

4 Ikkiylən tənğ yügürüp mangdi, lekin heliki muhlis Petrustin tez yügürüp, kəbrigə birinçi bolup yetip bardı. 5 U engixip iqigə qarap, kanap kəpənlərnin u yərdə yeyiklik turoqlanliqini kərdi, lekin iqkirigə kirmidi.■

6 Uningoqə əgixip kəlgən Simon Petrus yetip kelip, kəbrigə kirdi wə u yərdə yeyiklik turoqlan kanap kəpənlərnə, 7 xundakla Əysaning bexioqə oraloqan yaqlıqnımu kərdi. Yaqlıq kəpənlər bilən bir yərdə əməs, bəliki ayrim yərdə yəgəklilik turatti.■

8 Andin kəbrigə awwal kəlgən heliki muhlismu kəbrigə kirip, əhwalni kərup ixəndi□ 9 (qünki ular uning ölümün qayta tirilixining muqərrərliki həkkidə muqəddəs yazmılardiki bexarətni tehiqə quxənməytti). □ ■

10 Xuning bilən ikkiylən öz turaloqliriqə qaytixti.□

□ 19:41 «baqning iqidə tehi heqkim yərlənmigən yengi bir box yərlik bar idi» — Injildiki baxka bayanlardin enikki, bu kəbrə (yərlik) tax əngkür idi. «Heqkim xu yərgə koyulmioqan» boləqəqə, xu yər Təwrat kanuni boyiqə pütünləy «pakiz bir jay» (heq əlük tegip baqmioqan) dəp həsəblinatti. □ 19:42 «Yəhudiylarning heyting təyyarlik küni boləqəqə...» —

«heyti» bolsa «petir nan heyti». Uning birinçi küni bilən xabat küni ohxaqla xu küni kəq saat 6-də baxlinatti, xunga tezrək dəpnə kılınix kerək idi. □ 20:1 «həptining birinçi küni» — yəni yəxənbə küni. «Magdallik Məryəm... kəbrining aqzidiki taxning eliwetilgənlikini kərdi» — kəbrə əngkür idi («Mat.» 27:60, «Luqa» 23:53). ■ 20:1 Mat. 28:1; Mar. 16:1; Luqa 24:1. □ 20:2 «Ular Rəbni kəbridin yetkiwetipty, uni kəyergə koyoqinini bilmiduk!» —

muxu ayəttiki «biz» ispatlayduki, Injildiki baxka «bayanlar»da eytiloqandək, əslidə Məryəm bilən billə yənə baxka ayallarmu bar idi («Mat.» 28:1, «Mar.» 16:1-2. «Luqa» 23:54-24:1ni kəring). ■ 20:2 Yh. 13:23; 21:7,20. ■ 20:3 Luqa 24:12. ■ 20:5 Yh. 19:40. ■ 20:7 Yh. 11:44. □ 20:8 «Andin kəbrigə awwal kəlgən heliki muhlismu kəbrigə kirip, əhwalni kərup ixəndi» — «heliki muhlis» (Yuhanna) nemigə ixəndi? U xu kəpənləni wə yaqlıqnıng xundək rətilik koyuloqlanliqini kərup, Əysaning jəsitini heqkim oqrilimidi, bəliki u qoqum ölümün tirildi, dəp ixəndi. □ 20:9 «uning ölümün qayta tirilixi...» — grek tilida «uning əlgənlərnin arisidin tirilixi...». «uning ölümün qayta tirilixining muqərrərliki həkkidə muqəddəs yazmılardiki bexarət...» — biz baxka yərlərdə kərsətkinimizdək, Təwrat-Zəburda Məsihning ölümün tirilixini kərsitidoqan nuroqun bexarətlər bardur. ■ 20:9 Zəb. 16:10; Ros. 2:25,31; 13:35. □ 20:10 «Xuning bilən ikkiylən öz turaloqliriqə qaytixti» — «öz turaloqliriqə» grek tilida «əzlıriningkilərgə» yaki «əzlıriningkilərgə».

*Əysaning Magdallik Məryəmgə körünüxi**Mar. 16:9-11*

11 Əmma Məryəm bolsa kəbrining sirtida turup yioqlawatatti. U yioqlap turup kəbrining iqigə engixip qariwidi, ■ 12 mana aq kiyim kiygən ikki pərixətə turatti; ularning biri Əysaning jəsiti qoyulqan yərning bax tərpidə, yənə biri ayaq tərpidə olturatti.

13 Ular Məryəmdin:

— Hanim, nemixka yioqlaysən? — dəp soridi.

— Rəbbimni elip ketiptu, uni nəgə qoyqanlikini biləlməywətimən, — dedi u ularqə.

14 U xu sözlərni kilipla, kəynigə buruluwidi, Əysaning xu yərdə turoqanlikini kərđi. Lekin u uning Əysa ikənlikini bilmidi.■

15 Əysa uningdin — Hanim, nemixka yioqlaysən, kimni izdəysən? — dəp soridi.

Məryəm uni baqlawən xu, dəp oylap:

— Təksir, əgər uni siz xu yərdin yətkiwətkən bolsingiz, kəyergə qoyqanliqingizni eytip bərgəysiz. Mən uni elip ketimən, — dedi.

16 Məryəm! — dedi Əysa uningqə.

Məryəm burulupla, ibraniy tilida:

— Rəbboni! — dedi (bu söz «ustaz» degən mənədə).

17 Əysa uningqə: — Manga esilmioqin! Qünki mən tehi atamning yenioqə qiqimdim. Berip qerindaxlirimqə: Meni «Siləringmu Atanglarning, yəni mening Atamning, siləring Hudayinglarning, yəni mening Hudayimning yenioqə qiqimən!» dəydu, — dəp yətküzgin, dedi.□ ■

18 Xuning bilən Magdallik Məryəm muhlislarning yenioqə berip, ularqə: «Rəbni kərdüm!» dedi wə xundaqla Əysa əzigə eytkən u sözlərni ularqə yətküzdi.■

*Əysaning muhlisliroqə körünüxi**Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Luqə 24:36-49*

19 Xu küni kəqtə, yəni həptining birinqi küni kəqtə, Yəhudiylardin qorqqanliki üqün muhlislar yioqilqan öydə ixiklirini him taqiwəloqanidi; xu waqıtta, Əysa kelip ularning otturisida *körünüp*, ərə turoqan halda ularqə:

— Silərgə aman-hatirjəmlik bolqay! — dedi. □ ■ 20 Buni dəp, kollirini wə bikinini ularqə kərsətti. Xuning bilən muhlislar Rəbni kərginidin xadlandi. ■ 21 Xunga Əysa ularqə yənə:

— Silərgə aman-hatirjəmlik bolqay! Ata meni əwətkinidək, mənmu silərni əwətimən, — dedi.■

22 Bu səzni eytkəndin keyin, u ularning üstigə bir püwlep:

■ 20:11 Mat. 28:1; Mar. 16:5; Luqə 24:4. ■ 20:14 Mat. 28:9; Mar. 16:9.

□ 20:17 «Əysa uningqə: — Manga esilmioqin!.. dedi» — «manga esilmioqin!» yaki «manga qol təgküziwərmə». Keyinki sözlər buning mənising «esilmioqin» ikənlikini enik kərsitidu. «Berip qerindaxlirimqə: Meni «Siləringmu atanglarning, yəni mening atamning, siləring Hudayinglarning, yəni mening Hudayimning yenioqə qiqimən!» dəydu, — dəp yətküzgin» — Əysaning Magdallik Məryəmgə körünüxi toqruluk wə uningqə eytkən bu muhim səzli toqruluk «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. ■ 20:17 Zəb. 22:22; Mat. 28:10; Yh. 16:2; Ibr. 2:11. ■ 20:18 Mat. 28:8; Mar. 16:10; Luqə 24:9. □ 20:19 «Silərgə hatirjəmlik bolqay» — ibraniy tilida «Xalom ələykum!» degən səz bilən ipadilnidu, ərəb tilida «əssalamuələykum». ■ 20:19 Mar. 16:14; Luqə 24:36; 1Kor. 15:5. ■ 20:20 Yh. 16:22.

■ 20:21 Yəx. 61:1; Mat. 28:19; Mar. 16:15; Luqə 4:18; Yh. 17:18.

— Mukəddəs Rohni qəbul qilinglar. ²³ Kimning gunahlini kəqürsənglar, uning gunahı kəqürüm qilinidu; kimning gunahlini tutuwalsanglar, xuning gunahı tutuwelinidu! — dedi. □ ■

Əysaning Tomaska kərinüxi

²⁴ Əmma on ikkiylənnin biri, yəni «koxkezək» dəp atalojan Tomas Əysa kəlgəndə ularning yenida əməs idi. □ ²⁵ Xunga baxka muhlislar uningə: — Biz Rəbni kərdük! — deyixti. Ləkin Tomas ularə: —

— Uning qollirida mihlarning izini kərmigüqə, mihlarning izioja əz barmıqimni wə bikinioja əz qolumni tikip bakmiojuqə, hərgiz ixənməymən, — dedi.

²⁶ Səkkiz kündin keyin, muhlislar yənə xu əy iqidə jəm boləanda, Tomasmu ular bilən billə idi. İxiklər taqaklık tursimu, Əysa kelip ularning arisida turup:

— Silərgə aman-hatirjəmlək boləyay! — dedi. ²⁷ Andin u Tomaska:

— Barmıqimni bu yərgə təgküzüp, qolliriməja qara. Qolungni uzitip, bikinioja tikip, gumanda bolmay, ixəngüqi boləjin! — dedi. ■

²⁸ Tomas uningə: — Mening Rəbbim həm mening Hudayimsən! — dəp jawab bərdi. □

²⁹ Əysa uningə:

— Meni kərgənliking üqün ixənding. Kərməy turup ixəngüqilər bəhtliktur! — dedi. ■

Uxbu kitabning məksiti

³⁰ Əysa muhlislrining aldidə bu kitabta hatirilənmigən baxka nurojun məjizilik əlamətlərnimu kərsətti. ■ ³¹ Ləkin muxular silərnə Əysaning Məsih, xundakla Hudaning Oqılı ikənlikigə ixənsun həm bu arkilik uningəja etiqad qilip, uning nami arkilik həyatlıkka erixsun, dəp yezildi.

21

Əysaning yəttə muhlisioja kərinüxi

¹ Bu ixlərdin keyin, Əysa Tiberiyas dengizining boyida muhlislrioja yənə bir kətim kəruindi. Uning bu kətimki kərinüxi mundaq boldi: □ ² Simon

□ **20:23** «**Kimning gunahlini kəqürsənglar, uning gunahı kəqürüm qilinidu; kimning gunahlini tutuwalsanglar, xuning gunahı tutuwelinidu!**» — bu rosullarning kixilərnin gunahini toluq kəqürüm qilix həkukı bar, degənlik əməs. Undaq həkuk pəkət Hudaqıla təwədur. «Mat.» 16:19 wə 18:18ni kəruing. Bizningqə, bu «gunahları kəqürüm qilix» jamaətnin tərtipigə baqlıktur. Eoijir gunah sadir qilojan etiqadqilar jamaətkə katnixiwərdmu? Rəbbimiz «Mat.» 18:15-20də bu məsilə toqruluk əmr beridu; bu əmr boyiqə jamaətnin gunah sadir qilojan əmma towa qilmiojan kəridaxlini jamaəttin qikirix həkukı bardur. «Korintliklarəja (1) wə (2)»diki «qoxumqə sez»imizni kəruing, bolupmu «2Kor.» 2:11 toqruluk quxəndürükimizni kəruing.

■ **20:23** Mat. 16:19; 18:18. □ **20:24** «**«koxkezək» dəp atalojan Tomas**» — grek tilida ««Didimus» dəp atalojan Tomas». ■ **20:27** 1Yuha. 1:1. □ **20:28** «**Mening Rəbbim həm**

mening Hudayimsən!» — grek tilida «Mening Rəbbim həm mening Hudayim!»). Həzır barlık muhlislar Məsihning toluq salahiyitini tonup yətkənidi. ■ **20:29** 1Pet. 1:8. ■ **20:30** Yh. 21:25. □ **21:1** «**Tiberiyas dengizi**» — Galiliyədə bolup, «Galiliyə dengizi» wə «Hinnəsərat kəli» dəp mu atilidojan qong kəldur.

Petrus, «koʻxkezək» dəp ataloqan Tomas, Galiliyədiki Kanalik Nataniyəl, Zəbədiyning oʻqulliri wə baxqa ikki muhlis billə idi. ■ ³ Simon Petrus: Mən belik tutkili barimən, — dedi.

Kəpçilik:

Bizmu sən bilən billə barimiz, — deyixti.

Ular taxkiriyoja çiqip, kemigə olturdi, lekin xu bir keqə heqnersə tutalmidi.

⁴ Tang atay deginidə, Əysa kiroqakta turatti, birak muhlislar uning Əysa ikənlikini bilmidi. ⁵ Xunga Əysa:

— Balilar, silərdə yegüdək bir nərsə yokku? — dəp soridi.

— Yok, — dəp jawab bərdi ular. □

⁶ Əysa ularoja — Torni kemining ong tərripigə taxlanglar, xundak kilsanglar tutisilər, — dedi.

Xuning bilən ular torni xu yakka taxlap, xundak kəp belik tuttiki, hətta torni tartip çiqirmay qaldı. □ ■ ⁷ Əysa səygen muhlis Petruska:

— Bu Rəbku! — dedi.

Simon Petrus uning Əysa ikənlikini anglap, tonini əzigə yөгəp (qünki *belining asti* yalingaq idi) əzini dengizyoja taxlidi. ■ ⁸ Kiroqaktin anqə yirak əməs bolup, təhminən ikki yüz gəz yiraklikta boləqəqə, qaloqan muhlislar belik bilən toloqan torni tartip kiqik kemisi bilən kiroqakka kəldi. □ ⁹ Ular kiroqakka çiqkənda, xahardin yekiloqan, üstidə belik koyukluk gülhanni wə nanni kərdi. ¹⁰ Əysa:

— Əmdi tutkan beliknglardin əkelinglar, — dedi. ■

¹¹ Simon Petrus *kemigə* çiqip, torni kiroqakka tartip çikardi. Tor qong beliklar bilən toloqan bolup, jəmiy bir yüz əlik üq belik bar idi. Belik xunqə kəp boləqini bilən, tor yirtilmioqanidi. □ ¹² Əysa:

— Kelinglar, naxta qilinglar, — dedi. Muhlisarning iqidin heqkim uningdin:

— Sən kim bolisən? — dəp soraxka petinalmidi. Qünki ular uning Rəb ikənlikini bildi. □ ¹³ Əysa nanni əkilip ularoja bərdi həm beliklarnimu xundak kildi. ¹⁴ Mana bu Əysaning əlgəndin keyin tirilip,

əzini muhlisliyoja üqinqi kətim ayan kilixi idi. □

Əysaning Petrusning əzidin üq kətim tenixidin keyin uni əsligə kaltürüxi

¹⁵ Ular naxta kiləqandin keyin, Əysa Simon Petrustin:

— Yunusning oqli Simon, sən meni bulardinnu qongkur səyəmsən? — dəp soridi.

— Xundak Rəb, mening seni səyidoqanlikimni sən bilisən! — dedi Petrus. Əysa uningyoja:

■ **21:2** Mat. 4:21; Mar. 1:19; Yh. 1:46. □ **21:5** «silərdə yegüdək bir nərsə yokku?» — grek tilida «belik tuttunglarmu?» degənni puritidu. □ **21:6** «Torni kemining ong tərripigə taxlanglar, xundak kilsanglar tutisilər» — Galiliyə dengizidiki beliklar kundüzi dengiz astioja qüxüwalidioqini tüpəyidin, xu waqitta belik tutux zadi mumkin əməs idi. ■ **21:6** Luqa 5:4, 6, 7.

■ **21:7** Yh. 13:23; 20:2. □ **21:8** «təhminən ikki yüz gəz» — yüz metrdek. ■ **21:10** Luqa 24:41. □ **21:11** «Belik xunqə kəp bolsimu, tor yirtilmioqanidi» — buning əhmiyiti toqruluk «koʻxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. □ **21:12** «Muhlisarning iqidin heqkim uningdin: — Sən kim bolisən? — dəp soraxka petinalmidi. Qünki ular uning Rəb ikənlikini bildi» —

Rəb Əysa ularoja tonux boləqan kiyapəttin baxqa birhil kiyapəttə ularoja kəringən bolsa kerək. □ **21:14** «Əysaning əlgəndin keyin tirilip» — grek tilida «Əysaning əlgənlər iqidin tirilip,...».

«əzini muhlisliyoja üqinqi kətim ayan kilixi» — bəlkim on birəyləning jəm boləqan waqtda ularoja nisbətən üqinqi kətimki kərunüxini kərsitidu.

Undakta, qozilirimni otlitip bak! — dedi.□

16 U ikkinchi ketim yana uningdin:

— Yunusning oqli Simon, meni so'ysan? — dap soridi.

Petrus yana:

— Xundak, Rab, mening seni so'yidoqanlikimni bilisan, — dedi.

aysa uningora:

— Undakta, qoylirimni bak, — dedi.□

17 Uchinchi ketim uningdin yana:

— Yunusning oqli Simon, meni so'ysan? — dap soridi.

Petrus aysaning uchinchi ketim ezidin: «Meni so'ysan?» dap soridoqanlikigora kongli yerim bolup:

— Rab, san hammaini bilisan, seni so'yidoqanlikimnimu bilisan, — dedi.

aysa uningora:

— Undakta, qoylirimni otlat. □ ■ 18 Bərħək, bərħək, sanga xuni eytip qoyayki, yax vaqtingda belingni özüng baqlap, qoyergə baray desəng xu yergə mangatting; lekin yaxanoqanda, qolliringni uzitisan wə baxka birsi seni baqlap, san halimaydiqan yergə elip ketidu, — dedi.□ ■

19 aysa bu sozni Petrusning qandak olux arkilik Hudaora xan-xərgə kaltüridoqanlikini enik bildürux üqün eytti. Andin, uningora yana:

— Manga əgəxküqi boləin, — dedi.■

20 Petrus kəynigə burulup, aysa so'yidoqan muhlisning əgixip keliwatkanlikini kərdi (bu muhlis kəqlik tamakta aysaning quqigigora yəlinip: «I Rab, seni tutup beridoqan kimdu?» dap soridoqan muhlis idi). □ ■

21 Petrus uni kərup, aysadin:

— I Rab, bu adəm keyin qandak bolar? — dap soridi.

22 aysa uningora: — Əgər mən qayta kəlgüqə uning turup kəlixini halisammu, sening buning bilən nemə karing?! Manga əgəxküqi boləin, — dedi.

23 Buning bilən kərindaxlar arisida «Həliqi muhlis əlməydu» degən gəp tarkaldi. Lekin aysa Petruska: «U əlməydu» demigənidi, bəlkə pəkət: «Əgər mən qayta kəlgüqə uning turup kəlixini halisammu, sening buning bilən nemə karing?!» degənidi.

□ 21:15 «Yunusning oqli Simon» — «Yunus» — grek tilida wə ibraniy tilida «Yonah» (ərəbqə «Yunus»). Bəzi kona kəqürmilərdə «Yuhanna» deyilidu. «meni bulardinnu qongkur so'ysan» — muxu soalda «bular» kimni bildüridu? Bizningqə əyni yərdə turoqan baxka muhlislarni kərsitidu. «Koxumqə soz»imizdə yana tohtilimiz. «mening seni so'yidoqanlikimni san bilisan!» — «so'yidoqanlikim» muxu yərdə adəttə «dost tutux» degən bir peil bilən ipadiliniidu. Bu sozning mənisi grek tilidiki «so'yux»tin ajiz boləraqqa, bəzi alimlar Petrusning sozi «mening sanga boləqan muhəbbitimni «so'yux» degili bolmaydu, pəkət «dost tutux» degili bolidu» degəndək kiqlik peilliqni bildüridu yaki bolmisa Petrusning əzining aysaora boləqan muhəbbitigə gumani barlikini bildüridu, dəp qaraydu. Biz bu kəzkaraxka qayilimiz. □ 21:16 «...Rab, mening seni so'yidoqanlikimni bilisan» — «so'yidoqanlikim» degən soz -15-ayəttikidək «dost tutux» degən peil bilən ipadiliniidu. □ 21:17 «Yunusning oqli Simon, meni so'ysan?» — «so'ysan» — aysa bu ketim «so'yux»ni bildürux üqün (15-ayəttiki) «dost tutux» degən peilni ixlitidu. «Rab, san hammaini bilisan, seni so'yidoqanlikimnimu bilisan» — bu ayəttiki «so'ysan?» wə «so'yidoqanlikim» ikkisi yukirida tiləqə elinəqan «dost bolux» degən peil bilən ipadiliniidu. ■ 21:17 Yh. 16:30. □ 21:18 «yaxanoqanda, qolliringni uzitisan wə baxka birsi seni baqlap, san halimaydiqan yergə elip ketidu» — bəzi kona tarihlər boyiqə, rosul Petrus ahirdə Rəbbi aysadək krestləngən (Rim xəhriyə). ■ 21:18 Yh. 13:36; Ros. 12:3; 2Pet. 1:14. ■ 21:19 2Pet. 1:14. □ 21:20 «Petrus kəynigə burulup, aysa so'yidoqan muhlisning əgixip keliwatkanlikini kərdi..» — yukirida eytkinimizdək, «aysa so'yidoqan muhlis» rosul Yuhannadur. ■ 21:20 Yh. 13:23; 20:2; 21:7.

Hatimə

²⁴ Bu ixlaroğa guwahlik bərgüqi həmdə bu ixlarni hatiriligüqi ənə xu muhlistur. Uning guwahlikining həqiqət ikənlikini bilimiz. ■

²⁵ Əysa bulardin baxqa nuroşun ixlarnimu qiloşanidi; əgər ularning həmmisi bir-birləp yeziloşan bolsa, meningqə yeziloşan kitablar pütkül aləmning əzigə siqmaytti! ■

Rosullarning paaliyatliri

Muqaddima

¹⁻² I *hormatlik* Teofilos, mən dəslep yazoqan bayan Əysa əzi tallioqan rosullarğa Muqəddəs Roh arkilik əmrlərni tapxurup asmanoğa kətürülgən küngüqə boloqan uning barlik əməlliri həm barlik təlim berixlirining baxlanmisi toqrisida idi. □ ■

³ U azab-okuqətlərni tartkəndin keyin, ularğa kəp ispatlar bilən özining tirik ikənlikini kərsətkən; u ularğa kirik kün iqidə kərüngən bolup, Hudaning padixahliqığa ait ixlar toqruluk sözləp bərgən; ■ ⁴ wə ular bilən jəm kilinoqanda mundak əmr kildi: — «Yerusalem din ayrılmay, silər məndin angliqan, Atining wədisini kütünglar. □ ■ ⁵ Qünki Yəhya suda qəmüldürgən, lekin silər bolsanglar kəp künlər ətməwə Muqəddəs Rohta qəmüldürülsilər». ■

Əysaning asmanoğa kətürülüxi

⁶ Rosullar *uning bilən* jəm kilinoqanda, uningdin: — I Rəb, sən muxu waqıtta Israilning padixahliqini əsligə kəltürməkqimusən? — dəp soraxkə baxlidi. □ ■

⁷ U ularğa mundak dedi:

— Ata Əz hokukiqə اساسən bekitkən waqit-pəytlərni silərning bilix nesiwənglar yok. □ ■ ⁸ Birak Muqəddəs Roh üstünglarğa qüxkəndə silər küq-küdrətkə igə bolisilər, Yerusalem, pütün Yəhudiyə wə Samariyə boyiqə həm jahanning qətlirigiqə manga guwahqi bolisilər. ■

⁹ U bu sözlərni kilip bolup, ular qarap turoqanda kətürüldi, bir parqə bulut uni ariqə aldi-də, u ularning nəziridin oqayib boldi. ■ ¹⁰ U asmanoğa kətürülgəndə, ular kəzlrini kəkkə tikip qaraxkanda, mana tuyuksiz ularning yenida aq kiyim kiygən ikki adəm pəyda bolup. □ ■

¹¹ — Əy Galiliyaliklər, nemixkə ərə turqininglarqə asmanoğa qarap qaldinglar? Silər silərdin ayrilip ərxkə kətürülgən xu Əysaning asmanoğa

□ **1:1-2** «...mən dəslep yazoqan bayan Əysa əzi tallioqan rosullarğa Muqəddəs Roh arkilik əmrlərni tapxurup asmanoğa kətürülgən küngüqə boloqan uning barlik əməlliri həm barlik təlim berixlirining baxlanmisi toqrisida idi» — demək, «Luğa» degən kitabta «uning barlik əməlliri həm barlik təlim berixlirining baxlanmisi» hatirlinidu; «Rosullarning paaliyatliri»də bolsa Əysaning «barlik əməlliri həm barlik təlim berixliri»ning dawami hatirlinidu.

■ **1:1-2** Luğa 1:1-3; Mar. 16:19; Luğa 9:51; Yh. 20:21; Əf. 2:17; 1Tim. 3:16. ■ **1:3** Mar. 16:14;

Yh. 20:19; 21:1; 1Kor. 15:5. □ **1:4** «Atining wədisi» — Muqəddəs Roh, əlwəttə. ■ **1:4** Luğa

24:48, 49; Yh. 14:26; 15:26; 16:7. ■ **1:5** Yəx. 44:3; Yo. 2:27-29; Mar. 3:11; Luğa 3:16;

Yh. 1:26; Ros. 2:4; 11:15, 16; 19:4. □ **1:6** «muxu waqıtta Israilning padixahliqini əsligə

kəltürməkqimusən?» — yaki «muxu waqıtta padixahliqni Israilğa qayturamsən?». ■ **1:6**

Mat. 24:3. □ **1:7** «Ata Əz hokukiqə اساسən bekitkən waqit-pəytlərni silərning bilix

nesiwənglar yok» — «ata» muxu yərdə Hudani kərsitidu. ■ **1:7** Mat. 24:36. ■ **1:8** Yəx.

2:3; Luğa 24:48; Yh. 15:27; Ros. 2:4,32; Əz.11:2,3; Zək.4:14 ■ **1:9** Mar. 16:19; Luğa 24:51.

□ **1:10** «ularning yenida aq kiyim kiygən ikki adəm pəyda bolup...» — bu «adəmlər»

pərixtilər bolsa kerək. ■ **1:10** Mat. 28:3.

qandak k t r lginini kərgən bolsanglar, yənə xu  alda kaytip kelidu, — dedi. □ ■

Yəhudaning ornio a Mattiyasning tallinxi

12 Andin ular Yerusalemo a yeqin, uningdin bir qaqirimq  yirakliktiki Zaytun teoјdin Yerusalemo a kaytip k ldi. □ 13 Ular x h rg  kirip,  zliri turuwatqan  yning üstünki k witidiki bir  yg  qikti. Xu y rd  Petrus, Yuhanna, Yakup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning ooqli Yakup, «millətpərwər» Simon w  yənə bir Yakupning ooqli Yəhuda bar idi. □ 14 Bular bir jan bir dil bolup  z ld rmay berilip dualawat kilixti; bu ixta bir yerg  j m bololanlardin birkanqə ayal, jümlidin Əysaning anisi Məryəm h md  Əysaning inilirimu bar idi. ■

15 Xu k nlnrning biridə, Petrus kərindaxlar otturisida  r  turup (j m boluxqanlar bir yüz yigirmig  yeqin idi) mundaq dedi:

16 — K rindaxlar,  ysani tutqanlaro a yol baxliwuqi bolqan Yəhuda  k kid  Muk dd s Rohning burun Dawut arkilik aldin eytkan muk dd s yazmilardiki s zliri  ml g  exixi muk rr r idi. □ ■ 17 Q nki *Yəhudamu* arimizdin biri  sablanoqan w  *Hudaning* bu hizmitidin nesiwisi bar idi ■ 18 (u kilqan k bihlikning in'amidin erixk n pulo a bir parq  y r setiwaloqanidi, u xu y rd  bexiqlap yikilip,  q y-k rini quwulup k tti; ■

19 bu ix pütkül Yerusalemdikilerg  məlum bolup, ular u y rni  z tili bilən «H k ld ma» d p ataxti. Buning m nisi «qan t k lg n y r» deganliktur)

■ 20 Q nki Zəburda *Y hudao a karitiloqan* munu sezlar p t lg n: —

«Uning turaloјusi q lg  aylansun, Uningda  eq turojuqi bolmisun!»

W : —

«Uning yet kqilik ornio a baxka birsi qiksun!» □ ■

21-22 Xuning  q n, R b  ysaning tirilg nligig  biz bilən t ng guwahlik berixi  q n, bir kixini talliximiz ker k. Bu kixi  ysa arimizda y rg n k nlnrd , Yəhya *p yo amb rdin* q m ld r xn  k bul kilqan k ndin baxlap taki asmano a k t r lg n küngiqə biz bilən baxtin-ahir bill  bolqan kixilərdin boluxi ker k, — dedi. □ ■

23 Xuning bilən ular Y s p (yənə Barsabas d pmu ataloqan, yənə bir ismi Yustus) bilən Mattiyas deg n ikki kixini bekitip, mundaq dua kilixti: ■

□ 1:11 «Sil r sil rdin ayrilip  rxk  k t r lg n xu Əysaning asmano a qandak k t r lginini kərgən bolsanglar, yənə xu  alda kaytip kelidu» — «Dan.» 7:13-14, «Z k.» 14:1-3ni k r ng. ■ 1:11 Dan. 7:13; Z k.14:4; Mat. 24:30; Mar. 13:26; Luqa 21:27; 1Tes. 1:10; 2Tes. 1:10; W h. 1:7. □ 1:12 «uningdin bir qaqirimq  yirakliktiki Zaytun teoјi...» — grek tilida «uningdin xabat k nl k bir s p r yirakliktiki Zaytun teoјi...»). □ 1:13 «Xu y rd  Petrus, Yuhanna, Yakup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning ooqli Yakup, «millətpərwər» Simon w  yənə bir Yakupning ooqli Yəhuda bar idi» — grek tilida «Xu y rd  Petrus bilən Yuhanna w  Yakup bilən Andiriyas, Filip w  Tomas, Bartolomay w  Matta, Alfayning ooqli Yakup w  «millətpərwər» Simon w  yənə bir Yakupning ooqli Yəhuda bar idi».

■ 1:14 Mat. 13:55. □ 1:16 «Dawut arkilik aldin eytkan...» — grek tilida «Dawutning aozji arkilik aldin eytkan...». ■ 1:16 Z b. 41:9; Mat. 26:23, 47; Mar. 14:43; Yh. 13:18; 18:3.

■ 1:17 Mat. 10:4; Mar. 3:19; Luqa 6:16. ■ 1:18 2Sam. 17:23; Mat. 27:5. ■ 1:19 Mat. 27:8. □ 1:20 «Uning turaloјusi q lg  aylansun, uningda  eq turojuqi bolmisun!» — «Z b.» 69:25. «Uning yet kqilik ornio a baxka birsi qiksun!» — «Z b.» 108:8. ■ 1:20 Z b. 69:25; 109:8 □ 1:21-22 «R b  ysaning tirilg nligig  biz bilən t ng guwahlik berixi  q n, bir kixini talliximiz ker k» — demək, Yəhudaning ornio a «guwahlak berix»  q n. ■ 1:21-22 Ros. 6:3. ■ 1:23 Ros. 6:6.

24-25 — Sən, i həmmə adəmning kəlbini bilgüqi Pərwərdigar! Yəhuda teyilip bu hizmət wə rosulluqtin məhrum bolup əzigə has boləjan yərgə kətti. Əmdi u taxlap qoyəjan hizmət wə rosulluqning nesiwisigə igə boluxka bu ikkiyələndin kəyisisini tallioqanliqningni kərsətkəysəni! ■
 26 Andin ular bu ikki kixigə qək taxliwidi, qək Mattiyaska qıktı. Xuning bilən u on bir rosul bilən bir kətardin orun aloqan hesablandı. □

2

Mukəddəs Rohning etiqadqilaroqa kelixi

1 Əmdi «orma heyət» küningin waqti-saiti toxkanda, bularning həmmisi Yerusalemda bir yərgə jəm boləjanidi. □ ■ 2 Asmandin tuyuksiz küqlük xamal sokkandək bir awaz anglinip, ular olturuwatkan əyni bir aldi. 3 Ot yalkunidək tillar ularoqa kərunüp, ularning hər birining üstigə tarkilip kəndi. 4 Ularning həmmisi Mukəddəs Rohka toldurulup, Roh ularoqa söz ata kilixi bilən ular namələum tillarda səzligili turdi. ■

5 U qəoqda, asman astidiki barliq əllərdin kəlgən nuroqun ihlasmən Yəhudiylər Yerusalemda turuwatqanidi. □ 6 Əmdi *etiqadqilarning* bu awazi anglinip, top-top adəmlər xu yərgə jəm boluxti həmdə *etiqadqilarning* əzliri turuxluq jaydiki tillarda səzlixiwatqanliqini anglap, tengirka qəlixti. □ 7 Ular həyran bolup təəjjüplinip:

— Kəranglar, səzlixiwatqanlarning həmmisi Galiliyəlikləroqu?

8 Qəndaklarqə ularning bizning ana yurtimizdiki tillirimizda səzlixiwatqanliqini anglawatqandimiz? 9 Arimizda Partiyalar, Medialar, Elamlar, xundakla Mesopotamiyə, Yəhudiyə, Kapadokiya, Pontus, Asiya, 10-11 Frigiyə həm Pamfiliyə, Misir, Liwiyənin Kurinigə yəkin jayliridin kəlgənlər, xuningdək muxu yərdə musapir bolup turuwatkan Rim xəhüridin kəlgənlər — Yəhudiylər bolsun, Təwrat etiqadiroqa kirgənlər bolsun, Kretlar wə Ərəblər bolsun, həmmimiz ularning Hudaning kiləjan uluq əməllirini bizning ana tillirimizda səzləwatqanliqini anglawatimiz! — deyixti.

12 Ular hang-tang kəlip aləxadilik bilən bir-birigə:

■ **1:24-25** 1Sam. 16:17; 1Tar. 28:9; 29:17; Zəb. 7:9; Yər. 11:20; 17:10; 20:12; Ros. 15:8; Wəh. 2:23. □ **1:26** «andin ular bu ikki kixigə qək taxliwidi, qək Mattiyaska qıktı. Xuning bilən u on bir rosul bilən bir kətardin orun aloqan hesablandı» — «on ikkinçi rosul» dəgən tema toqruluk «koxumqə səz»imzdə tohtilimiz. □ **2:1** ««orma heyət» küningin waqti-saiti toxkanda,...» — yaki «orma heyət küni əməlgə axuruloqanda,...». Bu tərjimə toqra bolsa «orma heyət küni»ning əzi birhil bəxərat yaki «bəxəratlik rəsim» bolidu. «Ləwiylər»diki «koxumqə səz»imzdiki «heytlər» toqruluk məzmunni kərunq. «Orma heyət» — «ətip ketix heyti»din keyinki əllikinçi küni kelidoqan heyət, xunglaxka bəzi waqitlarda grek tilida «Əllikinçi kündiki heyət» («pentekost») dəp atilidu (bəlkim Mayning bexi ətrapida). ■ **2:1** Law. 23:15; Kan. 16:9; Ros. 1:14. ■ **2:4** Mat. 3:11; Mar. 1:8; 16:17; Luqa 3:16; Yh. 14:26; 15:26; 16:13; Ros. 10:46; 11:15; 19:6. □ **2:5** «U qəoqda, asman astidiki barliq əllərdin kəlgən nuroqun ihlasmən Yəhudiylər Yerusalemda turuwatqanidi» — muxu ərlər bəlkim heytni təbrikləxkə kəlgənidi. □ **2:6** «Əmdi etiqadqilarning bu awazi anglinip, top-top adəmlər xu yərgə jəm boluxti...» — «awaz» dəgən səz toqruluk üq qıxəngə bar: (1) 2-ayəttə tiləja elinoqan «asmandin (qıxəngə)... awaz»; (2) tərjimimizdək, barliq etiqadqılar namələum til bilən Hudani mədhıyəlignə qong awazi; (3) grek tilida bəzi waqitda «awaz» dəgən səz «həwər»ni bildırgəqka, muxu yərdiki «awaz» «nuroqun adəmlərnin tuyuksiz kəp tillarda səzlixiwatqanliq toqrisidiki həwər»ni bildıruximu mumkin.

— Bu zadi qandak ixtu? — deyixti.

¹³ Əmma bəzilər:

— Bular yangi xarab bilən obdanla məst bolup qaptu! — dəp məshirə kilixti.

Petrusning qüxəndürüxi, Əysa Məsihni jar kilixi

¹⁴ Əmma Petrus kəlojan on birəylən bilən ornidin turup, awazini kətürüp kəpçiliklə mundak dedi:

— Əy Yəhüdiyədikilər wə Yerusalemda barlik turuwatқанlar! Bu ix silərgə məlum boləyayki, səzliməgə kulak selinglar! ¹⁵ Bular silər oyliqandək məst əməs, qünki həzir pəkət ətigən saət tokkuz boldi. □

¹⁶ Əməliyəttə bu dəl Yoel pəyoqəmbər arkilik aldin eytiləjan xu ixtur:

¹⁷ — «Huda mundak dedi:

«Mən ahirkı künlərdə Əz Rohimni barlik ət igiliri üstigə kuyimən; Silərnin oşul-kızliringlar wəhiylik bexarət yətküzidu, Silərnin yigitliringlar qayibanə alamət kərunüxləni kəridu; Silərnin kəriliringlar alamət qüxləni kəridu;□ ■

¹⁸ Bərhək, xu künlərdə kullirim üstigimu, dedəklirim üstigimu Rohimni kuyimən, ular bexarət yətküzidu.□

¹⁹ Mən yukirida asmanlarda karamət ixlar, təwəndə, zeminda məjizilik alamətləni,

Ƙan, ot, is-tütək tüwrüklirini kərsitimən.

²⁰ Rəbning uluq həm karamət-xərəplik küni bolmioquqə,

Kuyax Ƙarangöşulukqa,
Ay Ƙanoja aylandurulidu.■

²¹ Həm xu qəşda xundak əməlgə axuruliduki,

Rəbning namini qəkirip nida Ƙilojanlarning həmmisi Ƙutkuzulidu».□ ■

²² Əy Israillar, muxu səzləni anglanglar. Nasarətlik Əysa bolsa, Huda aranglarda u arkilik kərsətkən kudrətlik əməllər, karamətlər wə məjizilik alamətlər bilən silərgə təstikləjan bir zat — bu ixlar həmminglarəşə məlum — ²³ u kixi Hudaning bəkitkən məqsiti wə aldin'ala bilixi boyiqə satkunlukqa uqrap tutup berilgəndin keyin, silər uni Təwrat Ƙanunisiz yürəgən adəmlərnin Ƙoli arkilik krestləp öltürgüzdünglar. □ ■ ²⁴ Ləkin Huda uni ölümning azablarning ilkidin azad Ƙilip Ƙayta tirildürdi. Qünki ölümning uni tutqun Ƙilixi hərgiz mumkin əməs. ■ ²⁵ Dawut Zəburda u toşruluk mundak aldin eytqan:

«Mən Pərwərdigarni hərdəim kəz aldimda kərip keliwatimən;

□ **2:15 «həzir pəkət ətigən saət tokkuz boldi»** — Yəhüdiylarning wəqit əlqimi boyiqə «künning üçinçi saiti». □ **2:17 «Mən ahirkı künlərdə əz Rohimni barlik ət igiliri üstigə kuyimən»** — «ahirkı künlər» yaki «ahir zaman» adəttə İnjl dəwərnin əzini kərsitidu;

demək, Məsihning birinçi Ƙetim dunyaəşə kelixidin tartip ikkinçi Ƙetim kelixigiqə boləjan wəqitni kərsitidu. «Rohimni» grek tilida muxu yərdə «Rohimdin» degən səz bilən ipadilididu. ■ **2:17** Yəx. 44:3; Əz. 11:19; 36:27; Yo. 2:27-29; Zək. 12:10; Luka 2:36; Yh. 7:3; Ros. 10:45; 21:9.

□ **2:18 «xu künlərdə kullirim üstigimu, dedəklirim üstigimu Rohimni kuyimən...»** — «Rohimni» grek tilida muxu yərdə «Rohimdin» degən səz bilən ipadilididu. ■ **2:20** Yo. 2:10, 31;

3:15; Yəx. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Wəh. 6:12-13 □ **2:21 «...həm xu qəşda xundak əməlgə axuruliduki, Rəbning namini qəkirip nida Ƙilojanlarning həmmisi Ƙutkuzulidu»** — (17-21-ayət) «Yo.» 2:28-32ni kəring. ■ **2:21** Yo. 2:30-32; Rim. 10:13. □ **2:23 «Təwrat Ƙanunisiz yürəgən adəmlər»...** — muxu yərdə yat əlliklər, bolupmu rimlikləni kərsitidu.

■ **2:23** Ros. 4:28; 5:30. ■ **2:24** Ros. 10:40.

U ong yenimda boloaqqa,
Mən hərgiz təwrənməymən. ■

26 Xunga mening kəlbim huxallandi,
Mening tilim xadlinip yayridi;
Mening tenim ümid-arzu iqidə turidu;

27 Qünki Sən jenimni təhtisarada qaldurmaysən,
Xundaqla Sening Muqəddəs Boləuquqoqa qirixlərni kərgüzməysən.

28 Sən manga həyat yollirini kərsətkənsən;
Hızurung bilən meni xad-huramliqqa tolup taxkuzisən. □ ■

29 Kərindaxlar, mən atimiz *padixah* Dawut toşruluk həq ikkilənməy xuni eytiməni, u əldi wə uning kəbrisi bügünki künigə arimizda bar. ■

30 Əmdi u pəyoəmbər bolup, Hudaning uning təhtigə olturuxka öz puxtidin birəylənni turəuzuxka kəsəm bilən wədə bərgənlikini bilətti. □ ■

31 U Məsihning *əlgəndin keyin* tirildürüldiəqinini aldin'ala kərup yətkən wə bu munasiwət bilən Məsihning təhtisarada qaldurulmaydiəqinini wə tenining qiriməydiəqinini tiləə aləqan. ■ 32 Huda dəl bu Əysani əlümdin tirildürdi, wə həmmimiz bu ixning guwahqilirimiz. ■ 33 U Hudaning ong yenida xan-xəpəp iqidə olturozuzulup, xundaqla Ata wədə kıləqan Muqəddəs Rohni kəbul kılıp, hazır kəruwatqan həm anglawatqanliringlarni təküp *bizlərgə* qüxürdi. □ ■ 34-35 Qünki Dawut əzi ərxkə qıkkən əməs; ləkin u munu səzlərni *Zəburda* eytkən: —

«Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: —
«Mən sening düxmənliringni təhtipəring kilmioquqə,
Mening ong yenimda olturoqin!»». □ ■

36 Xuning üqün, pütkül İsrail jəmətidikilər xuni kət'iy bilsunki, Huda silər krestliqən dəl uxbu Əysani həm Rəb həm Məsih kılıp tiklidi!».

37 Bu səzlər anglioqanlarning yurikigə sanjiloqandək kattik təgkən bolup ular Petrus wə baxka rosullardin:

— I kərindaxlar, undaqta biz nemə kılıximiz kərək? — dəp soraxti. ■

38 Petrus ularəqə: — Towa kilinglar, hərbringlar Əysa Məsihning namida gunahliringlarning kəqürüm kılınixi üqün qəmüldürüxnə kəbul kilinglar wə xundaq kilsanglar Hudaning iltipati boləqan Muqəddəs Roh silərgə ata kılınıdu. 39 Qünki bu wədə silərgə wə silərnəqin haliliringlarəqə, yirakta turuwatqanlarning həmmisigə, yəni Pərwərdigar Huda yimiz əzigə qakiroqanlarning həmmisigə ata kılınıdu. □ ■

40 Petrus yənə nuroqun baxka səzlər bilən ularni agahlandurup ularəqə:

■ 2:25 Zəb. 16:8-11 □ 2:28 «...Sən manga həyat yollirini kərsətkənsən; hızurung bilən meni xad-huramliqqa tolup taxkuzisən.» — (25-28-ayət) «Zəb.» 16:8-11ni kəring. ■ 2:28

Zəb. 16:8-11 ■ 2:29 1Pad. 2:10; Ros. 13:36. □ 2:30 «öz puxtidin birəylən...» — grek tilida «uning qatirikidin qıkkəndin birəylən...». ■ 2:30 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Luqa 1:32; Ros. 13:23; Rim. 1:3; 2Tim. 2:8. ■ 2:31 Zəb. 16:10; Ros. 13:35. ■ 2:32 Yh. 15:27; Ros. 1:8.

□ 2:33 «xundaqla Ata wədə kıləqan Muqəddəs Rohni kəbul kılıp,...» — yaki «xundaqla Atidin Muqəddəs Roh atə kılıx wədisini tapxuruwelip,...». ■ 2:33 Ros. 1:4; 5:31; 10:45; Fil. 2:9.

□ 2:34-35 «Pərwərdigar mening Rəbbimgə eyttiki: — «Mən sening düxmənliringni təhtipəring kilmioquqə, Mening ong yenimda olturoqin!» — «Zəb.» 110:1. ■ 2:34-35 Zəb. 110:1; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; İbr. 1:13. ■ 2:37 Zək. 12:10; Luqa 3:10; Ros. 9:6; 16:30. □ 2:39

«bu wədə silərgə wə silərnəqin haliliringlarəqə, yirakta turuwatqanlarning həmmisigə, yəni Pərwərdigar Huda yimiz əzigə qakiroqanlarning həmmisigə ata kılınıdu» — «bu wədə» Muqəddəs Rohni kərsitidu. ■ 2:39 Yo. 2:30-32; Əf. 2:13.

— Silər özünqlarni bu iplas dæwrudin kütqüzunglar! — dæp jekilidi. 41 Xuning bilæn uning sözini qobul qilqanlar qomüldürüxti. Xu küni *jamaatkæ* qoxuqlanlar üq mingqæ kixi idi. 42 Ular özlrini izqil halda rosullarning tælimigæ, *etiqadqilarning* birlik-hæmdæmligigæ, nanni oxtuxqæ wæ dualarqæ beoqlididi. □

Etiqadqilar arisidiki inakliq

43 Wæ qorqunq ularning hærbirining üstigæ qüxti wæ rosullarning wasitisi bilæn nuroqun karamætlær wæ mejjizilik alamætlær yüz bærdi. ■ 44 Pütin etiqadqilar dawamliq jæm bolup billæ yaxap, barliqini ortak tutuxti. ■

45 Ular mal-mülükirini setip, pulini hærkimning ehtiyajiqæ qarap hæmmisigæ tæksim qilixatti. ■ 46 Ular hæp küni ibadæthana høylisioqæ bir niyettæ jæm boluxatti, øy-øylærdæ huxal-huramliq wæ aq kõngüllük bilæn ortak øjzalinixip, nanni oxtup yeyixip, □ 47 Hudaqæ mædhüyæ oquxatti; ular pütkül halayiqning izzitigæ sazawær boldi. Ræb hæp küni kütqüzuluwatqanlarni jamaatkæ qoxatti. □ ■

3

Petrus bilæn Yuhannaning tokur adæmni saqaytixi

1 Bir küni ibadæthanida dua kilinidioqan waqitta, yæni qüxtin keyin saæt üqtæ, Petrus bilæn Yuhannamu ibadæthaniqæ qikqip barqanidi. □ 2 Xu pæyttæ bir tuqma tokur adæmmu bu yergæ elip keliniwatqanidi. Hæp küni, kixilær uni ibadæthaniqæ kirqenlærdin sædikæ tilisun dæp, ibadæthanidiki «Güzæl dærwaza» aldioqæ ækelip qoyatti. ■ 3 U Petrus bilæn Yuhannaning ibadæthaniqæ kirip ketiwatqinini kærüp, ulardin sædikæ tilidi. 4 Petrus bilæn Yuhanna uningqæ næzirini saldi. Petrus uningqæ:
— Bizgæ qara! — dedi.

5 U ulardin bir nærsæ kütüp, kælirini üzmæy qarap turatti. 6 Biraq Petrus uningqæ:

— Mændæ altun yaki kümüx yok; lekin qolumda barini sanga berøy. Nasarætlik øysa Mæsihning nami bilæn, ornungdin turup mang! — dewidi, ■ 7 uni ong kolidin tartip, yælæp turuqzdi. U adæmning put wæ oxuq beoqlixliri xuan küqlændürülüp, 8 ornidin dæs turup mengixqæ baxlidi. U mengip wæ sækræp, Hudaqæ mædhüyæ oquqan halda ular bilæn billæ ibadæthana høylisioqæ kirdi. 9 Barliq halayiq uning mengip Hudaqæ mædhüyæ oquqanlikini kærüp 10 uning ibadæthanidiki «güzæl dærwaza» aldidæ sædikæ tilæp olturidioqan heliki adæm ikænlikini tonup, uningda yüz bærginigæ hæyranuhæs bolup dang qetip qelixti.

□ 2:42 «*etiqadqilarning birlik-hæmdæmliki*» — bu alaheidæ mænide bolup, grek tilida «ortakliq» degæn söz bilæn ipadilinidu. Bu söz hæm Huda bilæn bolqan alaqini, hæm etiqadqilarning bir-biri bilæn bolqan ziq alaqisini wæ Hudaning xapaitudin ortak nesiwæ boluxni bildüridu. «*nan oxtux*» — xübhisizki, ularning øysaning ølümini hatirilæx üqün nan oxtuxini kærstitidu («Mat.» 26:26-28, «1Kor.» 11-bab, 17-34ni kærüng). ■ 2:43 Mar. 16:17; Ros. 5:12.

■ 2:44 Qan. 15:4; Ros. 4:32. ■ 2:45 Yæx. 58:7; Ros. 4:35. □ 2:46 «*ular hæp küni ... aq kõngüllük bilæn ortak øjzalinixip, nanni oxtup yeyixip,...*» — 2:42diki izahatni kærüng.

□ 2:47 «*...Ræb hæp küni kütqüzuluwatqanlarni jamaatkæ qoxatti*» — yaki «...Ræb hæp küni kütqüzuluwatqanlarni ularning arisioqæ qoxatti». ■ 2:47 Ros. 5:14; 11:21. □ 3:1 «*saæt üqtæ*» — ibranilyarning waqti boyiqæ «saæt tokquzda». ■ 3:2 Yq. 9:8; Ros. 14:8. ■ 3:6 Ros.

Petrusning ibadathanida eytkan sözliri

¹¹ *Sakayojan kixi* Petrus bilən Yuhannağa qing esilip turuwaloqanda, həyran boluxkan barliq həlk ularning yeniğa *ibadathanidiki* «Sulayman pexaywini» degən yergə yügürüp kelixti. ¹² Bu əhwalni kərgən Petrus halayikğa mundak dedi:

— I Israillar! Bu ixka nemanqə həyran bolisilər? Biz huddi öz küq-kudritimiz yaki ihlasmənlikimizgə tayinip bu adəmni mangduroqandək bizgə nemanqə tikilip karaysilər? ¹³ Əməliyyəttə bolsa, ata-bowilirimizning Hudasi, yəni İbrahim, İshak wə Yakupning Hudasi Öz hizmətkari boləjan Əysani xan-xərəp bilən uluqləjan. Biraq silər bolsanglar uni *rimlikləroja* tutup bərdinglar; andin *waliy* Pilatus uni koyup bərixni həküm kəloqandin keyin, silər Pilatusning aldida uningdin tenip rət kəlixtinglar. □ ■ ¹⁴ Mana silər Mukəddəs wə Həkkəniy Boləuqidin tenip, uni rət kəlip *Pilatustin* uning ornəğa bir katilni koyup bərixni tələp kildinglar. ■ ¹⁵ Xundak kəlip, həyatlikni barliqğa Kəltürgüqini əltürdünglar! Biraq Huda uni əlümdin tirildürdi, biz mana buningəğa guwahqidurmiz. □ ■ ¹⁶ Mana uning naməğa kəloqan etikad arkilik, uning nami silər kəruwatkan wə tonuydiəjan bu adəmgə dərman kərgüzdi; uning arkilik boləjan etikad u kixini kəz aldinglarda səllimaza sak-salamət kildi.

¹⁷ Əmdi kəringdaxlar, silərnəng wə xuningdək silərnəng baxlikliringlaringnu bu ixni oqəpləttə kəloqanlikinglarni bilimən.

¹⁸ Ləkin Huda barliq pəyoqəmbərlərnəng aqzi bilən aldin'ala jakarliəjanlirini, yəni uning Məsihinəng azab-oqubət tartidiəjanlikini xu yol bilən əməlgə axurdi. ■ ¹⁹ Xuning üqün gunahinglarning əqürüwetilixi üqün həzir towa kəlip yolliringlardin burulunglar! Xundak kəloqanda, insanlaring jəni yengilanduridiəjan pəsil-künlər Pərwərdigarning huzuridin qəkip kelidu ■ ²⁰ wə u silər üqün aldin tikləngən Məsih, yəni Əysani kəxinglarəğa kəytidin əwətidu. ²¹ Həzirəğa bolsa, Hudaning dəsleptiki zamanlardin tartip mukəddəs pəyoqəmbərlirining aqzi bilən eytkinidək, həmmə məwjudatlar yengilinidiəjan wəqit kəlmigüqə, ərxlər uni kəbul kəlip, uningəğa məkən bolidu. ²² Musa dərwəkə mundak degəni: — «Pərwərdigar Hudayinglar öz kəringdaxliringlar arisidin mənəğa əhxax bir pəyoqəmbər turəuzidu. Uning silərgə eytkan barliq səzilirini anglap, uningəğa toluk itəət kəlixinglar kərek! ■ ²³ Qünki bu pəyoqəmbərnəng səzini anglimaydiəjanlarning hərbi hək kətaridin üzüp taxlinidu».

²⁴ Dərwəkə, Samuil *pəyoqəmbər* wə uningdin keyin kəlip bəxərtlərnəni yətküzgən pəyoqəmbərlərnəng həmmisi bu künlər toqrisida aldin eytkan.

²⁵ Silər bu pəyoqəmbərlərnəng pərzəntlirisilər wə Huda ata-bowanglar bilən tüzgən əhdinəng pərzəntliridursilər — bu əhdə boyiqə Huda İbrahimoğa: «Səning nəsləng arkilik yər yuzidiki barliq ailə-jəmətlərgə

□ **3:13** «ata-bowilirimizning Hudasi, yəni İbrahim, İshak wə Yakupning Hudasi öz hizmətkari boləjan Əysani xan-xərəp bilən uluqləjan» — Məsihinəng «Pərwərdigarning hizmətkari» yaki «Pərwərdigarning kuli» süpiti ikənliki toqruluk bəxərtlə «Yəx.» 42:1-18, 49-bab, 50:3-11, 52:13-53:12də kəruilidu. ■ **3:13** Mis. 3:6,15; Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luğa 23:18; Yh. 18:40. ■ **3:14** Luğa 23:18. □ **3:15** «Huda uni əlümdin tirildürdi» — grek tilida: «Huda uni əlgənlərdin tirildürdi». ■ **3:15** Ros. 1:8; 2:32. ■ **3:18** Yəx. 50:6; 53:5; Luğa 24:27.

■ **3:19** Ros. 2:38. ■ **3:22** Qan. 18:15-16, 19; Yh. 1:46; Ros. 7:37. □ **3:23** «...Qünki bu pəyoqəmbərnəng səzini anglimaydiəjanlarning hərbi hək kətaridin üzüp taxlinidu» — (22-23-ayət) «Qan.» 18:15-19). Bu bəxərat Əysa Məsihni kərsitidu, əlwəttə. U toqruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

bəht-bərikət ata kəlinidu» dəp wədə bərgən. ■ ²⁶ Xunga Huda hərbinglarni öz rəzillikliringlardin qayturup, silərgə bəht-bərikət ata kəlix üqün, hizmətkari Əysani turəuzup, uni awwal silərgə əwətti.□

4

Petrus bilən Yuhannaning aliy kengəxmida sorak kəlinixi

¹ Petrus bilən Yuhanna halayikğa gəp kəliwatqanda, kahinlar, ibadəthana qarawullirining baxliki wə Saduqiylar ularning yenioğa kəlip qaldı.□

² Ular *rosullarning* halayikğa təlim bərxii, jümlidin «Əysaning wasitisi bilən əlgənlər tirildürüldü» dəp jakarlioqini üqün intayin əsəbiyləxti. □

³ Ular ularni tutkun kəlip, ətisigiqə türmigə solap qoydi, qünki kəq kirip qəlojanidi. □ ⁴ Ləkin jar kəlinoğan səz-kalamni anglioğanlarning kəpi etiqad kəldi; xuning bilən etiqad kəloğan ərləning sanıla bəx mingoğa yətti.

⁵ Ətisi, *Yəhudiylarning kengəxmisidiki* baxliqlar, aqsakallar wə Təwrat ustazli Yerusalemda toplandı. ⁶ Ular ularning arisida bax kahin Annas, Kayafas, Yuhanna, Iskəndər wə bax kahinning baxka jəmətidikilər bar idi. ⁷ Ular *Petrus bilən Yuhannani* arisioğa turəuzup:

— Silər bu ixni kəysi kəq-kudrətkə tayinip yaki kimning nami bilən kəldinglar? — dəp soridi.■

⁸ Petrus Mukəddəs Rohka tolduruloğan həlda ularoğa mundaq dedi: Həlkning həkümranli wə Israilning aqsakalliri! ⁹ Əgər biz bügün bu tokur adəmgə kərsətkən yahxi əməl həm uning qəndak sakaytiloğanliki səwəblik sorakka tartiloğan bolsaq, ¹⁰ silər wə pütkül Israil həlki xuni bəlsunki, silər krestligən, əmma Huda əlümdin tirildürgən Nasarətlik Əysa Məsihning nami bilən, uning *kəq-kudriti* arkilik bu kixi muxu yərdə aldinglarda pütünləy sak-salamət turidu!

¹¹ Bu *Əysa* bolsa, *mukəddəs yazmilarda pütülgəndək*, dəl silər tamqilar etibarsiz dəp taxliwətkən, birak burjək texi bolup tikləngən taxtur. □ ■

¹² Uningdin baxka həqkimdə nijatlik yəq, qünki pütkül asman astida insanlar arisioğa təkdin kəlinoğan, Əysadin baxka bizni kətkuzidioğan həqkəndak bir nam yəqtur.■

¹³ Petrus bilən Yuhannaning bu jüritini kərgən həkümranlar ularning okumioğan adəttiki adəmlərdin ikənlikini bilip, həyran boluxti; ularning

■ 3:25 Yar. 22:18; Gal. 3:8. □ 3:26 «Xunga Huda hərbinglarni öz rəzillikliringlardin qayturup, silərgə bəht-bərikət ata kəlix üqün, hizmətkari Əysani turəuzup, uni awwal silərgə əwətti» — «... uni (Əysani)... awwal silərgə əwətti» — demək, Huda İbrahim bilən tüzgən əhdisi boyiqə İbrahimning nəslı boloğan Əysani «yərzidiki barlik əllərgə bəht-bərikət ata kəlinixi üqün» əwətkəndə, uni barlik əllərgə əwətxitin awwal Öz Yəhudiylar həlkiyə əwətti.

□ 4:1 «Saduqiylar» — Yəhudiylarning bir məzhəpi. Ular toqruluk «təbirler»ni kəring. □ 4:2

«Ular rosullarning... «Əysaning wasitisi bilən əlgənlər tirildürüldü» dəp jakarlioqini üqün intayin əsəbiyləxti» — «əsəbiyləxti» yaki «qəzəpləndi». «Əlgənlər tirildürüldü» degən gəp Saduqiylarni intayin qəzəpləndürgən bolsa kerək, qünki ular bu nuqtiyə qət'iy ixənməytti.

□ 4:3 «Ular ularni tutkun kəlip, ətisigiqə türmigə solap qoydi...» — «ularni» — Petrus, Yuhanna wə ularoğa esilip qing tutkan, sakaytiloğan tokur kixini kərsitidu (9-, 10-, 14-ayətini kəring). ■ 4:7 Mis. 2:14; Mat. 21:23; Ros. 7:27. □ 4:11 «Bu Əysa bolsa, mukəddəs yazmilarda pütülgəndək, dəl silər tamqilar etibarsiz dəp taxliwətkən, birak burjək texi bolup tikləngən taxtur» — «Zəb.» 118:2. ■ 4:11 Zəb. 118:22; Yəx. 28:16; Mat. 21:42; Mar.

12:10; Luka 20:17; Rim. 9:33; 1Pet. 2:7. ■ 4:12 Mat. 1:21; Ros. 10:43; 1Tim. 2:5.

burun Əysa bilən billə boləjanlikinimu bildi. □ ¹⁴ Uning üstigə, saqayəjan həliki adəmning ularning yenida turuwatkanlikini kərüp, ular heqkandaq gəp yanduralmidi. ¹⁵ Xuning bilən həkümranlar ularni kengəxmidin qıxıxqa buyrudi. Andin bir-biri bilən məslihətlixip:

¹⁶ — Bularni kandaq kilimiz? Qünki ularning wasitisi bilən heli kərünərlik möjizilik bir alamət yüz bərgənliki pütkül Yerusalemdikilərgə ayan boldi wə biz uni inkar kilixkə amalsizimiz. ■ ¹⁷ Ləkin bu ixning həlk iqidə tehimu kəng yeyilip kətməsliki üqün, ularəja bundin keyin bu adəmning namida heqkimgə heqnemə deməslikkə agah-təhdit salayli! — deyixti.

¹⁸ Xuning bilən ularni qakirtip, bundin keyin Əysaning namida heq səzliməslik yaki təlim bərməslikni kət'iy buyrudi. ¹⁹ Ləkin Petrus bilən Yuhanna:

— Hudaning aldida silərgə itaət kilix toqrimu yaki Hudaəjimu, buningəja əzünqlar bir nemə dənglar! ■ ²⁰ Əmma biz bolsaq, kərgən wə angliəjanlirimizni eytmay turalmaymiz! — dəp jawab bərdi.

²¹ *Həkümranlar* bolsa halayiktin kərkup, ularni jazalaxka layik səwəb tapalmay, ularəja tehimu təhdit selip, kəyup bərdi. Qünki halayik boləjan wəxə tūpəylidin Hudani uluqləjanidi. ■ ²² Qünki bu saqaytilix möjizilik alamiti kərsitilən kixining yexi kiriktin axkanidi.

Jamaətning bir kəlbədə, bir rohta dua kilixi

²³ Ular kəyup beriləndin keyin, əz həmrəhlirining yenioja kaytip kelip, bax kaħinlar wə aqsakallarning kiləjan səzlrini baxtin-ahir kəpçilikkə ukturdi. □ ■ ²⁴ Ular buni angliəjanda, awazini bir niyət bir dil bilən Hudaəja kətürüp mundak nida kilidi:

— I İgimiz, Sən asman-zemin, dengiz-okyanlarni wə ulardiki barlik məwjudatlarni yaratkan Hudadursən. ■ ²⁵ Sən Mukəddəs Roh bilən hizmətkaring boləjan Dawutning əozı arkilik mundak degənoju:

«Əllər nemixka qukan salidu?

Nemə üqün bikardin-bikar suyikəst oylaydu?» □ ■

²⁶ Dunyadiki padixahlar səp tartip, Əməldarlar yiojilixip,

Pərwərdigar wə Uning Məsihi bilən kərxilixka jəm boluxti». □ ■

²⁷ — Qünki dərwəxə dəl bu xəhərdə Herod həm Pontius Pilatus, yat əlliklər həm İsrail həkliri birlixip, Sən məslihəgən mukəddəs hizmətkaring Əysəja kərxı qıkip toplanəjanidi, ■ ²⁸ xuning bilən küq-kudriting wə iradəng boyiqə Sən burunla nemining əməlgə axuruluxini

□ **4:13** «ularning okumiojan adəttiki adəmlərdin ikənliki...» — «okumiojan» pütünləy sawatsiz degənlik əməs, pəkət (ularning kəzkarixida) Təwratka xərh berixkə salahiyiti yoklukini kərsitidu. «Adəttiki» «heq alahidə təbiyə kərmigən» degən mənəidə. ■ **4:16** Yh. 11:47. ■ **4:19** Ros. 5:29. ■ **4:21** Ros. 3:7, 8; 5:26. □ **4:23** «əz həmrəhlirining yenioja kaytip kelip...» — «əz həmrəhliri» əz eyidikilərnə əməs, bəlki jamaəttikilərnə kərsitidu, əlwəttə. ■ **4:23** Ros. 12:12. ■ **4:24** Mis. 20:11 □ **4:25** «Sən Mukəddəs Roh bilən hizmətkaring boləjan Dawutning əozı arkilik mundak degənoju ...» — bəzi kona kəqürülmilərdə «Mukəddəs Roh bilən» degən səz tepilmaydu. ■ **4:25** Zəb. 2:1. □ **4:26** «...Dunyadiki padixahlar səp tartip, əməldarlar yiojilixip, Pərwərdigar wə Uning Məsihi bilən kərxilixka jəm boluxti» — (25-26-ayət) «Zəb.» 2:1-2. ■ **4:26** Zəb. 2:1, 2. ■ **4:27** Mat. 26:3; Mar. 14:1; Luqa 22:2; Yh. 11:47.

bekitkən bolsang, ular xularni qilōan. □

²⁹ Əmdi i Pərwərdigar, ularning seliwatkan təhditlirini kərgəysən, kulliringni səz-kalamingni toluk yürəklik bilən səzləp yətküzidioğan qilōaysən; ³⁰ kesəlləрни saqaytixka qolungni uzitip, muqəddəs hizmətkaring əysaning namida məjizilik alamətlər wə karamətləрни yaratqaysən. ■

³¹ Ularning duasi ayaşlaxkanda, ular turoğan yər təwrinip kətti. Ular həmmisi Muqəddəs Rōhka toldurulup, Hudaning səz-kalamini yürəklik səzləp yətküzixkə baxlidi. ■

Etikadqilarning pul-mallirini ortaq qilixi

³² Top-top etikadqilar bir jan-bir dil, bir məksəttə idi. Həqkim əzigə təlluk pul-məlini «özümning» deməytti, bəlkə həmmisigə ortaq idi. ■

³³ Rosullar zor küq-kudrət bilən Rəb əysaning tirilgənlikigə guwahlik bəretti. Hudaning zor məhri-xəpkiti ularning həmmisining üstigə kəndi. ³⁴ Ularning arisidikilərninğ həqnemigə həjiti qūxməytti. Qūnki yər-zemin, əy-jay igidarlıri bolōanlar ularni setip, pulini elip kelip ³⁵ rosullarning ayioqi aldioğa qoyatti; andin hərkimning ehtiyajioğa qarap təksim kilinatti. ■

³⁶ Ularning iqidə Lawiy kəbilisidin bolōan, Sıprusta tuşuloğan Yūsüp isimlik birsi bər idi (rosullar uni Barnabas, yəni «Riōbətəndürgüqi oşul bala» dəp atioğan); □ ³⁷ uningmu bir parqə etizi bər idi; u xu yolda uni setip, pulini elip rosullarning ayioqi aldioğa tapxurdi.

5

Ananiya bilən Safira

¹ Əmdi Ananiyas isimlik yənə bir adəmmu ayali Safira bilən bir parqə yerini satti. □ ² Ananiyas pulning bir qismini əzigə qaldurdi, yəni bir qismini elip kelip, rosullarning ayioqi aldioğa koydi. Ayalimu buningdin toluk həwərdar idi. □

³ Biraq Petrus uningōa:

— Ananiyas, nemixka kəlbinqni Xəytanning ilkiğə tapxurup, Muqəddəs Rōhka yaloğan eytip, yər satқан pulning bir qismini əzūnggə

□ **4:28 «küq-kudriting wə iradəng boyiqə...»** — grek tilida: «qolung wə iradəng boyiqə...».

«Sən burunla nemining əməlgə axuruluxini bekitkən bolsang, ular xularni qilōan» — demək, muxu kixilərninğ Hudaşōa wə Uning Məşihigə qarxi intayin yaman niyiti bolsimu, ularning əysani əltürüwətkənliki bəribir Huda Əzining karamət pilanini əməlgə axurux üqün idi. ■ **4:30** Mar. 16:17. ■ **4:31** Ros. 16:26. ■ **4:32** Ros. 2:44; 1Pet. 3:8. ■ **4:35** Yəx. 58:7. □ **4:36**

«ularning iqidə Lawiy kəbilisidin bolōan, Sıprusta tuşuloğan Yūsüp isimlik birsi bər idi... Barnabas.. dəp atioğan» — Barnabas Lawiylik bolōaqka, bəlkim ibadəthanida ixligenidi.

□ **5:1 «Ananiyas isimlik yənə bir adəm...»** — «Ananiyas» bəlkim ibranıy tilidiki «Hənanıya» degənninğ grek tilidiki xəkli boluxi mumkin. □ **5:2 «Ananiyas pulning bir qismini əzigə**

kaldurdi, yəni bir qismini elip kelip, rosullarning ayioqi aldioğa koydi. Ayalimu buningdin toluk həwərdar idi» — bu ixka karişōanda, ularning məksiti əzlrining sehiylikini kəz-kəz kilip: «Mana biz baxqilarōa ohxax həmmə nərsimizni Hudaning yolioğa beşixliduk» degən bolsimu, ləkin ular yər satқан pulning bir qismini yər satқан pulning həmmisi, dəp yaloğan eytkənidi.

qaldurdung? □ 4 Yər setilmioqanda, seningki əməsmidi? Setiloqandin keyin, pulmu öz ihtiyaringda bolmamti? Xundak turukluk, nemixka qalbingdə bu ixni niyət kilding? Sən insanlorə əməs, bəlki Hudaə qaləyalan eytting! — dedi.

5 Ananiyas bu sözlərni angliə qan haman yikilip jan üzdi. Bu ixni angliə qularni qattik qorqunq basti. 6 Əmdi yax yigitlər ornidin turup jəsətni kəpənləp, sirtka apirip dəpnə kildi.

7 Təhminən üq səəttin keyin, *Ananiyasning* ayali kirip kəldi; biraq u bolə qan wəkədin həwərsiz idi. 8 Petrus uningdin:

— Manga eytkin, silər yərnə muxu pulə qan sattinglarmu? — dəp soridi.
— Xundak, muxunqilik pulə qan sattuk, — dəp jawab bərdi u.

9 Petrus:

— Silər nemə üqün Mukəddəs Rohni sinaxka til biriktürdünqlər? Qara, eringni dəpnə kili kəlgənlərnin putliri ixik tüwidə turidu, ular senimu əketidu! — dedi.

10 Umu xuan uning ayaqliri aldio qan yikilip, jan bərdi. Həlikə yax yigitlər kirip, uning əlgənlirini kərdi; ular unimu elip berip erining yenio qan dəpnə kildi. 11 Pütün jamaətni, xundakla bu ixni angliə qanlarning hər birini qattik qorqunq basti.

Rosullar kərsətkən məjizilər

12 Rosullarning kəli arki kəlik həlk iqidə nuro qan məjizilik alamətlər wə karamətlər kərsitildi. (Barlik *etika d qilar* bir niyətə bolup ibadəthanidiki «Sulayman pəxaywini»da daim jəm bolatti. ■ 13 Biraq baxka kixilər ularə qan qoxuluxka jür'ət kilalmaytti; əmma halayik ularni intayin hərmətləytti. 14 Xundaktimu, etika d qilo qular barə qanseri kəpiyip, həm ərlər həm ayallar top-top bolup Rəbgə qoxulə jili turdi). 15 Xuning bilən kixilər həttə Petrus ətup ketiwatqanda hə qbolmio qanda uning sayisi bolsimu üstigə qüxsun dəp, kəsəllərni ko qilarə qan elip qiki qan kərpə wə zəmbillərgə yatquzup qoyatti.

16 Yənə top-top kixilər Yerusalemlə ətrapidiki xəhər-yezilərdin kəsəllərni wə napak roqlar qaplixiwə lo qan kixilərnə elip kələtti. Ularning həmmisi sa qiyip kaytixatti. ■

Rosullarning ziyankəxlilikə u qrixi

17 Bax kahin wə uning tərəpdar liri, yəni Sadu kiy məzhəpidikilər ko zo qilip bu ixlarə qan əzəplini p, 18 rosullarni tutkun kili p, qamakhanio qan kamidi.

□ 19 Ləkin xu kəqə, Rəbning bir pərix tisi qamakhanining dərwazilirini əqip, rosullarni elip qiki p, ularə qan: ■

20 — Silər ibadəthana həylisio qan kirip, halayik qan bu həyatlik to qrisidiki həmmə sözlərni jakarlanglar — dəp tapilidi.

21 Rosullar bu sözni anglap, tang atqanda ibadəthana həylisio qan kirip, kixilərgə təlim bərixkə bəxlidi.

Bax kahin wə uning tərəpdar liri kəlgəndə, aliy kəngə xmidikilər wə Israillarning barlik aqsakallirini jəm boluxka qaqirdi. Andin *rosullarni*

□ 5:3 «nemixka qalbingni Xəytanning ilki gə tapxurup,...?» — grek tilida «nemixka Xəytan qalbingni tolduro qanki...?» dəgən sözlər bilən ipadilini du. ■ 5:12 Mar. 16:17; Ros. 2:43.

■ 5:16 Mar. 16:17; Ros. 8:7; 16:18; 19:12. □ 5:18 «rosullarni tutkun kili p, qamakhanio qan kamidi» — muxu yərdiki «qamakhana» grek tilida «ammii wiy türmə» dəgən səz bilən ipadilini du.

■ 5:19 Ros. 12:7; 16:26.

elip kəlsun dəp qamakhaniya adəm əwətti. ²² Lekin sipahlar zindanoya yetip baroqanda, rosullarning u yərdə yoklukini bayqap kaytip berip, kengəxmidikilərgə:

²³ — Biz barsak, zindan məhkəm takaklik turuptu, qarawullarmu dərwazilirida kəzəttə turuptu. Lekin dərwazilarni eqip qarısak, iqidə birmu adəm yok! — dəp məlumat bərdi.

²⁴ Bu həwərnı angliyan ibadəthanidiki *məs'ul* kahin həm qarawullarning baxliki wə bax kahinlar: — «Əmdi bu ix zadi qandak bolup ketər?» deyixip alaқzadilikke qəmdi. ²⁵ Dəl xu qaqoqda, bir kixi kirip:

— Qaranglar, silər zindanoya qamioyan adəmlər ibadəthana həylisida turup halayiqqa təlim beriwatidioqu! — dəp həwər kildi.

²⁶ Buning bilən, həliki qarawullar baxliki sipahlarini baxlap berip, *rosullarni* elip kəldi. Biraқ ular halayiq bizni qalma-kesək kilixi mumkin dəp qorқup, ularoya zorluk ixlətmidi. ■

²⁷ Ular *rosullarni* elip kəlgəndin keyin, ularni kengəxmidikilər aldida turuozdi. Bax kahin ularni soraq kilip:

²⁸ — Biz əsli silərnı bu namda kixilərgə təlim bərmənglar, dəp qattik aqahlandıroqaniduk. Lekin mana, silər yənə xu təliminglar bilən pütkül Yerusalemnı kaplıdinglar həmdə bu kixining qan kərzini bizgə artmaqci boluwatisilər! — dedi. □ ■

²⁹ Lekin Petrus wə *baxqa* rosullar jawab berip mundak dedi:

— Insanoya əməs, Hudaoya itaət kilix kerək! ■ ³⁰ Silər tutup yaoqaqqa esip oltürgən Əysani, ata-bowimizning Hudasi tirildürdi. □ ■ ³¹ Huda İsrail həlkini towa kilixka wə gunahlarining kəqürülixikə muyəssər kilix üqün, uni uluqlap Yetəqci həm Kutқuzoquci süpitidə Əzining ong yenioya kətürüp olturozdi. ■ ³² Biz bu ixlaroya guwahqilarmiz; xundakla Huda Əzigə itaət kiləuqilaroya ata kiləyan Muқəddəs Rohmu bu ixlaroya guwahqidur. ■

³³ Ular bu sözlərnı anglap kəlbige sanjiloandək bolup *rosullarni* oltürükə məslihtəlxəti. ³⁴ Lekin kengəxmə iqidə pütün həlkning hərmıtigə sazawər boləyan Pərisiy məzhəpidiki Gamaliyəl isimlik bir Təwrat əlimasi bar idi. U ornidin turup:

— Ularни birdəm sirtka qikirip turunglar, — dəp buyrudi.

³⁵ Andin u *kengəxmidikilərgə* mundak dedi:

— Əy İsrailar, silər bu kixilərnı bir tərəp kilixta əzünglaroya ehtiyat kilinglar! ³⁶ Ilgiri, həliki Təwdas isimlik əzini qong tutup otturioya qikқанidi. Uningoya təhminən tət yüz adəm koхuldi. Biraқ u əzi oltürüldi wə barliқ əgəxkūqiliri tarkilip ketip, uning ixı yokka qikti.

□ ■ ³⁷ Andin keyin nopus tizimlax künlridə, Galiliyəlik Yəhudamu bax kətürüp qikip, bir top kixini toplap əzigə əgəxtürgən. Umu yokitilip, barliқ əgəxkūqilirimu tarkitiwetilgən. ³⁸ Əmdi silərgə nəsihitim xuki: Bu kixilər bilən karinglar bolmisun! Ularни ihtiyarioya koyup beringlar. Qünki əgər bu ekim yaki bu ix pəkət insandin kəlgən bolsa, jəzmən yokka

■ 5:26 Mat. 21:26; Ros. 4:21. □ 5:28 «silər...bu kixining qan kərzini bizgə artmaqci boluwatisilər!» — kizik ix xuki, Yəhudiy aқsakallirining tili «Əysa» deyixkə kət'iy barmaydu.

■ 5:28 Ros. 4:18. ■ 5:29 Ros. 4:19. □ 5:30 «...yaoqaqqa esip oltürgən Əysa» — grek tilida «...dərhəkkə esip oltürgən Əysa». ■ 5:30 Qan. 21:23; Ros. 3:15; 10:39; 13:29; 1Pet. 2:24.

■ 5:31 Ros. 2:33; 3:15; Fil. 2:9. ■ 5:32 Yh. 15:27; Ros. 2:4. □ 5:36 «biraқ u əzi oltürüldi...» — «u ... oltürüldi» — xühbhisizki, u rimlik küqlər tərpidin oltürüldu. Təwdasning isyani Rim imperiyəsigə qarxi boləyan bolsa kerək. ■ 5:36 Ros. 21:38.

qikidu. ■ ³⁹ Lekin əgər Hudadin bolsa, silər ularni yoqitalmaysilər! Həttə özünqlər Hudaəja hujum kiləuqilər bolup qikisilər! ■

⁴⁰ Aliy kengəxmidikilər nəsihətni qəbul kildi; ular rosullarni qakirtip kirip, ularni qamqilitip, ularəja hərgiz əysaning namida səzliməslikni aqahlandırdi. Andin ularni qoyup bərdi. ⁴¹ Rosullar əmdi kengəxmining otturisdin qikip, əzlrining mubarək nam üçün horluk azabi qekixkə layik kərülgənlikidin xadlandı. □ ■ ⁴² Ular yənıla hər küni ibadəthana həylisida wə əymu-əy berip təlim berixtin wə «Əysa — Məsihdur!» degən hux həwərnı jakarlastin həq tohtimidi. □

6

Jamaətning əməliyə hizmetlirigə tallanojan yəttə kixi

¹ Xu künlərdə, muhlislarning sani barəanseri kəpiyip, grekqə səzləydiəjan Yəhudiylar yərlik ibraniyə kərindaxlarəja: — Kündilik ozuk-tülük təksim kilinixta arimizdiki tul ayallar etibarəja elinmidi, dəp narazilik bildürüxti. □ ² Xunga, on ikkiylən pütkül muhlislarni qakirip yoiyip, ularəja mundak dedi:

— Bizning Hudaning səz-kalamini yətküzüx hizmitini taxlap qoyup, ozuk-tülük təksim kilix bilən bolup ketiximiz tooqra bolmaydu. □ ■ ³ Xuning üçün, i kərindaxlar, aranglardiki nam-abruyi bar, Muqəddəs Rəhqa wə danalixkə tolojan yəttə kixini iləqap tallanglar, wə biz ularni bu ixkə məs'ul kilimiz. ■ ⁴ Biz bolsaq, əzimizni dua kilix wə səz-kalamning hizmitidə boluxkə beəixlaymız.

⁵ Bu məslihet halayikning həmmisini hux kildi. Xuning bilən ular iman-ixənqkə wə rəhqa tolojan İstipan isimlik bir adəmnı tallıdi, wə yənə Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas həmdə burun Təwrat etikadiəja kirgən Antakyalik Nikolasni tallap, ■ ⁶ ularni rosullarning aldiəja elip qikti. Rosullar ularning *bu hizmetni kilixi üçün* qollirini ularning üstigə təgküzüp turup, dua kilixti. □ ■

⁷ Wə Hudaning səz-kalami dawamlıq tərəkaldi; Yerusalemdiki muhlislarning sanımu barəanseri zor dərjidə kəpəydi. Nuroqun kaħinlarmu *Məsih* etikadiəja itaət kilixkə kirixiwatatti. □ ■

■ **5:38** Pənd. 21:30; Yəx. 8:10; Mat. 15:13. ■ **5:39** Ros. 9:5; 23:9. □ **5:41** «... əzlrining mubarək nam üçün horluk azabi qekixkə layik kərülgənlikidin xadlandı» — muxu yərdə «mubarək nam» grek tilida pəkət «nam» degən bilənla ipadilini. Qünki xu qaədqiki etikədqilər üçün pütkül dunyada pəkət birlə «nam», yəni əysaning nami məwjut idi. ■ **5:41** Mat. 5:12.

□ **5:42** «wə Əysa — Məsihdur!» **degən hux həwərnı jakarlast...** — yaki «wə hux həwər boləjan Əysa Məsihni jakarlast...». □ **6:1** «**grekqə səzləydiəjan Yəhudiylar**» — grek tilida «grekləxtürülgənlər». «**yərlik ibraniyə kərindaxlar**» — demək, ibraniyə tilida səzləydiəjan etikədqilər. □ **6:2** «**ozuk-tülük təksim kilix bilən bolup ketiximiz tooqra bolmaydu**» — «ozuk-tülük təksim kilix» grek tilida «dastihanalarda kütüx» degən səz bilən ipadilini. ■ **6:2** Mis. 18:17. ■ **6:3** Qan. 1:13; Ros. 1:21; 16:2; 1Tim. 3:7. ■ **6:5** Ros. 11:24; 21:8.

□ **6:6** «**İstipan isimlik bir adəm... yənə Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas həmdə burun Təwrat etikadiəja kirgən Antakyalik Nikolasni tallap, ularni rosullarning aldiəja elip qikti**» — kizik yeri xuki, tallanojanlarning həmmisinin isimliridin «grekləxkən Yəhudiylar» ıkanlıki bilinip turatti. ■ **6:6** Ros. 1:23; 8:17; 13:3; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6. □ **6:7** «**Nuroqun kaħinlarmu Məsih etikadiəja itaət kilixkə kirixiwatatti**» — «Məsih etikadiəja» grek tilida pəkət «etikədkə» deyili. ■ **6:7** Ros. 19:20.

Istipanning tutqun kilinixi

⁸ Wə Istipan *Hudaning* mehır-xəpkiti wə küq-kudritigə tolojan bolup, həlk iqidə karamətlər wə zor məjizilik alamətlərni kərsətti. ⁹ Birəq «Kulluqtin çiqқан hərlər» dəp atalojan sinagotiki bəzilər, yəni Kurini wə Iskəndəriyə xəhərliri wə Kilikiyə həm Asiya ölkiliridin kəlgən bəzi *Yəhudiylar* Istipanoja qarxi çiqip, uning bilən munazirə kilixkə baxlıdi.

¹⁰ Lekin ular u səz kiləanda uningda boləjan danalix wə rohka taqabil turuxkə amalsiz qaldı. ■ ¹¹ Buning bilən ular bəzi adəmlərnin əozzini maylap:

— Biz bu adəmnin Musa wə Hudaəja qarita kupurluq səzligənlikini angliduk, — degənni ularning əozzioja saldı.■

¹² Ular muxundəkilip halayikni, əksəkəllərni wə Təwrat ustazlırini kutratti; andin Istipanning əldini tosüp uni tutqun kilip, əliy kengəxmigə elip bardı. ¹³ Ular sahta guwahqılarni otturiəja çiqirip mundəq degüzdi:

— Bu adəm bu mukəddəs jayəja wə Təwrat kanunioja qarxi səzlərni kilixtin tohtimaydu. □ ¹⁴ Qünki biz uning həlikə Nasarətlək Əysa toşruluk: «U bu jayni wəyran kilidu wə Musa pəyojəmbər bizgə tapxurojan ən'əniwi kaidə-yosunlirimizni əzgərtidu!» degənlikini angliduk.□

¹⁵ Kengəxmədə olturojanlarning həmmisi Istipanoja kəz tikip qariojinida, uning qirayining pərixtingkidək parkirək ikənlikini kərdi.

7

Istipanning guwahliki

¹ Bax kahin Istipandin:

— Bularning eytkanliri rastmu? — dəp soridi.

² Istipan mundəq jawab bərdi:

— Kərindaxlar wə ata-bowilar, səzümgə kulək selinglar! Atimiz İbrahim tehi Mesopotamiyə rayonida turuwatqanda, yəni Həran xəhərigə kəqüp makanlixixtin ilgiri, xən-xəropning İgisi Huda uningəja ayan bolup: ³ «Sən əz yurtung wə uruk-jəmətingdin ayrılıp çiqip, Mən sanga kərsitidojan zeminoja barəjin» degənidi.■ ⁴ Buning bilən u Kəldiylərnin zemini taxlap, Həran xəhərigə bərip olturəqlaxti. Atisi əlgəndin keyin, Huda uni bu zeminoja, yəni silər həzir turuwatqan zeminoja yətkəp kəldi.□ ⁵ U wakitta, *Huda* uningəja bu zemindən mirəs bərmidi, hətta uningə təwə put qəyojudəkmə bir yər bərmigənidi. Gərqə u tehiqə pərzənt kərmigən bolsimu, *Huda* bu zeminni uningəja wə uning nəsligə igiliki bolux üqün bərixkə wədə kildi.■ ⁶ Andin Huda uningəja mundəq dedı: «Səning nəsilirəng yaqə yurtta musapir bolup turidu, xu yurttikilər ularni kul kilip tət yüz yıl horlaydu.■ ⁷ Birək ularni kulluqkə saləjan əlni jazalaymən»,

■ 6:10 Mis. 4:12; Yəx. 54:17; Luqa 21:15.

■ 6:11 Mat. 26:59.

□ 6:13 «bu adəm bu

mukəddəs jayəja wə Təwrat kanunioja qarxi səzlərni kilixtin tohtimaydu» — «mukəddəs jay» ibadəthanini kərsitidu. □ 6:14 «U bu jayni wəyran kilidu» — «bu jay» bəlkim mukəddəs

ibadəthanini kərsitidu (12-əytni kəring). ■ 7:3 Yar. 12:1. □ 7:4 «buning bilən u

Kəldiylərnin zemini taxlap,...» — «Kəldiylərlərnin zemini» «Uz» degən yurtni kərsitidu («Yar.» 11:31, 12:1ni kəring). ■ 7:5 Yar. 12:7; 13:15. ■ 7:6 Yar. 15:13-14, 16; Mis. 12:40;

Gal. 3:17.

dedi Huda, «wə uningdin keyin, *nəsilliring* u yərdin qıqıp, bu yərdə Mening ibadət-hizmitimdə bolıdu». □ ■

⁸ Keyin Huda İbrahim bilən bəlgisi hətnə bolıqan əhdini tüzgən, xuning bilən İshaq uningdin tərəldi; *İbrahim* uni səkkizinçi küni hətnə kıldı; xundak kılıp İshaqtın Yaqup *tərəldi*, Yaquptın on ikki «kəbilə atisi» *tərəldi*. □ ■

⁹ Keyin, «kəbilə atiliri» inisi Yüsüpke həsət kılıp, uni Misiroğa kulluqqa setiwətti. Lekin Huda uning bilən billə bolup, □ ■ ¹⁰ uni barlıq jəbir-japalardin kütquzup, uni Misir padixahı Pirəwnning nəziridə iltipatka igə kılıp, uningoğa danixmənlilik ata kıldı. Padixah uni Misiroğa bax wəzir, ordisoğa bax ojojidar kıldı. ■ ¹¹ Keyin, eojir aqarqılıq pütkül Misir wə Qanaan yərlirini besip, zor kıyinqilik boldi. Ata-bowilirimiz ozuk-tülük tapalmıdı. ■ ¹² Yaqup əmdi Misirda axlık barlıqını angliqan bolup, *oqullirini*, yəni ata-bowilirimizni u yərgə birinçi kətim əwətti. □ ■

¹³ İkkinçi kətim baroqanda, Yüsüp akilirioğa ezini axkarilıdı. Xuning bilən Yüsüpnıng jəmətidikilər Pirəwn padixahka məlum boldi. □ ■ ¹⁴ Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldioğa həwər yətküzüp, uni pütün ailə-jəməti bilən, jəmiy yətmix bəx kixini Misiroğa əzigə qakırdı. □ ■ ¹⁵ Xuning bilən Yaqup Misiroğa quxti wə xu yərdə əldi; keyin *uningdin bolıqan* ata-bowilirimizmu xu yərdə əldi. ■ ¹⁶ Ularning jəsətliri keyin Xəkam xəhirigə qayturulup, İbrahim burun Həmorning oqulliridin məlum puloğa setiwəloqan, Xəkəmdiki bir yərlikkə qoyuldi. □ ■

¹⁷ Lekin Huda İbrahimioğa əsli kılqan wəding wakti yekınlaxqanda, Misirda turuwatqan *İsrail* həlqining nopusi heli kəpəyğənıdı. □ ■ ¹⁸ U wəqıtta, Yüsüptin həwiri bolmioqan yengı bir padixah Misirda təhtkə qıktı. ■ ¹⁹ Bu padixah qowmimizioğa hiylə-mikirlər bilən muamilə kılıp, ata-bowilirimizni ezip horlıdı, hətta ularni öz bowaklırini həyat qaldurmaslıki ügün taxliwetixkə məjbur kıldı. ²⁰ Musa mana xu qəqlarda tuquloqanıdı. U Hudaning aldida alahidə yekimlik bala bolup, atisining əyidə üq ay bekıldı. □ ■ ²¹ Keyin u sirtka qoyup qoyuloqanda,

□ 7:7 «...biraq ularni kulluqqa saloqan əlni jazalaymən... wə uningdin keyin, *nəsilliring* u yərdin qıqıp, bu yərdə Mening ibadət-hizmitimdə bolıdu» — «Yar.» 15:13-14. □ ■ 7:7 Yar. 15:16; Mis. 3:12. □ ■ 7:8 «Keyin Huda İbrahim bilən bəlgisi hətnə bolıqan əhdini tüzgən...» — «Yar.» 17:10-14. «on ikki «kəbilə atisi»» — İsrail həlqining on ikki kəbilisining əjdadlırini kərsitıdı. ■ 7:8 Yar. 21:2; 25:24; 29:32; 30:5; 35:23. □ ■ 7:9 «keyin, «kəbilə atiliri» inisi Yüsüpke həsət kılıp, uni Misiroğa kulluqqa setiwətti. Lekin Huda uning bilən billə bolup, ...» — xu wəqıtta «kəbilə atiliri» (Yüsüptin baxka) onəylən idi. Muxu wəqəni «Yar.» 37-bahntin kəring. ■ 7:9 Yar. 37:4,28; Zəb. 105:17. ■ 7:10 Yar. 41:40. ■ 7:11 Yar. 41:54; Zəb. 105:16. □ ■ 7:12 «Yaqup əmdi Misirda axlık barlıqını angliqan bolup, ... ata-bowilirimizni u yərgə birinçi kətim əwətti» — «birinçi kətim əwətti» — birinçi kətim ular ukisi Yüsüpnı toniyalmıdı (on nəqqə yıl ətkənıdı). «Yar.» 42-babni kəring. ■ 7:12 Yar. 42:1. □ ■ 7:13 «İkkinçi kətim baroqanda, Yüsüp akilirioğa ezini axkarilıdı» — «Yar.» 43-45-babni kəring. ■ 7:13 Yar. 45:4. □ ■ 7:14 «Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldioğa həwər yətküzüp, ... Misiroğa əzigə qakırdı» — «Yar.» 46-babni kəring. ■ 7:15 Yar. 46:5; 49:33. □ ■ 7:16 «ularning jəsətliri keyin ... Xəkəmdiki bir yərlikkə qoyuldi» — «Yar.» 49:29-32ni kəring. İstipan muxu yərdə bu ıxlarning təpsilatlırini bək kısqartıwetıdı. ■ 7:16 Yar. 23:16; 50:13; Mis. 13:19; Yə. 24:32. □ ■ 7:17 «Huda İbrahimioğa əsli kılqan wəding wakti yekınlaxqanda...» — «Huda kılqan wədə» bolsa Hudaning «Sening nəsilliring u yərdin qıqıp, bu yərdə Mening ibadət-hizmitimdə bolıdu» degən wədisi (7-ayətni kəring). ■ 7:17 Mis. 1:7; Zəb. 105:24. ■ 7:18 Mis. 1:8 □ ■ 7:20 «Musa...Hudaning aldida alahidə yekimlik bala...» — Musaning rohıy jəhəttiki bəzibir alahıdilikini kərsitıdı («Mis» 2:2). ■ 7:20 Mis. 2:2; 6:19; Qel. 26:59; 1Tar. 23:13; İbr. 11:23.

Pirəwnning kizi uni *sudin* elip, öz oşli qilip qong qildi. □ 22 Musa Misirliklarning barlik bilim-həkmiti bilən tərbiyilini, sözdə wə əməldə intayin qabiliyətlik adəm bolup qikti.

23 Lekin uning tuquloşinioqa kirik yil toxkanda, öz qerindaxliri boləan Israillarning haliəqa yetix niyitigə kəldi. □ 24 U ulardin birining uwal kilinip bozək harliniwatqanlikini kərüp, uni qoşdaq, harlanəan kixi uqün intikam elip harliəuqi Misirlikni öltürdi. 25 Qünki u öz qerindaxlirini: — Huda mening qolum arkilik bizgə qutquzux yolini aqқан dəp qüxinidiəu, dəp oşliəanidi. Lekin ular buni qüxənmidi. 26 Ətisi, Musa ularning arisidiki bir urux-jedəlni kərüp, arisioqa kirip yaraxurmaqđi bolup: Silər qerindax turup, nemixka bir-biringlarəqa yolsizlik qiliwatisilər? — dedi.

27 Birəq qerindaxini yolsiz bozək qiloəan kixi uni qatkə ittiriwetip: — Kim seni bizgə bax həm sorəqđi bolsun dəptu?! ■ 28 Menimu tünügünki Misirlikni öltürgəndək öltürməqđimusən? — dedi. ■ 29 Musa bu sözni anglap kərkup, Misirdin kəqip Midiyan zeminiəqa berip, u yərdə musapir bolup turup qaldi. U xu yərdə ikki oşul pərzənt kərdi.□

30 Kirik yil toxqandin keyin, Sinay teəşining yenidiki qəldə, kəyüwatqan bir qatkəllikning ot yalkunida bir pərixətə uningəqa kəründi. ■ 31 Bu əayibənə kərünüxni kərgən Musa uningəqa intayin həyran bolup qaldi; buning qandəq ix ikənlikini biləy dəp yəkinraq barəqanda Pərwərdigarning awazi anglinip: 32 «Mən sening ata-bowillirngning Hudasi, yəni Ibrahım, İshəq wə Yəqubning Hudasiqurmən» dedi. Musa kərkunqta titrəp, qarəxkimu jür'ət kilalmidi. ■ 33 Pərwərdigar uningəqa yənə: — Ayioşingni seliwət; qünki sən turuwatqan yər muqəddəstur. ■

34 Mən dərəhəqikət Misirdə turuwatqan həkimning harliniwatqanlikini kərdüm, ularning nalə-pəryadlirini anglidim. Xunga mən ularni elip qikqili qüxtüm. Əmdi barəşin, mən seni Misiroqa əwətəy!» dedi.■

35 Mana həliki kixilər: «Kim seni bizgə bax həm sorəqđi bolsun dəptu!?» dəp rət qiloəan dəl muxu Musani, Huda uningəqa qatkəllikə kərugənə pərixəting qoli bilən Israillarəqa həm bax həm qutquzəuqi boluxkə əwətti. 36 Ənə xu Musa həkəkə yetəkqilik qilip, ularni *Misirdin* qikardi həmdə Misir zemində, Qizil dengizning boyida wə kirik yilni ötküzgən qəldə karamətləni wə məjizilik alamətləni kərsətti. □ ■ 37 Ənə xu Musa əzi Israillarəqa: «Huda qerindaxliringlar arisidin mənə qhxax

□ 7:21 «**Keyin u sirtka qoyup qoyuloşanda...**» — muxu yərdiki «sirtka qoyup qoyux» degən ibarə 19-ayəttə: (hayat qaldurmasliki uqün) «**taxliwetix**» dəp tərjimə qilinidi. Əmma Musaning ata-anisning bowəqkə (Musaəqa) boləan barlik muamillisi, jümlidin «sirtka qoyux»i iman-ixəng bilən boldi. «Ibr.» 11:23ni, «Mis.» 2-babni kərugən. «**Pirəwnning kizi uni sudin elip...**» — «Mis.» 2-babni kərugən. □ 7:23 «**öz qerindaxliri boləan Israillarning haliəqa yetix...**» — grek tilida «öz qerindaxliri boləan Israillarni yoqlax...». ■ 7:23 Mis. 2:11-15. ■ 7:27 Mat. 21:23; Ros. 7:35; 4:7. ■ 7:28 Mis. 2:14. □ 7:29 «**Musa bu sözni anglap kərkup, Misirdin kəqip Midiyan zeminiəqa berip...**» — uning kərkədioəanlikning əwəbi Misirlikning öltürülənlilikning axkarilənəqliki boluxi kərək. Lekin ahirdə uning Misirni taxlap ketixi kərkunqtin əməs, bəliki imandin idi (yənə «Mis.» 2-babni, «Ibr.» 11:27ni kərugən). ■ 7:30 Mis. 3:2 ■ 7:32 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ibr. 11:16. ■ 7:33 Mis. 3:5, 7, 8, 10; Yə. 5:15. ■ 7:34 Mis. 3:2-10. □ 7:36 «**...xu Musa həkəkə yetəkqilik qilip, ularni Misirdin qikardi həmdə Misir zemində, Qizil dengizning boyida wə kirik yilni ötküzgən qəldə karamətləni wə məjizilik alamətləni kərsətti**» — bu ixlər «Misirdin qixix» həm «Qəl-bayawandiki səpər»diki uluəq temadur. ■ 7:36 Mis. 7; 8; 9; 10; 11; 13; 14; 16:1; Qan. 1:3.

bir pəyoʻqəmbərnı tikləydu» degənıdı. □ ■ 38 Qel-bayawandıki jamaətka həmrəh boləqan, Sinay teoʻqıdā özıgə səz kıləqan pərixte bilən billə boləqan, ata-bowıllırımı bilən billə boləqan həmrəh dəl ənə xu ıdı; haʻyatlık bəhx yətküzıdıoqan wəhıylərnı bizgə yətküzüx üqün qəbul kıləqıy boləqan dəl ənə xu ıdı; ■ 39 xundak bolsımu, ata-bowıllırımı unıngoʻa itaət kılıxni halımay, unı qətkə kəkip, kənglıdə Misıroʻa qaytıxni arzu kıldı; 40 xunga ular Hərunoʻa: — «Bizgə yol baxlaydıoqan ilahlarnı yasap bərgın! Qünki bizni Misır zemınıdın elıp qıkkān həlıki Musanıng nemə bolup kətkənlıkını biləlmıdık» dedı. □ ■ 41 Xuning bilən xu künlərdə ular moʻzay xəklıdə bir but yasap, bu məbudka atap qurbanlık sundı. Xundak kılıp ular öz qollırı bilən yasıoqan bir nərsını huxal-huramlık bilən təbrikləxkə kirıxtı. 42 Lekın Huda ulardın yüzını örüp, ularnı asmandıki yultuz qoxunlıroʻa qəqunuxka qəyup bərdı. Xuning bilən pəyoʻqəmbərlərnıng mukəddəs yazmısdā pütülgədək, *Huda ularnı mundak əyıblıdı*: — «Silər qel-bayawanda boləqan kirıq yıl jəryanıdā kıləqan qurbanlık-hədıyələrnı həkıqətən Manga elıp kəlgənmusılər, ı Israil jəməti? ■ 43 Bərhək, silər qəqunux üqün yasıoqan məbudlar, yəni «Molok»ning qədırı həm butung boləqan «Rəmfan»ning yultuz bəlgısını kətürüp mangınglar; əmdı Mən silərnı əsir kılıp Babıldın yırakka sürgün kıldurımən». □ ■ 44 Ata-bowıllırımı qəldın kəzgən waqtıdā, «həküm-guwahlık» qədırı ularnıng otturısdā tıkləngənıdı; u dəl Musoʻa səz-kalam Yətküzgüqıning buyruoʻınidək, kərsıtılğən ərnək boyıqə yasaloqanıdı. □ ■ 45 Xu ıbadət qədırını ata-bowıllırımı ilğırıdıkılərdınmu ıgıdarqılıkioʻa tapxurup, Yəxuanıng yətaqqılıkıdə, Huda ularnıng alıdıla qoşlıoqan əllərnıng zemınlırını besıwaləqıdā, unı bu yərgə elıp kəlgən; qədır xundakla *padıxah* Dawutning zamanıoʻıqə turoqan. □ ■ 46 Dawut Hudanıng xapaitıgə ərıxıp, Yəqupning Hudası üqün bir mukım makan selıxka ıjazət sorıoqan. □ ■ 47 Bırak keyın, *Huda* üqün ıbadəthana saləqan *Dawut əməs*, əməlıyətə Sulayman boldı. □ ■ 48 Həlbuki, Həmmıdın Alıy Boləquqı insannıng qollırı bilən yasıoqan makanlarda turmaydu; huddı pəyoʻqəmbər mundak degındək: —■ 49 «Asmanlar Məning təhtım,

□ 7:37 «Huda kərındaxlırınglar arısdın manga ohxax bır pəyoʻqəmbərnı tikləydu» — «Qan.» 18:15. ■ 7:37 Qan. 18:15,18; Yh. 1:46; Ros. 3:22; Mat. 17:5. ■ 7:38 Mis. 19:3; Gal. 3:19. □ 7:40 «xunga ular Hərunoʻa...» — Hərun Musanıng akısı. «xunga *halayıʻk* Hərunoʻa: — «Bizgə yol baxlaydıoqan ilahlarnı yasap bərgın! Qünki bizni Misır zemınıdın elıp qıkkān həlıki Musanıng nemə bolup kətkənlıkını biləlmıdık» dedı» — bu wəkə Musa pəyoʻqəmbər Sinay teoʻqıdın tehi qüxmıgən waqıtta boləqanıdı («Mis.» 32-bab). ■ 7:40 Mis. 32:1,23. ■ 7:42 Am. 5:25. □ 7:43 «... Bərhək, silər qəqunux üqün yasıoqan məbudlar, yəni «Molok»ning qədırı həm butung boləqan «Rəmfan»ning yultuz bəlgısını kətürüp mangınglar; əmdı Mən silərnı əsir kılıp Babıldın yırakka sürgün kıldurımən» — «Am.» 5:25-27. ■ 7:43 Am. 5:26,27. □ 7:44 «həküm-guwahlık» qədırı — yəni «ıbadət qədırı»; «Mis.» 16:34 wə ızahatını kərüng. «u dəl Musoʻa səz-kalam Yətküzgüqıning buyruoʻınidək, kərsıtılğən ərnək boyıqə yasaloqanıdı» — «səz-kalam Yətküzgüqı» — Hudanıng Əzi, əlwəttə. ■ 7:44 Mis. 25:40; İbr. 8:5. □ 7:45 «keyın Yəxuanıng yətaqqılıkıdə...» — Yəni Yəxua pəyoʻqəmbərnıng yətaqqılıkıdə. ■ 7:45 Yə. 3:14. □ 7:46 «Yəqupning Hudası üqün bır mukım makan selıxka ıjazət sorıoqan» — grek tilıdā «Yəqupning Hudası üqün bır mukım makan tepıxka ıjazət sorıoqan» («2Sam.» 7-babnı kərüng). ■ 7:46 1Sam. 16:1; 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; Zab. 89:19-21; 132:5; Ros. 13:22. □ 7:47 «Bırak keyın, Huda üqün ıbadəthana saləqan Dawut əməs, əməlıyətə Sulayman boldı» — «1Pad.» 5-6-babnı kərüng. ■ 7:47 1Pad. 6:1; 1Tar. 17:12. ■ 7:48 1Pad. 8:27; Ros. 17:24.

Zemin bolsa ayaqlirimōja tēhtipērdur,
 Əmdi Manga kandaq öy-imarət yasimaqçisilər?
 Manga kandaq yēr aramgaḥ bolalaydu?■

⁵⁰ Bularning hēmmisini Mening qolum yaratqan əməsmidi?»□ ■

⁵¹ — Əy, boyni kattik, yürüki wə kuliki hətmişiz bolōjanlar! Silər Mukəddəs Roh bilən daim qarxilixisilər; silər ata-bowiliringlar nemə kilōjan bolsa, xuni ohxax kiliwatisilər! ■ ⁵² Pəyōəmbərlərdin zadi kaysisiōja ata-bowiliringlar ziyankəxlik kilip bakmōjan? Xundak kilip ular «Həkkaniy Bolōquçı»ning kelidiōanlikini aldın jakarlıoquçılarnı öltürüxkən. Əmdi u əzi hazır kəlgəndə, silər uningōja satkūnluk kilōquçi wə qatıl bolup qiktinglar, □ ⁵³ I silər Təwrat kanunini pərixtilərning əmri-tapiliōanliri bilən tapxuruwelip turup, uningōja əməl kilmioquçılar!»■

Istipanning qalma-kesək kilinixi

⁵⁴ *Istipanning* bu sözlirini angliōjan *aliy kengəxmidikilər* yürükiyə *hənjər* sanjilōandək bolup, uningōja qixlirini ojuçurlatti. ⁵⁵ Ləkin u bolsa Mukəddəs Rohqa tolojan, kəzlrini kəkkə tikip, Hudaning julasini, xundakla uning öng yenida əysaning turōanlikini kərüp, ⁵⁶ — Qarānglar! Asmanlar eqilip, İnsan'oolining Hudaning ong yenida turōanlikini kərūwatimən! — dedi.

⁵⁷ Ular buningōja kulaklirini kolliri bilən etiwelip, awazini kattik kətürüp warkirixip birliktə uningōja yopurulup keliwidi, ⁵⁸ uni xəhərning sirtioja ittirip çikrip, qalma-kesək kilixka baxlidi. *Uni ərz kilōjan* guwahqılar *uni qalma-kesək kilixtin awwal* qapanlirini Saul isimlik bir yaxning puti aldida qoyup qoyuxti. □ ■ ⁵⁹ Ular Istipanni qalma-kesək kilōjinida u:

— I Rəb əysa, mening roḥimni qəbul kilōjaysən! — dəp nida kildi.■

⁶⁰ Andin u tizlinip turup kattik awaz bilən:

— I Rəb, bu gunahning hesabini ulardin almiojaysən, — dedi. U bu sözni kilip bolupla jan üzüp uhlap kətti.■

8

Saulning etiqadqilaroja ziyankəxlik kilixi

¹ Istipanning öltürülüxini Saulmu kollaytti. Xu kündin baxlap, Yerusalemdiki jamaətkə qaritilōjan dəhxətlik ziyankəxlik kəzoqaldi. Rosullardin baxka barlik jamaəttikilər Yəhudiya wə Samariyəning hərkaysi yurtlirioja tarkilip ketixti.■ ² Bəzi ihlasimən kixilər Istipanni dəpnə

■ **7:49** 2Tar. 6:33; Yəx. 66:1, 2; Mat. 5:34; 23:22. □ **7:50** «Asmanlar mening tēhtim, zemin bolsa ayaqlirimōja tēhtipērdur, əmdi Manga kandaq öy-imarət yasimaqçisilər? Manga kandaq yēr aramgaḥ bolalaydu? Bularning hēmmisini Mening qolum yaratqan əməsmidi?» — «Yəx.» 66:1-2. ■ **7:50** Yəx. 66:1-2; Yar. 1:4. ■ **7:51** Nəḥ. 9:16,17; Yar. 6:1. □ **7:52** «xundak kilip ular «Həkkaniy Bolōquçı»ning kelidiōanlikini aldın jakarlıoquçılarnı öltürüxkən. Əmdi u əzi hazır kəlgəndə, silər uningōja satkūnluk kilōquçi wə qatıl bolup qiktinglar,...» — «Həkkaniy Bolōquçı» əysani kərsitidu. ■ **7:53** Mis. 19:3; 24:3; Yḥ. 7:19; Gal. 3:19; İbr. 2:2. □ **7:58** «Uni ərz kilōjan guwahqılar uni qalma-kesək kilixtin awwal qapanlirini Saul isimlik bir yaxning puti aldida qoyup qoyuxti» — Təwrat kanunı boyiqə birsi ölümgə məḥkum bolsa uningōja ərz kilōjan guwahqılar birinçi bolup tax etixi kerək idi («Kan.» 17:7). ■ **7:58** 1Pad. 21:13; Luqa 4:29. ■ **7:59** Zəb. 31:5; Luqa 23:46. ■ **7:60** Mat. 5:44; Luqa 23:34; 1Kor. 4:12. ■ **8:1** Ros. 11:19; 22:20.

kilip, uningoga kattik yiqta-zarlarni ketürüxti. ■ ³ Lekin Saul jamaetkə wəyranqilik selip, öymu-öy ahturup, ər-ayaloğa qarimay ularni sərəp qikip zindanoğa taxlidi. ■

Hux həwərnig Samariyə əlkisigə yetip berixi

⁴ Əmdi tarkilip kətkənlər tarkaloğan yurtlarda kezip sөz-kalamning hux həwirini jakarlidi. ■ ⁵ Ularning iqidin Filip bolsa Samariyəning məlum bir xəhirigə berip, yərlik kixilərgə Məsihni jakarlidi. ⁶ Top-top kixilər uni anglap həmdə u kərsətkən məjizilik əlamətlərni kərüp, bir jan bir dili bilən uning sөzlirogə kulak saldi. ⁷ Qünki napak rohlar bolsa, qaplixiwaloğan kixilərdin kattik warkiriojiniqə qikip kətti. Nuroqun paləq, tokurlarmu sakaytildi; ■ ⁸ zor xad-huramlik xu xəhərnə kəplidi.

⁹ U xəhərdə əsli jadugər-sehiringərlik bilən xuqulliniwatkan Simon isimlik bir adəm bar idi; u xu yol bilən pütkül Samariyədikilərnə hang-tang kəldurup, özini kəltis zat kərsətməkqi bolup kəlgənidi. ■ ¹⁰ Pekirdin tartip ambaloqiqə ularning həmmisi uningoga iklas kilip qaraytti wə «Hudaning uluq küq-kudriti mana xu!» deyixətti. ¹¹ Halayik uningoga xundak iklas kilixi uning uzundin beri jadugər-sehiringərlik bilən ularni hang-tang kəldurup kəlgənliki tüpəylidin idi. ¹² Lekin əmdi Filip Hudaning padixahlığı wə Əysa Məsihning nami toqrisidiki hux həwərnə jakarliojinida ular uning sөzlirogə ixəndi wə ərlər bolsun, ayallar bolsun qəmüldürüxnə qəbul kildi. ¹³ Simon özümü ixəndi. U qəmüldürülgən bolup, həmixə Filipning yenida yürdi həmdə *Filip* kərsitiwatkan məjizilik əlamətlər wə kudrətlik ixlaroga qarap, itayin həyran boldi.

¹⁴ Yerusalemdiki rosullar Samariyəliklərnəng Hudaning sөzini qəbul kiləjanlikini anglap, Petrus bilən Yuhannani ularoga əwətti; ¹⁵ ikkiylən u yərgə qüxüxi bilənla, ularni Mukəddəs Rohning ata kilinoquçisi bolsun dəp dua kildi. ¹⁶ Qünki Mukəddəs Roh tehi ularning həqkaysisioğa qüxmigənidi; ular pəkət Rəb Əysaning nami bilən qəmüldürülgənidi. ¹⁷ Petrus bilən Yuhanna ularning üstigə qolini təgküzüxi bilən, Mukəddəs Roh ularoga ata kilindi. □ ■ ¹⁸ Lekin Simon Mukəddəs Rohning rosullarning qolini təgküzüp qoyuxi bilən ata kilinojanlikini kərüp, ularoga pul təngləp:

¹⁹ — Bu küq-kudrəttən mangimu beringlarki, mənmu həkimning üstigə kollirimni təgküzəmə, uningoga Mukəddəs Roh ata kilinsun, — dedi.

²⁰ Lekin Petrus uningoga mundak jawab bərdi:

— Hudaning bu iltipatinə puloga setiwəloqili bolidu, dəp oylioqining üqün, pulung sən bilən təng həlakətkə barsun! ■ ²¹ Sening bu ixta həq həssəng yaki nesiwəng yoktur! Qünki sening niyiting Huda aldida durus əməs!

²² Xunga, bu rəzillikngdin towa kilip, Rəbting, mumkin bolsa kənglümdiki

■ **8:2** Yar. 23:2; 50:10; 2Sam. 3:31 ■ **8:3** Ros. 9:1; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. ■ **8:4** Mat. 10:23; Ros. 11:19. ■ **8:7** Mar. 16:17; Ros. 5:16; 16:18; 19:11. ■ **8:9** Ros. 13:6. □

■ **8:17** «**Petrus bilən Yuhanna ularning üstigə qolini təgküzüxi bilən, Mukəddəs Roh ularoga ata kilindi**» — bu qong ix idi. Əslidə Yəhudiylar wə Samariyəliklər bir-birigə bək əq idi, həqkəndak bardi-kəldi kilmaytti. Samariyəliklər Mukəddəs Rohni qəbul kilixi üqün Filip («yerim grek»)ning qolini əməs, bəliki sap ikki Yəhudiyning qolini ularoga təgküzüxini kəmtərlik bilən qəbul kilixi kerək idi. Sap ikki Yəhudiyumu hazır özini təwən tutup, qollirini «napak Samariyəliklər»ning bexioğa qoyuxi kerək. «Yuhanna» 4-bab, «Matta»ning «qoxumqə sөz»idiki 16:19 toqruluk izahətimizni wə «Gal.» 3:28ni kərüng. ■ **8:17** Ros. 6:6; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6. ■ **8:20** Mat. 10:8.

bu niyitim kəqürüm qilinoyay, dəp ötün! ²³ Qünki sening aqqıq həsətkə tolup, həkkanıyisizlikning asaritida ikənliking manga məlum.

²⁴ Simon ularoşa:

— Mən üqün Rəbdin ötününglarki, silər eytkan ixlardin heqbiri beximoşa kəlmigəy! — dedi.□

²⁵ Petrus bilən Yuhanna yənə xu yərdə agah-guwahlik berip Rəbning səz-kalamini yətküzgəndin keyin, Samariyəning nuroşun yeza-kəntligigə berip hux həwər yətküzgəq, Yerusalemoşa kaytip kətti.

Filip wə Efiopiyilik əməldar

²⁶ Xu waqıtta, Hudaning bir pərixtsi Filipka:

— Ornungdin turup jənubka qarap Yerusalemdin Gaza xəhirigə mangidoşan yol bilən mang! — dedi (xu yol qəldiki yoldur). ²⁷⁻²⁸ Xunga Filip ornidin turup yoloşa qıkti. Wə mana, yolda Efiopiyə ayal padixahı Kandasning bir əməldari, pütkül həzinigə məs'ul Efiopiyəlik aqşwat wəzir turatti. U Yerusalemoşa Hudaşa ibadət kiləjili barəjanidi; hazır kaytix yolida əzining jəng hərwisida olturup, Yəxaya pəyoşəmbərning yazmısını oquwatatti. ²⁹ Roh Filipka:

— Bu hərwining yenioşa berip uningə yəqinlaxkın, — dedi.□

³⁰ Filip yügürüp berip, wəzirning Yəxaya pəyoşəmbərning yazmisidin oquwatkanlirini anglap, uningdin:

— Okuwatkiningizni qūxiniwatamsiz? — dəp soridi.

³¹ Wəzir uningəşa:

— Biri mənə qūxəndürüp bərmisə, mən kəndəkmə qūxinələymən?! — dəp, Filipni hərwisioşa qıkip yenida olturuxka ötündi.

³² U oquwatkan yazma qismi bolsa:

«U goya boşuzlaxka yetiləp mengiloşan koydək boşuzlaxka elip mengildi,

Kırkişuqi aldida ün-tinsiz yatқан kəzidək, u zadila eoşiz aqmidi. ³³ U horlinidu, u hək soraktin məhrum boldi,

əmdi uning əwladini kimmu bayan kilalisun?!

Qünki həyati yər yüzidin elip ketildi». □ ■

³⁴ Aşwat Filiptin:

— Dəp bərsingiz, pəyoşəmbərning bu səzi kimgə karitip eytiləşan? Əzigimu yaki baxka birsigimu? — dəp soridi.

³⁵ Filip aqşzini eqip xu yazmining xu qismidin baxlap, uningəşa Əysa toşrisidiki hux həwərnə jakarlap bərdi. □ ■ ³⁶⁻³⁷ Ular yolda ketiwetip, su bar bir yərgə kəlgəndə, aqşwat:

— Mana bu yərdə su bar ikən. *Muxu yərdila qəməldürülüşümgə kəndək tosaləu bar?* — dedi.■

□ **8:24** «Simon ularoşa: — Mən üqün Rəbdin ötününglarki, silər eytkan ixlardin heqbiri beximoşa kəlmigəy! — dedi» — bəzi kədimki tarixiy hatirilər boyiqə, Simon keyin hux həwərgə əxəddiy dūxmən bolup qıkkan. □ **8:29** «Roh Filipka: ... — dedi» — «Roh» — Muxəddəs Roh, əlwəttə. «Bu hərwining yenioşa berip uningəşa yəqinlaxkın» — grek tilida «Berip əzūngni bu hərwişə qoxkın».

□ **8:33** «... U horlinidu, u hək soraktin məhrum boldi, əmdi uning əwladini kimmu bayan kilalisun?! Qünki həyati yər yüzidin elip ketildi» — «Yəx.» 53:7-8.

■ **8:33** Yəx. 53:7, 8. □ **8:35** «uningəşa Əysa toşrisidiki hux həwərnə jakarlap bərdi» — grek tilida: «U uningəşa Əysani hux həwər dəp jakarlap bərdi». ■ **8:35** Luğa 24:45. ■ **8:36-37**

Ros. 10:47.

38 U harwini tohtitixni buyrudi. Filip wə aqwat ikkisi billə suqə qüxüp, uni qəməldürdi. 39 Ular sudin qıkkanda, Rəbning Rohi Filipni kətürüp elip kətti. Aqwat uni kayta kərmidi, əmma u xadlinip yolini dawamlaxturdy. 40 Filip bolsa Axdod xəhiridə pəyda boldi; u xu yurtni kəzip, xu yərdin Kəysəriyə xəhirigə kəlgüqə boləqan həmmə xəhərlərdə hux həwər jakarlıdı.□

9

Saulning Əysəqə etikad kılıxi

1 Əmma xu qaqlar Saul hər nəpisdə Rəbning muhlisliroqə tehiqə izqil kiroşinqilik təhditliri seliwatqan pəyt idi. U Bax kahinning aldiqə berip, □ 2 Dəməxk xəhiridiki sinagolarqə təwsiyə heti yezip berixni soridi. Xundak boləqanda, u Dəməxktə Məsih yolidikilərdin birərsini, məyli ər bolsun, ayal bolsun tepiwalsila, baqlap tutkun kılıp, Yerusalemoqə elip kelixkə ruhsət bolatti.□

3 Saul yoloqə qikiş, Dəməxk xəhirigə yeqinlaxqanda, tuyuqsiz asmandin küqlük bir nur qüxüp, uning ətrapini yorutuwətti. ■ 4 U yərgə yikildi wə əzigə:

— Saul, Saul! Manga nemixkə ziyankəxlik kılısən? — degən bir awazni anglidi.□

5 — I Rəb, sən kimsən? — dəp soridi u.

Awaz: — Mən sən ziyankəxlik kiliwatqan Əysadurmən. ■ 6 Ornungdin tur, xəhərgə kir, nemə kılıxing kerəkliki sanga eytip berilidu» — dedi. ■

7 Uning bilən billə mangoşan adəmlər awazni anglisimu, heqkimni kərəlmigəqkə, xu yərdə ün qikiralmay turupla kaldi. ■ 8 Saul yərdin turup, kəzlinini eqip qaridi, lekin heq nərsini kərəlmidi. Həmrəhliri uni kolidin yetiləp Dəməxkkə elip kirdi. 9 U üq küngiqə kəzi kərməs bolup nə yemidi nə iqmidi.

10 Dəməxktə Ananiyas isimlik məlum bir muhliş bar idi. Rəb uningə bir qəyibanə kərunüxtə kərunüp uni:

— Ananiyas! — dəp qəqirdi.

— Mana mən, i Rəb, — dəp jawab bərdi u.

11 Rəb uningəta:

□ 8:40 «**Filip bolsa Axdod xəhiridə pəyda boldi**» — «Axdod xəhiri» grek tilida «Azotus xəhiri». □ 9:1 «**Saul hər nəpisdə Rəbning muhlisliroqə tehiqə izqil kiroşinqilik təhditliri seliwatqan pəyt idi**» — grek tilida «Saulning hər nəpəsliri Rəbning muhlisliroqə tehiqə izqil kiroşinqilik təhditliri bolup...».

■ 9:1 Ros. 8:3; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. □ 9:2 «**Məsih yolidikilər**» — muxu yərdə grek tilida pəqət «yol»dikilər deyilidu (qünki etikadning pəqət birlə yoli bardur). «**Dəməxk xəhiridiki sinagolarqə təwsiyə heti yezip berixni soridi. Xundak boləqanda, u Dəməxktə Məsih yolidikilərdin birərsini... tepiwalsila, baqlap tutkun kılıp, Yerusalemoqə elip kelixkə ruhsət bolatti**» — Saul tutmaqçı boləqanlar Məsihə etikad kıləqan Yəhudiylarla idi (uning Yəhudi əməslərnin Məsihkə etikad kılıxidini heq həwiri bolmisa kerək). Dəməxktiki sinagolar Dəməxk xəhirini baxqurmoşan, əlwəttə. Lekin xəhərdə Yəhudiylarning təsiri heli küqlük boləqəqkə (23-ayətni kərunğ) Saul Yəhudi yəngüqilərnə tutmaqçı bolsa, ularning yardimini yaki ruhsitini sorimisa bolmaytti.

■ 9:3 Ros. 22:6; 26:31; 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2. □ 9:4 «**Saul, Saul!**» — adəmnin ismini ikki qətim qəqirix bolsa rəbning uningə boləqan qongkur mehir-muəbbitini wə əzigə tolimu əziz ikənlikini kərsitidu. ■ 9:5 Ros. 5:39. ■ 9:6 Luqa 3:10; Ros. 2:37; 16:30. ■ 9:7 Dan. 10:7.

— Sən dərhal «Tüz» dəp ataloqan koqioqa berip, Yəhudaning əyidin Tarsusluk Saul isimlik birini sorap tap; qünki mana, u dua-tilawət qiliwatidu. ■ ¹² U dua qiliwatkinida, oqayibanə körünuxtə Ananiyas isimlik bir kixining kelip, kezini kəridioqan kiliq üqün üstigə qolini təgküzgənlikini kərdi, — dedi.

¹³ Ananiyas:

— I Rəb, mən bu adəmning həwirini nuroqun kixilərdin anglidim, u Yerusalemdiki mukəddəs bəndiliringgə xunqə kəp ziyan-zəhmət yətküzgən! □ ■ ¹⁴ Həzir u muxu yərdə namingoqa nida kילוanlarning həmmisini tutup baqlax üqün bax kaħinlardin hoquk aptu — dedi.

¹⁵ Lekin Rəb uningoa:

— Bariwər! Qünki u namimni əlləring wə ularning padixahlirining həm Israillarning aldidə ayan kiliq üqün özümgə əlahidə tallioqan bir əswabtur. □ ■ ¹⁶ Qünki mən uningoa namim üqün qançilik azab-oqubətlərnə tartixining mukərrər ikənlikini ayan kiliqmən, — dedi. ■

¹⁷ Buning bilən Ananiyas berip, xu öygə kirdi; u kollirini Saulning üstigə təgküzüp uningoa:

— Kərindax Saul, Rəb, yəni bu yərgə keliwatqan yolungda sanga kərunqan əysa, kəzlingni kəreləydioqan bolsun dəp wə sening Mukəddəs Rohqa tolduruluxung üqün menə xəhsən əzi əwətti, — dewidi, ■ ¹⁸ Saulning kəzlidiridin huddi belik kəsirikidək boləqan bir nərsilər qüxüp, kəzliəri eqilip kəreləydioqan boldi. U ornidin turup, qəmuldürüxnə qəbul kildi. ¹⁹ U oqizalanoqandin keyin, kuwwətinip maqduroqa kirdi.

Saulning Dəməxktə hux həwər jakarlix

²⁰ Saul Dəməxktiki muhlislarning yenida birnəqgə kün turdi wə waqitni ötküzməy sinagoglarəqa kirip, «U kixi Hudaning Oqlidur» dəp əysani jakarlxaxə baxlidi. ²¹ Uni anglioqanlar səzlidiridin intayin həyran boluxup: — Bu adəm Yerusalemda bu naməqa nida kילוuqilarni kəttik wəyran kילוan heliki adəm əməsmu? Bu yərgimu muxundaklarni baqlap bax kaħinlarəqa tutup berix məksitidə kəlgənmidu? — deyixti.

²² Lekin Saulning qayil kiliq küqi barəqanseri exip, əysaning Məsih ikənlikini ispatlap Dəməxktiki Yəhudiylarni parakəndiqilikkə qəmdürdi. □

²³ Kəp künlərdin keyin, Yəhudiylar Saulni yokatmaqqa kəst qilmaqçi boldi. ²⁴ Lekin Saul ularning suyikəstidin həwər tapti; uni tutup öltürüx üqün ular keqə-kündüz xəhərnə qowuqlirida paylap yürdi. ■ ²⁵ Lekin muhlislər bir küni keqidə uni qong sewətkə olturoquzup, sepil kamaridin qüxürdi. □ ■

■ **9:11** Ros. 21:39; 22:3. □ **9:13** «u Yerusalemdiki mukəddəs bəndiliringgə xunqə kəp ziyan-zəhmət yətküzgən!» — İnçildə «mukəddəs bəndilər» degən ibarə kəp yərlərdə ixtililgan.

U grekqidə «mukəddəslər» dəp ipadiliniidu. «Təbirlər»də eytkinimizdək, «mukəddəs» degən səz «Hudaəqa ataloqan», «Hudaəqa has», «Hudaəqa məhsus ayriloqan» degən mənini bildüridu.

■ **9:13** Ros. 9:1; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. □ **9:15** «... u namimni əllərnəng wə ularning padixahlirining həm Israillarning aldidə ayan kiliq üqün...» — grek tilida «... u namimni əllərnəng wə ularning padixahlirining həm Israillarning aldidə kətürüx üqün...». «Əllər» — yat əllər, Yəhudiy əməslər. ■ **9:15** Ros. 13:2; 22:21; Rim. 1:1; Gal. 1:15; 2:8; Əf. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:1. ■ **9:16** Ros. 21:11; 2Kor. 11:23. ■ **9:17** Ros. 22:12. □ **9:22** «Saulning qayil kiliq küqi barəqanseri exip...» — yəni, «Saul barəqanseri küqləndürülüp...». «Dəməxktiki Yəhudiylarni parakəndiqilikkə qəmdürdi» — yəni «Dəməxktiki Yəhudiylarni buni rət kiliqqa amalsiz kaldurdi». ■ **9:24** 2Kor. 11:32. □ **9:25** «uni ... sepil kamaridin qüxürdi» — yəni, «uni... küngüridin qüxürdi». «2Kor.» 11:33nimu kərunq. ■ **9:25** Yə. 2:15; 1Sam. 19:12.

Saul Yerusalemda

²⁶ Saul Yerusalemda yetip berip, u yerdiki muhlislaroga qoxulmaqçi boldi, lekin ularning hëmmisi uning muhlis ikënlikigë ixënmëy, uningdin kërkti. ■ ²⁷ Birak Barnabas uni elip berip, rosullar bilën kërxtürdi. U ularoga Saulning Dëmëxkning yolida Rëbni kandaq kergänlikini, Rëbningmu uningoga gëp qilöanlikini qüxëndürdi wë uning Dëmëxkta ðysaning namida kandaq jür'ötlik bilën söz-kalam yëtküzgänlikini ukturdi. ■ ²⁸ Buning bilën, Saul Yerusalemda rosullar bilën billë oquq-axkarë yürüp, yürëklik haldä Rëbning namida söz-kalam yëtküzätti. □ ²⁹ U yөнë grekqë sëlrixidiöjan Yëhudiyalar bilënmü sëlrixip munazirilixëtti; nëtijisi, ular uningoga këst qilmäqçi boldi. ³⁰ Këringdaxlar bu ixtin hëwër tepip, uni Këysäriyë xähirigë elip berip, andin u yërdin Tarsus degän xähërgë yoloqa saldi.

³¹ U qaöda, pütkül Yëhudiyë, Galiliyë wë Samariyëdiki jamaëtlër bir mæzgil tinqlikka erixip, *etikadta* kuruldi; Rëbning kërkunqida mengip, Mukëddäs Rohning riöbët-tësëllisi bilën ularning sanlirimu baröanseri kërëymäktë idi. □

Petrus Lidda wë Yoppa xähërliridä yaratқан mejjizilär

³² Xu waqitlarda xundaq boldiki, Petrus hërkaysi jaylarni arilap yürëgendë, Lidda xähiridiki mukëddäs bëndilërnimu yoklaxka qüxti. ³³ U yërdä u ðneyas isimlik bir adëmni uqrattı. Bu adëm palëq bolup, orun tutup yatqili säkkiz yil bolöanikën. □ ³⁴ Petrus uningoga: — ðneyas, ðysa, yëni Mësih bolöuqi seni säqaytidu. Ornungdin turup, palisingni yioxtur! — dedi.

U dërhal ornidin turdi. ³⁵ *ðneyasni* kergän Lidda xähiridiki wë Xaron rayonidikilärnig hëmmisi towa qilip Rëbgë baölandi. □

³⁶ Yoppa xähiridä bolsa Tabita isimlik bir ayal muhlis bar idi (uning ismi grekqida «Dorkas» idi). U hërdaim yahxi ëmëllër wë hëyr-sahawätlik ixlaroga berilëtti. □ ³⁷ Xu künlërdä xundaq boldiki, u kesäl bolup, ëlüp kätti. Kixilär jësätni yuyup, üstünki këwättiki bir öygë yatqüzup köydi.

³⁸ Yoppa xähiri Lidda xähirigë yëkin bolöaqqa, Yoppadiki muhlislar Petrusning Liddada ikënlikini anglap, uning aldioqa ikki adëm öwëtti. Ular: «Hayal bolmay yenimizöga kësëng!» — dëp yelindi. ³⁹ Petrus ornidin turup ular bilën billë Yoppaoga bardı. Yoppaoga yetip kelixi bilën ular uni üstünki këwättiki öygë baxlap qikti. Barliq tul ayallar Petrusning ëtrapiöga olixip, yioqa-zar kilixip uningoga Dorkasning ular bilën billë bolöjan waqtida özliirigë tikip bërgän këngläk-kiyimlirini kërëitixti.

⁴⁰ Lekin Petrus hëmmëylänni qikiriwetip, tizlinip olturup dua kildi. Andin u jësätkë qarap:

— Tabita, ornungdin tur! — dedi.

Tabita közini eqip, Petrusni kërüp, ornida olturdi.

■ 9:26 Ros. 22:17. ■ 9:27 Ros. 11:25. □ 9:28 «Saul Yerusalemda rosullar bilën billë oquq-axkarë yürüp...» — grek tilida «Saul Yerusalemda rosullar bilan billë kirip-qikip...».

□ 9:31 «u qaöda...» — baxka birhil tärjimisi: «xuning bilën...» yaki «xunga...». □ 9:33 «orun tutup...» — grek tilida «palas tutup...». □ 9:35 «...Xaron rayonidikilärnig hëmmisi towa qilip Rëbgë baölandi» — grek tilida «Xaron rayonidikilärnig hëmmisi (öz yolidin) burulup Rëbgë baölandi».

□ 9:36 «Yoppa xähiri» — grek tilida ismi «Yoppa». Häzirki ismi «Jaffa» yaki «Hayfa». «...Tabita...Dorkas...» — «Tabita» ibraniy tilida, «Dorkas» grek tilida «jërän» degän mënida.

41 Petrus uningõja qolini uzitip uni yelap turõjuzdi wə mukəddəs bəndilər bilən tul ayallarni qakirip, Dorkasni ularõja tirik tapxurup bərdi. 42 Bu həwər pütkül Yoppaõja tarkilip, nurõsun kixilər Rəbgə etiқad kildi. □ 43 Xundak boldiki, Petrus Yoppada Simon isimlik bir kənqining öyidə uzun künlər turdi.

10

Rimlik yūzbexiõja pərixting kərūñixi

1 Kəysəriyə xəhiridə Korniliy isimlik bir adəm bolup, u *Rim* qoxunidiki «Italiyəliklər» qismining yūzbexi idi. 2 U ihlasmən adəm bolup, əzi wə pütkül öyidikiliri Hudadin qorқatti. U mərdlik bilən namratlarõja həyr-sahawət kilip, daim Hudaõja dua-tilawət qilatti. □ 3 Bir küni qūxtin keyin saət üqlərdə, u oşayibanə bir kərūñuxtə Hudaning bir pərixtisining əzining yenioşja kəlgənlikini oquқ kərdi. Pərixtə uni:

— Korniliy! — dəp qakirdi. □

4 Korniliy uningõja kəzlrini tikip қattiq qəqūp:

— Təқsir, nemə ix? — dəp soridi.

Pərixtə uningõja:

— Sening dualiring wə həyr-sahawətlik ixliring Huda aldioşja əslətmə qurbanliқtək bərip yətti. 5 Əmdi sən Yoppaõja adəm əwətip, Petrus dəpму atilidioşan Simon isimlik adəmnə qakirtip kəl. 6 U Simon isimlik bir kənqining öyidə mehman bolup turuwatidu. Simonning öyi dengiz boyida, — dedi.

7 Uningõja səzligən pərixtə kətkəndin keyin, Korniliy öydiki hizmətqilərdin ikkini wə daim yenida turup hizmət qilõquqilar iqidiki ihlasmən bir ləxkərnə qakirdi. 8 Barliқ ixlarni qūxəndürgəndin keyin, ularni Yoppaõja əwətti.

Hudaning Petrusқа wəhiy berixi

9 Ətisi ular səpər kilip xəhərgə yeqinlaxқanda, qūx waқti bolup, Petrus dua kilix üqūn əgzigə qiqti. □ ■ 10 Uning qorsiqi eqip ketip, bir nərsə yəy dedi. Biraқ ular oşja təyyarlawatқanda, oşayibanə bir alamət Petrusni oruwaldi. 11 U asman eqilip, tət burjikidin başlanõşan ھalda yər yüzigə qəxürülüwatқan kəng dastihandək bir nərsini kərdi. 12 Dastihanda ھərhil tət putluқ ھaywanlar, yər beşirliõquqilar, asmandiki uqar-қanatlarму bar idi. 13 Uningõja bir awaz anglandi: — «Ornungdin tur, Petrus, ulardin soyup yə!»

□ 9:42 «Bu həwər pütkül Yoppaõja tarkilip...» — muxu yərdə «Yoppa» Yoppa (Jaffa) xəhiring ətrapidiki pütkül yərlərnə kərsətsə kerək. (Һazirқi ismi «Hayfa»). □ 10:2 «**Korniliy** ihlasmən adəm bolup, əzi wə pütkül öyidikiliri Hudadin qorқatti...» — Korniliy bəlkim sinagogқа қatnaşқан «Hudadin qorққuқи» dəp ataloşan yat əlliklərdin biri idi. Gərqə Yəhudiyaların rimliқlarõja huxi bolmisimu, u etiқadi түpəylidin Yəhudiy namratlarõja xundak ھərlilik ixlarni қilatti. □ 10:3 «**qūxtin keyin saət üqlərdə**» — Қanaan (Pələstin) waқti bilən «saət tokқuzlarda». □ 10:9 «**qūx waқti**» — ibraniylarning waқti bilən «saət altidə». ■ 10:9 2Pad. 4:33; Mat. 6:6.

14 — **Yaq, Rəb, hərgiz bolmaydu! Mən heçqaçan heçkandak napak yaki haram nərsini yegən əməsmən!** — dedi Petrus. □ ■

15 Awaz ikkinçi kətim kelip uningə:

— Huda halal dəp pakliqanni sən haram demə! — deyildi. ■

16 Bu ix üç kətim yüz berip, andin dastihandək bolqan xu nərsə dərhal asmanə elip qikiç ketildi.

17 Petrus kərgən qayibanə alamətning mənisi toqrisida qaymukup turoqanda, mana Korniliy əwətkən kixilər Simonning öyini tepip, dərwaza aldida turatti.

18 Ular birisini qakirip, uningdin Petrus dəpmu atilidiqan Simon degən birsi bu yərdə turamdu? — dəp soridi. □

19 Petrus tehiqə xu qayibanə alamətning mənisi üstidə oyliniwatqanda, Roh uningə:

— Mana, seni üç adəm izdəp kəldi. □ 20 Ornungdin tur, pəskə qūx, heç ikkilənməy ular bilən billə barəqin. Qünki ularni əwətküçi Mən! — dedi.

21 Petrus pəskə qūxup, həliki adəmlərgə:

— Silər izdigən kixi mana mən bolimən. Bu yərgə kelix səwəbinglar nemikin? — dedi.

22 Ular jawabən: — Həkkaniy bir adəm, Hudadin kərkidiqan, xundakla pütkül Yəhudiylər həlki tərpiğən Korniliy isimlik rimlik yüzbəxi muqəddəs bir pərixtə tərpidin sizni öyigə qakirtip, sizdin səz-kalam anglaxqə əmr kiliqan! — dedi.

23 Xunga Petrus ularni öygə təklip kilip, kondurup mehman kildi.

Ətisi ornidin turup u ular bilən billə yolə qikiçti. Yoppadiki kərindaxlardin bəziliri ularə həmrəh bolup mangdi. 24 Ikkinçi küni, ular Kəysəriyəgə yetip bardı. Əmdi Korniliy tuşkanlıri wə yəkin yarburadərlirini öyigə qakirip, Petruslarni təkkəzarlık bilən kütup turatti.

25 Petrus öygə kirgəndə, Korniliy aldiqə qikiç, ayiqiəqə özini etip səjdə kildi. 26 Ləkin Petrus *dərhal* uni yələp turoquzup:

— Ornungdin turoqin! Mənmu bir insan, halas! — dedi. ■

27 U Korniliy bilən gəp kiliqəq öygə kiriwidi, öyning iqiğə yiqiqləqan top-top adəmlərnı kərdi. 28 U ularə:

— Silərgə məlumki, biz Yəhudiylərnıng yat əlliklərdin birsi bilən bardı-kəldi kilixi yaki öylirigə kirixi Təwrat qanun-əkiçilirimizgə hilap. Ləkin Huda manganə heçkandak adəmni napak yaki haram deməslikim kərəklikini ayan kildi. ■ 29 Xuning üçün silər adəm əwətip meni qakiroqanda, heç rət kilmay aldinglarəqə kəldim. Əmdi soray, meni nemə dəp qakirdinglar? — dedi.

30 Korniliy mundak dedi:

— Tət künning aldida bügünki muxu waqitkiqə roza tutqanidim; saət üqlərdə mən öydə dua kiliwatattim. Tuyuksiz kiyimliridin nur qaqnap

□ **10:14 «Yaq. Rəb, hərgiz bolmaydu! Mən heçqaçan heçkandak napak yaki haram nərsini yegən əməsmən!»** — dastihandiki hərhil haywanlar iqidə Təwrat qanuni haram dəp bekitkən nuroqun janıwarlar bolsa kərək idi. ■ **10:14** Law. 11:4; Qan. 14:7. ■ **10:15** Mat. 15:11; Rim. 14:17,20; 1Tim. 4:4; Tit. 1:15. □ **10:18 «Ular , yəni Korniliy əwətkən kixilər** birisini qakirip, uningdin Petrus dəpmu atilidiqan Simon degən birsi bu yərdə turamdu?

— dəp soridi» — 18-21-ayətlərdin qarışqanda, dəsəptə heçkim muxu adəmlərnıng soaliqə jawab bərmidi. Yəhudiylər kərindaxlar dərwazinıng sirtida birnəçqə rimliklərnıng, jümlidin bir rimlik əskərnıng Petrus toqruqluq sorawatqanlıqini kərup, bəlkim jawab bərixtin bir'az kərkəqan boluxı mümkün idi. □ **10:19 «Mana, Roh uningə:** — Mana, seni üç adəm izdəp kəldi... dedi» — «Roh» muxu yərdə Hudaning Muqəddəs Rohı. ■ **10:26** Ros. 14:14; Wəh. 19:10; 22:9. ■ **10:28** Mis. 23:32; 34:15; Qan. 7:2; Yh. 4:9; 18:28; Ros. 11:3; 15:8; Əf. 3:6.

turidioqan bir adəm aldında pəyda bolup ərə turdi: □ ³¹ «Korniliy! Duaying ijabət kilindi wə həyr-sahawətlik ixliring Huda aldioqə əslətmə kurbanlıktək yətti. ■ ³² Xunga Yoppaşa adəm əwətip, Petrus dəpmu atilidioqan Simon isimlik adəmni qakirtip kəl. U dengiz boyıda olturakluk Simon isimlik bir kənqining əyidə mehman bolup turuwatidu» dedi. ³³ Xuning üqün, dərhal əzlrini qakirip kelixkə adəm əwətkənidim. Əzlrini külbəmgə kelip yahxi kildila! Əmdi biz həmməylən Huda əzlrigə əmr kiləqan barlık sözlərnı anglax üqün Hudaning aldidə hazır turuwatimiz.

Huda yat əllərgimu nijat ata kilidu

³⁴⁻³⁵ Petrus əozini eqip mundak dedi:

— Bərħək, mən Hudani heqkandak adəmgə yüz-hatirə kilmaydu, dəp qüxinip yəttim; bəlki hər əldin boləqanlar iqidə Uningdin kərkiديوqan wə heqkanıyət yürgüzidיוqan kixi bolsila, Uning aldidə məkbuldur. ■ ³⁶ Huda İsrail həlkiqə yətküzgən səz-kalam, yəni Əysa Məsih arkilik (u pütkül məwjudalarəqə Rəbdur) inək-jatirjəmlik jakarlanioqan hux həwər silərgə məluməq; ■ ³⁷⁻³⁸ Silərnıngmu Yəhya pəyoqəmbər qəmüldürüx qakirikini yətküzgəndin tartip, Galiliyədin baxlap pütkül Yəhudiyə zeminlirida Nasarətlik Əysa toqruluk guwahliktin — yəni Hudaning qandak kilip uni Mukəddəs Roh wə küq-kudrət bilən məsihligənlik, xuning bilən u həmmə yərnı kezip, yahxi əməllərnı kilip, İblisning ilkidə boləqanlarning həmmisini sakaytkənlikidin həwiringlar bardur. Qünki Huda uning bilən billə idi. ■ ³⁹ Bizmu uning həm Yəhudiylarning zeminida həm Yerusalemdə kiləqan pütün əməllirining guwahqiliri. Ular uni yəoaqqa esixi bilənmu ətürdi. □ ⁴⁰⁻⁴¹ Biraq üqinqi küni, Huda uni qayta tirildürüp namayan kildi. Biraq həmmə kixilərgə əməs, pəkət Huda Əzi aldi bilən tallioqan guwahqilar, yəni u ətümdin tirilgəndin keyin uning bilən həmdastihan boləqan bizlərnıng arimizda namayan kildi. □ ■ ⁴² U bizgə həlkkə hux həwər yətküzüxnı wə əzining Huda təripidin tiriklər wə ətgnərnıng soraqısi kilinip təyinlənqüqi ikənlikini jakarlxanı əmr kildi. ■ ⁴³ Barlık pəyoqəmbərlər uningə guwahliq beriduki, hərkim uningə etiqad kiləqan bolsa uning nami arkilik gunahlıri kəqürüm kilinidu. ■

⁴⁴ Petrus tehi bu sözlərnı kiliwatqanda, Mukəddəs Roh səz-kalamni anglawatqan həmmə kixigə qüxti. ■ ⁴⁵ Petrus bilən billə kəlgən hətnilik boləqan ixəngüqilərnıng hərbiiri Mukəddəs Rohning yat əllərdikilərgimu ata kilinip təkülgənlikini kərüp bək həyran boluxti. □ ⁴⁶ Qünki ularning *karamət naməlum* tillarda səzlixip Hudani uluqlioqanlikini anglidi. Xunga Petrus: ■

□ **10:30 «saət üqlərdə»** — ibraniylarning waqti bilən «saət tokkuzlarda». Bəzi kona kəqümilərdə «roza tuttum» deqən səzlər tēpilmaydu. ■ **10:31** Mat. 28:3; Mar. 16:5; Luqa 24:4.

■ **10:34-35** Kan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Əf. 6:9; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17.

■ **10:36** Yəx. 9:5; 52:7; Yh. 16:33; Rim. 5:1; Kol. 1:20. ■ **10:37-38** Yəx. 8:23; 9:1; Mat. 4:12; Mar. 1:14,38, 39; Luqa 4:14; Zəb. 45:7; Yəx. 61:1; Luqa 4:18. □ **10:39 «Yəhudiylarning zemini»** — Yəhudiyə. ■ **ular uni yəoaqqa esip ətürdi** — grek tilida «ular uni dərəhtə esip ətürdi».

□ **10:40-41 «... uning bilən həmdastihan boləqan bizlər...»** — grek tilida «...uning bilən yegən wə iqkən bizlər...». ■ **10:40-41** Mar. 16:14; Luqa 24:34; Yh. 20:19; Ros. 2:24; 1Kor. 15:5.

■ **10:42** Mat. 28:19; Mar. 16:15; Yh. 15:16; Ros. 17:31. ■ **10:43** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10;

Kan. 18:15; Zəb. 132:11; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20; Ros. 15:9. □ **10:44** Ros. 8:17. □ **10:45 «hətnilik boləqan ixəngüqilər»** — (Yoppadin kəlgən) Yəhudiylarnı kərsitidu. ■ **yat əllərdikilərgə** — demək, Yəhudiyə əməslərgə. ■ **10:46**

Mar. 16:17; Ros. 2:4.

47 — Muxu kixilər bizgə ohxax Mukəddəs Rohni qobul qilouqı bolıan bolsa, kim ularning suqa qomüldürüxni qobul qilixini tosalisun?! — dedi.■

48 Xuning bilən u ularning Rəbning namida qomüldürüluxini buyrudi. Andin ular Petrusning ular bilən birnəqqə kün turuxini etündi.

11

Petrusning «yat əlliklər»ning qomüldürüluxini aqlixi

1 Rosullar wə pütkül Yəhüdiyədəki baxka qerindaxlar yat əlliklərnıngmu Hudaning sez-kalamini qobul qilıanlıkini anglidi. 2 Xunga, Petrus Yerusalemoqa kaytkanda, hətnilik bolıan *ixəngüqilər* uni əyibkə buyrup: □

3 — Sən hətnə kilinmioıan adəmlərnıng əyidə mehman bolup, ular bilən həmdastihan boldung?! — dedi.■

4 Birək Petrus pütün ixni baxtin-ahiriıoııqə ularoıa bir-birləp qüxəndürüp 5 mundaq dedi:

— Yoppa xəhiridə dua kiliwatkinimda, oıayıbanə körünüx meni ori-welip, bir alamətni kərdüm. Kəng dastihandək bir nərsə tət bur-jikidin baolıanoıan halda asmandin qüxüp, mening yemimda tohtidi.■

6 Uningoıa kəz tikip qarısam, iqidə hərhil tət putluk haywanlar, yawayi haywanatlar, yər beııirliıoıuqılar, asmandiki uıar-kanatlarımu bar ikən.

7 Andin: «Ornungdin tur Petrus, ularıın soyup yə!» degən bir awazni anglidim. 8 Mən: «Yək Rəb, hərıgiz bolımaydu! Mən heqkaıan hərkanıak napak yaki haram nərsini aıozımoıa aloıan əməsmən!» dedim.■ 9 Birək manga yənə: «Huda həlal dəp paklıoıan nərsini sən haram demə!» degən awaz anglandi. 10 Bu ix üq ketim xundaq təkrrarlınıp, ahır bularning həmmisi asıanoıa kaytidin tartıp ketildi. 11 Mana dəl xu qaoıda, Kəysəriyədin meni qakırixka əwətılğə üq kixi mən turoıan əyning aldıoıa kəldi. 12 Mukəddəs Roh meni heq ikkilənməy ular bilən billə berixka buyrudi. Muxu altə qerındaxımu mən bilən billə bardı.

Kəysəriyəqə yetip kelip, heliki adəmnıng əyigə kirduq. □ ■ 13 Bu kixi bizgə əzıning əyidə payda bolup turoıan bir pərixtni kandaq kərgənlikini eytti. Pərixte uningoıa: «sən Yoppaoıa adəm əwətip, Petrus dəpmu atilidıoıan Simon isimlik bir adəmni qakırtıp kəl, 14 u sanga seni wə pütkül ailənggə nıjatlık yətküzidıoıan bir həwərnı eytıp beridu» degənıkan.□

15 Mən gəpni baxlıoııimda, Mukəddəs Roh huddi baxta bizning üstimizgə qüxkinidək, ularoııımu qüxti. □ 16 Xu qaoıda, Rəbning sez-kalamini, yəni: «Yəhya kixilərnı suqa qomüldürgən, lekin silər

■ **10:47** Ros. 8:36; 11:17. □ **11:2 «Yerusalemoqa kaytkanda»** — grek tilida «Yerusalemoqa qikkanda». ■ **11:3** Mis. 23:32; 34:15; Kan. 7:2; Yh. 18:28. ■ **11:5** Ros. 10:9. ■ **11:8** Law. 11:4; Kan. 14:7. □ **11:12 «heq ikkilənməy ular bilən billə berix...»** — yaki «(Yəhüdiy yaki Yəhüdiy əməslərnı) heq ayırmay ular bilən billə berix...». «**muxu altə qerındax**» — xübhısizki Yoppa xəhiridin kəlgən altə qerındaxning xu qaoıda Petrusning həmrəhlikıda bolıanlıkini kərsitidu. ■ **11:12** Ros. 10:19; 15:7. □ **11:14 «u sanga seni wə pütkül ailənggə nıjatlık yətküzidıoıan bir həwərnı eytıp beridu» degənıkan** — grek tilida «u sanga seni wə pütkül ailənggə kutkuzux wasıtə bolıan birnəqqə sezlərnı eytıp beridu». □ **11:15 «Mukəddəs Roh huddi baxta bizning üstimizgə qüxkinidək»** — rosul Petrusning «baxta» degən seızidin eniıki, u wə baxka etıkadqılaroıa nisbətən Mukəddəs Rohning əzlırığə kəlgənlikı toluk bir yəngı baxlınıx bolıanıdı.

bolsanglar Mukəddəs Rohqa qəmuldürülsilər» deginini esimgə aldim.

■ 17 Xunga, əgər Huda əmdi muxularoşa biz Rəb Əysa Məsihkə etikad kılöjanimizdin keyin bizgə bərgən iltipatka ohxax iltipat ata kılöjan bolsa, Hudani tosalöüdək mən zadi kim idim?■

18 Ular bu sözlərni angliqanda, əyibləxtin tohtap, Hudaşa mədhıyə oqur: — Bərhək, Huda əllərgimu həyatlıkka elip bəridioşan towa kılıxni nesip kılıptu! — deyixti.

Antakya xəhiridiki etikadqılar

19 U qaşda, İstipanning ixi bilən ziyankəxlıkkə uqrap hərkaşrı jaylaroşa tarkılıp kətkənlər Fənikiyə rayoni, Sıprus arılı wə Antakya xəhiri katarlık jaylaroşiqə yetip bərip, bu jaylarda səz-kalamni pəkət Yəhudıylaröşiqə yətküzətti. □ ■ 20 Lekin ulardin Sıprus arılı wə Kurini xəhiridin kəlgən bəzilər Antakya xəhirigə bəroşanda, Rəb Əysaning hux həwirini Greklərgimu yətküzdi. □ 21 Rəbning kōli ular bilən billə bolup, tolimu nuroşun kixilər ixinip towa kılıp Rəbgə başlandı.□ ■

22 Bu həwər Yerusalemdiki jamaətnıng kulıkoşa yetip kəldi. Xuning bilən ular Barnabasni Antakyaşiqə arılap ötüxkə əwətti. □

23 Barnabas yetip bərip, Hudaning mehir-xəpkitini kərüp, huxal boldi. U ularning həmmisini jan-dilidin kət'iylik bilən Rəbgə qıng başlinıxka rıəbətəndürdi. □ ■ 24 Qünki u Mukəddəs Rohqa wə iman-ixənəkə tolduruloşan bolup, yahxi bir adəm idi. Xuning bilən zor bir top adəmlər Rəbgə koxuldi.■

25 Xuning bilən Barnabas Tarsus xəhirigə Saulni izdəp bardı. ■ 26 Uni tepip Antakyaşa elip kəldi; xundak boldiki, ikkiylən jamaət bilən billə sak bir yil yioşilip, nuroşun adəmgə təlim bərdi. Muhlisarning «Hristianlar» dəp tunji atilixi Antakyadin baxlandı.□

27 U künlərdə bəzi pəyoşəmbərlər Yerusalemdin Antakyaşa qüxüp kəldi.

28 Bulardin Agabus isimlik birəylən otturişiqə qikip, Rohning wəhiyini yətküzüp, kattik bir aqarqılıkning pütkül dunyani basidioşanlıkını aldın eytti (bu aqarqılık dərwaqə «Klawdiyus Kəysər» həküm sürgən waqıtında yüz bərdi). □ ■ 29 Buning bilən *Antakyadiki* muhlisarning hərbi

■ 11:16 Yəx. 44:3; Yo. 2:28-29; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luqa 3:16; Yh. 1:26; Ros. 1:5; 2:4; 19:4.

■ 11:17 Ros. 15:9. □ 11:19 «ziyankəxlıkkə uqrap...» — grek tilida «azab-oqubətlərgə uqrap...». «Sıprus arılı wə Antakya xəhiri katarlık jaylar...» — bu Antakya «Suriyadiki Antakya» idi. ■ 11:19 Ros. 8:1, 4. □ 11:20 «.. Rəb Əysaning hux həwirini Greklərgimu yətküzdi» — «Greklər» «Yəhudıy əməslər» idi, əlwəttə. □ 11:21 «...towa kılıp Rəbgə başlandı» — grek tilida «... («öz yolidin») burulup Rəbgə başlandı». ■ 11:21 Ros. 2:47;

5:14. □ 11:22 «... Xuning bilən ular Barnabasni Antakyaşiqə arılap ötüxkə əwətti» — məksiti bəlkim, əhwalni bilip bəkip, həkikiy etikadqılar bolsa ularni rıəbətəndürüx idi.

□ 11:23 «Barnabas ... Hudaning mehir-xəpkitini kərdi...» — bu degənlikning bəlkim kəp jəhətli bardur: — (1) adəmlər həkikədən towa kılıp rəbgə başlansa bu xübhısizki, Hudaning mehir-xəpkitining zor nətişisidir; (2) Hudaning mehir-xəpkiti bilən etikadqılarda hərhil məwə — muhəbbət, huxallik, əhırləmlik katarlıklar pəyda bolıdu; (3) jamaətnıng esüxi wə kəpiyixi pəkət Hudaning mehir-xəpkiti bilənla bolıdu. ■ 11:23 Ros. 13:43; 14:22. ■ 11:24 Ros. 4:36; 6:5.

■ 11:25 Ros. 9:27. □ 11:26 «muhlisarning «Hristianlar» dəp tunji atilixi Antakyadin baxlandı» — «Hristianlar» degən səz bəlkim awwal «hrestos» («əhmək» degən mənida) degən səzdin kəlgən məshirə karakteridiki səz boluxi mumkin; lekin ahir bərip asasiy mənişə yahxi qıkti, yəni «Hristosning (Məşihning) adəmliri» («Məşih» bolsa ıbranıy tilida «Maxiyah» — grek tilida «Hristos»). □ 11:28 «Agabus... Rohning Wəhiyi bilən ... aldın eytti» — «Roh» muxu yardə Mukəddəs Roh, əlwəttə. ■ 11:28 Ros. 21:10.

öz qurbioga qarap pul yioqip, Yəhudiyədə turuwatqan qerindaxlaroga yordəm berixni qarar kildi. □ ³⁰ Ular bu qararni ada kilip, ianini Barnabas wə Saulning qoli arkilik *Yəhudiyədiki jamaat* aksakallirioqa yatküzüp bardi. ■

12

Tehimu kəp ziyankəxlilər

¹ Xu qaoqlarda, Hərod padixah jamaəttikilərdin bəzilirigə ziyankəxlik kilməqçi bolup ularoga qol saldi. □ ² U Yuhannaning akisi Yakupni kiliqlap oltürdi. ■ ³ Özining bu kiləjan ixining Yəhudiylaroga yaqqanlikini kərüp, u Petrusnimu tutqun kildurudi (xu qaoqda «petir nan heyti» məzgili idi). ⁴ Petrusni tutqandin keyin, uni zindanoqa taxlap, tət ləxkər bir guruppa kilinoqan tət qarawwul topioqa tapxurdi. Pasha heyttin keyin, Hərod uni halayik aldida sorak kilməqçi idi. □ ■ ⁵ Xunga Petrus zindanda tutup kəlindi. Lekin jamaət Hudaoga jan-dil bilən uning üqün dua kilixiwatatti.

Petrusning zindandin kutquzuluxi

⁶ Əmdi Hərod uni elip qikiq sot kilixning aldinki keqisi, Petrus ikki zənjir bilən baqlaklik peti, ikki qarawwulning otturisi uhlawatatti; ixikning sirtidimu birnəqqə qarawwul zindanni kəzət kiliwatatti. ⁷ Wə tuyuksiz Rəbning bir pərixtsi kərünüp, bir nur kamerni yorutti. Pərixte Petrusning bikinioqa noqur:

— Tez tur! — dəp oyoqatti. Uning kolliridiki zənjir xu haman boxap qüxüp kətti. ■ ⁸ Pərixte uningoga:

— Belingni baqliwal! Kəxingnimu kiy! — dedi. Petrus uning deginini kildi. Andin u:

— Qapiningni yepinqaqlap kəynimdin mang! — dedi.

⁹ Petrus uningoga əgixip *kamerdin* qikti. Biraq u pərixting wasitisi bilən boluwatqan bu ixlarning rastlikini bilməy, bəlkı bir oqayibanə kərünux kərüptimən, dəp oylawatatti. ¹⁰ Ular birinçi wə ikkinçi kəzəttin otip, zindanning xəhərgə qikidioqan təmür dərwazisioqa baroqanda, dərwaza ular üqün əzlükidin eqilip kətti. Ular qikiq, bir koqidin otkəndə, pərixte tuyuksiz uning yenidin kətti.

¹¹ Xu qaoqda, Petrus esigə kelip, öz-əzigə: «Dərwəkə əmdi Rəb Öz pərixtsini əwətip, meni Hərodning kolidin wə Yəhudiylar halqining kütکلirining həmmisidin kutquzuptu, dəp bildim» — dedi.

¹² Həqiqiy əhwalni qüxinip yətkəndə, u Markus dəpmmu atilidioqan Yuhannaning anisi Məryəmning öyigə bardi. U yərdə nuroqun kixilər yioqilip dua-tilawət kiliwatatti. ¹³ U dərwazining ixikini kaqqanda, Roda

□ 11:29 «**Buning bilən Antakyadiki muhlislarning hərbi öz qurbioga qarap pul yioqip, Yəhudiyədə turuwatqan qerindaxlaroga yordəm berixni qarar kildi**» — nemixka ular Yəhudiyədiki qerindaxlaroga alahidə yordəm əwətməqçi? (1) Yəhudiylar qerindaxlar awwal Hudaning hizmitini aloqa sürtux üqün kəp yərləni setiwətkəndi («Ros.» 2-bab); (2) Yerusalem wə Yəhudiyə əlksidə boləjan ziyankəxlik bəq eoqir boləqaqka, etiqaqdilarning iqtisadiy ziyini bəlkim az əmas idi. ■ 11:30 Ros. 12:25. □ 12:1 «**Hərod padixah**» — bu Hərod «Hərod Agrippa (I)» idi. Hərodlar toqruqluk «Təbirələr»ni kərüng. ■ 12:2 Mat. 4:21. □ 12:4 «**Pasha heyti**» — yəni «otip ketix heyti». ■ 12:4 Yh. 21:18. ■ 12:7 Ros. 5:19; 16:26.

isimlik bir dedək awazni anglap qikti. ¹⁴ U Petrusning awazini tonup, huxalliqidini ixikni eqixkimu ʔlgurməy yugurup kelip, həmməyləngə: — Petrus dər waza aldida turidu! — dəp həwər kildi.

¹⁵ Lekin ular: — Sarang bolup kaldingəʔu! — deyixti. Birak u: — Rast xundak, dəp turuwaldi. Ular:

— U uning pərixtsisi bolsa kerək! — deyixti. □

¹⁶ Birak Petrus dər wazini kəkiwərdi. Ular qikiq dər wazini eqip, uning əzini kərgəndə həmməylən hang-tang boluxti. ¹⁷ Petrus ularəʔa ʔn qikarmasliqqa kol ixariti kilip, ularəʔa Rəbning əzini zindandin kəndak elip qikkanlikini eytip bərdi. Andin keyin, u:

— Bu həwərnə Yakupka wə kərindaxlarəʔa yətküzup koyunglar, — dəp, əzi u yərdin baxka yərgə kətti. □ ■

¹⁸ Tang atkanda, qarawullar Petrus zadi nemə boldi dəp sarisimigə quxti. ¹⁹ Hərod uni izdəp uning iz-derikini tapalmiəʔa qka, qarawullarni sorak kilip, ularni əlümgə məhkum kilixni buyrudi. Bu ixtin keyin, u Yəhudiyədin quxup Kəysəriyə xəhirigə berip xu yərdə turdi.

Hərod Agrippa hanning əlümi

²⁰ Əslidə Hərod han bilən Tur wə Zidondikilər arisida kattik jedəl bar idi. Həlbuki, Tur wə Zidondikilər birlixip, Hərodning əldiəʔa kəldi. Uning bilən yarixiwelix ʔqun ular əldi bilən hanning Bilastus isimlik xəhsiy əʔojidarini əzligə yar-yələk boluxka qayil kiləʔanidi. Qunki bu yurttikilər əxliqni hanning ilkidiki jaylardin əlati.

²¹ Bəlgiləngən kərxux künidə Hərod xahənə tonlirini kiyip, sorak təhtidə olturup, ularəʔa nutuk səzliidi. □ ²² Angliəʔan həlk:

— Bu adəmnin awazi əməs, bəlkə bir ilahning awazidur! — dəp wərkiraxti.

²³ Xuan Pərwərdigarning bir pərixtsisi hannı urdi; qunki u xan-xərəpni Hudaəʔa beəʔixlimidi.

Nətijidə, u kurtka yəm bolup əldi. ²⁴ Əmma Hudaning səz-kalami dawamlıq bərk urup kəngəydi. □ ■ ²⁵ Barnabas bilən Saul Yerusalemda ianilirini tapxurux hizmitini əda kiləʔandin keyin, Antakyaəʔa qaytip kətti. Ular Markus dəpmu atilidiəʔan Yuhənnani billə elip bardi.

13

Mukəddəs Rohning Barnabas bilən Saulni əwətxi

¹ Antakyaədikə jamaət iqidə bəzi pəyʔəmbərlər wə təlim bərgüqilər bar idi. Ular Barnabas, «Qara» dəpmu atilidiəʔan Ximeon, Kurinilik Lukius, Hərod

□ **12:15** «U uning pərixtsisi bolsa kerək» — ular «əlgən Petrusning rohi» yaki «Petrusni əlahidə qəʔdaydiəʔan bir pərixte» dəp oylap qəʔəʔan boluxi mumkin. □ **12:17** «Bu həwərnə Yakupka wə kərindaxlarəʔa yətküzup koyunglar» — «Yakup» muxu yərdə Rəb əysaning inisi boləʔan Yakupni kərsitidu. ■ **12:17** Ros. 13:16; 19:33; 21:40. □ **12:21** «Hərod... ularəʔa nutuk səzliidi» — yaki «Hərod... ularni əyibləp nutuk səzliidi». Grek tilida «nutuk səzləx» dəgən bu səznin bəzidə «əyibləx» dəgən puriқи bar. □ **12:24** «əmma Hudaning səz-kalami dawamlıq bərk urup kəngəydi» — demək, uningəʔa etiqad kiləʔuqilarning sani kəpəyməkte idi. ■ **12:24** Yəx. 55:11; Ros. 6:7.

han bilən billə qong boləjan Manaən wə Saullar idi. □ ■ 2 Ular Rəbning ibaditidə bolup roza tutuwatқан bir məzgildə, Muqəddəs Roh ularəja: — Barnabas bilən Saulni Mən ularni kılıxka qaqırəjan hizmət üqün Manga ayrip koyunglar, — dedi. ■

3 Xuning bilən, ular yənə roza tutup dua kıləjandin keyin, ikkiyləning üstigə qollirini təgküzüp uzitip koydi. ■

Barnabas bilən Saul Siprusta

4 Ular Muqəddəs Roh təripidin əwətilgən bolup, Səlyukiyə xəhirigə bərip, u yərdin kemigə qikip Siprus ariloja qarap yoloja qikti. 5 Salamis xəhirigə yetip kelip, ular Yəhudiyaların sinagoglirida Hudaning səz-kalamini yətküzüxkə baxlıdi. Yuhanna ularning yərdəmqisi idi. □ ■ 6 Ular pütin aralni arilap qikip, Pafos xəhirigə kəldi. Ular u yərdə Baryəxua isimlik bir kixi bilən uqrixip kəldi. U sehırgər bolup, sahta pəyətəmbər boləjan bir Yəhudiy idi. ■ 7 U kixi bu *aralning* rimlik waliyisi Sergiyus Pawlusning həmrəhi idi. Waliy ukumuxluk bir kixi bolup, Barnabas bilən Saulni qakirtip, Hudaning səz-kalamini anglimakqi boldi. 8 Lekin həliki sehırgər (uning grekqə ismi Əlimas bolup, «sehırgər» degən mənida) ularəja qarxi qikip, waliyning rayini etikədtin qayturuxni urunmaqta idi. 9 Birəq Muqəddəs Rohka tolduruləjan Saul (yənə «Pawlus» dəpmu atilidu) həliki sehırgərgə tikilip qarap □ 10 uningəja:

— Əy, kəlbıng hərhil hiyligərlik wə aldamqilik bilən toləjan Iblisning oqli, həmmə həkkanıylikning duxmini! Pərwərdigarning tüz yollirini burmilaxni zadi tohtatmamsən?! 11 Əmdi Rəbning kəli üstünggə qüxti! Kəzliring kor bolup, bir məzgil künnıng yorukini kəralməysən! — dedi. Xuan, bir hil tuman wə qarəngəşuluk uni basti. U yolni silaxturup, kixilərdin meni qolumdin yetilənglar, dəp iltija kılatti. 12 Yüz bərgən ixni kərgən waliy Rəbning təlimigə kattik həyran bolup, Uningəja etikə qildi.

Pawlusning bir sinagoga Rəbning təlimini berixi

13 Pawlus bilən uning həmrəhliri kemigə qikip, Pafostin Pamfiliyə əlkisidiki Pərgə xəhirigə bardı. U yərdə Yuhanna uların ayrılıp Yerusaleməja qaytti. □ ■ 14 Pawluslar bolsa Pərgə xəhiridin qikip, dawamlıq mengip Pisidiyə rayonidiki Antakya xəhirigə bərip, xabat küni sinagogka kirdi. 15 Təwrat kişimliridin wə pəyətəmbərləning yazmiliridin oquləjandin keyin, sinagongning qongliri ularni qakirtip: — Kərındaxlar, əgər halayıqka birər nəsihət səzənglar bolsa, eytinglar, — dedi.

□ **13:1** «**«kara» dəpmu atilidəjan Ximeon**» — grek tilida ««negir» dəpmu atilidəjan Ximeon». «Negir» degən mənisi «kara». «**Hərod han**» — muxu ayəttə «han» grek tilida «tetrarq» degən səz bilən ipadilinidu. «Tetrarq» degəning toluq mənisi («zeminning» tətın bir kişni üstidiki həkim). «Tetrarq» degən mərtiwə «waliy»din təwən; xuning üqün Hərodlar Pontiy Pilatuşka boysunuxi kerək idi. ■ **13:1** Ros. 14:26. ■ **13:2** Mat. 9:38; Ros. 9:15; 22:21; Rim. 1:1; 10:15; Gal. 1:15; 2:8; Əf. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11; İbr. 5:4. ■ **13:3** Ros. 6:6; 8:15; 19:6.

□ **13:5** «**Yuhanna ularning yərdəmqisi idi**» — yəni Markus dəpmu ataləjan Yuhanna. ■ **13:5** Ros. 12:25. ■ **13:6** Ros. 8:9; 19:13. □ **13:9** «**Saul (yənə «Pawlus» dəpmu atilidu)...**» — «Pawlus» latinqə isim bolup, mənisi bəlkim «kikiqik». Saul Muqəddəs Roh təripidin Yəhudiy əməsləring hizmətidə boluxka qakirilojaqqa, u muxu yərdin baxlap əzi üqün bu latinqə isim ixlitixkə baxlaydu. □ **13:13** «**U yərdə Yuhanna uların ayrılıp Yerusaleməja qaytti**» — muxu «Yuhanna» bolsa Yuhanna Markus idi. ■ **13:13** Ros. 15:38.

16 Pawlus ornidin turup, qol ixiriti kilip, halayikqa mundak dedi:

— Əy Israillar wə Hudadin qorqqanlar, kulak selinglar! □ ■ 17 Bu Israil həkkining Hudasi ata-bowilirimizni tallidi; ular Misirda musapir bolup yaxiolar waqitlarda ularni uluq kildi, Əzining egiz kətürgön biliki bilən ularni Misirdin qutkuzup qikti. ■ 18 U qəldə ularoşa təhminən kirik yil oşəmhorluk kildi ■ 19 andin Kanaan zeminidiki yəttə əlni yökutip, ularning zeminlirini ularoşa miras kilip bərdi. ■ 20 Bu ixlaroşa aldi-kəyni bolup təhminən töt yüz əllik yil kətti. Keyin, taki Samuil pəyoşəmbər otturişoşa qikkışə, u ularoşa batur həkimlarni tikləp bərdi. ■ 21 Andin ular bizgə bir padixahni bərsikən, dəp *Samuil pəyoşəmbərdin* tilidi. Xuning bilən Huda ularoşa Binyamin kəbilisidin Kix isimlik adəmning oşli Saulni tikləp bərdi. U kirik yil həküm sürdi. ■ 22 Birak *Huda* Saulni seltənitudin qūxürüp, ularoşa Dawutni padixah kilip turuozup bərdi. Huda uning həkkişə guwahlik berip: «Kənglumdikidək bir adəmni, yəni Yəssəning oşli Dawutni taptim. U Mening toluq iradəmgə əməl kilidu», — dedi. ■ 23 Əzi wədə kiləndək Huda bu adəmning nəslidin Israil həkkişə bir Kutkuzoşuqi tikləp bərdi — u bolsa Əysəning əzidur!

24 U həkkining otturişoşa qikixtin alwwal, Yəhya *pəyoşəmbər* qikip, barlik Israil həkkinə towa kilixni *bildüridişan* qəməldürüşni qəbul kilinglar, dəp jakarlidi. ■ 25 Yəhya *pəyoşəmbər* wəzipini tamamlişanda, halayikqa mundak dəgənidi: «Silər meni kim dəp bilisilər? Mən silər kütək zat əməsmən. Birak mana, məndin keyin birsi kelidu, mən hətta uning ayaş kəxlirini yexixkimu layik əməsmən!» □ ■ 26 Əy kərindaxlar, Ibrahimning jəmətinəng nəsiliri wə aranglardiki Hudadin qorqqanlar, bu niyatlişning səz-kalami silərgə əwətildi! □ ■ 27 Yerusalemda turuwatqanlar wə ularning həkimliri *Əysani* tonumay, uning üstidin gunahkar dəp həküm qikarşini bilən, hər xabat küni okulidişan pəyoşəmbərləning aldin eytkən səzilirini əməlgə axurdi. □ ■ 28 Gərqə ular uningdin ölüm jazasişoşa həküm kilixkə tegixlik birər gunah tapalmişan bolsimu, wəliy Pilatustin yənili uni ölümgə məhkum kilixni etündi. ■ 29 Ular *bu ixlarni kilip mukəddəs yazmilarda uning həkkişə aldin pütülgənləning həmmisini əzliiri bilmigən halda* əməlgə axuroşandin keyin, uning jəsitini kresttin qūxürüp, bir kəbrigə koydi. 30 Ləkin Huda uni ölūmdin tirildürdi! ■ 31 Tirilgəndin keyin, u burun əzi bilən Galiliyədin Yerusalemoşiqə əgixip kəlgənlərgə kəp künlər iqidə *nəqqə ketim* kərünüp turdi. Bu kixilər həzir *Israil* həkkişə uning guwahqiliri boluwatidu. ■

32-33 Bizmu ata-bowilirimizə kilinoşan wəding hux həwirini silərgə

□ 13:16 «Əy Israillar wə Hudadin qorqqanlar...» — «Hudadin qorqqanlar» dəgən turaklik ibarə Təwrat etikadida boləjan «yat əlliklər» (Yəhudiy əməslər)ni kərsitidu. Hətnə qəbul kilmişan bolsimu, ularoşa sinagogka katnixixka ruhsət berilgən. ■ 13:16 Ros. 12:17; 19:33; 21:40.

■ 13:17 Mis. 1:1. ■ 13:18 Mis. 16:35; Qəl. 14:34; Zəb. 95:10. ■ 13:19 Yə. 14:2.

■ 13:20 Hək. 2:16; 3:9. ■ 13:21 1Sam. 8:5; 9:15; 10:15; Hox. 13:11. ■ 13:22 1Sam. 13:14; 16:12; Zəb. 89:19-29; Ros. 7:45. ■ 13:24 Mat. 3:1; Mar. 1:2; Luğa 3:2; Yh. 3:23. □ 13:25

«Mən silər kütək zat əməsmən» — grek tilida: «Mən «u» əməsmən» yəni «Mən «xu zat» əməsmən». ■ 13:25 Mat. 3:11; Yh. 1:20. □ 13:26 «... Ibrahimning jəmətinəng nəsiliri

wə aranglardiki Hudadin qorqqanlar...» — «Hudadin qorqqanlar» — 16-ayət wə izahatning kərūng. ■ 13:26 Mat. 10:6; Ros. 3:26; 13:46. □ 13:27 «Yerusalemda turuwatqanlar

wə ularning həkimliri Əysani tonumay...» — grek tilida: «Yerusalemda turuwatqanlar wə ularning həkimliri uni tonumay...». ■ 13:27 Yh. 16:3; Ros. 3:17; 1Kor. 2:8; 1Tim. 1:13.

■ 13:28 Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luğa 23:18; Yh. 19:6. ■ 13:30 Mat. 28:6; Mar. 16:6; Luğa 24:6.

■ 13:31 Mar. 16:14; Yh. 20:19; 21:1; Ros. 1:3; 1Kor. 15:5.

hazir jakarlaymiz — Huda Əysani *arimizda* tikləp, bu wədini ularning əwladliri boləqan bizlərgə əməlgə axurdi. Bu həktə Zəburning ikkinqi küyidə aldın'ala mundak pütülgən: «Sən Mening Ooqlum, Əzüm seni bğünkü künidə tuşdurdum». □ ■ 34 Əmdilikte Hudaning Əysaəja qirixni kayta kərgüzməy əlümdin tirildürdioqanlıqi həkqidə u *mukəddəs yazmilarda* mundak aldın eytkən: «Dawutka wədə kıləqan mehir-xəpkətlərnı silərgə ata kılımən!» □ ■ 35 Xunga yənə bu həktə yənə bir ayətə: — «*I Huda*, Sening mukəddəs Boləququngəja tenining qirixini kərgüzməysən». □ ■

36 Qünki Dawut dərwəkə Hudaning iradisi boyiqə öz dəwri üqün hizmət kılıp, öz ata-bowiliriəja qoxulup əlümdə uhlap uning teni qirip kətkənidi.

□ ■ 37 Lekin Huda əlümdin tirildürgüqi bolsa qirixni heq kərmidi. □

38 Əmdi xunga silər xuni bilixinglar kərəkki, i kərindaxlar, hazir gunahlardin kəqürüm kılınix yoli dəl xu kixi arqılık silərgə jakarliniwatidu.

□ ■ 39 Musa pəyoəəmbərgə qüxürülgən Təwrat kanuni bilən silər halas bolalmaywatkan ixlardin uningəja etikad kıləuqılar u arqılık halas kılınip həkkanıy kılınidu! □ ■ 40 Xunga, pəyoəəmbərlər aldın eytkən xu balayi'apət bexinglarəja qüxməslıki üqün ehtiyat kilinglar! —

41 «Kəranglar, i mazaq kıləuqılar, həyranuəəs bolup həlak bolunglar!

Qünki silərnıng künliringlarda bir ix kılımənki,

Üni birsi silərgə elan kılısimu silər xu ixka hərgiz ixənməysilər!» □ ■

42 Pawlus bilən Barnabas sinagogdin qikiwatqanda, jamaət ularəja kələrki xabat küni bu ixlər həkqidə yənə səzləxni yelindi. 43 Sinagogtiki jamaət tarkaləqanda, nuroqun Yəhudıylar wə Hudadin kərkəkan Təwratka etikad kıləqan Yəhudıy əməslərmu Pawlus bilən Barnabaska əgəxti. İkkisi ularəja söz kılıp, ularni Hudaning mehir-xəpkətidə qing turuxka dəwət kıldı. ■

□ 13:32-33 «Sən Mening Ooqlum, Əzüm seni bğünkü künidə tuşdurdum» — «Zəb.» 2:7. Bəzi alimlar, bu bexarəttiki «tikləx» dəgən söz uning əlümdin tirildürülənlikini kərsitidu, dəp «tirildürüp» dəp tərcimə kılıdu. Lekin uning tirilixini kərsitidəqan bexarətlərnı nəkıl kəltüridəqan ayətlər 34-35-ayətlərdur. Xunga Zəburdiki bu bexarət («Zəb.» 2:7) uning pak qız Məryəmdin tuşuluxini kərsitidu, dəp qaraymiz. ■ 13:32-33 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24; Dan. 9:24,25; Zəb. 2:7.

□ 13:34 «Dawutka wədə kıləqan mehir-xəpkətlərnı silərgə ata kılımən!» — «Yəx.» 55:2. ■ 13:34 Yəx. 55:3. □ 13:35 «I Huda, Sening mukəddəs Boləququngəja tenining qirixini kərgüzməysən» — «Zəb.» 16:10. «Sening mukəddəs Boləququng» Məsihni kərsitidu.

■ 13:35 Zəb. 16:10; Ros. 2:27. □ 13:36 «Dawut dərwəkə Hudaning iradisi boyiqə öz dəwri üqün hizmət kılıp,...» — yaqi «Dawut dərwəkə öz dəwridə Hudaning muddia-məksətliri üqün hizmət kılıp,...». «uning teni qirip kətkənidi» — grek tilida «qirixlərnı kərdi». 35-ayətni kəring.

■ 13:36 1Pad. 2:10; Ros. 2:29. □ 13:37 «Lekin Huda əlümdin tirildürgüqi bolsa qirixni heq kərmidi» — «Huda əlümdin tirildürgüqi» Əysani kərsitidu, əlwəttə. □ 13:38 «hazir gunahlardin kəqürüm kılınix yoli dəl xu kixi arqılık silərgə jakarliniwatidu» — «dəl xu kixi arqılık» Əysa arqılık, demək. ■ 13:38 Luqa 24:47; 1Yuh. 2:12 □ 13:39 «Təwrat kanuni bilən silər halas bolalmaywatkan ixlər» — «halas bolalmaydioqan ixlər» hərtürlük ixlərnı kərsitidu; gunahning ilkidin halas boluxni öz iqigə elipla qalmay, bəlki Təwrat kanunida bəkitilgən türlük qurbanlıq kılıx wə rasim-qaidilərdin halas boluxni öz iqigə alidu. ■ 13:39 Rim. 3:28; 8:3; 10:4; Gal. 2:16; İbr. 7:19.

□ 13:41 «kəranglar, i mazaq kıləuqılar, həyranuəəs bolup həlak bolunglar! Qünki silərnıng künliringlarda bir ix kılımənki, uni birsi silərgə elan kılısimu silər xu ixka hərgiz ixənməysilər!» — Təwrat, «Həb.» 1:5. ■ 13:41 Yəx.

28:14; Həb. 1:5. ■ 13:43 Ros. 11:23; 14:22.

44 Keyinki xabat küni, pütün xəhər həlki degüdək Hudaning söz-kalamini angliqili kelixti. 45 Birak bundak top-top adəmləni körgən Yəhudiylar həsətkə qəmüp, Pawlusning səzligə qarxi tətür gəp kılıp, uningə təhmət kildi. 46 Əmdi Pawlus bilən Barnabas tehimu yürəklik həlda mundak dedi:

— Hudaning söz-kalamini aldi bilən silər *Yəhüdiy həlkiqə* yətküzüx kerək idi. Lekin silər uni qətkə kekip özünqlarni mənngülük həyatka layik kərmigəndin keyin, mana biz *silərdin* burulup əllərgə yüzlinimiz! □ ■

47 Qünki Pərwərdigar *mukəddəs yazmilarda* bizgə mundak buyruoan: — «Mən Seni *yat* əllərgə nur boluxka, Yər yüzining qət-yakilirioiqə nijatlik boluxung üqün Seni atidim». □ ■

48 Əllərdikilər bu səzni anglap, huxal boluxup Rəbning söz-kalamini uləqlaxti; mənngülük həyatka erixixkə bekitilgənləning həmmisi etiqad kildi. □

49 Xundak kılıp, Rəbning söz-kalami pütkül zeminə tarkaldi. 50 Birak Yəhudiylar Hudadin qorqqan yūkiri təbikilik ayallarni həm xəhər mətiwərlirini kütritip, Pawlus bilən Barnabaska ziyənkəxlik kılıquzup, ular ikkisini öz yurtliridin qoqlap çikardi. □ ■ 51 Əmma Pawlus bilən Barnabas ularəqa qarap ayaqliridiki topini keqixturuwetip, Konya xəhirigə qarap mangdi. □ 52 *Antakyadiki* muhlislar bolsa huxallikqa həmdə Mukəddəs Rohka tolduruldi.

14

Pawlus bilən Barnabas Konya xəhiridə

1 Konya xəhiridə xundak boldiki, Pawlus bilən Barnabas Yəhudiylarning sinagogioqa kirgəndə, jamaətkə xundak səzlidiki, nətijidə Yəhudiylar wə Greklərdinmu nuroqan kixilər etiqad kildi □ 2 (həlbuki, ixənmigən Yəhudiylar *yat* əllikləning köngüllirini zəhərləp, ularni kərinəxləroqa qarxi turuxka küttratti). 3 Xunga *Pawlus bilən Barnabas* u yərdə heli uzun turup, Rəbgə tayinip yürəklik həlda *hux həwərn*i jakarididi; Rəb ularning qolliri bilən məjizilik əlamətlər wə karamətləni kərsitip öz

□ 13:46 «*mana biz silərdin burulup əllərgə yüzlinimiz!*» — «əllərgə yüzlinimiz» — yəni «Yəhüdiy əməslərgə yüzlinimiz». Demək, Hudaning söz-kalamini ularəqa yətküzimiz. ■ 13:46 Mis. 32:10; Yəx. 55:5; Mat. 8:12; 10:6; 21:43; Ros. 3:26; 13:26; Rim. 10:19. □ 13:47 «*Mən Seni yat* əllərgə nur boluxka, yər yüzining qət-yakilirioiqə nijatlik boluxung üqün Seni atidim»

— «Yəx.» 42:6 wə 49:6ni kəring: muxu ayətlərdiki «*Seni*» Məsihni kərsitidu. Barnabas wə Pawlus «Pərwərdigarning kuli»ning ixlirini dawamlaxturup yürgüzməktə (1-bab, 1-ayət). ■ 13:47 Yəx. 42:6; 49:6; Luqa 2:32. □ 13:48 «*bekitilgənlər*» — yaki «bəl baqlioanlar» yaki «mayil kiliəoanlar». □ 13:50 «*Birak Yəhudiylar Hudadin qorqqan yūkiri təbikilik ayallarni həm xəhər mətiwərlirini kütritip...*» — «Hudadin qorqqan ayallar» bolsa Təwratka etiqad kiliəoan Yəhüdiy bolmioqan, sinagotiki ibadətke kətnixidioqan ayallar. Gərqə ular «Hudadin qorqqan» bolsimu, muxu yərdə Yəhüdiylarning kütritixi bilən əzduruloqan. ■ 13:50 2Tim. 3:11.

□ 13:51 «*Pawlus bilən Barnabas ularəqa qarap ayaqliridiki topini keqixturuwetip,...*» — «ayaqliridiki topini keqixturuwetix» degən hərəkət «munasiwittimiz pütünləy üzöldi» degən aqahning ipadisi idi. «Mat.» 10:14, «Mar.» 6:11, «Luqa» 5:9ni kəring. «*Konya xəhiri*» — hazırki nam. Kona grekqə ismi «Ikoniom» yaki «Ikoniom». U hazırki Türkiyədə. □ 14:1 «*nətijidə Yəhudiylar wə Greklərdinmu nuroqan kixilər etiqad kildi*» — «Greklər» bəlkim xu yədik

hər millətin boləoan «Yəhüdiy əməslər»ni kərsitidu.

mehir-xəpkitining səz-kalamioğa guwahlik bərdi. ■ ⁴ Buning bilən xəhər həlki ikkigə bəlünüp ketip, bəziliri Yəhudiylar tərəptə, bəziliri bolsa rosullar tərəptə turdi. □ ⁵ Ahirda, bir kisi yat əlliklər bilən Yəhudiylar arisda (öz baxlikliri bilən birliktə) rosullarni kiynap, qalma-kesək kilix kəratkuluki bax kətürdi. ⁶⁻⁷ Lekin ular bu ixtin həwər tepip, xu yərdin keçip Likawunya rayonidiki Listra wə Dərbə xəhərliri həmdə ətraptiki yurtlaroğa qarap mangdi. Ular xu yərlərdə hux həwərnə dawamlik jakarlawərdi. ■

Listra wə Dərbə xəhərlirida

⁸ Xu qaşda, Listra xəhiridə putlirida maşduri yok, heq mengip bəkmioğan bir tuşma paləq olturatti. ■ ⁹ Pawlus səz kiliwatkada, bu adəm uningə kulak selip olturatti. Pawlus uningə kəz tikip uning sakaytilixioğa ixənqı barlikini kərup yetip, ¹⁰ yukiri awaz bilən: — Ornungdin dəs tur! — dedi.

Həlik adəm xuan ornidin dəs turup mengixka baxlidi. ¹¹ Lekin Pawlusning bu ixini kərgən top-top adəmlər Likawunya tili bilən:

— İlahlar insan kiyapitigə kirip arimizə quxüptu! — dəp warkirixip kətti. ■ ¹² Ular Barnabasni «İlah Zeus» dəp ataxti wə Pawlusni səzləxtə baxlamqı boləqəqka uni «İlah Hərmis» dəp ataxti. □ ¹³ Xəhərnin sirtida «Zeus İlah»ning buthanisi bar idi. Xu *buthanidiki* kahin xəhər dərwasioğa əküz wə gül qəmbirəklərnə elip kelip, hək bilən billə rosullarəğa atəp qurbanlik kilməqı boldi. ¹⁴ Lekin rosullar Barnabas bilən Pawlus bu ixni anglap, kiyim-keqəklirini yirtkan həlda, kəpqlikning arisioğa yügürüp kirip, warkirap mundaq dedi:

¹⁵ — Halayik, bu ixlarni nemə dəp kiliwatisilər?! Biz silərgə ohxax həssiyattiki insanlarmiz! Biz silərgə bu ərziməs nərsilərnə taxlap, asman-zemin, dengiz-okyan wə ulardiki barlik məhluklarni Yaratkuqi həyat Hudaşila ibadət kilixinglar kerək dəp jakarlawatimiz! ■ ¹⁶ Burunkı dəwrlərdə, u hərqaysi əllərnə öz yollirida mengixka yol qoyqan. ■

¹⁷ Xundaq bolsimu, U Əzini ispatlaydioğan guwahlikni kəldurmioğan əməs. Qünki U həmixə silərgə xapəət kərsitip, yamoşurni öz waqtida ərxtin yaşdurup mol həsul ata kilip, ax-tamaq bilən silərnə toyqozup, kəlbənglarni huxallikqə qəmdürüp kəldi. ■

¹⁸ Hətta ular bu səzlərnə kiləğan bolsimu, halayikning ularəğa atəp qurbanlik kilixini aranla tosuwalidi.

¹⁹ Lekin Antakya wə Konya xəhərliridin bəzi Yəhudiylar kelip, kixilərnə əzlrigə kayil kilixi bilən, hək Pawlusni qalma-kesək kildi, andin uni əldi dəp qarap, xəhər sirtioğa sərəp aqikip taxliwətti. ■ ²⁰ Lekin muhlislar uning ətrəpioğa olaxkanda, Pawlus ornidin turup, xəhərgə kaytip kirdi. Ətisi, u Barnabas bilən billə Dərbə xəhirigə kətti.

Rosullarning Suriyədiki Antakyağa kaytip kelixi

■ **14:3** Mar. 16:20; Ros. 19:11; İbr. 2:4. □ **14:4** «xəhər həlki ikkigə bəlünüp ketip...» — yaki «xəhərnin kəp kismi ikkigə bəlünüp ketip...». ■ **14:6-7** Mat. 10:23; Ros. 8:1. ■ **14:8** Ros. 3:2. ■ **14:11** Ros. 28:6. □ **14:12** «İlah Zeus» — Greklərnin «bax ilahı» («Yupiter» degən planeta). «İlah Hərmis» — Hərmis («Merkuriy» degən planeta) «ilahlarning əlqisi» dəp qarilatti. ■ **14:15** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; 124:8; 146:6; Ros. 10:26; Wəh. 14:7; 19:10; 22:9. ■ **14:16** Zəb. 81:12 ■ **14:17** Rim. 1:19. ■ **14:19** 2Kor. 11:25.

²¹ Əmdi ular Dərbə xəhīridə hux həwər jakarlap, nuroʻun adəmlərni *Məsihgə* muhlis boluxka kirgüzgəndin keyin, ikkiylən Listra, Konya wə Antakya xəhərlirigə kaytip bardī. ²² Ular u yərlərdə muhlislarning qəblirini küqəytip, ularni etiqadta qing turuxka riqbətləndürüp, xundakla: — Biz Hudaning padixahliqioa kirixtə nuroʻun japa-muxəkkətlərni beximizdin ötküzüximiz mukərrər bolidu, — dəp nəsihət kildi. ■

²³ Ular yənə hərkaysi jamaət iqidə aqsakallarni tallap bəlgiləp, dua kilix wə roza tutux arkilik ularni əzliri etiqad baqlioʻan Rəbgə tapxurdi. ²⁴ Ikkiylən Pisidiyə rayonidin ötöp Pamfiliyə əlkisigə kəldi. ²⁵ Ular Pərgə xəhīridə səz-kalamni yətküzgəndin keyin, Attalya xəhīrigə bardī. □ ²⁶ Andin u yərdin kemigə qikiq, *Suriyədiki* Antakyaioa qarap kətti. Ular əslidə xu yərdə əzliri hazir tamamlioʻan bu wəzipini ada kilixka *jamaəttikilər tərīpidin* Hudaning mehri-xəpkitigə tapxuruloʻanidi. ■

²⁷ Kaytip kəlgəndə, ular jamaətni bir yərgə jəm kilioʻanda, ularioa Hudaning əzliri arkilik qilioʻan barlik əməllirini, xundakla Hudaning qandak kilip əllərgə etiqadning bir ixikini aqқанlikini səzləp bərdi. □ ²⁸ Ular u yərdə muhlislar bilən billə uzun məzgil turdi.

■ **14:22** Mat. 10:38; 16:24; Luqa 24:26; Ros. 11:23; 13:43; 2Tim. 3:12. □ **14:25** «... Attalya xəhīrigə bardī» — Attalya xəhiri dengiz boyida idi; hazırki «Antaliya». ■ **14:26** Ros. 13:1.

□ **14:27** «Hudaning qandak kilip əllərgə etiqadning bir ixikini aqқанlikini səzləp bərdi» — «əllər» muxu yərdə «yat əllər», «Yəhudiy əməslər» degən mənida.

Rosul Pawlusning hux h w rni jakarliqan 1-səpiri

Rosul Pawlusning hux h w rni jakarliqan 1-səpiri

1 Xu qaolarda bəzilər Yəhudiya əlksidini kelip, *Antakyadiki* kərindaxlaroqa:

— Silər Musa *pəyoəmbərgə* tapxuruloqan yosun boyiqə hətnə kəlinixni qəbul kilmisanglar, kətkuzulmaysilər! — dəp təlim bərixkə baxlıdı. □ ■

2 Bu ix toqrısında qong məjira qıqqan bolup, Pawlus bilən Barnabas ikkiylən xu kixilər bilən kəskin munazirə kılıxkəndin keyin, *kərindaxlar* Pawlusni, Barnabasni, xundakla ularning arisidini birməqdəylənni bu məsilə toqrısında rosullar wə aqsakallar bilən kəruxükkə Yerusalemoqa barsun dəp bekitgən. ■

3 Xundak kılıp ular jamaət tərpidin yoloqa selinip, səpiridə Fənikiyə rayoni wə Samariya əlksini besip etüp, baroqlanla yeridə əlləringmu towa kılıp *etikad* yoloqa kərgənlikini təpsiliy səzlidi. Bu həwər barlıq kərindaxlarni zor xadlıkka qəmgüzdi. □ 4 Pawluslar Yerusalemoqa kəlgində, ular jamaətliklər, rosullar wə aqsakallar tərpidin qarxi elinip, kəpçiliklə Hudaning əzliyi arqılık barlıq kəloqan əməllirini bayan kılıp bərdi. 5 Ləkin Pərisiy məzhəpidikilərdin etikad yoloqa kərgən bəzilər ornidin turuxup:

— Muxu *yat əlliklərn*i hətnə kəlix kərək, xundakla ularoqa Musoqa quxürülgən Təwrat qanunioqa əməl kəlix kerəklikini jekiləx kərək! — dedi.

6 Xunga rosullar bilən aqsakallar bu məsilini muzakirə kəlix üqün jəm boluxti. 7 Uzun səhbətlixixtin keyin, Petrus ornidin turup mundak dedi:

— Kərindaxlar, dəsləptiki künlərdə Hudaning iqinglərdin meni tallap mening aqzım arqılık hux həwərdiki səz-kalamni *yat əlliklərgə* anglitip ularning etikad kəlixidə wasitə kəlixkə bekitkənlikidin həwiringlar bar. ■

8 Wə insanlarning kəlbini bilgüqi Huda Mukəddəs Roqni bizgə ata kəloqinidək, ularoqimu ata kildi. ■ 9 Xundak kılıp, Huda ularni biz bilən həqkəndək pərkləndürməy, ularning kəlbilirini etikad arqılık pak kildi. ■

10 *Əhwal mana xundak ikən*, əmdi silər nemə üqün əzimiz wə atəbowlirimizmu kətürəlmigən bir boyunturukni muhlislarning boynioqa artmaqci bolup, Hudani sinimakci bolisilər?! ■ 11 Əmdilikte, biz bolsak Rəb Əysaning məhir-xəpkitigə tayinip ularoqa ohxax kətkuzulimiz, dəp ixinimiz. □ ■

12 *Bu səzdin keyin*, Barnabas bilən Pawlus qikiq, Huda əzliyi arqılık yat əlliklərnin arisidə kərsətkən barlıq məjizilik əlamətlərnə wə karamətlərnə bayan kılıp bərdi; kəpçilik ularoqa kulaq selip süküttə turdi.

13 Ularning səzi tügigəndin keyin, Yəqub mundak dedi:

— Kərindaxlar, mənə kulaq selinglar! 14 Bayatin Ximeon Hudaning yat əlliklərnimu baxtinla xapaət bilən yoqlap, ularning arisidini Öz nami

□ 15:1 «Silər Musa pəyoəmbərgə tapxuruloqan yosun boyiqə hətnə kəlinixni qəbul kilmisanglar, kətkuzulmaysilər!» — Yəhudiyaəndin kəlgənlər əlləqan sünnet kəlinioqan Yəhudiylar, əlwəttə. ■ 15:1 Yar. 17:10; Law. 12:3; Gal. 5:2. ■ 15:2 Gal. 2:1. □ 15:3 «əlləringmu towa kılıp...» — «əllər» yənə «Yəhudiya əməslər» dəgən mənidə. «əlləringmu towa kılıp etikad yoloqa kərgənlik...» — muxu yərdə grek tilidə: «towa kılıp etikad yoloqa kərix» dəgən ibarə pəket birlə səz «burulux» bilən ipadilidid. ■ 15:7 Ros. 10:20; 11:12.

■ 15:8 1Tar. 28:9; 29:17; Zəb. 7:9; Yər. 11:20; 17:10; 20:12. ■ 15:9 Ros. 10:43, 44. ■ 15:10 Mat. 23:4. □ 15:11 «Əmdilikte, biz bolsak Rəb Əysaning məhir-xəpkitigə tayinip ularoqa ohxax kətkuzulimiz, dəp ixinimiz» — bu ayəttiki «biz» Yəhudiya etikəqlərini, «ular» Yəhudiya bolmioqan etikədqilərnə kərsitidid. ■ 15:11 Əf. 2:8; Tit. 3:4.

üqün bir hêlk qikiridioanlikini qüxëndürüp ötti. □ 15 Pəyojəmbərləning eytkanlirimu buningəja uyoqun kelidu, huddi *mukəddəs yazmilarda* munu sezlər pütülgəndək: —

16 — ««Muxu ixlardin keyin, Mən kaytip kelip, Dawutning yikiləjan qedirini yengibaxtin kuruq tikləymən, Üning harabiliklirini qayta bina kılıp, əsligə kəltürimən.

17-18 Xundak kılıp, jahandiki baxka insanlarmu, yəni Mening namim bilən ataləjan barlik əllər Meni izdəp tapidu» dəydu bu ixlarni əməlgə Axuroquqi wə xundakla ularni əzəldin ayan kılıp kəlgən Pərwərdigar!» □ ■

19 — Xuning üqün huləsəm xuki, yat əlliklər arisidin towa kılıp Hudəja etiqađ baqılıqanlarəja awarə-eqirqilik selip qoymasliqimiz kerək;

20 pəkət ularəja: «Butlarəja atilip buləjanəjan nərsilərnı yeyixtin, jinsiy buzukluktin, qanni wə boqıup soyuləjan haywanlarning gəxliridinmu yeyixtin neri bolunglar» dəp tapılap, bir pərqə hət yazaylı. □ ■ 21 Qünki kədimki dəwrlərdin tartıp hər xəhərdə xabat künidə sinagoglarda Musa *pəyojəmbərnıng* eytkanliri oqulup, uning kərsətmiliri өгitilip kəlgən. □

Yəhüdiy əməs etiqađ qılarəja yeziləjan hət

22 Xuning bilən rosullar, aqsakallar, xundakla Yerusalemdiki pütkül jamaəttikilər öz arisidin birnəqqə ədəmni tallap, ularni Pawlus wə Barnabas bilən billə Antakyaəja əwətitxni layik kərdi. Əslidə kərindaxlar iqidə baxlamqi boləjan Yəhüda (Barsabas dəpmu atilidu) bilən Silaslar buningəja tallandı.

23 Hət bolsa ularəja tapxuruldi, uningda mundak yeziləjanidi: — «I Antakya, Suriyə wə Kilikiyədə turuwatqan yat əllik kərindaxlar, — *Yerusalemdiki* kərindaxliringlərdin, rosullar bilən aqsakallardin silərgə salam!

□ 15:14 «**Ximeon**» — Petrusning aramiy tilidiki ismi («Simon» bolsa uning ibranıy tilidiki xəklidur). «**Hudaning yat əlliklərnimu baxtinla xapaət bilən yoklap, ularning arisidin Öz nami üqün bir hêlk qikiridioanliqi**» — «xapaət bilən yoklax» grek tilida pəkət «yoklax» degən sezla bilən ipadiliniđu. □

15:17-18 «**Xundak kılıp, jahandiki baxka insanlarmu, yəni Mening namim bilən ataləjan barlik əllər...**» — «jahandiki baxka insanlar» Yəhüdiy hêlkidin baxka barlik əllərni kərsidü. «Mening namim bilən ataləjan barlik (yat) əllər» «Əz hêlkim boluxka qakıroqan yat əllər» «Mən igidarqılık kıləjan barlik əllər» degənlərni bildüridu.

«**Muxu ixlardin keyin, mən kaytip kelip, Dawutning yikiləjan qedirini yengibaxtin kuruq tikləymən... xundak kılıp, jahandiki baxka insanlarmu, yəni Mening namim bilən ataləjan barlik əllər Meni izdəp tapidu**» — (16-17-ayət) bu nəkil kəltürülgən bexarətlər «Am.» 9:11-12 wə «Yəx.» 45:21din elinəjan. Yaqup bu bexarətlərni «Septuagint» LXX degən grek tilidiki təjmisidin aləjan. «Amos» tiki «koxumqə sez» imiznimu kəring. ■ 15:17-18 Am. 9:11,12.

□ 15:20 «**Butlarəja atilip buləjanəjan nərsilər**» — grek tilida «Butlardin buləjanəjan nərsilər» degən bilən ipadiliniđu; «nərsilər» bəlkim gəx wə hêrhil yemək-iqməknı kərsətsə kerək. Greklar arisida «awwal butlarəja ataləjan» yeməklıknı yeyix «sawablık ix» yaki «kutluk ix» dəydioanlar kəp idi. ■ 15:20 Yar. 9:4; Mis. 20:3; 1Kor. 8:1; 10:20; 1Tes. 4:3. □ 15:21 «**Butlarəja atilip buləjanəjan nərsilərnı yeyixtin, jinsiy buzukluktin, qanni wə boqıup soyuləjan haywanlarning gəxliridinmu yeyixtin neri bolunglar ...**» — (20-ayət) muxu üq pərhiz Təwrat qanunidin elinəjan. Etiqađ kıləjan yat əllərnıng bularəja riayə kılıxi ularning nijatlıkka erixixi jüqün əməs, bəlkı («jinsiy buzukluktin ... neri bolunglar» tin baxka) etiqađ kıləjan Yəhüdiylar jamaətkə kətnixixida ularning aldidə pütlikaxang bolmasliqi, Yəhüdiy əməs kərindaxliri bilən arilixixi asan kılinsun üqün degən məqsət bilən tapxuruləjan (21-ayəttin rosullarning bu məqsiti oquq kərinidu; «1Kor.» 10:14-11:1nimu kəring).

24 Arimizdin bəzi kixilər qikiq yeninglaroqa berip, sozliri bilən silərni biaramlikka selip kenglunglarni parakəndə kilip koyoqanlikini angliduk. Lekin biz ularoqa heqkandak soz-əmr kilmiduk. □ ■ 25 Xu səwəbtin, biz bu ixta oylirimiz bir yərdin qikkəndin keyin, arimizdin tallanoqan birnəqqəylənni soyumluk Barnabas wə Pawlusimiz bilən billə yeninglaroqa əwətxini qarar kilduk. 26 Bu ikkiylən Rəbbimiz Əysa Məsihning nami üqün hayatini hətərgə təwəkkül kiləqan kixilərdur. ■ 27 Xunga biz Yəhuda bilən Silasni yazoqanlirimizni silərgə əz aozzi bilənmu sozləp bərsun dəp, yeninglaroqa əwəttuk. 28 Gəpning poskallisiyoqa kəlsək, Muqəddəs Rohka, xundakla bizlərgimu xu layik kərunğəni, təwəndiki zərür boləqan ixlərdin sirt, silərgə heqkandak baxka ixni yuqliməslikimiz kerək: 29 — Butlaroqa ataləqan nərsilərdin, kənni wə boşup soyuloqan haywanlarning gəxliridin yeyixtin wə jinsiy buzukluktin neri bolux — silər muxu birnəqqə ixtin saklansanglar, yahxi kiləqan bolisilər. Aman-hatirjəm bolunglar!»■

30 Xundak kilip, ular *qerindaxlar* tərripidin yoloqa selinip, Antakyayoqa bardı. U yərdə pütün jamaəttikilərnı yioqı, hətəni ularoqa tapxurdi. □ 31 Ular hətəni okup, uningdin boləqan riqbət-təsəllidin zor xadlandi. 32 Yəhuda wə Silaslar əzlimu pəyoqəmbərlərdin bolup, qerindaxlarnı nuroqun soz-nəsihətlər bilən riqbətləndürüp, ularni kuwwətləndürdi. 33 *Yəhuda wə Silaslar* u yərdə bir məzgilni ötküzgəndin keyin, Antakyadiki qerindaxlarning səpirigə amanlik tiligən həlda uzitixi bilən, ular əzlrini əwətkən *Yerusalemdikilərnıng* qexioqa kaytti. □ 34-35 Lekin Pawlus wə Barnabas Antakyada kəlip, baxka nuroqun qerindaxlarning həmkarlikida təlim berip Rəbning soz-kalamidiki hux həwirini jakarlap turdi.

Pawlus bilən Barnabasning ayrilip ketixi

36 Lekin yənə birnəqqə künlərdin keyin Pawlus Barnabaska: Biz burun Rəbning soz-kalamini yətküzgən həmmə xəhər-yezilaroqa berip, qerindaxlarning yenioqa berip, həlini sorap kələyli, — dedi. 37 Barnabas bolsa Yuhanna (Markusmu deyilidu)ni billə elip barmakqi boləqanidi. ■ 38 Biraq Pawlus aldinqi ketim Pamfiliyə ölkisidə ularin ayrilip kətkən, Rəbning hizmitidə ular bilən billə *dawamlik* səpər kilmiəqan Markusni yənə elip berixni aqilanilik əməs dəp qaridi. □ 39 Xuning bilən ikkiylən otturisida bək kəskin ihtilap bolup, ahir berip ular bir-biridin ayrilip ketixti. Barnabas Markusni elip, kəmigə olturup Sıprus ariləyoqa kətti. 40 Pawlus bolsa Silasni tallidi; qerindaxlarning ikkiylənni Hudaning xapatigə amanət kilixi bilən u ikkisi yoloqa qikti. □ 41 U əmdi

□ 15:24 «... Silərni biaramlikka selip kenglunglarni parakəndə kilip koyoqanlikini angliduk. Lekin biz ularoqa heqkandak soz-əmr kilmiduk» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə: «... Silərni biaramlikka selip, sünnət qəbul kilixinglar, Təwrat kənunioqa əməl kilixinglar kerək dəp kenglunglarni parakəndə kilip koyoqanlikini angliduk» deyilidu. ■ 15:24 Gal. 2:4.

■ 15:26 Ros. 13:50; 14:19. ■ 15:29 Yar. 9:4; Mis. 20:3; Law. 17:14; 1Kor. 8:1; 1Tes. 4:3. □ 15:30 «xundak kilip, ular qerindaxlar tərripidin yoloqa selinip...» — grek tilida «xundak kilip, ular ularning tərripidin yoloqa selinip...». □ 15:33 «Yəhuda wə Silaslar u yərdə bir məzgilni ötküzgəndin keyin» — «Yəhuda wə Silaslar» grek tilida «ular». ■ 15:37 Mis. 20:3. □ 15:38 «Rəbning hizmitidə ular bilən billə dawamlik səpər kilmiəqan Markus...» — muxu yərdə «Rəbning hizmitidə» grek tilida pəqət «hizməttə» deyilidu. □ 15:40 «Pawlus bolsa Silasni tallidi; qerindaxlarning ikkiylənni Hudaning xapatigə amanət kilixi bilən u ikkisi yoloqa qikti» — Pawlus wə Barnabas nemə üqün bir-biridin ayrildi? Qəyisining qarari toqra? «Koxumqə sozimiz»də bu məsilə toqrisida azrak tohtilimiz.

Suriya wə Kilikiya oʻlkilirini arilap oʻtup, *hərəkaysi jaylarda* jamaatlarni qurwətləndürdi.

16

Timotiyning Pawlus wə Silaska qoxuluxi

¹ Andin u Dərbə wə Listra xəhərlirigimu bardi. Mana, xu yərdə etikadqi Yəhudiy bir ayalning oqli, Timotiy isimlik bir muhlis bar idi. Uning atisi bolsa grek idi. ² Listra wə Konya xəhərliridiki qerindaxlarning həmmisi uning toqruluk yahxi guwahlik berətti. ³ Pawlus uni ozi bilən billə elip mangmaqci boldi. Birak bu yərdiki Yəhudiylarning həmmisi *Timotiyning* atisining grek ikənlikini bilgəqkə, Pawlus uni elip hətne kıldurdi. ⁴ Ular xəhər-yezilardin otkəq, Yerusalemdiki rosullar bilən aqsakallar *yat allərgə* bekitkən bəlgilimilərnı ularning riayə qilixi uqun tapxurdi. ⁵ Xundak qilip, jamaətlər etikadta küqəytilip, sanlirimu kündin-küngə kəpəydi.

Makedoniyəlikning qaqiriki

⁶ Muqəddəs Roh ularning Asiya oʻlkisidə səz-kalamni jakarlixioqa yol qoymioqan bolup, Pawluslar əmdi Frigiya wə Galatiya rayonliridin oʻtup, ⁷ Misiya rayoniqa kəlgəndin keyin, Bitiniya oʻlkisigə kirməqci boldi. Birak Əysaning Rohi ularoqa bundak qilixikimu yol qoymidi. ⁸ Xuning bilən ular Misiyədin oʻtup, dengiz boyidiki Troas xəhərigə quxti. ⁹ Xu küni kəqte, Pawluska bir oqayibanə kərünux kərünup, Makedoniyəlik bir kixi uning aldidə oʻrə turup:
— *Dengizdin* oʻtup, Makedoniyəgə kelip, bizgə yardəm bərgəysən! — dəp oʻtündi.

□ **16:1** «*Mana, xu yərdə etikadqi Yəhudiy bir ayalning oqli, Timotiy isimlik bir muhlis bar idi*» — keyinki ayətlərgə qarışqanda, «xu yər» Listra idi. □ **16:3** «*bu yərdiki Yəhudiylarning həmmisi Timotiyning atisining grek ikənlikini bilgəqkə, Pawlus uni elip hətne kıldurdi*» — Pawlusning Timotiyni hətne qilixi etikadini bildürux uqun əməs, bəlki u uning bilən Hudaning hizmitidə bolqanda Yəhudiylarning uni qobul qilmaslikining aldini elix uqun idi. ■ **16:3** 1Kor. 9:20; Gal. 2:3. ■ **16:4** Ros. 15:20. □ **16:6** «*Muqəddəs Roh ularning Asiya oʻlkisidə səz-kalamni jakarlixioqa yol qoymioqan bolup, Pawluslar əmdi Frigiya wə Galatiya rayonliridin oʻtup...*» — Frigiya wə Galatiya rayonliri Asiyaning bir qismi idi — Pawlus xu yərdin otkini bilən Hudaning səzini jakarlaw uqun u yərdə tohtimidi. □ **16:7** «*Misiya rayoniqa kəlgəndin keyin, Bitiniya oʻlkisigə kirməqci boldi. Birak Əysaning Rohi ularoqa bundak qilixikimu yol qoymidi*» — qizik bir yeri xuki, keyinrak rosul Petrus dəl muxu rayonlarning bəzi yərlik kixiliri bilən yekın munasiwəttə boldi (2Pet.) 1:1ni kərüng). Xunga mumkinqikliki barki, Pawluslar muxu yərlərdin oʻtup kətkən waqıtlarda, Petrus xu yərdə idi yaki pat arida xu yərlərgə kəlməqci idi. Pawlusmu keyin Galatiya degən rayoniqa berip, hux həwərnı tarkitip, bir jamaət bərpə qilindi (18:23 wə «Gal.» 4:13ni kərüng). ■ **16:8** 2Kor. 2:12. □ **16:9** «*Dengizdin oʻtup, Makedoniyəgə kelip, bizgə yardəm bərgəysən!*» — Makedoniyə Rim imperiyəsidiği Gretsiyəgə jaylaxqan «Makedoniyə oʻlkisi» idi.

¹⁰ U bu kərünüxni kərgəndin keyin, R b bizni jəzmən u kixilarning  xiotja berip, ularotja hux h w r jakarlaxka qakiroqan, deg n hulasig  kelip, d r hal Makedoniyog  berixka t yyarlanduk. □

Lidyaning etikad qilixi

¹¹ Biz kemigə qikip, Troastin yolotja qikip, Samodrak arilotja karap yol alduk w   tisi *Makedoniyadiki* Neapolis x hirig  yetip barduk. ¹² U yərdin Makedoniyoning xu rayonidiki Filippi deg n mu im x hirig   ttuk. Bumu Rimdiki bir must mlik  x h r idi. Biz bu y rd  birn qq  k n turduk. □

¹³ Xabat k ni, *x h r* d rwazisidin qikip dərya sahilig  barduk; q nki biz u y rd  dua-tilawət kilidiotjan bir jay bar d p oyliduk; d rw k  xundak boldi. Biz olturup, u y rg  yioqilotjan ayallaroja s zl xk  baxliduk. □

¹⁴ Ularning iqid  s s n r ht sodisi kilidiotjan, Tiyatira xəhirilik, Hudadin k rkidiotjan Lidya isimlik bir ayal bar idi. R b uning kəlbini Pawlusning eytkanlirini k bul qilixka aqti. □ ¹⁵ U ailisidikilər bilən q m ld r lg n bolup bizdin  t n p:

—  g r sil r meni *h kik t n* R bg  etikad kilotjuqi d p bils ngl r, mening ey mg  berip turunglar! — d p qing turup bizni maqullatti. ■

Pawlus bilən Silasning zindanoja taxlinixi

¹⁶ Bir k ni biz xu dua kilidiotjan jayotja ketip baro nimizda, bir ded k bizg  yolokti; bu kizotja pal salotjuqi bir jin qaplixiwalojanidi; ded k hojayinliriotja pal selix yoli bilən nuroqun payda tepip b rg nidi. □ ■ ¹⁷ U yol boyi Pawlus w  bizg   gixip:

— Bu kixil r Həmmidin aliy Hudaning kulliri, ular silerg  nijatlik bir yolini jakarlaydu! — d p warkirap mangdi. □

¹⁸ U uda k p k nl r xundak warkiridi. Bu ix Pawlusning kəlbini azablap, u kizotja burulup, jinotja:

□ **16:10** «U bu kərünüxni kərgəndin keyin, R b bizni jəzmən u kixilarning  xiotja berip, ularotja hux h w r jakarlaxka qakiroqan, deg n hulasig  kelip, d r hal Makedoniyog  berixka t yyarlanduk» — muxu ayəttin baxlap «**biz**» d p bayan kilixning s wabi — muxu kitabning mu lilpi Luka muxu y rd  Pawluslarotja qoxulojanlikini kersitidu. □ **16:12** «U yərdin Makedoniyoning xu rayonidiki Filippi deg n mu im x hirig   ttuk. Bumu Rimdiki bir must mlik  x h r idi» — Filippi dengiz boyiki Neapolistin 16 kilometr yiraklikta idi. «Rimdiki must mlik » — biwasitə Rim h k miti  zi baxkuroqan, a halisi «Rim grazdanlik» h kuk-imtiazliriotja ig  idi. □

16:13 «*Xabat k ni, x h r d rwazisidin qikip dərya sahilig  barduk; q nki biz u y rd  dua-tilawət kilidiotjan bir jay bar d p oyliduk*» —   walotja qarotjanda Filippi x h rid  Y hudiylarning birmu sinagogi yok idi («sinagog»ning asasi  q n az degend  on Y hudiy  rk k kixi bir-birigə qoxuluxi ker k). Undak   wal astida bu ayallar (bəlkim Y hudiy həm Y hudiy  m sl r, yəni «Hudaning k rk nlar») hər xabat k ni T wratтин elinotjan s zlar bilən dua-tilawət qilixka yioqilatti. □ **16:14** «**Ularning iqid  s s n r ht Sodisi kilidiotjan, Tiyatira xəhirilik, Hudadin k rkidiotjan Lidya isimlik bir ayal bar idi**» — «Hudadin k rkidiotjan» deg n turaklik ibar , Lidyaning Y hudiy  m s,  mma Təwrat etikadida bolotjanlikini kersitidu. ■ **16:15** Yar. 19:3; 33:11;  ak. 19:21; Luka 24:29; Ibr. 13:2. □ **16:16**

«**bu kizotja pal salotjuqi bir jin qaplixiwalojanidi**» — «pal salotjuqi bir jin» grek tilida «piton ro i». «Piton» yooqan yilan bolup, greklarning riwayatliroi boyiqə u D lfi x h ridiki buthanida turup, palqilik sirlirini baxkuratti. ■ **16:16** 1Sam. 28:7; Ros. 19:24. □ **16:17** «... ular silerg  nijatlik bir yolini jakarlaydu!» — yaki «... ular silerg  nijatlik yolini jakarlaydu!».

— Əysa Məsihning nami bilən buyruymənki, uningdin qıq! — deyixigila, jin xuan qıqip kətti. □ ■

¹⁹ Dedəkning hojayinliri uningə baqlioan pul tepix ümidining yokka qıqkanlikini kərüp, Pawlus bilən Silaska qol selip, ularni bazar məydanoğa sərəp, həkümdarlarning aldioğa elip bardı. ■ ²⁰ Ular ikkiylənni sorakqi əməldarlarning aldioğa qıqiprip:

— Bu adəmlər Yəhudiylar bolup, xəhirimizni qalaymikanlaxturuwətməktə. ■ ²¹ Biz bolsaq rimliklərmiz, ular qanunimizə hilap boləan wə qəbul kılıxka yaki yürğüzüxkə bolmaydioğan qaidə-yosunlarni tərəjib kiliwatidu! — dəp xıkayət kildi.

²² Toplanəan halayikmu ularəğa hujum kılıxka kəzoqaldi; sorakqi əməldarlar ularning kiyimlirini yirtip yalingaqlap, kaltək bilən dumbilaxka əmr qüxürdi. ■ ²³ Ikkiylənni kaltək bilən kəp dumbilioəndin keyin, ularni zindanoğa taxlıdi wə xundakla gundipayni qattik kəzıtıxkə buyrudi.

²⁴ U buyrukni tapxuruwelix bilən ularni zindanning iqqiridiki kamerəğa solap, putlirioğa ixkəl saldı.

²⁵ Tün yerimda, Pawlus bilən Silas dua kılıp, Hudağa mədhıyə küylirini eytiwatattı. Baxka məhbuslar bolsa kulak selip anglawatattı. ■

²⁶ Tuyuksiz kattik yər təwrəx yüz bərdi; zindanning ullirimu təwrinip kətti wə zindanning həmmə ixikliri xuan eqilip, hər bir məhbusning kixənlirimu qüxüp kətti. ■ ²⁷ Gundipay uyqudin oyoqinip, zindanning ixiklirining oquq turoəanlikini kərüp, məhbuslar kəqip ketiptu dəp oylap, kiliqini suqurup elip, əzini öltürüwəlməkqi boldı. □

²⁸ Ləkin Pawlus kattik awazda:

— Özüngə zərər yətküzmə, həmmimiz bar! — dəp warqiridi.

²⁹ Gundipay: Qiraqlarni kəltürünglar dəp towlap iqqirigə etilip kirip, titrigən həlda Pawlus bilən Silasning ayioqioğa yikildi. ³⁰ Andin ularni taxkiriəğa elip qıqip:

— Kutkuzuluxum üqün nemə kılıxim kerək? — dəp soridi. ■

³¹ Rəb Əysaəğa etikad kıləqin, wə xundak kilsang, özüng həm ailəngdikilərmu kutkuzulidu! — dedi ular. □ ■

³² Xuning bilən, ikkiylən uningə wə uning barlık ailisidikilərgə Rəbning səz-kalamini yətküzdi. ³³ Keqə xu səətning əzidila *gundipay* ularni baxlap qıqip, yarilirini yuyup tazilidi; andin u dərhal ailisidikilər bilən qəməldürüxni qəbul kildi; ³⁴ ikkiylənni öz öyigə baxlap kelip, ularning aldioğa dastihan saldı. U pütkül ailisidikilər bilən Hudağa etikad kıləanlikdən zor xadlandı. ■

³⁵ Ətisi ətigəndə, sorakqi əməldarlar yasawullarni zindanoğa əwətip:

— U ikkiylənni qoyuwətinglar! — dəp buyrudi.

□ **16:18 «Bu ix Pawlusning qəlbini azablap,...»** — grek tilida «qəlbini azablaw» dəgən səz həm dərd, bızarlık wə hapiqilikni (dəgən mənilərnı) öz iqigə alidu. **«jin xuan qıqip kətti»** — yaki «jin xu səət iqidə qıqip kətti». ■ **16:18** Mar. 16:17. ■ **16:19** 2Kor. 6:5. ■ **16:20** 1Pad. 18:17; Ros. 17:6. ■ **16:22** 2Kor. 11:25; 1Tes. 2:2. ■ **16:25** Ros. 4:31. ■ **16:26** Ros. 5:19; 12:7. □ **16:27 «Gundipay uyqudin oyoqinip, ... məhbuslar kəqip ketiptu dəp oylap, kiliqini suqurup elip, əzini öltürüwəlməkqi boldı»** — Rim imperiyəsining qanuni boyiqə məhbuslarni kaqurup qoyəan əskərlər yaki gundipaylar ölümgə məhkum kilinattı. ■ **16:30** Luqa 3:10; Ros. 2:37; 9:6. □ **16:31 «Rəb Əysaəğa etikad kıləqin, wə xundak kilsang, özüng həm ailəngdikilərmu kutkuzulidu!»** — gundipayning «Kutkuzuluxum üqün nemə kılıxim kerək?» dəgən soalni qoyuxida, u bəlkim «kutkuzulux»ning nemə ikənlirini anqə qüxəniğən boluxi mumkin. Uning kəzdə tutkını rohiy jəhəttin əməs, bəlkı öz wə ailisidikilərnıng ölüm jazasidin qutuluxi idi. ■ **16:31** Yh. 3:16,36; 6:47; 1Yuha. 5:10. ■ **16:34** Luqa 5:29; 19:6.

³⁶ Gundipay Pawluska bu sozni yetküzüp:

— Soraqçi əməldarlar ikkinglarni koyuwetix yarlikini quxürdi. Silər əmdi zindandin qikip, tinq-aman yolunglaroqa qikinglar, — dedi.

³⁷ Birak Pawlus yasawullaroqa:

— Biz Rim puqraliri bolsakmu, əməldarlar bizni sorak kilmayla halayikning aldida kaltək bilən dumbalap, zindanoqa taxlidi. Əmdi ular hazir bizni yoxurunə qoqlimakqimu? Yak, bundak kilsa bolmaydu! Əməldarlar əzliri kelip bizni qikarsun! — dedi.□

³⁸ Yasawullar bu sozlərni soraqçi əməldarlaroqa yetküzdi. Ular ikkiylənnin Rim puqrasi ikənlikini anglap korkup kətti; ³⁹ ularning kənglini elixka *zindanoqa* berip, ularni zindandin elip qikqandin keyin, xəhərdin qikip ketixni qayta-qayta ötündi.■

⁴⁰ Ikkiylən zindandin qikixi bilən Lidyaning öyigə bardı; andin u yərdə kəringdaxliri bilən kəruxüp, ularni rioqbətləndürgəndin keyin, yoloqa qikip kətti.

17

Tesalonika xəhiridiki topilang

¹ Ular səpirini dawam kilip Amfipolis wə Apolloniya xəhərliridin ötüp, Tesalonika xəhirigə kəldi. U yərdə Yəhudiylarning sinagogi bar idi.□

² Pawlus aditi boyiqə ularning arisoqa kirip, uda üç xabat küni u yərdə jəm boləjanlar bilən muqəddəs yazmilarni xərhləp munazirilixip, ³ ularoqa Məsihning azab-okubətlər tartqandin keyin ölümündin tirilixi muqərrər dəp quxəndürdi həm ispatlidi wə: — Mən silərgə jakarlioqan muxu Əysa dəl Məsihning Əzi xu! — dedi.■

⁴ *Yəhudiylarning* iqidin bəzilər qayil bolup ixinip, Pawlus bilən Silaska qoxuldi; xundakla Hudadin kərkidioqan Greklərdin zor bir top adəmlər wə az bolmioqan yukiri təbikidiki grek ayallarmu xundak ixəndi.□ ■

⁵ Birak Yəhudiylar buningoqa həsət kilip, birnəqqə kəbih adəmlərni yioqip, bir top kixilərni toplap, xəhərni astin-üstün kiliwətti. Yəhudiylar Pawlus bilən Silasni xəhər həlk *kəngəxmisigə* tapxurup berix üçün ularni tutux məksitidə Yason isimlik birsining öyigə basturup bardı. ⁶ Ləkin ular ikkiylənni tapalmay ular Yason wə baxka birnəqqə kərixdaxni xəhər əməldarlırining aldioqa tartip apirip:

— Jahanni astin-üstün kiliwətkən axu adəmlər muxu yərgimu yetip kəldi;■ ⁷ Yason ularni öyidə qəbul kildi. Ular Əysa isimlik baxka bir padixah bar dəp jakarlap, Kəysərning pərmanlırioqa qarxi qikiwatidu! — dəp qukan selixti.■

□ 16:37 «Biz Rim puqraliri bolsakmu, əməldarlar bizni sorak kilmayla halayikning aldida kaltək bilən dumbalap, zindanoqa taxlidi» — rimlik puqralaroqa undak muamilə kilixning hər bir basquçi Rim kanunioqa hilap idi. ■ 16:39 Mat. 8:34. □ 17:1 «Tesalonika xəhiri» — «Tesalonika» hazirki Salonika xəhiri. «Ular ... Tesalonika xəhirigə kəldi» — muxu bəbta «biz» əməs, bəlkə «ular» deyilgəqkə, Luqani Pawluslardin bir məzgil ayriloqan, dəp qaraymiz. ■ 17:3 Zəb. 22:6. 22; Mat. 16:21; Luqa 24:46. □ 17:4 «... xundakla Hudadin kərkidioqan Greklərdin zor bir top adəmlər wə az bolmioqan yukiri təbikidiki grek ayallarmu xundak ixəndi» — «Hudadin kərkidioqan Greklər» degən turaklik ibarə, Təwrat etikədida boləjan Greklərni kərsitidu. ■ 17:4 Ros. 28:24. ■ 17:6 Ros. 16:20. ■ 17:7 Luqa 23:2; Yh. 19:12.

8 Ular bu sözlər bilən halayikni wə xəhər əməldarlırını dəkkə-dükkigə selip koydi. 9 Əməldarlar Yason wə baxka tutup kelingənlərdin kapalət puli aloqandin keyin, ularni koyuwətti.

Beriya xəhiridə

10 Kəringdaxlar həyal bolmay Pawlus bilən Silasni xu küni keqidə Beriya xəhirigə əwətiwətti. Ular u yərgə yetip baroqanda, Yəhudiylarning sinagogiqa kirdi. □ ■ 11 U yərdiki *sinagogdikilər* Tesalonikadikilərgə kəriqanda esil hislətlik bolup, söz-kalamni kizikip anglidi wə ularning eytkanlirining toqra yaki hatalikini eniçalap bilix üqün, həkünü muqəddəs yazmilarni kətirkini izləndi. ■ 12 Nətijidə, ular din nuroşun Yəhudiylar, esilzadə grek ayallardin bir kismi wə xundakla heli kəp grek ərlər etiqa kildi. □ 13 Ləkin Tesalonikadiki Yəhudiylar Hudaning söz-kalamining Pawlus arkilik Beriyadimu jakarliniwatkinini anglap, u yərgimu berip topilang kətürməkqi bolup, ammını kutratti. ■ 14 Xuning bilən kəringdaxlar Pawlusni dərhəl dengiz boyiqa əwətiwətti. Silas bilən Timotiyl bolsa Beriyada qaldi. 15 Pawlusni uzitip mangoqanlar uni Afina xəhirigə elip bardı. Andin ular Pawlusning: — «Silər Silas bilən Timotiyoqa mumkinkədər mening yenimoqa tezraq kalsun dəp yətküzüp koyunglar» degən tapxurukini elip, *Beriyaoqa* qaytip kaldi. ■

Afina xəhiridə

16 Pawlus Afina xəhiridə Silas bilən Timotiyni kütüp turqanda, pütkül xəhərdikilərnin butpərəslikkə berilip kətkənlikini kərup, rohi kattik azablandı. 17 Xunga u sinagogda Yəhudiylar wə Hudadin kərkidioqanlar bilən həm xuningdək həkünü bazarda uqriqanla kixilər bilən munazir-ilixətti. □ 18 «Epikurlar» wə «Stoiklar» dəp ataloqan bəzi pəylasoplarmu uning bilən munazirilixkə baxlidi. Ular din bəzilər: — Bu bilərmən poqi nemə dəp jöyluwatidu? — deyixti. Yənə bəzilər Pawlusning Əysa wə adəmlərnin ölüm din tiridürüldioqanliki həkqidiki hux həwərnə jakarlioqanlikidin: — U yat ilahlarınin tərqiabatqisi ohxaydu! — deyixti. □ 19 Xunga, ular Pawlusni elip «Areopagus» degən *kəngəx* məydanoqa apirip: — Sən tarkitiwatkan yengi təlimingning nemə ikənlikini bizmu bilsək qandak? 20 Qünki sən bəzi oşeyriy ixlarni kulikimizoga yətküzuwatisən, biz ularning mənisi zadi nemə ikənlikini bilgümüz bar, — deyixti 21 (əmdi Afinaliklar wə u yərdə turuwatkan qətəlliklərnin həmmisi waqtini birər

□ 17:10 «Kəringdaxlar həyal bolmay Pawlus bilən Silasni xu küni keqidə Beriya xəhirigə əwətiwətti» — «xu küni keqidə» yaki «xu küni kəp kirix bilənla». ■ 17:10 Ros. 9:25.

■ 17:11 Yəx. 34:16; Luqa 16:29; Yh. 5:39. □ 17:12 «xundakla heli kəp grek ərlər etiqa kildi» — grek tilida «xundakla az bolmioqan grek ərlər etiqa kildi». ■ 17:13 1Tes. 2:14.

■ 17:15 Ros. 18:5. □ 17:17 «u sinagogda Yəhudiylar wə Hudadin kərkidioqanlar bilən ... munazirilixətti» — «Hudadin kərkidioqanlar» Təwrat arkilik Hudaqa etiqa kəloqan Yəhudiyl əməslərnə kərsitidu. □ 17:18 ««Epikurlar» wə «Stoiklar» dəp ataloqan bəzi pəylasoplarmu uning bilən munazirilixkə baxlidi» — «Epikurlar»: «ləzzət-ni əng yukiri orunoqa koyup, hərtürlük ilah» wə «ahirət» degənlərgə qarxi idi. «Stoiklar» bolsa «pəzilət-ni əng yukiri orunoqa koyup, hər adəmnin öz əməlirigə məs'ul bolup, «pəzilət»kə ləzzət yaki azab-okuətə kərimay intilixi kəraq, dəp təkiltaytti. «U yat ilahlarınin tərqiabatqisi ohxaydu!» — ularning «yat ilahlar» deginidə kəzdə tutkini «Əysa» wə «Tirilix» idi — ular bularni «ikki ilah» dəp oylap kəloqanidi.

yengilikni yatküzüx yaki anglaxtin baxka ixka sərþ kılmaytti). ²² Xunga Pawlus Areopagus mäydanining otturisiöja qikiþ mundak dedi:

Öy Afina hælki! Silærning hær jähettin jin-ilahlaröja qokunuxka kattak berilgænlikinglarni kerdum. □ ²³ Qünki hëmmæ yærni arilap, silærning tawapghliringlarni kezdin kægürginimdæ, üstigæ «Namælum bir Hudaöja atalojan» dæp pütülgæn beöixlimisi bar yænæ bir kurbangahni kerdüm. Æmdi mæn silær tonumay turup ibadæt kiliwatқан xu *Hudani* mana hazir silergæ tonuxturup jakarlay.

²⁴ Pütkül alæmni wæ uningdiki barlik mæwjudatlarni yaratқан Huda asman-zeminning Igisi bolup, insanlarning keli bilæn yasalojan ibadethanilarda turmaydu, ■ ²⁵ yaki birær nærsigæ hajiti qüxkændak insanlarning kollirining æjrigæ mohtaj æmæstur, qünki U Özi hëmmæ janıwaröja hayatlik, næpæs, xundakla *ehtiyajlik bolöjan* hëmmæ nærsini ata kilidu. ■ ²⁶ U birla adæmdin insaniyættiki barlik millætlærni barlikka kæltürdi, ularni pütün yær yüzigæ orunlaxturup, ularöja has bolöjan pæyt-pæsilær hëmdæ turidojan jaylirining pasillirini aldın bægilæp bærdi.

□ ■ ²⁷ Bularning mæksiti «Insanlar meni izdisun, bækim silaxturup tapsun» degænliktur. Æmæliyættæ, u hægqaysimizdin yirak æmæs. ²⁸ Qünki biz Uningda yaxaymız, hærıkæt kilimiz wæ Uningda wujudimiz bardur; aranglardiki bæzi xairlar eytkinidæk: «Biz Uning næslidurmiz!». □

²⁹ Xunga, Hudaning næsli bolöjaqqa, biz Tængri Bolöjuqini altun-kümüx yaki taxtin yasalojan, hünærwænnıng mahariti wæ tæsæwwuri bilæn oyulojan birær nærsigæ ohxaydu, dæp oylimaslikimiz keræk. ■

³⁰ Xunga Huda burunki zamanlardikilærning xundak oşæplætik waqitlirini næziridin sakit kilöjini bilæn, lekin bügünki kündæ U hëmmila yerdæ pütün insanlarni gunahlirioja towa kilixka æmr kılmakta! ■ ³¹ Qünki U Özi tikligæn insan arkilik pütkül dunyani hægqaniylik bilæn sorak kilidojan bir künni bægilidi; U uni ölümdin tirildürgænliki bilæn bu ixning mukærrær ikænligæ ispat bærgænidi.

³² *Pawlusning* «ölgænlerning tirilixi» hægkidæ eytkanlirini angliöjanda bæzilær uni mæshiræ kilixka baxlıdi. Yænæ bæzilær:

— Bu ix hægkidæ sændin yænæ anglayli, — dedi.

³³ Buning bilæn, Pawlus mäydanin qikiþ kætti. ³⁴ Birak bæzilær uningöja koxulup, etikad kıldi. Bularning igidæ «Areopagus» kengæxmæ hëy'ætliridin biri bolöjan Diyonisiyus wæ Damaris isimlik bir ayal, xuningdæk baxka birkænqæ kiximu bar idi.

□ 17:22 «Silærning hær jähettin jin-ilahlaröja qokunuxka kattak berilgænlikinglarni kerdum» — grek tilida «jin-ilahlar» «jinlar» degæn sæz bilæn ipadilinætti. Qünki kæp greklar jinlar bilæn ilahlarınıng qong pærki yok, jinlarning yahxi tæræpliri bar, dæp ixinætti. ■ 17:24 Yar. 1:1; 2Tar. 6:30; Zæb. 33:6; 124:8; 146:6; Yæx. 66:1; Ros. 7:48; 14:15; Wæh. 14:7. ■ 17:25 Yar. 2:7. □ 17:26 «U birla adæmdin insaniyættiki barlik millætlærni barlikka kæltürdi» — grek tilida «U bir kandin insaniyættiki barlik millætlærni barlikka kæltürdi». «Huda... ularöja has bolöjan pæyt-pæsilærni... aldın bægilæp bærdi» — «ularöja has bolöjan pæyt-pæsilær» manisi bækim «ularning rawaj tepix wæ zawallikka yüzlinix waqitliri» degændæk. ■ 17:26 Kan. 32:8.

□ 17:28 «aranglardiki bæzi xairlar eytkinidæk: «Biz Uning næslidurmiz!»» — xair Aratusning yazmiliridin elinojan (miladiyædin ilgiriki 310-245 yillarda). ■ 17:29 Yæx. 40:18.

■ 17:30 Luқа 24:47.

Rosul Pawlusning hux h w rni jakarliqan 2-s piri

Rosul Pawlusning hux h w rni jakarliqan 2-s piri

18

Korint x hirida

1 Bu ixlardin keyin, Pawlus Afina x hiridin ayrilip Korint x hirig  bardı.

2 U u y rd  Pontus  lkisid  tuquloqan Akwila isimlik bir Y hudiy bilən uning ayali Priskillani uqratti. Ular *Rim imperatori* Klawdiyusning barlik Y hudiylar Rim x hiridin qikip ketixi ker k, deg n yarlık səwəblik yekinda Italiy din k lg nidı. Pawlus ular bilən tonuxup, 3 ular bilən k sipdax boloaqqa, bill  turup ixlidi (q nki ular qedirqlilik bil n xuqullinatti). 4 H rbir xabat k nid  u Y hudiylarning sinagogioqa kirip, Y hudiylar w  greklar bil n munazirilixip ularni *Hudaning s z-kalamioqa* qayil qilixqa tirixatti.

5 Biraq Silas bil n Timotiy Makedoniy din kəlgəndin keyin, Pawlus s z-kalamni y tk z xk  aldiridi, jan koyd r p Yəhudiylaroga: —  ysa —

■ 18:2 Rim. 16:3; 1Kor. 16:19; 2Tim. 4:19.

□ 18:3 «ular bil n k sipdax boloaqqa, bill  turup ixlidi (q nki ular qedirqlilik bil n xuqullinatti)» — Pawlusning h tlirid ,  zi w  h mrahlirining jenini beq n uq n jama tlarning qolioqa qarimay, balki  z qoli bil n ixlixinı pat-pat tiloqa alidu. Muxu y rd  uning k spi qedirqlilik ik nlikı k r nidı. ■ 18:3 Ros. 20:34; 1Kor. 4:12; 2Kor. 11:9; 12:13; 1Tes. 2:9; 2Tes. 3:8.

□ 18:4 «H rbir xabat k nid  u Y hudiylarning sinagogioqa kirip, Y hudiylar w  greklar bilən munazirilixip ularni Hudaning s z-kalamioqa qayil qilixqa tirixatti» — «munazirilixip ularni Hudaning s z-kalamioqa qayil qilixqa tirixatti» deg n s zlar grekqid  p k t birla s z bilən ipladilindı. «Hudaning s z-kalamioqa» deg n s zl rni j mlini q xinixk  asan bolsun uq n kirgüzduk.

Məsihning Өzidur, döp guwahlik bärdi. □ ■ **6** Lekin, ular uningöja qarxi qikiş uni haqarätliidi. Buning bilän Pawlus pexini kekiş, ularöja:

— Öz keninglar öz bexinglaröja qüxsun! Män buningöja jawabkar ämäsän! Bügündin baxlap, män *silärdin burulup* yat älliklärögä barimän, — dedi. □ ■

7 Buning bilän Pawlus ulardin ayrilip, Titiyus Yustus isimlik, Hudadin kerkidioşan bir kixining öyigä berip turdi. Uning öyi sinagogning yenida idi. □ ■ **8** Ämdi sinagogning qongı Krispus pütün aillisidikiler bilän Rəbgə etişad kildi. Nuroşun Korintliklarmu bu häwäni anglap, etişad kiliş qömüldürüxni köbul kildi. □ ■

9 Rəb keqidä Pawluska bir öşayibanə körünüş arkilik wəhiş yatküzüp uningöja:

— Korkma, süküt kilmay sözlə, ■ **10** qünki Män sən bilän billä. Heşkim sangə köşel zərər yatküzmäydu, qünki Mening bu xəhərdä nuroşun kixilirim bar, — dedi.

11 Xuning bilän Pawlus u yərdä bir yil altə ay turup, u yərdiki kixilər arisida Hudaning söz-kalamini ögätti.

12-13 Ämma Galliyo Ahaya ölkisining waliysi bolöşan waqtida, Yəhudiylar birlişip Pawlusni tutup Galliyoning «sorak tähti»ning aldioşa apirip, uning üstidin:

Bu ädäm kixilärni kanunöja hilap həlda Hudaöja ibadət kilişka kayil kiliwatidu! — döp xikayət kildi. □

14 Pawlus aözini aşay döp turuxioşa, waliş Galliyo Yəhudiylaröja:

— Dərwəşə, i Yəhudiylar, bu xikayitinger birər nahəşlik yaki eöşir jinayət toşrisida bolöşan bolsa, säwrqanlik bilän silərgə kulak salsam orunluk bolatti. **15** Biraş bu ix *pəşət* bəzi nam-isimler, sözlər wə özünglarning *Təwrat* kanuninger üstidə talax-tartixlaröja qetişlik ikən, uni özünglar bir təröp kilinglar! Män bundak ixlaröja sorakçı bolmaymən! — dedi.

16 Xuning bilän u ularni sorak tähti aldidin həyödöp qikardi.

17 Halayik sinagogning qongı Sostenisni tutuwelip, sorak tähtining aldidä

□ **18:5 «Biraş Silas bilän Timotiy Makedoniyädin kəlgəndin keyin, Pawlus söz-kalamni yatküzüxkə aldiridi, jan köydürüp Yəhudiylaröja... guwahlik bärdi»** — Pawlusning bu roşlanduruluxioşa bəlkim üq muşim türtkə bar idi: — (1) u Silas wə Timotiydin Tesalonikadiki kərinädilar etişadta qing turuwatidu, degən hux häwäni anglidi («1Tes.» 3:6); (2) Makedoniyadiki jamaətlər, bolupmu Filippi jamaiti Hudaning hizmitini ilgiri sürgüzüş üqün äwətkən iktisadiy yardəmi Silas wə Timotiydi elip kəlgənidi («2Kor.» 1:5; «Fil.» 4:15). Xu yardam bilän u bəlkim pütün waqtini hux häwər yatküzüxkə sərp kilalaytti. (3) u Makedoniyədə bolöşan waqitlirida köp ziyankəşlikkə uqrişaqşka, həm Afina xəhərdikilərnig söz-kalamöja bolöşan soşuqşukəni körup özining ajizlikini köp seziwaldi («1Kor.» 2:1-4). Lekin Silas wə Timotiyning həmrəşlikidin təşəlli-rişəbət elip köp roşlanduruldi. ■ **18:5** Ros. 17:15. □ **18:6 «ular uningöja qarxi qikiş...»** — yaki «ular əzlişigə qarxi qikiş...». «**buning bilän Pawlus pexini kekiş...**» — grek tilida «buning bilän Pawlus kiyimlirini kekiş...». Pawlusning «pexini kekiş» «silərnig Hudaning söz-kalami bilän munasiwitinglar yok» degən məni bildüridioşan ixarət idi. «**Öz keninglar öz bexinglaröja qüxsun**» — bu degənlik, silər Hudaning nijatlik yolini rət kilöşandin keyin, öz aqiwitingerlə özünglar jawabkar» degən mənidä. ■ **18:6** Mat. 10:14; Ros. 13:51. □ **18:7 «Titiyus Yustus isimlik, Hudadin kerkidioşan bir kixi»** — «Hudadin kerkidioşan» degən ibarə toşruluk 13:26diki izahatni körüng. □ **18:8 «Nuroşun Korintliklarmu bu häwəni anglap, etişad kiliş qömüldürüxni köbul kildi»** — «bu häwər»: (1) sinagogning qongining etişad kilöşanlişki yaki (2) Pawlusning eytkən sözlerini kərsitidu. Bizningqə birinçiq qüxəşqə toşridur. ■ **18:8** 1Kor. 1:14. ■ **18:9** Ros. 23:11. □ **18:12-13 «Ahaya ölkisi»** — Gretsiyəning muşim jaylirini öz iqigə alatti. Galliyo xu ölkining waliysi bolöşan waqti miladiyädin keyinki 51-52-yillar idi.

qattik uroʻjili turdi. Biroq *waliy* Galliyo bu ixlarning heqkaysisioʻga qilqo pisant qilindi. □

Pawlusning Antakya xehiriga kaytip kelixi

¹⁸ Pawlus Korint xehirida yona koʻp kunlorni otkuzgandin keyin, kerindaxlar bilan hoxlixip, Priskilla wa Akwilalarning hamrahlikida kemiga olturup, Suriyaga qarap ketti. *Yoloja qixixtin ilgiri* u Kankriya xehirida Hudaoga iqkan bir kxsimidin qaglrini quxuruwotkanidi. □ ■

¹⁹ Ular efesus xehiriga baroqandin keyin, u Priskilla wa Akwilani qaldurup koyup ozi *xu yardiki* sinagogka kirip, Yehudiyar bilan munazirilaxti.

²⁰ Ular uni uzunrak turuxka tolep kiliwidi, u qoxulmay, ²¹ «Men kandakla bolmisun kelar heytni Yerusalemda otkuziman; andin Huda buyrusa, silarning yeninglaroga yona keliman», — dep ular bilan hoxlixip, efesusdin kema bilan yoloja qikti. □ ■

²² U Kaysariya xehirida kemidin quxup, *Yerusalemoja* qikip jamaat bilan hal soraxkandin keyin, Antakya xehiriga quxup ketti. □ ²³ Antakyada bir mazgil turoqandin keyin, u yona yoloja qikip Galatiya wa Frigiya yurtlirini bir-birlap arilap, baroqanla yerida barlik muhlislarning etiqadini kuwwatlidi.

Apollosning efesus wa Korint xehirlirida talim berixi

²⁴ Bu arida, Iskanderiya xehirida tuquloqan Apollos isimlik bir Yehudiy efesus xehiriga keldi. U natik adam bolup, mukaddas yazmilardin helila qongkur sawati bar adam idi. □ ■ ²⁵ U Rabning yoli tojruluk talim aloqan bolup, otluk roh bilan eysa hokkida oynan sezlep talim beretti. Biroq

□ **18:17 «halayi'k sinagogning qongi Sostenisni tutuwelip, sorak tahrtining aldida qattik uroʻjili turdi»** — Sostenisning Masihka etiqad qilqan waqti namelum («1Kor.» 1:1ni kerung). Yehudiyarlarning uni undak uruxining sawabi enik amas; u Masihga etiqad qilqoq bolqanlikdin yaki sinagogtikilar oz arzining netijisiz bolup qikkanklikidin hapa bolup, sinagog raisidin aqqikini qikiriwalmakqi bolsa kerak. □

□ **18:18 «Kankriya xehiri»** — Korintning port xehiri bolup Korintdin yette kilometr yirakka jaylaxkanidi. «*Yoloja qixixtin ilgiri u Kankriya xehirida Hudaoga iqkan bir kxsimidin qaglrini quxuruwotkanidi*» — Pawlus nemixka kxsam kildi? Alimlarning pikirliridin: (1) u Korint xehirida xunqa koʻp adamlar hux haworni qobul qilqanlikdin bolqan huxallikidin, Hudaoga alahida rahmat eytiz uqun; (2) yona bir ketim Yerusalem wa Yehudiyada turuwatqan Yehudiy halkni hux hawerga qayil kiliwxka tirixip ularoga muxu kxsimi arkilik ezini «Mana men silerdak Hudadin korqidioqan adam» dep kersitip ularoga yekinxlaxmakqi bolup kxsem qilqan. Biz ikkinqi pikirga mayilmiz. Bazi alimlar kxsem iqkuqi Akwiladur, dep qaraydu. ■ **18:18** Qel. 6:18; Ros. 21:23. □ **18:21 «man kandakla bolmisun kelar heytni Yerusalemda otkuziman»** — bazi kona koqurmilarda bu sezlar tepilmay, pakot ««Huda buyrusa, men silarning yeninglaroga yona keliman», — dep ular bilan hoxlixip, efesusdin kema bilan yoloja qikti» deyilidu. ■ **18:21** 1Kor. 4:19; Ibr. 6:3; Yak. 4:15. □ **18:22 «U Yerusalemoja qikip jamaat bilan hal soraxkandin keyin...»** — Injilda «Yerusalemoja berix» grek tilida daim degudak pakot «Yerusalemoja qixix» daytti. Yehudiy halki uqun Yerusalemoja berix «qixix», uningdin ketix «quxux» bilan bilduruletti. Pawlus kxsimini ada kilip qixix uqunmu Yerusalemoja berip kelixi kerak. □

□ **18:24 «U ... mukaddas yazmilardin helila qongkur sawati bar adam idi»** — grek tilida «U ... mukaddas yazmilarda kuqluk bir adam idi». ■ **18:24** 1Kor. 1:12.

uning hawiri pəkət Yəhya pəyojəmbərnin yürgüzgən qəməldürüxi bilən qəklinətti.□

²⁶ U sinagogda yürəklik sözləxkə baxlidi. Uni angliqan Priskilla bilən Akwila uni öyigə elip berip, uningə Hudaning yolini tehimu təpsiliy qüxəndürdi. □ ²⁷ Keyin, Apollos Ahaya əlkisigə barmaqçi boləqanda, Əfəsusluq kərindaxlar *Ahayadiki muhlislarəqə hət yezip, ulardin Apollosni qarxi elixni bəkmə tələp kildi.* U xu yərgə berip, Hudaning mehixəpki arkilik etiqad kıləqanlarəqə qoxulup, ularəqə zor yardəmdə boldi. □ ■ ²⁸ Qünki u həlk-aləm aldida Yəhudiyar bilən munazirlixip, ularəqə küqlük rəddiyə berip, mukəddəs yazmılarni xərhlxi bilən Məsihninğ Əysa ikənlikini ispatlap bərdi.

19

Pawlus Əfəsus xəhiridə

¹ Apollos Korint xəhiridiki waqtida, Pawlus səpər kilip, iqqi kurukluk arkilik Əfəsus xəhirigə kəldi. U yərdə bəzi muhlislar bilən uqrixip, □ ■

² ulardin:

— Silər etiqad kıləqaninglarda, Mukəddəs Roh silərgə ata kılinoqanmu? — dəp soridi.

— Yaq, biz hətta Mukəddəs Roh bar degənni zadi anglimaptikənmiz, — dəp jawab bərdi ular.□

³ Pawlus yənə:

— Undaqta, silər qandaq qəməldürüluxtə qəməldürülgənsilər? — dəp soridi.

□ **18:25 «uning hawiri pəkət Yəhya pəyojəmbərnin yürgüzgən qəməldürüxi bilən qəklinətti»** — demək, Apollosning təlimi bəlkim Yəhya pəyojəmbərnin «Hudaning padixahlığı yekınlaxtı», «Mukəddəs Rohqa qəməldürgüqi, yəni Kutkuzəuqi-Məsih mening kəynimdin kelidu» degən sözliridin, xundakla «Məsih Nasarətlik Əysa ikən», degən məlumatlardin tərkib tapqan bolsa kerək. U Əysa Məsihninğ elgini, tirilənliki, xundakla uning Mukəddəs Rohni ata kılxi bilən yengi dəwr baxlıqanlıki toquruluk həwərsiz qaləqanidi. 19:1-7 wə izahatlarni kəring.

□ **18:26 «Priskilla bilən Akwila uni öyigə elip berip,...»** — yaki «Priskilla bilən Akwila uni ayrim elip,...». □ **18:27 «Keyin, Apollos Ahaya əlkisigə barmaqçi boləqanda, Əfəsusluq kərindaxlar Ahayadiki muhlislarəqə hət yezip, ulardin Apollosni qarxi elixni bəkmə tələp kildi»** — baxqa bir hil təjmisini: — «Keyin, Apollosni riqbətləndürüp, Ahayidiki muhlislarəqə hət yezip, ulardin Apollosni qarxi elixni tələp kildi». ■ **18:27** 1Kor. 3:6. □ **19:1 «iqqi kurukluk arkilik Əfəsus xəhirigə kəldi»** — yaki «egizliklər arkilik Əfəsus xəhirigə kəldi». ■ **19:1** 1Kor.

1:12 □ **19:2 «Mukəddəs Roh silərgə ata kılinoqanmu?»** — grek tilida: «Mukəddəs Rohni qəbul kıldinglarmu?». «Yaq, biz hətta Mukəddəs Roh bar degənni zadi anglimaptikənmiz» — muxu jawabning mənisi bəlkim «Mukəddəs Rohning ata kılinoqini yaki Mukəddəs Rohning insanlarəqə kəlgini anglimaptikənmiz» degəndək bolsa kerək.

— Biz Yəhya *pəyojəmbər* yətküzgən qəmüldürülüşni qobul qilduk, — dedi ular.□

⁴ Pawlus: — Yəhya *pəyojəmbər* həlkkə yətküzgən qəmüldürülüş bolsa gunahlarğa towa kilixni bildüridoğan qəmüldürülüş bolup, ularğa özidin keyin kəlgüçigə, yəni Əysağa etiqad kilix kerəklikini tapiljoanidi, — dedi.■

⁵ Ular buni anglap, Rəb Əysaning namida qəmüldürülüşni qobul qildi.

⁶ Pawlus qolini ularning üstigə təgküzüp turuxi tillar, Muqəddəs Roh ularğa qüxti. Buning bilən ular namələum billarda sözləxkə həm pəyojəmbərlərgə wəhiy-bexarətlərni yətküzüxkə baxlidi.□ ■

⁷ Ular təhminən on ikki ərkək kixi idi.

⁸ Pawlus üç ay dawamida *Əfəsus xəhridiki* sinagogka kirip, yürəklik bilən söz kilip, ular bilən Hudaning padixahlikidiki ixlar toqrisida munazirilixip qayil kilixka tirixti. ⁹ Lekin bəziliri jahillik kilip ixinxni rət kilip, halayik aldida *Rəbning* yoliğa haqarət kəltürgəndə, Pawlus uların çiqip, muhlislarnimu ayrip çikti. U hərkuini Tirannus isimlik adəmning leksiyihanisida munazirə-muzakirə ötküzdi. □ ■ ¹⁰ Bu ix ikki yil dawamlaxti. Nətijida, Asiya əlkisidiki pütün həlk, Yəhudiylar bolsun, Greklər bolsun həmməylən Rəbning söz-kalamini anglidi.□

Skewaning oqulliri

¹¹ Huda Pawlusning kolliri arkilik karamət möjizilərni yaratti. ■ ¹² Kixilər hətta kəl yəqlik wə pərtuqlarni Pawlusning tenigə təgküzüp, andin kesəllərnin yəniğa apirip, ularning üstigə yapatti. Nətijida, kesəllər saqiyip, yaman rohlər uların çiqip ketətti.

¹³ Lekin xu ətrapta yüridoğan, «jinkəx» Yəhudiylarin bəzilirimu Rəb Əysaning namini ixlitip bəkkusi kelip, jin qaplxanlar üstida turup jinlarğa: «Pawlus jakarlawatқан Əysaning namidin sanga qəttik buyruk

□ **19:3 «Undakta, silər kəndək qəmüldürülüşkə qəmüldürülgənsilər?»** — yaki «Undakta, silər nema dəp qəmüldürülgənsilər?». Enikki, xu kixilər Əysa Məsihning namiğa qəmüldürülgən bolsa, undakta ularni qəmüldürügüzqi etiqadqi ularğa «Huda Məsihkə etiqad kiləuqilərnin həmmisigə Muqəddəs Rohni sovoqat kilip ata kilidu» dəp qüxəndürgən boluxi kerək idi. Qünki Məsihdə boləğan hux həwər dəl xuki: (1) Məsihning qurbanliqi bilən etiqadqi insanlarning gunahliri kəqürüm kilinidu; (2) Məsihning qurbanliqi bilən Huda etiqadqi insanlarğa yengi bir hayət ata kilidu; muxu hayət Muqəddəs Rohning insanning kəlbidə məkən kilixi bilən baxlinidu. Rosul Petrusning səzlirogə qarəng (2:38-39), «1Pet.» 3:21 wə bu ayət toqrisida «qoxumqə səz»imizdiki izahətlarni kərüng. «**Biz Yəhya pəyojəmbər yətküzgən qəmüldürülüşni qobul kilduk**» — ularning jawabioğa qarioqanda, ular mərhum Yəhya pəyojəmbərnin muhlisliri idi; mumkinçiliki barki, ular Yəhya pəyojəmbərnin towa kilixi wə suqə qəmüldürülüş toqruqluk təlimlirini Apollostin anglioanidi. ■ **19:4** Mat. 3:11; Mar. 1:4; Luka 3:16; Yh. 1:26; Ros. 1:5; 11:16. □ **19:6 «...Muqəddəs Roh ularğa qüxti. Buning bilən ular namələum tillarda sözləxkə həm pəyojəmbərlərgə wəhiy-bexarətlərni yətküzüxkə baxlidi»** — Muqəddəs Rohning ularğa ata kiləğan «namələum (karamət) tillarda sözləx» iltipati bilən kixilər öz səzliroini qüxənmigən həlda Hudağa mədhiyə oqup, uning sirlirini jakarlaydu («1Kor.» 14:2ni kərüng).

■ **19:6** Ros. 8:17; 11:15. □ **19:9 «halayik aldida Rəbning yoliğa haqarət kəltürgəndə...»** — muxu yərdə «Rəbning yoli» grek tilida pəqət «yol» degən söl bilən ipadlinidu (qünki etiqadning nəziridə pəqət bir yolla bardur. 9:2nimu kərüng). «**Tirannus isimlik adəmning leksiyihanisida munazirə-muzakirə ötküzdi**» — «leksiyihana» yaki «məktəp»: Bu bəlkim pəlsəpə egitidoğan bir məktəp bolsa kerək. «Munazirə-muzakirə ötküzüx» — bəlkim ixənmigənlər bilən munazirə kilix (10-ayətni kərüng) wə ixəngənlərgə kəprək təlim berix. ■ **19:9** 2Tim. 1:15. □ **19:10 «Yəhudiylar bolsun, Greklər bolsun...»** — demək, «Yəhudiylar bolsun, Yəhudiyy əməslər bolsun...». ■ **19:11** Mar. 16:20; Ros. 14:3.

berimən!» deydi oʻqan boldi. □ 14 Bu ixni kilidioʻqanlarning arisida Skewa isimlik bir Yəhudiy bax kahinning yəttə oʻqilimu bar idi. □ 15 Lekin *ular qoʻshliwətməkqi bolooqan* yaman Roh ularoʻqa jawabən:

— Əysani tonuymən, Pawlustin həwirim bar, biraq oʻzünqlar kim bolisilar?! — dewidi, 16 yaman Roh qaplixiwaloqan kixi ularoʻqa etilip qikip, ularni urup xama kilip, ularning üstidin oqalib kəldi. Ular yalingaq wə yarilanoqan halda oʻydin keqip qikip kətti.

17 Bu ix Əfəsus xəhiridə turuwatqan barlik Yəhudiyilar wə Greklərgimu məlum bolup, korkunq həmmisini basti wə Rəb Əysaning nomi uluolandi. 18 Nətijidə, nuroʻqin etikadqilar burunkı qiloqanlarini ikrar kilip, aldioʻqa qikti. ■ 19 Sehgərlık qiloqanlardin nuroʻqin adəmlər oʻzlrining sehgərlık kitab-palnamilirini əkelip *bir yərgə dəwiləp*, kəpqlikning aldida kəydürüxti. Bu kitablarning kimmiti jəmiy əllik ming kümüx tənggigə yetətti. □ 20 Xundak kilip, Rəbning səz-kalami küqgə igə bolup, bərk urup üstünlükkə oʻtti. ■

Əfəsus xəhiridə topilang kətürüldü

21 Bu ixlar yüz bərgəndin keyin, Pawlus kənglidə, Makedoniyə wə Ahaya əlkisidin oʻtup Yerusalemoʻqa berixka niyət baqlidi. U: — U yərgə baroqandin keyin, Rim xəhirini kərup kelixim kerək, — dedi. □ ■

22 Xuning bilən, u oʻzigə yardəmdə boluwatqanlardin Timotiy bilən Erastus ikkiylənni Makedoniyəgə əwətiwetip, ezi yənə bir məzgil Asiya əlkisidə turdi. □

23 Dəl xu qaoqda, *Əfəsus xəhiridə Rəbning yoli toʻqruqluk eoqir malimaqilik kətürüldi*. □ ■ 24 Ayal ilah Artemisni sūrətləp kümüx təkqə-həykəllərnı yasiouqı Dimitriy isimlik bir zərgər bar idi. Uning bu ixı hünərwənlərgə kəp payda tapkuzatti. ■ 25 Dimitriy hünərwənlərnı wə xuningoʻqa ohxax ixlar bilən xuqulliniwatqan baxka ustilarıni yioqir, ularoʻqa:

— Buradərlər, bizning gülliniximizning bu ix bilən baqlık ikənlıkini bilisilər; 26 hazir heliki Pawlusning nemə ixlarnı kilip yürgənlıkini angliqan həm kərgən boluxunglar kerək. U: «Kol bilən yasiwaloqan nərsilər ilahlər əməs» deyix bilən, pəkət Əfəsusta əməs, bəlki pütkül Asiya əlkisidə degüdək nuroʻqunliqan kixilərnı qayil kilip, azdurup burawatidu.

■ 27 Əmdi hazir bizning bu sodimizoʻqa bətnam qaplxax həwpı bolupla qalmay, bəlki büyük ayal ilah Artemisning buthanisimu ərziməs dəp

□ 19:13 «*jinkəx*» **Yəhudiyilar** — məhsus atalmix «jin həydəx kəspı» arkilik pul tapidioqanlar. «*Əysaning namidin sanga kattik buyruk berimən!*» — grek tilida: «... Əysaning namidin sanga kəşəm astida buyruymən!». □ 19:14 «*Bu ixni kilidioqanlarning arisida Skewa isimlik bir Yəhudiy bax kahinning yəttə oʻqilimu bar idi*» — yaki «Bu ixni qiloqular Skewa isimlik bir Yəhudiy bax kahinning yəttə oʻqilı idi». ■ 19:18 Mat. 3:6. □ 19:19 «*jəmiy əllik ming kümüx tənggə*» — bir tənggigə bir koy kelətti. Xunga hazirki boyiqə jəmiy ikki yerim milyon dollaroʻqa barawər idi (2006). ■ 19:20 Yəx. 55:11. □ 19:21 «*Pawlus kənglidə... niyət baqlidi*» — grek tilida «Pawlus roqta... niyət baqlidi». ■ 19:21 Rim. 15:25; Gal. 2:1. □ 19:22 «*u oʻzigə yardəmdə boluwatqanlardin Timotiy bilən Erastus ikkiylənni Makedoniyəgə əwətiwetip...*» — Pawlusning xuning məqsiti ularning bəlkim əzini kutix üqün wə bəlkim əzining berixioʻqa təyyarlik kilix üqün idi (20:1-3ni kəring). □ 19:23 «*Dəl xu qaoqda, Əfəsus xəhiridə Rəbning yoli toʻqruqluk eoqir malimaqilik kətürüldi*» — «Rəbning yoli» grek tilida pəkət «yol» deyilidu. ■ 19:23 2Kor. 1:8. ■ 19:24 Ros. 16:16. ■ 19:26 Zəb. 115:4; Yər. 10:3.

qarilip, hətta Asiya elkisi wə pütkül jaħan ibadət kilidioħan *bu ayal ilahimizning* xan-xəriřimu yokilix həwpigə duq keliwatidu! — dedi.□

²⁸ Bu sezlərni anglioħan kəpçilik oħəzəpkə qəməp, kayta-kayta: — Əfəsusluqlarning Artemisimiz büyüktur! — dəp quħan kətürüxkə baxlıdı.

²⁹ Buning bilən pütkül xəhər malimatang bolup kətti. Halayik Pawlusning səpərdaxlıridin Makedoniyelik Gayus wə Aristarhularni tutup sərəp, serk məydanioħa təngla yopurulup mangdi. □ ■ ³⁰ Pawlus halayik arisioħa kirməkçi bolənanidi, lekin muħlislar uning kirixigə yol koymidi. ³¹ Hətta Pawlusning dostliri bolənan əlkə əməldarlıridin bezilirimu uningə həwər yətküzüp, uni serk məydanioħa berixkə təwəkkül qılmaslıkħa jekilidi.

³² Əmdi bəzilər buni dəp warkirisa, bəzilər uni dəp warkirixip, pütün sorun warang-qurungə taldi; kixilərnəg kəpinqisi əzlırining nemigə yioħilənanlıkınımu bilməytti. ³³ Yəħudiyalar Iskəndər isimlik adəmmi aldioħa ittirip qıķiriwidi, kəpçilik uni aldioħa turoħuzdi. Iskəndər kəpçilikkə qol ixariti kilip, *Yəħudiyaları* aqlimakçi boldi. □ ³⁴ Biraq kəpçilik uning Yəħudiy ikənlikini bilip kelip, həmmisi təngla: — Əfəsusluqlarning Artemisimiz büyüktur! — dəp ikki sətqə quħan kətürüp turuxti. □ ³⁵ Ahirda, xəhərnəg bax mirzisi halayikni tinqlandurup mundak dedi:

— Əy Əfəsusluqlar! Biz Əfəsusluqlarning xəhırinəg büyük Artemisning buthanisining wə uning asmandin quħkən süritining kooħioħuqisi ikənlikini bilməydiənan kim bar! □ ³⁶ Bu ixlarni inkar kilalmioħanikən, əzünqlarni besiwelixinglar, baxbaxtaklık qılmaslıqinglar kerək. ³⁷ Qünki silər bu kixilərnə bu yərgə *soraqħa tartixħa* elip kəldinglar; lekin ular ya buthanılarni buləquqılar ya bizning ayal ilahimizəħa kupurluk qiloquqılardın əməs. ³⁸ Əgər Dimitriy wə uningə kəxuloħan hünərwənlərnəg məlum bir kixining üstidin xikayiti bolsa, soraqħanılar oquq turmaqta wə soraqçi waliylarmu bar. Ular xu yərlərdə bir-biri bilən dəwalaxsun; ³⁹ wə baxkə birər məsililiringlar bolsa, rəsmiy sorunda bir tərəp kilinixi lazim. ⁴⁰ Biz əmdi yənə bügünki wəħəni topilang dəp ərz kilinix həwpidə turuwatimiz; qünki bu malimanlıqning həq səwəbi kərsitilmigəqkə, həsabinimu berəlməymiz-də!

⁴¹ Bu sezlərni kilip bolup, u yioħilənan halayikni tarkitiwətti.

20

□ **19:27 «pütkül jaħan ibadət kilidioħan bu ayal ilahimizning xan-xəriřimu yokilix həwpigə duq keliwatidu!»** — Dimitriynəg «ayal ilahimizning xan-xəriři» değən səzi bəlkim Artemisning həywətlik buthanisınımı kərsətməkçi boluxi mumkin. □ **19:29 «Halayik ... Gayus wə Aristarhularni tutup sərəp, serk məydanioħa təngla yopurulup mangdi»** — Artemisning «büyük buthanisi» yoħap kətti, əmma bu serk məydanı büğünğə kəder məwjut, uningə 25000 kixi siəjdu. ■ **19:29** Ros. 20:4; 27:2; Kol. 4:10. □ **19:33 «kəpçilik uni aldioħa turoħuzdi»** — bəzi kona kəqürmilərdə «kəpçilik bu ix uningə bəqlik dəp oylidi» deyilidu. □ **19:34 «Biraq kəpçilik uning Yəħudiy ikənlikini bilip kelip, həmmisi təngla: — Əfəsusluqlarning Artemisimiz büyüktur! — dəp ikki sətqə quħan kətürüp turuxti»** — halayik Iskəndərnə Pawlus bilən munasiwətlik adəm, nemila bolmisun Yəħudiy boləoħa, butpərəslikkə qarxi bolsa kerək, değən oyda bolənan bolsa kerək. □ **19:35 «Artemisning ... asmandin quħkən süriti...»** — yaki «Artemisning ... asmandin quħkən texi...».

Pawlusning Makedoniyə wə Yunanoja qayta berixi

1 Topilang besikqandin keyin, Pawlus muhlislarni qaqirip, ularni rioʻbətəndürdi wə ular bilən hoxxlixip, Makedoniyəgə qarap kətti. □ 2 U xu ətraptiki yurtlarni arilap, etiƣadqilarni nuroʻun səz-təlimlər bilən rioʻbətəndürgəndin keyin, Yunanoja berip, □ 3 u yərdə üq ay turdi. Pawlus kemigə olturup Suriyəgə mangay dəp turoqanda, Yəhudiylarning uni oltürüx suyikəsti bilinip kəlip, u Makedoniyə arkilik *quruqluk bilən* qaytip ketix qararija kəldi. 4 Uningoja həmraħ boləjanlar Beriyalik Pirrusning oʻpli Sopater, Tesalonikaliklardin Aristarhus bilən Sekundus, Dərbəlik Gayus, Timotiy wə Asiya əlkisidin Tikikus bilən Trofimuslar idi. ■

5 Ular awwal Troas xəhirigə berip, bizning yetip beriximizni kütüp turdi. □ 6 Biz bolsak «petir nan həyti» künliridin keyin, Filippi xəhiridin kemigə olturup, bəx kündin keyin Troaska kelip, ular bilən uqraxtuk wə u yərdə yəttə kün turduk.

7 Həptining birinçi küni, biz nan oxtuxka jəm boləqanda, Pawlus ətisi kətməkçi boləqaqka, jamaətkə səz kiliqka baxlidi; səzini tün yerimgiə uzartti. □ 8 Biz jəm boləjan yukiriki kəwəttiki eydə nuroʻun qara qiraqlar yenip turatti. □ 9 Əwtikus isimlik bir yigit derizidə olturojanidi. Pawlus səzləp heli bir yərgə barəqanda, uni mügdək besiwatkanidi. Andin u oʻrək uykuoja ketip, u üqinçi kəwəttin yərgə yikilip quxti. Kəpqlilik uni yərdin kətürüp qarisa, u oltup boləjanidi. 10 Pawlus pəskə quxüp, uning üstigə etilip, kuqaklap turup:

Azablanmanglar, u tirikkən! — dedi. ■ 11 Qaytidin oygə qikip, nanni oxtup yegəndin keyin, Pawlus ular bilən tang atkuqə uzun səzləxti wə u bu yərdin yoloja qikti. 12 *Troastikilər* bolsa heliki yigitni oygə həyat apirip koydi. Ular buningdin qəksiz təsəlli tapti. □

Pawlusning Əfəsus aqsakalliri bilən hoxxlixip

13 Biz bolsak Pawlustin burun Assos xəhirigə kəmə bilən barduk. Qünki Pawlus xu yərgə piyadə baray, silər məndin awwal yetip berip, u yərdə meni kemigə eliwelixni kütünglar, dəp orunlaxturojanidi. 14 Assosta u biz bilən uqraxkandin keyin biz uni kemigə elip Mitulin xəhirigə kəlduk.

15 Andin xu yərdin qikip, ətisi Hiyos arilining udulioja kelip turduk. Üqinçi küni Samos arilioja yetip kəlduk wə Trogillium xəhiridə kənduk;

□ 20:1 «Pawlus muhlislarni qaqirip, ularni rioʻbətəndürdi wə ular bilən hoxxlixip...» — bəzi kona kəqürmilərdə «Pawlus muhlislarni qaqirip, ularni kuqaklap ular bilən hoxxlixip,...» degən səz deyilidi. □ 20:2 «Yunan» — yaki «Gretisyə». ■ 20:4 Ros. 19:29; 21:29; 27:2; 1Kor. 1:14; Əf. 6:21; Kol. 4:7,10; 2Tim. 4:12; Tit. 3:12. □ 20:5 «Ular awwal Troas xəhirigə berip...» — bəlkim kəmidə. «...bizning yetip beriximizni kütüp turdi» — «biz» Luqaning yənə Pawlus bilən billə ikənlikini kərsitidi. □ 20:7 «həptining birinçi kün» — yəni «yəxənəbə küni». «**biz nan oxtuxka jəm boləqanda**» — «nan oxtux»: Əysaning əlümini hatiriləx üqün nan oxtulidu («1Kor.» 11:20-34ni kəring). □ 20:8 «**Biz jəm boləjan yukiriki kəwəttiki eydə nuroʻun qara qiraqlar yenip turatti**» — bu qiraqlarning is-tütəklirining əyni kəplici bilən 9-ayəttə tiləja elioqan Əwtikusning uhlap kəlixioja təsir yətküzgan boluxi mumkin. ■ 20:10 1Pad. 17:21; 2Pad. 4:34. □ 20:12 «Ular buningdin qəksiz təsəlli tapti» — əyni grek tekist: «Ular tapkan təsəlli az əməs idi».

uning ʻotisi Miletus xəhirigə barduk. □ ¹⁶ Qünki Pawlus Asiya ʻelkisiyə kəp waqitni ʻotküzüwətməslik üqün, dengiz səpiridə ʻƏfəsusta tohtimay ʻetüp ketixni qarar qilojanidi. Səwəbi, u «orma heyti» künini mumkinqədər Yerusalemda ʻotküzüw üqün aldiraytti. □ ■ ¹⁷ ʻƏmdi Miletus xəhridin ʻƏfəsuska adam ʻəwətip, jamaəttiki aqsakallarni qaqirdi. ¹⁸ Ular kəlgəndin keyin, u ularoqa mundak dedi:

— Mən Asiya ʻelkisiyə ayaq başkan birinçi kündin tartip, silər bilən qandaq ʻotkənlikim hər biringlaroqa məlum. ¹⁹ Rəbning hizmitidə hər tərəptə kəmtər bolup, kəz yaxlirim təkülgənlikini, xundakla Yəhudiylarning suyikəstliri tüpəylidin beximdin ʻotkən sinaklarda qidojanlikimni bilisilər; ²⁰ wə yənə məyli ammiwi sorunlarda bolsun yaki ʻey-ʻeylərdə bolsun, silərgə təlim bərginimdə, silərgə paydilik bolsila heqnemini ayimay jakarlap, ²¹ Yəhudiylar həm Greklərgimu Huda aldida towa kilix wə Rəbbimiz ʻƏysa Məsihgə ʻetikad kilix kerəkliligə guwahlik berip jekiligənlikim həmminglaroqa məlum. ■

²² Həzir mana, rohta baqılanoqan həlda Yerusalemoqa ketiwatimən. U yərdə nemə ixlarning beximoqa qüxidojanlikini ukmaymən; □ ²³ Pəqət xuni bilimənkı, Muqəddəs Roq mən baroqanla xəhərlərdə zindan kixənli ri wə azab-oku bətlərnin menı kütüp turidojanlikini aldin enik eytip kəlməktə. ²⁴ Ləkin mən əz musapəmni tamamlixim, Rəb ʻƏysadin tapxurwaloqan hizmətni ada kilixim, yəni Hudaning mehir-xəpkiti toqrisidiki hux həwərnin qoluk guwahqisi boluxum üqün, əz həyatimni qilqə ayimaymən. ■ ²⁵ Mən silər bilən arilixip, həmminglar arisida yürüp Hudaning padixahlikini jakarlidim; əmdi mana manga məlumki, buningdin keyin silərdin heqkim yüzümnı qayta kərəlməysilər. □ ²⁶ Xuning üqün, bögün silərgə guwahlik qilip eytip qoyayki, mən heq birining keni oqa kəzdar əməsmən. □ ²⁷ Qünki mən Hudaning toluq məqsət iradisini qilqə elip qalmaq silərgə bayan qilip yətküzüxtin bax tartmidim. ²⁸ Muqəddəs Roq silərni Hudaning jamaətni bəxiz üqün Uning padisi iqidə yetətki qilip tikligənidi; əmdi əzünglaroqa həm Əz Oqlining keni bilən setiwaloqan barlik padisoqa səgək bolunglar! □ ■ ²⁹ Qünki manga ayankı, mən kətkəndin keyin, qilbərilər aranglaroqa kirip, padini heq

□ **20:15** «üqinçi küni Samos arilioqa yetip kəlduk wə Trogillium xəhridə konduk...»

— bəzi kona kəqürmilərdə: «Trogillium xəhridə konduk» deqən səz tepilmaydu. «**ʻotisi Hiyo arilining udulioqa kelip ... üqinçi küni Samos arilioqa yetip kəlduk wə Trogillium xəhridə konduk; uning ʻotisi Miletus xəhirigə barduk**» — bu səpər yoli ʻətəy ʻƏfəsus xəhridin ʻotkənidi (16-ayətni kərüng). □ **20:16** «**orma heyti**» — Təwratta Yəhudiylar həkigə bəkitilgən tətinqi heyti; u heyti «**ʻetüp ketix heyti**»din əllik kün keyin boləoqəqə, grek tilida «**əllikliq heyti**»mu deyilidu. Həzirki kalendardiki waqit bəlkim 5-ay idi. «Law.» 23-babni kərüng. □ **20:16** Ros. 21:4,12.

■ **20:21** Mat. 3:2; Mar. 1:15; Luqa 24:47. □ **20:22** «**mana, rohta baqılanoqan həlda Yerusalemoqa ketiwatimən**» — «rohta baqılanoqan həlda» — uni qozəydiyən bu təsirin qəz rohdə yaki Muqəddəs Rohta boləjanliqi enik əməs. Pawlusning bu niyiti bu ixta toqra yaki toqra əməs? 21:4-ayəttiki həwərdin qəriqəndə, uning xu kət'iy niyiti toqra əməs, dəp oylaxkə mayil bolimiz. □ **20:24** Ros. 21:13; Gal. 1:1; Tit. 1:3. □ **20:25** «**Mən silər bilən arilixip, həmminglar arisida yürüp Hudaning padixahlikini jakarlidim**» — muxu yərdə «Hudaning padixahliqi» grek tilida pəqət «**padixahlik**» bilən ipadilini du. □ **20:26** «**Silərgə guwahlik qilip eytip qoyayki, mən heq birining keni oqa kəzdar əməsmən**» — demək, «aranglarda hərəkəndəq bir kixi hux həwər anglax pərsiti bolmaq, kütqüzülməoqan bolsa mən buningoqa jawabkar əməsmən» deqəndək. □ **20:28** «**Hudaning... Əz Oqlining keni bilən setiwaloqan barlik padisi**» — «Əz Oqlining keni bilən» grek tilida «**Əziningkining keni bilən**» deqən səzlər bilən ipadilini du. ■ **20:28** Əf. 1:7; Kol. 1:14; 1Pet. 1:19; 5:2; Wəh. 5:9.

ayimaydu, ■ 30 hëmdə hətta aranglardinmu bəzilər muhlislarni əzlrigə tartiwelix üçün həkikətni burmilioan türlük ixlarni səzləydu. ■ 31 Xunga, səgək bolunglar, mening üç yil keqə-kündüz deməy, hərbinglaroqə kəz yaxlirim bilən tohtimay nəsihət berip turəjanlikimni esinglarda tutunglar.

32 Əmdi mən siləрни Hudaşə wə Uning mehir-xəpəkət yətküzidioqan səz-kalamioqə tapxurimən. Bu səz-kalam etikadinglarni kuruşxə həm pak-muqəddəs kilionəan barlik həlki arisida iltipət kilinidioqan mirastin siləрни nesip kilixkə qadirdur. □ 33 Mən heqqaqan heqkimdin kiyim-keqək yaki altun-kümüx tama kilip bakmioanmən. ■ 34 Silərgə məlumki, mən ikki bilikimgə tayinip, əzümning wə həmrəhşirimning həjitudin qiktim. ■ 35 Bundaq kilip hər bir ixlarda mən silərgə muxundaq əjir-əmgək arkilik ajiz-həjətmənlərgə yardəm berix lazimlikini, xundaqla Rəb Əyşə əzi eytkən: «Bərmək almaqtinmu bəhtliktur» deginini esinglardin qıqarmasliqinglar kerəklisini kərsəttim.

36 Bu səzləрни kilip bolup, u həmməylən bilən birliktə tizlinip olturup dua kildi. ■ 37 Həmməylən kattik yioşlixip kətti; Pawlusning boynioqə esilip kuqaklap, kizəjin səyüxti. 38 Ularni əng azabliqini Pawlusning, «Buningdin keyin yüzümnə kayta kəralməysilər» degən səzi boldi. Keyin, ular uni kemigə qıqirip uzitip koydi.

Rosul Pawlusning hux həwəрни jakarliqan 3-səpiri

Rosul Pawlusning hux həwəрни jakarliqan 3-səpiri

- 20:29 2Pet. 2:1. ■ 20:30 Zəb. 41:9; Mat. 16:21; Ros. 1:17; 1Yuha. 2:19. □ 20:32 «**Bu səz-kalam etikadinglarni kuruşxə ... qadirdur**» — siləarning «etikadinglarni kuruş» grek tilida pəkət «siləрни kuruş» degən bilən ipadiliduru. ■ 20:33 1Kor. 9:12; 2Kor. 11:9; 12:13. ■ 20:34 Ros. 18:3; 1Kor. 4:12; 1Tes. 2:9; 2Tes. 3:8. ■ 20:36 Ros. 21:5.

21

Pawlusning Yerusalemoja berixi

¹ Andin biz ulardin ajrilip qikkandin keyin, kemə bilən udul Qos arilioja qarap yol alduk. Ətisi, Rodos arilioja, u yərdin Patara xəhirigə barduk. ² Patarada Fənikiyə rayoniya baridiojan bir kemini tepip, uningoya olturup yoloja ciqtuk. ³ Siprus arili körüngəndin keyin, uni sol təririmizdə qaldurup eüp, Suriyəgə qarap mengip, Tur xəhiridə kuruqlukqa ciqtuk. Qünki kemə bu yərdə yük quxürməkci idi. ⁴ U yərdə muhlislarni tepip, ularning yenida yəttə kün turduk. Ularoja Mukəddəs Rohning wəhiyisi kelip, ular Pawluska ayiojing Yerusalemoja basmisun, dəp nəsihət kildi. ⁵ Birak biz u yərdə turux waqtimiz toxkanda, səpirimizni dawamlaxturduk. Ularning həmmisi, jümlidin hotun-baliliri bizni xəhərnin sirtiojqə uzitip ciqti. Həmmimiz dengiz boyida tizlinip olturup billə dua kilduk. ⁶ Kuqaklixip hoxlaxkandin keyin, biz kemigə ciqtuk, ular öylirigə kaytixti.

⁷ Tur xəhiridin dengiz səpirimizni dawamlaxturup, ahirida Pitolimays xəhirigə kəlduk. U yərdiki kərindaxlar bilən kərixüp, ularning yenida bir kün turduk. ⁸ Ətisi, u yərdin ayrilip, Kəysəriyə xəhirigə kəlduk. Biz burun *Yerusalemdeki* «yəttə hizmətkar»din biri boləjan, hux həwərqı Filipning öyigə berip kənduk. ⁹ Bu kixining tehi yatlık kılınmiojan, bəxarət-wəhiylərnı yətküzidiojan tət kızı bar idi. ¹⁰ Biz u yərdə birnəqqə kün turojanin keyin, Agabus isimlik bir pəyoqəmbər Yəhudiyə ölkisidin ciqti. ¹¹ Bu kixi bizning aldimizə kelip, Pawlusning bəlwəoqini kəlioja elip, özining put-kəlini baəqlap:

— Mukəddəs Roh mundak dəydu: — Yəhudiylar bu bəlwəoqning igisini Yerusalemda muxundak baəqlap, yat əlliklərnin kəlioja tapxuridu! — dedi. ¹²

¹² Bularnı anglap, həm biz həm xu yərlik kixilər bilən birliktə Pawlustin Yerusalemoja barmiojan dəp eünduk. ¹³ Ləkin Pawlus jawabən: — Silər nemixka bunqiwala yioqlap, yürükimni ezisilər? Mən Yerusalemda Rəb Əysaning nami üqün tutkun boluxla əməs, xu yərdə ölüxkimu təyyarmən, — dedi.

¹⁴ Biz uni kayil kılalmay, ahirida süküt kılıp: — Rəbning iradisi ada kılinsun! — deduk. ¹⁵

□ **21:1** «Andin biz ulardin ajrilip qikkandin keyin, kemə bilən udul Qos arilioja qarap yol alduk. Ətisi, Rodos arilioja, u yərdin Patara xəhirigə barduk» — bu ayəttiki «biz», «alduk» wə «barduk» degen sözlərgə kəriqəanda, Luqa yəna Pawluska həmraş boldi. □ **21:3** «uni, yəni *Siprus arilini* sol təririmizdə qaldurup eüp...» — demək, «uning jənbidin ayilnıp eüp...».

□ **21:4** «Ularoja Mukəddəs Rohning wəhiyisi kelip, ular Pawluska ayiojing Yerusalemoja basmisun, dəp nəsihət kildi» — «nəsihət kildi» degenning baxka hil tərjimisi: «nəsihət kılatti». Mukəddəs Roh ularoja Pawlusning Yerusalemda tartidiojan azablıridin həwər bərgənidi. U əllikəjan baxka yərlərdiki muhlislardin muxu həwərnı angliqan (20:23). Ləkin muxu yərdə Mukəddəs Rohning uningoya «barmisun» degen səzigə kəriqəanda, uning Yerusalemoja berixi Hudaning iradisi əməs, dəp oylaxka mayilmiz. **21:4** Ros. 20:23; 21:12.

□ **21:8** «Biz burun *Yerusalemdeki* «yəttə hizmətkar»din biri boləjan, hux həwərqı Filipning öyigə berip kənduk» — Yerusalemdeki «yəttə hizmətkar» — 6-babni kəring. **21:8** Ros. 6:5; 8:29. **21:9** Yo. 2:28-29; Ros. 2:17. **21:10** Ros. 11:28. □ **21:11** «Yəhudiylar bu bəlwəoqning igisini Yerusalemda muxundak baəqlap, yat əlliklərnin kəlioja tapxuridu!» — 21-36-ayətlərnı kəring. Pawlus rimliklərnin soriqioja tartildi. Yəhudiylarning əz adamlıridin birini yat əllik kixilərnin kəlioja tapxuruxi əzlırigə bək uyatlık ix boləqəqka, ularning Pawluska boləjan əqmənlikı nəhayiti enik turidu. **21:11** Ros. 20:23; 21:33. **21:14** Mat. 6:10; Luqa 11:2; 22:42.

15 Bu künlərdin keyin, yük-taqimizni yioixturup, Yerusalemoğa qikiq barduq. 16 Kəysəriyəlik muhlislardin birnəqqisi biz bilən səpərdax boldi; ular Minason isimlik bir kixining öyidə qonimiz dəp uni birgə elip mangdi; bu kixi Siprosluq, kəri muhlis idi. □

Pawlusning Yaqup bilən kəruxixi

17 Yerusalemoğa yotkəndə kərindaxlar bizni huxallik bilən karxi aldi. 18 Ətisi, Pawlus biz bilən billə Yaqupni kərgili bardi. Yaqup bilən aqsakallarning həmmisi u yərgə yiojilənanidi. 19 Pawlus ular bilən salam-laxkəndin keyin, Hudaning özining hizmiti arkilik əllər arisida kijoan ixlirini bir-birləp ularoğa təpsiliy eytip bərdi. 20 Bularni anglijoanda, ular Hudağa mədhiyə okudi, andin Pawluska:

— Kərüwatisən, i kərindixim, Yəhudiylar iqidə kanqə minglijoan etikađ kijoquqilar bar! Ularning həmmisi Təwrat kanunioğa *əməl kilixka* intayin kizojin ikən. 21 Ular sening toşrangda: «U əllərnin arisida yaxiojan pütin Yəhudiylarğa Musa *pəyojəmbərgə* tapxurulojninidin yenixni, yəni balilirini hətnə kıldurmaslikni, Yəhudiylarning ən'ənilirigə riayə kılmaslikni öğitidu» dəp anglidi. 22 Əmdi kəndə kiliş kerək? Qünki halayik qokum sening bu yərgə kəlgənlikingni anglap qalidu.

23 Xunga bizning deginimizdək kijojin: Arimizda kəsəm iqkən tət adəm bar. □ 24 Sən ularni elip, ular bilən birliktə *Təwrattiki* tazilix kaidisidin oşup, ularning *qurbanlik* qikimlirini özüng kətürgin, andin ular qaqlirini qüxürələydu. Buning bilən, həmməylən sən toşruluk anglijoanlirining həmmisining rast əməslikini wə sening özüng Təwratka tertişi boyiqə riayə kiliwatlikingni bilip yetidu. □ 25 Əmma əllərdin boljoan etikađqilarğa kəlsək, biz ularğa pəkətlə butlarğa atalojan nərsilərnə yeməslük, kənni wə boşup soyulojan həywaning gəxinimu yeyixtin wə jinsiy buzukluqtin əzilirini saklax toşruluk kararimizni otkənki hət arkilik ukturduq. ■

26 Buning bilən, Pawlus u kixilərnə elip, ətisi əzi ular bilən billə tazilix kaidisini otküzixti; andin u ibadəthanoğa kirip, *kəşinlarğa* əzilirining paklinix mudditining kaçan toxudiojanliki, yəni hərəkəyisi üqün qurbanlik kilinixning kəysi küni bolidiojanlikini ukturup koydi. □ ■

□ 21:16 «ular Minason isimlik bir kixining öyidə qonimiz dəp uni birgə elip mangdi; bu kixi Siprosluq, kəri muhlis idi» — baxka birhil təjimis: — «ular bizni (Yerusalemdiki) öyidə kütməqci boljoan Minason isimlik bir Siprosluqni biz bilən elip, uning öyigə baxlap bardi».

□ 21:23 «Arimizda kəsəm iqkən tət adəm bar» — «kəsəm iqkən» Hudaning aldidə iqkən; bu Hudaning razilikini elix üqün yaqi unioğa təxəkkür eytix üqün boljoan bolsa kerək. Bundaq kiliş əməliyətə «yənqi əhdə»gə muwapiq əməs, bəliki «kona əhdə»gə ait ix idi. □ 21:24 «tazilix kaidisidin oşup...» — «tazilix» ibraniy tilidə bolsa «taharət». Yaquplar eytқан xu «Təwrat kanunioğa əməl kilixka intayin kizojin» boljoan Yəhudiy etikađqilar bəlkim Pawlusni «Yəhudiy əməslər»ning zeminliridin oşu bilən «napak boldi» dəp karixi mumkin idi. «Ular qaqlirini qüxürələydu» — Təwrat, «Qəl.» 6:13-20ni kəring. «Nazariylar» Huda aldidə duasining iltija kilinixi üqün yaqi təxəkkür eytixi üqün qaqlirini uzun qoyuwitətti. Kəsəmnin möhliiti toxkəndə, awwal qurbanlik sunup andin qaqlirini qüxürəwətətti. ■ 21:25 Yar. 9:4; Mis. 20:3; Ros. 15:23; 1Kor. 8:1. □ 21:26 «... Pawlus u kixilərnə elip, ətisi əzi ular bilən billə

tazilix kaidisini otküzixti; andin u ibadəthanoğa kirip, ... hərəkəyisi üqün qurbanlik kilinixning kəysi küni bolidiojanlikini ukturup koydi» — bu ix, yənə Yaqupning təxəbbus kijoşini həmdə unioğa Pawlusning koxuluxi, uning bu tət kixi bilən «tazilix»i wə ular bilən billə qurbanlik kiliş toşruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 21:26 Ros. 24:6.

□ 21:26 «... Pawlus u kixilərnə elip, ətisi əzi ular bilən billə tazilix kaidisini otküzixti; andin u ibadəthanoğa kirip, ... hərəkəyisi üqün qurbanlik kilinixning kəysi küni bolidiojanlikini ukturup koydi» — bu ix, yənə Yaqupning təxəbbus kijoşini həmdə unioğa Pawlusning koxuluxi, uning bu tət kixi bilən «tazilix»i wə ular bilən billə qurbanlik kiliş toşruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 21:26 Ros. 24:6.

Pawlusning ibadathanida tutkun qilinixi

²⁷ Yettə künlük muddət toxuxka az qaloqanda, Asiya elkisidin kalgən bəzi Yəhudiylar Pawlusni ibadathanida kərüp, halayikni kutritip, uningqa kol selip: ²⁸ — Əy Israillar, yardəmdə bolunglar! Həmmə yərdila, həmmə adəmgə həlkimizgə, Təwrat kanunioqa wə ibadethanioqa karxi sezlərnı eğıtiwatkan adəm dəl xu. Uning üstigə, u yənə Greklərnı ibadethanimizoa baxlap kirip, bu muqəddəs jayni buloqidi! — dəp qukan kətürdi ²⁹ (ularning bundak deyixining səwəbi, əslidə ular xəhərdə Əfəsusluk Trofimusning Pawlus bilən billə boləlanlıkını kərgənidi wə Pawlus uni ibadethanioqa baxlap kirgən, dəp oylioqanidi). □

³⁰ Xuning bilən, pütün xəhər zilziligə kəldi. Halayik tərəp-tərəptin yügürüp kelip, Pawlusni tutup, ibadethanidin sərəp elip qıkti. Ibadethanining dərweziliri dərhal takiwetildi. □ ³¹ Bu top adəm Pawlusni urup öltürwətməkqi bolup turoqanda, pütkül Yerusalemnı malimanqlik qaplap kətkənlikı toqrisidiki bir həwər u yərdə turuxluk Rim kismining mingbexioqa yətküzüldi. □ ³² Mingbexi dərhal ləxkər wə birnəqqə yüzbexini elip, top-top adəmlərnı basturuxka yügürüp kəldi. Mingbexi wə əskərlərnı kərgən halayik Pawlusni uruxtin tohtidi.

³³ Mingbexi aldioqa ötup, ləxkərlərnı Pawlusni tutup ikki zənjir bilən baqlaxka buyrudi. Andin u:
— Bu adəm kim? U nemə gunah kildi? — dəp soridi. ■

³⁴ Lekin *topilangqilarning* iqidə bəzilər uni desə, bəzilər buni deyixip warqirixatti. Malimanqlik tūpəylidin mingbexi həkikiy əhwalni eniklaxka əmsalz kelip, ahir Pawlusni kəl'əgə elip ketixni buyrudi.

³⁵ Lekin Pawlus kəl'əning pələmpiyigə kəlgəndə, topilangqilar tehimu zorawanlixip kətkəqkə, ləxkərlər uni kətürüxkə məjbur boldi. ³⁶ Qünki ularning kəynidin top-top adəmlər əgixip mengip:
— U yokitilsun! — dəp warqirixatti. ■

Pawlusning guwahlik berip aqlinixi

³⁷ Kəlagə əkirilixigə az qaloqanda, Pawlus mingbexioqa:
— Sizgə bir eoqiz səz kilsam boləmdikin? — dəp soridi.

Mingbexi: — Grekqə biləmsən? ³⁸ Undaqta, ilgiri isyan kətürüp, «hənjərqi katillar»din tət ming adəmnı baxlap qəlgə keqip kətkən heliki Misirlik əməmsən? — dəp soridi. □

³⁹ Lekin Pawlus: — Mən Yəhudiy, Kilikiyə elkisidiki uluq xəhər Tarsusning puqrasimən. Halayikqa birnəqqə eoqiz səz kiliximoqa ijazət kilixingizni ötünimən, — dedi. ■

⁴⁰ *Mingbexi* ijazət beriwidi, Pawlus pələmpəyda turup, halayikqa kol ixariti kildi. Kəttik jimjitlik bəskənda, u ibraniy tilida sezləxkə baxlap: — □

□ 21:29 «... əslidə ular xəhərdə Əfəsusluk Trofimusning Pawlus bilən billə boləlanlıkını kərgənidi» — Əfəsusluk Trofimus Yəhudiy əməs, grek idi, əlwəttə. ■ 21:29 Ros. 20:4; 2Tim. 4:20. □ 21:30 «Halayik tərəp-tərəptin yügürüp kelip, Pawlusni tutup, ibadethanidin sərəp elip qıkti. Ibadethanining dərweziliri dərhal takiwetildi» — məqsiti xühşisizki, ibadethanining əzidə qalaymıkanqlik qıkmisun üqün idi. □ 21:31 «ləxkər kismining mingbexi» — grek tilida «hiliark»; əməliyəttə 600 əskərnı baxquratti. ■ 21:33 Ros. 21:11.

■ 21:36 Luqa 23:18; Yh. 19:15; Ros. 22:22. □ 21:38 «hənjərqi katillar» — Rim imperiyasigə karxi turoqan əng əxəddiy siyasiy ekim idi. Ular adəm öltürüxkə ixlitidoqan əng yaxhi kəridioqan koral kiyim iqidə yoxuruxka qəlaylik boləqan hənjər idi. ■ 21:39 Ros. 9:11,30. □ 21:40 «u ibraniy tilida sezləxkə baxlap..» — «ibraniy tilida» — Aramiy dialektida boluxi mumkin.

22

1 — Kerindaxlar wə ata-bowilar! Əmdi özümni aqlax sözlirimgə kulak saloʻaysilar, — dedi.

2 Ular Pawlusning ibraniiy tilida sözliginini anglap, tehimu jim boluxti. U sözini dawam kildi:

3 — Mən bir Yəhudi, Kilikiyadiki Tarsus xəhiridə tuʻuldu; lekin bu xəhərdə bekiq qong kilindim, Gamaliyəlning kol astida ata-bowilirimizoga tapxuruloʻan Təwrat kanunining zir-zəwərlirini qoymay oʻginip təlim-tərbiyə aldım. Mən silərnin bəgün boləjininglaroga ohxax, Huda yolioga intayin kizəjin idim. □ ■ 4 Mən bu yoldikilərnini hətta oltürükkiqə ziyankəxlik kilip, ularni ər-ayal deməy tutkun kilip zindanoʻga saldurdu. □ ■ 5 Bu toʻqruluk bax kahin wə aliy kengəxmidi barlik aksakallarmu munga guwahqিদur. Mən ulardin Dəməxktiki Yəhudi kerindaxlaroga yeziloʻan hətərnini tapxuruwelip, xu yərdə turuwatkan bu yoldikilərnini jazalax üqün, ularni tutkun kilip Yerusalemoʻga apirimən dəp yoloʻga qikkənidim. 6 Əmdi xundak boldiki, səpər kilip Dəməxkkə yekinlaxkanda, quxkə yekin, tuyuksiz asmandin küqlük bir nur quxüp, ətrapimni yorutuwaetti. ■ 7 Mən yərgə yikilip kəttim, andin munga: «Saul, Saul, Munga nemixkə ziyankəxlik kilisən?» degən awazni anglidim. 8 «I Rəb, sən kimsən?» dəp sorisam, U munga: — «Mən sən ziyankəxlik kiliwatkan Nasarətlik Əysadurmən!» dedi. 9 Mən bilən billə mengiwatkanlar u nurni kərgən bolsimu, lekin munga kiləjan sözlərnini quxənmidim. □ ■ 10 Mən yənə, «I Rəb, nemə kilixim kerək?» dəp sorisam, Rəb munga, «Ornungdin tur, Dəməxkkə kir, xu yərdə sən adə kilix bekitilgən ixlarning həmmisi toʻqruluk sanga eytip berilidi!» dedi.

11 Həliki nurning julaləkidin kəzlim kərməs bolup qaldi. Yenimdikilə kolumdin yetəkləp, Dəməxkkə elip kirdi.

12 U yərdə Təwrat kanunioʻga ihlas baʻliəjan, Dəməxktiki barlik Yəhudiylarning hərmitigə sazawər boləjan Ananiyas isimlik bir kixi bar idi. ■ 13 U kelip, yenimda turup: «Kerindax Saul, bəxingni kəturüp qara!» dedi. Mən xuan bəximni kəturüp qarap uni kərdum. 14 U munga: «Ata-bowilirimizning Hudasi seni iradisini bilixing, Həkkəniy Boləjuqini kəruxüng wə uning aʻozidin qikkəan awazni anglixing üqün allikaqan tallidi. □ 15 Qünki sən pütün insanlar aldida kərgən-angliəjanliringoga Uning guwahqisi bolisən! 16 Xundak ikən, sən yənə nemigə həyal bolisən? Ornungdin turup, Uning namioʻga nida kilip qəməldürülüp, gunahlingni yuquzəjin!» dedi.

17 Xundak boldiki, Yerusalemoʻga qaytip kəlginimdin keyin, ibadəthanida

□ 22:3 «Mən... Gamaliyəlning kol astida ata-bowilirimizoga tapxuruloʻan Təwrat kanunining zir-zəwərlirini qoymay oʻginip təlim-tərbiyə aldım» — oʻqurmənlərnin esidə bolsa kerəkki, Gamaliyəl dangki qikkəan Təwrat əlimasi idi (5:24). Grek tilida «(Mən) Gamaliyəlning ayaqlirining aldida ... təlim-tərbiyə aldım» deyilidi. ■ 22:3 Ros. 5:34; 9:11; 21:39; 2Kor. 11:22 □ 22:4 «Mən bu yoldikilərnini hətta oltürükkiqə ziyankəxlik kilip, ularni ər-ayal deməy tutkun kilip zindanoʻga saldurdu» — «bu yoldikilərnini» — Məsih yolidikilərnini, deməqki. Grek tilida pəkət «bu yolni» deyilidi; tingxiəquilar həmmisi uning «Məsih Əysaning yoli»ning gəpini kiliwatkinini bilgən bolatti. ■ 22:4 Ros. 8:3; 9:1; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. ■ 22:6 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2. □ 22:9 «...lekin munga kiləjan sözlərnini anglimaptu». Bu adəmlər bir awazni anglidi, lekin nemə dəwatkanlikini bilmidi (9:7ni kəruŋ). ■ 22:9 Dan. 10:7. ■ 22:12 Ros. 9:17.

□ 22:14 «Ata-bowilirimizning Hudasi seni iradisini bilixing, Həkkəniy boləjuqini kəruxüng wə uning aʻozidin qikkəan awazni anglixing üqün allikaqan tallidi» — «Həkkəniy Boləjuq» Məsihni kərsitidi, əlwəttə.

□ 22:3 «Mən... Gamaliyəlning kol astida ata-bowilirimizoga tapxuruloʻan Təwrat kanunining zir-zəwərlirini qoymay oʻginip təlim-tərbiyə aldım» — oʻqurmənlərnin esidə bolsa kerəkki, Gamaliyəl dangki qikkəan Təwrat əlimasi idi (5:24). Grek tilida «(Mən) Gamaliyəlning ayaqlirining aldida ... təlim-tərbiyə aldım» deyilidi. ■ 22:3 Ros. 5:34; 9:11; 21:39; 2Kor. 11:22 □ 22:4 «Mən bu yoldikilərnini hətta oltürükkiqə ziyankəxlik kilip, ularni ər-ayal deməy tutkun kilip zindanoʻga saldurdu» — «bu yoldikilərnini» — Məsih yolidikilərnini, deməqki. Grek tilida pəkət «bu yolni» deyilidi; tingxiəquilar həmmisi uning «Məsih Əysaning yoli»ning gəpini kiliwatkinini bilgən bolatti. ■ 22:4 Ros. 8:3; 9:1; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. ■ 22:6 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2. □ 22:9 «...lekin munga kiləjan sözlərnini anglimaptu». Bu adəmlər bir awazni anglidi, lekin nemə dəwatkanlikini bilmidi (9:7ni kəruŋ). ■ 22:9 Dan. 10:7. ■ 22:12 Ros. 9:17.

□ 22:14 «Ata-bowilirimizning Hudasi seni iradisini bilixing, Həkkəniy boləjuqini kəruxüng wə uning aʻozidin qikkəan awazni anglixing üqün allikaqan tallidi» — «Həkkəniy Boləjuq» Məsihni kərsitidi, əlwəttə.

dua қиливатқинимда, бир оғайбанә көрүнүх мені оруwaldi ¹⁸ wə Rəbning mаngа: «Qapsan bоl, Yerusalemdin dərһal kət. Qünki ular sening mаngа қилоан guwahlikingni qоbul қilmaydu!» dəwatқanlikini kərdüm.■

¹⁹ Mən, «I Rəb, ular mening Sаngа etiqad қилоанlarni zindanoға solap, һərbir sinagoglaroға kirip ularni surojanlikimni bilidu. ■ ²⁰ Sening guwahqing bolоjan Istipanning keni təkulginidə, mənmu yenida turup uni ɵlturgənlərninг қilmixlirioға qоxulup, ularning kiyimlirigə karap bərdim!» — dedim. ■ ²¹ Birak u mаngа: «Kətkin! Seni yiraktiki əllərgə əwətimən!» — dedi.■

²² Pawlus muxu səzni degüqə halayiq uningоға қulak seliwatatti. Lekin buni anglap ular awazini kɵturup:

— Undaq bir kixi yər yuzidin yokitilsun! U tirik turuxқа layiq əməs! — dəp quқan selixti.□ ■

²³ Ular qirkirixip, qapan-yepinqilirini selip taxlap, topa-qang soruwatқanda, ²⁴ mingbexi Pawlusni қəl'əgə elip kirip ketixkə əmr қiliwidi, halayiqning uningоға nemə üqün bundaq quқan salidiojanlikini eniklax üqün ləxkərlirigə uni қamқilap soraq қilixni buyrudi. □ ²⁵ Lekin ular Pawlusni қamқilax üqün oғulaqlitip baоliоғanda, u yenida turojan yuzbexioғa:

— Bir Rim puқrasini jinayiti bekitilməyla қamқilixinglar қanunoғa uyоunmu? — dedi.□

²⁶ Bu səzni angliоjan yuzbexi mingbexining aldioғa berip:

— Siz nemə ix қilay dəwatisiz? Qünki u kixi Rim puқrasi ikən! — dedi.

²⁷ Mingbexi Pawlusning aldioғa berip, uningdin:

— Mаngа eytқin, sən rasttinla Rim puқrasimu? — dəp soridi.

— Rast, dedi u.

²⁸ — Mən nahayiti yukiri baһada muxu puқraliqқа igə boldum, — dedi mingbexi.

Pawlus:

Əmma mən tuoқuluxumdinla xundaq! — dedi.

²⁹ Xuning bilən, uni soraqқа tartmaqqi bolоjan ləxkərlər dərһal uningdin əzlrini qətkə aldı. Mingbeximu uning Rim puқrasi ikənlikini bilip, uni baоlatқanliqi түpəylidin қorkup kətti.□

Pawlusning aliy kengəxmida əzini aқlixi

■ **22:18** Mat. 10:14. ■ **22:19** Ros. 22:4. ■ **22:20** Ros. 7:58; 8:1. ■ **22:21** Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15; 2:8; Əf. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11. □ **22:22** «Lekin buni anglap ular awazini kɵturup:

— Undaq bir kixi yər yuzidin yokitilsun! U tirik turuxқа layiq əməs! — dəp quқan selixti» — demisəkmü, ularning Pawlus bu səzini kɵturəlməslikining səwəbi, Hudaning səz-kalamini əzlrini intayin pəs keridiojan «yat əllə»gə yətküzüxkə һərgiz bolmaydu, dəydiojan kəzқaraxta idi.

■ **22:22** Ros. 21:36. □ **22:24** «Mingbexi ... Halayiqning Pawlusқа nemə üqün bundaq quқan salidiojanlikini eniklax üqün ləxkərlirigə uni қamқilap soraq қilixni buyrudi» — «қamқilap soraq қilix» bolsa rimliқlar guman қилоан adəmlərni gunahı bar dəp һəsablap, «һəқikətni eniklax üqün» ularni қiynax bilən soraq қilatti (ularning «қamқa»liri kəp tasmilik bolup, һər tasmisioғa һərtүrlük təmur-səngəқ pərqiliri baоlanоjanidi). Əmma rimliқ puқralar bolsa undaq muamilidin halas idi. □ **22:25** «lekin ular Pawlusni қamқilax üqün oғulaqlitip baоliоғanda...» — «oғulaqlitip baоliоғanda»: Rimliқlar soraqқа tartiloғuqini қamқilax üqün uning ikki қolini baоlap oғuliqini kerip turoғuzidu. Baxқа birhil tərјimisi «Pawlusni tasmilar bilən oғulaqlatқanda,...».

□ **22:29** «Xuning bilən, uni soraqқа tartmaqqi bolоjan ləxkərlər dərһal uningdin əzini qətkə aldı. Mingbeximu uning Rim puқrasi ikənlikini bilip, uni baоlatқanliqi түpəylidin қorkup kətti» — 24-ayəttiki izahatni kəring. Rim puқralirini jinayiti bekitməyla baоlaxmu қanunsiz ix idi.

³⁰ Mingbexi Yəhudiylarning Pawlusning üstidin qiloqan xikayitining həqiqiy səwəbini bilix üqün, ətisi uni yexip, bax kahinlar wə pütün ali kengəxmidikilərnin bir yərgə yiqilixini buyrudi. Andin Pawlusni elip kelip, ularning aldiqə turoquzdi.

23

¹ Pawlus ali kengəxmə həy'ətlirigə tikilip turup: Kərinaxlar, mən bügünciqə Hudaning aldida pak wijdanda mengip kəldim, — dedi.■

² Buni angliqan bax kahin Ananiyas *Pawlusning* yenida turoqanlarqə uning əqiziqə uruxni buyrudi.■ ³ Pawlus uningqə: — Huda seni uridu, əy aqartiloqan tam! Sən u yərdə meni Təwrat qanuni boyiqə sorakqə tartixqə olturisən, lekin Təwrat qanunioqə hilap haldə meni urunglar dəp buyrudingqə?! — dedi.□ ■

⁴ — Sən Hudaning bax kahinioqə axundəq həqarət kəltürəmsən?! — deyixti yenida turoqanlar. ⁵ Pawlus: — I kərinaxlar, mən uning bax kahin ikənlikini bilməptimən. Qünki Təwrat: «Həlkinqni idarə qiləuqining yaman gəpini kılma!» deyilgən, — dedi.□ ■

⁶ Ləkin Pawlus ularning bir qismining Saduqi, yənə bir qismining Pərisiylər ikənlikini bilip, ali kengəxmədə yukiri əwaz bilən: — Kərinaxlar, mən bolsam Pərisiylərdin bolimən wə Pərisiylərnin pərzəntimən. Mən əlgənlər qayta tirilixqə baqiloqan ümid toqruluk bu yərdə sorakqə tartiliwatimən! — dəp warkiridi.■

⁷ U bu səzni deyixi bilənla, Pərisiylər bilən Saduqiylar arisida jedəl-əowəqə qozqilip, kengəxmidikilər ikkigə bəlünüp kətti ⁸ (qünki Saduqiylar əlgənlərnin qayta tirilixi, yəki pərixə yəki roqlar məwjut əməs, dəydi. Ləkin Pərisiylər həmmisini etirap kilidu).■ ⁹ Buning bilən kattik bir quqan-sürən kətürülüp, Pərisiy tərəpdari boləqan bəzi Təwrat əstazliri ornidin turup:

— Biz bu adəmdin həqkandəq əyib tapalmiduk! Bir roql yəki pərixə uningqə səz qiləqan bolsa nemə boptu! — dəp kattik munaziriləxti.■

¹⁰ Quqan-sürən tehimu küqiyip kətkəqkə, mingbexi *Yəhudiylarning* Pawlusni tartixturup titma-titma kiliwetixidin qorqup, qisimqə zaləqə quxup uni ularning arisidin zorluk bilən tartip qikip, kəl'əgə əkirip ketixini buyrudi.

¹¹ Xu küni keqisi, Rəb Pawlusning yenida turup: — Jasarətlək bol! Qünki Yerusalemdə Mən toqrəmdiki iqlarqə toluk guwəhlik bərginingdək, Rim xəhiridimu xundəq guwəhlik kilixing mukərrər bolidu! — dedi.■

Pawlusni əltürüx suyiqəsti

¹² Ətisi ətigəndə, Yəhudiylar Pawlusni əltürüxni kəstləp, uni əltürmigüqə həqnərsə yeməymiz, iqməymiz, dəp əzlrigə ləniti bir kəsəmnə kilixti. ■

■ **23:1** Ros. 24:16. ■ **23:2** 1Pad. 22:24; Yər. 20:2; Yh. 18:22. □ **23:3** Huda seni uridu, əy aqartiloqan tam! — Pawlusning «aqartiloqan tam» degini, «sirti ap'ak kərinidioqan, iqi pəkət patqək-laydin boləqan sahtipəzsən» degən mənədə. «Əz.» 13:8-16nimu kəring. ■ **23:3** Qan. 17:9. □ **23:5** «Həlkinqni idarə qiləuqining yaman gəpini kılma!» — Təwrat, «Mis.» 22:28. ■ **23:5** Mis. 22:27. ■ **23:6** Ros. 24:21; 26:6; Fil. 3:5. ■ **23:8** Mat. 22:23; Mar. 12:18; Luqa 20:27. ■ **23:9** Ros. 25:25; 26:31. ■ **23:11** Ros. 18:9. ■ **23:12** Ros. 23:21,29,30.

¹³ Bu suyikəst kəsimini iqqənlər kirik nəqqə kixi idi. ¹⁴ Ular bax kaqınlar wə aqsakallarning aldiqə berip:

— Biz Pawlusni ɵltürmigüqə heqnrəsə tetimasliqqə kattik kəsəm iqtuq, ¹⁵ Hazir silər wə aliy kengəxmə uning ixlirini tehimu təpsiliy təkxürüxnə baqanə kılıp, wəkil əwıtıp uni kengəxmigə elip kelixni mingbexidin tələp kilinglar. U bu yərgə yeqin kəlməyla uni jaylıwetixkə təyyar turimiz, — dedi.

¹⁶ Lekin Pawlusning singlisining oşli bəktürmidin həwər tərıp kəl'əgə kirip, Pawlusqa məlum kılıp qoydı. ¹⁷ Buning bilən Pawlus yüzbexiliridin birini qaqirtıp, uningqə:

— Bu balini mingbexi bilən kərüxtürüp qoysingiz. Qünki uningqə məlum kılıdioqan ixi bar ikən, — dedi.

¹⁸ Yüzbexi uni elip mingbexining aldiqə baxlap kirip:

— Məhbus Pawlus meni qaqirtıp, bu balini siz bilən kərüxtürüp qoyuxumni tələp kıldı. Qünki uning sizgə məlum kılıdioqan ixi bar ikən, — dedi.

¹⁹ Mingbexi uni kolidin tutup, bir qətkə tartıp:

— Manga məlum kılıdioqan nemə ixing bar? — dəp sorıdı.

²⁰ U jawabən mundaq dedi:

— Yəhudiylar Pawlusning ixlirini təpsiliy təkxürəyli dəp səwəb kərsitip əzlıridin ətə uni aliy kengəxmigə elip berixni tələp kılıx üqün tıl biriktürüxti. ■ ²¹ Ularqə qayıl bolmioqayla, qünki kiriktin artuq adəm uni paylap turıdı. Ular Pawlusni ɵltürmigüqə heqnrəsə yeməymiz, iqməymiz, degən qarqıx kəsımigə baqlınıptu. Ular hazır əzlırining ularning təlipigə maqul boluxlirini kütüp turıdı.

²² Mingbexi uningqə:

— Bu ixni manga məlum kıləlanlıqingni heqkimgə tinma! — dəp tapılap, balini qayturdı.

Pawlusning waliy Felikskə tapxuruluxi

²³ Mingbexi yüzbexidin ikkini qaqirtıp:

— Ikki yüz piyadə ləxkər, yətmix atlık ləxkər wə ikki yüz nəyziwaz ləxkərnə bügün keqə saət tokkuzda Qəysəriyə xəhriqə qarap yolqə qıxıxkə hazırlanglar! □ ²⁴ Xuning bilən billə, Pawlusni waliy Feliksning yenioqə saq-salamət yətküzüx üqün, uning minixigə ulaqlarni təyyarlanglar! — dəp buyrıldı. □

²⁵ Mingbexi *Felikskə* mundaq bir hət yazdı: —

²⁶ «Hərmətlik waliy Feliks janablirioqə Klawdiyus Lisiyastin salam!

²⁷ Uxbu adəmni Yəhudiylar tutuwaləqan bolup, uni ɵltürməkqi boləqanda, uning Rim puqrasi ikənlikini bilip yetip, kəsimni baxlap berip uni kutkuzdum. □ ■ ²⁸ Mən ularning bu kixi üstidin kıləqan xıkayitining nemə ikənlikini enikliməqqi bolup, uni Yəhudiylarning aliy kengəxmisigə

■ **23:20** Ros. 23:12. □ **23:23** «*nəyziwaz ləxkər*» — bu səzning toluq mənisı naməlum.

«*keqə saət tokkuzda*» — grek tilıda «keqidiki üçiniqi saəttə». □ **23:24** «*Pawlusni waliy Feliksning yenioqə saq-salamət yətküzüx üqün, uning minixigə ulaqlarni təyyarlanglar!*»

— «ulaqlarni təyyarlanglar!» — bir ulaq əməs. Mingbexi Pawlusni Yerusalemdin 100 kilometr yırak boləqan Qəysəriyəgə bihətər yətküzüxkə kapalətlik kılıx üqün hazırlıqan kəp ulaqlar, əlwəttə. □ **23:27** «*Yəhudiylar ... uni ɵltürməkqi boləqanda, uning Rim puqrasi ikənlikini bilip yetip, kəsimni baxlap berip uni kutkuzdum*» — mingbexi Lisiyas əməliyəttə Pawlusni tutkəndin keyinla uning Rim puqrasi ikənlikini bilgənıdı. ■ **23:27** Ros. 21:33.

elip bardim. ²⁹ Əməliyotda ularning uning üstidin qiləjan xikayitining əzlrining Təwrat kənunioğa dair dətəlah məsililərgə munasiwətlik ikanlikini baykidim, biraq uningdin əlüm jazasi berixkə yaqi zindanoğa taxlaxğa layiq birə xikayət kiləudək ixi tapalmidim. ³⁰ Keyin, Yəhudiylarning uni eltürüwetix kəstidə yürüwatkanliqi həkqidiki ah-barat mənə məlum kilinoğanda, dərhal uni siligə yollattim wə xuning bilən billə, uningə ərz kiləuqularning əzlrining aldida xikayətlirini eytixini buyrudum. Həyr!».

³¹ Ləxkərlər əmdi buyruk boyiqə Pawlusni keqiləp Antipatris xəhriyəyə yətküzdi. □ ³² Ətisi, atliq ləxkərlər Pawlusni elip mengixkə kaldurulup, qəlojan ləxkərlər *Yerusalemdeki* kəl'əgə kaytip kəldi. ³³ Atliqlar Kəysəriyəgə kirip, hətni waliyoğa tapxurdi wə Pawlusnimu uning aldida hazir kildi. ³⁴ Waliy hətni okuqəndin keyin, Pawlusning qəysi əlkidin ikənlikini sorap, uning Kilikiyədin kəlgənlikini bilip, □ ³⁵ Uningə: — Üstüngdin ərz kiləuqular kəlgəndə ixliringni toluq anglaymən, — dedi wə uni Hərod hanning ordisida nəzərbənd kilip qoyuxni buyrudi. □

24

Yəhudiylarning Pawlus üstidin xikayət kilixi

¹ Bəx kəndin keyin, bəx kahin Ananiyas əksəkəllərdin birnəqqəylən wə Tərtullus isimlik bir adwokat bilən Kəysəriyəgə quxup, Pawlus toqrisidiki rəsmiy xikayətlirini waliyoğa sundi. ■ ²⁻³ Pawlus qəqirtilip, Tərtullus uning üstidin xikayət kilip mundaq dedi:

— Hərmətlik Feliks janablari! Biz əzlrining qol astilirida hər tərəptin aman-esənlikkə nesip bolup kəlməktimiz wə aldın kərərlikliri bilən həlkimiz arisida dana islahatlar barliqkə kəltürülməktə, biz bu ixlərdin hər wəqit, hər jayda toluq minnətdarlik bilən bəhriman boluwatimiz. □ ⁴ Biraq əz wəqitlirini kəp elip qoymasliqim üqün, xəpətliri bilən səzimizni kiskila anglaxlirini ətünup soraymən. □ ⁵ Qünki biz xuni tonup yəttukki, bu adəm balahor bolup, pütkül jahəndiki Yəhudiylar arisida majira-topilang pəyda kilixni küxkürtküqi, xundakla «Nasarətlilər» dəp atəlojan məzhəpning kattiwaxliridin biridir. ⁶⁻⁷ U

□ **23:31 «Ləxkərlər ... Pawlusni keqiləp Antipatris xəhriyəyə yətküzdi.»** — Antipatris Yerusalemə 55 kilometr yiraq, Yerusalem bilən Kəysəriyəning otturisida. □ **23:34 «Waliy ... Pawlusning qəysi əlkidin ikənlikini sorap,...»** — waliyning «qəysi əlkə?» değan soali grek tilida «qəysi hil əlkə» deyilidu. İkki hil əlkə bar idi: (1) imperator əzi biwasitə bəxkuridəjan; (2) wasitilik bəxkuridəjan. Pawlus ikkinqi hil əlkidin boləjan bolsa, waliy əzi Pawlusning dəwasini biwasitə bir tərəp kiləlaytti. □ **23:35 «... uning Kilikiyədin kəlgənlikini bilip, uningə: — Üstüngdin ərz kiləuqular kəlgəndə ixliringni toluq anglaymən, — dedi...»** — Kilikiyə (hazirki ximaliy türkiyədə) Kənaan (Pələstin)din yiraq jay idi, u bəlkim Feliks bəxkuridəjan jay bolmisa kərək. Kilikiyə xunqə yiraq boləoqəqə, Pawlusni xu yərgə yalap mangdurmay, bu ixi əzüm təxürəy değan qarəroğa kəlgən boluxi mumkin. ■ **24:1** Ros. 23:2. □ **24:2-3 «biz əzlrining qol astilirida hər tərəptin aman-esənlikkə nesip bolup kəlməktimiz»** — yaqi «biz əzlrining qol astilirida uzundin buyan aman-esənlikkə nesip bolup kəlməktimiz».

«aldin kərərlikliri bilən həlkimiz arisida dana islahatlar barliqkə kəltürülməktə, biz bu ixlərdin hər wəqit, hər jayda toluq minnətdarlik bilən bəhriman boluwatimiz» — bəzi rimlik tarihqularning hatiriliri boyiqə, Feliks əməliyotda aqkəz, rəhimsiz wə qəbiliyətisiz adəm idi. □ **24:4 «əz wəqitlirini kəp elip qoymasliqim üqün...»** — yaqi «əzlrini artuqqə awərə kilməslilik üqün...».

bizning ibadethanimiznimu buloqimakqi bolojanidi. Xunga, biz uni tutuwalduk wə uni öz kanunimiz boyiqə sotlayttuk. Lekin mingbexi Lisiyas əxəddiy zorluk bilən uni kollirimizdin tartiwaldi wə uningəja ərz kילוqularni əzlrining aldiəja kelixkə buyruojanidi. □ ■ 8 Uni sorak kilip kərsilə, bizning uningəja kילוqan əzlrimizning toqrilikini bilip yetidila! 9 Sorunda bolojan Yəhudiylarmu uning eytkanlirioja koxulup: Rast, rast, dəp xikayətni kükəytti.

Pawlusning əzini aqlixi

10 Waliy Pawluska səz kילוqin dəp kol ixaritini kילוqanda, u mundak dedi: — Mən silining uzun yillardin beri bu həlkni sorap kəlgənliklerini bilgəqkə, hatirjəmlik bilən aldirida əzüm toqranda jawab berimən. 11 Asanla biləydidiliki, mən Yerusalemoja ibadət kilixkə barəjinimdin həzirəjiqə pəkət on ikki künla ətti. 12 Ular mening ibadethanida birə adam bilən munaziriləxkinimni kərmigən, yaki sinagoglarda yaki xəhərdə ammini topilangəja kutratkanlikimnimu heq kərmidi. ■ 13 Ular yənə həzir janabliroja mening üstümdin kילוqan xikayətlirigə heq ispatmu kəltürəlməydu. 14 Birak siligə xuni etirap kilimənki, mən ular «məzhəp» dəp atiojan yol bilən mengip, Təwratta wə pəyoqəmbərləning yazmilirida pütülgənləningmu həmmisigə ixinip, ata-bowilirimning Hudasioja ibadət kilimən. □ 15 Mening Hudaəja baəliəjan ümidim barki (bu kixilərmu bu ümidni tutidu), kəlgüsidə həm həkkanıyləning həm həkkanıysizləning ölümdin tirilixi bolidu. □ 16 Xu səwəbtin, əzüm həmixə Huda aldidimu, insanlar aldidimu pak wijdanlik boluxkə intilimən. ■ 17 Mən Yerusalemdin ayrilojili heli yillar boləjan bolup, bu kətim u yərgə öz həlkimgə həyr-sədikə yətküzüp bərgili wə Huda aldiəja hədiyə sunəjili barəjanidim. ■ 18 Mən bu ixlarda boluwattim, bəzilər meni tazilix kəidisini ada kilip boləjan qəoqda ibadəthana həylisida uqratti; lekin mən ətraəiməja adam topliəjinimmu yok, malimanqilik qikərojinimmu yok. ■ 19 Əməliyəttə meni uqratqanlar bolsa Asiya əlksidin kəlgən bəzi Yəhudiylar idi; uləning üstümdin xikayətliri bar bolsa, əsli ular əzliri kelip, silining aldirida əz kilixkə toqra kəletti. 20 Bolmisa, muxu sorundikilər aliy kengəxmə aldida turojinimda, meningdin kəndak jinayət tapqanlikini eytip baksun! 21 Pəkət mundak bir ix boləjanidi: — Mən uləning

□ 24:6-7 «u bizning ibadethanimiznimu buloqimakqi bolojanidi...» — bəzi kona kəqürmilərdə: «wə uni öz kanunimiz boyiqə sotlayttuk. Lekin mingbexi Lisiyas əxəddiy zorluk bilən uni kollirimizdin tartiwaldi wə uningəja ərz kילוqularni əzlrining aldiəja kelixkə buyruojanidi» degən səzlər muxu yərdə tepilməy, pəkət «u bizning ibadethanimiznimu buloqimakqi bolojanidi» deyilidu. ■ 24:6-7 Ros. 21:28. ■ 24:12 Ros. 25:8; 28:17. □ 24:14 «Təwratta wə pəyoqəmbərləning yazmilirida pütülgənləningmu həmmisigə ixinip,...» — «Təwratta wə pəyoqəmbərləning yazmiliri»: Yəhüdiy həlki bəzidə Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən bəx kitabni «Təwrat» wə Təwrattiki bəxkə kişimlarni «Zəbur wə pəyoqəmbərləning kitabli» dəp ataydu. «Təbirlər» wə Təwrattiki «Kirix Səz»imiznimu kəring. □ 24:15 «mening Hudaəja baəliəjan ümidim barki (bu kixilərmu bu ümidni tutidu), kəlgüsidə həm həkkanıyləning həm həkkanıysizləning ölümdin tirilixi bolidu» — okurmənlərgə xu ayanki, Injilda «ümid» tiləja elinəjanda müjməl bir tilək-əru əməs, bəlki Hudaning wədlirigə əsaslinip, muqim, puhta məlum bir ixni kütüxnə bildüridu. ■ 24:16 Ros. 23:1. ■ 24:17 Ros. 11:29; Rim. 15:25. ■ 24:18 Ros. 21:27.

aldida, «Bügünki kündə ölgənlərnin qayta tirilixi toqruluk silərnin sorikinqlarəja tartilojanmən!» dəp warkiriojanidim.■

²² *Rəbning* yoli toqruluk təpsiliy həwiri bar boləjan Feliks sorakni tohtitip, ularəja:

— Mingbexi Lisiyas kəlgəndə dəwayinglar toqrusidiki həkümni qikirimən, — dedi.

²³ U yüzbexioja Pawlusni nəzərbənd astioja elip, əmma uningəja bir'az kəngqilik kəlip, dost-buradərlirininin hərəkəyisining uning həjətliridin qikixini tosmiojin, dəp buyrudi.■

Pawlus waliy Feliks bilən Drusilaning aldida

²⁴ Birnəqgə kündin keyin, waliy Feliks ayali Drusila bilən billə kəldi (Drusila Yəhudiyy idi). U Pawlusni qakirtip, uningdin Məsih Əysəəja etikəd kəlix yoli toqruluk anglidi. ²⁵ Pawlus həkəkəniy yaxax, özini tutuweliox, kiyamət künidiki soal-sorak kəlinixlar toqrusida səzləwatqanda, Feliks wəhimigə qüxüp uningəja:

— Həzirgə qəytip tursang bolidu. Keyin manga pəyt kəlgəndə, yənə qakirtimən, — dedi.

²⁶ U xuning bilən bir wəkəttə Pawlusning para bərixini ümid kəlattı. Xuning üqün, uni imkankədər pat-pat qakirtip, uning bilən səzlixətti.

²⁷ Ləkin ikki yil toxqanda, Feliksning ornioja Porkiyyus Festus waliy boldi. Feliks Yəhudiyyələrəja iltipət kərsitip ularning kənglini elix üqün Pawlusni soləkta kəldurdi.□

25

Pawlusning waliy Festusning aldida sorak kəlinixi

¹ Festus Yəhudiyyə əlkisigə kirip, üç kündin keyin Kəysəriyədin qikip Yerusələməja barəjanidi.□ ² Bax kəhənlər bilən Yəhudiyyələrnin mətəwərliri uning aldida Pawlusning üstidin rəsmiyy xikəyət kəlip, uningdin iltipət sorap, adəm əwitip Pawlusni ³ Yerusələməja elip kəlixni ətündi. Məksiti, ular yol üstidə bəktürmə təyyarlap Pawlusni əltürüx idi. ⁴ Festus buni anglap ularəja:

— Pawlus həzir Kəysəriyədə soləkta turıwərsun. Mən yəkənda u yərgə qəytip kətməkqimən. ⁵ Aranglərdin həkəkədar boləjanlar mən bilən billə qüxsun. Əgər uning birər əyibi bolsa, ular xu yərdə xikəyət kəlsa bolidu, — dəp jawab bərdi.

⁶ Festus ularning iqidə səkkiz-on kündin artuq turmay, Kəysəriyədə qəytip qüxti. Ətisi sorak təhtigə olturup, Pawlusni elip kəlixni buyrudi.

⁷ Pawlus kəlgəndə, Yerusələmdin qüxkən Yəhudiyyələr uning ətrəpioja olıxip, uningəja nuroqun əojir jinayətlər bilən qarilap xikəyətlərnı kəldi. Biraq bularning həqəkəyisioja ispat kərsitip bərelmıdi. ⁸ Pawlus özini aqlap:

— Mən həqəkəysi ixtə Yəhudiyyələrnin qənunioja, ibadəthanisioja yaki *imperator* Kəysərgə qarxi birər jinayətmu sadir kəlmıdim, — dedi.■

■ 24:21 Ros. 23:6; 28:20. ■ 24:23 Ros. 27:3; 28:16. □ 24:27 «**Feliks Yəhudiyyələrəja iltipət kərsitip ularning kənglini elix üqün...**» — yaki «Feliks Yəhudiyyələrəja iltipət kərsitip ularning kəllixioja erixix üqün...». □ 25:1 «**Festus Yəhudiyyə** əlkisigə kirip...» — yaki «Festus əlkining waliylikəja kirip...». ■ 25:8 Ros. 24:12; 28:17.

⁹ Lekin, Festus Yəhudiyarning kenglini elixka, ularoqa iltipat kersətməkqı bolup Pawlustin:

— Yerusalemoqa berip, u yərdə mening aldimda bu xikayətlərgə asasən sotlinixka razi bolamsən? — dəp soridi.

¹⁰ Lekin Pawlus jawab berip mundak dedi:

— Mən hazır Kəysərning sorak təhti aldida turimən. Meni sorak kılıxka tegixlik yər mana muxu. Əzlrigə enik məlum bolqandək, mən Yəhudiyaroqa heqkandak nahəklık kilmidim. □ ¹¹ Əgər jinayitim bolsa, xundakla əlümgə layik birər ix kılqan bolsam, mən əzümni əlümdin kaçurmaymən. Birak ularning mening üstümdin kılqan xikayətlirining asasi bolmisa, heqkimning meni ularoqa tapxurup berixkə həkqi yok. Mən Kəysərgə murajiat kilmən! □ ■

¹² Andin Festus məslihətqiliri bilən sözləxkəndin keyin, Pawluska:

— Sən Kəysərgə murajiat kılding — uning aldioqa əmdi barisən! — dedi.

Wali Festusning Agrippa han Iidin Pawlus toqrisida nəsihət sorixi

¹³ Birnəqə kündin keyin, Agrippa han bilən *singlisi* Bərniki Festuska təbrik-salamoqa Kəysəriyəgə kəldi. ¹⁴ U yərdə uzun künlər turoqandin keyin, Festus Pawlusning ixini hanəqa məlum kılıp:

— Bu yərdə Feliks kəldurup kətkən bir məhbəs bar. ■ ¹⁵ Mən Yerusalemoqa barənimda, Yəhudiy bax kaħinliri bilən aqsakalliri uning üstidin xikayət kılıp, məndin uni jazaəqa məhkum kılıximni tələp kılıxti.

¹⁶ Mən ularoqa, ərz kılinoquı ərz kılquqılar bilən yüzləxtürülüp, uningəqa əzini aqlax pürsiti berilmigüqə, uni jazaəqa tapxurux rimliklarning aditi əməstur, dəp eyttim. ¹⁷ Xunga ular mən bilən billə bu yərgə kəlgəndin keyin, mən waqıtni kəynigə sozmay, ətisila sorak təhtigə olturup u kixini əkilixni buyrudum. ¹⁸ Ərz kılquqılar orunliridin turoqanda, ularning uning üstidin xikayət kılqanliri mening oyliqinimdək rəzil ixlar əməs idi, ¹⁹ Bəki ularning əz ibadət tüzümi toqruluk wə əysa isimlik bir kixi həkqidə məlum talax-tartix məsililiri bar ikən. U kixi əlgən bolup, Pawlus bolsa u tirildi dəydikən. ²⁰ Bu məsililərnı zadi qandak enikləxni biləlməy, mən Pawlustin Yerusalemoqa berip, u yərdə bu ixlar toqruluk sorakqa tartılıxka razi bolux-bolmaslıqini sorioqanidim. ²¹ Pawlus solakta turup imperator janablırining sorak qararini qıqirixini murajiat kılqandın keyin, mən uni Kəysərning aldioqa əwətküqə, solakta tutup turuxni buyrudum.

²² Agrippa Festuska:

— Meningmu bu kixining sözlirini anglap baqqum bar, — dedi.

— Ətə anglaysız, — dedi u.

²³ Xuning bilən ətisi, Agrippa bilən Bərniki həywət bilən ammiwi yiqin zalioqa kirip kəldi, mingəxilar wə xəhər kattiwaxlirimu ular bilən billə kirip kelixti. Festus əmr kılıwidi, Pawlus elip kirildi.

²⁴ Festus mundak dedi:

— Agrippa padixah aliyliri wə muxu sorunoqa yiqiloqan janablar! Bu kixini kəruwətisilə. Həm Yerusalemda həm bu yərdə pütün Yəhudiy

□ **25:10** «Mən hazır Kəysərning sorak təhti aldida turimən» — imperator Kəysərning aldida əməs, bəki uning sorakqı wəkili (Festus)ning aldida, əlwəttə. □ **25:11** «**ularning mening**

üstümdin kılqan xikayətlirining asasi bolmisa, heqkimning meni ularoqa tapxurup berixkə həkqi yok. Mən Kəysərgə murajiat kilmən!» — hər bir Rim pıkrasi xikayət kılinoqanda sotning qararioqa narazi bolsa, yukirioqa (Kəysərning əzigə) murajiat kılıx həkuki bar idi. ■ **25:11** Ros. 18:14. ■ **25:14** Ros. 24:27.

aħalisi uning toʻqruluk ʻarz kilip manga murajiat kilip, u tirik qalduruxka bolmaydu! — dʻep qurqiraxkanidi. ²⁵ Lekin mʻen uningdin ʻlum jazasi berixkʻa tegixlik birʻer jinayʻet tapalmidim. Hʻazir bu xixi imperator janabliroʻja murajiat kildi. Xuning bilʻen uni *Rimoʻja* ʻwʻatixni qarar kildim. ■ ²⁶ Birak uning hʻakkidʻe ʻojamʻoʻja mʻolum kilip yazoʻudʻek ix yok. Xuning bilʻen ʻhʻwalni rʻasmiy tʻaxxurup birʻer yazoʻudʻek mʻlumatka iʻga bolux mʻaxsitidʻe uni hʻer birlirining aldiʻoʻja, bolupmu sili, Agrippa padixah aliyilirining aldiʻoʻja elip kʻeldim. ²⁷ Qunki mʻahbusni sotka ʻwʻatʻkʻandʻe, uning ʻustidin kilinoʻjan xikayʻetlʻrni enik kʻersʻatmʻaslik manga nisbʻatʻen orunluk ʻamʻastʻek bilinidu.

26

Pawlusning Agrippa han aldida guwahlik berixi

¹ Xuning bilʻen, Agrippa Pawluska:
— ʻOzuingning gʻepingni kilixingʻoʻja ruhsʻet, — dedi.
Pawlus qolini sozup ʻezini aklaxka baxlidi:

²⁻³ — I Agrippa han, bʻugun aldilirida Yʻhudiylar mening ʻustumdin xikayʻet kilʻoʻjan pʻutun ixlar toʻqruluk jawab pursitigʻe nesip bolʻoʻjanlikim ʻuqun, bolupmu ʻozlirining Yʻhudiylarning adʻatlixi wʻe ularning arisidiki talax-tartixliridin hʻawʻerliri bolʻoʻjanlikʻi ʻuqun ʻozumni bʻehtlik hesablaymʻen! Xuning ʻuqun degʻenlirimni sʻawrqanlik bilʻen anglap bekixlirini ʻotunimʻen.

⁴ Mening dʻaslʻepki waqitlirimda, yʻeni kʻiqikimdin tartip ʻoz elimdʻe, Yerusalemda yurux-turuxumning kandak ikʻenlikʻi Yʻhudiylarning hʻammisigʻe ayan. ⁵ Ular xu dʻaslʻepki waqitmdin beri meni tonuʻoʻaqka (ʻagʻer halisaidi, xuningʻoʻja guwahlik berʻatti), mening ibadʻet tuzʻumidiki ʻeng tʻalʻoʻqan mʻazhʻopning xʻertliri boyigʻe yaxap, yʻeni Pʻerisiy bolup ʻomrʻumni ʻotkuzginimni bilidu. ⁶ ʻEmdi mʻen Huda ata-bowilirimizʻoʻja kilʻoʻjan wʻedigʻe baʻoʻliʻoʻjan ʻumidim tʻupʻaylidin hʻazir sorak kiliniwatimʻen. ■

⁷ Xu *wʻadining* nesiwisigʻe yetixni bizning pʻutkul on ikki kʻabilimiz keʻgʻekunduz tohtawsiz Hudaʻoʻja ibadʻet kilip ʻumid kilmakta. I aliyiliri, Yʻhudiylarning mening ʻustumdin kilʻoʻjan xikayʻetliri dʻel xu ʻumidkʻe baʻoʻliktur! ⁸ *Halayik*, Huda ʻolʻgʻenlʻrni tirildʻursʻe, nemʻe ʻuqun ixinixkʻe bolmaydu, dʻep qaraysilʻr? □

⁹ Dʻerwʻakʻe, ʻozummu ʻaslidʻe Nasarʻetlik ʻoʻysaning namioʻja qarxi nuroʻqun ixlarni kilixim kerʻek dʻep qayil idim ■ ¹⁰ wʻe Yerusalemda ʻenʻe xundak ixlarni kilʻoʻjanidim. Bax kahinlardin hʻokuk elip, ʻozum Hudaning nuroʻqun mukʻeddʻes bʻendilirini zindanoʻja tutup bʻergʻan, ular ʻolumgʻe hʻekum kilinoʻjandimu, hʻekumgʻe awaz koʻxkanidim. □ ¹¹ Mʻen hʻemmʻe sinagoglarda kʻep ketim ularni izdʻep tepip jazalap, kupurluk gʻep kilixka

■ **25:25** Ros. 23:9; 26:31. ■ **26:6** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Kan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zʻab. 132:11; Yʻax. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yʻer. 23:5; 33:14; ʻOz. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. □ **26:8** «Halayik, Huda ʻolʻgʻenlʻrni tirildʻursʻe, nemʻe ʻuqun ixinixkʻe bolmaydu, dʻep qaraysilʻr?» — demisʻekmu, Pawlus keʻzdʻe tutkan ʻumid (7-ayʻatni koʻrung) Hudaning wʻadisi bilʻen, Mʻesh arkilik mʻangʻgʻulik hayʻatka tirilixtin ibarʻet idi. ■ **26:9** Ros. 8:3; 9:1; 22:4; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. □ **26:10** «ular ʻolumgʻe hʻekum kilinoʻjandimu, hʻekumgʻe awaz koʻxkanidim» — «awaz koʻxkanidim» grek tilida «mʻen ularʻoʻja qara tax taxlidim». Yʻhudiylar arisida kona zamanlarda «awaz berix» aq yaki qara bir taxni taxlax bilʻen bildʻurʻulʻetti.

zorliqonidim. Mən ularoşa təlwilərgə əq bolup, hətta yaqa yurttiki xəhərlərgə berip, ularoşa ziyankəxlik qiloqanidim. □

¹² Bu ixlarda bolup bax kahinlar bərgən toluk wəkillik hōkuki bilən Dəməxk xəhirigə qarap səpər kiliwatattim. ¹³ Qūx waqtida yolda keti-wetip, asmandin qūxkən, quyax nuridinnu küqlük bir nurning ətrapimni wə billə ketiwaqtanlarni yorutuwačkənlikini kərdüm. ¹⁴ Həmmimiz yərgə yikiloqan bolup mən ibraniiy tilida eytiloqan: «Əy Saul, Saul! Manga nemixka ziyankəxlik kilisən? Seni zihlaxlaroşa qarxi təpmiking sən üqün təs kelidu!» degən bir awazni anglidim. □

¹⁵ Mən: — «I Rəb, sən kimsən?» dəp sorisam, Rəb manga: «Mən sən ziyankəxlik kiliwaqtan Əysadurmən! ¹⁶ Əmdi ornungdin tur; qünki Mən seni sən kərgən ixlaroşa həmdə Əzüm sanga ayan kilinoqinimda kəridioqan ixlaroşa həziniqi oqojidar wə guwahlik bərgüqi boluxka tikləx üqün, sanga ayan boldum. □ ¹⁷⁻¹⁸ Mən seni əz həlkingning həm əlləning kolidin kutkuzimən — qünki mən seni yat əllikləning közlirini eqip, ularning karangojuluktin yoruklukka, Xəytanning ilkidin Hudaşa baqolinixka buruluxi üqün ularning arisioşa əwətimən. Xuning bilən ular gunahlorining kəqürümigə, xundakla Manga etiqad kilix arqilik pak-mukəddəs kilinoqanlarining arisida miraska muyəssər bolidu» — dedi. ■

¹⁹ Xunga, i Agrippa aliyliri, mən ərxin kəlgən bu qoyibana kərünüxkə itətsizlik kilmidim. ²⁰ Bəlki aldi bilən Dəməxk həlkiqə, andin Yerusalem xəhridikilərgə, pütün Yəhudiya əlksidikilərgə həmdə yat əlliklərgimu, «Towa kilip, Hudaşa baqilinglar, xundakla towa kilixka uyoqun əməlləni kərsitinglar» dəp jakarlap həwər yətküzüp kəldim. ■ ²¹ Bu ixlar tüpəylidin Yəhudiylar meni ibadəthana həyilsida tutup, muxtlar əltürüwətməqci boluxti. ■ ²² Ləkin bügüngiqə Hudaning yərdəm-əditigə muyəssər bolup mən qing turuwatimən, təwəndikilər bolsun yukiridikilər bolsun həmməyləngə guwahlik berip kəldim. Guwahlikim dəl pəyoqəmbərlər həm Musa əzi bəxarət kilip eytқанloridin baxka nərsə əməs — ²³ demək, Məsih jəzmən azab-okuəbət qekip, tunji bolup əlümdin tirilgüqi bolup *Yəhudiya* həlkiqə həm pütkül əllərgimu yorukluk jakarlaydu. ■

²⁴ Pawlus bu ixlarni eytip əzini xundak aqlax jawabini bərgəndə, Festus yukiri awaz bilən uningşa:

— Pawlus, sarang bolupsən! Bilimingning kəpliki əklingni azduruptu! — dedi.

²⁵ Ləkin Pawlus: — Sarang əməsmən, i Festus janabliri, mən bəlki həkikətkə uyoqun həm salmiki bar səzləni jar qilimən. ²⁶ Qünki *Agrippa* aliylirining bu ixlardin həwiri bar. Mən uningşa yürəklik bilən oquq səzləwatimən, qünki bu ixlarning həqkaysisining uningdin yoxurun

□ **26:11** «mən ... ularni ... kupurluk gəp kilixka zorliqonidim» — «kupurluk gəp kilix» muxu yərdə mənisi bəlkim Məsihgə kupurluk səz kilip, etiqadtin waz kəqixni kərsitixi mumkin.

□ **26:14** «Seni zihlaxlaroşa qarxi təpmiking sən üqün təs kelidu!» — Rəb Saulni jahil exəkkə ohxitidu. Əxəkni igisi zihliqonda mangmay kiyik atsa tehimu azab tartidu, əlwəttə. Saulning wijdani xuningşa ohxax Rəbning bəndilirigə yamanlik qiloqanliqi tüpəylidin sanjiləni bolsa kəmək. □ **26:16** «Əzüm sanga ayan kilinoqinimda kəridioqan ixlaroşa həziniqi oqojidar wə guwahlik bərgüqi boluxka tikləx üqün, sanga ayan boldum» — «həziniqi oqojidar» nemini kərsitidu? Demək, Saul Məsih uningşa tapxurəqan wə tapxuridəqan wəhiyləni wə kalam-sozni saklaxka məs'ul boləqan «həziniqi» yaki «amanəti» bolidu wə kəlgüsida bu həkikətləni barlik jamaətlərgə yətküzüx hizmitidə bolidu. ■ **26:17-18** Yəx. 60:1. ■ **26:20** Ros. 9:19,28; 22:17,21.

■ **26:21** Ros. 21:30.

■ **26:23** Yəx. 60:1-3, 19, 20

əməslilikgə ixinimən. Qünki bu ix bulung-puqçaqlarda qilinöjan əməs![□]
²⁷ — Əy Agrippa aliyli, əzli ri pəyöəmbərlərnin g eytkanliriöja ix-
 inəmdila? Mən ixinidiöjanliklirini bilimən! — dedi.

²⁸ Agrippa Pawluska:

— Sən meni muxunqilik kışkiöjina waqıtta hristian boluxka kayil
 kılmakqimusən? — dedi.[□]

²⁹ Pawlus:

— Məyli kışka waqıt iqidə ya ki uzun waqıtta bolsun, pəkət əzlrinin g
 əməs, bəlki bügün sözümni angliöuqılarnin g həmmisi manga ohxax
 bolöjay (pəkət mändiki zənjirlər silərdə bolmisun!) dəp Hudadin
 tiləymən, — dedi.^{□ ■}

³⁰ Xuning bilən Agrippa han, xundakla waliy, Bərniki wə ular bilən billə
 olturojanlar orunliridin turup, ³¹ zaldin qikip, bir-birigə:

— Bu kixinin olüm gə ya ki türmigə solaxka tegixlik heqbir jinayiti yok
 ikən! — deyixti.[■]

³² Agrippa Festuska:

— Bu adəm Kəysərgə murajət kılmiojan bolsa, koyup berilsə bo-
 lidikəntuk! — dedi.

27

Pawlus wə həmrahlirinin Rim xəhirigə kılojan dengiz səpəri

¹ Bizning Italiyəgə dengiz yoli bilən beriximiz karar qilinöjandin
 keyin, əməldarlar Pawlus bilən baxka birnəqəgə məhbəsni «Awoqustus
 kışmi»diki Yuliyus isimlik bir yüzbexiöja tapxurdi.[□] ² Biz Adramit-
 tiumning bir kemisigə qiktuk. Kemə Asiya ölkisinin g dengiz boyliridiki
 xəhərlərgə baratti. Tesalonika xəhiridin bolöjan Makedoniyəlik, Aris-
 tarhus isimlik bir kixi biz bilən həmsəpər boldi. ³ Ətisi biz Zidon
 xəhirigə yetip kəlduk. Yuliyus Pawluska kəngqilik qilip, xu yərdiki
 dost-buradərlirinin g yenioja berip ularnin g ojamhorlikini qobul kilixiöja
 ruhsət kildi.[■] ⁴ Biz u yərdin yənə dengizöja qiktuk. Xamallar kərixkəndək
 karxi tərripimizdin qikқанliki üqün, Sıprus arilinin g xamaloja dalda
 tərpi bilən mangduk. ⁵ Kilikiyə wə Pamfiliyə ölkilirinin g udulidiki
 dengizdin ötup, Likiyə ölkisidiki Mira xəhirigə kəlduk. ⁶ Xu yərdə yüzbexi
 Iskəndəriyə xəhiridiki Italiyəgə baridiöjan baxka bir kemini tərpi, bizni
 uningöja qikirip koydi.

⁷ Dengizda kəp künlər nahayiti asta mengip, təsliktə Kinidos xəhirinin g
 udliöja kəlduk. Xamal mingix yəniliximizni tosuöjaqka, Kret arilinin g

[□] 26:26 «Qünki bu ix bulung-puqçaqlarda qilinöjan əməs!» — «bu ix» — Məsihnin g
 tartқан azab-oqubətəri, əlümi wə tirilixi, demək. [□] 26:28 «Sən meni muxunqilik kışkiöjina
 waqıtta hristian boluxka kayil kılmakqimusən?» — «hristian» toquruluk 11:26diki izahatni
 kəring.

[□] 26:29 «Məyli kışka waqıt iqidə ya ki uzun waqıtta bolsun ... bügün sözümni
 angliöuqılarnin g həmmisi manga ohxax bolöjay...» — Pawlusning ularni nijatlikka erixsun
 dəp əzining kerək bolsa uzun waqıtkiqə sözligənlikigə razi bolöjanliqini kərsitiwatidu. [■] 26:29
 1Kor. 7:7. [■] 26:31 Ros. 23:9; 25:25. [□] 27:1 «Bizning Italiyəgə dengiz yoli bilən
 beriximiz...» — «biz» degən sözgə qarışanda Luqa kaytidin Pawluska həmraş bolöjanidi.

«Italiyəgə» — Rim xəhəri Italiyənin g paytəhti idi. «Awoqustus kışmi» — ya ki «xahənə qoxun».
 «Awoqustus» bolsa birinqi Rim imperatori idi. «Kışim» ya ki «qoxun» muxu yərdə 600 ləxkərlük
 birlikni kərsitidu. [■] 27:3 Ros. 24:23; 28:16.

xamaldin dalda tərīpi bilən mengip, Salmoniy yerim arilidin ötüp,[□]
 8 dengizda təsliktə ilgiriləp kīrōqakni boylap, Laseya xəhīrigə yekīn
 bolōqan «Güzəl aramgəh» dəp atilidiōqan bir yərgə kəldük.

9 Səpər bilən heli wakitlar ötüp, roza küni allīkaqan ötkən bolōqaqka,
 dengizda səpər kīlix hətərlik idi. Xunga Pawlus kəpçiliklə nəsihət kīlip:[□]

10 — Buradərlər, bu səpərning balayı'apət wə eqir ziyan bilən
 tūgəydiōqanlikini kərūwatimən; mal wə kemidin məhrum bolupla
 kəlməy, səpər öz jenimizōqimu zamin bolidu! — dəp agahlandırdi.

11 Birək yüzbexi bolsa Pawlusning səzigə ixənməy, kemə baxliki bilən
 kemə igisining səzigə ixəndi. 12 Uning üstigə, bu portmu kīxlaxka
 muwapiq jay bolmioqaqka, kəpçilik yənə dengizōqə çīqip, mumkīnkədər
 Feniks xəhīrigə yetip berip, xu yərdə kīxlaxni kuwwətlidi. Feniks bolsa
 Kret arilidiki bir dengiz porti bolup, bir tərīpi qərbiy jənubqə wə bir tərīpi
 qərbiy ximalōqə qaraytti.[□]

Rosul Pawlusning hux həwərni jakarliqan 4-səpīri

Rosul Pawlusning Rim xəhīrigə mangōqan səpīri

Dengizdiki boran-qapçun

□ 27:7 «Xamal mingix yoniliximizni tosuoqaqka, Kret arilining Xamaldin dalda tərīpi bilən mengip, Salmoniy yerim arilidin ötüp...» — əslidə ular məqrip tərəpə mangmaqci, hazır jənubqə qarap mangidu. «Rosul Pawlusning səpərliri» degən həritini kərüng. □ 27:9

«roza küni allīkaqan ötkən bolōqaqka,...» — Yəhudīylarning «roza küni» adəttə toqquzinqi ayda bolidu, hazır küz pəsli bolsa kerək. Oninqi aydin keyin boran kəp bolōqanliktin «Ottura dengiz»da səpər kīlix hətərlik idi. □ 27:12 «roza küni allīkaqan ötkən bolōqaqka, kəpçilik yənə dengizōqə çīqip, mumkīnkədər Feniks xəhīrigə yetip berip, xu yərdə kīxlaxni kuwwətlidi...» — Feniks porti kīxlīk (adəttə xərkiy jənub wə xərkiy ximaldin çīqqan) xamallaroqə

dalda bolōqaqka, kīxlax üçün yahxi jay idi.

13 Jənobtin məyin xamal qıkiwatatti, kəpçilik nixanimizəyə yetidiəən bolduk dəp, lənggərnə eliwetip, kemini Kret arilining kiroqıqını boylap həydəp mangdi. 14 Ləkin uzun ətəmə, araldin kattıq «xərkiy ximaldin kəlgüqi» dəp atilidiəən əxəddiy qara boran qikiş kətti. 15 Kəmə bu-ranning kəmallıqıdə kələqəqka, uni xamaləyə yüzləndürəlməy, boranning məyliqə mengixiəə qoyup bərdük. 16-17 Klawda degən kikiş bir aralning xamaləyə daldə tərıpiqə ətüwelip, qolwakni kəmiqə qikişiwelip, aranla uni saklap kəlalidük. Andin kəmiqilər kemini arəqəmçilər bilən sirtidin orap bəqliwaldi. Kəmining Sirtis dəp ataləən dengiz astidiki tax-kum dəwilirigə kəkiliş petip kəlixidin kərkup, tormuz lənggərlirini qüxürüp, kemini xamalning həydixigə qoyup bərdi. □ 18 Boran üstimizgə xiddətlik sokkəqka, ətisi malni dengizəyə taxlaxkə baxlıdi. □ 19 Üqinqi künidə ular əz kolliri bilən kəmidiki qoral-jəbduklirini dengizəyə taxliwətti. 20 Kəp künlərgiqəyəyə kün ya yultuzlar kərnəməy, boran-qəpkun yənılə xiddətlik üstimizgə tohtiməy sokuwərgəqkə, ahirdə kutulup kəlix ümidimizmu yəqkə qıkkənidi.

21 Kəmidikilər birnərsə yemiginigə kəp künlər boləəndin keyin, Pawlus ularning arisidə turup:

— Buradərlər, silər baldurlə mening gəpimgə kulək selip Krettin dengizəyə qıkkəmslikinglar kərek idi. Xundək qıləən bolsanglar bu balayı apət wə ziyan-zəhmətlərgə uqrimioəən bolattinglar. 22 Ləkin əmdi silərnə oəyərətlik boluxkə dəwət kiliməən. Qünki aranglarda həkqəysinglar jəni-din ayrılıəni yək, pəkət kəmidinlə məhrum kəlisilər. 23 Qünki mən təwə boləən wə ibadət-hizmitini kiliş kəlgən Hudaning bir səixtisi tünügün kəqə yəniəəyə kəlip 24 mənqə: «Pawlus, kərkə! Sən Kəysərnəning aldioəə bərip turuxung kərek; wə mənə, Huda xapəət kiliş sən bilən billə səpər kileənlərnəning həmmisining jənini tiliginəni sangə ijəbət kildi!» dēdi. 25 Xuning üqün əy əpəndilər, oəyərətlik bolunglar; qünki Hudaəyə ixiniməni, mənqə kəndək eytiləən bolsə xundək əməlgə axurulidü. 26 Biraq biz məlum aralning kiroqıkiəə urulup kətximizmu mukərrə bolidü. 27 Səpirimizning on tətinqi küni kəqisi, kəmə Adriatik dengizidə ləyləp yürüwatқан bolup, tün nispidə, kəmiqilər kuruklukqə yəkinləp kəliptuk, dəp oylidi. 28 Ular qəngkurlukni əlqəx arəqəmçisini dengizəyə qüxürüp, suning qəngkurlukni əlqəp kərgənidi, yigirmə oqulaq qıkti. Səl aldioəə mənqip yənə əlqiwidə, on bəx oqulaq qıkti. 29 Ular kəmining hadə taxlarəyə urulup kətxidin kərkup, kəmining kəynidin tət lənggərnə taxliwetip, tang etixni təlmürüp kütüp turdi. □ 30 Ləkin kəmiqilər kəmidin kəqmaqı bolup kəmining bəxidimmu lənggərnə elip taxliwetəyli dəp

□ 27:16-17 «Klawda degən kikiş bir aralning xamaləyə daldə tərıpiqə ətüwelip, qolwakni kəmiqə qikişiwelip, aranla uni saklap kəlalidük» — adətə qolwaq kəmining kəynidin sərtilip mənqilətti. «Andin kəmiqilər kemini arəqəmçilər bilən sirtidin orap bəqliwaldi» — bu arəqəmçilər kəmining parqilinip kətxining aldini elixi üqün kemini qing tutup turətti. «Sirtis dəp ataləən dengiz astidiki tax-kum dəwiliri» — «Sirtis» degən həzirki Liwiyədiki ikki dengiz kəltukqing ismidur. Xu kəltuklarda kəp təyiz jaylar wə dengiz astidə daim kəqmə kum dəwiliri boləqənkə, kəmilər üqün bək hətərlək jaydur. «kəmining ... tormuz lənggərliri» — bolsə yənıkrək lənggər bolup, dengiz tegigə tirilip kəmining aldioəə mengixini astilitətti. Bəxkə birhil tərjimisi «yəkənlərnə qüxürüp»; əmmə bizningqə xundək əxəddiy burəndə yəkənlər allıqəən qüxürülgən bolətti. □ 27:18 «... ətisi malni dengizəyə taxlaxkə baxlıdi» — malni taxlaxning məqsiti kəmining parqilinix mumnkinqilikini əzaytix üqün uni yənıklitixin ibarət. □ 27:29 «ular ... kəmining kəynidin tət lənggərnə taxliwetip,...» — bu tət lənggərnə (dengizəyə) taxlaxning məqsiti kemini tohtitix, əlwəttə.

bahana korsitip, qolwaxni dengizga quxurdi. ³¹ Pawlus yuzbexi wa laxkaxlaxrgax:

— Bu *kemiqilar* kemida xalmisa, silax kutulalmaysilax! — dedi.

³² Buning bilax laxkaxlar kemidiki qolwaxning aroxamqilaxirini kesip, uni laxylitip koydi. □ ³³ Tang atay degaxda, Pawlus haxmmaylaxnni bir'ax oxizaliniwelixka daxwat kildi. U:

— Silaxning daxkka-duxkka iqida heqnemax yemay turaxninglaroxa ox tax kux boldi. ³⁴ Exmdi bir'ax oxizaliniwxnglaxni oxunimax. Quxnki hayat xelixnglax uxqun muxundaq kilixka toxra kelidu; quxnki heqkaysinglaxning bexidiki bir tal moymu ziyaxoxa uqrimaydu! — dedi. ■

³⁵ Bu saxzni kilip bolup, u qoliox bir parqax nanni elip, kaxpqilikning aldida Hudaox taxaxkkux eytip oxgup yedi. ■ ³⁶ Xuning bilax haxmmaylaxn oxayxatlinip oxizaliniwxka baxlidi ³⁷ (kemida biz xamiy ikki yuz yaxmix altax kixi iduq). ³⁸ Haxmmaylaxn qorsaxqlaxirini toklioxandin keyin, kemini yeniklitix uxqun, kemidiki buoxdaylaxnimu dengizox taxliwaxtti.

Keming oxaxrk boluxi

³⁹ Tang atxanda, kemiqilar quruxlukning nax ikaxnlikini tonumidi. Lekin uningdiki bir qumluk qolwaxni bayqax, kemini bir amal kilip xu yaxda uruldurop quruxlukka qixarmaxqi boldi. ⁴⁰ Ular aldi bilax laxnggaxrlaxni boxiwetip, ulaxni dengizox taxliwaxtti. Xuning bilax bir waxqitta, keming ikki yonilix palixning baqlaxirini boxitip, ulaxni quxuxuwaxtti. Andin keming bexidiki yaxkaxnni xamaloax qixqirip, kemini qumlukning kixoxiqiox qaxritip mangdurdi. □ ⁴¹ Exmdi ikki exkim bir-birigax uqraxqan yaxrgax kirip kelip, ular kemini kixaxkka soxturuwaldi; keming bexi dengiz tegigax urulup petip, midirlimay xaldi, lekin keming arka taxripi dolqunlaxning zaxbisi bilax quwulup ketixkax baxlidi. □ ■

⁴² Laxkaxlar maxbuslaxning suoxa saxkraxp qexip ketixining aldini elix uxqun, haxmmisini oxltuxuwaxtmaxqi boldi. □ ⁴³ Lekin yuzbexi Pawlusni kutkuzuxni halioxan bolup, laxkaxlaxning bundaq kilixioxa yol koymidi. U aldi bilax su uxzuxni bilidioxnlaxning suoxa quxuxp kixoxaxkka qixixini, ⁴⁴ qaloxanlaxning baxzilaxirini taxtaylaroxa, baxzilaxirini keming quwulup kaxtkaxn parqilaxiox esilip, kixoxaxkka qixixini buyrudi. Xundaq boldiki, haxmmaylaxn kutulup sax-salamax quruxlukka qixkti.

28

Malta arilida

□ 27:32 «kemidiki qolwaxning aroxamqilaxirini kesip, uni laxylitip koydi» — yaxi «kemidiki qolwaxning aroxamqilaxirini kesip, uni dengizox taxliwaxtti». ■ 27:34 Mat. 10:30. ■ 27:35 1Sam. 9:13; Yh. 6:11; 1Tim. 4:3. □ 27:40 «keming ikki yonilix palixning baqlaxirini boxitip, ulaxni quxuxuwaxtti» — dengiz xundaq kuxqluk dolqunlioxanda, bu palaxqlaxni dengizox quxuxuxning paydisi bolmaytti. Xunga ular daxhli bolmisun uxqun palaxqni bir-birigax qetip kemigax dengizdin ketuxruprax baqlax qoyoxanidi. Uni axng ahirki ketim ilxitixkax bolatti, axgax qaxttik dolqunda buzulup kaxtax amal yax bolatti. □ 27:41 «Exmdi ikki exkim bir-birigax uqraxqan yaxrgax kirip kelip, ular kemini kixaxkka soxturuwaldi» — baxqax birhil taxjimis: «Kemax kixoxaxkka yaxkuxqax dengiz astidiki qum daxwisigax urulup petip xaldi». ■ 27:41 2Kor. 11:25.

□ 27:42 «Laxkaxlar maxbuslaxning suoxa saxkraxp qexip ketixining aldini elix uxqun, haxmmisini oxltuxuwaxtmaxqi boldi» — rimlik axkaxrlax maxbuslaxni qaxqurup koytax oxlziri oxlum jazaxiox maxkum bolatti.

1 Biz qutulup saq-salamət qiroʻaqqa qiqkandin keyin, u aralning Malta dəp atilidionlikini bilduk. 2 Yərlik hək bizgə intayin mehribanlik bilən muamilə kildi; qünki u qaoqda yamoqur yeoqip, hawa sooquk boloaqqa, ular gülhan yekip bizni kütüwaldi. □ 3 Pawlus bir baqlam otun terip kelip otqa taxliwidi, issiqtin etilip qiqkən bir zəhərlik yilan uning qolini qixliginiqə qaplixiwaldi. 4 Xu yərliklər Pawlusning qolioqə yepixip turoqan yilanni kərüp, bir-birigə:

— Bu adəm qokum bir qatil ikən! Dengizdin qutulup qiqkən bolsimu, «Adillik» uning tirik qelixioqə yol qoymidi, — deyixti. □

5 Lekin Pawlus yilanni otning iqigə silkip atti, əzi bolsa heqkandak zəhim yemidi. ■ 6 Hək uningə bədinu ixqip ketidu yaki u tuyuksiz yikilip əlidu dəp qarap turatti. Lekin uzun wakıt qarap turup, uningda heqkandak binormal qalətning bolmioqanlikini kərüp, oylioqinidin yenip:

— Bu bir ilah bolsa kerək! — deyixti. ■

7 U yərnig ətrapidikı yurtta, aral baxliki (Publiyus dəp ataloqan)ning birnəqqə yər-etizliri bar idi. U bizni əyigə baxlap, uq kün qizoqin mehman kilip kütti. 8 U qaoqda xundak boldiki, Publijusning atisining qizitmisi ərləp, toloqak bolup yetip qaloqanikən. Pawlus uning yenioqə kirip, dua kilip üstigə qolini təgküzüp, uni saqaytip koydi. 9 Xuningdin keyin araldiki qaloqan kesəllərnig həmmisi uning aldioqə kelip, saqaytildi.

10 Ular bizning hərmitimizgə nuroqun sowoqatları beoqixlioqan bolup, ahirda bu yərdin yənə yoloqə qiqkən waktimizda, bizni yoloqə lazimlik nərsə-kerəklər bilən təminlidi.

Maltadin Rim xəhirigə berix

11 Malta arilida Iskəndəriyədin kəlgən, bexioqə «Samawiy Qoxkezək» ilahlirining nəqixliri oyuloqan bir kemə qixlioqanidi. Aralda uq ay turoqandin keyin, bu kemə bilən yoloqə qiqtuk. □ 12 Sirakoza xəhirigə kelip, u yərdə uq kün turduk. 13 Andin aylinip mengip, *Italiyadiki* Regiyum xəhirigə kəlduk. Ətisi xamal yənilixi əzgirip jənuqubtin qiqixi bilən, ikkinqi kuni Puteoli xəhirigə yetip kəlduk. 14 U yərdə birnəqqə kərinaxları taptuk, ularning otənuqliri bilən biz ularda bir həptə turduk. Xundak kilip biz Rim xəhirigə yetip kəlduk. 15 Keliwatkanlikimizdin həwər tapkan xu yərdiki kərinaxlar bizni qarxi elix uqun xəhərdin qiqip hətta «Apiyus baziri»oqigə, *bəziliri* «Üq Saray»oqigə kəlgənidi. Pawlus ularni kərgəndə, Hudaqə rəhmət eytip, qəyərətləndi. □

Pawlus Rim xəhrida

□ 28:2 «yərlik hək bizgə intayin mehribanlik bilən muamilə kildi» — «yərlik hək» degən ibarə grek tilida «saqalliklar» deyilidu. Bu səz ularning yat tillik (demək, ibraniy, grek yaki latin tillik əməs) ikənlikini kərsitidu. □ 28:4 «Dengizdin qutulup qiqkən bolsimu, «Adillik» uning tirik qelixioqə yol qoymidi» — «Adillik» degən ular qokunidioqan butlardin biri bolqan ayal ilah bolsa kerək. ■ 28:5 Mar. 16:18; Luqa 10:19. ■ 28:6 Ros. 14:11. □ 28:11 «bexioqə «Samawiy Qoxkezək» ilahlirining nəqixliri oyuloqan bir kemə» — «Samawiy Qoxkezək» bolsa rimliklərnig qokunoqan ilahliri «Kastor bilən Polluks» (grek tilida «Dioskuri») idi. Dengizqilar ularni dengiz səparlirini onquluk kilidu, dəp qaraytti. □ 28:15 «xu yərdiki kərinaxlar bizni qarxi elix uqun xəhərdin qiqip hətta «Apiyus baziri»oqigə, *bəziliri* «Üq Saray»oqigə kəlgənidi» — «Apiyus baziri» Rimdin 71 kilometr; «Üq Saray» 55 kilometr yirak idi.

¹⁶ Rim xəhirigə kirginimizdə, yüzbexi məhboslarni orda qarawul begigə tapxurdi; lekin Pawlusning birlə kəzətküqi ləxkər bilən bir öydə ayrim turuxioğa ruhsət kilindi. □ ■ ¹⁷ Üq kündin keyin, u u yərdiki Yəhudiylarning kattiwaxlirini əzi bilən kərüxüxkə qaqirdi. Ular jəm boləanda, u mundaq dedi:

— Qerindaxlar! Mən həlkimizgə yaki ata-bowilirimizdin qalduruloğan ər-p-adətlərgə qarxi heqkəndəq ix qilmioğan bolsammu, Yerusalemda turojinimda tutqun kilinip rimlikləarning qolioğa tapxuruldum. ■

¹⁸ Rimliklər meni soraqqa tartip, məndə ölüm jazasioğa məhkum qiləudək birər jinayət bolmioqəqkə, meni qoyuətməqki boldi. ¹⁹ Ləkin Yəhudiylar buningə qarxilik bildürgəqkə, Qəysərgə murajiat qilixkə məjbur boldum. Bularni deginim bilən, bu mening öz həlkim üstidin xikayitim bar degənlikim əməs. ²⁰ Xu səwəbtin mən silər bilən yüz kərüxüx wə bu həktə silərgə eytx üqün silərnə bu yərgə qaqirdim. Qünki bu zənjir bilən baqlinixning səwəbi dəl Israilning kütkən ümididur. ■

²¹ Ular Pawlusqa:

— Biz bolsaq Yəhudiyədin sən toqruluk hət almiduq, yaki u yərdin kəlgən qerindaxlarning heqkəyisimu sən toqruluk birər yaman həwər əkəlmidi yaki yaman gepingni qilmidi. ²² Ləkin sening pikiriringni anglioumiz bar. Qünki həmmə yərdə kixiləarning sən *təwə boləğan* bu məzhəpkə qarxi səzləwatqanliqidin həwirimiz bar! — deyixti.

²³ Xuning bilən ular Pawlus bilən kərüxüxkə bir künni bekitti. U küni nuroqun kixilər uning turaləusioğa kəlgənidi; u tang atqandin kəqkiqə ularəğa *səz-kalamni* xərhləp, Hudaning padixahlıqi həqkiidə toluq guwahliq berip, Təwrat həm pəyoqəmbərləarning yazmiliridin nəkil kəltürüp, ularni Əysa toqruluk qayil qilixkə küqidi. □ ■ ²⁴ Uning səzlirogə bəzilər ixəndürüldi, bəzilər ixinixni rət qildi. ■ ²⁵ Ular Pawlusning mundaq bir səzni qilixi bilən əzara kelixəlməy qaytip kətti. U mundaq dedi:

— Muxəddəs Roh Yəxaya pəyoqəmbər arqilik ata-bowilirimizə munu səzni dəl jayida eytkən:

²⁶ — «Barəjin; muxu həlkə mundaq dəp eytkin: —
«Silər anglaxni anglaysilər, biraq qüxənməysilər;
Kərüxni kərüsilər, biraq bilip yətməysilər. ■

²⁷ Qünki muxu həlkəning yürükini may qaplap kətkən,
Ular angliəanda kulaklirini eəqir qiliwaləğan,
Ular kəzliirini yumuwaləğan;
Undaq bolmisidi, ular kəzliiri bilən kərüp,
Quliki bilən anglap,
Kəngli bilən qüxinip,
Əz yolidin yanduruluxi bilən,

□ **28:16** *yüzbexi məhboslarni orda qarawul begigə tapxurdi* — muxu səzlər bəzi kona qəqürmilərdə tepilməydu. ■ **28:16** Ros. 24:23; 27:3. ■ **28:17** Ros. 24:12; 25:8.

■ **28:20** Ros. 23:6; 24:21. □ **28:23** «*u tang atqandin kəqkiqə ularəğa səz-kalamni xərhləp, Hudaning padixahlıqi həqkiidə toluq guwahliq berip, Təwrat həm pəyoqəmbərləarning yazmiliridin nəkil kəltürüp, ularni Əysa toqruluk qayil qilixkə küqidi*» — «Təwrat həm pəyoqəmbərləarning yazmiliri» toqruluk 24:14 wə uningdiki izahatni kəring. Muxu yərdə «Təwrat» grek tilida «Musaning (Təwrat) qanuni». ■ **28:23** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. ■ **28:24** Ros. 17:4. ■ **28:26** Yəx. 6:9; Əz. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yh. 12:40; Rim. 11:8.

Mən ularni saqaytkan bolattim»». □ ■

²⁸⁻²⁹ Xunga bilixinglar kerakki, Hudaning bu nijatliki yat əlliklərgə əwətliwatidu. Ular bolsa uningə qulaq salmay qalmaydu! — dedi. U bu sözləni eytkanda Yəhudiylar öz-ara kattik talax-tartix kilixip kətti. □

³⁰ Pawlus əzi ijarigə aloqan əydə toluq ikki yil turdi wə bu yərdə uning bilən kərxüxkə kəlgən həmmə kixiləni qəbul kilip, ³¹ tolimu yürəklik bilən həm heq tosaləwəyə uqrimay, Hudaning padixahləkini jar kilip, Rəb Əysa Məsihkə dair həkikətləni yətküzüp təlim bərdi.

□ 28:27 «Qünki muxu həlkning yurikini may kaplap kətkən, ... undak bolmisidi, ular kəzliri bilən kərup, kuliki bilən anglap, kəngli bilən qüxinip, öz yolidin yanduruluxi bilən, mən ularni saqaytkan bolattim» — «Yəx.» 6:9-10din nəkil kəltürülgən. ■ 28:27 Yəx. 6:9,10. □ 28:28-29 «U bu sözləni eytkanda Yəhudiylar öz-ara kattik talax-tartix kilixip kətti» — muxu sözlər bəzi kona kəqürmilərdə tepilmaydu.

Rimliklaroʻya

Rosul Pawlus Rim xahardiki jamaatka yazojan maktup

1 Rosullukka tallap qakirilojan, Hudaning hux hawirini jakar laxka ayrip tayinglangan, Masih Oysaning kuli bologan menki Pawlustin salam! ■

2 Huda bu hux hawerning kelixini heli burunla payoyambarlari arkilik mukeddas yazmilarda wada qiloganidi. ■ 3-4 Bu hux hawer Oz Oqli, yani Rabbimiz Oysa Masih toqrisididur; jismani yohattin U Dawutning naslidin tuqulojan; birdinbir pak-mukeddas Roh taripidin olumdin tirildurulux arkilik «kuy-quadrat Igesi Hudaning Oqli» dep korsitilip bekiltgan; □ ■ 5 U arkilik, xundaqla Uning nomi uqun barlik aller arisida Hudaqa etiqadtin bologan itaetmenlik wujudka kalturuluxka biz mehix-xepkate wə rosullukka muyessar bolduk; □ 6 Siler ular arisida, Oysa Masih taripidin qakirilolansiler. □

7 Xunga, Huda soygan wə U «mukeddas bəndilirim» dep qakirojan Rim xahiridiki həmminglaroʻya, Atimiz Hudadin wə Rabbimiz Oysa Masihtin mehix-xepket wə aman-hatirjemlik boloyay! ■

Taxakkur duasi

8 Aldi bilən mən Oysa Masih arkilik həmminglar uqun Hudayimoʻya taxakkur eytimən; qunki silerning etiqadinglar putkul alemga pur ketti. □

9 Oz Oqli toqrisidiki hux hawerda qin roh-kəlbim bilən mən hizmitini kiliwatkan Huda Ozi mening dualirimda silerni xunqa uzlüksiz əsləp

■ 1:1 Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15. ■ 1:2 Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Kan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zəb. 132:11; Yəx. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yər. 23:5; 33:14; Əz. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. □

1:3-4 «jismani yohattin u Dawutning naslidin tuqulojan» — muxu «Dawut» bolsa Dawut payoyambər, yani Israiloʻya padixah bologan Dawut. Nuroqun payoyambərlər Masih Dawutning əwladidin bolidu, dep hexarat bərgənidi. «birdinbir pak-mukeddas Roh» — grek tilida «pak-mukeddaska təwə bologan Roh» degən səz bilən ipadilini. Bizningqə, xubhisizki, Hudaning Oz Mukeddəs Rohini korsitidu; bəzi alimlar bu ibarini Masih Oysaning əz rohini bildüridu, dep qaraydu. ■ 1:3-4 Mat. 1:1; Luqa 1:32; Ros. 2:30; 13:23; 2Tim. 2:8; Yəx. 9:5; 44:6; 54:5; Yh. 2:19; Rim. 9:5; 1Yuha. 5:20. □ 1:5 «Uning nomi uqun barlik aller arisida Hudaqa etiqadtin bologan itaetmenlik wujudka kalturuluxka biz mehix-xepkate wə rosullukka muyessar bolduk» — «əllər» muxu yərdə Yəhudiy əməs əllərnı korsitidu. Təwratta bəzida Yəhudiyloʻya nisbətən «yat əllər» dep tərjimə qilimiz. «Hudaqa etiqadtin bologan itaetmenlik wujudka kalturuluxka...» — grek tilida səzmusez pəket «etiqadning itaiti uqun...» deyilidu. □

1:6 «Siler ular arisida, Oysa Masih taripidin qakirilolansiler» — «ular arisida» — yani Masihke etiqad qilogan yat əllər arisida. Demək, Rimlik etiqadqilar dəl rosul Pawlus uqunlari hizmitidə boluxqa qakirilojan kixilərdindur. «Oysa Masih taripidin qakirilolansiler» — baxqa birhil tərjimisi: «Masihke mənəsup boluxqa (Huda taripidin) qakirilojan...». ■ 1:7 1Kor. 1:2; Əf. 1:1. □ 1:8 «silerning etiqadinglar putkul alemga pur ketti» — Rim imperiyasidikilər Rimning kanuni boyiqə: «Imperatorı «Kəysər»ni «Rəb Huda» dep etirap qilixka məjbur idi. Xunga «Oysa Masih Rabbimdur» dep etirap qiloquqilar kattik qarxilixka wə kəp ketim dəhxətlik ziyankəxlilikə uqraqxa baxlidi. Paytəhti Rim xahiridiki puqralardin bəzilirining Masihke baqolanlanliqi: «Rim xahiridə Masihke əgəxkucilər bar ikən!» dep dunyani zilzilgə kaltürgənidi.

turojanlikimöğa guwahtur. □ ■ ¹⁰ Män dualirimda, mumkin kädär Hudaning iradisi bilän silärning yeninglarğa berixkä ahir muyässär boluxkä hämixä ötünimän. ■ ¹¹ Qünki män silärni birär rohıy iltipatkä igä kılıx arkılık mustähkämlex üqün silär bilän körüxüxkä intayın təkəzzamän; □ ■ ¹² yäni, män aranglarda bolsam, bir-birimizning etikadidin özara täsälli wə ilham alalaymız demäkqimän.

¹³ Kerindaxlar, män silärning xuni bilixinglarnı halaymänki, baxkä yärdiki ällikläarning arisida hizmitim mewä bərgändäk, silärning aranglardimu hizmitimning mewä berixi üqün yeninglarğa berixni köp kətim niyät kıldim, lekin bügüngiqə tosaloqoğa uqrap keliwatimän. □ ■ ¹⁴ Män həkəndäk adämlərgə, mäyli Yunanliklar wə yat taipilərgə, danixmən wə nadanlarğa bolsun, hämmisigə kərzdarmän. □ ■ ¹⁵ Xuning üqün imkaniyät manga yar bərsila män Rimdiki silərgimu hux hərwərnı yətküzüp bayan kılıxkä kızıqınmän.

Hux həwəarning zor küdriti

¹⁶ Qünki män Məsih toqrisidiki bu hux həwərdin hərgiz hijil bolmaymən! Qünki u uningğa ixəngüqilirining hämmisini, aldi bilän Yəhudiylarnı, andin keyin Greklərnı nijatkä erixtürıdıoğan Hudaning küq-küdritudur! □ ■ ¹⁷ Qünki *hux həwərdä* etikadkä asalanğan, Hudaning birhil həkkanıylikı etikad kılıoquilarğa wəhiy kılinoğandur. *Mukəddäs yazmilarda* yezilöqinidäk: — «Həkkanıy adəm ixənq-etikadi bilän həyat bolıdu». □ ■

Insaniyätning qüxkünülik jəryani

□ **1:9 «Öz Oqlı toqrisidiki hux həwərdä qın roh-қəlbim bilän män hizmitini kılıwatkan Huda...»** — grek tilida «qın roh-қəlbim bilän» pəkät «rohımda» deyilidu. **«hizmitini kılıwatkan Huda...»** — «hizmiti» muxu yərdä grek tilida alahıdä «rohıy hizmət» yaki «kahınlık hizmət»ni kərsitudu. ■ **1:9** Rim. 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5; 2Tim. 1:3.

■ **1:10** Rim. 15:23,32. □ **1:11 «rohıy iltipat»** — Mukəddäs Rohın kelidioğan alahıdä, mejjilik qabiliyätin ibarəttur. Məsılän, «1Kor.» 12-14-bablarnı körüng. ■ **1:11** Rim. 15:29; 1Tes. 3:10. □ **1:13 «silərnıng xuni bilixinglarnı halaymənki...»** — bu sözlər adəttä Rim imperatori yarlık qüxürgəndä ixlitidioğan ibarə idi. Rosul Pawlus təwəndiki gepini «Alam imperatori Əysa Məsih»din kəlgən dəp puratmaqı ohxaydu. Əyni sözlər «xuni bilməslikinglarnı halımaymənki, ...». **«əlliklər...»** — barlık Yəhudıy əməs millətlər, «yat əllər», «taipilər». ■ **1:13** 1Tes. 2:18. □ **1:14 «... həkəndäk adämlərgə, mäyli Yunanliklar wə yat taipilərgə, danixmən wə nadanlarğa bolsun...»** — muxu yərdä «yat taipilər» Yunanlık əməslərnı yaki xu dəwrdiki «mədəniyət bəlgisi bolğan Yunan tili»ni sezziyəlməydiyğan «mədiniyətiszlər»ni kəsitudu. **«mən... hämmisigə kərzdarmən»** — buning mənisi bəlkim «hämmisigə hux həwərnı yətküzüxkä kərzdarmən» bolsa kerək. ■ **1:14** 1Kor. 9:16. □ **1:16 «Məsih toqrisidiki bu hux həwər»** — grek tilida «Məsihning hux həwiri» degən sözdä ipadilınidu. **«Greklər»** — (yaki «Yunanliklar») muxu yərdä barlık Yəhudıy əməs millətlər yaki əlliklərgə wəkil kelidu.

«...nijatkä erixtürıdıoğan Hudaning küq-küdritudur» — «nijat» degən Huda adəmni gunahını kəqürüp, uningdin kutkuzup, mənggülik həyatni ata kılıxını kərsitudu. ■ **1:16** Zəb. 40:9-10; 1Kor. 1:18; 15:2; 2Tim. 1:8. □ **1:17 «hux həwərdä etikadkä asalanğan, Hudaning birhil həkkanıylikı etikad kılıoquilarğa wəhiy kılinoğandur»** — baxkä birhil tərjimisi: «hux həwərdä Hudadin kəlgən, baxtin ahir etikadkä asalanğan bir həkkanıylik axkarılanğandur». **«Həkkanıy adəm ixənq-etikadi bilän həyat bolıdu»** — «Həb.» 2:4. ■ **1:17** Həb. 2:4; Yh. 3:36; Rim. 3:21; Gal. 3:11; Fil. 3:9; İbr. 10:38.

18 Qünki həkkaniyätsizlik bilän həkikätni basidoğan insanlarning barlık iplaslikioğa wə həkkaniyätsizlikigə nisbätän Hudaning karatқан qəzipi ərxtin oquq wəhiy kilinmaқта. 19 Qünki insanlar Huda toşrisida biläləydoğan ixlar ularning көz aldida turidu; qünki Huda həmmini ularoğa oquq kərsitip bərgən ■ 20 (qünki dunya apiridə boləandin beri Hudaning көzgə көrünmäs özgiqilkliri, yəni mənggölük kudriti wə birdinbir Huda ikənliki Özi yaratқан məwjudatlar arkilik oquq көrölmäktə, xundakla buni qüxinip yətkili bolidu. Xu səwəbtin insanlar heq bahänə көrsitəlməydu) ■ 21 — qünki insanlar Hudani bilsimu, uni Huda dəp uluqlimidi, Uningoğa təxəkkür eytmidi; əksiqə, ularning oy-pikirliri bimənə bolup, nadan көlbi karangoqulixip көtti. ■ 22 Əzlrini danixmən kilip көrsətsimu, lekin əkilsiz bolup qikti; 23 qirimas Hudaning uluqlukining ornioğa qirip əlidoğan adəmzatқа, ugar-қанatlaroğa, tət ayaqlik haywanlaroğa wə yər beqirliuquilaroğa ohxaydoğan butlarni almasturup koyəjanidi.■

24 Xunga Huda ularni көlbidiki xəhwaniy həwəsliri bilän iplaslik kilixқа, xundakla bir-birining tənlirini nomusқа қalduruxқа koyup bərdi.

25 Ular Huda toşrisidiki həkikätni yaloğanoğa aylandurdi, Yaratқuqining ornioğa yaritiloğan nərsilərgə qokunup, tawap-təət kiləjanidi. Həlbuki, Yaratқuqioğa təxəkkür-mədhhiyə mənggügə oқulmaқта! Amin!

26 Mana xuning üqün, Huda ularni pəskəx xəhwaniy həwəslərgə koyup bərdi. Həttə ayallarmu təbiy jinsiy munasiwətni oşəyriy munasiwətkə aylandurdi; □ ■ 27 xuningdək, ərlərmu ayallar bilän bolidoğan təbiy jinsiy munasiwətlərnə taxlap, baxқа ərlərgə xəhwaniy həwəslər bilän көyüp pixidoğan boldi. Ərlər ərlər bilän xərməndilikкə kirixti wə nətjide ularning muhalip қilmixliri öz bexioğa qikti.

28 Ular Hudani bilixtin waz keqixni layik көrgənlikə tallioğanlikə üqün, Huda ularni buzuk niyətlərgə wə nalayik ixlarni kilixқа koyup bərdi. 29 Ular hərhil həkkaniyätsizlik, rəzillik, nəpsaniyətqilik, əqmənlikкə qəmüp, həsəthorluk, қatillik, jedəthorluk, məkkarlik wə hərhil bətniyətlər bilän toldi. Ular ioqwəgər, 30 təhməthor, Hudaoğa nəprətlinidoğan, kibirlik, mahtanqak, qongqi, hərhil rəzilliklərnə oylap qikiridoğan, ata-anisining səzini anglimaydoğan, 31 yorutulmioğan, wədisidə turmaydoğan, көyümsiz wə rəhimsiz insanlardur. 32 Ular Hudaning xularoğa boləğan adil həkümünü, yəni xundak ixlarni қiloquqilarning əlümgə layik ikənlikini enik bilsimu, bu ixlarni əzliri қilipla қalmay, bəlki xundak қilidoğan baxқilardin sөyünüp ularni alkixlaydu.■

2

Hudaning həkümü

1 Əmdi əy baxқilarning üstidin həküm қilidoğan insan, kim boluxungdin қəт'iynezər bahänə көrsitəlməysən; qünki baxқilar üstidin қaysi ixta həküm қilsang, xu ixta öz gunahingni bekitisən. Qünki əy həkümqi,

■ 1:19 Ros. 14:17. ■ 1:20 Zəb. 19:1-2 ■ 1:21 Қан. 28:28 ■ 1:23 2Pad. 17:29.

□ 1:26 «ayallarmu təbiy jinsiy munasiwətni oşəyriy munasiwətkə aylandurdi» — grek tilida «ayallarmu jinsiy munasiwətni təbiy қанuniyətkə hilap munasiwətkə aylandurdi» deyilidu.

■ 1:26 Law. 18:22,23. ■ 1:32 Həx. 7:3.

sən özüngmu ularoqə ohxax ixlarni kıliwatisən. ■ ² Bizgə məlumki, Hudaning undak ixlarni kıloqanlar üstidin həküm qikirixi *mutlək* həkikətə asaslanoqandur.

³ Xunga, i xundak ixlarni kıloqanlar üstidin həküm qikaroquqi, xundakla xuningoqə ohxax ixlarni kıloquqi insan, özüng Hudaning həkümidin qaqalaymən dəp hiyal kılamsən? ⁴ Yaki Hudaning mehribanliqining seni towa kılix yolioqə baxlaydioqanliqini heq bilməy, uning mehribanliqi, kəng qorsakliqi wə səwr-takitining molluqioqə səl qarawatamsən? ■ ⁵ Əksiqə, towa kılmaydioqan jahilliqing wə tax yürəklikingdin, Huda adil həkümini ayan kılidioqan oqəzəplik küni üqün sən öz bexingoqə qüxidioqan oqəzipini toplawatisən. ■

⁶ Huda hərkingə öz əməllirigə yarixa ix kəridu. ■ ⁷ Yahxi ixlarni səwrqanliq bilən kılip, xan-xərəp, hərmət-əhtiram wə baqiylıknı izdigənlərgə U mənggüklük həyat ata kılidu; □ ⁸ lekin xəhsiyətqilərgə, həkikətə tən bərməy, əksiqə həkkanıyətisizlikkə əgəxkənlərgə oqəzəp-kəhr yaqdurulidu; ■ ⁹ yamanliq kılidioqan barliq jan igisigə, aldi bilən Yəhudiylaroqə, andin Greklərgə külpət wə dərd-ələm qüxidu; □ ¹⁰ birak, barliq yahxilik kıloquqilaroqə, aldi bilən Yəhudiylaroqə, andin Greklərgə xan-xərəp, hərmət-əhtiram wə əman-hatirjəmlik təkdım kılinidu. ¹¹ Qünki Hudada adəmnıng yüz-hatirisini kılix yoqtur. ■

¹² — qünki Təwrat qanunini bilməy gunah sadir kıloqanlarning hərbiiri Təwrat qanunining həkümigə uqrimisimu, *əyibkə uqraq* halak bolidu; Təwrat qanunini bilip turup gunah sadir kıloqanlarning hərbiiri bu qanun boyiqə sorakka tartilidu □ ¹³ (qünki Hudaning aldidə qanunni anglioqanlar əməs, bəlki qanunoqə əməl kıloquqilar həkkanıy hesablinidu.

■ ¹⁴ Qünki Təwrat qanunini bilməydioqan əlliklər təbiy halda bu qanunoqə uyoyun ixlarni kılsa, gərgə bu qanundin həwərsiz bolsimu, Təwrat qanuni ularda kəringən bolidu. ¹⁵ Ularning bu kıloqanliiri öz kəlbirigə qanun təəplirining pütüklük ikənlikni kərsitidu; xuningdək, ularning wijdanlırimu əzlırigə həkikətning guwahqisi bolup, oy-pikirliri əzini əyibləydu yaki əzini aqlaydu) ¹⁶ — mən yətküzüp keliwatqan bu hux həwərgə asasən Hudaning Əysa Məsih arkilik insanlarning kəlbida pükkən məhpiy iqlar üstidin həküm qikiridioqan künidə *yukirida eytiloqan iqlar qoqum yüz beridu*. □ ■

Yəhudiylar wə Təwrat qanuni

■ **2:1** 2Sam. 12:5; Mat. 7:1; 1Kor. 4:5. ■ **2:4** 2Pet. 3:15. ■ **2:5** Rim. 9:22. ■ **2:6** Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 14:12; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Wəh. 2:23; 22:12. □ **2:7**

«**hərmət-əhtiram wə baqiylıq...**» — grek tilida «hərmət-əhtiram wə qiriməslik...». ■ **2:8** 2Tes. 1:8. □ **2:9** «**Yəhudiylaroqə, andin Greklərgə...**» — «Greklər» (yaki «Yunanlıqlar») muxu yərdə wə 10-ayəttə grek tilida, barliq Yəhudiy əməs əlliklər wə millətlərgə wəkil kelidu.

■ **2:11** Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Gal. 2:6; Əf. 6:9; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17.

□ **2:12** «**Təwrat qanuni**» — yaki pəkət «qanun» yaki «muqəddəs qanun», muxu yərdə wə təwəndiki barliq ayətlərdə Huda Musa pəyoqəmbərgə qüxürgən qanunni kərsitidu. Bu qanun Muqəddəs Kitabning awwalki bəx kismini təxkil kıloqan; xunga Yəhudiy həlqi bəzidə muxu bəx kismini «qanun-yolyoruk» (ibraniy tilida «Torah») dəp ataydu. Ərəb tilidiki «Təwrat» muxu səzdin qikqan. Adəttiki əhwal astida «muqəddəs qanunni bilmigənlər» Yəhudiy əməslər («yat əllər») ni kərsitidu, «muqəddəs qanunni bilgənlər» Yəhudiylarni kərsitidu. «Təwrat» wə «Təwrat qanuni» toqruqluk «Təbirlər»nimu kəring. ■ **2:13** Mat. 7:21; Yaq. 1:22; 1Yuha. 3:7. □ **2:16** «**yukirida eytiloqan iqlar qoqum yüz beridu**» — «yukirida eytiloqan iqlar» 6-12-ayətlərdə eytiloqan iqlarni, demək Hudaning sorak kılidioqanini kərsitidu. ■ **2:16** Mat. 25:31.

¹⁷ Sənqu, əgər özüngni Yəhudiy dəp atap, Təwrat qanunioʻra ümid baʼqlap, Hudaʻoʻra təwəməni dəp mahtansang, □ ■ ¹⁸ qanundin oʻginip uning iradisini bilip, esil bilən pəsni pərk ətkən bolsang, ¹⁹⁻²⁰ Təwrat qanunidin bilim wə həkikətni jəwhirigə igə boldum dəp qarap, özüngni korlaroʻra yol baxliʻoʻraqi, qarangoʻuda qəloʻanlaroʻra mayak, nadanlaroʻra oʻgətküqi, gədəklərgə ustad dəp ixəngən bolsang — ²¹ əmdi sən baxqilaroʻra təlim berisənu, özünggə bərməmsən? Oʻqirlik qilmanglar dəp wəz eytisənu, özüng oʻqirlik qiləmsən? ²² «Zina qilmanglar» — dəp wəz eytiysənu, özüng zina qiləmsən? Butlardin nəprətlinisənu, özüng buthanilardiki nərsilərnə bulang-talang qiləmsən? ²³ Təwrat qanuni bilən mahtinisənu, özüng xu qanunoʻra hilaplik qilip, Hudaʻoʻra daʻoʻ kəltürəmsən?! ²⁴ Huddi *mukəddəs yazmilarda* yeziləninidək: «Silərnəning qilmixinglar tūpəylidin Hudaning nami taipilə arisida kupurlukqə uqrimakta». □ ■

²⁵ Təwrat qanunioʻra əməl qilsang, hətne qilinəninəning əhmiyiti bolidu, lekin uningəra hilaplik qilsang, hətne qilinəning hətne qilinmioʻqandək həsablinidu. □ ²⁶ Əmdi hətneisizlə qanunning tələpligə əməl qilsa, gərqə hətneisiz bolsimu, Huda tərpidin hətneilik həsablanmamdu? ²⁷ Təwrat qanun dəsturidin həwərdar wə hətneilik turukluk qanunoʻra hilaplik qiloʻuqi, i Yəhudiy, qanunoʻra əməl qilidioʻqan jismani hətneisizlə tərpidin sening gunahing üstidin həküm qikiriliwatmamdu?

²⁸ Qünki sirtki kərunüxi Yəhudiy bolsila uni *həkiqiy* Yəhudiy degili bolmaydu, sirtki jəhəttiki jismani hətneinimu *həkiqiy* hətne degili bolmaydu, ■ ²⁹ roʻhida Yəhudiy boləini *həkiqiy* Yəhudiydur; uning hətne qilinəini hətne qanun dəsturi arkiplik əməs, bəki qəlbida, Roʻhtindur. Bundaq kixining tərpinixi insanlar tərpidin əməs, bəki Huda tərpidin bolidu. □ ■

3

¹ Undakta, Yəhudiy boləanning Yəhudiy əməstin nemə artuqçilik bar? Hətneilik boləanning nemə paydisi bar? ² Əməliyətə, ularning hər jəhəttin kəp artuqçilik bar. Birinçidin, Hudaning bexarətlik səzliri Yəhudiylaroʻra amanət qilinəqan. ■ ³ Əmdi gərqə ulardin bəziliri ixənsiz

□ 2:17 «Hudaʻoʻra təwəməni dəp mahtansang...» — grek tilida «Hudada mahtansang...».

■ 2:17 Rim. 9:4. □ 2:24 «Silərnəning qilmixinglar tūpəylidin Hudaning nami taipilə arisida kupurlukqə uqrimakta» — «Yəx.» 52:5. ■ 2:24 Yəx. 52:5; Əz. 36:2. □ 2:25

«Təwrat qanunioʻra əməl qilsang, hətne qilinəninəning əhmiyiti bolidu, lekin uningəra hilaplik qilsang, hətne qilinəning hətne qilinmioʻqandək həsablinidu.» — demisəkmü, Yəhudiylar Təwrat qanuni boyiqə hətne qilidu. Hətneilikning əzi «Mən Hudaning adimimən» deganlikni wə «Yəhudiy bolux»ning simwoli dəp qarilatti. ■ 2:28 Yh. 8:39; Rim. 9:7.

□ 2:29 «roʻhida Yəhudiy boləini *həkiqiy* Yəhudiydur; uning hətne qilinəini hətne qanun dəsturi arkiplik əməs, bəki qəlbida, roʻhtindur» — «Roʻhtindur» bolsa, Mukəddəs Roʻhtindur. Bəzi alimlar «Roʻhtin»ni «roʻhta» dəp qūxinidu, xundaqla bundaq ayətni «...hətne qəlbda, roʻhta,... dəsturidin əməstur» dəp tərjimə qilidu. Hətne toʻqirlik «Əzakiyal», «Filippiliklaroʻra» wə «Kolossiliklərgə»diki «qoxumqə səz»lirimizni kərunq. «Bundaq kixining tərpinixi insanlar tərpidin əməs, bəki Huda tərpidin bolidu» — ibraniiy tilida «Yəhuda» degənnəng əslii mənisi «mahtax», «təripləx», «tərip» degənliktur. Xunga ayətning tegidiki mənisi: ««Həkiqiy Yəhudiy» bolux üqün, u Huda tərpidin təripləngən («Yəhuda») boluxi kərak. ■ 2:29 Qan. 10:16; Yər. 4:4; Fil. 3:2, 3; Kol. 2:11. ■ 3:2 Zəb. 147:19; Rim. 9:4.

qıkkan bolsimu, buningğa nemə bolatti? Ularning ixənqsizliki Hudaning ixənqliklikini yokka qikiriwetərmu? □ ■ 4 Hərgiz undak kilmaydu! Huda rastqıl hesablinip, həmmə adəm yaloğanqı hesablınsun! Huddi *mukəddəs yazmilarda Huda həkkidə* yezilöjnidək: —

«Sözliginingdə adil dəp ispatlanöjaysən, Xikayətkə uqriöjiningdə öjəlibə kılöjaysən». □ ■

5 Lekin bizning həkkaniysizlikimiz arkilik Hudaning həkkaniylikı tehimu enik kersitilsə, buningğa nemə dəymiz? Həkkaniysizlik üstigə öjəzəp təkidiöjan Hudani həkkaniy əməs dəymizmu (mən insanqə sözləymən)? □

6 Mundak deyixkə hərgiz bolmaydu! Əgər undak bolsa, Huda aləmni kəndak sorakka tartıdu?

7 *Bazilər yənə:* «Mening yaloğanqılkimdin Hudaning həkkətlikı tehimu oquk kılinsa, xundakla uluölukı tehimu yurutulsa, əmdi mən yənə nemə üqün gunahkar dəp kərilip sorakka tartılmən?» *deyixi mumkin.* □ 8 Undak bolöjanda nemixka (bəzilər bizgə təhmət qaplımaqçı bolup, gəplirimizni buriwətkəndək) «Yamanlık kılaylı, buningdin yahxilik qıqip kalar» — deyixkə bolmaydu? Bundak degüqilərnig jazalınixi həkkiktur!

Həkkaniy adəm yoktur

9 Əmdi nemə deyix kerək? Biz *Yəhudiylar Yəhudıy əməslərdin* üstün turamduq? Yak, hərgiz! Qünki biz yukurida Yəhudiylar bolsun, Greklər bolsun həmmisining gunahning ilkidə ikənlikini ispatlap öyibliduk. □ ■

10 Dərwəqə, mukəddəs yazmilarda yezilöjnidək: —

«Həkkaniy adəm yok, hətta birimu yoktur, ■

11 Yurutulöjan kixi yoktur,

Hudani izdiginimu yoktur.

12 Həmmə adəm yoldin qətnidi,

Ularning barlıkı ərziməs bolup qıkti.

□ 3:3 «Əmdi gərqə ulardin bəziliri ixənqsiz qıkkan bolsimu, buningğa nemə bolatti? Ularning ixənqsizliki Hudaning ixənqliklikini yokka qikiriwetərmu?» — Pawlus bəlkim Hudaning Israilöja kılöjan əhdə-wədilirini kersitidu. Huda: «Silər Mening həlkim bolisilər» dəp wədə kılöjandin keyin, bəzi Yəhudiylarning kilmixliri əzlrining Uning həlkı ikənlikini inkar kılöjan bolsimu, bu kilmixliri Hudaning wədisini yokka qikiriwetəmdu? ■ 3:3 Qəl. 23:19; Rim. 9:6; 2Tim. 2:13.

□ 3:4 «Sözliginingdə adil dəp ispatlanöjaysən, xikayətkə uqriöjiningdə öjəlibə kılöjaysən» — «Zəb.» 51:4. «Xikayətkə uqriöjiningdə öjəlibə kılöjaysən» degənnig baxka birhil təjimisı: «Həküm qıkaröjiningdə öjəlibə kılöjaysən». Zəburdiki bu küydə Dawut pəyöəmbər öqir gunahını Huda wə həlkı aldida ikrar kılıdu; u bu sezlərnı, Huda mənı jazalıöjanda, həlkı beximöja qüxidiöjan külpətnig Hudadin adil jazasını bilsun dəp eytidu. Gunahını oquk ikrar kılmiöjan bolsa bəlkim həlkı; «Nemixka söyümlük Dawut padixahimiz külpətkə uqriöjandı, Huda uningğa adalətsiz muamilə kılöjanmıdu?» deyixi mumkin. Uning degini Pawlusning deginigə opmu-ohxax; Huda həktur həm aləm aldida Uning həkkıki ispatlınsun; Uning hər itiki durusluqı ispatlınsun (wə ispatlınidu!), hatalık yaki yaloğanqılıqning bolsa bizdila ikənlikı ispatlınsun (wə ispatlınidu!). ■ 3:4 Zəb. 51:4; 116:11; Yh. 3:33. □ 3:5 «mən insanqə sözləymən!» — demək, pəkət isanig kəz-kərixı boyiqə sezləymən. Bu ibaridin kərgili boliduki, hərəkəndak adəm towa kılmsa, gunahı tüpəylidin uning kəzkarxlirı tumanlıxip ketidu, əzi elixip kalıdu. □ 3:7 «Mening yaloğanqılıqım arkilik Hudaning həkkıki tehimu oquk kılınıdu...» — Huda pəyöəmbərlər arkilik Öz həlkıning bəziliri Özigə asiylık kılıdiöjanlıki, hətta məsilən Öz Məsihigə satkılıq kılıdiöjanlıki toqruluk kəp bexarət bərgənidi. Xunga «mening yaloğanqılıqım» Hudaning toqra eytkənlikini ispatlaydu. □ 3:9 «Yəhudiylar bolsun, Greklər bolsun həmmisining gunahning ilkidə ikənlikini ispatlap öyibliduk» — «Greklar» muxu yərdə barlık «Yəhudıy əməslər»gə wəkillik kılıdu. ■ 3:9 Gal. 3:22. ■ 3:10 Zəb. 14:3; 53:3

Mehribanlik qilouqi yok, hatta birimu yoktur. □ ■

¹³ Ularning geli eqiloqan kabridak sesiktur,

Tilliri kazzaplik qilmaqta;

Kobra yilanning zahiri lawliri astida turidu; □ ■ ¹⁴ Ularning zuwani qaroxax ham zardigə toloqan. □ ■

¹⁵ «Putliri qan tokuxkə aldiraydu;■

¹⁶ Baroqanla yerida wayranqilik wə pajialik ixlar bardur.

¹⁷ Tinqlik-aramlik yolini ular heq tonuqan əməs». □ ■

¹⁸ «Ularning nəziridə Hudadin kərkidioqan ix yoktur». □ ■

¹⁹ Təwrattiki barlik sözlərnin Təwrat qanuni astida yaxaydioqanlaroqa qarita eytiloqanliki bizgə ayan. Bularning məksiti, hər insanning əozzi bahəne kərsitəlməy tuwaklinip, pütkül dunyadikilər Hudaning sorikida əyibkar ikən dəp ayan qilinsun, degənliktur. □ ²⁰ Xunga, heqkandək ət igisi Təwrat-qanunioqa əməl qilixkə intilixliri bilən *Hudaning* aldida həkkaney hesablanmaydu; qünki Təwrat qanuni arkilik insan əz gnahini tonup yetidu.■

Hudaning insanni həkkaney qilixi

²¹ Birək, hazır qanun yoli bilən əməs, bəlki Hudaning Əzidin kəlgən birhil həkkaneylik axkarilandi! Bu hil həkkaneylikkə qanunning əzi wə pəyoəəmbərlərnin *yazmilirimu* guwahlik bərgəndur; ■ ²² yəni, Hudaning Əysa Məsihning ixənq-sadakətliki arkilik etiəkə qilouqularning həmmisining iqiğə həm üstigə yətküzidioqan həkkaneylikdurd! Bu ixta ayrimqilik yoktur □ ²³ (qünki barlik insanlar gnah sadir qilip, Hudaning xan-xəripigə yətləməy, uningdin məhrum boldi) □ ²⁴ Qünki

□ **3:12** «Həkkaniy adəm yok, hatta birimu yoktur, ... Həmmə adəm yoldin qətnidi, ularning barliki əzīməs bolup qikti. Mehribanlik qilouqi yok, hatta birimu yoktur» — (10-13-ayət) «Zəb.» 14:1-3 (yənə 53:1-3); «Top.» 7:20. ■ **3:12** Zəb. 14:1-3; 53:1-3; Top. 7:20 □ **3:13** «Ularning geli eqiloqan kabridak sesiktur, tilliri kazzaplik qilmaqta; kobra yilanning zahiri lawliri astida turidu» — «Zəb.» 5:9 wə 140:3. ■ **3:13** Zəb. 5:9; 140:4.

□ **3:14** «Ularning zuwani qaroxax ham zardigə toloqan» — «Zəb.» 10:7. ■ **3:14** Zəb. 10:7 ■ **3:15** Pənd. 1:16; Yəx. 59:7. □ **3:17** «Putliri qan tokuxkə aldiraydu; baroqanla yerida wayranqilik wə pajialik ixlar bardur. Tinqlik-aramlik yolini ular heq tonuqan əməs. Ularning nəziridə Hudadin kərkidioqan ix yoktur» — (15-17-ayət) «Yəx.» 59:7-8.

■ **3:17** Yəx. 59:7,8 □ **3:18** «Ularning nəziridə Hudadin kərkidioqan ix yoktur» — «Zəb.» 36:1. ■ **3:18** Zəb. 36:1 □ **3:19** «Təwrat qanuni astida yaxaydioqanlar» — Yəhudiy həlkini kərsitidu. «Təwrattiki barlik sözlərnin Təwrat qanuni astida yaxaydioqanlaroqa qarita eytiloqanliki bizgə ayan. Bularning məksiti, hər insanning əozzi bahəne kərsitəlməy tuwaklinip, pütkül dunyadikilər Hudaning sorikida əyibkar ikən dəp ayan qilinsun» — «Təwrattiki barlik sözlər» muxu yərdə bəlkim yukurida nəkil kəltürülgən, barlik insanning gnahəkar ikənlikini ispatlioqan (Təwrattiki) ayətləni əlahidə təkitləydu. ■ **3:20** Rim. 7:7; Gal. 2:9; İbr. 7:18. ■ **3:21** Rim. 1:17; Fil. 3:9. □ **3:22** «Məsihning ixənq-sadakətliki arkilik etiəkə qilouqular...» — bəxkə birhil tərijimi: «Əysa Məsihəqə baqliqan itiqadi arkilik etiəkə qilouqular...». Grek tilida «ixənq, etiəkə» wə «sadakətlik, ixənqlik» birlə səz bilən ipadilinidu. □ **3:23** «Qünki barlik insanlar gnah sadir qilip, Hudaning xan-xəripigə yətləməy, uningdin məhrum boldi» — buning ikki təripi bar; (1) Huda əslidə adəmnə «Əz səruti boyiqə», yəni «Əz xan-xəripi boluxi üqün» yaratqanidi. Gnah sadir qiloqinida insan bu xan-xərpəkə yətləmidi, xunglxəkə Hudaqə wəkil boluxtiki imtiyazdin məhrum boldi. (2) gnahi tūpəydidin insan Hudaning padixəhlikidə uning xan-xəripini kərləməydioqan boldi.

etikadqilarning hëmmisi Mësih Əysada boləqan nijat-hërlük arkilik, *Hudaning* mehır-xəpkiti bilən bədəlsiz həkkanıy kılınıdu. □ ■

²⁵ Huda Uni gunahlarıning jazasını këtürgüqi kafarət qurbanlıqi süpitidə təyinli; *insanlarıning* Uning *qurbanlık* keniəqə ixəng baəlixı bilən *qurbanlık* inawətliktur. Huda bu arkilik burunqi zamandikilarning sadır kıləqan gunahlıriəqə səwr-təkətlik bolup, jazalimay ötküzüwetixining adillik ikənlikini kərsətti. □ ■ ²⁶ Buningəqə ohxax bu *qurbanlık* arkilik U hazırki zamanda boləqan həkkanıyliqinimu kərsətkən. Xundak kılıp U Əzining hēm həkkanıy ikənlikini hēm Əysaning etikadida boləquqini həkkanıy kıləquqi ikənlikinimu namayan kildi. □

²⁷ Undak bolsa, insanning nemə mahtanoquqiligi bar? Mahtinix yok kılınıdi!

— Nemə prinsipka اساسən? Qanunoqə intilix prinsipi bilənmu?

— Yaq! «Etikad» prinsipi bilən!

²⁸ Qünki «Insan Təwrat qanunioqə əməl kılıxka intilixliri bilən əməs, bəlki etikad bilən həkkanıy kılınıdu» dəp həsablaymiz! □ ■ ²⁹ Əjəba, Huda pəkətlə Yəhudiylarningla Hudasi mu? U əlləringmu Hudasi əməsmu? Xundak, u əlləringmu Hudasi dur. ³⁰ Huda bolsa birdur, U hətəne kılinoqanlarni etikad bilən həmdə hətəne kılınmioqanlarnimu etikad bilən həkkanıy kıldı. □ ³¹ Əmdi etikad prinsipi bilən Təwrat qanunini bikar kılıwetimizmu? Yaq, dəl buning əksiəqə, uni küqkə igə kılımiz.

4

□ **3:24 «Mësih Əysada boləqan nijat-hërlük arkilik...»** — yaki «Mësih Əysaning gunahtin hër kılıx hizmiti arkilik...». ■ **3:24** Yəx. 53:5. □ **3:25 «gunahlarıning jazasını këtürgüqi kafarət qurbanlıqi»** — grek tilida birlə sez bilən ipadilini. «Kafarət» toqruluk «Mis.» 29:33 wə izahəti, xundakla «Təbirlər»nima kəring. «Huda Uni gunahlarıning jazasını këtürgüqi kafarət qurbanlıqi süpitidə təyinli; (insanlarıning) Uning (qurbanlık) keniəqə ixəng baəlixı bilən (qurbanlık) inawətliktur. Huda bu arkilik burunqi zamandikilarning sadır kıləqan gunahlıriəqə səwr-təkətlik bolup, jazalimay ötküzüwetixining adillik ikənlikini kərsətti» — bu toluq ayət intayin muhim. Huda burunqi zamandiki towa kıləqan etikadqi kixiləring gunahlırini jazalimay kəqürüm kıləqanlirining hëmmisi Mësihning kəlgüsi zamanda qurbanlık bolup, xu gunahlırining jazasını këtüridiəqanliqəqə اساسlanəndi, xunglaxka pütünləy adillik idi. «Gunahlarəqə ... ötküzüwetix» degən ibarə bəlkim burunqi dəwrdiki **barlik gunahlarınimu** əz iqiğə alidu; biraq Huda bu gunahları jazalimay ötküzüwətkən bolsimu, həkhlər towa kilmisa bəribir ahir berip əzliri jazalirini tartidu. Həzirki zamandimu xundak. ■ **3:25** Mis. 25:17; 2Kor. 5:19; Kol. 1:20; Ibr. 4:16; 1Yuha. 4:10. □ **3:26 «Xundak kılıp U Əzining hēm həkkanıy ikənlikini hēm Əysaning etikadida boləquqini həkkanıy kıləquqi ikənlikinimu namayan kildi»** — Mësih Əysa hër zamandiki barlik kixiləring hëmmə gunahtining tegixlik jazasi (Hudaning gunahtigə qüxüridiəqan oqəziri)ni qəbul kıləqandin keyin Huda tolimu həkkanıylik bilən towa kıləqan kixiləri kəqürüm kılıp ularni həkkanıy kıləquqi bolidu. □ **3:28 «Təwrat qanunioqə əməl kılıxka intilixliri bilən əməs...»** — muxu ibarə grek tilida intayin kışkartilip: «kanundiki əməllər bilən əməs...» yaki «kanunoqə qaritiləqan əməllər bilən əməs...» yaki «kanundin qışqan əməllər bilən əməs...» dəp ipadilini. Bu ibarə «Rim.» 3:28, «Gal.» 2:16, 3:2, 5, 10dimu tepilidu. Insanning barlik «Təwrat qanunioqə əməl kılıxka intilixliri» əzining gunahtka patqan bir gunahtkar ikənlikini ispatlaydu, halas. ■ **3:28** Ros. 13:38; Rim. 8:3; Gal. 2:16; Ibr. 7:25. □ **3:30 «Huda bolsa birdur, U hətəne kılinoqanlarni etikad bilən həmdə hətəne kılınmioqanlarnimu etikad bilən həkkanıy kıldı»** — bu ayəttiki «hətəne kılinoqanlar» Yəhudiylarni, «hətəne kılınmioqanlar» barlik Yəhudiy əməsləri bildüridu.

Ibrahimga etika bilan haqqoniy dard hisoblanishi, bizga bir ulgidur

¹ Unda, biz *Yahudiylarning* jismaniy jihatdagi atimiz Ibrahimga erishini toʻgʻrisida nima deyimiz? ² Eger Ibrahim amallari bilan haqqoniy dard jakarlanagan bolsa, uningda mahtanoqudak ix bolatti (baxirbir Hudaning aldida uning mahtinix haqqi yok idi). ³ Qunki mukaddas yozmilarda nima deyilgan? —

«Ibrahim Hudaoga etika kildi;

Bu uning haqqoniylik hisoblandi» deyilidu. ⁴

⁴ Ixligugiga berilidigan haqq «mehir-xepket» hisoblanmaydu, balki birhil «kerz kayturux» hisoblanidu. ⁵ Birak, heq ix-omel kilmay, paxet nomussiz gunahkarlarni haqqoniy qilouqi Hudaoga etika kildigan kixining bolsa, uning etikasi haqqoniylik dard hisoblanidu. ⁶ Huda qilogan amalliriga karimay, haqqoniy dard hisoblanigan kixining bahi toʻgʻruluk Dawut *paxotambarmu* mundaq degan: —

⁷ «Itaatsizliklari kaqurum kilingan,

Gunahlari yepilogan kixi nemidegan bahklikur!»

⁸ Paxwardigar gunahlari bilan heq hisoblanmaydiganlar nemidegan bahklikur!».

⁹ Emdi bah yaloz hatna kilinganlarogila mansup bolamdu, yaki hatna kilinganlarogimu mansup bolamdu? Qunki: «Ibrahimga etikasi uning haqqoniylik dard hisoblandi» dawatimiz.

¹⁰ Haqqoniylik kandaq ahwalda uningda hisoblandi? Hatna kilingan ilgirimu yaki hatna kilingan keyinmu? U hatna kilingan halda amas, balki hatna kilingan halda hisoblandi! ¹¹ Uning hatnini kobul qiloini bolsa, uni hatna kilingan burunla etikasi arkilik igabologan haqqoniylikka mehur belgisi supitida bologanidi. Demak, u hatnisiz turup Hudaoga etika qilouqlarning hammisining atisi boldi — ularmu *etikasi bilan* haqqoniy hisoblanidu!

¹² U yonahatna kilinganlarningmu atisidur; demak, hatna kilingan boluxi bilan tengla hatna kilingan waktidimu etikadlik yol mangojan atimiz Ibrahimga izlirini besip mangojanlarningmu atisi bologandur.

¹³ Qunki *Hudaning* Ibrahimga wə nashlig dunoqo mirashor bolux toʻgʻrisidiki wada berixi Ibrahimga Tawrat kanunioq amol kilixka intilginidin amas, balki etikadting bologan haqqoniylikting kalgan. ¹⁴ Qunki eger kanunioq intilidiganlar mirashor bolidigan bolsa etika bikar narsa bolup kalatti, Hudaning wadisimu yokka qikirilogan bolatti. ¹⁵ Qunki Tawrat kanuni *Hudaning* oqzipini elip kelidu; qunki kanun bolmisa,

□ **4:1** «atimiz Ibrahimga erishini..» — yaki «atimiz Ibrahimga egangini..», «atimiz Ibrahimga bilgini..». ■ **4:1** Yox. 51:2. □ **4:3** «Ibrahim Hudaoga etika kildi; bu uning haqqoniylik hisoblandi» — «Yar.» 15:6. ■ **4:3** Yar. 15:6; Gal. 3:6; Yak. 2:23. □ **4:5**

«Birak, heq ix-omel kilmay, paxet nomussiz gunahkarlarni haqqoniy qilouqi Hudaoga etika kildigan kixining bolsa, uning etikasi haqqoniylik dard hisoblanidu» — «heq amol kilmay» degini, haqqoniylikka erix ix ugün tirix jihatidin eytilidu, «adamlar jan bekix ugün ixlix kerak amas» deganlik amas, alwatta. ■ **4:7** Zeb. 32:1 □ **4:8** «Itaatsizliklari kaqurum kilingan, gunahlari yepilogan kixi nemidegan bahklikur! Paxwardigar gunahlari bilan heq hisoblanmaydiganlar nemidegan bahklikur!» — (7-ayat) «Zeb.» 32:1-2. ■ **4:8**

Zeb. 32:1, 2 □ **4:9** «Ibrahimga etikasi uning haqqoniylik dard hisoblandi» — «Yar.» 15:6. ■ **4:9** Yar. 15:6 ■ **4:11** Yar. 17:11. ■ **4:14** Gal. 3:18.

itaʼtsizlik degan ixmu bolmaydu. □ ■

16-17 Xuning uqun, Hudaning wadisining *pakət* Öz mehır-xəpkıti arkilik əməlgə axuruluxi uqun, u etıkadkıla asasinidu. Buning bilən u wədə İbrahimning barlik əwladlırıoʻja, pəkət Təwrat qanuni astida turıdıoʻjanlaroʻjıla əməs, bəlki İbrahimqə etıkad kılouqılarning həmmisigımu kapalətlik kılınoʻjan. Qünki mukəddəs yazmılarda: «Seni nuroʻun kowmning atisi kıldim» dəp yezılınidək, İbrahim həmmimizning atisidur. Dərhəkikət, u əlüklərni tirildürıdıoʻjan, məwjut bolmıoʻjanni bar dəp məwjut kılıdıoʻjan, əzi etıoʻjad baolıoʻjan Huda aldida həmmimizning atisi boldi. □ ■ 18 Heqkandək ümid kalmisimu u yənıla ümidtə etıkad kildi wə xuning bilən uningoʻja: «Sening nəsling *san-sanaksız* bolıdu» dəp aldın eytiloʻjandək nuroʻun kowmning atisi boldi. □ ■ 19 U yüz yaxka yekınlap, tenini əlgən hesablisimu, xundakla ayalı Sarahningmu baliyatkusini əldi dəp qarısımu, yənıla etıkadta ajızlaxmıdi; □ 20 Hudaning wədisigə nisbətən etıkadsızlik kılıp heq ikkilənmidı, əksiqə u etıkadı arkilik kükəytildi wə Hudani uluolıdi, ■ 21 «U nemini wədə kılınan bolsa xuni əməlgə axurux kudritigə İgidur» dəp toluk ixəndürıldı. ■ 22 Xuning bilən bu «uning həkkaniylikı hesablandı» deqən söz yalozux uning uqunla əməs, bəlki Rəbbimiz Əysani əlümdin tirildürgən Hudaoʻja etıkad kılıximiz bilən həkkaniy hesablinıdıoʻjan bizlər uqunmu yezılınan; *Məsih* bolsa itaʼtsizlikrimiz uqun pıda yolioʻja tapxurıldı wə həkkaniy kılıniximiz uqun tirildürıldı. □ ■

5

Huda bilən inak ətux

1 Xunga etıkad bilən həkkaniy kılınoʻjan ikənmiz, Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik Huda bilən inak munasiwəttə bolimiz. ■ 2 U arkilik etıkad yolıda bizni qıng turouzıdıoʻjan bu mehır-xəpkitining iqigə kirix hokukıoʻja muyəssər bolduk, xuningdək Hudaning xan-xəripigə baolıoʻjan ümidimizdin xad-huram bolimiz. ■ 3-4 Xundək bolupla kalmay, müxkül əhwallar iqidə xadlinimiz; qünki müxküllük səwrqanlikni, səwrqanlik

□ 4:15 «Təwrat qanuni Hudaning oʻzəzıpi elip kelıdu» — adəm Hudaning əmr-pərmanlırıoʻja əməl kılalmıoʻjaqka, qanun uning gunahını namayan kılıdu; namayan kılınixi bilən Hudaning oʻzəzıpi uning gunahı üstigə qüxıdu. ■ 4:15 Yh. 15:22; Rim. 5:20; 7:8; Gal. 3:19. □ 4:16-17 «Təwrat qanuni astida turıdıoʻjanlar» — Yəhıdiy həlk. «Seni nuroʻun kowmning atisi kıldim» — («Yar.» 17:5). Hudaning İbrahimoʻja eytkan bu sızı «ətken zaman» xəklıdə («kıldim») bolup, heq pərzəntsız boloʻjan waqtıda uningə eytiloʻjan. Bu keyinki ayatlar bilən zıq baolıktur. ■ 4:16-17 Yəx. 51:2; Yar. 17:5. □ 4:18 «Sening nəsling *san-sanaksız* bolıdu» — «Yar.» 15:5. ■ 4:18 Yar. 15:5; İbr. 11:12. □ 4:19 «U yüz yaxka yekınlap, tenini əlgən hesablisimu, xundakla ayalı Sarahningmu baliyatkusini əldi dəp qarısımu...» — demək, u əz tenining əlüktək bolıoʻjan əhwaloʻja wə Sarahning kət'iy tuomaslikıoʻja tolımu reallik wə eqırbesiklik bilən qarayıti, biraq bu ixlar uning etıkadıoʻja heq təsir yətküzıdi. ■ 4:20 Yh. 8:56; İbr. 11:11, 18. ■ 4:21 Zəb. 115:3 ■ 4:22 Yar. 15:6. □ 4:23-25 «Məsih bolsa itaʼtsizlikrimiz uqun pıda yolioʻja tapxurıldı wə həkkaniy kılıniximiz uqun tirildürıldı» — «pıda yolioʻja tapxurıldı» deqən ibarə bolsa, u rəzil adəmlərnıng qolı bilən əlümgə tapxurıldı, ləkin bularning həmmisi insaniyətni qıtquzux uqun Hudaning uluox pılanı idi, dəp kərsitıdu. ■ 4:23-25 Rim. 15:4. ■ 5:1 Yəx. 32:17; Yh. 16:33; Əf. 2:13. ■ 5:2 Yh. 10:9; 14:6; 1Kor. 15:1; Əf. 2:18; 3:12; İbr. 3:6; 10:19.

qidadamlikni, qidadamlik ümidni elip kelidu, döp bilimiz. □ ■ 5 Wə bu ümid bizni yərgə karitip qoymaydu, qünki bizgə ata qilinonan Muqəddəs Roh arkilik Hudaning mehır-muhəbbiti alliburun qəlbimizgə quyulup exip taxti. □

6 Qünki biz pəkət amalsiz qaləjinimizda, Məsih biz ihlassizlar üçün Huda bekitkən waqıtta özini pida kildi. □ ■ 7 Birsining həkkanıy adəm üçün jenini pida kilixi nahayiti az uqraydioqan ix; bəzidə yahxi adəm üçün birsi pida boluxqa jür'ət kiliximu mumkin; 8 lekin Huda Öz mehır-muhəbbitini bizgə xuningda kərsitiduki, biz tehi gunahkar waqtimizda, Məsih biz üçün jenini pida kildi. ■ 9 Hazir biz Uning qeni bilən həkkanıy qilinonan ikənmiz, əmdi U arkilik *kelidioqan* oşəzəptin kutuluximiz tehimu jəzməndur. □ 10 Qünki burun Hudaşa düxmən boləqan bolsakmu, Oqlining əlümi arkilik bizni Uning bilən inaklaxturoqan yərdə, Uning bilən inaklaxturoqandin keyin, əmdi *Oqlining* hayati arkilik biz tehimu kutuldurulmamduk?! □ 11 Buning bilənla qalmay, hazir biz Rəbbimiz Əyşa Məsih arkilik Huda bilən inaklaxturułduk, U arkilikmu Hudaning Özidin xadlinimiz. □

Adəm'atidin əlüm, Məsihtin hayatlik — gunahning yiltizi

12 Xuningdək, gunahning dunyaşa kirixi birla adəm arkilik boldi, əlümining dunyaşa kirixi gunah arkilik boldi; xuning bilən gunah arkilik əlüm həmmə adəmgə tarkaldi; qünki həmmə adəm gunah sadir kildi □ ■ 13 (qünki Təwrat qanunidin ilgirimu gunah dunyada bar idi, əlwəttə; halbuki, qanun bolmisa gunahning həsabi elinmaydu. 14 Xundaktimu, əlüm Adəm'ata waqtidin Musa pəyğəmbər waqtioiqə insanlarəjimu həküm sürdi; ular gərgə Adəm'atining sadir kiləqan itaətsizlikidək gunah sadir kilmioqan bolsimu, bu insanlarmu əlüm həkümidin haliy bolmidi). Adəm'atining əzi — keyin kelidioqan Məsihning bir bexarətlilik ülgsidur;

□ 5:3-4 «müxkül əhwallar iqidə xadlinimiz...» — yaki «müxkül əhwallardin təntənə qilimiz».

■ 5:3-4 Yaq. 1:3. □ 5:5 «Wə bu ümid bizni yərgə karitip qoymaydu, qünki bizgə ata qilinonan Muqəddəs Roh arkilik Hudaning mehır-muhəbbiti alliburun qəlbimizgə quyulup exip taxti» — insanning Hudaşa baqlioqan hərəkəndək ümidi, uning bizgə boləqan muhəbbitining bar-yok ikənlikigə ziq baqlinidu, əlwəttə. Əgər biz «Huda bizni səyidu» döp bilsək həmdə Hudaning muhəbbiti əz wujudimizda pəyda boləqan bolsa, hərəkəndək zor ümidlərmu bolidu. □ 5:6 «Qünki biz pəkət amalsiz qaləjinimizda...» — «amalsiz» — əzimizni gunahın kutulduruxqa amalsiz. ■ 5:6 Əf. 2:1; Kol. 2:13; Ibr. 9:15; 1Pet. 3:18. ■ 5:8 Ibr. 9:15; 1Pet. 3:18. □ 5:9 «əmdi U arkilik kelidioqan oşəzəptin kutuluximiz tehimu jəzməndur» — «kelidioqan oşəzəp» Hudaning gunahlarınq üstigə qüxidioqan oşəzipi. □ 5:10 «Qünki burun Hudaşa düxmən boləqan bolsakmu, Oqlining əlümi arkilik bizni Uning bilən inaklaxturoqan yərdə, Uning bilən inaklaxturoqandin keyin, əmdi *Oqlining* hayati arkilik biz tehimu kutuldurulmamduk?!» — Hudaning nijatida «kutulux» pəkət dozahtin kutulux əməs, gunahning barlik asarətliridin azad bolup yengi əhmiyətlilik hayattin bəhrimə boluxtın ibarəttur. □ 5:11 «U arkilikmu Hudaning Özidin xadlinimiz» — «Hudaning Özidin xadlinimiz» degənninq baxqa birhil mənisi barki, «Hudani qəttik danglaymiz». □ 5:12 «Xuningdək, gunahning dunyaşa kirixi birla adəm arkilik boldi» — «birla adəm arkilik» bolsa, Adəm'atimiz arkilik, əlwəttə. ■ 5:12 Yar. 2:17; 3:6; 1Kor. 15:21.

□ 15 *halbuki, Hudaning xapaetlik sowoqiti Adəm'atining itaetsizlikining pütünløy æksidur. Qünki birla adəmning itaetsizliki bilən nuroqun adəm olgən bolsa, əmdi Hudaning mehİR-xəpkiti wə xuningdək birla adəm, yəni Əysa Məsihning mehİR-xəpkiti arkilik kəlgən sowoqat exip-texip turoqçqə, nuroqun adəmgə yətküzülöp tehimu zor nətijə hasil kildi!*

16 Xu xapaetlik sowoqatning nətijisi bolsa, xu bir adəmning gunahning aqiwitigə pütünløy ohximaydu. Qünki bir adəmning bir ketim ötküzgən itaetsizlikidin qıkaroqan həküm insanlarni gunahkar dəp bekitkən bolsimu, əmma xu xapaetlik sowoqat bolsa kəpligən kixilərnin nuroqun itaetsizlikliridin «həkkaniy kilinix»ka elip baridu. 17 Əmdi bir adəmning itaetsizliki tüpəylidin, ənə xu bir adəm arkilik ölüm həkümran boloqan yərdə, *Hudaning mol mehİR-xəpkitini, xundaqla həkkaniylik boloqan xapaetlik sowoqitini qobul qiləqlər bir adəm, yəni xu Əysa Məsih arkilik hayatta xunqə oqalibanə həkümranlik qiləuqılar bolmamdu!*□

18 Xunga, bir ketimlik itaetsizlik tüpəylidin barlik insanlar gunahning jazasioqə məhkum kilinoqan bolsa, ohxaxla bir ketimlik həkkaniy əməl bilən hayatlik elip kelidoqan həkkaniylik pütkül insanlaroqə yətküzülgən.

19 Bir adəmning bir ketimlik itaetsizliki arkilik nuroqun kixilər dərwəqə gunahkar qilinip bekitilgəndək, bir adəmning bir ketimlik itaətmənliki bilənmu nuroqun kixilər həkkaniy qilinip bekitilidu. □ 20 Əmdi Təwrat qanuni insanning itaetsizlikliri kəpək axkarlinip bilinsun dəp kirgüzülgənidi. Ləkin gunah qəyərədə kəpəyğən bolsa, *Hudaning mehİR-xəpkitimu* xu yərdə tehimu exip taxti. ■ 21 Xuningdək, gunah *insaniyatning* üstidin həkümranlik qilip *ularni* ölümgə elip barəqidək, *Hudaning mehİR-xəpkiti* həkkaniylikka asasinip həkümranlik qilip, insanni Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik mənggülük hayatlikka erixtüridu.

□ 5:14 «... Xundaqtimu, ölüm Adəm'ata waqtidin Musa pəyoqəmbər waqtioqə **insanlaroqimu həküm sürdi; ular gərqə Adəm'atining sadir qiləqlən itaetsizlikidək gunah sadir kilmiəqlən bolsimu, bu insanlarmu ölüm həkümidin haliy bolmıdidi**» — rosulning gepi boyiqə, gunah pəkət əz-əzidin məlum boləqləndila andin gunah hesablinidu. Bu məlum bolux ikki yol bilən bolidu: — (1) Hudaning insanoqə biwasitə eytkən səzliri, qanuni arkilik; (2) insanning wijdani arkilik. Adəm'atimiz Hudaning biwasitə buyruqini angliəqlən wə uninoqə itaetsizlik kildi. Adəm'atimiz waqtidin Musa pəyoqəmbər waqtioqə, yəni Təwrat qanuni berilgüqə, insanlar Hudadin biwasitə kəlgən birər qanunni kərmigən. Halbuki, xu dəwrlərdiki ədmlərnin həmmisi əldi. Ular da Hudaning oquk kərsətkən qanuni bolmisimu, Pawlus yukirida eytkəndək, Hudaning qanunidiki əhləkiy tələplər əz kəlb-wıdanlirida məjuwt idi. Xuning bilən xu dəwrlərdikilər «Adəm'atimizning itaetsizliki» (yəni Hudaning biwasitə bir əmrigə hiləplik qiləqlən itaetsizlikidək) gunah kilmiəqlən bolsimu, ular gunah sadir qiləqlinida wıjdani arkilik uni enik bilip yətkən wə gunah səwəbidin ölöp ketiwatqanıdidi. «**Adəm'atining əzi — keyin kelidoqan Məsihning bir hexarətlək ülgsidur**» — Adəm'atimizning birla ketimlik gunahı pütkül insanoqə yaman təsir yətküzgəndək, Məsihning xu bir ketimlik itaət qiləqlini (qurbanliki qiləqlini) pütkül ixəngən insanoqə dəl uning əksini yətküzidu. □ 5:17 «**xu Əysa Məsih arkilik hayatta xunqə oqalibanə həkümranlik qiləuqılar bolmamdu!**» — «həkümranlik qiləuqılar» dəgən ibarə:

— bu dunyada gunah üstidin, ölüm üstidin, Xəytan qatarliqlər üstidin oqalibə qilip həkümran bolunxi kərsətsə kerək. Kəlgüsidə, Hudaning padixəhlik kəlgəndə xu həkümranliqning baxqə tərəplirimu bolidu. □ 5:19 «**Bir adəmning bir ketimlik itaetsizliki arkilik nuroqun kixilər dərwəqə gunahkar qilinip bekitilgəndək, bir adəmning bir ketimlik itaətmənliki bilənmu nuroqun kixilər həkkaniy qilinip bekitilidu**» — bu intayin muhım ayət, Adəm'ata «əz iqigə aloqan» barlik insanlaroqə gunahlik təbiitini yətküzgəndək, ohxaxla Məsih Əysamu etiqad arkilik «Əz iqigə aloqan» barlik insanlaroqə yengi həkkaniy təbiitini yətküzidu. Adəm'ata gunahkar insan aillisning bexi boləqlən; Məsih Əysa yengi birhl insan aillisining bexi wə uning tunji əzasi həm wəkili boldi. ■ 5:20 Luqa 7:47; Yh. 15:22; Rim. 4:15; 7:8; Gal. 3:19

6

Gunahtin kutulup Məsih arkilik hayatlikka erixis

¹ Undaqta, nemə degülük? Hudaning mehır-xəpkiti tehimu axsun dəp gunah iqidə yaxawerəmdük? ² Yak, hərgiz! Gunahka nisbətən ölgən bizlər kandaqmu uning iqidə yaxawerimiz? ³ Yaki silər bilməmsilər? Hərkaysimiz Məsih Əysaoqa kirixkə qəməldürülgən bolsak, Uning ölümi iqigə qəməldürüldük? □ ⁴ Biz qəməldürüx arkilik Uning ölümi iqigə kirip, Uning bilən billə kəməldük; buning məksiti, Məsih Atining xan-xəripi arkilik ölümdin tirilginidək, bizningmu yengi hayatta mengiximiz üqündür. □ ■

⁵ Qünki *Məsihning* ölümiyə ohxax bir ölümdə Uning bilən birgə baqlanoqanikənmiz, əmdi biz qoqum Uning tirilixigə ohxax bir tirilixtimu Uning bilən birgə bolimiz. □ ■ ⁶ Xuni bilimizki, gunahning makani boləqan tenimiz kardin qikirilip, gunahning kullukida yənə bolmaslikimiz üqün, «kona adəm»imiz Məsih bilən billə krestlinip ölgən. ⁷ (qünki ölgən kixi gunahnin halas boləqan bolidu). ■ ⁸ Məsih bilən billə ölgən bolsak, uning bilən təng yaxaydioqanlikimizə ixinimiz. ■ ⁹ Qünki Məsihning ölümdin tirilgəndin keyin qayta əlməydioqanliqi, ölümnin əmdi Uning üstidin yənə həkümranlik kılalmaydioqanliqi bizgə məlum. ■ ¹⁰ Qünki Uning ölümi, U gunahni bir tərəp kılıx üqün pəkət bir qetimlik əldi; Uning hazır yaxawatqan hayati bolsa, U Hudaəqa yüzlinip yaxawatqan hayattur. □ ■ ¹¹ Xuningə ohxax, silərmu özünqlarni gunahka nisbətən ölgən, əmma Məsih Əysada bolup Hudaəqa yüzlinip tirik dəp hesablanglar.

¹² Xunga gunahning əlidiəqan teninglarda həkümranlik kılıxiəqa yol qoymanglar, uning rəzil arzu-həwəslirigə boysunmanglar, ¹³ xuningdək teninglarning heq əzasini həkkanıyətsizlikka qoral kılıp gunahka tutup bərmənglar. Əksiəqə, ölümdin tirildürülgənlərdək, özünqlarni Hudaəqa

□ **6:3 «Hərkaysimiz Məsih Əysaoqa kirixkə qəməldürülgən bolsak, Uning ölümi iqigə qəməldürüldük?»** — «Məsih Əysaoqa kirixkə qəməldürülgən» suəqa qəməldürüp etiəadni etirap kılıxni kərsitəmdü, yaki Mükəddəs Rohka qəməldürülgən kərsitəmdü? Bizningə hər ikkisini kərsitidu. Qünki Huda əldida pəkət «bir qəməldürülgən» bar («Əf.» 4:5); Hudaning adəmnin suəqa qəməldürülgən boləqan məksiti, bu qəməldürülgən arkilik Əz Rohəqa qəməldürülgən elip berixidin ibarət. Birsu suəqa qəməldürülgən Mükəddəs Rohka qəməldürülməgən bolsa tehi toluk «Məsih iqigə qəməldürülgən» bolmaydu (Injil, «Ros.» 19:1-6, «Əf.» 4:5, «Kol.» 2:11-13, «1Pet.» 3:21 wə izahətlarni kəring). ■ **6:3 Gal. 3:27.** □ **6:4 «Biz qəməldürüx arkilik uning ölümi iqigə kirip»** — grek tilida «qəməldürülgən» «xu qəməldürülgən» deyilidu. Yüqiriki izahətni kəring.

«Məsih Atining xan-xəripi arkilik ölümdin tirilginidək...» — «Ata» Huda'atini kərsitidu. ■ **6:4 Rim. 8:11; Əf. 4:23; Fil. 3:10,11; Kol. 2:12; 3:10; Ibr. 12:1; 1Pet. 2:2.** □ **6:5 «Qünki Məsihning ölümiyə ohxax bir ölümdə Uning bilən birgə baqlanoqanikənmiz, əmdi biz qoqum Uning tirilixigə ohxax bir tirilixtimu uning bilən birgə bolimiz»** — «Uning ölümiyə ohxax bir ölümdə» suəqa qəməldürülgən kərsitidu; «Uning tirilixigə ohxax bir tirilix» bizningə (1) yengi hayətkə erixix; wə (2) kıyamət künidiki tirilixnimu kərsitidu. ■ **6:5 Rim. 8:11; Kol. 3:1.**

■ **6:6 Gal. 2:20; 5:24; Fil. 3:10; 1Pet. 4:1, 2.** ■ **6:7 1Pet. 4:1.** ■ **6:8 2Tim. 2:11.**

■ **6:9 Wəh. 1:18.** □ **6:10 «Uning hazır yaxawatqan hayati bolsa, U Hudaəqa yüzlinip yaxawatqan hayattur»** — «Hudaəqa yüzlinip yaxawatqan hayattur»: bu ibarənin bəlkim üq mənisi bar boluxi mumkin; (1) Hudaning xan-xəripi üqün yaxax; (2) Hudaəqa pütünləy tayinip yaxax (xundək kıloqanda ölümdin bolmaydu); (3) Hudaning yetəqliki astida yaxax. Rosul bəlkim ixəngüqilərnin yaxawatqan yengi hayətimu özining xəhsiy niyətliri üqün əməs, bəki «Hudaəqa yüzlinip yaxawatqan» boluxi kərek, deməqəki bolidu (11-ayətni kəring). ■ **6:10 1Pet. 2:24.**

atanglar hëmdə teninglardiki əzalarnı həkkanıyətning qoralı kılıp Hudağa atanglar.■

¹⁴ Gunah siləning üstünglarğa heq həkümranlık kılmaydu; qünki silər Təwrat qanunıning astıda əməs, bəlki Hudaning mehır-xəpkiti astıda yaxawatisilər.

Həkkanıylikning quli bolux hayatlık yolidur

¹⁵ Undakta, qandak kılıx kerək? Qanunıning astıda əməs, mehır-xəpket astıda boluqanlıqimiz üqün gunah sadir kiliwərsək bolamdu? Yağ, hërgiz!

¹⁶ Əzliringlarnı itaətmən kullardək birigə tutup bərsənglar, xu kixining quli boluqanlıqinglarnı bilməmsilər — yaki ölümge elip baridiqan gunahning kulliri, yaki Huda aldida həkkanıylikka elip baridiqan itaətmənlıknıng kulliri boluxunglar mukərrər? ■ ¹⁷ Hudağa təxəkkür! Burun gunahning quli boluqansilər, birak *Məsihning* təlimigə baxlinip, bu təlim kərsətkən nəmunigə qin dilinglardin itaət kildinglar. ¹⁸ Silər gunahning küqidin kutuldurulup, həkkanıylikning kulliri boldunglar.■

¹⁹ Ətliringlar ajiz boluqaqka, silərgə insanqə sözləwatimən: — ilgiri silər tən əzayinglarnı napak ixlarğa wə əhlaksızlıkka kullardək tutup berixinglar bilən tehimu əhlaksızlıklarnı kılqandək, əmdi hazır tən-əzaliringlarnı pak-mukəddəslıkkə baxlaydiqan həkkanıylikka kullardək tutup beringlar. □ ²⁰ Silər gunahning kulliri boluqan waqtinglarda, həkkanıylikning ilkidə əməs idinglar. ■ ²¹ Hazır nomus dəp qaridiqan burunkı ixlardin xu qaqda silər zadi qandak mewə kərdunglar? U ixlarning aqiweti ölümdür. ²² Birak, hazır silər gunahın erkin kılınıp, Hudaning kulliri boluqan ikənsilər, silərdə özunglarnı pak-mukəddəslıkkə elip baridiqan mewə bar, uning nətijisi mənggülık hayattur.

²³ Qünki gunahning ix həkki yənıla ölümdür, birak Hudaning Rəbbimiz Məsih Əysada boluqan sowqiti bolsa mənggülık hayattur.■

7

Nikah munasiwitidin misal

¹ I kərindaxlar, mən hazır Təwrat qanunini bilgənlərgə sözləwatimən; silər qanunıning pəkət hayat waqtidila insan üstigə həkümran bolidiqanlıqini bilməmsilər?

² Məsılən, eri bar ayal, eri hayatla bolidikən, qanun boyiqə erigə baqlanıqan; lekin eri ölüp kətsə, *özini erigə baqlıqan* nikah qanunidin azad kılınıdu.■ ³ Xuning üqün, bu ayal eri hayat waqtida baxka bir ərgə baqlansa, zinahor ayal dəp atilidu. Lekin eri ölüp kətsə, u *nikah* qanunidin erkin bolidu; xu qaqda baxka bir ərgə təgsə, zina kılqan bolmaydu.■ ⁴ Huddi xuningdək, kərindaxlar, silər Əysa Məsihning *qurbanlıq* teni arkılık Təwrat qanunıqə nisbətən öldunglar. Buning

■ **6:13** Luğa 1:74; Rim. 12:1; Gal. 2:20; İbr. 9:14; 1Pet. 4:2. ■ **6:16** Yh. 8:34; 2Pet. 2:19.

■ **6:18** Yh. 8:32; Gal. 5:1; 1Pet. 2:16. □ **6:19** «ətliringlar ajiz boluqaqka, silərgə insanqə sözləwatimən...» — «mən insanqə sözləwatimən» degən ibarə toqruluk 3:Stiki izahatni kəring.

■ **6:20** Yh. 8:34. ■ **6:23** Yar. 2:17; Rim. 5:12; 1Kor. 15:21; Yağ. 1:15. ■ **7:2** 1Kor. 7:2,10,39.

■ **7:3** Mat. 5:32.

məxsiti silərnin baxka birsigə, yəni ölümün Tirilgüqigə baolinxinglar wə xuning bilən Hudaqə mewə berixinglardin ibarəttur. □ ■

⁵ Qünki biz «ət»ning ilkidə waqtimizda, Təwrat qanuni gunahning arzu-həwəslirini tehimu kəzoqap, tenimizdiki əzalarda ölümgə elip baridoqan mewini qıkarəjanidi; □ ⁶ lekin, hazır biz Təwrat qanunining ilkidin ərkin bolduk. Qünki əzimizni boqup turidoqan bu qanunə nisbətən əlgən bolup, qanunning dəsturining kona yolida əməs, bəlki Rohning yengi yolida Hudaning kullukida bolimiz. □ ■

Mukəddəs qanun wə gunah

⁷ Undaқта nemə degülük? Təwrat qanunining əzi gunahmu? Hərgiz undaқ əməs! Dərwəqə, qanunning kərsətmiliri bolmisa, gunahning nemə ikənlikini bilməyttim. Qanun «nəpsaniyətqilik qılma» demigən bolsa, nəpsaniyətqilikning nemə ikənlikini bilmigən bolattim. ■ ⁸ Ləkin gunah qanunning əmri arқilik pürsət tepip, iqimdə hərhil nəpsaniyətqilikləni kəzoqidi. Təwrat qanuni bolmisa, gunahmu əlüktək jansiz bolatti. ■ ⁹ Bir qəqlarda qanunning sirtida yaxioqinimda hayət idim, ləkin qanun əmrini bilixim bilənla, gunahmu janlinip, meni ölümgə elip bardı. □ ¹⁰ Əslidə kixigə hayətlik elip kəlsun dəp buyruloqan qanunning əmri əksiqə manganə ölüm elip kəldi. □ ¹¹ Qünki gunah qanunning əmri bilən hujum pürsitini tepip, meni azdurdi wə əmr arқilik meni əltürdi.

¹² Buningdin qaridoqanda qanun həkikətən pak-mukəddəstur, uning əmrimu mukəddəs, toqra-adalətlik wə yaxxidur. ■ ¹³ Undaқта, yaxhi boləqini manganə ölüm boldimu? Hərgiz undaқ əməs! Bəlki, gunahning

□ **7:4 «Buning məxsiti silərnin baxka birsigə, yəni ölümün Tirilgüqigə baolinxinglar wə xuning bilən Hudaqə mewə berixinglardin ibarəttur»** — birdinbir «ölümün Tirilgüqi» Məsihdur, əlwəttə. «Hudaqə mewə berix»ning hər tərəplimə mənisi bar; «nikahning mewisi» adəttə balilar bolidu; Məsihkə baolinxingning nətəjisi bəlkim baxqilarning biz arқilik Hudaqə etikəd baolap Uningə pərzənt boluxidin ibarət bolidu; bu, xühhisizki, rosul muxu yərdə kərsətkən «mewə»ning bir qismi. «Gal.» 5:22nimu kəring. ■ **7:4 Gal.** 2:19; 1Pet. 4:1.

□ **7:5 «Qünki biz «ət»ning ilkidə waqtimizda, Təwrat qanuni gunahning arzu-həwəslirini tehimu kəzoqap, tenimizdiki əzalarda ölümgə elip baridoqan mewini qıkarəjanidi»** — «ət» degən səznin muxu yərdiki mənisi toqurluқ «kixir səz»imizni kəring. «Təwrat qanuni gunahning arzu-həwəslirini tehimu kəzoqap» degən səzlər qanunning insanning təbiitida pəyda qiloqan təsirlirini kərsitidu. Buning üç tərəpi bar: (1) insanning nuroqun qilmixliri angisiz; (2) insanning təbiiti bək tətür bolup, Huda buni qıl desə, u baxqıqə qilidu; (3) (əng muhimi) nuroqun kixilər xu guwahliqni beriduki, əzining Hudaning qanunlirioqə əməl qilixkə tirixkənsəri əz gunahliri tehimu axkarilininu, həttə kəpiyip ketidu. Təwəndiki 7-25-ayətlərdə Pawlus əzining bu toqurluқ təjribisini biz üqün qışiqə bayan qilidu. □ **7:6 «ləkin, hazır biz Təwrat qanunining ilkidin ərkin bolduk, Qünki əzimizni boqup turidoqan bu qanunə nisbətən əlgən bolup, qanunning dəsturining kona yolida əməs, bəlki Rohning yengi yolida (Hudaning) kullukida bolimiz»** — oқurmən «Təwrat qanuni»qə əməl qilay desə, uningda 613 maddilik əmr-bəlgilimining bar ikənlikini bilixi kərək. Ularəqə əməl qilix biryaқта tursun, ularni esida qing tutuxla kəp adəmlərgə qiyin kəlixu mumkin. «Roh» — Hudaning Mukəddəs Rohi. ■ **7:6 Rim.** 2:29; 2Kor. 3:6. ■ **7:7 Mıs.** 20:17; Qan. 5:21; Rim. 3:20; İbr. 7:18. ■ **7:8 Yh.** 15:22; Rim. 4:15; 5:20; Gal. 3:19. □ **7:9 «bir qəqlarda qanunning sirtida yaxioqinimda ...»** — buning mənisi bəlkim: «Təwrat qanunining məndin nemini tələp qilidoqanliqini quxənməyidoqan waqtimda,...». «qanun əmrini bilixim bilənla...» — grek tilida «qanun əmri manganə kəlgəndila,...». «...gunahmu janlinip, meni ölümgə elip bardı» — muxu ayəttiki «ölüm» xühhisizki, rohiy jəhəttiki ölümni kərsitidu. □ **7:10 «Əslidə kixigə hayətlik elip kəlsun dəp buyruloqan qanunning əmri ...»** — məsilən, «Qan.» 4:1ni kəring.

■ **7:12 1Tim.** 1:8.

kəwətla kəbih ikənliki əmr arkilik oʻquk axkarilinixi üqün, bu yahxi əmrning wasitisi bilən gunah mändə ölüm pəyda kildi.

Gunahning dahxətlik küqi

¹⁴ Təwrat kanunining «rohka təwə» ikənlikini bilimiz. Birak mən bolsam «ətkə təwə»durmən, demək gunahka küldək setilojanmən. □ ■ ¹⁵ Qünki nemə kiliwatkinimni özüm mu bilməymən. Qünki özüm niyət kילוan ixlarni kilməymən; əksiqə, nəprətlinidiqinimni kili mən. ■ ¹⁶ Lekin əgər özüm halimiojan ixlarni kilsam, özüm kanunning yahxi ikənlikini etirap kילוan bolimən. ¹⁷ Xundak ikən, bu ixlarni mən əməs, bəlki iqimdə məwjut boləjan gunah kilduridu. ¹⁸ Iqimdə, yəni mening ətlirimdə heq yaxhiliqning məwjut əməslikini bilimən; qünki yaxhiliq kilix niyitim bar bolsimu, uni kılalməymən. ■ ¹⁹ Xuning üqün özüm haliojan yaxhiliqni kilməy, əksiqə halimiojan yamanliqni kili mən. ²⁰ Özüm niyət kilmiojan ixni kilsam, buni kiliديوan mən əməs, bəlki iqimdə makan kילוan gunah tur.

²¹ Buningdin özümdiki xundak bir kanuniyətne baykaymənki, yaxhiliqni kilməkqi boləjinimda, yamanliq hamən iqimdə manga həmrəh bolidu. □ ■ ²² Qəlbimdə Hudaning kanunidin səyünimən; ■ ²³ birak tenimdiki əzalirimda baxka bir kanuniyətne sezimən. Bu kanuniyət qəlbimdiki kanun bilən jəng kilip, meni tenimdiki əzalirimdiki gunah sadir kilduroquqi kanuniyətke əsir kildidu. ■ ²⁴ Nemidegən dərmdən adəmmən-hə! Əlümgə elip baridiojan bu tenimdin kimmu meni kutkuzar? ²⁵ Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik Hudaoya təxəkkür bolsun! Xundak kilip, qəlbim bilən Hudaning kanunioja itaət kili mən, lekin ətlirimdə gunah sadir kilduroquqi kanuniyətke itaət kili mən. □

8

Mukəddəs rohtiki hayatlik kanuniyiti

¹ Hulasilisak, Məsih Əysada boləjanlar gunahning jazasioja məhkum bolmaydu. ² Qünki Məsih Əysada boləjan hayatliqni bəhx etidiojan Rohning kanuniyiti adəmnı gunahka wə əlümgə elip baridiojan kanuniyəttin silərni halas kildi. □ ■ ³ Qünki *gunahlik* ət elip kelidiojan ajizlik tüpəylidin Təwrat kanuni kılalmiojanni Hudaning Əzi *kildi*; U Əz Ooqlini gunahkar ətlik kiyapəttə gunahni bir tərəp kilixka əwətip, əttiki məwjut gunahni

□ **7:14** «**birak mən bolsam «ətkə təwə»durmən, demək gunahka küldək setilojanmən**» — «ətkə təwə» yaki «əttə boləjan» toqurluk kirix səzni kəring. ■ **7:14** Yəx. 52:3. ■ **7:15** Gal. 5:17. ■ **7:18** Yar. 6:3,5; 8:21. □ **7:21** «**Buningdin özümdiki xundak bir kanuniyətne baykaymənki, yaxhiliqni kilməkqi boləjinimda, yamanliq hamən iqimdə manga həmrəh bolidu**» — grek tilida «kanuniyət» wə «kanun» birlə səz bilən ipadilididu. ■ **7:22** Əf. 3:16. ■ **7:23** Gal. 5:17. □ **7:25** «**Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik Hudaoya təxəkkür bolsun!**» — demək, u əzi kılalmaydiojan ixni Huda Əzi kילוan; baxkiqə eytkanda, «Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik adəmnı kutkuzidiojan Hudaoya təxəkkür!». «**xundak kilip, qəlbim bilən Hudaning kanunioja itaət kili mən, lekin ətlirimdə gunah sadir kilduroquqi kanuniyətke itaət kili mən**» — təwəndiki 8-bab, 8-9-ayətne kəring. □ **8:2** «**silərni halas kildi**» — bəzi kona kəqürmə oram yazmılarda «meni halas kildi» dəp yezilidu. ■ **8:2** Yh. 8:36; Rim. 6:18, 22; Gal. 5:1.

өлүмгө mähkum kiliwetti; □ ■ 4 buning bilən *muqəddəs* kanunning həkkanıy təlipi ətkə əgəxməydiqan, bəlki Rohka əgixip mangidiqan bizlərdə əməlgə axurulidu. □

5 Qünki ətkə boysunidiqanlar ətkə has ixlarning oyida yüridu; Muqəddəs Rohka boysunidiqanlar bolsa, xu Rohka ait ixlarning oyida yüridu. □ ■

6 Əttiki oy-niyətlər adəmni ölümgə elip baridu; Muqəddəs Rohka ait oy-niyətlər hayatlık wə hatirjəm-amanlıktır; 7 qünki əttiki oy-niyətlər Hudaqə düxmənliktır; qünki ət Hudaning kanunioqə boysunmaydu həm hətta uningqə boysunuxi mumkin əməs; 8 əttə bolqanlar Hudani hursən qılalmaydu.

9 Əmma silərgə kəlsək, pəkət Hudaning Rohi dər wəkə iqinglarda yaxawatqan bolsa, silər əttə əməs, bəlki Rohta yaxaysilər. Əmma Məsihning Rohioqə igə bolmioqan adəm bolsa, u Məsihkə mənsuplardin əməs. ■

10 Lekin Məsih kəlbinglarda bolsa, teninglar gunah tüpəylidin ölümning ilkidə bolsimu, həkkanıylik tüpəylidin rohinglar hayattır. □ 11 Həlbuki, əlgən Əysani ölüm din Tirildürgüqining Əzidiki Roh silərdə yaxisa, Məsihni ölüm din tirildürgüqi kəlbinglarda yaxawatqan Rohi arkilik əlidiqan teninglarnimu hayati küqkə igə qilidu. □ ■

12 Xuning üqün, qerindaxlar, biz ətkə kərzdar əməs, yəni uningqə əgixip yaxaxka kərzdar əməsmiz. 13 Qünki ətkə əgixip yaxisanglar, halak bolisilər; lekin Muqəddəs Rohka tayinip əttiki qilmixlarni ölümgə mähkum kılsanglar, yaxaysilər. □ 14 Qünki kimlərki Hudaning Rohining yetəkçilikidə yaxisa, xularning həmmisi Hudaning pərzentlidir. ■

15 Qünki silər qəbul qiloqan roh kullukqə ait əməs, xundaqla siləрни kayta qərkunqka saloqı birhil roh əməs, bəlki silər oqullukqə elip baridiqan Rohni qəbul qiloqansilər; U arkilik «Abba, ata!» dəp nida

□ 8:3 «U (Huda) Əz Ooqlini gunahkar ətlik kıyapəttə gunahka qurbanlik süpitidə gunahni bir tərəp kılixka əwətip» — Əysa Məsih pütünləy insan boldi, uning teni bizning tenimizgə ohxax, birax uning eti «gunahkar ət» əməs idi; xunga Pawlus uning: «gunahkar ətkə ohxaydiqan ətlik kıyapət»lik təndə dunyaoqə kəlgənlikini bayan qilidu. ■ 8:3 Ros. 13:39; Rim. 3:28; Gal. 2:16; İbr. 7:18. □ 8:4 «muqəddəs kanunning həkkanıy təlipi... (Muqəddəs) Rohka əgixip mangidiqan bizlərdə əməlgə axurulidu» — «kanunning həkkanıy təlipi» — kirix sezimidə «ixəngüqilərnıng Təwrat kanuni bilən munasiwiti toqruluk» yazoqinimizni kəring.

□ 8:5 «Muqəddəs Roh» — grek tilida «Roh». 6-, 13-, 23-, 26- wə 27-ayəttimu xundaq. ■ 8:5 1Kor. 2:14. ■ 8:9 1Kor. 3:16. □ 8:10 «Lekin Məsih kəlbinglarda bolsa, teninglar gunah tüpəylidin ölümning ilkidə bolsimu, həkkanıylik tüpəylidin rohinglar hayattır» — demək, birsi etiqad arkilik Hudaning həkkanıylikioqə erixkən bolsa, xu haman mənggülük hayat uning rohidə baxlinidu. Baxka birhil təjimisı: «həkkanıylik tüpəylidin (Muqəddəs) Roh silərnıng hayatinglar boldi». □ 8:11 «Məsih Əysani ölüm din Tirildürgüqı» — Huda, əlwəttə.

«Həlbuki, əlgən Əysani ölüm din Tirildürgüqıning Əzidiki Roh silərdə yaxisa, Məsihni ölüm din Tirildürgüqi kəlbinglarda yaxawatqan Rohi arkilik əlidiqan teninglarnimu hayati küqkə igə qilidu» — bu bayanni ikki tərəptə qūxəngili bolidu: (1) Huda kıyamət künidə bu dunyada əlidiqan tenimizni tirildüridu; (2) tenimiz bu dunyada gunah tüpəylidin «ölümgə mähkum bolqan» (10-ayət), lekin Huda bizgə Əz Rohi arkilik hayat ətküzüp, tenimizni küqəytip janlanduridu. Bizningə hər ikki mənisı toqridur. ■ 8:11 Rim. 6:4, 5; 1Kor. 6:14; 2Kor. 4:14; Əf. 2:5; Kol. 2:13. □ 8:13 «... Ətkə əgixip yaxisanglar, halak bolisilər» — grek tilida «... Ətkə əgixip yaxisanglar, əlisilər». ■ 8:14 Gal. 5:18.

kilimiz. □ ■ 16 Roh bizning öz rohımız bilən billə bizning Hudaning baliliri ikənlikimizgə guwahlik beridu. ■ 17 Hudaning baliliri ikənmiş, əmdi mirashorlarmu bolimiz — Hudaning mirashorliri həmdə Məsih bilən täng mirashor bolimiz — pəkətlə uning bilən täng azab-okuşet tartsakla, uning bilən xan-xərəptin täng bəhrimən bolimiz.■

Kəlgüsidiki xan-xərəp

18 Qünki mən hazırki azab-okuşetlərnin kəlgüsidə bizdə axkariliniđoğan xan-xərəplərgə heq selixturoquçiligi yok dəp hesablaymən. □ ■ 19 Qünki pütkül kainat Hudaning oşullirinin ayan kilinixini intizarlik bilən kütməktə. 20-21 Qünki yaritloğan kainat *Hudaning lənit astida kəlip*, bımənilikkə qəktürüldi. Bu, kainatning öz ixtiyari bilən əməs, bəlki uni qəktürgüqinir iradisi bilən boldi wə xundak ümidi bilən boldiki, kainat özimu qirixtin boloğan kulluktin kütquzulup, Hudaning pərzəntlirigə beoşixliniđoğan xan-xərəpkə təwə boloğan hərlükkə erixtürülüxtin ibarət idi.

22 Qünki pütkül kainatning hazırqiçə nalə-pəryad kətürüp, tuoüt toloşiqin azabini birliktə tartiwatқанlikini bilimiz. ■ 23 Yaloşuz kainat əməs, həttə bizmu, yəni *mukəddəs Rohning tunji qıkaroğan mewisidin bəhrimən boloğan bizlərmu dilimizda nalə-pəryad kətürməktimiz həmdə Hudaning oşulliri süpitidə qəbul kiliniximizni*, yəni tenimizning nijatning hərlükiçə qıqirilixini intizarlik bilən kütməktimiz. □ ■

□ 8:15 «...silər oşulluqqa elip baridiğan Rohni qəbul kilənsilər» — «oşulluqqa elip baridiğan» — «Hudaşa oşul boluxça elip baridiğan», demək. Grek tilida bu səz adəttə birsinig yetim balini əz oşulum dəp qəbul kilip bekiwelixini kərsitidu. «U arkilik «Abba, ata!» dəp nida kilimi» — «Abba» degən səz ibranii tili bolup, «səyümlük ata» degən mənida. «Abba» həm səyümlük munasiwətni həm hərmətni bildüridu. Pawlus ibranii tilidiki bu səzni grek tilida səlwydiğan Rim xəhiridiki etiқadqilarşa muxu yərdə tonuxturidu. ■ 8:15 Yəx. 56:5; 1Kor. 2:12; Gal. 3:26; 4:5, 6; 2Tim. 1:7. ■ 8:16 2Kor. 1:22; 5:5; Əf. 1:13; 4:30. ■ 8:17 2Tim. 2:11,12. □ 8:18 «kəlgüsidə bizdə axkariliniđoğan xan-xərəplərgə heq selixturoquçiligi yok» — «heq selixturoquçiligi yok» grek tilida «selixturoxça ərziməydu». «Bizdə axkariliniđoğan xan-xərəplər» — baxқа birhil tərijimisi: «bizgə axkariliniđoğan xan-xərəplər...». Biraқ keyinki ayətkə qarışanda tərijimimiz toşqridur. ■ 8:18 Mat. 5:12; 2Kor. 4:10, 17; Fil. 3:20; 1Pet. 4:13; 1Yuha. 3:1, 2. ■ 8:22 Wəh. 5:13 □ 8:23 «...Hudaning oşulliri süpitidə qəbul kiliniximiz...» — grek tilida «oşulluqqa qəbul kiliniximizni». «yalošuz kainat əməs, həttə bizmu, yəni Mukəddəs Rohning tunji qıkaroğan mewisidin bəhrimən boloğan bizlərmu dilimizda nalə-pəryad kətürməktimiz həmdə (Hudaning) oşulliri süpitidə qəbul kiliniximizni, yəni tenimizning nijatning hərlükiçə qıqirilixini intizarlik bilən kütməktimiz» — bu ayəttiki üç nukta toşruluk tohtilimiz; (1) «Mukəddəs Rohning tunji qıkaroğan mewisi»; bu ibarining bəkim ikki jəhəti bar: (a) Mukəddəs Roh barlik ixəngüqilərdə Hudaning mewisini, yəni muhəbbət, xadlik, hatirjəmlik қатарliklarni qıqiridu; bu mewə bolsa Hudaning padixahlikining bu dunyada qıkaroğan tunji mewisidur wə xundakla uning realliqışa ispat bolidu (14:17ni kərug); (ə) ixəngüqilər əzlidə qıqiriləğan bu mewidin bəhrimən bolup, uningdin Hudaning padixahlikining kəlgüsidə pütkül dunyaşa, jumladin əzlinirig həmmissi üstigə toluқ həkümranlik kilidiğanlikışa ispat həm kapalət dəp bilidu; (2) «oşul süpitidə qəbul kilinix» — kona zamanlarda mətiwər adəm məlum namrat yaki «jəmiyəttə ornı yok» bir yax kixini bekiwəlməqçi bolsa, jəmətni qong soruşıça qakirip uni «əz oşulum», «əz kizim» dəp jakarlaytti. Rosul Hudamu kəlgüsidə ələm aldidə ixəngüqilərnə «Əz oşulum» dəp xundak jakarlaydiğanlikini kərsətməqçi. (3) «tenimizning nijattiki hərlükkə qıqirilixi» — hazır ixəngüqilərgə Hudaning nijat-iltipati bilən yengi rohi, yengi qəlbi bar; Məsih Əysa biz üçün erixən nijatta yənə «yengi tenimiz»mu bar, қiyamət күnidə uni U bizgə beridu. ■ 8:23 Luқа 21:28.

24 Biz ümidkə baqlanaraqqa tkuzlojanikənmiz. Lekin ümid kilingan nərsə körülgən bolsa, u yənə ümid bolamdu? Kimmu köz aldidiki nərsini ümid kilsun? 25 Birak, tehi kərmiginimizgə ümid baqlıjanikənmiz, uni səwrqanlik bilən kütüximiz kerəktur.

26 Xuningdək, insaniy ajizlikimizda *Mukəddəs Roh* kelip bizgə yardəm kilidu; qünki qandaq dua kiliximiz kerəklisini bilməymiz. Lekin Rohning Əzi ipadiligüsis nalə-pəryad bilən biz üqün *Hudaning aldida* turup dua-tilawət kilmakta. □ ■ 27 Insanlarning kəlbini inqikiləp közitip Karişuqi bolsa, *Mukəddəs Rohning* oy-niyətilirining nemə ikənlikini bilidu; qünki U Hudaning iradisi boyiqə mukəddəs bəndiliri üqün *Hudaning aldida* dua kilip ötünmektə. 28 Xundakla xuni bilimizki, pütkül ixlar Hudani səyidişanlarning, yəni uning məxsət-muddiasi boyiqə qakirilşanlarning bəht-bərikitişgə birliktə hizmət kilmakta. 29 Qünki Huda aldın kəngligə pükəkənkixiləni, ularning kəlgüsidə Əz Oşlının obrazioşə ohxax bolidişinini, Oşlının nuroşun qerindaxliri arisidiki tunji oşli bolidişinini aldın bəlgiləşən. □ ■ 30 Aldın bekitkən kixiləni U qakirdi, qakiroşan kixiləni U həkkanıy kildi; həkkanıy kilşanlarğa U xan-xəşp ata kildi.

Hudaning meşir-muəbbitining küqlükliki

31 Undakta, bu ixlarğa yənə nemə dəyli? Huda biz tərəptə turojanikən, kimmu bizgə karxi qikalışun?! ■ 32 Əz Oşlinimu ayimay, Uni həmmimiz üqün pida yolişə tapxuroşan *Huda*, Uningğa qoxup həmmini bizgə xərtsiz ata kilmay qalarmu? ■ 33 Kimmu Hudaning tallioşanliri üstidin xikayət kilalışun?! Huda həkkanıy kilşan yərdə, ■ 34 kimmu gunahqa məhkum kilalışun? Ölgən, xundakla tirilşən wə Hudaning ong yenida turuwatқан, həmdə biz üqün *Hudaning aldida* turup dua-tilawət kiliwatқан Məsih xundak qilarmu?! □ ■ 35 Kim bizni Məsihning meşir-muəbbitidin ayriwətəlišun? Japa-muxəkkətmu, dərd-ələmmu, ziyankəxlükmu, aqar-qilikmu, yalingaqlikmu, heyim-hətərmu yaki kilişmu? 36 *Mukəddəs yazmilarda* eytilşinidək: —

«Seni dəp kün boyi kirilmaktimiz,

Boşuzlinixni kütüp turoşan qoylardək hesablanmaktimiz». □ ■

37 Birak bizni Səygüşişgə tayinip bularning həmmisidə oşaliplarning oşalipi bolmaktimiz; 38 Xuningğa kət'iy qayil kilindimki, mayli əlüm bolsun hayatlik bolsun, pərixtilər bolsun jin-xəytan həkümranlar bolsun,

□ 8:26 «...insaniy ajizlikimizda Mukəddəs Roh kelip bizgə yardəm kilidu... » — «Mukəddəs Roh» — grek tilida pəkət «Roh» deyilidu. ■ 8:26 Mat. 20:22; Yaş. 4:3.

□ 8:29 «Huda... Oşlının nuroşun qerindaxliri arisidiki tunji oşli bolidişinini aldın bəlgiləşən» — «tunji oşul» birinşi orunda, muxu yərdə pütkül ələmdə birinşi orunda turidu, əlwəttə. «Zəb.» 89:27ni kəriş. ■ 8:29 Kol. 1:18. ■ 8:31 Qəl. 14:8. ■ 8:32 Yar. 22:12; Yəx. 53:5; Yh. 3:16. ■ 8:33 Yəx. 50:8. □ 8:34 «Ölgən, xundakla tirilşən wə Hudaning ong yenida turuwatқан, həmdə biz üqün ... dua-tilawət kiliwatқан Məsih» — «Hudaning ong yenida» bolsa ələmnin əng yukiri jayi, həmmini baxquridişan yər. ■ 8:34 Ibr. 7:25. □ 8:36 «Seni dəp kün boyi kirilmaktimiz, boşuzlinixni kütüp turoşan qoylardək hesablanmaktimiz» — «Zəb.» 44:22 — nəkil kəltürülşən bu ayət boyiqə ixəngüqilər Hudaning yolida, Hudani dəp kəp japa-muxəkkətlərgə wə ziyankəxlikkə uqrixi mumkin. ■ 8:36 Zəb. 44:22; 1Kor. 4:9; 2Kor. 4:11.

hazirki ixlar yaki kəlgüsidiği ixlar bolsun, hərқандақ rohıy küqlər bolsun, □ 39 pələk bolsun haңg bolsun, xundaqla pütkül kainatta yaritılğan hərқандақ baxқа bir xəy'i bolsun, bizni Rəbbimiz Məsih Əysada bolğan Hudaning mehir-muhəbbitidin heqқақан ayriwətküqi bolalmaydu.

9

Huda wə Uning talliojini Israil

1 Mən Məsihtə həkikətni sözləymən, yaloğan gəp eytmaymən, wijdanım Mukəddəs Rohning ilkidə bolup özəmgə guwahlık kilməktə —□ ■ 2 Kəlbimdə zor dərd-ələm wə tūgiməs azab bar. 3-4 Qünki mənning buradərlirim, yəni jismaniy jəhəttiki kərindaxlırim bolğan Israillarni *nijat tapқuzalisam Hudaning* lənitigə kəlip Məsihtin məhrum kiliniximni tiləxkə razi idim; ular Israillar! — ularğa oşulluk həқuqi, *Hudaning* xan-xəripining ayan kilinixi, əhdiliri, Təwrat kənunining amanət boluxi, ibadət hizmətliri wə *Təwrat* wədiliri nesiwə kilindi.□ ■ 5 Uluoq *ibraniy* ata-bowiliri ularningkidur; jismaniy jəhəttə Məsih ularning əjdadidur. U barlık məwjudat üstidin həküm sürgüqi, mənggü mubarək Hudadur. Amin! □ ■

6 — Birəқ Hudaning *Israiloğa bolğan* səzi bikar boldi, deməymən; qünki Israildin bolğanlarning həmmisila həkikiy Israil hesablanmaydu;■

7 xuningdək, İbrahımning əwladlıri bolsimu, həmmisila uning pərzəntliri hesablanmaydu. Qünki *mukəddəs yazmilarda İbrahımoğa*: «İshəқtin tərəlgənlərlə sening nəsling hesablinidu» — deyilgən. □ ■

8 Demək, jismaniy jəhəttin *İbrahımdin* tərəlgən pərzəntlər Hudaning pərzəntliri boliwərməydu, bəki *Hudaning* wədisi arkiplik tərəlgənlər *İbrahımning* həkikiy nəslı hesablinidu.■ 9 Qünki Hudaning bərgən wədisi mundəқ idi: «*Kələr yili* muxu qəoqda kəytip kelimən, Sarah bir oşuloğa ana bolidu».□ ■

□ 8:38 «**pərixtilər bolsun jin-xəytan həkümranlar bolsun,...**» — «jin-xəytan həkümranlar» bolsa grek tilida pəқət «həkümranlar»la deyilidu. İnjlida bu səz adəttə jin-xəytanlarni kərsitidu («Əf.» 6:12ni kərüng). «**hərқандақ rohıy küqlər bolsun**» — grek tilida «hərқандақ küqlər bolsun». □ 9:1 «**mən Məsihtə həkikətni sözləymən**» — «Məsihtə»: «Məsihgə mənşup bolup, Uning yetəқkilidə, Uningdin iltipət, küq-қudrətni aloğanda.....» degən mənıdə,. «Kirix sez»imiznimu kərüng. ■ 9:1 Rim. 1:9; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5; 5:27.

□ 9:3-4 «**ularğa oşulluk həқuqi,... wə Təwrat wədiliri nesiwə kilindi**» — «oşulluk həқuqi» degəklık, Məsih arkiplik Hudağa oşul boluxtiki imtiyaz. ■ 9:3-4 Mis. 32:32; Rim. 10:1; Mis. 4:22; Qan. 7:6; Rim. 2:17; 3:2; Əf. 2:12. □ 9:5 «**uluoq ibraniy ata-bowiliri**» — demək, İbrahım, İshəқ, Yəқup, Yüsüp wə Yəhuda kətarliklər. «**jismaniy jəhəttə Məsih ularning əjdadidur**» — demək, Məsihning tuşuluxining **rohıy jəhətimu** bar idi — U həm insandın (pak Israillik kız Məryəmdin) həm Mukəddəs Rohdin tuşuloğan. «**...məsih ularning əjdadidur. U barlık məwjudat üstidin həküm sürgüqi, mənggü mubarək Hudadur. Amin!**» — rosul Pawlusқа eng dərd yetküzidioğan ix — Məsih Israilda tuşuloğan wə toluk Hudalıq təbiiti bolsimu, Israillar əzliri uni, yəni əz Məsihını heq tonumaytti. ■ 9:5 Yər. 23:6; Yh. 1:1; Ros. 20:28; Rim. 1:4; İbr. 1:8,9,10. ■ 9:6 Qəl. 23:19; Yh. 8:39; Rim. 2:28; 3:3; 2Tim. 2:13. □ 9:7 «**İshəқtin tərəlgənlərlə sening nəsling hesablinidu**» — («Yər.» 21:12). Bu səz intayın kışka bolup, toluk mənisi: «Mən sanga wədə kəloğan əwladlıring, yəni pütkül dunyoğa bəhtimni yetküzidioğan əwladlıring İsmaildin əməs, İshəқtinla kəlip qıkıdu» degəndəк. ■ 9:7 Yər. 21:12; Gal. 3:29; 4:23; İbr. 11:18. ■ 9:8 Gal. 4:28. □ 9:9 «**Kələr yili muxu qəoqda kəytip kelimən, Sarah bir oşuloğa ana bolidu**» — («Yər.» 18:10, 14). Bu ayəttə deyilgən «oşul» İshəқ bolidu. ■ 9:9 Yər. 18:10.

¹⁰ Uning ustiga, Riwkah bir ʻrdin, yəni əjdadimiz Ishaktin *qoxkezakga* hamilidar boʻlganda, ■ ¹¹⁻¹² Pərzəntliri tehi tuqulmishanda, heçqandak yahyi yaki yaman ixnimu kilmasta, Huda Özining adəmlərnı tallaxniki muddiasining ularning kılöjan ix-əməllirigə əməs, pəkət Qakıroquçi bolöjaning iradisigə asalanöjanlikini kərsitix üqün, Riwkahöya: «Qongı kiçikining hizmitini kılıdu» — deyilgənidi. □ ■ ¹³ Huddi yəne mukəddəs yazmilarda eytilöjnidək: «Yakupni söydüm, Əsawdin nəprətləndim». □ ■

¹⁴ Undakta, bularoʻya nemə dəyli? Hudada adalətsizlik barmu? Hərgiz yok! ■ ¹⁵ Qünki Huda Musaoʻya mundak degən: —

«Kimgə rəhim kılöjum kəlsə, xuningöya rəhim kılımən, Kimgə iq aqrıtkum kəlsə, xuningöya iq aqrıtimən». □ ■

¹⁶ Demək, bu ix insanning iradisigə yaki ularning tirixqanlıkioʻya əməs, bəki rəhimdillik kərsətküçi Hudaoʻya baqlıktur. ¹⁷ Qünki Huda mukəddəs yazmilarda Pirəwngə mundak degən: — «Mening seni tiklix-imdiki məksət dəl xuki, kudritimni üstüngdə kərsitix həmdə namimning pütkül jahanöya jakarlinixi». □ ■

¹⁸ Demək, Huda halioʻjiniöya rəhim kılıdu, halioʻjini tax yürək kılıdu.

Hudaning oʻzıpi wə xapaiti

¹⁹ Əmdi bəkim sən manga: «Hudaning iradisigə heçkim karxi çikəlməydiöjan tursa, undakta Huda nemə üqün insanni əyibləydu?» — deyixing mumkin.

²⁰ Biraç, əy insan, Huda bilən takallaxkudək kimsən? Kelipta xəkilləndürüliwatkan nərsə özini xəkilləndürgüçigə: —

«Meni nemə üqün bundak yasiding?» — deyələmdü? ■ ²¹ Humdanqıning ohxax bir kallək laydin esil orunoʻya ixlitidiöjan қақımu, xundakla adəttiki orunoʻya ixlitidiöjan қақımu yasax hokuçi yokmu? □ ■ ²² Huda Öz oʻzıpinı kərsitixni wə küç-kudritini tonutuxni niyət kılöjan bolsa, oʻzıpiçigə layik bolöjan, halakətkə təyyarlanöjan «қақılar»öya adəttin taxçiri səwrqanlık bilən kəksi-қarnini kəng kılıp kəlgən bolsa, uningöya

■ **9:10** Yar. 25:21. □ **9:11-12** «Huda Özining adəmlərnı tallaxniki muddiasining ularning kılöjan ix-əməllirigə əməs, pəkət Qakıroquçi bolöjaning iradisigə asalanöjanlikini kərsitix üqün...» — «Qakıroquçi bolöjan» — Huda Əzi, əlwəttə. ■ **9:11-12** Yar. 25:23. □ **9:13** «Yakupni söydüm, Əsawdin nəprətləndim» — Təwrat, «Mal.» 1:2-3. ■ **9:13** Mal. 1:2-3. ■ **9:14** Қан. 32:4; 2Tar. 19:7; Ayup 34:10. □ **9:15** «Kimgə rəhim kılöjum kəlsə, xuningöya rəhim kılımən, kimgə iq aqrıtkum kəlsə, xuningöya iq aqrıtimən» — «Mis.» 33:19. ■ **9:15** Mis. 33:19. □ **9:17** «Qünki Huda mukəddəs yazmilarda pirəwngə mundak degən:...» — Pirəwn Misirdiki padixah bolup, Israillarnı қulluққа salöjan. U Hudaning

Musa pəyoʻəmbər arkilik kəlgən pərmanlırioʻya zor қархılık kərsətkən wə baröqanseri Hudaoʻya қарар өз kənglinı tax kılıp Uning səzini anglımioʻjan. Biraç ahır berip Huda Özining xan-xəripini kərsitix üqün, «Misirdin çikix»ta hatiriləngəndək, «Huda Pirəwning kənglinı қattik kildi» (9:12) wə xuning bilən Israilni uning koldin kutқuzux üqün nuröqon məjizilərnı yaratti. ■ **9:17** «Mening seni tikliximdiki məksət dəl xuki, kudritimni üstüngdə kərsitix həmdə namimning pütkül jahanöya jakarlinixi» — «Mis.», 9:16. ■ **9:17** Mis. 9:16. ■ **9:20** Yəx. 29:16, 45:9; Yər. 18:6. □ **9:21** «Humdanqıning ohxax bir kallək laydin esil orunoʻya ixlitidiöjan қақımu, xundakla adəttiki orunoʻya ixlitidiöjan қақımu yasax hokuçi yokmu?» — «esil orunoʻya ixlitidiöjan қақımu... adəttiki orunoʻya ixlitidiöjan қақımu...» nemini kərsitidu? Məsilan, bir қақıda əy hojayini xarab iqıdu, baxқа bir қақıoʻya balining tərətliri elinidu. Ikkisining өз ixlitix ornı bar, biraç bularning biri «esil» biri «adəttiki» dəp həsablinidu. ■ **9:21** 2Tim. 2:20.

nemə boptu? □ 23-24 Wə xuning bilən Özining rəhim-xəpkitining nixani kılğan wə xan-xərəpkə muyəssər boluxқа aldın'ala təyyarlığan «қақıлар»da, yəni Əzi Yəhudıylar arisidinla əməs, bəlki əllər arisidinmu қақıроған bizlərdə xan-xəripining qəksizlikini namayan kılıx üqün xundak kılıxni halioğan bolsa, buningoğa nemə boptu? □

25 Bu huddi Hudaning Hoxiya pəyoğəmbər arkilik eytkinidək: — «Əsli həlkim hesablanmioğan həlkni həlkim, əsli səymigənləрни səygənlirim dəymən»; □ ■

26 wə yənə: — «Burun ularoğa: «Silər Mening həlkim əməssilər» deyilgən jayda, Kəlgüsidə dəl xu jayda ularoğa «Tirik Hudaning oqulliri!» degən nam berilidu». □ ■

27 Yəxaya pəyoğəmbərму Israil toğruluk mundak jakarlıoğanidi: — «Israillarning sani dengiz sahilidiki kumdək kəp bolsimu, ləkin pəkət birla «kəldi» kütquzulidu; ■ 28 qünki, Pərwərdigar Əz ixini tügitiwetip, həkkəniylik bilən tezdin uni ijrə kılıdu; qünki U yər yüzidə həkümünü təltəküs wə tez ijrə kılıdu». □ ■

29 Yəxaya pəyoğəmbər yənə aldın eytkinidək: — «Əgər samawi koxunlarning Sərdari boloğan Pərwərdigar bizgə bir nəsil kəldurmioğan bolsa, Sodom xəhiridək, Gomorra xəhiridək yokalioğan bolattuk». □ ■

Israillarning putlixip ketixi

30 Undakta, bularoğa nemə deyiximiz kerək? Həkkəniylikқа intilmigən əlliklər həkkəniylikқа, yəni etiqadқа aslanioğan birhil həkkəniylikқа

□ 9:22 «halakətkə təyyarlanioğan «қақıлар» — yaki «əzlirini halakətkə təyyarlıoğan «қақıлар»». □ 9:23-24 «Huda Əz oğəzipini kərsitixni wə küq-kudritini tonutuxni niyət kılğan bolsa, oğəzipigə layik bolioğan, halakətkə təyyarlanioğan «қақıлар»oğa adəttin taxkiri səwrqanlık bilən kəksi-kərnini kəng kılıp kəlgən bolsa, uningoğa nemə boptu?

Wə xuning bilən əzining rəhim-xəpkitining nixani kılğan wə xan-xərəpkə muyəssər boluxқа aldın'ala təyyarlıoğan «қақıлар»da, yəni Əzi Yəhudıylar arisidinla əməs, bəlki əllər arisidinmu қақıроған bizlərdə xan-xəripining qəksizlikini namayan kılıx üqün xundak kılıxni halioğan bolsa, buningoğa nemə boptu?» — (22-24-ayət) okurmənlər dikqət kilsa biliduki, Pawlus əzining uxbu muhim soaliqə jawab bərməydu. Soalning omumiy xəkli: «Huda xundak kılıxni halioğan bolsa əmdi bizning kəndəkmə uning bilən takəllixix həkükimiz bar?» degəndək. Əyni əhwal uning deginidək bolsun yaki bolmisun, bu bizning iximiz əməs, bəlki Hudaningkidur. Bizgə nisbətən əng muhimi xuki, gunəhimizdin kütuluxni halisaqla, Huda Əzi Məsihinig kurbənligi arkilik təyyarlıoğan towa kılıx etiqadlik yolini aldımızoğa oquq kildi.

□ 9:25 «Əsli həlkim hesablanmioğan həlkni həlkim, əsli səymigənləрни səygənlirim dəymən» — «Hox.» 2:23. ■ 9:25 Hox. 2:25 □ 9:26 «Burun ularoğa: «Silər Mening həlkim əməssilər» deyilgən jayda, kəlgüsidə dəl xu jayda ularoğa «Tirik Hudaning oqulliri!» degən nam berilidu» — «Hox.» 1:10. ■ 9:26 Hox. 2:1; 1Pet. 2:10. ■ 9:27 Yəx. 10:22.

□ 9:28 «Israillarning sani dengiz sahilidiki kumdək kəp bolsimu, ləkin pəkət birla «kəldi» kütquzulidu; qünki, Pərwərdigar Əz ixini tügitiwetip, həkkəniylik bilən tezdin uni ijrə kılıdu; qünki U yər yüzidə həkümünü təltəküs wə tez ijrə kılıdu» — (27-28-ayət) «Yəx.» 10:22-23. Bəzi kona kəqürmə yazmılarda Yəxayaning bəxariti səl kışkırək; «Pərwərdigar bu yər yüzi üstidin qıkaroğan həkümünü təltəküs wə tez ijrə kılıdu» dəp nəkil kəltürüldü. ■ 9:28 Yəx. 10:22, 23. □ 9:29 «Əgər samawi koxunlarning Sərdari boloğan Pərwərdigar bizgə bir nəsil kəldurmioğan bolsa, Sodom xəhiridək, Gomorra xəhiridək yokalioğan bolattuk» — «Yəx.» 1:9. Okurmənlərnin esidə barki, Huda Sodom wə Gomorra xəhərlirini rəzillik tüpəylidin üstigə ot wə güngürt yaqdurup yokatқан («Yar.» 19-bab). ■ 9:29 Yar. 19:24; Yəx. 1:9; 13:19; Yər. 50:40; Əz. 16:46.

erixti. □ 31 Lekin Israil həkkanilylikni kərsətkən Təwrat kənunioʻya intilgini bilən kənunning təlipoʻgə yetəlmidi. ■

32 Nemə üqün? Qünki ularning həkkanilylikka intilixi etikad bilən əməs, bəlki «sawablik ixlar» bilən idi. Ular «putlikaxang tax»ka putlixip yikilip qüxti; □ 33 huddi *muqəddəs yazmilarda* yezilojnidək:

«Həlkni putlixidioʻyan putlikaxang taxni, Adəmni yikitidioʻyan kəoram taxni Zionoʻya koydum, Uningoʻya etikad kilouqı hərgiz yərgə karitilip kalmas». □ ■

10

1 Kərindaxlar, yürək intizarim, xundakla Hudaoʻya yelinixim Israillarning kutkuzuluxi üqündur. 2 Qünki xuningoʻya guwahlik berimənki, ularning Hudaoʻya həkikətənmü kizojin intilixi bar, birak ularning intilixi həkikiy bilim üstigə quruloʻyan əməs. □ ■ 3 Qünki ular Hudaning həkkanilylikni bilmigəqkə, uning ornioʻya əzlrining həkkanilylikni tikləxkə tirixip, Hudaning həkkanilylikoʻya boysunmidi. 4 Qünki Təwrat kənunining nixan-məksiti Məsihning Özidur; xuning bilən etikad kilouqılarning hərbiri üqün həkkanilylik bar boldi. □ ■

5 Qünki Təwrat kənunioʻya əməl kilixtin kəlgən həkkanilylik həkkiyə Musa pəyoʻəmbər mundak yazoʻyan: «Kənunning əmrlirigə əməl kiləʻyanlar xu ixliridin hayatlik tapidu». □ ■

□ 9:30 «əlliklər» — yəni «Yəhudi y əməslər». ■ 9:31 Rim. 10:2; 11:7. □ 9:32

«ularning həkkanilylikka intilixi etikad bilən əməs, bəlki «sawablik ixlar» bilən idi» — «sawablik ixlar»: — okurmənlərgə muxu məktuptin hazir ayan boliduki, Huda aldida bizgə heq ix «sawab» hesablanmaydu; həkkanilylik pəkət u əwətkən Məsihə baqlioʻyan etikattin kelidu. Xunga «sawablik ixlar» («Huda bu ixlar arkilik manga sawab koʻxup beridu» degən mənədə qüxəngən bolsak) Huda aldida kət'iy məwjut əməstur. □ 9:33 «Adəmni yikitidioʻyan kəoram taxni Zionoʻya koydum» — «Zion» degən, Yerusalemnning yaki Israilling bir xeiriy nami.

«Həlkni putlixidioʻyan putlikaxang taxni, adəmni yikitidioʻyan kəoram taxni Zionoʻya koydum, uningoʻya etikad kilouqı hərgiz yərgə karitilip kalmas» — toluk bexarət «Yəx.» 8:14, 28:16də tepilidu. Okurman bu ayətləni əzi okusa uningdin bu taxning əysa Məsihning ikənlikini kəreləydu. Uni kəbul kilmoʻyanlar həkkanilylikka erixməy yikilidu; uni kəbul kiləʻyanlar həkkaniy kilinip tik turidu. ■ 9:33 Zəb. 2:12; 118:22; Pənd. 16:20; Yəx. 8:14; 28:16; Yər. 17:7; Mat. 21:42; 1Pet. 2:6. □ 10:2 «ularning (Yəhudiylarning) Hudaoʻya həkikətənmü kizojin intilixi bar, birak ularning intilixi həkikiy bilim üstigə quruloʻyan əməs» — «həkikiy bilimə üstigə quruloʻyan əməs»: Yəhudiylarning kəp diniy məzhəpidikilərgə nisbətən əng muhim ix Təwrat kənuni üstidiki «bilim» wə «bilim axurux» idi. Xuning bilən Pawlusning bu səzi ixənmiğən Yəhudiyləroʻya bək eojir kelixi mumkin idi. ■ 10:2 Ros. 22:3; Rim. 9:31; Gal. 4:17.

□ 10:4 «Təwrat kənunining nixan-məksiti Məsihning Özidur» — grek tilida «nixan-məksət» degəning «hatimə» degən yənə bir mənisi mu bar. Demək, ayətning mənisi: (1) Hudaning Təwrat kənunidə boləyan məksiti insanoʻya əz gunahni tonutup, Məsihning kutkuzuxioʻya mohtaj boləyanlikini bildürüxtin ibarət idi; xunga Huda kənuni bərgən waqtida Məsihning dunyoʻya kelixini koʻzligənidi; (2) Məsih Əzi Təwrat kənuni mukəmməl əməlgə axurdi, jumlidin Təwrat kənuni tələp kiləʻyan, xundakla bexarət bərgən gunahni yuyidioʻyan kurbənlikni kildi; (3) Məsih Təwrat kənuni toluk əməlgə axuroʻyandin keyin, etikad kilouqılər üqün uning heq təlipi kəlmidi (7:4ni kəruğın). Məzkur ayət bu mənirlirning həmmisini əz iqigə alidu. ■ 10:4 Mat. 5:17; Ros. 13:38; 2Kor. 3:13; Gal. 3:24. □ 10:5 «Kənunning əmrlirigə əməl kiləʻyanlar xu ixliridin hayatlik tapidu» — «Law.» 18:5 wə yənə «Kən.» 4:1, 6:24. ■ 10:5 Law. 18:5; Əz. 20:11; Gal. 3:12.

6 Lekin etiqadtin bolojan həkkanilylik mundak dəydu: — «Kənglūngdə: — «Kim asmanoqa qıkar?» (yəni «Kim Məsihni asmandin elip qūxūrər?»)■
7 wə yaki «Hang tegigə kim qūxər?» (yəni «Məsihni elūmdin kim kayturar?») — demigin.□ ■

8 Əmdi xu həkkanilylik nemə dəydu? — «Səz-kalam sanga yekındur, tilingda wə dilingdidur!» — bu səz-kalam dəl biz jakarlaydıojan etiqadning səzidur.□ ■ 9 Demək, «Əysaning Rəb ikənlikini aqzing bilən etirap kılsang wə kəlbıngdə Hudaning uni elüklər arisidin tir-ildürgənlikigə ixənsəng, kutkuzulisən!» 10 Qünki insan kəlbidə etiqad kılıx bilən həkkaniy kılınidu, eoızida etirap kılıx bilən nijatka erixidu.

11 Mukəddəs yazmilarda deyilgəndək; «Uningoqa etiqad kıljoquqning hərberi hərgiz yərgə karitilmas». □ ■ 12 Qünki bu jəhəttə Yəhudiylar bilən Greklarning pərki yok; hər ikkisining Rəbbi həmmining Rəbbidur wə Əzigə nida kıljoqanlarning həmmisigə mol baylıklarını ayımaydu. □ ■

13 Qünki: «Kimdikim Rəbning namini qaqirip nida kılsa kutkuzulidu».□ ■

14 Lekin Rəbgə ixənmigən kixi kəndakmu Uningoqa nida kılalisun? U toqruluk anglimiojan kixi kəndakmu Uningoqa ixənsun? Hux həwər jakarlıoquqi bolmisa, ular uni kəndakmu angliyalisun? 15 Xu jakarlıoquqlar əwətilmigən bolsa, hux həwərnı kəndakmu yətküzəlisun? Mukəddəs yazmilarda yeziloinidək: «Aman-hatırjəmlik toqruluk hux həwərnı, bəht-saadət toqruluk hux həwərnı yətküzgənlərnıng ayaqliri nemidegən güzəl-hə!» □ ■

16 Birək, huddi Yəxaya pəyoqəmbərning «I Pərwərdigar, bizning həwirimizgə kimmu ixəndi?» deginidək həmmə adəm hux həwərgə itaət

■ 10:6 Qan. 30:12. □ 10:7 Lekin etiqadtin bolojan həkkanilylik mundak dəydu: — Kənglūngdə: — «Kim asmanoqa qıkar?» (yəni «Kim Məsihni asmandin elip qūxūrər?») wə yaki «Hang tegigə kim qūxər?» (yəni «Məsihni elūmdin kim kayturar?») — demigin — (6-7-ayət) nəkil kəltürülgən ikki ayət: — «Qan.» 30:12-13 . Bu sirlik gərlərnıng ayajib məniliri bəlkim mundak: (1) «Kimmu asmanoqa qıkar?» — «Kimmu Hudaning asman pələktək yukiri tələp kıljojan həkkanilylikioqa yetəlisun?» degənliktur. Lekin əgər birsi: «Həkkanilylikim mukəmməl, «asmanoqa qıkkəndəkmən» degən bolsa, bu degini «Mən Məsihkə ohxax həkkaniy» degəngə barəwər bolup, Hudaning Məsihtə kərsətkən mukəmməl həkkanilylikioqa ahanət kıljojan bolidu. Bundak deyixi bəribir Məsihni əzining pəskəx «həkkanilylik»ning dərjisigə qūxūrər, «Məsihni asmandin qūxūrəkci» boloini. (2) «Kimmu hangning tegigə qūxər?» deyixi, bir kixi əz gunaşining bədilini təliməkci bolup dozahta bir məzgil tursam andin gunaşimdin halas bolimən» deməkci boloini; bu, Məsihning elūmidə gunaşimiz üqün jaza tartip bədəl təlixining munga (xundaqla heqkimgə) keriki yok; muxundaq degən kixi «Məsihni elūmdin kim kayturar» degən bolidu, yəni «Məsihni elūm yolidin kayturuş kerək, uning elūxi kerəksiz, əhmikanə ixtur» degüqi bolidu. Yioyıp eytkənda, heqkim əzigə tayinip Hudaning mukəmməl həkkanilylikioqa yetəlməydu; heqkim əz gunaşi üqün əzi bədəl toliyəlməydu. ■ 10:7 Qan. 30:13 □ 10:8 «Səz-kalam sanga yekındur, tilingda wə dilingdidur!» — «Qan.» 30:14. ■ 10:8 Qan. 30:12-14. □ 10:11 «Uningoqa etiqad kıljoquqning hərberi hərgiz yərgə karitilmas» — «Yəx.» 28:16. ■ 10:11 Yəx. 28:16; Rim. 9:33. □ 10:12 «Qünki bu jəhəttə Yəhudiylar bilən Greklarning pərki yok» — demək, «bu jəhəttə (Məsih arkişik nijatka erixixtə) Yəhudiylar bilən Yəhudi əməslərnıng pərki yok». ■ 10:12 Ros. 15:9; Rim. 3:22. □ 10:13 «Kimdikim Rəbning namini qaqirip nida kılsa kutkuzulidu» — «Yo.» 2:32. ■ 10:13 Yo. 2:32; Ros. 2:21. □ 10:15 «Aman-hatırjəmlik toqruluk hux həwərnı, bəht-saadət toqruluk hux həwərnı yətküzgənlərnıng ayaqliri nemidegən güzəl-hə!» — «Yəx.» 52:7; «Naş.» 1:15. Manisi bəlkim «hux həwər yətküzgənlər kəlgəndək waqtda kəlgən!» degənni əz iqigə alidu. Bəzi kona kəqürmə yazmilarda «bəht-saadət toqruluk hux həwərnı...» degən səzlər tepilməydu. ■ 10:15 Yəx. 52:7; Naş. 2:1.

qiloljan əməs. □ ■ 17 Xunga etikađ həwərnı anglahtin kelidu wə xu həwər Məsih toqruluk sözdə anglitilidu. □

18 Lekin xuni soraymənki, ular xu həwərni anglimioqanmidu? Əlwəttə anglidi: — «Ularınq sadasi pütkül dunyaoqa, Səzliri yər yüzining kərliirigə yətti». □ ■

19 Yənə xuni soraymənki, Israillar xu həwərdin waqıp bolmioqanmidu? Aldi bilən, Musa *Israiloqa* mundak bexarət bərgən: — ««Həq həlk əməs» bololjan bir həlk arqililik silərdə həsət qozoyaymən, Nadan bir həlk arqililik oqəzippinglarni qozoyaymən». □ ■

20 Keyin, Yəxaya pəyoqəmbər intayin yürəklilik həlda xu bexarətni bərip:

— «Əzümgə intilmigənlərgə Əzümni tapkuzdum, Meni sorimioqanlaroqa Əzüm kəründüm» — dedi. □ ■

21 Lekin, U Israillar həkəkide: —

«Mən kün boyi bu itaətsiz wə tərsa həlkə kəllirimni uzitip intilip kəldim!» — dəydu. □ ■

11

Hudaning Israil toqruluk məqsitining ahirida əməlgə axuruluxi

1 Undakta, xuni soraymənki: — Huda Əz həlkidin waz kəqtimu? Hərgiz undak əməs! Mənmu İbrahim əwladidin, Binyamin kəbilisidin bololjan bir Israiloqu! ■

2 Huda aldin kəngligə pükknə Əz həlkidin waz kəqkini yoq. Muqəddəs yazmilarda İlyas *pəyoqəmbər* həkəkide nemə deyilgənliki silərgə ayan

□ 10:16 «I Pərwərdigar, bizning həwirimizgə kimmu ixəndi?» — «Yəx.» 53:1. ■ 10:16 Yəx. 53:1; Yh. 12:38. □ 10:17 «... etikađ həwərnı anglahtin kelidu wə xu həwər Məsih toqruluk sözdə anglitilidu» — bəzi kona kəqürmə yazmilar: «... etikađ həwərnı anglahtin kelidu wə xu həwər Hudaning sözidə anglitilidu» deyilidu. □ 10:18 «Lekin xuni soraymənki, ular xu həwərni anglimioqanmidu? Əlwəttə anglidi...» — bəzi alimlar muxu yərdiki

«ular»ni Israillarni kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin keyinki ayət alahidə Israillarning «anglixi» toqruluk boləqəqka, «ular»ni dunyadiki barlik adəmlər, Yəhudiylar wə Yəhudi əməslərnimu kərsətsə kerək, dəp qaraymiz. Bu ayətni xundak qüxinimizki, «Həmmə adəm anglioljan; xunga, Yəhudiylar həlkimu qoqum anglioljan». «Ularınq sadasi pütkül dunyaoqa, səzliri yər yüzining kərliirigə yətti» — «Zəb.» 19:4. Zəburdiki bu səzlər əsli asmandiki nurluq jisimlar Hudaning uluoluğunı barlik ələmgə ipadiligənliki toqruluk idi. Rosul Pawlus bu səzni nəkil kəltürüp İnjildiki hux həwər dunyadiki hər yərlərgə yorutulup tarqitilmakta, deməqki. ■ 10:18 Zəb. 19:4 □ 10:19 ««Həq həlk əməs» bololjan bir həlk arqililik silərdə həsət qozoyaymən, nadan bir həlk arqililik oqəzippinglarni qozoyaymən» — «Kən.» 32:21. Demək, baxqə əllər anglioljan, qəbul qiləjan yərdə, Israil qoqum qüxəngən. Israillar əsli «nadan, bilimsiz, hudasisiz» dəp həsəblioljan Yəhudiylar bolmioqan hərəkəysi yat milləttin bololjan ixəngüqi kixilərnin hux həwərgə ixəngəqkə «Hudaning yəngi həlk» boləqənliqini, ularning bəhtini kərüp həsət kilidu, hətta ularoqa oqəzərlinidu. Musa pəyoqəmbərnin «həq həlk əməs» degən səzi kəlgüsi zamanda hasil kilinidoljan Məsihning jamaitini kərsitidu. Ularınq kəpinqisi hərəkəysi millətlərdin kəlgəqkə, birinqidin ular «bir həlk» yaqi «bir əl» bolalmaydu; ikkinqidin, ularning arisida Yəhudiylar kəp bolmaydu. Ular hərhil kixilərdin tərki b tapqəqka, Yəhudiylar ularni «bir həlk» yaqi «bir əl» həsəblimaydu həm «həq həlk əməslər» dəp qaraydu. ■ 10:19 Kən. 32:21. □ 10:20 «Əzümgə intilmigənlərgə Əzümni tapkuzdum, Meni sorimioqanlaroqa Əzüm kəründüm» — «Yəx.» 65:1. ■ 10:20 Yəx. 65:1. □ 10:21 «Mən kün boyi bu itaətsiz wə tərsa həlkə kəllirimni uzitip intilip kəldim!» — «Yəx.», 65:2. ■ 10:21 Yəx. 65:2. ■ 11:1 Yər. 31:37; 2Kor. 11:22; Fil. 3:5.

əməsmü? U Israillardin azar qekip Hudağa yelinip: —^{□ 3} «I Pərwərdigar, ular Sening pəyojəmbərliringni öltürüxti, qurbangəhliringni qekixti. Pəkət özüm yalojuzla kaldim, ular yənə meningmu jenimni almaqçi boluxuwatidu», degən.^{■ 4} Hudaning uningğa qayturojan kalami kəndək boldi? U: «Baalğa tiz pükmiğən yəttə ming adəmni Özümgə elip kaldim» — degən.^{□ ■}

⁵ Huddi xuningdək, bögünki kündimu Hudaning xapaiti bilən *Israildin* Özi talliojan bir «kaldi» bar.^{■ 6} *Ularning tallinixi* xapaət bilən boləjan bolsa, undağa əzlrining əjir-əmili bilən boləjan əməs. Əməllərdin boləjan bolsa, xapaət xapaət bolmay qalatti.^{□ ■}

⁷ Nətijidə kəndək boldi? Israillar izdiginigə erixəlmidi, lekin ulardin tallanojanlar erixti. Qalojanlarning bolsa, kəngülliri bihudlaxturuldi.^{□ ■}

⁸ Huddi mukəddəs yazmilarda eytilöjünidək: —

«Huda ularning roh-kəlbini oşəplətkə saldi, Bögüngə kədər kəzlrini kərməs, Kulaklrini anglimas kildi».^{□ ■}

⁹ Xuningdək Dawut *pəyojəmbərmi* mundək degən:

«Ularning dastihini əzlrigə qapқан wə tuzak bolup, Ularni putlaxturup, kilmixlrini öz bexioğa qüxürsun!»[■]

¹⁰ Kəzliri qarangojulixip, kəralmisun; Bəllirini mənggü ruslatmay püküldürgəysən!»^{□ ■}

¹¹ Undağa, xunimu sorayki: *Israillar* yikilip qaytidin turəzulmaslikğa putlaxқанmu?

Hərgiz undək əməs! Lekin ularning teyilip itaətsizlik kiləjanlikdin nijat yat əlliklərgə yətküzüldi. Buningdin məksət Israillarni həsətkə

□ **11:2 «Huda aldin kəngligə pükkan Öz həlkidin waz kəqkini yok»** — «Huda aldin kəngligə pükkan (bilgən) həlki» — bəlkim: «Huda həmmidin burun Öz həlki bolux üqün talliojan həlki» degən mənədə. ■ **11:3** 1Pad. 19:10,14. □ **11:4 «Baalğa tiz pükmiğən yəttə ming adəmni əzümgə elip kaldim»** — «1Pad.» 19:10, 14. «Baal» bir but idi. «7000 adəm», ər kixilərnı kərsitidu. ■ **11:4** 1Pad. 19:18. ■ **11:5** Rim. 9:27. □ **11:6 «Huddi xuningdək, bögünki kündimu Hudaning xapaiti bilən Israildin özi talliojan bir «kaldi» bar. Ularning tallinixi xapaət bilən boləjan bolsa, undağa əzlrining əjir-əmili bilən boləjan əməs. Əməllərdin boləjan bolsa, xapaət xapaət bolmay qalatti»** — (5-6-ayət) Huda Təwrattiki birnəqqə yərlərdə «Sən Israilni xapaitim bilən talliojanmən» degənidi (məsilən, «Qan.» 7:7ni kəring). Muxu yərdə rosul Pawlus: Huda xapaiti boyiqə Israillar iqidin «bir kaldi»ni talliojan, dəydu. İnsan Hudaning yardimigə erixixkə pütünləy layəqətsiz turup, Uningdin mədətkə erixsə, mana bu «Hudaning xapaiti» bolidu. Huda Israillarni ularning məlum bir yahxi yaki uluş əmiligə qarap talliojan bolsa, undağa Hudaning tallixi «xapaət»tin bolmiojan bolatti. □ **11:7 «Nətijidə kəndək boldi? Israillar izdiginigə erixəlmidi, lekin ulardin tallanojanlar erixti. Qalojanlarning bolsa, kəngülliri bihudlaxturuldi»** — demək, Israillar izdigən həkkanıylikğa həmmisilə erixəlmigən əməs; ularning iqidin Hudaning xapaəti bilən Huda talliojan «kaldi»lar həkkanıylikğa erixkən. ■ **11:7** Rim. 9:31. □ **11:8 «Huda ularning roh-kəlbini oşəplətkə saldi, bögüngə kədər kəzlrini kərməs, Kulaklrini anglimas kildi»** — «Qan.» 29:4 həm «Yəx.» 29:10. ■ **11:8** Qan. 29:2; Yəx. 6:9; 29:10; Əz. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luğa 8:10; Yh. 12:40; Ros. 28:26. ■ **11:9** Zəb. 69:22 □ **11:10 «Ularning dastihini əzlrigə qapқан wə tuzak bolup, ularni putlaxturup, kilmixlrini öz bexioğa qüxürsun! Kəzliri qarangojulixip, kəralmisun; bəllirini mənggü ruslatmay püküldürgəysən!»** — (9-10-ayət) «Zəb.» 69:22-23. Bu, Dawut pəyojəmbərnıng xundakla Hudaning sözi, Dawutning (wə xundakla Məsihnıng) düxmənliri toqruluk eytiləjan. Bu 69-küynıng həmmisi Məsih toqruluk bexarəttur. ■ **11:10** Zəb. 69:22-23

qozoqaxtin ibarëttur. □

¹² Æmdi ularning teyilip itaëtsizlik kilixi dunyaoqa asayixlik bæhx ætkæn bolsa, xundaqla ularning ziyan tartkini ællærni beyitqan bolsa, undaqla kælgüsidæ ularning hæmmisining toluk nijatlikqa erixixi dunyaoqa tehimu zor bæht elip kælmæmdu?! □

Yæhudiy æmaslar tækæbburlaxmasliki keræk

¹³ Æmdi silær ælliklærgæ sözlæwatimæn; mæn ælliklærgæ rosul süpitidæ bekitilgændin keyin, wæzipæmni xan-xæræplik dæp uluqalaymænki, □ ■

¹⁴ janjigærlirim bolqanlarning hæsitini qozoqap, ularning bæzilirini kutuldurarmænmiakin degæn ümidtæ bolimæn. □ ¹⁵ Qünki ularning taxliwetilgenlikining nætijisi dunyadiki ællærni Huda bilæn inaqxatxurux bolsa, undaqla ularning qobul kilinixi elümdin tirilix bolmay nemæ?

¹⁶ Høsuldin tunji bolup qiqqan hemirdiki kallæk muqæddæs hæsablanxa, pütün hemir muqæddæs dæp hæsablinidu. Dæræhning yiltizi muqæddæs bolsa, xahlirimu muqæddæs bolidu. □ ■

¹⁷ Zæytun dærihining birnæqqæ xehi dærwækæ sunduriwetilgænidi, wæ sæn yawa zæytun kœqiti bolup, ularning ornioqa ulanding. Mana æmdi dæræh yiltizidin ozuqluk elip, mol xirnisidin bæhrimæn boluquqi bolqanikænsæn, □ ¹⁸ æmdi sunduruwetilgæn axu xahlardin özüngni üstün kilip mahtanma. Mahtansang, xuni untumioqinki, sæn yiltizni æmæs, yiltiz seni kœtürüp kuwwætlæwatidu.

¹⁹ Sæn æmdi: «Xahlar mening ulinixim üqün sunduriwetildi» — deyixing mumkin.

□ **11:11** «... Hærgiz undaq æmæs! Lekin ularning teyilip itaëtsizlik kilqanlikidin nijat yat ælliklærgæ yatküzüldi. Buningdin mæxsæt Israillarni hæsetkæ qozoqaxtin ibarëttur» — yuqurida izahatta deginimizdæk, Israillar Mæsihkæ etiqaq kilqan «yat ællær»ning bæhtini kœrüp hæset kilidu. □ **11:12** «Æmdi ularning (Yæhudiylarning) teyilip itaëtsizlik kilixi dunyaoqa asayixlik bæhx ætkæn bolsa, xundaqla ularning ziyan tartkini ællærni beyitqan bolsa...» — «ællær» — Yæhudiy æmaslær, «yat ællær».

□ **11:13** «silær ælliklærgæ» — demæk, «silær Yæhudiy æmæs bolqanlaroqa». «mæn ælliklærgæ rosul süpitidæ bekitilgændin keyin, wæzipæmni xan-xæræplik dæp uluqalaymænki, ...» — oqurmænlarning esidæ barki, Huda rosul Pawlusni (gærgæ u «Yæhudiylarning Yæhudiysi» bolsimu) Yæhudiy æmæs bolqan æl-millætlærgæ hux hæwærni yatküzüxkæ alahidæ æwætkæn. ■ **11:13** Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 1:16; 2:8; Æf. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11. □ **11:14** «janjigærlirim bolqanlarning hæsitini qozoqap, ularning bæzilirini kutuldurarmænmiakin degæn ümidtæ bolimæn» — «janjigærlirim bolqanlar» grek tilida «mening ælirim bolqanlar» — özining Yæhudiy halkini kersitidu. □ **11:16** «Høsuldin tunji bolup qiqqan hemirdiki kallæk muqæddæs hæsablanxa, pütün hemir muqæddæs dæp hæsablinidu. Dæræhning yiltizi muqæddæs bolsa, xahlirimu muqæddæs bolidu» — muxu yærdæ «muqæddæs»ning birinqi mænisi «Hudaqa ataloqan», xuning bilæn «pak» degæn mænidæ. Birinqi jümlining kœqmæ mænisi bælkim «Ægær Israillarning æjdadliri, yæni Ibrahim, Ishaq wæ Yaquplar Hudaqa ataloqan bolsa, ularning pærzæntlirimu Hudaqa ataloqan bolidu» degæn boluxi mumkin. Tæwændiki jümlilærdæ Pawlus Israilni bir «zæytun dærihi»kæ ohxitidu («Yær.» 11:16-19ni kœrüng).

■ **11:16** Qel. 15:20 □ **11:17** «Zæytun dærihining birnæqqæ xehi dærwækæ sunduriwetilgænidi, wæ sæn yawa zæytun kœqiti bolup, ularning ornioqa ulanding» — demisækmü, «zæytun dærihi» Israiloqa, «ulanoqan yawa zæytun küqiti» Mæsihkæ etiqaq kilqan Yæhudiy æmaslærgæ, «zæytun dærihining sunduruwetilgæn xahliri» bolsa Israillar arisidin Mæsihkæ etiqaq kilmiqoqqa, Hudaning bæht-bærikætliridin üzülüp qaloqan Yæhudiylarqa wækil bolidu. «Mana æmdi dæræh yiltizidin ozuqluk elip, mol xirnisidin bæhrimæn boluquqi bolqanikænsæn,...» — buning kœqmæ mænisi bælkim: «Sæn huddi dæræhning yiltizidin ozuqluk elip, xirnisidin bæhrimæn boluwatqan xehidæk, Huda Ibrahimqa wædæ kilqan bæhttin bæhrimæn boluwatqan» degænlik bolsa keræk.

²⁰ Toʻgʻra, ular etiqadsizlikning sundurildi; sən bolsang, etiqading bilən tik turisən; birak uningdin mæʋurulanma, æksiqæ *Hudadin* qorq!
²¹ Qünki Huda æyni waqtida bu dærahning öz xahlirini ayimioʻanikæn, senimu ayimasliki mumkin. □ ²² Mana, *bu ixlarda* Hudaning mehribanlikiqæ hæmdæ qattik qol ikonlikigæ kara. U Öz volidin yikilip qüxkænlærgæ qattik qol idi, lekin sanga (mehribanlikiqæ dawamlík tur-sangla) mehribanlik kærsetmæktæ. Undak bolmioʻanda, sænmu kesip taxlinisæn. ²³ *Yæhudiylarmu* etiqadsizlikta qing turiwalmisa, æslidiki dærahkæ ulinidu. Qünki Huda ularni kayta ulaxka qadirdur. ■ ²⁴ Qünki ægær sæn yawa zæytn dærihidin kesip elinip, tæbiy qanuniyætkæ hilap halda *baʋdiki* yahxi zæytn dærihigæ ulanoʻan yærdæ, æslidiki bu tæbiy xahlarning öz dærihikæ ulinixi tehimu mumkinuqæ?!

Hudaning mehribanliki pütkül insan üqündur

²⁵ Kærindaxlar, özünglarni üstün wæ ækillik qaoʻlaxtin saqlinixinglar üqün, wæhiy kilinoʻan xu sirdin hæwærsiz qelixinglarni halimaymænki, ta *Huda tallioʻan* Yæhudi æmæslæring sani toluklanuqæ, Israilning bir qismi tax yüræklikkæ qaldurulidu; □ ■ ²⁶ andin pütkül Israil qutkuzulidu. Bu toʻgʻruluk mukæddæs yazmilarda mundak yeziloʻan: — «Qutkuzoʻuqi Ziondin kelip, Iplasliki Yæquptin yoq kilidu. □ ■

²⁷ Mæn ularning gunahlirini elip taxliwætkinimdæ, Mana bu ular bilæn tüzidioʻan æhdæm bolidu». □ ■

²⁸ Æmdi hux hæwær jæhættin qarioʻanda, silæring bæhtinglar üqün Yæhudiylar hælki *hux hæwærgæ* düxmæn kilip bekitilgen; birak Hudaning tallixi jæhættin qarioʻanda, ata-bowilirimiz sæwæbidin sæyülgændur. ²⁹ Qünki Huda Öz i bærgænlirini wæ qaqirikini kayturuwalmaydu.

³⁰ Silær ælliklærmu bir qaoʻlarda Hudaoʻa itaæt kilmioʻan bolsanglarmu, *Yæhudiylarning* itaætsizlikning nætijsidæ hazir ræhim-xæpætke erixinglar. ³¹ Yæhudiylar bolsa itaæt kilmay keliwatidu; *Hudaning* buningdiki mæksiti, silærgæ kærsetkæn ræhim-xæpæt arkilik ularnimu ræhim-xæpætke erixtürüxtin ibarættur. □ ³² Qünki Huda pütkül insanoʻa ræhim-xæpæt kærsetix üqün, hæmmæylænni itaætsizlikkæ solap koydi. □ ■

□ **11:21** «Huda æyni waqtida bu dærahning öz xahlirini ayimioʻanikæn» — «bu dærahning öz xahliri» Yæhudiylarni kærsetidu, ælwættæ. ■ **11:23** 2Kor. 3:16. □ **11:25** «özünglarni... ækillik qaoʻlaxtin saqlinixinglar üqün...» — grek tilida «özünglarni üstün wæ ækillik qaoʻlaxlardin saqlinixinglar üqün...» deyilidu. Yæhudi æmæslær Yæhudiylarning æhwaliqæ qarap: «Biz qutluk, ular Hudaning læniti astida qalidu» dæp tækæbburlixixi mumkin. ■ **11:25** Luqa 21:24.

□ **11:26** «Qutkuzoʻuqi Ziondin kelip, iplasliki Yæquptin yoq kilidu» — «Yæqup» muxu yærdæ Yæqupning æwladliri Israilni kærsetidu. Bexaræt «Yæx.» 59:20, 21ni kærung. ■ **11:26** Zæb. 14:7; Yæx. 27:9; 59:20; Yær. 31:31, 32, 33, 34; 2Kor. 3:16; Ibr. 8:8; 10:16. □ **11:27**

«...Mæn ularning gunahlirini elip taxliwætkinimdæ, mana bu ular bilæn tüzidioʻan æhdæm bolidu» — 26-27-ayættiki bexaræt sæzliri «Yæx.» 59:20, 21, 27:9tin wæ «Yær.» 31:33-34tin nækil kæltürülgen. ■ **11:27** Yæx. 59:20, 21; Dan. 9:24 □ **11:31** «Yæhudiylar bolsa itaæt kilmay keliwatidu; Hudaning buningdiki mæksiti, silærgæ kærsetkæn ræhim-xæpæt arkilik ularnimu ræhim-xæpætke erixtürüxtin ibarættur» — demæk, yukirida izahliqinimizdak,

Yæhudiylar Yæhudi bolmioʻan ixængüqilæring bæhtige qarioʻaqqa, æzliri towa kilip Mæsihni qobul qilsun. □ **11:32** «Qünki Huda pütkül insanoʻa ræhim-xæpæt kærsetix üqün, hæmmæylænni itaætsizlikkæ solap koydi» — «hæmmæylæn» Yæhudiylar wæ Yæhudi æmæslærnin kærsetidu. ■ **11:32** Gal. 3:22.

33 — Ah! Hudaning danalığı wə ilim-həkmitining bibaħa baylıqlırı həm hesabsız qongkurluķı!

Uning həkümlirining tegigə yatkılı bolmas!

Uning yollırı izdöp tepixtin xunqə yiraktur!

34 «Kimmu Pərwərdigarning oy-muddialirini qūxinip yətti?

Kimmu Uningoğa məslihətqi bolalidi?» □ ■

35 «Uningoğa kim awwal bir nərsə berip,

Keyin uni qayturup bər deyəlidi?» □ ■

36 Qünki barlıq məwjudatlar Uningdin kəlgən,

U arķılıq məwjut bolup turidu,

Həm Uning üqün məwjut bolup turidu.

Barlıq xan-xərop əbədgiqə Uningoğa boloyay! Amin. ■

12

Etikadqining özini Hudağa atixi

1 Xunga, əy kərindaxlar, Hudaning rəhimdilliki bilən silərdin xuni ötünimənkı, teninglarnı muqəddəs, Hudanı hursən kılıdioğan, tirik qurbanlıq süpitidə Uningoğa beoixlanglar. Mana bu silərnıng *Hudağa* kılıdioğan həkikiy ibaditnglardur. □ ■ 2 Bu dunyaning kəlipioğa kirip qalmanglar, bəlki oy-pikringlarning yengilinixi bilən özgərtilinglar; undak kılıjoanda Hudaning yaxhi, qobul kilarlıq wə mukəmməl iradisining nemə ikənlikini ispatlap bilələysilər. □ ■

3 Manga ata kılinoğan xapaətkə asasen hərbringlaroğa xuni eytimənkı, özünglar toqruluk özənglarda bar bolojinidin artuq oylimay, bəlki Huda hərbringlaroğa təksim kılıoğan ixənqning mikdarioğa asasen salmaklık bilən özünglarnı dəngsəp kəringlar. ■ 4 Qünki tenimiz kəpligən əzalardin tərki b tapkan həmdə hərбір əzayimizning ohxax bolmioğan roli bolojandək, ■ 5 bizmu kəp bolojinimiz bilən Məsihtə bir tən bolup bir-birimizgə baqlinixlik əza bolimiz. ■

6 Xuning üqün bizgə ata kılinoğan mehir-xəpkət boyiqə, hərhil rohiy iltipatlırimizmu bar boldi. Birsigə ata kılinoğan iltipat wəhiyni yətküzüx bolsa, ixənqisining dairisidə wəhiyni yətküzsun; ■ 7 baxkılarning hizmitini kılıx bolsa, hizmət kilsun; təlim berix bolsa, təlim bərsun; ■

8 riqbətləndürüx bolsa, riqbətləndürsun; sədikə berix bolsa, mərdlik bilən sədikə bərsun; yetəkləx bolsa, əstayidillik bilən yetəklisun; həyrhəlik kərsitix bolsa, huxal-huramlik bilən kilsun. ■

□ 11:34 «Kimmu Pərwərdigarning oy-muddialirini qūxinip yətti? Kimmu Uningoğa məslihətqi bolalidi?» — «Yəx.» 40:13. ■ 11:34 Yəx. 40:13; 1Kor. 2:16. □ 11:35

«Uningoğa kim awwal bir nərsə berip, keyin uni qayturup bər deyəlidi?» — «Ayup» 41:11.

■ 11:35 Ayup 41:3. ■ 11:36 Pənd. 16:4; 1Kor. 8:6. □ 12:1 «Mana bu silərnıng

Hudağa kılıdioğan həkikiy ibaditnglardur» — «həkikiy ibaditnglar» grek tilida yənə «yolluq, orunluq, tegixlik, əqilgə muwapiq hizmət» degən mənilərnı öz iqigə alidu. ■ 12:1 Rim. 6:13,16;

1Pet. 2:5. □ 12:2 «Bu dunyaning kəlipioğa kirip qalmanglar» — baxqa birhil ipadiləx

xəkli: — «bu dunyaning ekimlirioğa əgixip yürmənglar». Əyni sözlər «bu dunyadiki kəlipka xəkilləndürülmənglar». ■ 12:2 Əf. 5:17; 1Tes. 4:3; 1Yuħa. 2:15. ■ 12:3 Rim. 1:5; 1Kor. 12:11; Əf. 4:7. ■ 12:4 1Kor. 12:27; Əf. 1:23; 4:16; 5:23; Kol. 1:24. ■ 12:5 1Kor. 12:4; 2Kor.

10:13; 1Pet. 4:10. ■ 12:6 1Kor. 12:4. ■ 12:7 1Kor. 12:10; 1Pet. 4:10, 11. ■ 12:8 Kan.

15:7; Mat. 6:1, 2, 3; 2Kor. 9:7.

⁹ Mehir-muhəbbitinglar sahta bolmisun; rəzilliktin nəprətlinglar, yaxlilikka qing baqilinglar; ¹⁰ Bir-biringlarni kerindaxlarqə kizojin mehirmuhəbbət bilan səyunglar; bir-biringlarni hərmətləp yukiri orunoqə koyunglar. □ ■

¹¹ Intilinglarda erinmənglar, roh-kəlbinger yalkunlap keyüp turup, Rəbkə kullarqə hizmət qilinglar. □

¹² Ümidtə bolup xadlinip yürunglar; muxəkkət-kiyinqiliklaroqə səwr-takətlik bolunglar; duayinglarni hərəkəndək wəqittə tohtatmanglar. ■

¹³ Mukəddəs bəndilərnin ehtiyajidin qikinglar; mehmandostlukqə intilinglar; ■ ¹⁴ Silərgə ziyankəxlik kiləuqularoqə bəht tilənglar; pəkət bəht tilənglarki, ularni qarqimanglar. ■

¹⁵ Xadlanəqlar bilən billə xadlininglar; qəyoturup yioqliəqlar bilən billə qəyoturup yioqlanglar.

¹⁶ Bir-biringlar bilən inək otüp ohxax oy-pikirdə bolunglar; nəziringlarni üstün qilmanglar, bəki təwən təbikiđiki kixilə bilən berix-kelix qilinglar. Özünglarni danixmən dəp qəqlimanglar. ■ ¹⁷ Həqkimning yamanliqoqə yamanlik bilən jawab qəyturmanglar. Barlik kixining aldida ixliringlar pəzilətlik boluxqə kəngül koyunglar. □ ■

¹⁸ Imkaniyətninq bəriqə kəpçilik bilən inək otunglar; ■ ¹⁹ intikəm almanqar, i səyümlüklirim; uni Hudaqə tapxurup Uning qəzipigə yol koyunglar, qünki mukəddəs yazmilarda mundək yeziloqan: «Pərwərdigar dəyduki, intikəm Meningkidur, yamanlik Mən qəyturimən». □ ■ ²⁰ Xunga əksiqə «Düxmininq aq bolsa, uni toydur, ussiəqlar bolsa, qəndur. Bundək kilix bilən «uning bexioqə kəmur qooqini toplap saləqlar bolisən». □ ■

²¹ Yamanlik aldida bax əgmənglar, bəki yamanliqni yaxlilik bilən yenginglar.

13

□ **12:10 «bir-biringlarni hərmətləp yukiri orunoqə koyunglar»** — bu səzninq: «bir-biringlaroqə hərmət kərsitixtə birinqi bolunglar», «bir-biringlaroqə bəs-bəstə hərmət kərsitinglar» deqən baxqə bir mənisi bar. Rosul bəkim kəstən ikki mənisini tənq ixlətkən boluxi mumkin.

■ **12:10** Əf. 4:2; Fil. 2:3; 1Pet. 5:5; İbr. 13:1; 1Pet. 1:22; 2:17. □ **12:11 «roh-kəlbinger yalkunlap keyüp turup,...»** — «Mukəddəs Rohta, Mukəddəs Roh arqiliq kizojin bolup,...» yaki «öz rohingda kizojin bolup,...» deqən mənilerinq qəysisini bildüridioqanliqoqə birnəmə demək təs. Əməliyəttə nijattə Mukəddəs Roh ixəngüqining rohi bilən bir bolup, u arqiliq ixləydu, xunga bu ikki mənə arisida qonq pərkə yoq. ■ **12:12** Luqə 18:1; Rim. 15:13; Əf. 6:18; Kol. 4:2; 1Tes. 5:16; 17; İbr. 10:36; 12:1; Yak. 5:7

■ **12:13** 1Kor. 16:1; İbr. 13:2; 1Pet. 4:9. ■ **12:14** Mat. 5:44; 1Kor. 4:12. ■ **12:16** Pənd. 3:7; Yəx. 5:21; Rim. 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16; 1Pet. 3:8.

□ **12:17 «Barlik kixining aldida ixliringlar pəzilətlik boluxqə kəngül koyunglar»** — baxqə birhil tərjimisi: «Kəpçilik yaxsi dəp qarəqlar ixlarni kəngül koyup qilinglar». ■ **12:17** Pənd. 20:22; Mat. 5:39; 1Kor. 6:7; 2Kor. 8:21; 1Tes. 5:15; 1Pet. 2:12.

■ **12:18** Mar. 9:50; 1Pet. 12:14. □ **12:19 «Pərwərdigar dəyduki, intikəm Meningkidur, yamanlik Mən qəyturimən»** — «Qan.», 32:35. ■ **12:19** Qan. 32:35; Mat. 5:39; Luqə 6:29; İbr. 10:30. □ **12:20 «Düxmininq aq bolsa, uni toydur, ussiəqlar bolsa, qəndur. Bundək kilix bilən «uning bexioqə kəmur qooqini toplap saləqlar bolisən»** — («Pənd.» 25:21-22). «Uning bexioqə kəmur qooqini toplap saləqlar bolisən» deqən mənisi: «uni qəttik uyaldurisən». Bu ibarə Misirdiki kona bir adətni kərsitidu. Adəmninq towa qiloqanliqini bildürux üqün bexida bir siwət qəqlar kəturür manggati. Xunga «uning bexioqə kəmur qooqini toplap saləqlar bolisən» deqini, uning towa qilixioqə yardəm bəraləysən» «wijdanini oyoqitisən» deqənliktur. ■ **12:20** Pənd. 25:21-22; Mat. 5:44.

Hökümət aldidiki məs'uliyitimiz

1 Həmmə adəm özlerini idarə qılouqı hōkuk igilirigə boysunsun. Qünki Huda tiklimigən hōkümət yok; qaysi hōkuk-hōkümət məwjut bolsila Huda tərpidin tiklängəndur. ■ 2 Xuning üqün, hōkuk-hōkümətkə qarxilik qılouqı kixi Hudaning orunlaxturuxioğa qarxilik qılouqan bolidu. Qarxilik qılouqılar soraqğa tartilidu □ 3 (qünki hōkümranlar yahxilik qılouqılarğa əməs, bəlki yamanlik qılouqılarğa qorkunq kəltüridu). Hōkümranlardin qorkuxni halimaymən desəng, undaqta yahxi əməl kil. U qaşda hōkümət tərpididin təriplinisən. 4 Qünki hōkümranlar sening mənəpəiting üqün Hudaning hizmətqisidur. Ləkin yamanlik kilsəng, uningdin qorkuxung kerək! *Hōkümran* qılıqni bikarğa esiwalmaydu, u yamanlik qılouqığa Hudaning oşəzipini kərsitidioğan jaza bərgüqi süpitidə Hudaning hizmətqisidur.

5 Xuning üqün, hōkümranlarğa boysunux kerək. Bu, pəkət jazalinixtin saqlinix üqünlə əməs, bəlki pak wijdanlik bolux üqündur. 6 Muxu səwəbtinmu baj tapxurunglar; hōkümranlar bolsa, Hudaning məhsus bu ixlarni baxquruxqə bekitkən hizmətkarlıridur.

7 Hərkingə öz tegixlik həkkinini tələnglar; oşəllə-paraq tapxuruwalouqığa oşəllə-parakni, baj yioşuqılarğa bajni tapxurunglar; ehtiramğa tegixlik bolouqanlarğa ehtiram qilinglar, hərmət qilixqə tegixlik bolouqanni hərmət qilinglar.

Baxqılar aldidiki məs'uliyitimiz

8 Bir-biringlarni səyüxtin baxqə, hēqkingə hēqnərsidin kərdar bol-manglar. Qünki baxqılarni səyğən kixi Təwrat qanuning təlipini əməlgə axuroğan bolidu. ■ 9 Qünki «zina qılma, qatillik qılma, oşrilik qılma, nəpsaniyətqilik qılma» degən pərhişlər wə bulardin baxqə hərəkəndə pərlərmu, «koxnangni özüngni səyğəndək səyğin» degən bu əmrgə yioşinqaqlanğan. ■ 10 Mehır-muhəbbətkə berilgən kixi öz yekiniğa hēqkəndə yamanlik yürgüzməydu; xuning üqün, mehır-muhəbbət Təwrat qanuning təlipini əməlgə axuroşuqidur.

11 Həzirki wəqitning jiddiylikini bilip, xularni qilinglar. Qünki biz üqün allikağan uyqudin oşoşinix wəqit-saiti yetip kəldi. Qünki dəsəlpki etikad qılouqan wəqtimizoğa nisbətən nijatimiz tehimu yekinlap qaldı. ■

12 Keqə etüxkə az qaldı, kündüz yekinlaxti. Xunga, qarəngolukning ixlini təxlap, yoruklukning qoral-yaraklırini kiyəyli. ■ 13 Kündüzgə muwəpik diyanətlik həyat kəşürəyli, əyx-ixrət wə xarəbhorlukqə, zina wə kəyp-səpaşqə, jedəl-majira wə həsəthorlukqə berilməyli; ■ 14 əksiqə özünglarğa Rəb Əysə Məsihni kiyiwelinglar wə gunahqar əttiki arzu-həwəslərnə qəndəq qənduruxni hēq oylimanglar. ■

■ **13:1** Pənd. 8:15; Dan. 4:29; Tit. 3:1; 1Pet. 2:13. □ **13:2** «Xuning üqün, hōkuk-hōkümətkə qarxilik qılouqı kixi Hudaning orunlaxturuxioğa qarxilik qılouqan bolidu. Qarxilik qılouqılar soraqğa tartilidu» — bundəq jaza Huda tərpidin yaki hōkümət tərpidin kəlgənlikini rosul deməydu, biraq muxu yərdə bəlkim hōkümət tərpidin boluxi mumkin.

■ **13:8** Gal. 5:14; 1Tim. 1:5. ■ **13:9** Mis. 20:13-17; Law. 19:18; Qan. 5:17-19; Mat. 19:18; 22:39; Mar. 12:31; Gal. 5:14; Yaq. 2:8. ■ **13:11** Əf. 5:14; 1Tes. 5:6. ■ **13:12** Kol. 3:8; 1Tes. 5:5.

■ **13:13** Luka 21:34; 1Kor. 6:10; Əf. 5:5; Fil. 4:8; 1Tes. 4:12; 5:6; Yaq. 3:14. ■ **13:14** Gal. 3:27; 1Pet. 2:11.

14

Qerindaxlar üstidin həküm kılmanglar

¹ Etikadi ajizlarni qobul qilinglar, lekin ular bilən pikirdə talax-tartix kilmanglar. □

² Birsı hærkandak yemæklikni yeyixkə bolidioñioğa ixinidu; lekin yənə etikadi ajiz birsi pəkət köktatlarnıla yeydu. ■ ³ Hærkandak yemækliklerni yeydioğan kixi yemeydioğan kixini kəmsitmısın; həmdə *bəzi nərsini* yemeydioğan kixi hærkandak yemækliklerni yeydioğan kixi üstidin həküm kılmısın. Qünki Huda uni qobul qiloğan. ⁴ Baxka birsining hizmətkari üstidin həküm qiloquqi sən kim iding? Hizmətkarning tik turuxi yaki yikilip ketixigə pəkətlə öz hojayini məs'uldur. Həmdə *xu hizmətkarmu* tik turidioğan qilinidu — qünki *hujayini* Rəb uni tik turøuzuxka qadirdur. ■

⁵ Məlum birsi məlum bir künni yənə bir kündin üstün kəridu, yənə birsi həmmə künni ohxax dəp qaraydu. Hærkim özining közqarixioğa toluk ixənqi bolsun. □ ■ ⁶ Məlum künni qədirləydioğan kixi buning bilən Rəbbining hərmitidə uni qədirləydu. Bir nərsini yeydioğan kiximu Rəbbining hərmitidə yeydu, qünki u öz rizki üqün Hudağa təxəkkür eytidu. Məlum nərsini yemeydioğan kixi yemeydioğanlıki bilən özining Rəbbining hərmitidə yemeydu, umu xundakla Hudağa təxəkkür eytidu. ■

⁷ Qünki heqqaşimiz özimiz üqün yaxımaymız wə heqqaşimiz özimiz üqün ölməymiz; ■ ⁸ Bəlki əgər yaxısaq, Rəbbimiz üqün yaxaymız; ölsək, Rəbbimiz üqün ölimiz. Xuning üqün yaxısaqmı, ölsəkmə Rəbbimizgə mənəsupturmız. ⁹ Qünki Məsihning ölüxi wə tirilixi dəl xu məqsət bilən boldiki, Uning ölüklərninğ həm tiriklərninğ Rəbbi boluxi üqündur.

¹⁰ Undakta, sən nemə üqün qerindixing üstidin həküm qilisən? Yaki nemə üqün qerindixingni mənəsitməysən? Qünki həmmimiz Hudaning sorak təhti aldida turiximiz kerək bolidu. □ ■ ¹¹ Qünki *muxəddəs yazmilarda* eytiloñinidək: —

«Pərwərdigar dəyduki: —
Öz həyatim bilən kəsəm iqimənki,
Manga barlık tizlar pükülüdu,

□ **14:1 «Etikadi ajizlarni qobul qilinglar, lekin ular bilən pikirdə talax-tartix kilmanglar»** — əyni zamanda Əysa Məsihkə etikad qiloquqlar Yəhudıylardin həm hærhil oşayriy dinoğa əgəxkənlərdin qıkkən Yəhudıy əməslər idi. Ularning kər qisimlirida əslidə «Hudani hursən kilix» üqün yemək-ıqməklik jəhəttə küqlük qaidilər bar idi. Lekin, hux həwər bilən yətküzülgən wəhıylər boyiqə, Huda dunyadiki barlık ozukluk nərsilərnı yaratkandin keyin, etikadqılar ularni yeyixkə bolidu (məsilən, «Mar.» 7:18-23ni kəring). Bıraq bir qisim etikadqılar bu yengi ərkinlikni toluk qüxənmigən yaki unioğa ixənmigən bolsa, kona adətliri boyiqə yaxaxni dawam qilatti. Xuning bilən Pawlus ularni «etikadi ajizlar» dəp atidi. Kıziq bir yeri xuki, «etikadi ajiz» adəmninğ bəzi intayın küqlük pikirliri boluxi mumkin! ■ **14:2** Pənd. 15:7 ■ **14:4** Yaq. 4:12.

□ **14:5 «Məlum birsi məlum bir künni yənə bir kündin üstün kəridu, yənə birsi həmmə künni ohxax dəp qaraydu. Hærkim özining közqarixioğa toluk ixənqi bolsun»** — etikadqılarning bir qisimi Yəhudıy bolup, ular yənıla Təwrratta bəlgiləngən, Yəhudıylar ötküzüp kəlgən həyt-bayramlarni tutuxka, bolupmu «xabat küni» (dəm elix küni, yəni xənbə küni)ni tutuxka adətləngən, xundakla bularni burunqidək dawamlaxturux kerək, dəytti. ■ **14:5** Gal. 4:10; Kol. 2:16. ■ **14:6** 1Kor. 10:31; 1Tim. 4:3. ■ **14:7** 2Kor. 5:15; Gal. 2:20; 1Tes. 5:10; 1Pet. 4:2. □ **14:10 «Qünki həmmimiz Hudaning sorak təhti aldida turiximiz kerək bolidu»**

— «sorak təhti» adəttə Rim imperiyəsində hər bir xəhərninğ qonğ məydanida bolatti. Yərlək əməldarlar muhim həkümlərnı yaki elanlarnı qıqirix üqün unında olturatti. Hudaning «sorak təhti» yaki «həküm qıqirix təhti» aldida bolidioğan sorak bəlkim **ixəngüqilərninğ** əməllirininğ üstidin həküm qıqirix üqünla bolidu («2Kor.» 5:10ni kəring). ■ **14:10** Mat. 25:31; 2Kor. 5:10.

Barlıq tillar Meni etirap kılıp mədhiyə oquydu». □ ■

¹² Xunga, hər birimiz Huda aldida özimiz toqruluk hesab berimiz. ■

Ajiz kərindixinglarni Huda yolidin qətnitip qoymanqlar

¹³ Xuning üqün, bir-birimizning üstidin həküm kılıjuçı ikkinçi biri bolmayli. Buning ornioğa xundak həküm-kararğa kelinglarki, hər kəndak kərindaxka gunahka yikıtidiğan bir nərsini yaqi tuzakni qoymaslık kerək. ■

¹⁴ Rəbbimiz Əysada boləjanlikimdin xuningə qət'iy ixəndürülüp biliməni, hər kəndak nərsə əzlikidin hərəm əməstur; ləkin bir nərsini hərəm dəp qarioğan kixi üqün, u uningə hərəmdur. ■ ¹⁵ Əgər yeməkliking tüpəylidin kərindixingni azabka qoyğan bolsang, mehirmühəbbət yolida mangmioğan bolisən. Məsih uning üqün Əz jenini pida kılıp əlgən, bu *kərindixingni* yeməkliking bilən nabut kılma! ■

¹⁶ Əmdi silər yahxi dəp qarioğan ixlarning yaman deylixigə səwəbçi bolup kəlmanglar. ¹⁷ Qünki Hudaning padixahlıki yemək-ıqməktə əməs, bəlki Muxəddəs Rohta boləjan həkqaniylik, inaklık-hatirjəmlik wə xadlıktidur. ■

¹⁸ Bularda yaxap Məsihkə hizmət kılıjuçı kixi Hudani hursən kılıdu wə insanlarning təriplixigə sazawər bolidu. ■

¹⁹ Xuning üqün özimizni inaklıkni ilgiri süridiğan wə bir-birimizning etikadini kurup qikidiğan ixlarğa atayli. □ ²⁰ Yeməklikni dəp Hudaning əjrini nabut kilmanglar. Həmmə nərsə dər wəxə həlaldir; birək birsi yegini bilən *etikadida* putlaxsa, u uningə yaman hesablinidu. □ ■

²¹ Xuning üqün gəx yeyix, xarab iqix, xundakla baxka hər kəndak ixlarni kiliqing kərindixingni gunahka teyilduridiğan, azabka qoyidiğan yaqi uni ajizlaxturidiğan bolsa, bularni kilmioğining tüzük. □ ■

²² Sening *məlum bir ixni kiliqka* ixənqing barmu? Əmdi bu ixənq Huda bilən sening arangdiki ixtur. Əzi kiliwatkan ixni toqra dəp qarioğan, xuningdin wijdanimu əyibkə buyrulmioğan kixi nemidegən bəhtlik-hə! ²³ Ləkin *yeməklitkin* gumanlinip turup yənə xuni yegan kixi əyibkə buyrulidu, qünki buni ixənq bilən yemigən. İxənqtin bolmioğan hər kəndak ix gunahtur. ■

15

Əzimizni kənaətləndürüxnila oylimayli

□ **14:11** «Pərwərdigar dəyduki: — Əz hayatim bilən kəsəm iqiməni, Manga barlıq tizlar püküldü, barlıq tillar Meni etirap kılıp mədhiyə oquydu» — «Yəx.» 45:23. ■ **14:11** Yəx. 45:23; 49:18; Fil. 2:10. ■ **14:12** Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Wəh. 2:23; 22:12. ■ **14:13** 1Kor. 10:32; 2Kor. 6:3. ■ **14:14**

Mat. 15:11; Ros. 10:15; 1Kor. 8:4; 1Tim. 4:4. ■ **14:15** 1Kor. 8:11. ■ **14:17** 1Kor. 8:8.

□ **14:19** «Xuning üqün özimizni inaklıkni ilgiri süridiğan wə bir-birimizning etikadini kurup qikidiğan ixlarğa atayli» — «bir-birimizning etikadini kurup qikidiğan» əyni tekstə «bir-birimizni kurup qikidiğan» degən sözlər bilən ipadilinidu. Bu muhim ibarining mənsisi toqruluk «kirix söz»imizni kərüng. □ **14:20** «birək birsi yegini bilən etikadida putlaxsa, u uningə yaman hesablinidu» — baxka birhəl tərjimisi: «birək birsi yəsə wə xunglaxka baxkilarni (iman, wijdan təripida) putlaxtursa, bu ix uningə yaman bolidu». ■ **14:20** Tit. 1:15. □ **14:21** «azabka qoyidiğan yaqi uni ajizlaxturidiğan» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu sözlər təpilmaydu. ■ **14:21** 1Kor. 8:13. ■ **14:23** Tit. 1:15.

1 Əmdi etiqadimiz küçlük boloqan bizlər özimizni qanaətləndürüxnla oylimay, bətki etiqadi ajizlarningmu ajizliklerini kətüriximiz kerək.■

2 Hər birimiz öz yekinimizning etiqadini kurup qıxixi üqün, uning bəht-bərikitini kəzləp, uni hursən kilixka intiləyli. ³ Qünki hətta Məsihmü Özini kanduruxni oylimoqanıdi. Bu toqrisida muqəddəs yazmilarda mundaq pütülgən: «Sən *Hudani* haqarət qiloqanlarning haqarətliri Mening üstümgə qüxti».□ ■ ⁴ Qünki burunda *wəhiy bilən* pütülgən yazmilardiki hərkaysi sözlər bizgə əgıtix üqün yeziloqan bolup, məksiti muqəddəs kitabların kəlgən səwr-takət wə ilhambəhx arqılık bizdə azru-ümidning boluxi üqündur.■

⁵ Əmdi səwr-takət wə ilhambəhxning Iqisi Huda silərnı Məsih Əysani ülgə kilip, əzara bir oy-niyətkə kəltürgəy;■ ⁶ buning bilən silər Hudani, yəni Rəbbimiz Əysa Məsihning Atisini bir jan bir dil bilən bir eoizdin uluqlıoqaysilər.

Bir-biringlarnı qobul qilinglar

7 Xunga, Məsih silərnı qobul kilip, Hudaqə xan-xərop kəltürginidək, silərmu bir-biringlarnı qobul qilinglar.□ ⁸⁻⁹ Qünki silərgə xuni eytimənki, Əysa Məsih Hudaning ata-bowilaroqə bərgən wədilirini ispatlax üqün, xu arqılık əllərmu Hudaning rəhim-xəpkitini kərup uni uluqlixi üqün, hətnə kilinoqanlaroqə Hudaning həqıkitini yətküzgüqi hizmətkar süpitidə təyinləndi. Bu huddi *muqəddəs yazmilarda*: —

«Xunga Sanga əllər arisida mədhıyə oquymən, Wə Sening namingni küyləymən» — dəp yeziloqanıdi.□ ■

¹⁰ Wə U yənə: —

«Əy əllər,

Hudaning həlki bilən billə xad-huram bolunglar!» — dəydu.□ ■

¹¹ Wə yənə U: —

■ **15:1** 1Kor. 9:22; Gal. 6:1 □ **15:3** «Sən Hudani haqarət qiloqanlarning haqarətliri Mening üstümgə qüxti» — («Zəb.» 69:9). ■ **15:3** Zəb. 69:7-9; Yəx. 53:4, 5. ■ **15:4** Rim. 4:23, 24. ■ **15:5** Rim. 12:16; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16; 1Pet. 3:8. □ **15:7** «Məsih silərnı qobul kilip, Hudaqə xan-xərop kəltürginidək, silərmu bir-biringlarnı qobul qilinglar» — baxka birhl tərjimisi: «Məsih silərnı qobul qiloqandək, silərmu bir-biringlarnı qobul kilip Hudaqə xan-xərop kəltüringlar». Əməliyəttə bu mənisimu bizning tərjimimizdin qıkidu. □ **15:8-9** «Əysa Məsih Hudaning ata-bowilaroqə bərgən wədilirini ispatlax üqün» — «Hudaning ata-bowilaroqə bərgən wədiliri» Huda İbrahım, İshək, Yəqub, Yüsüp, Musa pəyoqəmbər wə baxka pəyoqəmbərlərgə yətküzgən wədiliri dəganlik. «xu arqılık əllərmu Hudaning rəhim-xəpkitini kərup uni uluqlixi üqün...» — «əllər» muxu yərdə yat əllər, Yəhudıy əməslərnı kərsitidu. «Xunga Sanga əllər arisida mədhıyə oquymən...» — «əllər» yənə muxu yərdə yat əllər, Yəhudıy əməslərnı kərsitidu. «Xunga Sanga əllər arisida mədhıyə oquymən, wə Sening namingni küyləymən» — («Zəb.» 18:49. Bu bexarəttə Məsih Öz Rohı arqılık Dawut pəyoqəmbərnıng aqızidin sezləydu. Pawlus bu muhım gəpliri (8-9-ayətlər) arqılık Yəhudıy əməslər wə Yəhudıylarning bir-birini qobul qilixini dəwət qilidu; qünki Məsih Əysa Əzi Yəhudıylar («hətnə kilinoqanlar»)oqə hizmətkar təyinləndi həm xuningdək Yəhudıy əməslər («yat əllər»)ning Hudani mədhıyilixigə baxlamqılık qilidu; demək, Məsih ikki tərəpning hizmitidə boləandın keyin, nemixka silər Yəhudıylar wə Yəhudıy əməslər kiqik peillik bilən Uning uluq ülgisigə əgixip bir-biringlarnı qobul qilmaysilər? ■ **15:8-9** 2Sam. 22:50; Zəb. 18:49-50.

□ **15:10** «Wə U yənə: ... dəydu» — bu wə keyniki ayəttiki «U» Məsihdur. Muxu ayəttiki bexarətlər Uning Əzining pəyoqəmbərlərnıng aqzi arqılık eytkən sezliridur. 15-ayəttiki izahətnı kərugə. «Əy əllər» — «əllər» yat əllər, Yəhudıy əməslərnı kərsitidu. «Əy əllər, Hudaning həlki bilən billə xad-huram bolunglar!» — «Kən.» 32:43. ■ **15:10** Kən. 32:43.

«Əy barlık əllər, Pərwərdigarni mədhıyılənglar, Əy pütkül qowmlər, Uni uluqlanglar!» — dəydu. □ ■ 12 Yənə, Yəxaya pəyoğəmbərmu mundak dəydu: —

«Yəssəning yiltizi boləjan kixi məydanəğa qıkidu, Əllərgə həkimlik kılıdiojan zat ornidin turidu; Əllər dərwəxə Uningəğa ümid baqlaydu». □ ■

13 Əmdi ümidning Igisi Huda Əzigə ixiniwatkanlıqinglardin kəlbınglarni toluk xad-huramlıq wə tıng-hatırjəmlıkkə tolduroqay, xuning bilən Mukəddəs Rohning küq-kudriti bilən ümidkə tolup taxqaysilər. □

Pawlusning rosulluk hizmiti toqrisida

14 I kərındaxlırim, kənglūnglarning məhrıbanlık bilən toləjanlıqıəğa, mol bilimlər bilən toluk bezəlgənlikigə, xundakla bir-biringlarəğa əzara jekiləp berələydiəjanlıqinglarəqımu qayılmən. 15 Xundak bolsimu, Huda manga ata kıləjan xapaət tıpəylidin mən silərgə bir kısım tərəplərdin nəqqə ixlarni əslitip koyuxka səl jür'ətlik bolup uxbu hətni yazmaqtımən.

16 Xu xapaət bilən mən Hudaning hux həwirini yətküzüp kahındək Uning ibaditini həmmə yərdə wujudka kəltürüx hizmitidə Yəhudıy əməs əllərgə Məsih Əysaning hizmətkari bolup təyinləndim. Bu hizmitimning məksiti əllərnıng Hudaəğa sunıdiojan ibaditi Mukəddəs Roh arkilik pak-mukəddəs kılınip, Hudani hursən kılıdiojan qurbanlıktək Uning qəbul kılıxiəğa layik boluxi üqündur. □ 17 Xuning üqün Məsih Əysada boləjanlıqımdin Hudaning manga tapxurojanlıridin pəhırlinimən.

18-19 Qünki əllərnıng Hudaəğa itaət kılıxi üqün Məsihning manga kıldurojanlıridin baxka həqnəmini tiləğa elixka həddim əməs. Səz wə əməllər arkilik, alamətlik məjizilər wə karamətlər arkilik, Mukəddəs Rohning küq-kudriti bilən Yerusalemdin baxlap İllirikon əlkisigıə aylinip həmmə yərdə Məsihning hux həwirini toluk jakarlıdim. 20 Xundak kılip baxqılar saləjan ulning üstigə bina salmaslık üqün, əzəldin Məsihning

□ 15:11 «Əy barlık əllər, Pərwərdigarni mədhıyılənglar, əy pütkül qowmlər, Uni uluqlanglar!» — («Zəb.» 117:1) — bu ayət wə yukırıki nəkil kəltürüləgən ikki ayəttə, Məsih (dunyaəğa kelixtin burun) pəyoğəmbərlərnıng aqızidin bexarət berip, kəlgüsida Yəhudıy əməslər bilən Əzi talliojan həlkı billə Hudaəğa ibadət kılıxip, Uning hizmitidə billə boluxıdiojanlıqını aldin'ala eytidu. ■ 15:11 Zəb. 117:1 □ 15:12 «Yəssəning yiltizi boləjan kixi məydanəğa qıkidu, əllərgə həkimlik kılıdiojan zat ornidin turidu; əllər dərwəxə Uningəğa ümid baqlaydu» — («Yəx.» 11:10) Məsih toqıruluk yənə bir bexarət. Yəssə bolsa, Dawut pəyoğəmbərnıng atisi idi. Bıraq uning əwladi Məsih, yəni «uning yiltizi»dur. ■ 15:12 Yəx. 11:10; Wəh. 5:5; 22:16. □ 15:13 «Ümidning Igisi Huda...» — əyni səz «ümidning Hudasi...».

□ 15:16 «Bu hizmitimning məksiti əllərnıng Hudaəğa sunıdiojan ibaditi Mukəddəs Roh arkilik pak-mukəddəs kılınip...» — «əllər»: yat əllər, Yəhudıy əməslərnı kərsıtidu. «Xu xapaət bilən mən Hudaning hux həwirini yətküzüp kahındək Uning ibaditini həmmə yərdə wujudka kəltürüx hizmitidə Yəhudıy əməs əllərgə Məsih Əysaning hizmətkari bolup təyinləndim. Bu hizmitimning məksiti əllərnıng Hudaəğa sunıdiojan ibaditi, Mukəddəs Roh arkilik pak-mukəddəs kılınip, Hudani hursən kılıdiojan qurbanlıktək uning qəbul kılıxiəğa layik boluxi üqündur» — rosul Pawlus əzini kahınoğa ohxitıdu. Hudaning kona zamanlardiki ibadəthanıəğa kahınlarni təminləxtiki məksiti həlkning toqıra yolda Hudaəğa ibadət kılıxidın ibarət idi. Xunga ular həlkning öz qurbanlıqlırnı toqıra, Hudaning qəbul kılıxiəğa layik pətıdə sunuxıəğa yərdəmqi wə hizmətkar idi. Pawlus əzıning hux həwərnı yətküzüxning ahırkı məksiti Hudaəğa həkıkıy, mənilik, qın dillik ibadətıni barlıkka kəltürüxtin ibarəttur, dəydu. Həknıng bu ibaditini pak-mukəddəs kılıx Mukəddəs Rohning ixi, əlwəttə. Bu ibadətmu pəket jamaət ibadət sorunlırida əməs, bəlki ixəngüqıning pütün həyati arkilik ipadılınıdu (12:1-2).

nami anglanmıoğan yərlərdə bu hux həwərnı jakarlawka intilip kəldim.

²¹ Bu toqrisida *muqəddəs yazmilarda* eytiloşinidək: —

«Uningdin həwərsiz bolıoğanlar Uni kəridu, Anglimıoğanlar anglap qüxinidu». □ ■

Pawlusning Rimıoğa berix pilani

²² Mana, xu *hizmətlirim* səwəbidin yeninglarıoğa berixni kəp kətim oylıoğan bolsammu, lekin tosulıolarıoğa uqrap baralmidim. ■ ²³⁻²⁴ Lekin həzir muxu ətraplarda *hux həwər yətküzülmıoğan* yərlər manga kəlmıoğanlıktın, həmdə kəp yillardin beri silərnı yoklap berix arzuyum bolıoğanlıktın, İspaniyəgə beriximda silərnımu yoklap ötməkqımən. Səpirimdə aldi bilən silər bilən kərxüp, bir məzgil həmrəhlikinglardın toluq huxallinip, andin silərnıng yardimınglarda səpirimni dawamlaxtuxumni ümid kılımən. ■

²⁵ Bıraq həzir bolsa Yerusalemoğa berip, u yərdiki muqəddəs bəndilərnıng hizmitidə boluxka ketiwatimən. ■ ²⁶ Qünki Makedoniyə wə Ahaya əlkiliridiki jamaətlər Yerusalemdiki muqəddəs bəndilər arisidiki yoxsullarıoğa ianə toplaş yərdəm berixni layik kərdi. ²⁷ Bu ixni ular bərhək layik kərdi; əməliyəttə bolsa ular Yerusalemdikilərgə kərzdardur. Qünki əllər *Yəhudiy kərinaxlarning* rohiy bəhtliridin bəhrimən bolıoğan bolsa, maddiy jəhəttin ularıoğa yərdəm berixkə toqra kelidu. □

²⁸ Mən bu ixni püttürgəndin keyin, yəni *Yerusalemdiki kərinaxlarning jamaətlərnıng etikađining* bu mewisini qəbul kılıxini jəzmənləxtürgəndin keyin, silərnı yoklap ötöp İspaniyəgə barımən. □ ²⁹ Yeninglarıoğa barıoşimda, Məsihnıng toluq bəht-bərikitini silərgə elip barıdıoğanlıkımnı bilimən. ■

³⁰ Kərinaxlar, Rəbbimiz Əysa Məsih wə *Muqəddəs Rohning* mehır-muəbbiti bilən silərdin ötünimənki, mən üqün Hudaıoğa dua kılıp mən bilən birliktə kərxək kılıoşaysilər — □ ■ ³¹ mening Yəhudiyə əlkisidiki etikađ kılımoşanlarning yaman niyətliridin saklinixim, xuningdək Yerusalemda in'amni yətküzük hizmitimning xu yərdiki muqəddəs bəndilərnıng qəbul

□ **15:21** «Uningdin həwərsiz bolıoğanlar Uni kəridu, anglimıoğanlar anglap qüxinidu» — «Yəx.» 52:15. ■ **15:21** Yəx. 52:15. ■ **15:22** Rim. 1:13; 1Tes. 2:18. ■ **15:23-24** Rim. 1:10; 15:32; 1Tes. 3:10; 2Tim. 1:4. ■ **15:25** Ros. 19:21; 24:17. □ **15:27** «Qünki əllər Yəhudiy kərinaxlarning rohiy bəhtliridin bəhrimən bolıoğan bolsa, maddiy jəhəttin ularıoğa yərdəm berixkə toqra kelidu» — «yərdəm berix» degən söz grek tilida adəttə muqəddəs ibadəthanidiki hizmət bilən munasiwətlıktur. □ **15:28** «Yerusalemdiki kərinaxlarning jamaətlərnıng etikađining bu mewisini qəbul kılıxini jəzmənləxtürgəndin keyin,...» — grek tilida «(Yerusalemdiki) kərinaxlarıoğa bu mewisini yətküzüp mehırləndürgəndin keyin,...» degən səzlər bilən ipadilınidu. Rosul Pawlus Yəhudiy kərinaxlarning bu sowəatni qəbul kılıxini intayin muhım dəp bilətti. Qünki uni qəbul kılıxi sowəat bərgənlərnı, yəni Yəhudiy əməs ixəngüqilərnı «bizning kərinaxlirimiz» dəp qəbul kılıxiıoğa barawər bolatti, xungəlxka barlik jamaətlərnıng birliki wə muəbbitini mustəhkəmləp əlqə sürətti. Hudaıoğa təxəkkür, Yəhudiy kərinaxlar uni qəbul kıldı («Ros.» 21:17). ■ **15:29** Rim. 1:11. □ **15:30** «mən üqün Hudaıoğa dua kılıp mən bilən birliktə kərxək kılıoşaysilər» — «kərxək kılıoşaysilər» degən səzlər jin-xaytanlarning Hudaning hizmitigə daim qarxi qikıdıoğanlıkıni kərsitidu; xunga bu hizmət üqün dua kılıx (bularning qarxi qikқанlıkı tıpəylidin) birhil kərxək, təs bir ix bolıdu (məsilən «Kol.» 2:1, 4:11ni kəruş). ■ **15:30** 2Kor. 1:11.

kilixioğa erixixi üqün ■ 32 həmdə ahirda Huda buyrusa, pekirning xad-huramlıq bilən yeninglarğa berip, silər bilən ortaq istirahət kiliximiz üqünmu dua kilöjaysilər.■

33 Amanlıq-hatirjəmlik İgisi bolöjan Huda həmminglar bilən billə bolöjay! Amin!□

16

Pawlusning ahirki salamliri

1 Kənhria xəhridiki jamaətning hizmətqisi singlimiz Fibini silərgə təwsiyə kilip tonuxturimən; 2 uni mukəddəs bəndilərgə layıq Rəbning muhəbbitidə qəbul kilip kütüwalöjaysilər, uning hərəkəndə ixta silərgə həjiti qüxsə, uningğa yardım kilöjaysilər. Qünki u özimu nuroqun kixilərgə, jümlidin mangimu qong yardımçı bolöjan.□

3 Mən bilən birgə ixligən, Məsih Əysada bolöjan hizmətdaxlirim Priska bilən Akwilağa salam eytkaysilər□ ■ 4 (ular meni dəp öz həyatining heyim-hətirigə qarimidi. Həm yalöuz mənla əməs, bəlki əllərdiki barlıq jamaətlərmu ulardin minnətdardur).□ 5 Ularning ailisidə jəm bolidöjan jamaətkimu salam eytkaysilər.

Asiya əlkisidin Məsihkə etiqadta əng dəslepki mewə bolup qıqқан, səyümlüküm Epenitkə salam eytkaysilər. 6 Silər üqün kəp əjir singdürgən Məryəmgə salam eytkaysilər.

7 Mən bilən zindandax bolöjan, Yəhüdiy qerindaxlirim Andronikus wə Yunyağa salam eytkaysilər. Ular məndin awwal Məsihtə bolöjan bolup, rosullar arisidimu abruyluktur.□

8 Rəbbimizdə bolöjan səyümlüküm Ampliyatka salam eytkaysilər.

9 Biz birgə ixligən Məsihtə bolöjan hizmətdiximiz Urbanus wə səyümlüküm Stahuslarğa salam eytkaysilər.

10 Sinaklardin ötkən, Məsihtə sadıq ispatlinip kəlgən Apeliska salam eytkaysilər. Aristowulusning ailisidikilərgə salam eytkaysilər.

11 Yəhüdiy qerindixim Herodiyonğa, Narkisning ailisidikilərdin Rəbdə bolöjanlarğa salam eytkaysilər.

■ 15:31 2Tes. 3:2. ■ 15:32 Rim. 1:10; 15:23. □ 15:33 «Amanlıq-hatirjəmlik İgisi bolöjan Huda» — əsliy tilida «Amanlıq-hatirjəmlikning Hudasi». □ 16:2 «uni mukəddəs bəndilərgə layıq Rəbning muhəbbitidə qəbul kilip kütüwalöjaysilər...» — «Rəbning muhəbbitidə» əyni grek tilida «Rəbdə» degən söz bilən ipadilini. Muxu ibarə toqruluk «kiriş söz»imizni kəring. «uning (yəni Fibining) hərəkəndə ixta silərgə həjiti qüxsə, uningğa yardım kilöjaysilər. Qünki u özimu nuroqun kixilərgə, jümlidin mangimu qong yardımçı bolöjan» — bu sözlərgə qarışanda Fibi əzi məlum səwəbtin Rimğa səpər kilməkçi idi, xuning bilən Pawlusning bu salam hetini elip baridu. Muxundaq uzun wə hətərlək səpər kilix asan əməs idi. Hudağa wə Fibigə kolimizdə hazır turoqun bu qimmatlık hət üqün rəhmət! □ 16:3 «Mən bilən birgə ixligən, Məsih Əysada bolöjan hizmətdaxlirim Priska bilən Akwilağa salam eytkaysilər...» — Priska (Priskila) wə eri Akwila hux həwərning kəp hizmitini kilöjan («Ros.» 18:2, 26, «1Kor.» 16:19, «2Tim.» 4:19ni kəring).

■ 16:3 Ros. 18:2,26. □ 16:4 «... Həm yalöuz mənla əməs, bəlki əllərdiki barlıq jamaətlərmu ulardin minnətdardur» — «əllər»: yat əllər, Yəhüdiy əməslərnı kərsitidu. □ 16:7 «Yəhüdiy qerindaxlirim Andronikus wə Yunya» — muxu yərdiki «qerindaxlirim» yənə «uruq-tuqқанlirim» degən mənədimu boluxi mumkin. Baxka birhil təjimi: «ular rosullarning qarixida bək abruyluk kixilər».

12 Rəbning hizmitidə japa tartıwatқан Trifena wə Trifosa hanimoğa salam eytkaysilər. Rəbning hizmitidə nuroqun japa tartқан sөyümlük *singlim* Pərsisқа salam eytkaysilər.

13 Rəbdə tallanoğan Rufusқа wə uning mangimu ana boloğan anisioğa salam eytkaysilər.

14 Asinkritus, Filigon, Hərmis, Patrobas, Hərmas wə ularning yenidiki kərindaxlarğa salam eytkaysilər.

15 Filologus wə Yulyağa, Nerius wə singlisioğa, Olimpas wə ularning yenidiki barlık muqəddəs bəndilərgə salam eytkaysilər. □

16 Bir-biringlar bilən pak sөyümlər bilən salamlixinglar. Məsiһning һəmmə jamaətliridin silərgə salam! ■

Ahirki nəsihət

17 Kərindaxlar, silərdin xuni өtüniməнки, silər өgəngən təlimgə karxi қıққан, aranglarda ihtilaplarni pəyda қilidioğan wə adəmnı etiқad yolidin teyiduridioğan kixilərdin pəhəs bolunglar, ulardın neri bolunglar. ■

18 Bundaq kixilər Rəbbimiz Məsiһkə əməs, bəlki öz kərnioğa қul bolidu; ular silik-sipayə gəplər wə huxamət sөzliri bilən saddilarning қəlbini azduridu. ■

19 Silərnıng Rəbkə boloğan itətmənlikinglardin һəmməylən һəwər tapı. Xunga əhwalinglardin xadlinimən; xundaktimu, yahxi ıxlar jəһəttə aқil boluxunglarnı, yaman ıxlarğa nisbətən nadan boluxunglarnı halaymən.

■ 20 Amanlık-hatirjəmlik Iğisi boloğan Huda uzun өtməy Xəytanni ayaq astinglarda yənjıydu.

Rəbbimiz Əysanın meһir-xəpkiti silərgə yar boloqay! □

21 Hizmətdixim Timotiy, Yəһudiy kərindaxlırim Lukyus, Yason wə Sospatirlardin silərgə salam. ■ 22 (uxbu һətkə қələm təwrətküqi mənki Tərtiyму Rəbdə silərgə salam yollaymən). □

23 Manga wə өyidə daim yiojilidioğan pütün jamaətkə sahibhanlık қilidioğan Gayustin silərgə salam. Xəһərnıng һəziniqisi Erastus silərgə salam yollaydu, kərindiximiz Kuwartusmu xundaq. ■

24 Rəbbimiz Əysa Məsiһning meһir-xəpkiti һəmminglarğa yar boloqay! Amin!

Dua wə mədhıya

25 Uzun zamanlardin buyan süкüttə saқlinip қəlgən sirning wəһiy қilinixi boyıqə, mening arқılık yətküzülgən bu hux һəwər, yəni Əysa Məsiһning jakarlinixi bilən silərnı mustəһkəmləxkə қadir Boluқuqioğa *xan-xəwəp boluqay!* ■ 26 Sir bolsa insanlarnı etiқadtiki itətmənlik yolioğa elip berix üqün, mənggü һayat Hudaning əmrigə binaən һəm biwasitə һəm burunқı pəyoqəmbərlərnıng yezip қalduroğanlıri arқılık, һazir barlık

□ 16:15 «Filologus wə Yulya» — bəlkim ər-ayal. ■ 16:16 1Kor. 16:20; 2Kor. 13:12; 1Tes. 5:26; 1Pet. 5:14. ■ 16:17 Mat. 18:17; Kol. 2:8; 2Tes. 3:6; 2Tim. 3:5; Tit. 3:10; 2Yuhə. 10. ■ 16:18 Əz. 13:18; Fil. 3:19. ■ 16:19 Mat. 10:16; 1Kor. 14:20. □

16:20 «Amanlık-hatirjəmlik Iğisi boluğan Huda» — əsliyi tilida «Amanlık-hatirjəmlikning Hudasi». ■ 16:21 Ros. 13:1; 16:1; 17:5; 20:4; Fil. 2:19; Kol. 1:1; 1Tes. 3:2; 1Tim. 1:2. □ 16:22 «uxbu һətkə қələm təwrətküqi mənki Tərtiyму Rəbdə silərgə salam yollaymən» — rosul Paulusning kəzi ajız boluqaqқа, adəttə yardəmqiqə һətlirini yazduratti. Tərtiy uning üqün «Rimliklarğa»ning қələm təwrətküqisi (hatirliğıqi) boluğanidi. ■ 16:23 Ros. 19:22; 2Tim. 4:20. ■ 16:25 Əf. 1:9; 3:9,20; Kol. 1:26; 2Tim. 1:10; Tit. 1:2; 1Pet. 1:20.

әлләргә wәһiy қилинди; ²⁷ xundaқ қилоян бирдинбир дана Болуқи Hudaға
Әysa Mәsiһ арқилиқ xan-xәрәp әбәdil'әбәd болуғай! Amin!

Korintliklaroqa «1»

Rosul Pawlus Korint xahardiki jamaatkə yazoqan birinqi məktup •••

Salam

1-2 Hudaning iradisi bilən Məsih Əysaning rosuli dəp qakiriloqan mənki Pawlustin wə kerindiximiz Sostenistin Korint xəhiridiki jamaatkə, Məsih Əysada pak-mukəddəs kilinip, «mukəddəs bəndilirim» dəp qakiriloqanlaroqa wə xuningdək hər yərlərdə Rəb Əysa Məsihning (U ularoqa wə bizgə mənəsup!) namioqa nida kılouqılarning həmmisigə salam! □ ■ 3 Atimiz Huda həm Rəb Əysa Məsihtin silərgə mehİR-xəpkət wə hatirjəmlik boləyay! ■

4 Hudaning Məsih Əysada silərgə ata kilinoqan mehİR-xəpkiti tūpəylidin Hudayimoqa hərdaim təxəkkür eytimən; 5 buning bilən silər Uningda hər tərəptə, hərəkəndəq səzdə, hər tərəptiki bilimlərdə bay kilinoqsilər, □ ■ 6 huddi Məsihning guwahlikı silərdə təstiklanoqandək. □

7 Xuning bilən silərdə hərəkəndəq rohiy iltipət kəmlik kılmaştan, Rəbbimiz Əysa Məsihning ayan kilinixini kütisilər; □ ■ 8 U yənə silərnı ahıroqəqə mustəhkəmləyduki, Rəb Əysa Məsihning küni kəlgüqə əyibsiz saklinisilər; □ ■ 9 Huda səzidə turoquqidur — silərnı Əz Oqlı Rəb Əysa Məsihning sirdax-həmdəmligigə qakıroquqi dəl Uning Əzidur. □ ■

Bəlinüxlər toqruluk

10 Əmdi mən silərdin Rəbbimiz Əysa Məsihning nami bilən xuni ətünimənki, i kerindaxlar, gepinglar bir yərdin qıqsun, aranglarda bəlgünqilik bolmisun, bir pikirdə, bir niyətə kamil birləxtürülünglar; □ ■

11 Qünki Klowining ailisidikilərnıng mənə silər toqranglarda eytixiqə, i

□ 1:1-2 «hər yərlərdə Rəb Əysa Məsihning (u ularoqa wə bizgə mənəsup!) namioqa nida kılouqılarning həmmisi» — bu ibarə «aləmxumul jamaət»ning addiy wə yioqınqak bir təbiridur. ■ 1:1-2 Yh. 17:19; Ros. 15:9; Rim. 1:7; Əf. 1:1; 1Tes. 4:7; 2Tim. 2:22. ■ 1:3 Rim. 1:7; 2Kor. 1:2; Əf. 1:2; 1Pet. 1:2. □ 1:5 «buning bilən silər uningda hər tərəptə ... bay kilinoqsilər» — «uningda» — Məsih Əysada. ■ 1:5 Kol. 1:9. □ 1:6 «... huddi Məsihning guwahlikı silərdə təstiklanoqandək» — Hudaning ularoqa rohiy iltipatlarıni beoqxliqianliki:

(1) Hudaning Korintliklaroqa Pawlusning Məsih toqruluk boləqan guwahlikining toqra ikənlikini ispatlıqını wə (2) Hudaning Məsihning ularning kəlbidə turoqanlıqını, ularning həkikətən Məsihkə təwə ikənlikini təstiklıqını idi. Məsılən, Huda rohiy iltipatlırı arkilik korneliusdikilərnı «məning ədmlirim» dəp təstiklıqanıdı («Ros.» 10:44-48gə qarəng. «rohiy iltipatlar»ni qüxinix üqün 12- wə 14-bəhka qarəng. □ 1:7 «Rəbbimiz Əysa Məsihning ayan kilinixi» — Rəb dunyaoqa kaytıp kəlgəndə u hər adəmgə ayan bolıdu, əlwəttə. ■ 1:7 Fil. 3:20; Tit. 2:13.

□ 1:8 «Rəb Əysa Məsihning küni» — Uning zeminoqa kayta kelidıqan küni. ■ 1:8 1Tes. 3:13; 5:23. □ 1:9 «Huda səzidə turoquqidur» — demək, Huda adəmnı Əzining pak-mukəddəs sirdax-həmdəmligigə qakıroqəqə. Əz mehİR-xəpkiti bilən unı yənə ahıroqəqə gınah wə Xəytanning ilkidin saqlap, pak həyatta yaxaxka küqəytxkə wədə kıləqan. ■ 1:9 Yər. 32:40-44; Yh. 15:5; 1Kor. 10:13; Gal. 2:20; 1Tes. 5:24; 1Yuha. 1:3. □ 1:10 «mən silərdin Rəbbimiz Əysa Məsihning nami bilən xuni ətünimənki, i kerindaxlar...» — «kerindaxlar»

Injilda «ətikədqi aka-ukılar» degən bilən ipadilinıdu. Əmma pütkül Mukəddəs Kitabta kerindaxlar «etikədqi aka-ukılar» «etikədqi aqa-singillar»nımu əz iqigə alıdu. Bu prinsıp «Yər.» 1:27də kərünüdu; «Hudaning sürət-obrazı» boləqan «adəm»ning əzi «ər-ayal»ni əz iqigə alıdu. Xuning bilən biz «kerindaxlar» dəp tərjimə kılduq. ■ 1:10 Rim. 12:16; 15:5; Fil. 2:2; 3:16; 1Pet. 3:8.

qerindaxlirim, aranglarda talax-tartixlar bar ikən. ¹² Deməqçi boləjnim xuki, hərbinglar: «Mən Pawlusning tərəpdari», «Mən Apollosning tərəpdari», «Mən Kefasning tərəpdari» wə «Mən Məsihning tərəpdari» dəwatisilər. □ ■ ¹³ Əjəba, Məsih bəlungənmikən? Silər üqün krestlengən adəm Pawlusmidi? Silər Pawlusning namioğa qəmüldürüldünglarmu? □

¹⁴ Mən Hudağa təxəkkür eytmənki, aranglardın Krispus bilən Gayustin baxka heqkaysinglarni qəmüldürmidim; ■ ¹⁵ xuning bilən heqkim meni özining namida adəmlərni qəmüldürdi, deyəlməydu. ¹⁶ Durus, mən yəne İstifanasning eydikilərnimu qəmüldürdüm; baxka birawni qəmüldürginimni əsliyəlməymən. ■

¹⁷ Qünki Məsih meni adəmlərni qəmüldürüxkə əməs, bəlki hux həwərni jakarlawkə əwətti; uni jakarlaw bolsa insanning hekmətlik səzliri bilən bolmasliki kerək; undak boləqanda Məsihning kresttiki *qurbanliqining* küqi yokitiləqan bolidu. ■ ¹⁸ Qünki kresttiki qurbanliki toqruluk səz-kalam həlakətkə ketiwatqanlarğa əhməqlik, əmma qutulduruluwatqan bizlərgə Hudaning küq-kudritidur. ■ ¹⁹ Qünki mundak pütülgənki, «Mən danixmənlərnəning danixmənlərnəni yokitimən, aqillarnəning aqillərnəni qətkə kaqimən». □ ■ ²⁰ Undaqta, danixmənlər kəni? Təwrat əlimaliri kəni? Bu dunyadiki bəs-munazirə qiloquqlar kəni? Huda bu dunyadiki danalənik əhməqlik dəp kərsətkən əməsmu? ■ ²¹ Qünki Huda danaləni bilən bekitkini boyiqə, dunya əz danaləni arqiliq Hudani tonumioğa, xunga Huda əhmikanə dəp qaraləqan, jakarliniwatqan səz-kalam arqiliq uningəqə ixəngüqilərgə nijatliq yətküzüxni layiq kərgən. ■ ²² Qünki Yəhudiylar möjizilik alamətlərni, greklar bolsa «danaləni»ni tələp qilidu; □ ■ ²³ əmma biz bolsaq Məsihni, yəni krestlengən Məsihni jakarlawmiz; bu Yəhudiylarğa nisbətən bizarlik ix, əllərgə nisbətən əhmikanəlik dəp qarilidu; □ ■ ²⁴ əmma qaqiriləqanlar üqün eytkənda, məyli Yəhudiylar bolsun yaki greklar bolsun, Məsih Hudaning küq-kudriti wə Hudaning danaləqidur. ■ ²⁵ Qünki Hudaning əhmikanəliki insanlarnəning danaləqidin üstündur, Hudaning ajizliki insanlarnəning küqidin üstündur. ²⁶ Qünki, i qerindaxlar, silərnəning qaqiriləqan waqittiki həlinglar üstidə oylinip bekinglar; qaqiriləqanlar arisida insaniy təəptin dana qaraləqanlar anqə kəp əməs, küq-həqquqkə igə boləqanlar anqə kəp əməs, aqsəngəklər anqə kəp əməs idi; □ ■ ²⁷ bəlki Huda danalərnəni hijalətkə qaldurux üqün bu dunyadiki əhmək sanaləqlərnəni talliwaldi; küqlüklərnəni hijalətkə qaldurux üqün bu dunyadiki ajiz sanaləqlərnəni talliwaldi; ²⁸ U yəne bu dunyadiki qədirsizlərnəni, pəs kərüliqiləqanlarnəni talliwaldi, «yok boləqan nərsilər»ni məwjut xəy'ilərnəni yokqə qiqiriwetix üqün talliwaldi. □ ²⁹ Uning

□ **1:12 «Kefas»** — rosul Petrusning ibraniyqə ismi idi. ■ **1:12** Ros. 18:24; 1Kor. 3:4; 16:12.

□ **1:13 «Silər Pawlusning namioğa qəmüldürüldünglarmu?»** — «qəmüldürüldünglarmu» muxu yərdə suqə qümüldürülxni kərsitidu. ■ **1:14** Ros. 18:8; Rim. 16:23. ■ **1:16** 1Kor. 16:15,17. ■ **1:17** 1Kor. 2:1, 4; 2Pet. 1:16. ■ **1:18** Rim. 1:16. □ **1:19 «Qünki mundak pütülgənki...»** — «mundak pütülgən» — Muqəddəs Kitabta yəziqlik. Muxu yərdiki səzlər Təwrat, «Yəx.» 29:14din elinəqan. ■ **1:19** Ayup 5:12; Yəx. 29:14. ■ **1:20** Yəx. 33:18.

■ **1:21** Mat. 11:25; Luqa 10:21. □ **1:22 «... greklar bolsa «danaləni»ni tələp qilidu»** — xu zamandiki grek mədəniyitidə pəlsəpəni qəqunux dərijisigə yətkən degili bolidu (məsilən, «Ros.» 17:21 wə aldi-kəyindiki ayətlərnəni kəring). ■ **1:22** Mat. 12:38; 16:1; Yh. 4:48. □ **1:23 «bu Yəhudiylarğa nisbətən bizarlik ix...»** — yaki «bu Yəhudiylarğa nisbətən putlikaxang...».

■ **1:23** Mat. 11:6. Yh. 6:60,66. ■ **1:24** Kol. 2:3. □ **1:26 «insaniy təəptin...»** — grek tilida «ətnəning kəzqarixiqə...». ■ **1:26** Yh. 7:48; Yaq. 2:5. □ **1:28 «məwjut xəy'ilər»** — muxu yərdə hərhil adəmlərnəni, həkümranlarnəni, dələt qatarliklarnəni əz iqigə alidu.

məxsiti Huda aldida heq et igisi mahtanmaslik uqundur. ³⁰ Emma Uning tərpidin silər Məsih Əysada turisilər; U bizgə Hudadin kəlgən danalik, həkkanıylik, pak-muqəddəslik wə hərlük-azadlik qilinotandur; □ ■ ³¹ xuningdək *Təwratta* pütülgəndək: «Pəhirlinip mahtioquqi bolsa Rəbdin pəhirlinip mahtisun!» □ ■

2

¹ Mən bolsam, i kərindaxlar, yeninglaroʻja baroʻjinimda, Hudaning guwahlikini jakarlaw uqun heq gəpdanlik yaki əkil-danalik ixtitip kəlgən əməsmən; ■ ² qunki mən aranglarda Əysa Məsihdin baxka, yəni krestlengən Məsihdin baxka heqnəmini bilməslikkə bəl baotliotanim; ³ mən aranglarda boləjan waqtimda ajizlikta, kərkunqta wə titrigən hələttə bolattim; □ ■ ⁴ mening səzlimir həm jakarlixim bolsa adəmni qayil kiləudək insaniy danalik səzlər bilən əməs, bəlki Rohning alamət kərsitixliri wə küq-kudrət bilən boləjan idi. □ ■ ⁵ Buningdin məqsət silərning etikadinglar insaniy danalikkə əməs, bəlki Hudaning küq-kudritigə baotlansun degəndin ibarət idi. ■

⁶ Həlbuki, kamalətkə yətkənlər arisida biz danalikkə bayan kilimiz; bu danalik bu dəwrđiki danalik əməs, yaki bu dəwrđiki həkümranlarning danalikkə əməs (ular zawallikkə yüz tutkəndur); ■ ⁷ əmma biz bir sirni axkarilap, Hudaning bir danalikkəni bayan kilimiz; Huda əslidə axkarə kilinmiojan bu danalikkəni barlik dəwrlərdin burun bizning xan-xərpəkə muyəssər boluximiz uqun bəkitkənidi. □ ■ ⁸ Bu danalikkəni bu dəwrđiki həkümranlarning heqkaysisi quxinip yətmigənidi; uni quxinip yətkən bolsa, xan-xərpəning Igisi boləjan Rəbni krestlimigən bolatti. □ ■

⁹ Həlbuki, *Təwratta* pütülgəndək: —
«Əzini səygenlərgə Hudaning təyyarliojanliri —
Dəl heqkəndək kəz kərmigən,
Heqkəndək kulak anglimiojan,

□ **1:30 «Uning tərpidin silər Məsih Əysada turisilər...»** — «Uning tərpidin» Huda tərpidin, demək. **«hərlük-azadlik qilinotandur»** — «hərlük-azadlik» gunahning wə Xəytanning kullukidin azad boluxtur. ■ **1:30** Yər. 23:5; Yh. 17:19. □ **1:31 «xuningdək Təwratta pütülgəndək...»** — Injilda «pütülgəndək» deyilgəndə, «Muqəddəs Kitabta pütülgəndək» degən mənədə. Muxu yərdə «Yər.» 9:24. ■ **1:31** Yəx. 65:16; Yər. 9:22-23; 2Kor. 10:17. ■ **2:1** 1Kor. 1:17; 2:4. □ **2:3 «mən aranglarda boləjan waqtimda ajizlikta, kərkunqta wə titrigən hələttə bolattim»** — «kərkunqta... bolattim» — bəlkim u Huda Əzigə tapxurojan bu muqəddəs wəzəpini orundiymaslikidin kərkənan boluxi mumkin idi. Uningdin baxka adəmni kərkətidiojan kəp səwəblarmu boləjan, əlwəttə («Ros.» 18:9-10). ■ **2:3** Ros. 18:1, 3; 2Kor. 10:10. □ **2:4 «... bəlki Rohning alamət kərsitixliri wə küq-kudrət bilən boləjan idi»** — «Roh» Hudaning Rohi, Muqəddəs Rohtur. ■ **2:4** 1Kor. 1:17; 2:1; 2Pet. 1:16. ■ **2:5** 2Kor. 4:7. ■ **2:6** Ayup 28:21; 1Kor. 15:24. □ **2:7 «biz bir sirni axkarilap, Hudaning bir danalikkəni bayan kilimiz...»** — «Əfəsusluklaroʻja»diki «kirix səz»imizdə eytkinimizdək, Injilda «sir» degən səzning əlahidə mənisi bar. Sir (grek tilida «misterion») Huda əsli yoxurup kəlgən, əmđi həzir axkarliiojan məlum bir ixtin ibarəttur. ■ **2:7** Rim. 16:25; 1Kor. 4:1. □ **2:8 «bu dəwrđiki həkümranlar»** — bu səz bəlkim bu dunyadiki padixah-həkümdarlarni kutritidiojan, ularoʻja ezitkuluk qilidiojan jin-xəytanlarni kərsətsə kerək. ■ **2:8** Mat. 11:25; Yh. 7:48; 16:3; Ros. 3:17; 13:27; 2Kor. 3:14; 1Tim. 1:13.

Heqkandak kengül oylap bakmioqan nersilardur». □ ■

¹⁰ Emma bu nersilarni Huda Rohi arkilik ayan kildi; qunki Roh bolsa hamma ixlarni, hatta Hudaning qongkur taglirini inqikilap izliguqidur; □ ■ ¹¹ Qunki narsa narsa, insanning kenglidikini bilguci xu insanning rohidin baxka narsa barmu? Xuningoqa ohxax, Hudaning Rohidin baxka, Hudaning kenglidikilirini bilguci yoktur. □ ■ ¹² Emma bizning qobul qiloinimiz bolsa bu dunyadiki roh emas, balki Hudadin kalgan Rohtur; dal xundak boloaqqa biz Huda teripidin bizga sehiylik bilan ata qilinogan nersilarni bilip yetolaymiz. □ ■ ¹³ Bu ix-xoy'ilarni insaniy danaliktin ogatilgan sozlar bilan emas, balki *Muqaddas Rohtin ogatilgan sozlar bilan*, rohiy ixlarni rohiy sozlar bilan quxendurup sozlaymiz. □ ■ ¹⁴ Emma «janoga tawa» kixi Hudaning Rohining ixlirini qobul qilmaydu, qunki bu ixlar uningoga nisbatan ohmikanilikdur; u ularni heq quxinip yetolmaydu, qunki ular roh bilan park etilip bahalinixi keraktur. □ ■ ¹⁵ Rohka tawa kixi hamma ixlarga baqa berolaydu; emma uningoga bolsa heqkim baqa berolmaydu. □ ■ ¹⁶ Qunki kim Rohning oy-konglini quxinip yetip, Uningoga maslihetqi bolalisun? Emma biz bolsak Masihning oy-kongligiga igimiz. □ ■

3

¹ Lekin men, i kerindaxlar, Rohka tawa kixilerga sez qiloadak silerga sez qilalmay keliwatimən; aksiqe silarni etka tawa kixilar, Masihdə bologan bowak hesablar silergə sozlxə məjbur boldum. □ ² Mən silergə sūt iqukdüm, gəxni yeguzmidim; qunki siler gəxni həzim qilalmayttinlar, xundakla hazirmu tehi həzim qilalmaysilar; ■ ³ Qunki siler yenila etka tawədursilar. Aranglarda həsəthorluk wə talax-tartixlar bar boloaqqa,

□ **2:9** «*Əzini soygənlərgə Hudaning təyyarlıoqanliri —dəl heqkandak kəz kərmigən, heqkandak kulak anglimioqan, heqkandak kengül oylap bakmioqan nersilardur*» — «Yəx.» 64:4. ■ **2:9** Yəx. 64:3. □ **2:10** «*qunki Roh bolsa hamma ixlarni, hatta Hudaning qongkur taglirini inqikilap izliguqidur*» — «Roh» — Hudaning Rohi, Muqaddas Rohtur. ■ **2:10** Mat. 13:11; 2Kor. 3:18. □ **2:11** «*insanlarda, insanning kenglidikini bilguci xu insanning rohidin baxka narsə barmu?*» — «insanning kenglidiki» muxu yərdə xu məlum kixining xəhsiy wə kəlbidiki ixlarni alayitan kərsitidu. ■ **2:11** Pənd. 27:19; Yər. 17:9. □ **2:12** «*bu dunyadiki roh*» — Xəytan. «Bu dunyadiki roh» muxu yərdə bəlkim Xəytanning kəz-qaraxliri, «əkilliri»ni kərsitixi mumkin. ■ **2:12** Rim. 8:15. □ **2:13** «*Rohtin ogatilgan sozlar bilan*» — «Roh» Hudaning Rohi, Muqaddas Rohtur. ■ **2:13** 1Kor. 1:17; 2:4; 2Pet. 1:16 □ **2:14** «*«janoga tawa» kixi*» — «janoga tawa» bologan kixi toqruluk «Rimliqlaroga»diki «kirix soz»imizni kərug. «Janoga tawa» bologan kixi Muqaddas Rohka igə bolmioqan kixidur; «ixənmigən kixi» degili bolidu. Xunga, u Hudaning Rohioqa əmas, balki hərdaim əz jeni (əkil-pikir, zəhin, kengül-kalla, həssiyatlar)oga tayinip ixlarni park etidu. «Rohiy kixi» yaki «Rohka tawa bologan kixi» bolsa əz rohidə Muqaddas Rohning tərbiyə-təlimini qobul kilip ixlarni toqra park etidu. **ular roh bilan park etilip bahalinixi keraktur** — bu 14-wə 15-ayətlərdiki «park etix» wə «park etip bahalinix» grek tilidə birlə peil bilən ipadiliduru. □ **2:15** «*Rohka tawa kixi*» — «Rohka tawa» (yaki «rohiy kixi») — Muqaddas Rohning yetəqçilikidə mangidogan kixi. ■ **2:15** Pənd. 28:5. □ **2:16** «*kim Rohning oy-konglini quxinip yetip, uningoga məslihetqi bolalisun?*» — «Yəx.» 40:13. ■ **2:16** Yəx. 40:13; Rim. 11:34. □ **3:1** «*ətkə tawa kixilər*» — (yaki «ətlık kixilər») toqruluk «Rimliqlaroga»oga bərgənə «kirix soz»diki «ət» toqruluk sezimizni kərug. «Ətlık kixi» asasən hux həwərnə qobul qilogəni bilən tehi əz gunəhlirining kugidin azad bolmioqan kixidur. ■ **3:2** Ibr. 5:12; 1Pet. 2:2.

silər ətka təwə əməsmu, insanlarqə mengiwatmamsilər? □ ■ 4 Qünki birsi «Mən Pawlus tərəpdari», baxka birsi «Mən Apollos tərəpdari» desə, silər pəkət insanlarning yolida mangojan bolup qalmamsilər? □ ■

5 Apollos degən kim? Pawlus kim idi? Biz pəkət silərnin etikadinglaroqa wasitiqi bolduk, halas; hər birimiz pəkət Rəb bizgə təksim kılöjini boyiqə wəzipə ada kılıdiojan hizmətkarlar, halas, xundak əməsmu? □ ■ 6 Mən tiktim, Apollos suojardi; əmma östürgüqi bolsa Hudadır. □ ■ 7 Xunga tikküqi heqnemigə hesab əməs, suojaroququmu heqnemigə hesab əməs, pəkət östürgüqi Huda Əzi həmmidir. 8 Əmma tikküqi wə əsa kılöjuqi bolsa bir məksəttidir; xundaktimu hər biri öz əjri boyiqə in'amini qobul kılıdu. □ ■ 9 Qünki biz Hudaəqa təwə mehnətdaxturmiz; silər bolsanglar Hudaning baol-etizi, Hudaning qurulusisilər. □ ■

10 Hudaning manga təksim kılöjan mehir-xəpkiti boyiqə, huddi usta memardək ul saldım, andin baxka birsi uning üstigə kuruwatidu. Əmma hər bir kurojuqi kəndak kuruwatkanlıqoqa ehtiyat kilsun.

11 Qünki selinojan ulni, yəni Əysa Məsihdin baxka heqkəndak ulni selixka bolmaydu. ■ 12 Əmdi birsi bu ul üstigə altun, kümüx, kimmətlik taxlar, yaəraq, qəplər, saman salsa, □ 13 hər birining singdürgən əjrinin kəndaklıqi kərunidu; qünki xu küni uni axkarə kılıdu, qünki uning məhiyiti otta kərunidu; ot hər bir kixining əjri, kəndak məhiyəttin boləjanlıqini sinaydu. □ ■ 14 Birsining ul üstigə kurojan ixi puhta saklinip kalsa, u in'aməqa erixidu; □ 15 Birsining kurojini köyüp kətsə, u ziyan tartidu; u əzi kutulidu, əmma goya ottin ətüp kutulojan birsigə ohxap kalidu. 16 Əjəba, əzünglarning Hudaning ibadəthanisi ikənlikinglarni wə Hudaning Rohining silərdə turojanlıqini bilməmsilər? ■ 17 Birsini Hudaning ibadəthanisini harab kilsa, Huda uni harab kılıdu; qünki Hudaning ibadəthanisi pak-mukəddəstur, silər dəl xundaksilər.

18 Heqkim öz-özini aldimisun; birsi özini bu dəwrdə dana dəp sanisa, nadan bolup qalsun; xuning bilən u dana bolidu. □ ■ 19-20 Qünki bu dunyadiki danalix Hudaəqa nisbətən əhməklıktur; qünki: —

□ 3:3 «silər ətka təwə əməsmu, insanlarqə mengiwatmamsilər?» — «insanlarqə» Hudaning yolida əməs, insaniyətnin yolida. ■ 3:3 1Kor. 1:11; Gal. 5:19; Yak. 3:16. □ 3:4 «pəkət insanlarning yolida mangojan bolup qalmamsilər?» — demək, Hudani tonumiojan, Rohitin tuəqulmiojan, tehiqə Adəm'atimizning ailisigə təwə boləjan, adəttiki gunahkar insanlaroqa ohxax.

■ 3:4 1Kor. 1:12. ■ 3:5 Ros. 18:24; 1Kor. 1:12; 16:12. □ 3:6 «... Apollos suojardi» — Korint xəhıridiki jamaət Pawlusning səzlıri arkilix etikad kılöjanıdi; keyin Apollos Korint xəhırigə berip ixəngüqlərnı Təwrat-Zəbur toqrısidiki bilimlıri arkilix zor dərijidə rıəbətəndürgənıdi («Ros.» 18-bab). ■ 3:6 Ros. 18:26; 19:1. □ 3:8 «bir məksəttidir» — grek tilida «birdur». ■ 3:8 Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 14:12; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Wəh. 2:23; 22:12.

□ 3:9 «biz Hudaəqa təwə mehnətdaxturmiz» — baxka birhil qıxəndürülüxi: «biz Huda bilən mehnətdaxturmiz» («2Kor.» 5:20, 6:1nımu kərunğ). ■ 3:9 2Kor. 6:1; Əf. 2:20; Kol. 2:7; 1Pet. 2:5.

■ 3:11 Yəx. 28:16; Mat. 16:18. □ 3:12 «birsi bu ul üstigə... kimmətlik taxlar .. salsa» — «kimmətlik taxlar» degən ohxitıxning muxu yərdə omumıy kərsəttəni bəlkim yaqut-gəhərlərnı əməs, bəlkı uyoqun, binanı puhta kılıdiojan kəttik qıdamlık taxlarnı kərsətsə kerək. Pawlus buning kəqmə mənisini oqurmənlərnıng oylınıxıoqa qaldurıdu! □ 3:13 «xu küni uni axkarə kılıdu» — «xu küni» Məsih Əysa zeminəqa kaytıdiojan künidur. ■ 3:13 Yəx. 8:20; 48:10; Yər. 23:29; 1Pet. 1:7; 4:12. □ 3:14 «Birsining ul üstigə kurojan ixi puhta saklinip kalsa...» — demək, «bir kixining ul üstigə kəyojan materiayllıri otka bərdaxlık bərlənsə,...». ■ 3:16 1Kor. 6:19; 2Kor. 6:16; İbr. 3:6; 1Pet. 2:5. □ 3:18 «birsi əzini bu dəwrdə dana dəp sanisa, nadan bolup qalsun» — Məsihning «Mat.» 18:1-4də wə «Mar.» 10:13-16də eytkən səzlırını kərunğ.

■ 3:18 Pənd. 3:7; Yəx. 5:21.

«U danixmənlərni öz hıyligərlikining tuzikioğa alidu», dəp wə yənə: «Rəb danixmənlərnin oy-hiyallirining tutami yoklukini bilidu» dəp pütüklüktür. □ ■

21 Xunga heqkim insan degənlərni pəhirlinip danglimisun; qünki həmmə məwjudatlar silərgə təwədur; 22 Pawlus bolsun, Apollos bolsun, Kefas bolsun, dunya-jağan bolsun, həyat bolsun, əlüm bolsun, həzirkı ixlar bolsun, kəlgüsi ixlar bolsun, həmmisi silərgə mənəsupur; 23 silər bolsanglar Məsihning, Məsih bolsa Hudaningkidur.

4

Məsihning rosullirining hizmiti

1 Birsı biz toqruluk birnemə deməkqi bolsa, bizni Məsihning hizmətkarliri wə Hudaning sirliri amanət kılınoğan oqjidarlar dəp bilsun. ■ 2 Əmđi oqjidar degənlərdin tələp kılınıdıoqini xuki, ular wəpədar-sadik boluxi kerəktur. ■ 3 Əmma mən silər tərıpınglardın yaki baxqa hərəkəndək insaniy sot tərıpıdın sürüxtürüp bahalansam, bu mən üqün zıoqırqılıq ix; mən hətta özüm toqruluk sürüxtürüp olturməymən. □ 4 Qünki wijdanım əyibləyđioğan heqkəndək ixlirimdin həwirim yok; əmma bu ixning əzi meni həkkanıy dəp aqlımaydu; meni sürüxtürüp bahalıoquqi bolsa Rəbdur. ■ 5 Xunga waqti-saiti kəlmigüqə, yəni Rəb kəlmigüqə heq ix toqruluk həküm qıkarmanqlar; Rəb kəlgəndə u karangoluluktiki yoxurun ixlarnı axkarılaydu, qəlb-dillardiki barlıq oy-niyətlərni ayan kılıdu; xu qəoqda hərbi Huda tərıpıdın tərıpılnıdu. ■ 6 Əmma, i kerındaxlar, bu ixlarnı silərnin mənprəətinglarnı dəp özümgə wə Apolloska tətbiklıdım; məksət silər biz arklıq «pütülgənnin dairısidın halkıp kətmənglar» degən sawakni əgınixinglar, xundakla heqkaysinglarning məlum birsini baxqa birsidin üstün dəp pəhirlinip təkəbburlıxip kətməslikinglar üqündur. □ ■ 7 Qünki kim seni baxka birsidin üstün kılıdu? Sanga ata kılınoğan nərsidin baxka səndə yənə nemə bar? Həmmə sanga berilgən tursa, nemıxka «Məndə əsli bar idi» dəp pəhirlinip kərəngləp ketısən? □ ■ 8 Silər allıkağan toyunup kətinglar! Allıkağan beyıp kətinglar! Silər bizsiz padıxahlar bolup həküm sürədunglar! Kaxki silər həkikətən həküm

□ 3:19-20 «U danixmənlərni öz hıyligərlikining tuzikioğa alidu» — «Ayup» 5:13. «Rəb danixmənlərnin oy-hiyallirining tutami yoklukini bilidu» — «Zəb.» 94:11. ■ 3:19-20 Ayup 5:13; Zəb. 94:11. ■ 4:1 Mat. 24:45; 2Kor. 6:4; Kol. 1:25; Tit. 1:7. ■ 4:2 Luqa 12:42. □ 4:3 «hərəkəndək insaniy sot tərıpıdın...» — degən grek tilida «insaniy bir kün tərıpıdın...». Adəmlərnin ixlirini sürüxtə kılıoquqi bolsa məlum bir insanning künı əməs, bəlki Məsihning künı, yəni kıyamət künıdur. ■ 4:4 Mis. 34:7; Ayup 9:2; Zəb. 143:2. ■ 4:5 Dan. 7:10; Mat. 7:1; Rim. 2:1; Wəh. 20:12. □ 4:6 «pütülgənnin dairısidın halkıp kətmənglar» — bu səzlər Təwratta əyni pütülmigini bilən, u Təwrat-İnjildiki intayın muhim bir prinsiptur. «Koxumqə səz»imızgə karang. ■ 4:6 Pənd. 3:7; Rim. 12:3. □ 4:7 «Kim seni baxka birsidin üstün kılıdu?» — bu soalğa bəlkim mundaq ikki toqra jawab berılıxi mumkin: (1) «məlum kixini baxka bir kixidin baxkıqə kılıoquqi pəkət Hudadır» xunga təkəbbur boluxning asası yok;

(2) heq insanning Hudaning uluqluqi aldidə «Mən baxkılardın üstün» dəp təkəbbur boluxining asası yok. Xundək qaraymızki, (1)-jawab Pawlusning deməkqi bolojınıni kərsitidu. «Sanga ata kılınoğan nərsidin baxka səndə yənə nemə bar?» — demək, hərbirimizning barlıqi Huda tərıpıdın bizgə ata kılınıdu; xunga «Məndə əsli xundək qabiliyət (talant, küq, qatarlıqlar...)» bar idi» dəp təkəbburlıxip ketix hamakətlıktur. ■ 4:7 Yh. 3:27; Yağ. 1:17.

sürgən bolsanglaridi — undakta biz silər bilən billə həküm sürgən bolattuk! □ 9 Qünki Huda rosullar boləqan bizlərni ölümgə məhkum boləqan adəmlərdək əng ahirəqə koyup sazayi kiliq otturiəqə qiqarəqan, dəp oylaymən; qünki biz pütkül ələmgə, yəni həm pərixtilərgə həm insanlarəqə bir hil tamaxa bolduk. ■ 10 Biz Məsih üçün əhmək sanaləqanlarmiz, əmma silər Məsihdə danasilər! Biz əjiz, əmma silər küqlüksilər; silər izzətlik, əmma biz har; □ ■ 11 Həzirki dəkikiqigə aq-yalingaq, qangkap yürməktimiz, dumbalinip, sərgərdan, makansiz bolup yürməktimiz; ■ 12 öz qolimiz bilən ixləp japa tartməktimiz; ahanətkə qaləqanda yaxxilik tiləwatimiz; ziyankəxlikkə uqriəqanda, qidawatimiz; ■ 13 təhmətkə uqriəqanda, *biz ularni qirayliqə towioqə* ündəymiz; biz jahəning daxkili, insanlarning süpüründisi dəp qariliwatimiz, ta həzirəqə xundak.

14 Bu ixlərni yezixim, silərni hijalətkə qaldurux üçün əməs, bəlki səyümlük balilirim şüpitidə silərgə nəsihət kiliwatimən; ■ 15 qünki siləring Məsihdə tümənliqən tərbiyiliqə qiliringlar bolsimu, siləring atanglar kəp əməstur; qünki mən Məsih Əysada bolup silərni hux həwər arkilik tərəldürüp ata boldum. □ ■ 16 Xunga mən silərdin etünimənki, meni ülgə qilinglar.■

17 Dəl bu səwəbtin mən Rəbdə boləqan öz səyümlük wə ixənqlik oqlum Timotiyni yeninglarəqə əwəttim; hərəkəysi jaylardiki jamaəttə əgətkənliməgə əgixip, u silərgə Məsihdə boləqan yollirim toqruluk əslitidu. 18 Əmma bəziliringlar, «Pawlusni yenimizəqə kəlməydu», dəp kərəngləp kətinglar; 19 birək Rəb buyrusa mən pat arida yeninglarəqə barimən; xu qəqdə mən kərəngləp kətkənləring səzlirini əməs, bəlki ularda boləqan küq-qudrətni kərüp bəqay. ■ 20 Qünki Hudaning padixahlıqı səzdə əməs, bəlki küq-qudrəttə ispatlinidu. □ ■ 21 Əmdi nemini halaysilər? Yeninglarəqə tayək kətürüp beriximnimu, yaki mehirmulayimlik rohdə beriximnimu?

5

Eoqir bir gunah

□ 4:8 «**Silər allikaqan toyunup kətinglar! Allikaqan beyip kətinglar! Silər bizsiz padixahlar bolup həküm sürdünqalar! Kaxki silər həkikətən həküm sürgən bolsanglaridi — undakta biz silər bilən billə həküm sürgən bolattuk!**» — xübhəisizki, bu sirlik ayətning kinayilik, məshirilik mənisi bar. Korint jamaitidiki kəp adəmlər tolimu təkəbburlixip ketip: «Biz rosul Pawlus yaki baxqa rosullarəqə heq kerək əməsmiz; biz həkikətən «rohıy adəmlər»miz, intayin bilimlik, Huda aldida intayin esilzadə bolup, padixahdək bolduk» dəp kətkənidi. «Qoxumqə sez»imizni kəring. ■ 4:9 Zəb. 44:22; Rim. 8:36; 2Kor. 4:11; İbr. 10:33. □ 4:10 «**Biz Məsih üçün əhmək sanaləqanlarmiz...**» — grek tilida «biz Məsih üçün əhməklər bolduk...» — demək, kəpqlik tərpidin «əhmək» hesablandıq. ■ 4:10 1Kor. 2:3. ■ 4:11 Ros. 23:2. ■ 4:12 Mat. 5:44; Luqa 6:28; 23:34; Ros. 7:60; 18:3; 20:34; Rim. 12:14; 1Tes. 2:9; 2Tes. 3:8. ■ 4:14 1Tes. 2:11. □ 4:15 «**siləring atanglar kəp əməstur**» — rohıy jəhəttin boləqan atilarni kərsitidu, əlwəttə. ■ 4:15 Ros. 18:11; Gal. 4:19; Flm. 10; Yağ. 1:18. ■ 4:16 1Kor. 11:1; Fil. 3:17; 1Tes. 1:6; 2Tes. 3:9. ■ 4:19 Ros. 18:21; İbr. 6:3; Yağ. 4:15. □ 4:20 «**Hudaning padixahlıqı səzdə əməs, bəlki küq-qudrəttə ispatlinidu**» — yaki «Hudaning padixahlıqı səzdə əməs, bəlki küq-qudrəttə namayan bolidu». ■ 4:20 1Kor. 2:4; 1Tes. 1:5; 2Pet. 1:16.

1 Hərtərəptin xu angliniwatiduki, aranglarda buzukçilik bar ikən — bundak buzukçilik həтта taipilər arisidimu tiləa elinmaydu — u bol-simu birsining öz atising ayaloğa qəkilixtin ibarət. ■ 2 Əmma silər yoojinap körəngləp kəttinlar! Bu rəzil ixni sadir kילוan kixi arimizdin koşliwətilsun dəp əkünüxünklarğa toqra kəlməmdü!? 3 Qünki gərqə təndə silər bilən billə bolmisammu, əmma rohta silər bilən billə bolux süpitidə allıkağan xundak mən xu həkümni qikardimki, 4 (həmminglar Rəb Əysa Məsihning namida jəm boləanda, əzümning rohim silər bilən bolup, Rəbbimə Əysa Məsihning küq-kudritigə tayinip) —

5 xundak kילוan kixining ətliri həlak kılınsun, xuning bilən uning rohi Rəb Əysaning künidə kutkuzuluxi üqün Xəytanning ilkiğə tapxurulsun. □ ■ 6 Silərning qongçilik kילוaninglar yahxi əməs. «Kiqikkinə hemirturuq pütkül hemirni boldurup yoojinitidu» dəp bilməmsilər? ■

7 Kona hemirturuqni qikiriwetinglar; xuning bilən silər əsli hemirturuq-siz hemirdək yengi bir zuwula bolisilər; qünki «ətüp ketix həyti»diki kəozimiz boləan Məsih kurbanlık kılındi; ■ 8 xunga həytni yaman niyətlük wə rəzillik boləan hemirturuq bilən əməs, bəlki səmimiylük wə həkikət boləan petir nan bilən təntənə kılıp ötküzayli. □ ■

9 Mən aldinki həтта silərgə buzukçilik kילוəuqılar bilən arilaxmanglar dəp yazəjanidim; ■ 10 əmma bu deginim bu dunyadiki buzukçilik kילוəuqılar, yaki nəpsaniyətlük, yaki kazzaplar yaki butpərəslər bilən arilaxmanglar deginim əməs; undak boləanda dunyadin ayrilixğa məjbur bolattinglar; 11 əmma həzirki bu hetimdə yazəjinim xuki, özini «kərindax» dəp atiwəloğan əmma xundakla buzukluk kילוəuqi, nəpsaniyətlük, butpərəs, hərəkəkəx yaki kazzap bolsa, undak bir kixi bilən arilaxmanglar, həтта uning bilən həmdastihanmu bolmanglar. □ ■ 12 Sirttikilərnə həküm qikirip bir tərəp kılıxning mən bilən nemə munasiwiti? Lekin iqinglardikilərnə özünklar həküm qikirip bir tərəp kılıx silərning ixinglar əməsmu? □ 13 Lekin sirttikilərnə üstigə bolsa Huda Əzi həküm qikiridu. Xunga «bu rəzil adəmni aranglardin qikiriwetinglar». □ ■

■ 5:1 Law. 18:8; Kən. 27:20. □ 5:5 «xundak kילוan kixining ətliri həlak kılınsun, xuning bilən uning rohi Rəb Əysaning künidə kutkuzuluxi üqün Xəytanning ilkiğə tapxurulsun» — bu ix (həxkiqə eytkənda, «Xəytanning ilkiğə qayturu») toqrluluk «kozumqə sez-imizni kəring. Bəzi alimlar «ətliri» degənni rohiy jəhəttin qüxəndüridu, demək, bu ix kixining özining gunəhlik təbiiti, yaki Korinttiki pütkül jamaəttə «gunəhlik təbiitidin qikқан ixlar»ni kərsitidu, dəp karaydu. Biz muxu yərdiki «ətliri»ni jismani yəhəttin qüxinimiz. «Kozumqə sez»imzidə buning asasin kərsitimiz. ■ 5:5 1Tim. 1:20. ■ 5:6 Gal. 5:9. ■ 5:7 Yəx. 53:7; Yh. 1:29; 1Kor. 15:3. □ 5:8 «xunga həytni yaman niyətlük wə rəzillik boləan hemirturuq bilən əməs, bəlki səmimiylük wə həkikət boləan petir nan bilən təntənə kılıp ötküzayli» — Israilning «ətüp ketix həyti», uningdin keyinki «petir nan həyti» wə ularning simwolluk əhmiyiti toqrluluk «kozumqə sez»imzini, xundakla «Lawiyalar»diki «kozumqə sez»nimu kəring. ■ 5:8 Mis. 12:3,15; Kən. 16:3. ■ 5:9 Kən. 7:2; Mat. 18:17; 2Kor. 6:14; Əf. 5:11; 2Tes. 3:14. □ 5:11 «özini kərindax» dəp atiwəloğan...» — «kərindax» — özining etiqađ yolida kərindax dəp ataloğan. ■ 5:11 Qəl. 12:14; Mat. 18:17; 2Tes. 3:14; 2Yuhə. 10. □ 5:12 «Sirttikilərnə həküm qikirip bir tərəp kılıxning mən bilən nemə munasiwiti? Lekin iqinglardikilərnə özünklar həküm qikirip bir tərəp kılıx silərning ixinglar əməsmu?» — «sirttikilər» jamaəttin sirt turəqanlarni, «iqidikilər» jamaətning iqidə boləqanlarni kərsitidu, əlwəttə. □ 5:13 «bu rəzil adəmni aranglardin qikiriwetinglar» — muxu səzlar Təwrat, «Kən.» 17:7, 19:9, 22:2, 24:7din ilinoğan. ■ 5:13 Kən. 17:7

6

Bir-biri bilan dəwalixixka bolamdu?

1 Silərning aranglarda əzara arazlik ix bolsa, uni muqəddəs bəndilərnin bir tərəp kilixioqə tapxurmay, həkkanisizlarning aldida dəwalixixka petinalamsilər? □ 2 Muqəddəs bəndilərnin dunyani sorak kilidioqanlikini bilməmsilər? Əgər dunyani silər sorak kilidioqan ix bolsa, əmdi zioqirlik ixlarni həl kilixka yarimamsilər? ■ 3 Pərixtilər üstidinmu həküm qikiridioqanlikimizni bilməmsilər? Xundak boləjanikən, bu hayattiki ixlarni həl kilix kanqilik ix idi? □ 4 Silərdə muxu hayattiki ixlar üstidin həküm kilix zərür tepiloqanda, jamaət arisida təwən dəp qaraloqlarni uni həl kilixka salmamsilər? □ 5 Muxularni silərni hijalətkə qaldurux üçün dəwatimən. Əjəba, aranglarda öz qerindaxliri otturisida həküm qikarəşudək dana kixi yokmu, hətta birimu yokmu? 6 Uning ornida, qerindax bilən qerindax dəwalixiwatidu, — wə kapirlar aldida xundak kilidu! 7 Əməliyətə öz aranglarda dəwalarning boləjanlikining ezi silərgə nisbətən bir əyibtur. Nemixka uwalqilikka qidimaysilər? Nemixka nahəqçilikə yol qoymaysilər? ■ 8 Əksiqə, silər nahəqçilik kiliwatisilər, hiyanət kiliwatisilər, yənə kelip qerindaxliringlaroqə xundak kilisilər!

9 Həkkanisizlarning Hudaning padixahlikioqə warislik kilalmaydioqanlikini bilməmsilər? Aldinip kətmənglar! Buzuqçilik kiləuqular, butpərəslər, zina kiləuqular, bəqqiwazlar, baxka ərlər bilən buzukluk kiləuqular, ■ 10 oqprilar, nəpsaniyətlilər, harakəkəxlər, təhməthorlar yaki aldamqi-kazzaplar Hudaning padixahlikioqə warislik kilalmaydu; 11 bəzinglar dərwekə xundak boləjansilər; əmma silər Rəb Əysa Məsihning namida wə Hudayimizning Rohi bilən yuyulduqlar, pak-muqəddəs kilindinglar, həkkaniy kilindinglar. ■

Teninglar Hudaning ibadəthanisidur

12 «Həmmə nərsə mənə qəlalədur», əmma həmmə nərsə paydilik boluwarəmaydu; «həmmə nərsə mənə qəlalədur», əmma mən həqəqandak nərsining humarioqə kul bolmaymən. □ ■ 13 «Yeməkliklər axkazan üçün, axkazan bolsa yeməkliklər üçünür»; əmma Huda u wə bu hər ikkisini yokka qikiridu; tən bolsa buzukçilik üçün əməs, bəlkə Rəb üçünür;

□ 6:1 «Silərnin aranglarda əzara arazlik ix bolsa, uni muqəddəs bəndilərnin bir tərəp kilixioqə tapxurmay, həkkanisizlarning aldida dəwalixixka petinalamsilər?» — «petinalamsilər?» — Hudaning bu ixləroqə qaratkan əşəzipigə yüzlinixkə petinalamsilər?, demək.

■ 6:2 Mat. 19:28; Luqə 22:30. □ 6:3 «muqəddəs bəndilərnin dunya üstidin sorak kilixi ... (2-ayət) ... Pərixtilər üstidinmu həküm qikirixi» — bu ixlər toqruluk «qoxumqə sez»imizni kəring. □ 6:4 «jamaət arisida təwən dəp qaraloqlarni uni həl kilixka salmamsilər?» — baxka birhil təjimis: «uni həl kilixka jamaətə həq orni yoklarni salamsilər?».

Lekin 5-ayətnimu kəring. ■ 6:7 Pənd. 20:22; Mat. 5:39; Rim. 12:17; 1Tes. 5:15; 1Pet. 3:9.

■ 6:9 Gal. 5:19; Əf. 5:5; Wəh. 22:15. ■ 6:11 Əf. 2:2; Kol. 3:7; Tit. 3:3; İbr. 10:22.

□ 6:12 «həmmə nərsə mənə qəlalədur» — bu səz-ibarə bəlkim Korintliklər üçün İnjildiki yemək-iqməklər toqruluk boləjan təlimlərnin bir qışkartilmisi boluxi mumkin. Bu həqəqətkə yəkin boləjini bilən, Pawlus hazır ularoqə yemək-iqməklər toqruluk baxka tərəplərdinmu oylax kərek, dəp təlim bərməkçi. ■ 6:12 1Kor. 10:23.

Rəb tən üqündür. □ ¹⁴ Huda Rəbni tirildürdi, xuningdək biznimu Öz kudriti bilən ölümündin tirildüridu. ■ ¹⁵ Teninglarning Məsihning əzaliri ikənlikini bilməmsilər? Undaқта, Məsihning əzalirini elip, pahixə ayalning əzaliri kılsam bolamdu? Hərgiz bolmaydu! ¹⁶ Kim pahixə ayal bilən baqlanoğan bolsa uning bilən bir tən bolidu, dəp bilməmsilər? Qünki «*ər-ayal* ikkisi bir tən bolidu» — deyilgənidi. □ ■ ¹⁷ Əmma Rəbgə baqlanoquqi bolsa Uning bilən bir rohtur. ■ ¹⁸ Buzukluqtin keqinglar. «İnsanlarning hər bir sadir kıloğan gunahı öz tenining sirtida bolidu!» — əmma buzukluk sadir kıloquqi öz tenigə qarxi gunah kılidu. □ ¹⁹ Silərnin teninglar siləni turaloğu kıloğan, Huda tərıpidin silərgə iltipat kılınoğan Muqəddəs Rohning ibadəthanisi, silər özünqlarni özümningki əməs dəp bilməmsilər? □ ■ ²⁰ Qünki silər qong bədəl bilən setiwelinoğansilər; xunga teninglarda Hudani uluqlanglar. ■

7

Tənha həyat wə ər-ayallıq

¹ Əmdi hazır silər hetinglarda otturiğa koyoğan soallaroğa keləyli, — «Ər ayal zatining tenigə təgmisə yahxidur». □

² Durus. Əmma buzukqılıqlardın saklinix üqün, hər bir ərkəkning özining ayali bolsun, hər bir ayalning özining eri bolsun. ³ Ər ayaloğa nisbətən ərlık məjburiyitini ada kılsun, ayalmu erigə nisbətən ayallıq məjburiyitini ada kılsun. □ ■ ⁴ Ayal öz tenining igisi əməs, bəlki eri uning igisidur; xuningoğa ohxaxla, ər öz tenining igisi əməs, bəlki ayali uning

□ **6:13 «Yeməklilər axkazan üqün, axkazan bolsa yeməklilər üqündür»** — baxқиқə eytkanda: «yeməklilər korsaқni toydurux üqün, korsaқ bolsa yeməklilərnı singdürüx üqün». Korintliklardın bəziliri bu gəpni baxқа ixlaroğa tətbiqlap, «tenimizning hərқандақ ehtiyajlırı yaki arzu-həwəslirini halioğanqə қандuruwərsəк bolidu» dəp oylaytti. Lekin, jinsiy əhlaksızlıққа kəlsəк bu toprа əməs, əlwəttə. ■ **«Rəb tən üqündür»** — adəmnı həyran kılarlıқ bu bayan toqruluk «қoxumqə se»-imizni kərüng. ■ **6:14** Rim. 8:11; 2Kor. 4:14. □ **6:16 «ər-ayal ikkisi bir tən bolidu»** — bu Hudaning Adəm'atimiz wə Həwə'animiz toqruluk boloğan səzi («Yar.» 2:24); bu səz hər bir ər-ayallıқ munasiwəttə əməlgə axurulidu. ■ **6:16** Yar. 2:24; Mat. 19:5; Mar. 10:8; əf. 5:31. ■ **6:17** Əz. 36:26-28; 1Kor. 12:13; Yar. 2:24 □ **6:18 «İnsanlarning hər bir sadir kıloğan gunahı öz tenining sirtida bolidu!»** — bəzi alimlar, bu səzlərnı Pawlusning öziningki, dəp қарaydu; əmma baxқа gunahlırimiz (məsilən, nəpsaniyətқilik, һараккəxlık)mu tenimizgə yaman təsir yətküzməmdu? Yətküzidu, əlwəttə. Xunga bizningqə bu səzlərnı Korintliklarning əzlriningki hata kəzқarixi dəp oylaymız; ular bu səzni buzukluk (wə baxқа «jismaniy» gunahları) kılixқа bahənə kılatti. Pawlus uni əmdiliktə ularning hata kəzқaraxlırnı toqrılımaqçı boluwatatti. □ **6:19 «Huda tərıpidin silərgə iltipat kılınoğan»** — bizningqə «silərgə iltipat kılınoğan» degenlik «Muqəddəs Roh»ni kərsitidu. Xundakmu mumқinқilik barki, u bu ayəttiki «silərnin teninglar» yaki «ibadəthana»ni kərsitidu. ■ **6:19** 1Kor. 3:16; 2Kor. 6:16; Əf. 2:21; İbr. 3:6; 1Pet. 2:5. ■ **6:20** 1Kor. 7:23; Gal. 3:13; İbr. 9:12; 1Pet. 1:18.

□ **7:1 «Ər ayal zatining tenigə təgmisə yahxidur»** — «ər ayal zatining tenigə təgmisə (jinsiy munasiwəttə birgə bolux, yaki toy kılixni kərsitidu) yahxi ixtur» değan səzlər toqruluk; — Əhwəloğa қарioғanda Korintliklar arisida: «Toy қılmay, pəқət Rəbning hizmitidə bolux yahxi» yaki «Ər-ayallıқ jinsiy munasiwiti yahxi əməs, jinsiy munasiwət ətküzülmisun, kəprəк dua-tilawətkə berilisun» değəndəк gəplər tarқaloğan boluxi mumқin. Pawlus bu yərdə muxu məsililər toqruluk səzliməқçi. □ **7:3 «ər ayaloğa nisbətən ərlık məjburiyitini ada kılsun, ayalmu erigə nisbətən ayallıқ məjburiyitini ada kılsun»** — «ərlık məjburiyiti», «ayallıқ məjburiyiti» jinsiy

həқlikni öz iқigə alidu, əlwəttə. ■ **7:3** 1Pet. 3:7.

igisidur. ⁵ Pəkhət pütün zehninglar bilən dualaroqa berilix məksitidə öz makullukunqlar bilən waqtinqə birgə yatmaslikkə kelixkəndinla baxka, ər-ayal əzərə bir-birining jinsiy hək-təlipini rət kilmisun. Xundak əlahidə məzgildin keyin yənə birgə bolunqlar. Bolmisa, əzünqlarni tutuwalalmaydiolanlikinglardin Xəytan silərni azdurux pursitini tepixi mumkin. ■ ⁶ Əmma mundak deyixim buyruk yolida əməs, bəlki məslihet yolididur. □ ⁷ Əmdi mən barlik adəmlərnin manga ohxax *boytaq* boluxini halayttim; lekin bu ixta Hudaning həmmə adəmgə bərgən öz iltpati bar; birsi undak, yənə birsi bundak. □ ■ ⁸ Əmma mən jorisiz tənha yaxioqanlar wə tullaroqa xuni eytimənki, məndək tənha turiwərsə yaxhi bolidu; □ ⁹ əmma əzünqlarni tutuwalalmisanglar; nikaqlininglar; qünki *ixk* otida köyğəndin kərə nikaqlıq boləqan yaxhi. ■

¹⁰ Əmma nikaqlanəqanlaroqa kəlsək, ularoqa mən xuni tapilaymənki, — (bu əməliyəttə mening tapiloqinim əməs, yənila Rəbningki), ayal eridin ajraxmisun □ ■ ¹¹ (əmma u ajraxkan bolsa, u tənha ətsun, yaki eri bilən yarixiwalsun); wə ərmu ayalini koyup bərmisun. ¹² Kəloqanliringlaroqa kəlsək, mən xuni eytimənki (bu Rəbning eytkini əməs), kərindaxning etikaqsiz ayali bolsa wə ayali uning bilən turuwerixkə razi bolsa, u uni koyup bərmisun; □ ¹³ *etikaqdi* ayalning etikaqsiz eri bolsa wə eri uning bilən turuwerixkə razi bolsa, u eridin ajrixip kətmisun. ¹⁴ Qünki etikaqsiz ər bolsa etikaq kəloqan ayalda pak dəp hesablinidu; etikaqsiz ayal bolsa *etikaq kəloqan* kərindaxta pak dəp hesablinidu; bolmisa, pərzəntliringlar hərəmdin boləqan bolatti; əmma ular əmdi pak boldi. □ ¹⁵ Ləkin etikaqsiz boləqan tərəpning kətküsi bolsa, u ajrixip kətsun; bundak əhwallarda kərindax aka-ukilar, hədə-singillar *nikah məjburiyitigə* baəqlinip kəloqan bolmaydu; kəndakla bolmisun Huda bizni

■ 7:5 Yo. 2:16. □ 7:6 «**Əmma mundak deyixim buyruk yolida əməs**» — bu ayəttiki «deyixim»ni bəzi alimlar «waqitlik ayrilip turux toqrisidiki bir təkliq, buyruk əməs» dəp qūxinidu, «Əmma mundak deginim buyruk yolida əməs, bəlki məslihet yolididur» dəp tərijmə kəlidu. Yənə bəzilər bizning tərijimizdək «deginim»ni Pawlusning ər-ayallıq oqruluk həzir eytkən barlik səzliri dəp qarap, «Bu deginim buyruk yolida əməs, bəlki ruhsət yolida...» dəp tərijmə kəlidu (7-ayətni kəring). □ 7:7 «**bu ixta Hudaning həmmə adəmgə bərgən əz iltpati bar**» — yəni, bəla-qəkilik bolux, yaki tənha bolux. Pawlus əzi tənha bolup, pütün əmriddə ailisiz həlda Hudaning hizmitidə boləqan. ■ 7:7 Mat. 19:12; Ros. 26:29; 1Kor. 12:11. □ 7:8 «**Əmma mən jorisiz tənha yaxioqanlar wə tullaroqa xuni eytimənki...**» — muxu ayəttiki «jorisiz tənha yaxioqanlar» dəgən səz grek tilida əz jorisidin (məyli ərdin, məyli ayaldin, əlüm tərripidin yaki kanun tərripidin) ajrixip kətkənlərni kərsitidu, wə xundakla toy kilmioqanlarnimu əz iquə alidu. ■ 7:9 1Tim. 5:14. □ 7:10 «**Əmma nikaqlanəqanlaroqa kəlsək, ularoqa mən xuni tapilaymənki, — (bu əməliyəttə mening tapiloqinim əməs, yənila Rəbningki)...**» — Pawlus əz təlimini Rəb əysaning yər yüzidə turəqan waqitdiki təlimidin ayriwetidu. Bu ix toqruluk wə omunen bu bab üstidə «koxumqə səz»imizni kəring. ■ 7:10 Mal. 2:14; Mat. 5:32; 19:9; Mar. 10:11; Luqa 16:18.

□ 7:12 «**Kəloqanliringlaroqa kəlsək, mən xuni eytimənki, (bu Rəbning eytkini əməs), ...**» — Rəb əysa yər yüzidə boləqinda bu ixlar toqruluk təlim bərmigənidi. □ 7:14 «**Qünki etikaqsiz ər bolsa etikaq kəloqan ayalda pak dəp hesablinidu; etikaqsiz ayal bolsa etikaq kəloqan kərindaxta pak dəp hesablinidu; bolmisa, pərzəntliringlar hərəmdin boləqan bolatti; əmma ular əmdi pak boldi**» — bu ayətkə qarəqanda, Korinttiki bəzilər «etikaqdi ər yaki ayalning jorisə əysa Məsihkə etikaq kilmioqan bolsa undakta ularning nikaqi buləqanəqan bolidu, xunga ular ajrixixi kərək, xundakla baliliri «həram»din boləqan bolidu» dəp qarəydu. Bundak kəzkarax hata.

inak-hatirjamlikta yaxaxka qaqiroqandur. □ 16 *Əy etiqadqi ayal, eringni etiqad kildurup* kutulduralaydioanlikingni nadin bilisen? *Əy etiqadqi ər, hotunungni etiqad kildurup* kutulduralaydioanlikingni nadin bilisen? □ ■

Etiqad yolioqa qaqiriloqan waqittiki salahiyəttə turiweringlar

17 Həlbuki, Rəb hərəkəysimizə qandaq təkşim kילוan bolsa, qandaq hələttə qaqiroqan bolsa, u xuningda mengəwərsun; mən həmmə jamətlərdə xundak yolyorukni tapilaymən. 18 Birsı sünnetlik hələttə qaqirildimu? U qayta sünnetsiz qilinmisun; birsi sünnetsiz hələttə qaqirildimu? U əmdi sünnet qilinmisun. □ 19 Sünnetlik bolux heqnersə hesablanmas, sünnetsiz boluxmu heqnersə hesablanmas; *hesab bolidiqini* Hudaning əmrlirigə əməl kilixtin ibarəttur. 20 Hərkim qaysi hələttə qaqiriloqan bolsa, xu hələttə qalsun. □ ■ 21 Sən qaqiriloqanda kul həlitiyə idingmu? Uning bilən karing bolmisun; ləkin əgər hərlük pirsiti kəlsə, uni kolungdin bərmə. 22 Qünki Rəbtə qaqiriloqan kul bolsa Rəbning hər adimidur; uningə ohxax, qaqirilip hər boluqumı Məsihning kulidur. 23 Silər qong bədəl bilən setiwelindinglar; insanlarəqa kul bolmanglar. ■ 24 I kəringəxlər, hər biringlar qaysi hələttə qaqiriloqan bolsanglar, xu hələttə Huda bilən billə turunglar.

Tənha yaxax

25 Əmma nikaqlanmioqanlar toşruluk Rəbdin buyruk tapxuruwalmidim; xundaktımu Rəbdin boləqan rəhim-xəpəkətkə muyəssər boləqanlikim üqün sadik adəm süpitidə öz pikirimni eytimən. □ 26 Əmdi hazırkı qiyinqilikka karioqanda, ər kixining xu *tənha* hələttə boluxini yahxi ix dəymən. □ 27 Ayaloqa baqlanəqan bolsang, undakta, uning bilən ajrixixni oylima; ayalingdin ajrixip kətingmu? Undakta yənə öylinixni oylima. 28 Ləkin öylənsəng, sən gunah kילוan bolmaysən; wə nikaqlanmioqanlar

□ 7:15 «**ləkin etiqadsiz boləqan tərəpning kətküsi bolsa, u ajrixip kətsun; bundak əhwallarda kəringəx ... nikaql məjburiyitigə baqlinip qaləqan bolmaydu; qandaqla bolmisun Huda bizni inak-hatirjamlikta yaxaxka qaqiroqandur**» — bu muhim ayət toşruluk «kozumqə sez»imizni kəring. □ 7:16 «**Əy etiqadqi ayal, eringni etiqad kildurup kutulduralaydioanlikingni nadin bilisen? Əy etiqadqi ər, hotunungni etiqad kildurup kutulduralaydioanlikingni nadin bilisen?**» — bizningqə Pawlus muxu yərdə, ixanmigən jora nikaqlin ajraxmaqci boləqan bolsa, uni etiqad kildurup kutkuzux pəkət Hudaningla kilidioqan ixidur, biz ajiz bəndilərnin kilidioqan ixı əməs, xunga (jorisining kətküsi bolsa) uni ərkinlikkə koyuwərgin, deməqci. «Kozumqə sez»imizni yənə kəring. ■ 7:16 1Pet. 3:1. □ 7:18 «**Birsı sünnetlik hələttə qaqirildimu? U qayta sünnetsiz qilinmisun**» — bəzi Yəhudiylər məlum səwəblərdin sünnetidin hijil bolup, «yat əllərdək bolay» dəp, əzini «sünnetsiz» kərsətməkci bolup birhil operatsiyəni kilduratti. □ 7:20 «**Hərkim qaysi hələttə qaqiriloqan bolsa, xu hələttə qalsun**» — «qaysi hələttə qaqiriloqan bolsa...» grek tilida «qandaq qaqiriloqanlik bol...» deyilidu. Demək, Huda hər birimizni Məsihgə qaqiroqinida, əhwal-həlitimizni bilip, u həlitimizni Uning yolida ixlətməkci bolidu. ■ 7:20 Əf. 4:1; Fil. 1:27; Kol. 1:10; 1Tes. 2:12. ■ 7:23 1Kor. 6:20; İbr. 9:12; 1Pet. 1:18. □ 7:25 «... **nikaqanmioqanlar toşruluk Rəbdin buyruk tapxuruwalmidim...**» — muxu yərdə «nikaqanmioqanlar» bolsa heqqaqan jinsiy munasiwət ötküzüp baqlmioqan pak yigit yaki pak qizlarni kərsitidu, dəp qaraymiz. Bəzi alimlər bu səz pəkət qizlarni kərsitidu, dəp qaraydu. Əmdi 36-ayətə kəraydioqan bolsaq, bu ayət həm yigitlərimizni həm qizlərimizni kərsitdioanlikini baykaymiz. □ 7:26 «**əmdi hazırkı qiyinqilikka karioqanda,...**» — Pawlus muxu hətni yazəqan waqitta Rim imperiyəsi boyiqə kəp sandiki ixəngüqilər zor ziyankəxlikkə uqrawatatti.

nikahlansa, ularmu gunah qilgan bolmaydu. Emma xundak kilsa ular jismaniy jähəttə japaʻoʻra uqraydu; mening silərni uningdin halij qiloum bar. □ ²⁹ Emma xuni degum barki, i kerindaxlar — wakıt kiskidur. Xunga ayallik bolouanlar ayalsizlardək bolsun; □ ³⁰ matəm tutkanlar matəm tutmioʻqanlardək bolsun; bəht-huxallikta bolouanlar bəht-huxallikta bolmioʻqanlardək bolsun; mal-mülük setiwaloʻqanlar mal-mülüksizlardək bolsun; ³¹ bu dunyadiki bayliklardin bəhrimən bolouanlar dunyani özining təllukati döp bilmisun; qunki bu dunyadiki hazirki halət ötöp ketidu. □ ³² Emma silərning oʻəmsiz bolxunglarni halaymən. Ayalsiz kixi bolsa Rəbning ixlirini oylaydu, kəndak kilip Rəbni hursən kilixning oʻemidə bolidu. ■ ³³ Emma ayallik kixi kəndak kilip ayalini hursən kilix uqun bu dunyadiki ixlarning oʻemidə bolidu; ³⁴ Yənə kelip ayal wə nikahlanmioʻqan kizning otturisida pərk bar; nikahlanmioʻqan kiz bolsa Rəbning ixlirining, kəndak kilip həm təndə həm rohta pak-muqəddəs bolxuning oʻemidə bolidu; əmma yatlik bolouan ayal kəndak kilip erini hursən kilix uqun, bu dunyadiki ixlarning oʻemidə bolidu. ³⁵ Emma mən bu sözni silərning mənprətinglarni kəzdə tutup dəwatimən; boynunglaroʻra sirtmak selix uqun əməs, bəlki ixliringlarning güzəl boluxi, kənglunglar bəlünmigən halda Rəbgə berilip Uni kütüxunglar uqun dəwatimən.

³⁶ Emma əgər birsi niyət qilouan kizə nishətən muamiləmnin durus bolmioʻqan yeri bar döp karisa, u kiz yaxlik baharidin ötöp kətkən bolsa, ikkisi özini tutuwalmisa, u halioʻqinini kilsun, u gunah qilouan bolmaydu; ular nikaḥ kilsun. □ ³⁷ Birak, birsi öz kənglidə mukim turup, heqkəndak ixk besimi astida bolmay, bəlki öz iradisini baxkurup, kənglidə niyət qilouan kizini əmrigə almaslikni qarar qilouan bolsa, yahxi qilouan bolidu. ³⁸ Kiskisi, oyləngənnin oylənginimu yahxi ix, oylənmigənnin oylənmiginimu tehimu yahxi ix.

□ 7:28 «Emma xundak kilsa ular jismaniy jähəttə japaʻoʻra uqraydu» — Pawlusning bu sezi, hər bir ər-ayallikti normal munasiwəttə bolouan muxəkkət-japalar, egiz-pəsilklər toʻqruuluk eytilidu, döp qaraymiz. Uning üstigə axu dəwrdiki ziyənkətlər astidimu ər-ayallarning bir-birigə bolouan muhəbbiti uqun, bir-birini eqirqiliktin ayax uqun tartkən dər-dəslimri tehimu eqir boluxi mumkin idi. □ 7:29 «wakıt kiskidur. Xunga ayallik bolouanlar ayalsizlardək bolsun...» — 31-ayəttiki izahatni kəring. □ 7:31 «... bu dunyadiki bayliklardin bəhrimən bolouanlar dunyani özining təllukati döp bilmisun; qunki bu dunyadiki hazirki halət ötöp ketidu» — «wakıt kiskidur» 29-31-ayətlərdə Pawlus ularoʻra barlik wakıtini, Hudaning hizmiridə bolux pürsətlirini kədirləxni dəwət kilidu. Uning asasiy mənisı, muxu dunyadiki bəht-bayliklar bizdə bolsa ulardin huzurlansaḥ bolidu, lekin muxu ələm «bəx künlük» boləoʻqka, Hudaning hizmitidə, mənggüllük paydilik bolouan ixlaroʻra qarap mənqiximizoʻra toʻqra kelidu, deməḥqı. ■ 7:31 Yəx. 40:6; Yəq. 1:10; 4:14; 1Pet. 1:24; 1Yuḥa. 2:17. ■ 7:32 1Tim. 5:5. □ 7:36 «Əgər birsi niyət qilouan kizə nishətən muamiləmnin durus bolmioʻqan yeri bar döp karisa...» — «niyət kilioʻqan kizi» dəgenning baxḥa bir qūxəngisi «wədiləxkən kizi». Ixkilip, bu ayət boyiqə, toy kilioʻqan ər kixi kənglidə bir kizni oylaydu. Kizə «muamiləmnin durus bolmioʻqan yeri bar» dəgənliki bəlkim: (1) kizə bolouan ixkini səz yaki hərəkət bilən bildürüxtin özini tutuwalməslik, lekin uninoʻqə tehi enik wədə kilmaslik, xundakla kizni kiynax; yaki (2) kizə wədə bargəndin keyin yənə ikkilinip wakıtini kəynigə sürüx, xundakla kizni kiynax; yaki (3) toynin wakıtini bəkitkən bolsimu, ular toy wakıtini kütüxkə əzlini tutuwalmisa, toyni baldurraq kilsa bolidu. Kiskisi, oʻoqul balilarning kizlarning səygüsü yaki həssiyatlıri bilən oynixixioʻra hərgiz bolmaydu. Toluk ayətnin baxḥa birhil tərijimisi: «Emma əgər birsi özining tənḥəliqioʻra qarap namuwəpik yürgən bolsa, yaxlik baharidin ötöp kətkən bolsa, özini tutiwalmisa, u halioʻqinə kilsun, u gunah qilouan bolmaydu; ular nikaḥ kilsun» yənə baxḥa tərijimilirimu bar; «qoxumqə səz»imizni kəring.

³⁹ Eri hayat qasda ayali uningğa baqlanoqandur; əmma eri ölümdə uhlıoğan bolsa, u halıoğan kixigə (pəket Rəbdə, əlwəttə) nikaħlinixka ərkin bolıdu. □ ⁴⁰ Ləkin qarixımqə u tul qalsa, tehımu bəhtlik bolıdu; məndımu Hudaning Rohı bar, dəp ixinımən! □ ■

8

Butlarğa ataloğan taamlar

¹ Əmdi «butlarğa atap nəzir kılinoğan taamlar» məsilisigə keləyli. «Həmmimizdə bilim bar» dəp bilimiz. Hox, biraq bilim bolsa adəmnı kərənglitıdu; meħir-muħəbbət bolsa adəmnı kurıdu. □ ² «Mening bilimim bar» dəp hesablıoğan kixi, əməliyəttə heqnemini tehi bilixkə tegixlik dərıjıdə bilmıgən bolıdu. □ ³ Əmma Hudani səygən kixi bolsa, u Uning tərıpidin tonulıdu. □

⁴ Hox, əmdi «butlarğa atap nəzir kılinoğan taamlar» toqruluk — bizgə məlumki, «Jaħanda but değən heqnemə hesablanmaydu», wə «birla Hudadin baxka heq ilaħ yoktur». □ ■ ⁵ Gərqə nuroqun atalmix ilaħlar bar bolsımu — məyli ular zemında yaki asmanda turıdu dəp qarilixidin kət'ıynəzər (dərəkə «ilaħlar» kəp, wə «rəb»lər kəptur) ⁶ biraq biz üqün pəkətlə bir Huda, yəni Ata bardur. Uningdin barlık məwjudatlar apırıdə boloğan, bizmu Uning üqün məwjut boloğanmız; *xuningdək*, birla Rəb, yəni Əysa Məsiħ bardur. Pütkül məwjudatlar U arķilik məwjut, bizmu U arķilik həyatmız. ■

⁷ Əmma bundak bilim həmmimizdə tehi yoktur; tehi butlarğa kəndürğininidin halas bolmıoğan bəzi *ixəngüqilər* bolsa muxundak taamlarnı «butka atap nəzir kılinoğan» dəp bilip yəydu; xundakla ularning wıjdani ajız boloaqka, buloğanoğan bolıdu. ■ ⁸ Əməliyəttə taamlarning əzliri bizni Huda bilən yaraxturalmaydu; yemisək bizning kəmçilikimiz

□ **7:39 «Eri ölümdə uhlıoğan bolsa»** — muxu sız, əlup kətkənlikni kərsitıdu. Təwrat-Injil boyıqə etiķadqılara nisbətən əlüh pəkət wakitlik uhlax, halas. «**u halıoğan kixigə (pəkət Rəbdə, əlwəttə) nikaħlinixka ərkin bolıdu**» — «pəkət Rəbdə (nikaħlınsun)» — (1) pəkət etiķadqıoğa nikaħlınsun; (2) Rəbning xəhsiy yolyoruķı bilən nikaħlınsun, değən ikki mənini əz iqiğə elixi mumkin. ■ **7:39** Rim. 7:2. □ **7:40 «məndımu Hudaning Rohı bar, dəp ixinımən!»** — bu kinayilik sız. Korint xəħıridiki jamaəttiki bəzi adəmlər əzlrini «pəyojəmbər» hesablap, Pawlusning səzlrini kəbil kılmaytti (14:36, 37ni kərüng). ■ **7:40** 1Tes. 4:8.

□ **8:1 «Əmdi «butlarğa atap nəzir kılinoğan taamlar» məsilisigə keləyli»** — Korint xəħıridikilərnıng kəpinqisi bolsa butpərəs bolup, ular butlarğa qokunux üqün butka atap nəzir kılinoğan gəxni yəytti. Korintliklarning toy wə baxka murasımlırımu buthanılarda ətküzölup, butka atap nəzir kılinoğan gəxlər dastıhanoğa koyulatti. U qasılarda bundak gəxni yeyix-yeməslık yaki buthanıda ətküzölğən murasımlara kətnıxix-kətnaxmaslık etiķadqılar üqün qong bir məsilə boloğan. «**meħir-muħəbbət bolsa adəmnı kurıdu**» — «rohıy kurux» («adəmnı kurux») toqruluk «Rimliklarğa»diki kirix sız»imizni kərüng. □ **8:2 ««Mening bilimim bar» dəp hesablıoğan kixi, əməliyəttə heqnemini tehi bilixkə tegixlik dərıjıdə bilmıgən bolıdu»** — bu əjayıb bayan toqruluk «koxumqə sız»imizni kərüng. □ **8:3 «Əmma Hudani səygən kixi bolsa, u Uning tərıpidin tonulıdu»** — «Huda tərıpidin tonulıdu» — bəlkim, Huda uni bilip «bu kixi Mening adimim» dəp etrap kılıdu, deməkqi. □ **8:4 ««Jaħanda but değən heqnemə hesablanmaydu» wə «birla Hudadin baxka heq ilaħ yoktur»** — 1-ayəttiki «həmmimizdə bilim bar», «bu dunyada but değən heqnersə əməs» wə «Hudadin baxka heq ilaħ yoktur» bəlkim bu Korint jamaitidikilər əzlrinıng xuarıdək daim eytıdoğan səzlər idi. ■ **8:4** Qan. 4:39; Rim. 14:14; 1Kor. 10:19; Əf. 4:6. ■ **8:6** Mal. 2:10; Yħ. 13:13; 1Kor. 12:3; Əf. 4:6; Fil. 2:11. ■ **8:7** 1Kor. 10:28.

hesablanmaydu, yegən bolsaq artuqçilikmu hesablanmaydu. ■ 9 Birak hərhalda yeyix erkinlikinglarning ajizlaroq putlikaxang bolmasliqioq kengül koyunglar. ■ 10 Qünki ajiz bir bəndə bilimi bar boləqan sening buthanidiki dastihanda olturup yegənlikingni kərsə, undakta u əz ajiz wijdaniəq karxi halda butlaroq atop nəzir kilinoqan taamlarni yeyixkə «kəurulup küqəytilidioqan» bolmamdu? □ 11 Xuning bilən Məsih uning nijati üqün əlgən, sening kərindixing boləqan bu ajiz bəndə sening biliming wəjidin həlak bolidu. ■

12 Xu yol bilən kərindaxlaroq ziyan yətküzüp gunah kəlip, ularning ajiz wijdanini zəhimləndürüp, Məsihkə karxi gunah kəliwatisilər. 13 Xunga, əgər birər taam əz kərindiximni yikididioqan kıltak bolsa, kərindiximni yikitmaslikim üqün mən mənggügiqə gəxni kət'iy yeməymən. ■

9

Pawlusning kəp rosulluq hək-həkuqlirini ixlətməsliki

1 Mən erkin əməsmu? Mən rosul əməsmu? Mən Rəbbimiz Əysa Məsihni kərgən əməsmu? Silər əzünglar mening Rəbdə boləqan əjrim əməsmu? □ ■ 2 Əgər baxkilaroq nisbətən rosul dəp hesablanmısam, mən həq bolmidoqanda silərgə rosul boldum; qünki əzünglar Rəbdə mening rosul boləqanlikimni təstiklioqan məhürdursilər.

3 Meni sürüxtə kilməqçi boləqanlaroq boləqan jawabim mundaq: — □ 4 Bizləarning yəp-iqixkə həkuqimiz bar əməsmu? □ ■ 5 Bizning baxka rosullar, Rəbning Əz iniliri wə Kefasning kəloqinidək, etikadçi bir singilni əmrimizgə elip səpərdə həmraħ kəlip yürüx həkəkimiz yəqmu? □ ■ 6 Əjəba,

■ 8:8 Rim. 14:17. ■ 8:9 Gal. 5:13. □ 8:10 «Qünki ajiz bir bəndə bilimi bar boləqan sening buthanidiki dastihanda olturup yegənlikingni kərsə, undakta u əz ajiz wijdaniəq karxi halda butlaroq atop nəzir kilinoqan taamlarni yeyixkə «kəurulup küqəytilidioqan» bolmamdu?» — bu ayət toqruluk ikki əqiz gəp kəlix kərək. Birinqi, kona zamanlarda kəp buthanilaroq munasiwətlik «axhanilar», «restoranlar» bar idi. Məksiti butpərəslik əməs, bəlkim pəkət payda kəruxtin ibarət idi. Əmma satqan taamlarning kəpinqisi bəlkim həkklər xu buthanida butlaroq atop kəloqan nərsilər boluxi mumkin idi. Xuning bilən bir waqıtta nuroqun kixilər bundak taamni yeyixning əzini «sawablik ix», «təlyelik ix» dəp kərixni mumkin. İkinqi, Pawlusning «uning wijdani... «**kəurulup küqəytilidioqan**» degən səzi kinayilik gəp. Məzkur səzni yukirikçi «muhəbbət (adəmnı, yəni adəmnıng rəhını) kəridu» degən səz bilən selixturiximiz kərək. «Muhəbbətning kəruxi»ning nətijəsi yahxi, əlwəttə; ləkin muxu ayəttə «bilimi bar» adəmnıng hərikiti ajiz kərindixini əz wijdaniəqə hiləplik kəlixkə «kərup küqəytidu». ■ 8:11 Rim. 14:15.

■ 8:13 Rim. 14:21; 2Kor. 11:29. □ 9:1 «Mən erkin əməsmu? Mən rosul əməsmu? Mən Rəbbimiz Əysa Məsihni kərgən əməsmu? Silər əzünglar mening Rəbdə boləqan əjrim əməsmu?» — Pawlus bu bəba bəzi adəmləarning uningə «ni kəil, buni kəil» deyixigə «mən erkin adəm» dəp jawab beridu. ■ 9:1 Ros. 9:3,17; 22:14,18; 23:11; 1Kor. 4:15; 15:8; 2Kor. 12:2.

□ 9:3 «**Məni sürüxtə kilməqçi boləqanlar...**» — bu səz Korint jamaitida, Pawlus həkəkiy rosul əməs, dəp yürəgən bəzi adəmlərnı kərsitidu. □ 9:4 «**Bizləarning yəp-iqixkə həkuqimiz bar əməsmu?**» — rosullar hux həwərnı tarqıtix hizmitigə əlahidə ayirilip qıkkəqəqə, jamaətlərdin yemək-iqmək jəhəttə, yəni iqtisadiy jəhəttiki yardəmgə erixixkə həkuqluqtur. Əmma Pawlus wə hizmətdixi Barnabas Korint xəhıridə xundak həkuqni ixlətmigən. Keyinki ayətlərnı kəruq. ■ 9:4 1Kor. 9:14; 1Tes. 2:6; 2Tes. 3:9. □ 9:5 «**Bizning baxka rosullar, Rəbning Əz iniliri wə Kefasning kəloqinidək, etikadçi bir singilni əmrimizgə elip səpərdə həmraħ kəlip yürüx həkəkimiz yəqmu?**» — demək, rosullar əzlrı wə bala-qəkəlılrımu jamaətnıng iqtisadiy yardimigə həkuqluqtur. ■ 9:5 Mat. 8:14.

pəkət Barnabas bilən meningla əmgək kılmaslıqqa hokukimiz yokmu? ⁷ Kim hirajətni əzi tələp *əskər bolup* jənggə qıkidu? Kim üzümzar bina kılıp uning mewisidin yeməydu? Kaysi padə bəkkıuqi padining sütidin iqməydu? ⁸ Bu degənlirim pəkət insaniy kəzkarax boyiqə eytiləjanmu? Təwrat-kanunning əzidimu ohxax deyilgə əməsmu?! ⁹ Qünki Musaəqa qıxürülgə qanunda: «Haman təpkən öküzning əozziəqa kəxək salma» dəp pütülgəndur. Huda öküzlərgila kəyüngənmü, ¹⁰ yaki buni pəkət bizləni dəp eytkənmü? Xübhisizki, bu sözlər bizlər üqün pütülgəndur; xuning üqün yər həydigüqi ümidətə həydixigə tegixlik, xundakla haman təpküqimu hösuldin bəhrimən bolux ümididə ixləxkə tegixliktur. ¹¹ Biz silərgə rohıy bəht-bərikətləni terip, silərdin maddiy jəhəttin yiqiəwılsak bu qəktin exip kətkənlik bolamdu? ¹² Baxqa *hizmətqilər* silərdə muxu hokukni ixlətkən yərdə, biz xundak kilsak tehimu bolidiəu? Əmma Məsihning hux həwirigə heq tosaləu bolmısın dəp, biz bu hokukni heqqaqan ixlitip bəkmiduk; əksiəq, hərkəndak ixlarəqa qıdap keliwatimiz. ¹³ İbadəthanidiki mukəddəs ixlar üqün ixligüqilərnin ibadəthanıəqa ataləjan hədiyələrdin yəydiəlanlıkını, kurbəngəhta hizmət kiliwatkanlarning kurbənlıqlərdin uluxını alidiəlanlıkını bilməmsilə? ¹⁴ Xuningəqa ohxax, Rəb hux həwərnı jakarlıəuqılarning jeni hux həwərdin bəkilsun dəp bəkitkəndur.

¹⁵ Əmma mən bolsam bu hokuklarning heqkaysisini ixlitip bəkmidim. Həm hazırmu muxu hokuktin padilinay dəp muxulərnı yezıwatkınim yok! Qünki mən bəxkılərnin meni bu pəhirlinidiəlanlırimdin məhrum kıləninidın kərə əlginim tüzük! ¹⁶ Qünki mening hux həwərnı jakarlıximda pəhirləngüdək ix yok; qünki uning məjburiyiti meni besip turidu; hux həwərnı jakarlımısam həliməqa way! ¹⁷ Qünki əgər uni halis kilsam, buningdin mənə in'am bolidu; əmma əz ihtiyarım bilən bolmısa, bu pəkət mening əojidarlık burqını ada kıləninim bolidu, halas.

¹⁸ Xundak ikən, mening in'amım zadi nemə bolidu? Mening in'amım dəl xuki, hux həwər jakarlıximda mən hux həwərgə kixiləni həksiz erixtürimən — demək, in'amım hux həwər yətküzüxtiki tegixlik *həq elix* hokuklirimni heq ixlətməslikimdin ibarəttur.

¹⁹ Qünki həmmə adəmning ilkidin ərkin bolup, özümni kəpquillkə kul kıldim; xu yol bilən tehimu kəprək adəmlərnı qayıp kılıp kutkuzsam dəymən. ²⁰ Yəhudıylərnı qayıp kılıp kutkuzux üqün Yəhudıylərnə nisbətən Yəhudıyəqa ohxax boldum; Təwrat qanuni astida turoqanlərnı qayıp kılıp kutkuzux üqün (Təwrat qanuni astida turoqan bolmısammü) Təwrat qanuni astida turoqanlarəqa nisbətən Təwrat qanuni astida

9:7 Yh. 21:15; 1Kor. 3:6, 7, 8; 2Kor. 10:4; 1Pet. 5:2. **9:9** «Haman təpkən öküzning əozziəqa kəxək salma» — «Kan.» 25:4. **9:9** Kan. 25:4; 1Tim. 5:18. **9:10** «Xuning üqün yər həydigüqi ümidətə həydixigə tegixlik, xundakla haman təpküqimu hösuldin bəhrimən bolux ümididə ixləxkə tegixliktur» — «Am.» 9:13. **9:11** Rim. 15:27; Gal. 6:6.

9:12 «... Məsihning hux həwirigə heq tosaləu bolmısın dəp, biz bu hokukni heqqaqan ixlitip bəkmiduk; əksiəq, hərkəndak ixlarəqa qıdap keliwatimiz» — ələitə yeri xuki, bəzilər «Pawlus wə Barnabas həkikıy rosullar əməs, qünki ular bizdin pul sorap bəkmıəjan!» degən.

9:12 Ros. 20:33; 2Kor. 11:9; 12:13. **9:13** Kan. 18:1. **9:14** «... Hux həwərnı jakarlıəuqılarning jeni hux həwərdin bəkilsun» — demək, hux həwərnı qəbul kıləjanlar tərpidin kəmdalsun. **9:14** Law. 19:13; Kan. 24:14; 25:4; Mat. 10:10; Luğa 10:7; 1Tim. 5:18.

9:15 «mən bəxkılərnin meni bu pəhirlinidiəlanlırimdin məhrum kıləninidın kərə əlginim tüzük!» — «bu pəhirlənginim» dəl uning hux həwərnı heqkəndak in'am-hədiyəni qəbul kıləy jakarlıəlanlıkını kərsitidu.

turojanlarğa ohxax boldum; ■ ²¹ Təwrat kanunida bolmioqanlarni qayil kilip kutkuzux üqün Təwrat kanunida bolmioqanlarğa nisbətən (Huda aldida kanunsiz bolmay, bəlki Məsihning kanunioğa boysunuxum bilən) mən Təwrat kanunida bolmioqanlarğa ohxax boldum; □ ■ ²² ajizlarni qayil kilip kutkuzux üqün ajizlarğa ezüm ajizdək boldum; mumkin kədər köprək adəmni kutkuzux üqün mən hərəkəndək adəmgə karita xundək adəm boldum. □ ■ ²³ Özümning hux həwərdin nesiwəm boluxi üqün uni dəp həmmə ixni kilimən.

²⁴ Bəygiğə qüxkənlərninğ həmmisi yügürixidu, əmma pəkət birila mukapatka erixidiqinini bilməmsilər? Oləlibə qazinix üqün yügürünqlar. ■

²⁵ Musabikiğə elixquqilarninğ həmmisi özini hər jəhəttin tizginləydu; ular pəkət bir qirip ketidiqan tajoğa erixix üqün xundək kilidu, əmma biz bolsək qirimas taj üqün xundək kilimiz. □ ■ ²⁶ Xunga mən nixansiz adəmdək yügürəwətməymən; muxt atsam həwəroğa atidiqan adəmdək bolmaymən. ²⁷ Uning orniqə mən öz tenimni urup ezümgə kəndürüp, uni ezümgə kul kilimən; undək kilmiqənda, bəxqilarğa təlim jakarlap turup ezüm layəkətlik bolmay kəlixim mumkin.

10

Israillarning Misirdin qikip, qel-bayawandin etkəndiki wəqələrdin sawaq eliximiz kerək

¹ Qünki, i kerindaxlar, mən silərninğ ata-bowilirimizning həmmisining bulut astida yürgənlikidin wə həmmisining dengizdin etüp mangoqanlikidin həwərsiz yürüxünqlarni haliməymən; ■ ² ularning həmmisi bulutta həm dengizda Musaning *yetəkqilikigə* qəmüldürülgən; □ ■ ³ ularning həmmisi ohxax rohıy taamni yegən, ■ ⁴ həmmisi ohxax rohıy iqmlikni iqkən; qünki ular ezlirigə *həmrəh bolup* əgixip yürgən rohıy uyultaxtin iqətti (əməliyəttə, muxu uyultax Məsihning Əzi idi); ■ ⁵ xundəktimu, Huda ularning kəpinqisidin

■ **9:20** Ros. 16:3; 18:18; 21:23. □

■ **9:21** «Təwrat kanunida bolmioqanlar» — demək,

Yəhudi y əməslər. Ular Təwrat kanunini bilməydu yaki uni etirap kilmiqanlardur. «**Məsihning kanuni**» — Mukəddəs Rohta yaxap «Pərwardigar Hudayingni pütin kəlbing bilən, pütin jening bilən wə pütin küqünq bilən səygin» wə «koxnangni ezünqni səyğəndək səygin» degəndin ibarət, əlwəttə. ■ **9:21** Gal. 2:3. □ **9:22** «ajizlarni qayil kilip kutkuzux üqün ajizlarğa ezüm ajizdək boldum» — «ajizlar» bəlkim Huda toqrısidiki bilimni tonup yətmigənliktin wijdani asanla azablinidiqan etiəkədqilarni, yaki etiəkədi küqlük əməslərnə kərsitidu. ■ **9:22** Rim. 15:1; 1Kor. 10:33; Gal. 6:1. ■ **9:24** Gal. 2:2; 5:7; Fil. 2:16; 2Tim. 4:7; İbr. 6:18. □ **9:25**

«**Musabikiğə elixquqilarninğ həmmisi özini hər jəhəttin tizginləydu; ular pəkət bir qirip ketidiqan tajoğa erixix üqün xundək kilidu...**» — əslidiki «Olimpiya»diki oqaliblar yopurmaq-güllərdin yasaloqan tajoğa erixətti. ■ **9:25** 2Tim. 2:4; 4:7,8; 1Pet. 4:1; 5:4. ■ **10:1** Mis. 13:21; 14:22; Qel. 9:18; Kan. 1:33; Yə. 4:23; Nəh. 9:12,19; Zəb. 78:13,14; 105:39. □ **10:2**

«**ularning (silərninğ ata-bowiliringlar, 1-ayətni kərüng) həmmisi bulutta həm dengizda Musaning yetəkqilikigə qəmüldürülgən**» — muxu (1-2-ayəttə hatiriləngən) wəqələrnə tehimu yaxhi qüxinix üqün «Misirdin qikix» 14-babni kərüng. «Musa» Musa pəyoğəmbər, əlwəttə. Muxu muhım ayət üstidə wə bu bəbtiki bəxqə misallar toqrulux «koxmıqə səz»imizni kərüng. ■ **10:2** Mis. 13:20-22; 14:19, 20. ■ **10:3** Mis. 16:15. ■ **10:4** Mis. 17:6; Qel. 20:11; Zəb. 78:15-16

razi bolmishonani; qunki «Ularning jāsətli ri qel-bayawanda qeqilip kəloqan». □ ■

⁶ Əmma bu ixlar ularning bexioʻya bizlərgə sawək-bexarət bolsun uqun qūxkənidi; buningdin məxsət, bizning ularning yaman ixləroʻya həwəs kəlojnidək həwəs kilməsləkimiz uqundur. ■ ⁷ Silər yənə ularning bəzilirigə ohxax butkə qokunidioʻyanlardin bolmanglar; bular toʻqruluk: «Həlk yəp-iqixkə olturdi, andin kəyp-sapaʻoʻya turdi» dəp pütülgən. □ ■

⁸ Biz yənə ularning bəzilirining buzukqilik kəlojnidək buzukqilik kilmayli; qunki xu wəjiddin ulardin yigirmə uq ming kixi bir kündila əldi. □ ■ ⁹ Yənə ularning bəzilirining Məsihni sinojnidək Məsihni sinimayli; qunki xu səwəbtin ular yilanlar qeqixi bilən həlak boldi. □ ■

¹⁰ Yənə ularning bəziliri əqrinoʻyandək əqrinip kəqximanglar — nətijidə, ular jan aloʻuqi pərixətə tərpidin oltürüldi. □ ■ ¹¹ Əmdi bu wəkələrnig həmmisi ularning bexioʻya bexarətlik misallar süpitidə qūxkən wə ahirki zamanlar beximioʻya keliwatkan bizlərnig ulardin sawək-ibrət eliximiz uqun hatiriləngənidi. □ ■ ¹² Xuning bilən «Mən etikadta qing tirəp turmaqtimən» degən kixi əzining yikilip ketixidin həzi bolsun! ¹³ Silər duq kəlgən sinəklarning həmmisigə bəxkə adəmlərmu ohxax duq kəlgən. Wə Huda bolsa wədisidə turoʻqudidur, U silərni kətürəlmigudək sinəkləroʻya uqratmaydu, bəki sinək bexinglaroʻya qūxkəndə, xuning bilən təng uningdin oʻtup kütulux yolini yaritip beridu; silər xuning bilən uningəya bərdaxlik beridioʻyan bolisilər. □ ■ ¹⁴ Xu səwəbtin, səyümlüklirim, butpərəsliktin qeqinglar!

¹⁵ Silərni əkil-hoxi jayida kixilər dəp qarap xuni eytiwatimən; səzligənlirimni bahəlap bəkinglar: — ¹⁶ Biz bərikətlik bolsun dəp tiligən, bərikətlik jamdiki xarəbni iqkinimiz, Məsihning kənidin ortək bəhirlənginimiz əməsmu? Bizning oxutkan nanni yeginimiz, Məsihning tenidin ortək bəhirlənginimiz əməsmu? □ ¹⁷ Biz nuroʻqun bolsəkmə bir nan, bir təndurmiz; qunki həmmimiz xu bir nandin nesiwə alimiz. □ ■

□ **10:5** «Ularning jāsətli ri qel-bayawanda qeqilip kəloqan» — «Qel.» 14:16, 32. ■ **10:5** Qel. 26:65. ■ **10:6** Qel. 11:4,33; Zəb. 106:14. □ **10:7** «Həlk yəp-iqixkə olturdi, andin kəyp-sapaʻoʻya turdi» — muxu yərdiki «kəyp-sapa» bəlkim butpərəslik həm uningəya bəoʻlanəyan xəhwaniyətni kərsitidu. «Pütülgən» — «Muxəddəs Kitabta pütülgən», əlwəttə («Mis.» 32:6).

■ **10:7** Mis. 32:6. □ **10:8** «Biz yənə ularning bəzilirining buzukqilik kəlojnidək buzukqilik kilmayli; qunki xu wəjiddin ulardin yigirmə uq ming kixi bir kündila əldi» — bu wəkə «Qel.» 25:1-9də haritiləngən. ■ **10:8** Qel. 25:1, 9; Zəb. 106:28-29. □ **10:9** «Yənə ularning bəzilirining Məsihni sinojnidək Məsihni sinimayli; qunki xu səwəbtin ular yilanlar qeqixi bilən həlak boldi» — «Qel.» 21:1-9ni kəring. ■ **10:9** Qel. 21:5; Zəb. 106:14 □ **10:10** «Yənə ularning bəziliri əqrinoʻyandək əqrinip kəqximanglar — nətijidə, ular jan aloʻuqi pərixətə tərpidin oltürüldi» — «Qel.» 16:41-50ni kəring. ■ **10:10** Mis. 16:2; 17:2; Qel. 14:36; Zəb. 106:25-26 □ **10:11** «bu wəkələrnig həmmisi ularning bexioʻya bexarətlik misallar süpitidə qūxkən» — «bexarətlik misallar» — «qoxumqə səz»imizdə biz bu bab toʻqruluk səzliginimizdə bu tema toʻqrulukmu tohtilimiz. ■ **10:11** Rim. 15:4; 1Kor. 9:10; Fil. 4:5; Ibr. 10:25. □ **10:13** «Silər duq kəlgən sinəklarning həmmisigə bəxkə adəmlərmu ohxax duq kəlgən» — əyni tekistə: «Silər duq kəlgən sinəklardin həqəqaysisi pütükl insaniyətəkə ortək əməs» degən xəklidə ipadilini. ■ **10:13** 1Kor. 1:8; 1Tes. 5:24; 2Pet. 2:9. □ **10:16** ««bərikətlik jam» ... «oxutkan nan»» — «bərikətlik jam» wə «oxutkan nan» degənlər «Rəbning ziyapiti» yaki «Rəbning oʻjzasi»din ibarəttur. «Rəbning ziyapiti» yaki «Rəbning dastihini» toʻqrulukmu 11:23-34ni kəring. □ **10:17** «Biz nuroʻqun bolsəkmə bir nan, bir təndurmiz; qunki həmmimiz xu bir nandin nesiwə alimiz» — bəxkə birhil tərjimisi: «Nan bir boləqəqə, bizmu bir tən bolimiz; qunki həmmimiz bir nandin nesiwə alimiz». ■ **10:17** Rim. 12:5; 1Kor. 12:27.

18 Jismaniy Israiloq qaranglar; qurbanliklarni yegonlar qurbangahqa nesipdaxlar amasmu? 19 Əmdi nemə deməqimən? Butqa atap sunuloqan qurbanlikning birer əhmiyiti barmidu? Butning birer əhmiyiti barmidu? ■ 20 Yak, birak kapirlar butlaroq sunoqan qurbanliklarni Hudaqə aməs, bəlki jinlaroq ataydu. Mən silərnin jinlar bilən ortak nesipdax boluxunglarni halimaymən. □ ■ 21 Rəbning jamidin wə jinlarning jamidin tənq iqqüqi bolsanglar bolmaydu; Rəbning dastihiniqə wə jinlarning dastihiniqə tənq dahil bolsanglar bolmaydu. 22 Rəbning həsət-qəzipini qozqiməqimizmu? Biz Uningdin küqlükmu-ya?

23 «Həmmə nərsə həlaldu», əmma həmmə nərsə paydilik boluwərməydu; «həmmə nərsə həlaldu», əmma həmmə nərsə adəmning *etikadini* kuralmaydu. □ ■ 24 Əmdi həqkim əz mənprəətini izdimisun, bəlki əzgilərnin izdisun. ■ 25 Gəx baziridə setiloqan hərbinərsini wijdaninglarni dəp olturmay, həqnəmini sürüxtə qilmay yəweringlar. 26 Qünki «Jahan wə uningqə toloqan həmmə məwjudatlar Pərwərdigarqə mənşüptur» *dəp pütülgən*. □ ■ 27 Əmma etiqad qilmioqanlarning birərsi seni ziyapətkə təklip qilsa wə kənglünq tartsa, aldinqə qoyuloqan həmməni wijdaningni dəp olturmay yəwər; ■ 28 əmma birsi sanga: «Bu butlaroq ataloqan qurbanlik taami» desə, undaqta uni yemə; nemixqa desəng, bu ixni sanga eytqan adəmning səwəbi üqün, xundakla wijdaning səwəbi üqündur; □ 29 mən degan wijdan seningki aməs, bəlki həliki kixining wijdani; mening ərkinlikimqə baxqilarning wijdani təripidin yaman dəp baqa berilixining həjiti barmu? 30 Mən təxəkkür eytip yesəm, təxəkkür eytqan nərsini durus yeginim tūpəylidin yaman dəp qariliximning nemə həjiti? □ ■ 31 Xunga silər nemini yesənglar, nemini iqsənglar yaki hərəkəndak baxqa ixlarni kilsanglar, həmmə ixlarni Hudaqə xan-xərap kəltürülsun dəp qilinglar. ■ 32-33 Mən əzüm həmməylənni həmmə ixta məmnan qilixqa intilginimdək, əz mənprəətim üqün aməs, bəlki kəpçilikning mənprəəti, ularning kutquzuluxi üqün intilginimdək, həqkimning aldioqə — Yəhudiyar bolsun, greklar bolsun, Hudaning jamaetidikilər bolsun aldioqə putlikaxang bolmanglar.

Mən Məsihni ülgə qilqinimdək, silərmu meni ülgə qilinglar.■

■ 10:19 1Kor. 8:4. □ 10:20 «kapirlar butlaroq sunoqan qurbanliklarni Hudaqə aməs, bəlki jinlaroq ataydu» — «kapirlar» grek tilida «taipilər» yaki «əllər». ■ 10:20 əw. 17:7; Qan. 32:17. □ 10:23 «həmmə nərsə mənqə həlaldu» — bu səz-ibarə bəlkim Korintliklar ixlitwatqan İnçildiki yemək-iqməklər toquruluq təlimlərnin qışqartilmisi boluxi mumkin. Bu həqiqətkə yəkin bolqini bilən, Pawlus hazır ularqə yemək-iqməklər toquruluq baxqa tərəplərdinmu oylax kerək, dəp təlim bərməqçi. ■ 10:23 1Kor. 6:12. ■ 10:24 1Kor. 13:5; Fil. 2:4. □ 10:26 «Jahan wə uningqə toloqan həmmə məwjudatlar Pərwərdigarqə mənşüptur» — «Zəb.» 24:1 wə 50:12, 89:11. ■ 10:26 Mis. 29:5; Zəb. 24:1; 50:12, 89:11 ■ 10:27 Luqa 10:7; 1Kor. 8:7. □ 10:28 «Birsi sanga: «bu butlaroq ataloqan qurbanlik taami» desə,...» — degüqining kərsətməqçi bolqini bəlkim: (1) «Sən ixəngüqi amasmu, bundak butlaroq qetixlik nərsini yeməslilik kerək» yaki (2) «Bu aləhidə butlaroq nəzir qilinoqan, xunga uni yesəng, sanga aləhidə bərikət bolidu!». «Koxumqə səz»iminzimu kərninq. □ 10:30 «Mən təxəkkür eytip yesəm, təxəkkür eytqan nərsini durus yeginim tūpəylidin yaman dəp qariliximning nemə həjiti?» — muxu muhım prinsip toquruluq «koxumqə səz»iminzimu kərninq. ■ 10:30 Rim. 14:6; 1Tim. 4:3. ■ 10:31 Kol. 3:17. ■ 10:32-33 Rim. 14:13; 1Kor. 9:22.

11

Ibadat qaidiliri

1-2 Əmdi silərni xuning üçün tərīpləymənki, i qerindaxlar, həmmə ixlarda silər meni əsləp turuwatisilər, mən silərgə tapxuroqinimdək, kərsətmilərnī tutup keliwatisilər. ■ 3 Əmma mən silərnīng hər ərnīng bexi Məsihdur, ayalning bexi ərdur wə Məsihning bexi Hudadur dəp bilixinglarni halaymən. □ ■ 4 Xunga, *ibadətke qatnaxkanda*, həkəndak ər bexioʻya birnərsə artқан halda dua kilsa yaki bexarət bərsə, u əz bexioʻya hərmətsizlik kīloʻan bolidu. □ 5 Əmma *ibadətke qatnaxkanda*, həkəndak ayal bexioʻya birər nərsə artmīoʻan halda dua kilsa yaki bexarət bərsə, u əz bexioʻya hərmətsizlik kīloʻan bolidu; bundak ayalning qeqi qūxūruwetilgən, *rəswa kīlinoʻan* ayaldin pərki yoxtur. □ 6 Ayal kixining bexioʻya artқini yox bolsa, qaqłiri qūxūruwetilsun; ayaloʻya nisbətən qaqłirining kesiwetili xi yaki qūxūruwetili xi uyatlık ix bolsa, əmdi uning bexioʻya birər artқini bolsun. ■ 7 Qūnki ər kixi bolsa bexini yapmaslıki kerək; qūnki u Hudaning sūrət-obrazi wə xan-xəripidur; əmma ayal kixi bolsa ərnīng xan-xəripidur. □ ■ 8 Qūnki ər bolsa ayaldin əməs, bəlki ayal ərdindur. □ ■ 9 Xuningdək ər kixi ayal üçün əməs, ayal kixi ər üçün yaritiloʻandur. 10 Bu səwəbtin, həm pərixtilərnīng səwəbidin ayal kixi bexida həkəkning *bəlgisigə* igə boluxi kerək. □ 11 Həlbuki, Rəbdə ayal ərsiz bolmas wə ər ayalsiz bolmas; 12 qūnki ayal ərdin qīkiri loʻinidək, ər ayal arkīlik *tuoʻulidu*; lekin həmmə ix Hudadindur. 13 Əz kənglinglarda bahə beringlar; ayallarning bexioʻya birnərsə artmay turup Huda oʻya dua kīli xi muwəpīkmu? 14 Təbiətning əzi silərgə ər kixining uzun qaqłiri bolsa uning oʻya uyat ikənlikini əgətmidimu? 15 Əmma ayal kixining uzun qaqłiri bolsa, bu uning oʻya xan-xəpər bolidu; qūnki uning uzun qaqłiri uning oʻya bezək-yepinqə bolsun dəp təkdīm kīlinoʻan. 16 *Birsining bu ixlar toʻqruluk* talax-tartix kīloʻusi bolsa, *xuni bilsunki*, bizlərdə həm Hudaning jamaətliridimu xulardin baxқа heq qaidilər yoxtur. ■

■ 11:1-2 1Kor. 4:16; Fil. 3:17; 1Tes. 1:6; 2Tes. 3:9. □ 11:3 «**ayal (yaki kiz)ning bexi ərdur**» — toy kīloʻanda uning bexi əz eri, əlwəttə; turmuxқа qīkmi oʻan bolsa uning atisi; tənha, tul yaki ajraxқан kiz-ayallar bolsa, ularning bexi (bar bolsa) jamaəttiki aqsakallar bolidu. ■ 11:3 Yh. 14:28; 1Kor. 3:23; 15:27; Əf. 5:23. □ 11:4 «**ibadətke qatnaxkanda, həkəndak ər bexioʻya birnərsə artқан halda ... bexarət bərsə**» — «bexarət bərsə» — «Hudaning wəhiyisini yətkūzsə», yaki «pəyoʻəmbərlīk sez kīlsa...» degenlik. «Əz bexioʻya hərmətsizlik kīlidu» — demək, Məsihgə bihərmətlīk kīlidu. □ 11:5 «**...u əz bexioʻya hərmətsizlik kīlidu**» — demək, əz erigə yaki jamaətnīng aqsakallirioʻya hərmətsizlik kīlidu. «**bundak ayalning qeqi qūxūruwetilgən, rəswa kīlinoʻan ayaldin pərki yoxtur**» — kona zamanlarda ayallar buzūqçilik kīloʻan bolsa, ularni jazalax usuli ayalni rəswa kīlip qeqini qūxūruwetix tin ibarət idi. ■ 11:6 Qel. 5:18; Kan. 22:5. □ 11:7 «**Qūnki ər kixi bolsa bexini yapmaslıki kerək; qūnki u Hudaning sūrət-obrazi wə xan-xəripidur; əmma ayal kixi bolsa ərnīng xan-xəripidur**» — bu ayəttin (wə xundaqla 4-6-ayətlərdin) Pawlusning adəttiki əhwallar əməs, bəlki ibadət sorunliri toʻqruluk səzləwatқanlıki enik turidu; bu uning ərlərgə tala oʻya qīkқanda həkəndak bəklərnī kiyixini mən'i kīloʻini əməs! Uning bu səzlırdə ayallarning talada yūrgəndə romal-yaoʻllīk artix-artmaslıki toʻqrusidimu gəp yok. ■ 11:7 Yar. 1:26,27; 5:1; 9:6; Kol. 3:10. □ 11:8 «**qūnki ər bolsa ayaldin əməs, bəlki ayal ərdindur**» — oқurmənlərnīng esidə barki, Huda Həwa'animizni Adəm'atimizning tenidin koʻwuroʻisini elip yasioʻan. «Yar.» 2-babni kerūng. ■ 11:8 Yar. 2:18, 21. □ 11:10 «**pərixtilərnīng səwəbidin ayal kixi bexida həkəkning bəlgisigə igə boluxi kerək**» — «pərixtilərnīng səwəbidin» toʻqruluk «koʻxumqə sez»imizni kerūng. Biz bu ayətlər (1-16)ni təpsiliy halda xərhləymiz. ■ 11:16 1Tim. 6:4.

Rəbning dastihini toqıruluk

¹⁷ Əmma hazır deməkcə bolğan ix, yəni silər yığılğan sorunlarğa kəlsək, uningda silərni tərpliməymən; çünki yığılğıninglarning nətijisi paydilik əməs, bəlki ziyanlıq boluwatidu. ¹⁸ Qünki birinçidin, silər jamaəttə yığılğıninglarda, aranglarda guruhlarğa bəlünüxlər bolğanlikini anglidim; bu gəpkə kismən ixəndim. ¹⁹ Aranglarda bəlünüxlər pəyda bolmay qalmaqdu. Undaql bolmioqanda aranglarda kimning layakətlik bolğanlikini kəruwalqili bolmaytti. □ ■

²⁰ Silər bir yərgə jəm bolğıninglarda, silər *həqiqətən* «Rəbning ziyapiti»din yeməysilər. ■ ²¹ Qünki yegininglarda hərbinglar baxqilarning yeyixini kütməyla özünglər elip kəlgən oşzani yəwerisilərdə, birsi aq qalidu, yənə birsi məst bolup ketidu. □ ²² Yəp-iqixkə öz öyliringlar yokmu? Hudaning jamaitini kəzgə ilmay, yoksullarni hijalətkə koymaqqimusilər? Silərgə nemə desəm bolar? Silərni tərpləmdimən? Yəq, silərni tərpliməymən. □

²³ Qünki mən silərgə *Rəbning ziyapiti toqıruluk* yətküzgənlirimni özüm Rəbdin tapxuruwalğanmən; demək, Rəb Əysağa satqunluk qilinoğan keqidə u qolioğa nan elip, ■ ²⁴ təxəkkür eytkəndin keyin uni oxtup: «Mana, silərgə ataloğan Mening tenim; buni Meni əsləp turux üqün muxundaq qilinglar» — dedi. ²⁵ Xuningdək, oşzadin keyin u jamni qolioğa elip: «Mana, bu jamdiki xarab kənimda bolğan «yengi əhdə»dur; hər ketim buningdin iğkininglarda, Meni əsləp turux üqün xundaq qilinglar» — dedi. □ ²⁶ Qünki silər hər ketim bu nandin yegən, bu jamdin iğkan bolsanglar, taki Uning kaytip kelixigiqə silər Rəbning ölümünü jakarlioğan bolisilər. ■ ²⁷ Xuning üqün, kimki layakətsiz halda bu nanni yesə yaki Rəbning jamidin iğsə, Rəbning teni həm kənioğa nisbətən gunahkar bolidu. ■ ²⁸ Xuning üqün hər birsi bu ixlar üstidə öz-özünü təxkürüp, andin nandin yesun, jamdin iğsun. ■ ²⁹ Qünki *Rəbning* tenini pərk ətməy turup yegüqi wə iğküqi hər kim özigə həküm-jazani yətküzüp

□ **11:19** «Aranglarda bəlünüxlər pəyda bolmay qalmaqdu...» — az bolmioğan alimlar Pawlusning bu jümlisi kinayilik, Korintliklarni tənqid qilidioğan alahidə sözlər, dəp qaraydu. Bizmu muxu kəzqaraxqə mayilmiz; çünki Injilda tiloğa elinoğan baxqə jamaətlər arisida əhwal undaql əməs idi; əksiqə, ularning birliki heli küqlük idi (məsilən, Filippi xəhridiki jamaəttə). Qandaqla bolmisun, məlum jamaəttiki ixəngüqilərnin kəpinqisi Korintiki jamaəttək «Rohqə təwə» əməs, bəlki «ətəkə təwə», «etikadta bowaqlar» bolsa, undaqla «bəlünüxlər» pəyda bolmay qalmaqdu. Bundaql əhwal həqiqətən Rəbning yolini izdigüqilərgə kəprək besim berip, ularning Rohida tezla əstürülüxi muhim bir türtkə bolidu. ■ **11:19** Mat. 18:7; Luqə 17:1; Ros. 20:30; 1Yuha. 2:19. ■ **11:20** Luqə 22:14-20. □ **11:21** «Qünki yegininglarda hərbinglar baxqilarning yeyixini kütməyla özünglər elip kəlgən oşzani yəwerisilərdə, birsi aq qalidu, yənə birsi məst bolup ketidu» — rosulning sözlirigə qarioqanda, Korint etikadqilar jamaitining yığınirida pat-pat «ortaq ziyapət»ni tutatti, xuning bilən bir waqıtta «Rəbning ziyapiti»ni yeyətti («Yəh.» 12ni kəring). Lekin bay qerindaxlar öz mol tamaklıri aloqə özining baylıqlirini kəz-kəz qilip kərsitətti, baxqə kəmbəşəş qerindaxlar bilən ortaklaxmaytti. «Ziyapət» kəlayimkan boləqəqə, «Rəbning ziyapiti»ning əzi kəzgə ilinmay bolup qəlip, Rəbning namioğa nomus kəltürgənidi. □ **11:22** «Yəp-iqixkə öz öyliringlar yokmu? Hudaning jamaitini kəzgə ilmay, yoksullarni hijalətkə koymaqqimusilər?» — bəzi etikadqilar jəm bolup olturoğan sorunlarda kəp oşzalarni elip kəlip yesə, oşzasiz qerindaxlıri əlwəttə hijil bolup qalidu. ■ **11:23** Mat. 26:26; Mar. 14:22; Luqə 22:19. □ **11:25** «... Mana, bu jamdiki xarab kənimda bolğan «yengi əhdə»dur» — «yengi əhdə» Təwrat, «Yər.» 31:31-34də bəxarət berilən. ■ **11:26** Yh. 14:3; Ros. 1:11. ■ **11:27** Qel. 9:10,13; Yh. 6:51,63,64; 13:27; 1Kor. 10:21. ■ **11:28** 2Kor. 13:5.

yöp-iqidu. □ ³⁰ Bu säwəbtin aranglardiki nuroqun adəmlər zəiplixip kesəl boldi, hətta heli bir qismi *өлümdə* uhlap qaldı. □ ³¹ Lekin əgər öz üstimizni təxürüp həküm qıkaroqan bolsaq, beximizoqə *Rəbning* həküm-jazasi qüxürülməydiqan bolıdu. ■ ³² Əmma gərqə üstimizgə Rəb tərıpidin həküm-jazalar qüxürülgən bolsımu, əməliyəttə bu Uning bizgə qüxürgən «tərbiyə jazası»dur; buningdin məxsət, bizning bu dunya bilən birliktə həlakətkə həküm kılınmaslikimiz üqündur. ³³ Xunga, i qerındaxlar, *Rəbning ziyapitidə* yeyixkə jəm bolıninglarda, *həmməylən tolux kəlgüqə* bir-biringlarni kütünglar. ³⁴ Birsı aq qorsaq bolsa awwal əyidə yöp kəlsun; xundak kılıp silərnıng jəm boluxunglar əzünglaroqə həküm-jaza yətküzməydiqan bolıdu. Qaloqan baxkə məsilərnı bolsa, mən barıqinimda tərtpikə salımən.

12

Rohiy iltipatlar

¹ Əmma i qerındaxlar, rohiy iltipatlaroqə kəlsək, silərnıng ular toqruluk bilməy qəlixinglarni halımaymən. □ ² Silər taipilərnıng arisida bolıqan waqtinglarda hərhil yollaroqə baxlinip, gas-gaqə butlaroqə *qokunuxkə* azdurulup kətkininglarni bilisilər. ³ Xunga mən silərgə uqturımənki, heqkim Hudaning Rohida turup: «Əysaqə lənət!» deməydu wə hərəkəndak biri Muxəddəs Rohta bolmay turup «Əysa Rəbdur!» dəp eytalmaydu. ■ ⁴ Əmma iltipatlar hilmuhil, lekin Roh bolsa birdur. □ ■ ⁵ Hizmətlər bolsa hərhil, əmma *biz hizmitini qilidiqan* Rəb birdur. ⁶ Ixləx yolliri hərhil, əmma həmməyləndə həmmə ixni wujudkə qıkarıquci Huda birdur. ⁷ Əmma həmməylənnıng mənprəti üqün hərbirigə Rohning namayan boluxı beoıxlinıdu. ⁸ Qünki Roh arkılik birigə danalix yətküzgüqi söz, yənə birigə xu ohxax Roh arkılik həwər yətküzgüqi söz təksim kılınıdu; □ ⁹ yənə ohxax Roh arkılik baxkə birigə alahidə ixənq, yənə birigə ohxax Roh arkılik *kesəllərnı* saqaytix iltipatliri, □ ¹⁰ birawoqə mejjizilərnı yarıtix təksim kılınıdu; birawoqə wəhiy-bexarət berix; birawoqə hərhil rohlarni pərək etix, birawoqə naməlum tillarda sözləx, yənə birawoqə naməlum tillarni tərjimə qilix iltipati təksim kılınıdu. □ ¹¹ Əmma bu

□ **11:29 «... Rəbning tenini pərək ətməy turup yegüqi wə iqküqi hərkim özige həküm-jazani yətküzüp yöp-iqidu»** — «Rəbning tenini pərək ətməslık» deqənlikning bəlkim ikki hil tərəplimisi boluxı mumkin: (1) özini «Mən Rəbning tenidiki bir əza, baxkə qerındaxlarmu xundak» dəp bilip yətməy, «Rəbning teni»diki qerındaxlarni kəzgə ilmaslik (21-22-ayətlərnı kərüing); (2) «Rəbning ziyapiti Rəbbimizning biz üqün qurban qılıqan tenini ipadiləydu» dəp bilip yətməsilik. □ **11:30 «hətta heli bir qismi ölümdə uhlap qaldı»** — «uhlap qaldı» deqən söz əlüxni kərsitidu. İnjil boyıqə etiqadqılərnı nisbətən əlüx pəqət waqitlik uhlax, halas. ■ **11:31** Zəb. 32:5; Pənd. 18:17. □ **12:1 «rohiy iltipatlaroqə kəlsək...»** — «rohiy iltipatlar» deqənlər Muxəddəs Roh ata qılıqan, muxu bəbta «təbiəttin taxqiri» mejjizilik qabiliyətlərnı kərsitidu. ■ **12:3** Mar. 9:39; Yh. 13:13; 1Kor. 8:6. □ **12:4 «Əmma iltipatlar hilmuhil, lekin Roh bolsa birdur»** — «Roh» deqən Hudaning Rohı, Muxəddəs Roh. ■ **12:4** Rim. 12:6; 1Pet. 4:10. □ **12:8 «... Roh arkılik birigə danalix yətküzgüqi söz, yənə birigə xu ohxax Roh arkılik həwər yətküzgüqi söz təksim kılınıdu»** — bu ikki iltipat wə təwəndiki yənə yəttə «rohiy iltipat» toqruluk «qoxumqə söz»imizni kərüing. □ **12:9 «kesəllərnı saqaytix iltipatliri»** — grek tilida «saqaytixlarning iltipatliri» — demək, Muxəddəs Rohning mejjizilik saqaytix yolliri birhilla əməs. □ **12:10 «wəhiy-bexarət berix»** — grek tilida: «pəyoqəmbərlık söz kılıx». «qoxumqə söz»imizni kərüing.

ixlarning hëmmisini yürgüzgüqi ohxax xu bir Rohtur, U hërbirigë Özi layik körüp, ayrim-ayrim taksim kilip beridu.■

¹² Qünki insaniy tën bir bolsimu nuröqun ëzaliri bolöjnidëk, xundakla ëzaliri nuröqun bolsimu ëzara köxulup bir tën bolöjandëk, Mësih Özimu hëm xundaktur. ■ ¹³ Qünki hëmmimiz, mëyli Yëhudiylar bolsakmu, Greklar bolsakmu, kullar bolsakmu, hërlër bolsakmu, bir Rohta bir tängë kirixkë qemüldürüldük wë bir Rohtin iqixkë nesip kilindük. ■ ¹⁴ Qünki tën birla ëzadin ëmës, bëlki kër ëzalardin tärkib tapidu. ¹⁵ Əgër put: «Mën kol bolmioqinim üqün mën tängë tawë ëmësmën» desila, undakta u hëkikëtän tängë tawë ëmës bolamdu? ¹⁶ Kulak: «Mën kër ëmës, xunga mën tängë tawë ëmësmën» desila, undakta u hëkikëtän tängë tawë ëmës bolamdu? ¹⁷ Pütün tën kërza bolsa, undakta anglax sezimimiz nëdin bolidu? Pütün tën kulakla bolsa, undakta purax sezimimiz nëdin bolidu? ¹⁸ Hälbuki, Huda Özigë layik kergän tën ëzalirining hërbirini ayrim-ayrim öz jayioqa orunlaxturoqan; ¹⁹ əgër ularning hëmmisi ohxax əza bolsa, undakta uni qandakmu tën degili bolatti? ²⁰ Əmdilikta ëzalar kër, tën bolsa birdur. ²¹ Kër kolöja: «Mening sanga ehtiyajim qüxmäydu!» deyëlmäydu; yaki bax bolsa putlaröja: «Mening silergë ehtiyajim qüxmäydu!» deyëlmäydu. ²² Dël əksiqë, tëndiki ajiz-ərzimës dër körüngän əzalar këm bolsa bolmaydu; ²³ wë hëm tëndiki biz etiwarsiz dër hëسابioqan əzalaröja bolsa, tehimu kërpräk etiwar kilimiz; xundakla iskëtsiz dër karalöjan əzalirimiz tehimu iskëtklik kilinidu; ²⁴ əslidë yariximlik bolöjan əzalirimizöja bolsa xundak kilixning hajiti yok. Əmma Huda pütün tenni xundak birlëxtürgänki, U etiwarsiz dër hëسابlanöjan əzalaröja tehimu kër etiwar beridu. ²⁵ Buningdin məkësät tëndë hëq bëlünüxlër bolmasliqi, bëlki barlik əzalar əzara ohxax köyümqanlikta boluxi üqündur. ²⁶ Bir əza japa-dërd tartsa, barlik əzalar uning bilän täng japa-dërd tartidu; bir əzaöja xërëp këlsë, barlik əzalar uning bilän täng xadlinidu.

²⁷ Əmdi silër Mësihning tenidursilër, hërbiringlar Uning ayrim-ayrim əzasidursilër. ■ ²⁸ Huda jamaëttë muxundaklarni orunlaxturoqan: — awwal rosullarni, andin pëyoqëmbërlëni, üqinqi bolup tëlüm bërgüqilëni; andin mëjizë kërsetküqilëni, andin türlük kësällëni sakaytix iltipatlirioqa igë bolöjanlarni, yardëm bërgüqilëni, yetëkqilik kilöquqilëni, hërhil namëlüm tillarda sëlzëydiqanlarni tëyinlöp orunlaxturoqandur. □ ■ ²⁹ Hëmmäylän rosulmu? Hëmmäylän pëyoqëmbërmu? Hëmmäylän tëlüm bërgüqimu? Hëmmäylän mëjizë kërsetküqmu? ³⁰ Hëmmäyländë sakaytix iltipatliri barmu? Hëmmäylän namëlüm tillarda sëlzëmdü? Hëmmäylän namëlüm tillarni tërjimë kilalamdu? ³¹ Əmma silër qongrak iltipatlarni təkëzza bolup qoqlanglar; hëlbuki, mën hëzir silergë hëmmidin əwzäl bir yolni kërstitöp bërëy.

■ **12:11** Rim. 12:3, 6; 1Kor. 7:7; 2Kor. 10:13; Əf. 4:7. ■ **12:12** Rim. 12:4, 5; Əf. 4:16.
 ■ **12:13** Gal. 3:28. ■ **12:27** Rim. 12:5; Əf. 1:23; 4:12; 5:23; Kol. 1:24. □ **12:28** «awwal rosullarni, andin pëyoqëmbërlër...» — «Təwrat dəwridiki pëyoqëmbërlër» wë «İnjil dəwridiki pëyoqëmbërlër» toqruluk «köxumqë sez-imizni kërüng. «namëlüm tillar» — «rohij tillar» dëpmu atilidu. Qünki bu tillarni Hudaning Rohi insanning rohioqa tapxuridu; bëzi waqitlarda biz ularni «karamët til», «natonux til», «oqëyriy til» dëpmu ataymiz, qünki bu til sëlzigüqi wë angliuqilaröja qüxinixlik ëmës; «tëbiëttin taxkiri» bolöjan bu hil tilni «dua tili» dër tëriplisëkmü bolidu. ■ **12:28** Əf. 2:20; 4:11.

13

Mehir-muhəbbət həmmidin uluq

¹ Mən əgərdə bu dunyadiki kixilər sözləwatқан hərhil tillar hətta pərixtilərninğ tilliri bilənmu səzliyələydiqan bolsammu, birək mən mehir-muhəbbətsiz bolsam, u qaoqda mən pəkət bir «dang-dang» kiliديوان mis dang, bir «qang-qang» kiliديوان qang bolup qalimən, halas. ² Əgər mən pəyojəmbərlik kilalisam, barlik sirlar, barlik bilimlərni quxinip boləan bolsammu, həm xuning bilən bir waqıtta taqlarni yetkiyəligüdək toluk ixənqtə bolsammu, əmma məndə mehir-muhəbbət bolmisa, undakta mən heqnersə bolmioqan bolimən. ³ Əgər barlik mal-mülkümni sədikigə atar həm tenimni *Hudaning yolida* qurbanlik süpitidə köydürülükə sunoqan təoqdirdimu, əmma məndə yənla mehir-muhəbbət bolmisa, undakta mening heqkandək paydam yok boləan bolidu.

⁴ Muhəbbət səwr-takətlik bolux həm mehribanliqtur;

Muhəbbət həsəthorluk kılmaydu:

Muhəbbət özini mahtimaydu,

Təkəbburluk kılmaydu, ⁵

⁵ Nomussizlik kılmaydu,

Öz mənprəətini közləp yürməydu,

Teriktürülməydu,

Kənglidə əqmənlik saklımaydu; ⁶

⁶ Həkkaniysizliktin huxal bolmaydu,

Bəlkə əməliyəttin, həkikəttin huxal bolidu; ⁷

⁷ Həmmə ixta kərsiki kənglik kilidu, həmmigə yüzlinip *Hudaoya* ixinidu, həmmə ixka ümid baqlaydu, həmmigə qidaydu. ⁸

⁸ Mehir-muhəbbət hərgiz ahirlaxmaydu. Bexarətlər bolsa, karəa

kəlməydu: «naməlum tillar» bolsa, tügəydu: *məjizilik* bilimlərmu

karəa kəlməydu. ⁹ Qünki bizning bilidiwanlırimiz kismən, bexarət

beridiwanlırimiz kismən; ¹⁰ lekin mukəmməllik kəlgəndə, kismənlik

yokilidu. ¹¹ Mən kiqikimdə balilarqə səzlidim, balilarqə oyolidim, balilarqə

həsəblidim; qəng boləjinimda, mən balilikni taxlidim. ¹² Qünki biz hazır

bir tutuk derizidin müjməl həlda kərimiz, lekin xu qaoqda yüzmuyüz

kərimiz: Həzir mən kismən tonuymən, xu qaoqda mən *Huda* meni tonup

keliatkandək tonuymən. ¹³

¹³ Həzir ixənq, ümid, mehir-muhəbbəttin ibarət bu üq nərsə turuptu;

bulardin əng üstün turidiqini mehir-muhəbbəttur.

14

«Rohiy iltipatlar»din qandək paydilinix kerək

□ **13:1** «Mən əgərdə bu dunyadiki kixilər sözləwatқан hərhil tillar hətta pərixtilərninğ tilliri bilənmu səzliyələydiqan bolsammu...» — demək, «xundək intayin küqlük rohiy iltipat məndə bolsimu...». Bu ayəttin yənə xundək deyəlmizki, həkikəttən Hudadin kəlgən hər bir «naməlum til» əməliyəttə dunyadiki məlum bir millətninğ tili yaqi pərixtilərninğ tili. ■ **13:2** Mat. 7:22; 17:20; 21:21; Mar. 11:23; Luqa 17:6; Rim. 10:12. ■ **13:4** Pənd. 10:12; 1Pet. 4:8. ■ **13:5** 1Kor. 10:24; Fil. 2:4. ■ **13:6** 2Yuhə. 4. □ **13:7** «**Həmmə ixta kərsiki kənglik kilidu...**» — yaqi «həmmə ixni yapidu...» — demək, mumkin bolsa baxqilərninğ səwənlik-gunaqlirini qitka yaymaydu. ■ **13:12** 2Kor. 3:18.

1 Mehîr-muhəbbətkə intilip uni qoşlixinglar wə hêm rohîy iltipatlarğa, bolupmu bexarət berixkə intizar bolunglar. □ 2 Qünki namələum tilda sözləydiğan kixi adamlərgə əmäs, bəlki Hudaşğa sözləydu; anglişuqılardin heqkim uni qüxənməydu, əmma u Rohta sirlik ixlarni eytip beridu. 3 Lekin bexarət beridiğan kixi bolsa adəmləring etikadini kuruxka, ularni riqəbtləndürüxkə wə təsəlli berixkə sözləydu.

4 Namələum tilda sözligüqi öz rohini kuridu; əmma bexarət bərgüqi jamaətning *etikadini* kuridu. □ 5 Əmdilikte mən siləring həmminglarning namələum tillarda sözliyəlixinglarni ümid kilimən, lekin bexarət berixinglarni tehimü ümid kilimən. Namələum tilda sözligüqi sözini tərijimə kilmisa, jamaətning etikad kurulusida bexarət bərgüqi uningdin uluq bolidu.

6 Kerindaxlar, mən yeninglarğa kelip, namələum tillardila sözliginim bilən mələum wəhiy, bilim, bexarət yaki təlimni yətküzmisəm, mən silərgə nemə payda təgküzimən? □ 7 Hətta awaz qikiralaydiğan jansiz nərsilər, məyli nəy bolsun, qiltar bolsun xundak; ularning ahanglirining bir-biridin pərki bolmisa, ularda qelinğan pədə qandakmu pərək etilsun?

8 Jəng kaniyimu bəlgilik bir ahangda qelinmisa, kim jənggə hazirlansun?

9 Xuningdək silər tilda enik qüxinəligüdək söz kilmisanglar, nemə deməqki boləninglarni kim qüxinəydu? Silər hawaşğa gəp qiləndək bolisilər.

10 Jahanda, xühşisizki, hilmuhil til-awazlar bar wə ularning heqkaysisi mənəsisiz əmäs; 11 əgər əmdi mən məlum awaz-tilning mənəsinini bilmisəm, mən sözligüqigə nisbətən yat wə u manga nisbətən yat bolidu.

12 Əhwal silərdimu xundak. Xunga, silər rohîy iltipatlarğa kizəinlik bilən intilənikansilər, jamaətning etikadini kuridiğan iltipatlarğa bay boluxka intilinglar. 13 Xunga, namələum tilda sözləydiğan kixi sözligənlirini tərijimə kilip berəydiğan bolsam dəp dua kilsun. 14 Qünki namələum tilda dua kiləinimda, rohîm dua kilidu, lekin əkil-idrakimdin bolsa mewə qikmaydu.

15 Undakta qandak kilix kerək? Mən bəzidə rohîm bilən dua kilimən, hêm bəzidə əkil-idrakim bilənmu dua kilimən; mən bəzidə rohîm bilən mədhîyə nahxilirini eytimən, hêm bəzidə əkil-idrakim bilənmu mədhîyə nahxilirini eytimən;

■ 16 bolmisa, pəkət rohîng bilənla mədhîyə okusang, ixlətkən *tilingni* bilmigənləring qatarida olturuquci təxəkkürənggə qandakmu «Amin» deyəlisun? Qünki u eytküningni qüxənməydu. 17 Sən dərhəqikət təxəkkürni yaxhi eytisən, əmma yeningdiki anglişuqining etikadi kuruləini yok.

18 Mən bundak namələum tillarda xəhsən həmminglardin kəp sözləydiğanlikim üqün Hudaşğa təxəkkür eytimən; 19 halbuki, jamaətte boləyanda, namələum tilda tümən eoiz sözliginimdin kərə, baxkilarğa təlim-tərbiyə berəligüdək qüxinixlik səzdin bəx eoizla sözliyəlisəm dəymən. □ 20 Kerindaxlar, əkil-hoxunglarda bala bolmanglar; yamanlik jəhətidə bowak bolunglar, əmma əkil-hoxunglarda pixkədəm bolunglar. ■

□ 14:1 «bexarət berix» — grek tilida «pəyoşəmbərlik söz kilix» degən söz bilən ipadilini. «Təwrat dəwridiki pəyoşəmbərlər» wə «Injil dəwridiki pəyoşəmbərlər» toqruluk qoxumqə söz-imizni kəring. □ 14:4 «Namələum tilda sözligüqi öz rohini kuridu» — grek tilida «namələum tilda sözligüqi ezini kuridu». 14-ayətni kəring. □ 14:6 «məlum wəhiy, bilim, bexarət yaki təlim...» — bular qüxinixlik sözlər bilən yətküzülüxi kerək, əlwəttə. ■ 14:15

Of. 5:19; Kol. 3:16. □ 14:19 «baxkilarğa təlim-tərbiyə berəligüdək qüxinixlik sözdin...» — grek tilida «baxkilarğa təlim-tərbiyə berəligüdək zəhnim bilən (səzlinidiğan) sözdin...» dəp ipadilini. ■ 14:20 Mat. 18:3; 19:14; Of. 4:14; 1Pet. 2:1, 2.

²¹ Təwratta: «Qət tilliklarning sözi wə yat adəmlərnin ləwliri arkilik Mən muxu həlkəgə gəp kilimən; lekin xundak bolsimu ular yənila Manga kulak salmaydu — dəydu Pərwərdigar» dəp pütülgəndur. □ ■ ²² Xunga «naməlum tillar» bolsa bir əlamət bəlgidur; etiqađqilaroqa əməs, bəlki etiqađsizlaroqa əlamət bəlgidur; wəhiy-bexarətlər bolsa, etiqađsizlar üçün əməs, bəlki etiqađqılar üçün bolidu. ²³ Xuning üçün pütkül jamaət bir yərdə jəm boləqanda, həmmisi öz əldioqa bundak naməlum tillarda səzləwərsə wə sadda yaki etiqađsiz kixilər kirip qalsa, ular həmminglarni sarang bolup kapsilər deyixməmdü? ²⁴ Əmma həmminglar wəhiy-bexarət yətküzsənglar, etiqađsiz yaki sadda kixi arənglaroqa kirip qalsa, həmminglar tərpidin uning gunahlırioqa tənbiə berilidu, həmminglar tərpidin uning gunahkar ikənliki kərsitilidu; □ ²⁵ kəlbidiki sirlar axkarə kilinəqanda, u özini yərgə taxlap: — «Huda həkikətən arənglardidur» dəp Hudaəqa səjdə kilidu.

Jamaət əməl kilixkə tegixlik kaidilər

²⁶ Əmdi kərindaxlar, qandak kiliximiz kərək? Silər bir yərgə jəm boləqininglarda, hərbinglarda *bir iltipət* bolidu; birsidə mədhiyə nahxisi, birsidə təlim, birsidə naməlum til, birsidə wəhiy, birsidə naməlum tilning yeximi bolidu. Həmmə ixlar etiqađning quruluşu üçün bolsun. ²⁷ Naməlum tilda səzligüqilər bolup qalsa, ikkisi yaki əng kəp boləqanda üqi nəwət bilən səzlisun wə birsi ularning eytkənlirini ərisun. ²⁸ Əmma *jamaəttə* ərigüqi bolmisa, u süküt kilsun; öz-özigə wə Hudaəqa eytsun. ²⁹ Wəhiy-bexarət yətküzgüqilər bolsa, ikki-üqi səzlisun; qəlojanlar gəplirining wəznini ditlap tursun; ³⁰ Əmma olturojanlar arisidin bəxka bir kixigə məlum bir wəhiy berilsə, səzləwatқан kixi səzini tohtitip nəwətni uningə bərsun. ³¹ Qünki həmminglar bir-birləp wəhiy-bexarət yətküzənglar bolidu; xuning bilən həmməylən əginidu, həmməylən riəbətlinidu. ³² Pəyoqəmbərlərnin öz rohliri pəyoqəmbərlərnin əzlrigə itaət kilidu. □ ³³ Qünki Huda qalaymikanqilik tuəduroquqi əməs, bəlki ting-hatirjəmlik bərgüqidur. Barlik muqəddəs bəndilərnin jamaətliridə xundak tərtip bar.

³⁴ Arənglardiki ayallar jamaətlərdə süküttə oltursun; ularning səzlixigə ruhsət kilinmiəqan; Təwrat qanunida bəlgiləngəndək, ular *tərtipkə* boysunsun. □ ■ ³⁵ Əmma ular məlum ixni bilməkqi bolsa, əyidə öz

□ **14:21** «Qət tilliklarning sözi wə yat adəmlərnin ləwliri arkilik Mən muxu həlkəgə gəp kilimən; lekin xundak bolsimu ular yənila Manga kulak salmaydu — dəydu Pərwərdigar» — «Yəx.» 28:11-12. ■ **14:21** Qan. 28:49; Yəx. 28:11-12. □ **14:24** «həmminglar wəhiy-bexarət yətküzənglar...» — «naməlum tillar» wə «wəhiy-bexarətlər»ning «əlamət bəlgə» boluxi toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. □ **14:32** «Pəyoqəmbərlərnin öz rohliri pəyoqəmbərlərnin əzlrigə itaət kilidu» — bu intayin muhim bir sez. Demək, Muqəddəs Roh hərəkəndak rohiy iltipatlarni yətküzgəndə, U hərgiz iltipatni qəbul kiləuqi kixini uni dərhal bihtiyar haldə ipadiləxkə məjburlimaydu. Xuning bilən wəhiy-bexarət yətküzidəqan kixilər bir-birini kütüp nəwət bilən səzlisə bolidu. □ **14:34** «Arənglardiki ayallar jamaətlərdə süküttə oltursun; ularning səzlixigə ruhsət kilinmiəqan; Təwrat qanunida bəlgiləngəndək, ular tərtipkə boysunsun» — bu yolyoruk qiz-ayallar pütünləy süküt qəlixə kərək, dəgənlik əməs; qünki yuxirida (11:2-11) u qiz-ayallarning jamaəttə dua kilixi wə wəhiy-bexarət yətküzüxidiki bəlgilimilər toqruluk eytip bərdi. «Qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **14:34** Yar. 3:16; Əf. 5:22; Kol. 3:18; 1Tim. 2:12; Tit. 2:5; 1Pet. 3:1.

ərliridin sorisun; ayalning jamaəttə sözlüxi uyatlık ixtur.□

³⁶ Hudaning söz-kalami silərdin baxlanğanmu?! Yaki yalquz silərgila yetip kəlgənmu?! ³⁷ Birsini özini wəhiy-bexarətqi yaki rohıy kixi dəp sanisa, u silərgə hazır yazoğan bu sözümnıng həkikətən Rəbning əmri ikənlikini etirap kilsun. ³⁸ Birsini buni etirap kilişni halimisa, u etirap kilişmaydu. □

³⁹ Xuning üqün, i kərindaxlar, wəhiy-bexarətlərni yetküzüxkə təlmürüp intilinglar; xundakla namələum tillarda sözləşni çəklimənglar.

⁴⁰ *Hulasə kılıp eytkanda*, hər bir ix qıraylık, tərtpilik kılınsun.

15

Tirilix

¹ Əmma, i kərindaxlar, mən silərgə əslidə yetküzgən hux həwərnı bayan kilməqimən; silər bu hux həwərnı qəbul kılğan wə uningda qıng turuwatisilər; ² mən silərgə yetküzgən hux həwər bolğan kalamda qıng turğan bolsanglar, — (ixənginglar bikarəğa kətmigən bolsa) — silər uning arkişik kütqüzuluwatisilər.□ ■

³ Qünki mən ezümgə amanət kılınğanlırını əng zərür ix süpitidə silərgimü tapxurdum; yəni, Təwrat-Zəburda aldın eytilöğindək, Məsih gunahlırimiz üqün öldi; ■ ⁴ U dəpnə kılındi; wə üqinqi küni yənə Təwrat-Zəburda aldın eytilöğindək tirildürüldi; ■ ⁵ U Kefaska, andin on ikkiyləngə kərüldi; □ ■ ⁶ andin U bir sorunda bəx yüzdin artuq kərindaxka kərüldi; ularning kəpinqisi bügünki kündə tirik, əmma bəziliri ölümdə uhlawatıdu; ⁷ U Yaqupka, andin rosullarning həmmisigə kərüldi. □

⁸ Həmmisidin keyin U huddi wəqitsiz tuşulğan bowəktək bolğan mangimü kərüldi. □ ■ ⁹ Qünki mən rosullar arisidiki əng təwinimən, rosul dəp atilixka layik əməsmən; qünki mən Hudaning jamaitigə ziyənkəxlik kılınmən. ■ ¹⁰ Lekin hazır nemila bolsam Hudaning mehır-xəpkiti arkişik boldum; Uning manga kərsətkən xu mehır-xəpkiti bikarəğa kətmidi; qünki mən *Hudaning hizmitidə* barlık rosullardın bəkrək jəpalik ixləngən; əməliyəttə ixligüqi mən əməs, bəlki mən bilən billə bolğan

□ **14:35 «Əmma ular (ayallar) məlum ixni bilməqki bolsa, öyidə öz ərliridin sorisun; ayalning jamaəttə sözlüxi uyatlık ixtur»** — 34-ayəttiki izahatni kərüng. Mənisı bəlkim: «Jamaəttiki tərtpini buzup sözləş ayallərğa yaraxmaydu» degənlik boluxı mumkin. □ **14:38 «Birsini buni etirap kilişni halimisa, u etirap kilişmaydu»** — bəxka birhıl tərjimisi: «Birsini buni bilip yetixni halmisa, u bilimsiz qalsun». □ **15:2 «ixənginglar bikarəğa kətmigən bolsa...»**

— adəmnıng hux həwərgə ixinixi «bikarəğa ketix»imu mumkinmu? Bu bəbta bir misal kərsitilidu; birsi hux həwərnıng muhım bir nuqtisini qəbul kılınğan bolsa (bu nuqta uningəğa yəqmığan, yaki u uni əginixni halimığan bolsa), undakta bu hux həwərnı inkar kılınğanəğa barawər; demək, xu ixəngüqi adəm, gərqə «ixəngən bolsimu», toluq ixənmigəqkə, ixinix yoli bikarəğa ketidu. Xunga ahirdə həkqəndək nətiğə qikmaydu. ■ **15:2** Rim. 1:16; 1Kor. 1:21. ■ **15:3** Yəx. 53:7; Dan. 9:24,26; 1Kor. 5:7; 1Pet. 2:24. ■ **15:4** Zəb. 16:10; Yəx. 53:8, 9; Yun. 2:1; Mat. 12:40 □ **15:5** «Kefas» — yəni rosul bolğan Simon Petrus. «on ikkiyləngə» — on ikki rosuləğa kərüngən, deməqki. «on ikkiylən» bəlkim Mattiyani öz iqigə elixi mumkin («Ros.» 1:26). ■ **15:5** Luqa 24:34; Yh. 20:19; Ros. 10:41. □ **15:7** «U Yaqupka ... Kərüldi» — Yaqup Məsih Əysanın qong inisi, keyin u rosul bolğan. İnjil «Yuh.» 5:7ni kərüng). □ **15:8** «Huddi wəqitsiz tuşulğan bowəktək bolğan manga...» — « wəqitsiz tuşulğan bowəktək bolğan mən...»

toşruluk «qoxumqə söz»imizni kərüng. ■ **15:8** Ros. 9:3,17; 23:11; 1Kor. 9:1; 2Kor. 12:2. ■ **15:9** Əf. 3:8; Ros. 8:3; 9:1; 22:4; 26:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

Hudaning mehri-xəpkitidir. ■ ¹¹ Demək, mayli mən yoki baxka *rosullar* bolsun, həmmimizning yetküzgənli ri ohxax bolup, u dəl silər ixinip qəbul qiləjan hux həwərdur.

¹² Əmma Məsih əlgənlər iqidin tirildürülgən dəp jakarlanəjan bolsa, qandakmu aranglardiki bəzilər əlgənlərnin tirilixi degən yoq ix, dəydu?

¹³ Əmma əlgənlərnin tirilixi degən yoq ix bolsa, Məsihning tiriliximu yoq ix boləjan bolatti. ¹⁴ Xuningdək əgər Məsih əlümdin tirilgən bolmisa, jakarliəjan həwirimiz bihudə boləjan, silərnin etiқadinglarmu bihudə boləjan bolatti. ¹⁵ Hətta bizmu Huda toqrisidiki yaləjan guwahqilar boləjan bolattuq — qünki biz Hudaning Məsihni əlümdin tirildürgənlikigə guwahliқ bərduq. Əgər həkikətən əlümdin tirilix bolmisa, Huda Məsihnimu əlümdin tirildürmigən bolatti. ¹⁶ Qünki əlgənlər qayta tirildürülmisə, Məsihmu tirilmigən bolatti. ¹⁷ Mubada Məsih tirilmigən bolsa, etiқadinglar kerəksiz boləjan, silər tehiqə gu-nahlinglarda yürüwatkan bolattinglar, ¹⁸ xundakla Məsihtə əlümdə uhlawatqanlarmu halakətə yüz tutkan bolatti. ¹⁹ Əgər ümidimizni pəqət bu dunyadiki həyatimiz üqünla Məsihgə baqləjan bolsaq, biz insanlar arisidiki əng biqarə adəmlərdin boləjan bolimiz. □

²⁰ Əmma əməliyətə, Məsih əlümdə uhləjanlar iqidə «həsulning tunji mewisi» bolup, əlümdin tirilgəndur; □ ■ ²¹ Qünki bir insan arқilik əlüm *alamdə* pəyda boləninidək, əlümdin tirilixmu bir insan arқilik *alamdə* pəyda boldi. ■ ²² Adamatimizdin boləjanlarning həmmisi *uning tüpəylidin* əlümgə məhkum boləjanliқioqə ohxax, Məsihdə boləjanlarning həmmisi *Uning tüpəylidin* əlümdin həyatqə erixidu. ²³ Əmma həmməylən əz nəwət-qatarida tirilidu; tunji həsulning mewisi boləjan Məsih birinqi; ikkinqilər bolsa Məsihning dunyaoqə qaytir kəlginidə əzigə təwə boləjanlar. ²⁴ Andin ahirət bolidu; xu qaoqda U barliқ həkümranliқni, barliқ həkuk wə hərhil küqlərnəni əməldin qaldurup, padixahliқni Huda-Atioqə tapxuridu. □ ²⁵ Qünki U barliқ düxmənlərnəni *məqlup qilip* ayioqi astida qiləuqə həküm sürüxi kerəktur; ■ ²⁶ əng ahirki yoқitilidəjan düxmən bolsa əlüm əzidur. ²⁷ Qünki *Zəburda «Huda pütkül məwjudatni Uning ayioqi astioqə boysunduroqəjan» dəp pütüklüktur*. Əmma «pütkül məwjudat Uningəqə boysunduruloqəjan» deyilginidə, roxənki, xu «pütkül» degən səz «həmmini Uningəqə Boysunduroquzoquci»ning əzini iqigə aləjan əməstur. □ ■ ²⁸ Əmma həmmə Uningəqə boysunduruloqəjan keyin, Oquq həmmini əzigə boysunduroquqioqə boysunidu; xuning bilən Huda həmmining həmmisi bolidu. ²⁹ Əlümdin tirilix bolmisa, bəzilərnin əlgənlər üqün qəmüldürüluxini qandəq qüxinix kerək? Əlgənlər zad

■ **15:10** 2Kor. 11:23; 12:11. □ **15:19** «ümidimizni pəqət bu dunyadiki həyatimiz üqünla Məsihgə baqləjan bolsaq...» — yaki «ümidimizni pəqət bu dunyadiki həyatimizdila Məsihgə baqləjan bolsaq...». □ **15:20** «həsulning tunji mewisi» — aldın pixқан mewə yioqiwelinəandin keyinmu, baxka mewilərnin qoқum pixidəjanliқioqə kapalətlilik qilinəninidək, Məsihning tirilix iman-ixənqtə bolup ələmdin etkənlərninmu həkqaniyliқta qayta tirilidəjanliқioqə kapalətlilik qilidu. Təwrat boyiqə «həsulning tunji mewisi» Hudaəqə alahidə atilatti (beqlxinatti) («Law.» 23-bab, «Қan.» 18:4).

■ **15:20** Kol. 1:18; 1Pet. 1:3; Wəh. 1:5. ■ **15:21** Yar. 2:17; 3:6; Rim. 5:12,18; 6:23. □ **15:24** «Andin ahirət bolidu; xu qaoqda U barliқ həkümranliқni, barliқ həkuk wə hərhil küqlərnəni əməldin qaldurup, padixahliқni Huda-Atioqə tapxuridu» — bu muhim ayət wə təwəndiki ayətlər üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **15:25** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 1:13; 10:12. □ **15:27** «Qünki Zəburda «Huda pütkül məwjudatni uning ayioqi astioqə boysunduroqəjan» dəp pütüklüktur» — «Zəb.» 8:6. ■ **15:27** Zəb. 8:6; Mat. 11:27; 28:18; Əf. 1:22; Ibr. 2:8.

tirilmisə, kixilər ular üçün nemə dəp qəmüldürüldü? □ ³⁰ Bizlər nemə dəp *hər küni* hər saəttə həwp-hətərgə duq kelip yürimiz? ³¹ Rəbbimiz Məsih Əysada silərdin pəhirlinixim rast boləandək, *i qerindaxlirim*, mən hərəküni ölümgə duq kelimən. □ ³² Əgər insanlarning nukti'inəziridin eytkanda «Əfəsus xəhəridə wəxhiy həywanlar bilən elixtim» desəm, elgənlər ölümədin tirilmisə, buning manga nemə paydisi? «Ətə bəribir olüp ketidiqan boləandin keyin, yəp-iqip yürüwalayli» degən söz yolluq bolmamti? □ ■ ³³ Aldanmanglar; qünki «Yaman həmrahlər əhlakni buzidu». □ ³⁴ Həqkanıy bolux üçün oyqöninglar, gunahdin kol üzünglar; qünki bəziliringlarda Huda toqruluk həwər yoktur — buni eytsam silər üçün uyat əməsmu?

³⁵ Bəlkim birsi: «Ölüklər kəndək tirildürilər? Ular kəndək tən bilən tirilər?» — dəp sorixi mumkin. ■ ³⁶ I əhmək kixi, sening teriqöning, ölməy turup kaytidin tirilməydu. □ ■ ³⁷ Həm sening teriqöning, esümlükning teni əməs, bəlki uning yalingaq deni — məsilən, buşdayning yaki baxka birər ziraətning deni, halas. ³⁸ Wə keyin Huda Əz haħixi boyiqə uningə məlum bir tənni beridu; xundakla uruk danlirining hərberiqə özining tenini ata kilidu. ³⁹ Janiwarlarning ətliri bolsa bir-birigə ohximaydu; insanlarning özigə has ətliri bar, həywanlarning özigə has ətliri bar, uqar-kanatlarningmu bar, beliklarningmu bar. ⁴⁰ Asmanda jisimlar bar, yər yüzidimu jisimlar bar; əmma asmandikisining jula-xəripi baxkiqə, yər yüzidikisiningmu baxkiqə bolidu; ⁴¹ Quyaxning xan-xəripi bir hil, ayning xəripi yənə bir hil, yultuzlarning xan-xəripi yənə bir hildur; qünki yultuzlar xan-xərepliridə bir-biridin pərqlinidu. ⁴² Ölümədin tirilix həm xundaktur. *Tən qirix* həlätidə terilidu, qirimas hələttə tirildürüldü; □ ■ ⁴³ Uyatlik hələttə terilidu, xan-xəre p bilən tirildürüldü; ajiz hələttə terilidu, əmma küq-kudrət bilən tirildürüldü. ⁴⁴ U təbiətkə təwə bir tən süpitidə terilidu; rohka təwə bir tən bolup tirildürüldü; əslidə təbiətkə təwə bir «janlik» tən boləqan bolsa, əmdi rohıy bir tən bolidu. □ ⁴⁵ Xunga *Təwratta* mundək pütülgənki: «Tunji insan Adəm'atimiz tirik bir jan kilip

□ **15:29 «kixilər ...əlgənlər üçün nemə dəp qəmüldürüldü?»** — qüxinix kiyin boləqan bu ayət toqruluq «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. □ **15:31 «mən hərəküni ölümgə duq kelimən»** — grek tilida «mən hərəküni elimən». Toluq ayətning baxka birhil ipadiləx usuli: «Mən hərəküni ölümgə duq keliwatimən. Bu rast! Qerindaxlar, Rəbbimiz Əysa Məsihning silərninğ hayətinglarda (xundək kəp ixlarni) kiləqanliki bilən pəhirlənginimning rastliqəyə ohxax, bu səzümningmu hərgiz yaləqan yeri yoktur». □ **15:32 ««Əfəsus xəhəridə wəxhiy həywanlar bilən elixtim» desəm...»** — Pawlus Əfəsus xəhəridə hux həwər yatküzgəndə, bəzi adəmlər uningə qarxi qikiq wəxhiy həywanlardək hujum kiləqan boluxi mumkin. «*Ətə bəribir olüp ketidiqan boləqandın keyin, yəp-iqip yürüwalayli*» — «Yəx.» 22:13. ■ **15:32** Yəx. 22:13; 56:12. □ **15:33 «Yaman həmrahlər əhlakni buzidu»** — bu səzlər grek xairi Məndərninğkidin elinqan. ■ **15:35** Əz. 37:3. □ **15:36 «... kaytidin tirilməydu»** — grek tilida «... janlandurulmaydu». ■ **15:36** Yh. 12:24. □ **15:42 «Quyaxning xan-xəripi bir hil, ayning xəripi yənə bir hil, yultuzlarning xan-xəripi yənə bir hildur; qünki yultuzlar xan-xərepliridə bir-biridin pərqlinidu (41-ayət). Ölümədin tirilix həm xundaktur»** — demək, tirildürülgəndin keyinki tenimiz əlgəndin keyinki tenimizgə ohximaydu. ■ **15:42** Dan. 12:3; Mat. 13:43. □ **15:44 «Təbiətkə təwə bir tən süpitidə»** — grek tilida «janəqə təwə bir tən süpitidə» yaki «janlik bir tən süpitidə» deyilidu; «jan» muxu yərdə insanning zəhni, oy-pikirliri wə həssiyatlıri katarliklarni kərsitidu. «Rimliklarəqə»diki «kirix səz»imizni kəring.

yaritildi»; ammo «ahirki Adəm'ata» bolsa hayatlik bərgüci Roh boldi. □ ■
 46 Əmma awwal kəlgini rohiy adəm əməs, bəlkı «təbiətke təwə boluquci» adəm idi, keyin «rohiy adəm» kəldi. □ 47 Dəsləpki insan bolsa yərdin, tupraqtin apiridə kilinoqan; ikkinqi insan bolsa asmandin kəlgəndur; □
 48 Tupraqtin apiridə kilinoqini kəndak boləjan bolsa, *uningdin boləjan* «tupraqlik»larmu xundak bolidu; asmandin kəlgini kəndak bolsa, uningdin boləjan «asmanliklar»mu xundak bolidu. 49 Bizlər «tupraqlik adəm» süritidə boləjanimizdək, «asmanlik adəm» süritidimu bolalaymiz. □ ■ 50 Əmma xuni eytimənki, i kərindaxlar, ət wə kəndin tərəlgənlər Hudaning padixahlikəwa warislik kılalmaydu; qirigüci qirimaydioqanoqə warislik kılalmaydu. □ ■
 51 Mana, mən silərgə bir sirni eytip berimən; biz həmmimizla *өлümdə* uhlaydioqanlardin bolmaymiz; birak həmmimiz əzgərtilimiz! □ ■ 52 Bir dəkikidila, kəzni bir yumup aqkuqə, əng ahirki kanay qelinəqanda əzgərtilimiz; qünki kanay qelinsila əlgənlər qirimas hayatka tirildürülidu, xundakla əzgərtilimiz; □ ■ 53 Qünki bu qirip kətküci qirimas hayatni kiyiwelixa, bu əlgüci əlməslikni kiyiwelixa kerək; 54 Əmma qirip kətküci qirimas hayatni kiygəndə, bu əlgüci əlməslikni kiygəndə, xu qəqdə bu səz əməlgə axurulidu: «Ölüm oqəlibə tərpidin yutulup yəkutulidu!». □ ■ 55 «Ah, ölüm, sening nəxtiring kəni?! Ah, ölüm, sening oqəlibəng kəni?!» □ ■ 56 Ölümdiki nəxtər — gunahtur, gunahting küci bolsa, Təwrat kanuni arkilik namayan bolidu. □ 57 Lekin bizni Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik bularning üstidin oqəlibigə erixtürgüci Hudaqə təxəkkür! □ ■

□ 15:45 «**Tunji insan Adəm'atimiz tirik bir jan kılıp yaritildi**» — «Yar.» 2:7. «**əmma ahirki Adəm'ata**» bolsa hayatlik bərgüci Roh boldi» — «ahirki Adəm'ata» Məsihni kərsitidu, əlwəttə. ■ 15:45 Yar. 2:7. □ 15:46 «**təbiətke təwə boluquci**» — grek tilida «janəqə təwə boluquci». 44-ayəttiki izahatni kəring. «**təbiətke təwə boluquci** adəm idi, keyin «**rohiy adəm**» kəldi» — (grek tilida: ««janəqə təwə boluquci» awwal kəlgən, keyin «rohka təwə boluquci» kəlgən») — bu toqruluk «koxumqə səz»imizni kəring. □ 15:47 «**dəsləpki insan bolsa yərdin, tupraqtin apiridə kilinoqan**» — oqurmənləning esidə bar bolsa kerək, ibraniy tilida «adəm» degən səz «tupraq», «topa» degənni bildüridu («Yar.» 2:7ni kəring). □ 15:49 «**Bizlər «tupraqlik adəm» süritidə boləjanimizdək, «asmanlik adəm» süritidimu bolalaymiz**» — bəzi kona kəqürülmilərdə: «Bizlər «tupraqlik adəm» süritidə boləjanimizdək, «asmanlik adəm» süritidimu bolayli» deyilidu. ■ 15:49 2Kor. 4:11. □ 15:50 «... **Qirigüci qirimaydioqanoqə warislik kılalmaydu**» — bu qirigüci tenimiz əlidu, pəkət rohiy əzgərməs hələttə bakiy ələmgə ketidu. Hudaning biz məmin bəndiliri tirildürülgəndə qirimas tenimizning «qirigüci» tenimiz bilən munasiyati bolmaydu. Huda etiqədqilarəqə pütünləy yengı bir tən ata kılıdu. ■ 15:50 Yh. 1:13. □ 15:51 «**mən silərgə bir sirni eytip berimən**» — «sir» toqruluk «rimliklarəqə»diki «kirix səz»ni kəring. ■ 15:51 1Tes. 4:16. □ 15:52 «...**əng ahirki kanay qelinəqanda əzgərtilimiz**» — «əng ahirki kanay» — Injil, «Mat.» 24:31, «1Tes.» 4:16, «Wəh.» 10:7 kətarliklarni kəring. ■ 15:52 Mat. 24:31; 1Tes. 4:16. □ 15:54 «**Ölüm oqəlibə tərpidin yutulup yəkutulidu!**» — «Yəx.» 25:8 (LXX tərjimisidin). ■ 15:54 Yəx. 25:8. □ 15:55 «**Ah, ölüm, sening nəxtiring kəni?! Ah, ölüm, sening oqəlibəng kəni?!**» — «Hox.» 13:14. «Hoxiya»din nəkil kəltürülgən ayətning ikkinqi kismi «Ah, təhtisara, sening oqəlibəng kəni?!» («təhtisara» əlgən adəmləning rohliri baridoqan jay). ■ 15:55 Hox. 13:14; Ibr. 2:14. □ 15:56 «**gunahting küci bolsa, Təwrat kanuni arkilik namayan bolidu**» — demək, insanlar kanunis yürgəndə gunaht engi bolmaydu. Lekin Təwrat kanunidikı yuqirikı tələplərnı bilip, ularəqə əməl kılıxka tirixidu, lekin əməl kılalmioqanlıqidin gunahting həkikiy dəhtəxtik küqlük birnərsə ikənlikı axkarılinidu. □ 15:57 «**bizni Rəbbimiz Əysa Məsih arkilik bularning üstidin oqəlibigə erixtürgüci Hudaqə təxəkkür!**» — «oqəlibə» degən səz ölüm wə gunaht üstidin oqəlibi kılıxni kərsitidu. ■ 15:57 1Yuhə. 5:5.

58 Xuning üqün, söyümlük kerindaxlirim, qing turup təwrənməs bolunglar, Rəbning hizmitidiki ixliringlar həmixə kəng ziyadiləxsun; qünki Rəbdə boləqan əjir-japayinglar hərgiz bihudə kətməydiəqlikni bilisilər.

16

Kəmbəşəllər üqün ianə kilix

1 Əmdi mukəddəs bəndilər üqün ianə toplax toqruluk, silərmu Galatiya əlkisidiki jamaətlərgə tapiliəqinimdək qilinglar. 2 Hər həptining birinçi künidə hərbinglar tapawitinglarning bərikiti boyiqə uningdin bir ülüxini ajritip öz yeninglarda saklap qoyunglar; xundak qilsanglar, kəlgən waqtimda ianə toplax həjət bolmaydu. ■ 3 Mən kəlginimdə, silər kəysi adəmləni layiq kərup tallisanglar; mən xularəqə *tonuxturux* hətlirini yezip berip muxu ianə-xəpkitinglarni Yerusalemoqə apirip berixkə əwətimən. □ 4 Meningmu berixim muwapik kəriksə, ular mənə həmrəh bolup baridu. 5 Əmma mən Makedoniya əlkisidin ötkəndin keyin yeninglarəqə kelimən — qünki mən Makedoniyaədin ötməkqimən — ■ 6 bəlkim mən silər bilən billə bir məzgil turuxum mumkin; xuningdək andin qəyergə barməqçi bolsam, silər yardım kilip, meni yoloqə selip qoyarsilər. 7 Qünki bu qətim siləni yol üstidila kərup ötüp ketixni halimaymən, bəlkim Rəb buyrusa, silər bilən billə uzunraq bir məzgil turəqum bar. 8 Əmma mən Əfəsus xəhəridə orma həytiəiqə turməqimən. □ 9 Qünki *muxu yərdə* mənəqə qong, utuk-mewə beriwatqan bir ixik kəng eqildi, xuningdək qarxi qikquqilarmu kəp. □ 10 Timoti yeninglarəqə berip tursa, uning aranglarda kərkəmay ərkin-azadə yüruxigə kəngül bəlunglar. Qünki umu mənəqə ohxax Rəbning hizmitini ixləwatidu. 11 Xunga həqkim uni təwən kərmisun; bəlkim uni mening yenimoqə kelixi üqün aman-esən uzitip yoloqə selip qoyunglar; qünki uning kerindaxlar bilən billə kelixini kütməktimən. 12 Əmma kerindiximiz Apolloskə kəlsəm, uningdin kerindaxlar bilən billə siləning yeninglarəqə berixni kəp ötündüm. Ləkin uning həzirqə barəqusi yəq. Keyin pürsət pixip yetilgəndə baridu.

13 Həxyar bolunglar, etikədtə qing turunglar; mərdənə ərdək bolunglar! Kəysər bolunglar!

14 Siləning kiləqan həmmə ixinglar məhir-muhəbbət bilən kilinsun.

15-16 Əmdi, i kerindaxlar, Ahaya əlkisidiki əng dəsəlpki etikəq məwisi boləqan Istifanas wə uning aillisidikiləni, xundakla ularning Hudaning mukəddəs bəndilirining hizmitidə boluxkə kəndəq əzliirini atioəqlikni obdan bilisilər; mən silərdin ötünimənkim, muxundəq kixiləning wə ular bilən birliktə hizməttə hər bir japa tartiwatqanlarning səzliirigə kiringlar.

□ 16:2 «**hər həptining birinçi künidə**» — yəni yəxənbə künidə. ■ 16:2 Ros. 11:29; 2Kor. 8:4; 9:1. □ 16:3 «**mən xularəqə tonuxturux hətlirini yezip berip muxu ianə-xəpkitinglarni Yerusalemoqə apirip berixkə əwətimən**» — Yerusalemdiki jamaət nəhayiti kəmbəşəşə bolup qəloənanidi. «Koxumqə səz»imizni kəring. ■ 16:5 2Kor. 1:15. □ 16:8 «**orma həyti**» — yəki «həsul yioəix həyti». Grek tilidə «pentekost həyti» (əllikinqi kuni həyti) dəp atilidu — qünki bu həyt pəsha həyti (ötüp ketix həyti)din 50 kün keyin bolidu. □ 16:9 «**mənəqə qong, utuk-mewə beriwatqan bir ixik kəng eqildi**» — hux həwər tarkitidioəqan pürsətni kərsitidu.

□ 17 Əmma *yeninglardin* Istifanas, Fortunatus wə Aqayikusning bu yərgə meni yoklap kəlgənlikidin xadlandim; qünki ular silər tərəptin kəm boləjanlirini toluklap bərdi. □ 18 Qünki ular mening rohimni wə həm silərningkinimu yengilandurdi; xunga xundaq adəmlərni ətiwarlap hərmətlənglar.

19 Asiyadiki jamaətlərdin silərgə salam. Akwila wə Priskilla həm ularning əyidə jəm bolidiəjan jamaəttinmu Rəbdə silərgə kizəjin salam yollaydu.

□ 20 Qerindaxlarning həmmisi silərgə salam yollaydu. Bir-biringlar bilən pak səyüxlər bilən salamlixinglar. ■

21 Mana, mənki Pawlus öz qolum bilən salam yeziwatimən!

22 Hərkim Rəb Əysa Məsihni səyğüqi bolmisa, uningə lənət bol-sun! Rəbbimiz, kəlgəysən! □ 23 Rəb Əysa Məsihning mehir-xəpkiti həmninglarğa yar bolqay!

24 Mening Məsih Əysada boləjan muhəbbitim həmninglar bilən billə bolqay. Amin! □

□ 16:15-16 «Ahiya ölkisi» — hazırki Gretsiyə, «Yunan». «**ular bilən birlikdə hizməttə hər bir japa tartıwatқанlar...**» — «hizməttə» — Rəbning hizmitidə, əlwəttə. Pawlusğa nisbətən pəqət birlə hizmət məwjut idi. □ 16:17 «... **Yeninglardin Istifanas, Fortunatus wə Aqayikusning bu yərgə meni yoklap kəlgənlikidin xadlandim**» — muxu üç buradərning Korintliklarning jamaitining yənidin kelixi Pawlusğa muxu riqəbət bərgüqi hətni yezip yollax pursitini yaritip bərdi. □ 16:19 «**Asiya**» — hazırki zamandiki Türkiyə zeminini kərsitidu. «**Priskilla**» — bəzidə u kişkartilip «Priska» deyilidu. ■ 16:20 Rim. 16:16; 2Kor. 13:12; 1Tes. 5:26; 1Pet. 5:14. □ 16:22 «**...lənət bolsun. Rəbbimiz, kəlgəysən!**» — Pawlus bu sözni aramiy tilidiki: «Anatema, Maranata!» degən sözlər bilən ipadiləydu. □ 16:24 «**Mening Məsih Əysada boləjan muhəbbitim həmninglar bilən billə bolqay**» — yaki «Mening muhəbbitim Məsih Əysada boləjan həmninglar bilən billə bolqay».

Korintliklaroqa «2»

Rosul Pawlus Korint xahardiki jamaatkə yazoqan ikkinqi məktup

¹ Hudaning iradisi bilən bekitilgən, Məsih Əysaning rosuli mənki Pawlus wə qerindax boləqan Timotiydin Korint xəhiridə turuwatqan, Hudaning jamaitigə wə xuningdək pütkül Ahaya elkisidiki barlık muqəddəs bəndilərgə salam! ■ ² Atimiz Huda həm Rəb Əysa Məsihtin silərgə mehır-xəpket wə hatirjəmlik boləqay! ■

³ Rəbbimiz Əysa Məsihning Atisi, rəhımdilliklarning igisi Ata, barlık riqəbət-təsəllining Igisi boləqan Hudaqə təxəkkür-mədhıyə okuloqay! ■

⁴ Biz uqriqan hərəkəndək jəpə-muxəkkəttə U bizgə riqəbət-təsəlli beriwatidu, xuning bilən biz Huda tərıpidin riqəbət-ləndürülgən bolup U yətküzgən riqəbət-təsəlli bilən hərəkəndək bəxkə jəpə-muxəkkəttə uqriqanlaroqə riqəbət-təsəlli berələydiqan bolduq. ■ ⁵ Qünki, Məsihning azab-okubətli ri bız tərəpkə exip taxkəndək, Məsih arkiplik boləqan riqəbət-təsəllimizmu exip taxidu. □ ■ ⁶⁻⁷ Əmma biz jəpə-muxəkkəttə kəlsəkmu bu silərninq riqəbət-təsəlli wə nijat təpıxinglar üqün bolıdu; bular silərninq biz tartkən azab-okubətlərgə ohxax azab-okubətlərgə qıdixinglar bilən silərdimu hasil kılınidu; biz riqəbət-təsəlli tapsəkmu u silərninq riqəbət-təsəlliringlar wə nijatinglar üqün bolıdu; xunga bizning silərgə baqlıqan ümidimiz mustəhkəmdur; qünki silər azab-okubətlərdin ortək nesiwilik bolsanglar, ohxaxla riqəbət-təsəllidin ortək nesiwilik bolisilər dəp bilimiz. □ ■ ⁸ Qünki, i qerindaxlar, silərninq Asiyada duq kəlgən jəpə-muxəkkəttin həwərsiz yürüxinglarni halimaymız; u waqıtlarda biz qıdıqıusız eqır besiməqə duq kəlduq, hətta həyatning əzidin ümid üzgüdək boləqanıduq. ■ ⁹ Əmma əzimizgə əməs, bəlki elgənlərnı tirildürgüqi Hudaqə tayıniximiz üqün kəlbimizdə əlümgə məhkum kılınəqəndək yürəttuq. □ ■ ¹⁰ U bizni bundək dəhxətlik bir əlümədin kütquzəqan wə hazır kütquzmaqta, wə bizni yənilə kütquzıdu, dəp uningəqə ümid baqlıduq; ■ ¹¹ silərmu buningdə həm biz üqün

■ 1:1 Fil. 1:1.

■ 1:2 Rim. 1:7; 1Kor. 1:3; Əf. 1:2; 1Pet. 1:2.

■ 1:3 Əf. 1:3;

1Pet. 1:3.

■ 1:4 2Kor. 7:6.

□ 1:5 «Məsihning azab-okubətli ri bız tərəpkə

exip taxkəndək, Məsih arkiplik boləqan riqəbət-təsəllimizmu exip taxidu» — «Məsihning azab-okubətli ri» bolsa bəlkim Pawlus wə buradərli rining Məsihgə baqlanəqanlıqi tıpəylidin uqriqan ziyənkəxlıknı kərsıtidu. Əmma Pawlus bu ıxlarnı Hudadin kəlgən, birhil imtiyaz wə bərikət süpitidə qaraydu. «Filippiliklaroqə» boləqan «qoxumqə səz» imizdə «Məsihning azablıriqə boləqan sirdax-həmdəmlik» toqruluk səzimiznimu kəring. ■ 1:5 Zəb. 34:19; 94:19. □ 1:6-7

«Əmma biz jəpə-muxəkkəttə kəlsəkmu bu silərninq riqəbət-təsəlli wə nijat təpıxinglar üqün bolıdu; bular silərninq biz tartkən azab-okubətlərgə ohxax azab-okubətlərgə qıdixinglar bilən silərdimu hasil kılınidu» — rosul Pawlus hərdaım əzi tartkən azab-okubətlər bəxkılarda təsəlli-riqəbət wə nijat hasil kılıdu, dəp qaraydu. Xuning bilən u daim azab-okubətlərnı birhil bəht wə imtiyaz süpitidə razilik bilən qəbul kılattı. «Filippiliklaroqə» boləqan «qoxumqə səz» imizdə «Məsihning azablıriqə boləqan sirdax-həmdəmlik» toqruluk səzimiznimu kəring. «biz riqəbət-təsəlli tapsəkmu u silərninq riqəbət-təsəlliringlar wə nijatinglar üqün bolıdu» — muxu səzlər bəzi kəna kəqürmilərdə təpilmaydu. «xunga bizning silərgə baqlıqan ümidimiz mustəhkəmdur» — rosul, Korinttikı qerindaxlırim azab-okubətəni kərsıla, bəlkim etikədin tanıdu, degən ənsirəxtin haliy boldum, deməqı. ■ 1:6-7 2Kor. 4:17. ■ 1:8 Ros. 19:23. □ 1:9 «Əmma əzimizgə əməs,...» — bəxkə birhil tərjimisi: «Dərwəkə, əzimizgə əməs...». ■ 1:9 Yər. 17:5, 7. ■ 1:10 1Kor. 15:31.

dua-tilawətlər bilən mədət beriwatisilər; xundak kılıp talay adəmlərning wasitisi arqılık bizgə kərsitilgən iltipat tūpəylidin talay adəmlər *Hudağa* rəhmətlər eytdioğan bolidu. ■

Paulusning ziyarətni kəynigə sürüxi

¹² Qünki pəhrimiz, yəni wijdanimizning guwahlikı xuki, Hudaning aldida sap niyətlər wə səmimiylık bilən (insaniy parasət bilən əməs, bəlki Hudaning mehır-xəpkiti bilən) biz bu dunyağa nisbətən wə bolurpmu silərgə nisbətən özimizni tutuwalidioğan bolduk. ¹³⁻¹⁴ Qünki silərgə yazoşimimiz okuyalaydioğan wə tonup yetələydioğandin baxka heq narsə əməs; lekin mən silərnıng bizni kışmən tonup yetkininglar boyıqə Rəb Əysaning künidə silər bizning pəhrimiz bolidioşinglardək bizlərnımu silərnıng pəhringlar bolidu dəp bizni toluq tonup yetixinglarnı ümid kılımən. □ ¹⁵ Xuning bilən muxundak ixəngtə bolup mən əslidə ikkinqi kətim silərgə mehır-xəpkətni yetküzükə awwal silərnıng kəxinglarğa barmakqıdim; □ ■ ¹⁶ yəni, kəxinglardın Makedoniyəgə ətüp, andın Makedoniyədin yənə kəxinglarğa kelixni, xundakla silər təriringlardın Yəhudiye əlkisigə uzitiliximni ümid kılğanıdim. ¹⁷ Məndə xundak niyət bolqanda, mən uni yeniklik bilən qarar kılğanmu? Mən niyət kılqanda, məndə «ətlik» kixilərdikidək: birdəm «bərħək, bərħək» wə birdəm «yak, yak» deyix barmu? □ ¹⁸ Əmma Əz səzidə turqınidək, bizning silərgə eytkən səzimiz birdəm «bərħək» wə birdəm «yak» bolmaydu; ■ ¹⁹ Qünki biz (mən wə Silwanus wə Timotiy)ning aranglarda jakarlişimimiz — Hudaning Oqlı, Əysa Məsih, birdəm «bərħək» wə birdəm «yak» əməstür; bəlki Uningda «bərħək»la bardur. □ ²⁰ Qünki Hudaning kəngilik wədiliri boluxidin kət'ıynəzər, ular Uningda «bərħək»tur, wə biz arqılık Uningdimu Hudağa xan-xəpər kəltüridioğan «Amin» bardur. □ ²¹ Əmdi bizlərnı silər bilən billə Məsihdə qing turuozuquci bolqını həm

■ **1:11** Rim. 15:30; 2Kor. 4:15; Fil. 1:19. □ **1:13-14** «Qünki silərgə yazoşimimiz okuyalaydioğan wə tonup yetələydioğandin baxka heq narsə əməs; lekin mən silərnıng bizni kışmən tonup yetkininglar boyıqə Rəb Əysaning künidə silər bizning pəhrimiz bolidioşinglardək bizlərnımu silərnıng pəhringlar bolidu dəp bizni toluq tonup yetixinglarnı ümid kılımən» — Korintliklarning kəpingşisining Paulus wə Timotiyni qıxənmigən yərliri tola idi. Muxu yərdə Paulus əzining «ulardin mustəkil» təkəbbur adəm əməslikini ularğa kərsitip rıqbətəndüridu. Paulus əzini ularning dua-tilawətlirigə ehtiyajlık, dəydu (12). Xunga «Rəb Əysaning küni» (dunyağa kaytix küni)də ularning Paulus həm Timotiyda bolqan təhpisi kərtilidu (demək, xu künidə «bizlərmu silərnıng pəhringlar bolimiz»). □ **1:15** «awwal silərnıng kəxinglarğa barmakqıdim» — «awwal» bəlkin «Makedoniyaga berixtin awwal» degən mənidə (16-ayət, «1Kor.» 16:5-6, «2Kor.» 2:12ni kəring). ■ **1:15** 1Kor. 16:5. □ **1:17** «Məndə xundak niyət bolqanda, mən uni yeniklik bilən qarar kılğanmu?» — Paulusning bu oy-niyeti əməlgə axurulmioğanıdi. Xunga Korintliklarning bəziliri uni «tutami yok adəm» dəp əyibləytti. «mən niyət kılqanda, məndə «ətlik» kixilərdikidək: birdəm «bərħək, bərħək» wə birdəm «yak, yak» deyix barmu?» — «ətlik» kixilərdikidək» degən nemə mənisı? «ətlik» bolsa insanlarning adətta ixənqlik əməslikini, ularğa tayanmaslık kərəklikini, ularning qarqularqə ix kıldioğanlıqını kərsitidu. «Rimliklarğa»diki «ət» toqruluq «kırıx səz»imizni kəring. ■ **1:18** Mat. 5:37; Yak. 5:12. □ **1:19** «Silwanus» — xübhışizki, İnıldiki baxka yərlərdə «Silas» xəklidə uqraydu (məsələn, «Ros.» 18:5). □ **1:20** «Qünki Hudaning kəngilik wədiliri boluxidin kət'ıynəzər, ular Uningda «bərħək»tur, wə biz arqılık Uningdimu Hudağa xan-xəpər kəltüridioğan «Amin» bardur» — «1Kor» degən səz duağa, məlum arzu-tıləkkə yaki məlum wəz-təlimgə «Xundak bolqay, Hudayim!», «Koxuldum!» degən mənini bildüridu.

bizni məsihligini bolsa Hudadur. □ 22 U yənə üstimizgə məhür besip, kəlbimizgə Öz Rohını «kapalət» boluxka ata kildi. □ ■

Rosul Pawlusning ularni yoqlap berixini keqiktürgänlikining säwäbi

23 Əmma Hudani öz jenimoğa guwahçı boluxka qaқırımänki, Korintka tehi barmioanlikimning säwäbi kenglunglarni ayax üqün idi. ■ 24 Hərgiz ezimizni iman-etikadınlar üstigə həküm sürğüqilərmiz, demək, bəlki silərnin xad-huramliқinqlarni axuruxka silərgə həmkarlaşquqilərmiz; qünki silər etikad arқılıqla məzmut turisilər. ■

2

1 Lekin mən iqimdə, qexinglarğa barsam yənə azar elip barmaymən degən qararğa kəldim. □ 2 Qünki əgər mən silərgə azar bərsəm, mening tūpəylimdin azar yegänlərdin baxka qaysibiri meni xadlanduralisun? 3 Mən əsli meni xadlanduruxi tegixlik boləlanlardin əksiqə azar yəp qalmay degən məxsəttə xu hətni yazdim; qünki mening xadliқim silər həmminglarningmu xadliқidur dəp silər həmminglarğa ixənq baolqidim. □ ■ 4 Qünki əslidə özüm eoјir azab iqidə kəlbimdiki dərd-ələmdin kəp kəz yaxlirimni təkküzüp turup silərgə xu hətni yazəlanidim; məxsitim silərgə azar berix əməs, bəlki silərgə qongқur baəlanəlan, exip taxqan muhəbbitimni bilixinglar üqün idi.

Gunaқkarni qaytidin qəbul qilix

5 Əmma birərsi azar yətküzgən bolsa, uning azar yətküzgini mən əməs dəymən, u bəlki məlum dərijidə (bu ixni ziyadə eoјir qiloqum yoқ) həmminglarğa azar yətküzdi. 6 Bundaқ adəmnin qəpinqinglar

□ 1:21 «bizlərnı silər bilən billə Məsihdə qing turozuqoqı boləjini həm bizni məsihligini bolsa Hudadur» — «məsihlinix» yaki «məsih kılınix»ning omumiy mənisini qixinix üqün Təwrat «Yəx.» 61:1diki izahətni wə «Təbirlər»nimu kəruing. Rəb Əysa Məsih hizmitini ada qilix üqün Muқəddəs Roh bilən «məsih kılınip» küqəytilgəndəк, hərbir etikadqı ohxaxla Muқəddəs Rohni qəbul qiloјinida, Huda bizgə tapxuroqan hizmətni ada qilix üqün Uning Rohi (Muқəddəs Roh) bilənmu «məsih kılınidu», xundakla Rohəta küqəytilgən bolidu. □ 1:22 «U yənə üstimizgə məhür besip...» — (Muқəddəs Roh bilən) «məhür besix» toqruqluқ «Əfəsusluқlarğa»diki «qoxumqə səz»imizni kəruing. Muқəddəs Rohning Əzi Hudaning Əzigə təwə boləlan adəmlirining üstigə: «Meningkidur» dəp basqan igidarqılıқ məhüridur. «kəlbimizgə Öz Rohini «kapalət» boluxka ata kildi» — «Əz Rohi» grek tilida pəқət «Roh» bilən ipadiliniidu. «Kapalət» toqruqluқ: — bu ayat təwəndiki həqıqətlərnı kərsitidu: — (1) ixəngüqilərnin «toluқ miras»ni igiliwaləuqə, Muқəddəs Roh hərbir ixəngən adəmnin qəlbidə turup uningə bu mirasini tetitip, wujudida mirasning həqıqət ikənlikini ispatlap beridu. (2) yənə kelip, Muқəddəs Rohning ixəngüqinin qəlbidə turoqanliқininin ezi uning kəlgüsüdə bu miraska qoқum erixidioanliқioğa Hudaning Əz kapalətidur. ■ 1:22 Rim. 8:16; 2Kor. 5:5; Əf. 1:13; 4:30. ■ 1:23 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5; 1Tim. 5:21; 2Tim. 4:1. ■ 1:24 1Pet. 5:3. □ 2:1 «lekin mən iqimdə, qexinglarğa barsam yənə azar elip barmaymən degən qararğa kəldim» — bu jümlidin kərimizki, Pawlusning ikkinqi qətim ularning yenioğa berixi ikkila tərəpkə eoјir, azarlıқ ix idi. «Iqimdə ... qararğa kəldim» degən səz bəlkim pəқət ularni dəp əməs, bəlkim «özümgimu azablıқ bolmisun» dəp xundak qarar qildim, dəp puritidu. □ 2:3 «Mən əsli meni xadlanduruxi tegixlik boləlanlardin əksiqə azar yəp qalmay degən məxsəttə uxbu hətni yazdim» — «xu hət» bolsa «kirix səz»imizdə eytқinimizdəк, «Korintliklarğa (1)» əməs, bəlki uningdin keyinki yənə bir hətni kərsitidu. ■ 2:3 2Kor. 8:22; Gal. 5:10.

təripidin tənbihləngini yetərliktur; □ ■ 7 Xunga hazır əksiçə, silər uningə mehır-xəpəkət kərsitip rıqəbət-təsəlli bərixinglarğa toqra kelidu; bolmisa bundak bir xixi bəlkim oqayət zor dərd-ələmdin özini yökıtiximu mumkin. 8 Xunga mən silərgə uningə muhəbbitinglarni ispatlixinglarni jekiləymən. 9 Xu hetimni yənə bir məqsəttə, yəni siləring həmmə ixlarda itaətmən yaqi itaətmən əməslikinglarni sinap bilixim üqün yazdim. □ 10 Lekin silər kaysibirini məlum ix üqün kəqürüm kıləjan bolsanglar, mənmu həm uni xundak kıləjan bolimən; mənmu məlum bir ixni kəqürüm kıləjinimda (birər ixni kəqürüm kıləjan bolsam), mən silərnı dəp Məsihning huzurida xundak kıldim. □ 11 Xuning bilən Xəytan bizdin heq üstünlükkə erixəlməydu; qünki biz uning hiylə-mikirliridin bihəwər əməsmiz. □

12 Əmdi Məsihning hux həwirini jakarlxəka Troas xəhirigə kəlginimda wə xundakla Rəb təripidin *pursət* ixiki manga eqiləjini bilən, □ ■ 13 kərindixim Titusni tapalmiojinim tüpəylidin rohım aram tapmidi; xuning bilən mən xu yərdikilər bilən hoxlixip, Makedoniyəgə səpər aldim. □ 14 Əmma bizni Məsihdə həmixə təntənə bilən oqalibanə baxlaydiojan, biz arkilik hər yərdə Əzigə dost tartquqi huxpurakni qaqquqi Hudaəja təxəkkür! □ ■ 15 Qünki biz Hudaəja yətküzüliwatқан Məsihning huxpurikidurmiz, həm kütquzuluwatқанlar arisida həm halakətkə ketiwatқанlar arisida xundakmiz; 16 keyinkilərgə ölümge boləjan ölümning puriki, aldinkilarəja hayatlikka boləjan hayatlikning

---

□ 2:6 «**Bundak adəmning kəpinqinglar təripidin tənbihləngini yetərliktur**» — bəzi alimlar «bundak adəm»ni Pawlus birinçi hetidə əlahidə əyibligən xixi («1Kor.» 5-bab) dəp karaydu. Bizningə bolsa u keyinki, kəp adəmlərgə «azar bərgən», «ziyan-zəhmət kıləquqi» yənə bir xixi idi (7:12 wə «kirix sez»imiznimu kərüng). ■ 2:6 1Kor. 5:3. □ 2:9

«**Xu hetimni yənə bir məqsəttə, yəni siləring həmmə ixlarda itaətmən yaqi itaətmən əməslikinglarni sinap bilixim üqün yazdim**» — «həmmə ixlarda itaətmən yaqi itaətmən əməslikinglar»: Pawlus ularning əzigə itaətmən boluxi əməs, bəlki Hudaning uning arkilik kəlgən səzigə itaətmən boluxini halaytti, əlwəttə. □ 2:10 «**mənmu məlum bir ixni kəqürüm kıləjinimda ... mən silərnı dəp Məsihning huzurida xundak kıldim**» — «Məsihning huzurida»: baxka birhil tərjimisi «Məsihning wujudida» yaqi «Məsihning xəhsiyitidə» (dəmək, Məsihning ornida yaqi Məsihning namida). Buning wə tərjimimizning mənisi arisida qong pərk yok. □ 2:11 «**Xuning bilən Xəytan bizdin heq üstünlükkə erixəlməydu; qünki biz uning hiylə-mikirliridin bihəwər əməsmiz**» — bu ayət toqruluk «qoxumqə sez»imizni kərüng. □ 2:12 «**xundakla Rəb təripidin pursət ixiki manga eqiləjini bilən...**» — grek tilida «xundakla Rəbdə pursət ixiki manga eqiləjini bilən...». ■ 2:12 Ros. 16:8.

□ 2:13 «**kərindixim Titusni tapalmiojinim tüpəylidin rohım aram tapmidi; xuning bilən mən xu yərdikilər bilən hoxlixip, Makedoniyəgə səpər aldim**» — zor mumkinlikli barki, Titus Korinttiki kərindaxlarning həwirini elip kəlməqi boləjan, lekin tehi Troaska kəlmiganlik üqün, Korintliklarning oqemini yəwatқан Pawlus Troasta turojinida kəngli aram tapmidi. Gərqə hux həwərnı jakarlxəka «pursət ixiki eqiləjan» bolsimu, u uningdin (waqtingə) paydilanmay Korintliklarning həwirini biliwelix üqün Titusni izdəp u yərdin kətti. Bir yildin keyinmu Troastiki bu «pursət ixiki» tehi oquq turojan bolsa kerək («Ros.» 20:6). □ 2:14 «**Əmma bizni Məsihdə həmixə təntənə bilən oqalibanə baxlaydiojan... Hudaəja təxəkkür!**» — «oqalibanə baxlaydiojan» grek tilidiki bu səz adəttə sərdar yaqi padixah zəpər kuqқан qoxunini xəərəplik, təntənəlik yürüxtə öz yurtioja baxlaydiojanlikini ipadiləydu. ■ 2:14 Kol. 1:27.

purikidurmiz; əmdi muxundaq ixlarning həddisidin kim qıqalaydu? □ ■
 17 Qünki biz kəp kixilərninğ kıləjinidək Hudaning kalam-səzini soda-
 setik ixi kılmaymiz; əksiqə biz səmimiylık bilən Huda aldida Hudadin
 əwətilgənlər süpitidə Məsihdə səzləymiz.

3

Yengi əhdining hizmətkarliri

1 Biz yənə özimizni təwsiyə kıləli turuwatamduq? Yaki baxka bəzilərgə
 kerək boləndək, silərgə yeziləjan yaki silər yazəjan təwsiyinamilər bizgə
 kerəkmü? ■ 2 Silər əzünqlər bizning təwsiyinamizdursilər, kəlbimizdə
 pütülgən, hər insanəqa tonux boləjan wə okulidəjan. □ 3 Silərninğ
 biz təripimizdin pərwix kılinoqan, Məsihning məktupi ikənlikinqlər
 ayan boldi (bu məktup siyah bilən əməs, bəlki tirik Hudaning Rohi
 bilən yeziləjan; tax tahtaylarəqa əməs, bəlki kəlbning ətlik tahtayliriəqa
 pütüklüktür). □ ■ 4 Əmdi bizning Məsih arkilik Hudaəqa qaraydējan
 xunqə zor ixənqimiz bar; 5 özimizni birərnərsini kıləudək iktidarimiz
 bar dəp qəşliqinimiz yəqtür; iktidarlikimiz bolsa bəlki Hudadindur.

6 U bizni yengi əhdining hizmətkarliri boluxka iktidarlik kildi; bu əhdə
 pütüklük səz-jümlilərgə əməs, bəlki Rohka asasləjan. Qünki pütüklük
 səz-jümlilər adəmnı ətüridu; ləkin Roh bolsa adəmgə həyat kəltüridu. □ ■

7 Əmma səz-jümlilər bilən taxlarəqa oyuləjan, əlüm kəltüridəjan hizmət
 xan-xəreş bilən boləjan wə xundakla İsrailar Musaning yüzidə ju-
 laləjan xan-xəreştin yüzigə kəzlini tikip qarivalmējan yərdə (gərqə

□ 2:16 «**keyinkilərgə əlümə boləjan əlümning puriki, aldinkilarəqa həyatlikka boləjan
 həyatlikning purikidurmiz**» — buning mənsi bəkim xundakki: — «halakətkə ketiwatqanlar»
 bolsa, «rohiy əlüm»də turidu; ularning xu hətərlək əhwalini Hudaning adəmliri ularəqa puritidu;
 mənggüklük həyatlikni tepiwatqanlarəqa bolsa, Hudaning adəmliri ularəqa mənggüklük həyatning
 huxbuyini, həkikət ikənlikini əzining həyat-turmuxi arkilik puritip bildüridu. ■ 2:16 Luqa
 2:34. ■ 3:1 2Kor. 5:12; 10:8. □ 3:2 «**Silər əzünqlər bizning təwsiyinamizdursilər,
 kəlbimizdə pütülgən, hər insanəqa tonux boləjan wə okulidəjan**» — demək, Korinttiki
 etiqadqılarning nijatni yengi qəbul kıləjan waqtida mutlək əzgərtiləjan yengi yürüş-turuxliri
 Pawlusning əjrinəq hər adəmgə kərinərlək boləjan mewisi, uning həkikiy rosul ikənlikigə
 ispat idi. □ 3:3 «**Silərninğ biz təripimizdin pərwix kılinoqan, Məsihning məktupi
 ikənlikinqlər**» — «pərwix kılinoqan» yaki «yətküzüldəjan, yolləjan». grek tilida «kəyünəp
 bekiəjan» yaki «hizmiti kılinoqan». «**bu məktup siyah bilən əməs, bəlki tirik Hudaning Rohi
 bilən yeziləjan; tax tahtaylarəqa əməs, bəlki kəlbning ətlik tahtayliriəqa pütüklüktür**» —
 okurmənlərninğ esidə barki, Musa pəyoşəmbərgə qüxürülgən qanun «tax tahtalarəqa pütüklük
 idi. Muxu yərdiki «ətlik» səlbij mənidə əməs, bəkim «yumxak, qattik bolmējan», «tax»ning
 əksini bildüridu. ■ 3:3 Mis. 24:12; 34:1; Yə. 31:33; Əz. 11:19; 36:26; İbr. 8:10.

□ 3:6 «**U bizni yengi əhdining hizmətkarliri boluxka iktidarlik kildi; bu əhdə pütüklük
 səz-jümlilərgə əməs, bəlki Rohka asasləjan**» — muxu ayəttiki «pütüklük səz-jümlilər»
 Musəqa qüxürülgən qanunni, yəni «kəna əhdə»ni kərsitidu; «Roh» bolsa Hudaning Muşəddəs
 Rohini kərsitidu, əlwəttə. «Yengi əhdə» toşruluk «Yər.» 31:31-34 wə «Yərəmiya»diki «koşumqə
 səz»ni kərinğ. «**Qünki pütüklük səz-jümlilər adəmnı ətüridu; ləkin Roh bolsa adəmgə
 həyat kəltüridu**» — bu səzlərninğ toluq mənsini qüxinix üqün «Rim.» 3:19-23, 7-bab wə 8:1-16ni
 kərinğ. «Roh» Hudaning Rohi, əlwəttə. ■ 3:6 2Kor. 5:18; İbr. 8:6, 8.

xu xan-xærəp hazır əməldin qalduruloğan bolsimu), □ ■ 8 Roh bilən yürğüzüldioğan hizmət tehimu xan-xærəplik bolmamdu? 9 Qünki adəmning gunahını bekitidioğan hizmət xærəplik bolioğan yərdə, insanni həkkanıy kılıdioğan hizmətning xæripi tehimu exip taxmamdu!? 10 Qünki əslidə xan-xærəplik bolıan ixning hazırkı oqayət zor xan-xærəplik ixning aldida heçqandaq xan-xærəplikliki yoqtur; 11 qünki əməldin qalduruloğan ix əslidə xan-xærəp bilən kəltürülgən yərdə, hazır ornını başqan ix tehimu xan-xærəplik bolıdu. □ 12 Bizdə xunqə zor xundak bir ümid bolıoğanikən, biz tolimu yürəklik bolimiz. □ 13 Biz Israillarnı əməldin qaldurulıdioğan əhdining parlak nuriya kəzini tikip qaraxning aqıwıtigə uqrap kətmisun dəp yüzigə qümpərdə tartıwalıoğan Musaoğa ohximaymız. □ ■ 14 Əmma ularning oy-kəngülliri qadaqlaxkanıdı; qünki bügüngə kədər kona əhdini okuqıjında muxu qümpərdə eliwetilməy kəldi; qünki pəkət Məsihdə bolıoqandıla u elip taxliwetilıdu. □ ■ 15 Əmma bügüngə kədər, Musaning yazmiliri okulıjında xu qümpərdə yənıla kəlbini yepiwalmakta. 16 Əmma hərkim Rəbgə qarap burulsa, qümpərdə elip taxlinıdu. ■ 17 Əmma Rəb xu Rohtur; wə Rəbning Rohı kəyərdə bolsa, xu yərdə hərlik bolıdu. □ ■ 18 Wə biz həmmimizning yüzimiz qümpərdısiz haldə Rəbning xan-xærıpigə qarıjında, Uning ohxax sürıtıdə boluxqa Roh bolıoğan Rəb tərıpidin xan-xærəp üstigə xan-xærəp qoxulup əzgərtılməktimiz. □ ■

4

Pawlusning jamaətlərnıng hizmitidə bolıoğan qıdamlıq, səwr-takətliki — Hizməttə qıdamlıq

□ 3:7 «Israillar Musaning yüzidə julalanoğan xan-xærəptin yüzigə kəzlrini tikip kariyalıoğan yərdə» — bu wəqə «Mis.» 34:29-35də hatiriləngən. («gərgə xu xan-xærəp hazır əməldin qalduruloğan bolsimu») — baxqa birhil tərjimisi «gərgə xu nur asta-asta yoqılıwatqan bolsimu». Pawlus bu ikki bislik sezlərnı bəlkim ətəy ixlətkən, xunga ikkila tərjimisi bəlkim toqrıdur. ■ 3:7 Mis. 24:12; 34:1,30; Qan. 10:1. □ 3:11 «qünki əməldin qalduruloğan ix əslidə xan-xærəp bilən kəltürülgən yərdə,...» — «əməldin qalduruloğan ix» yaqı «ajızlap yoqılıwatqan ix». □ 3:12 «biz tolimu yürəklik bolimiz» — yaqı «biz jasaratlık sezləymız». □ 3:13 «əməldin qaldurulıdioğan əhdə» — «kona əhdə»ning «əməldin qalduruloğanlıqı»ni toluqrak qüxinix üqtin «Rim.» 3:19-4:25, 7:7-8:4, «Gal.» 1:2-4:7ni okung). Baxqa birhil tərjimisi «əqüp ketiwatqan əhdə...». «əməldin qaldurulıdioğan əhdining parlak nuriya kəzini tikip qaraxning aqıwıtigə uqrap kətmisun dəp...» — «qaraxning aqıwiti» — biz bu seznı xu mənidə qüxinimizki, kona əhdə (Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun) astıda, insanning gunahqa patqan həliti pax kılinoqaqqa, Hudaning xan-xærıpigə biwasitə qaraxning aqıwiti əlum bolattı. «Mis.» 34:34ni kəring. ■ 3:13 Mis. 34:35; Rim. 10:4. □ 3:14 «qünki bügüngə kədər kona əhdini okuqıjında muxu qümpərdə eliwetilməy kəldi...» — «kona əhdə» muxu yərdə, bolupmu Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanunı, yəni Təwratning «Yarıtılıx»tin «Qanun xərhı»gıqə bolıoğan bəx qısmını kərsitıdu. ■ 3:14 Yəx. 6:10; Əz. 12:2; Mat. 13:11; Ros. 28:26; Rim. 11:8. ■ 3:16 Mat. 13:11; Rim. 11:23; 1Kor. 2:10. □ 3:17 «Əmma Rəb xu rohtur» — «Roh» bolsa Hudaning Mukəddəs Rohı, yəni «yengi əhdə» arqılıq mənggüllük həyatni elip kelıdioğan Rohni kərsitıdu. ■ 3:17 Yh. 4:24. □ 3:18 «Biz həmmimizning yüzimiz qümpərdısiz haldə Rəbning xan-xærıpigə qarıjında, Uning ohxax sürıtıdə boluxqa Roh bolıoğan Rəb tərıpidin xan-xærəp üstigə xan-xærəp qoxulup əzgərtılməktimiz» — «ohxax sürıti» (yaqı «ohxax sürət-obrazi») — Rəb Əysaning Əzining sürıti. ■ 3:18 1Kor. 13:12; 2Kor. 5:7.

1 Xunga *Huda* bizgə rəhim-xəpkət kərsətkəndək, bu hizmət bizgə amanət qilinonikən, biz bəl qoywətməymiz; ² əmdiliktə xərməndilikkə ait yoxurun ixlarni taxlap, nə aldamqilikta mangmay, nə Hudaning səzini burmilimay, bəlki həkikətni əynən ayan kəlix bilən *Huda* aldidə duruslukimizni hər adəmnin wijdaniə kərsitimiz. ³ Əmma hux həwirimiz qūmkəlgən bolsimu, u həlak boluwatqanlaroʻa nisbətən qūmkəldi; ⁴ Qūnki Hudaning sūrət-obrazi bolon Məsihning xan-xəripi toʻqrisidiki hux həwəning nuri ularning üstidə yorumisun dəp, bu zamanning ilahī etikadsizlarning oy-zehinlirini kor qildi. ⁵ Qūnki biz əzimizni əməs, bəlki Məsih Əysani Rəb, xuningdək əzimizni Əysa uqūn silərnin hizmətkaringlar dəp elan kilimiz. ⁶ Qūnki «karangoluktin nur yorusun» dəp buyruqon *Huda*, Məsihning didaridin Əzining xan-xəripini tonutuxka bolon yoruklukning *biz arqilik* qeqilixi uqūn, bizning kəlbimizni yorutqandur. ⁷

Mənggüllük xan-xərpəning zor wəzni

⁷ Əmma kudrətnin qayət zorluqi bizdin əməs, bəlki Hudadin bolonliki kərūnsun dəp bu gəhərgə sapal idixlarda qaqilaklik həlda igidarlik kilimiz. ⁸ Mana biz hətərtəptə kistilip kalduk, əmma yənjilmiduk; təmtirəp kalduk, əmma ümidsizlənmiduk; ⁹ ziyankəlikkə uqrawatimiz, əmma həmdəmsiz qəlmiduk; yikilitduk, əmma həlak bolmiduk; ¹⁰ Əysaning həyati tenimizdə ayan kilinsun dəp, hərdaim tenimizdə Əysaning əlümini kətürüp yürimiz. ¹¹ Qūnki Əysaning həyati əlidion ətlirimizdə ayan kilinsun uqūn, tirik qəlon bizlər hərdaim əlümgə tapxurulmaqtimiz. ¹² Xuning bilən bizdə əlüm ixləwatidu, əmma həyat silərdə ixləwatidu. ¹³ Wə «Mən ixəndim, xunga səz kildim» dəp yeziləndikidək iman-ixənqtiki rohka igə bolup, bizmu ixənduk wə xuning bilən səz kilimiz; ¹⁴ qūnki Rəb Əysani tirildürqən *Huda* bizni Əysa bilən birgə tirildüridu, xundakla bizni silər bilən birgə Əz aldiə həzir kilidu, dəp bilimiz. ¹⁵ Qūnki *bu* həmmə ixlər silər uqūndurki, tehimu kəp kixilərnin wujudida exip taxquqə beoixlanon

■ 4:2 2Kor. 2:17; 2Kor. 6:4 ■ 4:3 2Kor. 2:15; 2Tes. 2:10. □ 4:4 «bu zamanning ilahī etikadsizlarning oy-zehinlirini kor qildi» — «bu zamanning ilahī» Xəytan, Iblis. ■ 4:4 Yəx. 6:10; Yh. 12:40; 14:9. Fil. 2:6. Kol. 1:15. Ibr. 1:3. □ 4:5 «biz əzimizni əməs, bəlki Məsih Əysani Rəb, xuningdək əzimizni Əysa uqūn silərnin hizmətkaringlar dəp elan kilimiz» — «hizmətkarlar» muxu yərdə grek tilida «kullar» deyilidu. Demək, əzini (hərhil səwəblər bilən) baxka birsining hizmitidə boluxka satqan kixilər. ■ 4:6 Yar. 1:3; 2Pet. 1:19. □ 4:7 «...bu gəhərgə sapal idixlarda qaqilaklik həlda igidarlik kilimiz» — «sapal idixlar» bolsa etikadqilarning əz ajiz wujud-tənləri, əlwəttə. ■ 4:7 1Kor. 2:5; 2Kor. 5:1. □ 4:10 «Əysaning həyati tenimizdə ayan kilinsun dəp, hərdaim tenimizdə Əysaning əlümini kətürüp yürimiz» — «Əysaning əlümini kətürük» deganlik bəlkim rosullar daim azap-oqubətni tartqanliqi, daim əltürüləxning həwpidə turuwatqanlikini kərsitidu. Əmma bu bayanni yənə həmmə etikadqi uqūn muhim rohīy prinsip degili bolidu. 11-ayətni kəring. ■ 4:10 Rim. 8:17; Gal. 6:17; Fil. 3:10; 2Tim. 2:11,12; 1Pet. 4:13. □ 4:11 «qūnki Əysaning həyati əlidion ətlirimizdə ayan kilinsun uqūn, tirik qəlon bizlər hərdaim əlümgə tapxurulmaqtimiz» — «əlümgə tapxurulmaqtimiz» — *Huda* tərpidin, əlwəttə. ■ 4:11 Zəb. 44:22; Mat. 5:11; Rim. 8:36; 1Kor. 4:9; 15:49; Kol. 3:4. □ 4:12 «Xuning bilən bizdə əlüm ixləwatidu, əmma həyat silərdə ixləwatidu» — muxu muhim prinsip toʻqiruluk «koʻxumqə səz»imizni kəring. □ 4:13 «Mən ixəndim, xunga səz kildim» — «Zəb.» 116:10. «iman-ixənqtiki rohka igə bolup, bizmu ixənduk wə xuning bilən səz kilimiz» — «səz kilimiz» — demək, hux həwərnə jakarlaymiz. ■ 4:13 Zəb. 116:10 ■ 4:14 Rim. 8:11; 1Kor. 6:14.

mehir-xəpkət səwəbidin көp kixilərningmu Hudani uluqlap eytkan təxəkkürliri exip taxidu. ■ 16 Xunga biz bəl qoyuwətməymiz; gərqə taxki insanlikimiz solaxsimu, dərhəkiqət iqki insanlikimiz kündin-küngə yengilanmaqta. □ 17 Qünki bizning bir dəkiqilik wə yenik japamuxəkkətlirimiz biz üqün exip taxkan, mənggülik, zor wəzinlik xan-xərəpni hasil kilidu. ■ 18 Xunga biz көrüngən ixlarğa əməs, bəlki көrünməs ixlarğa көz tikimiz; qünki көrüngən ixlar waqitlik, əmma көrünməs ixlar mənggüliktur.

5

Kөрүx sezimi bilən əməs, bəlki iman-ixənq bilən yaxax

1 Qünki bu zeminğa təwə öyimiz, yəni bu qedirimiz yokitilsimu, Huda tərpidin boləjan, insan қoli bilən yasalmioğan bir öy, yəni asmanlarda əbədiy bir makanimiz bardur dəp bilimiz. ■ 2 Əmdi bu *kona öyimizdə* turəjinimizda asmandiki öyimizni kiyiwelixқа zor intizar bilən aһ urmaqtimiz. ■ 3 (bərhəq, *asmandiki öyimizni* kiyiwalsaq yalin-gaq қalmaymiz). ■ 4 Qünki muxu qedirda turəjinimizda, eoirqilikta aһ urmaqtimiz; bu bizning yalingaqlinixni haliojinimiz əməs, bəlki kiyindürüləxni, yəni bizdə əlidioğan nemə bolsa, uning һayat tərpidin yutuluxini halaymiz. ■ 5 Əmdi bizni dəl muxu ixқа təyyarlioquqi bolsa Hudadur; U bizgə «kapalət» boləjan Əz Rohinimu ata kilidi. □ ■ 6 Xuning bilən biz һəmişə yurəklik bolimiz; һəmdə tenimizdə makan tutқinimizda Rəbdin neri boləjan musapir bolimiz dəp bilimiz. ■ 7 (qünki biz көrүx sezimi bilən əməs, etiqad bilən mangimiz); ■ 8 biz yurəklik bolup, xuningdək təndin neri bolup Rəb bilən billə bir makanda boluxқа tehimu hursənmiz. ■ 9 Xuning bilən, məyli təndə bolayli, təndin neri bolayli, uni hursən kilixni istək-nixan kilip intilimiz. ■ 10 Qünki təndə kiləjan əməllirimizni, yaxxilik bolsun, yamanlik bolsun, һərbirimizgə қayturuluxi üqün Məsiһning soraq təhti aldida һazir boluximiz lazim bolidu. ■ 11 Xuning bilən Rəbning dəһxitini bilgənlilikimiz üqün, insanlarni ixəndürүxkə tiriximiz; lekin biz Hudağa oқuқ-axkarimiz, xuningdək silərninг wijdaninglardimu axkarə tonulsaq dəp ümid қilimən. □

■ 4:15 2Kor. 1:11. □ 4:16 «gərqə taxki insanlikimiz solaxsimu, dərhəkiqət iqki insanlikimiz kündin-küngə yengilanmaqta» — «taxki insanlikimiz» adəmninг jan-tenini, «iqki insanlikimiz» adəmninг қəlb-roһini, iqki dunyasini көrsitidu. Grek tilida «taxki insanimiz» wə «iqki insanimiz» deyilidu. ■ 4:17 Zəb. 30:5; Mat. 5:12; Rim. 8:18; 1Yuһa. 3:2. ■ 5:1 2Kor. 4:7. ■ 5:2 Rim. 8:23. ■ 5:3 Wəһ. 3:18; 16:15. ■ 5:4 Rim. 8:11; 1Kor. 15:53.

□ 5:5 «U bizgə «kapalət» boləjan Əz Rohinimu ata kilidi» — «Əz Rohi» grek tilida pəқət «Roh» bilən ipadiliniду. «Kapalət» toqruluk 1:22diki izahatni көrүng. ■ 5:5 Rim. 8:16; 2Kor. 1:22; Əf. 1:13; 4:30. ■ 5:7 1Kor. 13:12; 2Kor. 3:18. ■ 5:10 Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; 25:32; Rim. 2:6; 14:10,12; 1Kor. 3:8; Gal. 6:5; Wəһ. 2:23; 22:12. □ 5:11 «biz Hudağa oқuқ-axkarimiz, xuningdək silərninг wijdaninglardimu axkarə tonulsaq». Demək, Pawlus wə baxқа rosullar dunyadikilikərgə anqə tonux əməs, ularning һəkiqiy salahiyiti, ularda boləjan Məsiһning Muқəddəs Rohimu dunyadikilikərgə anqə tonux əməs, xunga ularğa Məsiһning һər adəmi soraqқа tartidioanlıқ toqruluk ixəndürүxning zərturiyiti bar. Lekin Huda bizni obdan bilidu wə (silər Hudaning adəmliri boləjandin keyin) silərnə bizni obdan qүxənsənglar kerək, dəydu.

Inaklikka keltürüx hizmiti

¹² Biz hozir özimizni kaytidin silergä täwsiyä kilöjnimiz yok, bälki päkät silärdä kälbdeki ixlardin ämäs, taxki käyapätтин pähirlinidöjanlaroqä bärgüdäk jawab bolsun däp, silergä bizlardin pähirlinix imkaniyitini yaritip beriwatimiz. □ ■ ¹³ Qünki iq-iqimizgä siqmay käloqan bolsakmu Huda äldida xundak boldük, salmaq bolsakmu silär üqün xundak bolimiz. □ ■ ¹⁴ Qünki Mäsihning muhöbbiti bizni *xundak kilixka* ündäydu; qünki biz birsi hämmäylän üqün äldi, xunga hämmäylännimu äldi, däp hesablaymiz. □ ■ ¹⁵ Wä U hämmäylänni däp äldi, buningdin mäxsät, hayat bolöjanlar özliri üqün ämäs, bälki ularni däp ölüp tirilgüqi üqün yaxixi üqündur. ■

¹⁶ Xuning bilän biz buningdin keyin heqkimni insanlarqä tonumaymiz; hätta biz Mäsihni insanlarqä tonuqan bolsak, buningdin keyin uni yänä xundak tonumaymiz. □ ■ ¹⁷ Xunga ämdi birsi Mäsihdä bolsa, u yengi bir yaritilöquqidur! Kona ixlär ötüp, mana, hämmä ix yengi boldi! ■

¹⁸ Wä barlik ixlär Hudadindur; U bizni Mäsih arkilik Özigä inaklaxturdi, xundakla bizgä inaklaxturux hizmitini tapxurdi: — □ ■ ¹⁹ demäk, Huda Mäsihdä ädämlärning itaätsizliklerini ularning äyibi bilän hesablxmay, älämni Özigä inaklaxturdi; xuningdäk bizgä inaklaxturux häwirini amanät kilip tapxurdi. ■ ²⁰ Xunga huddi Huda biz arkilik *ädämlärdin inaklikka kelixni* ötügingidäk, biz Mäsihkә wakalitän äqlöldurmiz; Mäsihning ornida «Hudaqä inaklaxturuloqaysilar!» däp ötünimiz. ■

²¹ Gunahka heq tonux bolmioqan kixini Huda bizni däp gunahning özi kildi; mäxsiti xuki, bizning Uningda Hudaning heqkäniyliki boluximiz üqündur. □ ■

□ 5:12 «...taxki käyapätтин pähirlinidöjanlaroqä bärgüdäk jawab bolsun däp, silergä bizlardin pähirlinix imkaniyitini yaritip beriwatimiz» — «taxki käyapitidin pähirlinidöjanlar bärgüdäk jawab bolsun däp...» — Pawlus hozir Korinttiki jamaättä körüngän «sahta rosular»ni tiloqä elip, özi üstidin ärz kilöqan bu kixilergä jawab berix üqün Korinttiki kerindaxlaroqä özining wä hämkarlirining hizmatlirining rohij mahiyitini azraq axkarilap körsätmäqci. ■ 5:12 2Kor. 3:1; 10:8.

□ 5:13 «Qünki iq-iqimizgä siqmay käloqan bolsakmu Huda äldida xundak bolduk, salmaq bolsakmu silär üqün xundak bolimiz» — munu ayettä Pawlus, xühhisizki, (yukirida eytiloqandäk) awwal özining wä kerindaxlarning «kälbdeki ixlär», yäni äng ähmiyätlik ixlär toqruluk säzlaydu. U keyinräk «körünüx»tiki ixlarning, yäni «taxki käyapät»ning ixilirioqä ötidu. Ämäliyettä «iq-iqimizgä siqmay käloqan bolux» Hudaning zor uluqluqi, exip taxқан xapaitigä qarap insanning huxalliktin bolöjan normal inkasi bolux keräkoqä, däymiz. Ämma baxқа kixilər bäribir hux häwäрни änglix keräk, xuningdäk öz huxallikimizoqä hay berip, ular üqün «salmaq» boluximizmu keräk. □ 5:14 «Birsi hämmäylän üqün äldi» — Mäsihni kersitidu. «qünki biz birsi hämmäylän üqün äldi, xunga hämmäylännimu äldi, däp hesablaymiz» — bu äjayib ayät toqruluk «köxumqä sez»imizni körüng. ■ 5:15 Rim. 14:7; Gal. 2:20; 1Tes. 5:10; 1Pet. 4:2.

□ 5:16 «hätta biz Mäsihni insanlarqä tonuqan bolsak,...» — «insanlarqä» grek tilida «ätlär boyiqä». «xuning bilän biz buningdin keyin heqkimni insanlarqä tonumaymiz; hätta biz Mäsihni insanlarqä tonuqan bolsak, buningdin keyin uni yänä xundak tonumaymiz» — bu äjayib ayät toqrulukmu «köxumqä sez»imizni körüng. ■ 5:16 Mat. 12:50; Yh. 15:14; Gal. 5:6; 6:15; Kol. 3:11. ■ 5:17 Yäx. 43:18; Wäh. 21:5.

□ 5:18 «wä barlik ixlär Hudadindur» — yäki «wä bu barlik ixlär Hudadindur». ■ 5:18 Kol. 1:20; 1Yuhä. 2:2; 4:10. ■ 5:19 Rim. 3:24,25; Kol. 1:20. ■ 5:20 2Kor. 3:6. □ 5:21

«gunahka heq tonux bolmioqan kixi» — Mäsih. «mäxsiti xuki, bizning Uningda Hudaning heqkäniyliki boluximiz üqündur» — «Uningda» — Mäsihdä, älwättä. ■ 5:21 Yäx. 53:9,12; Rim. 8:3; Gal. 3:13; 1Pet. 2:22; 1Yuhä. 3:5.

6

Hudaning japa-muxəkkət tartquqi əlqiliri bolux

¹ Əmdi *Hudaning* həmkarlırı süpitidə silərdin Uning mehİR-xəpkitini qəbul kilip turup uni bikarğa kətküzmənglar dəp ətünimiz² (qünki u: «Xapaət kərsitilidioğan bir pəyttə duayingni İjabat kilixni bekitkənmən, nijat-kutulux yətküzüldioğan bir künidə Mən sanga yərdəmdə boluxumni bekitkənmən» — dedi. Mana, hazır bolsa «xapaət kərsitilidioğan yahxi pəyt»; mana, hazır «nijat-kutulux küni»dur!).³ *Rəbning* hizmitigə daş kəltürülmisun dəp heqkəndə ixta heqkimning imanığa tosalıqlıq kilməyimiz;⁴ bəlki hər bir ixta özimizni Hudaning hizmətkarlırı süpitidə nəmunə kilip yürümisiz; zor qıdamlıq bilən, jəbir-zulumlarda, japa-muxəkkətlərdə, besim-kıstaklarda,⁵ kamqa yarilirida, zindanlarda, qozıqlang-topılanglar iqidə, eqir mehnətlərdə, tünəxlərdə, roza tutuxlarda,⁶ paklıq bilən, bilimlər bilən, səwr-takətlik bilən, mehrİbanlıklar bilən, Mukəddəs Rəh bilən, sahtılıqsız mehİR-muəbbət bilən,⁷ həkikətning səz-kalamı bilən, Hudaning küq-kudriti bilən, həkkanıylikning ong-sol kollarıdiki qoralliri bilən,⁸ həm izzət-xəhəttə həm həkərət iqidə, təhmət həm tərİplinxlər iqidə *özimizni Hudaning hizmətkarlırı süpitidə namayan kildük*; yaləqanqılar dəp qaraləqan bol-sakmu səmimiyy-sadik bolup,⁹ namsız boldük-yu, əmma məxhərmiz; ələy dəp qaldük-yu, əmma mana, hayatturmiz; tərbiyidə jazalandük-yu, əmma əlümgə məhkum kilinmidük; ¹⁰ dər-dəlməm tarttük-yu, əmma daim xad-huramliqta turimiz; namrat boləqinimiz bilən, əmma kəp adəmlərnı bay kıləqumiz; heqnemimiz yəq boləqini bilən, əmma həmmigə igidarmiz.¹¹

¹¹ Silərgə oquq-yoruk səzlidük, əy Korintliklar, bizning baqrimiz silərgə kəng eqildi! ¹² Silər biz tərəptin kişiləqan əməs, ləkin öz iq-bəqringlarning tarlıqidin kişiləsilər; ¹³ əmdi adil alməxturuxta bolup — (öz pərzəntlirimgə səzligəndək səzləymən) — baqringlarnı bizgimu kəng eqinglar.¹⁴

Karəngəqulıqqa həmrah bolmanglar

¹⁴ Etikədsizlar bilən bir boyunturıqqa qətilip təngsizlikdə bolmanglar; qünki həkkanıylik wə qəbiqlik otturısida qəndəkmə ortaklıq bolsun?

^{6:1} 1Kor. 3:9; İbr. 12:15. ^{6:2} «xapaət kərsitilidioğan bir pəyttə duayingni İjabat kilixni bekitkənmən, nijat-kutulux yətküzüldioğan bir künidə mən sanga yərdəmdə boluxumni bekitkənmən» — «Yəx.» 49:8. ^{6:2} Yəx. 49:8. ^{6:3} Rim. 14:13; 1Kor. 10:32.

^{6:4} 1Kor. 4:1; 2Kor. 11:23. ^{6:5} «tünəxlərdə» — demək «tünəp dua kılıxlarda». Baxqa birhıl tərjimisi «uykusizliklərdə».

^{6:7} «...həkkanıylikning ong-sol kollarıdiki qoralliri bilən...» — bəlkim zərb kılidioğan həm qozdaydıqan rəhıy qorallarnı kərsitidu.

^{6:9} «namsız boldük-yu, əmma məxhərmiz» — dunyadiki «məxhər»lərdin bolmısımu, ləkin Huda, pərixtilər wə jamaətlər tərİpidin məxhərdur, dəgən mənədə dəp qaraymiz. «tərbiyidə jazalandük-yu, əmma əlümgə məhkum kilinmidük» — «tərbiyidə jazalandük-yu...» dəgənlik baxqa bir tərjimisi «dərrə-kamqa yedük-yu ...». Bu muhim səz toqruluk «qoxumqə səz-İmizni kərüng. ^{6:9} Zəb. 118:18; Yəx. 26:19. ^{6:10} «namrat boləqinimiz bilən, əmma kəp adəmlərnı bay kıləqumiz; heqnemimiz yəq boləqini bilən, əmma həmmigə igidarmiz» — «namrat boləqinimiz bilən, ... heqnemimiz yəq boləqini bilən, ...» — Pawlus wə baxqa rosullar bu dunyanıng kəzqarixidin qariqənda xundəq kərüngən bolsımu, ular hərgiz əzlrini undəq həsəblıməydu, bəlki əzlrini həkikiy baylar (mənggülik baylıqlarğa igə) dəp sanaytti. ^{6:11} «Silərgə oquq-yoruk səzlidük, əy Korintliklar, ...» — grek tilidə «Aqızimiz silərgə oquq, i Korintliklar, ...».

^{6:13} 1Kor. 4:14.

Yoruklukning qarangoçluk bilən qandak hëmrahliki bolsun? □ ■
 15 Mësihning Belial bilèn nemä inakliki bolsun? İxëngüqining ixënmigüqi bilèn qandak ortak nesiwisi bolsun? □ 16 Hudaning ibadëthanisining butlar bilèn qandak birliki bolsun? Qünki silër tirik Hudaning ibadëthanisidursilër — Hudaning: «Mën ularda turimën, ularning arisida yürimën; ularning Hudasi bolimën wë ular Mening hëlkim bolidu» deginidäk silër *Uning ibadëthanisidursilër*; □ ■ 17 Xuning üqün «Ularning arisidin qikqip ketinglar, Manga ayrilinglar», — dëydu Rëb, — «hëq napak nërsigë tëgküqi bolmanglar», «xundila Mën silërni qöbul kilimën», □ ■ 18 wë: «Mën silërgë Ata bolimën, silër Manga oçul-qizlirim bolisilër» — dëydu Hëmmigë Qadir bolöjan Rëb. □ ■

7

1 Əmdi bu wädilërgë muyəssër bolöandin keyin, i söyümlüklär, özimizni ëtlërdiki hëm röhtiki hërhil paskiniliktin tazilap, Hudaning qorqunqida özimizdä *ayan kilinöjan* pak-muqëddësligni kamalëtkë yëtküzäyli.

Bizni qöbul kilöqaysilër!

2 Bizni qöbul kilöqaysilër! Biz hëqkimgë ziyän-zëhmät yëtküzmidük, hëqkimni nabut kilmidük, hëqkimdin paydilanmidük. □ 3 Muxularni dëp, silërni äyiblimëkqi ämësmën; qünki mën yukirida eytkinimdäk, silër këlëbimizdidursilërki, biz silër bilèn billë ölüxkë, silër bilèn billë yaxaxkë täyyarmiz. ■ 4 Silërgë baöliöjan ixëngim zor; silërdin bolöjan pëhrim zor; xuning üqün riöbät-tësälligë tolduruldu, barliq japamüxkülqilikirimizdä huxallikim exip taxti. ■

5 Qünki bër hëq, Makedoniyägë kirginimizdimu ëtlimiz hëq aram tapalmay, hërtärëptin kisilip kaldük; sirtimizda jedël-kürëxlër; iqimizdä qorqunqlar bar idi. ■ 6 Əmma qüxkünlërgë riöbät-tësälli bërgüqi Huda bizgë Titusning kelixi arkilik riöbät-tësälli bërdi; ■ 7 tapқан

□ 6:14 «**Etikadsizlar bilèn bir boyunturukça qetilip tängsizlikte bolmanglar**» — «Kan.» 22:10dä «Exäk wë kalini bir boyunturukça täng qoxmanglar» deyilidu. Tängsizlik bolöqäqä, ixëngän adäm wë ixënmigan adäm täng yük tartmaydu, hëtta bir-biridin baxkä yөнülüxkë tartidu. Bu sözlër pakët nika hëkilä baölik ämäs, türlük ähwallarda etikadsiz adäm bilèn «hëmboyunturuk» bolux qong qataqlarni qikqiridu, degänliktur. «...**hëqkaniylik wë kəbihlik otturida kəndakmu ortaklik bolsun?**» — «kəbihlik» grek tilida «kanunsizlik», əmma bu «kanun» hëkümätningki ämäs, Hudaning hëqkaniy täläplirini kersitidu. ■ 6:14 Kan. 7:2; 1Sam. 5:1, 2; 1Pad. 8:21; 1Kor. 5:9; 10:21; Əf. 5:11 □ 6:15 «**Mësihning Belial bilèn nemä inakliki bolsun?**» — «Belial» degänning ibraney tilidiki mənisi «ərzimäs, osal» bolup, Xeytanning yөнä bir ismi bolidu. □ 6:16 «**Mën ularda turimën, ularning arisida yürimën; ularning Hudasi bolimën wë ular Mening hëlkim bolidu**» — «Law.» 26:12 wë «Yër.» 28:32, «Əz.» 32:27ni kërüng. ■ 6:16 Mis. 29:45; Law. 26:11-12; Yër. 32:38; Əz. 37:27; 1Kor. 3:16; 6:19; 10:7, 14; Əf. 2:21; İbr. 3:6; 1Pet. 2:5 □ 6:17 «**Ularning arisidin qikqip ketinglar, manga ayrilinglar... hëq napak nërsigë tëgküqi bolmanglar**» — «Yëx.» 52:11ni kërüng. Əslidä bu sözlër İsrailöqä Babil imperiyäsidediki käyp-sapa wë butpärësligni taxlap qikqixi üqün eytilöjan. «**xundila Mën silërni qöbul kilimën**» — «Əz.» 20:41ni kërüng. ■ 6:17 Yëx. 52:11; Əz. 20:34,41; Wəh. 18:4. □ 6:18 «**Mën silërgë Ata bolimën, silër Manga oçul-qizlirim bolisilër**» — Təwrat, «2Sam.» 7:14, «Yëx.» 43:6, «Yër.» 31:9ni kërüng. ■ 6:18 2Sam. 7:8,14 □ 7:2 «...**hëqkimni nabut kilmidük**» — bəlkim hëm iqtisadiy jəhəttin hëm etikad jəhətidin eytilidu. ■ 7:3 2Kor. 6:11,12,13. ■ 7:4 Mat. 5:12; Ros. 5:41; Fil. 2:17; Kol. 1:24. ■ 7:5 Ros. 16:19,23. ■ 7:6 2Kor. 1:4.

riq̄bət-təsəllimiz pəkət uning kelixi arq̄ilikla əməs, bəlki uning silərdin tapqan riq̄bət-təsəllisi arq̄ilikmu boldi; q̄nki u silərning *bigzə* zariq̄ip təlmürğininglarni, silərning həsrtinglarni, silərning manga bolqan kizq̄in oq̄mhorlukunglarni eytip bərdi; xuning bilən mən tehimu huxallandim. □ ⁸ Q̄nki gərgə mən silərni hetim bilən azabliq̄an bolsammu, mən hazır uningdin puxayman q̄ilmaymən; lekin əslidə mən xu hetimning silərni azabliq̄inini kərüp puxayman q̄ilq̄anidim (əməliyətə, silərning azablinixinglar q̄iskiq̄inə bir məzgilla bolqan). ⁹ Əmma hazır xadlinimən — azablanq̄ininglardin əməs, bəlki xu azabning silərni towa q̄ildurq̄anliqidin xadlinimən; q̄nki silərning azablinixinglar Hudaning yolida idi; xuning bilən silər bizdin heq̄ ziyan tartmidinglar. ¹⁰ Q̄nki Hudaning yolida bolqan azab-qayq̄u adəmni hərgiz puxayman q̄ilmaydiq̄an nijatq̄a baxlaydiq̄an towioq̄a elip baridu; əmma bu dunyadiki azab-qayq̄u adəmni əlümgə elip baridu. ■ ¹¹ Q̄nki mana, dəl muxu ix, yəni Hudaning yolida azablinixinglar, silərgə xunq̄ə kəp əstayidillik, əzliringlarni əyibtin nəkədər halas q̄ilix, xunq̄ə kəp oq̄əzəp, xunq̄ə kəp q̄orkunq̄, xunq̄ə kəp təkəzzarlıq̄, xunq̄ə kəp q̄izq̄inlik wə jazalaxq̄a xunq̄ə təyyar boluxni elip kəldi! Silər bu ixning hər tərpidə əzlinglarning əyibtin halas boluxunglarni ispatlidinglar. □ ¹² Əmdi silərgə xu hətni yazq̄an bolsammu, u hətni ziyan-zəhmət q̄iloquq̄i kixi üq̄ün əməs, yaki ziyan-zəhmət q̄ilinoquq̄i kixi üq̄ün əməs, bəlki Huda aldida bizgə bolqan kənglünglardiki kizq̄inlikning aranglarda ayan boluxi üq̄ün yazdim. □ ¹³ Bu səwəbtin biz riq̄bət-təsəlligə erixtuq̄. Wə riq̄bət-təsəllimiz üstigə biz Titusning huxallıq̄i tūpəylidin tehimu zor xadlanduq̄; q̄nki uning roq̄i silər tərpinglardin yengilandi. ¹⁴ Q̄nki mən silər toq̄ranglarda birər ixta pəhirlinip mahtiqlan bolsam, u ixta heq̄ hijil q̄aldurulmidim; bəlki silərgə eytq̄anlirimizning həmmisi həq̄ikət bolq̄inidək, bizning Titusq̄a silərni pəhirlinip mahtiximizmu həq̄ikət bolup ispatlandi. ¹⁵ U silərning itaətmənlikinglarni, silərning uningdin kəndəq̄ əyməngən wə titrigən halda uni qarxi aloq̄ininglarni əsliginidə, uning silərgə baqlıqlan iq̄-baqlıridiki muhəbbətli ri tehimu exip taxidu. ¹⁶ Mən silərgə hər bir ixta ixənq̄im kamil bolq̄anliqidin xadlinimən.

8

Muq̄əddəs bəndilər üq̄ün iana q̄ilix

□ **7:7 «q̄nki u silərning bigzə zariq̄ip təlmürğininglarni... eytip bərdi»** — «silərning bigzə zariq̄ip təlmürğininglar» degən sözlərdə «bigzə» degənni kirgüzduq̄. Ularning «zariq̄ip təlmürğini» Hudaq̄a boluximu mumkin idi. **«silərning həsrtinglarni, silərning manga bolq̄an kizq̄in oq̄mhorlukunglarni...»** — Korintliklarning həsrətli ri q̄atarlıqlar rosul Pawlusning ilgiri ki bir hetidiki əyibni (2:4) q̄əbul q̄ilq̄anliq̄i tūpəylidin idi. ■ **7:10** 2Sam. 12:13; Mat. 26:75; Luq̄a 18:13. □ **7:11 «Hudaning yolida azablinixinglar... silərgə...xunq̄ə kəp oq̄əzəp, xunq̄ə kəp q̄orkunq̄, ... elip kəldi!»** — muxu yərdə «oq̄əzəp» bolsa bəlkim gunaq̄ sadir q̄ilq̄an kixining q̄ilmixioq̄a, xundəqlə əzlirining bu ixta jawabkar əməsliq̄igə qaritiloq̄anidi. «Xunq̄ə kəp q̄orkunq̄» bolsa Hudadin bolq̄an q̄orkunq̄. **«jazalaxq̄a xunq̄ə xunq̄ə təyyar bolux»** — əz gunaq̄ida q̄ing turup towa q̄ilixni rət q̄ilq̄an kərindaxlarni jamaəttin q̄ikriwetixni kərsitidu. □ **7:12 «bəlki Huda aldida bizgə bolq̄an kənglünglardiki kizq̄inlikning aranglarda ayan boluxi üq̄ün yazdim»** — baxq̄a bir kəq̄ürmisi boyiq̄ə «bəlki bizning Huda aldida silərgə bolq̄an kizq̄inlikimizning ayan boluxi üq̄ün yazdim». Əmma keyinki ayətlərni (13-16) wə 8:7ni kərgəndə, biz aqlan kəq̄ürmisi toq̄ridur.

¹ Əmma, i kərindaxlar, biz silərgə Hudaning Makedoniyədəki jamaətlərgə beoıxlıoıan mehir-xəpkitini ayan kilməqimiz; ² ular zor eoır japamuxəkkəttə sinaloınida, kattik namrat əhwalda exip taxqan xadliki bilən ularning oıuq kolluqining bayliki uroıup qıkti; ³ qünki ularning küqining bariq, hətta küqidin artuq həyr-sahawət kılolanlıqıoıa ezüm guwaı. Ular ihtiyari bilən xundaq kılıp, ⁴ bizdin muqəddəs bəndilərgə xu yardəmdə boluxning bəhtigə wə xeriklikigə muyəssər boluxni kattik etündi; ⁵ xundaq kılıp, ular kütkinimizdək əməs, ümid kılöjnimizdin exip əzlrini awwal Rəbgə, andin Hudaning iradisı bilən bizgımu beoıxlidi; ⁶ xunga, Titus silərdə *bu* mehrıbanlıknı baxlıoıanıkən, biz Titustin siləni buningoıa nesıpdax kılıp uni ada kılıxka etündük. ⁷ Əmma silər hər tərəptə, yəni ixənqtə, sözdə, bilimdə, toluq əstayidillikta həm bizgə bolöıan mehir-muhəbbitinglarda əwzəl bolöjininglardək, muxu mehirlik ixtimu ezüinglarnı əwzəl kərsitinglar. ⁸ Mən bu gəp bilən silərgə buyruk kilməqı əməsmən, bəlki baxkılarning kızıoınliki arkilik muhəbbitinglarning həkikiylikini ispatilməqimən. ⁹ Qünki silər Rəbbimiz Əysa Məsihning mehir-xəpkitini bilisilər — gərqə u bay bolsımu, siləni dəp yoıksul boldiki, silər uning yoıksulluıı arkilik beyitilisilər. ¹⁰ Mən bu toıqruluq pikrimni otturiöıa qoyımən — bu silərgə paydilik, qünki silər aldınkı yilila ianə kılıxta wə xuningoıa iradə baolaxta yahxi baxlıdinglar. ¹¹ Əmdi hazır uni ada kilinglar; kızıoın iradə baolıoıjninglardək, bar dunyayinglar bilən xu ixka əməl kilinglar. ¹² Qünki *həyr-sahawətka* bəl baolıoıuqıoıa nisbətən, sowoıjning Hudaöıa yarıoıudək boluxı qolida yoıkka əməs, bəlki qolida bariöıa baolıktur. ¹³ Qünki bu baxkılarning yükini yeniklitimən dəp, özüinglarnı kıynganglar deginim əməs, ¹⁴ bəlki silərdə artuq bolöjini hazırqə ularning kəm yerini tolduroıjnidək, *künləring biridə* ularda artuq bolöjini siləning kəm yeringlarnı tolduridu; xuning bilən tənglixidu. ¹⁵ Huddi *muqəddəs yazmılarda*: «Kəp yioıqanlarningkidin exip kalmidi, az yioıqanlarningmu kəmlik kilmidi» dəp yeziloıandək bolöıay. ■

Titusning wə hizmatdaxlirining wəzıpsı

¹⁶ Əmma Titusning kəlbıgə silərgə bolöıan köyümümgə ohxax köyümni salöıan Hudaöıa təxəkkürlər bolöıay; ¹⁷ qünki u dərıhəkiqət bizning iltimasimizni qobul kılöjini bilən, özining silərgə küqlük köyümi bolöıaqka, u əzlıkidin yeninglaröıa bardı; ¹⁸ əmma biz uningöıa barlık jamaətlər arısidə hux həwər hizmitidə təripləngən kərindaxni həmrah kılıp əwəttük; ¹⁹ xuningdək u pəkət xu tərəptıla əməs, bəlki jamaətlər təripidin bu həyrlik ixta bizgə həmsəpər boluxka talliwelinoıanıdi. Əmdi biz bu həyr-sahawətni bolsa, Rəbning xan-xəripini həm yardəmdiki kızıoınlikimizni kərsitix üqün uni yətküzüx hizmitidə bolimiz; ²⁰ xundaq kılıp biz bu mol sowoıjini məs'ul bolup yətküzüxtə hərəkəndək adəmnıng bizning üstimizdin təhmət kılmaslıki üqün eıhtiyat kılımiz. ²¹ Qünki biz

■ **8:4** Ros. 11:29; Rim. 15:26; 1Kor. 16:2; 2Kor. 9:1. □ **8:7** «**bizgə bolöıan mehir-muhəbbitinglarda...**» — baxka bir kəqürülmidə: «bizning silərgə bolöıan mehir-muhəbbitimizdə...» deyilidu (bu kəqürmə toıqra bolsa mənisı bəlkim: «bizning silərgə bolöıan mehir-muhəbbitimizdin ilııam-təsəlli aloıanlıqinglar»ni kərsətsə kerək). □ **8:10** «**silər aldınkı yilila ianə kılıxta wə xuningoıa iradə baolaxta yahxi baxlıdinglar**» — «1Kor.» 16:2ni kəring. ■ **8:12** Pənd. 3:28; Mat. 12:43; Luıa 21:3; 1Pet. 4:10. □ **8:15** «**Kəp yioıqanlarningkidin exip kalmidi, az yioıqanlarningmu kəmlik kilmidi**» — «Mis.» 16:18. ■ **8:15** Mis. 16:18.

pəkət Rəbning aldidila əməs, bəlki insanlarning kəz aldidimu iximizni durus kılıxka kəngül bəlüp keliwatimiz. □ ■ 22 Biz yənə ular bilən billə kəp ixlarda intayin əstayidilliki nuroqun kətim ispatlanqan kərindaxni əwətməqimiz; hazir uning silərgə baqliqan zor ixənqi tūpəylidin uning intayin əstayidilliki tehimu küqlük bəldi. 23 Titus toqruluk soallar bolsa u mening həmərahim wə hizmitinglarda bolqan həmkarimdur; baxka ikki kərindiximiz bolsa, ular jamaətləning əlqiliri, Məsihning xan-xəripidur. 24 Xunga, jamaətləning kəz aldida muhəbbitinglarning ispatini, xundakla bizning silərdin pəhirlinixlirimizning bikar əməslikini ularoqə kərsitinglar.

9

Sowni təyyarlas — səhiy boluxka ündəx

1 Qünki muqəddəs bəndiləning bu yardəm hizmiti toqruluk silərgə yənə yeziximning həjiti yok. ■ 2 Qünki mən siləning bu ixka kattik bəl baqliqininglarni bilimən; mən bu toqruluk; Ahayadikilər ətkən yildin beri həyr-sədikə berixkə təyyar turuwatidu, dəp Makedoniyədəki *kərindaxlaroqə* pəhirlinip mahtap kəlməktimən, xuning bilən siləning kəzindaxlikinglar ularning kəpinqisining *həyr-sədikə berixigə* türtkə bəldi. □
3 Ləkin kərindaxlarni əwətxitiki məksitim siləning toqraqanglarda pəhirlinip mahtiximning bu ixlarda bihudə ix bolup qalmasıliki, siləning deginimdək təyyar bolup turuxunglar üqündur. □ 4 Mubada Makedoniyədəkilər mən bilən billə barəjində, silər təyyarlıksiz bolsanglar, bu ixənqimiz wəjidin biz hijalətkə qaldurulumiz, silər səzsiz xundak bolisilər. 5 Xu səwəbtin mən kərindaxlardin yeninglaroqə berip silərdin bu wədə kılıqan həyrlik ixni aldin'ala təyyarlap püttüruxini ətünuxni zərür dəp həsablidim; xundakla bu silərdin birər nərsə ündüriwelix bolmisun, bəlki məhribanlikinglardin bolsun. 6 Əmma buni *əslənglar*: Behillik bilən az teriqan az alidu, oquq kəlluk bilən teriqini mol alidu. □ ■ 7 Hər adəm həq kiyinilip qalmay yaki məjburən əməs, bəlki öz kənglidə pükkiniqə bərsun; qünki Huda huxallik bilən bərgüqini yahxi kəridu. ■ 8 Əmma Huda hər bir iltipət-xapaətni silərgə exip taxturuxka qadirdur; xuning bilən silər hərdaim hərtərəptə hər ehtiyajka təyyar kuwwətlinisilər, kəngriqilikte turup kəllirənglar hərhil güzəl ixka yetidu. □ 9 *Muqəddəs yazmilarda* pütülginidək: —
«U əziningkini tarkatkan,
U yoksullaroqə sədikə bərgən;
Uning həqkaniyliki mənggügə turidu». □ ■

□ 8:21 «Qünki biz pəkət Rəbning aldidila əməs, bəlki insanlarning kəz aldidimu iximizni durus kılıxka kəngül bəlüp keliwatimiz» — Təwrat, «Pənd.» 3:4ni kəring. ■ 8:21 Rim. 12:17. ■ 9:1 Ros. 11:29; Rim. 15:26; 1Kor. 16:2; 2Kor. 8:4. □ 9:2 «mən bu toqruluk; Ahayadikilər ətkən yildin beri həyr-sədikə berixkə təyyar turuwatidu, dəp ... pəhirlinip mahtap kəlməktimən» — Korint xəhəri Ahaya əlkisidə idi. □ 9:3 «*kərindaxlarni əwətxitiki məksitim...*» — «kərindaxlar» yəni Titus həm yukirida tiloqə elinqan ikki kərindax. □ 9:6 «*oquq kəlluk bilən teriqini mol alidu*» — yaki «bərəkətləp teriqini bərəkətlinip alidu». ■ 9:6 Pənd. 11:24; Gal. 6:7. ■ 9:7 Mis. 25:2; 35:5; Qan. 15:7; Rim. 12:8. □ 9:8 «*kəngriqilikte turup kəllirənglar hərhil güzəl ixka yetidu*» — «kəngriqilikte turup» grek tilida «exip taxqinlinip» dəp ipadiliduru. □ 9:9 «U əziningkini tarkatkan, u yoksullaroqə sədikə bərgən; uning həqkaniyliki mənggügə turidu» — «Zəb.» 112:9. ■ 9:9 Zəb. 112:9

¹⁰ Əmdi terioşuqioşa terioşili uruk, yegili nan ata kילוuqi silərning teriydioşan urukliringlarni təminləp mol kilidu, həkkaniylikinglarning həsul-mewilirini kəpəytidu. □ ¹¹ Xuning bilən silər hərқandaқ əhwalda қoli oқuқ boluxқа hər tərəptə beyitilisilər, xuningdək bu ix biz arkilik Hudaоşa kəp təxəkkürlərni elip барidu; □ ¹² qunki bu həyrlük hizmətni ada қilix pəқət mükəddəs bəndilərning həcətlirini қандurupla қалмай, kəp kixilərning Hudaоşa yətküzgən təxəkkürlirini exip taxturidu. □ ¹³ Bu yarıdəm hizmiti əzliringlarning Məsiһning hux həwirini etirap қilixinglardiki mewə bolоqan itaətmənlikinglarоşa dəlil-ispət bolidu, xundақla silərning muxu *həcətmən bəndilərgə, xundақla барlik adəmlərgə kərsətkən oқuқ қolluқ sehiylikinglardin ular Hudani uluоşlaydu.* ¹⁴ Wə Hudaning silərdə taxқinlatқan аjayib mehір-xəpқiti түpəylidin, ular silər üqün dua-tilawət қilојinida, ular silərgə təlpünüp қattik seојinip əsləydu. □ ¹⁵ Uning til bilən ipadiligüsiz аjayib sowoşisi üqün Hudaоşa təxəkkür boləy!

10

Pawlusning rosulluқ hоқuқini ақlixі

¹ Əmma əzüm, silər bilən billə bolоqanda muamilisi yumxaқ, lekin silərdin ayriloşanda silərgə қarita қattik қolluқ dəp қaraloşan mənki Pawlus Məsiһning yuwx-məminliki wə mulayimliki bilən silərdin ətünümən, □ ² — xuni təlp təlp kilimənki, yeninglarоşa barојinimda, bizni «ətlər boyiqə mangoşanlar!» dəp guman bilən қaraydioşan bəzilərgə қarita oylіoјinimdək қattik қolluқ қilixқа meni məјbur қilmanglar; □ ³ gərqə biz insaniy ətlərdə yürsəkmü, biz ətlər boyiqə jəng қilmaymiz. □ ⁴ Qunki

□ **9:10 «Əmdi terioşuqioşa terioşili uruk, yegili nan ata kילוuqi silərning teriydioşan urukliringlarni təminləp mol kilidu,...»** — «teriydioşan urukliringlar» hərhil kəqmə mənida bolup, «həcətmənlərgə tehimu mərdlikBilən həyrlük қilix pürsətliri», «baxқilarоşa yahxilik қilix pürsətliri» degəndək mənیلərni əz iқigə alidu. Bularning «mewiliri» bolsa, baxқilarni etiқadқа kəltürüx, etiқadқilarni riоbətəndürüx қatarlik hərhil esil nətijilərnı kərsitidu — 11-12-ayətni kəring. □ **9:11 «Xuning bilən silər hərқandaқ əhwalda қoli oқuқ boluxқа hər tərəptə beyitilisilər, xuningdək bu ix biz arkilik Hudaоşa kəp təxəkkürlərni elip барidu»** — ianə Yerusalemdiki etiқadқilarоşa tapxuruloşanda, ular Hudaоşa kəp təxəkkür bildüridu, əlwəttə, xundақla baxқа jamaətlərmü u ixni anglap xundақ қilidu. □ **9:12 «bu həyrlük hizmətni ada қilix»** — «ada қilix» muxu yərdə grek tilida: «(kahınlar) қurbanlik қilојandək ada қilix». □ **9:14 «wə Hudaning silərdə taxқinlatқan аjayib mehір-xəpқiti түpəylidin, ular silər üqün dua-tilawət қilојinida, ular silərgə təlpünüp қattik seојinip əsləydu»** — «Rim.» 15:26-27din kəruniduki, Korinttiki (Ahayadiki) jamaətlər Pawlusning ətünüxlirini ahir қobul қilip qong ianə toplaп, Yerusalemoşa əwətkənidi. □ **10:1 «Məsiһning yuwx-məminliki wə mulayimliki bilən...»** — xu dəwrdiki hərbiy ixlarda «yawax-məminlik həm mulayimlik» degənlük «kəngqilik həm rəhimdillik» degən baxқа mənininimu bildüridu. □ **10:2 «bizni ətlər boyiqə mangoşanlar!» dəp guman bilən қaraydioşan bəzilərgə қarita oylіoјinimdək қattik қolluқ қilixқа meni məјbur қilmanglar»** — oқurmənlərgə ayan boliduki, «ətlər boyiqə mangoşanlar» degən ibarə, «insaniy (Hudaningki əməs, bəlki gunaққarlarning) kəz-қaraxlar boyiqə mangoşanlar»ni bildüridu. □ **10:3 «gərqə biz insaniy ətlərdə yürsəkmü, biz ətlər boyiqə jəng қilmaymiz»** — ayattiki «jəng» əng muһim jəng, yəni roһiy jəngni kərsitidu, əlwəttə. «Ətlər boyiqə» yukiriki izahatni kəring. Mənisі: «Bu dunyada yaxisaқmü, bu dunyaning arzu-həwəsliri boyiqə yaxaydioşanlardək (roһiy) jəng қilmaymiz.»

jəng qorallirimiz ətkə təwə qorallar əməs, bəlki Huda tərripidin qoroqan-istihkamlarni gumran kilix küqigə igə kilinoqan qorallardur; □ ■ 5 biz ular bilən bəs-munazirilərnə wə Hudani tonuxkə qarxilixixkə turəqan hərəkəndək həkəwər tosaləquni gumran kilimiz, xundəkla hərbiər o-y-hiyallarni Məsihkə bekindururp itaət kilixkə kəltürimiz; □ 6 silər toluq itaət kiləqəndin keyin, *aranglarda* kəndək itaətsizlik kəloqan bolsa bularni jazalaxkə təyyarmiz. □

7 Silər pəkət kəz aldinglardiki ixlarəqila qarəydikənsilər. Əgər birsi əzini Məsihkə təwəmən dəp qarisa, u yənə xuning üstigə oylansunki, u Məsihkə təwə boləqiniə oħxax, bizmu Uningə təwədurmiz. □ 8 Qünki, Rəb tərripidin silərnə nabut kilix üqün əməs, bəlki etiəkədinglarni kurux üqün bizgə amanət kilinoqan həkukimiz toqruluk təhimu kəp ziyadirek mahtansammu, buningda hək yərgə qarap kəlməymən; 9 əmdi mən pəkət hətlərdila silərnə kərkətməkkəq əməsmən; 10 qünki bəzilər: «Uning hətliri dərəkəwə wəzinlik hək küqlük; lekin u yetip kəlgəndə salapətsiz, gepingin tutami yək bolidu» deyixidu. 11 Əmdi bundək hiyal kiləqəncilər xuni bilip kəysunki, biz yirəkta boləqinimizda hətlərdiki səzimiz kəndək boləqan bolsa biz yetip bəroqinimizda əməliyətimizmu xundək bolidu.

12 Qünki biz əzimizni əzini kəltis qəoqlaydiəqanlar bilən bir katarəqə kəyuxkə yaki ular bilən selixturuxkə petinməymiz; xundək kixilər əzlini əzlining əlqimi bilən əlqəp, əzlini əzliri bilən selixturidiəqan bolup, həkikətən əkiləzlarindur. ■ 13 Biz əmdi əzimizgə bekitilən əlqəmdin həkkip mahtinip yürginimiz yək. Biz bəlki həmmi ni əlqigüqi Huda bizgə bekitkən hizmət dairisidiki əlqəm, yəni silərnəng *hizmitinglarəqimu* yetidiəqan əlqəm bilən pəhirlinimiz. □ ■ 14 Qünki əlqimi silərnəng hizmitinglarəqə yətməydiəqan kixilərdək, *hizmitinglarda boləqinimizda* dairimizdin həkkip kətməymiz, qünki biz Məsihning hux həwirini yətküzüxtə *birinqi bolup* yeninglarəqimu kəldük. 15 Biz hizmət dairimizdin həkkip, bəxkilərnəng singdürgən jəpə-əjirliri bilən mahtanəqinimiz yək; lekin biz silərnəng iman-etiəkədinglar əskənsəri aranglardiki hizmitimiz bizgə bekitilən dairimiz iqidə təhimu ziyadə kəngəytilsun dəp ümid kilimiz; 16 xundək boləqanda, biz silərdin təhimu yirək yərlərgə hux həwərnə yətküzüp jakarlaydiəqan bolimiz; təyyarəqə həyyar bolup, bəxkilərnəng dairisidiki hizmət əjri bilən mahtinix bizgə yat. □ 17 Əmma «Pəhirlinip mahtioquqi bolsa Rəbdin pəhirlinip mahtixi kərək!». □ ■ 18 Qünki əzini

□ 10:4 «Qünki jəng qorallirimiz ətkə təwə qorallar əməs, bəlki Huda tərripidin qoroqan-istihkamlarni gumran kilix küqigə igə kilinoqan qorallardur» — «ətkə təwə qorallar» bolsa bu dunyəqə has qorallar, yəni kiliq, okya kətarliklarni kərsitidu. ■ 10:4 Yər. 1:10; Əf. 6:13-18. □ 10:5 «bəs-munazirilər» — yaki «bid'ət səpsətiliri». □ 10:6

«silər toluq itaət kiləqəndin keyin» — 5-ayəttə eytiləqəndək, Məsihkə itaət kilix, əlwəttə. «aranglarda kəndək itaətsizlik kəloqan bolsa bularni jazalaxkə təyyarmiz» — «jazalaxkə təyyar» toqruluk 13:2-3 wə izahətni kəring. □ 10:7 «Silər pəkət kəz aldinglardiki ixlarəqila qarəydikənsilər» — bəxkə birhil təjrimisi: «Kəz aldidiki ixlarəqə obdan qarap bekinglar!». ■ 10:12 2Kor. 3:1; 5:12. □ 10:13 «Biz əmdi əzimizgə bekitilən əlqəmdin həkkip mahtinip yürginimiz yək» — «əzimizgə bekitilən əlqəm» — demək, Huda Pawlus wə Barnabəskə hux həwər jakarlastiki həmdə jəməətlərnə kuruxtiki hizmətnəng dairisini bekitkən əlqəm. «silərnəng hizmitinglarəqimu yetidiəqan əlqəm» — grek tilida «silərgə yətkən əlqəm». ■ 10:13 Əf. 4:7.

□ 10:16 «təyyarəqə həyyar bolup, bəxkilərnəng dairisidiki hizmət əjri bilən mahtinix bizgə yat» — Korinttiki jəməət arisidiki «sahta rosullar» dəl xundək ix kiliwatatti, ular Pawlus əjri singdürgən Korintliklərdin «bizning əjrimiz» dəp mahtənmaqta idi. □ 10:17 «Pəhirlinip mahtioquqi bolsa Rəbdin pəhirlinip mahtixi kərək!» — «Yər.» 9:24. ■ 10:17 Yəx. 65:16; Yər. 9:22-23; 1Kor. 1:31.

təripligüçi əməs, bəlki Rəb təripligən kixi həkikətən layaqətliktur.■

11

Əzini «rosul» dəp atıwaloqanlardın həzi bolunglar!

¹ *Mahtanoqan* bu azoqinə əhməklıqımoqə səwrqan bolqaysılər! Əmdi silər manga səwrıqanlıq kılıp keliwatisilər. ² Qünki mən Hudadın kəlqan otluq muhəbbət bilən silərni *azduruxlardın* həsət kılıman; qünki kızıni bir ərgıla yatlıq kılqandək, mən silərni Məsihkıla pak kiz süpitidə hazır boluxqa wədiləxtürgənmən.■ ³ Əmma yılan Həwa'animizni hiyliyərliki bilən azduruqandək, oy-kənglünglar Məsihkə baqlanoqan səmimi, sap wəpaliqtin ezip buloqınixi mumkin dəp ənsirəymən.■ ⁴ Qünki birsi kelip biz silərgə heq jakarlap bəkmioqan baxqa bir Əysani jakarlisa, yaki kəlbınglardın orun bərgən Rəhning ornioqə baxqa bir rohqə orun bərsənglar wə silər qəbul kılqan hux həwərdin baxqa bir «hux həwər»ni qəbul kılısanglar, silər bu ixlaroqə əjayib səwr-taqət bilən ətüwerixinglar mumkin!□ ■

⁵ Həlbuki, mən əzümni hərəkəndək ixta axu «kəltis uluq rosullar»dın kəm sanımaymən!□ ⁶ Gərgə mening gəp-səzlırim addiy bolsımu, bilim jəhəttə mən undək əməs; biz kılıwatqan hər bir əməllirimizdə buni silərgə hər jəhəttin ispatlap roxən kılduq.□ ⁷ Əmdi mən silərni kətürülsun dəp əzümni təwən tutup, Hudaning hux həwirini hək tələp kılmay jakarlap gunah kıldımmu?□ ■ ⁸ Mən silərnıng hizmitinglarda boluxqa baxqa jamaətlərdin bulap-talap, ularning yardimini qəbul kıldim.□ ■ ⁹ Silər bilən billə bolqan wəqıtlirımda, həjətmən bolqan bolsammu, mən heqkimgə eqırimni saloqan əməs (qünki Makedoniyədin kəlqən kərındaxlar mening

■ **10:18** Pənd. 27:2. ■ **11:2** Law. 21:13. ■ **11:3** Yar. 3:4; Yh. 8:44. □ **11:4** «Qünki birsi kelip biz silərgə heq jakarlap bəkmioqan baxqa bir Əysani jakarlisa, yaki kəlbınglardın orun bərgən Rəhning ornioqə baxqa bir rohqə orun bərsənglar wə silər qəbul kılqan hux həwərdin baxqa bir «hux həwər»ni qəbul kılısanglar, silər bu ixlaroqə əjayib səwr-taqət bilən ətüwerixinglar mumkin!» — bu intayın tənilik, kinayilik kinay gəp, əlwəttə. Pawlus ularning əhwalidin heli ənsiwıwatıdu. «Silər bu ixlaroqə əjayib səwr-taqət bilən ətüwerixinglar mumkin!» degənnıng baxqa birhil tərjımisı «Silər xuningoqə səwr-taqət bilən ətüwerəmsilərkın dəymən!». ■ **11:4** Gal. 1:8. □ **11:5** «Həlbuki, mən əzümni hərəkəndək ixta axu «kəltis uluq rosullar»dın kəm sanımaymən!» — «kəltis uluq rosullar» xübhısızki, intayın kinayilik, həjwiy gəp. Bəzi alımlar, bu səzler həkikiy uluq rosullar (Petrus, Yuhanna, Yaqup katarlıklar)ni kərsıtidu, dəp qaraydu. Pıkrimizqə Pawlus Korıntıki jamaətkə əzlırını «rosul» dəp tonuxturqan bəzıbir əldəmqlərni kərsıtidu. Muxu kixilər əzıning (yəni Pawlusning) rosulluq hokukını yokqa qıkarmaqı. 12-33-ayətlər wə 12:11-ayət bu nuqtını ispatlaydu. □ **11:6** «Gərgə mening gəp-səzlırim addiy bolsımu,...» — muxu ibarə adəttə «nutuq səzləxkə tərbiyılənmıgən» kixını kərsıtidu. □ **11:7** «Əmdi mən silərni kətürülsun dəp əzümni təwən tutup, Hudaning hux həwirini hək tələp kılmay jakarlap gunah kıldımmu?» — Pawlus etıqadqılaroqə əz eqırimni salmaslık üqün, əz hünirigə tayınıp, turmuxını kəmdıoqan (9-ayətni kərüng). Bırək bəzilər (bolupmu «sahta rosullar») «Pawlus həkikiy rosul bolqan bolsa, etıqadqıların iqıtıadiy yardımigə tayanqan bolattı» dəp, uni rosul əməs dəp inkar kılqanıdı. ■ **11:7** 1Kor. 9:12. □ **11:8** «Mən silərnıng hizmitinglarda boluxqa baxqa jamaətlərdin bulap-talap, ularning yardimini qəbul kıldim» — «...baxqa jamaətlərdin bulap-talap» — bu yənə tənilik, kinayilik gəp, əlwəttə. Pawlus Korınt xəhıridə hux həwərni yətküzgəndə baxqa jamaətlərnıng keplıgən iqıtıadiy yardımigə muyəssər bolup (9-ayətni kərüng), Korıntlıklərni guman səzlırıdın hijalətkə kaldurux üqün xundək dəydu. ■ **11:8** Ros. 20:33; 2Kor. 12:13; 1Tes. 2:9; 2Tes. 3:8.

kəm-kütəmni toluklap bərdi); hərқандақ ixta özümni silərgə yük bolup kəlixtin saqlap kəldim wə buningdin keyinmu xundak kiliwən. ■
 10 Məsihning həkikiti məndə rast bolqandək, Ahaya yurtlirida heqkimmu meni muxu mahtinixtin tosumaydu! □ 11 Nemə üqün? Siləрни yahxi kərmigənlilik üqünmu?! Huda bilidu! 12 Lekin *biggə ohxax hesablinix* pursitini izdigüqiləning pursitini məhrum kiliх üqün, xuningdək ular mahtinidiqan ixlarda həkikətən biggə ohxax bolsun dəp, mən nemə kiliwatқан bolsam xuni kiliwerimən. □ 13 Qünki bundak kixilər sahta rosullar, aldəmqi hizmətkarlar, Məsihning rosullirining kiyapitigə kiriwalqanlardur. 14 Bu ix əjəblinərlik əməs, qünki Xəytan özümü nurluk bir pərixting kiyapitigə kiriwalidu. 15 Xunga uning hizmətqiliriningmu əzlrini həkqaniylikning hizmətqiliri kiyapitigə kurgüziwelixi əjəblinərlik ix əməs; lekin ularning aқiwiti əzlrining ixligenlirigə layik bolidu.

Həkiqiy rosullarning tartқан jəpaliri — «sahta rosullar» undak əməs!

16 Yənə xuni eytiməнки, heqkim meni əhmək dəp hesablimisun; hətta əgər meni xundak dəp karisanglarmu, əmdi məndək əhməkni səwr kiliр kəbul kiloaysilər, xuning bilən özümü azoқinə mahtiniwalay. □
 17 Mening hazır bularни səlxim Rəb tərpidin əməs, bəki ezümnig əhməklərgə yürəklik po etip mahtinixim, halas. 18 Nuroqun adəmlər insanlarqə po etip mahtanoqandikin, mənmu mahtinip baқay. ■ 19 Qünki ezünglar xunqə dana bolqandin keyin, silər əhməklərgə səwr-takət kiliхkə razi bolisilər! □ 20 Məsilən birsi siləрни kul kiliwalsa, birsi siləрни yutuwalsa, birsi silərdin nəp alsa, birsi aldinglarda qongqilik kilsa yaki yüzünglaroqə kaqat salsa, silər uningoqə yol qoyisilər. □ 21 Əpsus, nomus kiliр eytiməнки, biz undak ixləroqə ajizlik kilduk! Əmma ular birər ixta mahtinixkə petinoqan yərdə (əhməklərgə səzləwatimən!) mənmu xu ixta *mahtinixkə* petinimən. □ ■
 22 Ular ibraniylarmu? Mənmu xundak. Ular Israillarmu? Mənmu xundak. Ular İbrahımning nəslimu? Mənmu xundak. ■ 23 Ular Məsihning hizmətkarlimu? (mən əkildin azoqanlardək səzləwatimən!); mən

■ 11:9 Fil. 4:15. □ 11:10 «**heqkimmu meni muxu mahtinixtin tosumaydu!**» — «muxu mahtinix(im)» bolsa, Pawlus Korintliklardin heq hək tələp kilmay ularoqə hux həwər yətküzgənidi.

□ 11:12 «**mən nemə kiliwatқан bolsam xuni kiliwerimən**» — demək, Pawlusning hək almay hux həwəрни halis yətküziwatқанliki. U xundak kiliwərsə, «sahta rosullar» əzlrini Pawlus wə həmkarlıri bilən selixturalmay qalidu. Əməliyətə Pawlusning: «ular mahtinidiqan ixlarda həkikətən biggə ohxax bolsun» deginidə əzining ularning towa kiliр, həkikətən Hudaning hizmitidə boluxioqə həkikiy tiləkdax boloqanlıқini ipadiləydu. □ 11:16 «**xuning bilən özümü azoқinə mahtiniwalay**» — sahta rosullarning mahtinixliри heli kəp idi. 18-ayətni kəring.

■ 11:18 2Kor. 10:13; 12:5, 6. □ 11:19 «**qünki ezünglar xunqə dana bolqandin keyin, silər əhməklərgə səwr-takət kiliхkə razi bolisilər!**» — bu jümlə bəlkim Pawlusning bu hetidə əng kinayilik gepi, əng küqlük tapa-təni boluxi mumkin. Ular baxqilarning «əhməqlik»ioqə xunqə səwr-takətlik bolənin yərdə, (20-ayət) Pawlusning «pəhirlinixiliri»gə səwr-takətlik boluxi kərkəku! □ 11:20 «**məsilən birsi siləрни kul kiliwalsa, birsi siləрни yutuwalsa, birsi silərdin nəp alsa, birsi aldinglarda qongqilik kilsa yaki yüzünglaroqə kaqat salsa, silər uningoqə yol qoyisilər**» — Pawlus muxu sahta rosullarни, ularning iqidiki zəhəрни səkməqçi.

□ 11:21 «**Əpsus, nomus kiliр eytiməнки, biz undak ixləroqə ajizlik kilduk!**» — bu yənə tapa-tənə, kinayilik gəp, əlwəttə. Pawlus hərgiz adəmlərdin nəp elip bozək kilməqçi bolənin əməs. «Ajizlik» değanlik yənə bəlkim ularoqə Pawlusning ular bilən billə bolənin waқtidiki teni ajizliқini əsilitic üqün eytilidu. (12:7-10ni kəring). ■ 11:21 Fil. 3:4. ■ 11:22 Ros. 22:3.

tehimu xundak; ziyadê köp zorukup ixlidim, intayin köp dërrilëndim, intayin köp ketim kãaldim, köp ketim ölüm hãwplirigã duq kãldim; □ ■ 24 Yãhudiylarning «bir kãm kirik kãmqa» jazasiõa bãx ketim tartildim, □ ■ 25 üq ketim tikãnlilik kãmqa jazasini yedim, bir ketim qalma-kesak kilindim, üq ketim kemã hadisisigã uqridim, bir keqã-kündüzni dengizda etküzdüm. □ ■ 26 Daim sãpãrlãrdã bolimãn; dãryalarning hãwplirini, karãkqilarning hãwplirini, yurtdaxlirimning hãwplirini, yat ãlliklãrning hãwplirini, xãhãrning hãwplirini, bayawanning hãwplirini, dengizning hãwplirini, sahta qerindaxlar arisidiki hãwplirini baxtin kãqürdüm; 27 ãmgãklãr wã japa ixlarda zorukup, pat-pat tünãklãrdã, aqlikta wã usuzlukta, daim roza tutuxlarda, soõuklarda wã yeling-yalingaqlikta yürüp kãldim. □ 28 Bu sirttiki ixlardin baxka, iq-baõirimda barlik jamaãtlãr üqün hãr künü üstümni besip keliwatkan oãmãlãrni yãwatimãn. □ ■ 29 Hãrkim ajizlisa, mãn ajizlimidimmu? Hãrkim ezip putlaxkan bolsa, mãn ãrtãnmidimmu?! □ ■ 30 ãmdi ãgãr mahtinixim zãrür bolsa, öz ajizlikimni kãrsitidioãan ixlãr bilãn mahtinimãn. 31 Rãb ãysaning Huda-Atisi, mãnggü tãxãkkür-mãdhiyilãrgã layik Bolõuqioãa ayãnki, mãn yaloãan eytmidim.■ 32 Dãmãxk xãhiridã padixah Aretasning qol astidiki waliy meni tutux üqün, pütün Dãmãxk xãhirini qattik tãkib astioãa aloãanidi. ■ 33 Lekin mãn sepildiki bir kamardin sewãt bilãn pãskã qũxürülüp, uning qolidin kutulup qaqtim.□

12

Pawluska kãlgãn wãhiylãr

1 *õpsus*, mahtiniwerixning zãrüriyiti bar. Gãrqa uning paydisi bolmisimu, mãn Rãbdin kãlgãn alamãt kãrünüxlãr wã wãhiylãr üstidã tohtilay. 2 Mãsihdã bolõan bir adãmni tonuymãn; u on tãt yil ilgiri (tãndã bolõan hãldimu, yaki tãndin taxqirimu bilmãymãn, Huda bilidu) üqinqi

□ 11:23 «ular Mãsihning hizmãtkaririmu? (mãn ãkildin azoãanlardãk sozlãwatimãn!)» — ular (sahta rosullar) Mãsihning hizmãtkariri ãmãs, ãlwãttã. ãmma ular daim õzlrini xundak kãrsãtmãkqi bolidu. ■ 11:23 Ros. 9:16; 21:11; 1Kor. 15:10; 2Kor. 6:4. □ 11:24 «Yãhudiylarning «bir kãm kirik kãmqa» jazasiõa bãx ketim tartildim,...» — demãk, ottuz tokküz kãmqa jazalinixi. Tãwrat, «Kãn.» 25:3ni kãrüng. ■ 11:24 Kãn. 25:3. □ 11:25 «üq ketim tikãnlilik kãmqa jazasini yedim» — «tikãnlilik kãmqa jazasi» Rim hãkũmiti tãripidin bolsa kerãk idi. «Ros.» 16:22dã bir ketim hatirilãngãn. «Mat.» 27:26diki izahãtni kãrüng. ■ 11:25 Ros. 14:19; 16:22; 27:9,41. □ 11:27 «pat-pat tünãklãrdã» — demãk «pat-pat tünãp dua kilixlarda». Baxka birhil tãrjimisi «uykusizliklarda». □ 11:28 «bu sirttiki ixlardin baxka...» — baxka birhil tãrjimisi: «bu ixlardin taxqiri,...». ■ 11:28 Ros. 20:18. □ 11:29 «hãrkim ajizlisa, mãn ajizlimidimmu?» — «kim ajizlisa» — etiãad tãripidã ajizlax, demãk. «Mãnmu ajizlidim» — Pawlus ajizlioãan kixi üqün dua qilõanda kãmtãrlilik bilãn õzini uning bilãn birdãk kilip, õzini uning orniõa qoyõandãk bolidu. Buningõa misalni Musa pãyoããmbãrning Israil üqün bolõan dua-tilawãtliridin kãrüng. ■ 11:29 1Kor. 8:13. ■ 11:31 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5. ■ 11:32 Ros. 9:24. □ 11:33 «Lekin mãn sepildiki bir kamardin sewãt bilãn pãskã qũxürülüp, uning qolidin kutulup qaqtim» — hãkikiy rosullar õmridã anqa rahãt kãrmãydu; Pawlus buningdin yãnã bir misal kãrsitidu.

qat asmanoʻra ketürüldi. □ ■ 3 Män xundak bir kixini bilimän (tändä bolöqan haldimu, yaki tändin taxkimu bilmäymän, Huda bilidu) — 4 u jönnätkä ketürölüp, xu yördä til bilän ipadiligili bolmaydiöqan, insanlarning deyixi män'i kilinoqan ajayip ixlarni anglidi. 5 Xundak bir adäm bilän mahtinimän, özüm häkkidä bolsa ajizlikmdin baxkä birär ix bilän mahtanmaymän. □ 6-7 Hätta mahtinay desömmu ähmäk häsablänmaymän; qünki män häkikätni eytkän bolattim; ämma birsi mändä körginidin yaki män toöqruluk angliötinidin meni (manga axkarilanoqan wähiylärning öjayät zor uluöluqi tüpöylidin) yukiri oylap qälmissun döp özümni mahtinixtin ylöqdim. Muxu wähiylärning zor uluöluqi tüpöylidin körängläp kätmäslükim üqün ätlirimgä sanjiloqan bir tikan, yäni meni urup tursun döp Xäytanning bir älqisi manga täksim kilinoqan; buning mäksiti, mening körängläp kätmäslükim üqündur. □ 8 Buning toöqrisida u mändin kätusun döp Rəbgə üq ketim yelindim; 9 lekin U manga: «Mening mehür-xəpkitim sanga yetərlik; qünki Mening küq-Qudririm insanning ajizlikida toluq əməlgə axurulidu» — dedi. Xunga män Məsihinin küq-qudriri wujudumda tursun döp ajizliklirimdin mahtinixni tehimu huxluk bilän talliwalimän; 10 xunga män Məsih üqün ajizliklarni, häqarətlərni, kıyinqiliklarni, ziyankəxlilərnə wə azab-ökübətlərni hürsənlik döp bilimän. Qünki kaçan ajiz bolsam, xu qaoqda küqlük bolimän. □

Pawlusning Korinttiki jamaatkə kəngül bəlxii

11 Män mahtinip dər wəkö əhmək bolup qaldim! Lekin özünglar meni buningöra məjbur qildinglar. Əməliyətə əslidə män silər tərpinglardin tərpinixim kerək bolatti; qünki heq ərziməs bolsammu, män heliki «kəltis uluq rosullar»din heq tərəptə heq ixta kəm əməsmän. ■ 12 Dər wəkö män aranglarda bolöqan qaoqda rosulning bəxarətlik aləmtəli, hərtərəplik qidam-səwrqanlik iqidə möjizilik aləmtəler, karamətlər həm qudrətlik möjizilər bilän əməldə kərsitilgən. ■ 13 Silərni baxkä jamaətlərdin kaçsi tərəptə təwən orunoqə koydum? — pəkətlə özümni silərnin üstünglərgə yük kilip artip koymioqinim bilənmü?! Mening bu adalətsizlikimni əpu kilöqaysilər! □ ■ 14 Mana, hazır yeninglaroqə üqinqi ketim berixkä təyyarmän, xuning bilän silərgə

□ 12:2 «Məsihdə bolöqan bir adəmnə tonuymän» — bu adəm däl Pawlusning əzi bolup, u Huda uningöra bərgən wəhiy wə öjayibənə aləmtəler bilän mahtinixni kilöq halimioqan bolup, əzini təwən tutəxkä tirixip, əzi toöqruluk «män» deməy, «üqinqi xəstə» səzləydu. «u on töt yil ilgiri ... üqinqi qat asmanoʻra ketürüldi» — Təwrat-injil boyiqə, pəkət üq asman bar. Birinqi «hawa», ikkinqi «aləm boxluki», üqinqisi Hudaning huzurining əzidur. ■ 12:2 Ros. 9:3; 22:17; 1Kor. 15:8. □ 12:5 «özüm häkkidə bolsa ajizlikmdin baxkä birär ix bilän mahtanmaymän» — «ajizlikmdin» grek tilida «ajizliklirimdin». □ 12:6-7 «muxu wəhiylərnin zor uluöluqi tüpöylidin körängläp kätmäslükim üqün ätlirimgə sanjiloqan bir tikan ... manga täksim kilinoqan» — «tikan»ning kəqma mənisi bar, əlwəttə. «... meni urup tursun döp Xäytanning bir əlqisi manga täksim kilinoqan» — grek tilida «Xäytanning bir pərixtsisi». «əlqi» wə «pərixta» degənlər əməliyətə bir gəp. □ 12:10 «Qünki kaçan ajiz bolsam, xu qaoqda küqlük bolimän» — Pawlus ajiz bolöqinida Məsihkə tehimu tayinidu, xuning bilän küqlük bolidu; həmmimizmu xundak boluximiz kerək. ■ 12:11 1Kor. 15:10. ■ 12:12 1Kor. 9:2. □ 12:13 «Mening bu adalətsizlikimni əpu kilöqaysilər!» — «adalətsizlik» intayin kinayilik, həjwiy gəp, əlwəttə — bu səz Pawlusning ulardin heq ektesadiy yərdəm tələp kılmay, ularoqə hux həwərnə häksiz yətküzgənlikini kərsitidu. Uning yukirida əslətkinidək, u Korintta hux həwərnin hizmitidə bolöqinida, baxkä jamaətlər uningöra yərdəm pulini əwitip bərdi. ■ 12:13 1Kor. 9:12; 2Kor. 11:9.

heq yk eoirimni saloqum yok. Qnki izdiginim igilikinglar ms, blki oznglardur; pərzəntliri ata-anilar qn ms, blki ata-anilar pərzəntliri qn mal-mlk yioixi kerk. □ ■ 15 mdi yeninglar qn igilikimdin huxluk bilən srp klimn hmd ozmni srp klimn — grq mən silrni qnq sygnseri mən xunq az sylsmmu. ■

16 mdi xundək boljini bilən, mən silrg heq yk bolqn msmn; birk hligrlik klip, mən silrni bablap koydu! □ 17 jba, mən silrg əwətkən adəmlərning birərsi arkilik silrdin np aldimmu?!

18 Mən Titusni silrning yeninglaroqa berixka ndidim w yənə hliki kerindaxnimu uning bilən bill wttim. Titusning silrdin np elip baqqn yeri barmu? Biz ikkiylən ohxax bir rohta yriwatmamduk? Bizning bəskən izimiz ohxax msmikn?

19 Yaki silr əzəldin bizni «Ular aldimizda ozlrini aqlap keliwatidu» dp oylawatamsilr? *Ix undak ms.* Biz pkt Msihd bolup Huda aldida sezlwatimiz; kliwatqn hmm ixlr, i səyümlüklirim, silrning etkadinglarni kurux qndur. □ 20 Qnki mən yeninglaroqa barqinimda, silrning ümid kloqn yerimdin qıkmay kelixinglardin, ozmningmu silrning ümid kloqn yeringlardin qıkmay keliximdin, yəni aranglarda oqowq-jedl, hsthorluk, ozp-nəprət, mnmnqlik, thmthorluk, oywthorluk, təkəbburluk w parakndiqliklr bolarmikin dp nsirymn; 21 — bu ktim silrning yeninglaroqa barqinimda, aranglardiki gunah sadir klip, taki bgng kədər otkzgn napqlik, buzukluk w xhwniy ixlərdin tehi towa klmiqn nuroqn adəmlərning səwəbidin Hudayim meni aldinglarda twn klip koyarmikin, xularning klmixliri tpylidin matəm tutmay turalmaymnmikin, dp nsirymn.□

13

Ahirki agahlandurux w salamlar

1 Bu yeninglaroqa qnq ktim berixim bolidu. «Hər bir hkm ikki-q guwahqning azida ispatlinixi kerk».□ ■ 2-3 Mən ilgiri ikkinqi

□ 12:14 «Qnki izdiginim igilikinglar ms, blki oznglardur» — «izdiginim» — Injil, «Luqa» 19:10ni krng. ■ 12:14 Ros. 20:33. ■ 12:15 2Kor. 6:12. □ 12:16 «mən silrg heq yk bolqn msmn; birk hligrlik klip, mən silrni bablap koydu!»

— bizningqə bu yənə tapa-tna, intayin kinayilik gp. Pawlus Korintliklarni rohiy jhttin kuwwtlimkqi bolup, ozi ularning eynioqa barmay (Korintliklar bəlkim uning yardm-hizmitini rt kloqn bolatti), blki ozig ohxax baqq kymqn kerindaxlarni oz ornioqa wtti (17-ayətni krng). Lekin baqqlar muxu ayt: «bzilr meni hyligrlik klip, yaloqn sezləp, silrdin np ndrwalidu, deyixip yridu» dp trjim klidu. □ 12:19 «...silrning etkadinglarni kurux qndur» — grek tilida: «...silrni kurux qndur». «Admni kurux» toqruluk «Rimliklaroqa»diki kirix soznimu krng. □ 12:21 «Hudayim meni aldinglarda twn klip koyarmikin...» — «aldinglarda», baqq birhl trjimisi «silr tpylidin». Blkim ikkila hil trjimisi toqridur. «... tehi towa klmiqn nuroqn admlrning swbidin Hudayim meni aldinglarda twn klip koyarmikin, xularning klmixliri tpylidin matm tutmay turalmaymnmikin, dp nsirymn» — Pawlus, Korintliklarning tehi kt'iylik bilən towa klip baqqqn gunahliri tpylidin yənə hjil bolup qəlimən, dp nsirydu. □ 13:1 «Hər bir hkm ikki-q guwahqning azida ispatlinixi kerk» — bu Təwratning sozi, xundakla Təwratniki w Injildiki muhqm bir prinsiptur. «Ql.» 19:15, «Mat.» 18:16, «1Tim.» 5:19ni krng.

■ 13:1 Ql. 35:30; Qn. 17:6; 19:5; Mat. 18:16; Y. 8:17; Ibr. 10:28.

qetim yeninglarda bolöjnimda burun gunah sadir kılöjanlarğa hém kälöjan hémninglarğa xundak eytkän, hazirmu silerdin neri bolsammu kaytidin aldın'ala agahlandurup eytimänki (silér Mäsihning män arkılık sözligenlikigé ispat tälöp kılıp keliwatkinglar tüpöylidin), män baröjnimda heqkimni ayimaymän; dörwäké män arkılık sözlöwatқан Mäsih silergé nisbätön ajiz emäs, bälki aldinglarda intayin kudrätliktur; □

⁴ U dörwäké ajizlikta krestlängän bolsimu, lekin Hudaning kudriti bilän yönila hayat. Bizmu Uningda ajiz bolsakmu, Hudaning silergé karatқан kudriti bilän, Uningğa baöjlinip hayat yaxaymiz. □ ⁵ Emdi özünglarni etikadta barmu-yök döp tэкxüröp көrünglar; өзүnglarni sinap bekünglar! Silér Әysa Mäsihning өзүnglarda bolöjanliқini (sinaktin xallinip қalmisänglar!) bilip yөtmөmsilөр? ■ ⁶ Emdi silөrning bizning sinaktin xallinip қalmiojanliқimizni bilip қelixinglarni ümid қilimөн.

⁷ Silөrning heqқandak rөzillik қilmasliқinglar үqün Hudаğa dua қilimiz; bu, bizning sinaktin өtti döp қariliximiz үqün emäs — һөtta sinaktin өtmidi, döp қaralsakmu, möyli — muһimi silөrning durus bolöjanni қilixinglar. □ ⁸ Qünki biz һөқikөtkө қarxi heq ix қilalmaymiz; nemila қilsak u bөribir һөқikөtni ayan қilidu, halas. □ ⁹ Qünki biz ajiz bolsakmu, silөrning күqlük bolöjininglardin xadlinimiz. Xuningdök biz yөнө xuningğa dua қilimizki, silөр kamalөtkө yөtküzlögöysilөр. □

¹⁰ Silөrning yeninglarğa baröjnimda Rөb manga öulitix үqün emäs, bälki etikadni қurux үqün amanөt қilöjan һөқuқimni ixlitip silergé қattik қollukni көrsätmөslikim үqün, män silөrdin yiraқта bolöjnimda muxularni yazdim. ■

¹¹ Әng ahirda, қerindaxlar, xadlininglar; kamalөtkө yөtküzölünglar, riöbөt-tөsällidө күqөytilinglar; bir oy, bir pikirdө bolunglar; inak-hatirjөmliktө өtünglar; wө meһir-muһөbbөt wө inak-hatirjөmliқning

□ 13:2-3 «hazirmu silerdin neri bolsammu kaytidin aldın'ala agahlandurup eytimänki... män baröjnimda heqkimni ayimaymän» — «heqkimni ayimaymän»: Pawlus «1Kor.» 5-babta, өsjir gunah sadir kılöjan bir kixi üstidin «өtliri һalak қilinsun, xundak bolöjanda röһi Rөb Әysaning күnidө қutқuzalar, döp Хөytанға tapxurulsun» degөн һөкүmnü қikaröjan. Pawlus muxu yөrdө keзда tutқini, gunahқа patқан kixilөр ohxax һөкүmgө uqrixu mumkin, demөkqi.

□ 13:4 «Bizmu Uningda ajiz bolsakmu...» — bu аjayib ibarө toqruuluk «қoxumqө sөz»imizni көrüng. «...bizmu Uningda ajiz bolsakmu, Hudaning silergө қaratқан kudriti bilän, Uningğa baöjlinip hayat yaxaymiz» — demäk, rosullar sirtin қariöjanda ajiz көrünsimu (wө bөlkim өzlrini ajiz һes қilöjan bolsimu) u Hudaning Korintliklar arisida Öz kudritini көrsitidiojanliқiğa ixinidu, xuningğa ixәнqi kamil bolup, «Biz xu kudrөt bilän hizmitinglarda күqlük bolimiz» degөndök bolidu. ■ 13:5 1Kor. 11:28. □ 13:7 «bu, bizning sinaktin өtti döp қariliximiz үqün emäs — һөtta sinaktin өtmidi, döp қaralsakmu, möyli — muһimi silөrning durus bolöjanni қilixinglar» — demäk, Korintliklar rөzilliktin towa қilöjan bolsa, Pawlus wө һөmқarilirining hizmiti ünümlük, mewilik wө xөрөplik көrүнüxi mumkin — lekin Pawlusқа nisbätön, muһimi Korintliklarning өzlrining roһiy әһwalidur. Bu nahayiti uluq sөz toqruuluk «қoxumqө sөz»imizni көrüng. □ 13:8 «Qünki biz һөқikөtkө қarxi heq ix қilalmaymiz; nemila қilsak u bөribir һөқikөtni ayan қilidu, halas» — bu intayin әһmiyөtlik ayät toqruuluk «қoxumqө sөz»imizni көrüng. Baxқа birhl төrјimisi: «Biz һөқikөtkө zit ixlarni қilmastin, һөқikөt boyiqә ix қiliximiz kerөk». □ 13:9 «Qünki biz ajiz bolsakmu, silөrning күqlük bolöjininglardin xadlinimiz» — «күqlük» wө «ajiz» roһiy төrөptө eytilöjan, әlwөtta.

■ 13:10 2Kor. 10:8.

Igisi Huda silər bilən billə bolidu. □ ■ ¹² Bir-biringlar bilən pak sөyüxlər bilən salamlixinglar. ■ ¹³ Barlıq muqəddəs bəndilərdin silərgə salam. ¹⁴ Rəbbimiz Əysa Məsihning xapaiti, Hudaning mehir-muħəbbiti wə Muqəddəs Rəhning həmərah-həmədəmliki silərgə yar boləyay!

□ **13:11** «riqəbət-təsəllidə küqəytilinglar» — muxu ibarə grek tilida bir sөz bilənla ipadilinidu. «mehir-muħəbbət wə inaq-hatirjəmlikning Igisi Huda» — grek tilida: «mehir-muħəbbətning həm inaq-hatirjəmlikning Hudasi» — demək, U mehir-muħəbbət, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim mehir-muħəbbəttə wə inaq-hatirjəmliktə turoquqi Hudadur. ■ **13:11** Rim. 12:16,18; 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; Ibr. 12:14; 1Pet. 3:8 ■ **13:12** Rim. 16:16; 1Kor. 16:20; 1Tes. 5:26; 1Pet. 5:14.

Galatyaliklaroqa

*Rosul Pawlus Galatiya elkisidiki jamaatlargə yazoqan məktup •••
Salamlar*

¹ Mənki Pawlus, rosul boləqan (insanlar tərripidin əməs yaki insanlarning wasitisi bilən əməs, bəlki Əysa Məsih wə Uni olgənlərdin tirildürgüqi Huda'Ata tərripidin təyinləngən) ² wə mən bilən billə turuwatqan barlik kərindaxlardin Galatiya elkisidiki jamaatlərgə salam. ³ Huda'Ata wə Rəbbimiz Əysa Məsihdin silərgə mehİR-xəpkət wə hatirjəmlik boləqay! ⁴ U Huda'Atimizning iradisı boyiqə bizni bu həzirki rəzil zamandin kütquzuxka Əzini gunahlırimiz üqün pida kildi; ⁵ Hudaəqa barlik xən-xərəp əbədil-əbədgiqə boləqay, amin!

Birdinbir hux həwər

⁶ Silər özünqlərnı Məsihning mehİR-xəpkiti arkilik Qakiroquqining yenedin xunqə tez yiraqlaxturup baxkiqə bir hil «hux həwər»gə əgixip ketiwatqinqlarəqa intayin həyran kəlməktimən! ⁷ Əməliyəttə u həqkəndə baxka «hux həwər» əməstür! — pəqətla bəzi kixilər silərnı kaymaqturup, Məsihning hux həwirini burmiliməqci boləqan, halas. ⁸ Ləkin həttə biz əzimiz bolayli yaki asmandin qüxkən pərixttə bolsun, birsi bizning silərgə jakarlıoqinimizoqa ohximaydiəqan baxka bir «hux həwər»ni silərgə jakarlısa, bexioqa lənət yaəqsun! ⁹ Biz burun eytkinimizdək, həzirmu mən xuni eytimənki, birsi silərnıng qəbul kıləqinqlarəqa ohximaydiəqan baxka bir hux həwərnı jakarlısa, bexioqa lənət yaəqsun!

¹⁰ Mən Hudani ixəndürüxüm kərəkmü yaki insanlarnı ixəndürüxüm kərəkmü? Yaki insanlarnı hursən kılixim kərəkmü? Mən insanlarnı hursən kılixni nixan kıləqan bolsam, Məsihning quli bolmioqan bolattim. ¹¹ Əmdi, i kərindaxlar, silərgə xuni ukturimənki, mən jakarlaydiəqan hux həwər insanlardin kəlgən əməs. ¹² Qünki mən uni insandin qəbul kıləqinim yok yaki birər kixi uni manga əgətini yok, bəlki Əysa Məsih manga wəhiy arkilik yətküzgən. ¹³ Qünki silər mening Yəhudiylarning diniy yolida kəndəq həyat kəqürgənlikim toqruluk — mening Hudaning jamaitigə əxəddiy ziyankəxlik kılıp uningəqa buzoqunqilik kıləqanlikimni angliəansilər. ¹⁴ Həmdə mən Yəhudiylarning diniy yolida elimizdiki nuroqun tənqtuxlırimdin helila aldida turattim wə ata-bəwilirimning ən'ənilirini sakılxka pəwkul'addə kizəqin idim.

□ **1:1** «Əysa Məsih wə Uni olgənlərdin tirildürgüqi Huda'Ata...» — «ələmdin tirildürgüqi» — grek tilida: «elgənlərdin tirildürgüqi». ■ **1:3** Rim. 1:7; 1Kor. 1:3; Əf. 1:2; 1Pet. 1:2.

■ **1:4** Mat. 20:28; Gal. 2:20; Əf. 5:2; Tit. 2:14; İbr. 9:14. ■ **1:7** Ros. 15:1. ■ **1:8** 2Kor. 11:4. □ **1:10** «Mən Hudani ixəndürüxüm kərəkmü yaki insanlarnı ixəndürüxüm kərəkmü? Yaki insanlarnı hursən kılixim kərəkmü?» — hux həwərnı Huda Əzi bəkitip əwətkən, əlwəttə. «Hux həwər»ni əzgərtimən, dəp ham hiyal kıləqunqlar «Hudani ixəndürüx»i kərək! Biraq wəzipimiz adəmlərnı hux həwərnı qəbul kılixka ixəndürüxtür. «Mən insanlarnı hursən kılixni nixan kıləqan bolsam, Məsihning quli bolmioqan bolattim» — «Məsihning quli» — Yəhudiylar arisida «kul»ning əzining salaəhiyiti bar idi. İzzətlik adəmnıng quli boluxning əzi izzətlik ix. ■ **1:10** 1Tes. 2:4; Yağ. 4:4. ■ **1:11** 1Kor. 15:1. ■ **1:12** Əf. 3:3. □ **1:13**

«Yəhudiylarning diniy yoli» — grek tilida «Yəhudaizm». «əxəddiy ziyankəxlik kılıp...» — yaki «taxkin kizəqinlik bilən ziyankəxlik kılıp...». ■ **1:13** Ros. 8:3; 9:1; 22:4; 26:9; Fil. 3:6; 1Tim. 1:13.

15-16 Ɛmma anamning korsikidin tartip meni Ɛzi uqun ayrip, mehix-xarkiti arkilik meni qakiroqan Huda Ɛz Ooqlini ellar arisida jakarlayx uqun mendə uni axkarilaxni layik kerginidə, mən heqkandəq qan-ət igisi bilən məshihətləxməy, □ ■ 17 yaki Yerusalemoʻa məndin ilgiri rosul boləqanlar bilən kəruixukə barmay, bəlki udul Ɛrəbistanəqə atlandim. Keyin Dəməxkəkə kaytip kəldim. 18 Andin uq yildin keyin Yerusalemoʻa Petrus bilən tonuxuxkə bardim wə uning kexida on bəx kün turdum. □ 19 Ɛmma xu qaoʻda Rəbning inisi Yaquptin baxkə rosullarning heqkaysisi bilən kəruixmidim. □ 20 Mana, mening silərgə hazir yazoʻinim Huda aldidə heq yaloqan əməs! ■ 21 Keyin, mən Suriyə wə Kilikiyə əlkillirigə bardim. 22 Ɛmma Yəhudiyədiki Məshihdə boləqan jamaətlər meni qirayimdin tonumaytti. 23 Ular pəkət burun bizgə ziyankəxlik kəloqan adəmnin Ɛzi xu qaoʻda yokatmaqci boləqan etikadni hazir hux həwər dəp jakarlimakta, dəp angliqanidi; 24 xuningdək ular mening səwəbimdin Hudani uluqlidi.□

2

Yerusalemda turoqan rosullarning Pawlusni etirap qilixi

1 Yənə buningdin on tət yil keyin, mən Barnabas bilən Yerusalemoʻa qiktim; Titusnimu həmrah kilip bardim.□ ■ 2 Mən bir wəhiyəgə bi-nəən xu yərgə barəqanidim; wə mən bikar qapmioʻinimni yaki bikar qapmaywatqinimni jəzmləxtürəx uqun *Yerusalemdikilərnin* aldidə (əməliyəttə pəkət «jamaətnin tūwrükli»dəklərgə ayrim həlda) əllər arisida jakarlaydiqan hux həwərnə bayan kildim.□ ■ 3 Nətijidə, həttə mənəgə həmrah boləqan Titus Yunanlik bolsimu, hətnini qəbul kilixkə məjburlanmidi;□ ■ 4 *xu qaoʻdiki «hətnə» məsilisi* bolsa, bizning Məshih Ɛysada muyəssər boləqan hərlükümizni nazarət kilix uqun arimizoʻə soqunup kiriwəloqan, bizni kullukqə qūxürüxməkci bolup, yaloqanqilik

□ 1:15-16 «Huda Ɛz Ooqlini əllər arisida jakarlayx uqun mendə uni axkarilaxni layik kerginidə...» — «əllər» muxu yərdə «yat əlliklər», yəni «Yəhudiə əməslər»ni kərsitidu.

■ 1:15-16 Ros. 9:15; 13:2; Mat. 16:17; Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 2:8; Ɛf. 3:8. □ 1:18 «uq yildin keyin Yerusalemoʻa Petrus bilən tonuxuxkə bardim» — «Petrus» rosul Petrus (baxkə ismi «Kefas»). □ 1:19 «Rəbning inisi Yaqup» — oqurmənlərnin esidə barki, Ɛysaning az degəndə tət inisi bar idi («Mat.» 13:55). ■ 1:20 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; 1Tes. 2:5; 1Tim. 5:21; 2Tim. 4:1. □ 1:24 «xuningdək ular mening səwəbimdin Hudani uluqlidi» — grek tilidə «xuningdək ular mendə Hudani uluqlidi». □ 2:1 «Yənə buningdin on tət yil keyin...» — yəni bəlkim u Məshihəgə etikad qiləqandin 14 yil keyin. «mən Barnabas bilən Yerusalemoʻa qiktim; Titusnimu həmrah kilip bardim» — bizningqə, bu «Ros.» 15:2də tiləqə elinoqan səpər idi. Bəzi alimlar u ziyarətini «Ros.» 11:30 wə 12:25də tiləqə elinoqan səpərnə kərsitidu, dəp qaraydu. ■ 2:1 Ros. 15:2. □ 2:2 «mən bikar qapmioʻinimni yaki bikar qapmaywatqinimni jəzmləxtürəx uqun Yerusalemdikilərnin aldidə ... əllər arisida jakarlaydiqan hux həwərnə bayan kildim» — «bikar qapmioʻinim» wə «bikar qəpiwatqinim» degən mənisə nemə bolatti? Pawlus əzining hux həwərnə jakarlayx hizmitini «mening qəpixinim» yaki «yügürüxüm» dəp təswirəlydu. U muxu yərdə baxkə rosullar bilən kəruixütiki məksiti uning yətküzgən «hux həwər»ning toʻşra ikənlikini jəzmləxtürəx, xundəqlə ularnimu uning hizmiti toʻşruluk hatirjəm kilix uqun idi. ■ 2:2 Ros. 19:21. □ 2:3 «Nətijidə, həttə mənəgə həmrah boləqan Titus Yunanlik bolsimu, hətnini qəbul kilixkə məjburlanmidi» — «Yunanlik» yaki «grek» — Yəni Yəhudiə əməs, xuningdək hətnə qilinəqan kixi əməs. ■ 2:3 Ros. 16:3; 1Kor. 9:21.

qilqan sahta kerindaxlar t p ylidin bolqanidi. 5 Lekin biz hux həwərning həkikiti sil rdin məhrum qilinmisun d p ularoqə hətta bir sa tqimu yol qoyqinimiz yok; 6 lekin abruyluk hesablanqan ad ml rdin bolsa (mening ularning nem  ik nliki bil n karim yok; Huda heqkand k insanning yüz hatirisini qilmaydu!) — muxu abruyluk * rbablar* d p sanaloqanlarning m ndiki *hux h w rg * qoxkini yok idi. 7 D l  ksiq , hux h w rni h tn  kilinoqanlaroq  y tk z x w zipisi Petruska tapxuruloqand k, h tnisizl rg  y tk z x w zipisi manga tapxuruloqan d p tonup yetip 8 (q nki Petrusni h tnilikl rg  rosulluq  k ql nd rg i bolsa, menimu əllərgə *rosul boluxka* k ql nd rg nidi), 9 manga ata kilinoqan xu meh r-x p t ni tonup y tk n «jama tning tüwrükliri» hesablanqan Yakup, Kefas w  Yuhannalar bolsa, sil r əllərgə beringlar, biz h tnilikl rg  barayli d p Barnabas bilən ikkimizg  həmdəmlik ong qolini berixti. 10 Ularning bizg  p k t k mb o ll rni untumanglar deg n birla təlipi bar idi; mən d l bu ixk  k zqin bolup keliwatattim.

Pawlusning Antakyada Petrusni ayiblix

11 Bir k, keyin Petrus Antakya x hirig  k lg nd , uning ayiblik ikənliki enik boluqəqə, mən uni y zturan  ayiblidim. 12 Q nki Yakuqning yenedin bəzi adəmlər kelixtin ilgiri u yat əlliklər bilən h mdastihan bolqanidi; bir k ular k lg nd , h tnilikl rdin qorqup xu *kerindaxlardin*  zini tartti. 13 H tta baxk  Y h diy *kerindaxlar* uning bu sahtlikioq  qoxulup k tti; hətta Barnabasmu azdurulup ularning sahtip zlikig  xerik boldi. 14  mma mən ularning hux həwərning həkikiti boyiqə durus mangioqanlikini k r p, h mm yl nning aldidila Petruska: «Sən Y h diy turup, Yəhüdiylarning adətliri boyiqə yaximay, b lki yat  llikl rd k yaxawatis n; xundək turuqluk, nemixkə sən yat  llikl rni

2:4 «xu qo diki «h tn  məsilisi» bolsa, ... yaloqanqilik qilqan sahta kerindaxlar t p ylidin bolqanidi» — bizningə «h tn  məsilisi» (grek tilida «bu ix») yuqiriki 3-ayotte «manga h mra  bolqan Titus Yunanlik bolsimu, hətnini qobul qilixk  məjburlanmidi» deyilgən ix bilən baqlik. Demək,  yni qo tda bəzi «yaloqanqilik qilqan sahta kerindaxlar» «xu yat  llik adəm h tn  qobul qilmisa bolmaydu» deg n pikirni otturiq  qoyqan bolsa kerak. 2:4

Ros. 15:24. 2:6 «lekin abruyluk hesablanqan ad ml r...» — Pawlus bu s l kinayilikr k k r ng n g pni ixlitixi bil n baxk  rosullar oq  yoki jama tning aqs q llirioq  h rm tsizlik qilm q i  m s, b lki Galatyaliklar oq  (xund kla, bizl rg !) insannlarni Hudadin yuqiri qoymaslik ker k, d p k rs tm q i. «muxu abruyluk  rbablar d p sanaloqanlarning m ndiki hux h w rg  qoxkini yok idi» — grek tilida: «manga heq n s  qoxmid ». 2:6 Kan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Rim. 2:11;  f. 6:9; Kol. 3:25; 1Pet. 1:17.

2:7 «d l  ksiq , hux h w rni h tn  qilinoqanlar oq  yatküzüx w zipisi Petruska tapxuruloqand k, h tnisizl rg  y tk z x w zipisi manga tapxuruloqan d p tonup yetip...» — muxu ay tl rdiki «h tn  kilinoqanlar» Y h diylarni, «h tnisizl r» Y h diy  m sl rni kərsitidu,  lwatta. 2:8 Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 1:16;  f. 3:8. 2:10 «Ularning bizg  p k t k mb o ll rni untumanglar deg n birla təlipi bar idi» — mumkinlikli barki, rosullarning Pawluska «k mb o ll r» toqiruluk bolqan təlipi əzliiri arisidiki, Yerusalem jamaitidiki k mb o ll rni t kitl p kərsətməqçi. 2:10 Ros. 11:30; 24:17; Rim. 15:25; 1Kor. 16:1; 2Kor. 8:1; 9:1.

2:12 «Q nki Yakuqning yenedin bəzi adəmlər kelixtin ilgiri u yat əlliklər bilən h mdastihan bolqanidi» — «Yakuqning yenedin bəzi adəmlər» Yerusalemdin k lg n Y h diy kerindaxlar idi. «bir k ular k lg nd , h tnilikl rdin qorqup xu kerindaxlardin  zini tartti» — «h tnilikl rdin qorqur...»: — mumkinlikli barki, muxu kixilar: «Y h diy  m sl rmu h tn  kilinixi ker k» d p oyliloqan. Omumən eytkanda «kona əhdə» boyiqə, Yəhüdiylarning  slid  Y h diy  m sl rning yem kliklirini yeyixigə, ular bilən h mdastihan boluxk  bolmaytti.

Yəhudiyldək yaxaxqa zorlimaqçimusən?» — dedim, ■ 15 wə yənə: «Biz *ikkimiz* tuoquluximizdinla Yəhudiyimiz, «gunahkar dəp qaraloqan yat əlliklər»din əməsmiz, □ 16 lekin insanning həkkanıy kilinixini Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilixliri bilən əməs, bəlki Əysa Məsihning etiqad-sadaqətliki bilən bolidu, dəp bilimiz. Xunga Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilix bilən əməs, bəlki Məsihgə baqlanoqan etiqad bilən həkkanıy kiliniximiz üçün bizmu Məsih Əysaqə etiqad kilduk — qünki heq ət igisi Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilixliri bilən həkkanıy kilinmaydu» — dedim. □ ■

17 Əmma Məsihtə həkkanıy kilinixkə izdənginimizdə, bizmu «gunahkar» dəp ispatlanoqan bolsakmu, Məsih əmdi gunahning hizmitidə boluqçimu?! **Yak, hərgiz!** □ 18 Əmma mən əslidə oqlatqan nərsiləni kaytidin qursam, özümni *Təwrat qanunioqə* hilaplik kiluquçi dəp ispatlap kərsətkən bolimən. □ 19 Qünki mən Təwrat qanuni bilən Təwrat qanunioqə nisbətən öldüm; nətijidə, mən Hudaqə yüzlinip yaxawatimən. □ ■ 20 Mən Məsih bilən billə krestləngənmən, lekin mana, yaxawatimən! Lekin yaxawatqini mən əməs, bəlki məndə turuwatqan Məsihdur.

■ 2:14 Ros. 10:28. □ 2:15 «**Biz ikkimiz tuoquluximizdinla Yəhudiyimiz, «gunahkar dəp qaraloqan yat əlliklər»din əməsmiz...**» — Pawlusning muxu «gunahkar dəp qaraloqan yat əlliklər» degən səzliri bilən Petruskə Yəhudiylarning ən'əniwiye kəzqarixini yaqi pozitisiyisini əslitidu. Yəhudiylar əzlimu gunahkarlar, əlwəttə! □ 2:16 «**lekin insanning həkkanıy kilinixini Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilixliri bilən əməs, bəlki Əysa Məsihning etiqad-sadaqətliki bilən bolidu, dəp bilimiz**» — «Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilixliri bilən» degən ibarə grek tilida intayin kışkartilip: «qanundiki əməllər bilən...» yaqi «qanunioqə qaritiloqan əməllər bilən» yaqi «qanundin qışqan əməllər» dəp ipadilididu. Bu ibarə «Rim.» 3:20, 28, «Gal.» 3:2, 5, 10dimu tepilidu. Insanning barlik «Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilixliri» əzining gunahkə patqan bir gunahkar ikənlikini ispatlaydu, halas. «**insanning həkkanıy kilinixi ...bəlki Əysa Məsihning etiqad-sadaqətliki bilən...**» — yaqi «insanning həkkanıy kilinixi ... bəlki Əysa Məsihgə etiqad kilix bilən...». «**Məsihgə baqlanoqan etiqad bilən həkkanıy kiliniximiz üçün bizmu Məsih Əysaqə etiqad kilduk**» — «bizmu» — Pawlus Petruskə sez qiliwatiddu, muxu sozi bilən ular ikkilisining Yəhudiylar ikənlikini kəzdə tudidu. ■ 2:16 Ros. 13:38; Rim. 3:20,28; 8:3; Gal. 3:11; Ibr. 7:18. □ 2:17 «**Əmma Məsihtə həkkanıy kilinixkə izdənginimizdə, bizmu «gunahkar» dəp ispatlanoqan bolsakmu, Məsih əmdi gunahning hizmitidə boluqçimu?! Yak, hərgiz!**» — «bizmu «gunahkar» dəp ispatlanoqan bolsakmu» — hər adəm hux həwərgə ixənsə, Hudaning nijatini qobul kilixi üçün awwal əzining gunahkar ikənlikini tonup yetixi, xundakla barlik gunahlırini iqrar kilixi kerək, əlwəttə. Bu jəhəttə Yəhudiylar wə Yəhudi əməslər arisida heqkəndə pərk yoq. □ 2:18 «**Əmma mən əslidə oqlatqan nərsiləni kaytidin qursam, özümni Təwrat qanunioqə hilaplik kiluquçi dəp ispatlap kərsətkən bolimən**» — «oqlatqan nərsilər» toqruluk: — bu əsli Təwrat qanunioqə əməl kilixkə intilgənlikni kərsitidu. Əgər birsi əz realliqoqə asasən: «Mening Təwrat qanunioqə əməl kilalixim kət'iy mumkin əməs ikən» dəp xu tirixixni taxlap, Məsihkə etiqad kilix yoli bilən həkkanıylikkə erixsimu, lekin andin yənə kaytidin tirixip, həkkanıy bolux üçün Təwrat qanunioqə əməl kilixkə kaytidin intilsə, bəribir əzining gunahkarlıqini ispatlap koyatti. «Koxumqə sez»imizni kərugən. □ 2:19 «**... Qünki mən Təwrat qanuni bilən Təwrat qanunioqə nisbətən öldüm; nətijidə, mən Hudaqə yüzlinip yaxawatimən**» — bu intayin muhim ikki ayət (19-20) toqruluk «koxumqə sez»imizdə tohtilimiz. «Hudaqə yüzlinip yaxax» — buning bəlkim üç mənisi bar boluxi mumkin; (1) Hudaning xan-xəripə üçün yaxax; (2) Hudaqə pütünləy tayinip yaxax (xundak qiloqanda olüm bolmaydu); (3) Hudaning yetəkqilixi astida yaxax. Rosul bəlkim ixəngüqilərnə yaxawatqan yəngi həyatimu əzining xəhsiy niyətliri üçün əməs, bəlki «Hudaqə yüzlinip yaxawatqan» boluxi kerək, deməkqi bolidu («Rim.» 6:10-11-ayətnimu kərugən).

■ 2:19 Rim. 7:4; 14:7; 2Kor. 5:15; 1Tes. 5:10; Ibr. 9:14; 1Pet. 4:2.

Wə mening hazir ətlirimdə yaxawatқан hayat bolsa, meni səyğən wə mən üqün Özini pida qiləqan Hudaning Ooqlining iman-etikadidindur.

□ ■ 21 Mən Hudaning mehır-xəpkitini bikar kiliwətməymən; qünki həkkanıylik Təwrat kanuni arkilik kelidəqan bolsa, Məsihning əlüxi bikardin-bikar bolup qalatti. □ ■

3

Təwrat kanuni wə iman-etikad

1 I əkilsiz Galatyaliklar, kəz aldinqlarda Əysa Məsih enik sürətləngən, aranglarda krestləngəndək kəringənəkən, kim silərnı həkikətkə itaət kilixtin azdurup sehirlidi? □ ■ 2 Mən pəkət xunıla silərdin sorap biləyki: — Silər Rohni Təwrat kanunioqa intilix arkilik qəbul qildinglarımı, yaki *hux həwərnı* anglap, etikad arkilik qəbul qildinglarımı? □ 3 Silər xunqə əkilsizmi? Rohqa tayinip *hayatni* baxliəqanikənsilər, əmdiliktə ət arkilik kamalətkə yətməkqımı? □ 4 Silər *etikad yolida* boləqan xunqə kəp azab-okubətlərnı bikarəqa tarttinglarımı? Dərwəkə bikarəqa kəttiəu?! 5 Silərgə Rohni Təminligüqi, aranglarda məjizilərnı yaritiwatquqi bu karamətlərnı siləringə Təwrat kanunioqa intilip tayanəqninglərdin qilamdu, yaki angliəqan həwərgə baqliəqan ixənq-etikadinqlərdin qilamdu? □

6 *Mukəddəs yazmilarda deyilgəndək*: «İbrahım Hudaəqa etikad qildi; bu uning həkkanıylikı həsablandı». ■ 7 Xuning üqün, xuni qünixinglar

□ 2:20 «**mening hazir ətlirimdə yaxawatқан hayat bolsa, ... Hudaning Ooqlining iman-etikadidindur**» — baxqa birhıl tərijimisi: «mening hazir ətlirimdə yaxawatқан hayat bolsa... Hudaning Ooqlioqa boləqan etikad bilən». Özimizning tərijimimiz toqruluk «koxumqə səz»imizni kəring. ■ 2:20 Gal. 1:4; Əf. 5:2; Tit. 2:14. □ 2:21 «**Mən Hudaning mehır-xəpkitini bikar kiliwətməymən; qünki həkkanıylik Təwrat kanuni arkilik kelidəqan bolsa, Məsihning əlüxi bikardin-bikar bolup qalatti**» — əgər adəmlər tirixip-tirmixip

Təwrat kanunioqa əməl qiləliəqan yaki qiləlaydiəqan bolsa, xundaqla əzini həkkanıy adəmə dəp ispatlısa, nemixqə Əysa Məsih Özini qurbanlık qildi? Undək boləqanda insanlar gunəhliridin kutulux üqün Hudaning mehır-xəpkitigə mohtaj bolmiəqan bolatti; yəni, Məsihning adəmnı gunəhliridin qutkuzup nijat yolini eqix üqün boləqan əlüxi bikar bolatti (Məsihning əlüxi əslı mumkin bolmaydiəqan ix idi; bu tarihta əng karamət, ələmxumul əjayib wəkə idi; qünki U Əzi «Hayat Özümdürmən», «Tirilix Özümdürmən» degənidi; «Hayat» Boləquqi qəndakımı əlsun?). ■ 2:21 İbr. 7:11. □ 3:1 «**I əkilsiz Galatyaliklar, kəz aldinqlarda Əysa Məsih enik sürətləngən, aranglarda krestləngəndək kəringənəkən, kim silərnı həkikətkə itaət kilixtin azdurup sehirlidi?**» — «Əysa Məsih ... aranglarda krestləngəndək kəringənəkən» degən səzlər toqruluk ikki kəzqarax bar: (1) Pawlus hux həwərdə Əysa toqruluk pakitlərnı xunqə enik yətküzüp jakarlıəqəqə, angliəquqılar «nəq məydanda turoqəndək, əz kəzi bilən guwahqi boləqəndək» boləqanlikini yaki: (2) Pawlusning keqə-kündüz əz hayati arkilik Məsihning krestləngənlikini kərsətkənlikini kərsitidu (1:16, 2:20ni kəring). Bizningqə ikkilə kəzqarax toqrə. ■ 3:1 Gal. 5:7. □ 3:2 «**silər rohni Təwrat kanunioqa intilix arkilik qəbul kildinglarımı, yaki hux həwərnı anglap, etikad arkilik qəbul kildinglarımı?**» — «Roh» Hudaning Mukəddəs Rohini kərsitidu. □ 3:3 «**Silər xunqə əkilsizmi? Rohqa tayinip hayatni baxliəqanikənsilər, əmdiliktə ət arkilik kamalətkə yətməkqımı?**» — «Rohqa tayinip» — grek tilida «Rohta» (Hudaning Rohida, əlwəttə). «**əmdiliktə ət arkilik kamalətkə yətməkqımı?**» — «ət arkilik» yaki «insanly ətlər arkilik» — demək, Hudaning mehır-xəpkitigə əməs, nijatəqa əməs, bəlkı əz küqigə, Təwrat kanunioqa əməl qilixqə intilixlarəqa tayinixtin ibarət. □ 3:5 «**silərgə Rohni Təminligüqi**» — «Roh» — Mukəddəs Roh, Hudaning Rohı. «Silərgə Rohni Təminligüqi» Huda'Atining Əzi. ■ 3:6 Yar. 15:6; Rim. 4:3; Yaq. 2:23.

keräkki, etikadın tuquloqanlarla İbrahimning həkikiy pərzəntlidir. □⁸ Mukəddəs yazmilarda Hudaning yat əlliklärni Özigə etikad kilixi arkilik ularnı həkkaniy kilidioanlikı aldın'ala körülüp, Hudaning İbrahimğa: «Səndə barlık əl-millətlərgə bəht ata kilinidu» dəp hux həwərnı aldın eytkanlikı hatirıləngənidi. □⁹ Xuning bilən, etikadın boləqanlar etikad kiləuqı İbrahim bilən təng bəht tapidu. ¹⁰ Lekin Təwrat qanunioğa əməl kilimiz dəp yürgənlər bolsa həmmisi lənətkə kalidu. Qünki *mukəddəs yazmilarda* mundak yeziloğan: «Təwrat qanunida yeziloğan həmmə əmrlərgə üzlüksiz əməl kilmaywatkan hər bir kixi lənətkə kalidu». □¹¹ Yənə roxənki, heqkim Hudaning aldida qanunioğa intilix arkilik həkkaniy kilinmaydu; qünki *mukəddəs kitabta yeziloğidək*: — «Həkkaniy adəm ixənq-etikadi bilən həyat bolidu». □¹² Əmma qanun yoli etikad yolioğa asaslənoğan əməs, bəlkı *mukəddəs kitabta*: — «Qanunning əmrlirigə əməl kiləuqı xu ixlar bilən həyat bolidu» deyilgəndəktur. □¹³ Həlbuki, Məsih bizni Təwrat qanunidiki lənəttin hər kilix üqün ornımızda lənət bolup bədəl təlidi. Bu həkə *mukəddəs yazmilarda*: «Yəsaqqa esiləğan hər bir kixi lənətkə qaləğan hesablınsun» dəp yeziloğan. □¹⁴ Xuning bilən Məsih Əysa arkilik İbrahimğa ata kilinəğan bəht yat əlliklərgimu kəltürülüp, biz wədə kilinəğan Rohni etikad arkilik qəbul kilalaymiz.

Təwrat qanuni wə Hudaning wədisi

¹⁵ Kəridaxlar, mən insanlarqə sözləymən; hətta insanlar arisida əzara əhdə tüzülsimu, baxka heqkim uni yokka qikiriwetəlməydu yaki uningə birər nərsə qəxalmaydu. □¹⁶ Xuningdək, *Hudaning əhdisidiki wədilər İbrahim wə uning nəsligə eytiləğan. Mukəddəs kitabta U*: «wə sening nəsilirigə», (yəni, kəp kixilərgə) deməydu, bəlkı «sening nəslingə», (yəni yəloquz bir kixigila), dəydu — bu «nəsil» Məsihdur.

□ **3:7** «... etikadın tuquloqanlarla İbrahimning həkikiy pərzəntlidir» — grek tilida «etikadın boləqanlar...» — demək, Məsih Əysağa etikad baqlap «kaytidin tuquloqan»lar, İbrahimning izlirini baskanlar. □ **3:8** «*mukəddəs yazmilarda Hudaning yat əlliklärni Özigə etikad kilixi arkilik ularnı həkkaniy kilidioanlikı aldın'ala körülüp...*» — «yat əlliklər» — Yəhudiy əməslər. «*Səndə barlık əl-millətlərgə bəht ata kilinidu*» — «Yar.» 12:3. ■ **3:8** Yar. 12:3; 18:18; 22:18; 26:4; 49:10; Ros. 3:25. □ **3:10** «*Lekin Təwrat qanunioğa əməl kilimiz dəp yürgənlər bolsa həmmisi lənətkə kalidu*» — «Təwrat qanunioğa əməl kilimiz dəp yürgənlər» — muxu yol bilən əzlrini həkkaniy dəp ispatlaymiz dəydioqanlar, əlwəttə, «*Təwrat qanunida yeziloğan həmmə əmrlərgə üzlüksiz əməl kilmaywatkan hər bir kixi lənətkə kalidu*» — «Kən.» 27:26. Əlwəttə, heqkim Təwrat qanuning əmrlirigə «üzlüksiz əməl kilalmaydu» — xunga həmmə kixi, Yəhudiy bolsun, Yəhudiy əməs bolsun, Məsihsiz bolsa lənət astida turidu. ■ **3:10** Qan. 27:26. □ **3:11** «*Həkkaniy adəm ixənq-etikadi bilən həyat bolidu*» — «Həb.» 2:4. ■ **3:11** Həb. 2:4; Rim. 1:17; 3:20; Gal. 2:16; İbr. 10:38 □ **3:12** «*Qanunning əmrlirigə əməl kiləuqı xu ixlar bilən həyat bolidu*» — «Law.» 18:5. Heqkim Təwrat qanuning əmrlirigə əməl kilalmaydu, əlwəttə. ■ **3:12** Law. 18:5; Əz. 20:11; Rim. 10:5. □ **3:13** «*Həlbuki, Məsih bizni Təwrat qanunidiki lənəttin hər kilix üqün ornımızda lənət bolup bədəl təlidi*» — grek tilida: «hər kilix üqün bədəl tələx» yaki «kutuldurup bədəl tələx» degən ibarilər adəttə kullarnı bazarın kaytidin setiwelip, hər kilix»ni kərsitidu. «*yəsaqqa esiləğan hər bir kixi lənətkə qaləğan hesablınsun*» — «Kən.» 21:24. ■ **3:13** Qan. 21:23; Rim. 8:3; 2Kor. 5:21. □ **3:15** «*mən insanlarqə sözləymən*» — muxu ibarə bəlkim «insanların kündilik turmuxidin bir misal kərsitəy», degini bolsa kerək. ■ **3:15** İbr. 9:17.

□ ■ 17 Mən xuni deməkdəyəni, Hudaning Məsihkə aldın tüzgən bir əhdisini tət yüz ottuz yildin keyin qüxürülgən Təwrat kanuni əməldin qalduralmaydu. □ ■

18 Qünki *wədə kılinoqan* miras kanunoqə asaslanoqan bolsa, mana u Hudaning wədisigə asaslanoqan bolmaytti; lekin Huda xapaət bilən uni İbrahimoqə wədə arkilik ata kılnoqan. □ ■

19 Undaqta, Təwrat kanunini qüxürüxtiki məxsət nemə? U bolsa, insanlarning itaətsizlikliri tüpəylidin, Hudaning mirasi wədə Kılinoquqi, yəni İbrahımning nəslı dunyoqə kəlgüqə qoxumqə kılıp berilgən; u pərixtilər arkilik bir wasitiqining kəli bilən bekitilip yoloqə koyuloqan. □ ■ 20 Əmma «wasitiqi» bir tərəpningla wasitiqisi əməs (bəlkı ikki tərəpningkidur), lekin Huda Əzi pəkət birdur. □ 21 Undaqta, Təwrat kanuni Hudaning wədilirigə zitmu? Yaq, hərgiz! Əgər birər kanun insanlarnı hayatlıkqə erixturaləydiqan bolsa, undaqta həkkanıylik jəzmən xu kanunoqə asaslanoqan bolatti. 22 Həlbuki, mukəddəs yazmılar pütkül ələmni gunahning ilkiqə kəmarə koyoqan; buningdiki məxsət, Əysə Məsihning sadəkət-etikadi arkilik wəding etikad kılnoquqlaroqə berilixi üqündur.

■ 23 Lekin etikad yoli kelip axkarə boluqə, biz Təwrat kanuni tərəpidin koqodilip, axkarə bolidiqan etikadni kütüxkə kəmarə koyuloqaniduk.

24 Xu tərəkidə, bizning etikad arkilik həkkanıy kılinoximiz üqün Təwrat kanuni bizgə «tərbiyiligüqi» bolup, bizni Məsihkə yetəklidi. □ ■ 25 Lekin etikad yoli axkara bolup, biz əmdi yənə «tərbiyiligüqi»ning nazaritidə əməsmiz. 26 Qünki həmminglar Məsih Əysaqə etikad kılıx arkilik Hudaning oqulliri boldunglar. □ ■ 27 Qünki hərəkəysinglar Məsihgə

□ 3:16 «Xuningdək, Hudaning əhdisdiki wədilər İbrahım wə uning nəsligə eytiloqan. Mukəddəs Kitabta U: «wə sening nəsiliringgə», (yəni, kəp kixilərgə) deməydu, bəlkı «sening nəsiliringgə», (yəni yaloqə bir kixigila), dəydu — bu «nəsil» Məsihdur» — bu wədə Təwrat, «Yar.» 12:7 wə 13:15, 17:7, 24:7də tepilidu. Demisəkmə, Məsih Yəhudiylardin bolup, u İbrahımning nəslı, əlwəttə. ■ 3:16 Gal. 3:8. □ 3:17 «Hudaning Məsihkə aldın tüzgən bir əhdisi» — «Məsihkə» — demək, Məsih «İbrahımning nəslı»ning süpitidə bolup əhdə xu qəoqda Uningoqə tüzgən. Bəzi kona kəqürmilərdə «Məsihkə» degən səz tepilməydu. ■ 3:17 Yar. 15:13; Mıs. 12:40; Ros. 7:6. □ 3:18 «Qünki wədə kılinoqan miras kanunoqə asaslanoqan bolsa, mana u Hudaning wədisigə asaslanoqan bolmaytti; lekin Huda xapaət bilən uni İbrahimoqə wədə arkilik ata kılnoqan» — «wədə kılinoqan miras» İbrahimoqə wədə kılinoqan kəp tərəplik bəhtni kəzdə tutidu. ■ 3:18 Rim. 4:14. □ 3:19 «Təwrat kanunini qüxürüxtiki məxsət nemə?... u pərixtilər arkilik bir wasitiqining kəli bilən bekitilip yoloqə koyuloqan» — «bir wasitiqi» xübhəsiszki, Musa pəyoqəmbərnı kərsitidu. Bu muhım 19-ayət toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərug. «Təwrat kanuni... insanlarning itaətsizlikliri tüpəylidin» — bu səzning kəp jəhətliri bar — «qoxumqə səz»imizdə u toqruluk tohtilimiz. ■ 3:19 Kan. 5:5; Yh. 1:17; 15:22; Ros. 7:38,53; Rim. 4:15; 5:20; 7:8. □ 3:20 «əmma «wasitiqi» bir tərəpningla wasitiqisi əməs (bəlkı ikki tərəpningkidur), lekin Huda Əzi pəkət birdur» — bu ayətkə berilgən birnəqqə xərək bar. Mənisı bəlkim: «İkki adəm kelixim tüzgəndə, bir wasitiqi bolux kerək. Lekin, Huda Əz əhdisini İbrahimoqə bərgəndə, uni wasitiqisiz bərgən, u sap Hudaning kəlidin kəlgən; xunga bu əhdə bəribir Təwrat kanunidin üstün turidu» degəndək bolidu. «Qoxumqə səz»imizdə umu toqruluk tohtilimiz. ■ 3:22 Rim. 3:9; 11:32. □ 3:24 «bizning etikad arkilik həkkanıy kılinoximiz üqün Təwrat kanuni bizgə «tərbiyiligüqi» bolup,..» — «tərbiyiligüqi» grek tilidə «pedaqog» degən səz bilən ipadilinu. ■ 3:24 Mat. 5:17; Ros. 13:38; Rim. 10:4. □ 3:26 «... Qünki həmminglar Məsih Əysaqə etikad kılıx arkilik Hudaning oqulliri boldunglar» — bu muhım 23-26-ayətlər toqruluk «qoxumqə səz»imizdə, yukiriki 3:19-ayət üstidə tohtaloqinimizni kərug. ■ 3:26 Yəx. 56:5; Yh. 1:12; Rim. 8:15; Gal. 4:5.

kirixkə qəmüldürülgən bolsanglar, Məsihni kiyiwaloğan boldunglar. □ ■
 28 Məsihdə nə Yəhüdiy bolmaydu nə Grek bolmaydu, nə kıl bolmaydu nə hər bolmaydu, nə ər bolmaydu nə ayal bolmaydu, həmninglar Məsih öysada bir bolisilər. □ ■ 29 Silər Məsihkə mənsup boləjanikənsilər, silərnu İbrahımning nəslı bolisilər wə uningə wədə kılinoğan *bəht-saadətkə* mirashordursilər.■

4

(Dawami)

1-2 Yənə xuni eytimənki: Gərqə bir bala pütün mülükning igisi bolsimu, mirashor gədək waqitlirida taki atisi bəlgiligən waqit toxmioqə, u öz eyidiki kuldin pərki bolmaydu. Qünki u yənıla hojidarlar wə bala baqquqılarning baxquruxida bolidu. □ 3 Xuningə oħxax, biznu gədək waqtimizda, bu dunyadiki «asasiy kaidə-kanuniyətlər» astida kıl boləjaniduk. □ 4 Lekin, waqit-saiti toluk toxkanda, Huda Öz Oqlını *bu dunyağa* əwətti. U bir ayal kixidin tuquloğan, xuningdək Təwrat kanuni astida tuquloğanidi. □ ■ 5 Buningdiki məqsət, Huda Təwrat kanuni astida yaxioğan *bizlərnı* bədəl tələp hərlikkə qıkirip, bizning oqulluqqa qobul kılıniximiz üqündur. ■ 6 Həm silər Uning oqullırı boləjanlikinglar üqün, Huda Öz Oqlining: «Abba! Atam!» dəp qakiroquqi Rohını əwətip kəlbimizgə saldı. □ ■ 7 Xuning üqün, silər hazır kıl əməs, bəlki oqullıridursilər; oqullırı boləjanikənsilər, Huda arkilik Özigə mirashor bolisilər. □

Pawlusning Galatiyaliklardin əndixə kılıxi

□ 3:27 «Qünki hərkaysinglar Məsihgə kirixkə qəmüldürülgən bolsanglar, Məsihni kiyiwaloğan boldunglar» — demək, Məsihgə etikad kılıp suqə qəmüldürülüp, Uningə baqlanoğan bolsak, Uning təbiitigə igiləymiz, xuning bilən «Məsihgə mənsup adəm» bizning asasiy salaħiyitimiz bolidu. ■ 3:27 Rim. 6:3. □ 3:28 «Məsihdə nə Yəhüdiy bolmaydu nə Grek bolmaydu... həmninglar Məsih öysada bir bolisilər» — «Grek» degən sız muxu yərdə «Yəhüdiy əməs», «yat əlliklər»ni bildürüldü. ■ 3:28 Yħ. 17:21. ■ 3:29 Yar. 21:12; Rim. 9:7; İbr. 11:18. □ 4:1-2 «... Gərqə bir bala pütün mülükning igisi bolsimu, mirashor gədək waqitlirida taki atisi bəlgiligən waqit toxmioqə, u öz eyidiki kuldin pərki bolmaydu. Qünki u yənıla hojidarlar wə bala baqquqılarning baxquruxida bolidu» — «oqoidar» degən sızning mənisi yukiriki «tərbiyiligüqi» degən sızgə yekın. □ 4:3 «*bu dunyadiki «asasiy kaidə-kanuniyətlər»* — bəzi alimlar muxu sızni yaman roħlarnı kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin «Kolossiliklərgə»diki «Kol.» 2:8, 20 toqruluk «koħumqə sız»imizdə biz baxkiqə qüxəndürimiz. □ 4:4 «*Lekin, waqit-saiti toluk toxkanda, Huda Öz Oqlını bu dunyağa əwətti. U bir ayal kixidin tuquloğan, xuningdək Təwrat kanuni astida tuquloğanidi*» — «Təwrat kanuni astida tuquloğanidi» degən ibarə «Əysa Məsih Təwrat kanuniqə boysunup yaxioğan» degən mənini öz iqiğə alidu. ■ 4:4 Yar. 15:16; 49:10; Dan. 9:24; Mat. 5:17. ■ 4:5 Yħ. 1:12; Gal. 3:26. □ 4:6 «*Həm silər Uning oqullırı boləjanlikinglar üqün, Huda Öz Oqlining: «Abba! Atam!» dəp qakiroquqi Rohını əwətip kəlbimizgə saldı*» — ibraniy tilida «Abba» «dadam»ni bildüridu, «Abba! Atam!» «1 səyümlük atam!» degən gəp. ■ 4:6 Rim. 8:15. □ 4:7 «*Xuning üqün, silər hazır kıl əməs, bəlki oqullıridursilər*» — grek tilida bu ayəttiki «silər» «sən» dəp ipadilindü. «oqullırı boləjanikənsilər, Huda arkilik Özigə mirashor bolisilər» — «Huda arkilik Özigə mirashor bolisilər» bəzi kona kəqürmilərdə: «Məsih arkilik Hudaning Özigə mirashor bolisilər» deyilidu.

8 Burun, Hudani tonumioqan waqtinglarda dər wə kə yaloqan ilahların qulluqioq tutuloqansilər. □ ■ 9 Əmdilik tə, hazir həkikiy Hudani tonuqanikənsilər, — yaki enikraq kilip eytkanda, Huda tərripidin tonuloqanikənsilər, əmdi silər nemə dəp bu dunyadiki küqsiz, əbjək ərzimə «asasiy kaidə-kanuniyətlər»gə qarap yanisilər? Ularning qulluqioq yengiwaxtin qaytixni halamsilər? □ ■ 10 Silər alahidə kün, ay, pəsil wə yillarni etiwaroq elip hatiriləxkə baxlidinglar! □ ■ 11 Mən ilgiri silərgə singdürgən əjrim bikar ketərmikin, dəp silər üqün ənsirəwatimən. 12 Kerindaxlar, mən xuni silərdin ətünimənki, manga ohxax bolunglar; qünki mən silərgə ohxax boldum. Silər əslidə manga heq azar yətküzmiqənidingerlar. □ 13 Əmma silərgə məlumki, ətlirimdiki bir zəiplik tüpəylidin, mən hux həwəni silərgə birinqi ketim yətküzgənidim. □ 14 U qaoqda, ətlirimdiki bu zəiplik silərgə nisbətən sinaktək bolsimu, lekin silər meni kəmsitmidingerlar yaki qətkə qakmidingerlar. Əksiqə, meni Huda əwətkən bir pərixtni, hətta Məsih Əysa əzini kütəndək kütüwalinglar. □ ■ 15 U qaoqdiki bəht-bərikitinglar əmdi nəgə kətti?! Mən silərgə guwahqi bolup eytalaymənki, u qaoqda silər mumkin bolsa, manga kəzliringlarni oyup berixkimu razi idinger! 16 Əmdilik tə, silərgə həkikətni səzligənlikim üqün duxminingerlaroq aylinip qaldimmu? 17 Mən eytip ətkən heliki adəmlər silərgə kizəinlik kərsitidu, əmma niyiti

□ 4:8 «Burun, Hudani tonumioqan waqtinglarda dər wə kə yaloqan ilahların qulluqioq tutuloqansilər» — «yaloqan ilahlar» grek tilida «əyniyiti ilah əməslər» bilən ipadilinidu. ■ 4:8 1Kor. 8:4. □ 4:9 «əmdi silər nemə dəp bu dunyadiki küqsiz, əbjək ərzimə «asasiy kaidə-kanuniyətlər»gə qarap yanisilər?» — «ərzimə artuq qə» — Grek tilida «tiləmqilikkə ait» degən sözlər bilən ipadilinidu. ■ 4:9 Kol. 2:20. □ 4:10 «Silər alahidə kün, ay, pəsil wə yillarni etiwaroq elip hatiriləxkə baxlidinglar!» — muxu ayətiki «kün, ay, pəsil wə yillər» bolsa bəlkim Təwrat qanunida Yəhudiylar üqün bəkitilən həytlarni həm Yəhudiylarning ən'əniliri boyiqə ətküzidioqan həytlarnimu kərsitidu. Məyli Yəhudiylarningki bolsun bolmisan, prinsip ohxax, etikadqilar üqün heqkəndək alahidə kün-həytlarni hatiriləxning həjiti yok. ■ 4:10 Rim. 14:5; Kol. 2:16. □ 4:12 «Kerindaxlar, ... manga ohxax bolunglar; qünki mən silərgə ohxax boldum» — Pawlus əzi Yəhudiylar bolsimu, Təwrat qanunining (həkkəniylik qə ait tələpliridin bax qə) barlik əmliridin (Məsihning niyati bilən) azad bolup Muqəddəs Rohning yətkəqilidə yaxioqan; xunga u Galatyaliklardin: «Manga ohxax bolunglar» dəp ətünüdu; «qünki mən silərgə ohxax boldum» — demək, u Yəhudiylar əməslərdək (Galatyaliklərdək) Təwrat qanunining tələpliridin mustasna boldi. Lekin Galatyaliklər Yəhudiylardək bolimiz dəp əzlrini Təwrat qanunining barlik tələpliri astioqə qoymaqqi idi! «Silər əslidə manga heq azar yətküzmiqənidingerlar» — demək, Pawlus ularoqə hazirla eytkən kəttik qəpini ularning əzige kəndəktur bir ziyan yaki azar yətküzgənliki tüpəylidin eytkən əməs, dəydu (5-15-ayətlərdə u ularning əslidə əzige kərsətkən qongqur muhəbbitini əsləydu), bəlkı ularni kəzləp: «silər əz-əzlinglaroqə azar beriwətsilər» dəp aqah berix üqün eytidu. □ 4:13 «Əmma silərgə məlumki, ətlirimdiki bir zəiplik tüpəylidin, mən hux həwəni silərgə birinqi ketim yətküzgənidim» — «ətlirimdiki bir zəiplik tüpəylidin» — bu səzdin qərioqanda, Pawlus bəlkim kəsəl səwəbidin Galatiyada dəm elix qə məjbur bolqanidi. Mumkin qiliki bərkı, bu kəsəl uning kəzlrini bilən bəqlik bolup, uning qirayini intayin sət qiyəpətkə kirgüzüp qoyqanidi (14-ayət). 14-15-ayət, 6:11 wə «2Kor.» 12:7-10nimu kəring. Pawlus adətə hətlirini pütütküq arqilik yazatti (məsilən, «Rim.» 16:22). □ 4:14 «U qaoqda, ətlirimdiki bu zəiplik silərgə nisbətən sinaktək bolsimu, lekin silər meni kəmsitmidingerlar yaki qətkə qakmidingerlar. Əksiqə, meni Huda əwətkən bir pərixtni, hətta Məsih Əysa əzini kütəndək kütüwalinglar» — Pawlusning bu kəz kesili yənə bir tərəptin qiyinqilik elip kəldi — U hux həwəning yolida kəp adəmləning kəsəllirini dua kilip saqaytti; ularning saqaytilixi arqilik kəp adəmlər hux həwərgə ixəndi. Lekin uning əzidə kəsəl boləq qə, bu ix uni bəxqilarning aldidə mazaq qə qaldurux əhtimalliki bolamdu, kəndəq? ■ 4:14 Mal. 2:7; Mat. 10:40; Yh. 13:20.

durus əmäs; ular pəket silərnı *nıjatnıng* sırtıoʻa ɷıķırıp, Ʒızoʻınlıķınglarnı əzlırığə ƷarıtıwalməƷı. □ ■ 18 Əmma mən silər bılən bırgə boləjan wəƷıtlardıla əmäs, bəlķı daim yahxi ixƷa Ʒızoʻınlıķ Ʒılıxning əzi yahxidur, əlwəttə.□

19 Səyümlük balılrım! Məsıh silərdə tərəldürülgüqə mən silər üqün toloƷaq azablırını yənə bı rətım tartıwatımən! ■ 20 Menıng Ʒazırla yenınglaroʻa bərıp, silərgə bəxƷıqə tələppuz bılən səzlıgüm keliwatıdu; qünķı bu əƷwalinglar toʻruluk nemə Ʒılıxni zadıla bılməywatımən!□

«Ʒul dedəƷ» Həjər bılən «hər ayal» Sarah toʻrısıdiki təmsıldın tərbiyə-sawəƷ elix

21 I Təwrat Ʒanunıng ilķıdə yaxaxni halaydıoʻanlar, silərdın xuni sorap bəƷay, silər Təwratnıng əzıdə nemə deyılğənlıķıgə ƷuləƷ salmamsilər?

22 Təwratla, İbrahımning ikķı oʻılı bolup, bırı dedəktın, yənə bırı hər ayalıdın boləjan, dəp hatırıləngən. □ ■ 23 Dedəktın boləjan oʻıul «ət bılən» tuoʻuloʻan; hər ayalıdın boləjan oʻıul bolsa Hudanıng wədısı arķılıķ tuoʻuloʻandur. □ ■ 24 Bu ikķı ixni bı rəhtıx degılı bolıdu. Bu ikķı ayal *Hudanıng insanlar bılən* tüzgən ikķı əhđısınıng wəķılıdur. Bırınđı əhđə Sınay teoʻıdın kelıp, dərħəķıƷət balılrını ƷulluƷta boluxƷa tuoʻıdu;

mana Həjər unıngə wəķıldur; 25 deməƷ, Həjər bolsa Ərəbıstandıķı Sınay teoʻıoʻa sımwol Ʒılınıp, yəni bügünķı Yerusalemə oʻxıtılıdu; qünķı u xəhər wə unıng balılırı ƷulluƷta turməƷta. □ ■ 26 Əmma yukırıdın boləjan Yerusalem hərdur, u həmmımıznıng anısidur; □ ■ 27 Qünķı, *muxəddəs yazmılarda* mundəƷ yezılıoʻan: —

«Huxal bol, i pərzənt Ʒərmıgən tuomas ayal!

Təntənə Ʒılıp yangrat, towla, i toloƷaq tutup bəķımıoʻan!

□ 4:17 «**ular pəket silərnı nıjatnıng sırtıoʻa ɷıķırıp...**» — bəzi kona Ʒəqürmılərdə «ular pəket silərnı bızdın ayrılıp nıjatnıng sırtıoʻa ɷıķırıp» deyılıdu. ■ 4:17 Rim. 10:2; 2Ʒor. 11:12.

□ 4:18 «**Əmma mən silər bılən bırgə boləjan wəƷıtlardıla əmäs, bəlķı daim yahxi ixƷa Ʒızoʻınlıķ Ʒılıxning əzi yahxidur, əlwəttə**» — bəxƷa bırıhıl tərjımısı: «Məyli mən silər bılən bılə bolay yəķı bolmıy, silərgə nıyıtı yahxi Ʒızoʻınlıķı bar adəmlər bar bolsa, daim yahxi bolıdu, əlwəttə». ■ 4:19 1Ʒor. 4:15; Flm. 10; YaƷ. 1:18. □ 4:20 «**Menıng Ʒazırla yenınglarə bərıp, silərgə bəxƷıqə tələppuz bılən səzlıgüm keliwatıdu**» — «bəxƷıqə bırı tələppuz bılən...» — Pawlus teħımu Ʒattıķ tələppuzdımu, yəķı mılayımırəƷ tələppuzdımu, ularəƷa zadı «ƷandəƷ tələppuz»da səzləx rəƷəllıķını bılməyıtı. □ 4:22 «**İbrahımning ikķı oʻılı bolup, bırı dedəktın...**» — dedəƷ (Ʒul ayal) — yəni Həjər. «**yənə bırı hər ayalıdın boləjan.**» — əz hər ayalı Sarah ıdı. ■ 4:22 Yar. 16:2,15; 21:2; Ros. 7:8; İbr. 11:11. □ 4:23 «**Dedəktın boləjan oʻıul «ət bılən» tuoʻuloʻan**» — «ət bılən» degən ıbarə «ınsannıng ətlırıgə tayınıx»ni bıldırıdu.

Həjərnıng oʻılı İsmail pəket ınsanlarnıng oy-pıķrı, ınsanıy Ʒüqı bılən tuoʻuloʻan. «**dedəktın boləjan oʻıul «ət bılən» tuoʻuloʻan; hər ayalıdın boləjan oʻıul bolsa Hudanıng wədısı arķılıķ tuoʻuloʻandur**» — bu pütın ayət toʻruluk «Ʒoxumqə səz»ımızni Ʒerıng. ■ 4:23 Yh. 8:39; Rim. 9:7. □ 4:25 «**deməƷ, Həjər bolsa Ərəbıstandıķı Sınay teoʻıoʻa sımwol Ʒılınıp, yəni bügünķı Yerusalemə oʻxıtılıdu; qünķı u xəhər wə unıng balılırı ƷulluƷta turməƷta**» — «ƷulluƷta» degən səz rəhıy ƷulluƷta, yəni Təwrat Ʒanunıng ƷulluƷıdā. «Bügünķı Yerusalem wə unıng balılırı» Yəhıdıy həlķı, xundəƷla Təwrat Ʒanunıoʻa əməl ƷılıxƷa tırıxƷanlırım bılən həƷƷanıy adəm bolay degən həmmə adəmnı Ʒerıtıdu. ■ 4:25 Mıs. 19, 20. □ 4:26 «**Əmma yukırıdın boləjan Yerusalem hərdur, u həmmımıznıng anısidur...**» — bəxƷıqə eytƷanda, İbrahımning əz ayalı Sarah bolsa hər ayal boləƷaqƷa, ərxtıķı YerusaleməƷa, xundəƷla yengı əhđıdə yaxıoʻan jamaətƷə wəķılıllı Ʒılıdu. Xunga, «ərxtıķı Yerusalem»ni bıznıng anımız, deyıxƷə bolıdu. ■ 4:26 Wəh. 21:2.

— Qünki Ʒerib ayalning baliliri eri bar ayalningkidin köptur!» □ ■
 28 Əmdi i kerindaxlar, Ishaq Hudaning wədisidin tuƷuloƷandək bizmu Hudaning wədisi boyiqə tuƷuloƷan pərzəntlərmiz. □ ■ 29 Lekin u qaoƷda «ətlərdin tuƷuloƷan» bala «roƷtın tuƷuloƷan» baliƷoƷa ziyankəxlik kılıƷinidək, hazir xundak bolidu. □ ■ 30 Lekin mukəddəs yazmilarda nemə deyilgən? Uningda: «Sən bu dedikingni oƷli bilən Ʒoxup həydiwət! Qünki dedəktin tapƷan oƷul hərgiz hər ayalingdin bolƷan oƷul bilən mirasƷa ortak bolmaydu!» dəp pütülgən. □ ■ 31 Əmdi, kerindaxlar, biz dedəkning əməs, bəlki hər ayalning pərzəntliridurmiz. Məsih bizni hərlüktə yaxisun dəp hər kıldı. Xuning bilən uningda tapan tirəp turunglar wə kullukning boyunturukioƷa Ʒaytidin kisiлип qalmanglar.

5

EtikaƷqilarning ərkinliki

1-2 Mana, mənki Pawlus silərgə xuni eytip Ʒoyayki, əgər silər hətnə Ʒobul kilsanglar, u qaoƷda Məsihning silərgə heƷqkandak paydisi Ʒalmaydu. □ ■
 3 Mən hətnini Ʒobul ƷiloƷan hər bir kixigə yənə aƷahlandırurp həƷƷikətni eytip Ʒoyayki, ularning Təwrattiki barlıƷ əmr-bəlgilimilərgə *toluk əməl Ʒilix* məjburiyiti bardur. □ 4 Əy Təwrat Ʒanuni arƷilik özümni həƷƷaniy adəm Ʒilay degənlər, hər biringlar Məsihdin ayrilip, məhrum bolup, *Hudaning xapaitudin Ʒiqip, yikilip uningdin Ʒaldinglar.* 5 Qünki RohƷa tayinip həƷƷaniylikƷa baƷlanƷan arzu-armanni etikaƷ bilən təlpünüp

□ 4:27 «Huxal bol, i pərzənt kərmigən tuƷmas ayal! Təntənə Ʒilip yangrat, towla, i toloƷaq tutup baƷimioƷan! — qünki Ʒerib ayalning baliliri eri bar ayalningkidin köptur!» — Yəx. 54:1. ■ 4:27 Yəx. 54:1 □ 4:28 «... Ishaq Hudaning wədisidin tuƷuloƷandək bizmu Hudaning wədisi boyiqə tuƷuloƷan pərzəntlərmiz» — bəzi kona kəƷürmiliridə «... Ishaq Hudaning wədisidin tuƷuloƷandək silərmu Hudaning wədisi boyiqə tuƷuloƷan pərzəntlərsilər» deyilidu. ■ 4:28 Rim. 9:7, 8. □ 4:29 «Lekin u qaoƷda «ətlərdin tuƷuloƷan» bala «roƷtın tuƷuloƷan» baliƷoƷa ziyankəxlik ƷiloƷinidək, hazir xundak bolidu» — «ətlərdin tuƷuloƷan» bala — Ismailni, xundakla u simwol ƷilinoƷan «Təwrat ƷanunioƷa Ʒul bolƷanlar»ni kərsitidu. «RoƷtın tuƷuloƷan» — Hudaning wədisi wə məjizisi arƷilik, yəni Mukəddəs Rohning ƷüƷ-Ʒudriti bilən tuƷuloƷan Ishaqni, xundakla u simwol ƷilinoƷan Əysa Məsihə etikaƷ ƷiloƷuƷi, Mukəddəs RoƷtın «Ʒaytidin tuƷuloƷan» Hudaning rohiy pərzəntlirini kərsitidu. Əslidə Ismail IshaqƷa ziyankəxlik ƷiloƷinidək, Yəhudi yə hək Məsihə ixəngənlərgə ziyankəxlik Ʒiləti wə bügüngə Ʒədər hər türlüƷ «ƷanunƷoƷa tayanƷanlar»mu ohxaxla «Hudaning rohiƷoƷa tayanƷanlar»ƷoƷa ziyankəxlik Ʒilidu. ■ 4:29 Yar. 21:9. □ 4:30 «Sən bu dedikingni oƷli bilən Ʒoxup həydiwət! Qünki dedəktin tapƷan oƷul hərgiz hər ayalingdin bolƷan oƷul bilən mirasƷa ortak bolmaydu!» — «Yar.» 21:10. Muxu (21-31) ayətlərgə «ƷoxumƷə səz»imizdə xərƷ berimiz. ■ 4:30 Yar. 21:10. □ 5:1-2 «... Əgər silər hətnə Ʒobul kilsanglar, u qaoƷda Məsihning silərgə heƷqkandak paydisi Ʒalmaydu» — Galatiyaliklarning hətnini Ʒobul Ʒilixtiki məƷsiti «muxu arƷilik həƷƷaniylikƷa eriximən» degənliktur; ular Məsihning gunahlar üƷün bolƷan ƷurbanlikioƷa tayanmayla, pəƷət yənə özining tirixƷanlik bilən «sawablıƷ ixlar»ni bərpə ƷilməƷi bolup «öz-özümə tayinip gunahlırimni yuyup həƷƷaniy adəm bolimən» degənlərdin ibarət idi. ■ 5:1-2 Yəx. 9:3; Yh. 8:32; Ros. 15:1; Rim. 6:18; 1Pet. 2:16. □ 5:3 «Mən hətnini Ʒobul ƷiloƷan hər bir kixigə yənə aƷahlandırurp həƷƷikətni eytip Ʒoyayki, ularning Təwrattiki barlıƷ əmr-bəlgilimilərgə (toluk əməl Ʒilix) məjburiyiti bardur» — muxu ayət toƷruluk «ƷoxumƷə səz»imizni kəring.

kütmäktimiz. □ ⁶ Qünki Məsih Əysada hətnilik küqkə igə əməs, hətnisizlikmu küqkə igə əməs, küqkə igə bolojini pəkət muhəbbət arkilik ix kilidioqan etiqađtur. □ ⁷ Silər obdan qepip mengiwatqanidinglar; birak kim silərni həkikətke itaət kilixtin tosuwaldi? □ ⁸ Bundak qayil kilix amili silərni Qaqiroqupidin bolojan əməs! □ ⁹ «Kiqikkinə hemirturuq pütkül hemirni boldurup yoojinitidu!» □

¹⁰ Özüm Rəbgə qarap qayil boldumki, silərmu bu ixta heq baxkiqə oyda bolmaysilər. Əmma silərni qaymukturuwatkan kim boluxidin kət'iynezər, u qoqum tegixlik jazasini tartidu. □ ¹¹ Kəringaxlar, əgər mən «hətnə kilinix kerək» dəp jakarlap yürgən bolsam, undakta mən bügünki küngiqə yənə nemə üqün *Yəhudiylardin* ziyankəxlikkə uqrap kelimən? Əgər xundak qiloqan bolsam, «krest bizarliki» yok kilinatti! □ ¹² Silərni kutritiwatkan bu adəmlər əzlrini ahta kiliwətsun dəymən! ¹³ Qünki kəringaxlar, silər ərkinlikkə qaqirildinglar. Lekin ərkinlikinglarni ətlərninq arzu-həwəslirigə qanduruxning bahənsi kilmanglar, bəlki mehır-muhəbbət bilən bir-biringlarning kullukida

□ **5:5 «Qünki Rohka tayinip həkqaniylikka baolanoqan arzu-armanni etiqađ bilən təlpünüp kütməktimiz»** — «Roh» Mukəddəs Roh, əlwəttə. «həkqaniylikka baolanoqan arzu-armanni» — grek tilida «həkqaniylikning ümidi» dəp ipadlinidu. Mənsi: (1) kimdə Məsih arkilik həkqaniylik bar bolsa uning ərxniki bəhtkə baolanoqan zor ümidimu bar bolidu; (2) bizdə Məsih arkilik hazır bar bolojan həkqaniylik Uning kaytip kelixi bilən toluk, mukəmməl bolidu, dəydiqan ümidmu bardur. Bizningqə, bu hər ikki ümid kərsitilidu. □ **5:6 «Qünki Məsih Əysada hətnilik küqkə igə əməs, hətnisizlikmu küqkə igə əməs, küqkə igə bolojini pəkət muhəbbət arkilik ix kilidioqan etiqađtur»** — «muhəbbət arkilik ix kilidioqan etiqađ»: — etiqađ muhəbbət arkilik güzəl ixlarni kilidu həm muhəbbətning əzi etiqađka güzəl ixlarni kilixka türtkə bolup ilhamlanduridu. ^{5:6} Mat. 12:50; Yh. 15:14; 1Kor. 7:19; 2Kor. 5:17; Gal. 6:15; Kol. 3:11; 1Tes. 1:3. □ **5:7 «Silər obdan qepip mengiwatqanidinglar»** — etiqađ yolida, əlwəttə. ^{5:7} Gal. 3:1. □ **5:8 «Bundak qayil kilix amili silərni Qaqiroqupidin bolojan əməs!»** — «qayil kilix»ning mənsi yukiriki «itaət» degən səzninq mənsisigə yekin bolup, kinayilik mənsini təkitləydu — demək, muxundak «itaət» bolamdu? □ **5:9 «Kiqikkinə hemirturuq pütkül hemirni boldurup yoojinitidu!»** — demək, kiqikkinə hemirturuq pütün hemirni boldurojindək, bir adəmninq «azrak hata» təlimimu nuroqun adəmnini azduridu. Baxkiqə eytkanda «hətnə kilix» «kiqikkinə bir ix» bolsimu, Galatyaliklarning uni «moxu ix bilən həkqaniy (yaki «tehimu həkqaniy») adam bolimən» dəp qəbul kilixi əzlrini Hudaning nijatidin qikirip ayriwətətti. ^{5:9} 1Kor. 5:6. □ **5:10 «Əmma silərni qaymukturuwatkan kim boluxidin kət'iynezər, u qoqum tegixlik jazasini tartidu»** — Huda tərripidin, əlwəttə. ^{5:10} 2Kor. 2:3; 8:22. □ **5:11 «Kəringaxlar, əgər mən «hətnə kilinix kerək» dəp jakarlap yürgən bolsam, undakta mən bügünki küngiqə yənə nemə üqün Yəhudiylardin ziyankəxlikkə uqrap kelimən?»** — Galatiyadiki jamaətni «qaymukturuwatkan»lar bolsa bəlkim: «Pawlus, sünnət kilinix kerək dəydu», dəp yaloqanqilik qiloqan bolsa kerək. Pawlusning bu soali bilən ularning yaloqan səzigə jawab beridu — Mana, mən xundak həwərnini yətküzgən bolsam, Yəhudiylar tərripidin ziyankəxlikkə uqrap kətməyittim, dəydu. «Əgər xundak qiloqan bolsam, «krest bizarliki» yok kilinatti!» — «krest bizarliki» toqruluk: — «krest» əzi Rim imperiyəsidiکی əng yirginqlik əlüm jaza tədbiri idi! Lekin Huda Əysaning dəl xundak əlümü arkilik adəmnini kutkuzmaqqi! Mana «krest bizarliki»dur! Uning üstigə, «hətnə kilinix yaki Təwrat kanunioqə əməl kilixka tiriixlar adəmnini gunaħlıridin kutkuzmaydu, nijat-kutkuzluluk pəkət Əysa Məsihning kresttiki qurbanlikdinla kelidu» degən həwər kəp adəmlərnini (pəkət Yəhudiylarnila əməs!) rənjitidu yaki ularning əzəzini qozəyaydu. Mana bumu «krest bizarliki»dur. Hux həwər yətküzüxtə «krest bizarliki» hərdaim bolidu; undak ix kəm bolsa yətküzgən «hux həwər» əmdi «hux həwər» bolmaydu! ^{5:11} 1Kor. 1:23. ^{5:12} Yə. 7:25.

bolunglar. □ ■ 14 Qünki pütkül Təwrat qanuni «Qoxnangni özüngni söygəndək söygin» degən birlə əmrədə əməl qilinidu. □ ■ 15 Lekin pəhəs bolunglarki, bir-biringlarni qixləp tartip yalmap yürüp, bir-biringlardin yutulup kətmənglar yənə!■

Roh wə «ət»

16 Əmma xuni dəymənki — *Muqəddəs Rohta* mēnginglar, wə xu qəşdə silər ətlərnin arzu-həwəslirigə yol qoymaysilər. □ ■ 17 Qünki ət Rohka zit boləqan ixlarni arzu qilidu, wə Roh ətkə zit boləqan ixlarni arzu qilidu. Ular ikkisi bir-birigə qarimukarxidur; nətijidə, özünglar arzu qiləqan ixlarni qilalmaysilər. ■ 18 Wəhalənki, silər Rohning yetəqilidikidə bolsanglar, u qəşdə Təwrat qanuning ilkidə bolmaysilər. 19 Əmdi ətning əməlliri roxənki — zinahorluk, buzukluk, napaklik, xəhwaniylik, ■ 20 butpərəslik, sehırgərlik, əqmənliklər, jedəllər, qizəqanqukluklar, qəzəplər, rıqəbətlixixlər, bəlgünqilıklar, guruhwazlıqlar, 21 həsəthorluklar, qatilliklar, harəkkəxlilər, əyx-ixrətlər qatarlıq ixlardur; bu ixlər toqruluk burunki eytkinimdək hazır yənə bir qetim agahlandırimənki, bundək ixlarni qiləuqular Hudaning padixahliqioqə miraslıq qilmaydu. ■ 22 Wəhalənki, Rohning mewisi bolsa mehır-muhəbbət, xad-huramlik, hatırjəmlik, səwr-təkət, mehribanlik, yaxxilik, ixəng-sadiklik, □ ■ 23 məmin-mulayimlik wə əzini tutuwelixtin ibarət. Muxundək ixlarni tosidioqan hēqkandək qanun yəktur. □ ■ 24 Lekin Məsihkə mənsup boləqanlar ətlirini, xundəqlə uningdiki ixqlər wə hēm həwəslərnə tēng krestligən bolidu. □ ■ 25 Rohta yaxawatqan bolsək, Rohka əgixip mangayli. 26 Bir-birimizni rənjitip, bir-birimizgə həsət qilip, həkawur xəhrətpərəslərdin bolmayli.

6

Bir-biringlarning hizmitidə bolunglar

□ 5:13 «**Lekin ərkinlikinglarni ətlərnin arzu-həwəslirigə qanduruxning bahənisı qilmanglar**» — «ət» yaki «ətlər» asənə insanning öz xəhsiyəti təbiitini kərsitidu. Buning toqruluk «rimliklaroqə»diki «kırız söz»imizni kəring. ■ 5:13 1Kor. 8:9; 1Pet. 2:16; Yəh. 4.

□ 5:14 «... **pütkül Təwrat qanuni «Qoxnangni özüngni söygəndək söygin» degən birlə əmrədə əməl qilinidu**» — «əməl qilinidu» degənnin baxkə hil tərijimisi: «yioqinraqkəlanəqandur» («Law.» 19:18). ■ 5:14 Law. 19:18; Mat. 22:39; Mar. 12:31; Rim. 13:8; Yəh. 2:8. ■ 5:15 2Kor. 12:20. □ 5:16 «**Muqəddəs Rohta mēnginglar**» — demək, «Muqəddəs Rohning yetəqilidikidə hēm Uning küq-qudritidə mēnginglar». Bu ibarə toqruluk «rimliklaroqə»diki «kırız söz»imizni kəring. ■ 5:16 Rim. 13:14; 1Pet. 2:11. ■ 5:17 Rim. 7:15-26. ■ 5:19 1Kor. 3:3; Yəh. 3:14. ■ 5:21 1Kor. 6:10; Əf. 5:5; Kol. 3:6; Wəh. 22:15. □ 5:22 «**Rohning mewisi bolsa...**» — «Roh» Muqəddəs Roh, Hudaning Rohi. «Rohning mewisi» — bəxkiqə eytkəndə, «Muqəddəs Rohning yetəqilidikidə yaxaxtin beridioqan mēwə». ■ 5:22 Əf. 5:9.

□ 5:23 «... **məmin-mulayimlik wə əzini tutuwelixtin ibarət**» — İnjildə «məmin-mulayimlik» yaki «yuwax-mulayimlik»ning əlahidiliki bər, u bolsimu qorqunqtn küqlüklərgə yol qoyidioqan əjizlik əməs, bəlki Hudaning yolida talax-tartixlardin qol üzüx, Hudaning hēmme ixlirimizni zorəwanlıqsız, jedəlsiz toqra orunlaxturuxioqə iman bəqlaxtur; muxundək pozitsiya mulayim, yuwaxlık bilən ipadilidinu, əlwəttə. ■ 5:23 1Tim. 1:9. □ 5:24 «**Lekin Məsihkə mənsup boləqanlar ətlirini, xundəqlə uningdiki ixqlər wə hēm həwəslərnə tēng krestligən bolidu**» — «uningdiki (ətlərnin) ixqlər...» yaki «uningdiki hēsəyatlar...». ■ 5:24 Rim. 6:6; 13:14; Gal. 2:20; 1Pet. 2:11.

1 Kerindaxlar, aranglardin birsining hazirmu bir gunah-səwənlik sadir kiliwatkanliki baykalotan bolsa, aranglardiki rohıy kixilər yuwax-mulayimlik rohi bilən uni yolidin kayturup kelinglar. Xuning bilən bir wakitta, özunglarningmu azdurulup kətməsliginglaroqa dikqət kilinglar. □ ■ 2 Bir-biringlarning eqirqilikini kəturunglar. Xundak kilsanglar, Məsihning kanunioqa əməl kiləjan bolisilər. ■ 3 Qünki birsining tarazioqa tohtioqudək ixi bolmay turup özini tarazioqa tohtioqudək dəp qaoqlisa, u öz-özini aldioqanlik, halas. □ 4 Lekin hərkim öz əməliyyitigə qarap təxkürüp baqsun; xuning bilən baxkilarningkidin əməs, bəlki öz əməlliridinla pəhirləngüdək ix bolsa, pəhirlənsə bolidu. □ 5 Qünki hər bir adəm öz yükini kəturüxi kerək. □ ■ 6 Hudaning sөz-kalamidin təlim aloquci özigə təlim bərgüqini özidə bar boləjan yahxi nərsilərdin ortaq bəhrimən kilsun. ■ 7 Öz-özunglarni aldimanglar — Hudani aldap əhmək kiləjili bolmaydu; qünki kim nemə terisa, xuni alidu. ■ 8 Öz ətlirining arzu-həwəslirini kanduruxka uruk qaqqan kixi öz ətliridin qiriklik hosulini alidu. Lekin Rohni hursən kilix üqün uruk qaqqan kixi bolsa Rohtin mənggülik həyat alidu. □ 9 Xunga, yahxi ixlarni kilixtin hərmayli. Uningoqa erinmisək wakti-saiti toxkanda qoqum hosul alalaymiz. ■ 10 Xu səwəbtin, bizdə pursət bolsila, həmməyləngə, bolupmu etikədtiki ailigə mənəsup boləjanlaroqa yahxi ixlarni kilip berəyli. □ ■

Ahirki aqahlandurux wə salam

11 Mana, öz qolum bilən xunqə qong hərplər bilən yazoinimoqa karanglar! □ 12 Silərgə hətnini qəbul kilixni məjburlimaqci boləjanlar, ularning hər biri pəkət əzlririning taxki kiyapitini pərdəzlap kərsətməkci boləjan, halas; ularning bu məqsiti pəkət «Məsihning kresti» tūpəylidin

□ 6:1 «... aranglardiki rohıy kixilər yuwax-mulayimlik rohi bilən uni yolidin kayturup kelinglar» — «rohıy kixilər» yaqi «rohka təwə boləjanlar» bolsa daim Muqəddəs Rohning yetəqililikdə mangojan kixiləni kərsitidu. «Korintliklaroqa (1)»diki «kirix sөz»iminzimu kəring. ■ 6:1 Rim. 14:1; 15:1; 1Kor. 9:22. ■ 6:2 Mat. 11:29; Yh. 13:14; Rim. 15:1; 1Tes. 5:14. □ 6:3 «Qünki birsining tarazioqa tohtioqudək ixi bolmay turup özini tarazioqa tohtioqudək dəp qaoqlisa, u öz-özini aldioqanlik, halas» — 2-ayətə kərioqanda, Pawlusning bu səzi həjətmənlərgə yaqi mohtaj boləjanlaroqa yardəm kolini heq uzartmaydioqan adəmləni kəzdə tutup eytiləjan. □ 6:4 «xuning bilən baxkilarningkidin əməs, bəlki...» — yaqi «xuning bilən əzini baxkilar bilən selixturmayla, ...». □ 6:5 «Qünki hər bir adəm öz yükini kəturüxi kerək» — demək, hər adəm özining ixiqə əzi məs'ul boluxi kerək. ■ 6:5 Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 14:12; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Wəh. 2:23; 22:12. ■ 6:6 Rim. 15:27; 1Kor. 9:11. ■ 6:7 Luqa 16:25; 1Kor. 6:10. □ 6:8 «Əz ətlirining arzu-həwəslirini kanduruxka uruk qaqqan kixi» — grek tilida «əz ətlirigə uruk qaqqan kixi». «əz ətliridin qiriklik hosulini alidu» — yaqi «əz ətliridin həlakətni alidu». ■ 6:9 2Tes. 3:13. □ 6:10 «bizdə pursət bolsila, həmməyləngə, bolupmu etikədtiki ailigə mənəsup boləjanlaroqa yahxi ixlarni kilip berəyli» — «etikədtiki ailə» bolsa dunyadiki barlik etikədqilar, Hudaning ailisini kərsitidu. ■ 6:10 1Tim. 5:8. □ 6:11 «Mana, öz qolum bilən xunqə qong hərplər bilən yazoinimoqa karanglar!» — nemixka Pawlus buni yazidu? Yukiriki 4:15-ayət üstidiki izahəta eytkinimizdək, Pawlus adəttə pütütkü arqilik hətlirini yazoqan (məsilən, «Rim.» 16:22). Bizningqə səwəbi uningda birhil kəz kesili bar idi. Xuning bilən: — (1) Pawlus bu hətni yezix jiddiy boləqaqka, yenida muwapik pütütkü bolmiojanliktin öz qoli bilən hətni yezixka məjbur boləjan; (2) hətni həkikətən əzidin kəlgənlikini ispatlax üqün az degədimu ahirki ayətləni öz qoli bilən yazdi. Qünki xu qaoqda «sahta rosullar» kəp idi, hətta Pawlusning nami bilən sahta hətləni yazoqanlar bar idi (2Tes.) 2:2ni kəring). Əz pikrimizqə, Pawlus bu pütün hətni öz qoli bilən yazoqan.

boloqan ziyankaxliktin keqixtin ibarət, halas. □ ¹³ Qünki ular özlimu hətne kılinoqini bilən Təwrat kanunioqa əməl kılmaydu; lekin ular ətlirnglardin mahtinix üqün bəribir siləni hətini qəbul kıldurmakqı bolidu. □ ¹⁴ Özümni elip eytsam, Rəbbimiz Əysa Məsihning kresttiki *əlüm*idin baxka heq ix bilən mahtanmioqaymən! Qünki Uning kresti wasitisidin bu dunya manga nisbətən krestlängən wə mənmu bu dunyaqa nisbətən krestlängənmən. □ ¹⁵ Qünki Məsih Əysada nə hətlik nə hətnisizlik degənlər küqkə igə əməstur; birdinbir küqkə igə bolidioqini pəkət yengi bir yaraloquqidur! □ ■ ¹⁶ Bu kaidə boyiqə mangidioqanlaroqa, ularning həmmisigə wə Hudaning Israilioqa hatirjəmlik wə rəhim-xəpəkət boloyay! □ ■ ¹⁷ Buningdin keyin heqkim bu ixlar bilən yənə meni awarə kılmisun! Qünki mən öz bədinimdə Əysaning yara izlirini kətürimən! □ ■ ¹⁸ Kəringdaxlar, Rəbbimiz Əysa Məsihning mehir-xəpəkiti rohinglaroqa yar boloyay! Amin!

□ **6:12 «Silərgə hətini qəbul kılixni məjburlimakqı boləqanlar, ularning hərbiri pəkət əzlimu taxki kıyapitini pərdazlap kərsətməkqı boləqan, halas»** — «ularning hərbiri pəkət əzlimu taxki kıyapitini pərdazlap kərsətməkqı boləqan»lar bolsa nijatka igə bolux üqün Təwrat kanunioqa əməl kılax kerək, degən Yəhudiylarning gepidin qorqkan, ular Yəhudiylarning mahtixioqa erixixini halaydioqan kixilərdur. «Taxki kıyapətə» grek tilida «ətlərdə» degən ibarə bilən ipadilini. **«ularning bu məksiti pəkət «Məsihning kresti» tūpəylidin boləqan ziyankaxliktin keqixtin ibarət, halas»** — «Məsihning kresti tūpəylidin boləqan ziyankaxlik»: demək, «Məsihning kresttiki əlumi (yaki «krestning bizarlik») tūpəylidin boləqan ziyankaxlik». Bu ziyankaxlik Yəhudiylar tərpidin, əlwəttə. «Məsihning kresti» degini bolsa, «Məsihning krestlängəndə boləqan qurbanlik birinbir nijat yoludur» degən həwərnning kixiqə ipadisidur. Xu qaşda muxu həkikətəni tərəkətuqılarning həmmisi Yəhudiylar tərpidin (wə kəp baxkılar tərpidinmu, əlwəttə) ziyankaxlikkə uqraytti. □ **6:13 «ular ətlirnglardin mahtinix üqün bəribir siləni hətini qəbul kıldurmakqı bolidu»** — «ətlirnglardin mahtinix» degən ibarini kəndək qūxinimiz? Muxu Yəhudiylar, «Galatyaliklar gepimizgə kirdi, ularoqa hətini qəbul kıldurup ularni nijat yolioqa aloqa basturduq!» dəp baxka Yəhudiylar aldidə mahtinixni halaytti. □ **6:14 «Qünki Uning kresti wasitisidin bu dunya manga nisbətən krestlängən wə mənmu bu dunyaqa nisbətən krestlängənmən»** — «bu dunya manga nisbətən krestlängən» degən ibarə, manga nisbətən əlgən, deməkqi. □ **6:15 «birdinbir küqkə igə bolidioqini pəkət yengi bir yaraloquqidur!»** — «yengi bir yaraloquqi» degən ibarə «yengi (yaritiləqan) adəm»ni alahidə kərsitidu; lekin bu ibarə yənə Məsihning əlumi arkilik apirida boləqan hərbir «yengi adəm» wə kəlgüsində pəyda bolidioqan yengi asman-zeminni öz iqigə alidu. ■ **6:15** Mat. 12:50; Yh. 15:14; 2Kor. 5:16; Gal. 5:6; Kol. 3:11. □ **6:16 «Bu kaidə boyiqə mangidioqanlaroqa, ularning həmmisigə wə Hudaning Israilioqa hatirjəmlik wə rəhim-xəpəkət boloyay!»** — «Hudaning Israili» (yaki «Hudaning həkikiy Israili») — demək, baxka bir «Israil» bar. Bizningqə bu ibarə Israildin, yəni Yəhudiylar iqidiki Hudaning nijat yolida mangoqan, Məsih Əysani qəbul kıləqanlarni (yəni «Hudaning kəldisi»ni) kərsitidu. Qəloqan Yəhudiylar «Israil» bolsimu, «Hudaning Israili» əməs. Bəzi alimlar bu jümlidiki «wə»ni «yəni» dəp tərjimə kılıp, «Hudaning Israili» pütkül jəhəndiki Məsihkə təwə boləqanlardin boləqan jamaətni kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin bizningqə Pawlusning bu ibarisini, «mən yukirida bəzi Yəhudiylar toqruluq kattik gəp kıləqinim bilən, həmmə Yəhudiylar xundək, dəp oylap kətmənglar!» «Hudaning Israili» bardur!» deməkqi. ■ **6:16** Zəb. 125:5. □ **6:17 «... Mən öz bədinimdə Əysaning yara izlirini kətürimən!»** — «Əysaning yara izliri» — demək, Pawlusning tenidə qəloqan yara izliri, yəni Məsih üqün hux həwər tərkitix yolida tərkan azab-əqəbtirning iznaliridur. Xu tərətə u kəp yariləqan Rəbbi Əysaqə ohxatur. «Əysaning yara izliri»ning grek tilida ikkinqi manisimu bar: «Əysaning (bəkən) taməjisi» — demək, Pawlus bu səz arkilik əzining Əysaqə pütünləy mənəsup ikənlikinimu təktiliməkqi. ■ **6:17** 2Kor. 4:10.

Əfəsusluklaroşa

Rosul Pawlus Əfəsus xəhridiki jamaatkə yazoşan məktup

¹ Hudaning iradisi bilən, Məsih Əysaning rosuli boləşan mənki Pawlustin Əfəsusta turuwatқан muqəddəs bəndilərgə, yəni Məsih Əysada ihlasmən boləşanlaroşa salam! □ ² Atimiz Huda həm Rəb Əysa Məsihtin silərgə mehİR-xəpkət wə hatirjəmlik boləşay! ■

³ Bizni Məsihtə, ərxlərdə barlik rohiy bəht-bərikətlər bilən bərikətligən, Rəbbimiz Əysa Məsihning Hudasi həm Atisi mubarək boləşay! □ ⁴ Qünki U bizni, muhəbbət iqidə bolup Əzining aldida pak-muqəddəs, daošiz turuximiz üqün ələm apiridə kəlinmay turupla talliwəloşanidi; □ ⁵ U Əz iradisigə yaqqini boyiqə bizni əldin'ala Əysa Məsih arkişik Əzige oşulluqqə qəbul kəlixkə bəkitkənidi; □ ⁶ bu ixta Uning mehİR-xəpkətinin uluşluqiəşə mədhiyə oqulidu; qünki U mehİR-xəpkəti bilən bizni Əz səyginidə xapətləndürğənidi. □ ⁷ Biz Uningda Atining mehİR-xəpkətinin molluqi bilən Uning kəni arkişik kulluqtin hər kəlinixkə, itaətsizlikirimizgə qarita kəqürümgə muyəssər bolduq; □ ⁸ U bu mehİR-xəpkətni barlik danalix həm pəm-parəsət bilən bizgə zor tartuqlidiki, ⁹⁻¹⁰ — U Əz kəngligə pükəkən güzəl həhixi boyiqə iradisidiki sirni, yəni wəqit-zamanlarning pixip yetlixini idarə kəlixli bilən barlik məwjudatlaroşa, yəni ərxlərdə boləşanning həmmisigə, zeminda boləşanning həmmisigə Məsihni bax

□ **1:1** «Əfəsusta turuwatқан muqəddəs bəndilərgə, yəni Məsih Əysada ihlasmən boləşanlar...» — «muqəddəs bəndilər»: — oqurmənlərgə enik bolsunki, Muqəddəs Kitabta «muqəddəs» degən səz hərdəim «Hudaəşə has», «Hudaəşə toluq ataloşan», «pak-muqəddəs» degən mənida ixtilidilə. ■ **1:1** Rim. 1:7; 1Kor. 1:2; 2Kor. 1:1. ■ **1:2** Gal. 1:3; 1Pet. 1:2.

□ **1:3** «ərxlərdə barlik rohiy bəht-bərikətlər» — yəni «ərxteki yərlərdə barlik rohiy bəht-bərikətlər». «bizni Məsihtə, ərxlərdə barlik rohiy bəht-bərikətlər bilən bərikətligən, Rəbbimiz Əysa Məsihning Hudasi həm Atisi...» — Hudaning nəziridə, ixəngüqilər rohiy jəhəttin əllikəşən «Məsih bilən ərxlərdə olturoşan»dur. 20-ayətni kərüng. «Mubarək boləşay» muxu yərdə «mədhiyələnsun» yəni «əng bəhtlik boləşay» degən mənida. Grek tilida 3-ayəttin 14-ayətkiəşə boləşan ayətlər pəkət uzun birlə jümlə bilən ipadiləşən. Qüxünixkə qəşaylik bolsun üqün biz uni parqiləşə tərijimə kəlduq. ■ **1:3** 2Kor. 1:3; 1Pet. 1:3. □ **1:4** «...U bizni, muhəbbət iqidə bolup Əzining aldida pak-muqəddəs, daošiz turuximiz üqün ələm apiridə kəlinmay turupla talliwəloşanidi...» — bəzi tərijimiləridə «muhəbbət iqidə» yəni «muhəbbət bilən» 5-ayətkə baəşlik. 5-ayəttiki izahətni kərüng. ■ **1:4** Luqa 1:75; Yh. 15:16; Əf. 5:27; Kol. 1:22; 2Tim. 1:9; Tit. 2:12. □ **1:5** «U Əz iradisigə yaqqini boyiqə bizni əldin'ala Əysa Məsih arkişik Əzige oşulluqqə qəbul kəlixkə bəkitkənidi...» — bəzi tərijimiləridə 4-ayəttiki «muhəbbət iqidə» yəni «muhəbbət bilən» bu 5-ayətkə baəşlənoşan. Demək, 4-5-ayət: «Qünki U bizni Əzining aldida pak-muqəddəs, daošiz turuximiz üqün ələm apiridə kəlinmay turupla talliwəloşanidi; U muhəbbət bilən Əz iradisigə yaqqini boyiqə bizni əldin'ala Əysa Məsih arkişik Əzige oşulluqqə qəbul kəlixkə bəkitkənidi» deyilidu. □ **1:6** «U mehİR-xəpkəti bilən bizni Əz səyginidə xapətləndürğənidi» — «Əz səyginini» — Oşli Əysa Məsihtur. ■ **1:6** Mat. 3:17.

□ **1:7** «Biz Uningda Atining mehİR-xəpkətinin molluqi bilən Uning kəni arkişik kulluqtin hər kəlinixkə, itaətsizlikirimizgə qarita kəqürümgə muyəssər bolduq...» — «Uningda» — Məsihtə. «kulluqtin hər kəlinix» — grek tilida bir səz bilən ipadiləşidilə, u adətə kulni hər kəlinixni kərsətidu; xapəətqi pul bərip uni hərlükkə qəkirip ərkin kəlidu. Rosul eytқан bu kulluq, gunaşning wə jin-xəytanlarning iligə əsir boluxni kərsətidu. İnşildiki «hər kəlix» («apolutrosis») Təwrəttiki «həmjəmət bolup kətkuzux» («goəl») degən səzning mənisi bilən ohxəxtur. ■ **1:7** Ros. 20:28; Kol. 1:14; İbr. 9:12; 1Pet. 1:18.

kilip ularni Məsihtə jəm kilix məksitini bizgə ayan kildi; □ ■ 11 Uningda bizmu Hudaоја miras kilinoqan; biz xu məxsəttə barlik ixlarni əkil-iradisni boyiqə idarə Kiloquqining nixani bilən xu ixkə aldin'ala bekitilgəniduk; □ ■ 12 xuning bilən Məsihni awwal tayanq kiloqan bizlər Uning xan-xəripining uluqlukini namayan kiloquqi bolduk; □ 13 həqiqətning kalam-inglar — wə Uningoја ixəngininglarda, silər wədə kilinoqan Mukəddəs Roh bilən məhürləndinglar. □ ■ 14 Hudaning xan-xəripining uluqluqi namayan kilinip, igiliki üzül-kesil hər-nijat kilinoquqə, Mukəddəs Roh mirasimizning «kapalət»i bolidu. □ ■

15 Xuning bilən, silərnin Rəb Əysaоја baqlioqan etikaqinglar wə barlik mukəddəs bəndilərgə bolоqan muhəbbitinglar toqruluk angliоqandin tartip, □ ■ 16 dualirimda silərni əsləp, silər üqün rəhmət eytixni tohtatmidim; 17 tiləydiоqinim xuki, Rəbbimiz Əysa Məsihning Hudasi, xan-xərpning Iqisi bolоqan Ata silərnin Unı toluq bilixinglarоја danalik

□ 1:9-10 «Өз көңлигə пүккән гүзəl һаһиxi бойiqə» — yaki «Məsihtə bekitkən U Өз көңлигə пүккән гүзəl һаһиxi бойiqə...». Грек тилида пəкəт «Uningda пүккән...» yaki «Өzidə пүккән...» deyilidu. «... барlik мәwjudatlarоја, yəni әrxlərdə bolоqanning һəmmisigə, zeminda bolоqanning һəmmisigə Məsihni bax kilip ularni Məsihtə jəm kilix» degən sөz грек тилида пəкəт үq sөz bilənlə ipadiliniду. Mənis: (1) пүtkül kainatka Məsih bax bolidu; (2) пүtkül kainattiki һəmmə мәwjudat Məsihtə «yioip bir kilinip», һərbir nərsining һəқиқiy əһmийiti көrsitilidu; (3) Məsihning baxlıliqi astida kainattiki барlik мәwjudatlar bir-biri bilən inak bolup, bir-birigə toluq maslixidiоqan bolidu. ■ 1:9-10 Rim. 16:25; Əf. 3:9; Kol. 1:26; 2Tim. 1:9; Tit. 1:2; 1Pet. 1:20; Yar. 49:10; Dan. 9:24; Gal. 4:4. □ 1:11 «Uningda bizmu Hudaоја miras kilinoqan» — «Uningda» — «Məsihtə». «bizmu (Hudaоја) miras kilinoqan» — yaki «biz bir miraska igə bolоqan». «барlik ixlarni əkil-iradisni boyiqə idarə Kiloquqi» — Huda. ■ 1:11 Rim. 8:17. □ 1:12 «xuning bilən Məsihni awwal tayanq kiloqan bizlər Uning xan-xəripining uluqlukini namayan kiloquqi bolduk» — «Məsihni awwal tayanqi kiloqan bizlər» bəlkim Məsihkə birinqi bolup əgəxkən Yəһudiyarlari көrsitidu. Əfəstusniki jamaətnin көpinqisi bəlkim Yəһudiy əməslər, ular keyin ixəngən. □ 1:13 «... wə Uningoја ixənginglarda, silər wədə kilinoqan Mukəddəs Roh bilən məhürləndinglar» — «Mukəddəs Roh bilən məhürlinix» toqruluk «koxumqə sөz»imizni көrüng. ■ 1:13 Rim. 8:15; 2Kor. 1:22; 5:5; Əf. 4:30. □ 1:14 «Hudaning xan-xəripining uluqluqi namayan kilinip, igiliki üzül-kesil hər-nijat kilinoquqə, Mukəddəs Roh mirasimizning «kapalət»i bolidu» — «kapalət» toqruluk; bu ayət təwəndiki һəқиқətlərnə көrsitidu: — (1) Hudaning nijatida, U adamni gunahın kütquzup «һər kilidu»; U kütquzоqan adam yaki jamaət Uning Əzining «igiliki»dur. «Igiliki» — Hudaning igiliki bolоqan bizlər — roh, jan, tenimizning һəmmisidur. (2) bu «һər kilix» bu dunyada tehi «üzül-kesil» bolmaydu; nijatka erixkən kixilərdə «yengi roh», «yengi kəlb» bolоqini bilən «yengi tən» tehi bolmaydu; tirilix күnida «yengi tən» «toluq һər kilinix» yaki «üzül-kesil һər kilinix» bolidu. Bu «toluq һər kilinix» ixəngənlərnin «toluq mirasi» bolidu. (3) xu күnida Hudaning xan-xəripining uluqluqi tolimu namayan kilinidu; (4) xu күnigiqə, yəni ixəngüqilərnin «toluq miras»ni igiliwelixioquqə, Mukəddəs Roh һərbir ixəngən adəmnin kəlbida turup uningоја bu mirasini tetip, wujudidə mirasning һəқиқət ikənlikini ispatlap beridu. Yənə qəlip Mukəddəs Rohning ixəngüqining kəlbida turоqanliқining əzi, uning kəlgüsida bu miraska qоqum igə bolidiоqanliқining kapalitidur. Грек тилида «kapalət»ning yənə bir mənis «wədə üzüki» (yigitning қizоја bolоqan wədisigə kapalət süpitida berilən). ■ 1:14 Mis. 19:5; Қan. 7:6; 14:2; 26:18; Rim. 8:23; 1Pet. 2:9. □ 1:15 «xuning bilən, silərnin Rəb Əysaоја baqlioqan etikaqinglar wə барlik mukəddəs bəndilərgə bolоqan muhəbbitinglar toqruluk angliоqandin tartip, ...» — грек тилида -15-ayəttin 23-ayətkiqə bolоqan ayətlər пəкəт uzun birlə jümlə bilən ipadiləngən. Qüxünixkə қоlayliқ bolsun üqün biz uni parқilar tərjimə kilduk. ■ 1:15 Fil. 1:3; Kol. 1:3; 1Tes. 1:2; 2Tes. 1:3.

həm wəhiyni əzləxtürgüqi roһni ata қилојay, □ 18 xuning bilən silərning қəlbtki қəzлiringlar roхənlixip, Uning қəқirikiоја baқılanојan ümidning nemilikini, Uning muқəddəs бəndiliridə bolојan xərəplik mirasining қimmətlilikini □ 19 wə Uning ixəngüqi bizlərgə zər küqi bilən қaratқan kudritining һəsabsiz büyüklükini bilip yətkəysilə; ■ 20 dəl xu kudrətni U Məsiһni өlümdin tirildürüp, ərxlərdə Əzining ong yenida olturoқuzојinida Uningda yürgüzgənididi; □ ■ 21 pəқət bu zamandila əməs, bəlki қəlgüsi zamandimu Uni барlik һəкүmranlıқtin, һоқuқtin, күq-қudrəttin, һојayinlıқtin wə барlik tilоја elinidојan һərkəndə nam-xərəptin көр üstün қојојan; □ 22 барlik məwjudatlarni Uning putliri astioја қојup, jamaət üqün Uni һəmmigə bax boluxқа ata қилојan. □ ■ 23 Jamaət bolsa Uning teni, yəni һəmmini һəmmə jəһəttin Tolduroқuқining muқəmməl jəwhiridur.■

2

1 Wə silər bolsanglar, қəbihlikliringlar һəм гуnahliringlarda өlgən bolup, □ ■ 2 bu dunyaning dəwrigə əgixip, һawaning һоқuқini tutқan һəкүmdarоја, yəni бүgünki күndə itaətsizliktin bolојan pərzəntlərni

□ 1:17 «**xan-xərəpning Iğisi bolојan Ata**» — grek tilida «xan-xərəpning Atisi» — Pawlus xu sez bilən: «Məsiһ Əysaning Əzi «Hudaning xan-xəripidur»» dəp көrsətməқçi bolsa kerək. «**silərning Uni toluқ bilixinglarоја danalıқ һəм wəhiyni əzləxtürgüqi roһni ata қилојay**» — «danalıқ һəм wəhiyni əzləxtürgüqi roһni ata қilix»: қaysi roһ көrsitilidu? Көzқariximizqə u «Muқəddəs Roһ» əməs; qünki Huda ularоја Muқəddəs Roһni allıқақan ata қилојan (13-14). Bizningqə, etiқақilarning əz roһini көrsitidu. Rosul ularda «danalıқ һəм wəhiyni əzləxtürgüqi roһ» bolsun, dəp dua қilidu. Alayluқ, mən birsi üqün «Huda sizgə salamət bir tən ata қилојay» dəp tilisəm, əməliyəttə uning allıқақan teni bar, əlwəttə. Ləkin telikim uningda saղlam tən bolsun üqündur. Deməк, Pawlusning bu duasining mənisi: «Huda һərbirining roһini «danalıқ һəм wəhiy қобul қilојudəк bir roһ» қilsun, degənluktur. □ 1:18 «**Uning muқəddəs бəndiliridə bolојan xərəplik mirasining қimmətlilikli.**» — baxқа birjil təјimisi: «Uning muқəddəs бəndilirining xərəplik mirasi..». Ləkin bizningqə «Uning қəқirikiоја baқılanојan ümid», «mirasi» wə 19-ayəttiki «һəsabsiz küqi»ning һəmmisining əng muһim təripi Hudaоја təwədur, xunga «muқəddəs бəndiliridə bolојan mirasi»ni «Hudaning Əz mirasi» dəp қaraymiz. «Қоxumqə sez»imizni көrүng. ■ 1:19 Kol. 2:12. □ 1:20 «**dəl xu kudrətni U Məsiһni өlümdin tirildürüp, ərxlərdə Əzining ong yenida olturoқuzојinida Uningda yürgüzgənididi.**» — baxқа birhil təјimisi: «Məsiһni өlümdin tirildürginidə dəl xu kudrətni Uningda yürgüzgənididi; wə Uni ərxlərdə Əzining ong қolida olturoқuzup,...». ■ 1:20 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Kol. 3:1; Ibr. 1:3; 10:12; 1Pet. 3:22. □ 1:21 «**pəқət bu zamandila əməs, bəlki қəlgüsi zamandimu ... барlik һəкүmranlıқtin, һоқuқtin, күq-қudrəttin, һојayinlıқtin wə барlik tilоја elinidојan һərkəndəк nam-xərəp...**» — bu yərdə көrsitiwatқini məyli yahxining bolsun, əskining (jin-xəytanlarning) bolsun, һərkəndəк «һəкүmranlıқ, һоқuқ, күq-қudrət, һојayinlıқ wə ... nam-xərəplər»ni əz iqqə alidu. Məsiһning nami ularning һəmmisidin üstün turidu. □ 1:22 «**барlik məwjudatlarni Uning putliri astioја қојup, jamaət üqün Uni һəmmigə bax boluxқа ata қилојan**» — adəmnə һəyran қilarlıқи xuki, muxu ayətlərdə Hudaning Məsiһni һəmmə məwjudatқа bax қилојanlıқи **jamaətning бəht-bərikiti üqün** bolојan, deyilgən. ■ 1:22 Zəb. 8:6; Mat. 28:18; 1Kor. 15:27; Ibr. 2:8. ■ 1:23 Rim. 12:5; 1Kor. 12:27; Əf. 4:16; 5:23. □ 2:1 «**silər bolsanglar, қəbihlikliringlar һəм гуnahliringlarda өlgən bolup,**...» — adəm гуnahning ilkidə bolsa roһiy jəһəttin bir «өлүк», «өlgən» bolidu, halas. ■ 2:1 Rim. 5:6; Kol. 2:13.

kutritiwatқан rohқа əgixip, bu ixlarda ilgiri mangoşansilər; **■ 3** biz hər birimizni ilgiri xularning arisida ətlirimizdiki xəhwət-həwəslərdə hayət ətküzgənmiz, ətlirimiz həm öz oy-hiyalimizning hañixliriya əməl kılıp, baxkılarğa ohxax, mahiyəttə «qəzəptiki pərzəntlər» boləqanmiz; **■ 4** biraq Huda, mol rəhim-xəpketni kərsətküqi bolup, bizni səyğəndə bizgə kərsətkən aləmbəhx meñir-muħəbbiti tūpəylidin, — **■ 5** hətta itaətsizliklərdə əlgən waqtimizdimu, bizgə Məsiħ bilən billə jan kirgüzüp (meñir-xəpket bilən kutkuzlunglar!), **■ 6** bizni Uning bilən billə tirildürüp, ərxlərdə Məsiħ Əysa bilən billə olturoşuzoqan; **■ 7** məksiti kəlgüsi zamanlarda Uning Məsiħ Əysada bizgə qaritiloqan mehribanliqi bilən ipadiləngən xapañtining xunqə oşayət zor ikənlikini kəsitixtin ibarəttur; **■ 8** qünki silər xəpket bilənla ixənq arkilik kutkuzlunglar. Bu ix əzünglərdin kəlgən ix əməs, bəlki Hudadin kəlgən iltipət, **■ 9** u zadila adəmlərnin əməl-əjridin kəlməydu, bu həm heçkimning mahtanmasliqi üqündur. **■ 10** Qünki biz Hudaning ixlign hüniridurmiz, həyrhaş ixlər üqün Məsiħ Əysada yaritiloqanmiz; Huda əsli bizning ularda mengiximiz üqün bu ixlarni aldın'ala təyyarlioqanidi. **■ 11**

Xunga silər əslidə ətliringlarğa əsasən «yat əllər» dəp həsablanoşinglarni, — insanning qoli bilən ətliridə «hətnə kilingoşanlar» dəp ataloşanlar təripidin «hətnisiz» dəp ataloşanliqninglarni, **■ 12** xundakla xu qəoşda Məsiħsiz bolup, Israilning puqraliқining sirtida turup, wədilərnə elip kəlgüqi əħdilərnə yat bilip, bu dunyada ümidsiz həm hudasis yaxioşinglarni esinglarda tutunglar; **■ 13** lekin əsli yiraqlarda

□ 2:2 «bügünki kündə itaətsizliktin boləqan pərzəntlər» — «itaətsizliktin boləqan pərzəntlər» degən ibarə insanning əsli tūp təbiitidə itaətsizlikning barliқini kərsitidu (həmmimiz Adəm'atimizning «itaətsiz təbiiti»gə mirashor bolup tuşulduq). Lekin «itaətsizliktin boləqan pərzəntlər» Hudaning xəpkiti bilən Hudaning Əzining pərzəntliri bolidu (5-ayətni kəring). «hawaning həqūқini tutқан həkümdar»... «itaətsizliktin boləqan pərzəntlərnə kutritiwatқан roh» — Xəytanni kərsitidu, əlwəttə. **■ 2:2** Yħ. 12:31; 14:30; 16:11; 1Kor. 6:11; Əf. 6:12; Kol. 3:7; Tit. 3:3. **□ 2:3 «biz hər birimizni ilgiri xularning arisida ətlirimizdiki xəhwət-həwəslərdə hayət ətküzgənmiz ... mahiyəttə «qəzəptiki pərzəntlər» boləqanmiz»** — «qəzəptiki pərzəntlər» ikki bislik ibarə bolup, həm «hərdəmə qəzəpkə tolup yürgən adəmlər» həmde «(Hudaning) qəzəp küniqə bekitilən adəmlər»nimu kərsitidu. **□ 2:5 «hətta itaətsizliklərdə əlgən waqtimizdimu, bizgə Məsiħ bilən billə jan kirgüzüp (meñir-xəpket bilən kutkuzlunglar!),...»** — «Məsiħ bilən billə jan kirgüzüp (janlandurup)...» degənlik nemə bildüridu? Məsiħ Əysa əlgəndə, Huda Uningğa etiқad baolioşuqlarni Uning bilən tənq əlgən, U əlümdin tiriləndə Uning bilən tənq tirilən dəp həsabləqan. «Qoxuqə səz»imizni kəring. **■ (meñir-xəpket bilən kutkuzlunglar!)** — Pawlus muxu yərdə Əfəsusluqlarni rişbətəndürüxtə bək hayajanlinip ketip, tuyuqsiz 8-ayəttiki «silər xəpket bilənla ixənq arkilik kutkuzlunglar!» degən gəpkə etüp ketidu. **■ 2:5** Ros. 15:11; Rim. 6:8; 8:11; Kol. 3:1, 3; Tit. 3:5.

□ 2:8 «qünki silər xəpket bilənla ixənq arkilik kutkuzlunglar» — bu «kutkuzlux» hayət(mamət)liқtiki addiy hətərlərdin əməs, bəlki hətərnin hətiri boləqan gunahtın kutkuzulup mənggü hayatқа erixixtin ibarət. **■ 2:8** Mat. 16:17; Əf. 1:19. **■ 2:9** Rim. 3:27; 1Kor. 1:29. **■ 2:10** 2Kor. 5:17; Əf. 1:4; 4:24; Tit. 2:14. **□ 2:11 «silər əslidə ətliringlarğa əsasən «yat əllər» dəp həsablanoşinglarni»** — «ətliringlarğa əsasən» yaqi «ətlik kəzkarəqə». **■ insanning qoli bilən ətliridə «hətnə kilingoşanlar» dəp ataloşanlar təripidin «hətnisiz» dəp ataloşanliқinglar** — demək, Yəhudiyar təripidin «hətnisiz» dəp ataloşanlar. İnçil boyiqə «həçkiqiy hətnə» əttə əməs, roh-qəlbətə boluxi kerək. Demək, qəlb-roh barliқ xəhsiy arzu-həwəslər, bu dunyağa təwə barliқ ezitkuluқtin «kesiwetilip», Hudağa ibadət kiliхқа ərkin kilingidu. Mundaқ «rohıy hətnə» «adəmning qoli» bilən əməs, pəket Hudaning Muқəddəs Rohı arkilik bolidu. **□ 2:12 «...wədilərnə elip kəlgüqi əħdilərnə yat bilip...»**

— «wədilər» bolsa Hudaning wədiliri, əlwəttə. **■ 2:12** Rim. 9:4.

boləjan silər həzir Məsihning keni arkilik yekın kılındıqlar; ¹⁴ qünki U bizning inaklıkimızdır, U ikki tərəpni bir kılıp otturidiki ara tamni qeqıwətı; ■ ¹⁵ yəni, Əz ətliri arkilik eqmənlikni tügıtip, bəlgilimilərnı kərsətkən, əmrlərnı yətküzgən qanunni bikar kılıp, ikki tərəpni Əzidə yengı bir adəm kılıp yarattı, xuning bilən inaklıknı apiridə kıldı; □ ¹⁶ krestkə mihlinip muxuning wasıtısı bilən eqmənlikni kətl kılıp, ikkisini bir təndə Huda bilən əpləxtürdi; □ ¹⁷ andin U kelip, yiraqlarda turoqan silərgimu inaklık hux həwirini jakarlıdı, yekındikilərgimu inaklıknı jakarlıdı. □ ■ ¹⁸ Qünki hər ikkimizning Uning arkilik bir Rohta Ata aldıoqə kırıx həkukimiz bardur. ■ ¹⁹ Xunga xuningdin baxlap silər musapirlar, yaqə yurttikilər əməs, bəlki mukəddəs bəndilərgə wətəndəx bolisilər, Hudaning əyidikiliridin bolisilər; ■ ²⁰ silər rosullar wə pəyoqəmbərlər boləjan ulning üstigə qurulmaqtisilər; binaning «burjək texi» bolsa Əysa Məsih Əzidur; □ ■ ²¹ Uningda pütkül bina puhta jipsilaxturulup, Rəbdə mukəddəs bir ibadəthana boluxqə əsüp barmakta. □ ■ ²² Silərmu qoxulup Uningda Hudaning bir turaloqəsi boluxqə Rohta birləxtürülüp qurulmaqtisilər.□

3

¹ Xu səwəbtin silər «yat əldikilər» üqün Məsih Əysaning məhbusi

■ **2:14** Yəx. 9:5; Mik. 5:4; Yh. 16:33; Ros. 10:36; Rim. 5:1; Kol. 1:20. □ **2:15** «yəni, Əz ətliri arkilik eqmənlikni tügıtip, bəlgilimilərnı kərsətkən, əmrlərnı yətküzgən qanunni bikar kılıp, ikki tərəpni Əzidə yengı bir adəm kılıp yarattı, xuning bilən inaklıknı apiridə kıldı» — «Məsih Əz ətliri arkilik ... qanunni... bikar kılıp» — Yəhüdiy jamaət həm Hudani tonumaqçı boləjan «yat əllər»ning dostluqta boluxioqə əng qong tosalıq, xuningdək hətta eqmənlikni pəyda kıləjan amil bolsa dəl Huda Musa pəyoqəmbərgə qıxürgən Təwrat qanunidiki bəlgilimilər idi. «Qoxumqə sez»imizdə biz bu bəlgilimilər üstidə tohtilimiz. «Yengı bir adəm» — Məsih wə jamaət, yəni bir bax bir tən bolıdu (Məsih bax, jamaət tən bolıdu).

□ **2:16** «krestkə mihlinip muxuning wasıtısı bilən eqmənlikni kətl kılıp, ikkisini bir təndə Huda bilən əpləxtürdi» — «bir təndə» bolsa Əzining krestkə mihlanəjan teni. Bu tən həzir tirilgəndin keyin Əzi bilən jamaətin tərki b tapqan tən boldı. «Kırıx sez»imizdiki «jamaət» toqıruluk məzmunlarnı kəring. □ **2:17** «andin U kelip, yiraqlarda turoqan silərgimu inaklık hux həwirini jakarlıdı, yekındikilərgimu inaklıknı jakarlıdı» — «U (Məsih) kelip.. silərgimu...hux həwərnı jakarlıdı»... muxu ixta biz Əysa Məsihning «Əz teni boləjan jamaət» bilən bir boləjanlikimizni kərimiz. Məsih Əysa Yəhüdiy həlkigə hux həwərnı jakarlıoqəndin keyin, krestkə mihlinip, kəmülüp, tirilgən; andin ərəkə kətürülgən. U qandaqmu «silərgə («yiraqlarda turoqanlar»oqə, yəni Yəhüdiy əməslərgə) kəldi»? Jawab İnıldiki «Rosullarning paaliyətləri»də kərülıdu. Əysaning əlqiliri, jamaətidikiliri baxqılaroqə hux həwərnı yətküzgəndə, U Əzi ular arkilik muxu ixta kılıdu. Qünki jamaət Əzining tenidur. Məsılən, «Ros.» 1:1-2, 9:4-5 wə izahatları kəring. «Yekın turoqanlar» yəni Yəhüdiylarnı kərsitidu, əlwəttə. ■ **2:17** Yəx. 57:19; Əf. 3:12.

■ **2:18** Yh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 3:12; İbr. 10:19. ■ **2:19** Gal. 6:10.

□ **2:20** «silər rosullar wə pəyoqəmbərlər boləjan ulning üstigə qurulmaqtisilər» — yaqı, «silər rosullarning wə pəyoqəmbərlərnıng ulning üstigə qurulmaqtisilər». «silər rosullar wə pəyoqəmbərlər boləjan ulning üstigə qurulmaqtisilər; binaning «burjək texi» bolsa Əysa Məsih əzidur» — «qoxumqə sez»diki «rosullar wə pəyoqəmbərlər» üstidiki muzakirimizni kəring. ■ **2:20** Yəx. 28:16; Mat. 16:18; 1Kor. 3:9,10; 1Pet. 2:4; Wəh. 21:14 □ **2:21** «Uningda pütkül bina puhta jipsilaxturulup, Rəbdə mukəddəs bir ibadəthana boluxqə əsüp barmakta» — «Rəbdə» «Məsih Əysaning Əzidə». 22-ayəttə «Rəbdə» «Uningda» dəp elinidu.

■ **2:21** 1Kor. 6:19; 2Kor. 6:16; Əf. 4:16. □ **2:22** «Silərmu qoxulup Uningda Hudaning bir turaloqəsi boluxqə Rohta birləxtürülüp qurulmaqtisilər» — «Roh» — Mukəddəs Roh, Hudaning Rohı.

bolоjan mənki Pawlus — □ ■ 2 (silər bəlkim mаngа tapxurulojan, silərgə Hudaning xəpkitini elip bəridiojan oјodidarlikim toоruluk, ■ 3 yəni Uning mаngа wəhiy bilən sirni аyan kילוanlikі toоruluk həwərdar boluxunglar mumkin (mən bu toоrisida ilgiri az-paz yazоjanidim; □ ■ 4 silər uni okuоjininglarda, Məsihning siri toоruluk yorutulojanlikimni bilip yetisilər) 5 ilgiriki dəwrlərdə bu sir insan baliliriоја Uning mukəddəs rosulliri wə pəyoјəmbərlirigə Roh арkilik həzirkidək enik wəhiy kilinoјandək, аyan kilinojan əməs. □ ■ 6 Demək, hux həwər арkilik «yat əldikilər»din bolоjanlarmu ortak mirashorlar, təndiki ortak əzalar, Məsih Əysada bolоjan wədidin ortak bəhrimən bolоjuqilar bolidu; □ 7 Hudaning xəpkiti mаngа elip kəlgən iltipat bilən, Uning küç-kudritining yürgüzülüxi bilən, mən bu ixkа hizmətkar kіlip təyinləndim; ■ 8 mаngа — mukəddəs bəndiliri iqidiki əng təwinidinmu təwən bolоjan mаngа muxu iltipat, yəni əllər arisida Məsihning məlqərligüsiz baylikliri toоruluk hux həwər jakarlar □ ■ 9 wə xundakla həmmini yaratkən Hudada yoxurun bolup kəlgən bu sirning qandaq əməlgə axuruluxi toоruluk həmməylənni yorutux hizmiti amanət kіlini. ■ 10 Buning məksiti ərxlərdə bolоjan həkümrانlarоја həm hоқuklarоја Hudaning kəp tərəplimilik danaliki jamaət арkilik həzir аxkarə kіlinixtin ibarəttur.

□ 3:1 «Xu səwəbtin silər «yat əldikilər» üçün Məsih Əysaning məhbusi bolоjan mənki Pawlus —...» — «Məsih Əysaning məhbusi» — Pawlus bu məktupni yazоqanda Rimdiki bir türmide yatattı. Xübhisizki, rimliklar Pawlusni «bizning məhbusimiz» dəp оylaytti — ləkin Pawlus ixkа baxıqə qaraytti. Rimliklarning uni qoloја elip türmigə taxloјni Hudaning iradisi bolup, xu ix bilən yat əllərdin bolоjan ixəngüqilərnin kəp payda kəridiojanlikioја Pawlusning kəzi yətkən; xuning bilən Pawlus: «silər yat əldikilər üçün» eytkanda, mən «rimliklarning məhbusi» əməs, bəlkі «Məsihning məhbusi»mən» dəydu. Əməliyəttə Pawlusning bu səzliri 14-ayəttə dawamlixidu. 2-13-ayətlərnin həmmisi «tirnak ıqigə» elinojan. ■ 3:1 Ros. 2:13; Əf. 4:1; Fil. 1:7,13,14,16; Kol. 4:3; 2Tim. 1:8; Flm. 1. ■ 3:2 Ros. 13:2; Rim. 1:5; Əf. 3:8. □ 3:3 «yəni Uning mаngа wəhiy bilən sirni аyan kילוanlikі toоruluk həwərdar boluxunglar mumkin (mən bu toоrisida ilgiri az-paz yazоjanidim...)» — mumkinçiliki barki, «mən yənə bu toоrisida ilgiri az-paz yazоjanidim» dəgən səz bolsa uning məzkur məktupiti 1-bab 9-ayəttə «Məsihning siri» toоruluk yəzojan səzlrini kərsitidu; bizningqə u uning Əfəsuslукlarоја ilgiri yəzojan sir hetini kərsitidu. ■ 3:3 Ros. 22:17,21; 26:16,17; Rim. 16:25; Gal. 1:11,12. □ 3:5 «... rosulliri wə pəyoјəmbərlirigə Roh арkilik həzirkidək enik wəhiy kilinoјandək...» — «Roh» — Hudaning Rohi, Mukəddəs Roh. «ilgiriki dəwrlərdə bu sir insan baliliriоја uning mukəddəs rosulliri wə pəyoјəmbərlirigə Roh арkilik həzirkidək enik wəhiy kilinoјandək, аyan kilinojan əməs» — rosulning səzliri intayin zildur. U Məsih wə jamaət toоruluk bu sir ilgiriki dəwrlərdə kət'iy аyan kіlinmay qalojan əməs, dəp puritidu; əməliyəttə bolsa Təwrattiki pəyoјəmbərlərnin bəzi bəxərətilridə həm Təwratta hatiriləngən bəzi wəxələrdə bu sir puritilip oјil-pal kərunidu. ■ 3:5 Ros. 10:28. □ 3:6 «demək, hux həwər арkilik...» — «hux həwər» — оқurmənlərnin esidə bolux kerəkki, «Injil» dəgən səz dəl «hux həwər» dəgən mənide. «demək, hux həwər арkilik «yat əldikilər»din bolоjanlarmu ortak mirashorlar, təndiki ortak əzalar, Məsih Əysada bolоjan wədidin ortak bəhrimən bolоjuqilar bolidu» — Yəhudiy əməslərnin «ortak mirashor» bolоjanlikі «ixəngüqi Israil bilən ortak mirashor» bolоjanlikini kərsitidu; «tən» muxu yərdə Məsihning teni, yəni jamaətni kərsitidu. ■ 3:7 Əf. 1:19; Kol. 2:12. □ 3:8 «əllər arisida Məsihning məlqərligüsiz baylikliri toоruluk hux həwər jakarlar» — «əllər» Mukəddəs Kitabta daim deyiləndək, «Yəhudiy əməslər», «yat əlliklər»ni kərsitidu. ■ 3:8 Ros. 9:15; 13:2; 22:21; 1Kor. 15:9; Gal. 1:16; 2:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11,15. ■ 3:9 Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Yh. 1:3; Rim. 16:25; Əf. 1:9; Kol. 1:16, 26; 2Tim. 1:10; Tit. 1:2; Ibr. 1:2; 1Pet. 1:20.

□ ■ 11 Bu ix bolsa, Uning Məsih Əysa Rəbbimizdə ijrа қilinojan mənggүlүk muddiasi boyıqıdır; □ 12 Uning ixənq-sadıqlıqı arқılık biz jasarətkə həm Hudaning aldıoja hatırjəmlık bilən kirix hоқuқioja igə bolduk; ■ 13 xuning үqүн silərdin etünimənki, mening silər үqүн tartқан japa-jəbirlirim түpəylidin pərixan bolmanglar; qünki bu ix silərnıng xan-xəripinglar bolıdu).□ ■

14 Mən xu səwəbtin tizlirimni Atioja pükimənki, □ 15 (asman-zemindiki barlık atilik munasiwətlər Uningdin «ata» namini alıdu) □ 16 U Öz xan-xəripidiki baylıklar bilən, Rohi arқılık silərnı iқki dunyayinglarda küqləndürgəy; □ ■ 17 xuning bilən Məsih kəlbınglarda ixənq arқılık turup, silər mehir-muhəbbət iqidə yiltiz tartojan, ul selinojan, ■ 18-19 barlık mukəddəs həndilər bilən billə Məsihning muhəbbitining kəngliki, uzunluqi, qongkurluqi wə egizlikini qüxinip igiliwaləysilər; yəni adəmnıng bilip yetixidin həssiləp exip qüxidojan Uning muhəbbitini bilip yətkəysilər, xuningdək Hudaning mukəmməl jəwhiri bilən toldurulojaysilər. □ 20 Əmdi iқimizdə yürgüzidojan kudriti boyıqə barlık tilikimiz yaki oyliojanlirimizdinmu həddi-həsabsiz artuq wu-judka qikirikxa kadir Bolojuqioja, — ■ 21 Uningoja dəwrđin dəwrgiqə, əbədil'əbədgiqə jamaəttə Məsih Əysa arқılık xan-xərəp boləjay! Amin!

4

1 Əmdi xu səwəblərdin, Rəbning məhbusi boləjan mənki, *Hudaning* silərnı qaқirojan *büyük* qaқirikioja layıq həlda mengixliringlarnı etünimən, ■

□ 3:10 «Buning məksiti ərxlərdə boləjan həkümrənləroja həm hоқuқlarоја Hudaning kəp tərəplimilik danaliki jamaət arқılık hazır axkarə қilınixtin ibarəttur» — «ərxlərdə boləjan həkümrənlər» həm hоқuқlar bəlkim həm pərixilər wə yənə jin-xəytənlərnı kərsitidu (6:12ni kərüng). ■ 3:10 1Pet. 1:12. □ 3:11 «Uning Məsih Əysa Rəbbimizdə ijrа қilinojan mənggүlүk muddiasi boyıqıdır» — baxka birhil tərijimisi bolsa «Uning Məsih Əysa Rəbbimizdə nıxan қilinojan mənggүlүk muddiasi boyıqıdır». ■ 3:12 Yh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 2:18; İbr. 10:19. □ 3:13 «xuning үqүн silərdin etünimənki, mening silər үqүн tartқан japa-jəbirlirim түpəylidin pərixan bolmanglar; qünki bu ix silərnıng xan-xəripinglar bolıdu» — bu ayətnıng üq mümkinqılıki bar mənisı toqruluk «қoxumqə sez»imizni kərüng. ■ 3:13 Fil. 1:14; Kol. 1:24; 1Tes. 3:3. □ 3:14 «xu səwəbtin

...» — 1-ayətnıng dawamı. «mən xu səwəbtin tizlirimni Atioja pükimənki, ...» — «Ata» Huda, əlwəttə. Bəzi kəna keqürmilərdə «Xu səwəbtin tizlirimni Rəb Əysa Məsihning Atisioja pükimənki,...» deyilidu. □ 3:15 «asman-zemindiki barlık atilik munasiwətlər Uningdin «ata» namini alıdu» — bu səznıng əhmiyiti bəlkim xuki, Huda «Ata» boləqəndin keyin, asman-zeminni «atilik», yəni «ata-balilik» (məyli insanlar arisida bolsun, həywanlar arisida bolsun yaki həttə əsümlüklər arisida bolsun) munasiwətlər bilən toldurojan. Pawlus, Huda Özining atilik muhəbbitini muxu kepligən munasiwətlər bilən ispatlımaqçı boləjan yərdə, mən Uning pərzənti bolux süpitim bilən, Uningdin muxundəк büyük tiləkni tolimu ixənq bilən tiləyman, deməki. □ 3:16 «U Öz xan-xəripidiki baylıklar bilən, Rohi arқılık silərnı iқki dunyayinglarda küqləndürgəy» — «iқki dunya» grek tilidə «iқki adəm» — bu ibarə adəmnıng rohini, kəlbini, «iқki dunya»sini kərsitidu. ■ 3:16 Əf. 6:10. ■ 3:17 Kol. 2:7. □ 3:18-19 «barlık mukəddəs həndilər bilən billə Məsihning muhəbbitining kəngliki, uzunluqi, qongkurluqi wə egizlikini qüxinip igiliwaləysilər; yəni adəmnıng bilip yetixidin həssiləp exip qüxidojan unıng muhəbbitini bilip yətkəysilər, xuningdək Hudaning mukəmməl jəwhiri bilən toldurulojaysilər» — oқurmənlər dikqəт қiliduki, bu uluq ixlər үqүн, bolupmu muhəbbətni toluq igiliwelix үqүн Hudaning Rohi arқılık kəlgən küq-kudrət tolimu kerəktur (16-ayətni kərüng). ■ 3:20 Rim. 16:25. ■ 4:1 Yar. 17:1; 1Kor. 7:20; Fil. 1:27; Kol. 1:10; 1Tes. 2:12.

² һəммə ixta кəmtərlik wə yuwax-mulayimlik bilən, səwrqanlik bilən, bir-biringlarоја muһəbbət iqidə kəng qorsaq bolup, ³ inaq-hatirjəmlikning rixtisi bilən, Rohṭa bolоjan birlikni tutuxkа intilixinglarni *ətünimən*. ⁴ Tən birdur; Roh birdur; — huddi qaqirilоjininglarda, ohxax bir arzu-ümidkə qaqirilоjininglardə, — ⁵ Rəb birdur; iman-etikad birdur; qəməldürülük birdur; ⁶ һəmming Huda'Atisi birdur; U bolsa һəmmidin üstün turoquci, һəmmini yürgüzgüqi wə һəmmimizning iqidə Bolоquqidur. ⁷ Xundaktimu һазir һərbirimizgə Məsiһning iltipatining оlqimi boyiqə xəpkət təkdим қилинoқandur; ⁸ xunga, muқəddəs kitabta *Huda eytkinidək*: —

«U yukiriоја kətürüldi,

Insanlarni tutkun қилоқилarni U Өzi əsir қилир elip kətti, Һəм insanlarоја iltipatlarni təkdим қildi». □ ■

⁹ Əmdi «kətürülgən» zat bolsa, *awwal* yərning tegigə qüxkən zatning Өzi əməsmu? □ ■ ¹⁰ Qüxkən zat bolsa barlik әrlərdin yukiriоја kətürülgənninг dəl Өzidur; kətürülүxininг məksiti, aləmninг barliқini talduruxtın ibarət; ¹¹ Xunga, bəzilərnin rosullar; bəzilərnin pəyoqəmbərlər; bəzilərnin hux һəwərqilər; bəzilərnin baққuqi wə yaqi təlim bərgüqilər қилир təyinliғən dəl Өzidur. □ ■ ¹² Bularning məksiti muқəddəs bəndilərnin һizmət wəzipisigə, jümlidin Məsiһning

□ 4:2 «**һəммə ixta кəmtərlik wə yuwax-mulayimlik bilən, səwrqanlik bilən...**» — Inјilda «yuwax-mulayimlik»ning alaһidiliki bar; u bolsimu kоrқunqın kiqlükлərgə yol qоyidiоjan aјizlik əməs, bəlki Hudaning yolida talax-tartixlardin қол üzүx, Hudaning һəммə ixlirimizni zorawanlıқsiz, jedəlsiz тооra orunlaxturuxiоја iman baоlaxtur; muxundaқ pozitsiya mulayim, yuwaxlik bilən bildürüldü. ■ 4:2 Kol. 1:11; 3:12; 1Tes. 5:14. □ 4:3 «**... Rohṭa bolоjan birlikni tutuxkа intilixinglarni ətünimən**» — «Rohṭa» — Hudaning Rohida, Muқəddəs Rohṭa. ■ 4:5 Қан. 4:39; Mal. 2:10; 1Kor. 8:4, 6; Luka 12:50 □ 4:6 «**һəmmimizning iqidə Bolоquqidur**» — bəzi kona kəqürmilərdə «һəmming iqidə Bolоquqidur» (yaqi «һəmming iqididur» yaqi «һəmminglarning iqidə Bolоquqidur») deyilidu. 4-7-ayətlər kərsətkən birliklər тооrluluk «қоxumqə sөz»imizdə қisқiqə muzakirə қilimiz. ■ 4:7 Rim. 12:6; 1Kor. 12:11; 2Kor. 10:13; 1Pet. 4:10. □ 4:8 «**xunga, Muқəddəs Kitabta Huda eytkinidək**: — «U yukiriоја kətürüldi, insanlarni tutkun қилоқилarni U Өzi əsir қилир elip kətti, һəм insanlarоја iltipatlarni təkdим қildi»» — rosul Pawlus bu səzilridə «Zəbur»diki 68:18ni nəқil kəltürүp түp manini yakünliғan. «Yukiriоја kətürüldi» Məsiһning өlümdin tiriliр әrlərgə kətürülgənlikini kərsitidu. U әrxin Өzigə ixəngənlərgə Muқəddəs Rohni əwətip һərhil iltipatlarni təkdim қildi wə xuningdək һазirmu təkdim қilmaqta. Bu aјayib bəxarətninг mənisini toluқraq tonux үqün biz «Zəb.» 68:18gə қоxқан izahatni kəring. ■ 4:8 Zəb. 68:18 □ 4:9 «**Əmdi «kətürülgən» zat bolsa, awwal yərning tegigə qüxkən zatning Өzi əməsmu?**» — Məsiһning «yərning tegigə (grek tilida «təgliриgə») qüxkən»liki nemini kərsitidu? «Zəb.» 139:15ni kəring. Bu Zəburdiki küy boyiqə «yərning təgliри» bolsa insanning түp təbiiti xəkilləndürülgən jay bolup, Məsiһning «yərning təgliриgə qüxүx»i bəlkim dəl insanning təbiitining түp məsilisini, yəni gunahlik mahiyitimizni үzül-kesil bir tərəp қilixi үqün idi. Xunga bizningqə bu ibarə Məsiһ krestkə mihlinixning qongқur azablirida bir tərəp қilоjan ixlarni kərsitidu; bəzi alimlar, Məsiһning «qüxkənlik», өlümdin keyin roһining təhtisaraқə qüxkənlikini kərsitidu, dəp қaraydu. Buningmu mumқinliқi bar. ■ 4:9 Yһ. 3:13; 6:62; Zəb. 139:15 □ 4:11 «**Xunga, bəzilərnin rosullar, bəzilərnin pəyoqəmbərlər, bəzilərnin hux һəwərqilər, bəzilərnin baққuqi wə yaqi təlim bərgüqilər қилир təyinliғən dəl Өzidur**» — оқurmənlər diқkət қiliduki, bu ayəttə eytilоjan sowaqatlar (8-ayətni kəring) «roһiy iltipatlar» əməs, bəlki «roһiy iltipatlar»qа igə bolоjan roһiy adəmlərdur. Məsiһ muxundaқ adəmlərnin jamaiti wə dunyani bərikətləx үqün təyinləydu. ■ 4:11 1Kor. 12:28.

tenini qurup qıxıxka qorallandurup kamalətke yatküzüxtin ibarət; □ ■ 13 wəzipə həmmimizning etiğadta həm Hudaning Oqlini toluk tonuxta birlikkə keliximizgigə, kamil adəm bolup yetixip qıxiximizogığə, — yəni Məsihning mukəmməl jəwhiri gəwdiləngən kəddi-kəmət əlqimigə yetiximizgigə dawamlaxturulmaqta; 14 xundak bolojanda, yənə gədək balilardin bolmay, adəmlərnəng kuwluqidin oylap qıxkan aldamqi niyət-pılanliri bilən, ularning hiylə-nəyringidin qıxkan təlimatining dolkunliridin urulup, uning hərhil xamilida uyak-buyakka uqurulup kətməymiz; ■ 15 əksiğə, mehır-muhəbbət iqidə turup həkikətke berilip ix kərup, beximiz bolojan Məsihkə baqlinixta hər jəhəttin əsüp yetilidijənan bolimiz; □ ■ 16 Uningdin pütkül tən, əzaliri bir-birigə jipsilaxturulup, ozukluk təminligüqi hərбір əgə arkilik bir-birigə tutaxturulup, hərбір əzənan əzigə has əlğəngən wəzipini etixi bilən barojanqə əstürülüp, muhəbbət iqidə əz-əzini kurup qıxıxka ixlimətkə. □ ■

17 Xunga xuni eytimənkı, Rəbtə uni tapılaymənki, yat əllərnəngkidək, yəni ularning əz oy-pikirlirining bımənilikidə mangojinidək mengiwərməslikənglar kerək; ■ 18 ular kəlbining kattiklikidin kelip qıxkan bilimsizlik tıpəylidin, Hudaning hayatidin ada-juda kılınip, qüxəngisi karəngəulixip kətkən, ■ 19 ar-nomusni taxliwetip, nəpsaniyətqiliki awup hərhil iplasliklarni yürgüzixkə, kəyp-sapaşə berilgən. 20 Əmma silər bolsənglar, Məsihni xundak yolda əginip tonuəjan əməssilər — 21 (həkiqətning əysada boləjnidək, uni həkiqətən angliəjan, uningdə əgitilgən bolsənglar) — 22 demək, ilgiriki turmuxənglarəja has boləjan, aldamqi arzu-həwəslərgə əgixip əzini buləjoşuqi «kəna adəm»ni seliwetip, □ ■ 23 oy-zəhninglarning rohidə yəngilinip, 24 Hudaning ohxaxliqəja əsasən, həkiqəttin qıxkan həkkanıylikta wə pak-mukəddəslikta yaritiləjan «yengi adəm»ni kiyiwelixinglar kerəktur. ■ 25 Xuning bilən yaləjanqilikni seliwetip, hərbirimiz əz yəkinlirimiz bilən həkiqətəni səzlixəyli; qünki biz bir-birimizgə nisbətən bir tənning əzaliridurmiz. ■

26 «Aqqiklininglar, əmma gunah kilmənglar»; oşəzipinglar kün patkuə

□ 4:12 «mukəddəs bəndilərnı hizmət wəzipisigə, jümlidin Məsihning tenini kurup qıxıxka ...» — «jümlidin» — yaki «yəni» dəp qüxəngili bolidu. «Bularning məksiti mukəddəs bəndilərnı hizmət wəzipisigə, jümlidin Məsihning tenini kurup qıxıxka qorallandurup kamalətke yatküzüxtin ibarət» — demək, rosullar, pəyoşəmbərlər, hux həwərqilər, bəkkəuqılar wə təlim bərgüqilər (11-ayət)ning wəzipisi Məsihning teni boləjan jamaətni Hudaning toluk hizmitini kılıx üqün qorallanduruxtin ibarəttur. Hudaning hizmitini kılıdijənan bu «rohaniy adəmlər»lə əməs, bəlki pütkül jamaətning həmmə əzaliri əz roli boyiqə wəzipisigə əməl kılıxi kerəktur. «Kurup qıxıx» dəgən ibarə toşruluk «kırax səz»iminzı kəring. Grek tilida «qorallandurup kamalətke kəltürix» birlə səz bilən ipadiliniđu. ■ 4:12 Rim. 12:5; 1Kor. 5:23; Əf. 1:23; 5:23; Kol. 1:24. ■ 4:14 Mat. 11:7; 1Kor. 14:2. □ 4:15 «... beximiz boləjan Məsihkə baqlinixta hər jəhəttin əsüp yetilidijənan bolimiz» — səzmusəz tərijimisi: «... beximiz boləjan Məsihkə baqlinixta Uningəja (yaki «Uning iqigə») hər jəhəttin əsüp yetilidijənan bolimiz». Demək, «kəlikəjan uning tənining bir əzasi boləjan həlda ... dawamlıq əsidiəjan...». ■ 4:15 Əf. 5:23; Kol. 1:18. □ 4:16 «Uningdin pütkül tən, əzaliri bir-birigə jipsilaxturulup, ozukluk təminligüqi hərбір əgə arkilik bir-birigə tutaxturulup...» — «putkül tən» — jamaəttur. ■ 4:16 Rim. 12:5; 1Kor. 12:27; Əf. 2:21. ■ 4:17 Rim. 1:9, 18; 1Pet. 4:3. ■ 4:18 1Tes. 4:5. □ 4:22 «ilgiriki turmuxənglarəja has boləjan, aldamqi arzu-həwəslərgə əgixip əzini buləjoşuqi «kəna adəm»ni seliwetip, ...» — «kəna adəm» toşruluk «Rim.» 6:6 wə izahətini kəring. ■ 4:22 Kol. 3:9; İbr. 12:1; 1Pet. 2:1. ■ 4:24 Rim. 6:4; Kol. 3:10; 1Pet. 4:2. ■ 4:25 Zək. 8:16.

dawam etiwərmisun; □ ■ 27 yaki Ibliska heq orun koyup bərmənglar. □ ■ 28 Ooři ikkinçi oörilik kılmisun; əksiqə u mehnet kilip ikki kolioja tayinip halal ix kılsunki, həjiti bololanlaroјimu bөлüp bərgüdək öz tapkıni bolsun. ■

29 Aozinglardin heqkandak iplas söz qıkmisun, pəkət angliouqularoja xəpkət yətsun üqün, ehtiyajka uyğun wə adəmni kurup qıkidiojan səzləni eytinglar. ■ 30 Hudaning Mukəddəs Rohioja azab bərmənglər; qünki silər Uning bilən hər-nijat küni üqün mehürləngənsilər; □ ■ 31 əzünglardin hərəkəndək əq-adawət, aqqıq-oşəzəp, kəhr, jedəl-majiralar, til-ahənət həmdə hərhil kəra niyətləni neri kılinglar; ■ 32 bir-biringlaroja mehriban, yumxak dillik bolup, Huda Məsihtə siləni kəqürüm kıloјinidək bir-birininglarni kəqürüm kılinglar. □ ■

5

(Dawami)

1-2 Xunga Hudaning səyümlük pərzəntliridin bolup, Uni ülgə kılinglar; həmdə Məsih bizni səyüp, Özini biz üqün Hudaoja huxpurak süpitidə hədiyə-kurbanlik boluxka atap pida kıloјandək silərmu muhəbbət iqidə menginglar. ■ 3 Əmma mukəddəs bəndilərgə layik həlda, buzukluk, hərəkəndək paskinilik yaki nəpsaniyətilik aranglarda hətta tiloјimu elinmisun; ■ 4 Xundakla iplaslik, əhmikanə paranglar yaki qakina qakqaklarmu tilinglaroja elinmisun — bularmu muwapik əməstur — bəlki aozinglardin təxəkkürlər qıksun.

5 Qünki xuningdin həwərdarsilərki, hərəkəndək buzukluk kılojuqi, napak boluquqi yaki nəpsaniyətqi kixi (bundak kixi əməliyəttə bir butpərsəkə barawər) Məsih wə Hudaning padixahlikioja mirashor bolalmaydu. ■

6 Heqkimgə əzünglarni kuruk gəplər bilən aldatmanglar; qünki bu ixlar tüpəylidin Hudaning oşəzipi itətsizliktin bololan pərzəntlərnin bexioja qıxidu. ■

7 Xunga ularoja muxu ixlarda xerik bolmanglar; 8 qünki silər əsli kərangoluluk idinglar, ləkin həzir Rəbdə yorukluksilər; yoruklukning

□ 4:26 «Aqqiklininglar, əmma gunah kılmanglar» — «Zək.» 8:16, «Zəb.» 4:4. Bu ayət 25-ayəttiki «həkiqətni səzlixayli» dəgən söz bilən baolıktur. Bir tərəptin aqqiklinixka tegixlik səwəbi bolup turup gəp kılmisa gunah bolidu; yənə bir tərəptin aqqıq adəmni gunahka baxliximu mumkin, xu tərəptinmu həzi boluxi kerək. Xunga «Aqqiklininglar, əmma gunah kılmanglar» deyilidu. «oşəzipinglar kün patkuqə dawam etiwərmisun» — yənə birhil tərijimi: «Aqqiklaxning səwəbi kün patkuqə dawamlixiwərmisun». Əgər bu tərijimə toşra bolsa, adəm uningoja zadi kəndək əməl kılixi kerək? — bizninggə bu tərijimə məntiqioje uyğun əməs.

■ 4:26 Zəb. 4:4 □ 4:27 «yaki Ibliska heq orun koyup bərmənglar» — «Iblis» — Xəytan. ■ 4:27 Yək. 4:7; 1Pet. 5:9. ■ 4:28 Ros. 20:35; 1Tes. 4:11; 2Tes. 3:8,12. ■ 4:29 Mat. 12:36; Əf. 5:3, 4. □ 4:30 «qünki silər Uning bilən hər-nijat küni üqün mehürləngənsilər» — «hər-nijat küni» — 1:14dikə izahətni kəring. ■ 4:30 Luqa 21:28; Rim. 8:16,23; 2Kor. 1:22; 5:5; Əf. 1:13,14. ■ 4:31 Kol. 3:19. □ 4:32 «Məsih bizni səyüp, Özini biz üqün Hudaoja huxpurak süpitidə hədiyə-kurbanlik boluxka atap pida kıloјandək silərmu muhəbbət iqidə menginglar» — «huxpurak süpitidə hədiyə-kurbanlik» muxu yərdə (barlikə Hudaoja atap kəydürülgən) «kəydürmə kurbanlik» kəzdə tutulidu. ■ 4:32 Mat. 6:14; Mar. 11:25; Fil. 2:1; Kol. 3:12,13. ■ 5:1-2 Yh. 13:34; 15:12; Gal. 2:20; 1Tes. 4:9; Tit. 2:14; 1Pet. 3:18; Ibr. 8:3; 9:14; 1Yuhə. 3:23; 4:21 ■ 5:3 Mar. 7:21; Əf. 4:29; Kol. 3:5. ■ 5:5 1Kor. 6:10; Gal. 5:19; Kol. 3:5; Wəh. 22:15. ■ 5:6 Yər. 29:8; Mat. 24:4; Mar. 13:5; Luqa 21:8; Kol. 2:4,18; 2Tes. 2:3; 1Yuhə. 4:1.

pərzəntlirigə layıq menginglar⁹ (qünki yoruklukning mewisi toluq mehribanlik, həkkaniylik wə həkikəttin tərki b tapqandur),¹⁰ nema ixlarning Rəbni hursən kildiojanlikini oğinip ispatlanglar.¹¹ Karangösuluktiki mewisiz ixlar bilən qetilib qalmanglar; əksi qə, ularni eqip əyiblənglar; ¹² qünki ularning yoxurunqə xilənglinirini hətta tiloşa elixmu nomus ixtur.¹³ Əmma yorukluk bilən əyibləp axkarilanojan hərəkəndək nərsə oçuk kərünüdu; yorukluk axkarilanojan həmmə nərsə yoruklukka aylinidu. ¹⁴ Xuning üçün U mundək dəydu: —

«Oyojan, əy uyquqi!

Tiril ölüklər arisidin!

Wə Məsih seni parlap yoritidu».¹⁵

¹⁵ Xuning üçün silərnin mengiwatqan yolunglaroşa ehtiyat bilən dikqət kilinglar; yolunglar nadanlarningkidək əməs, danalarningkidək bolsun;

¹⁶ wəqit-pursətni oşəniymət bilip tutuwelinglar; qünki muxu dəwr rəzildur. ¹⁷ Bu səwəbtin nadan bolmanglar, bəlki Rəbning iradisining nema ikənlikini qüxəngüqi bolunglar; ¹⁸ Həraq-xarab iqip məst bolmanglar; xundək kilik adəmnə xallaklaxturidu; buning ornioşa Rohka tolduruloşuqi bolunglar; ¹⁹ bir-biringlaroşa zəbur-nəoşmilər, mədhiyə küyliri wə rohiy nahxilar eytixip, kəlbinglarda nahxa-nəoşmilər yangritip Rəbni mədhiiylənglar; ²⁰ hərdaim həmmə ixlar üçün Rəb Əysə Məsihning namida Huda həm Ata Boləşuqioşa təxəkkür-rəhmət eytinglar; ²¹ Məsihtin əyminip, bir-biringlaroşa boysununglar.

²² Silər ayallar; Rəbkə boysunoşandək öz ərliringlaroşa boysununglar;

²³ qünki Məsih jamaətnin bexi boləşandək, ər ayalning bexidur; Məsih yənə təngə kütquzəşuqidur. ²⁴ Əmdiliktə jamaət Məsihkə boysunoşandək, ayallar ərlirigə həmmə ixta boysunsun.

²⁵ Ərlər ayalliringlarni səyünglər, huddi Məsihningmu jamaətni səyüp,

^{5:8} 1Tes. 5:4. ^{5:9} Gal. 5:22. ^{5:11} Mat. 18:17; 1Kor. 5:8; 10:20; 2Kor. 6:14; 2Tes. 3:14. ^{5:13} Yh. 3:20,21. ^{5:14} «Oyojan, əy uyquqi! Tiril ölüklər arisidin! Wə Məsih seni parlap yoritidu» — bu səzlər Təwrattiki bexarət əməs, bəlki

Təwrattiki birnaqqə bexarətlərnin birhıl yəküni yaki Injil dəwrədiki naməlum pəşəşəmbərnin küy-mədhiiyə səzlidiridən elinojan səzlər boluxi mumkin. ^{5:14} Rim. 13:11; 1Tes. 5:6.

^{5:15} Kol. 4:5. ^{5:16} «wəqit-pursətni oşəniymət bilip tutuwelinglar...» — grek tilida «muxu künlarni oşəniymət bilip tutuwelinglar...». ^{5:16} Rim. 13:11. ^{5:17} Rim. 12:2; 1Tes. 4:3.

^{5:18} «həraq-xarab iqip məst bolmanglar; xundək kilik adəmnə xallaklaxturidu; buning ornioşa Rohka tolduruloşuqi bolunglar.» — «Roh» — Hudaning Rohi, Muqəddəs Roh. ^{5:18} Pənd. 23:29; Yəx. 5:11,22; Luqa 21:34; Ros.2:4

^{5:19} «bir-biringlaroşa zəbur-nəoşmilər, mədhiiyə küyliri wə rohiy nahxilar eytixip, kəlbinglarda nahxa-nəoşmilər yangritip rəbni mədhiiylənglar» — «zəbur-nəoşmilər» bəlkim sazəşə təngəx kilinip eytilidojan nahxilar; «mədhiiyə küyliri» bəlkim sazəşə nahxilar; «rohiy nahxilar» bəlkim stihiyiliktin, əzlikidin, Muqəddəs Rohning ilhami bilən eytiləjan nahxilarni kərsitixi mumkin («1Kor.» 14:15ni wə izahətlərnimu kərünq). ^{5:19} Kol. 3:16. ^{5:20} Kol. 3:17; 1Tes. 5:18.

^{5:21} «Məsihtin əyminip, bir-biringlaroşa boysununglar» — bu ixlər wə qəlojan jekiləxlər əsasən həmmisi «Muqəddəs Rohka tolduruloşuqinunq nətijisidur. «Məsihtin əyminip, bir-biringlaroşa boysununglar» — «Məsihtin əyminix» biringqi orunda bolux kərək; jamaəttiki məlum bir kərindixioşa boysunux Məsihning əmrlirigə uyojan kəlmisə u qəşəda u kərindixioşa boysunmaslik kərəktur. ^{5:22} Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Kol. 3:18; Tit. 2:5; 1Pet. 3:1.

^{5:23} «qünki Məsih jamaətnin bexi boləşandək, ər ayalning bexidur; Məsih yənə təngə kütquzəşuqidur» — «təş» muxu yərdə «jamaət»ni kərsitidu. Yənə bir tərəptin rosul Pawlus muxu yərdə «Məsih təngə kütquzəşuqidur» deşən səzi bilən, ərninq əz ayalini kütquzəş wə ayalining tenini əsrx məs'uliyiti bar, deşənni puritidu. ^{5:23} Rim. 12:5; 1Kor. 11:3; 12:27; Əf. 1:22,23; 4:12,15; Kol. 1:18,24.

uning үqün Özini pida қilојinidək sөyünglar; ■ 26 *Məsiһning jamaət üqün* xundak қilixi jamaətni muқəddəs қilip, «dasning süyi» bolојan sөz-kalam bilən yuyup paklandurux üqündur, □ ■ 27 xuningdək jamaətni xərəplik һaldа Özigə һazir қilip, uni һeq daо, қoruk yaki bularоја ohxax һərқandak nərsilərdin һaliy қilip, toluқ muқəddəs wə əyibsiz қilixtin ibarəttur. ■ 28 Xuningоја ohxax, ərlər öz ayallirini öz tenini sөygəndək sөyüxi kerəktur; өз ayalini sөygən kixi özini sөygən bilən barawər. 29 Qünki һeqkim əsla özining etidin nəprətləngən əməs, əksiqə uni ozuқlanduridu һəm asraydu; bu huddi Məsiһning jamaətni *ozuқlanduridiојinioја һəm uni asraydiојinioја* ohxaydu. 30 Qünki biz Uning tenining əzaliridurmiz: —□ ■

31 «Xu səwəbtin ər ata-anisining yenidin ayrliр, өз ayalioја baоқlinidu; ikkisi bir tən bolidu».□ ■

32 Bu sir intayin qongқurdur; əmma mən һazir Məsiһ wə jamaət toqruluk sөzləwatimən. □ 33 Əmma silərmu һərbiringlar өз ayal-inglarni өзünqlarni sөygəndək sөyünglar; ayal bolsa, eridin əyminip, uni һөрmətlisun.

6

1 Balilar, Rəbdə ata-aniliringlarоја itaət қilinglar; qünki bu durusdur.■

2 «Atangni wə anangni һөрmətlə» — bu bolsa өз iқigə wədini aloјan birinqi əmrdir —□ ■

3 «Xuning bilən sening ixliring қutluқ bolidu, zeminda uzun өmür kərisən» — *dəp wadə қilinoјan*.□

4 Silər atilar; baliliringlarni hapa қilmanglar, һəlki ularni Rəbning tərbiyisi һəm kərsətmisidə beқinglar.■

■ 5:25 Gal. 1:4; Əf. 5:2; Kol. 3:19.

□ 5:26 «(Məsiһning jamaət üqün) xundak қilixi

jamaətni muқəddəs қilip, «dasning süyi» bolојan sөz-kalam bilən yuyup paklandurux üqündur — «jamaətni» grek tilida «uni». Bu ayəttiki «u» jamaətni kərsətkəndə, grek tilidiki «ayalqə rod»ta ipadilidinu. Ayəttiki ohxitix dəl xuki, yigitning toyda əzigə yatliқ bolidioјan sөyümlük қizni əzigə һazir қilојinidək, Məsiһ jamaətni Özigə һazir қilidu. Toy bolsa jənnəttə bolidu («Wəһ.» 19:7-9, 21:9-10ni kəring). «... **«dasning süyi» bolојan sөz-kalam bilən yuyup paklandurux üqündur** — «dasning süyi» Təwrat dəwridiki zamanlarda kaһinlar ibadəthanida Hudaоја һərқetim yeқinlaxқanda, pütkül tənlinini qong das («dengiz») iқidə yuyuxi kerək. Xuningоја ohxax yolda Hudaоја yeқinlaxқinimizda, bizdə nalayiқ birər ixlar bolsa, Uning sөz-kalami bizgə paklandurux yolini (demək, gunaһni iқrar қilip, towa қilix, Əysaning кeni арқiliқ kəqürüm қiliniр paklandurulux yolini) kərsitix rolini oynaydu. ■ 5:26 Tit. 3:5; 1Pet. 3:21.

■ 5:27 Kol. 1:22. □ 5:30 **«Qünki biz Uning tenining əzaliridurmiz: —»** — bəzi kona kəqürümlilərdə: «Qünki biz Uning tenining əzaliridurmiz; biz Uning ətliridin, Uning səngəkliridin bolојanmiz» deyilidu («Yar.» 2:23ni kəring). ■ 5:30 Rim. 12:5; 1Kor. 12:27. □ 5:31 **«Xu səwəbtin ər ata-anisining yenidin ayrliр, өз ayalioја baоқlinidu; ikkisi bir tən bolidu»** — «Yar.» 2:23. ■ 5:31 Yar. 2:24; Mat. 19:5; Mar. 10:7; 1Kor. 6:16. □ 5:32 **«bu sir intayin qongқurdur; əmma mən һazir Məsiһ wə jamaət toqruluk sөzləwatimən»** — ər-ayalning bir-birigə baоқlinip bir tən boluxi dərһəқiқət qongқur bir sir; Məsiһning jamaətkə baоқlinip uning bilən bir tən boluxi tehimu qongқur bir sirdur. ■ 6:1 Kol. 3:20. □ 6:2 **«Atangni wə anangni һөрmətlə»** — «Mis.» 20:12. ■ 6:2 Mis. 20:12; Қan. 5:16; 27:16; Mat. 15:4; Mar. 7:10. □ 6:3 **«Xuning bilən sening ixliring қutluқ bolidu, zeminda uzun өmür kərisən»** — «Mis.» 20:12, «Қan.» 5:16. ■ 6:4 Қan. 6:7,20; Zəb. 78:4; Pənd. 19:8; 29:17.

⁵ Silər kullar, əttin bolǝjan hojayininglarǝ Məsihkə itaət kılǝninglardək qin kǝnglǝnglardin əyminix wə titrəx bilən itaət kilinglar; □ ■ ⁶ pəkət kəz aldiddila hizmət kiling, adəmni hux kılǝuqı kullardin bolmanglar; bəlki Məsihning kullirining süpitidə Hudaning iradisini jan-dil bilən bəja kəltürǝnglar, ⁷ adəmlərgə əməs, bəlki Rəbgə qin dilinglardin hizmət kilinglar; ⁸ xuni bilgənki, hərəkəndək adəm birər yaxxilik kilsa, məyli u kıl bolsun yaki hər bolsun, xu ix Rəbdin uningǝ yanidu.

⁹ Silər hojayinlar, kulliringlarǝimu ohxax yol bilən muamilə kiling, ularǝ həywə kilixtin qol üzǝnglar; qünki ularningmu wə silərnıngmu hojayininglar ərxtidur, Uningda hərəkəndək adəmning yüz-hatirisini kiliş degənnıng yoşlukini bilisilər. ■

¹⁰ Ahirda, kərindaxlar, Rəbdə wə Uning küq-kudritidə küqləndürǝnglar; ¹¹ İblisning hiylə-nəyrənglirigə takabil turuxunglar üqün Hudaning pütkül sawut-yariqini kiyiwelinglar; ■ ¹² qünki elixidiǝinimiz ət wə kən igiliri əməs, bəlki həkümranlar, həkükdarlar, bu dunyadiki kərangǝlulıknı baxkırǝuqı dunyawı əmirlər, yəni ərlərdə turuwatқан rəzil rohiy küqlərdur. ■ ¹³ Muxu wəjidin əzǝnglarǝ Hudaning pütün sawut-yariqini elip artinglarki, rəzillik künidə bərdaxlık bilən kəttik turidiǝjan, ahir həmmə ixni ada kiling, yəni qing dəsəp turidiǝjan bolisilər. □ ■ ¹⁴⁻¹⁵ Əmdi qing turunglar — həkikət bəlwəǝini belinglarǝ baǝlap, məydənglərgə həkkanıyilik sawutini kiyip, pütunglarǝ hatirjəm-inaklık hux həwirini yətküzüxkə təyyarlık qorukini kiyip, yəni qing dəsəp turunglar. ■ ¹⁶ Bu ixlarning həmmisidə iman-ixənqning kəlkini ni kǝlǝja elinglar; uning bilən silər rəzil boluǝqning barlık ot oklirini əǝuriwetələydiǝjan bolisilər. □ ¹⁷ Həmdə bəxinglarǝ nijatning dubulǝisini kiyip, Hudaning səz-kalamini, yəni Rohning kiliqini elinglar; □ ■ ¹⁸ həmmə wakıt-pəsildə Rohda hərhil dua-tilawət həm iltija bilən dua kilinglar; dəl bu ixta kət'iy hoxyar turup barlık muşəddəs bəndilər üqün hər tərləpni dua-iltijalar kilinglar; □ ■ ¹⁹ mən üzǝnmu dua kilinglarki, — əǝiz aqşinimda manga səzlər kəlsun, hux həwərnıng sirini dadillik bilən axkarə kilay. ■ ²⁰ Mən dəl xu ixka zənjirlər bilən baǝlanǝjan əlqimən; xunga kilişkə tegixlikim boyiqə, *hux həwər yətküzüxtə* dadillik bilən səz kilişimǝ *dua kilinglar*. ■

□ **6:5 «Silər kullar, əttin bolǝjan hojayininglarǝ Məsihkə itaət kılǝninglardək qin kǝnglǝnglardin əyminix wə titrəx bilən itaət kilinglar»** — həmmimizning «əyminix wə titrəx» pozitsiyisi bilən Huda üqün hizmət kilişimizǝ toǝra kelidu. «Əyminix wə titrəx» insanning aldidə əməs, Hudaning aldidə boluxı kerək, əlwəttə. ■ **6:5** Kol. 3:22; 1Tim. 6:1; Tit. 2:9; 1Pet. 2:18. ■ **6:9** Kən. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Kol. 3:25; 4:1; 1Pet. 1:17. ■ **6:11** Kol. 3:12; 1Tes. 5:8. ■ **6:12** Əf. 2:2. □ **6:13 «rəzillik künidə bərdaxlık bilən kəttik turidiǝjan, ahir həmmə ixni ada kiling, yəni qing dəsəp turidiǝjan bolisilər»** — «rəzillik küni» bəlkim rəzillik üstünlüknı igiləydiǝjan kün, Xəytanning küqi zor namayan kilingidǝjan künni kərsitidu. Yənə kelip u «həzirki zaman»ning əzini kərsitixi mumkin. Ahir berip «Məsihning küni» «rəzillik küni»ni tügəxtüridu. ■ **6:13** 2Kor. 10:4. ■ **6:14-15** Yəş. 59:17; Luğa 12:35; 2Kor. 6:7; 1Pet. 1:13. □ **6:16 «...Bu ixlarning həmmisidə iman-ixənqning kəlkini ni kǝlǝja elinglar»** — yaki «...Həmmidin muşimi iman-ixənqning kəlkini ni kǝlǝja elinglar» yaki «Bularning həmmisining üstigə, iman-ixənqning kəlkini ni kǝlǝja elinglar». □ **6:17 «Hudaning səz-kalamini, yəni Rohning kiliqini elinglar»** — «Roh» — Hudaning Rohı, Muşəddəs Roh. ■ **6:17** Yəş. 59:17; 1Tes. 5:8; İbr. 4:12; Wəh. 2:16. □ **6:18 «həmmə wakıt-pəsildə rohda hərhil dua-tilawət həm iltija bilən dua kilinglar»** — «Roh» — Hudaning Rohı, Muşəddəs Roh. ■ **6:18** Luğa 18:1; Rim. 12:12; Kol. 4:2; 1Tes. 5:17. ■ **6:19** Ros. 4:29; 2Tes. 3:1. ■ **6:20** 2Kor. 5:20.

²¹ Əmdi mening toqramdiki ixlardin, mening kandak ətüwatkanlikimdin həwərlinixinglar üqün, sөyümlük qerindax həm Rəbdə sadıq hizmətkar bolqan Tikikus silərgə həmmə ixlarni məlum qilidu. ■ ²² Mening uni dəl muxu ix üqün yeninglarğa əwətixim, silərning ixlirimizdin həwərdar boluxinglar wə uning kənglünglarğa təsəlli wə ilham berixi üqündur. ■

²³ Qerindaxlarğa hatirjəmlik, muhəbbət həm iman-ixənq Huda'Ata wə Rəb Əysa Məsihdin bolqay!

²⁴ Rəb Əysa Məsihni əlməs-qirimas sөygü bilən sөygüqilərgə mehir-xəpkət yar bolqay!

Filippiliklaroʻja

Rosul Pawlus Filippi xahiridiki jamaatkə yazoʻjan məktup

1 Əysa Məsihning kulliri boləʻan Pawlus wə Timotiydin, Filippida turuwatqan, Məsih Əysada boləʻan barliq muqəddəs bəndilərgə, yetəqçilə wə hizmətqilərgə salam!¹ 2 Silərgə Huda'Atimiz wə Rəb Əysa Məsihtin mehīr-xəpçət wə hatirjəmlik ata qilinəʻay!²

3 Hərketim silərnə əsliginimdə mən Hudayiməʻə təxəkkür eytimən, 4-5 hərketim dua qiləʻinimdə, silərnə birinçiqi künidin tartip bügüngə qədər hux həwər hizmitigə boləʻan həmkarlikinglar tūpəylidin tohtimay xad-huramlik bilən silərgə dua-tilawət qiliwatimən;³ 6 qünki mening dəl xuningəʻə ixənqim kamilki, silərdə yahxi ixni Baxliəʻuqi bu ixni takī Əysa Məsihning künigiqə kamalətkə yetküzüp tamamlaydu;⁴ 7 mening həmminglar toʻʻruluk xundaq oylixim toʻʻridur; qünki mən kəlbinqlardidurmən; mən zindanda zənjirlənginimdimu wə hux həwərnə aqliəʻinimdimu, dəlilliginimdimu *Huda manga yetküzgən mehīr-xəpçəttin silərmu ortaq bəhrimən bolisilə*.⁵ 8 Mening Məsih Əysaning iq-bəʻqrida bolup silərnə xunqilik təlpünüp seʻoinqəʻanlikiməʻə Huda Əzi guwahqıdur.⁶

9 Mening dua-tilawitim bolsa, silərnə muhəbbitinglarning hətəʻəʻplimə bilim wə əʻraplik sawat bilən yorutulup tehimu exip taxkayki, 10 silər nemə ixlarning əwzəl ikənlikini pərç etəʻləydiəʻan bolup,

□ 1:1 «Əysa Məsihning kulliri boləʻan Pawlus wə Timotiydin, Filippida turuwatqan, Məsih Əysada boləʻan barliq muqəddəs bəndilərgə, yetəqçilə wə hizmətqilərgə salam!» — «yetəqçilə» həm «hizmətqilə» toʻʻruluk «qoxumqə səz»imizgə qarang. ■ 1:2 Rim. 1:7; 1Pet. 1:2. □ 1:3 «Hərketim silərnə əsliginimdə mən Hudayiməʻə təxəkkür eytimən,...» — baxkə birhīl təʻjimisi: «Silərnə meni hərketimlik əsligininglar üqün rəhmət eytimən...». ■ 1:3 Əf. 1:15; Kol. 1:3; 1Tes. 1:2; 2Tes. 1:3. □ 1:4-5 «...silərnə birinçiqi künidin tartip bügüngə qədər hux həwər hizmitigə boləʻan həmkarlikinglar tūpəylidin tohtimay xad-huramlik bilən silərgə dua-tilawət qiliwatimən» — «silərnə birinçiqi künidin tartip» — demək, Filippiliklarning Pawlustin hux həwərnə qəbul qiləʻan künidin tartip. Hət yeziləʻan qəʻəda Pawlusning ular bilən boləʻan «həmkarlixixi» on yildin kəp boləʻan. □ 1:6 «Silərdə yahxi ixni Baxliəʻuqi bu ixni takī Əysa Məsihning künigiqə kamalətkə yetküzüp tamamlaydu» — «Əysa Məsihning künī» bolsa Məsih dunyaəʻə qaytip kelidiəʻan, jamaətni əzizə qəbul qilidiəʻan künidur. «Qoxumqə səz»imizni kəʻring. ■ 1:6 Yh. 6:29; 1Tes. 1:3. □ 1:7 «qünki mən kəlbinqlardidurmən» — baxkə hīl təʻjimisi: «qünki silər mening kəlbimdidursilə». Lekin bizningqə bizning təʻjimimiz toʻʻridur; xundaq boləʻanda ayatning omumi yəʻnisi: — Ularning «Pawluska kəlbidin orun bərgini» wə xuningdək türmidə boləʻan həjitudin qikqanliqi, hər jəhəttin ularning hizmətə Pawluska xerik boləʻuqilarning barlikini, Pawluska nisbətən ularning həqikiy etiqadqilar ikənlikini ispatlaydu. «mən zindanda zənjirlənginimdimu wə hux həwərnə aqliəʻinimdimu, dəlilliginimdimu Huda manga yetküzgən mehīr-xəpçəttin silərmu ortaq bəhrimən bolisilə» — buning məʻnisi bəlkim: (1) Filippidiki qerindaxlarning türmidə yatqan Pawluska yardəm berip uni riəʻbətəndürüxi wə hux həwərnə yolida uning bilən ortaq jəpə tartixkə təyyar boluxi Huda mehīr-xəpçitini ularda mol yürgüzüxi, yaki (2) ularning xundaq qilixi Hudaning Əz mehīr-xəpçitini ularəʻə tehimu mol yaʻqduruxining səwəbi boləʻan. Ikkilisinə mumkinqilixi bar boləʻini bilən bizningqə ikkinqisi əhtimaləʻə yekındur. ■ 1:7 Əf. 3:1; 4:1; Kol. 4:3,18; 2Tim. 1:8. ■ 1:8 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; 1Tes. 2:5; 1Tim. 5:21; 2Tim. 4:1.

Məsihning künidə pak-diyənətlik, əyibsiz bolisilər^{□ 11} həmdə Əysa Məsih arkilik boləjan, Hudaning xan-xəripi həm mədhüyisini elip kelidöjan həkkanıylikning mewisi bilən toldurulisilər.

¹² Biraq silərgə xuni həwərləndürməqimənki, i qerindaxlar, mening bu əhwalim əməliyətə hux həwərnig tehimu kəng tarqilixi üçün türtkə boldi; ¹³ Qünki mening kamilixim Məsih üçün ikənliki imperator ordisdiki qarawulhanidikilərgə wə baxka həmməyləngə ayan boldi.[□]

¹⁴ Xuning bilən qerindaxlarning köpinqisi mening kamilixim tüpəylidin Rəbgə tayinip *Hudaning* səz-kalamini qorkmay səzləxkə tehimu jür'ətlük boldi; [□] [■] ¹⁵ dər wəxə, bəziliri həsət kilip yaki rikəbətlixip, bəziliri aq kəngüllük bilən Məsihni jakarlaydu; ¹⁶ keyinkiliri bolsa bərhək muhəbbəttin, mening hux həwərnə aqlap ispatlixim üçün muxu yərgə qoyuləjanliqimni bilgənlikidin xundak kilmakta; [□] ¹⁷ Aldinkiliri bolsa qin kənglidin əməs, bəlki xəhsiyətqilikidin, mening zənjirləngən dərdimgə dərd qoxmaqçı bolup xundak kilmakta.[□]

¹⁸ Əmdi bularoqa nemə degülük? Qandakla bolmisun, toqra niyəttin bolsun sahtiliktin bolsun, ohxaxla Məsih jakarlinidu; mən xuningə xadlinimən; bərhək, dawamlıq xadliniwərimən. ¹⁹ Qünki dualiringlar wə Məsih Əysaning Rohining kuwətlixi arkilik bu ixlər niyat-kutkuzuluxumoğa mədət bolidu dəp bilimən, [□] [■] ²⁰ — demək, təkəzzalixim wə ümid-istikim boyiqə heq ixta hijalətlilikte qalmastin, tirik yaki əlük bolay, hərdəim boləjnidək həzirmu toluk jasarət bilən Məsih tenimdə uluqlansun! [□] [■]

²¹ Qünki manga nisbətən həyatimning əzi Məsihdur, əlüh bolsa tehimu paydiliktur.

²² Jənim tenimdə qalsa, əmdi nesiwəm yənə mewilik hizmət bolidu; lekin qaysisini əwzəl bilip talliwəliximni bilməywətimən; ²³ mən həyat bilən

[□] **1:10** «... xundakla sələrnig nemə ixlarning əwzəl ikənlikini pərk etələydöjan bolup, Məsihning künidə pak-diyənətlik, əyibsiz boluxunglar...» — «Məsihning küni» toqruluk 6-ayətiki izahətni kəring. «Qoxumqə səz»imiznimu kəring. [□] **1:13** «**mening kamilixim**»

— grek tilida «mening baq-zənjiririm». «**imperator ordisdiki qarawulhana**» — grek tilida «praytorium» degən səz Kəysərnig ordisdiki məlum bir kışimni kərsitidu. «Praytorium»oqa imperatorni mudapiə qiləuqular boləjan Rim imperiyəsining əng hil ləxkərləri jaylaxқан; xu yər yənə Rim imperiyəsining hərəkəysi əlkisidiki waliylarning bax xtabi idi. Xunga Pawlusning bu yərdə «baxka həmməylən» degini bəlkim ləxkərləni həm Rimda turuwatқан barlik waliylarnimu kərsitidu. [□] **1:14** «**Xuning bilən qerindaxlarning köpinqisi mening kamilixim tüpəylidin Rəbgə tayinip Hudaning səz-kalamini qorkmay səzləxkə tehimu jür'ətlük boldi...**» — demək, kəp qerindaxlar: «Pawlus hətta Kəysərnig ordisida turupmu Hudaning səzini qorkmay səzləwətkən yərdə, mən sirta ərkin turup uni jakarlasta nemidin qorkqantim?» dəp jür'ətlinidu.

[■] **1:14** Əf. 3:13; 1Tes. 3:3. [□] **1:16** «**muxu yərgə qoyuləjanliqim**» — «qoyuləjanliqim» — Həmmigə Qadir tərpidin, əlwəttə. [□] **1:17** «**aldinkiliri bolsa qin kənglidin əməs, bəlki xəhsiyətqilikidin, mening zənjirləngən dərdimgə dərd qoxmaqçı bolup xundak kilmakta**» — xundak qerindaxlar bəlkim: «uluq rosul Pawlus türmədə kəmaklik, bizgə pürsət kəldi» dəp, jamaətlər arisida əz dangqini qıkarmaqçı, əzli «rosullarning paaliyətliəri» boluwalmakçı boləjanlardur. [□] **1:19** «**Qünki dualiringlar wə Məsih Əysaning Rohining kuwətlixi arkilik bu ixlər niyat-kutkuzuluxumoğa mədət bolidu dəp bilimən...**» — «mening niyat-kutkuzuluxum» — bəzi alimlar bu səzləni «türmidin kutkuzuluxum» yaki bolmisə «meni əlüm arkilik jənnətkə yətküzüx» dəp qüxinidu; bizningə bu səzlər qoqum təwəndiki 20-ayət bilən baqlıktur. 20-ayətə «niyat-kutkuzuluxum»ning əməliyətə nemə ikənliki kərsitilidu.

«Qoxumqə səz»imizni kəring. [■] **1:19** 2Kor. 1:11. [□] **1:20** «**təkəzzalixim wə ümid-istikim boyiqə heq ixta hijalətlilikte qalmastin...**» — «heq ixta hijalətlilikte qalmastin...» bəlkim Məsihning wəkil süpitidə Uningə heqkəndak daq kəltürməslilikni kərsitidu. [■] **1:20** Rim. 5:5.

mamat otturisida kʻsililp qaldim; qunki bu dunyadin ayrilip, Məsih bilən billə boluxka intizarmən — bu ix ziyadə əwzəldur; ²⁴ əmma silər üçün jenimning tenimdə kelixi tehimu zərüröyü dəymən.□

²⁵ Əmdi buningöya ixənqim kamil bolup, silərning etiقادta aloya ilgilixinglar həm xad-huram boluxunglar üçün mən silər bilən billə kelip dawamlıq turimən dəp bilimən; □ ²⁶ xuning bilən mening silərgə yənə həmrah bolöjnim wəjidin mən arkilik Məsih Əysada pəhirlinip təntənə kilixinglar tehimu ziyadilixidu!

²⁷ Pəkət özünglarni Məsihning hux həwirigə layıq tutunglarki, mən yeninglaröya berip silər bilən didarlxəndimu, silərdin ayriloqandimu, ixliringlardin anglyadiojnim silərning bir roh bir janda bolup qing dəssəp turup, hux həwərdiki etiقادning yolida kürəxkə intiliwatqininglar, □ ■

²⁸ xundakla qarxi qıkkuqilarning heqkandə wəhimiliridin patiparak bolup kətmigininglar bolsun; silərdiki bu öyərət, ularöya halakətning bəlgisi, silərgə bolsa kütquzuluxunglarning alamiti, xuningdək alayitən Hudadin kəlgən bir alaməttur; □ ²⁹ Qunki Məsihning yolida silərgə pəkət Uningöya ixinixnila əməs, yənə Uning üçün horlukka uqraxmu nesiwə kilinoqandur. ³⁰ Qunki silər ilgiri mändə kərgininglardə wə xuningdək hazır angliöjninglardə mən yolukkan kürəxkə silərnu yolukmaqtisilər.□

2

¹ Əgər əmdi Məsihtə riqbət bar deyilsə, muhəbbətning təsəllisi bar deyilsə, Rohning sirdaxlıki bar deyilsə, kəlbədə iq əqrıtixlar həm rəhimdillik bar deyilsə, □ 2-3 — əmdi ohxax bir oy-pikirdə bolup, bir-biringlaröya ohxax muhəbbəttə baölinip, bir jan bir niyəttə bolup, aranglarda

□ 1:24 «əmma silər üçün jenimning tenimdə kelixi tehimu zərüröyü dəymən» — 21-25-ayətlər toqruluk «kirix səz»imizni kəring. □ 1:25 «Əmdi buningöya ixənqim kamil bolup, silərning etiقادta aloya ilgilixinglar həm xad-huram boluxunglar üçün mən silər bilən billə kelip dawamlıq turimən dəp bilimən» — Pawlusning türmidin kayta qıkkanlıki toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring.

□ 1:27 «özünglarni Məsihning həwirigə layıq halda tutunglar» — grek tilida «özunglar Məsihning həwirigə layıq halda puqra bolunglar» degən səz bilən ipadiliniidu. Filippidikilər bolsa «rimlik puqralar» dəp hesablinip, alahidə imtiyazlık idi. Pawlusning puritip eytmaqçi bolöjini «Özünglarni ərxitiki puqralaröya layıq halda tutunglar» degənliktur. ■ 1:27 Yar. 17:1; 1Kor. 7:20; Əf. 4:1; Kol. 1:10; 1Tes. 2:12; 4:1.

□ 1:28 «silərdiki bu öyərət...» — grek tilida «bu ix...». Baxka mumkinqiliki barki, «bu ix» qarxi qıkkuqilarning qarxilikning ezini kərsitidu. «...ularöya halakətning bəlgisi, silərgə bolsa kütquzuluxunglarning alamiti, xuningdək alayitən Hudadin kəlgən bir alaməttur» — baxka birhil təjimis: «...ularöya halakətning bəlgisi, silərgə bolsa kütquzuluxunglarning alamiti, (xuningdək) kütquzuluxunglarning Hudadin boləqanlıqöya bir alaməttur». □ 1:30 «.. silər ilgiri mändə kərgininglardə wə xuningdək hazır angliöjninglardə mən yolukkan kürəxkə silərnu yolukmaqtisilər» — demək, (1) etiقاد üçün ziyankəxlikkə yolukux; (2) xübhəsisziki, hərhil jin-xəytanlar tərpidin kəlgən hujumöya uqrax («rohij kürəx — «Əf.» 6:10-18ni kəring).

□ 2:1 «Əgər əmdi Məsihtə riqbət bar deyilsə, muhəbbətning təsəllisi bar deyilsə, Rohning sirdaxlıki bar deyilsə, kəlbədə iq əqrıtixlar həm rəhimdillik bar deyilsə, ...» — grek tilida muxu ayəttiki «əgər» daim retorik xəkildə ixlitilip «əgər...wə dərwekə (xundək) bolidu» degən mənini bildüridu. «Roh» bolsa Hudaning Rohini kərsitidu. «Kəlbədə» əsli grek tilida «iq-kərnida», «iq-baqrıda».

heq ix rikabettin yaki kuruk xehrætpæræsliktin bolmisun; æksiqæ, oy-hiyalinglarda kigik peillik bolup hærbinglar baxkilarini özünqlardin yukiri dæp bilinglar; xundak bolqanda xad-huramliqimni kamil qilisi-lær. ■

⁴ Hærbinglar pækæt öz ixlinglaroqa kengül belüp qalmay, bælki baxkilariningkigimu kengül belünqlær. ■ ⁵ Mæsih æysada bolqan oy-pözitsiyæ silærdimu bolsun: — ■

⁶ U Hudaning tip-xæklidæ bolsimu, Özini Huda bilæn tæng qilixni olja kilip tutuwalmidi; ■

⁷ æksiqæ, U Özidin hæmmini kurukdidi, Özigæ kulning xæklini elip, Insanlarning siyaqioqa kirip, insaniy tæbiættin ortaqdax bolup, □ ■

⁸ Özini tæwæn kilip, Hætta elümgiqæ, yæni kresttiki elümgiqæ itaæt-mæn boldi; ■

⁹ Xunga Huda Uni intayin yukiri kætürüp mærtiwilik kildi, Uningoqa hærkandak namdin üstün bolqan namni beoixlidiki, ■

¹⁰ æysaning namioqa asmanlarda, yær yüzidæ hæm yær astida barliq tizlar pükülüp, ■

¹¹ Huda'Atioqa xan-xæræp kæltürüp hærber til æysa Mæsihning Ræb ikænlikini etirap kilidu. □ ■

¹² Xuning bilæn, æy søyümlükirim, silær hæmixæ itaæt kilöninglardæk, pækæt mæn yeninglarda bolöqinimdila æmæs, bælki hæzirkidæk mæn silærdin neri bolqanda tehimu xundak itaæt bilæn æyminixtæ, titrigæn halda öz nijatinglarni hærtæræpkæ tæbiklaxka intilinglar. ¹³ Qünki Hudaning güzæl hahixi boyiqæ silæringin iradæ tiklixinglaroqa wæ xuningdæk uni æmөлgæ axuruxunglarda iqinglarda ixliguqi Üzidur. ■

¹⁴ Hæmmæ ixlarni ojudungximay yaki talax-tartix qilmay kilinglar; ■ ¹⁵ xuning bilæn silær æyibsiz, sap dillik bolup, bu dæwrdeki tætur, æsæbbiy adæmlær otturisida yaxap, ularning arisida dunyaoqa yorukluk bærögüqilærdæk parlap, Hudaning daoqsiz pæræntliari bolisilær; ■ ¹⁶ xuningdæk hayatning sez-kalamini sunup bærögüqi bolöqinilar tüpæylidin, mæn silærdin Mæsihning künidæ bikar yügürmæptimæn, bikar

■ 2:2-3 Rim. 12:16; 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 3:16; 1Pet. 3:8; Rim. 12:10; 1Pet. 5:5. ■ 2:4

1Kor. 10:24; 13:5. ■ 2:5 Mat. 11:29; Yh. 13:15; 1Pet. 2:21; 1Yuha. 2:6. ■ 2:6 2Kor.

4:4; Kol. 1:15; Ibr. 1:3. □ 2:7 «... Özini Huda bilæn tæng qilixni olja kilip tutuwalmidi

(6-ayæt), æksiqæ, U Özidin hæmmini kurukdidi,...» — baxka birhil tærjimisi: «... Özini Huda bilæn tæng turiweræy dæp turuwalmayla, Özindin hæmmini kutukdidi,...». «æksiqæ, U Özidin hæmmini kurukdidi, Özigæ kulning xæklini elip, Insanlarning siyaqioqa kirip, insaniy tæbiættin ortaqdax bolup,...» — bu ayæt bælkim Injil iqidæ mænisi æng qongkur jümlilærdin biridur. «Insanlarning siyaqioqa kirip, insaniy tæbiættin ortaqdax bolup» degæn ibarilær xübhisizki, Mæsihning hær jæhættin insan bolup, toluk insaning tæbiitidæ bolöqanliqini kærstitidu. Pækæt uning tæbiitidæ heq gunaah yoq idi. «Insaniy tæbiæt» grek tilida «insaniy «shema»» dæp ipadillinidu, insaning tæbiiti wæ «asasiy qurulus»ini kærstitidu. «U Özini kurukdidi» toqruluk «koqxumqæ sez»imizni kærüing. ■ 2:7 Zæb. 8:5; Mat. 20:28; Luqa 22:27; Yh. 13:14. ■ 2:8 Ibr. 2:9,14,17; 4:15; 12:2.

■ 2:9 Ros. 2:33; Ibr. 1:4. ■ 2:10 Yæx. 45:23; Rim. 14:11.

□ 2:11 «Huda'Atioqa xan-xæræp kæltürüp hærber til æysa Mæsihning Ræb ikænlikini etirap

kilidu» — demæk, Mæsih æysaoqa beoixlanqan nam «Ræb»dur. U æsli Özi Ræb bolup (mæsilen,

«Luqa» 2:11), U ærlærgæ kætürülginidæ Huda'Atisi Özining Uningdin bolöqan hürsænlikini bildürüp

qaytidin Uni «Ræb» dæp enik jakarlioqan. «Yæx.» 45:23ni kærüing. ■ 2:11 Yh. 13:13; 1Kor. 8:6;

12:3. ■ 2:13 2Kor. 3:5. ■ 2:14 Rim. 12:17; 1Pet. 2:12; 4:9. ■ 2:15 Pænd. 4:18; Mat. 5:14.

japa tartmaptimən dəp pəhirlinip təntənə qılaylaydioğan bolimən. □ ■

17 Həttə mən «xarab hədiyə» süpitidə etiқadinglardiki qurbanlik həm hizmət-ibadətning üstigə quyulsammu, mən xadlinimən, xundakla silər bilən billə ortaq xadlinimən. □ ■ 18 Silərmu ohxax yolda xadlinisilər wə mən bilən billə ortaq xadlinixinglar kerək. □

19 Lekin mən Rəbdə pat arida Timotiyni yeninglaroqa əwətiхni ümid qilimənki, əhwalinglarni anglap mənmu hux bolsam; ■ 20 qünki yenimda uningə oхxax, dilimiz bir boləjan, ixliringlaroqa qin dilidin kəngül bəlgüqi baxka adəm yoқtur. 21 Qünki həmme adəm Əysa Məsiһning ixliriəqa əməs, bəlki əzining ixliri bilən xuəqullinixkə intilidu; ■ 22 əmma silər uning salahiyitini, uning hux həwərninг hizmitidə huddi atisiəqa həmrəh bolup ixləydiəjan balidək mən bilən birgə meһnət singdürgənlikini bilisilər. 23 Əmdi aқiwitimning қандақ bolidiojanlikini enik bilgən һaman, uni dərһal mangduruwetixni ümid qilimən; 24 əmma əzümning yeninglaroqa pat arida baridiojanliқiməqa Rəb arkilix ixənqim bar.

25 Əmma buningdin awwal mening kerəndixim, hizmətdixim həm səpdixim boləjan, silərninг əlqinglar həm һajitimdin qıққан qurbanlik yardiminglarni yetküzgüqi Epafroditni yeninglaroqa əwətiхni zərür tap-tim, □ 26 qünki u һəmminglarəqa seəjinip təlpüngənidi həm silərninг uning kesəl һalidin һəwər tapқininglar түpəylidin azablandı. 27 U dərwəқə kesəl bolup əjəlgə yeқinlixip qaldı; lekin Huda yeninglarəqa rəһim qıldı; һəm mening dərdimning üstigə dərd bolmisun dəp yaləuz uningəyla əməs,

□ 2:16 «**һayatning sez-kalamini sunup bərgüqi boləjininglar түpəylidin...**» — «һayatning sez-kalami» — mənggü һayat toqruluk sez, əlwəttə. Baxka birhil tərjimisi: «һayatning sez-kalamini qing tutқininglar түpəylidin,...». Lekin yuқiriqi 15-ayəttə Filippilik kerəndaxlar «yoruқluk bərgüqi» dəp atalojan boləjaқkə, muxu yərdə «(silər)... (Hudaning) һayatning sez-kalamini sunup bərgüqi boləjininglar» dəp tərjime qilixni toqra kerimiz. ■ 2:16 2Kor. 1:14; 1Tes. 2:19. □ 2:17 «**Həttə mən «xarab hədiyə» süpitidə etiқadinglardiki qurbanlik həm hizmət-ibadətning üstigə quyulsammu, mən xadlinimən, xundakla silər bilən billə ortaq xadlinimən**» — Pawlus yuқirida 1:25-26də «silər bilən yənə didarliximən» dəydu, əlwəttə. Lekin u əltürülsimu, məyüslənməytti yaқi һəq һəsərət tartmaytti, əksiqə xu səwəbtin xadlinattı; wə əgər xundak ix bolsa, ularnimu uning bilən billə ortaq xadlinixkə riəbətəndürətti. ■ 2:17 2Kor. 7:4. □ 2:18 «**Silərmu ohxax yolda xadlinisilər wə mən bilən billə ortaq xadlinixinglar kerək**» — 17-18-ayət üstidə: Təwrat dəwridiki ibadət tüzümidə, «keydürmə qurbanlik» qiləqanda, qurbanlik qurbangahkə qoyuloqanda uningə «ax hədiyə» qoxuluxi kerək, andin ularning üstigə «xarab hədiyə» quyuluxi kerək idi. Muxu yərdə Pawlus tolimu kəmtərlik bilən Filippidiki etiқadқilarning qiləjan hizmət-ibaditini muһim qurbanlikkə, əzining yeқinda eһtimallixi boləjan əltürülüxi yaқi türmidə əzini jamaət üqün pida qiliwatқanliқini bir «xarab hədiyə»gə, yani ularning qong qurbanliқi üstigə toluқlaydiojan pəқət qoxumqə bir «xarab hədiyə»gə oхxitidu. Qaytidin dəymiz: U əltürülsimu, məyüslənməytti yaқi һəq һəsərət tartmaytti, əksiqə xu səwəbtin xadlinattı; wə əgər xundak ix bolsa, ularnimu uning bilən billə ortaq xadlinixkə riəbətəndürətti. ■ 2:19 Ros. 16:1; Rim. 16:21; 1Tes. 3:2. ■ 2:21 1Kor. 10:24; 13:5. □ 2:25 «**mening kerəndixim, hizmətdixim həm səpdixim boləjan, silərninг əlqinglar həm һajitimdin qıққан qurbanlik yardiminglarni yetküzgüqi Epafrodit**» — «səpdixim» — Pawlus bilən roһiy kürəxtə ortaq jəngqi, əlwəttə. «Əlqinglar» grek tilida «apostolos». Bu sezninг mənisə «əwətlənin kixi», «əlqi» yaқi «rosul» bolidu. Muxu yərdə biz «əlqi» dəp tərjime qiləjinimiz bilən, mumkinliқi barki, Pawlus Epafroditning rosulluқ hizmiti bar bolidu, dəp kərsitixi mumkin.

balki mangimu rəhim kildi. □ ²⁸ Xuningdək uning bilən yənə kəruxüp xadlinixinglar wə xundakla özümgə nisbətən dərdirimni azaytix üqün uni tehimu jiddiy yoloja salmaqçimən. ²⁹ Əmdi uni xad-huramlik bilən Rəbdə qəbul kılinglar həm uningdək adəmlərgə hərmət kılinglar; ■ ³⁰ çünki u Məsihning hizmitini dəp, silərning munga kılməqçi boləjan yardiminglarni bejirixtə yolukқан boxlukni toldurup əjəlgə yuzlinip, öz jenini təwəkkül kildi. □

3

¹ Ahirida, əy kərindaxlirim, Rəbdə xadlininglar! Bularni silərgə kayta yezix mən üqün awariqilik əməs, balki silərgə amanlik elip kelidu. ■

² Itlardin hezi bolunglar, yamanlik kiləuqilardın hezi bolunglar, «tilim-tilim kəsküqilər»din hezi bolunglar! □ ■ ³ Çünki həkikiy sünnətləklər bolsa Hudaning Rohi arkilik ibadət kiləuqi, Məsih Əysadin pəhirlinip təntənə kiləuqi, ətkə tayanmaydiəjan bizlərdürmiz. ■ ⁴ Meningmu ətkə tayanəuqilikim bar! Baxqılar «öz ətlirimgə tayansam bolidu» desə, mən

□ 2:27 «U dərəkə kesəl bolup əjəlgə yekinlixip kaldı; lekin Huda uningə rəhim kildi; həm mening dərdimning üstigə dərđ bolmisun dəp yaləuz uningə ila əməs, balki mangimu rəhim kildi» — «Huda... yaləuz uningə ila əməs, balki mangimu rəhim kildi» degən söz birhül gunahni kərsətkən bolsa kerək. Təwəndiki 28-30-ayətlərgə kəriəqanda, Epafrodit Pawluska jamaətning səwəşisini yətküzüp bəriədiəjan yolda kesəl boldi. U bəlkim yolda kesəl bolup kələəjan. U Pawlusning kəxiəja yetip bəriəqka aldırıp öz kesili bilən heq kari bolmay ələja basti, xuning bilən u tehimu əəjr kesəl bolup «əjəlgə yekinlixip kaldı». Pawlus, uning bu kiləşini birhül təwəkkülqilik, aqılanə ix əməs dəp oylıxi mumkin. Huddi Pawlus, Huda «uningə rəhim kilip» sakaytti, xundakla «munga rəhim kildi» — çünki Epafrodit mening wəjəmdin xundak kildi, degəndək. Undək deginimiz bilən, Huda bizgə jamaət üqün xundak təwəkkül kilixka təyyar boləjan adəmləəni əwətsun! ■ 2:29 1Kor. 9:14; Gal. 6:6; 1Tes. 5:12; 1Tim. 5:17; İbr. 13:17. □ 2:30 «u Məsihning hizmitini dəp...» — grek tilida:

«u hizmət dəp,...» deyilgən. Pawluska (xundakla Epafroditka) nisbətən pəkət «hizmət»lə bar, çünki uningə nisbətən pəkət bir hizmət, yəni Məsihning hizmiti, hux həwəning hizmiti bardur. «u... silərning munga kılməqçi boləjan yardiminglarni bejirixtə yolukқан boxlukni toldurup əjəlgə yuzlinip, öz jenini təwəkkül kildi» — Pawlusning «yardiminglarni bejirixtə yolukқан boxluk...» degini, Filippidiki jamaətning uningə kəngül bəlüxidə məlum yətersizlik bar, degənliki əməs; u, silərdə ümid kiləşinglərdək yardəmni yətküzüx pürsətləri qikmiəjan bolsimu, lekin əwətməqçi boləjan kəngünləni qüxinimən, deməqçi. «Yardiminglar» degən söz grek tilida muxu yərdə «ibadəthanidiki kaşinlik qurbanlik hizmitinglar»ni puritidiəjan səzdur. ■ 3:1 Fil. 4:4; Yak. 1:2; 1Pet. 4:13. □ 3:2 «Itlardin hezi bolunglar, yamanlik kiləuqilardın hezi bolunglar, «tilim-tilim kəsküqilər»din hezi bolunglar!» — «itlar» yaləəjan təlim bərgüqi, Hudaning yolini buriəuqi kətarlikləni kərsitidu. 3-7-ayətləni kərüəg. «Tilim-tilim kəsküqilər» intayin kinayilik, həjwiy gəp bolup, u «adəmlər sünnətsiz (hətnisiz) bolsa kütqüzulmaydu» dəp tərəp-tərəptə ixəngüqiləning hər birini sünnət kılməqçi boləjan Yəhudıyləni kərsitidu. Xu bəbtiki 3-8, -17-21-ayətləni həm izahətləni kərüəg. Sünnətning əhmiyiti, «əttiki sünnət» wə «rohıy sünnət» toşruluk «kəxumqə söz»imizni kərüəg. ■ 3:2 Yəx. 56:10. ■ 3:3 Kan. 10:16; 30:6; Yər. 4:4; Yh. 4:24; Rim. 2:29; Kol. 2:11.

tehimu xundak; □ ■ 5 sunnətkə kəlsək, mən tuʻqulup səkkizinci kuni sunnət qilindim; Israil millitidin, Binyaminning kəbilisidinnmən, «Ibraniylarning ibraniyisi»mən; Təvrat-kanuni tərəptin eytkanda, «Pərisiy» məzhəpidimu boləʻqanmən; □ ■ 6 Hudaʻoʻja boləʻqan kizəʻqinlikiməʻja kəlsək, jamaətkə ziyankəxlik kizəʻqin idim; Təvrat kanuni tələp kizəʻqin həkkaniylikkə kəlsək, əyibisiz idim; □ ■ 7 əmma manga nemə ix «paydilik» bolsa, bularni Məsih səwəbidin ziyankəxlik dəp həsəblidim; ■ 8 Məsih Əysa Rəbbimni tonuxning əwzəlliki wəjidin, mən baxkə həmmə ixni ziyankəxlik dəp həsəblaymən; mən dərwəkə Uning uqunmu həmmidin məhrum boləʻqan; bərhək, Məsihkə erixxim uqun bularni nijasət dəp həsəblaymənki, ■ 9 Məsihtə bolup, əzumdiki kəndaktur həkkaniylik (Təvrat kanunidin qizəʻqin həkkaniylik)tin waz keqip, Məsihning etiəkad-sadiklikə arkilik boləʻqan həkkaniylik, yəni etiəkad arkilik Hudadin boləʻqan həkkaniylikkə erixləymən; □ ■ 10 muddiayim Uni tuxdur, — yəni Uning əlup tirilixining kizəʻqin-kudritidə yaxap, Uning azabliroʻja sirdax-həmdəmliktə bolup, Uning əlümünü ulgə kilip əzgərtilip, □ ■ 11 xundakla mumkin kədər əlumdin tirilixkə yetixni muddia kilimən. □

12 Ularəʻja erixxim yaki kamalətkə yəttim deməkqi əməsmən; lekin Məsih Əysaning meni tutuwelixida boləʻqan muddia-nixanini əzüm tutuwalsam

□ 3:4 «Meningmu ətkə tayanəʻqinlikim bar! Baxkilar «əz ətlirimgə tayansam bolidu» desə, mən tehimu xundak» — bu səzlər intayin muhim. «Ət» yaki «ətlər» toʻqiruluk «Rimliklarəʻja»diki «kirix səz»imizni kəruŋg. «Əz ətlirimgə tayanəʻqinlik salahiyyətim bar» degini, «məndə Huda aldida gunahimni yuʻqudək, əzümni Hudaʻoʻja əpləxtürgüdək kizəʻqin ixlirim bar» degənliktur (məsilən, mən sunnət kilinəʻqan, ətkəndə ibadəthanida nuroʻqun kurbankliklarni wə hədiyələrnəni sunəʻqan, muhim diniy ərbabmən, qatarliklar). ■ 3:4 2Kor. 11:21.

□ 3:5 «... Təvrat-kanuni tərəptin eytkanda, «Pərisiy» məzhəpidimu boləʻqanmən» — «Pərisiylər» Yəhudiylar arisidiki Təvrat kanunidikə tələplərnəni əng təkizləydiyəʻqan diniy məzhəp idi. «Təbirələr»nimu kəruŋg. ■ 3:5 Yar. 49:27; Ros. 23:6; 2Kor. 11:22. □ 3:6 «Hudaʻoʻja boləʻqan kizəʻqinlikiməʻja kəlsək, jamaətkə ziyankəxlik kizəʻqin idim» — «jamaətkə ziyankəxlik kizəʻqin» Hudaning iradisəi əməs idi, əlwəttə; lekin xu waqitlardiki Pawlus (Saul) Məsihgə qarxi bolup, «Məsihkə etiəkad baʻqilaxni bolsa Hudaning yoli bilən kərxiləʻqanlik, Təvrat kanunini boləʻqinlik» dəp oylaytti; xuning bilən xu qəʻoʻda u Hudaʻoʻja boləʻqan «kizəʻqinlik»ini hata yoləʻja qaritip «jamaətkə ziyankəxlik kildi». «Təvrat kanuni tələp kizəʻqin həkkaniylikkə kəlsək, əyibisiz idim» — «əyibisiz» — demək, u Təvrat kanuni jəhətidin əzini əyibisiz dəp qaraytti.

Keyin Hudaning Rohidin yorutuləʻqanda u Təvrat kanunidikə toluk tələpni bilip yetip, əzini tolimu əyiblik tonup yətti («Rim.» 7:7-25, bolupmu 7ni kəruŋg). ■ 3:6 Ros. 8:3; 9:1; 22:3, 4; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. ■ 3:7 Mat. 13:44. ■ 3:8 Yəx. 53:11; Yər. 9:22; Yh. 17:3; Kol. 2:2. □ 3:9 «Məsihtə bolup, əzumdiki kəndaktur həkkaniylik..tin waz keqip, Məsihning etiəkad-sadiklikə arkilik boləʻqan həkkaniylik, yəni etiəkad arkilik Hudadin boləʻqan həkkaniylikkə erixləymən» — «Məsihtə» — grek tilida «Uningda». ■ 3:9 Rim. 1:17; 3:21. □ 3:10 «Uning (Məsihning) azabliroʻja boləʻqan sirdax-həmdəmliktə» — buning toʻqiridə «koxumqə səz»imizni kəruŋg. «Uning azabliroʻja sirdax-həmdəmliktə bolup, Uning əlümünü ulgə kilip əzgərtilip...» — Məsihtə boləʻqan muhəbbət, həkkaniylik, yuwax-mulayimlik, səwr-təkətlik, iman-etikəd wə baxkilarini kəqürüm kilix pozitsiyining əng ayan kilinəʻqan waqti bolsa Uning əlümüdə boləʻqandur. Xuning bilən bizgə «Uning əlümü»din əng qongkur, əng uluʻq ulgə kəruʻludu. ■ 3:10 Rim. 8:17; 2Kor. 4:10; 2Tim. 2:11,12; 1Pet. 4:13.

□ 3:11 «xundakla mumkin kədər əlumdin tirilixkə yetixni muddia kilimən...» — Pawlusning muxu səzi, uning ahirkə künidə əlumdin tirilixini muddia kilixi əməs; qunki uning Məsihning künidə əlumdin tirilixigə kət'iy ixənqi bar idi (1:21). «Əlumdin tirilix»tə, ixəngüqilərdə nuroʻqunliqan yəngi qəbiliyətlər, yəngi küqlər, yəngi bilim-qūxənqilər wə wəhiylər pəyda bolidu, Hudaning toluk xan-xəripə uqəksiz kəruʻnidu; lekin, Pawlus bəlkim muxu dəwrning əzidə bu ixlarəʻja igə bolsam degən uluʻq muddida boləʻqan bolsa kərek. 12-əyetni kəruŋg.

dəp qəpib yürməktimən. ¹³ Kərin daxlar, mən özümni uni tutuwaldim dəp kərimaymən. Pəqət xu bir ixnıla kəlimənki, ətüp kətəkən ixlarni untup, aldındiki ixlaroqa intilip, ¹⁴ nixanni qoşlap, Hudaning Məsih Əysada boləjan büyük qəqiridikiki in'amiəla qarap qəpib yürməktimən. ■

¹⁵ Əmdi arimizdin kimki pixip yetilgən bolsa xu oy-məxsəttə bolayli. Əgər baxkiqə oy-məxsəttə bolsanglar, Huda bunimu silərgə kərsitip beridu. □

¹⁶ Kəndəklə bolmisun, kəndəklə əlqəmgə yətkən bolsəklə, xu əlqəm boyiqə kədam besiwəryli. □ ■

¹⁷ Məni ülgə kəlip əgixinglar, əy kərin daxlar, xundəklə biz silərgə tikləp bərgədn nəmunə boyiqə ohxax yolda mangojanlarəjimu kəzünglarni tikip, ulardın əgininglar. ■ ¹⁸ Qünki silərgə kəp kətim eytkinimdək, wə həzirimu kəz yaxlirim bilən kayta eytimənki, nuroqun kixilər Məsihning krestioqə düxmən bolup mangmakta. □ ■ ¹⁹ Ularning aqiwiti həlakəttur, hudasi əzining kərnidur, xəripi kəlip mahtanoqini əz nomussizlikidur, oyliojanliri pəqət bu dunyadiki ixlardur. ²⁰ Həlbuki, bizning puqralikimiz bolsa ərxtidur, biz dəl xu yərdin Nijatkarning qüxüxini intizarlik bilən kütməktimiz — U bolsa Rəbbimiz Əysa Məsihdur. □ ■ ²¹ U barlik məwjudatlarni Əzigə boysunduridiojan kudriti boyiqə bizning əbgar bu tenimizni əzgərtip, Əzining xan-xərəplik tenigə ohxax hələlə kəltüridu. □ ■

4

¹ Əmdi, əy kərin daxlirim, səygənlirim wə təlpüngənlirim, mening xad-huramlikim, mening beximning taji boləquqilar, Rəbdə qing turunglar, i səygənlirim! ■

² Ewodiyađin ətünimən, wə Suntiħəđin ətünimənki, Rəbdə bir oy, bir pikirdə bolunglar! □

■ **3:14** 1Kor. 9:24; 2Tim. 4:7. □ **3:15** «Əgər baxkiqə oy-məxsəttə bolsanglar» — Pawlusning bu degini, bəlkim nixanni qoşlixinglaroqa hərəkəndəklə namuwəpik oyda bolsanglar» degən mənədə bolsa kərək. Bəzi alimlar bu ayətning: «Əmdi arimizdiki kimki «pixip yetilgən» (kinayilik, həjwiyy etyliojan) bolsa, muxu oyda bolayli. Əgər silər baxkiqə oyliojan bolsanglar, Huda buning hatəlikini silərgə ayan kəlidu» degən mənədə dəp qaraydu. Biz uningə qayil əməsmiz; ayətning ikkinqi kismi uningə qəzəlit. □ **3:16** «Kəndəklə bolmisun, kəndəklə əlqəmgə yətkən bolsəklə, xu əlqəm boyiqə kədam besiwəryli» — bəzi kəna kəqürmilərdə: «kəndəklə bolmisun, kəndəklə əlqəmgə yətkən bolsəklə, xu əlqəm boyiqə kədam besiwəryli, xu oyidimu boliwəryli» deyilidu. ■ **3:16** Rim. 12:16; 15:5; 1Kor. 1:10; Gal. 6:16; Fil. 2:2; 1Pet. 3:8. ■ **3:17** 1Kor. 4:16; 11:1; 1Tes. 1:6. □ **3:18** «nuroqun kixilər Məsihning krestioqə düxmən bolup mangmakta» — «Məsihning krestioqə düxmən bolux» toşruluk «kozumqə sez»imizni kəring. ■ **3:18** Rim. 16:17. □ **3:20** «Həlbuki, bizning puqralikimiz bolsa ərxtidur, biz dəl xu yərdin nijatkarning qüxüxini intizarlik bilən kütməktimiz» — «Məsihning krestioqə boləjan düxmənlər» bolsa ərxkə əməs, bəlkə «bu dunya»qə, yənə «zəmin»qə təwədur. ■ **3:20** 1Kor. 1:7; 1Tes. 1:10; Tit. 2:13; İbr. 13:14. □ **3:21** «U barlik məwjudatlarni Əzigə boysunduridiojan kudriti boyiqə bizning əbgar bu tenimizni əzgərtip, Əzining xan-xərəplik tenigə ohxax hələlə kəltüridu» — «əbgar bu tenimiz» grek tilidə «bizni təwən kəlidiojan bu tenimiz», yəki «bizni kiqik peillik kəlidiojan bu tenimiz» degənni bildüridu. Birsə təkəbburlixip kətəkən bolsa tenidə hərəkəndəklə əjizlik, əbgarlik pəyda bolsa muxundəklə adəmləning qongqilikioqə hatimə berilidu, əlwəttə, xundəklə həmmimizgə kiqik peillikning toşra kəlidiojanlikini roxən kərsitidu. ■ **3:21** 1Kor. 15:51; Kol. 3:4; 1Yuħə. 3:2. ■ **4:1** 1Tes. 2:19. □ **4:2** «Ewodiyađin ətünimən, wə Suntiħəđin ətünimənki, Rəbdə bir oy, bir pikirdə bolunglar!» — Ewodiya wə Suntiħə jamaəttiki aqə-singil idi.

³ Durus, mən səndinmu tələp qilimənki, i həkikiy həmbəyunturukluk hizmətdixim, bu ayallarning yardimidə boləjin; mana ular mən wə Klimənt bilən billə, xundakla namliri «hayatlik dəptiri»gə hatiriləngən baxka hizmətdaxlirim bilən billə hux həwər hizmitini ilgiri sürüxtə birgə kürəx qilojan. □ ■

⁴ Rəbdə xadlininglar; mən yənə eytimənki, xadlininglar!■

⁵ Silərning mulayimlikinglar pütkül insanoʻja ayan bolsun; Rəb yekindur!□ ■

⁶ Həq ix toʻruluk əndixə qilmanglar; bəlki hər bir ixta təxəkkür eytip tilikinglarni Hudaʻoʻja dua həm iltija arkiplik məlum qilinglar;■ ⁷ xu qaoʻda adəmning oylojninidin exip qūxidilojan, Huda igə boləjan hatirjəmlilik kəlbinglarni wə oy-pikringlarni Məsih Əysada qoʻqdaydu.□ ■

⁸ Ahirida, əy kərindaxlirim, nemə ixlar həkikət, nemə ixlar aliyjanab, nemə ixlar həkkaniy, nemə ixlar pak, nemə ixlar hux-yekimlik, nemə ixlar xan-xəhrətlik bolsa, kişisi hərəkandək ixlarda əhlaq-pəzilət yaki mahtaxka layik tərəplər bar bolsa, xu ixlaroʻja kəngül koyup oylininglar.■

⁹ Məndin oʻgəngən, qobul qilojan, angliojan wə mənə kərgənlərninng hərəkandiki bolsa, silər xularoʻja əməl qilinglar; xundək qilojanda hatirjəmlilik Igisi boləjan Huda silərgə yar bolidu.□

¹⁰ Əmdi mən Rəbdə ziyadə xadlandimki, silər həzir ahirda munga boləjan kəyümqanlikinglarni kaytidin kərsətinglar (bilimənki, munga daim kəyüntüp kəldinglar, əmma pəkətlə kərsitix pursiti qikimidi). ■ ¹¹ Mən bu gepimni, birər mohtajliktin eytiwatkinim yok; qünki əhwalim kəndakla boluxidin kət'iynezər, bəriʻoʻja kənaət kilixni oʻginiwaldim. □ ■ ¹² Mən osal əhwalda yaxaxni bilimən, həm kəngriqilikdə yaxaxnimu bilimən. Hər ixta, hər əhwalda, həm toklukta həm aqlikta, həm bayaxatqilikta həm mohtajlikta yaxaxning sirini oʻginiwaldim. ■ ¹³ Manga kudrət Bərgüqigə tayinip həmmə ixni qilalaydiojan boldum. ¹⁴ Həlbuki, mening qiyinqilikimoʻja ortək boluxunglar bilən yaxhi qildinglar.

□ **4:3 «mən səndinmu tələp qilimənki, i həkikiy həmbəyunturukluk hizmətdixim...»** — «həkikiy həmbəyunturukluk hizmətdixim» Pawlus bu alahidə ibarə bilən məlum kərxindixni kərsitidu. Pawlus uningni tilioʻja almiojan bolsimu, xūbhışizki, uning əzi wə Filippiliklarning həmmisi kimni kərsətkənlikini obdan bilətti. Grek tilida «həmbəyunturukluk (hizmətdixim)» degən ibarə «süzügüs» bilən ipadiləngəqə, bəzi alimlar «Süzügüs» degənni adəmning ismi dəp karaydu. ■ **4:3** Mis. 32:32; Zəb. 69:28; Wəh. 3:5; 20:12; 21:27. ■ **4:4** 1Tes. 5:16; Ros.16:25 □ **4:5 «Silərning mulayimlikinglar pütkül insanoʻja ayan bolsun; Rəb yekindur!»** — «Rəb yekindur» degənnin ikki mənisi bar: (1) Rəb Əysa etiқadqilaroʻja hərdaim yekin; (2) Rəb Əysa yekin arida dunyoʻja kaytip kelidu. ■ **4:5** 1Kor. 10:11; Ibr. 10:25. ■ **4:6** Zəb. 55:23; Mat. 6:25; 1Tim. 6:8,17; 1Pet. 5:7. □ **4:7 «... Huda igə boləjan hatirjəmlilik kəlbinglarni wə oy-pikringlarni Məsih Əysada qoʻqdaydu»** — yaki «Hudadin kəlgən hatirjəmlilik kəlbinglarni wə oy-pikringlarni Məsih Əysada qoʻqdaydu» — grek tilidiki tekstə «Hudaning hatirjəmlikli...» deyilidu. ■ **4:7** Yh. 14:27; Rim. 5:1; Əf. 2:14. ■ **4:8** Rim. 13:13; 1Tes. 4:3, 4, 5. □ **4:9 «xundək qilojanda hatirjəmlilik Igisi boləjan Huda silərgə yar bolidu»** — «hatirjəmlilik Igisi boləjan Huda» grek tilida: «hatirjəmlilikning Hudasi» — demək, hatirjəmlilik Bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmlilikta turoʻquqi Hudadur. ■ **4:10** 2Kor. 11:9. □ **4:11 «Mən bu gepimni, birər mohtajliktin eytiwatkinim yok; qünki əhwalim kəndakla boluxidin kət'iynezər, bəriʻoʻja kənaət kilixni oʻginiwaldim»** — rosul ularni «xadlandim» (10-ayət) deginini hata qūxinip qalmisun dəp bu səzni qilidu. Xadlanəjanliki zindandiki aq qəlojan məhbusning tamakni kərginidiki xadlik qəmas, bəlki jamaətnin uningə kəyūngənlikidin, jamaətnin uningə boləjan sadik muhəbbitidin xadlinixi idi. Xuningdək u ularoʻja səzidə: «Mən hazirmu intayin həjətmən» degəndək purəkni qikirip koyuxtın ənsirəydu. «Koxumqə səz»imizni kəring. ■ **4:11** 1Tim. 6:6. ■ **4:12** 1Kor. 4:11; 2Kor. 11:27.

¹⁵ Silərgimu məlumki, əy Filippiliklar, mən Makedoniyə əlkisidin ayrılıp qıkkınimda, hux həwərnı baxka yərlərgə yətküzgən dəsləptiki waqıtlarda, silərdin baxka heqkandak jamaət berix wə qəbul kilix ixlirida mən bilən həmkarlaşmıoğan. □ ■ ¹⁶ Qünki Tesalonika xəhıridiki waqıtimimu ehtıyajım qüxkəndə silər manga birnəqqə kətim yərdəm əwəttınglar. □ ¹⁷ Mening bundak deyixim, silərdin birər sowəqatni izdəp soriojınım əməstur, izdiginim bolsa həsawatinglaroqa rohiy mewining kəp toplinixidin ibarəttur.

¹⁸ Ləkin məndə həmmə nərsə bar, hətta yetip axkudək bar; silər əwətkənliringlarnı Epafrodittin tapxuruwelip tərəmgə sıoqmay qaldım wə molqılıkka qəmdum. Bu əwətkinınglar intayın huxbuy, Hudaəoja qəbul boləjudək, xundakla Uni hursən kilidioğan bir qurbanlıktək idi. □ ■

¹⁹ Wə mening Hudaıym silər mohtaj boləqan həmmə nərsini Məsih Əysada boləqan xan-xəripidiki baylıklarəoja asasən mol təminləydu.

²⁰ Əmdi Hudaıymız həm Atimizəoja əbədil'əbədgiqə xan-xərəp boləqay! Amin.

²¹ Məsih Əysada boləqan barlık mükəddəs bəndilərgə salam yətküzünglar. Yenimdiki kərindaxlardinmu silərgə salam!

²² Barlık mükəddəs bəndilərdin, bolupmu Kəysər *imperatorning* ordısında boləqanlardin silərgə salam!

²³ Rəbbimiz Əysa Məsihning mehir-xəpkiti rohinglarəoja yar boləqay!

□ **4:15** «Silərgimu məlumki, əy Filippiliklar, mən Makedoniyə əlkisidin ayrılıp qıkkınimda, hux həwərnı baxka yərlərgə yətküzgən dəsləptiki waqıtlarda, silərdin baxka heqkandak jamaət berix wə qəbul kilix ixlirida mən bilən həmkarlaşmıoğan» — ayəttiki «...mən Makedoniyə əlkisidin ayrılıp qıkkınimda, hux həwərnı baxka yərlərgə yətküzgən dəsləptiki waqıtlarda» deqən kişimning baxka birhil tərjimisi: «... hux həwərnıng silərgə yətküzülgən dəsləpki künliridə, mən Makedoniyə əlkisidin ayrılıp qıkkınimda...». Filippi xəhıri bolsa Makedoniyə əlkisidə; xunga kəysi tərjimisi toqra boluxidin kət'ıynəzər, Pawlus hux həwərnı Filippiliklarəoja yətküzgəndin keyin, uni baxka jaydikilərgə yətküzüx üqün qıkkanıdi. Xu qəoqda Filippidiki jamaət uningəoja iktisadiy wə bəlkim baxka jəhətlərdə yərdəm kiləjanıdi. Pawlusning «berix wə qəbul kilix ixliri» deqini, Pawlusning pəkət əzi üqünla əməs, bəlkı baxkılarnı dəp ularning əwətkən yərdimini qəbul kiləjanlıqini kərsitidu. ■ **4:15** 2Kor. 11:9. □ **4:16** «Qünki Tesalonika xəhıridiki waqıtimimu ehtıyajım qüxkəndə silər manga birnəqqə kətim yərdəm əwəttınglar» — «birnəqqə kətim» grek tilida «bir kətim, hətta ikki kətim...» deqən ibarə bilən bildürülüdu. Adəttə bu ibarə «birnəqqə kətim» deqənnı kərsitidu. □ **4:18** «silər əwətkənliringlarnı Epafrodittin tapxuruwelip tərəmgə sıoqmay qaldım wə molqılıkka qəmdum» — «tərəmgə sıoqmay qaldım wə molqılıkka qəmdum» deqənlik grek tilida bir səz bilənla ipadlilinidu. Pawlusning bu sezi bilən, pəkət jismaniy jəhəttıla həmmə nərsəm bar deqənla əməs, rohiy jəhəttimu tolimu huxal boləqanlıqini, tolimu təsəlli tapkanlıqini, tolimu əyərət kiləqanlıqini bildüridu. ■ **4:18** İbr. 13:16.

Kolossiliklarga

Rosul Pawlus Kolossi xəhīridiki jamaatka yazojan məktup

1-2 Hudaning iradisi bilən Məsih Əysaning rosuli boləjan mənki Pawlustin wə kərindax Timotiydin, Kolossi xəhīridə turuwatқан muqəddəs bəndilərgə, yəni sadīk kərindaxlarəja salam! Huda Atimizdin mehīr-xəpəkət wə hatirjəmlīk silərgə boləjay! □ ■

3-4 Biz Məsih Əysəja baqliəjan etikadinglar wə barlik muqəddəs bəndilərgə baqliəjan muhəbbitinglar toqruluk angliəjandin keyin, silər üqün dua kilənimizda silər üqün ərxlərdə saqlaklik ümid tüpəylidin Rəb Əysa Məsihning Huda-Atisəja üzlüksiz rəhmət eytimiz; □ ■ 5 Silər ilgiri bu ümid toqrısında hux həwərdiki həkikət səzliri arkilik angliəjansilər; ■

6 bu hux həwər pütkül jahənoja yetip kelip mewə berip awumakta, xundakla silərgimu yetip kelip, silər uni anglap Hudaning mehīr-xəpkitini həkikətən bilip yətkən birinji kündin baxlap u silərdimu mewə berip awup barmakta; ■ 7 silər hux həwərnī səyümlük idximiz Əpafrastin əgəngənsilər; u yardimizdə Məsihning sadīk hizmətqisidur; □ ■ 8 u bizgə silərnīng Rohta boləjan muhəbbitinglarni ayan kildi. □

9 Bu səwəbtin bizmu buning toqrısında angliəjan kündin baxlap silər üqün dua kilip iltija kilixni tohtatmiduk; tiləydiənimiz xuki, Hudaning iradisi hərtərəplik danalik wə rohiy yorutulux bilən silərdə toluk bildürilsun.

■ 10 Xundak boləjanda silər Rəbgə layik halda hərtərəptə Hudani hursən kilip, hərəkəndak gūzəl ixlarda mewə bərgəndə, Hudani həkikiy bilixinglar arkilik əsüp yetilislər; ■ 11-12 bizni muqəddəs bəndilərnīng yoruklukta boləjan mirasiəja muyəssər boluxka layik kiləjan Atisəja təxəkkür eytip, Uning xan-xərpəklik kudriti boyigə hərtərəplik küç bilən hər ixlarda xadlikka tolup qidamlik wə səwr-təkətlik boluxka küqləndürilsilər. 13 U bizni qarangoşulukning həkümranlikidin azad

□ 1:1-2 «Huda Atimizdin mehīr-xəpəkət wə hatirjəmlīk silərgə boləjay!» — bəzi kona kəqürmilərdə: «Huda Atimiz wə Rəb Əysa Məsihdin mehīr-xəpəkət silərgə boləjay!» dəp hatiriləngən. ■ 1:1-2 Rim. 1:7; Gal. 1:3; Əf. 1:2; 1Pet. 1:2. □ 1:3-4 «Biz Məsih Əysəja

baqliəjan etikadinglar wə barlik muqəddəs bəndilərgə baqliəjan muhəbbitinglar toqruluk angliəjandin keyin... Rəb Əysa Məsihning Huda-Atisəja üzlüksiz rəhmət eytimiz;» — toluk ikki ayətning baxka birhil tərjimisi: «Rəb Məsih Əysəja baqliəjan etikadinglar wə barlik muqəddəs bəndilərgə baqliəjan muhəbbitinglar toqruluk angliəjandin keyin, Rəb Əysa Məsihning Huda-Atisəja üzlüksiz rəhmət eytimiz. Bu etikad wə muhəbbitinglar silər üqün ərxlərdə saqlaklik ümidtin barlikka kəlgən». Əmma bizninggə ümid etikadın əməs, əksiqə etikad ümidtin kelidu. Bizninggə Pawlus ularning kelidəjan bəhtini kəzləp uning üqün əzi xadlinidu. ■ 1:3-4 Əf. 1:15; Fil. 1:3; 1Tes. 1:2; 2Tes. 1:3. ■ 1:5 1Pet. 1:4. ■ 1:6 Mar. 4:8; Yh. 15:16. □ 1:7 «silər hux həwərnī səyümlük idximiz Əpafrastin əgəngənsilər» — «ixdiximiz» grek tilida «(Hudaning) kullukidiki idximiz» degən ukumni bildüridu. Əpafra Kolossidin kəlgən (4:12-ayətni kəring). U Pawlus wə hizmətdaxlirəja yardəm bərgənliki üqün, Pawlus təkəllup bilən uning yardimini Kolossidiki jamaətning yardimi dəp qaraydu. Bazi kona kəqürmilərdə: «u silərnīng yardimiglarda Məsihning sadīk hizmətqisidur» deyilidu. ■ 1:7 Kol. 4:12; Flm. 23. □ 1:8 «u bizgə silərnīng rohta boləjan muhəbbitinglarni ayan kildi» — «Roh» muxu yərdə Hudaning Muqəddəs Rohi. ■ 1:9 1Kor. 1:5; Əf. 1:15. ■ 1:10 Yar. 17:1; Yh. 15:16; 1Kor. 7:20; Əf. 4:1; Fil. 1:27; 1Tes. 2:12.

kilip, soʻygən Ooʻlining padixahliqoʻya yetkəp koydi; □ ■ 14 Uningda hɵrlɵk-azadlikka, yəni gunahlimizdin kəqɵrɵmgə muyassər bolduk. □ ■ 15 U bolsa kɵrɵnməs Hudaning sɵrət-obrazidur, pɵtkɵl kainattiki tunjidur; □ ■ 16 qɵnki Uningda barlik məwjudatlar, asmandiki bolsun, zemindiki bolsun, kɵrɵnidioʻan bolsun, kɵrɵnməs bolsun, məyli təhtlər, hojayanlar, hɵkɵmranliklar, hɵkɵkdarlar bolsun, barlik hɵmmə Uning tərpidin wə Uning ɵqun yaratiloʻandur. ■

17 U hɵmmidin burundur, wə hɵmmə məwjudatlar Uningda bir-birigə baolinip turmakta; □ 18 U yənə tənning, yəni jamaətning bexidur; u baxlinixtur, elgənlərdin tunji bolup tirilgɵqidur; buningdiki məkset, Uning pɵtkɵl məwjudatlar iqidə hər jəhəttin əng ɵstun orunda turuxi ɵqundur. □ ■ 19 Qɵnki Huda ɵzining mukəmməl jəwhirini Uningda turɵzuxka, □ ■ 20 wə Uning arkilik barlik məwjudatlarni ɵzi bilən əpləxtɵrɵxkə layik kɵrgənidi, yəni, Uning kresttə tɵkɵlgən keni arkilik inaklik elip kəlgəndin keyin, — U arkilik məyli zeminda bolsun, ərlərdə bolsun barlik məwjudatlarni ɵzi bilən əpləxtɵrɵxkə layik kɵrgənidi; □ ■ 21-22 wə əslidə rəzil əməlliringlar tɵpəylidin ɵzigə yat kilinoʻan, kɵnglɵnlarda dɵxmənlik boləan silərnimu, U ɵz ətlik tenidə ɵlɵm arkilik ɵzigə pak-mukəddəs, əyibsiz wə daqsiz hazir kilix ɵqun ɵzi bilən əp kiləan □ ■ 23 (əgər silər etiƣadta ul selinip mustəhkm turup, hux həwərdiki ɵmidtin neri kilinmisanglar); bu hux həwər pɵtkɵl asman astidiki kainatta jakarlanəan; mənki Pawlus Uningoʻya hizmətoʻqi kilindim. □ ■

□ 1:13 «U bizni ƣarangɵlulɵkning hɵkɵmranlikidin azad kilip, soʻygən ooʻlining padixahliqoʻya yetkəp koydi» — «ƣarangɵlulɵkning hɵkɵmranliƣi» jin-xəyatnarning ilkini kɵrsitidu. ■ 1:13 Mat. 3:17; 17:5; ɵf. 2:4; 1Tes. 2:12; 2Pet. 1:17. □ 1:14 «Uningda hɵrlɵk-azadlikka, yəni gunahlimizdin kəqɵrɵmgə muyassər bolduk» — «Uningda» muxu yərdə «Məsihdə» degənni kɵrsitidu. ■ 1:14 Ros. 20:28; ɵf. 1:7; Ibr. 9:14; 1Pet. 1:19.

□ 1:15 «U bolsa kɵrɵnməs Hudaning sɵrət-obrazidur, pɵtkɵl kainattiki tunjidur» — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «birinƣi bolup tuoʻuloʻan»ni kɵrsitidu. Sɵznəng toluƣ mənisi tɵwəndiki 16-17-ayəttə kɵrɵlidu; Məsih: (1) pɵtun ələm iqidə birinƣi orunda turidu; (2) wə ələmnəng hɵmmisidin burun boləan; (3) ələmgə ohxax «yaritiloʻan» əməs, bəlki əsli Huda Atisi bilən billə məwjut boləan. Bu 16-20-ayətlərnəng məkəsi Məsihning uloʻuloʻƣini kɵrsitix ɵqundur. ■ 1:15 2Kor. 4:4; Fil. 2:6; Ibr. 1:3; Wəh. 3:14. ■ 1:16 Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Yh. 1:3; ɵf. 3:9; Ibr. 1:2. □ 1:17 «U hɵmmidin burundur, wə hɵmmə məwjudatlar uningda bir-birigə baolinip turmakta» — «U hɵmmidin burundur» degən sɵz wəƣit tərpidin hɵm uloʻuloʻuk-muƣimlik tərpidinmu eytilidu. □ 1:18 «U yənə tənning, yəni jamaətning bexidur; u baxlinixtur, elgənlərdin tunji bolup tirilgɵqidur; buningdiki məkset, uning pɵtkɵl məwjudatlar iqidə hər jəhəttin əng ɵstun orunda turuxi ɵqundur» — grek tilida muxu ayəttiki «tunji» 15-ayəttiki «tunji»oʻya ohxax sɵzdur; adəttə «birinƣi bolup tuoʻuloʻan»ni kɵrsitidu. ■ 1:18 1Kor. 15:20; ɵf. 1:22; 4:15; 5:23; Wəh. 1:5. □ 1:19 «Qɵnki Huda ɵzining mukəmməl jəwhirini uningda turɵzuxka, ... (20) wə Uning arkilik ... ɵzi bilən əpləxtɵrɵxkə...» — sɵzmusəz tərjimə kilsəƣ: «Qɵnki (Hudaning) barlik mukəmməl jəwhirini uningda turuxka layik kɵrgən, (20) wə Uning arkilik ... ɵzi bilən əpləxtɵrɵxkə...». ■ 1:19 Yh. 1:14,16; Kol. 2:9. □ 1:20 «Uning kresttə tɵkɵlgən keni arkilik» — Grek tilida «Uning krestidiki ƣan arkilik». ■ 1:20 Yəx. 9:6; Yh. 16:33; Ros. 10:36; Rim. 5:1; 2Kor. 5:18; ɵf. 2:14; 1Yuƣa. 4:10. □ 1:21-22 «...silərnimu, U ɵz ətlik tenidə ɵlɵm arkilik ɵzigə pak-mukəddəs, əyibsiz wə daqsiz hazir kilix ɵqun ɵzi bilən əp kiləan...» — «Uning ətlik teni» Məsihning həkikiy insan ikənlikini təkiltəydu. ■ 1:21-22 Luka 1:75; ɵf. 1:4; 5:27; 2Tim. 1:9; Tit. 2:12. □ 1:23 «əgər silər etiƣadta ul selinip mustəhkm turup, hux həwərdiki ɵmidtin neri kilinmisanglar» — muxu sɵzlər adəmlərnə nijatƣa erixtɵrɵxnəng xərtini əməs, bəlki adəmlərdə nijatnəng məwjut boləanliƣining addiy ispatini kɵrsitidu. ■ 1:23 Yh. 15:6.

24 Əmdı mən silər üçün tartқан jəpalirim üçün xadlinimən, wə xuningdək Məsihning jəpalirida kəm boləqanlirini öz ətlirimdə Uning teni, yəni jamaət üçün toluklaymən; □ ■ 25 mən *jamaət* üçün Hudaning səz-kalamioğa əməl kilix üçün Uning manga silərni dəp tapxuroğan oqojidarlikı boyiqə hizmətqi kilindim; □ ■ 26 bu səz-kalamidiki sir barlik əsirlərdin wə dəwrlərdin yoxurun tutuloğan, əmma hazır muqəddəs bəndilirigə axkarilandi; ■ 27 qünki Huda ularoğa əllər arisida əməlgə axuruluwatқан bu sirning xərəplik bayliklirini bildürüxni halidi; bu sir bolsa xan-xərəpkə elip baroquqi ümid boləqan, silərdə turuwatқан Məsihning Əzidur. □ ■ 28 Biz uni jakarlaymiz, hər bir adəmnı Məsihdə kamalətkə yətkən halda Huda aldida hazır kilix üçün barlik danalix bilən hər bir adəmgə jekiləymiz, hər bir adəmgə təlim berimiz. 29 Mən xuningoğa intilip, Uning wujudumda ixligini boyiqə kürəx kilip japa tartimən; Uning wujudumda ixligini dərwəxə tolimu zordur.□

2

1 Qünki məndə silər üçün, Laodikiyədikilər üçün, xuningdək didarimni kərmigənlərninğ həmmisi üçün nəkədər zor kürəxning boluwatқанlikini silərgə bilgüzməqimən; □ 2 küriximning nixani, həmməylənninğ mehır-muəbbəttə bir-birigə baqlinip, qəblirining riqəbətəndürülüxi, Hudaning sirini, yəni Məsihni qüxinixtə wə toluk bilixtə boləqan ixənq-hatirjəmlikkə erixixi üqündur; □ ■ 3 qünki Uningda danalixning wə bilimning barlik baylikliri yoxurunəqandur.■

4 Mening buni deyixim, heqkimning silərni qayil kilarlik silix-sipayə gəpliri bilən aldımaslikı üqündur; ■ 5 qünki gərgə tən jəhətidin silərdin neri bolsammu, roq jəhətidin mən silər bilən billimən, silərninğ səptə turuwatқaninglaroğa wə Məsihgə baqlıoğan etikadınlarınğ qingliktoğa qarap xadlinimən. ■ 6 Məsih, Rəb Əysani kandaq qobul qiləqan bolsanglar,

□ 1:24 «Əmdı mən silər üçün tartқан jəpalirim üçün xadlinimən, wə xuningdək Məsihning jəpalirida kəm boləqanlirini öz ətlirimdə Uning teni, yəni jamaət üçün toluklaymən» — biz bu sirlik bayan üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 1:24 Rim. 12:5; 1Kor. 12:27; 2Kor. 7:4; Əf. 3:13; 4:12; 5:23; Fil. 2:17; 2Tim. 2:10. □ 1:25 «mən jamaət üçün Hudaning səz-kalamioğa əməl kilix üçün» — yaki «mən səz-kalamini toluk jakarlayx üçün» yaki «mən səz-kalamini həmmigə jakarlayx üçün». Bizningqə Pawlusning kəzdə tutқini əzining (wə baxқılarınğ) «Injildiki sir»ni jakarlixı bilən jamaətninğ sani toluk bolup, jamaət Hudaning toluk wəhıyisigə muysassar bolidu wə bu hux həwərninğ məksiti əməlgə axurulidu. ■ 1:25 Rim. 16:25; Əf. 1:9; 3:9; 2Tim. 1:10; Tit. 1:3; 1Pet. 1:20. ■ 1:26 Mat. 13:11. □ 1:27 «qünki Huda ularoğa əllər arisida əməlgə axuruluwatқан bu sirning xərəplik bayliklirini bildürüxni halidi» — «əllər» bolsa «yat əllər», «Yəhudiy əməslər»ni kərsiditu. ■ 1:27 2Kor. 2:14; 1Tim. 1:1.

□ 1:29 «Mən xuningoğa intilip, Uning wujudumda ixligini boyiqə kürəx kilip japa tartimən; Uning wujudumda ixligini dərwəxə tolimu zordur» — «kürəx» degenlik grek tilida «agon» deyilidu. «Agon» toqruluk «Filippiyliklaroğa»diki qoxumqə səz»imizni kərunğ. □ 2:1 «xuningdək didarimni kərmigənlərninğ həmmisi üçün...» — grek tilida: «xuningdək ətninğ jəhətidə yüzümü kərmigənlərninğ həmmisi üçün...». Xübhısizki, rosul jamaəttə roq jəhətidin bir-birimizni tonuximiz mumkin, deməqci. □ 2:2 «küriximning nixani, həmməylənninğ mehır-muəbbəttə bir-birigə baqlinip, qəblirining riqəbətəndürülüxi, Hudaning sirini, yəni Məsihni qüxinixtə wə toluk bilixtə boləqan ixənq-hatirjəmlikkə erixixi üqündur» — demisəkmı, bu «kürixim» rohyi jəhəttin, dua-tilawətlər bilən hər türlüq jin-xəytanlar bilən qarixilixitiki kürəx, əlwəttə. ■ 2:2 Yəx. 53:11; Yər. 9:22; Yh. 17:3; Fil. 3:8. ■ 2:3 1Kor. 1:24. ■ 2:4 Əf. 5:6; Kol. 2:18. ■ 2:5 1Kor. 5:3; 14:40.

xu ҳalda Uningda menginglar; ⁷ silər təlim berilgəndək Uningda yiltiz tartip, etikaqinglar quruluwatqan Һalda, etikaqda hatirjəm kilinip, rəhmət eytixlar bilən taxqinlar turuquçi bolunglar; ⁸ Һeqkimning Məsih boyiqə bolmioqan, pəylasopluk yaki bimənə aldamqilik bilən, insanlardin kəlgən təlimlər, yəni bu dunyadiki «asasiy kaidə-qanuniyətlər» boyiqə silərni öz oljisi kilip azdurmasliki üçün Һezi bolunglar; ⁹ qünki Uningda, yəni Məsihdə, Hudaning barlik mukəmməl jəwhiri tən xəklidə turidu; ¹⁰ wə silər Uningda, yəni barlik Һökümdarlarning Һəm Һökükdarlarning bexi Boluquqida mukəmməldursilər; ¹¹ silər Uningda adəmning qolisiz boluqan sünnət bilən sünnət kilinoqansilər; demək, Məsihning sünniti bilən *gunahlik* ətkə baqlanoqan təndin halas kilinoqansilər; ¹² Uning bilən təng qəməldürüluxtə dəpnə kilinoqansilər; silər yənə Uni ölümədin tirildürgən Hudaning wujudunglarda ixləydiqanliqioqə ixəng baqlax bilən Uning bilən təng tirilgənsilər. □ ■

¹³ Əmdi gərgə itaətsizlikinglar wə ətliringlardiki sünnətsizlikinglar tüpəylidin olgən bolsanglarmu, U silərni Məsih bilən billə janlandurdi; Һəmmə itaətsizlikirimizni kəqürüm kilip, □ ■ ¹⁴ bəlgilimilərdə öz iqigə elinoqan üstimizdin ərz kilidioqan, bizni əyibləydiqan pütüklərnə eqürüp taxlidi; U ularni bizdin neri kildi, krestkə mihlatkuzdi. □ ¹⁵ U Һökümdarlardin wə Һökükdarlardin olja elip, *krestta* ularni rəswa kilip ularning üstidin təntənə bilən oqlibə kildi. □ ■

■ 2:7 1Kor. 1:5; Əf. 3:17. □ 2:8 «**Һeqkimning Məsih boyiqə bolmioqan, pəylasopluk yaki bimənə aldamqilik bilən, insanlardin kəlgən təlimlər, yəni bu dunyadiki «asasiy kaidə-qanuniyətlər» boyiqə silərni öz oljisi kilip azdurmasliki üçün Һezi bolunglar**» — «asasiy kaidə-qanuniyətlər» degən muhim ibarə toqrisida «koxumqə sez»imizni kəring. □ 2:8 Rim. 16:17; Ibr. 13:9. □ 2:10 «**wə silər Uningda, yəni barlik Һökümdarlarning Һəm Һökükdarlarning bexi Boluquqida mukəmməldursilər**» — «silər Uningda ... mukəmməldursilər» degən muhim ibarə toqrisida «koxumqə sez»imizni kəring. «barlik Һökümdarlar... Һəm Һökükdarlar...» — Һəm asmandiki Һəm zemindiki barlik Һöküqkə iqə boluqanlar. ■ 2:10 Yh. 1:16. □ 2:11 «**silər uningda adəmning qolisiz boluqan sünnət bilən sünnət kilinoqansilər; demək, Məsihning sünniti bilən gunahlik ətkə baqlanoqan təndin halas kilinoqansilər**» — bu ayəttiki sünnət adəmning tenidə əməs, bəli roq-kəlbididur, əlwəttə. Demisəkmu, «ətlik tən» degən ibaridə «ət» degən sez Injildiki alahidə mənidə ixlitilidu, yəni insaniy gunahqə əsir boluqan təbiətəni kərsitidu. «Rimliklaroqə»diki «ət» toqruluk «kirix sez»imizni kəring. «Məsihning sünniti» «Məsihning Əzi kilidioqan sünnət», yaki «Məsihning əlümü»ni kərsitidu. Bu toqruluk «koxumqə sezimiz»ni kəring. ■ 2:11 Qan. 10:16; Yər. 4:4; Rim. 2:29; Fil. 3:3. □ 2:12 «**Uning bilən təng qəməldürüluxtə dəpnə kilinoqansilər; silər yənə Uni ölümədin tirildürgən Hudaning wujudunglarda ixləydiqanliqioqə ixəng baqlax bilən uning bilən təng tirilgənsilər**» — bu ayəttiki «qəməldürülux» aldi bilən suqə qəməldürüluxni kərsətkini bilən, u yənə bəribir «roqkə qəməldürülux»nimu kərsitidu. Yənə yukiriki «sunnət» toqruluk «koxumqə sezimiz»ni kəring. ■ 2:12 Rim. 6:4; Gal. 3:27; Əf. 1:19; 3:7. □ 2:13 «**Əmdi gərgə itaətsizlikinglar wə ətliringlardiki sünnətsizlikinglar tüpəylidin olgən bolsanglarmu,...**» — «ətliringlardiki sünnətsizlikinglar» ularning əslidə (Һəmmimiz Məsihsiz boluqan waqtimizdikidək) öz «gunahlik ət»imizgə əsir-qul boluqanlikimizni kərsitidu. ■ 2:13 Əf. 2:1. □ 2:14 «**bəlgilimilərdə öz iqigə elinoqan üstimizdin ərz kilidioqan, bizni əyibləydiqan pütüklərnə eqürüp taxlidi; u ularni bizdin neri kildi, krestkə mihlatkuzdi**» — bu intayin muhim ayət toqruluk yənə «koxumqə sezimiz»ni kəring. Grek tilida «Uning krestigə mihlatkuzdi». □ 2:15 «**U Һökümdarlardin wə Һökükdarlardin olja elip, krestta ularni rəswa kilip ularning üstidin təntənə bilən oqlibə kildi**» — bu ayəttiki «Һökümdarlar wə Һökükdarlar» bolsa jin-xəytanlar; Məsih ulardin aloqan olja bolsa Əzigə etikaq baqluqan, əslidə jin-xəytanlarning ilkidə turuqan bizlərnə kərsitidu, əlwəttə! Baxqə birhil təjimisini «...Һökümdarlarni... qoralsiz kilip...». ■ 2:15 Yər. 3:15; Mat. 12:29; Luqə 11:22; Yh. 12:31; 16:11.

16 Əmdi heqkimning yemək-iqmək, heyt-bayramlar, «yengi ay» yaki xabat künlər jəhətliridə silərning üstünglərdin həküm qikirixioğa yol qoymanglar; ■ 17 bu ixlar bolsa bir kələnggə, halas; uning jismi bolsa Məsihningkidur! □ ■

18 Heqkimning silərni «kiqik peillik» wə pərixtilərgə ibadət kilixka dəwət kilip in'aminglardin məhrum kilixioğa yol qoymanglar; muxundak kixilər *gunahlik* ətliridiki oy-pikirliri bilən həkawurlixip, kərgən kərünüxlərgə esiliwalmaktidur; □ ■ 19 Ular «bax»ni qing tutqini yoqtur; lekin baxtin ügə wə singirlar arkilik pütkül tən kuwwətlinidu wə bir-birigə baqlinip, Hudadin kəlgən awux bilən axmaқта. □

20-21 Əgər Məsih bilən bu dunyadiki kaidə-kanuniyatlərgə nisbətən əlgən bolsanglar, nemixka (bu dunyada yaxioqanlardək) «Tutma!» «Tetima!» «Təgmə!» degəndək bəlgilimilərgə riayə kilisilər □ ■ 22 (bundak *bəlgilimilər ilkidiki* nərsilərninğ həmmisi istemal kilinix bilən yoqilidu)? Muxundak bəlgilimilər pəkət insanlardin qikқан kərsətmilər wə təlimlərdin ibarət, halas; □ ■ 23 ularda dərwəxə birhil pidaiylarqə ibadət, kiqik peillik wə öz tenigə karita qattik qolluq boluxni dəwət kilix boləoqқа, ularda danalığın kərünüxi bar; əməliyəttə *bundak danalığın* paydisi yoqtur — ular pəkət əttiki həwəslərgə yol qoyidula, halas. ■

3

«Yukiridiki ixlaroğa intilip izdininglar»

1 Silər Məsih bilən təng tirildürülgən bolsanglar, əmdi yukiridiki ixlaroğa intilip izdininglar; Məsih xu yərdə Hudaning ong yenida olturidu. ■

2 Kəngül-zehninglarni yərdiki ixlaroğa əməs, bəлки yukiriki ixlaroğa koyunglar; 3 qünki silər əlgənsilər, wə həyatinglar Məsih bilən billə

■ 2:16 Law. 11:2; 23:2; Rim. 14:2; Gal. 4:10. □ 2:17 «bu ixlar bolsa bir kələnggə, halas; uning jismi bolsa Məsihningkidur!» — «jismi» — demək, «kələnggüni yərgə taxlioqan jisim». Bu muhım ayət toqrisida «qoxumqə sez»imizni kəring. ■ 2:17 Ibr. 8:5; 10:1.

□ 2:18 «Heqkimning silərni «kiqik peillik» wə pərixtilərgə ibadət kilixka dəwət kilip in'aminglardin məhrum kilixioğa yol qoymanglar...» — baxka birhil tərijimi: «heqkimning... üstünglərdin həküm qikirixioğa yol qoymanglar...». «Dəwət kilip» degən ibarə «bu ixlardin səyünüp» degən mənisinimu öz iqigə alidu. «muxundak kixilər *gunahlik* ətliridiki oy-pikirliri bilən...» — demək, oy-pikirliri Muqəddəs Rohtin əməs, bəлки öz *gunahlik* ətliri təripidin baxkurulidioqandur. «kərgən kərünüxlərgə esiliwalmaktidur» — bəzi kona tekestiki keqürmilərdə «kərmigan kərünüxlərgə esiliwalmaktidur» deyilidu. Bizningqə «kərgən» dəp okux toqridur; bu kixilər kərgən «kərünüxlər» əzining ham hiyalliridin qikқан, əlwəttə.

■ 2:18 Yər. 29:8; Mat. 24:4; Əf. 5:6; 2Tes. 2:3; 1Yuha. 4:1. □ 2:19 «Ular «bax»ni qing tutqini yoqtur. Lekin baxtin ügə wə singirlar arkilik pütkül tən kuwwətlinidu wə bir-birigə baqlinip, Hudadin kəlgən awux bilən axmaқта.» — «bax» bolsa Məsihdur. Məsihning Öz teni boləqan jamaətninğ bexidur. «Tən» — jamaat. □ 2:20-21 «Əgər Məsih bilən bu dunyadiki kaidə-kanuniyatlərgə nisbətən əlgən bolsanglar...» — bu muhım ayət toqrululuq «qoxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ 2:20-21 Gal. 4:9. □ 2:22 «bundak bəlgilimilər ilkidiki nərsilərninğ həmmisi istemal kilinix bilən yoqilidu» — demək «Tutma! Tetima! Təgmə!» degəndək bəlgilimilərninğ həmmisi Huda aldidə əng muhım ix boləqan insanning iqki dunyasi bilən əməs, bəлки yemək-iqmək qatarliqlar bilən munasiwətliktur. ■ 2:22 Yəx. 29:13; Mat. 15:9; Tit. 1:14. ■ 2:23 1Tim. 4:8; 5:23. ■ 3:1 Əf. 1:20.

Hudada yoxurun turidu. ■ 4 Əmma hayatimiz boləjan Məsih axkarilənanə qəşda, xuan silər uning bilən billə xan-xərpətxə axkarilənidiojan bolisilər. □ ■

5 Xunga yərgə təwə ixlarni kəloquqi hərəkəndək əzaliringlarni, yəni buzukluk, napaklik, iplas həssiyatlar, rəzil həhixlar wə nəpsəniyətxilik (u butpərəslikkə barawərdur)ni əlümgə məhküm kilinglar; □ ■ 6 qünki bu ixlər tüpəylidin Hudaning qəzipi itaətsiz pərzəntlərgə qūxidu. □ ■ 7 Silər bular arisida yaxiojan waqtinglarda, bundək ixlardimu mangəjansilər. ■

8 Əmma hazır silər muxularningmu həmmisini özünglərdin seliwətinglar — yəni qəzəp, kəhr-səpra, yaman niyətlər, təhmət, əozinglərdin qikidiojan iplas səzlərnimu siliwətinglar. ■ 9 Bir-biringlərgə yaləjan səzlimənglar; qünki silər kona adəmnə kilmixliri bilən seliwətkənsilər, ■ 10 wə yəngi adəmnə kiygənsilər; yəngi adəm bolsa əzini Yaratquqining sūrət-obrazi boyiqə toluk bilixtə daim yəngiliməxtə; □ ■ 11 uningda həqəndək yunanlik yaki Yəhudiy, sūnnətlik yaki sūnnətsiz, yat mədiniyətlik, Skit, kul yaki hərlər məwjut əməstur; bəlki Məsih həmmidur, wə həmmididur. □ ■

12 Xunga, Hudaning talliwəlojanliriqə, pak-mukəddəs wə səyüngənlərgə layik, adəmgə iq əşritidiojan bəşirlarni, məhrəbanlik, kiqik peillik, məminlik wə səwr-təkətlikni kiyiwətinglar; □ ■ 13 bir-biringlərgə yol qoyunglar, narazilik ix bolsa bir-biringlarni kəqürüm kilinglar; Məsih silərnə kəndək kəqürüm kəlojan bolsa silərmu xundək kilinglar. ■ 14 Muxu ixlarning üstigə kamil birlikning rixtisi boləjan məhr-

■ 3:3 Rim. 6:2; 8:24; 2Kor. 5:7. □ 3:4 «əmma hayatimiz boləjan Məsih axkarilənanə qəşda, xuan silər uning bilən billə xan-xərpətxə axkarilənidiojan bolisilər» — bu muhim

ayət toqruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 3:4 Fil. 3:21; 1Yuhə. 3:2. □ 3:5 «yərgə təwə boləjan ixlarni kəloquqi hərəkəndək əzaliringlar...» — əslə grek tilida «yərgə təwə boləjan əzaliringlar...». «yərgə təwə» degəning mənisə «bu rəzil dunyaqə təwə» degənliktur.

■ 3:5 Rim. 7:5, 23; Əf. 4:22; 5:3, 5; 1Tes. 4:5. □ 3:6 «qünki bu ixlər tüpəylidin Hudaning qəzipi itaətsiz pərzəntlərgə qūxidu» — «itaətsiz pərzəntlər» degən ibarə insanning əslə tüp təbiitidə itaətsizlikning barlikəni, itaətsiz Adəm'atining pərzəntliri ikənlikini kərsitidu.

Ləkin «itaətsiz pərzəntlər» bolsa Hudaning xəpkiti bilən Hudaning Əzining pərzəntliriqə aylinidu (5, 7-ayətni kəring). ■ 3:6 1Kor. 6:10; Gal. 5:19; Əf. 5:5; Wəh. 22:15. ■ 3:7 1Kor. 6:11; Əf. 2:1; Tit. 3:3. ■ 3:8 Əf. 4:22; Ibr. 12:1; Yək. 1:21; 1Pet. 2:1. ■ 3:9 Əf. 4:25. □ 3:10 «wə yəngi adəmnə kiygənsilər; yəngi adəm bolsa əzini Yaratquqining sūrət-obrazi boyiqə toluk bilixtə daim yəngiliməxtə» — «kona adəm» (9-ayət) Adəm'atidin miras kəlinəjan gunəhkar hayətni kərsitidu; «yəngi adəm» bolsa Məsihdə boləjan yəngi hayətni kərsitidu. ■ 3:10 Yar. 1:26; 5:1; 9:6; Rim. 6:4; 1Kor. 11:7. □ 3:11 «uningda həqəndək yunanlik yaki Yəhudiy, sūnnətlik yaki sūnnətsiz, yat mədiniyətlik, ... məwjut əməstur» — «yat mədiniyətlik» — grek tilida «saqəllik» deyilidu; qünki greklar adətə saqəl qoymaytti.

Bu səz adətə grek yaki latin tilini səzliyəlməydiyəjanlarni kərsitətti; adətə greklar wə latinlar undək kixilərnə kəmsitip «saqəllik» degən səzni «yawayi adəmlər» degən səlbiy mənidə ixlitətti. «... yat mədiniyətlik, Skit, kul yaki hərlər məwjut əməstur; bəlki Məsih həmmidur, wə həmmididur» — «Skitlər» adətə Ottura Asiyadiki kəqmən həlkning omumiy nəmi idi. ■ 3:11 1Kor. 7:21,22; 12:13; Gal. 3:28; 5:6; 6:15. □ 3:12 «Xunga, Hudaning talliwəlojanliriqə, pak-mukəddəs wə səyüngənlərgə layik ... kiqik peillik, məminlik wə səwr-təkətlikni kiyiwətinglar» — Təwrat-Injilda «məminlik»ning «yuwəxlik iman-ixəng bilən» degəndək əlahidə mənisə bardur. Məmin adəm əzining həqəkliri yaki imtiyazlirini bəkitiz üqün kərəx kilməydu; qünki u Huda əldidə iman bilən toqra mangojan bolsa, Huda muxu ixlarni əziga kapəlt kəlojan dəp hatirəmliktə turidu. Bu səz toqruluk yənə «koxumqə səz»imizni kəring. ■ 3:12 Əf. 4:32; 6:11; 1Tes. 1:4. ■ 3:13 Mat. 6:14; Mar. 11:25; Əf. 4:32.

muhəbbətini qoxup beringlar. □ ■ 15 Məsihning hatirjəmligi qəlbinglarda həküm sürsun (silər bir tən bolup bu hatirjəmliktə boluxka qaqiriloqan ikənsilər) wə xundakla rəhmət eytixlarda bolunglar.□

16 Məsihning səz-kalamini özünglarda baylik həsil kəlip turəuzunglar, barlik danalix bilən bir-biringlarə qətinglar, jekilənglar, qin qəlbinglarda zəbur-nəqmilər, mədhiyə küyliri wə rohiy nahxilarni yangritip Hudani qirayilik mədhiyilənglar; □ 17 wə həmmə ixlarda, səz bolsun, əməl bolsun, həmmisini Rəb Əysaning namida kəlip, uning arkilik Huda'Atiqə rəhmət eytinglar.■

ailidikilərgə boləqan jekiləxlər

18 Silər ayallar, Rəbdə boləqan süpitinglarəqə layiq öz ərliringlarəqə boysununglar; ■ 19 silər ərlər, öz ayalliringlarəqə muhəbbət kərsitinglar; ularəqə aqqiq kilmanglar.■

20 Silər balilər, ata-ananglarəqə həmmə ixlarda itaət qilinglar; qünki bundak kəlix Rəbdə boləqan güzəl ixtur.■

21 Silər ətilər, baliliringlarning kəngligə azar bərmənglar; undak kəlsanglar kəngli yara bolidu.

22 Silər kullar, əttin boləqan hojayininglarəqə həmmə ixta itaət qilinglar; pəkət kəz alididila hizmət kəlip, insanlarni hux kəloquqi kullardın bol-manglar, bəlki Rəbdin əyminip qin kənglünglardın ix kərünglar.□ ■

23 Nemə ixni kəliwatqan bolsanglar, uningda insanlar aldida əməs, bəlki Rəb aldida kəloqandək jan-dil bilən uningəqə ixlənglar; 24 qünki mirasning in'amioqə Rəbdin muyəssər kəlinəqanlikinglarni bilisilər; qünki silər Rəb Məsihning ibadət-kullukididursilər. 25 Əmma kim həkqaniysizlik kəlsa kəloqan həkqaniysizlikə öz bexioqə qəxidü; bu ixta həkqandək yüz-hatirə kəlinix yəktur.

4

1 Silər hojayinlar, kulliliringlarəqə adil wə toqra muamilə qilinglar; qünki ərxətə öz hojayininglarning barlikini bilisilər.■

2 Dua-tilawətkə hərəkəndək wakitta berilinglar, buningda rəhmətlər eytixip həxyar turunglar;■ 3 xuning bilən biz üqünmu dua kəloqaysilərki, Huda bizgə Məsihning sirini jakarlaş üqün Əz səzigə ixik aqsun; mən dəl sir üqün zənjirlər bilən baqlanəqanmən;■ 4 xunga kəlixkə tegixlikim boyiqə, sirni axkariliximoqə *dua qilinglar*.

□ 3:14 «... kamil birlikning rixtisi boləqan mehir-muhəbbətini qoxup beringlar» — yaki «... kamil rixtə boləqan mehir-muhəbbətini qoxup beringlar». ■ 3:14 Yh. 13:34; 15:12; Əf. 4:3; 5:2; Kol. 2:2; 1Tes. 4:9; 1Yuha. 3:23; 4:21. □ 3:15 «Məsihning hatirjəmligi qəlbinglarda həküm sürsun» — bu muhim səz toqruqluk «qoxumqə səz»imizni kərəng.

□ 3:16 «... qin qəlbinglarda zəbur-nəqmilər, mədhiyə küyliri wə rohiy nahxilarni yangritip Hudani qirayilik mədhiyilənglar» — «zəbur-nəqmilər» bəlkim sazəqə təngkəx kəlinip eytilidəqan nahxilar; «mədhiyə küyliri» bəlkim səsiz nahxilar; «rohiy nahxilar» bəlkim stihiyilikin, əzlikidin, Muqəddəs Rəhning ilhəmi bilən eytiləqan nahxilarni kərsitidu («1Kor.» 14:15nimu kərəng). ■ 3:17 Əf. 5:20; 1Tes. 5:18. ■ 3:18 Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Əf. 5:22; Tit. 2:5; 1Pet. 3:1. ■ 3:19 Əf. 5:25. ■ 3:20 Əf. 6:1. □ 3:22 «silər kullar, əttin boləqan hojayininglarəqə həmmə ixta itaət qilinglar» — «əttin boləqan hojayininglar» degini, yənə «silərnəng ərxətə boləqan hojayininglarmu bar» dəp puritidu. ■ 3:22 Əf. 6:5; 1Tim. 6:1; Tit. 2:9; 1Pet. 2:18. ■ 4:1 Əf. 6:9. ■ 4:2 Luqa 18:1; Rim. 12:12; Əf. 6:18; 1Tes. 5:17.

■ 4:3 Əf. 6:19; 2Tes. 3:1.

⁵ Sirttikilerga nisbatan danalik bilan menginglar, pursatlar qikkanda kongul koyup koldin barmanglar. □ ■ ⁶ Silarning gap-sozliringlar hordaim mehır-xepket bilan bolsun, tuz bilan tetitilsun; xuning bilan siler herbir adomga kandak jawab berixni bilisiler. □ ■

⁷ Söyümlük kerindax hem Rəbdə sadik hizmetkar, ixdiximiz bolojan Tikikus silerga men toqruluk hamma ixlarni melum kilidu. □ ■ ⁸ Men uni del muxu ix uqun yeninglaroqa awetixim, silarning ahwalinglarni biliwelixi wa xundakla konglunglaroqa ilham-riqbat berixi uqundur. ⁹ Men ezi silerdin bolojan, sadik wa söyümlük kerindiximiz Onesimusi uning bilan awettim; ular silerga muxu yerdiki barlik ixlarni melum kilidu. ■

¹⁰ Türmidixim bolojan Aristarhis silerga salam yollaydu; Barnabasing nawri inisi Markusmu xundak (siler uning toqruluk tapxuruklarni tapxuruwaldinglar; u yeninglaroqa kelsa, uni qobul kilinglar); ■ ¹¹ Yustus dap atalojan Yoxuamu salam yollaydu. Hudaning padixahligi uqun manga hizmetdax bolojan sunnet kilinojanlardin paxet muxular bardur; ular manga taselli bolojan. □

¹² Silerdin bolojan, Məsih Əysaning kuli Əpafra silerga salam yollaydu; u silarning Hudaning putkul iradisida mukammal, kamalotke yetip qing turuxunglar uqun hordaim siler uqun dualarda kurax kilidu. ■ ¹³ Qunki men uningqa guwahqimanki, u siler uqun, Laodikiadikiler uqun wa Heyrapolistikiler uqunmu kep japa tartidu. □

¹⁴ Söyümlük tewip bolojan Lukadin silerga salam, Demastinmu xundak. ■

¹⁵ Laodikiadiki kerindaxlaroqa bizdin salam, Nimfaoqa hem uning oyida yoiolidiojan jamaatkimu salam eytinglar. □

¹⁶ Bu hat aranglarda okulojandin keyin, siler uni Laodikiyidiki jamaattimu okutunglar, wa Laodikiyadikilerga yazojan hatni silermu okunglar; □

¹⁷ wa Arkippuska: «Sen Rəbdə tapxuruwalojan hizmitinggə, toluk əməl kilinging uqun kongul koyojin» — dənglar.

□ **4:5 «Sirttikilerga nisbatan danalik bilan menginglar»** — «sirttikiler» — Hudaning padixahligining sirtida turojanlar, tehi etiqad kilmiqjanlarni korsitidu, əlwəttə. **«pursatlar qikkanda kongul koyup koldin barmanglar»** — «pursatlar» bolsa «sirttikiler»gə yaxxilik korsitix, Hudaning sozini eytix, Məsihəgu guwahqik berix katarlik pursatlar. ■ **4:5** Əf. 5:15, 16.

□ **4:6 «Silarning gap-sozliringlar hordaim mehır-xepket bilan bolsun, tuz bilan tetitilsun; xuning bilan siler herbir adomga kandak jawab berixni bilisiler»** — «tuz bilan tetitilsun» degan jekiləx toqruluk «koxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ **4:6** Mar. 9:50. □ **4:7 «söyümlük kerindax hem Rəbdə sadik hizmetkar, ixdiximiz bolojan Tikikus»** — «ixdax» grek tilida «(Hudaning) kullukidiki ixdax» degən ukumni bildüridu. ■ **4:7** Ros. 20:4; Əf. 6:21; 2Tim. 4:12. ■ **4:9** Flm. 10. ■ **4:10** Ros. 15:37; 27:2; 2Tim. 4:11. □ **4:11 «Hudaning padixahligi uqun manga hizmetdax bolojan sunnet kilinojanlardin paxet muxular bardur; ular manga taselli bolojan»** — «sunnet kilinojanlar» — Yəhudiyalar. Demas wa Luka (14-ayəttə) «yat əllər»din idi. ■ **4:12** Kol. 1:7; Flm. 23. □ **4:13 «...u siler uqun, Laodikiadikiler uqun wa Heyrapolistikiler uqunmu kep japa tartidu»** — bu «japa tartix» bolsa dualirida. Tekistiki baxka bir kona keqürmidə: «...uning siler uqun, Laodikiadikiler uqun wa Hirapolistikiler uqunmu kep kizojinliki bardur» deyilidu. ■ **4:14** 2Tim. 4:10,11 □ **4:15 «Nimfaoqa hem uning oyida yoiolidiojan jamaatkimu salam eytinglar»** — Nimfa bir ayalning ismi idi. Tekistiki bæzi kona keqürmilərdə: «Nimfas» (ərning ismi) deyilidu. □ **4:16 «Bu hat aranglarda okulojandin keyin, siler uni Laodikiyidiki jamaattimu okutunglar, wa Laodikiyadikilerga yazojan hatni silermu okunglar»** — mumkinçiligi barki, «Laodikiyadikilergə yazojan hat» əslı Pawlusning «Əfəsusluklaroqa» yazojan hetidur. «Əfəsusluklaroqa»diki «kirix sez»imizni körüng.

¹⁸ Mənki Pawlustin öz qolum bilən yazoğan salam. Mening kixənlip qamar qoyuloğanlikimni əslənglar. Silərgə mehır-xəpəkət boləy! □ ■

□ **4:18 «Mənki Pawlustin öz qolum bilən yazoğan salam»** — demək, hətning baxqa yərliri katiplik qılğan qerindixining qolida yeziloğan. Pawlusning kəzliri ajiz boluxi mumkin («2Kor.» 12:6-10, «Gal.» 4:15). **«Mening kixənlip qamar qoyuloğanlikimni əslənglar»** — demək, dua-tilawətliringlarda əslənglar. ■ **4:18** 2Tes. 3:17; İbr. 13:3.

Tesalonikaliklaroqa «1»

Rosul Pawlus Tesalonika xahiridiki jamaatkə yazoqan birinqi maktup
 •••• *Pawlusning salamliri, taxakkur etixliri wə rioqbatlëndürüxliri*

¹ Mänki Pawlus, Silas həmdə Timotiydin Huda'Atimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihdə boləqan, Tesalonika xahiridiki jamaatkə salam.

Silərgə mehır-xəpkət wə hatirjəmlək boləqay! □ ■

² Biz dualirimizda silərnı yad etip turup, Hudaəqa silər üqün hərdəim taxəkkür eytimiz; ■ ³ Huda'Atimizning aldida etiқadinglardin boləqan əməlliringlarnı, mehır-muəəbbəttin qıqqan jəpalık əjringlarnı, Rəbbimiz Əysa Məsihkə baolıoqan ümidtə boləqan qıdamlıqinglarnı izqıl əsləp turuwatimiz. □ ■ ⁴ Qünki əy kərindaxlar, Huda səygənlər, Uning silərnı tallioanlıki bizgə ayan. ⁵ Qünki hux həwirimiz silərgə yətküzülginidə səzlər bilənla əməs, bəlkı küq-küdrət bilən, Muqəddəs Roh bilən, mutlək jəzmləxtürülgən halda silərgə yətküzülgən; uning üstigə, bizning silərnıng aranglarda boləqinimizda silərnı dəp əzimizni qandək tutqanlıkimizni obdan bilisilər.■

⁶ Xuning bilən silər əqır əzab-əqubət iqidə turuqluqmu, Muqəddəs Rohning xadlıki bilən səz-kalamni qəbul qilip, bizni, xundəkla Rəbning Əzini ülgə qilip əgəxtinglar,■ ⁷ xuning bilən silər Makedoniyə wə Ahaya əlkiliridiki barlık etiқadqilaroqa ülgə bolup qıqtinglar; ⁸ qünki Rəbning səz-kalamı silərdin pəkət Makedoniyə wə Ahayaəqıla yangrap qalmastin, bəlkı həmmə yərgə Hudaəqa baolənoqan etiқadinglar toqruluk həmmə yərgə həwər tarkiliptu; nətijidə, bizning *xu yərlərdə hux həwər toqruluk* heqnemə deyiximizning həjiti qalmidi. □ ⁹⁻¹⁰ Qünki *biz barəoanlıki jaydiki* kixilər silərnıng bizni qandək qarxi aloqanlıqinglarnı, silərnıng butlardin qandək wəz keqir tirik wə həkikiy Hudaning hizmitidə boluxkə, xundəkla Uning Ooqlining, yəni U əlümdin tirildürgən; kəlgüsidə kelidioqan oşəəptin bizni kutkuzəuqi Əysaning ərxtin kelixini kütüxkə Hudaəqa bakqanlıqinglarnı bayan qilixidu.□ ■

□ **1:1 «Tesalonika xahiridiki jamaatkə salam»** — «Tesalonika» degən xəhər hazirki Gretsiyə (Makedoniyə) hazirki ismi «Salonika». Kona zamanda «Tesalonika» dəp ataləqan. ■ **1:1** Rim. 1:7; Əf. 1:2; 1Pet. 1:2. ■ **1:2** Əf. 1:16; Fil. 1:3; Kol. 1:3; 2Tes. 1:3. □ **1:3 «etiқadinglardin boləqan əməlliringlar...»** — grek tilida «etiқadinglardin boləqan əmiling...». Yuh. 6:29. ■ **1:3** Yh. 6:29 ■ **1:5** 1Kor. 2:4; 4:20; 1Tes. 2:1. ■ **1:6** 1Kor. 4:16; 11:1; Fil. 3:17; 2Tes. 3:9. □ **1:8 «qünki Rəbning səz-kalamı silərdin pəkət Makedoniyə wə Ahayaəqıla yangrap qalmastin, bəlkı həmmə yərgə Hudaəqa baolənoqan etiқadinglar toqruluk həmmə yərgə həwər tarkiliptu; nətijidə, bizning xu yərlərdə hux həwər toqruluk heqnemə deyiximizning həjiti qalmidi.»** — demək, Pawlus wə hizmətdaxliri qaysı yərlərgə barmisun, xu yərdiki kixilər allıqəqan Tesalonikadikilərnıng Hudaəqa boləqan etiқadidin həwər tapqan, xundəkla əzlimu hux həwərdin həwərdar boləqan. □ **1:9-10 «qünki biz barəoanlıki jaydiki kixilər silərnıng bizni qandək qarxi aloqanlıqinglarnı... bayan qilixidu»** — grek tilida: «qünki biz barəoanlıki jaydiki kixilər bizning silərnıng aranglaroqa kiriximizning qandək ikənlikini... bayan qilixidu». ■ **1:9-10** Ros. 1:11; Fil. 3:20; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7.

2

Pawlusning Tesalonikadiki hizmiti

1 Qünki, i qerindaxlar, bizning aranglaroq kirginimiz toqiruluk bilisilarki, u bikaroq katmidu. ■ 2 Silerga yona xumu malumki, garqa ilgiri Filippi xahirida qiyin-qistak va harlikka uqriqan bolsakmu, zor kattik qarxilikka qarimay Hudaning hux hawirini silerga yotkuzuxka Hudayimizning madat berixi bilan yuraklik bolduk. □ ■ 3 Qünki bizning otunux-jekilaxirimizda heqkandaq aldamaqlik, napak niyat yaki huyligarlik yoqtur. 4 Eksiqe, biz Huda teripidin hux hawarning amanat qilinixka layik korulgän adamlar süpitida biz xuningoq munasip halda adamlarni amas, balki qalximizni sinoquqi Hudani hursän qilix üqün *hux hawarni jakarlaymiz*. ■ 5 Qünki siler bilgendek biz heqkaysi waqitta aranglaroq xuxamotqilik bilan wa yaki tamahorlukka niqab takap kalmiduk — (bu ixta Huda bizge guwahqidur) — ■ 6 garqa biz Masihning rosullirining süpitida telap yukliyalaydiqan bolsakmu, mayli siler bolunglar yaki baxqilar bolsun, heqbir insandin birer izzat-xehrät izdigän amas iduk. ■ 7 Eksiqe biz aranglarda huddi bala imitidiqan ana ez bowaklirini koyünüp asriqandek silerga mulayim muamilida bolduk. 8 Xu qaoqda, silerga xundaq telpungäniduk, silerga paxet Hudaning hux hawarni tapxuruxnila amas, hetta ez jenimizni tapxuruxkimu razimiz; qünki siler bizge intayin qadirlik idinglar. 9 Qünki, i qerindaxlar, bizning kandaq japalik amgak kilojinimiz esinglarda bardur; heqkaysinglaroq eqirimizni salmaslik üqün keq-kündüzlep mehnät kilduk, Hudaning hux hawirini silerga yotkuzduk. ■ 10 Etikaqdilardin bolqan silerning aranglardiki amaloyatlimizning kandaq ihlasmän, haqqaniy wa ayibsiz ikänlikige ezunglar wa Hudaning Özimu guwahqidur. 11-12 Wa yona siler bilginginglardak, atining ez perzentlirige nashihät berginidäk biz herbiringlaroq xundaq jekilap, rioqbat-taselli berip, silerni ez padixahligioq wa xan-xeripige qaqiriwatkan Hudaqoq layik halda mengixka dawät kilduk. ■

13 Hudaqoq yona xu sawabtin tohtawsiz taxakkür eytimizki, silerning bizdin angliqan Hudaning sez-kalamioq kulak salojinglarda, uni insanlardin kelgän sez süpitida amas, balki uning amaloy süpitida, yani Hudadin kelgän sez-kalam dep uni qobul kildinglar; u *sez-kalam* hazir ixangüqi silerdä ixlimäktä. 14 Qünki siler, i qerindaxlar, Yehudiyä elkisidiki Masih Öysada bolqan jamaatlardin ülgä aldinglar; ular *xu yerdä* Yehudiylar teripidin kandaq harliklaroq uqriqan bolsa, silermu ez yurt daxlinglar teripidin ohxax harliklaroq uqridinglar. ■ 15 Ular, yani xu Yehudiylar, eslidä Rab Öysani wa payoqambarlarni oltürgän wa biznimu ziyankaxlik qilip qoqliwatkenidi. Ular Hudani narazi qilip, wa

■ 2:1 1Tes. 1:5, 9. □ 2:2 «zor kattik qarxilikka qarimay Hudaning hux hawirini silerga yotkuzuxka ... yuraklik bolduk» — «Hudaning hux hawiri» bolsa Huda Özi swatkan, xundakla Özi toqiruluk hux hawerdur. ■ 2:2 Ros. 16:22; 17:2. ■ 2:4 Gal. 1:10. ■ 2:5 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; 1Kor. 1:20; Fil. 1:8; 1Tim. 5:21; 2Tim. 4:1. ■ 2:6 1Kor. 9:3; 2Tes. 3:9. ■ 2:9 Ros. 18:3; 20:34; 1Kor. 4:12; 2Kor. 11:9; 12:13; 2Tes. 3:8. ■ 2:11-12 Yar. 17:1; 1Kor. 7:20; of. 4:1; Fil. 1:27; Kol. 1:10. ■ 2:14 Ros. 17:5,13.

həmmə insan bilən kerixip, □ ■ 16 «yat əlliklər»ning nijatlikka erixixi üqün ularoqa sezliximizgə toskunluk qiliwatidu. Xuning bilən ular gunahlrini üzlüksiz qekigə yetküzməktə; lekin oqəzəp ularning bexioqa toluqi bilən qüxürülük aldida turidu.■

Pawlusning ənsirəxliri

17 Lekin biz, i kerindaxlar, amalsiz silərdin intayin kışka wakıt judalaxkan bolsakmu (təndə bolsimu, kəlbə əməs), silər bilən yənə didar kəriuxkə kəwətlə intizarlıqımızdin yeninglaroqa berixka tehimu bək intilduk!

18 Xuningdək yeninglaroqa baroqumiz bar idi — əməliyətə mənki Pawlus kayta-kayta tirixip baktim; biraq bununəqa Xəytan toskunluk kildi. □ ■

19 Qünki bizning istək-arzuymiz, xadlikimiz wə Rəbbimiz Əysa kaytip kəlgəndə pəhrilindioqan tajimiz nemə boldidu? Bu dəl silər əzünglar əməsmu? ■ 20 Qünki silər bizning pəhrimiz, bizning xadlikimiz!

3

1 Xuning bilən biz *silərdin həwərsiz* takitimiz tak bolup, özimiz Afina xəhiridə yaloquz kəlip, 2 aldinglaroqa kerindiximiz həm Huda yolida Məsihning hux həwiridə boluwatqan hizmətdiximiz Timotiyni silərnə etikadta mustəhkəmləx-küqəytix wə riqbətəndürük üqün əwətxni qarar qilduk;■ 3 *bizning uni əwətxitiki* məksitimiz, heqkimming bexinglaroqa qüxkən muxu zəhmət-kiyinqiliklər səwəbidin *etikadta* təwrinip qalmasıqı qüəndur. Qünki əzünglar bundak ixlərə uqraqa aldin'ala bekitilgən, dəp bilisilər.■ 4 Qünki biz silər bilən billə boləqan waqtimizda, silərgə həmmimiz azab-kiyinqilikka uqrimay qalmaymiz dəp aldin'ala eytkaniduk. Əməliyətə hazır deginimizdək boldi, dəp bilisilər. 5 Xu səwəbtin takitim tak bolup, etikadinglarning zadi kəndək ikənlikini bilix üqün, azduroquqi silərnə azdurup bizning silərgə singdürgən əjrimiz bikaroqa kəttimikin dəp ənsirəp, Timotiyni yeninglaroqa əwətkənidim.□

6 Lekin Timotiy baya yeninglardin kaytip kəlgəndə, etikadinglar wə mehır-muhəbbitinglar toqrisida bizgə yahxi həwər elip kəlip, silərnəng bizni hərdəim seqinip turəqanliqinglarni wə huddi biz silər bilən di-darlixixka təlpünginimizdək, silərnəngmu bizni kərgünglar kəlgənlikini eytti. 7 Xuningdək, əy kerindaxlar, beximizəqa qüxkən muxundak barliq azab-okubət wə eqiqrilik iqidə turawatqinimizda silərdin, yəni qing etikadinglardin riqbət-təsəlli taptuk; 8 Qünki Rəbdə qing turəqan

□ 2:15 «Ular, yəni xu Yəhudiylar, əslidə Rəb Əysani wə pəyoqəmbərlərnəni öltürgən...» — «Yəhudi pəyoqəmbərlərnəni... öltürgən» — Təwrattiki kəp pəyoqəmbərlər yurtdaxliri təripidin eltürülgən; əng ahirkə eltürülgini bolsa Rəb Əysani tonuxturəquqi pəyoqəmbər Yəhya idi. «...wə biznimu ziyənkəxlik kiliq qəşliwətkənidi» — «qəşliwətkənidi» — Yəhudiylar kəp ixəngüqilərnəni Yəhudiəy əlkisidin qəşliwətti («Ros.» 8:1); andin xuningdin baxlap Pawlus wə baxka rosullarni hux həwərnə jakarlaydioqan jaylardinmu həydiwətti. ■ 2:15 Mat. 23:37; Luqa 13:34; Ros. 7:52. ■ 2:16 Ros. 17:13. □ 2:18 «Xuningdək yeninglaroqa baroqumiz bar idi — əməliyətə mənki Pawlus kayta-kayta tirixip baktim» — «kayta-kayta» grek tilida «bir kətim, ikki kətim». ■ 2:18 Rim. 1:13; 15:22. ■ 2:19 2Kor. 1:14; Fil. 2:16; 4:1. ■ 3:2 Ros. 16:1; Rim. 16:21; Fil. 2:19. ■ 3:3 Ros. 14:22; Əf. 3:13; Fil. 1:14; 2Tim. 3:12. □ 3:5 «azduroquqi silərnə azdurup bizning silərgə singdürgən əjrimiz bikaroqa kəttimikin dəp ənsirəp,...» — «azduroquqi» Xəytan, Iblis.

bolsanglar, biz *ölməy*, hayət qalimiz! □ ⁹ Əmdi silər üqün, Huda yimiz aldida silərnin wəjinglərdin tolimu xadlandıq, bu zor xadliqimizdin silər üqün Huda oqa qanqilik dərijidə təxəkkür eytsaq bolar?! ¹⁰ Silər bilən didar kəruxux wə etikadingleldiki yetərsizliklərnə mukəmməl qilixka muyəssər bolux imkaniyiti üqün, keqə-kündüz Huda oqa zor təlmürüp yelinməktimiz. ■

¹¹ Əmdi bizning Huda'Atimizning Əzi həm Rəbbimiz Əysa bizning yolimizni yeninglaroqa baxliqay; □ ¹² əmdi mehİR-muhəbbətimiz silərgə toloqandək, Rəb silərnin bir-biringlaroqa wə həmmə adəmlərgə boləjan mehİR-muhəbbitinglarni axurup, toluq taxturəyay; ¹³ həm xundək boləjanda, Rəbbimiz Əysa Əzining barliq mukəddəs bəndiliri bilən billə kaytip kəlgəndə kəlbingleq bizning Huda'Atimiz aldida pak-mukəddəslikte nuqsansiz boluxka mustəhkəmlinidu! ■

4

Hudani hursən qilidioqan hayət yolu

¹ Ahirida, i kərindaxlar, biz Rəb Əysada turup silərdin xuni ötünimiz həm jekiləymizki, silər bizdin Hudani hursən qilixka qandək mengixinglar kərəklikini tapxuruwaləjininglərdək həm hazır xu boyiqə mengiwatqininglərdək, xundək qilixinglar tehimu exip taxqay. ■ ² Qünki silər bizning Rəb Əysa arqilik silərgə nemə əmrlərnə tapiləjanliqimizni bilisilər. ³ Qünki Hudaning iradisi xuki, pak-mukəddəs qilinix, hərqandək buzukqiliktin saqlinix, ■ ⁴⁻⁵ yəni hər biringlar Hudani tonumaydiqan taipilərdək xəhwaniy həwəslərgə berilməy, bəlki qandək qilip əz tenini baxkurup, uni pak-mukəddəslikte ar-nomus bilən saqlaxni əginiwelixtur. □ ⁶ Bu jəhətlərdə həqkim əz kərindixingni həkqigə qang selip, əz payda-mənpəitini qoşlimisun; qünki biz ilgiri silərgə quxəndürüp toluq aqahlandıruqinimizdək, barliq muxundək ixlarda Rəb Əzi intiqam aləuqidur. ⁷ Qünki Huda bizni napakliqka əməs, bəlki pak-mukəddəslikte yaxaxka qaqirdi. ■ ⁸ Xuning üqün bu *həqiqətni* rət qiləjan adəm, insaniy həquqni əməs, bəlki silərgə Mukəddəs Rohini ata qiləuqi Hudani rət qiləjan bolidu. ■

□ **3:8 «qünki Rəbdə qing turoqan bolsanglar, biz ölməy, hayət qalimiz!»** — Pawlus Tesalonikadikilərnə xunqə yaxhi kərəttiki, mubada ular Rəbdin tenip kətkən bolsa, u əzimu ələy dəp qalətti. ■ **3:10** Rim. 1:10,11; 15:23; 2Tim. 1:4. □ **3:11 «Əmdi bizning Huda'Atimizning Əzi həm Rəbbimiz Əysa bizning yolimizni yeninglaroqa baxliqay»** — qizik bir ix xuki, «yolimizni... baxliqay» degən peil grek tilidiki «birlik xəhs» xəklididur. Demək, Huda'Ata wə Rəb Əysa bir xəhsdək ix qilidu. ■ **3:13** 1Kor. 1:8; 1Tes. 5:23; 2Tes. 2:17. ■ **4:1** Fil. 1:27; 1Tes. 2:12. ■ **4:3** Rim. 12:2; Əf. 5:27; Fil. 4:8. □ **4:4-5 «... bəlki qandək qilip əz tenini baxkurup, uni pak-mukəddəslikte ar-nomus bilən saqlaxni əginiwelixtur»** — grek tilida «əz teni» «əz qinisi» degən bilən ipadilinidu. Xunga jümlənin əng ahirki bəlikini «Hudaning iradisi... əz jora-həmrahini tepip, pak-mukəddəslik wə ar-nomusluqta hayət ötküzüxni əginiwelixtur» yaqi «əz pak-mukəddəslik wə ar-nomusluqinglarni saqlap, əz jora-həmrahinglar bilən yaxaxni əginiwelixtur» dəpmu quxinixkə bolidu. Qong imkaniyət barki, rosul tərjimimizdikidək xundəkla bu ikki məninimu bildürməqçi boləjan. Hudaning bekitkini bilən nikaqlənoqan ər-ayal bəribir «bir tən»dur. ■ **4:4-5** 1Kor. 15:34; Əf. 4:18. ■ **4:7** Yh. 17:19; 1Kor. 1:2. ■ **4:8** Luqa 10:16; 1Kor. 7:40.

⁹ Əmđi qerindaxlik mehır-muhəbbətkə kəlsək, bu toqrısidə silərgə yezip olturiximizning həjiti yok. Qünki Huda Əzi bir-biringlaroqa mehır-muhəbbət kərsitixni oğətməktə. ■ ¹⁰ Qünki silər pütkül Makedoniyə əlksidiki həmmə qerindaxlaroqa xundak kiliwatisilər; xundak bolsimu, i qerindaxlar, xundak kılıxka berilip tehimu exip texixinglarni, ¹¹ xundakla biz silərgə tapilioinimizdək, tinq yürüxni, *baxqilarning ixlirioqa arilax-may*, əz ixinglar bilən bolup, ikki qolunglaroqa tayinip yaxaxni nıxan kilip intilixinglarni oğünimiz. ■ ¹² Mana xundak kilsanglar, sirttikilər aldida izzət-hərmətkə sazawər bolup mangisilər wə heqkimning qolioqa bekinip qalmaysilər.□

Əysa Məsihning qayta kelixi

¹³ Lekin, əy qerindaxlar, ümidsizlik iqidə yaxawatqan baxqa həmmisidək, *aranglardiki əlümdə* uhlap qaloqanlaroqa qayoturup həsrət qəkməslikinglar üqün ularning həli toqruluk həwərsiz kəlixinglarni halimaymiz. □ ■ ¹⁴ Qünki biz Əysaning əlüp tirilgənlikigə ixəngənikənmiz, *Əysa qayta kəlginidə*, əlümdə Uningda uhlap qaloqanlarni Huda Uning bilən billə elip kelidioqanlikioqa ixinimiz. ¹⁵ Qünki rəbning səz-kalami boyiqə silərgə xuni eytimizki, Rəb qayta kəlgüqə tirik qaloqan bizlər uning aldioqa qıxiximiz jəzmən əlümdə uhlap qaloqanlarningkidin awwal bolmaydu; □ ■ ¹⁶ Qünki Rəb qattik bir nərə tartip, bax pərixining awazi wə Hudaning kanay sadasi iqidə asmandin qüxidu wə Məsihdə bolup əlgənlər awwal tirilidu; ■ ¹⁷ andin tirik qaloqan bizlər ular bilən birgə Rəb bilən həwada kərüxüx üqün, bulutlar arisioqa elinip kətürülimiz; xuning bilən biz Rəb bilən mənggü birgə bolimiz. □ ¹⁸ Xunga, bir-biringlaroqa bu səzlər bilən riqbət-təsəlli beringlar.

5

Rəbning künini kütüwelix

¹ Lekin i qerindaxlar, silərgə xu ixlarning waqıtliri wə zamanliri toqrısidə yeziximning həjiti yok. ² Qünki əzünglar obdan bilisilər, Rəbning küni huddi keqidə kirgən oqrining kelixigə ohxax *tuyuksiz* kelidu. ■ ³ Əmđi kixilər «*Dunya tinq-aman boluwatidu*» dəp turoqanda, huddi həmilidar ayalning toloqiki uxtumtut tutqinidək, həlakət ularning bexioqa tuyuksiz

■ **4:9** Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 13:34; 15:12; Əf. 5:2; 1Pet. 4:8; 1Yuha. 3:23; 4:21. ■ **4:11** Ros. 20:34; Əf. 4:28; 2Tes. 3:7,12. □ **4:12** «*Mana xundak kilsanglar, sirttikilər aldida izzət-hərmətkə sazawər bolup mangisilər wə heqkimning qolioqa bekinip qalmaysilər*»

— «sirttikilər» etiqaadsızlar, jamaətin sirtta turoqanlarni kərsitidu. □ **4:13** «*(siləring) ... ularning həli toqruluk həwərsiz kəlixinglarni halimaymiz*» — «siləring... həwərsiz kəlixinglarni halimaymiz» deqon bu ibarə adəttə Rim imperatori yarlıq qüxürgəndə ixlitidioqan ibarə idi. Rosul əmđi keyinki gepini «aləm imperatori Əysa Məsih»din kəlgən dəp puratmaqqi ohxaydu. ■ **4:13** Law. 19:28; Qan. 14:1; 2Sam. 12:20-23. □ **4:15** «*Rəb qayta kəlgüqə tirik qaloqan bizlər uning aldioqa qıxiximiz jəzmən əlümdə uhlap qaloqanlarningkidin awwal bolmaydu*» — «qıxiximiz» deqon səz «asmanoqa kətürülüximiz»ni kəturidu. Keyinki ayətlərnı kərüng. ■ **4:15** 1Kor. 15:22,51. ■ **4:16** Mat. 24:31; 1Kor. 15:52; 2Tes. 1:7.

□ **4:17** «*andin tirik qaloqan bizlər ular bilən birgə Rəb bilən həwada kərüxüx üqün, bulutlar arisioqa elinip kətürülimiz; xuning bilən biz Rəb bilən mənggü birgə bolimiz*» — bu wəqələr toqruluk «Kolossilikərgə»diki (3:3 toqruluk) «koxumqə səz»imizni kərüng. ■ **5:2** Mat. 24:43; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3; 16:15.

qūxidu; xuning bilən ular uningdin keqip kutulalmaydu. ■ ⁴ Lekin silər, i kerindaxlar, karangquluxta turoquqilar əməssilər; xuning bilən u kün silərni oqrıdək qeqütüp kəlməydu. ■ ⁵ Qünki silər həmminglar yoruklukning pərzəntlırı, kündüzning pərzəntlırıdursilər; biz keqigə təwə yaki karangquluxka mənsup əməsmiz. ■

⁶ Xuning üçün baxka həmmisidək uhlımaylı, bəlki səgək wə salmaq bolaylı. ■ ⁷ Qünki uhlaydıoanlar keqisi uhlaydu, məst bolıdıoanlarmu keqisi məst bolıdu. ⁸ Bırək özımoz kündüzgə mənsup bolıdıandın keyın, salmaq bolaylı, kökrıkimızgə etıqad wə mehir-muhəbbətnı sawut kılıp, bexımızoqa nıjatka baqlanoan ümidni dubuloqa kılıp kiyıwalaylı; □ ■

⁹ qünki Huda bizni Öz oşəzıpigə uqritıx üçün əməs, bəlki Rəbbımoz Əysa Məsih arkılik nıjatka erıxtürüx üçün tallap bekitkən. ¹⁰ U biz üçün öldi — məksiti, həyat kelip oyoqak tursakmu yaki *əlümdə* uhlıoan bolsakmu, bizning Uning bilən billə həyatta boluxımız üçünür. □ ■

¹¹ Xuning üçün, hazır kılıwatkıninglaroqa ohxax, bir-biringlarnı dawamlık rıoqbətləndürüp, bir-biringlarning *etıqadını* qurunglar.

Ahirki təlim wə salamlar

¹² Əmdi i kerindaxlar, aranglarda japalık ixləwatқан wə Rəbdə silərgə yetəkqilik kılıp, nəsihət berıwatқанlarnı kədirlıxinglarnı etünımız. ■

¹³ Bu hizmətliri üçün ularnı qongkur hərmət wə mehir-muhəbbət bilən kədirlənglar. Bir-biringlar bilən inək etüinglar. □ ¹⁴ Əmma, i kerindaxlar, silərdin xunımu etünımızki, tərtıpsız yürgənlərgə nəsihət beringlar, yürəksizlərnı rıoqbətləndürüinglar, ajızlaroqa yar-yələk bolunglar wə həmmə adəmgə səwriqan bolunglar. □ ¹⁵ Həqkaysinglar yamanlıkka yamanlık kılmaslıkka kəngül bəlunglar, bir-biringlaroqa wə barlık kixilərgə həmıxə yaxlılık kılıxka intilinglar. ■

¹⁶ Hərdaim xadlıninglar. ■ ¹⁷ Tohtımay dua kilinglar. ■ ¹⁸ Hərkəndək ixtə təxəkkür eytinglar. Qünki mana bular Hudaning Məsih Əysada silərgə karatқан iradisıdu. ■ ¹⁹ Rohning otını eqürmənglar. □ ■ ²⁰ Aranglarda pəyoqəmbərlərgə yetküzülgən bexarətlik səzlərnı

■ **5:3** 2Tes. 1:9. ■ **5:4** Əf. 5:8. ■ **5:5** Luqa 16:8; Rim. 13:12; Əf. 5:8. ■ **5:6** Luqa 21:36; Rim. 13:11,13; 1Kor. 15:34; Əf. 5:14. □ **5:8** «... salmaq bolaylı, kökrıkimızgə etıqad wə mehir-muhəbbətnı sawut kılıp, bexımızoqa nıjatka baqlanoan ümidni dubuloqa kılıp kiyıwalaylı» — «Yəx.» 59:17ni kəring. Grek tilıda: «məydimızgə etıqad wə muhəbbətnıng sawutını, bexımızoqa nıjatning ümidini dubuloşısını kiyıwalaylı». ■ **5:8** Yəx. 59:17; Əf. 6:14.

□ **5:10** «**bizning Uning bilən billə həyatta boluxımız üçün**» — demək, Uning dunyaoqa qaytıp kelıxıdə tirilip turıxımız üçün. ■ **5:10** Rim. 14:7; 2Kor. 5:15; Gal. 2:20; 1Pet. 4:2. ■ **5:12** Rim. 15:27; 1Kor. 9:11; 16:18; Gal. 6:6; Fil. 2:29; 1Tim. 5:17; İbr. 13:7,17. □ **5:13** «... Bu hizmətliri üçün ularnı qongkur hərmət wə mehir-muhəbbət bilən kədirlənglar. Bir-biringlar bilən inək etüinglar» — muxundaq etıqadqılar jamaəttə məydanəqa kəlsə, keyinqə ularnı jamaəttiki «aqsakal» yaki «yetəkqi» dəp bekitıxkə toşra kelıdu. Pawlus Tsalonikadiki jamaəttə tehi aqsakallarnı bekitmıgənıdi. □ **5:14** «... ajızlaroqa yar-yələk bolunglar» — «ajızlar» bəlkim rohiy həm jismaniy tərəplərdə boləqan ajızlarnı kərsıtidu. ■ **5:15** Law. 19:18; Pənd. 20:22; 24:29; Mat. 5:39; Rim. 12:17; 1Kor. 6:7; 1Pet. 3:9. ■ **5:16** Mat. 5:12; Luqa 10:20; Rim. 12:12; Fil. 4:4. ■ **5:17** Luqa 18:1; Rim. 12:12; Kol. 4:2. ■ **5:18** Əf. 5:20.

□ **5:19** «**Rohning otını eqürmənglar**» — grek tilıda «Rohni eqürmənglar». «Roh» Muqəddəs Roh, əlwəttə. «Muqəddəs Rohning oti» ixəngən adəmnıng kəlbıdə yaxlılık kılıxka yaki bolupmu məlum bir rohiy iltıpatnı bildürüxkə küqlük ilham pəyda kıləqan bolsa unı «eqürüx»kə bolmaydu. Muxu səzlər bəlkim bexarət berıx yaki baxka məjzilik iltıpatlarnı kəzdə tutıdu; keyınci ayət bilən munaswiti bar. ■ **5:19** 1Kor. 14:30.

kəmsitmənglar; □ 21 həmmə gəpni təkxürüp ispatlap kərüinglar; durus bolsa uni qing tutup *qoldin bərmənglar*. ■ 22 Yamanlikning hərқandak xəklidin özüinglarni yirak tutunglar. □ ■

23 Hatirjəmlikning Iğisi boləjan Huda Əzi siləрни özül-kesil pak-muқəddəs kiləjay, Rəbbimiz Əysa Məsih қayta kəlgüqə pütkül rohinglar, jeninglar wə teninglarni əyibsiz saқliəjay. □ ■ 24 Siləрни Qaқiroquqi bolsa sadik-wapadur, U uni jəzmən ada қilmay қalmaydu. □ ■ 25 Qerindaxlar, biz üqün dua қilinglar. 26 Həmmə qerindaxlar bilən pak sөyüxlər bilən salamlixinglar. ■ 27 Mən Rəbdə silərgə xuni jiddiy tapilaymənki, bu hətni *xu yərdiki* həmmə muқəddəs qerindaxlarğa oқup beringlar! 28 Rəbbimiz Əysa Məsihning mehir-xəpkiti silərgə yar boləjay!

□ 5:20 «Aranglarda pəyojəmbərlərgə yətküzülgən bexarətlik sөzləрни kəmsitmənglar» — grek tilida «pəyojəmbərlək sөzlər». «Rohiy iltipatlar» toqruluқ «Korintliklarğa (1)»diki «қoxumqə sөz»imizni kərüing. ■ 5:21 1Yuha. 4:1. □ 5:22 «Yamanlikning hərқandak xəkli» yamanlikning hər hilliklikini həmdə yaman ixtək kərünüp қalidojan öz iқigə alidu. Etiqadqilar hətta «yaman ixtək kərünüp қalidojan» ixtimu bolmaslikқа kəngül bəlüxigə toqrа kelidu. ■ 5:22 Fil. 4:8. □ 5:23 «Hatirjəmlikning Iğisi boləjan Huda» — grek tilida: «Hatirjəmlikning Hudasi» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmliktə turəquqi Hudadur. ■ 5:23 1Kor. 1:8; Fil. 4:9; 1Tes. 3:13. □ 5:24 «Siləрни Qaқiroquqi bolsa sadik-wapadur, U uni jəzmən ada қilmay қalmaydu» — «siləрни Qaқiroquqi» — Huda, əlwəttə. ■ 5:24 1Kor. 1:9; 10:13; 2Kor. 1:18; 2Tes. 3:3. ■ 5:26 Rim. 16:16; 1Kor. 16:20; 2Kor. 13:12; 1Pet. 5:14.

Tesalonikaliklaroqa «2»

Rosul Pawlus Tesalonika xahiridiki jamaatkə yazoqan ikkinqi məktup

1 Mənki Pawlus, Silas həmdə Timotiydin Huda'Atimiz və Rəbbimiz Əysa Məsihdə boləqan, Tesalonika xahiridiki jamaatkə salam. □ 2 Huda'Atimiz və Rəb Əysa Məsihtin silərgə mehir-xəpkət və hatirjəmlilik ata kəlinəqay!

Azab-oqubət iqidiki rəqbat-təsəlli

3 Silər üçün Hudaəqə hərdəim təxəkkür eytiximizəqə toəqra kəlidu (həmdə xundək kəlix tolimu layiqtur), i kərindaxlar, — qünki etiəkədinglər küqlük əsməktə həmdə bir-biringlarəqə boləqan mehir-muəbbitinglarmu exip taxmaqta. □ 4 Xuning bilən biz əzimiz silərnəqə beqinglarəqə qüxkən, xundəkəqə bərdaxlik bəriwətkən bərlək ziyənkəxlik və jəpə-eəiqirliklər iqidə kərsətkən səwr-qidəmlilik və etiəkədinglər üçün, Hudəning hərkəysi jəmətliridə silərdin pəhirlinimiz; 5 bu ixlar Hudəning kəlidəqan adil həkūmini kərsitidəqan rəxən bir əlaməttur və xundəkəqə, bu ixlar silərnəqə Hudəning pərixəhlikəqə layik həsəblinixinglər üçün bolidu; silər mənə xu pərixəhlik üçün zulum-zəhmət qəkiwətilə; □ 6-7 xundəkəqə ikən, silərgə eəiqirlik sələuqilərəqə Huda eəiqirlik salsə, həm xundəkəqə Rəb Əysə kudrətlik pərixtiliri bilən ərxtin kəyətə kəruəngə qəoəqə, eəiqirlikkə qəuəiqə silərgə bil bilən təng əramlik bərsə dūrus ix bolməmdū? 8 Xu qəoəqə U Hudəni tonuməyidəqanlərdin, xundəkəqə Rəbbimiz Əysə Məsihning hux həwirigə itəət kilməyidəqanlərdin yəlkunluk ot bilən intikəmə alidu. □ 9 Bundəkəqə kixilər Rəbning huzuridin və kūq-kudritining xən-xəripidin məhrum kəlinip, mənggūlūk hələkət jəzəsini tartidu. □ 10 U wəqəttə U Əzimin bərlək mukəddəs bəndiliridə uluəlinip, xu kūnidə bərlək ixəngənlərdə (silər dərwəqə

□ 1:1 «Tesalonika xəhridik jəmətkə salam» — «Tesalonika xəhəri» — Kədimki Gretsiyədəki bir xəhər idi, bu xəhərnəqə həzirki nəmi «Salonika» bolup, u Türkiyədə. ■ 1:2 1Kor. 1:3; 1Tes. 1:1; 1Pet. 1:2. □ 1:3 «Silər üçün Hudaəqə hərdəim təxəkkür eytiximizəqə toəqra kəlidu ..., i kərindaxlar, — qünki etiəkədinglər küqlük əsməktə həmdə bir-biringlarəqə boləqan mehir-muəbbitinglarmu exip taxmaqta» — Pawlusning birinqi hetidiki duəsi həm etünūxliri həzir əməlgə əxuruwətu; «1Tes.» 2:12, 4:10ni kəruəng. ■ 1:3 Əf. 1:15; Fil. 1:3; Kol. 1:3; 1Tes. 1:2. ■ 1:4 1Tes. 2:19. □ 1:5 «bu ixlar Hudəning kəlidəqan adil həkūmini kərsitidəqan rəxən bir əlaməttur və xundəkəqə, bu ixlar silərnəqə Hudəning pərixəhlikəqə layik həsəblinixinglər üçün bolidu; silər mənə xu pərixəhlik üçün zulum-zəhmət qəkiwətilə» — «bu ixlar» — etiəkədinglərə qərxı qikəqanlərnəqə ziyənkəxlik kəlixliri həm Tesalonikədəki etiəkədinglərnəqə səwr-təqətilirini kərsitidu. Bu əyət toəqrulik «kəoxumqə səkūmizni kəruəng. ■ 1:5 1Tes. 2:14; Yəh. 6. ■ 1:6-7 Zək. 2:12; 1Tes. 4:16. □ 1:8 «Xu qəoəqə u (Məsih) Hudəni tonuməyidəqanlərdin, xundəkəqə Rəbbimiz Əysə Məsihning hux həwirigə itəət kilməyidəqanlərdin yəlkunluk ot bilən intikəmə alidu» — «Yər.» 10:25, «Zəb.» 79:6 və «Yəx.» 66:15ni kəruəng. ■ 1:8 Yər.» 10:25; Zəb. 79:6; Yəx. 66:15; Rim. 2:8; 2Pet. 3:7. □ 1:9 «Bundəkəqə kixilər Rəbning huzuridin və kūq-kudritining xən-xəripidin məhrum kəlinip, mənggūlūk hələkət jəzəsini tartidu» — yəki bolmisa: «bundəkəqə kixilər Rəbning kūq-kudritining xən-xəripidin və Uning huzurdin boləqan mənggūlūk hələkət jəzəsini tartidu». ■ 1:9 Yəx. 2:19.

bizning guwahlikimizğa ixsengändursilər) Özining karamətlikini kersitip, mädhiylängili kelidu. □ ■

¹¹ Xuning üqün, biz siler üqün daim xundak dua qilimizki, silerni qakirojan bizning Hudayimiz silerni Öz uluq qakirikioğa layik hesablap, yahxilikka intilgän barlik güzäl mæksät-muddialiringlarni wæ etikadinglardin qikkän barlik hizmetliringlarni küq-kudriti bilän emalgæ axuroqay. ¹² Xuning bilän, Hudayimizning wæ Rabbimiz Əysa Məsihning mehir-xæpkiti arkilik Rabbimiz Əysa Məsihning nami silerdæ xan-xæræp bolup uluqlinidu wæ silermu Uningda xan-xæræpkæ erixisiler.

2

Ræbning küni, yæni «Pærwædigarning küni» wæ dajjal toqruluk

¹ I qerindaxlar, Rabbimiz Əysa Məsihning qayta kelixi, xundakla bizning Uning bilän bir yærgæ jëm qiliniximiz toqrısında silerdin xuni etünümüzki,

² Əgær siler «mælum rohtin kælgæn wæhiy»din bolsun, birsining sêz-tælimidin bolsun yaki «bizning namimizda» yezilöjan mælum hætlerdin bolsun «Ræbning küni yetip kældi» degæn sözni anglisanglar, jiddilixip hoduqup kætminglar yaki dækkæ-dükkigæ qüxmænglar! □ ■

³ Bu ixlarda hærkandak adæmning hærkandak usul bilän silerni aldixioğa yol qoymanglar; qünki awwal «qong yenix» bolup, andin «gunahiy adæm», yæni «halakætkæ mæhkum qilinöquqi adæm» axkarilanmiöquqæ, axu kün kælmæydu. □ ■

⁴ Xu adæm huda dæp ataloqanoğa yaki kixilær qokunidoqan hærkandak nærsilærgæ qarxi qikqip, özini hæmmidin üstün qilip kersitidu; u xundak qilip Hudaning ibadethanisida olтуруweliq, özini Huda dæp kersitip jakarlaydu. □ ■ ⁵ Mæn siler bilän billæ bolöjan waqtimda bularni silærgæ eytkinim esinglarda bardu? ⁶ Wæ uning bælqilöngæn waqti-saiti kælmigüqæ axkarilanmasliqi üqün, nemining uni

□ **1:10 «U (Mæsih) ... xu künidæ barlik ixængænlærdæ ... Özining karamətlikini kersitip, mædhiylängili kelidu»** — «Özining karamətlikini kersitip, mædhiyilixix» — grek tilida bu bir sêz bilænla ipadiliniidu. «Öz mükæddæs bændiliridæ... ixængænlærdæ...». Bu ibarining mænisi: (1) «Ræb Əysaning güzælliki wæ pæziliti Öz bændiliri, yæni Özigæ ixængæk adæmlirigæ birinqi bolup kærünüdu» wæ: (2) «Uning bu güzælliki ularning øzlidiridæ, yæni ular arkilik pütkül alæmgæ kærünüdu» deganlik bolsa kerak. ■ **1:10** Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; Wæh. 1:7. □ **2:2 «... «Ræbning küni yetip kældi» degæn sözni anglisanglar, jiddilixip hoduqup kætminglar yaki dækkæ-dükkigæ qüxmænglar!»** — «Ræbning küni» yaki «Pærwædigarning küni» degæn muhim tema toqruluk «koqumqæ sêz»imizni kærüq. ■ **2:2** Yær. 29:8; Mat. 24:4; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 1Yuha. 4:1.

□ **2:3 «qünki awwal «qong yenix» bolup...»** — «qong yenix» bækim «etikadtin qong tenix»ni kersitidu. «Koqumqæ sêz»imizni kærüq. «**Bu ixlarda hærkandak adæmning hærkandak usul bilän silerni aldixioğa yol qoymanglar; qünki awwal «qong yenix» bolup, andin «gunahiy adæm», yæni «halakætkæ mæhkum qilinöquqi adæm» axkarilanmiöquqæ, axu kün kælmæydu** — bu muhim ayættiki «qong yenix» («etikadtin qikqip, ayrilix»), «gunahiy adæm» wæ «halakætkæ mæhkum qilinöquqi adæm» (dajjal) toqruluk «koqumqæ sêz»imizni kærüq. Bæzi alimlar «qong yenix»ni «(Hudağa qarxi) qong topilang» dæp tærjimæ qilidu. Biz «koqumqæ sêz»imizdæ öz tærjimimizgæ ispat berimiz. ■ **2:3** Mat. 24:23; 1Tim. 4:1; 1Yuha. 2:18. □ **2:4 «Xu adæm huda dæp ataloqanoğa yaki kixilær qokunidoqan hærkandak nærsilærgæ qarxi qikqip, özini hæmmidin üstün qilip kersitidu; u xundak qilip Hudaning ibadethanisida olтуруweliq, özini Huda dæp kersitip jakarlaydu»** — «Yæx.» 14:13-14, «Dan.» 11:36, «Əz.» 28:2-9ni kærüq.

Bu ix toqruluk «koqumqæ sêz»imiznimu kærüq. «Ibadæthana» muxu ayættæ æsli ibadæthanining iqki «mükæddæs jay»ni kersitidu. ■ **2:4** Dan. 7:25; 8:11; 11:36; Mat. 24:15; Wæh. 13:1-8

tosup turuwatkanliki silergə məlum. ⁷ Qünki «kanunni yoqatquci sirlik küq» allikaqan yoxurun hərəkət kılmakta; lekin bu ixlarni hazirqa tosüp keliwatkan birsi bardur; U otturidin qıkkuqa xundak tosuqluk peti turidu; ⁸ andin axu «kanunni yoqatquci» axkariliniyu; biraq Rəb Əysa aozidiki nəpisi bilənla uni yutuwetidu, kəlgən qaoidiki parlak nuri bilən uni yoq kıliwetidu. ⁹ «Kanunni yoqatquci»ning məydanqa qıxixi Xəytanning pəntilri bilən bolidu, u hər türlü kük-kudrət, məjizə wə yaloqan karamətlərnı kərsitip, ¹⁰ həlakətkə yüzləngənlərnı azduridioqan hərhil kəbih hiylə-mikirlərnı ixlitidu. Ularning həlakət aldidə turuwatkanliqining səwəbi əzlırnı niyatqa yetəkləydioqan həkikətni səyməy, uningqa kəlbidin orun bərməslikidindur. ¹¹ Xu səwəbtin, Huda ularqa yaloqanqilikqa ixənsun dəp həkikəttin qətnitidioqan bir küq əwətidu. ¹² Nətijidə, həkikətkə ixənməy, bəlki kəbihlikni hursənlik dəp bilgənlərnıng həmmisi jazaqa məhkum kılinidu.

Qət'iy təwrənmənglar!

¹³ Lekin, əy, Rəb səyğən kərindaxlar, biz silər üqün hərdaim Hudaqa təxəkkür eytiximizə toqra keliduki, Huda Rohning wasitisidə pak-muqəddəs kilinixinglar wə həkikətkə ixinixinglar arqilik silərnı niyatqa erixixkə muqəddəmdila talliwaldi. ¹⁴ U biz yətküzgən hux həwər arqilik silərnı xu niyatqa, yəni Rəbbimiz Əysa Məsihning xan-xəripigə erixixkə qakirdi.

¹⁵ Xuning üqün, əy kərindaxlar, tapan tirəp turunglar, biz silergə eoizqə yaki hət arqilik yətküzgən təlimni qing tutunglar!¹⁶

¹⁶⁻¹⁷ Əmdi Rəbbimiz Əysa Məsihning Əzi wə bizni səyğən, mehir-xəpkət bilən mənggülik riqbət-təsəlli həm güzəl ümid ata kıloqan Huda'Atimiz kəblinglarnı riqbətləndürgəy həmdə silərnı hərbir güzəl ix kılixta, hərbir yaxhi səzlərnı yətküzüxtə küqləndürgəy!¹⁷

□ **2:7 «Qünki «kanunni yoqatquci sirlik küq» allikaqan yoxurun hərəkət kılmakta»** — «kanunni yoqatquci sirlik küq» (grek tilida «kanunni yoqatquci sir») toqruluk «koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. **«lekin bu ixlarni hazirqa tosüp keliwatkan birsi bardur»** — 3-4-ayəttiki «gunahiy adəm («həlakətkə məhkum kılinoquci adəm»)ning məydanqa qıxixni tosx» bilən «kanunni yoqatquci sirlik küqni tosx»ning ziq munasiwiti bar. Ikki ixni tosuquci bizningqə Hudaning Muqəddəs Rohidur. Bəzi alimlarning bu toqruluk baxxiqə pikiririmu bar; kəzkariximizning səwəbini «koxumqə səz»imizdə eytimiz. «Kanunni yoqatquci sirlik küq» (grek tilida «kanunni yoqatquci sir») toqruluk «koxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. **«U otturidin qıkkuqa...»** — baxka birhil təjimis: «U otturidin yətkiwetilgüqə...». «Kanunni yoqatquci sirlik küq» bəlkim Xəytanning astirtin dunyadiki barlik əllərnı, barlik dələtlərnı hərhil kanunni, xundakla barlik əhlaq prinsiplarnı buzx tərəpkə asta-asta kutritixilirni kərsitidu. Bu jəryanıng əwjiqə qıxixi dəjjalning məydanqa kelixi bilən bolidu. **«u otturidin qıkkuqa xundak tosuqluk peti turidu»** — bu muhim ixlər toqruluk «koxumqə səz»imiznimu kəring. **■ 2:8** Ayup 4:9; Yəx. 11:4. **■ 2:9** Qan. 13:2; Yh. 8:41; 2Kor. 4:4; Əf. 2:2; Wəh. 13:13. **■ 2:10** 2Kor. 2:15; 4:3. **■ 2:11** Rim. 1:24; 1Tim. 4:1. □ **2:13 «Huda Rohning wasitisidə pak-muqəddəs kilinixinglar wə həkikətkə ixinixinglar arqilik silərnı niyatqa erixixkə muqəddəmdila talliwaldi»** — «Roh» — Hudaning Muqəddəs Rohi. **■ 2:15** 2Tes. 3:6. □ **2:16-17 «Əmdi Rəbbimiz Əysa Məsihning Əzi wə bizni səyğən, mehir-xəpkət bilən mənggülik riqbət-təsəlli həm güzəl ümid ata kıloqan Huda'Atimiz kəblinglarnı riqbətləndürgəy həmdə silərnı hərbir güzəl ix kılixta, hərbir yaxhi səzlərnı yətküzüxtə küqləndürgəy!»** — kıziq bir ix xuki, «riqbətləndürgəy» həm «küqləndürgəy» deqan peillər grek tilidiki «birlik xəhs» xəklididur. Demək, «Huda'Ata» wə «Rəb Əysa» bir xəhstək ix kılidu. **■ 2:16-17** 1Tes. 3:13.

3

Biz üqün dua qilinglar

¹ Ahirida, i kerindaxlar, biz üqün dua qilinglarki, Rəbning sözi huddi silərgə yətkən qəşdikigə ohxax, *hərəkəndək yərdə* tez tarkalsun wə xan-xərəplik dəp uluqlansun; □ ■ ² xuningdək bizning kəbih wə rəzil adəmlərdin kutuluximiz üqünmu dua qilinglar. Qünki həmmila adəmə ixənq-etikadlık boluwərməydu. ■ ³ Əmma Rəb Əzi ixənqliktur; U silərnı mustəhkəm kilidu həm rəzil boluquqidin saklaydu. □ ■ ⁴ Əmma Rəbdə, silərgə tapiliojinimizni kiliwatisilə, xundakla dawamlik kilıweridu, dəp hatirjəmmiz. ⁵ Əmdi Rəb kəlbınglarnı Hudaning mehir-muhəbbıtigə həm Məsihning səwr-qıdamlikiqə qəmkəxkə yetəkligəy. □

Ixlıgən qıxləydu

⁶ Əmdi kerindaxlar, Rəbbimiz Əysa Məsihning namida xuni tapılaymızki, bizdin aloqan təlimlərgə riayə kılmay, tərtipsiz yürgənlərdin özünglarnı neri tutunglar. □ ■ ⁷ Bizdin kəndək ülgə elixinglar kərəklıknı özünglar bilisilə; qünki biz silə bilən billə boluqanda tərtipsiz yürmıgənıdu. ■ ⁸ Həqkimning nenini bikarəqə yeməyttuk; bəlki biz həqkaysinglarəqə eoirimizni salmaslık üqün, keqə-kündüzləp tirixip-tirmixip jəpalık ixləyttuk. ■ ⁹ Bundək kiliximiz, silərdin yərdəm kütüxkə həklık bolmioqanlıkimızdin əməs, bəlki özimizni silərgə bizdin yaxı ülgə kəldurup, silərnıng bizgə əgixixinglar üqün idi. ■ ¹⁰ Qünki biz silərnıng yeninglarda bolıojinimizda silərgə: «Bırsi ixlıməymən desə, u yemisun!» dəp tapilioqanıdu. ¹¹ Qünki biz aranglarda bəzilərnıng tərtipsiz laqaylap, həq ixlıməy baxqılarnıng ixlirıqə arilixip yürıdioqanlıknı anglıdu. □ ¹² Biz muxundaklarəqə Rəb Əysa Məsihdə xundək buyruymız wə ulardın etünüp soraymızki, tınq yaxap, əmgıkinglar bilən öz neninglarnı tepip yənglar. □ ■ ¹³ Ləkin silə, i kerindaxlar, yaxı ixlarnı kilıxtin erınmənglar. ■

□ **3:1 «... biz üqün dua qilinglarki, Rəbning sözi huddi silərgə yətkən qəşdikigə ohxax, (hərəkəndək yərdə) tez tarkalsun wə xan-xərəplik dəp uluqlansun»** — «tez tarkalsun» grek tilida «yüğürsun» degən səz bilən ipadilınıdu. ■ **3:1** Mat. 9:38; Əf. 6:19; Kol. 4:3.

■ **3:2** Yh. 6:44; Rim. 15:31. □ **3:3 «U (Rəb) silərnı mustəhkəm kilidu həm rəzil boluquqidin saklaydu»** — «rəzil boluquqı» Xəytan, İblis. Baxqə birihl tərijimisi «U (Rəb) silərnı rəzilıktin saklaydu». ■ **3:3** Yh. 17:15; 1Tes. 5:24. □ **3:5 «Əmdi Rəb kəlbınglarnı Hudaning mehir-muhəbbıtigə həm Məsihning səwr-qıdamlikiqə qəmkəxkə yetəkligəy»**

— «Hudaning mehir-muhəbbıti» awwal Uning bizgə boləqan muhəbbıti, andin bizning Uningəqə boləqan muhəbbıtımız; «Məsihning səwr-qıdamliki» awwal Məsihning Özining səwr-qıdamliki, andin bizning Uningda wə Uning üqün səwr-qıdamlik boluximiz. □ **3:6 «Əmdi kerindaxlar, Rəbbimiz Əysa Məsihning namida xuni tapılaymızki, bizdin aloqan təlimlərgə riayə kılmay, tərtipsiz yürgənlərdin özünglarnı neri tutunglar»** — «tərtipsiz yürgənlər» keyinki ayətlərdin enıkkı, «bıkar tələplər»ni kərsıtidu. ■ **3:6** 1Kor. 5:11; 2Tes. 2:15; 3:14; Tit. 3:10.

■ **3:7** 1Kor. 11:1; 1Tes. 1:6, 7; 2Tes. 2:10. ■ **3:8** Ros. 18:3; 20:34; 1Kor. 4:12; 2Kor. 11:9; 12:13; 1Tes. 2:9. ■ **3:9** 1Kor. 4:16; 9:3, 6; 11:1; Fil. 3:17; 1Tes. 1:6; 2:9.

□ **3:11 «Qünki biz aranglarda bəzilərnıng tərtipsiz laqaylap, həq ixlıməy baxqılarnıng ixlirıqə arilixip yürıdioqanlıknı anglıdu»** — grek tilida rusul Pawlus qəşqəş kılip: «... həq ix kılmayda, ləkin hərtərəptə baxqılarnıng ixlirıda boluqanlıknı anglıdu» dəydu. □ **3:12 «Biz muxundaklarəqə Rəb Əysa Məsihdə xundək buyruymız wə ulardın etünüp soraymızki...»**

— «muxundaklar» — demək, 11-ayətłki «tərtipsiz laqaylap, həq ixlıməy baxqılarnıng ixlirıqə arilixip yürıdioqanlar». «Kırx səz»imiznimu kərunğ. ■ **3:12** Əf. 4:28; 1Tes. 4:11. ■ **3:13** Gal. 6:9.

¹⁴ Əmma əgər uxbu hetimizdiki sözlərgə itaət qılmaydıoğan birsi bolsa, uningdin həzər əylənglər wə uni hijalətkə qaldurux üqün uning bilən bardı-kəldi qılmanglar. ■ ¹⁵ Biraq, uni düxmən qatarida kərməy, əksiqə uningə bir kərindax süpitidə nəsihət qilinglar.

Tiləklər

¹⁶ Hatirjəmlik Igisi boləoğan Rəb hər wakit hər yolda xəhsən silərgə hatirjəmlik ata qiloqay. Rəb həmminglar bilən billə boləqay! □ ■

¹⁷ Mənki Pawlus bu ahırkı salimimni öz qolum bilən yazdim; bu, mening həmmə hətlirimning özigə has bəlgisidur. Mana bu mening öz qəlimimdur. □ ■ ¹⁸ Rəbbimiz Əysa Məsihning mehır-xəpkiti həmminglarəqa yar boləqay!

■ **3:14** Mat. 18:17; 1Kor. 5:9; 2Tes. 3:6. □ **3:16** «Hatirjəmlik Igisi boləoğan Rəb hər wakit hər yolda xəhsən silərgə hatirjəmlik ata qiloqay» — «Hatirjəmlik Igisi boləoğan Rəb» grek tilida: «Hatirjəmlikning Rəbbi» yaki «Hatirjəmlik bərgüqi Rəb» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmliktə turoquqi Rəbdur. ■ **3:16** Rim. 15:33; 16:20; 1Kor. 14:33; 2Kor. 13:11; Fil. 4:9; 1Tes. 5:23. □ **3:17** «Mənki Pawlus bu ahırkı salimimni öz qolum bilən yazdim. Bu, mening həmmə hətlirimning özigə has bəlgisidur. Mana bu mening öz qəlimimdur» — Pawlusning hər bir hetidiki birnəqqə kurni öz qəlimi bilən yezix aditi bar idi; bu, baxqilarning əzining namida sahta hətlərni yezixning aldini elixi üqün idi. Əzining kezi ajiz boləoqça, hətlirini adəttə katipka yazduratti. («Galatiyaliklarəqa»diki «kirix sez»imizni həm 6:11diki izahatni kəring. ■ **3:17** 1Kor. 16:21; Kol. 4:18.

Timotiyoga «1»

Rosul Pawlus Timotiyoga yazoqan birinchi məktup •••• Salam

¹ Kutkuzoquqimiz Hudaning wə ümidimiz Məsih Əysaning əmri bilən Əysa Məsihning rosuli kılıp təyinlənən mənki Pawlustin² etiqad yolidiki özümning sadıq oqlum bolqan Timotiyoga salam. Huda'Atimiz wə Rəbbimiz Məsih Əysadin sanga mehır-xəpkət, rəhimdillik wə hatırjəmlik bolqay![■]

Sahta təlimlərnı tosus

³ Makedoniyə əlkisigə barqanda, səndin ötünqinimdək xuni yənə *ətünimənki, xu yərdiki* bəzi kixilərgə bid'ət təlimlərnı eətmənglar dəp tapılıxıng üqün sən dawamlıq Əfəsus xəhiridə qalqın;[■] ⁴ ularning əpsanilər wə ayıqı yox nəsəbnamılərgə bənd bolmaslıqını tapılıqın; bular Hudaning etiqad arkılıqla əməlgə axurulıdıqan Öz öyigə bolqan pılanını ilgiri sürməydu, bəlki pəkət bimənə talax-tartıxlarnı kəltürüp qıkırıdu, halas. □ ■

⁵ Əmdiliktə bizgə tapılanqan təlimning muddiası sap qəlb, pak wijdan wə sahtılıksız etiqadtin kelip qıqıdıqan mehır-muhəbbəttin ibarəttur.■

⁶ Bu ixlarda bəzi kixilər qətnəp, bimənə gəplərnı kılıxqa burulup kətti.

⁷ Ularning Təwrat qanunıning əliması bolqusi bar; biraq ular əzlırining nemə dəwatqanlıqını yaki əzlırining hədəp kəyt kiliwatqan səzlırining nemə ikənlikini qüxənməydu.

⁸ Əmdi bizgə məlumki, əgər kixilər Təwrat qanunını əyni muddiasida kollansa, u paydılıktur.□ ■ ⁹ Qünki biz yənə xuni bilimızki, Təwrat qanunı həkkanıy adəmlər üqün tüzülqən əməs, bəlki qanunıya hilaplık kılqıqlar wə boynı kattıqlar üqün, ihlassızlar wə gunahkarlar üqün, ıplaslar wə kupurluk kılqıqlar üqün, atısını əltürgüqlər wə anısını əltürgüqlər üqün, qatıllar, ■ ¹⁰ buzukluk kılqıqlar, bəqqıwazlar, adəmlərnı kulluqqa bulıqıqlar, yalqanqılar, kəsəmhərılar üqün wə yaki saqlam təlimlərgə zit bolqan baxqa hərəkəndə kilmixlarda bolqanlar üqün tüzülqən. □ ¹¹ Bu təlimlər təkəkkür-mubarəkkə layıq Boluquqı

■ **1:1** Ros. 9:15; Kol. 1:27. ■ **1:2** Ros. 16:1; 1Kor. 4:17; Gal. 1:3; 1Tes. 3:2; 1Pet. 1:2. ■ **1:3** Ros.

20:1. □ **1:4 «ayıqı yox nəsəbnamılər»** — Yəhüdiy həlki hərdaım əzıning Təwratkiki uluq bir «rohiyərbab»ning məlum bir əvladı. Greklar bolsa əzıning məlum bir «ilahiy adəm»ning əvladı ikənlikini ispatlımaqçı idi. «Bular Hudaning etiqad arkılıqla əməlgə axurulıdıqan Öz öyigə bolqan pılanını ilgiri sürməydu» — «(Hudaning)... Öz öyigə bolqan (nijatlık) pılanı» grek tilida «Hudaning öyidiki qanun-orunlaxturuxlırı» deqən ibarə bilən ıpadilınidu. ■ **1:4** 1Tim. 4:7; 6:4, 20; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9. ■ **1:5** Rim. 13:8; Gal. 5:14. □ **1:8 «əgər kixilər Təwrat qanunını əyni muddiasida kollansa, u paydılıktur»** — «əyni muddiasida» grek tilida «qanunluk yolda kollansa». ■ **1:8** Rim. 7:12. ■ **1:9** Gal. 5:23. □ **1:10 «Təwrat qanunı... saqlam təlimlərgə zit bolqan baxqa hərəkəndə kilmixlarda bolqanlar üqün tüzülqən»** — «saqlam təlim» — bu Pawlusning kəp ıxlitidıning ıbarısı. Hudadin kəlgən təlim uni qəbul kılqanlarda saqlam rohiy həyatını həsil kılıdu wə qıuwətləydu.

Hudaning manga amanət qiloqan xan-xəripini ayan qilqoqan hux həwərgə asaslanoqan. □ ■

Paulus əzi Hudaning rəhımdillikini kərsətküqi janlık misaldur

¹² Manga küq-kudrət bərgən, meni ixənqlik dəp qarap, Əz hizmitigə təyinligən Rəbbimiz Məsih Əysaşa təxəkkür eytimənki, ¹³ U meni təyinlidi! — burun kupurluk wə ziyankəxlik kılquqi, zalim bir adəm bolsammu, manga rəhım kərsitildi; qünki mən bu ixlarni nadanlik wə etikadsizliktin kılqanıdim. □ ■ ¹⁴ Halbuki, Rəbbimizning manga kərsətkən mehır-xəpkiti ziyadilixip, Məsih Əysada bolqan etikad wə mehır-muhəbbət wujudmoşa elip kirilixi bilən exip taxti. ¹⁵⁻¹⁶ Muxu söz ixənqlik wə hər adəm uni qobul kilixi tegixliktur — «Məsih Əysa gunahkarlarni kutkuzux üqün dunyaoşa kəldi!». Mən gunahkarlar iqidiki əng əxəddiyisidurmən! Lekin dəl xu səwəbtin Məsih Əysaning əng əxəddiy gunahkar bolqan meni, keyin Əzigə etikad kılıp, mənggülik həyatka erixidiloqanlaroşa misal kılıp məndə Əzining barlik səwr-takitini ayan kilixi üqün, manga rəhım-xəpkət kərsitilgəndur. □ ■ ¹⁷ Əmdi mənggülik Padixahka, yəni əlməydiqan wə kəz bilən kərgili bolmaydiqan, birdinbir Hudaşa əbədil'əbədgiqə hərmət-izzət wə xan-xərp bolqay! Amin! □

¹⁸⁻¹⁹ Əy, oşlum Timotiy, burun sən toşruluk eytiloqan bexarətlik wəhiylərgə asasən bu buyruqni sanga tapxurimən. Bu wəhiylərnı koral kılıp, etikadta wə pak wıjdanıgda qıng turup, güzəl urux kılqaysən. Bəzilər wıjdanıda pak turuxtin qətnəp kətti, nətijidə ularning etikadi huddi hada taxka urulup oşək bolqan kemidək wəyran boldi. □ ■

²⁰ Humeneus wə Iskəndərlər mana xundak kixilərdındur. Ular ni kupurluk

□ **1:11 «bu təlimlər təxəkkür-mubarəkkə layik bolquqi Hudaning manga amanət kılqan xan-xəripini ayan kılqan hux həwərgə asaslanoqan»** — «bu təlimlər» («saqlam təlim») Təwrat qanunining həkikiy əhmiyitini, uning «əz muddiasıda qollinidoqan» yaki «kanunluk yolda qollinilidoqan» məzmunini əz iqigə alidu (8-ayət). ■ **1:11** 1Tes. 2:4; 1Tim. 6:15. □ **1:13 «U meni təyinlidi! — burun kupurluk wə ziyankəxlik kılquqi, zalim bir adəm bolsammu...»** — «kupurluk kılquqi» — uning kupurluqi biwasitə Hudaşa qaritiloqan əməs (qünki u «ihlasmən Yəhudi» idi), bəlki Huda əwətkən Kutkuzoquqi Məsihgə wə Uningoşa əgəxkənlərgə qaritiloqan. «Ziyankəxlik kılquqi» — Məsihgə əgəxkənlərgə ziyankəxlik kılquqi. **«qünki mən bu ixlarni nadanlik wə etikadsizliktin kılqanıdim»** — «etikadsizlik» Hudaning Əysa Məsihdə bolqan nijat yoloşa bolqan etikadsizliktur. ■ **1:13** Yh. 9:39,41; Ros. 3:17; 8:3; 9:1; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13. □ **1:15-16 «Muxu söz ixənqlik wə hər adəm uni qobul kilixi tegixliktur — «Məsih Əysa gunahkarlarni kutkuzux üqün dunyaoşa kəldi!». Mən gunahkarlar iqidiki əng əxəddiyisidurmən! Lekin dəl xu səwəbtin Məsih Əysaning əng əxəddiy gunahkar bolqan meni, keyin Əzigə etikad kılıp, mənggülik həyatka erixidiloqanlaroşa misal kılıp məndə Əzining barlik səwr-takitini ayan kilixi üqün, manga rəhım-xəpkət kərsitilgəndur»** — bu zor əhmiyətlik ayət toşruluk «qoxumqə söz»imizni kəring. ■ **1:15-16** Mat. 9:13; Mar. 2:17; Luka. 5:32; 19:10; 1Yuhə. 3:5. □ **1:17 «mənggülik Padixah»** — grek tilida «barlik zamanlarning Padixahı». **«birdinbir Hudaşa əbədil'əbədgiqə ... xan-xərp bolqay!»** — bəzi kona keqürmilərdə «birdinbir dana Hudaşa əbədil'əbədgiqə ... xan-xərp bolqay!» deyilidu. □ **1:18-19 «bu wəhiylərnı koral kılıp, etikadta wə pak wıjdanıgda qıng turup, güzəl urux kılqaysən»** — «güzəl urux kılqaysən» — ət igiliri bilan əməs, əlwəttə, rohiy kürəxtur. Keyinki 6:12-ayətə tiloşa elinoqan «güzəl kürəx»ni wə u toşrisidiki «qoxumqə söz»ni kəring. ■ **1:18-19** 1Tim. 6:12; 1Tim. 3:9.

kilmaslikni egansun döp, Xəytanning ilkigə tapxurdum. □ ■

2

Jamaätning birinçi wəzipisi

¹ Mən həmmidin awwal, *etikađqılarođa* pütkül insanlar üqün Hudadin tiləklər tilixini, dua-tilawət kilixini, baxqılar üqün murajiet kilixini wə təxəkkürlər eytixini, ² bolupmu padixahlar wə barlık əməldarlar üqün dua-tilawət kilixini jekiləymən. Xundak kılonda, biz toluđ kılomənlə wə salmaqlik bilən tiñ wə aman-esən həyat kəqürələymiz. ■ ³ Bundađ dua-tilawət kılax güzəl ixtur, Kutkuzoquimiz Hudani hursən kılidu. ⁴ Qünki U pütkül insanıñ kutkuzuluxi wə ularning həqikətni tonup yetixini halaydu. ■ ⁵ Qünki birla Huda bardur, Huda bilən insanlar arisida bir kelixturgüqümü bar, U bolsimu Əzi insan bolup kəlgən Məsiđ Əysadır. □ ■ ⁶ U barlık insanlarni hər kılax üqün Əzini qurban kılip bədəl təlidi; xundak kılip bekitilən waqit-saitidə Hudaning nijatiođa guwađlık berildi. □ ■ ⁷ Mən bu guwađlıkni yətküzüx üqün jakarqi wə rosul boluxka təyinlinip (mening bu səzlimning həmmisi rast, mən yalođan gəp kılmidim), yat əlliklərgə etikađ wə həqikət yolida eđətküqi bolup tikləndim. ■ ⁸ Xunga, mən xuni halaymənki, ərlər kəyərdə bolsun, duaođa jəm bolonda qəzəpsiz wə dətəlxsiz halda, həlal əməlik qollirini kətürüp dua kılın. ■

⁹ Ohxax yolda ayallarmu muwapik kiyinip, əzlrini ar-nomus wə salmaqlik bilən pərdaz kılın. Ularning əzlrini pərdazlax, qaqlirini alađidə yasax wə əlfun, ünqə-mərwəyit wə esil kimmət kiyim-keqəklər bilən əməs, ■ ¹⁰ həlki güzəl əməlliri bilən pərdazlıxini halaymən. Bu, Huda yolida təkwadar bolay değən ayallarođa yarixidu. ¹¹ *Jamaət sorunlırida*, ayallar tiñq oturup, toluđ itaətmənlik bilən təlim əlsun. □ ¹² Lekin ayallarning ərlərgə təlim berixi yaki ular üstidin həküm sürüxigə yol koymaymən.

□ **1:20 «Ular ni kupurluk kılmaslikni egansun döp, Xəytanning ilkigə tapxurdum»** — «Xəytanning ilkigə tapxuruluđ» bolsa, etikađ yolidin helila qətniğən kixilərnə öz gunahlırini tonusun döp, jamaət ixlətsə bolidiğən eşir bir tədbirdur. Uningda xundak kixilər jamaəttiki bardi-kəldidin qıqırılıpla kılmay, bəlkim kesəl bolup kəlixə yaki balayı'apətkə uqrixə mumkin. Bu ix toqurluđ yəne «1Kor.» 5-bab, izahatlıri wə xu məktuptiki «kođumqə səz»ni kərüñ. ■ **1:20** 1Kor. 5:5; 2Tim. 2:17; 4:14. ■ **2:2** Yər. 29:7. ■ **2:4** Əz. 18:23; 2Pet. 3:9. □ **2:5 «Qünki birla Huda bardur»** — yaki «qünki Huda birdur» — «Qan.» 6:4 («Pərwərdigar Hudayimiz, Pərwərdigar bir birliktur») wə izahatni kərüñ. ■ **2:5** Yh. 17:3; Rim. 3:30; Gal. 3:19; İbr. 9:15. □ **2:6 «U (Məsiđ) barlık insanlarni hər kılax üqün Əzini qurban kılip bədəl təlidi»** — bu «hər kılax» gunahning wə Xəytanning ilkidin. «xundak kılip bekitilən waqit-saitidə Hudaning nijatiođa guwađlık berildi» — baxka birhil tərjimisi: «Bu uluđ ixka (yəni Məsiđning əlümi wə tirilixi) bekitilən waqti-saitidə guwađlık berildi. Lekin bizningə Əysaning əlümining əzi xu «guwađlık»tur — demək, Əysaning qurbanlıqi Hudaning qəksiz muhəbbət wə nijatlık pilani toqurluđ bəlgiləngən waqtiə axkariləndi. ■ **2:6** Mat. 20:28; Əf. 1:7; Kol. 1:14. ■ **2:7** Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Rim. 1:9; 9:1; Gal. 1:16; 2:8; Əf. 3:8; 2Tim. 1:11. ■ **2:8** Zəb. 134:1-2; Yh. 4:21. ■ **2:9** Tit. 2:3; 1Pet. 3:3. □ **2:11 «Jamaət sorunlırida, ayallar tiñq oturup, toluđ itaətmənlik bilən təlim əlsun»** — Yəhudiylarning ən'əniliri boyiqə ayal kixilər Hudaning səzlrini eğnəməslik kərək idi, xunga rosulning bu səzi qoñ bir yenililik idi.

Əksiçə, ular ting bolsun. □ ■ 13 Qünki awwal Adəm'ata, keyin Həwa'ana yaritılğan. ■ 14 Awwal aldinip azdurulğanmu Adəm'ata əməs, bəlki Həwa'ana idi. U tolimu aldanğanlıqıdin ularning itətsizlikigə qıxüp kəlğanidi. ■ 15 Lekin ayallar etiğadta, mehir-muħəbbət wə pak-muħəddəslikə salmaqlıq bilən turidioğanla bolsa, ular tuoqtta saħ-salamət kutulidu. □

3

Jamaətning yetəkqiliri

1 «Əgər birsi jamaətkə yetəkqi boluxka intilsə, u güzəl bir wəzipini arzu kılğan bolidu» degən bir söz həktur. □ 2 Əmdi yetəkqi bolsa əyibsiz, bir hotunluk, salmaq, pəmlık, ədəplik, meħmandost, Huda toqrisida təlim berələydiğan boluxi, □ ■ 3 xundakla həraqkəx wə zorawan bolmaslıqi, mulayim boluxi, səpra, nəpsaniyətqi bolmaslıqi, □ 4 əz aillisini yahxi baxkuralaydiğan boluxi, tolimu salapətlik bilən pərzəntlerini ata-anisiqə boysunidiğan kılıp tərbiyiliyəydiğan kixi boluxi kerək. □ 5 Qünki birsi əz aillisini baxkuruwxni bilmisə, u Hudaning jamaətidin qandaqmu həwər alalisun? 6 *Yetəkqi* yengi etiğadqılardin bolmisun; undak bolsa, u təkəbburlixip ketixi mumkin, xuningdək Xəytanning əyibigə kirip, u

□ 2:12 «Lekin ayallarning ərlərgə təlim berixi yaki ular üstidin həküm sürüxiğə yol qoymaymən» — bu təlim toqruluk, xundakla aqa-singillarqə ata kılinoğan iltapatlar toqruluk «1Kor.» 14:34-35 wə «Korintliklar (1)»diki «qoxumqə səz»imiznimu kəring. ■ 2:12 Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Əf. 5:24. ■ 2:13 Yar. 1:27; 2:22. ■ 2:14 Yar. 3:6.

□ 2:15 «Lekin ayallar etiğadta, mehir-muħəbbət wə pak-muħəddəslikə salmaqlıq bilən turidioğanla bolsa, ular tuoqtta saħ-salamət kutulidu» — demək, «Ayallar Hudaning lənitigə uqriğanlıqın tuoqtı kıyin wə hətərlik bolsimu, uningdin saħ-salamət etüp ketidu». Bu 14-15-ayətni: «Ayallar ərlərgə təlim berix, ərlər üstigə həküm sürüxtə əməs, bəlki bala tuoqx wə uni bekix jəryanida, etiğad arkilik erixidiğan qutkuzuluxtin bəħrimən bolalaydu» degən baxka bir mənide qıxinixkimu bolidu. Ayətning: «Biraq ayallar Həwa'aning nəslidin tuqulğan əysa Məsiħ arkilik qutkuzulidu» degən yənə bir qıxənqisi əyni tekistkə anqə yekın kəlməydu, dəp qaraymiz. □ 3:1 «Əgər birsi jamaətkə yetəkqi boluxka intilsə, u güzəl bir wəzipini arzu kılğan bolidu» — «yetəkqi»lər toqruluk «Filippiyiliklarqə»diki «qoxumqi səz», «yetəqilər wə hizmətkarlar» degən sezlirimizni kəring. «Aksakal» wə «yetəkqi» əməliyəttə bir gəptur. □ 3:2 «Əmdi yetəkqi bolsa əyibsiz, bir hotunluk, salmaq, pəmlık, ədəplik, meħmandost, Huda toqrisida təlim berələydiğan boluxi... (kerək)» — «bir hotunluk», bəlkim «əz ayalıqə sadıq» degən mənide. Buning toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 3:2 2Tim. 2:24; Tit. 1:6. □ 3:3 «... xundakla həraqkəx wə zorawan bolmaslıqi, mulayim boluxi, səpra, nəpsaniyətqi bolmaslıqi... (kerək)» — «nəpsaniyətqi» grek tilida «əzini buloqaydiğan nəpsaniyətqiliklə bərilğ» degən bir söz bilən ipadilini. Bu səzğə qariqanda, pul wə mal-dunyani qoqlixix insanni haram kılıp buloqaydu. Bu tema toqrisida yənə «Luqa» 16:9-11 wə xu ayətlərdiki izahatları wə «Luqa»diki «qoxumqə səz»imizdiki 16-bab toqruluk «nahək dunyaqə təwə bolğan mal-dunya» degən məzmunni kəring. □ 3:4 «əz aillisini yahxi baxkuralaydiğan boluxi, tolimu salapətlik bilən pərzəntlerini ata-anisiqə boysunidiğan kılıp tərbiyiliyəydiğan kixi boluxi kerək» — «tolimu salapətlik bilən... tərbiyiliyəydiğan» degənlik ibarə terikməy balilirni tərbiyiliyədiğanlikini bildüridu. Ayatning baxka birhil tərijimisi: «pərzəntlerini əz ata-anisiqə toluq hərmət bilan boysunidiğan kılıp tərbiyiliyəydiğan kixi boluxi kerək».

uqriyoğan həkümgə qüxidu. ⁷ *U jamaätning sirtidikilər tərripidinmu obdan tərripliniyoğan boluxi kerək; xundaq boloyanda, u baxqılarning qarilixioğa uqrimaydu, Xəytanning kiltikiyoğa qüxməydu.*

Jamaätning hizmatkarliri

⁸ *Huddi yetəkqilərgə ohxax, jamaätning hizmatkarlirimu salmaq, ikki hil gəp kılmaydioğan, hərək-xarabqa berilməydioğan, nəpsaniyətqi bolmioğan kixilərdin boluxi,* ⁹ *pak wijdani bilən etiqađning sirini qing tutidioğan boluxi lazim.* ¹⁰ *Bundaq adəmlərnimu aldi bilən sinap körüp, əyib tərəpliri bolmisa, andin hizmət wəzipisigə koyuxkə bolidu.* ¹¹ *Xuningdək, bu hizmətkarların ayallirimu təmkın, pitnə-pasat kılmaydioğan, salmaq wə hərəkəndəq ixta ixənqlik boloyanlardin boluxi lazim.* ¹² *Hizmətkarlar bir hotunluq, öz pərzəntliri wə ailisini yahxi baxquridioğan kixilərdin bolsun.* ¹³ *Hizmətkarların wəzipisini obdan orunoğanlar əzi üqün yahxi nam-ataqqa sazawər bolidu wə Məsih əysada boloyan etiqađta zor jür'ət-ixənqkə erixidu.*

Məsih boloyan sir

¹⁴ *Mən gərqə pat arida yeningoğa yetip berixni arzu kılsammu, yənıla bu hətni yazdim; ¹⁵ Mubada mən həyal bolup qalsam, həttin Hudaning ailisi arisida əzüngni qandaq tutux kerəklikini bilisən. Bu ailə bolsa tirik*

□ **3:6 «Yetəqqi yengi etiqađqılardın bolmisun; undaq bolsa, u təkəbburlixip ketixi mumkin, xuningdək Xəytanning əyibigə kirip, u uqriyoğan həkümgə qüxidu»** — «Xəytanning əyibigə kirix» bəlkim Xəytanning əslidiki gunahı, yəni təkəbburlixip kətkinini (xundaqla Hudaning jazasiyoğa uqriyoğanlikini wə kəlgüsidimu uqraydioğanlikini) kərsitidu. □ **3:7 «U jamaätning sirtidikilər tərripidinmu obdan tərripliniyoğan boluxi kerək; xundaq boloyanda, u baxqılarning qarilixioğa uqrimaydu, Xəytanning kiltikiyoğa qüxməydu»** — «Xəytanning kiltiki» nemini kərsitidu? Yetəkqilərdə əyiblinərlik yeri bolsa (həтта yoxurun bolsimu), xundaqla «sirttikilər» uni əyibləydioğan bolsa u bəlkim u əzini aqlax üqün yaki ixlirini yoxurux üqün yaloğan gəp kılixi mumkin. Undaqta u dərhal Xəytanning ilkidə bolidu. Jamaəttikilər tərripidinmu obdan «tərriplinixi» kerək, əlwəttə. □ **3:8 «Huddi (yetəkqilərgə) ohxax, jamaätning hizmatkarlirimu salmaq, ikki hil gəp kılmaydioğan ... kixilərdin boluxi... (kerək)»** — hizmətkarlar jamaätning yetəkqilərinin yardəmçisi bolup, ular hər hil əməliy ixləroğa məs'ul kixilərdur. Yənə «Filippiyiliklaroğa»diki «kozumqə sez»imizdiki «yetəkqilər wə hizmətkarlar» degən məzmunni körüng. **«nəpsaniyətqi bolmioğan kixilərdin boluxi ... (kerək)»** — «nəpsaniyətqi» — 3-ayətni körüng. ■ **3:8 Ros. 6:3.** □ **3:9 «pak wijdani bilən etiqađning sirini qing tutidioğan boluxi lazim»** — «etiqađning siri»: oqurmənlərnin esidə barki, İnjildiki «sirlər» bolsa Huda əslidə yoxurup kəlgən, İnjil dəwridə Əz jamaətigə axkariloyan qonqkur həkikətlərnəni kərsitidu. «Rimliklaroğa»diki «kirix səzlər»ni körüng. ■ **3:9 1Tim. 1:19.** □ **3:11 «xuningdək, bu hizmətkarların ayallirimu təmkın, ... hərəkəndəq ixta ixənqlik boloyanlardın boluxi lazim»** — «hizmətkarların ayallirimu» yaki «ayal hizmətkarlirimu...». «Rim.» 16:1ni körüng. □ **3:12 «Hizmətkarlar bir hotunluq, öz pərzəntliri wə ailisini yahxi baxquridioğan kixilərdin bolsun»** — «bir hotunluq» degənlik (yaki «bir ayalningla eri») bəlkim «öz ayalioğa sadıq» degən mənədə. Buning tooturluq «kozumqə sez»imizni körüng. □ **3:13 «yahxi nam-ataqqa sazawər bolidu wə Məsih əysada boloyan etiqađta zor jür'ət-ixənqkə erixidu»** — «Ros.» 6-8-babta bayan kıliyoğan «hizmətkar» boloyan İstifan wə Filip buningoğa ikki obdan misaldur. ■ **3:13 Mat. 25:21.**

Hudaning jamaiti, həkikətning tüwrüki wə təglikidur. □ 16 Həmməylən etirap qilmay turalmayduki, ihlasmənlikning siri büyükür: —

«Əzi insan tenidə ayan boldi,
Roh Uning həkkanilylikini ispatlidi,
Pərixtilərgə u köründi,
Uning həwiri pütkül əllərgə jakarlandi,
Jaħanda Uningoğa iman kəltürüldi,
U xan-xərap iqidə ərxkə kətürüldi». □ ■

4

1 Əmdi Roh xuni alahidə eytiduki, ahir zamanlarda bəzilər etikadtin yenip, aldamqı roħlaroğa wə jinlarning təlimlirigə berilip əgixidu. □ ■
2 Bundaq *təlim bərgüqilər* sahtilikta yaloqanqılıq kılıp, huddi daoqmallaq köydürüwətkəndək öz wijdanini yokitip qoyoqan; □ 3 ular nikahlinixni wə bəzi yeməklilərnə istemal kılıxni mən'i kılıdu. Əmma *ular mən'i kılıdioqan* yeməklilərnə Huda Əzigə etikad kılolan həm həkikətəni bilgənlərnə təxəkkür eytip qəbul kılıxi üqün yaratqanıdı. □ ■ 4 Qünki Huda yaratqan həmmə nərsə yahxidur, ular təxəkkür bilən qəbul kılınsa, ularning heqkaysisini qəkləp rət kılıxqa bolmaydu. □ ■ 5 Qünki ular Hudaning səz-kalami wə insanlarning duasi bilən həlal kılınidu. □

□ 3:15 «Mubada mən həyal bolup qalsam, həttin Hudaning ailisi arisida özünqni kəndək tutux kerəklikini bilisən» — «Hudaning ailisi»: — oqurmənlərnə esidə barki, ibrəniy tilidə wə grek tilidə (uyuqur tilioğa ohxax) «əy» wə «ailə» birlə səz bilən ipadilididə. Hudaning «əyi» uning ailisi, yəni uning «tirik ibadətəhanisi», «tirik əyi»dur. «1Pet.» 2:4-8nimu kəring.

□ 3:16 «ihlasmənlikning siri büyükür» — «ihlasmənlikning siri»ning üq mənisi boluxi mumkin: — (1) Əysə Məsiħning əzidə ihlasmənlikning mujəssəmləxtürülüxi, biz insanlaroğa «ihlasmənlik»ning nemə ikənliki ayan kidi; (2) «ihlasmənlikni (insanlaroğa) elip kelidioqan sir» (3) «ihlasmənlərgə (yəni Hudaning məmin bəndilirigə) tapxurulqan sir» — demək, bizning etikadimiz. Bizningqə Pawlusning kərsətkənləri 1- wə 2-mənidə. Xühhisizki, wə sir dəl Əysə Məsiħ Əzidur. «Əzi insan tenidə ayan boldi» — bəzi qədimki kəqürmilərdə «Huda insan tenidə ayan boldi» deyilidə. «Əzi insan tenidə ayan boldi, Roh Uning həkkanilylikini ispatlidi...» — «Roh» Muqəddəs Roh, Hudaning Rohi. ■ 3:16 Mar. 16:19; Luqa 9:51; Yħ. 1:14; Ros. 1:2; Əf. 3:5, 6. □ 4:1 «Əmdi Roh xuni alahidə eytiduki, ...» — «Roh» — Muqəddəs Roh, Hudaning rohi. «aldamqı roħlaroğa wə jinlarning təlimlirigə berilip əgixidu» — «aldamqı roħlar» wə «jinlar» bir gəptur. ■ 4:1 Mat. 24:23; 2Tes. 2:3; 2Tim. 3:1; 2Pet. 3:3; Yəħ. 18. □ 4:2 «... huddi daoqmallaq köydürüwətkəndək öz wijdanini yokitip qoyoqan» — bəzi alimlar bu səzni: «Xəytan ularning wijdanlirini «məningki» dəp daoqmallaq qoyoqan» degəndək qūxinidə.

□ 4:3 «ular nikahlinixni wə bəzi yeməklilərnə istemal kılıxni mən'i kılıdu. Əmma ular mən'i kılıdioqan yeməklilərnə Huda Əzigə etikad kılolan həm həkikətəni bilgənlərnə təxəkkür eytip qəbul kılıxi üqün yaratqanıdı» — bu ayət toquruluk bəz «koxumqə səz»imizdə kişiqə tohtilimiz. ■ 4:3 Yar. 1:29; 9:3; Rim. 14:6; 1Kor. 10:30. □ 4:4 «Qünki Huda yaratqan həmmə nərsə yahxidur, ular təxəkkür bilən qəbul kılınsa, ularning heqkaysisini qəkləp rət kılıxqa bolmaydu» — bu səz pəkət barlıq yeməklilərnə əməs, yənə u yuqırıda tiloğa aloqan nikahda bololan ər-ayallıq jinisiy munasiwətnə öz iqigə alidə. ■ 4:4 Yar. 1:3; Ros. 10:15; Rim. 14:14. □ 4:5 «Qünki ular Hudaning səz-kalami wə insanlarning duasi bilən həlal kılınidu» — grek tilidə «insanlarning duasi» degən alahidə səz bolup «xu dualar Huda bilən yəkin alağ-munasiwəttə bolidə» degən mənini puritip beridə.

Əysa Məsihning yahxi hizmətkari

⁶ Bu nəsihətlərni kərindaxlarning səmigə salsang, Məsih Əysaning yahxi hizmətkari bolojan bolisən. Xundakla, özüngning əstayidil əgəxkən etiqađtiki wə saqlam təlimlərdiki sözlər bilən kuwwətləndürülgənliking ayan bolidu. ■ ⁷ Əmma ihlassizlarning wə momaylarning əpsanilirini qətkə kəkip, özüngni ihlasmənlik yolida qenikturup yetixtürgin. □ ■ ⁸ Qünki «Bəđənni qenikturuxning azrak paydisi bar, lekin ihlasmənlikte intilixning hərtərəplik paydisi bar; u hazırki wə kəlgüsi həyat üqün bəht elip kelidu» ■ ⁹ — bu səz həqtur wə uni qobul kilixka pütünləy ərzyidu. ¹⁰ Əməliyətə biz buning üqün japalix əjir singdürüwatimiz wə har kiliniwatimiz. Qünki ümidimizni pütkül insanlarning, bolupmu etiqađ kiləuqularning Kütkuzoquqisi — mənggü həyat Hudağa baqliduk. □ ■ ¹¹ Bu ixlarni *jamaətkə* tohtimay tapiliojin wə əgətkin. ¹² Həqkimning sening yaxlikingə səl karixioğa yol koyma; bəki sözliringdə, əməlliringdə, mehür-muhəbbət, etiqađ wə paklikta etiqađqilarğa nəmunə bol. □ ■ ¹³ Mən yeningəyə barəuqə, özüngni jamaətkə *mukəddəs yazmilarni* oqup berix, jekiləx wə təlim berixkə beoxiljojin. □ ¹⁴ *Jamaitingning* aqsakalliri qollirini uqangəyə koyəyanda, *Hudaning* wəhəyisi arkilik sanga ata kilinixi bilən səndə boləjan iltipatkə bipərwalix kilma. □ ■ ¹⁵ Bu ixlərəyə berilip, özüngni ularəyə toluq atiojin. Xuning bilən sening aləyə baskanliking həmməyləngə ayan bolidu. ¹⁶ Özünggə wə bərgən təliminggə izqil kəngül koyəjin. Qünki xundak kiləyanda özüngnimu wə sanga kulak saləjanlarnimu kütqüzisən.

5

Jamaəttiki bəzi əməliy ixlər

¹ Yaxanojan ərlərni əyibligəndə kattik sözlimigin, bəki ularəyə atang süpitidə nəsihət bərgin. Xuningdək, yigitlərgə kərindaxliring süpitidə

■ **4:6** 2Tim. 1:5; 3:14,15. □ **4:7** «... özüngni ihlasmənlik yolida qenikturup yetixtürgin» — «qenikturup yetixtürgin» degini grek tilida «gimnastika» («tən hərəkiti») bilən munasiwətlik səz. ■ **4:7** 1Tim. 1:4; 6:20; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9. ■ **4:8** Kol. 2:23. □ **4:10** «Əməliyətə biz buning üqün japalix əjir singdürüwatimiz wə har kiliniwatimiz» — «har kiliniwatimiz» bəzi kona kəqürmilərdə «kürəx kiliwatimiz» deyilidu. «**qünki ümidimizni pütkül insanlarning, bolupmu etiqađ kiləuqularning Kütkuzoquqisi — mənggü həyat Hudağa baqliduk**» — «pütkül insanlarning, bolupmu etiqađ kiləuqularning Kütkuzoquqisi» degən ibaridə «insanlarning Kütkuzoquqisi» degənlik bəlkim «hər adamni saqlioquci» degən omomiy mənədə ixtilididu. □ **4:12** «**həqkimning sening yaxlikingəyə səl karixioğa yol koyma**» — Timoti y bəlkim ottuz nəqqə yaxka kirgən. Ləkin grek mədəniyitidə qirik yaxka kirgən oqul balılar tehi «yax» «yigit» dəp həsablınıdu. ■ **4:12** Tit. 2:7,15; 1Pet. 5:3. □ **4:13** «**özüngni jamaətkə mukəddəs yazmilarni oqup berix, jekiləx wə təlim berixkə beoxiljojin**» — «mukəddəs yazmilarni oqup berix» toqruluk; — xu waqitlarda az sanlik kixilər oqulayotin wə tehimu az kixilər Mukəddəs Kitabtiki birər qisimlarəyə igə boluxka muyəssər idi. □ **4:14** «**Jamaitingning aqsakalliri qollirini uqangəyə koyəyanda, Hudaning wəhəyisi arkilik sanga ata kilinixi bilən səndə boləjan iltipatkə bipərwalix kilma**» — jamaətning aqsakallirining etiqađqini birər wəzipigə təyinligəndə, qollirini uning uqisioğa koyup turup dua kilixi İnjildiki baxka yərlərdimu kərünidu. «İltipat» muxu yərdə Mukəddəs Roh ata kiləjan məlum bir əlahidə kəbiliyətəni kərsitidu. Bundak kəbiliyətlərnin bəziliri toqruluk «1Kor.» 12-, 14-babni kərüng. «Koxumqə səz»imizdə Timotiyoğa tapxurulojan iltipat toqruluk səzləymiz. ■ **4:14** Ros. 6:6; 8:17; 13:3; 19:6; 1Tim. 5:22; 2Tim. 1:6.

sözligin. ■ ² Yaxanoqan ayallaroqan anang süpitidə, yax ayallaroqan aqasigilliring süpitidə hər ixta pak kəlb bilən muamilə qiləyin. ³ Həkiqiy tul ayallarni hərmətləp, ularning həlidin həwər al. □ ⁴ Ləkin, tul ayallarning pərzəntliri yaqi nəwrihiri bolsa, ular aldi bilən öz ailisigə nisbətən ihlasmənlikni əginip, əz ata-anisining əjrini yandursun; çünki bu ix Hudani hursən kəlidu. ■ ⁵ Əmdi həkiqiy tul ötəwatqan, yaloqaz qaloqan ayallar bolsa, ümidini Hudaqə bəoqləqan bolup, keqə-kündüz dua-tilawəttə bolidu. ■ ⁶ Ləkin huzur-hələwətkə berilgən tul hotun həyat bolsimu, əlgəngə barawərdur. ⁷ Əmdi baxqilar tərpidin əyiblinidəqan əhwaləqə quxup kəlməsliki üqün sən ularəqə bu ixlirni jekiləp tapiləyin. ⁸ Ləkin birsi əz tuşqanliridin, bolupmu əz ailisidikilərdin həwər almisa, u etikədtin tanəqan dəp qarilip, kapirlərdin bəttər bolidu. ■

⁹ Tul ayal tiziməqə elinsa, yexi atmixtin təwən bolmasliki, birlə ərning ayali boləqan boluxi kerək, □ ¹⁰ yənə güzəl əməlliri bilən tərpləngən boluxi, balilirini yaxhi tərbiyiləp qozgə qiləqan, musapirləroqə mēhmandostluk kərsətkən, mukəddəs bəndilərnin putlirini yuyup qoyəqan, qiyinqilikta qəloqanlarəqə yardəm kolini uzartqan, əzini hərhil həyr-sahawət ixlirəqə bəoqləqanlar boluxi kerək. □ ■ ¹¹ Ləkin yax tul ayallarni *tizimlikkə* kirgüzmə. Qünki ularning ixk həwəsliri qozqilip Məsihdin tenip, qayta nikaqlinixni arzu kəlidu; ¹² xuning bilən, ular dəsəp bərgən wədisigə hiləplik kəlix səwəblik əyiblik bolidu. □ ¹³ Uning üstigə ular hürunlukni adət kiliwelip, əymu-əy dokurup yürüxnə əginidu; xundakla hürun bolupla qəlməy, oqaywət kəlip, baxqilərnin ixlirəqə qəpiləq bolup nalayik ixlarəqə waləqləydiyənlərdin bolup kəlixə imkan. □ ■ ¹⁴ Xuning üqün, bündəq yax tul ayallarning nikaqlinip, pərzənt kərip, əy ixliri bilən xuəqullinixini haləymən. Xundəq qiləqanda, bizgə qarxi turoqəqəqə

■ 5:1 Law. 19:32. □ 5:3 «həkiqiy tul ayallarni hərmətləp, ularning həlidin həwər al» — «həkiqiy tul ayallar» muxu yərdə eridin juda boləqan, qiyinqilikta turoqan ayallarni kərsitidu. «Hərmətləp, ularning həlidin həwər al» grek tilida birlə səz bilən ipadiliniidu. ■ 5:4 Yar. 45:10,11; Mat. 15:4; Mar. 7:10; Əf. 6:1, 2. ■ 5:5 Luqa 2:36; 1Kor. 7:32. ■ 5:8 Gal. 6:10. □ 5:9 «Tul ayal tiziməqə elinsa, yexi atmixtin təwən bolmasliki, birlə ərning ayali boləqan boluxi kerək...» — «tul ayal tiziməqə elinsa» degəndiki «tizim» bəlkim jamaət iqidiki əlahidə yardəm əloqəqi tul ayallarning tizimini kərsitidu. Ularng yənə bəlkim əlahidə dua wə baxqə həjətmənləni yoqlax hizmətliri bar idi; yənə kelip ular qaytidin toy qilməslikkə wədə kəlix kerək boluxi imkan (12-ayətni kəring). «Birlə ərning ayali boləqan boluxi kerək» degənnin «birlə ərlək boləqan boluxi kerək» yaqi «əz erigə sadik boləqan boluxi kerək» degən baxqə birhil quxənqisi bar. □ 5:10 «yənə güzəl əməlliri bilən tərpləngən boluxi, ... mukəddəs bəndilərnin putlirini yuyup qoyəqan... əzini hərhil həyr-sahawət ixlirəqə bəoqləqanlar boluxi kerək» — «mukəddəs bəndilərnin putlirini yuyəqan» — oqurmənlərgə ayanki, «put yuyux» Ottura Xərktiki ərp-adətlərdin idi, səpərdin kəlgən mēhmanlarni kizəjinlik bilən kütüxnə bildürətti. Bu ixning əzi bəlkim baxqə etikədqilərnin hizmitidə kəmtərlək bilən boluxning yaxhi bəlgisi idi («Yuh.» 13:1-17ni kəring). ■ 5:10 Yar. 18:4; 19:2; Luqa 7:38,44; 1Pet. 4:9. □ 5:12 «... ular dəsəp bərgən wədisigə hiləplik kəlix səwəblik əyiblik bolidu» — «dəsəp bərgən wədisi» bəlkim ularning hərbinəgin «Əysə Məsih üqün jamaətnin hizmitidə bolimən, qayta toy qilməymən» degəndək bir wədisini kərsitixi imkan. 9-ayətni yənə kəring. □ 5:13 «Uning üstigə ular hürunlukni adət kiliwelip, əymu-əy dokurup yürüxnə əginidu; xundakla hürun bolupla qəlməy, oqaywət kəlip, baxqilərnin ixlirəqə qəpiləq bolup nalayik ixlarəqə waləqləydiyənlərdin bolup kəlixə imkan» — demək, əgər ularndəq mayilliki boləqan tul ayallaroqə jamaət tərpidin iqtisadiy yardəm berilgən bolsa («tizimlansa»), ular tehimu xundəq yolda mēngip ketixi imkan. ■ 5:13 Tit. 2:3.

bizni hərəkəndə əyibləp-həqarətləp pürsiti qıkmaydu. □ ■ 15 Qünki xundak bəzi tul ayallar allıkaqan etıkadın tenıp Xəytanning kəynigə kirip kətti. 16 Əgər etıkadı bar bir ər yaki ayal kixining tul qalqan tuqkanlırı bolsa, u özi ularqə yardəm bərsun, yüki jamaətkə qüxmısun. Xundak bolqanda, jamaət həkikiy igə-qakısız tul ayallarqə yardəm kılalaydu. □

Aksağallar toqrisida

17 Jamaətni yahxi yetəkləydiqan aksağallar, bolupmu Hudaning səz-kalamini yetküzüx wə təlim berixtə əjir singdürgənlər ikki həssə hərmətkə sazawər kılinsun. □ ■ 18 Qünki muqəddəs yazmılarda: «Haman tərpkən öküzning aqzini boqma» wə: «Mədıkar öz həkkinı elixka həkliktur» deyilgən. □ ■

19 İkki yaki üq guwahqi hazir bolmiqə, aksaqal üstidin kılinoqan ərzni qəbul kılma. □ ■ 20 Əgər aksaqallardın birsi gunah sadir kılqan bolsa, baxkılarningmu buningdin ibrət elip qərkuxi üqün, jamaət aldida tənbiq berip əyibligin. □

21 Hudaning, Məsiq Əysaning wə Huda tallıqan pərixtilərninq aldida xuni sanga aqah kılıp tapılaymənki, sən bu əmrlərgə həq ayrimiqilik kılmay, həqkəndə ixta bir tərpkə yan basmay kət'iy əməl kılqın. ■

22 Birawning uqisioqə qəlungni qəyuxka aldirap kətmə; baxkılarning gunahlıriqə xerik bolma. Əzüngni pak tutkın □ ■ 23 (axkəzining yahxi bolmiqənlıki, xundakla sən daim aqriydiqan bolqəqka, sula iqiwərməy,

□ 5:14 «bizgə qarxi turəuqioqə bizni hərəkəndə əyibləp-həqarətləp pürsiti qıkmaydu» — «bizgə qarxi turəuqi» Xəytanning özini yaki yər yüzidə İnjiqə qarxi qıkkənləri kərsitidu.

■ 5:14 1Kor. 7:9. □ 5:16 «Əgər etıkadı bar bir ər yaki ayal kixi...» — bəzi kəna kəqürmılərdə pəkət «etıkadı ayal kixi...» deyilidu. □ 5:17 «Jamaətni yahxi yetəkləydiqan aksağallar, bolupmu Hudaning səz-kalamini yetküzüx wə təlim berixtə əjir singdürgənlər ikki həssə hərmətkə sazawər kılinsun» — İnjiqə «aksağallar» degənninq bəxka hil ipadisi «yetəkqilər». «Filippiliklərqə»diki «kırıx səz», xundakla «Təbirələr»nımu kərüng. «İkki həssə hərmətkə sazawər kılinsun» — demək, həm jamaətninq qəngkur izzitigə wə layıq bolqan iqtisadiy yardəmgə muyəssər bolsun (qünki təlim berixtə wə jamaəttin həwər elixta əstayidil bolux daim kəp waqitlırı sərp kılınıdu).

■ 5:17 Rim. 15:27; 1Kor. 9:11; Gal. 6:6; Fil. 2:29; 1Tes. 5:12; İbr. 13:17. □ 5:18 «Haman tərpkən öküzning aqzini boqma» ... «Mədıkar öz həkkinı elixka həkliktur»... — Təwrat, «Qən.» 25:4 wə İnjiqə, «Luqa» 10:7. ■ 5:18 Law. 19:13; Qən. 24:14; 25:4; Mat. 10:10; Luqa 10:7; 1Kor. 9:9. □ 5:19 «İkki yaki üq guwahqi hazir bolmiqə, aksaqal üstidin kılinoqan ərzni qəbul kılma» — Təwrat, «Qən.» 17:6, 19:5ni kərüng. ■ 5:19 Qən. 19:15. □ 5:20 «Əgər aksaqallardın birsi gunah sadir kılqan bolsa, baxkılarningmu buningdin ibrət elip qərkuxi üqün, jamaət aldida tənbiq berip əyibligin» — «baxkılarningmu buningdin ibrət elip qərkuxi üqün...»: — demək, qalqan aksağallar ibrət əlsun. ■ 5:21 Qən. 17:4; 19:18; Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5; 5:27; 1Tim. 6:13. □ 5:22 «Birawning uqisioqə qəlungni qəyuxka aldirap kətmə» — «birawning uqisioqə qəlungni qəyux» degən hərəkət, birsini jamaətkə yetəkqilik wəzipisigə təyinləp, kəsəl adəmnı saqaytix yaki bəxka əlahidə bir dua kılıx üqün «Mən Huda aldida bu adəm bilən bir bolimən» degənni ipadiləydu. «baxkılarning gunahlıriqə xerik bolma» — bu səz əldinki: «Birawning uqisioqə qəlungni qəyuxka aldirap kətmə» degən səzgə baqlıq. Qünki undəq hərəkət qəl qəyöyüqi kixi dua kılinoqan kixi üqün: «İ Huda, mən bu kixi bilən məs'uliyəttə bir bolay» degən duanı bildüridu. Əmma «baxkılarning gunahlıriqə xerik bolma» degənninq bəxka tərəpləri bar, əlwəttə. ■ 5:22 Ros. 6:6; 8:17; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 2Tim. 1:6.

bir'az xarabmu iqip bərgin). □ ■ 24 Bəzi kixilərnin gunahliri burunla enik, xundakla sorak künigiqə saqlinidu; lekin bəzilərnin ki ularning kəynidin əgixip baridu, keyin axkarə bolidu. □ ■ 25 Huddi xuningə ohxax, bəzi kixilərnin gūzəl əməllirini asanla kəruwaloqili bolidu; hazir axkara bolmisa keyin axkarilanmay qalmaydu. □

6

1 Kulluk boyunturuk astida bololanların həmmisi öz hojayinlrini hər tərəptə hərmətlisun. Xundak kıləanda, Hudaning nami wə Uning təlimining həkərkə uqrixidin saklanəqili bolidu. ■ 2 Hojayinliri etiqađi bolu, kulliri: «Biz həmmimiz ohxaxla kərindaxlarə» dəp, ularə hərmətsizlik kilmisun. Əksiqə, ularə təhimu əstayidil hizmət kilsun. Qünki ularning yaxhi hizmitidin bəhrimən bolidoqlar dəl sadik etiqađilar həm səyümlük bəndilərdur. Sən bu təlimləni əgətkin wə jekiligin.

Yaloqan təlim wə pulpərəslikning aqiwi

3 Ohximioqan təlimləni tərojb kıləan wə saqlam səzləni (yəni Rəbbimiz Əysa Məsihnin hək səzlrini), xundakla ihlasmənlikkə yetəkləydiqan təlimni kəbul kilmioqan kixi bolsa, 4 undaklar dəwəkə kərəngləp kətkən, həqnemə qūxənməydiqan kixilərdindur. Ular niza-munazirə pəyda kılixka wə gəp talixixka hərismən; bundak ixlardin həsəthorluk, jedəl-majira, təhmət, rəzil gumanhorluk hasil bolidu. ■ 5 həmdə niyiti qirikləxkən, həkikəttin məhrum boləqan kixilər arisida daimlik sürkilix kəltürüp qikiridu. Bundak kixilər ihlasmənligni payda-tapawətnin bir yoli dəp karaydu. ■

6 Dərwəkə, Hudaəqa ihlasmən wə razimən bolux əyət zor paydidur. ■ 7 Qünki biz bu dunyaəqa həqnemə elip kəlmiduk, xuningdək uningdin həqneminimu elip kətəlməymiz. ■ 8 Xunga, yemək-iqmək wə kiyim-keqit yetərlik bolsila bulardin kənaət kilmiz. ■ 9 Lekin bay boluxni oylaydiqanlar bolsa hamən azduruluxlarə uqrap, tuzakka wə xundakla insanlarni wəyranqilikka wə halakətkə qəktüridiqan nuroqun əhmikənə həm ziyalik arzu-həwəslərnin ilkiə teyilip ketidu. ■ 10 Qünki pulpərəslik hərhil rəzilliklərnin yiltizidur. Bəzilər buningəqa intilixi bilən etiqađtin qətnəp, əzlrini nuroqun dərd-qayoqlar bilən sanjidi. ■

□ 5:23 «axkazining yaxhi bolmioqanliqi, xundakla sən daim əsriydiqan boləqakka, sula iqiwərməy, bir'az xarabmu iqip bərgin» — Pawlus bu səzini bəlkim yukiriki «əzünəni pak tutkin» dəgənlidə həjiti bolmioqan pərhzilər bolmisen dəp Timotiynin kesilini kəzləp eytidu.

■ 5:23 Zəb. 104:15 □ 5:24 «Bəzi kixilərnin gunahliri burunla enik, xundakla sorak künigiqə saqlinidu; lekin bəzilərnin ki ularning kəynidin əgixip baridu, keyin axkarə bolidu» — buning mənisi bəlkim: «Bəzi kixilərnin gunahlirini asanla kəruwaloqili bolidu həm ularning qəqum sorakiti tartilixi pərk. Lekin, bəzi kixilərnin gunahliri bolsa pəket keyin, soraktila axkara bolidu». Xuning uqun Timoti y baxqilarəqa «kol koyux»ta daim pəhəs bolup, ətraplik oylxi kerək. ■ 5:24 Gal. 5:19. □ 5:25 «bəzi kixilərnin gūzəl əməllirini asanla kəruwaloqili bolidu» — baxka birhil tərjimisi: «bəzi kixilərnin gūzəl əməlliri soraktin awwal kərunərluk bolidu».

■ 6:1 Əf. 6:5; Kol.3:22; Tit.2:9; 1Pet.2:18 ■ 6:4 1Tim. 1:4; 2Tim. 2:23; Tit. 3:9. ■ 6:5 1Kor. 11:16. ■ 6:6 Pənd. 15:16; Ibr. 13:5. ■ 6:7 Ayup 1:21; 27:19; Zəb. 49:17 ■ 6:8 Zəb. 55:23; Pənd. 27:26; Mat. 6:25; 1Pet. 5:7. ■ 6:9 Pənd. 11:28; Mat. 13:22; Yak. 5:1. ■ 6:10 Mis. 23:8; Qan. 16:19; Pənd. 15:16.

Timotiyoğa nāsihət

11 Əmma sən, əy Hudaning adimi, bundak ixlardin yirak kaq; həkkaniylik, ihlasmənlik, ixənq-etikad, mehır-muhəbbət, səwr-takət wə məmin-mulayimlikni intilip qoşla. ■ 12 Etikadtiki güzəl kürəxtə küqəp kürəx kıl. Mənggülik həyatni qing tutkin. Sən däl buningğa qakirilding həmdə uning yolida nuroşunliğan guwahqılar aldida bu etikadning güzəl xahitlikini kilding. □ ■

13 Həmmigə həyatlik beriwatқан Hudaning aldida, xundakla Pontius Pilatus aldida güzəl xahitlikni kılıp guwahlik bərgən Məsih Əysaning aldida sanga xuni tapılaymənki, □ ■ 14 Rəbbimiz Əysa Məsih kayta ayan boluqə, *Hudaning* bu əmrigə heq kusursiz wə daosiz əməl kılöin. □ 15-16 Uning ayan boluxini waqit-saiti kəlgəndə birdinbir mənggü əlmigüqi, insan yekinlixalmaydıoğan nur iqidə yaxaydıoğan, heqkim kərmigən wə kəralməydıoğan mubarəkləxkə layik boləoğan birdinbir Həkümran, yəni padixahlarıning Padixahi, rəblərning Rəbbi əməlgə axuridu. Uningğa izzət-hərmət wə əbədil'əbəd küq-küdrət boləyay, amin! ■

17 Bu zamanda bay boləoğanlarğa məoşurulanmaslikni, tayanəşusiz etkünqi baylıkğa əməs, bəlki biz bəhrimən boluxka həmmini bizgə sehiylik bilən tolup taxқан həlda təminligüqi Hudağa tayinip ümid baolaxni tapıloşin; □ 18 ularğa yahxi əməllərni kılıxta *həqiqiy* bay bolunglar; həyr-səhawətlik ixlarda mərd, baxqılar bilən ortak bəhrinixkə kəli oşuq bolunglar dəp tapıloşin. 19 Ular bundak kıləoqanda, həqiqiy həyatni tutux üqün kələqəktə əzlırigə puhta bir asas-ul bolıdıoğan bir həzinə toplıyalaydu. ■

20 Əy Timotiy, sanga amanət kılinoğan *həqiqətlərni* qoşda. Əzüngni ihlassiz, kuruk gəplərdin həmdə atalmix ilimning talax-tartixliridin neri tutkin. ■ 21 Bəzilər muxundak bimənə *ilingə* egimən dəp jakarlap, etikadtin qətnidi.

Mehır-xəpket silərgə yar boləyay! □

■ 6:11 2Tim. 2:22. □ 6:12 «Etikadtiki güzəl kürəxtə küqəp kürəx kıl» — bu sözlər wə ayətning qaloğan qismi («güzəl xahitlik») toşrisida «koşumqə səz»imizni kəring. ■ 6:12 1Tim. 1:18. □ 6:13 «Həmmigə həyatlik beriwatқан Hudaning aldida, xundakla Pontius Pilatus aldida güzəl xahitlikni kılıp guwahlik bərgən Məsih Əysa...» — «güzəl xahidlik» degən səz toşrisida «koşumqə səz»imizni kəring. ■ 6:13 Qan. 32:39; 1Sam. 2:6; Mat. 27:11; Yh. 18:37; 1Tim. 5:21. □ 6:14 «bu əmrigə heq kusursiz wə daosiz əməl kılöin» — «bu əmr» bolsa Timotiyoğa tapxuruloğan toluk wəzipini kərsitidu (3:3-20, 6:2-5). ■ 6:15-16 1Tim. 1:17; Wəh. 17:14; 19:16; Mis. 33:20; Qan. 4:12; 1Yuha. 4:12. □ 6:17 «biz bəhrimən boluxka həmmini bizgə sehiylik bilən tolup taxқан həlda təminligüqi Huda...» — «sehiylik bilən» grek tilida «zor baylıqliridin bərgəndək» degən səz bilən ipadilinidu. ■ 6:19 Mat. 6:20; Luqa 12:33; 16:9. ■ 6:20 1Tim. 1:4; 4:7; 2Tim. 2:16; Tit. 1:14; 3:9. □ 6:21 «mehır-xəpket silərgə yar boləyay!» — bəzi kona kəqürmilərdə: «mehır-xəpket sanga yar boləyay!» deyilidu.

Timotiyoga «2»

Rosul Pawlus Timotiyoga yazoqan ikkinqi maktup

¹⁻² Məsih Əysada wədə kılinoqan hayatni elip berix üqün, Hudaning iradisi bilən Əysa Məsihning rosuli boloqan mənki Pawlustin sөyümlük balam Timotiyoga salam: Huda'Atimizdin wə Rəbbimiz Məsih Əysadin sanga mehır-xəpkət, rəhimdillik wə hatirjəmlik boləjay! □ ■ ³ Mən atabowilirimning izini besip sap wijdanim bilən hizmitini kıliwatqan Hudaoga təxəkkür eytmən, qünki keqə-kündüz dualirimda seni tohtawsız əsləp turimən; ■ ⁴ kəz yaxliringni əsliginimdə, xadlıqqa qəmüxüm üqün sən bilən yənə didarlixıqqa kattik təlpünüp yürməktimən; ⁵ qünki seningdə boləqan sahtılıksız etiqad esimdin qıkmaydu. Bu etiqad əng awwal momang Loista, andin anang Ewnikidə bar boləqan, əmdi hazır səndimu bar ikən dəp hatirjəmdurmən.

⁶ Xuning üqün mən xuni kaytidin sanga əslitimənki, kollirimni uqangoqə koyuxum bilən səndə boləqan, Huda sanga təkdım kıloqan iltipatni kaytidin yalkunlitip jari kıloqin. □ ■ ⁷ Qünki Huda bizgə kərkunqaklıqning rohinı əməs, bəlki bizgə küq-kudrətning, mehri-muhəbbətning wə salmaqlikning Rohini təkdım kildi. ■ ⁸ Xunga Rəbbimiz həkkidiki həwər-guwahliktin, yaki uning məhbusi boləqan məndin nomus kılma. Əksiqə, Hudaning küq-kudriti bilən hux həwərni jakarlaw yolidiki harlik-muxəkkətəni öz həssəng boyiqə ortaq tartqin; □ ■ ⁹ Huda bizni öz əməllirimizgə asasən əməs, bəlki öz muddiasi wə mehır-xəpkitiqə asasən kutkuzup, pak-mukəddəs qakiriki bilən qakirdi; Uning bu mehır-xəpkiti həmmə dəwr-zamanlardin ılgirila Məsih Əysada bizgə beoıxılanoqandur; ■ ¹⁰ lekin bu mehır-xəpkət Kutkuzoqumiz Əysa Məsihning kelixi bilən hazır ayan boldi; U ölümnı bikar kıliwetip, hux həwər arkilik hayatlık wə qirimaslikni yoruklukta ayan kildi. ■ ¹¹ Mən bolsam əllərgə bu hux həwərning jakarqisi, rosuli wə təlim bərgüqisi bolup

□ **1:1-2** «Əysa Məsihning rosuli boləqan mənki Pawlustin sөyümlük balam Timotiyoga salam» — demisəkmü, Timotiy Pawlusning «rohıy jəhəttə» oşlı idi. ■ **1:1-2** Gal. 1:3; 1Tim. 1:2; 1Pet. 1:2. ■ **1:3** Ros. 22:3; Rim. 1:9; 1Tes. 1:2; 3:10. □ **1:6** «kollirimni uqangoqə koyoqinim bilən səndə boləqan, Huda sanga təkdım kıloqan iltipat» — ixinimizki, bu dəl 1-həttə («1Tim.» 4:14-15) tiləqə elinoqan rohıy iltipattin baxka ix əməs. «Koxumqə sөz»imiznimu kərugə. ■ **1:6** Ros. 6:6; 8:17; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 5:22. ■ **1:7** Rim. 8:15. □ **1:8** «Xunga Rəbbimiz həkkidiki həwər-guwahliktin, yaki uning məhbusi boləqan məndin nomus kılma» — Pawlus bu məktupni yazoqanda Rimdiki zindanda yatatti. Xübhısizki, rimliklar Pawlusni «bizning məhbusimiz» dəp oylaytti — lekin Pawlus ixka baxkiqə karaytti. Rimliklarning uni koloqə elip türmigə taxlıoqini Hudaning iradisi bolup, xu ix bilən «yat əlliklər»din boləqan ixəngüqilərnıng kəp payda kəridioqanlıqıqə Pawlusning kezi yətkən; xuning bilən u «Mən Rəbning məhbusi» dəydu. «hux həwərni jakarlaw yolidiki harlik-muxəkkətəni öz həssəng boyiqə ortaq tartqin» — grek tilida bəlkim «öz həssəng boyiqə **birgə** tartqin» degən mənini bildürüxi mumkin. Demək, hər dəwrdə etiqađqılar tartıxqa tegixlik oqubət-muxəkkət bar; Timotiyning Pawlus (wə baxka etiqađqılar) bilən birgə məlum dərijidə «öz həssisi boyiqə» oqubət-muxəkkət tartixıqə toşqra kelidu. ■ **1:8** Ros. 21:33; Rim.1:16; Əf. 3:1; 4:1; Kol. 4:18; Flm. 1:1, 9, 13. ■ **1:9** Əf. 1:3; Tit. 3:4, 5, 6. ■ **1:10** Yəx. 25:8; Rim. 16:25; Əf. 1:9; 3:9; Kol. 1:26; Tit. 1:2; İbr. 2:14; 1Pet. 1:20.

təyintləngən. □ ■ 12 Mən xu səwəbtin hazırkı bu harlıq-muxəkkətlərni tartmaktimən. Ləkin buningdin nomus qılmaymən; qünki mən kingə etikad kılqanlıqimni bilimən həmdə Uning manga tapxuroqan amanitini xu künqiğə saqlıyalaydıoanliqığa qadır ikənlikigə ixəndürüldüm. □

13 Məndin angliqan saqlam təlim səzlırining nəmunilik bir üzündisini saqlap, Məsih Əysada bolqan muhəbbət wə etikad bilən qing tutqin; ■

14 bizdə makanlaxkan Mukəddəs Rohqa tayinip sanga tapxuruloqan xu güzəl amanətni saqla. □

15 Sən bilgingdək, Asiya əlkisidiki *etikadqılarning* həmmisi *degüdək* məndin yüz əridi. Ularning arisida Figelus wə Hermogenesmu bar.

□ ■ 16 Rəb Onesiforning ailisidikilirigə rəhim-xəpəkət kərsətkəy. Qünki u mening məhbub bolqanliqimdin heq nomus qılmay kəp kətim meni yoklap səyündürdi. □ ■ 17 U Rim xəhirigə kəlginidə meni tapquqə kəp izdəp aware boluptu. 18 Rəb xu künidə uni Əzidin rəhim-xəpəkətkə muyəssər kılqay; uning Əfəsus xəhiridə manga kərsətkən hizmətlirining qanqilik ikənlikini obdan bilisən. □

2

Muxəkkətkə qarimay Rəbning hizmitidə bolux

1 Xunga əy oqlum, sən Məsih Əysada bolqan mehır-xəpəkətkə tayinip küçlük bol; 2 wə sən kəp guwahqılar aldida məndin angliqanlırinqni həm ixənqlik həmdə baxkılaraqımu təlim berələydiqan adəmlərgə amanət

□ 1:11 «Mən bolsam əllərgə bu hux həwərninq jakarqisi, rosuli wə təlim bərgüqisi bolup təyintləngən» — «əllər» bolsa «yat əlliklər», «Yəhüdiy əməslər». ■ 1:11 Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 1:15; 2:8; Əf. 3:8; 1Tim. 2:7. □ 1:12 «... həmdə Uning manga tapxuroqan amanitini xu künqiğə saqlıyalaydıoanliqığa qadır ikənlikigə ixəndürüldüm» — «manga tapxuruloqan amanət» bizningə Huda Pawluska jamaətni dəp tapxuroqan nuroqunliqan qimmətik wəhiylərnı kərsitidu. «Qoxumqə sez»imizni kəring. «Xu kün» — Əysa dunyaqə kaytidioqan künnı kərsitidu.

Pawlusning kəzkarixida pəkət birlə kün muhımdur, u daim u künnı nəzərdə tutup uni «xu kün» dəydu. Uxbu ayətninq ahırkı jümlisini «həmdə mening Hudaqə amanət kılqanlırinqni Rəbbimiz kayta kəlgən künqiğə («xu künqiğə») qoqum qoşdaydıoanliqığa ixinimən» dəp qüxinixkimu bolidu. ■ 1:13 2Tim. 3:14. □ 1:14 «bizdə makanlaxkan Mukəddəs Rohqa tayinip sanga tapxuruloqan xu güzəl amanətni saqla» — yuqirida 12-ayəttiki izahatta eytkinimizdək, «sanga tapxuruloqan güzəl amanət» Mukəddəs Roh jamaətkə yətküzməqki bolqan, Huda Əzining nijatliq pılnı wə jamaət toqruluq wəhiy qılinoqan nuroqunliqan qimmətik həqıqətlərnı kərsitidu.

□ 1:15 «Asiya əlkisidiki etikadqılarning həmmisi degüdək məndin yüz əridi» — bu yərdiki «Asiya əlkisi» hazırkı Türkiyəning qərbiy qismini kərsitidu. «Asiya əlkisidiki etikadqılar» xu yərdə turuwatqan etikadqılarnı kərsitidu; bəzi alimlar bu səzni pəkət Rim xəhiridə turoqan, əslidə zindanda yatqan Pawluska mədət berimiz dəp wədə bərgən Asiya əlkisidin kəlgən bəzi kərindaxlarnı kərsitidu, dəp qaraydu. Grek tilida «Asiya əlkisidə («əlkisidin» əməs) bolqanlarning həmmisi məndin yüz əridi» deyilgəqkə, biz undək qarimaymız. Bu muhım wəqə toqruluq «qoxumqə sez»imizni kəring. ■ 1:15 Ros. 19:10. □ 1:16 «u mening məhbub bolqanliqimdin heq nomus qılmay kəp kətim meni yoklap səyündürdi» — «məhbub bolqanliqimdin» grek tilida «mening zənjir-kixanlırımın...» deqən səzlər bilan ipadilınidu.

■ 1:16 2Tim. 4:19. □ 1:18 «Rəb xu künidə uni Əzidin rəhim-xəpəkətkə muyəssər kılqay» — «xu küni» Əysa dunyaqə kaytidioqan künnı kərsitidu. 12-ayəttiki izahətnı kəring.

kilojın. □ ■ 3 Əysa Məsihning yahxi jəngqisi bolux süpitidə, harliq-muxəkkətni öz həssəng boyiqə ortaq tartqin. □ 4 Jəngqi boləjan kixi ezini əskərlikkə tizimliqan sərdarini razi kiliq üqün adəttiki turmux ixlirini özigə hələk kiliwalməsliki kerək. ■ 5 Musabikigə katnaxkan tənəhrəkəttimə musabikə kaidiliriqə riayə kilmisa, qəlibə tajiqa erixəlməydu. □ 6 Əjir singdürgən dehqan həsulidin birinçi bolup bəhrimən boluxi tegixliktur. ■ 7 Bu səzlim bilən Rəb sanga həmmə ixta yurutidu.

8 Sən Dawutning nəslilə boləjan, ölümündin tirilgən Əysa Məsihni mən yətküzüwatkan hux həwər boyiqə esingdə qing tut. □ 9 Bu hux həwərin dəp kəp harliq-muxəkkət qəkip, hətta jinayətiqə həsəblinip kixənləninip yatimən. Həlbuki, Hudaning səz-kalami heq kixənlənməydu! ■ 10 Əmndi mən dəl xu səwəbtin, Huda talliqlan bəndilərnin Məsih Əysada boləjan nijatka mənggülik xan-xəp bilən erixixi üqün həmmə ixka bərdaxlik bərimən.

11 Təwəndiki bu səzlər ixənqliktur: —

«Uning bilən billə əlgənikənmiz, Uning bilən həyatta billə yaxaymiz. □ ■

12 Kiyinqiliklarə bərdaxlik bərsək, Uning bilən billə həküm sürimiz.

Biz uningdin tansak,
Umu bizdin tanidu. ■

13 Biz Uningə sadəkətsizlik kilsakmu, U yənilə sadəkətliktur; Qünki U Əzidin heq tanalmaydu. □ ■

Hudani hursən kiliqioqlan hizmətkar

□ 2:2 «... sən kəp guwahqilar aldidə məndin angliqlanlirinqni həm ixənqlik həmdə baxkilarəjimə təlim bərləydiyqlan adəmlərgə amanət kilojin» — nemixka Pawlus «kəp guwahqilar aldidə məndin angliqlanlirinq» dəydu? Bu «guwahqilar-ninq nemə əhmiyiti bar? Oylximizqə: (1) gərqə etikadta kəp «qongqur sirlar» bolsimu, bu sirlarınq həmmisi toqruluk İnjlidin enik kərgili bolidu; həkikiy etikadta heqkandə «məhpiy təlim»lər wə «əz sandiki aləhidə adəmlərgə wəhiy kilinoqlan» təlimlər yoqtur; (2) muxu etikadqi guwahqilar Pawlus wə bəxka rosullarınq təlimlirinq birhil ikənlikigə ispat bərləytti. ■ 2:2 Tit. 1:5. □ 2:3 «Əysa Məsihning yahxi jəngqisi bolux süpitidə, harliq-muxəkkətni öz həssəng boyiqə ortaq tartqin» — (1:8də eytiləndə) «öz həssəng boyiqə tartqin» — grek tilidə «öz həssəng boyiqə birgə tartqin». Demək, hər dəwrdə etikadqilar tartixka tegixlik harliq-muxəkkət bar; Timotiyning Pawlus (wə bəxki etikadqilar) bilən birgə məlum dərijidə harliq-muxəkkət tartixiqə toqra kelidu.

■ 2:4 1Kor. 9:25. □ 2:5 «Musabikigə katnaxkan tənəhrəkəttimə musabikə kaidiliriqə riayə kilmisa, qəlibə tajiqa erixəlməydu» — «musabikə kaidiliri»: — kona zamanlarda bu «kaidilər» həm musabikinqni ezini wə musabikigə boləjan təyyarlik-tərbiyəlxərnimə bəxquratti. ■ 2:6 1Kor. 9:10. □ 2:8 «Dawutning nəslilə boləjan, ölümündin tirilgən Əysa Məsih» — «Dawut» bolsa Dawut padixah-pəyoqəmbər, əlwəttə. «sən Dawutning nəslilə boləjan, ölümündin tirilgən Əysa Məsihni mən yətküzüwatkan hux həwər boyiqə esingdə qing tut» — bu muhim ayət toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 2:9 Əf. 3:1,13; 4:1; Fil. 1:7; Kol. 1:24; 4:3,18; 2Tim. 1:8. □ 2:11 «Uning bilən billə əlgənikənmiz, Uning bilən həyatta billə yaxaymiz...» — «Uning bilən» degənlilik Məsih bilən, əlwəttə. ■ 2:11 Rim. 6:8. ■ 2:12 Mat. 10:33; Mar. 8:38; Luqa 9:26; 12:9; Rim. 8:17; 2Kor. 4:10; Fil. 3:10; 1Pet. 4:13. □ 2:13 «Biz Uningə sadəkətsizlik kilsakmu, U yənilə sadəkətliktur; qünki U Əzidin heq tanalmaydu» —

«qünki U Əzidin heq tanalmaydu» yaki «qünki U qoqum Əzidin səzidə turmay qalmaydu». Bu muhim səz toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 2:13 Qel. 23:19; Rim. 3:3; 9:6.

¹⁴ Bu ixlarni dawamlilik *qerindaxlarning* səmigə selip, ularni Rəb al-dida bimənə sözlər üstidə talax-tartix kılmaslıqni əstaydillik bilən aqahlandıroşin. Bundak talax-tartixlarning heçqandək paydisi bolmayla qalmay, bəlki angliuqılarni nabut kılıdu. ¹⁵ Usta tikimqi rəhni toşra piqkandək həkikət səzini durus qüxəndürüp, özünqni Huda aldidə təstiklanoşudək, yərgə qarap qalmaydıoşan mahir bir hizmətkar kılıp kərsitixkə intilip kəngül koyoşin; ¹⁶ ləkin iplas, kuruk gəplərdin neri tur. Qünki bundak gəplərnı kılıuqılalar bəribir tehımu ihlassızlıqqa qəmüp ketidu. □ ■ ¹⁷ Muxundaklarning gəplri huddi mərəzddək tezla yamrap ketidu. Himeneyus wə Filetoslar mana xundaklarning ididiki ikkisidur; □ ¹⁸ ular həkikəttin qətnəp, əlgənlərnıng tirilixi degən bu ix allıkaşan yüz bərip boldı, dəydu, xundakla bəzilərnıng etişadını oşulitidu. □

¹⁹ Həlbuki, Hudaning məzmut uli qing turmakta. Uning üstigə məhür bilən: «Rəb Əzigə təwə boləşanlarnı tonuydu» wə «Rəbning mubarək namını həwzigə alidişanlarning həmmisi rəzilliktin qol üzsun» dəp məhürləngəndur. □ ■ ²⁰ Bay-bayaxat adəmnıng öyidə pəkət altun wə kümüx qaşqa-kuşılalarla əməş, yaşaq, şapal qaşılarmu bolıdu. Qaşqa-kuşılarning bəziliri ətiwarlinidu, bəziliri pəs kərulidu. ■ ²¹ Əgər bir kixi əzini undaklarning kiridin tazilap haliy kılşsa, u muşəddəs kilişoşan, hoşayinimizoşa yaraydıoşan qaşidək, hərşandək güzəl işlaroşa təyyar bolıdu.□

²² Xunglaşka, yaxlıkning arzu-həwəsliridin özünqni qaşuroşin, pak kəlb bilən Rəbgə nida kılıoşiq bilən billə həkşaniylik, ixəng-etikad, məhır-muşəbbət wə tişq-hatirşəmlikni koşlixip izdə. ■ ²³ Ləkin əhmikanə, bilimsizliktin qışқан talax-tartixlaroşa arilixixni rət kıl, qünki bundak ixlarning jedəl teriydıoşanlişini bilisən. ■ ²⁴ Əmdilikte Rəbning kuli jedəlləxməşliki, bəlki həmmə kixilərgə mulayim-məhriban, təlim bərixkə məhır, səwr-takətlik boluxi kərək; ■ ²⁵ xuning bilən öz-özigə qarxi boləşanlaroşa u Huda bəlkim ularoşa həkikətni tonup yetixigə towa

□ **2:16 «bundak gəplərnı kılıuqılalar bəribir tehımu ihlassızlıqqa qəmüp ketidu»** — «bundak (kixilər)... tehımu ihlassızlıqqa qəmüp ketidu» grek tilida «bundak (kixilər)... tehımu ihlassızlıqqa aloşa basturidu» degən kinayilik, həşwiş sözlər bilən ipadilinidu. ■ **2:16** 1Tim. 1:4; 4:7; 6:20; Tit. 1:14; 3:9. □ **2:17 «muxundaklarning gəplri huddi mərəzddək tezla yamrap ketidu»** — «yamrap ketidu» grek tilida «ot-qəplərnı yəp ketidu» dəp ipadilinidu. Rosul Pawlus xu səzi bilən: Bularning gəplri «Hudaning koşylri» boləşan etişadiqlar istimal kilişı kərək boləşan «ozuq»ni, yəni «saşlam təlim»ni yoşka qikişridu, dəp puritidu. □ **2:18 «ular həkikəttin qətnəp...»** — grek tilida: «ular həkikətni nixan kılşmay (qətnəp ketip)...». □ **2:18 «ular həkikəttin qətnəp...»** — grek tilida: «ular həkikətni nixan kılşmay (qətnəp ketip)...». □ **2:18 «ular həkikəttin qətnəp...»** — grek tilida: «ular həkikətni nixan kılşmay (qətnəp ketip)...».

□ **2:19 «Həlbuki, Hudaning məzmut uli qing turmakta. Uning üstigə məhür bilən: «Rəb Əzigə təwə boləşanlarnı tonuydu» wə «Rəbning mubarək namını həwzigə alidişanlarning həmmisi rəzilliktin qol üzsun» dəp məhürləngəndur»** — bu muşim ayət toşruluk «koşumqə səz»imizni kərüng. ■ **2:19** Qəl. 16:5; Yş. 10:14. ■ **2:20** Rim. 9:21. □ **2:21 «Əgər bir kixi əzini undaklarning kiridin tazilap haliy kılşsa, u muşəddəs kilişoşan, hoşayinimizoşa yaraydıoşan qaşidək, hərşandək güzəl işlaroşa təyyar bolıdu»** — «hoşayinimiz»: — İgimiz, əlwəttə. Bu muşim ayət toşruluk «koşumqə səz»imizni kərüng. ■ **2:22** 1Tim. 6:11. ■ **2:23** 1Tim. 1:4; 6:4; Tit. 3:9. ■ **2:24** 1Tim. 3:2.

kilidloqan qalbni berar darp, mamin-mulayimlik bilan nasihar kilsun; □ ■ 26 bundak bololanda ular uykusini eqip, ozlirini oz muddiasioqa amal kilixka tutkun qilolan Iblisning tuzikidin kutulalaydu.□

3

Ahir zaman

1 Emma xunimu bilginki, ahir zamanlarda eoqr kunlar bolidu.□ ■ 2 U qaozdiki insanlar ozinila oylaydioqan, pulparas, manmango, hakawur, kupurluk kilidloqan, ata-anisining sozini tingximaydioqan, tuzkor, iplas, 3 koeyumsiz, kaqurumsiz, tohmathor, ezini tultamaydioqan, wexxiy, hayr-sahawatlirk duxman, 4 satkun, talwa, xehrathoras, huzur-halawetni Hudadin yahxi keridioqan, 5 sirtki kiyapotta ihlasmen boluwelip, amaliyotta ihlasmenlikning kudritini inkar kilidloqan bolidu. Bundaklardin yirak tur.□ ■ 6 Qunki ularning arisidiki bezilar oymu-oy sokunup kirip, gunahlar bilan besiloqan, herhil xahwat-hawaslarning kuli bolup qalolan nadan ayallarni azdurup eziga esir kilidu.□ ■ 7 Bundak ayallar daim telim alsimu, hargiz həkiketni tonup yetelmeydu. 8 Emdi Yannis bilan Yambris Musa payoamberga kandak karxi qikkan bolsa, bu *azduruqularmu* həkiketke xundak karxi qikidu. Ular zehin-kengulliri qirigən, etiqad johetta daxkal darp ispatlanolan kixilerdur.□ ■ 9 Lekin emdi ular bu yolda aloqa ilgirilyelmeydu; qunki *Yannis bilan Yambrisning* hamaketliki oquq korungendek, bularningmu həmmigə kərünüdu.

Pawlusning wasiyatliri; ogəngənliringdə dawamlıq mangojin

10-11 Lekin sən bolsang mening telimim, yurux-turuxum, maksat-iradilirim, ixanq-etiqadim, sawr-taqitim, mehır-muhəbbitim, qidamlikim, men uqriolan ziyankəxlilər wə azab-okubətlərgə, jumlidin Antakya, Koniya wə Listra xəhərliridə yüz bərgənlərgə

□ 2:25 «...xuning bilan oz-oziga karxi bololanlaroga u Huda bəlkim ularoga həkiketni tonup yetixiga towa kilidloqan qalbni berar darp, mamin-mulayimlik bilan nasihar kilsun» — «oz-oziga karxi bololanlaroga» degən ibarə okurmənlərgə ojalite tuyulogini bilan, grek tilida xundak ipadiliniidu. Demək, həkiketni jakarliuqioqa karxi qiksa, amaliyotta u Huda eziga kilmakqi bololan yahxiliktin məhrum bolup, oz-oziga karxi qikkan bolidu. «Pənd.» 8:36 kərung. ■ 2:25 Pənd. 8:36; 9:12; 11:17; Gal. 6:1. □ 2:26 «bundak bololanda ular uykusini eqip, ozlirini oz muddiasioqa amal kilixka tutkun qilolan Iblisning tuzikidin kutulalaydu» — baxka birhil tərjimisi: «bundak bololanda ular uykusini eqip, ozlirini tutkun qilolan Iblisning tuzikidin (Hudaning) iradisigə amal kilixka kutulalaydu». □ 3:1 «Emma xunimu bilginki, ahir zamanlarda eoqr kunlar bolidu» — «eoqr kunlar» grek tilida yanə «həterlik kunlar»nimu bildüridu. ■ 3:1 1Tim. 4:1; 2Pet. 2:3; Yəh. 18. □ 3:5 «...sirtki kiyapotta ihlasmən boluwelip, amaliyotta ihlasmənlikning kudritini inkar kilidloqan bolidu. Bundaklardin yirak tur» — 1-5-ayətlar toqruluk «koxumqa soz»imizdə kiskiqə tohtilimiz. ■ 3:5 Mat. 18:17; Rim. 16:17; 2Tes. 3:6; Tit. 3:10; 2Yuha. 10. □ 3:6 «herhil xahwat-hawaslarning kuli bolup qalolan nadan ayallar...» — yaki «herhil xahwat-hawaslarning kuli bolup qalolan ajiz ayallar...». ■ 3:6 Mat. 23:14; Tit. 1:11. □ 3:8 «Emdi Yannis bilan Yambris Musa payoambergə kandak karxi qikkan bolsa, bu azduruqularmu həkiketke xundak karxi qikidu» — «Mis.» 7:11, 22, 8:7, 18ni kərung. Israilar Misirdin qikixtin burun, Misir padixahining sehırgərliri Musa payoambergə karxi turolan. Ularning isimliri (Yannis bilan Yambris) Təwratta deyilgən əməs, bəlki Yəhudıylarning baxka tarixiy kitablrıda tepilidu. ■ 3:8 Mis. 7:11.

tolimu kengül bөлüp kəlding, xundakla mən bərdaxlik bərgən xunqə ziyankəxlilərdin toluk həwiring bar; Rəb ularning həmmisidin meni kutkuzdi. □ ■ 12 Dərwəkə, Məsih Əysada ihlasman həyat kəqürüxkə iradə tiklignərləning həmmisi ziyankəxliləkkə uqraydu. ■ 13 Ləkin rəzil adəmlər wə ezitqu-kazzaplar bəribir baxkılarnimu aldap, əzimu aldinip, barqanseri əsəbiylixidu. 14 Ləkin sən bolsang, əgəngən wə toluk ixəndürülgən həkikətlərdə qing tur; qünki bularni kimdin əgəngənlikingni bilisən, □ 15 həmdə balilik qaqliringdin tartipla muqəddəs yazmilarni bilip kəlding; bularning sanga Məsih Əysaqə baqlanqan etikad arkilik bolqan niyat toqruluk seni dana kılalaydiqanlikini bilisən. 16 Pütkül muqəddəs yazmilarning həmmisi Hudaning Rohining yolyoruk-ilhami bilən yeziloqan bolup, u təlim berix, tənbiş berix, hataliklarni tüzitix wə kixilərnəni həkqaniyət yolioqə baxlaxkə paydiliktur. □ ■ 17 Bular arkilik Hudaning adimi toluk qorallinip, barlik yahxi əməllərnəni kılixkə təyyar bolalaydu.

4

1 Mən Huda həmdə tiriklər bilən əlüklərnəni sorak kılixkə təyyar turidioqan Məsih Əysaning aldida, xundakla Uning qayta ayan boluxi wə Uning Əz padixahlığı bilən sanga xundak agah kılıp tapilaymənki. ■ 2 **Hudaning səz-kalamini jakarla; wəqit-pursət yar bərsun-bərmisun, uningqə jiddiy kəra.** Toluk səwr-taqət wə təlim-əkidə bilən nasihət kılınq, tənbiş bərgin, rişbətəndürgin. □ 3 Qünki xundak bir zaman keliduki, insanlar saqlam təlimni anglaxkə qidimay, bəlki kulaklırioqə hux yaqıdiqan səzlərnəni anglax üqün ətrapiqə əz xəhwət-həwəslirigə uyoqun təlim bərgüqilərnəni toplaydu. □ 4 Ular həkikətkə kulak salmay, əpsanilərnəni tingxaxkə burmilinip ketidu. 5 Ləkin sən hərqandak əhwalda oyoqak tur,

□ **3:10-11 «jümlidin Antakya, Koniya wə Listra xəhərliridə yüz bərgənlərgə tolimu kengül bөлüp kəlding...»** — «Antakya, Koniya wə Listra xəhərliridə yüz bərgənlər»: — bu bir-birigə yəkin üq yurttə bolqan wəqələr toqruluk məlumatlar «Ros.» 13-14-babta tepilidu. Timotiy əzi Listralik idi; Paulus duq kəlgən bu ziyankəxlilər Timotiyning Məsihgə etikad kılixioqə təsir kılqan boluxi mumkin idi. ■ **3:10-11** Zəb. 34:19; Ros. 13:50; 14:19; 2Kor. 1:10 ■ **3:12** Mat. 16:24; Luqa 24:26; Yh. 17:14; Ros. 14:22; 1Tes. 3:3. □ **3:14 «qünki bularni kimdin əgəngənlikingni bilisən»** — bəzi kona kəqürmilərdə «kimlər» dəp deyilidu. Ləkin bizningqə «kim» dəp oqux toqra, qünki Paulus bu ayətlərdə əzining ülgə bolqanliki toqruluk kəp səzlaydu. Təwəndiki 15-ayəttə u baxkə kixilər (Timotiyning qong ana wə anisi)ning təsirini tiloqə alidu.

□ **3:16 «Pütkül muqəddəs yazmilarning həmmisi Hudaning Rohining yolyoruk-ilhami bilən yeziloqan bolup...»** — grek tilida «pütkül muqəddəs yazmilarning həmmisi» dəgən ibarə yazmilardiki hərbi səz-ayətətin Hudadin kəlgənlikini təktiləydu. «Hudaning Rohining yolyoruk-ilhami bilən yeziloqan» grek tilida «Huda nəpisi bilən kirgüzüp yeziloqan» dəgən xəkildə ipadiliniidu. Grek tilida həm ibranii tilida «Roh» wə «nəpəs» bir səz. ■ **3:16** 2Pet. 1:21.

■ **4:1** Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tes. 2:5; 1Tim. 5:21; 6:13.

□ **4:2 «Hudaning səz-kalamini jakarla; wəqit-pursət yar bərsun-bərmisun, uningqə jiddiy kəra»** — «wəqit-pursət yar bərsun-bərmisun» dəgənlikning mənisi, həklər Hudaning səzini qəbul kılusun kılmisun, ularqə yaqsun yaqsun Hudaning adimining wəzipisi hamən amal kılıp səz-kalamni ularqə yətküzüxtin ibarət. □ **4:3 «... kulaklırioqə hux yaqıdiqan səzlərnəni anglax üqün ətrapiqə əz xəhwət-həwəslirigə uyoqun təlim bərgüqilərnəni toplaydu»** — «kulaklırioqə hux yaqıdiqan səzlərnəni anglax üqün» grek tilida «kulaklıri kırıqıxqan bolup...» dəgən ibarə bilən ipadiliniidu. Bu ibarə: «ular hərdaim yengə nərsilərnəni angliqoqakə» dəgən baxkə birhil qüxənqinimu beridu.

harlik-muxakkətlərgə bərdaxlik bər, hux həwərqining wəzəpisini orunda, tapxuruləjan hizmitingni hər tərəptin toluq ada kiləjin. ⁶ Qünki əzümgə kəlsəm, jenim kurbanlıqning «xarab hədiyə»sidək təküliđiojan waqti yetip kəldi, mening bu dunyadin ketix waqtimmu yekinlaxti. ⁷ **Güzəl kürəxni mən kilip boldum, yügürüx musabikisining mənzilini bəsip boldum, birdinbir etikadni qing saqlap kəldim.** ⁸ **Həzir həkəkaniylikning ojalibə taji mən üqün saqlinip turmaқта. Uni, həkəkaniy soraqçı boləjan Rəb xu künidə manga, xundakla yaləuz mangila əməs, Uning kelip ayan boluxioja təlpünüp turəjanlarning həmmisigə in'am kilip kiygüzidu.** ⁹ **Hususiy tapxuruqlar; ahirkı səzlər**

⁹ Imkanıyətning bariqə yenimoja tezdin yetip kəl. ¹⁰ Qünki Demas bu həzirki dunyani tama kiləjanlıki üqün meni taxlap Tesalonika xəhirigə kətti. Kriskis Galatiya əlkisigə, Titus Dalmatiya əlkisigə kətti. ¹¹ Yenimda yaləuz Luka kəldi. Markusni əzüng bilən birgə elip kəl, qünki u hizmətlirimdə manga kəp əskatidu. ¹² Tikikusni bolsa Əfəsus xəhirigə əwətiwəttim. ¹³ Kelixingdə Troas xəhiridə Karpusning yenioja qaldurup qoyəjan yepinqam bilən kitabları, bolupmu oram terə yazmılarni billə aləjaq kəlgin. ¹⁴ Miskər Iskəndər manga tola əskilik kildi. Rəb uningəja kilmixlirioja layik yandurmay qalmaydu. ¹⁵ Sən həm uningdin hoxyar bol; qünki u biz yətküzgən səzlimizgə kattik qarxilik kərsətti. ¹⁶ Tunji kətimlik soraqta mening aqliniximoja yərdəm kilidəjan həqkim qikmıdi, həmmisi meni taxlap kətti. Bu ix ularəja hesablanmiojay! ¹⁷ Ləkin Rəb mening bilən billə turup, mən arkilik İnjl jakari toluq kilinip, bu yərdiki barlik yat əlliklərdin boləjanlarning anglıxi üqün meni küqləndürdi; xuning bilən mən xirning əqzidin kutkuziwelindim. ¹⁸ **Rəb meni barlik rəzil ıxtin kutkuzup, ərxniki padixahlikioja sak yətküzidu! Xan-xərəp Uningəja əbədil'əbədgiqə mənəsup boləjay! Amin!**

Ahirkı salam

^{4:6} «jenim kurbanlıqning «xarab hədiyə»sidək təküliđiojan waqti yetip kəldi» — Pawlus əzining həyatini Təwrat dəwridiki kurbanlıqlar üstigə təküliđiojan «xarab hədiyə»gə ohxitidu. Diqkət kilixka ərzyduki, uning yekin arida bolidəjan əlümini kurbanlıqka əməs, pəkət bir «xarab hədiyə»gə ohxitidu, halas. Xübhisizki, uning mənisi «uluş kurbanlıq» əysa Məsihningkidur. ^{4:6} 2Pet. 1:14. ^{4:7} «Güzəl kürəxni mən kilip boldum» — «kürəx» (kattik elixix musabikisi, grek tilida «agon») degən səz toqruluk «Timotiyoqa (1)»diki (6:12 toqruluk) «koxumqə səz»imizni kərüng. ^{4:8} «Uni, həkəkaniy soraqçı boləjan Rəb xu künidə manga, xundakla yaləuz mangila əməs, Uning kelip ayan boluxioja təlpünüp turəjanlarning həmmisigə in'am kilip kiygüzidu» — «xu küni» Rəbning qayta kelidəjan küni, əlwəttə. ^{4:8} 1Kor. 9:25; 1Pet. 5:4. ^{4:10} Kol. 4:14; Flm. 24. ^{4:11} Ros. 15:17; Kol. 4:10,14; Flm. 24. ^{4:12} Ros. 20:4; Kol. 4:7. ^{4:13} «kelixingdə Troas xəhiridə Karpusning yenioja qaldurup qoyəjan yepinqam bilən kitabları, bolupmu oram terə yazmılarni billə aləjaq kəlgin» — bu ayət üstidə «koxumqə səz»imizdə kişiqə tohtilimiz. ^{4:14} 1Tim. 1:20. ^{4:16} «Tunji kətimlik soraqta mening aqliniximoja yərdəm kilidəjan həqkim qikmıdi, həmmisi meni taxlap kətti. Bu ix ularəja hesablanmiojay!» — bu ayət üstidə «koxumqə səz»imizdə kişiqə tohtilimiz. ^{4:17} «xuning bilən mən xirning əqzidin kutkuziwelindim» — Pawlus Kəysər Neroning birinji sorikidin kutuldi. «Koxumqə səz»imizni kərüng.

¹⁹ Priska bilan Akwilaoga va Onesiforning ailisidikilerga mendin salam eyt. □ ■

²⁰ Erastus Korint xahirida qaldi. Lekin Trofimus kesal bolup qalqanliqtin, uni Miletus xahirida qaldurup qoydum.

²¹ Kix quxup ketkuge imkaniyatning bariqa bu yerga kelgin.

Yubulus, Pudis, Linos, Klawdiya va barliq kerindaxlardin sanga salam.

²² Rab Oysa Məsih rohing bilan billa bolqay! Mehir-xapqet siler bilan billa bolqay! □

□ **4:19** «Priska bilan Akwilaoga va Onesiforning ailisidikilerga mendin salam eyt» — «Priska» bolsa «Priskilla»ning qiskartilqan xekli («Ros.» 18:2). Akwila va Priskilla er-ayal idi.

■ **4:19** Ros. 18:2; Rim. 16:3. □ **4:22** «Rab Oysa Məsih rohing bilan billa bolqay!» — bazi kona koqurmilerdə pəqət «Rab rohing bilan billa bolqay!» deyilidu.

Tituska

Rosul Pawlus Tituska yazoqan məktup •••• Salam

¹ Hudaning tallioqanlirioq amanət bolojan etiqad wə ihlasmənlikkə elip baridioqan həkikətning bildürülxi üqün, Əysa Məsihning rosuli kiliq təyinləngən, Hudaning quli bolojan mənki Pawlustin sanga salam — □

² (bu etiqad wə həkikət mənəggülük həyatka baqlanqan ümidni elip kelidu; bu mənəggülük həyatni mutlək yaloqan eytmaydioqan Huda həmmə dəwr-zamanlardin ilgirila wədə kijoqanidi; ■ ³ lekin *hazir* wədisining waqti kelip Kutquzoquqimiz Huda buning kalam-həwirini Öz əmri bilən mangan tapxuroqan jakar arkilik axkarilidi) ■ ⁴ — ortaq etiqadimizda öz oqlum bolojan Tituska salam! Huda'Atimiz wə nijatkarimiz Məsih Əysadin sanga mehır-xəpəkət wə hatirjəmlək bolojay! □ ■

Titusning Kret arilidiki hizmiti

⁵ Seni Kret arilida qalduruxtiki səwəb, orundilip bolmioqan ixlarni bir tərəp kilixing üqün wə hər xəhərdə sanga tapiloinimdək jamaətkə aqsakallarni təyinlixing üqün idi. ■ ⁶ Aqsakallikka təyinlinidioqan kixi əyibsiz boluxi, bir ayallik, pərzəntliri bolsa etiqad kijoquci boluxi wə ixlirida xallaklik kilidioqan yaki *ata-anisioq* boysunmaydioqan əyibli ri bolmioqan boluxi kerək. □ ■

⁷ Qünki jamaətning yetəkqisi Hudaning *ailisigə* oqojidar bolux süpitidə, əyibsiz boluxi kerək; baxbaxtaq əməs, terikkə əməs, hərək-xarabka berilgən əməs, zorawan əməs, nəpsaniyətqi əməs, □ ■ ⁸ bəlki mehmandost, sahawətlik, yaxxilikni səyidioqan, salmaq, adil, ihlasmən

□ **1:1** «Hudaning tallioqanlirioq amanət bolojan etiqad wə ihlasmənlikkə elip baridioqan həkikətning bildürülxi üqün...» — bu sez bolsa: (1) Hudaning Əzi tallioqan həkijə tapxuroqan əzgərməs etiqadka muwapik, Hudaning uningda bolojan məksiti üqün; (2) Hudaning tallioqanlirini muxu etiqadka erixtürük üqün; (3) Hudaning tallioqanlirining etiqadini alqə sürük üqün degən üq məni ni öz iqiğə elixi mumkin. ■ **1:2** Qəl. 23:19; Rim. 16:25; Əf. 1:9; 3:9; Kol. 1:26; 2Tim. 2:13; 1Pet. 1:20. ■ **1:3** Ros. 20:24; 2Kor. 2:12; 7:14; 8:6,16; Gal. 1:1; 2:3. □ **1:4** «ortaq etiqadimizda öz oqlum bolojan Tituska...» — bu ibarə xühşisiz xuni kersitudiki, Titus hux həwərnə əslidə Pawlustin anglioqan wə xundakla uningqə ixinip həyatka erixkənidi. Xuning bilən (Pawlus baxka yarlərdə kəp eytkinidək) rəhiy jəhəttin Titusni hux həwər arkilik «tuqidi» wə uningqə rəhiy jəhəttin atidək boldi. ■ **1:4** Əf. 1:2; Kol. 1:2; 2Tim. 1:2; 1Pet. 1:2. ■ **1:5** 2Tim. 2:2. □ **1:6** «Aqsakallikka təyinlinidioqan kixi əyibsiz boluxi, bir ayallik... boluxi kerək» — «bir ayallik» yaki «bir ayalning eri», bəlkim «öz ayalioqə sadik» degən mənide. Bu toqruluk «Timotiyəqə (1)»diki «qoxumqə sez»imizni kəring. «pərzəntliri bolsa etiqad kijoquci boluxi ... kerək» — yaki, «pərzəntliri bolsa sadik boluxi... kerək». ■ **1:6** 1Tim. 3:2.

□ **1:7** «Jamaətning yetəkqisi Hudaning *ailisigə* oqojidar bolux süpitidə, əyibsiz boluxi kerək; baxbaxtaq əməs...» — «baxbaxtaq» — grek tilida bu sez «xəhsiyətqi, mənəmənqi» degən mənilərnimu öz iqiğə alidu. «hərək-xarabka berilgən əməs, zorawan əməs, nəpsaniyətqi əməs...» — «nəpsaniyətqi» grek tilida «əzini buləyaydioqan nəpsaniyətqiliklə berilgən» degən bir sez bilən ipadilinidu. Bu sezgə qarioqanda, pul wə mal-dunyani qoqlixix insanni haram kiliq buləyaydu. Bu tema toqrisida yənə «Luqa» 16:9-11 wə xu ayətlərdiki izahətlarni wə «Luqa»diki «qoxumqə sez»imizdiki 16-bab toqruluk «nahək dunyaqə təwə bolojan mal-dunya» degən məzmunni kəring. ■ **1:7** Law. 10:9; Mat. 24:45; 1Kor. 4:1; Əf. 5:18; 1Tim. 3:3,15; 1Pet. 5:2.

wə özini tutuwaloqan boluxi lazim. □ ■ 9 U yənə saqlam təlim bilən rıqbət-təsəlli berix üqün wə karxi qıkkuqılaroqa rəddiyə berix üqün, tapxuruloqan təlimdiki ixənqlik kalam-səzdə qıng turuxi kerək. □

10 Qünki hazır bımənə səz kılıdıoqan, kixilərnıng kənglıni owlap ezitkılık kılıdıoqan, əz bəximqılık kılıdıoqan kəplıgən kixilə bar, bolupmu hətnılıklərdin qıkkanlar bar. □ ■ 11 Ularning aqzını etix kerək; qünki ular haram dınyanı dəp ęgıtıxkə tegıxlık bolmıoqan təlimlərnı ęgıtıp, hətta pütın aılılərnı nabut kılmakta. □ ■ 12 Xulardin biri, yəni *Kret arilidikilərnıng* ęzınıng bir pəyoqəmbiri: «Kretlar həmixə yaloqan səzləyđioqanlar, wəhxiy hāywanlar wə hırun toymaslardur» degən. □

13-14 Bu guwahlık həkikəttur; xunga ularning etıkadta saqlam turuxi üqün, xundakla Yəhıdiy əpsanilərgə wə həkikəttin qətnıgənlər tokuwaloqan insaniy kaidə-bəlgilimilərgə kulak salmaslıkı üqün ularnı kəttik əyibləp aqahlandıroqın. □ ■

15 Pak kixilə üqün həmmə nərsə pak; lekin buloqanoqan napaklar wə etıkadsızlar üqün hēqkəndək nərsə pak əməstur. Qünki ularning oypikrlirimu, wijdanımu buloqınip kətkən. ■ 16 Ular Hudani tonuymiz dəp dawrang kılsımu, lekin əməlliridə Uningdin tanıdu; qünki ular yirginliklər, hēqgəp anglımaydıoqanlar, hēqkəndək yahxi ixlərnı kılıxkə yarımaydıoqanlardur.

2

Saqlam təlimgə layıq yaxax

□ 1:8 «bəlki mehmandost, sahawətlik, yaxxılıkni sėyđioqan, salmak, adil, ihlasmən wə ęzini tutuwaloqan boluxi lazım» — grek tilida «sahawətlik, yaxxılıkni sėyđioqan» birlə səz bilən ipadilınıdu. ■ 1:8 1Tim. 3:2. □ 1:9 «u yənə saqlam təlim bilən rıqbət-təsəlli berix üqün wə karxi qıkkuqılaroqa rəddiyə berix üqün...» — «saqlam təlim» bolsa Pawlusning kəp ixlıtıldıoqan ıbarisi. Hudadin kəlgən təlim həkikət, toqra əlwəttə, u ęzini qəbul kıloqanlarda saq, saqlam rohiy hāyatni hāsil kılıdu wə kuwwətləydu. □ 1:10 «... kixilərnıng kənglıni owlap ezitkılık kılıdıoqan, əz bəximqılık kılıdıoqan kəplıgən kixilə bar, bolupmu hətnılıklərdin qıkkanlar bar» — «hətnılıklərdin qıkkanlar» Yəhıdıylar yaki əslidə Yəhıdıyların «sinagog»ıoqa qəbul kılınıx üqün hətne qəbul kıloqanlarnı kərsitidu. Bəzi alimlar «hətnılıklə»ni hətnılıkni qəbul kılıx kerək dəp təlim bərgənlərnı kərsitidu, dəp qaraydu. Ləkin təwəndiki 11-ayətkə qarıoqanda ularning hərtürlük ziyanlık təlimliri bar idi. ■ 1:10 Ros. 15:1. □ 1:11 «ular haram dınyanı dəp ęgıtıxkə tegıxlık bolmıoqan təlimlərnı ęgıtıp, hətta pütın aılılərnı nabut kılmakta» — «haram dınyanı dəp»: — təlim (məyli toqra bolsun, natoqra bolsun) berixitiki məqsət dınyaşoqa erixix bolsa bəribir haram ix bolıdu, əlwəttə. ■ 1:11 Mat. 23:14; 2Tim. 3:6. □ 1:12 «xulardin biri, yəni Kret arilidikilərnıng ęzınıng bir pəyoqəmbiri: «Kretlar həmixə yaloqan səzləyđioqanlar, wəhxiy hāywanlar wə hırun toymaslardur» degən» — Kretlik xair Epimenidis, miladiyədin ilgiri altınqı əsirde yazoqan xeir «hırun toymıoqları» grek tilida «ləm-lüm axkazanlar» bilən ipadilınıdu — demək, ularning axkəzinidin baxkə əzaliri yəq ohxaydu. □ 1:13-14 «xundakla Yəhıdiy əpsanilərgə wə həkikəttin qətnıgənlər tokuwaloqan insaniy kaidə-bəlgilimilərgə kulak salmaslıkı üqün...» — «Yəhıdiy əpsanilə» toqırluk «Timotiyoqa (1)»diki «koxmıqə səz»imiz (1:4 wə 4:7-ayətlər üstidə tohtaloqınımızni kəring. «...ularnı kəttik əyibləp aqahlandıroqın» — «ularnı» bolsa «Krettiki etıkdqılarnı». ■ 1:13-14 Yəx. 29:13; Mat. 15:9; Kol. 2:22; 1Tim. 1:4; 4:7; 6:20. ■ 1:15 Mat. 15:11; 23:25; Ros. 10:15; Rim. 14:20,23.

1 Lekin sən bolsang saqlam təlimgə kandaq uyoqun yaxaxni oğitixing kerək. ² Yaxanoqan ərlərgə, hoxyar, salmaq, təmkin, etikadta, mehirmuhəbbəttə wə səwr-takəttə saqlam boluxni tapiloqin. ³ Xuningdək, yaxanoqan ayallaroqə yürux-turuxta ihlas-mukəddəslikkə layik boluxni, qəkimqilik kilmassliqni, harak-xarabka berilməydoqan boluxni, güzəl ixlarni oğətküqilər boluxni tapiloqin. ■ ⁴⁻⁵ Buning bilən ular yax ayallaroqə ərlirigə köyünux, baliliriqə köyünux, salmaq bolux, pak bolux, oğ ixlirini puhta kilix, mehriban bolux wə öz ərlirigə boysunuxni oğitələydu. Xundək boləqanda Hudaning səzi qarilanmaydu. ■

⁶ Xuningdək yax ərlərnimu salmaq boluxka jekiligin. ⁷ Özüngmu həmmə ixta güzəl əməlliring bilən ularoqə ülgə boləqin; təlim bərginingdə pak-diyanətlik, eoğir-besik bolup, ■ ⁸ heqkim kusur tapalmaydoqan, saqlam səzlərnə yətküzqin; buning bilən, karxi qikkuqilər biz toqruqluk yaman gəp kilidoqan yərnə tapalmay hijil bolidu. ■

⁹ Qullaroqə öz hojayinlirini həmmə ixta kənaətləndürüp ularoqə boysunuxni oğətkin. Ular gəp yandurmay, ■ ¹⁰ oqruqluk kilmay, əzlrining hər jəhəttə ixənglik ikənlikini kərsətsun. Ular buning bilən Qutkuzoquqimiz Hudaning təlimatiqə hər jəhəttin zinnət bolidu. □

¹¹ Qünki Hudaning nijatni barlik insanlaroqə elip kelidoqan mehirmərkəti ayan boldi; ¹² u bizgə ihlassizlik wə bu dunyaning arzu-həwəslirini rət kilip, hazırki zamanda salmaq, həkkanıy, ihlasmən həyatni otküzüximiz bilən, ■ ¹³ uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xərəp bilən kelidoqanliqə boləqan mubarək ümidimizning əməlgə exixini intizarlik bilən kütüxnə oğitidu. □ ■ ¹⁴ U bədəl tələp bizni həmmə itaətsizliklərdin azad kilix həmdə bizni əzi üqün pak kilip, Özigə mənəsup boləqan, yaxni əməllərgə kizəqin intilidoqan həlk kilixka biz üqün qurban boldi. □ ■

¹⁵ Barlik hoqukungni ixlitip bu ixlarni jakarlap eytkin, nəsihət berip jekiligin wə agahlanduroqin. Heqkim seni kəmsitmisun. ■

3

Etikadqilar kilixka tegixlik iqlar

1 *Jamaəttikilərgə* xuni əslitip turoqinki, ular həkümranlaroqə wə hoqukdarlaroqə boysunup, xularning səzini anglisun, hərəkandaq yaxni əməllərnə kilixka təyyar tursun, ■ ² heqkimning yaman gəpini kilmisun,

■ **2:3** 1Tim. 2:9; 5:13; 1Pet. 3:3. ■ **2:4-5** Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Əf. 5:22; Kol. 3:18; 1Pet. 3:1.

■ **2:7** 1Tim. 4:12; 1Pet. 5:3. ■ **2:8** 1Pet. 2:12,15; 3:16. ■ **2:9** Əf. 6:5; Kol. 3:22; 1Tim. 6:1, 2; 1Pet. 2:18. □ **2:10** «... əzlrining hər jəhəttə ixənglik ikənlikini kərsətsun» — baxka birhil təjimis: «... ular etikadning hər jəhəttə yaxxilikini kərsitip bərsun». ■ **2:12**

Əf. 1:4. Kol. 1:22; 2Tim. 1:9; 1Yuha. 2:16. □ **2:13** «uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xərəp bilən kelidoqanliqə boləqan mubarək ümidimizning əməlgə exixini intizarlik bilən kütüxnə oğitidu» — toluq 12-13-ayətning baxka birhil təjimis: «...u bizgə ihlassizlik wə bu dunyaning arzu-həwəslirini rət kilip, hazırki zamanda salmaq, həkkanıy, ihlasmən həyatni otküzüxnə oğitidu; xuning bilən biz buning bilən mubarək ümidimizning əməlgə exixini, yəni uluq Huda, nijatkarimiz Əysa Məsihning xan-xəripining ayan kilinixini təlpünüp kütümiz». ■ **2:13** 1Kor. 1:7; Fil. 3:20. □ **2:14** «U bədəl tələp bizni həmmə itaətsizliklərdin azad kilix həmdə bizni Əzi üqün pak kilip, əzigə mənəsup boləqan, yaxni əməllərgə kizəqin intilidoqan həlk kilixka biz üqün qurban boldi» — Təwrat, «Zəb.» 130:8, «Əz.» 37:23, «Kən.» 14:2ni kəring. ■ **2:14** Gal. 1:4; 2:20; Əf. 2:10; 5:2; İbr. 9:14. ■ **2:15** 1Tim. 4:12. ■ **3:1**

Rim. 13:1, 3-7; 1Pet. 2:13.

jedälhor bolmisun, mulayim bolsun, hëmmë adëmgë hër jähëttë möminlik kërsetsun. □ ■

³ Qünki biz ëzimiznu äslidë nadan bolup, itaëtsiz, azdurulojan, hërhil xähwät-hëwäzlërnü hëm lëzzätlërnügü küli bolojan, rëzillik wë hësëthorluk iqidë yaxiojan, nëprätlik bolojan hëm bir-birimizdin nëprätlinidiojanlardin iduk. ■ ⁴ Birak Kutkuzoquqimiz Hudaning insanlaröja bolojan mehribanliqi wë mehür-muhëbbiti ayan boluxi bilän,

⁵ (ëzimizning kandaktur hëkkaniy ëmëllirimiz bilän ëmäs, bëlki Uning rähim-xäpkiqi bilän) yengidin tuöuluxta yuyuxliri wë Mukëddäs Rohäta yengilixi arkilix U bizni kutkuzdi; □ ■ ⁶ bu Rohni Huda Nijatkarimiz Öysa Mësih arkilix wujudimizöja mol kuydi. ■ ⁷ Bu arkilix, Hudaning mehür-xäpkiqi bilän hëkkaniy kilinip, mënggülik häyatka erixix ümidini tutqan mirashorlar bolduk.

⁸ Bu sözlär ixänqliktur wë bu hëqiqätlërnü alahidë tëkitlixingni tälöp kilimën. Xundak kilöjiningda, Hudäöja etikäd kilöjanlar özilirini yahxi ëmëllërnü kilixka berilixkë köngül bëlidu. Bu ixlar insanlar üqün güzäl wë paydilik.

⁹ Birak ähmikanë munazirilär, näsëbnämilërdiki *kuruk gäplär*, jedäl-majralar, Tëwrat kanunioja munasiwätlik talax-tartixlardin özüngni neri tutqin; qünki bular paydisiz wë bimëniliktur. ■

¹⁰ Ariöja bëlögünqilik kilöuqi adëmnü bolsa bir-ikki qetim agahlandurojandin keyin uning bilän bolojan bardikëldini üziwät; □ ■ ¹¹ qünki bundak adëmnü hëqiqättin qëtñidi, gunah sadir kiliwatidu, xundakla ëzini ëzi jazaöja mëhkum kilöjan dëp bilisën.

Ahirki söz

¹² Artemasni yaki Tikikusni sanga mangdurojanda, mumkin kädär tezræk Nikopolis xähirigë mening yenimöja këlgin, qünki u yärdë kixlimaqqi boluwatimëng. ■ ¹³ Adwokat Zenas bilän Apollonning säpirigë köngül bëlüp himmitingning bariqë uzatqin; këm-kütiliri bolsa, ularning häjitudin qikqin. ■ ¹⁴ Bizning köwmimiz mewisiz qalmasıliqi üqün häjätmënlërgë yärdëm kilip, özilirini güzäl ëmëllërnü kilixka beöixlaxni ögänsun.

¹⁵ Yenimdikilërnügü hëmmisidin sanga salam. Etikädta bizni säyidiöjalaröja salam eyt.

Mehür-xäpkët hëmminglaröja yar bolöjay!

□ **3:2** «hëqkimning yaman gepini kilmisun, jedälhor bolmisun, mulayim bolsun, hëmmë adëmgë hër jähëttë möminlik kërsetsun» — Tëwrat-Injilda «mëminlik»ning nemë mänisi barliqi toqıruluk «Kolossidikilërgë»diki «koxumqë söz»imizni (3:12 üstidë tohtalojinimizni) kërüng. ■ **3:2** Fil. 4:5; 2Tim. 2:24,25. ■ **3:3** 1Kor. 6:11; Əf. 2:1; Kol. 3:7; 1Pet. 4:3. □ **3:5** «... Yengidin tuöuluxta yuyuxliri wë Mukëddäs Rohäta yengilixi arkilix U bizni kutkuzdi» — «yengidin tuöuluxta yuyuxliri» grek tilida «yengidin tuöuluxtiki «das süyi»». Tëwrat dëwridiki zamanlarda kaqınlar ibadëthanida Hudäöja yekinlixix üqün pütkül tënlirini qong das («dengiz») iqidë yuyuxi keräk idi. Bu yärdë tən əzalirini yuyux əmäs, adëmnügü pütkül rohining yuyunixi kërstitilidu, əlwättë. ■ **3:5** Ros. 15:11; Rim. 3:20, 28; 4:2, 6; 9:11; 11:6; Gal. 2:16; Əf. 1:4; 2:4, 9; 2Tim. 1:9. ■ **3:6** Əz. 36:25. ■ **3:9** 1Tim. 1:4; 4:7; 6:20; Tit. 1:14. □ **3:10** «Ariöja bëlögünqilik kilöuqi adëmnü bolsa bir-ikki qetim agahlandurojandin keyin uning bilän bolojan bardikëldini üziwät» — «ariöja bëlögünqilik kilöuqi adëmnü» jamaatni (bëlkim adëmnü azduridiojan tëlim bilän) bëlëmëkqi bolidu. ■ **3:10** Mat. 18:17; Rim. 16:17; 2Tes. 3:6; 2Tim. 3:5; 2Yuh. 10. ■ **3:12** Ros. 20:4; Əf. 6:21; 2Tim. 4:12. ■ **3:13** Ros. 18:24; 1Kor. 1:12.

Filemonoqa

Rosul Pawlus Filemonoqa yazojan maktup

¹ Məsih Əysaning məhbusi mənki Pawlus wə kərindiximiz Timotiydin səyümlükimiz wə hizmətdiximiz Filemonoqa [□] [■] ² wə singlimiz Afiaqoqa, səpdiximiz Arkippuska wə öyüngdə yiqilidioqan jamaətkə salam! [□] [■] ³ Huda'Atimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihdin silərgə mehİR-xəpəkət wə hatirjəmlik boləqay!

Filemonning mehİR-muhəbbiti wə etikadi

⁴⁻⁵ Rəbbimiz Əysaqa wə barlik muqəddəs bəndilərgə boləqan mehİR-muhəbbiting wə ixənq-etikadingni anglap, mən dualirimda həmixə seni yad etip turuwatimən, sən üqün təxəkkür eytimən; [□] [■] ⁶ Bizgə nesip boləqan, Məsihni uluqlaydioqan barlik yahxi iltipatni toluq tonup yetixing bilən, sening etikadning əməlliridə mərdlərgə ortaqlixixing küqəytilsun dəp dua qilimən. [□] ⁷ Qünki sening mehİR-muhəbbiting manga zor huxallik wə riqəbət elip kəldi; qünki i kərindixim, muqəddəs bəndilərnin iq-baəirliri sening arkilik kəp səyündürüldi.

Filemonning kuli Onesimus həqkidə iltimas

⁸ Xunga, gərgə seni layik ixni qilixka buyruqxka Məsihdə jür'ətlik bolal-isammu, ⁹ lekin yənila muhəbbətning türtkisi bilən mənki kəri Pawlus həmdə həzirmu Əysa Məsihning məhbusi bolux süpitidə sanga iltimas qilip ötünüxnə layik kərdum — [□] ¹⁰ kixənlərdə turup tuoqan balam, yəni Onesimus toqruluk iltimasim bar. [■] ¹¹ U burun sanga paydisiz boləqan

[□] **1:1** «**Məsih Əysaning məhbusi mənki Pawlus ...**» — Pawlus bu maktupni yazoqanda Rimning məhbusi idi. Xübhəsizki, rimliklar Pawlusni «bizning məhbuzimiz» dəp oylaytti — lekin Pawlus ixka baxqıqə qaraytti. Rimliklarning uni qoloqa elip türmigə taxlıwətkini Hudaning iradisı bolup, xu ix bilən «yat əllik» ixəngüqilərnin kəp payda kəridioqanlıqoqa Pawlusning kəzi yətkən; xuning bilən Pawlus əzini: «rimliklarning məhbusi» deməy, bəlkı «Məsihning məhbusi» dəydu. [■] **1:1** Əf. 3:1; 4:1. [□] **1:2** «**səpdiximiz Arkippus**» — «səpdiximiz» (yaki «kürədximiz») — rohiy «urux sepi»də boləqan kürəxtə, əlwəttə. [■] **1:2** Rim. 16:5; 1Kor. 16:19; Kol. 4:15,17. [□] **1:4-5** «**Rəbbimiz Əysaqa wə barlik muqəddəs bəndilərgə boləqan mehİR-muhəbbiting wə ixənq-etikading**» — demək, Filemonning muhəbbiti wə ixənqi Məsihgə wə muqəddəs bəndilirigimu qaritip baqlanoqanidi. [■] **1:4-5** 1Tes. 1:2; 2Tes. 1:3. [□] **1:6** «**Məsihni uluqlaydioqan barlik yahxi iltipatni toluq tonup yetixing bilən...**» — baxka qüxənqisi «Məsihdə boləqan barlik yahxi iltipatni toluq tonup yetixing bilən...». «**Bizgə nesip boləqan, Məsihni uluqlaydioqan barlik yahxi iltipatni toluq tonup yetixing bilən, sening etikadning əməlliridə mərdlərgə ortaqlixixing küqəytilsun dəp dua qilimən**» — toluq ayətnin baxka bir tərijimisi: «Sening etikadning əməlliridə mərdlərgə ortaqlixixing tehimu jari qilinixi bilən, bizgə nesip boləqan, Məsihni uluqlaydioqan barlik yahxi iltipatni toluq tonup yetixing üqün dua qilimən». [□] **1:9** «**lekin yənila muhəbbətning türtkisi bilən mənki kəri Pawlus həmdə həzirmu Əysa Məsihning məhbusi bolux süpitidə sanga iltimas qilip ötünüxnə layik kərdum**» — «muhəbbətning türtkisi bilən.. ötünüx...» toqruluk «Korintliklaroqa (1)»diki «koxumqə səz»imizdə bayan qiləqan «höqük wə muhəbbət» (15:24) üstidə boləqan muzakirimizni kəruing. [■] **1:10** 1Kor. 4:15. Gal. 4:19; Kol. 4:9.

bolsimu, əmma hazır sangimu, mangimu paydiliqtur. □ 12 Mən hazır uni — janjigirimni sening yeningoqja qayturup əwətimən. 13 Hux həwərnı dəp kixənlərdə turoqimda uni sening ornungda mening hizmitimdə boluxqa yənimda qaldurup qaloqum bar idi; 14 birək sening raziliqingni almay heqnemini kiloum yok; xundək kilouanda sening manga kilouan yaxhilikning məjburıy əməs, bəlkı razimənlik bilən bolıdu. 15 Qünki sening Onesimustın wakitlik məhrum bolouningning səwəbi, bəlkim dəl sening uningoqja əbədil'əbədgiqə nesiwə boluxung üqün idi. □ ■

16 Mening xundək deginim, uningoqja qul katarida əməs, bəlkı quldin kəp üstün — manga nəkədər səyümlük, xundəkla sanga tehımu xundək bolıdıouan (insaniy munasiwətlər bilən həm Rəbdə bolouan munasiwət bilən), səyümlük kərinax katarida igə bolısən; □ 17 xuning üqün, əgər sən meni həmdax katarida kərsəng, uni meni qobul kilouandək qobul kilouin. 18 Əgər burun u sanga birər yolsızlık kilouan bolsa yaki sanga kərzdar bolouan bolsa, buni mening hesabımoqja yazouin. □ 19 Mana mənki Pawlus bu səzlərni əz qolum bilən yezıwatımən: kərzı bolsa özüm qayturımən; lekin mən sanga özünqning jening bilən manga kərzdar bolouningni tiloua almaymən. □ 20 Xunga, əy kərinaxım, mən Rəbdə səndin mənəpətkə erixməqimən; iq-baouirlirimni Məsıhdə səyüdürgin. □

21 İxənqim səzümni anglaydıouanlikıngıoqja kamil bolup wə sorıouanlirimdin artuq orunlaydıouanlikıngni bilip, sanga muxundək yazdıım. 22 Bulardin baxqa, manga turalouı jay təyyarlap qoyouin. Qünki dualiringlar arkilik mening silərgə qayturup beriliximni ümid

□ 1:11 «U burun sanga paydisiz bolouan bolsimu, əmma hazır sangimu, mangimu paydiliqtur» — «Onesimus» degən isim grekqə «paydilik» degən mənıdə. Kirix səzimızdə eytkimızdək, Onesimus əsli Filemonning kuli idi, u uning kəxidin kaqkanıdi. □ 1:15 «Qünki sening Onesimustın wakitlik məhrum bolouningning səwəbi, bəlkim dəl sening uningoqja əbədil'əbədgiqə nesiwə boluxung üqün idi» — bu ayət üstıdə «qoxumqə səz»imızdə tohtilimiz. ■ 1:15 Yar.50:20; 1Tes.4:13 □ 1:16 «insaniy munasiwətlər bilən həm Rəbdə bolouan munasiwət bilən» — grek tilıdä «ət tərıpidin wə Rəbdə bolux tərıpidin...». Əsliđə Onesimus Filemonoqja qul idi, insaniy tərəptin ularning otturisidiki (Rim imerıyəsıdiki qanun boyıqə) munasiwət hojayin bilən qul ayrılmaslık munasiwiti idi. Bu səz bəlkim yənə Filemonning kuli Onesimuska əsliđə amraq ikənlikini kərsitıdu. □ 1:18 «Əgər burun u sanga birər yolsızlık kilouan bolsa yaki sanga kərzdar bolouan bolsa, buni mening hesabımoqja yazouin» — mümkinqiliki barkı, Pawlusning: «Əgər u... sanga kərzdar bolouan bolsa» degini, Onesimusni hijalətkə kəldürmaslık üqün «u səndin birər pul-dunya oouirıloqan bolsa» degənni silik ipadilixi idi. □ 1:19 «lekin mən sanga özünqning jening bilən manga kərzdar bolouningni tiloua almaymən» — «əz jening bilən manga kərzdar bolouning» degən səz, xübhisizki, Pawlusning Filemonoqja hux həwərnı yətküzüxi bilən Filemon etikad arkilik dozah yolıdin qıqқанlıqini, xundəkla mənggüülük hayatqa erixkənlikini kərsitıdu. «Mən sanga... tiloua almaymən» — bu gəpni deyixi qıraylık bir qaqqak bolıdu, əlwəttə. □ 1:20 «Xunga, əy kərinaxım, mən Rəbdə səndin mənəpətkə erixməqimən» — grek tilıdä «mənəpət» wə «Onesimus» («mənəpətlık, paydilik») degən səz bilən munasiwətlık bolouaqqa, Pawlus yənə səz oynaydu. Bu ayət üstıdə yənə «kirix səz»imıznı kəruıng.

qilimən. □ ■

Ahirki salam

²³ Əysa Məsiḥkə hizmət qilolanliqi üqün zindandixim bololan Əpafra, □ ■ ²⁴ hizmətdaxlirim Markus, Aristarhus, Demas wə Luqalardin sanga salam. □ ■

²⁵ Rəbbimiz Əysa Məsiḥning mehır-xəpkiti rohınglaroʻra yar boloyay!

□ **1:22 «Qünki dualiringlar arkilik mening silərgə qayturup beriliximni ümid qilimən»** — «dualiringlar arkilik» — Filemonning wə eydə yiojilolan jamaətning dualiri arkilik. «Mening silərgə qayturup berilixim» — demək, «solaktin azad bolup, yeninglaroʻra qaytip berixim». Rosulning keyinki «Filippiliklaroʻra» yazoʻan hetidə (1:26-27) uning bu ixqa bololan mutlək ixənqi ipadilini. Xu həttiki 1:26-27-ayətlərdiki izahatlar wə həttiki «koʻxumqə səz»imizni kəruŋg. Pawlusning yukiriki səzidin daim əz kıyinqilixini əməs (qünki u türmidə yatqanliqini biwasitə tiloʻa almaydu) bəlki baxqilarning mənəpəitini («mening silərgə qayturup berilixim») kəzləydiolanliqi kəruŋidu. ■ **1:22** Fil. 1:25. □ **1:23 «Əysa Məsiḥkə hizmət qilolanliqi üqün zindandixim bololan Əpafra»** — grek tilida «Əysa Məsiḥdə bololan zindandixim Əpafra». Əpafra toʻqruluk yənə «Kol.» 1:7, 4:12ni kəruŋg. ■ **1:23** Kol. 1:7; 4:12. □ **1:24 «hizmətdaxlirim Markus, Aristarhus, Demas wə Luqalardin sanga salam»** — Demas toʻqruluk yənə «2Tim.» 4:12ni kəruŋg. ■ **1:24** Ros. 12:12,25; 15:37; Kol. 4:10; 2Tim. 4:11; 1Pet. 5:13; Ros. 19:29; 20:4; 27:2; Kol. 4:10,14; 2Tim. 4:10,11.

Ibraniylarğa

«Ibraniylarğa yezilğan məktup» ••• Hudaning Ooqli pərixtilərdin üstündür

¹ Huda burunqı zamanlarda ata-bowilarğa pəyojəmbərlər arqılıq türküm-türküm boyıqə wə nuroqun yollar bilən söz kılğan bolup, ² muxu ahirki künlərdə bolsa bizgə Ooqli arqılıq sözlidi. U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arqılıq kainatlarnı yaratqan. ³ U Hudaning xan-xəripidin parlıoğan nur, Uning əyniyitining ipadisidur, U kudrətlik söz-kalami bilən pütkül kainattiki məwjudatni öz ornida turjozuwatqan bolup, U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılğanidin keyin, ərxniki xanu-xəwkət igisining ong yenida olturdi. ⁴ Xuningdək, U pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xunqə yüksək turdi.

⁵ Qünki Huda *mukəddəs yazmilarda* pərixtilərninğ kəyisisiqə: «Sən Mening Ooqlumdursən, bügün Mən Seni tuqdurdu», wə yanə: «Mən Uningoşa Ata bolimən, Umu Manga Ooql bolidu» degənidi? ⁶

⁶ Uning üstigə, U Əzining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə, «Barlıq pərixtilər Uningoşa səjdə kilsun» degən. ⁷

⁷ U pərixtilər toquruluk: —

«U pərixtilerini xamallar,

Hizmətkarlırini ot yalkuni kılıdu», degənidi; ⁸ lekin Ooqli həkkidə bolsa Uningoşa mundaq degən: —

□ **1:1** «türküm-türküm boyıqə» — yaki «nuroqun qetim» yaki «nuroqun ipadilər bilən». □ **1:2** «muxu ahirki künlərdə bolsa» — «ahirki künlər» İnjl boyıqə «ahirki zamanlar», Əysaning dunyaoşa kelixi bilən baxlanoğan. Muxu yərdə bu ibarə «muxu künlərninğ ahirida» (yanə, pəyojəmbərlər insanlarğa söz yətküzgən künlərninğ ahirida) degən səzlər bilən ipadilini. «Ooqli arqılıq» — grek tilida «Ooql arqılıq». «U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori kılıp bekətkən, Uning arqılıq kainatlarnı yaratqan» — muxu yərdə «Ooqli» degən grek ilida pəket «Ooql» bilən ipadilini. ^{1:2} Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Mat. 21:38; Yh. 1:3; Əf. 3:9; Kol. 1:16.

□ **1:3** «U gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılğanidin keyin» — kəp kona kəqürülmilərdə «U yaloquz əzi gunahlarıni tazilax hizmitini ada kılğanidin keyin» deyilidu. ^{1:3} 2Kor. 4:4; Fil. 2:6; Kol. 1:15. □ **1:4** «U (Ooql) pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xunqə yüksək turdi» — təwandiki 5-ayəttə U aloğan nam-mərtiwining «Ooql» ikənliki kəruñidu.

□ **1:5** «Sən Mening Ooqlumdursən, bügün Mən Seni tuqdurdu»... «Mən Uningoşa Ata bolimən, Umu Manga Ooql bolidu» — birinçi bəxarət Əysaning Məriyəmdin atisiz tuquluxini kərsitidu, «Zəb.» 2:7din elinoğan; ikkinçi bəxarət «2Sam.» 7:14, «1Tar.» 17:13din elinoğan. ^{1:5} 2Sam. 7:14; 1Tar. 17:13, 22:10; Zəb. 2:7; Ros. 13:33; Ibr. 5:5. □ **1:6** «U Əzining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə...» — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «tunji tuquloğan bala»ni kərsitidu. Səzninğ toluq mənisini «Zəb.» 89:27də wə «Kol.» 1:16-17-ayəttə kəruñidu; demək, Məsih: (1) pütün ələm iqidə əng yukiri orunda turidu; (2) ələmdin burun boləğan; (3) bəlkim ələmgə ohxax «yaritiloğan» əməs, bəlkə əsli Huda Atisi bilən billə məwjut boləğan. Yanə bir tərəptin, «Hudaning tunjisi» degən söz Məsihdin keyin (wə Uning arqılıq) Hudaning kəp baxqa ooql pərzəntlırini bolidioanlıqini kərsitidu (2:10ni kəruñig).

«yər yüzigə elip baxlıoqanda...». «Barlıq pərixtilər Uningoşa səjdə kilsun» — «Kan.» 32:43 wə «Zəb.» 97:7ni kəruñig. «Luka» 2:13-14 wə «Zəb.» 132:7-9nimu kəruñig. ^{1:6} Zəb. 97:7; Kan. 32:43; Luka 2:8-14 □ **1:7** «U pərixtilerini xamallar, hizmətkarlırini ot yalkuni kılıdu» — «Zəb.» 104:4. Grek tilida «xamal» wə «roh» ohxax bir söz bilən ipadilini. ^{1:7} Zəb. 104:4

«Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur;
Sening padixahlığındiki xahanə hasang adalətning hasisidur. □ ■

⁹ Sən həkkaniyətni sөyüp, rəzillikkə nəprətlinip kəlgənsən;
Xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni həmrahliringdin üstün kılıp
xadlık meyi bilən məsih kildi. □ ■

¹⁰ Huda Ooqlıya yənə mundak degən: —

«Sən, i Rəb, həmmidin burun zeminning ulini salding,
Asmanlarni bolsa qolliring yasioqandur; □ ■

¹¹ Ular yök bolup ketidu,
Lekin Sən mənggü turisən;
Ularning həmmisi kiyimdək konirap ketidu; ■

¹² Sən ularni ton kəbi yögəp koyisən,
Xunda ular kiyim-keqək yənggüxləngəndək yənggüxlinidu.
Biraq Sən mənggü əzgərmigüqidursən,
Yilliringning tamami yoktur. □ ■

¹³ Yənə, U qaysibir pərixtigə: —
«Mən Sening düxmənliringni təhtipəring kilmioquqə,
Mening ong yenimda olturisən» — degənidi? □ ■

¹⁴ Xundak ikən, pərixtiləarning həmmisi pəkət nijatka miraslik
kildiəqanlar ügün hizmət kılıxka *Huda tərpidin* əwətilgən hizmətqi
rohlar əməsmu? □

2

Nijatka səl qarimaslik

¹ Bu səwəbtin, allikəndak yol bilən *həqikiy yoldin* teyilip kətməslikimiz
üqün, angliəqan həqikətlərgə tehimu etibar kılıximiz lazim. ² Qünki
pərixtilər arkilik yətküzülgən sөz-kalamning turaklik ikənliki ispat-
lanəqan həmdə uningəqə hər bir boysunmaslik wə itaətsizlik kılıx tegixlik

□ **1:8 «lekin Ooqli həqkidə bolsa uningəqə mundak degən»** — «Ooqli» grek tilida «Ooql».
«Sening təhting, i Huda...» — oqurməngə xu enikki, bu sөzlər Padixahning Özigə eytilidu.

■ **1:8** Zəb. 45:6 □ **1:9** «... Sən həkkaniyətni sөyüp, rəzillikkə nəprətlinip kəlgənsən;
xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni həmrahliringdin üstün kılıp xadlık meyi bilən
məsih kildi» — (8-9-ayət) «Zəb.» 45:6-7. «Məsih kılıx» yaki «məsihlimək» toqruluk «Zəbur»
2-küydiki izahətlarni wə «Təbirlər»ni kərüng. ■ **1:9** Zəb. 45:6, 7 □ **1:10** «Sən, i Rəb,
həmmidin burun zeminning ulini salding, asmanlarni bolsa qolliring yasioqandur...» —
Huda bu ayəttə Öz Ooqlini «Rəb» dəp, Uning Əzi bilən bir ikənlikini, Yaratquqimu ikənlikini
kərsitidu. «Kol.» 1:15-17-ayətlərgə qaralsun. ■ **1:10** Zəb. 102:25-27 ■ **1:11** Yəx. 51:6;
2Pet. 3:7,10. □ **1:12** «... Sən ularni ton kəbi yögəp koyisən, xunda ular kiyim-keqək

yənggüxləngəndək yənggüxlinidu. Biraq Sən mənggü əzgərmigüqidursən, yilliringning
tamami yoktur» — (10-12-ayət) «Zəb.» 102:25-27. Huda yənə Öz Ooqlining mənggülik Hudalik
təbiitini kərsitidu. ■ **1:12** Zəb. 102:25-27 □ **1:13** «Mən Sening düxmənliringni təhtipəring
kilmioquqə, Mening ong yenimda olturisən» — «Zəb.» 110:2. ■ **1:13** Zəb. 110:1; Ros.
2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Ibr. 10:12. □ **1:14** «Xundak ikən, pərixtiləarning həmmisi

pəkət nijatka miraslik kildiəqanlar ügün hizmət kılıxka (*Huda tərpidin*) əwətilgən
hizmətqi rohlar əməsmu?» — demisəkmü 1-bab, 4-14-ayətləarning məqsiti, Ooqlning həmma
pərixtilərdin kəp üstünlükini kərsitix üqündur.

jazağa tartilidoğan yerdə, □ ■ 3 xunğa uluq kütquzux-nijatka etibar bərmisək, biz kandaqmu *jazadin* keçip kütulalaymiz?! Qünki bu nijatning həwiri dəsleptə Rəb arkilik ukturuloğan, həm uning həklikini bi-wasitə anglioqlarimu bizgə təstiklioğan; ■ 4 uning üstigə Huda bexarətlik alamətlər, karamətlər wə hərhil qüdrətlik möjizilər arkilik, xundakla Öz iradisi boyiqə Mukəddəs Rohning ata kiloğan iltipatlıri bilən təng buningoğa guwahlik bərgən. ■

Insanlarni xan-xərəp yolioğa baxlioquqi Nijatkar — «Zəbur» 8-küy toqiruluk

5 Biz dəwatkan kəlgüsi dunyani Huda pərixtilərnig baxkuruxioğa ötküzüp bərgini yok; 6 bəlkı bu həktə *mukəddəs yazmilarning* bir yeridə birəylən mundak guwahlik bərgəndur: —

«I Huda, insan degən nemidi,

Sən uni seoqinidikənsən?

Adəm balisi nemidi,

Sən uning yenioğa kelip yoklaydikənsən? ■

7 Qünki Sən uning ornini pərixtilərnigkidin azoqinə təwən bekitkənsən,

Sən uningoğa xan-xərəp wə xəhrətlərnı taj kılıp kiydürdüngsən;

Uni qolung yasioqlarnı idarə kılıxka tiklidig; □ ■

8 Sən barlik məwjudatlarnı uning puti astida boysunduroğansən».

Əmdi «barlik məwjudatlarnı uning puti astida boysunduroğansən» degini, heqkandaq nərsə uningoğa boysunmaslikka qaldurulmioğan, degənliktur.

Birak, hazırqə məwjudatlarning həmmisiningla uningoğa boysunqanlıqini tehi kərməwatimiz. ■ 9 Lekin biz üqün pərixtilərdin «azoqinə wakıt təwən kilinoğan», ölüm azablırını tartkanlıki üqün hazır

xan-xərəp wə hərmət taji kiydürülgən Əysani kərgüqi bolduk; qünki U Hudaning mehir-xəpkiti bilən həmməylən üqün ölümning təmini tetidi. ■

10 Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatqan Hudağa nisbətən, nuroqun oqullarnı xan-xərəpkə baxlioğanda, ularning nijatning yol baxlioquqisini azab-oqubətlər arkilik kamalətkə yatküzüxkə layik kəldi. □

11 Qünki pak-mukəddəs Kiloquqi bilən pak-mukəddəs kilinoqlarning həmmisi dərwekə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni

□ 2:2 «pərixtilər arkilik yatküzülgən soz-kalam» — Musa pəyoqəmbərgə yatküzülgən Təwrat qanunini kərsitidu. ■ 2:2 Yar. 19:17,26; Kan. 27:26; Ros. 7:53; Gal. 3:19. ■ 2:3 Mat. 4:17;

Mar. 1:14; Ibr. 12:25. ■ 2:4 Mar. 16:20; Ros. 14:3; 19:11. ■ 2:6 Zəb. 8:4 □ 2:7

«Sən uning ornini pərixtilərnigkidin azrak wakıtla təwən bekitkənsən,...» — yaki «Sən uning ornini pərixtilərnigkidin azrak wakıtla təwən bekitkənsən,...». «uni qolung yasioqlarnı idarə kılıxka tiklidig» — bəzi kona keqürmilərdə muxu sezlər tepilmaydu. ■ 2:7 Zəb. 8:5-6

■ 2:8 Zəb. 8:8; Mat. 28:18; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22. ■ 2:9 Zəb. 8:5; Ros. 2:33; Fil. 2:7, 8. □ 2:10

«Hudağa nisbətən, nuroqun oqullarnı xan-xərəpkə baxlioğanda...» —Injilda «Hudaning oqul pərzəntlıri» daim ər həm kiz-ayal etiqaqılarnı əz iqiğə alidu. «Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatqan Hudağa nisbətən, nuroqun oqullarnı xan-xərəpkə baxlioğanda, ularning nijatning yol baxlioquqisini azab-oqubətlər arkilik kamalətkə yatküzüxkə layik kəldi» — bu muhim wə sirlik ayət toqiruluk «koqxumqə sez»imizdə yəne tohtilimiz.

«kerindax» deyixtin nomus qilmaydu. □ ■ ¹² Huddi U *Hudaşa* (*mukəddas yazmilarda yezilöğandək*):

«Namingni kerindaxlirimğa jakarlaymən, Jamaət iqidə Seni nahxilarda küyləymən» degən. □ ■

¹³ U yənə: «Mən sanga tayinimən» wə «Karanglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga ata kılğan pərzəntlər bilən billə» degən. □ ■

¹⁴ Pərzəntlər bolsa ət bilən qandin tənlik boləşaqqa, Oşulmu *xu pərzəntlərninğigə* ohxaxla ət wə qandin tənlik boldi. Bundaq kılıxtiki məksət, U ölüm arķılıq ölüm hōkūqini tutqan Iblisning küqini bikar kılıp, □ ■ ¹⁵ ǝmür boyi ölüm kōrkunqidin kulluqqa tutulğanlarning hǝmmisini azadlıqqa qikirix üqün idi. ■ ¹⁶ Qünki U dər wəxə pərixtilərgə ǝməs, bəlki İbrahımning ǝwladlırişa tutixidu; □ ¹⁷ Xuning üqün, U Hudaşa ait ixlarda rəhimdil wə sadıq bax kaħin boluxi üqün, hǝlkning gunahlırining kəqürüm qurbanlıqini berəlixü üqün, U hǝr jǝhəttin kerindaxlırişa ohxax kılınıxi kerək idi. ■ ¹⁸ Qünki ǝzi sinaklarıni ǝz bexidin kəqürüp, azab-ǝqubət qəkkən boləşaqqa, U sinaklarışa duq kəlgənlergimu yardəm berəşaydu. ■

3

Oşul Musa pəyoşəmbərdin üstün

¹ Xundaq ikən, ǝy mukəddas kerindaxlar, ǝrxтин bolğan qakirikqə ortak nesip bolğanlar, ǝzimiz etirap kılğan Rosul wə Bax Kaħin, yəni ǝysaşa kəngül koyup karanglar. ■ ² Huddi Musa *pəyoşəmbər* Hudaning pütün ailisidə hizmət kılğananda Hudaşa sadıq boləğandək, umu ǝzini təyinləp hizmətkə Koyuquşa sadıq boldi. □ ■ ³ Ləkin ǝyni bərpa kılquçı ǝzi bərpa

□ **2:11** «Qünki pak-mukəddas Kılquçı bilən pak-mukəddas kılinoğanlarning hǝmmisi dər wəxə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kerindax» deyixtin nomus kilmaydu» — muxu ayəttiki «pak kılquçı» ǝysa Məsiħni, «pak kılinoğanlar» U kutkuzoğanlarni, «Birsidin kəlgən» Huda'Atidin kəlgəni kərsitidu, ǝlwəttə. ǝysa Məsiħ ǝzi kutkuzoğanlarni «kerindaxlirim» dəp ataydu. □ **2:11** Ros. 17:26. □ **2:12** «Namingni kerindaxlirimğa jakarlaymən, jamaət iqidə Seni nahxilarda küyləymən» — «Zəb.» 22:22 («Zəb.» 18:49, 40:9nimu kəring). ■ **2:12** Zəb. 22:22; 18:49, 40:9 □ **2:13** «Mən sanga tayinimən» ... «Karanglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga ata kılğan pərzəntlər bilən billə» — Təwrat, «Yəx.» 8:17-18. «U» — Məsiħni kərsitidu. U Yəxaya pəyoşəmbər arķılıq ixtin aldin'ala bexarət bərgən. ■ **2:13** Yəx. 8:17,18. □ **2:14** «... U ölüm arķılıq ölüm hōkūqini tutqan Iblisning küqini bikar kılıp...» — «ölüm hōkūqini tutqan Iblis» — gərqə Xəytan insanlarni biwasitə həlak kılalmisimu, biraq insanlarni gunah kılıxqa azdurux arķılıq mǝnggülik ölümgə elip baridu. Azduruxning aqiwiti gunah, gunahning aqiwiti bolsa mǝnggülik ölümdur. ■ **2:14** Yəx. 25:8; Hox. 13:14; Yħ. 1:14; 1Kor. 15:54; Fil. 2:7; 2Tim. 1:10. ■ **2:15** Rim. 8:15. □ **2:16** «Qünki U dər wəxə pərixtilərgə ǝməs, bəlki İbrahımning ǝwladlırişa tutixidu» — Təwrat «Yəx.» 41:7-9ni kəring. «İbrahımning ǝwladlırişa tutixidu» — grek tilida bu sız (1) Məsiħning (İbrahımğa ohxax, etiqad kılğan) insanlarni yardəm qoli bilən tutup kutkuzidinoğanlıq; (2) bularni kutkuzux üqün Məsiħning ular bilən ziq munasiwəttə bolup, ǝzimu «ət wə qandin bolğan bir tən-də boluxini kərsitidu. ■ **2:17** Fil. 2:7; İbr. 4:15. ■ **2:18** İbr. 4:15,16. ■ **3:1** İbr. 4:14; 6:20; 8:1; 9:11. □ **3:2** «Musa pəyoşəmbər Hudaning pütün ailisidə hizmət kılğananda Hudaşa sadıq boləğandək...» — «Hudaning... ailisi» sız mǝsuz tərximisi «Hudaning ... ǝyi» bolup, Musa pəyoşəmbər zamanida bu sız arķılıq İsrail hǝlki kəzdə tutulğanidi. ǝysa kəlgəndin keyin pütün etiqadqılar jamaiti kəzdə tutulidinoğan bolğan. ■ **3:2** Qəl. 12:7.

qilöjan öydinmu artuq xəhrətkə sazawər bolöjiniðək, Umu Musadin artuq xan-xərpəkə layıqtur. ⁴ Qünki həmmə öyning bərpa qilöuqisi bardur; lekin pütün məwjudatning bərpa qilöuqisi bolsa Hudadır. ⁵ Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadıqlıq bilən keyinki axkariliniðiojan ixlarğa guwahlik berix hizmitini qilöjan. ⁶ Lekin Məsih bolsa Hudaning ailisigə Ooqul salahiyiti bilən höküm süridu; wə əgər biz jasaritimiz wə ümidimizdin bolöjan iptiharlikni ahiroqıqə qing tutsaq, dərwxəqə Hudaning axu ailisigə təwə bolöjan bolimiz. ■

Zəbur, 95-küy — Etiqadsizlik həqkıdə agahlandurux

⁷ Xunga, *mukəddəs yazmilarda* Mukəddəs Rohning deginidək, Bügün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar, ■

⁸ Əyni qəolarda Uni oşəzəpləndürüp, qəl-bayawanda Uni siniöjan künidikidək, Yürikinglarni qattıq qilmanglar! ■

⁹ Mana xu yərdə ata-bowiliringlar Meni sinidi, ispatlıdi həm Mening qilöjanlırimni kırık yıl kərüp kəlgənidi.

¹⁰ Mən xu dəwərdin bizar bolup: — «Bular kənglidə daim adaxkanlar, Mening yollirimni heq bilip yətmigən.

¹¹ Xunga Mən oşəzəplinip kəsəm iqıp: —

«Ular Mening aramlikimöja kət'iy kirməydu» dedim. □ ■

¹² Əmdi kərindaxlar, heqkaysinglarda yaman niyətlik wə etiqadsiz kəlb bolmisun, xundaqla uning mənggü hayat Hudadin yüz örüməslikigə kəngül bəlunglar; ¹³ pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxlıri bilən kənglünglarning qattıqlaxmaslıki üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar. □

¹⁴ Dəsləptiki hatirjəmlikimizni ahiroqıqə qing tutsaq, dərwxəqə Məsih bilən xerik bolöjan bolimiz.

¹⁵ Yukirida eytilöjiniðək: —

«Bügün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar, Əyni qəolarda *Uni* oşəzəpləndürgən künidikidək, Yürikinglarni qattıq qilmanglar!» ■

¹⁶ (Əmdi Uning awazini anglap turup, Uni oşəzəpləndürgənlər kimlər idi? Musa pəyoşəmbərnig yetəqçilikidə Misirdin *qutulup* qıqқан axu

■ **3:4** 2Kor. 5:17,18; Əf. 2:10. □ **3:5** «Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadıqlıq bilən keyinki axkariliniðiojan ixlarğa guwahlik berix hizmitini qilöjan» — Musa pəyoşəmbərnig (Hudaning ailisi iqidə bolöjan) hizmiti kəp jəhətlərdə Məsih arqılık bolidiojan nijatni aldin'ala kərsitixni öz iqigə alojan. «Qəl.» 12:7ni kəring. ■ **3:5** Kan. 18:15,18. ■ **3:6** Rim. 5:2; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Kor. 6:16; 1Pet. 2:5. ■ **3:7** Zəb. 95:7; Ibr. 4:7. ■ **3:8** Mis. 17:2. □ **3:11** «Xunga Mən oşəzəplinip kəsəm iqıp: — «Ular Mening aramlikimöja kət'iy kirməydu» dedim» — «Zəb.» 95:7-11. «Mening aramlikim» — birinqidin Huda Israillarğa wadə bərgən Kanaan (Pələstin) zeminini kərsitidu. Misirdin qıqıp qəl-bayawanda kırık yıl şərsan bolup yürgən bir əwlad Israillar itaətsizlik qilip u zeminöja kirmigən. İkkinqidin, xundaqla əng muhimi, «aramlik» bolsa, pəkət zeminni əməs, bəliki Hudaning panahı, yetəqçilikli həm xəpkiti astida yaxaxni öz iqigə alidu (4-babnimu kəring).

■ **3:11** Qəl. 14:21-23; Kan. 1:34; Zəb. 95:7-11. □ **3:13** «pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxlıri bilən kənglünglarning qattıqlaxmaslıki üqün hər küni bir-biringlarni jekilənglar» — bu ayəttiki «bügün» yukirida nəkil kəltürilgən «Zəbur» 95-küydi ki söz, əlwəttə. ■ **3:15** Ibr. 3:7.

Israillarning həmmisi əməsmu? ¹⁷ U kirik yil kimlərgə oşəzəpləndi? Yənila xu gunah ötküzüp, yikilip jəsətliri qəldə qaloqanlarğa əməsmu? □ ■ ¹⁸ Xundakla U kimlərgə Öz aramlıqımoşa kət'iy kirməysilər dəp kəsəm kildi? Özigə itaət kılmioqanlarni əməsmu? ■ ¹⁹ Xunga bulardın kərüwalalaymizki, ularning *aramlıqqa* kirməsliki etiğadsizliki tüpəylidin idi.

4

Hudaning aramlıki həkqidiki wəda

¹ Əmdi Uning aramlıqıoşa kirip bəhrimən bolux toşrisidiki wədisi *bizgə* qalduruloşandin keyin, aranglardiki birərsiningmu uning nesiwisidin qüxüp kelixidin qorkunqta ehtiyat kılayli. ² Qünki hux həwər huddi *qəldiki Israillarğa* angliłiloşandək bizlərgimu angliłildi. Lekin ularning angliqanliri etiğad bilən yuqurulmioqanlıqtin, söz-kalamning ularğa heqğandək paydisi bolmioqanidi. □ ³ Qünki bu aramlıqqa kirgənlər bolsa — etiğad kıloqan bizlərmiz. Huddi Hudaning eytkinidək:

«Xunga mən oşəzəplinip kəsəm iqip: —

«Ular Mening aramlıqımoşa kət'iy kirməydu — degən».

Hudaning əməlliri bolsa dunya apiridə bolşandila həmmisi tamamlanoşanidi; ■ ⁴ qünki yaritilixning yəttinqi küni həkqidə mukəddəs yazmilarning bir yeridə mundək deyilgən: «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi». □ ■ ⁵ Yənə kelip yukirida eytilşandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoşa kət'iy kirməydu» degənidi. □ ■ ⁶ Buningdin kərünərlikki, Hudaning aramlıqıoşa kirəloydıoqanlar bar, əmma uning toşrisidiki hux həwərni awwal angliqanlar itaətsizlik kıloqanlıki üqün, uningğa kirəlmidi. □ ⁷ Xuning üqün, Huda ənə xu *aramlık toşrisida* uzak waqittin keyinki məlum bir künni «bügün» dəp bekitip, Dawut *pəyoşəmbər* arkilix yənə xundək eytqan: —

«Bügün uning awazini anglişanglar, Yürikinglarni kəttik kılmanglar!» ■

□ **3:17** «U kirik yil kimlərgə oşəzəpləndi? Yənila xu gunah ötküzüp, yikilip jəsətliri qəldə qaloqanlarğa əməsmu?» — «Qel.» 14:29, 32ni kərüng. ■ **3:17** Qel. 14:36; Zəb. 106:26; 1Kor. 10:10; Yəh. 5. ■ **3:18** Kan. 1:34. □ **4:2** «Qünki hux həwər huddi qəldiki Israillarğa angliłiloşandək bizlərgimu angliłildi» — «qəldiki Israillarğa» grek tilida «ularğa» deyilidu. Bu ayəttiki «hux həwər» Hudaning aramlıqını alahidə kəzdə tutidu. ■ **4:3** Zəb. 95:11 □ **4:4** «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi» — «Yar.» 2:2. ■ **4:4** Yar. 2:2; Mis. 20:11; 31:17. □ **4:5** «Yənə kelip yukirida eytilşandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoşa kət'iy kirməydu» degənidi» — muəllip, gərqə qəldə kəzgən Israillar itaətsizliki tüpəylidin «Hudaning aramlıqı»oşa kirmigən bolsimu, kirix yoli tehiqə oşuq ikənlikini kərsitidu. ■ **4:5** Zəb. 95:11 □ **4:6** «uning toşrisidiki hux həwərni awwal angliqanlar» — demək, Hudaning aramlıki toşrulux hux həwər angliqanlar; qel-bayawanda kezip yürgən Israillarni kərsitidu. ■ **4:7** Zəb. 95:7-8; Ibr. 3:7.

⁸ Əgər Yəxua pəyoəmbər Israillarni aramlıqqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir aramlıq küni toqruluk demigən bolatti. ⁹ Kışkisi, xabat künidiki bir aramlıq Hudaning həlkini kütməktə.

¹⁰ Qünki Hudaning aramlıqıǵa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloǵan»dək, əzlırining ixliridin aram alidu. ¹¹ Xunga heqkaysimizning ənə xu *Israillardək* itaətsizlik kılǵan həlitidə yikilip qüxməsliki üqün, hərberimiz bu aramlıqqa kirixkə intiləyli.

¹² Qünki Hudaning söz-kalami janlıktur wə küqkə igidur, hətta jan bilən röhni, yilik bilən boqumlarni bir-biridin ayriwetəligüdək dərijidə, hərqəndək qox bislik kılıqtin ittiktur, qəlbdeki oy-pikir wə arzu-niyətlərnin üstidin həküm qıqarǵuqidur. ¹³ Uning aldida heqkəndək məwjudat oqayıp əməstur; bəlki bizdin hesab Aloquqining kəzlıri aldida həmmə ix oquq-axkaridur.

Bax kahinimiz Əysa Məsih

¹⁴ Xundək bolǵanıqən, xundakla ərx-asmanlardin ötöp qıqқан uluq Bax Kahinimiz, yəni Hudaning Oqlı Əysa bolǵanıqən, biz etirap kılǵan etikadimizda qing turaylı. ¹⁵ Qünki bizgə təyinlənğən bax kahinimiz ajizliklirimizǵa həsədaxlık kilmioquqi əməs, bəlki bizgə ohxax hərhil azdurux-sinaklarǵa duq kəlgən, ləkin gunah sadir kılıp bakmioquqidur. ¹⁶ Xunga yüririkimiz tok həlda rəhım-xəpəkətkə erixix wə yardəmgə ehtiyajlık waqtimizda xapaət tepix üqün mehir-xəpəkət *ayan kılinoquqi* təhtkə yekinlixaylı.

5

¹ Hər qetimlik bax kahin insanlar arisidin tallinip, həlqkə wakalitet Hudaǵa hizmət kılıxkə, yəni həlqning atıǵan hədiyəlırini wə gunahlar üqün kılǵan qurbanlıklarini Hudaǵa sunuxkə təyinlinidu. ² Uning hərtərəpləp ajizlikliri bolǵaqqa, bilimsizlər wə yoldin qətnigənlərgə mulayimlik bilən muamilə kılalaydu. ³ Xu ajizlikü üqün u həlqning gunahliri hesabıǵa qurbanlık sunǵandək, öz gunahliri üqünmu qurbanlık sunuxkə toqra kelidu. ⁴ Heqbir kixi bu xərəplik mərtiwi ni əzlükidin almaydu, pəkət

□ **4:8** «Əgər Yəxua pəyoəmbər Israillarni aramlıqqa kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir aramlıq küni toqruluk demigən bolatti» — Yəxua pəyoəmbər Musa pəyoəmbərnin izbasari bolup, u Israil həlkini Huda wədə bərgən zeminoǵa baxlap barǵan. «Kān.» 3:20, 25:19, «Yəxua» 1:15nimu kərüng. □ **4:9** «Kışkisi, xabat künidiki bir aramlıq Hudaning həlkini kütməktə» — «xabat küni» yəttinçi küni, yəni Huda aram aloǵan küni wə Əz Yəhudiylar həlqigə bəkitkən «dəm elix küni» idi. □ **4:10** «Qünki Hudaning aramlıqıǵa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloǵan»dək, əzlırining ixliridin aram alidu» — bu intayın muhim ayət üstidə həm «Hudaning aramlıqı» toqruluk «koxumqə söz»imizdə təhtilimiz. ■ **4:12** Top. 12:11; Yəx. 49:2; Əf. 6:17. ■ **4:13** Zəb. 33:13-15 ■ **4:14** İbr. 3:1; 6:20; 8:1; 9:11. ■ **4:15** Yəx. 53:9; 2Kor. 5:21; Fil. 2:7; İbr. 2:18; 1Pet. 2:22; 1Yuħa. 3:5. □ **4:16** «yardəmgə ehtiyajlık waqtimizda xapaət tepix üqün...» — grek tilida «yardəm» «adəmnin (kütquzojın! degən) nidasiǵa yügürüx» degən uqumni bildüridu. «**mehir-xəpəkət ayan kılinoquqi təht**» — Hudaning təhti, əlwəttə. ■ **4:16** Rim. 3:25. ■ **5:3** Law. 9:7; 16:6; İbr. 7:26.

Härunğa ohxax, Huda täripidin çäkirilöandila uni alidu. □ ■ 5 Huddi xuningdäk Mäsihmu bax kahin märtiwisigä Özini uluqlap özlükidin erixkän ämäs, bälki Uni *uluqlıoıuqi Huda* Özi idi; U Uningğa: —

«Sän Mening Ooqlumdursän, bügün Män Seni tuoıdurdum» degän. □ ■

6 U *mukäddäs yazmilarning* yänä bir yeridä Uningğa: — «Sän äbädil'äbädgiçä Mälkizädäkning tipidiki bir kahındursän» degän. □ ■

7 *Mäsih* yär yüzidiki künlärdä, Özini ölümdin kutquzuwelixkä qadir Boluıuıoığa qattik nidalar wä köz yaxlırı bilän dua-tilawätlär wä yilin-ixlarni kötürdi. Uning ihlasmänlikidin dualıri ijabät kilindi. □ ■ 8 Gärqä U *Hudaning* Ooqli bolsimu, azab çekixlırı arkılık itaätmän boluxni ögändi. ■

9 U mana muxundak mukämmäl kilinöğan bolöaqkä, barlık Özigä itaät kılöuıılarağa mänggölük nijatni barlıkka költürgüqi bolup, □ 10 Huda täripidin «Mälkizädäkning kahinlik tüzümi tärtipidä bax kahin» döp jakarlandi. □

Etikädin yanmaslıkka agahlandurux

11 Bu ix toıruıluık eytidin nuroıun sözlırimiz bar, lekin kulaklıringlar pang bolup kötkökä, bularni silergä enik çüxändürüx täs. □

12 Qünki silär alliburun tälim bärğüqi boluxkä tegixlik bolöğan qaoıdimu, ämäliyättä silär yänila Hudaning söz-kalamining asasiy häkikätlırining nemä ikänlikini baxkılarını yengiwaxtin ögitixigä möhtajsılär; silergä yirik yemäklik ämäs, bälki yänila süt keräktür. ■

13 Qünki pəkət süt bilänla ozuklinidöğanlarınıng bowaktin pərki yoktur, ular häkkanıyät kalamioığa pixxik bolmioığan öoridur, halas. 14 Birak yemäklik bolsa yetilgänlär, yäni öz ang-zehinlırini yahxi-yamanni pərک etixkä yetildurğanlär üqündür.

6

(Dawami)

□ 5:4 «**Hęqbır kixi bu xäräplik märtiwini özlükidin almaydu, pəkät Härunğa ohxax, Huda täripidin çäkirilöandila uni alidu**» — «Mis.» 28:1dä hatirilängändäk, Huda Musa pęyöämbärgä akisi Härunni İsrailarning tunji bax kahini kılıp täyinläx häkkidä ämr bęrgän. Härun Lawiy këbilisidin idi. ■ 5:4 Mis. 28:1; 1Tar. 23:13; 2Tar. 26:16. □ 5:5 «**Sän Mening Ooqlumdursän, bügün Män Seni tuoıdurdum**» — «Zäb.» 2:7. ■ 5:5 Zäb. 2:7; Ros. 13:33; İbr. 1:5. □ 5:6 «**Mälkizädäkning tipidiki bir kahin...**» — «Mälkizädäk» toıruıluık 7-bab 1-2-ayätlergä qaralsun. Mälkizädäk özi «Yar.» 14-babta körunidu. «**Sän äbädil'äbädgiçä Mälkizädäkning tipidiki bir kahındursän**» — «Zäb.» 110:4. ■ 5:6 Zäb. 110:4; İbr. 7:17.

□ 5:7 «**Mäsih yär yüzidiki künlärdä...**» — grek tilida «Mäsih ättä turoığan künlärdä...» bilän bildürülıdu. ■ 5:7 Mat. 26:39; 27:46,50; Yh. 17:1. ■ 5:8 Fil. 2:6. □ 5:9 «**mänggölük nijatni barlıkka költürgüqi bolup...**» — «barlıkka költürgüqi» degän ibarä grek tilida «yol baxlıoıuqi» häm «ul saloıuıuqi» degän yänä ikki mäninimu täng bildüridu. □ 5:10 «**U (Mäsih)... Huda täripidin «Mälkizädäkning kahinlik tüzümi tärtipidä bax kahin» döp jakarlandi**» — 7-bab -1-2-ayätlergä qaralsun. Mälkizädäk özi «Yar.» 14-babta körunidu. □ 5:11 «**bu ix toıruıluık...**» — yäki «U toıruıluık...» (yäni, Mäsih häktä...).

■ 5:12 1Kor. 3:1, 2, 3.

1-2 Xuning üqün, Məsih toqrisidiki dəslepki asasiy təlimdə tohtap qalmaq, — yəni qaytidin «ölük ixlar»din towa qilix wə Hudağa etikaq baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol taqküzüx», olğanlarning tirildürülüxi wə mænggülik həküm-soraq toqrisidiki təlamlərdin ul salayli döp olturmay, mukəmməllikkə qarap toqrayli. □ 3 Huda haliojanikən, biz xundaq qilimiz. □ ■ 4-6 Qünki əslidə yorutulup, ərxniki iltipattin tetiojan, Mukəddəs Rohtin nesip boləjan, Hudaning sez-kalamining yaxhilikini həm kəlgüsi zamanda ayan qilinidojan qüdrətlərnı hes qilip baqqanlar əgər yoldin qətnigən bolsa, ularnı qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-özigə qilip Hudaning Oqlini qaytidin krestləp rəswa qilmakta. □ ■

7 Qünki kəp ketimlap öz üstigə yaqlan qamojur süyini iqkən, əzidə terioqularğa mənəpətlük ziraətlərnı estürüp bərgən yər bolsa Hudadin bərikət almaqta. 8 Birak tikən wə qamojaq estürgən bolsa, u ərziməs bolup, lənətkə yeqin bolup, aqiwiti köydürülüxtin ibarət bolidu.

9 Lekin əy səyümlüklirim, gərgə yukiriki ixlarnı tiləja alojan bolsakmu, silərdə buningdinmu əwzəl ixlar, xundakla nijatlikning elip baridojan ixlari bar döp qayil bolduq. 10 Qünki Huda qilojan əməllirnglarnı wə Uning mukəddəs bəndilirigə qilojan wə həzirmu qiliwatkan hizmitinglar arkilik Uning nami üqün kərsətkən mehir-muhəbbitinglarnı untup qalidojan adalətsizlərdin əməs. ■

11 Əmma silərnıng ümidinglarning toluq jəzm-hatirjəmlük bilən boluxi üqün, hərbinglarning ahioqigə xundaq oqayrat qilixinglarğa inti-zarmiz; 12 xundakla sərəmilərdin bolmay, bəlki etikaq wə səwrqanlik arkilik Hudaning wədilirigə warislik qilojanlarnı ülgə qilidojanlardin boləqsilər.

Hudaning İbrahimğa qilojan wədiliri jəzmən əməlgə axidu

13 Qünki Huda İbrahimğa wədə qilojanda, Əzidin üstün turidojan həqkim bolmioqaqqa, Əzi bilən qəsəm qilip: 14 «Sanga qoqum bəht ata qilimən, seni qoqum kəpəytip bərimən» — dedi. □ ■ 15 Xuning bilən, İbrahim uzun waqit səwr-taqət bilən kütüp, Hudaning wədisigə erixti.

□ 6:1-2 «**«ölük ixlar»din towa qilix**» — «ölük ixlar» bolsa Hudaning nijatioja tayanmay qilojan barlik ixlar; muxu yərdə muəllip xübhisizki kəp «diniy paaliyətlər»ni «ölük ixlar, halas» deməqki. «**«ölük ixlar»din towa qilix wə Hudağa etikaq baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol taqküzüx», olğanlarning tirildürülüxi wə mænggülik həküm-soraq toqrisidiki təlamlər...**» — bu altə «asasiy təlim»ni xərhləx üqün, birkanqə ixlar üstidə tohtiliximizə toqra kelidu, «qoxumqə sez»imizdə bu həqtə tohtilimiz. □ 6:3 «**Huda haliojanikən, biz xundaq qilimiz**» — «Huda haliojanikən» dəgənlik grek tilida «Əgər Huda halisa — wə u dərwekə xundaq halaydu» döp bildüridu. ■ 6:3 Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; Yağ. 4:15. □ 6:4-6 «**əgər yoldin qətnigən bolsa, ularnı qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs. Qünki ular öz-özigə qilip Hudaning Oqlini qaytidin krestləp rəswa qilmakta**» — baxqa birhil təjmisisi: «... ular əgər yoldin qətnəp, əzliri üqün Hudaning Oqlini qaytidin krestləp, xundakla Uni rəswa qiliwatkan bolsa, muxularnı qaytidin towa qildurux hərgiz mumkin əməs». Bu muhim ayət toqruqluq «qoxumqə sez»imizni kərüng. ■ 6:4-6 Mat. 12:31; İbr. 10:26; 1Yuhə. 5:16. ■ 6:10 Pənd. 14:31; Mat. 10:42; 25:40; Mar. 9:41; Yh. 13:20. □ 6:14 «**Sanga qoqum bəht ata qilimən, seni qoqum kəpəytip bərimən**» — oqurmənlərgə ayanki, ibraniy tilida bu hil qəsəm iqix mundaq xəkilədi idi: «**Seni bərikətləp bərikətləymən, seni kəpəytip kəpəytimən**». Bu xəkilə qəsəm iqqüqi öz-əzi bilən qəsəm qilojan döp həsəblinatti. Bu wədə-qəsəm İbrahim İshaqni qurbangah üstigə qoyəjandin keyin berilgən («Yar.» 22:17də hatirilidü). ■ 6:14 Yar. 12:3; 17:4; 22:16-17; Zəb. 105:8-9; Luğa 1:73.

16 Qünki insanlar özleridin üstün turidıoğan birini tiloğa elip kəsəm kilidu; ularning arisida kəsəm ispat-təstik həsablinip, hər hil talax-tartixlarğa hatimə beridu. ■ 17 Xuningdək Huda, Öz wədisigə warislik kılqanlarğa Öz nixan-məksitining özgərməydiqanlığını tehimu oqukrak bildürüx üqün, kəsəm kilip wədə bərdi. 18 Xuning bilən kət'iy özgərməs ikki ix arkilik, kəz aldımızda qoyuloğan ümidni qing tutux üqün *halakəttin* özimizni qaçurup uni baxpanah kılqan bizlar küqlük riqbət-ilhamoğa erixələymiz (bu ikki ixta Hudaning yaloğan eytixi kət'iy mumkin əməs, əlwəttə). □ 19 Bu ümid jenimizoğa qing baqlanğan kemə lənggiridək xühhisiz həm mustəhkəm bolup, *ərxiki* ibadəthanining *ıqki* pərdisidin etüp bizni xu yərgə tutaxturidu. □ 20 U yərgə biz üqün yol eqip mangoşuqi Əysa bizdin awwal kirgən bolup, Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülik təyinlənğan Bax Kahin boldi. □ ■

7

Məlkizədəkning kahinlik tüzümi həkqədə ••• «Aləmning yaritilixi» 14:17-19ni körüŷ

1 Qünki bu Məlkizədək Salem xəhiringning padixahı, xundaqla Əng Aliy Boluquci Hudaning kahini bolup, İbrahim padixahlarni yengip jəngdin kaytkanda, uning aldioğa qıkkən wə uningoğa bəht tiligenidi. □ ■

2 İbrahim bolsa erixkən barlık *oljisinin* ondin bir ülüxini uningoğa atioqanidi. *Məlkizədək degən isimning* birinçi mənisi «həkkaniyət padixahı» degənliktur; uning yənə bir nami «Salemning padixahı» bolup, buning mənisi «amanlık padixahı» degənliktur; 3 uning atisi yok, anisi yok, nəsbənamisi yok, künlirining baxlinixi wə həyatining ahirlixixi yoktur, bəlki u Hudaning Ooqlioğa ohxax kılınip, mənggülik kahin bolup turidu. □

4 Əmdi qaranglar, bu Məlkizədək nemidegən uluq adəm-hə! Hətta ata-bowilirimizning qongı İbrahimmu *oljisinin* ondin birini uningoğa atioğan.

5 Dərwəkə Lawiyning əwladliridin kahinlikni zimmisigə aloğanlar Təwrat kanuni boyiqə həlktin, yəni öz kərindaxliridin İbrahimning puxtidin

■ 6:16 Mis. 22:11. □ 6:18 «Xuning bilən kət'iy özgərməs ikki ix arkilik...» —

bu «özgərməs ikki ix» bolsa Hudaning wədisi wə Uning qəsimi bolsa kerək. «kəz aldımızda qoyuloğan ümidni qing tutux üqün *halakəttin* özimizni qaçurup uni baxpanah kılqan bizlar küqlük riqbət-ilhamoğa erixələymiz» — «özimizni qaçurup» degən ibarə «muxu rəzil dunyaning aqiwitidin özini qaçurup», degən mənide. □ 6:19 «*ərxiki* ibadəthanining *ıqki* pərdisidin etüp bizni xu yərgə tutaxturidu» — «*ərxiki* ibadəthanining pərdisi» degən ibaridə biz «*ərxiki*» degən sözni qoxup kirgüzduk. Qünki «ibadəthanining pərdisi» yər yüzidiki ibadəthanini kərsətkən əməs, bəlki *ərxətə* boləğan ibadəthanini kərsitidu (8:5ni körüŷ). Demək, etiqadqılar üqün eytkənda, ularning asmandiki ibadəthanidiki əng muqəddəs jay bilən qing əlaqəsi bardur. □ 6:20 «*Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə mənggülik təyinlənğan Bax Kahin boldi*» — «Məlkizədək» toquruluk 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək «Yar.» 14-babta kərünidu. ■ 6:20 İbr. 3:1; 4:14; 8:1; 9:11. □ 7:1 «*Salem xəhiri*» — yəni Yerusalem; «Salem»ning mənisi «salam, amanlık»tur. ■ 7:1 Yar. 14:17-20.

□ 7:3 «uning atisi yok, anisi yok, nəsbənamisi yok, künlirining baxlinixi wə həyatining ahirlixixi yoktur, bəlki u Hudaning Ooqlioğa ohxax kılınip, mənggülik kahin bolup turidu» — bu ayətning qongqur məzmuni üstidə «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz.

bolöjiniöğa qarimay tapkining ondin bir ülüxini yioixi ömr kiliöjan. □ ■

⁶ Lekin bularning këbilë-urukidin bolmiojan Mëlkizädäk bolsa Ibrahimdin «ondin bir ülüxi»ni këbul këlöjan andin Hudaning wädilirigë igë bolöuqi Ibrahimöğa bëht tiligën. ■ ⁷ Xübhësizki, bëht tiligüqi bëhtkë erixküqidin üstündür. □ ⁸ Bu yërdiki «ondin bir ülüx»ni këbul këlöuqilar ëlidiojan adëmlërdindur; u yërdiki «ondin bir ülüx»ni këbul këlöuqi toörisida *mukëddës yazmilarda* «U hayät yaxioüqi» dëp guwahlik berilgëndür. □

⁹ Hëtta mundak deyixkë boliduki, ondin bir ülüxni alidiojan Lawiyumu *ëjdadi Ibrahim arkilik Mëlkizädëkkë* ondin bir ülüxni bërgën. □ ¹⁰ Qünki Mëlkizädäk Ibrahimni karxi alojanda, Lawiyi *këlgüsidiki puxti bolux süpitidë* yënila Ibrahimning tenidë idi, dëp hësablaşka bolidu.

¹¹ Əmdi Lawiy këbilësining kahinlik tüzümi arkilik mukëmmäl hëkkaniylik kelälëydiöjan bolsa (qünki xu tüzümgë asasinip Tëwrat kanuni İsrail hëlkigë qüxürülgënidë), keyinki waqitlarda Harunning kahinlik tüzümi boyiqë әmäs, bëki Mëlkizädëkning kahinlik tüzümi boyiqë baxka bir kahinning qikixining nemä hëjiti bolatti? ■

¹² Əmdi kahinlik tüzümi özgërtilgën bolsa, uningöğa *munasiwätlik* kanun-tüzümmu özgërtilëkkë toşra kelidu. ¹³ Qünki bu eytiliwatқан sëlär qaritilöjan zat bolsa baxka bir këbilidin bolup, bu këbilidin hëqkim kürbangahta hizmëtte bolup baqmiojan. ¹⁴ Qünki Rëbbimizning Yëhuda këbilësinin qikқанliki enik; Musa bu këbilë toörisida kahinlikkë munasiwätlik hëqbir nërsë demigënidë. □ ■

¹⁵ Əmdi Mëlkizädëktëk baxka bir kahin qikқан bolup, bu özgirix munulardin tehimu roxën bolidu; □ ¹⁶ uning *kahinlikkë* tëyinlinixi ët igilirigë baqlik әmr bilën әmäs, bëki püt-mës-tügimës hayatning küdritidin bolöjandür. □

¹⁷ Qünki bu hëktë *mukëddës yazmilarda*: «Sën әbädil'әbädigiqë Mëlkizädëkning tipidiki bir kahindursën» dëp guwahlik berilgән. □ ■ ¹⁸ Qünki aldinkë әmr-tüzüm ajizliki wë ünümsizliki tüpëylidin

□ **7:5 «Ibrahimning puxtidin bolöjini...»** — grek tilida: «Ibrahimning qatirikidin qikқанlar...» degән sël bilën ipadiliniidu. ■ **7:5** Qel. 18:21; Kan. 18:1; Yë. 14:4; 2Tar. 31:5. ■ **7:6** Yar. 14:20.

□ **7:7 «bëht tiligüqi»** — yaki «bëht ata këlöuqi». □ **7:8 «Bu yërdiki «ondin bir ülüx»ni këbul këlöuqilar ëlidiojan adëmlërdindur; u yërdiki «ondin bir ülüx»ni këbul këlöuqi toörisida (mukëddës yazmilarda) «U hayät yaxioüqi» dëp guwahlik berilgëndür»** — «ëlidiojan adëmlër» Lawiyilik kahinlarni, «hayät yaxioüqi» bolsa Mëlkizädëkni kersitidu. □ **7:9**

«Hëtta mundak deyixkë boliduki, ondin bir ülüxni alidiojan Lawiyumu *ëjdadi Ibrahim arkilik (Mëlkizädëkkë) ondin bir ülüxni bërgën*» — ondin bir ülüxni alojini Lawiy ezi әmäs, bëki uning әwladliri «Lawiylar»dur. ■ **7:11** Gal. 2:21. □ **7:14 «Qünki Rëbbimizning Yëhuda këbilësinin qikқанliki enik; Musa bu këbilë toörisida kahinlikkë munasiwätlik hëqbir nërsë demigënidë»** — Musa pëyoqëmbërgë qüxürülgën kanun boyiqë kahinlar Lawiy këbilësinin bolöjan. ■ **7:14** Yëx. 11:1; Mat. 1:3. □ **7:15 «Əmdi Mëlkizädëktëk baxka bir kahin qikқан bolup, bu özgirix munulardin tehimu roxën bolidu»** — «bu özgirix» grek tilida «bu ix» deyilidu. «Bu ix»ning nemä ikәнliki toörlülük baxka pikirdë bolöjan bëzi alimler bar. □ **7:16 «... uning kahinlikkë tëyinlinixi ët igilirigë baqlik әmr bilën әmäs, bëki püt-mës-tügimës hayatning küdritidin bolöjandür»** — «ët igilirigë baqlik әmäs» — grek tilida «ëtlik (demäk, insanning ëtligirigë qaraydiöjan) bir әmr boyiqë әmäs,...».

Demäk, Musa pëyoqëmbërgë qüxürülgën kanun boyiqë kahinlar Lawiy këbilësinin boluxi keräk idi, lekin Mëlkizädëkning kahinlik tüzümi hëqқандақ bir këbilë bilën munasiwëtsiz, pëқәt mēggü hayät kixi buningöğa layik kelatti. □ **7:17 «Sën әbädil'әbädigiqë Mëlkizädëkning tipidiki bir kahindursën»** — «Mëlkizädëk» toörlülük yәнә 7-bab 1-2-ayetler wë «Zëbur»diki 110-küyge qaralsun. Mëlkizädëk ezi «Yar.» 14-babta körünüdu. ■ **7:17** Zëb. 110:4; İbr. 5:6.

küqidin qalduruloğan 19 (— qünki Təwrat qanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi). Uning ornioğa bizni Hudağa yəqinlaxturidioğan, uningdin əwzəl ümid elip kelindi. ■ 20-21 Uning üstigə, bu ix *Hudaning* qəsimi bilən kapalətkə igə bolmay qalmidi (ilgiri ötkən kaħinlar *Hudaning* qəsimisiz kaħin boləqanidi; lekin, Əysa bolsa Əzigə: — «Pərwərdigar xundaq qəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə kaħındursən»)» Degüqining qəsimi bilən kaħin boldi). □ ■ 22 Əmđi Əysa xundaq uluq ix bilən əwzəl bir əhdining kepili kilindi.

23 Yənə kelip, ilgiri ötkən kaħinlar kəp boluxi kerək idi; qünki ularning *hərbiri* ölüm tüpəylidin wəzipisini dawamlaxturalmay qaloğan. 24 Lekin Əysa mənnggügə turəraqqa, Uning kaħinliki hərgiz əzgərtilməstur. 25 Xu səwəbtin, U Əzi arkılık Hudaning aldioğa kəlgənlərnı üzül-kesil kütquzuxqa qadır; qünki U ular üqün Hudağa murajət kilixqa mənnggü hayattur. ■

26 Muxundaq bir bax kaħin dəl bizning həjtimizdin qikidioğan — mukəddəs, əyibsiz, qubarsiz, gunahkarlardın neri kilinoğan, ərxlərdin yukiri elip kətürülgən kaħındur. 27 U axu bax kaħinlərdək hər küni aldi bilən öz gunahlıri üqün, andin həlkning gunahlıri üqün qurbanlık sunuxqa moħtaj əməs. Qünki U Əzini qurbanlık süpitidə sunoqanda, həmməylən üqün buni bir yolıla ada qildi. ■ 28 Qünki Təwrat qanuni ajiz bəndə boləqan insanlarnı bax kaħin kilip təyinləydu, lekin Təwrat qanunidin keyin kəlgən Hudaning qəsəm-kalami mənnggügə kamalətkə yətküzülgən Ooqlni bax kaħin kilip təyinlidi.

8

Bax kaħinimiz Əysa Məsiħ — əwzəl kaħin, əwzəl əhdə

1 Eytkanlırimizning bax nuqtisi xuki: Ərxniki uluq Boloquqining təhtining ong tərpidə olturoğan xundaq bir Bax Kaħinimiz bar. ■ 2 U mukəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlki Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kaħinlik hizmitini kילוquqidur. □

3 Hərbir bax kaħin hədiyə həm qurbanlıklar sunux üqün təyinlinidu. Xuning üqün, *bizning bu bax kaħinimizningmu* birər sunidoqini bolux kerək idi. □ ■ 4 Dərwəqə əgər U yər yüzidə bolsidi, hərgiz kaħin bolmaytti; qünki bu yərdə Təwrat qanun-tüzümi boyiqə hədiyə sunidoğan kaħinlar alliburunla bardur 5 (bu *kaħinlar* hizmət kilidioğan *ibadət qediri* pəkətlə ərxniki ixlarning kəqürülmisi wə kəlanggisidur. Musa dəl bu ibadət qedirini quruxqa baxlıoqanda, Hudaning wəhiysi uningə qəlip: «Eħtiyat kילוqinki, bularning həmmisini sanga taoqda kərsitilgan

■ 7:19 Yħ. 1:17; Ros. 13:39; Rim. 3:21,28; 8:3; Gal. 2:16. □ 7:20-21 «Pərwərdigar xundaq qəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə kaħındursən»)» degüqining qəsimi bilən kaħin boldi» — Zəburdiki (110:4) toluq bayan bolsa: «Pərwərdigar xundaq qəsəm iqtı, həm buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kaħındursən»). ■ 7:20-21 Zəb. 110:4. ■ 7:25 1Tim. 2:5; 1Yuħa. 2:1. ■ 7:27 Law. 9:7; 16:6; Ibr. 5:3. ■ 8:1 Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 9:11; 12:2.

□ 8:2 «U (Məsiħ) mukəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlki Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kaħinlik hizmitini kילוquqidur» — «mukəddəs jaylar» bolsa «mukəddəs jay» wə «əng mukəddəs jay» deməqki. □ 8:3 «*bizning bu bax kaħinimizningmu*» — grek tilida «Uningmu...». ■ 8:3 Əf. 5:2.

örnäk boyıqə yasioın» dəp aghālanduroıan).⁶ Lekin hāzir U (*kona əhdigə ait wədilərdin əwzəl wədilər üstigə bekitilgəq*) tehimu yahxi bir əhdinlir wasitiqisi boləqəqka, Uningoıa berilgən kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu.⁷

⁷ Əgər xu dəsəlpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqkandəq həjiti bolmioıan bolatti.⁸ Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, *Israilaroıa* mundaq degən: —

«Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən.⁹ Bu əhdə ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini qolidin tutup Misirdin kütquzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgənədim; qünki ular Mən bilən tüzüxkən əhdəmdə turmidi, mən ulardın nəzirimni yetkidim, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioıan əhdəm mana xuki: —

«Mən Öz təwrat-kanunlirimni ularning zehin-əkligə salimən, həmdə ularning kəlbəgimu pütimən; Mən ularning Hudasi bolimən, ularnu Mening həlkim bolidu. ¹¹ Xundin baxlap heqkim öz yurtđixioıa, yaki öz kəridixioıa: — «Pərwərdigarni tonuıoın» dəp əgitixining həjiti qalmaydu; qünki ularning həmmisi, əng kiqikidin qongioıqə Meni bilip boləqan bolidu; ¹² qünki mən ularning kəbihliklirigə rəhim kiliimən həmdə ularning gunahlıri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən».

¹³ Əmdi Hudaning bu əhdini «yengi» deyixi burunkisini «kona» degənlikidur; əmdi waqti ötkən, konirioıan ix bolsa uzun ötməy yokilidu.

9

Kona əhdə dəwridiki ibadət

¹ Birinqi əhdidə munasiwətlik ibadət bəlgilimiliri wə yər yüzigə təwə boləqan bir muqəddəs ibadət jayi bar idi. ² Buningoıa bir ibadət qediri

■ 8:5 Mis. 25:40; Ros. 7:44; Kol. 2:17; Ibr. 10:1. □ 8:6 «**lekin hāzir U ...**

tehimu yahxi bir əhdining wasitiqisi boləqəqka, Uningoıa berilgən kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu» — bu ayəttə kərsitilgən əhdə «yengi əhdə», 8-12-ayətlərnı kərug. ■ 8:6 2Kor. 3:6. □ 8:7 «**Əgər xu dəsəlpki əhdə kəm-kütisiz**

bolsa idi, keyinkisi üqün orun izdəxning heqkandəq həjiti bolmioıan bolatti» — nemixka rosul muxu yərdə: «keyinkisi üqün orun izdəxkə həjiti bolmioıan bolatti» dəydu, pəqətla «keyinkisining heqkandəq həjiti bolmioıan bolatti» deməydu? Bəlkim u «yengi əhdə» bəxarət kıləqan pəyoıəmbərlər (Yərəmiya, Əzakiyal, Yəxaya qatarlıklar)ni kəzdə tutidu; ular əzi «yengi kəlb, yengi roh»ka igə boluxka təxna bolup izdigən, «yengi əhdə» dəl muxularoıa ayan kiliəqan.

□ 8:8 «**Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, Israilaroıa mundaq degən: — «Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üqün yengi bir əhdini əməlgə axurimən**» — Huda Əzi bekitkən kona əhdini «yetərsiz kərgən»liki həyran qalarlık kərunidu, əlwəttə. Yetərsizliki bolsa dəl 7:19də kərsitilgəndəq «Təwrat kanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi». «Yengi əhdə» pəqətla Hudaning mukəmməl həqkanıylikini kərsətkən bolupla qalmay, bəlki bu həqkanıylikning insanlarning kəlbəgə kəndəq ornitilidəqlanliqini kərsitidu. ■ 8:8 Yər. 31:31-34. □ 8:10 «**Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioıan əhdəm mana xuki...**» — Yərəmiya pəyoıəmbərnıng bu bəxarətidə, «xu künlərdin keyin» degən ibarə Huda həlkini öz yurtioıa Babilondin qayturoıandın keyinki künlərnı kərsitidu. ■ 8:11 Yh. 6:45,65; 1Yuha. 2:27. ■ 8:12 Yər. 31:31-34.

tikilgənidi; uning mukəddəs jay dəp ataloğan birinçi bəlümidə qiraşdan, xirə həm xirə üstidə rətləngən nanlar bolatti. ■ ³ Uning ikkinçi, *yəni iqlı* pərdisininə kəynidə əng mukəddəs jay dəp ataloğan yənə bir qedir bəlümi bar idi. □ ⁴ Xu yərgə təwə boləğan altun huxbuygah wə pütünday altun bilən kaplanəğan əhdə sanduqi bar idi. Sandukning iqidə altundin yasaloğan, manna selinoğan komzək, Hərurning bih sürgən həsisi wə ikki əhdə *tax* tahtisi bar idi. □ ■ ⁵ *Sanduk* üstidiki «kafarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloğan bolup, qanatlıri bilən uni yepip turatti. Əmdi bular toqruluk təpsiliy tohtilixning hazır waqti əməs. □ ■

⁶ Bu nərsilər mana xundak orunlaxturuloğanin keyinla, kahınlar qedirning birinçi bəlümigə (*yəni «mukəddəs jay»qa*) hərdaim kirip, ibadət hizmitini kilidu. ■ ⁷ Birak, «əng mukəddəs jay» dəp ataloğan ikkinçi bəlümgə pəkət bax kahin yilda bir ketimla kiridu. Kahin u yərgə öz gunahlıri wə həlkning nadanlıktin ötküzgən gunahlıri üqün ataloğan *qurbanlık* kənini almay kirməydu. ■ ⁸ Bu ixlar arqilik Mukəddəs Roh xuni kərsitip bərməktiki, bu birinçi ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila, əng mukəddəs jayoğa baridoğan yol yənile eqilmaydu. □ ■ ⁹ Mana bular rəsimdək hazırki zamanni roxənləxtüridoğan bir hil obraz, halas. Buningdin xuni kəruwelixka boliduki, bu qedirda sunulidoğan hədiyə wə qurbanlıklar ibadət kiləuqini wijdanida pak-kamil kilalmaydu. ¹⁰ Ular pəkət yemək-iqməklər wə boyini suğa selixning türlik rəsmiyətligigə baqlıq bolup, *qanun-tüzüm* tüzütüləx waqti kəlgüqilik küqkə igə kilinoğan, insanlarning ətlirigila baqlıq boləğan bəlgilimə-nizamlardur. ■

¹¹ Lekin Məsih bolsa kəlgüsidiki karamət yahxi ixlarni elip barəuqi bax kahin bolup, adəm qoli bilən yasalmioğan, bu dunyaoğa mənəp bolmioğan, tehimu uluq wə tehimu mukəmməl ibadət qedirioğa kirdi; ■ ¹² əqkə yaqi mozaylarning *qurbanlık* kənini əməs, bəlki Özining *qurbanlık* keni arqilik U (Əzila mənggülek hərlik-nijatni igiligən bolup

■ 9:2 Mis. 26:1; 36:1; Law. 24:5. □ 9:3 «əng mukəddəs jay dəp ataloğan yənə bir qedir bəlümi» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəsləring mukəddisi». □ 9:4 «altundin yasaloğan, manna selinoğan komzək» — «manna» Huda qel-bayawanda Israillarğa bərgən «asmandiki nan» — «Mis.» 31:16kə qaralsun. «Hərurning bih sürgən həsisi» — Huda Hərurni yetəkqi kilip tallioanlıqini kərsitix üqün, uning həsisini bihlatkanidi («Qel.» 16-17-babni kəring. «ikki əhdə tax tahtisi» — bularning üstigə «on pərman» yaqi «on pərhiş» yezaloğanidi («Mis.» 31:18 wə 34:28ni kəring. ■ 9:4 Mis. 25:10; 34:29; Qel. 17:25; 1Pad. 8:9; 2Tar. 5:10. □ 9:5 «kafarət təhti» — yaqi «rəhimgah» yaqi «rəhim kərsitidoğan təht». «Mis.» 25:22-34ni kəring. ««kafarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloğan bolup, qanatlıri bilən uni yepip turatti» — bu ixlar toqrısında «Mis.» 25:10-22, 37:6-9ni kəring. «əmdi bular toqruluk təpsiliy tohtilixning hazır waqti əməs» — bu nərsiləring həmmisi Əysa Məsih wə u elip barəğan nijattin «bexarət beridoğan kəlgəgə» idi. Bu ayəttiki sezlərgə wə 8:5kə qarışanda, xuningəya ixənqimiz kamilki, hətta bu kona ibadət qedirning kiqikkine təpsilatirimu «bexarətlik kəlgəgə» yaqi «simwol» idi. «Manna» uning bir misalidur. «Yuh.» 6:30-35də Əysaning Özi toqruluk eytqan sezlirini kəring («Rim.» 14:4, «Kol.» 2:16-17nimu kəring). Huda buyrusa bu uluq wə kizik nuqtini təpsiliy təhlil kilidoğan kitabqini keyin qikarmaqqimiz. ■ 9:5 Mis. 25:22. ■ 9:6 Qel. 28:3. ■ 9:7 Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:25. □ 9:8 «bu birinçi ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila» — «birinçi ibadət qediri» degən səz qedirning ezini, xundakla u wəkillik qiloğan ibadət hizmətliri (uningda sunuloğan hədiyə wə qurbanlıklar qatarlıklar)ni kərsitidu. ■ 9:8 Yh. 14:6. ■ 9:10 Law. 11:2; Qel. 19:7-22. ■ 9:11 Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 8:1.

bir yolila mænggügə əng mukəddəs jayğa kirdi. □ ■ **13** *Kona əhdə dəwrində* əqkə wə bukilarning qeni həm inəkning külliri napak bolğanlarning üstigə sepilsə, ularni ət həhətidin tazilap pak kılğan yərdə, ■ **14** undaқта, mænggülük Roh arkilik özini oqbarsiz kurbanlik süpitidə Hudağa atioğan Məsihning qeni wiđdaninglarni ölük ixlardin pak kılıp, bizni mænggü hayat Hudağa ibadət kilixğa tehimu yetəkliməmdü?! □ ■

15 Xuning üqün u yengi əhdining wasitiqisidir. Buning bilən (insanlarning awwalkı əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlik bədili süpitidə xundaқ bir ölüm bolğanikən) Huda tərpidin qakiriloğanlar wədə kılinoğan mænggülük miraşğa erixələydu. □ ■

16 Əgər wəsiyət qaldurulsa, wəsiyət kalduruquqining ölüxi təstiklanoquqə, wəsiyət küqkə igə bolmaydu. **17** Qünki wəsiyət pakət ölümidin keyin küqkə igə bolidu. Wəsiyət kalduruquqi hayatla bolsa, wəsiyatining heqқandaқ küqi bolmaydu. □ ■ **18** Xuningoşa ohxax, dəslepki əhdimu qan ekitiloqandila, andin küqkə igə boloğan. **19** Qünki Musa Təwrat qanuni boyiqə hər bir əmrini pütün həlqkə ukturoqandin keyin, mozay wə əqkilərnig suqə arilaxturuloğan qenini kizil yung yipta baolanoğan zofa bilən qanun dəsturiqə wə pütün həlqkə sepip, ularoşa: **20** «Mana, bu Huda silərnig əməl kilixinglaroşa əmr kılğan əhdining qenidur» — dedi. □ ■

21 U yəne ohxax yolda ibadət qedirioşa wə qedirdiki ibadətke munasiwətlik pütkül saymanlarning üstigə qan səpti. **22** Dərwəqə, Təwrat qanuni boyiqə həmmə nərsə degüdək qan bilən paklinidu; *kurbanlik* qeni təkülmigüqə, gunahlar kəqürüm kılınmaydu. **23** Hox, ərxtikigə təklid kılıp yasaloğan bu buyumlar muxundaқ *kurbanliqlar* bilən paklinixi kerək idi. Biraқ ərxтики nəsilərnig əzi bulardin esil kurbanliqlar bilən paklinixi kerək. **24** Qünki Məsih ərxтики həkikiy ibadət jayiqə təklid kılinoğan, adəm qoli bilən yasaloğan mukəddəs jayğa əməs, bəlki Hudaning huzurida bizgə wəkillik kılıp hazır bolux üqün ərxning əzigə kirip boldi. □

25 *Yər yüzidiki* bax kaһinning yilmuyil öz qenini əməs, bəlki *kurbanliqlarning* qenini elip, əng mukəddəs jayğa qayta-qayta kirip turoqinidəк, u kurbanlik süpitidə özini qayta-qayta atax üqün kirginu yok. ■ **26** Əgər xundaқ kilixning zəruriyiti boloğan bolsa, dunya apiridə boloqandin beri Uning qayta-qayta azab qekixigə toqra kelətti. Ləkin

□ **9:12** «*Özining kurbanlik qeni arkilik U (Özila mænggülük hərlük-nijatni igiligən bolup) bir yolila mænggügə əng mukəddəs jayğa kirdi*» — «mænggülük hərlük-nijat» bolsa gunahlardin boloğan azadlik-nijatni kərsitidu. Məsihning igiligini Özi üqün əməs, barlik insanlar (etikađ kılğan bolsa) üqün, əlwəttə. ■ **9:12** Ros. 20:28; Əf. 1:7; Kol. 1:14; İbr. 10:10; 1Pet. 1:19; Wəh. 1:5; 5:9 ■ **9:13** Law. 16:14; Qəl. 19:4; İbr. 10:4. □ **9:14** «*undaқта, mænggülük Roh arkilik özini oqbarsiz kurbanlik süpitidə Hudağa atioğan Məsih...*» — «mænggülük Roh» Mukəddəs Roh, Hudaning mænggülük Rohi. ■ **9:14** Luқа 1:74; Rim. 6:13; Gal. 1:4; 2:20; Əf. 5:2; Tit. 2:14; 1Pet. 4:2; 1Yuha. 1:7; Wəh. 1:5. □ **9:15** «*insanlarning awwalkı əhdə astida sadir kılğan itaətsizlikliri üqün azadlik bədili süpitidə xundaқ bir ölüm bolğanikən*» — «xundaқ bir ölüm» — Məsihning ölumi, əlwəttə. ■ **9:15** Rim. 5:6; 1Pet. 3:18. □ **9:17** «*16-17-ayət*» — yaki «Qünki əhdə tüzülsə, əhdə tüzülgüqi kurbanlik ölüxi kerək. Əhdə kurbanliqi kılinoquqi əlsə, əhdə küqkə igə bolidu; kurbanlik tehi hayatla bolsa, əhdə heqқandaқ küqkə igə bolmaydu». ■ **9:17** Gal. 3:15. □ **9:20** «*Mana, bu Huda silərnig əməl kilixinglaroşa əmr kılğan əhdining qenidur*» — deməк, əhdə bu qan arkilik küqkə igə kılinoğan. «Mis.» 24:5-8ni kərüng. ■ **9:20** Mis. 24:8; Mat. 26:28. □ **9:24** «*adəm qoli bilən yasaloğan mukəddəs jayğa əməs*» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəs jaylar» deyilidu — «mukəddəs jay» andin «əng mukəddəs jay» deməқqi. ■ **9:25** Mis. 30:10; Law. 16:2,34; İbr. 9:7.

U mana zamanlarning ahirida gunahni yok qilix üqün, bir yolila Özini qurban qilixka otturiğa çiqti. ²⁷ Həmmə adəmnin bir qetim əlüxi wə əlgəndin keyin soraxka tartilixi bekitilgəngə ohxax, ²⁸ Məsihmü nuroşun kixilərnin gunahlini Öz üstigə elix üqün birla qetim qurbanliq süpitidə sunuloşandin keyin, Özini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiləşan həlda nijat kəltürüxkə ikkinçi qetim axkarə bolidu. □ ■

10

Məsihning bir qetimliq qurbanliqi

1 Təwrat kanuni kəlgüsüdə elip kelinidəşan güzəl ixlarning öz əynini əməş, bəliki ularning kələnggisinila sürətləp bərgəçkə, u tələp kilinəşan, yilmuyil sunulup keliwatқан ohxax qurbanliqlar arçilik *Hudağa* yeqinlaxmaqçi boləşanlarni hərgizmu mukəmməl qilalmaydu. ■

2 Bolmisa, muxu qurbanliqlarning sunuluxi ahirlixatti, qünki ibadət qiloşuqlar pak qilinip, wijdani yənə öz gunahlini tüpəylidin azablanmaytti. ³ Həlbuki, muxu qurbanliqlar yilmuyil öz gunahlini əzliřigə əslitip turidu. ⁴ Qünki buqa wə əqkilərnin keni gunahlini hərgiz elip taxliyalmaydu. ■ ⁵ Xuning üqün, U dunyağa kəlgəndə mundaq deşan: — «Nə qurbanliq, nə atioşan axliq hədiyəlini bolsa Sening tələp-arzuşunğ əməş,

Biraq Sən Mən üqün bir tən təyyarlap bərdin; □ ■

⁶ Nə köydürmə qurbanliqlar, nə gunah qurbanliqindimu şeyünmidin;

⁷ Xunga jawab bərdimki — «Mana Mən kəldim!

— Kanun dəsturungda Mən toşrulux pütülgəndə —

I Huda, iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim». □ ■

8 U yukirida: «Nə qurbanliq, nə axliq hədiyəlini, nə köydürmə qurbanliqlar nə gunahni tiligüçi qurbanliqlar Sening tələp-arzuşunğ əməş, Sən ulardinmu şeyünmidin» (bu qurbanliqlar Təwrat kanunining təlipi boyiqə sunuluxi kerək idi) deşinidin keyin ⁹ yənə: «Sening iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim» deşən. Demək, *Huda* keyinkisini

□ **9:28** «Məsih... Özini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiləşan həlda nijat kəltürüxkə ikkinçi qetim axkarə bolidu» — «gunahni yok qiləşan həlda» grek tilida «gunah yok həlda». Bizningə «gunah yok həlda» deşən ibarə Məsihning Özining gunahsız ikənlikini kərsitix üqün deşilən əməş (qünki Uning gunahsızliqi enik), bəliki Uning gunahning əzini bir tələp qilix ixini tügigənlikini kərsitidu, dəp qaraymiz. «Gunah yok həlda nijat kəltürüxkə ikkinçi qetim axkarə bolidu» deşənlik toşrisidiki yənə bir qūxənçisi: «(Məsihning ikkinçi qetimki kelixi) insanlarning gunahlinin bədiligə qurban bolux üqün əməş, bəliki nijat kəltürüxkə ikkinçi qetim axkarə bolidu» deşəndək. ■ **9:28** Rim. 5:6, 8; 1Pet. 3:18. ■ **10:1** Kol. 2:17; Ibr. 8:5. ■ **10:4** Law. 16:14; Qel. 19:4; Ibr. 9:13. □ **10:5** «Xuning üqün, U dunyağa kəlgəndə mundaq deşan: — «U» — Məsihni kərsitidu. ■ **10:5** Zəb. 40:6; Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21. □ **10:7** «...Xunga jawab bərdimki — «Mana Mən kəldim! — kanun dəsturungda Mən toşrulux pütülgəndə — I Huda, iradəngni əməlgə axurux üqün kəldim»» — (5-7-ayət) «Zəb.» 40:6-8 (kona grek «Septuagint» (LXX) tərjimisidin). Bu ayətlərdə Təwratiki tət hil asasiy qurbanliq (inaxliq yaki təxəkkür qurbanliqlari (rəhmət qurbanliqlari), axliq hədiyəlini, köydürmə wə gunahni tiligüçi qurbanliqlar) tiləşə elinidu. Demisəkmü, Məsih bu sezlərnə Özni dunyağa kelixidin 1000 yılqə burun Öz Roşiq arçilik Zəburda Dawut pəyğəmbərnin əqzidin bexarət süpitidə aldin'ala eytidu. ■ **10:7** Zəb. 40:7, 8

küçkə igə kilix üqün, aldinkisini əməldin qalduridu. □ ¹⁰ Hudaning bu iradisi boyıqə Əysa Məsihning tenining bir yolıla qurban kılınixi arkilik biz gunahtin paklinip, *Hudaşa atalduq*. □ ■

¹¹ Hər kahin hər küni ibadət hizmitidə turidu, xundaqla gunaqlarnı hərgiz sakit kılalmaydıoğan ohxax hildiki qurbanlıqlarnı *Hudaşa* qayta-qayta sunidu. ¹² Birak, bu *kahin* bolsa gunaqlar üqün birla ketimlik mənggü inawətlik bir qurbanlıqni sunoqandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi; □ ■ ¹³ U xu yərdə «düxmənliri Öz ayioi astida təhtipər kılinoşuqə» kütidu. □ ¹⁴ U muxu birla qurbanlık bilən *Hudaşa* atap pak-muqəddəs kılinoşanlarnı mənggügə mukəmməl kildi. ¹⁵ *Muqəddəs yazmilarda pütülgəndək*, Muqəddəs Rohmu bu həkətə bizgə guwahlik beridu. Qünki U awwal: —

¹⁶ «U künlərdin keyin, Mening ular bilən tüzidioğan əhdəm mana xuki, dəydu Pərwərdigar;

Mən Öz təwrat-kanunlirimni ularning zəhin-əkligimu salimən, Həmdə ularning kəlbigimu pütimən» degəndin keyin, U yəne: —■

¹⁷ «Ularning gunaqliri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən» — degən. □ ■

¹⁸ Əmdi xu yolda gunaqlar kəqürüm kılinoşanikən, gunaqlar üqün qurbanlik kılıxning həjritimu qalmaydu.

Əmdi Hudaşa yekınlixayli!

¹⁹ Xuning üqün, əy qerindaxlar, Əysaning qeni arkilik əng muqəddəs jayəşə kirixkə jür'ətlik bolup, ■ ²⁰ (U bizgə eqip bərgən, ibadəthanining pərdisidin (yəni, Uning ət-tenidin) ətidioğan xu yipyengi, həyatlik yoli bilən) ²¹ xundaqla Hudaning ailisini baxkuridioğan bizning uluq kahinimiz boləşanlikli bilən, □ ²² dillirimiz wijdandiki buləşanuxlardin sepilix bilən paklanəşan wə bədinimiz sap su bilən yuyuləşandək tazilanəşan həlda etiqadning toluk jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy kəlb bilən

□ **10:9 «Demək, Huda keyinkisini küçkə igə kilix üqün, aldinkisini əməldin qalduridu»** — «aldinkisi» bəlkim (1) yukirida tiləşə elinoşan kona əhdigə munasiwətlik qurbanlıqlarnı yaqi (2) kona əhdining əzini kərsitidu; «keyinkisi» (yaqi «ikkinqisi») bolsa (3) Əysa Məsihning birdinbir qurbanlıq yaqi (4) 9-ayəttə kərsitilən «Hudaning iradisini əməlgə axurux»ni kərsitidu. Bizninggə (1) wə (4) aldi-kəyni ayətlərgə muwapiqtur. Yengi əhdning tüp məksiti wə ahirkə nətijsi «Hudaning iradisigə əməl kılıx»din ibarəttur. Bu iradə Məsihning bizni gunahdin qutkuzidioğan qurbanlık əlümini əz iqigə alidu, əlwəttə. Demək, bu baxça-baxça kəzqaraxlar arisidiki pərqlər anqə qəng əməs. □ **10:10 «Əysa Məsihning tenining bir yolıla qurban kılınixi arkilik biz gunahtin paklinip, Hudaşa atalduq»** — «gunahtin paklinip, Hudaşa atalduq» grek tilida birla səz bilən ipadilindu: «muqəddəsləxtürüldük» yaqi «pak-muqəddəs kılinduk». İnjl boyıqə «muqəddəs» degən səzning ikki məzmunu bar: (1) gunahdin paklanəşan; (2) Hudaşa əlahidə ataləşan. ■ **10:10** İbr. 9:12. □ **10:12 «Birak, bu kahin bolsa gunaqlar üqün birla ketimlik mənggü inawətlik bir qurbanlıqni sunoqandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi»** — oqurmənlərgə ayan boliduki, kona əhdə dəwridə kahinlarning hizmitining ayioi yəq idi, xuning bilən daim «**turatti**» (ərə turatti, ibadət qədridə orunduk yəq idi). Ləkin Əysa biz üqün əzini birla qurbanlık sunoqandin keyin «**olturdi**». ■ **10:12** Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Kol. 3:1; İbr. 1:13. □ **10:13 «U xu yərdə «düxmənliri Öz ayioi astida təhtipər kılinoşuqə» kütidu»** — 2:13 wə «Zəb.» 110ni kərunğ. ■ **10:16** Yər. 31:31-34; Rim. 11:27; İbr. 8:8. □ **10:17 «...Ularning gunaqliri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən»** — (16-17-ayət) «Yər.» 31:31-34. ■ **10:17** Yər. 31:33,34. ■ **10:19** Yh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 2:13; 3:12. □ **10:21 «xundaqla Hudaning ailisini baxkuridioğan bizning uluq kahinimiz boləşanlikli bilən, ...»** — «Hudaning ailisi» etiqadqi jamaətni kərsitidu.

Hudağa yekınlixaylı! □ ■ 23 Əmdi etirap kılğan ümidimizdə təwrənməy qıng turaylı (qünki wədə Bərgüqi bolsa sözidə turuquçudur) 24 wə mehirmuhəbbət kərsitix wə güzəl ix kılıxka bir-birimizni qandaq qozoxax wə rişəbtəndürüxni oylaylı. 25 Bəzilər adət kiliwaləşandək, jamaəttə jəm boluxtin bax tartmaylı, bəlki bir-birimizni jekiləp-ilhamlanduraylı; bolupmu xu küning yekınlaxkanlıqını bayqıoşninglarda, tehimu xundak kılaylı. □

26 Həqiqətni tonuxka nesip boləşandin keyin, yənıla kəstən gunah etküzüwərsək, u qaqda gunahlar üqün sunulidoğan baxka bir qurbanlıq bolmas, ■ 27 bəlki bizgə kalidoşını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidoğanlarnı yəp tügıtixkə təyyar turidoğan yalkunluk otı kərkunq iqidə kütüxla, halas. □ 28 Əmdi Musağa qüxürülğən Təwrat qanunını közgə ilmişən hərəkəndək kixi ikki yaki üq guwahqıning ispatı bolsa, kəngqilik kılınmayla öltürölətti. ■ 29 Undakta, bir kixi Hudaning Oşlıni dəpsəndə kılsa, Hudaning əhdışining kenişə, yəni özini pak kılğan kənağa napak dəp qarisa, xəpkət kıləuqi Rohni həkərat kılsa, buningdin tehimu eqir jazağa layik hesablinidu, dəp oylimamsilər?

30 Qünki *Təwrat* «Intikam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexioğa özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» wə «Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» degüqini bilimiz. □ ■ 31 Mənggü hayat Hudaning kollirioğa qüxüp jazalınix nəkədər dəhxətlik ix-hə!

32 Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlıq bərgən axu burunkı künlərni esinglarda tutunglar. □ 33 Bəzi waqıtlarda rəswa kılınip həkəratlax wə harlinixlarğa uqridinglar wə bəzi waqıtlarda muxundak muamililərgə uqrişanlarğa dərddax boldunglar.

34 Qünki silər həm məhbuslarning dərdigə ortaq boldunglar həm mal-mülkünglar bulanəşdimu, kəlgüsidə tehimu esil həm yokap kətməydoğan bakıy təəllukatka igə bolidoğanlıqinglarnı bilgəqkə, hux-

□ 10:22 «dillirimiz wijdandiki buləşunuxlardin sepilix bilən paklanəşən» — muxu səzler yengi əhdə astidiki etikadqılarning əhwali bilən kona əhdə astidikiləring əhwalining selixturmisini kəzdə tutidu — kona əhdə astidikilər kahin təripidin qurbanlıq qanliri sepilixi arkilik «gunahlıri yepiloğan» yaki «kafarət kılinoğan». Əmdi yengi əhdə astidikiləring dilliri Əysaning qurbanlıq kəni sepilix bilən, wijdanida həqkəndək buləşinixlar qalmaydu. «**bədinimiz sap su bilən yuyuləşandək taziləşən halda etikadning toluk jəzm-hatirjəmlikli wə səmimi yəlb bilən Hudağa yekınlixaylı!**» — muxu ibarilər toşurluk «koxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ 10:22 Əz. 36:25. □ 10:25 «**bolupmu xu küning yekınlaxkanlıqını bayqıoşninglarda, tehimu xundak kılaylı**» — «xu kün» Məsihning bu dunyağa qayıtip kelidoğan küni kərsitidu, əlwəttə. İnjlını yazoşqılarning nəziridə pəkət bir kün, yəni «xu kün»la kəzdə tutulidu. Grek tilida 19-25-ayətlər birlə jümlə bilən ipadilininidu. ■ 10:26 Qel. 15:30; Mat. 12:31; İbr. 6:4; 2Pet. 2:20; 1Yuşa. 5:16. □ 10:27 «**bəlki bizgə kalidoşını pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidoğanlarnı yəp tügıtixkə təyyar turidoğan yalkunluk otı kərkunq iqidə kütüxla, halas**» — bu muhım ayət üstidə yənə «koxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz. ■ 10:28 Qel. 35:30; Qan. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1.

□ 10:30 «**Intikam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexioğa özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar**» ... «**Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu**» — bu səzler «Qan.» 32:35 wə 36din elinoğan. ■ 10:30 Qan. 32:35, 36; Rim. 12:19. □ 10:32 «**Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-okubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlıq bərgən axu burunkı künlərni esinglarda tutunglar**» — muxu azab-oqubət qəxiki etikadta qıng türəşanlıqı tüşpəylidin, əlwəttə.

allik bilən bu ixni qobul qildinglar. □ ■ ³⁵ Xuning üqün, jasaritinglarni yoqatmanglar, uningdin intayin zor in'am bolidu.

³⁶ Qünki Hudaning iradisigə əməl qilip, Uning wədə qilöjiniqoə muyəssər bolux üqün, səwr-qıdam qilixinglarqoə toşqra kelidu. ■ ³⁷ Qünki

mukəddəs yazmilarda Huda mundak degən: —

«Pəkət azojinə wəqıttin keyinla»,

«Kəlgüqi dər wəqə yetip kelidu,

U keqikməydu. □ ■

³⁸ Birək həkkanıy bolöuqi etiқad bilən yaxaydu;

Lekin u kəynigə qekinsə,

Jenim uningdin söyünməydu. □ ■ ³⁹ Həlbuki, biz bolsaq kəynigə

qekinip həlak bolidioqanlardin əməs, bəlki etiқad bilən öz jenimizni igiləgnərdindurmiz. □

11

Etiқad-ixənq — etkənki guwahqilar

¹ Etiқad bolsa ümid qilöqan ixlarning reallıktiki ipadisi wə kerünməydiqan xəy'ilərninğ dəlilidur. □ ² Qünki burunqi mətiwərlirimiz qədimdə mana xu etiқad bilən *Hudadin kəlgən* yahxi guwahlıqni aloqan. □

³ Biz etiқad arқılıq kainatning Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlıqini, xundakla biz kerüwatqan məwjudatlarınğ kərgili bolidioqan xəy'ilərdin qıqqan əməslikini qüxinələymiz. □ ■

⁴ Etiқadi bolöqarqə Həbil Qabilningkidinmu əwzəl bir qurbanlıqni Hudaoə atioqan; etiқadi bolöqarqə Huda uning atioqanlırini təripləp, uningə həkkanıy dəp guwahlıq bərdi. Gərqə ölgən bolsimu, etiқadi bilən u yənila bizgə gəp qilməqta. ■

⁵ Etiқadi bolöqarqə, Hənoh ölümnü kərməyła *ərxkə* kətürüldi; Huda uni kətürüp elip kətkəqkə, u yor yüzidə heq tepilmidi. Səwəbi u elip ketilixitin

□ **10:34 «qünki silər həm məhbuslarınğ dərdigə ortaq boldunglar»** — bu məhbuslar etiқad üqün zindanda yatqan. «**həm mal-mülkünglar bulanoqandimu,... huxallik bilən bu ixni qobul qildinglar**» — «mal-mülkünglar bulanoqanda» — muxu ixning tarihiy təpsilatlıri toşqroluq «qoxumqə sөz»imiznimu kerüng. ■ **10:34** Mat. 5:12; Ros. 21:33. ■ **10:36** Luқа 21:19. □ **10:37 «Pəkət azojinə wəqıttin keyinla»...** **Kəlgüqi dər wəqə yetip kelidu, U keqikməydu** — «Yəx.» 26:20, «Həb.» 2:3. ■ **10:37** Həb. 2:2-3; Həg. 2:7; 1Pet. 1:6; 5:10.

□ **10:38 «Birək həkkanıy bolöuqi etiқad bilən yaxaydu»** — bəzi kona keqürmilərdə: «Mening həkkanıy adimim etiқad bilən yaxaydu» deyilidu. «**Birək həkkanıy bolöuqi etiқad bilən yaxaydu; lekin u kəynigə qekinsə, jenim uningdin söyünməydu**» — «Həb.» 2:4. ■ **10:38** Həb. 2:4; Rim. 1:17; Gal. 3:11. □ **10:39 «... Biz bolsaq kəynigə qekinip həlak bolidioqanlardin əməs, bəlki etiқad bilən öz jenimizni igiləgnərdindurmiz»** — muxu ayəttə «jan» jismaniy tərəp əməs, bəlki rohiy tərəptiki həyatni kərsitidu. □ **11:1 «Etiқad bolsa ümid qilöqan ixlarning reallıktiki ipadisi»** — yaki «etiқad bolsa ümid qilöqan ixlarning mutlək hatirjəmliki». Demisəkmü, İnjilda «ümid» daim degüdək müjmlər bir arzu əməs, bəlki Hudaning wədilirigə qing baqlanoqan ixtur. □ **11:2 «Qünki burunqi mətiwərlirimiz qədimdə mana xu etiқad bilən Hudadin kəlgən yahxi guwahlıqni aloqan»** — «burunqi mətiwərlirimiz» degənlik grek tilida «aqsakallirimiz». Demək, ibraniylarning ata-bowiliri arisida etiқad tərpidə ülgilər wə yol baxlıuqi bolöqanlar. □ **11:3 «Biz etiқad arқılıq kainatning Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlıqini ... qüxinələymiz»** — yaki «biz etiқad arқılıq dəwr-zamanlarınğ Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlıqini ... qüxinələymiz». ■ **11:3** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; Yh. 1:10; Rim. 4:17; Əf. 3:9; Kol. 1:16. ■ **11:4** Yar. 4:4; Mat. 23:35.

ilgiri, Hudani hursən kılğan adəm dəp tərpləngənidi. ■ ⁶ Əmdilikdə etikad bolmay turup, Hudani hursən kılıx mumkin əməs; çünki Hudaning aldoğa barıdıoğan kixi Uning barlıkıoğa, xundakla Uning Özini izdigənlərgə əjrini kayturoquçı ikənlikigə ixinixi kerək.

⁷ Etikadi bolojaqqa, Nuh tehi kərülüp bakmioğan wəxələr həkkidə Huda tərpidin aghlandıuruloğanda, ihlasmənlik kərkuñçı bilən ailisidikilərnı kütquzux üqün yooğan bir kemə yasidi; həmdə etikadi arkiplik xundak kılıp pütkül dunyadikilərnıng gunahlıri üstidin həküm qıqardi, xundakla etikadın boloğan həkkaniylikğa mirashor boldi. □ ■

⁸ Etikadi bolojaqqa, Huda İbrahimni uningğa miras süpitidə bərməkçi boloğan zeminoğa berixğa qakıroğanda, u itaət kildi; u kəyergə barıdıoğanlıkını bilməy turup yoloğa qıkti. ■ ⁹ Etikadi bolojaqqa u wədə kılinoğan zeminda, huddi yağa yurtta turoğandək musapir bolup qedirləni məkan kılıp yaxidi. Hudaning uningğa kılğan wədisinıng ortak mirashorlıri boloğan İshak wə Yaquplarımı uning bilən birgə xuningğa ohxax yaxidi. ¹⁰ İbrahimning xundak kılıxıdiki səwəb, u ullıri mustəhkəm boloğan xəhərni kütkenidi; xəhərnıng layihiligüçi həm kuroquçisi Huda Əzidur.

¹¹ Etikadi bolojaqqa Sarah gərgə yaxinip kəloğan, tuotut yexidin ötkən bolsimu, hamilidar bolux iktidarioğa igə boldi; çünki u wədə kılğan Hudani ixənqlik dəp karaytti. □ ■ ¹² Buning bilən birlə adəmdin, yəni əlgən adəmdək bolup kəloğan bir adəmdin asmandiki yultuzlardək kəp, dengiz sahilidiki kümdək sansiz əwladlar barlıkğa kəldi. ■

¹³ Bu kixilərnıng həmmisi Hudaning wədə kılğanlıriğa muyəssər bolmay turupla etikadi boloğan həlda aləmdin ötti. Biraq ular həyat waqtida bularning kəlgüsüdə əməlgə axurulıdıoğanlıkını yıraktın kərüp, kuçak eqip hursənlik bilən kütken wə əzlrini yər yüzidə musapir wə yoluçi dəp axkarə eytkənidi. ■ ¹⁴ Bu bundak səzlərnı kılğan kixilərnıng bir wətənni təxna bolup izdəwatқанlıkını enik ipadiləydu. ¹⁵ Dərwəkə, ular öz yurtını seoınoğan bolsa, kaytip ketix pursiti qıqқан bolatti. ¹⁶ Lekin ular uningdinımı əwzəl, yəni ərxteki bir makannı təlpünüp izdiməktə. Xuning üqün, Hudaning əzlrinıng Hudasi dəp atilixidin nomus kılmaydu; çünki mana, U ular üqün bir xəhər həzirləydu. ■

¹⁷⁻¹⁸ İbrahim Huda tərpidin sinaləjinida, etikadi bolojaqqa oşlı İshakni kurbanlık süpitidə Hudağa atidi; gərgə u Hudaning wədilirini, jümlidin «Sening naminıngni dawamlaxturıdıoğan nəslıng bolsa İshaktın kelip qıkidu» deginini tapxuruwaləoğan bolsimu, u yənıla birdinbir oşlıni kurban kılıxğa təyyar turdi. ■ ¹⁹ Çünki u hətta İshak əlgən təkdirdimu, Hudaning uni tirildürüxkə kədir ikənlikigə ixəndi. Mundakqə eytkənda, İshakni əlümdin tirildürülgəndək kaytidin tapxuruwaldi.

■ 11:5 Yar. 5:22,24. □ 11:7 «Etikadi bolojaqqa, Nuh .. ailisidikilərnı kütquzux üqün yooğan bir kemə yasidi» — «yooğan kemə» grek tilida «sanduk» degən söz bilən ipadilini. Çünki kemə sanduk xəklidə idi («Yar.» 6:7-babni kərüng). ■ 11:7 Yar. 6:13. ■ 11:8 Yar. 12:4. □ 11:11 «Etikadi bolojaqqa Sarah gərgə yaxinip kəloğan, tuotut yexidin ötkən bolsimu, hamilidar bolux iktidarioğa igə boldi; çünki u wədə kılğan Hudani ixənqlik dəp karaytti» — bəzi tərjimilridə bu jümlidə kəzdə tutuloğan etikad igisi Sarah əməs, bəli İbrahim dəp kərilidu. Birnəqqə səwəblərdin (jümlidin bala tuoxta küg, yəni hamilidar bolux iktidari kerək boləini or kixi əməs, bəli ayal kixi boləanlıkıdin!), kərsitilgən etikadqını Sarah dəp karaymız. U Hudaning səzidin gumanlanəoğandin keyin, əyibləngən bolup andin qıng etikadta turoğan boluxi mumkin («Yar.» 18:1-15ni kərüng). ■ 11:11 Yar. 17:19; 21:2; Luğa 1:36. ■ 11:12 Yar. 15:5; 22:17; Rim. 4:18. ■ 11:13 Yar. 23:4; 47:9; Yh. 8:53. ■ 11:16 Mıs. 3:6; Mat. 22:32; Ros. 7:32. ■ 11:17-18 Yar. 22:10; Yar. 21:12; Rim. 9:7; Gal. 3:29.

²⁰ Etikadi boləjaqqa, Ishaq oşulliri Yakup bilən Əsawning kəlgüsü ixlirioə həyrlik tiləp dua kildi.■

²¹ Etikadi boləjaqqa, Yakup aləmdin ötüş aldida Yüsüpninğ ikki oşlining hər biri üqün həyrlik dua kiliş, həsisioə tayinip turup Hudaəja səjdə kildi. □ ■ ²² Etikadi boləjaqqa, Yüsüp səkratka quxüp qaloənda, bəni İsrailning Misirdin qikiş ketidioənlirini tiləə aldi həmdə özining ustihanliri toşruluknu əmr kildi.□ ■

²³ Etikadi boləjaqqa, Musa tuşuloənda, uning ata-anisi uni üq ay yoxurdi; qünki ular Musaning yekimlik bir bala ikənlikini kərđi, padixahning pərmanidinmu kərkmidi. □ ■ ²⁴ Etikadi boləjaqqa, Musa qong bolup uluş zat boləjandin keyin, «Pirəwninğ kızining oşli» değən atahta turiwerixni rət kiliş, ²⁵ gunah iqidiki ləzzətlərdin waqitlik bəhrimən boluxning ornioə, Hudaning həlki bilən billə azab qekixni əwzəl kərđi.

■ ²⁶ U Məsihkə karitiloəan həkərətke uqrxani Misirning həzinisidiki bayliklarəja iğə boluxtinmu əwzəl bildi. Qünki kəzlrini *ərxniki* in'əmoə tikiwatatti. □ ²⁷ Etikadi boləjaqqa, u padixahning oşeripidinmu kərkməy Misirdin qikiş kətti. *Japa-muxəkkətkə* qididi, qünki Kəzğə Kərünmigüqi uning kəziğə kərünüp turəandək idi. ²⁸ Etikadi boləjaqqa, u «tunji oşlining jenini aloşuqi» *pərixtninğ İsrailarəja* təğməsliki üqün *tunji* «ötüş ketix» həytini ötküzüp, xuningəja munasiwətlik kənni *buyruloşini boyiqə* sepip-sürkidi.□ ■

²⁹ Etikadi boləjaqqa, *İsrailar* Kizil dengizdin huddi kuruşlukta mangoəandək menğıp ötti. Birəş *ularni kooşlap kəlgən* Misirliklər ötməkqi boləjanda suəja oşərk boldi.■

³⁰ Etikadi boləjaqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini ay-lanoəandin keyin sepil erüldi.□ ■

³¹ Etikadi boləjaqqa, pahixə ayal Rahəb İsrail qarlıoşuqilirini dostlarəja kütüwaləjaqqa, itaətsizlər *boləjan öz xəhiridikilər* bilən birlikte həlak bolmidi.■

■ **11:20** Yar. 27:28,39.

□ **11:21** «Etikadi boləjaqqa, Yakup aləmdin ötüş aldida

Yüsüpninğ ikki oşlining hər biri üqün həyrlik dua kiliş, həsisioə tayinip turup Hudaəja səjdə kildi» — «Yar.» 47:31 (greq tilidiki «Səptuagint») (LXX) değən tərijimisi)ni kərünğ. ■ **11:21** Yar. 47:31; 48:15.

□ **11:22** «Etikadi boləjaqqa, Yüsüp səkratka quxüp qaloənda, bəni İsrailning Misirdin qikiş ketidioənlirini tiləə aldi həmdə özining ustihanliri toşruluknu əmr kildi» — Yüsüpninğ əmri bolsa «Silar Misirdin qikşininglarda mening ustihanlirimni elip ketinğlar» değənlik idi. «Yar.» 50:24 wə «Mis.» 18:19ni kərünğ. ■ **11:22** Yar. 50:24.

□ **11:23** «Etikadi boləjaqqa, Musa tuşuloənda, uning ata-anisi uni üq ay yoxurdi; qünki ular Musaning yekimlik bir bala ikənlikini kərđi, padixahning pərmanidinmu kərkmidi» — «yekimlik bir bala» bu səz qokum Musaning bir əlahidilikini, uning Hudaəja yəkişidioənlirini kərsətsə kerək («Ros.» 7:20nimu kərünğ). ■ **11:23** Mis. 2:2; Ros. 7:20.

■ **11:25** Zəb. 84:10 □ **11:26** «U (Musa) Məsihkə karitiloəan həkərətke uqrxani Misirning həzinisidiki bayliklarəja iğə boluxtinmu əwzəl bildi...» — «Məsihkə karitiloəan həkərət» değən səz bəlkim Məsihning hərdəim (həttə dunyaəja kelixidin ilgiri) Öz həlki bilən bir ikənlikini kərsitidu. Bu əjayib ibarə toşruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. □ **11:28** «Etikadi boləjaqqa, u «tunji oşlining jenini aloşuqi» *pərixtninğ İsrailarəja* təğməsliki üqün *tunji* «ötüş ketix» həytini ötküzüp, xuningəja munasiwətlik kənni *buyruloşini boyiqə* sepip-sürkidi» — bu wəkələri quxinix üqün «Mis.» 12-bəşkə qaralsun. ■ **11:28** Mis. 12:21.

■ **11:29** Mis. 14:22. □ **11:30** «Etikadi boləjaqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini ay-lanoəandin keyin sepil erüldi» — Yeriho xəhiri İsrailar Misirdiki kulluktin qutulup, Huda berixkə wədə kילוəan Qənaan zeminida jəng kilməy əgiləğən tunji xəhər. «Yəxua» 6-bəbni kərünğ. ■ **11:30** Yə. 6:20. ■ **11:31** Yə. 2:1; 6:23; Yəş. 2:25.

³² Mən yənə nemixka sözləp olturay? Gideon, Baraq, Ximxon, Yəftah, Dawut, Samuil wə qalqan baxka pəyoqəmbərlər toqrisida eytip kəlsəm waqit yətməydu. ■ ³³ Ular etikadi bilən əllərninğ üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi, *Huda* wədə qiloqanlarğa erixti, xirlarning aozzilirini etip qoydi, □ ■ ³⁴ dəhxətlik otninğ yalkunini eqürdi, qiliqning tiqoidin keqip kutuldi, ajizliktin küqəydi, jənglərdə baturluq kərsətti, yat əllərninğ qoxunlirini teri-pirəng kildi. □ ■ ³⁵ *Etikadi boloqaqqa*, ayallar olğan uruq-tuqanlirini ölümدين tirildürgüzüp kayturuwaldi; biraq baxkilar kəlgüsidə tehimu yahxi halda ölümدين tiriləyli dəp, kutulus yolini rət kilip kiyinilixka bərdaxlik bərdi. ■ ³⁶ Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoğa taxlandi; □ ■ ³⁷ ular qalma-kesək kilip öltürüldi, hərə bilən hərilinip parqilandi, sinaklarni bexidin ötküzdi, qiliqlinip öltürüldi; ular koy-əqka terilirini yepinqə qiloqan halda sərsan bolup yürdi, namratliqta yaxidi, kiyin-kistakka uqrđi, horlandi □ ■ ³⁸ (ular bu dunyoğa zayə kətkənidi), qəllərdə, taqlarda, əngkürlərdə wə gəmilərdə sərgərdan bolup yürdi. ³⁹ Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning Öz guwaħi bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wədə qiloqinioğa əyni boyiqə erixkini yok. □ ⁴⁰ Əmdilikte *Huda* bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məxsətni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu. □

12

Huda Öz pərzəntlirini tərbiyləydu

¹⁻² Əmdi ətirapimizda guwaħqilar xunqə qong buluttək bizni oruwaloqqa, hərhil eojir yük həm bizgə asanla qirmixiwalididoqan gunahni qerüp taxlap, aldimizğa koyuloqan yügürüx yolini qidamlıq bilən besip yügürəyli; buningda kəzimizni etikadimizning Yol Baxliuqisi

■ **11:32** Həq. 4:6; 6:11; 11:1; 12:7; 13:24; 1Sam. 17:45; 1Sam. 12:2. □ **11:33** «**Ular etikadi bilən əllərninğ üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi...**» — «adalət yürgüzdi» bəlkim Dawuttək adillik bilən yurt soraxlirini, yaki Ayuptək baxkilarning dərdigə yetixni (məsilən, «Ayup» 29:12-17, 31-babni kəruğ). ■ **11:33** «**Ular etikadi bilən ... Huda wədə qiloqanlarğa erixti, xirlarning aozzilirini etip qoydi...**» — bir kətim Daniyal pəyoqəmbər xir uwisioğa taxlanoqan, biraq u Hudağa bolqan etikadi wəjidin xirlardin kutulus qalqan. «Dan.» 6-babni kəruğ. ■ **11:33** Həq. 14:6; 1Sam. 17:34; Dan. 6:23. □ **11:34** «**dəhxətlik otninğ yalkunini eqürdi...**» — məsilən, «Dan.» 3-babni kəruğ. ■ **11:34** 1Sam. 20:1; 1Pad. 19:3; 2Pad. 6:16; Ayup 42:10; Zəb. 66:12; Yəx. 38:21; Yo. 3:10 ■ **11:35** 1Pad. 17:23; 2Pad. 4:36; Ros. 22:25. □ **11:36** «**Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoğa taxlandi**» — Təwratta muxundak misallar nuroqun. 35-ayəttə kərsitilən azablar wə uxbu babta bəzi baxka ixlar «Makabbiylar» degən tarihiy kitab (1-, 2- wə 4-tom)da hatiriliniđu. Bu kitab Təwratning bir qismi bolmisisu, tarihxunaslar təripidin asasən ixənqlik dəp qarilidu. ■ **11:36** Yər. 20:2. □ **11:37** «**...hərə bilən hərilinip parqilandi...**» — Yəhudiy həlqining bəzi tarihliri boyiqə Manassəh padixah Yəxaya pəyoqəmbərni xundak qiloqan. Təwrət əzidə muxu tarih hatirilənmigən. ■ **11:37** 1Pad. 21:13; 2Pad. 1:8; Mat. 3:4. □ **11:39** «**Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning öz guwaħi bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wədə qiloqinioğa əyni boyiqə erixkini yok**» — «erixkini yok» degənlik yər yüzidə tirik waqtda erixmigən, deməqki. Tirilgəndə pütünləy baxkığə bolidu, əlwəttə! □ **11:40** «**Əmdilikte Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məxsətni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu**» — demək, ular bizni kütüxi kerək, yengi əhdidin bəhriyən bolqan etikadqi bizlər bilən tənq kamalətkə yətküzüldi.

wə Takamullaxturojuqisi bolıjan Əysağa tikəyli. U Əzini kütkən huxallıq üqün kresttiki azabka bərdaxlık bərdi həm uningda bolıjan həkərətke pisənt kilmidi. Xuning bilən U Hudaning təhtining ong tərripidə ılturozuldı. □ ■

³ Kənglünqlərning herip sowup kətməsliki üqün, gunahkarlarning xunqə kəttik horıaxlırığa bərdaxlık Bərgüqini kəngül qoyup oylanglar.

⁴ Gunahqa karxi kürəxlərdə tehi kan akkuzux dərijisigə berip yətmidinglar. ■ ⁵ Hudaning silərgə Əz pərzəntirim dəp jekiləydiolan *mukəddəs yazmilardiki* munu səzlırini untudunglar: —

«I oqlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə səl qarima, Əyiblənginingdə kənglünq sowup kətmisun, ■

⁶ Qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul kılolanlarning həmmisini dərriləydu». □ ■

⁷ Azab qəkkininglarni Hudaning tərbiyisi dəp bilip, uningğa bərdaxlık beringlar. Qünki silərnin tərbiyə elixinglarning əzi Hudaning silərnı oqlum dəp muamilə kılolanlıkını kərsitidu. Qaysi pərzənt atisi tərripidin tərbiyilənməydu? ⁸ Əmdi *Hudaning* tərbiyilixidə hərbir pərzəntining əz ülüxi bar; lekin bu ix silərdə kəm bolsa həkikiy oqullıridin əməs, bəlki haramdin bolıjan pərzənti bolup qikisilər.

⁹ Uning üstigə həmmimizning özimizgə tərbiyə bərgən ət jəhəttiki atilirimiz bar; biz ularnımu hərmətləp kəlduk. Xundak ikən, rohlarning atisiğa tehimu itaət kilmamduq? Xundakta hayatimiz yaxnimamdu?

¹⁰ Ət jəhəttiki atilirimiz bərhək pəkət əzi muwariq kərgən yol boyıqə azoqinə waqit bizni tərbiyiligən. Lekin U bolsa bizgə paydilik bol-sun dəp, pak-mukəddəslikidin muyəssər boluximiz üqün tərbiyiləydu.

¹¹ Əmdi kəttik tərbiyə berilgən waqtida adəmni hux kılmaıydu, əksiqə adəmni kayoıuğa qəmdüridu; biraq buning bilən tüzəlgənlərgə u keyin həkkanıyılıktin qıqkan tinq-hatırjəmlikning mewisini beridu.

¹² Xuning üqün, «Telip sanggilioan kolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar» □ ■ ¹³ wə «aksak»larning pükülüp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar. □

Hudaning qorqunqida yaxanglar

□ **12:1-2** «Əmdi ətirapimizda guwahqilar xunqə qong buluttək bizni oruwaloaqqa,...» — «guwahqilar» ikki tərəptiki səz boluxi mumkin: (1) Yuqıriqi 11-babta tiləğa elinojan kixilər bizgə etiqad bilən yaxaxning nemə ikənlikini kərsitip «guwahlık bərgənliki»ni həm (2) «etiqadning bəygisı»də yügürginimizdə bularning ərtin bizgə guwahqılərdək qarap turawatkanlıkını kərsitidu. «Bulut» kizik gəp — «Dan.» 7:13, «Mat.» 24:30, 26:46, «1Tes.» 4:17, «Wəh.» 1:7ni kəring. ■ **12:1-2** Rim. 6:4; 12:12; 1Kor. 9:24; Əf. 4:22; Kol. 3:8; İbr. 10:36; 1Pet. 2:1, 2; Luqa 24:26; Fil. 2:8-11; İbr. 1:3; 8:1; 1Pet. 1:11. ■ **12:4** 1Kor. 10:13. ■ **12:5** Ayup 5:17; Pənd. 3:11-12; Wəh. 3:19. □ **12:6** «I oqlum, Pərwərdigarning tərbiyisigə səl qarima, əyiblənginingdə kənglünq sowup kətmisun, qünki Pərwərdigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul kılolanlarning həmmisini dərriləydu» — «Pənd.» 3:11-12. ■ **12:6** Pənd. 3:11,12 □ **12:12** «... «Telip sanggilioan kolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar» — yaki «...«telip sanggilioan kolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni kizqaytinglar»» («Yəx.» 35:3din nəkil kəltürülgən). ■ **12:12** Yəx. 35:3. □ **12:13** «... «aksak»larning pükülüp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar» — «aksak»lar bəlkim etiqadi ajızlarni kərsitidu.

¹⁴ Barlik kixilar bilən inak ətüxkə wə pak-muqəddəs yaxaxka intilinglar; muqəddəs bolmioqan kixi hərgiz Rəbni kərəlməydu. ■ ¹⁵ Oyoqak turunglarki, heqkim Hudaning mehır-xəpkitidin məhrum qalmisun; aranglarda silərgə ix tapkuzup silərnı köydürıdıoqan, xundakla kəp adəmlərnı buloqap napak boluxka səwəb bolıdıoqan birər əq-adawət yiltizi ünmisun. ■ ¹⁶ Aranglarda heqbir buzukluk kıləuqi yaki əzıning tunji oşulluk həkukını bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassız kixi bolmisun. □ ■ ¹⁷ Qünki silərgə məlumki, Əsaw keyin *atisıning* həyrlik duasını elixni oyliqan bolsımu, xundakla uningə intilip kəz yaxlirını ekıtip yalwuroqan bolsımu, u *bu ixlarnı ornıoqa kəltürıdıoqan* towa kılıx yolını tapalmay, rət kılındı. □ ■

Sıny teoqi — Israillar Təwrat qanunını qobul kıləoqan taoq — wə Zion teoqi, yəni ərxıtki Yerusalem

¹⁸ Qünki silər kol bilən tutkili bolıdıoqan, yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoşuluk wə qara quyun qaplıoqan axu taoqka kəlmıdınglar — □ ■

¹⁹ (u jayda kanay sadasi bilən səzlıgən awaz yətküzülgəndə, bularnı anglıoqanlar: «Bizgə yənə səz kılınmisun!») dəp *Hudaşoqa* yalwuxıti; □ ■ ²⁰ qünki ular kılinoqan əmrni kətürəlmıdı. «Egər bu taoqka hətta birər haywanning ayioqi təgsımu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» dəp *tapılanoqanıdı*; □ ■ ²¹ u kərünüx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək kattık qorkup oqal-oqal tıtrəp kəttim» degənıdı. □ ■

²² — Silər bəlki Zion teoqiə, yəni mənggü hayat Hudaning xəhırı — ərxıtki Yerusalemə, tümənlıgən pərixılərgə, ■ ²³ isımlırı ərxıtə pütülgən tunji tuoquloqanlarning həyt-mərikə huxallıkıda jəm kılinoqan jamatıgə,

■ **12:14** Rim. 12:18; 2Tim. 2:22. ■ **12:15** Qan. 29:17; Ros. 17:13; 2Kor. 6:1; Gal. 5:12. □ **12:16** «...Əzıning tunji oşulluk həkukını bir wah tamakka setiwətkən Əsawdək ihlassız kixi bolmisun» — «Yar.» 25:29-34. ■ **12:16** Yar. 25:33; Əf. 5:3; Kol. 3:5; 1Tes. 4:3. □ **12:17**

«...u (Əsaw) bu ixlarnı ornıoqa kəltürıdıoqan towa kılıx yolını tapalmay...» — baxka birhil tərjımisı «u (Əsaw) əz gunahıdin towa kılıx yolını tapalmay...». «Towa kılıx» grek tilıda «uni» bilən ipadılınidu. Bəzi tərjımanlar bu «uni» degənnı «gunahıdin towa kılıx»ni kərsıtidu, dəp qaraydu. Lekin «Yar.» 27:1-40kə qarıoqanda, uning izdıgını əslıdiki təvlıllıkıdin towa kılıx əməs, bəlki pəkət puxayman bilən atısıning həyrlik duasıla idi. Xuning üqün muxu yərdə «towa kılıx»ning mənisı: — (1) atısıning qararını, yaki (2) Hudaning iradısını əzgərtıxni bıldürıdu (oqurmənlərgə ayankı, «towa kılıx»ning əslıdiki mənisı «kəzkaraxni əzgərtıx» «pozıtsıyənı əzgərtıx» degənıdi).

■ **12:17** Yar. 27:36. □ **12:18** «yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoşuluk wə qara quyun qaplıoqan axu taoqka kəlmıdınglar...» — «axu taoq» bolsa Yəhudıy həlki Musa pəyoşəmbərnıng wasıtısı bilən Təwrat qanunını qobul kıləoqan Sıny teoqını kərsıtidu («Mis.» 19-babnı kərüng). ■ **12:18** Mis. 19:10,16; 20:21; Qan. 5:22. □ **12:19** «u jayda kanay sadasi bilən səzlıgən awaz yətküzülgəndə, bularnı anglıoqanlar: «Bizgə yənə səz kılınmisun!») dəp *Hudaşoqa* yalwuxıti — «Qan.» 15:23ni kərüng. ■ **12:19** Mis. 20:19; Qan. 5:25; 18:16. □ **12:20** «qünki ular kılinoqan əmrni kətürəlmıdı. Egər bu taoqka hətta birər haywanning ayioqi təgsımu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» dəp *tapılanoqanıdı*...»

— baxka birhil tərjımisı: «qünki ularəqa tapılanoqan: «Əgər bu taoqka hətta birər haywanning ayaoqlırı təkən bolsımu, qalma-kesək kılıp öltürülsun» degən əmrni kətürəlmıdı». ■ **12:20** Mis. 19:13. □ **12:21** «u kərünüx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bək kattık qorkup oqal-oqal tıtrəp kəttim» degənıdı» — «Qan.» 9:19. ■ **12:21** Qan. 9:19 ■ **12:22** Gal. 4:26; Wəh. 3:12; 21:10-27.

həmməylənniñ soraqçisi Hudaşa, takamullaxturuloğan həkkanıy kixilərnıñ rohlirioşa □ ■ 24 wə yengi əhdiniñ wasitiqisi Əysaşa, xundakla həm Uning sepilgən kenişa kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl söz kılıdu. □ ■

25 Bu səzni kılouçını rət kılmaslıqinglar üqün dikqət kilinglar. Qünki yər yüzidə əzlırigə wəhiy yətküzüp aqaşlanduroçını rət kılouşanlar jazadin keqip kutulalmioğan yərdə, ərxətə bizni aqaşlanduroçıdın yüz örüsək, həlimiz təhimu xundak bolmamdu? □ ■ 26 Əmdi xu qaoşda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi; lekin əmdi U: «Əzüm yənə bir qetim zeminnila əməs, asmannimu təwritimən» dəp wədə kildi. □ ■ 27 «Yənə bir qetim» degən bu söz təwritilidoşanların, yəni yaritiloşan nərsilərnıñ təwritilixi bilən yökıtilidoşanlıqını, təwrətkili bolmaydıoğan nərsilərnıñ mənngü mukim bolıdıoşanlıqıdın ibarət mənini bildüridu.

28 Xuning üqün, təwrətkili bolmaydıoğan bir padixahlıqqa muyəssər bolup, mehir-xəpkətni qıng tutup bu arqılık ihlasmənlik wə əyminix-korkunç bilən Hudani hürsən kılıdıoşan ibadətlərnı kılalayı. □ ■ 29 Qünki Hudayimiz həmmını yəwətküqi bir ottur. □ ■

13

Hudani hux qılıx

1 Aranglarda kerındaxlık mehir-muhəbbət tohtimisun. ■ 2 Natonux kixilərgə meħmandost boluxni untumanglar. Qünki bəzilər xu yol bilən bilməstin pərixtilərnı meħman kılouşan. ■ 3 Zindanoşa taxlanouşanlarnı

□ 12:23 «**isimli ri ərxətə pütülgən tunji tuşuloşanların... jamaitigə...**» — «tunji tuşuloşanlar» degən söz bu yərdə Əysa Məsiħgə etiqađ kılıp, «kaytidin tuşuloşan» Hudaning pərzənti dəp hesablanouşanlarnı kərsitidu. «**ərxətiki Yerusalemşa, tımənligən pərixtilərgə, isimli ri ərxətə pütülgən tunji tuşuloşanların heyət-mərikə huxallıqıda jəm kılinoşan jamaitigə...**» — (22-23-ayət) baxqa birhil təjimişi: «heyət-mərikə huxallıqısa jəm bolıdıoşan tımənligən pərixtilərgə, isimli ri ərxətə yeziloşan tunji tuşuloşanların jamaitigə...». Israillarning isimli rinıñ həmmisi yər yüzidə «royhət»tə pütülüxi buyruloşanıdı («Qel.» 1:1-18). Lekin jamaəttikilərnıñ isimli ri yər yüzidə əməs, bəlki ərxətə pütüklüktur. ■ 12:23 Luqa 10:20.

□ 12:24 «**wə yengi əhdiniñ wasitiqisi Əysaşa, xundakla həm Uning sepilgən kenişa kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl söz kılıdu**» — Əysa Məsiħning sepilgən keni insanning gunahlırını tiləp ularnı pak kılıdu. Həbilning keni bolsa intıqam dəp hərki rəp yioşlaytti («Yar.» 4:10). ■ 12:24 Yar. 4:10; İbr. 10:22; 11:4; 1Pet. 1:2. □ 12:25 «**...yər yüzidə əzlırigə wəhiy yətküzüp aqaşlanduroçı**» — muxu yərdə Hudaning Musa pəyoşəmbər arqılık səzlinini kərsitidu. ■ 12:25 İbr. 2:3. □ 12:26 «**Əmdi xu qaoşda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi...**» — «xu qaoşda» — Huda Sinay teoşidin səzlinidə. «**lekin əmdi U: «Əzüm yənə bir qetim zeminnila əməs, asmannimu təwritimən» dəp wədə kildi**» — «Həg.» 2:6ni kəruşg. ■ 12:26 Həg. 2:5. □ 12:28 «**təwrətkili bolmaydıoğan bir padixahlıqqa muyəssər bolup, mehir-xəpkətni qıng tutup...**» — baxqa birhil təjimişi: «təwrətkili bolmaydıoğan bir padixahlıqqa muyəssər bolouşınımdın minnətdar bolup...». ■ 12:28 1Pet. 2:5. □ 12:29 «**Qünki Hudayimiz həmmını yəwətküqi bir ottur**» — bu səzlər «Qan.» 4:24, 9:3dimu tepilidu. ■ 12:29 Qan. 4:24. ■ 13:1 Rim. 12:10; Əf. 4:3; 1Pet. 1:22; 2:17; 4:8.

■ 13:2 Yar. 18:1; 19:1; Rim. 12:13; 1Pet. 4:9.

ular bilən billə *zindanda* zənjirləngəndək yad etinglar. Horlanoqanlarni özünglarmu təndə turuwatqan bəndə süpitidə yad etip turunglar. □ ■

⁴ Həmmə adəm nikahqa hərmat kılsun, ər-hotunlarning yatidoqan yeri daoşiz bolsun; qünki Huda buzıqılık kıloquşılir wə zina kıloquşılardin hesab alidu. □ ⁵ Mengix-turuxunglar pulpərəsliklin haliy bolsun, barioqa kənaət kılinglar. Qünki Huda mundak degən:

«Səndin əsla ayrılmaymən,
Seni əsla taxlimaymən». □ ■

⁶ Xunga, yürəklik bilən eytalaymizki,
«Pərwərdigar mening Yardəmqimdur, heq qorkmaymən,
Kixilər meni nemə kılalisun?» □ ■

⁷ Silərgə Hudaning söz-kalamini yətküzgən, silərnin yətkəqiliringlarni esinglarda tutunglar. Ularning mengix-turuxining mewə-nətijisigə kəngül köyup qarap, ularning etiqaadini ülgə kılinglar: —■

⁸ Əysa Məsih tünügün, bügün wə əbədil'əbədgiqə özgərməydu! □

⁹ Xuning üqün, hərhil oşayriy təlimlər bilən ezikturuluş kətmənglar; qünki insanınin kəlbı *qurbanlıqqa* has yeməklilər bilən əməs, bəlkı Hudaning mehir-xəpkiti bilən kuwwətləndürülginı əwzəl. Qünki bundak yeməklilərgə berilip keliwatqanlar ulardin heqkəndək payda kərgən əməs. ■

¹⁰ Bizlərnin xundak bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə boləqanlarning uningdin yeyix həkukı yoktur. □ ¹¹ Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloqan, kəni bax kahin tərıpidin əng muqəddəs jayəqə elip kırilgən qurbanlık haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioqə elip qikilip köydürülətti. □ ■ ¹² Xunga Əysamu Öz kəni bilən həlkni paklap

□ **13:3 «Zindanoqa taxlanoqanlarni ular bilən billə zindanda zənjirləngəndək yad etinglar»** — «zindanoqa taxlanoqanlar» wə «horlanoqanlar» etiqaadi üqün ziyankəxlıkkə uşriqənlarni kərsitidu. «**horlanoqanlarni özünglarmu təndə turuwatqan bəndə süpitidə yad etip turunglar**» — bu jekiləxnin mənisı bəlkim: (1) əzliringlar əjizlikqə wə jismani azablarəqə duq kəlgənlikinglar tüpəylidin muxularni yad etip turunglar; (2) yaki Əysa Məsihning teni boləqan jamaət əzasi süpitidə, həsdaxlık wə dərdədxlık kərsitinglar» degənnı bildürıdu.

■ **13:3** Mat. 25:36. □ **13:4 «ər-hotunlarning yatidoqan yeri daoşiz bolsun»** — baxqə birhil tərijimisi boluxi mumkin: «nikah hərdaim hərmatlik ix, ər-hotunluk orun daoşizdur» — bu tərijimə toqra bolsa, əsasiy mənisı ər-hotunluk, xundakla ər-hotunluk arisidiki muhəbbətlik jinisiy munasiwət Huda aldidə yahxi ixtur. □ **13:5 «Səndin əsla ayrılmaymən, seni əsla taxlimaymən»** — Təwrat, «Kan.» 31:6-8. ■ **13:5** Yar. 28:15; Mis. 23:8; Qan. 16:19; 31:6; 8; Yə. 1:5; 1Tar. 28:20; Pənd. 15:16; Fil. 4:11; 1Tim. 6:6, 8. □ **13:6 «Pərwərdigar mening Yardəmqimdur, heq qorkmaymən, kixilər meni nemə kılalisun?»** — «Zəb.» 27:1; 118:6. ■ **13:6** Zəb. 54:4; 56:4; 118:6-7. ■ **13:7** İbr. 13:17. □ **13:8 «Əysa Məsih tünügün, bügün wə əbədil'əbədgiqə özgərməydu!»** — muəllip, bu həkikətnı dəl xu yətkəqi qerındaxlarning etiqaadiniy jəwhiridur, deməqci boluxi mumkin. ■ **13:9** Yər. 29:8; Mat. 24:4; Yh. 6:27; Rim. 14:17; 16:17; Əf. 4:14; 5:6; Kol. 2:16; 2Tes. 2:2; 2Tim. 4:3; 1Yuha. 4:1.

□ **13:10 «Bizlərnin xundak bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə boləqanlarning uningdin yeyix həkukı yoktur»** — bu «qurbangah» Əysa Məsih insanlarning gunahı üqün mihlinip əltürülgən krestni kərsitidu. Muxu «qurbangahdin yeyix» bolsa uning qurbanlıqıdin qikqan, mənggüllük hayattiki hərtürülük rohiy mewilərdin bəhriman boluxtin ibarət bolıdu. □ **13:11 «Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloqan, kəni bax kahin tərıpidin əng muqəddəs jayəqə elip kırilgən qurbanlık haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioqə elip qikilip köydürülətti»** — «Law.» 16:27ni kərug. ■ **13:11** Mis. 29:14; Law. 4:21; 6:30; 16:27; Qel. 19:3.

Hudağa atax üqün, xəhər dərwazisining sirtida azab qekip öldi. □ ■

¹³ Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioğa qikip, Uning yenioğa berip, Uningoğa qaritiloğan həkərtətkə ortaq bərdaxlık berəyli. □ ¹⁴ Qünki yər yüzidə mənngü məwju turidioğan xəhirimiz yok, bəlki kəlgüsidiği xəhərgə intilməktimiz. ■ ¹⁵ Xunga, Məsih arkilik Hudağa qurbanlık süpitidə mədhıylirimizni tohtawsiz ataylı, yəni əz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılaylı. □ ■ ¹⁶ Əmdi həyr-sahawət kılıxni wə baringlardin ortaq təksimləxni untumanglar. Qünki Huda bundak qurbanlıqlardin hursən bolidu. ■

¹⁷ Yetəqiliringlaroğa itaət kılıp, ularoğa boysununglar. Qünki ular əz hizmitidin Hudağa hesab beridioğanlar bolup, həmixə jeninglardin həwər elixka oyoqak turidu. Ularning bu ixi kayoju-ələm bilən əməs (qünki undak bolsa silərgə heq payda yetküzülməydu) bəlki huxal-huramlik bilən elip berilsun. □ ■

¹⁸ Biz üqün dua kılıp turunglar; qünki wijdanimizning pak ikənlikigə, hər bir ixlarda toqra yolda mengixni halaydioğanlikimizogə kayil kılınduk.

¹⁹ Yeninglaroğa patrak kaytip berixim üqün, dua kılıxinglarni alahidə ötünimən. □

Dua

²⁰ Əmdi mənnggüllük əhdining keni bilən koy padisining katta padiqisi boloğan Rəbbimiz Əysani əlümdin tirildürgüqi, hatirjəmlikning Iğisi boloğan Huda □ ■ ²¹ Əysa Məsih arkilik silərgə Əzini hursən kildioğan

□ **13:12 «Xunga Əysamu Əz keni bilən həlkni paklap Hudağa atax üqün, xəhər dərwazisining sirtida azab qekip öldi»** — demisəkmü, Əysa Məsih əlidoğan jay (Golgota) Yerusalemining sepilining sirtida idi. Məsihning bu «sirtka qikirilip öltürülükxi» keyinki əgəxkənlərgə simwol boloğan bolup, Hudaning həlki Məsihning həmrahlıqıdin bəhriyəm boluxi üqün «xəhərnig sirtida», yəni əz yurti tərıpıdin qətkə kəkılıxiogə təyyar turuxi kerəklıknı kərsitidu. Məsihəgə əgəxkən Yəhüdiy həlk üqün təhimu xundak idi. 13-ayəttiki izahatlarni kəring. ■ **13:12** Yh. 19:17,18. □ **13:13 «Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioğa qikip, Uning yenioğa berip...»** — «qarargahning sirtioğa qikix» Məsihəgə əgəxkən Yəhüdiy həlkiqə nisbətən ibadəthanidiki qurbanlıqlardin, xundakla ularoğa baoflık əkidiliridin waz keqix bəkmü həkərtətkə ix idi. Huddi Əysa Məsih Yerusalemlə xəhər dərwazisining sirtida miħlanoğanda həkərtətkə qarimioğanogə ohxax, hətni okuwatqan Yəhüdiy kitabhanlarmu kona əkidiliridin waz keqixkə wə uning tüpəylidin uqraydioğan həkərtətkə qarimay, Əysa Məsihə yüzlinixi kerək idi.

«... Uning yenioğa berip, Uningoğa qaritiloğan həkərtətkə ortaq bərdaxlık berəyli» — Əysa Məsihəgə qaritiloğan qarxilik həm həkərtətlər bügüngə kədər Uningoğa wə Uningoğa təwə boləoğanlaroğa qaritilip kəlməktə. Qarangoçuluq bəribir nuroğa qarxi turidu, xunga Hudaning həlki həman bir tərəptin bolmisa baxka bir tərəptin ziyankəxlıkkə uqraydu. ■ **13:14** Fil. 3:20.

□ **13:15 «...əz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılaylı»** — «uning nami» muxu yərdə Məsihning namini kərsitidu. ■ **13:15** Hox. 14:3. ■ **13:16** Fil. 4:18. □ **13:17 «ularning bu ixi kayoju-ələm bilən əməs ... bəlki huxal-huramlik bilən elip berilsun»** — «ularning bu ixi»: (1) yetəqilərnig həwər elix hizmiti, yaki: (2) Hudağa hesab tapxurux, yaki: (3) bu ikkisini kərsitidu. Bizningqə u hesab tapxuruxini kərsitidu. ■ **13:17** Əz. 3:18; 33:8; Fil. 2:29; 1Tes. 5:12; 1Tim. 5:17. □ **13:19 «Yeninglaroğa patrak kaytip berixim üqün, dua kılıxinglarni alahidə ötünimən»** — «mening kaytip berixim üqün» degənlik bəlkim muəllıpnig türmidin azad kılınixini kərsitidu. □ **13:20 «mənggüllük əhdining keni bilən koy padisining katta padiqisi boloğan Rəbbimiz Əysani əlümdin tirildürgüqi»** — «mənggüllül əhdə» toqruqluk «koçumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. «Hatirjəmlikning Iğisi boləoğan Huda» grek tilida: «hatirjəmlikning Hudasi» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdəim hatirjəmlıktə turəoçüqi Hudadır. ■ **13:20** Yəx. 40:11; Əz. 34:23; Yh. 10:11; 1Pet. 5:4.

ixlarni kildurup, silærni hêrbir yahxi æmældæ takamullaxururup iradisining ijraqiliri qiløjay! Mæsihkæ æbædil'æbædgiçæ xan-xæræp boløjay! Amin!

□ ■

Ahirki söz

²² Silærdin ötünimænki, i kerindaxlirim, bu næsihæt sözümgæ eçir kœrmæy kulak saløjaysilær; silærgæ muxuñqilikla sözlærni yazdim, halas.

²³ Kerindiximiz Timotiyning zindandin koyup berilgænlikidin hæværdar boløjaysilær. Yekinda yenimøjæ kelip qalsa, mæn silærni yoklap barøjnimda u mæn bilæn billæ baridu.

²⁴ Barlik yetæqiliringlar wæ barlik mukæddæs bændilærgæ salam eytkaysilær. Italiyædin kælgænler silærgæ salam yollidi. ²⁵ Mehîr-xærkæt hæmminglarğa yar boløjay! Amin!

□ 13:21 «(Huda) ... Əysa Məsih arqılıq silərgə Özini hursən kildioğan ixlarni kildurup, silærni hêrbir yahxi æmældæ takamullaxururup iradisining ijraqiliri qiløjay!» — «takamullaxururux»ning baxqa tærjimisi: «ətraplıq tæminlæx». ■ 13:21 2Kor. 3:5; Fil. 2:13.

Yaqub

«Rosul Yaqub yazoqan məktup»

¹ Hudaning wə Rəbbimiz Əysa Məsihning kuli bolqan mənki Yaquptin tarkaq turuwatqan muhajir on ikki qəbiligə salam! □ ■

Etikad wə sinak

² I qerindaxlirim, hərqandak sinaklarqə duq kəlsənglar, buni zor huxallik dəp bilinglar. ■ ³ Qünki silərgə məlumki, bundak etikadینگلarning sinilixi silərdə səwr-qıdamlik xəkilləndüridu; ■ ⁴ səwr-qıdamlikning hisliti qəlbینگlarda turup xundak pixip yetilsunki, xuning bilən silər pixqan, mukəmməl wə kəm-kutisiz bolisilər. ⁵ Birak əgər aranglardiki birsi danalikka mohtaj bolsa, həmmigə sehiylik bilən beridiqan xundakla əyibliməydiqan Hudadin tilisun. Xuning bilən uningqə qoqum ata qilinidu. ■

⁶ Birak u heq delioqul bolmay ixəng bilən tilisun; qünki delioqul kixi huddi xamalda urulup uyan-buyan yəlpüngən dengiz dolqunioqə ohxaydu.

⁷ Undak kixi Rəbdin birər nərsigə eriximən, dəp heq hiyal qilmisun;

⁸ undaklar üjmə kəngül bolup, barlik yollirida tutami yoq adəmdur.

Namratlik wə baylik

⁹⁻¹⁰ Namrat bolqan qerindax əzining yukirioqə kətürülgənlikigə təntənə qilsun; bay bolqan qerindax bolsa, əzining təwən qilinoqanliqioqə təntənə qilsun, qünki u ot-qəpləning qeqəqliridək tozup ketidu. □ ¹¹ Quyax qikip kizioqanda, ot-qəplərni qurutidu, gülliri tozup ketidu-də, uning güzəlliki yokilidu; bay adəmlər huddi xuningqə ohxax, əz hələqilidikidə yokilidu. ■

Sinilix wə azdurulux

¹² Sinaklarqə səwrqanlik bilən bərdaxlik bərgən kixi nəqədər bəhtlik-hə! Qünki u sinaktin ötkəndin keyin, Huda Əzini səygenlərgə wədə qiloqan

□ **1:1** «Hudaning wə Rəbbimiz Əysa Məsihning kuli bolqan mənki Yaqub...» — Yaqub muxu seziliridə əzini «rosul» dəp atımaydu. Ləkin «qoxumqə səz-imizdə kərsitimizki, u həkikətən bir rosul, xunga uning uxbu hetini «rosulluk qoquk» bilən yeziloqan, dəp ixinimiz. Hət Yəhudiy bolqan etikadqilarqə yeziloqan, əlwəttə. «Tarkaq muhajir on ikki qəbilə» toquruluk «kixi səz-imizni kəring. «Kul» deqən uqum toquruluk «Təbirlər»imizni kəring. ■ **1:1** Ros. 8:1; 1Pet. 1:1. ■ **1:2** Mat. 5:11; Rim. 5:3; 1Pet. 1:6. ■ **1:3** Rim. 5:3; 1Pet. 1:7. ■ **1:5** Pənd. 2:3; Yər. 29:12; Mat. 7:7; 21:22; Mar. 11:24; Yh. 16:24; 1Yuhə. 3:22; 5:14. □ **1:9-10**

«**Namrat bolqan qerindax əzining yukirioqə kətürülgənlikigə təntənə qilsun**» — «əzining yukirioqə kətürülgənlik» — demək, birsi Məsihkə etikad baqlisila, məyli qanqilik namrat bolsun Hudaqə yeqin bolqan aliyjanab, intayin imtiyazlik orun həm munasiwəttin bəhrimən bolidu. «**bay bolqan qerindax bolsa, əzining təwən qilinoqanliqioqə təntənə qilsun, qünki u ot-qəpləning qeqəqliridək tozup ketidu**» — bay adam Əysa Məsih arqilik etikad baqlioqinida əzining barlik bayliqlirini Huda aldida heqnersə əməs dəp bilip, əzini təwən tutmisa, Hudaning padixahliqioqə kirəlməydu. «Bay adəmnin Hudaning padixahliqioqə kixi tegining yingnining kezidin etuxidinm təs» («Mat.» 19:24). ■ **1:11** Yəx. 40:6, 7; 1Kor. 7:31; Yaq. 4:14; 1Pet. 1:24; 1Yuhə. 2:17.

hayat tajoja muyəssər bolidu. □ ■ 13 Adəm azduruluxka duq kəlgəndə «Huda meni azduruwatidu» demisun. Qünki Huda yaman ixlar bilən azduruluxi mumkin əməs həm baxkılarni azdurmaydu. 14 Bəlki birsi azduruloqanda, öz həwəs-nəpsi kəzoqilip, ularning kəynigə kirgən bolidu; 15 andin həwəs-nəps hamilidar bolup gunahni tuqıdu; gunah əsüp yetilip, ölümgə elip baridu.

16 Xunga səyümlük kərindaxlırim, aldinip qalmanglar! 17 Barlık yüksək səhiylik wə hər bir mukəmməl iltipat yukiridin, yəni *asmandiki barlık* yorukluklarning Atisidin quxup kelidu; Uningda heqkandak əzgirix bolmaydu yaki Uningda «aylinix» bilən hasil bolıdıoqan kəlanggilərmu bolmaydu. □ ■ 18 U bizni *Əzi yaratqan barlık* məwjudatlarning iqidə Əzigə dəslep pixkan mewidək bolsun dəp, Əz iradisi boyiqə bizni həkikətning səz-kalamni arkilik tuqdurdi. □ ■

Anglax wə ijra kılıx

19 Xuning bilən, i səyümlük kərindaxlırim, hər adəm anglaxka tez təyyar tursun, səzləxkə aldirimisun, qəzəplinxkə aldirimisun. ■ 20 Qünki insan-ning qəzıpi Hudaning həkkanıyılıkını elip kəlməydu. □ 21 Xuning üqün, barlık iplaslıklarni wə kininglaroqə patmaywatqan rəzillikni taxlanglar; *kəlbınglarda* yiltiz tartkuzuloqan, silərnı kutkuzalaydıoqan səz-kalamni kəmtərlik-məminlik bilən qəbul kilinglar. □ ■

□ 1:12 «Huda Əzini səyğənlərgə wədə kıləoqan hayət tajoja muyəssər bolidu» — muxu yərdə grek tilida «Huda» pəkət «U» bilən ipadiliniidu. ■ 1:12 Ayup 5:17; Mat. 10:22; 19:28, 29; 2Tim. 4:8; 1Pet. 5:4; Wəh. 2:10. □ 1:17 «Barlık yüksək səhiylik wə hər bir mukəmməl iltipat yukiridin, yəni asmandiki barlık yorukluklarning Atisidin quxup kelidu; Uningda heqkandak əzgirix bolmaydu yaki Uningda «aylinix» bilən hasil bolıdıoqan kəlanggilərmu bolmaydu» — «pütkül yorukluklarning Atisi» degənlik ibarə bəlkim

həm Hudaning barlık kuyax-yultuzlarning Yaratquqisi həm xundakla pərixtilərnıng Yaratquqisi ikənlikni kərsitixi mumkin. Mukəddəs Kitabta pərixtilərnıng daim yultuzlar bilən munasiwiti bar ikənlikni kərsitilidu (məsilən, «Ayup» 38:7, «Zəb.» 147:4nı kərnıng). (1) Huda hərdaim bizdin yukirida turidu; (2) Huda hərdaim bizgə həm jismani yəni həm rohiy yorukluk beridu; (3) kuyax aylinixi yaki kayrilixi bilən kəlanggə hasil kılıdu. Əmmə Hudada kəlanggə yaki qarəngə quluk degən məwjut əməs; u heq «aylanmay», heq əzgərməy hərdaim quxtiki kuyaxtək dəl üstimizdə turup küqlük nurini wə iltipatlırini (17-ayət) üstimizgə səhiylik bilən qaqudu. ■ 1:17 Pənd. 2:6; Yəx. 14:27; 46:10; Mal. 3:6; Rim. 11:29; 1Kor. 4:7. □ 1:18 «U bizni Əzi yaratqan barlık məwjudatlarning iqidə Əzigə dəslep pixkan mewidək bolsun dəp,...» — «dəsləp pixkan mewə», əng burun elinoqan həsul bolsa, Hudaəqə alahitən atilattı. Demək, pütkül kainat Hudaəqə boysunidu wə təwə bolidu; lekin kainatning iqidə Məsihgə etiək baəqlıoquqılar «dəsləp pixkan mewə» süpitidə birinçi bolup Uningə bekinip təwə bolup, «həkiqiy, rohiy» səjdə kılıdu. «... Əz iradisi boyiqə bizni həkikətning səz-kalamni arkilik tuqdurdi» — muxu yərdə Hudaning bu «tuqduruxı» jismani hayət əməs, bəlki Mukəddəs Rohidin tuqduroqanlıkını, yəni rohiy hayətka, mənggüllük hayətka tuqdurup erixtürgənlikini kərsitidu. «Dəslep pixkan mewisi» yaki «tunji həsul mewisi» Hudaəqə alahidə atilattı («Yar.» 49:3, «Qəl.» 18:3, «Kən.» 18:1-4, «2Tar.» 31:5ni kərnıng). ■ 1:18 1Kor. 4:15; Gal. 4:19; 1Pet. 1:23. ■ 1:19 Pənd. 17:27; Top. 5:1. □ 1:20 «Qünki insanning qəzıpi Hudaning həkkanıyılıkını elip kəlməydu» — «Hudaning həkkanıyılık»: (1) Hudaning həkkanıy əlqimi; (2) Huda aldida adil yaki həkkanıy boləoqan ixlar; (3) Huda insanning etiəkdi üqün uningə ata kılıdıoqan həkkanıyılıkını kərsitidu. Bizningə «Hudaning həkkanıyılık» (3)ni kərsitidu; qünki Hudaning Əzi ata kıləoqan həkkanıyılıkni bolmisə, insanlar arisida hərəkəndə baxkə adillik yaki həkkanıyilik boluxi mumkin əməs. □ 1:21 «...silərnı kutkuzalaydıoqan səz-kalamni kəmtərlik-məminlik bilən qəbul kilinglar» — «silərnı» grek tilida «jeninglarnı». ■ 1:21 Rim. 13:12; Kol. 3:8.

²² Əmma öz-özünlarni aldap pəkət söz-kalamni angliouqilardın bol-manglar, bəlki uni ijra kılouqilardın bolunglar. ■ ²³⁻²⁴ Qünki birsi söz-kalamni anglap koyupla, uni ijra kılmissa, u huddi əynəktə özining əyni kiyapitigə qarap koyup, ketip kəlojan kixigə ohxaydu; qünki u öz turkiəja qarap bolup, qıkipla, xu haman özining kəndək ikənlikini untuydu.

□ ■ ²⁵ Lekin axu kixilərnı ərkinlikkə erixtüridojan mukəmməl kanunoja əstayidillik bilən dawamlıq qarap, untuəjaq angliouqi bolmay, bəlki uning iqidə yaxap ijra kılouqi boləjan kixi ixlirida bəhtlik kılınıdu. □ ■

²⁶ Birsi özini ihlasmən adəmmən dəp hesablıəjan, lekin tilini tizginlimigən bolsa, özini əzi aldaydu; bundək kixining ihlasmənliki bihudiliktur.

■ ²⁷ Huda'Atimizning nəziridiki pak wə daətsiz ihlasmənlik xuki, kiyinqilikta kəlojan yetim-yesir, tul hotunlarnı yoklap, ularəja əməhorluk kılıx wə özini bu dunyaning buləjixidin daətsiz saklaxtur. □

2

Həmmə adəmgə ohxax muamilə kılıx

¹ Kərindaxlırim, xan-xərəp İgisi boləjan Rəbbimiz Əysa Məsihning etiək yolını tutkanikənsilər, adəmmning taxki kiyapitigə qarap muamilə kılıdojanlardın bolmanglar. □ ■ ² Qünki sinagoginglarəja altun üzək takıəjan, esil kiyingən bir bay bilən təng jul-jul kiyingən bir kəmbəəjəl kirsə, □ ³ silər esil kiyingənni ətiwarlap «Tərgə qikiəp oltursıla!» desənglar, kəmbəəjəlgə, «U yərdə tur!» yaki «Ayaəq tərıpımdə oltur!» desənglar. □

⁴ əzara ayrımiqilik kıləjan wə insanlar üstidin yaman niyət həküm qikərouqilardın boləjan bolmamsilər?!

⁵ Kulək selinglar, i səyümlük kərindaxlırim — Huda bu dunyadiki kəmbəəjəllərnı etiəkadtə bay bolux həmdə ularni Əzini səygenlərgə

■ **1:22** Mat. 7:21; Luğa 11:28; Rim. 2:13; 1Yuha. 3:7. □ **1:23-24** «**Qünki birsi söz-kalamni anglap koyupla, uni ijra kılmissa, u huddi əynəktə özining əyni kiyapitigə qarap koyup, ketip kəlojan kixigə ohxaydu; qünki u öz turkiəja qarap bolup, qikipla, xu haman özining kəndək ikənlikini untuydu**» — bu adəmmning «əyni kiyapitigə qarax»i əzigə bəlkin yüzidə daə-nuksan boləjanlikini kərsətsə kerək — demək, Hudaning səzigə qarisa əz gunahını kəridu; lekin kənglini tezla baxka ixka bəlxı bilən gunahını untuydu. ■ **1:23-24** Luğa 6:47.

□ **1:25** «**axu kixilərnı ərkinlikkə erixtüridojan mukəmməl kanunoja əstayidillik bilən dawamlıq qarap...**» — «adəmi ərkinlikkə erixtüridojan kanun» grek tilidə «ərkinlikning kanuni». Demək, yengi əhdə, yani hux həwər. «Ərkinlik» — adəmi gunah wə əz gunahlık təbiiti, əlüm wə dozahtın azad kılıdojan ərkinlik, əlwəttə. ■ **1:25** Mat. 5:19. ■ **1:26** Zəb. 34:13; Yak. 3:6; 1Pet. 3:10. □ **1:27** «**Huda'atimizning nəziridiki pak wə daətsiz ihlasmənlik xuki, kiyinqilikta kəlojan yetim-yesir, tul hotunlarnı yoklap,...**» — grek tilidə muxu «yoklax» degən peilning əzi əməhorluk kılıx, insaning həlidin həwər elixni əz iqigə alidu. Xuning bilən bu səzni muxu yərdə həm «yoklax» həm «əməhorluk kılıx» dəp tərijimə kılduk. □ **2:1** «**xan-xərəp İgisi boləjan Rəbbimiz Əysa Məsih**» — «xan-xərəp İgisi boləjan» grek tilidə «Uluəlukning Əzi boləjan» yaki «(Hudaning) uluəlukning Əzi boləjan». Xan-xərəpning İgisining aldidə bolsək, bay-namratlık degəndək pərklərnıng əhmiyiti yok bolup ketidu. ■ **2:1** Law. 19:15; Kan. 16:19; Pənd. 24:23; Mat. 22:16. □ **2:2** «**... sinagoginglarəja altun üzək takıəjan, esil kiyingən bir bay bilən təng jul-jul kiyingən bir kəmbəəjəl kirsə,...**» — «Təbirlər»diki «sinagog» toərluk məzmunni kəruənglar. Muxu yərdə etiəkadi boləjan Yəhudıylarning məhsus yiqilix ibadət sorunlirini kərsitidu. □ **2:3** «**silər esil kiyingənni ətiwarlap «tərgə qikiəp oltursıla!» desənglar, kəmbəəjəlgə, «u yərdə tur!» yaki «ayaəq tərıpımdə oltur!» desənglar, ...**» — «ayaəq tərıpımdə» grek tilidə «təhtipərim tüwidə» bilən ipadilınıdu.

berixkə wədə kılōjan padixahlıkiōja mirashor boluxka talliojan əməsmu? **6** Birək silər kəmbəoqəllərni kəzge ilmidinglar! Baylar silərni əzgan wə sot-soraqlarōja səriğan əməsmu? **7** Üstünglərgə koyulojan axu mubarək namōja kupurluk kiliwatkanlar yanə xu baylar əməsmu? **8** Muqəddəs yazmılardiki «koxnangni əzüngni səygəndək səy» degən xahənə kanunōja həkikiy əməl kilsanglar, yahxi kılōjan bolisilər. **9** Ləkin kixilərgə ikki hil kəz bilən kərisanglar, gunah kılōjan bolisilər, Təwrat kanuni tərīpidin hilaplik kılōquqilar dəp bekitilisilər. **10** Qünki bir kixi pütün Təwrat kanunioja əməl kildim dəp turup, *hətta* uningdiki birlə əmrgə hilaplik kilsa, u pütün kanunōja hilaplik kılōquqi hesablinidu. **11** Qünki: «zina kılma» Degüqi həm «katillik kılma»mu degən. Xunga, zina kilmisanglarmu, ləkin katillik kılōjan bolsanglar, yanila *pütün* Təwrat kanunioja hilaplik kılōjan bilən barawər bolisilər. **12** Xunga səz-əməlliringlar adəmni ərkinlikkə erixtüridojan kanun aldida sorək kılınıdiojanlarning salahiyitigə uyōun bolsun. **13** Qünki baxkilarōja rəhım kılmiōjanlarning üstidin qikiridojan həküm rəhımsiz bolidu. Əmdi «rəhım kılıx» «həküm qikirix»ning üstidin oqəlibə kılıp

2:5 Mis. 20:6; 1Sam. 2:30; Pənd. 8:17; Mat. 5:3; Yh. 7:48; 1Kor. 1:26-29. **2:7** «Üstünglərgə koyulojan axu mubarək namōja kupurluk kiliwatkanlar yanə xu baylar əməsmu?» —

«üstünglərgə koyulojan axu mubarək nam»: — adəm əysa Məsihkə etiqad baqliōjan bolsa, Huda aldida Məsih əysaning nami xu kixining üstigə koyulojan bolidu. Demək, u Məsihgə mənəsup, Huda u kixini «Meningki», «Məsihning adimi» dəp Öz namini muxu kixining «üstigə koyu»tin bax tartmaydu. Təwrat, «2Tar.» 7:14, «Am.» 9:11-12, «Yəx.» 63:19, «Yər.» 14:9, 15:16, «Dan.» 9:19, «Ros.» 15:17ni kəring). **2:8** «Muqəddəs yazmılardiki «koxnangni əzüngni səygəndək səy» degən xahənə kanunōja həkikiy əməl kilsanglar...» — «xahənə kanun» degən bu intayin kizik ibarə toqurluk «koxumqə səz»imizni kəring. **2:8** Law. 19:18; Mat. 22:39; Mar. 12:31; Rim. 13:9; Gal. 5:14; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9. **2:9** «Ləkin kixilərgə ikki hil kəz bilən kərisanglar, gunah kılōjan bolisilər, Təwrat kanuni tərīpidin hilaplik kılōquqilar dəp bekitilisilər» — oqurmənlərgə xu ix ayanki, Yəhudiyə kəringdaxlar Təwrat kanunini yahxi bilgəqkə, ularning xu bilimdin təkəbburlixip ketix həwpı bardur. Ləkin rosul Yakup ularōja agahlandıriduki, Təwrat kanunioja əməl kılāy desəng, əmdi insanōja bolōjan muamilimigə karitilōjan əmrlər iqidə «koxnangni əzüngni səygəndək səy» degən əmr əng kəttik tələptur, «kixilərgə ikki hil kəz bilən kərax» xu əmrigə hilap. Pəqət «adəmni ərkinlikkə erixtürəngən kanun»ni, yanı «yengi əhdə»ni (1:25, 2:12-ayətlər) əziningki kılōjan kixi xu əmrgə əməl kılālaydu; axu kanunda (yengi əhdə, demək) təkəbburlixix degən ix kət'iy yoxtur. **2:10** «Qünki bir kixi pütün Təwrat kanunioja əməl kildim dəp turup, hətta uningdiki birlə əmrgə hilaplik kilsa, u pütün kanunōja hilaplik kılōquqi hesablinidu» — bu bayan bəlkim oqurmənlərgə həyrən kəlarlik ix bolidu. «Gal.» 3:10də mundək deyilidu — «Ləkin Təwrat kanunioja əməl kılāmiz dəp yürəngələr bolsa həmmisi lənətkə qalidu. Qünki muqəddəs yazmılarda mundək yezilōjan: «Təwrat kanunida yezilōjan həmmə əmrlərgə üzüksiz əməl kılmaywatkan hər bir kixi lənətkə qalidu». Qünki Hudaning insanlarōja bolōjan adil, muqəddəs təlipi insanlarning toluq pak-muqəddəs boluxidin ibarəttur. Hudaning təlipigə əməl kılaxida «100»tin təwən bolsa bolmaydu. Xunga, Huda bizni awwal qutkuzmisa uni heq hursən kılalmaymiz. **2:10** Kan. 27:26; Mat. 5:19; Gal. 3:10. **2:11** ««zina kılma» Degüqi həm «katillik kılma»mu degən...» — ««zina kılma» degüqi» Huda Əzi, əlwəttə. **2:11** Mis. 20:13,14; Kan. 5:17,18; Mat. 5:27. **2:12** «Xunga səz-əməlliringlar adəmni ərkinlikkə erixtüridojan kanun aldida sorək kılınıdiojanlarning salahiyitigə uyōun bolsun» — 1:25ni kəring. «Adəmni ərkinlikkə erixtüridojan kanun» — gəlak tilida «ərkinlikning kanuni». Demək, yengi əhdə, yanı hux həwər. «Ərkinlik» — adəmni gunah wə öz gunahlik təbiiti, əlüm wə dozahtin azad kılıdiojan ərkinlik, əlwəttə.

təntənə qilidu. □ ■

Etikađ wə əməliyəť

¹⁴ I kərindaxlirim! Birsı aqızıda, «Məndə etikađ bar» dəp turup, əmma *uningda munasip* əməlliri bolmısa, uning nemə paydisi? *Bundaq* etikađ uni kütquzalamdu? ■ ¹⁵⁻¹⁶ Əmdi əgər aka-uka yađı aqasıngıllardıń biri yalıngađ qalsa yađı kündilik yeməklıki kəm bolsa, silərdıń biri ularođa: «*Hudaşođa amanət, kiyimınglar pütün, korsıqinglar tok kılınođay!*» dəp koyupla, tenıning həjıtidıń qıkmısa, bunıng nemə paydisi? ■ ¹⁷ Xuningođa ohxax yalođuz etikađla bolup, *uningođa munasip* əməlliri bolmısa, *bundaq etikađ* ölük etikađtur. ¹⁸ Lekın bəzıbir adəmlər: «Səndə etikađ bar, məndə bolsa əməl bar» dəp *talıxıdu*. Lekın mən: «Əməlsız bolođan etikađıngnı manga kərsıtə kəni?!», «Mən etikađımnı əməllər bilən kərsıtımən» dəymən. □ ¹⁹ — Sən «Huda bir» dəp ixınısən — Barıkalla! Lekın hətta jinlarmu xuningođa ixınıdu, xundađla kərkup dır-dır tıtrəyduđu! □ ²⁰ Əy, kuruđ hiyal adəm! Əməlliri yođ etikađning ölük etikađ ikənlikini qađanmu bilərsən? □ ²¹ Atımız İbrahım əz oođlı İshaknı kurbangah üstıgə sunođanda əz əmili arkilik həkkanıy dəp jakarlanođan əməsmu? □ ■ ²² Əmdi xunı kəruwelıxka bolıduki, uning etikađı munasip əməllərnı kıldı wə etikađı əməllər arkilik mukəmməl kılındı. ²³ Mana bu ix *Təwrattiki*: «İbrahım Hudaşođa etikađ kıldı. Bu uning həkkanıylikı hesablandı» degən yazmını ispatlaydu, xundađla u «Hudanıng dostı» dəp

□ **2:13 «Qünki baxkılarođa rəhım kılmıođanlarning üstıdın qıkırıdođan həküm rəhımsız bolıdu. Əmdi «rəhım kılıx» «həküm qıkırıx»ning üstıdın ođalıb kılıp təntənə kılıdu» — ««rəhım kılıx» «həküm qıkırıx»ning üstıdın ođalıb kılıp təntənə kılıdu». Təwrat dəwrıdə «Kəzge kəz, qıxka qıx» degən kanun həküm sürətti. Bu adillik, əlwəttə. Bırək Təwrattiki adıl kanun boyıqə həmmimiz dozahka qıxiximiz kərək! Əmdi İnjil dəwri kəldı, Əysa Məsih Əzi bizning gunahlırimızın Əz üstıgə aldı; Huda xuning bilən bizgə rəhımdillik kərsıtix yolını aqđı. Xuning bilən «rəhımdillik» «həküm qıkırıx»ning üstıdın ođalıb kılıp təntənə kılıdu» wə biz Hudaşođa əgıxıp baxkılarođa rəhım kərsıtiximizgə toşra kelıdu. ■ **2:13** Mat. 6:15; 18:35; Mar. 11:25; Luđa 16:25. ■ **2:14** Mat. 7:26; Yađ. 1:23. ■ **2:15-16** Luđa 3:11; 1Yuha. 3:17.**

□ **2:18 «Lekin bəzıbir adəmlər: «Səndə etikađ bar, məndə bolsa əməl bar» dəp talıxıdu» — «Səndə etikađ bar, məndə bolsa əməl bar» degüqi bəlkim «Bəzilərdə etikađ bar, bəzilərdə əməllər bar. İkkilisi birlə wađıtta təng boluxı mumkin əməs» degəndək mənini kətsətməkqi boluxı mumkin. 18-ayəttiki qalođan səzlər wə 19-22-ayətlər bəlkim Yaqubning buningođa bolođan rəddiyyə jawabı bolalaydu. «Lekin mən: «Əməlsız bolođan etikađıngnı manga kərsıtə kəni?!» ... dəymən» — bu səz intayın kinayilik gəp, əlwəttə. Adəmnıng əməlliri yađı hərıkətliri bolmısa uningda nemə etikađ, nemə pozitsiyə yađı nemə pikir bar boluđanlikini bilix hərgiz mumkin əməs!**

□ **2:19 «— Sən «Huda bir» dəp ixınısən — Barıkalla! Lekın hətta jinlarmu xuningođa ixınıdu, xundađla kərkup dır-dır tıtrəyduđu!» — Yaqubning bu gəpi intayın kinayilik gəptur. Hətta jin-xəytanlarning «etikađı»dın əməl-hərıkətlər qıkıdu (ular dır-dır tıtrəydu!). Jin-xəytanlar Hudanıng məwjut ikənlikıgə, uning «bir boluđanlıkı»ođa ixınıdu, lekin uningođa etikađ kılmaydu (tayanmaydu), əlwəttə. □ **2:20 «əməlliri yođ etikađning ölük etikađ ikənlikı...» — bəzi kona kəqürmilərdə «əməlliri yođ etikađning əhmiyətsiz etikađ ikənlikı...» deyılıdu. «əməlliri yođ etikađning ölük etikađ ikənlikini qađanmu bilərsən?» — «qađanmu bilərsən?» degənnıng bəxka bırıhıl tərjımisı «buningođa ispat halamsən?». □ **2:21 «Atımız İbrahım əz oođlı İshaknı kurbangah üstıgə sunođanda...» — «Atımız İbrahım» — Yəhüdiy həlkıning əjdadı həmdə etikađ jəhəttə barlık etikađqılarning atısıdu. ■ **2:21** Yar. 22:10.******

ataldi. □ ■²⁴ Buningdin xuni kərələysilərki, insanlar etiqadi bilənla əməs, bəlkı əməlliri bilən həkəkaniy dəp jakarlinidu. □

²⁵ Muxuningoşa ohxax, pahixə ayal Rahab *Israil* qarlıoşuqilirini öz öyidə kütüp, ularni baxka yol bilən qaçuruwətkənlikı üqün, u ohxaxla ix-əmili bilən həkəkaniy dəp jakarlanoşan bolmamdu? □ ■²⁶ Tən roh bolmisa əlük boləndək, əməlliri yok etiqadmu əlüktur.

3

Tilni tizginliximiz kerək

¹ Kərindaxlirim, aranglardin kəp kixi təlim bərgüqi boliwalmanglar! Qünki silərgə məlumki, biz *təlim bərgüqilər* baxkılardin tehimu kəttik sorakka tartilimiz. ■ ² Qünki həmmimiz kəp ixlarda hatalixip putliximiz. *Həlbuki*, əgər birsi tilda hatalaxmisa, u kamalətkə yətkən, pütkül tenini tizginliyəligən adəm bolidu. ■ ³ Mana, biz atlarni özimizgə bekindurux üqün aqziəyə yügən salimiz; buning bilən pütkül tənlini *halioşan tərəpkə* buriyalaymiz. ⁴ Mana, kemilərgimu qaranglar; xunqilik yoşan bolsimu, yənə kelip dəhxətlik xamallar tərpidin urulup həydidilioşan bolsimu, lekin rolqi kəyergə ularni həydəy desə, u kiçikkinə bir rol arkilik uni halioşan tərəpkə buraydu. ⁵ Xuningoşa ohxax, gərgə til *tenimizning* kiçik bir əzasi bolsimu, lekin tolimu yoşan səzləydu. Kiçikkinə bir ot uqkunining qong ormanoşa ot tutaxuralaydioşanlikini oylap bekinglar! ■ ⁶ Til — dərwəkə bir ottur; u əzalirimiz arisidin orun elip kəbihlikkə toloşan bir aləm bolidu. U pütkül tənni buləşoşuqidur; u dozah otidin tutaxturulup, pütkül təbiətning qəkişə ot tutaxturidu! □ ⁷ Qünki hərtürlük haywanlar həm uqar-kanatlar, əmiligüqi haywanlar həm dengizdiki məhluklar insaniyət tərpidin kəndürülməktə həmdə kəndürülgənidi. ⁸ Əmma tilni həqkim kəndürəlməydu; u tinimsiz rəzil bir nərsə bolup, janəyə zamin bolidioşan zəhərgə toloşandur. ⁹ Biz tilimiz bilən Pərwərdigar Atimizəyə xanu-təxəkkür qayturimiz, wə yənə uning bilən Hudaning obrazida yaritiloşan insanlarni qarəşaymiz. ¹⁰ Demək, ohxax bir eşişdin həm təxəkkür-mubarək həm lənət-kəroşax qikişu. I kərindaxlirim, bundək bolmasliki kerək! ¹¹ Bir bulək ohxax bir kəşdin birlə waqıtta tatlik həm kirtək su qikişramdu? ¹² I kərindaxlirim, ənjür

□ 2:23 «**Mana bu ix Təwrattiki: «İbrahım Hudaşəyə etiqad kildi. Bu uning həkəkaniylikı hesablandı» degən yazmini ispatlaydu, xundakla u «Hudaning dostı» dəp ataldi** — Təwrat, «Yar.» 15:6 wə «2Tar.» 20:7, «Yəx.» 51:2, «Dan.» 3:35ni (LXX) wə «Yəx.» 41:8ni kəring. ■ 2:23 Yar. 15:6; Rim. 4:3; Gal. 3:6. □ 2:24 «**Buningdin xuni kərələysilərki, insanlar etiqadi bilənla əməs, bəlkı əməlliri bilən həkəkaniy dəp jakarlinidu**» — rosul Pawlus «insanlar etiqad bilən həkəkaniy dəp jakarlinidu» daydu (məsilən, «Rim.» 3:28, «Gal.» 2:16, 3:24ni kəring). Rosul Yakupning sezi Pawlusning seziğə heç zit əməs, bəlkı adəmning etiqadişəyə munasip ix-hərikiti yaqi əməlliri bolmisa, bundək etiqad həkəkişiy etiqad hesablanmaydu, bəlkı «əlük etiqad» (2:17, 20, 26) hesablinixi kerək, dəp təkitleydu. □ 2:25 «**... pahixə ayal Rahab Israil qarlıoşuqilirini öz öyidə kütüp, ularni baxka yol bilən qaçuruwətkənlikı üqün, u ohxaxla ix-əmili bilən həkəkaniy dəp jakarlanəşan bolmamdu?**» — bu wəkə «Yəxua» 2-babta hatiriləngən. «İbr.» 11:31nimu kəring. ■ 2:25 Yə. 2:1; 6:23; İbr. 11:31. ■ 3:1 Mat. 7:1; 23:8; Luka 6:37. ■ 3:2 Zəb. 34:13; Yaş. 1:26. ■ 3:5 Pənd. 12:18; 15:2. □ 3:6 «... u dozah otidin tutaxturulup, pütkül təbiətning qəkişə ot tutaxturidu!» — «pütkül təbiət» degəning baxka birhil tərijimisi: «barlik insaniy dunya».

dərihi zəytnung mewisini bərməydu, yaki üzüm teli ənjürning mewisini berələmdu? Həm tuzluk *bulak* tatlık sunimu qıqıralmaydu.

Ərxin kəlgən həkikiy danalığ

¹³ Aranglarda kim dana wə pəmlık? Pəzilətlik yürux-turuxidin u danalıqqa has boləqan məmin-kəmtərlik bilən əməllirini kərsətsun! ■

¹⁴ Ləkin əgər kəlbınglarda aqqıq həsəthorluk wə jedəl-majira bolsa, əmdi yaləqan səzlər bilən həkikətəni yoxkə qıqarmanglar, mahtanmanglar. □ ■

¹⁵ Bundaq «danalığ» ərxin əməs, bəlki dunyaəqə, insan təbiiyitigə has bolup, jin-xəytandin kəlgəndur. □ ■ ¹⁶ Qünki həsəthorluk wə jedəl-majira boləqanla yərdə kəlayiməqnilik wə hərhil rəzilliklər bolıdu.

■ ¹⁷ Ləkin ərxin kəlgən danalığ bolsa, u aldi bilən paktur, u yənə tınlıqərwər, hux peil, baxkılarning pikrigə kulıqı oquq, rəhimdil bolup, yahxi mewilər bilən toləqan, uningda tərəpbazlık yaki sahtipəzlik yoxtur.

□ ¹⁸ Həkkaniylik urukliri tınlıqərwərlər arisida qeqilip, tınlıq iqidə mewə berıdu. □

4

Bu dunyani dost tutmaslık

¹ Aranglardiki urux wə majiralar nədin kelip qıqıdu? Bu dəl tən əzaliringlar iqidə jəng kiliwatqan arzu-həwəsliringlardın əməsmu? ■

² Silər arzu-həwəs kilisilər, ləkin arzu-həwəsliringlarəqə erixməysilər; adəm olturısilər, həsət kilisilər, ləkin erixəlməysilər; jedəl-majira qıqırıp jəng kilisilər. Erixməysilər, qünki tiliməysilər. ³ Tilisənglarmu erixəlməysilər, qünki öz arzu-həwəsliringlarnı kəndurux üqün rəzil niyətlər bilən tiləysilər. ■ ⁴ Əy zinahorlar! Bu dunya bilən dostlixixning əməliyəttə Huda bilən düxmənlixix ikənlikini bilməmtinglar? Kimdikim

■ **3:13** Əf. 5:8. □ **3:14** «ləkin əgər kəlbınglarda aqqıq həsəthorluk wə jedəl-majira bolsa, əmdi yaləqan səzlər bilən həkikətəni yoxkə qıqarmanglar, mahtanmanglar» — «mahtanmanglar» degənlikning mənisı bolsa: ««məndə danalığ bar» demənglar». ■ **3:14** Rim. 13:13. □ **3:15** «Bundaq «danalığ» ərxin əməs...» — grek tilida «bundaq «danalığ» yuqıridin əməs». «bəlki dunyaəqə ... has bolup...» — grek tilida «yəz-zəminəqə ... has bolup» deyilıdu. «bundaq «danalığ» ərxin əməs, bəlki dunyaəqə, insan təbiiyitigə has bolup, jin-xəytandin kəlgəndur» — «dunya» yaki «bu dunya» bolsa, Təwrat-injil boyıqə, Hudaəqə kərxi qıqkən, Xəytan tərıpidin baxquruloqan pütkül bir sistemini kərsitıdu (4-babni kəring). «İnsan təbiiyitigə has» grek tilida «janlık» degən səz bilən ipadilınıdu. Muxu yərdiki grek tilidiki «jan» insan xəhsining üq kısımi (roh, jan, tən)ning birini kərsitıdu. Hudaəqə tayanmıəqəqə, gunaqkar insanlarning əzlrining «jenidin qıqkən» əqil-parasətliri wə oy-pikirliri Hudaning Rohıdin qıqkən bolmıəqəqə, hərgiz Hudaning kənglidikidək bolmaydu («Rimliklarəqə»diki «kırıx səz»imizni kəring. ■ **3:15** 1Kor. 2:6, 7. ■ **3:16** 1Kor. 3:3; Gal. 5:20. □ **3:17** «ləkin ərxin kəlgən danalığ bolsa,...» — grek tilida «ləkin yuqıridin kəlgən danalığ bolsa...». □ **3:18**

«həkkaniylik urukliri tınlıqərwərlər arisida qeqilip, tınlıq iqidə mewə berıdu» — «həkkaniylik urukliri» degənlik adəmning həyatıda pəyda boləqan yaki əsıdioqan həkkaniylikni kərsitıdu. ■ **4:1** Rim. 7:23; 1Pet. 2:11. ■ **4:3** Mat. 20:22; Rim. 8:26.

bu dunyani dost tutmaqchi bolsa, özini Hudaning düxmını kılıdu. ■ □ ⁵ Mukəddəs yazmilarda: «Huda kəlbimizgə makan kılduroğan Roh naqar arzu-həwəslərni kılamdu?» degən söz silərqə bikar deyilgənmu? ■ □ ⁶ Ləkin Huda bərgən mehır-xəpkət buningdin üstün turidu. Xuning tüpəylidin mukəddəs yazmilarda: «Huda təkəbburlarə qaxxidur, ləkin məmın-kəmtərlərgə xəpkət kılıdu» dəp yeziloğandır. ■ □ ⁷ Xuning üqün, Hudaəja boysununglar. Xəytanəja qarxi turunglar; *xundak kılsanglar* u silərdin kaqidu. ■ □ ⁸ Hudaəja yekınlixinglar, Hudamu silərgə yekınlixidu. Əy gunahkarlar, *gunahın* kolunglarnı yuyunglar; əy üjmə kəngüllər, kəblinglarnı pak kılinglar. ■ □ ⁹ *Gunahlıringlarə* qayoıu həsərat qeqinglar, həza tutup yioqlanglar, külkənglarnı matəmğə, huxal-kıqinglarnı qayoıuəja aylandurunglar. ■ □ ¹⁰ Rəbning aldida əzünglarnı təwən tutunglar wə xundak kıləanda U silərnı üstün kılıdu. ■

Kerindaxlar üstidin həküm kılaslik

¹¹ I kerindaxlar, bir-biringlarnı səkmənglar. Kimdikim kerindixını səksə yaki uning üstidin həküm kılsa, Təwrat kanuninimu səkkən wə uning üstidin həküm kıləğan bolıdu. Xundak kılıp kanun üstidin *toıqra-natoıqra dəp* həküm kılsang, kanunəja əməl kıləuqı əməs, bəlki əzüngni *uning üstidin* həküm kıləuqı kılıwaləğan bolısən. □ ¹² Kətquzuxka wə həlak kılıxka kadir boləğan, kanun Tüzgüci wə həküm Kıləuqı pəkət birdur! Xundak ikən, sən baxkılar üstidin həküm kıləudək zadi kimsən?

□ **4:4 «Əy zinahorlar! Bu dünya bilən dostlixning əməliyətə Huda bilən düxmənlixik ikənlikini bilmətinglar?»** — muxu yərdiki «zinahorlar» xübhısızki, kəqmə mənıdə yaki bəlkim əyni mənıdə boluxi mumkin. Kəqmə mənıdə «Hudaəja wapasızlar» degənnı bildürıdu. Bu söz baxka ıxlar (pul, baylık həkuk, mənəp, hərhil həwəslər)ni Hudaning orniəja qoyəjanlıkni kərsıtidu. Bu həkıkıyı butpərəsliktur; bu Huda aldida zinahorlukka ohxax bolıdu. ■ **4:4** Yh. 15:9; Gal. 1:10; 1Yuha. 2:15. □ **4:5 «Huda kəlbimizgə makan kılduroğan Roh...»** — Əz Mukəddəs Rohını kərsıtidu. Grek tilıda «U kəlbimizgə makan kılduroğan Roh...». **«Mukəddəs yazmilarda: «Huda kəlbimizgə makan kılduroğan Roh naqar arzu-həwəslərni kılamdu?» degən söz silərqə bikar deyilgənmu?»** — bu səznıng əzi Təwratın biwasıtə tepilmaydu, bəlkim rosul Yaqupning Təwratıtkı kəp ayətlirıning mujəssəmləxtürülgini boluxi mumkin. Baxka bir hil tərjımisi: «Huda kəlbimizgə saləjan (mukəddəs) Roh bızning Hudaəjıla sadəkətmən boluximizni kattık arzu kılıdu». ■ **4:5** Qel. 11:29. □ **4:6 «Ləkin Huda bərgən mehır-xəpkət buningdin üstün turıdu»** — bu səznıng mənisi bəlkim «bu yaman arzu-həwəslirımız, nəps-tamahorlukimiz üstidin əjəlibə kılıx üqün, Huda bizgə kəp küq-küdrət berıdu» degənlik boluxi mumkin. **«Huda təkəbburlarə qaxxidur, ləkin məmın-kəmtərlərgə xəpkət kılıdu»** — «Pənd.» 3:34. ■ **4:6** Pənd. 3:34; 1Pet. 5:5. ■ **4:7** Əf. 4:27; 1Pet. 5:9. □ **4:8 «Əy gunahkarlar, gunahın kolunglarnı yuyunglar; əy üjmə kəngüllər, kəblinglarnı pak kılinglar»** — bu «üjmə kəngüllər» bəlkim Huda bilən wə bu dünya bilən təng dost bolaylı degüqılərnı kərsıtidu. ■ **4:9** Mat. 5:4. ■ **4:10** Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luکا 14:11; 18:14; 1Pet. 5:6. □ **4:11 «Kımdikim kerindixını səksə yaki uning üstidin həküm kıləğan kılə, Təwrat kanuninimu səkkən wə uning üstidin həküm kıləğan bolıdu...»** — «Təwrat kanuninimu səkkən ... bolıdu» — muxu yərdə rosul Yaqupning kəzdə tutқан «Təwrat kanuni» bolsa yukırıda tiləja aləjan uningdikı «koxnangni əzüngni səyğəndək səygin» degən əmr boluxi kerək. Bu səzlər bəzıdə «Təwrat kanunıning jəwhiri» deyılıdu. **«Xundak kılıp kanun üstidin toıqra-natoıqra dəp həküm kılsang, kanunəja əməl kıləuqı əməs, bəlki əzüngni uning üstidin həküm kıləuqı kılıwaləğan bolısən»** — insanning bəhtlik nesıwisi Hudaning səzi üstidin («toıqra, natoıqra!» dəp) həküm qıkırıx əməs, bəlki uni iman bilən kəbul kılıp itaət kılıxta tepılıdu, əlwəttə!

Özüngni Huda demə!

¹³ Həy, «Bügün yaki ətə palani-püküni xəhərgə barimiz, u yərdə bir yil turup, tijarət kılıp pəyda tapımız» degüqilər buningə qulak selinglar! ■ ¹⁴ Əy ətə nemə bolidioqanliqini bilməydioqanlar, hayatinglar nemigə ohxaydu? U huddi oqil-pal pəyda bolup yoxap ketidioqan bir parqə tuman, halas. □ ■ ¹⁵ Buning ornioqə, «Rəb buyrusa, hayat bolsaq, uni kilimiz, buni kilimiz» deyixinglar kerək. ■ ¹⁶ Lekin əmdi silər hazır undaq yooqan gəpliringlar bilən mahtinisilər. Bundak mahtinixlarning həmmisi rəzil ixtur. ¹⁷ Xuningdək kimdikim məlum yaxxi ixni kilişkə tegixlik dəp bilip turup kilmioqan bolsa, gunah kילוqan bolidu. ■

5

Baylarni agahlandurux

¹ Əy baylar, kulak selinglar! Bexinglarə quxidioqan külpətlər üçün dad-pəryad kətürüp yioqlanglar. ■ ² Bayliqinglar qirip kətti, kiyim-keqikinglarni küyə yəp kətti, ³ altun-kümüxliringlarni bolsa dat basti, bu dat *kiyaməttə* özünglarə qarxi guwahlik berip, gəxünglarni otta köydürülgəndək yəwetidu. Silərnin bayliqlarni toplixinglar ahirki künlərdə boldi! □ ■ ⁴ Mana, etizliqinglarda ixləp həsul yioqanlarə hiyanət kiliş ix həkիրini bərməy kəldinglar. Bu tutuwelinioqan hək üstünglardin pəryad kətürməktə, xuningdək ormiqilarning nalə-pəryadliri samawī koxunlarning Sərdari bolioqan Pərwərdigarning kulioqə yətti. ■ ⁵ Silər bu dunyada həxəmətqilik wə əyx-ixrət iqidə yaxap keliwatisilər. *Koylar boquzlx küniğə təyyarlanioqandək, silərnu boquzlinix küniğə özünglarni bordap keliwatisilər.* □ ■

■ **4:13** Luqa 12:18. □ **4:14** «U huddi oqil-pal pəyda bolup yoxap ketidioqan bir parqə tuman, halas» — «bir parqə tuman» yaki «bir parqə is-tütək». ■ **4:14** Yəx. 40:6; 1Kor. 7:31; Yaq. 1:10; 1Pet. 1:24; 1Yuhə. 2:17. ■ **4:15** Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; İbr. 6:3.

■ **4:17** Luqa 12:47. ■ **5:1** Pənd. 11:28; Am. 6:1; Luqa 6:24; 1Tim. 6:9. □ **5:3** «altun-kümüxliringlarni bolsa dat basti» — rusul Yaqub bu ayətlərdə baylarning bəxioqə kəlgüsüdə quxidioqan jazani allıkaqan yüz bərgəndək tərdə kərsitidu. «**Silərnin bayliqlarni toplixinglar ahirki künlərdə boldi!**» — baxqə bir tərijimi: «Qünki silər bu ahir zamanda baylik toplax bilənla bolup ketiwatisilər!». Qandaqla bolmisun, ularning bayliqliri «ahirki künlərdə» toplanoqan bolup, ular bulardin anqə uzun həzur alalmaydu. ■ **5:3** Mat. 6:19; Rim. 2:5. ■ **5:4** Law. 19:13; Qan. 24:14. □ **5:5** «**Silər bu dunyada həxəmətqilik wə əyx-ixrət iqidə yaxap keliwatisilər**» — «bu dunyada» grek tilida «yər yüzidə». Demək, bəhixtə undaq rəhətlik hayattin bəhřimən bolmaysilər. «**Koylar boquzlx küniğə təyyarlanioqandək, silərnu boquzlinix küniğə özünglarni bordap keliwatisilər**» — «özünglarni bordap keliwatisilər» grek tilida «yürəkliringlarni bordap keliwatisilər». Bu üç bislik söz bolup: (1) özünglar intayin həxəmətlik, əyx-ixrətlik turmux ötküzdunglar; (2) kənglünglarni tax kıldinglar (məsilən, «Yəx.» 10:6 wə 63:17ni kərüng); (3) (kinayilik mənida) «boquzlx küni» (kiyamət küni)ğə özünglarni «bordap» yaxxi təyyarlıdinglar. ■ **5:5** Ayup 21:13; Luqa 16:19,25.

6 Silər həkkaney bolocuqini gunahka məhkum kılıp, öltürüp kəldinglar; u silərgə qarxilik kərsətməydu. □

Səwr-takət wə dua

7-8 Xunga, kərindaxlar, Rəbning qayta kelidoqan küniqığə səwr-takət kılıp turunglar. Mana, dehqan kixi yərning esil mewisini kütidu; yər dəsləpki wə keyinki yamoqurlarəya muyəssər bolocuqə uni intizarlik bilən səwr-takət iqidə kütidu. Silərmu səwr-takət kılıp qəlbinglarni mustəhkəm kilinglar. Qünki Rəbning qayta kelixi yeqinlap qaldı. □

9 Kərindaxlar, özünqlar sorakka tartılmasliqlinglar ügün bir-biringlardin aqrinmanglar; mana, Sorak Kiloquqi ixik aldidə turidu.

10 Pərwərdigarning namida səzligən burunkı pəyoqəmbərlərləning qandak azab-okubət tartқанliki, xundakla səwr-takət kılolanlikini ülgə kilinglar.

11 Biz mana muxundak *səwr-takət bilən* bərdaxlik bərgənərləni bəhtlik dəp həsəbləyimiz. Ayupning azab-okubətkə qandak səwr-takət bilən bərdaxlik bərgənlikini angliqansilər wə Pərwərdigarning uningəya ahirki kıləqini, xundakla «Pərwərdigarning iq-baqrı xəpəkət wə rəhimdillik bilən toloqan»likini kərgənsilər. □ ■

12 Əmdi i kərindaxlırim, əng muhimi, kəsəm kılmanglar — nə asman nə zemin nə heqkandak baxka nərsilərning nami bilən kəsəm kıləquqi bolmanglar, bəki «bolidu» desənglar həkikiy «bolidu» bolsun, «yak» desənglar həkikiy «yak» bolsun. Xundak kıləqanda, *Hudaning* jazasioqə qüxməysilər. ■

Dua toqruluk

□ 5:6 «Silər həkkaney bolocuqini gunahka məhkum kılıp, öltürüp kəldinglar; u silərgə qarxilik kərsətməydu» — «həkkaney bolocuqi» (1) Məsihi yəki (2) həkkaney adəmlərləni kərsitidu. Bizningqə həkkaney adəmlərləni kərsitidu, qünki grek tilida «öltürüx» degən peil kəp qetimlik öltürüxlərləni kərsitixi mumkin. Əmdi nemixka «həkkaney bolocuqılar» əməs, bəki «həkkaney bolocuqi» dəydu? Bizningqə rosul Yaqub Məsih əysaning Öz məmin bəndiliridə turuwatқанliqini, ular bilən bir boləlanlikini təkittəxni halaydu («Pənd.» 14:31, 17:5 wə «Ros.» 9:4ni kəring). Rosul Yaqub xu qəqlarda «həkkaney Yaqub» dəp atıllattı wə keyin Yerusalemdikilər tərpidin öltürüwetildi (miladiy 60-yıllarda). «U silərgə qarxilik kərsətməydu» degən bayan bəkim Hudaning məmin bəndilirining harakterini həmdə ularning ajiz-anıy ıkanlikini kərsitiximu mumkin. □

5:7-8 «dehqan kixi yərning esil mewisini kütidu; yər dəsləpki wə keyinki yamoqurlarəya muyəssər bolocuqə uni intizarlik bilən səwr-takət iqidə kütidu» — «dəsləpki yamoqurlar» İsraildə 10- yəki 11-ayda yeqip, yərni yumxaq kılıp həydəxkə təyyarlaydu, andin qeqiləlan uruqlarni ündürüxkə türtkə bolidu. «Keyinki yamoqurlar» bolsa 3- yəki 4-ayda yeqip, ətiyazlık ziraətlərləni pixurux rolını oynaydu. Xunga hər bir dehqan «keyinki yamoqur»əya təxnadur, ular uni bək qədirləydu. «... Silərmu səwr-takət kılıp qəlbinglarni mustəhkəm kilinglar. Qünki Rəbning qayta kelixi yeqinlap qaldı» — bu 7-8-ayətlər üstidə «qoxumqə sez»imizdə tohtilimiz. □

5:11 «Ayupning azab-okubətkə qandak səwr-takət bilən bərdaxlik bərgənlikini angliqansilər wə Pərwərdigarning uningəya ahirki kıləqini... kərgənsilər» — «Pərwərdigarning uningəya ahirki kıləqini» demək, Hudaning ahiridə Ayupning həyatini qandak bərikətləp, yaxhi orunlaxturəlanliki. «Pərwərdigarning iq-baqrı xəpəkət wə rəhimdillik bilən toloqan» — bu səzlər «Mis.» 34:6, «Nəh.» 9:17, «Zəb.» 86:15, 102:13, «Yo.» 2:13də hilmuhil xəkildə kərilidu. ■ 5:11 Qel. 14:18; Ayup 1:21 ,22; 42:10-17; Zəb. 103:8-9; Mat. 5:11. ■ 5:12 Mat. 5:34; 2Kor. 1:17, 18.

¹³ Aranglarda azab tartquçi kixi barmu? U dua kılsun. Huxal yürüwatkanlar barmu? U küy-mædhıyæ nahxilirini eytsun. □ ■

¹⁴ Aranglarda aqrık-silaklar barmu? Ular jamaætning aqsakallirini qakirtip kælsun; ular Ræbning namida uning *bexioqa* may sürüp mæsih kılip dua kılsun. □ ■ ¹⁵ Xundak kılip iman-ixæng bilæn kılinoqan dua bimarni saqaytidu, Ræb uni ornidin turøjuzidu. Əgær bimar gunahlarını kıloqan bolsa, bular kæqürüm kılinidu. ¹⁶ Xuning üqün ötküzgæn gunahlırlarını bir-biringlaroqa ikrar kılinglar wæ xıpalık tepixinglar üqün bir-biringlaroqa dua kılinglar. Hækkaniy adæmning duasi zor küq wæ qong ünümgæ igidur. ¹⁷ İlyas pøjotæbærmu bizgæ ohxaxla insaniy tæbiætlik idi. U yamoqur yaoqmısun dæp ihlas bilæn dua kıldi; nætijidæ, zeminoqa üq yil altæ ay heq yamoqur yaoqmıdi. □ ■ ¹⁸ Andin u yænæ dua kıldi wæ yamoqur kayta yaoqdi, yærmu hosul-mewisini yænæ bærdi. ■

¹⁹ Kerindaxlırim, aranglarda birsi hækiqætтин qætningæn bolsa, wæ yænæ birsi uni *hækiqætke* kaytursa, ■ ²⁰ Muxundak kixi xuni bilsunki, gunahkar kixini azoqan yolidin kayturup ækælgüqi xu kixining jeningin ölümdin kutuluxioqa wæ nuroqun gunahlarıning yepip koyulixioqa sæwæbqi bolidu. □ ■

□ **5:13 «Aranglarda azab tartquçi kixi barmu? U dua kılsun. Huxal yürüwatkanlar barmu? U küy-mædhıyæ nahxilirini eytsun»** — bu sez bækim jamaætning ibadæt sorunlıridiki æhwali kæzdæ tutidu. Demæk, jamaæt sorunlırida kerindaxlarıning hæm yioqlax hæm huxal bolux ærkinliki boluxioqa toqra kelidu. Emma bu sæzlær kerindaxlar yaloquz qaloqanda ohxaxla inawætlik bolidu, ælwættæ! Keyin u aqrık kerindaxning æhwali toqıruluk sæzlaydu. ■ **5:13** Əf. 5:19; Kol. 3:16. □ **5:14 «Aranglarda aqrık-silaklar barmu? Ular jamaætning aqsakallirini qakirtip kælsun; ular Ræbning namida uning bexioqa may sürüp mæsih kılip dua kılsun»** — «mæsih kılix» toqıruluk «Tæbirlær»diki izahatimizni kærung. Muxu yærdæ may heqkandak dorining rolida æmæs, bækı aqsakallarıning qollirini bimarning bexioqa tægküzüxi bilæn ularning bimar bilæn birliktæ ikænlikini ipadilæx üqün hæmdæ uninoqæ Muqæddæs Rohning kesælni saqaytix kudritini æsilitix üqün bolidu. ■ **5:14** Mar. 6:13. □ **5:17 «İlyas pøjotæbærmu bizgæ ohxaxla insaniy tæbiætlik idi»** — «insaniy tæbiætlik» dægæn ibaræ muxu yærdæ adæmning hæssiyat, huxallık wæ kayoqlirini kærstitidu. ■ **5:17** 1Pad. 17:1; Luqa 4:25. ■ **5:18** 1Pad. 18:45. ■ **5:19** Mat. 18:15; Gal. 6:1-2 □ **5:20 «Muxundak kixi xuni bilsunki, gunahkar kixini azoqan yolidin kayturup ækælgüqi xu kixining jeningin ölümdin kutuluxioqa wæ nuroqun gunahlarıning yepip koyuluxioqa sæwæbqi bolidu»** — «ölümdin kutulux» dægæn ibaræ «mænggülik ölüm» (dozah) yaki bu dunyadin ketixini kærsitæmdu? Bizningqæ rosul bu gunahkarning «**jeningin** kutuluxi»ni tækıtligæqkæ, mænggülik ölümni kærsetsæ keræk. Əgær «ölüm» bu dunyadin ketix bolsa «1Yuh.» 5:16-17dæ yaki «Ros.» 5-babta hatirilængændæk Hudaning eoqr gunahka patkan etiqaqılarning bexioqa qüxüridoqan jazasini kærstitidu. «Nuroqun gunahlarıning yepip koyuluxi» — bækim (1) bu gunahkar kixining gunahlırlarıning kæqürüm kılinixini wæ (2) u kixining baxkılar aldida uyatka qalmaslıqını wæ (3) u kixining gunahınıning baxkılarınımu gunahka putlaxturup koyuxining aldini elixini kærstitixi mumkin. ■ **5:20** Pænd. 10:12; 11:30; 1Pet. 4:8.

Petrus «1»

«Rosul Petrus yazoqan birinqi məktup»

¹ Əysa Məsihning rosuli bolqan mənki Petrustin Pontus, Galatiya, Kapadokiya, Asiya və Bitiniyə ölkiliridə tarqak yaxawatqan musapir bəndilərgə salam. □ ■ ² Silər Huda'Atining aldın bilgini boyıqə tallınıp, Roh tərpidin pak-muqəddəs kilinginglar. Buningdin məxsət, silərninğ Əysa Məsihning itaitidə boluxunglar və qenining üstünglarqə sepilixi üqündur. Mehir-xəpəket və hatirjəmlik silərgə həssiləp ata kilingoqay! □ ■

Hayatlik ümidi

³ Əzining zor rəhimdilliki bilən, Əysa Məsihning ölümündin tirilixi arkilik bizni yengidin tuqdurup, əlməs ümidkə nesiwə kılqan Rəbbimiz Əysa Məsihning Huda'Atisioqə mubarək-mədhiyələr okuloqay! ■ ⁴ Demək, silər üqün qiriməs, daşsız və solmas miras ərxlərdə saklanmaqta. ■ ⁵ Ahir zamanda axkariliniqxə təyyarlanqan nijat üqün, silər etiқadinglar bilən Hudaning kudriti arkilik koşqaldmaktisilər. ⁶ Silər bu *nijattin* zor xadlin-isilər — gərqə hazır zərür tepiloqanda silərninğ hərhil sinaklar tüpəylidin kışka waқit azab-oқubət qekixinglarqə toşqra kəlsimu. ■ ⁷ Altun haman yokilip ketidoqan nərsə bolsimu, sapliki ot bilən sinilidu. Xuningqə ohxax altundin tolimu kımmətlik bolqan etiқadinglar sinilip ispatlinidu. Buning

□ **1:1** «Əysa Məsihning rosuli bolqan mənki Petrustin Pontus, Galatiya, Kapadokiya, Asiya və Bitiniyə ölkiliridə tarqak yaxawatqan musapir bəndilərgə salam» — «tarqak musapirlar» toşquluk «Yaқup»tiki «kirix səz»imizni kəruң. «Tarqak musapirlar» — Asuriyəning və keyinki Babil imperiyəsindən baxlap, İsrailning on ikki kəbilisi dunyaning hərkəysi bulung-puқqaklırioqə tarqilip kətkənidi. Pələstinqə qayıp kəlməy, qət yərlərdə qalqan Yəhudiylar «tarqak musapirlar» (grek tilidə «diaspora») dəp atilatti. Lekin muxu yərdə «tarqak yaxawatqan musapir bəndilər» kəqmə mənidi ixlitilidu, xundaqla həttə tiləqə elinqan jaylarda turuwatqan bərlit etiқadqılarni kərsitidu, dəp qaraymız (2:10ni kəruң). «Tarqak yaxawatqan musapir bəndilər» bizningqə: (1) etiқadqılar bu dunyada həkikətən musapir salahiyitidə yaxaydu. Ular yurtimiz muxu yərdə əməs, jənnəttə bolidu, dəp bilidu; (2) etiқadqılar yar yüzidiki yurtlarning kəpinqisidə kəp sanliқni təxkil kılmaydu, bəliki tarqak «kiqik bir pada»dək yaxawatidu, degənni kərsitidu. «Kirix səz»imiznimu kəruң. ■ **1:1** Yaқ. 1:1. □ **1:2** «Silər Huda'Atining aldın bilgini boyıqə tallınıp, Roh tərpidin pak-muqəddəs kilinginglar» — «Roh» muxu yərdə Hudaning Muqəddəs Rohini kərsitidu. «Buningdin məxsət, silərninğ Əysa Məsihning itaitidə boluxunglar və qenining üstünglarqə sepilixi üqündur» — «Əysa Məsihning qenining üstünglarqə sepilixi»: — demək, Əysa Məsihning qeni «Təwrat dəwri»diki qurbanliқlarning qenidək, adəmninğ bədinu üstigə əməs, bəliki etiқad qiloquqılarning wijdan-qəlbigə sepilidu, xuning bilən gunaqliridin pak bolidu («Yəx.» 52:15 və izaqatini, «İbr.» 9:13, 12:24ni kəruң). ■ **1:2** Rim. 1:7; 1Kor. 1:3; Gal. 1:3; Əf. 1:2; 2Pet. 1:2; Yəh. 2. ■ **1:3** Rim. 6:23; 1Kor. 15:20; 2Kor. 1:3; Əf. 1:3; Yaқ. 1:18. ■ **1:4** Kol. 1:5; 2Tim. 1:12. ■ **1:6** Rim. 5:3; İbr. 10:37; 1Pet. 5:10; Yaқ. 1:2.

bilən u Əysa Məsih *qayta* axkarilanoqan vaqtda mədhiyə, xan-xərəp wə izzət-hərmət kəltüridu. □ ■

⁸ Əysa Məsihni ilgiri kərip bəkmioqan bolsanglarmu, Uni səyüp kəldinglar; wə həzirmu Uni kərməysilər, ləkin Uningoqa yənila etikət kılıp kəlbənglar ipadilgüsüz xan-xərəpkə toloqan huxallıq bilən yayraydu. ■

⁹ Xuning bilən silər etikədinglarning nixani, yəni jeninglarning nijatioqa muyəssər boluwatisilər. □ ¹⁰ Silərgə ata kılınoqan bu mehür-xəpkətni

aldin eytkan *ilgiri* pəyoqəmbərlər bu nijat-kutkuzulux toqrisida təpsiliy izdəngən, uni qüxinixkə tirixkanidi. ■ ¹¹ Ularda boləqan Məsihning Rohi ularoqa Məsih kəlgüsüdə tartidioqan azab-okubətlər wə bulardin keyinki kelidioqan xan-xərəplər toqrisida aldin'ala məlumat bərip bəxarət kəltürginidə, ular bu ixlarning kəndək yol bilən wə kəysi zamanda yüz bəridioqanlıqı üstidə izdəngən. □ ■ ¹² Xuning bilən ularoqa bu ixlarni

aldin eytixi ular əzliri üqün əməs, bəlkı silərnıng hizmitinglarda boləqan, dəp ayan kılınoqan. Əmdi bğgünki kündə bu ixlar ərxtnin əwətilgən Mukəddəs Rohning küqi bilən silərgə hux həwərnı yətküzgüqilər arkilik silərgə jakarlandi. Həttə pərixtilərmu bu ixlarning tegi-təktini səpsəlip qüxinıwelixkə təlpünməktə. □ ■

□ **1:7** «Altun haman yökılıp ketidioqan nərsə bolsimu, saplıkı ot bilən sinilidu. Xuningoqa ohxax altundın tolimu kımmətlik boləqan etikədinglar sinilip ispatlinidu. Buning bilən u Əysa Məsih *qayta* axkarilanoqan vaqtda mədhiyə, xan-xərəp wə izzət-hərmət kəltüridu»

— oqurmənlərgə ayanki, altunıng saplıkı yaki həkikiy ikənlikı ot bilən ispatlinidu. Huda etikədimizning həkikiy yaki həkikiy əməslikini bilidu, əlwəttə, ləkin Əzining xan-xəripı həmədə bizni bu jəhəttə hatirjəm kılıx üqün bizni hərhil sinaklaroqa uqritidu. Muəllip muxu sinaklar toqrluluk eytkan bolsimu, ularning etikədidin guman kılıqan əməs, əksiqə 8-ayəttə ularning etikədioqan ixənqini bildürüp, dərwəqə həkikiy, sap ikənlikini enik kərsitidu. «Etikədinglar... mədhiyə, xan-xərəp wə izzət-hərmət kəltüridu» — muəllip muxu yərdə bu «mədhiyə, xan-xərəp wə izzət-hərmət» kimgə bolidioqanlıqini oquq kərsətməydu. Bizningqə etikədimiz sinilixi arkilik «mədhiyə, xan-xərəp wə izzət-hərmət»ni həm Rəb Əzigə həm bizlərgimu kəltüridu. Qünki etikədimiz sinaktnin ötküzülsə, bu Hudaning xapaiti həm küq-kudritidinla bolidu, xundakla buning arkilik uning xapaiti həm kudriti roxan bolidu wə Hudaning uluqluqioqa ispat bolidu (5-ayətni kəring). ■ **1:7** Yəx. 48:10; 1Kor. 3:13; Yəq. 1:3; 1Pet. 4:12. ■ **1:8** Yh. 20:29.

□ **1:9** «Xuning bilən silər etikədinglarning nixani, yəni jeninglarning nijatioqa muyəssər boluwatisilər» — muxu ayattin enik kərgili boliduki, nijatning hazır nətijəsi həm mewisi bar həmədə kəlgüsüdə (5-ayəttə) Məsih *qayta* kəlgəndə təhimu mukəmməllixidu (nijatning kəlgüsüdiki bəht-bərikətləri bolsa gunahning hərəkəndək təsirinə azad bolux, yəngi təndə boluxni əz iqigə alidu). Muxu yərdə «jeninglarning nijati» bəlkim adəmning iqki dunyasini kərsitidu, demək, adəmning oy-pirk, hessiyatınlari wə mijəzining gunahning təsirinə azad boluxini kərsitidu. ■ **1:10** Yar. 49:10; Dan. 2:44; Həq. 2:8; Zək. 6:12. □ **1:11** «Ularda boləqan Məsihning rohi ularoqa Məsih kəlgüsüdə tartidioqan azab-okubətlər wə bulardin keyinki kelidioqan xan-xərəplər toqrisida aldin'ala məlumat bərip bəxarət kəltürginidə, ular bu ixlarning kəndək yol bilən wə kəysi zamanda yüz bəridioqanlıqı üstidə izdəngən» — «kəndək yol bilən» degənnıng baxkə birhil tərijimisi «kimning wujudı». Bu ayəttin xu roxənkı, Məsih təhi dunyoqa kəlmigini bilən, Təwrattiki pəyoqəmbərlərnıng bəxarət bərixı Uning Rohi arkilik boləqan; Məsihning Rohi ularda tursimu, ularning Məsihning kimlikı yaki toluq salahiyiti toqrluluk həwiri mütjəməl yaki yök dəyərlik idi. ■ **1:11** Zəb. 22:6; Yəx. 53:3; Dan. 9:24. □ **1:12** «Xuning bilən ularoqa bu ixlarni aldin eytixi ular əzliri üqün əməs, bəlkı silərnıng hizmitinglarda boləqan, dəp ayan kılınoqan» — «bu ixlar» degənlık pəyoqəmbərlər aldin'ala eytkan Məsihning əlümi (azab-okubətləri) arkilik boləqan bərlık nijatlık ixlar, jümlidin «Mukəddəs Rohning küqi bilən» hux həwərnı yətküzüxnı kərsətsə kərek. ■ **1:12** Ros. 2:4; Əf. 3:10.

Pak yaxanglar

13 Xunga, zehinliringlarning belini baʼoqlap, özunglarni səgək-salmak tutunglar; ümidinglarni Əysa Məsih qayta kəringən künidə silərgə elip kelidioqan bəht-xapaətkə pütünləy baʼoqlanglar. □ ■ 14 *Hudaning itaətmən pərzəntliri süpitidə, ilgiriki oqapillik qaoqliringlardikidək hawayi-həwəsəlgə berilmənglar.* 15 Əksiqə, siləni qaqirəuqi pak-muqəddəs boləqanoqə ohxax barlik yürux-turuxinglarda özunglarni pak-muqəddəs tutunglar. ■ 16 *Qünki muqəddəs yazmilarda:* «Pak-muqəddəs bolunglar; qünki Mən pak-muqəddəsturmən» dəp hatiriləngən. ■

17 Silər dua kiləninglarda kixilərninğ hər birinğ ix-hərikitigə qarap yüz-hatirə kilmay Sorəq Kiloquqini «Ata» dəp qaqiridikənsilər, undəqta bu dunyada musapir bolup yaxawatqan waqtinglarni *Uning* qorqunqida otküzunglar. ■ 18 Qünki silərgə məlumki, silər ata-bowiliringlar təripidin silərgə qalduruloqan əhmiyətsiz turmuxning *kulluqidin* azad boldunglar. Bu, qimmitini haman yokitidioqan altun yaki kümüxtək nərsilərninğ təlmi bilən boləqan əməs, □ ■ 19 bəlki qimmətlik kəni bilən, yəni kəmkütisiz wə daqsiz qoza kəbi Məsihning qimmətlik kənininğ bədiligə kəldi. ■ 20 U dər wəqə dunya apiridə kilinixtin ilgirila *Huda təripidin* xu süpitidə tonuloqan, hazır U zamanlarning muxu ahirki waqitlirida silər üçün *bu dunyaqə əwətilip* axkara qilindi. □ ■ 21 Silər Uning arkilik Uni əlumdin tirildürüp, Uningqə xan-xəpəp bərgən Hudaqə etiqad kiliwatisilər. Hudaning *xuni qiləqini* etiqadinglar wə ümidinglar Əzigə baʼoqlansun üçündür. ■

22 Silər həqikətə itaət kiləqanlikinglardin qəlbinglarni paklap, qerindaxlarni səyidioqan sahtisiz mehir-muəbbətkə kirixtinglar; xunga, bir-biringlarni qin qəlbinglardin kizəqin səyunglar. ■ 23 Qünki silər yengiwaxtin tuəquldunglar — bu qirip ketidioqan uruk arkilik əməs, bəlki qirimas uruk, yəni Hudaning həyatiy küqkə igə wə mənggü turidioqan səz-kalami arkilik boldi. □ ■ 24 Qünki *huddi muqəddəs yazmilarda yeziləqinidək:*

«Barlik ət igiliri ot-qəptur, halas,
Ularning barlik xan-xəripi daladiki gülgə ohxax;

□ 1:13 «ümidinglarni Əysa Məsih qayta kəringən künidə silərgə elip kelidioqan bəht-xapaətkə pütünləy baʼoqlanglar» — «pütünləy baʼoqlanglar» degənninğ baxqə hil tərjimisi: «ahiriqəqə baʼoqlanglar». ■ 1:13 Luqə 12:35; Əf. 6:14. ■ 1:15 Luqə 1:75. ■ 1:16 Law. 11:44,45; 19:2; 20:7. ■ 1:17 Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Əf. 6:9; Kol. 3:25. □ 1:18 «haman qiriydidoqan altun yaki kümüxtək nərsilər». ■ 1:18 1Kor. 6:20; 7:23. ■ 1:19 Ros. 20:28; Ibr. 9:12; Wəq. 1:5. □ 1:20 «U zamanlarning muxu ahirki waqitlirida silər üçün bu dunyaqə əwətilip axkara qilindi» — «zamanlarning muxu ahirki waqitliri» degənlilik Əysa Məsihning birinçi qətim bu dunyaqə kelixidin tartip, ikkinçi qətim kelixigiqə boləqan waqit, yəni «Injil dəwri»ni kərsitidu. ■ 1:20 Rim. 16:25; Əf. 1:9; 3:9; Gal. 1:26; 2Tim. 1:9; Tit. 1:2. ■ 1:21 Ros. 2:33; Fil. 2:9. ■ 1:22 Rim. 12:10; Əf. 4:3; Ibr. 13:1; 1Pet. 2:17. □ 1:23 «Qünki silər yengiwaxtin tuəquldunglar — bu qirip ketidioqan uruk arkilik əməs, bəlki qirimas uruk, yəni Hudaning həyatiy küqkə igə wə mənggü turidioqan səz-kalami arkilik boldi» — muxu yərdə «qirip ketidioqan uruk» degənninğ mənisini bəlkim «haman əlup ketidioqan insanlar (qirip ketidioqan ət igiliri)ni kərsitixi mümkün — demək, həqkim etiqadqı boləqan ata-anisidin yaki məlum milləttin (məsilən, Yəhudiylardin) tuəquloqanlik bilən yengi həyatqə erixməydu. Hər adəm əzi etiqad bilən «qayta (yengidin) tuəquluxi» kerəktur. ■ 1:23 Yaq. 1:18; 1Yuqə. 3:9.

Ot-qəp solixidu, gül hazan bolidu,■

²⁵ Birəq Rəbning səz-kalami mənngügə turidu!»

Silərgə yətküzülgən hux həwərdə jakarlanoqan səz-kalam dəl xudur.□

2

¹ Xuning üqün silər bərlik rəzillik, bərlik məkkarlik, sahtipəzlik, həsəthorluk wə həmmə təhməthorluklarni taxlap,■ ²⁻³ Rəbning mehribanlikini tetip bilgənəkənsilər, huddi yengi tuoquloqan bowaqlardək bolup *Hudaning* səz-kalamidiki sap sütkə təxna bolunglar. Buning bilən, silər nijatning *kamalitigə* yetip əsisilər.□ ■

⁴ Əmdi silər Uningoq, yəni adəmlər tərripidin ərziməs dəp taxlinip, lekin Huda tərripidin tallanoqan wə kədirləngən tirik tax Boləuquning yenioq kelip.□ ■ ⁵ silər əzünglarmu tirik taxlar süpitidə bir rohiy ibadəthana kilinixka, Əysa Məsih arkilik Hudani hursən kilidioqan rohiy qurbanliklarni sunidioqan muqəddəs kahin qataridikilər boluxka quruluwatisilər;□ ■ ⁶ Qünki muqəddəs yazmilarda mundək deyilgən: —

«Mana, tallanoqan, kədirləngən bürjək ul texini Zionoqə koydum. Uningoqə etikad kiləuqi hərkim hərğiz yərgə qarap qalmaydu».□ ■

⁷⁻⁸ Əmdi etikad kiləuqi boləqan silərgə nisbətən *taxning* kədiri bolidu. Lekin *Uningoqə* etikad qilmaydioqanlaroqə nisbətən *U muqəddəs yazmilarda deyilginidək* boldi: —

«Tamqilar ərziməs dəp taxliwətkən bu tax, Burjək ul texi bolup tikləndi!»,

■ **1:24** Yəx. 40:6-8; 1Kor. 7:31; Yak. 1:10; 4:14; 1Yuħa. 2:17. □ **1:25** «**Barlik ət igiliri ot-qəptur, halas, ularning bərlik xan-xəripi daladiki gülgə ohxax; ot-qəp solixidu, gül hazan bolidu, birək Rəbning səz-kalami mənngügə turidu!**» — bu səzlər «Yəx. 40:6, 8 (LXX)tin nəkil kəltürülgən. ■ **2:1** Mat. 18:3; Rim. 6:4; 1Kor. 14:20; Əf. 4:23; Kol. 3:8; İbr. 12:1. □ **2:2-3** «**Rəbning mehribanlikini tetip bilgənəkənsilər**» —

«Zəb.» 34:8. «**huddi yengi tuoquloqan bowaqlardək bolup Hudaning səz-kalamidiki sap sütkə təxna bolunglar**» — «Hudaning səz-kalamidiki sap süt» yaki «rohiy sap süt». «**buning bilən, silər nijatning kamalitigə yetip əsisilər**» — «nijat» toqruluk «kirix səz» wə «koxumqə səz»imizni kərüng. ■ **2:2-3** Zəb. 34:8 □ **2:4** «**Əmdi silər Uningoqə, yəni adəmlər tərripidin ərziməs dəp taxlinip, lekin Huda tərripidin tallanoqan wə kədirləngən tirik tax Boləuquning yenioq kelip...**» — «tirik tax Boləuqi» Əysa Məsihni kərsitidu, əlwəttə. U Hudaning salmaqı boləqan ibadəthanisining tirik ul texidur. Bərlik etikadqilar Uning üstigə selinip həmdə Uning bilən bəoqlinip «Hudaning tirik, künmu-kün əsuwatqan (rohiy) ibadəthanisi» boluxka qurulmaqta. ■ **2:4** Əf. 2:20. □ **2:5** «**silər əzünglarmu tirik taxlar süpitidə bir rohiy ibadəthana kilinixka, Əysa Məsih arkilik Hudani hursən kilidioqan rohiy qurbanliklarni sunidioqan muqəddəs kahin qataridikilər boluxka quruluwatisilər**» — «rohiy qurbanliklər» koy-kailardin əməs, bəlki Hudaəqə sunoqan rəhmət-mədhüiyilər wə hizmitidikilər, xundaqka bəxqilaroqə kərsətkən mehİR-muħəbbət, hayr-sahawətlik ixlardin bolidu. «Muqəddəs kahinlik qataridikilər» «Lawiyar»din boləqan kahinlik əməs, yengi əhdigə bəoqlənoqan rohiy kahinlik tüzümidin bolidu. ■ **2:5** Rim. 12:1; İbr. 3:6; 12:28; Wəħ. 1:6; 5:10. □ **2:6** «**Mana, tallanoqan, kədirləngən bürjək ul texini Zionoqə koydum. Uningoqə etikad kiləuqi hərkim hərğiz yərgə qarap qalmaydu**» — «Yəx.» 28:16ni kərüng. «Zion» — Qədimki İsrailning paytəhti, Yerusalemming yənə bir atilixidur. ■ **2:6** Yəx. 28:16.

Wə: — «*Bu tax kixilərgə putlikaxang tax, Adəmni yikıtıdıoğan qoram tax bolıdu*».

Qünki *muxundak kixilər Hudaning* söz-kalamioğa itaət kılmaslıkını tüpəylidin putlixip yikıladı; ularning bundak boluxı aldın bekitilgəndür. □ ■

⁹ Lekin silər bolsanglar *Huda* tallioğan bir jəmət, xahanə bir kahinlik, pak-muqəddəs bir əl, xundakla *Əzigə* alahidə has boləoğan bir həlksilər; buning məqsiti, silərni karangoşluqtin *Əzining* tilsimat yorukluqioğa qaqıroşuqning pəzilətlirini namayan kılıxinglardin ibarət. □ ■ ¹⁰ Burun silər bir həlk hesablanmaytinglar, lekin hazır *Hudaning* həlksilər; burun *Hudaning* rəhim-xəpkitigə erixmigəninglar, lekin hazır erixinglar. □ ■

Hudaning sadıq hizmətkarlırı bolunglar

¹¹ İ söyümlükirim, silər bu dunyaoğa musapir wə mehmandursilər, silərdin ötünümənkı, roh-kəlbınglar bilən qarxilixıdıoğan ətliringlardiki nəps-xəhwətlərdin özünglarnı yırak tutunglar. □ ■ ¹² Yürüş-turuxunglar etikadsızlar arisida esil-pəzilətlilik bolsun. Muxundak kıləoanda, gərgə ular silərgə yamanlık kıləuqılar dəp təhmət kilsimu, dəl təhmət kıləoğan ixlarda siləning yaxşı əməlliringlarə qarap, *Hudaning* ularni *oyoyitip* yəkləyđioğan künidə uni uluəşlıxi mumkin. □ ■ ¹³⁻¹⁴ Xunga Rəbning hərmıtıdə insanlar arisidiki hər bir həkimiyyətning tüzümigə, məyli əng yukiri mənəşəptiki padixahqə bolsun yaki u təyinligən həkukdarlarəoğa

□ **2:7-8** «**Əmđi etikad kıləuqı boləoğan silərgə nisbətən taxning kədiri bolıdu**» — yaki, «Bu ul texi etikad kıləoğan silərgə nisbətən kimmətliktur». «**Tamqılar ərziməs dəp taxlıwətkən bu tax, burjək ul texi bolup tikləndi!**», wə: — «**Bu tax kixilərgə putlikaxang tax, adəmni yikıtıdıoğan qoram tax bolıdu**» — «Zəb.» 118:22, «Yəx.» 8:14. □ ■ **2:7-8** Zəb. 118:22; Mat. 21:42; Ros. 4:11; Rim. 9:33; Yəx. 8:14. □ **2:9** «**Lekin silər bolsanglar Huda tallioğan bir jəmət, xahanə bir kahinlik, pak-muqəddəs bir əl, xundakla Əzigə alahidə has boləoğan bir həlksilər; buning məqsiti, silərni karangoşluqtin Əzining tilsimat yorukluqioğa qaqıroşuqning pəzilətlirini namayan kılıxinglardin ibarət**» — «Mis.» 19:5-6, 23:22 (LXX), «Yəx.» 43:20-21, «Mal.» 3:17ni kəring. □ ■ **2:9** Mis. 19:5; Qan. 7:6; 14:2; 26:18; Əf. 1:14; Wəş. 1:6; 5:10. □ **2:10** «**Burun silər bir həlk hesablanmaytinglar, lekin hazır Hudaning həlksilər; burun Hudaning rəhim-xəpkitigə erixmigəninglar, lekin hazır erixinglar**» — «Hox.» 1:6-9, 2:23ni kəring. □ ■ **2:10** Hox. 2:1; 2:25; Rim. 9:26.

□ **2:11** «**Silərdin ötünümənkı, roh-kəlbınglar bilən qarxilixıdıoğan ətliringlardiki nəps-xəhwətlərdin özünglarnı yırak tutunglar**» — grek tilida «roh-kəlb» muxu yərdə «jan» bilən ipadilınıdu. «Ətliringlardiki (yaki pəkət «ətlərdiki») nəps-xəhwətlər» — oqurmənləning esidə barkı, İnşilda «ət» bolsa adətə «gunahning qoralı», yəni gunah ətlirimizni qoral kılıp u arqılık bizni azdurıdıoğanlıkını wə baxkurıdıoğanlıkını kərsitıdu. «Rimliklarəoğa»diki «kırış söz»ni kəring. □ ■ **2:11** Rim. 13:14; Gal. 5:16. □ **2:12** «**Yürüş-turuxunglar etikadsızlar arisida esil-pəzilətlilik bolsun**» — «etikadsızlar» muxu yərdə «yat əlliklər» yaki «yat əllər» degən söz bilən ipadilınıdu. Adətə bu söz «Yəhudi yəbolmıoğan əllər»ni kərsitıdu, lekin muxu yərdə kəqmə mənıdə ixlılılıdu. «**Muxundak kıləoanda, gərgə ular silərgə yamanlık kıləuqılar dəp təhmət kilsimu, dəl təhmət kıləoğan ixlarda siləning yaxşı əməlliringlarə qarap, Hudaning ularni oyoyitip yəkləyđioğan künidə uni uluəşlıxi mumkin**» — «Hudaning oyoyitip yəkləyđioğan küni» degənlik grek tilida «yoklax küni» degən söz bilən ipadilınıdu. Hudaning adəmni «yoklaxanda» ikki hil nətjining biri bolıdu: (1) bəht-bərikət, Huda xapaitini alahidə kərsitip, insanni towa kılıxqə oyoyitıdu; (2) Huda adəmning gunahlırını jazalaydu. Muxu yərdiki nətjə yaxşı boləoşqə, «oyoyitip yoklax» dəp təjımə kılduk. □ ■ **2:12** Mat. 5:16; Luqə 1:68; 19:44; Rim. 12:17; 2Kor. 8:21; Fil. 2:15; Tit. 2:8; 1Pet. 3:16.

□ **2:12** «**Yürüş-turuxunglar etikadsızlar arisida esil-pəzilətlilik bolsun**» — «etikadsızlar» muxu yərdə «yat əlliklər» yaki «yat əllər» degən söz bilən ipadilınıdu. Adətə bu söz «Yəhudi yəbolmıoğan əllər»ni kərsitıdu, lekin muxu yərdə kəqmə mənıdə ixlılılıdu. «**Muxundak kıləoanda, gərgə ular silərgə yamanlık kıləuqılar dəp təhmət kilsimu, dəl təhmət kıləoğan ixlarda siləning yaxşı əməlliringlarə qarap, Hudaning ularni oyoyitip yəkləyđioğan künidə uni uluəşlıxi mumkin**» — «Hudaning oyoyitip yəkləyđioğan küni» degənlik grek tilida «yoklax küni» degən söz bilən ipadilınıdu. Hudaning adəmni «yoklaxanda» ikki hil nətjining biri bolıdu: (1) bəht-bərikət, Huda xapaitini alahidə kərsitip, insanni towa kılıxqə oyoyitıdu; (2) Huda adəmning gunahlırını jazalaydu. Muxu yərdiki nətjə yaxşı boləoşqə, «oyoyitip yoklax» dəp təjımə kılduk. □ ■ **2:12** Mat. 5:16; Luqə 1:68; 19:44; Rim. 12:17; 2Kor. 8:21; Fil. 2:15; Tit. 2:8; 1Pet. 3:16.

bolsun boysununglar. Qünki bu hoqıqdarlar *padixah* tərıpidin yaman ix kılıoıqılarnı jazaoıa tartix, yahxi ix kılıoıqılarnı hөрmәtkә sazawә kılıx üqün tәyinlәngәndur. ■ 15 Qünki Hudaning iradisi xundakki, yahxi әmәllinglar bilән nadan adәmlәrning orunsı xıkayәtlirini tuwaqlaxtur. ■ 16 Silә әrkin-azad bolojıninglar bilән, bu әrkinlikinglarnı yamanlık kılıxning bahәnisi kılıwalmanglar, bәlki Hudaning kuli süpitidә bolup, □ ■ 17 Barlık insanlarnı hөрmәtlәnglar, *etikadqi* kәrindaxlıringlaroıa mehır-muhәbbәt kәrsitinglar, Hudadin kәrkunglar, padixahni hөрmәtlәnglar. □ ■

Әysa Mәsih säwr kılıxning ülgisidur

18 Kullar, hojayinliringlaroıa toluq kәrkunq bilән boysununglar — yaloıuz mehriban wә hux peil hojayinlaroıjıla әmәs, bәlki terikkәk hojayinlaroıjımu boysununglar. □ ■ 19 Qünki әgәr birsi Huda aldida pak wıjanlık bolux üqün nahәk azab-oıubәt qәksә hәmdә bularoıa säwr-takәt kılısa, bu Hudani hursән kılıdu. □ ■ 20 Qünki әgәr silәr gunah әtküzüp, tegixlik urulojıninglarda, uningoıa bәrdaxlık bәrsәnglar, buning mahtanoıudәk nemisi bar! Lekin yahxi ixlarnı kılıp azab-oıubәt qәksәnglar hәmdә uningoıa bәrdaxlık bәrsәnglar, u Hudani hursән kılıdu. ■ 21 Qünki silәr dәl xuningoıa qәkırıldinglar. Qünki Mәsihmu silәr üqün azab-oıubәt qәkıp, silәrni Özining izidin mangsun dәp, silәrgә ülgә kәldurdi; ■ 22 «U gunah sadır kılıp bakmıoıan, Uning aozıdın hәqkandak aldımqılık-

■ 2:13-14 Rim. 13:1; Tit. 3:1. ■ 2:15 Tit. 2:8. □ 2:16 «**Silәr әrkin-azad bolojıninglar bilән...**» — bizningqә, xübhisizki, rosul Petrus muıu yәrdә Rәb Әysaning «Mat.» 17:24-27dә әzigә eytkan sәzlırini әsłitidu. «Koxumqә sәz»imizni kәrüng. «**bu әrkinlikinglarnı yamanlık kılıxning bahәnisi kılıwalmanglar**» — grek tilida «bu әrkinlikinglarnı yamanlık kılıxning nıqabi kılıwalmanglar». «**bәlki Hudaning kuli süpitida bolup...**» — «Hudaning kuli» toorısidә: — oıurmәnlәrgә enıkkı, Tәwrat-injil boyıqә Hudaning kullukıda bolux adәmning toluq әrkinlikı, әz ihtıyarlıkı bilән bolmısa «Hudaning kullukıda bolux» hәsәblanmaydu. Hudaning kullukıda bolux insanlaroıa nisbәtән uluq imtiyazdın ibarәttur. Qünki Mәsih kәp yәrlәrdә «Pәrwәrdigarning kuli» dәp atılıdu (mәsilән, «Yәx.» 42:1dә wә baxka kәp yәrlәrdә). Tәwratta, Yәxaya pәyoıәmbәrning kitabidiki «Pәrwәrdigarning kuli» tooruluq bexarәtlәrni kәrüng). ■ 2:16 Yh. 8:32; Rim. 6:18; Gal. 5:1. □ 2:17 «**Hudadin kәrkunglar, padixahni hөрmәtlәnglar**» — Hudaning kәrkunqı bolmısa hәkümәdarlarnı hөрmәtlәx pәkәt insanlardın kәrkux bolıdu, halas. Mәsilән, rosul Petrusning «Ros.» 4:19dә hatirilәngән sәzlırini kәrüng. ■ 2:17 Mat. 22:21; Rim. 12:10; Әf. 4:3; İbr. 13:1; 1Pet. 1:22; 5:5. □ 2:18 «**Kullar, hojayinliringlaroıa toluq kәrkunq bilән boysununglar**» — «kullar» dәgән sәz muıu yәrdә hәм kullarnı hәм әy hizmәtkarlırını әz iqıgә alıdu. «**toluq kәrkunq bilән boysununglar**» — «toluq kәrkunq bilән» dәgән sәzler grek tilida «barlık kәrkunq bilән» dәgән bilән ipdilimidu. Mәnisi xübhisizki, kullarning hojayinlırını hөрmәtlıxidә **Hudadin kәrkuxning** türtkisi boluxi kәrәk. Mәsilән, «Kol.» 3:22 wә «Әf.» 6:5-7ni kәrüng. ■ 2:18 Әf. 6:5; Kol. 3:22; 1Tim. 6:1; Tit. 2:9. □ 2:19 «**әgәr birsi Huda aldida pak wıjanlık bolux üqün nahәk azab-oıubәt qәksә...**» — buning ikki mәnisi boluxı mumkin: — (1) bu adәм wıjdani әrkkilik mәlum bir ixning Hudaning iradisi ikәnlikini bilip, bu yahxi ixka әmәl kılıdu, lekin hojayını yahxi kılojınıni qıxәnmәyła uni jazalaydu; kul bu nahәklikkә säwr-takәt kılıdu; (2) kul-hizmәtkar hizmitini yahxi, puhta kılısimu, hojayın bәribir uningoıa kәpal muamılә kılıdu. Kul-hizmәtkar kәrkunqın әmәs, bәlki Hudani hursән kılıx üqün, Hәmmigә Kәdirning Özi bu yaman ixlaroıa Öz yahxi mәksәtliri bilән yol kәyoıanlıkıoıa iman kәltürüp, bu yaman muamiligә säwr-takәt kılıp qıdap, hojayınıni kәqürıwetıdu. ■ 2:19 Mat. 5:10. ■ 2:20 1Pet. 3:14; 4:14. ■ 2:21 Yh. 13:15; Fil. 2:5; 1Yuh. 2:6.

yaloqançilikmu tepilmas». □ ■ **23** U haqarətlənginidə, til qayturmaytti. Azab-oqubət qəkkəndə, U heq təhdit salmaytti; əksiqə, Özini adil həküm qıkarəuqning kollirioğa tapxuratti. □ ■ **24** U Özi bizning gunahqa nisbətən ölüp, həkkaniylikka nisbətən yaxiximiz üçün yaoqəq tüwrüktə gunahlırimizni zimmisigə aldı; silər Uning yariliri bilən xipa taptınglar. □ ■ **25** Qünki burun silər qoylardək yoldin ezip kötkənsilər, lekin hazır jeninglarning padiqisi həm yetəqçisining yenioğa kaytıp kəldinglar. □ ■

3

Ər-ayallik munasiwət

1-2 Xuningoğa ohxax, i ayallar, silər ərliringlaroğa boysununglar. Xundak kılsanglar, hətta səz-kalamoğa itaət kılmaydıoğan ərlər bolsa, öz ayalingru bu pəzilittidin təsirlinip, ihlasmənlik bilən ötküzgən pak yürüturuxinglaroğa qarap, gəp-səzsizlə qayıllı kılınıdu. ■ **3** Güzəllikınglar sirtki kərünüxtin, yəni alahidə ərüwaloğan qeqinglar wə taqioğan altun zibuzinnətlərdin yaki esil kiyimlərdin bolmisun. ■ **4** bəlki «kəlbınglardiki özünglar», yəni məmin wə tinq rohtin boloğan qirimas güzəlliktin bolsun; bundak *güzəllik* Hudaning aldida intayin kımmətliktur. □ **5** Qünki burunki qaoqlarda, Hudağa ümidini baqlıoğan ihlasmən ayallar dəl muxundak *güzəllik bilən* əzlrini zinnətləp, ərlirigə itaət kılatti. □ **6** Dəl muxundak yolda Sarah İbrahimni «ojojam» dəp atap, uning səzlırigə boysunatti. Silər heqkəndək wəswəsılərdin qorkmay ixlarni durus kılsanglar, silərmu *Sarahning* pərzəntlıri boloğan bolisilər. □ ■

□ **2:22** «U gunah sadir kılıp baqmıoğan, Uning aozızın heqkəndək aldəmçilik-yaloqançilikmu tepilmas» — bu səzlər «Yəx.» 53:9din elinöğan. ■ **2:22** Yəx. 53:9; 2Kor. 5:21; 1Yuhə. 3:5. □ **2:23** «U haqarətlənginidə, til qayturmaytti. Azab-oqubət qəkkəndə, U heq təhdit salmaytti; əksiqə, Özini adil həküm qıkarəuqning kollirioğa tapxuratti» — Petrusning bu səzidə «Yəx.» 53:7diki bexarət közdə tutulıdu. ■ **2:23** Mat. 27:39; Yh. 8:48,49. □ **2:24** «U Özi bizning gunahqa nisbətən ölüp, həkkaniylikka nisbətən yaxiximiz üçün yaoqəq tüwrüktə gunahlırimizni zimmisigə aldı; silər uning yariliri bilən xipa taptınglar» — «yaoqəq tüwrüktə» (grek tilida «dərəhtə»), «krest»ni kersitidu, əlwəttə. Muxu yərdə tiloğa elinöğan «dərəh» ərən baqçısı otturisidiki ikki dərəhni, xundakla Təwrattiki kəp baxqa yərlədə deyilgən «dərəh» toqrisidiki temini oqurmənləring esigə kəltürıdu (məsilən, «Mis.» 15:23-26, «Kən.» 21:22-23, «Pənd.» 3:18, 11:30 katarlıklar). ■ **2:24** Yəx. 53:4; Mat. 8:17; Rim. 6:11. □ **2:25** «Qünki burun silər qoylardək yoldin ezip kötkənsilər...» — grek tilida «ketiwattatisilər». «Yəx.» 6:53ni kəring. «*lekin hazır jeninglarning padiqisi həm yetəqçisining yenioğa kaytıp kəldinglar*» — «jeninglarning padiqisi həm (koşdaydıoğan) yetəqçisi» Rəb Əysa Məsih, əlwəttə. ■ **2:25** Yəx. 53:6; Əz. 34:6; Luqa 15:4. ■ **3:1-2** Yar. 3:16; 1Kor. 14:34; Əf. 5:22; Kol. 3:18; Tit. 2:5. ■ **3:3** 1Tim. 2:9; Tit. 2:3. □ **3:4** «bəlki «kəlbınglardiki özünglar», yəni məmin wə tinq rohtin boloğan qirimas güzəlliktin bolsun» — «kəlbınglardiki özünglar» grek tilida «kəlbdkı iqki insan» degən səz bilən bildürılıdu. □ **3:5** «Hudağa ümidini baqlıoğan ihlasmən ayallar» — «ihlasmən» muxu yərdə «mukəddəs» bilən ipadilınıdu. □ **3:6** «Silər heqkəndək wəswəsılərdin qorkmay ixlarni durus kılsanglar, silərmu Sarahning pərzəntlıri boloğan bolisilər» — «heqkəndək wəswəsılərdin qorkmay ixlarni durus kılsanglar» degənlikte təkitləydiöğan ix bəlkim, ayallar əz yoldaxlırini hərmətlixı bilən təng ulardın heqkəndək qorkmasliki, bəlki Hudadinla qorkup, ihlasmən boluxı kerək. Demək, ayallarning durus ixlarni kılixing türtkisi ərliridin qorkux əməs, bəlki Hudağa ihlasmən boluxın ibarət boluxı kerək. ■ **3:6** Yar. 18:12.

7 Xuningoşa ohxax, əy ərlər, silərmu ayalliringlar bilən turuxta, ularni ayal kixilər bizdin ajiz bəndilər dəp bilip ularni qūxinip yetinglar; silər ular bilən *Huda* xapaət kילוan hayatka ortaq mirashor bolup, ularni hərmət qilinglar. Xundak qilsanglar, dualiringlar tosaloquşa uqrimaydu. □ ■

Həkkaniylik üçün azab qekix

8 Ahirida, həmminglar bir niyət bir məqsəttə, bir-biringlaroşa həmdərd bolup, bir-biringlarni kərindaxlarqə səyünglar, iq-baəri yumxak wə kəmtər bolunglar. □ ■ 9 Yamanlikka yamanlik, ahanətkə ahanət bilən əməs, əksiqə, bəht tiləx bilən jawab kayturunglar. Qünki silər dəl bu ixka qəqiriloğansilər; xuning bilən əzuling bəhtkə mirashor bolisilər. ■

10 Qünki *mukəddəs yazmilarda yeziləninidək*: —

«Kimki hayatni səyüp, yahxi kün kərgüqi bolay desə,

Tilini yamanliktin tartsun,

Ləwliri məkkarliktin neri bolsun; ■

11 Yamanliktin əzini tartip,

Güzəl əməllərni kilip yürsun;

Aman-hatirjəmlikni izdəp, uni kooqlap yürsun. □ ■

12 Qünki Pərwərdigarning kəzi həkkaniylarning üstidə turidu,

Uning kuliki ularning iltijalirioşa oquq turidu;

Lekin Pərwərdigarning yüzi rəzillik yürgüzgüqilərgə qarxi turidu». □ ■

13 Əgər silər daim yahxi ixlarni kilixka intilsənglar, kim silərgə yamanlik

kilər? □ 14 Lekin hətta həkkaniylik yolida azab-oqubət qəksənglarmu,

ohxaxla bəhtliksilər! Lekin ularning wəhimisidin kərkəmganglar wə

alakzadə bolmanglar; □ ■ 15 bəlki kəlbənglarda Rəb Məsihni həmmidin

üstün dəp bilinglar; silərdə boləjan ümidning səwəbini soriəonlaroşa

məmin-mulayimlik wə iklaslik bilən jawab berixkə həmixə təyyar tu-

□ 3:7 «Xuningoşa ohxax, əy ərlər, silərmu ayalliringlar bilən turuxta, ularni ayal kixilər bizdin ajiz bəndilər dəp bilip ularni qūxinip yetinglar» — «ajiz bəndə» grek tilida «ajiz kaqa-kuqa» degən səz bilən ipadilinidu. Rosul Petrusning muxu yərdə həm ərlər həm ayallarmu Hudaning hizmitidə boləjan qorallar yaki əswablar ikənlikini təkittliməkqi. Muxu yərdə «qūxinip yetix» grek tilida «bilix» bilən ipadilinidu. «Yar.» 4:1 wə izahətini kəring. Bu ibarə ərning ayalining əz jinsiy muhəbbitigə boləjan mohtajlikini untumaslikini əz iqigə alidu. «silər ular bilən *Huda* xapaət kילוan hayatka ortaq mirashor bolup, ularni hərmət qilinglar» — «Huda xapaət kילוan hayatka mirashor» — grek tilida «hayatning xapaetiga mirashor...». ■ 3:7 Əf. 5:25-33; Kol. 3:19. □ 3:8 «...iq-baəri yumxak wə kəmtər bolunglar» — yaki «...iq-baəri yumxak wə ədəplik bolunglar». ■ 3:8 Rim. 12:16; 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16.

■ 3:9 Law. 19:18; Pənd. 20:22; 24:29; Mat. 5:39; 25:34; Rim. 12:17; 1Kor. 6:7; 1Tes. 5:15; 1Tim. 4:8. ■ 3:10 Zəb. 34:12-16; Yaq. 1:26 □ 3:11 «aman-hatirjəmlikni izdəp,...» — yaki «həmməylən bilən inak ətixkə tirixip,...». ■ 3:11 Zəb. 37:27; Yəx. 1:16; 3Yuhə. 11.

□ 3:12 «...Qünki Pərwərdigarning kəzi həkkaniylarning üstidə turidu, Uning kuliki ularning iltijalirioşa oquq turidu; lekin Pərwərdigarning yüzi rəzillik yürgüzgüqilərgə qarxi turidu» — (10-12-ayət) «Zəb.» 34:12-16. ■ 3:12 Zəb. 34:12-16 □ 3:13 «Əgər silər daim yahxi ixlarni kilixka intilsənglar,...» — bəzi kona kəqürmilərdə «əgər silər yahxi kילוquqilarni ilgə kilsanglar,...» deyilidu. □ 3:14 «Lekin ularning wəhimisidin kərkəmganglar wə alakzadə bolmanglar...» — «Yəx.» 8:12. ■ 3:14 Yəx. 8:12-13; Yər. 1:8; Mat. 5:10; 1Pet. 2:20; 4:14.

runglar. □ ■ 16 Hərdaim wijdaninglarni pak tutunglar; xuning bilən silərgə «yamanlik kılöuqılar» dəp təhmət kılöanlar siləning Məsihdə bolöan pəzilətlik yürüx-turuxunglarni kərüp, özliři kılöan təhmətlərdin hijil bolsun. ■ 17 Qünki Hudaning iradisi xundak bolsa, yaxhılık kılöiöinglar üqün azab-ökübət qəksənglar, bu yaman ix kılöiöinglar tüpəylidin azab-ökübət qəkkininglardin əwzəl, əlwəttə. 18 Qünki Məsih bizni Huda bilən yaraxturux üqün, yəni Həkkəniy Bolöuqi həkkəniy əməsləri dəp, birla ketimlik azab-ökübət qəkti; gərgə U tən jəhəttə öltürölgən bolsimu, ləkin rohta janlanduruldi; □ ■ 19 xuning bilən U solap köyölöan rohlarning yenioqa muxu rohiy həyatliki bilən berip, *Özining bu öşəlibisini jakarlıdi*. □ ■ 20 *solap köyölöan* bu rohlər burunki zamanda, yəni Nuş pəyöəmbərnin günliridə, kemə yasiliwatқан məzgildə Huda səwrqanlık bilən *kixilərninğ towa kılixini* kütkinidə, Uningoqa itaətsizlik kildi. Pəket xu kemigə kirgən birқанqisi, yəni jəmiy səkkiz jan su arkilik kütküzuldi. □ ■ 21 Mana bu «suoqa qəməldürüx»ning bəxariti bolöan. Əmdi qəməldürüx — bədənninğ kirdin tazilinixi əməs, bəlki adəmninğ pak wijdan bilən Əysa Məsihning tirildürölüxi arkilik Hudadin tilinğ

□ 3:15 **«bəlki kəlbinglarda Rəb Məsihni həmmidin üstün dəp bilinglar»** — bu səzlər «Yəx.» 8:13də tepilidu. «Rəb Məsihni həmmidin üstün dəp bilinglar» grek tilida «rəbni mukəddəs kılıp» degən səz bilən ipadilinidu. Muxu ayəttə «mukəddəs» degən səz «pak» degən adəttiki mənidə ixlitilməy, bəlki Rəbning həmmə baxқа zatladin pütünləy baxқиə, pütünləy üstün ikənlikini bildüridu. **«silərdə bolöan ümidning səwəbini soriöanlar»** — «ümid» — mənngülük həyatқа başlıöan, əlwəttə. **«silərdə bolöan ümidning səwəbini soriöanlaroqa məmin-mulayimlik wə ihlaslik bilən jawab berixkə həmixə təyyar turunglar»** — «ihlaslik bilən» grek tilida «korkunq bilən» degən səz bilən ipadilinidu. Bizningqə bu korkunq: (1) Hudadin bolidu — demək, mən jawab bərginimdə adəmninğ qirayidin yaki uni rənjitixtin korkmaymən, bəlki pəket Hudadin korkimən, wə (2) jawabimning birər jayining həkikəttin ezip ketixidin, gəpimining hatalik yeri bolup kəlixidin korkuxmu bar. ■ 3:15 Ayup 1:21; Zəb. 119:46; Ros. 4:8. ■ 3:16 Tit. 2:8; 1Pet. 2:12,15. □ 3:18 **«yəni Həkkəniy Bolöuqi həkkəniy əməsləri dəp, birla ketimlik azab-ökübət qəkti»** — «Həkkəniy Bolöuqi» Məsihni kərsitidu, əlwəttə. **«gərgə U tən jəhəttə öltürölgən bolsimu, ləkin rohta janlanduruldi»** — bu əjayib həkikət toşıruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ 3:18 Rim. 5:6; İbr. 9:15,28. □ 3:19 **«xuning bilən U solap köyölöan rohlarning yenioqa muxu rohiy həyatliki bilən berip, Özining bu öşəlibisini jakarlıdi»** — «muxu rohiy həyatlik bilən berip...» grek tilida «uningda berip...» bilən ipadilinidu. Əyni grekqə tekistdə uning nemini jakarlıöini enik deyilmigən. Biz «Özining öşəlibisi»ni koxup yazduk. Qünki uyöşqə tilida «jakarlar» degən peilning məlum bir tolduruqisi boluxi kerək, xuningdək Məsih ularoqa ukturoşan həwərninğ məzmuni qokum Özining bayatin ada kılöan uluq qurbanliki bilən munasiwiti boluxi lazim. ■ 3:19 1Pet. 4:6. □ 3:20 **«...solap köyölöan bu rohlər burunki zamanda, yəni Nuş pəyöəmbərnin günliridə, kemə yasiliwatқан məzgildə Huda səwrqanlık bilən kixilərninğ towa kılixini kütkinidə, Uningoqa itaətsizlik kildi. Pəket xu kemigə kirgən birқанqisi, yəni jəmiy səkkiz jan su arkilik kütküzuldi»** — «solap köyölöan bu rohlər» toşırısida alimlarning ikki hil qarixi bar: (1) ular Nuş pəyöəmbərninğ dəwriddə kız-ayallaroqa nəps-xəhwət kılöan pərixtiləri kərsitidu («Yar.» 6:1-6ni wə izahatni, «2Pet.» 2:4-5, «Yəh.» 6-8ni kəring); (2) Nuş pəyöəmbər dəwriddəki Hudaning səziga kirmigən, rəhimini rat kılıp topanda ölgən itaətsiz adəmlərninğ insaniy rohlirini kərsitidu. «Koxumqə səz»imizdə bu ikki pikir wə toluq ayətninğ mənisi üstidə tohtilimiz. ■ 3:20 Yar. 6:3,14; 8:18; Mat. 24:37; Luқа 17:26; Rim. 2:4; 2Pet. 2:5.

təlipi — bizni hazır kutquzuwatidu □ ■ 22 (Məsih *tirilip* ərəkə qikip, pərixtilər, barlıq rohiy hokukdarlar wə küqlüklər Uningoşa bosunduruldi wə u Hudaning ong yenida turmaqta).■

4

Huda yolida yaxax

1 Əmdi Məsih tenidə azab-oqubət qəkkənikan, silərnu xundak iradə bilən özinglarni qorallandurunglar. (qünki *Huda yolida* öz tenidə azab-oqubət qəkkən kixi gunahtin qol üzgən bolidu.■ 2 undak kixi tenidə qaloqan hayatini yənə insaniy nəps-həwəslərgə berilix bilən əməs, bəlki Hudaning iradisigə muwariqə ötküzidu).■ 3 Qünki künlirimizni yat əllik etikadsizlarning iradisigə əməl kilix bilən, yəni hərtürlük buzukqilik-xəhwaniylik, nəps-həwəslər, hərəkəxlik, əyx-ixrət, məyhorluk wə yirginlik butpərəsliklər iqidə ötküzginimiz əmdi kupayə qilar!□ ■ 4 Bu ixlarda ular silərning ularoşa həmrəh bolup xundak iplaslikka yügürmigenlikinglaroşa əjəblinip, silərni həkərətliməktə. 5 Ular həman həm tirikləni wə ölgənləni sorak kilixka təyyar Turuqioqa hesab bərməy qalmaidu.□ 6 Xunga dəl xu səwəbtin, ölgənlər əttə yaxawatqan insanlar *sorak kilinidioqandək* sorak kilinip, Hudaşa nisbətən rohta yaxisun dəp, ularoşimu hux həwər yətküzülgən.□ ■

Hudaning sadıq hizmətqisi

7 Əmdi barlıq ixlarning ahirlixidioqan küni yəqinlaxmaqta; xunga, salmaq bolunglar wə dua kilixka səgək turunglar.■ 8 Lekin həmmidin muhimi, bir-biringlaroşa kizəyin mehir-muhəbbəttə turuweringlar. Qünki

□ 3:21 «*Mana bu «suşa qəmüldürüx»ning bexariti boləqan. Əmdi qəmüldürüx — bədənniŋ kirdin tazilinixi əməs, bəlki adəmninŋ pak wijdan bilən əysa Məsihninŋ tirdürülxü arqilix Hudadin tiligən təlipi — bizni hazır kutquzuwatidu*» — «adamning pak wijdanining ... Hudadin tiligən təlipi» degənninŋ baxka birhil tərjimisi «adəmninŋ pak wijdan üqün... Hudadin tiligən təlipi». Bu ikki tərjimə, xundakla bu muhim ayət soşruluk «qoxumqə sez»imizdə tohtilimiz. ■ 3:21 Ros. 2:38-39; Əf. 5:26; Kol.2:11-13 ■ 3:22 Əf. 1:20. ■ 4:1 Rim. 6:7; İbr. 12:1. ■ 4:2 Rim. 14:7; 2Kor. 5:15; Gal. 2:20; Əf. 4:24; 1Tes. 5:10; İbr. 9:14. □ 4:3 «*Qünki künlirimizni yat əllik etikadsizlarning iradisigə əməl kilix bilən...*» — «yat əllik etikadsizlar» grek tilida «yat əlliklər» yaki «taipilər» degən birla söz bilən ipadülinidu. İnjil dəwri kəlgüqə Yəhudiylardin baxka pütkül dunyadikilər («yat əllər») degidək butpərəs idi; xunga muxu yərdə Petrus bu ibarə bilən «butpərəs kapirlar»ni kərsitidu. Petrusning bu hetining əslidiki oqurmənliri, xübhəsiszki, muxundak adəmlərdin idi. «*hərtürlük buzukqilik-xəhwaniylik, nəps-həwəslər, hərəkəxlik, əyx-ixrət, məyhorluk wə yirginlik butpərəsliklər iqidə ötküzginimiz əmdi kupayə qilar!*» — «kupayə qilar!» — Bu intayin kinayilik, həjwiw gap, əlwəttə. ■ 4:3 Əf. 4:17. □ 4:5 «*ular həman həm tirikləni wə ölgənləni sorak kilixka təyyar Turuqioqa hesab bərməy qalmaidu*» — «sorak kilixka təyyar Turuqı» Məsihni kərsitidu. □ 4:6 «*Xunga dəl xu səwəbtin, ölgənlər əttə yaxawatqan insanlar sorak kilinidioqandək sorak kilinip, Hudaşa nisbətən rohta yaxisun dəp, ularoşimu hux həwər yətküzülgən*» — «hux həwər» — Muqəddəs Kitabta Məsihninŋ əlümi wə tirilixidin boləqan niyat toşruluk, əlwəttə. Bu ayət toşruluk nuroşun pikirlər bar. «Qoxumqə sez»imizdə bularni bayan kilimiz. ■ 4:6 Yh. 5:25; 1Pet. 3:19. ■ 4:7 Luqa 21:34; 1Yuha. 2:18.

«mehir-muhəbbət nuroʻunliqan gunahlarini yapar». □ ■ ⁹ Bir-biringlardin aʻrinmay əzara mehmandost bolunglar. ■ ¹⁰ Huda tərpidin hər biringlaroʻa ata kilinoʻan iltipatka binaʻn, uning hərtərəplik mehri-xəpkitini kixilərgə yətküzidioʻan yahxi oʻojidarlar süpitidə, bu iltipat bilən bir-biringlaroʻa hizmət kilunglar. ■ ¹¹ Kim səz kilsa, u Hudaning kalam-bexarətlirini yətküzgüci süpitidə səzlisun. Kim baxkilaroʻa hizmət kilsa, u Huda ata kiləʻan küq-kudriti bilən hizmət kilsun. Xundak boləʻanda, Huda həmmə ixta Əysa Məsih arkilik uluʻolinidu. Barlik xan-xərap wə küq-kudrət Uningoʻa əbədil'əbədgiqə mənəuptur, amin! □ ■

Etihadqilarning azab-okubətkə səwr kilixi

¹² Səyümlüklirim, otluk sinakning bexinglaroʻa qüxkənlığə qarap, əjayib ixka yolukup kaldim, dəp həyran qalmanglar. ■ ¹³ Bəlki, Məsihning azab-okubətlirigə kəndak ortak boləʻan bolsanglar, silər xundak xadlininglar. Xuning bilən Uning xan-xəripi ayan kilinoʻinida, silərmu yayrap xadlinisilər. □ ¹⁴ Silər Məsihning nami tüpəylidin həkəratkə uqrisanglar, bəhtlik bolisilər! Qünki xan-xəropning Rohi, yəni Hudaning Rohi wujudunglaroʻa qüxkən bolidu. □ ■ ¹⁵ Aranglardin birining azab-okubət qəxixi hərgizmə katil, oʻsri, razil yaki qepiloʻak bolux səwəbidin bolmisun. ¹⁶ Birək qəkkən azab-okubiti «Məsihiy» dəp ataloʻanlikı səwəbidin bolsa, u buningdin nomus kilmisun; əksiqa, muxu nam bilən ataloʻanlikı üqün Hudaəa mədhıyə okusun. □ ¹⁷ Qünki sorakning baxlinidioʻan waqti-saiti kəldi; sorak aldi bilən Hudaning əyidikiliridin baxlinidu; wə əgər biz bilən baxlansa, u halda Hudaning hux həwirigə kulak salmioʻanlarning aqiwiti nemə bolar? □ ■ ¹⁸ *Dəl mukəddəs yazmilarda yeziloʻinidək*: — «Əgər həkkanıylarning kutkuzuluxi təs bolsa, Ihlassizlar həm gunahkarlarning aqiwiti kəndak bolar?» □ ■

□ **4:8 «mehir-muhəbbət nuroʻunliqan gunahlarini yapar»** — bu səzlər Təwrattiki Sulaymaning «pənd-nəsihətlər»i din, «Pənd.» 10:12din elinoʻan. Mənsi, xühhisizki, həm baxkilarning gunahlarini kəqürüm kilix həm mumkin bolsa baxkilaroʻa yaymaslikni əz iqigə alidu. ■ **4:8** Pənd. 10:12. ■ **4:9** Rim. 12:13; Fil. 2:14; Ibr. 13:2. ■ **4:10** Pənd. 3:28; Rim. 12:6; 2Kor. 8:11.

□ **4:11 «Kim səz kilsa, u Hudaning kalam-bexarətlirini yətküzgüci süpitidə səzlisun»** — «səz kilix» muxu yərdə, xühhisizki, jamaəttə səzləx, bolupmu təlim berixni kərsitixi mumkin. ■ **4:11** Yər. 23:22. ■ **4:12** Yər. 48:10; 1Kor. 3:13; 1Pet. 1:7. □ **4:13 «Xuning bilən Uning xan-xəripi ayan kilinoʻinida, silərmu yayrap xadlinisilər»** — «Uning xan-xəripi ayan kilinoʻinida»: — demək, Məsih kayta kəlginida. □ **4:14 «Silər Məsihning nami tüpəylidin həkəratkə uqrisanglar, bəhtlik bolisilər! Qünki xan-xəropning Rohi, yəni Hudaning Rohi wujudunglaroʻa qüxkən bolidu»** — «Yəx.» 11:2ni kəring. Bəzi kona qəqürmilaridə «Ular tərpidin uningəa kupurluk kilinidu, lekin silərnig tərpinglardin uluʻolinidu» dəp qoxulidu. ■ **4:14** Mat. 5:10; 1Pet. 2:20; 3:14. □ **4:16 «Birək qəkkən azab-okubiti «Məsihiy» dəp ataloʻanlikı səwəbidin bolsa, u buningdin nomus kilmisun; əksiqa, muxu nam bilən ataloʻanlikı üqün Hudaəa mədhıyə okusun»** — «Məsihiy» grek tilida «Hristiyan». «Məsih» grek tilida «Hristos» dəp ipadlinidu. □ **4:17 «Qünki sorakning baxlinidioʻan waqti-saiti kəldi; sorak aldi bilən Hudaning əyidikiliridin baxlinidu»** — xühhisizki, rosul Petrus yukirida tiloʻa aloʻan azab-okubətlər wə sinaxlar Hudaning əz ailisidikilərgə nisbətən birhil sorakning baxlinixi yaki tərbiyə bolup, kəmpiliklirimizni oʻuq kilidioʻan sinaxlar, dəp həsəbliqili bolidu. ■ **4:17** Yər. 25:29; Luqa 10:12; 23:31. □ **4:18 «Əgər həkkanıylarning kutkuzuluxi təs bolsa, ihlassizlar həm gunahkarlarning aqiwiti kəndak bolar?»** — Təwrət «Pənd.» 11:13, LXX grekqə tərjimisidin elinoʻan. Grek tilida «Ihlassizlar həm gunahkarlar nədə kərunidu?!» degən səzlər bilən ipadlinidu. ■ **4:18** Pənd. 11:31.

¹⁹ Xuning üqün, Hudaning iradisi bilən azab-okubət qəkkənlər yahxi əməllərnı dawam kılıp, jenini wədisidə turidiqan Yaratquciqıa amanət kılıp tapxursun.□

5

Aksakallar wə yaxlarqıa kılinoqan nəsihət

¹ Əmdi mən aranglardiki aksakallardın (Məsihnıng azab-okubətlirining guwahqisi, namayan kılınıdiqan xan-xərəpkə nesip boluquci wə silərgə ohxax bir aksakal süpitidə) xuni tötünimənki, □ ² — Hudaning silərnıng aranglardiki padisini obdan bekinglar; ularqıa yetəqkılık hizmitidə bolup, uni məjburən əməs, bəlki ihtiyarən zimminglarqıa elinglar; pul-dunya üqün əməs, bəlki huxallıq bilən kilinglar. □ ■ ³ Hudaning padisiqıa oqojining öz təəllukatliriqıa bolqınidək bolmay, bəlki ularqıa ülgə bolunglar. □ ■ ⁴ Xundak kilsanglar, Bax Padiqi axkarə bolqanda, mənggü tozumas xan-xərəp tajiqa erixisilər. □ ■ ⁵ Əy yaxlar, qonglarqıa boysununglar. Xuningdək, həmminglar bir-biringlarqıa nisbətən kiqik peillikni üstunglarqıa oriwelinglar. Qünki: «Huda təkəbburlarqıa qarxidur, lekin məmın-kəmtərlərgə xəpkət kılıdu». □ ■ ⁶ Özünglarnı Hudaning kudrətlik qolı astida təwən tutunglar.

□ 4:19 «... Hudaning iradisi bilən azab-okubət qəkkənlər yahxi əməllərnı dawam kılıp, jenini wədisidə turidiqan Yaratquciqıa amanət kılıp tapxursun» — «wədisida turidiqan Yaratquci» degən ibarə intayın əhmiyətlık. «Qoxumqə sez»imzidə uning üstidə azrak tohtilimiz.

□ 5:1 «Məsihnıng azab-okubətlirining guwahqisi, namayan kılınıdiqan xan-xərəpkə nesip boluquci wə silərgə ohxax bir aksakal süpitidə...» — «namayan kılınıdiqan xan-xərəp» degənlik Məsihnıng kaytıp kelixidə namayan bolidiqan xan-xərəp. □ 5:2 «Hudaning silərnıng aranglardiki padisini obdan bekinglar» — «Hudaning ... padisi» jamaət, əlwəttə. «ularqıa yetəqkılık hizmitidə bolup, uni məjburən əməs, bəlki ihtiyarən zimminglarqıa elinglar» — «ularqıa yetəqkılık hizmitidə bolup...» — bəzi kona kəqürmilərdə «Hudaqıa qarap ularqıa yetəqkılık hizmitidə bolup...» deyilidu. «pul-dunya üqün əməs, bəlki huxallıq bilən kilinglar» — «pul-dunya üqün əməs» degənlik Petrusning əyni sezliri: — «haramdın bolqan pul üqün əməs» — Petrusning muxu sezlər bilən kərsətkini: «pul adəmnı qokum gunahkar kılıdu» degənlik əməs, qünki hərbirimiz pulni ixlitiximiz kerək; uning kərsətkini, xübhisizki, pulning dərwəqə adəmnı gunahkar kılıx hətiri bardur. Pulning əzi əslidə gunahning dunyada pəyda bolqanlıqidin pəyda bolqan; gunah bolmisa pul bolalmaytti; xu tərəptinmu «haramdın bolqan». ■ 5:2 Ros. 20:28; 1Tim. 3:3; Tit. 1:7. □ 5:3 «Hudaning padisiqıa oqojining öz təəllukatliriqıa bolqınidək bolmay, bəlki ularqıa ülgə bolunglar» — yaki «əzığə amanət kılinoqanlarqıa (jamaəttikilərgə, demək) əzi bəg əzi han boluwalmay, bəlki ularqıa ülgə bolunglar». ■ 5:3 2Kor. 1:24; Fil. 3:17; 1Tim. 4:12; Tit. 2:7. □ 5:4 «Bax Padiqi kaytıp axkarə bolqanda» — Rəb əysa kaytıp kəlgəndə. «mənggü tozumas xan-xərəp tajiqa erixisilər» — grek «Olimpik» musabikisidə əqaliblarqıa gül-giyahtın ərülğən taj in'am kılınatti. Bu bir kün iqidila tozup ketidiqan taj, əlwəttə. ■ 5:4 Yəx. 40:11; Əz. 34:23; Yh. 10:11; 1Kor. 9:25; İbr. 13:20; 2Tim. 4:8; Yaq. 1:12; 1Pet. 1:4; 2:25. □ 5:5 «Əy yaxlar, qonglarqıa boysununglar. Xuningdək, həmminglar bir-biringlarqıa nisbətən kiqik peillikni üstunglarqıa oriwelinglar» — «qonglar» degənnıng baxka birhil tərjimisi «aksakallar». Ləkin muxu yərdə «qonglar» yaki «yaxanqanlar»qıa toqrıa kelidu. «Huda təkəbburlarqıa qarxidur, lekin məmın-kəmtərlərgə xəpkət kılıdu» — «Pənd.» 3:34; «Yaq.» 4:6nimu kərüng. ■ 5:5 Pənd. 3:34; Rim. 12:10; Fil. 2:3; Yaq. 4:6.

Xundak kılsanglar, waqti-saiti kalgəndə Huda siləni yukiri kətüridu; □ ■ 7 Barlıq oəm-qayquliringlarni Uning üstigə taxlap koyunglar. Qünki U siləning oqeminglarni kılidu. ■

8 Özünglarni hoxyar wə səgək tutunglar. Qünki düxmininglar boləjan İblis huddi hərkirəwatkan xirdək, yutkudək birsini izdəp katrap yurməktə; ■ 9 silər etiқadinglarda qing turup uningoja qarxi turunglar. Qünki bilisilərki, pütün dunyadiki qerindaxliringlarmu ohxax azab-oқubətləning tügixigüqə qidawatidu. □ ■ 10 Əmma siləni Məsih Əysa arқilik Özining mənggülik xan-xəripigə qaqiroqan, pütkül mehir-xəpқətning İgisi boləjan Huda azraqқinə waқit azab-oқubət qəkkininglardin keyin, Əzi siləni əsligə kəltürüp, dəs turəyuzup, mustəhkəm wə uləja bekitilgəndək təwrənməs kılidu. □ ■ 11 Uningəja *barlıq xan-xərpə wə küq-kudrət əbədil'əbəd mənsup boləyay, amin!* □

Ahirki salam

12 Mən bu kısqıoına hətni yezip, özüm sadıq qerindixim dəp bilidəjan Silwanusning wasitisi bilən silərgə yollidim. Uxbu hətni yeziximning məqsiti, silərgə jekiləx wə siləni riəbətəndürüx, xundakla Hudaning həkikiy mehir-xəpқitining ənə xundak ikənlikigə guwahlık berixtin ibarəttur. Bu mehir-xəpқəttə qing turunglar. □

13 Silər bilən billə tallanojan Babilda turuwatqan jamaət wə oqlum

□ 5:6 «**Özünglarni Hudaning kudrətlik qoli astida təwən tutunglar. Xundak kılsanglar, waqti-saiti kalgəndə Huda siləni yukiri kətüridu**» — buning toluq mənisi bəlkim «Hudaning kudrətlik qoli üstünglarəja təbriyə berix üqün qüxkən bolsa, uning astida təwən turunglar, özünglarni uning astida təwən tutunglar». ■ 5:6 Ayup 22:29; Pənd. 29:23; Mat. 23:12; Luқа 14:11; Yak. 4:10. ■ 5:7 Zəb. 55:22; Mat. 6:25; Luқа 12:22; 1Kor. 9:9; Fil. 4:6; İbr. 13:5; 1Tim. 6:8. ■ 5:8 Ayup 1:7; Luқа 22:31; 1Tes. 5:6; 1Pet. 1:13; 4:7. □ 5:9 «**Qünki bilisilərki, pütün dunyadiki qerindaxliringlarmu ohxax azab-oқubətləning tügixigüqə qidawatidu**» — «pütün dunyadiki qerindaxlar» deganlik bəlkim (1) Yəhudiyə-Galiliyədə turuwatqan, öz yurtədxliri təripidin ziyankəxlikkə uqrawatqan Yəhudi qerindaxlarni; (2) «yat əllik qerindaxlar» — yat əllik butpərəslər arisida turuwatqan, ular təripidin ziyankəxlikkə uqrawatqan Yəhudi əməs qerindaxlarni, yaqi; (3) hər ikisini kərsitidu. «... tügixigüqə qidawatidu» degən sөz bu azab-oқubətləning; (1) Hudaning məqsətlirigə, xundakla Əz muқəddəs bəndilirigə zərür ikənlikini wə; (2) qəlik ikənlikini kərsitidu. ■ 5:9 Əf. 4:27; Yak. 4:7. □ 5:10 «**Huda... Əzi siləni əsligə kəltürüp...**» — əsligə kəltürüp» yaqi «qorallandurup» yaqi «kamil kılip...». «(siləni) ... uləja bekitilgəndək təwrənməs kılix» — grek tilida bir peil bilənla ipadilinidu. ■ 5:10 İbr. 10:37; 1Pet. 1:6. □ 5:11 «**Uningəja barlıq xan-xərpə wə küq-kudrət əbədil'əbəd mənsup boləyay, amin!**» — bəzi kona keqürmilərdə pəket «Uningəja barlıq küq-kudrət əbədil'əbəd mənsup boləyay, amin!» deyilidu. □ 5:12 «**Mən bu kısqıoına hətni yezip, özüm sadıq qerindixim dəp bilidəjan Silwanusning wasitisi bilən silərgə yollidim**» — muxu Silwanus bəlkim əslidə rosul Pawlusning həmrahi wə hizmətdixi boləjan Silwanus idi (məsilən «Ros.» 16-17-bablarni kəring) «Silwanusning wasitisi bilən» — yəni mumkinqilik barqi, uxbu hətni yezixə Silwanus rosul Petrusқа katip boləqanidi. «**Uxbu hətni yeziximning məqsiti, silərgə jekiləx wə siləni riəbətəndürüx...**» — «jekiləx» wə «riəbətəndürüx» grek tilida bir peil bilənla ipadilinidu.

Markustin silərgə salam. □

¹⁴ Bir-biringlar bilən mehribanlarqə səyüxüp salamlixinglar.

Silərgə, yəni Məsihdə boləqan həmminglarqə amanlıq-hatirjəmlək yar boləqay! ■

□ **5:13 «Silər bilən billə tallanoqan Babilda turuwatqan jamaət»** — bəzi tarihxunaslar «Babil» degənlikni həkikiy (Əfrat dəryasi boyidiki) Babilon (Babil) xəhırini kərsitidu, dəp qaraydu. Yənə bəzilər «Babil»ni «Rim xəhırining etikədqılar arisidiki məhpiy nami» dəp qaraydu — xu wəqittiki etikədqılar Rim xəhırini məhpiy həlde Babil (qiriklixip kətkən «bu dunya»ning simwoli) dəp atioqan boluxi mumkin. Rosul Petrusning Babil xəhırində boləqanlıqı toqrisida tarihta məlumat yok wə uning Rim xəhırində turoqanlıqı toqruluk ispat bar. **«jamaət»** — əslidiki grekqə tekistdə — «turuwatqan kiz». Bu ibarə Rimdiki jamaətni kərsitixi mumkin. **«oşlum Markustin silərgə salam»** — «oşlum Markus» rosul Petrusning rohıy jəhəttiki oşli. Əməliyəttə Markus Petrusningki jiyən ukisi boluxi mumkin idi. ■ **5:14** Rim. 16:16; 1Kor. 16:20; 2Kor. 13:12; 1Tes. 5:26.

Petrus «2»

«Rosul Petrus yazoqan ikkinqi məktup» ••• Salam

¹ Əysa Məsihning kuli və rosuli boləqan mənki Simeon Petrustin Hudayimiz və Kutkuzoquqimiz Əysa Məsihning həkkaniyliki arqilik biz bilən ohxax kımmətlik bir etiqađka muyəssər qilinəqanlarəqa salam! □ ² Silər Hudani və Rəbbimiz Əysani qoŋqur tonuəqanseri, mehir-xəpəktə və hatirjəmlilik silərgə həssiləp axqay! ■

Nijatta əsüx

³ Bu *duayimning* asasi — biz bizni Əzining xan-xəripi və esil pəziliting təsiri arqilik Qakiroquqini qoŋqur tonuəqanlığımız üqün, Uning ilahiy küq-kudriti həyatimizəqa və ihlasmənlikte mengiximizəqa kerəklilik boləqan həmmini ata kildi. □ ⁴ U muxu pəzilətliri arqilik bizgə kımmətlik, əng uluə wədilərnə bərdi, bular bilən silər bu dunyadiki həwayi-həwəslərdin boləqan iplasliktin kutulup, Hudalik təbiətkə ortaq nesip bolalaysilər. ■

⁵ Dəl muxu səwəbtin, silər pütün küqünqlər bilən etiqađinglarəqa esil pəzilətni, esil pəzilitinglarəqa bilimni, □ ⁶ biliminglarəqa təmkinlikni, təmkinlikinglarəqa qıdamliqni, qıdamliqinglarəqa ihlasmənlikni, ⁷ ihlasmənlikinglarəqa qerindaxliq mehirbanliqni, qerindaxliq mehirbanliqinglarəqa mehir-muəbbətni kərsitixni qoxuxka intilinglar. ⁸ Qünki bu hususiyətlər silərdə bar bolsa, xundaqla exip beriwatqan bolsa, bular silərnə Rəbbimiz Əysa Məsihni qoŋqur tonuxka *intilixtə* ix-əməlsiz və mewisiz qaldurmaydu. ■ ⁹ Əmmə əgər birsidə bular kəmə bolsa, u kor adəmdur — u burnining uqinila kərələydiəqan, ilgiriki gunahlıridin pak qilinəqanini untuəqan bolidu. ■

¹⁰ Xuning üqün, i qerindaxlar, silər *Huda tərripidin* qakiriləqanliqinglarni, xundaqla talləqanliqinglarni jəzmləxtürüxkə intilinglar. Xundaqla kılsanglar, heqqaqan teyilip kətməysilər. □ ¹¹ Xundaqla boləqanda

---

□ **1:1** «Əysa Məsihning kuli və rosuli boləqan mənki Simeon Petrus» — «Simeon» baxqa yərlərdə «Simon» deyilidu. «Hudayimiz və Kutkuzoquqimiz Əysa Məsih» — bu ibaridin eniqliki, Əysa (təbiitidə) həm Huda həm Kutkuzoquqidur. «**biz bilən ohxax kımmətlik bir etiqađka muyəssər qilinəqanlarəqa salam!**» — «ohxax kımmətlik bir etiqađka muyəssər qilinəqan» degən muxu ibaridin eni kərəniduki, həqiqiy etiqađ Hudaning Əzidin kelidu. ■ **1:2** Yh. 17:3; Rim. 1:7; 1Pet. 1:2; Yəh. 2. □ **1:3** «Əzining xan-xəripi və esil pəziliting təsiri arqilik bizni qakiroquqi» — muxu zat Rəb Əysa Məsih, əlwəttə. ■ **1:4** Yəx. 56:5; Yh. 1:12; Rim. 8:15; Gal. 3:26. □ **1:5** «Dəl muxu səwəbtin, silər pütün küqünqlər bilən etiqađinglarəqa esil pəzilətni, esil pəzilitinglarəqa bilimni,... (qoxuxka intilinglar)» — «bilim» muxu yərdə Hudaning yoli toəqruluk bilim, əlwəttə. ■ **1:8** Tit. 3:14. ■ **1:9** Yəx. 59:10; Zəf. 1:17. □ **1:10** «Xuning üqün, i qerindaxlar, silər Huda tərripidin qakiriləqanliqinglarni, xundaqla talləqanliqinglarni jəzmləxtürüxkə intilinglar. Xundaqla kılsanglar, heqqaqan teyilip kətməysilər» — «teyilip kətməysilər» degən ibarini bəzilər bu ibarə nijattin məhrum bolux degən mənini bildüridu, dəp qaraydu. Bizningə u gunah sadir qilixni kərsitidu dəp qaraymiz (məsilən, «Yəq.» 3:2ni kəring, ohxax səz xu ayəttə ixlitilidu).

Rəbbimiz wə Kutkuzoquqimiz Əysa Məsihning mənggüülük padixahlıqidimu kızıqın qarxi elinisilər. □

¹² Xunga, gərgə silər bu ixlarnı bilgən bolsanglarmu, xundakla bizgə igə kılınıoğan həkikəttə mustəhkəmləngən bolsanglarmu, mən yənilə hərdəim bu ixlarnı esinglaroşa salmaqçimən. ¹³ Dərwəqə, mən muxu qedirimda bolsamla, bularnı səminglaroşa selip, silərnı oyoqıtıp turuxni layıq kərimən. □ ■ ¹⁴ Qünki Rəbbimiz Əysa Məsihning burun manga ayan kılınidək, mening bu qedirim pat arida uqamdin seliwetilidıoğanlıqını bilip turuptimən. □ ■ ¹⁵ Bərhək, mən silərnıng bu ixlarnı mən bu dunyadin kətkinimdin keyinmu hərwaqıt esinglaroşa kəltürüxünglar üqün küqümning bariqə intilimən. □

Huda pəyoğəmbərlərgə ata kılınan ixənqlik kalam-bexarətlər

¹⁶ Qünki biz silərgə Rəbbimiz Əysa Məsihning küq-kudriti wə hazır boluxını ukturoqinimizda hərgizmu hıylıgərliktin oydurop qikılınan riwayətlərgə əgəxmıdık, bəlki biz Unıng həywətlik xan-xəhritigə öz kəzimiz bilən guwahqimiz. □ ■ ¹⁷ Qünki U mukəddəs taoida Huda'Atidin xan-xəhret wə uluqluqka erixkəndə, axu uluq xan-xəreplik yərdin: «Bu Mening səyümlük Ooqlum, Mən Unıngdin hursənmən» degən xundak zor bir awaz Unıngoşa yətküzülüp anglandı. □ ■ ¹⁸ Mukəddəs taoida

□ **1:11 «Rəbbimiz wə Kutkuzoquqimiz Əysa Məsihning mənggüülük padixahlıqidimu kızıqın qarxi elinisilər»** — «kızıqın qarxi elinisilər» deganlık grek tilida «kirix yolunglar kəngriqilik bilən silərgə təminlinidu» degən ibarə bilən ipadiliniidu. □ **1:13 «mən muxu qedirimda bolsamla...»** — «qedirim» — Petrusning öz tenini kərsitidu, əlwəttə. Lekin u muxu səz bilən hər bir etiqaqning tenini Israillar qəl-bayawanda Hudaning əmri bilən yasioğan «ibadət qediri»oşa ohxitidu. Hudaning Əz xan-xəripi bu «addiy qedir»da makanlaxturuloğan wə xuningdək hazır hər bir etiqaqning tenidə məwjuuttur («Yuh.» 1:14, 2:12, «1 Kor.» 3:9 wə 16, 6:19ni kəring). ■ **1:13 2Pet. 3:1.** □ **1:14 «Qünki Rəbbimiz Əysa Məsihning burun manga ayan kılınidək, mening bu qedirim pat arida uqamdin seliwetilidıoğanlıqını bilip turuptimən»** — «Yuh.» 21:18-19ni kəring. ■ **1:14 Yh. 21:18,19; 2Tim. 4:6.** □ **1:15 «mən bu dunyadin kətkinimdin keyinmu»** — «bu dunyadin ketix»: — bu ibarə grek tilida «əksodos» degən səz («Misirdin qikix» bilən munasiwətlik) bilən ipadiliniidu («Luqa» 9:31ni kəring). **«Bərhək, mən silərnıng bu ixlarnı mən bu dunyadin kətkinimdin keyinmu hərwaqıt esinglaroşa kəltürüxünglar üqün küqümning bariqə intilimən»** — «bu ixlər» bolsa: (1) muxu ikkinqi hətning məzmunini; (2) «Yuh.» 21-babta hatiriləngən ixlarnı (Məsihning Petrusning dunyadin ketix yolu toqruluk bexarətləri)ni kərsətsə kerək. Biz birinqi qüxənqigə mayilmiz. □ **1:16 «biz silərgə ... ukturoqinimizda ... biz Unıng həywətlik xan-xəhritigə öz kəzimiz bilən guwahqimiz»** — bu ayəttiki «biz» degən səz Petrusning əzini wə Yuhanna, Yakup qatarlık rosullarnı kərsitidu. **«Əysa Məsihning küq-kudriti wə hazır boluxı (yaki «qayıp kelixi»)»** — («həzir boluxı» grek tilida «parusiya») degən səzlər birinqidin muxu yərdə, xühşisizki, Məsihning ularning kəz aldida əzgirip, xan-xəripi iqidə kəringənlikini kərsitidu («Matta» 17-bab, «Markus» 9-bab, «Luqa» 9-babni kəring). İkkinqidin, bu səzlər yəne İnjlida adəttə Məsihning qayıp kelixini kərsitidu; qünki U qayıp kəlgəndə Unıng xan-xəripi həkikəttən ayan bolidu. Xuning bilən muxu yərdə Unıng dunyaoşa qayıp kelixinimu kərsitidu. **«...bəlki biz Unıng həywətlik xan-xəhritigə öz kəzimiz bilən guwahqimiz»** — «Unıng» grek tilida «Axuning» bilən ipadiliniidu. Muxu yərdə «Axuning» degən səz Petrusning Məsihkə bolıoğan qongkur hərmitini wə yekin munasiwitini bildüridu. ■ **1:16 Mat. 17:1; Yh. 1:14; 1Kor. 1:17; 2:1, 4; 4:20; 1Yuha. 1:1.** □ **1:17 «Qünki U mukəddəs taoida Huda'Atidin xan-xəhret wə uluqluqka erixkəndə, axu uluq xan-xəreplik yərdin: «Bu Mening səyümlük Ooqlum, Mən Unıngdin hursənmən» degən xundak zor bir awaz Unıngoşa yətküzülüp anglandı»** — «axu uluq xan-xəreplik yer» bolsa asman, ərxtur. ■ **1:17 Mat. 3:17; 17:5; Mar. 1:11; 9:7; Luqa 3:22; 9:35; Kol. 1:13.**

biz Uningoʻja ҳамrah bolup billə turoʻan bolooʻaqqa, ərxtin bu awaz anglanoʻinida bizmu öz kʻulikimiz bilən uni angliduk. □ 19 Uning üstigə həmmimizdə pəyoʻəmbərlər yətküzgən tolimu ixənqlik bexarətlik səz-kalam bardur; silər tang süzülgüqə, tang yultuzi kəlbinglarni toluk yorutkuqə bu səz-kalamoʻja kʻulak salsanglar, yahxi kʻiloʻan bolisilər (bu səz-kalam huddi kərangooʻjuda qaknap turidioʻan qiraooʻka ohxaxtur).□ ■

20 Xuni həmmidin muhım dəp bilixinglar kerəkki, mukəddəs yazmildiki heqkaysi wəhiy pəyoʻəmbərlərnin öz qūxənqisi boyiqə yətküzülgən əməs. □ 21 Qūnki heqkandak wəhiy-bexarət insanlarning iradisidin kəlgən əməs, u bəlki Hudaning mukəddəs adəmliri Mukəddəs Roh tərpidin yetəklinip, Uning türtkisi bilən eytkən səz-kalamdur.□ ■

2

Sahta pəyoʻəmbərlər wə sahta təlim bərgüqilər

1 Lekin burun həlk iqidə sahta pəyoʻəmbərlər qikқан, xuningdək aranglardimu sahta təlim bərgüqilər məydanooʻja qikidu. Ular sokunup kirip, həlakətka elip baridioʻan bid’ət təlimləni aranglarooʻja astirtin kirgüzüp, hətta əzlrini hər kʻilixka setiwalooʻan igisidinmu tenip, buning

□ 1:18 «Mukəddəs taoʻda biz uningooʻja həmrah bolup billə turoʻan bolooʻaqqa, ərxtin bu awaz anglanoʻinida bizmu öz kʻulikimiz bilən uni angliduk» — «Matta» 17-bab, «Markus» 9-bab, «Luqa» 9-babni kəring. □ 1:19 «Uning üstigə həmmimizdə pəyoʻəmbərlər yətküzgən tolimu ixənqlik bexarətlik səz-kalam bardur» — baxka birhil tərjimisi: «uning üstigə həmmimizdə buningdin **tehimu** ixənqlik bexarətlik səz-kalam (pəyoʻəmbərlər yətküzgən səz-kalam) bardur». Petrus bu yərdə: «Pəyoʻəmbərlərnin sezlrini hətta mening guwahlikimdinmu ixənqliktur (qūnki Məsih toʻruluk bexarət bərgüqilər, xundakla ularning bərgən bexarətleri nahayiti kəp; bexarətlərnin kəp qismi allikaqan kəz aldinizdə əməlgə axuruloʻan, degəndək); bu uluq səzlər həmmimizdə bar» deməkci bolsa kerək. «**silər tang süzülgüqə, tang yultuzi kəlbinglarni toluk yorutkuqə bu səz-kalamoʻja kʻulak salsanglar, yahxi kʻiloʻan bolisilər (bu səz-kalam huddi kərangooʻjuda qaknap turidioʻan qiraooʻka ohxaxtur)**» — «tang süzülgüqə» — Əysa Məsihning kaytip kelixigiqə. «Tang yultuzi kəlbinglarni toluk yorutkuqə» — «tang yultuzi», xūbhisizki, Əysa Məsihning Əzidur («Qel.» 24:17ni kəring). Bu səzlergə kəriqanda, tang yultuzi tang etixtin səl burun ayan bolooʻandək, Əysa Məsih kaytip kelixtin awwal etikadqilarning kəlbida birhil oyoqanoʻan sezim, uning kelixigə baqʻilanoʻan alahidə birhil küqlük arzu-təxna pəyda boluxi mumkin («1Tes.» 5:6-10ni kəring). ■ 1:19 2Kor. 4:6; Wəh. 22:16.

□ 1:20 «... mukəddəs yazmildiki heqkaysi wəhiy pəyoʻəmbərlərnin öz qūxənqisi boyiqə yətküzülgən əməs» — yaki «mukəddəs yazmildiki heqkaysi wəhiy pəyoʻəmbərlərnin əzlrini oylap qikқан əməs». Bu ayətnin yənə üq hil tərjimə-qūxənqisi bar: — (1) adəmlərnin halliqanqə wəhiylərgə xəhsiy təbir berixigə bolmaydu; (2) bexarət-wəhiylərgə ayrim xərɁ berixkə bolmaydu (yəni, baxka bexarət-wəhiylər bilən birləxtürüp qūxiniximiz kerək); (3) pəyoʻəmbərlər bərgən bexarət-wəhiyləni qūxəndürüx pəyoʻəmbərlərnin əzigila ha bolmaydu (qūnki ular bəzidə əzi eytkən sezlrini qūxənməytti — «1Pet.» 1:10-12ni kəring). Bu pikirlərnin həmmisini (bolupmu 2-pikirni) durus dəp kərisakmu, bizningqə, bizning tərjimimiz keyinki 21-ayətkə əng mas kelidu. □ 1:21 «Qūnki heqkandak wəhiy-bexarət insanlarning iradisidin kəlgən əməs, u bəlki Hudaning mukəddəs adəmliri Mukəddəs Roh tərpidin yetəklinip, Uning türtkisi bilən eytkən səz-kalamdur» — «Mukəddəs Roh tərpidin yetəklinip, uning türtkisi bilən» grek tilida «Mukəddəs Roh tərpidin yetkilixi bilən» degən səz bilən ipadilini. ■ 1:21 2Tim. 3:16.

bilən öz bexioğa tezla həlakət qüxürüdü. □ ■ 2 Nuroqun kixilər ularning xərməndilikigə əgixip ketidu, xuningdək ularning səwəbidin həkikət yoli həkarətkə uqraydu. 3 Ular aqkəzlükidin oydurma səzlər bilən silərni satidioğan meli kılıdu. Əmdi ularning bexioğa heli burunla bekitilgən jaza bikar olturmaydu, ularning həlakiti bolsa uhlap yatmaydu. ■

4 Qünki Huda gunah sadir kılğan pərixtilərni ayap olturmay, bəlki ularni təhtisaraning hangioğa taxlap, sorakğa tartkuğa zulumətlik qarangoşuluktiki zənjirlər bilən solap koyğan yərdə, □ ■ 5 xundakla kədimki dunyadikilərnimu ayap koymay, hudasisizlikğa berilgən dunyani topan bilən oşərk kılıp, pəkət həkkanıylikğa dəwət kılouqı Nuhni baxğa yəttisi bilən saqlap qaloğan yərdə — □ ■ 6 həmdə keyin Sodom wə Gomorra xəhərlirini keyinki dəwrlərdiki hudasisizlikğa berilgənlərgə ibrət bolsun dəp bekitip, bexioğa külpətilik jazani qüxürüp kül kılğan, ■ 7 xuning bilən birgə muxu əhlaksizlarning buzukqilikliridin yirginip azablanoğan, həkkanıy bolğan Lutni ular arisidin kutuldurğan yərdə — ■ 8 (ənə xundak kixilərnin igidə yaxioğan həkkanıy Lutning həkkanıy kəlbi hər küni anglioğan wə kərgən itaətsizliklər tüpəylidin azabli-natti) ■ 9 əmdi xuni kəruwalalaymizki, Rəb ihlasmənlərnı duq kəlgən sinaklardin kəndak kutkuzuxni wə xuningdək həkkanıysizlarnı sorak künigiqə jazalinixğa saqlap koyuxni bilidu. ■ 10 Bularning arisidiki öz ətlirigə əgixip pasik həwəslərgə berilgən, xundakla həkuk igilirigə səl karioğanlarning jazasi tehimu xundak bolidu. Muxundak kixilər həli qoşq, mənənqilərdur, ular «rohıy uluoşlar»ğa həkarət kilitxin heq kərkəmaydioğanlardur. □ ■ 11 Həttə uların küq-kudrəttə üstün turidioğan pərixtilərnu Pərwədigarning aldidə bu «uluoşlar»ni həkarət

□ 2:1 «Lekin burun həlk igidə sahta pəyoşəmbərlər qikқан, xuningdək aranglardimu sahta təlim bərgüqilər məydanioğa qikқidu» — «həlk» bolsa Israil həlki. ■ 2:1 Qan. 13:2; Mat. 24:11; Ros. 20:29; 1Tim. 4:1; 2Tim. 3:1. ■ 2:3 Yəh. 4. □ 2:4 «Qünki Huda gunah sadir kılğan pərixtilərni ayap olturmay, bəlki ularni təhtisaraning hangioğa taxlap, , sorakğa tartkuğa zulumətlik qarangoşuluktiki zənjirlər bilən solap koyğan yərdə...» — «təhtisaraning hangı» grek tilidə «tartarus» degən sөz bilən ipadiliniđu. Bu jay təhtisaradin ayrim turidu; karioşanda, bu yər muxundak gunah sadir kılğan pərixtilərgə alaşiytən təyyarlanoğan. «Zulumətlik qarangoşuluktiki zənjirlər» — yaki «zulumətlik qarangoşuluktiki engkürlərdə». Muxu ayəttə bayan kilişoğan pərixtilər əsli Xəytan bilən billə Hudaşqa isyan kətürgənlərnı əməs, bəlki Nuh pəyoşəmbərnin dəwridə gunah kılğan pərixtilərnı kərsitidu. «Yar.» 6:1-5 wə izahatlar, «Yəh.» 6:7-ayətlərnı wə izahatları kəruşq. ■ 2:4 Yəh. 6; Wəh. 20:3. □ 2:5 «pəkət həkkanıylikğa dəwət kılouqı Nuhni baxğa yəttisi bilən saqlap qaloğan yərdə...» — grek tilidə «pəkət həkkanıylikğa dəwət kılouqı səkkizinçi kixi Nuhni saqlap qaloğan yərdə ...» degən səzlər bilən ipadiliniđu. ■ 2:5 Yar. 7:23; 1Pet. 3:19. ■ 2:6 Yar. 19:24; Qan. 29:22; Yax. 13:19; Yər. 50:40; Əz. 16:40; Hox. 11:8; Am. 4:11; Yəh. 7. ■ 2:7 Yar. 19:7; 8. ■ 2:8 Zəb. 119:158. ■ 2:9 1Kor. 10:13. □ 2:10 «bularning arisidiki öz ətlirigə əgixip pasik həwəslərgə berilgən, xundakla həkuk igilirigə səl karioğanlarning jazasi tehimu xundak bolidu» — «həkuk igiliri» degənlik xübhşisizki, muxu yərdə padixahlar, waliylar wə həkumətning türlik əmədarlarıni, xundakla Huda bəkitkən ata-anilik həkuknımu öz igigə alidu. «muxundak kixilər həli qoşq, mənənqilərdur, ular «rohıy uluoşlar»ğa həkarət kilitxin heq kərkəmaydioğanlardur» — «rohıy uluoşlar» əyni tekistə «rohıy» degən sөz yəq. Lekin 11-ayətkə karioşanda qoşqum ərxiki (yaman) küqlər, yəni jin-xəytanlarıni kərsətsə kerək.

bilən ərz qilmaydu. □ ¹² Əmma bular huddi owlinip boʻqozlinix üqün tuoʻquloʻan yawayı əkilsiz haywanlardək kelip, əzliri gūxənməydiʻoʻan ixlar üstidə həkəratlik səz qilidu wə xundakla əzlrining həkərat ixliri bilən toluk həkərat bolidu, □ ■ ¹³ xundakla əz həkəkanisizlikioʻa tuxluk jazaning mewisini yəydu. Ular hətta kundūzi oʻuq-axkara əyx-ixrət kilixnimu ləzzət dəp həsablaydu; ular *silərgə* nomus wə daʻ qəltürüp silər bilən bir dastihanda olturup, əz məkkarlikliridin zoklinidu. ¹⁴ Ularining zinahorluk bilən toloʻan kəzliri gunah sadir kixilitin üzūlməydu; ular tutami yok kixiləni ezikturidu; ular kəlbini aqkəzliklə kəndürgən, lənətkə yekin balilardur! ¹⁵ Ular toʻqra yoldin qətnəp, Bosorning oʻqli Balaamning yolioʻa əgixip kətti. U kixi haram yolda tapkan həkni yahxi kərgūqi idi, □ ■ ¹⁶ lekin u kiləʻan kəbihlik tūpəylidin tənbihiḡi yedi (zuwansiz exək insanning awazi bilən səzləp pəyoʻəmbərnin əhmikanə ixini tosti). □ ■ ¹⁷ Mana muxundək kixilər kərup kətkən bulaklar, borandin həydidilip yürgən tumanlaroʻa ohx-aydu; ularoʻa mənggūluk zulumətnin kapkarangəʻolukida jay hāzirlap qoʻyuloʻan. □ ■ ¹⁸ Qūnki ular yaloʻan-yawidak yooʻan səzlər bilən mahtinip, adəmnin ətlik həwəslirini koʻzoʻitip əyx-ixrət ixliri bilən ezitkuluk yolida mənigwatkanlardin əzlrini yengila qəquroʻanlarni azduridu. □ ¹⁹ Ular muxu kixilərgə «Siləni ərkinlikkə erixtūrimiz» dəp wədə qilidu, lekin əzliri əməliyəttə buzuklukning kulliridur. Qūnki adəm nemə təripidin boysunduruloʻan bolsa, xuning kuli bolidu. ■ ²⁰ Qūnki əgər ular Rəbbimiz wə Kutkuzoʻuqimiz əysa Məsiḡni tonux arkilik bu dunyaning

□ **2:11 «hətta ulardin kūq-kudrəttə üstün turidioʻan pərixtilərmu...»** — «ulardin» — bəzilər muxu yərdiki «ular»ni «ərxitiki uluoʻlar»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Ləkin bizninggə «ular» sahta təlim bərgūqilərnin əzlrini kərsitidu. Pərixtilər əlwəttə jin-xəytanlardin üstün turidu! «... pərixtilərmu Pərwədigarning aldidə bu «uluoʻlar»ni həkərat bilən ərz qilmaydu» — məsilən, «Yəḡ.» 9-ayətni kəring. □ **2:12 «...xundakla əzlrining həkərat ixliri bilən toluk həkərat bolidu»** — «əzlrining həkərat ixliri» degənnin baxkə mənisi «ular (yəni «ərxitiki uluoʻlar»)ning həkərat» boluxi mumkin. Grek tilidə pəkət «ularning həkərat» deyilidu. ■ **2:12** Yəḡ. 12:3; Yəḡ. 10. □ **2:15 «Ular toʻqra yoldin qətnəp, Bosorning oʻqli Balaamning yolioʻa əgixip kətti. U kixi haram yolda tapkan həkni yahxi kərgūqi idi»** — «Qəl.» 22-4-bablar, Balaamning atisi «Beor» dəp atilidu. «Bosor» uning baxkə ismi bolsa kərek. ■ **2:15** Qəl. 22:7,21; Yəḡ. 11. □ **2:16 «lekin u (Balaam «pəyoʻəmbər») kiləʻan kəbihlik tūpəylidin tənbihiḡi yedi (zuwansiz exək insanning awazi bilən səzləp pəyoʻəmbərnin əhmikanə ixini tosti)»** — «Beorning oʻqli Balaam» toʻqrukuk; Musa pəyoʻəmbər Israillarni Misirdin Huda wədə kiləʻan zeminəʻa baxlap ketiwatqanda, yol üstidiki padixəḡlarning qarxilikioʻa uqraydu. Axu padixəḡlardin biri Beorning oʻqli Balaam degən «pəyoʻəmbər»ni izdəp baridu wə əgər u Israillaroʻa lənət okusa, uningəʻa kəp pul bərməkqi bolidu. Huda Balaamning undək kilixioʻa yol koymisimu, Balaam bəri bir pulni dəp Israillaroʻa lənət okuməkqi bolup yolioʻa qikidu. Mana bu «Balaam pəyoʻəmbərnin yoli» deyilidu. Birək Huda Balaamning exikining əozi arkilik: «Mana sening exikning Mening awazimni səndin yahxi tonuydu» degəndək, xu yolning kəbihlikini axkarilaydu. «Qəl.» 22-4-bablarni kəring. ■ **2:16** Qəl. 22:21. □ **2:17 «mana muxundək kixilər kərup kətkən bulaklar, borandin həydidilip yürgən tumanlaroʻa ohxaydu; ularoʻa mənggūluk zulumətnin kapkarangəʻolukida jay hāzirlap qoʻyuloʻan»** — qarxioʻanda, ularning ahirkū hali 4-ayəttə tiləʻa elinoʻan pərixtilərnin gəzlinin əozi bolidu. ■ **2:17** Yəḡ. 12. □ **2:18 «Qūnki ular yaloʻan-yawidak yooʻan səzlər bilən mahtinip, adəmnin ətlik həwəslirini koʻzoʻitip əyx-ixrət ixliri bilən ezitkuluk yolida mənigwatkanlardin əzlrini yengila qəquroʻanlarni azduridu»** — «adəmnin ətlik həwəsliri» — «rimliklaroʻa»diki kirix səzimizdiki «ət» toʻqrukuk məzmunni kəring. «Ezitkuluk yolida mənigwatkanlardin əzlrini yengila qəquroʻanlarni azduridu» — yaki «ezitkuluk yolida mənigwatkanlardin əzlrini aran qəquroʻanlarni azduridu». ■ **2:19** Yḡ. 8:34; Rim. 6:16.

pasiklikliridin kutulup, keyin xularoqa yənə baqlinip, boysundurulğan bolsa, ularning keyinki hali dəslepksidinmu bəttər bolidu. ■ 21 Qünki həkkanıylik yolini bilip turup, özige yətküzülgən mukəddəs əmrin yüz erügendin kərə, bu yolni əslidinla bilmigini əwzəl bolatti. 22 Muxu ixənqlik həkmətlik sözlər ularda əməlgə axurulidu: — «It aylinip öz kusunı yər» wə yənə «Qoxka yuyunup qikipla kaytidin patkakta eoınar».□ ■

3

Rəbning kaytip kelixining keqiktürülüş səwəbi

1 I sөyümlüklirim, hazır silərgə bu yeziwatkinim ikkinçi hetimdur. Hər ikki hetimdə silərlənin sap kənglünqlərni oyoqtip, xu ixlərni əslitixkə intildimki, ■ 2 mukəddəs pəyoqəmbərlər burun eytkən sözlərgə wə Rəbbimiz həm Kutkuzoquqimizning rosulliringlar arkilik yətküzgən əmrigə kəngül bəlüxünqlərni ətünimən.

3 Əng muhimi xuni bilixinglar kerəkki, künlərlənin ahirida əzining həwayi-həwəslirining kəynigə kiridioğan, məshirə kəlidioğan mazakqılar qikip: ■ 4 «Keni, Uning kaytip kelimən degən wədisi?! Ata-bowilirimiz *əlümdə* uhlap kəloğandin taki həzirəiqə həmmə ixlər dunya apiridə bolğan wakittiki bilən ohxax hələttə ketiwatidu» dəp məshirə kəlixidu. ■

5 Həlbuki, ular əng kədimki zamanda Hudaning sözi bilən asmanlarning yaritiloğanlikini wə xuningdək yərlənin sudin qiqқан həm suning wasitisi bilən bərlükqə kəlgənlikini ətəy untuydu: □ ■ 6 xu amillərlənin wasitiliri bilən xu zamandiki dunya kəlkündin oqərk bolup yoqaldi. □ ■ 7 Əmma hazırki asmanlar bilən zəmin ohxaxla xu sөz bilən ihlassiz adəmlər sorakqə tartilip həlak kəlinidioğan axu kündə otta kəydürülüşkə saqlinip, ta xu küniqə həlidin həwər elinip turidu. □ ■

8 Əmdi i sөyümlüklirim, xu ix nəziringlərdin kaqmisunki, Rəbgə nisbətən bir kün ming yildək wə ming yil bir kündəktur. □ ■ 9 Rəb Öz wədisini *orundaxni* (bəzilərlənin «keqiktürdi» dəp oylıoqinidək) keqiktürginini yoq,

■ 2:20 Mat. 12:45; Ibr. 6:4; 10:26. □ 2:22 «It aylinip öz kusunı yər» — birinçi həkmətlik sөz «Pənd.» 26:11din elinoğan. İkkinçisining mənəbəsi namalumu. ■ 2:22 Pənd. 26:11. ■ 3:1

2Pet. 1:13. ■ 3:3 1Tim. 4:1; 2Tim. 3:1; Yəh. 18. ■ 3:4 Əz. 12:22. □ 3:5 «Həlbuki, ular əng kədimki zamanda Hudaning sözi bilən asmanlarning yaritiloğanlikini wə xuningdək yərlənin sudin qiqқан həm suning wasitisi bilən bərlükqə kəlgənlikini ətəy untuydu» — «ətəy untuydu» degənnəng bərkə birhil tərlimisi: «öz bəngbaxlikidin untuydu». ■ 3:5 Yar. 1:9; Zəb. 24:2. □ 3:6 «xu amillərlənin wasitiliri bilən xu zamandiki dunya kəlkündin oqərk bolup yoqaldi» — «...xu amillərlənin wasitiliri bilən» degən ibarə pəket suning əzini yaki sular wə Hudaning sөzini tang kərsitidu. Bizningqə sular wə Hudaning sөzini tang kərsitidu; qünki (greq tilidə) aldinki jümlidə bu ikki ix əng ahirida tiloqa elinoğan, xundakla 7-ayətə Hudaning sөzining ikkinçi kətim wasitə bolidioğanliki kərsitilidu. ■ 3:6 Yar. 7:10,21. □ 3:7 «Əmma hazırki asmanlar bilən zəmin ohxaxla xu sөz bilən ihlassiz adəmlər sorakqə tartilip həlak kəlinidioğan axu kündə otta kəydürülüşkə saqlinip, ta xu küniqə həlidin həwər elinip turidu» — «ohxaxla xu sөz» degən ibarəning bərkə hil tərlimisi: «Uning (yani, Hudaning) sөzi». «Həlidin həwər elinip turidu» — pəket saqlanoğanla əməs, bəlki Hudaning oqəmhərlükining obyektu bolidu. ■ 3:7 Zəb. 102:25-26; Yəx. 51:6; 2Tes. 1:8; Ibr. 1:11; 2Pet. 3:10. □ 3:8 «Rəbgə nisbətən bir kün ming yildək wə ming yil bir kündəktur» — Rəb wakitinəng qəklimisigə uqrimaydu, əlwəttə. ■ 3:8 Zəb. 90:4.

balki heçqimning halak boluxini halimay, hëmmə insanning towa kilixioğa kirixini arzulap, silërgə kəngqilik kılıp *wakıtıni sozmaqta*. □ ■

¹⁰ Ləkin Rəbning küni huddi oqrining kelixidək *kütülmigən wakıtta bolıdu*. U küni asmanlar xiddətlik güdürligən awaz bilən oqayib bolup, kainatning barlık qurulumiliri xiddətlik otta erip tügəydu; zemin wə uningdiki pütkül nərsilərmu köyüp ketidu. □ ■ ¹¹ Həmmə nərsə mana xundak erip yökilidiğan yərdə, silər kəndək adəmlərdin boluxunglar kerək? — hayatinglarni pak-muqəddəslikte wə ihlasmenlikte ötküzüp, ¹² Hudaning küni təlmürüp kütüp, u küning tezrək kelixi üqün intilixinglar kerək əməsmu? U küning kelixi bilən pütün asmanlar otta yopak tügəydu wə kainatning barlık qurulumiliri xiddətlik otta erip tügəydu. □ ■

¹³ Ləkin biz bolsak Uning wədisi boyıqə, yengi asman-zeminni intizarlık bilən kütməktimiz. U yər həkkanıylikning makanidur. □ ■

¹⁴ Xuning üqün, əy səyümlüklirim, bu ixlarni kütüwatkanikənsilər, *xu tapta* Hudaning aldida nuqsansız wə daqsız, inaklık-hatirjəmlik iqida hazır bolup qıxixinglar üqün intilinglar. ¹⁵ wə Rəbbimizning səwr-takıtini nijat dəp bilinglar, dəl səyümlük kərindiximiz Pawlusmu özige ata kılinoğan danalıq bilən bu iklar toqruluk silərgə yazoğan; □ ■ ¹⁶ barlık hətliridim u bu iklar həkkidə tohtilidu. Uning hətliridə qoxinx təs boloğan bəzi iklar bar; bu ixlarni təlim almioğan wə tutami yoq kixilər

□ **3:9 «Rəb Öz wədisini orundaxni (bəzilərnin «keçiktürdi» dəp oylıqinidək) keçiktürgini yok, bəki heçqimning halak boluxini halimay, hëmmə insanning towa kilixioğa kirixini arzulap, silərgə kəngqilik kılıp wakıtıni sozmaqta»** — Rəb kaytip kəlgəndə yər yüzidikilərgə towa kılıx pursiti kəlməydu, əlwəttə. ■ **3:9** Əz. 18:32; 33:11; Yəx. 30:18; Həb. 2:3; Rim. 2:4; 1Tim. 2:4; 1Pet. 3:20; 2Pet. 3:15. □ **3:10 «ləkin rəbning küni huddi oqrining kelixidək kütülmigən wakıtta bolıdu»** — «rəbning küni» (Məsihning kelidiğan küni) Təwrattiki kəp yərlərdə «Pərwərdigarning küni» dəp kərsitilidu. «Koxumqə səz»diki «Hudaning küni» toqruluk izahatlırimizni kərunğ. «Oqrining kelixidək» — demək, kütülmigən wakıtta. «U küni asmanlar xiddətlik güdürligən awaz bilən oqayib bolup, kainatning barlık qurulumiliri xiddətlik otta erip tügəydu; zemin wə uningdiki pütkül nərsilərmu köyüp ketidu» — «kainatning barlık qurulumiliri» yaki «barlık asman jisimliri». «Uningdiki pütkül nərsilərmu» degənnin baxka hil tərijimisi: «uningdiki pütkül ixlarmu» yaki «uningdiki barlık kılnoğan ixlarmu». «zemin wə uningdiki pütkül nərsilərmu köyüp ketidu» — bəzi kona kəqürmilərdə «zemin wə üstidiki barlık iklar yalingaq axkarilidur» deyilidu. ■ **3:10** Mat. 24:43,44; 1Tes. 5:2; Wəh. 3:3; 16:15. □ **3:12 «Hudaning küni təlmürüp kütüp, u küning tezrək kelixi üqün intilixinglar kerək əməsmu? U küning kelixi bilən pütün asmanlar otta yopak tügəydu wə kainatning barlık qurulumiliri xiddətlik otta erip tügəydu»** — «Hudaning küni» degən ibarə toqruluk «koxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz. «Kainatning barlık qurulumiliri» degənnin baxka hil tərijimisi: «barlık asman jisimliri». ■ **3:12** Zəb. 50:3; 2Tes. 1:8. □ **3:13 «Ləkin biz bolsak Uning wədisi boyıqə, yengi asman-zeminni intizarlık bilən kütməktimiz. U yər həkkanıylikning makanidur»** — «u yər» həm yengi asman wə yengi zeminnimu kərsiditu. ■ **3:13** Yəx. 65:17; 66:22; Wəh. 21:1. □ **3:15 «Rəbbimizning səwr-takıti»** — yaki «Rəbbimizning kəngqilik kılıxi». «wə Rəbbimizning səwr-takıtini nijat dəp bilinglar» — bu intayin ihqam jümlə bolup, bəkim: «Hudaning səwr-takıti tehimu kəp adəmlərgə gənəhdin kütqüzulux pursiti yaritip bərməktə, dəp bilinglar» degəndək mənide boluxi mümkün. Yənə mümkünlik bəki, «nijat» muxu yərdə «bu dunyaning saqlınip kəlixı» degən mənide ixlitilgən boluxi mümkün; nemilə bolmisun ayətnin əsasiy mənsisi ohxax; biz pəkət bu dunyada bolsakla, bügün towa kılıp gənəhlimizdin kütulux yolu oquq turidu, dəp biliximiz lazim. «dəl səyümlük kərindiximiz Pawlusmu özige ata kılinoğan danalıq bilən bu iklar toqruluk silərgə yazoğan» — «kərindiximiz Pawlusmu... silərgə yazoğan» — Pawlusning kəp hizmiti «yat əllər», yəni Yəhüdiy əməslər arisida boləoqəqə, Petrusning bu hetimu bəkim Yəhüdiy bolmioğan etiqadqılarə yezilən bolsa kerək. ■ **3:15** Rim. 2:4.

mukəddəs yazmilarning baxqa qisimlarini burmiloqandək, burmilap qüxəndüridu wə xuning bilən öz bexiqə həlakət elip kelidu.■

¹⁷ Xuning bilən, i sөyümlüklirim, *mən eytkan* bu ixlarni aldin'ala bilgənikənsilər, bu əhlaksizlarning səpsətli ri bilən azdurulup, mustəhkəm turuxunglarni yoqitip qoyuxtin həoxyar bolunglar. □

¹⁸ Əksi qə, *Hudaning* mehİR-xəpkitidə həm Rəbbimiz wə Qutkuzoquqimiz Əysa Məsihgə boləjan bilixtə dawamliq əsünglar.

Uningəja həm hazır həm axu əbəd künigiqə barliq xan-xərəp mənsup boləjay! Amin! □

■ **3:16** Rim. 8:19; 1Kor. 15:24; 1Tes. 4:15.

□ **3:17** «Xuning bilən, i sөyümlüklirim,

mən eytkan bu ixlarni aldin'ala bilgənikənsilər...» — «mən eytkan bu ixlar» bəkim rosul Petrusning yukirida sahta təlim bərgüqilər toqruluk aqahlandürüxlirini kərsitidu. «**bu əhlaksizlarning səpsətli ri bilən azdurulup, mustəhkəm turuxunglarni yoqitip qoyuxtin həoxyar bolunglar**» — «bu əhlaksizlar» grek tili nushisida 2:7dimu ohxax sөz ixlitilidu; demək, «bu əhlaksizlar» dəl sahta təlim bərgüqiləri kərsitidu. □ **3:18** «**Əksi qə, Hudaning mehİR-xəpkitidə həm Rəbbimiz wə Qutkuzoquqimiz Əysa Məsihgə boləjan bilixtə dawamliq əsünglar**» — «əsünglar» bolsa rohiy həyatta, iman-etiqad jəhəttə bolidu. Muxu rohiy əskən adəm Hudaning mehİR-xəpkiti wə Rəb Əysa Məsihni qongkur tonuxka kəprək nesip bolidu. Demək, «Hudaning mehİR-xəpkiti wə Rəb Əysa Məsihni qongkur tonux» həm rohiy əsüxning wasitisi həm nətijisidir. Baxqa birhil tərjimisi «Rəbbimiz wə Qutkuzoquqimiz Əysa Məsihning mehİR-xəpkitidə həm Uningəja boləjan tonuxta dawamliq əsünglar».

Yuhanna «1»

«Rosul Yuhanna yazojan birinchi məktup» ••• Əysa Məsih — *Hayatlik Kalamidur*

¹ Əzəldin bar bolöüqi, özimiz angliqan, öz kəzlimiz tikilip qarışan və köllirimiz bilən tutup siliojan hayatlik Kalami toqrisida *silərgə bayan kilimiz* ² (bu hayatlik bizgə ayan bolup, biz uni kərduq. Xuning bilən bu həktə guwahlik berimiz həmdə Ata bilən billə bolup, keyin bizgə ayan boləjan xu mənəggülük hayatni silərgə bayan kilimiz) ³ — silərnimu biz bilən sirdax-həmdəmlikte bolsun dəp biz kərgənlimizni və angliqanlimizni silərgə bayan kilimiz. Bizning sirdax-həmdəmlikimiz Ata və Uning Oqlı Əysa Məsih biləndur. ⁴ Silərnin huxallıqınglar tolup taxsun dəp, bularni silərgə yeziwatimiz. ⁵

Hudaning yoruklukida pak yaxax

⁵ Wə biz Uningdin angliqan həm silərgə bayan kilidiojan həwirimiz mana xudurki, Huda nurdur və Uningda həqkəndəq karangöjuluk bolmaydu. ⁶

⁶ Əgər biz Uning bilən sirdax-həmdəmlikimiz bar dəp turup, yənıla karangöjulukta yürsək, yalojan eytkan və həkikətə əməl kilmiojan bolimiz. ⁷ Ləkin U Əzi nurda bolöjindək biznu nurda mangsak, undakta bizning bir-birimiz bilən sirdax-həmdəmlikimiz bolup, Uning Oqlı Əysa Məsihning kəni bizni barlik gunahtin paklaydu. ⁸ Əgər gunahtimiz yok desək, öz özimizni aldiojan bolimiz həmdə bizdə həkikət turmaydu. ⁹

⁹ Gunahtirimizni ikrar kilsək, U bizning gunahtirimizni kəqürüm kilip,

■ **1:1** Luğa 24:39; Yh. 20:27; Yh. 1:1, 14; 2Pet. 1:16. □ **1:2** «Xuning bilən bu həktə guwahlik berimiz həmdə Ata bilən billə bolup, keyin bizgə ayan boləjan xu mənəggülük hayatni silərgə bayan kilimiz» — «Ata» muxu yərdə Huda'atini bildüridu; okurmənlər bu həttə «Ata» və «Oqul» dəgən sözləni kərsə, Huda'ata və Hudaning Oqlı, yəni Uning Kalami Əysa Məsihni kərsitidu. □ **1:3** «— silərnimu biz bilən sirdax-həmdəmlikte bolsun dəp biz kərgənlimizni və angliqanlimizni silərgə bayan kilimiz. Bizning sirdax-həmdəmlikimiz Ata və Uning Oqlı Əysa Məsih biləndur» — «sirdax-həmdəmlik» dəgənlik İnjilda bu əlahidə mənədə bolup, grek tilida «ortaklik» dəgən səz bilən ipadilinu. Bu səz həm Huda bilən boləjan əlakini, həm etiqadqılarning bir-biri bilən boləjan ziq əlakisini, xundakla Hudaning xəpaitidin ortaq nesiwə boluxni bildüridu. □ **1:4** «Silərnin huxallıqınglar tolup taxsun dəp...» — bəzi kona kəqürimlərdə «Bizning huxallıqımız tolup taxsun dəp... » deyilidu. ■ **1:5** Yh. 1:9; 8:12; 9:5; 12:35, 36. □ **1:6** «Əgər biz uning bilən sirdax-həmdəmlikimiz bar dəp turup, yənıla karangöjulukta yürsək, yalojan eytkan və həkikətə əməl kilmiojan bolimiz» — «həkikətə əməl kilmiojan bolimiz» grek tilida «həkikətni kilmaymiz» dəgən səz bilən ipadilinu. □ **1:7** «Ləkin U Əzi nurda bolöjindək biznu nurda mangsak, undakta bizning bir-birimiz bilən sirdax-həmdəmlikimiz bolup, Uning Oqlı Əysa Məsihning kəni bizni barlik gunahtin paklaydu» — «U Əzi» muxu yərdə, xühhisizki, Hudani kərsitidu. ■ **1:7** İbr. 9:14; 1Pet. 1:19; Wəh. 1:5. ■ **1:8** 1Pad. 8:46; 2Tar. 6:36; Ayup 9:2; Zəb. 143:2; Pənd. 20:9; Top. 7:20.

bizni barlik h kkanıysızlıqtın pak kılıxka ix nqlık həm adıldur. □ ■
 10 Əgər gunah kılımiduk desək, Uni yaloqanqı kılıp qoyoqan bolimiz w  Uning s z-kalami bizdin orun almıoqan bolıdu.

2

 ysa Məsih - Hudao a bolojan w kilimizdur

1 I  ziz balilirim, mən sil rni gunah sadir kilmisun d p, bu sozlərni yezıwatım n. Mubada bırsı gunah sadir kilsa, Atining yenida bir yard mqı w kilimiz, yəni Həkkanıy Bolıoquı  ysa Məsih bardur. □ ■

2 U  zi gunahlırimiz  q n *jazani k t rg qi* kafar ttur; muxu kafar t p k t bizning gunahlırimiz  q nla  m s, b lki pütkül dunyadikil rning gunahlırı  q ndur. □ ■

3 Bizning uni tonuolınlıkımızni bil liximiz — Uning  mrlirig  əməl kılıximızdındur. 4 «Uni tonuym n» d p turup, Uning  mrlirig  əməl kılımioquı kixi yaloqanqıdur, uningda h kik t yoktur. ■ 5 Lekin kimki Uning sozig   m l kilsa,  m di uningda Hudaning mehir-mu ebbıti h kik t n kamal tk  y tk n bolıdu. Biz  zimizning Uningda bolojanlıkımızni  n  xuningdin bilimiz. □ ■ 6 «Hudada turup yaxaym n»

□ 1:9 «**gunahlırimizni ıkrar kilsak, u bizning gunahlırimizni k q r m kılıp, bizni barlik h kkanıysızlıqtın pak kılıxka ix nqlık h m adıldur**» — nemixka rosul «U (Huda) ... ix nqlık h m adıldur» d ydu? (1) Huda «muk dd s b ndilirini etıkadı t p ylidin k q r m kildim» des , u s zid  qıng turıdu w  ix nqlıktur; (2) Huda adil sotqı bolup, gunahni jazalımay qoyımaydu. Xunga bizni k q r x  q n bizning gunahlırimizni  z ihtiyari bil n  z  stıg  aloqan qurbanlıkımız gunahsız  ysa Məsihk  qoyoqan; u bizning  rnımızda  ldi. Xunga Yuhanna ««Huda bizning gunahlırimizni k q r xk ...Ix nqlık həm adıldur» d ydu. Huda gunahlırimizni k q r xi bilən ix tohtımaydu, əlwəttə; u yənə bizni «barlik h kkanıysızlıqtın pak kılıdu». ■ 1:9 Z b. 32:5; P nd. 28:13. □ 2:1 «**I  ziz balilirim,...**» — « ziz balilirim» grek tilida «kiqik balilirim».

«**Mubada bırsı gunah sadir kilsa, Atining yenida bir yard mqı w kilimiz, yəni Həkkanıy Bolıoquı  ysa Məsih bardur**» — «yard mqı w kil» grek tilida «parakletos» deyıldı, bu söz «Yuh.» 14:16, 26, 15:26, 16:7d  «yard mqı» d p t rjim  kılınidu. «Parakletos» xu yərlərdə Muk dd s Rohni kersitidu. Xu yərlərdiki bu s zning toluq m nisi toqruluk izahatlarını k r ng.

■ 2:1 1Tim. 2:5; Ibr. 7:25. □ 2:2 «**U  zi gunahlırimiz  q n jazani k t rg qi kafar ttur; muxu kafar t p k t bizning gunahlırimiz  q nla  m s, b lki pütkül dunyadikil rning gunahlırı  q ndur**» — «jazani k t rg qi kafar t» — 4:18, «Rim.» 3:25, «Ibr.» 9:5d  muxuningo a

yeќin bir s z tepıldı. Təwratta bu söz (ıbraniy tilida) «kafar t t hti» yaki «r hım t hti» («Mis.» 25:17) həm bəzidə «gunah tılx qurbanlıqı» yaki «gunahni yapquqı qurbanlıq» degen m nid  kərülıdu. Injilda uning asasiy uќumi Hudaning o ezıpını  z üstıgə elix w  xundakla gunahlırdin pak kılıxtur. ■ 2:2 Y . 4:42; Rim. 3:25; 2Kor. 5:18; Kol. 1:20; 1Yuh . 4:10, 14. ■ 2:4 1Yuh . 4:20. □ 2:5 «**Lekin kimki uning sozig  əməl kilsa,  m di uningda Hudaning mehir-mu ebbıti h kik t n kamal tk  y tk n bolıdu**» — Injil boyıqə insanlar bir-birimizni seyh  q n w  Hudaning  zini seyh  q n kəlbimizgə «Hudaning mehir-mu ebbıti» Muk dd s Roh arklilik t k l xi ker k («Rim.» 5:5) andin bizning Hudao a w  insalaro a mehir-mu ebb t kersıtiximiz mumkin bolıdu. Xunga «Hudaning mehir-mu ebbıti» Hudadin k lɡ n həm bizdin Hudao a həm insanlaro a karitilojan mu ebbıtimizning h mmisini kersıtıdu. «**Biz  zimizning Uningda bolojanlıkımızni  n  xuningdin bilimiz**» — «Uningda bolojanlıkımız»: — demək, Uning bilən yeќin alaќid  bolojanlıktur. «Rimliklaroğa» diki kirix sezimizdiki «Məsihdə» «Hudada» w  «Rohta» toqruluk bayanlırimiznimu k r ng. ■ 2:5 Y . 13:35.

degüqi bolsa *Əysaning* mangoşinidək ohxax mengixi kerək. □ ■

Qerindaxlaroşa mehir-muhəbbət kərsitix nurning bəlgisi

⁷ I sөyümlükirim, silərgə *burun anglap bəqmioşan* yengi bir əmrni əməs, bəlki dəsləptin tartip silər tapxuruwaloşan kona əmrni yeziwatimən. Uxbu əmr silər burundinla anglap keliwatқан sөz-kalamdur. □ ■

⁸ Ləkin yənə kelip mən silərgə yeziwatkinimni yengi əmr *desəkmü bolidu*; bu əmr Məsihdə həm silərdimu əməl kəlinməktə, qünki qarangöşulük ötöp kətməktə, wə həkikiy nur allikaşan qeqilixka baxlidi. □ ■ ⁹ Kimdəkim əzini «nurda yaxawatimən» dəp turup, qerindixini eq kərsə, u bügüngiqə qarangöşulükta turuwatқан bolidu. ¹⁰ Qerindixişa mehir-muhəbbət kərsətkən kixi yoruklukta turməktə, uningda gunahka putlaxturidoşan heqnemə qalmaydu. ■ ¹¹ Ləkin qerindixini eq kərgən kixi qarangöşulüktidur; u qarangöşulükta mangidu wə kəyərgə ketiwatқанliqini bilməydu, qünki qarangöşulük uning kəzilirini qarışu qiliwətkən.

¹² Mən bularni silərgə yeziwatimən, i əziz balilirim, qünki gunahlıringlar Uning nami üqün kəqürüm qilindi. □ ■

¹³ Mən buni silərgə yeziwatimən, i atilar, qünki silər Əzəldin Bar Boluşuqini tonudunglar.

Mən buni silərgə yeziwatimən, i yigitlər, qünki silər u rəzil üstidin oşəlibə kildinglar. □

¹⁴ Mən buni silərgə yeziwatimən, i əziz balilirim, qünki silər Atini tonudunglar.

Mən buni silərgə yeziwatimən, i atilar, qünki silər Əzəldin Bar Boluşuqini tonudunglar.

Mən buni silərgə yeziwatimən, i yigitlər, qünki silər küqlüksilər, Hudaning sөz-kalami silərdə turidu wə silər u rəzil üstidinmu oşəlibə kildinglar.

¹⁵ Bu dunyani wə bu dunyadiki ixlarni sөymənglar. Hərkim bu dunyani sөysə, Atining sөygüsi uningda yoxtur. □ ■ ¹⁶ Qünki bu

□ 2:6 «*Hudada turup yaxaymən*» degüqi bolsa...» — «Hudada» grek tilida «uningda». «*Əysaning mangoşinidək ohxax mengixi kerək*» — grek tilida «Uning mangoşinidək ohxax mengixi kerək». ■ 2:6 Yh. 13:15; 1Pet. 2:21. □ 2:7 «*I sөyümlükirim, silərgə burun anglap bəqmioşan yengi bir əmrni əməs, bəlki dəsləptin tartip silər tapxuruwaloşan kona əmrni yeziwatimən. Uxbu əmr silər burundinla anglap keliwatқан sөz-kalamdur*»

— Yuhanna kərsətkən əmr, xübhışizki, «bir-biringlaroşa mehir-muhəbbətni kərsitinglar». 3:11, 4:21, «Yuh.» 13:34, 15:12ni kəring. ■ 2:7 2Yuhə. 5. □ 2:8 «*Ləkin yənə kelip mən silərgə yeziwatkinimni yengi əmr desəkmü bolidu; bu əmr Məsihdə həm silərdimu əməl kəlinməktə, qünki qarangöşulük ötöp kətməktə, wə həkikiy nur allikaşan qeqilixka baxlidi*» — bu sirlik əmma bək muhim 7-8-ayətlər toşruluk «koxumqə sөz»imizdə azrak tohtilimiz. Bizningqə asasiy mənisi xuki, «rohiy hayət» kəlgəndin keyin insanlarda «bir-biringlaroşa muhəbbət həkikətən mumkin bolidu, xunga bu əmrmu «yengi» bolidu.

■ 2:8 Yh. 13:34; 15:12. ■ 2:10 Yh. 12:35; 1Yuhə. 3:14. □ 2:12 «*i əziz balilirim*» — grek tilida «i kişik balilirim». «*mən bularni silərgə yeziwatimən, i əziz balilirim, qünki gunahlıringlar uning nami üqün kəqürüm qilindi*» — «Uning nami» deganlik Əysa Məsihning namidur. Oқurmənlərnin esidə barki, «Əysa» degən nam «Pərwədigarning nijati» degən mənidə. ■ 2:12 Luқа 24:47; Ros. 4:12; 13:38. □ 2:13 «*mən buni silərgə yeziwatimən, i yigitlər, qünki silər u rəzil üstidin oşəlibə kildinglar*» — «u rəzil» Xəytanni kərsitidu. □ 2:15 «*Hərkim bu dunyani sөysə, Atining sөygüsi uningda yoxtur*» — Atining sөygüsi» Hudadin kəlgən muhəbbət, demək. 2:5 wə uningdiki «Hudaning mehir-muhəbbiti» toşruluk izahatni kəring. ■ 2:15 Gal. 1:10; Yaq. 4:4.

dunyadiki barlik ixlar, yəni əttiki həwəs, közlərdiki həwəs wə həyatıoşa boləqan məotrurluqning həmmisi Atidin kəlgən əməs, bəlkı bu dunyadin boləqandur, halas; □ ¹⁷ wə bu dunya wə uningdiki həwəslərnıng həmmisi etüp ketıdu. Lekin Hudaning iradisıgə əməl kıləuqı kixi mənggü yaxaydu.■

Dəjjal — Əysa Məsihning rəqıbi

¹⁸ Əziz balilirim, zamanning ahırkı saiti yetip kəldi; wə silər dəjjalning *ahir zamanda* kelidəqanlıkını angliəşninglərdək, əməliyəttə bolsa həzirning əzidila nuroşun dəjjallar məydanəşə qıktı; buningdin zamanning ahırkı saiti bolup qəloqanlıkı bizgə məlum. □ ■ ¹⁹ Ular arimizdin qıktı, lekin ular əslidə bizlərdin əməs idi. Qünki əgər bizlərdin boləqan bolsa, arimizda turıwərgən bolatti. Lekin ularning heqkaysisining əslidə bizdikilərdin bolmioqanlıkı pax qilinəqanlıkı üqün ular arimizdin qıqıp kətti.□ ■

²⁰ Həlbuki, silər bolsanglar Muxəddəs Boləşuqıdin kəlgən məsihliqüqi Rohtın nesip boldunglar wə xuning üqün silər həmmə ixni bil-

---

□ **2:16** «**Qünki bu dunyadiki barlik ixlar, yəni əttiki həwəs...**» — «əttiki həwəs»: Injilda «ət» yaki «ətlər» kəp waqıtlarda insanlardiki gunahning təbiitini kərsitidu. «Rimlikləroşa»diki kirix səzning insanlardiki «ət» wə «ətlər» toşruluk bayanlarını kəring. «**Qünki bu dunyadiki barlik ixlar, yəni əttiki həwəs, közlərdiki həwəs wə həyatıoşa boləqan məotrurluqning həmmisi atidin kəlgən əməs, bəlkı bu dunyadin boləqandur, halas**» — oqurmanlar dunyadiki ixlarıning bu üq amilining (1) Xəytanning Həwa-animizning aldiəşə qoyəqan üq hil ezitku amiliəşə ohxax ikənlikini («Yar.» 3:6); (2) Xəytanning qəl bayawanda Əysa Məsihni sinioqandiki üq hil wəşwəsisigə ohxax ikənlikini baykıyalaydu («Mat.» 4:1-11, «Luqa» 4:1-13ni kəring). ■ **2:17** Zəb. 90:9-10; Yəx. 40:6; 1Kor. 7:31; Yağ. 1:10; 4:14; 1Pet. 1:24. □ **2:18** «**Əziz balilirim, zamanning ahırkı saiti yetip kəldi; wə silər dəjjalning ahir zamanda kelidəqanlıkını angliəşninglərdək, əməliyəttə bolsa həzirning əzidila nuroşun dəjjallar məydanəşə qıktı; buningdin zamanning ahırkı saiti bolup qəloqanlıkı bizgə məlum**» — «dəjjal» grek tilida «antihristos». Dəjjal toşruluk «Dan.» 9-babtiki izahatlarnı, «Mat.» 24-bab wə izahatlırını wə «2Tes.» 2-bab wə izahatlarnı, «Wəhiy» 13-bab wə «koxumqə səz»ni (dəjjal toşruluk) kəring. Bu ayəttə tiləşə elinoqan «nuroşun dəjjallar» Məsih wə Uning təlimigə qarxi qıqkanlarıning həmmisini kərsitidu (19- wə -22-ayətni kəring). ■ **2:18** Mat. 24:5; 2Tes. 2:3.

□ **2:19** «**Ular arimizdin qıktı, lekin ular əslidə bizlərdin əməs idi. Qünki əgər bizlərdin boləqan bolsa, arimizda turıwərgən bolatti. Lekin ularning heqkaysisining əslidə bizdikilərdin bolmioqanlıkı pax qilinəqanlıkı üqün ular arimizdin qıqıp kətti**» — «... əslidə bizdikilərdin bolmioqanlıkı pax qilinəqanlıkı üqün» — demək, Huda tərpidin bəkitilgən ix; xubhisizki, muxu «dəjjallar» kəringdaxlarıning kiqıq peillikioşə, xundakla məotrurluqka boləqan eqmənlığə qidimioqan bolup, xu qaoşda Huda ularni jamaətkə pax kılıx üqün ularni əz məotrur təbiiyitining kəynigə kirixkə kəzoşəqan; xuning bilən «ular arimizdin qıqıp kətti». ■ **2:19** Zəb. 41:9; Ros. 20:30; 1Kor. 11:19.

isilər. □ ■ 21 Silərgə bu hətni yiziximdiki səwəb, silərning həkikətəni bilmigənlikinglar üqün əməs, bəlki həkikətəni bilip, yaloqanqiləning həkikətətin kelip çikmaydiqanlikini bilgənlikinglar üqündur. 22 Əmisə, kim yaloqan? Əysaning Məsih ikənlikini inkar qiloquçi kixi bulsa, u yaloqanqidur. Ata wə Ooqlu ni inkar qiloquçi kixi əzi bir dəjjaldur. 23 Kimdəkim Ooqlu ni rət qilsa uningda Ata bolmaydu. Lekin Ooqlu ni etirap qilsa, uningda Ata bolidu. □ ■

24 Silər bolsanglar, burundin anglap keliwatqininglarni özünglarda dawamlıq turoquziweringlar. Burundin anglap keliwatqininglar silərdə dawamlıq turiwərsə, silərmu dawamlıq Ooqlul wə Atida yaxawatqan bolisilər; 25 wə Uning bizgə qiloqan wədisi bolsa dəl xu — mənggü hayatlıktur. □

26 Silərni azdurmaqçi boləqanlarni nəzərdə tutup, bularni silərgə yazdim; 27 Silər bolsanglar, silər Uningdin qobul qiloqan məsihligüçi Roh silərdə turiweridu, silər heqkimning öğitixigə mohtaj əməssilər; bəlki ənə xu məsihligüçi Roh silərgə barlıq ixlar toqruluk öğitiwatqandək (U həktur, heq yaloqan əməstur!) — həm öğətkəndək, silər dawamlıq Uningda yaxaydiqan bolisilər. □ ■

28 Əmisə, i əziz balilirim, dawamlıq Uningda turup yaxaweringlar. Xundak qilsanglar, U hərkaqan kaytidin ayan boləqanda qorkmas bolimiz həm U kəlginidə Uning aldida heq hijalət bolup qalmaymiz. □ ■ 29 Hudaning həkkanıy ikənlikini bilgənəkənsilər, həkkanıyliqka əməl qiloquqilarning

---

□ 2:20 «**Muqəddəs Boləquçi**» — Əysa Məsihni kərsitidu. «**Muqəddəs Boləquçidin kəlgən məsihligüçi Roh tin nesip boldunglar**» — «məsihligüçi Roh» dəgən bu səz muxu yərdə Muqəddəs Rohni kərsitidu; bu səz əslidə Təwrat dəwridə padixahlarni, kahınlarni wə bəzidə pəyqəmbərləni öz mənsipigə bekitix wə təstikləx üqün ularning bəxiqə quyuloqan «muqəddəs may»ni kərsitətti («məsihligüçi may»); bu ix Təwratda «məsih kilix» yaki «məsihləx» dəp atilatti. Injil dəwridə Nasarətlik Əysa may bilən əməs, bəlki Muqəddəs Roh bilən «məsih kilinəqan» («Mat.» 3:16, «Luqa» 3:22, 4:18, «Ros.» 10:38ni kəring). Həzir Məsih əslidə Özini «məsih qiloquçi Roh»ni, yəni Hudaning Muqəddəs Rohni Özigə etikad qiloquqilaroxa ata qilidu; xuning bilən Injil dəwridə Təwratteki «məsihləx meyi»ning adəmnig bəxiqə quyuluxining orniqə, «Məsihligüçi Roh», yəni Muqəddəs Roh adəmnig roh-kəlbining üstigə kelip xu yərdə makan tutidu. «**Məsihligüçi Roh tin nesip boldunglar wə xuning üqün silər həmmə ixni bilisilər**» — «silər həmmə ixni bilisilər» yaki «silər həmmə adəmnini bilisilər» yaki «həmminglar həkikətəni bilisilər». ■ 2:20 Zib. 45:7; 133:2; 2Kor. 1:21; Ibr. 1:9. □ 2:23 «**Kimdəkim Ooqlu ni rət qilsa uningda Ata bolmaydu. Lekin Ooqlu ni etirap qilsa, uningda Ata bolidu**» — grek tilida «Kimdəkim Ooqlu ni rət qilsa, u Atiqə igə bolmaydu; lekin Ooqlu ni etirap qilsa, u Atiqimə igə bolidu» dəgən səzlər bilən ipadilini. ■ 2:23 Luqa 12:9; 2Tim. 2:12. □ 2:25 «**wə Uning bizgə qiloqan wədisi bolsa dəl xu — mənggü hayatlıktur**» — «Uning qiloqan wədisi bolsa» — Hudaning Özining wədisi yaki Əysaning wədisini kərsitidu; bizninggə «U» 20-ayəttə tiləqə elinəqan «Muqəddəs Boləquçi»ni, yəni Əysani kərsətsə kerək. □ 2:27 «**silər bolsanglar, silər Uningdin qobul qiloqan məsihligüçi Roh silərdə turiweridu**» — «Uningdin» muxu yərdə Hudaning Özini yaki Əysani kərsitidu; bizninggə «U» yənə 20-ayəttə tiləqə elinəqan «Muqəddəs Boləquçi»ni, yəni Əysani kərsətsə kerək. «**Məsihligüçi Roh**» — 20-ayət wə uningdiki izahətni kəring. ■ 2:27 Yər. 31:34; Ibr. 8:11. □ 2:28 «**u hərkaqan kaytidin ayan boləqanda qorkmas bolimiz həm u kəlginidə uning aldida heq hijalət bolup qalmaymiz**» — «qorkmas» yaki «yürəklik». ■ 2:28 Mar. 8:38; 1Yuha. 3:2.

hər birining uning tərpidin tuşuluquçi ikənlikinimu bilsənglar kerək.□

3

Biz Hudaning pərzəntliri

¹ Karanglar, Ata bizgə xundak qongkur mehır-muhəbbət kərsətkənki, biz «Hudaning əziz baliliri» dəp atalduk — wə biz həkikətənmü xundak, Bu dunya xu səwəbtin bizni tonup yətməyduki, qünki bu dunya Uni tonumidi.□ ² Səyümlüklirim, biz hazır Hudaning əziz baliliridurmiz; kəlgüsidə kəndak bolidioşanlikimiz tehi oquk ayan kılınmioşan. Bırak U *kaytidin* ayan kılinoşanda, Uningoşa ohxax bolidioşanlikimizni bilimiz; qünki xu qəoşda biz Uning əynən Özini kərimiz.□ ³ Wə *Məsihgə* ümid başlıoşan hər bir kixi U pak boləandək özini paklimakta.□

⁴ Gunah sadır kıləşan kixi *Hudaning* kanunioşa hilaplik kıləşan bolidu. Qünki gunah sadır kıləşanlik *Hudaning* kanunioşa hilaplik kıləşanliktur.□ ⁵ Halbuki, silər Uni gunahlarni elip taxlax üqün dunyaoşa kelip ayan kılinoşan wə xundakla Uningda heçkəndak gunah yoktur, dəp bilisilər.□ ⁶ Uningda yaxawatkan hər bir kixi gunah sadır kılmaydu; kimdəkim gunah sadır kılşa, Uni kərmigən wə Uni tonumioşan bolidu.□

□ **2:29 «Hudaning həkkanıy ikənlikini bilgənəkənsilər»** — grek tilida «Uning həkkanıy ikənlikini bilgənəkənsilər». Muxu ayəttə Hudani kərsitixi kerək, qünki ayətning keyinki kışmida «Uningdin (Hudadin) tuşulux» tiləş elinidu. **«həkkanıylikka əməl kıləşanlikning hər birining Uning tərpidin tuşuluquçi ikənlikinimu bilsənglar kerək»** — «Uning tərpidin tuşuluquçi»: — demək, Hudaning pərzənti, «kaytidin, yukiridin tuşuloşan» kixini kərsitidu. «Yuh.» 3:1-21ni kəring. □ **3:1 «Bu dunya xu səwəbtin bizni tonup yətməyduki, qünki bu dunya Uni tonumidi»** — «Uni» Əysa Məsih yaki Hudaning Özini kərsitidu. Bizningə Məsihni kərsitidu («Yuh.» 1:10ni kəring). □ **3:1 Yh. 1:12. □ 3:2 «Bırak U kaytidin ayan kılinoşanda, Uningoşa ohxax bolidioşanlikimizni bilimiz; qünki xu qəoşda biz Uning əynən Özini kərimiz»** — «U» — Əysa Məsihni kərsitidu. Təwəndiki izahatni kəring. **«U kaytidin ayan kılinoşanda»** — muxu ayəttiki «U» bizningə Əysa Məsihni kərsitidu. Bəzi alimlar ayətni bəxkiçə qüxinip: — «U» (demək, bizning kəlgüsidə kəndak bolidioşanlikimiz) ayan kılinoşanda...» dəp karaydu. Ləkin bizningə rosul Yuhanna Məsihni uluşlaxtiki hər bir pürsəttin toluk paydilinidu, muxu yərdimu xundak kıləşan bolup, u yənilə Məsihni kərsətkən. □ **3:2 Yəx. 56:5; Mat. 5:12; Yh. 1:12; Rim. 8:15, 18; 2Kor. 4:17; Gal. 3:26; 4:6; Fil. 3:21; Kol. 3:4. □ 3:3 «wə Məsihgə ümid başlıoşan hər bir kixi U pak boləandək özini paklimakta»** — «Məsihgə» grek tilida «Uningoşa». **«...U pak boləandək özini paklimakta»** — «U» muxu yərdə bəlkim Məsihni kərsitidu; yukiriki 2-ayət wə izahatni kəring. □ **3:4 «Gunah sadır kıləşan kixi Hudaning kanunioşa hilaplik kıləşanliktur»** — «Hudaning kanuni» grek tilida pəkət «kanun» dəp eytilidu. Ləkin kəzdə tutuləşni məlum bir insaniy kanun əməs, bəlkim Hudaning kanunidur. Yuhannaning muxu yərdə kəzdə tutkəni bəlkim Musa pəyoşəmbərgə qüxürülgən kanun bolupla kəlməy, yənə bəlkim hər bir bəxsin wijdanida (az bolsun, kəp bolsun) namayan kılinoşan Hudaning kanunini kərsətsə kerək («Rim.» 2:13-15nimü kəring). Bu ayət bolsa 2:29diki sezləşning dawamidur. □ **3:4 1Yuh. 5:17. □ 3:5 «Halbuki, silər uni gunahlarni elip taxlax üqün dunyaoşa kelip ayan kılinoşan»** — «Uni» Məsihni kərsitidu. Uxbu ayət bilən munasiwətlilik «Yuh.» 1:29ni kəring. □ **3:5 Yəx. 53:9,12; 2Kor. 5:21; 1Pet. 2:22; 1Tim. 1:15. □ 3:6 «Uningda yaxawatkan hər bir kixi gunah sadır kılmaydu; kimdəkim gunah sadır kılşa, Uni kərmigən wə Uni tonumioşan bolidu»** — «gunah sadır kılşa,...» degənlik xühşisizki, adəmning adəttiki yürüş-turuxini, gunah ilkidin qıkmay turoşanlikini kərsitidu. 3:9 wə «qoxumqə səz»imizni kəring.

7 Əziz balilirim, heçkimning silərni aldixioğa yol qoymanglar. Həkkaniylikğa əməl kılouquci kixi U həkkaniy bolöjnidək həkkaniydu. □ ■

8 Ləkin gunah sadir kılouquci İblisindur. Qünki İblis əlmisaktin tartip gunah sadir kılıp kəlməktə. Hudaning Oşlining dunyada ayan kılınixidiki məxsət İblisning əməllirini yökıxtur. 9 Hudadin tuşulouquci gunah sadir kılmaydu; Hudaning urukı uningda orun aloşaqqa, u gunah sadir kılıxi mumkin əməs, qünki u Hudadin tuşulouqandur. □ ■ 10 Hudaning baliliri bilən İblisning baliliri xuning bilən pərklınıduki, kimdəkim həkkaniylikğa əməl kılmissa wə yaki öz qerındixioğa mehir-muhəbbət kərsətmisə Hudadin əməstur.

11 Qünki silər dəsleptin anglap keliwatқан həwər mana dəl xuki, bir-birimizgə mehir-muhəbbət kərsitiximiz kərəktur. ■ 12 U u rəzildin boləjan, inisini öltürgən Qabiloğa ohxax bolmaslıkimiz kərək; u nemixda inisini kətl kıldı? Uning əzining kıləjanlıri rəzil, inisinin kıləjanlıri həkkaniy boləjanlıki üqün xundak kıləjan. ■ 13 Xunga, i qerındaxlar, bu dunya silərni əq kərsə, buningoğa həyran qalmanglar. ■ 14 Biz qerındaxlarni səygənlikimizdin, əlümdin həyatlıkğa ötkənlikimizni bilimiz. Öz qerındixini səymigüci tehi əlümdə turuwatidu. ■ 15 Qerındixioğa əqmənlik kıləjan kixi qatildur wə heçkandak qatilda mənggülik həyatning bolmaydıoqanlıkini bilisilər. □ ■ 16 Biz xuning bilən mehir-muhəbbətning nemə ikənlikini bilimizki, u biz üqün Öz jenini pida kıldı; xuningdək bizmu qerındaxlırimiz üqün öz jenimizni pida kılıxkə qərdardurmiz. □ ■ 17 Əmma kimki bu dunyada mal-mülki turup, qerındixining mohtajlıkini kərüp turup, uningoğa kəksi-qarnini aqmisa, bundak kixidə nədimu Hudaning mehir-muhəbbiti bolsun? □ ■ 18 Əziz balilirim, söz bilən wə til bilən əməs, bəli əməldə wə həkikəttə mehir-muhəbbət kərsətyli. 19 Biz xundak ixlar bilən əzimizning həkikəttin boləjanlikimizni bilələymiz wə Hudaning aldida qəlbimizni hatirjəm

□ 3:7 «**Həkkaniylikğa əməl kılouquci kixi u həkkaniy bolöjnidək həkkaniydu**» — «U» bizningə muxu yərdə yənə Məsihi kərsitidu. Yukiriki 5-6-ayətni kəring. ■ 3:7 1Yuha. 2:29. □ 3:9 «**Hudadin tuşulouquci gunah sadir kılmaydu; Hudaning urukı uningda orun aloşaqqa, u gunah sadir kılıxi mumkin əməs, qünki u Hudadin tuşulouqandur**»

— «Hudaning urukı (yaki «nəsli») uningdin orun aloşaqqa...» degənlikte «Hudaning urukı» Məsihning Əzi yaki Uning söz-kalamini kərsitidu. Baxkiqə eytkanda, Məsih Əysaning təbiiyitini kərsitidu, xundakla Uning kixilərnin rohdin orun alojanlıkini kərsitidu. «Mat.» 13:1-23, «Yuh.» 12:24, «Rim.» 4:15-17ni, 9:7-8 wə «Gal.» 3:16ni kəring. Bu ayət toşruluk «qoxumqə söz» imiznimu kəring. ■ 3:9 1Pet. 1:23; 1Yuha. 5:18. ■ 3:11 Yh. 13:34; 15:12; 1Yuha. 3:23. ■ 3:12 Yar. 4:8; İbr. 11:4. ■ 3:13 Yh. 15:18. ■ 3:14 1Yuha. 2:10. □ 3:15 «**Qerındixioğa əqmənlik kıləjan kixi qatildur**» — «Mat.» 5:21-22ni kəring. «heçkandak qatilda mənggülik həyatning bolmaydıoqanlıkini bilisilər» — bu səzlər heçbir qatıl Hudaning kəqürümigə erixəlməydu, degənlik əməs. Məsilən «Mat.» 12:31, «1Kor.» 6:9-11ni kəring. ■ 3:15 Mat. 5:21; Gal. 5:21. □ 3:16 «**Biz xuning bilən mehir-muhəbbətnin nemə ikənlikini bilimizki, U biz üqün Öz jenini pida kıldı...**» — «U» — Məsih, əlwəttə. ■ 3:16 Yh. 15:13; Əf. 5:2.

□ 3:17 «**Əmma kimki bu dunyada mal-mülki turup, qerındixining mohtajlıkini kərüp turup...**» — «mal-mülük» muxu yərdə, grek tilida «tirikçilik» bilən ipadilınıdu. ■ 3:17 Qan. 15:7; Luğa 3:11; Yaq. 2:15.

kilalaymiz. □ ²⁰ Xundaqtimu, mubada qəlbimiz bizni yənıla əyiblisə, Huda yənıla qəlbimizdin üstün wə həmmi bilgüqidur. □

²¹ Səyümlüklirim, əgər qəlbimiz bizni əyiblimisə, Hudaning aldida yürəklik turimiz □ ²² wə xundaqla Uningdin nemini tilisək xuningəta erixələymiz; qünki biz Uning əmrlirigə əməl kəlip, Uni hursən kəlidiojan ixlarni kəlimiz. ■ ²³ Wə Uning əmri xuki, uning Oqli Əysa Məsihning namioja etikad kəliximiz həmdə Uning bizgə tapiləjojanidək bir-birimizgə mehİR-muhəbbət kərsitiximizdin ibarəttur. □ ■ ²⁴ Uning əmrlirigə əməl kəlidiojan kixi *Hudada* yaxaydiojan wə *Hudamu* uningda yaxaydiojan bolidu. Əmdi Hudaning bizdə yaxaydiojanlikini bilginimiz bolsa, U bizgə ata kəlojan Rohtindur. □ ■

4

Sahta pəyojəmbərlərdin həzər əylənglar

¹ Səyümlüklirim, hər bir «wəhij kəlojuqi» rohlarning həmmisigila ixiniwərmənglar, bəlkə bu rohlarning Hudadin kəlgən-kəlmigənlikini pərkəndürəx üqün ularni sinənglar. Qünki nurojun sahta pəyojəmbərlər dunyadiki jay-jaylarəta pəyda boldi. □ ■ ² Hudaning Rohini mundək pərkəndürələysilər: Əysani, yəni dunyəta insaniy təndə kəlgən Məsihni

---

□ **3:19 «biz xundaq ixlər bilən özimizning həkikəttin boləjanlikimizni bilələymiz wə (Hudaning) aldida qəlbimizni hatirjəm kəlalaymiz»** — «Hudaning aldida qəlbimizni hatirjəm kəlalaymiz» grek tilida «uning aldida qəlbimizni hatirjəm kəlalaymiz». «...hatirjəm kəlalaymiz» — yaki «kəyil kəlalaymiz». Demək, bərsi «mən Hudadinmu, əməsmu?» dəp gumanlanəjan bolsa, əzidin «məndə mehİR-muhəbbət barmu-yok?» dəp sorisa wə əzining mehİR-muhəbbətə yaxawatqanlikini kərgan bolsa, «mən həkikətən Hudadin tuəquləjanmən» dəp əzini kəyil kəlalaydu. □ **3:20 «Xundaqtimu, mubada qəlbimiz bizni yənıla əyiblisə, Huda yənıla qəlbimizdin üstün wə həmmi bilgüqidur»** — bu ayəttə «qəlbimiz» bəlkim «wəjdanimiz»ni kərsitidu. □ **3:21 «Səyümlüklirim, əgər qəlbimiz bizni əyiblimisə, Hudaning aldida yürəklik turimiz»** — bu ayəttə «qəlbimiz» bəlkim yənə «wəjdanimiz»ni kərsitidu. «yürəklik turimiz» — yaki «kərkmas turimiz». ■ **3:22** Yər. 29:12; Mat. 7:8; 21:22; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 14:13; 16:24; Yaq. 1:5; 1Yuhə. 5:14. □ **3:23 «həmdə Uning bizgə tapiləjojanidək bir-birimizgə mehİR-muhəbbət kərsitiximizdin ibarəttur»** — «Uning bizgə tapiləjojni» muxu yərdə bizningə Hudaning Əzining (Məsih arqilik) bizgə tapiləjojanini kərsitidu. ■ **3:23** Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 6:29; 13:34; 15:12; 17:3; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuhə. 4:21. □ **3:24 «Uning əmrlirigə əməl kəlidiojan kixi Hudada yaxaydiojan...»** — grek tilida «Uning əmrlirigə əməl kəlidiojan kixi Uningda yaxaydiojan...». «...wə Hudamu uningda yaxaydiojan bolidu» — grek tilida «wə Umu uningda yaxaydiojan bolidu». ■ **3:24** Yh. 14:23; 15:10; 1Yuhə. 4:12. □ **4:1 «Səyümlüklirim, hər bir «wəhij kəlojuqi» rohlarning həmmisigila ixiniwərmənglar»** — ««wəhij kəlojuqi» roh» bəlkim etikadqining əz wəjudioja yəkən kəlip «səngə wəhij kəlimən» dəydiojan rohni, yaki ehtimaləta əng yəkən boləjini etikadqilarning yenioja kəlgən yaki hətta jamaətning əz iqidin turup «Mən silərgə Hudaning wəhijini hazır yətküzimən» degüqlərni kərsitidu; ayətning ikkinqi kəsimi dəl muxu «sahta pəyojəmbərlər»ni kərsitidu. ■ **4:1** Yər. 29:8; Mat. 7:15,16; 24:4, 5, 24; 1Kor. 14:29; Əf. 5:6; Kol. 2:18; 2Pet. 2:1; 2Yuhə. 7.

etirap qilouqi hərbir roh Hudadin bolidu; □ 3 wə dunyaoqa insaniy təndə kəlgən Əysa Məsihni etirap qilmaydigan roh Hudadin kəlgən əməs. Bundaqlarda əksiqə dəjjalning rohi ixləydu; silər bu rohning kelidionanliki toqruluk angliqanidinglar wə dər wə kə u hāzir dunyada pəyda boldi. □ ■

4 Əy əziz balilirim, silər bolsanglar Hudadin bolqansilər wə ularning üstidin oqalib kəldinglar; qünki silərdə Turouqi bu dunyada turouqidin üstündur. □ 5 Ular bolsa bu dunyaoqa mənəsup; xunga ular bu dunyaning səzlerini kilidu wə bu dunyadikilər ularoqa kulak salidu. □ 6 Biz bolsak Hudadin bolqanmiz; Hudani tonuqan kixi bizning səzlimizni anglydu. Hudadin bolmionan kixi bolsa bizning səzlimizni anglimaydu. Mana buningdin Həqiqətning Rohi bilən ezitkulukning rohini pərk etələymiz. □ ■

Huda Əzi mehīr-muhəbbəttur

7 I səyümlükirim, bir-birimizgə mehīr-muhəbbət kərsitəyli; qünki mehīr-muhəbbətning əzi Hudadinur wə mehīr-muhəbbət kərsətküqining hərbiri Hudadin tuqulqan bolidu wə Hudani tonuydu. 8 Mehīr-muhəbbət kərsətmigüqi kixi Hudani tonumionan bolidu; qünki Huda Əzi mehīr-muhəbbəttur. 9 Hudaning mehīr-muhəbbiti bizdə xuning bilən axkara boldiki, Huda bizni Uning arkilik hayatka erixsun dəp birdinbir yegənə Oqlini dunyaoqa əwətti. ■ 10 Mehīr-muhəbbət dəl xuningdin ayanki, bizləarning Hudani səyginimiz bilən əməs, bəlki U Əzi bizni səyüp gunəhlirimizning jzasini kətgürgüqi kafarət boluxka Əz Oqlini əwətkini bilən ayandur. ■

11 I səyümlükirim, Huda bizgə xu kədər mehīr-muhəbbət kərsətkən yərdə, bizmu bir-birimizgə mehīr-muhəbbət kərsitixkə kərzdardurmiz.

12 Həqkim həqqaqan Hudani kərgən əməs; ləkin bir-birimizgə mehīr-muhəbbət kərsətsək, Huda bizdə yaxaydu wə uning mehīr-muhəbbiti

□ 4:2 «Əysani, yəni dunyaoqa insaniy təndə kəlgən Məsihni etirap qilouqi hərbir roh...» — «insaniy təndə» (yaki «insan tenidə») grek tilida «əttə» bilən bildürilidu. «Əysani, yəni dunyaoqa insaniy təndə kəlgən Məsihni etirap qilouqi hərbir roh Hudadin bolidu» — muxu ayəttə deyilgən «roh» məlum insanning aqzi arkilik gəp kiliwatidu, əlwəttə. Həqiqilik məsilə: — məlum birsı jamaəttə səz kilip «Hudaning wəhıyini silərgə yətküzimən» desə, birək «insaniy təndə kəlgən Əysa Məsih»ni etirap qilmisa, əmdi uningda səz kilidionan roh Hudaning Rohi əməs, bəlki jin-xəytanlarning biri yaki bu kixining əzining Huda bilən qarxilixidionan insaniy roh bolidu, halas. □ 4:3 «wə dunyaoqa insaniy təndə kəlgən Əysa Məsihni etirap qilmaydigan roh Hudadin kəlgən əməs» — xu waqıtlarda, bəzilər Əysa Məsihni «həqiqiy insan əməs, bəlki insanning xəklidə namayan bolqan bir hil roh, halas» degən yalqan təlim tarqalqanidi. «...Bundaqlarda əksiqə dəjjalning rohi ixləydu; silər bu rohning kelidionanliki toqruluk angliqanidinglar wə dər wə kə u hāzir dunyada pəyda boldi» — okurmənləarning esida barki, «dəjjal»ning mənisi «Məsihgə qarxi» həm «Məsihning ornini talaxquq»dur (yukiridiki 2:18, 2:20 wə izahatları kəring). ■ 4:3 2Tes. 2:7; 1Yuha. 2:18, 22. □ 4:4 «Əy əziz balilirim, silər bolsanglar Hudadin bolqansilər wə ularning üstidin oqalib kəldinglar» — «ular» muxu yərdə sahta pəyoqəmbərləni wə təlim bərgüqiləni kərsitidu. «qünki silərdə Turouqi bu dunyada turouqidin üstündur» — «silərdə Turouqi» Muqəddəs Rohni, «bu dunyada turouqi» İblisni kərsitidu. □ 4:5 «Ular bolsa bu dunyaoqa mənəsup; xunga ular bu dunyaning səzlerini kilidu wə bu dunyadikilər ularoqa kulak salidu» — «ular bu dunyaning səzlerini kilidu» yaki «ular bu dunyadin səzləydu» yaki «ular bu dunya toqruluk səzləydu». □ 4:6 «Mana buningdin Həqiqətning Rohi bilən ezitkulukning rohini pərk etələymiz» — «Həqiqətning Rohi» Muqəddəs Rohni, «ezitkulukning rohi» Xəytanning əzi yaki jinlari kərsitidu. ■ 4:6 Yh. 8:47; 10:27. ■ 4:9 Yh. 3:16; Rim. 5:8. ■ 4:10 Rim. 3:24, 25; 2Kor. 5:19; Kol. 1:19; 1Yuha. 2:2.

bizdæ kamalætkæ yøtkæn bolidu. ■ ¹³ Biz bizning Uningda yaxawatkanlikimizni wə Uning bizdæ yaxawatkanlikini xuningdin bilimizki, U Öz Rohini bizgə ata qiløjan. □ ¹⁴ Biz xuni kərgən wə xundakla xuningøja guwahlik berimizki, Ata Oøulni dunyaoja kutkuzøruqi boluxka øwætti. ¹⁵ Əgər kimdəkim Əysani Hudaning Oøli dəp etirap kilsa, Huda uningda, umu Hudada yaxaydu. ¹⁶ Biz bolsak Hudaning bizgə boløjan mehİR-muhəbbitini tonup yəttuk, xundakla uningøja tolimu ixənduk. Huda Əzi mehİR-muhəbbəttur wə mehİR-muhəbbəttə yaxioøruqi kixi Hudada yaxaydu, Hudamu uningda yaxaydu. ¹⁷ Muxundak bolølanda, mehİR-muhəbbət bizdæ mukəmməllixidu; xuning bilən biz sorak künidə hatirjəm-kørkmas bolalaymiz. Qünki Əysa kəndak boluwatkan bolsa bizmu hazır bu dunyada xundak boluwatimiz. □ ¹⁸ MehİR-muhəbbəttə kørkunq yoktur; kamil mehİR-muhəbbət kørkunqni həydəp yokka qikiridu. Qünki kørkunq Hudaning jazasi bilən baølinixliktur; kørkunq bar kixi mehİR-muhəbbəttə kamalətkæ yətküzülgən əməstur. □ ¹⁹ Biz mehİR-muhəbbət kərsitimiz, qünki Huda aldi bilən bizgə mehİR-muhəbbət kərsətti. ²⁰ Əgər birsi «Hudani søyimən» dəp turup, kərindixioja øqmənlik kilsa, u yaløjanqidur. Qünki kəz aldidiki kərindixini søyimigən yərdə, kərüp bakmioøjan Hudani kəndakmu søysun? ■ ²¹ Xunga bizdæ Uningdin: «Hudani søygən kixi kərindixinimu søysun» dəgən əmr bardur. ■

5

Etikad «bu dunya»ning üstidin øqelibə kilidu

¹ Əysaning Məsih ikənlikigə ixəngən hər bir kixi Hudadin tuøquloøjan bolidu; wə tuøduroøruqi *Atini* søyidioøjan hər bir kixi Uningdin tuøquloøqunimu søyidu. □ ■ ² Biz øzimizning Hudaning balirini søyidioøjanlikimizni xuningdin bilimizki, Hudani søyüp, Uning əmrlirigə əməl kiliximizdindur. ³ Hudani søyüx Uning əmrlirigə əməl kilix deməktur; wə Uning əmrliridə turmaq øqir ix əməstur. ■ ⁴ Qünki Hudadin tuøquloøjanlarning həmmisi bu dunya üstidin øqelibə kilidu; wə

■ **4:12** Mis. 33:20; Kan. 4:12; Yh. 1:18; 1Tim. 1:17; 6:16; 1Yuha. 3:24. □ **4:13** «**Biz bizning Uningda yaxawatkanlikimizni wə Uning bizdæ yaxawatkanlikini xuningdin bilimizki, U Öz Rohini bizgə ata qiløjan**» — «U Öz Rohini bizgə ata qiløjan» grek tilida «U Öz Rohidin bizgə ata qiløjan» bilən ipadilindur. □ **4:17** «**xuning bilən biz sorak künidə hatirjəm-kørkmas bolalaymiz**» — «sorak küni» yəki «kiyamət küni». Okurmənlərnin esidə bolsunki, «kiyamət küni»ni ətrapliq qüxinix üqün Təwrat-İnjilda uning toøqrisidiki kəp təpsilatlar bar. ■ **Qünki Əysa kəndak boluwatkan bolsa bizmu hazır bu dunyada xundak boluwatimiz**» — grek tilida «Qünki U kəndak boluwatkan bolsa bizmu hazır bu dunyada xundak boluwatimiz». Demək, biz bu dunyada Əysadək adil, həkkanıy, rastqil, kəmtər, mehİRban, muhəbbətlik...bolimiz. Təkitləngini «bu dunyada» — qünki bu dunyada undak bolux pəkət Hudaning mehİR-xəpkiti wə toluq küq-küdriti bolsa andin mumkin bolidu. □ **4:18** «**MehİR-muhəbbəttə kørkunq yoktur; kamil mehİR-muhəbbət kørkunqni həydəp yokka qikiridu**» — yəki «mehİR-muhəbbət mukəmməl bolsa, kørkunqni həydəp yokka qikiridu». ■ **4:20** 1Yuha. 2:4. ■ **4:21** Law. 19:18; Mat. 22:39; Yh. 13:34; 15:12; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuha. 3:23. □ **5:1** «...wə tuøduroøruqi (Ata)ni søyidioøjan hər bir kixi uningdin tuøquloøqunimu søyidu» — bu söz bəlkim xu dəwrdiki bir təmsil boluxi mumkin idi. «Uningdin tuøquloøruqi»lar etikadqi kərindaxlarni kərsitidu. ■ **5:1** Yh. 1:12. ■ **5:3** Mat. 11:29,30; Yh. 14:15; 15:10.

dunyaning üstidin oʻalibə qilouqi küq — dəl bizning etikadimizdur. □ 5 Bu dunyaning üstidin oʻalibə qilouqi zadi kimlər? Pəkət Əysani Hudaning Ooqli dəp etikad qilouqilar əməsmu?■

6 U bolsa su wə kan arkilik kəlgən zat, yəni Əysa Məsihdur; Uning kelixi pəkət su bilənla əməs, bəlki kan bilənmu idi. Wə bu ixlarəqa guwahlik bərgüqi bolsa Rohtur, qünki Roh Əzi həkikəttur. □ 7 Qünki Uning toqruluk üq guwahlik bərgüqi bar: — □ 8 bular Roh, su wə qəndin ibarəttur. Bu üqining *guwahliki* birdur. □ 9 Əgər biz insanlarning guwahlikini kəbul kilsək, Hudaning guwahliki bularningkidin üstündür. Huda Əz Ooqli toqrısında xundək guwahlik bərgən — 10 (Hudaning Ooqliəqa etikad qilənin xixining iqidə xu guwahlik bərdur; birək Hudaəqa ixənmişən kixi Uni yəloqənci qiləjan bolidu, qünki U Hudaning Əz Ooqlini təstikləjan guwahlikəqa ixənmişən) ■ 11 guwahlik dəl xudurki, Huda bizgə mənggütlük həyatni ata kildi wə bu həyatlik Uning Ooqlididur. ■ 12 Xunga Ooquloqa igə boləjan kixi həyatlikka igə boləjan bolidu; Hudaning Ooqliəqa igə bolmişən kixi həyatlikka igə bolmişən bolidu.

Mənggütlük həyat

13 Mən bularni Hudaning Ooqlining namioqa etikad qiləjan silərgə silərnin mənggütlük həyatka igə boləjanlikinglarni bilixinglar üqün yazdim. ■ 14 Wə bizning Uningəqa boləjan toluq ixənəq-hatirjəmlikimiz xundəkki, Uning iradisigə muwapik hərəkəndək bir ixni tilisək, U bizni anglaydu. ■ 15 Uni hərnemə tiliginimizni anglaydu dəp bilgənəkənmiz, duayimizda Uningdin tiliginimizgə erixtuk, dəp bilimiz.

16 Birsı kərindixining əlümgə məhkum kilmaydiəjan bir gunah sadir qiləjanlikini kərsə, uning üqün dua kilsun; wə Huda əlümgə məhkum kilmaydiəjan gunah sadir qiləjanlar üqün uningəqa həyatlik ata kilidu. Əlümgə məhkum gunahmu bardur. Uning toqrisidin tilisun,

□ 5:4 «Qünki Hudadin tuquloqanlarning həmmisi bu dunya üstidin oʻalibə kildü; wə dunyaning üstidin oʻalibə qilouqi küq — dəl bizning etikadimizdur» — «bu dunya» muxu yərdə Hudaəqa qarxi qikidiəjan pütkül dunyadiki etikadsizlarni kərsitidu, əlwəttə. Qünki əməliyəttə «bu dnyadikilər» Xəytanning ilkidə mərkəzləxkən, Hudaəqa qarxi bir tüzümdur. ■ 5:4 Yh. 16:33. ■ 5:5 1Kor. 15:57; 1Yuha. 4:15. □ 5:6 «U bolsa su wə kan arkilik kəlgən zat, yəni Əysa Məsihdur; Uning kelixi pəkət su bilənla əməs, bəlki kan bilənmu idi. Wə bu ixlarəqa guwahlik bərgüqi bolsa Rohtur, qünki Roh Əzi həkikəttur» — «Roh» — Hudaning Mukəddəs Rohini kərsitidu. Bu ayətnin məzmuni birnəqəə sahta təlimgə qarita rəddiyə berixtur. Muəllip kət'iylik bilən xuni ispatləmaqçiki: (1) Əysa Məsih həkikiy insan bolup tuşuldi; (2) həkikiy insan bolup, Yəhya pəyğəmbər tərripidin suda qəmüldürüldi; (3) həkikiy insan bolup kresttə əldi. Bu rəddiyənin təpsilatlıri üstidə «koxumqə səz»imizdə səl tohtilimiz. □ 5:7 «Qünki Uning toqruluk üq guwahlik bərgüqi bar...» — «Uning toqruluk» — Məsih toqruluk. □ 5:8 «bular Roh, su wə qəndin ibarəttur. Bu üqining guwahliki birdur» — bu ayət toqruluk wə 6-7-ayətlər üstidə «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. Bir'az kona kəqürülmilərdə: — «Qünki U toqruluk ərtə üq guwahlik bərgüqi bar: Bular Ata, Kalam wə Mukəddəs Rohtur; bu üqi birdur. (8) Yər yüzidə üq guwahlik bərgüqi bar: Bular Roh, su wə qəndin ibarəttur. Bu üqining guwahliki ohxəxtur» deyilidu. ■ 5:10 Yh. 3:36; Rim. 8:16; Gal. 4:6. ■ 5:11 Yh. 1:4. ■ 5:13 Yh. 20:31. ■ 5:14 Yər. 29:12; Mat. 7:8; 21:22; Mar. 11:24; Luqa 11:9; Yh. 14:13; 15:7; 16:24; Yak. 1:5; 1Yuha. 3:2.

deməymən. □ ■ 17 Həmmə həkkaniyətsizlik gunahdur; wə ölümgə məhkum qılmaydıoğan gunahmu bar. ■ 18 Hudadin tuşuluoquqining gunah sadir qılmaydıoğanlikini bilimiz; qünki əslidə Hudadin tuşuluoğan Zat bundak kixini qoşdap qalidu wə axu rəzil uningoğa tegəlməydu.

□ ■ 19 Əmdi özimizning Hudadin boləoğanlikimiz özimizgə məlum; əmma pütkül dunya bolsa u rəzilning ilkididur. 20 Yənə bizgə məlumki, Hudaning Oqli dunyoğa kəldi wə Həqiqiy Boləoquqini tonuximiz üçün kənglimizni yorutti; wə biz Həqiqiy Boləoquqining Əzidə, yəni Uning Oqli Əysa Məsihdə yaxawatimiz. U bolsa həqiqiy Huda wə mənggülik həyatliktur! □ ■

21 Əziz balilirim, özünqlarni hərəkəndək butlardin saklanglar. □

□ 5:16 «Birsi qerindixining ölümgə məhkum qılmaydıoğan bir gunah sadir qiloğanlikini kərsə, uning üçün dua kilsun; wə Huda ölümgə məhkum qılmaydıoğan gunah sadir qiloğanlar üçün uningoğa həyatlik ata kilidu. Ölümgə məhkum gunahmu bardur. Uning toşrisidin tilisun, deməymən» — «wə Huda ölümgə məhkum qılmaydıoğan gunah sadir qiloğanlar üçün uningoğa həyatlik ata kilidu» yaki «wə Huda ularoğa (yəni gunah sadir qiloğanlaroğa) həyatlik ata kilidu». «Ölümgə məhkum gunah» toşruluk «Qoxumqə səz»imizni kəring. ■ 5:16 Qəl. 15:30; 1Sam. 2:25; Mat. 12:31; Mar. 3:29; Luğa 12:10; İbr. 6:4; 10:26; 2Pet. 2:2. ■ 5:17 1Yuha. 3:4. □ 5:18 «Hudadin tuşuluoquqining gunah sadir qılmaydıoğanlikini bilimiz; qünki əslidə Hudadin tuşuluoğan Zat bundak kixini qoşdap qalidu wə axu rəzil uningoğa tegəlməydu» — bizningqə «əslidə Hudadin tuşuluoğan Zat» Əysa Məsihni kərsitidu. Muxu yərdə «tuşuluoğan» bəlkim Məsihning insan boluxğa tuşuluxini kərsitixi kərkək. Baxqa ikki hil tərjimisi bar: (1) «Hudadin tuşuluoquqi bolsa (yəni, etiqadqi), U (Huda) uni qoşdap qalidu; (2) Hudadin tuşuluoquqi əzini qoşdap qalidu». «axu rəzil» — İblisni kərsitidu. ■ 5:18 1Yuha. 3:9. □ 5:20 «wə biz Həqiqiy Boləoquqining əzidə, yəni Uning Oqli Əysa Məsihdə yaxawatimiz» — «həqiqiy boləoquqi» Hudani kərsitidu. «U bolsa həqiqiy Huda wə mənggülik həyatliktur!» — Əysa Məsihni kərsitidu (mukəddəs yazmildardiki heçqəndək yərlərdə «Huda həyatlik» deyilməydu, ləkin kəp yərlərdə «Əysa Məsih həyatliktur», deyilidu. Məsilən «Yuh.» 11:25, 14:6). ■ 5:20 Yəx. 9:5; 44:6; 54:5; Luğa 24:45; Yh. 20:28; Rim. 9:5; 1Tim. 3:16. □ 5:21 «Əziz balilirim, özünqlarni hərəkəndək butlardin saklanglar» — «butlar» xübhışizki, muxu yərdə pəkət oyma butlarni yaki kuyma butlarnila əməs, bəlkı etiqadqılarning kəlbidə Hudaning ornini talixidoğan hərəkəndək nərsə yaki ixtur. Məsilən, «Kol.» 3:5ni kəring.

Yuhanna «2»

«Rosul Yuhanna yazojan ikkinji maktup»

1-2 Mənki aqsakaldin *Huda tərripidin* tallanojan hanimoğa wə uning əziz baliliriğa salam! Mən silərni həkikəttə sөyimən wə yalozuz mənla əmäs, yөнə həkikətni tonuojanlarning һөmmisi bizdə yaxawatқан wə xundakla əbədgiqə bizgə yar bolidiojan həkikətni dəp silərni sөyidu. □ 3 Huda'atidin wə Atining Ooqli Rəb Əysa Məsihdin xapaət, rəhim-xəpkət wə hatirjəmlik silərgə həkikət wə mehİR-muһəbbət iqidə boloyay! □

4 Baliliringning arisida biz Atidin əmr tapxuruwaloandək həkikəttə mangojanlarni kərginim üqün intayin hursən boldum.

Həkikəttə qing turux, sahtiliktin һəzi bolux

5 Əmdi, һөрмәtlik hanim, mən səndin bir-birimizgə mehİR-muһəbbət kərsitəyli, dəp ətünimən. Mening sanga yezip ətügingim yengi bir əmr əmäs, bəlki dəsləptin tartip bizdə bar əmrdur. □ 6 (mehİR-muһəbbət xuki, uning əmrlirigə əməl kilip mengixtur). Mana bu əmr silər burundin tartip anglap keliwatқandək, uningda mengixinglar üqün silərgə tapilanoqandur. □ 7 Qünki nuroqun aldamqilar dunyaning jay-jaylirida qikti. Ular Əysaning dunyaqə insaniy təndə kəlgən Məsiһ ikənlikini etirap kilmaydu. Bundaklar dəl aldamqı wə dəjjaldur. □ 8 Biz wə özünglar singdürgən əjirni yokitip koymay, bəlki toluk in'amoğa igə boluxinglar

□ 1:1-2 «**Mənki aqsakaldin (Huda tərripidin) tallanojan hanimoğa wə uning əziz baliliriğa salam!**» — «aqsakal» muxu yərdə «jamaətning aqsakili» yaki pəkət «mən kəridin...» degən mənədila ixlitilidu. «**Huda tərripidin tallanojan hanim**» — «hanim» həkikiy bir ayal hanimni kərsitixi mumkin, bolmisa məlum bir jamaətni kərsitiximu mumkin. «Kirix süz»imizdə eytkinimizdək biz uni həkikiy mətiwər etiqadqı hanimni kərsitidu, dəp karaymiz. «Əziz baliliri» degən (1) jisamaniy baliliri; (2) «rohıy baliliri»; (3) һəm jismani y һəm rohıy balilirini kərsitixi mumkin. Biz 3-pikirgə mayilmiz («rohıy baliliri» bolsa bu hanimning guwaһliqi wə wasitisi bilən Hudaning yoliqə kirgənlərni kərsitidu. «Kirix sөz»imizni, 9-ayətni, «3Yuh. » 4-ayətnimu kərug). «**Mənki aqsakaldin... salam!**» — barliq һətlirigə ohxax, rosul Yuhanna əzining kim ikənlikini biwasitə kərsətməydu. □ 1:3 «**rəhim-xəpkət wə hatirjəmlik silərgə həkikət wə mehİR-muһəbbət iqidə boloyay!**» — bəzi kona kəquřmilərdə «rəhim-xəpkət wə hatirjəmlik bizlərgə həkikət wə mehİR-muһəbbət iqidə boloyay!» dəp pütülgən. ■ 1:5 Yh. 13:34; 15:12; Əf. 5:2; 1Tes. 4:9; 1Pet. 4:8; 1Yuha. 2:7; 3:23; 4:21. □ 1:6 «**Mana bu əmr silər burundin tartip anglap keliwatқandək, uningda mengixinglar üqün silərgə tapilanoqandur**» — kəzdə tutulojan əmr qoқum aldinqı 5-ayəttə tiloqə elinojan «bir-birimizgə mehİR-muһəbbət kərsitəyli». ■ 1:6 Yh. 15:10. □ 1:7 «**Qünki nuroqun aldamqilar dunyaning jay-jaylirida qikti**» — nemixkə «qünki» dəydu? Bizningə 5-7-ayət bilən baolıqtur. Aldamqilar, sahta təlim bərgüqilər wə sahta pəyojəmbərlər tərripidin aldinip kəlixining aldini elixtiki birdinbir yol 5-7-ayəttə tiloqə elinoqandək Hudaning һəmraһlikida mehİR-muһəbbət iqidə yaxaxtur. «**Ular Əysaning dunyaqə insaniy təndə kəlgən Məsiһ ikənlikini etirap kilmaydu**» — «insaniy təndə» (yaki «insan tenidə») grek tilida «əttə» bilan bildürilidu. Baxkə birhil tərjimisi: — «Ular Əysa Məsiһning dunyaqə insan tenidə kəlgənlikini etirap kilmaydu». ■ 1:7 Mat. 24:5,24; 2Pet. 2:1; 1Yuha. 4:1.

üqün, özünqlaröja agah bolunglar.□ 9 Kimki Məsihning tälimidin hälköp qiköp, uningda qing turmisa, Huda uningöja igö bolmaydu. Lekin Uning tälimidä qing turoquqi bolsa, Ata häm Ooqul uningöja igö bolidu. □

10 Əgär birsi Uning tälimini elip kəlməy silərning yeninglaröja kəlsə, uni öyünqlaröja baxlimanglar häm uningöja salammu bərmənglar. □ ■

11 Qünki undaq adəmgö salam bərgən kixi uning rəzil əməllirigö xerik boluquqidur.□

12 Silərgə pütidöjan yənə kəp səzlim bar idi; lekin kəqəz bilən siyahni ixlətkəndin kərə, huxallikimizning tolup texixi üqün yeninglaröja berip didar kərxüp səzlixixni arzu qilimən. 13 Huda tərpidin tallanöjan hədəngning baliliridin sanga salam!□

□ 1:8 «Biz wə özünqlar singdürgən əjirni yokitip koymay, bəlki toluk in'amöja igö boluxunglar üqün, özünqlaröja agah bolunglar» — «biz wə özünqlar singdürgən əjir» bəlkim Yuhanna, xu hanim wə uning baliliri bilən billə Hudaning yolida ixləp, hux həwər yətküzüp, baxkilarni Hudaning yoliöja baxlax əjirini kərsitidu. Xu sahta təlim bərgüqilə ularning Huda üqün qikərojan mewisini yoqatmaqqi, əlwəttə. □ 1:9 «Kimki Məsihning tälimidin hälköp qiköp, uningda qing turmisa, Huda uningöja igö bolmaydu» — «tälimdin hälköp qiköp» grek tilida «ilgiri besip» degən bilən ipadilinidu. Bu bir kinayilik, həjwiy gəptur. Məsihning tälimidin həqkandək səz-idiyilə «ilgiri turmaydu», əlwəttə. Məsihning tälimidin hälköp hərəkandək baxqa səz-idiyilərgə etüx həqkandək «ilgiriləx» əməstur, əlwəttə. «Lekin Uning tälimidä qing turoquqi bolsa, Ata häm Ooqul uningöja igö bolidu» — «Məsihning tälimi... Uning tälimi...» — häm Məsih Əzi bərgən təlim häm rosullar Uning toqruluk bərgən tälimnimu təng kərsitidu. □ 1:10 «Əgär birsi uning tälimini elip kəlməy silərning yeninglaröja kəlsə, uni öyünqlaröja baxlimanglar häm uningöja salammu bərmənglar» — «Uning tälimi» grek tilida «muxu təlim» degən səz bilən ipadilinidu; u «Məsihning tälimi». 9-ayətni kəring.

«uni öyünqlaröja baxlimanglar häm uningöja salammu bərmənglar» — oqurmənləning esidə barki «salam» (ibraniy tilida «xalom», grek tilida «hair») degən səz «Sanga tinq-hatirjəmlik tiləymən» degən mənidə. Xunga muxundək sahta təlim bərgüqilərgə «salam» eytixqa bolmaydu. Yuhannaning bu degini ularöja ədəpsizlik qilix kərek degənlük əməs, əlwəttə, bəlki ularöja salam berixning ornioja sahta tälimi üqün tənbiə berixinglaröja toqra kelidu, degənlüktur. ■ 1:10 Rim. 16:17; 2Tim. 3:5; Tit. 3:10. □ 1:11 «Qünki undaq adəmgö salam bərgən kixi uning rəzil əməllirigö xerik boluquqidur» — «salam» toqruluk yukirikqi izahatni kəring. □ 1:13 «Huda tərpidin tallanöjan hədəngning baliliridin sanga salam!» — «hədəngning baliliri» rosul Yuhanna turojan jaydikki jamaəttiki etikədqilarni kərsitixi mumkin.

Yuhanna «3»

«Rosul Yuhanna yazojan uqinqi maqtup»

¹ Mænki akşakal özüm həkikəttə səyğən səyümlük Gayuska salam! ² I səyümkük *dostum*, jening gülləngəndək, həmmə ixliringning güllinixigə wə teningning salamət boluxioğa tiləkdaxmən. □ ³ Kərindaxlar kelip, səndə boləjan həkikət toqruluk guwahlik bərgəndə, mən intayin bək huxallandim; qünki sən həkikəttə dawamlıq mengiwatisən. □ ⁴ Manga nisbətən, əziz balilirimning həkikəttə mengiwatқанlikini anglaxtinmu qong huxallıq yoktur. □

Hux həwər hizmitidə bolidioqanlaroğa yardəm berix

⁵ Səyümlük *dostum*, yeningoğa barəjan kərindaxlaroğa (gərqə ular sanga natonux bolsimu) kıləjanliringning həmmisidə ihlasmənlikning ispatlinidu. □ ⁶ Ular jamaət aldida sening bu mehır-muhəbbiting toqrısida guwahlik bərdi. Ularni yənə Hudaning yolioğa layıq səpirigə uzitip koysang, yahxi kıləjan bolisən. □ ⁷ Qünki ular *səpərdə* yat əllik etikədsizlardin heq nemə almay, xu mubarək nam üqün yoloğa qikti. □

□ **1:2 «I səyümkük (dostum), jening gülləngəndək, həmmə ixliringning güllinixigə wə teningning salamət boluxioğa tiləkdaxmən»** — «jeningning gülləngəndək...»: — demək, Gayusning iqi dunyasi intayin bay, rohiy baylikliri nahayiti kəp. Bu ayətkə kəriqənda, Hudaning öz pərzəntlirigə boləjan iradisini omumən eytkanda ularning tening saqlam boluxi, degili bolidu. □ **1:3 «səndə boləjan həkikət toqruluk guwahlik bərgəndə,...»** — yaki «sening toqrangdə həkikət boyiqə guwahlik bərgəndə,...». □ **1:4 «Manga nisbətən, əziz balilirimning həkikəttə mengiwatқанlikini anglaxtinmu qong huxallıq yoktur»** — «əziz balilirim»: — bu ayəttin bizgə roxənki, Gayus (bəlkim heli burunla) rosul Yuhanna arkilik hux həwərni qəbul kıləjan wə xundakla uning «əziz baliliri»din biri bolup kəlojan. □ **1:5 «Səyümlük dostum, yeningoğa barəjan kərindaxlaroğa (gərqə ular sanga natonux bolsimu) kıləjanliringning həmmisidə ihlasmənlikning ispatlinidu»** — bu kərindaxlar jamaətlərgə təsəlli-riqəbat yatküzix, təlim berix wə hux həwərni tarkitix üqün yaqa yurtlaroğa qikқан. 7-ayətni kərug. □ **1:6 «Ular jamaət aldida sening bu mehır-muhəbbiting toqrısida guwahlik bərdi»** — «jamaət» muxu yərdə muəllipning öz jamaitini kərsətsə kərək. **«Ularni yənə Hudaning yolioğa layıq səpirigə uzitip koysang, yahxi kıləjan bolisən»** — «Ularni ... səpirigə uzitip koysang...»: — bu ayətning həwirigə kəriqənda, bu kərindaxlar hux həwərni tarkitixqə qikқanda, burun bir kətim Gayus tərpidin kütüwelinəjan. Xuningdin keyin ular Yuhannaning, xundakla öz jamaitining yenioğa kaytip kəldi, Gayus toqruluk guwahlik bərdi. Ular hazır kaytidin səpərgə qikқan, Yuhanna Gayuska yazojan uxbu hətni bəlkim səpərgə qikқanlar Gayuska tapxuruxqə elip baridu. □ **1:7 «Qünki ular (səpərdə) yat əllik etikədsizlardin heq nemə almay, xu mubarək nam üqün yoloğa qikti»** — «yat əllik etikədsizlar» muxu yərdə «yat əlliklər» yaki «yat əllər» degən səz bilən ipadilini. Adəttə bu səz «Yəhüdiy bolmiojan əllər»ni kərsətidu, lekin muxu yərdə «etikədsizlar» degən kəqmə mənida ixlilitidu. «Xu mubarək nam üqün» — grek tilida pəkət «nam» bilən ipadilini; qünki Yuhanna wə xu kərindaxlar üqün pəkət birlə nam məwjut idi (yəni birdinbir Məsihning namidur). Məsilən, «1Yuh.» 2:12nimu kərug).

8 Xunga, həkikət bilən hizmətdax bolup tēng ixligūqi bolux ūqūn biz xundaqlarni qollap-қuwwətliximizgə toşra kelidu. □

9 Bu toşruluk jamaətkə məktūp yazdim. Lekin ularning arisida əzini qong tutup, jamaətkə bax bolux təməsidə boləqan Diotrəpəs bizni qəbul qilmaydu. □ 10 Xuning ūqūn mən barəqanda, uning qiloqan əskiliklirini, yəni uning bizning ūstimizdin qiloqan rəzil səzliri bilən oşəwitini yūzigə salimən; u uninglik bilənla tohtap qalmaydu, yənə *səpərdiki* qerindaxlarni qəbul qilmayla qalmay, qəbul qilməqqi boləqanlarnimu tosidu wə hətta ularni jamaəttin qoşlap qikiriwatidu. □

11 I səyümlük *dostum*, yamanliktin əməs, yahxiliktin ūlgə aloşin. Yahxilik qiloquqi Hudadindur. Yamanlik qiloquqi Hudani heq kərmigəndur. ■

12 Demitriusni bolsa həmməylən, hətta Həkikətning əzi yahxi guwahlik berip tərirləydu. Bizmu uningəra guwahlik berimiz wə guwahlikimizning həkikət ikənlikini sənmu bilisən. □

13 Sanga yazidəqan yənə kəp səzlim bar idi; lekin qələm bilən siyahni ixlətkəndin kərə, □ ■ 14 Sən bilən pat arida didar kəruşuxni arzu qilimən; xu qəşda dərқəmdə səzliximiz. 15 Sanga hatirjəmlik yar boləqay! Dostlardin sanga salam. Sənmu *u yərdiki* dostlarəra isim-famililiri boyiqə

□ 1:8 «Xunga, həkikət bilən hizmətdax bolup tēng ixligūqi bolux ūqūn biz xundaqlarni qollap-қuwwətliximizgə toşra kelidu.» — «həkikət bilən hizmətdax bolup tēng ixligūqi bolux ūqūn» — buningəra qariqanda «həkikət» degən ibarə «Həkikətning Rohi», yəni Muxəddəs Rohning Əzini kərsitidu. «Qollap-қuwwətləx» — grek tilida «qəbul qilix» degən peil bilən ipadilinidu wə əydə kütivəlixini qəqum əz iqigə alidu. «Biz xundaqlarni qollap-қuwwətliximizgə toşra kelidu» — bu ayəttiki «biz» xūbhışizki, barlik etiқadqilarni əz iqigə alidu. □ 1:9 «**Bu toşruluk jamaətkə məktūp yazdim. Lekin ularning arisida əzini qong tutup, jamaətkə bax bolux təməsidə boləqan Diotrəpəs bizni qəbul qilmaydu**» — roxənki, bu ayəttə tiləqə elinəqan «jamaət» Yuhanna yaki Gayus bilən munasiwətlilik jamaət əməs, bəlki Gayus turoqan yurtqə yeşin jaylaxqan bir jamaət idi. □ 1:10 «**Xuning ūqūn mən barəqanda, uning qiloqan əskiliklirini, yəni uning bizning ūstimizdin qiloqan rəzil səzliri bilən oşəwitini yūzigə salimən**» — «yūzigə salimən» grek tilida «əslitimən» bilən ipadilinidu. Yuhanna bu yamanlikni Diotrəpəstin baxqə heqkimgə əslətməydu! «**U uninglik bilənla tohtap qalmaydu, yənə (səpərdiki) qerindaxlarni qəbul qilmayla qalmay...**» — bu «qerindaxlar» yuqirida tiləqə elinəqan hux həwəрни tarkitix ūqūn yoloqə qiqqan qerindaxlardur. «... **qerindaxlarni qəbul qilmayla qalmay, qəbul qilməqqi boləqanlarnimu tosidu wə hətta ularni jamaəttin qoşlap qikiriwatidu**» — Diotrəpəşning jamaətkə aқsaқal boləqan-bolmioqanliqi eniқ əməs, ixqilip jamaət iqidə heli təsiri bar adəm bolsa kerək. ■ 1:11 Zəb. 37:27; Yəx. 1:16; 1Pet. 3:11; 1Yuha. 3:6. □ 1:12 «**Demitriusni bolsa həmməylən, hətta həkikətning əzi yahxi guwahlik berip tərirləydu**» — mumkinqiliki barki, Demitriusning əzi Yuhannaning yenidin yoloqə qiqqan «hux həwərqə qerindaxlar»ning biri (hətta ularning baxliqi) idi. «Həkikətning əzi... guwahlik beridu» — Bizningə muхu yərdə «həkikət» xūbhışizki, «Həkikətning Rohi», yəni Muxəddəs Rohning əzini kərsitidu. Demək, Muxəddəs Roh bilən toləqan hər bir kixi Demitrius bilən uqraqqanda, əzining rohida Demitriusning qandaқ adəm ikənliki toşruluk Muxəddəs Rohşin boləqan guwahliqi bolidu. «Qəxumqə səz»imizni kəruşing. «həkikət ikənlikini sənmu bilisən» yaki «həkikət ikənlikini silərmu bilisilər». □ 1:13 «**lekin qələm bilən siyahni ixlətkəndin kərə, ...**» — grek tilida «lekin siyah wə qələmni ixlətkəndin kərə, ...» deyilidu. ■ 1:13 2Yuha. 12.

məndin salam eytkaysən.□

□ 1:15 **«Sanga hatirjəmlik yar boləjay! Dostlardin sanga salam»** — «dostlar» Yuhannaning yenediki barliq qerindaxlarni kərsətsə kerək. Yuhanna «sening dostliring» yaki «mening dostlirim» deməydu. Həqiqiy qerindax bolsa hər bir baxqa qerindaxqa, yəni Hudani səyğüqlərnin həmmisigə dosttur. **Sənnu u yərdiki dostlarəja isim-famililiri boyiqə məndin salam eytkaysən** — yukirida eytkinimizdək, «dostlar» muxu yərdə Gayusning yenediki barliq qerindaxlarni kərsitidu.

Yəhuda

«Rosul Yəhuda yazoqan məktup»

¹ Əysa Məsihning kuli, Yakupning inisi mənki Yəhudadin qakiriloqlarğa, yəni Huda'Atimiz tərpidin sөyülgən, Əysa Məsih tərpidin qoşdılıp kəlgənlərgə salam. □ ² Silərgə rəhimdillik, amanlık-hatirjəmlik wə mehır-muhəbbət həssiləp ata kılinoqay!

Sahta təlim bərgüqilərdin həzi bolunglar!

³ I sөyümlüklirim, mən əsli silərgə ortaq bəhrimən boluwatqan nija-timiz toşrisida hət yezixka zor ixtiyakim bolsimu, ləkin hazır buning ornioq siləni muqəddəs bəndilərgə bir yolila amanət kılinoqan etiqadni qolunglardin bərməslikkə jiddiy kürəx kılıxka jekiləp uxbu hətni yazmisam bolmıdi. □ ⁴ Qünki məlum kixilər — ihlassiz adəmlər, heli burunla munu sorakka tartılıxka pütülgənlər aranglarğa suqunup kiriwaləqan. Ular Hudaning mehır-xəpkitini buzukluk kılıxning bahənisioqə aylanduruwaləqan, birdinbir İgimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihdin tanoqan adəmlərdur. □ ■

⁵ Xuning üqün mən silərgə xuni esinglarğa kaytidin selixni halaymənki (gərgə silər burun həmmə ixlardin həwərləndürülgən bolsangarmu), burun Rəb Əzi üqün bir həlkni Misirdin kutkuzəqan bolsimu, ularning iqidiki Əzigə ixənmigənləni keyin həlak kıldı. □ ■ ⁶ Wə silər xunimu bilisilərki, əslidiki ornıda turmay, əz məkanini taxlap kətkən pərixtiləni Rəb uluq kiyamət künining soriqioqə mənggü kixənəp mudhix qarangoşulukta soləp saklımaqta. ■ ⁷ Sodom wə Gomorra wə ularning ətrapıdiki xəhərlərdikilərmu xu ohxax yolda, yəni xu pərixtilərgə ohxax uqioqə qıqқан buzukqılıqka wə oqəyriy xəhwətlərgə berilip kətkən, keyinki

□ **1:1** «Əysa Məsihning kuli, Yakupning inisi mənki Yəhudadin qakiriloqlarğa ... salam» — «qakiriloqlar» bolsa Huda tərpidin qakiriloqlar. «Əysa Məsih tərpidin qoşdılıp kəlgənlərgə salam» — yaki «(Huda tərpidin) Əysa Məsih üqün qoşdılıp kəlgənlərgə salam» — tekst xu məninimu əz iqigə alıdu. □ **1:3** «...ləkin hazır buning ornioq siləni muqəddəs bəndilərgə bir yolila amanət kılinoqan etiqadni qolunglardin bərməslikkə jiddiy kürəx kılıxka jekiləp uxbu hətni yazmisam bolmıdi» — «muqəddəs bəndilərgə bir yolila amanət kılinoqan etiqad» degən ibarə muxu yərdə bizgə İnjl arqılıq Huda, Məsih, Muqəddəs Rəh, nijat, Hudaning sөz-kalami (Təwrat, Zəbur, İnjl), bu dunya, u dunya, insaniyət, pərixtilər wə jin-xəytan katarlıqlar toşruluk nazil kılıp tapxuruləqan, xundakla ixinixka zərür boləqan wəhiy-həkiqətləni kərsitidu. □ **1:4** «Qünki məlum kixilər — ihlassiz adəmlər, heli burunla muxu sorakka tartılıxka pütülgənlər aranglarğa suqunup kiriwaləqan» — «heli burunla ... sorakka tartılıxka pütülgən»: — bəlkim muqəddəs yazmilarda pütülgən bolsa kerək. «Munu sorak» — Yəhuda təwəndə 5-15-ayətlərdə bayan kılıdioqan jaza-soraklar bolsa kerək. «ular Hudaning mehır-xəpkitini buzukluk kılıxning bahənisioqə aylanduruwaləqan, birdinbir İgimiz wə Rəbbimiz Əysa Məsihdin tanoqan adəmlərdur» — «Hudaning mehır-xəpkitini buzukluk kılıxning bahənisioqə aylanduruwaləqan...»: — demək, «buzukqılıq kılıwərsəkmü Hudaning mehır-xəpkiti bilən kəqürülmiz» degəndək. ■ **1:4** 1Pet. 2:8; 2Pet. 2:1, 3. □ **1:5** «burun Rəb Əzi üqün bir həlkni Misirdin kutkuzəqan bolsimu, ularning iqidiki Əzigə ixənmigənləni keyin həlak kıldı» — «keyin» grek tilida «ikkinqi ketim» deyilidu. «Rəb Əzi üqün bir həlkni Misirdin kutkuzəqan bolsimu» bəzi kona kəqürmilərdə «Əysa Əz həlkni Misirdin kutkuzəqan bolsimu» deyilidu. ■ **1:5** Qəl. 14:29; 26:64, 65; Zəb. 106:24-27; 1Kor. 10:5; İbr. 3:17. ■ **1:6** Yar.6:1-4; 2Pet. 2:4.

dəwrlər ularning aqiwitidin ibrət alsun üçün mænggülik ot jazasioğa ernək kilinip köydürülgən. □ ■

8 Lekin muxu «qūx kərgüqilər» xu ohxax yol bilən adəmlərninğ tənlinirinu buloqimakta, ular hoqkuk igilirigə səl qarioquqilardin bolup, *ərxniki* uluqlaroiqimu haqarət kilixmakta. □ 9 Lekin hətta bax pərixətə Mikailmu Musaning jəsitə toqrisida Iblis bilən muzakirə kilip talax-tartix kilonda, uni haqarətlik səzlər bilən əyibləxkə petinalmioqan, pəkət «Sanga Pərwərdigarning Əzi tənbiħ bərsun» dəpla koyoqan. ■ 10 Lekin bu kixilər əzliri qūxənməydiqan ixlar üstidə kupurluk kılıdu. Birəq ular hətta əkilsiz həywanlardək öz təbiitining inkasliiri boyiqə qūxənginiqə yaxap, xu arkilik əzliniri həlak kılıdu. □ ■ 11 Bularning həlioqə way! Qünki ular Qabilning yoli bilən mangdi, mal-mülükni dəp Balaamning azoqan yolioqə əzini atti wə ular Korahning asiylik kılıqiniqə *ohxax* ahir həlak bolıdu. □ ■ 12 Ular mehır-muħəbbətni təbrikləx ziyarətlinglaroqə həq tartinmay silər bilən billə dahil bolıdiqan, əzliniriñla baqıdiqan hətərlik hada taxlardur. Ular xamallardin həydilip kəlgən yamoqursiz bulut, yiltizidin qomurup taxlanoqan, kəq küzdiki mewisiz dərəhlər, ikki

□ 1:7 «Sodom wə Gomorra wə ularning ətrapidiki xəhərlərdikilərmu xu ohxax yolda, yəni xu pərixtilərgə ohxax uqioqə qikkən buzukqilikğa wə oqeyriy xəhwətlərgə berilip kətkən, keyinki dəwrlər ularning aqiwitidin ibrət alsun üçün mænggülik ot jazasioğa ernək kilinip köydürülgən» — «oqeyriy xəhwətlər» degən ibarə grek tilida «oqeyriy ətlər» bilən ipadiliniidu. Hudaqə boysunmioqan pərixtilər «oqeyriy ətlər»gə (demək, kiz-ayallarqə) iq pəx tartkanidi; Sodom wə Gomorradikilər «oqeyriy ətlər»gə iq pəx tartqan (bu kətim ərlər kiz-ayallarqə əməs, bəlki ərlər baxqə ərlər bilən «oqeyriy» jinsiy munasiwət ötküzməqəji). «Sodom wə Gomorra xəhərliri»ning aqiwiti toqrisida «Yar.» 18-19-babni kəring. Biz «qoxumqə sez»imizdə muxu wəqə üstidə yənə azraq tohtilimiz. ■ 1:7 Yar. 19:24; Qan. 29:22; Yəx. 13:19; Yar. 50:40; Əz. 16:49; Hoq. 11:8; Am. 4:11; Luka 17:29; 2Pet. 2:6. □ 1:8 «lekin muxu «qūx kərgüqilər» xu ohxax yol bilən adəmlərninğ tənlinirinu buloqimakta, ular hoqkuk igilirigə səl qarioquqilardin bolup, (ərxniki) uluqlaroiqimu haqarət kilixmakta» — «qūx kərgüqilər» bəlkim «bexarətlik birnəqqə qūxni kərdüm» degəndək səzlər bilən adəmlərnəni aldaydu. «**hoqkuk igiliri**» — xūbhisizki, muxu yərdə padixahlar, waliylər wə həkumətninğ türlük əməldarlıridin baxqə, Huda bekitkan ata-anilik hoqquqni öz iqigə alıdu. «**ərxniki uluqlar**» — əyni tekistə «ərx» degən sez yok. Lekin 11-ayətkə qarioqanda qoqum ərxniki (yaman) küqlər, yəni jin-xəytnlarni kərsətsə kerək. «Jin-xəytnlar» əslidə pərixtilər, yəni «ərxniki uluqlar»din idi («Wəħ.» 12:4ni kəring). ■ 1:9 Dan. 10:13; 12:1; Zək. 3:2; 2Pet. 2:11; Wəħ. 12:7.

□ 1:10 «Lekin bu kixilər əzliri qūxənməydiqan ixlar üstidə kupurluk kılıdu. Birəq ular hətta əkilsiz həywanlardək öz təbiitining inkasliiri boyiqə qūxənginiqə yaxap, xu arkilik əzliniri həlak kılıdu» — «öz təbiitining inkasliiri boyiqə qūxənginiqə yaxap» degən ibarə bəlkim həywanlarning jüplixixkə bolqan itxıhasini kəzdə tutqan, xundaqla muxu kixilarning xəhwəniy həwəslirini, buzukluqlirini kərsətkən boluxi mumkin. ■ 1:10 2Pet. 2:12. □ 1:11 «Bularning həlioqə way! Qünki ular Qabilning yoli bilən mangdi, mal-mülükni dəp Balaamning azoqan yolioqə əzini atti wə ular Korahning asiylik kılıqiniqə (*ohxax*) ahir həlak bolıdu» — «Qabilning yoli» — Qabil öz inisioqə həsət kilip uni əltürə, əlwəttə («Yar.» 4-bab). «Balaamning azoqan yoli» — «Qel.» 22-24-babni, «2Pet.» 2:15ni wə izahatnımu kəring. «**ular Korahning asiylik kılıqinidikigə ohxax ahir həlak bolıdu**» — Korah bolsa Musa pəyoqəmbərgə, xundaqla Hudaninğ Əzigə isyan kətürdi. Yər əzi eqilip Korah wə xerikliriniñ aylisidikilirini yutuwalı wə xuning bilən tənğ asmandin ot qūxüp Korah wə uningə əgəxkənlərnəni köydürüp əltürdi («Qel.» 16-bab). Korahdikilərdin 1500 yildin keyin yaxioqan muxu sahta təlim bərgüqilər Hudaning qəzəpi ayan kılınoqan küni ularoqə ohxax jəzmən əxəddiy wə kərkunqluk həlda yokitilıdu. ■ 1:11 Yar. 4:8; Qel. 16:1; 22:7,21; 2Pet. 2:15; 1Yuħa. 3:12.

ketim olgənlər! □ ■ 13 Ular dengizning dawalojuwatkan, buzojunluk dolqunliri, ular öz xərməndiqilikini qusmaqta; ular ezip kətkən yultuzlar bolup, ularoşa mənggülik kapqarangöyulukning zulmiti hazirlap qoyulojandur. □ ■ 14 Adəm'atining yəttinqi əwladi bolojan Hanoh bu kixilər toşrisida mundak bexarət bərgən: —

«Mana, Rəb tümənmingliojan muqəddəsliri bilən kelidu, □ ■ 15 U pütkül insanlarni soraq qilip, barlik ihlassizlarning ihlassizlarqə yürgüzgən barlik ihlassizliklirioşa asasən, xundakla ihlassiz gunahkarlarning Özini haqarətligən barlik əsəbiy səzligirə asasən ularni əyibkə buyruydu». □ ■ 16 Bu kixilər hamən oqotuldap, aşrinip yüridu, öz həwəslirining köynigə kiridu; aqzida yoojanqilik qilidu, öz mənəpəitini közləp baxqilaroşa

□ 1:12 «Ular mehir-muħəbbətni təbrikləx ziyapətliringlaroşa heq tartinmay silər bilən billə dahil bolidiojan, əzlrinila baqidiojan hətərlək hada taxlardur. Ular xamallardin həydiylip kəlgən yamoqursiz bulut, yiltizidin qomurup taxlanojan, kəx küzdiki mewisiz dərəhlər, ikki ketim olgənlər!» — «mehir-muħəbbətni təbrikləx ziyapətliringlar» degənlik Hudaning mehir-muħəbbətitini təbrikləx, əlwəttə. Xühşisizki, birinqi wə ikkinqi əsirlərdə jamaətlər pat-pat məlum bir huxalliktin qerip-namratlarni təklip qilip ziyapət ötküzətti; undak ziyapətlər «mehir-muħəbbət ziyapiti» yaki «muħəbbətni təbrikləx ziyapiti» dəp atilətti. Xu ziyapətlər bəlkim daim «nan oxtox», (yaki «Rəbning dastihani», «Rəbning kəqlik tamiki»)ni ez iqiğə alətti. «əzlrinila baqidiojan hətərlək hada taxlardur» — «əzlrinila baqidiojan» bu kinayilik gəp. Muxu kixilər «Huda bizni jamaəttikilərnə baqquqi qilip bəkitkən» dəytti. Ləkin ular pəkət əzlrinila baqətti. «hətərlək hada taxlardur» — baxka hil tərjimisi «daqlarəşa ohxaydu» — Muxu kixilər əzlrinilə bəlkim «jamaətning tüwrüki» dəp kərsətkini bilən, əməliyəttə dengizdiki «hətərlək hada taxlarəşa ohxaydu». Dengizqilar dengiz əstidiki hada taxlarni bayqiyalmay, kəmini üstidin həydisə pütünləy wəyran bolup tügixidu, əlwəttə. «Hətərlək hada taxlar» degən bu səzning aħangi «daql»kimu nahəyiti yəkin boləqaq, bəlkim xu məninimu kərsitixi mumkin. «2Pet.» 2:13ni kərüng. «yamoqursiz bulut» — grek tilida «susiz bulut». «**ikki ketim olgənlər!**» — bu sahta təlim bərgüqilər əzlrining gunahlirida rohiy jəhəttə «olgən» («kəbiħlikliringlar həm gunahliringlarda olgən» («Əf.» 2:1)) bolupla qalmay, baxqilərnimu əlum yolioja əldəp kirgüzgənlikə üqünmu rohiy jəhəttə «ikki ketim olgən»dur. Ular xu səwəbtin Huda tərpidin ikki həssə jazalinidu («Yəx.» 3:1, «Mat.» 23:13-15ni kərüng). ■ 1:12 2Pet. 2:13,17. □ 1:13 «Ular dengizning dawalojuwatkan, buzojunluk dolqunliri, ular öz xərməndiqilikini qusmaqta» — «Yəx.» 57:20ni kərüng. «... ular ezip kətkən yultuzlar bolup, ularoşa mənggülik kapqarangöyulukning zulmiti hazirlap qoyulojandur» — «ular... ezip kətkən yultuzlar» degənlər pəkət «hətərlək hada taxlar»la əməs, bəlkə dengizda yürgüqilərgə hata yөнүlүxnə kərsitip tenitidiojan «ezip kətkən yultuzlar»dək bolidu. ■ 1:13 Yəx. 57:20. □ 1:14 «Mana, Rəb tümənmingliojan muqəddəsliri bilən kelidu,...» — («Rəbning) muqəddəsliri» muxu yərdə Rəb Əysaning kayit kəlixidə Öziğə həmrah qiləjan pərixtiliri həm muqəddəs bəndilirini kərsitixi mumkin («Kən.» 33:2, «Zəb.» 50:3-6, «Dan.» 7:9-14, 25-26, «Mat.» 16:27, 24:30-31, 25:13, «1Kor.» 6:2, «1Tes.» 3:3, «2Tes.» 1:7-10, «Wəh.» 1:7ni kərüng). ■ 1:14 Yar. 5:18; Dan. 7:10; Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; 2Tes. 1:10; Wəh. 1:7. □ 1:15 «U pütkül insanlarni soraq qilip, barlik ihlassizlarning ihlassizlarqə yürgüzgən barlik ihlassizliklirioşa asasən, xundakla ihlassiz gunahkarlarning əzini haqarətligən barlik əsəbiy səzligirə asasən ularni əyibkə buyruydu» — «ihlassizlarqə yürgüzgən ihlassizlikliri» degən ibarə «uqiğə qıqқан ihlassizlikliri» degəndək gunahlirini təkətləydu. «ularni əyibkə buyruydu» — degən səz, xühşisizki, hər bir gunahkarning Huda əldidə əzining gunahlıri üstidin qıqıriləjan həkümğə toluq qoxilidiojanlikini kərsitidu. Təwrat əz iqiğə əlmiojan «Hanoh» degən yənə kona bir kitab bar. Biraq Yəhuda nəqil kəltürgən muxu səz bu kitabın biwasitə elinəjan əməs. Bu səz bəlkim «Hanoh» degən kitabning kədimiy mənbəsi boləjan, həlqning aqzaki bayanliridin elinəjan bolsa kərək. ■ 1:15 Mat. 12:36.

huxamatçilik kılıdu. □ ■

Agahlandırux wə tapilar

17 Ləkin, i səyümlüklirim, Rəbbimiz Əysa Məsihning rosullirining aldin eytqan sözlirini esinglarda tutunglarki, 18 ular silərgə: «Ahir zamanda, özining ihlassiz həwəsliyrining kəynigə kirip, mazak qiloquqilar məydanəqə qikidu» degənidi. □ ■ 19 Muxundak kixilər bəlgünqilik pəyda kiliديوان, öz təbiitigə əgəxkən, Rohqa igə bolmioان adəmlərdur. □

20 Ləkin silər, i səyümlüklirim, əng mukəddəs boləan etikadinglarni ul kiliپ, özunglarni kurup qikinglar, Mukəddəs Rohqa dua kiliپ, □

21 adəmni mənggülik həyatqa elip bəridioان Rəbbimiz Əysa Məsihning rəhimdillikini təlmürüp kütüپ, özunglarni Hudaning mehir-muhəbbiti iqidə tutunglar. 22 İkkilinip qaləanlarəqə rəhim kilinglar; □ 23 bəzilərnə ot iqidin yuluwelip kutulduruwelinglar; bəzilərgə hətta ətliridin nijasət quxüp buləanəان kiyim-keqikigimu nəprətləngən haldə qorkunq iqidə rəhim kilinglar. □

□ 1:16 «**Bu kixilər haman oqotuldap, aqrinip yuridu, öz həwəsliyrining kəynigə kiridu; aozida yooanqilik kiliđu, öz mənəpəitini kəzləp baxqilarəqə huxamatçilik kiliđu**» — «bu kixilər ... oqotuldap, aqrinip yuridu»: ular öz-özigə həm baxqilarəqə qaqqap aqrinip yuridu. «aqrinip yuridu» degəning baxqə birhil tərjimisi: — «baxqilarni əyibləydu» yaki «kusur izdəp yuridu». ■ 1:16 2Pet. 2:18. □ 1:18 «**ular silərgə: «Ahir zamanda, özining ihlassiz həwəsliyrining kəynigə kirip, mazak qiloquqilar məydanəqə qikidu» degənidi**

— rosul Yəhuda muxu yərdə ularning nemini mazak kiliديوانlikini eytmaydu. Ləkin bir misal «2Pet.» 3:3də tepiliđu. ■ 1:18 Ros. 20:29; 1Tim. 4:1; 2Tim. 3:1; 4:3; 2Pet. 2:1; 3:3.

□ 1:19 «**Muxundak kixilər bəlgünqilik pəyda kiliديوان, öz təbiitigə əgəxkən, Rohqa igə bolmioان adəmlərdur**» — «öz təbiitigə əgəxkən (adəmlər)» grek tilidə «janlik (adəmlər)» degən səz bilən ipadiliniđu. Okurmənlərnəning esidə boluxi kerəkki, Mukəddəs Kitab boyiqə adəm üq kişimdin — roh, jan, təndin tərkib tapidu. Hudaning əsli məksiti adəmning rohi arqilik uning bilən aləqilixip yoloruq kərsitix idi. Adəm'atimizning gunəhi bilən adəmlər öz rohi təripidin əməs, bəlki jan wə tən, yəni «ət» təripidin baxquruluپ, özining (gunəhlik) təbiitigə əgəxkili turdi. «Rimliklarəqə»diki «kirix səz»imizni kərug. «**Rohqa igə bolmioان adəmlərdur**» — «Roh» Hudaning Mukəddəs Rohi, əlwəttə. □ 1:20 «**Ləkin silər, i səyümlüklirim, əng mukəddəs boləan etikadinglarni ul kiliپ, özunglarni kurup qikinglar, Mukəddəs Rohqa dua kiliپ,...**» — «özunglarni... kurup qikinglar» degən ibarə muxu yərdə grek tilidiki «(etikadta) əsüp yetildürunglar» degən mənidi. «Rimliklarəqə» wə «Əfəsluklarəqə»diki «etikadni kurux» toqruluq «kirix səz»imizni wə izahətlarni kərug. «**Mukəddəs Rohqa dua kiliپ, ...**» — demək, «Mukəddəs Rohqa tayiniپ dua kiliپ,...». □ 1:22 «**İkkilinip qaləanlarəqə rəhim kilinglar**» — «ikkilinip qaləanlar» bolsa etikadta ikkiləngənlər. Baxqə birhil tərjimisi: «Bəzilərgə rəhim kilinglar, (adəmlər bilən adəmlərnə) pərk etinglar; bəzilərnə... bəzilərnə... ».

□ 1:23 «**bəzilərnə ot iqidin yuluwelip kutulduruwelinglar; bəzilərgə hətta ətliridin nijasət quxüp buləanəان kiyim-keqikigimu nəprətləngən haldə qorkunq iqidə rəhim kilinglar**» — demək, bu ikki ayət (22-23)tə üq hil adəmlər bə. Birinqi hili etikadqa nisbətən gumanda turidu; ikkinqi hili bolsa gunəhqa xunqə qəkup kətkənki, ular dozəhning girdawida turəanlar yaki «dozah otioqə quxay» dəp qaləanlar; üçinqi hili bolsa, adəmni asanla ipləsqikə sərəyديوان əqjir gunəhlarəqə patqanlar. Xunga ularni kutquzmaqqi boləanlar intayin hoxyar boluxi kerək — bolmisa əzliri buləqiniپ yaki əzdurulup ketixi mumkin («hətta ətliridin nijs (grek tilidə, «daq») quxüp buləanəان kiyim-keqikigə nəprətləngən haldə» degən gəp kəqmə mənidi, əlwəttə. «Bu kixilərnəning pasikliki özəngə təsir yətküzmisun üqün hoxyar bol» degəndək). Bu ikki ayətnəng baxqə bəzi tərjimiliri bə. Bu tərjimilərdə «kutquzuxqa tirixix kerək» boləan **ikki hil** adəmlər kəzdə tutulidu: — «İkkilinip qaləanlarəqə rəhim kilinglar; biraq bəzilərnə ot iqidin yulup kutulduruwelinglar; ləkin ularni kutquzəqanda qorkunqta bolunglar, hətta ətlərdin nijs quxüp buləanəان kiyim-keqikigə nəprətləninglar» degəndək.

Mədhıyə duası

²⁴⁻²⁵ Əmma silərnı yolda teyılıp ketıxtın saqlap, eqılıp-yeyılıp Əzınıng xəərəplık huzurıda əyıbsız turəyuzuxka Kadir Boləyuzıqıya, yəni Kutkuzəyuzıqımız birdınbır Hudaşya Rəbbımız Əysa Məsih arkılık xan-xəərəp, həywət-uluşluk, kudrət wə həkək əzəldın burun, həzırmu ta barlık zamanlarəyqə boləy! Amin!■

Wəhiy

¹ Bu kitab Əysa Məsihning wəhiysi, yəni Huda Uningoşa Əz kul-hizmətkarlırioşa yekın kəlgüsida yüz berixi mukərrər boloşan ixlarni kərsitixi üqün tapxuroşan wəhiydir. Məsih buni Əz pərixtisini əwətip kuli Yuhannaşa alamətlər bilən ayan kildi. ² Yuhanna bolsa Hudaning səz-kalami həmdə Əysa Məsih toşrisidiki guwahliqqa kərgənlirining həmmisigə guwahliq bərdi. ³ Bu bexarətni oşup bərgüqi wə uning səzlrini anglap, uningda yeziloşanlaroşa itaət kילוquqi bəhtliktur! Qünki wəhiyning waqti yekındur. □ ■

Rosul Yuhannaning «Kiqik Asiya»diki yəttə jamaətkə yollioşan salam-liri wə hətliri

⁴ Mənki Yuhannadin Asiya əlkisidiki yəttə jamaətkə salam! Həzir bar boloşan, ətkəndimu boloşan həm kəlgüsida Kəlgüqidin, Uning təhtining aldidiki yəttə Rohtin □ ■ ⁵ wə sadik Guwahqi, əlümdin tunji Tirilgüqi, jahandiki padixahlarning Həkümrani boloşan Əysa Məsihtin silərgə mehİR-xəpkət wə hatirjəmlik boləyay.

Əmdi bizni səyğüqi, yəni Əz kəni bizni gunahlırimizdin yuəşan □ ■ ⁶ wə bizni bir padixahlıqqa uyuxturup, Əz Atisi Hudaşa kaşınlar kילוənoşa barliq xan-xərəp wə küq-kudrət əbədil'əbədgiqə boləyay, amin! □ ■

⁷ Mana, U bulutlar bilən kelidu, xundakla hər bir kəz, hətta Uni sanjioşanlarmu Uni kəridu. Yər yüzidiki pütkül kəbilə-həlk U səwəblik aš-zar kəturidu. Xundak bolidu, amin! □ ■

□ **1:1 «Bu kitab Əysa Məsihning wəhiysi»** — «Əysa Məsihning wəhiysi» həm Əysa Məsih toşrisida həm Uningdin kəlgən wəhiydir. **«Huda Uningoşa Əz kul-hizmətkarlırioşa yekın kəlgüsida yüz berixi mukərrər boloşan ixlarni kərsitixi üqün tapxuroşan wəhiydir»** — Hudaning «kul-hizmətkarlıri» Injilda Hudaning «kulluk»ida boləşanlar, yəni məjburiy həlda əməs, bəlkı muhəbbətning türtkisidə qın kənglidin xundak tallıwəloşanlarni kərsitidu, əlwəttə. □ **1:3 «wəhiyning waqti yekındur»** — «wəhiyning waqti» degən, bu ixlarning əməlgə axidioşan waqti. ■ **1:3** Wəh. 22:7,10. □ **1:4 «Uning təhtining aldidiki yəttə Rohtin... (mehİR-xəpkət wə hatirjəmlik boləyay)»** — «yəttə» degən sanning kamalətkə yətkən, mukəmməl degən mənisi bolup, bəzi alimlar bu «yəttə Roh» Hudaning Muqəddəs Rohining yəttə təripini kərsitidu, dəp qaraydu (5:6ni wə «Yəx.» 11:2ni kəruşg). Baxkılar ularni yəttə pərixтини kərsitidu, dəp qaraydu. Bəzilər: «yəttə tərəplik Roh» yaki «yəttə tərəplimilik Roh» dəp tərijimə kিলidu. ■ **1:4** Mis. 3:14; Wəh. 1:8; 4:8; 11:17; 16:5. □ **1:5 «əlümdin tunji Tirilgüqi»** — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «birinqi bolup tuşuloşan»ni kərsitidu. Səzning toluq mənisi toşruluk «Kol.» 1:16-17 wə 18-ayəttiki izahətlarni kəruşg. **«Əz kəni bilən bizni gunahlırimizdin yuəşan»** — yaki «Əz kəni bilən bizni gunahlırimizdin azad kילוəşan». ■ **1:5** Yəx. 55:4; Ros. 20:28; 1Kor. 15:20; Kol. 1:18; İbr. 9:12,14; 1Pet. 1:19; 1Yuhə. 1:7; Wəh. 3:14; 5:9. □ **1:6 «munasiwətlilik ayət(lər)»** — «Mis.» 19:6. ■ **1:6** Rim. 12:1; 1Pet. 2:5, 9; Wəh. 5:10. □ **1:7 «hətta Uni sanjioşanlarmu Uni kəridu»** — yaki «yəni Uni sanjioşanlarmu Uni kəridu». **«munasiwətlilik ayətlər»** — «Dan.» 7:13, «Zək.» 12:10 ■ **1:7** Dan. 7:13; Zək. 12:10; Mat. 24:30; 25:31; Yh. 19:37; Ros. 1:11; 1Tes. 1:10; 2Tes. 1:10; Yəh. 14.

8 Mən «Alfa» wə «Omega», Muqəddimə wə Hatimə Өzümduurmən, hazır bar boləjan, burunmu bar boləjan həm kəlgüsidimu bar Boləjuqidurmən, xundakla Həmmigə Qadirdurmən, dəydu Pərwərdigar Huda. □ ■

Tirilgən Məsihning Yuhannaşa körünüxi

9 Silərning kərindixinglar həm silər bilən birgə Əysada boləjan azab-oqubət, padixahlik wə səwr-takəttin ortaq nesipdixinglar boləjan mənki Yuhanna Hudaning səz-kalami wə Əysaning guwahlikı wəjidin Patmos degən aralda məhbus bolup turup qaləandim. □ ¹⁰ «Rəbning küni»də mən Rohning ilkiğə elinixim bilən, kəynimdin kanay awazidək küçlük bir awazni anglidim. □ ■ ¹¹ Bu awaz: «Kəridioanliringni kitab kılıp yaz wə uni yəttə jamaətkə, yəni Əfəsus, Smirna, Pərgamum, Tiyatira, Sardis, Filadelfiyə wə Laodikiyadiki jamaətlərgə əwət» dedi. □

¹² Manga səz kılıjan awazning kimning ikənlikini kəriş üqün kəynimgə buruldum. Burulənimda, kəzümgə yəttə altun qiraşdan □ ¹³ wə ularning otturisida uğısioğa putlirioğə qūxūp turidiojan ton kiygan, kəksigə altun kəmər başliəjan Insan'oolioğa ohxaydiojan biri kəründi. □ ■ ¹⁴ Uning bax-qeqi aq yungdək, hətta kardək ap'aq idi wə kəzliři goya yalkunlap turojan ottək idi. ■ ¹⁵ Putliri humdanda tawlinip parkiriojan tuqqa ohxaytti, awazi xarkirap eqiwatқан nurojan sularning awazidək idi. ■ ¹⁶ U ong qolida yəttə yultuz tutқан bolup, aqşidin ikki bislik ötkür

□ **1:8 «Mən Alfa» wə «Omega»...durmən** — grek tilida «alfa» birinçi hərp, «omega» ahirki hərpdir. Demək, Huda bax wə ahirdur. Bəzi kona kəqürülmilərdə «Muqəddimə wə Hatimə Өzümduurmən» degən səzlər tepilmaydu. ■ **1:8** Yəx. 41:4; 44:6; Wəh. 21:6; 22:13.

□ **1:9 «Əysada boləjan azab-oqubət, padixahlik wə səwr-takəttin ortaq nesipdixinglar»** — demək, Əysa Məsihdə boləjanlar qoqum həm Uning nami wəjidin azab-oqubət tartidu, xundakla Uning səwr-takitidin küç elixi kerək bolidu, həm Uningda boləjan padixahliktin bəhrimə bolidu. **«Əysaning guwahlikı wəjidin»** — demək «Əysa toqrisidiki guwahlik»; baxka hil mənisi «Əysa (Əzi) bərgən guwahlik». **«Patmos degən aralda məhbus bolup turup qaləandim»** — Patmos rimliklərnin dəhşətlik «əmgək lagiri» boləjan türmə idi. Yuhanna məzkur kitabni yeziwatқanda Patmos arilidin azad kılınojan boluxi mumkin. □ **1:10 ««Rəbning küni»də mən Rohning ilkiğə elinixim bilən...»** — «Rəbning küni» yaki «rəblik küni». Alimler bu toqiruluk üç pikirdə bolidu: — (1) Rəbning küni yəxənəbə küni (Rəb əlumdin tirilgən küni)ni kərsitidu; (2) Təwratta kəp tiləğa elinojan, qiyamət küni ni öz iqigə alojan ahirki zamanlardiki ahirki dəhşətlik azab-oqubətlik künlərni, yəni «Pərwərdigarning küni»ni kərsitidu, muxu kəzkarax boyiqə boləqanda Yuhanna Rohta kətürülüp kəlgüsidiki zamanlarəğa yətkilip «Pərwərdigarning küni»ni kəridu; (3) xu waqitlarda hər yilning bir künidə Rim imperatori (xu waqitta Domitijan idi) barlik puqralirini əzigə səjdə kıldurup: «Kəysər rəbturn!» dəp etirap kılıp, huxbuy selixka məjbur kılatti. Xunga xu küni «Rəbning küni» dəp ataləjan. Bizninggə «Rəbning küni» dəl xu küni kərsitidu; lekin kinayilik həm həjwiylilik ix xuki, Rəb dəl xu künidə (2-kəzkaraxtikidək) Əzining, yəni «Pərwərdigarning küni»ni ayan kılıxni layik kərdi. **«Mən Rohning ilkiğə elinixim bilən...»** — «Roh» Hudaning Rohı, Muqəddəs Rohni kərsitidu. ■ **1:10** Wəh. 4:2. □ **1:11 «Smirna»** — həzirki Türkiyədəki «İzmir», **«kəridioanliringni kitab kılıp yaz wə uni yəttə jamaətkə, yəni Əfəsus, Smirna, Pərgamum, Tiyatira, Sardis, Filadelfiyə wə Laodikiyadiki jamaətlərgə əwət»** — bu yəttə xəhərnin həmmisi bir dügiləktə bir-birigə yandax jaylaxқanidi. Rosul Yuhanna yaxanoqanda Əfəsus xəhriidə makanlaxқanidi. «Qoxuma səz» wə həritini kəriş. □ **1:12 «munasiwətlik ayətlər»** — «Mis.» 25:31-40. □ **1:13 «kəksigə altun kəmər başliəjan Insan'ooliğə»** — yaki «kəksigə altun kəmər başliəjan insanning bir oşli». «Dan.» 7:13ni wə izahatini kəriş. ■ **1:13** Əz. 1:26; Dan. 7:13; Wəh. 14:14. ■ **1:14** Dan. 7:9; Wəh. 19:12. ■ **1:15** Wəh. 14:2.

kiliq çikip turatti. Qirayi huddi quyaxning toluq küqidə parliqandək yarkin idi. □ ■

¹⁷ Uni kerginimdə, aytoqtoqə əlüktək yikildim. U ong qolini üstümgə təgküzüp mundak dedi:

— Korkma, Awwalkisi wə Ahirkisi ■ ¹⁸ həmdə hayat Boluquci Özümdürmən. Mən elgənidim, əmma mana, Mən əbədil'əbədgiqə hayatturmən, əlüm wə təhtisarəning aqquqliri qolumdidur! ■ ¹⁹ Xuning üqün, kərgən ixlarni, həzir boluwatqan ixlarni wə bulardin keyin bolidioqan ixlarni yezip kaldur. ²⁰ Sən ong qolumda kərgən yəttə yultuzning wə yəttə altun qiraqodanning siri mana mundak — yəttə yultuz yəttə jamaətning əlqiliri wə yəttə qiraqodan bolsa yəttə jamaəttur. □

2

Əfəsustiki jamaətkə yeziloqan hət

1 — Əfəsustiki jamaətning əlqisigə mundak yazoqin:

«Ong qolida yəttə yultuzni tutup, yəttə altun qiraqodanning otturisida Mangəquci mundak dəydu:

² — Sening əjir-əməlliringni, tartqan japaliringni həm səwr-takitingni, rəzil adəmlərnəning kilmixliriqə qidap turalmaydioqanliqningni, xundakla rosul bolmisimu əzlrini rosul dəp atiwəloqanlarni sinap, ularning yəloqanqi boləjanliqini tonuqanliqningnimu bilimən. □ ³ Xundak, sening səwr-taqət kiliwatqanliqningni, Mening namim wəjidin japa-muxəkkətkə bərdaxliq bərgənliqningni əmma erinnigənliqningni bilimən. ⁴ Lekin sanga xu bir etirazim barki, sən əzüngdiki dəsəlpki mehİR-muhəbbəttin waz kəqting. ⁵ Xunga kaysi hələttin yikilip qüxkənləningni esinggə elip towa kəloqin, awwalki əməllərnəni qayta kəloqin. Bolmisa yeningə qəlimən wə towa kilmisang qiraqodeningni jayidin yətkiwetimən. □ ⁶ Birak, sening xu artuqkəlikə barki, Mən Özüüm nəprətlindioqan Nikolas tərəpdarlırining kilmixliridin sənmu nəprətlinisən. □ ■

⁷ Kəlikə barlar Rohning jamaətlərgə dəgənlirini anglisun! Oqəlibə kəloquqilarni Hudaning jənnitining otturisidiki həyatliq dərİhining mewilridin yeyixkə muyəssər kəlimən». ■

□ **1:16 «munasiwətlək ayət»** — «Dan.» 7:13. ■ **1:16** Yəx. 49:2; Əf. 6:17; İbr. 4:12; Wəh. 2:16; 19:15. ■ **1:17** Yəx. 41:4; 44:6; 48:12. ■ **1:18** Ayup 12:14; Yəx. 22:22; Rim. 6:9; Wəh. 3:7; 20:1. □ **1:20 «yəttə yultuz yəttə jamaətning əlqiliri wə yəttə qiraqodan bolsa yəttə jamaəttur»** — «əlqiliri» baxkə hil tərjimisi: «pərixtiliri». Grek tilida həm İbraniy tilida «pərixətə» wə «əlqi» bir səz bilən İpadilnidu (pərixtilər Hudaning əlqiliri boluqəq). Bizningqə muxu yərdə jamaətlər əwətkən əlqilərnəni kərsətsə kərek, qünki pərixtilərgə hət yezix həjətsiz idi. Yəttə əlqi Patmos ariləqə bərip Yuhənnadin həl soraxkə kəlgən boluxi mumkin. □ **2:2 «Sening əjir-əməlliringni, tartqan japaliringni həm səwr-takitingni, rəzil adəmlərnəning kilmixliriqə qidap turalmaydioqanliqningni... bilimən»** — bu toluq səz əlqigə eytiloqini bilən xübhəsiszki, pütkül jamaətkə (bir adəm süpitidə) eytilidu. □ **2:5 «... bolmisa yeningə qəlimən wə towa kilmisang qiraqodeningni jayidin yətkiwetimən»** — Əfəsusta həzir jamaət bolmayla qəlməy, həttə xəhər əzi harabilik bolidu. □ **2:6 «Mən Özüüm nəprətlindioqan Nikolas tərəpdarlırining kilmixliridin sənmu nəprətlinisən»** — «Nikolas tərəpdarlırini»ning kim İkənlikə həzir enik əməs. Bəzilər ularni «Ros.» 5:6-ayəttiki «Nikolas» isimlik jamaət İhizmətkari bilən munasiwətlək dəp kəraydu; ləkin bizningqə buningə qə enik İspat tēpilmidi. Həqbolmioqanda ular etiqədqilarni İjinsiy buzuklukqə azdurməqə qə boluqanidi (14-15-ayətni kərugə). ■ **2:6** Wəh. 2:15 ■ **2:7** Yar. 2:9; Wəh. 22:2.

Izmirdiki jamaətkə yeziloqan hət

8 — Izmirdiki jamaətniŋ əlqisigə mundak yazoqin: —

«Awwalkisi wə Ahirkisi, əlgən wə Tirilgüci mundak dəydu: □ ■

9 — Sening azab-ökubətliriniŋni wə namratlikiniŋni bilimən (lekin sən bay!), Yəhudiy əməs turup əzliniŋni Yəhudiy dəwaloqan, Xəytanning bir sinagogi boləqanlarning təhmətliriniŋni bilimən. □

10 Aldingda qekidiqan azab-ökubətlərdin kərkəma. Mana, İblis aranglardin bəziliriŋlarni sinilixinglar üqün yekinda zindanoqə taxlitidu. Silər on kün kiynilisilər. Taki əlgüqə sadik boləqin, Mən sanga həyatlik tajini kiydürimən.

11 Kuliqi barlar Rohniŋ jamaətlərgə degənlirini anglisun! Ojəlibə kילוquqilar ikkinqi ölümniŋ ziyiniqə hərgiz uqrimaydu!» ■

Pərgamumdiki jamaətkə yeziloqan hət

12 — Pərgamumdiki jamaətniŋ əlqisigə mundak yazoqin: —

«İkki bislik ötkür kiliqi bar Boləquci mundak dəydu: ■

13 — Mən sən olturoqan yərni, yəni Xəytanning təhti boləqan jayni bilimən. Xundaqtimu, sən Mening namimni qing tutup, hətta sadik guwahqim Antipas makaningda, yəni Xəytan turoqan jayda kətl kilinəqan künlərdimu, Manga kילוqan etiqaedingdin tenip kətmiding. 14 Lekin sanga xu birnəqqə etirazim barki, aranglarda Balaamniŋ təlimigə əgəxkənlərdin bəzilər bolmaqta — Balaam bolsa Balakqa İsrailarni butqa atar kurbanlik kilinəqan gəxni yeyix wə jinsiy buzukluk kilixqa azduruxni əgətkənid. □ ■ 15 Xuningoqə ohxax, silərnin aranglarda Nikolas tərəpdarlıriniŋ təlimini tutqanlarmu bar. ■ 16 Xuning üqün, towa kil! Undak kilmisang, yeningoqə tez arida berip, aozimdeki kiliqim bilən xularoqə hujum kilimən. ■

17 Kuliqi barlar Rohniŋ jamaətlərgə degənlirini anglisun! Ojəlibə kילוquqilar bolsa yoxurup qoyoqan mannadin berimən wə hər birigə birdin aq tax berimən. Tax üstidə yengi bir isim pütüklük bolidu, xu isimni uni qəbul kילוqan kixidin baxqa heqkim bilməydu.» □ ■

Tiyatiradiki jamaətkə yeziloqan hət

18 — Tiyatiradiki jamaətniŋ əlqisigə mundak yazoqin: —

«Kəzliri yalkunliqan otka wə putliri parkirak tuqqa ohxaydiqan Hudan- ing Oqlı mundak dəydu: ■

19 — Sening əməlliriniŋni, mehir-muəbbitingni, etiqaedingni, əjir- hizmitiniŋni wə səwr-taqitingni, xundakla həzirki əməlliriniŋniŋ awwalkidin exip quxuwatqanlikiniŋni bilimən. 20 Lekin, sanga xu bir

□ 2:8 «Izmir» — kona ismi «Smirna». ■ 2:8 Yəx. 41:4; 44:6; Wəh. 1:17. □ 2:9 «... Yəhudiy əməs turup əzliniŋni Yəhudiy dəwaləqan, Xəytanning bir sinagogi boləqanlarning təhmətliriniŋni bilimən» — imperator Domitiyan həküm sürgən bəzi waqitlarda birsi öziniŋ Yəhudiy ikanlikini ispatliysa, ziyankəxlikkə uqrimasliki kerak degən bir qanun küqkə igə idi; xühşisizi, bəzi «etiqaedqilar» wə baxqilar bu qanundin qalaymikan paydilinip ziyankəxliktin keqip, xundakla baxqilaroqimu ziyən yətküzgənid. ■ 2:11 Mat. 13:9. ■ 2:12 Wəh. 1:16; 2:16. □ 2:14 «munasiwətlilik ayətlər» — «Qəl.» 22-24-bab, 31:16. ■ 2:14 Qəl. 22:23; 24:14; 25:1; 31:16. ■ 2:15 Wəh. 2:6 ■ 2:16 Yəx. 49:2; Əf. 6:17; İbr. 4:12; Wəh. 1:16.

□ 2:17 «ojəlibə kילוquqilar bolsa yoxurup qoyoqan mannadin berimən wə hər birigə birdin aq tax berimən» — «manna» — İsrailar qəl-bayawanda yürgən waqtida Huda ularoqə asmandin quxürgən kündülük uzukluk idi («Mis.» 16:32-36-ayətlərgə wə «Yuh.» 6:48-58-ayətlərgə qaralsun). ■ 2:17 Mis. 16:4-36. ■ 2:18 Wəh. 1:14,15.

etirazim barki, özini pəyğəmbər dəp atıwaloğan axu hotun Yizəbəlğə yol kəyuwatisən. U hotun qul-hizmətkarlırimoğa təlim berip, ularni jinsiy buzukluk kılıxka wə butka atap nəzir kılınoğan gəxnı yeyixkə azdurmaqta. □ ■ 21 Mən uningoğa towa kıləudək waqıt bərgənıdım, lekin u öz buzuklukıoğa towa kılıxni halımaydu. 22 Əmdi mana, Mən uni *eşir kesəl* ornoğa taxlap yatquzımən wə uning bilən zına kıləoğanlar kilmixlırioğa towa kilmisa, ularnimu eşir azabka qəmdürımən. □ 23 Uning pərzəntlırinımu əjəllik kesəl bilən urımən. Xu qaşda, barlık jamaətlər niyət-nıxanlarnı wə qəlblərnı kəzıtıp təkxürgüqıning Özüm ikənlikimni, xundakla Mening hərbinglaroğa kıləoğan əməliyətinglaroğa yarixa yandurıdıoğanlıqımni bilıdu. □ ■ 24-25 Lekin, Tiyatıradiki qaləoğanlaroğa, yəni bu təlimni kəbul kilməoğanlar (ularning pikri boyıqə, Xəytanning atalmix «qongqur sirliri»ni əgənmıgənlər), yəni silərgə xuni eytimənki: Əzınglarda bar boləoğanı Mən kəlgüqə qıng tutunglar. Üstınglaroğa buningdin baxka yükni artmaymən. ■ 26 Ələlibə kıləuqıləroğa, yəni əməllirimni ahıroıqə qıng tutqan kixilərgə bolsə, ularoğa pütkül əllərgə həkim bolux həkukını berımən. 27 Mana bu Atam Manga bərgən həkukka ohxax həkuktur: — «U ularni təmür kaltək bilən padıqıdək baxkurup, sapal qaqılarnı urup qaqqandək tarmar kılıdu». □ ■ 28 Mən uningoğa tang yultuzınımu ata kılımən. 29 Qulıqı barlar Rəhning jamaətlərgə degənlirini anglısun!»

3

Sardistiki jamaətkə yeziloğan hət

1 — Sardistiki jamaətning əlqisigə mundak yazojın: —

«Hudaning yəttə Rohı wə yəttə yultuzıning İgisi Boləuqı mundak dəydu: — Sening əməlliringni wə xundakla «həyat» degən nam-abruyungning barlıqını, lekin əməliyəttə əlük ikənlikingni bilımən. ■ 2 Xunga, oyoğan, senıngdə bar boləoğan, əmma ələy dəp qaləoğan *hislətliringni* küqəyt; qünki Hundayım aldıda əməlliringning tügəl əməslikini bildim. 3 Uning üqün *səz-kalamni* kəndək kəbul kılıp angliqıningni yadingoğa kəltürüp, uni qıng tutup towa kıləoğan. Lekin oyoğanmısang Mən oqrıdək üstıngkə kelımən

□ 2:20 «munasiwətlık ayətlər» — «1Pad.» 16-, 18-19-, 21-bab. ■ 2:20 1Pad. 16:31; 2Pad. 9:7. □ 2:22 «mana, Mən uni eşir kesəl ornoğa taxlap yatquzımən» — grek tilıda: «mana, Mən uni kariwatka taxlaymən». □ 2:23 «uning pərzəntlırinımu əjəllik kesəl bilən urımən» — «pərzəntlıri» bolsə jismaniy yaki rohiy jəhəttinmu boluxı mumkin. «barlık jamaətlər niyət-nıxanlarnı wə qəlblərnı kəzıtıp təkxürgüqıning Özüm ikənlikimni... bilıdu» — «niyət-nıxanlar» — grek tilıda «bəkəklər» bilən ipadilınıdu. «munasiwətlık ayət» — «Yər.» 17:10. ■ 2:23 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; 29:17; Zəb. 7:9; 62:12; Yər. 11:20; 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Ros. 1:24; Rim. 2:6; 14:12; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Wəh. 20:12. ■ 2:24-25 Wəh. 3:11. □ 2:27 «U ularni təmür kaltək bilən padıqıdək baxkurup,...» — yaki «U ularni xahənə təmür həsa bilən padıqıdək baxkurup,... ». «U ularni ... sapal qaqılarnı urup qaqqandək tarmar kılıdu» — bu ayət «Zəb.» 2:9-ayəttin elinoğan bolup, bu yərdiki «ular» Huda bilən qarxılaxqan «yat əllər»ni kərsitıdu. «munasiwətlık ayətlər» — «Zəb.» 2:8-9, «Wəh.» 12:5, 19:15. ■ 2:27 Zəb. 2:8-9. ■ 3:1 Wəh. 1:14, 16.

wə sən qaysi saəttə üstüנגgə kelidiojinimni hərgiz bilməysən. □ ■ 4 Ləkin Sardista öz kiyimlirigə daq təgküzmiğən birnəqqə xəhs bar. Ular aq kiyim kiyip Mən bilən billə mangidu, qünki ular buningoşa layiktur. □

5 Ojəlibə qiloquqilar mana xundaq aq kiyimlərni kiyidu. Mən ularning namini həyatliq dəptiridin hərgiz eqürməymən, bəlki ularning namini Atam Hudaning wə Uning pərixtilirining aldida oquq etirap qilimən. ■

6 Quliki barlar Rohning jamaətlərgə degənlirini anglisun!»

Filadelfiyədiki jamaətkə yeziloqan hət

7 — Filadelfiyədiki jamaətning əlqisigə mundaq yazojin: —

«Muxəddəs wə Həqikiy Boluquqi, xundaqla Dawutning aqquqioşa igə Boluquqi, aqşam heqkim yapalmaydu, yapsam heqkim aqalmaydu degüqi munu ixlarni dəydu: □ ■

8 — Sening əməllirigəni bilimən. Sening bir'az küqüng boluqaq səz-kalamimoşa itəət qilojining wə namimdin tenip kətmigining üqün, aldingda heqkim yapalmaydioqan bir ixikni eqip koydum. □ 9 Mana, Xəytanning sinagogidikilərdin, Yəhudiy əməs turup əzlrini Yəhudiy dəp atiwaloqan yaloqanqilar ni bolsa xundaq aqiwətkə qaldurimənki, ularni kelip sening ayiojingoşa bax uridioqan wə Mening seni səyğənlikimni bilidioqan qilimən. □ ■ 10 Sən Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamimni saqlap əməl qilixing üqün bu dunyadiki insanlarni sinaxqa pütkül yər yüzigə quxidioqan wəbalik sinaxning waqit-saiti kəlgəndə seni uningdin saqlap qooqdap qalimən. □

11 Mən pat arida kelimən. Tajingni heqkimning tartiwalmasliqi üqün, əzüngdə bar bolojanni qing tutqin. ■ 12 Ojəlibə qiloquqini bolsa, Hudayimning ibadəthanisoşa tüwrük qilimənki, u u yərdin əsla qikmaydu. Mən uning üstigə Hudayimning namini, Hudayimning xəhiring namini, yəni

□ 3:3 «Ləkin oyoqanmisang Mən oqridək üstüngkə kelimən wə sən qaysi saəttə üstünggə kelidiojinimni hərgiz bilməysən» — «oqridək kelimən...»: bir qətim Sardis xəhəri düxmənning hujumi astida turuwatqanda «sepil-istiħkamimiz heq bəsülməs» dəp hatirjəmliktə uhlatatqanda düxmən «oqridək» kirip uni ixoqal qiloqan. ■ 3:3 Mat. 24:43; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:19; 16:15. □ 3:4 «Ləkin Sardista öz kiyimlirigə daq təgküzmiğən birnəqqə xəhs bar» — «kiyimlirigə daq təgküzmiğən» degən ibarə kəqmə mənədə, əhlakni kərsitidu.

«...birnəqqə xəhs bar» — grek tilida «... birnəqqə namlar bar». ■ 3:5 Mis. 32:32; Zəb. 69:28; Mat. 10:32; Luqa 12:8; Fil. 4:3; Wəh. 20:12; 21:27. □ 3:7 «...xundaqla Dawutning aqquqioşa igə boluquqi» — Əysa Məsiħ jismani yəhəttə Dawut padixahning əwladi bolup, u Hudaning padixahliqioşa kirix dərwasizining aqquqidur. «Yəx.» 22:20-25ni kəring. ■ 3:7 Ayup 12:14; Yəx. 22:22; Wəh. 1:18; 3:14. □ 3:8 «sening bir'az küqüng boluqaq...» — baxqa birhil tərjimisi: «küqüng ajiz bolsimu...».

□ 3:9 «Xəytanning sinagogidikilərdin, Yəhudiy əməs turup əzlrini Yəhudiy dəp atiwaloqan yaloqanqilar...» — 2:9diki izahətni kəring. ■ 3:9 Wəh. 2:9; Pənd. 14:19 □ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

□ 3:10 «Mening səwr-taqətimdiki səz-kalamni saqlap əməl qilixing üqün...» — «Mening səwr-taqət yolumdiki səz-kalamim» yaki (1) hux həwəring əzini (qünki uni qing tutup saqlax üqün hərəlda kəp səwr-taqət kerək); yaki (2) Məsiħning əlahədə səwr-taqətlik bolux əmlirini; yaki (3) Hudaning pütkül səz-kalamini kərsitidu (unimu qing tutuxqa əjayib səwr-taqət bolux kerək). Bizningqə bu səz yukiriki üq jəhətning həmmisini əz iqigə alidu. Məsiħning əzining səwr-taqiti bizgə bolmisa, biz «səwr-taqətimdiki səz-kalam»ni heq tutalmaymiz, əlwəttə. «pütkül yər yüzigə quxürüldioqan sinax waqit-saiti» — yaki (1) imperator Trajan yürügüzgən ziyənkəxlarni, yaki (2) tarihtiki bizgə hazır naməlum baxqa bir məzgilni, yaki (3) kəlgüsidiki «dəhxətlik azab-oqubət»ni kərsitidu (məsilən «Mat.» 24:9-22).

ərxin — Hudaning yenidin qūxidioqan yengi Yerusalemlning namini wə Mening yengi namimni yazimən.■

13 Kūlikī barlar Rohning jamaətlərgə degənlirini anglisun!»

Laodikiyadiki jamaətkə yeziloqan hət

14 — Laodikiyadiki jamaətning əlqisigə mundak yazoqin: —

«Amin Ataloquqi, yəni Sadik wə Həkikiy Guwahqi, Hudaning kainitining kelip qikixining Səwəbqisi mundak dəydu: □ ■ 15 Sening əməlliringni bilimənkī, sən sooqkmu əməs, kizikmu əməs. Mən sening ya sooqk, ya kizik boluxungni halayttim!□

16 Sən ya sooqk ya kizik əməs, bəlki ilman boluqanliqning üqün, seni aozimdin hə kilmən. 17 Sən bay adəmmən, dələtmən boldum, həq nərsigə həjətmən əməsmən degining bilən əzūngning ojerib, biqarə, yoksul, kor wə yalingaq ikənlikingni bilmigəqkə, 18 bay boluxung üqün otta tawlanoqan altun, yalingaqlik nomusluqungning yepilixi üqün kiygüzülüxüנגgə aq kiyim-keqək, kərūxūng üqün kəzlingəgə sūrtūxkə tutiyani məndin setiwelixingni nəsihət kilmən. □ ■ 19 Mən kimni səysəm, xuning əyibini kərsitip tərbiyiləymən; xuning üqün kizəqin kəyüp-pixip towa kıl. ■ 20 Mana, Mən həzir ixik aldida turup, ixikni kəkiwatimən. Əgər biri awazimni anglap ixikni aqsa, uning yenioqə kirimən. Mən uning bilən, umu Mən bilən billə oşizalinidu. □ 21 Oşəlibə kילוquqini bolsə, Mənmə oşəlibə kılıp, Atamning təhtidə uning bilən birgə olturoşimədk, unimə təhtimdə Mən bilən birgə olturuxkə muyəssər kilmən.■

22 Kūlikī barlar Rohning jamaətlərgə degənlirini anglisun!»□

■ 3:12 1Pad. 7:21; Wəh. 21:2,10; 22:4.

□ 3:14 «Amin Ataloquqi, yəni Sadik wə

Həkikiy Guwahqi, Hudaning kainitining kelip qikixining Səwəbqisi — «Amin» səzining mənisī «xundak bolsun» bolup, bu yərdə Əysə Məsihning Hudaning barlik wədə wə pilanlirining «amin»i, yəni ularning əməlgə exixining kapaliti ikənlikə təkittəngən. («2Kor.» 1:20). «Hudaning kainitining kelip qikixining Səwəbqisi» degəning baxkə tərjimisi «Huda yaratkən kainatning idarə kילוquqisi». Bunngoqə ohxax səz «Kol.» 1:15, 18-ayəttə tepilidu, xu ayətlərdiki izahatlarnimə kərūng).

■ 3:14 Kol. 1:15; Wəh. 1:5, 6. □ 3:15 «Sening əməlliringni bilimənkī, sən sooqkmu əməs, kizikmu əməs. Mən sening ya sooqk, ya kizik boluxungni halayttim!» — Laodikiya xəhridə yahxi su mənbisi yəq idi. Ətrapidiki xəhərlərdinissik su (turuba arkilik) yətküzülə ilman bolup qalattı; sooqk su yətküzülsimə sooqk əməs, bəlki ilman bolup qalattı; ular əzli ri bu ilman suni yahxi kərməytti. □ 3:18 «kərūxūng üqün kəzlingəgə sūrtūxkə tutiyani məndin setiwelixingni nəsihət kilmən» — «kəzlingəgə sūrtūx tutiya» grek tilidə «kəzlingingni məsihəyidioqan tutiya...» yəki «kəzlingingni Məsih kılıdioqan tutiya...».

«bay boluxung üqün otta tawlanoqan altun, yalingaqlik nomusluqungning yepilixi üqün kiygüzülüxüנגgə aq kiyim-keqək, kərūxūng üqün kəzlingəgə sūrtūxkə tutiyani Məndin setiwelixingni nəsihət kilmən» — Laodikiya xəhri əslidə: (1) intayin bay. Ular ning nuroqun bankiliri bar idi. Bay ikənlikining bir misali, miladiyə 17-yili qattik yər tawrəx tüpəylidin Filadəfiyə, Sardis wə Laodikiya xəhərliri intayin eoşir ziyanoqə uqrioqəqkə Rim həkūmiti ularoqə nuroqun yərdəm pul əwətti. Laodikiya xəhridikilər pulimiz bar dəp bu pulni rat kildi; (2) ularning qiraylik yungluk kiyim-keqək ixləx bilən dangki qikқан; (3) ularning ünümlük birhil kəz məlhiminingmu dangki qikқанidi. ■ 3:18 2Kor. 5:3; Wəh. 7:13; 16:15; 19:8. ■ 3:19 Ayup 5:17; Pend. 3:12; İbr. 12:5. □ 3:20 «Əgər biri awazimni anglap ixikni aqsa, uning yenioqə kirimən. Mən uning bilən, umu Mən bilən billə oşizalinidu» — grek tilidə «oşizalinix» degən səz adəttə kəqlik tamakni kərsitidu. ■ 3:21 Mat. 19:28; 1Kor. 6:2. □ 3:22 «Kūlikī barlar Rohning jamaətlərgə degənlirini anglisun!» — bu yəttə jamaətning baxkəbir əhmiyiti, yəni bəxərləlik əhmiyiti toqruluk «kozumqə səz»imizni kərūng.

Əysa Məsihinin hetini
 tapxuruwalqan
 «Kıqık Asiya»diki
 yettə jamaət
 («Wəhji» 2-3-bab)

«Kıqık Asiya»diki yettə jamaət

1 Andin mən qariwidim, mana, asmanda bir ixik eqiklik turatti. Mən tunji kətim angliyoan kanay awazioğa ohxap ketidioan awaz manga: «Bu yakka qik, sanga bulardin keyin yüz berixi muqərrər boləjan ixlarni kərsitəy» dedi 2 wə dərhal mən Rohning ilkidə boldum; mana, ərxətə bir təht, təhttə bir zat olтурatti. □ 3 Təhttə olтурoquqining kiyapiti yexil qaxtax wə kizil kwartska ohxaytti. Təhtning qərisini zumrəttək bir həsən-hüsən orap turatti. □

4 Təhtning ətrapida yənə yigirmə tət təht bar idi. Təhtlərdə aq kiyimlər bilən kiyingən, baxlirioğa altun taj taqalojan yigirmə tət aqsakal olтурatti. □

5 Təhttin qaqmaqlar qeqip, türlük awazlar wə güldürmamilar anglinip turatti. Təhtning aldida yalkunlap turojan yəttə məx'əl köyüp turatti; bular Hudaning yəttə Rohi idi. □ 6 Təhtning aldi huddi hrustaldək parkirap turidiojan, süzük əynək dengizdək idi. Təhtning oturisida wə təhtning qərisidə, aldi wə kəyni közlər bilən tolojan tət hayət məhluk turatti. □ ■ 7 Birinqi məhluk xiroğa, ikkinqi məhluk bukiyoğa ohxaytti. Üqinqi məhlukning yüzi adəmning qirayioğa ohxaytti. Tətinqi məhluk pərwaz kiliwatkan bürkütkə ohxaytti. 8 Tət hayət məhlukning hər birining altidin qaniti bar idi; ularning pütün bədinining qərisi hətta iq tərripimu közlər bilən tolojanidi; ular keqə-kündüz tohtimay: —

«Muxəddəs, muxəddəs, muxəddəstur,
Bar boləjan, hazirnu bar həm kəlgüsidimu Boləuqi,
Həmmigə Qadir Pərwərdigar Huda!» — deyixətti. □ ■

9 Hayət məhluklar təhttə olтурojan əbədil'əbəd hayət Boləuqini uluqlap, Uningə hərmət-xəwkət wə təxəkkür izhar kıləninida, 10 yigirmə tət aqsakal təhttə olтурoquqining ayioyoğa yikilip əbədil'əbəd hayət Boləuqioğa bax koyup səjdə kılatti, tajlirini təhtning aldioğa taxlap koyup, mundak deyixətti: —

11 «Sən, i Pərwərdigarimiz wə Hodayimiz,
Xan-xərəp, hərmət-xəhrət wə kudrətkə layiktursən.
Qünki Əzüng həmmini yaratting,
Ularning həmmisi iradəng bilən məwjut idi wə yaritildi!» ■

5

□ 4:2 «**dərhal mən Rohning ilkidə boldum**» — «Rohning ilkidə» grek tilda «Rohta». Demək, Muxəddəs Rohning ilkidə wə ilhami astida boləjan. □ 4:3 «**munasiwətlik ayətlər**» — «Əz.» 1:26-28. □ 4:4 «**təhtlərdə aq kiyimlər bilən kiyingən, baxlirioğa altun taj taqalojan yigirmə tət aqsakal olтурatti**» — «aqsakallar» kimlər? Alimlarning pikri: yaki (1) ular Məsihning jamaitini bildüridu; yaki (2) Təwrat dəwridiki etiqađi bilən yol baxlıoquqlarni kərsitidu. Biz (2)-pikirgə mayilmiz, qünki keyinki bablarda jamaət aqsakallardin ayrim kərunidu (7:9-17, 19:1-10). «İbr.» 11-bab, bolupmu 2-ayətnimu kərunəng. □ 4:5 «**Təhtning aldida yalkunlap turojan yəttə məx'əl köyüp turatti; bular Hudaning yəttə rohi idi**» — bəzi alimlar bu yəttə Roh yəttə pərixtni kərsitidu, dəp qaraydu, baxqilar Hudaning Muxəddəs Rohning yəttə tərripini kərsitidu, dəp qaraydu (6:5ni wə «Yəx.» 11:2ni kərunəng). «**munasiwətlik ayətlər**» — «Mis.» 19:16, «Zək.» 3:9, 4:10. □ 4:6 «**munasiwətlik ayətlər**» — «Əz.» 1:4-28. ■ 4:6 Wəh. 15:2. □ 4:8 «**Tət hayət məhlukning hər birining altidin qaniti bar idi**» — «Əzakiyal»da kərunəng «hayət məhluklar»ning tət qaniti bar idi. «**ularning pütün bədinining qərisi hətta iq tərripimu közlər bilən tolojanidi**» — «iq tərripimu» yaki «qanat astimu». ■ 4:8 Yəx. 6:3; Wəh. 1:4, 8; 11:17; 16:5. ■ 4:11 Wəh. 5:12.

Kozining oram yazmini qoljoq elixi

¹ Andin təhttə olturoquqining ong qolida iq wə tax tərīpigə hət pütülgən wə yəttə məhūr bilən peqətləngən bir oram yazmini kərdüm. □ ■ ² Yukiri awaz bilən: «Oram yazmini eqip, peqətlərni yexixkə kim layiktur?» dəp towlioqan kawul bir pərixtinimu kərdüm. ³ Lekin nə ərxətə nə yər yüzidə nə yər astida oram yazmini aqalaydioqan yaki iqigə kəriyalaydioqan heqkim çiqmidi. ■ ⁴ Oram yazmini eqixkə yaki iqigə karaxkə layik birərsi tepilmioqaqkə, kattiq yioqliwəttim. ⁵ Andin aksakallardin biri manga: — Yioqlima! Kara, Yəhuda kəbilisidin boljoqan xir — Dawutning yiltizi Boljoqı oqolibə kildi; xunga oram yazmini wə uning yəttə peqitini eqixkə U qadir, — dedi. □ ■

⁶ Andin karisam, təht bilən tət həyat məhluqning arilikida, aksakallar otturisida bir Koza ərə turatti. U yengila boquzlanjoqandək kilatti; Uning yəttə mungguzi wə yəttə kəzi bolup, bu kəzlər Hudaning pütkül yər yüzigə əwətkən yəttə Rohi idi. ■ ⁷ Koza berip, təhttə olturoquqining ong qolidin oram yazmini aldi. ⁸ Yazmini aloqanda, tət həyat məhluq wə yigirmə tət aksakal kozining ayioqioqə yikildi; ularning hər birining qiltari wə huxbuy bilən toloqan altun qiniliri bar idi (bu huxbuy mukəddəs bəndilərnin dualiri idi). ■ ⁹ Ular yengi bir küy eytixti: —

«Oram yazmini elixkə,
Wə peqətlərni eqixkə layixsən;
Qünki boquzlandin
Wə hər kəbilidin, hər tildin,
Hər milləttin, hər əldin boljoqan insanlarni
Əz kəning bədili bilən setiwelip, Hudaqə mənəsup kilding. ■

¹⁰ Ularni Hudayimiz üqün bir padixahlikkə uyuxturup,
Kahinlar kilding.
Ular yər yüzidə həküm süridu». ■

¹¹ Andin kərdüm wə mana, təhtning, həyat məhluqlarning wə aksakallarınin ətrapida nuroqunlioqan pərixtilərnin awazini anglidim. Ularning sani tümən ming-tümən ming, milyon-milyon idi. □ ■ ¹² Ular yukiri awaz bilən: —

«Boquzlanjoqan koza kudrət, dölət, danalik, küq-kuwwət, hərmət, xan-xərəp
Wə mədh̄yigə layiktur» deyixətti. ■

¹³ Andin mən ərx, yər yuzi, yər asti wə dengizdiki hər bir məhluq wə ularning iqidə bar boljoqanlarning həmmisining: —

«Təhttə Olturoquqioqə wə Kozioqə
Mədh̄yə, hərmət, xan-xərəp wə həqkuk-kudrət

□ 5:1 «munasiwətlik ayətlər» — «Zək.» 5:1-4. ■ 5:1 Əz. 2:10. ■ 5:3 Fil. 2:10; Wəh̄. 5:13. □ 5:5 «Dawutning yiltizi boljoqı» — yaki «Dawutning yiltizining notisi» («Yəx.» 11:1ni kəring). Lekin bizninggə bu sez Dawutning Məsihtin kelip çiqkanlikini həm Məsihning Dawutning Rəbbi ikənlikini kərsitidu (22:16 wə «Mat.» 22:42-45). ■ 5:5 Yar. 49:9,10; Yəx. 11:10; Rim. 15:12; Wəh̄. 22:16. ■ 5:6 Zək. 3:9; 4:10; Wəh̄. 4:5. ■ 5:8 Zəb. 141:2; Wəh̄. 14:2. ■ 5:9 Ros. 20:28; Əf. 1:7; Kol. 1:14; İbr. 9:12; 10:10; 1Pet. 1:19; 1Yuha. 1:7; Wəh̄. 4:11. ■ 5:10 Mis. 19:6; 1Pet. 2:5, 9; Wəh̄. 1:6. □ 5:11 «Ularınin sani tümən ming-tümən ming, milyon-milyon idi» — əslidə «ularning sani yüz milyonlioqan, «milyonlioqan idi». ■ 5:11 Dan. 7:10; İbr. 12:22. ■ 5:12 Wəh̄. 4:11.

Əbədil'əbədgicə mənsup boləyay!» deginini anglidim.

¹⁴ Tət həyat məhluk «Amin!» dəp jawab qayturatti, aqsakallar yərgə yikilip səjdə kılatti.□

6

Qozining altə peqətni eqixi

¹ Andin Koza yəttə peqətning birini aqkanda, mən qarap turdum. Tət həyat məhluktin birining güldürmamidək awaz bilən: «Kəl!» deginini anglidim.□ ² Kərdümki, mana bir aq at kəldi! Atka mingüqining qolida bir ok-ya bar idi; uningəya bir taj berildi. U oqəlibə kıləuqı süpitidə zəpər kuqux üqün jənggə atlandı.□ ■

³ Koza ikkinqi peqətni aqkanda, ikkinqi həyat məhlukning: «Kəl!» deginini anglidim. ⁴ Yənə bir at otturiqə qikti, uning rənggi kipi kizil idi. Atka mingüqigə yər yüzidiki tinqlikni elip ketix wə insanlarni əzara kiroinqilikka selix hokuki berildi. Uningəya yənə qong bir kiliq berildi.

⁵ Koza üqinqi peqətini aqkanda, üqinqi həyat məhlukning: «Kəl!» deginini anglidim. Mən kərdümki, mana bir qara at kəldi. Atka mingüqining qolida bir taraza bar idi. ⁶ Tət həyat məhlukning arisidin:

«Bir tawak buqday bir dinarius puləya,

Üq tawak arpa bir dinarius puləya setilidu.

Əmma zəytun yeqəya wə xarabka zərər yətküzmgigin!»

— degəndək bir awazni anglidim.□ ■

⁷ Koza tətinqi peqətini aqkanda, tətinqi həyat məhlukning: «Kəl!» degən awazini anglidim. ⁸ Kərdümki, mana bir tatirang atni kərdüm. Atka mingüqining ismi «Əlüm» idi. Uning kəynidin təhtisara əqixip keliwatatti. Ularəya yər yüzining təttin birigə həkümranlik kiliq, kiliq, aqarqilik, waba wə yər yüzidiki yirtkuq haywanlar arkilik adəmni əltürux hokuki berildi.□

□ **5:14** «...Tət həyat məhluk «amin!» dəp jawab qayturatti, aqsakallar yərgə yikilip səjdə kılatti» — bu muhim babning temisi toquruluq «qoxumqə səz»imizdə azrak tohtilimiz.

□ **6:1** «Tət həyat məhluktin birining güldürmamidək awaz bilən: «Kəl!» deginini anglidim» — «Kəl!» degən səz bəlkim 2-8-ayətlərdə kərunğən atlikləringən hərberigə qikiriqəlan buyruk bolsa kerək (3-, 5-, 7-ayətnimu kərunğ). Bəzi kona kəqürülmilərdə «kəl»ning ornda «kelip kərgin!» deyilidu. □ **6:2** «uningəya bir taj berildi» — «taj» degən bu səz padixahningki əməs, bəlkı jəng-uruxlarda yaki elixiz musabikilirida oqaliblarəya berilidiqəlan, birhil nəpis qəmbirəkni kərsitidu. «Kərdümki, mana bir aq at kəldi! Atka mingüqining qolida bir ok-ya bar idi... u oqəlibə kıləuqı süpitidə zəpər kuqux üqün jənggə atlandı» — «aq atka mingüqı»ning salaħiyiti toquruluq «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **6:2** Wəh, 19:11. □ **6:6** «Bir tawak buqday» — grek tilida «bir əlqəm buqday». «bir dinarius pul» — asasen bir künlük ix həkki idi («Mat.» 20:2). «Bir tawak» bəlkim bir xing idi (grek tilida «qəniks»). Biraq bir tawak buqday arana bir kixining künlük tamiqəya yetidu. Xunga «qara at» aqarqilik elip kelidu. Həlbuki, xuning bilən bir wəqitta baylar bolsa əz rəhət-paraqitigə kerək boləqan «may wə xarab»larni setiwəlaydu. ■ **6:6** Wəh, 9:4. □ **6:8** «kiliq, kiliq, aqarqilik, waba wə yər yüzidiki yirtkuq haywanlar arkilik...» — «waba» grek tilida «əlüm».

9 Kəza bəxinqi pəqətəni aqkanda, Hudaning səz-kalami üqün wə izqil guwahlik bərgənliki wəjidin ɵltürɵlgənlərnin janlirini kurbangahning tegidə kɵrdüm. ■ 10 Ular kattik awaz bilən nida selixip:

— Əy həkimmütlək İgimiz, mükəddəs wə həkikiy Boluquqi! Sən kaçanoqiğə yər yüzidə turuwatqanlarni sorak kılmay, ulardin kənimizning intikamini almayşən? — deyixətti.

11 Ularning hər birigə birdin aq ton berildi. Ularə, ɵzɵnglarə oħxax ɵltürɵlidiəqan kul-buradərlirinqar həm kərindaxlirinqarning sani toxkuqə azəjinə wakıt aram elixinqar kerək, dəp eytildi. 12 Andin mən Kəza altinqi pəqətəni aqkında kɵrdümki, mana dəhxətlik bir yər təwrəx yüz bərdi, kuyax bəəyni kəra yungdin tokuloqan bəzdək kapkəra rənggə, tolun ay bolsa kənninq rənggigə kirdi. □ ■ 13 Ənjür dərihininq kattik boranda silkinixidin ənjür ɵqoriliri yərgə tɵkɵlgəndək, asmandiki yultuzlarmı yər yüzigə tɵkɵldi. 14 Asman huddi oram yazmininq türɵlginidək ɵqayib boldi, hər bir taq wə aral ornidin yətkəldi; □

15 həmdə dunyadiki padixahlar, mətiwərlər, sərdarlar, baylar, küqlüklər, kullar wə hərlərninq həmmisi ɵngkɵrlərgə wə taqlarinq kamarliriəqə yoxurundi. □ 16 Ular taqlarəqə wə kəoram taxlarəqə mundaq dəp jar saldi:

«Üstimizgə quxinglar! Bizni təhtə Olturoquqining siymasidin həm Kəzining ɵzəzipidin yoxurunglar wə saklanglar! □ ■ 17 Qunki Ularning dəhxətlik ɵzəzər küni kəldi, əmdi kim put tirəp turalisun?!» ■

7

Məhürləngən 144000 kixi

1 Uningdin keyin mən kɵrdümki, tət pərixətə yər yüzining tət bulungida turatti. Ular hər kəndək xamalning kurukluk, dengiz həm dəl-dərəhlərgə urulmasliki üqün yər yüzining tət tərpidin qikidiəqan xamalni tizginləp turatti. 2 Mən həyat Hudaning məhürini aləqan, kün qikixtin kɵtürɵliwatqan baxkə bir pərixətini kɵrdüm. U kattik awaz bilən kurukluk wə dengizlarni wəyran kilix həkuki berilgən axu tət pərixətigə: 3 «Biz Hudaning kul-hizmətkarlirining pəxanisigə məhür baskuqə, kurukluk, dengiz wə dəl-dərəhlərnı wəyran kılmanglar!» dəp towlidi. 4 Mən məhürləngənlərninq sanini anglidim — İsrailarning hər kəysi kəbililiridin bir yüz kirik tət ming kixi, yəni: —■

5 Yəhuda kəbilisidin on ikki ming kixi,
Rubən kəbilisidin on ikki ming kixi,
Gad kəbilisidin on ikki ming kixi,

6 Axir kəbilisidin on ikki ming kixi,
Naftali kəbilisidin on ikki ming kixi,
Manassəh kəbilisidin on ikki ming kixi,

■ 6:9 Wəh. 19:10; 20:4. □ 6:12 «Andin mən Kəza altinqi pəqətəni aqkında kɵrdüm...» — «yətə pəqət» toqruluk «xoxmuqə səz» imizdə təhtilimiz. ■ 6:12 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20 □ 6:14 «munasiwətlik ayət» — «Yəx.» 34:4. □ 6:15

«sərdarlar» — grek tilida «mingbexilar». «munasiwətlik ayətlər» — «Yəx.» 2:21. □ 6:16 «munasiwətlik ayət» — «Hox.» 10:8. ■ 6:16 Yəx. 2:19; Hox. 10:8; Luqa 23:30; Wəh. 9:6.

■ 6:17 Yo. 2:10, 31; 3:15; Yəx. 2:12-22; 13:6-13; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Ros. 2:20 ■ 7:4 Wəh. 14:1.

7 Ximeon kəbilisidin on ikki ming kixi,
Lawiy kəbilisidin on ikki ming kixi,
Issakar kəbilisidin on ikki ming kixi,
8 Zəbulun kəbilisidin on ikki ming kixi,
Yüsüp kəbilisidin on ikki ming kixi,
Binyamin kəbilisidin on ikki ming kixi məhürləngənidi. □

Nijatni tapqan zor bir tup halayiq

9 Bu ixlardin keyin kərdümki, mana hər əl, hər kəbilə, hər milləttin boləjan, hərhil tillarda səzlixidiojan san-sanaksiz zor bir top halayiq təhtning wə Qozining aldida turatti; ularning həmmisigə aq ton kiydürülgən bolup, qollirida horma xahliri tutqanidi. ¹⁰ Ular yukiri awaz bilən: —

«Nijat təhtə olturuquci Hudayimizə wə Qozioqə mənsup boləyay!» dəp warkirixatti. □

¹¹ Barlıq pərixtilər təhtning, aqsakallarning wə tət hayat məhlukning ətrərioqə olaxqanidi. Ular təhtning aldida yikilip, Hudaəqə səjdə kilip mundak deyixatti: —

¹² «Amin! Həmd-mədhiyə, xan-xərəp,
Danalıq wə təxəkkür,
Hərmət wə küq-qudrət
Hudayimizəqə əbədil'əbədgiqə mənsup boləyay, amin!»

¹³ Əmdi aqsakallardin biri məndin:
— Bu aq ton kiydürülgən kixilər kim bolidu, kəyərdin kəldi? — dəp soridi.

¹⁴ — Təksir, bu əzlrigə məlumdur, — dedim.

U mənə:

— Bular dəhxətlik azab-oqubətəni bexidin ötküzüp kəlgənlər. Ular tonlirini Qozining kenida yuyup ap'aq kiləjan. ¹⁵ Xunga ular Hudaning təhtning aldida turup, ibadəthanisida keqə-kündüz Uning hizmitidə bolidu; təhtə Olturuquci bolsa ularning üstigə qədirini sayiwən kilidu. □ ¹⁶ Ular yənə heq aq kəlmaydu, heq ussimaydu, ularəqə nə aptap, nə pizioqirim issiq heq urmaydu. ■ ¹⁷ Qünki ularni təhtning otturisdiki Qoza baqidu wə hayatlik süyi bulaklirioqə elip baridu; wə Huda ularning hər bir kəz yexini sürtidu, — dedi. □ ■

8

Qozining yəttinqi pəqətəni eqixi

□ **7:8** «...Zəbulun kəbilisidin on ikki ming kixi, Yüsüp kəbilisidin on ikki ming kixi, Binyamin kəbilisidin on ikki ming kixi məhürləngənidi» — on kəbilidin Dan kəbilisi kəm idi; Yüsüpning kəbilisi ikki beləkkə (Yüsüpning wə Manassəhning)gə belündi. □ **7:10** «Nijat təhtə olturuquci Hudayimizəqə wə Qozioqə mənsup boləyay!» — «Nijat... Qozioqə boləyay!» degən ibarə bolsa Huda wə Qoza insanlarəqə ata kiləjan nijatning mewisi boləjan xan-xərəp, nam-xəhrət wə həmdusanalarning həmmisi heq nemə kəldurməy Huda wə Qozioqə qayturup kelinsun, degəndək mənədə. □ **7:15** «təhtə Olturuquci bolsa ularning üstigə qədirini sayiwən kilidu» — grek tilida «təhtə Olturuquci bolsa ularning üstigə Öz qədirini yeyip beridu». ■ **7:16** Yəx. 49:10. □ **7:17** «munasiwətlik ayətlər» — «Yəx.» 5:5-6, 25:8. ■ **7:17** Yəx. 25:8; Zəb. 23:1; Wəh. 21:4.

¹ Koza yəttinçi peqətni aqkanda, ərxətə yerim saətqə jimjitlik həküm sürdi. □ ² Andin Hudaning aldida turidiqan yəttə pərixtni kərdüm. Ularoşa yəttə kanay berildi. ³ Altun huxbuydan tutkan yənə bir pərixətə kelip, huxbuygahning aldida turdi. Barlıq mukəddəs bəndilərnin dualiri bilən birliktə təhtning aldidiki altun huxbuygah üstidə *Hudaşa* atap sunuxka uningəşa kəp huxbuy berildi. □ ⁴ Wə huxbuyning tütünliri mukəddəs bəndilərnin dualiri bilən billə pərixtnin qolidin Hudaning aldioşa kətürüldi. ■ ⁵ Andin pərixətə huxbuydanni qolioşa elip, uni qurbangahdiki ot bilən toldurup, yər yüzigə atti; xuning bilən türlük awazlar, güldürmamilar anglandi, qakmaklar qekildi wə bir yər təwrəx boldi. ⁶ Andin kollirioşa birdin kanay tutkan yəttə pərixətə kanaylirini qelixka hazirlandi.

Yəttə kanayning qelinixi

⁷ Birinçi pərixətə kaniyini qaldi; xuning bilən məldür wə ot qan arilax pəyda bolup yər yüzigə taxlandi, zeminning üqtin biri köydürüldi, dəl-dərəhlərnin üqtin biri köydürüldi wə pütkül yexil ot-qəplər köydürüldi.

⁸ İkkinçi pərixətə kaniyini qaldi; xuning bilən goyaki lawuldap köyüwatqan yooşan bir taqdək oşayət zor *bir jisim* dengizəşa taxlandi. Dengizning üqtin biri qanoşa aylandi ⁹ wə dengizdiki janiwarlarning üqtin biri öldi; kemilərnin üqtin biri wəyran boldi.

¹⁰ Üçinçi pərixətə kaniyini qaldi; xuning bilən asmandin məx'əldək yalkunlap yanoşan qong bir yultuz qüxti; u dəryalarning üqtin birining wə bulaklarning suliri üstigə qüxti. ¹¹ Yultuzning ismi «Kəkrə» idi. Sularning üqtin biri kəkridək bolup kətti, sular aqqıq bolup kətkəqkə nuroşun adəm sudin öldi.

¹² Tətinçi pərixətə kaniyini qaldi; xuning bilən quyaxning üqtin biri, aynin üqtin biri wə yultuzlarning üqtin biri uruldi. Nətijidə, quyax, ay wə yultuzlarning yoruklukining üqtin biri qarangoşulaxti, kündüzning üqtin biridə yorukluk yoşaldi, keqining üqtin biridimu xundaş boldi.

¹³ Yənə kərdümki, asmannin otturisida uşup ketiwatqan bir bürkütning kattik awaz bilən: — «Kanayni qelixka təmxəlgən qaloşan üq pərixtnin kanay awazliri anglansa yər yüzidə turuwatqanlarning həlioşa way, way, way!» deginini anglidim.

9

¹ Bəxinçi pərixətə kaniyini qaldi; mən asmandin yərgə qüxüp kətkən bir yultuzni kərdüm. Tegi yok şangoşa baridiqan quduşning aqkuçi uningəşa berildi. ■ ² U tegi yok şangning quduşini aqti. Quduştin yooşan humdannin isidək tütün ərləp qıkti. Şangning quduşinin tütünidin quyax wə kəkni qarangoşuluk basti. ³ Tütünnin iqidin yər yüzigə qekətkə yaoşdi. Ularoşa yər yüzidiki qayanlardək qekix küçi beriləşidi. ⁴ Ularoşa yər yüzidiki ot-qəplərgə wə hərşandaş əşümlük yaki dəl-dərəhlərgə zərər yətküzmənglar, pəşət pexanisidə Hudaning

□ 8:1 «Koza yəttinçi peqətni aqkanda, ərxətə yerim saətqə jimjitlik həküm sürdi» — «yəttə peqət» toşruluk «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. □ 8:3 «huxbuygah... altun huxbuygah» — grek tilida «qurbangah... altun qurbangah». ■ 8:4 Zəb. 141:2 ■ 9:1 Luşa 8:31; Wəh. 17:8.

məhürü bolmioğan adəmlərgila zərər qilinglar, dəp eytildi. ■ ⁵ Ularoşa adəmlərnı ɵltürüxkə əməs, bəlki bəx ayoııqə kiynaxka yol qoyuldi; ular yətküzidioğan azab adəmnı qayan qakqandikidək azab idi. ■ ⁶ Xu künlərdə, insanlar ɵlümni izdəydu, ləkin tapalmaydu; ɵlümni seıjnidu, ləkin ɵlüm uların qaqıdu. ■

⁷ Qekətkilərnıng kiyapiti huddi jənggə həzirlənoğan atlaroşa ohxaytti. Baxlırida bolsa altun tajka ohxaydioğan bir nərsə bolup, qırayı adəmnıngkigə ohxaytti. ■ ⁸ Qaqliri ayallarıng qeqioşa, qixliri xirning qixioşa ohxaytti. ■ ⁹ Ularıng kəkrikidiki sawuti tɵmür sawutlaroşa ohxaytti; kənatlırınıng awazi jənggə atlanoğan nuroşun at-hərwilərnıng awazioşa ohxaytti. ■ ¹⁰ Qayanlarıngkigə ohxax kuyruqliri wə nəxtərliri bar idi. Adəmnı bəx ay azabka salıdioğan küq bolsa kuyruqlirida idi. ■ ¹¹ Uları idarə kilıdioğan padıxahı, yəni tegi yok həngnıng pərixtsi bar idi. Uning ibraniyqə ismi Awaddon; grekqə ismi Apoliyon idi. □

¹² Birinqi «way» ɵtöp kətti. Mana, buningdin keyin yənə ikki «way» kelıdu. ■

Altınqi kanayning qelinixi; «ikkinqi way»ning baxlinixi

¹³⁻¹⁴ Altınqi pərixte kaniyini qaldı; mən Hudaning aldidiki altun qurbangahning tət müנגgüzidin qıkkən bir awazni anglıdim, bu awaz kanayni tutkən altınqi pərixtigə:

— Qong Əfrat dəryasınıng yenida baqlaklık tət pərixtinı boxat, dedi. ■ ¹⁵ Dəl xu saət, xu kün, xu ay, xu yil üqün həzirləp qoyuloğan bu tət pərixte insanlarıng üqtin birini həlak kilix üqün baqlaktin boxıtıldı.

¹⁶ Bularning atlık ləxkərlər qoxunıng sani ikki yüz milyon idi. Ularıng sanıng jakarlanoğanlıkını anglıdim. □

¹⁷ Oşayıbanə kərünüxtə kəzümgə kərüngən at wə üstigə mingənlər mana mundaq idi: atlıklarıng kəkrikidiki sawuti qoşdək kızil, kək yaquttək kək wə günggürtək serik idi. Atlarıng baxlıri xirning bexidək idi; ularning eoşızlıridin ot, tütün wə günggürt qıqip turatti. □ ¹⁸ Bu üq baladin, yəni atlarıng aozıdin qıkkən ot wə tütün wə günggürttin insanlarıng üqtin biri ɵltürüldi. ■ ¹⁹ Qünki atlarıng küqi eoşızlırida wə kuyruqlirida idi; ularning kuyruqlirınıng yılanlaroşa ohxax bexi bolup, bular bilən adəmnı zəhimləndürətti.

²⁰ Qaloğan insanlar, yəni bu balayı'apətlərdin ɵltürülməy qaloğanlar öz kollirınıng əməllirigə towa kilmidi, yəni jinlaroşa, kərəlməs, angliyalmas wə mangalmas altun, kümüx, tuq wə yaşaq butlaroşa qokunuxtin wəz kəqmidi. ■ ²¹ Ular kətillik, sehırgərlik, jinsiy buzukluk wə eoşriliklirioşimu towa kilmidi.

■ 9:4 Əz. 9:4; Wəh. 6:6; 7:3. ■ 9:6 Yəx. 2:19; Yər. 8:3; Hox. 10:8; Luqa 23:30; Wəh. 6:16.

■ 9:7 Mis. 10:4. □ 9:11 «Uning ibraniyqə ismi Awaddon; grekqə ismi Apoliyon idi» — bu ikki isimning mənsi «həlak qiləuqi». ■ 9:12 Wəh. 8:13. □ 9:16 «bularning atlık ləxkərlər qoxunıng sani ikki yüz milyon idi» — «ikki yüz milyon» grek tilida «ikki tımən həssə tımən». □ 9:17 «atlıklarıng kəkrikidiki sawuti qoşdək kızil, kək yaquttək kək wə günggürtək serik idi» — «qoşdək kızil, kək yaquttək kək wə günggürtək serik idi» yaki «ot, kək yaqut wə günggürttin idi». ■ 9:20 Zəb. 115:4, 5, 6, 7; 135:15.

10

Pərixta wə kiqik oram yazma

¹ Andin keyin, ərxtin qūxūwatқан yənə bir küqlük pərixkini kərdüm. U bir parqə bulut bilən yepinoğan bolup, bexining üstidə bir həsən-hüsən bar idi. Qirayi kuyaxқа, putliri ot tüwrükkə ohxaytti; ■ ² qolida bir kiqik eqiklik oram yazma bar idi. U ong putini dengiz üstigə, sol putini qurukluqқа koyup turup, ³ xirning hərkirixigə ohxax қattik awaz bilən warkiridi. U warkirioғanda, yəttə güldürmama öz awazlirini anglitip sөz kildi.

⁴ Yəttə güldürmama sөz қilоғanda, degənlirini hatiriliwalmaqçi bolup turattim. Biraқ asmandin: —

«Yəttə güldürmaming eytkanlirini möhürləp, ularni hatirilimə» degən awazni anglidim. □ ■ ⁵ Dengiz həm qurukluqning üstidə turоғan, mən kərgən u pərixta ong қolini asmanoға kətürüp, ■ ⁶ asmanlar həm ularda bolоғanlarning həmmisini, yər-zemin həm uningda bolоғanlarning həmmisini, dengiz həm uningda bolоғan həmmisini Yaratқuçi, yəni əbədil'əbədgiçə һayat Yaxioғuçi bilən қəsəm қilip:

— Wakit yənə kəynigə sürülməydu; ■ ⁷ bəlki yəttinçi pərixta kanay qelix aldida, yəni awazi anglinix aldidiki күnlərdə, Hudaning Öz қul-hizmətkarlıri bolоғan pəyoғəmbərlərgə hux һəwirini yətküzginidəк Uning siri түğəllinip, əməlgə axidu, — dedi.

⁸ Mən asmandin angliоғan awaz manga yənə sөzləp:

— Berip, dengiz həm qurukluqning üstidə turоғan pərixtining қolidiki eqiklik oram yazmini aloғin, dedi.

⁹ Mən berip, pərixtining kiqik oram yazmini manga berixini soridim. U manga:

— Buni elip ye! Axқaziningni zərdab қilidu, biraқ aоzqing һəsəldəк tatlik bolidu, dedi. □ ■

¹⁰ Mən xuning bilən kiqik oram yazmini pərixtining қolidin elip yedim; dərwəқə aozimoға һəsəldəк tatlik tetidi, ləkin yegəndin keyin axқazinim zərdab boldi. □ ¹¹ Xuning bilən manga:

— Sən kəp millətlər, əllər wə һər hil tillarda sөzlixidoғanlar wə padixahlar toғrisidiki wəhiy-bexarətlərnə yənə jakarlixing lazim, deyildi.

11

Ikki guwahqi; «ikkinqi way»ning dawami

¹ Manga olqigüç һəsидəк bir қomux berilip, mundaq deyildi:

■ **10:1** Mat. 17:2; Wəh. 1:15. □ **10:4** «Yəttə güldürmaming eytkanlirini möhürləp, ularni hatirilimə» — deməк, bu sөzlərnə məһpiy tut. ■ **10:4** Dan. 8:26; 12:4. ■ **10:5** Dan. 12:7. ■ **10:6** Wəh. 11:15. □ **10:9** «...Buni elip ye! Axқaziningni zərdab қilidu, biraқ aozqing һəsəldəк tatlik bolidu» — kəqmə mənisi «səngə awwal birhil huxalliq yətküzidu, ləkin keyin yürikingni eqixturidu» degəndəк bolidu. «munasiwətlіk ayətlər» — «Əz.» 2:6-3:3.

■ **10:9** Əz. 3:1. □ **10:10** «Mən xuning bilən kiqik oram yazmini pərixtining қolidin elip yedim...» — «oram yazmini yeyix» bizningqə Yuһanna məzmunini yətküzüxi kerəк bolidoғan, төwəndiki 11-19-bablardiki bexarətlər bilən baqlıq. «Қoxumqə sөz»imizdə u toғruluk tohtilimiz.

«Baroqin, Hudaning ibadəthanisi, qurbangaği wə u yərdə ibadət kiliwatkanlarni olqigin. □ ■ 2 Lekin ibadəthanining taxkiriği hoylisini olqiməy koy, qünki u yər yat taipilərgə berildi, xuning bilən muqəddəs xəhər kirik ikki ay dəpsəndə kilinidu. ■ 3 Mən ikki guwahqimoğa kudrət berimən, xuning bilən bəz kiyim kiyip, wəhiy-bexarətlərnə bir ming ikki yüz atmix kün yətküzidu» □ 4 (bular yər-zeminning Rəbbi aldida turoqan ikki tūp zəytun dərihi wə ikki qiraşqdandur). □ ■

5 Birərsi ularni zəhimləndürməkqi bolsa, eqizliridin ot pürkülüp qikip, duxmənlinirni yəp tūgitidu. Ular ni zəhimləndürməkqi boləqanlar mana xundak əltürülidu. 6 Ular bexarət-wəhiyni yətküzgən künlərdə yamoqur yaoqdurmasliqqa asmanni etiwetix kudritikə igə; sularni qanoğa aylandurux wə hərhil bala-waba bilən yər-zeminni halioqan waqıtta urux kudritigimu igə. ■ 7 Ularning guwahlik wəzipisi ayaşlixi bilən, tegi yok hangdin qikidioqan diwə ular bilən elixidu wə ularni yəngip əltüridu. □ ■ 8 Jəstəlrni rohiy jəhəttin Sodom wə Misir dəp atilidioqan xu katta xəhəring oqol koqisida yatidu; xu yərdə ularning Rəbbimu krestləngənidi. □ ■ 9 Hər milləttin, hər kəbilidin wə hər hil tilda səzlixidioqanlardin, hər əldin boləqan adəmlər ularning jəstəlrigə uq yerim kün tikilip karaydu wə jəstəlrning yərlikkə koyuluxioğa yol koymaydu. 10 Yər yuzidə turuwatqanlar ularning bu halidin huxallinip, təbriklixip, bir-birigə hədiyələr əwətxidu; qünki bu ikki pəyoqəmbər yər yuzidikilərnə kiynaytti.

11 Lekin uq yerim kündin keyin, Hudadin kəlgən həyatlik nəpisi ikkiyləngə kirdi, ular ornidin put tirəp turdi; ularoğa qarawatqanlarning üstigə qong bir kərquqə qüxti. □ ■ 12 Andin ular ikkəyləngə ərxtin kəlgən: — «Bu yaqqa qik!» degən yuqiri bir awazni anglidi; xuning bilən ular duxmənlinirning kəz aldida bir bulut iqidə asmanoğa kətürüldi. □

13 Dəl xu saat iqidə xiddətlük yər təwrəx yüz bərdi, xəhəring ondin biri gumran bolup, yəttə ming kixi həlak boldi. Qaloqanliri dəkkə-dükkigə qəmüp, ərxniki Hudani uluqəlxati. □

□ 11:1 «Baroqin, Hudaning ibadəthanisi, qurbangaği wə u yərdə ibadət kiliwatkanlarni olqigin» — kizik yeri xuki, Yuhanna muqəddəs ibadəthanini wə uningda ibadət kiləquqlarni olqigin dəp buyruləqini bilən u bizgə bularning olqəmlirini eytmaydu. Bu ixning əhmiyiti toqruluk «koqumqə səz»imizdə əzrak tohtilimiz. «munasiwətlük ayətlər» — «Əz.» 40:3 katarliklar, «Zək.» 2:1-4. ■ 11:1 Əz. 40:3-49; Əz. 41; Əz. 42; Əz. 43. ■ 11:2 Wəh. 13:5. □ 11:3 «ikki guwahqim... bəz kiyim kiyip...» — kona zamanlarda «bəz kiyim kiyix» towa kilix yaki matəm tutuxni bildürətti. Xühbisizki, bu ix ularning towa kilix həqkidi ki həwərnə təkitləx uqün bolidu.

□ 11:4 «munasiwətlük ayətlər» — «Zək.» 4:1-7. ■ 11:4 Zək. 4:3,14. ■ 11:6 Mis. 7; 8; 9; 10; 12; 1Pad. 17:1. □ 11:7 «tegi yok hangdin qikidioqan diwə ular bilən elixidu» — grek tilida «tegi yok hangdin qikidioqan diwə ular bilən uruxidu». ■ 11:7 Dan. 7:21; Wəh. 13:7,11.

□ 11:8 «rohiy jəhəttin Sodom wə Misir dəp atilidioqan xəhər» — Sodom eqir buzukluqqa qəngənidi, Misir bolsa Hudaning bəndilirigə nisbətən əslidə ularni əsir kiliwaləqan «bu rəzil dunya»ning simwolidur. Xəhəring «rohiy jəhəttin» xu namlarda boluxi «Rim» yaki «Babil (Babilon)»ni kərsitixi mumkin; xəhər hərhalda ahirki zamanda wə rəzil dunyaning küq-kudritigə əng qong namayəndə boluxi kerək. Bəzi alimlar xəhərnə Yerusalem dəp karaydu. ■ 11:8 Wəh. 7:2, 5; 18:10. □ 11:11 «Hudadin kəlgən həyatlik nəpisi ikkiyləngə kirdi...» — grek tilida «nəpəs» wə «roq» birlə sez bilən ipadilinidu. ■ 11:11 Əz. 37:5,10 □ 11:12 «ular ikkəyləngə ərxtin kəlgən: — «Bu yaqqa qik!» degən yuqiri bir awazni anglidi» — bəzi qədimki keqürmilərdə: «Mən ular ikkilisi əzlrigə ərxtin kəlgən: — «Bu yaqqa qik!» degən yuqiri bir awazni anglidim» deyilidu. □ 11:13 «yəttə ming kixi həlak boldi» — grek tilida «yəttə ming nam həlak boldi».

14 Ikkinchi «way» o'tup ketdi; mana, uchinchi «way» kelixkə az qaldi. ■

Yettinchi pərixting kanay qelixi; «üqinqi way»

15 Andin yettinchi pərixta kaniyini qaldi; ərxta yukiri awazlar anglinip mundak deyildi: —

«Dunyaning padixahligi Pərwərdigarimiz

Wə uning Məsihining padixahligi boldi,

U əbədil'əbədgiqə həküm süridu».

16 Hudaning aldida öz təhtliridə olturoqan yigirmə tət aqsakal yərgə yikilip bax qoyup, Hudaqə səjdə kəlip mundak deyixti: —

17 «Xükürlər eytimiz sanga,

I bar Boluqı wə bar boluqan Həmmigə Qadir Pərwərdigar Huda,

Qünki uluq kədringni qolunguqə elip,

Həkümingni yürğüzüxkə baxlıding. ■

18 Əllər oqəzəpləngənidi,

Əmdi Sening oqəzipping yetip kəldi!

Əlqənlərni sorak kəlix,

Kul-hizmətkarlıring boluqan pəyoqəmbərlərni,

Muqəddəs bəndilərni,

Təwən yaki katta bolsun namingdin qorqqanlarni in'amioqə igə kəlix,

Yər yuzini həlak qiloqanlarni həlak kəlix waqti kəldi».

19 Andin Hudaning ərxteki ibadəthanisi eqildi wə uning əhdə sanduqi ibadəthanida kəründi; qaqmaqlar, türlük awazlar, güldürmamilar, yər təwrəx wə dəhxətlik məldür boldi. ■

12

Ayal, oşul bala wə əjdihə

1 U qəoqda, ərxta əjayip bir karamət pəyda boldi — u kuyaxni yepinqaqliqan, putlirining astida ay, bexida on ikki yultuzluk taj bar bir ayal idi. 2 U həmilidar bolup, toloqak yəp tuox azabida dad-pəryad kətürdi. □ 3 Andin ərxta yənə bir alamət kəründi — mana, yəttə baxlik, on munggüzlük, yəttə bexida yəttə taj bar boluqan qong bir kizil əjdihə turatti. 4 U kuyruqi bilən asmandiki yultuzlarning üqtin birini süpürüp, ularni yər yuzigə qerüwətti. Əjdihə tuqay dəp qəloqan ayal yənggigən həman uning balisini yalmaq yutuwətməqci bolup uning aldida turdi. □

5 Ayal bir bala, yəni pütün əllərni təmür həsisi bilən padiqidək baqidioqan bir oşul tuqdi. Balə bolsa Hudaning wə Uning təhtining aldioqə oqəqqudə

■ 11:14 Wəh. 8:13; 9:12; 15:1. ■ 11:17 Wəh. 1:4, 8; 4:18; 16:5. ■ 11:19 Wəh. 15:5.

□ 12:2 «U (ayal) həmilidar bolup, toloqak yəp tuox azabida dad-pəryad kətürdi...» — ayal toqruluk üq pikir bar; u yaki (1) jamaətni; yaki (2) büwi Məryəm; yaki (3) Israilni bildüridu. Bizning uning Israilni bildüridioqanliqoqə kılqə gumanimiz yok. Həzriti Yüsüpning Təwrat, «Yaritlix» 37-babta hatiriləngən qüxini kərüng. «Ayal» jamaət boluxi mumkin əməs, qünki «ayal» Məsihni tuqdu (5-ayət). 12:17nimo kərüng. □ 12:4 «U (əjdihə) kuyruqi bilən asmandiki yultuzlarning üqtin birini süpürüp, ularni yər yuzigə qerüwətti...» — bu wəhiy bizningqə Xəytanning əslidə ərxta Hudaqə qarxi kətürgən isyanini kərsitidu. Bundak xərğ toqra bolsa, pərixtilərnin üqtin biri isyanoqə qoxulup həzirki jinlar bolup qıqqan.

elip qikildi. ■ ⁶ Ayal qəlgə qaçti; u yərdə uning 1260 kün beqilixi üqün uningəja Huda tərripidin hazirlap qoyuloqan bir jay bar idi. ■

⁷ Andin ərxətə jəng boldi. *Bax pərixətə Mikail wə uning pərixtiliri əjdihə bilən jəng kılqılı turdi*; əjdihəmu öz pərixtiliri bilən ularəja etildi. □

⁸ Lekin u üstünlük qazinalmıdı, uningəja wə pərixtilirigə ərxətə turuxqa orun qalmıdı. ■ ⁹ Xuning bilən zor əjdihə, yəni Iblis wə Xəytan dəp ataloqan, pütün jahanni azduroquci həliki kədimiy yilan yər yüzigə taxlandı. Uning pərixtilirimu uning bilən təng taxlandı. ■

¹⁰ Andin mən ərxətə yukiri bir awazning mundak degənlikini anglıdim: —

«Kəldi Hudayimizning nijatlıki, kudriti, padixahlıki wə Uning Məsihining həquki!

Qünki kerındaxlirimizning üstidin Hudayimizning aldida keqə-kündüz xikayət kılıp turoqan xikayət kılquci ərxetin taxliwetildi;

¹¹ kerındaxlar uning üstidin Kozining keni wə ularning guwahlik səzi bilən əjalib kəldi;

Ular həttə ölümni kəzigə ılmay öz jenini əziz kərmıdı.

¹² Xuning üqün, xadlininglar, əy ərxlər wə ularda turuwatqalar!

Lekin həlinglarəja way, əy yər wə dengizlar!

Qünki Iblis üstünglarəja qıxti;

Wəktining az qaloqanlikini bilgəq,

Qəzəp-kəhri bilən kəldi!» ■

¹³ Əjdihə özining yər yüzigə taxlanoqanlikini kərup, oşul balini tuşkan ayalni koşqaxqa baxlıdı. ¹⁴ Ayalning yilanning yüzidin daldilinixi, qəldə əzi *üqün hazirlanoqan* makaniəja beripbir məzgil, ikki məzgil wə yerim məzgil beqilsun dəp xu yərgə uqur ketixi üqün, uningəja yooqan bir bürkütning ikki kaniti berildi. □ ■ ¹⁵ Andin yilan ayalning arkisidin əşzi bilən dəryadək su pürküp, uni səl bilən ekıtip yəkatmaqci boldi. ¹⁶ Lekin zemin ayaləja yardəm kılıp, əşzini eqip, əjdihə əşzidin pürküp qıkarəjan dəryani yutuwətti. ¹⁷ Buning bilən əjdihəning ayaləja kattik əşzipi kelip, uning qaloqan nəslı, yəni Hudaning əmrlirigə əməl kılıp, Əysaning guwahlikini tutkan pərzəntliri bilən jəng kılqılı kətti; u dengiz səhili üstidə turatti. □

13

Dengizdin qıqқан diwə

¹ Andin, dengizdin on münggüzlük, yəttə baxlık bir diwining qıkiwatқанlikini kərdüm. Uning hərber münggüzidə birdin təj bar

■ **12:5** Zəb. 2:9; Wəh. 2:27. ■ **12:6** Wəh. 11:3. □ **12:7** «**Bax pərixətə Mikail**» — bax pərixətə Mikailning İsrail həlkini koşqax üqün alahidə məs'uliyiti bar («Dan.» 10:13, 21, 12:1 wə «Yəh.» 9ni kərug). ■ **12:8** Dan. 2:35. ■ **12:9** Luqa 10:18; Wəh. 20:2. ■ **12:12** Zəb. 96:11; Yəx. 49:13; Wəh. 8:13. □ **12:14** «**bir məzgil, ikki məzgil, wə yerim məzgil**» — 1260 kün, təhminən üq yerim yil. «Dan.» 7:25, 12:7ni, izahatlıri wə «Daniyal»diki «koşumqə səz»nimu kərug. ■ **12:14** Wəh. 2:6. □ **12:17** «**Əysaning guwahlikini tutkan pərzəntliri**» — yaki Əysa toşruluk guwahlik beridoqanlar, yaki U Əzi bərgən guwahlikni qing tutқанlarnı kərsitidu. Bizningə awwalkisi toşra.

idi, hər bir bexida kupurluk namliri yeziklik idi. □ ■ ² Mən kərgən bu diwə yilpizəyə ohxaytti, putliri eyikning putliriəyə, aəzi bolsa xirning aəziəyə ohxaytti. Əjdihə uningəyə öz kudriti, təhti wə zor həkukini bərdi. □ ³ Diwining baxliridin biri əjəllik yarılanəyəndək turatti. Ləkin, bu əjəllik yara sakəyəyanidi. Pütkül dunya diwigə həyranuhəs bolup uningəyə əgəxti. ⁴ Əjdihə diwigə *səltənətlik* həkuk bərgəqəklər ular əjdihəyəyə qəkunuxti. Ular yənə diwigimü qəkunup: — Diwining təngdixi barmu? Üning bilən kimmu elixalisun? — dedi. ■

⁵ Diwigə təkəbburluk wə kupurluk kilidioğan əqiz berildi; uningəyə kirik ikki ay ix kəruxkə həkuk berildi. ■ ⁶ U Hudaəyə kupurluk kiləjili — Uning namioyə wə Uning dərgahioyə, xundaklə ərxni makan kiləjanlarəyə kupurluk kiləjili əqzini aqti. □ ⁷ Uning mukəddəs bəndilərgə qarxi jəng kilip, ularning üstidin əqəlib kəlixigə yol qəyuldi; hər kəbilə, hər millət, hər hil tilda səzlixidioğan əllərgə həkümrənlik kilix həkukü uningəyə berildi. ■ ⁸ Yər yüzidikilərləning həmmisi — ələm apiridə boləyandin buyan boəuzlinip boləyan Kəzining həyatlik dəptirigə nami yezilmioğanlar bolsa, uningəyə səjdə kilidu. □ ■

⁹ Kəlikli barlar, buni anglisun!

¹⁰ ««Tutkun bolidu» dəp bəkitilgənlər qəkum tutkun bolidu, «kiliqlinidu» dəp bəkitilgənlər qəkum kiliqlinip əlidu».

Mukəddəs bəndilərləning səwri-təkiti wə etikadi mana xu ixlarda məlum bolidu. □ ■

Yərdin qikқан diwə

¹¹ Mən yərdin qikiwatқан yənə bir diwini kərdüm. Uning kəziningkidək kikiq ikki münəgğüzi bar idi, ləkin awazi əjdihəningkidək qikatti. ■

¹² U awwalki diwigə wakalitən uning pütün həkukini yürgüzüp, yər yüzini wə uningdə turuwatқанlarni əjəllik yərisi sakəyəyan awwalki diwigə qəkunduridu. ■ ¹³ U zor məjizilik əlamətlərnəni kərsitətti, həttə kixilərləning kəz əldidə əsməndin yər yüzigə ot yəqduratti. ■ ¹⁴ U awwalki diwigə wakalitən kərsitixkə həkuklənduruloğan əlamətlər bilən

□ **13:1 «dengizdin on münəgğüzlük, yəttə baxlik bir diwining qikiwatқанlikini kərdüm»**

— Adəm'atimiz Hudaning əbrəzidə boləyəndək (keyin gunah kiləyəqəklə bu əbrəz buzuloğan, əlwəttə), əndin Məsih Əzi Hudaning mukəmməl əbrəzi, xundaklə yər yüzidiki wəkili boləyəndək, bu «diwə» 12-bəbtə kərləngən Xəytəning toptəyəyə (yəttə baxlik on münəgğüzlük) əbrəzidur. Yənə bir kizik ix xuki, u kərlənuxtə Məsihgə ohxax «əlümdin tirilgən» bolidu (3-ayət). Xuning bilən bizdə kilqə guman yəqki, bu diwə Xəytəning yər yüzidiki wəkili, yəni Məsihning rəkibi boləyan adəm — dəjəlnəning əzini kərsitidu. ■ **13:1** Dan. 7:20; Wəh. 17:3. □ **13:2 «munasiwətlik ayətlər»** — «Dan.» 7:1-8. ■ **13:4** Wəh. 18:18. ■ **13:5** Wəh. 11:2. □ **13:6 «...Uning namioyə wə Uning dərgahioyə... kupurluk kiləjili...»** — yəki «... Uning namioyə wə Uning turaləyə qədiriəyə... kupurluk kiləjili...». «Uning dərgah» yəki ərxti turaləyusi yəki yər yüzidiki ibadəthanisini kərsətkən bolsa kərak. ■ **13:7** Dan. 7:21; Wəh. 11:7. □ **13:8 «məmunasiwətlik boləyandin buyan boəuzlinip boləyan Kəzining həyatlik dəptirigə nami yezilmioğanlar bolsa»** — bəxkə birhil tərjimisi: «ələm apiridə boləyandin buyan, boəuzlanəyan Kəzining həyatlik dəptirigə nami yezilmioğanlar bolsa,...» ■ **13:8** Mis. 32:33; Fil. 4:3; Wəh. 3:5; 17:8; 20:12; 21:27.

□ **13:10 «kiliqlinidu» dəp bəkitilgənlər qəkum kiliqlinip əlidu** — bəxkə bir kəqürmidə: «Kim kiləqləp əltürsə, kiləqlinip əltürülüxi mukərrər» dəgən səzlər tēpidu. Bu səz Rəbbimizning «Mat.» 26:52də dəgən səzliərgə məs kəlidu. ■ **13:10** Yar. 9:6; Mat. 26:52; Wəh. 14:12. ■ **13:11** Wəh. 11:7. ■ **13:12** Wəh. 19:20. ■ **13:13** 2Tes. 2:9; Wəh. 16:14.

yər yüzidə turuwatqanlarni azdurup, ularoşa «kiliq bilən yarilanoşan, lekin tirik qaloşan» degən awwalki diwigə atap bir but-həykəl yasap tikləxni taplıdi. ■ ¹⁵ Diwining but-həykiligə nəpəs kirqüzüp, uningəşa uni səzliyələydişan kiliş wə uningəşa qoşunmioşanlarning həmmisini eltürgüzüx kudriti berildi. ■ ¹⁶ U təwən wə katta, bay wə kəmbəşəl, hər wə qullarning həmmisini ong qoli yaki pexanisigə taməşa basturuxka məjburlıdi. ¹⁷ U yənə bu taməşa, yəni diwining nami yaki uning namidiki rəşəm besiloşanlardin baxka heqkim bir nərsə setiwalmaydu yaki satalmaydu, dəp bekitti.■

¹⁸ Mana bu yərdə hekmət bar. Əkil-parasiti barliki kixilər diwining rəşimini hesablap baksun; qünki bu rəşəm bir adəmnig rəşimi bolidu. Uning rəşimi 666dur.□ ■

14

Qutkuzuwelişanlarning mədhiyə küyi

¹ Andin mən kərdümki, mana, Qoza Zion teşji üstidə turatti. Uning yenida pexanisigə Əz nami wə Atisining nami yeziloşan bir yüz kirik tət ming kixi bar idi.□ ■ ² Asmandin huddi *xarqirap ekışwatqan* nuroşun sularning awazidək wə qattik güldürməmining awazidək bir awazni anglidim. Mən anglioşan awaz yənə qiltarqilar qiltarlarni qaloşan awazoşa ohşaytti;■

³ həliki kixilər təhtning, tət həyat məhlukning wə aqsakallarning aldidə yengi bir küyni eytixti. Bu küyni *gunaşlirining* bədili təlinip bu dunyadin azad kilişan kixilərdin bir yüz kirik tət mingdin baxka heqkim əginəlməytti.■ ⁴ Ular ayallar təripidin gunaşa buloşanmioşan, qünki ular pak adəmlərdir. Qoza nəgə barsa, ularmu Uningəşa əşixip xu yərgə baridu. Ular bədəl bilən insanlar arisidin Hudaşa wə Qozişəşa həşulning tunji mewisidək bolux üqün setiwelişan.□ ■ ⁵ Ular əyibsiş bolup, aqşzidin heq yaloşan səz qikmaydu. □ ■

Üq pərixta elip kəlgən həwərlər

⁶ Andin mən asmannig otturidə uşup yürgən baxka bir pərixtinini kərdüm. Uningəşa yər yüzidə turuwatqanlarəşa, yəni hərbiş əl, kəbilə,

■ **13:14** Kan. 13:2; Mat. 24:24; Wəh. 16:14; 19:20. ■ **13:15** Wəh. 19:20. ■ **13:17** Wəh. 14:11. □ **13:18** «**bu rəşəm bir adəmnig rəşimi bolidu**» — yaki «bu rəşəm insanning rəşimi bolidu». «**Əkil-parasiti barliki kixilər diwining rəşimini hesablap baksun... uning rəşimi 666dur**» — «diwining rəşimini hesablap» murəkkəp ix əməş. Biz «qoxumqə səz»imizdə xu kona zamanlardiki hesablap tüzüminini jədwəldə kərsitimiz. Bu bəddiki baxka bəzi muşim işlar toşrulux «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **13:18** Wəh. 17:9. □ **14:1** «**munasiwətlik ayətlər**» — «Zəb.» 48-küy, «Ibr.» 12:18-29. ■ **14:1** Wəh. 7:4; 2Tar. 23:7 ■ **14:2** Wəh. 1:15; 5:8. ■ **14:3** Wəh. 5:9. □ **14:4** «**qünki ular pak adəmlərdir**» — «pak adəmlər»

bolsa grek tilidə adətə bu səz jinişiy munasiwətni ətküzmişən kixilərnə kərsitidu. Muxu yərdə (1) əməliş xu mənidə (2) yaki rəhiş jəhəttə kəqmə mənidə (3) yaki ikki mənidə təng boluxi mumkin. Ayəttin kəruniduki, ular həmmisi oşul balilar: «**ular bədəl bilən insanlar arisidin Hudaşa wə Qozişəşa həşulning tunji mewisidək bolux üqün setiwelişan**» — «həşulning tunji mewisi»ning əz qimmiti bar; əlwəttə; Təwrat dəwridə Israillər daim «həşulning tunji mewisi» Hudaşa (nəzir kiliş) ataytti. Bu işlar toşrulux «qoxumqə səz»imiznimu kərunğ. ■ **14:4** 2Kor. 11:2. □ **14:5** «**Ular əyibsiş bolup, aqşzidin heq yaloşan səz qikmaydu...**» — muxu yərdə bəzi kona kəqürülmilərdə «qünki ular Hudaning təhti aldidə əyibsiş ispatlinidu» degən səzlər qoxulidu. ■ **14:5** Zəf. 3:13; Əf. 5:27.

hər hil tilda səzlixidioqanlar, hər millətlərgə elip yətküzüxi üqün mənnggülik hux həwər tapxuruldi. ⁷ U yukiri awaz bilən:

— Hudadin kərkuqlar, Uni uluqlanglar! Qünki Uning sot kilix saiti yetip kəldi; asmanni, zeminni, dengizni wə su bulaklırini Yaratkuqioqə səjdə kılinglar! — dəytti. ■

⁸ Uning kəynidin ikkinqi pərixətə kelip mundaq dedi: «Qulidi! Katta xəhər Babil qulidi, u öz zina-buzuklukining səwdalix xarabini pütkül əllərgə iqküzgən». □ ■

⁹ Aldinki ikki pərixatining kəynidin yənə bir pərixətə, yəni üqinqi pərixətə yukiri awaz bilən mundaq dedi: —

«Kimdikim diwigə wə uning but-həykiligə qokunsa, uning tamojisini pəxanisiqə yaki kolioqə kəbul kılsa, ¹⁰ Hudaning kəhrining əbjəx kilinmioqan sap xarabini Uning oqəzipi bilən toloqan kədəhtə iqidi. U muqəddəs pərixtilərnig wə Kozining aldida ot wə gunggürttə kıynilidu.

■ ¹¹ Ularning kıynilixliridin qıkkən is-tütəklər əbədil'əbəd purkırap turidu; diwigə wə uning but-həykiligə qokunqanlar yaki uning namining tamojisini kəbul kıloqanlaroqə keqə-kündüz aramlıq bolmaydu». ■

¹² Muqəddəs bəndilirining səwri-taqiti wə etiqadi mana xu ixlarda məlum bolidu. ■ ¹³ Mən yənə asmanda mundaq bir awazni anglidim: —

«Bu səzni yaz: «Buningdin keyin Rəbdə wəpat bolup elgənlər bəhtliktur! — Durus, dəydu Roh, — ular həzir öz ixliridin tohtap aram alalaydu. Qünki kıloqan əməlliri ularoqə əgixip kelidu». □

Yər yüzidin aloqan ikki orma

¹⁴ Mən kərdümki, mana bir pərqə aq bulut, bulutning üstidə bexioqə altun taj kıyqən, kəlida ətkür bir oroqə tutkən Insan'ooqlioqə ohxaydioqan birsi olturatti. □ ■ ¹⁵ İbadəthanidin baxka bir pərixətə qıqip, bulutning üstidə Olturoquqioqə yukiri awaz bilən:

— Oroqəkingni sal wə oruxka baxla! Qünki orma waqti kəldi, yər yüzidiki ziraətlər pixip yetildi, dedi. □ ■

¹⁶ Bulut üstidə Olturoquqi oroqəkini yər yüzigə saldi wə yər yüzidiki ziraətlər oruldi.

¹⁷ Ərxətə bolqan ibadəthanidin yənə bir pərixətə qıqti. Uningmu ətkür bir oroqəki bar idi. ¹⁸ Arkidinla, otni baxkuridioqan yənə bir pərixətə kurbangahdin qıqip, ətkür oroqə tutkən pərixətigə yukiri awaz bilən:

— Ətkür oroqəkingni selip, yər yüzidiki üzüm telining sapaklırini yioqıwal, qünki üzümliri pixip yetildi, — dedi. □

■ **14:7** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; 124:8; 146:6; Ros. 14:15; 17:24. □ **14:8** «u öz zina-buzuklukining

səwdalix xarabini pütkül əllərgə iqküzgən» — «səwdalix» toqruluk; grek tilida «səwdasi» degən səz ikki bislik səz bolup, yənə «oqəzəp» degən mənisimu bar; xühşisizki, muxu yərdə buning ikkinqi mənidə kəlgən; Babilning xarabini iqkənələr Hudaning kattıq oqəzipiğə uqraydu. ■ **14:8**

Yəx. 21:9; Yər. 51:8; Wəh. 16:19; 17:5; 18:2,10,21. ■ **14:10** Wəh. 16:19; 18:6; 19:20. ■ **14:11**

Wəh. 19:3. ■ **14:12** Wəh. 13:10. □ **14:13** «durus, dəydu Roh» — «Roh» bolsa Muqəddəs Roh. «kıloqan əməlliri ularoqə əgixip kelidu» — demək, əməllirining in'ami bexioqə qüxidu.

□ **14:14** «Insan'ooqlioqə ohxaydioqan birsi» — bizningqə, bu zat Məsih boluxi kerək. Qünki «Yo.» 3:11-14də «orma orioquqi»ning Hudaning Əzi ikənliki kərinidu. ■ **14:14** Əz. 1:26; Dan. 7:13; Wəh. 1:13. □ **14:15** «munasiwətlık ayətlər» — «Yo.» 3:11-14. ■ **14:15** Yo. 3:13; Mat. 13:39. □ **14:18** «otni baxkuridioqan yənə bir pərixətə» — bəlkim ərxteki ibadəthanining

kurbangahidiki otkə məs'ul bolqan pərixətə. «yər yüzidiki üzüm teli...» — yaki «yər yüzidiki üzümzar...».

¹⁹ Buning bilən pərixətə orojikini yər yüzigə saldi wə yərdiki üzüm telining mewilirini yiojip, Hudaning kəhriining qong xarab kəljikigə taxlidi. □ ■
²⁰ Xəhərning sirtidiki xarab kəljikidiki üzümlər dəssilip, xərbətliri kan bolup, atning tizginigə qikidiojan egizliktə üq yüz qakirim yiraklikka aqti. □ ■

15

«Yəttə qinə» — ahirki yəttə balayi'apət

¹ Asmanda zor həm karamətlik yənə bir alamətni, yəni ahirki yəttə balayi'apətni tutup turojan yəttə pərixətini kərdüm (ahirki balayi'apət deyilixtiki səwəb, Hudaning ojezipi bular bilən ahirlixidu). ■

² Mən yənə ot arilax əynək dengizidək bir kərünüxnı həm əynək dengizning üstidə turojan, diwə wə uning but-həykili wə namining rəkimi üstidin ojalib kəlgənlərni kərdüm. Ularning qollirida Huda bərgən qiltarlar bolup, ■³ ular Hudaning kul-hizmətkari bolojan Musaning küyini həm Qozining küyini eytaxatti: —

«Uluş wə karamət Sening kıləjanliring,
 I Həmmigə Qadir Pərwərdigar Huda,
 Yolliring adil wə həktur,
 I pütkül əllərnin Padixəhi! ■

⁴ I Pərwərdigar, kim Səndin qorqmaydiojan,
 Nəmingni uluşlimaydiojan bolalisun?
 Qünki birdinbir mukəddəs Əzüngdursən;
 Barlıq əllər aldingəja kelidu,
 Sangə səjdə kılıdu;
 Qünki həkkanıy kıləjanliring axkarə boldi». □ ■

⁵ Bu ixlardin keyin, mən kərdümki, mana əxtiki ibadəthana, yəni həküm-guwahlıq qediri eqildi! □ ■ ⁶ Yəttə balayi'apətni öz ilkidə tutkan yəttə pərixətə pakiz, parkırap turidiojan libas kiygən, kəksigə altun kəmə bəoljojan halda ibadəthanidin çıqti. ■ ⁷ Tət həyat məhlukning biri yəttə pərixətigə əbədil'əbəd yaxaydiojan Hudaning kəhri bilən tolojan yəttə altun qinini bərdi. ⁸ İbadəthana Hudaning xan-xəripi wə qudritidin

□ **14:19** «yərdiki üzüm teli» — yaki «yərdiki üzümzar». ■ **14:19** Wəh. 19:15. □ **14:20** «xəhərning sirtidiki xarab kəljikidiki üzümlər dəssilip,...» — «xəhər» muxu yərdə bəlkim Yerusalemnı kərsitidu. «**üq yüz qakirim**» — grek tilidə «bir ming altə yüz stadiyon». Bir stadiyon 185 metr, 1600 stadiyon 290 kilometr. «**munasiwətlik ayətlər**» — «Yəx.» 63:1-6, «Wəh.» 13:19. ■ **14:20** Yəx. 63:3. ■ **15:1** Wəh. 11:14. ■ **15:2** Wəh. 4:6; Mik. 7:18. ■ **15:3** Zəb. 111:2; 139:14; 145:17. □ **15:4** «**Qünki həkkanıy kıləjanliring axkarə boldi**». «**munasiwətlik ayətlər**» — «Yər.» 7:10, «Zəb.» 86:9-10. ■ **15:4** Yər. 10:7. □ **15:5** «**həküm-guwahlıq qediri**» — Təwrat dəwrində ibadət qediri «əhdə sanduqi» həm uning iqidiki «on pərman»ning makani boləjanidi. Bu «on pərman» Hudaning karakteri wə pəzilətlirini kərsitidəyojan boləjaq, qedir bəzidə «həküm-guwahlıq qediri» yaki «əhdə-guwahlıq qediri» dəp atəlojanidi. Ərxiki «mukəddəs qedir» uningəja ohxaxla Hudaning təbiiti toqruluk aləhidə guwahlıq bərsə kerək. ■ **15:5** Wəh. 11:19. ■ **15:6** Wəh. 1:13.

tütün bilən liq toldi. Yəttə pərixting yəttə balayi'apiti ayaqlaxmioqə, heqkim ibadəthanoğa kirəlmidi. □ ■

16

Hudaning kəhri tolojan yəttə qina

¹ Xuningdin keyin, ibadəthanidin kətürülgən yukiri bir awazning yəttə pərixtingə: «Beringlar, Hudaning kəhri tolojan yəttə qinini yər yüzigə təkünglar!» degənlikini anglidim.

² Birinçisi berip qenidikini yər-zeminəğa təkti. Buning bilən diwining tamqisi besilojan wə uning but-həykiligə qokunənlarda birhil yirginlik həm azabliq qaqa-jaharət pəyda boldi.■

³ İkkinçisi qinidikini dengizəğa təkti; dengiz süyi əlükning kənoğa ohxax kənoğa aylandı wə iqidiki pütün janliklar öldi.■

⁴ Üçinçisi qinidikini dərya wə bulaklarıning sulirioğa təkti; ularning süyimu kənoğa aylandı. ⁵ Andin mən sularning pərixtisining mundak degənlikini anglidim: —

«Muxundak həkümlərni qikirixingda adil boləansən, i hazır bar Boləuqi, bar boləjan Mukəddəs Boləuqi!■

⁶ Muxu adəmlər mukəddəs bəndilər wə pəyətəmbərləning kəninə təkənliki wəjidin, Sən ularəğa iqlili kən bərding. Ular xuningəğa layiqtur».■

⁷ Andin kurbangahning jawabən: —

«Xundak, i Həmmigə Qadir Pərwərdigar Huda, Həkümliring hək wə adildir» — degənlikini anglidim.■

⁸ Tətinçisi qinidikini kuyaxning üstigə təkti; buning bilən kuyaxka insanlarni ot bilən ertigili kudrət berildi.□

⁹ Xuning bilən insanlar dəhxətlik kizikta ertəldi; birak ular heq towa kilmidi wə bu balayi'apətləning Iğisi boləjan Hudani uluqlaxning ornioğa Uning namini kəroqaxti.■

¹⁰ Bəxinçisi qinidikini diwining təhtigə təkti; diwining padixahlığını kərangəşulək basti, kixilər azabtin tillirini qixləxti ¹¹ wə aqrık-azabi wə qaqa-jarahətlirining dəstidin ərxtiki Hudani kupurluk kilip kəroqixip, kilmixlirioğa heq towa kiximidi.

¹² Altinçisi qinidikini uluq Əfrat dəryasioğa təkti; xu haman künqikixtin kelidiojan padixahlarning yolini hazirlaxka dəryaning süyi kuridi. □

¹³ Andin mən əjdihaning, diwining wə sahta pəyətəmbərnin eozliridin

□ **15:8 «munasiwətlük ayətlər»** — «Mis.» 40:34-36, «1Pad.» 8:11-12. ■ **15:8** Mis. 40:34; 1Pad. 8:10; Yəx. 6:4. ■ **16:2** Mis. 9:9,10,11; Wəh̄. 13:14, 16,17. ■ **16:3** Mis. 7:20. ■ **16:5** Wəh̄. 1:4, 8; 4:8; 11:17. ■ **16:6** Mat. 23:34. ■ **16:7** Wəh̄. 15:3. □ **16:8 «buning bilən kuyaxka insanlarni ot bilən ertigili kudrət berildi»** — «ot bilən» — demək, ottak kizikliki bilən. 9-ayətni kəring. ■ **16:9** Wəh̄. 16:11,21. □ **16:12 «künqikixtin kelidiojan padixahlarning yolini hazirlaxka dəryaning süyi kuridi»** — «künqikixtin kelidiojan padixahlar» — Həmməddonda boləjan jənggə kətnixixka kelidiojan padixahlar (16-ayətni kəring). «**munasiwətlük ayətlər»** — «Yər.» 10:46, 36:51, «Wəh̄.» 14:9.

qikkən pakioğa ohxaydioğan üq napak rohni kərdüm. □ 14 Bular məjizilik alamətlərni kərsitidioğan jinlarning rohliri bolup, pütkül yər yüzidiki padixahlarni Həmmigə Qadir Hudaning dəhşətlik künidiki jənggə jəm kiliğa ularning yenioğa qikip ketiwatatti ■ 15 («mana, Mən oşridək kelimən! Yalingaq mangmaslik, nomusi kərünməsliki üqün, kiyimlirini qing saklap, səgək turoğanlar bəhtliktur!»).□ ■

16 Əmdi *napak rohlar padixahlarni* ibranıyqə «Hərmageddon» deyildiyoğan yərgə jəm kildi.□

17 Yəttinqisi qinidikini həwaşə təkti; ərxniki ibadəthanidin, təhttin yukiri bir awaz kətürülüp: «İx tamam boldi!» deyildi.■

18 Xuan qakmaqklar qekildi, türlük awazlar wə güldürməmlər anglandi wə dəhşətlik bir yər təwrəx yüz bərdi; insanlar yər yüzidə apiridə boləandın beri bunqilik dəhşətlik yər təwrəx heq bolup bakmioğanidi.

■ 19 Katta xəhər üqkə bəlündi; hərkaysi əllərdiki xəhərlərmu oşulitildi. Xuning bilən katta xəhər Babil Hudaning yadioğa kecip uning əxəddiy kəhrlik xarabi bilən toloğan kədəh uningəşa berildi. □ ■ 20 Barliq arallar əzini kaqurup oşayib boldi, taqlarmu yok boldi; 21 İnsanlarning üstigə hər bir danisi bir talant eoşirlikta kelidioğan möldür asmandın yaşdı. Möldür apiti xundak dəhşətlik boldiki, adəmlər apətnig dəstidin Hudani kupurluk kılıp qarəjaxtı.□ ■

17

Qong pahixə ayal «Babil»

1 Yəttə qinisi bar yəttə pərixtnig biri kelip, manga səzləp:

— Bu yərgə kəl, nuroşun sular üstidə olturoğan qong pahixə ayalning tartidioğan jazasını sanga kərsitip koyay. 2 Yər yüzidiki padixahlar uning bilən buzukluk otküzdi, yər yüzidikilər uning buzuklukning xarabidin məst boluxtı, — dedi.

3 Xuning bilən u pərixte meni Rohning ilkidiki hələttə bir qəlgə elip bardi. U yərdə yəttə baxlik, on münnggüzlük, pütün əzayini kupurluk namliri qaplioğan bir tok kizil diwining üstidə olturoğan bir ayalni kərdüm.□ ■

4 Ayal səsün wə tok kizil kiyim kiygən bolup, altun, qimmətlik yaqut wə mərwayitlar bilən pərdazlanəjanidi. Qolida yirginqlik nomussizliklar wə əz buzuklukning niyəslirini bilən toloğan bir altun kədəh bar idi.■

□ 16:13 «sahta pəyoğəmbər» — kəzining kiyapitidə boləğan diwə (13:11-17). ■ 16:14 2Tes. 2:9; Wəh. 13:13; 17:14; 19:19,20; 20:8. □ 16:15 «mana, Mən oşridək kelimən!» —

«oşrining kelixi» bəlkim kütülmigən waqıtta, tuyuksiz kelixini kərsətsə kerək. «mana, Mən oşridək kelimən! Yalingaq mangmaslik, nomusi kərünməsliki üqün, kiyimlirini qing saklap, səgək turoğanlar bəhtliktur!» — muxu səzlərni degüqi Məsiş Əzi. «munasiwətlik ayətlər» — «Yo.» 3:14, «Hox.» 1:5, 11. ■ 16:15 Mat. 24:43; Luğa 12:39; 1Tes. 5:2; 2Pet. 3:10; Wəh. 3:3,18. □ 16:16 «Əmdi napak rohlar padixahlarni... jəm kildi» — grek tilida «Ular ularni... jəm kildi». «Hərmageddon» — «Məgiddo teşqi» degən mənədə. İbrani tilida toptəşra «Hər-Məgiddo» deyilidu. ■ 16:17 Wəh. 21:6. ■ 16:18 Wəh. 4:5; 8:5. □ 16:19 «Katta xəhər üqkə bəlündi» — «Katta xəhər» Babildur (14:8, 18:10 katarliklarni kərug). ■ 16:19 Yər. 25:15; Wəh. 14:8,10; 18:5. □ 16:21 «İnsanlarning üstigə hər bir danisi bir talant eoşirlikta kelidioğan möldür asmandın yaşdı» — «bir talant» 45 kilo. ■ 16:21 Wəh. 11:19; 16:9,11. □ 17:3 «Xuning bilən u pərixte meni Rohning ilkidiki hələttə bir qəlgə elip bardi» — muxu jümlidiki «Roh» yaki əz roşini yaki Mükəddəs Rohnimu kərsitixi kerək. ■ 17:3 Wəh. 13:1; 17:8. ■ 17:4 Wəh. 18:16.

⁵ Pexanisigə bir sir — «Katta Babil, pəhxilərnin wə dunyadiki pütkül yirginlik nomussizliklarning anisi» degən nam pütüklük idi. □ ■ ⁶ Mən ayalning muqəddəs bəndilərnin keni wə Əysaşa guwahlik bərgüqilərnin keni bilən məst boləlanlikini kərdüm. Uni kərüp tolimu təəjjüp kilip intayin həyran kəldim. □ ■ ⁷ Pərixte mənə mundak dedi: —

«Nemigə həyran kəlding? Ayalning wə uni kətürüp turoqan yəttə baxlik, on münnggüzlük diwining sirini sanga eytip bəray. ⁸ Sən kərgən diwə bir zamanlarda bar idi, hazır yok; uzun ötməy tegi yok hangdin qikip, həlakətkə qarap mangidu. Yər yüzidə turuwatqanlar — dunya apiridə boləqandin buyan isimliri həyatlik dəptirigə pütülmigən kixilər diwini kərüp intayin həyran kəlidu. Qünki u bir zamanlarda bar idi, hazır yok, ləkin yənə pəyda bolidu. □ ■ ⁹ Mana buni qünixixə lazim boləqan həkmət: — yəttə bax bolsa u ayal olturoqan yəttə taşqa, xundakla yəttə padixahqa wəkillik kəlidu. ■ ¹⁰ Bularning bəxi yikiləqan, birsi bar; yənə biri tehi kəlmidi. U kəlgəndə pəkət azla wəkit turalaydu. ¹¹ Burun bar boləqan, əmdi hazır yok boləqan diwining əzi səkkizinçi padixahdur, xundakla u həm yəttisidin biri bolup həlakətkə qarap mangidu. □

¹² Sən kərgən on münngüz on padixahdur. Ularning padixahlikliri tehi yok, əmdi ularəqa diwə bilən billə bir səttlik padixahlik hokuki berilidu. □ ■ ¹³ Bu padixahlar bir oy, bir niyəttə bolup əz kudriti wə hokuklirini diwigə bərixidu. ¹⁴ Diwə wə padixahlar birlixip Koziəqa qarxi jəng kəlidu. Koza ularning üstidin əjalib kəlidu, qünki U rəblərnin Rəbbi, padixahlarning Padixahidur. Uning bilən birgə turoqanlar bolsa qakiriloqan, tallanoqan wə Uningə sadik boləqanlardur». ■

¹⁵ Pərixte mənə yənə:

— Pəhixə ayal üstidə olturoqan, sən kərgən sular bolsa millətlər, əzara toplaxqan nuroqun kixilər, əllər wə hər hil tillarda səzlixidiloqan kixilərdur.

□ ■ ¹⁶ Sən kərgən on münngüz wə diwə bu pəhixə ayaldin nəprətinidü, uni talan-taraj kilip yalingaqlap qoyidu, uning gəxini yəp, əzini otta kəydüridu. ■ ¹⁷ Qünki Huda Əz səz-kalamliri əməlgə axquqə, axu on padixahning kəngligə Əz iradisini ijra kilip, bir qararda tohtixip padixahlik hokukini diwigə bərix niyitini saldi.

□ ^{17:5} «Pexanisigə bir sir — «Katta Babil, pəhxilərnin wə dunyadiki pütkül yirginlik nomussizliklarning anisi» degən nam pütüklük idi» — «sir» bolsa Injilda əslidə yoxurun, Huda Əz bəndilrigə axkarə qiloqan bir əjayib həqiqətni kərsitidu. ■ ^{17:5} 2Tes. 2:7.

□ ^{17:6} «Əysaşa guwahlik bərgüqilər» — yəki «Əysaning guwahqiliri». Birinçi əsirning ahirki yilliridin tartip «guwahqi» degən səz «Hudaning yolida qurban boləuqi» degən məninimu bildürətti. Səwəbi, nuroqunloqan etiqadqilar guwahlik bərix yolida ölümə məhkum kəlinatti.

■ ^{17:6} Wəh. 18:24. □ ^{17:8} «Sən kərgən diwə bir zamanlarda bar idi, hazır yok; uzun ötməy tegi yok hangdin qikip, həlakətkə qarap mangidu... u bir zamanlarda bar idi, hazır yok, ləkin yənə pəyda bolidu» — bu sirlik ayət, xundakla bu bəbta bəxarət kəlinəqan bəxqa ixlar üstidə «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ ^{17:8} Mis. 32:32; Fil. 4:3; Wəh. 13:8.

■ ^{17:9} Wəh. 13:1,18. □ ^{17:11} «burun bar boləqan, əmdi hazır yok boləqan diwining əzi səkkizinçi padixahdur, xundakla u həm yəttisidin biri bolup həlakətkə qarap mangidu» — biz bu sirlik ayat üstidə «koxumqə səz»imizdə tohtilimiz, əlwəttə. □ ^{17:12} «Sən kərgən on münngüz on padixahdur. Ularning padixahlikliri tehi yok, əmdi ularəqa diwə bilən billə bir səttlik padixahlik hokuki berilidu» — «Dan.» 2:39-43, 7:23-26ni kəring. ■ ^{17:12} Dan. 7:20; Wəh. 13:1.

■ ^{17:14} 1Tim. 6:15; Wəh. 16:14; 19:16. □ ^{17:15} «əzara toplaxqan nuroqun kixilər...» — muxu ibarə bolsa bəlkim ahirki zamanlarda (1) nuroqun kixilər igə-qəxisiz sərşan yürüdiəlanliqi; yəki (2) nuroqun kixilər əz dəliti iqidə bir-birigə uyuxup siyasiy məqsəttə guruhlxaxlanlikini kərsitixi mumkin. ■ ^{17:15} Yəx. 8:7. ■ ^{17:16} Wəh. 18:8.

18 Sən kərgən ayal yər yüzidiki padixahlar üstidin həkümranlik kildioğan katta xəhərdur, — dedi. □ ■

18

Babilning gumran boluxi

1 U ixlardan keyin mən qong hokukluk yənə bir pərixting asmandin quxüwatқанlikini kərdüm. Yər yüzi uning julalilikidin yorup kətti.

2 Pərixta yukiri awaz bilən mundaq warkiridi: —

«Ojulidi! Katta xəhər Babil ojulidi!

Əmdi u jinlarning makani, hər bir napak rohlarning solaxhanisi, Hər bir məkruhə wə yirginlik kuxlarning solaq-qanggis boldi! □ ■

3 Qünki barlik əllər uning zina-buzuklukining səwdalik xarabidin iqxiti; Yər yüzidiki barlik padixahlar uning bilən buzukluk ötküzüxti, Yər yüzidiki sodigərlər uning əyx-ixritining əlwəqilikidin beyixti.» ■

4 Asmandin yənə bir awazni anglidim: —

«I Mening həlkim, uning gunahlırioğa xerik bolmaslıqinglar üqün, Həm uning bexioğa quxidioğan balayı'apətlərgə uqrimaslıqinglar üqün, uning iqidin qiqinglar! □ ■

5 Qünki uning gunahlıri pələkkə yətküdək dəwilinip kətkən, Huda uning həkəkaniyetsizliklerini esigə aldi. □ ■

6 U baxqilaroğa yandurojnidək uning kılöjini özige yandurunglar; Uning kilmixlırioğa muwapik ikki həssə koxlap kayturunglar;

U *baxqilaroğa* əbjəx kılıp bərgən kədəhtə uningoğa ikki həssə koyuk əbjəx kilinglar. ■

7 U özini qanqilik uluqlioğan bolsa,

Qanqilik əyx-ixrəttə yaxioğan bolsa,

Uningoğa xunqilik kiyinlix wə dərd beringlar;

U kənglidə: «Mən tul əməs, bəlkə təhtə olturoğan hanixməni;

Mən dərd-ələmni əsla kərməymən» degini tūpəylidin, □ ■

8 Bu wəjədin bir kün iqidila uningoğa quxidioğan balayı'apətlər,

Yəni əlüm, dərd-ələm wə aqarqılik kelidu,

U ot bilən kəydürüldü;

Qünki uni sorak kılöuqi Pərwərdigar Huda kudrətlıktur!» ■

9 Uning bilən buzukluk kılöğan wə uning bilən əyx-ixrəttə yaxioğan yər yüzidiki padixahlar uni ertigən otning is-tütəklirini kərgəndə, uning halioğa qarap yioğa-zar kətürüxidu. ■ 10 Ular uning tartiwatқан azabidin kərkup, yirakta turup dəyduki:

— «Way isit, way isit, i katta xəhər!

□ 17:18 «... yər yüzidiki padixahlar üstidin həkümranlik kildioğan katta xəhər.» — «katta xəhər» — okurmənlərnin esidə boluxi kərekki, u Babilni kərsitidu (1-ayət). ■ 17:18 Wəh. 16:19. □ 18:2 «Hər bir məkruhə wə yirginlik kuxlarning solaq-qanggis boldi.»

— bəzi kədimki kəqürmilərdə bu sözlərdin keyin: «wə hər bir haram wə yirginlik haywannin solaq-uwisi boldi» — degən sözlər koxulidu. «munasiwətlık ayətlər» — «Yəx.» 13:19-22,

14:22-23, 21:9, «Yər.» 50:34-40, 51:36-37. ■ 18:2 Yəx. 13:21; 21:9; 34:11,14; Yər. 50:39; 51:8;

Wəh. 14:8. ■ 18:3 Wəh. 14:8; 17:2. □ 18:4 «munasiwətlık ayətlər» — «Yəx.» 52:11,

«Yər.» 50:8, 51:6-8, 45 qatarlıqlar. ■ 18:4 Yar. 19:12; Yəx. 48:20; 52:11; Yər. 51:6,45; 2Kor. 6:17.

□ 18:5 «munasiwətlık ayət» — «Zəb.» 36:5. ■ 18:5 Wəh. 16:19. ■ 18:6 Wəh. 14:10.

□ 18:7 «munasiwətlık ayət» — «Yəx.» 47:8. ■ 18:7 Yəx. 47:8. ■ 18:8 2Tes. 2:8; Wəh.

17:16. ■ 18:9 Wəh. 17:2; 18:3,18.

Ah Babil, küçlük xəhər!
Qünki bir saət iqidila jazaying bexingəra qüxti!»■

11 Yər yüzidiki sodigərlərmu uning üstidə yioə-zar kilixidü. Qünki əmdi ularning kemidiki yük-mallirini, 12 yəni altun-kümüş, kimmətlik yaqutlar, ünqə-mərwayit, nəpis libas rəht, səsün rəht, yipək, tok kızil rənglik gəzmal, hərhil huxbuy turunj yaqəqlar, pil qixi buyumliri, əng esil yaqəq, tuq, tēmür wə mərmərlərdin ixləngən hilmuhil buyumlar, □ 13 xuningdək kowzakdarqin, tetitkular, huxbuy, murmækki, məstiki, xarab, zəytun meyi, ak un, buşday, kala, koy, at, hərwa wə insanlarning tənliiri wə janliiri degən mallirini setiwalidioəan kixi yoqtur.□ ■

14 (I Babil, jening məstanə boləjan esil mewilər səndin kətti, Barliq həxəmətlik wə həywətlik mal-dunyaliring səndin yoqaldi. Ular bularni əmdi hərgiz tapalmaydu!)□

15 Bu mallarni setip beyioəan sodigərlər bolsa xəhərnin tartiwatqan azabidin kərkup, yirakta turup uning üstidə yioə-zar kiliqip deyixiduki:
—

16 «Way isit, way isit, i katta xəhər!
Nəpis libas rəhtlərgə, səsün wə tok kızil rənglik gəzməlləroəa orilip, Altun, kimmətlik yaqutlar wə ünqə-mərwayitlar bilən bezəlgənsən! ■

17 Bir saət iqidila xunqə katta bayliqlar wəyran boldi!»
Barliq kemə hojayinliiri, kemidiki barliq yoluqilar, kemiqilər wə dengizoəa tayinip jan bəkidioəanlarning həmmisi yirakta turup, 18 Uni örtigən otning is-tütəklirini kərup:

— Bu katta xəhərgə kaysi xəhər təng keləlisun? — dəp pəryad kətürüxti.

■ 19 Ular baxliroəa topa qeqip, pəryad kətürüxüp, yioə-zar kiliqip:

— Way isit, way isit, u katta xəhər!

U arkiplik, uning dəlitidin, dengizdə kemisi barlar beyioəanidi!

Bir saət iqidila wəyran boldi bu xəhər! — deyixidü.

20 — «Uning bexioəa kəlgənlərdin xadlininglar,

Əy ərx, əy muqəddəs bəndilər, rosullar wə pəyoəəmbərlər!

Qünki Huda silərnin dəwəyinqardiki həkümni uning üstidin qikəroəan!»■

21 Andin, küçlük bir pərixətə tügəməni texioəa ohxax yoəan bir taxni kətürüp, dengizoəa taxlap mundaq dedi: —

«Mana xundaq xiddət bilən,

Katta xəhər Babil oqulitilidü,

U kəytidin kərünməydu! □ ■

22 Qiltarqilarning, sazqilarning,

■ 18:10 Yəx. 21:9; Yər. 51:1; Wəh. 14:8. □ 18:12 «tok kızil rənglik gəzmal» — yəni «tok kızil boyaq».

□ 18:13 «insanlarning tənliiri wə janliiri degən malliri» — «insanlarning tənliiri wə janliiri» degən ibarə bəlkim kullarning həlitini yəni bu baylarning mal-mülkining kəp kixilərnin janliirining bədiligə kəlgənlikini kərsitiximu mumkin. Kulluq adəmlərnin tənliirini həlak kilipla kəlməy, bəlkil ularning jan-həyatining hərəkəndəq əhmiyitidin məhrum kiliidu, əlwəttə. ■ 18:13 Əz. 27:13. □ 18:14 «jening məstanə boləjan esil mewilər səndin kətti» — «esil (pixqan) mewilər» muxu yərdə bəlkim kəqmə mənədə bolup, hərhil esil nərsiləni bildürüdü. ■ 18:16 Wəh. 17:4. ■ 18:18 Yəx. 34:10; Wəh. 13:4; 18:9. ■ 18:20 Wəh. 19:2. □ 18:21

«munasiwətlik ayətlər» — «Mis.» 5:15, «Yər.» 51:63-64. ■ 18:21 Yər. 51:64.

Nəyqilər wə sunayqıların awazi seningdə qaytidin hərgiz anglanmaydu.

Hərhil hünərni kilidiqan hünər wən seningdə qaytidin hərgiz tepilmaydu, Tügməningmu awazi seningdə qaytidin hərgiz anglanmaydu. □ ■

²³ Həttə qıraqlıq yorukı seningdə qaytidin hərgiz yorumaydu, Toy boluwatqan yigit-qızning awazi seningdə qaytidin hərgiz anglanmaydu;

Qünki sening sodigərliring yər yüzidiki ərbablər bolup qıktı, Barlıq əllər sening şəhır-əpsunliringə qə aldandı; ■

²⁴ Pəyğəmbərləning, mukəddəs bəndiləning *təkülqən qanliri*, Xundakla yər yüzidə barlıq kiroqin boləqləning qanlirimu uningda tepildi. ■

19

Ərxtiki həmdusanalar

¹ Bu ixlərdin keyin, ərxtə zor bir top adəmləning warkıraxlıridək bir awazni anglidim. Ular: —

— Həmdusana! Nijat, xan-xərəp wə qüdrət Hudayimizə qə mənə suptur! □

² Qünki Uning həkümliri hək wə adıldur;

U yər yüzini öz buzuqluqı bilən buzoqan qong pəhixining üstidin həküm qıqırıp,

Öz kü-l-hizmət karlırining qəning intikamini uningdin aldi, — deyixətti. □ ■

³ Ular ikkinqi qətim: — «Həmdusana!» deyixti. Uningdin qıqқан istütəklər əbədil'əbəd qığə purkıraydu! □ ■ ⁴ Yigirmə tət aksakal wə tət həyat məhluk yərgə yikilip: — «Amin! Həmdusana!» dəp, təhtə olturoqan Hudə qə səjdə kilixti.

Qəzining toy ziyapiti

⁵ Andin təhtin kətürülgən bir awaz mundak dedi: —

«Əy uning barlıq kü-l-hizmət karlırini,

Uningdin qərkidiqan kattılar bolsun, təwənlər bolsun,

Həmminglar Hudayimizni mədhıylənglar!»

⁶ Andin zor bir top adəmləning awazi qə, nuroqun sularning xarkırixioqə, qattik güldürməmləning güldürlixigə ohxax bir awazning mundak degənlisini anglidim: —

«Həmdusana! Həmmigə Qadir Pərwərdigar Hudayimiz səltənət kıldi! ■

□ **18:22** «munasiwətlik ayətlər» — «Yəx.» 24:8-9, «Yər.» 7:34, 16:9-10, 25:10, «Əz.» 26:13.

■ **18:22** Yər. 25:10; Əz. 26:13. ■ **18:23** Yər. 7:34; 16:9; 25:10. ■ **18:24** Wəh. 17:6. □ **19:1** «Həmdusana» — grek til wə ibraniy tilida «Halleluyah!» degən səz bilən ipadilini. Mənisi ««Yah»ka mədhıyə boləqay!». Okurmənləning esidə barki, «Yah» «Yahwəh» (Pərwərdigar)ning kıskartılqan xəklidir. □ **19:2** «Əz kü-l-hizmət karlırining qəning intikamini uningdin aldi» — grek tilida «Əz kü-l-hizmət karlırining qəning intikamini uning qolidin aldi». «munasiwətlik ayətlər» — «Zəb.» 19:9, «Qan.» 32:43. ■ **19:2** Qan. 32:43; Wəh. 15:3; 16:7; 18:20. □ **19:3** «munasiwətlik ayətlər» — «Yəx.» 34:10. ■ **19:3** Yəx. 34:10; Wəh. 14:11; 18:18. ■ **19:6** Wəh. 11:17.

7 Xadlinayli, təntənə kılalayli wə uni mədhiyiləp uluqlayli!
Qünki Qözining toy-mərikə küni yetip kəldi,
Kiz özini təyyar kildi!»■

8 Kizə qiyix üqün pakiz, parkirap turidiqan nəpis libas berildi (nəpis libas bolsa muqəddəs bəndilərnin həkkaniy əməlliridir).

9 Andin, *pərixətə* manga:

— Munu sözləni hatiriliwal: —

«Qözining toy ziyapitigə qakiriloanlar bəhtlikur!» — dedi.

U manga yənə: — Bular Hudaning həkikiy səzlidir, — dedi.□ ■

10 Mən uningə səjdə kıləyli ayioqə yikildim. Lekin u:

— Hərgiz undak kılma! Mənmü Hudaning sən wə Əysəqə guwahlik bərgüqi kərindaxliring bilən ohxax kıl-hizmətkarmən. Hudaqla ibadət kıl! Qünki wəhiy-bexarətnin roh-mahiyiti bolsa Əysə həkkiyə guwahlik berixtur, — dedi.□ ■

Aq atqa Mingüqi

11 Andin kərdümki, asman eqildi wə mana, bir aq at turatti; üstigə mingüqining bolsa nami «Sadik» wə «Həkikiy» bolup, U həkkanilik bilən həküm qikiridu wə jəng kildu. ■ 12 Uning kəzli ri ot yalkunioqə ohxaytti, bexida nuroqun taji bolup, tenidə Əzidin baxqa həqkim bilməydiqan bir nam pütüklük idi. ■ 13 U uqisioqə kənoqə miləngən bir ton kiygənidi, Uning nami «Hudaning Kalami» dəp atilidu. ■ 14 Uning kəynidin əgixip keliwatkan ərxiki qoxunlar bolsa, aq atlarəqə mingən, ap' aq, pak nəpis kanap libas bilən kiydürüləgənidi. ■ 15 Uning aqzidin ötkür bir kiliq qikip turatti; U buning bilən barlik əlləni uridu; U ularni təmür kaltək bilən padidək bəkidü; U Həmmigə Qadir Hudaning dəhətlik qəzipping «xarab kəlqiki»ning qəyliqüqisidir.□ ■

16 Uning toni wə yotisi üstigə «Padixahlarning Padixahi wə rəblərnin Rəbbi» degən nam yeziloqanidi.■

17 Andin mən kuyaxning iqidə turoqan bir pərixətini kərdüm. U asmannin otturisida uquwatkan barlik kuxlarəqə yukiri awaz bilən:

—Kelinglar, Hudaning katta ziyapitigə yioqilinglar! ■ 18 Padixahlarning, sərdarlarning wə palwanlarning, atlarning wə ularəqə mingənlərnin, xundakla barlik ət igilirining, kullarning həm hərələrnin, kattilarning həm təwənlərnin gəxlirini yənglar! — dedi.□

19 Xuning bilən mən diwə, yər yüzidiki padixahlar wə ularning qoxunlirining atqa Mingüqi həm Uning qoxuni bilən jəng kiliq üqün

■ 19:7 Mat. 22:2; Luqa 14:16. □ 19:9 «Andin, pərixətə manga...dedi» — grek tilida «Andin, u manga...dedi» deyilidu. Səzliqüqi qokum pərixətə bolidu; 10-ayətni kəring. ■ 19:9 Wəh. 21:5.

□ 19:10 «Əysəqə guwahlik bərgüqi kərindaxliring...» — grek tilida «Əysəning guwahlikini tutkanə kərindaxliring...». «wəhiy-bexarətnin roh-mahiyiti bolsa Əysə həkkiyə guwahlik berixtur» — bu, intayin muhim bir prinsiptur. Demək, pütkül Təwrat-Injildiki wəhiy-bexarətlər wə Hudaning gəhi waqitlarda ularin baxqa jamaətlərdə yürgüzgən wəhiy-bexarətlərnin meqizi wə jəwhiri bolsa «Əysə həkkiyə guwahlik (berix)»tur. Mələm bir «wəhiy-bexarət»tə xundak amil yaki nətiqə bolmisa, uning həkikiy bir «wəhiy-bexarət» ikonlikidin gumanlinixioqə toqra kelidu. ■ 19:10 Ros. 10:26; 14:14; Wəh. 22:9. ■ 19:11 Wəh. 6:2. ■ 19:12 Wəh. 1:14.

■ 19:13 Yəx. 63:1; Yh. 1:1. ■ 19:14 Mat. 28:3; Wəh. 4:4; 7:9. □ 19:15 «munasiwətlilik

ayətlər» — «Yəx.» 63-bab. ■ 19:15 Zəb. 2:9; Yəx. 63:3; Wəh. 2:16,27; 14:19,20; 19:21. ■ 19:16 1Tim. 6:15; Wəh. 17:14. ■ 19:17 Yər. 12:9; Əz. 39:17. □ 19:18 «palwanlarning..» — yaki

«kudrətlilərnin...».

toplanojanlikini kərdüm. ²⁰ Əmdi diwə wə uningəja wakalitən məjizilik alamətlərni kərsətkən sahta pəyojəmbərninğ hər ikkisi tutuwelindi (sahta pəyojəmbər xu alamətlər bilən diwining taməjisini qəbul kəlojan həmdeə uning bət-həykiligə qəkonəjanlarni azdurup yürgənid). Ular ikkisi günggürt yeniwatқан ot kəligə tirik taxlandi. ■ ²¹ Qəlojini bolsa atқа Mingüqining aqzidin qıkkan kəliq bilən kəridi. Barlıq pütün uqar-qanatlar bularning gəxi bilən yəp toyundi.

20

Məsihning yər yüzidiki ming yillik səltənit

¹ Uningdin keyin, qolida tegi yok hənğning aqquci wə yoşan zənjir tutқан bir pərixting asmandin qüxüwatқанlikini kərdüm. ■ ² Pərixte əjdihani, yəni Iblis yaqi Xəytan deyilidiəjan həliki kədimiy yilanni tutup, ming yillik zənjirləp koydi. ■ ³ Uning ming yil toxquə əllərni azdurmasliki üqün, uni tegi yok hənğəja taxlap hənğning aqzini etip pəqətliwətti. Bu waqitlardin keyin, u waqtingə koyup berilixi muqərrər. ■

⁴ Andin mən təhtlərni wə ularda olturojanlarni kərdüm. Ularəja həküm kilix həkuki berilgenidi. Mən yənə, Əysəəja bərgən guwahliki wəjidin wə Hudaning səz-kalami wəjidin kallisi elinəjanlarning janlirinimu kərdüm. Ular diwigə wə uning bət-həykiligə qəkonmiojan, uning taməjisi pex-anisigə wə kəlioja urulmiojanlar idi. Ular tirilip, Məsih bilən birliktə ming yil həküm sürdi □ ■ ⁵ (əlgənlarning qəlojanliri ming yil toxmioquə tirilməydu). Bu dəsləpki tirilix idi.

⁶ Dəsləpki tirilixtin nesiwə boləjanlar bəhtlik wə muqəddəstur; ikkinqi əlümning bularni ilkiğə elix həkuki yoktur. Ular Hudaning wə Məsihning kaħinliri bolidu wə Uning bilən birliktə ming yil həküm süridu. ■

Xəytanning ahirki məşlubiyiti

⁷ Ming yil toxkanda, Xəytan zindandin boxitilip, ⁸ yər yüzining tət bulungidiki əllərni, yəni Gog wə Magogni azdurux wə ularni jəng kilixқа bir yərgə toplaxқа qıkidu. Toplanojanlarning sani dengiz səhəlidiki kumdək sanaksiz bolidu. □ ■ ⁹ Ular yər yüzidiki kəng tüzlənglikkə qıqip, muqəddəs bəndilərninğ bargəhini, yəni Huda səyidiəjan xəhərnəni muħəsirigə alidu. Lekin asmandin ot yeşip, ularni yutuwetidu. □ ¹⁰ Ularni azdorojan Iblis

■ **19:20** Qan. 13:2; Dan. 7:11; Mat. 24:24; Wəh. 13:12,13,15,16; 16:14; 20:10. ■ **20:1** Wəh. 1:18.

■ **20:2** 2Pet. 2:4; Wəh. 12:9. ■ **20:3** Wəh. 16:14,16; 20:8. □ **20:4** «munasiwətlilik ayətlər» — «Zəb.» 149:4-9, «1Kor.» 6:2-3. ■ **20:4** Wəh. 6:9,11; 13:12,15,16. ■ **20:6** Yəx. 61:6; 1Pet. 2:9; Wəh. 1:6; 5:10. □ **20:8** «... yər yüzining tət bulungidiki əllərni, yəni Gog wə Magogni azdurux wə ularni jəng kilixқа bir yərgə toplaxқа qıkidu» — «Gog wə Magog» toşruluk: Gog bəlkim «Magog»ning bəxi boluxi mumkin («Əz.» 38:2-3ni kəriding). Xubħisizki, uyoqur tilidiki «yəjüj-məjüj» degen isim ibranıy tilidiki bu isimlardin qıkkanid; ləkin «Gog wə Magog» yalmawuzdək birhil məhluk əməs, bəlkə türlük əllərni kərsitidu. «Əz.» 38:1-39:29də, Hudaning «Gog wə Magog» bilən boləjan uruxi bəxarət kəlinəjan. Biraq bizningə u urux «dəhşətlik azab-əqubət» bilən baqlıq bolidu; ming yilning ahirida bolidiəjan, muxu ayətlərdə ayan kəlinəjan «ahirki urux» uningəja ohxaydiəjan boluxi mumkin bolsimu, u əməs. ■ **20:8** Əz. 38:2; 39:1; Wəh. 16:14. □ **20:9** «Ular yər yüzidiki kəng tüzlənglikkə qıqip...» — yaqi «ular zəmin (demək Qanaan, Pələstin)diki kəng tüzlənglikkə qıqip...» yaqi «ular pütün yər yüzini kezip...».

bolsa diwə bilən sahta pəyğəmbər keyüwatқан ot wə günggürt kəligə taxlinip, u yərdə keqə-kündüz əbədil'əbədgiqə qiynilidu.■

Qong aq təht — ahirki həküm

¹¹ Uningdin keyin, qong bir aq təht wə uningda Olturoquqini kərdüm. Asman bilən zemin Üning yüzidin özini qaçurup, ular turoqan jay hərgiz tepilmaydu. ¹² Mən yənə katta bolsun, yaki təwən bolsun, əlgənlərnin həmmisining təhtning aldida turoqanlığını kərdüm. Kitablər eqildi; andin yənə bir kitab — «Həyatlik dəptiri» dəp ataloqan kitab eqildi. Əlgənlərgə kitablarda hatiriləngini boyiqə öz əməliyyitigə qarap həküm qilindi. ■

¹³ Dengiz əzidə əlgənlərnə tapxurup bərdi, əlüm wə təhtisaramu əzlriridiki əlgənlərnə tapxurup berixti. Hərkimning üstigə öz əməliyyitigə qarap həküm qilindi. ¹⁴ Andin əlüm wə təhtisara ot kəligə taxlandi. Mana ikkinqi əlüm — ot kəlidur. ¹⁵ Kinning ismining «Həyatlik dəptiri»də yezilmioqanlıki baykalsa, ot kəligə taxlandi.

21

Yengi asman, yengi zemin

¹ Andin, yengi asman wə yengi zeminni kərdüm; qünki burunqi asman wə zemin etüp kətkənidi, dengizmu məwjut bolmidi.■ ² Muxəddəs xəhərning, yəni Hudadin qıqqan, huddi öz yigitigə toy pərdazlırini qilip hazirlanoqan kiçdək yengi Yerusalemnin ərxтин tuxüwatqanlıknı kərdüm.■ ³ Ərxтин yukiri kətürülgən bir awazning mundak degənlikini anglidim: «Mana, Hudaning makani insanlarning arisididur; U ular bilən billə makanlixip turidu, ular Uning həlqi bolidu. Huda Özimu ular bilən billə turup, ularning Hudasi bolidu. □ ■ ⁴ U ularning kəzlriridiki hər tamqə yaxni sürtidu; əmdi əlüm əsla bolmaydu, nə matəm, nə yioqə-zar, nə qayoqu-ələm bolmaydu, qünki burunqi ixlar etüp kətti».□ ■

⁵ Təhttə Olturoquqi:

— Mana, həmmini yengi qilimən! — dedi. U manganə yənə:

Bularni hatiriliwal! Qünki bu sözlər həqiqiy wə ixənqliktur, — dedi.■ ⁶ U yənə manganə mundak dedi: —

«Ix tamam boldi! Mən «Alfa» wə «Omega»durmən, Muxəddimə wə Hatimə Özümdurmən. Ussiəqan hərkimgə həyatlik süyining buliқidin həksiz berimən.□ ■

⁷ Ojəlibə qiloquqi hərkim bularoqə mirashorluq qilidu; Mən uning Hudasi bolimən, umu Mening oqlum bolidu.■ ⁸ Ləkin qorkunqəqlər, etikədsizlər, yirginqləklər, qatillar, buzukluq qiloquqilar, sehırgərlər, butpərəslər wə

■ **20:10** Dan. 7:11; Wəh. 14:10; 19:20. ■ **20:12** Mis. 32:32; Zəb. 62:12; 69:28; Yər. 17:10; 32:19;

Mat. 16:27; Rım. 2:6; 14:12; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Fil. 4:3; Wəh. 2:23; 3:5. ■ **21:1** Yəx. 65:17; 66:22;

2Pet. 3:13. ■ **21:2** Wəh. 3:12; 21:10. □ **21:3** «Ərxтин yukiri kətürülgən bir awaz» — bəzi

kona kəqürülmilərdə: «təhtтин yukiri kətürülgən bir awaz» deyilidu. «munasiwətlük ayətlər»

— «Yəx.» 7:14, «Yər.» 24:7, 31:33, «Zək.» 8:8. ■ **21:3** Əz. 43:7. □ **21:4** «munasiwətlük

ayət» — «Yəx.» 25:8. ■ **21:4** Yəx. 25:8; Wəh. 7:17. ■ **21:5** Yəx. 43:19; 2Kor. 5:17; Wəh. 4:2;

19:9; 20:11. □ **21:6** «Mən «Alfa» wə «Omega»durmən» — grek tilida «Alfa» birinqi hərp,

«Omega» ahirki hərptur — demək, Huda bax wə ahırdur. ■ **21:6** Yəx. 41:4; 44:6; 55:1; Wəh.

1:8; 16:17; 22:13. ■ **21:7** Zək. 8:8; İbr. 8:10.

barlik yaloqanqilaroqa bolsa, ularning qismiti ot bilən günggürt yenip turuwatqan keldur — bu bolsa ikkinqi ölumdur».■

Yengi Yerusalem

⁹ Ahirki yəttə balayi apət bilən toloqan yəttə qinini tutqan yəttə pərixtidin biri kelip, manga sözləp:

— Kəl! Sanga Qozining jorisi bolidoqan qizni kersitip qoyay, — dedi.■

¹⁰ Andin u meni Rohning ilkidə boləqan həlda yooqan wə egiz bir taoqka elip koydi. U yərdin manga Hudadin qiqqan muqəddəs xəhər Yerusalemning ərxtin qüxüwatqanlikini kersətti. □ ■ ¹¹ Uningda Hudaning xan-xəripı bar idi, uning julasi intayin qimmətlik gəhərning, yexil yaquttək yaltirioqan hrustalning julasioqa ohxaytti. ¹² Uning qong həm egiz sepili bar idi; sepilning on ikki dərwasizi bolup, dərwasizlarda on ikki pərixta turatti. Hər bir dərwasining üstigə Israillarning on ikki kəbilisidin birining ismi yeziloqanidi. ¹³ Məxriq tərpidə üq dərwasiza, ximal tərpidə üq dərwasiza, jənub tərpidə üq dərwasiza wə məqrip tərpidə üq dərwasiza bar idi. ¹⁴ Xəhərning sepilining on ikki ul texi bolup, ularning üstigə on ikki isim, yəni Qozining rosulining isimliri pütüklüktur. □ ■

¹⁵ Manga sөz kıləqan pərixtining qolida xəhəri, uning dərwasiliri wə uning sepilini əlqəydoqan altun qomux əlqigüq hasa bar idi. ■ ¹⁶ Xəhər tət qasa bolup, uzunluqi bilən kəngliki ohxax idi. Pərixta xəhəri hasa bilən əlqidi — on ikki ming stadiyon kəldi (uzunluqi, kəngliki wə egizliki təngdur). □ ¹⁷ U sepilnimu əlqidi. Sepilning *kəlinliqi* insanlarning əlqəm birliki boyiqə, yəni xu pərixtining əlqimi boyiqə bir yüz kirik tət jəynək kəldi. □ ¹⁸ Sepilning quruluqi bolsa yexil yaquttin, xəhər əynəktək süzük sap altundin bina kılinoqanidi. ¹⁹ Xəhər sepilining ulliri hərhil qimmətlik yaqutlar bilən bezəlgənidir. Birinqi ul tax yexil yaqut, ikkinqisi kək yaqut, üqinqisi həkik, tətinqisi zumrət, ²⁰ bəxinqisi kizil həkik, altinqisi kizil kaxtax, yəttinqisi serik kwarts, səkkizinqisi sus yexil yaqut, tokkuzinqisi topaz, oninqisi yexil kwarts, on birinqisi səsün yaqut wə on ikkinqisi piroza idi. □ ²¹ On ikki dərwasiza on ikki mərwayit idi, demək dərwasizlarning hər biri birdin mərwayittin yasaloqanidi. Xəhərning oqol yoli əynəktək süzük sap altundin idi.

²² Xəhərdə heqkəndək ibadəthana kərmidim, qünki Həmmigə Qadir Pərwərdigar Huda wə Qoza uning ibadəthanisidir. ²³ Xəhərning yorutuluxi üqün kuyaxka yaki ayoqa mohtaj əməs, qünki Hudaning xan-xəripı uni yorutqanidi, uning qiriqi bolsa Qozidir. ■ ²⁴ Əllər xəhərdiki yoruklukta yürüdü; yər yüzidiki padixahlar xanuxəwkitini uning iqiğə

■ 21:8 Wəh. 20:14,15; 22:15. ■ 21:9 Wəh. 15:6, 7. □ 21:10 «Andin u meni Rohning ilkidə boləqan həlda yooqan wə egiz bir taoqka elip koydi» — «Roh» muxu yərdə Hudaning Muqəddəs Rohini kersitidu. ■ 21:10 İbr. 12:22; Wəh. 1:10; 21:2. □ 21:14 «munasiwətlik ayətlər» — «Əz.» 48:31-34. ■ 21:14 Əf. 2:20. ■ 21:15 Əz. 40:3; Zək. 1:18. □ 21:16 «on ikki ming stadiyon» — bir stadiyon 185 metr bolup, bu 2200 kilometrdir. □ 21:17 «sepilning kəlinliki insanlarning əlqəm birliki boyiqə, yəni xu pərixtining əlqimi boyiqə bir yüz kirik tət jəynək kəldi» — «jəynək» bolsa (yaki «gəz») jəynəktin qolining uqiyoqə boləqan arilik, yəni yerim metr; demək, sepilning kəlinliqi 65 metr qə idi. □ 21:20 «kizil həkik» — yaki «sardoniks». «kizil kaxtax» — yaki «sardius», yaki «parkirək kizil kaxtexi». «serik kwarts» — yaki «hrizolit», «peridot». «sus yexil yaqut» — yaki «beril». «topaz» — «topaz» bolsa serik ranglik bir yaqut. «yexil kwarts» — yaki «hrizopras». «piroza» — yaki «amənist». ■ 21:23 Yəx. 60:19; Zək. 14:7.

elip kelidu. □ ■ 25 Uning dər̄waziliri kündüzdə hərgiz takalmaydu (əməliyəttə u yərdə keqə zadi bolmaydu). ■ 26 Hər̄kaysi əllərning xanuxəwkiti wə hərmət-izziti uning iqiğə elip kelinidu. □ 27 Hər̄kandak haram nər̄sə wə hər̄kandak yirginqlik ixlarni kילוquçi yaki yaloqançilik kילוquçi uningə kirəlməydu; pəkət nami Kōzining həyatlik dəptiridə yeziloqanlarla kirələydu. ■

22

1 Andin *pərix̄tə* manga hrustaldək parkirak həyatlik süyi ekiwatқан dər̄yani kōrsətti. Dər̄ya Hudaning wə Kōzining təhtidin çikқан bolup, □ ■ 2 xəhərning oqol yoliniing otturisida ekiwatқанidi. Dər̄yaning bu tər̄ipidə wə u tər̄ipidimu on ikki hil mewə beridoqan, hər ayda mewiləydiqan həyatlik dər̄ihi bar idi; dər̄əhning yopurmaklıri əllərning xipasi üçün idi. □ ■ 3 Lənət degən əmdi bolmaydu; Hudaning wə Kōzining təhti xəhərning iqidə bolup, Uning qul-hizmətkarlıri Uning hizmet-ibaditidə bolidu. 4 Ular Uning jamalini kōridu; Uning nami ularning pexanilirigə pütüklük bolidu. ■ 5 U yərdə əsla keqə bolmaydu, nə qiraq nuriqə, nə quyax nuriqə mohtaj bolmaydu. Qūnki Pər̄wərdigar Huda ularning üstidə yoridu, ular əbədil'əbədgiqə həküm süridu. ■

Ahirk̄i agah̄-guwah̄

6 Pərix̄tə manga:

— Bu sōzlər hək̄ikiy wə ixənqliktur; pəyojəmbərlərning rohlirining Rəb Hudasi yekin kəlgüsida yüz berixi mukərrər bolqan ixlarni Öz qul-hizmətkarlıriqə kōrsitix üçün, pərix̄tisini əwətti, — dedi. □ ■

7 («Mana, pat yekinda kelimən! Bu kitabtiki bexarətning sōzlrini tutquçi kixi bəhtliktur!») □ ■

8 Bularni angliqoquçi wə kərgüçi mən Yuhannamən. Bu ixlarni angliqoinimda wə kərginimdə, bularni manga kōrsətkən pərix̄tigə səjdə kילוli ayioçi aldioça yikildim. 9 Lekin u manga:

— Hərgiz undak kılma! Mənmu Hudaning sən wə kərindaxliring bolqan pəyojəmbərlər bilən ohxax qul-hizmətkarimən. Hudaqıla ibadət kıl! — dedi. ■

□ 21:24 «munasiwətl̄ik ayətlər» — «Yəx.» 60:19-20, «Zək.» 8:22. ■ 21:24 Yəx. 60:3.

■ 21:25 Yəx. 60:11; Wəh̄. 22:5. □ 21:26 «munasiwətl̄ik ayətlər» — «Yəx.» 60:5-7, «Həg.»

2:7. ■ 21:27 Mis. 32:32; Zəb. 69:28; Fil. 4:3; Wəh̄. 3:5; 20:12. □ 22:1 «munasiwətl̄ik

ayətlər» — «Zəb.» 36:38, 46:4, «Əz.» 47:1-9, «Zək.» 14:8. ■ 22:1 Əz. 47:1; Zək. 14:8. □ 22:2

«on ikki hil mewə beridoqan, hər ayda mewiləydiqan həyatlik dər̄ihi» — yaki «on ikki

qetim mewigə kiridoqan, hər ayda mewiləydiqan həyatlik dər̄ihi». ■ 22:2 Wəh̄. 2:7. ■ 22:4

Wəh̄. 3:12. ■ 22:5 Yəx. 60:19; Zək. 14:7; Wəh̄. 21:23. □ 22:6 «yekin kəlgüsida yüz

berixi mukərrər bolqan ixlər» — yaki «tuyuksiz yüz berixi mukərrər bolqan ixlər». «bu

sōzlər hək̄ikiy wə ixənqliktur» — bu sōzlər 19:9 wə 21:5dimu tepilidu, xu yərdə aldinqi ixlarni

(21:1-5) təstiklax üçün eytiloqan. Əmma muxu yərdə, xūbh̄isizki, pütkül kitabning məzmunini

yaki hətta yaki pütkül Injilning məzmunini yaki pütkül Təwrat-Injilning məzmunini kōrsitiximu

mumkin. «pəyojəmbərlərning rohlirining Rəb Hudasi» — muxu yərdə Rəb Əysani kōrsətsə

kərək (1:1ni kōrüng). ■ 22:6 Wəh̄. 1:1; 19:9; 21:5. □ 22:7 «Mana, pat yekinda kelimən!

Bu kitabtiki bexarətning sōzlrini tutquçi kixi bəhtliktur!» — bu sōzlər Rəb Əysaning,

əlwəttə. ■ 22:7 Wəh̄. 1:3. ■ 22:9 Ros. 10:26; 14:14; Wəh̄. 19:10.

10 U manga yənə:

— Bu kitabiki bexarətning sözlirini peqətlimə; çünki bularning waqti yekin kəldi. □ ■

11 Kəbihlik kılouqi kixi kəbihlikni kiliwərsun; pəskəx kixi bolsa pəskəxliktə turiwərsun; həkkanıy kixi bolsa həkkanıylikini yürgüzüwərsun; pak-mukəddəs kixi bolsa pak-mukəddəsliktə turiwərsun, — dedi.

Əysa Məsih biwasitə Yuhannaşa sözləydu

12 «Mana, pat yekinda kelimən! Hərkimning əməliyyitigə qarap beridiyinimni Əzüm bilən billə elip kelimən. □ ■ 13 Mən «Alfa» wə «Omega», Birinçi wə Ahırki, Mukəddimə wə Hatimə Əzümdürmən». □ ■

14 Həyatlik dərihining mewisidin nesip bolux wə dərwaziliridin xəhərgə kirixkə muyəssər bolux üqün tonlirini yuəjanlar bəhtliktur! 15 Xəhərnin sirtidikilər — itlar, sehırgərlər, buzukluk kılouqılar, katillar, butpərəslər, yaloanqılıqka huxtar boloujanlar wə əməl kılouquılardur. ■

16 «Mənki Əysa jamaətlərni dəp silərgə bu ixlarning guwahlikini yətküzüx üqün pərixtamni əwəttim. Dawutning Yiltizi həm Nəsli, Parlaq Tang Yultuzidürmən!» ■

17 Roh wə toyi bolidiəjan kiz: «Kəl!» dəydu.

Angliəuqi: «Kəl!» desun.

Ussioquqi hərkim kəlsun, haliəjan hərkim həyatlik süyidin həksiz iq-sun. □ ■

Hatimə

18 Mənki bu kitabiki bexarətning sözlirini angliəjanlarəja guwahlik berip agaħlandurimənki: kimdikim bu sözlərgə birnemini koxsa, Huda uningəja bu kitabta yeziləjan balayi'apətlərni koxidu. □ 19 Kimdikim bu bexarətlik kitabning sözliridin birər sözni elip taxlisa, Hudamu uningdin bu kitabta yeziləjan həyatlik dərihidin wə mukəddəs xəhərdin bolidiəjan nesiwisini elip taxlaydu. ■

20 — Mana, bularəja agaħ-guwaħ Bərgüqi bolsa mundaq dəydu:

— «Xundaq, pat yekinda kelimən!»

□ 22:10 «**Bu kitabiki bexarətning sözlirini peqətlimə**» — mənsi bəlkim, oqurmənlərgə oquq bolsun, məhpiy bolmisun. ■ 22:10 Dan. 8:26; 12:4; Wəh. 1:3. □ 22:12 «**munasiwətlik ayətlər**» — «Yəx.» 40:10, 62:11. ■ 22:12 Zəb. 62:12; Yər. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 14:12; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Wəh. 2:23. □ 22:13 «**Mən «Alfa» wə «Omega»...**»

— grek tilida «alfa» birinçi hərp, «omega» ahırki hərpətur. Demək, Əysa Məsih bax wə ahırdur. ■ 22:13 Yəx. 41:4; 44:6; 48:12; Wəh. 1:8; 21:6. ■ 22:15 1Kor. 6:10; Əf. 5:5; Kol. 3:5, 6.

■ 22:16 Yəx. 11:10; Rim. 15:12; 2Pet. 1:19; Wəh. 1:1; 5:5. □ 22:17 «**Roh wə toyi bolidiəjan kiz: «Kəl!» dəydu**» — «Roh» — Mukəddəs Roħtur. «Toy bolidiəjan kiz» dəgənlik jamaətni kərsitidu. 19-bab 7-, 8-ayətlərgə qaralsun. ■ 22:17 Yəx. 55:1; Yh. 7:37. □ 22:18 «**Mənki bu kitabiki bexarətning sözlirini angliəjanlarəja guwahlik berip agaħlandurimənki**»

— «Mənki» dəgən səz bəzi alimlar, 18-19-ayəttiki sözlərnı rosul Yuhannaningki dəp qaraydu. Birək Yuhanna əzini biwasitə kərsətmigəqkə (1:9ni kərüni), xundaqla 20-ayəttə Rəb Əzi enik kərsətilgəqkə biz sözlərnı Rəbningki, dəgən pikirgə mayilmiz. ■ 22:19 Qan. 4:2; 12:32; Pənd. 30:6; Wəh. 13:8; 17:8.

— «Amin! Kəl, ya Rəb Əysa!»

²¹Rəb Əysa Məsihning mehir-xəpkiti barlıq muqəddəs bəndilər bilən billə boləy, amin!